Universidad de Deusto
Biblioteca

DIGESTVM
NOVVM, SEV
PANDECTARVM

Iuris Ciuilis Tomus Tertius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIGE
NOVVM
PANDECTAR

Iuris Ciuilis Tomus Tertius, Sextæ partis reliquum Septimam eandemque nouissimam Digestorum Partem continens.

Ex Pandectis Florentinis, & aliis quoad fieri potuit, repræsentatus.

Commentarijs [illegible], & Clarissimorum Iurisconsultorum scholijs, intellectibus singularibus, atque obseruationibus nouissimè illustratus.

AVGVSTAE TAVRINORVM.
Apud hæredes Nicolai Beuilaquæ. M D LXXVI.

124687

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum

LEGES COMES DIGESTIS NOVI.

A Baccusatione destitit. ad Senatus. Turpil. 1379
Ab executore sententiæ. de appel. & rela. 1437
Ab hærede. de sepa 546
Abigeatus crimẽ. de abigei. 1258
Ab imperatore. de prævaricato. 1260
Abolitio. ad Senatusco. Turpil. 1380
Ab omni militia. de re militari. 1530
Absentia. de regu. iur. 1734
Absenti. de donat. 145
Absentem. de ver. & rerum signi. 1676
Absentem in criminibus de pœnis. 1490
Acceptilatio est. de acceptila. 1080
Acceptilatio sub cõditione. de acceptila. 1080
Accessio. de diuer. & tempo. præscriptioni. 754
Accusator de prævaricatione. de præuar. 1260
Accusatore defuncto. de publi. iudi. 1276
Accusatorum. ad Senatusc. Turp. 1373
Accusaturus. ad leg. Iuliam de adul. & stu. 1325
Acquiritur nobis. de acquir. re. do. 338
Acta apud. de re iudi. 497
Actio in personam. de actio. & obli. 798
Actio stellionatus. de cri. stelliona. 1264
Actionis verbo. de actio. & oblig. 1687
Actionis verbo. de verbo. & rerum signifi. 1637
Actiones aduersus. de actio. & oblig. 791
Actionum genera. de actio. & oblig. 797
Actor à tutore datus. rem ratam haberi. 1120
Actorum verba. de re iudica. 498
Actus legitimi. de regu. iur. 1713
Ad bestias. de pœnis. 1417
Ad cognitionem. quibus ex cau. in pos. eat. 522
Ad curatoris. de dam. infect. 93
A decurionatu. de vac. & excusa. munerum. 1589
Ad diem. de verb. oblig. 865
Ad ea, quæ non habent. de regulis iuris. 1738
Adeo quidem. de acqui. re. domi. 331
Ad excusationem mune. de vaca. & ex. mu. 1592
Ad eum quem de donatio. 158
A diuo Pio. de re iudi. 481
Ad imperatorem. de appel. & relat. 1443
Ad principem. de appel. & rela. 1446
Ad rempublicam. de mune. & hono. 1579
Ad successionem. de sen. pat. & resti. 1432
Ad tempus ordine. de decurioni. & eorum fi. 1568
Aduersus exceptionem. de excep. 720
Aduersus extraneos de acqui. uel amit. pos. 412
Adulter si. ad le. Iul. de adult. & stup. 1315
Aedibus. de ope. no. nuncia. 24
Aedificia Romæ. de verb. & rer. signific. 1664
Aediles curules. de iu. public. & itinet. public. refic. 663
Aestimationem. de munerib. & honorib. 1582
Aetatem in censendo. de censib. 1626
Affectionis gratia. de dona. 142
Agere de excep. 715
Agi re est locus. de uerb. & rerum signifi. 1637
A gratia lege. de termi. moto. 166
Ait diuus Traianus. de iure fisci. 1482
Ait prætor. de re iudic. 476
Ait prætor. ne quid in flu. publi. 638
Ait prætor. ne quid in lo. sa. fi. 591
Ait prætor. de flumi. 604
Ait prætor quorum bonorum. 579
Ait prætor. de libe. exhi. 708
Ait prætor. de libe. ho. exhiben. 705
Ait prætor. ne vis fiat ei qui in pos. missus est. 582
Ait prætor. de arbo. iudi. 703
Ait prætor. de precario. 694
Ait prætor. de aqua quot. & æstiu. 651
Ait prætor. de remissio. 992
Ait prætor. de supe. ficie. 640
Ait prætor. de glande legenda. 704
Ait prætor. uti possidetis. 632
Ait prætor. de priuile. credi. 535
Ait prætor. i. quæ in frau. cre. 552
Ait prætor. ii. quæ in frau. credit. 558
Aliam causam esse. de noua. & deleg. 1005
Alienam aream pro emptore. 459
Alienationis verbum. de uerbo. & rer. sig. 1637
Alienatum. de verbo. & rerum signi. 1646
Alieno seruo. de fideicom. libertа. 240
Alij propter suspitionem. de accu. & inscri. 1223
Aliud est iure. de solu. & libe. 1078
Aliud est capere. de uerb. & rer
Aliud est fraus. de uerb. & rerum
Aliud est promittere. de verbo. & re
Aliud est vendere. de regu. iur. 172
Alterius circumuentio. de regu. iur.
Alterius prouinciæ. de actu. & insc
Alumnos magis. de manumis. vindi. 190
Ambitiosa decreta. ab or. faci. 1607
Amissi ruina. de fideiuss. & fianza. 981
Amplius non peti. rem ratam hab. c. 1123
Amplius puto. de libera. ca. 303
A muneribus. de vaca. & ex. mu. 1589
Ancilla fugitiua. de furtis. 174
An inutilis acceptilatio. de acceptila. 1081
An manumittere. de manu. vin. 188
Anniculus amittitur. de u. & rerũ signifi. 1663
Anniculus non statim. ibiũ
Anni spatium. de requirendis. 1385
Annonam attentare de exaor. cri. 1249
Annus exinde. de requirendis. 1385
An pars pro derelicto. 46
Antequam damnum detur. de damno infecto. 62
Ante quinquennium. ne dotatu detur. 126
Ante restitutam. de solu. & libera. 1078
Ante sententiam. de appellecip. uel non. 1458
Antiochensium. de priui. edi. 541
Antoninus Augustus. de fideicom. liber. 251
An vitium. de diuer. & tempo. præscrip. 748
Apparet ergo. de iti. actuq; priua. 651
Appellandi usus. de appel. rela. 1434
Appellanti nihil obest. de apel. & rela. 1442
Appellati à legato, quis & quo appel. 1451
Appellatione. nihil noua. interpo. 1460
Appellatione parentis de verb. signifi. 1642
Appellatione rei. de uer. & rum signif. 1648
Appellatore defuncto. si pẽdente mors inter. 1466
A principe. de natali. restit. 32
Apud Celsum. de doli mali met. except. 758
Apud eum. de manumissio. 3
Apud filiumfamilias. de manumis. vin. 91.
Apud hostes. de cap. & postli. reuer. 503
Apud Iulianum. de fideicom. liber. 225
Apud Iulianum. qui ex cau. pos. ea. 53
Apud Iulianum scriptum esse iure fisci. 1488
Apud Labeonẽ. de verbo. & rerũ significat. 1689
Apud præsidem Agypti. de manumis. vin. 192
Apud prætorem. de manumissio. 187
Apud proconsulem. de manumis. vin. 171
Apud Trebatium. de aqua pluuia arcen. 116.
A quo fundus petitur. de damnifect. 91
Armatos non utique ad leg. Iul. de vi publi. 1333
Armorum appellatio. de uerborum & re. sig. 1640
Aristo ait. de dona. 147
Aristo Neratio. de manumis. stamen. 209
Arrianus ait. de actio. & obli. 807
Arrianus Sæuerus præfectus. iure fisci. 1490
A sententia. de appel. & relat. 439
Assignare libertum. de ver. & rũ signifi. 1656
Assumptio originis. ad munic. 1584
A te hominem. de noua. & dota. 100
Athaletus seruus. ad leg. Corn. de fal. 358
A Titio hæredem. de furtis. 117
A Titio ita stipulatus sum. de uer. obli. 87
Attentari pudicitia. de iniuriis & fam. lib. 1227
Atteius ait. de aqua plu. arcen. 17
Attilius Regulus. de dona. 153
Aufertur ei. de iure fisci. 1494
Aufidius. de priuile. credi. 537
Aunculo suo. de mor. cau. don. 168
Aut damnum. de pœnis. 1402
Aut dare aliquem. rem pupil. salore. 107
Aut ætate. de mor. cau. dona. 14
Aut facta. de pœnis. 1409
Aut in qua ususfructus. de furtis. 181
Aut per insidiosa. de mor. cau. dona. 160.
Aut priuatim. ad senatusco. Turpil. 1380
Aut qui, quod vi aut clam. 674
Aut ubi quisq; de bo. auth. iudi. possiden. 54
Benignius de liber. cau. 304
Bona eorũ. de ca. & postli. reuer. 516
Bona ciuitatis. de ue. & re. sig. 634
Bona fides. de reg. iu. 1707. & 733
Bona fisco. de iure fisci. 1489
Bonæ fidei. de uerbo. & rerum significat. 165
Bonæ fidei. de acqui. re. domi. 356
Bonis cedi. de cessio. bono. 512
Bonis venditis. de priuile. credi. 541.
Bonorum. de uerbo. & rerum signifi. 1642.
Caii
Caius Seius. de
Calestri. de adm
Capienda. de re
Capitalium qu
Capite quinto. ad leg. Iul. de
Capitis rei. de fideiusso. & m
Capitis reus. de accusa. & insc
Capitulum. de interdic. & rele
Carbonum. de uerb. & rerum
Carceri præpositus. de custo. &
Cassius ait. de solu. & libe. 1018
Cassius, quæ in frau. credi. 563
Castrense. de castrensi peculio 15
Causam viginti annis. de manum 85
Cædere. arbo. fur. cæsa. 1200
Cedere diem. de ver. & rerum signifi. 1679
Celsus lib. xii. qui & a qui. manu. 289
Celsus lib. xxxvij. de usuca. seu fur. 459
Censere de uerb. & rerum signi. 1657
Centesimis calendis. de uerb. oblig. 846
Cepisse. de uer. & rerum signifi. 664
Ceptam. de usucap. seu usurpa. 40
Certe non dubitatur. arbo. fur. cæsa. 1200
Certe si interim. de precario. 65
Certis ex causis. de accu. & inscip. 1277
Certo pretio. de quæstionibus. 394
Certum. de confessis. 507
Cæsar, de public. & vectiga. 14
Cessat ignominia. de actio. & oblig. 802
Cætera quoque. de uerb. & rerum signifi. 1640
Cæterorum & reliq. appel. de ver. & rer. sig. 1668
Cæterum. de solu. & liber. 1010
Charidemus. de pollicitationibus. 1614
Cicero in oratione. de pœnis. 120
Circumcidere. ad leg. Corn. de ca. 1340
Ciuilis. de priua. delict. 133
Clam possidere. de acqu. vel amit. pos. 382
Cogitationis pœnam. de pœ. 14
Cognitio. de liber. cau. 305
Cognitionum numerus. de va. cerra. cog. 1622
Cognoscere de uer. & rerum signifi. 1644
Collegarum. de ver & rerum signifi. 1670
Collegia si qua fuerint. de col. & cor. illici. 1267
Colluſionem. de colla. dereg. 37
Colonia. de censibus. 1626
Colonus. de vi & vi arma. 628
Commendare. de ver. & rerum gni. 1672
Commissa vectigaliũ. de publi. uectiga. 134
Commodis. de re iudi. 495
Communis seruus. de acqui. reo. 355
Communis. de acqui. vel amit. possess. 406
Competit. qui & à qui. manumitte. 196
Competit. quod vi aut clam. 6
Concedi. de loco publi. fruen. 12
Concussionis. de concussionib. 1257
Conditio de verbo. oblig. 884
Conditionales. de ver. & rerum signifi. 1644
Confessus. de confessis. 506
Coniunctionem. de ver. & rerum significa. 1638
Consensu. de act. oblig. 789
Consilij non fraudulenti. de regu. iuris. 1705
Cõstãte matrimonio. ad l. iul. adul. & stu. 1318
Constat eum. pro hærede. 461
Constituitur inter seruum. ad l. il. de anno. 1363
Constitutione Imperatoris noi. de guasti. 1391
Constitutiones. de appella. & re. 1443
Constitutionibus. de actio & oblig. 799
Cõstitutiõibus principalib⁹ dnm. & fa. li. 1346
Constitutionibus principum. municipa. 1568
Coram Titio. de verbo. & rem significa. 1678
Corpora eorum. de cadaueribus puni. 1433
Corpora animaduersorum. de dauc. puni. 1435
Cotem ferro. de publi. & vectigi
Continuus actus. de ver. obligi
Contra pupillum. de re iudi.
Contractus imaginarij. de act. & oblig. 809
Contractus quidam. de regu. 1697
Contraxisse. de actio. & obli.
Contumacia eorum. de re iudi.
Conuentio priuata. de libe. ca. 318
Creditor autem de ver. & re. nifica. 142

Universidad de Deusto
Biblioteca

Digesti Noui

…iur.& fa.li.1245
…fec 91
…700
…o.702
…n.re.domi.366
…& re.signifi.1650
…a de reg.iur.1731
Cum …opalis cau.de reg.iur.1716
Cum procurator.d…o.no.nun.22
Cum procurator. de fidiuf.& mandato.993
Cum prolatis.de re iud.492
Cum pupillus a tutore…m pupil.fal.1100
Cum pupillo.rem pupfal.1096
Cum quæſi.de fideiconiberta.237
Cum quærebatur.de rudic.504
Cum quærebatur.iudicium ſolui.1110
Cum quærebatur.de u.& rerum ſignifi.1686
Cum quæritur.de excęione rei iudicatæ.733
Cum quæritur.de legationibus.1597
Cum quidam capitis …ns.de iure fiſci.1486
Cum quidam ſua manu…d leg.Cor.de fal.1354
Cum quidam.de appellationibus & relatio.1440
Cum quis.de actio.& ſlig 795
Cum quis ſibi.de uerbblig.851
Cum quis ſibi aut Tit.de fol.& libe.1030
Cum quis.æma ha…115
Cum quis poſsit alienre.de re.iur.1723
Cum quid,…fiat.de v.oblig.859
Cum ratio naturalis.…bo.dam.1424
Cum res.de damno iecto.32
Cum res iner alios.excep.rei.iudicatæ.723
Cum rem ſuuam forem pupil.ſal.1100
Cum reus promitteri.de fideiuſ.& mand.960
Cum ſæpius datur.de…anumiſ.teſtamen.194
Cum ſeruus pure.de…anumiſ.teſtamen.199
Cum ſeruus nulla ac… eſt.de regu.iur.1718
Cum ſeruus pecunia.de uer.obli.883
Cum ſeruus,in quos ſtipu.ſer.952
Cum ſeruus ſtipulat.de ſtipu.ſeruo.934
Cum ſi exhibuiſſente pub.& vectig.126
Cum ſolus.le vſuca…eu vſurpa.430
Cum ſtipulamur.de…rb.obligа.903
Cum ſtipulamur.de…& rerum ſignifi.1653
Cum ſtipulati ſumu…e uerb. oblig.877
Cum ſtipulatus ſim.…verb.oblig 889
Cum Stichis & Paphilus.de fol.& libe.1023
Cum tacitum fideiimiſſum.de iure fiſci.1498
Cum tempis.de re.iur.1695
Cum uero,de fideicn.liber.233
Cum vir.devſuca.i vſurpa.441
Cum vir.dedoli m & met.excep.775
Cum vnus.ce bo.aho.iudi.poſsiden.592
Cura extruendi.deune.& hono.1577
Curator.qu & a q manumiſ.lib.297
Curator.deoperib publicis.1608
Curatores.le admi.re.ad ciui.perti.1603
Cuſtodias.de publ.iudic.1275

D Abimq.de priui.credi.533
Dami infectum j.de dam.infect.32
Damm.ii.de dam.infect.33
Dam infect.j.de dam.infect.63
Dam infect.ii.de dãno infecto.80
Damni infecti.iiie dam.infect.89
Dato iudice.quis a quo appel.1452
Datiuus.em pup.ſal.fore.1099
Datur.ad.Iul.retun.1361
De abigei punidis.de abigeis.1257
De acceſſionib,diuer.& tempor.præſc.752
Debitor.e ſepatio.548
Debitor,qui in ku.credi.566
Debitor,ie ver.…rerum ſignifica.1656
Debitorm.quæſi frau.credi 566
Debitors.de ſol.& libera.1023
Debitoribus de iudi.491
De bois eorum…e libe cau.376
Decem gara.dfideicom.liber.220
Decem ſtipulats.de uer.oblig 893
Decret.de re iud.498
De curatore.de u.bo.dan.549
Decuo.de decr.& eorum ſil.1568
De curione.de decur.& eorum fil.1572
Decſiones.de…lbo ſcribendo.1572
Decſiones.de…mi.re.ad ciui.perti.1605
Decſiones que.de decur.& eorum fil.1565
Decſionibus.de decur.& eorum fil.1570
De ſtodia.de…uſto.& exhi.reo.1289
Deſſe.de uer.& rerum ſignifi.1648
Deidem.de excep.rei iudi.724,

De eo delatore.de iure fiſci.1458
De eo qui ad leg.Corne.de fal.1349
Deferre non poſſunt.de iure fiſci.1482
Defuncta.ad leg.Iul.de adul.& ſtu.1330
Defuncto.de public.iudi.1273
De iis qui.de liber.cau.320
De iis qui.de effracto.& expilato.1262
Deinde ait.de lib.exhi.709
De interdicto.de aqua quoti.& æſti.662
De inceſtu de quæſtionibus.1391
De iniuria.de iniur.& famo.libel.1248
De iure omnium.ad municipalem.1563
Delata de uerborum & rerum ſigni.1666
Delator non eſt.de iure fiſci.1495
Delegare.de noua.& delega.1001
Delegare eſt.de noua.& delegata.999
De libertate.de fideicom.lib.251
De militibus.de cuſto & exhi.reo.1293
De minore.xiiii.annis.de quæſtionibus.1393
Denique non eſſe.de iure fiſci.1484
Denique ſi arbores.quod vi aut clam.685
Denunciaſſe.ad leg.Iul.de adul.& ſtu.1315
De operibus.de operibus publicis.1610.
De periurio.de cri.ſtellion.1265
De pollicitationibus.de pollicitationib.1614
De proxenetico.de proxeneticis.1624
De pupillo,de ope.no…nuncia.10
De riuis re…iendis.de riuis.666
Derogare legi.de verbo.& rerum ſignifi.1655
De ſepulchro violato actio.de ſepulc.viol.1256
Deſertorem.de re militari.1511
De ſtatu defunctorum.ne de ſtatu defun.325
Deſtitiſſe eum.ad Senatuſcon.Turpillia.1381
De tabulis.de tabu.exhi.590
Deteſtatio eſt denunciatio.de verb.& re.ſi.1640
De vi priuata.ad leg.iul.de ui priua.1334
De vno quoque.de re iudi 498
De vſu aquæ.de va.& extraor.cog.1621
Dicitur ex aſſe.de iure fiſci.1480
Dies cautioni.de dam.infect.33.
Dimiſſoriæ literæ.de verb.& re.ſignifi.1656
Diſpenſatori.de ſolu.& libe.1038
Diſpenſatorem meum.de ſolu.& libe.1041
Diuerſum eſt.quorum lega.581.
Diuus Adrianus.de re iudi.492
Diuus Adrianus.ad leg.Cor.de ficar.1340
Diuus Adrianus.ad leg.Pompe.de parrici.1342
Diuus Adrianus.de termini.moto.1266
Diuus Adrianus.de cuſto.& exhi.reo.1291
Diuus Adria.ad ſenatuſcon.Turpil.1381
Diuus Adria.de pœnis.1409
Diuus Adria.de bo.damna.1423
Diuus Adria.reſcripſit.de caſtren.pec.1536
Diuus Antoninus.de va.& extraor.cog.1622
Diuus Claudius.ad leg.Cor.de fal.1352
Diuus Commodus.de iur.aure.annulo.301
Diuus Commodus reſcripſit.de iur.fiſci.1487
Diuus Marcellus.de manumiſ.quæ ſer.193
Diuus Pius reſcripſit.de reg.iur.1700
Diuus Pius.ad leg.Corne.de fal.1360
Diuus Pius.de cuſto.& exhi.reo.1291
Diuus Pius reſcripſit.de quæſtionibus.1392
Diuus Pius.de manumiſ.teſtamen.203
Diuus Seuerus & Antoninus.de extra.cri.1249
Diuus Seuerus & Antoni.de ca.& poſtl.re.1518
Diuus Seuerus de iniur.& famo.libel.1247
Diuus Seuerus & Antoni.de cri.expi.hær. 1363
Diuus Seuerus reſcripſit.ad municip.1555
Diuus fratres.de libe.cau.314
Diui Seuerus & Antoninus.ad leg.iul.pec. 1366
Diui Seuerus & Antoninus de requi.reis.1384
Diui fratres reſcripſerunt.de accu.& inſc.1288
Diui fratres.de pœnis.1413
Dolo facit.de doli mali & me excep.774
Dolove malo de ui & ui arma.622
Doli clauſula.de uerborum obligationi.896
Doli mali exceptio.de noua.& dele.1002
Domicilium.ad municipalem.1555
Dominus qui.de libe.cau 317
Dominus ſeruo ſtipulando de uerb.oblig 843
Domitianus reſcripſit.ad ſenatuſcõ.Turp.1385
Domum ſuam reficere.de re.iur.1708
Donari uidetur.de reg.iur.1714
Donari uidetur.de donatio.155
Donationis cauſa.pro donato.463
Donationes.de donatio.138
Donationes in concubinam.de dona.155
Dotem filiofa.datam.de caſtren.pecu.1538

Dubitari

Tabula legum Digesti

Dubitari non oportet.de noua & deleg 1002
Duæ ſiliæ pro dote.469
Duo ex tribus.de re.iudi.94
Duo filiifamilias.de manumiſ.182
Duo in ſolidum.de precario.702
Duo iudices.de re iudi.490
Duo rei promittendi.de duo.re ſtip.925
Duos reos promittendi.de duo re.ſtipu.925
Duobus diuerſis tẽporibus.de exce. rei iudi.736
Duobus negatiuis.de verb.& rerũ ſigni.1685
Duobus petentibus de liberali cauſa.316

E Adem dicemus.de uerb obliga. 820
Eadem de eo dicenda. de ſti.fer.946
Eadẽ lege tenetur.ad le.Iul.re. 1361
Eadẽ natura cauillat.de re.iu.1709

Eandem rem apud eos de duo.reis ſtipu. 929
Ea quę ad dandum.de regu.iur.1733
Ea quæ ciuiliter.de acqui.re.domi.358
Ea quæ deſponſata eſt.ad municip.1561
Ea quæ diſtracta ſunt,de precario.702
Ea quæ in partes.de reg.iur.1728
Ea quæ magis.ad municipalem.1559
Ea quæ raro accidunt de reg.iur.1708
Ea res.pro legato.467
Ea ſola depo…rationis.de regu.iur.1713
Ædibus de ope no…nun.24
Ædificia Romæ.de ver.& rerum ſignifi.1664
Ædiles curules.de via publi.& iti.pub.re.603
Ædium diui Augu.de quæſtionibus.1392
Edicto diui Traiani de iure fiſci 1478
Ego cum in villa.de manumiſ.vin.189
Egiſti de peculio.de ſolu.& libe.1054
Egi recum.de excep.rei iudi.740
Eius a quo fundum.de vſuca.ſeu vſurpar.426
Ei,qui ſerti.de ſurtis 1137
Ei,qui non amplius.de mor.cau.dona.166
Ei,qui mandato meo.de ſolu.& libe.1079
Ei,qui interdictũ ne quid in loc.pub.601
Et cuius appellatio.de appel.recip. vel non.1458
Eius qui.de appel.recip.vel non.1458
Eius,qui delatorem.de iure fiſci 1486
Eius qui iuſtum ad municipalem.1549
Eius eſt nolle.de regu.iur 1691
Eius qui manumiſit ad munic.palem.1559
Eiuſdem legis Corneliæ.ad l.Cor.de ficar.1337
Emptor cum dele.de noua.& dele.1004
Emptor.de aqua plu.arcen.116
Emptor fundi.pro emptore 453
Eos apud quos.de recepta.1261
Eos qui ab hoſtibus.de cap & poſtli.re.1500
Eos qui inter ſe.ad leg.Cornel.de fal 1359
Eos qui vrenfilia.de decu.& eorum fil.1571
Eos,qui de vaca.& excu.mu.1690
Eorum,qui bona fide.de dam.infect 69
Eorum qui maieſtati.ad.l.iul.maieſt.1298
Eorum qui relegari.de pœnis.1412
Eorũ qui parricidij.ad.l Pompe.de parri. 1343
Ego quamdiu.de fideicom.liber.216
Ergo ſi inſula.de acqui.re.domi.347
Eſt ſpecies.pro ſuo 470
Aeſtimationem.de mu.& hono.1582
Et an eadem.de excep.rei iudi.733
Et commodati.de fideiuſ.& manda.954
Aetatem in cenſendo,de cenſibus.1626
Et ei,qui nominauit.ad municipalem.1551
Et eum,qui puerum,ad leg.iul.de vi publ. 1332
Et generaliter.de dona.142
Et habet.de precario.701
Etiam aureos nummos.de ver. & rerũ ſig. 1667
Etiam circa.de ſolu & libera.1022
Etiam conditionis cauſa.de manumiſ vin.190
Etiam ea muiter.de uer.& re.ſigni 1664
Etiam fœminę.de iure aureo.annulo.301
Etiam furtiuus.de acqui.re.do.352
Etiam hæredibus eius.ſi fa.fur.fe.dica.1197
Etiam inuitis.deacqui.re.do.348
Etiam per interpoſitam.de dona.142
Etiã ſi redhibitus fuerit de quæſt ouibus. 1394
Et ideò.de ope.noui nuncia.18
Et ideo ſi hæſitatur.de uerb.oblig 827
Et ideo ſi omnino.de uerb.oblig.845
Et in priuatis.ad ſenatuſcon.Turpil.1378
Et loco.de incen.rui.naufra.1212
Et magis de ſolu.& libe.1011
Et omnes omnino de bo.dam 1423
Et per iuſiurandum.de accepila.1083
Et qui origenem.de mu.& hono.1574
Et ſi ad ſpecies.rem pup.fal.for.1099
Et ſi amicis ad leg.iul.de adul & ſtu.1304
Et ſi debitor.de mor.cau.dona.162
Et ſi duorum uſusfructus.de ſtipu.ſer.946
Et ſi fideiuſſor.de re iudi 489
Et ſi filium.de mune.& hono.1582
Et ſi nihil facilè.de regu.iur.1726
Et ſi ſatisdationem.de ope.noui.nun.19
Et ſtipulationum.de duo.re.ſtipu.931
Et uno expluribus.de acceptila 1087
Eaenit.de damno infecto.37
Euidenter enim.de excep.rei iudi.735
Eum,cui mille nummi.de fideicom.liber.221
Eum,qui.eum qui ap.in prouincia defen.1466
Eum,qui bona vacantia.de iure fiſci.1490
Eum, qui certarum.de uer.oblig 915
Eum,qui ciuitatem.de interdi.& relega. 1428
Ei,qui circa columnas,de priuile.credi.540
Eum,qui donationis.de dona.152
Eum,qui debitoris fiſci.de iure fiſci.1488
Eum,qui ædes.de uſucap.ſeu vſurpa.417
Eum,qui emit.de furtis.1140
Eum,qui fugitiuũ.ad leg. Flauiam de plag. 1372
Eum,qui ita ſtipulatur.de uer.oblig 851
Eum,qui calendis.de uer.oblig.844
Eum,qui nocentem.de iniur.& fam.libel.1242
Eum,qui.de priuilegiis creditorum.540
Eum,qui vectigal.de uectio.& rerum ſigni. 1634
Eum,qui.qui fine manumiſ.ad lib peruc.287
Eum,qui uenerit.de manumiſſio.185
Eum,qui.de mor.cau.dona.166
Eundem plures de lega.1599
Ex caſtrenſi. de caſtrenſi pecu 540
Ex cauſa.de fideicom.liber.223
Ex cauſa.de re militari 1533
Exceptio dicta eſt.de excep 715
Exceptio eſt condi…io.de excep.722
Exceptio rei.de exced.rei indi.741
Exceptione.de fideiuſſo.& manda 987
Exceptiones.j.de exceptio.716
Exceptiones.ij.de exceptio 717
Exceptiones.iij.de exceptio 721
Excipiuntur.ad l.Iul.de vi aut pub.1331
Ex clauſula rei iudicatæ.iudi.ſolui.1113
Ex conſenſu.de appella.& rela.1446
Ex contractu.de re iudi.497
Ex contractibus.de actio.& obligatio.807
Ex damni infecti.de dam.infect.87
Ex depoſiti.de actio.& obligatio.792
Ex duobus.j.de duo.re.ſtipu.927
Ex duobus.ij.de duo.re ſtip.932
Ex duobus.iij.de duobus reis ſtipu.933
Ex ea parte.de uer.oblig.896
Ex hac ſcriptura.de dona 147
Ex hæredatum.de re iudic.498
Ex his quæ in frau.credi.556
Exilium.de interdic.& relega.1419
Exiſtimo.de uer.obli.882
Ex illa parte.de uerbo.& rerum ſignifi.1682
Exitus.de acqui.uel amit.poſ.402
Ex iudicatum ſolui.iudi.ſol.1112
Ex iudiciorum de accuſa.& inſcrip.1281
Ex lege.ad l.Iul.de adul.& ſtu.1299
Ex libero.de quæſtionibus.1394
Ex male ficis.de actio.& oblig.788
Ex nota.Mar.conſtat.de caſtrenſi pecu.1536
Ex operis de ope.noui nuncia 21
Ex parte.de ſolutio.& libera.1021
Ex pœnalibus.de reg iur.1707
Ex perſona.de fideiuſſo.& manda.971
Ex pollicitatione.de pollicitationibus.1615
Ex preſſa nocent.de reg.iur 1729
Ex promiſſione.de actio & oblig 794
Expugnatur.de incendio rui.naufra.1215
Ex qua perſona de reg.iur.1735
Ex quibus cauſis.de interdic. ſeu extraordinaria. actionibus 575
Ex quinquẽ.de iure fiſci 1469
Ex ſenatuſconſulto.ad l.Cor.de fica.1340
Ex ſenatuſconſulto.ad.l.de ui pri.1335
Ex ſexante.de excep.rei iudi.745
Extat decretum.de iure fiſci.1486
Extraneo quoque.de quæſtionibus.1395

F Acere oportet.de uerb.& re.ſi.1673
Facienda æſtimatioe.ar.fur.cę. 1202
Faciendi.de uer.& re.ſigni.1671
Factum à iudice de reg.iur.1724
Factum cuique.de reg.iur.1738

Falſus creditor,de furtis.1157
Falſi pœna.
Familiæ.de uer…
Famoſi ad l.Iul.maieſt.
Fatorabiliores.de reg.iu
Fœmine.de regu.iur.1690
Ferè in omnibus dẽg.iur.171
Ferè quibuſcunque.de reg.iu
Ferri propriè.de uer.& rerum
Fideicommiſſaria.j.de fideico
Fideicommiſſaria.ij de fideico
Fideicommiſſaria.iij de fideicom.
Fideiubere.de fideiuſſo.& mand 1970
Fideiuſſor.j. de fideiuſſo.& manda.962
Fideiuſſor.ij de fideiuſſo & manda.96
Fideiuſſor.iij.de fideiuſſo.& manda 984
Fideiuſſor.iiij.de fideiuſ & manda 97
Fideiuſſor.euictionis. de dolo mali & me ex.776
Fideiuſſori eius.de doua.152
Fideiuſſores.j de fideiuſ & manda 58
Fideiuſſores.ij.de fideiuſ.& manda 988
Fideiuſſoribus.de…fideiuſ.& manda 964
Filius decurio pro parte.delegationis.1598
Filius dum in ciuitate eſt.de uer.dig 826
Filius emancipatus.ad leg.Cor.de.i 1350
Filius patris actionem.de noua.&ele.1003
Filius,qui adminiſtrabat.de ſol.&be.1057
Filiusfamilias.de dona.143
Filiusfami.exceptionem.de excep 3
Filiuſſa.ex omnibus.de actio.& ſli.803
Filiusfami.miles.de caſtren.pecu 36
Filiuſa.neque retinere.de regu.i.1716
Filiusfa.patre inuito.de ſolu.& li.1020
Filiusfa.peculiarem.de excep 71
Filiusfa.ſuo nomine.de actio.& ſli.791
Filiusfa.volente.de admi.re.ad oerti.1605
Filiſa.militis.de caſtren.pecu.15
Filij appellatione.de uer.& rerũ ſig 1650
Filij libertorum ad municipalem 557
Filio.de legationibus 1597
Filiumfa.pub.iud.ad le.iul.de al.& ſtu.1325
Filium ob hoc.de libe.cau.316
Filiæ inteſtato parte.de ſolu.&e.1355
Fiſcus cùm.de iure fiſci.1476
Fiſcus in quæſtione falſi de iurſci.1489
Flumina publi. de flumi.608
Fluminum publicorum.de damfect.72
Forma cenſuali.de cenſi.1621
Frater autem eius ad leg.Pom.de patri. 1342
Fratres imperatores.de pœnis 16
Fraudati vectigalis.de publi.aecti.129
Fraudis interpretatio.de regiir.1713
Fructuario hæreditas,de acqerum dom.356
Fructus rei eſt.de re.iur.1720
Frugem pro reditu.de uerb.&r.ſig 1649
Fugitiuus ſeruus.ve ſolu.& l.1015
Fugitiuus eſt.de uerb.& rerũſigni 1682
Fulcinius exiſtimat.qui ex eis poſ.eatur.517
Fulcinius.de vi & ui armata7
Fu cinius.de mor.cau.dona7
Fullo fi actione locati.de ſur.1187
Fullo uel ſarcinator.de furt 185
Fundi appellatione.de uerbor.ſigni.1671
Fundi,quem.de excep.721
Fundi venditor de acqui.vmit.poſ.400
Fundum Cornelianum.de ia.& dele.1004
Fundum Titianum.de excep
Fur eſt manifeſtus.de furtis
Furem nocturnum.ad leg.…de ſica.1339
Fures nocturni.de furtibus hea.1161
Furtim cę…arbo.cæſa.12
Furtum alie…o.de furtis.1
Furtum non committit.de tis.1178
Furtum non committit.de ea.ſeu uin 439
Furtuam ancillam.de furtis 182
Furtorum genera.de furtis 36
Furioſus & pupillus.de ac.& oblig.806
Furioſi.vel…us.de reg.iur.03
Furioſo.de re.iudi.479

G Eneraliter ãũ ac.vl ami.poſ. 383
Gnfr cum de fide.de re.iu. 1713
Generaliter dmus. de fideiiu. 248
Generaliter inbus.de p…iii. 1093
Gnfr.ſi decurio& eorũ filius.1567
Generaliter nouimus. de u.oblig 832
Generaliter. de ſideiuſ.& mda.955
Generaliter.de excepti.719
Genera liter. qui & a quomanumiſ.libe. 298

Universidad de Deusto
Biblioteca

egum Digesti Noui

...dicitur de ucr &
...ione .1072
...que in frau.cre.564
...enetur.ad l.Iul.pec.1369
...de vi priua.1334
...& re signi.1673
...a pos.catur.515
...or.cau.dona.161
...et.& rerum.fig.1683
...ul.1299
...vbe.ad leg.Iul.de ambitu.1370
...o.liber.inge.esse.dica.344
...stipulat.iudicatum solui.1112
Hæc stipulati.de uerb.& rerum sig.1676
Hæc uerba,ilt.de verbo.& rerum sig.1660
Hæc uerba iſtipu.posita.de ver.& re.ſi.1648
Hæc verba leis.ad leg.Iul.de adul.& ſtu.1307
Hæc verba quati.de ver.& re.ſig.1673
Hæc verba,e de ver.& rerum ſig.1647
Hæreditas em.de acqui.re.domi.349
Hæreditas inultis.de acqui.re.domi.362
Hæreditas nil aliud eſt.de reg.iur.1708
Hæreditatis pellatione. de uer. & re.ſig.1664
Hæreditatis pellatio.de ver & re.ſig.1658
Hæreditateme bo.autho.iudi.po.529
Hæreditateme dona.154
Hæreditate aignato.de caſtren.pecu.1542
Hæreditariume bo.autho.iudi.poſ 525
Hæreditariæ ſiurtum. de furtis.1180
Hæreditariarı actionum.de act.& oblig 803
Hæreditarij ſiu.de quæſtionibus.1391
Hæres à debite.de fideiuſ.& manda.965
Hæres eius.deucap.ſeu vſurpa.441
Hæres.de vſucſ u vſurpa.427
Hæres ſeruumu & à quib manumiſ. libe. 298
Hæredis.de verum & rerum ſig.1646
Hæredis.de ver& rerum ſigni.1670
Hæ rede inſtitude fideicom.liber. 224
Hæredem.de ri iur.1707
Hærennius aie verbo.& rerum.ſigni.1659
Herennius Mcſtinus.de decu.& corũ ſi.1571
Hi qui acceſsic.de fideiuſ.& manda.972
Hi qui ad mun.ſi tut vel cura.appel.1465
Hi qui ædes.acq.ſul.de vi.pub.1333
Hi qui certa cotione.de iure.immu.1592
Hi qui muneris vaca.& excu.mu.1579
Hi quoque.z.l Cor.de ſica.1339
Hi tamen.de aca.& inſcriptio.1283
His enim caſibde furtis.1181
His qneribus.de.& excu.mu.1590
His qui naues.ca.& excu.mu.1588
His qui pignori dam.infect.45
His qui ſe qui aber.procla.non lic.322
His verbis.de dre.ſtipu 917
Hoc amplius.dam.infect.41
Hoc amplius.de furtis.1152
Hoc edicto effi.de publi.& vectiga.127
Hoc edicto.de cno nun.4
Hoc enim.eum appel.in proui.defen.1466
Hoc iure vtimur dona.149
Hoc interdictum.grando.713
Hoc interdictum iorum.lega 577
Hoc iure.de aquæoti.& æſti 660
Hoc iure vtimur uer. oblig 826
Hoc iure vtimur ſolu.& libe.1054
Hoc iure vtimur regu.iur.1736
Hoc ſermone.ſi k.inge.eſſe.dicatur.324
Hodie licet.de pis.1408
Hodie qui.ad l.Ge.de fal.1360
Homo liber.de airen,re domi 358
Hominis appellatne.de ver. & rerum.ſig.1666
Hominem quem a ſuo.470
Honeſte ſacramo.de priuile.vete.1544
Honor municipa.ſt.de mu.& hono.1581
Honorem ſuſtineide mune.& hono.1580
Honores & mune de decur. & corum fil.1570
Hos accuſare.de u.& inſcrip.1284
Hoſtes hi ſunt.de v.& rerum ſigni.1658
Hoſtes ſunt de ca.& poſtli.reuer. 518
Huiuſmodi ſtipula.de ver.oblig.829
Huiuſmodi.de uerbig.829

Amtaen.iudicatum ſolui.1104
Id apiſe.de ver.& rerum.ſig.1665
Idem it.de ver.oblig 855
Idẽ erprobandũ.q i frau,cre.553

Idem eſt.de vi & vi armata.622
Idem eſt.de libe.cau.309
Idem iuris eſt.de ver.oblig.819
Idem priuilegium.de priuile.credi.534
Idẽoque ſi ita.de manumiſ.teſta.205
Idẽoque.de vſucap.ſeu vſurpa.420
Id eſt, vbi.de bo.autho.iudi.poſ.525
Id eſt.pœnæ.ſi fa fur.fe.dica.1196
Id quod.noſtrum.de regulis iuris.1693
Id,quod pœnæ.de ſolutionibus & libera.1050
Id,quod pro derelicto,464
Id tempus.de vſucapionibus ſeu vſurpa.422
Igitur ſciendum.de liber.cau.307
Illa ſtipulatio.de ver.obligationibue.858
Illa decreta de decretis ab ordine faciẽdis.1607
Illa verba j.de verborum & rerum ſigni.1647
Illa verba.ij.de verb.& rerum ſignifica.1668
Ille ſeruus.qui & à quib.manumiſ.libe.1291
Illud certum.de lib.cau.308
Illud conſtat.quæ in fraud.credi.563
Illud.de manumiſ.vin.190
Illud generaliter.de mort.cau.don.173
Illud meminerimus.quæ ſen.ſine ap.reſcin. 1461
Illud non.de ſolutio.& libera.1013
Illud relatum.de iniur.& famo.libel.1220
Illud ſciendum eſt.j.de appel.& relatio.1440
Illud ſciendum eſt.ij.de appe'.& rela.ibidem
Illud videamus.quando appel.ſit.1457
Imaginaria venditio.de reg.iur.1694
Imò eum.de libe.cau.3 9
Imò magis.de liber.exhi 709
Immunitates.de iure immunitatis.1593
Impenſæ.de verb.& rerum ſignifi.1649
Imperator Alexander.de ap.& rela.1448
Imperator Antoninus.de lib.cau.317
Imperator Antoninus.de pœnis.1421
Imperator Antoninus.de fideicom.lib.223
Imperator noſter.de iure fiſci.1491
Imperator noſter.qui ſine man.ad li.perue.288
Imperator Titius Anto.ad municipa.1550
Imperatores.de decur.& eorum.fil.1572
Imperatores.de admini.re.ad ci.perti.1605
Imperatores.ad.l.Iul.de anno.1364
Imperatores.ad municipa.1564
Imperatores.de iure fiſci.1488
Imperatores.ad ſenatuſcon.Turpi.1383
Imperatores.de bo.eo.qui ante ſenten.1426
Imperatores.de manumiſ.teſta.211
Imperator.s de cura.bo.dan.551
Imperatores.de re.iudi.493
Imperatores.de priuile.credi.538
Imperatores.de appel.& rela.1445
Imperatores.de pub.& vectig.128
Imperatores.Antonin.de.re.ad ciu.pert.1605
Imperatores.de pollicita.1616
Imperitia culpæ.de reg.iur.1732
Impoſsibilis.de verb.oblig.824
Impoſsibilium.de reg.iur.1727
Impuberem.ad.l.Cor.de fal.1355
Impuberem.de furtis.1150
In acceſsione temporis. de diue.& tẽp.præſ.749
In actione furti.de fur.1146
In agris.de acqui.re.domi 340
In albo decurionum.de albo ſcriben.1573
In ambiguis.de regu.iur.1714
In ambiguis.de reg.iur.1717
In auditum.ad leg.Cor.de ſica.1337
In bello.de capt & poſtli.reuer.1505
In capitalib⁹ criminib⁹.de bo.eo.q an.ſen.1426
In cauſæ cognitione de dam.infect.50
In circulatores.de extraordi.crimi.1251
In colla.ad municipalem.1560
Incola iam muneribus.ad municipa1361
In comites.ad.l.Iul.repetun.1391
In conecdendo.de aqua plu.arcen.111
In condemnatione.de reg.iur.1734
In conuentionibus.de ver.& re.ſigni.1680
In contrahenda venditione.de reg.iur.1734
In conuentionalibus.de ver.oblig.849
In crimine adulte.ad.l.iul.de adulte.& ſtu.1330
In criminibus ſcrutandis.de quæſtioni.1386
In damnum.de regu.iur.1724
In dardanarios.de pen.1419
In depoſiti.de re.iudi.479
Inde tabernacula.de ver.& re ſig.1672
Indicaſſe reum.de ver.& re.ſig.1675
In diem acceptilatio.de acceptilat.1080
In diem adiectio.de aqua plu.arcen.113
In diem obligatio.de noua.& delega.995
In duobus reis.de duo.re ſtipu.924
In eadem cauſa.ad leg.Iul.de vi public.1331
In ædibus alienis.de dona.144
In effractores.de effract.& expila 1162
In eiuſmodi.de præto.ſtipula.1096
In eo quod.de reg.iur.1701
In eo,quod plus ſit.de reg.iur.1718
In eo quod.de acqui. rerum domi.348
In eos,qui naues.furti.aduer.nau. cau. ſtab. 1193
In eos.de cuſto.& exhibit.reo.1194
In eum,cuius dolo.de accu.& inſcrip.1287
In eum,cuius inſtinctu.de extraor.crimi.1249
In executio ne de verb.oblig.873
In factum actiones.de actio.& oblig.792
Infans vel furioſus.ad.l.Cor.de ſica.1340
Infamem.de public.iud.1273
Inficiando.de poſitum.de fur.1176
In fideicommiſſariis.de fideicommiſ.liber.210
In fiſci cauſis.de iure fiſci.1475
Infraudem.qui & à qui.manumiſ.libe.292
In fraudem.qui & à qui.manumiſ.lib.ibidem
In fraudem.qui & a qui manumiſ.&c.297
In fraudem fiſci.de iure fiſci 1491
In fraudem quæ in fraud.credi.554
In furti actionẽ.de fur.1165
In generali petitio.de ver.& re.ſig.1650
In hanc ſtipulationem.de dam.infect.78
In iis verò quæ.de ſolu.& libe.1011
In his officiis.de reg iur.1725
In honorariis.de actio.& oblig.801
In honoribus.de uaca.& excu.mu.1589
In eiuſmodi ſtipulationibus.de præt.ſtip.1096
In illa ſtipulatione.de uerb.oblig 825
In illa ſtipulatione.de uer.oblig.848
In itinere faciendo de uer.& re.ſig.1630
In inſulam.de ſen.paſ.& reſtitui.1433
In interdicto.de ui & ui arma.626
In interdictis.de interdi.ſeu extraor.actio.575
In indicati.de re.iudi.503
In iure ciuili receptum.eſt.de reg iur.1722
Iniuria.de iniur.& famo.libel.1217
Iniuriarum.j.de iniur.& famo.lib.1229.
Iniuriarum.ij.de iniur.& famo.libel.1243
Iniuriarum.iij.de iniur.& famo.libel 1244
In laqueum.de acqui.re.domi.359
In lege cenſoria.de uer & re.ſigni.1676
In lege Cornelia.ad.l.Cor.de ſica.1339
In libærratibus.de manumiſ.teſta.194
In liberto.de ſolu.& lib.1051
In litore.ne quid in loc.pub.ſi.601
In loco.nequid in loc.pub.uel iti.ſi.592
In Luſitania.de cenſibus.1628
In metallum.de ſen.paſ.& reſti. 1433
In metallum.de pœnis.1412
In metallum.de iure fiſci.1478
In metallum damnati.de pœnis.1419
In mortis cauſa.de mor.cau.dona.166
In numerationibus.de ſolu.& lib.1035
In muris.ne quid in lo.ſa.fiat.591
In negotiis.de reg iur.1691
In obſcuris inſpici ſolet.de reg.iur.1720
In obſcura uoluntate.de reg.iur.1726
In omnibus obligationibus.de reg.iur.1694
In omnibus cauſis.de reg.iur.1703
In omnibus cauſis.de reg iur.1709
In omnibus cauſis de præuaricato.1260
In omnibus negotiis.de actio.& oblig.810
In omnibus.de acqui.re.domi 344
In omnibus.de diuer & temp.præſcrip.751
In omnibus prætoriis.j.de præto.ſtipu.1094
In omnibus prætoriis.ij.de prẽto.ſtip.ibidem
In oibus partibus iuris.de capt. & poſtli.re. 1513
In omnibus quidem maxime de regu.iur. 1716
In omnibus rebus.de actio.& obli.809
In omnibus ſpeciebus.de ſol.& lib.1035
In omnibus temporalibus.de actio.& obli.791
In pari cauſa poſſeſſor.de regu.iur.1731
In parietis communis.de dam.infect.83
In perſonalibus actionibus.de ceſ.bono.511
In perſonam ſeruilem.de reg.iur.1697
In poſſeſsionem.qui.ex cau.in poſ.ea.519
In prætoris ſtipulationibus.de præt.ſtip.1095
In priuatis operibus.de pollicitationib.1616
In prouinciali.de ope.no.nun.9
In pupillo.de excep.716
In pupillo cui.de ſo.& lib.1036
In quem etiam.de fideicom.lib.216

Tabula legum Digesti Noui

In quæſtionibus ad.l.iul.maieſt 1298
In quibuſcunque negotiis de actio.& obli.807
Inquilino non datur.de dam.infect. 82
In rebus.de precario.695
In reficiendo.de dam.infect. 89
In ruris cæſis.de verb.& re.ſigni.1686
In ſaluiano interdicto.de Saluia.interdi. 714
In ſenatuſcon.Turpil.ad ſenatuſcon.Tur. 1381
In ſeruo.de libe.cau. 309
In ſeruorum.de pœnis.1406
In ſtipulatione.iudica.ſol.1102
In ſtipulatione.j.rem ra.habe. 1116
In ſtipulatione.ii.rem ra.habe.1125
In ſtipulatione.de dam.infec.72
In ſtipulationibus.de ver.obli.850
In ſtrato omnes.de ver.& re. ſig. 1641
Inſtructam autem.de uer.& re.ſigni.1672
Inſula eſt.de acqui.re.do 360
Inſulam intra biennium.de ver.obli.902
In ſumma.de aqua plu.arcen.101
In ſumma.de re iudi.502
In ſumma ſciendum eſt.de iure fiſci.1482
In ſumma.uti poſſide.639
In tabulis.de ſtatulibe.282
In tantum ergo.de libe.cau.309
Intelligendus eſt.de ver.& re.ſig.1667
In tẽpore conſtituto.de diuer.& tem.præſ.747
In teſtamento quidem.de fideicom.liber. 245
Inteſtatæ ſororis.pro emptore 459
Inteſtatus eſt.de ver.& re.ſig.1646
Inter accuſatorem.de pubii iudi.1275
Inter artifices de ſolu.& libe.1023
Inter cæteros.de iure aure.annulo.300
Inter conuenientes.ad municipalem. 1560
Inter creditorẽ & debi. de fideiuſ. & manda. 986
Inter diuortium & repudiũ.de uer.& re.ſi. 1673
Inter domum & munus.de ver.& re.ſig.1673
In eos.de re iudi. 487
Inter eos qui de acqui.re.do.546
Inter eos.de fideiuſ.& manda 980
Inter fideiuſſores.de fideiuſ.& manda. 969
Inter fructuarium.de dam.infe.70
In hæc uerba.de uer.& re.ſignifi 1671
Inter illam.de ver.& re.ſig 1680
Inter liberos.de pollicitationibus.1618
Inter liberas tantũ.ad.l.Iul.de adul. & ſtu, 1302
Inter omnes conſtat.de fur.1160
Inter mortis cau.de mor.cauſa.dona. 174
Inter pares.de re iudi 494
Inter pœnas.de interdi.& rele.1429
Inter publica.de uer.& re.ſig.1634
Inter quos.de dam infect.85
Inter ſtipulantem.de ver.oblig 868
Inter ſtuprum.de ver.& re.ſig.615
Interdum ex.rem rat.habe. 1120
Interdum accidit.de furtis. 1164
Interdum ex conuentione.rem ra habe.1120
Interdum.de publi.& vectiga.135
Interdum euenit.de publi.iud.1272
Interdum eius rei.de acqui vel amit.poſ.393
Interdum fur.de furtis. 1172
Interdum proprietatem.de ver.& re.ſi. 1649
Interdum pura ſtipulatio.de uerb.obli. 861
Interdum.de natali.reſti.302
Interdictum.de precario.de precario. 700
Interdicto.quorum bonorum 577
Interdicto.de ui & ui armata 629
Interdicta.de interdic.ſeu extraor.actio.576
Interdictorum.de interdic.ſeu extraor.act 573
Interdictum quod ui,quod vi aut clam. 690
Intereſſe.de acqui.vel amit.poſ 404
Intereſt enim.de priuile.credi. 533
Intereſt enim noſtra.de liber.cau.304
Inter fructuarium.de damno infect.70
Interpretatione legum de pœnis.1421
Intra annos.de iure aure.an.301
Intra triduum.de appel.recip.1458
In teſtamentis.de reg iur.1693
In totum.de reg.iur.1712
In toto & pars.de reg.iur.1720
In toto iure generi.de reg.iur. 1714
Intra dies conſtitutos.de re iudi. 478
Intra quatuor annos.de diuer.& tẽp.præſc.750
Intra.de appel.recipi.vel non.1458
In venditione.de bo.autho.iud.poſ.525
Inuitus.de fideicom.lib.242
Inuitus.de reg.iur.1738
Inuitio de reg.iur.1710
In uſo de ver.& re.ſig 1667
In vſucapione.de diuer. & temporali.præſc. 753
In vſucapionibus de vſucap.ſeu vſurpa.420
In vulgari.de uer.& re.ſig 1668
Is autem iudicat.ſol.1104
Is cuius.de aqua plu ar.123
Is cuius.i.de fur.1138
Is cuius.ii.de fur.1 39
Is cuius.iii.de fur. 1186
Is cuius ope.ad l.Iul.de adul.& ſtu. 1310
Is cui bonis.de uer.oblig.824
Is cui ex ſtipulatu.de fur.1139
Is cui fideicommiſſaria.de quæſt.1397
Is cui opus.de ope.no.nun 32
Is cui.de act.& obli.803
Is cum quo.de aqua plu.ar.111
Is damnum.de reg.iur.1724
Is qui.de ſol.& lib.1041
Is qui alienum.de uer.obli.849
Is qui bonis ceſsit.j.de ceſsio.bo. 511
Is qui bonis ceſsit.ii.de ceſsio.bo.ibidem
Is qui dicit de excep.717
Is qui ex ſtipulatu.de actio.& obli 806
Is qui ex cauſa.à fideicom.lib.224
Is qui in domum.de iniur.& famo.libel. 1244
Is qui in puteum,quod ui aut clam.681
Is qui in reatu.ad.l.Iul.maieſt.1299
Is qui in legatione.de leg 1599
Is qui natus.de ver.& rerum.ſig. 1678
Is qui opem.de fur.1154
Is qui prædam.ad l.Iul.pecu. 1369
Is qui rem.qui.ex cau.in poſ.ea 522
Is qui reus.de pub.iud. 1272
Is qui ſeruum caſtrandum.ad l.Corn.de ſica.1339
Is qui ſuis.de manumiſ.178
Ita fidei.de iure fiſci.1490
Ita liber.de ſtatulib.268
Itaque fullo.de fur.1138
Itaque hoc caſu.de fideicom.lib 236
Ita ſtipulatus.de uerb.oblig.891
Item apud.de iniur.& famo.libel.1232
Item miles.de re iudi.487
Item parte.de excep.rei iud.727
Item quę ex animalibus.de acquir.re.domi.331
Item ſi alter.de ſtip.ſer.939
Item ſi ob id.de doli mali & met.excep. 758
Item ſi ſeruus.de ſtip.ſer.939
Item ueſtis.de captiuis & poſtli.reuer.1500
Item ſi uictus.de excep.rei iud. 728
Itinere faciendo de uer.& re.ſig.1630
Iudex poſteaquàm.de re iudi.501
Iudici ab appellatoribus de iniu.& famo. li.1247
Iudicatæ quidem.de excep.rei iud.742
Iudicatum ſolui.i iudicatum ſolui. 1108
Iudicatum ſolui.ii iudicatum ſolui.1109
Iulianus ait de manumiſ.teſta. 206
Iulianus ait.de doli mali & metus excep.774
Iulianus ait.de confeſ.506
Iulianus debitor.de manumiſ.183
Iulianus lib.iii.de excep.rei iudi. 724
Iulianus qui à qui.manumiſ.lib.290
Iulianus.de mor.cau.dona.160
Iulianus ſcribit.de ver.oblig 907
Ius noſtrum non patitur.de reg.iur.1692
Iuris Italici.de cenſibus.1628
Iuris ratio.de manumiſ.187
Iuræ naturæ æquum eſt.de reg.iur.1741
Iura ſanguinis.de reg.iur.1692
Inſiurandum. quarum rerum actio nõ datur. 779
Iuſta.de manumiſ.um 189
Iuſta enim.uti poſſide.634
Iuſta interpretatione.de uer.& re.ſig 1676
Iuſte poſsidet.de acqui.vel amit. poſ.384
Iuſto errore.de uſuca.ſeu uſurpa.441

Abeo ait.de aqua plu.arc.130
Labeo & Sabinus.de uer.& re.ſig.1633
Labeo putat.ſi fam.fur feciſ.dica. 1198
Labeo putauit, ſi quis teſt. lib. eſſe inſſ. fue.1193
Labeo.de rtuis.664
Labeo.de uſucapionibus ſeu uſurpa.420
Labeo lib.ii poſteriorum.de ſtatulib.275
Labeo iudicat ad municipalem.1548
Labeo lib.i.de uer.& re.ſig.1635
Lacus & ſtagna de acqui.re.do.339
Latæ culpæ finis.de uer.& re.ſigni.1682
Latinus Largus.qui ſine manu.ad lib.perue.288
Latrones.de capt .& poſtli.reuer.1519
Legatam .de admt.re.ad.ciui.perti.1604
Legatus antequam.de lega.1598
Legatus contra rempul
Legatus creatus.de lega.
Legatus municipalis.de l.
Legato tempus.de lega.1
Legato qui publicum.de v
Legatorum,nomine pro l
Lege autem.de decre.ab
Lege Cornelia.j.ad leg.C
Lege Cornelia.ii.ad leg.C
Lege Cornelia.i.ad leg.Co
Lege Cor.ii.ad leg.Cor.de ſic
Lege Flauia de manumiſ.18
Lege Flauia.ad leg.Flauiam.ap.pruianæ37
Lege Iulia de manumiſ.186
Lege Iulia.i ad leg.Iul.pecu.1364
Lege Iulia.ii.ad leg. Iul.pecu.1365
Lege Iul.de reduis.ad leg.Iul.pecu.1364
Lege Iul.ad leg.Iul.repetun.1361
Lege Iul.i.ad leg.Iul.de vi pub.1331
Lege Iul.ii.ad leg iul.de ui pu.1332
Lege Iul.iii.ad leg.Iul.de vi pu.1333
Lege Iul.de annonnad leg.Iul.de anno.1383
Lege Pompeia.ad leg. Pomp.de parri.1341.
Lege obuenire.de verb.& re.ſig. 1662
Legis Flauiæ crimine.ad leg.Flauia.de plag.1371
Legis Iuliæ.ad leg.Iul.de vi priuata. 1335
Leuia crimina.de accuſ.& inſcrip.1280
Lex Cornelia.de iniur.& famo libel.1220
Lex xii.tab.ad leg.Iul.maieſt.1296
Lex xii.tab.de tigno iniuncto.1188
Lex Iulia de repetun.ad leg.Iul.reper. 1362
Lex Iulia repet.n.ad leg Iul.repet.1351
Libellorum inſcriptionis.de accu. & inſcri. 1278
Liberalis cauſa aliàs incip. ſi in obſcuro. de lib. cau.319.
Liberationis verbum.de ver.& rer.ſig.1641
Liberis etiam hominibus.de lib.cau.304
Liberis exheredatis. de do. mali & metus excepti one.776
Liber homo.de acqui.re.do.341
Liber homo in ſtipulatum.de ver.oblig.883
Liber homo,qui.de ver.oblig.894
Liber homo.de ſtip.ſer.944
Liberorum appella.de ver.& re.ſignifi.1680
Libertas ad tempus.de manumiſ teſt 204
Libertas inæſtimabilis res eſt de reg.iur. 1718
Libertas omnibus.de regu.iur. 1710
Libertas quæ de manumiſ.teſt.199
Libertas teſtamento.de manumiſ.teſt.206
Libertate de manumiſ.teſta.212
Libertate ſeruo.de ſtatulib.227
Libertates directæ.de manumiſ teſt.208
Libertates etiam.de fideicom liber.224
Liberti appellatione.de ver.& rer.ſigni. 1670
Libertinus.de iur.aureo.anulo 301
Libertus propter.ad municipalem.1552
Libro memorialium, alias incip. Maſurius ſcribit.de verb.& rer.ſignifi.1665
Licere vnicuique.de incen.rui. naufra. 1217
Licet capitalis.de verb.& re.ſig.1656
Licet dubitatum.de lib.cau.320
Licet fugæ tempore.de lib.cau. 307
Licet inter geſta de ver.& re.ſig.1645
Licet neque.de acqui.vel amit.poſ.409
Licitatio.de publica.& uectig.129
Litigioſam rem.de litigioſis.738
Litis æſtimatio.pro emptore.453
Litis nomen de ver.& re.ſig.1639
Littora.ne quid in lo.public 600
Littus eſt quou'que.de ver.& re.ſig. 1652
Littus publicum eſt.de uer.& re.ſig. 1657
Locus certus.de acqui.uel amit.poſ 396
Locatio.de pub.& vectig.129
Locus eſt non fundus.de ver.& re.ſig 1645
Locum habet.de tab.exhib.588
Longæ poſſeſſ.de diuer.& temp.præſcri.747
Licinius Rufinus.qui.ad lib.tirecla.non lic.322
Lucius Titius.de dona.157
Lucius Titius de manumiſ.teſta. 211
Lucius Titius.i.de fideicom.liber 223
Lucius Titius.ii.de fideicom.liber 246
Lucius Titius.iii.de fideicom.liber.258
Lucius Titius.de fideiuſ.& manda.968
Lucius Titius ad ſenatuſcon.Turpi. 1383
Lucius Titius de appella.& relatio.1444
Lucius Titius.de inre ſiſci.1477
Lucius Titius.ad municipalem.1555
Lucio Titio.de aqua quoti.& æſti 661
Lucio Titio.de actio.& obli.798

Magiſtratus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum Digesti Noui

...unicipales.ad munici-
...58.
...s reipublicæ.de admini.
...ti.perti.1605
...ligétia.de ver.re.fi. 1682
...Iul.maiest.1198
...r.& re.fig.1667
...ure immuni.1593
...us ad liber. pro.321
...& re.fig.1686
...anumis.ad lib.perue.288
...l. requiren.reis.1385
...is principalibus.de pœnis.1419
Mandatis.de colle.& corpo.illici.126
Manumisso.de manumis.vin.193
Manumitte.e.de interdi.& rele.1428
Mercellus ait.de reg.iur.1709
Marcellus notat.de mor.cau dona.163
Marcellus scribit.de fideiuss.& mand.968
Marcellus apud iul.de ver.& re.fig.1631
Maritus quidam de quæstionibus.1397
Maritus xenocinium.ad.l.iul.de adul.& stu. 1321
Marito quoq; adul.ad l.iul.de adul & stu. 1317
Martius.de acqui.re.do.352
Masurius scribit.de uer.& re.fig 1665
Mater autē fam.l ad l.iul.de adul & stu.1304
Mater filij surrepti.de furtis.1156
Matrimonij causa.qui & à qui manumiss.lib. 196
Medicus cui.de va.& extraor.coh.1621
Medicorum de decre.ab ordi.fa.1606
Melior conditio nostra de reg.iur.1732
Meminisse oportebit.de fur.1188
Mœuia decedens.de manumiss.test 2.208
Meorū & tuorū appellatione de ver.& re.si.1652
Mercis appellatione.de ver.& re.signi.1678
Mercis appellatio.de ver.& re.sig. 646
Metus causa.de ui & ui arma.631
Metrodorum.de pœnis 1421
Miles filiusfa.de castren.pecu.1534
Miles præcipua.de castren.pecu 1533
Miles qui cum adul.ad.l. iul de adul & stu.1304
Miles qui in furto.de furtibus balnea.1161
Miles qui de re iudicata.477
Miles qui in commeatu de re mili. 1520
Milites agrum.de re mili. 1530
Milites prohibentur.de re mili.1529
Milites si amiserint.de cu. & exhi.reo. 1394
Militum delicta.de re mili. 1520
Mille passus. de ver. & re. fig.1667
Minus est actionem de reg. iur. 1740
Minus solutum de ver. & re. fig. 1638
Misso legatario. pro emptore. 459
Modestinus respondit de dona. 152
Modestinus respondi.de fol.& lib 1050
Modestinus respondit.de excep.718
Modestinus respondit.de ver. & re. signi. 1656
Mora rei fideiussori. de ver.obli 876
Morbus sonticus. de ver.& re.fig.1657
Moris est.de pœnis.1404
Mortis causa.j.de mor.cau.dona.160
Mortis causa.ij. de mor.cau.doua.160
Mortis causa.i j.de mor.cau.dona.162
Mortis causa.iiii.de mor.cau.dona.163
Mortis causa.v. de mor.cau.dona.164
Mortis cau.vj.de mor.cau.dona.169
Mortis causa.vij.de mor.cau.dona.171
Mortis causa seruum de manumis.184
Mortuo hērede.de statulib.272
Mortuo reo de fideiuss.967
Moschis debuit filiū.1496
Mouentium.de uer.& re.fig 1652
Mulier in opus.de cap.& postl.re.1502
Mulier quę in dotem.de uer.obli.859
Mulier quæ.ad senatusc on. Turpi.1378
Mulieris.de uer.& re.fig.1633
Mulier.de popula.act.1269
Mulierem.de accusa.& inscrip.1286
Mulcum.de uer.obli.834
Munerum.de mune.& hono.1573
Munerum.de mune.& hono.1683
Municeps.ad municipalem.1551
Municeps.de uer.& re.fig.1683
Municeps.ad municipalem.1558
Municipem.ad municipalem 1546
Municipali.de decre.ab ordi.fa.1607
Munus.j.de ver.& re.fig.1635
Munus.ij de uer.& re.fig.1679

Nam cum vrerque.de stip.ser. 840
Nam ei.de dona.155
Nam & si de fur.697
Nam & si quod vi aut clam.680
Nam & si seruus. q; vi aut clam. 687
Nam origo quod ui aut clam 680
Nam quem.de uer.& re.fig.1666
Nam reipublicæ de ope.no.nun.19
Nam si non fit.de dam.infec.81
Natorum.de uer.& re.fig.1656
Natura.de uer.& re.fig.1671
Natu aliter.de usucap.seu usurp.420
Naturalem.de acqui.re do.332
Naturales de actio.& obli.791
Naturaliter.de acqui.uel amit.pos.385
Nauibus.de cap.& postli.re.1500
Nauicularij.de mune.& ho.1577
Nec eum filiosa.de fur.1144
Nec enim.de ti.actuque pri 646
Nec enim ordo.de sol.& lib.1013
Nec ex prætorio.de reg.iur. 1699
Ne ex libertate sua.de re.iu 499
Nec filio.de nata resti.302
Ne in aliena.quod ui aut clam.672
Nec in ea.ad.l.Iul.de adul.& stup.1315
Nec interest liberos.ad.l.Iul de ui.pri.1335
Nec licebit.de pub.& uectig.126
Nec magistratibus.de iniur.& famo. lib.1245
Ne manifestum.de fur.1137
Nec militi.de manumiss.test.194
Nec minus de fur.1150
Nec præsidis quidem nomen.de ope.pub.965
Negotiorum gestorum.de re.iud.505
Negotiorum gestor.de ap pel.& rela.1447
Nemo alieno de reg.iur.17 30
Nemo damnum.de reg.i ur.1736
Nemo de domo.de reg.iur.1 718
Nemo enim persequendo.de reg.iur.1615
Nemo dubitat de reg.iur.1717
Nemo est qui nesciat.de duo.re stip.925
Nemo ex his qui negant.de reg iure.1704
Nemo ideò obligatur.de reg iur.1724
Nemo plus iuris.de reg iur.17 6
Nemo plus commodi.de reg.iur.1730
Nemo potest pro legato.467
Nemo potest pro delicto..65
Nemo potest gladi.de reg.iur.1710
Nemo potest mutare.de reg.iur.1712
Nemo prædo est.de reg.iur.1731
Nemo prohibetur.de exceptionibus.718
Nemo qui condemnare.de reg.iur.1702
Nemo rem suam de uer.oblig 858
Nemo rem suam.de uer.oblig. 876
Nemo seruum.de acqui.re.do.345
Nemo uidetur fraudare.de reg.iur.1735
Nemini licet.de lo.& itine.pub.592
Nepos ex filio.de manumis.186
Nepos Proculo.de uer.& re.fig.1660
Ne cum filiofamilias.de fur.1144
Ne in alienā.quod ui aut clam.672
Ne ex libertate.de re.iud.499
Ne piscatores.de incen.rui.naufra.1216
Ne procuratores Cæsaris.de iur fis.1487
Ne quid.de incen.rui.naufra.1215
Ne quis receptram.de custo.& exhib.reo.1293
Ne quorundam.de collu.dete.327
Ne satisdatio.rem ra.habe.1126
Neque infantes.de fideicom.lib.243
Neque interdicto.de reg.iur.1729
Neque muri.ne quid in lo.fa.fi.591
Neque pignus.neque depositum.de reg.iur.1705
Neque seruus de usucap.seu usurpa.422
Nequis unde ui.de ui & arma.629
Neratius consulibus.de reg.iur.1728
Neratius priscus.de uer.& re.fig.1650
Neratius scribit.de manumiss.testa.195
Nesciamus.de re.iudi.495
Nihil aliud est.de act.& obli.808
Nihil aliud est.de uer.& re fig.1636
Nihil consensu tam contrariū.de regu.iur. 1721
Nihil dolo.de reg.iur.1732
Nihil enim.de lib.homi.exhi.705
Nil est impedimento.ad municip 1561
Nihil interest.ad.l.Iul.de adult.& stu.1324
Nihil interest.ad.l.Cor.de fica.1340
Nihil interest ipso iure.de reg.iur.1720
Nihil interest.de capt.& postl. reuer.1518
Nihil petī potest.de reg.iur 1727
Nihil tam naturale.de re.iur.1702
Nisi consentiat.de accep.1086
Nisi igitur. ad. l. Iul. de adul.& stu.1301
Nisi priores.quæ in frau.cre.564
Nisi quatenus.de bo.autho.iudi.pos.529
Nisi fint manuefactæ.de acqui.rer do.350
Nisi uoluntate.de acqui.re do.344
Nominatim.de manumis.test 203
Nominatim codicilis.de manu.test.206
Nomen filiarum.de uer & re.fig.1668
Nominis.alias incip.pecuniæ.uerb.signifi.1650
Nominis & rei.de uer.& re fig.1631
Non alienat de reg iur.1730
Non contrahit.ad.l.Iul.maiesta.1297
Non debere cogi.ad municip.1549
Non debet actori licere.de reg.iur.1703
Non debet alteri per alterum.de reg.iur 1712
Non debet cui.de reg.iur.1697
Non defendere.de reg.iur.1706
Non dubito.de capt & postli.reuer.1502
Non dubium est.de custod.& exhib.reo. 1293
Non esse.ne de sta.defunct.325
Non est singulis.de reg.iur.1725
Non est facile.de custo & exhib.reo.1295
Non est nouum.de acqui.re.do.356
Non est omninò.de manumis.sim.189
Non est permissum.de accu.& inscrip.1277
Non est pupillus.de uer.& re fig.1668
Non est sine liberis.de uer.& re.signifi.1666
Non fatetur.de consel.506
Non figura.de actio.& o blig.802
Non fraudantur.de reg.iur.1633
Non ideò de nou.& deleg.1003
Non intelligitur de iure fisci.1472
Non magis.pro legato.466
Nonnulli.de accusa.& inscrip.1283
Non omnimodo.de confess10
Non omne.de statulib.282
Non omne quod licet.de reg iur.1735
Non omnes desertores.de re mil.tari.1526
Non omni iudicia.de publi.iudi.1270
Non possunt ulla bona.de iur.fis 1478
Non potest dolo carere.de reg.iu 1730
Non potest præses prouinciæ.de furtis.1178
Non potest uideri.de uer.& re.fig.1658
Non potest uideri improbus.de reg.iur.1717
Non potest uideri desisse.de reg.iur.1741
Non prodest ei.ui bono.rap 1211
Non puto delinquere.de iure fisci.1478
Non quasi ipso iure.rem.pub.fal.fo.1097
Non solent de appel.recipi.uel non.1457
Non solent quę abundant.de reg.iur.1716
Non solet deterior.de reg.iur.1715
Non solum autem.de iniur.& famo.libel.1227
Non solum autem.de lib.cau.310
Non solùm bonæfidei.de usucap.seu usur.434
Non solùm.de act.& oblig.799
Non solùm in actionibus.rem ra.ha.1126
Non solùm proximo.de ope.no nun.19
Non statim.ad l.Flauiam.de plag.1372
Non tantùm.de fideicom.liber.255
Non tantùm.de re iudi.488
Non tantùm verbis.alias incip.paulus respondit. rem rat.hab.1118
Non tantùm.de decurioni.& eorum fil.1571
Non tantùm ci qui.de appel.& rela.1439
Non tantùm delator.de iure fisci.1487
Non tantùm.de uer.& re.fig.1670
Non uidebitur.de statulibe.282
Non uidentur data.de reg.iur.1725
Non uidetur cœpisse.de reg.iur.1693
Non uidetur.de acqui.uel amit.pos.394
Non uidetur.de mor.cau.dona.170
Non uidetur.de libe.cau.315
Non uidetur.quisquā id capere.de reg.iur. 1683
Non uidetur rem amittere. de reg.iur.1714
Non, vt à patre.de capti.& postli.re. 1502
Non ut pluribus caussis.de reg.iur. 1721
Nun ut quis.de bo.dam.1522
Non utique.de excep.718
Non utique.ad municipalem.1548
Non utique.de admini.rē.ad ci.perti.1600
Non vult hæres esse.de reg.iu.1692
Notionem accipere.de uer.& re.fign.1654
Nouare possumus.de noua.& deleg.1002
Nouatio autem.de noua.& de lega.1003
Nouatio est.de noua.& deleg.994
Nouat one legitima.de noua & deleg.1001

...a legum Digesti Noui

Nouissima.iudicatum solui 1113
Nuda ratio.de dona.153
Nullus videtur.de reg.iur.1707
Nullo modo.ad.l.Cor.de fal.1348
Nulla intelligitur mora.de reg.iur.1715
Nullum crimen patitur.de reg.iur.1718
Nundinis impetratis de nundinis.1610
Nuptias non concubitus.de reg iur.1700
Nuptam mihi ad.l.Iul.de adul.& stu.1302
Nunquàm actiones.de reg.iur.1732
Nunquàm actiones.de act.& obli.811
Nunquàm in usucapionibus.de usu.seu usur. 432
Nunquàm nuda traditio.de acqui.re.do 348
Nunquàm plura delicta.de priua.delic.1134
Nunquàm superficies.de usucap.seu.usur.429
Nutus appel.de ver.& re.fig.1642

Obligationum substantia.de act.& obli.787
Obligationum ferè.de act.& obli.804
Ob pecuniam de furtis.1851
Ob triginta nummos.de sol.& lib.1049
Officium regentis.de re mili.1530
Offilius rectè dicebat.de stipu.ser.937
Aqua pluuia.de via pub.& iti.pub.re.603
Omnis diffinitio in iure.de regu.iur.1740
Omnis excusatio.de vaca.& excu.mu.1536
Omnis hæreditas.de reg.iur.1733
Omni obligationi.de fideiuss.& mand.954
Omne delictum est.de re.mili 1528
Omnes actiones.de reg.iur.1734
Omnes debitores.quæ in frau.credi.564
Omnes debitores de act.& obli.794
Omnes exceptiones.de excep.721
Omnes pœnales.de act.& obli.798
Omnes populares.de popula. act.1270
Omnes res.de noua.& deleg.994
Omnia ferè iura.de reg.iur.1729
Omnia quæ ex testamento.de reg.iur.1740
Omnia quæcunque.de reg.iur.1722
Omnia quæ iure contrahuntur.de reg.iu.1717
Omnibus mortis.de mor.cau.do.162
Operis noui.de operis.no.nun.21
Opus nouum.de operibus publicis.1608
Ordinata.de liberali causa 312
Ordo exercendorum.de pub.iud.1274
Ordine decurio.ad municip.1552
Ostentum Labeo.de uer.& re.fig.1639
Ouis pro.de abigeis.1258

Actum est.de pollicitationibus.1613
Palam est.de uer.& re.fig.1638
Palam aūt.de doli mali & me exc.755
Pali & perticæ.de ver.& re.si.1670
Parem esse.de reg.iur.1736
Parricidij.ad le.Pomp.de parri.1343
Pars stipulationis.de accep.1082
Partum non esse.de ver.& re.fig.1637
Pater cuius filio.de iniurijs & famo.libel.1247
Pater dotem.rem.ra.ha.1132
Pater ex prouincia.de manumis.vin.192
Pater instituto.de cap.& postli.reuer.1503
Pater militi.de castrensi peculio.1537
Pater pro filia.de doli mali & me excep.777
Pater qui castrense.de castrensi pecu.1539
Pater qui dat.de castrensi peculio.1536
Pater sine.ad.l.Iul.de adul.& stu.1323
Paterfa.peculium.de ver.& re.fig.1672
Paterfa.impuberi.de priui.credi.536
Patri datur.ad leg.Iul.de adul.& stu.1315
Patrem qui.quæ in frau.credi.565
Patre vel marito.de quæst.1392
Patronus.de re iudi.487
Patroni appellatione.de ver.& re.fig.1642
Patronum post.si liber inge.esse di.324
Patrono consentiente.de nat.resti.303
Paulus ait.de excep.722
Paulus notat.de præto.stip.1095
Paulus respondit.de fideicom.lib.245
Paulus respondit.de lib.cau.317
Paulus respondit.j.de re iudi.496
Paulus respondit.ij.de re iudi.ibidem
Paulus respondit.de doli mali & me.excep.776
Paulus respondit.de excep.rei iud.745
Paulus respondit.j de sol.& lib.1075
Paulus respondit.ij.de sol.& lib.1076
Paulus respondit.de noua.& deleg.1005
Paulus respondit.de fideiuss.& mandā.985
Paulus respondit alias incip. non tantum verbis. rem ra.habe.1118
Paulus respondit.j.qui.sen.sine ap.rescin.1465
Paulus respondit.ij qui sen.app.rescin.ibidem
Paulus respondit.ad l.Cor.de fal.1354
Paulus respondit.j.de lega.1598
Paulus respondit.ij.de leg.ibidem
Paulus respondit.de ver.& re.fig.1681
Peculatus crimen.ad leg.Iul.pecul.1369
Peculatus nequaquam.ad.l.Iu.pecu.1365
Peculatus pœnam.ad.l.Iu.pecu.1367
Pecuniæ appellatiōe alias nūis.nominis.de ver.& re.fig.1630
Pecuniæ nominæ.de ver.& re.fig.1681
Pecuniæ verbum.de ver.& re.fig.1671
Pecuniam quam.de sol.& lib.1051
Pecuniam quæ.de ope.pub 1630
Pædius posse.de incendio rui.naufra.1214
Pœnalia iudicia.de reg.iur.1723
Pœna legis.ad l.Cor.de fal.1344
Pœna parricidij.ad.l.Pom.de parri.1343
Pœna pecuniaria.ad.l.Flauiam.de plagi.1373
Penes.de ver.& re.fig.1646
Peregrè.de acqui.vel amit.poss 407
Per eum quem iusto.de acqui.vel amit.pos.411
Per hæreditarium seruum.de acqui.re.do.341
Per interdictū.ne uis fi.ei q in pos.missus est.585
Per curatorem.de excep.1080
Per seruum.de acqui.re.do.361
Per seruum.de acqui.re.do.350
Permisceri.de acqui.vel amit pos.412
Peruenisse ad te de uer.& re.fig 1670
Pessimum genus est.de recep.1262
Pignori obligatum.qui & à qui.manu.lib.297
Pignori rem acceptam.de usuca.seu usurpa.422
Placet etiam filiumfa.ad munici.1548
Placuit eum.de manumis.178
Planè eius actionis.de fideiu.& man.960
Plebs.est.de ver.& re.fig.1684
Plerique putauerunt.pro hære.461
Plerunque fit, vt etiam ea.de reg iur.1740
Plures earundem actium.de damno infect .78
Plura delicta.de act.& obli 809
Pluribus rebus proposit is.de verb.obli.9 0
Pluribus stipulationibus.de accep 1080
Plus cautionis.de regu.iu.1699
Plus est in restitutione.de ver.& re.fig.1636.
Pomponius refert.de acqui.vel amit.pos.386
Pomponius tractat.de acqui.re.do 354
Pomponius lib.xxxviii.de re.iudi.493
Popularis actio.de popu.act.1269
Popularem actionem.de popu.act 1269
Populares actiones.de popu.actio.1269
Portus appellatus est.de uer.& re.fig 1645
Possessio appellata est.de acqui. vel amit pos. 366
Possessio quoque.de acqui.vel amit.pos.410
Possessio testatoris.de vsuc. seu vsur. 426
Possessionem.de acqui.uel amit pos.398
Possideri autem.de acqui.uel amit.pos.374
Possessor, qui litis.pro emptore.446
Postquàm à creditore de fideicom.lib.256
Post appellationem.lib.dimis.1460.
Post contractum.de dona.147
Post rem iudicatam.de re.iu.501
Postliminium est ius.de cap.& postli.reuer. 1513
Postliminij ius.de cap.& postli.re.1501
Postliminio carent.de cap.& postli.re.1513
Post venditionem.de aqua pluuia.re.118
Potest de usucap.& usurpa.439
Potest præses de interdict.& releg.1432
Potest accipi.de fideiuss.& manda.955
Potest reliquorum.de uer.& re.fig.1652
Potestatis verbo.de verbo.& re.fig.1679
Pratum est.de uer.& rerum signi.1638
Precaria possessio.de precario.699
Precarium est.de precario.694
Prædia cum seruis.de acqui.vel amit pos.410
Prædiis à fisco distractis.de iur.fis.1489
Prægnantis mulieris.de pœnis.1399
Præscriptio.de vsucap.seu usurpa 444
Præses prouinciæ.de re.iudi.1490
Præses prouinciæ de ua.& extraor.cog.1618
Prætor ait.de ope.no.nun.25
Prætor ait.de dam.infect.38
Prætor ait.de public.& vectig.124
Prætor ait.qui.ex cau.in pos.513
Prætor ait.de bo.autho
Prætor ait.vt in flu.pub
Prætor ait.ne quid in lo
Prætor ait de lo.pub fru
Prætor ait.de via pub.&
Prætor ait vtrobi.711
Prætor ait.de ui.arma
Prætor ait quod ui aut
Prætur ait.de incendio
Prætor ait.de ripa mu
Prætor ait.de iti.actio
Prætor ait.de cloacis.
Prætor ait.de migrando
Prætor ait.de fonte.667
Prætor ait.de riuis.663
Prætoriarum stipulationum.de
Prætor ait.tabu.exhib.352
Prætor ait.j vi bonorum rapto.1203
Prætor ait.ij vi bonorum raptorum.1209
Prætor.ait.de sepul.vio.1252
Prætor bonorum possessionem.de reg.iur.1721
Prætor edixit. de iniu.& famo.libel..223
Prætor eos.de vaca.& excusa.mu 1591
Prætoris officium.de dam.infect.37
Prætoriæ autem stipulatiōes.j.de præto. sti. 1092
Prætoriæ stipulationes ij.præto.sti.1093
Prætoriæ stipulationes.iij.de præto.stip.1094
Præuaricator est.de præuarica.1259
Præuaricationis iudicium.de præua.1259
Præuaricatores.de ver.& re.signifi.1678
Primus omnium.ne de sta.defunct.327
Primò gradu quæ in figu.credi.566
Princeps bona.de uer.& rerum signifi.1556
Prior tamen.de admi re.ad ci perti.1603
Priuilegia quædam.de reg.iur.1729
Priuilegia.de priuile credi.539
Probrum.de verb.& re.signific.1640
Proculus ait.de dam.infect 77
Procurator ad exhibendum.rem ra.ha.1117
Procurator cū in petitione.rem ra.habe.1131
Procurator Seij.de actio.& obli.811
Procurator.rem ra.habe.1119
Proditores vel transfugæ.de re.mili.1529
Prohibere autem.quod vi aut clam.672
Proinde & si quatuor.de stip.ser.937
Pronunciatio.de uer.& re fig.1673
Pronunciatum.de uer.& re.signifi.1641
Propemodum tantùm.de ver & re.fig.1651
Proponebatur.de castren.pecu.1535
Propriè bona.de ver & rerum signi.1650
Propter incendium.de pollic.ta.1613
Proxenetica.de proneticis.1623
Prospexit.qui & à qui.manumis.lib.292
Prouinciales.de ver.rerum & signifi.1673
Prout quisque contractus.de solu. & liber.1152
Proximus est.de uerb & rerum signifi.1652
Proximi ap de uer. & rerum signi.1667
Proximum sacrilegio.ad leg. Iul.maiest.1295
Pro derelicto.pro derelicto.464
Pro donato.pro donato.461
Pro emptore pro sidet pro emptore 447
Pro hērede pro hērede.460
Pro legato vsucapi.pro legato.466
Pro legato.pro legato.467
Pro regione.de acqui.re.do.335
Pro solulo.pro soluto.445
Pro suo.pro suo.469
Puberes sine curationibus.de uer.oblig.884
Publica accusatio.de pub.iudi.1271
Publica iudicia.ad leg. Iul pecu.1570
Publicorum iudiciorum.de pub.iudi.1171
Pueri appel.de uer.& rer.signi.1677
Pupillus est.de uer.& re.signi.1685
Pupillus amittam.de actio.& obli.810
Pupillus nec uelle, nolle.de re.iur.1727
Pupillus patri hæres.quę in frau.cre.567
Pupillus quantum.de acqui.re.do.339
Pupillus qui de manumis.uin.193
Pupillus si.de priuile credi.541
Pupilli debitor.de sol.& lib.1058
Pupillo solui.de sol.& lib.1017
Pupillum per acceptilationem de acce.1080
Pupillum, qui proximus pubertati.de reg.iu.1719
Purè.de doli mali & me.excep.771

Quæcunque enim quæstionem.de requirendis reis.1385
Quandiu possit ualere.de reg.iur.1716
Quamuis alienus.de dam.infect.44

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum Digesti Noui

...sucap.seu.usurp 426
...leprecario.699
...136
...qui.vel amit.posse.400
...fur.1186
...i.vel amit pos.409
...fol.& lib.1036
...lo.357
...iudi.pos 530
...aqua.plu ar.107
...ad vi.aut clam.685
...s.670
...pu.& vecti.133
...n de excep.rei iudi 733
...ris pertinet.de uerb.sig.1667
...de acqui.re.do 335
Quare ni quoque.de manumis.quæ ser.193
Quare ipse.de usuca.seu usurpa.439
Quarundam rerum.de acqui.vel amit.pos.411
Quarundam.de acqui.re domi.329
Quatenus cuiusq; interfit.de reg.iur 1699
Quæcunq; actiones.de actio.& oblig.810
Quæcunque gerimus.de act.& obli 792
Quæcunque res.de acqui.re.do 362
Quædam delicta.de pœnis.1408
Quædam sunt.de acqui.re.do 362
Quæ ab initio inutilis fuit.de reg.iur.1742
Quæ dubitationis tollendæ de re.iur.1714
Quæ extrinsecus.de uerb.obl..857
Quæ legata mortuis.de reg.iur.1695
Quemadmodum de acqui.vel amit pos.383
Quem pœnitet de cessio.bo.511
Quæ propter necessitatem.de reg.iur.1722
Quæ quisque.de acqui.re.do 364
Quærebatur.ad senatusco.Turp 1380
Quæro an curatoribus.de sol.& lib.1076
Quæris.de natali.rest.302
Quæri soletan per alium causæ appel. reddi pos. columna.1464
Quæret aliquis.de uer.& re.sig.1663
Quæsitum est.ad senatusco.Tarpil.1378
Quæsitum est.de priuile.credi.532
Quæ femm est.de precario.697
Quæsitum est.de acqui.re.do.352
Quæsitum est.de re.iudi.503
Quæsitum est.j.qui & à qui manu.lib.294
Quæsitum est.ij.qui & à quib.manumis.lib.299
Quæsitum est.de flumi.608
Quæsitum est ad leg.Iul. de adul. & stup 1329
Quæsitum est.de sepulcro violato.1256
Quæsitum est.a arbitros.a qui.appel. non lic.columna.1470
Quæ staruliberi.de dona.144
Quæstio est fundus.de uerb.& re.signi.1657
Quæstionis habendæ.de quæstio.1398
Quæstionis modum.de quæstio.1392
Qui absent.de acqui.uel amit.pos.403
Qui accusa.e possunt.de accu. & inscrip.1182
Quia acertus.quod vi aut clam.681
Qui actionem habet.de reg.iur.1694
Qui.à debitor.quæ in frau.credi.557
Qui ad tempus.de decurionibus & eo.li.1565
Qui agnitis.de excep.718
Qui agrum vendidit,arbor.fur.cæsa.1202
Quia in re.de oper.no.nunciatæ.17.nunque est §. si in pluribus uer. & ait.
Qui alienam rem.de mor.cau.donat.170
Qui alienum fundum.de dona.146
Qui ante calendas.de uer.oblig.827
Qui à seruo.de actio.& obli.793
Quia tractatus.de diuer.& temp.præscrip.746
Qui authore iudice.de reg.iur.1733
Qui autem in ripa.de acqui.re.do.340
Qui autem.quæ in frau.credi.554
Qui bis idem promittit.de uerb.oblig.828
Qui bona fide.de acqui.uel amit.pos.392
Qui bona fide.de dam.infect.45
Qui bona fide.de acqui re.do.343
Qui bonis.de cessio.bo.511
Quibus præcipua.de uer.& rerum.signi.1545
Quibusdam aliquam.de iure immuni.1596
Qui eodem admiserint.ad l.Cornel.de fic 1341
Qui cedit bonis.de cessio.bo.512
Qui cætu.ad leg Iul.de vi publi.1333
Qui commeatus de re militari.1532
Qui condemnare.de re.iudi.474
Qui contra senatusco.de fideiuſ.manda.960
Quicquid calore.de reg.iur.1705
Quicquid adstringendæ de uerbo.obli.883
Quicquid contrasi.seruus.de stip.ser 953
Quicquid filius.de acquir.vel admitten.pos.381
Quicquid infecto.de aqui.re.do.345
Quicunq; nummos.ad le.Corneliam de fal.1348
Qui cum alio contrahit.de regulis iur.1696
Qui cùm hærede.de actioni.& obligatio.793
Qui cùm hærede.de excep.rei iudi.723
Qui cùm.pro emptore.454
Qui cùm se.de re.iudi.479
Qui cùm uno testiculo.de re.mili.1523
Qui aliud.de verborum & rerum signi.1650
Quidam consuluebant.de re.iudi.501
Quidam cùm filium.de uerb.obli.908
Quidam hæredem.de manumiſ.testa 201
Quidam in iure.alias est 9.de dona.145
Quidam in testamento.de fideicom.lib.222
Quidam sunt serui.de pœnis.1411
Quidam tabularum.de fur.1153
Qui debitorem.de fideiusso.& manda.964
Qui decem deber.de sol.& lib.1046
Qui de libertate.de lib.cau 315
Qui destitit.ad senatusco.Turpilia.1378
Qui dolo malo.ad.l Iul.de vi.pu.1333
Qui dolo desiit.de regu.iur.1732
Qui domum.ad le.Iul.de adul.& stu.1304
Qui duobus.ad legem Corneliam de falsis. 1355
Qui duos.de manumiſ.testa.200
Qui de creditore.de dam.infecto 44
Quid ergo si aliter.ad municip.1551
Quid sit falsum.ad leg.Cor.de fal.1357
Qui ea mente.de fur.1178
Qui ędes.de incendio ruina naufragio.1216
Qui æquitate.de doli ma.& me.excep.776
Qui excubias.de re.mili.1529
Qui ex donatione.de dona.146
Qui ex libertate.de lib.cau.314
Qui ex pluribus.de uerb.obli.886
Qui ex uico.ad municipalem.1560
Qui falsam monetam.ad le.Corne.de fal.1355
Qui filium.de manumissis testamento.202
Qui fundum possidebat.pro emptore.454
Qui fundum.de verborum & rerum signi.1677
Qui habeat seruum.de manumissis testam.212
Qui hoc anno.de uer.obli.844
Qui hominem aut decem.de acceptila.1087
Qui hominem.de sol.& libera.1025
Qui id quod.de dona.157
Qui ignorans.ad legem Corneli.de falsis.1346
Qui illicitum.de colle.& corp.illici.1267
Qui in alterius locum.de regu.iur.1703
Qui incontinentibus.de uer.& re.fig.1666
Qui in fraudem.qui & à quibus manumi.li. 298
Qui iniurię causa.de furtis.1170
Qui iniuriarum.de iniur.& fa.libel.1247
Qui insulam.de uer.obli 881
Qui in ius dominum.de reg.iur.1725
Qui nauem de priuile.credi.535
Qui in seruitute est.de reg.iuris.1738
Qui iumenta.de furtis.1156
Qui iure de acqui.vel amit.pos.469
Qui iudicium.de separatio.548
Qui iudicio.de accusa.& inscrip.1180
Qui ius.de iur.at.anulo.301
Qui legatorum.pro hærede.460
Qui libera.de legationibus.1599
Qui liberalitate.de operibus publ.1608
Qui mandat.de solu.& libe.1039
Qui metu criminis.de re militari.1533
Qui mihi.de dona.146
Qui mortis causa de mor.causa dona.169
Qui mortui.de uer.& re.fig.1661
Qui minus.ad legem Iul repetun.1363
Qui neque.de uerbo.& re.fig.1641
Qui nomine.ad legem Corne.de fal.1358
Qui non facit.de reg.iur.1730
Quinque legibus.de bonis damna.1422
Qui in quennium.ad.l. Iuliã.de adul.& stup.1323
Qui noua.ad leg.Iul.de vi.pub.1334
Qui ob hoc.de iure immunitatis.1592
Qui ob necem.qui sine manu.ad lib perue.287
Qui ob pactionem.pro emptore.458
Qui pecuniam.de statulib.276
Qui pęne seruí.de manu.182
Qui perforauerit.ad leg.Iul.pecula.1369
Qui per successionem.de reg.iu.1729
Qui pignoris.de acqui.vel amit.pos.402
Qui populari.de popula.actio.1299
Qui possessionem.de ui.& ui arma.680
Qui potest inuitis.de reg.iu.1699
Qui potest facere.de reg.iur.1725
Qui potuerunt.de manumiſ.test.203
Qui precario.de precario 701
Qui pretio.de mor.cau.dona.161
Qui pro donato.pro donato.463
Qui pro tribunali.de re iudicata.474
Qui pupillam.ad legem Iul.de ad.& stu.1303
Qui res suas.de solu.& libe.1071
Qui rei.de bo.co.qui ante sen.142
Qui alienam.de reg.iur.1723
Qui rem rapuit.vi bo.rap.1203
Qui re sibi.de furtis.1182
Qui Romę.de uerb.obli.897
Qui saccum.de furtis.1183
Qui satisdare.de fideiusso.& manda.954
Qui saxum.de dona.142
Qui sciens liberum.de libe.cau.317
Qui seruo.de furtis.1154
Qui seruum.de actio.& obli 799
Qui seruum.de uerb.obli.881
Qui se uenire.si liber inge esse.di.323
Qui sibi.de solu.& libe.1024
Qui sic solui.de solu.& libe.1039
Qui sic stipulatur.de vero.bli.847
Qui sine accusatoribus.de quæstionibus.1398
Qui sine dolo.de reg.iur.1708
Quisquis mihi.de verbo.& re sig.1657
Qui statuas.ad le.Iu.ma.1297
Qui status.de re mili.1529
Qui staturiberi.de statulib.259
Qui Stichum.de confes.507
Qui stipulatur.de duo.re.stip.923
Qui suspectum.de ap.& rela.1445
Qui tabulas.de fur.1151
Qui tabulam.ad leg.Iul.pe.1367
Qui tacet.de re.iur.1634
Qui testamentum.ad.l.Cor.de fal.1346
Qui vas argenteum.de fur.1162
Quivè de prouincia.ad.l.Iul.maie.1296
Qui venenum.de ver.& re.sig.1684
Qui uetante prætore.de reg iur.1718
Qui viam de oper.noui.nunciatio.23
Qui uias publicas.de dam.infe.81
Qui ultimo supplicio.de pœ.1416
Qui vniuersas.de acqui.vel amit.pos.398
Qui vsumfructum de uer.obli.855
Qui uti optime.de uer.& re.fig.1652
Qui vxori.ad.l.Iul.de adul.& stu.1313
Qđ ad certã speciẽ.de adm.re.ad ciu. patri.1600
Quod ad honores.de mune.& hono.1574
Quod ad statum.de pœ.1408
Quod ait lex.ad.l. Iul.de adul.& stu.1316
Quod à quoquam.de reg.iur.1705
Quod attinet.de reg.iur.1701
Quod autem diximus.de liber.cau.307
Quod conclaue.de dam.infect.93
Quod conditionis.de mor.cau.dona.173
Quod contra legem.ad leg.Iul.repe.1363
Quod contra rationem iuris.de re.iur.1734
Quodcunque stipulatur.de uer.obli.845
Quod debitori.de mor.cau.dona.167
Quod destinauerit.de fur.1136
Quod dicimus.de uer.& re.signi.1683
Quod dicimus in eo.de solu.& lib.1078
Quod dicitur.de verb.obli.907
Quod dicitur.quis & à quo appel.1451
Quod dicitur.de verb.oblig.875
Quod dicitur.de fur.1146
Quod dilucidius.de doli ma.& met.excep.754
Quod diuo.de manumiſ.test.210
Quod enim solutum.de fideiuſ.& manda.956
Quod enim.de acqui.re.do.329
Quod & lex Plauia.de lib.hom.exhi.705
Quod euincitur.de reg.iur.1728
Quod ex his.ad.l.Iul.de adul.& stu.1321
Quod forte.de dam.infect.41
Quod fructuarius.de acqui.re.do.357
Quod in diem.de sol.& lib.1045
Quod in diem.de accep.1803
Quod in liore.de acqui.re.do 340
Quod ab initio.de reg.iur.1700
Quod ipsis qui.de re.iur.734
Quod iussit.de re.iud 480
Quod iussu alterius.de reg.iur.1716
Quodlibet debitum.de sol.& lib.1054
Quod maior pars ad municipalem.1555

Quod

Tabula legum Digesti Noui.

Quod meo nomine.de acq.vel amit.pos.391
Quod nullius de reg.iur.1736
Quod plicuit nisco.de iure.fis.1489
Quod principis.de aqua.plu ar.122
Quod quis.de peculieg.credi.540
Quod quis.de ac.& oblig 808
Quod quis cùm seruus.de reg.iur.1735
Quod quis ex culpa.de reg.iur.1740
Quod reipublicæ.de iniu.& famo.libel.1245
Quod semel.de decre.ab or.fa.1607
Quod senatusconsultum.de iniur.& famo.libellis.1223.
Quod seruus.de capti.& postli.re.1500
Quod seruus.de solu.& lib.1028
Quod seruus de acqui.vel amit.poss.395
Quod seruus.de stipu.ser.950
Quod si filius.de capti.& postli.re.1504
Quod si forte.de solu.& libe.1015
Quod si uiro.de iniu.& famo.libel.1220
Quod si ultra.qui & à quibus manu.lib 293
Quod statuliber.de mor.cau.dona.175
Quod stipulatus.de sol.lib.1014
Quod vi possessum.vi bo.rap.1215
Quod vulgo dicitur.de manumiſ.test.209
Quod vulgo pro emptore.458
Quod vxor.de acqui.vel amit.pos.390
Quod enim rem ra habe.1121
Quo minus.de flumi.608
Quod naufragium.de incen.rui.nau.1212
Quò tutela.de reg.iur.1711
Quoniam seruitus.de lib.cau.303
Quos nos.de ver.& re.fig.1684
Quoties de delicto,de pœnis.1398
Quoties dubia.de reg iur.1696
Quoties duplici.de reg.iur.1716
Quoties filiusfa.ad municipa.1547
Quoties id quod.de sol.& lib.1041
Quoties idem.de regu.iur.1709
Quoties in diem.de uer.oblig 855
Quoties in stipulationibus.de verb.oblig.866
Quoties lex.de act.& oblig 703
Quoties nihil.de reg.iur.1740
Quoties quis alium de ver.oblig 867
Quoties quis.de solu.& lib.1009
Quoties.si liber.inge.esse.di.314
Quoties quod.de noua.& de leg 1000
Quoties tantum.si fa.fur.fed.di.1196
Quoties.de separatio.548
Quoties vnus.de so.& lib 1030
Quoties in vtriusque.de reg.iur.1717

Ratis vi fluminis.de incẽ.ru.nau.1216
Ratum autem.de so.& lib.1015
Rectè dicimus.de ver.& re.sig 1636
Rectissime.de libe.cau.308
Regula est.de reg.iur.1690
Rei appellatio.de uer.& re.sig.1630
Rei appellatione.de verb.& rerum sig.1636
Rei capitalis.de pœnis.1399
Rei iudicatæ.de excep.rei iudi.724
Rei maioris.de excep.722
Rei sepulchrorum.de sepul.viola.1256
Relegati.de interdic.& relega.1428
Relegati.de pœnis.1400
Relegatorum.de interdict.& relega.1429
Rem de qua.litigiosis.784
Rem in bonis.de acqui.rerum do.358
Rem inspiciendam.de fur.1183
Rem quę nobis de acquir. vel amit. possessio. columna 390
Reo criminis.de solu,& lib.1034
Reos promittendi de duobus reis stipul.919
Repeti.de quæstionibus.1395
...gnoris de acqui.vel ammitten.pos.403
...nistura.de vsucap.seu vsurpa.431
...ndum est de pœnis.1407
...ndaro de acqu.re.do.361
...itarias.de cri.expila.hæred.1264
...ta.de re iudi.472
...ca.de reg iur.1741
...ontrouersia.de iure fisci.1484
...mund.& hono.1577
...iuer.& temporal.præscri. 750
...er.& rerum sig.164.& 1639
...poßli.reuer.1513
...iule.& hono.1579
...i.lib.1256
...palem.1561
...adl.Iul.pec.1366
Sacrae... capite.ad l.Iul.pe.1367
Sane & si.de accep.1080
Sane si.de iniur.& famo.libe.1231
Sanctio legum.de pœnis.1421
Satisfactio.de solu. & libe.1039
Satisdationis.de ver.& re.sig.1646
Scævola de aqua plu.arc.123
Scævola:alias,Accio lam.de fideicõ.lib.224.
Scævola.de verborum & rerum signi.1687
Sciendum est.de manumiſ.testa.205
Sienduin est.de legationibus.1597
Siendum est.de re iudi.489
Siendum est.de ac.& oblig.810
Sciendum est de censibus. 1624
Sciendum est.de operis noui nunc.25
Sciendum est arbor.fur.cæsa.1159
Sciendum est.de uer.& re.sig.1647
Sciendum est.pbb.iud.1275
Sciendum est.de separatio.542
Sciendum est.de uerborum oblig.833
Sciendum est.de prædiatica.1259
Sciendum est.ad leg.Flauiam de plag.1371
Sciendum est.de appella.reci.vel non.1459
Scio quæstum.de manumiſ.testa.214
Scio quosdam.de manumiſ.testa.214
Scire debemus,de uer.ob.831
Scire oportet,ad municipalem.1561
Secundum naturam.de reg.iur.1692
Sed est.de iniu.& fa.libel.1236
Sed & hi de publica,& uectiga.134
Sed ijs qui.ex cau.in possea.515
Sed & si conducere.de dam.infec.80
Sed & si eam rem.de precario 697
Sed & si imaginem de furtis.1153
Sed & si ita.de stipul...ser.939
Sed & si is.ad municipalem.1552
Sed & si manente de precario.696
Sed si nolit.de acqui.uel amit.pot.383
Sed & si non data.de fideicom liber.257
Sed & si non numerata.de acceptila.1082
Sed & si rem.quæ in frau.credi.554
Sed & si unius.de iniur.& fa.libel.1238
Sed hoc ita.de aqua plu.ar.121
Sed hoc ita.de re iu 488
Sed hoc iure.de acqu.uel amit.pos.374
Sed hoc honore,de interdi.& releg.1432
Sed ita.de dam.infec 83
Sed interdum.de aqua plu.ar.118
Sed nec illud.de sol.& libe.1034
Si non esse.de iniur.& fa.libel.1238
Sed reuocata.de iure fisci.1484
Sed si apud.de appel.& rela.1436
Sed sciendum.ad leg.Pomp. de parri.1342
Sed si accepto.de iure fisci.1487
Sed si alia.de bonis dam.1423
Sed si alienare.de fideicom.lib.241
Sed si ante viam.de excep.721
Sed si de arboribus.arbo.fur.cæsa.1202
Sed si ex eadem.de popula.act.1169
Sed si ex meis.de acqui.re.do.345
Sed si ex stipulatu.de uerb.ob.830
Sed si interdiu.de furibus balnea.1261
Sed si maritus,qui & a quibus manu.lib.293
Sed si proponas.de tigno iuncto.1189
Sed si ponas.de castrensi peculio.1544
Sed si seruí.de fideiuſ.& mand.964
Sed si fibi.de stipula.ser.939
Sed si surripuit.de furtis.1152
Sed si vi,de vi & vi arma 619
Sed tunc patrono.de liber.cau.304
Sed uenditor.de aqua plu ar.117
Seia cum bonis.de mor.cau.do.175
Semper aduersus,quod vi aut clam.687
Semper in ciuitate.de iure immunita.1593.
Semper in communationibus.de reg. iur. 1729
Semper in dubiis.de reg.iur.1708
Semper in fraudem.qui & à quibus manu libe. columna.297
Semper generalibus.de regu.iur.1735
Semper in obscuris.de reg iur.1692
Semper in stipulationibus.de reg.iur.1701
Semper qui.de reg iur.1707.
Sempronius,pro derelicto.465
Sempronia.de furtis.1181
Senatus.de mor.cau.dona.171
Senatus.de accusa.& inscrip.1186
Senatus.de iu... fili...1480
Senatus ad l.C...
Sena...usconsulto...
Sententiam.de collu...
Sæpè constitutum.de re iudi.504
Sæpè ita.de uer.& re.sig.1642
Septitia.de pollicitationibus.1615
Sepulchri.j.de sepulchro uiola.1252
Sepulchri.ij.de sepul.uiola.1255
Sepulchri.iij.& iiij.de sepul.uiola.ibidem
Sepulchra hostium.de sepul.uiol.1255
Sequester dicitur.de uer.& re.sig.1636
Sequitur.de uiuca.seu usurpa 313
...eruitutem.de reg.iur.1742
Seruius autem de riuis.665
Seruius etiam.quod ui aut clam.674
Seruius.de manumiſ.testa.205
Seruus alienus.de stip.ser.648
Seruus ciuitatis.de manu.quæ ser.194
Seruus communis.de manumiſ.uin.188
Seruus.j.de stip.ser.936
Seruus ij.de stip.ser.937
Seruus.iij.de stip.ser.947
Seruus domino.pro emptore.458
Seruus effectus.de act.& obli 798
Seruus etiam.de pub.iud.1275
Seruus furiosi.de manumiſ.185
Seruus hac lege.de manumiſ.182
Seruus hæreditarius.j.de stip.ser.941
Seruus hæreditarius.ij.de stip.ser.950
Seruus in opus.de pœnis.1416
Seruus inscio.de fideiuſ.& mand.964
Seruus meus.de stip.ser.940
Seruus nec iussu.de accep.1088
Seruus ne peculiarem dem.& dele.1091
Seruus in omnibus.de actio.& ob 795
Seruus pecuniam.de manumiſ.181
Seruus pignori.de manumiſ.178.
Seruus qui.de acquir.re.do.353
Seruus qui.de statulibe.271
Seruus reipublicæ.de reg.iur.1742
Seruus si de statulibe.280
Seruus uetante.de uer.ob.856
Serui & filij.de fur.1144
Serui nomine.de usucap seu usurpa.425
Serui appellare.de appel.& rela.1443
Serui ex delictis.de act.& obli 793
Serui quos.de manumiſ.184
Seruo autem.de iniur.& famo.lib el.1245
Seruo cõpetere.qui & à quibus manu.lib.289
Seruo quem qui sine manu.ad liber.perueniũt. columna 287
Seruum doralem.de manumiſ.186
Seruum fructuarium.de stip.ser.945
Seruum furiosum.de manu.187
Seruum pignori.qui & à qui.manu.lib.289
Seruum pupilli.rem pupil.sal.fore.1099
Seruum qui.de manumiſ.183
Seruus quis.qui.ad lib.procla.non li.321
Seruum testamento,de manu.testi.205
Seruos ad.de lib.cau. 317
Seruos legauit.de manumiſ.testi.201
Seruos quaque.de accusa.& inscript.121
Seuerus Augustus.de decu.& eorum fil.1
Sextumdecimum ætatis,de uaca.& excusa ne.1587
Si ab eo.de usucap.seu usurpa.422
Si absenti. de legationibus.1598
Si acceptolatum de accep.1807
Si accepto fuerit lata.de accep.108
Si a colono.de ver.obl.876
Si a colono,de fideiu.& manda.984
Si a debitorre.ad legem Cor.de fal.1359
Si ad defendendum.iudica.fol.1109
Si ad dominum ignorantem.de fur. 1189
Si adoptauero.de precario.701
Si adulterium.ad legem.Iul.de adulte. & columna.1326
Si a furioso de act.& obli.796
Si alieni.de solutio.& liberatio.1051
Si alienares.de usuca.seu vsurpa.421
Si alienam rem.de mor.cau.do.162
Si alienus seruus.de stip.ser.644
Si aliquam rem.de acqui.uel amit.pos.397
Si aliquis.de mor.cau.dona.161
Si alius.quod vi aut clam.677
Si ancillam.pro suo 471
Si ante acceptum iudicium.iud.fol.1108

Si aper

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula ... Noui.

Si aues.de furtis.1151
Si arbor.de arbo.cæden.704.
Si a te.de exce.rei iudi.727
Si a Titio.de fideiuſ.& Manda.975
Si autem domino.de ope.no.nun.8
Si autem plures,de aqua.plu.ar.112
Si calendis fieri de re iudica.479
Si calumnietur,alias,caluitur de uer. & re.fig. 1623
Si captiuus.de capti.& poſt.reuer.1515
Si caſtrenſe.de caſtrenſi peculio.1534
Si centum homines.de uerb.ob.894
Si euenier ad l.Iul.de adul.& ſtu.1315
Si certos.de uerb.obli.836
Si collactaneus.de manumiſ.uin.189
Si colonus.de Saluia.interdict.713
Si colonus.de acqui.vel amit.poſſ.399
Si colonus de aqua.plu.ar.108
Si colonus.ſit ar.fur.cæſa.1202
Si colonus.tuus.de vi.& ui ar.532
Si commiſſa.rem ra.habe.1122
Si communis.ſeruus.j. de ſtip.ſer 941
Si communis ſeruus.ij.de ſtip.ſer.951
Si confeſſus de cuſto.& exhi.reo.1231
Si conſentiente de manumiſ.184
Si conſtat.de appel.& rela.1442
Si contendat.de fideiuſ.& manda.970
Si conuenerit.de re iudi.490
Si creditor ad leg.Iul.de ui pri.1336
Si creditor.de ſol.& lib.1022
Si creditor meus.de iniu.& famo.libel. 1243
Si creditor pœnam.de noua.& delega. 1001
Si creditores.de priuileg.credi.538
Si creditores.de ſeparatio.547
Si cretæ fodiendæ.de fur.1174
Si cui aqua.de aqua plu.ar.95
Si cui crimen.de accuſa.& inſcrip.1281
Si cui.de liber.cau.313
Si cui ex emp.alias,ue ſi cui.de uer.& re. ſigni. 1652
Si cui legata.de fideicom.li. 221
Si cui mortis.de mor.cau.don.174
Si cum ſurum.de ſol.& lib.1038
Si cum Cornelius.de ſol.& li.1053.
Si cum duorum.de ſtip.ſer.949
Si cũ fideicommiſſaria.qui & à qui.manu.li. 394
Si cum filiuſam.de don.140
Si cum fundum.de uerb.& rerum ſignifi. 1661
Si cum nulla.de re iudi. 502
Si cum procuratore.de re iudi.489
Si cum quis.de fur.1156
Si cum ſeruo.de iniur.& fa.libel.1210
Si cum teſtamento.de excep.rei iud. 737
Si cum duo hæredum.de excep.rei.iudi.738
Si de acceptilatio.de ſol.& libera.1050
Sicut autem.de re.iudi.488
Sicut enim.de iti.actuque pri.651
Sicut is,ne quid in loco pub.601
Sicut reus principalis de fideiuſ. & mand. 987
... ri pœna.de reg.iur.1702
... ſtipuler.de uer.obl.830
... bitor.de curato.bon.dan 552
... itor.de doli ma.& me.exce.777
... tor.quæ in frau.credi.556
... tor.de ſolu.& lib.1023
... tor pignus.de fur.1183
... tor rem.de precar io.760
... tor rogatus.de fideicom.lib.251
... tor ſit ſeruꝰ. de ſolu.& libe. 1042
... itor tuus.de ſolu.& li. 1057
... itoris bona.de ceſsio.bo.512
... itori.de fideiuſſ.& manda. 976
... itori creditor.de fideiuſ. & manda. 980
... bitorem meum.de noua.& delega. 1003
... ecem . de uer.obl.847
... ecem dare.de ſtatulibe.270
... ecem hæredi.de ſtatulib. 272
... cem ſtipulatus.de ſolu.& libe. 1020
... eo fundo.de acqui.uel amit.poſ.404
... fundo.de vi & vi ar.628.
... ortatus.de ſen.paſ.& reſti.1432
... via.de aqua quoti. & æſti. 662
... ortio,de ver.oblig.829
... narum.de aqua quoti.& æſti.660
... qui.ex cau.in poſ.ea.520
... no.de pœnis.1417
... malo.ſi quis teſta.li.e Te iuſ. fue. 1189
... nium rei.de furtis. 1162
Si dubitet.de fideiuſſ.& man.95.
Si duobus hæredibus.de ſtatulibe.280
Si duobus.de diuer.& temporali.præſcri.745
Si duo.qui.ad lib.procla.non li 323
Si duo domini.de acqui.re.do. 341
Si duo rei.de ue.obli.906
Si duo rei ſint.de ſolu.& libera.1058
Si duo rei.de duo.reis ſtipu.929
Si duo.vti poſſid.635.
Si ædibus meis.de dam.infec.81
Si ego tibi.de acceptil 1088
Si ego.quod vi aut clam.677
Si emptam.pro ſoluto.445.
Si epiſtolam.de acqui.re.do.364
Si æſtimata.pro dote.469
Si eum hominem.de fideiuſſo. & mand. 971
Si eum,qui de liber.exhib.711.
Si eum ſeruum.de fide com.lib.236
Si ex duob.iudica.ſo'u.1112
Si ex duobus.de d.o.re ſtipu.930
Si exiſtimans.pro ſoluto.445
Si ex legati.de uer.obli.830
Si ex lege.ad l.Iul.de adul.& ſtu. 1330
Si expilatæ.de cri.expila.hæredi.1263
Si ex pluribus.de ſolu.& lib.1055
Si ex pluribus obligatis.de acceptila.1086
Si expreſsim.de appella.& rela.1444
Si ex re domini.de ſtipu.ſer.947
Si ex ſtipulatione.de acqui.vel ami. poſ.381
Si ex teſtamento.de excep.rei iudi.736
Si familia communis.ſi fa.fur.fe.d..1197
Si fideiuſſor.de fideiuſſo.& manda 971.
Si fideiuſſores.de fideinſſ.& manda 974
Si fideiuſſor creditori.de fideiuſſ.& mãda.986
Si fideiuſſori.de fideiuſſo.& manda 993
Si filiusfamilias.de reg.iur.1696.
Si filius meus.de verb.obli.844.
Si filius defuncti.de fideicom.lib.141
Si filius.de liber.exhi.711
Si filius, qui in poteſtate.rem pupil.ſal.1099
Si filius familias.de dam.infec.70
Si filiuſa.de caſtrenſi peculio.1533
Si filiuſa.de furti.115
Si filiuſa.de uer.ob.866
Si filioſa.de mor.cau.dona.165
Si filioſa.quarum re.actio.non da.782.
Si filioſa.qui.ex cau.in poſ.ea.521
Si filioſa.de mor.cau.don.166
Si filiofami.de furtis. 1274
Si filiæ furioſi.de ſol.& libe.1043
Si filij de iniur.& famo.libel. 1246
Si fiſcus alicui.de iure fiſci.1477
Si finita de dam.infec.50
Si fortuito.de incẽdio rui.nau.1217
Si forte vxor.de caſtren.pecu.1535.
Si fraudator quæ in frau.cred.568
Si fructuarium.de manumiſ.teſt.195
Si fur rem.de uſuca.ſeu uſurpa.434
Si furtim.arbo.fur.cæſa.119
Si fundum.de uerb.oblig.891
Si gemina.arbor.fur.cæſa.1202
Signatorius.de uer. & rer.ſigni.1648
Si hæreditariæ de furtis.1153
Si hæreditas.de ſtatulibe.278
Si hæres.de manumiſ.178
Si hæres.de fideicom.lib.233
Si hæres.de ſtatulib.270
Si hæres.de manumiſ.uin.187
Si ij qui.de mor.cau.dona.167
Si homo.de re iudi.478
Si homo.de uſuca.ſeu uſurpa.438
Si homo.de uerb.oblig.858
Si hominem.de uſucapio.ſeu uſurpa.426
Si hominem.de ſolu.& libera.1045
Si id quod.de uer.obli.830
Si id quod.de duo.re.ſtip.931
Si id quod.de capti.& poſtli.re.1520
Si id quod.pro derelicto.464
Si id quod.de acqui.uel amit.poſ.395
Si immaturam.quod ui aut clam.690
Si in agrum.de uia pub.& iti.pub.refi.604
Si indebitum.rem rat.hab.1123
Si in duabus actionibus.de regu.iur. 1718
Si inferiorum.de iniur.& famo.libel.1242
Si in iudicio.de excep.rei iud.739
Si iniuriæ.de iniur.& fa.libel.1243
Si in meo.de aqua plu.ar.121
Si in nomine.de uer.ob.833
Si in obſcuro.alias incip.liberalis cauſa . de li ber.cau. 319
Si in pignore.de fideiuſ.& mand.983
Si in public.de aqua plu.ar.128
Si in rixa.ad.l.Corne.de fica.1341
Si in ſtipulatum.de don.147
Si inſulam.de uer.ob.873.
Si inter me,de excep.rei iud.735
Si interueniente.ad ſenatuſcon.Turpil.1381
Si intra.de ſtatulibe. 276
Si is cui commodata.de furtis. 1181
Si is cui dare.de ſtatulib.277
Si is cui decem.de noua.& deleg.1004
Si is cui ignoranti.rem ra.habe.1118
Si is cui mortis.de mor.cau.do.174
Si is cui nummos.de ſol.& lib. 1059
Si is cui pro legato 467
Si is cui ſeruus de fideicom.li.254
Si is cum quo.de confeſ.507
Si is de cuius.de preuaricato.1260
Si is qui.ad leg.Iul.de adul. & ſtu.1330
Si is qui.de acquiren.uel amit.poſ.387
Si is qui hæres.de excep.rei iudica.740
Si is qui in.de acqui.re.do.362
Si is qui alienam.pro donato.462
Si is qui mihi.de iure fiſci.1486
Si is qui pignori.de furtis.1182
Si is qui pro.de uſuca.ſeu vſurpa.423
Si is qui pro.de precario.702
Si is qui rem.de furtis.1174
Si is qui rem.de furtis. 1178
Si is qui ſimulabat.de fur.1182
Si is qui Stichum.de act.& obl.794
Si is qui Stichum.de acceptil.1086
Si ita à te.de uer.& re.ſig.1666
Si ita fideiuſſorem.de fidei.& man.975
Si ita fuerit.de manumi.teſt.197
Si ita fuerit.de manumi.teſt.207
Si ita fuero.de noua.& deleg 996
Si ita liber.de ſtatulibe.279
Si ita quis.de verb.obli.856
Si ita quis.de uerb.ob.912
Si ita ſcriptum.de manumiſ.teſta.195
Si ita ſcriptum.de ſtatulibe.282
Si ita ſcriptum.de manumiſ.teſt. 199
Si ita ſtipulatio.de ver.obli.828
Si ita ſtipulatus,j.de ver.obli.826
Si ita ſtipulatus.ij.de verb.obli.827
Si ita ſtipulatus.iij.de ver.obli 882
Si ita ſtipulatus.iiij.de verb.obl.887
Si ita ſtipulatus.v.de verb.obli.896
Si ita ſtipulatus.vj.de ver.ob.903
Si ita ſtipulatus.de fideiuſ.& manda.983
Si ita ſtipulatus ita de ſolu.& lib.1040
Si ita ſtipuler.de uer.obli.880
Si iudex de va.extraor.cogni.1623
Si iuſſu.de furtis.1160
Si legatario.de fideicom.lib.226
Si legatum.de oper.pub.1609
Si legato ſeruo.de manumiſ.teſta.196
Si liber homo.de ſtipu ſer.949
Si liber pro,de iniur.& famo.lib.1243
Si libertinus.de collu.deteg.328
Si libertus patrono.de fur.1187
Si libertus.ſi liber.inge.eſſe di.323
Si liberum.ad.l.Fla.de plag.1371
Si librarius,de reg.iur.1716
Sylua cædua.de ver.& re.ſigni.1638
Si magiſtratus de priulleg.credi.535
Si mandato.de fideiuſ.& manda.960
Si maritus.ad leg.Iul.de adul.& ſtu.1330
Si maritus.ad legem Iul.de adul.& ſtu.1301
Si mater.de fidei.lib.157
Si mater filij.de excep.rei iud.718
Si me in vacuam.de acqui.vel amit.poſ.401
Si me tibi.de capt.& poſtli.reu.1512
Si mihi alienum.de ſolutio.& lib.1058
Si mihi aut Titio.de fideiuſ.& manda.968
Si mihi & Titio.de ver.o.ob.888
Simile priuilegium.ad municip.1550
Si militi filiofami.de caſtren.pecu 1534
Si minor an.xx.de manumi.vindi.187
Si minor.de nerborum obligationi.858
Si minor.j.de manumiſ.vin.189
Si minor.ij.de manumiſ.uin.191
Si minor.ad legem Iul.de adul.& ſtu.132
Si minor.de bo.autho.iud poſ.524
Si mortis.i.de mor.cau.do.193

... Igelti Noui.

...lib.295
...53
...92
...ica.1339
...& ueſt.128
...e priuileg.credi.534
...reg.iu.1726
...eſsione.de vſucap.429
...e præfinito.de pœnis.1415
Singulis.de excep.rei iudi.735
Si non debitorem.de noua.& deleg.1000
Si non defendantur.de pœnis.1411
Si non expedierit.de bonis autho.iu.poſ. 524
Si non traditam.pro legato.467
Si non voluntate.qui & a qui.manu.lib.300
Si optio,qui & a qui.manu.lib.289
Si opera.de doli mali.& me.excep.773
Si opus nouum.de no.ope.nun.24
Si opus.quod ui aut clam.691
Si pariter.de libe cau.306
Si pater.de dona.158
Si pater quæ in frau.credi.563
Si pater.pro donato.463
Si pater fideicom.lib.253
Si pater.de ſolu.& libe.1029
Si pater.ad l.Corn.de fal.1349
Si pater de manumiſ.uin.187
Si patre de capti. & poſtil.re.1512
Si patronus.de dona.151
Si paulo.ſi quis teſta.lib.eſſe iuſ.fue.1193
Si pauonem.de fur.1155
Si peculium.de manumiſ.teſta.196
Si peculium.de ſtatulibe.273
Si pœna de pœnis.14 1
Si pœnam.de uer.obli.858
Si per fundum.de itine.actuq; pri.651
Si per errorem.de vſuca.ſeu vſurp.425
Si perpublicum.ne quid in lo.pub.601
Si petitor poſt ſatisdationem.iudica.ſol.1109
Si pignus.quæ iu frau.credi.565
Si piguore.de fur.1171
Si plagij.de uer.obli.902
Si plures arbo. fur.cæſa.1201
Si plures.de accuſa.& inſcript.1287
Si plures.rem pupil.ſal.fo.1101
Si plures de popula.acti 1269
Si plures.de fideiuſſo.& manda.969
Si plures.de iniu.& fal.libe.1246
Si plures.de cura.bo.dan.551
Si plures.de ui & ui.arma.627
Si policitus.de pollicitationi.1611
Si poſsideam.pro legato.466
Si poſtea rem pupil.ſal.for. 1100
Si poſtliminio.de capti.& poſtli.re.1519
Si poſt litem.de exceptio.719
Si poſtulauerit.ad leg.Iul.de adul.ſtu. 1319
Si prægnans.do.fideicom.lib.223
Si præſes.de pœnis.1417
Si prius de aqua plu.arcen.119
Si priuatus qui & a quibus manumiſ.lib. 295
Si prius quam de ope.no.nun.23
Si procurator.an p aliũ cau.ap.reddi poſ.146
Si procurator.de do.ma.& me.excep.775
Si procurator.de iure fiſci.1476
Si procurator.de acqui.re.domi.340
Si procurator.rem.ra.ab.1125
Si procurator.de doli mali & me. excep. 774
Si procurator.de acqui.re.do.349
Si procurator.de ope.no.nun.24
Si procuratori.de uer.oblig.866
Si procuratorio quando appel.ſit.1456
Si proluſorio iudicio de appel. & rela. 1442
Si pro me de ſol.& libe.1034
Si proprietarius.de dam.infect 71
Si proxeneta.de proxene.1623
Si publicanus.de publica.& uectiga.126
Si pupillus.rem pupil.ſal.fo.1097
Si pupillus.de priuile.credi.539
Si pupillus.qui.ex cau.in poſ.ea.521
Si pupillus.de verb.obli.906
Si pupillus.de noua.& delega.997
Si pupilli.de ſolu.& libe.1043
Si pure de fideicom.lib.144.
Si qui pœna.de uerb.& re.fig.1682
Si quem in inſulam.quando ap.ſit.1452
Si quem ſeruum.de ſtatulibe.286
Si quidam.de fideicom.lib.215
Si quid bello.de capti.& poſtli.re.1519
Si quid eſt pro ſoluto.446
Si quid fur.de furtis.1150
Si quid ex famoſa.de ſol.& liber.1013
Si quando appel.ſit.1453
Si quidem.de liber.cau.303
Si quis ab alio.de re.iu.480
Si quis ab alio.de manumiſ. 185
Si quis abſente.de noua.& delega.1003
Si quis abſentis,alias eſt.§.l.ex maleficijs de actio.& obligat.788
Si quis actiones.de priua.delic. 1135
Si quis de demoliendum.de dam.infe.64
Si quis ad exhib.de excep.rei iudi.736
Si quis adul.ad l.Iul.de adul.& ſtu.1324
Si quis aliam rem.de ſol.& libe.& 1036
Si quis alienam.de crimi.expi hær. 1263
Si quis aliquem.ad leg.Iul.de vi pri. 1335
Si quis aliquid.de pœnis. 1417
Si quis aliquid.de pœnis 1419
Si quis ante.de acqui.uel amit. poſ.383
Si quis à pluribus.ad municipalem.1548
Si quis aliquem.iudica.ſol.1102
Si quis arbitratu.de uerb.obli. 845
Si quis creditorem. qui. ex cau.in poſ.ea.522
Si quis cum aliter.de uer.obli.835
Si quis cum.quæ in frau.credi. 564
Si quis cum faiſo.ad legem Cor.de fal. 1346
Si quis cum totum.de exce.rei iud.725
Si quis cum ſciret.de furtis. 1187
Si quis cum ſciret.pro emptore.458
Si quis.de lega.de noua.& de lega.999
Si quis de libertate.de iniu. & fa. libel. 1219
Si quis dicat.de manumiſ.181
Si quis dolo.ad legem Cor.de ſic.1339
Si quis dolo.de re iud.499
Si quis duos.de ſolu.& libe.1043
Si quis egerit.de furtis.1187
Si quis eundem.de ſtatulibe.286
Si quis ex alia.apud eum à quo appel.1466
Si quis ex bonis.de furtis.1136
Si quis ex domo.de furtis 1170
Si quis ex.de inceu.rui.naufra. 215
Si quis falſis.ad leg.Corn.de fal.1360
Si quis forte.de pœnis.1401
Si quis fundum.de acqui.uel amit.poſſ.406
Si quis habens.qui & à quib.manu.lib.297
Si quis hac.qui & à quib.manu.lib.299
Si quis hac.qui ſiue manu.ad lib.peruc.287
Si quis inge.de capt.& poſtli.reuer.1515
Si quis iniuriam.de iniur.& fa.libel.1246
Si quis iu ſeruitute.de furti.1137
Si quis in inſulam.de cadaue.puni.1434
Si quis integris.qui & à quib.manu.lib.290
Si quis inteſtatus.de fideicom.liber.216
Si quis in ipſos.de nundi. 1610
Si quis ita.de manumiſ.teſta.195
Si quis ita.de ſtatu.libe 270
Si quis ita.j.de manumi.teſt.194
Si quis ita.ij.de manumiſ.teſta.eodem
Si quis ita.iij.de manumiſ.teſta 208
Si quis ita.de verb.obl.906
Si quis legatum.de legationibus.1600
Si quis legatum,legem Cor.de fal.1347
Si quis libertatem.de manumiſ.teſta.197
Si quis liberum.de lib.ho.exhi.708
Si quis locuplex.de manumiſ.teſta.213
Si qui magiſtratus.de mune.& hono.1580
Si quis merces.pro derelicto.465
Si quis miſſus.ne vis fi.ei, q in poſ.mi. eſt. 584
Si quis miſſum.de dam.infec.62
Si quis ne quæſtio.de quæſtio.1594
Si quis ob.de pollicitationibus.1616
Si qs obligatũ qui ſine ma.ad lib.peruc.288
Si quis obligatione.de regu.iur.1720
Si quis obrepſerit.ad l.Cor.de fal.1359
Si quis offerenti.de ſolu.& libe.1040
Si quis patris.ad l.Cor.de fal.1358
Si quis poſteà.de fideicom.lib.287
Si quis poſtquàm.de fideiuſ.& man.973
Si quis prægnantem.de reg.iur.1727
Si quis prægnante.de capti.& poſtli.re.1517
Si quis pro eo.de fideiuſ.& manda.963
Si quis proprium.de iniur.& fa.libel.1244
Si quis quid.de furtis.1154
Si quis rem.de acqui.rel.amit.poſ.392
Si quis rem.de accep.rei iudi.739
Si quis rem.de pollicitationibus.1612
Si quis repetere.ad ſenatuſcon.Turpil.1379
Si quis reum.de cuſto.& exhi.reo.1291.
Si quis rogatus.de fideicom.lib.257
Si qui ſeparatim.de apdel.& rela.1440
Si quis ſeruus de cuſto.& exhi.reo.1289
Si quis ſeruo.de manumiſ.teſta.212
Si quis ſeruo.de ſolu.& libe.1018
Si quis ſeruum.de iniur.& fam.libel.1244
Si quis ſi Titius de ver.obli.853
Si quiſquam.de diue.& tempo.præſcri.749
Si quis ſic de ver.& re.ſig.1663
Si quis ſtipulatus.de ſolu.& libe.139
Si quis ſtipulatus.de verb.obl.888
Si quis ſui.de pollicitationibus.1617
Si quis teſtamento.de ſtatulib.270
Si quis v iduam de quæſtionibus.1391
Si quis vt.de acqui.vel amit.poſ.390
Si quis vni.rem rat.haber.1122
Si quis vxori.de furtis.1166
Si res de appel.recipi.vel non.1459
Si res.pro derelicto.464
Si rem.de noua.& deleg.1006
Si rem.de cri.expila.hæred.1194
Si rem legatam.de excep.717
Si rem meam.de ſolu.& li.1019
Si rem meam.de verb.ob.833
Si rem meam.de excep.rei iud.755
Si rem mihi.de vſuca.ſeu vſurpa.440
Si rem mobilem.de acqui.vel amit.poſ.409
Si rem pro emptore.453
Si rem tradi.de uerb.obli.831
Si rerum amotarum.de re iudi.500
Si rerum.de ui & ui armata.636.
Si reus poſt iuſticatum. iudicat.ſol.1110
Si reus promittendi de duo.re.ſti.931
Si reus ſtipulandi.de fideiuſ.& man.958
Si rogatus ſit.de manumiſſis uindicta.191
Si ſciente creditore.ad ſe.Pöp. de parri. 1342
Si ſe non obtulit.de re iudicata 474
Si ſepulcra. de ſepulcro violato.1278
Si ſeruus.de fideiuſſo.& manda.987
Si ſeruus aut filiuſa.de ver.obl.921
Si ſeruus communis.de furt.1174
Si ſeruus communis.de dam.infect.89
Si ſeruus communis.j.de ſtipu.ſer.936
Si ſeruus communis.ij.de ſtip.ſer. 941
Si ſeruus communis iij.de ſtipu.ſer.945
Si ſeruus communis.iiij.de ſtip.ſe.948
Si ſeruus decem.de ſolu.& libe.1044
Si ſeruus hæreditarius. de di.& tempo.præſcri.747
Si ſeruus hæreditarius.de ſtipu.ſer.946
Si ſeruus hæreditarius.de di.& tempo.præſcri.747
Si ſeruus hæreditarius.de ſtipu.ſer.946
Si ſeruus inſciente.de vſuca.ſeu vſurpa.432
Si ſeruus legatus.de fideicom.lib. 255.
Si ſeruus liber.de ſtatulib.273
Si ſeruus meus.de ſtipu.ſer.952
Si ſeruus meus.de acqui.re.do.347
Si ſeruus nauem.de fur.1157
Si ſeruus peculiari.de ſolu.& libe.1024
Si ſeruus quem.de liber.cau.318
Si ſeruus qui.iud ſol.1109
Si ſeruus quid rapuerit.vi bo.rapt.1208
Si ſeruus reipublicæ.de ſtipu.ſer.936
Si ſeruus teſtamento de ſtipu.ſer.949
Si ſeruus tuus.de precario.700
Si ſeruus.de bo.autho.iu.poſ.523
Si ſeruus.de litigioſis.389
Si ſeruus vel filiuſa.de acq.vel ami.poſ.389
Si ſeruus venditus.q fine manumi.ad li.287
Si ſerui qui.de manumiſ.teſta.204
Si ſeruo furioſi.de vſurpa.430
Si ſeruo alieno.qui & a quibus.man.lib. 296
Si ſeruo de mor.cau.dona.177
Si ſeruo ſub conditione.de ſtatulib.279
Si ſeruum cuius no.de iniu.& famo.libe.1345
Si ſeruum dominus.de accuſa.& inſcrip.1287
Si ſeruum Stichum.de ver.obli.877
Si ſic ſtipulatus.j.de uer.obli.880
Si ſic ſtipulatus.ij.de ver.obli.910
Si ſimulato.de concuſsionibus 1256
Si ſine iudice.rem ratam habe.1127
Si ſint tabulæ.de tabu.exhi.590
Si ſocius communis rei.de fur.1160
Si ſocius teſtamento de manumiſ.teſta.210
Si ſolum.de vſucap.ſeu vſurpa.440
Si ſoluturus.de ſolutio.& libe.1033
Si ſtatua.de iniur.& famo.libel.1244

Sta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum. ff. I

Statu liberæ.de statulibe.278.
Si Stichus cert o die.de uerbo.obli 834.
Si Stichũ aut Papliylũ de fideiuſ.& mã.973.
Si Seichum.de uerb.obl.817
Si Stichum.de nouã.& delega.995.
Si ſtipulatus.de fideiuſ.& manda.961.
Si ſtipulatus fuerim.de ver.obli.888.
Si ſtipulatus de ver.obli.864
Si ſtipulatus.i.de ſolu.& libe.1014.
Si ſtipulatus.ij.de ſol.& liber.ibidem
Si ſtipulatus.iij.de ſol.& liber.1052.
Si ſtipuler.de ver.b.obli.834.
Si ſtuprum.de iniur.& famo.libel.1244.
Si ſub conditione.de cura bo.dan.549
Si ſub cõditione legatum.de acceptila. 1082
Si ſub impoſsibili.de fideiuſſo.& man.970
Si ſub uaã ſignificatione.de uer.obli 914
Si ſupra.de acquir.rer.do 346
Si tertius de aqua plu.ar.109
Si teſtamento de fideiuſ & manda.977
Si tibi dederim.de donatio.153
Si Titius.de fideiuſ. & manda.977
Si Titius.de noua & delega.1008.
Si Titius & Seius.de verb.obli 825
Si triennio.de ſtatulib.273
Si tuo ſeruo.de ſolu.& libe.1053
Si tutoris.de manumiſ.vin.193
Sine a certis.de duo re.ſtipu 933
Siue igitur de furtis.1136
Siue mihi.de ſtip.ſer. 941
Si vendideto.de furtis.1183
Si uentri.de priuile.credi.534
Si uictum.de re iud.493
Si ui me deiecerit.de ui.& ui ar.616
Si ui me deiecerit.de ui & ui armata.629.
Si uir uxori. pro donato.463
Si uitem quod ui aut clam. 692
Si unus ex fideiuſſo.iudica.ſol.1114
Si uſusfructus de noua.& delega.995
Si uſusfructus. de aqua.plu.ar.121
Si uſufructuarij.de ſtipula.ſer.948
Si uſumfructum.deliber.eau.311
Si ut proponitur.de fideiuſ.& manda.986
Si uxor ad leg Iul.de adul.& ſtu.1308
Soceri.de uerbo.& rerum ſignifi.1666
Sodales.de colle.& corpo.illici 1268
Solent.de cuſtó.& exhi.reo.1262
Solidum.de ſolu.& libera 1054
Solicitatores.de extraor.cri.1248
Soluere.de ſolutio.& libera.1039
Soluendo eſſe.de uerbo.& re.ſign.1657
Solutionis.de uer.& re.ſign.1671
Solutionis.uerbum.de ſolu.& libera.1039
Solutionem.de ſolu.& libera.1021
Sol.tam pecuniam.de ſolu.& libera.1038
Spadonum.de uerb.& re.ſig.1661
Species acquirendi.de acceptila.1082
Specioſa.de uerb.& re.ſig.1655
Sponſio.de uer.& re.ſig.1631
Sponte.de mune.& hono.1582
Spurij.de qur.& eorum fit.1469
Statius.de iure fiſci.1496
Statutas.de acquir.re.do.353.
Statutæ.de uer.& re.ſig.1688
Statuliber.i.de ſtatulib.259
Statuliberationé,ii.de ſtatulibe.266
Statuliber.de quæſtionibus.1394
Statuliberi de ſtatulibe. 278
Statuliberum.de ſtatulibe.269
Statuliberos.i.de ſtatulibe.260
Statuliberos.ii.de ſtatulibe.277
Statuliberorum de ſtatulibe.280
Statulibera.de ſtatulibe.272
Stellionatus.de cri.ſtelliona.1264
Stellionatus.de extraor.crimi.1249
Stichus.i.de manumiſ.teſta.201
Stichus.ij.de manumiſ.teſtamento.204
Stichus.iij de manumiſ.teſtamen.206
Stichus de ſtatulibe.277
Stichus.de ſtatul.b.284
Stichũ aut Pamphiſi de ſolutio.& li2061
Seichum.de manumiſſ.teſta.199
Seichum Titio.de ſtatulibe.282.
Stipulatio.de ope.no.nun.29
Stipulatio hoc modo.de uer.oblig 856
Stipulatio iſta.de uerborum oblig 836
Stipulatio non ualet.de uerb.olig.828
Stipulatio non poteſt. de uerb.oblig.812
Stipulationes.i.de uerb.oblig.850
Stipulationes.ii.de uerb.oblig.859.
Stipulationum.i.de uerb.oblig.813
Stipulationum.ii.de uerb.oblig.822
Stipulationum.iii.de uer.obli.862
Stipulatus es opus.de fideiuſ.& mand.975
Stipulatus ſum.de uerb.obli.886
Stipulatus.de fideiuſ.& mand.956
Stuprum ad leg. Iul.de adulte.& ſtu 1325
Sub hac conditione.de act.& obli.791
Sub conditione.de ſolu.& liberationi.1017.
Sub prætextu.de extraor.crimi.1249
Subſignatum.de uer.& rerum ſignific. 1639
Subſtitutio.de acqui.rerum domi.353
Sunt numera.de uaca.& excu.mune. 1590
Sunt qui de rei iudi.486
Sunt qui de rei iudi.486
Suo quis.ne uis,ſi ei,qui in poſſeſſ.eſt.584
Superficiarias.de ſuperficie.642
Suplicij.de bo.dam.1422.
Supra iter.de aqua plu.ar.113
Surdi.de manumiſſ.uin.189.
Abernæ appellatio.de uer.& re. ſignific.1672.
Tam is qui.de mor.cau.don.167
Tempus quod de re iudi.490
Tẽpus de uac.& excuſ.mu. 1588
Terenixa.de uer & rer.ſig.1664
Terminorum.de termi.moto.1265
Teſtamento centurio.de manumiſ.teſt.210
Teſtamento ita de fideicom.lib.224
Teſtamento manumiſ.de manu.teſt.202
Teſtamento liber.de manumiſ.teſt.203
Teſtamento ita de manumiſ.teſt. 214
Teſtamento militis de manumiſ. teſta.210
Thais ancilla de fideicom.lib.246
Tigni appellatione.de uer.& rer.ſign.1646
Titius.de acquir.re.do.362
Titius qui de iure fiſci.1484.
Titio cum eſſet.ad municip.1561
Titia cum propter.de ſol.& libe.1037
Titia cum teſtamentum.de ac.& inferi.1227
Titia quæ de uerb.obli.911
Titia ſeruis de manumiſ.teſt.213
Titulus eſt pro dote.468
Toties in hæredem.de reg iur.1704
Toties locum.de pollicitationibus.1614
Tractandum.i qui.appel.non licet.1450
Traditio.de acqui.re.do.342
Traiectitiæ.de actio.& obli.795
Tranſacta.de uer.& re.ſign.1683
Tranſugam.de aquir.re.do.358
Trebatius de dam.inſe.77
Tres fere.qui.ex cau.in poſſea.512
Triplici.de ver.& re.ſig.1664
Triticum.de uer.obli.881
Tugurij.de uer. & re.ſig.1672
Tunc autem.de re iudi.494
Tutor de furtis.1154
Tutor datus de fideiuſ.& manda.988
Tutor ſi.de appel.& rela.1448
Tutor uel curator.ſi tut.uel cur.uel magiſ. crea. appell.1465
Tutore.rem rat.habe.1118
Acatio.de mune.& ho.1581
Valerius.de iure fiſci.1498
Valerianus.de prætor.ſti.1096
Vani timoris.de reg iu.1727
Variæ cãę ſunt de iu.fiſ.1468
Vbicunque.de reg.iur.1718
Vbi lex duorum.de reg.iur.1717
Vbicunque reus.de fideiuſ & manda.985
Vbi autem.de uer.obli.862
Vbi fideiuſſor.de ſolu.& libe.1021
Vbi ita.de mor.cau.dona.168
Vbi lex. de uſucap.ſeu uſurpa.428
Vbi non uoce.de reg.iur.1731
Vbi repugnantia.de re.iu.1727
Vectigalia.de publi & uecti. 131
Vel antequam.ad leg.Iul.de adul.& ſtu.1314
Vel ea,quæ.de acqui.re.do. 329
Vel ei præbuit quæ in frau.credi.553
Velle non creditur.de re.iur.1691
Vel obligatus.de libe.cau.310
Vel ob rem.ad ſenatuſcon.Turpil 1380
Vel permutauit.de lib.cau.310
Vel quo magis.ad leg.Iul.repe.1361
Vel ſi paciſcatur.
Vel ſi ſangu ne.di
Vel ſurdo.de priu
Vel totum.de tabu
Veluti ſuſtium de pœnis.14
Veluti ſi me de præcario.695
Veluti ſi quis de uer.obli 831
Venditores.de uerb.oblig 884
Ven re. de bo autho.iud poſ.523
Veniſſe ad.de uer.& re.ſig 1669
Verbum amplius.de uer.& re.ſig.1650
Verbum erit.de uer.& rerum. ſig 1659
Verbum ex actę.de uerb & re.ſig. 672
Verbum facere.de uer.& ſig.1680
Verbum hoc.de uer.& re.ſig.1629
Verbum illud.de uer.ſig.1672
Verbum opportere.de uer. & re.ſig.1639
Verbum oportebit.de uer & re.ſig. 1631
Verbum reddendi.de uer.& rer.ſig.1652
Verbo uictus.de uer.& re.ſig.1640
Verba.de uer.& re.ſig 1635
Verborum obligatio.de ſolu.& libera.1079
Verbis legis.de uer.& re.ſig.1658
Verum eſt.de reg.iur.1701
Verum eſt.de uer.& re.ſig.1679
Verum eſt de manumiſ teſta.213
Verum eſt de furtis.1150.& 1156
Vero procuratori.de ſol.& libe.1014
Veſtis de uer & re.ſig.1661
Veſtem.de iniur.& famo.libe.1247
Veteres.de iti.actuq; pri 650
Veteranorum.de priuile.uetera.1544
Veteranos.de priui.vetera.1545
Veteranis de priui.vetera.1545
Viam publicam.de uia pub.& iti. pu.reſi. 603
Vicarius.de legationibus.1599
Vitia priorum de cenſibus.1626
Vicinus.de aqua plu.arc.122
Videamus.de interdi.ſeu extra.ac 572
Viæ ſternendæ.de priui.uetera.1545
Viæ vicinales. de lo.& iti.pu.162.
Vim facit.de ui & ui ar.628
Vim facit.quod ui aut clam.690
Vim paſſam ad leg. Iul.de adul.1328
Vinaria.de uer.& re.ſig 1678
Vinculorum de uer.& re.ſig.1982
Virilis.de uer.& rerum ſig.1666
Vir bonus iudica.ſol.1113
Virem arboris.arbo.fur.cęſa.1199
Virum ultimum.de pœnis.1412
vnde etiam.de iti.actuq; pri 647
Vnius facinoris.de quæſtionibus.1396
Vnus qui ex qui.cau.in poſ.ea.521
Vnuſquiſque de præcario.701
Vranius.de fideiuſſo.& manda.991
Vrbana.de uer.& re.ſig.1669.& 1675
Vrbis.de ver.& re. ſig.1630
Vſuræ pecuniæ.deuer.& re ſig.1658
Vſurpatio.de uſuca.ſeu vſurpa. 413
Vſucapio.de uſuca.ſeu vſurpa.ibi em.
Vſucapio rerum pro ſuo.472
Vſucapionem.de vſuca.ſeu vſur.421
Vſus fructus.de ſtatulibe.268
Vſusfructus.de ſtip.ſer.946
Vtiliſsimum.ſi fa.fur.fe.di 1195
Vtimur.de ſepul.uiola.1255
Vt alphenus.de uerbo.& re ſig.1651
Vt fideiuſſor.de fideiuſ.& manda.974
Vt gratim.de mune.& hono.1580
Vt ſunt.de uer.& rerum ſig.1683
Vt mihi.de dona.151
Vt ſi cui ex empto.de uerb.ſignifi.1632 hodie incip.ſi cui.
Vtique eius.de liber cau.310
Vtique pro.de dam.infe.82
Vtive id.ad leg.Iul.de ui public.1332
Vtrum q. ad leg.Pompe.de parri.804
Vtrum turpem de uer.ob.886
Vulgaris.eſt.de furtis 1147
Vulneris.de iniur.& famo.libell.1226
Vxor expillatæ de cri.expilla.hære.1264
Vxori legatum.ad leg.Cornc.de fal.1354
Vxorem.de manu.teſt.204

Finis Tabulæ legum Digeſti Noui.

ui carminibus lvj.

...ę clxxiiij. verſibus lvj.

...elucidantur.

...rica Primi libri.

...pus pars:infectum quoque damnum.

...qua pluuialis:de publicanis.

...uſſa ſortis donatio ſubſit.

...operis noui nuntiatione. De damno infecto, & de ſubgrundis ...rotectis. De aqua pluuia arcenda. De publicanis & vectigalibus, ...commiſſis. De donationibus. De mortis cauſſa donationibus, & capionibus.

¶ *Rub.ſecundi libri.*

Parte manumiſſi ſunt & vindicta ſecunda.
Vrbica mancipia,per teſtamenta relaxas.
Per lege commiſſas libertates,& ademptas.
Inde ſtatuliber.ueniens,non liberat.aurum.
Natali cauſſa,non proclamare licebit.
Ingenuus,defunctus erit,colluſio tecta.

¶ De manumiſsionibus. De manumiſsis vindicta. De manumiſsionibus quæ ſeruis ad vniuerſitatem pertinentibus imponuntur. De manumiſsis teſtamento. De fideicommiſſariis libertatibus. De ademptione libertatis. De ſtatuliberis. Qui ſine manumiſsione ad libertatem perueniunt. Qui & à quibus manumiſsi liberi non ſiunt. De iure aureorum anulorum. De natalibus reſtituendis. De liberali cauſſa. Quibus ad libertatem proclamare non licet. Si libertus ingenuus eſſe dicatur. Ne de ſtatu defunctorum poſt quinquennium quæratur. De collatione deteganda.

¶ *Rub.tertij libri.*

Tertia res quærit.poſſeſſa,vſucapiendo.
Soluit,emens,hæres tribuit,donata,relicta.
His pro legato,pro dote,ſuo,ſuperades.

¶ De acquirendo rerum dominio. De acquirenda vel amittenda poſſeſsione. De vſucapionibus ſeu vſurpationibus. Pro ſoluto pro empto. Pro hærede. Pro donato. Pro derelicto. Pro legato. Pro dote. Pro ſuo.

¶ *Rub.quarti libri.*

Iudicat & quarta confeſſis cedit.eatur.
Iudex eſt author.cum priuilegia credit.
Separo.curator.in fraudem facta reſoluo.

¶ De re iudicata. De confeſsis. De ceſsione bonorum. Quibus ex cauſſis in poſſeſsionem eatur. De bonis authoritate iudicis poſſidendis. De priuilegiis creditorum. De ſeparationibus. De curatore bonis dando. Quæ in fraudem creditorum facta ſunt,vt reſtituantur.

¶ *Rub.quinti libri.*

Interdicta,bona,legataque quinta notabit.
Ne uis de tabulis facer.& loca publicus hic ſunt.
Poſt fructus,reficit.de fluminibus.prior æſtas.
Nauigat.& ripa.de vi.ſie poſſideatis.
Eſtque ſuperficiens.ater,actus quotidiana.
Iſtis de riui,addas:de fonte.cloacis.
Quod vi clam vè,remitto precaria,ceditur arbor.
...s.& liber homo.ſatus exhibeatur.vtrobi.
...emigrando iungatur Saluia dictum.

...nterdictis, ſeu extraordinariis actionibus, quæ pro his competorum bonorum. Quorum legatorum. Ne uis fiat ei qui in ...m miſſus eſt. De tabulis exhibendis. Ne quid in loco ſa...e locis & itineribus publicis. Ne quid in loco publico ... De loco publico fruendo. De via publica,& itinere ...o. De fluminibus, & ne quid in fluminet pu...fat quò peius nauigetur. Ne quid in flumine pu...nuò aliter aqua fluat; quam priore æſtate fluxe...o nauigare liceat. De ripa munienda. De ...ectis. De ſuperficiebus. De itinere actuque ... & æſtiua. De riuis. De fronte. De cloa...miſsionibus. De precario. De arbori...nda. De libero homine exhibendo. ...ndis. Vtrobi. De migrando. De

...is. ...ſtipu

...præiudiciis. De exceppræſcriptionibus, & ...ctus exceptione. ...tionibus & ab-

¶ *Rub.ſexti libri.*

Parte fideiuſſor patet
Acceptat.prætor.ſalu

¶ De fideiuſſoribus & m... ...uationibus & delegationibus. De ſolutionibus & liberationibus. De acceptilationibus. De prætoris ſtipulationibus. Rem pupilli vel adoleſcentis ſaluam fore iudicatum ſolui. Rem ratam haberi,& de ratihabitione.

¶ *Rub.ſeptimi libri.*

Delictum.furum.tignum pars noua tenebit.
Liber erit.caupo.ſi furta familia fecit.
Furtim cæſa,raptis bona,tunc incendo,libellos.
Criminibus.violant.& concutiunt,abigei.
Dum prædaricor.atque recepto.balnea.fra:gis.
Expilat hæredes,quos crimine ſtellio fallit.
Terminus,elicita collegia,da popi Saris.

De priuatis delictis. De furtis. De tigno iniuncto. Si quis teſtamento liber eſſe iuſſus fuerit,& poſt mortem domini ante aditam hæreditatem furripuiſſe, aut corripiſſe quid dicatur. Furti aduerſus nautas, caupones, ſtabularios. Si famil ia furtum feciſſe dicatur. Arborum furtim cæſarum. Vi bonorum raptorum. De incendio ruina naufragio. De iniuriis & famoſis libellis. De extraordinaria criminibus. De ſepulcro violato. De concuſsionibus. De abigeis. De prædatoribus. De receptatoribus. De furibus balnearijs. De effractoribus & expilatoribus. De crimine expilatæ hæreditatis. De crimine ſtellionatus. De termino moto. De collegiis & corporibus illicitis. De popularibus actionibus.

¶ *Rub.decimi libri.*

Publica iudicia decima ſunt parte notata.
Accuſans.cuſtos.eſt maieſtatis amator.
Punit adulterium,uis publica,priuaque.ſica.
Pompeia,de falſis,lex Iulia de repetundis
Carior annona fiet.ſi ſacra peculor.
Ambitus admittis:plagaria.Turpilianum.
Sæpe requiro eos,quos quæſtio pœnaque multant.
Damnabo,mortem deportatis,dabo paſsos.
His punitorum coniungo cadauera tandem.

¶ De publicis iudiciis. De accuſationibus & inſcriptionib. De ſtadia & exhibitione reorum. Ad legem Iuliam maieſtatis. Ad legem Iuliam de adulterijs & ſtupro. Ad legem Iuliam de vi publica. Ad legem Iuliam de vi priuata. Ad legem Corneliam de ſicariis. Ad legem de parricidijs. Ad legem Corneliam de falſis, & de ſenatuſconſulto Liboniano. Ad legem Iuliam repetundarum. Ad legem Iuliam de annona. Ad legem Iuliam peculatus, & de ſacrilegijs, & de reſiduis. Ad legem Iuliam de ambitu. Ad legem Flauiam de plagiarijs. Ad ſenatuſconſultum Turpilianum & de abolitionibus criminum. De requirendis reis, & abſentibus damnandis. De quæſtionibus. De pœnis. De bonis damnatorum. De bonis eorum qui ante ſententiam mortis ſibi conſciuerunt. De interdictis & relegatis, & deportatis. De ſententiam paſsis, & reſtitutis. De cadaueribus punitorum.

¶ *Rub.vndecimi libri.*

Vndecima appellat.quod non licet.eſt quis,& à quo.
Quando ſuſcipiam.dimittam nilque nouabo.
Reſcindit cauſſas.tutor.prouincia.cogit.
Mors interueniat.de fiſci iure.reuerſis.
Militat in caſtris quærit bona.de veteranis.

¶ De appellationibus & relationibus. A quibus appellare non licet. Quis & à quo appelletur. Quando appellandum ſit, & intra quæ tempora. De appellationibus recipiendis vel non. De libellis dimiſſoriis. Nil nouari appellatione interpoſita. Quæ ſententiæ ſine appellatione reſcindatur. An per alium cauſſę appellatione reddi poſsint. Sicutor, vel curator, vel magiſtratus creatus appellauerit. Eum qui appellauerit, in prouincia defendi. Apud eum à quo appellatur, aliam cauſſam agere compellendum. Si pendente appellatione mors inuenerit. De iure fiſci. De captiuis, & poſtliminio reuerſis. De re militari. De caſtrẽſi peculio. de priuilegijs veteranorum.

¶ *Rub.duodecimi libri.*

Municipales,eſtque decurio parte ſuprema.
Albis muneribus,uaco,ius immune tenendo.
Legatus,ciuis,decernit opus populare.
Nundina,pollicita,varias dat cognitiones.
Sunt proxenetæ cauti.de cenſibus auctj.
Significata ſubit verborum regula iuris.

¶ Admunicipalem, & de incolis. De decurionibus, & eorum filiis. De albo ſcribendo. De muneribus, & honoribus. De uacatione, & excuſatione munerum. De iure immunitatis. De legationibus. De adminiſtratione rerum ad ciuitatem pertinentium. De decretis ab ordine faciendis. De operibus publicis. De nundinis. De pollicitationibus. De variis & extraordinarijs cognitionibus. De proxeneticis. De cenſibus. De verborum & rerum ſignificatione. De regulis iuris.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ulorum Dige
um ordinem Alphabe

Accu… …bus, 1621
…nibus.1277
Acquirenda vel amittenda pos…
…ssione.306
Acquirendo rerum dominio.339
Actionibus & obligationibus.784
Acceptione liberatis.259
Adlegem Corneliam de fal….1344
Adlegem Corneliam de sicarijs.1336
Adlegem Aeliam Sentiam 289
Adlegem Plauiam de plagia.1371
Adlegem Pompeiam de parricidijs.1341
Adlegem Iuliam maiestatis.1295
Adlegem Iuliam de adulterijs & stupro.1299
Adlegem Iuliam de vi publica.1331
Adlegem Iuliam de vi priuata 1334
Adlegem Iuliam repetundarum.1361
Adlegem Iuliam de annona 1363
Adlegem Iuliam peculatus.1364
Adlegem Iuliam de ambitu 1370
Administratione…um ad ciuitat…perti.1600
Adsumptionem, & de incolis.1545
Ad Senatusconsultum Turpillianum.1373
Albo struendo.1572
An per alia causæ appellationis reddi possint. 1483.
Appellationibus & relationibus.1434
Appellationibus recipiendis 1451
…pud eum à quo appellatur, aliam causam &c. 1464
…quia arcenda.95
…rotidiana & æstiua.652
…is appellare non licet.1459
…pellet quis.1451
…bus cædendis.703
…m furtim cæsarum.1199
…authoritate iudicis possidentis.523
…s damnatorum.1422
…rum, qui ante sententiam morte…n sibi …uerunt.1425
…fferibus punitorum.1433
…ciuis, & postliminio reuersis.1499
…si peculio.1533
…s.1614
…e bonorum.510
Coactis.668
Collegijs & corporibus illicitis.1267
Collusione detegenda.327
Commissis 124
Concussionibus.1256
Confessis.506
Crimen expilatæ hæreditatis.1263
Crimine stellionatus.1264
Curatore bonis dando.548
Custodia & exhibitione reorum.1289
De Amo infecto.32
De Decretis ab ordine faciendis.1606
De Decurionibus, & eorum filijs. 1565
Deportatis 1428
Diuersis & temporalibus præscriptionibus. 745
Dolo malo & metus exceptione.754
Donationibus.138
Donationibus mortis causa & capionibus.159
Duobus reis.923
…actoribus & expilatoribus 1262
…m qui appellauerit, in prouincia defen…465
…ptione iurisiurandi 779
Exceptione rei iudicatæ.723
Exceptionibus seu præscriptionibus.714
Extraordinarijs criminibus.1248
Fideicommissarijs libertatibus.215
Fideiussoribus.953
Fluminibus, & ne quid in flumine &c.674
Fonte.667
Furibus balnearijs.1261
Furtis.1135
Furti aduersus nautas, caupones &c.1193
Glande legenda.704
Incendio, ruina, naufragio.1211
Iniurijs & famosis libellis.1217
Interdictis & relegatis.1428
Interdictis, seu extraordinarijs actionibus.571
Inter loctionib.iudicum 473
Itinere actuq; priuato.642
Iudicatum solui. 1104
Iure aureorum annulorum.300
Iure fisci.1468
Iure immunitatis.1592
Legationibus.1596
Libellis dimissorijs.1460
Liberali causa.303
Liberis exhibendis, vel deducendis,708
Libero homine exhibendo.705
Litigiosis.783
Locis & itineribus publicis.591
Loco publico fruendo.601
Manumissionibus. 178
Manumissionibus, quæ seruis ad vniuersitatem pertinentibus imponuntur.193
Manumissis testamento. 194
Manumissis vindicta.187
Migrando.712
Muneribus & honoribus.1573
Natalibus restituendis.302
Ne de statu defunctorũ post quinquennium quæratur.325
Ne quid in flumine publico, ripave eius fiat, quo aliter aqua fluat, quam priore æstate fluxerit.668
Ne quid in loco publico, vel itinere fiat.592
Ne quid in loco sacro fiat.591
Ne vis fiat ei, qui i possessionem missus est.582
Nil nouari appellatione interposita.1460.
Nouationibus & delegationibus.993
Nundinis.1610
Operis noui nuntiatione.2
Operibus publicis,1608
Oenis.1598
Pollicitationibus.1611
Popularibus actionibus.1269
Portionibus, quæ liberis damnatorum concedũtur.1424
Postliminio reuersis 1499
Precario.694
Prætoriis stipulationibus.1089
Præuaricatoribus.1259
Priuatis delictis.1133
Priuilegijs creditorum.532
Priuilegijs veteranorum.1544
Pro derelicto.463
Pro donato.461.
Pro dote.4
Pro emptore.
Pro hærede.460
Pro legato.466
Pro soluto.345
Pro suo.469
Pro…ertis 32
Proxeneticis.1623
Publicis iudicijs.1270
Publicanis & vectigalibus & cõmissis.124
Quando appellandum sit.1452
Quarum rerum actio non datur.779
Quæ in fraudem creditorũ facta sunt &c.552
Quæ sententiæ sine appellatione rescinduntur 1461
Quæstionibus.1386.
Quibus ad libertatẽ proclamare non licet.321
Quibus ex causis in possessionem eatur.512
Qui & a quibus manumissi &c.289
Quis & à quo appelletur.1451
Qui sine manumissione &c.287
Quod vi aut clam.695
Quorum bonorum.576
Quorum legatorum 577
Receptoribus.1261
Regulis iuris.1689
Re iudicata.473.
Relegatis 1428
Remissionibus.61
Rem pupilli saluam fore…96.
Rem ratam haberi: & de ratihabitione.1115
Re militari.1520
Requirendis reis.1384
Residuis 1364
Ripa munienda.612
Riuis.663.
Sacrilegijs 1364
Saluiano interdicto.713
Sententiam passis, & restitutis. 1432
Separationibus.542
Sepulchro violato.1251
Si familia furtum fecisse dicatur. 1195
Si iudex litem suam fecisse dicatur.1619
Si libertus ingenuus esse dicatur.323
Si pendente appellatiõe mors interuenit.1466
Si quis testamento liber esse iussus fuerit.51
Si tutor vel curator, vel magistratus, &c.1
Solutionibus & liberationibus. 1009
Statuliberis.259
Stipulatione seruorum.934
Suggerendis 32
Superficiebus.640
Tabulis exhibendis.586
Termino moto.1265
Tigno iuncto.1188
Vacatione & excusationẽ Variis & extraordinarijs 1618
Vectigalibus.124
Verborum obligatio
Verborum & rer…
Via publica &
Vi bonorum
Vi & vi arm…
Vsucapion…
Vtin flum…
Vti poss…
Vtrub…

FINIS.

…sed qualiter fiat: vide Bart. in l. de pupillo. §. memi…

…TIATIONE …mnis ratam habe… vi… principe, vt dices §. l. de pupill… quin. & vj. incipit supra… vnde nego, gestor non nũti… …ue est hoc incipit: hic hoc volu… a ¶ Omnibus diebus … partis iut C de vet. iu. enu. l. ij. §. nullus. & hoc ideo quia non ea bo… posſ. attinent su… pr adictis titu… …lis bus. sed in t…rtia quando…

possessionẽ open…licet vsque ad titu. de legatis: ideo melius cum præcedentibus sunt coniunctæ. Infra de verborum obligatio. non incipit: quia nimis parum remaneret de hoc volumine, sed hic iam disereta est materia a prædictis: in hoc tamen est affinis, quia sicut superius tractatur de iure prætorio: ita hic scilicet eodem modo: sed non in eundem modum. Acc.

Domini Iustiniani, sacratissimi Principis perpetuò Augusti, iuris enucleati ex omni veteri iure collecti, Digestorum, seu Pandectarum, Liber tri gesimus nonus.

ADDITIO. Quærit hic Bartolus, quare hic liber dicatur & denominetur digestum nouum? Rñ. quòd dictio nouum, varijs modis capitur. Quãdoque enim appellatur nouum, idest vltimum: vt l. vnica. §. in nouissimo. C. de cad. tol. & l. nouissima. §. iudic. solu. & l. nouissime. §. quod Fil. tuto. auth. & sic etia… sunt volumina, & istud est vltimũ. Quandoq; appellatur nouum ea ratione, quia interdicta denominantur à prima parte sui, vt in interdicto quod vi aut clam ita hic: quia tractatur de nouo opere, appellatur digestum nouũ. Quandoq; appellatur iniquũ: vt l. j. in prin. §. quod quisq; iu. & ideo hic dicit nouũ. i. iniquum, puniens iniqua. Vltimò dic, & melius secundũ. Ray. & Raph. hic: q; ista sunt nomina magistralia inuenta auctoribus, quæ imponuntur ad placitum: quorũ disputatio relinquit pertinacibus. l. ij. C. de const. pe. & in gl. in rub. §. sol. ma. Vltra prædicta de dictione nouũ. vide bonã gl. in c. generali. in verbo, de nouo. de elect. lib. vj. quæ ponit multas significationes de dictione nouus. itẽ aliquid i l. admonendi. in ver. noua instrumẽta. §. de iureiu. vbi noua instrumenta dñr quæ sunt antiqua, dũmodo sint de nouo reperta. ita & dicit text. in l. sub specie. C. de re iudi. vide etiam in l. vetus. supra. de vi. tri. & oleo leg. vbi habetur quod dicatur vinum nouum & vetus, secundum Alexan. de Imol. hic.

Nouum dictio variis modis sumitur.

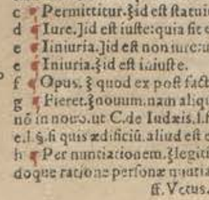
HOc edicto. § **CASVS.** Vlpianus iurisconsultus expositurus edictum prætoris quod habes infra eod. l. prætor ait. in princ. nunc de effectu illius edicti aliqua dicit: & casum in hoc prin. sic ponamus. Cùm viderem Titium in aliquo solo ædificare domũ, uel aliud opus nouum, & ego credebam me in illo solo ius habere vt quia forte meum, uel aliquod aliud ius, per quod non posset me inuito ędificare: denuntiaui ei ne in illo opere procederet. dicitur quod denuntiatio tenet. & hoc est permissum ex prætoris edicto, quod edictum habes §. eo. titu. l. prætor ait. in prin. Secundo contulitur Titio. nam si vult in opere procedere, vadat coram iudice. & fatildet de opere destruendo, si apparebit iniustè ędificasse: sic postea in opere procedere poterit absq; damno. ¶ Hoc autem edictum. § Nũc incipit dicere quando locũ nuntiatio: & certe habet locũ aduersus opera quę incipiunt fieri, & nondũ sunt facta. nam si iam essent facta, non hoc edictũ haberet locũ, sed possent habere locũ interdicta ad destruẽdũ, ut quod vi aut clam, uel interdictũ ne qd in loco sacro, si in sacro loco essent facta. ¶ Nuntiatio. § Hic §. vij habet partes. nam primo dicit q; si aliquis nulẽ nuntiarẽ nouum opus: non habet necesse q; propter hoc adeat iudicẽ. Secũdo dicit, q; nuntiatio potest fieri ẽt per procuratorem. Tertio dicit, q; nuntiatio potest fieri tẽpore feriato & nõ feriato. Quarto dicit, q; nuntiatio potest fieri ẽt aduersus absentes & inuitos. Quinto dicit, q; si ędificabas in fundo quẽ possidebã: & ego ueni ad te: & nuntiaui tibi nouũ opus: amitto p; hoc possessionẽ fundi: & tu incipis possidere. Sexto dicit, q; si nũtiaui tibi nouum opus, & tu spernens nuntiationẽ processisti in opere: certè quicquid operis fecisti post nuntiationẽ, debet destrui licet tuũ fuerit solũ in quo ędificaueras. Septimo dicit, si ędificabas in solo: licet ignorem quod opus facere uelis: tamen nuntiare tibi possum opus nouum. ¶ Et post operis. § Nũtiaui tibi nouum opus si postea concordemus nosmet q; pędas in opere, uel iudex hoc statuit in quẽ cõpromiseramus ut in bonũ uirũ: certè ammodo secure potes in opere procedere. ¶ Opus. § Siue ędificas de nouo, siue detrahis de terra, puta fossam faciendo in solo aliquo, possum nũtiare tibi nouũ opus. ¶ Hoc aũt edictũ. § Nuntiatio locum habet quando aliquod opus facis in solo. Sed quid si arborẽ fundi mei succidas, uel similia facias. certe non habet locũ nuntiatio. ¶ Si quis ędificij. § Domum aliquẽ ruinosam reficiebas: uolo denuntiare tibi nouũ opus. quæritur an possim? Dicit q; non: quia non diceris facere nouũ opus, sed vetus reficere. ¶ Sine aute. § Dicitur q; si aliquod opus nouũ facis, siue intra ciuitatẽ siue extra facias: possum nuntiare nouũ opus: nec est vis siue fiat in publico loco, siue in priuato. ¶ Nunc videamus. § Dicit Vlpianus, q; expedit vid ere quibus ex causis fiat nuntiatio. Item quæ personæ possũt nuntiare.

De operis noui nuntiatione.

TITVLVS I.

¶ Nuntiatio noui operis potest fieri etiã ei, qui iure ædificat: hoc tamen reperto, debet nuntiatio remitti quatenus iure ædificat: quia eat enus nuntiatur ius nuntiandi non habet. Paul.

¶ Vlpian. li. lij. ad ed…ict.

LEX I. Oc[a] edicto[b] per mittitur siue iure[d], siue iniuria[e], opus[f] fieret[g], & per nuntiationem[h] inhiberetur:

Item quibus nuntiandum sit ad hoc vt nuntiatio teneat. Item in quo loco habeat fieri nuntiatio ad hoc vt valeat nuntiatio. Ité quid consequitur per nuntiationẽ nuntiãs, de primo in §. nuntiatio. vsque ad §. vsufructuarius. & in §. illo incipit dicere de secunda parte vsque ad fin. l. & in l. sequent. & l. prouinciali. §. fin. cum l. sequen. & in l. de pupillo. in princip. aliquid tractat. de tertio dicẽ infra eo. de operis. & l. cuilibet. & in alijs legibus. de quarto dicit infra eo. de pupillo. §. nuntiationem. de quinto dicit infra eod prætor ait. circa princip. & in alijs legibus huius ti. ¶ Nuntiatio. § Dicitur quòd ad hoc vt nuntiatio valeat, oportet quòd fiat vna de tribus causis: nam aut nũtio causa iuris mei conseruandi, aut causa damni depellendi, aut causa publici iuris tuẽdi. De primo dicit in §. nuntiamus. vsque ad versũ. vel vt damni. & possunt dari duo exẽplaa: ut quia ędificas in solo meo uel si in tuo, debebas seruitutẽ altius non tollendi. nam si in aliquo istorum casuũ nũtio nouum opus: dicor nuntiare causa iuris mei conseruandi. in ver. uel ut damni &c. Pone exẽpla de secundo: ut si ędificabatur in solo publico vel priuato: ex quo ędificio timebam ruinam in quadam mea domo ibi vicina: nam possum tibi nuntiare nouum opus, donec caueas de damno infecto: nã modo dicor nuntiare causa dãni quod timeo, depellẽdi. & de tertio incipit dicere in uer. aut si quid &c. vsq; ad §. quod si quis. & ponit quatuor exempla. Primũ, quando fit opus contra leges. Secundũ, quando contra edicta principum. Tertiũ, quãdo opus fit in loco religioso vel sacro, vel publico: & da exempla ut ibi est notatum. ¶ Quod si quis in mari. § In hoc §. dicitur. si quis ędificet nouũ opus in littore maris: & ego velim ei nũtiare nouum opus: quæritur an possim? Et dicitur q; non, nisi in casu, vt si timeã in aliqua mea domo ibi facta ruinam: nam tũc nũtiare possum. ¶ Iuris nostri. § Nũc dicit quę personę possunt nuntiare. & certe si opus fiat i publico, nũtiare quilibet de populo, si in priuato, ille solus cuius interest: nec ille qui credit habere ius in solo in quo ędificatur: quia sum, vel aliud ius simile: quo inuito non possit ędificari. ¶ Vsufructuarius aũt. § Cũ haberem vsum fructum in fundo Titij: quidam extraneus puta Cornelius in illo fundo cępit ędificare volo sibi nuntiare nouum opus. quæritur an possim? Et ri q; tanquam dominus nuntiare nõ possum. quia dominus nõ sum: sed quia vereor interesse meũ, tanquã proc. nũtiare potero, datur mihi & alia via. nã potero agere rei vẽdicatione, p; vsufructu cõtra re ędificantẽ. & consequar quicquid interest mea opus illud non esse factũ. Franc. Accur.

a ¶ Hoc. § Titius ędificabat in quodam solo. ego dicebam eum nõ iure ędificare. ipse econtra dicebat q; de iure ędificabat. quærebatur ab Vlpiano an ego ei possim contradicere nuntiando? Et tñ. qd; siue iure siue iniuria ędificetur, quod possim ei nuntiare. & hoc per quoddam edictum prætoris: sed tamen debeo postea remittere nuntiationẽ, quatenus non habeo ius prohibendi. Accur.

b ¶ Edicto.](ff. de operis noui nuntiatione. id est hoc interdicto. cuius duo sunt capita. ut §. e prætor. in prin. & §. deinde.) & prophetizat hic Vlpia. qui prius facit expositionem edicti, quam ponat ipsum. sic & alias §. de capi. di. l. ij. in prin. & alias sępissime. ut supra, quod quisque iur l. j. in prin. & §. de pac. l. j. in princ.

b ¶ Edicto. § quod est inf. e. l. prætor. j. respon. quod interdictum appellatur. ut in l. prætor. §. j. & §. hoc interdictum. Sed certe ibi non permittitur nuntiari. Sed dic [a], eo ipso, quod mandat destrui factum post nũtiationem, videtur permittere nuntiari.

a Ita glo. approbat per Bar. B. P. Alex. & Ias.

c ¶ Permittitur. § id est statuitur.

d ¶ Iure. § id est iuste: quia sic ei ius ædificandi.

e ¶ Iniuria. § id est non iure: ut insti. de iniur. in princ.

e ¶ Iniuria. § id est iniuste.

f ¶ Opus. § quod ex post facto apparebit. § cognita veritate. Accur.

g ¶ Fieret. § nouum. nam aliquid iure permittitur in veteri opere, q; nõ in nouo. ut C. de Iudæis. l. fi. ibi, illud ẽt, &c. alioquin cõtra. ut inf. e. l. §. fi quis ædificiũ. aliud est enim &c. ut inf. de iti. actuq. pri. l. j. §. pẽ.

h ¶ Per nuntiationem. § legiti: nam, quæ tenet ipso iure: nam quandoque ratione personæ nuntiantis nõ tenet. ut q; a pupillus, nel seruus:

In hunc principium de noui operis nuntiatione vide. Franc. Duar. li. primo disput. c. xvj

Quæ sit ratio additi edicti videtur ex. in l. j. a. prin. ver. pareis referre. quæ verba significatur p; §. & est sig. secũdum Lud. Ro. hic in prin. & A. in apostil. ad §. hu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut ff.e.l.pupillo.in prin.& §.j.quando ꝙratione rei. ut ff.e. de pupillo. §.si quis riuos,& §. præterea.& § ꝙties & l qui viam. quibus casibus poteſi sperni nuntiatio. ar ubi hęc non impediunt. tenet nuntiatio, ſi nuntiator ius nuntiandi non habeat a. Pōt tamen ille, qui facit opus, quærere quare nuntiet. & ſi cauſam non exprimat, poteſt ædificare impune: ſicut dicimus in

1 Idē Bart.

libello cauſam expri mendam: ut argu. C. de Ann. Aug. edi. di. Adri. toll. l. fin. § finaliter. & ff. de trāſac. l. Aliquā. cum hi. § in cauſa. & ff. eod. de pupillo. § ꝙties. & § qui nuntiat. & in te ſtetur in authen. de teſtim. § ſancimus, Sed argum. contra ff. ad Treb. l. quia poterat.

1 Haſten. 1 Vide hoc Ang. Aug. Ariet. f. Aliquā ff. fine ff. Et ſic iſta litera leegi tur affirma tiue. & negatiue. p

ADDITIO. Tu dic hoc dictum non eſſe indiſtincte uerum: quia in libello perſonalis actionis debet inſeri cauſa, non in libello realis. ita notat Bar. in l. an eandem. § actiones. ſup. de excep. rei iudica. & i l. j. de eden. gloſſa. & co. in l. generaliter. de non nu. pe. Angel. & Pe. de Su. in l. ſi fideicommiſſum. & ff. de iudi. glo. & Alex poſt Bar. in alleg. l. j. col. 3. uerſicu. ſed quæro qualiter. ff. de eden. Ang. in § illud. in vlt. col. in aut. de exhi. & intro. reis. col. v. Panor. poſt Ioan. And. in c. ſignificantibus. extra ex hbel. obla. & Laſtra de Oria. in c quoniam contra falſam. § petitiones. num. 2. ver. cauſa remota. & ſequen. extra de p. oba.

ff. Etad uerſus.

ff. Ered

b Solue iſtud ff. fm B poſt Dy. hic, q ibi repudiādo neminem grauat: ſed ſe exonerat. hic gra uat ędificā tē. ſed cer te ibi vide tur grauare legatarios: ut l. ſi nemo. de teſta. tut. at ibi nō grauat inferendo dānū: ſ nō cōcedo lucrū.

a ¶ Deinde, ſ repete, permittitur hoc edicto, ut remitteretur. &c. Sed certe hæc remiſſio non fit ex eodem edicto, ſed alio, quod eſt ff. e. prætor. § deinde. unde male videtur ſic repeti? Rñ. eo ipſo quod hoc edic. quod eſt in prin. l. j. eo prætor. dicit deſtrui, quod ſit aute remiſſionem: videtur permittere c fieri remiſſionem: ut arg. ff. de ma. teſt. ſi quis locuples. in fi. & ff. de eden. ſi quis ex. § prohibet. Vel dic remitteretur. ſcilicet alio edicto, quod non habemus.

b ¶ Remitteretur. ſ iure opus fiat, ex hoc edicto, uel ab eo data ſatisdatione nuntiantj.

c ¶ Eatenus. ſ imo & in eo quod iuſte nuntiat, præſtita ſatisdatione fit remiſſio: ut ff. e. prætor. § hoc interdictū. & ff. e. de pupillo. § ſi is cui. & ff. de remiſſ. l. j. Vel exepne eatenus ſ, pro eo, & quatenus. pro quia. & ſupple, & hoc palam patebat quia nullam cauſam nuntiandi coram iudice dicebat: uel quæ pro nulla habetur. & ideo fit remiſſio d ét ſine ſatisdatione. Vel dic ſecundo, eatenus ſ, id eſt uſq; ad tempus quaten^a. id eſt, vſque quo iudex cognouerit, & pronuntiauerit, liceat ędificare, uel non. & potuit nuntiare uel non: & hoc præſtita ſatisdatione de demoliendi in principio cognitionis: & ſic ſtati pēdente cognitione ędificat e. Ex quo autē pronūtiauerit aut deſtruetur quod eſt factum, aut liberē faciet quod uolet. Vel dic tertio, cum deberes ſeruitutē altius non tollendi ultra x. pedes: & tu iam circa viij. feciſſes. nuntiaui, ne vltra procederes: nec niſi coram iudice. cum videri iudex, quod nondum feceris, ultra id, quod tibi licet, nec me habere cauſam ullam nūtiādi, n. ſi in eo quod ultra fieret. etiam ſine ſatisdatione faciet remitti, cum inde at me calumniari f. Vel dic quarto, non habere. i. oblata ſatisdatione & non recepta, nil dicit. ſecus ſi diceret, hodie conſtat, &c. ut § in poſſeſſe. l. ſi is à quo. quia tunc non remitteretur. phibitio licet ſatisdare vellet g. Vel dic quinto, non haberet quatenus, i in totū. nam præſtita ſatisdatione in nullo uidetur habere ius nūtiandi: & ſic in totū remittitur. Vel ſexto poteſt poni h exemplum in ſeruitute vrbana: & ſic in rebus incorporalibus nam cum deberem ſeruitutem altius non tollendi ultra x. pedes, ędificaui vſque ad viij. poſtea denuntiaſti calumniosè potero quærere per iudicem nunquid ędificauerim ultra viij. cū ibi debeam ſeruitutem altius non tollendi ultra x. & ſi dixeris quod non permittetur quod ego ędificem vſque ad x. ultra non. In corporalibus hūc modo. cum denuntiaſſes mihi nouum opus (in loco,) q erat x x. pedum (per longum,) potero quærere per iudicem, nunqd habeas ius in xij. & ſi inueniatur quod non: permittes quod ędificē in xij. & in viij. non dicit pro ea parte, pro qua uetuſte inſpecta tenuit nuntiatio: remiſſio non fit, omnino, cum ex ſtipulatu teneatur ad demoliendam, ſed pro ea ꝑ qua non tenuit, omnino tenet præſtita ſatisfactione. licet enim ad totum interponatur ſtipulatio. ad eam tamen partē in qua nūtiatio fieri nō debuit, non committeretur. Poteſt agi & aliis modis ad demoliendum. quos dic ut no. ff. e. prætor. § nonnulli. & hoc prout hēs in litera non. ſine eo plana eſſet, & dices, haberet ex perſona ſua. ga liber & maior eſt ut ff. e. de pupillo, in prin. & § j. & ratione rei. ut ff. e. q via n. Sed videtur hunc in. prout hēs non, contra. ff. de remiſſ. l. j. § j. hic enim dicit remiſſionem nūciationis fieri, quatenus ius prohibēdi nō habuit nuntiator. ergo nuntiatio nulla. ſic ergo debet eſſe remiſſio nulla, ut in cōtrar^o Rñ. æqu uocatio eſt ſeu duplex expoſitio in hac oratione. iſte non habet ius prohibendi. n am ſi dicas, non habet. q a uerſarius habet ius ędificandi. ſic hic inquitur. nā licet inſpecta ueritate nō habeat ius prohibendi, tñ ius permittendi ei nuntiare ſi eſt maior,

& liber, & res habilis ſuperi, ſe. & aliud prohibere cū effectu. titur nuntiatio, quatenus ius pr. Si non ſatisfecerit, deſtruetur quod do accipitur dicta oratio, non habet.

operis noui nuntiatione: & erit tranſeundū o ad interdictū, p Qđ vi aut clam, qđ olim q factū erit vt reſtituatur, r & Qđ in loco ſacro, religioſo ve, & Quod in flumine publico, ripa ve publica factū erit. Nā his interdictis s reſtituetur, t ſi quid illicite factum eſt.

¶ *Ex hoc edicto abſq; prætoris additione alieno noīe diebus oībus nuntiamus aduerſus abſentes inuitos & ignorantes. Bar.*

u Nuntiatio x ex hoc edicto non hēt neceſſariā prætoris additionem. y poteſt enim nuntiare quis, etſi z cū a nō adierit. Item nūtiationem b & noſtro & alieno c nomine facere poſ-

ſi ædifices altius ſiue habeam ibi ſeruitutem, poſſum nūciare inſpecta ueritate, ſiue non, poſſum in ſpecta permiſſione iuris. & utroq; caſu ſe net nuntiatio, & tenet remiſſio & ſic hic loquitur ſi non hēas, non (ut quidam libri habent) tunc nullum eſt contrarium. Sed pone te ędificare in prædio ruſtico, ſiue poſſum te prohibere inſpecta ueritate: q a ſeruitutem ibi habeo: ſiue nullam ibi habeo. nullo caſu poteio denūtiare de iure. & ſic poſſum in ſeruitute urbana inſpecta ueritate. Item inſpecto iure ꝑmittente. ut ff. e. de pupillo § ſextus. in ruſtica poſſum veritate inſpecta, ſed nō iure: quod præualet. ut ff. e. l. qui viam. & hoc caſu locuntur contra. & ſic, poſſe prohibere, diuerſis modis accipitur.

d ¶ Prohibendi uia, ſ ergo patet quod quidam habent ius nuntiandi, qui prohibendi non poſſunt: ut ff. e. de pupillo. § ſi plurium.

e ¶ Non haberet. ſ & non quod habere, remittitur.

f ¶ Hoc autem edictum ſ quo opus nouum is hiberet.

g ¶ Remedium. ſillud idem, uel aliud quod non habemus, quo remittitur prohibitio præſtita ſatisfactione.

h ¶ Inductum. ſ accipe ſ. hoc eſt aduerſus ea.

i ¶ Præterita. ſ (id eſt perfecta.) ut ff. e. l. ſi quis ædificiū. niſi in caſu. ut ff. e. de pupillo. § ſi quis. Vel dic ibi k præceſſit nuntiatio. Accur.

K ¶ Facta ſunt. ſad ſuperius, non ad proxi. ut §. dictum eſt.

l ¶ Ne fiant. ſid eſt ne perficiantur.

m Si quid. ſid eſt ſi quod opus. nam de perfecto dicit.

n ¶ Edictum. ſ quia præteritum eſt. Az.

o ¶ Tranſeundum. ſ non ergo concurrit hoc interdictum cū illo. Sed contra ff. e. prætor. § nonnulli. Sed dic l pro quod datur illud quod vi aut clam pro factis operibus denuntiatione facta, nulla tamen ſecuta remiſſione. datur & illud, ſ. poſt prohibitionem. ſic cōcurrit unum cū altero: ut in contrario: ut ff. quod vi aut clam. l. ſi alius. § a. & eſt tñ hoc perpetuum, illud annale: ut ff. e. l. prætor. § hoc interdictum. & ff. q vi aut clam, ſemper § hoc interdictum. Item hic exigitur ut in opere præſenti fiat nuntiatio: ut ff. e. l. de pupillo. § nuntiationem. ibi non: ut ff. q vi aut clam. l. j. § ſed ſi quis. Item illud quādo fieret ei am, hoc non. tñ hoc ad futura opera, illud ad præterita m. ut hic.

p ¶ Ad interdictum. ſillud quod eſt inuentū pro eo quod &c. Azo.

q ¶ Olim factum. Alias deficit olim, & bene. nam olim præteritum & futurum tempus ſignificat n: ſed ſi habes olim erit, id eſt factum o fuiſſe dicetur.

r ¶ Vt reſtituatur. ſid eſt deſtruatur.

s ¶ Et quod in loco ſacro. ſ repete, & erit tranſeundum ad interdictū quod eſt, ne quid in loco. &c. de hoc, & de ſequentibus dic agi ex ſecundo capite. ut ff. de interdict. l. a. § interdicta. & infra ne quid in flu. pub. l. j. § penult.

t ¶ His interdictis. ſ quolibet in ſuo caſum locum habente. ſed quod vi aut clam in quolibet ut ff. quod vi aut clam. l. vim facit. § h. & hoc ſi denuntiatio non præceſſit. ſi autem denuntiatio præceſſiſſet. tunc & hoc interdicto agitur actione in factum ut deuruatur.

v ¶ Reſtituetur. ſid eſt deſtruetur.

x ¶ Nuntiatio. ſ quatuor dicit vſque ad §. in operis. ubi, & cui poſſit denuntiari, & per quem, & aduerſus quos.

y ¶ Additionem. ſ quia iactu lapilli ꝑ, uel noce fieri poteſt: ut ff. e. de pupillo. §. meminiſſe. Sed contra ff. e. de pupillo § qui opus. ſed ibi tot ues. & facit ſupra de condi. inſt. cu. l. quæ ſub conditione. § fi. & de ędē. l. j. § edere.

z ¶ Additionem. ſ ſcilicet cum ipſa ſit, ſed ex poſtfacto ſic. ut ff. e. l. de pupillo. § qui opus. & ſic ſoluitur contrarium.

a ¶ Etſi. ſid eſt quamuis.

b ¶ Eum. ſ ſcilicet prætorem.

c ¶ Nuntiationem. ſex hoc edicto.

d ¶ Alieno. ſ. procuratorio etiā ſine mā dato, dummodo de rato ca-

ff. Fl. ad eſſ. alias refer. An. Augu. lib. j. c. 9.

ff. Fl. negac.

ADDITIO. Die quod iſtud dictum gloſſ. eſt verum ſecundum Bar. quando minor contra iuſtitiam ædificauit. ſed ſi veritate inſpecta iuſtē ædificauit; tunc poteſt reſtitui. ſecundum Dynum.

ff. quid.

d ¶ In operis nuntiatione. ſ ſimplici verbo facta.

a Doc. hic in diſcurſu iſtius ti. diſcutes eſſectres actiones, ſed d c Iuliānus. & eſt verum ſi ꝙ unica uerba eſt nuntiatio, ſ. ver. balis. Sol. ff. Duor. faceres. deeſſe negatiua non videtur.

e ¶ Aduerſarium facimus. ſ ſi nos poſſidemus; ut infra quod vi aut clam, ſi alius. §. ait Iuliānus. & eſt verum ſi ꝙ unica uerba eſt nuntiatio. ſed ſi per prætorem vel per iactum lapilli, contra erit: quia facimus eum poſſeſſorē; ut infra eod. de pupillo. §. meminiſſe. Sed quare amitto cum poſſeſſorē? Rñ. quia meticuloſus videor, & quaſi ſibi deſerere. ſecus vbi audacter per iactum lapilli, vel per prætorem: vt ff. de acquir. poſſ. l. iij. §. in amittenda. & l. ſi id quod §. fin.

1 Nihil eſt fm Bar. l Approbat p B. hic. m Iſta ſeq tur. B. hic. n Olim duo tēpora ſignificat. habes in l. nec ēptio. §. i. ff. de eō trah ēp. & Car. in cle. reuitran. & vtrū ſubaudiat: uide gl. in l. omnia. §. & ibi omnino Ale xā. poſt gl. §. ſi certum peta. o Nihil eſt fm Jac. de Areti. & ſi. pDic quod hoc ē uerū in ipſo ope re. ut cōcludāt hic docto

f ¶ Ante remiſſionem. ſ tacitè, eo quòd ſatisfactio recipitur vel expreſſè facta. Azo.

g ¶ Agere. ſ interdicto, ne vis fiat ei.

3 Iſta gl. reprehendit cōiter, qa nō cōgruit ſecūdū Alex.

h ¶ Ædificatum habere. ſ interdicto, vti poſſidetis. ſ vel illo, ne vis fiat ei. de quo habes ff. e. prætor. §. deinde.

i ¶ Actionem.] reditam ex illo interdicto, ne vis fiat ei. &c. vel, vti poſſidetis. hoc ideo quia ſpernit edictum, & nuntiationem. Azo.

k ¶ Interdictum. ſ quod eſt ff. e. prætor. in princ. & quod vi aut clam: vt ff. e. prætor. § nonnulli & ff. quod vi aut clam. l. j. § quid ſit vis.

l ¶ Reſtituendo. ſ id eſt deſtruendo.

m ¶ Ignorans.] dum modo habeat inſtar quoddam operis: vt ff. eod. l. ſtipulatio. § opus. quæ eſt contra ADDITIO. Solue ſecundum Bar. & dic quòd illud interdictum habet plura remedia. vnum eſt demolitorium, & tunc oportet quod habeat inſtar alicuius operis. & ſic loquitur d. l. ſtipulatio. §. opus. ſed quantum ad edictum prohibitorium tunc ſufficit quod ſit opus inchoatum: vt l. de pupillo. § nuntiatio. ibi, ſi inchoet. & l. prætor. § ſiue autem. inf. e.

n ¶ Quod opus fieret. ſ ſicut forte turris. vel eccleſia, vel aliquod opus cùm aduerſarius paret ſe ad ædificandum.

o ¶ Committunt. ſ i. committere poſſunt. nec enim coguntur: vt ſubiicit Item & committunt, vt in arbitratorē, vt ſuo arbitratu fiat, vel non fiat opus, deſtruatur, vel nō, nō vt in arbitrū. hoc enim fieri nō poſſet: vt §. de arb. l. ff. & l. ſed ſi in ſeruum. §. ſi quis iudex. ſic in auth. vt diff. inf. §. ſi tamen col. ix & C. de iud. aperti ſimi. & in auth. ſi vero contigerit.

p ¶ Iuriſdictioni. ſ vt in arbitratorem: vel dic in iudicem ſi inconuenienti peratur cognoſci: quod fit hodie vſque ad tres menſes.

q ¶ Cum aduerſario. ſ ſine prætore.

r ¶ Opus. ſ ſupple, & fecit

s ¶ Conuentionis. ſ id eſt pacti exceptio, pro opere quod fit in priuato, non in publico. Accur.

t ¶ Exceptio. ſ ſic ille ædificauit, & tu agis vt deſtruatur.

Per nuntiationem noui operis facta ſolo uerbo, poſſeſſionem transfert in aduerſarium. Pan.

¶ In operis autē noui nūtiatiōe poſſeſſoré aduerſarium facimus.

Omnis actio prudentialis ad iſtud edictū interim debet ſilere, & iſtud agi uti. Bar.

¶ Sed ſi is, cui opus nouū nūtiatū eſt, ante remiſſionē ædificauerit, deinde cęperit agere, ius ſibi eſſe ita ædificatū habere, ptor actionē ei denegare dēt, & interdictum in eū de opere reſtituēdo reddere. ¶ Pōt autē quis nuntiare & ignorās, quod opus fieret.

Pro nuntiationis executione itur ad iudicem uel ad uolutate partiū ſit remiſſio. Bar.

¶ Et poſt operis noui nūtiationē committunt ſe litigatores prætoriæ iuriſdictioni.

Hoc edictū noui operis nuntiationis eſt inductū principaliter in fauorē priuatorū, ideo ſuper ipſo poteſt pacifci abſque derogando iuri publico. hoc dicit.

¶ Inde quærit apud Celſum lib. xij. Dige. ſi poſt opus nouū nuntiatum cōueniat tibi cū aduerſario, vt opus faceret, an dāda ſit cōuentionis exceptio? Et ait Celſus. dāda. nec eſſe periculū, ne pactio priuatorum iuſſu prætoris ratum habeat: vt ff. quod vi aut clam. l. prohibere. in princ. vt dicens ff. e. de pupill. vide nego, geſtor non nūciatum hoc edictum habeat inſtar actionis.

a Omnibus diebus. ſ ſi in feriatis. de aliis enim quis dubitat? q. d. nullus. & hoc ideo quia non eſt neceſſe prætorem adiri, ſcilicet in duabus. ſed in tertia quando per prætorem, ſic: vt inſt. de adiut. l. miles. §. lex aginta. Sed argu. contra ff. ſi quis in ius vocatus. j. §. fin.

b Abſentes. ſ quorum nomine ędificatur ſecundum Ioan. & etiam ſe ipſis carentes: cùm fiat in rem: non in perſonam; ſit inſt. eod. l. de pupillo. § nuntiationem. & l. operis. & l. ſequen.

c Ignorantes. ſ Sed nunquid minor poterit reſtitui ſi ædificauerit? Reſpond. non; cùm non expediat ſibi in eo ſtatu eſſe, in quo erat cùm ei denuntiabatur; ſed impenſa ſic, vt præſtet potentiam.

ADDITIO. Die quòd iſtud dictum gloſſ. eſt verum ſecundum Bar. quando minor contra iuſtitiam ædificauit. ſed ſi veritate inſpecta iuſtē ædificauit; tunc poteſt reſtitui. ſecundum Dynum.

d In operis nuntiatione. ſ ſimplici verbo facta.

e Aduerſarium facimus. ſ ſi nos poſſidemus; ſ vt infra quod vi aut clam, ſi alius. §. ait Iuliānus. & eſt verum ſi ꝙ unica verba eſt nuntiatio. ſed ſi per prætorem vel per iactum lapilli, contra erit: quia facimus eum poſſeſſorē; vt infra eod. de pupillo. §. meminiſſe. Sed quare amitto cum poſſeſſorē? Rñ. quia meticuloſus videor, & quaſi ſibi deſerere. ſecus vbi audacter per iactum lapilli, vel per prætorem: vt ff. de acquir. poſſ. l. iij. §. in amittenda. & l. ſi id quod §. fin.

f Ante remiſſionem. ſ tacitè, eo quòd ſatisfactio recipitur vel expreſſè facta. Azo.

g Agere. ſ interdicto, ne vis fiat ei.

h Ædificatum habere. ſ interdicto, vti poſſidetis. ſ vel illo, ne vis fiat ei. de quo habes ff. e. prætor. §. deinde.

i Actionem.] reditam ex illo interdicto, ne vis fiat ei. &c. vel, vti poſſidetis. hoc ideo quia ſpernit edictum, & nuntiationem. Azo.

k Interdictum. ſ quod eſt ff. e. prætor. in princ. & quod vi aut clam: vt ff. e. prætor. § nonnulli & ff. quod vi aut clam. l. j. § quid ſit vis.

l Reſtituendo. ſ id eſt deſtruendo.

m Ignorans.] dum modo habeat inſtar quoddam operis: vt ff. eod. l. ſtipulatio. § opus. quæ eſt contra ADDITIO. Solue ſecundum Bar. & dic quòd illud interdictum habet plura remedia. vnum eſt demolitorium, & tunc oportet quod habeat inſtar alicuius operis. & ſic loquitur d. l. ſtipulatio. §. opus. ſed quantum ad edictum prohibitorium tunc ſufficit quod ſit opus inchoatum: vt l. de pupillo. § nuntiatio. ibi, ſi inchoet. & l. prætor. § ſiue autem. inf. e.

n Quod opus fieret. ſ ſicut forte turris. vel eccleſia, vel aliquod opus cùm aduerſarius paret ſe ad ædificandum.

o Committunt. ſ i. committere poſſunt. nec enim coguntur: vt ſubiicit Item & committunt, vt in arbitratorē, vt ſuo arbitratu fiat, vel non fiat opus, deſtruatur, vel nō, nō vt in arbitrū. hoc enim fieri nō poſſet: vt §. de arb. l. ff. & l. ſed ſi in ſeruum. §. ſi quis iudex. ſic in auth. vt diff. inf. §. ſi tamen col. ix & C. de iud. aperti ſimi. & in auth. ſi vero contigerit.

p Iuriſdictioni. ſ vt in arbitratorem: vel dic in iudicem ſi inconuenienti peratur cognoſci: quod fit hodie vſque ad tres menſes.

q Cum aduerſario. ſ ſine prætore.

r Opus. ſ ſupple, & fecit

s Conuentionis. ſ id eſt pacti exceptio, pro opere quod fit in priuato, non in publico. Accur.

t Exceptio. ſ ſic ille ædificauit, & tu agis vt deſtruatur.

v ¶ Dendam. ſ vt & ff. quod vi aut clam. l. iij. § ſed & ſi permiſi. & §. non tantum. & l. vim facit. §. tamdiu. & hoc niſi nuntiatum ſuper rep. ſit: vt §. de pact. l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. & infrà. quòd vi aut clam. l. iij. §. plane.

x ¶ Periculum. ſ quòd ſecit opus poſt remiſſionem.

y ¶ Pactio. ſ id eſt remiſſio nuntiationis.

z ¶ Priuatorum. ſ de operepere faciendo poſt prohibitionem prætoris.

a ¶ Iuſſu. ſ quod eſt vt non fiat poſt nuntiationem; alias deſtruatur. 4 Manuſcr. deeſt, à Manuſcr. ceſſerint.

b ¶ Prætoris. ſ quod eſt vt deſtruatur factum poſt denuntiationem.

c ¶ Dirimeret. ſ ſic ſup. ff. cert. per. l. quidam. & ſpreta de ſi quis cau. l. ij. in princip., & ſupra de adi. leg. legata ingrediet. & ſup. de vſuf. l. ſi vſusfructus. §. denique. ibi, ſed ſi inter duos. Et nor. quòd ſecus eſſet vbi alius ageret, ut in criminibus, ubi agit prætor ut reo pœnam imponat, quando non ingerunt pœna ſanguinis; vt C. de tranſ. l. tranſigere.

d ¶ A quibus. ſ ideſt a qua controuerſia; & ſic fit relatio de plurali ad ſingulare. ſic & C. de ſer. reipub. manumiſ. in tim. & C. de in ius vocand. l. finali. & in authent. de ſanctiſſ. epiſcopis. §. nulli verò. & facit argum. ſup. manu. l. ſi procurator. §. mandati.

e ¶ Aut ædificando.] de nouo.

f ¶ Detrahendo. ſ aliàs detrahendos vt foſſam fodiendo aliàs deſtruendo. & ff. ſic ſup. de vſufru. hactenus. §. ſi. & l. quamvis. ſecus ſi facies non mutatur: vt ff. eod. ſi quis. & ſacit. j. eod. ſi quis. & ſacit. j. ſiue.

f ¶ Detrahendo. ſ ſcilicet vereri operi eminēti, in quo repercutiebat ſol, ex cuius repercuſſione lumē recipiebam: & mihi ſeruitutē debebat.

g ¶ Mutat. ſ ſcilicet in melius, vel in deterius: & non eſt vis.

h ¶ Coniuncta ſunt.] id eſt coniugenda ſunt. nam ad futura pertinet: vt §. e. § j.

i ¶ Demolitio. ſ da ex plum: vt §. de ſer. verb. prędi. l. ſi arborem. §. interdum.

k ¶ Faciat. ſ id eſt aliquid operetur: vt largè hic accipitur. Azo.

l ¶ Ad ea opera. ſ ſcilicet ſola, ſed non omnia. nam non: vt ff. eod. l. ſi quis ædificium vetus. nec §. e. § j. nec ſi non habeat inſtar operis: vt j. eo. ſtipulatio. in §. opus.

m ¶ In ſolo. ſ ad hoc vt in eo dem ſolo permaneant. ſupradicta autem & ſi circa ſolum fiunt, in ſolo tamen non permanent. Sed videtur contrà ff. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. notauimus. Solu. non eſt contrà. ſed illud interdictum datur: hoc non datur: & ſic quo ad illud dicuntur cohærere ſolo hæc opera, quo ad hoc, non. 5 Nam in multis aliis differūt, cùm hoc nō cōpetat nuntiatione non facta: vt §. eod. l. j. § j. illud ſic: vt ff. quod vi aut clam. l. iij. § ſi. & l. Seruius. Itē hoc dat aduerſus eum, qui emit ab eo, cui nuntiatum eſt, etiam ſi ipſe nil fecit: vt ff. eod. l. ſi. illud non: vt ff. quod vi aut clam. l. vim facit. § ramdiu. 6 Item ſunt & aliæ duæ differentiæ, quas no §. e. § j. Alij dicunt quod ibi à ſtipite, hic in ramis incipiebat. Tertiò quod cauſa damni infecti nuntio: vt quia ruat arbor in domum meam. vt ibi: alias non: argu. §. e. pe. in fin. § ſecundum Azo. 7 vel hic directam negatiuè vtilem. concedit. prima placet.

5 Approbatur per Bar. hic. 6 Iſta ſecūda doctrina diſphacet Bar. 7 Et malè ſecundum Bar. hic.

n ¶ Fulciat. ſ alias fulciat; alias reficiat. alias farciat.

o ¶ Ne poſſimus. ſ quia fulcire non continet ædificationem, vel deſtructionem, quæ ſola faciunt locum huic edicto: vt §. e. § opus. & ad diem ff. de itin. actuq; pri. l. ij. § reficere. & C. de Iudęis. l. ſi. Item nec ſit ſpecies noui operis quando eſt opus, id eſt neceſſe: vt ff. e. l. ſtipulatio. § opus. & facit ff. de acquiren. rer. domi. adeò §. cùm quis. in fi. § & hoc niſi forte ideo quia timemus de damno infecto: vt j. eo. § nuntiatio. ſic & poteſt intelligi. ff. e. de pupillo. §. ſi quis riuos. vel illud erit ſpeciale: vt ibi dices. Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Siue in publico .ʒ tunc omnes : vt ʃ.e. in prouinciali. §. fi. & l.seq.
b ¶ Ex causis.ʒ ex tribus fit: vt j. proxi. §. & j. de pupillo. §. sextus.
c ¶ Quæ personæ.ʒ in publico omnes : vt ʃ.e. in prouinciali §. fi. & l. fi. in priuato autem illa quorum interest: vt j.e.§ fi. & l.seq. & etiam ille cuius non interest, dummodo afferat sua interesse: vt ſ.e. in princ.
d ¶ Quibusque.ʒ de hoc agitur inf. eodem. proxi. §.
e ¶ Nuntietur .ʒ omnibus in opere existentibus, inf. eodem operis. & legecuilibet. & infrà proxi. §.
f ¶ Locis. ʒ in ipso opere : vt infrà eodem. titu. le. de pupillo. §. nuntiationem.
g ¶ Effectus. ʒ est enim effectus vt destruatur, quod est factum, post nuntiationem : vt infrà eodem titulo de pupillo. §. meminisse.
h ¶ Aut iuris. ʒ id est seruitutis : vt si debes seruitutem luminibus.
i ¶ Aut damni. ʒ quia facis opus quod ruinam minatur.
k ¶ Publici iuris. ʒ Prima dicitur impositiua Secunda naturalis. Tertia publica vt infrà eodem de pupillo. §. sextus. & secundum Ioan. statim per ordinem ponit exempla.
l ¶ Nuntiamus. ʒ hoc est exemplum primi, quando iuris conseruandi.
m ¶ Vel vt.ʒ alij habent, vel. sed tu habeas secundum Io. vel vt.& sunt duæ partes : & est exemplum ad secundum dictum. & sit sic nuntiatio, ne procedas, nisi de damno infecto caueas : ut & infrà infina. huius §. & inf. quodui aut clam. l. tertia. §. penul.
n ¶ In publico .ʒ scilicet fui iuris tuendi causſa, vel damni depellendi. nam publi. iuris tuendi causſa quilibet [a] potest nuntiare. vt inf. e.l. in prouinciali §. fi. & l. seq.
o ¶ Vel.ʒ hoc est exemplum secundi, quando damni depellendi.
p ¶ Mutatur ʒ id est ædificat. econtra demolitur, id est destruit.
q ¶ Aut.ʒ hoc est exemplum tertij quando publici iuris tuendi gratia. Accursius.
r ¶ Principum. ʒ scilicet fieret. quod est inf. & contra legem, da exêplum. ſ. fi. reg. l. fi. de edictis imperatorum, da vt C. de ædifi. priua. l. j. & l. fi cui. & l. Maximiana.
s ¶ Quemadmodum .ʒ alias quę ad modum. & tunc dic, quæ edicta facta sunt ad modum ædificiorum, id est, quemadmodum moderatè fiant, secundùm Ia. sic tenet nuntiatio nomine prædictorum, ficut tenet pro his operibus quæ facta sunt ad modũ. &c. quasi superiora non essent ædificia. & secundum hoc aut quod est in litera in princi. ver. pro, ficut, ponitur. Alij habent, quemadmodum ædificia facta sunt. & tunc dic, tenet nũtiatio nomine prædictorum quemadmodum tenet aduersus ædificia quæ fiunt in priuato.
t ¶ Sacro. ʒ Ponit exemplum quando causſa publi. iuris. pro his enim omnibus potest nuntiari: vt & inf. quod vi aut clam. l. vim facit. § fi.
v ¶ Interdicta. ʒ scilicet ne quid in loco sacro, & ne quid in loco religioso, & ne quid in loco publico de fluminibus. & ne quid in flumi. publi. ripave eius fiat.
x ¶ Suum facit .] vt & suprà de' re. diui. in tantùm. cùm fine præcedentis legis.
y ¶ Si quis ʒ quia solum cedit ædificio. quod alias non est.
z ¶ Nullo iure. ʒ scilicet priuato, publi. tamen, sic, si nauigantium portus, vel statio deterior fiat, non alias: vt infrà de acquiren. rerum do quamuis. & de flumi. l. j. §. si in mari. & infrà, ne quid in loco publi. l. litora, & l. in littore.
a ¶ Ex vna causſa. ʒ priuata. publica sic quandoque, vt modo dixi.
b ¶ Potest. ʒ quia causſa damni depellendi, vt subiicit.
c ¶ Iuris. ʒ nunc quæ personæ possunt nuntiare aliis. Ir. & ponit de impositiua & de naturali. Accursius.
d ¶ Is. ʒ de causſa publi. iuris illi ad quem res non pertinet, vt omnes ciues: vt inf. eo. in prouinciali. §. fi. & l. seq.

uato, siue in publico opus faciat.

¶ Nunc videam quibus ex causis [b] fiat hec nuntiatio: & quæ personæ [c] nuntient, quibusque [d] nuntietur [e], & in quibus locis [f] nuntiatio fiat, & quis effectus [g] sit nũtiationis.

¶ *Nuntiatio potest fieri ex triplici causa hic contenta. Paul. de Cast.*

¶ Nuntiatio fit aut iuris [h] nostri conseruandi causſa, aut damni [i] depellendi, aut publici iuris [k] tuẽdi gratia. Nuntiamus [l] autem, quia ius [m] aliquod prohibẽdi habem, vel vt [n] damni infecti caueat nobis ab eo, qui fortè in publico [o], vel [p] in priuato quid molitur, aut [q] si quid cõtra leges edictà ve principum [r], quæ ad modum [s] ædificiorum facta sunt, fiet: vel in sacro [t], vel in loco religioso, vel in publico, vel in ripa fluminis : qui bus ex causis & interdicta [u] pronũtiantur. ¶ Quod si quis in mari, vel in littore ædificet, licet in suo non ædificet: iure tamen gentium suum [x] facit. Si quis [y] igitur velit ibi ædificãtẽ prohibere, nullo iure [z] prohibet: neque opus nouum nuntiare, nisi ex una causſa [a] potest [b], si forte damni infecti sibi

e ¶ Pertinet. ʒ ut iure dominii vel bo. re, ut inf. de verb. signifi. l. verbum illud p. si ego. & l. creditori. idem si nullum habe bere: ut ſ.e. l. in prin.
f ¶ Non potest. ʒ nec vicino nec domino, velit caueri.

¶ *Hic incipit tractare de secundo membro distinctionis : scilicet quæ personæ possunt nuntiare. Paul.*

¶ Iuris [c] nostri [d] conseruandi, aut damni dapellẽdi causſa, opus nouum nuntiare potest is, [e] ad quẽ ea res pertinet. [f]

¶ *Vsufructuarius extraneo procuratorio nomine domini nuntiat nouũ opus, domino non. sed poterit confessoria intentare. Bar.*

¶ Vsufructuarius [g] autẽ opus nouum suo nomine nuntiare nõ potest, [h] sed procuratorio [i] nomine nuntiare poterit, vel vindicare [k] vsumfructum ab eo, qui nouum opus faciat, quæ vindicatio [l] præstabit ei, [m] quod eius interfuit, opus nouum factum non esse. [n]

¶ Iulianus lib. xlviij. Digestor. LEX II.

Si autẽ [o] domino [p] prædij nuntiaueril, inutilis erit nuntiatio. ¶ Neque enĩ, sicut [q] aduersus vicinũ, [r] ita aduersus dominũ agere potest, [s] ius ei [t] nõ esse inuito se altiùs ędificare. sed si [u] hoc facto [x] vsusfructus deterior fiat, petere [y] vsumfructum [z] debebit.

¶ *Beneficium huius edicti est extraordinarium, & in subsidium introductum: ideo cessat ubi habet locum ordinarium. Bar.*

¶ Vlpianus lib. lij. ad Edictũ. LEX III.

canti nuntiat hic quando domino.
p ¶ Domino. ʒ scilicet ædificanti.
q ¶ Nuntiatio. ʒ procuratorio nomine.
r ¶ Neque enim, sicut .ʒ scilicet omnino. quia pluribus modis dominum coget: vt ſ. quib. mod. vſusfru. amit. l. repet. §. fi. & l. sequen. & ideo est bona ratio inſ. l. proxi. §. quod si socius. Azo.
s ¶ Vicinum. ʒ (quia non potest,) scilicet procuratorio.
t ¶ Potest. ʒ scilicet procuratorio, quia non potest.
v ¶ Ius ei non esse. ʒ quasi per nuntiationem ex hoc edicto, sed per confessoriam bene agitur contra vtrunque, vt subiicit.
x ¶ Facto. ʒ id est opere facto à domino.
y ¶ Petere. ʒ a domino.
z ¶ Vsumfructum . ʒ per confessoriam in rem si non fuerit interemptus, vsufructuarius. mutatione rei. siue enim cõueniret dominum actione dolo, vel ex testamẽto: vt ſ. quib. mod. vſusfruc. amit. repetit. § fi. Azo. & ſ. fi. seru. vend. l. si eo loco. § j. Sed in eo quod hic dicitur. & ſ. l. proxi. § fi. in princ. vsufructuarium non posse nuntiare: est cõtra. inf. de remiſſ. l. prima. § item Iulianus. Sol. ibi dicit posse nunciari, vt habeat vtile inter dictum de ope. no. nun. hic nõ posse, vt habeat directum interdictum. Vel ibi cooperatur vti fructuario non sicut in interdicto: vnde vi: vt inf. de vi & vi ar. l. iij. § vnde vi. & § penult. Vel intellige [b] illam secundum istam. secundum Io. vt possit nuntiare vicino: vt ibi, non domino, vt hic, & ei, vt procurator in rem suam, non vt dominus, vt ſ. l. proxi. in fin. Alij dicunt sic distingui, vt hic in litera dicitur, si in vicino loco sit opus, tunc nuntiare possit fructuarius, vt ibi. si autem in ipso loco in quo est vſufruct. tunc nec domino nec extraneo nuntiat. & hæc in personali seruitute sic distinguuntur, vt hic, & ſ. l. proxi. In reali, [c] si est rustica, nec cõtra aliquem, vt infra. eodem. l. qui viam. si vrbana, etiam cõtra dominũ, vt infra eod. de pupillo. § impositiuam. & supra de ser. vrb. præ. l. inter seruitutes. § fin. & quæ sit ratio quærit Io. licet non soluat. sed H. dicit, si habeat quis vsumfru. vel proprietatem vrbani prædii nuntiare potest alteri ædificanti contra seruitutem vrba. prædio. debitam, vt dicit l. illa, inter seruitutes. si in rustico personalem, vel realem seruitutem habeat, non dotest, vt infra eod. qui viam. sed hæc quæ distinguebat hic rusticam ab vrbana, antiqua est, & reprobatur in l. illa, inter seruitutes. per l. supra, famil. erciſc. in iudicio. posset dici quòd etiam in reali posset vicino nuntiari, vt d. l. iudicio. vbi indistincte dic., non domino. & sic loquitur illa, qui viam.

In prouine

fid. poſſ. vel qua... ...isere. & j. e. l. i prouinciali. §. si tamen contendat se ha-

g ¶ Procuratorio. ʒ scilicet. quasi procurator in rem suam à domino constitutus, ut supra vſufruct. quemad. ca. l prima, in fin. & l. seq. sed videtur quod quilibet hoc posset: supra. eo. §. item nuntiationem. sed non sic quasi pro sua re: ut iste.
h ¶ Vendicare. ʒ per confessoriam.
i ¶ Vsumfructum. ʒ etiã à vicino.
k ¶ Vendicatio. ʒ per cõfessoriam.
l ¶ Ei.] scilicet fructuario.
m ¶ Interfuit. ʒ quia in eo venit interesse : ut supra. si ser. vendic. l. loci corpus. §. in confessoria.
n ¶ Non esse. ʒ nam in primo statu id ei reponi debet, ut supra. si vsusf. pe. l. fructuario. alias in l. uti frui. §. dominus.

SI autem. ʒ CASVS. Hæc l. continuatur cum superiori: & dicit. Pone quod ipse Titius proprietarius fundi ædificabat : nunquid potero ei nuntiare? Et dicitur quod non : quia dominus est fundi in quo ædificat. verumtamen agã confessoria : & consequar interesse meum quod habeo ratione operis facti Franc. Accur.
o ¶ Si autem. ʒ supra quãdo vicino extraneo ædifi-

¶ Bar. Ange. Imo. & Ro. & ubique scribentes reputãt istum textum sing. & meliore de iure ad hoc q licẽtia ſ grediẽdo rẽ authoritate ꝓpria põt ꝑ habẽte ea i aliũ transferri. Bol. & rõ ga talis licẽtia operat transitionẽ possessiõis. ita fin. no. Bal. i l. q necessarias §. de pig. actꝰ. & i ca. j. col. ij. i tit. quid fit inuesti. in feu

† Ex hoc Pacto.

† aliqd Fl.

† Fl. publico. ripubè. flumin. Nuntiatio triplex est. † Flo. ropo q nitur.

a Aduerte ad hãc gl. ꝓpter dictam quilibet. q quãquis videat esse uniuersalis, ut nota. Bart. in l. hoc articulo. co. ij. ver. vt igit. ista materia ſ. de hæ re. instit. dẽt tñ intelligi restrictiuè. ſq libet habilis ita no. Bal. in l. cũ tirũ. i ulti. col. C. de ſi deicom. & plenius in tr br. C. q acc. nõ pos. & omino p Ale. il. fi filius. ſi ger

1 Ista differẽtia cõiter reprehẽdit ſm Ale. hic

2 Ista est vesa secundum Alex. de Imol.

3 Omnia ista q sequũtur i glo. ut quæ ad fin. reprobat. Bal. hic & il. q uã. alleg. in glo.

IN prouinciali. ʒ CASVS. Siue opus fiat in fundo Italico, siue in prouinciali potest nuntiari nouum opus: nec de Italico erat dubiũ: quia nos Italici dicimur plene domini rerum nostrarum. at in prouincialibus dubitatur, cùm non dicantur domini rerum suarum propter tributa quæ præstant pro prædiis possessis ab eis: sed non est dubitandum: vt dicit.

Si in loco communi ʒ Ego & Titius habemus fundum communẽ. quidam tertius puta Cornelius ædificat in illo fundo. quæritur an ego solus possim nuntiare nouum opus. Et dicitur q sic. Sed pone quòd Titius ædificat. certe tunc non possum nũtiare: sed tunc si neget me consocium, prohibebo eũ per act. communi diuidundo. si autem confitetur tunc per prætorem, id est per officium iudicis prohibebo eum ædificare. Quòd si socius. ʒ Item pone quòd habeo domũ propriam ibi prope. vnde ex ædificio qđ facit Titius in solo communi, timeo ruinam in mea vicina, nunquid possum sibi nũtiare nouum opus? Respon. quòd nõ: sed per act. communi diuidundo si negat me cõsortem: vel per prætorẽ, id est officium iudicis, si confitetur: possum eum prohibere.

Si ego. ʒ Si habeo superficiem tantum & aliquis faciat in ea opus: an possim ei nuntiare? Et videtur quòd non: quia nõ sum dominus: sed quasi inquilinus: sed tamen dicitur quòd bene possum ei nuntiare : nam quasi dominus sum; & datur mihi vtilis in rem contra possessorem si desinerẽ possidere per prætorem. Secundò dicitur si debeas mihi seruit. altius non tollendi domum tuam: si tu eam eleues altius contra debitam seruit. possum tibi nuntiare nouum opus. Si in publico. ʒ Si ædificas in loco publico: puta in curia communis Bon. vel simili loco : dicitur quòd omnis homo de populo potest nouum opus nuntiare : cùm cuiusque videatur interesse. reddit & aliam rationem. nam reipub. &c. quæ est causſa. l. seq. Fran. Accur.

a In prouinciali. ʒ modo tractatur in quibus locis.
b Etiam prædio. ʒ non solum Italico. & erat dubium. quia prouinciales non sunt domini: sed hodie sublata est differentia: vt C. de vſuc. transfor. l. j. §. fi. Accur.
c Si in loco communi quid fiat ʒ à vicino, non à socio.
d Vicinum. ʒ vt j. e. de pupillo. §. si plurium.
e In communi. ʒ quando negat me consortem.
f Iudicio. ʒ cùm negat me consortem: vel per prætorem vel per iudicis officium quando non fatetur secundum Ioan. & erit potior conditio prohibentis: vt supra communi diui. Sabinus. & de ser. vrb. prædi. l. in re. & de vſufruct. si coiuus. §. sed si inter. vel communi diui. habet locum vbi in re corporali : est communio. alias offic. præ. vt supra communi diui. l. item §. primo. & in dicta l. si cuius. Et quod hic dicit de domo vel loco: dic, id est de iure domus vel loci, prout refertur ad secundam differentiam, vt habeat locum offi. præ. in re corporali : vt in domo vel alio loco.

1 Ista differẽtia cõiter reprehẽdit ſm Ale. hic

g Insula. ʒ id est domo.
h Propriam. ʒ scilicet insulam.
i Noceatur. ʒ si ſ. de ser. vrb. prædi. sed si inter. in prin.
k Non posse. ʒ nec fini. regun. pro meo proprio fundo iuxta communem: vt ſ. fini. regun. l. iij. §. si communem.
l Quia possum. ʒ Nec ergo non dari hoc edictum nisi in subsidiũ. sic in cautione damni infecti: vt j. tit. j. li ædibus. & l. qui bona. §. de illo. sic & ar. ſ. fi. reg. l. iij. & si communem. in fi. § & ſ. de min. an causſa. ij. in princ. & de eden. l. quædam. Sed op. si offi. iud. impedit hoc edictum, vt hic: ergo cùm semper possit sic prohiberi: vt ſ. e. de pupillo § meminisse. nunquam habebit locum nuntiatio per inctum lapilli, vel simplicem nuntiationem. Sed dic: hoc ædificium de quo hic dicit, operatur prohibitionem si factum non est. & destructionem vt si factum est: sicut in communi diuid. vt d. l. Sabinus. in fi & d. l. in rem. in fi. Sed illa prohibitio quæ fit per prætorem ex hoc edicto, non operatur destructionem : & ideo edictum restitutorium est necessarium. Sed adhuc opponitur : ergo iure seruitutis nemo nuntiat: quia habet confessoriam vel negatoriam per quas tantundem consequitur: vt ſ. l. proxi. & l. j. in fi. quod falsum est, vt non nuntientur. imò bene nuntiatur: vt ibidem dicitur. & ſ. de ser. vrb. prædi. inter seruitutes. § j. sed respondetur vt j. tit. j. l. Trebatius. diximus. vel expone vt ſ. hæc ea. gl. diximus.
m Mouet. ʒ scilicet quòd non possum.
n Inquilinus. ʒ & sic non habeo ius in re, non ergo nuntiat qui nõ habet ius in re. sed dic vt no. ſ. e. l. j. §. iuris.

o Pat. ʒ nisi ad modicum tempus conduxit: vt j. de superfi. l. j. §. quod autem ait. & supra, si ager vec. l. j. §. & iij. & de rei ven. superficiario. & l. prætor.
p Seruitutum ʒ l. vtilis confessoria: vt j. de superfi. l. j. §. fin. Sed quare fructuarius non sic potest? Respon. iste plus iuris habet in re.
q Si in publico. ʒ hic de publico. Hugo.
r Omnes ciues. ʒ idonei. Ioa. vt j. de mune. & ho. l. vt gradatim. §. & si lege. & hoc propter pupillum & mulierem, qui non nuntiant, nisi ad eorum commodum pertineat: vt j. e. de pupillo. in prin. & de popu. act. l. mulieri. Item propter eũ cui ex edicto postulare non licet: vt j. de popu. acti. l. popularis. ex pluribus. tamẽ vnus idoneior eligitur: vt j. e. tit. l. si plures. Acc.
s Am rei. ʒ sic ſ. de ꝓtu. ferum. §. publicè. Sed arg. cõtra in eo. ti. de procu. l. nõ tñ. & de exer. l. j. in fin. & l. seq. & de admi. tuto. l. uj. §. fina.

AMPLIATIO. Dic secundum Bart. q eligitur idoneior: & hoc secundum Dyn si omnes prætendũt publicum interesse: secus si omnes prima facie: secus si plures. de sepulc. vio. Nec obst. l. non tamen. S. alleg. & j. iudi. solu. Liam tamen. §. fi. tamẽ plures. quia fiunt vna persona in quam principaliter ius obligationis cadebat, non autem plures.

De pupillo ʒ CASVS. Quæritur an pupillus possit nuntiare. Et dicitur quòd non: licet illud opus fiat in publ. cõmi. interfit eius aliter: vt quia hoc opus si fiat, nocebit luminibus eius. nam tũc potest nuntiare dum tamen tutore authore hoc faciat. Secundo dicit de seruo. & dicit si seruus alicuius ædificat in solo in quo credo habere ius: possum ei nuntiare. Tertio dicit, an seruus possit nuntiare nouum opus alicui ædificanti? Et dicitur quòd non. & si fiat de facto, non tenet de iure.

Nuntiationem. ʒ Dicitur quod denuntiatio debet fieri in loco in quo fiat opus. Nuntiare. ʒ Nunc dicit cui debeat fieri nuntiatio, & certe nuntiatio fieri debet vnicuique in opere existenti nomine domini, vel operis causſa, vt calſaldo domini, vel magistris qui causſa operis ibi erãt, & etiam domino de quo non erat dubium quin faciebat ædificare, si sit in opere, & seruo vel puero vel muliere in opere existenti nuntiari potest. reddit rationem. nam per eos poterit domino renuntiari. Secundò dicit pone quòd opus faciebas in villa, & vna die cum videremte in ciuitate, puta in foro, id est curia communis, nuntiaui tibi nouum opus, nunquid tenet nuntiatio? certè non. nam in ipso opere, & in re præsenti fieri debet. & reddit rationem. nam ideo fieri debet in re præsenti, vt sic dominus statim discedat ab opere, nec in eo procedat, & si contra faciat, destruatur quicquid fuit sed si fieri possit in absentia operis nuntiatio, iam sequeretur quòd dum dominus veniret ad opus, quicquid in opere procederetur, fieret contra edictum prætoris quod dicit, non debere procedi in opere post nuntiationem ante satisdationem. quod habes infra eo dem. l. prætor ait. in princip. Si plurium res sit. Primò dicit, si plures ædificent in quodam solo, puta domum faciant, vel aliud simile, & nuntiem vni ex his, nũtiatio tenet, & quo ad socios. Sed si vnus eorum postea procedat in opere ſprera nũtiatione, ipse teneatur suis expensis, opus quod facit destruere, non autem socij impoxij teneantur, cum factum alterius alteri nocere non debeat. Secundo dicit, quòd in solo plurium dominorum ædificas tu extraneus, an omnes domini necesse habeant nuntiare, an sufficiat si vnus ex his nuntiet? Et certe dicitur q omnes debent nuntiare. & reddit rationem in litera. Si quis ipse prætori. ʒ Cum viderem Titium opus nouum facere in meo solo, & ego vellem ei nuntiare per prætorem nouum opus, timebam quòd donec iremad prætorem, qui erat forte à longe, ipse multum in opere processisset. quæritur qualiter mihi consulatur. & certe dicitur quòd debeo sic Titio dicere, fratter non possum modo nuntiare prout vellem. sed scias quòd ego vado ad prætorem pro hoc, & statim factam mitti pro te. certe si hæc verba dicam, quicquid interim ædificat, donec vado ad prætorem, destruetur permde, ac si post nuntiationem recte factam ædificasset. Vel aliter pone casum vt in princip. glos. Sed si in ædes. ʒ Si Titius meus vicinus in domum meam tignum, vel trabem immittat, vel in solo meo ædificet, possum ei nuntiare nouum opus. Seatus. ʒ Causa quare nuntiatio potest fieri ita quòd valeat, est triplex, scilicet naturalis, publica, item impositiua. & de omnibus ponit exempla. Nam naturalis est, cùm in meo ædificas, & tibi nuntio. Publica, cùm in loco publico opus fiat, & ego tibi nuntiem. Impositiua, vt si cum debes mihi seruitutem altius non tollendi domum tuam, nunc contra seruitu. debitam

Amplia bis hũc textũ, vt non ꝓcedat i ciuibus tãtũ, sed ẽt q fo renses hoc casu admittant. ita no. Ang. & Al. in l. j. ff. neq di in loco publi. Lud. tñ Rom. vſ hic facere differentiã inter locũ publicũ, vt tũc forẽsis nõ admittatur, & vt tũc publica, & q tũc possit, & ita vſ esse veritas limitata pri us. ſm Pau. de Cast. & Alex. hic il lo dicto, ni si talis foret fis subiiret o nera, quia (cũ ꝓ ciue habeatur) posset indi flincte no tiũ opus nũ tiare.

admitti

Universidad de Deusto
Biblioteca

altius eleuare velis, nam si tibi nuntiem, valet nuntiatio ratione iuris, qđ habeo ex impositione tua. ¶ Meminisse. ℨ In hoc. §. dicimr quòd vno de tribus modis potest fieri nuntiatio. Primo, per prætorem, siue potestatem. Secunde, pronũciando in opere vnum lapidem, id est per iactum lapilli. Tertio modo fit extra opus, denuntiando, sine officiali, & sine lapide, scilicet dicẽdo sic, contradico tibi ædificare. Item consuluit, quòd si tu ædificas i solo meo, quod possidebam: melius est mihi quòd denuntiem vno de duobus primis modis, quàm tertio. nam si denũtiem vno de duob' primis modis, reuneo possessionẽ si tertio modo, ego amitterẽ. si autem ædificas in solo tuo, quod debet mihi seruitus altius non tollendi: tunc non est vis quocũque modo denuntiem. Vltimò dicit, si tu ædificas in meo: & cum nuntiarem tibi, tu non desistis: certe potero agere interdicto, vti possidetis, vt desinas: vel interdicto, quod vi aut clam, vt tollatur quicquid erit factum.

¶ Si quis riuos. ℨ Ponit duos casus, in quibus nõ habet locum nuntiatio. Primus est, si tu vis cloacam reficere, vel purgare. Secundus est, si vis reficere riuum, vel riuos. nam non possum tibi nuntiare nouum opus, & reddit rationem. Tertio dicit, quod ea opera non possunt impediri per operis noui nuntiationẽ, nec nũtiatio in eis facta tenet, quorum operum duratio esset periculum allatura vicinis: vt quia si non fierent, ciuo aliquid incommodi contingeret vicini. ¶ Qui opus. ℨ Omnis nuntians nouum opus debet iurare non calumniæ causa se nuntiare, & hoc iuramentum debet præstare coram prætore ad postulationem aduersarij.

¶ Qui nuntiat. ℨ Si facias opus in fundo, & ego nuntiem nouum opus, dicendo te nõdum iuste facere in parte operis: debeo demonstrare in qua parte, si dico in totum, tunc nihil debeo demonstrare, sed sufficit quòd nuntiem. ¶ Si in pluribus. ℨ Duo opera faciebãs diuersis locis, puta, in vno loco, domum: & in alio, turrim. & ego credo te non iuste ædificare in vtroquesi volo nuntiare, possum: dum tamen duas nuntiationes faciam: & eadem si vis vt remittantur tibi istæ nuntiationes, sunt necessariæ duæ remissiones. ¶ Si is cui. ℨ Si nuntiaui tibi nouum opus, & tu vis satisdare de opere destruendo si appareat non iuste fieri: siue accipiã sine non, ℨ curè poteris in opere procedere, ac si tibi expresè remissem nuntiationem. ¶ Qui procuratorio. ℨ Tanquam procurator Titij nuntiaui tibi ædificanti nouum opus: certè ad hoc vt nuntiatio teneat, debeo satisdare Titium ratum habiturum. alioquin nuntiatio non valet.

¶ Qui remissionem. ℨ Nuntiaui Sempronio nouum opus, deinde Seius nomine Sempronij petit remitti istam nuntiationem: dicitur quòd iste Seius debet satisdare de opere destruendo, non autem de rato: cum sit procura. reliqui de rato non præstat satisdationem.

¶ Si procurator. ℨ Seius procurator Titij nuntiauit nomine prædicti Titij mihi nouum opus. satisde dir: & sic possum libere ædificare: deinde dictus procurator adhuc contradicit, & impedit me ædificare: certe possum agere interdicto contra eum, vt non impediat me ædificare ex quo satisdedit quia in hoc interdicto sum actor, prædictus procurator, & Seius est reus. vnde debet satisdare de iudicato soluendo, non de rato: & si hãc satisfactionem iudicarum solui, non præstat, non auditur in sua prohibitione. Vltimò dicit, si pupillus ædificat in solo, debeo nuntiare tutori ejus, & hoc si habes in litera, tutori, & in fine, nuntiatur, alias est nuntiat, & tutor: & tunc dic, si in solo pupilli extraneus faciat opus, tutor debet nuntiare nouum opus: & hoc dicit hic. §. cum duabus legibus sequent. Fran. Accur.

a ¶ De pupillo. ℨ dictum est supra quòd quilibet admittitur ad opera noui nuntia. sed quæritum est de pupillo, an possit nuntiare, si in publico fiat aliquid?

b ¶ Scripsit. ℨ & bene.

c ¶ Executionem. ℨ id est potestatem nuntiandi. & hoc, cùm ad publicam causam respicit, vt ex prædictis patet. & infra de popu. actio. l. muliebri. & argumen. supra de procura. l. licet. in princip. secus, si ad priuatam: vt subijcit. Sed quid de adulto? Respon. idem si non sit maior xvij. ann. vt supra de postul. l. j. §. pueritiam. & institu. qui manumit. non possunt. §. fina. Accursius.

c ¶ Executionem. ℨ sine tutore, secundum vnum intellectum, & malè.

d ¶ Liandam. ℨ pro opere quod fit in publico.

e ¶ Pertinear. ℨ scilicet nuntiatio, vel causa nuntiandi: vt C. de edend. lib. apud quem. & tunc cum tutore, vt subijcit.

De pupillo ª quæsitũ est. & Iul. lib. xij. Dig. scripsit ᵇ, pupillo nõ esse operis noui nuntiationis executionẽ ᶜ dãdã ᵈ, nisi ad ipsius priuatũ cõmodũ res pti neat ᵉ: veluti si luminibus ᶠ ei offi ciat ᵍ, vel prospectui ʰ obstet. Nõ aliter autem ⁱ pupilli rata habebi tur ʲ nuntiatio ᵏ, quàm intercedẽte tutore authore ˡ. ¶ Seruo ᵐ aũt nuntiari ⁿ opus nouũ potest: ipse verò nuntiare ᵒ non potest ᵖ, neque nuntiatio ¶ vllum effectum habet.

¶ *Nuntiatio noui operis debet fieri in re præsenti, nec requiritur præsentia domini. alibi enim facta non facit locum huic interdicto.* B.

¶ Nuntiationẽ ᵠ autem in re præ senti ʳ faciẽdam, meminisse oportebit, id ẽ eo loci, vbi opus ˢ nouũ fit, siue qs ædificet, siue inchoet ᵗ ædificare. ¶ Nuntiari ᵘ autẽ nõ vtique domino ˣ oportet. sufficit enim in re ʸ præsenti nũtiari ei, q in præsenti ᶻ fuerit: vsq; adeo, vt etiã fabris, vel opificibus, qui eò loci operantur, opus nouum nuntiari possit. Et generaliter ei nuntiari opus nouum potest, qui in re præsenti fuerit, domini, operis ve nomine. Neque refert ᵃ, q sit iste, vel cuius cõditionis, qui in re præsenti fuerit ᵇ. Nam & si seruo ᶜ nuntietur, vel mulieri, vel puero, vel puellæ, tenet nũtiatio. sufficit enĩ in re præsenti operis noui nuntiationẽ ᵈ factã, sic ᵉ, vt domino possit renũtiari. ¶ Si quis fortè in foro ᶠ domino opus nouũ nũtiat ᵍ, hanc nuntiationem nullius esse ʰ momẽti exploratissimũ est. In re

f ¶ Luminibus. ℨ lumen de proximo prospectus de longe est. Item lumen desuper, prospectus de subtus: vt s. de seruit. verb. præd. l. lumen. & ff. inter seruitutes. — Lumen & prospectus differunt.

g ¶ Officiatur. ℨ contra debitam seruitutem.

h ¶ Autem. ℨ referunt quidam ad prin. & malè.

i ¶ Rata habebitur. ℨ de rigore, sed de æquitate valet, quando non est ei tutor neque iudex, à quo petat scilicet tutorem: cum etiam qui libet seruus denuntiando faciat locum interdicto, quod vi aut clam. secundum M. vt infra, quod vi aut clam. l. tertia. in principio. & pro hoc. C. qui admitt. ad bonorum possessio. l. bonorum. Sed cur non potest sine tutore, cum ei vtile sit, vt institu. de autho. tuto. in princip. Respond. non potest simpliciter, id est verbis simplicibus: quia tunc perdere possessionem potest: vt infra. §. meminisse. & supra eodem, l. prima. §. in operis. sed per iactum lapilli, vel per prætorem potest: cum sibi sit vtile. sic & supra, de euictionibus. l. si dictum. §. fi. Alij hoc referunt ad primum casum, quando in pupillo. quod Ioann. non placet. Alij hoc 2 esse ideo, quia & damnum posset habere: vt & institu. de autho. tuto. §. neque. — 1 Manuscr. deest, re putatur singu. p Alex. — 1 Ista gl. re putatur sin gu. p Alex. hic.

k ¶ Nuntiatio. ℨ quantum ad executionem, non quantum ad effectum vel nuntiationem. — 2 Ista com muniter re netur secun dum.

l ¶ Tutore authore. ℨ id est tutoris authoritate si aduersarius resistat.

m ¶ Seruo. ℨ s. de pupillo. nunc de seruo.

n ¶ Nuntiari. ℨ quia valet tanquam rei facta, cùm pro mortuo habeatur, vt infra. §. proxim. ibi, neque refert, &c. & infra eodem. l. operis. & l. seq.

o ¶ Nuntiare. ℨ cùm fiat à persona rei, & ipse non sit persona.

p ¶ Non potest. ℨ cùm ad publicam causam pertinet: vt argum. supra, de testa. l. qui testamento. ℨ seruus. secus si ad priuatam: quia tunc potest vt infra, quod vi aut clam. l. iij. in princi. ℨ vel nomine domini potest, vt ibi: suo. non vt hic. — 3 Dic q ꝑ lind est i ia terdicto q vi aut clã & aliud in isto fm Ba. & Alex.

q ¶ Nuntiatio. ℨ scilicet à seruo.

r ¶ Nuntiationem. ℨ dictum est quibus ex causis fiat nuntiatio, & quæ personæ nuntient, & quibus nuntietur. nunc vbi.

s ¶ Præsenti. ℨ si autem alibi, habes. ℨ proxi. §.

t ¶ Inchoet. ℨ & nondum ædificat: puta locum purgat nam & sic incœpisse dicitur: vt infra, de pollici. l. prima. §. cœpisse. Azo. Tu dic illud speciale. Sed tunc dic inchoatum quando opus super quo fit nuntiatio, habet instar operis: non si vnum cæmentum sit appositum: vt infra eod. l. stipul. §. opus.

u ¶ Rata habebitur. ℨ de rigore, sed de æquitate. valet, quando non est ei tutor neque iudex, à quo petat scilicet tutorem: cum etiam qui libet seruus denuntiando faciat locum interdicto, quod vi aut clam. secundum M. vt infra, quod vi aut clam. l. tertia. in principio. & pro hoc. C. qui admitt. ad bonorum possessio. l. bonorum. Sed cur non potest sine tutore, cum ei vtile sit, vt institu. de autho. tuto. in princip. Respond. non potest simpliciter, id est verbis simplicibus: quia tunc perdere possessionem potest: vt infra. §. meminisse. & supra eodem, l. prima. §. in operis. sed per iactum lapilli, vel per prætorem potest: cum sibi sit vtile. sic & supra, de euictionibus. l. si dictum. §. fi. Alij hoc referunt ad primum casum, quando in pupillo. quod Ioann. non placet. Alij hoc 2 esse ideo, quia & damnum posset habere: vt & institu. de autho. tuto. §. neque. — Manuscr. nunciare.

v ¶ Domino. ℨ scilicet tantum. — Opus quan do inchoa tũ dicitur.

x ¶ In præsenti. ℨ scilicet re.

y ¶ Refert. ℨ cui fiat res.

z ¶ Fuerit. ℨ liber vel seruus: vt hic subij cit.

a ¶ Nam & si seruo. ℨ vt s. proxi. §.

b ¶ Nuntiationem factam. ℨ hoc si fabri ibi sint. Quid si nemo ibi sit, & nuntiet ad locum? Respon. tenet: vt ff. tit. l. iij. §. toties. & arg. ff. eo. l. fi. & infra, quod vi aut clam, aut qui. §. fi forte. & C. de anna. ex ce. l. ij. in fin. & infra eodem. l. operis. vt per hoc imputetur domino si posteà quàm scieri, ibi aliquid plus operetur. non autem destruitur quod medio tempore fieret: vt ar. s. de peti. hæred. item veniunt. §. petita. scilicet vt quod factũ est post scientiam domini, destruatur quod ante, non: vt supra, quis or. in bono. posses. l. fina. Idem dicas etiam si fabri ibi sint, ar. prædictarum legum. Sed hoc casu, cùm fabri erant, vel alij præsentes: etiam ignoranti domino factum dicunt quidam, vt Or. destrui, argu. ff. e. l. operis. quod non placet. & quod ibi dicit tenet, mero iure. vel dic tenet, omnino si tutor vel curator potuit fabros prohibere, & est soluendo. nam sic pupillus vel furiosus tenetur.

c ¶ Sic. ℨ id est eo modo. Accur.

d ¶ Si quis forte in foro. ℨ ante iudicem. Azo. Vel dic foro rerum venalium. Idem, si alibi vbicunque, non in opere.

e ¶ Nuntiat. ℨ absente domino ab opere.

f ¶ Nullius. ℨ quantum ad hoc vt istam dominum constringat: sed ex eo tempore ex quo prohibere potuit opificibus ne ædificarent: vt dixi supra. proxi. §. Sed secundum hoc quare dicit hic nuntiationem non tenere, & superiori casu tenet domino absente: cùm idem sit vtrobique vt postquam dominus sciuit, teneat? Rñ. ideo quia sæpe opifices amici domi-

mini, vel vicini consueuerunt ab opere desistere, bonum consilium pro domino sumentes. & ad ea quæ frequentius accidunt, iura aptantur: vt ff. de leg. & s. natus. con. l. nam ad ea. Sed R. videtur voluisse vt & post dominj scientiam hoc casu non teneat.

ADDITIO Ista vltima opinio communiter tenetur, s. quòd si nuntiatio facta non est in opere, non nocet domino etiam à tempore scientiæ. & hoc maxime per illum tex. in §. si quis forte. iuncto. §. præcedenti: qui ostendunt debere esse differentiam inter nũtiationem quæ fit in opere vbi non aderat dominus, & nũtiationem quæ fit extra opus secundum Alex. hic.

a ¶ Prædiximus. ℨ alias, prædixi. & dic vt s. pri. §. alias. & pene dixerim: & est Pisana: litera: & bona. Hug.

b ¶ Alibi. ℨ quam in ipso opere.

c ¶ Sequitur. ℨ id est sequeretur si in foro valeret.

d ¶ Ad opus. ℨ quod forte etiam iure fiebat.

e ¶ Per ignorantiam. ℨ fabrorum nuntiationis.

f ¶ Edictum. ℨ forte sic conceptum. post denuntiationem ne quid noui fiat. H.

g ¶ Sit factum. ℨ & sic tollendum: quod esset iniquum, vt qui non desiquit damnetur: vt infra de actio. & obligat. l. ex maleficijs. §. j. Sed quid si dolum adhibuit in re uertendo? Resp. est quod sibi imputetur: vt supra, ex quibus caus. maio. l. fi cui. §. j.

h ¶ Fiat. ℨ ab eis.

i ¶ Nuntietur. ℨ à vicino.

k ¶ Recte. ℨ quis in re præsenti.

l ¶ Non ædificauerint. ℨ nec eorum voluntate factum est: vt ff. eodem. ædibus. Azo.

m ¶ Non tenebuntur. ℨ demoliri suis sumptibus.

m ¶ Non tenebuntur. ℨ ad impensas, sed ad patientiam: vt ff. quod vi aut clam. l. competit. §. fi.

n ¶ Nocere. ℨ vt ff. de reg. iu. l. non debet. & s. ad Syl. l. fi. & s. si quis alij. test. phi. l. & quis. §. fratris. & s. de ali. iudi. l. j. & C. vnde vi. l. meminerint. ex hac causa tñ damnatus non iniuria iudicis quia credebat nuntiarum fore illi qui damnauit, partem ferret à cæteris communi diui. si interfuerit omnium fieri quod factum est plus non heri. fm Ir. & Mar. vt s. cõi diui. si quis putans. §. fi. quæ est contra. & facit. ff. quorum le. l. j. §. si aliter.

o ¶ Vnius. ℨ quia quod fit à persona nuntiantis, pro se tantum videtur feciſſe, nisi nuntiasset pro cũ. nomine.

p ¶ Nuntiare. ℨ vt omnibus profit locijs.

q ¶ Omnibus. ℨ scilicet scientibus.

r ¶ Quia. ℨ ecce ratio.

s ¶ Alter habeat. ℨ vt & s. de ser. rusti. præ. l. per fundum. sic & ff. de app. scio. & s. fa. erc. l. in hoc iudicio. Quid autem si omnes habeant ius prohibendi: tunc dic idem fm Io. & hic, subaudi maxime. Sed quæ est ratio inter hunc, & superiorem casum? Rc. non quia ibi fierti dicitur ipsi rei, & sic omnibus: licet vnus tantum adsi: vt supra. §. nuntiationem. & ff. de ope ris. & l. seq. Item collige hic quòd aliquis nuntiat, qui prohibere non potest: vt dixi. s. e. l. §. j.

t ¶ Habeat. ℨ veritate inspecta: vt quia remisit. arg. s. de ser. vrb. præ. l. si ædes. vel non habeat: quia forte fecit pactum de non nuntiando. vel ipse solus constituit seruitutem altius non tollendi.

v ¶ Si quis. ℨ Casus huius. §. potest poni in eo, qui nuntiat nouum opus ipsi prætori ædificanti. nuntio autem ei, vel coram me non posse nuntiare, eo quòd durante magistratu conueniri non potest: vt ff. de iurisdict. l. nec magistratibus. & s. de iud. l. pars literarum. alias incipit magistratus. & tunc est sic. C. de his qui per metum iu. non ap. l. ij. in fin. Vel secundò: cùm video vicinum ædificantem, cui volo nuntiare nouum opus nõ per verba, quia possessionem amitterem: vt infra. §. meminisse. & s. l. j. §. in operis. nec per lapillum, quia ideo nõ desisteret, sed per prætorem cuius authoritate terrebitur. vt autem destruatur quod est factum: ex quo opus vidi, debeo ei dicere. frater mi: non possum nuntiare nouum opus

enim præsenti, &, penè dixerim, in ipso opere, hoc est in re ipsa nũtiatio faciẽda est. qđ idcirco receptum est, vt cõsestim per nuntiationem ab opere discedat. Cæterum, si alibi ſ fiat nuntiatio, illud incommodi sequitur, q dum venirur ad opus, si qđ fuerit operis p ignorantiã factũ, euenit, vt cõtra edictũ. Prætoris sit factũ.

¶ *Nũtiatio noui operis ex parte eius, cui nuntiatur, est in re: & ideo sufficit si uni de sociis fiat nuntiatio. ex parte uero eius qui nuntiat, est in personam: & ideo debent omnes socij nuntiare. Bar.*

¶ Si pluriũ res sit, in qua opus nouum fiat, & vni nuntietur, recte facta nuntiatio est, oĩbusque dominis videtur denuntiatũ. Sed si vnus ædificauerit post opis noui nuntiationẽ, alij, q nõ ædificauerint, nõ tenebũtur neq; enim debet nocere factũ alterius ei, qui nihil fecit. ¶ Si pluriũ dñorum rei opus noceat, vtrũ sufficiat vnius ex sociis nuntiatio, an verò oẽs nuntiare debeant? Et est verius, vnius nuntiationẽ omnibus nõ sufficere, sed esse singulis nuntiare necesse: quia & fieri potest, vt nuntiatorũ alter habeat ius prohibendi, alter nõ habeat sicut voluso: sed statim videbis quòd prætorem adibo, & ideo veniet vel mittet. Vel tertio, opus fiebat in absentia, & sic illuc iret ad nuntiandum opus esset perfectum, nec habet quẽ mittat. & dic ipsi prætori, id est per prætorem hic existentem. Vel quarto: quia nullus est in loco operis quo præsente mutietur, & qui domino renuntiet: & tunc est protestatio necessaria. hanc tamen protestationem faciam coram prætore. sed his duobus non destruitur quod medio tempore fieret, antequam dominus posset venire ad locum. Accursius.

¶ *Ei qui in magistratu est, non potest fieri nũtiatio. sicut non pòt in iudicio conueniri: sed debet sibi fieri protestatio de nũtiando finito magistratu: & secuta postea nũtiatio tenet retro ad diem protestationis, ut opus factum post protestationem destruatur. P.*

¶ Si quis u ſ ipsi prætori x velit opus nouum nuntiare, debet y sic nũtiare, ſ vt interim testeſ z, non posse a se nũtiare: & si ſ b nũtiauerit posteà c, etiã qđ retro d ædificatũ e erit, destruendũ erit, quasi f repetito g die nuntiatione facta.

¶ *Nedum pro ædificatione cœpetit hoc edictum: sed etiam pro immissione. h. d.*

¶ Sed & si in ædes nostras quis h immittat i, aut in loco nostro ædificet k, æquum est l, nos operis noui nuntiatione m ius nostrum nobis conseruare. ſ

¶ *Ex causa triplici nũtiatur, scilicet aut naturali, aut publica, aut imposititia. B.*

¶ Sextus ſ n Pedius definit o, noui operis nũtiationis triplicẽ esse causam: aut naturalẽ p, aut publicam, aut imposititiam q. Naturalem r, cùm in nostras ædes qd immittitur s, aut in nostro ædificatur. Publicam causam, quoties dicges t vel u senatusconsulta y, constitutionesq; z principũ per noui operis nũtiationẽ tuentur ſ a. Imposititiam, cũ quis posteà, quàm

f ¶ Quæ. ℨ id est, quasi fuisset facta ab initio qũ facta fuit protestatio, id est referenda erit nũtiatio ad tempus, quo protestatus fuerit. — Oẽs scribẽ. hic & ꝑ cipue do. Alex. re putant illum text. fin. fm primam le ctũram gl. Casum ponit. — Manuscr. debet corã ꝓtore hoc facere, vt interim. — Manuscr. sed si — Lud. Ro. hic in suis nouis addi tio. & Ale. i. l. bonorũ. in ij. col. C. qui admitt. tiã glo. extollunt pro sing. ad hoc q pupillus cares tutore & ei nõ valens habere copiã hẽditate a dire. Bol. — Manuscr. addit, vel le sed ꝓpeꝛa est enim initiũ se. §. Fl. & Vel le Sext. Pedius, ꝑ Ant. Augustl. lib. 1. c. 9. & Emendat. Flor. tuemur.

g ¶ Repetitio. ℨ sic s. de fi. instru. l. repetita. & ff. tit. l. fi. finita. & item videamus. & de iti. actuque pri. l. j. §. fi quis autem propter inundationem. & § prætorea.

h ¶ Quis. ℨ volens sibi quærere seruitutem talem, cum non habeat.

i ¶ Immittat. ℨ puta tignum.

k ¶ Aedificet. ℨ prætor vel alius.

l ¶ Aequum est. ℨ ideo ipsi prætori in hoc casu protestando nũtiabit: vt s. proxi. §. secundum quosdam.

m ¶ Nuntiatione. ℨ turius est per lapillum, ne possessionem perdamus: vt ff. eo. §. meminisse.

n ¶ Sextus. ℨ habuimus. s. quib. ex cau. & quæ personæ &c. Item denuntiatio fit vel iuris nostri conseruandi &c. nunc compendiosè dicit, q triplex. &c. dic breuiter: quia aut authoritate iuris naturalis, aut publici, aut imposititi quis nuntiat & hoc dicit iste. §.

o ¶ Definit. ℨ i. breuiter & compendiosè tractat.

p ¶ Naturalem. ℨ id est authoritate iurisgentium, quod est inductũ naturaliratione.

q ¶ Impositiam. ℨ alias impositiam. & alias impositiuam. & subijcit exempla.

r ¶ Naturalem. ℨ ic ideo, quia à iuregentium, quod naturale dicitur: habet causam, iuregentium, quo hoc meum, illud tuum dicitur: vt s. de iu. & iu. l. ex hoc. & institu. de rerum diuj §. singulorum.

s ¶ Immittitur. ℨ puta tignum.

t ¶ Quoties. ℨ vt si aliquis ædificat inter se, & vicinum, & non dimittat pedem: tunc potero nuntiare causa defendendi leges.

v ¶ Leges. ℨ veluti si prohibui aliquid in publico ædificari: vt ff. e. l. non solum. §. sed cum. Item da exempla de lege, & constitutione ea quã dixi s. eo l. j. §. nuntiatio. ADDITIO. Tu dic fm Bar. quod ibi dicit q tribus modis fit nuntiatio. hic subdiuiditur vnum de illis membris. s. causa tuendi iuris mei. & tueor rem meam ex causa naturali, & ex causa publica: vt hic dicit tex. Item imposititia: quia imposuisti seruitutem in rem meam. & sic potest intelligi ista lex.

x ¶ Vel senatusc. ℨ vt si aliquis ædificat destruendo ædificia aliena.

y ¶ Consulta. ℨ da exempla. s. de leg. j. l. cætera.

z ¶ Constitutiones. ℨ vt si facio Menianum iuxta publicum, vel etiam dimitto spatium.

a ¶ Tuentur. ℨ prohibentes in publico, vel alias, contra ius ædificari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ius suum. ẜid est ædibus suis imponendo seruitatem.
b ¶ Aedibus. ẜ quæ urbana est seruitus, pro qua nuntiatur: vt & ẜ. de ser. vrb. prædi. inter. §. fi. & hic non est contra. i. e. qui vtam.
c ¶ Fecit ẜ. go etiam contra eum qui dominus est prædij debentis seruitutem, si nuntiatio & ita est contra. ẜ. eo. l. ij. ¶ sed forte magis subueniunt habenti prædialem, vel vrbanam, quam personali: eo quia ille fructus eius possidet: saltem naturaliter rem, non seruitutem. Ita no. ẜ quandoque nullam istarum causarum habet nuntiatio: quarum, si nulla hic fit mentio, & tamen tenet: puta cum post nũtiationem iure ædificat: non iure nuntio: quo casu in dubio parẽdum est nuntiationi: vt ẜ. eo. l. in prin. ibi tamen allegabat aliquam ex istis causis.
d ¶ Meminisse. ẜ nunc quis sit effectus nuntiationis.
e ¶ Melius. ẜ id est rutius.
f ¶ Eum i. ẜ vt si dico, eua ipsiam domine prætor, quidam gl. fing. re-ædificat in meo: precor putant pro vos quòd mittatis nuntiũ ciuitatẽ, tuus vestrum vt non ædificatur dicet, vel veniat respondere in curia rotunda.
g ¶ Per prætorem. ẜ a melioré & iunit prætor personam socia habe tis in ca. ex ioham nitoris: vt C. qui parte prio, admitt ad bono. posſ. bonum.
h ¶ Manum. ẜ fic & infra, de acquirẽd. re dod quadrien. & hic dicunt quidam verba non fore necessaria, sed sal. em nutius debet intervenire. Ioan. dicit verba apta ad contradicendum intervenire debere, quæcunque sint. fic ẜ. de re iudic. l. in summa. in prin.
i ¶ Nuntiationem. ẜ scilicet simplici verbo factam.
k ¶ Cæterum. ẜ pro certè.
l ¶ Possessorem. ẜ vt si dico, ædificas in meo, malè facis: prohibeo ne ædifices.
m ¶ Faciemus. ẜ si non erat, scilicet quando possidemus.
n ¶ Nuntiauerimus. ẜ vt ẜ. eo. l. j. §. in operis. & ibi rationem diuersitatis reddidi.
o ¶ Noceat. ẜ pro quo quinde que agimus: vt ẜ. de serui. vrb. prædi. l. fistulam. in prin. & §. j. & ij. & ẜ. fi ser. ven. l. sicuti. §. Aristo.
p ¶ Nuntiatio. ẜ simplici verbo.
q ¶ Necessaria. ẜ id est vtilis, siue non damnosa. nec enim amittit possessionem, qui non habet.
r ¶ In nostro. ẜ scilicet solo. alias ẜequentia interdicta locum non habent: vt ẜ. quod vi aut clam. l. si alius. §. notandum. & ẜ. vti possi. l. j. §. hoc interdictum de soli.
s ¶ Perseueret. ẜ nulla nuntiatione facta, vel etiam facta per prætorem, vel factum lapilli. si autem simpliciter: si posteà, vti possideat, ageret, succumberet. sed, quod vi aut clam, bene habet locum: vt ẜ. qđ vi aut clam. l. si alius. §. j.
t ¶ Vti possidetis. ẜ Nota q̃ hoc ẽdictum tria habet capita, prohibitorium, permissiorium, demolitorium, siue restitutorium.
u ¶ Vti possidetis. ẜ item iniurarũ. vt ẜ. de act. empt. qui pendentem & etiam manu, siue authoritate sua qñ possessionem non amiserat: vt ẜ. de acqui. re. do. l. quamuis. & ẜ. ad l. Aquil. l. quemadmodum. circa prin.

Edictũ nouæ nuntiationis tria capita hẽt.

ADDITIO. Ista gl. est nota quæ allegatur ad hoc iuncto itto text. q̃ quando remedium extraordinarium consistit in facto, puta q̃ possit expellere propria authoritate, vel deijcere, poteſt concurrere cum ordinario, vt hic in tex. quia non interdicto vti possid. quod est ordinarium, sin Pau. de Cast. hic, & idem Pau. in prouincia. ii. ẜ. j. ẜ. co.
v ¶ Vti. ẜ aut operis noui nuntiatione ex tertio capite experiri.
x ¶ Cloacas. ẜ publicas, vel priuatas: periculum tamen erat publicè vel in communi.
y ¶ Reficere. ẜ singula singulis, vel vtrũque ad singula. quod est verius.
z ¶ Nuntiatione. ẜ alias nuntiatione. alias nuntiatio non immeritò prohibetur &c. de qua ad primum. j. de riuis l. pen. §. pen. sed ad secundum j. de cloacis l. j. §. si quis purgauerit. Sed quid si de nouo facere velit: videtur quòd possit nuntiare: vt ar. ẜ. l. stipulatio. §. opus. nec hic vetat sed H. dicit non posse. alias nihil esset hic speciale: & illud est speciale, cuius contrarium est ius commune. ẜ. ad muni. l. j. in fin. cùm nulli reficienti possit nuntiari: vt supra eo. l. j. §. si quis ædificium. nisi dicas in refectione causa damni infecti alias posse nuntiari, hic nuntiatione prohiberi: vt ẜ. eod. l. j. §. nuntiatio hic vero non. in purgatione autem constat hoc esse speciale: aliæ tamen actiones remanent: vt infra eod. l. sciendum.

Manuscr. enim.

a ¶ Prohiberur. ẜ reficere vel purgare.
b ¶ Salutis. ẜ rationem assignat.
c ¶ Securitatis. ẜ nam & cœlum pestilẽs, & ruinas minantur cloacarum immundicię &c. vt ẜ. de cloacis. l. j. §. j. Idem de riuo ne homines siti moriantur. Et nota q̃ publica vtilitas præfertur priuatæ: sic C. de cadu. tol. l. j. §. fi. & in authẽt. de non alie. §. quia vero verisimile. & ẜ. pro soc. l. actione. §. Labeo.

allatura. Vtilitas publica priuatæ præfertur. Fl. vel Fl. ripa

d ¶ Præterea. ẜ habuisti dictum speciale vnde cessat nuntiatio: nunc an necesse dictum generale.

Fl. deest. loco.

e ¶ Cætera. ẜ a nuntiatione noui operis.
f ¶ Excepit. ẜ verò inhibeatur per nuntiationem noui operis.
g ¶ Periculum ẜ in cõmune, non priuatum ædificantis, si imminet periculum: vt, si vis facere aggeres ne flumen inundet prædia tua & aliorũ mul torum, & volo prohibere ne facias: non possum, cùm sic allaturum periculum in commune. ill. rũ qui habebant ibi prædia.

ADDITIO. Quæritur hic de quo periculo intelligat ista glos. Circa quam dic q̃ triplex est periculum: quoddam est periculum vniuersale totius ciuitatis, quoddam est vicinię: & pro istis poteſt sperni. Item est periculum speciale eius cui fit nuntiatio. & pro isto non poteſt sperni. ita dicit ista gl. Posset tamen esse tantum periculum eius cui fit nuntiatio, q̃ posset sperni: vt in casibus, in quibus non poteſt appellari: vt ẜ. de appel. re. l. fi. secundum Iac. de Are. & Bar.

h ¶ Contemnendam. ẜ aluæ tamen erunt confessoriæ & negatoriæ. vt ẜ. eo. ſciendum. H.
i ¶ Operis. ẜ quia mora est periculum allatura.
k ¶ Totius. ẜ repetit iden.
l ¶ Hæc pars. ẜ id est vt nuntiatio omittatur.
m ¶ Le cum. ẜ quia cautum est cessare nuntiationem.
n ¶ Mora. ẜ id est propter moram.
o ¶ Riuis. ẜ alias riuis. alias ripis.
p ¶ Reficiendis. ẜ vel de nouo faciendis.
q ¶ Contemni. ẜ publica vtilitate inspecta.
r ¶ Apparuerit. ẜ nuntiationem esse factam.
s ¶ Noceret. ẜ quia est ipernanda, non admittenda.
t ¶ Nuntiat. ẜ id est nuntiatur per prætorem, vel alijs modis.
v ¶ Nuntiare. ẜ. nuntiasse: vel in nuntiatione perfistere. nam in re præsenti nõ iuratur. An ergo dabitur libellus super quo iuretur? Rñ. sic, ar. C. de lit. cõt. auth. offeratur. Sed quæritur actio. Rñ. in factũ ex hoc edicto: vt infr. de interdi. §. fi. Sed quid petetur? Rñ. vt nuntiatio firma maneat: & ille nõ pcedat in opere: & designabitur etiã in quo, & qualiter: vt per factum lapilli, vt alijs modis. Vel dic, qualiter, i. propter naturalẽ cãm, vel publicã, vel impositiciã; & inquã. vt ẜ. proxi. §. & sic de facto vidi. vltio remittetur nuntiatio quatenus &c. vel confirmabitur, vt ẜ. e. l. j. j. r. spon.
x ¶ Iusiurandum. ẜ calumniæ. Accur.
y ¶ Authore. ẜ altero instante. Accur.
z ¶ Prætore. ẜ certè iurò à lege sed dic à prætore mortuo, qui hoc edictum induxit, vel à parte in præsentia prætoris viũ. Sed quid authorabitur? Rñ. alterũ facit iurare altero instante. & hoc subijcit, idcirco &c.
a ¶ Exigitur. ẜ alias exigat, scilicet is cui nuntiatur Azo. alias exigitur ab eo cui nuntiatur nouum opus. Et not. hic iuramentum calumniæ factè omitti x: sicut not. C. de iuramẽt. calum. l. j. §. sed quia veremur. expressè

x Calũniæ iuramentũ facte omitti põt. concor. tex. in c. j. de iura. cal. li. vj. aliqd in c. j. & ibi Panor. vbi notauit in apost. ad ipm i verb. vitiatur. extra de iur. cal. in acti. & cũdẽ in ea. significa ti. nu. 8. vbi etiã addidi ad eũ inver bo ibi iurat extra d foro cõpe

expressè nou: vt ibi. Item contra ẜ. eod. l. j. §. ij. Sol. ad hoc vt nuntiare liceat non est opus adiri: vt ibi. sed post: vt in iuramento calumniæ sic: vt hic. Item facit infrà, tit. j. l. qui bona. §. penulti. & ẜ. de edendo. l. si quis ex argentarijs. §. j. & ẜ. de iureiurando. l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum.

b ¶ Iuret. ẜ lis. qui nuntiat nouum opus.
b ¶ Qui nuntiat. ẜ non toto loco, sed aliqua parte. Accur.
c ¶ In quo. ẜ publico, vel priuato.
d ¶ Loco. ẜ sic ẜ. de rei ven. l. fi. & in rem. & facit pro nobis q̃ res, causa & actio fuit in libello ponenda r.
e ¶ Sciuro eo. ẜ sic ẜ. de eden. l. j. in princi.
f ¶ Tories. ẜ fiat. f. nuntiatio.
g ¶ Dicere. ẜ ne opus fiat. fic & ẜ. de inter. act. l. si defensor. §. j. & hoc fi fit vnius: secus in pluribus locis: vt infra. pro xi. §.
h ¶ Quia in re præsenti. ẜ vt & supra eadem. l. j. ẜ. d. edẽ. §. nuntiationem. & habent hic quidam principia.
i ¶ Remissiones. ẜ Arg. pro nobis contra B. qui dicimus in anno legato plura esse legata, & plures præscriptiones: vt not. C. de præscript. xxx. an. l. cùm notissimi. pit, qui re. §. in his. & facit infra. de fideiusſ. l. hæres. §. quòd si hic seruus. Sed arg. contra infra, de duobus reis. l. ij. & infra. ad turpil. l. j. §. accusationem.

ADDITIO. Dic secundum Barto. post Cy. q̃ hic sunt plures nuntiationes prætextu diuersorum operum, ideo plures requiruntur remissiones, sed ibi plures sunt obligationes propter eandem rei contractæ: & ideo vna solutione tollũtur, secundùm Dy.

i ¶ Remissiones. ẜ vel gratis, vel præfita satisdatione.
k ¶ Nuntiatione. ẜ alias nuntiationem. & subaudi tunc propter.
l ¶ Satisdederit. ẜ cùm in primato sit opus.
m ¶ Repromiserit ve. ẜ cum in publico: vt ẜ. eo. l. non solùm. §. ij. & ẜ. de prætor. stipu. l. j. §. penulti.
n ¶ Non fieret. ẜ quia offert: non si non offerat: vt infrà eod. l. stipulatio. §. primò.
o ¶ Operis. ẜ scilicet faciendi.
p ¶ Omissa. ẜ id est, non facta: hic tamen in publico non poterit ædificari etiam post satisdationem: nisi appareat quo iure ædificet: vt ẜ. eod. l. prætor. §. hoc autem. in fin. vel dic omissa, id est remissa.
q ¶ Hoc remedium. ẜ posse offerri satisdationem.
r ¶ Veniendi. ẜ venit enim ad prætorem vt remittatur nuntiatio: qđ fit satisdatione pstita, vel repromissione de opere demoliẽdo, si inste fuit nuntiatio: vel etiam nulla interposita satisdatione cognoscẽte prætore iniustè nuntiari. sic ergo patet, q̃ sicut in nuntiatione, ita nec in remissione est opus additione prætoris: vt ẜ. eod. l. j. §. nuntiatio. & dic idem vt non sit opus adiri prætorẽ pro act. habenda in omni edicto vel interdicto prætoris, quod sine restitutione indulget actionem vel etiã cũ restitutione quæ iure actionis detur: vt actio de dolo: & quod metus cãu. vt ẜ. quod met. cau. l. metum. §. licet. & §. ex hoc ædicto. Si verò restitutionem continet specialem, vt minorum & maiorum propter absentiam: necesse est vt adeatur, & detur actio secundum quosdã: vt ẜ. de mino qđ fi minor. §. fi. vel vt efficacẽ cõstituat actionem: vt C. ex qui. cau. maior. l. h. idẽ in bon. poſ edictali. sed in decretali necesse est adiri: vt habes de his ẜ. de bon. poſ. l. ij. §. in vito & §. à municipibus. Item ad hanc. §. & ad plures alios huius tit. est contra C. de ædific. priꝰ. fi. vbi dicitur quòd etiam satisdationem offerendo ante tres menses non auditur. sed solue ẜ. eo. prætor. §. fi quis.
s ¶ Satisdederit. ẜ si hoc exigatur: vt arg. ẜ. ex. l. de pupillo. §. qui edixit. & ẜ. quorum legat. l. ij. §. j.

iuret is, qui nuntiat, antequã iusiurãdum prætore authore exigatur.

¶ Qui nuntiat in certa parte operis, eam del et demonstrare, si nũtiat in totò opere, sufficit in toto demonstrare. Bart.

¶ Qui nuntiat, necesse habet demõstrare in quo loco opus nouum nuntiet: scituro eo, cui nuntiatũ est, vbi posit ædificare, & vbi interim abstinendum est. Tories autem demonstratio facienda est, quoties in partem fit nũtiatio. ceterum, si in totũ opus fiat, nõ est necesse demõstrare, sed hoc ipsum dicere.

¶ Si plura sunt loca, requiruntur plures denuntiationes, & plures remissiones.

¶ Si in pluribus locis opus fiat, vtrum vna nũtiatio sufficiat, an verò plures sint necessariæ? Et ait Iul. lib. xlix. Dige. quia in re præsenti fit nuntiatio, plures nuntiationes esse necessarias, & cõsequenter plures remissiones.

¶ Post satisdationem præfitam vel ablatam, censetur nuntiatio remissa ipso iure: nec expedit adire iudicem pro remissione fienda. Pau.

¶ Si is cui nũtiatũ fuerit, ex operis noui nũtiatione satisdederit repromiserit ve, aut per eum nõ fieret, quo minus boni viri arbitratu satisdet, repromittatve, perinde est, ac si operis noui nuntiatio omissa esset. Habet autẽ hoc remedium vtilitatem: nã re

Fl. vt incertis ante qui iusiurãdũ exigat. Qui nũtiat &c.
Alias, an tequã iusiurãdum exigat is, cui nuntiatur.
Flo. habent.
Fl. deest, &
Causa, res, & actio, sunt in libello ponẽda, fallit forte in libello gñali, vt no. gl. & ibi Bar. i. ẜ. d. edẽ.
Fl. nũtiatio.
Satisdet, repromittat ve, &c.
Fl. & manuscr. renũtiatum.

Fl. deest, per
Flo. istũ.
Fl. Aut si
Ang. hic

mittit vexationem ad prætorem veniendi, desiderandi, vt missa fieret nuntiatio.

¶ Procurator nuntiantis non auditur si dubitatur de mandato, nisi de rato caueat. B.

¶ Qui procurationo nomine nuntiauit, si non satisdederit, eam rẽ dominum ratam habiturum, nuntiatio omnimodo remittitur, etiã si verus sit procurator.

¶ Qui remissionem petit, sustinet partes rei, & sufficit quòd caueat de opere demoliendo. Bartolus.

¶ Qui remissionẽ absentis nomine desiderat, siue ad priuatũ siue ad publicum ius ea remissio pertinet, latisdare cogitur. sustinet enim partes defensoris. sed hæc satisdatio non pertinet ad ratihabitionem, sed ad operis noui nuntiationem.

Qui defendit cõuentũ ex hoc interdicto ex ea parte ne ius sit ei præfiat satisdationem rei: alias sibi denegantur actiones. B.

¶ Si procurator ante opus nouum mihi nuntiauerit, & satisacceperit: deinde interdicto aduersus eum vtar, ne vis mihi fiat, quo minùs ædificem: ex interdicto eum oportet iudicatum solui satisdare: quia partes sustinet defensoris.

¶ Paulus

LEX VI.

ET ideo neque exceptiones procuratorię opponi ei debent: nec satisdare cogẽdus est, ratam rem dominum habiturum.

Fl. & manuscr. autẽ
Fl. vim mihi faciat
Fl. Iulia. lib. xlj. Digest.
Ille. §. pa
ru facit ra P. de Cast. hic.

ti ratam remissionem, cùm fic deberet destrui, quod est etiam factum post nuntiationem: vnde non præfatur: vt argu. ẜ. de procura. l. eos cogendum. §. final.
d ¶ Nuntiationem. ẜ id est stipulationem de demoliendo interpositam propter operis noui nuntiationem.
e ¶ Si procurator. ẜ sine satisdatione: quia habet mandatum. vel cum satisdatione: quia dubitatur de mandato. Accur.
f ¶ Ante. ẜ alias ante. & alias autem. Accur.
g ¶ Acceperit. ẜ à me de opere demoliendo & supple. & nihilominus me inquietet, dicens satisdationem ẜ non ex voluntate domini receptã: & sic ipso iure non præiudicare domino. Accur.
h ¶ Interdicto. ẜ secundo: vt ẜ. eo. prætor. §. deinde. & §. seq. Accur.
i ¶ Defensoris. ẜ. rei ergo ego sum actor q̃ hoc interdicto ago quod verum est. Sed contra ẜ. de procu. non cogendum. §. fin. vbi dicit agere hoc interdicto pcuratorio nomine. esse reũ. Sol. illud quoad euitandã satisdationẽ de rato, cũ nec cõmitti posset. Vel dic q̃ actoris & rei partes tenet: actoris, q̃ a hoc interdicto agit: vt hic. rei, q̃ dominũ defendit ea re opere ne re sua vti prohibeatur: sic. interdicto, vti possideris, & pluribus alijs cõtingit, q̃ idẽ fit actor, & reus in tertio obtinet partes defensoris: vt ibi dicit: cũ dominus suus erat in possessione. partes actoris, cũ aduersarius, vt hic fed in quo hæc satisdatio iudicatũ solui, cõmittetur? Respond. ad interesse ex duabus clausulis: ex tertia, s. quod verbum tonat vt post condemnationẽ non ꝓhibeat. & ẜ. ꝓhibeat, interesse præstet.
k ¶ Et ideo. Procuratorię. ẜ quasi non habeat mãdatum, cum sit procurator rei: vt inst. de satisda. §. pen. & C. procu. exigendi. hæc enim est ꝓcuratoria exceptio: vt ẜ. tit. j. inter. §. alieno. alias dicit procuratorẽ: q̃ a miles vel mulier. & sic nõ poteſt esse procurator: vt ẜ. man. si fideiussor. §. quædam. & ẜ. de ꝓba. l. in exceptionibus. §. sed & si procuratori. Sed Ro. dicit neque excep. procur. stantiũ. q. d. non solũ possunt ei obiici: sed etiam satisda. iudi. sol. exigitur: vt ẜ. l. proxi. in fin. Accur.
l ¶ Dominum habiturum. ẜ quia procurator est rei, non actoris. Alij dicunt: quia videtur habere mandatum cum habui mandatum de

1 Manuscr. omittit ista, remissa
2 Adde gl. in l. j. & in Bar. ẜ. de lid agn. & in l. ita stipulatus. §. Chrysogon. de ver. obl.
3 Ista glos. cõtet reprehendit sed P. q̃ aix al legaret suã hoc pitudinẽ.
4 Ista est vera ra fm Panormitanum de Cast.

Universidad de Deusto
Biblioteca

denuntiando: tantum ℨ. de procura. (Lad rem. & L. ad legatum. Sed vide
¶ Lex ista nihil facit fm Paul. de Cast.
tur quod sic; vt ℨ. de procura.) l. vel in operis. in fin t. Solu. ibi satisdat ideo quia patiebatur aduersarium venire in possessionem ad destructionem operis, vnde satisdat ne dominus veniat contra, sicut in rei vendicā. vt supra, de procura. l. Pomponius. ℨ. sed & is. secus vbi defendit respondendo, vt sic. vel dic, vt ibi.

¶ Flo. Vlp. li. ℨ. ad Edictum.

a ¶ Et satisdationem. ℨ scilicet de iudicato. Accur.

† Fl. Et tutor & curator op' nouum recte nuntiant.

b ¶ Ab executione. ℨ inhibenda vel secūdum P. die facienda. Accursius.

† Fl. li. 48. ad Edictū.

c ¶ Actiones ℨ si quas intentat: vt ℨ. de procur. mutuis. ℨ. pœna. & C. de procura. l. actionem. Accursius.

Tu vide hoc q̄d not. in l. de pupillo. ℨ. si q̄s ipsi prætori. ℨ. e. tit.

d ¶ Nuntiatur. ℨ facit l. operis: alias nuntiat. & tunc habeas tutor. & facit infra, de fur. l. interdum. ℨ. qui tutelam. Accursius.

† Fl. si pior. nūtianti.

¶ Non solum. ℨ CASVS. Non solum possum nuntiare nouum opus proximo vicino ædificanti iuxta domum meam, sed etiam vlteriori vicino: quia potest mea interesse ratione seruitutis luminis vel prospectus.

¶ Istū text. Bar. in l. de pupillo. ℨ. si q̄s ipsi. ℨ. e. inducit ad oppositū de denūtiante opus tā pfectū, q̄ propter metū vel alias ante non potuit denuntiare ℨ. denuntiatio pōt fieri. cū tali expe nō possit nūtiare, ne ædificare. Ibi nunc fit de opere factum: vt sic sciatur quantum fiat postea. & q̄ hoc fiat, debet prætor procurare. ¶ Morte. ℨ Si nuntians decesserit finitur nuntiatio. Idem si alienet ius quod habet in domo, vel fundo, pro quo nuntiauit, secus autem est si ille cui est nuntiatum, decesserit, vel alienauit fundum vel edes, pro quibus fuit facta nuntiatio. nam non finitur nuntiatio: & reddit rationem. Fran. Accur.

¶ Qui opus. ℨ Tu ædificabas in solo forte meo, vel in quo habebam ius vel dicebam, & aliquid iam feceras. nunc nuntio tibi nouum opus. certe debet scribi, quantum iam feceras: vt sic sciatur si facies post nuntiationem, & quantum facies.

¶ Si cum. ℨ Si ædificas in loco priuato, & tunc nuntio nouum opus: ad hoc vt possis procedere, debes satisdare. si autem in loco publico ædificas: tunc si nuntiem, sufficit si repromittas sine fideiussore ad hoc, vt in opere procedere possis.

¶ Sciendum est. ℨ Si tibi ædificanti nouum opus nuntiaui: debes amodo abstinere ab ædificando donec satisdes, vel remittam fati dationem. Secundò dicit q̄ ego nūtians debeo accipere modulos quantum fit de opere factum: vt sic sciatur quantum fiat postea. & q̄ hoc fiat, debet prætor procurare. ¶ Morte. ℨ Si nuntians decesserit finitur nuntiatio. Idem si alienet ius quod habet in domo, vel fundo, pro quo nuntiauit, secus autem est si ille cui est nuntiatum, decesserit, vel alienauit fundum vel edes, pro quibus fuit facta nuntiatio. nam non finitur nuntiatio: & reddit rationem. Fran. Accur.

¶ Vicino. ℨ immediato.

¶ Superioribus ℨ id est remotioribus.

¶ Et seruitutes. ℨ exemplificat de ea quæ magis est dubia. hoc est de impotitia: cùm tres sint causæ nuntiandi: vt supra eo. de pupillo. ℨ. sextus. Accur.

¶ Vlpianus lib. xxxij. LEX VII.

ET si satisdationem non dabit, submouēdus erit ab executione operis noui: & actiones, quas domini nomine intendit, debent ei denegari. ¶ Et tutori & curatori opus nouum rectè nuntiatur.

¶ Non solum vicino proximo, sed etiā ulterioribus potest quis nūtiare nouum opus.

¶ Paulus lib. xxxviij. LEX VIII.

NOn solum proximo vicino, sed etiam superioribus faciētibus nūtiare nouū opus potero. nā & seruitutes quædam interuenientibus medijs locis, vel publicis vel priuatis, esse possunt.

¶ Nuntiator cautè facit si tempore quo nuntiat, testes adducat, quantum erat factum: ut sic si postea fiat, sciatur quantum sit destruendum. Paul. de Cast.

¶ Qui opus nouum nuntiat, si q̄d operis iam factum erit, in testationem referre debet, vt appareat, quid posteà factum sit.

¶ Pro priuata nuntiatione requirit satisdatio: p̄ publica, sufficit sola p̄missio. Bar.

¶ Si cùm iure possem te prohibere, nuntiauero tibi opus nouū, non aliàs ædificandi ius habebis, quàm si satisdederis. Quod si nūtiauero tibi, ne quid contra leges in loco publico facias, repromittere debebis: quoniam de eo opere iure alieno contendo, nō meo, & tanquam alieni iuris petitor, repromisione cōtentus esse debeo.

¶ Post nūtiationē non debet ædificari, nisi prius obtineat remissio: alias destruit. P.

¶ Sciēdum est, facta operis noui nuntiatione, eum, cui nuntiatum est, abstinere oportere, donec cessauerit, vel donec remissio nuntiationis fiat. tūc enim, si ius ædificandi habet, rectè ædificabit.

¶ Sed vt p̄bari possit, quid postea ædificatum sit, modulos sumere debet is, qui nuntiat: qui vt sumantur, conferanturq; Prætor decernere solet.

¶ Nuntiatio ex parte nūtiātis est in persona: ideo eius morte, & alienatione extinguit. ex parte eius cui nūtiatur, est i rē: ideo eius morte & alienatione nō extinguit. B.

¶ Morte eius, qui nuntiauit, extinguitur nuntiatio, sicut alienatione: quia his modis finitur ius prohibendi. Quòd si is, cui opus nouum nuntiatum erat, decesserit, vel ædes alienauerit, non extinguitur nuntiatio

ADDITIO Aduerte quòd hæc gloss. ponit vnum contrariū de l. prætor. in prin. & ℨ. de eo opere. ℨ. ti. j. & soluit multis modis: sed nulla sol. est bona fm Paul. de Cast ideo dic aliter fm Iac. de Are. q. ibi ille qui petit sibi cauēri de dam. infe. prosequitur suum interesse: & ideo si aduersarius ædificat in publico, tenetur satisdare de dāno ipse si verò in suo priuato: sufficit q̄ repromittat. Rationem diuersitatis vide plene per Paul. de Cast. hic.

Mamuscr. debet.

a ¶ Id quod. ℨ quòd hæres scilicet teneatur.

b ¶ Interponitur. ℨ quæ hic interposita nō erat. ℨ. de opere demoliendo.

c ¶ Etiam hæredis. ℨ eius cui fit nuntiatio. & qualiter concipiatur, dices. ℨ. eod. l. stipulatio similis ratio si per pactum fieri consueuit, & per. l. fiat, est. C. de fideiussori. l. final. Sed quare secus morte eius cui nuntiatur?

¶ Flo. Idēj. Respon. personalis est ex ea parte. ex hac enim nuntiatur in rem, vt supra eodem. l. de pupillo. ℨ. si plurium. & ℨ. sequen. & infra. eodem. operis. vbi ergo est cautum ex stipulatione cum sit ex contractu, scilicet stipulatio: agitur contra heredem, & insolidum, cùm & defunctus senserit commodum ex ea stipulatione, quia fuit ea præstita satisdatione remissa ei nuntiatio. at vbi non fuerit promissum tenetur, vt hic ℨ. inquantum ad eum peruenit, vel dolo fecit quo minus perueniret, vt infra eodem l. prætor. ℨ. hoc interdictum. & l. penul.

† lib. ad edict. p̄toris vbi ℨ. ni, tit. de ope. no. nuntia.

¶ Reditori. ℨ CASVS. Habebam domum iuxta tuam solum. concessisti mihi seruitutem altius nō tollendi illud solum. tandem postea obligaui domum istam cuidam creditori, si tu vis ædificare in illo solo contra seruitutem debitam, creditor meus potest tibi nuntiare. nam & ipse confessoriam habet pro seruitute debita huic domui. Fra. Accur.

¶ Idem lib. xiij. ad Sabin. LEX XII.

EX operis noui nuntiatione si caueatur, stipulatio tanti committitur, quanti iudicatū sit.

¶ Qui habet mandatum ad denunciandū, censetur etiā habere ad remittendū recepta satisdatione de demoliendo. Paul.

¶ Idem lib. xiij. LEX XIII.

CVm procurator opus nouum nuntiat, & satisdat rem ratam dominum habituū, remissio in domini personam consertur.

¶ Durante satisdatione de demoliendo nō potest iterum nuntiari: ne tollatur commodum remissionis: & si procurator illā satisdationem reperit, & dominus ea durante iterum nuntiat, facit comitti stipulationē de rato ad interesse: illa verò finita bene potest iterum nuntiari. Paul. de Castro.

¶ Caius . LEX IX.

CReditori, cui pignoris nomine prędiū tenetur, permittendū est de iure, id est de seruitute, opus nouum nuntiare. nam ei vindicatio seruitutis datur.

¶ Vlpianus lib. xlv. ad Sabinum. LEX X.

OPeris noui nuntiatio in rem sit non in personam: & ideo furioso & infanti fieri potest, nec tutoris authoritas in ea nuntiatione exigitur.

¶ Paulus lib. xl. ad Sabinum. L. XI.

CVilibet enim intelligēti, veluti fabro, nuntiatum, infantem, & furiosum tenet.

¶ Idem lib. xiij. ad Sabi. LEX XII.

EX operis noui nuntiatione si caueatur, stipulatio tanti committitur, quanti iudicatū sit.

¶ Qui habet mandatum ad denunciandū, censetur etiā habere ad remittendū recepta satisdatione de demoliendo. Paul.

¶ Idem lib. xiij. LEX XIII.

CVm procurator opus nouum nuntiat, & satisdat rem ratam dominum habituū, remissio in domini personam consertur.

¶ Durante satisdatione de demoliendo nō potest iterum nuntiari: ne tollatur commodum remissionis: & si procurator illā satisdationem reperit, & dominus ea durante iterum nuntiat, facit comitti stipulationē de rato ad interesse: illa verò finita bene potest iterum nuntiari. Paul. de Castro.

¶ Si dominus opus nouū nuntiauerit intra diem, quæ stipulatione ex operis noui nūtiatione ita posita comprehensa esset, committitur stipulatio. Sed si post eam diem dominus nūtiauerit, non committitur. Nam & ipsi domino, cùm semel nūtiauerit, non permittitur iterum nuntiare, quādiu stipulatio ex operis noui nūtiatione tenet.

¶ Remissio facta per falsum procuratorē, non nocet domino. Paul. de Cast.

¶ Si remissione à parte eius, q̄ opus nouū nūtiauerit, pcurator interueniat, id agere prætorē oportet, ne falsus pcurator absenti

† Fl. Iulia. lib. 41. Digestor.

† Alias, & repromissio: vt ℨ. tenor. datur vlq; ad ℨ. ſ. q.

¶ Siin remisione. ℨ Si nuntiaui tibi nouum opus, deinde procurator meus vult tibi remittere nuntiationem non valet, nisi caueat de rato. Fran. Accur.

¶ Cum procurator. ℨ scilicet Actoris. Accursius.

† Fl. si p̄tertia ie nuntiaret, nō cōmitt.

¶ Rem ratā. ℨ Quod facere debet quando dubitatur de mandato: vt supra eodem, de pupill. ℨ. qui procuratorio, & dic secundum M. quòd cauit de rato, scilicet q̄ dominus hac nuntiatione contentus aliam non faciet intra x. dies: & secundum hoc profequere literam. Sed alij sic, quòd procurator, q̄ nuntiauerat, remisit habita tali satisdatione quòd ni si ædificator probaret vsque ad x. dies se iure ædificasse, quòd destruet: qui procurator & de rato cauerat. Vel tertiò secundum R. quia procurator remisit satisdationem de opere demoliendo interpositam si intra x. dies se ædificasse ostendat secundum Azo. sic promisit ædificator se destructurum si apparuerit vsque ad annum non iure factum: ne in infinitum teneatur: vt infra tit. j. l. qui bona. ℨ. fina. satisdederat etiam de rato procurator similiter, & secundum totam istam glo. non est hic. ℨ.

† Fl. & manuscrip. teneret.

† alias, nuntiauerat.

¶ Remissio. ℨ alias remissio: & alias repromissio. i satisdatio de opere demoliendo: quia remissionem inducit fm O. quasi dicat non solū nuntiatio est ad commodum & incommodum domini, & eius nomine: sed etiam remissio. Azo. ad quod facit. ℨ. si quis cau. l. pe. vel voluit hoc dicere fm R. quia licet sit cautum procuratori: non tamen ipso iure intelligitur facta remissio nisi domino, vel procuratori domini volūtate sit cautum. pro quo est. ℨ. e. de pupillo. ℨ. fin. nam ibi inquietabatur post satisdationem procuratori factam fm H. Alij sic, i. non solum procurator potest remittere, sed etiam dominus: vel econtra non solum dominus, sed etiam procurator, licet hoc fm non sit in tex. hic: vt tamē ad domini vtilitatem referatur: & videtur hoc pendere ex primo mandato de denūtiando, arg. ℨ. de procu. l. ad legatum. Vel dic fm Ot. id est non solum si dominus nuntiauerit, confertur in personam domini: sed etiam procurator. prima placet: & secundum istam gl. est hic. ℨ. si dominus. & sic potest legi cum. ℨ. & fine. Accur.

¶ Nuntiauerit. ℨ ex quo ipse non videtur habere ratam procuratoris nuntiationem, cùm eam non exquatur aliam faciendo nuntiationem. R. Accur.

¶ Interposita. ℨ aliquo de prædictis modis.

¶ Stipulatio. ℨ de rato ad interesse contra procuratorem.

¶ Post eam diem. ℨ alias prætorita ea die, alias post eam diem. Ac.

¶ Diem. ℨ comprehensam in stipulatione. Acc.

¶ Nuntiauerit. ℨ scilicet dominus. Acc.

¶ Quandiu stipulatio. ℨ de opere restituendo. M. & de damno infecto si ea occasione contigerit. Azo. & ℨ. ti. j. l. qui bona. ℨ. si quis opus.

¶ Si in remissione. ℨ facienda. Accur.

ADDITIO. Infero ex hac gl. cum suo tex. nuntiationem noui operis posse remitti, & illi renuntiari posse. de qua vide plene Bart. in l. pater. ℨ. hoc interdictum. ℨ. eo.

¶ Prætorem. ℨ conuenient ad destruendum: quia faciet destrui nō obstante remissione falsi procuratoris exigentis stipulationem de rato.

¶ Absenti. id est, domino qui nuntiauit. nā satisfabit de rato vt arg. ℨ. eo. de pupillo. ℨ. qui procuratorio.

Nocet.

x ¶ Non meo. ℨ scilicet priuato. Accur.

y ¶ Debeo. ℨ vt & infra, de prætor. stipul. l. primi. ℨ. penultimo. nec tamen ædificabit in publico nisi constet quo iure: vt infra eodem. l. prætor. ℨ. hoc autem. econtra est in damno infecto. quia pro eo quod fit in priuato, repromittitur: pro eo quod in publico fit, satisdatur, si damnum timeatur: vt infra titul. j. l. prætor. in princi. & ℨ. de eo opere. quæ est argu. contra. Sed ibi in priuato cauentis: hic in priuato loco vel iure nuntiantis: & ita non est cōtra, quo ad locum priuatum. quæ ratio, seu distinctio ad publica non extenditur: quia in loco fit, sed publico. quare dicunt quidam solūentes contrarium, de publico ad publicum esse speciale pro opere q̄d fit in flumine publico: secus in aliis publicis locis: vt infra, de ripa mu. l. prima. ℨ. i. j. vbi dicitur q̄ qui vult ripam reficere, cauet vel satisdat secundum qualitatem personæ. sed certe ripa non est publica, sed priuata eorum qui prope prædia possident: vt instituit de rerum diui. ℨ. riparum. præterea expresse dicitur, idem in alijs publicis locis. infra titul. j. l. si finita. ℨ. si quid. & ℨ. fine. quare dic, quòd ibi maius periculum timetur: & ideo maior securitas exigitur, cùm habitare possit etiam in ædibus obscuratis: vt supra, de serui. vrb. præbinas & sic sunt contra de priuato ad priuatum, & de publico ad publicum.

z ¶ Oportere. ℨ nisi velit destrui quod fieret: vt infra eodem. prætor, & sic oportere, pro expedire ponitur: vt & supra de iusti. & iur. l. j. in princi. Accursius.

a ¶ Caueat. ℨ de opere demoliendo. M. & facit ℨ. eo. de pupil. ℨ. si cui. item facit. ℨ. vsufruc. quemadmodum caui. l. j. ℨ. cauere. sed non statim potest cauere: vt videtur hic dici: vt C. de ædi. priuli. fin. quæ est contra. sed plene dicas. ℨ. eo. l. prætor. Accur.

b ¶ Remissio. ℨ expressim: quia calumniose nuntiauit: vt ℨ. eo. l. j. ij. resp. Accursius.

c ¶ Recte ædificabit. ℨ nisi in publico: vt ℨ. e. prætor. ℨ. hoc autem.

d ¶ Postea. ℨ. post nuntiationem. Accur.

e ¶ Modulos. ℨ per chordulam vel baculum, quæ apud vtrunque erūt, hoc disponente iudice Accur.

f ¶ Conferanturque. ℨ sed inter se si non sumpserunt tenet nuntiatio, non autem destruetur opus nisi probauerit quantum postea fit factum, secundum Ioan.

g ¶ Extinguiur. ℨ imò videtur quòd non: vt ℨ. eodem. l. prætor. ℨ. hoc interdictum. sed hic nihil de opere erat factum: & sic res erat integra. ibi non erat integra: vt argumen. insti. man. ℨ. item si adhuc. & ℨ. de iustis dictio. omnium iudic. l. & quia. vel hic non fuerat satisdatum, vel repromissum. ℨ. fic.

h ¶ Alienatione. ℨ loci cuius contēplatione facta est nuntiatio, cui forte seruitus debebatur. & sic non ob. ℨ. e. l. fi. & hoc nisi esset necessaria alienatio. vt per iudicium fa. erc. vt ℨ. fami. erc. l. in iudicio. Vel dicas, etiam rei in qua fit nuntiatio. nec obst. l. fi. ℨ. e. quia hic à nuntiante est alienata, cum erat sua: & sic nuntiatio continebat naturalem causam, ibi ab eo cui facta fuerat nuntiatio. Ir.

i ¶ Ius prohibendi. ℨ i. nuntiatio, quæ à iure est permissa: vt ℨ. eod. l. j. in prin. de nouo tamen nuntiare potest.

k ¶ Aedes. ℨ quibus nuntiatum est.

l ¶ Alienauerit. ℨ etiam nihil facto de opere, vel nulla satisdatione præstita. & ad primum facit. ℨ. e. l. pe. ad secundum, quando alienatione. ℨ. e. l. fi. Item ad secundum contra. ℨ. de alie. iud. l. ij. ℨ. opus. Sed vt ℨ. eo. l. fi.

Id quod

1 Adde no. in l. j. ℨ. opus. & ibi oino Alex. ℨ. e. & Spe. in tit. de rest. spol. ℨ. j. ver. cæterū

4 Ista est vera sol. fm Alexan. de Imo.

5 Et illa secūda nūtiatio primā tollet: vt no. Bart. i L. cū procurator. ℨ. si dfix. ℨ. eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Nocear.ʒ faciendo remissionem.
b Quolibet.ʒid est in vero procuratore.Accur.
c Beneficium.ʒnuntiationis. Accur.

QVi viam.ʒ CASVS Habeo seruitutem viæ per fundum tuum,deinde tu vis ædificare in via,& ego volo nuntiare:quæritur an possim? Dicitur quod non: sed agam confessoria, vt præstes eam mihi secundum quod debes. Franc. Accur.

d Qui viam.ʒi.seruitutem viæ.Acc.
e Nuntiauerit.ʒ domino prædij seruientis. Accur.

f Ædificat.ʒreficiéfiat materiado.Bar. vel id est reformat.vel id est in via ædificat.
g Agit.ʒaliud in gerhic: quẽ vi sonali: vt supra eodem.l. prima in fi.& l.seq.sed in reali videtur contra sui interpreta. ptes, de ser.vrb.prædio.l. inter.§.fina.& si ser.ven. §.fina.& infra,de remiss.l. in fin.& supra eodem. de pupillo.§.impossibilia. sed prædicta in vrbanis seruitutibus: hæc in rustica.Ioan. contra quam solutionem est supra fami.ercisc.un.l.an iudicio.

Fl. deest, Cassius. alʒ autẽ legit, Iulianus.
Fl. deest, inuito aduersario.

Ista lex in materia est summe nota.& fin. ſm Bolo. hic: quẽ vi debis oino i suis nouis interpreta. In scriptis q viã ædificat. qualiter & legisse vide tur Ac.

noceat ʒ cùm sit indignum quolibet interueniente beneficium Prætoris amittũ.

Qui habet seruitutem viæ reficiendæ, nõ nuntiat nouum opus, sed poterit confessoriam intentare.Bar.

ddem lib.xlix.Digestorum. L. XIIII.

QVi viam d habet,si opus nouum nũtiauerit aduersus eũ,q in via ædificat ʒ nihil agit sed seruitutem vindicare non prohibetur ʒ

In actione cõfessoria & negatoria cõtra reum se non defendentẽ officii iudicis est, ut cogat eum cauere se nullam nouitatẽ facturum,donec de iure suo doceat, & partes actoris sustineat.Pau.de Cast.

Africanus lib.ix.quæstio. LEX XV.

SIprius, quam ædificatum esset,ageretur ius vicino non esse altius ædes tollere,nec res ab eo defenderetur ʒ partes iudicis e non alias futuras fuisse Cassius † ait, quàm vt eum,quocum ageretur,cauere iuberet ʒ non prius se ædificaturum, quàm vltrò egisset ius sibi esse inuito aduersario f altius tollere. Idemque econtrario,si cum agere vellet quis sibi ius esse inuito aduersario altius tollere,eo nõ defendente ʒ similiter (inquit) officio iudicis continebitur,vt cauere aduersarium x iuberet, nec opus nouum se nũtiaturum ʒ nec ædificãti vim factu rum. Eaque ratione hactenus is,q rem non defenderet,punietur,vt de iure suo probare necesse haberet.id enim esset petitotis partes sustinere ʒ

Per secundam interlocutoriam contrariam prima censetur à prima recessum: Paulus.

Vlpianus lib.xiij.ad Edic. L. XVI.

SIopus nouum prætor iusserit nuntiari ʒ deinde prohibuerit ʒex priori nũtiatione agi nõ potest ʒ quasi aduersus edictum eius factum sit ʒ

Nuntiatione curatoris acquiritur domino ius agendi ad demoliendum.Pau.

Paulus lib.liij. ʒ LEX XVII.

SI procurator opus nouum facientem prohibuerit ʒ domino cõpetit ʒ Quod vi aut clam interdictum ʒ †

Qui scienter facit contra nuntiationem, uel etiam consentit ut fiat : tenetur ad demoliendum expensis suis. Si uero nec fecit, nec consentit ut fieret,uel etiam ignoranter consentit,non tenetur ad expensas, licet teneatur ad patientiam.Paulus.

Papinianus lib.iij.Quæstionũ. LXVIII.

AEdibus cõibus ʒ si ob opus nouum nuntiatio vni fiat: si q dẽ ex volũtate oĩum opus fiat i,omnes nũtiatio tenebit. k Si Egisset.ʒ i.est probasset: & hoc proposita negatoria verbis affir. Sed quis in ea probabit? Respon.quidam q̃ reus qui sibi asserit seruitutẽ deberi,non actor,cum neget: vt C.de prob.l.actor.sed Io.q̃ actor probare tenetur suam,& liberam: quod probat eo ipso q̃ ãrium non probatur: vt C.de ser.& aqua.l.altius.& l.si in ædibus.in fi.nã cũ seruitutes ex pacto, vel ex testamento cõstituantur, cõstat aliquãdo fuisse liberũ: ergo & nũc: vt arg.C.de proba.l.siue poss. & sic præsumptio transfert onus probandi in reum, qui asserit.fic & C.de in integ.restit.l.iiij. Ita confessoria constat quod actor probat: vt d. l.actor.

Præsumptio in reũ onus ꝓbandi trasfert. Fl. deest. de Fl.esse.

s Egisset.ʒ inuito aduersario.Acc.
t Agere.ʒ negatoria. Accur.
v Defendente.ʒ alias ædificante.
x Aduersarium.ʒ qui se non defenderet.
y Nuntiaturum.ʒ priusquam probet se habere ius.Accur.
z Nec ædificanti.ʒ alias ædificatori offeturum: alias nec ædificium facturum: q̃ scilicet impediat illum ędificare.alias Py.nec ædificãti nociturum.Acc.
2 Sustinere.ʒ pœna ergo non defendẽtis est, translatio probationis,sicut alias pœna negãtis, vt S.de proba.l.cũ de indebito.§.j.& facit ad l.si ser.ven.l.harum.Ac.
a Sustinere.ʒ ex l.nota qualiter fit missio in interdicto,vti posside.alio non defendente.Accursius.

Fl.renuntiatione.

Concor. tex.in c.q̃d ad cõsultationẽ extra de re iudi. & facit c.significãtibus extra de off. deleg. Fl.lib. 7. ad Edictũ. Fl.edictũ

Iopus nouum.ʒ CASVS Per prærorem nũtiaui alicui nouum opus: deinde idem prætor permisit: certe nuntiatio prima est sublata: & ideo secure potest ædificare. Fran. Accur.

b Nuntiari.ʒ per executorẽ: & sic per prætorẽ facta est nũtiatio. Ac.
b Nuntiari.ʒ vel nuntiatum tenere. Acc.
c Deinde prohibuerit ʒ quia potuit contemni, vt quia in riuo publ. vel cloaca: vel quia fassũ itum fuit. Acc.
d Sit.ʒ quia non est factum aduersus edictum M.fic & ʃ.quod vi aut clam.l.iij.§.non tantum. & ʒ.de iur.om.iudi.fi quis id.§.doli.& de arbi.l. diem.§.fi.& de adi.legũ.legata vtiliter.& de re.iur.qui vetante. & de iudi.l.quod iussit.Accur.

I procurator.ʒ CASVS Tu ædificabas in solo meo, procurator meus nuntiauit tibi nouum opus.certe si ammodo in opere cõtra prohibitionem procedas: competit mihi domino interdictum,quod vi aut clam,vt destruatur quicquid post nuntiationem est factum. Fran. Acc.

e Prohibuerit.ʒ secus si nuntiauerit nouum opus: quia tunc tantum hoc edictum,vt ʒ.e.l.j.§.j.R.quod non placet: quia idem est prohibere & nuntiare. Accur.
f Competit.ʒ vt ʃ.quod vi aut clam.l.iij.in prin.& ʒ.de procura.l.per procuratorem.item & actio ex hoc edicto,vt j.e.prætor.§.nonnulli.

ADDITIO Tu dic ſm Bar.q̃ hic prohibuit solum ædificantem: & sic prohibitio fuit in personam,quæ parit solum interdictum quod vi aut clam.& hoc voluit lex.

g Interdictum.ʒ si post denuntiationem ædificauit, hoc est, si spreta nuntiatione,& non præhabita remissione ædificatum est.

AEdibus communibus.ʒ CASVS Si cum opus fieret in solo communi duorum,nuntietur vni ex his,& alter nihilominus in opere pergit,an ambo teneantur ad destruẽdum? quæritur. distinguitur, aut ambo ædificant,& tunc ambo tenentur,aut vnus altero ignorante, & tunc ille solus tenetur ad destruendum suis impensis. Quod autem dixi commune solum intellige etiam si communiter possideant, licet non sit eorum proprietas soli. Fran. Accur.

h Ædibus communibus.ʒ quo ad possessionem: quod satis est quo ad hoc edictum,vt j.in fi.l.& dic existentibus.
i Fiat.ʒ quod sufficit,vt ʒ.e.de pupillo.§.si plurium res.
k Tenebit.ʒ ad patientiam & expensam qui fecit, sed alij ad patientiam tantum,vt ʃ.quod vi aut clam.l.competit.§.fi.& ʃ.e.l.fi.& ʒ:cõmuni diui.si quis putans.§.fi.Accur.

Fiat

¶ Fiat.ʒ hoc primis conuenire non videtur. nam in proposita quæstione dixit ædes fuisse communes: mox dicit non interesse cuius sic solum sed videtur interesse: quia si solum est vnius, eius ædes non sunt cõmunes.quid ergo dicemus? Respond,facilis est quæstio, & in litera soluitur.sufficit enim quòd omnes sunt possessores.Accursius.

a Fiat.ʒ ipse ratum habeat: vt ʃ.e.l. prætor §. hoc interdictum.
b Fiat.ʒ Nam ille tenebitur demoliri.Ac.

SCiendum.ʒ CASVS. Aliquando contingit non impediri ædificãtem per nuntiationem: vt quia satisfecit, vel quia nuntiatio non tenet, vt quia facitin fundo, in quo habe bã ius eundi. tñ dat mihi auxiliũ de iure ciuili.negatoria.Fran.Accursius.

c Sciendum est, denegata ʒ quia cauet. ædificator.Accur.
d Actiones.ʒ confessorias,& negatorias quando in meo ædificat. sed habet naturalem causam. Accur.
e Manere.ʒ etiin cuius la fionem opus fit.
f Sicut in iis.ʒ ecce secundum dictum.
g In quibus.ʒ actionibus.Azo.
h Denegat.ʒ vt supra eodem.l. qui viam. & l.j.§.fin. & l.ij & iij.§.j. & l. de pupillo.§.fi quis riuos. Accursius.

Fl.li.71. ad Edictũ.
† Not. hic P.de castra di in hac l. formã nuntiationis operis.quã vide per Barto. in l. nõ solom. §. sciendũ. ver. sed ut probari. alias est §. ẽ.eo.& per Spe. in tit. de libel.cõceptio.§.x. ver.32.
Fl. missa.

PRætor i ait, Quem in locum nuntiatum k est,nequid l noui operis fieret m,qua de re agit, quod in eo loco n antè, quam nuntiatio remissa o fuerit,aut in ea causa esset ut remitti p deberet, factũ est,id restituas q.

¶ Ex hoc edicto si fiat contra nũtiationẽ, oritur interdictũ, per quod agitur ad demoliendum etiam si aduersarius habuerit ius faciendi uel ædificandi. Pau.de Cast.

¶ Interdictum ¶ hoc proponit r.

¶ Ait prætor.] Exponit nunc Vlpianus verba prætoris.nam dixit prætor: quod factum est,restituas. unde Vlpianus dicit, quod siue iure,siue non iure opus: fit factum post nuntiationem ante remissionem.debet destrui. & est ideo, quia est contemptus iussus prætoris.

¶ Si quis paratus.] Si nuntiaui tibi nouum opus,& tu uis satisdare,& ego nolo recipere: nuntiatio pro non facta habetur.

¶ Hoc interdictum.ʒ Actio in factum qua datur pro destructione operis facti post nuntiationem ante remissionem,datur hæredi: sed non contra hęredem opus facientis: nisi inquantum ad eum peruenit,id est,ut præstet patientiam destruendi operis.

¶ Nonnulli.] Danter in hoc §. duo auxilia ad opus destruendum, quod est post nuntiationem ante remissionem factum: scilicet actio in factum ex edicto prætoris suprà in princ. legis posito, & interdictum quod ui aut clam.

¶ Deinde ait prætor. ʒ In hoc §.consilium datur reo cui nuntiatum est. nam si vult in opere procedere,satisfdet, si uelim recipere: si autem nolim, sufficit quod offerat. ut sic secure possit.in opere procedere.

¶ Hoc interdictum.ʒ Dicitur quod siue iure,siue non iure opus fiat, si ego nuntiauero,& tu satisdare vel ʒ.tutus es ut possis in opere procedere, & redditur ratio in litera. ¶ Hoc autem interdictum.ʒ Si cum ædificarem, nũtiasti nouum opus: & ego satisdedi: si tu ammodo me prohibeas, possum uti hoc interdicto ne uis fiat mihi, &c. Sed pone quod ædificabam in loco publico,vel priuato.& satisdedi,vel repromisi tibi nuntianti,& alius me impediat: non habeo hoc interdictum ne vis fiat. &c. ultimo dicitur si satisdatio facta est vsque ad tempus, tempore finito cessat interdictum,ne vis fiat &c.

¶ Si aliquando.ʒ Si nuntiaui tibi nouum opus,& te volente satisdare, non recepi satisdationem, posteà cum vellem recipere eam,tu non uis præstare: certe non potes ammodo in opere procedere.& sic cessat interdictum,ne vis fiat.supra proxime positum.

¶ Hoc interdictum. ʒ Pone casum secundum Bulgarum hoc modo, nuntiaui nouum opus.certè si intra annum satisdas, poteris securè ædificare,& habebis interdictum,ne vis fiat: quod cum sinices etiam ad hæredem tuum. Vel dic aliter ut in secunda parte g. ossr. Franci. Accursius.

i ¶ Prætor. ʒ De prima parte huius edicti, quæ est prohibitoria, quæ fit tribus modis, plenè & diffusè dictum est vsque huc: sequitur uidere de secunda,quæ est demolitoria, siue restitutoria: circa quam, quia prætor fecit edictum suum, pronuntur eius uerba quæ talia sunt, prætor ait, &c.

k ¶ Nuntiatum. ʒ ab eo qui iure potest nuntiare.

l ¶ Nequid. ʒ verba nuntiantis ponit prætor.

m ¶ Fieret. ʒ scilicet super ea re de qua, &c. Azo.

n ¶ Quod in eo loco. ʒ modo respodit prætor. Accursius.

o ¶ Remitti. ʒ veluti si est satisdatum, vel per eum quo minus satisdaret, ut inf.eo l.proxi & ʒ eod. de pupillo.§.si is cui. & inf.e. §. si quis paratus. Accursius.

p ¶ Restituas. ʒid est,destruas.

q ¶ Interdictum. ʒrestitutorium, ut supra. eod. l.j. in princi. & hoc idem appellatur edictum. sed dic quod edictum pariter interdictum: sicut obligatio acti: Vel dic quod edictum est genus: quia quælibet generalis lex sic dicitur: ut C. de legib. & constitut.l.leges sed interdictum prætoris lex. Vel supra ponitur edictum: id est, interdictum: sic dictum quia prohibet, ut hic dicit Iustinianus: alias dicitur quia inter duos redditur, ut,instit. de interdi,§ fuit tamen.

r ¶ Proponitur. ʒ loquitur Vlpianus. Accursius.
s ¶ Causa.] qualem vidisti. Accursius.
t ¶ Expressum. ʒ tacite scilicet eo quod mandat destrui, uidetur vetare ne fiat.sic supra, de eden.l.si quis §.prohibet.& arg.inf.de manu.test.l. si locuples. Accursius.
v ¶ Satisdatio. ʒ datis fideiussoribus,non pignoribus,ut inf.de præto. stipula.l.prætoriæ.M.
x ¶ Facit. ʒ contra prędictam formam vel nuntiationem.
y ¶ Habuerit. ʒ ueritate inspecta,non reuerentia prætoris. Accur.
z ¶ Prætoris. ʃed cum non fiat ex aliqua de tribus causis quæ sunt ʒ. eo. de pupillo.§.sextus.non uidetur tenere nuntiatio, & sic nec contra prætorem factum,ut infra,de remi.l.j.§.j.quæ est contrà. Respond.,asserebat falsem: uel aliud erat,ibi in l.illa de remissionibus,impedimentum, ut ʒ. eo.l.j in prin.dixi. Accursius.
a ¶ Destruere. ʒ si post primam denuntiationem facit.
b ¶ Siue autem locus. ʒ quo parabat se ad ædificandum. Azo.
c ¶ Vacuus. ʒ habet tamen formam,ut inf.eod.stipulatio.§.opus.
d ¶ Aedificatus. ʒ qa uult deponere, ut ʒ.e.l.j. § opus. Vel dic ędificatus non tamen perfecit,alias secus,ut ʒ.eo.l.j.§ j. Accursius.
d ¶ Aedificatus. ʒid est, inchoatus ędificari.
e ¶ Ait prætor. ʒqđ factum est,materialiter ponũtur hæc uerba. Accur.
f ¶ Factum est. ʒ modo incipit expositio. Vlpia.
g ¶ Interdictum. ʒ de operis noui nuntiatione. in cuius locum datur actio in factum.
h ¶ Habebit. ʒ nota de pœna non parẽtis.sic ʃ.de re mulita.l.iij.§. in bello.sed in casibus fallit,ut supra eo.de pupillo.§.si quis riuos. & l.j. §. si qs ædi.fic & infrà,quod ui aut clam.l.si alius.§. beluissimè.& §.est & vlia. Accursius.
i ¶ Loco habetur. Jur satisdatio. M.
k ¶ Nullo. ʒ contradicente.

Si

† Fl. causis

† Fl. missa. alʒ amissa.
† Fl. misse.

† Concor. tex.in c.a. extra eo.& est ibi dabilis cautela, q̃ licet alii quis sperat denuntiatione ędificauerit: demoliri fi cogetʒ. de qua dixi ʒ. eo.l.j.§.inde q̃rit. ingl. infra. in pœna. vide ne fic is destruatur.

à Fl. & ma nuser. deest igitur.

† Fl.remissionem. fit vel.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si quis.¶ædificat⁹.
b ¶ Satisdare.¶ cum esset ei nuntiatum. Idem putat Placen. si sit paratus suscipere iudicium dicendo, hodie constat, hodie agatur. Accur.
c ¶ Stipulari. de opere demoliendo.
d ¶ Debeat. ¶ id est pro remissa habeti, nisi modò velit recipere: vt §. si aliquando. Accur.
e ¶ Per actorem. ¶ id est nuntiatorem.
f ¶ Remitti. ¶ id est, pro remissa habeatur sic in alijs, ut exacte in do §. fina. sic ergo si statim post nuntiationem offerat: obtinet quod hic dicit. Sed contra C. de ædi. priua l. fina. ubi ante tres menses non auditur uolens ædificare, etiam si millies vellet satisdare. Solu. hæc secundum illam. Azo. Alij quod ibi per prætorem: hic per se. Vel solu. ut ibi. Accursius.
g ¶ Debeat. ¶ nuntiatio.
h ¶ Hoc interdictum. ¶ scilicet restitutorium: quod est in prin. huius l. Accursius.
i ¶ Perpetuo. ¶ id est vsque ad xxx an, ut instit. de perpet. act. in princ. secus i illo, ne uis fiat ei, ut inf. §. fina. Alii exponunt, id est perpetuo potest nuntiari.
k ¶ Hæredi. ¶ contra §. eod. non solum. §. morte. Solu. ut ibi. Accursius.
l ¶ Successoribus. ¶ eriã in rem forte, ut arg. inf. de itin actuque pr. l. apparet. §. j.
m ¶ Habuit. ¶ cum nomine suo fit factum: ut supra eod. ædit⁹. in fine. Azo.
n ¶ Interdicto. ¶ de operis noui nuntiatione.
o ¶ Comperat. ¶ scilicet ut paliatur, ut inf. eod. l. penul non in pœna, id est non ad expensas, utinf. quod ui aut clam l. comperitis fine.
p ¶ Vel si quid. ¶ forte si alius tertius qui possidet voluntate hæredis, non præstet patientiam, vel difficulter, ad interesse tenetur: vt §. de dolo. l. in hæredẽ. & l. seq. & §. vt in poss. leg. is cui. §. qui in possessionem.
q ¶ Non nulli. ¶ habuimus §. quod si aliquis post nuntiationem ædificat, tenetur destruere: sequitur quo iure.
r ¶ Putant.] & bene.
s ¶ Actionem in factum.] ex hoc edicto ad destruendum quod factũ est.
t ¶ Interdictum. ¶ quod vi aut clam: quod &'in factum poterit dici: vt §. ti. de interdi. §. fi. & sic concurrunt. Sed contra §. e. l. j §. j. Sol. vt ibi. & differentias ibi no. Item no. sex modis agi pro his operibus. Duo sunt hic. Tertius §. e. de pupillo. §. qui opus. sed ibi non ad demoliendum, sed ad ædificandum: quod in idem recidit. Quartus §. l. proxi. §. j. Quintus & sextus vt colligitur §. e. stipulatio. §. habet. Accur.
u ¶ Deinde. ¶ dictum est de primo & secũdo capite huius edicti, qualiter prohibeatur actor: dicitur nunc qualiter reo.
x ¶ Quem. ¶ Ponit prætor modò verba nuntiantis.
y ¶ Fieret. ¶ scilicet super ea re &c. Accursius.
z ¶ Re. ¶ modò incipit ponere sua verba.
a ¶ Quod. ¶ id est quia.
b ¶ Eius. ¶ aliàs eius, scilicet operis nomine: & aliàs eis, s nuntiantibus.
c ¶ Cautum. ¶ aliàs cautum, & aliàs actum, id est factum quod fieri debet: & idem sit sensus. Accur.
d ¶ Per te stat. ¶ scilicet nuntiantem. & supple quo minus satisdetur, si non habes in textu: vt §. hoc autem, scilicet de opere demoliendo. & est sic §. e. quia in rem §. j. Et potest esse contra. C. de ædi. priua. l. fi. solue vt dixi §. §. si quis paratus,
e ¶ Hoc interdictum. ¶ proxi.
f ¶ Facere. ¶ id est qui vult procedere in opere iam incepto.
g ¶ Satisfecerit. ¶ vel fuit paratus.

¶ *Si oblata fuit satisdatio de demoliendo, & per nũtiantẽ stetit quo minus ꝑ̃ retur, habetur nuntiatio ꝑ remissa. Paul. de Cast.*

¶ Si quis paratus fuerit satisdare, deinde actor stipulari nolit in ea causa est, vt remitti debeat nuntiatio. nam cum per actorẽ steterit, apparet in ea causa esse, vt remitti debeat.

¶ *Interdictũ demolitoriũ est ꝑpetuũ ex parte tẽporis, & ex parte trãsmissionis: quia transmittit ad hẽdes, & dat contra facientem uel ratũ habentem factum post nuntiationem: sed contra hæredẽ eius non datur, nisi quatenus ad eũ peruenit. Paul. de Cast.*

¶ Hoc interdictum prohibitorium est, ne quis prohibeat uolentem eum facere, qui satisdedit. Etenim pertinet ad decus urbiũ ædificia nõ derelinqui. Nec quic quam interest, iure qs ædificet, an nõ iure: cum sit securus iis, qui opus nouum nuntiauerit, postea quam ei cautum est. ¶ Hoc autẽ interdictum competit ei, qui satisdedit. Adiicitur & illud, Vel per te stat, quo minus satisdetur. Proinde si satisdatum non est, sed repromissum, interdicto huic locus non erit. Neque enim permittendum fuit ī publico ędificare prius, quã appareat, quo iure quis ædificet. Et si satisdatũ sit, cautum tamen non perseueret, interdictum cessat.

¶ *Vltima mora nocet. Paul. de Cast.*

¶ Si aliquando stetit per nuntiatorem quo minus satisdetur, nũc non stat, interdictum cessat.

¶ *Interdictum ne uis fiat ei, competens post satisdationem, durat anno. Paul.*

¶ Hoc interdictum cessat post

h ¶ Decus.] sic §. ne quid in loco publico. l. fi. Accursius.
i ¶ Ædificia.] imperfecta.
k ¶ Iure.] veritate inspecta. Accursius.
l ¶ Securus.] de iure: vt & §. eo. stipulatio. §. j.
m ¶ Hoc autem interdictum.] quod est in §. deinde.

de ea re satisdatũ est, quod eius nomine cautum sit, vel per te stat, quo minus satisdetur, quo minus illi in eo loco opus facere liceat, vim fieri veto.

¶ *In hoc §. ponunt casus in qbus nõ cõpetit uolenti ædificare hoc interdictũ, sed uis fiat ei. Primus ẽ, qñ ipse debebat satisdare eũ, qui fideiussorib⁹ sed cõpromisit sine fideiussorib⁹, usq; ibi, Neq; enim, &c. P. de Cast.*

¶ Hoc interdictum prohibitorium est, ne quis prohibeat uolentem eum facere, qui satisdedit. Etenim pertinet ad decus urbiũ ædificia nõ derelinqui. Nec quic quam interest, iure qs ædificet, an nõ iure: cum sit securus iis, qui opus nouum nuntiauerit, postea quam ei cautum est. ¶ Hoc autẽ interdictum competit ei, qui satisdedit. Adiicitur & illud, Vel per te stat, quo minus satisdetur. Proinde si satisdatum non est, sed repromissum, interdicto huic locus non erit. Neque enim permittendum fuit ī publico ędificare prius, quã appareat, quo iure quis ædificet. Et si satisdatũ sit, cautum tamen non perseueret, interdictum cessat.

¶ *Vltima mora nocet. Paul. de Cast.*

¶ Si aliquando stetit per nuntiatorem quo minus satisdetur, nũc non stat, interdictum cessat.

¶ *Interdictum ne uis fiat ei, competens post satisdationem, durat anno. Paul.*

¶ Hoc interdictum cessat post

m ¶ Hoc autem interdictum. ¶ prohibitorium.
n ¶ Satisdedit. ¶ de opere demoliendo.
o ¶ Adiicitur. ¶ partim expresse: quia remissisti expresse nuntiationem: & partim tacite: quia cum vellet satisdare, tu nihil dicebas: nam habebitur ammodo pro remissa.
p ¶ Illud. ¶ in uerbis prætoris.
q ¶ Perte stat. ¶ scilicet nuntiantem.
r ¶ Quo minus.] subaudi hoc interdictum competat.
s ¶ Interdicto. ¶ prohibitorio ne uis fiat sibi ædificanti.
t ¶ Non erit. ¶ si totum hoc responsum intelligas in ædificante in publico, ut statim innuit: neque enim &c. videtur male dicere. nam tunc bene sufficit repromissio. ut supra. eod. l. non solum. §. si cum iure. & inf. de prætо. stipul. l. prima. §. stipulationem. ad hoc R. dixit quod prin. in priuato, ubi non sufficit repromissio: secus si in publico, scilicet opus fiat. & hoc subiicit: neque enim &c. & quod subiicit quo iure, supple patet eum ædificare postquam repromisit: & sic scutum suum albo & nigro variauit. Alii totum in publico legunt, & dicunt quod alieno nomine volebat cauere: secus si suo: ut patet in d. §. de prætо. stipul. in fina. Tertiò quòd sufficit repromittere, vt possit ædificare, & non cogatur ad prætorem venire. vt supra eod. titu. l. de pupillo. §. si is cui. & non destruatur quod non tamen hoc interdicto, scilicet secundo aget: sed vt agat satisdet secundum M. imo & si satisdet, non aget nisi probet quòd iure, puta permittente principe, vel senatu. & hoc placet: & est plana si alius veteat. & secundum hoc tota in publico loquitur. Quid si primò nuntiator vetet? Rñ. ad hoc licet non debeat vetare, & exceptione repellatur, inde ramen ex officio non permittet eum ædificare: nisi cõstet quo iure &c. vt & ¶ ne quid in lo pu. l. ij. §. fi quis nemine. Quarti dicunt, quòd fiebat in publico: sed nũtiatio fiebat ratione priuati commodi: vt §. e. l. j. §. nuntiatio. ADDITIO. Ista glo. est notab secundum Paul. de Cast. hic, ad hoc quod quando ædificatur in publico, sufficit nuntianti repromitter. nam illud est verum si sequitur duntaxat interesse publicum: secus si suum proprium priuatum: sicut cautione damni infecti: vt ¶. tit. j. l. prætor. in princ. & §. j.
u ¶ Cautum.] id est satisdatum.
x ¶ Non perseueret.] vt quia dies fit finitus: vt ¶. titu. j. qui bona. §. fi. & l. seq. in princ. vel facti sunt fideiussores inopes: vt §. vt in poss. leg. si is à quo. §. fin. & l. seq. & ad hoc ¶. quorum leg. l. j. §. antepe. quod ait. & §. pe. & §. de in rem verso. l. si pro parte. §. versum.
y ¶ Interdictum.] quod datur reo.
z ¶ Stetit per nũtiatorem.] & ita competebat interdictum ædificare volenti.
a ¶ Non stat.] per nuntiatorem quo minus satis accipiat.
b ¶ Interdictum.] ne vis fiat ei: & sic licet variare secundum Io. sic & ¶. quor. leg. l. fi. & §. de arbi. l. Celsus. in fi. & l. seq. Accursius.
c ¶ Cessat.] id est sibi non datur nisi satisdet.
d ¶ Hoc interdictum.] ne vis fiat ei: quod est in §. deinde. secus in alio quo o est in prin. l. vt §. e. l. §. hoc interdictũ. quæ est contra 1. Accur.
e ¶ Cessat.] aliàs cesset: aliàs ceſſat: & dic secundum H. quod si non satisdat

Pl. deest nomine

Flo. cuiꝰ

r Solue ut ibi secundum Bar.

tisdat intra annum, non admittitur postea si satisdare uolens, ut ei competat interdictum. sed si intra annum satisdat, tunc hæredi datur: ut subiicit: & perpetuo, secundum Hug. sic ergo cessat. i. non nascitur de nouo. uel lege plane ut duret intra annum, non plus, licet exceptio sibi sit perpetua: ut C. de except. licet & nascetur, i. hoc interdictum non ex die nuntiationis, sed ex die satisdationis. nec tamen tunc, scilicet cum est satisdatum, currit annus, cum nec agi possit sed ex die inquietationis: sicut in pign. act. & in quibusdam aliis dicimus: ut supra de pi. act. l. si rem alienam. §. omnis. & secundum hoc non obstat C. de ædi. pri. l. fi. circa princip. quia ibi dicit denuntiationem ab initio posse fieri post annũ à die inchoati operis. hoc interdictum ne uis fiat ei cui nuntiatum est, datur usque ad annum.
a ¶ Post annum. ¶ intra annum satisdatum nõ fuit.

Flo. debet satis nũtiatori

Remittendo.

STipulatio. ¶ CASVS. Dicitur in hoc prin. quando habet locum satisdatio quæ præstatur de opere destruendo, &c. & certe habet locũ cũ tibi ædificãti nouum opus nuntio, dicens, te non habere ius ædificandi me inuito. nã si tu uis in opere procedere, debes satisdare.
¶ Si quis autem. ¶ Si tibi ædificanti nuntiaui nouum opus: quæritur quale consilium tibi detur, ut possis in opere procedere, & dicitur quod debes satisdare de destruendo opere, si apparebit te iniuste ædificasse. nam ea præstita consultum est utriq; parti: & mihi nuntianti, & tibi cui est nuntiatum quod dic ut in litera. si autem absque satisdatione in opere processi: si: quicquid est factum, debet destrui.
¶ Habet autem ¶ Si nuntiaui tibi ædificanti nouum opus, & satisdedisti de opere destruendo, si apparebit te iniuste ædificasse: quæritur quãdo hæc stipulatio committatur? Et respondeꝰ quod tunc quando egi confessoria. uel rei uendicatione, dicens opus non iure factum, & obtinui: nam tunc destruere debebis. Idem si stat per te, quo minus iudicetur, quia nõ ebas te defendere in hac parte. ¶ Opus autem. ¶ Si aliquos lapides portaueris ad ædificandũ: nunquid possum nuntiare nouum opus? certe non, nisi incœperim opus iam facere. ¶ Siue autem. ¶ Cum ædificãtes, nuntiaui tibi nouum opus: tu satisdedisti. certe si iudicatur te debere destruere opus, siue per te stet, quo minus iudicetur: debet destrui arbitrio boni uiri. sed si non patiaris destrui: tunc agam ad interesse actione ex stipulatu. ¶ Quæritur ¶ Plures ædificabant in quodam solo: puta domum facientes. nuntiaui eis nouum opus. uolunt satisdare. quæritur an omnes debeant satisdare: an sufficit, si unus nomine omnium satisdet? Et dicitur quod omnes debent satisdare, & quilibet in solidũ. & reddit rationem. Secundo dicit: cum ædificares in solo quodam, nũtiauimus tibi nouum opus. tu uis satisdare: quæritur an sufficiat si satisdes ũni nostrũ nomine omnium, an cuique separatim? Et dicitur, quod si inter nos conueniat cui nostrum nomine omnium satisdet, seruabitur conuentio. si autem non conueniat, tunc cuique nostrum erit satisdandum. Tertiò dicit, quòd in satisdatione quam præstat ædificans: nõ solum debet conueniri de destruendo, si apparebit iniuste ædificasse: sed etiam de interesse prædando quantum cuiusque interfuit, si hoc maluerit. Quartò dicit, si uni nostrum nomine omnium est cautum per hæc uerba: quanti ea res erit: sufficit perinde ac si dixisset, quantum cuique inter fit. Fran. Accursius.
b ¶ Stipulatio. ¶ quæ aliquando est satisdatio, aliquando cautio.
c ¶ Nuntiatione. ¶ remittenda, & opere demoliendo: & sit sic: promittis te hæredem ve tuum (ut supra eo. non solum. §. fina.) restituturum tuis sumptibus, quod post denuntiationem feceris. sic & C. de ædific. priuatis. l. fina. in fin. l. & solum malum abesse: ut infra, §. habet. & damnum quod ob id insti tum fuerit, refarciturum: ut ¶. titu. j. l. qui bona. §. si quis opus. si hoc non feceris, quanti ea res erit ut ¶. e. §. fine autem & §. idem dicit alia autem clausula, si iudicatum fuerit non iure factum, uel per te steterit quo minus iudicetur, tacite intelligitur ut ¶. §. habet. Accursius.
d ¶ Solet. ¶ respondet hic iurisconsultus tacitæ oppositioni
e ¶ Offerre. ¶ nota sic C. de contrahen. stipu. magnam. Sed arg. contra ¶. quo. l. gat. l. fina. & j. Accursius. ADDITIO. Die secundum Bart. quod hic erat opus offerri ad excludendum ius nuntiationis ex nuntiatione quæritum in contra tio legatarius non habebat ius remittendi, alias retinuisset, cum illicite occupasset: ideo non est opus ei offerri ad satisfaciendum petenti moram non fieri.
f ¶ Restituendo. ¶ in primum statum.
g ¶ Molitio. ¶ id est, constructio: sed de molitione dicit significat: & est contra C. de ædi. priua. l. fi. Sol. si ipse. §. si quis paratus. Accursius.
li ¶ Restitutorio. ¶ quod est in princip. i. prætor.
i ¶ Compellitur. ¶ quod ui aut clam. uel act. in factum ex hoc edicto.
K ¶ Haber autem stipulatio ¶ de opere demolie do: de qua dixi §. proxim. Accursius.
l ¶ Conditionem. ¶ scilicet tacitam. sic ¶. ti. l. 1. §. hoc autem. & ¶. de solu. cum quis. in prin. Sed ar. contra ¶. de acqui pos. quod meo. §. si furioso. & de duo're. duos. in princi. Accursius.
m ¶ Committatur. ¶ ad interesse, uel ad operis de molitionem.
n ¶ Si iudicatum. ¶ scilicet opus non iure factũ. ex tunc ergo demum poterit agi ex stipulatione. Sed qua actione agetur ut hoc pronuntietur? Respond. conf. Coria, uel negotiatoria, uel rei uendicatione: per quas non consequitur ut suis impensis destruet ædificatum: sed tantum consequitur destructionem: & ita necesse est agi ex stipulatione secundo iudicio ut suis impensis. & sic duo sunt iudicia: ut notat. supra, l. proxima. §. nonnulli. sed & sic ea quod fit ifi publico, interposita esset stipulatio: ad hoc ut committatur: ageturꝰ prius actione populari in factum petendo id in publico, & dicendo non iure factum: & sic committitur stipulatio lata sententia. Accursius.
o ¶ Quæ. ¶ id est, aliqua. Accursius.
p ¶ Neque. ¶ id est, quod res non defendatur, &c. & sic supra, eo. ti. l. fi prius. & ¶. quod ui aut clam. l. j. §. sed & si quis contra testationem. & l. ult. facit in prio. Accursius.
q ¶ Subiicitur. ¶ in stipulatione: ut dixi §. in princip. huius l. hoc modo: promittis quod dolo malo non fiet aliquid quo minus sententię pareatur: secundum Guil. uel quo minus iudicetur. & si committitur sic, absentet se. sic ¶. iudic. fol. l. iudicatum. Accursius.
r ¶ Factum. ¶ incœptum, sed non perfectum.
s ¶ Accipimus. ¶ at possit denuntiare, uel demoliri. Accursius.
t ¶ Iustar. ¶ ut sic possit nuntiari. & sic est contra §. eo. l. j. §. potest. Sol. ut ibi. uel factum scilicet non dicitur ad hoc ut possit ex stipulatio agi, uel ad hoc ut contempta nuntiatione possit peti destrui: & sic sunt argu. contraria ¶. de pollicit. j §. cœpisse, & §. de auro & argento leg. fo. & si non fint. § quid ergo. & §. fi cui. Accursius.
v ¶ Operis ¶ scilicet noui.
x ¶ Siue. ¶ a Ex hac litera colligo argumentum q̃ scriptor potest cogi præcisè ad scribendum, & ponit in compendiosum: uel tenetur ad id: nisi se fi hoc placeat scholar: arg. §. quod: aut cau. si cum exceptione. § oer in de. & ita concordant omnes doct. Bonon. resident. & est ratio: ne turbetur publica utilitas, id est studium. sicut & hic ne cõtemnatur edictum prætoris.
y ¶ Iudicetur. ¶ iniuste ædificatum esse.
z ¶ Stipulatio. ¶ de opere demoliendo: ut in prin. huius l. Accur.
a ¶ Restituatur. ¶ id est destruatur. Accursius
b ¶ Pecuniam dabit. ¶ quia hæc est una de clausulis in stipulatione cõprehensis: ut ¶. e. §. idem dicit. sed & si tantum contineretur ibi opus destrui, tamen ad interesse agi potest: ut & ¶. de uerbo. oblig. l. quæres quis. aliqm & de re iud. si quis ab alio. & §. & §. e. ex operis. Accur.
c ¶ Petitori. ¶ id est, nuntiatori. Accursius.

Plaeuerit

¶ Inferebat Dy. in pri. ¶. j. §. ij quis ædificiũ. supra eo. tit. quod nuntiatio non poterat. sed non est ita. & rancieri opus, quæ ibi Bar. & bene reprehẽdit: post eum Alex. Non omittetur quod non potest fieri solẽne ratiopus intiquum: ut no. Ale. & docubris.
¶ Fi. impositum
¶ Fi. quod ualet operi, & quasi
¶ Fi facta a Nouo. q. hic q. ad factũ præsẽ non remeat regulariter: sed prælatio interesse libere. tamen scripto. ¶ pro missi bus p. sse videtur. Bo. p quæ glo. in ti. stipulationes cõmodissime. in uerse. fi speciali ter. de uer. obli. & ibi omnino Ale. i. col. cũ concor. ibidẽ p eũ signatis & in l. stipulationes non diuidũtur. col. pe. ti. quod tamẽ limitabis, nisi promissa ueniat ad ligantẽ: ut hic. Bal. in l. nec patro. nasci. 4 oppo. C. de operis. libert. & in l. unica. co. pe uerſ. ꝑ oppositũ ea limitatẽ C. de iure. q̃ ꝑ eo ꝑ interest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

placuerit.

¶ *Si pluribus nuntiatur, omnes debent satisfacere. Si plures nũtiant, debet omnibus, uel uni pro omnibus satisfieri, & tunc stipulatio simpliciter concepta ad omnium interesse refertur. Paulus de Cast.*

¶ Quæsitum est, si plures domini ædificent, an omnes cauere [b] debeãt? Et ait Labeo vnũ quemq; [†] cauere debere: quia restitutio [d] operis ficri pro parte nõ possit. [e] Idem ait: Et si plures nuntient, [f] curandum esse, vt vni caueatur, si inter eos conueniat. [g] Planè si non conueniat, & singulis erit cauendum. Idem dicit adiiciẽdum esse in stipulatione, [h] vt tantũ præsterur, quanti vniuscuiusque interest, si hoc maluerint. [i] Cæterum, [k] si ita fuerit (inquit) cautum, Quãti ea [†] res erit, dubitatur. vtrũ ad totius operis [†] æstimationẽ hæc verba referantur: an verò ad id, quod eius [m] interfuit, [†] qui stipulatur. [n] Ego puto, & si sic fuerit vni cautum. Quanti ea res erit, defendi posse, stipulationẽ [o] sufficere. [p] ad operis [q] enim quantitatem ea [r] refertur.

¶ *Hoc edictum datur contra hæredem ad patientiam, non ad impensam. Pau.*

[†] Marcellus lib. xv. Digest. LEX XXII.

CVi opus nouum nuntiatum est, si ante remissam nuntiationẽ opere facto decesserit, debet hæres ei [a] patientiã [s] destruendi operis aduersario præstare. [t] Nam & in restituendo [u] huiusmodi opere, eius qui contra edictum fecit, pœna versatur: [x] Porrò autem in pœnam [y] hæres non succedit. [z]

[†] Fl. unum. alias, omnes.

[†] Fl. corporis

[†] Fl. ad quẽ eius interest, qui

a ¶ Placuerit.] sic ff. de pact. rescriptum. §. j. & sic uel præcisè ad factum, uel ad interesse potest agi: & de hoc est electio actoris: ut hic. & ff. de procur. l. sed & hæ. §. fi. Sed argu. contra in eo. tit. l. non cogẽdum. §. Sabinus. & facit §. habet. Accursius.

b ¶ Cauere in solidum.] quia &c. sed nuntiatio uni facta sufficit: ut ff. eodem. l. de pupillo. §. si plurium. Accur.

c ¶ Debeant.] de opere demoliendo.

d ¶ Restitutio.] id est destructio.

e ¶ Fieri non possit.] ut contingat liberatio: ut ff. de uerb. obligat. l. eadem. §. fi. Sed contra in eod. titu. l. in stipulationibus. sed solue ut in l. a. eiusdem titu. in princip.

f ¶ Nuntient.] quod est necesse: ut ff. l. de pupillo. §. si plurium.

g ¶ Conueniat.] qui nomine omniũ stipuletur. sic ff. de adminis. tut. xl. a.

n ¶ Stipulatione] quando uni cauetur.

i ¶ Maluerint.] scilicet ad interesse agere: ut ff. eo. §. fiue autem. uel maluerint hãc clausulam stipulationi inferere. Acc.

k ¶ Cautum.] nomine suo & aliorum.

l ¶ Quanti ea] quæ uerba continent ueram æstimationem: ut infra. de uerbor. significat. l. interhæc uerba.

m ¶ Eius] scilicet stipulantis.

n ¶ Stipulatur.] scilicet tantum.

o ¶ Stipulationem.] quia non dicit eius: & sic non ad totum uidebatur.

p ¶ Sufficere.] stipulanti & socijs: ut ff. si quis cau. l. pe. & de procur. in causa. §. fina. & facit ff. titu. j. plures. & l. in hac stipulatione.

q ¶ Ad operis.] scilicet totius.

r ¶ Ea] scilicet stipulatio. sed alias non est in nostro casu.

C. Vi opus.] CASVS. Cùm tu ædificares, puntiaui tibi nouum opus: tu spreta nuntiatione in opere processisti, tandem post ea decessisti: certe hæres tuus debet tamen patientiam præstare ad opus destruendum: non autẽ suis expensis. secus si tu adhuc uiueres. nam tuis expensis debet destrui. Fran. Accur.

s ¶ Patientiam.] ut & ff. e. non solũ. §. morte. non impensam: ut ff. quod ui aut clam. l. uim facit. §. ædiu. & l. competit. §. fi. & l. semper. in prin. & hoc subiicit, nam &c.

t ¶ Præstare.] non impensarum.

u ¶ Restituendo] id est destruendo in pristinum statum.

x ¶ Versatur.] ut sumptibus suis tollat. Accursius.

y ¶ Pœnam.] impensam.

z ¶ Non succedit.] ut & C. ex delic. defunc. l. j. nisi lit. contesta. ut ff. tit. j. si tertius. §. officium. & §. fin. Item argum. contra. C. de fru. & lit. expen. l. u. §. hæredis quoque.

ADDITIO Dic secundum Bart. hic & ibi fuit lis contestata: uel si non erat contesta ita, conuenitur hæres ex suo dolo, secundum Dy.

I S cui.] CASVS Titius uolebat facere domum in quodam solo: nuntiauit ibi: & ipse destitit ab opere, & uendidit solum illud Sempronio. tandem Sempronius sciens nuntiationem factam uendentori, non curat ædificauit in solo illo quæritur an illud opus destruatur? Et dicitur quod sic. & redditur ratio in litera: quia nuntiatio &c. & Sempronius tenetur tantum ad patientiam. Fran Accur.

a ¶ Prædium.] in quo opus faciendum erat. Accur.

b ¶ Quod.] id est, quia.

c ¶ Factum.] subaudi quæro.

d ¶ Ædificatum.] postea.

e ¶ Dominus.] nouus. Sed contra ff. quod ui aut clam. l. uim facit. §. tandiu. sed ibi denegat illud dictum hic hoc concedit. uel ibi fuit ignorans emptor nuntiationẽ factam hic nõ. Vel uerius ibi ad impẽsas nõ tenẽt, sed ad patientiã sicut hic. & hoc eodẽ modo solue, aliud cõtra. §. de ali. iu. l. j. §. opus. Vel solue, ut ibi. Acc.

f ¶ Tenetur.] ad patientiam non ad impensam.

g ¶ Non personæ.] sed rei: ut supra eo. d. l. de pupillo. §. nuntiationem. sic creditur, id est mutuatur: ut & §. de tribu. l. procuratoris. §. si plures. sic & sententia prædio datur §. de nego. gest. qui aliena. §. fin. Et prædia conueniuntur. ff. de pub. Imperatores. Accur.

DE DAMNO INFECTO, ET de suggrundis & protectis.

¶ *Qualiter aduersus futura opera caueatur, dixit: nunc aduersus præterita ruinam minantia. Et quia in suggrundis, & protectis plerumque hæc fiunt: de his specialiter dicit: ut & supra de his qui deiec. l. si uerò. §. prætor. & quæ sint hæc, habes infra de uerborum sign. malum. §. t.*

EVm res.] CASVS. Dicitur in hac l. quòd est ille iudex, qui potest iubere cauere de damno infecto. & certe non solum prætores & alii magistratus maximi: sed etiam magistratus municipales ex delegatione sibi à prætore facta & reddit rationem: primo cum res damni infecti desiderat celeritatem Fran. Accur.

h ¶ Cum res.] id est, cautio.

i ¶ Celeritatem.] id est ut cito fiat: ut & supra. de fe. l. 2. nisi in casu: ut infra. eod. si finita. §. si forte. Accursius.

K ¶ Ex hac causa] sicut per interponendam cautionẽ, uel non: & inquantum tempus, & qualis: cum fideiussione uel non: & repete periculosum uideturiquia dum Roma iretur, uel dum mora heret in satisdatione: interim damnum daretur: & sic lege hunc uersum cum præcedentibus: & dices sibi, stantum. uel contra legem cum seq.

l ¶ Iurisdictionem.] id est stipulationem: quia vult sibi reseruare, & aliis delegare.

m ¶ Reseruare.] qui ergo alii delegat, nihilominus sibi seruat sic ff. cõmo. l. rei. & de procu. l. Paulus. & pro soc. l. cum duobus in prin. licet alibi dicitur transferat: ut §. de officio eius cui man. est iurisd. l. j. in fi.

n ¶ Delegandum.] an hæc delegatio est facta à prætore mortuo, & sic comperat iure magistratus: an fieri debeat à uno. an nõ dices ff. l. q. §. duas. Sed quomodocunque dicas: est cõtra §. de iurisd. om. iud. l. iubere in prin. Sol. speciale hoc casu, licet sit missi imperii: ut ibi. nec enim expedit ibi dicit non posse delegari: sed eo quod est missi imperii, hoc colligitur: ut §. de offi. eius cui man. est iurisd. l. j. respon. & §. fin. sicut in causa in integ. resti. quæ potest delegari, licet sit missi imperii, fauore pupillorum: ut C. ubi & apud quem. l. ii. in fi. & §. de tu. l. muto. §. tutoris. Vel potest delegari habenti alias iurisdictionem: ut hic: non autem non habenti, ut ibi, & instit. de Attil. tu. §. sed hoc iure. Vel solue ut ibi.

[†] alias, uel [†] Fl. protectionibus.

[†] De suggrundis & protectis pulchre Bud. fupitade iis qui deiecerunt. l. si uero. §. prætor ait.

[†] Iste textus est ad dotabilis, secũdum Alex. in l. iubere in fin. ff. de iurisd. om. iu. Adhoc quod causa dãni infecti & aliæ celeritatem desiderantes possint per municipales expediti & delegari.

[†] Fl. reseruaret

[†] Fl. delegatum

[†] Fi. putabit

[†] Fl. decst, sed

TITVLVS II.

¶ *Iubere de cauendo potest fieri per magistratus municipales sit mixto imperio: & talibus magistratibus non competunt ea quæ sunt imperij: sed duntaxat ea quæ sunt simplicis iurisdictionis: statimè fallit hoc casu propter periculum quod est in mora. Paul.*

[†] Vlpianus lib. j. ad edictum. LEX I.

VMres [h] damni infecti celeritatẽ [i] desiderat, [†] & periculosa dilatio pẽtori videtur, ex hac causa [k] sibi iurisdictionẽ [l] seruare: [m] [†] ideo magistratibus municipalib. delegãdum [n] hoc recte putauit. [†]

¶ *Cum.] scq. primo exponit quid est dictũ infectum: sequẽs exponit quid est dictum damnum. Barto.*

¶ Cuius libr. 28. ad Edictum prouinciale.

LEX II.

DAmnum [o] infectum est damnum nondum factum, sed [†] per interponendam cautionẽ, uel non: & inquantum tempus, & qualis: cum fideiussione uel non: & repete periculosum uideturiquia dum Romam iretur, uel dum mora heret in satisdatione: interim damnum daretur: & sic lege hunc uersum cum præcedentibus: & dices sibi, stantum. uel contra legem cum seq.

Veremur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† De his dictis de, cæteris qñ abbreuiatè & quãdo extensè est scripta qd denotet: vide de Bart. in l. Gallus. § idé creden dũ. ver. vlt. iste §. col. j. & ibi omni modo Alexan. cũ concordan. ibi per eũ fig. in j. col. cũ §. seq. ff. de lib. & posthu. Rebuf. in l. inuitis. nu. ij. & ibi notaui i apostill. i ver si. de ver. &c. de decre. decu. li. x. Gemi. in ca. j. § in cæteris. de cler. coniu. li. vj. Läfr. in c. qñ cõtra. in princip. nu. xij. vbi ẽt nota ui in apostill. in ver. dictio, &c. extrã. de probati. & Phil. Fran. in prælle. §. in cæteris. & ibi addidi in ver. de dictione, &c.

gistratus à prætore ergo viuo tñ committente potest habere cognitionem magistratus in primis tribus casibus. Vel dic: licet à prætore mortuo siue delegatione viuentis cõpetat cognitio magistratui: non tñ delegabit, cùm ei specialiter sit commissum, tanquàm iurisdictionem alias habenti: vt §. de offic. eius cui man. est iu. l. j. in princ. & sic competit magistratui: sed non iure magistratus omnino. Item q̃ hic dicit possessionem dandam posse cõmitti, est contra. §. de iurisdi. om. iu. l. iubere. So. ibi. a ¶ Possessionem. § quatuor dantur remedia ex hoc edicto, scilicet vt caueat mihi. Secundò quòd si non caueatur, mittar in possessionem ex primo decreto. Tertiò quòd si non admittor? datur mihi actio in factũ ad interesse. Quartò q̃ si domus ruinosa salutat domum meam mala saltatione, & vicinus perseuerat in contumacia: quòd adeam prætorem, & faciã ipsum solenniter citari: & si non venerit, mittar in poss. ex secundo decreto. & istud prætor sibi reseruauit, quia imperij est. & hoc est quod dicit, cætera &c. & hoc est quòd glossatores Azo. & Ioan. multa impropria varietate, & obscuritate insufficientia hic dicunt.

b ¶ Cætera ¹. § scilicet mittere ex secundo decreto. Item cogere captis pignoribus. Itẽ quòd possit supradictis quatuor casibus delegare. non autem magistratus delegat: cùm ipse ex delegatione cognoscat: vt C. de iudi. l. à iudice. Item vt recedatur de possessione: vt infrà proxi. §.

c ¶ Si fortè duretur. § idẽ. st differatur.

d ¶ Non caueri. § post primum decretũ.

e ¶ Possideri. § ex secundo decreto: vt infra eo. si finita. §. Iulianus scribit. Accursius.

f ¶ Duumuiros. § i. magistratus municipales: vt C. de iud. l. fi.

g ¶ Causa. § vt si ille in cuius domum facta est missio, sit reuersus, qui fuit absens causa reipublicæ. nam hoc est imperij.

h ¶ Decedatur. § id est exeat de possessione qui primo possidebat: quod post secundum d cretum demum fit: vt ẽ. eo. si finita. § siquis autem. vel etiam potest hoc intelligi ante secundum decretũ: cùm dicat ea: vt sic p hoc magis ad cauendũ inducereẽ, q̃ si stet secũ a in alia possessione. Pòt & tertiò intelligi: si missus ex iusta cã debeat exire: vt §. q satisd. cog. l. de die. §. diuersum. & ¶. qui. ex cau. l. hoc aũt. §. ait prætor. *hæc é gl. fing. ẽm Iaſ. i l. possideri. §. gña. nu. 13. de acq r. poſ.

i ¶ Possessione. § data ex secundo decreto.

K ¶ Prætor. § quia circa tractatum de damno infecto prætor fecit suum edictum: ponit eius verba.

l ¶ Ait. § in possessionem mittendum, dum ei &c.

m ¶ Abesse. § in iure multis modis dicitur quis absens: vt not. supra de procura. l. absens.

n ¶ Verecundè. § i. honestè, & bene, non autem dixit, vade, extrahe eum per capillos. * & sic C. de procura. l. qui stipendia. Accu.

o ¶ Denuntiari. § quòd veniat ad cauendum de damno infecto.

p ¶ Non extrahi de domo. § sic supra de in ius vocan. l. plerique. & infrà de regu. iur. nemo de domo. Accur.

q ¶ Sed domum. § hæc verba materialiter ponuntur. Accursius.

r ¶ Denuntietur. § vt nomine eius domus caueat, vel nomine alterius suæ quam non habitat.

s ¶ Habitationem habeat. § sed est vagabundus.

t ¶ Prædium. § scilicet ruinosum: vt infra proxi. §.

v ¶ Inquilinis. § habitatoribus domum ruinosam.

sessionem ᵃ: cætera ᵇ suæ iurisdictiõi reseruauit. ¶ † Si fortè ᶜ duret ᵈ non caueri ᵉ, vt possidere ᵉ liceat, quod causa cognita fieri solet, non duumuiros ᶠ, sed prætores vel præsides permissuros: item vt ex causa ᵍ decedatur ʰ de possessione ʰ.

¶ Non fit missio cõtra absentem, nisi prius denuntietur ad domum inquilini vel procuratoris: vel nullo habitante libellus ipse domibus applicetur. Bar.

¶ Prætor ᵏ ait ˡ, Dum ei, qui aberit, prius domum denuntiari iubeam. Abesse ᵐ autem videtur, & qui in iure non est. quod & Pomponius probat. Verecundè ⁿ autẽ prętorem denuntiari ᵒ iubere, nõ extrahi ᵖ de domo sua. Sed domũ ᵠ in qua degit, denuntiari sic accipere debemus, vt etsi in aliena domo habitet, ibi ei denuntietur ʳ. Quòd si nec habitationem ˢ habeat, ad ipsum prædium ᵗ erit denuntiãdum, vel procuratori eius, vel certè inquilinis ᵘ.

¶ Vbi deficiunt verba legis, deficit legis dispositio. Paulus.

¶ Toties ˣ autem prætorem exigere denunciationem ʸ intelligẽdũ est, si sit, cui denuntietur ᶻ. Cæterùm si non sit, veluti quòd hæreditaria insula est, necdum hæreditas adita est, vel si hæres ᵃ non extet, neq; ihabitetur: cessat hæc pars edicti ᵇ. Est tñ tutius, libellum ᶜ ad ipsas ædes proponere. fieri ẽm potest, vt ita monitus ᵈ, defensor ᵉ existat.

x ¶ Toties. § id est semper.
y ¶ Denuntiationem. § ad domum.
z ¶ Cui denuntietur. § sic infrà ex qui. cau. in possess. eatur. l. hoc autem. & supra ex quibus cau. ma. l. item.
a ¶ Hæres. § quia non adiuit, vel mortuus est.

¶ In magistratum qui prædicta non fecerit, datur actio in factum, quæ verum continet interesse. Bar.

¶ In eũ ᶠ, qui quid corũ ᵍ, quæ supra scripta sunt, nõ curauerit quãti ea res est, cuius ʰ dãni ⁱ infecti noĩe cautũ non erit, iudiciũ ᵏ datur. Quod non ad quantitatẽ ˡ refertur, sed ad id, qđ interest ᵐ, & ad vtilitatẽ ⁿ venit, nõ ad pœnã. ᵒ

¶ Cautio damni infecti debet postulari iudice sedente pro tribunali. Bar. †

¶ Hoc autem iudicium ᵖ certam conditionẽ ᵠ habet, si postulatũ ʳ est. Cæterùm, qui non postulauit, experiri non potest ˢ. Postulare autem hìc propriè dicimus pro tribunali petere, non alibi ᵗ.

¶ Magistratus municipij existentis prope vrbem vel prope locum ubi est præses, non potest se intromittere de hac causa, sed debet recurri ad prætorem vel præsidem: & ideo si requisitus non facit, nõ tenetur actio ne in factum ad interesse. Paul.

¶ Si tam vicinum ᵘ vrbi ˣ municipiũ sit, vt ʸ magistratus se nõ interponere potuerit ᶻ, prætor tamẽ vel præses adiri potuerit, potest dici cessare hanc actionem aduersus magistratũ: quasi nihil intersit ᵃ, cùm in tua potestate fuerit, à prætore, vel à præside desiderare in possessionem mitti.

¶ Hæc actio in factũ ad interesse datur hæredi, & cõtra hæredẽ, et est perpetua. Paul.

¶ Hæc autem actio ᵇ cùm rei habeat persecutionẽ ᶜ, & hæredi, & in hæredẽ, & perpetuò dabitur ᵈ.

¶ Secundum decretũ dat causam præscribendi, si ille cõtra quem fuit interpositum, non erat dominus. Paul. de Cast.

b ¶ Edicti. § id est, denuntiatio ad domũ. Hug.
c ¶ Libellum. § scribet enim qualiter petijt sibi caueri, & leget hoc coram æde, vel ẽt figet ibi: vt alij videntes se defensioni offerant: vt subijcit. Et nota hìc domui posse denuntiari. sic ¶. quod vi aut clam. l. aut qui aliter. §. j. & §. de libe. ag. l. i. §. j. & C. de ann. except. l. ij. in fin. & supra titu. j. de pupillo. §. nuntiationem. & l. fi.
d ¶ Monitus. § dominus domus ruinosæ.
e ¶ Defensor. § alius quidam.
f ¶ In eum. § mutat materiam vsque in fi. l. & dicit in eum, scilicet magistratum.
g ¶ Eorum. § ſ. quatuor quæ ipse facere potest: vt supra §. duas.
h ¶ Cuius. § id est cuius nomine non erat cautum.
i ¶ Damni. § id est propter damn. infect. i. dicere, quanti intererit illius cui præstanda erat cautio: aliàs est litera: cui damni infecti &c. & tunc plana est litera.
k ¶ Iudicium. § in factum: cùm non experimatur quod: vt supra nau. cau. sta. l. idem. §. j. sed hoc in casu isto fallit: vt statim ¶. §. si tam vicinum.
l ¶ Ad quantitatem. § vt detur intãtum quantum in litem iuratur. Azo. vel dic, scilicet certam dupli vel quadrupli. sic supra qui satisda. cog. l. ij. §. fi.
m ¶ Interest. § ſuerè. & facit ¶. de verb. sig. l. inter hæc verba.
n ¶ Ad vtilitatem venit. § i. quod sua interest.
o ¶ Non ad pœnam. § ſ. respectu agentis: sed est pœna respectu soluentis. sic supra de eo per quem factum erit. l. j. §. si plures. vel dic ad pœnam, id est quanti in litem iuretur: vt dixi.
p ¶ Hoc autem iudicium. § id est hæc actio quæ datur aduersus magistratum. Azo.
q ¶ Conditionem. § tacitam. sic §. tit. proxi. stipulatio. §. habet.
r ¶ Postulatum. § scilicet caueri.
s ¶ Non potest. § sic supra de magi. conue. l. j. §. magistratibus. Sed argu. contra. C. de contrah. & commit. stipu. l. magnam.
t ¶ Non alibi. § ſ. in domo vel balneo. sic infra rem ra. ha. l. amplius. & supra de postul. l. j. §. postulare.
v ¶ Si tam vicinum. § vt per centum miliaria: vt §. de offi. præ. vrbis. l. j. §. in initio. ADDITIO. Bar. hìc quærit quis dicatur locus vicinus. adde vltra eum gl. not. in c. Felicis. in verbo, vicinarũ. de pœnis. in vj. quæ tenet q̃ hoc committitur iudicis arbitrio: vt etiam hìc tenet Bar. & not. per Inno. in c. calumnia. extra de pœn. per Bald. & Cy. in l. si vicinis. C. de nupt. secundum Alex. de Imo. hic.
x ¶ Vrbi. § Romanæ. per excellentiam: vt infl. de in. natu. §. sed ius.
y ¶ Potuerit. § i. debuerit. q. d. cùm locus vicinus sit vrbi, non debet se interponere magistratus ? eius loci.
z ¶ Nihil interest. § sic supra si quis in ius voca. non ie. l. ij. §. fi.
a ¶ Hæc autem actio, § in factum quæ in magistratum datur: vt in superioribus §. patet. Accursius.
b ¶ Persecutionem. § Ex parte agentis: vt supra ea. l. §. in eum.
c ¶ Dabitur. § vt ¶. e. si quis missum. §. actio. & not. quòd hæc ratio quia reip. &c. optima est: vt det hæredi. Itẽ vt perpetuò: vt §. de alie. iu. l. non

3 Et ideo infertur q̃ magistratus nõ tenetur de iustitia denegata si noluit se intromittere etiã requisitus: q̃ a imputet quare prætorẽ non adierit cum potuerit. Bolog.

& Bal. consil. lxiij. volumi. v.

5 Quæro in proposito: quę pœna sit extra henti capilos uel barbam alicui tñ sine sanguine, & dico pœnam eé xl. librarũ parti applicãdarũ, & xx. fisco. per tex. aureũ in ca. j. §. fi quis aliquẽ. de pace tenẽda. in vsib. feu. quẽ solitarium dicit. & sic vnicũ in iure. Ro. singul. 563. fol. 20.

† Hic not. regulam q̃ iudex non impartitur officiũ suũ nisi pet. ad q̃ uid. Soc. regula 197 Gomeſ. in §. itẽ siquis inſt. de act.

* Duar. legit sic ut magistratus se nõ interponere potuerit ptor vel præses adiri põt dici &c.

† Sed & si. *aſs, ſi &, ſe eũdũ Dua. Aſs deſideret.

† Adde qũ dicatur res haberi pro derelicto, Iac. rebuf. l. ſi ratio. num. iiij. & ibi notaui in apoſtill. ad eum, in uer. de furto inquẽſtari. C. de naufr. li. x. & omnino per Alexã. in l. interdũ. §. quod ex naufragio. ¶. de acquir. poſ.

iudi. l. non solùm. §. ſi. & ¶. de actio. & obli. l. in honorariis. sed non est bona ratio quare in hæredem: imò uidetur quòd non, cùm ex maleficio, uel quasi detur: ut d. l. §. de alie. iudi. l. non solùm. §. fin. & l. sequ. & insti. de perpe. act. §. non omnes autem.

PRætoris officium. § CASVS. Tu possidebas domum ruinosam, non tamẽ erat tua. petij caueri de damno infecto, & noluisti cauere, unde missus sum in possess. ex primo decreto. tu adhuc differs cauere, missus sim ex secundo decreto in possessionem. certè ego incipio usucapere. ¶ Si plures. § Plures erant domini domus ruinosæ. petij caueri de damno infecto. quidam uolũt recipere: quidam non. mittar in poss. partis non cauentis. Secundò dicit, tu habebas domũ ruinosam: plures eramus q̃ habebamus domos ibi propè: in quibus timebamus damnum. vna domus erat melior altera. certè si non caues de damno infecto, omnes mittemur in possessionem domus ruinosæ æqualiter, non inspecta magnitudine uel ualentia domus cuiusque nostrum. idem est si habebamus domum communem in qua timebamus damnum: & unus nostrum habeat maiorem partem quàm alter. nam si non caues, omnes mittendi erimus æqualiter. ¶ Et si dominus. § Habebas domum ruinosam iuxta meam: in qua ª Titius habebat usumfructum, ego proprietatẽ: peto caueri mihi de damno infecto: & Titius etiam petit sibi caueri. quæritur an debeas nobis ambobus cauere? & dicitur quòd sic: & reddit rationem. Franc. Accur.

a ¶ Prætoris officium. § i. ex officio prætoris. Accursius.
b ¶ Vt missus. § ex secundo decreto, non primo: ut ¶. e. si finita. §. Iulianus. & ¶. de acquir. poss. l. ij. §. fi. Accursius.
c ¶ Eam. § scilicet possessionem.
d ¶ Capere. § si non erat dominus prior possessor. Sed quid si dns erat? Rñ. secundum B. & Io. & Py. & nos q̃ statim fit dns missus: ut §. si ex noxa. causa agatur. l. ij. in fi. & de rebus eorũ. l. ij. § j. & de fun. do. l. j. & commu. divid. sed si res. Sed Ia. contrà: quia non statim, sed usucapit: argu. ¶. e. l. his. quod non placet: qui? contra quem præscriberet nisi contra dñm? Sed dominus non potest contrauenire etiam uolens satisdare, nisi ex aliqua iusta causa: ut ¶. e. si finita. § non autẽ statim. ubi uidetur habere pro derelicto; si expectet secundũ decretum. & §. si forte. Accursius Florentinus legum doctor.
e ¶ In portionem. § non autem in pártem cauentis: ut & §. communi dini. l. si quis putans. §. si damni infecti. sed si nullus caueat, in possessionem omnium fit missio: licet quorundam partes sint maiores: ut ¶. cod. in stipulatione damni infecti.
f ¶ Aedes. § quas timet casuras propter ruinam uicinarum. Azo.
g ¶ Possessionem. § hoc, ex decreto primo. ex secundo autẽ hoc foret iniquum. & sic intelligo in primo decreto. ¶. e. si finita. §. non aũt. licet sit contra. §. si ante. in eadem l. ibi, sed fi expones. nam si ad damnum agatur ex stipulatione, pro rata fiet dãni restitutio. ut ¶. prox. §. & arg. C. de bo. auth. iu. poss. l. fi. §. j. ibi, quia & secundũ debita &c. & est ar. §. tit. j. stipulatio. §. fi. & ¶. de sol. in his. §. si uerò. & ¶. de ope. liber. l. ut iurisiurandi. §. fi. Sed si æqualiter sint missi, & postea expulsi, an æqualiter agant actione in factum? Respon. H. sic. Sed Io. & Py. contrà: sed pro rata damni.
h ¶ Damni. § ab extraneo. si autem inuicem, dic ut ¶. eo. l. inter fructuarium. Accursius.
i ¶ Promissor. § si uxique promittat. & fic est §. ut leg. no. ca. l. sed & ipsis. & l. si duo. Accursius.

EVenit. § CASVS. Aliquando euenit ut damnum mihi deſ, & tñ non habeam actionem: ut in hoc exemplo: cùm domus tua minaretur meę domui ruinã: & ego tanquã negligens non petij mihi cauteri, cùm possem: & tandem domus tua cecidit supra meam: nõ teneris mihi damnum emendare: imò nec rudera quæ ceciderunt supra meam, cogeris tollere, si uis ea habere pro derelicto. Franc. Accur.

k ¶ Nonnunquam. § sed multoties.
l ¶ Cautione. § scilicet per negligentiam non interposita, uel non petita: alioquin datur actio: ut sup. l. proxi. in fine. & l. seq. secundum Irne. ubi plene dices. Sed nec stipulatione interposita pro omni dãno dato agi potest: quia non pro fortuito, uel soli naturali uitio: ut infra eod. l. fluminum. §. uitium. & §. hæc stipulatio. Accur.

m ¶ Rudera. § id est fragmenta quæ cadũt.
n ¶ Omnia. § secus si partem tantum: ut ¶. j. proxi. §. pe. Accur.

PRætor ait ?. § CASVS. Si aliquis uelit promittere de damno infecto: si suo nomine hoc facit, debet cauere absq; fideiussore. si alieno: debet satisdare: Secundò dicit quòd ille qui petit caueri: si suo nomine, debet iurare, non animo calumniandi se perere satisfactionem. si alieno petat, debet iurare non calumniandi animo postulaturum fuisse eum, cuius nomine petit. Tertiò dicit, pone quòd dubium sit suo nomine uelit promittere, uel non: quia non apparet sit dominus uel non: tunc in dubio debet satisdare hoc modo: ut si apparebit dominus: fidemissores dati non teneantur. ¶ De eo ope

dato nulla nobis competat actio, nõ interposita antea cautione ˡ: veluti si uicini ædes ruinosæ in meas ędes ceciderint, adeò, vt plerisq; placuerit, nec cogi quidem eum posse, vt rudera ᵐ tollat, si modo omnia ⁿ quæ iaceãt, pro derelicto habeat †.

¶ Istud edictum sit hìc contra non admittẽtem, & contra contumacem. hoc dicit. Bar. Hæc lex diuiditur in septem partes. Prima in principio. Secunda ibi, Si controuersia. Tertia ibi, De eo opere. Quarta ibi, Eũ cui ita. Quinta ibi, Eum cuius. Sexta ibi, In eũ. Septima ibi, Eius rei. & in principio suo sic sumatur: A quo petitur cautio dãni infecti suo nomine, sufficit quòd promittat: si verò alieno nomine à se petatur, debet satisfidare: & qui caueri sibi petit, debet de calumnia iurare. Secunda sic sumatur: Vt libenter fideiussoribus paretur exceptio, si posteà appareat dominũ esse qui satisfedit. Tertia sic: Etiam de opere quod est in loco publico, pòt peti cautio dãni infecti. Quarta sic: Cui non caueatur, mittitur in possessionem eius rei. Quinta sic: Ex iusta causa iubetur missus in possessionẽ ex secũdo decreto possidere. Sexta sic: Qui non caueat de damno infecto, nec permittit ire in possessionẽ, conuenitur actione in factum, vt tantũ post damnum datum præstet, quantum præstaret si caussset. Septima sic: Missus in possessionem ex primo decreto, debet alteri petenti cauere de damno infecto: aliàs mitteretur dominus in possessionẽ cum primo. h. d. vsq; ad §. hoc edictũ.

PVlpia. li. iij. ad edict. LEX VII. Rætor ait ᵒ: Damni infecti re. § Si opus fiat in ripa fluminis, ex quo timeatur damnum aliis ibi prope morantibus, uel in flumine nauigantibus: debet ille qui facit opus, satisdare de damno quod accidet ex uitio istius operis intra decem annos. ¶ um cui. § Ille qui habet domũ ruinosam, & non cauet de damno infecto uicino: ptor ait uicinum mitti in possessionem ex primo decreto: & si adhuc ille differat, mittam ex secundo. Secundò dicit: pone q̃ nec uult cauere, nec patitur me intrare possessionẽ de iussu ptoris, uel alterius magistratus: dat prætor mihi act. in factũ ad omne id, quod consequerer, si cautisset mihi de dãno infecto. ¶ Eius rei. § Habes domum ruinosam: & petij mihi caueri de damno infecto: & quia nõ cauebas, missus sum in poss. ex primo decreto. deinde uenit Titius extraneus, & petit à me sibi caueri noie istius domus, in cuius poss. sum. si ego nolo cauere: ipse mittendus erit mecũ in poss. istius domus ruinosæ. ¶ Hoc edictum. § Nunc loquitur Vlpia. & dicit: apparet ex uerbis edicti q̃ prætor uoluit prospicere tñ damno futuro, non præterito: & sic differt hoc edictum à cæteris act. q̃ dantur pro damno dato, non futuro: vt in act. l. Aqui. & plurib. alijs. si autem esset damnũ iam datum: ut quia domus tua corruisset supra meã antequam peteré caueri: nunquam debes cogi ammodò mihi cauere de damno: cùm si uelis rudera hre pro derelicto, sufficiat, & libereris. & adducit simile. Nam sicut si animalia alicuius dant damnũ alicui, nõ tenetur dns ultra dationem eorum: multo magis si res inanimata, ut domus, dat damnum: non tenetur dns eius ultrà dationem ruderũ pro noxa. Sed pone q̃ ipse uelit rudera sua tollere. non permittam nisi omnia rudera tam bona quam mala tollat, & caueat de damno futuro, quod timeo in remotione ruderum, & ẽt caueat de dãno præterito. Vltimò dicit, quod in casu datur mihi acti. per quam cogam, ut uel tollat rudera, uel dimittat ea cum domo destructa pro derelicto: ut si ego impeditus iusta de causa non petierã mihi caueri. Vltimò Iulianus loquitur corrigens ultimum dictum: & dicit q̃ quando non fui negligens, sed iusta causa impeditus non petij mihi caueri: agam ad totum damnum emẽdandum, id est ut caueat mihi de damno præterito, & etiam de futuro si quod timeo: & adducit rationem. & h. d. cùm l. seq. & in princ. seq. Franc. Accur.

o ¶ Prætor ait. § tractatum est supra de primo capite huius edicti: scilicet coram quo petenda sit cautio damni infecti: & à quo: quia à dño si est præsens: alioquin denuntiandum est domui. modò sequitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

de secundo capite circa quod quia prætor fecit suũ edictum, ponũtur eius uerba.

a ¶ Suo nomine.ʒ Siue sit sua res, siue non: dummodo pro suo iure caueat: ut ℸ.eo.qui bona.§. j. Accur.

b ¶ Promittit.ʒ scilicet à possidente.

c ¶ Alieno.ʒ ut procuratorio: uel quia fructuarius uel similis est, qui quasi alieno nomine caueat: ut ℸ.l.hoc amplius.§. quæsitum. & §.sequ. & hæc expediuntur ℸ. usque ad l. qui bona.§. qui damni. Sed contra.ſ. titu.j. nõ solũm.§.ſi cũ iure. Sol. ut ibi.Accur.

d ¶ Id se.ʒ cùm suo nomine postulat.

e. ¶ Eumve.ʒ procuratorem.

f ¶ Cuius.ʒ domini.

g ¶ Fuisse.ʒ cùm alieno.& hoc expeditur usque ad §. fin. in l. qui bona. Sed in hoc est cõtra.C.de iuram.calum. l.ij.§. si autem. vbi dicit procuratorem non iurare. Sol. secundum Io. & Py. speciale est hic. Vel uerius hic corrigitur.Item opponitur: hic compellitur anceps periurium subire pro alio: & sic est contra.ſ. de in litẽ iur. l. uideamus. Item de alieno facto iurare cõpellitur: & sic est contra. suprà rerum amot. Marcellus. Sol. hic de credulitate: ibi affectionis & ueritatis est iuramentum.

¶ Aliquẽ.

ADDITIO. Dic secundum Paul.de Ca. & Iac.de Rauen. quòd non obstant ista iura: quia sicut ibi non compellitur iurare, ita nec hic: sed si non iurat, sibi non cauebitur.

h. ¶ Statuero.ʒ Hoc expeditur in l. qui bona.§. fina. & l.sequen. in princip. Sed an magistratus municipales possunt statuere? Py. non. Alij quòd sic: ut suprà eod. l. j. & l.iij. in princip.& dixi plenè in §. duas.

¶ Adde de hac q. not. in l.ij.ff. de iurisd. omn. iud. & in l. magistratibus.e. ti.de quo ple. p Raphaele. Pau.& Alexan. in l. j. ℸ.ſi quis ius dicen. non obtem.

suo nomine a promittit b, alieno c satisdare iubebo ei, qui iurauerit, non calumniæ causſa id se d postulare, eumve e, cuius f nomine aget, postulaturũ fuisse g, in eam diem, quam causſa cognita statuero h. ¶ Si controuersia erit, dominus sit i, nécne, qui cauebit k, sub exceptiõe l satisdari iubebo.

¶ *Missus ex eo non possidet: sed simul cum possessore possessionem detinet. Pau.de Ca.*

¶ De eo opere m, quod in flumine publico ripáve eius fiet, in annos decem n satisdare iubebo. Eum, cui ita non cauebitur o, in possessionem eius rei, cuius nomine ut caueatur postulabitur p, rectè ire: eum, cuius causſa iusta esse uidebitur, etiam possidere q iubebo. In eũ, qui neque cauerit, neque in possessione esse, neque possidere passus erit, iudiciũ r dabo, ut tantum præstet, quantũ præstare eum oporteret, si de ea re s ex decreto meo, eiúsve t, cuius de ea re u iurisdictio fuit, quæ x in ea re y est, cautum fuisset. Eius z rei noïe, in cuius possessionem † misero a, si ab eo b, qui in possessione c erit, dãni infecti nomine non satisdabitur: cum d, cui non satisdabitur c, simul f in possessione esse iubebo g.

¶ *Hoc edictum pertinet ad futura damna, non ad præsentia: & habet causſam quasi noxalem. pro damno præterito actione in factum uel interdicto de tollẽdis ruderibus succurritur. Ear.*

¶ Hoc edictum h prospicit dãno nondũ facto i: cùm cæteræ actiones k ad damna, quę contigerunt, sarcienda pertineãt l: vt in legis Aquiliæ m actione, & alijs n. De damno uerò facto o nihil hoc edicto cauetur p. Cùm enim animalia q, quæ noxam cõmiserunt, nõ ultrà nos soleãt onerare, quàm ut noxæ ea dedamus r, multò magis s ea, q̃ anima carent, ultrà nos nó debẽt onerare t: præsertim cùm res quidem animales u, quæ damnum dederunt, ipsę extent x: ędes autem, si sua ruina damnum dederunt, desierint extare.

¶ *Si ille, cuius domus ruit, et damnũ vicino dedit, ante præstitam cautionem uel habitã pro præstita, uelit rudera tollere inuito eo, cui damnum datum est, potest hoc facere, dummodo tria faciat: scilicet quòd omnia tollat etiã inutiliaque quòd caueat de damno futuro, quod potest cõtingere ex ablatis: & etiam de præterito iam facto ex ruina. Sed si non curat ea tollere, & ille qui damnum recepit, uellet vt tollantur, agere potest interdicto de ruderibus tollendis ut tollantur, uel pro derelictis habeantur: & hoc secundo casu si uult dimittere, cogitur etiam dimittere totas ędes etiam in parte, quæ nõ cecidit, si aduersarius nõ fuit negligens cautionem petere, sed fuit impeditus. In primo uerò casu si uult tollere, cogitur etiam damnum iam factum emendare. Pau.de Cast.*

¶ Vnde y quæritur †, si antequã caueretur, ędes ceciderint, neque dñs uelit rudera z †egerere a, eaque derelinquat, an sit aliqua aduersus eũ actio b? Et Iulianus consultus c, si prius, q̃ dãni infecti stipulatio iteponeretur, ędes vitiosæ corruissẽt, quid facere deberet is, in cuius ædes rudera decidissent, vt damnũ sarciretur, rñdit si ædiũ dñs rudera quæ ceciderunt, vellet tollere, non aliter permittẽdũ, q̃ vt omnia d, id est, & quæ in

† Circa hius §. intellectum scribentes hic plenam nõ habuerunt intelligentiam ideo tu aduertẽ ad ea, quæ hic dicũtur in nouissimo interpre. Bolo.

† Erigere aliàs tollere.

x ¶ Quæ.ʒ scilicet iurisdictio.

y ¶ In ea re.ʒ i. in ea causſa ut caueri debeat.

z ¶ Eius.ʒ adhuc sunt prætoris uerba.

a ¶ Misero.ʒ ex primo decreto.

b ¶ Ab eo.ʒ scilicet domino.

c ¶ Possessione.ʒ quia nondum erat repulsus.

d ¶ Eum.ʒ petentem secundo cauere. Acc.

e ¶ Non satisdabitur.ʒ cuidam secundo petenti.

f ¶ Simul.ʒ ut ℸ. eo. l.ſi finita.§. si plures. & §. si ante. Si autem ex secundo decreto primo esset missus: sed missus primò ex primo, & secundo decreto, secundo nõ caueat: solus secundus missus ex primo, & ex secundo decreto, erit dominus: ut ℸ. eod. ſi finita. §. si plures. uersſ. quod si iam prior. & §. si uerò iam.

g ¶ Iubebo.ʒ cùm primo in possessionem missō.

h ¶ Hoc edictum.ʒ nunc incipit. Vlpia.

i ¶ Nondum facto.ʒ sicut & actio aquę pluuiæ arcend. ut infrà titu. j. Atteius. §. in hoc iudicium.

k ¶ Actiones.ʒ quæ pro damno cõpetant: sed & quælibet pro eo, quod iam debetur competit. non pro futuro: ut ℸ. de iudi. l. non quẽ admodum.

l ¶ Pertineant.ʒ In hoc differt ab alijs actionibus. Accur.

m ¶ Aquiliæ actione.ʒ nisi in casu tibi agitur pro futuro: ut suprà ad leg. Aquil. in lege Aquil. ſi deletum. aliàs delictum. quæ est contra. uel ibi deletio erat præsens, sed futurum damnum.

n ¶ Et alijs.ʒ ut in ac. fur. sed ibi impropriè damnum: quia spectat ad pœnam: & de pauperie, & in factum: & de dolo, & omnibus quæ ex delictis dantur. Accurſius.

o ¶ Facto.ʒ ſ. rem arciendo.

p ¶ Cauetur.ʒ ut ammodo caueatur: cùm liceat habere pro derelicto: & hoc probat, cùm enim &c. officio enim iudicis quandoque cauetur: ut infrà eodem. nec solùm. & l. hoc amplius. j. respon. & §. ita demum. in fin.

q ¶ Animalia.ʒ rationabilia, & irrationabilia.

r ¶ Dedamus.ʒ ut & ℸ.ſi quadrupes pau. fe. di. l. j. in princ. & instit. de noxa. in prin. non tamen noxa est in obligatione, sed in solutione: ut ℸ. de re iudi. l. miles. §. decem.

s ¶ Multo magis.ʒ & in hoc conuenit cum noxalibus.

t ¶ Onerare.ʒ sic supra de nego. gest. sed an ultro. §. is autem. & ℸ. de usufru. l. cùm usufructuarius.

u ¶ Animales.ʒ ut serui.

x ¶ Ipsæ extent.ʒ per quod uidebatur, quòd insolidum teneretur: & ideo dixit §. multò magis.

y ¶ Vnde. ʒ cùm istud edictum respiciat damna futura, si damnum datum est, unde quæritur &c.

z ¶ Rudera.ʒ uocat rudera materiam fractam, uel dissolutam.

a ¶ Egerere.ʒ aliàs legere, & aliàs eijcere.

b ¶ Aduersus eum actio.ʒ ut ei caueat, cùm cautioni non sit locus, ut dixi.

c ¶ Consultus.ʒ i. interrogatus.

d ¶ Quàm ut omnia.ʒ sic ℸ. hoc amplius. §. Alphenus. in fin. §. & ℸ. de procura. l. in causſa. Accurſius.

Nec

a ¶ Nec solùm de futuro.ʒ quod posset contingere in ruderum ablatione.

b ¶ Debere.ʒ non per edictum, sed officio iudicis: vt suprà §. hoc edictum. Accurſius.

c ¶ Nihil facit.ʒ i. neque rudera tollit, nec de damno cauet infecto.

d ¶ Interdictum.ʒ cuius nomen non habemus secundum B. & Ioan. & ideo appellatur interdictum de tollendis ruderibus, vel acti. in factum: vt institu. de interdict. §. fin. sed R. dicit interdictum de damno infecto, licet de præterito caueat: maximè quãdo dominus vult tollere rudera, siue ratem: vt infrà, de incend. l. ratis. & infrà l. hoc amplius. §. Neratius. & facit ad hoc infrà ne quid in loco publico. l. ij. §. ſi ex fundo. & suprà ad exhibend. l. Celſus. §. sed si ratis. & infrà ne uis fiat ei. l. fin.

e ¶ Aedes.ʒ id est ædium rudera: & imò ipsas ædes destructas.

f ¶ Habere.ʒ Sed hoc infrà corrigitur vel determinatur.

g Q Vod.ʒ quod suprà dictum est.

h ¶ Dicetur.ʒ vt cogatur omnia tollere, vel ædes pro derelicto habere.

i ¶ Ipsius.ʒ scilicet qui passus est damnum propter ruinam aduersæ domus, cùm fuit negligens in petendo cautionem.

k ¶ Negligentia.ʒ ſi autem fuit negligens, non agit. Sed ille tollẽs non permittitur nisi omnia tollat, & de damno etiam præterito caueat: vt suprà eod. l. proxi. §. penul. & facit ℸ. eo. ſi finita. §. eleganter. & l. cùm postulassem. ij. respon.

l ¶ Impedimentum.ʒ temporis: præsens vel absens causſa reipubli. fuit.

H Oc amplius.ʒ Casus huius princi. fuit continuatus casui præceden. ¶ De his autem.ʒ Si flumen apportauit rem meam in domum, vel agrum tuũ, habeo interdictũ, ne vis fiat mihi exportare volenti rem meam: dum tñ prius caueã de damno infecto. Secundò dicit, si flumen cruſtam fundi tui in meum fundum portauerit: tu potes petere vt liceat tibi tollere: dum tñ caueas de damno infecto. & hęc vera, qñ omnia tollere vis. Item hoc est verum, ſi cruſta rui fundi nõ coaluit: nam ſi coaluit, & sic est facta vna cum mea: tunc non posses petere, vt liceat tibi tollere. Idem de arbore fundi tui, ſi flumen portauerit in meum. nam ſi non coaluit, petere potes: alioquin non. Vlti mò reuertitur ad id quod dictum est de cruſta. nam dixit, ſi coaluit, non potes petere. Sed nunquid ego potero agere contra te, vt nõ sit tibi licitum sic hãre cruſtam tuam suprà meam eo casu qñ coaluit? certè non: quia mea facta est.

¶ Neratius.ʒ Nauis tua quæ erat in flumine, delata est in meum agrũ: tu vis agere interdicto, ne vis fiat tibi exportare volenti. certè potes, dum tñ prius caueas de dãno ſi quod habuit, emendando. Et sic secundum hoc videtur, contrà in eo quod dixit suprà Alphenus: contra, sed solue, vt ibi in glossa.

¶ Quæsitũ.ʒ Titius habet superficiem, Sempronius habet proprietatem soli, & mirantur ruinam. quæritur an superficiarius debet satisdare, an promittere? & certè dicitur, q̃ ſi à dño soli petatur promissio, ipse debet promittere absque fideiussore de vitio soli & ædificij. Si verò petatur à superficiario nomine iuris sui: tunc ipse debet satisdare de vtroq;. nam ſi superficiarius nolit promittere pro dño soli cùm ab eo petatur satisdare: eoque nomine alieno promittere: tunc aduersarius qui petebat caueri, est mittendus in possessionem. Idem dicit in fructuario, & proprietario. nam proprietarius debet promittere absque fideiussore, ſi ab eo petatur cautio. ſi autem à fructuario petatur, ipse debet satisdare. ſi autem nolit cauere: tũc postulans erit mittendus in possessionem iuris vtriusque. ſi verò non reficit domũ, in qua habet vsumfructum, cùm ad eum pertineret refectio: vt quia parua erat, dñs proprietatis potest eum repellere ab vtendo fruẽdo. sic & fructuarius, ſi non caueat de damno infecto, cùm ab eo petieretur: & ita proprietarius compulsus cauit: potest proprietarius eum repellere ab vsufructu. Franc. Accur.

¶ Hoc amplius.ʒ eo quod dictũ est in l. prætor. in ſi. & l. quod & ita.

utilia sunt, auferret. Nec solùm de futuro u, sed etiam de præterito damno cauere eum debere b. Quòd ſi dominus ædium, quæ deciderunt, nihil facit c, interdictum d reddendum ei, in cuius ædes e rudera decidissent: per quod vicinus cõpelletur, aut tollere, aut totas ædes pro derelicto habere f.

¶ Caius lib. ad edictum prætoris vrbani titu. de damno infecto. LEX VIII.

Q Vod g fortè tunc rectè dicetur h, cùm non ipsius i negligentia k, sed propter aliquod impedimentum l sibi non prospexit.

¶ Vlpianus lib. xxxiij. ad edict. LEX IX.

H Oc ampliùs Iulianus ait: posse dici compellendum m eum, vt ẽt de præterito n damno caueret. Quod enim re integra o custoditur, hoc non iniquè etiam post ruinam ędium præstabitur p. Integra ¶ autem re vnusquisque cogitur, aut de dãno infecto r cauere, aut ędibus cãtere, quas s nõ defendit. Denique, inquit, ſi quis propter angustias t temporis aut quia reipublicę causſa aberat, nõ potuit damni infecti stipulari, nõ iniquè prætorem curaturum, vt dominus vitiosarum ędium, aut damnum farciat, aut ędibus careat. Sententiam Iuliani vtilitas comprobat.

¶ *Exportata in fundum alienũ ex ui fluminis, non potest quis tollere, nisi de damno futuro caueat, & etiam de præterito. Bar.*

¶ De ijs u autem x, quę vi fluminis importata sunt, an interdictum y dari possit z, quęritur. Et Trebatius refert, cùm Tyberis inundasset, & res multorum multas in aliena ędificia deruliſſet, interdictum a à prætore datum, ne vis fieret dominis, quò minus sua tollerent, & auferrent, ſi modò damni infecti b repromitterent.

¶ Alphenus quoque scribit: Si ex

vel corrigit. vt prima parte glo. vel addit, vt secunda parte huius gl. non solùm. ibi, potest tamen. &c.

m ¶ Compellendum.ʒ per officium iudicis: vel act. in factum subsidiaria. nam quoties. &c. vt suprà de præscrip. ver. quoties.

n ¶ De præterito.ʒ non solùm vt tollat rudera: nam non loquitur ad differentiam futuri: quia hoc non est futurum, quod iam factum est: potest tamen dici quòd etiã ad differentiam futuri loquatur: quia adhuc dari potest in rebus quibuſdam, quæ adhuc læsæ non sunt: vt suprà l. prætor. §. nec solùm de futuro. Azo. patet ergo quòd non liberatur tollendo rudera: & sic secundum primam expositionem corrigit Iulianus, quod est suprà eodem, prætor. in princip.

o ¶ Re integra.ʒ id est ſi domus nõ ruisset.

p ¶ Præstabitur.ʒ in casu impedimenti: quia non fuit negligẽs, sed impeditus: argumen. contra. C. de acti. & obliga. ſicut.

ADDITIO. Dic secundum Alexand. de Imola quòd ibi loquitur de obligatione, quę sponte veniebat contrahenda ab princip. ideo tunc succedit, q̃ re integra non cogitur quis se obligare: sed ſi se obligauit, & ſi res desijt esse integra, cogitur obseruare. hic verò loquitur in obligatione quæ oritur circa voluntatem ex legis dispositione: ideo debet idem statui ex postfacto prout re integra, quando aliquid imputandum non est: vt quia interuenit impedimentum necessarium.

q ¶ Integra.ʒ quia adhuc restat aliquid de ædificio: alia pars cecidit: vt saluetur glo. R. fortaſsis &c. vel aliter salua R. quòd re integra &c. scilicet vt caueatur de futuro: hic post ruinam præstabitur, scilicet vt caueatur de futuro. Sed quare nõ de præterito: vt in prin. j. respon. R. fortaſsis &c. sed secundum primam expositionem dic post ruinam, id est partem.

r ¶ Damno infecto.ʒ fortaſsis quando talis est iudex, qui non habet se intromittere de præterito damno. sed ſi haberet, fieret cautio de utroque. vel non spectat ad eum, nisi vt iuri seruiat: scilicet edicti, quod de futuro tantum dicit. sed fine hac glos. R. plausus est textus.

s ¶ Quas non defendit.ʒ hic igitur vbi damnum est factum, & datum, sibi de damno facto cauebit, & rudera tollet, aut carebit ędibus. Azo.

t ¶ Angustias.ʒ quæ debent fortè ei nocere si se angustiauerit: vt suprà ſi quis cau. l. ij. §. ſi quis tamen. Et quia circa hoc sunt diuersa iura, distingue: aut fuit ante pottulationem, aut post. ſi ante: aut fuit negligens, & tunc serua quod est suprà eodem, euenit. aut non, & tũc quod est suprà eodem, prætor. in fin. & l. sequent. & hic. Si post, aut ante decretum: & tunc serua quod est ℸ. eod. ſi finita. §. eleganter. aut post decretum, & tunc serua quod est ℸ. eo. l. cùm postulassem. & l. ſi finita. §. illud. & §. ſi iam ruerint.

v ¶ De ijs. ʒ suprà dictum est de damnis quæ dantur ab ædibus vicinis, hic de alijs damnis, quæ alio modo dantur.

x ¶ Autem.ʒ hæc dictio innuit aliud iuris: quod est verum: quia suprà cauetur de præterito: sed fallit in isto.

y ¶ Interdictum.ʒ de damno infecto: vel actio in factum.

z ¶ Dari posſit.ʒ repoſcenti delatæ.

a ¶ Interdictum.ʒ quod est suprà l. prætor. in fin. quod non placet: quia illud datur damnum passo: sed est, ne vis fiat ei exportare volenti: vt hic, & suprà ad exhib. thesaurus. non autem vti posſidetis, cùm possessionem amiserit: vt infrà de acquiren. poſſeſ. qui vniuersas. §. j. uersſ. item quod à mari.

b ¶ Damni infecti.ʒ de infecto ideo dicit, quia de præterito nõ tenentur domini prolapsarum rerum, secundum Trebatium, & Labeonem, & Alphenum, vt hic. & infrà proxi. §. licet secus sit in ædibus, quæ ceciderunt: vt ℸ. eadem l. in princi. & ideo ponitur suprà coniunctio aduersatiua, de his autẽ &c. & est ratio: quia dño vitiosæ domus imputatur, q̃ sua diligentia casum non præuidebat, quem imminere videbat: impetum verò fluminis quis præuidere non poterat. Neratius autem idem in vtrisque statuit: vt ℸ. eod. Neratius. vel loquitur

¶ Nam ponit aduersatiuè. not. Barto. in l. mariti. §. fi. ℸ. ad le. Iul. de adult. & l. trãsigere. C. de trãsa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Neratius in speciali casu, qñ dominus potuit prævidere ligando nauem funibus, & alijs modis. & facit ff. si cer. peta. si quis nec. §. fi.

a ¶ Iudicium. § per officium iudicis. Accursius.
b ¶ Infecto. § aliàs infecto, aliàs iam facto: & prima bona.
c ¶ Petentur. § Interdicto ne uis fiat ei: ut suprà proximo.
d ¶ Ante sensi. § ante scisset iudicium accepisse: nam non pertinet ad iudicis officiũ: vt suprà de ædil. edic. l. ædiles. §. item sciendũ. Accursius.
e ¶ Non contineri. § secundum Alphenum, sed malè: vt infrà eodem §. Neratius. Azo. uel illud intellige ut dixi suprà §. proxi. Vel dic non contineri ut damnum æstimetur: sed debet iubere de eo caueri: & sic non obstat Neratius secũdum Ioan. Al. & V.
f ¶ Actionem. § id est interdictum ne uis fiat.
g ¶ Omnia. § ut & suprà, l. prætor. §. vnde quæritur.
h. ¶ Vendicari à te. § aliàs ea, aliàs à te. & facit infrà de acquirendo rerum dom. sed si ex tabulis meis. §. arbor. & l. adeò. §. j. & institu. de rerum diu. §. præterea. quod per alluuionem. & dixi suprà, de rei uend. si frumentum, aliàs Pomp. scribit, si frumentum. §. de arbore.
i ¶ Neratius autem. § habuimus suprà, de duplici damno, scilicet ædium: & de damno facto per uim fluminis, & de tertio, scilicet dato per cruſtam: sequitur de quarto modo dandi damnum. Accursius.
k ¶ Scribit. § contra dicens Alpheno secundum Azo. Vel aliter ut dixi in §. Alphenus. Accursius.
l ¶ Tibi. § agenti interdicto, ne uis fiat tibi.
m ¶ Caueris. § per officium solum, non ex edicto: vt suprà eodẽ, prætor. §. hoc edictũ. & facit infrà, de incen. l. ratis, & suprà ad exhiben. l. Celsius. §. sed si ratis. & argum. infrà tit. j. quanquam. §. j.
n ¶ Quæritum est. § Suprà dictum est quòd si ille à quo petitur cautio, sit dominus: tenetur promittere. si non sit dominus, satisdare. Circa prædicta formatur talis quæstio: si solùm &c.
o ¶ Dominum. § scilicet soli,
p ¶ De soli & ædificij vitio. § simul. sed & de singulis per se tenetur, nisi in casibus infra eodem fluminum. §. fina. & §. vicinum. & §. sequent. Azo. & facit l. fluminum. in principio. & l. si finita. §. notandum.
q ¶ De utroque. § si nomine domini absentis, à quo petitur cautio, uelit cauere. si uerò à superficiario peteretur quòd suo nomine conueniretur, repromitteret: vt infrà eod. qui bona. §. j. Azo. & l. damni infecti. § utrum. quæ sunt contra. vel solue secundum R. vt dicam in dicta l. qui bona. §. j. Azo.
r ¶ Vicinum. § qui postulat sibi caueri.
s ¶ Mittendum esse. § ex primo decreto: ex secundo uerò non iubetur possidere ex contumacia superficiarij, sicut nec ex fructuarij, uel creditoris contumacia, uel emphyteutæ: sed suo iure carebit: ut infrà eodem. si finita. §. item quæritur. & §. si de uectigalibus. & infrà proximo §.

¶ Et ratio est quia superficiarius dicit naturaliter possidere. Ita not. gl. in l. ij. uers. non ambigitur. C. de rei uendic. Bart. in l. si duo. §. cæterũ. ff. uti possid. & Spe. in tit. de loca. §. vj. uers. 46.

fundo tuo cruſta lapſa ſit in meum fundum, eamque petas, dandum in te iudicium [a] de damno infecto [b], idq; Labeo probat. nam arbitrio iudicis, apud quem res prolapſæ petentur [c], damnum, quod antè ſenſi [d], non contineri [e]: nec aliter dandam actionem [f], quàm vt omnia [g] tollantur, quæ ſint prolapſa. Ita demum aũt cruſtam vendicari poſſe, idem Alphenus ait, ſi non coaluerit, nec vnitatem cum terra mea fecerit. * Nec arbor poteſt vendicari [h] à te, * quæ tranſlata in agrum meum, cum terra mea coaluerit. Sed nec ego potero tecum agere, ius tibi non eſſe ita cruſtam habere, ſi iam cum terra mea coaluerit, quia mea facta eſt.

¶ Neratius autem [i] ſcribit [k], Si ratis in agrum meum vi fluminis delata ſit, non aliter tibi [l] tollendi poteſtatem faciendam, quàm ſi de prætorio quoque damno mihi caueris [m].

¶ *Superficiarius tenetur ſatisdare, dominus verò promittere. Bart.*

¶ Quæſitum eſt [n], ſi ſolum alterius ſit, & ſuperficies alterius, ſuperficiarius vtrum repromittere dãni infecti, an ſatisdare debeat? Et Iulianus ſcribit, quoties ſuperficiaria inſula vitioſa eſt, dũm [o] eius abũdat & ꝺ ſoli & ꝺ e ædificijs vitio [p] repromittere: aut eum, ad quẽ ſuperficies pertinet, de vtroque [q] ſatisdare [†]. Quòd ſi vterq; ceſſet, vicinũ [r] in poſſeſſionem mittendum eſſe [s].

¶ *Proprietarius tenetur repromittere tantũm de toto damno, licet alius habeat vſum fructum: ſed uſufructuarius tenetur ſatisdare de toto damno tam pro iure ſuo, quàm pro iure proprietarij, & eius procuratorio nomine. P.*

r ¶ Celſus. § in iſto §. cùm l. ſeq. ponitur caſus ſimilis ſuperiori. Idẽ enim in fructuario dicit quod in ſuperficiario dixit: & ideo cõtraria ibi ſignata. j. eod. qui bona. §. j. & l. damni. §. utrum. ſigna hic eodem modo: & ſolue, ut modò dixi.

s ¶ Cauendum. § Titia non ſatisdante.

¶ Celſus [t] † rectè ſcribit, Si ædiũ tuarum vſusfructus Titiæ eſt, damni infecti † dominum repromittere, aut Titiam ſatisdare debere. Quòd ſi in poſſeſſionẽ miſſus fuerit is, cui damni infecti cauendũ [u] fuit, Titiam vti frui [x] prohibebit. Idem ait, eum quoq; fructuarium, qui nõ reficit [y], à domino vti frui prohibendum. Ergo [z] & ſi de dãno infecto non cauet, dominus q; compulſus eſt repromittere, prohiberi debet † [a] frui.

¶ *Primò ponit quid debeat fieri proprietario vel fructuario non cauenti. Secũdò, qualiter ſuccurritur proprietario cauenti contra vſufructuarium. Tertiò, qualiter vſufructuario contra proprietarium. Barto. Nam ſi proprietarius non repromittat, vel fructuarius non caueat, mittitur petens in poſſeſſionem. Item ſi uſufructuarius non caueat proprietario qui repromiſit, repellitur ab uſufructu. Item, ſi fructuarius aliquid præſtitit pro vitio rei, proprietarius tenetur ei conferre: aliàs res remanebit apud fructuarium iure dominij.*

¶ † Paulus. LEX X.

QVamuis alienus vſusfructus ſit, dominum † repromittere oportere Caſsius ait. Et niſi proprietarius in totum repromittat, vel fructuarius ſatisdet, mitti oportet [b] eum in poſſeſſionẽ, cui non † caueat. Sed niſi proprietario repromittẽti † fructuarius caueat, denegandam [c] ei fructus petitionem, Iulianus ſcribit. Sed † ſi fructuarius de ſoli vitio quid præſtiterit [d], ius dominij ad eum [e] transferri oportet [f].

¶ *Pignoratitius creditor cogitur ſatisdare: & etiam ei debet cauere de damno infecto. Et iuſſus poſſidere propter cautionem non præſtitam, potior eſt pignoratitio creditore, hoc dicit, cùm l. ſeq. Imo.*

¶ Vlpia. li. liij. ad edictum. LEX XI.

QVid de creditore dicemus, qui pignus accepit: vtrum

x ¶ Vti frui prohibebit. § j. l. proxi. & infrà eodem. ſi finita. §. item quæritur. & ſuprà de noxa. ſi ex duobus. §. ſi plures. & §. eodem, ſi proprietarius. Accurſius.
y ¶ Non reficit. § Cùm ad eum pertinet refectio: quia modica erat. nam ſi ad eum nõ pertineret, & dominus refeciſſet: non poſſet fructuarium prohibere uti: ut ff. de uſufruc. l. uſufructu legato. §. fin. & l. hactenus. & j. e. ſi finita. §. ſi quis damni. & C. de uſufructu eum.
z ¶ Ergo. § locus à pari. nam ſicut onus refectionis, ita & onus cautionis ad eum pertinet. Accurſius.
a ¶ Debet. § 1. poteſt. ſic j. an per alium cauſſa appel. l. ſi.

QVamuis. § CASVS. Titius habet proprietatem, Seius uſumfructum domus: ſi domus iſta minatur ruinam, & uicinus poſtulet ſibi caueri: ſi petat à proprietario, debet inſolidum cauere. Idem ſi petat à fructuario. Nam debet inſolidum ſatisdare: & niſi ſic fiat, mittetur uicinus in poſſeſſionem. Secundò dicit, pone, q; proprietarius promiſit de damno infecto: debet fructuarius cauere ei: & niſi faciat, debet ei denegari uſusfructus. Tertiò dicit, q; fructuarius ſatisfecit uicino: & cùm domus dediſſet damnum, emendauit fructuarius inſolidum, ſi proprietarius ei non conferat, debet fructuarius mitti in poſſeſſionẽ proprietatis: & ex decreto ſecundo erit dominus. Fr. Acc.

b ¶ Mitti oportet. § in totum utroque contumace exiſtente: ſed ſi altero, tunc in eius iure: ut not. ff. l. proxi. §. quæritur.
c ¶ Denegandam. § qui non laborat, non manducetur: ut ff. de noxa. l. ſi ex duobus. §. fin.
d ¶ Præſtiterit. § ex ſatisdatione præſtitus contentus.
e ¶ Ad eum. § ſcilicet fructuarium. Accurſius.
f ¶ Oportet. § ex ſecundo decreto: primum tamen præcedere oportet. & hoc ſi dominus ei non conferat: ut j. eodem. ſi proprietarius. Sed quomodo confert, cùm ſit finitus uſusfru. interitu rei: ut inſtitu. de uſufru. §. penultimo? Reſpon. non tota perijt uel ruit, ſed pars.

QVid de creditore. § CASVS. Si Titius habet domum ſibi obligatam, & illa domus minatur ruinam, & petat uicinus à Titio ſibi caueri de damno infecto: quæritur, an Titius debeat ſatisdare, & promittere abſque fideiuſſoribus? & non reſpondet: tu tñ reſpondeas, & dicas, quòd debet ſatisdare. Secundò dicit econtrà: pone quòd Titius petat à uicino qui habet dõmum ruinoſam, ſibi caueri, cum timeat damnum in domo quam habet pignori: nũquid audiatur? & certè Marcellus dixit, quòd non auditur: & ſi caueretur, inutiliter caueretur. Idem dicebat & in eo, qui emit domum à non domino, ut non ſit ei cauendum: attamen Vlpianus corrigit dicens, q; creditori

† Ceſtè.

† Ate.

† Vti frui.

† Aliàs Caius lib. 48.
† Promittere.

† alias non cauetur.
† Vſusfructuarius.

† Fructuarius de ſuo quid præſtiterit.

creditori eſt cauendum. Franc. Accurſius.

a ¶ Debebit. § huic quæſtioni non reſpondet hìc: ſed dic, quòd debet ſatisdare: ut j. eo. l. ſi finita. §. ſi qua. & §. ſeq. illud tamen intellige, ut not. ff. eo. l. hoc amplius. §. quæſitum.
b ¶ Latere. § aliàs genere: & aliàs latere.
c ¶ Ait Marcellus. § & malè.
d ¶ Cauendum. § id eſt dicendum.
e ¶ Committi ſtipulationem. § ait Marcellus, & malè.
f ¶ Creditori. § etiam re ſibi nõ tradita: quia ex nudo pacto habet ac. hyp. ut ff. de pac. l. ſi tibi. §. de pignore. & argu. j. de fur. l. ſi is qui, rem. in princi. ſed ſecus in emptore ante traditionem: argu. j. de fur. l. eum qui. in princ. ſed pòſt cauetur ei, ſecundum Azo. licet uideatur contra. j. eo. qui bona. §. ſed ei qui. ſed ibi expones.
g ¶ Per ſtipulationem. § ff. cum ſatisda. uel ſine, ex parte promittentis: ut diſtinguitur. ff. eodem, l. prætor. j. reſpon.

HIS. § CASVS. Si domus eſt Titio obligata, & illa domus minatur ruinam, & ego uicinus petij cauerì de damno infecto, & nemine uolẽte cauere miſſus ſum in poſſeſſionẽ ammodò ſum potior in poſſeſſione, quã Titius: & reddit rationem, ſi, id eſt quia poſſidere. Fran. Accur.

h ¶ His. § aliàs his: aliàs eis. caſus ablatiuus.
i ¶ Qui. § Iſta habet duplicem literam: aliàs eo qui pignori &c. & tunc eſt plana. aliàs his, & tunc eſt ablatiuus pluralis, & dic tunc acceperint, id eſt acceperunt.
k ¶ Acceperunt. § ex conuentione.
l ¶ Si poſsidere. § ſi, id eſt, quia. M.
m ¶ Permiſſum fuerit. § hoc uerum ſi aliquid poteſt creditori imputari: ut ff. de noxa. act. l. ſi noxale. in princ. & j. eo. ſi finita. §. ſi qua. & §. item quæritur: aliàs ſecus: ut j. eo. eorum. in princ. & ff. ſi ex noxa. cauaga. l. ij. §. ſi. ſecundum Azo. uel ſecundum H. licet nil poſsit imputari: tamen ipſe erit potior: ut C. ſi aduer. cre. l. j. & dices j. eod. cum poſtulaſſem. §. j. Azo.

ADDITIO. Quærit hìc Bart. de ueritate iſtarum duarum opinionum: & reſponde quòd, aut loqueris ante præſcriptionem completam: & tunc eſt uera opinio Azo. aut poſt præſcriptionem completam: & tunc opinio Hug. eſt uera.

QVi bona fide. § CASVS Titius emit domum à te non domino bona fide, hæc domus minatur ruinã: peto mihi ſatisdari à Titio: quæritur, an debet ſatisdare uel cauere? dicitur, q; Titius debet cauere abſque fideiuſſore: ſuo enim nomine tunc præſtat. ¶ Siue corporis. § Dicitur, q; ſi petat cautio damni infecti à dño domus ruinoſæ, debet cauere abſque fideiuſſore. idem ſi petatur ab eo, qui habet ſeruit. in illa domo. nam debet cauere abſque fideiuſſore, quia ſuo nomine facit. ¶ Cùm inter. § Inter domum ruinoſam, & meam erat domus Titij in medio: quæritur, quis debeat mihi cauere de damno infecto? & certè, tam dñs domus ruinoſæ quàm etiam Titius: & reddit rationem. ¶ Qui damni. § Si aliquis petit ſibi caueri de dãno infecto: debet prius iurare, q; non animo calumniandi petat. item licet uerba prætoris non dicant ſit inſpiciendum, an interſit ſua, an nõ: & cui cauendum ſit, cui non: tamen hoc totũ debet inſpicere iudex, coram quo petitur caueri. ¶ De illo. § Locaui tibi domum, illa minatur ruinam. quæritur, an debeam tibi cauere? Et dr, q; non: & reddit rationem. ¶ Si quis. § duo dicit. Primò ſi quis ædificauit domũ iuxta monumentũ, & illicitè: quia non dimiſit ſpatium inter domũ & monumentum lege cõprehenſum, nõ debet ſibi caueri de dãno infecto. Secundò dicit, ſi aliquis paſſus eſt iuxta domũ ſuam fieri monumentum non ſeruato ſpatio lege comprehenſo: & tandẽ poſtea petat ſibi caueri, non audiſ. Tertiò dicit, quidam habet monumentum: propè illud monumentum Titius habet domum, & licitè: domus minatur ruinam, nunquid cauendũ eſt domino monumenti? Dicitur q; ſic. ¶ Et ſuperficiarium. § Dicitur q; ſuperficiarius & fructuarius poſſunt ſtipulari de damno infecto. Secundò dicit, Titius emit domum à non domino, petit ſibi caueri de damno infecto: an audiatur, quæritur?

Pignoratitia.

Et dicitur, quòd ſic. ¶ Si quis opus. § Cùm ædificarem domum, nuntiaſti mihi nouum opus: tandem cùm timeres ne domus iſta caderet ſuprà tuam: petebas tibi caueri de damno infecto, an audiaris: quæritur. Et dicitur quòd ſic: & hoc probat per duo ſimilia.

¶ Si quis quia. § Titius habebat domum ruinoſam inxta meam: & quia non cauit mihi, miſſus ſum in poſſeſſionem. tandem cùm ipſe Titius haberet aliam domum ſanam iuxta iſtam, petijt à me ut ſibi cauerem de damno ifecto nomine iſtius domus ruinoſæ, in cuius poſſeſſ. miſſus eram: quæritur an debeam cauere. Et dicitur q; non, & reddit rationem.

¶ Si quis ſtipulatur. § Cùm uelles mihi promittere de damno infecto, iuraui me animo calumniandi nõ petere iſtam cautionẽ tandem diſtuliſti promittere: poſtea ex interuallo peto caueri: an iterum debeo iurare? & dicitur quòd ſic, & reddit rationem.

¶ Si alieno. § Si peto nomine alieno, puta Titij, mihi caueri de damno infecto, debeo iurare non calumniæ cauſſa poſtulaturum fuiſſe eum, cuius nomine peto: prædicta ſunt uera, quando ille, cuius nomine peto, debet iurare, ſi & ipſe poteret. ſi autem non: ut quia erat patronus, uel parens: tunc nec ego qui eius nomine poſtulo. ¶ Huic ſtipulationi. § In promiſsione quam quis facit de damno infecto, debet contineri dies certa, intra quam ſi damnum detur, debeat emendari: & ea dies debet ſtatui arbitrio iudicis, coram quo petitur caueri: & iudex debebit uidere, an iſſud opus quod minatur ruinam, ſit antiquum, & ſit magnum, ut ſic ſit credibile, quòd citò cadat: & ſic paucos dies faciat apponi, & ſi intra iſtos dies poſitos in ſtipulatione non ceciderit, poterit iudex de nouo iterum facere caueri. ſi autem ſtipulatio fuit facta ſine die: tunc ſi uoluntate partium hoc factũ eſt, ualet: & quandocunque domus cadet, tenebitur promiſſor. ſi uerò per errorem, tunc ualebit ſtipulatio uſque ad eam diem, intra quam ſolitum erat caueri. & hoc dicit hic §. cum l. ſequen. & princip. ſequ. Fran. Accurſius.

Ff dicitur, quòd ſic. ¶ Si quis opus. § Cùm ædificarem domum, nuntiaſti mihi nouum opus: tandem cùm timeres ne domus iſta caderet ſuprà tuam: petebas tibi caueri de damno infecto, an audiaris: quæritur. Et dicitur quòd ſic: & hoc probat per duo ſimilia.

¶ Si quis quia. § Titius habebat domum ruinoſam inxta meam: & quia non cauit mihi, miſſus ſum in poſſeſſionem. tandem cùm ipſe Titius haberet aliam domum ſanam iuxta iſtam, petijt à me ut ſibi cauerem de damno ifecto nomine iſtius domus ruinoſæ, in cuius poſſeſſ. miſſus eram: quæritur an debeam cauere. Et dicitur q; non, & reddit rationem.

¶ Si quis ſtipulatur. § Cùm uelles mihi promittere de damno infecto, iuraui me animo calumniandi nõ petere iſtam cautionẽ tandem diſtuliſti promittere: poſtea ex interuallo peto caueri: an iterum debeo iurare? & dicitur quòd ſic, & reddit rationem.

¶ Si alieno. § Si peto nomine alieno, puta Titij, mihi caueri de damno infecto, debeo iurare non calumniæ cauſſa poſtulaturum fuiſſe eum, cuius nomine peto: prædicta ſunt uera, quando ille, cuius nomine peto, debet iurare, ſi & ipſe poteret. ſi autem non: ut quia erat patronus, uel parens: tunc nec ego qui eius nomine poſtulo. ¶ Huic ſtipulationi. § In promiſsione quam quis facit de damno infecto, debet contineri dies certa, intra quam ſi damnum detur, debeat emendari: & ea dies debet ſtatui arbitrio iudicis, coram quo petitur caueri: & iudex debebit uidere, an iſſud opus quod minatur ruinam, ſit antiquum, & ſit magnum, ut ſic ſit credibile, quòd citò cadat: & ſic paucos dies faciat apponi, & ſi intra iſtos dies poſitos in ſtipulatione non ceciderit, poterit iudex de nouo iterum facere caueri. ſi autem ſtipulatio fuit facta ſine die: tunc ſi uoluntate partium hoc factũ eſt, ualet: & quandocunque domus cadet, tenebitur promiſſor. ſi uerò per errorem, tunc ualebit ſtipulatio uſque ad eam diem, intra quam ſolitum erat caueri. & hoc dicit hic §. cum l. ſequen. & princip. ſequ. Fran. Accurſius.

autem rationem, vt magis repromittat, quàm ſatisdet: ſuo enim nomine id facit.

¶ *Etiam habens ſeruitutem uel aliud ius in re, pro illo iure ſufficit, quòd repromittat. Paul. de Caſtro.*

¶ Siue corporis [o] dominus, ſiue is, qui ius habet, vtputà ſeruitutẽ, de damno infecto caueat, puto eũ repromittere debere, non ſatisdare [p]: quia ſuo nomine [q] id facit, non alieno.

¶ *Si præſens ſtatus rei tendit ad aliud, inſpicitur quod euenire poteſt. Bart. Vel clarius ſecundum Imo. Etiã dominus domus ruinoſæ cauere tenetur, ſi mediatibus ruinoſis poteſt domus ſua damnum inferre.*

¶ Cùm inter ædes meas [r] & tuas [s] ſint aliæ [t] ædes nõ uitioſæ, videdum eſt vtrum tu ſolus [u] mihi cauere [x] debeas: an verò & is, cuius ædes non uitioſæ ſunt: an ille ſolus, an ambo? Et magis eſt, ut ambo cauere debeant: quia fieri poteſt, vt ædes uitioſæ in ædes non uitioſas incidentes, dãnum mihi dent [y]: quãuis poſsit q; dicere [z],

n ¶ Videtur. § ut repromittat. eſt enim loco domini. ff. ut C. de furt. apud antiquos. ſed econtrà non ſic ut j. ea. l. §. & ſuperficiarium.
o ¶ Siue corporis. § id eſt ſoli.
p ¶ Non ſatisdare. § imò ſatisdat: ut ſuprà codẽ, l. hoc amplius. §. quæſitum. & §. Celſus. & l. quamuis. quæ ſunt contra. Sol. ſecundũ R. largiter refert ſeruitutem, uel ius rei an perſonæ quis habeat: ſicut & in oper. no. nun. nam fructuarius ſuo nomine non nuntiat: q; non negatur ei, qui prædij urbani ſeruitutem habet: ut ff. de oper. no. nun. l. j. §. fi. & l. in pronincia. §. pe. & l. de pupillo. §. ſextus. & ſic creditor ſatisdat: quia perſonalem ſeruitutem habet: & ideo ſatisfiat, ſecundum R. ut ff. eo. l. quid de creditore. & eſt ratio: quia reales, perpetuæ: perſonales, parum duraturæ: ut arg. j. eo damni. §. utrum. ſed ſolue ut dixi in l. hoc amplius. §. quæſitum.
q ¶ Suo nomine. § id eſt ad ſuam commoditatem. ſic j. quando appareſit. l. prima. §. in propria. poteſt tñ etiam is, qui ſuo commodo aliquid facit, dici facere alieno, id eſt propter alterius contractum, uel delictum: ut ſuprà de his qui not. infa. l. furti. §. ſi quis alieno. eõtra qui ſuo nomine facit, fingitur facere alieno: ut ff. de procura. non ſolùm. §. ſed interdum.
r ¶ Cùm inter ædes meas. § non uitioſas.
s ¶ Et tuas. § uitioſas.
t ¶ Aliæ. § cuiuſdam tertij,
u ¶ Solus. § aliquid ſuperfluit, niſi repetas: item uidendum, utrũ ille ſolus, cuius ædes mihi proximæ non uitioſæ ſunt, cauere debeat, an ipſe cum alio, ſecundum R.
x ¶ Cauere. § ſcilicet mihi.
y ¶ Dent. § f. mediæ: & ſic eſt ratio ad medias, & hoc reſpicit quamuis &c. uel dic, dent, ſ. uitioſæ per obliquum.
z ¶ Quamuis poſſet quis dicere. § quid ad rhombum? reſpon. iuriſcon. & ſi dormientes non intelligant, uigilantes tamen intelligent: quia ſibi proſpicere &c.

Concor. text. in cagrauis. extrà de reſtiſpo. & in l. qui ſcit. §. ff. de uſu. not. Bal. in l. fin. colu. j. uerſicu. ſed Bart. dicit q; etiã. C. de uſucapro dote.

Universidad de Deusto
Biblioteca

z ¶ Aliæ. ʒ eiusdem tertij.
a ¶ Aedes. ʒ scilicet incolumes.
e ¶ Conuenietur. ʒ dominus mediarum. q. d. quia culpa præcessit casum, ideo tenetur: ut ʒ. commo. si ut certo. §. sed interdum. aliàs nõ tenetur: ut ʃ. co. l. fluminum. §. hæc stipulatio. & ʒ. loca. sed de damno.

uel quia etiã suæ ædes uidetur dare damnum: quia propter sui debilitatem alias non potuerunt sustinere: quæ ratio secunda non placet. Sed in quo conuenitur quando fuit in culpa? Respon. ex cautione si eam præstiterat, uel ad eam præstãdam, si non est præstita: ut hic dicit. Vel secundũ alios, id est quia medius conuenitur per except. oppositam ab eo, cuius ædes fuere uitiosæ: quia non tenetur: ut ʒ. eo. euenit. & est simile conuenitur. ʒ. de pact. l. tale. uel à uicino conuenitur, id est ab eo, qui damnũ passus est, cùm eius damni causam præstat. quę duæ non placent. & facit ʒ. ad l. Aquil. l. idem iuris. §. mulionem. Sed argumen. contra. ʃ. ne quid in loco publi. l. ij. §. idem Labeo. & §. plane. & supra ad legem Aquil. si ex plagiarijs. §. in cliuo.

ADDITIO. Dic secundum Bartol. post Dy. q. ibi in illis, non deprehenditur culpa: quia noñ potuit prouidere: ideo denegatur actio. hic secus: ideo conceditur: ut not. in d. §. in cliuo.

d ¶ Qui damni. ʒ quicquid ab illo §. quæsitum, usque huc dictum est: dictum est ad expositionem illorum ũerborum, prætor ait damni infecti suo nomine promitti, alienoue satisdari: modò incipit exponere sequentem clausulam. Accursius.

e ¶ Prius. ʒ quàm uicinus cogatur cauere de damno infecto.

f ¶ Iurare debet. ʒ sic supra tit. j. de pupillo. §. qui opus. & ʒ. de edẽ. si quis. §. exigitur. & C. de iura. calum. l. j. & ʃ. de acti. & oblig. l. actionis uerbo. Accursius.

g ¶ Ergo. ʒ infert à genere in speciem.

h ¶ Et non inquiretur. ʒ f. uerbis prætoris inspectis: ut ʒ. eo. l. prætoris. in prin. prætoris tamen officium supplet, quod in eis minus plenè dictum est: ut subijcit, totum tamen hoc &c.

i ¶ Cæterùm. ʒ pro certè.

k ¶ Eorum. ʒ scilicet uicinorum.

l ¶ Vxoribus. ʒ quæ habent ibi res, in quibus possunt damnũ pati.

m ¶ Posit. ʒ id est debeat. sic ʒ. de mino. cum qui. §. fi. & econtrà de Let. pro põt, ponitur quandoq; ut ʒ. tit. j. l. non solùm. §. j. & dixi. ʒ. de offic. proconsul. l. obseruare. §. fi. & dic, quòd hic domus conducta minabatur ruinam. unde conductor timebat, damnũ, quia non poterat habitare: & in rebus quæ intus erant: ut ʃ. eo. tit. inquilino. Si autẽ in alijs ædibus suis uicinis timeat conductor, cauetur ei: ut ʃ. eo. damni. §. ei cuius. in fi. §. ité si timeat ab alia domo locatoris, in domũ cõductam ruinam minaturam, nunquid cauetur? fortè sic: arg. ʒ. proxi. §. sed contra dicas: ut ʒ. eo. inquilino. & l. seq. à uicinis autem constat in quilino cauerì: ut ʒ. proxi. & ʃ. eo. si filius.

n ¶ Inciderunt. ʒ postquam conduxerunt.

o ¶ Ex conducto. ʒ ut liceat migrare remissa pensione pro rata: ut infrà eo. inquilino. & l. sequen. & ʒ. locati. l. habitatores. §. fi. & l. seq. uel ad hoc ut reficiat. ʒ. loca. & cõduc. l. ex conducto. & no. hic in subsidium hanc cautionẽ interponi: ut hic, & ʃ. e. damni. § . ei qui in conducto. & l. si ædibus. in fi. sic & in ope. no. nunt. ut ʒ tit. j. l. in prouinciali. §. planè. Sed arg. contra. ʃ. e. l. §. fi quis opus. sed ibi solues: uel solues ut in d. l. inquilino. ʃ. e. & facit ad totum ʃ. ut in posses. leg. si is à quo. §. fin. & l. sequen. Accursius.

Damni infecti cautio in subsidium interponitur.

p ¶ Aedificauerit. ʒ domum puta: & dic illicitè, non seruando spatium lege comprehensum: ut supra, finium regundorum. l. fina. & C. de ædi. priui. l. mœniana. Alij dicunt quòd iuxta alterius domum fiebat sepulchrum. & dicunt, si quis iuxta scilicet ædificium alterius &c. & sic non cauebitur domino monumenti. Sed secundum primum, dominus monumenti nõ cauet. sed prima placet.

Iste. §. habet unũ casum, quomodo ei qui sui culpa damnum timet, hæc cautio nõ præstatur. Bar. Et hoc dicit: Cui imputari potest culpa ædificy iam constructi, non præstatur cautio damni infecti. Imo.

¶ Si quis iuxta monumentum † ędificauerit P, uel iuxta ędificium suum monumentũ fieri passus sit, de damno infecto ei posteà cauendum non erit q: quia rem illicitã admisit r. aliàs autẽ, si monumento ædificium noceat, in quo nihil sit, quod imputari possit ei, ad quẽ ius monumenti pertinet, cauẽdum est ei, ad quem ius monumenti pertinet.

†Inędificauerit.

Superficiarius & usufructuarius possunt petere sibi caueri. sed bonæ fidei possessor etiam cum titulo non potest petere à domino, sed ab alio sic Paul.

¶ Et superficiarium s, & fructuarium, damni infecti stipulari utiliter hodie constat: sed ei, qui bona fide à nõ domino emit, damni infecti stipulationem nõ competere t, Marcellus ait u.

Hoc remedium non tollitur per aliud auxilium extraordinarium, uel etiam ordinarium quod competit ad diuersa. Bar.

¶ Si quis opus nouũ nũtiauerit, an nihilominus ei dãni infecti caueri debeat x, Iulianus tractat: & magis probat caueri oportere y, nã & ei z, qui egerit a, ius aduersario non esse altiùs tollere ædificiũ, cauerì debere. Item eũ b, aduersus quẽ iterdictũ, Quod vi aut clam, cõpetit c, cauere d dꝛe, Iulianus ait: a quia non est cautum, neque de uitio ædium, b neque de damno operis.

Bonæ fidei possessor cauet, & ei non cauetur.

Prætoris auxiliũ cũ alio competit. & Auxilium extraordinariũ per ordinẽ tollitẽ, bo. est tex. in l. in causę. in princ. ʃ. de min. qđ est uerum si per ordinarium est Iulianus

dominum, ut pote, cùm causam à domino non habeat: & ideo contra eum non defenditur sed contra alios sic: ut ʒ. de publi. l. penu. t. & fin. & l. j. sed secus in alijs, id est fructuario, & superficiario: ut supra. si fin. & l. j. sed secus in alijs, id est fructuario, & superficiario: ut supra. si ager uect. l. j. & l. sequen. & sic est soluta quæstio cur cauet bonæ fidei possessor: ut ʒ. eod. l. j. in prin. & non ei cauetur. Item potest respondẽri: quia quilibet possessor cauet: sed non cuilibet petenti cauetur: ut multis patet exemplis. ʒ. & ʃ.

v ¶ Marcellus ait. ʒ de rigore.

x ¶ Debeat. ʒ Ab eo cui opus nouum nuntiatum est. M. uidebatur enim cautio superflua, cùm nuntiationis superfit auxilium. R.

y ¶ Oportere. ʒ hoc autem probat à simili per duo argum. & hoc dicit, nam & ei, &c. Accursius.

z ¶ Nã & ei. ʒ scilicet caueri debet, subaudi, si non habes in text. de damno infecto.

a ¶ Qui egerit. ʒ f. confessoria. & ad aliud unũ, & ad aliud aliud datur auxilium. sed R. dixit, subaudi, pro opere demoliendo.

b ¶ Item eum. ʒ si habes item eum &c. bene est, aliàs subaudi.

c ¶ Competit. ʒ quia fecit opus sciens se prohibendum. nam de prohibitio dixit primo respon.

d ¶ Cauere. ʒ scilicet de damno infecto: & sic unum prætoris auxilium cum alio competit: sicut unum extraordinarium non excludit aliud extraordinarium: ut patet in pecore incluso, ubi datur utilis Aquil. ut C. ad l. Aquil. de pecoribus. & in factum: ut ʒ. ad l. Aquil. Aquil. ut C. ad l. Aquil. de pecoribus. & in factum: ut ʒ. ad l. Aquil. quemadmodum. §. magistratus. sed ordinarium uel ciuile tollit extra ordinarium: 1 ut supra, eod. §. de illo. quæ est contra. & supra de mino. in causæ. sed R. dixit hic caueri de destruendo opere. his uerbis non exigitur hæc cautio ne altius ædificetur: quia timeatur ruina, ædium altius sublatarum: uel quia prohibitor loci dominium suum in quo ædificatur afferat. Sed ista exigitur cautio, ut opus quod factũ erit, restituatur, ut sic luminum seu prospectus seruitus ab ipsis domibus altius ædificatis debita non impediatur. sed prima expositio plus tior est. Accursius.

Iulianus ait: a quia non est cautum, neque de uitio ædium, b neque de damno operis.

Ei contra quem est facta missio in possessionem, tanquam contra non cauentem, hæc cautio ipsarum ædium nomine non præstatur. Bart.

¶ Si quis, quia sibi non cauebatur, in possessionẽ ędium c missus fuerit, deinde is, cuius ædes d fuerunt, cũ præter eas, e alias ædes f haberet, desideret ab eo, qui in possessionẽ missus est, ut sibi damni infecti harum ædium g nomine, quarum in possessionem missus est, caueret, an sit audiendus, uideamus. Et Iulianus scribit, h is qui uitiosis ædibus cesserit, si integras retinuerit, nunquid improbè i ab eo, qui uitiosas ædes cępe rit possidere, cautionem exegerit, cùm ideo possessionem amiserit, quia ipse damni infecti satis non dederit? Et sanè parum probè postulat ab eo caueri sibi earũ ædium nomine, quarum ipse k cauere supersederit. quæ sententia uera est.

Qui petit sibi caueri, debet iterum iurare de calumnia: licet primũ iuranit in alia instantia, quæ apparet finita. Barto.

¶ Si quis stipulaturus l iurauerit, m nec fuerit stipulatus, an posteà ei stipulari uolenti iurandũ n sit, uideamus. Et puto, iterum iurandum: quia possit fieri, ut uel tunc uel modò o calumnietur.

a ¶ Iulianus ait. ʒ quærendo & soluendo.

b ¶ De uitio ædium. ʒ q. d. licet habeat interdictũ de ope. no. nunc. uel quod ui aut clam, uel confessoriam, non tamen est cautum de dãno: quia illa auxilia ad demoliendum competunt, uel ut patiatur seruitute uti. hæc autem cautio ad damnum sarciendum, si opus factum à uicino uitio totarum ædium, uel etiã uitio operis cadat in domum meam. & per hoc apparet quòd superior. §. de illo. non est contra. quia ibi satis uicino est, cautum de damno per actionem ex conducto: sed hic per alia auxilia non est ei cautum: & ideo ad hanc cautionem decurritur: licet & aliter modò notaui. Sed R. hic exponit. i. neque ædiũ uicini, neque ædium domini nomine: sed potius seruitutis causa, quam ædes debent? postulatur hic cautio. & concordat ad duo prima dicta infrà, de reg. iur. l. non solet deterior.

c ¶ In possessionem ædium. ʒ ex primo, uel ex secundo decreto, licet secus esset aduersus extraneum: ut ʃ. eod. fi finita. §. q si iam prior.

d ¶ Aedes. ʒ uitiosas. M.

e ¶ Præter eas. ʒ aliàs præter eas. aliàs præterea.

f ¶ Aliàs ædes. ʒ non uitiosas. Accur.

g ¶ Aedium. ʒ uitiosarum.

h ¶ Scribit. ʒ f. quærẽdo & soluendo. Azo.

i ¶ Improbè. ʒ aliàs improbe. & aliàs impunè. & improbè id est malè.

k ¶ Quarum ipse. ʒ f. aliarum potest: ut inf. e. l. damni infecti. §. fi uicinas. quæ est contra: & est ratio: quia in eo in quo deliquit, puniri debet: ut ʒ. de his qui. ut indig. l. rescriptum. & ʒ. pro soc. l. actione. §. diximus. & sic potest intelligi. ʒ. de compen. l. fi ambo. §. in stip. & est sic ʃ. ne quid in loco publi. fiat. l. ij. §. idem ait.

l ¶ Si quis stipulaturus. ʒ de damno infecto. Accursius.

m ¶ Iurauerit. ʒ de calumnia: ut ʒ. e. l. qui damni. Accursius.

n ¶ Iurandum. ʒ iterum: quia, &c. secus ergo in sacramento, quod est de re, siue de ueritate: quia sacramentum, quod semel est uerum, semper erit uerum: unde non iuratur plus, ut supra de iureiur. l. nam posteà. §. j. Item not. hic argu. q in causa appella. sit de calum. iurandum, contra Py. ut plenè dixi. C. de iuramen. calum. l. ij. §. q si actor. Item q hic dicit pluries iurari, &c. corrigitur per auth. C. de iura. calum. in isto. uel hic est speciale.

ADDITIO. Ista glo. non bene dicit secundum Bart. quantum ad istum. §. quia ibi loquitur in iuramẽto, quod præstatur uniuersaliter, & de futuro: hic de iuramento præstito de præsenti. Vel aliter ideo hic iterũ iuratur, quia instantia est finita. Sed si eadem esset instantia: tunc iterum nõ esset iurandum: nisi aliquid appareret iudici quod mutationẽ animi faceret præsumere: quia hic tãtùm de præsenti iuratur, & magis ad probationem, quàm ad ordinem iudicij: ut per eundem Bar. ʃ. §. proxi.

o ¶ Vel modò. ʒ sic ergo. no. propositũ hominis mutari: ut qui heri fuit bonus, hodie sit malus. Sed ar. cõtra. ʒ. de trãs. cùm hi. §. in pſona.

ADDITIO. Dic secundum Bart. q bene præsumitur in futurũ: ut ibi: tamen potest mutari: ut hic. & ideo iuratur, maximè cùm tale iuramentum modicum lædat partem iurantem.

p ¶ Si alieno. ʒ id est procuratorio.

q ¶ Postulem. ʒ ut superficiarius.

r ¶ Debeo. ʒ Primo obstat. C. de iura. calũ. l. ij. §. fi autem abfuerit. & auth. principales. ubi dicitur, principales, nõ procuratores iurare debent. Sol. dicunt quidam hoc in tutoribus, & curatoribus, & similibus legitimis administratoribus loqui: quod non placet: quia illi ad suam æstimationem referunt iusiurandum: ut C. de iuram. calum. l. ij.

plenius cõsultum, secus si non ita plenè p utrunque. itano. Bar. in l. Emilius. in j. co lu. uer. alia lectura est ʒ. de mino. plenius in l. in prouinciali. ʒ. de ope. no. nũtia. per eundem & contra diuersos: ut not. Barto. in l. si minoris. habet locũ §. de admi. tuto.

¶Qui alieno nomine petit caueri, debet iurare de calumnia, nisi is cuius nomine petit, iurare non deberet Barto.

¶ Si alieno P † nomine caueri mihi dãni infecti postulẽ, q iurare debeo r non calumniæ causa id eum, cuius nomine cautum postulo, fuisse postulaturũ. Sed si eius nomine postulem, qui si ipse postularet, iurare non compelleretur. (ueluti patronus, uel parẽs s dicendum est, locum iureiurando non esse. Etenim de quo ille non iuraret, nec qui uice t eius postulat, in hac stipulatione debet iurare. u

In hac stipulatione debet dies inseri causa cognita. b. d. cum l. seq. Barto.

¶ Huic stipulationi debet x dies esse insertus, intra quẽ si quid damni contigerit, cautio locum habet. neque enim in infinitum obligatus esse debet stipulatione. Ipse igitur prætor diem dabit stipulationi, y æstimatione habita ex causa, z & ex qualitate eius damni, quod contingere speratur.

¶ Paulus lib. xlviij. LEX XIIII.

IN causæ cognitione etiã longinquitas a † soli, & operis magnitudo spectanda est.

¶ Die finita iterũ stipulatio interponetur: & si dies omittatur ex certa scientia, perpetuò committetur: si per errorem, consuetudo inspicietur. Bartol.

¶ Vlpia. lib. liij. LEX XV.

SI finita sit dies. *

§. quod obseruari oportet & si tutores. sed hoc ad domini æstimationem refertur, cuius nomine iuratur: ut hic subijcit. Alij dicunt q de p procuratore in rem suam dicit: quod non placet eadem ratione. Alij q hic satisfecit. Tu dic hic esse speciale, ut simplex procurator iuret secundum Ioan. & Py. ç sia non sit in forma iudicij, & in speciali casu est hoc. Vel dic, quòd hæc corrigitur per illas. Secundò obstat §. rerum amotarum. l. Marcellus. §. j. ubi dicitur unum pro alio iurare non compelli. Sed nec hic compellitur. præterea de iuramento alio ibi dicit, scilicet de ueritate. Tertio obstat §. de in litem iuran. l. uideamus. Sed ibi de alio iuramento. præterea (ut dixi) nec hic corrigitur, sed aliter non admittitur eius petitio. Accursius.

s ¶ Vel parens. ʒ His enim remittitur: ut supra. de iureiur. l. iusiurandum. & ad pecunias. §. qui iusiurandũ. & qui satisfda. cogan. l. de die. § iubetur.

t ¶ Qui uice. ʒ no. hic beneficia personalia transire ad defensores, uel procuratores. Accursius.

u ¶ Debet iurare. ʒ ut supra, de obse. l. honori. & ʒ. de proc. l. minor. §ij. & argu. ʃ. de rei ind. si cum procuratore. Sed contra. ʒ. de obse. licet. § . fi. ubi interuentoribus non habetur honor. sed illud uerum est, cùm ex suo dolo conuenitur: secus si de dolo patroni, uel calum. ut hic. Item contra §. de in ius uoc. sed si hac. ʒ. fin. ubi sine uenia conueniatur tutor patroni. Sed ibi ex suo facto non patronj agebatur. uel illud erat statutum odio liberti: scilicet ut non nocet in ius sine uenia patronum: hoc fauore patroni. unde primum restringitur, secundum ampliatur: ut ʒ. de lib. & posthu. cùm quidam.

x ¶ Debet. qui cauet. & sic not. uitandam infinitatem: ut supra. de legatis. ij. fideicom. §. si quis decem. & solut. matri. l. fi morã. Sed argu. contra ʒ. de in litem iur. l. uideamus. §. iurare. & ʃ. de fideiuss. l. si ita,

ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd ibi uerba disponentium fuerunt apta ad infinitatem: hic non.

y ¶ Stipulationi. ʒ in superioribus dictum est, quòd suo nomine quis promittere, alieno satisdare debet. & quod nõ cal. &c. sic igitur quia in hac stipulatione dies apponitur: uideamus quomodo latior uel breuior, &c.

z ¶ Ex causſa. ʒ qui minor: & ideo sibi canendum in latiorem uel remotiorem diem: si maior, in leuiorem: ut argu. ʒ. de transac. l. cum hi. §. modus.

a IN causſæ. Longinquitas. ʒ id est antiquitas soli maxima, & operis magnitudo: ut quia uetustissimũ est ædificium: quare cito ruina speratur. ADDITIO. * Aliàs legit longinquitas loci in rextu.

I finita. ʒ Cassis in hoc principio continuatur casui præcedenti.

¶ Deinde. ʒ prætor dixit, si opus fiat in flumine publico, uel ripa eius, & timeant uicini ex eo opere damnum debet satisfdari de dãno, si contingat intra decem annos. Secundò loquitur Vlpianus, & dicit. ideo hic exigitur stipulatio, & certum tẽpus adijcitur: quia opus fiebat in publico. ¶ Cùm autem. ʒ Hic est §. & non ibi: notandum &c. & tunc sic pone casum. Si opus fiat in publico, & timeatur: non est satisfandum de uitio loci: secus si in priuato opus fiat, nam tunc cauendum est, de loci uitio, & operis. Alij nõ habent. §. hic, sed ibi notandum, & tunc sic pone casum. Si opus fiat in priuato, satisdãdum est. secundus non mutatur.

¶ Si quid igitur. ʒ Apparet ex uerbis prætoris, si damnum contingat intra decem annos ex opere quod fit in publico, quòd uult quòd promittatur emendari. ¶ Si quid in uia publica. ʒ Si aliquis ædifi-

* Bal. hic dicit istum text. fin. ad hoc quòd procurator debet iurare de calũ. in persona domini, nisi essemus in casibus in quibus proceditur de bono & æquo. Adde quod uoluit Inno. iu ca. fi. extra de iure iur. & Bal. in sua marga. in uerbo, procu. Bolog. Tu adde gl. in c. in pertractandis. extra de iura. calumn. & c. a. e. tit. li. 6. & Ioan. And. in ca. ut circa. in fi. de elect. & gloss. & Arch. in c. mentuentes. 15. q6. 4. & Rotã dec. xxxix. inci. quidam & qñ procurator inno Beneficia personalia ad defensores transeunt. Infinitas uitanda est

† Als loci.

*De intellectu huius legis i principio vide Mar. Soci. in Repe. l. ita stipulatus. nu. 85. & 88. & ver. oblig.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ædificet,uel aliquod opus faciat in ulã publica, & timeã ex eo opere damnũ:satisdandum est. ¶ De cæteris locis.§ Apparet ex uerbis prætoris quod tñ loquitur de opere,quod fit in flumine & ripa, quid autem si in alio loco publico? nil dicitur: tamen dicendum est ex generali edicto,q̃ sic satisdandum quasi in loco alieno ædificet. Secũdò dicit,si locus publicus reficiatur uoluntate potestatis uel præsidis: non est cauendum de damno infecto.

† Adiectio fit.

¶ Si quid.§ Si opus fiat in priuato, cauendum est de uitio soli, & operis. hoc dicit usque ad §. ex hoc edicto.Franc.

† Quãdocunque.

† Alioquin.

a ¶ Statuta.§ à iudice,uel stipulantibus.

b ¶ Iterũ.§ id est quoties opus erit. §. ẽ. de edend. l. ueluti. §. hæc nox.& §. de præto. stipul.l. prætoriæ stipulationes sæpius.

c ¶ Conditione.§ id est adiectione diei ex certa scientia.

d ¶ Conuentione.§ scilicet partium fuerit interposita stipulatio sine die.

† Eo.

e ¶ Quandoque.§ id est quandocunque R. scilicet quandocunque damnum fuerit datum.

† Satisdari.

f ¶ Per errorem. scilicet facta fuit stipulatio sine diei adiectione.

† Alieno fit.

g ¶ Solet.§ id est debet. Azo. uel dic propriè, scilicet secundum consuetudinẽ regionis.

h ¶ Vt liberetur.§ promissor scilicet: cum futurum timeri non expediat, cæterum si timeatur, quare peteret liberari eum: cùm si esset liberatus, oporteret eum denuo promittere? Sed quod dicit ad consuetudinem recurrendum,uidetur secus: quia lex statuit de x.ann. ut §. de ripa mu.sed dic ut ibi. Item uidetur secundò q̃ non ad consuetudinem, sed ad arbitrium stipulantis: ut §. qui satisd.cog.l.de die, in princ.sed ibi discordia,quæ erat tempore interpositæ stipulationis: ut ibi plenè dixi.Item tertiò uidetur q̃ nulla sit: ut §. de uerb.oblig.ita stipulatus,in princ.Solu.ut ibi,Item quærò uidetur, q̃ partium consensus nihil possit hic facere, cùm sit prætoria:ut §. de præto.stipu.l.j.§. fi.& §. de uerb.oblig.l. in conuentionalibus. Sed dic q̃ lex,uel prætor non statuit hic diem: unde partes uel iudex possunt statuere: ut §.eo.l.qui bona.§.fin. & facit §. si quis cautionem,l.sed & si quis.§. fi.& supra eo.l.prætor.in princ.

i ¶ Deinde ait prætor.§ ut &§.e.l.prætor.§. de eo opere.

k ¶ De opere.§ i.damno,quod ex opere fit:ut in uer. & quod ait.

l ¶ Hic exigitur.§ nunc incipit Vlpianus.

m ¶ In publico.§ nam si in alieno priuato fiat,non satisdatur.& hoc subijcit, cùm autem &c. Accursius.

n ¶ Fit.§ & sic ripa est locus publicus. Sed contra instit. de rerum diui.§. riparum. in fine.§. sed hic quo ad usum.

o ¶ In aliena.§ id est in publico:& dic,cùm prætor hoc cõcedit: & secundum hoc dic hanc satisdationem,scilicet in x.ann. & sm hoc est §. cùm autem.& non ibi, notandum secundum Io. Alij,ut Azo,nó habent hic §. cùm autem, sed ibi, notandum &c, & tunc expone in aliena re, id est in priuato alicuius. & quod subijcit satisdationem, supple uel repromissionem qũ suo nomine: ut §.eo.l.prætor. Item quod subijcit,iniungit,scilicet prætor.non autem diffinit tempus:ut hic, & §.l.qui bona.§ fi.tertij,nec hic, nec ibi habent §. Accursius.

p ¶ Notandum.§ hic assignat secundam differentiam inter locum priuatum & publicum. Azo.

q ¶ De loci.§ ut §.e.§ fi.Azo.No.q̃ dictio de, denotat remotã ratio

a Habes si milè glo.in l.j.§.emancipatus. & ibi Bart.de

r ¶ De operis.§ scilicet uitio.

s ¶ Vitio.§ ut infra eo.l.fluminum.§.fi.Azo.

t ¶ Satisdare.§ quia alio modo in solo sibi cõsulit:ut §.eo.l.fluminũ, §.cæterum si ex.& §.quid ergo.Azo. & facit infrà de ripa mu.l.j.

u ¶ Fiat.§ Dicunt quidam principe uel senatu permittente: ut §.ne quid in loco pu.l.ij.§.si quis à prin.& de fluminib.l.quò minus. Si autem illicitè cùm habeat locum interdictũ ne quid fiat in loco uel uia publica:& q̃ si fiat, tollatur: non habebit locum hæc cautio de damno infecto,cùm aliud supersit auxilium:ut arg.§.e.tit.l. qui bona.§.de illo. sed hoc nó placet. unde dic q̃ illicitè fecerit, i.non fecit authoritate principis, uel senatus: aliàs non habet locum hæc cautio: ut §.eo.l.§.si publicus.nec obstat dictus §. de illo. quia ad aliud dantur interdicta, scilicet ut opera destruantur: ad aliud hæc cautio: ut di ximus §.eo.l. qui bona.§.si quis opus.

x ¶ In alieno.§ id est in publico: ut dixi in §.deinde.§.e.l. Item no. q̃ meliorem rationem assignaret si diceret: quia ius in eo non habet: posset enim esse aliena, & tamen non teneretur ad satisdationẽ, si ius in ea habeat: ut §.eo.l.qui bona.§.j.

y ¶ Determinabit.§ ut quia fit in uia, secus in flumine uel ripa: q̃ tunc in x.ann.& minus stat in futuro, quam si diceret in præterito,ut quidam habent. nam prætor non dixit: unde ſtor uiuus statuet: ut arg.§.de iure delibe. l.j.§. fi. Sed si in præterito, tũc diceres x.ann. ad similitudinem aliorum publicorum: ut §. eo. §. deinde. & facit §. eo.l.qui uias.Accur.

z ¶ Facit.§ Habuimus supra unam differentiam inter eos quod fit in publico, & id quod fit in priuato: quia non satisdatur in decem, an cum pro eo quod fit in publico, satisdetur in x.ann. modò ponitur alia: quia si fit in priuato, de soli & de operis uitio satisdatur pro eo quod fit in publico, de opere tm.

a ¶ Cautio.§ impropriè: ut C.de uerb.signifi. l. sancimus. ponitur enim hic pro satisdatione: ut supra proxi.§. Azo.

b ¶ De cæteris.§ præter flumen, & ripam fluminis.

c ¶ Cauetur.§ in edicto.

d ¶ Ex generali.§ quicquid pertinet ad speciales clausulas, & expressas,f.flumen & ripam fluminis: ut infra de uerb. oblig.l.doli. Azo. & facit infra titu.j.l.apud Trebatium.§. pe.

e ¶ Sermone.§ f.uerbis edicti:ut supra e.l.prætor.ibi, alienave.

f ¶ Publicè.§ i.sine uicinorum damno,secundum R. uel, i. publica authoritate principis,uel senatus. uel,i.per præceptum præsidis.

g ¶ Cauendum.§ potest tamen dici,& debet, q̃ princeps sit adeundus pro utroque opere: uel præses, si in prouincia fiat: ut infra eod. l.fluminum. §. quid ergo.

h ¶ Si quid.§ ex eo quod dicit loci uel operis,dicunt quidam quod loquitur quando in priuato fit: aliàs non cauetur pro solo: ut supra eod.l. § notandum. & secundum hoc dices legem dandam, id est cautionem interponendam. Vel dic secundò quòd quando concedebatur alicui in publico facere, debet concedens prædicere,ut sic faciat, ne uicinis noceat: & ita talem legem,id est præceptum dare: ut hic, & infra eod.l.qui uias.argu.infra ne quid in loco publi.l.ij.§.meritò. aliquin solitæ actiones locum habebunt contra magistratus: ut arg. supra ad legem Aquil.l. quemadmodum. §. magistratus.& secundum hoc dic loci uel operis, id est operis quod fit in loco publ. & hoc placet: & bene concordat cum proxi. rñ. Alij dicunt poni exempla per l.C.de ædific.priua. si cui.

¶ Ex hoc edicto, si non cauea- CASVS. Si aliquis habens domum ruinosam non caueat uicino petenti, mittitur uicinus in possessionem domus ruinosæ in totum, & non pro parte: etiam si sola pars sit ruinosa. & hoc etiam dixit Sabinus. Secũ.dò dicit: pone, q̃ quædam domus est longa & ampla,& pars domus minatur ruinam: an mittitè uicinus in possessionem tãtum partis? Et certè dicitur, si adeò est longa,q̃ spatium

tium sit inter partem domus ruinosę,& aliam: tunc mittitur uicinus tantum in partem ruinosam. si uerò pars ruinosa est coniuncta parti non ruinosæ una contignatione, quod sæpissimè contingit in parua domo: tunc mittitur uicinus in totam. si autem non sunt connexæ, quod sæpius contingit in longa & ampla domo: tunc non nisi in partem. Vltimo dicit pone, quod habeo insulam, id est paruam domum iuxta domum meam magnam. insula minatur ruinam: & non caueo, certè mittitur uicinus in possessionem insulæ: non autem magnæ domus. hoc dicit usque ad §. si plures. Franc.Accur.

a ¶ Ruinosa.§ & hoc indubitatum est.

b ¶ In totas.§ secus in rustico prædio: ut supra eodem, l.dies. §. eius rei. & infrà eodem, cùm emptor.§. si agri,

c ¶ Alioquin.§ id est si non mitteretur in totas.

d ¶ Eius rei.§ id est, superficiei.

e ¶ Non possit.§ sine solo. Azo. ut infrà de actio.& oblig. obligationum ferè. §. placet.in fin.§.

f ¶ Domus diuisa.§ non eo animo, ut ex una fierent duæ,pariete in medio ædificato:quia tunc non una, sed plures domus dicerentur:vt §. communia prędio.l.si quis duas.§. j.in fi.licet quidam hoc casu,f.quando non fiunt duæ per diuisionem, dicant contrà,scilicet quòd in totam fit missio.

g ¶ Et si tam.§ hic subaudi:& respon.si tam.

h ¶ Spatia.§ scilicet magna.Ioan.

i ¶ Partem.§ quæ uitiosa est.

k ¶ Iuncta.aliàs unita: & aliàs iuncta: & aliàs mista.tũc enim pars non uitiosa est mista uitiosæ. Vnde uitium ab ea contrahere uidetur: & ideo cauetur pro ea. sic & aliàs modicum fermenti:&c.& aliàs cũ sancto sanctus eris,&c. Item facit ad hoc quod dicitur de contagione pecoris.§. de actio.emp.Iulianus.in princ.

l ¶ Contextu.§ i. parua domus:ut dixit Sabi.

m Itaque.§ quia connexitas contignationis facit,ut caueatur etiam pro non ruinosa propter ruinosam.itaq; ubi cessat cõtignatio (quod frequenter accidit in ampla domo) ergo cessat cautio pro parte nó ruinosa.

n ¶ Domibus.§ scilicet unitis.q.d.non solùm superiore casu quando est partita.

o ¶ Modica.§ scilicet cum una contignatione totæ ædes non continentur.

p ¶ Amplissimæ.§ q.d.esset absurdum,prouideat ergo iudex: ut §. eo.l.cùm emptor.§. si agri.

a Insula quid dicatur, pulchrè Bu. §. locati.l.sed illud addes.§.fi inquilinus.

q ¶ Insula.§ i.parua domus.

r ¶ Totius domus.§ ut dicit Sabi.

s ¶ Insulæ.§ id est domui adiacentis.

¶ Si plures sint.§ CASVS. Vicini postulabant caueri à Titio qui habebat domum ruinosam: fi eis nõ caueat, omnes uicini æqualiter mittuntur in possessionem. Secundò dicit: Pone quòd unus de uicinis est primus missus in possessionem: certè aliis postea petentibus mitti non præiudicat: nam non spectatur ordo iste. nam omnes dicentur æqualiter possidere. Tertiò dicit: pone, quòd unus de uicinis missus est in possessionem ex secundo decreto: tunc si postulent alij uicini caueri, tunc missus ex secundo decreto debet cauere eis: & si non cauet,uicini alij incipient possidere.h.d. usque ad §.Iulianus. Fran.Accursius.

t ¶ Solent.§ scilicet simul: si non habes in textu: ut §.eodem.prætoris.§. j. in fin.

Decretum primũ qd sit.

u ¶ Prius.§ Quæritur quid dicatur primum decretum:quid secundum: qualiter perueniatur ad primum: qualiter ad secundum: quis sit effectus primi: quis secundi? Et dicitur primum decretum, primus iussus iudicis, siue prima missio in possessionem. Secundum,est secundus iussus, siue secunda missio iudice iubente. simile potest uideri suprà,de uulg.& pu. sub.l.j. & licet aliàs primum dicat respectu secundi:ut §.de reb.dub.l.qui duos.non tñ hic ita:quia aliqñ primum decretum interponitur,nõ secundum:ut §.dicam.Ad primũ peruenitur sic.Citatur aliquis peremptorie,nõ uenit,nec mittit: tunc mittet aduersarius in poss.bon.licet aliter olim,aliter hodie & fit hæc missio,ut ille affectus tædio ueniat responsurus §.ex quib.cau. in pos.ea. l.cùm legati.& §.ut in possef.leg.l.is cui.in princi. Ad ẽm peruenitur ita:missiti me in pos.ex primo decreto.uellem mitti ex secũdo: iudex debet illum adhuc citare.C.de iud.auth.iubemus.Vel si nõ inuenitur domi suæ debet denũtiari uel uicino suo præconizari an aliquis uelit eũ defendere §. ex qui. cau.in pos.ea.hoc aũt. & si ueniat, restituat expensas & damna aduersario, & recipiat poss. Si nullo modo uenerit, interponitur secundum decretum: ut hic. Sed intra quod tẽpus? Respõ.secundum Py.post decem dies:ut §.de cõsti.pe.l. promissor Stichi. Alij dicunt q̃ post annum.sic C.de iu.do,impe.l.fi.Alij dicunt q̃ post quinquennium interponitur. C. de præscripti. xxx. uel xl. ann. si quis emptionis. Alij dicunt q̃ post biennũ:ut C.de iu.do. impe.l.fin. Alij dicunt q̃ post tẽpus quod datur iudicatis: quod est aliud hodie: aliud olim ut §.de iud. si debitori. & §.de re iud. debitoribus. Vel dic, quòd arbitrio iudicis committitur: ut §.de iure deli. l.j. Sed quo iure petiit interponi secundũ decretum? Dicunt quidam, actione in factũ: possit dici, iudicis officium. Decreti secundi interpositio quo iure petitur.

Decretum secundum.

¶ Secundum autem quid dicatur secundum decretum, & quis sit effectus secundi, dicemus infrà. Et ideo dicit Sabinus, quòd si uicinus ille qui missus est primus, non ostendat causam, propter quam non caueat, & ideo petat mitti in possessionem, non audiatur. Et ideo dicit

Universidad de Deusto

& intro.reis.§.si uerò quidam .Effectus primi decreti nihil aliud facit,quàm q̃ missum in poss. constituit detentatorem. ut ff. ex quib. cau.in poss.ea.l.cùm legati.vnde nec ille lucratur fructus:ut in l.Fulcinius.fallit in duob.casibus:ut s.de uen.in poss.mit.l.j. in fi. & l.seq. & s.ut in poss.leg.l.pe. & est fortè ibi sperjale : quia nec ibi interpo-

[1] Concor. tex. in c.fine possessione, extrà de ord. cog. in.li.vj. & utrum poss sessione in terrupat: hæc glo. ui detur facere pro dictis Bal. in l. consentaneum. col. viij. uersic. caue tamẽ si enim esset.C. quomodo & quando iudex. q̃ sic: contra Lud. Ro. in sing.suis in uer. decretum.uer.dicit lex.

[2] Bart.hic & alij cõiter dicunt istũ textũ subtilem & quotidianum, & habere materiam mallè explicatam, super quo §. Bol.hic refert repetitionem fecisse,& dedicasse S. D.N.A. vj. pontific. maxi.

[3] Nec cauente. .

[4] Alij legũt ptingeret.

bimus ordinem[a], sed habebunt [b] ambo possessionem. Quòd si iam prior possidere iussus sit [c], & alius damni infecti caueri sibi desideret, tunc nisi cauerit[d], mittetur in possessionem posterior [e].

¶ *Missus ex primo decreto, non præscribit antequam interponatur secundum. Bar.*

¶ Iulianus scribit† eũ,qui in possessionem damni infecti nomine mittitur, non prius incipere per longum tempus dominium [f] capere,quàm secundo decreto à prętore dominus [g] constituatur.

¶ *Si pro pluribus eodem tempore secundũ decretum interponitur, quilibet pro rata damni admittitur. Si pro vno, primò ille domini loco habetur: sed ex primo decreto omnes mittuntur in totum: sed partes faciunt sibi per concursum. h.d. Bartol. sum §. seq.*

¶ Si ante hoc decretum [h] alius quoque in possessionem missus fuerit[i], æqualiter ambo ædium fient domini, scilicet cùm iussi fuerint possidere[k]. Si verò iam constituto domino[l] eo, qui primus in possessionem missus est, Titius damni infecti sibi caueri desideraverit,cessante primo† cauere[m], solus Titius erit in possessione[n]. ¶ Cùm autem plures mittuntur in possessionem [o], æqualiter mittuntur, non pro rata damni,quod unumquenq; † contigerit[p]; & meritò. nam & cùm vnus mittitur in possessionem,

nó pro portione damni mittitur, sed in totum[q]. Cùm igitur plures in possessionem mittuntur, æqualiter omnes quasi in totum missi,concursu partes habebũt [r]. Sed si quis eorũ missus in possessionem sumptum fecerit, deinde iubeatur possidere, an sumptum consequi possit is, qui fecit[s], & quo iudicio? Et placet,communi diuidundo[t] iudicio utili consequi eum posse.

¶ *Permissionem ex primo decreto, ille contra quem facta est missio, non compellitur de possessione decedere. Bar.*

¶ Si quis autem in possessionem missus[u], nondũ possidere iussus [x] sit,an dñs decedere de possessione debeat, videamus. Et ait Labeo,non decedere, sicut nec cum creditores vel legatarij mittuntur[y]. idque est verius.

¶ *Missio ex secundo decreto nõ debet fieri statim post missionem ex primo: sed interueniente temporis interuallo, per quod aduersarius videatur negligere. Pau.*

¶ Non autem statim, vbi prætor misit[z] in possessionem, etiã possidere[a] iubet:sed tum demũ,cùm iusta causa videbitur.Ergo interuallum aliquod debebit intercedere, quo aut pro derelicto ædes longo silentio dominus videatur habuisse, aut misso [b] aduersario in possessionem, & aliquãdiu immorato,nemo caueat.

Res eadẽ an possit insolidũ à plurib. possideri.

[a] ¶ Ordinem.§ hoc, cùm sint eiusdem titu. in hoc pignore prætorio: ut hic, & s. ut in posse.leg. is qui.§. qui prior.ar. C. de bon. autho.iud. poss.l.fi.& ff. de bon.auth.iu. poss. cum unus.§.j.fecus si diuersorum: ut C. qui po.in pig.ha.l.ij.quæ est contra.Item not.non attẽdi ordinem.sic in auth. de mo.§. penul. & ff. de solu.f.nec enim.& s.de pecu.le.l.quidam .Sed argu.contra. C.de offi. præ.vrb.l.fi.& C.de of. rec. prouinc. l. potioris.& in auth.de her.& fal.§. inordinatum.

[b] ¶ Habebunt.§ ut & s.eo.prætor. §. eius rei.& ff.§.proxi.

[c] ¶ Iussus fit.§ ex decreto secundo.

[d] ¶ Nisi cauerit. § scilicet missus ex secundo decreto.

[e] ¶ Posterior.§ vt ff. proxi. §.

¶ Iulianus scribit.§ CASVS. Cùm tu possideres domum non tuam? & hæc domus minaretur ruinam: petij,ut caueres mihi.te nó cauente missus sum in possessionem ex primo decreto: certè nõdum incipiẽs usucapere,donec ero missus in possessionẽ ex secundo decreto.Secundò dicit.Si aliquis est missus in possessionem ex primo decreto.& alius missus posteà fuit,dñr ambo æqualiter possidere. Tertiò dicit.Pone,q̃ missus in possessionẽ ex secundo decreto usucepit. si alius amodo petat cæteri, iste dñs factus debebit cauere: alioquin petens caueri mitteetur in possessionem. ¶ Cùm autem plures.§ Si plures petunt mitti in possessionem, dño domus non cauente æqualiter sunt mittendi: & hoc probat ratione aperta. Sed pone,q̃ unus de istis qui missi sunt in possessionẽ,fecit expensas in domo ruinosa: & tandẽ isti missi sunt ex secundo decreto:nunquid poterit repetere sumptus pro parte aliorum,qui missi erant secũ? Dicitur q̃ sic actione cõmuni diuidundo utili.h.d.usque ad §. si quis autẽ.Franc.Accur.

[f] ¶ Dominium.§ utile secundum Guil.& Io.uel secundum M. dicetum:ut not.C.de bo. ma.l.j.& in auth.nisi.

[g] ¶ Dominus.§ i.possessor. cùm dicat supra eũ dñium usucapere ex tempore secundi decreti.sic & ff. de uerb.sig.interdũ.& C.de rei uẽd. l.quoties.& de p̃sc.longi tẽp.l.j.item caue:q̃a non erat res eius cuius credebatur,aliàs statim fieret dñs missus: ut no.s.e.prætoris.in prin.

[h] ¶ Si ante decretum. § f.secundum .

[i] ¶ Missus fuerit.§ desijt ergo primus possidere pro parte quota,s. dimidia:ut ff.e.ex dãni.§. fi.& s.eo.ptoris.§. fi plures. & arg.s.de pig. act.l.aliena.§.j.& s.ead.l.§. fi plures. & quod subijcit æqualiter,dic,s. pro rata damni:ut dicex statim.§. cùm autem.Accursius.

[k] ¶ Possidere.§ ex secundo decreto:& dic dñr:ut modò no.superiori.§. Ité hoc q̃ eiusdẽ tit.aliàs secus : ut C.qui po.l.ij.quæ est contra.

[l] ¶ Domino.§ subaudi quasi,s.per præscriptionẽ. Io.ut modò dixi.

[m] ¶ Primo cauere. § aliàs cessante primo cauere : & aliàs cessante primo,& non cauente.

[n] ¶ In possessione.§ ex secundo decreto:vt s.e.l.§. fi plures. uersi. q̃

[o] ¶ In possessionem.§ ex primo decreto:vt s.eo. prætoris. §.j.

[p] ¶ Contigerit.§ i.cõtingere poterit.nam nil prodesset,s.mitti prodamno dato,cùm nihil sit datum, & ad interesse detur hæc actio: & adhuc non interest: ut s.eo.dies.§. in eum. Azo.sed secus aliàs : ut C. de bon. auth. iudic. poss.l.fi.§.ut autẽ. non in perpetuum, ubi fit missio pro iam debito, non futuro: ut hic fit.

[q] ¶ Sed in totum.§ quia pluribus potest esse eadẽ res obligata insolidum:ut s.eo. prætoris. §.j. & s.de pign. act.l. aliena.§. fi pluribus. Sed contrà infrà de precario.l. duo. vbi dicit duos non posse possidere eandem rem in solidũ.Sol.ut ff.eo.l. §.ubi autẽ. Ité nũquid tantum habebit ex secundo decreto qui minimum damnũ timet, quantum & qui maximum? quod uidetur,ut hic,& s.ead.l.§.fi ante. & pro hoc est quod dicit concursu: quod est quando æqualiter concurrunt: vt C.de cadu. tol. l. j. §. fin uerò non oẽs.& s.de usuf. acce. l.j.§.interdum . & l.iij. sed hoc nõ placet: quia hęc missio est loco cautionis: & ex cautione quilibet agit pro rata damni: ut ff.eo.ex damni. §. ij. expone ergo hic partes, ex primo decreto : & quod dicit s.§. fi ante. dic æqualiter,scilicet pro rata dãni. & de hoc dixi.s. eo. prætoris.§.j.

[r] ¶ Habebunt.§ totles enim concursu fit diuisio, quoties plures simul in rem eãdem missi ad æquales mittunẽ portiones: hoc enim est concursu,& per partes hre:ut s.de usufr.accre.l.j.§.interdum.& l.iiif.& C.de cad.tol.l.j.§. fin uerò non omnes.

[s] ¶ Is qui fecit.§ ante secundum decretum .

[t] ¶ Communi diuidundo.§ contra.s. cõi dinid.l.iiij. §. fi. & l.sequ.

Solu.ibi cessat directum: sed hic dicit habere locum utile secundum M.arg.s.de noxa.si seruus communis.in fi, ADDITIO. Dic ali

[u] ¶ Missus.§ ex primo decreto.

[x] ¶ Iussus.§ ex secundo decreto .

[y] ¶ Mittuntur.§ de creditoribus non habes expressè nisi hic, & ff. de acqu.poss.l.ij.§.ij. sed certè imò. ff.uti poss.si duo.§.creditores.& de legatarijs habes hic,& s.ut in poss.leg.l.is cui.in princ.

[z] ¶ Misit.§ ex primo decreto .

[a] ¶ Possidere.§ ex secundo decreto .

[b] ¶ Misso.§ dic aut,pro &,sic ff.de uerb.sig.sæpe. sed quod erit sientium

lentium hoc,nunquid decẽnium, vel vicennium: vt insti.de vsuca.§.& cùm hoc placitum? Respon.non : sed recurritur ad iudicis arbitrium : vt de in.delibe.l.j.§.fin.& arg.s. de neg.gest.diuortio. & sic etiã intelligimus.C.de bo.autho.iu.possi.l.penul.

[a] ¶ Possidere. § ex secundo decreto:sed in primo sic:vt s.eo.l.j. quæ est contra.

[b] ¶ Indulturum.§ sed ea non data non auditur : vt infra eadem l. posteà autem. & supra ex qui.can.ma.l.ab hostibus. §.fi damni. item facit C.quib.ex cau. in integr.resti.non est necess.l.fin. Item hic notria ar. Primum, quia iudex non debet festinare:vt C.de senten.ex breui. reci.l. ij. Secundum, quod fieri nõ debuit,factum tamen tenet: vt infra quãdo appellã. fit l. j. §.biduum. Tertium, quòd iudex ignorantem primat possessione.

[c] ¶ Iussus est.§ ex secundo decreto.

[d] ¶ De possessione.§ vt & infra de acquirẽ. poss. l. qui vniuersas. §. item cùm prætor. & s. de inter. ac. l. non alienum. & hoc ideo dicit quia non possunt possidere plures insolidum: vt ff. de preca. duo.sicut nec dominium habere: vt supra commo. l.si vt certo.§. fi. nec obstat s. eo. §. si quis autem.vbi prior non deijcitur, quia ibi de primo decreto dicit. Ité nec ob. §.eo.§.cùm autem plures. ibi innuit plures insolidum possidere : quia de primo decreto dicit. secus in secundo: quia tunc viriliter id est, pro rata damni: vt s. eo. §.si ante. secus autem in creditoribus.

[e] ¶ Si qua sint.§ CASVS. Si aliquis habet seruituté in domo ruinosa,& nó satisfecerit de dã.infec. & sic vicinus missus est in poss. ex primo & secundo decreto:nunqd vti poterit seruitute ammodo? Dicitur q̃ non. Idem in creditore cui erat obligata ista domus, idem in eo qui habebat vsumfructũ:nam amittit tunc ius suum.Fran.Accur.

[f] ¶ Debita.§ quia dominus domus ruinosæ debebat recipere seruitutem à domo non ruinosa.

[g] ¶ Satisdare.§ & non fecerunt.

[h] ¶ Deneganda erit.§ si tamen aliquid possit eis imputari: vt diximus.§.eo.is qui.

[i] ¶ Missus est.§ ex secundo decreto.

[k] ¶ Satisfecerit.§ hic dic vt no.§.eo.hoc amplius.§.pen.& §.fi.

[l] ¶ Fructuario.§ non tamen eodem modo : quia pignus ipso iure : sed vsusfru.per exceptio,vt s.de noxa.l.fi noxale.in princi.

¶ Si de vectigalibus.§ CASVS. Aliquis cõduxit domũ vectigalẽ ab aliquo municipio,hęc domus minabat ruinam Titio: vnde Titius petebat sibi caueri à cõductore:cõductor non cauit:& sic Titius missus est in pos.ex primo decreto:tandem posteà missus est ex secundo : quærit q̃d cõsequitur p istud secundũ decretũ? Et dicitur q̃ nõ consequitur dominiũ:quia nec cõductor,qui nõ cauit,habebat:sed cõsequitur illud ius quod habebat cõductor.Secundo dicit : pone, q̃ Titius qui timebat ruinam, mit ad municipiũ cuius erat domus,& petijt sibi caueri: & municipiũ noluit cauere : & sic Titius missus est i possess. & ex secũdo decreto.Quid cõsequi p secundũ decretũ? & certè cõsequi dñium p vsucap.nã incipiet iste Titius præscribere.Fran.Accu.

[m] ¶ Si de vectigalibus.§ Ne primũ responsum contradicat: secundò die casum,Si de vectigalibus ẽdib.cõductis ab aliquo municipio, nec cauet cõductor de dãno infecto:ius solum quod habet cõductor, habebit missus.Si uerò municipes qui locauerint,nõ caueant : vsucapitur:vt subiicit,& pro hoc supra eo. l.hoc amplius.§.Celsus.& l.is q. Vel secundum M. principiũ loquitur cùm conduxit à fisco : finis cùm à municipio.Tertij,ut Py.& Pla. dicunt principium intelligi ut non iubeat possidere.s.statim : sed ex interuallo sic ut in fin. pro quo est s. eo.§.non autẽ.& §.fi fortè,quod nõ placet. Quarti dicunt, q̃ principium dicat in ædibus,finis in rusticis prædio, nec hæc positio placet, unde secundum primum & secundum prosequere literam.

[n] ¶ Vectigalibus.§ sunt uectigalia prædia quæ conducit quis à fisco in perpetuum. i. quandiu soluatur pensio:vt sup.fi ager uectigalis.l.j.

[o] ¶ Non caueatur.§ à conductore municipij secundum primum casum : uel dic ẽdibus, à fisco conductis secundum alium.

[p] ¶ Nec iubendum.§ ex secundo decreto, ut habeat[a] missus dominium: cùm nec ille,qui non cauet habeat.§ secundum primum . uel fauore fisci,non solùm ratione prædicta,secũdum alium:ut insti. de vsuca.§.res fisci. Accursius,

[q] ¶ Sed decernẽdũ.§ per secundũ decretum.

[r] ¶ Vectigali.§ sutili in rem: vt supra, si ager vect.l.j.& ij.

[s] ¶ Municipes.§ postulata ab eis cautione. Azo. secundum vtrunque casum.

[t] ¶ Per longum tempus.§ scilicet decem annis : & strictè accipe municipium, pro castro, uel uilla. Secus si ciuitatis [1] esset prædium, secundùm quosdam: quia opus esset præscrip. centum an.ut C.de sacrosanc.eccle. l. fi.Sed fisci xx.ann. ut ff. de diuer.& temp. præscrip. l. in omnibus . & plenè dixi in d. l. C. de sacrosan.eccle.l.fin. Ité in eo quod dicit prædium uectigale posse usucapi,est cõtra supra ,de publicia.l.cùm sponsus.§.in uectigalibus.Sed dic hic esse speciale, vt vectigalia prædia possint usucapi quando pro damno infecto non cauetur:ficut & illud, ut etiam sciens rem alienam præscribat :ut dixi supra eodem, prætoris. in princip.& de noxali.l.generaliter. Vel dic uectigalia prædia non posse præscribi à conductore: quia non omnino pro suo possidet,ut ibi:sed ab alio fic,ut hic, uel illud uerbum ibi positum,non possunt usucapi,non refert ad uectigalia, uel solue aliter,ut ibi notaui. Vltimò quæro.an idem quod in uectigalibus fit in feudatariis libellariis,& præcariis? quod satis dici potest.

[u] ¶ Eleganter.§ CASVS. Cùm tu haberes domum ruinosam,iui ad iudicẽ & petij ut cogeret te mihi cauere,& cũ iudex deliberaret,esset cauendũ mihi an non cecidit domus,& dedit mihi damnũ. dicitur q̃ iudex debet facere te mihi cauere etiam de damno prætcrito,uel fi sibi uidebitur,dabit mihi act.ex ff.pu.ac si interc ssisset.Fran.Accur.

[v] ¶ Possit.§ id est debeat.

[x] ¶ Cessabit.§ tribus modis expone Primo cessabit, nisi iusta causa interueniat.ut quia impeditus:ut sup.eo.l.hoc amplius.& l. prætor. §. fin.& l.seq. Sed nonne hæc est iusta causa?: quia iam instanter erat coram prætore:& sic nõ erat negligens? Respõ. potest esse q̃ nimiũ fuerat negligens in ueniendo coram prætore:ut sup.fi q̃s cautio. l.ij. §. fi quis tamen cũ posset.& hoc casu hic loquitur. Secundo missio cessabit.s.meo consilio secundũ H. quia melius est q̃ habeat relationem damni,cũ non fierit negligẽs,& iam erat coram prætore . aliud si tñ primũ interuenisset:q̃a nõ fuisset negligens:nó tñ uenit coram prętore: tunc.n.haberet locũ quod ff sup.e.l.quod forte tũc. Tertiò missio cessabit:quia res interiit:& sic non potelt habere locũ missio in ędes: fiet tamen in rudera:& solũ:ut sequitur.& supra eodem.hoc amplius. Item quod dicit cessare missionem,est cõtra ff.eo. §.fi iam. sed ibi mirat post decretum:hic antè:ut plenè no.sup.eo. hoc amplius.in princ. uel hic ideo cessat:quia potest agi ac si esset cautio interposita.

[y] ¶ Contigerit.§ interim.

[z] ¶ Caueatur.§ sic etiam de præterito.

[a] ¶ Aut.§ pro &,ut s.eo.hoc amplius.in prin.sic C.de uer.sig.l.pe.& s.eo.

Vectigalia prędia quę dicantur.

† Vide in hunc §.Alciat. dispun. li. iij. ca.x.& Vrcurrũ.in repet.§.Iulianus nu.13. hac ea.l.

† Aedibus.

† De intellectu huius §. uide Coras.i repet. l.primæ. in prin.nu.15 de uer. obl.

† Innoc.& Ale.hic reprunt istã glo.fing.ad hoc q̃ prius tenuit cõtrarium: & ita tenuit Cyn. & Bal. in l. fi. & reprobari. §.fin. col.ij. uersi. nota, ex ista glo. de excu.tu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.ea.l.§.non autem.uel dicas propriè: & erit in sua potestate, quod uelit facere, ut patet ex ordine literæ.

* Sic Corras.i rep.l.j.i pri.n.15. de uer. sig. Alia ecõis fm Corras. vbi s.

a ¶ Actionem.§ in factum M. uel interdictũ,ut tollat ruderatut §. eo.prætor.in fi.& l.seq.in princ.& §.j.uel dic, pro damno etiam sine stipul.agi quasi tacitè intellecto:*ut §.de adop.his uerbis.& C.de rei uxo.acti.§.j. & §. de fi. tu.l. cum ostẽdimus. §. fi.& infrà ad municip. l.ij. Sed nunquid præcisè cogatur cauere, uel damnum restituere etiam si uelit ædibus cauere, quæ damnum fecerunt? Rñ.sic. nec obst.§.eo. hoc amplius. in princip.ut ibi distinxi.

¶ Si pupillus. § CASVS Pupillus non habens tutorem, habebat domum ruinosam,& timebam ne caderet supra meam: peto mihi caueri. dicitur quòd sum mittendus in possess. quasi non defendatur. Fran.

b ¶ Missio. § fit ergo cùm non legitimè defenditur: ut hic, & j.qui.ex cau. in possess. ea. hoc autem. & §. ex quibus cau. ma. item ait prætor. §. hoc autem. Sed contra,supra de euict. si dictum. §. fi. ubi etiam sine tutore ei legitimè nuntiatur: sed illud est eius fauore,ut ibi not.Item argum. contra.j.de diuer. & temp. præ. l. si seruus. Sed non multum ad rem item accipe missione ex primo, uel etiam secundo decreto:ut §.eadem l.§.si fortè.

¶ Si quis dãni. CASVS. Si aliquis est missus in possessionem domus ruinosæ: an debeat fulcire, & reficere, & si non fecerit teneatur: quæritur. & dicitur quòd non tenetur: & reddit rationem. Secundò dicit: pone,q quòd postquàm missus est aliqs in poss. ex primo decreto,uelit dominus offerre: & uult quod ille recedat de possess. quæritur an possit? Et dicitur quòd sic, duntamen caueat nõ tantùm de damno futuro, sed etiam de præterito,& etiam caueat de expensis si quas fecit iste missus. ¶ Illud quæritur. § Nunc dicit à quo tempore retro computatur damnum: ut sic de eo caueatur. & certè quandoque à tempore, quo missus fuit: quandoque à tempore, q̃o iussus fuit mitti. Vltimò dicit,si aliquis est missus in possess.ex secundo decreto:ammodo dominus uolens cauere, & recuperare possess. non auditur: nisi esset dominus ruinor,uel alia iusta causa. hoc dicit usque ad §.si iam.Fran.Accur.

c ¶ Culpam.§ etiam in omittendo.

d ¶ Accepit.§ ex contentione: ut suprà de pign.act.si seruus. non dico ex authoritate iudicis: tunc enim de solo dolo.& lata culpa tenetur: ut infrà de bon.auth.iud.possess.l.prætor.§. his uerbis.& §.est præterea. Accursius.

e ¶ Si nõ refecerit.§ aliàs cauerit,aliàs præcauerit,aliàs fulserit,& aliàs refecerit. Sed quid si ille,qui missus est in possessionẽ, deposuerit domum sine iussu iudicis,quæ parua mora ruitura erat:an teneat? Rñ.non:ut j.quod ui aut clam,si alius.§.est & alia. & §. ad l.Aquil. si quis fumo,§.j.cum prin.huius.§.cum concor.§.e.hoc amplius.§.fi.& §.de usufru.hactenus.§.fi.sed ad fi.est contra.j.eo.§.si quis metu.Sol. ibi in modica impensa:uel non imputatur si nõ reficit,l.culpa: ut hic: sed si dolo,sic:ut ibi. Vel dic uerius ibi Cassius corrigit Labeonem.

† Ad huius §. itellectũ tilde Vrcurũ in §. Iulianus.sup. hac. ead. l. iii.169.

† Pignora.

† Ex quo tempore.

† Potes assignare rationem ad istum §.qa iussus iudicis in secũdo decreto habetur Ioco tituli. glo.est in l. dãni.§. peruer. non solùm aũt. & ibi Alex.& doc.j.e.& per Bal. in auth. ei q̃ co. antepe. C. de bon. authori.iudi. possi.

† Ioan. de Imo. & Alex. hic in apostill. ad Bart.istum text.exclamãt sin. ad hoc quòd, sicut possessio retineturr solo animo: ita & sola detentatione. aduertendum est tamen vt hic in nouis in terpre. Bo. Tu adde Inno. in c. cùm olim. extra d priuil.Gemin. in c.pontifices.vj.q.j. & Panor. i c. cũ ad sedem. & qd ibi notaui in apostill. ad ipsum i vers. dicendum est, q̃ sic. nu. 21. extrà de restit. spo.

† Decesserit.

† Sepositio.§ q.d.seorsum posito,& separato,seu segregato ab eo, quod ante dixerat: ut §.eo.§. si fortè.

¶ Si iam ruerint.§ CASVS Cùm non caueres mihi de damno infecto,iudex decreuit me mitti in possess.& cùm irem ad intrandum in possess.antequã intrarẽ,domus tua cecidit supra meam.an in possessius ruinæ siue areæ intrabor?& dicitur q̃ sic. Sed pone.q̃ ego feci expensas in ista area reficiendo eam, & ille dñs uult cauere, & uult q̃ recedam de possessione,auditur:dum tñ mihi caueat de expensis,quas feci: & de damno quod habeo ex illa ruina. possem ẽt agere act. in factum ad recuperandas expensas, quas boni uiri arbitratu feciſſem. Idem est,& si alius meo iussu, uel rogatu expensas istas feciſſet, & ei essem condemnatus ad reddendum,uel sponte soluerẽ: nam istas expensas consequar,uel ope exceptionis,uel act.prædicta. Fr.Accur.

prætor.non solùm iudicis officio.Sed quare nõ actione negot. gesto. Respon.quia potius suo nomine facit respiciendo quod pòt cõtingere,vt ex secundo decreto iubeatur possidere:& ita fiat dñs. vnde nõ aget nego.gest.vt j.de bo.autho.iudi.possi.l.prætor. §. his verbis.

Iussus à rogatu differt.

a ¶ Iussu.§ differt iussus à rogatu:vt C.quod cũ eo,etiam.& §.quod iussu.l.j.§.sed ego~quæro.& ibi notaui.

b ¶ Condemnatus.§ nec aliquid adhuc solui, & subaudi maximè condemnatus.nam idẽ si non sum condemnatus: vt supra de hæreven.l.ij.§. fin.

c ¶ Aut dederim.§ non condemnatus ei, qui iussu meo refecit. Sed quid si dedi ei, qui non refecit,& etiam sine dolo? fortè non ago:quia indebitũ solui: vt §.de pet.hære.si possessor.§.bonæfidei.

¶ Si quis metu. CASVS. Cùm esset missus in possessionẽ domus ruinosæ, eò quia mihi non cauebatur, timore ruinæ,ne caderet supra me recessi: nunquid amitto ius meum? Labeo distinxit,an possum eam reficere,& non feci: & tũc amitto ius meũ:an nõ, & tunc nõ amitto.Cassius autem corrigit Labeonem dicens, q̃ si re cessi de possessione,timore ruinę non animo deserendi possessionẽ,sue ius meum: quod semper præsumitur. ¶ Eũ tamen. § Cùm haberes domũ ruinosam, & nõ caueres de damno infecto: iudex decreuit me intrare in possessionem, & ego negligens non intraui, & ruit domus. dicitur quòd postea intrare non possum: secus autem si nõ fui negligens. ¶ Si qs ex.§ Cũ nolles cauere de damno infecto, iudex iussit me intrare in possessionem ruinosæ.& cũ vellem intrare: tu dñs me non admisisti. Dicitur q̃ habeo act.in factum,in qua veniet, omne id,qđ veniret si cauisses.an ergo nõ aq̃ hac actio. Sed dicit, si antequã damnũ detur,tu cauisti mihi, vel dimisisti mẽ intrare? non puniris ex prohibitione,quã fecisti mihi.& h.c.hic.§.cum l.Sc.Fr.Ac.

d ¶ Si quis.§ f. missus in possessionem ruinosarum ædium ex primo decreto,quia sibi non cauebatur. Azo.

e ¶ Discesserit.§ i.recesserit.

f ¶ Prætoris beneficium. § quod habebat ex prima missione.

g ¶ Beneficium.§ cogitur ergo reficere. & sic est contra supra ead. l.§.si quis damni.Sol.vt ibi.

h ¶ Cassius.§ corrigens Labeonem.

i ¶ Animo.§ quod in dubio semper præsumitur:vt insti. de re.diui. §.fin.& suprà ad l.Rhod.de iact.l.qui leuandæ.Sed argu.contrà infrà de fur.l.falsus.§.fi iactum.

k ¶ Missus.§ i.mitti iussus ex primo decreto.

l ¶ Beneficiũ. § quod habet ex missione prætoris:vt intret in possessionẽ: vnde à capite,vel hic de superiori casu oportet eum petere cauẽri.

m ¶ Si dum venit.§ non præcedente negligentia:quia tunc non amittit:vt & infra eo.cùm postulassem.in princ. & §.ea.l.§.illud quæritur.

n ¶ Missus.§ i.mitti iussus ex primo decreto.

o ¶ Fuisset.§ i.interesset:vt suprà eo.l.dies.§.in eum.& infrà ne uis fiat ei.l.fi.§.prætor.

p ¶ Extenditur enim actio.§ prædicta in factum.i.eius condemnatio,siue effectus eius, vel exercitium. ipsa enim nascitur ex ipsa prohibitione: sicut est in actione iniuriarum:vt insti.de iniur.§.pœna.sicut & aliàs.& §.de exhi.l.ij.& suprà,ad l.Aquil.in lege.sic extendit in famia:vt §.de his qui not.infa.l.Athletas.§.Pompo. Sed argu.contrà §.de actio.emp.si sterilis.§.cùm per venditorem.aliàs incipit l.cũ per venditorem.& j.e.l.damni.§.si is. ADDITIO. Dic fm Bar.post

Quando quis recedit de possessione de necessitate,vel animo retinendi,prætoris beneficiũ non perdit,secus animo deserendi.Bar.

¶ Si quis † metu ruinæ † discesserit de possessione, si quidem cùm adiuuare rem non posset, id fecit,Labeo scribit, integrum ius eum habere perinde, ac si in possessione perseueraſſet.Quòd si,cũ posset succurrere, maluerit relinquere,amisisse eum prætoris beneficium: neq; si posteà succurri sibi velit, audiendum eum. Cassius autem ait: Si metu ruinę recesserit,non hoc animo, vt ædificia derelinqueret, restituendum eum in possessionem.

Qui post decretum de mittendo in possessionem ex primo decreto,negligens sit facere se immitti,si interim domus ruat, perdit ius quod sibi quæsitum erat ex illo decreto, secus si non neglexit. Pan.

¶ Eum tamẽ,qui missus k in possessionem,non accesserit, si ædificium ruerit, beneficium prætoris amisisse scribit. Hoc ita accipiendum erit, si venire in possessionem neglexerit: nõ si,dum venit, m ruerint.

¶ Contra eũ qui nõ admittit missum ex primo decreto, secuto postea dãno datur actio in factum: sed antequam damnũ detur,agi non potest: & si antequam detur,purget moram cauendo, vel possessioni cedendo: ẽt si postea detur,agi non potest.Pau.de Cast.

¶ Si quis ex hoc edicto à prætore in possessionẽ missus n, nõ est admissus, in factum actione vti potest,vt tũ præstetur ei,quantũ præstari ei oporteret, si de ea re cautũ fuisset o. Extenditur enim actio p in id tps, quo damnũ cõmittitur.

¶ Paulus lib.lviij.† LEX XVI.

ANtequàm q damnũ detur, impunitum r est factũ eius, qui neque † promisit,neque admisit in possessionem:si tamen s antè damnum datum vel cauit, vel † ei possessionem cessit.

¶ Hæc actio in factum oritur ex delicto nõ admittentis,& ideo ex facto serui datur cõtra dominum noxaliter. Item ex facto procuratoris generalis vel legitimi administratoris non datur contra dominum,sed cõtra ipsum tantùm procuratorem vel administratorem. Pau.

¶ Vlpianus lib.xiij. † LEX XVII.

SI quis missum t in possessionem, cùm esset u in aliena potestate,nõ admiserit,plerique putant noxalem actionem eius non competere. Quid † enim,si procurator prohibuerit? vtrum in x ipsum,an in dñm dabimus? Sed verius est in ipsum dandam y †. Sed in actore municipũ, & in tutore, cæterisq;,qui pro alijs interuenerint,idem erit dicendũ z. ¶ Actio ista,quę in factum est † perpetuò a dabitur,& hæredi,& in hæredẽ b, cæterosque c, itemque cæteris d personis.

† Lib.60.ad edictum.

† compromisit.

† Vel possessiõe cessit.

† Pau. lib. §3. ad edictum.

† deinde.

actionẽ.

† In perpetuum.

l Dy.quòd in illis non extenditur actio,nec obligatio: præterea ibi est extensio circa rem quæ prohibetur, hic circa tempus.

q ANtequàm.§ expositio superioris. §. Azo.

r ¶ Impunitum.§ ratione effectus, vel subaudi perpetuò. si ratmen,&c.si mora sola nõ indugit hanc obligationem,§.quantũ ad effectum,sed damnum postea contingens.

s ¶ Si tamen.§ subaudi maximè: quia idem est, & si nullum istorũ interueniat: vt supra l. proxi.§. fin.

SI quis.§ CASVS. Cùm haberes domum ruinosam,& non caueres de damno infecto: iudex iussit me intrare possess. cùm intrare vellem seruus tuus me prohibuit, & sic nec intraui. certè habeo actio. in factum noxalem:per quam cõsequar, vel emendari mihi omne damnũ: per inde, ac si cauisses: vel loco damni dare seruũ pro noxa. Secundò dicit, pone, quòd procurator tuus prohibuit. certè datur mihi actio in factũ contra procuratorem. Idem si actor municipij, vel tutor pupilli me prohibuit. Vltimo dicit.hæc actio in factum est perpetua,& datur hæredi & in hæredem. ¶ Iudex.§ Cum habeęs domum ruinosam, cauilli mihi de dãno infect. tandem postea alienasti domum, & cecidit suprà meã. quæritur an denearis mihi ex stipulatione prędicta? Et dicitur q̃ sic. Fran.

t ¶ Si quis missum.§ i.mitti iussum.

u ¶ Cum esset.§ hoc refertur ad suppositũ per dictionem siquis,& intellige de seruo tũ, nõ de filio: q̃a in eo nõ habet locũ noxalis: vt instit. de noxa.act.§. fi.

x ¶ In ipsum § f.procuratorem.Sed certè dñs videtur teneri: vt l.proxi.§.si mandato.& j.de ui & ui arma.l.j.§.dei.ei fse.& §.quoties. quæ sunt contra.Sol.hic erat generalis,vel ad alia:ubi specialiter constitutus ad deijciendum. vel dic etiam q̃ hic erat ad hoc specialiter constitutus,& non negatur dari in dominum, & sic in vtrumque. vel hic erat procurator.id est procurans nullum habens mãdatum: & sic ipse solus tenetur.Vel hic dicit procuratorem teneri directò: ibi dominum vtiliter.& ad hoc §.quod quisque iu.l.iij.§.fi procurator.& suprà,si quis ius dic.non ob.l.j.§. si procurator.

y ¶ Dandam.§ f.in procuratorem.

z ¶ Dicendum.§ vt arg.§.de tribut.l.iij.§.j. & de pecu.l.summa.§. si dolo.& de regu.iuris.l.neque.& C.vnde ui.l.meminerint.& suprà,de dolo, sed & ex dolo. sed & ipse pupillus doli capax tenetur consentiens prohibitioni: vt infrà,ne vis fiat ei.l.j.§.hoc edicto.quæ est cõtra. Accursius.

a ¶ Perpetuò.§ speciale in hoc casu: & in alio q̃ causa legatorum mitti iussus non admittit, sed aliàs regulariter contra prohibentem est annalis:vt hic,& infrà,ne vis fiat ei.l.j.§.fin.& est ratio,vt ibi.Ac.

b ¶ In hęredem.§ licet ex delicto.fm R.nam succedit loco actionis quæ ex cautione daretur si interuenisset, quæ in hæredem daretur: arg.§.si quis cautio.si eum.§.fi. aliàs non datur in hæredẽ actio ex delicto,nisi quatenus ad eum peruenit:vt j.ne uis fiat ei.l.j.§.fin.& §. de eo per quem factum est.l.j.§.fi.& de alie.iud.l.non solum.§.fi. & l.sequen.& ſq. Vel dic hic teneri hæredem de eo, quod ad eum peruenit:pervenit autem ad eum hoc,quod non satisfecerit, vel non admiserit in possessionem:quod faciẽdo.i.satisfando,euitat actionem: vt infrà ne vis fiat ei.l.j.§.fi.& §.j.& suprà l.proxi.Accursius.

c ¶ Cæterosque.§ successores etiam in rem tantùm: vt infrà eod. §.fin.& §.adijcitur. Accur.

d ¶ Cæteris.§ etiam successoribus in rem: vt d.§.adijcitur. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Damno infecto.§ infectum erat, scilicet damnum tũc, cùm cautio fuit interposita, sed nũc cùm agitur, factũ est damnum: quia postea domus cecíderit, & tunc agitur ex stipul. & iudex cognoscit. Accurs.

b ¶ Alienato.§ uel lite pendente, uel ante: quia actione in rem nõ tenetur huic, sed personali in factum, quæ rem nõ comitatur. C. de præs. instit. quoties. & C. de acti. & obli. eum. Azo. & §. ad Trebel. l. j. §. si hæres. Accur.

c ¶ Aestimare.§ cõtra alienãtem. Itẽ contra eum, in quem est alienatum, si tamen pignus fuerit ei cõstitutum per missionem in possessionem, imò & si non sit constitutum: vt infra, eodem fluminũ. §. adiicitur. uel dic ut ibi. sic ecentra æstimatur, pro eo qũ fuit stipulatus, & pro eo, qui eius loco successit etiã in rem: vt d. §. adiicitur. sic etiam est in superiori & seq. interdicto: ut §. tit. j. l. fin. & j. tit. j. is cum quo. videtur tamen contra. j. l. proxi. §. emptor. & §. sed si uenditor. & §. si is qui. ibi, non augeri &c. sed non est si bene intelligatur: vt ibi dices. Apparet ergo q̃ si fuerit missus in possessionem, aget hypothecaria: ut §. de pign. acti. l. non est mirum. si non fuit missus, sed stipulatus: ex stipulatione aget: ut d. §. adijcitur.

d ¶ Ante iudicium.§ verum post cautionem interpositam. item bene dicit ante. nam postea nalidius spectat ad iudicis officium: quia ẽt nõ petitũ, sed prius bene petitũ: vt §. de ædi. edi. ædi. §. itẽ sciendũ. Ac.

¶ *Si agitur ex cautione damni infecti post damnum datum, fit condemnatio de cauenda, licet prædium quod damnum dedit, per ipsum alienatum fuerit. Pau.*

¶ Iudex, qui de damno infecto [a] cognoscit, etiam alienato [b] prædio ab eo, cùm quo actum fuerit, damnum æstimare [c] solet omne quodcunque ante iudicium [d] cõtigerit.

¶ *Etiam ei, qui ius habet in re: competit ius agẽdi ex stipulatione de damno infecto: quæ stipulatio non trahitur ad eum casum, de quo non est nerisimiliter cogitatum. Bar.*

¶ Paulus lib. lviii. **LEX XVIII.**

DAmni infecti stipulatio [a] cõpetit, nõ tantùm ei, cuius in bonis [b] res est, sed etiam ei, cuius periculo [c] res est.

¶ *Quod quis perdit sui culpa, vel iure publico, in hac actione non venit. Pau.*

¶ Sed quod [b] opere [i] facto cõsecutus sit [†] dñium [d] vsucapione promissor, non eũ teneri eo nomine. [1] Pomponius ait: quia nec loci, nec operis vitio, sed publico iure id [e] consecutus [o] sit.

¶ *Ordinariũ auxiliũ excludit extraordinarium, nisi esset plenius per extraordinariũ consultũ, quàm per ordinariũ. Bart.*

¶ Ei, cuius vsusfructus ædium [p] est, de vitio earundem ædium [q] ca

[1] Domini, cupione.

¶ Not. ex gl. tua iuncto textu q̃ res stricte nostra dicit, q̃ est in dominio nostro: largè quę non est. ita glo. cũ text. allegat. Cor.

fortè. Accursius.

l ¶ Eo nomine.§ id est quia usucepit, & sic volebat hoc damnum scilicet quod vsucapione est datum, venire in stipulationem damni infecti: quod non permittitur.

m ¶ Publico.§ puta vsucapione. quę dicitur inducta de bono publico, ne dominia rerum sint in incerto, ut §. de vsucap. l. j. & institu. de usuca. circa princ. Item not. non committi stipulationem in casum non cogitatum: ut arg. §. de condi. inde. si procurator. §. q̃ si indebitum. & §. locat. quæro. §. inter locatorẽ. & §. e. l. dãni infecti in fi. Azo.

n ¶ Id.§ §. damnum.

o ¶ Consectus sit.§ in hoc secundo dicto, quod valde obscurè dicit iurisconsultus, cadebat fallacia. Quidã tibi & bona fide possidebat domus meas. nomine illarum stipu. fui de damno infecto præsenti. cõpleta didici domus esse meas. quæro à iurisconsulto. nunquid possim petere ex stipu. damni infecti? quidam præsumptuosus, qui ibi stabat, respõdit. quòd sic, tali ratione: quia qui sic stipulabatur de dãno infect. stipulabatur de damno futuro. sed tempore interpositæ stipulationis damnum erat futurum: ergo potest ex ea stipulatione agere ad damnum quod habet per præsenti. cui rũ iurisconsultus uerbis breuibus ridendo, tamen dicendo: frater qũ ipse stipulabatur, nõ stipulabatur nisi de damno futuro, quod sibi contingeret vitio loci vel operis.

p ¶ Aedium.§ vitiosarum.

q ¶ Aedimm.§ totaliũ, sed de vitio soli sic: vt §. e. l. inter fructuariũ.

r ¶ Et si alias.§ quidã hũt, sed si alias vicinas habeat. & tunc subaudi caueri oportet, & quod subijcit, quia &c. rõ est non proximi, sed superioris dicti: & sic est idem quod in inquilino: ut in fi. huius. §. alij habent, & si alias: & tunc subaudi caueri non oportet. & quod subijcit, quia &c. est ratio vtriusque dicti, & erit sm hoc secus in inquilino.

ADDITIO. Dic secundum Pau. de Cast. q̃ ista est melior litera, & melior sensus, qui cõtrariatur sensui præcedenti. nã etiam isto casu uendicat sibi locum ratio: quia pót reficere domum fructuariam, ne ruat suprà aliam suam vicinam.

s ¶ Quia reficiendi.§ itaq; cum ipse aduersus damnum sibi præcauere possit, ab alio sibi caueri frustra desiderabit. R. & sic no. in subsidium hãc cautionem interponi: ut §. j. proxi. §. & §. emptor. ibi, quia actionem non habet ex empto &c. & l. si ędibus. & dixi s. eo. bona. §. de illo. ar. §. tit. j. in prouinciali. §. planè. Item quod de refectione dicit, ad modicas expensas quidam referunt, quas facere debet suo sumptu: secus in magnis: ut ar. §. e. inter. & dixi §. eod. hoc amplius. §. fin. Alij dicunt etiam magnas ad fructuarium pertinere: ut §. eo. inter. in fi. sed repetit actione nego. gest. ut C. de usufru. l. eum. aliàs si non faciat. §. expensas quæ ad eum pertinent, repellatur ad vsufruct. quasi non bene vtatur: ut §. de vsufru. cum fructuarius. & l. seq. & sic semper cesset hæc cautio. Accur.

t ¶ Ergo.§ à simili: cum sibi similiter suo iure prospicere possit. R.

v ¶ Aedium.§ i. solũmodo pro opere fic: vt §. eo. inter. Accur.

x ¶ Fructuarius habeat.§ scilicet suas proprias. idem in illis quarum vsumfructum habet.

y ¶ Cum fructuario.§ quia ei suo iure cogere põt ut reficiat. si vsumfr. amittere nolit. sed hæc rõ fallit in casu. §. e. inter fructuarium.

z ¶ Si vicinas.§ sed pro conductis à me ædibus ruinã minantibus cauere non compellor. R. ut §. eo. qui bona. §. de illo.

a ¶ Aedes.§ fupsius inquilini proprias, quibus conductæ ædes minantur ruinam.

b ¶ Non debebit.§ quod statim corrigitur secundum R. per literã seq. plus autem &c. sed tu dic aliter, ut ibi not. Accur.

c ¶ Superficiarius.§ de vitio superficiei. Accur.

d ¶ Inuicem.§ vt §. proxi. §. Accur.

e ¶ Actiones.§ locati, & similes.

Vltra

nius p eundẽ Bart. in l. Nesennius. colu. ij. uersꝰ. quędã expensæ fiunt. §. de negoc. gest. & Bald. in authen. excipitur. in q. pe. C. ꝺ bo. quę libe.

† Vicinas.

† Dicendum.

† in P. F. nõ est, etiã putamus. alʒ stipularentur.

† Sententiam.

1 ¶ Vltra culpam.§ latam & leuem: ut §. de regu. iur. contractus. cæterdum. Accursius.

b ¶ Plus autem.§ imò non plus: quia cum uerũ sit culpam uenire in actio. loca. ergo & iitium ueniet propter præcedentem culpam, sci licet quia non reficit proprie uel non reficit proprie tarius solium, uel superficiarius opus, ut non posit fuere, hoc enim est generale, ut ubicunque de casu quis [x] præcedente ibidem culpa teneatur: ut supra commo. §. ut certo. §. sed interdum. quod ergo hic dicitur plus uenire in stipul. intellige nõ inspecta culpa præcedente. uel dic secundò causa disputandi dictum: & ita dices non caueri: ut in princip. §. dicitur. quia culpa aliter coerceri potest: ut infra eodem l. fluminum. §. præterea si furni. uel tertiò, si nulla culpa posit obijci eis, præstabitur cautio: & ita quod in fine legitur, determinabit principium. Azo. aliàs Accursius.

c ¶ Quod.§ subaudi id. Accursius.

¶ Si is qui.§ **CASVS.** Habebas domum iuxta meam: mea minabatur ruinam: caui tibi de damno infecto. postea alias domos iuxta ruinosam emisti. nunquid si datur damnum in istis alijs tuis ædib. teneor tibi ex stipula. prædicta, quæritur, & dicit Iulia. q̃ videtur, quòd non teneat. & adducit simile: si duobus habentibus domum communem caui de damno infecto teneor cuiq; pro parte, quam habet: & si unus eorum emit partem alterius, uel uni adiudicetur tota, non propter hoc magis sum obligatus. Secundò loquitur Pompo. & approbat sententiam Iul. Tertiò dicit: cum tu haberes domum iuxta meam, & mea esset ruinosa, caui tibi de damno infecto, & tunc temporis paucas res habebas in domo, tandẽ postea cœpisti habere plures res, ut quia emisti equum fortè uel libros: & postea cecidit domus mea supra tuam: & sic damnum est tibi datum in his rebus: an teneat ex stipul. pro damno dato in his rebus post cautionem acquisitis, quæritur. Dicitur q̃ sic: licet tunc temporis quando stipulatus fuisti, hæres non essent in domo, hoc dicit usque ad §. emptor. Franc. Accursius.

d ¶ Si is qui unas.§ aliàs uicinas: non eas quorum nomine stipulatus fuerat. M.

e ¶ Actum fuerit.§ quod magis est. M. Io. & R. ut patet infra, ibi, Pompo. relatam &c.

f ¶ Ex his.§ scilicet socijs.

g ¶ Adiudicata.§ scilicet domus. Accursius.

Stipulatio præsens ad futura non trahitur.

h ¶ Augeri.§ Not. hic q̃ præsens stipul. non trahitur ad futura. & sic est ar. q̃ si promisi tibi fruct. istius arboris, & est incisa, uel ui uentorum deiecta, uel si rusticus promisit militi aquam frigidam in æstate, in mansione quam habebat dare per aliquot dies, & si arbor renascatur, q̃ ego non teneor ad fructus nouellæ arboris: uel si domus cõburatur, q̃ ego non teneor si postea ædificetur: ut §. de neg. gest. nam & Seruius. §. si uiuo. & de contrah. empt. l. in lege. Item si procurator promittat de domino defendendo, q̃ teneatur ipsum defendere tũ in quæstionibus præsentibus, non quæ postea emerserint: ꝛ ut supra de procura. l. non solum.

i ¶ Promissionis.§ sibi factæ: transit tũ ad eum stipu. socij: ut infrà eo. fluminum. §. adijcitur. & §. famil. ercisc. in iudicio. & dixi §. eo. si quis missum. §. pe. & §. fin. uel forte socius, idemq; uenditor tenebit cedere actionem suam socio emptori, sed hoc uidetur falsum: quia eã non habet, cùm damnũ post traditionẽ contingens in uenditoris stipulatione non contingat: ut §. proxi. §. in fi. Quid ergo si post uenditionẽ ante traditionẽ damnum accidit? Rñ. hoc casu cedet: uel quod consequitur dabit, cum omne cõmodum debeat ex tunc esse emptoris: ut §. quod ui aut clam. l. is qui in publico. in princ. §. fi. postea. Item not. hic arg. ad qõnem, qua quæritꝰ de arbore diruta, q̃ postea pullulauit. Item ad aliam qua quæritꝰ: si aliquis concedat fundum alicui, vt ędificet domũ, in quã recipiat eum cum quinquelioninib. & postea aliam fecit, si debeat eum recipere cum pluribus personis. & est hic arg. q. non. & pro hoc §. de contrah. emp. l. Rutilia. & l. in lege. & C. de k ¶ Pomponius.§ soluti primæ quæstionis.

improbare. Si aũt res [1] aliquas [m] post stipulationem interpositam in† domo habere cœperit stipulator, q̃ ex ruina vicinarum ædiũ † ruerint, agere ex stipulatu [n] potest, licet † tũ cùm stipularet, hæres † eius non fuerint.

¶ *Stipulatio emptoris simpliciter interposita porrigitur ad damnum tantum post traditionem contingens, non ad id, quod ante contigerat: nisi contra venditorem non daretur regressus: sed stipulatio venditoris ex omne tempus porrigitur. Quod si uterque stipuletur, stipulatio vẽditoris tempore traditionis finitur: stipulatio uerò emptoris abinde in anteà habeat effectum. Bar.*

¶ Emptor [o] prædij si ante traditionem stipulatus [p] sit, cautũ habebit de eo dãno, quod post traditionem factum erit. Venditorẽ autem ędium priùs, quàm possessionem tradat, stipulari oportet: quia huius quoque rei [q] culpam præstat. Sed quid fiet, si venditor sine culpa stipulari non potuerit, & ob hoc emptor [r] stipulatus fuerit [s]? nónne damnũ paritur [t]? an & hoc damnum in aliena re [u] acciderit, reuoluitur [x] aũt ad emptorem, quia actionem ex empto nõ hẽt [y]? Sed nihil [z] ĩ hac causa qua est cautum, ibi exempla sunt.

1 ¶ Si autem res.§ mobiles, uel se mouentes. Azo.

m ¶ Aliquas.§ quidã Iudaice intelligunt literam istam, dicentes quòd Pompo. probat sententiam Iuliani, sed Paulus non: quare iste §. corrigit superiorem. Tu aliter dicas, quia si scena potest duci sine correctione, ducatur. argum. C. de ap. præcipimus. & in auth. de admi. §. fi. scilicet q. g hic §. loquatur in rebus mobilibus. illa ĩ immobilibus. Vel dic, quòd si non est mihi spes habendi rem: habet locũ superior §. si autem est mihi spes, habet locum iste §. ut quia sui stipulatus domum uicini, si imperator uenerit in Italiam: & post stipulationem interpositam exiterit conditio iam domo passa ruinam. arg. §. famil. ercisc. l. aliquationes, cum l. seq. & C. cõmunia de leg. l. fi.

n ¶ Ex stipulatu.§ ut argu. §. de pig. l. cum tabernam. §. j. arga. contra. §. de lega. ij. Tricia. §. Caius. Sed quæ est ratio diuersitatis inter mobiles & immobiles: sed certe hic ueniunt in ipso corpore rei pro decis. rotæ, decis. 417. inci. fin. dubitatum. in no. Sed potes salu. regl. ut intelligantur dicta in contrariũ procedere quãdo uerba non repugnant: uel quãdo sunt connexa futura præsentibus: ut per Dy. ubi supra.

† Dominio.

† al. perierint.

† al. tunc.

† In P. F. deest, eius.

Casum ponit.

o ¶ Emptor.§ Vendidisti mihi domum, & eius nomine promisisti mihi de dam. infe. post uenditionẽ si domus ruinosa cecíderit, potero experiri de damno, quod mihi datũ est post traditionem. si uerò non tradidisti, & modo domo uendita mihi damnum datũ fit: non proderit mihi mea stipulatio. sed si tu uere fuisti in negligẽtia quia culpam mihi debes, teneberis ex empto. si uerò in negligentia non fuisti, quia absfuisti causa reip. & ideo stipul. non paruisti: ad damnum reuoluitur ad me emptorẽ: cessat enim ex empto actio in hoc casu. Sed pone, q̃ tu uenditor stipulatus es, & damnum post traditionem datum: nunquid postea agere aduersus uicinum de dãno infecto dicit uicinus: frater, uideamus de subtilitatibus iuris: stipulatio ista non competat nisi ad interesse: sed modo tua non interest, quia tradidisti, & hic dicitur esse dns: ergo tibi non committit, sed mihi emptori: facta tñ cessione. Sed Azo. contra, qui dicebat q̃ in illa stipul. non continebat damnum post datum, quia iam uenditor & emptor essent stipulari, & committeretur duobus stipulatio.

p ¶ Stipulatus.§ de damno infecto à domino domus ruinosæ.

q ¶ Rei.§ scilicet omissæ stipul. ut §. de actio. empt. l. uenditor. & si stipulatus est uenditor, hanc cedet: ut supra de contrah. empt. quod sæpe. §. si res.

r ¶ Ob hoc emptor.§ s. quia uenditor non potuit stipulari. Accur.

s ¶ Stipulatus fuerit.§ de damno infec. uel simpliciter, uel expresse pro utroque tempore.

t ¶ Patitur emptor.§ quia non habet cautionem, nisi de damno, quod post traditionem illatum est: ut supra proxi. dixi.

u ¶ In aliena re.§ id est quæ erat uenditoris cum damnum datum est. Accursius.

x ¶ Reuoluitur autem ad emptorem. § & sic emptor sentiet damnum datum ante traditionem nulla interueniente culpa uenditoris, cum ex sua stipulatione agere non possit, nec contra uenditorem aget eius cessante culpa. Ir.

y ¶ Non habet.§ contra uenditorem, qui in culpa non est.

z ¶ Sed nihil.§ non refert se ad proximum dictum soluendum: scilicet q̃ uenditor non fuit in culpa, sed ad primum: ut patet per illa uerba §. & q̃ alia actione &c. & sic in dubio dimittit. Quid ergo dices in hoc casu q̃ non fuit in culpa? Respond. dicunt quidam, ut Azo. aliquem non cogi promittere: sed si sponte promittit aliquis, scilicet dominus domus ruinosæ, pro utroque tempore bene tenetur: ut §. eo. cùm emptor. in princ. & l. damni. ij. §. cum patrem. in fi. §. sed secun-

c

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum H. dici potest etiam cogi promittere emptori eo casu, cùm uenditor non est in culpa pro utroque tempore. quia forte res est precario apud emptorē, per d.l.dum emptor. & pro hoc quia mercenarijs cauetur, & cuilibet cuius interest ut ś.e.l.qui bona.§. qui damni. & §. & non inquiretur. & §. qui totum. & §. de illo. Item pro hoc facit supe rior littera, reuoluit autem & dicas quòd ibi incipiat responsio dictæ quæstionis. Illud autem constat, quòd simpliciter emptor stipulando de damno post traditionem illam tantum uidetur stipulari: ut in princip. huius §. & ſ. eodem, l. damni. §. cum parietem. Accurſ.

a ¶ Stipulatio. ś emptoris.

b ¶ In id. ś scilicet damnum.

c ¶ Is stipulari. ś aliàs is, scilicet uenditor. M. aliàs idem stipul. scilicet damnum, id est damni æstimationem debet uenditor stipulari. Accur.

d ¶ Alia actione. ś ex empto. M. si uenditor negligens fuit in stipulando.

†alias stipulatione dāni ifecti interposita.

e ¶ Damni. ś ab empto re interposita.

f ¶ Non deducitur. ś si ergo non habet aliud auxilium, deducitur, & ita non respon. huic quæstioni propositæ secundum Azo. sed dic ut modò notaui. Accurſi.

g ¶ Venditor. ś scilicet tantim.

h ¶ Continebitur. ś cessione facta.

i ¶ Quoniam si emptor. ś si ergo non sit stipulatus emptor etiā secundum Aristo. non est iniquum, & transit stipulatio ad emptorē: ut dixi ś.e. si quis missum. §. fi. sed secundum Paulum qui fecit hanc legem, in nullo casu est iniquum: ut subijcit: nisi forte &c. emptor tñ nō uetatur experiri ex stipulatione uenditoris. Azo. Item no. quòd hæc iniquitas toleratur infrà, de duo. reis, per totum titulum. Accur.

k ¶ Nisi id forte. ś scilicet quòd dictum est damnum post traditionem eueniens in uenditoris stipul. uenire: ut suprà proxi. §. sed si uenditor &c. Accurſius.

l ¶ Venditoris. ś scilicet post traditionem. R. cùm ergo uenditor & emptor stipulatus est, tenebitur uenditor emptori actione ex empto, in qua uenier, ut cedat actionē ex stipulatu: ut ś. de contrah. emptio. quod sæpe. §. fi res. sed non ueniet in ea nisi damnum prioris têporis. sed si tñ uenditor esset stipulatus, utriusque temporis damnum ueniret. Item not. hic fm R. post domus uenditionem ante traditionē aut alter, id est emptor uel uenditor, aut uterque, aut neuter à possessore domus ruinosæ stipulationem damni infecti extorquet. ubi uenditor tñ stipulatus est, rem emptori tradet: actionem quoque nam ex stipulatione damni infecti cedet: ut ś. de contrah. empt. quod sæpe. §. j. & §. fi res. per quam actionem emptor damnum ante traditionem rei posteà; contingens consequitur: ut ibi, sed si uenditor &c. ubi uerò emptor tñ stipulatus est, de eo solo damno, quod post traditionē contigerit, cautum habebit: ut in princi. §. fine de eo tñ, siue simpliciter fit stipulatus, secus si expressè pro utroq; ut modò plenè dixi ibi, sed nihil &c. Si uerò uterque stipulationem interposuit: stipulatio uēditoris ad præcedens tps, emptoris ad sequens tempus post traditionem porrigitur, ut ibi, quod esset iniquissimum &c. sed uenditor cedet emptori pro primo tempore, ut modò dixi per l. ś. de contrahen. empt. quod sæpe. §. fi res. Si uerò neuter stipulatus, emptor in dāno uersatur, nisi uenditor stipulari potuit, & non fecit. nam huius culpæ nomine conuenitur: ut ibi, uenditorem aūr &c. & ś. de actio. empt. Euerditor. & facit ſ. tit. j. post uenditionem. Item not. ex hoc §. in subsidiū hanc cautionem interponi: ut & suprà ea. l. §. j. plenè dixi. Accur.

Sabini. ś CASVS. Cùm ædificares domū, cauisti mihi de damno si quod contingeret intra annum. tandē intra annū cecidit domus supra parietem domus meæ: ita q̄ totus est fricassatus & uitiosus factus. Dicitur q̄ si paries iste meus cadat ante annum, siue post annū, proficit stipulatio [1], nisi in id [b], quod post traditionem acciderit: quia dum uenditoris custodia est, is stipulari [c] debet, omnemq; diligentiam emptori præstare: & quod alia [d] actione queri pōt, id in stipulationē damni [e] infecti omnino nō deducitur [f]. Sed si uēditor [g] interposuerit stipulationem, ét id dānum cōtinebitur [h], quod post traditionē emptori cō tigerit: quod esse iniquissimum Aristo ait: qñ si emptor [i] quoq; dāni infecti stipulatus esset, duobus promissor eiusdem rei nomine obligaretur: nisi id fortè [k] cōtra se habeat, quia in hoc sit stipulatio, quanti ea res erit: vt possit videri, nihil interesse iam uenditoris [l] † stipulationē damni infecti interpositam.

¶ *Quando finis habet necessariam consequentiam ad principium, inspicimus principium. Bart.*

¶ Sabini sententia vera est, existimantis, vt si dum ędificatur, intra diem stipulatione cōprehensum, supra parietē meum domus [m] decciderit, eúq; vitiauerit: licet post diē stipulationis paries decidat, possim agere: quia damnum iam tunc acceperim [n], cùm paries vitiosus sit factus: nec quicquā obstare, quò minus etiam antequam decidat, agi possit [o], & si ita concussus sit paries, vt nulla ratione refici possit, ideoq; deponendus sit: non minoris litem æstimandam, quàm si decidisset.

¶ *Contumacia commissa in vna re, nō extenditur ad aliam rem. Paul. de Cast.*

¶ Si vicinas ædes habeamus, & inuicē desideremus dāni infecti caueri, nihil obstabit, quò minus & ego in tuarum ædium possessionē mittar, & tu in mearum [p].

¶ *Actio in factum quæ oritur ex prohibitione, datur etiam contra pupillum, si ipse prohibuit immissum: & erat doli capax. Item ex facto procuratoris habentis speciale mandatum datur contra dominum. item datur non solum si prohibuit missum ex primo decreto venire in possessionem: sed etiā si missum ex secundo, licet illi succurratur etiam alio remedio scilicet per Publicianā: vel per interdictum Vnde ui, ista tamen remedia cùm sint omnia rei persecutoria si actum fuit vno, & obtentum, non potest agi ex altero. Paul. de Cast.*

¶ Si pupillus, prohibuit iri in possessionē damni infecti † noīe, placet in eum nō iniustè competere hāc in factū [q] actionē. ¶ Si māda tu meo alius prohibuerit, in me hæc actio cōpetit. ¶ Non solēt autem eum punire Prætor, qui in possessioe † esse [r], sed etiā cui in q possidere [s] passus nō fuerit: & alioquin [t] si is, qui iussu Prætorū ceperat possidere [u], & possidēdo teneris ad omne meum damnum. imò quod plus est, & antequam paries meus cadat, possum agere ex stipulatione ista ad damnū meum. Damnum autem aliqñ æstimabitur perinde, ac si paries iste cecidisset. quod est si iste paries ita fit conquassatus, ut nulla ratione prosit. certe tunc nō minoris est lis æstimanda quàm si cecidisset. Fr. Accurſius.

¶ Si pupillus. ś CASVS. Cùm pupillus damno infecto: iudex iussit me intrare possessionē. si capax nō caueret de damno infecto: iudex iussit me intrare uelle. pupillus prohibuit. certè tenet mihi actio. in factum [x] esse meum.

¶ Si mandato. ś Cùm non caueret tibi de damno infecto. iudex iussit te intrare possē. & cùm intrare nelles, mandato meo quidā te prohibuit. dicitur q̄ ego teneor act. in factum ad intercesse tuum. Non solum. ś Cùm haberem domum ruinosam, nolui cauere tibi de damno infecto, & sic iudex iuſ. it te intrare possessio. cùm intrare uelles prohibui. teneor act. in factū. Secundò dicit, cùm uelles intrare in possē. ex secundo decreto prohibui, teneor. Tertiò dicit, cùm tu missus esses ex secundo decreto, & una die exires de possē. & cùm uelles redire, non admisi te, uel te deieci de possē. teneor tibi non solum act. in factum prædicta, sed ét utili interdicto unde ui, qñ te deieci & publicianā: & si egeris contra me act. in factū, alijs actio. agere non poteris. nā post quam consecutus es interesse per act. in factum, sufficit, & contentus esse debes. prætor enim uult, ut damnum tibi emendetur: non ut lucrū habeas inde. ¶ Si procurator. ś Cùm tu haberes domum ruinosam iuxta meam: procurator meus fuit à te stipulatus de dam. infe. dicitur quòd ex stipul. procurato. acquiritur mihi actio. Franc. Accur.

¶ In factum. ś de qua habes ś. eod. fi finita. § pen. & § fin. & l. seq. q ¶ In factum. ś de qua habes ś. eod. fi finita. § pen. & § fin. & l. seq. usque ad §. fin. & intellige de pupillo doli capace, non alio: ut infra de regul. iur. pupillum. & infrà ne uis fiat ei. l. j. §. hoc edicto: ut supra de rei uen. l. quod infans. Accurſ.

r ¶ In me. ś & in illum similiter: ut supra quod quisque iur. l. iij. §. j. & ſ. de ui & ui arma. l. j. § deieciſſe. & § quoties. & C. de accu. l. non ideo. & supra eo. si quis missum. ij. respon. ubi de hoc plenè dixi.

s ¶ Eum punit. ś actione in factum.

t ¶ In possessione esse. ś ex primo scilicet decreto. alias est in textu: & tunc supponit pro domino rei, qui non admittit iussum mitti ex primo decreto. alias esse, & est melior: & tunc supponit pro iusto mitti, & accipe passus non fuerit: & semp die ex primo decreto. Acc.

u ¶ Possidere. ś ex secundo decreto.

x ¶ Cùm alioquin. ś bene dico æquum esse dari in factum: quia & aliæ quandoque dantur: & hoc subijcit. Accur.

y ¶ Possidere. ś ex secundo decreto: & sic non admissus cùm recessisset & rediret, uel expulsus habet unde ui: ut subijcitur ſ. de ui & ui ar. l. j. §. deijcitur. & §. interdictū. sed missus ex primo decreto nō possidet, & sic non habet unde ui: ut ſ. de acquir. possē. l. iij. §. fin. & facit ś. eo. l. prætoris. in princ. Accurſius.

a ¶ Capere. ś aliàs acquirere.

b ¶ Vtile. ś id est efficax. cùm enim ciuiliter & naturaliter missus ex secundo decreto possideat, debet habere directum: ut ſ. de ui & ui ar. l. j. §. deijcitur. Accurſius.

c ¶ Publicianam. ś cum non erat dominus prior possessor: ut ś. de publi. item si seruum. & est hic loco titu. iussus iudicis: siue secundum decretum: ut supra, de publi. l. sed & si res. j. respon. & ſ. de acqui. possē. l. iustè. Accur.

d ¶ Actione. ś ſ. primo dicta. & facit in hoc ſ. de re iudic. l. si qs dolo. § j. Accur.

e ¶ Vertetur. ś quod esset si aliis actionibus ageret. Accur.

f ¶ Actio competit. ś contra infra de uerbo. obliga. stipulatio ista. §. alteri. ubi dicitur non posse alium alii stipulari? Rñ. hic non alteri, sed sibi stipulatus est, ex quo utilis datur domino act. secundum M. Sed tunc obstat, quòd per liberam personam non potest obligatio quæri: ut C. per quas person. no. acqui. l. j. & infrà de uerbo. obliga. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. Sed respon. illud regulare: hoc speciale in prætorijs stipul. ut hic, & ſ. de præto. stipu. l. in omnib. & plenè dixi instit. de inuti. stipul. §. ei: & C. ad exhibendū. fi res. Vel dic secundū R. datur mihi actio ex stipulatione procuratoris, si procurator in iudicio uel etiam extra me tñ præsente stipuletur: ut suprà si quis cau. l. pen. & de procura. in causſæ. §. fi. & ſ. de uerbo. obli. si procuratori præsenti, uel in subsidium, quia ipsum procuratorem ad cedendum conuenire non possum: utpote absentem: ut supra de institu. l. j, in fine. & l. ij. & in hoc uertitur causſæ cognitio: si habes hic in litera, causſa cognita, ut quidam habent. Accur.

E Orum. ś CASVS. Dicitur q̄ si dominus domus ruinosæ sit absens ex necessaria causa: & ideo quia non cauit, est missus aduersarius in possē. certè ei reuerso reddetur possessio, si caueat de dāno infecto. & hoc petita prius in integrū restitutione. Idem in relige in fructuario & in creditore & in simili, qui habet in domo ista ruinosa ius. g ¶ Siue ædium. ś Siue timeatur de uitio domus, siue operis positi in loco urbano uel rustico priuato, uel publico, maximè cauēdum est de damno infecto. Franc.

g ¶ Eorum. ś dominorum domus ruinosæ. Accur.

h ¶ Qui bona. ś imò & aliud exigitur, scilicet quòd sit absens ex necessaria causa, uel probabiliter: ut no. ś. de in integ. restit. l. fi. Azo.

i ¶ Non corrumpitur. ś cum effectu.

k ¶ Datur. ś petita restitutione: ut supra eod. fi finita. §. fi fortè. & §. posteà. & ad idem, supra fi ex noxal. causſa aga. l. ij. §. fin. & de noxa. l. electio. §. fina. Accur.

l ¶ Siue domini sint. ś Cillius rei, in qua facta erat missio. Accur.

m ¶ Creditor. ś facit, supra eo. quid de creditore. & l. hoc amplius. §. penúlt. & §. fina.

n ¶ Siue ædium. ś priuatarū: de quibus repromittitur de uitio operis, & loci: ut ſ. l. fluminū. §. fi. & faciebat hic uentré, ſista domus. H.

o ¶ Operis. ś in publico uel priuato facti: ut quia machina est imposita superficiei ad proiic. ndum.

p ¶ Quod. ś scilicet opus.

q ¶ Aedibus. ś ędibus dico uel loco urbano, uel rustico positis: ut ſ. de uerb. signific. l. urbana. uel sub. in loco urbano: scilicet alio. ut in turri, & simili ædificio. Accurſius.

r ¶ Publicove. ś hoc est contra supra. fi finita. §. fi publicus. sed expone ut ibi. Item in eo q̄ hic misset in publico, & priuato facta opera: tamen cum distinctione intellige: ut altero pro solo, & ædificio, & altero pro opere siue ædificio tñ: ut supra, eod. fi finita. §. j. & infra, l. fluminum. §. penultimo.

s ¶ Caueatur. ś aliter & aliter: ut supra eod. prætor. in princi. & §. de eo opere. Accur.

¶ Nter fructuarium. ś CASVS. Titius habet proprietatem: Seius usumfructum in quadam domo. hæc domus, in qua habet usumfructum Seius, minatur ruinam domibus aliis Seij. unde Seius petit à Titio fibi caueri, quæritur an audiatur? & dicitur quòd si solum minatur ruinam: tunc Titius bene debet cauere. Quid erit econtra? si Titius habeat alias domos ibi uicinas: & petat à Seio sibi caueri, dicitur quòd si Seius faciebat aliquod opus in hac domo, in qua habebat usumfruct. & ratione huius operis timebat Titius ruinam, tunc Seius cauere debet. Quid autem erit si ipsa domus minatur ruinam, & fructuarius petat sibi caueri? Non auditur, cùm ad eum spectet refectio. Idem si Titius postulauit sibi caueri à Seio nomine huius domus. nam non auditur, cum ipse habeat aliud auxilium, scilicet stipul. de utendo fruendo, quam præstitit Seius: in qua uenit & istud damnum, cum ad eum Seium pertineat refectio. & sic si non facit, & propter hoc domus cecidit, tenetur ex prædicta promissione. Fraxiſcus Accurſius.

†alias xix. ad ædictū prouincia.

in P.F.nō pertinet.

† alias deest re.

† alias ad plautium.

t ¶ Locum habet. ś si uicinas habent ędes:

¶ *Summata est supra eo. dāni. §. ei cuius.*

¶ Idem lib. xviij. † LEX XX.

INter fructuariū & dominum proprietatis ita dāni ifecti cautio locū habet [t], si fructuarius qui dem de soli uitio caueri sibi [u] desideret, dominus uerò proprietatis de operis uitio [x], si quid fructuarius ędificet [y]. Nam de ruina ędiū neuter ab altero cautionē desiderare [z] potest. fructuarius ideo [a], quia refectio ædiū ad ipsius onus † pertinet [b]: proprietarius ideo [c], quia usitata [d] stipulatio, qua de re statuēda † re fructuarius cauet, ad hunc quoque casum [e] porrigitur.

¶ *Si filiusfamilias est inquilinus, sibi et patri cauebitur pro periculo rerū peculiariū: pro periculo ædium soli filio, si actum est, ut ad eum solum periculum spectet. Bar.*

¶ Paulus lib. viij. † LEX XXI.

SI filiusfamiliàs inquilinus [f] sit, videamus, an dāni infecti nomine in possessionē ædium uicinarum mittendus sit. q̄ritur enim [g], an filiusfam. non uideatur damnū quod [h] uel in ædibus [q], uel in loco urbano, aut rustico priuato, publicove [r] fiat, damni aliquid futurum sit, curat Prætor, ut timenti damnum caueatur [s].

t ¶ Locum habet. ś si uicinas habent ędes: si filiusfamiliàs conduxit domum & in ea moratur, cùm esset ibi quædā domus, quæ minabatur ruinam huic domui quam filius iste conduxerat, petit filius fibi caueri: & cum sibi non caueret, petebat se mitti in possē. q̄ritur an sit mittendus? & uidetur q̄ non, sed pater eius: quasi filius non uideatur dignum posse pati in rebus peculiaribus, quas secum habebat in domo conducta, sed tantùm pater: sed tamen dicit q̄ pater & filius ambo mittendi sunt in possē. cum utriusq; uideatur interesse. Hoc tamen fallit in casu. nam si filius conduxerat domum hoc pacto, ut suo periculo esset domus, tunc quia ipse tantum esset obligatus act. ex locato: ipse erit mittendus in possē. non pater. Franc.

† alias ad plautium.

¶ *Summata est supra eo. dāni. §. ei cuius.*

¶ Idem lib. xviij. † LEX XX.

INter fructuariū & dominum proprietatis ita dāni ifecti cautio locū habet [t], si fructuarius qui dem de soli uitio caueri sibi [u] desideret, dominus uerò proprietatis de operis uitio [x], si quid fructuarius ędificet [y]. Nam de ruina ędiū neuter ab altero cautionē desiderare [z] potest. fructuarius ideo [a], quia refectio ædiū ad ipsius onus † pertinet [b]: proprietarius ideo [c], quia usitata [d] stipulatio, qua de re statuēda † re fructuarius cauet, ad hunc quoque casum [e] porrigitur.

¶ *Si filiusfamiliàs est inquilinus, sibi et patri cauebitur pro periculo rerū peculiariū: pro periculo ædium soli filio, si actum est, ut ad eum solum periculum spectet. Bar.*

¶ Paulus lib. viij. † LEX XXI.

SI filiusfamiliàs inquilinus [f] sit, videamus, an dāni infecti nomine in possessionē ædium uicinarum mittendus sit. q̄ritur enim [g], an filiusfam. non uideatur damnū quod [h] uel in ædibus [q], uel in loco urbano, aut rustico priuato, publicove [r] fiat, damni aliquid futurum sit, curat Prætor, ut timenti damnum caueatur [s].

† Potes p hāc gl. colligere differentiam in ter ędes & domū: q̄ non omne ædificiū dicitur omne ædificium. Ita no. Bartol. in l. j. §. deinde. ś. de cloacis. uidi uide q̄d ædium ueniat appella. & q̄d domus. Idem tenet Flo. in l. q̄dà Iberus, ś. de seruit. urba. prę̄d. ubi dicit q̄ etiā uenit porticus. & P. de Castr. cōsi. xlj. Aduerte tñ q̄ iurisconsultus in l. si domus. i prin. de le. j. . pnisse ijs uer. utitur.

¶ Nter fructuarium. ś CASVS. Titius habet proprietatem: Seius usumfructum in quadam domo. hæc domus, in qua habet usumfructum Seius, minatur ruinam domibus aliis Seij. unde Seius petit à Titio fibi caueri, quæritur an audiatur? & dicitur quòd si solum minatur ruinam: tunc Titius bene debet cauere. Quid erit econtra? si Titius habeat alias domos ibi uicinas: & petat à Seio sibi caueri, dicitur quòd si Seius faciebat aliquod opus in hac domo, in qua habebat usumfruct. & ratione huius operis timebat Titius ruinam, tunc Seius cauere debet. Quid autem erit si ipsa domus minatur ruinam, & fructuarius petat sibi caueri? Non auditur, cùm ad eum spectet refectio. Idem si Titius postulauit sibi caueri à Seio nomine huius domus. nam non auditur, cùm ipse habeat aliud auxilium, scilicet stipul. de utendo fruendo, quam præstitit Seius: in qua uenit & istud damnum, cùm ad eum Seium pertineat refectio. & sic si non facit, & propter hoc domus cecidit, tenetur ex prædicta promissione. Fraxiſcus Accurſius.

t ¶ Locum habet. ś si uicinas habent ędes:

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Peculiares.§ hic distinguendum est ad quod peculium res istæ respiciant.nam si ad castrense,vel quasi,solus filius stipulatur: cùm in eis vt paterfamil.censeatur:ut supra ad Maced. l. secunda & infrà de furt.si quis uxori.§.an autem. in aduentitio uterq; potest pater : quia eius, scilicet patris interest ratione ususfruc. filij ratione proprietatis.Item in profectitio uterque.c quia & filij interest,non solum patris:ut §. de minorib. l. iij. §.sed utrum in fi. §. & sic hoc intellige in aduentitio , uel profectitio. Accursius.

b ¶ Vtrunque. § filium & patrem : quia utriusque intereſt , ut dixi : & sic profequere usque ad finem. Vnde quod subiicit , ut eius periculo &c. expone, scilicet filii tantùm,uel patris tantùm . paciſci enim potest filius ne à patre suo petatur : & sic fortè pactus est, ne pater teneatur ex conducto , licet fuerit negligens in non petendo caueri. Item & paciſci potest filius ne à se petatur tantùm : ut §. de pact. l. si tibi decem.§.fina. & l. acquirent. & l. & hæredi. in princip. Et quod subiicit,quia solus.&c.scilicet filius uel solus pater, ille solus in possessionem mittetur , si ei non caueatur , siue sit filius , siue pater , qui teneatur ex conducto : ut hic, & infrà ex quib. cau. in posſeſ. ea. si filio . Alij ut R. aliter exponunt hoc , & dicunt utrunque , scilicet patrem siue filium , & locatorem . nam duos primos pro uno ponit, & qđ subijcit.eius periculo, scilicet filij uel patris,nó locatoris: quia tunc quando non esset periculum locatoris , solus filius siue pater.non autem locator mittitur in possessionem si non caueatur: & secundum hoc solus non excludit patrem,sed locatorem.Cùm primo intellectu quòd teneatur ex conducto si fuit negligens in stipulando. facit suprà eod.damni.§. emptor.Item ad utrunque facit supra ut leg. no.ca.l.j.§.fin.& l.ij.& l.iij.

† De huius l.intellectu uide p Vrcurrū in repet. l.si finita. §.Iulianus.nu.1.9

SI proprietarius.§ CASVS. Titius habet proprietatem in domo quæ minatur ruinam,& Seius habet usumfructum. hic Titius cauit de damno infecto,uicinis petentibus : & cùm domus dedisset posteà damnum uicinis,hic Titius conuentus ex promissione sua emendauit.dicitur quòd Seius,qui habet usumfructum, debet conferre Titio, & nisi conferat,non utetur usufructu suo . Item e contra pone,q hic Seius cauit uicinis de damno infecto , & aliquid præstitit ex hac cautio.dicitur quòd iste Seius debet habere usumfru. & proprietatē donec Titius conferat ei partem damni.& hæc sunt uera siue magnū damnum datum fuit uicinis, siue parum. Plautius.§ Cùm domus quædam minaretur ruinam,& peterem caueri:uenit quidam qui dicebat se dominum huius domus,& uolebat absq; fideiussore cauere.ego negabam eum dominum , & dicebam Titium dominum . vnde uolebam quòd iste satisdaret sub hoc pacto si appareat eum non esse dominum.Item uolebam quòd Titius quem dicebam dominum,pure caueret absque fideiussore.quæritur an audiar? & dicitur quòd non:sed de beo eligere unum ex his ut caueat mihi.Franciſcus.

c ¶ Repromisisset . § propter domum , in qua habet proprietatem, quæ minatur ruinam ædibus uicinis.

d ¶ Præstitisset . § damno dato cōuctus ex stipulatione dāni infecti.

e ¶ Aedibus.§ scilicet fructuarij.Accursius.

f ¶ Habere.§ scilicet proptietarium.Accursius.

g ¶ Obtulerit.§ id est soluerit conuentus ex cautione Accur.

h ¶ Conferre. § cōferunt ergo ambo pro æstimatione proprietatis, & ususfru.ut argu.§.de noxa.si ex duobus.§.fi.Accu.

i ¶ Retinebit.§ loco pignoris.sed cette imò uidetur ius dominij ad eum transire:ut supra eodem,l.quamuis.in fin. quæ est cōtra. Solu.ibi in secundo decreto:hic in primo dicit. Item nunquid habere pōt pro prietarius pro derelicto? Respon. sic:ut suprà eodē.prætor. §. fina.& l.hoc amplius.licet quidam contrariat argum.supra,pro so.l.cum duobus.§.idem respondit. ADDITIO. Dic secūdum Barto. quòd ibi loquitur in obligatione personali ex contractu: hic in obligatione ex quasi noxali:ut l.prætor.§ hoc edictum.§.eo.Accursius.

k ¶ Missus in possess. § haberet autem possess. ex primo decreto , & postmodum secundo decreto:& hoc nemine cauente.hic uero habeat fruct.scilicet nudam siue plenam proprietatem ex primo .& postmodum ex secūdo decreto.si ipse solus cauit,& proprietarius ei non confert : ut hic, & suprà eod. quamuis . in fine. Accursius.

l ¶ Eadem erunt . § quasi diceret, prædicta sunt uera quando magnum fuit damnū: sed idem fi parum sit , pro quo sit conferendum.sic insti. de rerum diui. §. Gallinarū. Sed argum. contrà supra de dolo. si oleum. §.fin. & l. sequen. & de in integ. restitu. l. scio. Item facit uersus.Nam de mille fabæ modiis cùm surripis unam: Est leuius damnum : tibi nō facinus minus esto. Accur.

m ¶ Plautius.§ scilicet respondet ea , quæ sequuntur.Accur.

n ¶ Repromitti.§ repete uellem , & simul utrunque fieri : sed ab uno pure repromitti : ab alio purè satisdari petere possum : ut suprà eodem quamuis . item ad id quod dicit non posse peti sub exceptione satisdari , est contrà infrà eod. l.qui uias.§.j.& §. eod. prætor. circa princ. sed ibi ab uno : hic à diuersis. Accursius.

o ¶ Eligere.§ facit C.de codi.l.fin. & §. de tributoria, qđ in hæredem.§.eligere.& §.ut leg.no.ca.l.iij.

† Cuiusquam.

† Flor. fauente.

† Publicè. & deest in.

† Fiet.

† Aīs deest id.

† Aīs sarcit.

Versus.

† ad edictū

† Aīs mittet.

¶ *Si proprietarius cauit vel soluit aliquid nisi fructuarius cōferat sibi pro rata vsusfructus, potest illū prohibere frui : & econuersò, si fructuarius cauit & soluit:nisi sibi cōferatur à proprietario pro rata proprietatis , potest mitti in possessionē proprietatis ex primo & secundo decreto.Paul.*

¶ Idem lib.x.ad Plautium. LEX XXII.

SI† proprietarius de dāno infecto repromisisset[c] , vel fortè aliqd præstitisset[d] , aut contrà fructuarius aliqd præstiterit , iniquum est alterum sine damno uti ædibus[e] , aut ædes habere[f] . & si obtulerit[g] aliquid ,prietarius , non est fructuario permittendum uti , nisi contulerit. Idemque fructuario præstandum est , ut proprietarius cogatur ei conferre[h] . Ergo & solū retinebit[i] fructuarius,si ædes ceciderint, donec prę

¶ *De eo opere quod fit in publico ad priuatam vtilitatem , debet satisfdari de ipso operis: sed de eo quod ad publicam vtilitatem , non satisfdatur : sed competens iudex pro indemnitate aditur. Bartol.*

F ¶ Idē li.lxxxj.ad ædi. L. XXIIII.
Luminum publicorum com-

ſtetur ei damnum : vt quod haberet vicinus missus in possessionem[k] ,id fructuarius habeat,qui† id damnum uicino † farciat. Eadem erunt[l] & si minimum damnum detur.

¶ Plautius[m] .Si ab eo,quē dominum esse negarē , uellem sub hac exceptione , si dominus nō esset, satisdari,ab eo uerò, quem dominum esse dicerem , purè repromitti[n] , constitit non debere me impetrare,sed debere me eligere[o] , à quo velim mihi caueri .

¶ Vlpianus.lib.lxiij. † LEX XXIII.

IN stipulatione damni infecti, quæ ędium nomine interponitur,nisi insolidum[p] fuerit cautū , † mittetur in possessionē[q] .

F ¶ Idē li.lxxxj.ad ædi. L. XXIIII.
Luminum publicorum com-

IN stipulatione. § CASVS. Domus tua tota minabatur ruinam. petij ut caueres. dicitur quòd tu debes cauere insolidum . am si p parte uis cauere tanntùm , non audieris, & mittar in poss. totius per inde ac si nullo modo caueres.Franc.

p ¶ Nisi insolidum.§ quia diuisionem hæc res non recipit.R.ut arg. j.iudi.sol.l.ex clausula.Accur.

q ¶ In possessionem . § totarum ædium . cùm unus est dominus , & tota minatur ruinam:ut hic,& §.e.si finita.§.ex hoc edicto.si autē plures sint dñi,fit missio in partē non cauentis : ut §. cōmuni.diui.si quis putans.§.si dāni.& de neg.gest. si cōmunes.& §.e.prætoris.§.j. & j.e. l.plures.in fi. & §.vt in poſ.leg.l.is cui.§.si ex duob.q̄ sunt cōtra.Acc.

Fluminum.§ CASVS. Vsus fluminum publicorū est cōmunis, sicut usus uiæ publicæ : & littorum fluminis communis est usus. Secundo quæritur ,an in his publicis possit quis ædificare? & certè authoritate principis potest . Item opus in publico factum priuatus authoritate principis destruere potest.& quod dixi quòd potest ædificari in publico,est uerum,si sine incōmodo cuiusq; id fiat. Subsequenter dicit, quòd hic ædificans debet cauere de uitio operis , si opus minet ruinam.nō autem de uitio soli& reddit ratione. sic apparet quod quādo priuatus ædificat,est satisfdandū:& hoc faciet iudex fieri.Quid autem si ipse iudex iussit opus publicum fieri , & timent de uitio eius uicini,quid facient?& certe adeant principem, uel præsidem prouinciæ,si in prouincia fiat opus , qui prohibebunt id opus fieri.uel si iam erat factum,tolli iubebunt. Vltimò,reuertitur ad principiū.l.dicens : quod dictum est fore cauendū ab ædificante in publico de uitio operis,& damnum quod inde cōtingeret, esse præstandum : est uerū siue contingat damnum cùm ædificatur , siue post. ¶ Adijcitur.§ Cùm quis promittit de dāno infecto,debet promittere per se,& per hęredes suos,seu successores emendaturū damnum . qui autem cōtinentur sub hoc uocabulo successores , subsequenter dicit. ¶ Sed ut ne operis.§ Si timeo dānum ex uitio operis tui uel loci:debes mihi promittere de damno infecto,nō aūt satisdare. Secundò dicit , q̄ hoc est intelligendum,de uitio operis contingente ex uetustate. Idem de uitio loci.Quid enim si habeo solum arenosum,uel palustre , quod natā ruinam:nunquid debeo cauere? certē nō: qa naturale uitium est.

¶ Hæc stipulatio.§ Nomine domus tuæ promisisti mihi de dāno infecto, nunqd teneris quocunq; modo mihi damnū datum fuerit occasione domus tuæ?& certè, si damnū mihi datur ex uitio operis, teneris,sed si datur casu,& ut fi terræmotu, uel ui fluminis cecidit domus tua,

¶ Infero ex hac glo. q̄ cautio dāni infecti fit præstari p parte domus.d quo in l.si cōes.& ibi Bar. in j.nota.§. de neg.gest. quod limitabis si domus est plurium,secus si unius secūdū Bart. ibi §. pīsti text.

tua,uel pars eius suprà meam:nō teneris. Sed pone, quòd regulę siue cupi domus tuæ ceciderunt supra meam,& sic damnū habeo: nūquid teneris ac si casu,vt per violentiam: & certè si uitio ædificij id cōtingit,teneris: si ui ventorū ceciderunt,nō teneris.& hoc dixit Seruius. & Labeo etiā istud dictum confirmat:& rationem subdit, quod enim &c. Item pone , quòd ex multitudine aquæ superuenientis domus tua cecidit supra meā : & sic mea oppressa incontinenti cecidit.nunquid teneris ex stipul. damni infecti , ut fuit de facto. nam quædam aqua quæ appellatur Anesa, ita una die creuit , quòd multæ domus ceciderunt, & certè non : quia non uitio soli nec operis datum est mihi damnum. Sed pone , quòd aqua uitiauit fundamentū domus tuæ : tandem aliquo tempore elapso , intra quod bene poteras iuuare domum tuā ne caderet: cecidit domus tua supra meam . nunquid teneris? & respondet quòd sic . nam ex uitio domus tuę passus sum damnum multum . nec refert an incontinenti cecidit , an postquam uitiata sunt fundamenta . & adducit simile de Aquila.

¶ Quāquam autem.§ Promisisti de damno infecto : si uitio operis datur damnum , teneris . & hoc est uerum quando tu uel alius nomine tuo feceris opus.sed si opus factum est te nolente,& te prohibere non ualente:tunc si uitio operis talis datur mihi damnum: nō teneris. ¶ Prætereà.§ Si habebas furnū, & nomine eius promisisti de dāno infecto,& culpa furnarij dedit mihi damnum:non teneris.Secūdò dicit,Vbicunq; est promissum de damno infecto , & damnum sit datū casu fortuito,cui nulla ope potest occurri, promissor nō tenetur.&de hoc habuimus plura exempla suprà ea.l.§.hæc stipulatio. ¶ Itē apud Viuianum.§ Nomine agri & arborum in eo existētium promisisti mihi de damno infe.tandē posteà ui tempestatis , uel uenti arbores agri tui ceciderunt in meum agrum, & damnum mihi dederunt in uitibus meis,uel segetibus.nunquid teneris,quæritur.& dicitur quòd non. & reddit rationem. Sed pone,quòd arbores fundi tui ex uetustate ceciderunt in meū agrum,& damnum mihi tulerunt.tunc teneris. ¶ Idē ait.§ Nomine mearum ædiū tibi promisi de damno infec.posteà ædes meæ ui tēpestatis ceciderūt in domos tuas.§ & sic domus tuæ oppressæ ceciderunt.quæritur an tenear tibi emendare damnū?dicitur quòd non:quia nullum damnum &c.nisi in casu : ut si ædes meæ erant adeò debiles,quòd per minimā tempestatem ceciderunt.nam tunc teneor. posteà loquitur Labeo , & reuertitur ad primum casum huius.§.nam quod dictum est ibi,quòd ego dominus non teneor si ui tēpestatis ciderunt domus meæ in tuas:uerū est,si incontinenti ceciderūt. Quid enim si uitiosæ factæ sunt propter tempestatē,& posteà ex interuallo ceciderunt in tuas?certè tunc teneor,quasi ex uitio operis nūc fit datum damnum. ¶ Item uideamus.§ Nunc vult dicere quando cōmittatur stipulatio damni infecti.& certè tunc committitur. quando dat damnum uitio ædium,loci,uel operis. Quid autem erit si puteum foderem in domo mea,& cauī tibi de damno infecto:nunc autem cū fodi , uenæ putei tui præcisæ sunt quæritur an tenear? & certè non teneor.Sed pone quòd intantum fodi , ut paries tuus stare non possit : quia totus destructus est,certè non teneor.Franc.

a ¶ Vsus.§ non proprietas, nisi littorū maris.nam flumina sunt publica:ut instit.de re.diui.§.flumina.rerum enim quædam sunt communes,quædam publicæ:ut instit.de rerum diui.§.j. & supra.de re diui l. ij.iij.iiij.& v.ubi plenè dixi.Accur.

b ¶ Littorum.§ semper repete communis est usus . & dic.littorum fluminis.nam de littore maris non est dubium:quia etiam proprietas est communis.

c ¶ In his.§ scilicet publicis prædictis:& q̄ dicit publice , expone id est publica authoritate habita à principe , uel à senatu.ut infra , ne quid in loco publi.l.ij.§.si qs à principe. & infra,de fluminibus.l.quo minus.& tunc ædificatum eius est , cuius est solum,id est publicū.ipse tamen tantùm utetur,si hoc actū fuerit in cōcedendo:licet secus esset in cōmunibus : ut j.de acquir.rer.domi.quod in littore.& l.sequē. uel munis est usus [a],sicuti viarum publicarū,& littorū [b]. In his [c] igitur publicè licet cuilibet & ædificare,& destruere [d],dū tamen hoc sine incommodo † cuiusque fiat. propter quod [e] operis dūtaxat nomine cū satisdatione cauetur : de vitio loci nihil caueē,hoc est operis [f] , quod quis facit. Cęterū , si ex loci vitio damnum timeatur , minimè dicendū est , damni infecti stipulationē interponi oportere.Quis enim dubitat,neminem esse,à quo stipuletur [g], cùm nemine [h] nihil † faciente locus ipse publicus dānum inferat fui naturā? Ad ea igitur [i] opera stipulatio pertinet [k], quæcunque priuatim fiant. Quid ergo si in publico † opus fiat?de vitio eius [l] q̄d faciemus?Et planè vel princeps adeundus est,vel si in ꝓuincia fiat,prę ses prouinciæ [m]. Sed quod dictū est de operis vitio [n], sic accipiendum est:etiam si proponas [o], non tantùm tempore,quo opus fit,sed etiam si posteà contingat [p], Quid enim si ideo , quia malè ædificaeua,uel pars eius suprà meam:nō teneris. Sed pone, quòd regulę siue cupi domus tuæ ceciderunt suprà meam,& sic damnū habeo: nūquid teneris ac si casu,vt per violentiam: & certè si uitio ædificij id cōtingit,teneris: si ui ventorū ceciderunt,nō teneris.& hoc dixit Seruius. & Labeo etiā istud dictum confirmat:& rationem subdit, quod enim &c. Item pone , quòd ex multitudine aquæ superuenientis domus tua cecidit suprà meā : & sic mea oppressa incontinenti cecidit.nunquid teneris ex stipul. damni infecti , ut fuit de facto. nam quædam aqua quæ appellatur Anesa, ita una die creuit , quòd multæ domus ceciderunt, & certè non : quia non uitio soli nec operis datum est mihi damnum. Sed pone , quòd aqua uitiauit fundamentū domus tuæ : tandem aliquo tempore elapso , intra quod bene poteras iuuare domum tuā ne caderet: cecidit domus tua suprà meam . nunquid teneris? & respondet quòd sic . nam ex uitio domus tuę passus sum damnum multum . nec refert an incontinenti cecidit , an postquam uitiata sunt fundamenta . & adducit simile de Aquila.

¶ Quāquam autem.§ Promisisti de damno infecto : si uitio operis datur damnum , teneris . & hoc est uerum quando tu uel alius nomine tuo feceris opus.sed si opus factum est te nolente,& te prohibere non ualente:tunc si uitio operis talis datur mihi damnum: nō teneris. ¶ Prætereà.§ Si habebas furnū, & nomine eius promisisti de dāno infecto,& culpa furnarij dedit mihi damnum:non teneris.Secūdò dicit,Vbicunq; est promissum de damno infecto , & damnum sit datū casu fortuito,cui nulla ope potest occurri, promissor nō tenetur.&de hoc habuimus plura exempla suprà ea.l.§.hæc stipulatio. ¶ Itē apud Viuianum.§ Nomine agri & arborum in eo existētium promisisti mihi de damno infe.tandē posteà ui tempestatis , uel uenti arbores agri tui ceciderunt in meum agrum, & damnum mihi dederunt in uitibus meis,uel segetibus.nunquid teneris,quæritur.& dicitur quòd non. & reddit rationem. Sed pone,quòd arbores fundi tui ex uetustate ceciderunt in meū agrum,& damnum mihi tulerunt.tunc teneris. ¶ Idē ait.§ Nomine mearum ædiū tibi promisi de damno infec.posteà ædes meæ ui tēpestatis ceciderūt in domos tuas.§ & sic domus tuæ oppressæ ceciderunt.quæritur an tenear tibi emendare damnū?dicitur quòd non:quia nullum damnum &c.nisi in casu : ut si ædes meæ erant adeò debiles,quòd per minimā tempestatem ceciderunt.nam tunc teneor. posteà loquitur Labeo , & reuertitur ad primum casum huius.§.nam quod dictum est ibi,quòd ego dominus non teneor si ui tēpestatis ciderunt domus meæ in tuas:uerū est,si incontinenti ceciderūt. Quid enim si uitiosæ factæ sunt propter tempestatē,& posteà ex interuallo ceciderunt in tuas?certè tunc teneor,quasi ex uitio operis nūc fit datum damnum. ¶ Item uideamus.§ Nunc vult dicere quando cōmittatur stipulatio damni infecti.& certè tunc committitur. quando dat damnum uitio ædium,loci,uel operis. Quid autem erit si puteum foderem in domo mea,& cauī tibi de damno infecto:nunc autem cū fodi , uenæ putei tui præcisæ sunt quæritur an tenear? & certè non teneor.Sed pone quòd intantum fodi , ut paries tuus stare non possit : quia totus destructus est,certè non teneor.Franc.

a ¶ Vsus.§ non proprietas, nisi littorū maris.nam flumina sunt publica:ut instit.de re.diui.§.flumina.rerum enim quædam sunt communes,quædam publicæ:ut instit.de rerum diui.§.j. & suprà.de re diui l. ij.iij.iiij.& v.ubi plenè dixi.Accur.

b ¶ Littorum.§ semper repete communis est usus . & dic.littorum fluminis.nam de littore maris non est dubium:quia etiam proprietas est communis.

c ¶ In his.§ scilicet publicis prædictis:& q̄ dicit publice , expone id est publica authoritate habita à principe , uel à senatu.ut infra , ne quid in loco publi.l.ij.§.si qs à principe. & infra,de fluminibus.l.quo minus.& tunc ædificatum eius est , cuius est solum,id est publicū.ipse tamen tantùm utetur,si hoc actū fuerit in cōcedendo:licet secus esset in cōmunibus : ut j.de acquir.rer.domi.quod in littore.& l.sequē. uel

d ¶ Destruere.§ quod non.R.

e ¶ Propter quod.§ quia communis est vsus , non cauet de uitio soli : & quia sine incōmodo debet facere,cauet de operis uitio : & sic propter hæc duo , de uitio operis tantùm cauet : & hoc dic propter quod , id est propter utrunque.

† Aīs corruit.

† Aliàs neqd operis. † Aliàs deest,id.

f ¶ Operis. § hoc nō ad proxi. sed ad superius refertur.Accur.

g ¶ Stipuletur . § id est stipulari posse ille, qui damnū ueretur.

h ¶ Nemine. § abundat una negatio . sic j. de acquir. poss. qui pignoris . & in auth. de ijs qui ingre. ad appel. §. si uerò neuter. & j. de uerb. obliga.l.j.§. si quis ita . & in auth. de hære. & fal. §. inordinatum.& C. de ser. fugi.l.j.Sed argu. contrà. j.de uerbo. significa. l. duobus.Accursius.

i ¶ Igitur. § supplendo lege : uel etiam illatiuè ita : satisdatio interponitur ex hoc edicto , ergo per iudicem: ergo cùm iudex iussit opus fieri , nō est per quem interponatur : & hoc est , ad ea igitur opera quæ priuatim, non quæ publicè. Azo.

k ¶ Stipulatio pertinet. § soli & ædificij,prout legis igitur illatiuè: uel lege supletiuè:ut dixi.Accursius.

l ¶ De uitio eius.§ scilicet soli.

m ¶ Prouinciæ.§ ut ibi fieri prohibeat,uel tolli iubeat: cum etiam si id in his locis fiat,quod aliqui noceat,de loco publ.fit interdictum ꝓpositum:ut infrà,ne quid in loco publi.l.prima & secunda & suprà titu.primo l.prima , § ult.& facit suprà eodem si finita. § si publicus.Sed contrà in ea.l §.fine autem . sed illud de uitio operis accipe quòd debeat satisdari.Accursius.

n ¶ Vitio.§ esse cauendum.R.Accur.

o ¶ Si proponas.§ damnum timeri uel dari.R.

p ¶ Contingat.§ quia retro datum uidetur,ut §.eo.damni.§ Sabini. & arg.j.de libe.cau.l.fi.ij.respon.Accur.

q ¶ Corruerit.§ posteà in ædes uicinas.Accur.

r ¶ Adiicitur in hac stipu.§ quæ pro uitio operis interponitur . & facit §.titu.j.l.non solum.§.fi.

† Aīs corruit.

s ¶ Dominiū.§ Not.successoris appellatione etiam in rem successor intelligitur : ut §.de iureiur.l.etiam si in rem.& j.quorum leg.l.j.§.illud.Sed arg.contra.§.de eden.quædam.§.is autem.& §.usufruc.quem admo.ca.l.omnes.§.fin.Sed nunquid si hi successores ædificauerūt, & uitio illius operis damnum sit illatum,tenebūtur? Respon.quidam,q̄ sic:ut arg.§.cit.j.l.fi.& sic secūdum eos ambulat actio , & obligatio de uno in alium:ut & pro eis §.de usufru.l. adhuc.§.si operas.& j.titu.j.fi tertius.§.fi quis.& § fam.ercis..in iudicio.Sed tu dic secundum Ot.nō teneri successorem in rem : sed propter opus ab eo factum tenebitur qui primo [illegible] omisit:ut suprà. de ser. expor. l. Titius. & sup. e. damni. §.emptor.& de hoc etiam dixi.suprà.e. si quis missum.§.fi.

† Aliàs neqd operis. † Aliàs deest,id.

t ¶ Sed ut ne.§ alias nec:aliàs ne.pro non.& quod dicit operis,sub audi tantùm,& loci tantùm, & ædium : quod utrunque prædictorum continet:ut §.eo. inter fructuarios. & sic loquitur quādo in priuato fit quia tunc pro his omnibus satisdatur: ut j. e. §. pen. & quod subijcit factum,sic expone,id est remaneat apud illum cui datum est . sic §.de iudi.l.Iulia.Item quod dicit sine satisdatione:intellige cùm in proprio suo priuato loco fit.nam si in alieno:licet priuato,satisdatur:ut suprà. e.prætor, & hoc secundum Io.& sic am:modo de priuato dicit hic & sequen.§.sed Azo.facit loqui de publico:& quod dicit in princ. loci, exponit , id est uitio illato ex opere in loco . & non habet infrà. fine, quia bene debet satisdatio interponi:ut supra. e.l. in prin.Accur.

v ¶ Vitium.§ pro quo hæc cautio interponitur.Accur.

x ¶ Et loci.§ non ueniens ex opere.Accur.

y ¶ Extrinsecus.§ id est non ex natura loci.ut quia palustris uel arenosus:sed ex defectu,& plerunq; uetustate:ut infrà ea. l. §.item apud Iulianum.in fi.Accursius.

z Concor. text. in c.si pater. in fi. de testa. li. vj. sed i dubio intelligitur de vniuersali : nisi esset in dispositione adiectū uerbū quibuscūque : ut no. Alexplenè . in l. quędā.§.nihil.col.j.ff. de eden.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vitio naturali parcendum est.

† alias deest, ea.
† alias nec ea.

† alias deest, nec operis.

† alias interest.

† alias deest tunc.

eas [a] facit. Deniq; [b] nemo dixit palustris loci vel arenosi nomine quasi vitiosi committi stipulationem, quia naturale [c] vitium est: & ideo nec† ea stipulatio interposita committitur [d]. ¶ Hęc stipulatio vtrum id solùm damnũ contineat, quod iniuria [e] fit, an verò omne damnũ, quod extrinsecus contingat? Et Labeo quidem scribit, de damno dato [f] non posse agi, si quid fortè terræmotu, aut vi fluminis, aliove quo casu fortuito [g] acciderit.

¶ Seruius quoq; putat, si ex ędibus promissoris vento tegulę deiectę damnũ vicino dederint, ita eum teneri, si ędificij vitio id acciderit: non, si violentia [h] ventorũ, vel qua alia ratione, quæ vim habeat diuinam. Labeo etiam rationem [i] adijcit, quòd si hoc nõ admittatur [k], iniquum est. Quod enim tam firmum ædificium est, vt fluminis, aut maris, aut tempestatis, aut ruinæ, aut incendij, aut terræmotus vim sustinere possit?

¶ Idem Seruius putat, si cõtrouersia [m] aquæ insulam [n] subuerterit, deinde [o] stipulatoris ædificia ceciderint [p], nihil eum ex stipulatu consecuturum: quia id nec † operis, nec loci vitio factũ est. Si autẽ aqua vitiet fundamenta [q], & sic ędificiũ ruat [r], cõmitti stipulationẽ ait. multũ enim interesse, quod erat alioquin [s] firmũ, vi fluminis lapsum sit, ꝓtinus [t]: an verò ante sit [u] vitiatũ, deinde sic deciderit. & ita Labeo, ꝓbat. Etenim multũ † interesse, qđ ad Aquiliam pertinet, sanũ [x] quis hominẽ occidat, an verò factũ [y] imbecilliorẽ.

¶ *Supra expositum quid est dictum vitium soli: nũc quid est dictum vitium operis, hoc est à quo dicitur esse factum opus, vt stipulatio committatur. Bar.*

¶ Quanquã autẽ stipulatio † tũc cõmittit, cùm vitio operis damnum factũ sit: tamen si opus factũ est ab eo, quem promissor ꝓhibere nõ potuit [z], stipulatio non cõmittitur. Planè si prohibere potuit, committitur. Sed si quis promissoris nomine fecerit [a], vel eius pro quo, ꝓmissum [b] est, aut alius, † quẽ prohibere potuerit, stipulatio ista committetur. ¶ Prętereà si furni [c] nomine dãni infecti fuerit cautũ, deinde furnarij [d] culpa [e] damnũ datum fuerit, nõ venire [f] in hanc stipulationem plerisq; videtur. ¶ Cassius quoque scribit, quod contra ea [g] damnum datum est, cui [h] nulla ope occurri † pót stipulationem non tenere [i].

¶ *Hic reuertitur ad declarationem illius verbi, vitium loci. h. d. Bar. Et hoc intẽdit. Hæc stipulatio damni infecti habet locum quando res suo vitio damnum dat: secus est, si aliqua vi exteriori illa res deiecta damnum dederit. b. d.*

¶ Item apud † Iulianum relatum est: Si ex agro [k] vicini arbores vi tempestatis confractæ in meum agrum [l] decideriẽt, eoq; facto vitibus meis vel segetib. † nocẽt [m], vel ædificia † demoliunt, stipulationẽ istam, in qua hęc omnia cõprehenduntur, si quid arborũ locive vitio acciderit, non esse vtilem [n]: quia nõ arborum vitio, sed vi vętorum damnum mihi datũ † est. Planè si uetustate arborũ hoc fiebat [o]: possumus dicere vitio arborum damnũ mihi dari. ¶ Idem ait, Si dãni infecti ædiũ mearum nomine tibi † ꝓmiserim, deinde hæ ędes vi tempestatis in tua ędificia ceciderint, eaq; diruerint [p], nihil ex ea stipulatione pręstari: quia nullum damnum vitio mearum ędium tibi contigerit: nisi si fortè ita vitioſę [q] meę ædes fuerint, vt qualibet vel minima tempestate ruerint. Hæc omnia vera sunt. ¶ Sed & quod Labeo putat verum est, referre [r] vtrũ impulsu

a ¶ Eas. ʒ ædes.
b ¶ Deniq. ʒ nunc de solo tantùm. Sed quid si quis fecit opus in loco arenoso, ex quo opere uel solo iam damnum timetur? Respõ. forte locum habebit hæc cautio: ut ʃ. proxi. ę. no. & §. Seruius. Accur.
c ¶ Quia naturale. ʒ not. parci vitio naturali. sic ʃ. titu. j. l. §. hæc cautio. in fi. §. & §. idem aiunt si aqua. & §. item sciendum. Sed arg. contra §. ad l. Aquil. si seruus seruum. §. si fornacarius. & in auth. de restit. & ea quæ parit in xj. §. unum.
d ¶ Committetur. ʒ sic §. de lega. j. si legati. Accurſius.
e ¶ Iniuria. ʒ id est uitio. sic ponitur institu. si quadrup. pau. fe. di. §. pauperies. uel dic secundum R. iniuria, id est non iure uel culpa, culpa autem tua ruinam factam dico, si cùm prævideres uel prævidere posses domum ruituram, non curasti quo minus ruina stipulatori noceret. Accur.
f ¶ Dato. ʒ ſ. casu for tuito, ut subiicit.
g ¶ Fortuito. ʒ qui nõ potuit prævideri: aliàs secus: vt §. eo. tit. l. qui bona. §. cùm inter. & facit §. proxi. §. & quod ibi dixi, & ʃ. e. sequenti. §. Accurſius.
h ¶ Violentia. ʒ sola. R.
i ¶ Etiã rationem. ʒ non solùm superiorem sententiam confirmat: sed etiam rationẽ subdit. Accurſius.
k ¶ Nõ admittatur. ʒ scilicet nõ teneri promissõrem de casuali dãno. R. Accur.
l ¶ Possit. ʒ ita quòd non lædatur, & lædat: vt supra eod. damni. in princ. & supra loca. & condu. l. ex conducto. §. si uis. Accur.
m ¶ Controuersia. ʒ id est impetu.
n ¶ Insulã. ʒ cuius nomine dãni infecti erat promissum. R.
o ¶ Deinde. ʒ scilicet subitò.
p ¶ Ceciderint. ʒ propter ruinam aliarum, quarum nomine erat promissum. Accur.
q ¶ Fundamenta. ʒ paulatim. Azo.
r ¶ Ruat. ʒ scilicet post ex interuallo, ut prævideri ruina posset, & aduersus eam prospici. Accur.
s ¶ Alioqui n. ʒ id est alias.
t ¶ Protinus. ʒ hic nihil potest promissori imputari: quia ruinam euitare non potuit. R. o. Accurſius.
v ¶ Antè sit. ʒ ita quòd poterat iuuari. & ad hoc §. de neg. gestis. diuortio. circa princ. Accurſius.
x ¶ Sanum. ʒ qui tenetur quanti ualuit in anno proximo retro.
y ¶ Factum imbecilliorem. ʒ qui præstabit quanti pluris fuerit à die quo uita excessit in anno retro. & ita fi duo mostrent diuersis temporibus mulnerauerint aliquem, cuilibet sit cõputatio ex die uulneris sui: unde plus in unius æstimatione poterit esse, quàm alterius: ut §. ad l. Aquil. l. ita uulneratus. §. æstimatio. & ad idem l. qua actione. §. sed & si quis. sed caue tibi: quia nõ est p omnia bonũ simile, cùm scilicet nullo modo teneat si protinus cadat: hic, id est in l. Aquil. sic, licet diuersimodè: ut d. ll. §. ad leg. Aquil. quę ut contrariæ ponuntur. Ité hic habetur respectus retro intra certum tempus. §. ad tempus dati damni.
z ¶ Non potuit. ʒ de iure, uel de facto: ut suprà de noxal. in delictis. in princi. & §. loca. si fundus. & l. sequen. & l. sed de damno. & ʃ. de rei udi. sepe. §. cur autem. Accur.
a ¶ Nomine fecerit. ʒ & ratum sit habitum non aliter. Azo.
b ¶ Promissum est. ʒ ab aliquibus suis amicis.
c ¶ Prætereà si furni. ʒ l. pro damno contingenti uitio furni: & sub. tãtùm nomine furni, secundum Io.
d ¶ Furnarij. ʒ quando aliquis aliquid operatur in fuo, & inde damnum datur uicino: distingue aut facit non animo nocendi: & tũc non tenetur, nec cõmittitur stipulatio: nec non interposita interponetur. Aut animo nocendi: & tunc sic, uel aliter an operaris i tuo aliquid immittendo in prædium uicini: ut furnum: ꝙ non licet: ut l. sicuti. §. Aristo. an non immittendo: & tunc non tenetur, bono animo faciat uel non: ut hic. Nec ob. ʃ. de aqua plu. arcen. l. j. §. deniq. quia illud est uerũ quãtum ad illum tractatũ. & in multis differt ille ab isto. fallit hoc, ubi fodis iuxta parietem meum magis, quam possis quòd non licet. Vel breuius uerum est, ꝙ quicquid feceris in tuo, nõ teneberis mihi per hoc edictũ: nec cõmittitur stipulatio: nec nõ interposita interponetur: sed teneris de dolo: uts. de dolo. l. rem quandam ꝓnalem.
e ¶ Culpa. ʒ tantum, non operis mtio. R. nã si furni & fornarij: bene uenient in hac stipu. ut §. ad le. Aquil. si seruus seruum. §. si furnũ. in fi. quæ est contrà. uel ibi cauit nomine ignis. & sic generalius, hic nomine furni.
f ¶ Non uenire. ʒ sed in Aquiliam: ut §. ad le. Aquil. si seruus seruum. §. si furnũ. in prin. Tria ergo sunt quæ faciunt hanc cautionem cessare. uitium naturale: ut §. uitium. casus fortuitus: ut §. hęc stip. & sc. & ʃ. prox. item cui pa: ut hic. Accur.
g ¶ Contra ea. ʒ quæ deuenerunt in stipulatione. Accurſius.
h ¶ Cui. ʒ scilicet damno. Accurſius.
i ¶ Nõ tenere. ʒ etiã interpositã: ut §. e. §. uitium. & §. hæc stipul. & §. Seruius. & §. tdẽ Seruius, & §. quanquã. & ʃ. §. pxi. & ʃ. eod. dãni. Acc.
k ¶ Agro. ʒ pro quo damni infecti fuerat cautum mihi. Accur.
l ¶ Meum agrum. ʒ cuius nomine fuerat cautum mihi. Accur.
m ¶ Nocerent. ʒ protinus: ut §. eo. §. idem Seruius. & ʃ. proxi. §. & facit §. §. proxi. cùm suis concor. Accur.
n ¶ Vtilem. ʒ i. efficacem hoc casu: quia ex ea non poterit agi. Acc.
o ¶ Fiebat. ʒ scilicet damnum.
p ¶ Diruerint. ʒ scilicet ædificia tua. Accur.
q ¶ Vitioſæ. ʒ Not. ꝙ hic casus, ſ. fortuitus est pro reo: quia exceptio fit de eo solo quod est dictum, sed debilitas ædificij contra eũ: & ramen potius eligitur quod contra eum facitur. & Sylla. l. iij. §. fin. Sed argu. contra. ʃ. de regu. iur. l. fauorabiliores. & instit. de interdic. §. cõmodum. & C. de condi. insert. l. fi. quæ sunt arg. contra. Accur.
r ¶ Referre. ʒ ut §. eo. §. idem Seruius.

Ruit,

† Ruat.

† Et huius tex. intellectum uide Berengar. paulac. i l. vn. C. dẽsẽt. q̃ pro eo q̃ interest. nu. 84.

† Sim.

† Aliàs lxxviij.

† Huius & præcedẽtis legis intellectũ uid. p Berẽg. paulachũ i Repet. l. un. C. de sentẽ. q̃ ꝓ eo interest. nu. 53.

fluminis † ruit [a] ędificium, an deterius antè factum, postea ceciderit [b].

¶ *Ex opere quod facit promissor in suo propter quod stipulator amittit lucrũ quod percipit à priuato, hæc stipulatio non committitur, nisi ex certa scientia de hoc caueatur, vel iure seruitutis debeatur. Bar.*

¶ Itẽ † videamus, quãdo dãnum dari videat. Stipulatio enim hæc continet, quòd vitio ædium [c], loci [d], operisve [e] damnũ datum sit: vtputà [f] in domo mea puteũ aperio: quo aperto, venę putei tui pręciſę sunt. an tenear? Et ait Trebatius non teneri [g] me damni infecti. neque enim existimari operis mei vitio damnum tibi dari in ea re, in qua iure meo vſus † sum. Si tñ tam altè fodiam in meo, vt paries tuus stare non possit, dãni infecti stipulatio committeẽ [h].

¶ Paulus li. † Ixviij. ad edict. L. XXV.

TRebatius ait, eum etiam accipere [i] damnum, cuius ędium luminibus officiatur [k].

¶ Vlpianus li. lxxxj. ad edict. L. XXVI.

PRoculus † ait [l]: Cùm qs iure quid in suo faceret, quamuis promisisset damni infecti vicino, non tamen eum teneri ea stipulatione: veluti si iuxta mea ędificia [m] habes ędificia, eaque iure tuo [n] altiùs tollas: aut si in vicino tuo agro cuniculo [o] vel fossa aquã meam [p] † auoces. Quamuis enim & hìc aquam mihi abducas [q], & il lic luminibus officias: tamen ex ea stipulatione actionem mihi nõ cõpetere, scilicet quia non debeat videri is damnum facere [r], qui eo veluti lucro, quo adhuc vtebatur, prohibetur: multumq; interesse, vtrum damnum quis faciat [s], an lucro, quod adhuc faciebat, vti prohibeatur. Mihi videtur vera esse [t] Proculi sententia.

¶ *Si plures stipulantur, debent simpliciter stipulari: sed si plures promittunt, debent pro parte promittere. hoc dicit. Bar.*

¶ Paulus li. † Ixxviij. ad edict. L. XXVII.

PLures carundem ædium nomine domini singuli stipulari debent sine adiectione [u] partis: quia de suo quisque damno stipulatẽ [x]. quinimò pars adiecta, [y] partis partem faciet [z]. Contrà, si plures domini sint vitioſarũ ędium,

a ¶ Ruit. ʒ subitò.
b ¶ Ceciderit. ʒ ex interuallo: quia in hoc tenebitur. Accur.
c ¶ Ædium. ʒ id est soli & ædificij: vt suprà eodẽ inter fru. & §. ea. l. §. sed ut ne. Accurſius.
d ¶ Loci. ʒ scilicet tantùm, id est soli tantùm. Accur.
e ¶ Operisve. ʒ id est ædificij tantũ: pro his enim cauetur, cum fiũt in priuato: vt hic, & suprà eo. fi finita. §. notandum. & infrà e. dãni. §. fin.
f ¶ Vtputa. ʒ ponit exemplũ quando damnum dari uideẽ ex operę. Accurſius.
g ¶ Non teneri me. ʒ nisi animo nocendi fecì. tunc enim de dolo: ut ʃ. ti. j. l. j. §. denique. quod semper præsumitur, scilicet quòd non faciam animo nocendi: & argum. §. pro soc. l. meritò. Sed opp. quia licet in suo facere, dum tamen non noceat in alieno: ut infrà de regu. iuris. l. domũ? Respon. non videtur officere si lucem auferat, quam ex priuato consueuit habere: vt infrà eod. l. Proculus. vel aquam auferat, ut hic. Item secundo op. ʃ. l. prox. sed ibi seruitus debebatur ab initio. ficanter: ut & ʃ. titu. j. §. fi in meo. Item tertio opp. §. si ser. uendi. ficuti. §. Aristo. & l. si quando. §. fi. & l. fistulas. sed in illis in alienum immittebam: hic in meo operabar, nihil in alienum immittẽs. & facit infrà de iniu. si cum seruo. & infrà de regu. iur. l. nemo damnum.
h ¶ Committetur. ʒ si dicas quando facerem animo nocendi, planũ esset: ut infrà ti. j. l. j. §. denique. & sic esset idem quod in superiori rñ. quod non placet. quia aliquid aliud vult dicere hic: quod patet quia dicit, si tamen &c. vnde dic, etiam non animo nocendi sed sponte fuit stipulatio interposita, si damnũ fieret occasione huius fossionis. non enim cogendus erat, ex quo animo nocendi non fiebat. & sic. infrà eo. damni. §. cùm pariete. & de hoc dices ʃ. l. Proculus. Sed quid si in superiori casu totam aquam auferam? Respon. idem quòd si parietem: ut argum. j. titu. j. l. fi in meo.

TRebatius. ʒ CASVS. In hac l. & sequen. pluribus modis posset poni casus. tu autem ponis secũdum quòd dominus meus ponit. & glossæ tangunt hoc modo, & in hac l. sic pone casum. Debebas seruitu, domui meæ altius non tollendi, ne officeret luminibus meæ domus. cùm uelles altius domum tuam seruientem ædificare: promisisti de damno infecto. nunc adeò ædificasti altius, quòd luminibus meis nocet. certè teneris ex stipulatione damni infecti ad omne damnum quod habeo ex obscuratione luminum. Franc.

i ¶ Accipere. ʒ id est pati.
k ¶ Officiatur. ʒ non tamen ut actio nascatur: ut ʃ. l. proxi. uel dic. Trebatium malè dixisse, & per proculum corrigi si intellexerit etiam seruitute non debita. Tu dic Trebatium intellexisse, quando seruitus debebatur. & sic bene dixit. agitur ergo secundum eum ex stipulatio ne damni infecti cùm seruitus debetur. Sed nonne habet locũ confessoria: ergo hæc cessat: ut §. e. l. interd. & l. damni. §. j. & l. qui bona. §. de illo. quæ omnes sunt contra. Trebatium? Sed respon. non obstãt: quia ad aliud datur confessoria, scilicet ad seruitutem præstandam: & ad aliud hæc stipulatio: quia ad damnũ propter lumen amissum: ut §. eo. l. qui bona. §. si quis opus. sic & in oper. no. nunt. quia in subsidium datur auxilium illud: ut §. titu. j. in prouinciali. §. j. & ramen ibi concurrit confessoria, ut sup. tit. j. l. j. §. fi. & l. de pupillo. §. imposititiam.

PRoculus. ʒ CASVS. Habebas domum iuxta meam. nec aliquã seruu. mihi debebas. cùm uelles opus aliquod facere in tua domo, puta eleuare eam, & timebam damnum ex hoc opere: promisiti mihi de damno infecto: nunc eleuata domo tua habeo damnum: ut quia obscurata sunt lumina domus meæ. quæritur an committatur stipulatio? & dicitur quòd non. Idem est & si in fundo tuo fecisti cuniculum, id est riuum coopertum uel fossam: & sic aquam quæ ueniebat ad fundum meum, abstulisti. nam licet promiseris mihi de damno infecto: tamen non teneris ob hoc. & reddit rationem. Franc.

l ¶ Proculus ait. ʒ & malè, secundum quosdam: quando scilicet seruitus deberetur. uel dic bene: & nõ debeẽ seruitus: ut statim patet. H.
m ¶ Ædificia. ʒ scilicet tua.
n ¶ Iure tuo. ʒ vt quia nullam seruitutem debes: aliàs secus: ut suprà l. proxi. dixi.
o ¶ Cuniculo. ʒ riuus coopertus dicitur. Accurſius.
p ¶ Aquam meam. ʒ etiam totam & totum lumen superiori rñ. ut §. l. fluminum. pen. rñ. & ʃ. tit. j. l. j. §. denique. & l. si in meo. & sup. de ser. urb. præd. cùm eo.
q ¶ Abducas. ʒ scilicet priuatam. aggeres enim in publico facti, si trans flumen etiã noceant, demoliendi sunt: ut ʃ. titu. j. quod principis. §. fi.
r ¶ Facere. ʒ i. pati, uel nõ uidetur damnũ facere ei qui. &c. Accurſ.
s ¶ Faciat. ʒ i. sentiat. & sic no. non esse eandem rationẽ damnũ sentire, & lucrum nõ facere: ut C. de codic. l. fin. & ʃ. titu. j. l. j. §. item Varus. in fi. & l. j. §. sicut. & ʃ. de fur. l. fi is cui commodata. & argu. suprà de condi. & demonstra. Titio. §. j. ibi, aliud est enim &c. Sed argum. cõtra. suprà, de eo. quod certo loco. l. iij. §. fin. & ʃ. rem ra. hab. fi cõfessa & dixi C. de senten. quæ pro eo. l. j. in fi. Item contra distinctionem huius legis est, infrà ne quid in loco publi. l. ij. §. meritò. Solu. ibi in publico, hic in fuo priuato quis facit. Accurſius.
t ¶ Vera esse. ʒ nõ Trebatij secundum quosdam: sed tu expone Treba. ut dixi. suprà l. proxi. item facit ad hanc l. quòd quis in suo faciat quod vult. suprà de serui. urb. prædi. l. fittulam. & fi seru. uendi. & uti. §. penulti. Accurſius.

PLures. ʒ CASVS. Plures habebamus domũ communem iuxta ruam: tua minabatur ruinam: petimus ut promittas nobis de dãno infecto: uis promittere. quæritur an debeat quilibet nostrum stipulari sine adiectione partis suæ: sic dicendo: cuilibet promittis de damno infecto? & dicit quòd sic. sed si dicam, promittis partem mei damni? non † totum meum damnum, sed eius partem stipulor. secus autem est econtra: ut si plures sint domini uitioſarum ædium. nam pro sua quisque parte promittere debet: ne singuli in solidum obligentur. nam quilibet debet promittere pro sua parte, qua dominus est. Franc.
v ¶ Adiectione partis. ʒ qua significatur dimidia: ut ʃ. de uerbo. signi. nomen filiarum. §. j. sic ergo. dicet, promittis de damno infecto.
x ¶ Stipulatur. ʒ id est stipulari intelligitur: ut & suprà titu. j. stipulatio. §. fina. Accurſius.
y ¶ Adiecta. ʒ puta partem mei damni, siue partem damni contingentis in mea dimidia domus pro indiuiso promittis, cùm sim dominus dimidiæ pro indiuiso fm Ir. uel dic partem damni contingentis in mea dimidia domo, quæ mea est à meridie. nam cùm sit mihi cum alio domus tota communis pro indiuiso: in qualibet particula habeo dimidiam tantum: & sic mediam partẽ damni contingentis in meridionali dimidia uideor stipulatus. & secundum hoc primum exẽplum est, quando pro indiuiso partis domus sit stipulatio damni: secundum M. quando pro diuiso si autem dixissem partem meam damni, totam meam partem secundum R. uideor stipulatus. Accur.
z ¶ Faciet. ʒ dicta adiectio partem partis, quam habebam in domo. uel faciet partem totius si in rebus meis proprijs, quæ erant in domo fuerit damnum datum fm Azo. Item no. quòd aliàs aliter accipitur hæc oratio, facere partem: ut §. de lega. j. huiusmodi. §. fi Titio. Accur.

Lucrũ non facere, & damnũ patì differt.
† Tantum.
† Concor. text. in c. ij. de deci. li. vi. glos. in cle. j. i uer. aut earum parte. d. so. cõpe. & ibi Card. in ix. qõ. tã si addaẽ dictio aliqua, tũc uenit pars infra dimidiam: ut est glo. sing. in palleg. cle. j. q̃ ad hoc p singu. alleg. Pan. in c. super eo. extrà de eo q̃ cogn. cõ sangui. vxor sue. de quo vide Gul. de Cu. in l. si ut alegas. nu. 2. & ibi addi di ad eum uers. dimidiũ cõtine tur. C. de inof. dona.
† Aduoces. alś euoces.
† Aliàs. lxxvij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tu dic hoc esse uerum in re communi: nam pro parte quisq; pro sua parte debet, ne singuli insolidũ [b] obligentur.

¶ *Hæc stipulatio continet interesse & etiã expensas factas in fulciendo, & lucrum cessans propter emigrationem inquilinorũ, nisi iusto metu interueniente. hoc dicit. Bartol.*

¶ Vlpia.li.lxxxj.ad edict. L. XXVIII.

IN † hanc stipulationem venit quãti ea res erit: & ió Cassius scribit eũ, qui damni infecti stipulatus est, si propter metum ruinę ea ædificia, [c] quorũ nomine sibi caueri curauit, fulserit, impensas eius rei ex stipulatu cõsequi posse [d]. Idemq; iuris esse cũ [e] ppter vitium cõmunis parietis, qui cauit [f] sibi dãni infecti † nomine, onerũ eorũ releuandorũ gratiã, quę in parietem [g] incũbunt, ędificia sua [h] fulserit. In eadem causa est detrimentum quoque propter emigrationẽ [i] inquilinorũ, quod ex iusto metu factum est. Aristo autẽ nõ malè adijcit, sicuti [k] hic exigit Cassius, vt si iustus metus migrandi causam præbuerit, [l] ita in eius personam qui fulsit, eadẽ Cassius dicere debuisset si iusto metu [m] ruinæ fulcire coactus est.

† aũs in hac

† aũs deest nomine.

IN hanc. ¶ CASVS. Ponit regulam, & eam probat per quatuor exempla. regula est talis. quòd in stip. dãni infecti uenit quanti interest stipulantis. Primum exemplum est tale. cum haberes domum ruinosam iuxta meam promisisti mihi de damno infecto. Ité propter metum ruinæ domum meam fulsi, fortè ligna grossa ponendo supra meam: ita quòd si caderet tua, non posset mihi, uel domui meæ facere multum damnum certè has expensas recuperabo: quia hoc saltem uidetur interesse quod impẽdi. Secundum exemplum est tale, ego & tu habebamus communem domum: paries huius domus minabatur ruinam domui meæ propriæ. feci expensas in reficiendo huiusmodi pariete: certè has expensas recuperabo. uide hic gloss. Tertium exemplum est, domus tua minabatur ruinam domui meæ: promisisti mihi de damno infecto, nunc inquilini qui morabantur in domo mea, recesserunt timore domus tuæ ruinosæ: & istum habebant timorem: & sic non soluunt mihi pensionem totius anni, prout aliàs fecissent, certè hoc damnũ totum debes mihi emendare. posteà loquitur Aristo iurisconsultus, & dicit: sicut iustum timorem debent habere inquilini, propter quem recedãt ut damnum quod inde habeo, mihi emendes: ut suprà proxi. dictum est: ita primo exemplo nostræ l. quãdo fulsi domum meam, oportet me habere iustum metũ, quòd domus tua ruinam minetur meæ: ut sic expensas quas feci fulciẽdo domũ meam, mihi resarcias. Quartum exemplum est in l. sequen. quæ continuatur cum ista: & est tale, cùm domus tua minaretur ruinam: cauisti mihi de damno infecto. nullus autem scholaris vult conducere domum meam propter ruinam quam uidetur minari domus tua suprà meam: & sic amitto pensionẽ, certè hoc totum damnum debes mihi emendare. & ad hæc omnia dãna competit actio ex stipulatu. Franc.

a ¶ Promittere debet. ¶ Si tamen unus promittat pro parte sua, cũ alter non promittat similiter pro sua parte: in possessionem totarum ædium ruinam minantiũ mittitur. promissio enim damni infecti dicitur in gl. in uersic. in possessionẽ. in apostil. in uer. in partem. ff. eod. uisionẽ recipit [a]: sed in possessionẽ missio non, cùm pignori assimiletur: & ideo nõ nisi insolidũ fit: ut ff. eo. in stipulatione. secundũ R. & est sic. ff. de uerbo. obligat. in executione. & ff. ne in poss. leg. is cui. ff. si ex duobus hæredibus. quod non placet: sed dic ut dixi in d. l. in stipulatione. Accur.

b ¶ Insolidum. ¶ nam simpliciter promittendo insolidum tenerentur iure isto: ut & C. de duob. reis. l. j. hodie non obligantur insolidum, licet quilibet promitteret de damno infecto simpliciter, non facta adiectione pro parte sua, nisi hoc exprimatur: ut in authen. de duobus reis. & concord. cum utroque respon. huius l. ff. titu. j. stipulatio. §. fin. & ff. eod. ex damni. §. quoties. & ff. tit. j. si tertius. §. j. & l. sequen. §. officium. Accur,

a ¶ Ponit regulam, & eam probat per quatuor exempla. regula est talis. quòd in stip. dãni infecti uenit quanti interest stipulantis. Primum exemplum est tale. cum haberes domum ruinosam iuxta meam promisisti mihi de damno infecto. Ité propter metum ruinæ domum meam fulsi, fortè ligna grossa ponendo supra meam: ita quòd si caderet tua, non posset mihi, uel domui meæ facere multum damnum certè has expensas recuperabo: quia hoc saltem uidetur interesse quod impẽdi. Secundum exemplum est tale, ego & tu habebamus communem domum: paries huius domus minabatur ruinam domui meæ propriæ. feci expensas in reficiendo huiusmodi pariete: certè has expensas recuperabo. uide hic gloss. Tertium exemplum est, domus tua minabatur ruinam domui meæ: promisisti mihi de damno infecto, nunc inquilini qui morabantur in domo mea, recesserunt timore domus tuæ ruinosæ: & istum habebant timorem: & sic non soluunt mihi pensionem totius anni, prout aliàs fecissent, certè hoc damnũ totum debes mihi emendare. posteà loquitur Aristo iurisconsultus, & dicit: sicut iustum timorem debent habere inquilini, propter quem recedãt ut damnum quod inde habeo, mihi emendes: ut suprà proxi. dictum est: ita primo exemplo nostræ l. quãdo fulsi domum meam, oportet me habere iustum metũ, quòd domus tua ruinam minetur meæ: ut sic expensas quas feci fulciẽdo domũ meam, mihi resarcias. Quartum exemplum est in l. sequen. quæ continuatur cum ista: & est tale, cùm domus tua minaretur ruinam: cauisti mihi de damno infecto. nullus autem scholaris vult conducere domum meam propter ruinam quam uidetur minari domus tua suprà meam: & sic amitto pensionẽ, certè hoc totum damnum debes mihi emendare. & ad hæc omnia dãna competit actio ex stipulatu. Franc.

c ¶ Ea ædificia. ¶ scilicet tua: non dico ruinosa, quia hoc dicit infrà, proximo respon. secundum primam expositionem: uel dic aliter ut ibi, Accursius.

d ¶ Posse. ¶ damno pòst secuto. R. & hoc ideo, quia sint hæc promissæ. sed uelut interesse: quia hoc saltem interest quod impendit: ut ff. eo. inter quos. §. fi. Accursius.

e ¶ Cùm. ¶ id est postquam.

f ¶ Cauit. ¶ id est caueri fecit à socio. Accursius.

g ¶ In parietem. ¶ proprium.

h ¶ Aedificia sua. ¶ scilicet communia: quorum paries uitium facit: ut differat à præcedenti respon. sed uidetur socio à socio non caueri: ut infrà eodem. ff. ædibus. & l. ex damni. §. j. quæ sunt contrà. Solu. illa corrigit istã: uel dic caueri: ut hic in duobus, scilicet casibus quos dices infra, eodem inter quos, aliàs nonne ibi. Alij dicunt quòd hic non ædes, sed paries est communis. & secundum hoc dices posteà ædificia sua: scilicet propria, nõ cõmunia. Alij dixerunt q̃ hic loquit cùm culpa socij contingit damnum, ibi nõ: & ff. eod. ex damn. §. j. uel hoc non uenit in iudicio cõmuni diuid. ut indiuiduum: quia diuidi nõ potest: quia erat istud damnum unius ex socijs, uel quia non reficit cõmunem parietem. & sic habet locum hæc cautio: uel hic potuit reficere socius. ibi non. & facit ff. e. cùm emptor. §. fi. & l. ex dãni in princ. & l. inter quos. §. fi. & ff. e. in parietis. & l. seq. & seq.

¶ Caius. † LEX XXIX.

SEd & si conducere hõspitiũ [n] nemo velit, ppter vitiũ ędiũ, [o] idem erit dicendum.

¶ *Pro opere quod fit iure seruitutis, debet domino caueri, non satisdari. h. d. Bar.*

¶ Vlpianus li. lxxxj. ad edic. LEX XXX.

DAmni infecti stipulatio pertinet, etiã si quid eius operis [p], quod fit in fundo meo aquæ ducendę causa, uitio, damnũ mihi contigerit. Solet enim opus in alieno fieri, cùm iure seruitutis [q], quã quis alieno [r] agro habet impositam, opus in alieno faciat.

¶ Vtrũ autẽ de hoc opere [s] promittere, an satisdare dẽat, videamus. Mouet, q̃ in alieno facit: qui autem de alieno cauet, satisdare debet: qui de suo, repromittere [t]. Vnde Labeo † putat [u] eum, q̃ mo dolorũ [x] † aut riui faciendi causa opus faceret, etiã satisdare debere, quia in alieno solo faceret. Sed cùm de opere, quod facit, exigat stipulatio: cõsequens erit dicere, sufficere repromissionẽ: quodammodo enim de re sua [y] cauet. Qđ dictum est, aquæ ducendæ causa: exẽpli gratia scriptũ est: cęterũ [z] iussore: an satisdare? & certè uidetur quòd satisdare debeã. nam in alieno facio opus: & sic tanquàm de alieno debeo satisdare. & hoc et voluit dicere Labeo: & posuit exemplum in eo. qui facit riuum uel modulũ in fundo alieno, qui debet satisdare de uitio huius operis. posteà loquit author l. corrigens prædictam responsionem, dicẽs quòd ego debeo promittere absque fideiussore. & subdit rationem. In fine dicit: q̃ dictum est in opere, quod faciebam gratia aquæ ducendæ: idem est in quolibet alio opere, quod facerem in tuo fundo iure seruitutis. Franc.

† aũs Paulus lib. 28. ad edict. p uin.

† Modulorum fortan: ut de ijs modulis intelligas, quorum hi erogatorii sunt, hi uerò acceptatorii: de quibus alibi Vitruuius et Frõtinus de aquęductibus.

i ¶ Emigrationem. ¶ id est recessum de domibus, quæ timebant aliarum ruinam.

k ¶ Sicuti hic. ¶ id est prox. superiori respon. Accursius.

l ¶ Præbuerit. ¶ ut teneatur tunc damni infecti, qui promisit. Accursius.

m ¶ Iusto metu. ¶ imò quia utilite: facta impensa repetetur: ut suprà. de nego. gesto. sed an ultro. §. j. sed hic respectu stipulationis de damno infect. tractat, non respectu tractatus de nego. gest. & facit §. loca habitatores. §. fi. Accursius.

n ¶ Ed & si. Hospitium. ¶ meum.

o ¶ Aedium. ¶ uicini, quæ meo hospitio minantur ruinam. Accursius.

DAmni infecti. ¶ CASVS. Con cessisti mihi ius aquæ ducendæ per fundum tuum. nunc uolo facere opus i fundo tuo, per quod possim ducere aquam. uis quòd caueam tibi de damno infecto, si hoc opus daret tibi damnum certè debeo cauere. Secundò quæritur nunquid debeam cauere, id est promittere sine fideiussore: an satisdare? & certè uidetur quòd satisdare debeã. nam in alieno facio opus: & sic tanquàm de alieno debeo satisdare. & hoc et voluit dicere Labeo: & posuit exemplum in eo. qui facit riuum uel modulũ in fundo alieno, qui debet satisdare de uitio huius operis. posteà loquit author l. corrigens prædictam responsionem, dicẽs quòd ego debeo promittere absque fideiussore. & subdit rationem. In fine dicit: q̃ dictum est in opere, quod faciebam gratia aquæ ducendæ: idem est in quolibet alio opere, quod facerem in tuo fundo iure seruitutis. Franc.

† aũs Pucabar.

† Modulorum fortan: ut de ijs modulis intelligas, quorum hi erogatorii sunt, hi uerò acceptatorii: de quibus alibi Vitruuius et Frõtinus de aquęductibus.

† videaris.

IN ædibus meis. ¶ CASVS. Ego & tu habebamus domum cõmunem: iuxta istam ego habebam quãdam domum meam propriam. hæc domus communis minatur ruinã meæ propriæ. peto à te ut caueas mihi de damno infecto pro parte, quam habes in domo ruinosa. quæritur an debeas cauere? & dicitur q̃ nõ, nam aliàm uiam habeo. possum enim reficere domum istam, & partẽ expensarum petere à te acti. pro socio uel communi diuidũdo. Et ad dicit simile. ego & tu habebamus domũ cõmunem: nec ullam aliam propriam ego habebam. hæc domus uidetur cadere: tu autem nõ uis reficere: si peto à te ut caueas mihi de damno infecto. quod sustinebo pro parte mea si tota domus cadat: non debes cauere. nam aliud auxilium habeo. possum enim reficere hanc domum communẽ, & expẽsas p̃ parte tua à te petere actione pro socio, uel cõmuni diuidundo. nam scire debemus quòd cautio damni infecti nunquam præstatur, si alia uia damnum potest sarciri. Franciscus.

e ¶ Si ædibus meis. ¶ propriis.

f ¶ Et tuæ. ¶ scilicet, ædes. M.

g ¶ Existes. ¶ scilicet coram.

h ¶ Placet. ¶ sed perperam secundum P.

i ¶ Mouet me. ¶ scilicet ad dicendum, quòd non possit sibi facere caueri.

k ¶ Ipse. ¶ scilicet ego. Accursius.

l ¶ Meas. ¶ scilicet communes. sic ff. de uerb. signi. pupillus. §. fin. & suprà. de leg. j. l. v. §. fin. & de condi. instit. l. ij.

m ¶ Impensas. ¶ scilicet quas feci in communes ædes reficiendas. Accursius.

n ¶ Habui. ¶ & nullus nostrum habet domum propriam.

o ¶ Debere. ¶ scilicet pro uitio ipsarum ædium communium.

p ¶ Ipse. ¶ scilicet ego.

q ¶ Possim. ¶ & huic superiori dicto est contra suprà, communi diuidun. Sabinus. sed hic de reficiendo: ibi de nouo faciendo: ut argu. infrà, eo titu. l. fi ædes. Accursius.

r ¶ Pro parte. ¶ scilicet tua.

s ¶ Iudicio. ¶ spreto auxilio orationis diui Marci: quæ dominium socio reficienti assignauit: nisi intra quatuor menses impensas offerat, cum centesimis usu. ut suprà. pro socio. l. cum duobus. §. idem rñ. & C. de ædifi. priua. l. fi ut proponis. Accur.

t ¶ Cautionem. ¶ a socio meo pro parte sua mihi. Accur.

Ad omnia

a ¶ Ad omnia opera. ¶ quæ fiunt etiam in alieno iure seruitutis: & est sic suprà. manda. ff. si procurarorem. §. dolo. Sed argu. contrà suprà. de iudi. cùm prætor. in princi. Accursius.

QVi uias. ¶ CASVS. Aliqui uiam publicam muniunt propria authoritate. uicini timent damnum occasione huius munitionis debent eis cauere de dãno infecto.

¶ Si controuersia. ¶ Cùm ædificarem in quodam solo, uicini timebant damnum ex hoc opere. ego uolebam cauere absque fideiussore. cùm dicerem me dominum huius soli, uicini negabant me dominum: unde petebant satisdari. quæritur quid iuris sit, & dicitur quòd debeo satisdãr sub hac exce. scilicet si appareat me non dominũ. Franc.

b ¶ Muniunt. ¶ propria authoritate. Accursius.

c ¶ Debent. ¶ & ideo de damno infecto cauere debent, si propter priuatum commodum faciant: secus si publicè reficiatur ut suprà eo. si finita. §. fiue. & §. si publicus. H. & l. fluminum. in princip. Accur.

d ¶ Sub exceptione. ¶ sed ipse pure promittere debet: q̃ si sit dominus, repromittere debet: ut ff. eo. prætor. in princip. sed contrà ff. eo. si proprietarius. §. fin. Sol. ut ibi. Accur.

IN ædibus meis. ¶ CASVS. Ego & tu habebamus domum cõmunem: iuxta istam ego habebam quãdam domum meam propriam. hæc domus communis minatur ruinã meæ propriæ. peto à te ut caueas mihi de damno infecto pro parte, quam habes in domo ruinosa. quæritur an debeas cauere? & dicitur q̃ nõ, nam aliàm uiam habeo. possum enim reficere domum istam, & partẽ expensarum petere à te acti. pro socio uel communi diuidũdo. Et ad dicit simile. ego & tu habebamus domũ cõmunem: nec ullam aliam propriam ego habebam. hæc domus uidetur cadere: tu autem nõ uis reficere: si peto à te ut caueas mihi de damno infecto. quod sustinebo pro parte mea si tota domus cadat: non debes cauere. nam aliud auxilium habeo. possum enim reficere hanc domum communẽ, & expẽsas p̃ parte tua à te petere actione pro socio, uel cõmuni diuidundo. nam scire debemus quòd cautio damni infecti nunquam præstatur, si alia uia damnum potest sarciri. Franciscus.

e ¶ Si ædibus meis. ¶ propriis.

f ¶ Et tuæ. ¶ scilicet, ædes. M.

g ¶ Existes. ¶ scilicet coram.

h ¶ Placet. ¶ sed perperam secundum P.

i ¶ Mouet me. ¶ scilicet ad dicendum, quòd non possit sibi facere caueri.

k ¶ Ipse. ¶ scilicet ego. Accursius.

l ¶ Meas. ¶ scilicet communes. sic ff. de uerb. signi. pupillus. §. fin. & suprà. de leg. j. l. v. §. fin. & de condi. instit. l. ij.

m ¶ Impensas. ¶ scilicet quas feci in communes ædes reficiendas. Accursius.

n ¶ Habui. ¶ & nullus nostrum habet domum propriam.

o ¶ Debere. ¶ scilicet pro uitio ipsarum ædium communium.

p ¶ Ipse. ¶ scilicet ego.

q ¶ Possim. ¶ & huic superiori dicto est contra suprà, communi diuidun. Sabinus. sed hic de reficiendo: ibi de nouo faciendo: ut argu. infrà, eo titu. l. fi ædes. Accursius.

r ¶ Pro parte. ¶ scilicet tua.

s ¶ Iudicio. ¶ spreto auxilio orationis diui Marci: quæ dominium socio reficienti assignauit: nisi intra quatuor menses impensas offerat, cum centesimis usu. ut suprà. pro socio. l. cum duobus. §. idem rñ. & C. de ædifi. priua. l. fi ut proponis. Accur.

t ¶ Cautionem. ¶ a socio meo pro parte sua mihi. Accur.

v ¶ Quia. ¶ scilicet alio modo potest mihi prouideri.

x ¶ Sarciri. ¶ ut dictum est suprà. proximè.

y ¶ Sententia. ¶ & aliorum: ut suprà eo. l. damni. §. j. & ij. & l. qui bona. §. de illo. Accursius.

z ¶ Quo casu. ¶ subaudẽ eo casu.

Quia publicas muniunt ad priuatã vtilitatem, satisdare tenentur: secus, si ad publicam. Paulus.

¶ Pau. li. lxxviij. ad edict. LEX XXXI.

QVi uias publicas muniũt [b], sine damno vicinorum id facere debent [c]. ¶ Si controuersia sit, dominus sit, nẽ ne is, à quo cautio exigitur, sub exceptione [d] satisdare iubetur.

¶ *Qui habet ius reficiendi, non habet ius repetendi hanc cautionem. item ista cautio non cõmittitur ad id quod per aliam cautionem ordinariam peti potest. Bar.*

¶ Caius †. LEX XXXII.

SI ædibus meis [e] proximè sint ædes meę & tuę [f] quæritur, an si † hę vitiũ mihi fecerint, cauere mihi debeas p̃ damno p̃priarum mearum ædium, scilicet pro qua parte dñs existes [g]? † Et hoc plerisq; placet [h]. sed mouet me [i], q̃ ipse [k] meas [l] ædes reficere possim, & impensas [m] p̃ socio, aut cõmuni diuidundo iudicio pro parte consequi. Nam & si vnas ædes cõmunes tecum habui [n], hæque vitium faciant, & circa refectionem earũ cessare † videris, nostri præceptores negant cauere te debere [o]: q̃ ipse [p] reficere possim [q], recepturus pro parte, [r] quod impenderim, societatis uel communi diuidũdo iudicio [s]: & ideo interpositam cautionem [t] minus vtilem futuram: quia [u] alia ratione mihi damnum possit sarciri [x]. Et est planè nostrorum præcepto rum hæc sententia [y] ut credamus inutilem esse damni infecti stipulationem, quo [z] casu dãnum alia actione sarciri possit. quod [a] & in superiori [b] casu [c] intelligendum est.

† Paulus li. 28. ad edictũ prouinciale.

† aliàs deest hæ.

† aliàs deest Et.

¶ *Qui potest dãnum euitare per alium modum, non potest hanc cautionẽ petere. Item inquilinus si dubitat ruinã domus cõducẽ, potest inde recedere, dũmodo soluat pensionẽ ręporis præteriti. & ut locator hoc fieri patiatur, habet actionẽ ex cõducto. si autẽ non soluerat, potest locator retinere ppria authoritate inuecta & illata in domũ conductam, tanquàm pignora: debet tamen circa ipsa diligentiã adhibere. & si pereunt propter negligentiam non habitam, tenetur actu. pigno. Paul. cum l. sequen.*

¶ Vlpia. lib. xlij. Sabinum. L. XXXIII.

INquilino non datur [d] dãni infecti actio [e]: quia posset ex cõducto [f] agere, si dominus eum migrare prohiberet [g].

¶ Pau. lib. † x. ad Sabinum. L. XXXIIII.

VTiq; [h] si pro præterita [i] pẽsione † etiã satisfacere parat us fuerit, alioquin [k] iusta retẽtio pignoris dño fieri videreẽ [l]. Sed cedere cũ rebus tuis poteris agere ex conducto contra me, ut libere dimittam te exire. si autem pensionem pro tempore præterito non soluere, tunc possum retinere res tuas, cùm sint mihi tacitè obligatæ. & si ista pignora quæ retinui, interierint ex ruina uicinarum ædium: teneor etiam act. pig. non solùm ex conducto tibi emendare. si poterã istas res in tutiori loco posuisse. hoc dicit hæc lex cum l. seq. Franc.

a ¶ Quod. ¶ q. d. non solum in isto ultimo.

b ¶ Et in superiori. ¶ nisi in casibus: ut ff. eo. inter quos. j. respon. item uidetur huic l. cõtra sup. eo. in hanc. sed ibi loquitur cùm ille socius fortè uolebat reficere, & aliquid poterat ei imputari quòd non reficiebat hic bene uolebat ipse reficere: & sic non tenetur satisfacere de damno infect. uel uerius dic ut ibi. Item contra ff. tit. j. si tertius. §. uerũ a uice. & l. sequen. §. item. sed aliud in illa actione, quæ concurrit cũ alia. hæc autem non. Item contrà ff. eod. nam si nõ sit. & ff. eo. damni. §. j. sed soluens in d. l. nam si non sit. Accur.

c ¶ Casu. ¶ scilicet primo huius l. Accur.

INquilino. ¶ CASVS. Locaui tibi domum: hæc domus minatur ruinam. uel alia domus mea ibi uicina minatur ruinam superistam conductã. unde tu times damnũ in rebus tuis, quas in domo conductã habes: & sic petis, vt caueam tibi de damno infect. certè non audiris: sed tu poteris recedere cũ rebus tuis: dum tamen soluas pensionem pro tempore, quo stetisti. & si prohibeam te recedere cũ rebus tuis poteris agere ex conducto contra me, ut libere dimittam te exire. si autem pensionem pro tempore præterito non soluere, tunc possum retinere res tuas, cùm sint mihi tacitè obligatæ. & si ista pignora quæ retinui, interierint ex ruina uicinarum ædium: teneor etiam act. pig. non solùm ex conducto tibi emendare. si poterã istas res in tutiori loco posuisse. hoc dicit hæc lex cum l. seq. Franc.

† aliàs xx.

† aũs deest, etiam.

Inquilinus an cautionem de damno infecto petere possit.

¶ Adde q̃ dicatur esse factũ legitimè ex. i. c. fi. & ibi Inn. & doctor. extrà de libell. ob. & in c. consanguinei. & ibi Panor. de re ind. & in c. ea quæ. e. titu. & melius in c. di lecto. de re scrip.

d ¶ Inquilino non datur. ¶ contra eum à quo cõduxit, cum ipsa domus conducta uel alia domus locatoris uicina minetur ruinam super conductam ut & infrà l. proxima. unde inquilinus ueretur damnum tam in eo. quòd non poterit uti domo conducta: quàm in rebus quas intus habet: & dic non caueriut hic, & suprà eodem, qui bona. §. de illo. sed pro damno, quod timeat in alia domo, quam uicinam habeat conductor, petit sibi caueri, ut suprà eodem. damni. §. j. sed inquilino meo, &c. Item contra alium petit etiam pro damno inferendo in rem, & domum conductam: ut suprà eodem, qui bona. §. uicinis. & l. si filius. quæ sunt contra. uel in illa, qui bona. §. uicinis. & in illa, si filius. nolebat migrare: hic sic. prima secundum R. placet. Patet ex prædictis: quia inquilinus aut petit sibi caueri ab extraneo: quod potest: aut à domino pro domo conducta ruente, uel alia domini: & tunc aut pro damno quod timetur in domum conductam, & tũc non potest. aut in aliam, & tunc potest.

e ¶ Actio. ¶ ad petendam cautionem istam. nunquid ergo pro ea scilicet cautione petenda actio competit? Respond. nõ: secundum R. sed officium iudicis quod pro ea scilicet cautione habenda imploratur, actio hic appellatur: ut infrà, de act. & obli. l. actionis uerbo. Accur.

f ¶ Ex conducto. ¶ & interdicto de migrando: ut infrà, de migrando. l. j. Accursius.

g ¶ Prohiberet. ¶ quia iustam causam habet migrandi: ut suprà. eo. l. in hanc. §. penul. & suprà. loca. l. habitatores. §. fin.

h VTique. ¶ scilicet poterit agere ex conducto.

i ¶ Pro præterita. ¶ id est pro præterito tempore. Accur.

k ¶ Alloquin. ¶ id est si non fuerit paratus satisfacere. Accur.

l ¶ Fieri domino uideretur. ¶ ut sup. in quib. casi. cõtra. l. est differẽtia. & argumen. C. de pigno. l. iij. & ex quo ius permittit: non incidit in edi. diui Marci, neque in constitutionem. si quis in tantam. quæ includit. quia quod legitimè fit, non meretur pœnam: ut C. de iis qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

ve ætatis impetra l.j.& de admiñist.tu. sancimus.H.Azo.
a ¶ Quasi pignora.ʒ nam tacitè sunt obligata inuecta, & illata: ut ff.in quib.cau.pignus tacitè contra.l.licet.Accursius.
b ¶ Aedium, scilicet domini.
c ¶ Pignoratitia.ʒ non solùm ex conducto: uel dic non solùm prędicta. Accursius.
d ¶ Tutorem.ʒ & sic fuit in culpa: vt & C. de peric. tu. l. si respubli. sed si non fuit in culpa, non tenetur creditor: vt C.de pig.actio. l. pignus. & l. si nulla. item expone tutiorem, id est tutum: & sic non est participatio positini: quia locus in quo erat, tutus non erat. Accursius.
e IN parietis cōmunis.ʒ id est in cautione præstita propter communis parietis demolitionem si quæstio fiat, an committatur. Azo. Et dic secundum Azo. casum in his tribus ll. sic. Aedes meas proprias iuxta tuas habeo, & communi pariete meo & tuo sustentantur. tu vis demoliri communem parietem, & meliorem substituere: & ideo mihi petenti caues de damno infecto. facta demolitione eōtingit mihi damnum, ago ex cautione. quæritur an possim? Respon. cum distinctione: quia aut fuisti in culpa demoliendi: aut non fuisti: quod ex eo probatur, si paries demolit' mea & tua onera sustinere poterat: tu tamen sine causa es demolitus: & præstabis mihi omne interesse meum: qđ dic vt infrà eodem. nā si. §. quòd si fuerit. Si verò in culpa non fuisti, puta quia vitiosus erat, & minabatur ruinam, & ædium onera sustinere non poterat, & non teneris mihi: quia restituisti alium demoliendo veterem: sed quia malè restituisti. quod ih duobus casibus contingit: scilicet si paries restitutus sit sumptuosus, id est plenus sumptibus propter grossitudinem, & spissitudinem, & longitudinem, & quantitatem expensarum factarum: vnde ipsum cadere oportuit forte propter soli debilitatem, quod tantū parietem sustinere non potuit: vel aliquam similem causam. Item & si paries adeò fit debilis & subtilis. ut necessarium fit cadere. nam his duobus casibus teneris. Item & in primo omne damnum mihi præstabitur ex cautione, non act. communi diuid. quia in re communi nō contingit mihi damnum: sed in proprijs ædibus meis. unde cessat cō muni diuid. acti, ut ſ. communi diuid. arbor. §. fi per eundem. & ita solutur contrarium. supra. eo. fi ædibus. Accursius.
f ¶ Aptus.ʒ scilicet paries.
g ¶ Ferendis.ʒ scilicet meis & tuis.
h SEd ita.ʒ Quæ modo. alias in eo. & aliàs mero.
i NAm si non fit.ʒ scilicet ita idoneus ut utraque onera sustinere possit.
k ¶ Idoneus.ʒ scilicet primus. R.
l ¶ Nec deber.ʒ ita construe: & si quid contigerit, non debet teneri ex causa damni infecti is, qui demolitus &c. Vel dic, & idem est sensus, non debet teneri dam. infec. id est ex stipulatione de dam. infe. si quid contigerit ex causa. id est si aliquod damnum contingit ex demolitione. & secundum hoc dic ex causa, id est ex demolitione. Accur.
m ¶ Sumptuosus.ʒ q.d. nisi culpa demolientis damnum contingat nam propter damnum operis, quod ita erat ædificatum ut sustinere non posset, non tenetur is, qui demolitus est: aliàs autem, scilicet cùm erat bonus, est cōtra: quia committitur, bene dico, cū nō est idoneus, non committi ex demolitione: cùm non propter demolitionem quis cauet: quia demolitio fit propter fortuitum casum uitandum: ut sup. eod. fluminum §. hæc stipulatio. Accursius.

† Als Paul. lib. liiij. ad ædictum.
* Als Vlp. lib. xlij. ad Sabin.

ʒ Sūptuosè. Ordo lr̄ç.

& si quasi pignora [a] retinuerit, & ea interierint ruinà vicinarum ędium [b], potest dici etiam pignoratitia [c] actione locatorem teneri, si poterat eas res in locum tutiorem [d] transferre.

¶ *Si paries idoneus destruatur, vel non idoneus, sed vitiosè restituitur, stipulatio committetur ad interesse totale, hoc dicit. Bart. cum duabus ll. sequen.*

¶ Vlpianus.† LEX XXXV.

IN parietis communis [e] demolitione ea quęri oportet, si satis aptus [f] fuerit oneribus ferēdis [g], an non fuerit aptus.

¶ Paulus lib. x. ad Sabi. LEX XXXVI.

SEd ita idoneum esse plerique dixerunt, si vtrarunque ędiū onera, quæ modo [h] iure imponantur, communis paries sustinere posit.

¶ Vlpianus li. xlij. ad Sabi. L. XXXVII.

NAm si non sit [i] idoneus [k], vtique demoliri eū te oportuit: nec debet, [l] si quid damni ex ea causa contigerit, is, qui demolitus est, teneri: nisi † sumptuosus [m], aut parum bonus [n] nouus paries sit restitutus. Quòd si fuerit paries idoneus, qui demolitus [o] est, in actione damni infecti id venit, quanti interfuit actoris [p] eum parietem stare, & meritò. nam si non debuit demoliri ¶: restituere eum debet proprio sumptu. Sed & si quis redi-

m ¶ Sumptuosus.ʒ id est sic plenus sumptibus. vt cadere oportuerit.
n ¶ Parum bonus.ʒ id est subtilis & debilis: & ita malè in vtroque casu, vt cadere oportuerit. Accur.
o ¶ Qui demolitus.ʒ id est destructus.
p ¶ Interfuerit actoris.ʒ hoc est contrà. ſ. e. si ædibus. vbi cùm detur cómuni diui. hæc cautio non tenet. Sol. hæc illā corrigit: uel aliud est cùm destruitur, ut hic: aliud cùm vitium facit: ut ibi. uel dic, vt dixi modo in l. in parietis. in fi. glo. & facit ut omne interesse veniat: ut ſ. e. in reficiendo. & l. damni. §. fin. & l. ex damni. §. j. & ſ. eo. in hanc §. fi. Accur.
q ¶ Demoliri.ʒ scilicet paries: & demolitus est. Accur.

tus ob demolitionem amissus est: consequenter restitui eum Sabinus voluit. Si fortè habitatores migrauerint, aut non tam commodè habitare possint, imputari id ædificatori potest.

¶ *De damno contingēte ante traditionem emptor non cauetur: nisi cùm ad eum custodia pertinet. hoc dicit. Bart.*

¶ Paulus lib. x. ad Sabi. L. XXXVIII.

CVm emptor ędium ante traditam sibi possessionē, ideo inutiliter [r] stipulat, quia vēditor omnē diligentiā [s] ei præstare debet, tūc certè vtiliter stipulatur [t], cùm omnis culpa à venditore † aberit: veluti si præcariò emptori in his ædibus esse permisit [u], custodiáq; ei [x] abfuturus [y] tradidit.

¶ *In prædio rustico fit missio in partem tantùm, in prædio vrbano quandoque in totum, quandoque in partem causa cognita. Bartol.*

¶ Si agri [z] nomine non caueat, in eam partē agri mittendus est ex qua periculū [a] timetur: eiusq; rei [b] ratio hęc est, q̄ in ædificijs partes quoq; reliquę † ad vitiosam [c] partē traherent. at in agris nō idem est. Sed dicendū est, vt in domibus quoq; maioribus interdū causa cognita Prætor statuere debeat, i cuius partis possessionē is, cui nō caueatur, mitti debeat.

¶ *Pone casum quando vnus ex sociis communis parietis ipsum refec ex causa necessaria. P.*

¶ Deducto [d] veteris parietis prędomo timetur damnū. At pars agri ruinosa non sic tran[illegible]am partem agri. Quod autem de domo dictum est, fallit in casu. nā si domus mea amplissima est, & una particula eius minetur ruinā, ita q̄ si caderet, non sit verisimile quòd aliam domum traheret secum, & peratur à me cautio. & nolo cauere: tūc aduersarius meus est tātùm mitrēdus in poſſ. partis ruinosæ. ¶ Deducto.ʒ Pone casū ut in glo. Frā. Accur.
r ¶ Inutiliter.ʒ pro damno contingente ante traditionem. Ot. sed pro damno contingente post traditionem bene potest stipulari antequàm sibi tradatur res: ut infrà. eo. titu. damni. §. emptor.
s ¶ Diligentiam.ʒ ut & supra. de periculo & commo. rei uenditæ. l. custodiam. & supra. de act. empti. uenditor. Accur.
t ¶ Vtiliter stipulatur.ʒ siue expresè comprehendendo damnum ante traditionem cōtingens, siue simpliciter stipuletur: ut not. supra. eod. damni. §. emptor. Accursius.
v ¶ Permisit.ʒ scilicet uenditor.
x ¶ Ei.ʒ scilicet emptori.
y ¶ Abfuturus.ʒ uenditor: uel contra ei emptori, qui erat abfuturus sed prima placet. & facit ut precariò data uideatur quo ad quid: ut supra, de act. empt. l. Iulianus. §. ex uendito. ibi, poſſ. autem.
z ¶ Si agri.ʒ pro quo est cauendum propter timorem ruinæ aggerū uel arborum cadentium cum ruina in uineas uel segetes, uel domum meam: ut supra. eo. fluminum. §. item apud Iulianum. Accur.
a ¶ Periculum.ʒ scilicet ruinæ.
b ¶ Rei.ʒ scilicet q̄ pro parte ædis ruinosæ si nō caueat, fit missio in totam: ut & ſ. eo. si finita. §. si verò. Si verò pars agri minetur ruinam: fit missio in partem: tantum minantem si nō caueat: ut ſ. proxi.
c ¶ Vitiosam.ʒ ut & plenè habes ſ. eo. si finita. §. ex hoc. Accur.
d ¶ Deducto.ʒ ego & tu habebamus domum uitiosam, timebam mihi damnum dari, refeci ipsam: potero à te repetere si quid impendi, hac consideratione habita, ut primo detrahatur quod posui de ueteri pariete, & quod apud me de ueteri remansit, & de reliqua

† Flor. abierit.

† A vitiosa parte.

Casum ponit.

reliqua impensa feram partem meam, uel per actionem pro socio, uel communi diuidundo. Vel pone casum secundum R. Petebam à te cauere de damno infecto pro pariete tuo itioso. te non cauente fui missus in possessionem ex primo decreto, refeci eum parietem ex eadem materia, quæ antè erat, addens de meo: & aliquid retinui de ueteri quod nō reposui. nunc repeto expensas, quòd posū: ut supra eodem l. in hanc & l. si finita. §. si iam ruerint. Tria considerabuntur. Primo, quod remansit apud me ex ueteri. Secundo, quod de meo ibi reposui. Tertio, quod de ueteri materia ibi reposui. & sic omnibus inspectis habebo quod mea interest. Et secundum Irne. dic secundo, causisti mihi de damno infecto, & postea cecidit domus tua in parietem meū, quem refeci. emendabis mihi eo prætio, quo erat prius: & non computabitur, quod modò ualet plus: nec id quod de ueteri in eundem est repositum argumen. infrà l. proxim. §. fina. & secundū istam expone semper æstimari ad hoc, ut non veniat. Accursius.
a ¶ Pretio.ʒ id est materia primi parietis, quæ apud me remansit: uel eius æstimatione: ut ipsa, scilicet mihi non restituatur. uel secundum aliū deducto pretio, id est facta cōputatione pretij ueteris parietis: ut ipsa restituatur. Accursius.
b ¶ Amplius sit.ʒ scilicet expensum pro nouo ædificando secundum utranque expositionem.
c ¶ Ex ueteri.ʒ scilicet materia.

† Tu vide q̄ casu huius §. Francisc. de Arez. sino 92. incip. decidi pulchrā q̄nem.

tio [e], siquid amplius [b] sit, ęstimari debet †: & si quid ex veteri [c] in nouum coniectum sit, deduci æstimationem oportet.

¶ *Si in pariete cōmuni vnus ædificat vel vterque, & alter habet pretiosiora ædificia, cautio ab initio exigitur. Bar.*

¶ Pōpo. li. xxj. ad Sabi. L. XXXIX.

INter quos [d] paries communis est, ædificiorum nomine, quæ quisque propria habet, stipulari damni infecti solet: sed tūc ea cautio necessaria est, cùm aut alter solus ædificat [e], & vitium ex opere futurū [f] est: aut alter § prętiosiora ædificia habet, & plus damni sensurus [h] est decidēte pariete. aliotē equale periculum est, quā- præscino [i] quis præstat, tātum alifice [k] consequitur.

¶ *Si duo contendant de dominio domus ruinosæ, vnus cauendi pertinet ad possessorem: qui si aliquid præsiterit ex cautione, & postea succumbit in quæstione dominij, repetit à vero domino: & si cauere detrectat, possessio eius transfertur in peretentem cautionem. Paul. de Cast.*

¶ Si † dominus [k] in controuersia sit, dicendū est, dāni infecti onus

† als dns.

† Imputari.

† aliàs trāsferant. als trāsferēdā.

† als si qd ī supficie dā ni.

possessoris esse: cùm id, quod prēstiterit †, imputare domino prędij posit [m]. Quòd si non caueat, possessionem ad petitorem, qui damni infecti sibi [n] caueri velit, † transferat. Nam iniquum est, stipulatorem compelli, relicto prędio, ex quo damnum vereatur, dominum quærere [o].

¶ *Ista stipulatio præstatur pluribus, & ad plurium interesse committitur. Bart.*

¶ Dāni infecti stipulatio latiùs [p] patet: & ideo & ei, qui superficiariam insulam habet, vtilis est ea stipulatio, si † quod in supficie damnū [q] datum fuerit: & nihilo minus etiā soli domino vtilis est, si solo damnum [r] datum fuerit, vt tota superficies tolleretur. fraudabitur enim dominus soli in pēsione percipienda [s].

¶ *Qui petit cautionem alieno nomine debet habere respectum ad interesse illius, cuius nomine petit. & si dubitatur de eius mandato, debet cauere de rato. & in cautione debet apponi clausula, quòd ita demum teneat de rato cautio si verus procurator non est: & postquàm cauit de rato. non potest sibi obijci, quòd non sit procurator. Paul.*

d ¶ Inter quos.ʒ in principio huius legis ponitur dictum generale. & illud postea restringitur ad duos casus.
e ¶ Aedificat.ʒ super communi pariete, uel iuxta eum: uel id est reædificat communem parietem, uel erigit eum altius. uel onerat solus.
f ¶ Futurum est.ʒ opinione hominum inspecta. Accur.
g ¶ Aut alter.ʒ retento quòd alter socius ædificabat solus: & præterea dico damnum aliquod non timetur sito operis iam facti, uel soli. Vel dic quòd hoc casu uterque uel neuter ædificat. primum tamen magis quibusdam placet, cum neutro ædificante denegatur cautio: quia utrique potestas est reficiendi: ut supra eodem. fi ædibus. nec vtroque ædificante, ut infrà eodem l. ex damni. §. quoties. in fi. §. quæ est contra. Alij dicunt hunc casum corrigi per id quod ibi dicitur. Alij, vt Io. legunt aut, pro &: quasi hæc duo sint necessaria: & unum non sufficiat: ut d. §. quoties. Vel aliter ut ibi dices Ac.
h ¶ Sensurus sit.ʒ quàm pateretur is, qui ædificat super communi pariete: & tunc licet adhuc non timeatur ex opinione hominum damnum: tamen quia facile posset contingere propter extructionem operis alterius, & quia hic qui timet nec ædificat, habet pretiosiora ædificia, quibus imminere possit damnum. præstatur ei cautio. Si autem uterque ædificaret, non præstaretur cautio, licet præstita posset committi. t infrà eodem, l. damni. §. cum pariete. hoc non placet. uel melius secundum Azo. distingue ut primus sit casus cum alter solus ædificat: secundus autem, quando uterque: & tunc cauetur si unus est maius damnum passurus, quàm alter: ut hic. sed an possit agere, dices infrà eod. l. ex damni. §. quoties.
i ¶ Vicino.ʒ id est socio.
k ¶ Ab eo.ʒ socio scilicet communi diuidun. iudicio inter se intentato secundum quosdam: quod non placet quia in re communi damnum non contingit: ut ſ. communi diuidun. arbor. §. si per eundem. & ſ. usufruct. quemadmo. caue. l. antepenul. dic. ergo, consequitur: i d est consequi posset utrunque ex interposita cautione: quod tmen fieri nō debet: ut supra eod. si ædibus. & infrà eo. l. ex damni §. quoties nisi in duobus casibus. ut modo dixim quibus etiam loquitur lex supra. eod. Lin hanc. & est ratio secūdùm quosdā, quia in diuiduus erat paries, & sic cessat communi diuidun. Item nec communis est ex societate, & sic cessat pro socio: unde hæc cautio in subsidium præstatur: uel ratio est ad instar ueſtibuli: ut supra, communi diuidun. l. arbor. §. de uetio. Alij exponunt hunc finem ut quantura alter sociorum præstat uicino uel socio occasione socij, cuius culpa damnum datur ex communi pariete: tantum ab eo socio consequatur per communi diuidundo iudicium: quod non placet.
l ¶ Si dominus.ʒ id est qui dicit se dominum esse. & agit rei uendi. ad domum contra possidentem: & I possidente petitur cautio ab exneo. Azo aliàs domus.
m ¶ Posit.ʒ ut & argu. C. de petiti. hæred l. fin. & hoc est uerum etiā si malæ adei possessor sit. Accur.
n ¶ Sibi.ʒ scilicet petenti.
o ¶ Quærere.ʒ sic & C. ubi in rem acti. l. i. Accur.
p ¶ Latius.ʒ ponit comparatiuum pro positiuo.
q ¶ Damnum datum.ʒ id est dari uetitum: ut & supra eod. l. qui bona. §. & superficiarum.
r ¶ Damnum datum fuerit.ʒ quo ad suspicionem eorum qui damnum uerentur. R. qualiter autem dammum datur solo, subsicit. Accur.
s ¶ Percipienda.ʒ remitti ſ ergo superficiario pensio propter metā ruinæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ruinæ,uel propter ruinam: sicut & pensio emphyteuseos: ut C.de iure emphyt.l.j.& merces conductoris:ut & ſ.eo.l.in hanc.& l. nã ſi nõ ſit. & ſuprà loca.l.habitatores.§.fi.& l.ex conducto.§.ſi quis.& §.cũ quidam.& § Papin.& ſic ſunt hic argu. pro (ɔcerdotibus vltramõtanis, qui facta excõmunicatione nil percipiunt: unde ad cenſum teneri nõ debent.Accurſius.

† Senten ges reputãt iſtum text. fin.ad hoc, q procura tor falſus poſtquã eſt admiſſus i judicio, cũ cautiõe de rato:nõ po teſt ampli⁹ repelli: q a per illã eſt effectus legitim⁹. qđ itellige, ut hic in ſecũ dis interpre.Bo.

† Non qui non adgra uet.

† Aliàs Põ po. li. lxiij.

† Als xliij.

ADDITIO. Pro iſta gloſſ. facit ea. quia diuerſitatem. extrà de concef. præben.

a ¶ Licet, ʒ ſtipulatur ergo procurator: ut hic: & ſuprà eodem prætor. in princip. & l. qui bona.§. ſi alieno.& domini inſpicitur utilitas uel intereſſe: ut hic, & ſuprà ſi q⁹ cau. l.penul.

b ¶ Debebit.ʒ ut infrà rem ra. hab. l. amplius. alias non ſolùm. & ſ. de procur. l.Pompon. §. ſi ſtipuletur. & quære ut ibi.

c ¶ Inferenda. ʒ ab eo qui promittit de damno infecto, vt dicat ſe non teneri ſi apparuerit falſus procura. uel dominus non haberet ratũ: uel econtra die inferenda à procura. ut non teneatur ex ſtipu. de rato ſi apparuerit eum eſſe uerum procuratorẽ, uel dominum habere ratum. & ſic dicitur exceptio procuratoria, cum non ſit procurator uel ſit, ut dictum eſt: aliàs, dicitur procuratoria exceptio, quando non poteſt eſſe procurator: vt ſuprà mand. ſi fideiuſſor. §. quidam. & de prob. in exceptionibus. §. ſed & ſi procuratoria. Itẽ not.hic ar. pro opinione noſtra, qui dicimus eſſe in electione procuratoris uel probare mandatum, uel ſatiſfdare: ut not.C.de proba.l.j.

d ¶ Legatorum.ʒ nam & in ea ſtipulatur procurator legatarij,& ſatiſdat de rato.ut hic,& ſ.de procu. Pompo.§.ſi ſtipuletur.& ut le.no. ca.l.j. §.ſed & procuratoribus. & inſeritur hæc excep.ut hic,& ar.ſ. titu.j.l.de pupillo.§.qui procuratorio.Accurſius.

e ¶ Non cauebitur.ʒ poſtquam cauerit de rato.R.

f ¶ Procuratoria.ʒ id eſt quòd non ſit procura.uel aliter accipitur ut modo not.

g ¶ In æſtimando.ʒ ſi totus paries uetus ruat occaſione uicinarum ædium,de quibus promiſſum eſt damni infecti:æſtimabitur impenſa noui parietis facti.ſi uero uitioſus factus eſt,æſtimabitur impenſa refectionis,utrobique tamen moderata: quia illud eſt attendendum, q melioré habet modo parietem: & quia ſi in ueteri erat uoluptaria impenſa,non debet æſtimari.

h ¶ In ueterem.ʒ id eſt ſecundum ueterem eius cultum.R.

i ¶ Aggrauet.ʒ q.d.non omnino uetus cultus æſtimatur: quia non picturæ uel ſimilia: quia hæc aggrauarent nimis promiſſorem:ut. ſ.l. proxi.in fi.ſecũdum R.uel dic qui cultus,id eſt quæ refectio.uel ſuſtẽtatio facta ab uno ex ſocijs aggrauaret alium nimis uoluptarijs, ſcilicet factis impenſis. & ſic facit loqui in cõmuni pariete de quo loquitur.ſ.eod.in parietis communis.& l.ſequen.& l.inter.& j,eod. l.in re ficiendo.Item facit ad §.ſuprà.l.proxi.§.fi.

EX damni.ʒ CASVS. Stipulatus fui à te damni infecti,& poſtea ruit domus tua ſuprà meam, & eam deſtruxit, & cruſtã ſiue picturam quæ erat in domo deſtruxit.non æſtimatur hoc damnum in cruſtationis ſiue picturæ. ¶ Quoties.ʒ Ego & tu habebamus parietẽ communem,& ibi iuxta habebam domum propriam,paries cõmunis uidebatur cadere: petij à te cautio.damni infecti, & eam præſtitiſti. tandẽ cecidit,& dedit mihi damnũ.quæritur an tenearis mihi emẽda re.dicitur quòd non. Sed pone quòd tu parietem cõmunem ita præſtiſti:ſiue onerati,quòd ob hoc cecidit:tũc teneberis. Sed pone q⁹ ego & tu ſimul oneraueſimus.& ob hoc cecidit domus:& debit damnũ in tuis rebus, & etiam in meis,tunc non teneberis:ſiue æquale⁹ damnum

¶ Alieno † nomine ſtipulari ita licet [a], vt quod damnum domino datũ ſit,comprehendatur. Cauere autem debebit [b] is,qui ſtipulabitur, dominum ratam rem habiturum: exceptioq; procuratoria ſtipulationi inſerenda [c] erit,ſicut in ſtipulatione legatorum [d]. Quòd ſi ei non cauebitur [e], mittendus eſt in poſſeſſionẽ procurator omnino,vt ei exceptio,pcuratoria [f] nõ nõceat, ¶ In æſtimando [g] nouo pariete ratio haberi debet eius impenſę, quæ modum probabilem non excedit, in veterem [h] eius cultum † non qui aggrauet [i].

¶ Vlpianus li. †lxiij.ab Sabi. † L. XL.

EX damni infecti ſtipulatione non oportet infinitã vel immoderatam ęſtimationem fieri [k], vtputà ob tectoria,& picturas. Licet enim in hæc magna erogatio facta eſt: attamen ex damni infecti ſtipulatione moderatam æſtimationem faciendam: quia honeſtus modus ſeruandus eſt, nõ immode rata cuiuſq; luxuria [l] ſubſequẽda.

¶ *Si communis paries ſine alicuius vitio damnum inferat, ſtipulatio nõ cõmittitur. idem ſi culpa vnius committeretur, ſecus ſi culpa communi vtriuſq;. Bart.*

¶ Quoties communis parietis vitio quid acciderit [m], ſocius ſocio nihil præſtare debet [n], cùm commūnis rei vitio contigerit. Quòd ſi, quia alter eum [o] preſſerat, vel onerauerat idcirco damnum contigerit,conſequens eſt dicere, detrimentum hoc,quod beneficio [p] eius contigerit, ipſum ſarcire debere. Quòd ſi æqualiter vtriuſque oneribus preſſus [q] † decidat rectiſſimè Sabinus ſcribit †,parẽ vtriuſque cauſam eſſe [r]. Sed ſi alter plures,vel pretioſiores res amiſerit [s], melius eſt dicere, quia ambo onera [t] impoſuerunt, neutri aduerſus alterum competere actionem.

¶ *Si plures recipiunt damnum ex ruina quilibet agit pro parte ſua: etſi eorum plures agitur, quilibet conuenitur pro parte ſua. Pau.*

¶ Quoties ex damni infecti ſtipulatione plures agunt, quia in eadem re damnum ceperunt, id eſt in ædibus,non [u] tumacẽ iuſquiſque eorum inſolidum agere, ſed in partem [u] experiri. Nã [u] enim damnum, quod pluribus datum eſt, vnicuique inſolidum datum eſt, ſed in partem datum eſſe videtur: & ideo vnicuique in partem competere actionem, Iulianus ſcribit. Item ſi † plures ſint ædes, quæ damnoſæ imminent, vtrum aduerſus vnumquemque dominorũ inſolidum competat actio, an in partem? Et ſcribit Iulianus (quod ego & tu habuimus: ſiue ego maius quã tu.& eſt ratio. q⁹ culpa mea ſicut tua in hoc fuit. ¶ Quoties.ʒ Plures habebãt domum communem,& timebant ex domo uicina ruinã: unde ſtipulati fuerunt à domino domus ruinoſæ de damno infecto. tãdem poſteà datum eſt dãnum in domo eorum:unde quilibet uult agere ex ſtipulatione. quęritur pro qua parte quilibet agat? & dicitur quòd quilibet aget p parte ſua damni. Secũdò dicit. Pone econtrà, quòd domus plurium minatur domui meæ ruinam: & promiſerunt mihi de damno infecto: & poſteà cecidit domus eorum ſuprà meam: & ſic datum eſt mihi damnum. quæritur qualiter agam contra eos ex ſtipulatione? & dicitur quòd quilibet eorum tenetur pro parte dominica.

† Decidit. † aliàs parietem.

† aliàs plurium.

¶ Si plures. ʒ Plures rædificant domum cõuoluntate ex diſparibus ſtricto iuris: & timebant tate. ruina domo ruinã: quo ad petebant ſibi caquo ad dominus domus ruinoſæ noluit cauere. hic dicitur quòd omnes iſti ſunt mittendi in poſſeſſionẽ domus ruinoſæ, & æqualiter. Franciſcus.

k ¶ Æſtimationem.ʒ l.eri.ut ſuprà de ſeruit. vrb.prædi.l.quidam. §. fin.& ſup.l.proxi.§ fin. & l.nam ſi non ſit. Accurſius.

l ¶ Luxuria.ʒ id eſt prodigalitas. ſic ponitur ſ.de dolo. l.non debet. & facit ſ. de pign. act. ſi ſeruos. & de curato. furi. l. & mulieri quæ luxuriоſæ. Accur.

m ¶ Quid acciderit.ʒ ſocio circa refectionẽ non ceſſante: alioquin communi diuidendo ſarciri poterit damnum, uel pro ſocio:ut ſuprà.e.l.ſi ædibus.

n ¶ Debet.ʒ etiam ſi cautio præſtita fuerit per errorem. Accur.

o ¶ Eum.ʒ parietem.

p ¶ Beneficio. ʒ id eſt maleficio.ironicè enim loquit.ſic C. de inofficioſi.teſta.l.fratres.

q ¶ Præſſus.ʒ paries.

r ¶ Cauſam eſſe. ʒ hoc quando neuter habet pretioſiora: ut differat à ſec.reſpon.

s ¶ Amiſerit. ʒ quàm alius,retento caſu ſuperiori: ſcilicet q⁹ uterque ex ſocijs onerauerat parietem communem.Accur.

t ¶ Onera. ʒ cùm enim in pari ſint cauſa ſiue culpa. quia ambo ultra modũ imponunt,neuter alteri quicquam obiicere põt.ſic C.de libe.cau.l. ſi filiũ.& ſ.de dolo, ſi duo.& j.quod ui aut clam.l.ſi alius.§. belliſsime.& l.ſi.§.ſi ad ianuam.Item non ob.huic reſpon.ſ.e. l.inter quos.circa prin.ibi,uel aliter præ.&c.quia ibi ſemper unus ſolus ædificabat,hic ambo, ſecundum quoſdam. Alij aliter ſolunt,ut ibi diximus.Tu dic ſecundũ Azo. & H.q⁹ in diuerſis caſib. loquunt.lex enim ſuperior loquitur qñ cautio fit aliqui ex iis,qui habent cõmunem parietẽ: quod in duobus caſibus dicit contingere, ſcilicet qñ unus ſolus ſuper cõmuni, uel in communi pariete aliquid facit, unde damnum ab altero timet:cui ob hoc debet caueri. Itẽ quando uterq;, uel neuter in cõmuni,uel ſuper cõmuni pariete quid faciat, cùm alter habet prætioſiora ædificia,ubi cautio eſt alteri ab altero ſtanda: q⁹ maius damnum poteſt ſubire uel ſentire ex parietis caſu. ſi autẽ neuter maius dãnum erat paſſurus per caſum: neutri ab altero debet caueri:ſed in prædictis caſibus tantum alteri ab altero caueri diximus. hic autẽ tradit quãdo ex cautione poſsit agi: diſtinguẽdo vtrũ alterius culpa tñ deciderit paries:nihilominus & ſui uitio. aliogn nõ cõmitteretur ſtipulatio:ut ſ.eo.fluminũ.§. ſtereà.& tunc ille ſocius conueniat: non autẽ agat.an utriuſq; culpa: & tunc neuter cõtra alterũ experit.Cæterũ ſi fortuito caſu cecidiſſet,nõ cõmitteretur:ut ſ.eo.fluminũ.§.hęc ſtipulatio. Itẽ contra.ſ. e. in hanc.ſed ibi culpa ſoci) cõtingit dãnum.

v ¶ In partem.ʒ ſuam damni,id eſt totũ ſuum damnũ petet, niſi ſtipulando partem ſtipulatus eſſet:vt ſ.e.plures.in prin.Accur.

Pro domi-

a ¶ Pro dominicis.ʒ ut j.titul.j. l.ſuprà iter. §. officium. & argu. j. titu.j.l.ſi tertius.§.ſi ex plurium.& §.inde quæritur.Accur.

b ¶ Si plures domini. ʒ in his domibus quæ timent ruinam aliarũ: ut ſ.eo.ſi finita. §. eùm autem. & l.prætoris.§. j. & ſic apparet, q⁹ alio modo ſe habet miſsio,quàm ſtipulatio.Accur.

INreficiendo.ʒ CASVS. Duo habebant communem parietem ſiue murum.hic paries uidebatur cadere, & ſic quilibet iſtorum ſolus uolebat reficere. Dicitur q⁹ ille præfertur: qui magis idoneè uult reficeꝛ idẽ eſt ſi duo habebant cõmunem riuum uel iter, & quilibet contendit quòd uult reficere.nam ille præfertur, qui melius uult reficere.Fran.

c ¶ In reficiendo. ʒ quod eſt neceſſe quandoque ut ſuprà eod. in parietis communis. & l.ſequẽ licet ſit contra. ſ. cõmu. di. ſed ſo utur s bus.Accurſius.

d ¶ Idoneè. lis inſpectio h cùm plures agunt de ſepulchro uio lato:nt j. de ſepul. uio l. prætor. ſ. ſi plures. uel accuſare de aliquo crimine: ut j. de accu. ſi plures. uel interdic. de lib. ho. exhi: ut j. de lib.ho.exhi.l.iij. §. de interdictum. uel bona petere cauſa liberta- tum conſeruandarum: ut C. de teſta. manumiſ. l. fina. §. penulti. Accurſius.

† als lviij.

l ¶ Luxuria. ʒ id eſt prodigalitas. ſic ponitur ſ.de dolo. l.non debet. & facit ſ. de pign. act. ſi ſeruos. & de curato. furi. l. & mulieri quæ luxurioſæ. Accur.

m ¶ Quid acciderit.ʒ ſocio circa refectionẽ non ceſſante: alioquin communi diuidendo ſarciri poterit damnum, uel pro ſocio:ut ſuprà.e.l.ſi ædibus.

n ¶ Debet.ʒ etiam ſi cautio præſtita fuerit per errorem. Accur.

o ¶ Eum.ʒ parietem.

p ¶ Beneficio. ʒ id eſt maleficio.ironicè enim loquit.ſic C. de inofficioſi.teſta.l.fratres.

q ¶ Præſſus.ʒ paries.

r ¶ Cauſam eſſe. ʒ hoc quando neuter habet pretioſiora: ut differat à ſec.reſpon.

s ¶ Amiſerit. ʒ quàm alius,retento caſu ſuperiori: ſcilicet q⁹ uterque ex ſocijs onerauerat parietem communem.Accur.

t ¶ Onera. ʒ cùm enim in pari ſint cauſa ſiue culpa. quia ambo ultra modũ imponunt,neuter alteri quicquam obiicere põt.ſic C.de libe.cau.l. ſi filiũ.& ſ.de dolo, ſi duo.& j.quod ui aut clam.l.ſi alius.§. belliſsime.& l.ſi.§.ſi ad ianuam.Item non ob.huic reſpon.ſ.e. l.inter quos.circa prin.ibi,uel aliter præ.&c.quia ibi ſemper unus ſolus ædificabat,hic ambo, ſecundum quoſdam. Alij aliter ſolunt,ut ibi diximus.Tu dic ſecundũ Azo. & H.q⁹ in diuerſis caſib. loquunt.lex enim ſuperior loquitur qñ cautio fit aliqui ex iis,qui habent cõmunem parietẽ: quod in duobus caſibus dicit contingere, ſcilicet qñ unus ſolus ſuper cõmuni, uel in communi pariete aliquid facit, unde damnum ab altero timet:cui ob hoc debet caueri. Itẽ quando uterq;, uel neuter in cõmuni,uel ſuper cõmuni pariete quid faciat, cùm alter habet prætioſiora ædificia,ubi cautio eſt alteri ab altero ſtanda: q⁹ maius damnum poteſt ſubire uel ſentire ex parietis caſu. ſi autẽ neuter maius dãnum erat paſſurus per caſum: neutri ab altero debet caueri:ſed in prædictis caſibus tantum alteri ab altero caueri diximus. hic autẽ tradit quãdo ex cautione poſsit agi: diſtinguẽdo vtrũ alterius culpa tñ deciderit paries:nihilominus & ſui uitio. aliogn nõ cõmitteretur ſtipulatio:ut ſ.eo.fluminũ.§. ſtereà.& tunc ille ſocius conueniat: non autẽ agat.an utriuſq; culpa: & tunc neuter cõtra alterũ experit.Cæterũ ſi fortuito caſu cecidiſſet,nõ cõmitteretur:ut ſ.eo.fluminũ.§.hęc ſtipulatio. Itẽ contra.ſ. e. in hanc.ſed ibi culpa ſoci) cõtingit dãnum.

v ¶ In partem.ʒ ſuam damni,id eſt totũ ſuum damnũ petet, niſi ſtipulando partem ſtipulatus eſſet:vt ſ.e.plures.in prin.Accur.

† De intellectu huius legis uide Iac. de Nigris in rep. Rub.ff uer. ob.nu.170

& Sabinus probat),p dominicis [a] partibus conueniri eos oportere.

¶ *Licet plures prætendant intereſſe inæquale: ſi tamen eis non cauetur, æqualiter in poſſeſſionem mittitur. Paulus.*

¶ Si plures domini [b] ſint ædiũ,q dãni infecti ſibi ꝓſpicere velint, nec quiſquã eis damni infecti caueat,mittẽdi omnes in poſſeſsionem erunt:& quidem pro ęqualibus partibus, quamuis diuerſas portiones dominij habuerint. & ita Pompo.ſcribit.

¶ *Ille eſt præferendus in melioratione rei communis,qui magis idoneè rem reſtaurat. Itẽ ſeruus cõmunis poteſt pro dominis ſuis ſtipulari damni infecti.hoc dicit cũ l.ſeq.*

Pompo.li.xxj.ad Sabi. LEX XLI.

INreficiendo[c] cõmuni pariei potiùs facultas ędificandi magis idoneè [r] reit. Idemq; dicendu de eodem itinete riuoꝛe ciẽdo inter duos vel plures quæratur.

¶ Iulia.lib. xlviij.Digeſt. LEX XLII.

SIſeruus communis damni infecti ſtipulatus fuiſſet, pinde habetu ſi ipſi [c] domini ſua voce pro parẽbus [c] ſtipularentur.

¶ *Ex dãno contingente non vitio rei, ſed caſu fortuito, non agitur illa ſtipulatione. Paulus.*

¶ Alphe.V. Caij.Dige. LEX XLIII.

DAm infecti quidam vici no repromiſerat,& ex eius [g] ædificio tegulæ vento deiectæ ceciderant in vicini tegulas, eaſq; [h] fregerant. quæſitũ eſt, an aliquid Titij timore iuſto ex hoc opere moti receſſerunt,& ſoluerunt penſionem pro tẽpore,quo ſteterant,& nõ pro toto anno.nunc Titius agit cõtra me ex ſtipulatio. & petit qđ emendem ſibi damnum penſionis amiſſæ.quæritur an poſsit petere. & dicitur q⁹ nullus eorum debebat promittere,nec aliquis r altrũ cogebatur promittere.unde malè feci. præſtari oporteret?Reſpondi: Si vitio [i] ædificij & infirmitate factũ eſſet, præſtari debere. ſed ſi tanta vis venti [k] fuiſſet, vt quamuis firma ædificia † cõuellere poſſet, nõ debere : & quod [m] in ſtipulatione eſt:Siue quid [n] ibi † rueritꝰ,nõ videri † ibi ruere, quod aut vẽto, aut omnino aliqua vi extrinſecus admota [p] caderet, ſed quod ipſum per ſe concideret.

¶ *Vtroq; ædificante in pariete cõmuni ſtipulatio non debet interponi: ſed interpoſita ex certa ſcientia ſimpliciter ad dimidiũ comuittetur vel ad totum, ſi hoc ſit dictũ: in qua non venit quod alter ſocius ſocio ex ſtipulatione præſiterit. Bartol.*

¶ Cùm parietem cõmunem ædificaret[l] quis cũ vicino, priuſquã veterẽ demoliretur, damni infecti vicino repromiſit [r], idemq; [s] ſtipulatus eſt. poſtea q⁹ [t] paries ſublatus eſſet, & habitatores ex vicinis cœnaculis [u] emigraſſent,vicinus ab eo mercedem quã habitatores non redderent, petere vult. quæſitum eſt an rectè peteret?Reſpondi nõ oportuiſſe eos, † q cõmunẽ parietẽ ædificarent, inter ſe repromittere, neq; vllo modo alterũ ab altero cogi potuiſſe [x]. Sed † ſi maximè repromitterẽt, tñ nõ oportuiſſe amplius, quàm partis dimidiæ: quo [y] amplius ne extraneo quidem quiſquã,cùm parietẽ cõmunẽ ædificaret [z], repromittere deberet [a]. ſed qñ iam in totũ re promiſiſſet, oẽ † quod detrimenti ex mercede vicinus [b] feciſſet [c] nem cũ uicino.& ſic unus tantùm ædificare uolebat:ut ſ.e.inter quos. ſecundum Ioan. uel uerius ambo,ut hic dicit.cum uicino : ſcilicet ſocio.& probatur infra.ibi,non oportuiſſe &c.Accur.

† alias cõ uelleret nõ debere.

† Ruet.

† Sibi.

† Alias cũ

† Alias ſed & ſi.

† Alias oẽ detrimẽtũ qđ ex mercede.

Damni infecti cautio i re cõmuni itẽponatur.

r ¶ Repromiſit. ʒ ſi forte eius ædes propter uitium communis parietis ruerint:uel in rebꝰ ſuis damnũ ſenſerint.& ecõuerſo ſimiliter ſi pulatus eſt,ut ſubij cit,& d.l.iter.& l.ſi parietis cõmunis.& l.ſe.& ſeq.

s ¶ Idemque.ʒ quia damnum timebatur.

t ¶ Poſtea,quàm.ʒ repete:& cùm poſtea,&c.Accur.

v ¶ Cœnaculis.ʒ aliàs ex illis cœnaculis.

x ¶ Cogi potuiſſe.ʒ ut de aliquo caueret : niſi in duobus caſibus: ut ſ.eod.inter.& diligenter hic diſtingue de communi pariete: quia aut de eius damno timetur nemine ibi operante:quo caſu nõ caueatur:& interpoſita non committitur:ſed agitur pro ſocio. uel cõmuni diuidũdo:ut ſ.eod.ſi ædibus:in princi.& l.nam ſi.& l.ex damni.§. j.j.reſpon. aut propter operã alicuius:& tunc aut unus ædificat,& caueꝛ ut ſ.eo. inter quos.j.ſñ.& l.in parietis communis.& l.ſed ita.& l.nam & ſi.& l.ſi damni.§.j.ij reſpon.& l.in hanc. aut ambo : & tunc aut ambo ultra modum:aut unus tantũ. primò caſu non committitur cautio etiã interpoſita:ut ſ.eod.ex dãni.§.quoties.penulti.& ulti.reſpõ. ſecundò committitur:ut ſ.eod.inter ij.reſpõ.aut nullus ultra modum: & tunc non cauetur.ſed ſi cautum fuerit, committitur:ut hic.

y ¶ Quo. ʒ id eſt quoniam.

z ¶ Ædificaret. ʒ ſolus M.

a ¶ Deberet.ʒ ut & ſ.eod.ex damni.§.item ſi plurium.& caue tibi: quia non dicit ſocio cauendum pro dimidia.ſed hic dicit, q⁹ ſi etiam extraneo aſsimiletur,q⁹ tamen nõ eſt faciendum ne cauꝛet in plus.

b ¶ Vicinus.ʒ id eſt ſocius.

c ¶ Feciſſet.ʒ id eſt ſenſiſſet.

Præſtaturum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Præstaturum.ʒ sed non per errorem iuris, uel facti: sed ex conuentione facta fuit promissio, non errore iuris, sed ex certa scientia: ut supra.ſi quis cau.l.sed & ſi quis.§.fi.
b ¶ Ob eam.ʒ id est damni infecti stipul.
c ¶ Dedisset.ʒ socius socio. Accursius. ce
d ¶ Repetere.ʒ quasi solusisset indebitum.
e ¶ Quoniam.ʒ alias quia.
f ¶ A uicino.ʒ scilicet socio cui similiter promiserat.R.
g ¶ Daret.ʒ emendando socio damnum. Accursius.
h ¶ Propter illud opus.ʒ ex stipulatu conuentus. Accursius.
i ¶ Non operis.ʒ cōmunis. Accursius.
k ¶ Amitteret.ʒ ut & arg.ʒ.eod.fluminum.§. fi.ĩ.respon. & l. damni. in princ. ibi, sed quod opere, &c. Azo.

†Bar. Bal. & Ang. hic reputant istum text. sing. ad hoc q̄ quis non cōstituitur in mora p extraiudicialē interpellationē in eo, quod iudicis uenit officio. Bol. Vltra addo quòd istum text. singu. dicit Ange. in §. actio autē. instit. de acti. in iiij. col. i princ. Vltra quē adde Alex. in l. si ex legati causa. de uer. obl. & i l. interdum. §. fi. e. tit. Bart. in l.j. col. 4. ʒ. d iurisd. om. iud. & Feli. in c. nouit. col. pen. in fi. ex de libel. obla. & notani in apostil. ad ipsum Gul. de cug. in l. edita. num. 23. in uersi. nō posum C. de eden. *Et q̄ pmisa uera sint in offō nobili nō mercenario & ita sit singularis hic text. vide per Tas. in l.j. in §. col. in fi. de iuri. om. iud.
† alias corruisset.

CVm postulassem.ʒ CASVS. Cùm haberes domum ruinosam iuxta meam: petij à te extra ius, ut mihi caueres, tu noluisti cauere: & postea antè, quàm de hoc adirem iudicem, domus tua cecidit supra meam, quæritur an debeas mihi damnum emendare? & dicitur quòd non: quia mihi est imputandum, quare non citius adiui iudicem. Sed pone quòd adiui sup hoc iudicem antequam caderet: & iudex præcepit tibi, ut caueres: & te cauere nolente iudex iussit me in possessionem domus tuæ ire. & cùm irem ad intrandum in possessionem ante quàm intrarem, domus tua cecidit supra meam, quid iuris erit? & dicitur quod per inde est, ac si ante intrassem possessionem & domum tuam. ¶ Damni.ʒ Cùm possideres domum ruinosam: nec uelles mihi cauere de damno infecto, missus sum iussu iudicis in possessionē & primò ex primo decreto: & postea ex secundo. dicitur quod si teneo istam possessionem per decennium, quasi dominus factus sum. & si ille, cui primo obligaueras istam domum ruinosam, telit contra me agere hypothecaria: non audiatur, nisi uelit mihi refarcire expensas, quas in refectione huius domus fecerim: sed hoc non contingit in missio ex causa damni infecti: quia ex necessitate si uolebat damnum euitare, habuit ire in possessionem. Franc.
l ¶ Cùm postulassem.ʒ non pro tribunali. M. id est non a iudice sedente pro tribunali, sed simpliciter à uicino meo. & hoc est quod sequitur in litera, & prius quam prætor adiretur &c. Azo.
m ¶ Promitteres.ʒ amicabiliter.
n ¶ Noluisti.ʒ scilicet promittere de dam. infec.
o ¶ Passus.ʒ & ut supra: eo. euenit.
p ¶ Venissem.ʒ secus si neglexissem uenire: ut ʒ. eo. si finita. § si quis mettu. & facit ʒ. eo. prætor. in fi. & l. sequen. & sequen. & quod ibi dixi. & l. si finita. § illud. & §. eleganter. & § si iam ruerint. Accur.
q ¶ Missus.ʒ ex secundo decreto.
r ¶ Dominum.ʒ i. quasi dominum, puta decennio inter præsentes.
s ¶ Creditor.ʒ absens.
t ¶ Velit.ʒ sed uidetur non admittiut supra eodem. is qui. & l. si finita. § si qua iura. & § item quæritur. sed ibi præsens: hic absens, fuit: ut supra eodem. eorum. in princi. & l. si finita. §. si forte. itē oppo. quia diuturnum silentium constituit creditori inefficax em actio. hypothecariam: ut C. si aduer. credito. l. prima. Solu. quidam dicūt hoc speciale contra missum: ut sicut unum speciale est pro eo, ut præscribat etiam sciens rē alienam: ut supra de noxa l. & generaliter. sic & aliud contra eum, ut post decēnium teneatur hypothecaria. Alij dicūt hoc esse intelligendum eo casu, quando beneficio restitutionis creditor iuuatur contra præscriptionem iusta causa interueniente, ut d. §. si forte. & §. posteà. & l. eorum. uel intellige prosequi uelit infrà xx. ann. auditur ergo, & cauet: ut d. l. eorum. in princip.
v ¶ Paratus.ʒ sic suprà eodem. si finita. §. si quis damni. § itē uideamus. & §. si iam decide-

expensas resciat, & de damno infecto cauet: secus, si auocat ab emptore. Bar.

¶ Damni infecti nomine in possessionē missus, si possidēdo dominiū habere cœpi deinde creditor eas ędes sibi pignori obligatas pſequi uelit, nō sine ratione dicetur, nisi impensas, quas in refectionem fecerim, mihi præstare sit paratus, inhibendā aduersus me persecutionē. Cur ergo nō emptori quoque id tribuendum est, si fortè quis insulam pignoratam emerit? Non rectè hęc inter se comparabuntur: quando is, qui emit, sua uoluntate negotium gerat: ideoq; diligētius à uenditore sibi caueri & posit, & debeat. qd non equè & de eo, cui damni infecti nō promittatur, dici potest.

¶ Quando agitur cognitum quasi possessorem, ut aliquid fieri contra eum ante decreto fit missio in locum eundo decreto statuimus intra quod agatur. hoc dicit enim damnum datum est, illo ædificatū hasse uidetur: tibi nō esse ædificatū hortem comdefendis. Ad me postea scribit. rēda est: nō quidē uędes, quæ struaē opus (iniquū) utrum admolitionē ptinus fiue dominorū fiat, nisi intra certū actio, an in dia is (quod

¶ Scæuola li. xij. Dig. ats qui

Quo. ʒ fundus datum est,

Aquo. ʒ CASVS De domum tuam. postea eamni diuidendo sarciri poterit damnum, non iuste ædificasse: quia cōtribus. feceras uoluntate, & ex conuēnstita fuerit per errorem. Accur. defendere in hac causa. Dicitur qu domus tuæ: nec destruetur incontinonicè enim loquit. sic C. de inofdabitur tibi à iudice dilatio, intra intra illam dilationem non probauerit ipsiet dest. illud opus. o et pretiosic

b ¶ A quo.ʒ in quibusdam libris incipit ib ædificatum habes. & prima linea est cancellata: & ita dicit esse Py. Alij habēt à qu fundus petitur, si ædificatū &c. & rūc est ordo literæ si habes ædificatū, id est dicis te habere: ab illo, id est eius authoritate, siue eius concessione: cùm prius debebas illi seruitutē altius non tollendi: à quo fundus petit actiue, id est quam ipse dominans petit, id est fundi seruitus, scilicet ne alius tollat: licet quidam dicant fundus, id est fundi possessor. & ago, id est agit ille, mutat enim personas. & quod dicit ad me, id est ad eum. uel dic econtra retinēdo eundem casum. sed econtra ad expositionem literæ petitur, id est à me qui peto &c. scilicet ego qui seruitutem peto. & sic de tertia transie ad primam. sic ʒ. man. l. prætereā.
c ¶ Habere.ʒ sed si haberet ædificatum, alia pœna non defendenti imponeretur: ut supra. de no. ope. nun. si prius.
d ¶ Defendis.ʒ scilicet tibi ius esse ædificatum habere. aliàs defendere passuum.
e ¶ Transferenda.ʒ ut & supra si ser. uen. l. is cuius.
f ¶ Id fiat ʒ scilicet de molitio.
g ¶ Certum Tempus.ʒ à iudice statuendum. Ot. Sed nunquid intra annum ueniens recuperat possessionem? uidetur quod sic: ut C. de præscri. xxx. an. si quis emptionis. § sed & si quis. Sed contra dico, quia lis erat hic contest. uel quasi; argumē. C. quomodo & quando iudex cōsentaneum. & C. ubi in rē actio. l. ij. Vel speciale est in hoc casu, ut non audiatur usque ad annum: ut & suprà ti. ʒ. si prius. sed iudex ad suum arbitrium statuat tempus: ut supra, de inre delibe. l. j §. fina. & facit C. de iudi. properandum. Itē ad hoc quod cogitur agere. speciale est: uel causatlue, non etiam præcisè dicitur: ut C. ut nemo inuitus agere uel

ris, ius tibi esse ædificatū habere.

¶ Paulus lib. j. sent. LEX XLVI.

AD curatoris reipubl. officium spectat, vt dirutæ domus à dñis extruantur. ¶ Domū sumptu publico extructā, si dñs ad tempus pecuniā impēſam cum vsuris restituere nolue rit, iure eā respublica distrahit.

¶ Conclaue et porticus cedit illi domui, ad cuius usum est deputatū, uel destinatum, & per quam habet accessum: licet in totū sustetur in parietibus alterius domus: cœnaculum verò cedit illi domui, super qua sustētatur: et per quam habet accessum, cùm ad usum alterius non sit destinatum. Pau. de Ca.

¶ Nera. li. vj. membra. LEX XLVII.

QVod cōclaue binarū ædium dñs ex alijs ædibus in alium ius usum cōuertit, non solum ſotignatio, qua id ſectinehit, retur, ex parte earū rendi caulā tratt cendæ ext. ¶ Sed ēt si trāſuer ta in alienarū te riuo rorum plures quæ ſedebit. ¶ Sed ebris posteriorum ¶ Iulia lib. x arum ædium dñm

SI seruus ſtiendo impensas cū cenfacti ſtij, detur. habetur, ara ret forte plateam cōem. ce pro par quod non placet. ¶ Ex dāno con lacet: imò ſemisibus: caſu fortuito, c non proponitur q̄ fue ne. Paulus. e Alphe. V publico domus refecta ta g. ta, contra. l. ij. unde post.

DAm no re de iure do. impe. l. fi. en huius princ. dic ut in gl. ædificio te zam duas domos, &c. ciderant fregelomos habebat ſeparatas ita q̄ alierat inter utranque domum, & in eo ſpatio cōmuni. ʒ uox ſerui, t aque domo er erat ad conclaue. po ſtea dōs claus Sed hoc fal clauis, & totum conclaue conuertit ad usum alterius ac Acci conclaue totum erit illius domus, ad cuius usum conuerſum eſt. R. & dī conclaue, locus quidam ſecretior in domo, uel extra domum: ut hic erat conſtructus ad quem nō niſi per plures claues peruenitur. & ideo conclaue dicitur q̄dium, quia de eo conclaui iter erat ad utranque domum.
k ¶ Binarum.ʒ Quidam habebat duas ędes, in medio quarum erat curia; cuius usus erat communis utriuſque domus. dñs uertit usum cō clauis ad unam domum tm, & reclusit ita, q̄ non potest ex alia habere aditum. postea fortè uendidit unam domum. queritur cuius debeat esse conclaue? Respondetur q̄ est illius domus, ad cuius usum est conuerſum cōclaue. i. camera. & hoc est uerum, siue ſustineatur ab ea domo, in cuius usum est cōuerſum, siue totū ab alia siue pro parte ab una & pro parte ab alia. hoc aūt probat tali ſimili, quod inducit Labeo in libro posteriorum. Ecce: Quidam duas domos habebat, quæ aliquantulum diſtabāt: utriuſque ſuper impoſuit porticum ita q̄ erat in confinio illarum. post inclusit additionem illius domus: ita q̄ non poterat ire ad porticum ex ea. uendidit domum quæ non habebat aditum ad porticum. & impoſuit ſeruitutem uenditæ domui, ut deberet ſuſtinere onus porticus prædictę. queritur, cuius ſit porticus? R. q̄ eſt illius domus, quā retinuit. ſ. quę habet aditum ad porticum. hęc autem porticus extenſa erat, per longitudinem utriuſque, & ſuſtinebat ab utraque, ét in parietibus domus, quę uenisset: ſi ēn domus uendita habeat ſuperiorem partem à porticu, ſ. quæ non eſt connexa cū porticu, eſt illius cuius & ſolum, id eſt emptoris: & hoc uerum eſt, ſi non habeat ex aliqua parte aditum. Si autem quęratur: ad quid poſita

uel acc. eog. Item facit infra de aqua quoti. & æstiua. ſi de uia.
a AD curatoris. ʒ Potes sic ponere casum. Domus alicuius erat destructa, curator reip. debet curare q̄ ista domus reficiatur. quòd ſi dominus noluerit ipſam reſicere, ipſe reficiat, & non reddat. niſi ipſe reſtituat ſibi impensas: & ſic facit ad quæſtionem notatam ſupra eod. qui bona. §. qui damni infecti.
b ¶ A dominis. ʒ quando sunt communes, & alter nult reædificare, alij compellūtur: ut hic, & ſupra pro ſocio. l. cum duobus. §. idem reſponſo. & C. de ædific. priv. ſi ut propo nis. Si uerò non ſunt ſocij: idem, ſi tamē ſint curiales, ut reficiant, & plus ut de nouo faciāt: aliàs non conſtructio ſed reſtructio præcipitur, & deſtructio inhibetur: ut C. de ædi. priv. ſingularum. & ſupra de lega. j. l. cete ra. & infra eod. l. ſi. & ſi dum. ſupra de offic. preſid. l. o. & diligen.
c Deinde ſequentia re
† Ad idem de isto uerbo conclaue, concor. alij ion quod. ʒ ſubdebet ipſa pus. non refec Agr ut dicesures ædes ſubauſunt de ſepulchro uio lato: ut ĩ. de ſepul. uio l. prætor. §. ſi plures. uel accuſare de aliquo crimine: ut ĩ. de accu. ſi plures. uel interdic de lib. ho. exhi. ut l. de lib. ho. exhi. l. iij. §. hoc interdictum. uel bona petere causa liberta tum conſeruandarum: ut C. de teſta. manumiſ. l. fina. §. penulti. Accurſius.
† ats lviij.
SI ſeruus cōmunis. ʒ CASVS Plures habebant domum com mūnem iuxta tuam ruinoſam. habebant etiā ſeruum communem, hic ſeruus nomine duorum ſtipulatus eſt de damno infecto. Dicitur quòd quiritur do minis p e, ac ſi ipſimet ſtipulati. Franciſ
¶ De intellectu huius legis uide Iac. de Nigris in rep. Rub. ff uer. ob. nu. 170 int.
ſ Adde gl. in cle. j. §. ſanè. & ibi Cardi. extra de hære. & Bart. Cepo. in ti. de ſeru. urba. c. 144.

ris, ius tibi eſſe ædificatū habere.

¶ Paulus lib. j. ſent. LEX XLVI.

AD curatoris reipubl. officium ſpectat, vt dirutæ domus à dñis extruantur. ¶ Domū ſumptu publico extructā, ſi dñs ad tempus pecuniā impēſam cum vſuris reſtituere nolue rit, iure eā reſpublica diſtrahit.

¶ Conclaue et porticus cedit illi domui, ad cuius vſum eſt deputatū, uel deſtinatum, & per quam habet acceſſum: licet in totū ſuſtetur in parietibus alterius domus: cœnaculum verò cedit illi domui, ſuper qua ſuſtētatur: et per quam habet acceſſum, cùm ad uſum alterius non ſit deſtinatum. Pau. de Ca.

¶ Nera. li. vj. membra. LEX XLVII.

QVod cōclaue binarū ædium dñs ex alijs ædibus in alium ius uſum cōuertit, non ſolum ſotignatio, qua id ſectinehit, retur, ex parte earū rendi caulā tratt cendæ ext. ¶ Sed ēt ſi trāſuer ta in alienarū te riuo rorum plures quæ ſedebit. ¶ Sed ebris poſteriorum ¶ Iulia lib. x arum ædium dñm

SI ſeruus ſtiendo impenſas cū cenfacti ſtij, detur. habetur, ara ret forte plateam cōem. ce pro par quod non placet. ¶ Ex dāno con lacet: imò ſemiſibus: caſu fortuito, c non proponitur q̄ fue ne. Paulus. e Alphe. V publico domus refecta ta g. ta, contra. l. ij. unde poſt.

DAm no re de iure do. impe. l. fi. en huius princ. dic ut in gl. ædificio te zam duas domos, &c. ciderant fregelomos habebat ſeparatas ita q̄ alierat inter utranque domum, & in eo ſpatio cōmuni. ʒ uox ſerui, t aque domo er erat ad conclaue. po ſtea dōs claus Sed hoc fal clauis, & totum conclaue conuertit ad uſum alterius ac Acci conclaue totum erit illius domus, ad cuius uſum conuerſum eſt. R. & dī conclaue, locus quidam ſecretior in domo, uel extra domum: ut hic erat conſtructus ad quem nō niſi per plures claues peruenitur. & ideo conclaue dicitur q̄dium, quia de eo conclaui iter erat ad utranque domum.
k ¶ Binarum. ʒ Quidam habebat duas ędes, in medio quarum erat curia; cuius uſus erat communis utriuſque domus. dñs uertit uſum cō clauis ad unam domum tm, & reclusit ita, q̄ non potest ex alia habere aditum. poſtea fortè uendidit unam domum. queritur cuius debeat eſſe conclaue? Reſpondetur q̄ eſt illius domus, ad cuius uſum eſt conuerſum cōclaue. i. camera. & hoc eſt uerum, ſiue ſuſtineatur ab ea domo, in cuius uſum eſt cōuerſum, ſiue totū ab alia ſiue pro parte ab una & pro parte ab alia. hoc aūt probat tali ſimili, quod inducit Labeo in libro poſteriorum. Ecce: Quidam duas domos habebat, quæ aliquantulum diſtabāt: utriuſque ſuper impoſuit porticum ita q̄ erat in confinio illarum. poſt incluſit additionem illius domus: ita q̄ non poterat ire ad porticum ex ea. uendidit domum quæ non habebat aditum ad porticum. & impoſuit ſeruitutem uenditæ domui, ut deberet ſuſtinere onus porticus prædictę. queritur, cuius ſit porticus? R. q̄ eſt illius domus, quā retinuit. ſ. quę habet aditum ad porticum. hęc autem porticus extenſa erat, per longitudinem utriuſque, & ſuſtinebat ab utraque, ét in parietibus domus, quę uenisset: ſi ēn domus uendita habeat ſuperiorem partem à porticu, ſ. quæ non eſt connexa cū porticu, eſt illius cuius & ſolum, id eſt emptoris: & hoc uerum eſt, ſi non habeat ex aliqua parte aditum. Si autem quęratur: ad quid poſita

fuerit hæc lex: reſpond. quia expedit ſcire quis eſſet dominus.
l ¶ Id. ʒ ſcilicet conclaue.
m ¶ Earum fiet. ʒ in quarum uſum ſpecialiter eſt conuerſum. Acc.
n ¶ Contignatio. ʒ id eſt conclaue, quę ideo dicitur tranſuerſa: quia licet cōclaue porrigatur in longum, tamen tigna ponuntur ex tranſuerſo, non in directum, licet ſecus ſit in quibusdam ſubtilibus lignis, ſicut quotidie in domibus fieri uidemus, quas appellāt Iambricas. Sed quid ad hunc tit. Reſpon. quia hic titu. tractat de ſuggrundis. unde ad ultimam pārtem rubricæ ſpectat. Vel melius q̄ a ille per cuius domum camera interior habet aditum, nomine cameræ, id eſt ſonelanis ruētis de damno infecto cauere debet uicino: eidemque emptor alterius domus, cuius oſtium eſt clauſum. & facit ſ. de ſer. urba. prædio. Olympico. & ſ. de lega. iij. l. prædijs. §. penul. in fin.
o ¶ Scribit. ʒ narrando factum, & ſoluendo quæſtionem.
p ¶ Vtriuſque. ʒ ædibus.
q ¶ Superpoſuiſſe. ʒ id eſt, ſupra terram & extra domum conſtruxiſſe ex una parte: quæ porticus, dicitur Meniānum.
r ¶ Eam. ʒ porticum.
s ¶ Aedibus. ʒ ſcilicet quas retinebat: & ſubaudi tantùm.
t ¶ Alteras. ʒ quas uendebat.
u ¶ Seruandæ. ʒ id eſt ſuſtinendæ.
x ¶ Impoſita. ʒ eis ædibus quas hic uendebat.
y ¶ Totam. ʒ nunc reſpondet.
z ¶ Cùm. ʒ id eſt quamuis.
a ¶ Extenſa. ʒ ſcilicet porticus.
b ¶ Parte. ʒ ſcilicet ſuæ porticus. hoc eſt ſuperiori & inferiori. hoc eſt de uno capite ad aliud.
c ¶ Domus. ʒ illius tantùm.
d ¶ Veniſſet. ʒ ſcilicet porticus.
e ¶ Nulli. ʒ id eſt neque domui non uenditæ, neque porticui. eſt tamen connexa domui uenditę, & ſuperpoſita: ut in fine legis dicitur. nec enim in aere ſtare poſſet hoc ſuperpoſitum.
f ¶ Habebat. ʒ hic conſtituitur ſeruitus.
g ¶ Superpoſita. ʒ ex hoc apparet, q̄ alicui connexa erat. Sed quid ſi aditum habeat aliunde? Reſpon. adhuc idem, ſi modò ſit connexum domui uenditæ. & facit. ĩ. uti poſſi. ſi duo. §. Labeo. & §. ſed & ſi. & ſ. ad leg. Aquil. quemadmodum. Arg. contra ĩ. de acquiren. rerum do. adeo. §. inſula. & l. inter eos. ADDITIO: Die ſecundum Barto, poſt Dy. quòd id operatur hic conuerſio uſus in unam domum facta per parietem, arg. l. quòd in rerum. §. fi. ſ. de leg. j. & l. prędij. §. balneas. ſ. de leg. iij. & l. Seiæ. §. tyrannidæ. de fun. inſtr. Et iſta lex poteſt induci ad iſtam quæſtionem. habebam domum Pariſijs, in qua ex una parte erat de parochia ſancti Benedicti: & ab alia de parochia ſancti Seuerini, & habitatio in illa domo: quæritur cuius parochianus ſum? Doct. dicunt quòd ego dicor eſſe de illa parochia, ex qua aditum habeo per hanc. l. & l. ſi cui ædes. ſupra. de leg. iij. & d. §. Balneas.
SI quis ad demoliendum. ʒ CASVS. Si quis uendat domum dimenti cauſa deſtruendi eam, & reuendendi ſingulas eius partes: & uendens hoc ſciebat, uterque punitur. ſed ſi deſtruat cauſa uēdendi marmora, quæ ibi ſunt, uel columnas ad opus publicum faciendū, & uendat: bene poteſt. Franc. Accur.
h ¶ Conſtitutum eſt. ʒ ut C. de ædi. priv. l. iij. & ſ. de lega. j. cætera. Sed contra ſupra de contrah. emp. l. ſenatus. ubi dicit emptorem teneri in duplum: hic in ſimplum tantùm. Sol. ibi præſtat emptor duplum ærario, & à uenditore exigitur ſimplum, ſcilicet pretium, quod dedit. & ſic ſingu. pretium, quo domus diſtracta eſt, præſtat ſecundum Rom. Vel hic uterque ſciebat illicitum contractum: ibi emptor tantùm. uel hic emptor ideo emit, ut his lapidibus emptis negotiaretur: & uenditor ideo uendidit, ut de pretio quod ſuiſſet ſimiliter negotiaretur; quod quidem facere non licet. & uterque pœnam patitur. ſupra. ucrò tantùm emptor in delicto deprehenditur. M. uel uerius hic non erat res tradita emptori adhuc. Accur.

Transfe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Transferat.§ id est uendat.
b ¶ Licito.§ ut & supra de lega.j.cætera.§.si duobus.

DE AQVA PLVVIA ARCENDA.

¶ *Id est aqua pluuiali arcenda. Et nota, quòd quidam ita habent rubricam. de aqua, & aqua pluuia arcēda: sicenim Rom. scripsit, infrà si prius. in princip. & §. placuit. ubi tractatur de alia aqua, quam de pluuiali. & tractatur ibi de aqua non pluuiali arcenda quando & quibus, & à quibus, & qualiter sit concedenda. quod dic, vt infrà eodem, l. si prius. vsque in finem legis. & l. in concedendo. & l. in diem. & l. si autem vsque in finem legis. Item qui possint experiri hac actione aquæ pluuiæ arcendæ: & contra quos. Item quod sit iudicis officium, quod dic vt infrà eod. l. ii. §. Cassius. vsque in finem legis. Accursius.*

Ludouic. Ro. singul. suo 710. incipien. quęro per illū tex. quærit quia pmittit hic priuato demoliri domū causa concedendi ad opus publicum: utrū officialis strataruin possit propria authoritate facere demoliri domum priuati ad hoc ut ciuitas fiat pulchrior. & cōcludit q sic per tex. fin. in l. ardificia. C. de oper. pub. quem corruprē idē Lud. alleg. de ædifi. priua, refert & sequit Felin. in c. nonnulli. in uer sic. ad euitā dos. co. 25. uers. similiter. Ludou. Ro. extrā de rescri.

rat [a], vel marmora, vel columnas, licito [b] iure facit †.

De aqua pluuia arcenda. TITVLVS III.

¶ *Si vicinus aquam decurrentem ad fundū suū opere manufacto diuertat ad fundū vicini, ita vt sibi noceat, per actionē aquæ pluuiæ arcendæ cogitur opus destruere: & ad pristinum statum aquam reducere, nisi opus illud principaliter fiat causa colendi agrū, & colligendorum fructuum. Paul.*

¶ Vlpia lib. liij. ad edict. LEX. I.

SI cui aqua pluuia dānū [c] dabit [d], aquæ pluuiæ arcēdæ actione [e] auertetur aqua.

¶ Aquam pluuiam dicimus, q̄ de cœlo [f] cadit, atque imbre excrescit [g]: siue per se hæc aqua cœlestis noceat [h] (ut Tubero ait) siue cum alia mista sit.

¶ *Quando timetur damnum ex aliquo opere manufacto, ista actio locum habet. secus si naturaliter noceat.*

¶ Hæc autem actio locum habet in damno nōdum facto [i], opere tamen iam facto, hoc est, de eo opere ex quo damnū timetur. Totiesq; locū habet, quoties manufacto opere agro aqua nocitura est, i. cùm qs [k] manufecerit, quò aliter flueret, q̄ natura soleret: si forte immittēdo eā aut maiorē [l] fecerit, aut citatiorem [m], aut vehemētiorē [n]: aut si cōprimēdo [o] & stillicidijs. ¶ Apud eat loco tuo posito intr uiæ arcen. act. sed secus pluuiæ arcen hab do per opus aliquod factum ai qua pluuia mihi noc si non profit cum prodesse cōsueuit. et. hoc etiam dicit. Sed & si uicinus.§ Sic dominus superioris fundi collat opus cerat, & sic aqua pluuia naturaliter ueniens ex superiori fundo ut: non habet locum hęc act. sed si magis repente ueniat, quam prius non facto opere: habet locum hęc actio.

¶ Denique ait.§ Dicitur q̄ aliquando consueuit tale pactum apponi inter dominum superioris fundi & inferioris, scilicet q̄ liceat inferiori facere aggeres, uel fossam in fundo superioris, ita q̄ aqua non curret in inferiorem fundū. autem hoc pactum non apponatur: tūc debet & cogitur suscipere aquam superioris fundi, & sic sicut pingedo ex superiori fundo in die & decurrit in inferiorem fundum, ita & hoc incommodum sustineat: si autem non inuenitur pactio aliqua facta inter eos: tunc seruatur tenuitas tanquam lex, & hoc idem cōtingit in seruitutibus qui seruitute non ui, nec clā. Hęc precario: perinde habetur a eret ex pacto. Franc. Accursius.

¶ Si cui aqua pluuia, aqua, quę est pluuia, uel resolue substantiuum in adiectiuum: ut circa pluuia, id est pluuialis. Azo.

c ¶ Damnum.§ quando hic etiam pro lucro cessante. l. ij. §. item Varus. Sed regulariter contra: ut infra eod. l. §. Ceruo cont. quosdam. Accur.
d ¶ Dabit.§ id est dare, facere: ut si fecerit: ut §. e debitam. tenetur ea de statutis. l. Labeo. si enim damnum commisit ante a: non autem [illegible] hęc actio non proponit pro tali damno. quod ego sum mittēdus [illegible] sionem: ut §. e. l. si tertius. §. officium. & l. [illegible] enti hoc opus quod fe [illegible] sęq. Item dic, dabit opere manufacto: ut §. quam tu probes de iu [illegible] locum &c.
e ¶ Actione.§ Hęc actio nō nisi [illegible], tunc iudex prædo [illegible] dūs op [illegible] pro pter quod non possit, fundum meum superi [illegible] dēliccare aqua: ipse restituere, id est destruere cogitur, si alius patientiam præstat, compertum autem domino, sed & cum domino qui emerat ambulat: non tamen est in rem, sed in personam. Roge.
f ¶ De cælo.§ quandocunque, in hyeme, uel in æstate.
g ¶ Excrescit.§ id est ualde crescit, adeo q̄ colorem mutet: ut §. e. §. illud in summa. & quod dicit imbre, exponunt quidam, id est hyeme: quasi in æstate non possit locum hęc hæc actio, cum magis prosit q̄ noceat. Sed tu dic imbre, id est ea quæ solet cadere in hyeme. idem tū & si in æstate. & dicitur imber imbris. inde ibernus ibernia ibernum. & inde September, October, Nouember, December, testante Priscia no. & facit infra eo. apud Trebatium. §. j.
h ¶ Noceat.§ id est nocere potest. & est arg. contra §. ait. j. damni infecti. quidam. in princip.
i ¶ Nondum facto.§ cum iudicium inchoatur. R. & plenè dixi §. in princ. Sed arg. contra §. de iudi. non quemadmodum.
k ¶ Cum quis.§ soli dominus, non alius: ut §. eo. apud. §. pen. & §. fi. Azo. & quod dicit manus idem quandoq; si non manu, sed alio modo fiat: ut infra l. ij. §. apud Namusam. quę est contra.
l ¶ Maiorem.§ id est latiorem.
m ¶ Citatiorem.§ id est rapidiorem. Io.
n ¶ Vehementiorem.§ id est profundiorem.
o ¶ Comprimendo.§ cursum aquę, id est reprimendo facit redundare, id est undas retro cōpellere: ex qua refluxione damnū contingit uicinis: ut §. l. proxi. §. de eo. ibi, sed apud Seruij auditores &c. & §. item est sciendum. Accursius.

Natura

a ¶ Natura.§ hic concord. infrà eo. §. sed & si uicinus. & §. deniq;. & §. idem aiunt. & supra titu. j. l. fluminum. §. uitium.
b ¶ Actione.§ scilicet ista aquæ pluuiæ arcendæ.
c ¶ Continetur.§ licet opus sit factum, ex quo non magis noceat.
d ¶ Solet ante exclusionem prædictam.
e ¶ Opere.§ i. propter opus quod fecit.
f ¶ Noceat.§ semper expone. i. nocere possit. Accur.
g ¶ Tollere.§ hoc est contra. §. eo. l. ij. §. pen. sed hoc fecit animo nocendi. ut ibi dicitur. & §. denique, uel hic tanto tēpore fic concurrerat, q̄ memoria nunc nō extabat. & sic quasi iure seruitutis ad hoc tenetur. ibi non fic. Argu. infra eo. §. fi. & l. seq. & facit supra prox. §.
g ¶ Tollere.§ i. destruere illud opus.
h ¶ De eo opere.§ Mutius nimis large locutus est. Io. & diligenter diuide sequentia re sponsa.
i ¶ Non quod.§ subaudi opus.
k ¶ Agri.§ ut dicebat Mutius, & subaudi tantum.
l ¶ Frumenti.§ cuius est larga significatio: frugum uerò largior: ut §. de uer. sig. l. frugem non tamen forum continet, uel talia quibus homo non fruitur ad uescendum.
m ¶ Quærendi.§ ut in arando & ferendo & similibus: ut supra. de fundo do. l. instrumenta. & sup. sol. ma. l. diuortio. §. impendia. Azo. & no. quòd nimis strictè locutus est Trebatius: unde corrigitur in duobus: primò, quia si opus fossarium esset secundū eum, agi posset actione aquæ plu. arc. quod statim uetat, nisi fiat animo nocēdi. Itē in eo q̄ appellationem frumenti, ut ri ētē accipiebat Trebatius. nam in quolibet terræ fructu idem est: ut §. §. Labeo etiā &c.

P. F. habent corrimandæ.

Item Mutius in alijs duobus: quia & si nō aratro, sed alio instrumēto, dummodò fiat agri colendi causa, nō tenetur: ut patet in fossa. §. proxi. & in salictis, ut in contrario: ut §. §. sed & apud. & patet. §. Labeo. & §. item Sabinus. Item in eo, q̄ omne opus aratro factū causa colēdi agri excepit: quia hoc restringitur ad eum casum quando sine his non potest serere: ut §. e. §. sed & si quis.
n ¶ Factum sit.§ manu, non aratro.
o ¶ Deriuandæ.§ de fossa in agrum uicino. [illegible] animo nocendi.
p ¶ Deteriorem.§ ex proposito. & facit §. fi. ser. uen. sicuti. §. Aristo. & §. de reg. iu. non debet alteri. & §. de iure fis. l. fi. in prin. & §. de ser. urba. prædio. l. quidam Hyberus.
q ¶ Teneri eum.§ in Trebatij sententiam hic declinat Vlpia. author huius legis.
r ¶ Ex his.§ scilicet sulcis, ex quibus secundum Trebatium timeatur damnum.
s ¶ Fecerit.§ & damnum dari speratur.
t ¶ Offilius ait.§ Trebatij sententiam probans.
u ¶ Partem.§ non ut in plures: quia & sine his potest frumentum quæri. Ioan. quia sententiam Trebatij probat: quia & id non fieret gratia quærendi frumenti. Azo.
x ¶ Aqua restagnaret.§ in superiorem agrum.
y ¶ Noceret.§ quidam habent sine non: & tunc est plana. & dic uicino, scilicet qui habet superiorem fundū: & dic noceret, id est nocere posset. alij habent non noceret: & tunc dic duobus modis. Primo: si

Posuerit.

redundare fecerit. Quod si natura [e] aqua noceret, ea actione [b] nō continetur [c].

¶ *Nemo debet nimis curiosus esse rerū suarum tuendarum, vt per hoc alij iniuste noceat. b. d.*

¶ Neratius scribit, Opus, quod quis fecit, vt aquā excluderet, quę exundante palude in agrū eius refluere solet [d], si ea palus aqua pluuia ampliatur, eaq; aqua repulsa eo opere [e] agris vicinis †noceat [f], aquæ pluuiæ arcendæ actione cogetur tollere [g].

¶ *Opus quod fit agri colēdi causa, siue fiat aratro, siue alio modo, si ager aliter coli non potest, in hac actione non venit. Bart.*

¶ De eo opere [h], quod agri colē aratro factum sit, Q. Mutius in alia competere hanc actionē: non solum si ē nō quod [i] agri [k], sed inchoatū [l] tantummodo [m] causa aratro factū [n] sit, solū excepit. ¶ Sed & fossas agrorum siccādorum cā factas. Mutius ait fundi colendi cā fieri oportere, non tamen †deriuādæ [o] aquæ causa fieri. Sic enim debere quem meliorem agrum suum facere one vicini deteriorē [p] faciat. ¶ Sed & si quis arare & serere possit, et sine sulcis aquarijs, teneri cū [q], si quid ex his [r] fecerit, licet agri colendi cā videatur fecisse. Quòd si aliter serere nō possit, nisi sulcos aquarios fecerit [s], nō teneri. Offilius autem ait, [t] sulcos agri colēdi cā directos, ita, vt in vnam partē [u] ius esse facere. ¶ Sed & apud Seruij auditores relatum est, si qs salicta †plātet, & ob hoc aqua restagnet [x], aquæ pluuiæ arcendæ agi posse, si ea aqua vicino noceret [y]. ¶ Labeo [a] etiā scribit ea, quæcūque frugum fructuumq; [a] recipiendorū causa fiunt, extra hanc causam [b] esse: neque referre, quarum frugum fructuumq; percipiendorum causa id opus fiat.

¶ Item Sabinus, & Cassius opus manufactum in hanc venire actionem aiunt: nisi siquid agri colendi [c] causa fiat. Sulcos tamen aquarios, qui Græce ἔρυκες †appellantur, si quis faciat: aquæ pluuiæ arcendæ actione eum teneri [d] aiūt.

¶ *Hæc actio datur vicino inferiori contra superiorem, & econuerso, si opere manufacto noceat: secus si naturaliter. Item, si ceus si non nocet, sed sibi prosit, licet opere manufacto in suo: quo casu etiam si auferat lucrum vicino, quod ex suo percipiebat, hac actione non tenetur. Paul.*

¶ Iidem aiūt, si aqua naturaliter decurrat, aquæ pluuiæ arcendæ actione cessare. [e] Quòd si opere facto aqua aut in superiorē partem impellitur, aut in inferiorē deriuatur, aquæ pluuiæ arcendę actionem cōpetere [f]. ¶ Iidem aiunt, aquā pluuiam in suo retinere, vel superfluentē [g] ex vicini fundo in suū deriuare, dum opus in alieno nō fiat [h], omnibus ius esse (prædesse enim sibi vnusquisq; dū alij nō noceat, nō prohibetur) nec quenquam hoc nomine teneri. ¶ Denique; Marcellus scripsit, cū eo, qui in suo fundo fodiens, vicini fontē auerterit, nihil posse agi, nec de dolo [i] actione. Et sanè non debet hīe [k], si non animo nocendi vicino, sed suum agrum meliorem faciendi, id fecit. ¶ Item sciēdum est, hanc actionē vel superiori aduersus inferiorem competere, ne quamuis, & uicino qui habet superiorem fundum: & non noceret. [illegible] runc: nocere tamen posset. nam pro damno non illato agitur ut §. e. l. j. §. ij. Vel dic uicino. qui posuit salicta. aliàs. i. si noceret aqua, propter destructionem operis, licet ei restagnare. & sic non tenet hac actio. sic ergo corrigitur hic in solo iste casu Mutius: ut §. in glo. ut in arādo. & hoc est quod modò dixi in proxi. gl. ergo si non noceret &c. ut. §. j. ij. §. pen. & secundum hoc supple. uel si noceret, ex cōsuetudine tamen: ut & sup. eo. §. Neratius. & §. ead. l. sed & si uicinus. sed quomodo agitur ad arcēdum, cū ad nō arcendam deberet agi? Rñ. eadem actio competit, siue ad arcendam, siue ad non arcendam agatur: licet nomē nō cōueniat. nā & rei uend. & ad exhi. dantur quandoq; non ad rem uel eius exhibitionem, sed ad æstimationem, quanti in lite tem fuerit iuratum: ut contra eum, qui dolo desijt possidere, uel qui tignum alienum suis iniunxit ædibus: ut sup. de rei uēdi. l. qui restituere. & §. de tig. iuncto. l. j. §. fin. licet nomen actionis ad hoc non conueniat. sic & actio cōdiui. datur p fructibus, & sumptibus, non pro diuisione faciendo: ut §. cōmuni diui. l. iij. §. sicut. controuersiam ergo nominis pertinacibus relinquamus: ut C. de consti. pecu. l. ij. §. pē.

y ¶ Noceret.§ ergo si non noceret, non tenet: & in hoc corrigit Mutius primò. Azo.
z ¶ Labeo.§ mediam uiam eligens, nec Trebatij nec Mutij: quam scilicet mediam uiam tenuere beati [illegible].
a ¶ Fructuum.§ pro eodem ponitur: ut §. de uer. sign. frugem.
b ¶ Causam.§ i. non pertinet ad hanc actionem. hoc tamen uerum puto si non animo nocendi fuit factum: ut §. eo. §. denique.
c ¶ Agri colendi.§ speciale ergo aliquid statuitur propter agricuturam: ut C. de serui. & aqua. l. finali. §. fi.
d ¶ Actione eum teneri.§ si ferere & arare possit sine sulcis aquarijs, ut §. dicit. ergo à contrario si non potest, non tenetur. & in hoc secundò corrigitur Mutius. & facit §. eo. §. uicinus.
e ¶ Cessare.§ Vt & §. huic. & §. sed & si uicinus. & §. denique.
f ¶ Competere.§ ut & §. eo. §. Neratius. Accur.
g ¶ Superfluentem.§ i. super abundantem.
h ¶ Non fiat.§. ut & §. proxi. §. cū multis cōcor. q̄ & huic pcordāt.
i ¶ De dolo.§ nec alia: ut & infrà eodem. si in meo. & supra tit. §. Proculus.
k ¶ Habere.§ si uicinus actionem contra istum, qui in suo suffodit, si non animo nocendi &c. quia tunc teneē de dolo: ut hic dicit: & not. ex hoc §. in suo licere facere quod uult. Item q̄ alij noceat, & sibi nō profit non licet: & ad hoc concordāt §. ne quid in loco pu. l. ij. §. 2. duar ius. & §. de itine. actuque priu. l. veteres. & §. de aqua cot. & æsti. l. §. §iquis. & §. de iniurijs. l. fina. & l. siquis de libertate. & §. eod. l. in sūma. §. pen. & §. titu. l. fluminum. §. fi. & l. Proculus. & §. eod. §. in meo. & §. de fur. qui iniuriæ. in princ. & l. uerum est. & §. ad l. Cor. de sica. diuus & §. de neg. gest. at qui natura. §. cum me. & §. fi ser. uendi. fistulas. & l. sicuti. §. pe. & §. fi. & de pigno, actio. l. §. j. resp. & de lega. ij. cùm pater. §. Titio. & de bo. lib. l. §i quis libertum. & de leg. prætā. l. utilis. §. §i ad iecerit. & C. de relig. statuas. & §. de ser. ur. prædi. q̄dā Hyberus. & ad l. Aquil. quemadmodum. §. j. & ij. & C. de sica. l. j. & §. de reg. iu. l. nullus.

Vide Alcia. lib. præter. ij. hoc ipso tit.

(Gl. est in l. Nesenius §. de nego. gest. glo. in l. solent. §. fin. de offi. procon. & lega. & in §. cū in alieno. insti. de re. diui. & in authen. de cōsu. §. j. col. iij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Habes cum gl. in uer. increscit. quòd istud uerbum In, ponitur pro, ualde. con cor. tex. & ibi glo. in cle. pastoralis. in prin. de re iu. text. & ibi gl. in c. j. in princ. de cau. in pragma. sanc.

† Duare legit nocet alias nocebit.

a ¶ Natura.§ facit ff. proxi. §. & ff. l. proxi. in principio. & l. apud. §. si uicinus.
b ¶ Factoꝫ§ scilicet ab inferiore. Accur.
c ¶ Inhibeat.§ inferior per opus quod fecit.
d ¶ Mittat.§ superior.
e ¶ Natura.§ sic & §. de ser. rust. præd. l. si mihi. §. seruitus. & §. ti. j. l. fluminū. §. vitiū. Ac.
f ¶ Nocet.§ i. nocere posit.
g ¶ Pluuia. § i. per pluuiam.
h ¶ Nisi agri colendi.§ ut & §. §. de eo.
i ¶ Id.§ scilicet opus
k ¶ Colorem. § eius aquæ cui iungitur: nec enim si gutta pluuiæ cadat in aquam non pluuiam, habet locum actio aquæ pluuiæ arcendæ. Azo.
l ¶ Vel increscit. § i valde crescit. sic §. de liber. & posthu. l. Gallus. §. ille. & §. de fun. instru. leg. quæritum. §. sed si fundus. Azo.
m ¶ Cessat. §ꝫ contra §. ti. j. l. eorum. §. fi. sed aliud est in cautione damni infecti, quæ interponitur pro damno quod timetur futurum in rustico, uel urba. prædio. quàm in hac actione q̃ rustico prædio tantum prouidet. nam & alias ex cautione damni infecti cui pa alicuius damno dato non agitur: ut §. ti. i. fluminum. § præterea si furni. hæc actio tantùm opere manufacto cõpetit: vt §. eo. §. hæc actio. Azo.
n ¶ Ius non esse.§ f. negatoria. M. quę habet locum ubicunq; & qualitercunque in alieno facis, quod iure seruitutis, quam habeas facere non potes: ut §. si ser. uen. l. ij. j. respon. & §. j. licet P. dixerit eam non cõpetere nisi præcesserit seruitus quæ fuit amissa uel remissa: argu. sup. ff. ser. uend. ficuti. §. Aristo.
o ¶ Specialem esse.§ agri: quia tantùm de agro ista cõpetit actio specialiter. Azo.
p ¶ Stillicidijs. § sed negatoriā generalem esse siue agro, siue ędificio timeat noceri.
q ¶ Coercebitur. § nec minus & negatoria, cùm generalis sit: ut hic dicit.
r ¶ Oriatur. § scilicet aqua. Accur.
s ¶ Rustico. § id est quod in rure est.
t ¶ Agendum.§ negatoria: ut suprà dixi proxi. §. nihilominus tamẽ hac actione agatur, ubi ex agro, uel ædificio nocetur agro, secus si ex agro uel ædificio nocetur ædificio: ut §. proxi.
v ¶ Loco.§ i. fundo toti uel eius parti: ut §. de uer. sig. locus. & l. fundi. §. locus. & dic, nisi is locus rustici prędij appellatione cõtineatur. q̃ esse poterit: ut infrà de uerb. sig. l. urbana. & tunc idem in eo q̃ in cæteris agris obseruabitur, ut dictum est suprà. §. item sciendum. Azo.
x ¶ Ex continentibus. § ædificijs. quæ ergo prædia dicantur urbana, uel rustica habes §. d. e uerb. sig. l. urbana prædia. Et no. q̃ sicut hic

aquã, quæ natura [a] fluit, opere facto [b] inhibeat [c] per suũ agrum decurrere: & inferiori aduersus superiorem, ne aliter aquam mittat, [d] q̃ fluere soleat natura [e]. Huic etiã illud applicandum est, nunq̃ competere hanc actionẽ, cũ ipsius loci natura nocet [f]. Nã ibi verius quis dixerit nõ aquã, sed loci naturam nocere. ¶ In sũma puto ita demũ aquæ pluuiæ arcẽdæ actionẽ locũ habere, si aqua pluuia [g], vel q̃ pluuia crescit, noceat, nõ naturaliter, sed opere facto: nisi agri colendi [h] causa id [i] factum sit. ¶ Imbre aũt crescere eam aquam dicimus, quę colorẽ [k] mutat, vel [l] increscit [l].

¶ *Hæc actio tunc competit, cũ per aquã nocetur prædio rustico: et nihilominus cõpetit negatoria, secus, si prædio vrbano: quia est necesse ad negatoriã recurrere. Itẽ non quæ rimus vnde aqua oriatur, ex rustico, vel vrbano, sed cui noceat: Paul. de Cast.*

¶ Itẽ sciendũ est, hanc actionem non alias locum habere, q̃ si aqua pluuia agro noceat: Cæterum, si ædificio, vel oppido noceat, cessat [m] hæc actio. Agi autem ita poterit, ius non esse [n] stillicidia vel flumina ꝛmittere: & ideo Labeo & Cassius aiunt, aquæ quidẽ pluuiæ arcẽdæ actionẽ specialẽ [o] esse, de fluminibus & stillicidijs [p] gñalem: & vbique agi ea licere. Itaque aqua q̃ agro † noceret, aquæ pluuiæ arcendæ actione coercebitur [q]. Nec illud quæramus vnde oriat [r]. nã si ex publico loco oriens, vel ex loco aliquo sacro, p fundum vicini descendat, isq; opere facto in meũ fundum eam auertat, aquæ pluuiæ arcendæ teneri eum Labeo ait.

¶ Cassius quoq; scribit, si aqua ex ędificio vrbano noceat, vel agro, vel ædificio rustico [s], agẽdũ [t] de fluminib. & stillicidijs. ¶ Apud Labeonẽ aũt inuenio relatũ, si ex agro meo aqua fluens noceat loco [u], qui est intra continentia ędificia, nõ posse me aquæ pluuiæ arcendæ conueniri. Quòd si ex cõtinentibus [x] profluens, in meum agrum defluat, eiq; noceat: aquę

inspicitur prædium cui nocet aqua. sit rusticũ uel urbanũ, ad hoc ut habeat locum hæc actio uel non: sic & inspicitur prædiũ cui debetur seruitus ad sciẽdũ sit rustica uel urbana. ut §. de ser. urba. prædi. l. j. & l. seruitutes quæ i superficie. §. j. licet. sit ar. cõtra. §. de ser. rust. præd. l. ij.
y ¶ Noceat.§ id est nocere posse.

pluuiæ arcendæ esse actionem.

¶ *Hæc acto non habet locum cũ opere manufacto non infertur damnum, sed aufertur lucrum, nec etiam quando res reducitur ad pristinos terminos naturales, secus si vltra terminos. Paul. de Cast.*

¶ Sicut aũt opus factum, vt aqua pluuia mihi noceat, in hanc actionem venit [z]: ita per contrarium quæritur, an possit aquæ pluuiæ arcẽdę agi, si vicinus opus fecit ne aqua, q̃ alioquin [a] decurrẽs agro meo ꝓderat, huic prosit? Ofilius igit & Labeo putant agi nõ posse, etiam si interest mea ad me aquã peruenire. hãc. n. actionem [b] locũ habere, si aqua pluuia noceat, [c] nõ, si nõ prosit. ¶ Sed & si vicinus [d] opus [e] tollat, & sublato eo aqua naturaliter ad inferiorem agrum perueniens noceat, Labeo existimat aquæ pluuiæ arcendæ agi non posse, semper. n. hanc esse seruitutem [f] inferiorum prædiorum, vt natura profluentem aquam excipiant. Planè si propter id opus sublatum vehementior [g] aqua profluat, vel deriuetur [h], aquę pluuiæ arcẽdæ actione agi posse etiam Labeo confitetur.

¶ *In cursu aquæ primo debet inspici conuentio, secundo loci natura: tertio vetustas. Itẽ, qui debet seruitutem, potest cogi vt patiatur, non vt quid faciat. Barto.*

¶ Denique ait de conditionibus agrorum quasdam [i] leges esse dictas [k], vt quibus in agris [l] magna sint flumina [m], liceat [n] mihi ĩ agro scilicet tuo aggeres [o] vel fossas habere. Si tamen lex [p] non sit agro dicta, agri naturam [q] esse seruandã, & semper inferiorem superiori seruire: atque hoc incommodum naturaliter pati inferiorem agrum à superiore: compensareque debere cum alio commodo. [r] Sicut enim omnis pinguedo terræ ad eum decurrit, ita etiam aquæ in commodum ad eum defluere. Si tamen agri lex [s] nõ inueniatur [t], vetustatem [u], vicem legis tenere. † Sanè enim & in seruitutibus [x] hoc idem sequimur, vt, vbi ser-

Partem uadat, ut ager meus ea euacuetur.

o ¶ Lex.§ id est pactio. & sic sup. depositi. l. j. §. si conuenerit.
p ¶ Cõmodo.§ ut §. de re. iu. sed m naturã. & C. de ca. to. j. §. p scẽdo.
q ¶ Si tamen agri lex.§ id est pactio.
r ¶ Nõ inueniat.§ nec natura loci hoc declarat: q a plana sũt loca.
s ¶ Vetustatem.§ cuius non extat memoria secundum M. uel x. an. secundum nos, ut ita tu dices: & hoc in plumia. nam & in non pluuia idem est: ut hic subijcit. sanè enim &c. Accur.
t ¶ In seruitutibus.§ aqua, & alijs.

Non in

z ¶ Venit.§ scilicet ut destruatur.
a ¶ Alioquin. § i. alias nullo opere facto.
b ¶ Actionem. § f. directã: agitur tamen utili: ut §. l. prox. §. item Varus. & pro hoc §. ne quid in loco publi. l. ij. §. merito. ibi, damnũ &c. & sup. de edẽ. l. ſi qs. §. ſi initiũ. Alij dicũt nec utilem competere nisi in casu l. proxi. §. itẽ Varus. & pro eis. sup. tit. j. Proculus. & §. de fur. l. fi. is cui. §. fi. & sup. de cond. & demõſt. l. Titio. §. ij.
c ¶ Noceat. § i. nocere posse per opus quod ille facit.
d ¶ Sed & si uicinus. § superior. Accursius.
e ¶ Opus. § cuius nõ extat memoria: ut §. l. proxi. §. item Varus.

ADDITIO.

Istã gl. reprehẽdit hic Bar. nam si memoria non extaret: qui tolleret illud opus, teneretur: ut §. proxi. & d. §. item Varus. ideo intellige opus, cuius extat memoria: & istud nõ positũ in hac gl. fuit per errorem positum.

f ¶ Seruitutem. § i. quasi seruitutem: ut in fi. huius legis & facit sup. eo. §. itẽ sciendũ. à simili ergo & homo inferioris dignitatis maiori personæ debet exhibere reuerentiã, ut sup. de ali. in. mu. cau. fac. l. iij. j. rñ. Accur.
g ¶ Vehementior. § quàm naturaliter solebat fluere.
h ¶ Quasdam leges. § i. pactiones solere apponi: ut instit. de ser. §. fi.
i ¶ Dictas. § id est consuetas dici.
k ¶ Agris. § inferioribus.
l ¶ flumina. § f. peruenientia de superiori agro. Vel dic flumina, id est superabundantia aquæ.
m ¶ Liceat. § mihi cuius agri sunt illi, qui sunt pleni aqua uenienti ex fundo superiori.
n ¶ Aggeres. § ut aqua uersus aliquam

o ¶ Inferior maiori reuerentiam debet. con cor. tex. in cle. j. §. qũ & interdictis. de sent. exc. & in cle. ne Romani. de elec. et xxj. distin. c. inferior. & c. fi.

† corriuetur.

† Nota q̃ consuetudo cuius memoria non extat, habet uim cõstitutionis. & iuri derogat. cõcor. tex. in cano. hæc quippe. iij. q. vj. gl. in c. super q̃busdã. §. j. de uerb. & rerum significa.

† Istud nõ est uerũ secundũ Bar to. quia dictio, diu, uerificatur in x. annis: ut infra qui & a q. l. si cũ fideicõmissa. §. Aristo.

† aliàs xlix.

a ¶ Non inuenitur imposita.§ i. non probatur per testes, qui interfuerint cõstitutioni seruitutis: sed solo legitimo tpe eã sibi defendat.
b ¶ Diu.§ i. tanto tpe cuius non extat memoria, sic ponitur diutius. ff. de iti. actuq; pri. l. apparet. §. pen. minori. ii. tpe quęri nõ posset: vt l. proxi. §. itẽ Labeo ait si in agro. & §. idẽ Labeo ait cũ quæritur. & §. de ser. l. seruitutes. & secundũ hoc quod subijcit, longã expone. i. longissimam. tu dic diu, pro decẽ an. poni: ut infra qui & a qui. si cũ fideic. §. Aristo. & lõgã similiter x. ann. ut instit. de usucap. in rub. & in prin. & loquitur de ser. aquæ, quæ perpetuam habet causam uel quasi: ut supra de ser. urb. præ. l. foramẽ. §. fi. sic ergo loquit ut si usus est longo tempore, & ex solo tempore nitatur, dicatur acquisiuisse longa consuetudine, i. per longam consuetudinem etiam sine titu. ff. si ser. uen. si quis diuturno. si uerè non ex tẽpore nitatur, sed dicat aliquo modo cõstitutam sibi uel prædecessori suo fuisse seruitutem: idque longa consuetudine dicat præsumẽdũ, auditur. & hoc est uel iure impositã. &c. Ar. §. de usur. l. cum de in rem uerso. & sic habes ibi, uel iure. &c. Alij habent hic uelut: & tunc primum. l. si usus est longo tempore. comprehendat ambos prædictos casus, quibus constituitur seruitus: uelut si esset iure imposita per pactionem uel testamentum: subaudies tamẽ quasi impositam: ut statim dices.
c ¶ Neque.§ hæc uerba expone ut infra, quod ui aut clam. l. j. §. quid sit ui. & l. ij. §. fi. & de ui & ui arma. l. uim facit. & uti poſſ. ſi duo. §. hoc interdictum.
d ¶ Consuetudine.§ id est per longam consuetudinem.
e ¶ Cogemus.§ aliter tum quis impositam seruitutem habet. tunc enim eum cogemus: ut supra de ser. urb. præ. d. l. eum. Ir. imò generaliter idem in seruitutibus, ut non cogatur: ut supra de ser. quoties. §. ser uitutem. Azo. & speciale est in seruitute oneris ferendi. per d. l. eum.
f ¶ Munire.§ refert se quando pacto uel uetustate.
g ¶ Quasi seruitus.§ Nota quasi, quia sicut præscriptione quæritur utile dominium: ita utilis seruitus nõ directa quæritur tempore. hinc est quòd utilis actio pro ea datur: ut subijcit. Alij dicunt quasi esse expressium ueritatis. & quod subijcit utilem, dicunt. i. efficacem.
h ¶ Actionem.§ confessoriam. M. ut supra ff. ser. uen. l. ſi quis diutur no. in principio.
i ¶ Interdictum.§ utile uti poſſ. ut supra ff. ser. uen. l. ſicuti. §. Arist. in fi. & supra de ser. l. pen. Item not. hic longam consuetudinem pro lege seruandam. sic & infra cod. ff. prius. §. j. & l. quod principis. §. fi. & supra de usu. qui semisses. §. j. & intra de cust. reo. l. ſi quis reum. & supra de leg. & senatusconsul. de quibus. & l. sed & ea. & supra de prob. ſi arbiter. & infra de aqua cot. & æſti. hoc iure. §. ductus. & infra eod. l. fi. & C. de serui. l. ij. & supra de ser. urb. præd. qui luminibus. & continua seq. l. cum ista.

CASVS. Aliquando inferior locus superiori seruit ex lege. i. ex pacto. aliquando natura loci: ut quãdo naturaliter currit aqua ex superiori in inferiorem. Aliquandò ex uetustate: ut exempla habuimus supra l. proxi. circa fin. ¶ Apud Labeonem. § In fundo inferiori erat quædam fossa gratia agrorum siccandorum, & non extabat memoria quando facta esset: in illam fossam decurrebat aqua ex superioribus fundis. nunc dñs in cuius prædio erat fossa, non uult purgare, nec patitur purgari illam foueam, cum esset plena lapidibus uel terra: & sic aqua restagnat in superiores fundos. dicitur q̃ dominus superiorum fundorum possunt agere act. aquæ plu. arcen. contra inferiorem ut uel ipse purget, uel patiatur ab eis purgari illam foueam. Idem multo magis seruãdum est in hoc casu. nam si inter meũ fundum & tuum erat fouea, quæ erat communis. ſ. mea & tua: & in eam decurrebat aqua ex meo fundo & tuo: & cum esset plena lapidibus uel terra, & uellem purgare eam partem quæ mihi accedit, tu nõ permittis: agam contra te act. aquæ plu. ar. ¶ Cassius autem. § Si ciuitas faciat fieri aliquod opus causa aquæ mittendæ: licet occasione illius operis habeam damnum, non tamen habeo hanc acti. idem est & si operis ex quo timeo damnum, memoria non extat quando sit factum. ¶ Apud Alphenum. § Pone casum ut ex glo. colligitur quæ incipit, in cuius prædio &c. ¶ Item Varus. § Aggerem qui erat in fundo tuo, uis aquæ deiecit. & ita aqua plu. quæ mihi prius non nocebat, modo nocet. nunc uolo agere contra te act. aquæ plu. arcen. ut tu reficias aggerem. quæritur an possim? & dicit Varus fore distinguendum. nam si naturalis erat agger. non possum agere. idem si manufactus, sed eius memoria non extabat, si autem extet, tunc possum agere. Labeo autem dicit quòd si manufactus sit agger, & si memoria eius non extet, agere possim vt reponatur. nam hæc act. neminem cogi posse, &c. Sed in naturali aggere destructo habeo saltem utilem act. uel interdictum vt me dimittat reficere. hoc enim æquitas suggerit, & si iure stricto deficiamur.
¶ Apud Namusam. § Aqua ex superiori agro ibat in inferiorem per quandam foueã naturaliter factam. una die aqua crescens præ nimium totam illã foueã repleuit lapidibus & terra, ita q̃ aqua amplius intrare non potest, & sic aqua remanebat in superiori agro: & sic superior ex hoc damnum habebat. nũc superior uult agere cõtra inferiorem, ut sinat purgari illam foueam, quæritur an possit? Et dixit Namusa q̃ sic. Labeo autem contrarium dixit hac ratione. nam sicut ex natura seruiebat inferior fundus superiori: sic cum per se natura agri fuerit mutata, æquo animo vnusquisque ferre debere. postea iurisconsul. sentiam Namusæ approbat æquitate plenam.
¶ Idem Labeo ait.§ Ex agro meo aqua decurrebat in tuum inferiorem: & sic sæpe currendo ex cauauit in fundo tuo. i. fossam fecit, & sic aqua in illam fossam decurrit. nunc fossa replera terra uel lapidibus, aqua restagnat in superiorem agrum. Dicitur q̃ non possum agere te cum ut purges, uel purgari sinas. & hoc dixit Labeo. Si autem iure seruitutis illa fossa facta sit cuius memoria non extat: tunc bene possum agere ut reficias.
¶ Idem Labeo.§ Nunc dicit: quando quæritur an extet memoria facti operis uel non: est necesse q̃ dicatur dies & consul sub quo factum fuit opus: sed sufficit si sciatur factum esse. i. factum esse non ambigatur: & ut breuiter dicam, non est necesse q̃ testes dicant se uidisse quã id opus factum sit: sed sufficit si dicant se audiuisse, eos qui memoria tenuerint. i. dicant q̃ audierint quosdam dicere quòd uiderunt quando illud opus factum fuit.
¶ Idem Labeo. § Si vicinus fecit aliquod opus in fundo suo per quã aqua fluminis quæ inde ibat, non iuit, & sic aqua iuit ad fundos aliorum, & dabat eis dãnum: quæritur an uicini possint agere cõtra istum ac. aquæ plu. arc. Dicitur q̃ non, si iste fecit causã uitandi damni: non ut uicinus noceret. Secundo dicit si fundus tuus debet meo fundo seruitutem recipiendi aquam ex meo fundo: & sic aquam recipias, & nunc velis agere act. aquæ plu. arcen. ne immittam aquam: dicitur q̃ non potes: & hoc etiam dicit Labeo. Fran.

[1] ¶ Natura loci, vetustas [m], quæ semper pro lege habetur, minuendarum [n] scilicet litium † causa.

¶ *Qui impedit me vti seruitute mihi debita vel præscripta, tenetur hac actione, secus si opus fiat publica authoritate, uel facti memoria non existente. Bar.*

¶ Apud Labeonẽ proponit fossa vetus [o] esse agrorum siccandorũ causa: nec memoriã [p] extare, qñ facta est: † hanc inferior vicinus [q] non purgabat. sic fiebat, vt ex restagnatione eius aqua fundo nostro [r] noceret. Dicit igit Labeo aq̃ pluuię arcẽdæ cũ inferiori agi posse [s], vt vel ipse purgaret, vel te [t] pateret ĩ pristinũ statũ eã [u] † reduce

[1] ¶ Lex. § id est pactum. M. ideo dictum, quia ut lex seruatur: ut supra deposi. l. j. §. fi conuenerit. Azo.
m ¶ Vetustas. § cuius non extat memoria secundum quosdam. tu dic aliter, ut supra l. proxima. §. fi. diximus.
n ¶ Minuandarum. § sic supra ſi cer. pet. quidam. & C. de transa. fratris. & de agri. & censi. l. litibus. in prin. Et no. q̃ natura, loco & uetustas cedunt legi superuenienti: ut supra l. proxi. §. fi. ibi, si tamen lex &c. Item lex & natura cedunt uetustati: ut C. de præscri. lon. tem. l. fi. in fi. & infra eod. §. Cassius in fi. & concor. positæ in superiori l. in fi, hic di ci possint. Accursius.
o ¶ Vetus esse. § id est fossa uetus est &c.
p ¶ Memoriam. § fossæ factæ.
q ¶ Vicinus. § id est cuius erat prædium. Azo.
r ¶ Nostro. § qui tertij eramus ab eo, de cuius prædio aqua currebat, et in cuius prædium decurrebat pro siccando nostro prædio et aliorum.
s ¶ Agi posse. § Quomodo hoc. cũ nihil faciat: et hæc actio ex opere facto datur: ut supra eod. l. j. §. hæc actio? Respon. ius interpretatur eum facere.
t ¶ Vel te. § qui es vnus de his quibus nocetur. et hoc ultimũ est uerius cũ ea non fit natura seruitutũ, ut cogatur aliquis aliquid facere: ut supra de serui. l. quoties. §. seruitutũ. et §. l. proxi. §. fi. Vel dic q̃ soli tus erat purgare: nec memoria extabat quo tpe non esset solitus purgare: ut et §. eo. §. idẽ Labeo ait si in agro. et §. de prob. l. si arbiter. Ac.

ADDITIO. Dic q̃ prima sol. destruit tex. et secunda continet diuinationem. quare dicas aliter secundum Bar. hic, q̃ quoddam est opus quod affert commodum facienti, ut in purgando fossam ubi est recollectio ꝓinguedinis: et tunc debet agi alternatiuè et quoddam est opus quod debet fieri iure seruitutis. quod non præbet commodum facienti: et tunc ille qui debet seruitutem, non debet facere, ut supra, l. proxima in fine, quod tene menti secundum eundem Bartolum.
v ¶ Eam scilicet fossam.

tudo habet et de iure alterius ecclesiæ: quia requiritur spatium xl. annorum: ut per Fel. & do. in §. alleg. c. statuimus.

No. q̃ lites sunt dirimendæ, & celeriter expediendæ cor. tex. in §. item uerborum institu. de inutili stipu. tex. in l. æquissimũ. supra de usufruct.
alij legũt facta esset.
Duar. redigere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si in confinio.§ ad hoc quod de confinio dicit,facit, supra, pro socio.l.illud & communi diui.l.arbor.& infra,de ac quir.re. domin.l. ad.cō.§.fin.& l.fi.ff.Accur.
a ¶ Confinio.§ f.duorum fundorum.& sic erit communis fouea.
b ¶ Magis.§ magis ideo dicit,quia iure dominij quod habes in ea. at in superiori casu agi tur actione aquæ plu. arcend. iure seruitutis competentis, & ita uti his superiori casu : hic directe ut infra e.l. pe. dices . in hoc ergo differt hic casus a superio ri.Accur.
c ¶ Publica authoritate.§ sic habes in cau sa damni infectī: ut supra tit.j.§i finita.§.fi publicus.Accur.
d ¶ Vetustas.§ quando dicatur extare memoria,& qñ non: dicit infra eo.§.idem Labeo ait cum quæritur.& de proba. l. fi arbiter. sed quidam dicunt hoc de uetustate corrigi per seq.§.quod non placet.
e ¶ Fossam.§ quæ est in superiori fundo.
f ¶ Ex qua.§ f.fossa.
g ¶ Vicinum.§ in cu ius prædio erat fossa, quæ debebat seruitutē.nec ob.supra de ser. quoties.§.seruitutum. quoniam cum fuit impo sita seruitus, hoc fuit expressum in pacto, ut uicinus in cuius præ dio siue fossa impone batur seruitus;deberet purgare fossam, & sic subaudiebat hic Io. alias regulariter est con trā:ut supra de ser. vr. prædi.l. seruitutes.§. si sublatū.& supra de ser. l.quoties.§.fina. nisi in seruitute oneris feren dius supra si ser. uend. &si forte.§.etiam.& l. sicuti.in prin. & §.j. nō ergo ob.supra proxi.§. & infra §.idem Labeo. in eo quod hic subijcit non interesse extet me moria uel non quia fru stra quæritē memoria, ubi ex pacto debetur uel ex loci natura. Alij dicunt uicinum purga re.i.pati purgare. Ter tij dicunt hic speciale, ut etiā ipse purget : qa eū habeat emolumētū vt aqua sua recipiatur,sentiat & onus.& in eo quod subijcit extet me moria, &c. dicūt corrigere superiorē §.& ab illo.ff. e.§. idē Labeo. notant differentiā quasi illud in opere loquatur: hic autē in fossa . uel aliter cogit vicinus, in cuius agro est fossa, non ab inferiori, sed à su periori vel collateali cui nocet aqua ex restagnatione . Accur.
h ¶ Vis aquæ.§ id est violentia aquæ vel controuersia.sic ff.de dam. infect. l.fluminum. §. idem Servius.
i ¶ Reponat.§ id est restituat.
k ¶ Reponi.§ id est restitui.
l ¶ Vt reponatur.§ id est reponi sinatur.R.& hoc probat.nam hac, &c. Vel dic proprie vt ipse reponat, quòd verò sequitur,nam hac actione , ad naturalem pertinet, vbi est secus. prima placet.
m ¶ Ne noceat.§ nocet autem mihi fi non patiē me reponere natu ralem vel quasi naturalem , à quo naturaliter debeo sentire commodum: sed vbi extaret memoria, diceretur mihi proficere si dicatur eū compelli pati: ideoque non compellitur. Accur.
n ¶ Quamquam.§ videf ad vtrūque referri,ad naturale,& quasi na turalem aggerem. f. qñ nō extat memoria. Alij referūt ad naturalem tantum, vt addat prædictis . nam statim dixerat de quasi naturali.
o ¶ Vtilem.§ aquæ plu. arc.sed cōtrà ff.e.l.j.§.ficut.Sol.ibi denegat directam:hic cōcedit vtilem.Item arg.cōtrà ff.tit.j.l.Proculus.Accur.

re. ¶ Præterea,si in cōfinio [a] fossa sit,neque purgari vicinus patia tur eam partem,quæ tibi accedat, posse te magis [b] agere aquæ pluuię arcendæ actione,Labeo ait.

¶ *Nota duos casus in quibus cessat hæc actio, scilicet operæ manufacto, vt quando fuit factum authoritate publica, & quando non extat memoria. Paulus.*

¶ Cassius autem scribit : Si qua opera aquæ mittendæ cā publica authoritate [c] facta sint, in aquæ pluuiæ arcendæ actionem non ve nire:in eadem cā esse ea, quorum memoriam vetustas [d] excedat.

¶ *Vicinus qui hēt fossā iure seruitutis in fundo vicini ,si illa fossa repleta dat dānū, ei ī cuius fundo ē,cogit eā reficere.P.de C.*

¶ Apud Alphenū verò relatum est,eā fossam [e],ex qua [f] ad inferiorē fundū aqua descendit, cogē dum esse uicinum [g] purgare, siue extet fossæ memoria,siue non extet,quod & ipse puto probandū.

¶ *Qui non patitur opus naturale vel quasi in pristinum statum reduci , hac actione vtili conuenitur . Barto.*

¶ Item Varus ait,Aggerē,qui in fundo vicini erat,vis aquæ [h] deie cit p quod effectū est, vt aqua plu uia mihi noceret.Varus ait:Si na turalis agger fuit, nō posse me vi cinū cogere aquæ pluuiæ arcendę actione.vt eū reponat [i], vel repo ni [k] sinat. Idēq; putat,& si manu factus fuerit,neque memoria eius extet. ꝙ si extet , putat aquæ plu uiæ arcēdæ actione agi nō posse tecū à vicinis [d] . planè si fossa iure [e] fac ta sit , cuius memoria non extat, agi tecum posse aquæ pluuiæ ar cendæ, vt reficias [l].

¶ *Ad probandum operis facti memoriam extare,admittitur probatio de auditu audi tus.Paul.de Castro.*

¶ Idem Labeo [m] ait, cùm quæri tur an memoria extet ex facto ope re, non diem & consulem [n] ad li quidum exquirendum [i] : sed suf-

p ¶ Interdictum.§ utile uti po.R.ut dixi supra l.j.§.fi.uel ne nis fiat mihi sicut de arboribus cædendis:ut infra arbo.fur.cæs.l.j.j.respon. & §.deinde,uel quod ui aut clam:ut infra,quod ui aut clam.l.compe tit,§.fin.secundum Azo.
q ¶ Nociturum est.§ uel parum est,ar.ff.de eui.in creditore.& C.de preci.imper. offe. quo ties.& l.rescripta.& in fra ne quid in loco pu bli. ff.l.ij.§.fi qs a prin cipe. & ne quid in flu. publi.l.j.§.sunt qui pu tant.& ff.de reli. si quis sepulchrum.in prin.
r ¶ Etiam si iure . § stricto. præfertur ergo æquitas rigori [r]: ut & C.de iud. placuit. & supra fi cer. pet. fi tibi. & C.fi ali.res pign. da. fit.l.cum res.M.
s ¶ Fluens.§ natura per prædium inferio ris uicini.Azo.
t ¶ Inferiore.§ natu raliter seruiente superiori : ut supra ead.l.in princip.
v ¶ Vtilem.§ id est efficacem.
x ¶ Probat.§ iuris ri gorem inspiciens .
y ¶ Cogi posse.§ de rigore : ut hic. & infra eo.l.Atteius.§. cum igi tur.& supra de ser.rust. præd. si mihi: §. seruitus. & ff.eo.l j.§.ij.in fi. & §.illud in summa. & §.item secundū.& ff.ti. j. fluminum. §. ultimum. & §. hæc , quæ omnes sunt contrariæ super hoc quod sequitur . secus de æquitate , quæ prævalet : ut subijcit. & supra e.§. item Varus.& ff.e.l.fi.§. fi. in fi.
z ¶ In hunc.§ non solum in superiori.
a ¶ Aequitatem. § Namusæ: quæ purgare mihi permittit si mea interfit, nec uicino no ceat.
b ¶ In agro.§ inferiori .
c ¶ Excauauit .§ & sic in locum concauum aqua ex uicinis prædijs decurrebat : nunc autem locum non purgat : & sic aqua restagnat in prædia uicinorum : & damnum eis dat,siue dare potest.
d ¶ A vicinis .§ ut

[1] Limitabis hoc dictum nisi æquitas nō esset scripta : & rigor scriptus: ut nota.Bal.in l. placuit. in fi. & ibi docto. C. de iud.itē nisi esset æquitas in gene re scripta : & rigor in specie ut p Bal. ubi s. Bar.in l.nā natura supra de cōdi. inde. & Specul. in tit.de loca. §. vj. versi. xcvj.

Actor in actione aquæ pluuiæ arcen. tria probare debet.

patiaris locum purgari,vel purges:& est ratio qa seruitute aquæ reci piendæ non debes: alioquin cōtra, vt statim subijcit:vt ff.ea.l.§.apud Alphenū. & ff.de iti.actuq. prima.inde. §. ait prætor.& §.vtilitas.& §. hoc autem.cum superiori.§.secus forte de æquitate.vt ff.prox.§.Acc.
e ¶ Iure.§ seruitutis vicinis debitæ.Azo.vel iure,id est conuentione: vt & ff.eo.l.j.§.fi.in prin.
f ¶ Reficias. § vel refici sinas: ut ff.eodem.l.j.§.j. & facit ff.eod.quod principis. §.fin.
g ¶ Idem Labeo.§ Not.quòd tria debet actor probare in hac actio ne ad hoc vt opus destruatur:scilicet opus manufactum : et quod po test nocere : & eius memoriam extare . Econtra reus ad sui defensio nem alia tria:uel alterum eorum,scilicet pactum factum, uel loci na turam,uel memoriam facti operis non extare. & probantur hæc su pra eodem.l.j.§.j.& ij.& §.fina.& l.in summa.in prin.& infra de statu liberis.Labeo.de tertio dicit hic. qualiter probet actor. & idem dicit supra de probationibus . si arbiter . item in fine illius l. dicit de tertio qualiter sit probandum ab eo.
h ¶ Et consulem.§ idem in obligatione pignorum : ut supra de pign.l.pen.§. idem quæsijt aliter obseruatur in libellis accusatorijs: ut infra de accu.libellorum. in prin.
i ¶ Exquirendum.§ quia testes non habent necesse dicere hæc.

[2] Ista glo. est mēti tenenda secū dum Bart. ad hoc ꝙ in instrumentis pri uatis obligationis realis non requiritur dies & cōsul.

Si quis

a ¶ Si quis.§ scilicet testis.
b ¶ Sciat.§ i.uehementer opinetur,ut statim probat.scire enim pro prie est ueritatem usu perceptam in mente tenere. hoc autem de illo dici non potest.qui ex aliorum recitatione quid credit. Azo.
c ¶ Factum esse.§ ab homine. R.
d ¶ Meminerint.§ qñ factum sit.R.
e ¶ Audierint . § sic ergo dixerunt quidam hoc esse speciale,ut re cipiatur testimonium de auditu , quod non placet: imò ubilibet re cipitur . quid enim si paries, uel cortina media est inter testes & contrahentes uel testatorē?sed in hoc est spe ciale , ꝙ de auditu au ditus, siue de auditu a lieno recipitur.H.alias regulariter contra . ut C.de testi.l.testiū. & in auth. de hære. & fal.§. hinc nobis. Item no. ꝙ quandoq; credulitatis testimonium recipit : ut in aut. ut ij. qui ob. se habere perhi.res mi. & de hæred. & fal.§. fi uerò absint.& in auth: de san.epis.§ j. sed im proprie testes dicuntur in dictis casibus . idem & in causa matrimo nij secūdū antiquos ca nones:ut testimonium de auditu alieno reci piatur:ut 14. q.2.c. su per.sed hodie illud per concilium Laterañ.cor rigitur. Accu.
f ¶ Memoria.§ à quo tempore opus sit factū. item nota ex hoc §. ꝙ testes non tenentur di cere consulem & diem: licet quandoque inter rogentur cum haben tur suspecti : ut sup. de testib. l.iij.§.j. secus in instrumentis: ut in aut. ut præpo.no.impera.§.unde sancimus.& sic est argum.contrà . C.de fi.instru.l . in exercendis. ADDITIO . Tu solue secundū Bar . hic quod in effectu probationis tantum ualent testes, quantum instrumē ta: ut an contrario.sed in modo probandi differunt:ut hic.
g ¶ Torrēte.§ aliàs torrēs,aliàs torrētē.& dicit torrēs.i.qđ hyeme tm fluit.nā ille proprie dicit torrēs:ut ff.de flu.l.j.§.j. sed hic non curo sit torrens uel perenne:priuatū uel publicum: ut.C.de alli.l.j. in prin.
h ¶ Auerterit.§ faciēdo in suo opus nō ita indistincte, sed in flumi ne ripā ue eius:ut ff.ne quid in flu.pu..l.j. in prin.& §.sunt qui putant.
i ¶ Arcere.scilicet istum dicimus.
k ¶ Influat.§ scilicet in suum agrum:quod ei licet.
l ¶ Noceat.§ tunc de dolo tenebitur,cum non sit aqua plu.ut ff.e.l. j.§.denique.& §.illud in summā.& hoc casu facit ff.eo . quod princi pis.§.fi.sed contra.huic.§.ad primam partem. sup.eo.l.j.§.Neratius. Sol.ut ibi.& eodem modo solue aliud.infrà.proxi.§.
m ¶ Seruiat.§ hoc tollit contrà.sup:proxi.§.& dic uicino.id est fun do uicini.
n ¶ Modum.§ in seruitute constituenda statutum . R . ut supra de ser.urb.præd.l.cuius.
o ¶ Putat.§ dicens idem per alia uerba.
p ¶ Cesserit.id est concesserit.
q ¶ Nō posse.§ nihil enim proficit cessio, si statim collata sequatur prohibito.R . & facit ad tuendam seruitutem pacto conuentam.sup. eo.l.j.§.fi.& l.ij.in prin.legis.

Adde Pa nor. in c.fin miter . nu. 1.& quod ibi notaui remissiue i apost.ad ip sum post a lios in uer. firmiter ex trā de sum. tri.& in ca. inquisitio nis.§.quæsi uisti. nu. 3. ubi ēt addi di ad eū in uer.per cre dulitatē.de accu. Lan fran. de O ria. in cap. quoniā eon tra falsam. §.testiū de positiones. uer. præte reā . & ibi notaui in apost. post Bene . Va dam. extra de probat. Bar.Soz.in suo trac.fal lē.reg.409. & dom. & ꝑceptorem meū domi. Philip.De cium con si. 166. col. 6.uol. ii. & Feli. in ca. quoties.co. 3.uer. gl.fi. post Pan. ibi col. 2 . uer.sed quę ro.extra de test.& in al leg.§.quæsi uisti. col.in fine.uo. de ac.

A Pud Trebatium.§ CASVS . Pone casum huius prin. ut in gl.& literā expone ut in gl. ¶ Idemque Trebatius. § Ex balneo uici ni aqua calida decurrebat in locum alterius,& nocet ei . dicit ꝙ non habet hāc act inrelligas tamē ꝙ habet negatoriā.prout dicitur in gl.
¶ Si uicinus.§ Ortū habeba.quē certo tēpore anni irrigabā: & aqua de qua irrigabā , recidebat in fundum inferiorem . nunc de orto feci pratum,& sic expi sepius irrigare . & sic sæpius quā consueuerat ibat aqua in fundū inferiorē:& expit ei nocere.quæritur an inferior pos sit agere contra me act.aquæ plu.arc.uel de damno infecto?dicitur ꝙ non,nisi ego complanauerim locū siue fundū meū , ut sic citius aqua iret in inferiorē.nā tunc teneor hac act. aquæ plu. ¶ Aquæ pluuiæ.§ Dicitur ꝙ act.aquæ plu. ar.datur contra eum , qui in suo opus fecit:si autem feciſſet in publico,non tenetur:& mihi est imputandum quare non feci mihi cauēri de damno infec.sed si fecit in priuato opus iuxta quod erat pub.locus,& postea meus fundus ex illo opere damnū hēt, bene habeo hanc act. ¶ Neque. § Dicitur ꝙ fructuario non datur hæc act. directa , nec contra eum Franc.
¶ Apud Trebatium.§ In fundo meo oritur fons : & per riuulos eū deriuo in fundum uici ni de natura seruien tem, quod licet ut hic, & sup.eo.l.j.§.fi.& l.ij. in princi. & secundum hoc dicit fullonicas.i. riuos subterraneos : à folle : eo quòd per follē siue burlam uel quādam quasi manicam a qua mittitur, non à ful lone , ut accipitur se cundum unam expositionem.ff. de usufru.l.si cuius.§.fin. uel etiam a fullone : quia & fullones i diuerticulis aqua rum lauant telam. Alij dicunt , quòd ueniebat de fundo uicini ad me um , & ex fonte ibi in meo facto remittebam in fundum uicini. quod licet:ut hic dicit . Ter tij dicunt , quòd per subterraneos meatus ex fundo uicini in meū ueniebat , & fontem faciebat . ego fodiebā ut facerem ei aquæ ful lonicas siue diuerticu la.ut ujtarem eius abun dantiam & tunc inue ni locum : unde intra bat ad fundum meum, & ideo accepto consi lio obstaculū posui ne flueret , & sic aqua in fundum uicini rediit p immissionem. & secun dum hoc ex his legi tur , ut notetur causa remota non efficiens.& instituisse, scilicet in specto primo proposito: uel ēt iam instituerat, licet cōsilium mutauerat. Et si quæras : cur ergo po tuit immittere aquam in fundum uicinum : ut ff.fi ser.uen . l. sicuti.§. Aristo:Respon.in primo casu natura : licet in aliis nō tam mitto quā remitto, siue me munio:quod licet:ut ff.l.proxi.§.pe.Accur.

[3] Duar. uel fi spurcā gs immittat.

[4] Arnum.

[5] Imo uero fullonicas hic potē dici fullonū officinas, idq; ad iuris cōsulti sensum appositissimū Cornua- les qui dicuntur.

r ¶ Fullonicas.§ id est riuulos.
s ¶ Immittere.§ aliàs īmittere:& aliàs remittere.
t ¶ Contineat.§ si habes contineat , dic, id est vnū locum totam in cludat.Alia litera dicit, corriuat.quæ apertius hoc innuit:sicuti sorri uales dicuntur qui per eundem riuum , & ductū aquam ducunt:ut ff. de aqua coti.& æsti.l.j.§.fi inter corriuales.magis enim lædit cum to ta simul immittitur aqua quàm si per diuersoria.i.diuersas partes : ut ff.de ser.vr.præd seruitures.§.stillicidium.
v ¶ Spurcū.§ i.aliquid turpe per quod aqua turbatur. Dicitur enim spurca,quod ex ore porci cadit.
x ¶ Impediri.§ per act.aquæ plu.arcen.si cum alia mista colorē mu tat.uel actione iniuriarum: uel uti.posi ut ff.de act.empt.l.qui pendē tem.& ff.uti.pos . per totum ti.uel etiam secundum Hug.per negato riam si faciat iure seruitutis
y ¶ Fluentes.§ ex balneo uicini.
z ¶ Non est.§ cogetur ergo negatoria si contendat se facere iure ser uitutis:aliàs iniuriarum,uel uti. posi. ut no.sup.proxi.respon.
a ¶ Sunt.& ió no habet locū hæc actio:ut ff.e.l.j.in prin.& §.i sūma.
b ¶ Irrigare.§ & in fundum uicini illam aquam immittebat iure ser uitutis debitæ sibi.
c ¶ Nocere.§ per aquam.
d ¶ Infecti.§ quia non uitio loci timetur damnum, sed culpa homi nis ut sup.ti.j.fluminum.§.præterea.Azo.Sed contra sup.fi ser.uen.l.fi quandoin fin.Sed ibi, alieno faciebat sterquilinium:hic in sito proiicie bat aquam. Vel solue ut ibi.
e ¶ Neque aquæ.§ quia tanto tēpore hoc fecerat . ꝙ memoria non extabat:uel quia natura loci debebatur hęc seruitus, aliàs posset agi: ut sup.l. proxi.§.fi.& sup.l.j . §.itē sciendū.in fi.uel ideo nó agitur hic: quia nō plus immittitur per uicem, quā anteà:sed sæpius immittitur:
f ¶ Citatior.§ quàm antea.sic supra.eo.l.j.§.ij.Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Faciat.ʒ quo aliter aqua fluat, quàm natura fluere debet.uel enim non recipit naturaliter fluentem:ut s.eo l.j.§ itē sciendum.R.& intelige hic de directa,qua solus dominus tenetur: ut hic,& infrà proxi. §.& l.proxi.in princip.& §.idem Iulianus.& l.si in publico.in fi.j.respon.util: sic:ut infra eodem.si ususfructus.Accur.

b ¶ Cessat.ʒ ut & ʒ. c.si in publico.in prin. Accur.

c ¶ Non prospexerit.ʒ quod potuit:ut & §.si ser. uen.si quando. §.fi.& §.ti.j.l.si finita.§. j.& §. de cæteris. item & alio modo potest sibi consulere: ut dicam in l.si quando.& hoc si non publicè reficiatur tunc enim alia uia con sulitur:ut ʒ. titu.j.l.finita.§. si publicus.&l. fluminū.§.j. & facit suprà.tit.ii.l.iii.§.fin.

d ¶ Interueniat.ʒ in medio inter priuatum locum, in quo opus fit: & eum locum cui nocet.

e ¶ Agi.ʒ ut & ʒ. e. si in publico. sic §.e.l.j. §.j.& est sic ubi ꝓ altero nō agitur:sed eo inuicto cum altero sic: ut patet in nominibus:ut s.fa.erc.l. hæredes.§.j. & l.ij.§.fi. Itē §. de ser. cor.l.si quis.§.fi.& l. seq.

f ¶ Agi potest.ʒ ſ. directo : sed utili sic in utroq; casu: ut ʒ. eo.si ususfructus.§.j.& facit sup.de ser.l.fi.in fi. & si ususfru.pet.l.j. Acc.

Q Vanquàm.ʒ CASVS. Licet cōtra dominum operis tantùm detur actio aquæ plu. arcen. tamen in casu etiam contra non dominum datur: ut si aliquis monumentum fecit, tandem est ibi aliquis sepultus, & sic locus est factus religiosus, & ex hoc sepulcro aqua plu. nocet alicui: agetur contra illum qui fecit monumentum,hac acti.quia fuit dominus cū opus fiebat,licet nunc nō sit domi us: & ille si iussu iudicis destruat,nō per hoc tenetur actione sepulchri uiol.ati

¶ Aquæ pluuiæ arcendæ non nisi eū teneri,qui in suo opus faciat, [a] receptū est eoq; iure utimur. Quare si quis in publico opus fecerit, hæc actio cessat: [b] sibiq; imputare debet is, qui damni infecti cautione sibi nō ꝓspexerit. [c] Si tñ in priuato opus factum sit, & publicum interueniat, [d] de toto agi [e] posse aquæ pluuiæ arcendæ, Labeo ait.

¶ Neque fructuarius, neq; cū eo aquæ pluuiæ arcendę agi potest. [f]

¶ *Sufficit ad hanc actionem, quem esse domnum loci tempore quo ædificat. Bartol.*

¶ Idem Iul. lib.liij.ad edict. LEX IIII.

Q Vanquàm autem cum dño operis tātùm aquæ pluuiæ arcendæ actio sit: [g] tñ Labeo scribit,si quis sepulchrum [h] ædificauerit,ex quo aqua nocaat, etiāsi operis dñs esse desierit loco facto religioso, attamen magis probandū esse:aquæ pluuiæ arcendæ cum teneri (fuit enim dominus, [i] cùm opus faceret) & si iussu iudicis cōpulsus opus restituerit, non esse sepulchri uiolati actionem. [k]

¶ *Possessor directa actione conuentus si alienauit iudicio pendente,ex prima institutia condemnatur.Paulus.*

¶ Iulianus quoq; scribit, Si post iudiciū [l] aquæ pluuiæ arcendę susceptum, fundū alienauerit is, cū quo actum [m] est,de præterito [n] damno,& de opere restituēdo,id stare iudicem debere, qui iudicaret,ac si nulla alienatio facta esset. nam & fundo alienato nihilominus iudicium [o] manere: & damni rationem uenire eius etiam, quod post alienationem contigerit. [p]

¶ *Dominus qui non fecit, nec nomine suo utiliter factum est, tenetur hac actione ad patientiam:& tenetur qui fecit ad interesse interdicto Quod ui aut clam. Bartol.*

¶ Idem Iul. scribit, aquæ pluuiæ arcendæ actionem non nisi cum domino [q] esse:idcircoque si colonus ignorante [r] domino opus fecerit, dñs fundi nihil amplius, quàm patientiam [s] præstare debere:colonum aūt interdicto,Quod ui aut clā, impensam quoq; restituendi [t] operis,& damnū,si quod ex eo datū fuerit,præstare cogendum. Si tamē dominus desideret caueri sibi damni infecti ab eo, [u] cuius prædio nocet æquissimum erit caueri ei oportere. ¶ Itē, si nō ego, [x] sed ꝓcurator meus tale opus fecerit, ut aqua pluuia noceat uicino, aduersus me eatenus erit actio, [y] quatenus aduersus colonū:ipse aūt procurator interdicto,Quod ui aut clā, cōueniri poterit secundum Iuliani sententiā, etiam post opus restitutum. [z]

¶ Paulus li.lix. [1] ad edic. LEX V.

S I colonus insciente domino opus fecerit,ex quo aqua uici no noceat, [2] Labeo rñdit,colonū interdicto, Quod ui aut clam, teneri:dñm uero fundi,aquæ pluuię arcendæ actione : quia is solus restituere opus potest : sed patientiam duntaxat eum præstare debere, si ei dāni infecti stipulatione caueatur: [3] & si quā impensam in fra eo.emptor.& quod ui aut clam, competit.§. fi.

s ¶ Restituendi.ʒ id est destruendi.

t ¶ Ab eo.ʒ sic constituetur:si dominus ex cuius prædio nocet,id est, nocere potest,scilicet ꝙ aqua:desideret sibi caueri ab eo.cui nocet aqua & q demolitur opus pro damno, quod posset cōtingere ex demolitio ne. sic §. de dam. infec.l.præter .in fin.l.hoc amplius.§.de his. & sic ētne. sic §. de dam. infec.l.præter .in fin.l.hoc amplius.§.de his. & sic ēt intellige ʒ.l.proxima.aliter autem nullus esset sensus legis : quia neq; dominus,ex cuius prædio nocet, opus sibi ipsi cauere potest: nec dns, cui nocet: potest petere sibi caueri quia nō uitio loci sed hominis cuipa damnum timetur:ut sup.ti.j.l fluminum.§.prætera.aliàs est in textu,cuius prædio nocetur:& tunc non est necessaria glo. Accursius.

v ¶ Ego.ʒ scilicet dominus.

x ¶ Erit actio.ʒ cū sine mādato meo fecit ſm quosdā sed nō placet: quia tunc dominus nō tenet sicut colonus:quia nō ad impensas,sed ob solā patientiā,nisi dicas colonū.i.le cantem.Arg.§.de act.empt.uenditores, planius ergo dicas:quia cum mādato fecit, uel ratū me habēte,qñ de beo teneri:ut superiori casu colonus:ut ſ. patientiam & impensam ſtem : ut ʒ.l.proxi.in fi.& infrà.quod ui aut clam , denique.§.pe.& fin.

y ¶ Restitutum.ʒ ab authore.& suis sumptibus:si autem sumptibus domini,non ageret ammodo contra procuratorem , cum sita non interfit.& hoc interdictum Quod ui aut clam,ad interesse datur : ut infrà.quod ui aut clàm.l.ſemper. §.in hoc interdicto.

S I colonus.ʒ CASVS. Idem dicit quod dictum est.§.proxi.antè. §.idem Iulianus.unum tamen addit,ꝙ si colonus fecit opus domino scientē:quòd dominus tenetur etiā interdicto, Quod ui aut clam.

z ¶ Noceat.ʒ id est nocere possit.

2 ¶ Caueatur.ʒ à demolitore.ut suprà.l. proxi.pe.respon.

Fecerit.

1 Concor. tex.in c.qđ quis mādato. & ibi. Dynus & doct. extrà de re. iu. li. 6. Quod tñ fallit:ubi apparet aperte iudicem ꝓcedere cōtra legē: ut ꝓ Dynū in præalle. regula. Fel.in c.siqñ.de offi. del.Guido.papę de ci.293.& in decisio. capel.thol. de ci.267.

† Duar. legit. Quod alienatio nem ptingit hoc est cū ipo actu alienādi cō iunctū est. ſm P.F.

† aliàs 49.

† Tu uide Spec. quia hoc non est indistinctè uerū in tit. de reit.ſpo. §.j.uersꝰ cæterū. usque ad §. & in tit. de ope.no.nuntia.in prin. & utrū patiat excep. no.idē in tit.de renū. uersi. pone ergo.

a ¶ Fecerit.ʒ dominus.

a ¶ Fecerit.ʒ ſpontè.nō enim cogi potest:quia colono hoc onus incumbebat.A zo.

b ¶ Non putet.ʒ & malè.licet enim non cogatur restituere,si tñ fecerit,poterit repetere impensam non solum actione locati,sed etiam neg.gest. ut §. de nego. gest. si communes . & ar.C.de act.emp.l.ij.in fin. Azo.

c ¶ Restituere.ʒ sed tantùm patiētiam præstare.

d ¶ Fecisset.ʒ colonꝰ opus. idem si ratum habuit : ut ʒ. quod ui aut clam.l.denique.§. pen. & §.fin.

e ¶ Interdicto.ʒ Quod ui aut clam : ut sup. in prin.l. & facit sup. ad leg.Aquil. liber homo. & ʒ si fa. fur. fe. di.l. si familia.

† Intellectum huius §. uid. Maria. Soc. in l.iiij. §. cato.nu.152. de uerb.ob.

† Alij addunt & tuo ex.

restitutionē operis fecerit, [a] consecuturum locati actione à colono:nisi si quis ideo non putet, [b] quoniā nō fuerit necesse ipsum restituere: [c] sed si iussu domini fecisset, [d] etiam interdicto [e] dominum teneri.

¶ *Si opere facto manu in prædijs plurium detur mihi damnum, possum agere contra quem uolo. Paulus.*

¶ Vlpianus lib.liij.ad edict. LEX VI.

S I tertius [f] uicinus [g] opus fecerit, unde decurrens aqua per fundum primi uicini mei mihi noceat, [h] Sabinus ait, posse me uel cum primo [i] uel cum tertio primo omisso [k] agere.quæ sententia uera est.

¶ *Vnus ex pluribus dñs unius fundi agit & conuenitur,& etiam cōdemnatur, ad interesse pro sua tantum parte. Pau. de Cast.*

¶ Si [l] ex pluriū fundo decurrens aqua noceatur, placuit, (eoque iure utimur,) ut siue plurium fundus sit, [m] singuli in partē experiantur, & condemnatio [n] in partem fiat : siue cum pluribus agatur, singuli in partem conueniātur, & in partem fiat cōdemnatio. ¶ Inde quæritur,si cōi agro meo, & [†] proprio agro tuo aqua noceat, an agi possit aquæ pluuiæ arcendæ? Et puto agendum: [o] sic tamen,ut pars dāni præstetur. Versa quoque uice, si communis ager sit, qui nocet proprio, poterit aquæ pluuiæ arcendæ agi,ut quis damnum consequatur: sed in partem.

m ¶ Fundus sit.ʒ cui nocetur.

n ¶ Condemnatio.ʒ ut & ʒ.e.l.ʒ.iter.§.officium.Sed contra.ʒ.e.l.ʒ. iter.§.Cassius.Sol.illā intellige ſm illam : ut etiam ibi fiat exactio ꝓ parte.uel refert agatur ad damnum datum : & tunc obtinet quod hic dicit.an ut opus tollatur:& tūc q; ibi.ſ.insolidum:ut ʒ.e.l.ʒ.§. officiū. cum seq.§. & ʒ. de uer. obli.l. stipulationes nō diuiduntur.in princ. & l.in executionibus.§.ij. & sup.de ope. no. nun. stipulatio.§.fi.Ar.contrà.ʒ.de uer. obl. in stipulationibus.aliàs species.in fi.& est sic. §. de dam.inf.plures.& l. ex damni.§. pen. & §. fin.

o ¶ Agendum.ʒ licet cōmuni diui. locus sit. sic §.de ser. ur. præ. sed & si inter,in prin. concurrit ergo hæc actio cū illa.& sic est arg.cōtra.ʒ.tit.j. si ædib. & ʒ. tit.ii.l. in ꝓuinciali.§.j.

p ¶ Si quis prius q̄.ʒ secus si post : ut ʒ. eod. post ueniditionem . in prin.Accur.

† P.F.Sed personale esse.

q ¶ Dominum.ʒ fundi cui nocetur : sed cū alienat fundus ex quo noceat aqua, loquitur §.e.quanquàm.§.j.& ʒ.e.post ueniditionem. in fi.& §. de ali. in.l. iij.§. item si locum .

r ¶ Desinit.ʒ quia alterius aqua ei nocitura non fit etiam fundo alienato. Accur.

s ¶ Transibit.ʒ hoc mirabile uidetur, ut sit ambulatoria cum actiones personales alicui cōpetentes ēt re alienata, cuius noie cōpetunt, apud eundē remanent. ʒ.de ac.& obl.quę cunq;.& ʒ.de fur. interoēs.& l. cū qui. at hæc actio est personalis : ut ʒ. proxi.§. ergo ad singulare non debet transire successorē : ut §.de usufr. quēad. cauere.l. iij.§.fi.& de edē.l. quæ dā.§. is autē . quæ sunt contrà . sed rūdeo hoc speciale:ficut & aliàs §.de usufr. sed & si quis.§.si operas.& §.ti.j.l.fluminum.§.adiicitur . & ʒ.quorū leg.l.j.§.in locum.& C.de rei uxo.act. l.j.§.uideamus.& §.si ser.uen.l.ii.§.fi.& l.seq.& §.fami.erc.l.in hoc iudicio.& §.tit . ii.l.non solum.§.fi.& l. seq.& est ratio,quia in rem scripta est ex utraque parte:ut §.ad exhiben.l.iii.§ est autem.

t ¶ Damnum.ʒ post litem conteſt.datum:ut ʒ hac l §.officium , uel si habes in litera datum:dic , id est dandum.& sic tempus pro tēpore: ut C.de legi.& con.l j.

v ¶ Coatineat.ʒ scilicet hæc stipulatio.Accur.

x ¶ Alterius.ʒ puta uenditoris.

y ¶ Opus.ʒ propter quod timetur uitium aquæ.

z ¶ In personam .ʒ quia qui ea tenetur , est personaliter obligatus ad id,qđ in ea uenit.secus in eo, qui rei uē.puenit:ut inst.de act.§.j.& § sic itaq;.quia tamē sequitur possessorē,ut no.§.e . quamquā.§ Iul.dicitur.in rē scripta:ut & quædam aliæ . ut no.§. ad exhi.l.iii.§.est autē.

1 Ista glo. est nota. & tenēda mē te secundū Bart.

a ¶ Eum.ʒ scilicet uicinum Accur.

b ¶ Iubeat.ʒ scilicet iudex.

c ¶ Restituere.id est destruere.scilicet opus.

c ¶ Restituere.ʒ Ita quòd aquā coerceat:ut inf.eo.fi ususfructus.§. non aliter .

d ¶ Post litem Conteſtatā.ʒ quoniam ea quæ post litem conteſtatam accidunt , potissimum ad iudicis officium pertinent:ut suprà.de ædil.edic.ædiles.§.item sciendum.

e ¶ Restituere.ʒ id est destruere.

f ¶ Non sarcire ʒ ſ.iudex.id est,nō faciet sarciri.sic §.de iis qui not. insa l fuerit.§.mandati . & hoc est uerum ex natura huius actionis : ut sup.e.l.j § j. sed petit ꝓ interdictū.Quod ui aut clam:ut ʒ.ea.Atteius, §.in hoc.& §.de eo.

g ¶ Ipse.ʒ scilicet ego.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cogendum.§ talis distinctio fit ff. quod ui aut clam.l.competit. §.fin.& l.denique.§ pen. & ff. & l.nam & si seruus. & l.semper. & ff.de alie. iud.l.iij.§.item & infra eo.l.emptor.

b ¶ Non pertinet.§ pertinet autem seruus ex cuius facto personaliter obligor aut subiicit.

c ¶ Patiar.§ & tu cateas : ut ff. eo.l.si colonus.

d ¶ Debeo.§ quidam habent,debeo : & tunc subaudi, si nolim mea impensa tollere : & sic concor. ff. quod ui aut clã.l.si alius.circa prin. Alij habent nõ debeo : & tunc est cõtraria d.l. si alius.Sed erit sol.non debeo.i.non cogor debere:quia noxę deditio non est in obligatione, sed in solutione usque ad quadrimestres tẽpus: ut ff.de re iud.l.miles.§. decem.& ff.de pecu.h ered.item ueniunt.§.ide recte. Accur.

e ¶ Perinde.§ ut infra de re.iu. ex qua persona.& ff.de eden.quædam.ff.nihil. & in auth. de mreiu.a mo.§.ff. Sed cõtra ff.de ope.no.nun. l.pen. Sol. hic succesit post litis contesta.contra defunctum : ibi antea.ut, & ibi diximus.

f ¶ Ex rei ueritate.§ non quanti iuretur in litem : sic uerum interesse inspiciunt : ut ff.qui sat.cog.l.ij.§.fin.& ff.ne uis iua ei.l.j.§.hæc uerba.t. quique iuratur in lite.& tunc excedit uerũ interesse:uts ne quis eũ qui in ius uoc.l. ff. per alium ij.respon.

g ¶ Datum.§ post lit. contest. non ante : uts. e.l.§.officium. Accur.

IS cum quo.§ CASVS. Si feceris opus in fundo tuo per quod aqua pluuialis mihi nocet:& agam contra te hac actione,non liberaris cedere uelis loco,nam personaliter teneris. secus autẽ esset in eo, qui emit ab isto faciente. nam si agam contra emptorem, & uelit cedere loco:liberatur,cum non teneretur nisi ad patientiam.

h ¶ Quòd.§ id est quia.

i ¶ Opus.§ propter quod timetur damnum.

k ¶ Tollat.§ suis sumptibus,quos præstat posse ideat uel non: ut infra eo. Adde tu ad hanc materiam quod notaui in allegat. l. fi quando. in apostill. in uersic. non ambigitur.

l ¶ Bonæ fidei.§ secus simulato:ut infra eo.emptor.

m ¶ Præstat.§ ut d.l.emptor.

n ¶ Audiendus.§ sic ff. de alie.iud.l.item.§.potest.& de tribu.l.illud. §.j.& de usufru.cum fructuarius,& ff. communi di.sed postquam.§.ff.

o ¶ Præstat.§ scilicet quàm debeas.

IN concidendo.§ CASVS. Si in tuo fundo oritur aqua, & uis concedere ius aquæ ducendæ mihi debet requiri etiam cõsensus eorum,ad quos eius aquæ usus pertinet:ut quia habent usumfruct.in eo fundo uel aliquod ius simile:uel seruitutem aquæ habebant.

p ¶ Iure.§ id est seruitute:nam seruitutes iura appellantur : ut infra.de rebus cor.& incor.§.ff.Accursius.

q ¶ Eius aquæ.§ argu.quod omnes tangit, &c. ut C.de aut. præst. l.ff.& de serui.& aqua.l.aquam.& infra de na.restitutione.l.ff. & arg. infra quorum leg.l.j.§.quod ait prætor.Accur.

r ¶ Minuitur.§ hoc est quod soluit contra infrà,de aqua cotidia.& æstiua.Lucio. ubi irrequisito primo concedit secundo, sed hic non erat aqua sufficiens:ibi sic & probatur hæc solutio supra de seru.ruft. prædl.ij.§.j.& ij. & l.per quem locum. & communia prædl. qui per certum locum quidam tamen dixerunt de sequentibus, pensãe,a concedente præstanda constituatur loco seruitutis aquæ,quam ei præsta re non potest sine aliorum priorum consensu. argumen.C. de manci. & col.l.j.lib.xj.

s ¶ In corpore.§ ut dominium.

t ¶ In ipsa aquæ.§ ut seruitute aquæ.& continua duas seq.leges.

† Nor. ex ista l. quòd omniũ consẽsus est requirendus, quorum iuri in aliquo detrahitur concor. in can.nullus, & ibi gl.ff. liij. distin. & concor. tex. & hoc uidet expresse in l. fi au tẽ infra eo. Adde tu ad hanc materiam quod notaui in allegat. l. fi quando. in apostill. in uersic. non ambigitur.

† Istam gl. sequitur Barto. hic.

impensa tollere me cogẽdum a si quis alius,qui ad me nõ pertinet b sufficere,vt patiar c te tollere. Sed si seruus meus, aut is, cui hæres sum,hoc fecerit, seruum quidẽ noxæ dedere debeo d. Quod aũt is, cui hæres sum, fecerit, perinde e est, quasi ego ipse fecissem. æstimationem autem iudex faciet ex rei ueritate f, hoc est eius damni quod apparuerit datum g.

¶ *Qui conuenitur ex suo facto,non liberatur cedendæ rei : sicus si ex qualitate rei conueniatur. Bartolus.*

¶ Paulus lib.xviij.ad edict. LEX VII

IS cũ quo aquæ pluuiæ arcendæ agitur q h opus i fecerit, licet cedere loco paratus sit, cogit accipere iudicium: quì ex suo nomine conuenitur, vt opus tollat k. Aliud est i bonæ fidei l emptore. Hic enim tantùm patientiã præstat m. Igitur & si fundo cedat, audiẽdus n est:plus enim præstat o.

¶ *In seruitute irrenocabiliter cõstituenda requiritur cõsensus omniũ q ui habẽt ius in re,vel in seruitute,vel habere speràt ex cã de præterito.h.d.vsque ad §.si fl.mẽ.Bart.*

¶ Vlpia.lib.liij.ad edict. LEX VIII

IN concedẽdo † iure p aquæ ducendæ non tantùm eorũ, quorum in loco aqua oritur, verumetiam eorum ad quos eius aquæ q usus pertinet,volũtas exquiritur, id est eorum quibus seruitus aquę debebatur:nec immeritò. cum.n. minuat r ius eorũ,cõsequens fuit exquiri,an cõsentiãt. Et generaliter siue in corpore s, siue in iure loci,vbi aqua oritur,vel in ipsa aqua t habeat quis ius, volũtatem eius esse spectandam placet.

¶ Paulus lib.xlix.ad edict. LEX IX.

IN diẽ u addicto prædio,& emptoris voluntas, & venditoris exquirenda est x : vt siue remanserit penes emptorẽ, siue recesserit certum sit uoluntatem domini factam aquæ cessionem. Ideo autẽ voluntas exigitur, ne dñs ignorans iniuriam y accipiat. Nullam enim potest videri iniuriam accipere,qui semel voluit z. ¶ Non autem solius eius ad quem a ius aquæ pertinebit, voluntas exigitur in aquæ cessione:sed etiã domini locorũ b : & si c dñs d vti ea aqua non possit e : quia recidere ius † insolidum ad eum potest f.

¶ Vlpia.lib.l. † ad edict. LEX X.

SI autem plures sint eiusdẽ loci dñi,vnde aqua ducitur, omnium g voluntatem esse sequendam, non ambigitur †. Iniquum enim visum est, voluntatẽ vnius ex modica h fortè portiũcula domini, præiudicium socijs facere. An tamen subsequi voluntas possit, videamus. Et placet ar.contra infra quo.leg.l.j.§.quod ait prætor. & C.de pa.l.fi.pe.resp. & supra de mino.fi iudex.Item est simile ad hoc.C.de actio.& obli.ficut & supra commo.l.incommodato.§.sicut.& C.de transa.quamuis. Fallit autem hoc in legatario:ut supra de adi.leg.l.iij.§.fin.& l.seq. & in dona.cau.mor.ut institit.de dona.§.j. & in dona.inter uir. & uxo. ut supra de dona.inter uir.& uxor.l.cum hic status.§.ait oratio. Item fallit in dato ob cau.& mandato,& societate,& deposito,& precario:ut nota.C.de actio.& obligatio.sicut. Accursius.

a ¶ Ius aquæ.§ i.seruitus.

b ¶ Domini locorum.§ ut & supra l.proxi.

c ¶ Et si.§ id est quamuis.

d ¶ Dominus.§ l.loci unde aqua oritur.

e ¶ Possit.§ puta quia alius habet usumfru.& subaudias hic,tamẽ eius uoluntas exigitur.

f ¶ Potest.§ inspicitur ergo quod potest euenire.sic supra usufruc. quemadm.c.si ususfructus nomine.in prin.& C.de pact.l.j.C.communia de leg.l.fi.§.finautem, sed & si non recedat, similiter potest illum dominus prohibere : quia quãtum ad illum nullam debet seruitutem. argu.§.si seruti. uendi.l.loci.§ competit.Accur.

SI autem.§ CASVS. Plures erant domini fundi, in quę aqua oriebatur.si tu uis habere ius aquam ducendi ex fundo isto.debes habere consensum omnium dominorum. Sed pone quòd quidam ex dominis concesserunt tibi ius aquæ ducendæ, & tu duxisti. Dicitur quòd non tenuit: hæc concessio. si tamen alij domini postea tibi concedant confirmatur.

¶ Si flumen.§ Ex flumine nauigabili non potest prætor nec aliquis alius concedere alicui ius aquæ ducendæ:quia flumen, &c. Idem est & si flumen istud decurrens in illud flumen faciat illud nauigabile.

g ¶ Omnium.§ No.quia quod omnes,&c.ut not.ff.eodem.l. in concedendo.Sed arg.contra ff.de reg.iu.l.aliud.§.refertur. & infra ad munici.le.quod maior. ADDITIO. Pro solutione huius contrarij uide per Dyn.in cap. quod omnes.de reg.iur.lib.vj.& extra de constit. cap.cum accessissent.& ibi glo.& Inno.

h ¶ Modica.§ idẽ & si maximã partẽ habet,& ideo dicit,forte,&c.

† Solidum † alias l.iij.

† Adde tu ad hoc dictũ, quòd quãdo plurium consensus requiritur, q semper debet simile, & unicè pstari,maximè si potest præiudicari tertio. tex. est singul. in l. & suum. §. hodie ff. de pact. secundũ Bar. to.in l.omnes populi. in iij. q. ij. in prin.col. viij. uersic. tertiò dixi omnes. & ibi Ang.supra de iusti.& iur.& ad hoc alleg. istum tex. uide etiam Alex. colu.iiij. & in l. quod maior. supra ad munici.& plenius in allega.§.sed hodie refert, & sequitur Roma. singul. suis. in uer. consensus.uersi. ubicũque cõsensus. Ad quod facit quod not. Spec.in tit. de syndic. uersic.quid si unus, & Bald.in sua margar. in uersic.consensus.uersic.j.

Interesse

2 ¶ Interesse.§ sic C.de pa.l.petens & ff.de iur.em. iud. si quis id.§. quod si dũ proponit.Sed ar.contra ff.de acq.hær. si quis mihi bona.§. iussum,& instit.de autho.tut.§.tutor. Itẽ no.quod ab initio nõ tenet, postmodũ cõfirmat,& sic est ar.cõtra ff.de reg.iur.l.ab initio. ADDITIO. Pro sol.huius cõtrarij uide per Dy. in ca.nõ firmatur.de reg.iur.lib.vj.

b ¶ Posteriorem.§ ut ualeat ex tempore ultimæ confirmationis : ut ff.communia prædio.l. fi.& supra de serui.urb. prædio.per fundum. & arg.ff.de offi. procon.l. obseruare.§.fi.

c ¶ Prætorem.§ quare dicit de prætore. cũ solus princeps vel senatus concedat : vt infra eo.l.quod principis. & infra de flumi.l. quominus? Respon. largè potuitur prætor pro principe, vel senatu, ex eo q præfertur alijs, vel ex eo,q præter alios sibi vendicat priuilegiũ. sic supra de off. præsid. l.j.vel dic proprie. nec enim ibi dicit quòd teneat concessio.

d ¶ Nauigabile.§ huius adiunctione.

SVpra iter.§ CASVS. Habebã ius itineris per fundum tuum.tu vis in itinere ducere aquã:& supra iter uis facere arcum,per quem uadam. Dicitur q non potes me inuito:nec etiam ego possum. Sed pone,q ego uolo facere pontem in illo itinere: quia erat ibi malus transitus fortè in hyeme. Dicitur q possum. Sed pone,q habeo ius ducendi aquam per rivum tuum.nunc in illo rivo uolo facere speciem.i.fossam. Dicitur q non possum.& reddit rõnem in tex.& in glo.

¶ Cassius.§ Si ex communi fundo aqua mihi noceat:possum agere, uel cũ uno,vel cũ singulis. Idẽ est si ex fundo tuo aqua noceat fundo plurium:nam uel unus eorum,uel oẽs poterunt agere cõtra te:& vno agente aliorũ actio euanescit. Itẽ si agam cũ vno pluriũ dñorum fundi ex quo aqua mihi nocet,& destruxerit opus, cæteri liberantur,istẽ tñ qui destruxit,expensas quas fecit in destruendo, recuperabit actiõmu.diui.à socijs. ¶ Nõ utique.§ Ille qui fecit opus,tenetur aquæ plu.ar.act.Item ille qui mãdauit opus fieri : de quo dic ut ff.l.quãuis.in fi.& l.fi colonus in fi. ¶ Apud Ferocẽ.§ plures dñi fundi erãt.unus fecit opus in fundo alijs ignorãtibus,vel non authoritibus, propter quod opus aqua plu. mihi nocet. quæritur si agam contra eum, qui opus nõ fecit, act.aquæ plu.arc.ad q.d teneat?& certè dicit Proculus. q tenet sua impensa destruere opus : & recuperabit has impensas ab eo,qui fecit opus.act.commu.diuid. sed Ferox iurisconsultus dixit q ille qui non fecit opus, nec fieri fecit : teneatur tantùm præstare patientiã.ille autem qui fecit,tenetur suis impensis destruere. & reddit rõnem. ¶ Officium.§ Nunc dicit quod sit officium iudicis cognoscentis super hac act.in hoc casu. Pone,q plures erant domini fundi fundo quorum aqua nocet ex fundo uicinitiuel ex fundo quorum propter opus quod est ibi factum,aqua nocet vicino, nunc agitur contra unum dominorum act.aquæ plu.arcen. nunquid tenebitur insolidum a etiam eius damni,quod post litem contesta.accidit ? Et uidetur q sic: sicut unus ex dominis tenetur insolidum noxali ex edicto serui communis.& quicquid præstabit recuperabit à socijs act.communi diui. Item uidetur q teneatur tãtum pro parte sua:sicut uideo in act. damni inf.nam si plures erant domini fundi, vel domus ex quo vel ex qua timeo damnum,si agam contra unum,non tenetur nisi pro parte sua. Vltimò soluit, & dicit,q idem est seruandum in quæstione prædicta quod dictum est in act.damni infect.ff.q teneatur pro parte.Sed quid erit in alio casu,vt si fundo plurium aqua noceat ex fundo uicini : an unus ex dominis aget insolidum? Et dicitur q sic : dum tamen damni quod post litem contest.accidit,condemnatio pro parte fiat.

¶ Si ex priuato.§ Ego & tu habebamus fundum communem. Item tu habes fundum proprium ibi iuxta,ex quo fundo tuo proprio aqua nocet fundo communi,quæritur an possim agere pro parte mea. Tre batius autem dicit q si propter opus manufactum a te in fundo tuo proprio,aqua nocet communi:tunc agam ut destruas illud opus.si autem ui fluminis aqua,aliter fluat ex fundo tuo proprio in cõmunem : tunc ad patientiam tantùm præstandum teneris. Fran.

e ¶ Supra iter alienum.§ id est, supra locum ubi quis habet itineris seruitutem.

f ¶ Non iure fiet.§ a domino proprietatis inuito illo, cui debetur seruitus itineris.sic supra de usufruct.sed & si quid in ædificauerit.§.fi. & supra eodem in concedendo,uel uerius ab eo, cui debetur seruitus itineris. Accursius.

g ¶ Faciet.§ quia nec iure fieri,nec factus retineri iustè potest.R.

h ¶ Extruet.§ i.ille cui debetur seruitus itineris,faciet pontẽ sicubi destruatur uia, ita q aliter ea uti nõ possit: ut ff. & j. de iti.actuq; pri.l. inde.§.fi.& ff.de ser.urb.prædl. seruitutes.§. si domo. & ff. si ser.ven.l. loci.§.si quis.& l.si forte.in prin. Alij exponunt principiũ : supra iter alienum ff.constitutum causa ducendi aquam.q.d.super aquæ ductum alienum non potest facere arcum, cũ turbaret aquã:arg.ff.de aqua coti. & æstiu.l.hoc iure. §.fi.& ff. de serui. ruft. prædl. Quintus. Sed pontem qua is possit ire, facere poterit : & hoc subiicit hic,fed põtem &c.

i ¶ Specum.§ Specus dicitur alius locus super terram, per quem ducitur aqua:vt ff.de rius l.j.§.specus.hic autem ponitur pro fossa, qua cõfigitur aqua, & est ampla & rotunda. cuniculus verò est riuus directus cooptus. dic ergo q ille cui debetur seruitus aquæ ducendæ per riuum, potest facere cuniculum, id est aperto riuo cooptum : & econtrà : nisi fi quam maiorem utilitatem suam aduersarius ostenderet &c. vt ff.de rius.l.j.in.§.& l. Labeo.

Specus qd dicitur.

Cuniculus quid sit.

sed specũ non:quia in tali fouea facta in riuo aqua corrumpitur, & manet ibi,& siccat riuum:aliàs manabit:& tunc subaudi,& per aliquod tempus manebit ibi,& postea manabit, & sic corrumpetur,& putrefiet:& ideo specum facere non licet secundum Hug. tu dic,nec cuniculum licet facere,id est ex aperto coopertum,vel econtra:nisi hæc ostituenda seruitute hoc esset dictum. & sic intellige dictas leges ff.de rinis.l.j.§.fi.& l.Labeo.Item quòd dicit manabit, expone, qua fossa repletur aqua,& manat aqua vndique,id est circa ipsam fossam:& labitur in terram:& non per riuum, vt olim.corrumpitur tamen aqua: ex ea quæ est in fossa, & riuus siccatur : sed per cuniculum non siccaturnec tamen illum licet facere vt dixi. In hoc ergo est differentia inter specum & cuniculum: quia alterum scilicet cuniculus, non siccat aquam: alterum.f.specus, sic. neutrum tamen licet facere : vt dictum est.& facit ff.ne quid in loco publico.l.ij.§.tractatum. Accur.

Specus, & cuniculus differunt.

k ¶ Sub riuo.§ id est in riuo.

l ¶ Agat.§ i.faciat ille, cui seruitus debetur.

m ¶ Corrúperur.§ in loco seruiẽti:vel dic,in loco cui seruitur.Acc.

n ¶ Suffossõ.§ id est, fossa huiusmodi facta quam supra appellauit specum. Accursius.

o ¶ Aqua.§ quæ ducitur per riuum.

p ¶ Manabit.§ alias manebit.

q ¶ Siccabitur.§ à fouea in terra.

r ¶ Siue ex communi.§ f. fundo aqua noceat &c. Alij habent, siue ex communi aqua noceatur: & tunc subaudi, fundo plurium.

s ¶ Vel unum.§ f.eorum quorum fundo nocetur.

t ¶ Cum uno.§ f.eorum quorum fundo aqua nocet.

v ¶ Cum singulis.§ nocentis fundi.f. dominis.R.

x ¶ Separatim.§ f. quorum fundo aqua nocet.R.

y ¶ Vel singulos.§ cum plurium sit uterque fundus. R.nunquid ergo separatim potest fieri operis restitutio? Respon.non ut subiicit.& semper accipe hic agi insolidum.Item nota actionem hanc concurre re cum communi diuidun.ut ff.eo. si tertius.§. uerũ a uice.secus in damno infecto,ut ff.ti.j.l. si ædibus.

Aquæ pluuiæ arcendę actio ei communi diuidundo cõcurrit.

z ¶ Si unus.§ ex sociis communis fundi cui nocetur.

a ¶ Restitutio.§ id est destructio.

b ¶ Operis.§ scilicet totius.

c ¶ Æstimatio.§ i.damni pro sua parte. ad plus enim non potest:ut ff.e.si tertius.§.j.& inf.ea.l.§.q si is fundus.Sed cur ergo tollitur actio cæteris? Rñ.pro opere ideo,quia iam destructum est pro damno præterito.i.pro eo quod cõtigit ante, quã ille socius qui nunc agit, litẽ contestaret:non agit,quia non uenit in hanc actionẽ:ut ff. e.l.j.§.hæc aũt actio.& l.fi tertius.§.officium.& inf.eo.l.Atteius.§.in hoc. pro futuro non aget,quia lis contestari non põt principali actione sublata, quæ datur pro destructione operis.nam per iudicis præstatur officiũ. f.damnum : quod scilicet officium cessat sublata actione principali: ut C.depositi.l. si deposita.cum verò opus non restituitur : agente uno æstimatur quod sua interest:vt supra eodem si tertius.in fine de interesse sociorum non sit æstimatio:ideòque non impedietur post cã eorũ actio:ut infrà §.officium,& suprà fi seruitus vendi. l.loci.§. si fundus. ad interdictum ergo. Quod vi aut clam, recurritur pro illo damno præterito:ut infra eod.Atteius.§.de eo. Accursius.

d ¶ Cæterorum.§ scilicet sociorum.

Præstitere

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Præſticerit.§ opus reſtituerit.
b ¶ Liberari.§ huic & ſuperiori dicto eſt ꝓtrà ſupra eod. ſi tertius. §.j.& infra ea.l.§.officium,ſed in utraque eſt ſol. Accur.
c ¶ Datum ſit.§ opus deſtructũ,& in eo deſtruendo impẽſum:hoc quidẽ nõ potuit,pro parte expediri,& ideo cõi diu.repetitur:ut ſubii cit, alias ſi de dãno dicetur, ad id qlibet pro parte teneretur: ut dicta l. ſi tertius.§.j. & ideo ne.geſt.actione repeteret qui tot um ſoluiſſet:ut ſupra cõi diui. ſi quis putans.§.ſiue autem: & ecõtra quod minus accepit, puta ipſum opus deſtruendum in quo impendit, cum fortẽ reus tenebat ad patientiam tãtum, uel æſtimationẽ dãni. ne. geſt. uel communicabitur cõi diuid. iudicio: ut ſupra de noxa l. ſi in re communi.& dicta l. ſi quis putãs.§.ſiue. Alij dicunt etiam damnum totum hic uni reſtitutum, ſed ex uoluntate. nec enim poterit cogi reus: ut in hac l. §.officium. & communicabitur neg.geſt.iudꝫ.
d ¶ A ſocijs.§ alias ex ſocijs.
o ¶ Cum eo.§ ſubaudi tantum.
f Nec.§ ſabaudi quia.
g ¶ Author.§ da exẽplum ſupra eod.quamquam,in fi. & l. ſi colonus.in fine.
h ¶ Nõ fecerit.§ nec author fuerit.
i Reſtituere.§ i.deſtruere.
k ¶ Actionẽ habet.§ ſ.ad repetendum quod eo nomine fuerit præſtitum.
l ¶ Sibi.§ Feroci.
m ¶ Placere.§ ſ.ait.
n ¶ Actor id patiatur.§ vt patientia ei tantum præſtetur ab illo, qui conuenitur, & non fecit opus nec author fuit. Accur.
o ¶ Fecit.§ ſ.opus.
p ¶ Reſtituere.§ i.deſtruere.ſcilicet,ſua impenſa.
q ¶ Quoniam communi diuidundo.§ q.d. hac ratione allegata. nec enim ſufficiens eſt: ut ſubiicit, & infra de reg.iur.l.nemo ideo obligatur. Sed ar.contra. ſupra de pec.l. quod debetur. in fi. ubi dicitur: etiam in oĩbus quos id circo teneri dicimus: quia habent actionẽ:delegatio pro iuſta ꝑſtatione eſt & Lancillarũ. §.fi. & ſupra de nox.ſi ſeruus. & ſupra tit.j.ſi ædibus, ſed in illa, ſi ædibus impropriè redarguebat ex facto. ADDITIO. Solue aliter Bar.q imò non conuenitur propterea quia actionem habeat: ſed repellitur a cautione poſtulanda, quia habet actionem ordinariam.
r ¶ Officium.§ Super hac actione.
s ¶ Accepti.§ litem corã eo conteſtando.uel dic accepti.i.delegati.
t ¶ Vnius fundus.§ quidã hũt unius fundus:alij unius fundi:& tunc ſubaudi ius:alij ius fundi &c.& eſt bona.& dic ius id eſt dominium.
v ¶ Inſolidum fieri.§ ut & ſupra de noxa.ſi ſeruus comm. nis.& ſupra ſi ex noxa.cau.agatur.ſi cum uno. Accur.
x ¶ Quoniam.§ hæc ratio in hac actione locum non habet: ut ſupra, proxi.§.
y ¶ Vt in actione.§ ſiue dicas de ſtipulatione damni infecti,uerũ eſt quod hic dicitur: utſ.tit.j.l.plures. ſiue de actione quæ ex ea oriatur;

ut ſupra tit.j.ex damni infecti.§.antepen. & §.penult.
z ¶ Indiuiduum ſit.§ ut ſupra titu.ij.ſtipulatio.§.fin.
a ¶ Et ipſe.§ repete:& licet Azo.
b ¶ Proparte.§ ſ.ſua aſſume:arg. quod eſt infra magisque, &c. et ſic ſoluit,et dic æſtimat Iulianus.

† Singulos conſecutarium dixit ea forma, qua apud Gell. lib.j. cap. vij. ca. Gracchus, credo ego inimicos meos hoc dicturum, niſi malis conſecuturos legere. † Nota ex iſto textu poſt Bart. ponderãdo hãc dictionem oĩmodo, quæ eſt præciſa, in c. cũ ex eo. & ibi nota ui in apoſt. ad Gemin. ſub ea. di. de electio. lib.vj. & c. quãuis. de pac.eo. lib. q; quis ĩ caſu pari huius §.tenetur præciſè ad demoliẽdum. † Ang. in l. ſi donatione. C. de col. itẽ Ange. & Alex. in l.j. §. ſi uir.ſ.de acthær. reputant iſtum text.fin. de hoc in nouis interp. Bolog. 4 Adde gl. in l. filios, & ibi Bar. C. de reuo. ijs quæ in frau. credi. & in l.ſi nõ uerum. C. de don. inter uir. & vx. & quæ dꝰ ſimulata uenditio & qñ no. Bal. in l. j. C. ſi ſer. exte. q. x. & iterũ. in l.i.q.etiã x.C.mand. Alexã. in l. Lucius ij.ſ. depoſ.Bar. conſ.xxxij. ici. Petrus Nicole. P. de Caſt. cõ ſi.cvij.inciuiſo pũcto ſ. ſcripto. & P.de Ancha. conſi. 228. incip. ad corroborationẽ prædictorum.

licet opus, ex quo dãnum futurũ ſit, indiuiduũ ſit:& ipſæ ædes, ſoſumq; earum nõ poſsit pro parte duntaxat damnum dare,nihi lominus eũ cum quo agitur, pro ſua parte condemnari? Magiſq; exiſtimat id ſeruãdũ tam in aquæ pluuiæ arcendæ actione,quàm in actione dãni infecti: quia vtrobique non de præterito,ſed de futuro dãno agitur.Quòd ſi is fundus cui aqua pluuia nocet, pluriũ ſit,agere quidem, vel ſingulos poſſe: ſed dãni quod poſt litẽ conteſtatam datũ ſit, nõ ampliùs parte ſua cõſecuturum item ſi opus reſtitutũ nõ fuerit nõ amplius, quàm quod pro parte eorũ interfuerit opus reſtitui,condemnationem fieri oportere.

¶ *Pro opere manufacto agitur vt deſtruatur:ſed pro facto à natura agitur vt patientiam reficiendi præſtet.Paulus de Caſtro.*

¶ Si ex priuato agro in agrum cõem immittatur aqua,Offilius ait,ſocium cum eo agere poſſe.

¶ *Cogitur quis præcisè ad demoliendum: quod patet ex dictione omnimodo. Bar.*

¶ Trebatius exiſtimat, ſi de opere agat,quod manufactũ ſit,omni modo reſtituendum id eſſe ab eo,cũ quo agit. Si verò in flumi-
nis agger diſiectus ſit,aut glarea iniecta, aut foſſa limo repleta, tũc patientiã dũtaxat ꝑſtandã.

¶ *Vbi hæc actio eſt in rem ſcripta, datur contra ſingularem ſucceſſorem non ſimulatum. Barto.*

¶ Idem in lib.xvj.ad Sab. LEX XII.

EMptor, niſi ſimulata vẽditio eſt, cæteriq; ſucceſſores, vel reſtituere opus factum, ſi velint, vel patientiã præſtare debẽt. nã actori moram ſuam nocere debere manifeſtum eſt. In eadem cauſa eſt, etiam ſocius eius, qui opus fecerit, ſi ipſe author non fuerit. Idemq; in donato fundo legatove eſt.

c ¶ Damni infecti.§ ſic ergo pro parte, & ſic eſt arg.contra.ſupra ea.l.§.Caſsius. & infra de verb.obl.ſtipulationes non di. in prin. ſed ſoluiſ.eo.ſi tertius. §.j.
d ¶ De futuro.§ ut & infra ea.l. Atteius.§. & hoc:& ſupra de dam.in fe.l.ij.& cantẽ hoc accipe in damno infec.quo ad ſtipulationẽ, ſed in hoc etiã quo ad actionem, quia agitur pro damno futuro, id eſt poſt litem conteſtatam contingente.
e ¶ Vel.§ pro etiam.
f ¶ Singulos.§ ut opus inſolidũ tollat. R.
g ¶ Reſtitutum.§ i. deſtructum.
h ¶ Pro parte.§ licet ipſum opus nõ niſi inſolidum reſtitui poſsit. R. & facit ſupra ſi ſeruen. l. loci corpus.§. ſi fundus.
i ¶ Si ex priuato agro.§ unius ſociorum.
k ¶ Immittatur.§ unde timet ſocius ne det damnum huic prædio communi.
l ¶ Poſſe.§ pro parteut ſupra eo.ſi tertius §.inde quæritur.
m ¶ Reſtituẽdum.§ id eſt deſtruendum.
n ¶ Agger.§ ut ſic aqua fluat aliter, quam fluere conſueuerit.
o ¶ Repleta.§ ut ſic aqua non fluat ut conſueuit.R.
p ¶ Præſtandam.§ ex æquitate:ut & ſupra e. l.ij. §.j. & §. itẽ Varus. & §. apud Namuſam. Item hoc quando nihil fecit, aliàs tenetur in totum : ut ſupra eo.l.ſi tertius.in prin. quæ eſt contra.

EMptor.CASVS. Si fecisti opus in fundo tuo, propter qđ aqua plu. mihi nocet: poſteà uendidiſti iſtum fundum : dicitur quòd emptor non tenetur, niſi ad patientiam. & hæc ſunt uera niſi emptio fuerit ſimulata. idem eſt ſi duo habebãt fundum communem, & unus eorum fecit in eo opus. nam non tenetur alter niſi ad patientiam. poſtea dicit quòd qui fecit opus in fundo ſuo : ſi donet fundum poſtea alij, donatarius debet tantum patientiam præſtare idem eſt ſi legaret.uenditor autem uel donator tenetur interdicto. Quod ui aut clam,ut impenſas in deſtruendo farciat. & h.d.hæc l.cum ſeq. Fran.
q ¶ Simulata.§ nam tunc pro nulla debet haberi 4 & tenetur uenditor ac ſi non alienaſſet:ut ſupra de contrahen.emp.l.nuda. Accur.
r ¶ Nocere.§ cur nõ egit cũ eo q fecit antè,q̃ uenderet:& habuiſſet totũ.ſ.patiẽtiã & impẽsã:q̃ modo hẽt neceſſe petere a diuerſis : & ſic grauat:ut ar.ſ.de exer.l.ij.& de pe.l.nõ tñ.&de pecu.ancillarũ.§.fi.Itẽ grauat:ut ar.ſ.de exer.l.ij.& de pe.l.nõ tñ.&de pecu.ancillarũ.§.fi.Itẽ magis inte: eſt ſua nõ impẽdere.q̃ ipẽdere, i deſtruẽdo.& poſtea ipẽ sã repetere:utſ.de cõpẽ.l.ideo.& facit ſ.e l.q̃.§.idẽ in.& l.ſi colonus
s ¶ Author.§ ut & ſupra l.proxi.§.apud Ferocem.
t ¶ Legato.§ ſut reſtituat opus ſi uelit,uel patiẽtiam præſter.& facit infra,quod ui aut clam.l.competit.§.fi.

Sed

a ¶ Sed venditor.§ Quod vi aut clam.concor. quod ſupra l.proxi. dixi. Item actio in factum tenetur:vtſ. de alie.iud.l.iij.§.j.Acc.
b ¶ Impenſis factis.§ in demoliendo opere:vt & infra l.proxi.

ATteius ait.§ CASVS. Ille qui fecit opus in fundo ſuo, per quod aqua plu.meo fundo nocet:ſi vendat fundum ſinum in poſteriorem intra annum utilẽ act. Quod ui aut clam:poſt anno de dolo cũ eo agere potero.
¶ Cum igitur.§ Si in fundo tuo vitio loci,ut quia paluſtris pars aliquando fundi tui ſubſederit & ſic aqua incipit ibi creſcere, & dat mihi damnum:non teneris. Idem eſt & ſi opus in fundo tuo feceras, quod poſtea perfundauit: nam ſi aqua creſcens in eo loco dat mihi damnum non teneris. quæ dic vt in gl.
¶ In hoc iudicium.§ In act.Aquæ plu.ar. uenit damnum,quod ſperatur uenire, ſicut in actio. Damni infecti: licet in cæteris ac veniat tantũ præteritum. ſi autẽ aqua plu.ex opere a te facto det mihi damnũ,tunc agam act. Quod ui aut clã: ſi autem timeo damnũ poſt ſententiam iudicis euenire, tunc petam mihi caueri de damno infecto : vel vt deſtruas opus abſque meo periculo.ſi aũt poſt litem conteſt. opus aliquod factum eſt ex quo timeã tunc agẽdum eſt de nouo:aliquando autẽ non agetur de nouo, imò deſtruet.ſ.opus, quod eſt factum poſt litẽ cõteſt. ſi conjunctum ſiue connexum cum primo ſit, ita quòd primum ſine hoc tolli ſiue remoueri non poteſt.& hoc dicit hæc lex cum l.ſeq.Franc.Accur.

Caius lib.ad edict.prætо. vrb. tit. aquæ plu.arcen. LEX XIII.

SEd venditor aut donator interdicto, Quod vi aut clam, de damno & impenſis ab actore factis tenebitur.

¶ Paulus lib.v.† ad edict. LEX XIIII.

ATteius ait,ii is. qui opus fecerit,potentiori vendidit prædium,quatenus deſierit dñs eſſe,agendum cũ eo.Quod vi aut clam, intra annũ vtilẽ. Quod ſi annus præterierit,de dolo in diciũ dãdum eſt. ¶ Cùm agitur aquæ pluuiæ arcẽdæ,de eo facto quod nocet, quæritur. ideoq; ſi vitio loci pars aliqua ſoli ſubſederit, quãuis per eam cauſam aqua pluuia inferiori noceat, nulla tũ competit actio. Idem fortaſſe dicitur, ſi in agro manufactum aliquid ſubſederit.

¶ *Pro damno præterito intra annũ poteſt quis conueniri,Quod vi aut clàm: poſt annum actione in factum ex edicto de aliena tione mutandi iudicij. Bart.*

¶ In hoc iudiciũ, ſicut in dãni infecti, futurũ damnum venit, cùm in reliquis ferè omnibus iudicijs præteritũ præſtetur. ¶ De eo, quod ante eſt datũ, Quod vi aut clàm, agẽdũ eſt. De eo,

c ¶ Potentiori.§ uel non potentiori ſecundum quoſdam.
d ¶ Vendiderit.§ ante lit.conteſt.ut ſupra.eo.l.quamquàm.§.Iuli.
e ¶ Quatenus.§ id eſt quia.
f ¶ Quod ſi annus.§ intra quem datur hoc interdictum : ut infra quod ui aut clam.l.ſemper.§.hoc interdictum.
g ¶ De dolo.§ Duo obſtant.Primo,quia alia actio competit, ergo de dolo nõ datur:utſ. de dolo.l.ij.§.& ſi alia.Secundò ob.quia & hæc de dolo finiebatur anno:licet hodie duret biennio: ut C. de dolo.l.ſi. Ad primũ rñdet:quia uẽditor, & hic cõmiſit dolũ ut annus interdicti laberetur:unde actio de dolo cõpetit, licet lapſum ſit tempus interdicti,cũ fortẽ circa finẽ anni interdicti cõmittatur dolus. ſed hoc non placet:quia ſic daretur reſt. in integ.utſ.ex quibus cau.ma.ait prætor. §.fi.vnde ceſſat de dolo:utſ. de dol.l.j.§.idem Põponius.niſi fortè diceres,q̃ fuit negligens in agendo,unde denegatur reſtitutio:ut ſupra ex qui.cau.ma.l.non n. Alij dicunt q̃ hic nihil potuit imputari quare intra annum non egit:ibi ſic potuit imputari.Ad ſecundum reſpõdet. q̃ a compoſitoribus additum eſt,q̃ actio de dolo duret biennio. nõ à Paulo authore huius l.ſecundum P. uel dic q̃ de dolo adhibito circa finem anni dicit in hoc,ut labatur annus interdicti.quod non placet: cum reſtitutio tunc daretur niſi defendas: ut & modo in alio contrario dixi. Tu verò cõiter ad utrunque reſpondeas, & dic, quòd datur de dolo.i.in integ.reſt.propter dolum commiſſum, ut annus labatur: ut ſupra ex qui.cau.ma.ait prætor.§.fi.& l.ſeq. Vel melius dic in factũ nomine doli ex edicto de alie.iud.mu cau.fac.utſ.de alie.iu. mut. cau.fa.l.iij.§.j.& j.eo.poſt uenditionem.in fi.nec obſt.quòd & illa datur uſq; ad annũ,ſicut de dolo actio:ut ſupra de alie.iud.l.uel poſt annũ.quia in interdicto computatur annus a tpe facti operis:ut j.quod ui aut clam.l. ſemper.§.hoc interdictum.in hac autem actione a tpe alienationis:hodie verò uſque ad biẽnium datur de dolo:ut d.l.C.de dolo.l.fi.& poſt datur in factum perpetuò: ut ſupra de dolo.l.itaque.
h ¶ De eo facto.§ i.de cauſa damni.
i ¶ Nocet.§ i.nocere poſsit.
k ¶ Quæritur.§ i.inquiritur per iudicem.nam non pro omni damno agitur:& hoc ſubiicit.
l ¶ Loci.§ quia paluſtris.
m ¶ Subſederit.§ i.ruit in terra,ualle quadã facta.& ſic per id aqua nocet inferiori fundo. Accurſius.
n ¶ Actio.§ de ſtricto iure ſecus de æquitate,ut permittas ueicinum replere:ut ſupra eod.l.ij.§.item Varus.& §.item damna.& ſupra eo. l.ſupra.§.fina.Accur.
o ¶ Manufactum.§ ſupra ergo de non manufactis dixit. & exponehic ſubſederit:utſ. Ac.
p ¶ In hoc.§ i.in actione aquæ pluuiæ arcendæ.Accur.
q ¶ Futurum.§ vt & ſupra eo.l. ſupra.§.officium.& expone,ut ibi.
r ¶ Fere.§ hoc propter ac. le. Aquil. cum letur inſtrumentum,ex quo ſub conditione pecunia debebatur:vt ſupra ad l.Aquil. in lege Aquil.ſi delatum. Item ſi ſurripiatur huiuſmodi inſtrumẽtum: ut infra de fur.l. quidam in fi. Item ſi tabulæ,in quibus legatum ſ ib conditione relictum eſt, dolo nõ exhibeantur : ut infra de rabu. exhi.l. locum. §. condemnatio. Idẽ in nunciatione noui operis:ut ſupra titu. ij.l.j.§.hoc autẽ.& concor.ſupra de iudi. non quemadmodum.
s ¶ De eo quod ante.§ ſcilicet litem conteſtatam.
t ¶ Quod ui.§ non hac actione : ut ſupra. col.j.§.ij.Accur.
u ¶ De eo.§ ſcilicet damno.
x ¶ Reſtituendum.§ per hanc actionem : ut & ſupra eo.ſi tertius.§. officium. & infra eo. ſi vſusfructus.§. non aliter.Accurſius.
y ¶ Periculum.§ id eſt ſuſpicio periculi. Accurſius.

Quod poſt ſentẽtiam iudicis futurum eſt, dãni infecti caueri oportet: vel ita opus reſtituendũ eſt, vt nullum periculum dãni ſuperſit. De eo opere,quod poſt litem conteſtatã factum eſt,nouo iudicio agendum eſt.

¶ Idem lib.xviij.† ad Sabin. LEX XV.

SEd interdum opus,quod poſt litem conteſtatam factum eſt, tolletur,ſi id,quod anteceſsit, tolli ſine eo non poteſt.

¶ *Damnum contingens poſt litem conteſtatam ex fundo vendito, venit in hoc iudicio. Item hoc iudicium contra eum qui dominus eſt,proponitur.Bart.*

¶ Pomponius. † LEX XVI.

POſt venditionem, quod no citũ ſit ei fundo,de quo ante iudicium acceptum eſt aquæ pluuiæ arcendæ, nihilominus eo iudicio venditorem poſſe conſequi,non quia venditori, ſed quia rei damnũ datũ ſit, idq; cũ em ptori reſtituere debere. Sed ſi antè quàm noceat, is cũ quo actũ ſit, vẽdat, ſtatim agẽdum cũ emptore: vel intra annũ cũ eo, qui vendiderit,ſi iudicij eui tandi cauſa id fecerit.

¶ *Per vſum ſeruitutis vnius alia non yetitur. Barto.*

z ¶ Factũ.§ ſuper alia re.ſecus ſi ſuper eadem: ut infra.l.proxi.Acc.
a ¶ Agendum eſt.§ vt infra de excep.rei iud.ſi mater.§.pen. & ſupra de iudi.non poteſt.nec ob.ſ.eod.l.ſi tertius.§.officium.quia ibi uenit damnum contingens poſt lit.conteſtatam.ſed tamen ex præterito opere. Accurſius.
b SEd interdum.§ Non poteſt.ſic infra, quod ui aut clam.l. nam origo. & ſupra de iuriſdict.omnium iudic.l.ij, & in authen. de non alie.§.ſi minus.Accurſius.

POſt venditionem.§ CASVS. Fecisti opus in fundo tuo,ex quo timeo damnum meo fundo.egi cõtra te act.aquæ plu.arc pẽdente iudicio alienauti fundum meum,poſteà datum eſt damnum.Dicitur quòd mihi condemnaris:& quicquid cõſequar,reddam emptori. Sed pone quòd tu alienaſti tuum fundum antè, quàm agerem contra te, tunc agam contra emptorem,uel contra te intra annum, ſi cauſa euitandi iudicij alienaſti.Franc.
c ¶ Poſt uenditionem.§ eius fundi cui aqua nocere poteſt.Acc.
d ¶ De quo.§ i.pro cuius utilitate.Accur.
e ¶ Ante.§ l.uend.nam ſecus ſi poſteà : ut ſupra eodem ſi tertius.§. ſi quis prius. Accur.
f ¶ Idque.§ ſcilicet damnum.
g ¶ Eum.§ ſcilicet uenditorem.
h ¶ Reſtituere debere.§ vt ſupra de act.empt.l.Iulianus.§.ſi fructibus.& ad idem de contrahen.emp.quod ſæpe.§.ſi res.& hoc ſi dãnum poſt venditionem contingit.de præcedenti nihil cedit:ut dictis legib. & infra quod ui aut clam. l. is qui in putcum. §. ſi poſtea. & ſupra de peric.& commo.rei uend.id quod,& facit ſupra titu.primo.damni.§. emptor.& ſam.ereiſcun.l.in iudicio. & infra de fur.l. eum qui.
i ¶ Nocerat.§ opus in uicino prædio factum.
k ¶ Actum ſit.§ id eſt agendum. ſic C.de leg. & conſtitutio.l.j. Vel dic actum poſt venditionem tamen.nam ſi anteà,& poſt alienaſſet: tenetur perinde, ac ſi non uendidiſſet : ut ſupra eodem quamquam.§. primo.
l ¶ Vendat.§ fundũ,in quo opus eſt nocens : ſed in primo caſu legis fuit uenditus fundus cui nocetur.
m ¶ Cum emptore.§ hac actione aquæ pluuiæ arcendæ ut præſtet patientiam : ut ſupra eod.emptor.
n ¶ Cum eo.§ actione in factũ ex illo edicto de ali.iud.ut ſup.de ali. iud.

† Alix. † Alias Paulus. † alias Fab. xx.ad Sab. † Aris xvj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudi.l.iij §.item.& l.uel post annum. Item & habet locũ interdictum. Quod ui aut clam, vsque ad annum. postea agitur de dolo: quod expone ut dixi supra eo. Atteius. Accur.

SI prius. CASVS. Concessisti mihi ius aquæ ducendæ ex fundo tuo de nocte. posteà cõcessisti ut de die duceré: posteà steti p x. annos uel xx. q̃ tantum duxi aquam de nocte, & nõ de die. Dicitur q̃ amisi ius ducendi de die, cum duæ essent seruit. Caterum dic ut in glo. usque ad §. licet. Licet. § Habebam duos fundos uicinos: unus fundus erat iuxta tuum. concessisti mihi ius aquæ ducendæ per fundum tuum ad meũ fundũ ulteriorẽ. Dicitur quòd tenet seruitus, quemadmodum si in medio inter tuum fundum, & meũ esset uia publica, uel flumen publicum quod uado transiri potest, constitui seruitus aquæ hauriẽdæ potest. Si autẽ interueniat locus sacer, uel religiosus: tunc nec aquæductus nec haustus seruitus constitui poterit. Sed pone, quod inter meum fundum, & tuũ seruientem est in medio fundus Titij: dicitur q̃ seruitus potest tenere. & si hic fundus medius mihi debeat seruitutem, idem est. si inter fundum meum & flumen publicũ sit fundus Titij: si uolo haustu ducere aquam ex flumine publico: non possum, nisi Titius concedat mihi seruitutem itineris. Franc.

¶ Paulus lib.xv. ad Plau. LEX XVII.

SI prius nocturnę aquę seruitus mihi cõcessa fuerit, deide posteà alia cessione diurnę quoq; ductus aquæ concessus mihi fuerit, & per constitutum tempus nocturna duntaxat aqua vsus fuerim, amitto seruitutem aquæ diurnæ: quia hoc casu plures sunt seruitutes diuersarũ causarum factæ.

¶ *Contractus factus in dubio potest intelligi secundum consuetudinem Bar.*

¶ Placuit nõ aliàs per lapidem aquam duci posse, nisi hoc in seruitute cõstituenda comprehensum sit. Non enim cõsuetudinis est, vt qui aquã habet, per lapidẽ stratum ducat. Illa autem quæ ferè in cõsuetudine esse solent, vt per fistulas aqua ducatur (etiã si nihil sit comprehensum, in seruitute cõstituẽda) fieri possunt: ita tamẽ, vt nullum damnũ domino fundi ex his detur.

¶ *Locus publicus medius interueniens non impedit seruitutem haustus imponi. Bar.*

¶ Via publica intercedente haustus seruitutẽ cõstitui posse placuit. & est verum. Sed non solũ si via publica interueniat, sed etiã si flumẽ publicum: eodem casu quo interueniente flumine publico, vię itineris, actus seruitus ponitur, si non sit impedimẽto trãseunti magnitudo fluminis.

¶ Licet non proximo meo prædio seruitutẽ vicinus debeat, sed vlteriori, agere potero ius esse mihi ire agere ad illum fundum superiorem, quamuis seruitutem ipse per fundum meũ non habeam sicut interueniẽte via publica vel flumine, quòd vado vel ponte transiri potest.

¶ *Locus sacer medius impedit seruitutem constitui. Bar.*

¶ Sed loco sacro, vel religioso, vel sancto interueniẽte, quo fas non sit vti, nulla earũ seruitus imponi poterit. ¶ Sed si fundus medius alterius inter me & te intercedit, haustus seruituté fundo tuo imponere potero, si mihi medius dñs iter ad transeundũ cesserit: quemadmodũ si ex flumine publico perenni haustu velim vti: cui flumini ager tuus proximus sit iter mihi ad flumẽ cedi potest.

¶ Iabolenus lib.x. ex Cassio. L. XVIII.

SI in publico opus factũ est, quo aqua pluuia noceret, agi non pót interueniẽte loco publico, agi poterit: causa eius rei hæc est, q̃ ea actione non tenetur nisi dominus solus. ¶ Sine permissu principis aqua per viam publicam duci non potest.

¶ *Ista lex limitat totum istum titulum & multas ll. tit. de operis noui nuntia. Pau.*

¶ Pompo. lib. xiiij. ad Q. Mutiũ. L. XIX.

LAbeo ait, Si patiẽte vicino opus faciam ex quo ei aqua pluuia noceat, non teneri me actione aquæ pluuiæ arcendæ

In scriptis exem. nostris nõ habet, uel ponte.

leuis est cum duabus ll. seq. Franc.

[1] Concor. tex. in c. cũ M. & ibi Panor. col. j. de consti. & c. ij. & ibi Inno. in gl. fua in uer. figillũ. uer. nos tamen dicimus. de fide instru. & ca. licet. ex suscepto de foro cõpe.

[a] ¶ Si prius. § hoc responsum ad primã partem titu. pertinet, quæ est de aqua simpliciter R. Accur.

[b] ¶ Per constitutum tempus. § decennij inter præsentes: uicennij inter absentes. ut C. de serui. l. pen. Accur.

[c] ¶ Plures sunt. § ut & §. quẽad. ser. amit. si cõem. §. fi. secus si una cõcessio fuisset. & sic una seruitus: ut supra de ser. l. iiij. §. fi. & de ser. ur. §. l. una est: & quẽad. ser. amit. l. ij. & l. nam satis. §. j. & l. stillicidij. §. fin. & quibus modis usufr. amit. is qui. Nec ob. huic l. infra de aq. coti. & esti. l. cum constet. §. fi. quia ibi licet non sit usus aliquis sua seruitute: alius tamen est usus pro eo, uel uoluntate domini: sic sunt ibi rubr. Accur.

[d] ¶ Per lapidem. § id est nõ debet ille cui debetur seruitus aquę ductus, lapidibus, sed fistulis ordinare suum aquęductum, ut hic, & supra si ser. uend. l. loci. §. fi quis. & hoc quia domini vsus plus incõmodatur; ut infra de riuis. l. j. §. fi. & l. Labeo. & §. eo. l. §. iter. an prin. & quia sic se habet consuetudo: ut hic dicit: quæ est seruanda: ut supra de ædi. ed. l. quod si nolit. §. quia assidua. & supra quod cuiusque uniuer. l. item. ij. respon. & de seruit. urb. prædi. l. qui luminibus. & de lega. j. fi seruus plurium. in fin. & de testibus l. iij. §. fi. & ad l. Aquiliam, item Mela. in prin ci. Arg. contra. huic legi. C. de usuris. l. eos. §. cæteros. in fin. & supra de seruit. urbanorum prædio. l. Quintus. ubi dicitur qualitercunque posse duci. Sed illam accipe secundum istam, scilicet per consuetum modum. Accursius.

[e] ¶ Aquam habet. § id est seruitutem aquæ. Accur.

[f] ¶ Stratum. § aliàs stratum, & aliàs statutum, & aliàs structilem. & in primis duobus de lapide uiuo. & in hoc ultimo, scilicet structilem. de lapidibus coctis. Accur.

[g] ¶ Ferè. § huius ferè in fi. § redditur ratio. Accur.

[h] ¶ Ita tamen. § scilicet possunt fieri ea, quæ sunt in consuetudine.

[i] ¶ Damnum. § determinatio ferè. fic infra de aqua coti. & ꝙ i. l. hoc iure. §. pen. Accur.

[k] ¶ Haustus. § id est seruitus aquæ hauriendæ & deportandæ super collum uel asinum: non ductus, nisi à principe impetretur: ut § eo. si in pub. §. fin. & supra de seruit. l. seruitutes. §. pen. & l. fi. Item secus inter

[l] ¶ Interueniat. § ut superiori proxi. respon.

[m] ¶ Flumen publicum. § l. interueniat, licet constitui.

[n] ¶ Fluminis. § quia flumen potest transiri ponte uel uado: aliud si pontonibus traijciatur ut supra de seruit. rusti. prædi. l. fi. & infra l. proxi. licet & illa posit in telligi aliter. s. ut nulla sit differentia, possit trãsiri ponte uel uado, uel pontonibus. Accur.

[o] ¶ Licet. § aliàs incipit. §. licet. alias & me lius. si non proxi. Acc.

[p] ¶ Non habeam. § quia res sua nemini seruit: ut supra de ser. urba. prædio. l. in re communi.

[q] ¶ Vado. § ut supra prox. §. dixi. Acc.

[r] ¶ Fas. § id est licitum. Accur.

[s] ¶ Nulla. § ut supra de seruit. l. seruitutes. §. fi. Accur.

[t] ¶ Earum. § s. supra dictarum. Accur.

[v] ¶ Cesserit. § non autem aliter: ut & supra commu. prædio. l. in tradendis. §. interpositis, & de seruit. urba. prædio. l. qui sella. §. fina. Accur.

[x] ¶ Potest. § ut & supra de ser. ur. præ. lite. §. fi. & facit ad hunc §. supra de ser. rust. prædi. l. fria. & l. si mihi. §. penul. Accur.

SI in publico. § CASVS. Si opus est factum in loco publico. per quod aqua plu. mihi nocet: nõ possum agere hac act. secus autem est si inter meum fundum & tuum sit locus publicus in medio. nam si tu facis opus in fundo tuo per quod aqua plu. mihi nocet, teneris: & reddit rationem diuersitatis. ¶ Sine. Per te uideas. nam

[y] ¶ Si in publico. § s. solo usu & proprietate. secus si proprietate tantum: ut supra quod cuiusque uni. l. pen. quæ est contra. uel ibi in loco municipij: hic in pub. differunt enim publica a rebus uniuersitatum: ut insti. de rerum diui. §. flumina. & §. uniuersitatis. Accur.

[z] ¶ Noceret. § ei qui uicinum habet prædium. Accur.

[a] ¶ Non potest. § hac actione: ut supra eo. apud. §. aquæ. sed Quod ui aut clam, ut infra quod ui aut clam. l. uim facit. §. fin. & alijs remedijs: ut dixi in d. §. aquæ.

[b] ¶ Interueniente. § scilicet in medio inter locum ubi est opus: & locum cui nocetur: ut & supra eo. apud §. aquæ. & infra eo. quod principis. §. fi. & supra l. proxi. §. uia. Accur.

[c] ¶ Nisi dominus. § ut & d. §. aquæ. locus autem publicus non est in bonis alicuius, siue de uero publico dicas: siue uniuersitatis. Item intellige de directa. utilis quandoque sic: ut infra eod. si usufructus. est etiam & alia ratio: quia publici loci opus publica authoritate fulcitur: ut supra eo. l. ij. §. Caisius. Accursius.

[d] ¶ Non potest. § ut infra de aqua coti. & æsti. l. j. §. permittitur: secus in haustu: ut supra eodem. l. proxima. §. uia. & supra de seruit. l. seruitutes. §. publico. Accursius.

[e] ¶ Abeo. § aliàs incipit Labeo, & aliàs Sabinus. Accur.

[f] ¶ Noceat. § scilicet uicino.

[g] ¶ Non teneri. § ad patientiam operis demoliendi: ad damnum tũ agere potest. ut arg. supra communi diuid. Sabinus ibi: si autem faciendi consenserit. & concor. supra tit. j. qui bona. §. fi quis iusta. Item nota quòd quidam habent patiente, alij sapiente, id est sciente. scientia enim inducit patientiam: patientia consensum ad aliquid: ut C. de remiss. pig. l. ij. & supra quibus modis pign. uel hypo. sol. sicut. §. non uidetur. & de donatio. inter uirum & uxor. si seruus communis. Accur.

Sed hoc

Negabat.

[a] ¶ Sed hoc ita. Per errorem. § facti. imperitia iuris dicitur: vt § de iurisdi. om. iud. l. si per errorem. Acc.

[b] ¶ Errantis est. § vt & §. de iur. & fac. igno. l. error. & de iurisd. om. iudi. l. si per errorẽ. & C. de iur. & fac. ign. l. cũ testamentũ. & l. nõ idcirco. & j. de acqui. re. do. si procurator. & §. de iud. l. ij. in prin. & de cõtrah. emp. & si consensum. §. fin. & de condi. causa da. dedi. §. subtilius, nec obstat supra si cer. pet. l. eius. ut ibi dixi. & supra ad l. Fal. l. j. §. si legatarius. q̃ tibi in uno † errabat heres in alio bene consentiebat. Sed argu. Contra duo possunt notari supra de sup. le. l. iij. §. fi. in fi. & infra de confessis. l. non fatetur. in eo q̃ dicit differre unam ignorantiam ab alia. ADDITIO. Dic secundum Bartolum, quòd in d. §. fina. loquitur de errore communi qui facit ius: hic de errore singulari.

† aliàs xxxij.

SI in meo. CASVS. In meo fundo fons oritur, uenæ cuius ueniunt ex fundo tuo. tu incidisti uenas, ita quòd meus fons siccatus est, non teneris. F.

† Actio. & hæredi, & cum hærede eius est, cuius &, &c.

[c] ¶ Aqua erumpat. § i. fons oriatur. Accur.

[d] ¶ Vim fecisse. § i. iniustitiam. Oth. & sic nec hac actione, nec quod ui aut clam tenetur ut subijcit, uel simpliciter expone uim. s. ut teneatis. Quod ui aut clam, & facit supra ti. j. Proculus. & quod ibi no. & cõtrarium infra ne quid in loco publi. l. ij. §. merito. Sol. ut dixi. d. l. Proculus. Itẽ nec ob. C. de seruit. si manifestè, q̃ ibi pscripta erat seruitus. Acc.

[e] ¶ Teneris. § s. de dolo. si animo nocendi feceris non aliàs: vt supra eod. l. j. §. denique. Accur.

SI usus fructus. CASVS. Titius legauit Sępronio vsumfruct. fundi. Dicit q̃ hæres Titij habet ac. aquæ plu. ar. contra illum qui facit opus in fundo suo, ex quo timeat damnũ. & ipse ea act. tenet si facit opus. Secũdò dicit, pone q̃ hic hæres facit opus: ex quo timet damnũ fructuarius: an aget hac actione fructuarius? Dicit quòd aget interdicto Quod ui aut clã, si fecit opus clã: alioquin aget vtili actio ne aquæ plu. ar. ¶ Non aliter. § ille q̃ tenetur hac actione, debet destruere opus, ita quòd aqua pluuia mihi non noceat. Vltimo dicit. Si fructuarius facit opus, p quod aqua plu. mihi nocet, tenetur ꝓprietarius directa actione aquæ plu. arcen. fructuarius verò vtili. Fran.

[f] ¶ Actio est. § directa. Accur.

[g] ¶ Hæredi. § contra ædificantẽ in vicino prædio: & cõtra ipsum si ipse facit in eo fundo opus. q. d. ipse habetur dñs vt & §. ad Syl. l. j. §. domini. cũ domino & in dominũ tantũ det hæc actio: vt § e. apud. §. aquæ. Alij exponunt quasi hic fructuarius sit dominus, vt ei competat actio contra facientes opus in prædijs vicinis, & ecõtra, vicinis contra eum. q̃ non placet: quia cum textu non consonat. Accur.

[h] ¶ Ex eo opere. § facto à proprietario in fundo, in quo est legatus vsusfructus. Accur.

[i] ¶ Incommodum. § circa vsumfructum. Accur.

[k] ¶ Quod ui aut clam. § vt si prohibiturus hæres fecit, vel sciens se prohibendum. Accur.

[l] ¶ Non competit. § quia nõ prohibuit: nec ille tenuit se prohiberi posse: nec timere debuit. nam aliquod istorum debuit interuenire vt habeat locum hoc interdictum: vt j. q̃ vi aut clam. l. iij. §. fi. & l. seq.

[m] ¶ Quasi domino. § nã pars dominij est vsusfr. vt § de usufr. l. iiij.

[n] ¶ Contendat. § i. contendere debeat per confessoriam actionem.

[o] ¶ Vtilem. § nam directa non, cum illa domino, & cõtra dominũ detur: vt §. e. apud Trebatiũ. §. pe. & §. fi. & j. ar. fur. cæ. l. v. §. fi. vel ibi de alia actione dicit fructuario non danda. s. de illa arborũ furtim cæsa. sed & confessoriã hic poterat intentare pro vsufructu: vt § fi vsusfru. peta. vti frui. §. vtrum.

situm est. & magis est, vt detur.

[p] ¶ Non aliter restituisse. § id est destruxisse.

[q] ¶ Videtur. § quod facere debet. ut supra eo. si tertius. §. officiũ.

[r] ¶ Legitima. § id est aquæ pluuiæ arcendæ actio, quæ est ex lege xij. tab. ut infra de statu libe. l. Labeo. Accur.

[s] ¶ Vt detur. § utilis, nõ directa: ut supra eo. l. apud. §. fi. Accur.

[t] QVod Principis. Senatus. § parificat principem & senatum in hoc. sic supra de legi. & senatusc. non ambigitur. & infra de riu. quo minus. & infra a quib. app. nõ licet. l. j. §. j. & supra de postu. l. j. §. de qua autẽ restitu. tione.

[u] ¶ Iussu. § Nota iussum maioris excusare.

[x] ¶ Constituerunt. § quorum non extat memoria. & pro hoc supra eo. l. ij. in princip. unde antiquis temporibus orbis Romanus agris diuisus est: vt possessio sua nulli habeatur incognita, quam per tributorum qualitatẽ fuisse perat soluendã. Vel dic constituerunt, vt quia dominus utriusque prædij opus fecit: ut ar. § de leg. j. l. quod in rerum. §. fi quis. & hoc nisi per successores facta fuit immutatio ut C. fi. re. l. successionem. Accur.

[y] ¶ Locum habet. § siue in eo fiat opus, siue in alio, & ei noceat & forte directa: ut infra arb. fur. cæ. l. v. §. fi. uel dic utilis: ut ar. supra eo. fi usufr. Accur.

QVod Principis. Senatus. § aparificat principem & senatum in hoc. sic supra de legi. & senatusc. non ambigitur. & infra de riu. quo minus. & infra a quib. app. nõ licet. l. j. §. j. & supra de postu. l. j. §. de qua autẽ restitu. tione.

[u] ¶ Iussu. § Nota iussum maioris excusare.

[x] ¶ Constituerunt. § quorum non extat memoria. & pro hoc supra eo. l. ij. in princip. unde antiquis temporibus orbis Romanus agris diuisus est: vt possessio sua nulli habeatur incognita, quam per tributorum qualitatẽ fuisse perat soluendã. Vel dic constituerunt, vt quia dominus utriusque prædij opus fecit: ut ar. § de leg. j. l. quod in rerum. §. fi quis. & hoc nisi per successores facta fuit immutatio ut C. fi. re. l. successionem. Accur.

[y] ¶ Locum habet. § siue in eo fiat opus, siue in alio, & ei noceat & forte directa: ut infra arb. fur. cæ. l. v. §. fi. uel dic utilis: ut ar. supra eo. fi usufr. Accur.

[z] ¶ In priuato. § puta ripa, quæ est priuata iure proprietatis: ut § de rerum diui. l. riparũ. secus si in publico factum sit opus: ut § eo. apud. §. aquę. & l. fi in publico.

[a] ¶ In arbitrium. § i. iudicium: & aliàs arbitrium tutelę. Acc.

[b] ¶ Veniũt. § ut ille qui fecit suis sumptibus tollere compellatur.

[c] ¶ Noceant. § i. nocere possint.

[d] ¶ Non debuerant. § iure pacti uel naturæ, nel etiam nimiæ uetustatis: vt modò prædixi. ut § eo. l. j. in fi. & l. ij. in prin.

VIcinus. § CASVS. Potest quis arare fundum suum, & facere ibi sulcos causa frumenti quærendi: licet p hoc aqua plu. mihi noceat. Si autẽ facit quis fossas in fundo suo, ita quòd aqua plu. mihi nocet, tunc tenetur. Fran. Accur.

[e] ¶ Vicinus loci superioris. § id est uicinus superior.

[f] ¶ Porcas, aliàs porcas: quia purgant agrum, aliàs portas: quia portant aquam in agrum inferiorem. & sic semper sunt quædam opera ad purgationem fundi.

[g] ¶ Inferiorem. § scilicet fundum.

[h] ¶ In eius agrum. § vicini inferioris. R.

[i] ¶ Non posse. § ex ordine. i. de iure communi. R.

[k] ¶ Sed si quos. § aliã formam quæstionem, quando vicini fundus est ex latere, sed in prin. cum inferius est. Accur.

[l] ¶ Aquarios. § & non quærendi frumenti causa: vt § eo. l. j. §. sed & si fossas. & §. sed & si quis. Azo.

[m] ¶ Agrum. § i. ex latere: in quem etiam aqua uadit æqualiter. Acc.

[n] ¶ Aqua. § id est ex latere. in quod aqua uadit æqualiter. Acc.

[o] ¶ Operiret. § id est repleret.

Cogere

[1] De constitutorib. limitum agrorum ui de Agẽiũ urbium in controuersia de rigore.

[1] Adde gl. in l. nõ est §. de nupt. Phil. Fran. in regula quod quis. Inn. & docto. in ca. si quando. ex tra de offi. dele. & notaui aliq̃d in allega. l. quãquam. in gl. actione. in apostil. in uer. iudicis iust sus §. eo.

[1] Alphenus lib. iiij. dige. a Paulo epitomar.

[1] Interque [1] Vide in hãc locum Pium Antonũ Bartolinum in anno ad ll. cap. xvj. & Io. Barto. Piñ anno. prior. ca. x. in fine.

[1] arbitriũ [1] Vt in. [1] araret. [1] Aliàs de fluere t, scu operiret: p act. aquæ plu. arcen. posse hoc agere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cogere posse.§ alias agere hoc posse.& accipe hoc ut dixi,quãdo non indigebat ager his sulcis:& sic animo nocendi.Accur.
b ¶ Noceret,§ id est nocere posset.
c ¶ Explere.§ id est repelere.Acc.
d ¶ Condemnare.§ ad interesse : uel iubere cauere de dãno infecto: ut sup.eo.Arteius.§. fi. sed etiam manu militari potest compelli ad demoliendum , & ad deplantandũ opus: ut ff. de rei uendi.l. qui restituere . & de one. noui nuntia.l. stipulatio.§. siue.
e ¶ Iudicaret . § alꝰ adiudicaret .
f ¶ Fluxisset . § nam in hac actione uenit damnum futurum,non præteritum:ut ff. eod.l. supra iter. §. officium. & l. Arteius.§. pe. nec inspicitur si nocuit aqua : sed si nocere potuit : ut dixi sup. eo.l.j. §.ij.j. respon.
g ¶ Lacus. § quidam habent.§. & quidã nõ & habeas , lacus enim &c. & potest leui lacus, id est fossæ suprædictæ q̃nque crescunt & decrescũt:& hoc est damnũ uicinorũ q̃ nõ licet facere tales fossas.uel cum est.§.dicla cum poni propriè , id est locũ qui perpetuam habet aquam. stagnum qui temporalem . fossa receptaculũ aquæ manufacta : ut infrà ut influ.pu. na. lic.l.j.§. stagnum. & §. lacus. & §. fossa. & secundum hoc non crescit lacus nec decrescit. licet aqua q̃ que crescat & decrescatur ut & sup. de contrah.emp.l.Rutilia.& ff.de acq.re.do l.lacus.
h ¶ Decresceret.§ quo ad aquam,secundum secundam.
i ¶ Decessionem.§ quo ad solum , secundum secundam.
k ¶ Vicinis.§ i. dominis prædij , in quo fit fossa secundũ utrunque.

† alꝰ Iulianus lib . v. ex Minutio ,
† Iulia. li. v.ex Minutio.
† alꝰ lib.3.

Sĩ cuius.§ CASVS. Debebatur fundo meo uia per fundum tuũ, feciti opus tu uel alter, per quod aqua plu.nocet uiæ meæ. teneberis hac actione.Et aquæductus qui perpetuo sic fuerunt: tueri debẽt iudices.h. d.cum l.sequen.Fran.
l ¶ Arcendæ.§ utili : ut ar.ff.eo.fi ususfructus . & ff.eo.l.apud.§.fin. uel aliud in psonali seruitute ut tunc competat utilis , nam realis.magis ppetua est:& magis terrę affixa.sic ff.e.q̃ pricipis.§.hæc actio.Ac.
m ¶ Fundi.§ f.dominantis.
n ¶ Cæuola.Præsunt.§ ut sunt iudices
o ¶ Tueri.§ dando actionem & exceptionem:ut ff. de acquiren. re.do.l.statuas.Accur.
p ¶ Vetustas . § decem annorum quando habent perpetuam causam,uel quasi:ut plene dixi suprà.eo.l.j.§.fi.
q ¶ Probaretur.§ id est titulus uel constitutio:sed temporis diuturnitate præsumitur:ut arg.ff.de usur.l.cum de in rem uerso : & facit ff. de itin.actuque priua.l.apparet . § . penul.& ff.de aqua co ti. & xsti.l. hoc iure.§.ductus,

¶DE PVBLICANIS ET VECTIGALIBVS ET COMMISSIS.

¶ Qualiter aduersus futura damna prouidetur, dictũ est in duobus præcedẽtibus titulis:nũc qualiter aduersus dãna, & illicitas extortiones factas à publicanis. Et no.q̃d de tribus tractat hic titulus: de publi.& hoc V§q; ad.§.de rebus.infrà.eo.si publicanus.& ẽt postea in quibusdã legibus.in ij.& iij . de Vectig.& cõmiss. ꝓmiste tractat.

Rator ait.§ CASVS. Si publicanus uel alius eius nomine,siue familia publicanorũ ui ademerit aliquas res fi intra annũ conuenti non restituant , tenetur post annũ in duplũ.sĩ autẽ post annũ conueniantur , tũc ĩ simplũ tenet actione in factũ ex hoc edicto.& hæc est prima pars edicti.Si serui qui ibant cũ publicanis,ademerint:si publicani non exibeant seruos, dñi tenentur in solidũ absq; noxæ deditione. & hæc est secũda pars. Si dãnũ aliqđ iniuria uel furtũ fecerit publicanus, uel eius familia, tenetur publicanus actione in factum. & hæc est tertia pars, ¶ Hic titulus .§ apparet q̃ hic ti.spectabat ad publicanos. Sed dic,q̃ posse.a Sed & si fossas fecisset, ex quibus aqua pluuia nocere posset, arbitrum (si appareat futurum vt aqua pluuia noceret b) cogere oportere fossas eum explere, c & nisi faceret,cõdemnare:d tametsi antequàm iudicaret , e aqua per fossas nunquàm fluxisset. f

¶ Licet aqua lacus crescat & decrescat, lacus tamen non dicitur crescere.Pau.

¶ Lacus g enim cum aut crescceret,aut decrescceret,h nunquã neque decessionem i in eo uicinis,k neque accessionem facere licet .

¶ Si aliquid noceret uia,per quam itur ad fundum,noceret fundo.Bart.

¶ Idem † lib.v. † LEX XXV.

IScuius fundo uia debeꝰ, aquæ pluuiæ arcendæ l agere potest fundi m sui nomine : quoniã deteriore uia facta, fundo nocetur .

¶ Consuetudo dat iurisdictionem contentiosam. Barto.

¶ Scæuola li.liiij. responso. L. XXVI.

SCæuola respondit , solere eos qui iuri dicundo præsunt , o tueri o aquæductus, quibus authoritatem uetustas p daret, tametsi ius non probaretur. q

De publicanis † & uectigalibus & commissis.

TITVLVS IIII.

¶ Pro exactis illicitè a publicano uel eius familia , datur actio ex hoc edicto in factũ ad duplum intra annum, nisi exactum restituatur:post annum uerò in simplum.et pro hoc facto familiæ si non exhibetur, competit hæc actio sine noxæ deditione.Pau.

¶ Vlpianus lib.lx. ad edict. LEX I.

PRætor ait,Quod publicanus, r seu alius † publicani nomine, s ui t ademerit, quæ familia publicanorum, u si id restitutum non erit x in duplum: y aut si post annũ agetur,in simplum iudicium z dabo. Item,si damnum iniuria, a furtũve factum esse dicetur, iudicium b dabo.Si ij c ad quos ea res pertinebit, d non exhibebuntur , e in dominos sine noxæ f deditione iudicium g dabo.

¶ Publicanus dicitur , qui est positus ad exigendum publicos reditus,siue exigat immediatè pro fisco : siue immediatè pro se : sed aliquid soluit fisco à quo conduxit uel emit.Paulus.

Hic titulꝰ ad publicanos ptinet. Publicani aũt sunt, q̃ publico h seruũ publicani , qui fecerunt rapinam,non exhibeãtur,in dominum sine noxæ deditione iudicium dabo.& dicit hoc proprium. Hic debemus intelligere siue eos habent in prãte.i. possibilitate dandi : siue non:ut quia serui fugerunt.nam semper publicani tenentur in solidũ. & est speciale ideo , quia bonos seruos habere debent ad tale ministerium.Postea exponit illa uerba,in dominos.quia hoc ita accipiẽdũ est,ut socij ipsius uectigalis quamuis domini non sint,teneantur. & il le qui petit exiberi,debet dicere quos: & ignorat nomina , petat omnes seruos exiberi: ut sic cognoscere possit delinquẽtes:& auditur.& si plures sunt serui, qui hoc damnũ uel furtũ fecerunt:tantum præstãdo quantum si unus liber fecisset: liberatio contingit,& hoc dicit hic §.& sequens,cum duabus ll.seq.Fran.Accur.
r ¶ Publicanus . § quidam habent seu publicani nomine &c . Alij hoc plus q̃ publicanus eiusue familia & c. Sed tunc uideꝰ superuenire,eiusue familia, propter id subiicit , quod ve familia &c. secundum Hug.Sed dic contrà.& dicat hic quando iubente publicano , uel ratũ habente,& sic suo,& familiæ nomine teneturut ff. de ui & ui arma.l. j.§.deceꝰisse.& §.quoties .& si fa.fur.fe.di.l.j.§.cæterũ.Si uero non iubente uel ratũ habente,tunc nomine familiæ tenetur.& hoc subiicit, quod ne &c.ut ff.de ui & ui ar.l.j.§.cùm autem.& §.sed & si cum.Acc.
s ¶ Nomine.§ quidam alter.
t ¶ Vi.§ adde ablatiua uel compulsiua:ut ff.e. unde quæritur, & ff.e. locatio.§.quod illicite.
v ¶ Publicanorum.§ f.ademerit.
x ¶ Non erit.§ quandocunque petente actore intra annum.Acc.
y ¶ In duplum.§ in casu agitur in quadruplum contra publicanum, sed illud est ex edicto de calumnia.ut sup.de calum.l.antepe. §.fi.
z ¶ Iudicium . § id est actio in factum. sic exponitur suprà.nau.cau. stabu.item ait.§.j.Accur.
a ¶ Iniuria.§ id est culpa, sic insti.de iniur.
b ¶ Iudicium.§ scilicet in factum.
c ¶ Si ii.§ scilicet serui.
d ¶ Pertinebit.§ id est qui ea commisisse dicuntur.
e ¶ Non exhibebuntur.§ scilicet à publicanis.
f ¶ Sine noxæ.§ licet domino ignorante deliquerint.& est ratio:ut infrà.eo.l.cùm sĩ exhibuissent.Accur.
g ¶ Iudicium.§ id est ad prædictam actionem.
h ¶ Publico.§ eo quod publicum est,ut portus & salina : ut infrà.de uerb.sig.eum qui uectigal.& l.inter publica.§.fin.

Nomen

a ¶ Nomen habent.§ vnde Mattheus fuit hinc dictus publicanus: alias dicitur publicanus, id est publicè peccans: vt in euangelio.
b ¶ Pendant . § tanquam procuratores colligendo pro fisco.& q̃ subijcitur, uel etiam tributa cõsequantur,s. iure suo, & ad suũ com hic ut procuratores. & tũc dic hic, uel , pro id est , & sic ponitur pro eo.fé. Et not.differentiam inter uectigal & tributum . Vectigal enim est, quod præstat ex rebus quæ uehuntur & inde nomen assumpsit : & est octaua portio eius mercis,quę uehitur cuius noie est præstandũ : vt C.de ue cti. & cõ. l.vniuersi . & l. ex præstatione. & l. à legatis.Sed tributum siue annona uel publica functio seu pensitatio ꝓstatur ratiõe soli à possidentibus, & dicitur etiam census:vt no. C.fine censu uel reli. l. ij. & fin.& C.de anno . & tri.l.j. & ij.& C.de exact . tribu.l.in fiscalibus . quoties em lex tractat de tributis: ponit de possessionibus & possidentibus qui coguntur ea ꝓstare.Itẽ tributũ præstatur ratione soli ꝓprij possidentis. Sed vectigal ratione publici soli in quo portantur, vel vendũtur ea q̃ vehuntur.Acc.
c ¶ A fisco . § vel à ciuitate: vt. ff.eo.sed & hi.§.præterea .
d ¶ Ad quid. § id est cur.
e ¶ Bene putauit. § vt comprimeret eorum prauitatem : vt ff.e.quantæ . & argu. ff. nau.cau. sta.l.idem. §.j. & vt non videretur negligere . vt ff. de iniur. ite apud. §.hoc edictum . & ad idem ff.de pac. iurisfgen . §. dolo .
f ¶ In aliqua parte.§. i.in aliquo , Acc.
g ¶ Mitius.§ f.quam vi bo.ra. et furti manifesti : vt subijcit.
h ¶ Id.§ id est hoc edictum de publicanis .
i ¶ In quadruplum. § id est non per omnia æquè: vt instit . vi bo. rap. in prin.
k ¶ Vi abreptum.§ vsque ad sentẽtiam . vnde videtur arbitraria,secundũ quosdã: vt dices ff.e.hoc edicto,Idem in actione . Quod metus cau.vt ff.quod metus cau.fi cum exceptione.§.satis quòd nõ est in furti & vi bo.rap.ut ff.de furti. vi bo.rap.l.penul.
l ¶ Posse.§ ut & C.de fur.l.etiam . sed op.quod extraordinariũ non deberet dari, ubi locum habet ordinariũ:ut ff.de mino.l. in causæ.sed q̃ illud q̃ extraordi.est cõtra ius cõe.hoc, secundũ ius commune.Sed si prius egit hoc iudicio: nũquid poterit agi,Vi bo.rap.uel furti in id q̃ excedit?Rñ.sic ; ut instit.si qua.pau.fe.di.§.fi.&ff.de exerci.l.fi eũ.§.pe. & §.fi.&ff.de act.& obli.l.cum ex uno delicto.& ff.ut bo.rap.l.j.ar.cõtra ff.nau.cau.sta.l.idem ait.§.& §.quod me.cau.fi cum exceptione . §. est de iure communi: ibi altera est contra ius commune .
m ¶ Absurdum.§ nam delinquendo nemo facit suam conditionem meliorem: & delictum nemini immunitatẽ præstat: ut ff.de interdict. & releg.l. legatorũ.in fi.& ff.ex qui. cau.ma.fi cui.in prin.& ff.de neg. l.decreto.Item not.quòd specialis uia generalem non excludit. & sic est.ar. contra .C.de procur . maritus.& C.de pactis cõuen.l. fi. ADDITIO Dic secundũ B ut.q̃ illud generale potest intelligi primo,

Publicanus quis dicitur.
Ista placet Bar.
Displicet Bar.
Vectigal, & tributũ differunt.
Reprobatur secũdum Lud. Rom.
Adde q̃ sub nomine familiæ nostræ continentur agnati, non autem cognati: & etiam ueniunt nascituri: non solum nati. Bol. Adde quid ueniat appel.famil. p tex. meliorẽ de iure.l. ædiles.ff. de ædilit.edict. Adde tu in quantũ Bolo. in hac apostil.uoluit dicere, q̃ appellatione familiæ nascituri continentur , q̃ hoc est uerum: sed ordine successiuo: ut not. in l. fin. de fun. instrum. & in l. grege. de legat. j. Cæpoll. in tit. de seruitu. urb.c.j. Io.de Ana. cap. quanto.de censi. & Pau. de Castro,cõsi.xvij.

De publicanis & uectigalibus uide Beroaldũ in cõmentarijs ad Cæsarẽ, Trãquill. decõmissis autẽ uide Bu.ff.de eui cti.l.Herẽnius .
† aliàs . 55.
† Concor. & bene facit qđ uoluit glo. in c.j.§. fi uerò confirmatores , de elect. in prag. sanc. in uerbo , ea uice. circa mediũ . Adde aliã in c. 1.§.uoles itaque. de collati. in pragmati. sup uerbo familię. Tu uidẽ me lius gl.in c. nouit.& ibi Panormit. post Inoc. And. extrà de iudi. & plenius per Spe. in tit. de cã possess. & in prin. uersi. decimo loco. & in tit. de cẽsi.ij.
Vide Budæ.ff. ex q. cau. ma. ad l. miles cõmeatu.§. q̃ operas.

fruũtur (nã inde nomen a habẽt) siue fisco vectigal pendant b, siue etiam tributum cõsequantur. Et oẽs, qui quid a fisco c conducunt, rectè appellantur publicani .

¶ Actio ex hoc edicto mitior est quàm vi bonorum rap.in duobus.Pau.de Cæl.

¶ Dixerit aliqs , Ad q̃d d vtique hoc edictũ propositum est ? quasi prætor non alibi ꝓuiderit furtis , damnis,vi raptis . Sed bene putauit e,& specialiter aduersus publicanos hoc edictũ ꝓponere . quod quidem edictum in aliqua parte f mitius g est, quippe id h in duplũ datur , cũ vi bonorũ raptorum,in quadruplum sit : & furti manifesti æquè in quadruplum i :& restituendi facultas publicano vi abreptũ k datur. Quod si fecerit,omni onere exuitur , & pœnali actione ex hac parte edicti liberatur .

¶ Auxiliũ extraordinarium adiuuandi cã introductũ non tollitur per ordinariũ . Bar.

¶ Vnde quæritur , si quis velit cũ publicano non ex hoc edicto , sed ex generali,Vi bonorũ raptorum, damni iniuriæ, vel furti agere , an posit?Et placet posse l. idq; Põpo.quoque scribit. est enim absurdum m , meliorem esse publicanorum causam , quàm cæterorum n effectam opinari .

¶ Nomen familiæ porrigitur ad seruos & liberos,qui in eodẽ ministerio sũt. Bar.

¶ Familiæ nomen hic nõ ad seruos publicanorum tantùm refere mus: verũetiam ad eos,qui in numero familiarium sunt publicanorum.Siue igitur liberi sint,siue serui alieni,q̃ publicanis in eo vectigali ministrant,hõc edicto cõtinebuntur o. ¶ Proinde & si seruus publicani rapuerit , non tñ in ea familia constitutus , quæ publico vectigali ministrat , hoc edictum cessabit. p

¶ Si famulus delinquẽs à publicano nõ exhibeatur,sine noxæ deditione tenetur. Bar.

¶ Quod nouissimè q prætor ait, Si ij r non exhibebuntur , in dñm sine noxæ deditione iudiciũ s dãbo:hoc proprium est huius edicti, q̃ si non exhibeantur serui,competit iudicium sine noxæ deditione: siue eos habeant in t potestate , si ue non : siue possint exhibere , siue non possint u.

¶ Caius lib.xxj.ad edict.pronin. LEX II.

NEc licebit domino absentem x defendere .

¶ Vlpianus lib.lv.ad edict. LEX III.

CVm si exhibuissent noxali iudicio conuenirẽtur y. ¶ Id circo autẽ tam dura conditio eorum z effecta est, quia debent bonos seruos a ad hoc ministerium eligere.

¶ Ex facto familiæ datur actio contra oẽs socios publicanos, licet illa familia sit in dominio vnius tantum eorum. Pau.

¶ Quod ait b, In dominos,sic accipiendum est, in socios † vectigales c licet dñi non sint d. ¶ Ante autem actorem dicere oportet , quem vel quos desideret e exhibere : vt si non exhibeantur,hinc agatur f. Sed & si dicat, g Exhibete omnes , vt possim dignoscere qui sit,puto audiendum .

¶ Ex facto plurium agitur contra dominũ, ac si vnus feciſſet. Pau.

¶ Si plures serui id furtum , vel damnum admiserint , hoc debet seruari,vt si tantum præstetur,quãtum si vnus liber fecisset , abolitio h fiat †.

¶ Hæc actio datur contra hæredẽ publicani eatenus quatenus ad eum pernenit. Bar.

¶ Paulus lib.lij.ad edict. LEX IIII.

SI publicanus.

& l.sed & hi.§.fiue. Accur.
b ¶ Quod ait.§ f.prætor in edicto circa.fi.Accur.
c ¶ Vectigales.§ publicanos.Accur.
d ¶ Domini non sint.§ ut ff.eo.l.j.§.familiæ. Azo.
e ¶ Ante desideret.§ ut certi hominis factũ arguat: ut & ff.nau.cau. l.licet §.possumus.& ar.ff.de do. sed ex dolo.§.fi.& l.j.sed secus ĩ actione. Quod me. causa. ut ff.quod met.cau. fi cũ exce.§.in hac q̃.ẽ cõtra. & est ratio.ut ibi.Item est secus in actione.Vi bo.rap.ut ff.ut bo.rapt.l. ij.§.hæc actio.Vel dic,quòd ibi constabat quis de familia deliquisset: hic nõ utrobique tamẽ puto familiam exibẽdã, ut possit dignosci,q̃s commiserit delictum : ut hic subijcit, & ff. de noxa.l.ij.§. fi quis.Acc.
f ¶ Agatur.§ f.ex edicto de publicanis.Accur.
g ¶ Dicat.§ scilicet actor
h ¶ Abolitio.§ alias abolitio,& alias absolutio:& est idem sẽsus:& est idem ff. fi fa.fur.fe.di.l.j.& ff.ad le.Aquil.illud. & ff.de noxa.q̃ ait prætor. secus in albo prætoris : ut ff.de iur.om.iudi. si familia.& dic plene,ut ibi. Accursius.
i ¶ Publicanus.§ CASVS. Si publicanus abstulit aliquid alicui , & antè , quam conueniatur, decesserit: tenentur eius hæredes in quãtum sunt facti locupletiores. ¶ De rebus .§ dicitur quòd si præses mandat

† Ista opinio glo.placet Bar.
† Albe. allegat istum tex. ad hoc quod q̃ habet socius, habet dominium.
† Concor. text. in c.j. & ibi Panor. extrà de restitut. spoli. & in cap.in literis.uerbicu. sicut. de testa. li.vj. & in cle. j. §. porrò ubi Cardin. de sta.mona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mandat aliquem pro frumento emendo Ferrariam: debet mittere literam ad publicanum, qui stat in portu Lusolini continentē quantitatē frumenti, pro quo mittit: & quod pro isto nō accipiet pedagiū publicanus. si autem plus frumenti ille duceret, quàm cōtineatur in litera, pro illo præstabit, bene pedagiū. ¶ In omnibus. ‡ De quibus rebus debeat præstari pedagium inspicitur consuetudo. Fran.

t Quid sit libell*, pulchrè Bud. i l. nec quicquam. ‡. de offi. pconſ.

Vectigal unde quali bet re præſtādum ſit.

Iſta glo. eſt magiſtralis, & ſin. ſecundum Lud. Ro. in hoc o ponit ca ſus in quibus qs excuſatur a ſolutione vectigalis.

† Ad intellectum huius l. uide Io. Croc. in l. ſi inſulam. num. 54. de uerb. ob. & Iac. de Nig. ibid. nu. 217. & nume. 300.

† Iſta lex eſt optimū arg. pro di cto Bar. in l. ſi reus pa ratus. ‡. de procur. vbi dicit, q ad euitandam infamiā iuris uel facti uel aliā pœnam, quam quis p ſententiam p delicto eſſet conſecuturus, cautela eſt, q ante condemnationē offerat rem ſtaturā, dicēdo ſe nō egiſſe, ſed malle ſoluere id, q̄ ſtare dubio euentui litis, refert & ſequitur Math. Mathe. ſin. 84. incip. nota practicam do. me us. do. Iaſ. May. in l. iuſiurandū & ad pecunias, in ult. uer. & ibi concor. ad nauſeam. ‡. de iureiur.

a ¶ Qui vi. ‡ ablatitia vel compuſſiua: vt dixi ſ.e. in prin. & idē dicas ſi familia eius ademit, cum tūc teneatur ex quaſi maleficio vt ‡. nau. cau. ſta. l. ſi. §. & iſti. de obli. quæ ex ma, vel quaſi. 9. ſi. Acc.

b ¶ Factus ſit. ‡. ſi. hæres: vel ſi à defuncto conteſtatā: vt ‡. e. l. ſi. §. pe. & C. ex deli. de. l. j. & ‡. de cal. l. in heredem. & quod me. cau. l. quod diximus. in fine. ſic ‡. de dolo, ſi plures. in ſi. Azo. Acc.

c ¶ De rebus. ‡ hoc ad ſecundam partem rubri. pertinet. Ac.

d ¶ Reſcripſit. ‡ hoc quod ſequitur.

e ¶ In uſus. ‡ ſuos.

f ¶ Suorum. ‡ repete in uſus. Accur.

g ¶ Sui. ‡ id eſt procuratorū prędictorū.

h ¶ Emptarum. ‡ ſ. res aliquas: vt frumentum. Accur.

i ¶ Significet. ‡ ſ. quantitatem rerū pro quibus mittit.

k ¶ Libello. ‡ i. epiſtola, ſic C. de man. prin. Lj.

l ¶ Munificum. ‡ alias municipum: ſcilicet ſi non præſtetur vectigal. alias munificum, id eſt ex eo fiet muneris ſine vectigalis præſtatio ſcilicet octaua portio: vt C. eod. ex præſtatione. & duas partes habet fiſcus, & tertiam ciuitas nel municipium: ut colligitur C. e. l. ſi. Et no. regulariter eſſe præſtandum vectigal. pro qualibet re, quæ vehitur, de una ciuitate in aliam cauſa cōmercij: nec p reſcriptum nec per militiam quis excuſatur: vt C. eo. l. omnium. & l. ex præſtatione excipiuntur, tamen ille, quæ feruntur ad vſum prefidū. l. iure eorum, vel ſuorum procuratorum: vt hic. Idem ſi ad vſum cuiuſque priuati: vt C. eo. vniuerſi. in prin. & ‡. de verb. ſigni. l. in lege ceſoria. Idē ſi ad vſum ſuorū, vt arg. ‡. de vſu. & habi. l. ij. §. j. & l. plenum. §. præter. Idem de ijs, quæ feruntur ad fiſcum vel gratia exercēdi iuris: vt C. eo. l. vniuerſi. Idem in rebus fiſcalibus: ut ‡. e. l. locatio. §. fiſcus. Item nauicularij excuſantur: vt C. eo. omnium. in fi. Itē legati hoſtium, pro rebus quas de nobis ad ſuos licitè portāt: vt C. eo. a legatis. Item excuſatur qui præſcripſit non ſoluere: vt ‡. §. proxi. & l. locatio. §. res exercitui. Accur.

m ¶ Conſuetudo. ‡ No. de conſuetudine, vt ‡. eo. locatio. §. earum. & C. eo. l. ſi. ſed fallit quādo princeps de nouo ex cauſa permittit ſolui minus, quàm ex conſuetudine ſit. ſic C. eod. l. j. & l. iij. & eſt ſic ‡. de aqua plu. arcen. ſi prius. §. placuit. Accur.

HOc edicto. ‡ CASVS. Reſtituta re ſubrepta, actio ex hoc edicto ceſſat: etiam ſi iam erat mota lis ſuper hac actione. Secūdo dicit: in duplo quod petitur per hanc actionem, continetur ipſa res. Franc. Accurſius.

n ¶ Hoc edicto. ‡ quod habes ‡. eod. l. j. in princ. in eo quod dicit, ſi id reſtitutum.

o ¶ Duret. ‡ de ſtricto iure.

p ¶ Abſoluendus eſt. ‡ de æquitate. vnde no. quòd nō committitur cum effectu mora p li. conteſt. & eſt arg. contra ‡. de uerb. ob. ſi inſulā. & ‡. de noxa. ſi ſeruus communis. Item quòd dicit reſtituere paratus. ſ. non p ſententiā iudicis, & ſic non eſt arbitraria hæc actio. nā in arbitraria duæ ferūtur ſententiæ diffinitiuæ: ut ‡. quod met. cau. ſi cum. §. ſatis. quidam tamen dicunt eam arbitrariam. Acc.

q ¶ Præterea. ‡ id eſt extra duplum.

qui vi ademit, deceſſerit, Labeo ait, in hæredem eius, qui locupletior factus ſit, dandam actionē.

¶ *De rebus qui rectores ſui & ſuorū vſus gratia portat. nō debet ſolui vectigal. Bar.*

¶ De rebus, quas in vſus ad uehendas ſibi mandant præſides, Diuus Hadrianus præſidibus reſcripſit, vt quoties quis ī vſus aut eorū q̄ puincijs, exercitibusve p̄ſunt, aut procuratorū ſuorum, aut vſus ſuig cā mittet quendam emptarum, ſignificet libello manu ſua ſubſcripto, eumq; ad publicanū mittat: vt ſi quid amplius q̄ mādatum eſt, transferat, id munificum ſit.

Cōſuetudo ſeruatur in vectigalib. Bar.

¶ In omnibus vectigalibus ferè cōſuetudo ſpectari ſolet. idque etiam principalibus conſtitutionibus cauetur.

¶ Si publicanus ſcluit ante ſententiam, liberatur a pœna. Bar.

¶ Caius ad edic. prætd. urb. tit. pub. LV.

HOc edicto nō efficit, vt ante acceptū quidē iudiciū reſtituta re, actio euaneſcat: poſt acceptū verò iudiciū nihilominus pœna duret. ſed tamen abſoluēdus eſt etiā, qui poſt acceptum iudicium reſtituere paratus eſt.

¶ Quoties lex vel ſtatutum dicit aliquem puniri pœna dupli tripli vel quadrupli, in dubio in illo cōputat ſemp ſimplū, & ſic nō eſt in totum pœna, niſi expreſſè hoc dicatur. Bart.

¶ Quærentibus aūt nobis vtrum duplum totum pœna ſit, & præterea, q rei ſit perſecutio, an in duplo ſit, & rei perſecutio, vt pœna ſimpli ſit, magis placuit, vt res in duplo ſit.

¶ Plures officiales ex eodem edicto tenentur in ſolidum: ſed exactio fit pro parte, niſi aliter eſſent non ſoluendo. Bart.

¶ Modeſtinus lib. ij. de pœnis. LEX VI.

SI multi† publicani ſint qui illicitè q̄d exegerint, nō multiplicatur dupli actio, ſed omnes partes præſtabunt: & quod ab alio præſtari non poteſt, ab altero exigetur, ſicut diui† Verus & Antoninus reſcripſerunt. Nam inter criminis reos u, & fraudis participes, multum intereſſe conſtitue runt.

¶ Onus dandi vectigal, incumbit poſſeſſori. Bartolus.

Papinianus† lib. ij. de Conſtit. LEX VII.

IMperatores Antoninus & Verus reſcripſerunt, in vectigalibus ſ ipſa pdia, nō p̄ſonas cōueniri: & ideo poſſeſſores etiā prętę riti temporis vectigal ſoluere debere a: coḡ exemplo actionem ſi ignorauerint, habituros b.

¶ Pupillus euadit pœnam commiſſi ipſo iure, ſi intra xxx. dies ſoluat. Pau.

¶ Itē reſcripſerūt, pupillo remittere ſe pēnā cōmiſſi c, ſi intra diē r ¶ In duplo. ‡ ut ‡. eo. l. locatio. §. quod illicitè. & C. de iure fiſci. l. facultas. & in hoc eſt minus, quàm in actione furti. Accur.

SI multi. ‡ CASVS. Plures publicani acceperūt aliquid illicitè. nō tenetur quilibet inſolidum cum effectu, ſed quilibet præſtabit partem: & quod vnus non poterit, ſupplebitur per alios. Franc.

s ¶ Quid. ‡ id eſt aliquid. Accur.

t ¶ Dupli Actio. ‡ alias duplicatio, & alias dupli actio. non ergo quilibet in duplum tenetur hac actione. ſ. ſoluere. veruntamen quilibet eſt inſolidū obligatus, quod patet in caſu, quando alter non eſt ſoluendo: quia alter totum ſoluit. Alij dicunt ad partem tantùm eſſe obligatum: ut arg. ‡. de iure fiſ. l. aufertur. §. fin. Sed quicquid dicas, eſt arg. cōtra ‡. ad le. Aqui. itē Mela. §. ſi plures. C. de cond. fur. l. j. ſed mitius agitur ex hoc edicto quā illis actionibus, ſ. l. Aquil. & furti. arg. ‡. e. l. j. §. quod quidem.

v ¶ Reos. ‡ id eſt inter eos, qui ſoli et ſine ſocio delinquunt, & alios qui cum alijs delinquit. q. d. refert, ſolus an cum alio delinquas. & facit ‡. de iuri. om. iu. ſi familia. & ‡. quod vi aut clam, ſemper. §. ſi in ſepulchro, Sed uidetur huic legi contra. ‡. de iure fiſ. l. aufertur. §. ſi. in eo quod ibi dicit de quadruplo, hic de duplo, ſed hic priuato, ibi fiſco fuit iniuſtè aliquid ablatum. et hoc ſecundo caſu refert an in quæſitis, & tunc in quadruplum: an in quærendis: & tunc in duplum tenetur ablator: ut C. de iure fiſ. l. facultas. & C. de aqu. poſ. l. ſi. uel in l. aufertur. priuatus fecit fiſco fraudem: hic publicanus. Accur.

x ¶ Conſtituerunt. ‡ quantum ex parte delinquentium: quia ſolus inſolidum. ſi cum alio, quilibet pro parte. ſed ex parte damnum paſsi ſemper ſolidū conſequitur. Accur.

IMperatores. ‡ CASVS. Quando debetur tributū ratione prædiorū. ipſa prædia ſunt obligata, non perſonæ. hinc eſt, quod ſi prædium tributariū emiſti, pro quo multi anni erant elapſi, quod nō erat ſolutum tributum à vendente: dicitur quòd tu emptor debebis ſolue re tributa etiā prætęriti temporis. habebis tamen tuā actionē cōtra venditorē tuū, ſi tu ignorans hoc emiſti. Secundò dicit, quòd ſi pupillus habet prædium ex quo tributum debet fiſco, licet nō ſoluerit tempore quo debet tributū, & ſic debet puniri: tamē remittitur ſibi fauore minoris ætatis ſi intra diem xxx. pòſt ſoluat. Fran.

y ¶ In vectigalibus. ‡ id eſt pro vectigalibus, & impropriè ponit. i. pro tributis: vt no. ‡. eo. l. j. §. j. Accur.

z ¶ Non perſonas. ‡. ſ. tantùm. aut dicas quòd perſona non obligetur. & erit ſpeciale, quòd ſuppetit hypothe. ſine perſonali obligatione. Or. & eſt ſic ‡. de iure fiſ. l. denique Accur.

a ¶ Debere. ‡ vt C. ſine cen. uel reli. l. ſi. & ‡. de pactis. l. inter debito rem & ‡. de ceſſ. cùm poſſeſſor. in prin. & §. ſi. & l. forma. & C. de præſcript. xxx. ann. competit. & ‡. de uſufr. hactenus. Sed ptra ‡. de leg. j. apud Iulianum. §. hæres. Sol. ibi cogitur hæres ſoluere prętęrita tributa à legatario, & non à fiſco & eodem modo reſpondeo ad aliā ‡. de pac. l. epiſtola. §. pactū. quæ eſt ſibi cōtraria. Itē ſunt hæc uera, niſi forte publica authoritate uendātur prædia, propter tributa non ſoluta: ut C. de fun. reipu. l. ſecunda. in fi.

b ¶ Habituros. ‡ ſcilicet poſſeſſores contra authores eorum ſecundum qualitates contractus & fidei: ut C. communia utriuſque in l. ſi fratres, & C. de euict. ſi fundū & ‡. de actio. empti. l. Iulianus. in principio. Accurſius.

c ¶ Cōmiſſi. ‡ i. delicti, ex eo quod nō ſoluit uectigal. uel dic cōmiſſi ſ. in fiſcū. nam nō ſoluto uectigali uel tributo, cōmittitur res in fiſcū: ut hic.

† Secundùm Bart. iſta l. eſt n. & menti tenenda ad id, quod in ſummario dicitur: tamē ſi bene & rectè pōderetur, nō probat id ad quod eam ponderat Barto. ideo attende ad ea q̄ hic dicūtur in nouis in terpre. Bo.

† Seuerus.

† aliàs Papirius iuſtus.

† Seuerus.

ut hic. Item ſi omiſit profeſſionem: niſi ſit miles int C. de uect. & commiſ. i. omnibus. uel quia illicita tranſitehebat: ut ‡. eo. l. cotem. §. dominus. Item quod dicit remittere: dic ipſo iure. ſed uidetur quod per reſtitutionem: ut ‡. de mino. ſi ex cauſa. §. pen. quæ eſt contra. ſed ibi in adulto. hic in pupillo. uel dic ut ibi.

† Papi. lib. 13. reſpon.

a ¶ Intuliſſet. ‡ aliàs intuliſſet. ſ. pupillus. aliàs intuliſſent. ſ. tutores. & facit d. l. omnibus. & ‡. l. proxi. Acc.

Raudati. ‡ CASVS. Duob. modis pone calum ut in gl. Primo ſic. Publicanus fraudauit cenſum exigendo plus, quā debebat. ſi ante, quam cō ueniatur decedat: tranſmittitur in hæredes eius hæc actio inquantum ex hoc ſunt locupletati. potes & alio modo ponere ut in gl.

¶ Sed ſi unus. ‡ Dic caſum ut in gloſſ. quæ incipit, i. rē ſubripuit. Franciſ.

† Pau. li. v. ſiniarum.

† Licitatio.

† Vide in hanc. l. Petrū Crimi. li. de honeſta diſcipli. xv. ca. 3. & Alci. li. diſpun. j. ca. xii.

† Calore licitante is nil. mo. ſo. condu. inflammauit &c.

† Inferaſ.

† aliàs cautionem.

† aſs uicit.

† aſs deeſt, alijs.

† Licitatores legunt alij.

b ¶ Fraudati. ‡ à publicano. uel ſecundo ab eo qui ſoluere debet.

c ¶ Tranſmittitur. ‡ cū non: & aliàs tranſmittitur ſine nō. & ſecundū primam dic, nō tranſmittitē niſi inquantum ad eū peruenit: ut ‡. eod. ſi publicanus. in prin. ſecundum aliam trāſmittitur. ſin quantum peruenit, ut ibi dicit: & ſic in publicano decedēte. ſed & poteſt intelligi ſine non, & cū non, de eo qui debet ſoluere uectigal no mine alicuius rei, et eam ſupprimit, ut non exigatur uectigal. & ſecundum hoc ſemp dic ratione cōmiſſi. i. delicti, uel defert illicitas merces: & ſic fit commiſsio in fiſcum ipſo iure. & tenetur hæres ſi rem illam poſsideat: ut ‡. e. cotem. §. illicitarum. & l. commiſſa. & C. e. l. ij. & ſecundum hoc ratione commiſſi expone, id eſt rei, quæ commiſſa eſt in fiſcum. Acc.

d ¶ Hæredibus. ‡ ipſius publicani qui fraudem fecit ſuperiori caſu. ſed hoc caſu non fecit: ut ſupra dixi uel ipſius priuati qui debuit præſtare uectigal: ut dixi.

e ¶ Cauſa uectigali. ‡ i. rem ſurripuit hæres, quę erat communis cauſa uectigalis. i. quia ex ea debebat præſtari uectigal. ſurripuit dico, ut ſibi ſoli haberet. & in hoc differt à ſequenti ubi ſurripuit. ſolum uectigal non ſoluendum. & non ſoluit. uel dic ſurripuit rem communem cum hæredibus cauſa uectigalis ſubuertendi. & non præſtandi, & hoc expreſsim apparet. aliàs præſumeretur cauſa ſuæ partis feciſſe: ut ‡. pro ſocio. l. rei communis. & l. meritò. A ccur.

f ¶ Portiones. ‡ quas habent in re, ſed ſocium etiam furti poſſint conuenire. ut ſuprà pro ſoc. l. rei cōmunis. & facit C. de pe. l. ſancimus & ‡. de reg. iur. l. non debet alteri. Accur.

LOcatio. ‡ CASVS. Cum poteſtas vuk locare Tranſam Luſolini, uel aliquod aliud pedagium, debet dare plus offerenti, & recipiat bonā ſecuritatem: alias non det ei. ¶ Ad conducendū. ‡ Nemo cōpellitur cōducere uectigal, & ſi qui ſponte conduxerint: finito tempore conductionis ſi uolunt iterum conducere, audiuntur dum tū ſoluerint mercedem primi temporis. Item debitores ſiſci ex alia qua libet cauſa non cōducunt uectigalia, niſi uelint dare fideiuſſores idoneos p primis debitis. ¶ Quod illicitè. ‡ Quod ſi publicanus exigit per uim cōpulſiuā, tenetur in duplū: computata re quam abſtulit. ſi autē per uim ablatiuā: tunc poteſt conueniri act. ui bo. rap. in triplū: præter rē quā abſtulit: punietur etiam ext ra ordinē. ¶ Earum. ‡ De rebus, de quibus non eſt conſuetum præſtari uectigal: non præſtabitur. ſi autē eſt conſuetū & una uice publicanus remiſit. non p̄iudicat quin alia uice poſsit, & debeat præſtari. ¶ Res. ‡ De rebus quæ mittuntur ad exercitum, non ſoluitur pedagium, nec tributa pro his ſundis.

¶ Fiſcus. ‡ Fiſcus non præſtat uectigal. ¶ Mercatores. ‡ Mercatores qui emunt de fundis fiſcalibus, ſoluent. Fran.

g ¶ Locatio. ‡ alias locatio. & alias licitatio.

h ¶ Modum. ‡ cùm modus eſſet quadraginta: hic quinquaginta in triceſimum uectigal intuliſſet.

¶ Pœna fraudati uectigalis nō trāſmittit. ad hæredē ante litē conteſtatam, b. d. Pau.

¶ Paulus. † LEX VIII.

FRaudati b uectigalis crimen ad hæredem eius, qui fraudē contraxerit, commiſsi ratione, tranſmittitur c.

¶ Si unus ex dñis fraudat uectigal, portio tūi ſua confiſcatur, nō ſocij ignorātis. Pau.

¶ Sed ſi unus ex pluribus hæredibus d rem communem cauſa uectigalis e ſurripuit, portiones f cęteris non auferuntur.

¶ In locatione uectigalis non admittitur plus offerens, niſi præſtet fideiuſſores idoneos. Paul.

¶ Pomponius. † LEX IX.

LOcatio ō † uectigaliū, q̄ † calore licitantis ultra modū h ſolitæ cōductionis † iſlauit, ita demū admittenda eſt, ſi fideiuſſores idoneos, & cautiones † is, q licitatiōe uicerit, † offerre paratus ſit. i

¶ Licet nullus offerat aliquid tēpore quo ponuntur redi us publici ad inquantum, nullus debet compelli offerre: etiam qui pro tempore prætęrito habuit. Paul.

¶ Ad conducendū uectigal inuitus nemo cōpellitur: k & ideo impleto tpe † conductionis ea alijs † locanda ſunt. ¶ Reliquatores m uectigaliū ad iterādā cōductionē ante, quā ſuperiori n conductioni ſatisfaciant, admittendi non ſunt.

¶ Debitores fiſci, itēq; reipublicæ, uectigalia conducere prohibētur: ne ex alia cauſa eorum debita onerentur, o niſi fortè tales fideiuſſores obtulerint, qui debitis p eorum ſatisfacere parati ſint.

¶ Si duo uel tres emerunt gabellas portarum, & poſtea diuidunt inter ſe emolumenta, q̄ talis habeat emolumentum talis poſtæ, & talis, talis non poteſt ſocius petere ſibi communicari illud plus. Pau.

¶ Socij uectigaliū ſi ſeparatim q partes adminiſtrent, alter ab altero minus † idoneè in ſe portionē r transferri deſiderat.

¶ Qui extorſit illicitè, ciuiliter & criminaliter punitur. Bar.

¶ Quod illicitè publicè s uel priuatim t exactum eſt, u cum altero tanto x paſsis iniuriam exoluitur. Per uim y uerò extortum, cum pęna tripli reſtituitur. z Amplius, extra ordinem plectuntur. a Alterum enim utilitas priuatorum, b alterum c uigor † publicæ diſcipli næ poſtulat.

¶ Licet exactio uectigalis non poſſit præſcribi niſi tanto tēpore cuius contrarij memoria nō exiſtat, ab eo cui non eſt conceſſim per habentem poteſtatem: liberatio itē à uectigalibus bene poteſt præſcribi. Pau.

¶ Earū † rerum uectigal, quarum nunquàm præſtitū eſt, d præſtari non poteſt. Quòd ſi præſtari conſuetum, e ex indulgentia † f publicanus omiſerat, alius g exercere placuit, ut diuiderent inter ſe uectigalia, & ſibi quiſque lucraretur, & ſeparatim adminiſtrarent, ideoq; quaſi finita ſocietate neuter portionem eius quod quærit, dare tenetur. & facit C. de di. tut. l. ij. § j. & ſecūdum hoc ſi habes minus idoneē, non habeas. ‡. non iure. ſi aūt habeas idoneo: tunc habeas. ‡. non iure &c. Alij autem habent idoneo. & infra ſine non, & tunc dices diuiſſe adminiſtrationem, non ut ſocietas eſſet finita. & tunc eſt ſic C. de diui. tu. l. ij. in princ. Accur.

r ¶ Portionem. ‡ lucri.

s Publice. ‡ à publicano, qui publica authoritate utitur. & hoc dico publicè uel priuatim. Vel dic publicè, puta rapiendo.

t ¶ Priuatim. ‡ ſurripiendo.

v ¶ Exactum eſt. ‡ per uim compulſiuam. Azo. ut differat à lege ſequenti. Accur.

x ¶ Tanto. ‡ & ſic in duplū, cōputata re: ut ‡. eo. l. j. in prin. & l. hoc edicto. §. fin. & ſuprà. l. proxi. Accurſius.

y ¶ Per uim. ‡ l. ablatiuam. nihilominus ex hoc edicto agi poteſt: ut ſuprà. eo. l. j. §. unde quæritur. Accur.

z ¶ Reſtituitur. ‡ per actionē ui bo. rap. l. Vel dic reſtituitur. ſ. in primo caſu l. quando publicanus, uel qui debet ſoluere tributa hic quando unus ex hæredibus.

a ¶ Plectūtur. ‡. ſ. in fiſcū. uel corpaliter. ſ. p actionē ui bo. rap. Acc.

b ¶ Priuatorū. ‡ quibus eſt ablatū. Vel dic priuatorū. ſ. pœna tripli.

c ¶ Alterum. ‡ ſ. extraordinaria pœna. Et no. publicè dicit, ne malefitia ſint impunita: ut & ‡. ad leg. Aquil. ita vulneratus Accur.

d ¶ Præſtitum eſt. ‡ uel quia non debuit præſtari: uel quia præſcripta eſt non præſtatio: ut dixi ſuprà. eo. ſi publicanus. §. de rebus eſt tamen arg. contra. C. de præſcrip. xxx. an. comperit. Accur.

ADDITIO. Dic ſecundum Bar. quòd ibi loquitur de præſcriptione priuatæ, hic de publica. Vel dic: quòd ibi loquit de tributo, quod ſoluitur in recognitione uniuerſalis domini: ideo non pōt præſcribi.

e ¶ Conſuetum. aliàs conſuetum, & alias cōſtitutum.

f ¶ Indulgentia. ‡ i. gratia.

g ¶ Alius. ‡ ſcilicet publicanus, ſcilicet ſucceſſor primi conducentis: uel etiam ipſe. ſi non ſit tempus ſuæ conductionis finitum. Argumen. C. de agrico. & cenſi. quemadmodum. Sed arg. contra. C. de uſur. ad-

l ¶ Impleto tempore. ‡ quod eſt trienniū ad minus: ut C. de uecti, & comm. l. iiij. Acc.

m ¶ Reliquatores. ‡ aliàs litigatores, & alias licitatores, & alias locatores. & expone, id eſt conductores. ut & ‡. de act. emp. l. uectores. & l. idem eſt. & ſic omnes literæ ad idem tendunt. Accurſius.

n ¶ Superiori. ‡ id eſt ſuperioris temporis. & eſt ratio, quia ſemel malus &c. ut infrà, de accu. ſi cui. §. ſi tamen. & facit. C. de ſuſcep. & arca. l. neminē. & inf. l. proxi. in fi. Accurſius.

o ¶ Onerentur. ‡ facit. ‡ proxi. §. & inf. de Fal. l. j. §. tutores. & demune. & hono. reſcripto. §. debitores. & C. ne tut. uel cura. uectigal conducat. l. j. Acc.

p ¶ Debitis. ‡ priſmis.

q ¶ Separatim. ‡ duo contraria uidetur ponere. ſi eſt ſocij erant, non erat inter eos ſeparatio adminiſtrationis: uel ſi erat, nihilominus quilibet alteri tenet communicare: & ita portiones trāſferū turut. ſ. pro ſo. actione. §. nonunquā? Rñ. ſocij quidē erāt: quia ob cōmune lucrū uno cōſilio uectigalia conduxerunt. poſtea tamē eis

† Minus idonco in ſe portionem tranſferri iure deſiderat. Concor. tex. in c. in ſinuatum. cum ſimi. extrà de ſimo. qd̄ tamen limi. niſi ſtetiſſet per triēnium in ea dem re: nō in diſsimili ut nota. Barto. in l. Caſsius. ‡. de ſena. & Ang. in au thē. de mona. §. item uerum.

† Nota q̄ fauor publicæ diſciplinæ ſuadet ut maleficia puniantur. cō cor. text. in l. ita vulnerātus. ‡. ad leg. Aquil. in §. quod ſi quis uer. cum neq; impunita, &c. cōcor. tex. in can. eſt iniuſta. 23. q. 4. tex. & ibi gl. in c. 1. §. ordinarijs. de co. in pragmati. ſanc. in uerbo, ex textu. in c. ut famæ. extrà de ſé tē. excom.

† In P. F. in diligentia publicani

† Quarum rerū uectigalia apud romanos p ſtituta fuerint Alex. ab Alexā. genialiū di erā lib. 4. c. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersus pœna tamen cessat propter indulgentiam: ut inf. eod. l. fi. §. si quis professus, Accursius. ADDITIO. Dic secundum Barto. quòd prodest eius remissio quo ad hoc, ut non incidat in pœnam.

a ¶ Exercere. § pro tempore futuro. Accursius.
b ¶ Res exercitui. § plene dixi ff. eo. ff. publicanus. §. j.
c ¶ Fiscus. § facit quod dixi ff. eod. fi publicanus. §. j.
d ¶ Consueuerunt. § puta fructus prædiorum fisci, quos emūt.
e ¶ Immunitatem. § nam bene soluūt uectigal. Accur.

VEctigalia. § CASVS. Si aliquis pons, uel portus principis erat pro quo non soluebatur pedagium, siue uectigal, & potestas ciuitatis alicuius uel curator reipublicæ uel fisci, uel aliqua curia decurionum uelit de nouo constituere: dicitur quod non potest. Vel si consuetum erat de ipsis mercibus solui uectigal, & vult reformare, ut soluatur in pecunia uel vult augere pedagium', nam ubi consuetum erat præstari pro equo transeunte sex denarios, nunc vult quod præstetur solidus, & sic addere: uel quòd præstentur quatuor denarij, & sic diminuere: non potest sine licentia, & consensu principis. ¶ Non soluitis. § Publicanus, qui conduxerat à fisco portum Lusolini, locauit eum alii pro certo reditu, siue pensione soluenda pro certo tempore. ille conductor non soluit publicano pensionem tempore statuto. Dicitur quòd publicanus potest cum expellere de conductis, uel si hoc non vult facere, potest exigere usuras temporis præteriti. Franci.

f ¶ Curatori: § reipublicæ uel fisci, uel Cæsaris. Accur.
g ¶ Curiæ. § decurionum uel curialium. & facit C. noua uectigalia, per totum. Accur.
h ¶ Constituere. § scilicet de nouo: ut cùm esset aliquis pons uel portus principis. pro quo non soluebatur uectigal: si nūc aliquis de supra dictis uelit constituere certum uectigal, non poterit sine uoluntate principis. Accursius.
i ¶ Prædecentia. § scilicet uectigalia. Accur.
k ¶ Reformare. § ut cùm prius accipiebat octauam de ipsis mercibus, nunc vult in pecunia: uel econtra. & sic reformare, id est in aliam formam ponere. Accursius.
l ¶ Addere. § ut cùm soluebantur de equo sex denarij: nunc vult q̄ solidus. & quod subiicit, uel diminuere, dic econtra.
m ¶ Non soluitis. § scilicet publicano secundum primum casum, uel secundum secundum, dic scilicet fisco. Accur.
n ¶ Pensionibus. § ab illis quibus locant publicanus, uel ab illis, qui conduxerunt à fisco.
o ¶ Repellere. § statim ex quo cessatū est in solutione, at in ecclesia expectatur biennium: ut in authen. de alie. & emphiteu. §. fi uerò quis uel forte hic idem quòd in ecclesia: ut argumen. C. de sacrosanct. eccle. l. fina. & hoc siue sit conductor simplex, siue ius habeat in re, puta emphyteuta. secus autem in eo, qui à priuato habet, quia tunc per triennium si habet ius in re: puta quia sit emphyteuta. aliàs biennium expectatur: ut C. de iure emphyteuti. l. ij. in fine. & suprà, locati. quæro. §. inter. ADDITIO. Dic clarius secundum Bartolum hic quòd aut loquimur in simplici conductore aut in eo qui habet ius in re. Primò casu simplex conductor, qui non habet ius in re, pòt statim expelli, arg. l. ædem. C. locati. Fallit si est conuentum, ut non expellatur: quia tunc expectatur biennium: ut dicto §. inter. Secundo casu quando loqueris de eo, qui habet ius in re: tunc in emphyteuta priuati triennium: in emphyteuta ecclesiæ biennium expectatur: ut l.

† aliàs non dum.

† Moræ.

re x non prohibetur. ¶ Res exercitui b paratas præstationi uectigalium subijci non placuit.

¶ *Dyn. notat, q̄ si communitas uel aliquis dominus uendit gabellam salis uel uini: postea emit sal uel uinum, de qua emptione deberet solui gabella, si fieret per priuatum, quòd ipsa communitas uel dominus non teneatur soluere illis gabellarijs. Pau.*

¶ Fiscus c ab omnium uectigalium præstationibus immunis est.

¶ Mercatores autem qui de fundis fiscalibus mercari consueuerunt, d nullā immunitatē e soluendi publici uectigalis usurpare possunt.

¶ *Dicit Bar. quòd qui fraudat gabellam, non tenetur Deo, nec mundo: quia exactio gabellarum quæ sit ab istis communitatib. est a iure reprobata, si non interuenit consensus principis. Paulus.*

¶ Hermogen. li. v. epito. LEX X.

VEctigalia sine imperatorum præcepto, neque præsidi, neque curatori, f neque curiæ g constituere, h neque præcedentia i reformare, k & his uel addere l uel diminuere licet.

¶ *Si emptores gabellarū deficiūt soluere in aliquo termino, statim pōt sibi auferri gabella: si ita placet communitati. Pau. de Cast.*

¶ Nō † solutis m uectigaliū pensionib. n repellere o cōductores, necdum etiā tempore conductionis completo, uel ab his usuras ex mora † exigere permittitur. p

¶ Pau. lib. v. sententia. LEX XI.

† aliàs hostibus quoq; uenundari ut ferrum & frumentum.

† aliàs deest, reipublicæ.

† aliàs deest, uel conductore.

† Proreta custos dicitur & gubernator à nauis prima. primore parte. Bu. ff. nautæ cau. &c. l. j.

† Doc. hic communiter & Ale. in l. fi merces. §. uis maior. ff. locā. reputāt. text. istum fin. ad hoc q̄ conducēs rē tenetur reconducere pp magnū lucrū per eum habitū quando alius nō reperit, qui uelit eū cōducere, nisi pro minori pretio Bolog. *P. F. uinde cata.

CVm ferro subigēdo necessariā hostib. † venundari, ut ferrū quoq; & frumentum, & salem, nō sine periculo capitis licet.

¶ *Contractus facti per officiales publicos, sunt seruandi per sequentes officiales: nec possunt per eos retractari, sine authoritate superioris. P.*

¶ Agri publici, qui in perpetuū r locantur, à curatore s reipublicæ † sine authoritate principali reuocari non possunt. t

¶ *Pro illicitis mercibus bona transferentis, non alterius, publicantur. Barto.*

¶ Dominus nauis si illicitè aliq̄d in nauem uel ipse, uel uectores u uel conductores imposuerint, nauis quoq; fisco uendicatur. quòd si absente dño id à magistro, x uel gubernatore, y uel cōductore † aut ꝓpreta † nautave aliquo factum sit, ipsi quidē capite puniunt, cōmissis z mercib, nauis autem dño restituitur. a ¶ Illicitarum merciū persecutio hæredē b quoq; afficit.

¶ *Quando uenditur res mea, quæ fuit uel etiam durat mea, & uenditur me inuito ad mittor ad emendum. Barto.*

¶ Eam rem, quę cōmisso c uendicanda * est, dominus d emere non prohibet, uel per se, uel per alios, quibus hoc mandauerit.

¶ *Tribus cōcurrentib. cōpellitur quis eme re reditus fiscales, si per tempus præteritum emerat, & maximos fructus receperit, & pro futuro non reperitur emptor. Bart.*

¶ Qui maximos fructus † ex redēptione uectigalium consequunt, tenentur iterum conducere si non inueniantur alij, qui uelint tantum dare, quantum est prius datum. Franiscus Accursius.

q ¶ Subigendo. § aliàs subigendam, & aliàs subiiciendam. & sunt cotes, lapides ad acuendum ferrum necessarij: & quandoque subiicitur ferro: quandoque ferrum coti subiicitur. has non debet quis uendere hostibus, sicut nec frumentum, uel similia: ut C. quæ res expor. l. j. & l. ij. & C. quæ res uen. non possunt. l. pen. & l. fi. Accur.
r ¶ In perpetuum. § i. quandiu. soluatur uectigal, &c. & hi dicuntur uectigales: ut ff. ager uectiga. l. j. Accur.
s ¶ A curatore. § aliàs ab authore. aliàs ab actore. aliàs à curatore. & semper ponitur pro procuratore Cæsaris. Accursius.
t ¶ Non possunt. § fine causa, sed cum causa: ut propter aliquod tumultuosum possunt: ut ff. de offic. proc. Cæsa. l. fi. & facit l. j. §. j. Azo. Accur.
v ¶ Vel uectores. § id est qui uehūtur. & dic domino sciente. Accur.
x ¶ A magistro. § i. ab eo, cui totius nauis anchora est mandata: ut ff. de exerci. l. j. §. j. Accur.
y ¶ Gubernatore. § qui partem nauis gubernat: proreta, qui sedet in prora, id est in prima parte nauis. nauta qui nauem gubernat: ut ff. naut. caupo. l. j. §. nauta.
z ¶ Commissis. § in fiscum, quæ ad eum pertinebant: ut C. de nauti. fœ. l. iij. & ff. loca. l. ex conducto. §. pen. Accursius.
a ¶ Restituitur. § quia non potest dici ignorans deliquisse: ut infrà, de act. & obl. l. ex maleficijs. §. fi quis. & est simile huic §. in authen. de ecclesia. titu. §. fi quis in sua. Sed argū. contra C. de fal. mo. l. j. §. domus. Sed ibi speciale: ut sola negligentia puniatur.
b ¶ Hæredem. § sic ff. eodem, commissa. & ponit hic casum, ut ibi not. Sed contra ff. eo. l. fi. §. penul. Sol. ut ibi Accur.
c ¶ Commisso. § i. propter commissum.
d ¶ Dominus. § quondam, nam quod commissum est, statim desinit esse eius qui crimen contraxit: ut infrà eo. l. commissa. & sic bene pōt postea emere per se, uel per alium: ut ff. mandat. l. fi tibi mandauero. §. is cuius, & sic non ob... §. de cōtarhen. emptio. suæ rei, & ff. mādat. l. fi mandauero.

Adde an gabellarius non restituens p seruos suos ui uel furtim ablata, si conueniat, sit puniendus? & dic q̄ non q̄ patet p istū text. ponderādo istud uerbū, dabo: q̄a quoties lex imponit pœnam p uerbum futuri temporis: nisi addat aliq̄d istorū uerborum: mox, omnino, ipso facto, & similium, tūc. l. nō incurrit pœna ipso iure: ut not. Matthæ. Mathes. in gu. suo 112. inci. not. q̄ ubicunq;, & fin. cxv. incip. not. q̄ ubi lex. Lu. Rom. sing. j. & 2. & Fr. de Cre. fin. 7. inci. not. q̄ uerbū: d quo per Feli. in c. Rodulphus. colum. 16. & seq. de rescri. de quo per Panor. c. in quibusdā nu. 7. & ibi notaui in apostl. in uersi. uerbū futuri tpis, ex de pœ. Phi. Fran. in c. j. nu. v. ubi etiā ad didi ad eū in uer. uerbū ipso iure. de ui. & ho. cler. lib. 6. ppe princip.

† aliàs deest, si.
† aliàs damnū iniuria
‡ Aliàs loco, si, ponitur. &.
† Arenarias.
† aliàs certi fodenas.

a ¶ Tanti. § sicuti prius.
b ¶ Non possunt. § scilicet uectigalia. Accur.
c ¶ Ipsi. § scilicet ut emant rem commissam in fiscum.
d ¶ Compelluntur. § contra ff. de iur. fis. l. iij. §. cùm quinquennium. Sol. illa hanc corrigit. uel hic de rigore: illa de æquitate: quod in idē recidit. uel licet fit inhumanū, ut ibi: sustinetur tamen, ut hic. uel hoc speciale ꝓpter fructus maximos, quos perceperat: aliàs secus: ut in contra. sup. e. locatio. §. j. & C. loca. inuitos. & facit pro hoc ff. loca. si uno. in princip. Item uidetur semper innitus detineri: ut C. loc. si cùm Hermes. sed ibi spontè remansit in conductione.

QVantæ. § CASVS. Propter malitias, & fraudes publicanorum est inductum hoc edictum, in quo est edictum, quòd tenetur publicanus in duplum pro damno data familia, si non exhibeantur. & continentur appellationes familiæ serui, & liberi, qui stant cum publicano. tādem exponit qui sint publicani. & certè sine conducant aliqui publica uectigalia, siue salinas, uel metalla à fisco uel a ciuitate publicani appellantur, & habet locum hoc edictum postea dicit: bene dixi publicanum teneri nomine seruorum. hoc est uerum, etiam si eos uendiderit. uel manumiserit. secus si decesserint serui. Vltimò dicit, quòd hæc actio est perpetua, & hæredi datur. hoc dicit hæc lex cum sequenti. Frā.

e ¶ Factiones. § i. cōspirationes in manum. Accur.
f ¶ Proposuit. § sic sup. eod. l. j. §. dixerit. & sequentia uerba ponuntur materialiter, cum quibus facit suprà. eo. l. j. §. pen. & fi. Accur.
g ¶ Non exhibebuntur. § ff. serui, qui fecerunt damnum. Acc.
h ¶ Dedittone. § speciale: ut suprà. eo. nec licebit. Acc.
i ¶ Fortasis. § temperamentum philosophicum est sic ff. de arbit. fi duo. nam idem in utroque est: ut arg. ff. de noxa: non solum. Accur.
k ¶ Operis. § scilicet ministerio.
l ¶ Publicani. § facit ff. eo. ti. l. j. §. hic titulos.
m ¶ Ed & ii. Arenas. § loca in quib. foditur arena. & sic expone sequentia. Accursius.
n ¶ Locum habet. § utile, non directum: ut ff. de uerb. sig. l. eum qui uectigal. & dixi ff. c. l. j. §. j. & est sic sup. ex qui. cau. ma. l. legatis. & l. fed & si per prætorem. §. fi. & C. de sacrosan. eccle. l. fi.
o ¶ Vendidit. § publicanus.
p ¶ Factiosam. § id est malam. Accur.
q ¶ Liberari. § sup. de noxa. electio. §. fi is. Sed contra sup. eo. l. j. §. fi. Solu. ut ibi. Accursius
r ¶ Hanc actionem. § in factum ex hoc edicto, quæ datur contra publicanum.
s ¶ Perpetuam. § ratione simpli: sed pro pœna est annalis: ut suprà eo. l. j. in princip.
t ¶ Successoribus. § uniuersalibus, sed in hæredem inquantum locupletior est: ut sup. eo. si publicanus. in prin.
u Omissa. § Pone casum per ff. eo. eotem. in prin. & §. domi-

si posteà tanti a locari non pōt b ipsi c ea prioribus pensionibus suscipere compelluntur. d

¶ *Mali officiarij & praui homines sunt edicto principum uel magistratuum coercendi. Et contra non exhibentem familiam quę in hoc edictum cōmisit, datur iudicium sine noxæ deditione. deinde ponit qui sunt familiares, & qui publicani. Pau.*

¶ Vlpianus lib. xxxviij. ad edict. L. XII.

QVantæ audaciæ, quantæq; temeritatis sint publicanorum factiones, e nemo est qui nesciat. idcirco prætor ad compescēdam eorum audaciam hoc edictū ꝓposuit. f Quòd si † familia publicanorum furtum fecisse dicetur, item si damnum per † iniuriam fecerit, & ij, ad quos ea res ꝓtineat, non exhibebuntur, g in dominū sine noxæ deditione h iudiciū dabo. ¶ Familię autē appellatione, hic seruilem familiam contineri sciendū est. Sed & si bona fide publicano alienus seruus seruit, æque continebit fortasis, † si † mala fide. plerūq; enim uagi serui, & fugitiui in huiusmodi operis k ēt à scientib. habentur. Ergo & si homo liber seruiat, hoc edictum locum habet. ¶ Publicani l autem dicuntur, qui publica uectigalia habent conducta.

¶ Caius li. i 3. ad edic. prouin. L. XIII.

SEd & ij, qui salinas, & † arenas, m & cretæ † fodinas, & metalla conducta habent, publicanorum loco sunt. ¶ Præterea & si quis uectigal conductum à republ. cuiusdam municipij habet, hoc edictum locum habet. n

¶ *Dominus serui delinquentis non liberatur ab hoc edicto: licet seruum alienauerit.*

secus si mortuus sit, si appareat dominum non fuisse in dolo. hoc dicit.

¶ Siue autem uendidit o seruum proprium, uel manumisit, uel etiā fugit seruus, tenebitur serui nomine, qui tam factiosam p familiam habuit. Quid tamen, si seruus decesserit? uidendum est, an publicanus teneatur, quasi facti sui nomine. Sed puto, quia facultatem non habet exhibendi, nec dolus eius intercesit, debere eum liberari. q ¶ Hanc actionem r perpetuam s dabimus & hæredi, cæterisque successoribus. t

¶ *Res quæ incidit in commissum, uendicat ab hærede, prout à quolibet possessore. Bar.*

¶ Vlpianus li. v. disputa. LEX XIIII.

COmmissa u uectigaliū nomine etiā ad hæredē x transmittuntur. y Nam quod cōmissum est statim z definit eius esse, qui crimē cōmisit: † dominiumq; rei uectigalis a acquirit. b ea ꝓpter cōmissi persecutio, c sicut aduersus quelibet possessorem, sic & aduersus hæredem competit. d

¶ *Inscribitur tēpus quo quis possederit, nō tēps quo quis repulsus per uim recessit Bar.*

¶ Alphenus † li. vij. digest. † LEX XV.

CAesar cū insulæ Cretæ e cotorias f locaret, legē g ita dixerat, Ne quis præter redēptorē h post Idus Martias i cotē ex insula Creta fodito, neve eximito, neve auellito. Cuiusdam nauis onusta cotibus ante Idus Martias ex portu k Cretæ ꝓfecta, uento relata in portū erat. deinde iterū post Idus Martias profecta erat, consulebatur, † num contra legem post Idus Martias ex insula Creta cotes exisse uiderentur? m Respōdi tametsi

† Alphenus uarus.

a ¶ Vectigalis. § i. mercis illicitæ uectæ, uel prædij, ex quo soluitur census. Vel id est ipsius octauæ quæ est uectigal, secundum quod diuersis modis, posui casum. Accur.
b ¶ Acquiritur. § fisco, & ordini ciuitatis: ut dixi supra eodem. fi publicanus. §. j.
c ¶ Persecutio. § quā habet fiscus.
d ¶ Competit. § ut & suprà eod. l. cotem. §. illicitārū. & sic competit, ut in hæredem tāquā in quemlibet possessorem si res extat. alias si non extat: qui uendidit, tenetur ut hæres: ut suprà eodem. l. fi publicanus. sic suprà ad exhib. de eo. §. fin. & sic non obstat suprà eodem fi publicanus. in prin. & l. fraudati.

CAesar. CASVS. Imperator Cæsar locauit certo pretio Titio ius cauandi cotes de tali insula: & tale pactum apposuit quod nullus extrahat cotes de ista insula à medio mensis Martij ultra, nisi iste conductor. accidit quòd Cornelius ante prædictum tempus extraxerat de illa insula nauim plenam de cotibus. tandem nauis à uento percussa reuersa est in illam insulam, & post medium mensem Martij extraxit eam nauem ita onustam de illa insula. nunc quæritur an uideatur hoc fieri contra pactum? Dicitur quòd non. & reddit rationē. Franci.

e ¶ Cretæ. § est nomen insulæ. Accur.
f ¶ Cotorias. § i. loca, unde cotes extrahuntur.
g ¶ Legem. § id est pactum.
h ¶ Redemptorem. § i. conductorem
i ¶ Post idus Martias. § i. post. xv. diem mensis Martij. Io. & dicitur idus, id est diuisio: quia ibi diuiditur mensis per medium: & sequentes dies mensis denominantur à calendis sequentibus.
k ¶ Ex portu. § i. ex illo loco, unde cotes colligebantur.
l ¶ Consulebatur. § i. interrogabatur.
m ¶ Viderentur. § & sic qui de portu exit post idus, de insula exire uidetur. & sic contra legem id est pactum.

† aliàs. 8.

† alii legūt contraxit.

† Aliàs Vlpian. aſs Alphenus uarus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

portus quoq; qui in insula essent, omnes eius insulæ esse uiderẽtur: tamen eum, [a] qui ante Idus Martias profectus ex portu esset, & relatus [b] tempestate in insulã [c] deductus esset, si inde exisset, [d] non uideri contra legem fecisse, propterea †q; iam ī initio [e] euectæ [f] cotes uiderentur, cùm ex portu nauis profecta esset. [g]

¶ *Propter rationes reddendas debet seruus reuendi domino. Barto.*

¶ Martia. lib. Singu. de delatore. LXVI

INterdum nec uendendus [h] est is † seruus, † qui in commissum ceciderit, [i] sed pro eo æstimatio à dño dãda est. [k] Diui enim † Verus & Antoninus rescripserunt: [l] cùm is seruus, qui actum domini gessisse †diceretur, in commissum cecidisset, uenire non debuisse: sed pro eo uiri boni arbitratu æstimationem oportuisse dari. [m]

¶ *Propter pœnã inferendã seruus dẽt reddi domino, iusta æstimatione recepta, Bart.*

¶ Idem autem eadẽ epistola rescripserunt, si quis improfessus [n] seruus fuerit, & probabit [o] in cõmissum cecidisse: & aut uxorẽ domini corrupisse dicatur, [p] aut aliud grauius quid admisisse, ut cognoscat procurator: [q] & si in his caussis [r] esse compertus, [s] sit, æstimetur, [t] & ad pœnam domino tradatur. [u]

¶ *Ad publicationem serui non sequitur publicatio peculij. Barto.*

¶ Iidem diui † Verus & Antoninus rescripserunt mancipijs commissis, res peculiares non † esse tenetur liber factus: quod non est aliàs: ut C. de petitio. hæred. l. fin. in fi. Itẽ quod dicit arbitrio boni uiri: dic. l. iudicis. nec ī de uerbo. obliga. continuus. §. cùm ita stipulatus. Item no. hic, q; aliud pro alio soluit. sic §. de lega. j. si domus. §. qui confitetur. & ī. proxi. §. regula. iter. contrà: ut sup. sit certum peta. l. ij. §. j. Accursius.

in eadem causa, nisi hoc, quod proprio nomine in causam commissi inciderit. †

¶ *Pronouitijs mancipijs debet solui uectigal: non pro ueteranis. b. d. Barto.*

¶ Quoties quis mãcipia inuecta professus non fuerit, [x] siue uenalia, siue usualia, [y] in † pœna cõmissi est: si tñ nouitia mancipia fuerint, non etiam ueterana. Sunt autem ueterana, [z] quæ anno [a] nondum seruierunt.

¶ *Serui fugitiui non incidunt in commissum. Barto.*

¶ Serui, [b] qui in fuga sunt, in cõmissum non cadunt, cùm sine uolũtate domini fines [c] egresi sunt. & hoc ita principalibus constitutionibus cauetur, sicut Diuus quo que Pius sepisimè rescripsit: ne (inquit) in potestate seruorum sit, inuitis uel ignorantibus dominis in †fugam se tradendo, potestati dominorum se subtrahere.

¶ *Nota hic casum in quo nõ licet forẽsib. ignorare statutũ cõsuetudinis loci de gabellis soluendis, & eas regulariter. Pau. de Ca.*

¶ Licet quis se ignorasse dicat, [d] nihilominus eum in pœnam uectigalis incidere, diuus Hadrianus constituit.

¶ *Licet aliquis forẽsis uel alius intret portã cũ salma uidentib. gabellarijs, & nihil sibi dicentib. possunt ire post eũ, & capere salmam, & auferre pœnam, nec illi potest dicere. Quare à me non petebas gabellam, quia libenter soluissem. Pau. de Cast.*

¶ Diui quoq; Marcus & Cõmodus rescripserunt, non imputari publicano, quòd non instruxit aliis rebus ad usum deputatis sui uel agrorum, pro quibus non præstatur uectigal: ut C. eœ l. uniuersi. & sup. eo. l. fi publicanus. §. j.

z ¶ Veterana. § pro quibus ne nimis grauentur subiecti sæpius præstãdo uectigal, p eisdẽ sæpius emptis, fortè noluit præstari uectigal.

a ¶ Anno. § imò aliter dicitur ueteranus, qui in uili ministerio fit: ut supra, de ædili. edicto, præcipiunt. & l. fi. §. fi. quæ est contra. sed ibi dicueterator: quod est aliud, quàm ueteranus. Item nõ uidetur esse faciẽda differentia inter seruos ut instit. de iur. per. §. fin. sed hæc differentia fit super accidẽs: sicut si diceret, alius albus, alius niger. sed super substantia non fit: quia nullus est plus seruus, quàm alius, ex quo seruus est. Item contra ī. eod. §. duuus. Sol. ut ibi. Accur.

b ¶ Serui. § pone exẽplum ut C. fi ser. expor uen. l. j. & ii. & sup. de ser. expor. fi Titius. & cum hac ratione concor. sup. ad leg. Aquil. l. fi seruus seruũ. §. j. & §. mã. cũ seruus & ī. de acq. pos. l. Põponius. Accur.

c ¶ Fines. § intra quos tantùm stare debebant.

d ¶ Dicat. § fraudulenter: & sic sunt plana omnia, uel dicit, ius ignorauit, quo dicitur uectigalia fisco soluenda, sed uidetur non nocere in damno: ut supra, de iur. & fac. ignoran. l. error. in fin. Sol. hic, fuit supina. sic supra. de institoria. l. sed & si pupillus. § proscribere. & de iur. & fact. ignoran. regula. §. sed facti. Vel dic hoc speciale propter rigorem iuris obseruandum. Vel uerius hic est ius naturale uel quasi, in quo non permittitur errare: ut C. de in ius uocando. uenia. & pro hoc facit institu. ut bono. rapto. §. ii. & C. de præscriptio. xxx. anno. sicut in fi. Arg. contrà infrà, de decret. ab ordi. fact. l. fin. sed potest loqui de ignorantibus. sed & hic propter ignorantiam mutius punitur: ut infra. eod. §. diui quoque fratres. & infrà, ad leg. Iul. de adul. l. fi adulterium. §. idem imperatores, Accursius.

Errare in iure naturali non licet.

Transgre-

transgrediẽtem: [a] sed illud custodiendũ, [b] ne decipiat, p fiteri uolentẽ. [c]

¶ Species pertinẽtes ad uectigal, [d] cinamomũ, † piper longum, piper albũ, foliũ, [e] gario phyllũ, costum, cassamum, nardostachys, casia, thymiama, xylocassia, smyrna, amomũ, zinziber, malabathrum, aroma † Indicũ, chalbane, † laser, agalochũ, fargogalla, gũmi Arabicũ, cardamomum, xylocinamomũ, carpesium, opus byssinum, pelles Parthicæ, pelles Babylonicæ, ebur, hebenum Indicũ, lapis uniuersus, margarita, sardonyx, ceraunũ, hyacinthus, smaragdus, adamas, sapphirus callimus, beryllus, cylindrus, o pa Indica, [f] uela Sarmatica, metaxa, uestis serica uel subserica, uela tincta, carbasea, nema sericũ, spadones, Indici leones, leænæ, leopardi, pantheræ, purpura, item à pecorum † lana, succus, † cupilli Indici.

¶ *Si aliquis uectluralis transiuit cũ salmis per unũ territorii, & audito q; in illo itinere erant latrones, intrauit aliud territoriũ ubi erat soluenda gabella, & non soluit: nõ tamen debet salma confiscari. b. d. Pau.*

¶ Si propter necessitatẽ aduersę tẽpestatis, expositũ [g] onus fuerit, non debere hoc cõmisso uendicari † diui fratres rescripserunt.

¶ *Licet de rebus quæ portantur, nõ debeat solui gabella, debet tamen annuntiari gabellarijs, & recipi apodissa aliàs confiscantur, sicut si solui debuisset. Pau.*

¶ Diuus quoq; Pius rescripsit, cùm quidã intra legitimã ætatẽ [h] esse dicebatur, & usus † cã mancipia duxisset, & in sola p fessione errasset, [i] ei ignoscendum esse. [k]

¶ *Declarat hic qualiter puniatur publicanus qui decipit transeuntem. Pau.*

¶ Diui quoq; [m] fratres rescripserunt, cùm quidam non per fraudem, sed per errorem in causam commisi incidisset, ut duplo uectigali contenti publicani seruos restituant. † [n]

¶ *Ex delicto serui non positi ad exigendũ uectigal publicanus non tenetur pœna huius edicti. Pau. de Castr.*

¶ Sed & Marcus Antoninus rescripsit, si colonus, uel seruus [o] domini prædij [p] furtum † illic fecerit, ignorante domino, nulla pœna dominum [q] teneri. [r]

¶ *Remissio publicani excusat quem à pœna. Bart.*

¶ Si quis professus apud publicanum fuerit, non tñ uectigal soluerit, hoc cõcedente [s] publicano, ut solẽt facere: diui † Verus & Antoninus rescripserunt, res in cõmissum non cadere. Cùm enim (inquiunt) professiones recitantur, † cõmissum [u] cessat, cùm poterit satisfieri fisco ex bonis publicanorum, uel fideiussorũ. ¶ Pœnæ ab hæredib. [x] peti non possunt, si nõ est quæstio mota uiuo eo, qui deliquit. & hoc, sicut in cæteris pœnis, [y] ita & ī uectigalib. [z] est. ¶ Si quid aũt indebitũ per errorem soluẽtis publicanus accepit, retro eũ restituere [a] oportebit, ut diui † Verus & Antoninus rescripserũt.

De donationibus.

TITVLVS V.

¶ Donatio propria est quæ fit ex liberalitate, & irreuocabiliter: sed quæ fit sub conditione, uel purè, soluenda sub conditione, donatio impropria appellatur. b. d. Bart.

¶ Vlpianus lib. xij. digestorum. LEX I.

DOnationes [b] cõplures sunt. Dat aliquis ea mente, ut statim

DE DONATIONIBVS.

¶ De uectigalibus non solutis concedente publicano (ut assolet donando) explicatũ est: & ea occasione generaliter de donationibus subijcit. Vel dictum est de relictis: scilicet suprà de leg. j. & sequentibus, inter quæ est donatio causa mortis, quæ comparatur legatis: & ideo de ea, & alia quæ fit inter uiuos, uideamus. Azo.

DOnationes. § CASVS. Pluribus modis fieri possunt donationes. & ponit exempla per totam legem. nam cùm dono tibi rem hoc animo ut statim fiat tua, nec unquã ad me reuertatur, hæc est uera donatio. si autem dono, ut tũc fiat tua, cùm aliquid erit factum, nõ est proprie donatio, sed sub condit. donatio est. si autem dono causa mortis, non proprie est donatio, uel si dono ut si Titius non erit consul intra quinquennium, res reuertatur ad me: non est proriè donatio. Vltimò dicit. si donat sponsus sponsæ: si quidem purè, uera est donatio. nec reuocatur etiam si non sequatur matrimonium, si uerò hac mente donat, ut si matrimonium non sequatur, repetatur: reuocatur donatio condi, non secutanec est ōriũ priori: qa ibi pura, & eo anio: hic nõ eo anio Frã. Accurc ¶ Donationes. § in genere dicit, sicut enim donantium uoluntates diuersæ sunt, ita donationes inter se differunt.

a ¶ Eum. § repetit breuiter quæstionem.
b Relatus. § id est reportatus.
c, ¶ Insulam. § id est portum.
d ¶ Si inde exisset. § Idus Martii. Accursius.
e ¶ Initio. § i. ante Idus Martii. M. ff. ī. de excu. tuto. l. tutor petitus Et arg. §. de alie. iud. l. ex hoc. § fi. & l. j. Item not. q; casus nautam excusat. sic j. l. proxi. §. si propter.
f ¶ Euectæ. § id est deportatæ.
g ¶ Profecta esset. § Ante Idus Martii. Accursius.

INterdum. § CASVS. Si dominus habẽs seruum, quẽ duxit secum, pro eo non soluit pedagiũ, confiscatur hic seruus. si tamẽ dominus vult dare æstimationẽ eius fisco & recupare seruũ, auditur in casibus ut si ille seruus fuerat castaldio dñi: uel iacuerat cũ uxore domini, & dñs vult eum habere ut imponat ei pœnam. Secũdo dicit. qñ seruus confiscatur, ut quia nõ erat solutũ pedagium pro eo, nõ per hoc peculiũ eius confiscabitur. ¶ Quoties. § Mercator Bonoñ. iuerat Venetias pro seruis emẽdis, & emit: & eos ducit Bonoñ. cum est in portu Lusolini, debet profiteri publicano quot seruos secũ ducit, & soluere p his pedagium. & hæc sunt uera, si isti serui sint nouitii: secus si ueterani. ¶ Seruũ § Serui fugitiui trãseũtes fines, quos non debebant trãsire: non per hoc confiscãtur. & reddit rationem. Secundò dicit si quis ignorans se debere soluere debita, uel pedagia non soluit, nihilominus confiscatur res. Tertiò dicit. cùm uideret publicanus trãseuntem debere soluere pedagium, nihil ei dixit cur non soluebat. dicitur quòd nihilominus res confiscãtur. ¶ Species. § Nunc numerat quasdam res, ex quibus præstatur pedagiũ. ¶ Si propter. § Si cùm nauis esset onusta mercibus, timore tempestatis uenientis depositurunt res de naui in loco prohibito: non puniuntur. Idem est, si ipsa tempestas duxit nauim in loco prohibito. ¶ Diuus. § Si minor xxv. annis ducens seruos causa usus sui omisit professionem tributi soluendi pro ipsis seruis: ei parcitur propter ætatem. ¶ Diui. § Pone casum, ut in glo. quæ incipit, Duobus modis, &c. ¶ Sed & magnus. § Si conductor fundi, ex quo præstabatur uectigal, uel seruus domini fundi in ipso fundo per furtum uel uim rem aliquam alicui acceperit ignorante domino, dominus non tenetur. ¶ Si quis. § Debens soluere uectigal, professus est debere: remisit tamen ei publicanus, bene potuit.

¶ Pœnæ. § Si publicanus deliquerit faciendo iniuriã uel rapinam, & sic tenebatur in duplum: non transit hæc pœna ad hæredes, nisi esset lis contestata cum defuncto. si autem aliquis iam soluerat publicano pedagium, & iterum eidem soluit per errorem: repetet per condictionem indebiti. Franc.

h ¶ Vendendus. § à fisco. Accursius.
i ¶ Ceciderit. § id est quia sunt in loco publico prohibito mancipia moratanat C. de ser. exportan. l. j. ut quia dominus emens ea super octauam nõ exposuit professionem, uel non soluit octauam: ut infrà. e. l. §. quoties. & §. seruũ. & C. de uecti. & com. l. omnibus.
k ¶ Danda est. § à fisco.
l ¶ Rescripserunt. § per sequentia uerba, cum his, &c.
m ¶ Dari. § scilicet fisco. ratione ergo actus aliquid specialiter dicitur quod aliàs non diceretur, ut & §. de offic. præsi. l. fin. Item ex hoc

n ¶ Improfessus. § id est dominus non fecit professionem censitalem: i. quantum deberet pro seruo nomine uectigalis & ita commissus erat in fiscum: ut C. eo. l. omnibus. & C. de dona. Censualis. Accur.
o ¶ Dicatur. § f. seruus iste.
p ¶ Procurator. § fisci. Accur.
q ¶ Caussis. § supra dictis. Accur.
r ¶ Compertus. § id est adinuentus.
s ¶ Aestimetur. § ut æstimatio detur fisco: ut & §. proxi. respon.
t ¶ Tradatur. § nam ex hac causa morti eũ dare poterit dominus: ut infr. de uerb. oblig. qui seruum. & de leg. j. quid ergo. §. fi hæres. & de pig. act. elegãter. §. fi. Item poterit eum torquere ut ueritatem eruat, cùm per familiã res melius aperiantur, quæ domi gerentur: ut C. de d uor. & re. l. con sensũ. § seruus. & de administ. tuto. lex quæ. & de iur. deliber. l. fi. §. licentiam.
v ¶ Non esse. § sic §. de cõtrahen. emp. quoties. & de euic. l. iij.
x ¶ Non fuerit. § i. non fuerit confessus quantum pro seruis nomine uectigalis debeat ob hoc enim committitur in fiscum: ut C. eo dem. l. iii.
y ¶ Vsualia. § quibus uteretur ad prædia colenda. secus si ad ipsius corpus tuẽdum, & seruiendum: ut & ī. de uerb. signi. l. in lege. Et nota. q; secus e; in

Aliud pro alio quoque soluitur.

† Aliàs incidit. Vide Bu. §. de prob. l. cũ de æta te. quid sit p fiteri qđ p fessæ uel improfessæ merces. † aliàs deest, in.

aliàs addit. dicto, pura.

† Locum hũc totum hacten⁹ mẽ dosissimũ. Io. Ruelli⁹ uir doctissimus ita restitui posse collatis exẽplaribus iuris que cõsulti perpẽso in specieb. enarrãdis ordine, nos humanissimè docuit. tu si qd habes melius affer: aut ui de fi libet, Beroaldũ in cõmẽtariis ad Trã quillũ. in uita Cæsaris Alcia. li. p ter. j. in dictione, species ad uectigal pertinentes: Piũ Antonium Bartolinũ in annotat. ad ll. ca. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 27. & Nebrissẽ. in lexico iuris ciuilis indictione Byssinus.

Oesypũ uoluit exprimere, đ quo Dioscori. c. 284. & Hermo. interpretatione. Hermolaus in corollar. c. 283.

† Adde l. pe. §. fin. & ibi Bart. ī. loca. Bal. in l. & ita. §. j. ī. naut. caupo. stab. & Alexã. in l. fi cùm dotẽ. sol. matri.

† aliàs amoniacum.

† aliàs sarcocolla.

† aliàs, uel.

† aliàs deest, a pecorum & post lanã legit fucus non fucus.

Aliàs dominis fugæ fœtadẽdo.

† Aliàs restituerent.

† Illicitè in prædio.

† Seuerus.

† aliàs Iulianus.

† Seuerus.

t ¶ Recitant. § & postea remittunt à publicano.
v ¶ Commissum. § i. pœna amissionis, aliud tamen exercere nõ prohibetur pro futuro tempore: ut supra. e. licitatio. §. eorũ. sed pro præterito tempore ipse publi. & eius fideiussores tenentur: ut subiicit. & ad hoc C. de fundo pa. l. ij, li. xj. sed & fortè ille, cui est remissum. tenetur. in subsidiũ: ut ar. supra. de eo per quem fac. erit. l. fi.
x ¶ Ab hæredibus. § delinquentis publicani, qui tenebatur in duplum: ut supra. e. licitatio. §. quod illicitè. & sic etiam loquitur. sup. e. fi publicanus. ī prin. & l. fraudati prout est ibi non. secus in re commissa in fiscum ob non solutum uectigal: ut §. eo. l. commissa. & l. cotem. §. illicitarum.
y ¶ Pœnis. § nam sic regulariter est in omnibus, ut nõ teneant hæredes nisi lite contestata: uel inquantum ad eos peruenit: ut C. ex deli. de l. j. & C. de fur. l. furti. & inf. de actio. & obliga. l. omnes pœnales. & l. constitutionibus. Acc.
z ¶ In uectigalib. § id est in illicita exactione uectigalium ob quã tenetur publicanus in duplum: ut dixi.
a ¶ Per errorem. § facti uel iuris: secus si sciens: ut supra, de condi. indebiti. l. j. & l. qđ quis. & facit supra ea. l. §. diui quoque fratres. Sed argum. contrà. supra. eod. §. licet. Sed ibi fuit in non soluendo, hic in soluendo. Accur.
b ¶ Restituere. § per cõdictionem indebiti. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Reuerti.§ C.de iure.donatio.l.fin. contra. sed illud fit ex potestate legis non contrahentium.Item contra §.fi cer.peta.fi tibi.in fin. sed ibi de æquitate. ADDITIO. Dic melius secundùm Bart. & ibi fuit datio ob causam,quæ est improppia donatio:ut l. Aquilius.infrà, eodem,hæc propria.

b ¶ Liberalitatem.§ id est animi uoluntate ab auaritia & alijs uitijs liberam. ut j. eod. donari. & laus inest donantiut j.de ver.signi. munus propriè. §.j. & hæc ꝓpriè dicitur donatio: vt subijcit, & simplex:vt C. de dona. ante nupti.l.fin. & sup. famil. ercis. si filia.§. si pater.Item absoluta:vt infra titu. 1. senatus.§. j.& inter vitros : vt institut.eo.§.aliæ. & omnia hæc verba ponunt quadoque notarij in contractu talis donationis, quandoque tamen non habet liberam concessionem,dicitur donatio, sed improprie: vt sup. ad leg. Aquil. si seruus seruum.§.fi oliuam. & j. de reg. iur.l. cuius per errorem.

† alàs faciat.

c ¶ Exerceat.§ scilicet donator. Accur.

d ¶ Secutum.§ cuius intuitu donat. M. hoc est ad vtilitatē vel affectionē donantis. & da exemplū qñ expresse hoc dicit:vt j.eo.l.hoc iure.§.fi.Item in dote : vt ſ.de iu.dot. sed nisi. Item qñ tacite : vt in don.ꝓpter nup. vt in stit. eod.§. est & aliud. Sed quid, si nō ad effectum seu proficuū dantis, sed aliquam apposuit conditionem : vt si nauis ex Asia uenerit?Respon.secundum Azo.& Hug.illā esse simplicem & liberā : cùm posuit fieri donatio pure, & in diē.& sub cōditione:ut C. eo.donatio.

† Bart. hic in 2. coll. uer. uenio ad tertiam particulā. reputat istā gl.ualdē no. & sing. ad hoc ꝙ donatio pura quæ subcō ditione est reſoluēda : est propriè dona. quæ glo. Bar.& sequaces in hoc erraruntquia est de directo contra tex.Bo.addet ꝙ Bar. & hic uitiatus:nam dicit non est propriè donatio.

Minimū in obscuris sequēdū est.

e ¶ Fuerit.§ ut in exemplo j.statim in fi.huius uersi.posito.

f ¶ Non fuerit.§ ut si Titius non erit consul intra quinquennīū,reddes mihi.

g ¶ Mortis causa donatio. ut & j.titulo j.l.senatus. §.j.est & aliud exemplum ſ.de condi.ob.cau.l.ſi donaturus.j. & ij respon.item aliud j.ea.l.§.fina. & ex his pactis tacitis uel expressis oritur actio personalis.alias cōdictio,ſ.ob causſam:& actio ex stipulatu,ſi stipulatio interceſsit uel præscriptis uerbis,ſi solum pactū,non rei uendica.ut j.tit.j. senatus.§.j.in fi.§.& d.l.ſi donaturus.& C.de pact.inter empto.& uendi.qui ea.& de iure do.l.ēt.& C. eod.l. legem.nisi in casu fauore alimētorū:ut C.de donatio.quæ sub modo.l.j.Item nota, ꝙ ad id ꝙ hic & superiori respon.dicitur:facit quod dicitur de pacto addictionis in diem,quod quandoq; facit uenditionem conditionalem:quadoq; resolui sub conditione:ut ſ.de diem addict.l.ij.sic & pactum legis commissoriæ facit resolutionem conditionalem:ut ſ.de leg.cōmiſ.l.j.& in illis casibus datur quandoque in rem.nā si dico,sit inempta, datur rei uendi.ut C.de pac.inter empto.& uendito.l.commissariæ. Si dicā dominium rei ad me uenditorem pertinere: nō potest agi rei uendic.sed actione ex eo cōtractu : quia uerbum pertinere latissimè patet : ut j. de uerb.signifi.l.uerbum pertinere.Et semper in obscuris quod minimum est sequimur : ut j.de regu.iur.l. semper in ob. & arg.C.de iur. dot.ēt.& de dona.ante nup.l.sicut ſi dictā,res me sequat:uel mihi restituatur:uel ad me reuertatur:ut C.de pact.inter empto.& uendito.l.j. & iij.arg.contrà infrà.de dona.cau.mor.l.ſi mortis causa res.

h ¶ Propria.§ id est mera.

i ¶ Factum.§ id est liberalitatem.

k ¶ Nec unquam . § nam non habet tacitam conditionem si sequaſ matrimonium,nisi fuerit expressa,ut hic subiicit:ut C.de donatio. ante nupti.ſi filiæ.&l.ſi tibi.& l.ſi ante.& l.ſi mater.& l.præſidi.& l.cum uetterum.in princi.hodie habet,si modo per alterum remanet : ut in l. cum ueterum.& hoc intercueniente osculo,alias ſerua quod dicitur in eo.titu.C.de dona.ante nup.l.ſi à sponſo.

l ¶ Species.§ id est res data.

m ¶ Priori. § ubi diximus eam non reuocari : ut suprà proxi.respō.

n ¶ Eas personas.§ scilicet inter sponsum & sponſam.

velit accipiētis fieri, nec vllo casu ad se reuerti : a & propter nullam aliam causam facit,quàm vt liberalitatem b & munificentiam exerceat. c hæc propriè donatio appellatur. ¶ Dat aliquis, vt tūc demū accipiētis fiat, cū aliquid secutū d fuerit. Hęc non propriè donatio appellatur, sed totū hoc donatio sub conditione est. Item cùm ipse ea mente dat,vt statim quidē fiat † accipientis : si tamen aliquid factū fuerit, e aut non fuerit, f velit id ad se reuerti:hæc non propriè dicitur donatio, sed totum hoc donatio dicitur, quæ sub conditione resoluatur : qualis est mortis causa donatio. g Igitur cùm dicimus inter sponsum & sponſam donationem valere, ꝓpria h appellatione vtimur,& factū i demonstramus, quod ab eo proficiſcitur, qui liberalitatis gratiā aliquid dat,ut cōſtim faciat accipiētis, nec vnquā k vllo facto ad se reuerti uelit. Cùm verò dicimus , si hac mente donat sponsus sponsæ, vt nuptijs non secutis species l auferatur, posse repeti : non contrariū priori m dicimus,sed concedimus inter eas personas n fieri donationem eam quæ sub conditione soluatur. o

¶ *Filius potest uoluntate patris donare:et pater delegando filium suum debitorē, uel extraneum, qui sibi donare uelit, donare potest : & exceptio quæ obstat deleganti, obstat ei cui facta est delegatio ex causa liberatiua,uel exoneroſa putatiua.Bart.*

¶ Idem lib.vj. †Digestorum. LEX II.

SI cùm filiusfamiliàs pecuniā p donare uellet, patris iussu eam promiserit,ualet donatio q perinde,ac si fideiussorem dedisset. r Si verò pater donaturus Titio pecuniam, iusserit filium suum eā promittere, poterit dici interesse, an debitor filius patri suo fuerit, nécne. Nam si tantundem filius patri debuit, s quantū promisit, ualere donatio intelligitur perinde, ac si quemlibet alium debitorem t pater iussisset pecuniam promittere. u ¶ Cùm verò ego Titio pecuniam donaturus, te, qui mihi tantundem donare uolebas, iussero Titio promittere,iter omnes personas donatio perfecta est. x

¶ *Exceptio quæ obstat delegantiobstat ei cui facta est delegatio ex causa lucrativa: & etiam ei cui ex causa onerosa,putativa tamen,& non uera.Pau. de Cast.*

¶ Aliud ius erit, si pecuniam, quam me tibi dare debere existimabam, y iussu tuo z spoponderim ret decesisti. nam reuocatur donatio. ¶ Titio.§ Titio x. donaui ut inde emeret sibi Stichum:antè, quàm eum emat decesisti Stichus, an repetam pecuniam,quæritur?Certè si hæc causa,siue conditio fuit finalis,quia aliter non eram daturus nisi emeret,tunc repetam.si antè & aliàs habebam uoluntatem donandi:sed citius dedi. quia utebam ꝙ uolebat emere Stichum,in hoc casu non repetam: quia fuit impulsiua.hoc dicit hæc lex,& seq.Fran.Accur.

o ¶ Soluitur.§ nam statim fuit res facta accipientis:ut ſ. §. item.

SI cùm filiusfamilias . § CASVS Si filiusfamiliàs promisit animo donandi Titio x.iussu patris : ualet promissio perinde,ac si fideiussores dedisset. quæ uerba expone vt in gl. si autem pater uolens donare Titio , iubeat filium suum promittere Titio x. ex causa donati dicitur ꝙ tenetur filius si ipse debeat tantum patri quantū pro eo promisit:aliàs non, quod expone ut in gl.

¶ Cùm verò. § Volebam Titio donare & tu mihi x.mādato meo promisisti Titio pro me.dicitur quòd donatio utraq; est perfecta. ſ. mea & tua. sed si tu credens te debere mihi x. cùm non debeas ; promisisti ea pro me Titio,cui donare uolebam : dicitur ꝙ tu habes exceptionē contra Titiū pœnitentem, & etiam condictionē sine causa ut ab ista promissione libereris . Item credo me tibi debere x.cùm non debeam, & promisi ea cuidam , quem credebam creditorem tuum pro te cùm non esset . habeo excep.ſi petat : & condictionem sine causa : ut libereat me à ꝓmissione. ¶ Si pecuniā . § Donasti mihi x. eo pacto ut tunc hæc pecunia fieret mea,cùm Seius consul fieret . dicitur quòd si Seius efficiatur consul:quandocunque , siue te uiuo , siue post: pecunia prædicta mea fiet . secus autem erit si cum tu uolens donare mihi x. mihi ea per quendam mandabas : & antequàm daTitio.§ Titio x. donaui ut inde emeret sibi Stichum:antè , quàm eum emat decesisti Stichus, an repetam pecuniam,quæritur?Certè si hæc causa,siue conditio fuit finalis,quia aliter non eram daturus nisi emeret,tunc repetam.si antè & aliàs habebam uoluntatem donandi:sed citius dedi. quia utebam ꝙ uolebat emere Stichum,in hoc casu non repetam: quia fuit impulsiua.hoc dicit hæc lex,& seq.Fran.Accur.

p ¶ Si cùm filiusfamilias.§ pecuniam patris uel filij.

q ¶ Donatio.§ & tenetur pater quod iussu:& etiam filius tenetur in solidum:licet aliàs . 1. fine consensu patris donando non posset diminuere peculium:ut j.eo.filius.Accurſius.

r ¶ Dedisset.§ cùm donasset sine uoluntate patris . tenetur scilicet, fideiussor:uel repete patris iussu.uel dic uerius ipsum patrem. primo tamen casu quod iussu,ſecundo, ex stipulatione conuenitur pater : ut C.quod cum eo. l.ſi mandator.& infrà, de uerbo.obligati.cum filius. circa princip.nam aliud est iubere , & aliud fideiubere:ut supra quòd iussu.l.j.§.quid ergo.Accurſius.

s ¶ Debuit.§ naturaliter.

t ¶ Debitorem.§ scilicet.

v. ¶ Promittere.§ nam tunc ualet, & uidetur pater donare. secus si nil debuit patri:ut hic innuit.& probatur ex aduersatiua supra posita ſi uerò,&c.& ex inferiori,cùm uerò . nec obstat infrà eod . in ædibus. §.penulti.quia ibi tradidit: hic promisit tantum filius.uel ibi filius donat:hic pater donare uoluit:quod sic non potuit, cùm filius patri donare non potuit.ſed ſi potuisset, tunc secus:ut infra eodem , proxi.§. Alij dicunt hoc etiam casu ualere . & quod dicit interesse,exponunt quo ad hoc,ut quis donet. & in expresso , casu pater , in subaudito filius donet.pro quibus est j.eod.in ædibus,§.penul.

x ¶ Perfecta est.§ nam breui manu tu uideris mihi donasse , & ego Titio:uel longa manu: ut ſ.de dona . inter uir. & uxo.l.iij.§.fin.& de iure do.licet.§.quoties.& supra.ſi cer.peta.singularia.

y ¶ Existimabam.§ cùm non debebam.

z ¶ Iussu tuo . § & sic fuit delegatus à te donare donatario.ſ.creditori putatiuo.secus si esset tuus creditor.j.de donatio.ſi quis delegauerit.& l.ſi nō debitorē.& l.doli.& l.ſi Titius.&de exceptio.doli.l.puto.§.ſi eū. & l.Iulia,& ſ.de cōdict.eau.data.ſi donaturus.§. j.& l.q sequitur.& de iur.dot.eū in fundo.§.fin.& j.de re iud.l.Neſennius. in prin.ar.

C.de iur.

C.de iure delibe.l.fi.§. sed si legatarij. in fi.§.

a ¶ Incerti.§ i.cōdictio.sine causa:quæ dr incerti:quia ad incertum cōpetit.ſ.ad factū,quod si non fiat, fit condemnatio ad interesse:ut ſ. de pdi.sine cau.l.j.& l.pe.& j.de uer.ob.l.ubi aūt.§.qui id.& de re iu. si qs ab alio.in fi.& facit j.l.proxi.& C.de pd.inde.l.cū & soluta. Ac.

b ¶ Putabas . § cùm non esset.Azo.

c ¶ Existimabam . § cum uerè nō debebam.

† aliàs deest,&.

d ¶ Incerte . § i. sine causa:ut sup.prox.§. & concordātiæ ibi positæ & hic posſūt poni. Ac.

e ¶ Vlla stipulatione.§ reddendi.

f ¶ Conditione.§ expressa.

g ¶ Mortuo . § ſ. donatore.Accurſius .

h ¶ Mea fiet . § pōt ergo dominiū sub conditione transferri,sicut & possessio , ut hic , & j.de acq. poſſ.l. qui absentis.§.ſi quis. licet sit argu. contra. j. de sol. si sub conditione . sed dic ut ibi. facit ad hoc responsum inf. rem ra. ha.l.pen.& j.de manu. uin.l.ſi pater.j. respon. Sed ar. contra. ſ.fi cer. pet.l. eius qui. §. quas uerò . Sed uidetur non fieri mea nisi hæres de nouo uelit:ut supra, de iure do.l.ſi ego.§.fires. cùm speciale sit in dote:ut ibi dicitur.sed sol. ut ibi .

i ¶ Pecuniam dederit. § simplici procuratori. secus si in eum trā stuliſſet dominium : ut in contrario : ut inf.eo. hoc iure.§. siquis dederit . Item & donatoris fuerit procurator secus si donatarij: uel etiam si donatoris :sed donatarius habuit ratum ante mortem donatoris: ut sup.de dona.inter uiru & uxo. sed interim. §. idem Marcellus . & §.ſi uxor.& l.ſi sponſus in prin.& ſ. de neg.ge. l. ſi ego . Accurſius.

ADDITIO.

Dic secundum Bartol. quòd quandoque datio & donatio est simplex. & tunc sufficit cōditionem existere post mortem donatoris : ut hic.quandoque nō est donatio simplex,sed donatio ob causam:& tūc loquitur l.ſi ego.§.ſi res.ſ. de in.do. cùm enim tunc sit cōtractus innominatus, sicut pœnitentia reuocatur . ita morte:fallit fauore dotis:ut hic patet.

k ¶ Perferret.§ scilicet nuntius ille.

l ¶ Erit.§ scilicet donator.

m ¶ Domini. § quamuis mihi dictam pecuniam postea tradat . Acc.

n ¶ Constat.§ hoc etiam casu loquitur ſ. ſi cer.pet.l.eius. §.quasi uero.& est ratio quia ius dandi non habuit procurator , cum mandatum morte finitum est:ut hic,& ſ.de leg.j. cùm pater.§. Mæuio. Sed cōtra C.de dona.illam solue plenè ut dixi C.de act.& obl.ſi quidē.Si autem non esset reuocatum mandatū,ut quia uiueret donator , qui accepit. tenetur donatario actione neg.gest.ut ſ.de neg.gest.l.ſi pupilli.§.j.Itē furti.ut C.de fur.ſi is.Itē uidetur nō finiri morte: ut j.de acqui.poſſ. fundi:circa fi.Sol.refert.an mandatum consistat circa id,quod mādator necesse habet facere ;,& non finitur morte,ut ibi,alias sic : ut hic & ſ.ſi cer.pe.l.eius.§.quas uerò. & de dona.inter ui.& uxo.sed iterim §.idem Marcellus.uel in l.fundi.fuit interpositus ab utraque parte:hic a mandante tantùm.Accur.

o ¶ Facti.§ id est uoluntatis.M.

p ¶ Conditione.§ ob causſam ſ.de cond ob.cau.l.fin.& l.ſi donatus.ij.ſfi. & de iure do.ſi ego.i prin. & C.de cōdi,ob.cau.l. cū ancillā,

re, ut Stichū emeret, causa q magis donationis, quā conditio dandæ pecuniæ existimari debebit, & mortuo Sticho, pecunia apud Titium remanebit.

¶ Vlpianus li.lxvj. †ad edic. LEX III.

ET generaliter r hoc in his donationibus definiēdum est, multùm interesse, causa donandi fuerit,an cōditio . s si causa t fuerit,cessare repetitionem. si conditio,repetitioni locum fore.

¶ Pomponius li.xiiij. † LEX IIII.

ETiam per interpositam personam u donatio consummari x potest.

¶ *Si reperitur in instrumento,ꝙ Titius motus affectione, quā habebat ad Seium quia erat suus consanguineus uel amicus, uel ꝓp eius benemerita donauit sibi centū , ista est donō simplex : & ideo requiriit insinuatio, si est ultra quingentos aureos.Pau. de Ca.*

¶ Vlpianus li.xxxij. † LEX V.

AFfectionis gratia neq; honestæ, neque inhonestæ donationes sunt prohibitę. honestæ, erga benemerentes amicos, y uel necessarios: z inhonestæ, circa meretrices . a

¶ *Qui uolente domino de fundo ipsius aliquid eximit ex causa habili ad transferendum dominium , statim efficitur dominus: nec ex pœnitentia domini reuocatur dominium,uel asportare prohibetur.sed si do.pœnitentia superueniat antequam eximat , nō efficitur dominus postea eximendo : nec asportare potest.Pau.de Cast.*

¶ Idem li.xxxij. † ad S. LEX VI.

QVis saxū mihi eximere de suo ꝓmisit donationis cā, b statim cùm lapis exemptus c est, fit meus: neque prohibendo d me euehere, e efficit,ut meus esse desinat:quia quodammodo traditione meus factus est . Planè si mercenarius meus eximit , mihi f exemit. Sed si antequàm is , qui

Hanc gl. dicit dom. Nico. Boerij in additio. ad Dy. in reg. non decet.in ad di. fin. esse ad hoc fin. quòd in dubio præsumit causa esse impulsiua & non final.

† aliàs xvij

† ad Sabinum.

afs.lxxvj.

afs. xlix.

‡ Istam gl. communiter reprehēdunt doct. in l. iij. C. de cōdi. ob tur.pē cau.

tur.cau.l.cum te . & l.mercalem.Item concubinæ pōt donari:ut infrà eo.donationes.in princip.nisi à milite,qui talibus donare non potest: ut C.de dona.inter uir.& uxo.l.ij.Item quòd dicit hic,donationes effectionis causa non esse prohibitas,fallit in minore : ut supra mandati.l.ſi uerò non remunerandi.§. ſi adoloscens.Item fallit hæc lex propter matrimonium : ut supra , de dona.inter uir . & uxorem. l . hæc oratio.

QVis saxum. CASVS. Titius permisit mihi ex eā dona. eximere saxum ex fundo suo.dicitur quòd statim cum exemi. licet nondum portauerim , factus est meus . idem si alius exemit pro me, ut mercenarius meus . Secundò dicit, iure emptionis siue conductionis eximere debebas,saxum ex fundo meo antè, quàm eximas pœnitео.dicitur quòd possūm.si autem iam exemeras,& sic factus est tuus: non possum amodo pœnitere.& quod dixi in saxo : idem intelligas in arbore.Franciscus.Accurſius.

b ¶ Donationis causa. § uel alio titulo.M.

c ¶ Exemptus est § hoc ipso mihi possessus.Ir.

d ¶ Prohibendo.§ scilicet is qui permisit.

e ¶ Euehere.§ id est exportare. Accur.

f ¶ Mihi exemit.ut perinde sit , ac si ego exemissem. Azo itroque ergo casu meus factus est:ut hic, & infrà.proxi.ibi , si postea &c.& ſ. de præscrip.uer.l.promisisti.§.quòd si post,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ A me.ʒ mutat personam.Accursius.
b ¶ Conduxerat.ʒ ſ.prædium,ut tñ ſuus eſſet lapis.ſi autem lapidē locatum intellegeres,non fieret dominiū conductoris:ut ſ.loca.l. non ſolet.uel dic locatum opus fodiendum,hoc acto, ut lapis eſſet ſuus.
c ¶ Durat.ʒ & hoc caſu teneor de dolo:ut ſ.de dolo,ſi cum.quæ ſignatur contra,in eo,q; ibi de dolo, hic in rem datur. ſed certè hoc caſu non datur in rem. & plenè dic ut ibi. Item contra ſ.de publicia. ſi quis.Sol. ut ibi.
† Sed.
d ¶ Poſtea.ʒ i. poſt exemptionem. Accur.
e ¶ Voluntate.ʒ & ēt iniuriarū tenetur, qui non patitur exportari: ut ſ.de actio.emp.l.qui pendentem. Accur.
f ¶ Cæſa.ʒ ſi ſic fuit facta promiſſio. Acc.

FIliusfamiliàs.ʒ CASVS. Filiusfamiliàs non poteſt donare etiam ſi liberam peculij adminiſtra. habeat: niſi iuſta ratione motus donet:vt matri, vel ſimilib. coniunctis perſonis. Secundò dicit pone, filioſa. conceſsit pater liberam peculij adminiſtra. & promiſit expreſsè vt poſsit donare, dicitur q; poterit donare. idem ſi tacitè permittat,quod eſt eo ipſo ſi pater eſt ſenator, & cōcedit filio adminiſtra. peculij. Tertiò dicit.ſicut regulariter filiusfa. non poteſt donare ſimpliciter: ita nec cauſſa mortis, niſi conſentiente patre. Quartò, ſi pater concedit filio,vt donet,intelligit de ſimplici dona. non de ea quæ fit cauſſa mortis, Quintò dicit, quòd hoc habet locum in pagani bonis. at illi filijfamil. qui habēt peculium caſtrenſe uel quaſi, bene poſſunt donare ſimpliciter, & cauſa mortis: cùm & poſsint de his teſtari.Fran. Accur.
† aſs conceſsiſſe.
g ¶ Vt perdat.ʒ vt ſ.de pact.l.contra iuris.§.ſi filius.& ad Macc.l.ſi filiusfamiliàs. & quæres. pigno.ob.poſſ.l.j §.j.& qui.mod.pig.uel.hyp.ſol.ſicut.§.an paciſci.& j.de iis quæ in frau.credi.ſi pater.& argu.j.de furt.ſi quis uxori. §.ſi ſeruus meus.& quod ui aut clam. l. iij. §.plane. & ſ.de pecu.l.qui peculij.& de procur.l.procurator cui generaliter.Accur.
h ¶ Iuſta ratione.ʒ ut marri uel ſimilibus coniunctis perſonis donare poteſt:ut ſ.de tut.& rati.diſtra.l.j.§.ſed nonnullos. & ſ.de admi.tuto.l.cùm plures.uerſic.in primis.
i ¶ Quod magis.ʒ ſcilicet quàm contrarium.
k ¶ Donare quoque.ʒ non ſolum adminiſtrare: ut intelligas de donā.inter uiros:ut j.e.l.§.penul.Accur.
l ¶ Nonnunquam.ʒ id eſt aliquando.
m ¶ Ex perſona.ʒ non ſolùm ex permiſsione
n ¶ Hoc colligi.ʒ ut poſsit donare.
o ¶ Senatoris.ʒ cui conceſſa eſt peculij adminiſtratio libera. M.
p ¶ Hoc quoque.ʒ ut poſsit donare,&c.& ad hoc ſ.de iud.ſi lógius. circa finem.& de iudi.ſed & ſi ſuſceperit.§. penulti. & de lega.j.ſi ſeruus plurium.§.ſi.arg.contra ſ.ad Macedo.l.j.§.fin.
ADDITIO. Dic ſecundum Dy.q; ibi eſt odio fœneratorum.
q ¶ Adminiſtrationem.ʒ q.d.non uideo Contrarium.
r ¶ Prohibetur.ʒ inter uiros.Accurſius.
s ¶ Prohibetur.ʒ quia ſimpliciter prohibitus, de quolibet uidetur prohibitus:ut j.de uerb.ſig.l.alienatum. §.donationis.Accur.
t ¶ Voluntate.ʒ expreſſa.Accur.
v ¶ Poſsit.ʒ ut & j.titu.j.l.tam his. §. filiusfamiliàs.ſed legare non: quia is demum legat,qui teſtatur: ut ſ.de lega.j.l.iij. ſed non teſtatur etiam patre uolente filius familiàs,ergo non legat:ut inſtit. qui.nó eſt

à me[a] emerat, [b] ſiue mercede cō duxerat,ut paterer eū ſibi iure exi mere,eximat,me pœnituerit,meus lapis durat.[c] ſi † poſteà [d] ipſius factū reuocare nō poſſum,quaſi traditio enim facta uidetur,cū eximi tur domini uoluntate. [e] Quod in laxo eſt, idē erit etiam ſi arbore cæſa [f] uel adempta id acciderit.

¶ *Filiusfamiliàs qui habet liberā peculij adminiſtrationē, nō pōt donare niſi ex iuſta cauſſa,uel pris permiſsione, vel ex qualitate perſonæ aliud pſumat. Itē cauſſa mortis donare non pōt ſine expreſſa patris conceſsione,niſi in caſtrēſi uel quaſi caſtrēſi.Bar.*

¶ Idem lib.ij.† ad Sabi. LEX VII.

FIliusfamiliàs donare non poteſt, neq; ſi liberā peculij adminiſtrationē habeat. Non enim ad hoc ei concedit libera peculij adminiſtratio, vt pdat. [g] Quid ergo ſi iuſta ratione [h] motus donet, nūquid poſsit dici locū eſſe donationi? Quod magis [i] probabitur.
¶ Item uideamus ſi q; filiofamiliàs liberā peculij adminiſtrationē cōceſſerit, ut ēt noīatim adijceret, ſic ſe ei concedere, ut donare quoq; poſsit, an locum habeat donatio? Et non dubito donare quoque [k] eū poſſe.Nonnunquam [l] ēt ex perſona, [m] poterit hoc colligi. [n] Pone eum filium eſſe ſenatoris, [o] vel cuiuſuis alterius dignitatis: quare nō dicas, uideri patrem niſi ei ſpecialiter donādi facultatē ademerit,hoc quoq; [p] cōcediſſe,† dum liberā ei dat peculij adminiſtrationem? [q] ¶ Pari aūt ratione, qua donare filiusfamiliàs ,phibetur, [r] ēt mortis cauſſa donare prohibetur. [s] Quáuis enim ex patris volūtate [t] mortis quoq; cauſſa donare poſsit: [u] attamē cū ceſſat voluntas, [x] inhibeē hæc quoq; donatio. [y] Sed enim meminiſſe oportebit, ſi cui [z] donare quoq; permiſsum eſt (niſi ſpāliter † etiā mortis cauſſa donare fuerit permiſsum) non poſſe cauſſā mortis donare. [a] Hæc omnia locū habebunt in paganis. [b] Cæterū qui habēt caſtrenſe peculium, vel quaſi caſtrenſe,in ea conditione ſunt, vt donare & mortis cauſſa,& non mortis cauſſa poſsint,cùm teſtamenti factionem [c] habeant.

¶ Pau.li.xv.† ad Sabi. LEX VIII.

QVæ ſtatuliberi [d] impoſita libertatis cauſſā præſtant, ea non donantur. [e] res enim pro his interceſsit.

¶ *Qui donat habitationem, uidetur donare mercedem. Barto.*

¶ Pomponius li.14.† ad Sabi. LEX IX.

INædibus alienis habitare gratis donatio uidetur. [f] id enim ipſum capere uidetur,[g] qui habitat, q; mercedem pro habitatione nō ſoluit.Poteſt enim & citra corporis [h] donationem ualere donatio: [i] ueluti ſi donationis cauſſa cū debitore meo paciſcar,ne ante certum tempus ab eo petam.

¶ *Cùm donatur fundus,quantū ad effectū inſinuationis inſpicit æſtimatio fundi,nō fructuū qui poſtea recipiuntur:ſed ſi donantur fructus,ſit æſtimatio ipſorum fructuū.Pau.*

¶ Ex rebus [k] donatis fructus recepti, † in ratione donationis nō aliquid dare cauſſa implendæ conditionis.

† Iſte text. nō eſt alibi ſecundum Bal.ad hoc q; ubi expreſsè conceditur ali cui donare non uenit donatio cā mortis niſi nominaliter & iſpē exprimat. † aliàs. v.

† aſs 44.

† aſs 33.

† aſs percepti.

Caſum ponit.

a ¶ Me.ʒ mutat perſonam.Accurſius.
b ¶ Conduxerat.ʒ ſ.prædium,ut tñ ſuus eſſet lapis.ſi autem lapidē locatum intellegeres,non fieret dominiū conductoris:ut ſ.loca.l. non ſolet.uel dic locatum opus fodiendum,hoc acto, ut lapis eſſet ſuus.
c ¶ Durat.ʒ & hoc caſu teneor de dolo:ut ſ.de dolo,ſi cum.quæ ſignatur contra,in eo,q; ibi de dolo, hic in rem datur. ſed certè hoc caſu non datur in rem. & plenè dic ut ibi. Item contra ſ.de publicia. ſi quis.Sol. ut ibi.
d ¶ Poſtea.ʒ i. poſt exemptionem. Accur.
e ¶ Voluntate.ʒ & ēt iniuriarū tenetur, qui non patitur exportari: ut ſ.de actio.emp.l.qui pendentem. Accur.
f ¶ Cæſa.ʒ ſi ſic fuit facta promiſsio. Acc.
g ¶ Vt perdat.ʒ vt ſ.de pact.l.contra iuris.§.ſi filius.& ad Macc.l.ſi filiusfamiliàs. & quæres. pigno.ob.poſſ.l.j §.j.& qui.mod.pig.uel.hyp.ſol.ſicut.§.an paciſci.& j.de iis quæ in frau.credi.ſi pater.& argu.j.de furt.ſi quis uxori. §.ſi ſeruus meus.& quod ui aut clam. l. iij. §.plane. & ſ.de pecu.l.qui peculij.& de procur.l.procurator cui generaliter.Accur.
h ¶ Iuſta ratione.ʒ ut marri uel ſimilibus coniunctis perſonis donare poteſt:ut ſ.de tut.& rati.diſtra.l.j.§.ſed nonnullos. & ſ.de admi.tuto.l.cùm plures.uerſic.in primis.
i ¶ Quod magis.ʒ ſcilicet quàm contrarium.
k ¶ Donare quoque.ʒ non ſolum adminiſtrare: ut intelligas de donā.inter uiros:ut j.e.l.§.penul.Accur.
l ¶ Nonnunquam.ʒ id eſt aliquando.
m ¶ Ex perſona.ʒ non ſolùm ex permiſsione
n ¶ Hoc colligi.ʒ ut poſsit donare.
o ¶ Senatoris.ʒ cui conceſſa eſt peculij adminiſtratio libera. M.
p ¶ Hoc quoque.ʒ ut poſsit donare,&c.& ad hoc ſ.de iud.ſi lógius. circa finem.& de iudi.ſed & ſi ſuſceperit.§. penulti. & de lega.j.ſi ſeruus plurium.§.ſi.arg.contra ſ.ad Macedo.l.j.§.fin.
ADDITIO. Dic ſecundum Dy.q; ibi eſt odio fœneratorum.
q ¶ Adminiſtrationem.ʒ q.d.non uideo Contrarium.
r ¶ Prohibetur.ʒ inter uiros.Accurſius.
s ¶ Prohibetur.ʒ quia ſimpliciter prohibitus, de quolibet uidetur prohibitus:ut j.de uerb.ſig.l.alienatum. §.donationis.Accur.
t ¶ Voluntate.ʒ expreſſa.Accur.
v ¶ Poſsit.ʒ ut & j.titu.j.l.tam his. §. filiusfamiliàs.ſed legare non: quia is demum legat,qui teſtatur: ut ſ.de lega.j.l.iij. ſed non teſtatur etiam patre uolente filius familiàs,ergo non legat:ut inſtit. qui.nó eſt permiſ.face.teſta.in princip.& d.l.tam is.§.j.
x ¶ Voluntas.ʒ patris.
y ¶ Donatio.ʒ cauſſa mortis.
z ¶ Si cui.ʒ ſcilicet filiofamiliàs.
a ¶ Donare.ʒ ſic j.tit.1.l.Scia in fi.Sed contra infrà, de uerb. ſigni. alienatum.§. donationis.vbi cōtinetur utraque donatio ſub conditione.Sol. hic ab homine, ibi à lege ſimpliciter uerbum donationis profertur:cum qua lege benignius procedit ur: ut ſup. de arbit. l. Celſius. Alij dicunt ibi loqui de illis, qui habent caſtrenſe, uel quaſi peculium. hic de alijs,quod nihil eſt. Accurſius.
b ¶ In paganis.ʒ filijsfamilias.
c ¶ Cùm teſtamenti factionem.ʒ id eſt quia. & accipe. in paſsiua & actiua ſignificatione:ut inſtitu.qui non eſt permiſ.fa.teſta.in princip. & infra, titu.1.l. Marcellus.& C. de inoffic. teſta. l. fina. & l. teſtamentum militis. & ſuprà, de donatio. inter vir.& vxo.cum hic ſtatus.§.ſi miles.Sed quid in aduentitio peculio? dixit Pau. quòd poſsit donari, cùm patri non paretur præiudicium i peculio quo ad vſum fructū. ſed lex expreſsè dicit, quòd non poteſt, niſi pater permittat:ut C. de bo. quæ libe.l. fina. §. filij autem familiàs.

QVæ ſtatuliberi .ʒ CASVS. Si ſeruus iuſſus eſt eſſe liber ſi det x.iſta x.ſi dat non dicitur donare ſimpliciter, ſed dare ob cauſſam.Fran.Accur.
d ¶ Quæ ſtatuliberi .ʒ Quidam habent, quæ ſtatuliberi impoſita,&c.Alij, quæ liberis ſtatuliberi, &c. & tunc dic liberis teſtatoris. idem ſi alijs ſint iuſſu

ctus,ſiue agatur ex ſtipulatione,ut olim,ſiue hodie condi.ex l.qua agitur ēt nudo pacto:ut C.e.ſiquis argentum.§.pe. & eſt ratio:quia ſtrictè iuris ſunt.unde niſi petam,quod eſt uel fuit meū,non nemunt fructus ante lit.cōte.ſed poſt ſic:ut & ſ.de uſur.uideamus.§.ſi actionē.& ſ.ſi cer.pe.cū fundus.& his duob.modis intellige j.eo. cū de donatione. Sed H. dicit hic, q; cū hodie pactū donationis ſit contractus nominatus:ut not.ſup. de pac.iuriſgē. circa prin. q; ſit bonæfidei conditio ex lege hoc caſu: & ueniunt fructus tam percepti ante lit. cont. quàm poſt: quod non placet. ſed ſecundum poſitionem ſecundam eſt contra j. de re iudi. Neſenius.§.j. ſed & ibi erat lit. conte. uel tradiderat donator: ſed cum res ad eam rediiſſet, conueniebatur rei uend. unde ueniunt fructus: ut ibi dicitur. Accurſius.
a ¶ Fundum.ʒ vt ſuperiori caſu.

† aſs computatur.

† Aliàs fructus etiam.

† Quid ſi

† Vlpianus * aliàs paulus lib. 15. ad Sab.

b ¶ Perceptionem.ʒ præſentem, puta meſſem, vel vindemiam. idem tamen & ſi dixit meſſem vel uuā x. ann. Accur.
c ¶ In computationem.ʒ ita ut ſi excedant legitimam ſummam, non naleat quo ad ſuperfluum: niſi ſcripturā iterueniat.Ir. & erat ſumma olim ducentorum,hodie quingentorum ſolidorum:vt C.e. l.ſi quis pro redemptione.§.ſi.Accur.

† aſs lib. 3. de legat.ad edict. prætor. urba.

d ¶ Voluntate.ʒ i.mādante, uel ratum habēte.nam differt iuſſus à mandato: ut ſup. quod iuſſu.l.j.
e ¶ Donauerit.ʒ qui enim per alium &c. vt & ſup. de admi. tut. ita autem.§.geſsiſſe.Sed uidetur contra ſuprà.eo.l.ij.ij. reſpon.ubi dicit innuendo non ualere.Sol.ut ibi.Accur.
f ¶ Nomine tuo.ʒ hic tamen duæ donationes ſunt: ſuperiori caſu una:ut ſuprà.eo.l.ij.§.cùm uerò.Accur.

Caſum ponit.

g ¶ Non poteſt.ʒ directo,ſed per obliquū ſic:ut inſti.qui.mo.tol.ob. in prin. & j.de ſol.l.ſi debitor tuus. Et dic caſum huius.§.tribus modis.Primo.ut ea res quæ nō fit,i.nō poteſt fieri in bonis donatarij,nō poſsit donari, ut ſacra uel religioſa:ſicut nec in ſtipulationē deduci. ut inſt.de inuti.ſtip.circa prin.Secundo fit,&c.quo ad opinionē falte, & affectionē tradentis:ut ſ.de pub.l.quæcunque. §.j.in fi.§.& ſ.de cōtrah.em.l.pe.§.fi.& erit locus titulo pro donato.Tertio,ſecundnm literā. ut alienæ res non poſsint donari. ſed ſecundum hoc non habet locū titulus ,p donato. Sed reſpon. dupliciter dicit donatio ſtrictè & largè.Strictè,ut donatio doni:ut j.tit.j. ſenatus.§.j.& ſm hoc alienæ res non poterit donari:ut hic,& inſt.de act. §.ſic itaq;.Secundo largè,ut etiam aliena res poſsit donari.& habet locum titu.pro donato. ſed an de euictione agat euicta re donata,dices j.e.Ariſto.§.fi.Accur.

† Alex. hic in apoſtil. ad Bar.iſtā gl. dicit ſin gul. ad hoc q; donatio rei alienæ non requirit inſinuationē: ſed aduertatis quia gloſſ. hoc nō dicit: ut dicitur hic in nouis ſterpre. Bo.

A Bſenti. ʒ CASVS. Abſenti poſſum donare: puta per nuntiū. Item ſi rem meam quæ eſt apud eum donem ei:non tamen efficitur ſua,ſi nolit eam accipere à nuntio,quem mittebam,aut ignoret rē illam ſibi donatam etiam ſi per ſeruum ſuum ei mittebam:niſi hoc animo dederim ſeruo eius,ut ſtatim fieret ſua.Fran. Accur.
h ¶ Abſenti ſiue mittas.ʒ ſub.aliquem.
i ¶ Recte poteſt.ʒ ut ſuprà.eo l.etiam per.& C.eo.nec ambigi.& l. ſi aliquid.Accur.
k ¶ Per.ſeruum.ʒ quod magis uidebatur.& facit ſuprà.de condict. ob cau.ſi procuratori.
l ¶ Fiat.ʒ quo caſu domino ſtatim quæritur:ut & infrà.l.qui mihi donatum.Accurſius.

CVm de donatione.ʒ CASVS. Cùm quæritur an donatio ſit facta ultra modum,an non: non inſpicitur ſi ancilla donata pariat, uel fructus rei donatę uel mercedes:ut per hoc uideat maioris quantitatis.Fran.Accur.
m ¶ Cùm de donatione.ʒ hanc expone ut paulo antè not. in l. in

cōputant. † Si verò non fundū, [a] ſed fructuū perceptionem [b] tibi donem, fructus † percepti neniūt in computationem [c] donationis.
¶ *Si filius donat nomine patris, ipſe pater videtur donare.Bar.*
¶ Quod † filiusfamiliàs prīs iuſſu aut uoluntate [d] donauit,pinde eſt, ac ſi prīpſe donauerit: [e] aut ſi mea uoluntate rem meam, tu nomine tuo [f] Titio dones.
¶ *Donatio non dicitur, niſi cum transfertur dominium actu uel habitu. Pau.*
¶ Donari autē non poteſt, [g] niſi id quod eius fit, cui donatur.
¶ *Res donata non quæritur absenti per ſeipſum, ſed per ſeruum ſuum, ſi tradens hoc agat Bartolus.*

¶ Paulus.† LEX X.

ABſenti, ſiue mittas, [h] qui ferat, ſiue qđ ipſe apud ſe habeat,ſibi habere eū iubeas, donari rectè pōt. [i] Sed ſi neſciat rem, quæ apud ſe eſt, ſibi eſſe donatā, vel miſſam ſibi non acceperit, donatæ rei dominus non fit, etiam ſi per ſeruū [k] eius,cui donabat, miſſa fuerit: niſi ea mente ſeruo eius data fuerit,vt ſtatim eius fiat. [l]

¶ *In æſtimatione donationis fructus non computantur.Bar.*

¶ Caius lib.7.† de legat. LEX XI.

CVm de donatione [m] quæritur, neq; partus noīne, neq; fructuū, neq; pēſionum, neq; mercedis vlla donatio eſſe videē facta.

ædibus,§.ex rebus.& facit j.eo.l.cum qui.

QVi ex donatione.ʒ CASVS. Donator qui ex dona. conuenitur,debet condemnari inquantū facere poteſt:deducto qđ creditoribus debetur.non aūt deducet,qđ dēt alijs ex ſimili cauſſa. Frā.
n ¶ Conuenitur.ʒ ut & j.d reg.iur. diuus. & ſ. de iure do. ſi extraneo.deducto,ſ.ne egeat vt in eo.titu.de reg.iur. in condemnatione. & j. de re iudica.l. cum ex cauſſa.
o ¶ Detrahendum.ʒ ut & j. de re indi. inter eos. in prin. & ſup. ſol. mat. l. maritus facere.
p ¶ Cauſſa.ʒ largè accipe hic, ex eadem cā. uerè enim eſt alia propter rē,& propter perſonam. ſic ſup. de inoff. teſta.circa. aliter ponitur j. de excep. rei iud. cùm quæritur.
q ¶ Debebit.ʒ ſ. occupantis eſt melior conditio: ut j. de re iud. inter eos.

† aſs viij. 2 Concor. text. in cle. j. §. abbates. & ibi Card. poſt gloſſ. de reſt.ſpo.

QVi mihi.ʒ CASVS. Volebas mihi x. donare: dediſti ea ſeruo communi meo & Titij hoc animo, ut ſtatim fierent mea:ſeruus autem habuit animum acquirendi Titio tantum, vel vtrique.i. mihi & Titio. Dicitur q; nō nocet opinio, ſeruū, quin mihi totum acquiratur. Secundo dixit:quod dixi in ſeruo, idem in procuratore meo. Fran. Accur.
r ¶ Donatum volebat.ʒ id eſt donare.
s ¶ Rem tradidit.ʒ vt ſtatim res mea fieret:vt ſ.eo. abſenti. in fi.aliàs ſecus: vt j.eo.ſi tibi dederim rem.
t ¶ Socio.ʒ tantum, & non mihi. M.
v ¶ Ageretur.ʒ i.quid iuris eſſet.

† aſs agit.

† aſs Iulianus lib. 17. digeſt.

† aſs deeſt, di.

¶ *Donator tenetur iuquantum facere poteſt,deducto ære alieno.h.d.Bar.*
¶ Vlpianus lib.iij.diſpu. LEX XII.

QVi ex donatione ſe obligauit,ex reſcripto Diui Pij in quantum facere pōt,cōuenitur. [n] ſed enim id,quod creditorib. debetur,erit detrahendum: [o] hęc verò,de quibus ex eadē cauſſa [p] quis obſtrictus eſt, non debebit [q] detrahere.
¶ *Rei donatæ nobis dominium quæritur per ſeruum & per procuratorē noſtrum, ſi tradens hoc agat,licet recipiēs machinet.Bar.*

¶ Idem tit.7.† diſpu. LEX XIII.

QVi mihi † donatū [r] volebat, ſeruo cōi meo & Titij rem tradidit, [s] ſeruus verò vel ſic accepit, quaſi ſocio [t] id acquiſitus:vel ſic,quaſi mihi & ſocio.quę rebatur quid ageretur. [u] Et placet, q̄uis ſeruus hac mēte acceperit,ut ſocio meo, [x] vel mihi & ſocio meo acquirat, mihi tñ acquiri. [y] Nam & ſi procuratori meo hoc animo rē tradiderit,vt mihi [z] acquirat, ille [a] quaſi ſibi acquiſitus acceperit, nihil agitur † in ſua perſona,ſed mihi acquiritur. [b]
¶ *Expenſæ culturæ factæ cauſſa donationis,non repetuntur.Bar.*

¶ Paulus lib.17.† LEX XIIII.

QVi alienum fundū donationis [c] cauſſa excolit,nullā retentionem propter impenſas [d] faciet:quia domini [e] res ab eo die †

x ¶ Meo.ʒ tantùm.
y ¶ Acquirit.ʒ prævalet enim donatoris uoluntas.
z ¶ Mihi.ʒ ſcilicet domino.
a ¶ Ille.ʒ ſcilicet procurator.
b ¶ Acquiritur.ʒ imò non ſtatim ut j. de fur.falſus. §.j.Sed ibi erat falſus procurator,hic uerus. Itē contra.j. de ſol.cū quis.§. j.ſed ibi re uocatum erat mandatū.Item contra.ſ.de neg.geſt.ſi ego.Sol.ſecundū quoſdam ibi loquitur in procuratore debitoris:ar.ſ.de dona.inter ui. & uxo.ſi ſponſus.in prin.ſed non placet:quia ibi dicitur creditorē inuito debitore poſſe habere ratū. Alij dicunt ibi loqui in generali procuratore,hic ſpeciali.tu dic in geſtore loqui.& ſic dicitur procurator. i.procurās negotia creditoris.ſic ponitur ſ.de pcu.l. Plautijs.uel erat procurator ad alia:non ad illam pecuniam accipiendā. Item contra j.de acquir.re.do.l.res ex mandato.& C.de iis qui à nō do.manu.l.ij. quibus dicitur non ſtatim fieri domini.Sol.ſecundū Azo.ibi in genera ſi procuratore:hic in ſpeciali.nā plerunq; plus operatur ſpeciale mādatū:ut ſ.de procu.l.Pōponius. Sed certè tantū operatur regulariter generale mandatū quo ad omnia:quantū ſpeciale quo ad ſpeciē:ut ſ. de admi.tu.ſi duo. Tu dic ergo aut uterq; geſsit tradens & accipiens, ferus.ſuel procurator meus,ut mihi quæraſ: aut alter tantū,aut neuter.Primo & ſecūdo caſu mihi quærit ſtatim:ut hic, & j.de acqu.re. do.l.per ſeruū.§.fi.& l.ſi procuratorem. & C.ſi quis alteri uel ſibi.l.fi. Tertio.ſ.quando neuter:non ſtatim niſi quando mihi domino tradet: ut in contrariis.& j.de acquir.poſſ.l.j.§.hæc quæ de ſeruis. & C.eo.l. per procuratorem. quæ ſunt eodē modo cōtrariæ.& hoc ſiue ex donatione,ſiue ex alio contractu fiat traditio ſeruo meo, uel procuratori.

† aſs deeſt, di.

QVi alienum. ʒ CASVS. Qui animo donandi colit fundum meum:non habet retentionem propter impenſas: cùm eas donauerit.Franci.Accurſius.
c ¶ Donationis.ʒ nere uel interpretatiuē: puta cùm malæfidei poſſeſſor eſt,qui excolit:ut inſtit.de re.diui. §. ex diuerſo.& ſ.ad l. Aquil. ſi ſeruus ſeruū.§.ſi oliuam.& facit ad hoc C.de neg.geſt.aliēta.Acc.
d ¶ Impenſas.ʒ neceſſarias.
e ¶ Domini.ʒ ſcilicet fundi.Accur.

Poſt con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

POst contractum. § CASVS. Si fecisti delictum, & postea donasti de bonis tuis alicui: valet donatio. sed postquam esses condemnatus, donare non posses. Fran. Accur.

a ¶ Crimē. § nisi sit lesæ maiestatis: ut ff. e. l. donationes. §. perfectæ. & C. ad l. Iul. maie. l. pe. & fi. & de bo. proscri. si quis posthac.

b ¶ Valent. § nam & soluere. & solui ei potest: ut & ff. de sol. reo.

c ¶ Secuta sit. § scrimen antequam fieret donatio: quia tunc non ualet: ut hic dicitur. & distingue inter donationem inter uiuos, & inter coniuges, & causa mortis: ut plenè no. C. de do. inter uir. & uxo. l. res. & facit. inf. tit. j. si aliquis. in fi. Acc.

EX hac. § CASVS. Testator in testamento dixit, sciant hæredes mei me uestem uniuersam, ac res cæteras quascunque in die mortis meæ mecum habuero, libertis meis donasse. dicitur quòd per hæc uerba uidetur donare libertis. Francis. Accur.

d ¶ Ex hac scriptura. § quæ sequitur.

e ¶ Pertinere. § nam per talem scripturā uidetur donare cā mortis, ut plus uideatur dictum, & minus scriptū: ut sup. de her. inst. l. j. § pen. & §. fin. & C. de testa. l. errore. & supra. de leg. 2. unum ex famil. §. fi. & sic ualet, ut donatio causa mortis, uel legatum. sic & C. eod. l. si donatio. & C. de fal. cau. adie. le. l. j. uel quia confitetur ex certa causa se debere. præiudicat enim talis cōfessio: ut §. de procur. cū de indebito. § fi. & C. de nō nu. pec. l. generaliter. & §. depositi. l. Publia. §. fin. & sic ualet donatio inter uiuos. Sed cōtra uidet §. de hære. instit. ex facto ēt agitatum. prout est ibi in litera, quē instituerā. Sol. hic, de benignitate: ibi de rigore. Vel aliud est in institutione hæredis, ubi maior solēnitas exigitur, quā in donatione. Alij habēt ibi, quē non instituerunt: secundū quos non est cōtra. Itē est hnic l. cōtra. §. de leg. ij. Titia. circa prin. Sol. hic testator usus est uerbo pteriti tēporis: ibi futuri, §. legauero. pro qua solutione est §. de hære. instit. qui uolebat. & de test. mili. l. testamēto. militis. in utraq; enim uerbū est pteriti tēporis. at ubi est uerbū futuri tēporis, obtinet uim cōditionis: ut §. de leg. j. l. vj. & de condi. inde. qui promisit. Vel dic secundo. hic de benignitate: ibi de rigore iuris: uel ibi nō fuit expressa species uel quantitas, hic fic. & est ad l. j. rem ra. ha. l. ne satisdatio. & C. de arb. l. ne in arbitris. Itē cōtra §. de cōd. & dem. cū tale. §. fi. sed ibi demonstrā do dixit, ex centum quæ tibi legaui: da illi decē. & magis animo dimi nuēdi. hic uolendo dare dixit. Itē cōtra. §. de leg. ij. Titia. §. Caius Sol. nō debētur illata in prætoriū uxoris ipsi uxori: qa adhuc erāt penes testatorē, & ciuiliter & naturaliter possidebat. præterea nō expressit certā speciē uel quātitatē. Itē mens testatoris erat ibi exonerare uxorē de illis rebus, de quib. hæredes eā suspectā habebāt. vnde ad ea tātū se retulisse uidef. Itē arg. cōtra C. de rest. l. uerba. sed ibi est casus econtrario: quia dixit se nō donasse. Itē arg. cōtra, huic l. §. eo. l. nuda. Acc.

SI in stipulatum. § CASVS. Si quod debebas ex causa iudicati, promisisti mihi per stip. animo nouandi factam: & postea accepto fero tibi stipulationem animo nouandi factam fuisse factam animo donandi: dicitur quòd liberatus es. Fran. Accur.

f ¶ Iudicatum. § i. quòd debetur ex causa iudicati. Accur.

g ¶ Liberationem. § & per liberationem donationem. Sed quid si non animo nouandi stipulor iudicatum: & accepto fero stipulationē? Respon. remanet actio ex sententia: ut arg. §. de re iudi. l. iij. §. fi ex cōuentione. & §. de pac. l. postquam. & §. de iureiur. l. si actor deferat. Sed arg. contra. §. si quis cau. l. ij. in prin. & de pact. l. Labeo. & de iureiur. duobus. §. exceptio.

ARisto. CASVS. Si dono tibi seruum non simpliciter, sed cū causa: dicitur quòd nō es mihi obligatus, prout referē de donatione. unde si dono tibi seruū, ut post quinquenniū manumittas: ante quinquennium est donatio: & non possum agere contra te. secus autem esset si tibi donaui hoc pacto ut incontinenti manumittas, nam tunc statim possum agere, cùm non dicatur donatio. hoc autē qđ dixi in prima parte, est uerū, nisi ego retinuissem usumfru. Secundo dicit. pone quòd donaui tibi seruum alienū hoc pacto. ut eum manumittas post quinquennium. nunquid interim poteris usucapere? dicitur q; sic si donaré tibi causa mortis. ¶ Labeo. § Donaui tibi fundū alienū, in eo feci sti expensas. nūc euictus est à te an habeas regressum contra me, quæritur. Dicitur quòd non, nisi sciens alienum donaui. nam tunc teneor act. de dolo ad expensas quas fecisti. Franc.

h ¶ Cùm mistum. § quia non est simplex donatio, sed cū causa: ut suprà. e. l. j. §. j. & ij.

i ¶ Non contrahi. § i. non obligo eum, cui dono in eo, in quo est donatio, nisi secundum M. naturaliter. quod nō placet, nisi intelligatur de illa naturali, quæ ad antidora obligat ut suprà. de peti. hæred. sed & si lege. §. consuluit.

k ¶ Denique. § ecce exemplum.

l ¶ Quia donatio. § scilicet ministerii quin quennalis. & ideo ante quinquennium nec pœniteri nec agere possum. & sic non est contra §. manda. l. siquis alicui. §. j. ff. de condi. ob cau. l. ij. §. j. quia ibi nō fuit mistum negotium, sed simplex datio ob causam non habens animum liberalitatis, & ideo pœnitere, & agere, ante tēpus possum. hic uerò aliquatenus est liberalitas, & ideo cessat penitentia: ut & C. eo. l. siue emācipatus. uel refert cuius gratia tempus sit appositum: ar. §. de l. ij. si ita. §. Pegasus. & de annu. leg. eum qui. aliàs Iabo lenus. Accur.

m ¶ Traditissem. § scilicet seruum. Accur.

n ¶ Contingo. § id est statim.

o ¶ Obligationem. § sed quomodo agitur si nō manumittatur, cū iam liber sit ex constitutione post moram: ut C. si mancip. ita fue. alienatus. l. ij. & supra de condic. ob. cau. si pecuniam. §. primo & inf. à qui fine ma. ad liber. perue. l. Latinus. E contrā, si non fuit in mora. agere non possum? Respon, non dicitur hic quòd agatur, sed contractam esse obligationem, quæ fuit per constitutionem sublata. & sic per momentum durauit hæc obligatio. uel dic quòd hic fuit actum, ut manumissio fieret per iudictam. & sic non succedit constitutio: ut infrà de uerborum obligationib. qui Romæ. §. Flauius Hermes. & sic potest intelligi suprà si certum petatur. non omnis. circa princip. & de condict. ob. cau. dedi. iij. Respon. & de fer. ex seruis. & de precari. pt. uer. naturalis. §. at cùm do. & secundum hoc expone superiorem literam, non posse agi ante quinquennium scilicet ut fiat manumissio: & quod hic dicit esse obligationē: die scilicet ut fiat manumissio. Vel dic tertiò, quòd hic erat talis seruus, qui non poterat ad libertatem peruenire: & ideo non potest succedere constitutio. & tunc expone superiorem literam, non posse agi ante quinquennium & c. scilicet ad repetendum. & hic esse obligationem scilicet ad repetendum condict. ob causam. Accursius.

p ¶ Vt aliquid. § puta si sibi retinuit usum, siue ministerium quinquennale, uel uoluit. uel illo quinquennio esset in pœna. & ita hoc casu potest agi ante quinquennium: cùm gratia dantis, non accipientis sit positum.

q ¶ Alienus. § id est non tradentis.

r ¶ Vsucapiatur. § ante quinquennium. quod olim anno, hodie triennio fit: ut insti. de usucap. in prin. Accur.

s ¶ Quia. § quod uidetur, quia &c. quasi dicat, uidetur usucap. quia titulus donationis, abest. scilicet donatio.

t ¶ Interuenit. § idem ubi nil donationis interuenit, ut in superiori respon. quia animum habuerit transferendi dominium: ut dixi. §. eod. in ædibus. §. finali.

v ¶ Pomponius ait. § an usucapi possit antè, quam donator contualuerit. Azo. & quòd usucapi potest, patet j. titu. j. l. qui alienam. & l. si alienam. in prin.

Vsucapionem

a ¶ Vsucapionem. § antè, quàm conualescat.

b ¶ Sequi. § pro donato sic j. pro donato. l. j. in fi. j. respon.

c ¶ Competere. § sed per retentionē seruabo sumptus: ut j. de fur. l. qui iniuriæ. §. fi. & §. de rei uen. l. sumptus. ēt à donatore, si is fuit, qui donōnē potuit reuocare: ut j. de exc. doli. l. apud Celsum. §. si minor.

d ¶ Eum. § donantē.

e ¶ Si dolo fecit. § scienter donando rem alienam: vt & j. de uerbo. obli. si id quod. sed uidetur de dolo non posse agi: quia aut sciuit donatarius rē alienam, & tunc est quod sibi imputet. aut ignorauit: & tunc quia potuit expensas cōseruare deneganda est de dolo. Rū. pone nō potuit: quia non possidebat: sed alio possidente res ei euicta est: vt & §. de eui. l. euicta. §. j. vel qa tales sunt sumptus, quos euincens non habet necesse reddere: vt quia laribus autitis careret: vt §. de rei vend. l. in fundo. Vltimò, si quæras an donator de eui. teneatur: dic secundū Azo. q; sic. † hodie: cū assimiletur venditioni: ve inst. de dona. §. aliæ. tu dic aut fuit de ea promissum, & tenetur donator: ut C. de euictio. l. ij. nam pro qualibet causa de euic. promitti potest: ut & sup. de ædil. edic. l. sciēdum. aut non fuit promissum: & tunc aut cepit à datione siue traditione: & non tenetur de euic. sed de dolo, si intercessit. aut à promissione vel pactione: & tunc agi potest: vt hic, & C. de iu. do. l. j. & sup. de ædi. edic. ad res. & j. de uerb. obli. l. vbi autem. §. fi.

† als idem libr. lxxvj. ad edic.

† Tu uide glo. in l. ij. & ibi Bal. C. de euic. & in l. si pre. §. j. ubi per Bar. ff. eo. tit. & in l. Iulianus. §. j. j. deuer bo. obli.

† Scribit.

f ¶ Putat, si ita donetur, vt post quinquennium manumittatur, posse dici vsucapionem a sequi. b

¶ *Donator nō tenetur de euictione, sed de dolo si intercesserit. b. d.*

¶ Labeo ait: Si quis mihi rē alienam donauerit, inq; eam sumptus magnos fecero, si ea mihi euincatur, nullam mihi actionem contra donatorē competere: c planè de dolo posse me aduersus eum d habere actionem, si dolo fecit. e

¶ *Donatio reipublicæ sine causa facta non potest. Bar.*

¶ Idem † Martianus. li. xvj. LEX XIX.

HOc iure utimur, f ut in reb. publicis, cùm de donatione quæritur, illud solùm spectetur, vtrum ob causam aliquam iustam reipu. promittat g quis, vel polliceatur, h an non: vt si ob honorē i aliquem promittat, teneatur. k sin minùs, non. l

¶ *Quod ob causam dat, nō est donatio. Bar.*

¶ Labeo † ait: extra causam donationum esse taliū officiorum mercedes, vt puta si tibi affuero, m si satis pro te dedero, n si qualibet in re opera, vel gratia mea usus fueris. o

¶ *Causa interdū ponitur pro causato. nā liberalitas non est donū, sed virtus animi. P.*

¶ Non potest liberalitas p nolenti acquiri. q

¶ *Mandatū morte finit: sed propter ignorantiam eius effectus durat quo ad liberationem, & quo ad actionem. Bar.*

¶ Siquis dederit pecuniam mutuam Titio, reddendam Seio, cui donatum volebat, deinde Titius mortuo donatore, Seio dedisse proponatur, erit consequens dicere, pecuniam Seij fieri: siue mortuū r sciuerit, siue ignouerit is, qui dabat: s quia pecunia fuit danda tis: t sed si quidem ignouerit mortuū: erit liberatus, u si sic mutuam pecuniam acceperit soluendam Seio. Sin autem mandauero tibi, vt tuam pecuniā x Titio des, cui donare volebam, & tu ignorās me mortuū, hoc feceris, habebis aduersus meos hēdes mādati actionem: y si sciens, z non habebis. a

¶ *Solutio naturalis debiti, nō est donō. Ba.*

¶ Si quis seruo pecuniā credidere rit, deinde is liber factus eam expromiserit, nō erit donatio, b sed debiti solutio. Idē † & in pupillo, c qui sine tutoris authoritate debuerit, dicendum est, si postea tutore authore promittat.

¶ *Stipulatio ob cām, non est donatio. Bar.*

¶ Sed & hæ d stipulationes, quæ ob causam fiunt, non habent donationem. e Denique Pegasus putabat, si tibi centum spopondero hac conditione, si iurasses te nomen meum laturum, f

m ¶ Affuero. § puta aduocatus, vel procurator probas.

n ¶ Dedero. § fideiubendo pro te. Accursius.

o ¶ Fueris. § supple dabis mihi x. prædicta quidē nō faciunt donōnē, sed ꝓctum innominatū do ut des, uel facio vt des: ut hic, & §. de pscr. uer. l naturalis. §. at cū do. & §. q; si faciā. & j. ea. l. §. fi. & §. e. Aristo. facit §. eo. l. j. §. j. & ij. & j. titu. 1. l. mortis causa capitur. § fine donatione. alij sic ponunt, vt nec iure donationis, nec alio iure valeat: vt si eram miles qui talia tibi facere debebā: qđ non poterā: vt C. loc. l. miles. & C. de cōdi. ob cau. l. si militē. vel clericus: ut in aut. de san. epi. §. alium. uel procurator fisci: ut C. ne fiscus uel ꝓcurator fisci: ut C. ne fiscus uel ꝓcurator totū: uel potentior ratione officii. ut C. ne lice. po. l. j. & ij. & sic est secundum istos extra donationem, & extra aliam obligationem, s. huius modi pactum, de quo dicitur in litera.

p ¶ Nō potest libertas. § i. donatio, sic dicta, quia liberē fit: ut §. eo. l. j. in prin. necessitate remota: ut inf. a. c. donari. alij etiam hoc de priuilegio intelligunt: quod non placet. sed tunc loquitur. j. de regu. iur. inuito. ubi plene dices.

Aliàs de est &.

q ¶ Acquiri. § directò, sed per obliquum fictū j. de sol. si debitor tuus. & j. de acquire. do. etiā. & de verb. obl. seruus vetante domino. quæ sunt contrā. & facit. C. de iur. deliber. l. nec emere. & sup. de bo. poss. l. iij. §. in uito. & j. de reg. iur. inuitus. fin.

r ¶ Mortuum. § donantem. Accur.

s ¶ Dabat. § Seio. nec tamē ex hoc pacto Seio acquirit actio: quia alteri stipulari uel pacisci &c. ut C. de cōtrah. stip. l. ij. quæ est contra.

t ¶ Fuerit dantis. § hæc est solutio contrarii: ut §. eo. l. ij. §. penul. & §. fi certum peta. l. eius qui. §. quas uerò. in quibusdam tamen concordat lex illa.

v ¶ Liberatus. § secus si sciuit, quia mandatum morte finitū fuit. Ir.

x ¶ Vt pecuniam tuam. § non mihi debitam.

y ¶ Actionem. § propter iustam ignorantiam licet mandatum sit morte finitum. & fa. j. pro empt. l. qui fundum § seruus meus. & §. de le. ij. cum pater. §. Mæuio. & insti. mand. §. recte & § seq. & §. mand. l. inter causas. §. j. & de so. cum quis. §. j. & l. fi seruus. Accur.

z ¶ Si sciens. § f. me mortuum. soluisti Titio.

a ¶ Non habebis. § f. aliquam actionem contra hæredes meos.

Obligatio naturalis donationē impedit.

b ¶ Non erit donatio. § Naturalis obligatio impedit donationē: ut hic, & j. donari. nam dicit, nullo iure &c. sic ergo seruus naturaliter obligatur etiam in seruitute. ut hic, & insti. de fideiuss. § j. & §. de cōdi. inde. si id quod. & de pecu. l. nec seruus & §. de nego. gest. eum actum, & l. proculus. & l. at qui natura. Idē in pupillo, ut naturaliter obligetur etiam sine tutore: licet non sit locupletior: ut hic subiicit, & infrà de noua. l. j. & infrà. de sol. in numerationibus. §. j. & §. de rescin. uen. si id quod. §. j. & §. ad l. Fal. si pupillus. & qñ di. le. ce. cum illud. §. fi. Sed cōtra j. de act. & obliga. l. pupillus. ubi nec naturaliter dicit teneri: sed hic proximus pubertati, ibi proximus infantiæ: uel ibi cum tutore cōtraxit: hic cum alio: unde tenetur naturaliter, licet nō sit locupletior, nec interuenerit tutor: ut dixi.

c ¶ Idem & in pupillo. § ut debitum uideatur soluere. & sic, § quia uidetur soluere debitum, non quæritur utrum excedat legitimā tum mam, uel non: quod in donatione quæritur. nam semper tenebitur.

d ¶ Sed & hæ. § non solùm superiores.

e ¶ Donationem. § simplicem, sed ob causſam: ut suprà. eo. l. j. §. ij. & l. Aristo. & suprà. eo. l. j. §. j.

f ¶ Laturum. § i. exaltaturum: uel diuulgaturū. Vel aliter. i. si uelles de cætero meo nomine appellari: de qua uocatione fit mentio. suprà. ad Trebel. sed sciendum. & l. facta. §. si uerò nominis. Accur.

Ob rem

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ob rem.ʒ scilicet futuram : tamen in præteritum respicit : ut ſ. de condi. inde. l. damus. Accur.

SI patronus.ʒ CASVS. Si patronus ex debita parte instituatur hæres à liberto : & grauatus sit ut aliquid ex hac parte daret Titio cuidam extraneo: & patronus etiam promisit illi fideicommissario da re: dicitur quòd non tenetur. ¶ De illo.ʒ Id quod hæres poterat p Falcidiam retinere, uolens adimplere uoluntatem defuncti promisit legatarijs insolidũ. dicitur. quòd tenetur: quia & si soluisset, non repeteret. Fran.

b ¶ Si patronus ex debita.ʒ olim dimidia, hodie tertia: ut insti. de suc. lib. in prin. & ſ. sed nostra con.

c ¶ Instituatur.ʒ à liberto.

d ¶ Eius.ʒ ſ. patroni.

e ¶ Daret.ʒ scilicet patronus ex portione sua cuidam extraneo.

f ¶ Promiserit.ʒ patronus errans in iure uel facto : ut argu. sup. ut in possess. leg. l. j. in princ. & infrà de fideiuſ. l. ſi quis postquàm. & sup. ad Treb. l. patronus. & l. ſi eius. ſ. fi. & l. ita. ſ. si patronus. & ſ. de inoff. testa. l. mater. Sed arg. ſ. si qd in frau. pa. ſi patronus. in prin. item j. prox. ſ. Sed hic magis est debitum patrono. habetur enim ut æs alienum : argu. ſ. de inoffic. testa. Papinianus. ſ. si quis impubes. & sup. ad l. Fal. in ratione. ſ. quod uulgo. Sed huic. l. uidetur contra. sup. fa. er. qui erat hæres. ſ. fi autem. Sed hic præcedebat aliud debitum. ſ. bonorum posseſſ. debita patrono. Acc.

g ¶ Soluere.ʒ quia ut dixi, habetur ut æs alienũ, quia promisit liberto uiuente hic patronus ſ. fideic. ut ſ. ad le. Falc. quod de bonis. ſ. j. & de acq. here. q superstitis.

h ¶ Verecundiæ.ʒ id est reuerentiæ. Accursius.

i ¶ Minuatur.ʒ quod esset, si deberet præstare hoc fideicommissum.

k ¶ Per Falcidiam.ʒ iure institutionis, nõ etiã iure naturæ. R. Acc.

l ¶ Spoponderit.ʒ sciens uel errans in iure : quia nõ certat de dãno uitando: ut ſ. proxi. rñ, secus si in facto : ut C. ad l. Falci. l. error. Item post mortem testatoris non ante: ut ſ. ad l. Fal. l. quod de bonis. ſ. j.

m ¶ Obuiare.ʒ sic C. de pac. l. pe. & de non nu. pecu. l. generaliter.

n ¶ Concessa fuerat.ʒ ut & C. ad l. fal. l. j. & l. fi. & de fideic. l. j. & l. ij. & C. de test. l. non dubium. ſ. illud. & ſ. de cond. inde. fideicommiſ. Acc.

o ¶ Agnouit.ʒ id est agnouisse uidetur.

p ¶ Occurretur.ʒ id est, contradicetur. aliter accipitur uel etiam sic j. de uerb. oblig. ubi autem non apparet. ſ. qui uerò.

VT mihi.ʒ CASVS. Si quod uolebas mihi donare, creditori meo delegante me, promisisti: dicit p ualet donatio. Secũdo dicit. si habeo debitorem qui debet mihi ultra quingenta, & eũ aio donãdi tibi delego: nec interuenit scriptura: si tu agas cõtra eũ, an poterit opponere excep. quasi donatio nõ teneat in eo quod est ultra quingẽtos solidos? Et dicit p nõ. & reddit rõnem, ego aũt ſ. debitorem meũ quõdã agã si nondũ soluit tibi id, quod est ultra q̃ngentos solidos: uel si iã tibi soluit. agã contra te ad illud superfluũ condi. sine causa. Fran. Acc.

q ¶ Delegante.ʒ scilicet te.

r ¶ Valet.ʒ scilicet donatio. & aliàs est in litera donatio.

s ¶ Suum.ʒ id est, sibi debitum. & ideo exceptione repellitur, etiam si excedat legitimum modum: ut j. de excep. do. puré. ſ. si eum. & de noua. si Titius. & j. de re. iud. l. Nesennius. in prin.

t ¶ Immodicè.ʒ i. ultra q̃ngẽtos solidos: & ſi interuenit scriptura. Ac.

v ¶ Exactam.ʒ scilicet à me.

nõ esse donationem, quia ob rẽ facta est, & res secuta est.

¶ *Promissio facta per errorem, non præiudicat patrono in portione sibi debita: sed hæredi bene præiudicat in Falcidia. Barto.*

¶ Marcellus lib. xxv. † LEX XX.

XSI patronus ex debita parte hæres instituat, & libertus, eius fidei commisit, ut quid daret, & hic stipulãti fideicõmissario promiserit: nõ erit cogendus soluere: ne pars ex legib. uendiæ patronali debita minuat. ¶ De illo dubitari pót, q̃ quod per Falcidiã retinere poterat, uoluntatem testatoris secutus spoponderit. † se daturũ. Sed magis est, ut non possit suæ cõfessioni obuiare. quèadmodũ eñ si soluisset, fidẽ testatori suo adimplesse uidebatur, & nulla ei repetitio concessa fuerat: ita & stipulatione præcedente contra fidem testatoris, quam agnouit, uenienti ei meritò occurretur.

¶ *Potest quis donare patiendo si delegari. Item uerus debitor delegatus non habet exceptionem donationis immodicæ, nisi rescissoria sit conuentus. Bar.*

¶ Celsus lib. xxiij. † LEX XXI.

VT mihi donares, creditori meo delegãte me promisisti, factũ ualet: ille enim suum recepit. Sed si debitorem meum tibi donationis immodicæ causa promittere iussi, an submouearis donationis ĩmodicæ exceptione, necne, tractabitur. Et meus quidẽ debitor exceptione te agentem repellere non potest: quia perinde est, quasi exactã à debitore meo summam tibi donauerim, & tu illam ei credideris. Sed ego, si quidem pecuniæ à debitore meo nõdum solutæ sint, habeo aduersus debitorem meum rescissoriã in id, quod supra legitimum modum tibi promisit: ita, ut in reliquum tantummodo tibi maneat obligatus. Sin autem pecunias à debitore meo exegisti, in id quod modum legis excedit, contra te condictionem haheo.

¶ *Donatio est contractus stricti iuris: ideo non uenimus usuræ ex mora. Bart.*

¶ Modestinus li. viij. differ. L. XXII.

EVm, qui donationis causa pecuniam, uel quid aliud promisit, de mora solutionis pecuniæ usuras non debere, summæ æquitatis est: maximè cùm in bonæfidei contractibus donationis species non deputetur.

¶ *Usuræ possunt ex causa donationis remitti sine insinuatione. h. d. Bart.*

¶ Idem lib. xv. respon. LEX XXIII.

MOdestinus respondit creditorẽ futuri temporis usuras & remittere, & minuere pacto posse: nec in ea donatione ex summa quantitatis aliquid uitij inesse currere. ¶ Modestinus respondit mente captum donare nõ posse.

¶ *Exceptio donationis immodicæ competit sideiussori inuito reo. Bart.*

¶ Iabolenus li. 13. ex Cassio. L. XXIIII.

FIdeiussori eius, qui donationis causa pecuniam supra legis modũ promisit, exceptio dari debet ẽt inuito reo: ne si fortè

† Aliàs 14.

postquam & C. de nõ nume. pecu. l. fin. & suprà. ut in pos. l. j. in princ.

a ¶ Amittat.ʒ arg. contra huic rationi ſ. quod quisq; iur. l. iii. ſ. ſi is. est & alia ratio, quia interest nostra potius non soluere &c. ut sup. de compen. l. ideo. Sed quid si animo donandi fideiusit? Respon. forte se eus: ut sup. de pac. quod dictum.

SI tibi. ʒ CASVS. Tradidi tibi rem, ut eam Titio meo nomine donares: & tu dedisti tuo nomine. dicitur q̃ tu teneris mihi furti. & illa res non est facta Titij. & hoc de rigore. de æquitate autem si agam contra Titium rei uendi. me repellet excep. doli. Frã. Accur.

b ¶ Si tibi dederim.ʒ i. tradiderim. si autem esset facta huius, in alium dominium transtulisset: ut sup. eo. hoc iure. ſ. si quis. in fin. ſ. quod j. negat.

c ¶ Obligaris.ʒ per hoc patet q̃ non fecit rẽ tuam, nam suę rei nõ facit quis furtũ, ut patet in definitione furti: ut j. de fur. l. j. ſ. fina. Item quod dicit teneri furti, de rigore intellige secundum Barto. de æquitate secus: ut subij cit. & sic nec furti, nec mandati. nec condi. furti. uel rei uend. agi potest. Vel dic qualibet iſtarum agi cum effectu, etiam si habet ratum ille, cui est datum. uel dic uerius, si habet ratum: ut infrà de furt. si quis uxori. ſ. Iulia. & l. fallsus. in princi. & ſ. j. C. de furt. si is cui. & sup. manda. si uerò non remunerandi. ſ. de di. nulla iſtarum agetur. nisi fortè furti: quæ competit etiam si interesse designat: ut j. de furtis. inter omnes. Sed arg. contra. j. eod. tit. is cuius. Accur.

† Adde tu ne erres, q̃ iſtud dictũ debet intelligi quoad dominium, nã quo ad titulum seu p l. post mortẽ ĩ fi. & quod ibi not. Bal. C. de fideiuſ. pro quo facit c. quod autẽ. & q̃ ibi not. Pan. extrà de iure patro.

† lib. 3. ad Quintum Mutiũ. *alàs* lib. 4.

† li. 20. quęſti. * aliàs lib. xxviiij.

† Aliàs Aquilius.

‡ Rhetorẽ.

d ¶ Agam.ʒ rei uend.

e ¶ Exceptione.ʒ eo ratum habente: & uoléte habere meo nomine: aliàs non habet excep. & sic incipit possidere ex alia causa: quod fieri potest: ut j. de acquir. possſ. l. iij. ſ. ex pluribus. & usucap. non solum. ſ. j. & ſ. de euic. si uendideris mihi. & l. non tamen. facit ſ. de neg. gest. si ego. & j. de solu. Cassius. Sed contra. j. de acqui. re. do per seruum. ſ. fi. sed ibi accipiens erat interpositus ab eo, cui dẽbat fieri traditio. un de ſtatim quæſuit ei dominium. hic à me: unde licet ego tradens hoc in animo gestiam: non tamen ſtatim quæritur illi dominium: ut dixi ſ. eo. l. qui mihi. Item not. æquitatem præualere? ſricto iuri. sic C. de iudic. l. placuit. & C. ad exhiben. si cert. pet. si ego.

NVda ratio.ʒ CASVS. Si in animo meo concipiam me uelle tibi donare decem, non obligor per hoc, etiam si ſcriberem in libro meo rationum. Franc. Accur.

f ¶ Nuda ratio.ʒ quia nõ interuenit cõsensus duorũ, uel pactio, uel cõtractus: ſicut aliàs respectiuè dicitur nudũ aliquid: ut C. de pac. traditionibus. & ſ. de cõtrahen. empt. l. nuda. & j. de acq. re. do. l. nunquã.

g ¶ Libero.ʒ idem est in seruo: ut ſ. de pec. le. l. vj. ſ. pen. & ſ. de pec. l. non solum. ſ. fin. Accur.

h ¶ In rationes.ʒ id est, in librum rationum. Accur.

i ¶ Intelligitur.ʒ ergo nõ obligor. Sed arg. cõtra. sup. de edẽ. l. ſi q̃s ſ. rationem. & C. de edẽ. l. j. & sup. de neg. gest. Nesennius. sed illæ erat cum causa: hic sine causa. Item facit j. de except. doli. l. ij. ſ. j.

ATtilius.ʒ CASVS. Quidam iuuenis nomine Attilius regulus magistro suo donauit, & concesit habitationẽ cuiusdam cænaculi: eo quòd magister ille eũ bene instruxerat. Regulo defuncto mota fuit quæstio illi magistro de isto cænaculo, quasi hæc donatio non ualuerit, quia erat facta præceptori, uel quia erat ultra legitimum modum. quæritur quid iuris? Et dicitur quòd hæc donatio non est mera, sed ob causam præcedẽtem facta, unde tenet. & si magister deiiciatur de possſ. cænaculi: habet inter dictum unde ui utile ad similitudinem fructuarij. Fran. Accur.

k ¶ Præceptorem.ʒ aliàs prætorem. Accur.

l ¶ Patiebatur.ʒ ab heredib. Reguli. M. uel ab aliquo extraneo. Ac.

m ¶ Non meram.ʒ quia ob præcedentem causam erat facta. si enim reus soluendo non fuerit, pecuniã fideiussor amittat.

¶ *Qui suo nõe donauit quod alieno debetur, non facit accipientis pecuniã de rigore: et furti tenetur, secus de æquitate. h. d. Bar.*

¶ Idem lib. vi. epistol. LEX XXV.

SI tibi dederim rem, ut Titio meo nomine donares, & tu eã tuo nomine ei dederis, an factam eius putes? Respondi, Si rem tibi dederim ut Titio meo nomine donares, camq; tuo nomine ei dederis, quãtum ad iuris subtilitatem, accipientis facta non est, & tu furti obligaris. Sed benignius est, si agam contra eum, qui rem accepit, exceptione doli mali me summoueri.

¶ *Ex ratione sine partis consensu confecta donatio non perficitur. Bart.*

¶ Pomponius. † LEX XXVI.

NVda ratio non facit aliquẽ debitorẽ, vtputa, quod donare libero homini uolumus, licet referamus in rationes nostras, debere nos: tamen nulla donatio intelligitur.

¶ *Ab eo cui facultas inhabitandi ex cã re munerationis confertur, non dẽt reuocari: et sibi expulso, iudicis officio subuenit. Bar.*

¶ Papinianus. † LEX XXVII.

ATtilius † Regulus iuuenis ad Nicostratum † præcepto rem ita scripsit: Quoniam & cũ patre meo semper fuisti, & me eloquentia & diligentia tua meliorem reddidisti, dono, & permitto tibi habitare in illo cœnaculo, eoq; uti. defuncto Regulo contro uersiam habitationis patiebatur Nicostratus: & cùm de ea re mecum contulisset, dixi, posse defendi nõ meram donationem esse, uerùm officium magistri quadam mercede remuneratũ Regulum: ideoq; non uideri donationem sequentis temporis irritam esse. Quòd si expulsus Nicostratus ueniat ad iudicem, ad exemplum interdicti, quod fructuario proponitur, defendẽdus erit, quasi loco possessoris constitutus, qui usum cœnaculi accepit.

¶ *Pater ad obseruandum promissa tempore donationis tacitæ uel expressæ cogitur actione præscript. uerb. Bart.*

¶ Idem lib. iij. respon. LEX XXVIII.

HæreditatemPater sibi relictam filię suę iuris effectę donauit. Creditoribus hæreditarijs filia satisfacere debet: uel si hoc minimè faciat, & credito res contra patrem ueniant, cogenda erit per actionem præscriptis uerbis patrem aduersus

o ¶ Sequentis temporis.ʒ quod est post mortem Reguli non ergo reuocant hæredes. & sic est contrà. j. eod. Lucius. ubi reuocat. Solu. hic fuit donatio simplex : ibi precarium. hæc falsa: quia non fuit donatio simplex hic. Vel hic ab extraneo patiebatur controuersiã: ibi ab hæredibus concedẽtis. Tertij dicunt, hic esse donationem ob causam: ibi simplicem donationem. sed secundum hoc quare ibi reuocatur: ut institu. de do. ſ. aliæ? Respond. secundum uetera iura quando non nascebatur actio ex nudo pacto donationis: & sic cùm donatarius ille nõ habebat possessionem aliquam: quia nec usus ritus nec fructuarius est sed solus donator habet possessionem. poterit pœnitere donator, uel eius hæres: nec potest a donatario conueniri: sed hodie secus erit: ut C. de dona. si quis argentum. ſ. penult. Vel dic, potest mutare uoluntatem, ut ibi dicit: non tamen potest reuocare donationem. Tu dic hic esse remunerationem: ibi precarium: quod potest reuocari quando liberat: ut infrà de precar. l. j. & ij. & l. cùm precario. Item contra. infrà. de acquiren. possſ. fundi. ij. respon. sed patet solutio. quia ibi fuit mandatum, & morte reuocari potest. Accur.

p ¶ Proponitur.ʒ scilicet undè ui utile: ut infrà de ui & ui ar. l. iij. ſ. unde ui. Accur.

q ¶ Constitutus.ʒ habet enim naturalem possſ. fructuarius M. ut infrà de acquiren possſ. l. naturaliter. Alij dicunt, quod nec naturalem habet possessionem. & secũdum hoc per officium iudicis defenditur in suo usu. nam rei est commodatum : donatio est usus: ut ſ. eod. in ædibus. Accur.

HAereditatem.ʒ CASVS. Pater hæredi. sibi delatam donauit filiæ suæ emancipatæ, hoc pacto, ut ipsa satisfaciat creditoribus hæreditariis. dicitur quòd ipsa debet satisfacere. & nisi satisfaciat, & creditores neniant contra patrem: pater agere pót contra filiam act. præscriptis uerbis, ut defendat eum contra creditores. Et donare dicor quod nullo iure cogente tibi do. h. d. cum l. seq. Fran. Accur.

r ¶ Filiæ.ʒ scilicet suæ. Accur.

s ¶ Effectæ.ʒ alioquin nulla fuisset donatio: ut C. de don. siue. & facit ad l. suprà. de procura. seruum. ſ. fin.

t ¶ Debet.ʒ nec obst. j. quæ in frau. cre. oẽs. ſ. j. ubi donator renetur quasi in fraudem credi. donauerit: sed ibi omnia bona, hic hæreditatẽ quandam, quæ sibi obuenerat dedit. Item obst. ſ. de iure do. mulier. ubi dicit non reneri uirum, cui mulier omnia in dotem dedit. sed rẽp. dicit mulier omnia bona sua, & ea intelliguntur deducto ære alieno: ut j. de uerb. signific. si subsignatum. ſ. bona. sed hæreditas habet in se debita & credita: & etiam damnosa hæreditas, hæreditas dicitur: ut j. de uerb. signi. l. hæreditatis appellatione.

v ¶ Vel si hoc.ʒ scilicet creditoribus huiusmodi satisfacere.

x ¶ Faciat.ʒ scilicet filia.

y ¶ Cogendam eam.ʒ hic est contra. C. de pac. l. ij. & C. de hære. uẽ. l. ii. in fin. ubi dicitur accipientẽ non cogi. Sol. hic conuenerunt inter se pater & filia, ut ipsa satisfaciat, ex quo agit pater præscrip. uerb. ad hoc ut eã defendat, ut C. e. l. cùm res. Item cõdi. ob causam pro ipsa hæreditate causa cessante: ut C. de cõdi. ob cau. l. ij. sed à creditoribus nõ pót agi, ut contrariis. & sic etiam potest solui dicta lex ſ., de iure dot. mulier. Vel dic speciale in donatione ut in fisco: ut C. de hære. uẽdit. l. j. Vel nõ cogit a creditoribus præcisè ut in cõtrariis: sed alternatiuè

&c

† Glo. ista est sing. ad hoc q̃ donatio ob cãm non requirit insinuationẽ, quia ẽ ex tus expressus & sing. in l. si pr. ſ. fi. j. co. Bolog. Tu lĩtabis hoc dictũ & gl. & Bol. per ea quæ no. P. de Cast. consi. mihi 104. nisi in donatione ob causam de futuro: quia tũc in sinuatione est opus.

‡ Ista glo. nuult quòd quis teneẽ p̃cisè ad factũ q̃ hoc est actũ de qua materia not. per doct. in l. ſti pulationes non diuidũ tur. insſr. de uerb. obli. Bolo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic,ut nel actionem suscipiat,uel interesse præstet: ut hic, an autem à patre precise possit cogi, quidã dicunt quòd sicut. ff. de ope.no.nũ.stipulatio.§.siue. & ff. de procur. sed hæ.§.præter. uel forte nõ pcise nisi catenus,ut præstet interesse per act.præscrip. uerb. ut ff. de præscript. uerb.nam alis.§. at cùm do.nã tũc potest quis à liũ precisè cogere ad

Cogi precise ad factum, cùm sibi ult fieri, non cùm alij. Vel possit. ‡ alias.lib. x. respons.

eos [a] defendere.

¶ Idem. † LEX XXIX.

DOnari uidetur, quod nullo iure [b] cogente conceditur.

¶ Per responsionem factam in iudicio inducitur confessio. & qui confitetur debitorẽ suum sibi non teneri,uidetur ipsum liberare ex causa donationis.hoc dicit. Bar.

¶ Idem lib.x.respon. LEX XXX.

QVidam [c] in iure interrogatus,nihil sibidebere tutoris hæredes [d] respondit. Eum actionem iure amisisse respondi. Licet enim non transactionis,sed donationis hæc uerba esse quis accipiat attamen eum, qui in iure confessus est, suam confessionem infirmare non posse. [e]

¶ Qui donat bona uiuentis eius hæreditate est indignus.Barto.

¶ Donationẽ† quidem partis bonorum proximæ cognatæ uiuẽtis nullam fuisse constabat: [f] uerùm ei, qui donauit, [g] ac posteà iure prætorio successit, [h] quoniã aduersus bonos mores & ius gentium, [i] festinasset, [k] actiones hæreditarias in totum denegandas [l] respondi.

† De intellectu huius text. uid. Marc. Antoniũ Natã in l. hac consultissima.§.ex imperfecto n. 7.C. de testam.& per Cagnol. in l.fi.nu.1.C. de pact.

† li. singul. de legato.

† Alias de delato.

¶ Martianus. † LEX XXXI.

NAm ei, ut indigno [m] aufertur hæreditas.

¶ Donatio facta in concubinam non reuocatur secuto matrimonio: cùm dubitatur, personæ conditio inspicitur.Bart.

¶ Papinianus. † LEX XXXII.

DOnationes in concubinam collatas non posse reuocari conuenit; [n] nec si matrimonium inter eosdem posteà fuerit cõtractum, ad irritum recidere potest, quod ante iure [o] ualuit. An autẽ maritalis honor & affectio pridẽ præcesserit, [p] personis comparatis, [q] uitæque coniunctione considerata,perpendendum [r] esse respondi:neque enim tabulas [s] facere matrimonium.

† Ats Marcianus. lib. xii.respon.

¶ Si res donatur ad usum, uidetur donari proprietas: nec reuocatur nisi ex magna offensa.hoc dicit.

¶ Species † extra dotem à matre filiæ nomine [t] uiro traditas,filiæ, quæ præsens erat, donatas, & ab ea uiro traditas uideri respondi: nec matrẽ offensam [u] † petitionẽ habere, uel eas res rectè uendicare † q uir [x] cauisset extra dotem usibus puellæ sibi traditas: cùm ea significatione non modus [a] dotionis declareẽ, nec ab usu proprietas separetur, [b] sed peculium à dote puellæ distinguatur.iudicem tamen æstimaturum respondi, si mater iure contra filiã offensa, [c] eas reuocare uelit:& uerecundiæ maternæ congruam, boniquiri arbitrio competentem ferre sententiam.

¶ Sicut donatio facta filio in potestate cõfirmatur post mortem donantis,si moriatur ante filium:ita confirmatur, si filium emancipat,& donationem non reuocat. Paul.

¶ Pater, qui filiæ quam habuit in potestate,mãcipia donauit,& peculium emancipatæ nõ ademit, [d] ex postfacto donationem uidetur perfecisse. [e]

Bal.in l. cũ uirum. in 3.col.C. de fideicõuersi. quæro, nũquid donatũ. & Alex. in l.si donatione. C.de collat. in x.col.reputant istũ tex.sing.ad hoc quòd si mater det filio dotalia bona in peculiũ, dẽ donatio inter uiros: sihi iste tex. nihil facit ad propositum prout uidere poteris hic in nouis interpr. Bol.

† Repertionẽ alij legunt.

† alij addunt eo qd &c.

a ¶ Eiusmodi lege.§ i.pacto:ut sup. depositi l.j.§.si conueniat.Acc.
b ¶ Domini.§ id est deponentis.M.
e ¶ Donationem.§ in Aeliũ,uel depositarium:& sic Aelius non agit ut illi depositi,uel alia actione:ut instit. de inuti.stip.§.alteri.nec ob. ff.depositi.l.Publia,in prin.ut ibi dixi.nã ibi filio: hic extraneo. Itẽ nec obst. C. de exhi. si res in fi. quia ibi speciale: ut & ff.sol.ma.l.Caius. uel hic de rigore,ibi de æquitate. sed certè nihil impedit agere Aelium ut illi depositi: ut d.l. cum res. & tamen non est sibi donatum. quia id reddit hæredi deponentis.& facit suprà.depo.l.j.§ pe. & suprà proxi §.Accur.
d ¶ Perduellionis.§ i.maiestatis:ut infrà.de iner.fig.l.quos nos. idẽ in similibus casib. quos notaui infrà. de act. l. ex iudiciorum. nec ob. e.l. post contractum. quia hic speciale. Acc.
e ¶ Teneat.§ ut bona paterna eis auferãtur: ut inst.de hære. ab intesta. §. per contrarium.& C.ad l.Iul. ma. l.pe.& l.fi.Acc.
f ¶ Postulatus.§ i. accusatus.‡Accur.

† Ratæ.

LVcius.§ CASVS. Concessi tibi precariò ut quandiu uolueris utaris domo mea. hoc possunt reuocare hęredes mei Franciscus.
g ¶ Vtaris.§ precario.Accur.
h ¶ Ex uoluntate.§ hic declarat esse precarium,quod ex uoluntate durat. & reuocatur:ut infra. de precario.l.j.§.j.& l.ij.Acc.
i ¶ Mutare.§ sic & infrà.de acquir.pos. fundi. §.j. nam & ipse defunctus posset.Item est contra s. eo.Aquilius. Solu.ut ibi.Acc.

QVi id quod.§ CASVS. Quod ex causa donationis tibi dare promisi, nunc cõstitui hoc idem me soluturũ: dicitur quod si cõuenior de constituat, non teneor insolidũ: quia in spicitur origo contractus.Secundo dicit, ex causa do. cõdemnatus insolidũ, si conuenior indicati: non fiet exactio nisi inquantum facere possum.
¶ Ea lege.§ Numerauitibi x.ex causa donat.hoc acto ut incontinenti mihi eadẽ mutuesdicit q donatio est,& tu mihi mutuãdo mutuũ facis. ¶ Mutus.§ Mutus pôt donare. Item surdus. ¶ Si cũ primus.§ Cùm nelles mihi donare decẽ,& ego Titio:dixi ut promitteres illa decem Titio,promisisti, dicitur quòd teneris insolidum.idẽ si promisisti creditori meo. Frãc.
k ¶ Conueniã.§ sic & in dote:ut ff. de cõst.pec.l. q si maritus in prin.
l ¶ Non iudicii.§ i.actionis de cõstituta,in iudiciũ deductę.& est sic C.de Mace.l.fi filius.ff. de fideiu.l.tutor.circa prin. & ff. de iure dot.l.si ex lapidicinis.& C.fi cer.pe.l.si ex ptio.& ff. de priuile.cre.l.ii. §.parui quæ.‡Sed ar.ptra ff. de pec.l.iii.§.fed & si filius.i fi.§.& ff. de noua.l.pe. & de re iu.l.Nesennius.in prin.& ff. de neg.ge.diuortio.sed i hac Vltima ex culpa uel dolo sequenti nascit hæc actio neg.ge.insolidũ.Acc.
m ¶ Donationis.§ insolidum.
n ¶ Iudicati.§ quæ dicit in factũ, ut C.de rebus credi.l.actori.Acc.
o ¶ Conueniri.§ ut ff. de re iud.l.Nesennius.§.fi.& no. post sententiã opponi peremptoriã. & sic est cõtra. C.sen rescin.non pos. peremptorias.sed hic speciale,ut & in alijs casibus,quos notaui C.de iur.& fac. igno.l.j.& est ratio huius specialitatis,ne ex libera &c.ut ff. de re iudi. ne ex liberalitate.& ff. de edict.l.ad res.ij. respon.Accur.
p ¶ Trãslatio.§ à donatore i donatariũ,sed certè imò impedit ut ff. de sol. q sic q est cõtra. So.ibi de rigore:hic de æquitate:ut suprà. si cer.pet. si tibi. & facit suprà.eod.l.j.§.item cũ ipse.
q ¶ Donare nõ prohibentur.§ nec pacisci: ut suprà. de pac.litem quia conuentiones. & intellige hoc cùm infortunium est discretum, uel cõcurrit, casu tamen: quia si à natura fit simul & surdus & mutus, inter uiuos donare non potest.‡ ut ar. C. qui test. fa.pos. l. discretis. & facit infrà de act. & oblig.l. in quibuscunq. Acc.
r ¶ Si cum primus.§ propria nomina sunt primus & secũdus, uel appellatiua. Acc.
s ¶ Perficitur donatio.§ inter omnes personas:ut & sup. eo.l.ii. §.cum uerò. Acc.
t ¶ Conuenitur.§ ex stipulatu. Acc.
v ¶ Custoditur.§ ut insolidum teneatur de legatis.& facit.inf. de re iudi. Nesennius. in prin. & ff. de doli exce. purè.§.si eum.& inf.de nouatio. si quis delegauerit:& l.pen. & sup.e. l.ij. circa princi. & l.in ædibus.§.pe.Acc.

SI Pater.§ CASVS. Pater suam propriã pecuniã noie filii emancipati mutuauit, & animo donandi eundem filiũ passus est stipulari illã pecuniam sibi reddi.dicitur quòd donatio hæc tenet.
¶ Si quis.§ Dediti mihi x.ut te captũ ab hostibus extraherem, & extrahis dicitur q hæc donatio irreuocabilis est, & quasi merces laboris mei uidetur Frã.
x ¶ Pecuniam.§ etiã suam Accur.
y ¶ Stipulatus est.§ idẽ si non fuit stipulatus:ut sup.si cert.peta. l. certi condictio. §. si nummos. Accur.
z ¶ Non potest.§ & inf.e.l.fi.§.fi.& arg.sup. eo.l.donationes.§.species. Iſtam gl. exclamant sing. Ro. & Ale.in l.discretis,C.q. test.fa. pos. ad hoc q dist. d.l. discretis habet locũ in contractib. inter uiuos.

natori mutuo detur,non impeditur dominij translatio: [p] ac propterea ijsdẽ numis donatori creditis, nouũ dñium in his quæritˉ.

¶ Distinctio legis,discretis.C.qui te.fa.pos. habet locũ in contractib.inter uiuos. Bar.

¶ Mutus & surdus donare non prohibentur. [q]

¶ Exceptio merè personalis quæ obstat deleganti non obstat ei cui facta est delegatio,Barto.

¶ Si cũ primus [r] tibi donare uel let,& tu donandi secundo uoluntatem haberes primus secundo ex uoluntate tua stipulanti promiserit, perficitur [s] donatio: & quia nihil primus secundo, à quo conuenitur, [t] donauit:& quidem insolidum, non in id, quod facere potest,condemnatur.Idque custoditur, [u] etsi delegante eo,qui donationem erat accepturus, creditori eius donator promiserit. hoc etenim casu creditor suum negotium gerit.

¶ Patre patiente stipulari filium, perficitur donatio,hoc dicit. Barto.

¶ Paulus lib.v. senten. LEX XXXV.

SI pater emancipati filij noïe donationis animo pecuniã [x] fœnerauit, eãque stipulatus est [y] filius,ipso iure perfectam esse donationem, ambigi non potest. [z]

¶ Quando fit ex causa remunerationis donatio,non eget insinuatione.h.d.Bar.

¶ Si quis aliquem à latrunculis [a] uel hostibus captum eripuit,& aliquid pro eo [b] ab ipso accipiat,hęc donõ irreuocabilis [c] † est.merces enim laboris eximij appellanda est, quod cõtẽplatione salutis certo modo [d] æstimari non placuit.

¶ Mãdatum in rem suam ex cã donationis morte finitur,secundum hæc tempora.Bar.

¶ Scæuola lib.3 r.digest. L. XXXVI.

ADeum, quẽ manumiserat, epistolam misit in hæc uerba,Titius Sticho liberto suo salutem.Cùm te manumiserim peculium quoq; tuum omne,quicquid

† Istũ tex. cum sua gl. sing. exclamatiue Ro. in suis singul. fol. 19. singul. 504. Sed aduerte, q̃ Ro. nimis large intellexit istũ tex.ut ui dere potes hic in nouis interpre. ‡ fol. addeq̃ uoluit allegare Ro. sin gul. 14. in ca. donatio reuocatur. quẽ ad hoc allegauit p sing. Gul. de Cugn. in l.si tibi. si cert. pet. Quod tñ limita,ut procedat in donatione remuneratoria si merita erãt obligatoria ita ẽt tirat. Bald. in l.si donatione. col.ii.C. de col. & Cv. i l. ut liber. eod. titu.& omnino p Alex.in l.ut rilgẽtium. §.quinimõ. sup. de pac. ubi ẽt Bar. & in palle. l.si donatio ne.& consi. 42. uolu. 4.

cies.& C.de iure do.l.ij.
a ¶ A latrunculis.§ differunt enim:ut ff.de cap.l.hostes.Accur.
b ¶ Pro eo.§ i.quia eripuit.Accur.
c ¶ Irreuocabilis.§ etiam ingratitudine secuta. M.cũ nec prætextu metus rescinditur:ut ff.quod met.cau.l metũ. §. sed licet.nisi ipsemet frandem participauit:ut C.quod metus causa l. non interest. quæ est contra.& facit ff.de nego.gest.nam & Seruius.Accur.
d ¶ Certo modo.§ à legibus taxato.aliàs. ‡usque ad quingentos solidos.Mar.sicut enim homo non æstimatur:ut ff.de ædil.edi.‡iustissimè.sic nec quod solutis eius causã datur:ut hic.

ADeum.§ CASVS. Manumisi Stichum: eidẽ epistolã mãdaui. in qua inter cætera hoc cõtinebatur:cùm hoc sit q̃ te manumisi: cõcedo tibi omne tuũ peculiũ quicquid habes tam in manibus quã in rebus moventibus: siue in numerato.i. in pecunia tandem lapsu temporis eũdẽ Stichũ hæredẽ instituit in besse: Sępronio ex triente, nec de

peculio

Universidad de Deusto
Biblioteca

peculio Stichi aliquid dixi in testamẽto:nec iussi act. peculiares cedi Sticho. quæritur an actiones peculiares Stichus possit insolidũ intentare contra debitores peculiares,an pro parte hæreditaria? & dicitur quod pro parte hæreditaria tantũ. & de hoc dic plenè ut in gl. Accur.

¶ Lucius. ʒ Ego Sempronius proponẽs in corde meo fundũ donare Mæuiæ antequàm donem & tradam eum, ob signũ pro centum cui dam seneratori, puta Lozolo Florentino: tãdem eum fundum tradidi, Mæuiæ ex causa dona. & in uacuã possess. fundi eam induxi. dicitur quòd donatio est perfecta, aut quod Lozolus haber il lum fundum obligatũ. Francis.

a ¶ In nominibus .ʒ i. actionibus.

b ¶ In numerato . ʒ in pecunia. Accursius

c ¶ An utrisque .ʒ i. utrique.

d ¶ Portionibus . ʒ scilicet in nominibus. nõ enim per talem epistolã aliquid fuit quæsitum liberto in nominibus : & est ratio: quia huius mandatum per epistolam morte finitur: ut C. de act. & obli. l. si quidem supra . de pecu. si Sticho. secus . si fuissent cessæ , & sic facta procuratio in rem suam : ut C. de donat. illam. unde cautè dicit concedere , non cedere. & sic no. concedo . sed non cedo secundum Ban . uel si diceres hic fuisse cessionem : & dices non finiri morte. & quod dicit in fi. dic stricto iure. secus de æquitate secundum Ir. per d. Lillam & quia non est traditio , sed cessio esset loco traditionis: non dicitur nulla quasi nudo pacto facta . Item est secunda ratio: quia tempore huius legis non fiebat donatio nudo pacto , sed ita, si interueniret stipulatio uel tra ditio : quæ traditio in nominibus fieri non poterat: ut infra de acquir . pos. possideri. in princ , sed corporalium sic : quæ uidetur fieri etiam si apud liber tum erant res tempore emissæ epistolæ: ut ʒ de acquir. rerum do. qua ratione. § interdũ. & ʒ. eo. l. absenti. quod non sic esse potest in corporalibus. hodie autẽ hæc secunda ratio non obesset: ut C. eo. si quis argentum: §. pen. Item non ob. cõtra quod signatur. C. de iure do. l. i. j. quia ibi donatarius est stipulatus à nomine. id est à debitore. Accur.

e ¶ Donauit. ʒ quantum ad destinationem.

f ¶ Obligauit. ʒ quod ut pote dominus facere potuit iste donans .

g ¶ Perfectam. ʒ maxime ea ratione, quia postea in uacuã possessionẽ induxit. sed & idẽ dicã & si hoc nõ fecisset. nam donatione facta, licet postea obliget, nõ reuocat eã p hoc: ut ar. C. de le. l. iij. & insti. ʃ le. §. si rem suã. sed personaliter. tantũ ageretur : ut C. de do. si. quis argẽ. §. pe. & C. de rei uen. l. seruũ. sed uidẽ reuocari per obligationẽ : ut ʒ. de do. inter ui. & uxo. l. cũ hic ſtatus. §. si maritus. & C. de do . inter ui. & uxo. l. si maritus. quæ sunt cõtrà. Sol. illa odiosa, hęc fauorabilis. q̃ non placet q̃ illa sit odiosa : ut ʒ. de do. inter ui. & uxo. si id quod. §. si quas. sed illa est solu, quia hæc tenuit ab initio , illa non unde facilius illa reuocatur quã hæc. sic potest notari ex duabus legibus. Nam præterito nato. i. illo qui iã est natus: ipso iure non tenet testamentũ: & ẽt si decedat uiuo pat re, non confirmatur . Sed prærerito posthumo uahabes, tã in nominib. [a] quàm in rebus mouentibus , siue in munerato, [b] me tibi concedere, hac epistola manu mea scripta notum tibi facio , eundem libertum testamento ex besse scripsit hæredem, Sempronium ex triente: nec pecu lium Sticho legauit , nec actiones præstari iussit, quæsitũ est , utrum in assem Sticho actio detur eorun dem nominum, quæ in peculio ha buit: an utrisque [c] hæredibus pro portionibus hęreditarijs? Respon di secundùm ea, quæ proponeren tur, utrisque hæredibus pro hæreditarijs portionibus [d] competere.

¶ *Per ignorantiam non reuocatur donatio: sed res transit cum sua causa. Bar.*

¶ Lucius Titius fundum Mæuiæ donauit, [e] & ante traditionẽ eun dem fundum post dies paucos Se io pignori obligauit, [f] & intra dies xxx. Mæuiam in uacuam possessionem eiusdem fundi induxit. quæro, an donatio perfecta sit? Re spondi, secundum ea, quæ proponerentur, perfectam [g] esse: uerùm creditorem firmam pignoris obligationem habere. [h]

¶ *Conuentio per quam absenti quæritur actio pficit donationẽ sicut traditio . Bar.*

¶ Auia sub nomine Labeonis ne potis sui mutuam pecuniam dedit, [i] & usuras semper † accepit: & instrumenta debitorum ad Labeonem [k] † recepit: quæ in hæreditate eius [l] inuenta sunt. quæro, an donatio perfecta esse uideatur? Respondi, cùm debitor Labeoni obligatus esset, perfectam [m] donationem esse.

¶ Percepit.

† à Labeone.

De mortis causa donationibus, & capionibus.

¶ *Nota q̃ ille qui donat causa mortis, nult q̃ donatio non habeat effectum se uiuente , sed demum eo mortuo uiuente donatario. Paul. de Castro.*

¶ Marcellus. † LEX I.

MOrtis causa donatio est, cùm quis habere se mauult quã eum, cui donat: magisque eum , cui donat , quàm hæredem suum. [n] Et sic apud Homerum Telemachus donat Peiræo. †

¶ *Licet ista lex ponat tres species donationis: possunt tamen reduci ad duas principales. Paul. de Castro.*

¶ Vlpianus li. xxxij. digest. † LEX II.

IVlianus libro xvij. Digest. tres esse species mortis causa donationum ait. Vnam, cùm quis nullo præsentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. [o] Aliã esse speciẽ mortis causa donationũ, ait cùm quis imminente periculo cõmotus ita donat, ut statim fiat accipientis. [p] Tertium genus esse donationis ait, si quis periculo mortis non sic det, ut statim fiat accipientis : sed tunc demum, [q] cum mors fuerit insecuta.

¶ *Ista lex cum sequentibus declarat secundam speciem donationis, de qua in l. præcedenti. Paul. de Cast.*

¶ Paulus lib. vii. ad Sab. LEX III.

IIj MOrtis causa donare licet, non tantum infirmæ uale tutidinis [r] causa, sed periculi etiã propinquæ mortis [s] uel ab hoste, uel à prædonibus, uel ab hominis potentis crudelitate, aut odio, aut nauigationis ineundæ.

¶ Caius. li. j. rerum cotidianarum. L. IIII.

ARus. † Vt per insidiosa loca itu-

¶ Vlpianus li. ij. insti. LEX V.

† Iturio.

† Martianus lib. 9. institutio.

† dysseę, l. 17. circa prin. cũ inquit : Εὑρεῖν ἐ γὰρ ἐ ῥᾴδιον, &c. ubique ibi. ἀκίνδυνον γὰρ τὸν πόνον ἐκ τῶν ἐμφύτων, &c.

† aliàs ad Sab.

† Moriẽtiũ actus, an suspẽdi possint.

p ¶ Accipientis. ʒ sed reuocatur eo conualescente: ut sup. tit. j. l. j. §. item cùm ipse.

q ¶ Tunc demum. ʒ Sic ergo actus morientis pendet. & sic est cõtra §. communia prædio. l. fi. in fi. Sol. nec hic pendet. nam statim tenet donatio. sed dominij translatio suspenditur : ut & §. titu. j. l. ij. §. si pecuniã . at ibi non pendet teneat uel non . ex quo enim cedit dies legatæ seruitutis, statim certum est cedat utiliter, uel nõ: utile sit legatum uel non : quod non est si unus socius imponat inter uiuos seruitutem rei communi : ut in prin. l. receptum. & ideo ibi dicit actum uiuentium, suspendi, & non actum defunctorum.

MOrtis causa. ʒ CASVS. Ille dicitur donare causa mortis, qui timore infirmitatis. & per consequens mortis donat. uel qui timet occidi ab hostibus , aut iturus per loca dubia timet mortem , & propter hoc donat. uel ætate confectus donat: ut quia adeò senex est, ut quotidie expectet mortem , hæc enim omnia instans periculum demonstrant. & hoc dicit hæc lex cum tribus seq. Fran. Accur.

r ¶ Valetudinis. ʒ præsentis.

s ¶ Propinquæ mortis. ʒ speratæ subaudi ab Hosti. &c. non aũt per ualetudinẽ. & coniunge tres sequẽtes leges cũ ista. Ad hoc autẽ pertinet

i ¶ Pecuniam dedit. ʒ ſ. nomine eius: & sic quæsiuit certi condi. directam: ut supra. si cer. pet. certi cõdictio. §. si numos. Accur.

k ¶ Ad Labeonem. ʒ id est ad Labeonis utilitatem. & eius nomine, ut dixi, animo donandi. Accur.

l ¶ Eius . ʒ auiæ uel Labeonis.

m ¶ Perfectam . ʒ ut ʒ. e. si pater. in prin. & l. donationes. §. species. & argu. infrà. titu. i. l. mortis causa. §. Titia chirographa. & sup. de neg. ge. Nesennius. circa fin. ubi dicit , maximè si etiam in ratione &c. Sed arg. contra. supra. e. nuda. sed hic non est nuda. Acc.

¶ DE MORTIS causa dona. & capion.

¶ *Dixit de donatione inter Viuos, nũc de ea q̃ fit causa mortis.*

MOrtis causa. ʒ CASVS. Donatio causa mortis dicitur quando id quod dono, uolo magis habere pro me quã eũ, cui dono: & magis eum, quã hæredem meum. Fran. Accur.

n ¶ Quam hæredem suum. ʒ ut & infrà. eo. se natus. §. j. & institu. de don. §. j. sed nonne hoc idẽ est in legato ? Certè sic : ut ʒ. de condi. & dem. l. si quis eũ . unde ut hic differat à legato, dic tradendo in uita, uel obligando se legatario. nã tunc est donatio cau. mor. at quando nullum istorum est dicitur legatum: ne atenta ratione huius legis nõ differat à legato: ut plenè nor. infra. eod. Marcellus. §. Paulus.

o IVlianus. Mortalitatis donat. ʒ & hæc secundum P. non reuocatur. Accur.

† Ituro.

De mortis causa don. & cap. Tit. VI.

net attendere : quia statim cum est liberatus eo periculo , cuius metu donauit reuocata est donatio: ut arg. ʒ. si cert. peta. l. non omnis. & ʒ. e. si mort. causa.

a AVt ætate confectus. ʒ cum sit adeo senex quod quotidie credat mori. Accursius.

b AEc enim. Periculum demõ strant . ʒ licet ualetudo cesset. Rogerius.

I aliquis . ʒ CASVS. Si aliquis commisit delictum, propter quod timet mori, & causa mortis donauit aliquid alicui , & postea fuit decapitatus , dicitur quod reuocatur donatio prædicta, licet secus sit in dona. simplici sine suspicione pœnæ facta. Frã ciscus.

c ¶ Donauerit. ʒ timore pœnæ a iudice inferendæ, uel alia ratione, ut ʒ. de iniust. testam. si quis filio ex. §. irritum. Accursius.

d ¶ Vt imperfecta. ʒ quia extrema confirmatio deficit . secus in ea , quæ fit a uiro in uxorem, ut C. de don. inter uir. & uxo. l. res uxoris.

e ¶ Donationes. ʒ inter uiuos. Accur.

f ¶ Suspicione. ʒ maxime subaudi , ut supra titu. j. l. post contractum. in fin. quæ est contra , uel hoc determinat, ut si fiat in fraudem non teneat. & plene dic ut ibi.

g ¶ Pœnæ. ʒ nisi sit crimen perduellionis. Accursius.

Vi pretio. ʒ CASVS Hæres institutus habitis centum repudiauit hære. & sic peruenerunt bona ad substitutum uel agnatum defuncti. dicitur quod hæres repudians illa c. quæ habuit ob hoc, uidetur causa mortis capere. Item seruus in testamento domini iussus esse liber si dederit mihi x. & dedit, uideor illa x. causa mortis capere. Item si relictum est tibi legatum , puta fundus à testatore, si dederis x. mihi. & dedisti: uideor illa x. capere causa mortis. & intellige in omnibus supradictis exemplis , quod uideor capere illu d lucrum causa mortis testatoris. Item si pater causa mortis filij sui donauit mihi x. uel causa mortis cognati, uideor causa mortis capere. sed si donauit pater causa mortis filij sui mihi x. hoc pacto, ut si conualescat filius, ei donanti reddam, tunc demum dicitur, quod hæc donatio tenet. Fran.

h ¶ Hæreditatem. ʒ scilicet sibi delatam.

i ¶ Prætermisit. ʒ id est repudiauit.

k ¶ Videtur. ʒ aliud est mortis causa donatio, quæ a defuncto quãdoque traditur, uel permittitur, ut ʒ. l. i. aliud mortis causa capio , quæ ab alio datur, ut patet per hæc exempla. & ʒ. eo. l. mortis causa capitur. & l. mortis causa capimus. Item prima semper ex uoluntate, hæc quãdoque etiam sine uoluntate, ut hic patet. & ʒ. eo. si mulier. & tunc non habet locum Falc. alias quando ab hærede, sic, ut C. ad l. Falc. l. pe. Accur.

l ¶ Statuli libero. ʒ qui pro libertate præstat, ut supra tit. 1. quæ statuliberi. & infra eodem, quod conditionis. & l. quod statuliber. & ad l. Fal. l. id quod.

m ¶ Filii. ʒ ad hoc facit. ʒ. e. l. mortis causa filii. & C. eo. l. nec fratris.

n ¶ Mortis causa capi. ʒ quo etiam casu ad confirmationem donationis utriusque mortem exigam. arg. §. de don. inter ui. & uxorem. l. cum hic ſtatus. §. oratio non solum. & §. in hac. & l. mortis suæ causa. & l. si eum. §. ex quibus. & C. de don. inter uir. & uxo. l. si ut proponis. uel hic sufficit solius filii, uel cognati mors, cum donator non possit solus reuocare, ut C. eo. l. nec fratris.

o ¶ Si conualuerit. ʒ scilicet filius.

p ¶ Recipiat. ʒ scilicet is, qui donat. tunc demum subaudi. ad quod facit. ʒ. eo. si alienam. §. Marcellus.

† consecto.

† ad Sabinum.

† Iste tex. uidetur innuere q̃ illa dicitur donatio causa mortis, quæ fit mortis metu: sed tu ne fallare, aduerte, q̃ etiam si fieret in mortis articulo, nulla facta mentione de morte, nihilominus præsumeretur & dicereẽ eé donatio ĩter uiuos. ita concludit ſ. lex. p. ſſl. xiiij. uol. j. per l. ubi ita donatur ʒ. eo.

† Intellectũ huius uid. Hãnibal. in l. post cõtractũ nu. 18. de don. Tr.

alias vj. ad Sabinum.

† alias reciatur.

Mortis causa donatio, & mortis causa capio differũt

Vt ætate confectus [a] † .

¶ Paulus lib. vij. † LEX VI.

AEc enim omnia instãs periculum† demonstrant [b] .

¶ Donatio causa mortis etiam facta ante crimen commissum, & nõ cogitatione criminis, secuto crimine & etiam condemnatione, rescinditur. Paul.

¶ Vlpianus li. xxxii. ad Sabi. LEX VII.

SI aliquis† mortis cã donauerit [c] , & pœna fuerit capitis affectus, remouetur donatio ut imperfecta [d] , quamuis cæteræ donationes [e] sine suspicione [f] pœnæ [g] factæ valeant.

¶ Quicquid occasione mortis alterius capitur, causa mortis capio nuncupat. Bart.

¶ Idem lib. viii. † LEX VIII.

QVi pretio accepto hæreditatẽ [h] prętermisit [i] , siue ad substitutũ peruẽtura sit hęreditas, siue ab intestato succesurũ, mortis cã capere videtur [k] . Nam quic quid propter alicuius mortẽ obue nit, mortis causa capitur. quã sentẽtiã & Iulianus probat: & hoc iu re vtimur. Nam & quod a statulibero [l] conditionis implendæ causa capitur, vel à legatario , mortis causa accipitur , & quod pater dedit propter mortem filij [m] , vel cognati , mortis causa capi [n] , Iulianus scripsit. Denique & sic posse donari ait, vt si conualuerit [o] , recipiat [p] †.

¶ In hac l. ĩ glossa ibi, Vel hic ĩuge ambas istas: & dic quod aut loquitur in donatione causa mortis: & illa non potest fieri ei, qui est capax legati P au.

¶ Mnibus. ʒ CASVS. Ei cui potest legari ita quod capiat legatum: potest & mortis causa donari. Fran. Accur.

q ¶ Omnibus. ʒ & his demum, ut ʒ. eo. senatus. & insti. e. §. j. ubi dicit quod assimilantur legatis. Sed contra. §. de cond. & demonst. l. Mæuius. ubi non capaci debet dari, sed ibi de mortis causa capione , hic de mortis causa donatione. Vel hic etiam de mortis causa capione. Sed ibi accipit non capax , hic uero non capit , quod aliud est , ut ʒ. de uerbo. signifi. aliud est hoc autem an sit capax , tempore mortis inspicitur, ut ʒ. eo. l. in mortis. Accursius.

† ad Sabin.

¶ Paulus lib. iij. † LEX IX.

OMnibus [q] mortis causa capere permittitur, qui scilicet legata accipere possunt.

¶ In donatione cã mortis põt substitui.

¶ Vlpianus lib. xxiiij. † LEX X.

EI cui [r] mortis causa donatum est, posse substitui constat in hunc modum [s] , vt promittat alicui, si ipse capere non possit, vel sub alia conditione [t] .

† ad Sabin.

¶ Idem lib. xxxij. † LEX XI.

iij MOrtis causa filij sui donare [u] † pater rectè poterit, ẽt cõstante matrimonio filij.

¶ Mortis causa capidicitur, id quod capitur occasione mortis alterius, etiam si illicite & per calumniam & præter uoluntatem defuncti. Paul. de Cast.

† alias lib. xxxij. ad Sabinum.

¶ Idem li. liiij. † LEX XII.

SI mulier ventris nomine p calumniam , vt in possessionem mitti desideret, pecuniam accepe rit [x] , forte dum substituto patrocinatur , vt institutũ aliqua ratione [y] excludat , mortis causa [z] eam capere, Iulianus sæpius scripsit.

¶ Ab illo dicitur quis habere dominium a quo habuit causam usucapiendi: non ab eo a quo dominium duellitur. Paul. de Ca.

¶ Iulianus li. xviii. † LEX XIII.

SI alienam rẽ mortis causa donauero, eaque usucapta fuerit , verus dominus eam condicere non potest , sed ego , si conualuero [a] .

¶ In mortis causa donationibus inspicit q̃ inter partes de reuocatione agit. Bart.

¶ Marcellus notat [b] : In mortis cã donationibus etiam facti quæ

† in Vict. exem. legitur pũ dare recte potest nurui. quãquã inducta fit uxor nurui. quã lectionem & Frãcis. Accur. & ipse Acc. agnoscunt.

† alias xxiij. ad Sab.

† Conditione . ʒ præterquam illa , si donatarius substitutus uoluerit , quæ legatario imponitur , ut supra de leg. j. si ita. §. j. & de condi. & demonstr. l. si ita expressum . Ex quo enim stipulatur , iam agnoscit . sed in legato secus, in quo non oportet quod stipuletur.

† alij xvij. digestorũ.

MOrtis cã. ʒ CASVS. Pater pt̃ est donare nurui, i. uxori filii sui , causa mortis filij. Fran. Acc.

v ¶ Donare. ʒ nurui, ut bene conueniat sequentibus. & facit. ʒ. eo. qui pretio. in fi. & quod ibi no. Accursius.

I mulier. ʒ CASVS. Quidam erat institutus, & datus erat substitutus, nunc substitutus dedit pecuniam uxori testatoris, ut illa diceret se prægnantem, & peteret se mitti in pos. bonorum defuncti nomine uentris, ut sic interim institutus forte decederet, & sic substitutus haberet bona. postea illa non apparet prægnans pecuniam quam accepit a substituto, dicitur capere causa mortis defuncti. Fran. Accur.

x ¶ Acceperit. ʒ a substituto Io. & quando dicitur facere per calum. habes. ʒ. si mu. uen. no. l. i. §. p calumnia. & efficitur infamis si pronũtiet p calum. in possessionẽ missa. ut ʒ. de his qui no. infa. l. notatur. & l. seq. p calum. in possessionẽ missa. ut ʒ. de his qui no. infa. l. notatur.

y ¶ Ratione. ʒ ut moriatur ante quam adeat , uel efficiat non capax.

z ¶ Mortis causa. ʒ i. occasione mortis. non aũt est donatio causa mortis, & nõ poterit hoc calu fal. detrahi; ut no. ʒ. e. q. ptio. facit. ʒ. e. l. cũ q.

I alienam rem. ʒ CASVS Donaui tibi rẽ alienam causa mortis, & eam tu usucepisti. dicitur quod si conualesco, reuocabo illam rem a te condi. ob causam, uel sine causa. ¶ Marcellus. ʒ dicitur quod in dona. causa mortis possunt apponi pacta, quę sunt extra naturã donationum, ut si dicatur ut ualeat donatio morte donantis , siue decedat ante eum ille, cui donatur, siue post, seruabitur quod dictum est. Item si est dictum , ut reddatur quandocunque donantem pœniteat , tenet q̃ dictũ est. Item si est dictum quod non aliter reddatur nisi eum cui donatur , contingat prius mori, & hoc seruabitur. Vltimo dicit. pone, quod donatum est causa mortis, & hoc pacto , quod nullo modo reuocetur quod factum est, dicitur quod ualet hæc donatio. Fran. Accur.

a ¶ Conualuero. ʒ condi. ob causam, uel sine causa condicam : ut & ʒ. eod. senatus. §. j. & l. quod mortis. & ʒ. de condi. indeb. l. indebiti. §. i. & utar accessione sui temporis contra dominum si a me pẽtat. arg. ʒ. de acqui. pos. l. Pomponius. §. in dote. & facit. ʒ. eo. qui alienam. Accur.

b ¶ Marcellus notat. ʒ esse uerum quod sequitur. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quæstiones.§ quia aliquid potest agi extra naturam donationis per pactum.& facit.ff.ti.j. Aristo. Accursius.
b ¶ Omnimodo.§ etiam donatario præmoriente.
c ¶ Voluntate.§ id est hoc actum fuit, quòd si mutaret uoluntatem esset res restituenda,& non aliter. Accur.
d ¶ Prior.§ quam ille, qui donat. Accur.
e ¶ Qui acceperit.§ Sed an tunc potest pœnitere? innuit quod non argumen. supra. de lega. j. si mihi & tibi.§. j. sed dic contra, si modo totius primæ uoluntatis pœniteat: ut arg. supra.de lega.3. si quis. in prin. & de codicil. l. diui.§.licet. Accursius.
f ¶ Nullo casu.§ sed tunc non erit mortis causa donatio sed inter uiuos:ut ff.eo.l. ubi ita. & facit.ff.eo.senatus.§. mortis.
† Flor.repetitio, id est, neq; si connaluerit quidem donator. nec habet, vox, reuocabitur.
g ¶ Reuocabitur.§ alias deest istud reuocabitur.

¶ Iulia.li.xviij.Dig. L. XIIII.

SI mortis causa fundus donatus est, & in eum impensæ necessariæ, atque vtiles factæ sunt, fundum vendicantes[h], doli mali exceptione submouentur,nisi pretium earum[i] restituant.

¶ *Cui permittitur testari,permittit mortis causa donare.h.d.Bar.*

¶ Idem li.xxiiij.alias xxvij.Dige. L. XV.

MArcellus notat[k]: Cum testamento relinquēdi cui ve sint, adepti sint filijfamilias milites liberam[l] facultatem[m], credi potest,ea etiam[n] remissa[o]†, quę[p] in donatione mortis causa fieri debent.

¶ *Donata,& legata,æquiparantur.Barto.*

¶ Paulus notat¶, & hoc constitutum est: Ad exemplum legatorū, mortis causa donationes reuocatę sunt[r].

¶ Idem li.xxix.Digest. LEX XVI.

iiij MArcellus notat.§ CASVS. Sicut filiusfam.l. potest testari: ita & donare causa mortis. Vltimo dicit,quod donatio causa mortis est redacta ad similitudinem legatorum.Franc.Accursius.

† Duar.permissa.
h ¶ Vendicantes.§ donator, & eius hæredes:cum donatio sit reuocata.
i ¶ Earum.§ impensarum. Sed nūquid fiet compensatio cum fructibus?respō.fic. ut ff.de rei uendi.l. emptor.& l. sumptus.& arg.ff.de re. iur.in eo quod.Azo.
k ¶ [Marcellus notat.§ esse uerum, quod sequitur.
l ¶ Liberam.§ qualitercunque uelit, etiam omissa solēnitate iuris: ut C.de testa.mili.milites.
m ¶ Facultatem.§ de castrensi,uel quasi.
n ¶ Etiam.§ quæ de solēnitate alias exiguntur in filiosamil.puta,de consensu patris. Item quod possit capere donatarius,licet tēpore mortis inueniatur non capax. Item de quinque testium præsentia:qui alias exiguntur,ut ff.eo.tam is.§.j.& l.in mortis.& C.eo.l.fi.& facit.ff.s. c. tit. l.filius.in fi.item ff.de reg.iur.l.non debet cui quod plus est &c.
o ¶ Remissa.§ id est permissa sine solēnitate fieri.
p ¶ Quæ.§ alias quæ etiam in donatione.Accursius.
q ¶ Paulus notat.§ esse uerum quod sequitur.Accursius.
r ¶ Reuocatæ sunt.§ id est redactæ,ut & ff.eo. fi debitor. & l. illud. §. eo.l.omnibus.& C.eo.l.fi.Differunt tamen in quibusdam: ut ecce filiusfa.causa mortis donat,non legat,etiam consentiente patre, ut ff.eo. tam is.Item hæ quandoque a defuncto,quandoque ab hærede, legatū semper ab hærede,ut insti.de leg.§.j.sunt & aliæ differentiæ, quas not. ut insti.eo.§.j.Item in donatione obligatur donatarius ad reddendum rationem possessionis.non in legato.

MOrtis causa.§ CASVS. Si aliquis donauit causa mortis suæ potest reuocari.Fran.Accursius.

s ¶ Mortis causa.§ alias.§. idem Paulus. & alias incipit lex, mortis causa.
t ¶ Potest.§ per pœnitentiam. Item & per hoc,quod præmoriatur donatarius,ut & ff.si cer.pet.l.non omnis.in prin.Sed arg.contra.ff. de redhibitoria,bouem.§.fin.

ET si debitor.§ CASVS. Debitor multorum donauit Titio causa mortis fundum.dicitur,quod creditores reuocabunt istum fundum,sicut & si legasset:& hæc sunt uera etiam si non in fraudem creditorum hoc fecit:dum tamen hoc eis noceat. Fran.Accur.

conualescere posit donator, reuocari potest[t].

¶ *Non ualet donatio causa mortis ultra uires hæreditatis.Bar.*

¶ Idem lib.xxxvij.† LEX XVII.

ET si debitor cōsilium[u] creditorum fraudandorum non habuisset[x],† auelli[y] tamen res mortis causa ab eo donata debet. Nam & cùm legata ex testamento eius, qui soluendo non fuerit, omnimodo inutilia[z] sint: possunt videri etiam donationes mortis causa factæ rescindi debere: quia legatorū instar obtinent[a].

¶ *Potest quis donare causa mortis suæ, & alterius.Bar.*

¶ Idem lib.xl.† LEX XVIII.

V MOrtis causa capimus, nō tunc solùm,cùm quis suę mortis causa nobis donat: sed & si propter alterius mortem id efficiat: veluti si quis filio,vel fratre suo moriēte donet Mæuio,ea conditione, vt si conualuerit alteruter eorum[b],reddatur sibi res:si decesserit†, maneat apud Mæuium.

¶ *Ex donatione causa mortis intantum quisque capit,inquantum quis debito liberatur,uel ex actione percipitur.Bal.*

¶ Si donaturus mihi mortis causa, debitorem tuum creditori meo delegaueris[c], omnimodo capere videor tantā pecuniā,quanta à creditore meo liberatus[d] fuero. Quòd si ab eodē[e] ego stipulatus fuero[f], eatenus capere existimandus ero, quatenus debitor soluendo fuerit. Nā & si conualuisset creditor, idēque donator, cōdictione§ †,aut in

¶ Si donaturus.§ Tu uolens mihi donare x.causa mortis, debitorem tuū in x.delegasti,p mę creditori meo me uolente. dr q tm uidetur mihi donatum,in quantū fum liberatus a creditore meo, & ti delegatus non sit soluēdo.si aūt ego fui stipulatus a debitore tuo,q tibi debebat, mihi dari,te patiente hoc fieri animo donandi, mortis causa mihi tm vr donatum,in quantū est soluendo iste debitor.unde si tu donans cō ualuisti,&sic uis reuocare donat.a me,intantū teneor,ut cedā act.quā habeo ff istum debitorem. ¶ Titia.§ Titia habens debitores,& instrumenta de eis,existens infirma dedit instra Aegeriæ,& hoc pacto, ut si ualesceret Titia,reddat sibi instrumenta,si uero ptingat eam mori,instrumenta det causa mortis debitoribus.dr,q hęc talis donatio tenet, & Mæuia filia hæres Titiæ non pōt reuocare. ¶ Qui hominem.§ Do nasti mihi cā mortis seruum tuum,qui fecerat alicui delictū, uel quem alicui obligaueras.dr q tantum uideris donasse, quantum talis seruus posit uendi.idē in fundo obli.quē mihi donas cā mortis Fran.Accur.

a ¶ Obtinent.§ ut & supra eod.Marcellus.§. Paulus.

MOrtis causa.§ CASVS. Mortis causa uideor capere, siue mihi dones causa mortis tuæ,siue causa mortis alterius, puta si donasti mihi fundum causa mortis filij, uel fratris tui,uel similis, hoc acto ut si conualescat ille,ob cuius mortem erat donatum,reuocetur donatio, alias non reuocetur.

† Alias,47. Digest. Euelli.

† Alias,60. digest.

† Iuxta hius l. dictū quęro, an donatio facta,ut post mortē habeat, dicatur de futura successione? Bal.in l. licet. C. de pact. hoc late profequitur, & Oldr.cons. 139.

b ¶ Alteruter eorum.§ cuius intuitu donatur,& facit.ff.e.qui pretio. in fi.& quod ibi no.& quod etiam in prin.eiusdem.l.dixi. Accur.
c ¶ Delegaueris.§ iussu meo.Accursius.
d ¶ Liberatus.§ etiam si non sit soluendo delegatus,quia bonū fecit nomen,qui accepit,ut ff.mand.l.inter.§.abesse.& ff.de fideiusso. qui de bitorem.& ff.eo.l.mortis causa.§.Iulianus.& §.fi.in fi.& ff.ad l.Fal.Nesennius.§.fi.& l.quærebatur.Accur.
e ¶ Ab eodem.§ debitore tuo,ut ff.Accursius.
f ¶ Stipulatus fuero § cum eum mihi delegares uolens mihi mortis tuæ causa donare,ut & ff.eo.l.mortis causa.§.fi.in prin.Accur.
g ¶ Condictione.§ ob causam,uel sine causa,ut ff.eo.l. qui mortis & l.senatus.§.j.& ff.si cer.pet l.non omnis.in prin.Accursius.

In factum.

a ¶ In factum.§ generali: q datur alia deficiēte de qua dicitur.C.de fac.san.eccle.l.sanctimus.& hoc si dicatur nō cōpetere sine causa. Acc.
b ¶ Donatura illis.§ causa mortis: quia mortis statim fecit mētionem: alioquin præsumetur donatio inter uiuos: ut ff. eod. Seia.§.fi.& ff.de do. præleg. Seia. Accursius.
c ¶ Decessisset.§ Titia. Accur.
d ¶ Illis.§ debitoribus.Accursius,
e ¶ Petat.§ cum sit hæres. Accur.
f ¶ Pacti.§ ut & sup. de pactis. l. Labeo. & C.de remiss. pig. creditorē. & ar. ff. de le.j. sertum. §. eū.& C.de dona. l.j.& ff.eod. annuncio. & C.de Lati. liber. tol.§. ille. Accur.
g ¶ Doli mali.§ quæ generalis est: ut ff.de do. exce. l.ij.§.generaliter. & ff.de liber. leg. l.iij.ij. respon.sed uidetur finiri morte huiusmodi mandatum: & sic eos non liberari: & sic est contra infra de solu. l.fin.ij. respon. Solu. hic donauit post tempus: ibi mandauit: uel hic iam erat in possess. cui dare debuit ibi non. uel uerius dic, hic fu. collatum mandatum post mortem: quo casu non finitur morte: ut ff.mand.l.si uero non.§. fi.ibi mandauit ut solueret in uita.& mandatarius soluit post mortē meā. & sic uerba post mortem determinant ibi uerbum soluitur, &c. ut & ibi no. & facit ff.tit. j. hoc iure. §. fi quis de derit. Accursius.
h ¶ Potuisset.§ Homini scienti eius conditionem. & sic ff. ad legem Falc. in quantitate. §. magis. & l.quę rebatur. circa princ.& sup.de cond.fur.l.fi seruus.Accursius.
i ¶ Vt pretiū.§ quanti posset uendi sit obligatus: & hoc quando iuitio non pertinet ad hæredem. quod quā do sit, dic ut dicitur in legato:ut supra de lega.j.fi res obligata.

factum [a]actione debitoris obligationem duntaxat reciperet.

¶ *Mandatum quod cōfertur post mortem non finitur morte.Bar.*

¶ Titia chirographa debitorum suorum Septitij, & Mæuij donatura illis [b], Aegeriæ dedit:& rogauit eam, vt si decessisset [c], illis [d] daret:si cōualuisset, sibi redderet. morte secuta, Mæuia Titiæ filia hæres extitit: Aegeria autem, vt rogata erat, chirographa Septitio & Mæuio suprascriptis dedit. quę ritur si Męuia hæres summam,quę debebatur ex chirographis supra scriptis petat [e], vel ipsa chirographa:an exceptione excludi possit? Respondi,Mæuiam vel pacti [f] conuenti,vel doli [g] mali exceptio ne submoueri posse.

¶ *Res tantum valet,quantum vendi potest scienti eius conditionem,& recipienti in se periculum rei.Bart.*

¶ Qui hominem noxæ nomine, vel alias obligatum, mortis causa acceperit, tantum accepisse intelligendus est,quāti is homo venire potuisset [k]. Idem in fundo, qui obligatus est, obseruari poterit,vt pretium [l] excutiatur.

¶ *Contra patrem naturalem datur actio de peculio:contra arrogatorem utilis vendicatio:& cum res non potest restitui, pretium condicitur.Bar.*

¶ Idem lib.lxxx.Digest. LEX XIX.

SI filiofamilias res mortis causa fuerit donata, & conualuerit donator, actionē de peculio [k] cum patre habet. At si paterfamilias cum mortis causa donationem accepisset, in adoptionem se

k ¶ De peculio.§ id est conditione sine causa in peculio. sed & si ponat utilem in rem, quod potest: ut ff.e.l.fi mortis. & l. quæ mortis. convenit patrem ut quemlibet possidentem. & facit ad ista §. de peti. hæred.fi à domino uel à patre. in princ. & §.j.
l ¶ Repetitur.§ id est rem ipsam donator repetit. non tamē ideo di co quod arrogator teneatur de peculio ex ante gesto: ut sup.de pecu. l.in arrogatorem. & insti.de acqui.per arrog.§.fi.nam res ipsa non uidetur esse in peculio: ut §. de pecu.l.deposui.in princ.& §.j.item facit bene §.de capi. dimi. tutelas. §. pen.
m ¶ Sed pretium.§ imò uidetur quod rem: quia ea est in obligatione, non pretium:ut infra de uerborum obligatio.si seruum stipulatus fuero. §.fi.& l.eum.§.fi.sed certe bene cōdicet pretium:quia illud necesse habet dare,cum iam rem dare non possit:licet ipsa res sit in obligatione: ut supra de constitu.pe.promissor.& sup.de condi.furt.in re furtiua. & C. de cōpen.l. fi.in princ.idem erit in seruo manumisso:ut infra eodē. si is cui, vel fortè fauore libertatis non erit seruus in obligatione: sed pretium tantum: ut arg.C. de ijs qui à non do.l.prima. Item ad hoc quod dicit rem non posse condici,sed pretium:est ff.eo dem illud.§.Iulia. scribit si quis. solu. ut ibi.

quam in superiori proxi. resp. ubi repetitur res? Respon.quia supra rem potest præstare:& ideo ad eam præcise tenetur:hic nō:ut §.de rei uendic. qui restituere.

ET qui.§ CASVS. Legauit tibi fundum si decem dedisses hæredi meo: nunc nō potes capere nisi dimidiam fundi forte,ppter Falcidiam.

dederit, res ipsa à donatore repetitur [j]. Nec huic similis est is,qui rem, quam mortis causa acceperat,alij porrò dederit.Nam donator huic non rem, sed pretium [m] eius condicet.

¶ *Dandum causa cōditionis implendæ,minuitur legato. Barto.*

¶ Idem lib.viij. † LEX XX.

EI, qui non amplius parte capere poterat [n], legatus est fundus, si x.dedisset hæredi. Non totam summam dare is debet, vt partem duntaxat habeat, sed partem duntaxat pro rata, qua legatum consequitur.

¶ Idē li ij.ad vrseū Ferocē. LEX XXI.

EVm,qui, vt adiret hæreditatem,pecuniam accepisset [o], plerique (in quibus Priscus quoque est) responderunt,mortis causa capere [p].

¶ *Capacitas vel incapacitas donatarij inspicitur tempore mortis, non tempore donationis.Pau.de Cast.*

¶ Africanus lib.j. Quæst. LEX XXII.

IN mortis causa donationibus non tēpus donationis,sed mortis [q] intuendum est, an quis capere possit.

¶ *In donatione facta filiosam.inspicitur cuius contemplatione sit facta donatio. Bart.*

¶ Idem lib.ij.Quæst. LEX XXIII.

SI filiofamilias mortis causa donatū sit, & viuo donatore moriatur filius, & pater viuat: q̄situm est,quid iuris sit?Respondi, morte filij cōdictionē cōpetere, [r] si modo ipsi filio potius, quàm patri donaturus dederit. alioqui si quasi ministerio [s] eius pr̄ vsus sit, ipsius [t] patris mortē spectandam

j Intellige istam secūdum illam secundum Bar. hic.

m ¶ In princ.idem erit in seruo manumisso:ut infra eodē. si is cui, vel fortè fauore libertatis non erit seruus in obligatione: sed pretium tantum: ut arg.C. de ijs qui à non do.l.prima. Item ad hoc quod dicit rem non posse condici,sed pretium:est ff.eo dem illud.§.Iulia. scribit si quis. solu. ut ibi.
n ¶ Poterat.§ puta filio naturali: qui quantum capere possit, habes C.de na.li. authen. nunc liberi. & authen. licet. uel in eo cui per Falc. subtrahitur, potes ponere: ut C. eod. l.ij. & facit bene ad le. istam §. de cond. & de monstra. qui hæredi.§. pen. & §. fin. & l.Plautius. §. item rescindit. & l.sed & §i hoc.& sup. ad Trebell. Lucius. §. hæres. & ad leg. Falci. in ratione.§. ij. Accur.

† lib.j. ad Vrseium Ferocem.

EVm qui.§ CASVS. Hæres institutus nolens adire hæreditatem accepit x. à legatarijs uel à creditoribus hæreditarijs ad hoc, ut adiret: & adiuit. dicitur quod hæc x. uidetur habere causa mortis, & subaudi testatoris, Franciscus.
o ¶ Accepisset.§ à creditoribus, uel legatarijs: cùm legata non ualerent hæreditate non adita: ut instit. ad leg. Falc. §.ex diuerso.
p ¶ Capere.§ Latius patet mortis causa capio, quàm mortis causa donatio. Irn. ut dixi §.eodē,qui pretio. Accursius.

INN mortis§ CASVS. In donatio. causa mortis inspicitur tempus mortis donatoris: ut si tunc donatarius sit capax, satis sit: licet tempore donationis non esset capax: ut quia fortè tunc captus ab hostibus erat: uel alia causa. Fran. Accursius.

Regula Cato niana quando locū habeat.

q ¶ Sed mortis.§ ut quia in potestate hostium erat,qui tēpore mortis redierit secundū Azo. Idem in legato: argu. infra de iure fisc.l.nō intelligitur.§. quādo.& §.de leg. præstan. l.interuenit. & de lega.iij. l.si deportati. seruo. Alij dixerunt,& tempore facti testamēti:argum. §. de regu. Cato. l.j.& de reb.dub.l.si cognatis. sed non placet:q a regu. Cato. locū nō habet, quando ex psona legatarij tātū deficit legatū: sed cum ppter rem ipsā, uel psonam legātis, uel legantis & legatarij,mistim. in hæreditate autē quandoque tria tempora,quādoque etiam unum spectatur: ut not. instit. de hæred. quali. & diff.§.in extraneis.item not.hic R.idem esse econtrà,an quis possit donare: arg. §.de leg. iij.l.j.§.fi filius.Accursius.

SI filiofamilias.§ CASVS. Donaui filiofamilias fundum causa mortis. tādem decefsit hic filius me uiuo.dicitur quod donatio est extincta: nisi contemplatione tui patris esset facta.tūc enim mors patris non filij spectatur ad hoc ut extinguatur donatio. Vltimo dicit. ea quæ dixi in filio donatario: habent locum in seruo donatario. Franciscus Accursius.

Cōtemplatione filij ut dicta l. fi.C.de vsu fruc.

r ¶ Competere.§ aliter in usufruct. ut C.de usufruct.l.fi. uel ibidem etiam hoc distingui potest: sed loquitur ibi cum incertum est cuius cōtemplatione relinquit. licet huic solutioni uidetur repugnare finis illius, l.ubi dicit: cum plerūque uerisimile sit &c. Accursius.
s ¶ Ministerio.§ sic §. quod iussu.l.fi.in prin.& instit.quod cum eo. in fine. Accursius.
t ¶ Ipsius.§ scilicet filij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quæratur.§ nam eodem modo distinguitur, cuius cõtemplatione,& sic intellige ff.eo.l.fi.Accursius.

QVod debitori.§ CASVS. Tenebaris mihi act.temporali, puta redhibitoria.existens infirmus liberaui te per accep.cã mortis.dicitur quòd si conualescam:cond cam à te,quod mihi debes. nec inspicitur quantũ temp⁹ interim cucurrerit.Fran.Accur.

b ¶ Liberato.§ id est liberando si accepti latio non interuenisset: ut quia redhibitoria tenebatur. nunc autem cùm sit acceptilatione sublata: non potest actio plus tempore tolli.

c ¶ Abitum.§ id est recessum.

d ¶ Eamque.§scilicet pristinam obligationẽ. Accur.

e ¶ Dicimus.§ quæ erit perpetua: argum. ff.de constitu.pec.item illa.§.quod adjicitur. & facit ad istam translationem ff.de cond.ob cau.si quis accepto tulerit. & de condi. furt. parui. & ff. manda. qui negotia. Accur.

TAm is.§ CASVS. Dicitur q̃ donare potest quis cui sa mortis, siue faciat testamentum, siue nõ.

¶ Filiusfamil.§ Filiusfamil. non potest testari etiam patre uolente: donare tamen causa mortis potest patre uolente. Franc.Accursius.

f ¶ Non facit.§ de facto: de iure autẽ facere potest.sic ff.de iure codic. conficiuntur.§. j.si autem de iure non posset testari, nec donare causa mortis potest arg.ff. de iu. codi.l. Diuus Seuerus.§. pen. nisi esset filiusfamil. ut statim subijcit.

g ¶ Patris.§ ut & insti. qui non est permissa. test. in princip. & suprà de testa.l. qui in potestate.& C.qui testa.fa.poss.l.iij.in fi. & i. si tamen &c. ut subijcit. & ff.tit. 1.filius.§.pari ratione.sed non legare etiam patre permittẽte: ut ff.de leg. 1.l.ij.& est ratio quia legata in testamento relinquunt: qd non debet ex alieno pendere arbitrio:ut instit.de fideicõ.hære.§. præterea.& ff.de hære.instit.l.illa.Sed an erit codicillus hæc uoluntas qua filiusfamil.donat patre consentiente? Videtur q̃ sic: cùm quinque testes ibi sint:ut C.eod.l.fin.sed dic quòd non:ut suprà de condi.l.Diui. §.pen.sed dicetur ultima uoluntas,ut C.de codic.l. fin. Item nunquid poterit hodie filiusfamil.legare consentiente patre,cùm etiam sine testamento possit legari:ut instit.de leg.§.nostra autem? Respon.non: quia licet sit diminuta solennitas quo ad numerum testium, & uoluntatis solennitatem:non tamen in solennitate personæ condentis ultimam uoluntatem inuenimus aliquid diminutum:unde statuimus ueteri iuri:ut C.de appel.præcipimus.in fine. Item qua actione petetur donatio causa mortis? Respon.ut dixi.C. eod.l.j.

SIj.§ CASVS. Si duo donauerunt inter se causa mortis,& uter que simul decesserit:donationes confirmantur.idem est in marito & uxore,si inter se donent causa mortis.Fran.Accur.

h ¶ Superuixerit.§ & est ratio, ut magis ualeat quàm pereat:ut argu.ff.de rebus dubijs.quoties. Accursius.

i ¶ Donauerint.§ causa mortis,uel inter uiuos: ut & ff.de rebus dubijs.l.fi inter uirũ. & ff.de do.inter uir.& uxo.l.cùm hic status.§. si maritus,& est hic etiam illa ratio præter superiorẽ,q̃a non amare &c.ut ff.de dona.inter uirũ & uxo.si id quod.§.si quis serui operas.& caue tibi:q̃a speciale est in his duab.donationib.scilicet causa mortis,& inter coniuges:secus in aliis contractib.ut si stipuletur uxor dotẽ à uiro si prædecedat uir:ut in contrario:ut supra.de reb.dub.l.qui duos.§.si maritus.Illud autẽ constat: q̃ ex qualitate personæ, uel ex aliquo alio lex præsumit alterum primo decessisse:ut in illo.§.si maritus.& §.fi.& ff. de pact.do.l.integrè.in princ.& ff. de relig.l.si possessor.§.j.

VBi ita.§ CASVS. Donaui tibi fundum causa mortis, & tradidi,hoc acto,quod nulla de causa possit reuocari. donatio. dicitur q̃ ratio donandi magis uidetur inter uiuos,quàm cã mortis: & sic hæc donatio æquiparatur donationi inter uiuos. Vnde inter uirũ & uxorem talis donatio facta non tenet. Item de tali donatione non detrahit hæres donantis Falcidiã: quod faceret si esset donatio causa mortis.Frã cisc.Accur.

k ¶ Reuocetur.§ q̃ potest fieri: ut & ff. eo. si alienam. in fin. & j. eo. senatus.§. mortis causa.in fi.

l ¶ Causa.§ id est ratio, siue occasio.

m ¶ Magis.§ scilicet inter uiuos. Acc.

n ¶ Causa.§ scilicet quædam impulsiua: nõ finalis.sic ff.tit. 1.l.& generaliter.

o ¶ Ideoque.§ scilicet quia est donatio inter uiuos. Accur.

p ¶ Non ualet.§ ut nunc transeat dominium,sed poterit mortẽ confirmari: ut ff.e.fi mortis.

q ¶ Et ideo.§ ff. quia non est huiusmodi donatio causa mortis,sed inter uiuos.

r ¶ Donatione.§ in mortis causa donatione locum habet Falci. & in illa quæ fit inter coniuges. quãdo mortẽ confirmatur: ut C. ad l.Falci.l.penen. & l.in donationibus.Accur.

VVnculo.§ CASVS. Tabulæ chirographa eorum, quæ debet mihi aunculus meus,uolo quod sint inanes: & id quod ipse mihi debet, nolo eum soluere.& hoc dixi animo uolendi illa debita donare ei causa mortis. dicitur q̃ donatio tenet. unde si hæredes mei petant hæc debita ab aunculo:ipse habet excep.doli. Franc.

s ¶ Donatarius.§ nepos.

t ¶ Debebat.§ aunculus.

v ¶ Hæres.§ scilicet istius nepotis.

x ¶ Possit.§ ſ.aunculus.

y ¶ Posse.§ alràs est posse.aliàs deficit posse.& debet deficere enim.

z ¶ Ab eo.§ auunculo.& facit ff.e.mortis cã.§. Titia.& quod ibi no.

SI mortis.§ CASVS. Si donaui tibi fundum cã mortis: si posteà conualescam,quæ actio mihi dabitur, quæritur. Et distinguitur. nã si donaui ut tunc demũ fieret tuus cum morerer:in hoc casu si conualescam,habeo act.in rem.si nõ conualescam, tunc tu eris dominus. & si desinas possidere,habebis rei uendi.si autem sic donaui ut statim fieret tuus: redeat autem ad me si conualescam,tunc dominiũ statim est tuum,& interim habes rei uendic.si desinas possidere.& si conualescam:datur mihi utilis in rem. idem est, & si tu præmoriaris antè, quàm ego.nam habeo utilem.Franc. Accur.

a ¶ Habeat in rem actionem.§ scilicet directam.

b ¶ Contigisset.§ scilicet donanti.Accursius.

c ¶ Tunc haberet.§ ſ.demum:si accipitur tunc,ut extremum tẽpus capiat:ut & ff.de condi.& dem.l. iiij.§.fi.

d ¶ Donator.§ conualescens.

e ¶ Vendicare.§ directa in rẽ,cum dñium ab eo non discesserit. Acc.

f ¶ Mortuo.§ scilicet qui donauit.Accursius.

g ¶ Donatum est.§ scilicet poterit uendicare si à possessione cadat.

h ¶ Sic.§ scilicet donauit. Accursius.

i ¶ Iam nunc.§ i. statim fieret donatarius dũs; sed redderet in defectum

¶ Idem lib.v.Regular. LEX XXVII.

VBi † ita † donatur mortis causa,ut nullo casu reuocetur, [k] causa [l] donandi magis [m] est, quã mortis causa [n] donatio: & ideo perinde haberi, debet, atque alia quæuis inter uiuos donatio,ideoque [o] inter uiros & uxores non ualet, [p] & † ideo [q] nec Falcidia locum habet, quasi in mortis causa donatione. [r]

¶ *Qui contra uoluntatem defuncti petit, exceptione doli repellitur.b.d. Bart.*

¶ Marcellus lib.x. LEX XXVIII.

AVnculo suo debitori mortis causa donaturus, [s] quæ debebat, [t] ita scripsit,Tabulæ uel chirographum ubicunq; sint, inanes esse uolo: neque eum soluere debere.quæro,an hæres, [u] si pecuniam ab auunculo defuncti petat, exceptione doli mali se tueri possit? [x] Marcellus respõdit, posse, [y] nimirum enim contra uoluntatẽ defuncti hæres petit ab eo. [z]

¶ *Si dominium nõ est translatum, donator reuocat rei uendicatione directa:aliàs utili,uel condictione. Bartol.*

¶ Vlpianus lib.xvii.ad edict. † L. XXIX.

SI mortis causa res donata est, & conualuit, qui donauit: uidendum, an habeat in rem actionem? [a] Et si quidẽ sic quis donauerit, ut si mors cõtigisset, [b] tunc haberet, [c] cui donatum est: sine dubio donator [d] poterit rem uendicare. [e] mortuo [f] eo,tunc is, cui donatum. [g] Si uerò sic, [h] ut iam nunc [i] haberet,sed redderet,si cõ-

† de intell hui⁹. l. uid. Rui.ff.l.hoc edicto. §. nuntiatio. nu. 165. de no.op.nũc. & Ant.rub. in l.nõ solũ. §.morte nu. 357.& alijs seq. eo. tit. & Iaco. de nigris. in l. j. §. si quis ita nu. 81. de uerb.ob. & Io.Crot. in l. stipul. hoc nõ concepta num 81. eo. tit. Trott.

† Iste text. est sing. secundũ Im. in l si focer. §. Lucius. in 3. col. ff. solu. matri. ad unũ, qđ ibi uult & post eũ fm Alexã. hic in addi. ad Bart.

† alij & in ea.

† Alij libr. sing. respõ. † Paulus li. xviij.

† Istam l. limitabis p l.si cui. ff.e. dum vſhæc lex sentire, q̃ donatio cã mortis renocat ex donatoris penitentia. qđ est uerũ fm Alexan. fin.in l.non ois. ff. cert. pe. nisi donãs sine hærede decedat, secundũ Ang.fin. in ſ.l.circa.§. si cui. ad le. Falc.& in l. qui Remæ. §. Flauius. ubi dicit ff se casum in auditum.& ibi omnino Alex. ad ff. de uer. obli.

† Sẽtit hic glo. q̃ donatio causa mortis reuocatur p donatoris conualescẽtiã. ista est ueritas. p quo allego bonũ text. in l.nõ omnis. ff certũ peta. quem ad hoc allegat Bart.in l. j. in 3. q. princ.C. de sacrosanct. eccle.& plenius p Ale. post Bal. in l.ff.C.de posthu. hære. instit. & cõfi.8 1.uol.1.

fectũ conditionis: ut subijcit. Quid autem in dubio? Respon.dñium transfertur statim:ut arg.ff.de iur.do.dotis fructus.§.fi.& l.seq. Acc.

a ¶ Conualuisset.§ scilicet qui donauit.

b ¶ Actionem.§ scilicet utilem:ut ff.l.prox.no.& ex ui pacti. nec ob. C.de pact.l traditionibus. quia aliud est in ultimis uoluntatib. ut possit redire dominiũ. & ideo non obstat similiter.C.de pac.inter empto.& uend.l.j.& ij. & iij.uerumetiã in pactis inter uiuos potest distinguitur no. ff. tit. 1.l. j.§.item cũ ipse. & fac. ff.de do.inter ui.& uxo. si interim.in princip.& §.j.& j.eod. senatus.§. mortis

c ¶ Si quid horum.§ ſ.supradictorũ: quia si donauit causa infirmitatis, quam habebat, ex qua si moreretur fieret res donata donatarij, & factus est sanus: uel si donauit causa ꝑlij,adquod ibat,in quo timebat mori, & si moreretur, fieret res donata donatarij,& non est mortuus, & reuersus est sanus, uel si donauit cum uoiebat ire ultra mare:& antè quam reuerteret credebat mori: & tunc fieret donatarij & reuersus est. nam omnibus supradictis casibus poterit uẽdicare rem donatam. Accursius.

d ¶ Interim.§ id est ante,quàm ueniret cõditio, in qua debebat reddere.

e ¶ Donatum.§ scilicet competit in rem si à possessione cadet.

f ¶ Achuc quis.§ scilicet iurisconsultus. & lege interrogatiuè, & habeas fic: si quis dubitet in rem donatori cõpetere?q.d.nullus.aliàs deest competere:& tũc habeas, cuius dabit in rem &c. & dic quis id est aliquis iurisconsultus: ut ff.Accur.

QVi mortis.§ CASVS. Si donaui tibi rem causa mortis, & posteà pœniteam: repetam quod donaui per condictionem uel utilem in rem acti. Frã.

g ¶ Ex pœnitentia.§.ut ff.eo.senatus.§.donatio.in fi.§. & instit.e.§. j.& sup.si certum peta.l.non omnis.Accursius.

h ¶ Condictionem.§ sine causa uel ob causam, ut probatur legibus prætatis. & hoc ratione possessionis. scilicet quidam dicunt tñ sine causa nec ob causam:& utilem in rem. id est efficacem ratione ꝓprietatis:quia transfertur ipso iure dominium in donatorẽ:ut ff.l. proxi. uel ꝓprie dicit utilem in rem:& sic poterit intelligi condictionẽ dari ratione proprietatis.& hoc ideo dico,quia nemo rẽ suam cõdicere potest,præter quã a fure:ut sup.usufru.quemadmo.ca.l.fi. uel dic ter tio dari condictionẽ,cùm in quantitate:in rem,quando in specie consistit donatio.& facit.D.de dona.ante nup.l.cùm uxterum. Accur.

MOrtis causa.§ CASVS. Dicitur q̃ mortis cã capere dicor quicquid occasione mortis alicuius capio: non tã iure legati uel hæredi.q.a cũ habeant propria nomina, non continent hoc uocabulo. ¶ Iuliano.§Debitori meo qui nõ erat soluẽdo remisi debitum aio donandi cã mortis.dr q̃ hæc donatio tenet:& quantum est debitum,in tñ vſ sibi donatum. ¶ Sine donatione.§ Dicitur q̃ aliquando lucratur quis causa mort. & non ex dona. ut si statuliber dẽt hæredi, uel alij aliquã pecuniã causa habendæ libertatis, uel legatarius cã habendi legatũ. idem est si hæres instituatus accipiat pecuniã causa adeundæ hæredi.uel nõ adeundæ. idẽ de legatario,qui accipit pecuniã, ut omittat legatũ.idẽ est de eo,qui stipulatur à uiro Bertæ dotẽ Bertæ sibi dari,si Berta decedat in matrimonio. nam hæc capiuntur causa mortis:nõ tñ titulo dona. Vltimò dicit,q̃ donatio cau.mor. fit siue causa mortis præsentis,& imminẽtis.siue cogitatione futuræ mortis.

¶ Si iusseris.§ Volens mihi causa mortis donare x.debitore tuum in

decem,qui non erat soluendo,iussisti mihi aut creditori meo ꝓmittere x.& promisit.quæritur quantũ uideat mihi donatum:& distinguitur. nã aut mihi promisit illa x. aut creditori meo. si mihi:tunc uidetur tñ mihi,donatũ,inquãtũ est soluẽdo q̃.& si conualescat casu donator, teneor tñ cedere oblig.mihi quæstã:& nõ ultra. si creditori meo ꝓmisit:tũc tñ uidet mihi donatũ inquantum à creditore meo nũc per hoc factũ sum liberat⁹. ¶ Per acceptilationẽ.§ Dic casum ut ff.e.l.§. Iuliano. uel aliter ut in gl. Acc.

† Amittat.

i ¶ Occasio.§ ut & ff. eo.qui pretio. plenè de ea captione dixi. Acc.

† Dos receptitia q̃ nã dicat, uide Aul. Gelliũ lib.17.c.6.

k ¶ Definitione. mortis cã.& facit.ff.de uerbo.oblig.doli clausula. & ff.de pact.l. iurisgentiũ.in princ. Item facit ff.si quis omiſ.cau. si q̃s sub conditione.

l ¶ Donatum.§ in totum:ut in hac.l.in fi.q.a ipse pauper sibi solnon do est:ut & ff. ad l. Falſ. Nesennius.§.fi. & l. q̃rebatur.§.j.Sed secus si debitorẽ meũ nõ soluẽdo cõstituũ tibi mortis meæ causa delego: ut ff.ea.l.§.si iusseris. & ff. eo. mortis causa.§.si donaturus. Accur.

† Quantũ.

m ¶ Capitur.§ mortis causa. Azo.

n ¶ Sine hæres.§ non tamen est mortis causa donatio: aliàs capitur siue, & habes hunc casum.sup.de relig. Neratius.§. qui tamen. Acc.

† Quantũ.

o ¶ Eodẽ numero.§ scilicet ut dicatur,mortis causa capio.

† Egenis.

p ¶ Legatum.§ sibi relictum.

q ¶ Omittat.§ id est repudiet.Accur.

r ¶ Rursus.§ ſ. capitur mor. causa. est tñ & donatio in casibus, qui sequuntur.& sic not. q̃ omnis mortis causa donatio est mortis causa capio:sed non conuertitur.& facit ad §.fi.eo. qui pretio. & quod ibi no.& ff.e. inter. Accur.

Mortis cã donõ:mortis cãcapio dicitur: nõ econtra.

s ¶ Intelligimus.§ si est donatio causa mortis.

t ¶ Duntaxat.§ cùm non sit adhuc solutum: aliàs repetet à me, qđ est mihi solutum.

v ¶ Liberatus essem.§ ut & sup.eo.mortis causa.§. j. & de iure dot. l.cùm uir. Accursius.

x ¶ Acceptilationem.§ Dic casum ut ff.ea.l.§.Iuliano. uel iunge ad præcedẽtia.& dic liberatus à me,cui fecisti expromittere. nã totã vſ accipere:& sic ego:& ita ad totam reddendam tenebor: ut arg. ff. de do.inter uirum & uxo.quod autem.§.eleganter.& §.fi uxor.Accur.

NOn uidetur.§ CASVS. Donatio causa mortis facta non uidetur perfecta nisi decedat donans: quia prius posset reuocare, & posteà non potest reuocare. Franciscus.

y ¶ Non uidetur perfecta.§ irreuocabiliter: perfecta tñ est quo ad obligationẽ:ut sup.de his quib.ut indig.l.post legatum.§.qui mortis. idem quo ad dominii translationem,licet quandoq; secus agat: ut ff. eo.si mortis causa res. Sed argu.contra in hoc.ff.de sol. qui fic.Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bar. ibi debebat incontinenti:hic erat dubium.

z ¶ Mors.§ scilicet donatoris.

QVi alienam.§ CASVS. Equum alienum tibi donaui causa mortis,& tradidi:tu usucepisti. dicitur q̃ hanc rem uideris habuisse a me:inde si conualesco,mihi reddes per condi.fine causa:non autem uideris habere à quondam domino eius. ei. Franciscus.

a ¶ Qui alienam.§ sed ab eo,& ei dat cõdictio: ut plenè dixi suprà eod.si alienam.et facit ff. ,rà de iure dot.l.iure succursum.§.fi pater.et de condict. indebi.l. indebiti.§.ij. in fi. et suprà mand.l. Iul. sed certè imo ille cuius erat,uidetur alienare:ut infrà de uerborum signifi.l.alienationis.sed dic, id est transit ab eo dominiũ:non tamen ut accipiens

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicatur habere ab eo causam nuncupationis. Accursius.

MOrtis. § CASVS donatio causa mortis potest fieri & hoc modo, ut causa mortis patiar te stipulari à me omni anno dari tibi x. donec uiues, & sic incipiat competere exactio post mortē meā. Franciscus Accursius.

a ¶ Quod uiueret. § stipulator. & est una stipulatio: ut infra le. proxi. §. fi. Acc.

b ¶ Exactio. § nisi etiam actum est, ut in uita accipiat, ut in dominio, arg. §. eo. l. si mortis causa. Accur.

¶ Marcellus lib. xxviij. dig. L. XXXIIII.

MOrtis causa donatio sic cō stitui potest, ut quis stipuletur in annos singulos, quoad uiueret: a scilicet, ut post mortem promissoris incipiat exactio. b

Ei potest mortis causa donari, cui potest legari. Bartol.

¶ Paulus li. vi. ad l. Iul. LEX XXXV

SEnatus c censuit, placere mortis causa donationes factas in eos, quos lex prohibet capere, in eadem causa haberi, in qua essent ea, quæ in testamento eis legata essent, quibus per legē capere nō liceret. d Ex hoc Senatusconsulto multæ & uariæ quæstiones agitantur, de quibus pauca referamus. ¶ Donatio dicta est à dono quasi doni datio, tracta à Græco. nā hi dñt λάρον, quod λαμβάνειν. Sed mortis cā donatio lōgè differt ab illa uera & absoluta donatione, quæ ita proficiscitur, ut nullo casu e reuocetur. Etenim ibi, f qui donat, illū potius, quā se habere mauult. at is, qui mortis causa donat, se cogitat, & amore uitæ recepisse g potius, quā dedisse mauult. & hoc est quod uulgò dicitur, h se potius habere uult, quàm eū, cui donat: illum deinde potius, quā hæredē suum. Ergo qui mortis causa donat, qua parte se cogitat, & negotiū gerit, i scilicet ut cùm conualuerit, reddatur sibi. Nec dubitaue re Cassiani, quin & cōdictione k repeti possit, quasi re non secuta, propter hanc rationem, q ea quæ dantur, aut ita dantur, ut aliquid facias, l aut ut ego aliquid faciā, m aut ut Lucius Titius aliquid faciat, aut ut aliquid cōtingat. n & in istis

c Concor. tex. in ca. fi diligēti. extra de foro compe. Et huic bēneficio renunciari nō potest: ut ibi per Fel. plenè col. 7. uersi. Quintum Corol. Iarisi. Qui etsi fallit in donatione remuneratoria: ut no ea idē Fel. in c. nouit. col. 1. xii. uers. limita tertio exera de iudi. & ibi contra de rōne diuersitatis. quod tñ dictū Feli. puto intelligēdum secundum ea quæ notaui in l. si pater. §. si qs. aliquem. in apposti. post Bolo. i uer. tex. ibi irrenocabilis. sup. eo.

d ¶ Senatus. § cuius nomen non habemus. M.

e ¶ Non licet. § quia æquiparantur legatis: ut & §. eo. omnibus. & l. Marcellus. §. Paulus. Accursius.

f ¶ Nullo casu. § nisi ex ingratitudine, ut C. de reuoc. dona. per totum titulum. Accursius.

g, ¶ Ibi. § sin uera donatione: de qua habuit §. proxi. §. mentionem.

h ¶ Recepisse. § id est recepturum esse. Accursius.

condictio o sequitur. ¶ Mortis causa donatio fit multis modis. aliàs extra suspicionem ullius periculi p à sano, & in bona ualetudine posito, † cui ex humana sorte mortis cogitatio est. Aliàs ex metu mortis, q aut ex præsenti periculo, r aut ex futuro. siquidē s terra mariq; s, tam pace, quàm bello, tam domi, quàm militiæ, multis generibus mortis periculum metui potest. Nam & sic potest donari, ut omnino ex ea ualetudine donato re mortuo. res nō reddantē t, & ut reddantur, etiam si prior ex eadē ualetudine decesserit u, si tamen uoluntate mutata restitui sibi uoluerit. Sic & donari potest, ut non aliter reddatur, quam si prior ille qui accepit, decesserit x. Sic quoq; potest donari mortis caussa, ut nullo casu sit repetitio, ne si conualuerit quidem donator y.

¶ *Socius non dicitur, nisi aliquid ponat in societate, scilicet rem uel operam. Paulus.*

¶ Si quis societatem per donationem causa mortis inierit, z dicendum est nullam societatem esse,

¶ *Condictio sine causa subrogatur loco actionis primæ: et illius naturæ est cuius erat prima, ut detur contra quemlibet insolidū. Paulus de Castro.*

¶ Si duobus debitoribus a mortis causa donaturus creditor, vni acceptum b tulerit c, & conualuerit, eligere potest, utri eorum d condicat.

¶ *Stipulatio mortis causa annua est una: legata annua sunt plura. h. d. Bar.*

¶ Si quis mortis caussa in annos singulos pecuniam stipulatus est, nō est similis ei, cui in annos singulos legatū est. nā licet multa legata essent e, stipulatio tamē una est,

† Tu dic hoc esse uerum, dūmodo i ea fiat expressim mētio mortis. aliàs nō ut in l. Seia. J. e. glo. Bal. & doc. in l. qui dotis. fol. ma. Alex. cons. 14. & 81. uol. 1. & cō sil. 59. uolum. 4.

& idem si inter uiuos: ut §. pro socio. l. v. §. fi. & §. de mino. in causæ. circa princ. & §. de dona. inter uirum & uxo. l. cum hic. §. fi inter. Accur.

a ¶ Si duobus debitoribus. § iisdemque reis debendi.

b ¶ Acceptum. § quo casu & alter liberatus est.

c ¶ Tulerit. § scilicet creditor.

d ¶ Eorum. § id est à quo vult eorū, sicut & ante poterat: ut & J. de duob. reis. l. ij. & hoc accipe, cū ut erq; est capax: quia uno liberato & alter liberatur: alias secus: ut §. de dona. inter uirū & uxo. l. si sponsus sponsæ. §. j. nisi sint socij: ut §. de libe. leg. l. antepe. quo casu locū habet electio, sicut quando sunt ambo capaces: ut dicitur hic. Accursius.

e ¶ Multa legata essent. § primi anni purum: sequentium conditionale: ut & §. de annu. lega. si in singulos. & l. cum in annos. & quando dies leg. ced. l. nec semel. in prin. & l. cum in annos. & sup. quando dies usus fruct. lega. ced. l. j. in prin. Sed uidetur huic l. J. de uerbo. obliga. l. pluribus. in prin. sed illud quando fuerunt plures res expressæ in stipu. ut in eodē tit. l. quod dicitur. & l. scire debemus. uel cùm intelligūtur expresse ui repetitionis: ut J. de uerborum obli. Titia. §. fi. ut ibi in nuit. dicit enim lex illa pluribus propositis. uel solue ut ibi. Itē adhuc contra in ea. l. pluribus. §. j. Solu. secūdum M. una est, quo ad unam cōceptionem: ut hic: sed ueritate inspecta plures sunt: ut ibi propter plures solutiones & actiones. hoc non placet: quia in legatis est una conceptio uerborum: uel secundum Ioan, una est, ut semel inspiciatur an

acquiratur: ut hic. & J. de uerb. obl. si filius. & l. si Stichū. §. 1. sed uerita te inspecta plures sunt ut ibi, & §. de usur. Seia. in fi. sed i legato spectā tur singuli anni an sit capax: uel in stipulationibus una nascitur actio in legato plures. uel solue ut ibi. Item contra. uidetur prædictis solutionibus. J. de fideiusso. si à colono. in princ. ubi dicitur una stipulatio plurium annorū, & plurium rerum etiam ueritate inspecta. sed ibi promisit fideiussor, q colonus in quinquennium promiserat & sic est una. Item est argu. contra. huic l. C. de dona. l. sancimus. §. fin. sed illud dicit ut donatio non pereat ppter omissam insinuationem: ut arg. §. de reb. dub. l. quoties.

Stipulatio annua an sit una uel plures.

† ad l. Iuliā & papiā.

‡ causa.

a ¶ Semel. § scilicet tēpore mortis, ut in donatione causa mort. ex qua causa fit hęc stipulatio: ut suprà eod. l. in mortis. & §. si quis cau. fi eum. §. fi. sed in stipulatione habetur aliud tēpus, scilicet conceptionis: ut dicta l. si filius. Accursius.

& conditio eius cui expromissum est, semel a intuenda est.

¶ *Quod condōnis implendæ cā datur, cō putatur in portionē quā qs de bonis defuncti capere pōt: sed in Falcidiā nō computatur, si tpe mortis in bonis defuncti nō erat.*

¶ Vlpianus lib. 8. † LEX XXXVI.

QVod conditionis b implēdæ † gratia datur, licet non ex bonis mortui proficiscatur, capere tamen supra modum non potest c is, cui certum modū ad capiendum lex concessit.

¶ *Datum hæredi gratia conditionis implendæ, si erat hæreditarium, imputatur in Falcidiam. Paul. de Castro.*

¶ Certè quod à statulibero cōditionis implendæ causa datur d, in dubitanter modo legati cōcessō e imputatur: sic tamen, si mortis tēpore in peculio id habuerit f, Cæterùm si post mortem, uel etiam si alius pro eo dedit g, quia non fuit ex iis bonis, quæ mortis tempore testator habuit, in eadem erunt causa, in qua sunt quæ à legatariis dantur h.

Casum ponit.

b QVod conditionis. § Dic casum. Cum quid datur alicui causa implendæ conditionis à statulibero, uel ab alio quocunque: nūquam capiat ultra modum legestatutum: ut in filio naturali, cui licet habere unciam extantibus legitimis: ut C. de naturā li. l. ij. & authen. nunc autem. & authē. licet. Sed utrum debeat imputari in Falc. uel non, si detur hæredi causa implēdæ conditionis, distinguitur. cum dat statuliber: an erat tpe mortis in peculio, an non: ut hic. & §. ad l. Fal. l. id autem, si alius à statulibero det, nō distinguitur: quia nunqam imputatur in Falc. debitam iure institutionis: secus in Trebel. quarta, in quā talia cōputantur: ut hac l. & §. ad l. Fal. l. in quarta. in princ. & §. sed & quod implendæ. & §. si quid uerò. & dicta l. id aūt. & ad Treb. deducta. §. numis. Potest secundò intelligi hæc lex, ut q datur causa implendæ conditionis à statulibero, possit capi ultra modum concessum à lege, si nō fuit ex peculio, q habuit tpe mortis: alioquin non possit. Quod autem ab aliis nō à statulibero datur, uel eius nomine ab alio, possit capere ultra modum: sed an sit in Falc. imputandum, dic ut modo dixi. Accursius.

Datū causa conditionis implendæ an sit in Falci. imputandum.

c ¶ Non poterit. § imò contra: ut §. de uulg. substit. si is qui. Solu. hic à nemine poterat capere ultra modū: ibi ab aliis poterat: licet à quodam non: uel hoc q daretur causa implendæ conditionis, esset loco eius, quod ei relinquitur: & ita ab ipso testatore, pcederet, aliàs fraus fieret legi: quia testator omnia bona sua alicui relinqueret, ut filio naturali tantundem præstaret: quod non licet: ut §. de proba. l. quidam. & de leg. & senatusconsl. l. contra legem. & l. fraus. quod autem ex substitutione obuenit, ut in contrario, alio iure procedit: non ex donatione testatoris. Accursius.

d ¶ Causa datur. § hæredi.

e ¶ Concesso. § id est in Falcidiam, quæ moderatur legata. & hoc si unus hæres est: si sunt plures, pro parte cohæredis est extra quartam: ut in d. l. in quartam. Accursius.

f ¶ Id habuerit. § statuliber: at d. l. id autem. & argu. §. de bo. lib. l. ij. §. fin. Accursius.

g ¶ Dedit. § scilicet absente.

h ¶ Dantur. § causa implendæ conditionis, quæ non imputantur: sed in eo, qđ dicit non imputari, quia alius pro eo dedit, est cōtra. J. eod. l. quod statu, in fin. Solu. hic absens erat pro quo dabatur. ibi præsens: arg. J. de uerb. obl. si procuratori præsentis. Sol. ibi H. Accur.

Illud. § CASVS. Donatio causa mortis similis est legato: & iura quæ hñt locum in legatis habebunt locū & in dona. causa mortis.

¶ Iulianus. § Donaui tibi seruum causa mortis & tradidi. tu uendidisti eum Mæuio: ego postea cōsului. dicitur q possum petere à te uel pretium quod inde habuisti, uel alias uerum pretium serui, si uolo. Franciscus Accursius.

i ¶ Comparata s. § regulariter: sed fallit quandoq; ut no. §. eo Marcellus. §. Paulus 1 Accursius.

k ¶ Pretij. § accepti.

l ¶ Alioquin. § id est si nō eligat pretium acceptum. Accur.

m ¶ Ipsum seruum. § id est iustam æstimationem. & sic soluitur contra §. eo. si filio. & §. de peti. hæred. si possessor. §. 1. & l. i æstimationē. uel intellige illam secūdum istam. Electio ergo datur donanti: quia donatarius fuit in culpa uendendi, cum debebat cogitare posse eum reuocari: ut J. eo. si is cui. & arg. §. depositi. l. j. §. fin. & l. iij. Accursius.

¶ Marcellus. li. 4. † LEX XXXVIII.

INter n mortis causa donationem, & ea, quæ mortis causa qs ceperit, est earum rerum differentia. Nam mortis causa donat, qđ præsens præsenti o dat †. Mortis causa capi intelligitur, & quod nō cadit in speciē donationis p. Etenim cū testō suo quis Pamphilum seruum suum liberum esse iussit, si mihi decē dederit, nihil mihi donasse q uidebitur: & tñ si accepero à seruo decem, mortis causa accidisse me conuenit. Idemq; accidit in eo qui sic hęres institutus est, Si mihi decem dederit. nam accipiēdo ab eo, qui hæres institutus est, cōditionis implendæ eius gratia, mortis causa capio.

† Aliàs lib. 1. ad l. Iul. & papiā.

† Aduerte tu, q licet donatio cā mortis absenti fieri non possit, ut hic & in l. qđ mortis & in l. j. & ibi glo. Cy & doc. C. eodē. sustinetur tñ in uim fideicōmissi. l. cū pater. §. corū. §. de lega. 2. & l. Miles ad sōrem. eo. tit. Et cōfirmatur talis donatio adrione: ut no. Bal. in alleg. l. j. C. eo. ti.

¶ Ad Plautium.

¶ Tu uide quod not. ibi in apo. in uer. differunt.

p ¶ Inter. § CASVS. Facit differentiā inter dona. causa mortis, & mortis causa capionem, nam mortis causa donatio fit à præsenti: & hoc exponeut in gl. at mortis causa capere quis dicitur eriā si non donat: ut si seruus instus est esse liber, si det mihi x. nā ista x. dicor capere causa mortis. idē in eo, qui hæres est institutus si det mihi x. nam ista x. capio causa mortis. Franc.

q ¶ Nihil mihi donasse. § ut §. titu. j. l. quæ statuliberi. Accur.

SI is cui. § CASVS. Donaui tibi seruum causa mortis: tu eum manumisisti. tandem ego cōsului, uel pœnitui: & sic uolo reuocare qđ donaui. dicitur q ego condicam à te pretiū serui: debebas enim scire à te posse reuocari seruum: puta si conualuerit donator: ideò eum manumittere non debebas. Franc. Accur.

r ¶ In pretium. § ut & §. eo. si filio. in fine. & l. illud. in fi. & dic ut ibi. & facit C. de his. qui à non do. l. ij. Accursius.

s ¶ Quoniam scit. § maximè, nam scire debet: ut §. si certum pet. l. quod tc. & J. de fideiuss. si Titius. in princi. & quod ui aut clā. l. Seruius. unde aliud in indebito, quod non cogitabat ut à se repeteretur: ut §. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

condi inde.l.in summa.§.si seruum.Accursius.

SI mortis.§ CASVS.donaui uxori meæ Stichum seruum meum causa mortis hoc pacto,q nunquam reuocari posit hæc donatio: interim plura acquisiuit hic seruus.tandem ego donans decessi.dicit quod cõfirmata est donatio, & trahitur retro ad tẽpus donationis,ut sic quæsita interim per seruum sint nũc mulieris perinde, ac si seruus semp fuisset eius. Frãc. Accur.

a ¶ Donatio facta sic.§ sic ut nullo casu reuocetur:sic enim trahitur retro, ut hic dicit: cùm æquiparetur donationi inter uiuos:ut ſ.eo.l. ubi.& C.de do. iter ui. & uxo.l.donationes.& dabo exemplum in seruo sic donato qui interim stipulatur, cui acq rit:ut ſ.de don. inter ui rum & uxo.l.si is seruus. aliàs si esset mera donatio causa mortis non traheretur retro nisi ad tempus mortis: ut ſ.de don. inter ui. & uxo.l. sed interim. §.1. & ibi plenè dixi.

b ¶ Secuta.§ scilicet donantis.

c ¶ Donatio.§ut iam res fiat eius.Accur.

QVod statuliber.§ CASVS. Reli qui libertatem seruo meo si dederit x. uni de hæredibus meis, puta Ciceroni.hic seruus dedit de peculio suo ista x. Ciceroni. dicitur q Cicero ista x. computabit sibi in Falcidiam. Item si hæreditas petatur à Cicerone per legitimum, poterit & hæc pecunia peti per petit. hæredit. Item si hic Cicero erat grauatus restituere partem

† Propè.

¶ Papinianus lib.29.Quæst. LEX XL.

SI mortis causa inter uirum, & uxorẽ donatio facta sit[a], mor te secuta[b] reducitur ad id tempus donatio[c],quo ĩterposita fuisset.

¶ *Datũ à statulibero de bonis defuncti cã implẽdæ conditionis, imputat in Falcidiã & uenit in hæreditatis petitione, & Trebellianica restõne. & in Trebellianica cõputatur undecunque esset datum.Bar.*

¶ Idem lib.13.Respon. LEX XLI.

QVod statuliber uni ex hæredibus de peculio dedit[d], ei qui accepit,in Falcidiæ rationẽ uenit[e],& in hæreditatis petitionem[f].Item ex Trebelliano restituitur[g]. Ex peculio autem uideẽ dari, quod statuliber donatum accepit[h],& dedit[i].Et qđ ab alio[k] nomine ipsius[l] præsente eo[m] datur† propriè est, ut ab ipso datum intelligatur.

¶ *Mortis causa donatio extinguitur,si donatarius prædecedat: & uiuo donatore nõ põt peti:nec pro ea cautio postulari: post mortem donatoris potest peti: sed ex ea Falcidia detrahitur.Bar.*

¶ Idem lib.13.Respon. LEX XLII.

SEia,cùm bonis suis,traditioni bus[n] factis,Titio cognato donationis causa cessisset, usumfructum sibi recepit, & conuenit, ut si Titius ante ipsam uita decessisset, proprietas ad eam rediret: & si posteà superstitibus liberis Titij mortua fuisset, tunc ad eos bona pertinerent[o]. Igitur si res singulas hęredes Lucij Titij uendicent, doli non inutiliter proponetur exceptio P.Bonæ fidei autem iudicio cõstituto[q] quærebatur, an mulier promittere debeat se bona,cũ moreretur, filiis Titij restituturã? Incurrebat hæsitatio non extorquendæ[r] donationis,quę nondũ in persona filiorum initium[s] acceperat. Sed nunquid interpositæ[t] cautione prior donatio, quæ dominio trãslato[u] pridem perfecta est,propter legem[x] in exordio data tam perimeretur, dum secũda permittitur[y] ?Vtrum ergo certę conditionis donatio fuit,an quæ mortis consilium ac titulum haberet? Sed negari non potest mortis causa factam uideri[z], Sequitur[a] ergo, ut soluta[b] priore donatione, quoniã Seia Titio superstes fuit, sequens[c] extorqueri[d] uideatur. Muliere denique posteà diem functa,liberi Titij,si cautionẽ ex consensu mulieris acceperint,ad contributionem ꝓpter Falcidiam[e], ex persona sua tenebuntur.

¶ *Infirmus non præsumitur causa mortis donare, nisi de reddendo cõueniat, uel fiat mentio mortis.Bar.*

SEia.§ CASVS. Seia donauit causa mortis oĩa bona sua Titio: & tradidit retento sibi usufru.& hoc pactum apposuit,ut si Titius præmoreretur, quod dominium bonorum rediret ad eam:& cũ ipsa decederet, q bona ista dabit filiis Titij si quos habuerit. accidit, q prędecesit Titius relictis filiis. & sic ista recuperauit dñium rerum: nunc filij Titij petunt istas res à Seia rei uendicitur q non possunt, quia nondũ uenit dies, in qua debent habere. Sed pone, q filij Titij petunt ut Seia caueat de his bonis restituendis cùm morietur, dicitur, q non cogitur cauere:si tamẽ caueat spõte,tenetur:& prima donatio, quæ erat in persona Titij,finit: & hæc secũda incipit: & sic mortua Seia filij Titij petẽt ista bona ex cautione,si cautio interuenit: & hęres Seię retinebit de his Falcidiam.

¶ Cùm pater.§ Quidã existens infirmus dona uit filio emãcipato sundum animo nunquam reuocãdi.dicitur q hęc donatio est iter uiuos: non causa mortis: & ideò nõ detrahitur Falcidia. Francis. Accursius.

n ¶ Traditionibus.§ Quod non fuit necesse cùm retinebat usumfr. ut C.de do.q.quis. Accursius.

o ¶ Pertinerent.§ huiusque de conuentione fuit,secundum Azo.

p ¶ Exceptio.§ A Seia:quia nõdum dies uenit restituendorum bonorum.Accursius.

q ¶ Constituto.§ est enim hoc iudiciũ, quo petitur aliquid ex donatione causa mortis, simile bonæ fidei iu. ut C.in qui.cau.in integ. restit. l. in minorum. & arg.ſ.eo.l. illud.alij appellant hic peti.hær. quo petuntur illa bona:ut de hære. Titiana.Accur.

r ¶ Non extorquendæ.§ alias cautionis, & alias donationis: id est cautionis propter donationem.

s ¶ Initium.§ uiuente Seia. melior est ratio, q a cùm fuerit donatio causa mortis,potest eam reuocare ꝓ pœnitentiã:ut ſ.si cert.pet.l.non omnis.Itẽ & alia ratio:q a nõ debet qs esse solicitus de hæreditate uiuẽtis:ut ſ.de uulg.substit.l.ij.§.interdũ.per quas rationes tollũtur cõtraria.ſ.de iudi.l i omnibus.& de peti.hære.q fi in diẽ.in fi.j.respõ. Accursius.

t ¶ Interposita cautione.§ sponte. nam ad hoc non potest mulier cogi:ut dictum est.

v ¶ Translato.§ in Titium.

x ¶ Legem.§ id est pactum:scilicet,ut si Titius ante ipsam uita decederet,proprietas ad eam rediret.Accur.

y ¶ Permittitur.§ certè sic permittitur prima: sed tamen adhuc redubiũ dicens, utrũ &c. ac si dicat, an est donatio inter uiuos uocat indubiũ dicens, utrũ &c. ac si dicat, an est donatio inter uiuos habens certam conditionem uel pactionem. Accur.

z ¶ Videri.§ primam de qua dicit:& hoc propter illa uerba,ut si Titius ante ipsam &c. quæ in tali donatione poni cõsueuerũt: ut arg.C. de testa.l. nõ codicillũ, alioquin in dubio esset donatio inter uiuos:ut ĵ.proxi.§.& ſ.tit.j.filius fa.§. sed enim. Et not. q duæ fuerunt hic donationes causa mortis.prima,collata in Titium, alia,in eius filios: q a pactus est ipse Titius filiis suis: ex cuius pacto habent utilem actionẽ: ut ĵ.de uerbo.oblig.quodcunque.prima,resoluit præmoriente Titio. secunda,remanet: sed cũ posteà mulier exponit cautionẽ sponte:nunquid fit nouatio, an cõfirmatur prima? Videt prima tolli: & ex secunda agi:arg.instit.quibus mo.testa. infir.§. sed & si quis priore. Accur.

a ¶ Sequit.§ uerè sequitur:q a si esset inter uiuos,nõ resolueret ipso iure:sed ꝓ traditionẽ.ut C.de cõdi.ob cãm.l.ea.& de pact.l.tradõnib. Itẽ nõ minueret ꝓ Fal. ut ſ.e.l. ubi. qđ hic fit : ut statim subiicit. Acc.

b ¶ Soluta.§ id est resoluta morte Titij. Accur.

c ¶ Sequens cautio.§ uel donatio.Accur.

d ¶ Extorqueri.§ sponte,uel dic mortua Seia:uel dic,etiam uiua:& dic,uidetur extorqueri: non tamen potest fieri cum effectu.

e ¶ Falcidiam.§ quã hæres retinebat ex hac donatione: ut C.e. l.ij. in fine

in fi.& ad leg.Fal.in donationibus.& l.penul.Accur.

z ¶ Bonis.§ hæreditariis,siue testatoris,&c.Accur.

b ¶ Vellent.§ut & fuit factum.ſ.proxi.respon.Accur.

c ¶ Seruandum esse.§ quod dicit debere contribui, quando est donatio causa mortis:non autem cùm est inter uiuos:ut ſ.eo.ubi.Accur.

d ¶ Alia.§ aliàs aliã: f.donatione : aliàs alia: f.donata.Accur.

† Dy. Bar. Bal. Imol. Alexã.in l. quæ dotis. solu. matr. ſ. in v. col. istũ tex. singul. reputãt, ad hoc q donatio facta dicit inter uiuos eriã si fiat ab infirmo: nisi đ mortẽ habeat mẽtio.Bolog.Tu uide ad hoc, qđ notaui in apostil. i l.hęc enim in §. instãs periculum. & in l.senatus. uerſic. mortis causa. in apostil.in uerſ. i bonavale tudine posito.ſ.e.tit.

e ¶ Constitutionem.§ f.cuius authoritate locus est Fal.in do. causa mortis.

f ¶ Auferrentur.§ etiã in uita.

g ¶ Perempta.§ & ſ. eod.l.iij.in prin.& ſ.dedore præleg.l.Seia. & sic non est contra : sed concor.Accur.

h ¶ Absolutè.§ ut in hoc casu fuit.Acc.

i ¶ Morientem.§ electiuè ponitur: unde dicenda est donatio inter uiuos Falcidia locum non habente. & facit ſ. ti. r.l.filius.§. sed enim meminisse. & nõ posset hoc per pœnitentiam reuocari.ut ſ.de pactis dota. l. cùm maritus §.1.

FVlcinius.§ CASVS. Tũc potest uir uxori, uel econtra donare causa mortis, cùm donans habet iustum metum mortis.ut qui a fortè grauiter infirmus est donans. & hoc casu donatio tenet,non alias:& hoc dixit Fulcinius.Neratius autẽ dixit sufficere, q donãs existimet se moriturũ: & ob hoc f.causa mortis donet:sit nũc infirmus uel non . & hoc ultimum , scilicet dictum Neratij est uerius . Fran. Accursius.

k ¶ Fulcinius.§ constat inter uirum & uxorem ualere dona. causa mortis:ut ſ.de do.inter ui.& vxo. si eum qui.§. fi.& l.quia. & l.sed interim.quod qualiter sit intelligendum , exponit hæc lex.Accur.

l ¶ Susceperit.§ aliàs susceperit,ſ.prædictam æstimationem:aliàs sue cesserit, & tunc dicitur i.bene succedit,cũ non sequitur mors: non iustè,cũ sequitur.Acc.

m ¶ Quærendum.§ subaudi fit.Accursius.

n ¶ Quod magis.§ dictum Fulcinij secundum quosdam : ꝓ quibus: ſ.loc.habitatores.§.fi.tu dic Neratij. ꝓ quo est ſ.e.l.senatus.§.mortis.

SI seruo. § CASVS. Donaui seruo tuo x. causa mortis. quæritur mors cuius sit inspicienda.ſ.serui, an domini? Ad hoc respon.& dicit q serui. Secũdo dicit. hic seruus fuit à te manumissus ante apertas meas tabulas , & post mortem meam dicitur q hæc donatio nõ sequẽtur manumissum:& hoc si habes in fi. non. si autẽ non est: tunc eodẽ casu retento, dicas q hæc donatio sequitur manumissum: & hoc secundũ iura noua secundum quæ à morte donãtis cedunt legata,& donationes. sed secũdum superiorẽ casum loquitur secundum iura vetera: secũdum q erat secus. & dicas q hãc dõationẽ feci in testamẽto meo.Frã. Ac.

o ¶ Cui donatum est. § scilicet serui : cum contemplatione domini fuit factum:ut dixi ſ.eod.ſi filio. Accur.

p ¶ Mortẽ eius.§ Duobus modis expone.primo eius ſ.domini serui: & dices q mortuo dño serui hæres hũc manumisit antè aptas tabulas : & sic nõ tenuit manumissio,cũ hæres nõ erat dñs,cũ adire nõ poterat ante apertas tabulas:& si non erat insolidum institutus: sed hodie potest adire etiam clausis tabulis:& sic teneret libertas,& donatio eum libertum sequeretur:ut C.de cadu.tollen.§.cùm igitur.Secundò dic q post mortẽ donantis ante apertas tabulas,& sic ante,quàm

¶ Cùm pater † in extremis uitæ constitutus emancipato filio quædam sine ulla conditione reddendi donasset, ac fratres & cohæredes eius bonis[z] cõtribui donationes Falcidiæ causa uellent[b],ius antiquum seruandum esse[c] respõdi:non enim ad alia[d] constitutionem[e] pertinere, quàm quæ lege certa donarentur, & morte insecuta quodãmodo à bonis auferrentur[f],spe retinendi pempta[g]. eum autem, qui absolutè[h] donaret,non tam mortis causa, quàm morientem[i] donare.

¶ *Ad donationem causa mortis inter uirũ & uxorẽ sufficit mortis cogitatio.Bar.*

¶ Neratius lib.1.Respon. L. XLIII.

FVlcinius[k] inter uirũ & uxorẽ mortis causa donationem ita fieri putabat,si donator iustissimum mortis metũ habeat. Neratius sufficere existimationem donantis hanc esse, ut moriturum se putet: quam iustè nècne,susceperit[l], non esse quærendũ[m], quod magis[n] intuendum est.

¶ *In donatione causa mortis quantum ad executionẽ inspicitur tempus mortis.Bar.*

¶ Paulus lib.6. LEX XLIIII.

SI seruo mortis causa donatum sit, uideamus, cuius mors inspici debeat,ut sit locus condictioni,domini,an ipsius serui. Sed magis eius inspicienda est, cui donatum est[o] :sed tamen post mortem eius[p] ante apertas tabulas testamenti manumissum hæc donatio non sequitur.

Digestorum, seu Pandectarum Liber XL.

De manumissionibus.

TITVLVS I.

¶ *Qui est in ultima die uiginti annorũ, non est minor uiginti annis,neque maior.h.d.Bar.*

¶ Vlpianus. lib.6.ad Sabi. LEX I.

DLacuit[q] eũ, qui Calẽdis Ianuariis natus est, post horam sextã noctis[r] pridie Calẽdas, quasi annũ † uigesimum † compleuerit, posse manumittere.Non enim maiori 20.annis permittitur[s] manumittere, sed minorem manumittere uetatur. Iã autem minor non est[t], qui diem suũ premum agit anni uigesimi[u] †.

¶ Idem lib.19.ad Salic. LEX II.

SI hæres deliberãte legatario seruum legatũ manumiserit, mox legatarius repudiauerit, manumissum fore liberum placuit[x].

¶ Paulus lib.29.ad edict. LEX III.

SEruus pignori datus[y],etiam si debitor locuples sit, manumitti non potest[z].

¶ *Qui suis numis emitur, nanciscitur libertatẽ: & dicitur seruus impropriè suis numis emi, cùm numos habere non possit.h.d.*

¶ Vlpia.lib. † Disp. LEX IIII.

IS, qui suis numis emitur epistolas, quibus rogat eum, ut manumittat, ita scribit: Lucius Titius Lucio Seio suo salutem. Quamuis seruum meum Stichum nullo iure cogente manumittere debeam, tamen quia uolo eum apud me libertatis fauore morari, rogo te, ut eum manumittas, ita demum, si per eam manumissionem nihil ad te ex fide mea pertinebit. Quæritur, an ex hac epistola libertas seruo competat? Et Iulianus scribit, si fides ei habeatur, quod scripsit, competere libertatem: quia non aliter emptor seruum suis numis emere intellegitur, quàm si ea mente dederit, ut is manumissus ei libertus fiat. Quod si ita non fuerit, nihil ad eum pertinere, quod seruus factus sit. Quæ sententia habet rationem: nam & si quis seruum suis numis emptum eo animo dederit, ut is manumissus ei libertus fiat, non aliter seruus fit

Universidad de Deusto
Biblioteca

numis emptoris, sed aliundè quæsitis.

¶ Si ab ignoto. ʒ Si emi seruũ meis numis: posteà seruus offert mihi tantos numos quot eũ emi, & uult ut eum manumittã. non cogor eũ manumittere, nisi hoc actũ fuisset à pincipio qñ eum emi. Secundò dicis inter me & seruũ Titium conuenimus, ꝙ emerem eũ de suis numis: & cũ emissem, festinaui soluere de mea pecunia uẽdito ri: posteà seruus dedit mihi pecuniã, & uult ꝙ eũ manumittam. dr ꝙ eũ debeo manumittere. Idem est, si cùm seruus uelket mihi dare pecuniam ego remisi sibi eam, quia mihi multum seruierat: nã & hoc casu debeo eum manumittere.

¶ Nihil. ʒ Dictũ est ſ. ꝙ si seruũ emi numis serui: cogar eum manumittere. Si aũt emi te hoc actu iter me, & te, ut te debeã manumittere: dr ꝙ debeo te manumittere: siue hoc cõuenerit inter uenditorẽ & me: siue nõ: siue cõtrarium inter uenditorẽ, & me cõuenit, puta ꝙ non debeã te manumittere. nunc aũt dicit, non est uis quis sit emptor: siue fiscus, id est procurator fiſci: siue ciuitas, siue priuatus homo sit: siue minor xx. annis, siue pupillus sit, nõ etiam inſpicitur ætas uẽdẽtis: siue seruus sit iste emptor: nam semp cogitur eũ manumittere: nisi iste seruus sit exportandus rõne delicti: uel sit in testõ dñi, p hibitũ ne, manumittatur, uel si hac lege, id est pacto fuerit uẽditus, huic emptori ne ad libertatẽ pueniat. in his enim casibus non manumittetur. Posteà dicit qs dicaã suis numis emptus. & certè non solũ, iste, qui totũ pretium dedit emptori, de quo emeretur: sed & si partẽ pretij dedit emptori, & ex operis serui tantùm lucratus est emptor, uel alias meritò serui est lucratus, ita ꝙ pretium est emptum. Sed pone ꝙ partem habebam in seruo, si aliam partẽ emi numis eius. non habet locum constitutio: & sic non cogor eum manumittere. idem si habebam proprietatem nudam in seruo: & emi à fructuario usumfructum eiusdem serui. nam nõ cogor eum manumittere. secus erit si habebã usũm fructum tantùm: & emi proprietatem numis eius: nam habet locũ constitutio, ut eum manumittam. intelligas tamen, ꝙ ipse seruiet mihi fructuario donec durat ususfructus. sed si ego & tu emamus seruum, ego meis numis, tu numis eius serui: non habet locum hoc casu constitutio: nisi ego uellem eum manumittere. sed si partẽ serui emi suis numis, & pars altera ex causa lucrativa effecta est mea: hoc casu constitutio locum habet. Franc. Accursius.

a ¶ Diuorum fratrum. ʒ Seueri, & Anto. secundùm quosdam. & dic plenè de his cõstitutionibus. C. si mancip. ita fuerit alie. ne. pti. l. j. ubi diximus. Accursius.

b ¶ Adipiscatur. ʒ à lege, secundum P. ꝙ non placet: sed ab homine: ut ſ. de iudi l. qui se. Accursius.

c ¶ Numis suis. ʒ scilicet serui. Accursius.

d ¶ Non posſit. ʒ nec aliquid aliud: ut institu. per quas perſo. no. ac quiri, §. item uobis acquiritur. Accursius

e ¶ Conniuentibus oculis. ʒ id est clausis, ut non inſpiciamus iuris ciuilis ſtrictam rationem. Accur.

† Repromittente.

† Iste tex. est sing. ẽm Bar. hic, & ẽm Moder. & Francis. Aret. in l. q in aliena. ſ. de acq. hereditate.

† parianerit.

: Vide Piſi Ant. Barto linũ in ad nota. ad ll. cap. 58.

la Diuorum [a] fratrum ad Vrbium Maximum in eam conditionem redigitur, ut libertatem adipiſcatur [b]. Et primò quidem numis suis [c] non propriè uideturemptus dici, cùm suos numos seruus habere non posſit [d]. Verùm conniuentibus [e] oculis credendum est suis numis eum esse redemptum, cùm non numis eius, ꝙ eum redemit, cõparetur [f]. Proinde sive ex peculio, quod ad uenditorẽ pertinet, sive ex aduentitio lucro, sive etiam amici beneficio, uel liberalitate, uel prorogãte eo † uel promittente, uel se delegante, uel in se recipiente debitum, redemptus sit, credendum est suis numis eum esse redemptum, Satis [g] enim est, ꝙ is, qui emptioni suum nomẽ accommodauit [h], nihil de suo impendit [i].

¶ *Nõ põt sequentib. actib. robur accipere, cuius principiũ ad aliũ finẽ ceptũ fuit. secus si initium cum medijs & fine concordat. h. d.*

¶ Si ab ignoto [k] emptus † sit, posteà autem pretium suum obtulerit dicendum erit, non esse audiẽdum. ab initio enim hoc agi debet [l], ut imaginaria [m] fiat emptio, & per fidem contractus inter emptorem & seruum agatur. Siue igitur non hoc ab initio esset actum, ut suis numis redimeretur: siue hoc acto numos seruus non dederit, cessabit libertas.

¶ Vnde quæri poterit, si cùm hoc ab initio esset actum, emptor festinauit, ut pretium numeraret [n], an posteà ei satisfacto, seruus constitutione uti possit? Et puto, uti posse [o]. Proinde & si ei numos prorogauerit emptor, cùm ei, paruerit P †, poterit ad libertatem peruenire. ¶ Si ue autem exprimatur in contractu (ueluti in emptione) hoc, ut manumittatur [q], sive nõ exprimatur [r], uerius est libertatem competere. Ergo & si fortè quis sic seruum cõparauerit suis numis, ne eum manumittat [s], benigna est opinio dicẽtium hunc ad libertatem peruenire [t]: cùm ei † nomen emptioni imaginarius iste emptor accõmodet: præterea nihil ei absit. ¶ Nihil autẽ † interest, à quo quis suis numis ematur: à fiſco, uel à ciuitate, uel à priuato, cuiuscunque sit sexus is, qui emit [u]. ¶ Sed si minor sit uiginti annis, qui uendiderit, interueniet constitutio [x]. Nec comparantis quidem ætas spectatur. Nam & si pupillus emat, ꝙuũ est eum fidem adimplere: cùm sine damno eius hoc sit futurũ. Idẽ & si seruus [y] est. ¶ In illis sanè seruis non interuenit constitutio, qui in totum ad libertatem perducinon possunt: utputà si exportandus est, uel hac lege uẽnierit [z], uel testamento hanc conditionem ac ceperit, ne unquam manumittere tur. ¶ Suis autem numis redemptus, & si totum pretium non numerauerit, ex operis tamen ipsius accesserit aliquid, ut repleri pretiũ posſit, uel si quid suo merito acquiſierit, dicẽdum est, libertatem competere [a]. ¶ Quòd si partem suis numis [b] redemerit, cùm partem serui haberet, ad constitutionem non pertinebit: non magis, quàm qui cùm proprietatem haberet usumfructum redemit. Sed qui cùm fructuarius esset, proprietatem redemerit [c], in ea cõditiõe est, ut ad constitutionẽ ptineat [d].

f ¶ Comparetur. ʒ sed si numis eius comparatur: si tamen conuenit seruus de pecunia emptori restituenda: idem est, ut ſtatim ſubiicit, & ſ. de iu. l. uix. in fine. Accur.

g ¶ Satis. ʒ ad hoc ut dicatur suis numis emptus.

h ¶ Accommodauit. ʒ scilicet emptor.

i ¶ Impendit. ʒ sinterim: præſtaturus tamen eo casu cùm fuerint peculiares: cùm eos dando non liberetur emptor: ut C. de actio. emp. si seruos. & C. si ſer. extero ſe emi manda. l. j. quæ sunt cõtra. & facit C. de oper. lib. ſi cui. & de bo. li. l. i. Accur.

k ¶ Si ab ignoto. ʒ id est non pacisceẽte cum seruo ut liber fiat. Accurſius.

l ¶ Debet. ʒ ut emptor eum liberũ faciat. Subaudi, cùm obtulerit ei pretium ſolutum ꝓ ſe. Accur.

m ¶ Imaginaria. ʒ imò non est imaginaria pretio accedente: ut j. de reg. iur. imaginaria. ſed hic ponitur, id est per momentum duratura. ſic & in authẽ. quomodo oporteat epiſco. §. 1. & in Pſalmo. Et in imagine pertrãſibit homo. ibi uerò. j. de reg. iur. imaginaria, id est ſimulata: ut & ſ. de contrahen. emp. l. nuda. Accurſius.

n ¶ Pretium numerauerit. ʒ de suo emptori.

o ¶ Posse. ʒ idem ſi paratus sit ſoluere. ut ſ. de iud. l. uix. in fi. Accurſius.

p ¶ Paruerit. ʒ aliàs parauerit, i. seruierit ꝓ aliquod tempus: & sic cum pretio compẽſet. aliàs apparuerit: & idẽ est ſenſius. Accur.

q ¶ Manumittatur. ʒ cũ non esſet actum inter seruum & emptorem, ꝙ eum manumitteret emptor.

r ¶ Siue nõ exprimatur. ʒ cum tamen inter emptorem, & seruum hoc actum est. & sic nõ est cõtra. ſ. proxi. §. Accurſius.

s ¶ Manumittat. ʒ hoc dixit uenditor.

t ¶ Peruenire. ʒ hic est cõtra. j., pximè ibi, in illis sanè &c. C. ſi mancip. ita ſu. aliena. ne ma. l. ea quidem. Sed hic de noua lege post imaginarium contractum serui: ibi de præcedente imaginarium contractũ in alia emptione prima qua uenditor eum emerat. Accur.

v ¶ Emit. ʒ alias emerit: & alias uendiderit. Accur.

x ¶ Constitutio. ʒ imò uidetur cessare minore uendente: ut j. qui & à quib. l. ſi qs integras. §. fi. & ſ. de mino. l. uerum. §. j. & de ſer. expor. l. ſi minor. quæ sunt cõtra. Sol. duæ sunt cõſtitutiones: hic loquit de ea, quæ est missa ad Vrbiũ Maximũ: ut ſ. in prin. huius l. quæ locũ habet, quando ipse seruus facit pactum cũ emptore: & habet locum, sive sit minor, qui uẽdidit seruum xx. annis. siue qui emit, ut hic. Alia est missa ad Aufidum Victorinum: quæ locũ habet quando fit pactũ inter uenditorem & emptorem: & illa nõ tenet minorẽ: ut in contrariis. Accur.

y ¶ Seruus est z. ʒ qui emit: sed qũo ipse manumittit cũ domino qſſuit? Rñ. lex imponit libertatẽ: uel secundũ Oth. dic dominũ uigore huius cõſtitutionis arctandũ ad manumiſsionem. arg. ſ. c. Caius. Acc.

z ¶ Vænierit. ʒ ne manumittatur: ut hic: alias ante hunc cõtractũ: ut j. eo. seruus hanc. ne sit contra. ſ. proxi. §. Accurſius.

a ¶ Competere. ʒ ut ſ. §. j. in fine.

b ¶ Suis numis. ʒ scilicet serui. Accur.

c ¶ Redimere. ʒ emptor. Accurſius.

d ¶ Pertineat. ʒ ſ. ꝙ efficiatur liber, seruiet tamẽ fructuariò donec durat

† Aliàs, cũ eius no. emptio imagi. Iste emptor sibi ac cõmodet, &c.

† Iste tex. est not. ad hoc ꝙ fiſcus, ciuitas & priuatus ꝙuiparanẽ in his quæ non sunt futura eorũ damna. Bologn. Adde Iacob. Rebuf. in rub. C. de iure fiſc. num. 3. & 5. & qđ ibi not. in apoſtil. in uer. Romanorum lib. x. & melius in l. unica. nu. 3. & ibi etiã not. in apoſtil. ad ad præfatũ Rebu. i uer ſi. ꝙuiparãtur. C. de senten. adueruſus fiſcũ latis retra. eod. lib.

† Quæri potest.

† Acceptũ.

k Habetis hic text. ibi æquum est eũ not. ad hoc ꝙ intãtum est grauẽ fallere. l. j. ſ. de conſtit. pecu. ꝙ ẽt ꝓcedat in pupillis & ſeruis. Bologn.

durat uſusfructus, ut C. cõmunia de manu. l. j. §. finaut ẽm. Accurſius.

a ¶ Locum habere. ʒ ex ſoluto pretio alterius partis. Accurſius.

SI quis. CASVS. Seruum emi. hic seruus petit, ut eam manumittam, dicens, ꝙ suis nummis emi: ego nego. dicit ꝙ de hac causa, si est Romæ, debet cognoscere præfectus urbis: in ꝓuincijs ꝑes ꝓuinciæ: & debet iste qui cognoscit de hac causa, denuntiare seruo, quòd si non ꝓbauerit se suis nummis emptũ, ꝙ dabitur in opus metalli: nisi ego uellẽ mihi reddi, uolẽs imponere maiorem pœnam. ultimò dicit, si testator reliquit libertatem suo seruo Caſtaldioni, si redderet rationes: & seruus uelit reddere rationes: dicitur ꝙ debet dari arbiter, qui uideat an rationes bene reddantur. Fran. Accur.

b ¶ Si quis. ʒ seruus. Accurſius.

c ¶ Consiſtere. ʒ in iudicio. & sic de ſpecialibus casibus: ut & ſup. de iudi. uix. §. ſed & ſi quis. & l. qui ſe. & de in ius uocan. ſed ſi hac. ij. reſpon. Accur.

d ¶ Quæri. ʒ id est conqueri.

e ¶ Denuntiatione. ʒ ſ. facienda à iudice, ipſi ſeruo.

f ¶ Qui hoc. ʒ ſ. redẽptum ſe ſuis nummis.

g ¶ Non maiorem. ʒ quàm metalli, nam in uinculis poterit eũ ponere: ut j. de pœn. ſi qs aliquid. §. qui ſe. Acc.

h ¶ Sed & ſi. ʒ ad hoc facit ſup. de iud. uix. §. liber etiam. & j. de fideicõ. ſi purè. & C. de teſt. ma. l. iiij. & ibi no.

SERVVS. ʒ CASVS. Seruus accepit decem mutuo ab amico ſuo, & ea dedit domino ut manumitteret: tandem dominus antè, quàm eum manumitteret deceſsit: & in testamento libertatem reliquit seruo: & peculium ſuum ei legauit. quæſitum est, an seruus posſit hanc pecuniam repetere ab hæredibus patroni ſui. Et dicitur quòd ſi dominus hanc pecuniam posſuit in rationibus ſuis proprijs, desijt esse peculij: nec debebitur nisi posteà dominus iſtam pecuniam reddiderit seruo, ut haberet in peculio ſuo: quia hoc casu debebit reddi hæc pecunia seruo. Francii. Accurſius.

i ¶ Acceperat. ʒ aliàs acceperat: ſcilicet ab amico ut domino daret pro libertate. alias pactus erat: ſ. de dãda domino pro libertate: cuius pacto dominus nõ adſtringit: ut C. de tranſac. interpoſitas. in fi.

k ¶ Retuliſſet. ʒ i. reddidiſſet ut esſet in peculio. & ad hoc ſ. de pecu. l. quã tuberonis. §. fi. & l. ſeq. & de pec. l. deniqs. §. hoc ꝙſequent. Accurſius.

DVo filiiſa. ʒ CASVS. Duos filios Titius habebat: quilibet filiorum habebat peculium ſeparatum: & quilibet seruũ in peculio: unus de filiis manumiſit seruum ſuum peculiarem cõſentiente patre. item hic pater in testamento dixit, peculiũ qđ habet quilibet filio Sed & ſi duo seruũ redemerint, alter ꝓprijs numis, alter numis ſerui, dicendum erit conſtitutionem cessare: nisi fortè is, qui proprijs numis redemit, manumittere fuerit paratus. ¶ Sed & ſi partẽ qs redemerit, pars altera ex cã lucrativa acceſſerit, dicendum erit conſtitutionem locum habere. a

¶ *In casu libertatis adipiſcẽdæ seruus põt cõtra dominũ in iudicio cõſiſtere: hoc tamẽ seruus non facit ſine periculo. hoc dicit.*

¶ Martianus lib. ij. Inſtitu. LEX V.

SI quis b dicat ſe ſuis numis emptũ, põt conſiſtere c cum domino ſuo, cuius in fidem cõfugit: & † queri, d ꝙ ab eo non manumittatur: Romæ quidem apud præfectum Vrbi, in prouincijs uerò, apud præſides ex ſacris cõſtitutionibus Diuorum fratrum: ſub ea tamẽ denuntiatione, e ut is seruus, qui hoc f intenderit, nec impleuerit, in opus metalli detur, nisi fortè dominus reddi ſibi eum maluerit, utiq; non maiorem g ex ea cã pœnã conſtituturus. ¶ Sed & ſi h rationib. redditis liber esſe iuſſus fuerit, arbiter inter seruum, & dominum, id est, hæredem, datur de rationibus excutiendis.

¶ *Si dominus seruum, qui pecuniam dederat pro libertate, manumittat in teſtamẽto, debet pecunia seruo reddi ab hærede, ſi dominus uoluit eam esſe in peculio: secus, ſi ſuis rationibus applicuit. h. d.*

¶ Alphenus † li. iiii. Dige. LEX VI.

SEruus pecuniã † acceperat i ob libertatem, & eam domino dederat. dominus prius, quàm eũ manumitteret, mortuus erat: teſtamentoq; eum liberũ esſe iuſſerat, & ei peculiũ ſuũ legauerat. † Conſulebatur, quam pecuniã domino dediſſet ob libertatem, an eã hæredes patroni reddere deberent, necne. Reſpondi, ſi eam pecuniã dominus posteà, quàm accepiſſet, in ſuæ pecuniæ rationem habuiſſet, ſtatim deſiiſſe eius peculij esſe. sed ſi interea, dum eũ manumitteret † acceptam seruo retuliſſet, k uideri peculij fuiſſe: & debere hæredes eã pecuniam manumiſſo reddere.

† Vlpianus lib. 3.

† Pactus.

† alij conſulebat.

rum, prælego cuilibet eorum. nunc quæritur de iſto liberto cuius dicatur libertus? Et diſtinguitur, nã aut hic seruus est manumiſſus antequã fieret teſtamentũ: & tunc cũ sit effectus libertus Titii, erit amborum filiorum: & sic communis ſi autem est manumiſſus poſt teſtamentum: tunc erit tantùm libertus filij manumittentis, Franc.

¶ *In manumiſſionib. habet locum præcẽtio inter teſtamentum & dationem libertatis inter uiuos: utſciat cuius libertus fiat qui manumittitur. hoc dicit.*

¶ Idem Vlpianus. li. vij. Digeſt. L. VII.

DVo filijſamil. peculiares seruos ſeparatim uterq; habebant, l ex his alter seruum ſuũ peculiarem uiuo patre manumiſit. m pater utrique teſtamento peculiũ prælegauerat: quærebatur, seruus iſte n utrũ amborũ, an eius, à quo manumiſſus fuerat, libertus esſet? Reſpondi, ſi prius teſtamẽtum pater feciſſet, quã filius eum liberum esſe iuſsiſſet, unius esſe libertum, ideo, quòd eum in peculio quoq; legaſſe uideretur. o Sed ſi posteà teſtamẽtum pater feciſſet, non uideri eam mentem eius fuiſſe, ut eũ, qui manumiſſus esſet, legaret: eumque seruum p quoniam prælegatus non esſet, mortuo patre am borum seruum q fuiſſe.

¶ *Si alienatio est reuocabilis, reus criminis capitalis non poteſt reuocare. Barto.*

¶ Marcellus lib. xiii. Inſtit. LEX VIII.

QVi † pœnæ serui efficiunt, r indubitatè manumittere non pñt: quia & ipſi serui sunt. s Sed nec rei s capitalium criminũ manumittere seruos ſuos poſſunt, ut & ſenatus cẽſuit. ¶ Diuus quoque Pius Calphurnio reſcripſit, libertates ab eo qui iam lege Cornelia t te dãnatus esſet, uel iã futurum proſpiceret, ut damnaretur, seruis datas, non competere. Sed nec quidem illos ad iuſtam libertatẽ peruenire Diuus Hadrianus reſcripſit: ꝙ ideo manumiſsi sunt ut crimini u ſubtraherentur.

¶ *Libertas impediẽ casib. hac lege expreſſis: & hoc intendit dicere, ꝙ prohibitio iudicis teſtatoris & contrahentis, æquiparãtur. h. d.*

¶ Pau. lib. ſingu. regu. LEX IX.

SEruus hac lege uẽditus, ne manumittatur, uel teſtõ prohibitus manumitti, uel a Præfecto, uel à præſide prohibitus ob aliquod delictum manumitti, ad libertatem perduci non poteſt. x

¶ *Illud quod non est in bonis debitorum ſimpliciter, non transit in obligationẽ creditorum ſimpliciter. Barto.*

† Habebant. ʒ puta unus unum: alius alium. Accurſius.

m ¶ Viuo patre manumiſit. ʒ ſed & eius uoluntate: aliàs manumiſsio esſet irrita: ut ſ. de iur. patr. filiuſfa. R. & infra. eod. ſi conſentiente. & j. qui & à quibus. l. quæſitum. poteſt ẽtiam intelligi quando pater nõ conſenſit: ut ſtatim dices. Acc.

n ¶ Seruus iſte. ʒ à filio manumiſſus. Acc.

o ¶ Videretur. ʒ nã cùm perlegat ei seruũ, uidetur reliquiſſe quic quid fieret de seruo.

p ¶ Eumque seruũ. ʒ quoniam, nunc libertum. Accur.

q ¶ Seruum. ʒ i. liber tum. erat enim patris iſte libertus: ut d. l. de iur. pa. filius: & hoc ſi ex uoluntate patris. poteſt ij. intelligi ſine uoluntate, & ſic propriè ponitur hic in textu seruum. Et quòd ſup. dicit libertum: ideo est, quia licet non tenuit manumiſſ. quia tamen fuerat prælegatus ei, qui poſteà manumiſit, non poteſt eã reuocare: arguni. C. de lib. cau. ſi ab eo. & de ſer. pig. da. ſi creditoribus. argum. contra j. qui & a quibus ſi seruo alieno.

: Intellectũ huius. l. uid. per Io. Annibal. il. poſt cõtractum nu. 8. & 11. de donat. T. R.

VI pœnæ. ʒ CASVS. hic dicit quoſdam non poſſe manumittere seruos ſuos: & declarat litera. Franc. Accur.

r ¶ Serui sunt. ʒ pœnæ non ſiſci: ut ſ. de iis quæ pro non ſcri. l. in metallum. Acc.

s ¶ Rei. ʒ i. accuſati & cõdemnati: uel accuſati tñ, ut non posſint manumittere. ſ. in ultima uoluntate: sed inter uiuos posſunt, niſi in exceptis criminib. ut infrà de accu. l. ex iudicorum. & C. ad l. Iuma. l. ſi. & ſ. de do. poſt ꝓtractum. & de do. cau. mor. ſi aliquis. & l. donationes. §. fi. uel ſecùs in alienatione earum rerum, quam in libertate. accuſato tamen poteſt ſolui pro ſe, & pro alio ut inf. de ſolu. l. reo, & l. quamuis. §. j. Accurſius.

excipe duos

Universidad de Deusto
Biblioteca

excipe duos casus.primus ſ.e.l.is qui.§.fine.in fi.secūdus sup.ad Syll. Lij.§.hi quoque.

Elianus.§ CASVS. Titius emit Euemeriam ancillam hoc pacto apposito,ut manumitteret eā: postea Titius factus est debitor fiscalis,& manumisit Euemeriā.nunc fiscus uidens Titiū nō soluē do,uult reuocare Euemeriam in seruitu. dicitur quod non potest imo, & si non esset adhuc manumissa, debet uenire ad libertatē ex cōstitutione Diui Marci.Franc.

a ¶ Ante annos. ſ quàm contraheret cū fisco.Accursius.

b ¶ Procurator.§ fisci.

c ¶ Quærereturſ.§ aliàs quæreret,id est,uideret seu inspiceret. Accursius.

d ¶ Omnia. scilicet iuris fiscalis.Acc.

e ¶ Ea lege,§ idem & si non ea lege: nisi in fraudem fisci: ut C. de ser.pign.da.l.ij.sed tūc intra x.annos. reuocatur, non ultra:ut ſ. qui &.à quib.l.fi cum.§.Aristo.Accur.

f ¶ Marci.§ & Commodi ad Aufi. Vic. ut C.si man.ita fue.aliena ut ma.l.ij.& iij.Acc.

g Eruū. Interim.§ ante conditionē. Accursius.

h ¶ Non facit.§ ut & inf.qui &.à quib.l. si optio.& intelligē in seruo hæreditario. secus in seruō hæredis:ut supra de leg.1. si quis inquilinos.§.j. quæ est cōtra & infrà qui &.a quibus.l. hæres seruum.in prin.Item contra. sup. ad Treb.quid am ita.§. si quis.sed ibi in ultima uoluntate manumisit: hic inter uiuos. uel hic specialitet:ibi cum uniuersitate relictus erat: hodie tamen nullo modo:ut C.commu.de lega.l.fi.§ sed quia Item contra. infrà de actio. & obli.is qui.sed ibi ex contractu debitū sub conditione manumisit: hic ex ultima uoluntate:præterea nec ibi dicit teneat,uel non manumisio:sed promissorem nō teneri si decesſit manumissus ante moram:ut & alias ſ.de hær.uendi.l.uenditor ex.& facit ſ. de relig. si locus.& de leg.j.seruo.9.j.Accursius.

† Aliàs,Idē Imperialiū sniarum in cognitioni. prolatarū. ex li.6.li.2.

† Lex Flauia inquit Pōponius Lætus. lib. de Roma. magistr. ex legi. ea est, quā Flauius tulit de plagiariis, cū ex dolo ser uū aut pecus dño, & filium patri subtrahit. Porrò Celsus & Cotta in c. plagiarij noie, Phānia legē dum putāt, id quo & Sypōtinus sentire uidetur,quo loco quid sit plagiarius ediſſerit. Ambrosius aūt Calepinus vī legere Phania. Tu nunc ti bi arbiter esto.

¶ Idem, † LEX X.

AElianus debitor fiscalis Euemeriā ancillā ante annos a multos hac lege emerat,ut manumitteret:eamq; manumiserat. procurator b cùm bona debitoris nō sufficientia quæreretur, c ét Euemerię status quęstionem faciebat. Placuit,non esse iuri fiscali locum, quo omnia d bona debitoris iure pignoris tenerent: quia ea lege e empta est,ut si non manumirteretur, ex cōstitutione Diui Marci f ad libertatem peruenīret.

¶ Idem lib.lxiiij.ad Edict. LEX XI.

SEruum,qui sub conditione legatus est,interim g hæres manumittendo liberum non facit. h

¶ Idem lib.l.ad Edict. LEX XII.

LEge Flauia† prohibetur seruus, qui plagiū admisit, pro quo dominus pœnam i intulit,intra decē annos manumitti:ſ hoc k tamen non testamenti facti tempus,sed mortis l intuebimur.

¶ *Curator furiosi non pōt seruū furiosi manumittere: debet tñ curare ut manumittat si furiosus libertatē seruo debeat.hoc dicit.*

¶ Pomponius.lib.1. ex Plautio. LXIII.

SEruus furiosi ab agnato curatore manumitti non pōt: quia in administratione m patrimonij manumisio nō est.Si autem ex fideicommissi causa deberet libertatē furiosus,dubitationis tollendæ causa ab agnato n tradēdum o seruum,ut abeo,cui traditus esset, manumittatur, Octauenus ait.

¶ *Minor magistratus potest apud maiorē manumittere, non autē apud parem: & imperator potest manumittere absque ulla solennitate,sed sola uoluntate.*

¶ Paulus lib. xvj.ad Plaut. L. XIIII.

APud eum,cui par imperiū p est, manumittere nō possumus. Sed prætor apud† proconsulem manumittere† pōt. q ¶ Imperator, cùm seruum manumittit, non uindictam imponit: sed cùm uoluerit,fit liber is, qui manumittitur r ex lege Augusti.

¶ *Mortis cā pōt manumitti seruus non ut desinat esse liber, si conualescat manumittens: sed sicut si manumitteret uindicta cā mortis, scilicet quia moriturum se putet, mors eius expectabitur:ita & si alio modo manumittat causa mortis,expectatur mors eius: sicut expectatur in alio casu: ut si quis tradat rem causa mortis: nam expectatur mors eius: ut tunc fiat accipientis. Fran. Accursi.*

¶ Marcellus.li.xxiii.Digest. LEX XV.

MOrtis causa seruum manumitti posse, nō est dubitandum.quod non ita intelligendum est, ut ita liber esse iubeatur, ut si conualuerit dominus, non fiat liber: s sed quemadmodū si uindicta t eū liberaret absolutè,scilicet qa moriturū se putet,mors eius expectabitur. Similiter & in hac specie in extremum tēpus manumissoris uitæ confertur libertas:durā te scilicet propter mortis causam † tacita cōditione u ex uoluntate manumissoris:quemadmodum cū rem ita tradiderit, ut moriente eo fieret accipientis: quæ ita demum alienatur,si donator in eadem per manserit x uoluntate.

¶ Modestinus.lib.j.Regularū. L. XVI.

SI consentiente patre filius minor ann.xx.seruum eius manumiserit, patris faciet libertum, & uacabit y causæ probatio:& ualet manumisio ob patris cōsensum.

¶ Idem lib.vj.regul. LEX. XVII.

SErui,quos filius fami.in castris quæsiuit, non in patris familia cōputabunt. nec enim pater tales filij seruos manumittere potest. z

APud eum.§ CASVS. Non possum manumittere seruum meū corā eo, qui habet idem imperium quod habeo ego: sed prætor apud proconsulem potest manumittere.Item imperator si uult manumittere seruum non est opus q eum manumittat uindicta.sed prout uult potest manumittere. Frā. Accur.

† Consulē. † Nō solet.

p ¶ Imperium.§ cum nobis manumittentib. sed contra. inf. titu. 1. apud filium.§.j. prout non est ibi not. & ſ. de offic.consu.l.j. in fin.in quib. dicitur apud collegam posse manumitti: sed collega non est par. sed idem habet imperium:ut C.de consu. lib. xii.l. j. uel solue ut ibi in d.l.de offi.consu. Item contra.ſ.de iurisdi.omn. iud.l. est receptum.sol.ut ibi.Accur.

q ¶ Pōt.§ ut & C. de ma,uin.l. fin. Sed nonne ambo sunt spectabiles:ut in auth. de appe. §.simili quoq; modo? Respon.sunt:sed quilibet in territorio suo maior altero erat ergo hic proconsul extra Romam in sua fortè prouincia: ut & infrà tit.1.apud proconsulē. Accur.

† Causa ratio nem.

r ¶ Manumittitur.§ absque ulla solēnitate.

MOrtis causa. § CASVS. Dicitur quod mortis causa pōt manumitti seruus : quòd non intelligas ut desinat esse liber si conualescat manumittens:sed sicut si manumitteret uindicta cā mortis, scilicet quia moriturum se putet, mors eius expectabitur: ita & si alio modo manumittat causa mortis,expectatur mors eius : sicut expectatur & in hoc alio casu, ut si tradat quis rem causa mortis : nam expectatur mors eius,ut tunc efficiatur accipientis. Fran.

s ¶ Non fiat liber.§ id est desinat esse liber.R.Accur.

t ¶ Vindicta. § suprà ergo alio modo quàm uindicta manumittebat causa mortis.

v ¶ Conditione.§ si quid humanitus contigerit. & facit ſ.tit. 1.l.ij. in fin. & l.si mortis causa res.in princ. Accur.

x ¶ Permanserit.§ sic sup.tit.1.l.qui mortis.Accur.

SI consentiente.§ CASVS. Filius minor xx. ann. seruum patris manumisit de consensu patris sui.dicitur quod ualet manumissio, & erit iste manumissus libertus patris.nec requiritur qua de cā manumisit hic minor:cum non ipse,sed pater uideatur manumittere. Frā.

y ¶ Et uacabit.§ i.non est necesse probare causam.& facit ſ.l.prox. & l.nepos.& ſ.tit.1.si pater.& l.pater.& ſ.qui & à quibus,si quis hac §.j.& sup.de bo.lib.l.si filius famil.& sup.de iure patro.filius.& C. cōmunia.de ma.l.j.§.fi. & sup.eo.duo,Accur.

SErui.§ CASVS. Filius fa.miles seruos in castris quæsiuit, dicitur q sui sunt, & nō patris:unde pater eos non pōt manumittere.Frā.

z ¶ Potest.§ cùm non sint sui:ut C.de his qui a non do.ma.si nō proprietatem.Et not.q quidam habent talis filii seruos.& alii, tales filii seruos.& in idē redit.& facit suprà.l. proxi.

Eum

EVm qui.§ CASVS. Venditor serui & promissor serui antequam eum tradant possunt manumittere. Fran.

a ¶ Possunt.§ ante traditionem:ut C.de actio.emp.si ancillā. & de his qui à non domi.manu.l.ij.& iij.& de hære.uend.qui tibi.

SI quis ab alio.§ CASVS. Dedisti mihi x. ut seruum meum manumittam. dicitur q cōpellor manumittere,etiam si illa x. mihi data fuerint de peculio serui maximè hęc sunt uera, si pater aut frater serui mei pecuniam istā dederint, & nunc petant ut eum manumittam:nam cōpellor manumittere pinde, ac in suis nummis emissem. Francis. Accur.

b ¶ Si quis ab alio.§ secus si à seruo. C. de condictio. ob cau.si liber.in fin.Accur.

c ¶ Nummos. § ut pretium:nam si ut speciem, uel repetet per condi. ob causam : uel præscriptis uerbis aget ad interesse:ut sup. de præscri.uer.naturalis.§.at cum do.Accur.

d ¶ Potest.§ ipso iure per constitutionem: ut C.si mā. ita fit.ali.ut ma.l.si is.Accur.

e ¶ Eius. § domini scilicet de peculio: nō tñ talis pecunia liberat dantem:ut C.si seruus ex l.j.Accur.

f ¶ Dedit.§ qui ratione affectionis hoc petunt:ut ſ.man.cùm seruus.Accur.

g ¶ Similis.§ quo ad effectum: sed primo ea fit locum habet constitutio missa ad Antidiū Victorinum:ut d.l. si is secundo,alia ad Vrbiū Maximum.ſ. eo.is qui. Accur.

¶ manumisso.

AVsam. § CASVS Donauit seruum cuidam minori xx. ann. hoc pacto, ut eum manumittat,dicitur quod manumittere potest etiam sine causæ probatione: & si non manumitteret, peruenīet ad libertatem:sed secus si minor rogatus sit per fideicōmissum, ut seruum prium manumittat. nā causam probare debet ante, quàm eum manumittat. ¶ Puellā.§

¶ De manus iniectione, & quid fit iniicerema nus, pulchrè Bud. ſ.de sena.l. ult.

¶ Caius li.xii.ad l.Iul.& papiā. L.XVIII.

EVm,qui uenierit,uēditor, & promissor eum quem promiserit,manumittere possunt. a

¶ *Licet ex peculio serui sit profecta pecunia quæ data est domino pro libertate eius: tamen compellitur seruum manumittere.*

¶ Papinianus lib. xxx.quæst. L. XIX.

SI quis ab alio b numos c acceperit,ut seruū suum manumittat,etiam ab initio libertas extorqueri potest; d licet plerunq; pecunia eius c numerata sit:maximè,si pater, uel frater naturalis pecuniā dedit. f uidebitur enim similis g qui suis numis redemptus est.

¶ *Minor donatum sibi seruū ut manumittat,cogitur manumittere non probata causa.secus est in libertate relicta per fideicō. quia tunc minor debet causam manumissionis probare.Barto.*

¶ Idem lib.x. respon. LEX XX.

CAusam xx.annis minor, qui seruum donatū manumittēdi gratia accepit,ex abundāti probat post diui Marci literas ad Aufidium Victorinum h missas.etenim si non manumiserit,ad libertatem seruus perueniet. non etiam idem in fideicommissaria libertate i iuris est, cuius causam minor debet probare. nam libertas nisi ita k manumisio non competit.

¶ *Sufficit ad euitandam pœnam si de facto sit actum.Bartolus.*

¶ Puellam l ea lege uēdidit, m ut post annum ab emptore manumit teretur. Quòd si nō manumisisset, conuenit,ut manum iniiceret,aut decem aureos emptor daret. Non seruata fide,nihilominus ex sententia constitutionis liberam fieri respondi,quoniam manus† iniectio plerunque n auxilij ferendi causa interuenit. Itaque nec pecunia petetur, o cùm emolumentum legis uoluntatē uenditoris secutum sit.

† manus iniectio

¶ *Licet conditio suspendat libertatem,non tamen modus.*

Vendidi tibi ancillam hoc pacto ut post annum manumittas:& si nō manumitteres,sic conuenit:ut x.aureos mihi dares:dicitur quod anno elapso si non manumisisti, ex sententia constitutionis peruenit ad libertatem:sicut aliàs manus iniectio apponitur:ut quando uendo ancillam hoc pacto ne prostituas,non autem petam x.aureos.

¶ Tempore.§ tempore quo emebam seruum a te, conuenit inter nos ut post v.annos manumittam eum. Item cōuenit ut certam mercedē menstruam præstet hic seruus mihi intra quinquennium. Dicitur q hoc dictum est de mercede,est modus qualiter debeat seruire,& præstare obsequium donec durat seruus:non autem in modum cond. uidetur dictum,ut propter hoc suspendatur libertas siue differatur : qa non differtur licet hoc non præstaret.Franc.Accur.

h ¶ Victorinū. § quę literæ in donatis etiam seruis hac lege locum habent:ut C.si manci.ita fue.alie.ut ma.l.j. & facit ſ.tit.1. illud.§.j.

i ¶ Libertate. § rogatus enim erat proprium seruū manumittere, si uerò legatum sibi seruū à testatore rogetur manumittere,idem respondeti oportet,q in donatione dictū est.R.ut ſ.tit.1. si rogatus. Accur.

k ¶ Nisi ita.§ i.causa p̄bata prius.ut ſ. de fideicommiss. lib. ex causa.de hoc dixi ſ.eod.l.seruus furiosi.Accursius.

l ¶ Puellam.§ ancillam.

m ¶ Vendidit.§ scilicet dominus.

n ¶ Plerunque. § quandoq; enim ut uerè abducatur:ut quando apponitur in ausam prostitutionis:ut ſ. de ser.ex por. si uēditor.in prin. & C.si mand.ita ue. nepro l.j.in prin.Accur.

o ¶ Petetur. § ut & C.si man.ita fue. ali.ut ma.l.ea quidem. & l.fi. Sed contra ſ.de ser. ex por.l. seruus ea lege.§. q si ut.Solu.ibi nō fuit appositum tempus:sed ex mora petitur pœna: hic sic fuit appositum: uel etiam uindicta erat facienda manumisio: ut ibi dixi: & sic etiam soluitur aliud contra. ſ. de uerb. obliga.l. qui Romæ.§. Flauius.Accur.

p ¶ Cōparari.§ contraparatur in hoc, quia utriusque libertas habet tempus iniectum: sed statuliber in uim q di. hic non, cū coditio apponat per si : & per cū:ut ſ. de condi.inde. qui promisit. & inf. de uerb.obliga. huius. sed causa siue modus per ut uel quia, ut hic fuit, ut institit.de leg.§.hinc. & §.longè. item facit ad §.C.de oper.liber.l. Titius. & C. si manci. ita fue. alie. l. cū iusta. & ex illa const. dico cō petere libertatem. Ac.

SEruum dotalem. § CASVS. Vir uult manumittere seruum dotalem : quæritur an polsit?Et distinguitur. nam aut est uir soluendo in dote, & tunc citra dotē constante matrimonio manumittere potest. aut non est soluendo, licet non habeat alios creditores, & tunc non potest manumittere.hocenim casu dos dicitur deberi cōstante matrimonio. Franc. Accur.

† Innuit iste text. q pditio suppēdit libertatē: quod est adeo uerū ut pendēte conditione habeat pro seruo. Ita no. Speculū in tit.de acti.uer.itē q est libertus. & in ti. de accusat. uersi. quod est.& uersi. sed pone.

q ¶ Potest.§ ut & C. de ser.pig.da.manu.l.j. & de iure doti. & si dotis.& ſ. de sitis & leg.l. intestato.§.j.& sup.solu. matrimo. dotalem. Accur.

† Manumitteret.

r ¶ Intelligatur.§ ut possit peti:ut C. de iure do.l.ubi. Accur.

† Iuris epitomatum.

NEpos.§ CASVS. Nepos uolūtate aui pōt manumittere seruū aui:& manumissus erit libertus aui Itē si filius pōt manumittere seruū prīs uolente patre manumissus erit libertus prīs, nō filij. Fran.

† Pronia.

s ¶ Nepos facit.§ ſ.eo.si consentiente,& quod ibi not.& est speciale,regulariter contra.ut C.de ma.uin.l.nec mulierem.Accursius.

† Bal. in c. j.§. ad hæc in 1. col.tit hic fini. lex Corra.& incip. cōstit. in usib.feu. & Ale. in l. de die. in princip. in 2.co.& hic in apostil. ad Bar.alle gāt istūtex. pro singul. ad id quod dicit i sum mario.

CAius Seius Pamphilā hac lege emit,ut ītra annū † manumitteret: deinde intra annū Seius seruus pronuntiatus est.quæro,an ex lege uēditionis finito anno Pāphila libertatem cōsecuta sit? Paulus respōdit,cū ea conditione ancillam emptam dño t acquisitam, eum qua uenisse proponeretur. u

¶ *Sententia quæ pro libertate fertur,prævalet quàm quæ contra: scilicet iudicibus æquali numero discordantibus. hoc dicit.*

¶ Hermogen.lib.j. † LEX XXIIII.

LEge Iunia† Petronia,† si dissonātes partes iudicium existant, sniæ pro libertate pronun-

Idem.

¶ Tempore alienationis cōuenit, ut homo libertatis causa traditus, post quintum annū completū manumitteretur, & ut certam mercedem mēstruam interim præberet. Conditionē libertatis † mercedē non facere,sed obsequio temporariæ seruitutis modū præstitutum esse respondi:neq; enim in omnibus seruum libertatis causa traditum comparari p statulibero.

¶ *Vir potest seruū dotalem manumittere, si est soluendo:secus si soluendo non est.l.d. lex sequens breuis est:ideo non summatur.*

¶ Idem lib.xiii.respon. LEX XXI.

SEruum dotalem, uir qui soluēdo est,constante matrimonio manumittere pōt. q sinautem soluendo nō est, licet alios creditores nō habeat,libertas serui impeditur, ut cōstante matrimonio de beri dos intelligatur. r

¶ Idem li.2.diffinitionum. LEX XXII.

NEpos s ex filio uolūtate aui, aut filios ex uolūtate patris potest manumittere,sed manumissus,patris uel aui libertus est.

¶ *Qui ancillā emit ut manumittatur,si ip se seruus pronuntietur Titii,Titius tenetur ancillā emptam manumittere.hoc dicit.*

¶ Idem lib.xv.respon. LEX XXIIII.

CAius Seius Pamphilā hac lege emit,ut ītra annū † manumitteret: deinde intra annū Seius seruus pronuntiatus est.quæro,an ex lege uēditionis finito anno Pāphila libertatem cōsecuta sit? Paulus respōdit,cū ea conditione ancillam emptam dño t acquisitam, eum qua uenisse proponeretur. u

¶ *Sententia quæ pro libertate fertur,prævalet quàm quæ contra: scilicet iudicibus æquali numero discordantibus. hoc dicit.*

¶ Hermogen.lib.j. † LEX XXIIII.

LEge Iunia† Petronia,† si dissonātes partes iudicium existant, sniæ pro libertate pronunciantes, plures sunt. Quæritur quid iuris? Respondi,si ex his uolebant iudicare eum liberū: alij contra.dicitur q prævalet sententia eorū, qui pro libertate dicunt

Idem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem in testibus:si quatuor sunt testes in cā productī,duo pro liberta re dūt:duo contrā:statur dicto illorū, qui pro libertate dūt. Frā. Acc.

a ¶ Iussum est.ʒ ut & ʒ.de re iudic. Pompo. & Linter pares. & arg. sup.de inoffi.testa.si pars.Accursius.

b ¶ Non dispari.ʒ sed pari.& ad hoc ʒ.de testi.ob carmē.§.si testes.

† Vsum.

IVris .ʒ CASVS manumitti potest etiam infans,& libertas relinqui ei in testamento. Franc.

c ¶ Libertas .ʒ si eis præstita fuerit, uel relicta : ut instit.de liberti. §. fin. & C. communia de ma.l.pe. & argu. C. de emanc.lib.l.pe.& ʒ. de adoptio. etiā infantes.& etiā non nato:ut C. de fideicom. liber.l. cùm inter. Accur.

† Ex poste riorib. Labeonis .

SEruum furiosum .ʒ CASVS. Seruus furiosus potest manumitti quolibet modo : apto tamen ad manumittendum. Fran.

† Quibus solennibus manumissio uidicta fieret , eleganter explicat Alexā. ab Ale. lib. 4. Genia.dier.capi.x.

d ¶ Omni genere .ʒ id est quolibet ex omnibus : qui multi sunt: ut instit. de lib.§. multum . & facit ad hoc ʒ. l.proxi. & quod ibi dixi.nam nec hic, nec ibi est discretio i manumisso. Accur.

DE MANVmissis uindicta.

¶ *Per species incipit dicere de manumissionibus.*

PVpet prætorem .ʒ CASVS. Pupillus potest manumittere seruum suum coram tutore existente & præstante authoritatem.Franc.

c ¶ Authore.ʒ uicem ergo duorum sustinet, iudicis , & tutoris , sic ſup.de ado.l. magistratum.& inf. eo. apud filium.& l.an apud. & ʒ. de offi.præfi.l.j. & ij.argu. contra. ʒ. de pac.l. si plures. triplici nō. ut ʒ.ad Treb.ille à quo.§. tempestiuum.Acc.

† Concor. huic literę dū innuit, q̄ uolūtas non finitur morte fauore libertatis, text. in c.si gratiosè . & ibi Philip. Fr. post Arch. & doc. nu. 9. ad quem Phil. posui in apostil. in uer. moritur tunc cum corpore.extrā de rescrip. libro 6.

Consentire alii pōt, qui per se facere non potest.

SIpater .ʒ CASVS. Minor xx. annis habens usumfructum in seruo potest consentire proprietario manumitti illum seruum. Franciscus .

f ¶ Libertati , ʒ à proprietario prætandæ . & sic no. quod potest alij consentire in eo quod ipse per se facere non potest.sic ʒ.eo.si pater.§. fi. Accursius.

g SIhæres.ʒ CASVS. Hæres manumisit seruum legatum : postea legatarius repudiat legatum.dicitur quòd manumissio confirmatur.Secundò dicit duob. purè legatus est seruus:unus legatario rum manumisit illū:posteà alter legatarius repudiauit partem suam.

¶ Si hæres,ʒ ut & sup.tit. 1.l.ij.& si certum petatur proinde. & sup. ad l.Aquil.l.nam sicut. Accursius.

h ¶ Competit.ʒ quia alteri accrescet:ut sup.ad l.Aquil.si dominus. §.j.& l.Titio.& l.sequen.& sup.si quid in frau. patro. l.j.§. utrū. & de rebus dubijs,quædam, Accursius.

SIpater .ʒ CASVS. Quidam habens seruum permisit filio suo, ut manumitteret istum seruum:& posteà decessit ab intestato hic pater:filius nesciens de morte patris libertatem imposuit seruo dicit q̄ libertas tenet , cùm non appareat mutatam esse uoluntatē patris: sed secus est si pater adhuc uiuens renouauit mandatum : & antequā filius sciret renouatū fore mandatum manumisit seruum. nam non tenet manumissio. ¶ Quoties.ʒ Mannmitto seruum quem non credo meum uel contra ipse non credit se meum seruū , uel ambo sumus in hac credulitate,cùm in ueritate esset meus seruus.dicitur q̄ tenet manumissio . ¶ Minor .ʒ Minor xx.ann. non potest ēt seruum communem manumittere , siue consilio , siue uindicta : seruum tamen sibi obligatū consentire potest manumitti. Fran.

i ¶ Permiserit .ʒ qđ potest:ut C.communia de ma. l.j.§. fin. & sup. tit.j. si consentiente. & l.nepos.

k ¶ Fauore.ʒ nam regulariter mandatū alīs morte finitur, ēt ignorante mandatario : ut sup.man.l.præcedente. & l.si mandassem . & ficer.pe.eius qui.§. quasuerò.& C. mandati.l.si mandatū . Sed contra. huic rn. ʒ. qui & à qui. quæsitū.§.fi.Sol. ut ibi. l ¶ Domini .ʒ hæredis mutatio nō nocet: ut sup. de ser. expor.l. tertia . & de iure do. si ego.§.j.

m ¶ Non fit .ʒ ergo oportet certiorari . sic & sup.de acquir. hære. si quis mihi bo.§.pe.& ʒ.de iu.l.cū furiosus. in fi.j. rn. & ʒ. de dinor.si pēnituit.Sed arg. contra sup.pro socio.l. sed & si socius.§.j. & de except. rei iu.l.j. §.j. & ʒ. q̄ iussu.l.j.§.sed ego. & sup.sol. ma.l.ij.in fi. Itē pætra sup.de cōdi. ob cā l.si pecuniam.§.j.ubi ēt post pēnitentiā manumittī & ad æstimationem datur condictio. Sol.ibi,ut in rem suam fuit procurator, hic filius ut minister : unde paternus hic erit libertus : ut sup. de iurepatro, filius. Accur.

n ¶ Durare .ʒ sic sup. de in rē uer. si pro parte.§.uersum. Acc.

o ¶ Manumittentis.ʒ in ueritate esset.Accursius.

p ¶ In re est .ʒ Not. sic ʒ. de iur. & fac. ign. l.regula.§. qui ignorauit. & instit. de leg. §.si rem. & j. de fur.l. inter omnes. §. rectè. Sed arg.contra.sup. de acquir. hæred. l. is qui putat.§.minor. Accur.

q ¶ Communem , ʒ nedum proprium.Acc.

r ¶ Consilio.ʒ sed cum consilio sic:ut infrà eo. seruus .

x ¶ Intelligitur.ʒ sic sup.eo.l.ij.& sup.fol.mat.l.ij.§.item si uoluntate.& C.de pac.l.de quæstione.& C.de fer.pign,da.l.iij.Sed argu.contra sup.de pign.l.si fundus.§.j.in fine.§. Accursius.

ANmanumittere .ʒ CASVS. An prætor posit coram se manumittere seruum suum , & ipse idem præbere authoritatē siue consilium? & dicitur q̄ sic,& probat per exempla. Franc.

t ¶ Suasi. ʒ Officium ergo trium uidetur subire aliquis, manumittentis, & causam approbantis,& authoritatem præbentis.sic sup. eo. l.j.Sed arg contra.sup.ad Treb. ille a quo.§. tempestiuum. & hoc nisi sit minor,qui causam probet:ut ʒ.de off.consl.l.j.§. pe.

SEruus communis .ʒ CASVS. Duo habebant seruum communem:ambo erāt minores xx.ann.& ambo uolunt manumittere seruum,& unus tāntùm causam allegauit & probauit . dicitur q̄ satis est, & tenet libertas.Franc.

v ¶ Vnus,ʒ ſ.tm:ut & j.qui & a quib.si cū.§.j. & est rō:qa cū teneat libertas unius,& alter iure cōi habet manumittere:ut C. de ser. com. ma.l.j.alij hic subaudiunt,cū probauerit unus alterius uoluntatē.Ac.

† Iulianus eodem lib.

† Duar.quā meminiſſē Iabolenū &c.

† Iulianus li.ij.ad Vrſeium Ferocem.

† Causam approbuerit.

Officium trium quis subire pōt.

NOn est.ʒ CASVS. Possum manumittere ego minor xx. annum seruum coram iudice sedente pro tribunali:& ēt non sedente,sed cùm ibat cā lauandi , puta ad stupham : uel causa uidendi aliquem ludum: & ego Vlpianus cū essem cum quodam prætore in uilla quadā permisi corā eo ibi manumitti : licet ibi non esset præsentia lictoris : lictor enim erat homo qui probat signa magistratus. h.d. cum l. seq. Francis.

a ¶ Pro tribunali .ʒ hoc in uoluntaria iurisdictione:ut instit. de lib.§.ſerui.secus in contentiosa : ut C.de dilationi.à procedente.Accursius.

b EGo .Lictoris .ʒ i.eius qui magistratus insignia defert. Azo.

IVsta .ʒ CASVS. Iusta causa est,propter quam potest minor xx.an.manumittere seruum , si seruus liberauit dominum a periculo mortis:cum qui dam occidisset eum, ni si seruus fuisset,qui adnuit dominum : uel ab infamia,quā aliàs sustinuisset dominus nisi fuisset seruus. Secundo dicit.minor manumisit seruum causa approbate coram iudice : nunc uult reuocare , dicens quòd non fuit iusta causa manumittendi:dicitur,quod non auditur. Franc.

† alijs deest prohibēdum ſed le gunt dū ne &c.

† Intellectū huius.l. uid. p Hieron. Veriū i l.ex facto. num.19.de uul.& pup. TROT.

Infamia nitæ periculo comparatur.

c ¶ Infamiæve.ʒ qđ simile,est periculo uitæ : ut suprà quod metus causa.isti.§.fina. & facit infrà eod. etiam. §.j.

† alij lib.ij. ad l. Aeliā ſentiam.

d ¶ Tribui.ʒ i. tributam conseruari.

e ¶ Prohibendūq;.ʒ Not. quod extraneum interserit casum, & facit. C. de his qui a non domi. per totum, & quod subijcit, nam causæ,&c. reddit ad superiora & facit instit. qui ma. non possſ.§. semel. & quod ibi dixi. & C. de prædijs.l.v.& de manumiſ.uindi.l.j. Accursius.

† Pand.Fl. uerum alij legunt 17.

SVrdi.ʒ CASVS. Filius surdi , uel muti potest manumittere seruum patris patre uolente: quæ uoluntas declaratur per nuntium, uel scripturam: secus autem est in filio furiosi , cùm furiosus nullo modo possit consentire.Franciscus .

f ¶ Iussu eius.ʒ nutu,uel literis .

g ¶ Manumittere.ʒ seruum patris,sed fiet:ut sup.tit.1.seruus furiosi.sed suum sic.& si cuon obstat.ʒ.de acqui.hæred.cùm hæres .

SI minor.ʒ CASVS. Propter quamlibet istarum causarum potest manumittere seruum suum:& hoc dicit hæc lex cum quatuor seq.usque ad §. plures. ¶ Plures.ʒ Plures dūi minores xx.annis pōt simul manumittere seruum suum communē uindicta. Item plures serui possunt pariter uindicta manumitti . ¶ Qui in Italia .ʒ Prouincialis potest manumittere seruum in Italia,si uult. Fran.Accur.

h ¶ Filius.ʒ manumittentis.& sic de cæteris .

i VEl si.Contingit.ʒ quoquo modo.

NOn est omnino necesse pro tribunali manumittere.ita que plerunq; in transitu serui manumitti solent , cùm aut lauandi, aut gestandi , aut ludorum gratia prodierit prætor,aut proconsul,legatusve Cæsaris .

¶ Vlpianus li.v. ad edict. LEX VIII.

EGo cùm in uilla cum prætore essem , passus sum apud eū manumitti, & si lictoris præsentia non esset.

¶ Martia.lib.xiii.Instit. LEX IX.

IVsta causa manumisionis est, si periculo uitæ infamiæve do minū seruus liberauerit.¶ Sciendum est, qualiscūq; cā probata sit, & recepta, libertatē tribui opor tere.nam diuus Pius rescripsit,causas probatas nō esse permittendū reuocare: † proibendumq;, ne alienum seruum possit quis manumittere . nam causæ probationi contradicendum est, non etiā causa iam probata retractanda .

¶ Idem lib.iii.regul. LEX X.

SVrdi † ,uel muti patris filius iussu eius manumittere potest : furiosi uerò filius non potest manumittere. §

¶ Vlpianus lib.6.de offi.proconſ. L. XI.

SI minor annis xx. manumittat,huiusmodi solēt causæ manumissionis recipi,si filius filiaue,frater, sororve naturalis sit.

¶ Idem lib.v. † LEX XII.

VEl si sanguine eum contingit: habetur enim ratio cognationis.

¶ Idem lib.de offi.proconsul. L. XIII.

SI collactaneus, si educator,si pædagogus ipsius , si nutrix, uel filius, filiaue cuius eorū,uel alūnus, uel capsarius, id est,qui portat libros,uel sīi hoc manumittat,ut procurator sit, dummodo non minor† annis xviij. sit. Prætereá, & illud exigitur, ut non utiq; unū seruum habeat,qui manumittit . Idem & si matrimonij cā uirgo,uel mulier manumittatur , exacto prius iureiurando , ut intra sex menses uxorem duci eā oporteat. ita eū Senatus cēsuit,

¶ Martia.lib.iiii.reg. LEX XIIII.

ALumnos magis mulierib. est conueniens manumittere, sed & in uiris receptum est:satisque est permitti eum manumitti, in quo nutriendo propensiorē animum fecerint . ¶ Sunt, qui putant,etiam fœminam posse matrimonij causa manumittere : sed ita,si fortè conseruus suus in hoc ei legatus est . ¶ Et si spado uelit matrimonij causa manumittere, potest . Non idem est in castrato.

¶ Paulus lib.j.ad l.æliam sentiā. L. XV.

ETiam conditionis implendę causa minori xx. annis manumittere permittendum est : uelut si quis ita hæres institutus est, Si seruum ad libertatem perduxerit. ¶ Ex præterito tempore plures causæ esse possunt: ueluti q̄ dominum in prælio adiuuerit, q̄ contra latrones tuitus sit,quòd cum sanauerit , quòd insidias detexerit : & longum est , si exequi uolueris:quia multa meritaincidere possunt,quibus honestum sit libertatem cum decreto præstare : quas æstimare debebit is , apud quem ea de re agetur.

¶ *Plures domini minores uiginti annis, possunt seruo libertatem dare simul,et plures serui possunt pariter uindicta manumitti.Franc.Accur.*

¶ Plures uindicta pariter manumitti possunt : & sufficit præsentia seruorum,ut uel plures manumitti possint. ¶ Absens† quoq; causam probare per procuratorē potest. ¶ Si duo matrimonij causa manumittant, recipi causa non debet. ¶ Qui in Italia , uel in alia prouinciadomiciliū habent,apud alterius prouinciæ præsidē consilio adhibito manumittere possunt.

¶ *Si minor uult manumittere ancillam,ut eam habeat concubinam, non est audiēdus. Franc.Gloſſ.ponit casum.§.ſeq.*

¶ Vlpianus lib.ij. LEX XVI.

ILlud in causis probādis meminisse iudices oportet , ut nō ex luxuria, sed ex affectu descendentes causas approbent.neque enim delicijs,sed iustis affectionibus cū debeat inrari:ut & ʒ.e.si collactaneus. necesse esset alterū periurare:cum duobus nupta esse non possit.ut instī.de nup.§.affinitatis.

c ¶ Possunt.ʒ hoc in uoluntaria iurisdictione:ut sup. de ado.l.emancipari.§.j.& sup.de offi.procon.l.j.& ij.in princi.secus in contentiosa:ut in argu.contrario:ut sup.de iurisdictio. omnium iudi.l. finali.

d ILlud. Luxuria.ʒ ut pro concubina habeat. Accur.

e I ¶ Affectionibus.ʒ arg.sup.de dona.affectionis .

k ¶ Icollactaneus .ʒ id est, ex eodem lacte simul lactatus , qué Bononienses fratrem appellant.Acc.

l ¶ Alumnus .ʒ qui alit,& qui alitur.

m ¶ Capsarius . ʒ à capsa in qua quandoque libri ponuntur.aliter quandoq; ponitur pro eo q̄ ,p mercede cu ſtodit pannos : ut sup. de offi. præ.ui.l. pen. in fine.de quo hic non dicit.Accur.

n ¶ Procurator . ʒ i. procuras,ſ. negotia extra ius , aliàs contra ʒ. de proc.si minor.& plenè de hoc dixi instītu. qui ma. non possſ.9. eadem.Accur.

o ¶ Decem & viii.ʒ ſ. qui manumittitur.

p ¶ Seruum . ʒ ſ. tm, sed plures . aliàs est in tex.tantum.

q ¶ Mulier . ʒ ſ. corrupta;ut dixi.ʒ.de uerbo. signi.l. mulieris . in prin. & facit ʒ. qui & à quib.l. matrimonij . & j.proxi.§.j.

r ¶ Oporteat.ʒ nisi iusta causa impediat : ut instī. qui ma. non possſunt.§.eadem. Accur.

s ALūnos magis.ʒ quam maribus: licet maribus hoc conueniat. R. uel magis q̄ non secundum M.

t ¶ In hoc .ʒ ut eum manumittat.Accur.

v ¶ In castrato.ʒ hoc, quia primus pōt contrahere matrimonium, secundus nō : ut sup.de in.do.si serua.§.fi. similis differētia sit in adoptione:ut inſt.de adop. §.sed & illud.& in substitutione posthumi: ut ʒ.de lib.& posthu.l. sed est quæsitum.Accur.

x ETiā . Seruum .ʒ testantis, uel ēt suū : & est iusta cā,quia lucrat hæreditatem : ut sup.tit. 1. causam. Acc.

y ¶ Ex præterito.ʒ & plures quam ex futuro. de quib. quæ pendent ex futuro,dixi sup. proxi.respon.& l. proxi.§. j.& §.ij.Accur.

z ¶ Tuitus .ʒ sic sup. ad Syllan.l.iij.§.si cum omnes.Accur.

a ¶ Per procuratorem .ʒ licet manumittere nō possit p procuratorē.& C. e.l. neq;.Ac.

b ¶ Non debet .ʒ qa

† Iſte text. est ualdenotandus ad hoc propositū,q̄ procu.pōt constituī ad articulū probationū tā tum.& tex. hocoptimè probat , & nō eget alia interpretatione.pro quo fa.l. iii.§.ij. ſup.iud.ſol. Bol.

Vide glo. ſimilem in l. j. C. quæres pigno. obli.poſſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si quis minori.§ Minor emit a domino seruum, & soluit pretium: sed uenditor reddit ei pretium postea ex causa donationis. Vel dic accepto a seruo, & hoc facit dominus animo donandi id pretium minori. Accursius.

b ¶ Ad libertatem.§ scilicet poterit. Infra. sed contra. §. de ser. expor.

si minor. Sol. euidenter refert, a minore, an a maiore in seruitatione lex dicatur dee o manumittendo. R. ut hic, & ibi, & sup. tit. 1. l. is qui. §. nihil. & §. seq. & facit supra titu. primo, causam. in princip. Accursius.

Pud procōsulē.§ ACASVS. Apud proconsulem post quam exiuit urbē Romanam, potest minor manumittere. Ité apud legatum eius. Franciscus.

c ¶ Possumus.§ ut & supra de offic. proconsul. l. ij. in princip. Accursius.

d ¶ Possumus.§ Hic est contra. sup. de offic. proconsul. ij. in fin. sed uindicta potest: ut hic: aliter nō: ut ibi uel pro consule præsente, ut hic, sed non eo absente, ut ibi. uel solue, ut ibi. Accursius.

Pud filiumfami.§ ACASVS. Tria dicit. In prima parte pone casum ut in glos. & diuersis modis secundum quod sunt diuersæ literæ. Secundò prætor non potest manumittere apud collegam suum, & hoc si habes in litera: non aliàs deest, & dic de hoc ut in gloss. Tertiò filius seruum patris apud ipsum patrem prætorem potest manumittere uocante patre. Franc.

e ¶ Filiusfamili.§ Quidam habent manumittere: & habent uel subaudiunt pater eius, & secundum hoc dic: licet filius nō possit, scilicet manumittere seruum patris apud patrem: quòd non placet: ut in fine huius legis. uel non possit, filius, scilicet minor causa non probata, sed pater sic apud filium, cùm sit maior etiam non probata. Vel tertiò, potest pater apud filium. sed filius non potest apud semetipsum, cùm sit minor: ut sup. de offic. con. l. j. §. fi. secus si esset maior: ut ibidem: & sup. eo. an apud se. & inf. eo. fi rogatus. §. fi. quæ uidentur contra. aliàs est talis litera, manumitti: & non est ibi, pater eius: & secundum hoc dices manumitti à quolibet, licet sit minor. Sed quomodo minor in magistratu est: ut ff. de mu. & ho. l. ad rem? Rñ. liberi supplent: ut sup. de mino. l. ij. uel ex certa scientia principis: ut sup. de re iud. quidam consulebant. Accu.

f ¶ Potest.§ quidam habent non pōt: & tunc concor. sup. tit. 1. apud Sed contra sup. de offic. consu. l. j. in fin. sed solue ut ibi. alij sine non, & tunc illa concor. sed hoc est contra. §. tit. 1. apud. & ibi sol.

g ¶ Apud patrē.§ quid mirū cum & apud seipsum pater possit manumittere: ut sup. e. an manumittere apud se, & facit sup. de ritu nup. l. matrimonii. Accursius.

h Minor annis.§ scilicet xx. aliàs est in tex.

i S ¶ Interim.§ antequàm ducatur. Accursius.

Non potest.

Prætorē.

dedisse iustam libertatem legem Aeliam Sentiam credendum est.

¶ Si quis a minori annis xx. hac lege seruū dederit, ut pretio accepto, uel donationis causa eū liberum faciat, poterit ille causam manumissionis istius probare, in hoc ipsum allegans legem datam, & perducere ad libertatem. b Ergo hic debet ostendere hoc ipsum inter ipsos actum, ut proinde uel ex lege donationis, uel ex affectione eius, qui dederit, res æstimetur.

¶ Paulus lib. I. ad edict. LEX XVII.

Apud proconsulem, postquā urbem egressus est, uindicta manumittere possumus. c Sed & apud legatum eius manumittere possumus, d ex quo prouinciam ingressus est.

¶ Idem li. xvj. ad Plaut. LEX XVIII.

Apud filiumfami. magistratū pater eius manumittere potest, etiam si ipse filiusfamil. e manumittere nō potest. ¶ Apud collegam suum prætor manumittere † potest. f ¶ Filius quoque uoluntate patris apud † patrē g manumittere poterit.

¶ *Libertas est in pendenti si minor ancillam prægnantem manumisit causa habendi eam in uxorem: quia si eam ducat, nascitur partus liber, aliàs secus. Franc.*

¶ Celsus lib. xxix. digest. LEX XIX.

Si minor annis h xx. apud cōsilium matrimonij causa prægnantem manumiserit, eaque interim i pepererit, in pendenti k erit seruus, an liber sit, quem ea peperit.

¶ *Si quis minori legat seruū ut manumittat, dēt indubitanter eum manumittere: sed si quis legat x. minori xx. annis, ut seruū prius manumittat, tunc dēt inspici si tūc sit in legato, quantū ualet seruus, ut tunc manumittat: aliàs secus. Idē in seruo donato, ut eū indubitanter manumittat. b. d. Fran.*

¶ Vlpianus lib. ii. de off. cons. LEX XX.

Si rogatus sit annis xx. minor manumittere per fideicōmissum, incunctāter debet ei permitti, nisi proprium seruum rogatus sit manumittere. hic enim quantitas l emolumenti conferenda est, quæ ad eum peruenit ex iudicio m eius, qui rogauit, cum pretio eorum, n quos rogatus est manumittere. ¶ Sed & si hac lege seruus fuerit donatus, ut manumittatur, permittēdum erit manumittere: ne cōstitutio Diui Marci superueniens, cunctationem o consulis dirimat.

¶ *Minor manumittens ancillam causa habendi eam in uxorem, debet talem ducere, qualem iuste habere potest. Fran.*

¶ Matrimonij p causa manumittere si quis uelit, & is sit, qui non indignè huiusmodi conditionis uxorem sortiturus sit, erit ei concedendum. Mulieri quoque uolenti filium naturalem q suum, uel quemlibet ex supradictis r manumittere, permittendum esse Marcellus scribit.

¶ *Consul minor xx. annis potest præbere authoritatem manumittere uolentib. Vel sic: Consul minor potest seruum proprium causa approbata coram collega manumittere. Franc.*

¶ Consul apud se potest manumittere, etiam si euenerit, ut minor xx. annis sit. s

¶ Modestinus lib. j. Pandect. LEX XXI.

Apud præfectū Aegipti possum seruū manumittere ex constitutione Diui Augusti.

¶ *Si filius mandato uel permissione patris manumittit seruum, liber erit: & pater uidetur manumittere.*

¶ Paulus li. xii. Quæst. LEX XXII.

Pater ex prouincia ad filium suum, sciens Rom. agentem epistolam † fecit, qua permisit ei, t quem uellet ex seruis suis, quos in ministerio secum haberet, u uindicta liberare: post quam x filius manumisit Stichum apud prætorem. quæro, an fecerit liberum? Respondi, Quare non hoc concessum credamus patri,

k ¶ In pendenti.§ quia si contrahaē matrimoniū, liber erit, aliàs nō sed inspecto statu præsenti constat eam ancillam: & sic filiū seruum. sed respectu futuri hoc est: inā si ducatur olim, creditur esse liber. Acc.

SI rogatus.§ CASVS. Si minori xx. annis legē seruum hoc acto ut manumittat, dicitur q eum debet manumittere indubitanter. sed si ei legassem x. & rogaui eum, ut manumittat seruum suum, p prium: tunc est inspiciendum, si tantum uel plus est in legato, quantum ualet seruus: ut tunc permittatur manumitti: aliàs non. Vltimò dicit: quod dixi in seruo legato minori, idem in donato hoc modo, ut manumittat. nam manumittere debet: & si non manumittat, constitutio facit eū liberum, nec decurretur, uel ibitur ad consilem.

¶ Matrimonij. § Si minor uult manumittere ancillam causa habendi eam in uxorem, potest: dum tamen sit talis, quam possit iustè habere, ut non sit filia, uel soror domini, uel simili modo ei cognata. Item dominus minor xx. annis potest manumittere seruum suum, si erat suus filius, uel simili de causa, qua posset minor masculus manumittere.

¶ Consul. § Minor xx. annis existens consul potest præbere authoritatem manumittere uolentibus. Vel aliter, minor existens consul habens seruum: causa approbata coram collega, potest ipse manumittere. Fran.

l ¶ Quantitas.§ ut & sup. de mino. si minor. & arg. inf. de fideicō. li. generaliter. §. si alienū. & C. ad leg. Falci. si ea. & sup. tit. 1. l. causam. 2. respon. Accur.

m ¶ Iudicio.§ id est uoluntate.

n ¶ Eorum.§ scilicet seruorum.

o ¶ Cunctationem.§ id est moram. Azo. cū enim constitutio facit liberum non est recurrendū ad consulē. Acc.

p ¶ Matrimonij.§ in dignè assumuntur, quę duci prohibentur: ut not. instit. de nup. fi. ad uersus. Accur.

q ¶ Naturalem.§ eundem seruum. Accur.

r ¶ Supradictis.§ suprà eod. l. fi minor ann. xx. & l. seq. & l. fin. & l. alumnos. Accursius.

s ¶ Minor xx. an sit. hic est contra. §. de offi. consul. l. j. §. consules. Sol. expone hic, id est authoritatem manumittenti præstare: uel solue ut ibi qualiter. minor posit consul esse, dixi §. e. l. apud filium.

PAter.§ CASVS. Habebam filium, qui Romæ degebat fortè in studio: & cum eo miseram quosdam seruos, qui ei seruirent: tandē epistolam mandaui ad filium, in qua continebatur, q posset manumittere quem uult de illis seruis meis. qui secum sunt. ipse filius manumisit coram prætore. Dicitur q hæc manumissio tenet, & pater uidetur manumittere, & filius quasi ministerium præbet. Franc.

t ¶ Ei.§ scilicet filio.

v ¶ Habebat.§ filius.

x ¶ Postquam.§ scilicet epistolam.

Remittere.

Missi.

a ¶ Remittere.§ id est emendare.

b ¶ Ipse.§ f. pater, ut & §. tit. 1. si consentiente. qui enim per alium facit &c. ut sup. de administra. tuto. ita autem. §. gessisse. Accur.

MAnumissio.§ CASVS. Manumissio potest fieri coram lictorib. & quædā solēnitas, quæ erat necessaria, licet non fiat, pro facta habetur Fran.

c ¶ Per lictores.§ i. per eos, qui deferunt insignia magistratus: uel expone ut dixi sup. eo. l. ego. Accur.

PVpillus.§ CASVS. Pupillus maior tamen infante potest manumittere seruum coram iudice, & p̄sente tutore: nec manumissum sequitur peculium. Franc.

d ¶ Infans.§ i. minor vij. annis: ut C. de iure delibe. l. fi infanti. si autem esset infans: etiam cum tutore non posset, sicut nec iudicium subire: ut supra de admi. tuto. l. j. §. ita tamen.

e ¶ Paulus.§ addendo, nō corrigendo. Ac.

f ¶ Manumissum.§ & hoc est speciale in pupillo: secus in maiore manumittente: ut C. de pecu. eius qui li. me. l. j. & sup. de pecu. l. fi Sticho. & infrà, tit. 1. l. iij. quæ sunt contra.

SI tutoris.§ CASVS. Pupillus nult manumittere seruum suum causa habendi eum in tutorem. quę ritur an hæc sit iusta causa manumittendi: & Aufidius dixit quòd sic: sed Nerua filius dixit, q non est iusta causa. quomodo enim pupilli dicto starētur ad tutorem eligendum: cū propter infirmitatem eius animi detur pupillo tutor, ut nihil præsumatur ritè, siue bene gerere absque tutore propter animi infirmitatem? Fran.

g ¶ Perabsurdum.§ arg. contra. §. e. fi collactaneus. ubi secus. in procuratore dicit. Ité arg. contra sup. §. qui petant tut. l. j. §. fin. & de iure. l. qui habet. §. fi pupillus. Accur.

¶ DE MANVmissionib. quæ seruis ad uniuersitatē pertinentib. imponuntur.

h Iuus Marcus. Ius est.§ omne collegium generaliter prohibetur, § nisi approbetur lege, uel senatusconsulto uel constitutione: ut ff. de col. illi. l. j. & ij. & sup. quod cuiusque uniuersi. l. j. in princip. Accursius.

i QVare hi.§ collegiati. Azo.

k QVendicabunt.§ nt §. de libe. uni. l. j. & dic ut sup. de re. diui. l. intantum. §. j. & de in ius uocan. sed si hac. §. qui manumittitur.

l Seruus iure.§ consentiente ordine decurionum, & præside prouinciæ, & dato uicario: ut C. de seruis reipu. ma. l. j.

m ¶ Peculium.§ nominatim, & sic priuato æquiualet: ut C. de pecu. eius qui li. l. j. Accursius.

n ¶ Debitor peculiaris.

o ¶ Liberabitur.§ idem & si est ademptum: si tamē hoc ignoret, sci licet eū manumissum. & ad hoc. ff. de sol. fi quis seruo. & l. fi seruus. & l.

† Permittere.

ı Lictores qui dicant pulchrè Beroaldus in Cæsare dictatore. circa prin.

† Arg. huius tex. colligebat Are. in l. j. de uer. obli. ff. quē sequitur Barto. Sozi. in d. l. j. in secundo nota. q ipsius stipulationis solēnitas potest remitti per consuetudinē. & dicūt ita uoluisse in l. præsenti. Benedictū de plumb.

ut † remittere a possit filio, ex ijs, quos in ministerio haberet, manu mittere? Solā enim electionē filio concessit: cęterū ipse b manumisit.

¶ *Quædā solēnitas quæ olim erat necessaria in manumissionib. hodie remittitur. h. d.*

¶ Hermogen. li. j. Iuris epito. L. XXIII.

MAnumissio p lictores c hodie dño tacente expediri solet: & uerba solēnia, licet non dicantur, ut dicta accipiuntur.

¶ Paulus lib. ij. aliàs libro iii. ad Plautium.

LEX XXIIII.

PVpillus, qui infans d non est, apud consilium rectè manumittit. Paulus: e Scilicet tutore autore: ita tamen, ut peculium manumissum f non sequatur.

¶ *Pupillus non potest seruum suum manumittere, ut eum habeat tutorem: quia hoc esset sibi tutorem eligere, quod tamen pupillo non permittitur propter infirmitatem iudicij sui. hoc dicit.*

¶ Caius li. j. de Manumiss. LEX XXV.

SI tutoris habendi gratia pupilus manumittat, probādā esse cām Aufidius ait. Nerua filius contrā sensit. quod uerius est: nāq; per absurdū g est, in eligēdo tutore firmū uideri esse iudiciū pupilli, cuius in omnib. reb. ut infirmum, iudicium tutore authore regitur.

De manumissionibus, quę seruis ad uniuersitatem pertinentib. imponuntur. TITVLVS III.

¶ *Omne collegiū licitum pōt seruos manumittere, & succedent isti de collegio in bonis manumissi, prout patroni libertis. Frā.*

¶ Vlpianus li. v. ad Sabinum. LEX I.

DIuus Marcus omnibus collegijs, quib. coeūdi ius est, h manumittendi potestatem dedit.

¶ Idem lib. xiiii. ad Sabinum. LEX II.

QVare hi i quoq; legitimam hæreditatem liberti uendicabunt. k

¶ *Ciuitas dans libertatem seruo suo, vī ei cōcedere peculiū, nisi expresse adimat. Ba.*

¶ Papinianus lib. 14. a Concor. tex. in c. dilecta. & ibi Inn. ān glo. sua. in uer. unum corpus. extrà de excess. plato. & in c. cùm in speciali de app. lib. 6.

quod seruus. & insti. manda. §. rectè. Accursius.

¶ DE MANVMISSIS TESTAMENTO.

CVm sæpius datur.§ id est relinquitur.

¶ Eam.§ dationem, uel libertatem. Accur.

¶ Fauorem habere.§ aliàs fauore ualere.

p q r

¶ Paulus † LEX III.

SEruus l ciuitatis iure manumissus non ademptum peculium m retinet: ideoq; debitor n ei soluendo liberabitur. o

De manumissis testamento. TITVLVS IIII.

¶ *Si testator sæpius in testamento reliquit libertatē seruo, ea uoluntas ualebit, quæ leuius reliquit libertatem. hoc dicit. Franci.*

¶ Vlpianus lib. 4. ad Sabi. LEX I.

VM sæpius datur p seruo libertas, placet eam q fauorem r habere, ex qua peruenit s ad libertatem.

¶ *Fauore libertatis seruus substitutus cū libertate, sit liber: licet hēs nō efficiat. Bart.*

¶ Idem lib. v. ad Sab. LEX II.

SI quis ita hæredem instituerit, Titius hæres esto: si Titius hæres non erit, Stichus liber hæres q; esto. non esse t Stichum liberum Aristo ait, Titio hærede existente. Mihi uidetur posse dici liberū fore: quasi non utiq; alio u gradu acceperit libertate, sed dupliciter: x quo iure utimur.

¶ Pomponius lib. ix. † LEX III.

NEc militi y minori xx. annis permittitur posse testamento seruum manumittere.

¶ Paulus. † LEX IIII.

SI quis ita scripserit, Stichus liber esto, eiq; hęres meus decē dato: nulla dubitatio est, quin debeantur, z etiam si eum paterfamilias viuus manumiserit. a Sed & si sic, b Stichus liber esto: siue statim c siue post tempus, eiq; cùm liber erit, hæres meus decem dato: idē d dicendum est. Illud cōstat, si libertate data e sic fuerit legatum, Eique, si eum uindicta liberauero, hęres meus decem dato: licet ex nimia subtilitate, separatum f est legatum à testamento: attamen humanitatis intuitu ualebit legatū, si viuus eum manumiserit. g

I ¶ Idem. † LEX V.

IN libertatibus h leuissima scri

s ¶ Peruenit.§ uel leuius, uel maturius: ut dices. ff. e. l. in libertatibus. Accur.

SI quis.§ CASVS. Titius instituit hæredem: & si hæres non erit, Stichum seruum meum instituit hæredē, & liberum. Dicitur q siue Titius hæres erit siue non, Stichus semper erit liber: quasi utroque gradu uideatur relinqui libertas Sticho. Fran. Accur.

t ¶ Non esse.§ quia non est adita ab eo gradu hæreditas, a quo accepit libertatem: ut §. de uulga. substi. l. fi. §. j. Accur.

v ¶ Alio.§ secundo tantum.

x ¶ Dupliciter.§ i. utroque gradu. Azo. & facit ff. e. l. diuus.

NEc militi.§ CASVS. Minor xx. annis etiam miles non potest manumittere seruum suum in testamento. & dic de hoc, ut in gl. Franc. Accur.

y ¶ Nec militi.§ ut & C. de testa. mili. l. fi Ruffinus. nisi possit causam. ff. iustam probare, quare fuit manumissus: ut d. l. fi Ruffinus. in fin. & infrà de fideicom. li. l. ergo. §. item si minor. & C. de fideicō. li. l. minor. Accur.

SI quis.§ CASVS. In testamento reliqui libertatem seruo, & dixi, hæres meus x. ei dato. Dicitur, q uaelet hoc legatum de x. & hæc sunt uera sine in testamento hoc dixi, sine in codicillis. Vltimo dicit: in testamento reliqui libertatē seruo meo. Item dixi: grauna hæredem meum, ut det x. illi seruo, si eum manumittam uindictā. Dicitur, q hoc legatum debetur seruo meo, si eum manumittam uindicta. Fran. Accur.

z ¶ Debeantur.§ ei decem. Accur.

a ¶ Manumiserit.§ post testū factum. Acc.

b ¶ Et si sic.§ scripsit testator, repete.

c ¶ Siue statim.§ i. siue in testamento dicit, Stichus liber esto, siue postea ex interuallo: in tali tamen uoluntate, quæ ualeat. Accur.

d ¶ Idem.§ scilicet q dentur decem.

e ¶ Data.§ id est relicta in testamento iam facto.

f ¶ paratum.§ id est recessum, quantum ad libertatem pertinet R. uel secundum M. separatum id est legatum.

g ¶ Manumiserit.§ uindicta. & facit. §. de le. ij. Lucius Titius. in prī.

IN libertatibus.§ CASVS. Si libertatem relinquo seruo meo in plurib. scripturis, & alio modo in una scriptura, quàm in alia: ei stabitur, quæ facilius imponit libertatem, & hæc sunt uera, quando directò relinquitur libertas. at quando per fideicom. tunc ei stabitur, quæ posterior est. Fran. Accur.

h ¶ In libertatibus.§ scilicet directis: in fideicommissi secus: ut in fi.

g huius.

† aliàs, Ponius, li. 4. ad Sabi.

† aliàs, Pōponius, li. 2. ad Sabi.

† Papinianus. li. xliii. responsorum.

‡ Pomponius lib. iii. ad Sabi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

huius.l.Accursius.

a ¶ Plures.§ scilicet scripturæ de libertate.Ité hoc si separatim conditiones sint datæ.q̃ si coniunctim:tunc omnibus.parendũ est, aliàs non erit libertus ꝛ. eo.l.quod uulgo.Quod si non coniunctim, scilicet cõditiones sint appositæ,sed separatim:alteri obtemperare sufficit:ut sup.de condi.insti.si hæredi.&ꝛ. eo.l.j. Accur.

b ¶ Intelligatur.§ etsi non sit leuissima.M.ut sup.de condi.& demõ. sub diuersis. & l. quod traditũ. & l. leuissima. & infrà eo.l.si quis seruo.& arg.insti. de acti. §. hinc.

c ¶ Nouissima.§ Sic in legatis semper:ut d. l.quod traditum est. sic sup.de codicillis, diui. §.licet. Accur.

† Alij legunt Quamanumissio,alij quę manumisso

† aſs xviii. ad Sab.

SI fructuariũ § CASVS. Quidam habens proprietatem in seruo fecit testamentum:& eum, qui habebat usumfruc. in eodẽ seruo,instituit hæredẽ: & isti seruo reliquit libertatem sub condit.di citur q̃ adueniente cõdi. iste erit liber. Fran. Accur.

d ¶ Domiuus.§ proprietatis. Alii econtra si fructuarius dominũ proprietatis.Accur.

e ¶ Scripserit.§ aliàs si non fecisset hæredẽ, si tãtum libertatem reliquisset,seruа quod dicitur. C. communia de ma.l.j. Accur.

f ¶ Seruo.§ in quo habes usumfructum.Acc.

g ¶ Confusione.§ adi tione hæreditatis. Ac.

h ¶ Peruenier.§ dire cto,secundum primã literam : per fideicom.secundum aliam : ut C.e. l.seruo.Acc.

† Desiderandа.

NEratius .§ CASVS. Reliqui libertatem Sticho seruo meo si nullus mihi filius erit cum moriar. Dicit quòd nato mihi posthumo impeditur libertas.Sed pone,quòd nondũ est natus :speratur tamen nasci,erit ne interim seruus, an liber? & certè si nullus postea nascatur, liber fingit fuisse retro. Frã. Accur.

i ¶ Quod magis.§ id est retro liberum dico. Accursius.

SI ita sit reſcriptũ.§ CASVS. Seruo meo qui fuerat meus Castaldio, reliqui libertatẽ, si appareat rationes meas diligẽter tractasse. dicitur q̃ erit liber,si appareat,q̃ ad utilitatem domini bene gesserit, & bona fide:& reliqua siqua sunt reddidit. Fran.Accur.

k ¶ Si ita sit scriptum.§ hoc dicut dicitur.C.eod.l.iiii.& ℣. eod. qui filium.§.fi.& de statulib.l.Labeo.Accursius.

SI quis ita.§ CASVS. Legaui tibi seruum sub conditione, ut eum manumittas:& si non manumiseris,iussi eum esse liberum, & legatum hoc casu ei reliqui.Dicitur,q̃ si non manumittas, eum erit liber ex testamento,& habebit legatum.

¶ Quod constitutum.§ Quod dictum est.ℨ.de manu.l. seruus hac lege seruum uetitum in testamento domini ad libertatem perduci,non posse manumitti,est uerum,quando hic seruus erat testatoris, uel hæredis eius:secus,si esset hic seruus alienus, Franciscus.

l ¶ Legatus sit.§ alicuis.Accur.

m ¶ Legetur.§ aliquid.

n ¶ Reſcriptum est.§ ut ℣.eo.quidam.& l.Stichum.& fideicom, lib. ptura spectãda est, ut si plures sint,quæ manumissio facilior sit, ea leuissima intelligatur, Sed in fideicõmissarijs libertatib. nouissima scriptura spectatur.

¶ *Quando testõr legat rem suã, transit dominium recta uia in legatarium: sed quãdo fit hæredis, non transit recta uia Barto.*

¶ Vlpianus.lib.xix, LEX VI.

SI fructuarium dominus proprietatis hæredẽ scripserit, & seruo sub conditione libertas sit data,quoniam interim fit hæredis cõsusione facta, ususfructus: si extiterit conditio, perueniet ad libertatem.

¶ Idem lib.xix.ad Sab. LEX VII.

NEratius scribit : eius, cui libertas sic data est, Si filius mihi nullus erit, cùm moriar, Stichus liber esto.impediri libertatẽ posthumo nato.Sed dum speratur nasci, utrũ in seruitute remanere dicemus ? an uerò ex postfacto respondebimus retrò liberum fuisse nullo filio nato?quod magis arbitror pro bandum esse.

¶ *Si fauore certæ rei uerba trahunt ad impropriã significationẽ, talis fauor ad dispositionẽ sibi coniunctam non trahitur.Bart.*

¶ Pomponius.li.v.ad Sab. LEX VIII.

SIita sit scriptum, Stichus si diligẽter rationes tractasse uidebitur,liber esto. diligentia† cõ sideranda est, quæ domino, non quæ seruo erit utilis,coniuncta bonæ fidei, & in reliquis quoq; reddendis.

¶ Vlpia.lib.xxiiij.ad Sabi. LEX IX.

SI quis ita sit legatus, ut manumittatur : & si manumissus non fuerit, liber esse iussus est, eique legetur, & libertatem competere,& legatum deberi sæpe rescriptum est.

¶ *Testator non põt alieno seruo prohibere libertatẽ dari nisi suo & hæredis sui. h. d.*

¶ Quod constitutum est, uetitum in testamento ad libertatem perduci,nõ posse manumitti, hoc ad eos pertinere puto, qui fuerũt testatoris, uel hrdis. Seruo enim alieno id irrogari non poterit.

¶ Pau.lib.vii. † LEX X.

SI peculium prælegatum est, & uicarius liber esse iussus sit, liberum eum esse constat. Multũ enim interest inter genus & speciem. Speciem enim eximi de genere placet: qd̃ est in peculio legato, & uicario manumisso.

¶ *Obscura locutio,fauore libertatis est interpretanda pro libertate.hoc dicit.*

¶ Si seruus legatus liber esse iussus est, liber est. Sed si prius liber esse iussus,postea legatus sit,si qui dem euidens uoluntas sit testatoris, q̃ ademerit libertatem, cùm placeat hodie etiam libertatem adimi posse, legato eum cedere puto.Quòd si in obscuro sit, tunc fauorabilius respondetur, eum liberum fore.

¶ *Fideicommissaria libertas relicta seruo quem prius testator legauerat, perducit eum ad libertatem.hoc dicit.*

¶ Pomponius lib.vij.ad Sab. LEX XI.

SI legato seruo fideicommissaria libertas relicta sit, uel hæres, uel legatarius eum cogetur manumittere.

¶ *Uno seruo implente conditionem relictæ libertatis, efficitur ipse liber, licet alter cesset implere hoc dicit.*

¶ Si Stichus & Pamphilus decẽ dederint,liberi sunto. Potest alter quinque dando liber esse:quanuis quinque non dederit alter.

¶ Cùm testamẽto seruus liber esse iussus est, uel uno ex plurib. hæredibus instirutis adeunte hæreditatem,statim liber est.

¶ *Conditio sub qua relicta est libertas, est implenda cupiẽti ad libertatem peruenire, licet dura uideatur*

¶ Vlpia.lib.I.ad edict. LEX XII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm seruus. § CASVS. Instituí duos hæredes, vnum purè, alium sub conditione. seruo meo reliqui libertatem purè: tandem defecit conditio vnius hæredum: & sic nō est hæres, dicitur, quod si alter adeat: satis est, vt libertas seruo relicta debeatur: & sic erit liber. Franciscus Accursius.

a ¶ Libertatem. § adita à cohærede hæreditate: alias non: vt ſ. de hære. inſti. l. Trebatius. §. fin. & l. ſeq. licet ibi aliter exponi poſſit. Accurſius.

b STichum. § facit ſ. eod. ſi quis ita. & qđ ibi dixi. Acc.

ITa ſcriptum. § CASVS. Sempronius ſeruo ſuo Stycho reliquit libertatē cum Titius annorum xxx. erit. & grauauit hæredem ſuum, ut ei Sticho daret fundum, tunc temporis ſ. deceſſit Titius antè, quàm cōpleret xxx. annos. dicitur, q̄ adhuc ſtabitur per tantum tempus, quo ſi Titius fuiſſet uiuus, cōpleuiſſet xxx. annos: & tunc Stichus erit liber. & hoc eſt fauore libertatis. ſecus in legato, quod erat relictum eidem Sticho ſub eodem tempore: nam extinguitur. Fran. Accur.

c ¶ Eique manumiſſo. § & ſic prima dilatio intelligitur repetita: ut ſ. de condit. & demoſtra. auia. in princip. Accurſius.

d ¶ Impleto. § quod eſt ſi de ultimo anno eſt tantum: ut ſ. eod. ſi ita fuerit libertas, ſecus in pecuniarijs relictis: ut ſ. de condit. & demon. non putabam & de his dixi ſ. de mino. l. iij. §. minorē. Acc.

e ¶ Defeciſſe. § quia in eo eſt nullus fauor, ſed in libertate ſic: vt hic, & C. de fideic. lib. l. fideicōmiſſaria. & ſ. de ſtatulibe. ſi ſeruus. Sed contra C. quando dies leg. ce. ex his. ubi etiam in legato dicit idē. Sed ſolu. ut ibi. ex qua etiam ſoluitur §. de ali. leg. l. libertis. §. ab hŕdibus. quæ eſt cōtra. Item cōtra ſ. ad Treb. Seius Saturninus. ibi non perit relictū pecuniarium: ſimo qđ plus eſt, ſtatim mortuo onerato datur: ſed ibi facta erat dilatio fauore eius, cui relinquebat. ar. ſ. de uſur. in fideicōmiſſi. §. cum Pollidius. hic, hæredis fauore. Itē in libertate uidetur contra, ut ammodo. l. non debeatur: ut C. e. l. cū teſtamē to. ſed ibi incertum tempus alicuius: hic certum fuit poſitum. Accurſius.

LIbertas. § CASVS. Quatuor habet partes hæc l. prima eſt reliqui libertatē ſeruo hoc modo: cum morietur ſeruus, ſit liber: dicitur. q̄ nullius momenti eſt hæc libertas. Secūdo, reliqui libertatē ſeruo, ſi non aſcenderit Capitolium, Dicitur q̄ ualet: & tūc erit liber, cū potuerit aſcendere Capitoliū, & nō aſcenderit. Tertio, reliqui libertatem ſeruo meo ita, ut filijs meis rationem reddat. dicitur q̄ purè eſt relicta libertas: non ſub conditione reddendarū rationū: cogitur tñ reddere rationes. Quartò, reliqui libertatem ſeruo poſt annos dādā ab hærede meo, non dixi poſt quot annos. dicitur quòd poſt biēnium debebitur libertas ab hærede, niſi appareat teſtatorē aliud ſenſiſſe, & hoc probetur per hæredem. Franciſcus.

f ¶ Vitæ ſerui. § ut & ſ. eo. l. ſi. & C. de Lati. liber. tol. circa princi. & ſ. de ſtatulibe. l. cum hæres. §. j. & ſ. de cōdi. & demon. hęres meus. §. quāuis, nō dantis libertatē: ut ſ. eod. qui duos. §. j. item nō hęredis, nec extranei: ut d. l. hæres meus. j. & ij. reſpon. Sed cōtra ſupra quā do dies lega. ced. ſi cum hæres, ſed ibi in pecuniario relicto. Itē pta

CVm ſeruus purè liber ſcribitur, & hæres ſub conditione, placet deficiente conditione habere eum libertatem[a].

¶ Vlpianus lib. 32. Digeſt. LEX XV.

STichum[b] Sempronio do lego. ſi Sempronius Stichum intra annum nō manumiſerit, idem Stichus liber eſto. quæſitum eſt, quid iuris ſit. Reſpōdi, hoc modo libertate data, ſi Sempronius non manumiſerit, Stichus liber eſto. Sempronium, niſi manumiſerit, nihil iuris in Stichum habiturū, ſed liberum eum futurum.

¶ *Si fauore certæ rei verba trahuntur ad impropriam ſignificationem, talis fauor ad diſpoſitionem ſibi coniunctam non trahitur. Barto.*

¶ Idem lib. 36. Digeſt. LEX XVI.

SI ita ſcriptum fuerit, Cùm Titius annorum xxx. erit Stichus liber eſto, eiq;[c] hæres meus fundū dato, & Titius ante, quàm ad annum xxx. perueniret, deceſſerit, Sticho libertas competet, ſed legatum non debebitur. Nam fauore libertatis id receptum eſt, vt mortuo Titio tempus ſupereſſe videatur, quo impleto[d] libertas contingere circa legatum defeciſſe[e] conditio viſa eſt.

¶ Idem lib. lxii. † LEX XVII.

LIbertas, quæ in vltimū vitæ ſerui[f] tēpus confertur, veluti, Stichus, cùm morietur, liber eſto. nullius momenti exiſtimanda eſt. ¶ Hæ autē ſcriptura, Stichus, ſi Capitolium non aſcenderit[g], liber eſto. ita accipienda[h] eſt, ſi cū primū[i] potuerit, Capitoliū[k] nō aſcenderit. iſto enim modo perueniet Stichus ad libertatem[l], ſi facultate data aſcēdendi Capitolium, abſtinuerit.

¶ *Hæc verba, ita vt, faciunt modū. & pōt quis cōpelli ad modum implendum. Bart.*

¶ Hæc ſcriptura teſtamenti, Pamphilus liber eſto, ita vt[m] filijs meis rōnes reddat. an ſub cōditione data libertas videretur, quæſitum eſt. Reſpōdi, purè quidem datam libertatem: & illam adiectionem, ita vt rationes reddat, conditionem[n] libertati non inijcere: ſed quia manifeſta voluntas teſtantis exprimeretur, cogēdum eſſe eum ad rationes reddendas[o].

¶ *Pluralis locutio, duorum numero eſt contenta. Bartolus.*

¶ Poſt annos[p] indiſtinctè[q] liber eſſe iuſſus, poſt biēnium liber erit. idque & fauor libertatis exigit, & verba patiūtur[r]: niſi aliud ſenſiſſe patremfamilias manifeſtiſſimis rationibus is, à quo libertas relicta eſt, probauerit.

¶ Idem lib. ij. ad Vrſeium Ferocem. LEX XVIII.

QVi duos hæredes inſtituebat, poſt alterius mortē ſeruum liberum[s] eſſe iuſſerat. is, cuius ex morte libertas pendebat, viuo teſtatore deceſſerat. Sabinus reſpondit liberum futurum.

¶ *Si tēpus apponitur ſubſtantię, legati. in dubio tēpus incipit à morte teſtatoris. Bar.*

¶ Hæc conditio, Cùm moriar, liber eſto. vitæ tempus[t] amplectitur: & idcirco inutilis eſſe videtur. Sed melius eſt hæc verba benignius interpretari, vt poſt mortem[u] ſuam videatur teſtator ei libertatē reliquiſſe. Sed multò magis hęc conditio, Ad annū[x] liber eſto. ita accipi pōt. Poſt annū, quā moriar, liber eſto. & licet hoc mo

libertas ſeruo: & intelligas poſt aditā hŕditatem ab alio hęrede meo.

¶ Hæc conditio. § Libertatē tibi reliqui cum moriar, uidetur tēpo re uitæ meæ tibi deberi libertatem. ſ. tunc cum ſim in articulo mortis: & ſic eſſet inutilis: cum hoc ego noluiſſe ſed tamē de æquitate dicit poſt mortē meam tibi deberi libertatem. Secundo reliqui libertatē ſeruo ad annum. ſenſus uerborum eſt, q̄ uſque ad annū ſit liber, q̄ eſſe non poteſt de iure: tamē ex æquitate interpretantur hæc uerba. ut poſt ān num ſit liber. Tertio, poſt annum quo hoc teſtamentum erit factū, ſis liber: dicitur q̄ hæc conditio nō eſt inutilis, ſi cōtingat teſtatorem intra annum mori, quia ille erit liber completo anno incepto à tēpore teſtamenti conditi. Fran. Accur.

s ¶ Liberum. § nam in uim conditionis fuit relicta, quæ uiuo teſtato re potuit impleri: ut hic, & C. de inſti. & ſubſti. l. ſi quis. & ibi dixi. Quid aūt ſi ab hærede foret danda? Reſp. idem: ut ſ. de fideicō. li. cū ue ro, & l. ſi pro non ſcripta. & C. de cad. tol. §. in primo. item accipe hæreditatem aditam ab alio, ut diximus ſup. eo. cum ſeruus. Accur.

t ¶ Tēpus. § nam uiuus moritur, non mortuus. unde ex ui uerborū uiuente teſtatore eſſet liber: & hoc teſtator noluit, & ſic inutilis uidetur: vel etiā ſaltem tēpore mortis ſtatim ex ui nerborū debet eſſe liber, ſed hoc non uult ius, ſed demum adita hæreditate: ut ſ. e. l. teſtameto. Ac.

v ¶ Mortem. § quia morte demum relicta confirmantur. Accur.

x ¶ Ad annū. § uis uerborum eſt, ut interim hinc ad annū ſit liber: non poſt

C. de hære. inſti. l. extraneum. fol. vt ibi. Accur.

g ¶ Non aſcenderit. § ſi dixit, non aſcenderit: accipitur, cum primū, &c. ut ſ. de condit. & demonſtr. l. hæc conditio. item ſecus, ſi dixit, ſi non aſcendam: ut god. Scichus ſi codicillis. Accur.

h ¶ Accipienda. § fauore libertatis. Accur.

i ¶ Primum. § non idem in ſtipul. hoc modo cōcepta: ut ſ. de uerbo. obl. ita ſtip. quæ eſt cōtra. & plenè dixi ſ. ſi quis cau. & ſi poſt tres, k ¶ Capitolium. § ſ. aſcendere. Accur.

l ¶ Ad libertatem. § Niſi uoluntas defuncti alia ſit: ut ſ. eo. l. ſi. ij. reſpon.

m ¶ Ita ut. § hoc eſt, quod facit modum.

n ¶ Conditionem. § alias cōditioni libertatis non nocere, & alias conditionem libertati non inijcere: Accur.

o ¶ Reddendas. § ſic enim eſt in modo: ut nota. C. de his quæ ſub modo. l. j.

p ¶ Poſt annos. § alias poſt annos: & tunc plana. & ſic facit ſ. de teſti. ubi. & ſ. de uerb. ſigni. l. inter illam. §. ita. alias poſt annum, & tunc plurale pro ſingulari pone, uel ſubaudi, uel biennium, & ſic facit ſ. de lega. ij. ſi ita relictum. §. ſi.

q ¶ Indiſtinctè. § i. non determinando nu merum annorum. alii dicunt, non determinando incipiat currere ex die teſtamenti, uel mortis, ſed hoc ſolu uitur in l. proxi. §. fin.

r ¶ Verba patiuntur. § pluralis enim, &c. ut dicta l. ubi. & not. in dubio fauorabiliorem ſenſum accipi: ut ſ. de iure doti. l. nuptura. Accur.

QVi duos. § CASVS. Inſtituit Titium, & Sempronium meos hæredes: & ſi titius qui erat unus ex hæredibus decederet, reliqui ſeruo meo libertatem, dicitur q̄ ſi Titius de cedat etiam me teſtatore uiuo, debebitur

Fauorabilis ſenſus in dubio accipiendus eſt.

non poſt. ſed hoc non uult ius: quia ad iem dari non poteſt: vt ſ. e. li ber. ea. & ideo ſic hæc interpretatio, vt intelligantur verba ex diei q̄ eſſe poteſt: vt ſ. eo. teſtamento manumiſſus. §. j.

a ¶ Accipiatur. § huic uerbo ſupponit inferior cōditio, quæ à teſtatore poſita ſi accipiat hoc modo, quo ſuperior. & ſic poſt mortē: non tamē erit inutilis quin

anno tranſacto à die teſtamenti conditi conſequatur libertatem: & ſic tria ſunt ſimilia: ad annū liber eſto. Item, poſt quā moriar, liber eſto. itē poſt annū quā hoc teſtamentū factum erit, licet hæc vltima parū plus habeat utilitatis, ſi contingat teſtatorem decedere dum poſt teſtamētum intra annū, uel etiā poſt, cum computetur ex die teſtamenti. Alij econtra dant ſuppoſitū verbo, accipiatur, per ſuperiorem primam conditionē, ad annū liber eſto: quæ ſuperior ſi accipiatur hoc modo quo inferior, non tamē erit inutilis, q̄ à die mortis anno cōputato conpetat libertas: & hoc ex interpretatione, nō ex vi verborum. facit ſ. eo. ſi ita Acc.

Vidam hæredem. § CASVS. Rogani hæredem meū vt ſeruum meum manumittat: & ſi non manumiſerit, iuſſi eum eſſe liberū: eidemque legatum reliqui. dicitur q̄ licet hæres non manumittat, tamen hic ſeruus erit liber ex teſtamento, & legatum habebit. Franci.

b ¶ Quidam hæredem. § alias quidam hæredem: & alias quædam hęredem: & alias qui fratrem hæredem. Accurſius.

c ¶ Libertatem directam. § & ſic fuit ſeruus teſtatoris: vt C. eo. ſeruo.

d ¶ Debetur. vt & ſ. eo. ſi quis ita ſit legatus. in prin.

ERuos legauit. § CASVS. Legaui tibi ſeruos, & dixi, ſi de te promeruerint: rogo vt eos dignos libertate exiſtimes, id eſt ut eos manumittas. dicit quòd prætor coget te, ut eos manumittas: quaſi ſemper præſumantur digni, niſi hi ſerui commiſerint aliquod delictum cōtra te, propter quod uideātur indigni. Secundo pone, q̄ dxi: quocunque tēpore uis manumittere quē uis de iſtis ſeruis. dicitur quòd ſi tu uiuus non manumiſiſti: hæres tuus cogetur manumittere. Franci.

e ¶ Exiſtimes. § id eſt liberos eos facias. R. uel ſubaudi hic manumittere eos. Accurſius.

f ¶ Officia. § ideſt ſeruitia: ut C. de neg. geſt. officio. & not. quēlibet præſumi bonum, niſi probetur malus. ſic ſ. eod. teſtamento ceturio. in prin. §. fi. & ſ. tit. j. talis. §. ſororem. & ſ. de leg. ij. l. cùm quidam. & C. de inoff. teſt. l. omnimodum. Item argu. ſ. de lega. ij. cum pater. §. rogo, & de reb. dub. vtrum. §. j.

STichus. § CASVS. Ego teſtator in teſtamento reliqui libertatē ſeruo hoc modo: Stichus, imò Pamphilus erit liber. quaſi ego teſtator emēdare videar errorem circa Stichum. idem erit & ſi dixi, Stichus liber eſto, imò Pamphilus liber eſto. nam & hoc caſu Pamphilus erit liber prædicta ratione. Fran.

g ¶ Stichus. § facit hoc ad quæſtionem, quam ſcripſi in auth. de teſti. §. quia verò. ibi in glo. ſed quid ſi ille. Acc.

h ¶ Errorem ſuum. § ait Africanus. & not. imò correctiuè poni in

libertatibus: ſic & in inſtitutionibus: vt ſuprà de hæredi. inſtituen. ſi ita ſcriptum. quandoque non: ut C. de no. co. compo. ibi imò & mutatam &c.

VI filium. § CASVS. Titius habens filium impuberem, eum hæredem inſtituit: & Sticho ſeruo libertatē reliquit, ſi redderet rationes argenti quod ſub cura eius fuit. tandem ille Stichus ſeruus partem argenti, quod ſubripuerat, cum tutore pupilli diuiſit: & tutor ſcripſit qualiter erant bene redditæ rationes ab iſto ſeruo Sticho. quæritur, an iſte ſeruus Stichus ſit liber: & dicitur quòd non. nam ſicut in alienationē rerum pupillarium: ita hic exigitur bona fides. Item ſi tutiliber gratuitus dare pupillo, ſi det eius tutori, ita demum liberatur & efficitur liber, ſi ſeruus, & tutor fraude careant. ita & in noſtro caſu debebant cauere in reddendis rationibus, quòd non fuerint uſi fraude: & ideo ratio pro non reddita habetur. Vltimò dicit qualiter debet iſte ſeruus Stichus reddere rationem argenti, ut efficiatur liber: & certè illud argentum quod habet de bonis pupilli, debet ei reddere. & ſi quædam uaſa argentea amiſiſſet ſine dolo & culpa, non tenetur ad ea: ſufficit enim ſi ex bono & æquo rationem reddat. Fran. Accur.

i ¶ Parem. § id eſt recte eum reddidiſſe rationem ſignificaunt ut ſic eum liberum quaſi conditione impleta oſtenderet. R. Accurſius.

k ¶ Conſultus. § ego Africanus Acc.

l ¶ Placet. § ut infrà de ſol. ſi ſeruus decem. & l. Stichum, aut Pamphilum. §. vſumfru. in fine. Accur.

m ¶ Fraudem. § ſic ſuprà loca. ſed addes. in princi. & infrà pro empt. qui fundum. §. ſi tutor. Accur.

n ¶ Seruatur. § & tunc demū à tutore facta ualida ſit alienatio, cū ipſe fraude careat: ut ſ. de mino. & ſi ſine. §. j. & l. penul. & C. ſi adnerven. l. ij. & C. de prædi. mi. l. ij.

o ¶ Nolit. § ſcilicet tutor.

p ¶ Culpa. § etiam leuiſſima, ſi cum mandato gerebat: ut C. māda. l. à procuratore. alias leui regulariter: ut C. de negotijs geſtis, tutori, nam ita in ſeruo debet eſſe, ut ſi liber gereret: ut ſuprà de pecul. non ſolum. §. primo. ſecus in libero homine bona fide poſſeſſo, qui delata tantum tenetur: ut infrà de acquiren. rerum domi. hon. o liber. in princip. Accurſius.

q ¶ Pater familias. § ſic ſ. e. ſi ita ſit ſcriptum.

TEſtamento. § CASVS. Manumiſſus in teſtamento tunc ſit liber, quando adita eſt hæreditas ex teſtamento, & teſtamentum tenet: uel ſi inſtitutus omiſit ex teſtamento, & ab intestato adiuit: & hoc eſt verum, quando libertas, erat relicta purè: & ſufficit quòd ab uno adeatur hæreditas. Si autem in dieni vel ſub conditione relicta eſt libertas: tunc comperet libertas cum dies uenerit uel conditio. Franciſcus.

r ¶ Hæreditas. § vt C. eo. l. ij. Accur.

s ¶ Omiſſa. § in fraudem. alias ſecus: vt C. ſi omiſſit cauſa teſta. l. j. in princip. & in fine.

nino p Bal. in l. j. colu. viij. C. de furt. & Roman. in rubric. de arbi. co. xvij.

Seruāda & dicenda.

Intelligēdum ſit non conditioni, &c.

Universidad de Deusto
BibliotecA

a ¶ Vel§ prosaitem. Accursius.
b ¶ Ab uno.§ ut & infra. eod.l.testamento. & §.eo.si legato seruo. §.fin.sic in tutela: ut sup.de testamentaria tutela. l.si nemo.
c ¶ In diem.§ id est ex die non ad diem: ut §.eodē l.libertas.
d ¶ Exiterit.§ sic §.de uer.sig.cedere.& C.de cad.tol.§.finaut ē.Ac.

NOminatim . § CASVS. Serue nominatim uidentur manumitti etiam, quando non nomen eorum ponitur: sed nomen officij,quod habebant, ut si dicam, seruum meum pictorem liberum esse uolo, uel sic,seruum meū dispensatorem liberum esse uolo: nel simile, per qđ cognoscitur. Fran.
† Paulus l.j. respon. † alias Caius lib.j.rerum cottidianarū seu aureorum.
e ¶ Nominatim . § facit §.eod.l. nominatim. Accur.
f ¶ Officio . § hæc differunt inter se: ut supra . de lega. iij. l.legatis. §.j.
g ¶ Denotati . § ut ea demonstratio fungatur nce nominis . R. ut §.fi cer. pet. l.certum est. Accur.
h ¶ Filius.§ cum unū solum filiū habet:ut §. de lib. & posthu. l.ij.& semper subaudi, liber esto.si autem non apparet de quo censerit, obtinet quod dicitur §. eo. cùm ex pluribus.

TEstamento . § CASVS. Libertas testamento relicta tunc ualet, cùm hæreditas aditur etiam ab uno: & in eo gradu erat relicta, & purè erat relicta. Fran.
i ¶ Gradu. § institutionis uel substitutionis. sic §. de lega. præstan. sed & si prodote. §. nō omnia. Sed quid si ab instituto libertas , à substituto hereditas relinquatur eidem? uidetur non deberi libertas, cùm institutus non adeat, per l. istam. Sed argu. contra.§. de lega.ij.cum pater. §. ab instituto. sed respon. ut no. C.si quis omis. cau. testa.l.j.
k ¶ Purè . § alioquin secus: ut §.e. testamento. in fi. Accur.
l ¶ Manumissus . § id est manumitti iussus.arg. contra . huic l. C.eo.l. iij. Accur.
† ad l. aliā sententiam.

quàm adita fuerit hæreditas,vel ab uno [b] ex heredibus.Si autem in diem [c], aut sub cōditione libertas data est, tūc cōpetit libertas, cùm dies venerit,vel cōdō extiterit. [d]

¶ *Serui nominatim uidentur manumitti, etiam quando non nomen eorum ponitur: sed nomen officij quod habebant, veluti pictorem,aut pistorem.hoc dicit.Fran.*

¶ † Caius. LEX XXIIII.

NOminatim [e] uidentur liberi esse iussi,qui vel ex artificio, vel ex officio [f], vel quolibet alio modo euidēter denotati [g] essent,veluti dispēsator meus, cellarius meus, cocus meus, Pamphili serui mei filius [h].

¶ *Libertas testamento relicta tunc valet cum hæreditas aditur etiam ab uno, & in eo gradu erat relicta, & pure erat relicta. Fran.*

¶ Vlpia.lib.iiij.reg. LEX XXV.

TEstamento liber esse iussus, tunc fit liber, cùm adita fuerit hæreditas qualibet ex parte: si modò ab eo gradu [i],quo liber esse iussus est, adita fuerit, & purè [k] quis manumissus [l] sit.

¶ *Si quis instituit aliquem . & substituit seruum cum libertate, & si primus hæres erit, legatum reliquit seruo non expressa libertate, seruus iste liber erit ēt isto casu.*

¶ Martia.lib.j.Respon. LEX XXVI.

DIuus Pius & Diui Fratres fauorabiliter rescripserunt, cum seruo cum libertate substituto, legatum erat [m], si hæres non esset, non adscripta libertate [n] perinde haberi, atque si adscripta ei esset libertas [o].

¶ Paulus lib.j.† LEX XXVII.

QVi potuerunt apud concilium manumittendo ad libertatem perducere [p], possunt etiam necessarium hæredem facere,vt hæc ipsa necessitas probabilem faciat manumissionem [q].

¶ *Seruus cui libertas relicta est, his duabus conditionibus hac l.expressis: utroque casu liber erit, hoc dicit.*

DIuus CASVS. Titius in testamento suo scripsit Sempronium hæredem [r]. & si hæres non esset, substituit seruum suum Stichum cum libertate, Item si Sempronius erit hæres , reliquit legatū Sticho.dicitur quod uidetur & ei libertatem relinquere etiam in hoc casu. Franci.
m ¶ Legatum erat.§ hoc modo, si hæres, &c.' Accur.
n ¶ Libertate.§ i.non habita mentione libertatis.in legādo.' Accur.
o ¶ Libertas. § habebit ergo legatum & libertatē si hæres nō erit, quod erit adeunte instituto: sed uidetur neutrum habere : ut C.de necessa. ser. insti. l.pen. §. illo. quæ est contra. Sol. hic uidetur repetita conditio libertatis quæ erat appōsita in substitutione: ut sup.de condit. & demon. auia. de condit. instit. l. cum seruus . Accur.

QVi potuerunt. § CASVS. Sicut minor . xx. an. potest dare libertatem seruo suo certis de caussis,ita potest eum instituere sibi hæredem necessarium , & per hoc liberum efficere , quasi & hæc sit causa iusta, habere eum in hæredem. Fran. Accur.
p ¶ Perducere.§ qui numerantur insti. qui manu.non pos.§ eadem. & §.tit.l.j.si minor an. xx.& l.seq.Accur.

q ¶ Manumissionem. § id est causam manumissionis . Azo. etiam si nō subsit aliqua de prædictis sic §.tit.ij.l.illud.§.j.sic iure institutionis licet, quod alias nō liceret: ut instit.qui manumitt.nō pos. ī prin. & §. licet. Accursius.
STichus.§ CASVS. Ego testator dixi in testamēto, Stichus sit liber, si codicillis eum non uetuero esse liberum, dicitur quòd per inde est , ac si dixissem , si in Capitolium non ascendero , sit liber. nam utroque casu me mortuo erit liber, si non reuocaui in codicillis , ut in primo casu: uel si non ascendi Capitolium, ut in secūdo . Vltimò dicit:q hæres pōt instituī sub aliqua de prædictis conditionibus.Fran.Accur.
r ¶ Non ascendero . § quæ conditio locū habet me mortuo : ut argu. infra de uer. obli. quicquid.§.fi. & de his dixi.§.e.libertas. §..Ac

Instituionis. iure licet quod alias non liceret.

¶ Idē li.fin.de iu.codicil. LEX XXVIII.

STichus , si codicillis eum non uetuero liberum esse , liber esto. sic est, ac si diceret,Stichus,si in Capitolium non ascendero [r], liber esto . nam & hæres sic instituī potest.

¶ *Licet testamentum rumpatur propter præteritionem liberorum: serui tamen quibus est data libertas millo testamento , si per quinquennium fuerint in libertate , liberi remanebunt .*

¶ Scæuola lib.xxiij.digest. LEX XXIX.

VXorem prægnantem repudiauerat,& aliam duxerat. prior enixa filiū exposuit.hic sublatus [s] ab alio,educatus est. nomine patris vocatus est.vsq; [t] ad tempus vitæ patris , tàm ab eo [u], q̄ a matre : an in viuorum [x] numero esset ignorabatur . mortuo patre, testamētoq; eius , quo filius neq; exhæredatus, neque hæres institutus fuit,recitato,filius & à matre, & ab auia paterna,agnitus , hæreditatem patris ab intestato quasi legitimus possidet. quæsitum est, ij , qui testamento libertatem acceperunt , vtrum liberi , an serui sint? Respondi filium quidem nihil prætudicij passum fuisse, si pater eum ignorauerit : & ideo cùm in potestate ignorātis patris esset testamentum non valere [y]. ¶ Seruis autem manumisi si per quinquenniū in libertate morati sunt, semel datam libertatem infirmari, contrarium studium [z] † fauori libertatis est.

Xorem . § CAVSVS. Quidam habens uxorem prægnantem , eiecit eā de domo , accepit aliam : expulsa in aliqua domo uoluit stare , & peperit . postea partū eiecit forte ad aliquod hospitale . aliqs recollegit eum,& tenuit eū, & nutriuit. pater iffius pueri ueniens ad mortem , nesciebat de isto filio quid esset , an sit uiuus uel non. instituit quendam alium hæredem , & de isto puero nihil dixit : reliquit seruis libertates. ille instituus adiuit hæreditatem . nunc hic puer uenit : & probat se filium defuncti:& sic testamē tum ruptum dicit per pteritionē obtinuit: & sic habet bona.mō quæ rit , q̄d erit de libertatibus: & dicitur q̄ post quam serui steterunt ut liberi per spatium quiquennij , ammodo non debet reuocari in seruitutem. Fran.
s ¶ Sublatus . § id est . natus .
t ¶ Vsque . § cum sequentibus iuge . Ac.
u ¶ Ab eo. § l. patre.
x ¶ Viuorum . § i. an esset uiuus . Accur.
y ¶ Non ualere.§ in quo præteritus est: ut instit. de exhære. lib. in prin. Sed contra . §. de inoffi.testa.si institutus.§.fi.Sed ibi fuit matris pteritio, quæ habet p exhæredatione. ut instit. de exhære. li.§.matris. hic patris . Accur.
z ¶ Studium.§ dabunt tamen xx. aureos. ut arg.sup.de inoffi. testa. Papinianus. & est hic speciale . alias contra . ut C.de fideicommiss. l. eam quam. sed p auth. uidetur. esse ius commune : ut C.de lib.præ. auth. ex causa. & facit C. de inoffi.testa.cum ex causa.

† fauore.

Odo harum legū in pandectis Florenti. & in uetustissi. Codici. ita obseruatur ut l. si serui . § quatur . l. cū ex pluribus , deinde l. sciendū postremo l. libertas.

SI serui.§ CASVS. Seruo meo licet ab hostibus capto possum relinquere libertatem: & reuersus ab hostibus habebit eam : licet neque mortis meæ tempore, neque testamenti fuerit meus:sed hostium. Fran. Accursius.
a ¶ Peruenerint.§ ſ. iure postliminij. si reuerſi fuerint.R.sic & legati: ut sup.de leg.j. id quod.& ad hoc §.eo.tit.ab omnibus.§.etiam. & §.tit.j.generaliter. §. hostium. seruo. & sup.fa.ercis. l.propter.
b ¶ Tempore.§ §.eo.seruus. contra. solue.ut ibi.

LIbertas.§ CASVS. Libertas non potest dari ad tēpus.ut sic sis liber vsq; x.an.& si tale tps apponitur, tollitur: & erit perpetua. §.h.d.hæc l.cum l.ideoq; quæ ex §.proxi.quā continua cū ista. Fran.

Non potest

a ¶ Non potest . § ut sic relicta ualeat: sed adiecto tempore ualet libertas:ut §.eo.ideoque quæ pōt huic continuari.sic §. de seruit.l. iiij. & §.de hær.inst.hæreditas.& de adop.quæsitum.sed ex eo die potest dari: ut §.eo,qui duos.§.fi.& l.testamēto manumissus.§.fi.& §.eo.si ita arg. contra.§.de reg.iur.l.actus.Accur.

CVm ex pluribus. Nullus . § ut §.de reb.dub.si fuerit & hoc in directis secundum quosdam. secus in fideicommissarijs : ut §.de statulib.Labeo. in fi.& C.de fideicom.lib. l.cum inter. & l. penul. quæ sunt contra . quod non placet : imo idem in fideicom.ut §.de reb. dub. siquis de pluribus. & dictæ leges in certis casibus loquuntur. secus si legeī Stichus : nec apparet de quo, ut supra. de lega.j. siquis a filio.§. siquis.& sic est deterior conditio liber tatis, quod est speciale. Item non obst. C. de uerb.signifi. l. cum quidam. quia ibi alternatiue ; & sic ponitur uel pro &. Item nec ob. C. communia de leg.l.fin. prin.quia & ibi alio casu dicit. Item not. hic in dubio esse neutrum. sic supra, de testa. tuto. duo.& d.l. de reb. dub. si fuerit. & supra de rei uendica. si frumentum. §. fin. & de in diem addi. cum duo. in fin. & §.de hæred. insti.in tempus. §.j. sed uidetur hodie hæc lex corrigi: ut instituo.de lega. §. libertas.& §. sed nec. sed ibi de tali incertitudine dicit, quæ ad certitudinem reduci potest. Item argumen. contra. huic.l.supra de his,quę in testam. delen. l. ij. in fi. sed alio modo erat ibi dubium.Accur.

Libertatis quādoque deterior ē conditio.
† Paul.lib. lxxiij. ad edict. aut Vlpianus . lib.4.

¶ Paulus lib. vij. ad Plautium.

SCiendum est.§ CASVS. Filius instituus licet abstineat ab hæreditate , libertates tamen tenent , nisi sint relictæ in fraudem creditorum.Fran.Accur.
c ¶ Necessario.§ ſ.filio,qui est suus.& necessarius.hic quidem potest abstinere.seruus autem qui est tantum necessarius, non potest,ut instit. de hær.qua.& dif.in prin,& §.sui.& §.sed & his. Accur.
d ¶ Competere.§ quia remanet hæres nomine,ut §.tit.j. cum quasi. §.sed & si quis.& §.de bo.lib.l.vj.§.fi filius.non re;ut §.de interro.act.si filius.nec ob.C.eo.si hæreditas.quia in extraneo hærede ibi dicit.& de hoc dixi.C.si minor se ab hære.absti l.j. Accur.
e ¶ Nō in fraudē.§ puta ī fraudē creditorū,ut ist.q ma.nō pos.ī prī.
f ¶ Deoque.§ hæc iungitur superiori l libertas.& dic ut ibi.
g ¶ Superuacua est.§ libertate cum effectu procedente.

SEruus.§ CASVS. Ad hoc ut directa libertas possit dari seruo, est necesse, quod seruus sit testatoris tempore, quo testatur, item tēpore, quo moritur. Fran. Accur.
h ¶ Fuerint.§ re uel spe,ut §.eo.si seruū. quæ est contra. Item hoc indirecta,secus in fideicom.ut C.eo.tit.seruo.& facit.§.eo. libertates. & l.herum est.& instī.de hær.qua.& diff.§ in extraneis.Accur.

SEruum.§ CASVS. Reliqui libertatem seruo meo si iuret se datum decem operas Cornelio meo filio.dicitur quod si iurat erit liber,non tamen tenetur nec obligatur ex iuramento, nisi iuret factus liber,scilicet post manumissionem.Fran.
i ¶ Implere.§ sic §.de statuli.l.Stichus si hæredi. & ad Treb. hæredibus.in fi.& §.de cond & demon.Mæuius.& dixi.§.eo .si quis libertatē.
k ¶ Non obligatur.§ ut §.de ope liber.ut iurisiu.& §. de libe.cau.l. fi. & quarum re.ac.non da.l.j.§.quæ onerandæ. sed fallit.C. an ser. ex suo fac.l.promissæ.Accur.
l NOminatim.Continetur.§ puta dixi in codicillis,ille quē in testamento nominabo,uel nominaui,liber esto.ad q̄ §.de cōdi.insti.

LIbertas.§ CASVS. Relinquo tali libertatem cum per ll.licebat tenet hæc datio,& erit liber, nisi leges prohibeant eum posse manumitti,quod quandoque faciunt.Fran.
m ¶ Licebit. § licebit autem si leges non prohibeant , ut §. ex quib. cau.necnon.§.j. prohibent enim quandoq; ut §. de ma. l. lege Flauia. statim ergo erit liber, si lex non prohibet. Acc.

† Paulus lib. ix., ad Plautium.

STichus . § CASVS. Stichus seruus meus cum eum hæres alienauerit , liber esto. hæc datio libertatis non tenet, & reddit rationem , quia libertas, in id tempus confertur quo alienus esset , nec uidetur aliud in statu libero . nam hæres uendendo interim statuliberum , ad ueniente cond. bene fit liber, licet reperiatur alienus. & hoc est ideo quia factum hæredis non potest perimere factum defuncti. Postea dicit, libertas & legatū similia sunt in hoc, q̄ uterunque relictum sub condi. non debetur ante cond. Vltimo dicit , quidam in testamento reliquit libertatem seruis suis hoc modo , relinquo libertatem talibus seruis , cum hæredis esse desierint. non ualet talis donatio libertatis. Fran.
n ¶ Libertas . § directa,nt & C.eo.seruo. secus si dicat , nolo q̄ quod alterius seruitutem patiatur,ut §.tit.j. cum fidei.sed hæc ratio quę sequitur , non uidetur bona,ut C.si man. ita fuerat. ne ma. l. ii. sed hic aderat solius relinquentis uoluntas, ibi utriusque pacisc entis fuit. unde succedit consti. etiā eo tempore , quo iam desijt esse tradentis. A.
o ¶ Perimitur . § ut C.eo.statuliberis.

† Paulus lib.xxij.

† Intellectū huius text. uid. apud Iaco.de nigris. in l. j. §.si quis ita num.65.de uerb. obli.

† Quippe

Eo modo. § Tribus modis expone. Primo,si hæres meus Stichū alienauerit,lego x. eidem seruo . nam non ualet quantum ad seruum, sed quantum ad emptorem, cui acquiritur,sic,ut C.de cad.tol.§.in nouissimo. Secundo sic,si hæres meus Stichum alienauerit,eundē Stichū Titio lego.nam non ualet ut directo transeat dominum in Titium. & secundum hos duos fit similitudo inter hunc & primum casum l.Tertio secundum R.quia siue libertas, siue legatum sub conditione (puta si natus ex Asia uenerit) relinquatur,est idem, quia interim pendet utrumque, adueniente conditione,ualet utrūque,ea deficiente , utrūque deficit.& secundum hoc dico eo modo.i.sub conditione.& non respicit primum casum l.sed illud , quod utiliter est data libertas . & hoc dixit hic Io.his uerbis dato,scilicet ipsi seruo, uel data , scilicet sub conditione, uel non transit directo ad legatarium.Accur.
q ¶ Vtilem habet.§ facit.§.de usufru. Titio ad primum casum legis & ultimum. & caue, quia non uetuit alienare , alias si uetuisset alienare, non teneret,ut §.de leg.j.filiusfamilia.§.diuus.Accur.

IVlianus.§ CASVS. Grauaui hæredem ut seruum Stichum caret Titio.Item grauaui istum eundem hæredem,ut manumitteret istum Stichum.dicitur quod libertas debetur,legatum non.Secundo, legaui pure seruum Stichum Titio. postea per fideicommissum grauaui hæredem meum,ut manumitteret istum Stichum si nauis ex Asia uenerit. Dicitur quod hæres meus non aliter debebit dare Stichum legatario, quam si faciat sibi caueri,existente condi. libertati istum Stichum restitui. Vltimo dicit , quod dictum est in prima parte quod hæres manumittat Stichum,nihil autem dabit legatario, uerum est , nisi appareat testatorem uoluisse legatarium habere æstimationem Stichi serui. Fran ciscus.
r ¶ Iubeatur.§ per fideicom. ut §. patet,nam &c.

post manumissionem iuret , non obligatur [k].

¶ Idem §. LEX XXXVII.

NOminatim codicillis manumissus uidetur seruus , cuius nomen testamento continetur [l].

¶ Idem. LEX XXXVIII.

IBertas testamento seruo ita dari potest, Cùm per leges licebit [m], liber esto.

¶ *Datio libertatis ī d tps quo seruus alienus futurus ē, nō ualet: licet statuliber post alienationē fiat liber ex testō. Itē legatum & libertas cōueniunt in hoc,quia neutrū eorum debetur ante euentum conditionis.*

¶ Idem . LEX XXXIX.

STichus seruus † meus , si eū hæres alienauerit, liber esto.inuti liter libertas [n] datur:quia in id tēpus cōfertur , quo alienus futurus sit. nec cōtrarium est quòd statuliber,etiam si vænierit , ex testamento libertatem cōsequitur. † Certè vtiliter libertas data, facto hęredis non perimitur [o]. At quid in legato eo mō [p] dato dicemus ? Diuersum enim nulla dicetur ratione. nam inter libertatem , & legatum (quantum ad hanc causam) nihil distat. Igitur nec sic directō dabitur libertas, Si hæredis mei esse de sierit , liber esto:quia nullū casum vtilem habet [q].

¶ Pomponius li.v.ex Plautio. LEX XL.

IVlianus ait , cū idē homo , & p fideicōmissum detur alicui , & liber esse iubeatur [r] , hæredē libertatē debere pstare. nō enim cogetur (inquit) ex causa fideicōmissi æstimationē sufferre , cùm debitā

Universidad de Deusto
Biblioteca

dederit. Libertas directa, & fideicom. differunt.

a ¶ Seruo. ʒ pure legato. & habes etiam hunc casum infra tit. j. si pater. §. cum sub conditione.
b ¶ Daretur. ʒ ab hærede legatario.
c ¶ In omnibus ʒ libertatem fideicommiss. legato præferri diximus. & merito. nam, &c. R.
d ¶ Datis, ʒ quare constat præferri tali legato: ut supra eo. si peculiu. §. fin. Fere autem dicit, quia directa prior: fideicomm. etiam alieno seruo relinquitur: ut C. eo. seruo. & de fideicom. lib. deberi. & supra e. seruus. Item directa pure relicta statim competit adita hæreditate: ut supra eo. testamen. fideicommissaria non nisi præstetur: ut institu. de fin. re. per fideicom. re. §. libertas. Tertia differētia est infra e. libertates. Quarta colligitur C. qui ma. non pos. l. j. & fi. Quinta, quia directa etiam non petita ipso iure, cō petitur: ut supra eo. testamen. §. j. fideicommissaria non: ut C. de fideicommiss. lib. l. si uolūtate. in fi.
e ¶ Eam ueram. ʒ libertatem præstare hæredem debere: æstimationem non sustinere: ut in prin. l. dixit Iulia. & facit supra de lega. ij. si plurib. & de leg. iij. l. iij. §. Iulianus.

† alias. v. alias vij. ex Plautio.

Sic ita. ʒ CASVS. in testamento reliqui libertatem seruo meo hōc modo. Stichus seruus meus xij. ann. postquàm mortuus fuero, liber esto. dicitur quòd incepto xij. anno erit liber. secus si dixissem post xij. an. sit liber. tandem reuertitur ad primum casum, & dicit duodecimus annus dicitur statim cum incepit: & quantuncunque transierit ex eo: semper est, siue uocatur annus duodecimus. qui ergo iussus est esse liber duodecimo anno: omnibus diebus anni liber esse iussus est. Secundo ego testator sic dixi. Stichus seruus meus hæredi meo mille nummos anno biennio triennio postquam mortuus fuero si soluerit liber esto. Dicitur, q̄ Stichus nō erit liber nisi lapsu triennij, & tunc soluerit prædictam pecuniam. si autem soluat prius, statim cum soluerit, erit liber quasi celeritas solutionis, quæ fit hæredibus, compensetur cum matura libertate quæ data fuit. Tertio reliqui libertatem seruo Sticho intra annum postquàm mortuus fuero: dicitur q̄ statim me mortuo erit liber. & adducit similē. ego testator sic dixi, tu Stichus sis liber si intra annum dederis hēredi meo x. Dicitur quòd me mortuo si statim soluas hæredi meo. eris liber. Franc. Accur.

† Componenda.

† Adde q̄d not. in apo stil. in l. placuit. in apostil. in uerbo quasi annum uigesimum compleuerit supra de manumiss. quibus adde glo. ordi. in c. subdiaconus. in uersic. non minor annis uiginti. 77. distin. & in cle. eos. de regula,

f ¶ In principio. ʒ annus ergo cēptus pro completo habetur x ut dixi supra eo. si scriptum. Sed contra infra de uerb. oblig. qui hoc anno. Sol. ut diximus. C. quando dies lega. ce. l. i.
g ¶ Esse liberam. ʒ quod est fauore libertatis, alias secus: ut supra de leg. j. si cui legetur. quæ est contra. Accursius.
h ¶ Multum. ʒ ut & infra de uerb. sig. l. inter illam. Accursius.
i ¶ Sed si ita. ʒ scilicet dies tantum: hic etiam conditio pecuniæ data fuit apposita. Accursius.

libertatē reddiderit. ¶ Sed & si sub cōditione seruo † libertas p fideicōmissum detur, & ipse præsenti die detur [b], non aliter tradere eum cogetur, q̄ q̄ vt caueatur, existente conditione libertati eum restitutum iri. nā in omnibus [c] fere cāusis fideicommissarias libertates p directo datis [d] habēdas. Sed Offilius aiebat, si adimēdi legati causa fideicommissariam libertatem testator dedisset, eā veram [e] esse. si verò onerari hæredē à testatore legatarius ostenderit, æstimationem nihilominus legatario præstandam.

¶ *Differentia est inter has duas locutiones, Relinquo libertatem seruo meo xij. anno post mortem meam: & relinquo post xij. annos. Nam primo casu statim illuescente prima die xij. ann', competit libertas. secundo uero non, nisi transacto toto xij. anno. hoc dicit.*

¶ Idem lib. viij. † LEX XLI.

Si ita fuerit libertas relicta, Stichus seruus meus anno xij. postquàm ego mortuus ero, liber esto. uerisimile est, in principio duodecimi anni eū esse liberū [g]. nā mortuum hoc sensisse, & inter hos sermones duodecimo anno [h] & post duodecim annos, multū interest. & ita loqui solemus.

¶ Duodecimus annus est, cū quā tūlibet ex duodecimo anno uenisset aut præterijsset. & qui duodecimo anno liber esse iubetur, omnibus diebus anni liber esse iussus est. ¶ Sed si ita [i] sit scriptum in testō, Stichus seruus meus hæredi meo mille numos anno, biennio, triennio postq̄ ego mortuus fuero, si soluerit satisve fecerit liber esto. non poterit is seruus, nisi triennio præterito, liber esse: nisi præsentem eam pecuniam soluat, aut satisfaciat [k]. compensanda [l] enim est hæredibus libertatis celeritas præmaturæ pecuniarum solutioni. ¶ Labeo scribit [m]: si sic libertas relicta sit, Stichus intra annum postquàm mortuus fuero, liber esto. statim [n] eum liberū esse. nam & si ita sit scriptum, Si intra annum decem hæredi meo dederit, liber esto. statim soluendo, eum liberum esse sine mora futurum.

¶ Marcellus lib. xvj Dig. LEX XLII.

Si quis ita scripserit, Illum [o], Illius [p] libertū esse volo. & seruus libertatem petere potest, & ille, vt habeat [q] libertum.

¶ Modestinus. † LEX XLIII.

Libertates directæ & testamēto, & codicillis testamento confirmatis [r] rectè dantur: fideicommissariæ & ab intestato, & codicillis non confirmatis relinqui possunt.

¶ *Si quis sub modo relinquit libertatem, statim adita hereditate competit libertas: sed iudicis officio compellitur factus liber implere modum appositum in testō. Bar.*

¶ Idem lib. x. Respon. LEX XLIIII.

Maeuia decedēs seruis suis Sacco † & Eutychiæ, & Hirenæ sub conditione libertatem reliquit, his verbis: Saccus seruus meus, & Eutychia, & Hirene ancillæ meæ, omnes sub hac cōditione liberi sunto, vt monumento [s] meo alternis mensibus lucernam accendant, & solemnia mortis peragāt. quæro, cùm assiduè monumento Mæuię Saccus & Eutychia, & Hirene non adsint, an liberi esse possint? Modestinus respondit, neque contextum verborum totius scripturæ, neque mentem testatricis eā esse, vt libertas sub conditione pœnæ suspēsa sit, cum liberos eos monumēto adesse voluerit: officio tamen iudicis eos esse compellendos testatricis iussioni parere, dixit.

¶ *Locutio coniunctiua compellit ad vtrū que implendum: secus in disiunctiua. h. d.*

k ¶ Compensanda. ʒ alias compensanda, alias componenda. & die id est exæquanda. sicut. n. soluendo totum ante triennium completum libertatem cōsequi non pōt: ut infra de statulib. cum hæres. §. seruire. & l. si triennio. ita nisi statim completo triennio soluat: liber nō erit, secundum quosdam. Sed certe imo uidetur q̄ etiam ante completum triennium, soluendo totum libertatem petere possit, ut hic innuit, nisi præsentē, &c. & infra de sta. libe. statuliberos. §. Stichus. & l. si peculium. §. quædam. dic ergo, sicut hæres nō poterit eum cogere vt præmature soluat infra de statulibe. si seruus. §. imperator. ita seruus faciendo seriam solutionem nō cogit hæredem ad præstādam libertatem, vel retento hoc sensu q̄ potest ante soluendo consequi libertatem: dic q̄ hæres compenset maturam solutionē pecuniæ, quæ sibi fit, maturę libertati, quam dat & sic est plana. & pro hoc est dictus. §. Stichus. in fi. sed ad l. de sta. libe. si triennio. respondebis ut ibi. & ad aliam, cum hæres. dic q̄ in faciendo erat: ut prædict. §. quædam.

l ¶ Statim. ʒ adita tamen hæreditate: ut supra eod. testam. Accur.

Si quis. ʒ CASVS. Ego testator sic dixi. Stichum seruum meum Sempronij libertum esse uolo. Dicitur q̄ per hæc uerba Stichus potest petere libertatem. Item Sempronius potest petere, ut habeat eum in libertum. quod fiet, si tradatur ei ad manumittendum. Fran.

m ¶ Illum. ʒ seruum meum, uel alienum.
n ¶ Illius. ʒ extranei.
o ¶ Habeat. ʒ quod fit si ei ad manumittendum detur.

Libertates. ʒ CASVS. Directa libertas potest dari in testamento & in codicillis testamento confirmatis. fidei autem commissaria relinquitur ab intestato. item in codicillis non confirmatis in testamento: ut hoc modo. Rogo eos qui mihi succedent ab intest. ut Stichum seruum manumittant, uel per similia uerba. Franci.

† Roma. & Alexan. in l. qui bona. §. fi. in pen. co. ff. de da. infe. dicūt istum text. fin. ad hoc quòd licet aliàs promissio annua uel in singulis annis debeatur in fine anni: fallit fauore libertatis, uel alterius pię causæ: quia tunc statim debetur. Bolog.

† lib. sing. de manum.

† nomine Sacco.

p ¶ Testamento confirmatis. ʒ qd fit expresse: ut C. de codicil. fine. & tacite, quando fiunt post testamentum: ut supra de codicillis. l. si q̄s cum nullum. §. testamento. sed ante facti non intelliguntur confirmari testamento secundum has leges. Item nec tunc quando nullum esset factum testamentum. ut supra de codicil. l. ante. & hic subiicit: sed hodie semper uidetur confirmare: ut instit. de codicil. §. non tantum. & est sic supra de testam. tut. l. iij. & C. cod. l. ij. Accursius.

Maeuia. ʒ CASVS. Quædam mulier reliquit libertatem tribus suis seruis sub modo, ut ipsi tres deberent apponere lucernam ad sepulturam eius alternis mēsibus, & ibi urgilent. Dicitur, q̄ isti serui liberi erunt statim adita hæred. & compellentur officio iudicis stare, & obedire dicto testatricis. Franciscus.

q ¶ Vt monumento. ʒ improprie dicit conditionem cum modus sit per ut, non conditio, ut. ff. subijcit. & dixi ff. co. libertas. §. ij. Acc.

¶ Officio. ʒ sic ff. de peti. hē. hēditas. §. fi. & C. de reli. l. militis. & ff. de reli.

Quod vulgo. ʒ CASVS Si libertas relinquitur seruo sub pluribus conditionibus, inspicitur leuior: ut si ei pareat, satis sit: & bus parendum est ad hoc, ut libertas debeatur. Fran.

a Leuissimam. ʒ quæ sit hęc, dixi ff. e. in libertatibus. Accur.
b ¶ Omnibus. ʒ secus in disiunctis. ut habes hæc omnia ff. de cōdi. instit. l. v. vt institu. de hære. instit. §. si plures. & suprà, de condition. & demon. cū pupillus. §. disiuncto. Acc.

† Concor. rex. in c. pe. extra de uita & honesta. cler. lib. vj. & in cle. in plerisq; & ibi gl. & doct. de elect.

Risto. ʒ CASVS Seruo relicta est libertas cùm erit xxx. an. interim propter delictū, quod fecerat, dānatus est in metallum, & tandē restitutus. Dicitur q̄ pœna impositā nō nocet, quin statim cùm erit xxx. an. consequatur libertatē, & legatum, si quod erat ei relictum. Idem si est institutus hæres sub condi. & interim hanc pœnam habuit, & tandem restitutus fuit. nam ueniente cōdi. erit liber. & hæres necessarius. Fran.
c ¶ Reuocetur. ʒ restitutione à principe impetrata. Acc.
d ¶ Legatum, ʒ libertatis, uel alia res ei erat legata. & facit in ff. de hæred. qualit. & differ. §. in extraneis. & C. qui nō pos. ad lib. perue. l. j. Accur.

† Papinia. lib. 6. quæstio.

Vm ex falsis. ʒ CASVS. In codicillis relicta est libertas seruis danda ab hærede, uel legatario, & præstita est. post eā apparent codicilli falsi. Dicitur q̄ non reuocatur libertas, sed quilibet manumissorū dabit xx. aureos huic hæredi, uel legatario. Sed si fuerit extraneus hæres institutus sub condi. si manumiserit seruum meū propriū: & manumisit, & sic fuit hæres: tandem autem euicta est hæreditas per filium defuncti, & ruptum testamentum per querelam, uel aliàs apparet testamētum falsum: dicitur q̄ non reuocabitur libertas data seruo, & sic quo ad hoc est similis hic casus superiori. tamen in alio discordant: quia in superiori dantur xx. solidi à quolibet manumissorum: sed hic uerum pretium manumissi præstatur. Fran.
e ¶ Ab hærede. ʒ uel etiam a legatario: ut C. de fideicom. lib. j. l. ij. & supra de iure pa. l. pe. §. j. Accur.
f ¶ Solidos. ʒ suprà, de mino. si mulier. contra. Solu. alio casu ibi loquitur. Accursius.
g ¶ Seruum. ʒ suum proprium. Azo.
h ¶ Institutus. ʒ hæres. Azo.
i ¶ Obtinuerit. ʒ aliàs tenuerit, id est obtinuerit. Azo.
k ¶ Idem. ʒ quo ad hoc, ut non reuocetur libertas: sed xx. aurei hoc casu non præstantur: sed uerum pretium serui conditione ex lege a manumisso soluitur: ut supra de inoff. testa. si sub hac conditione. item ad primum casum, & ad secundum quibus dicitur ex falsis codicillis, & falso testamento libertatem datam non reuocari, est contra. C. de pe. hære. l. fi. §. pe. Sol. ut ibi. & ff. ad. ff. de inoffi. test. Papinianus. §. fi. & l. seq. & C. de inof. test. l. cum ex causa. Accursius.

Si socius. ʒ CASVS. Duo socij habebant seruum cōmunē. unus eorum in testamento suo reliquit libertatē huic seruo communi, sub tali condi. puta, si manumittatur à consocio meo, ille si liber ex testamento unius partim. dicitur, quòd si alter socius manumittat, erit liber: & sic partim erit liber ex testamento: partim inter uiuos ex manumissione facta ab illo. Fran.
l ¶ Familiæ. ʒ testatoris: si non habeas in tex. Accur.

¶ Seruus efficitur communis libertus familiæ illius, qui eum in testamento voluit à socio manumitti, & eius qui eum manumisit. h. d.

¶ Idem. LEX XLVIII.

Si socius testamento ita libertatem dederit, Pamphilus, si cū sociū manumiserit, liber esto. Seruius respōdit. socio manumittente communem fieri libertum familiæ [l] testatoris atque manumissoris. Neque enim nouum, aut incognitum est, vario iure [m] communi mancipio libertatem obtinere.

¶ Idem. † LEX XLIX

Testamento militis ita manumissam Samiā [n] in libertate esse iussi, directam libertatem iure militari [o] accepisse placuit.

¶ Idem. † LEX L.

Quod Diuo Marco pro libertatibus conseruādis placuit [p]. locum habet irrito [q] testamento facto. si bona † vendita [r] sint. alioquin vacantibus bonis fisco vendicatis, non habere [s] constitutionem locum, aperte cauetur. Seruos autem testamento manumissos, vt bona suscipiant [t], iure cautionem † idoneam offerre, non minus, quàm cæteros defuncti † libertos aut † extraneos declarauit [u]. Quod beneficium [x] minoribus annis hæredibus scriptis, auxilium bonis præstitum more solito desiderantibus, non auferetur.

¶ Idem. † LEX LI.

Testamento Cēturio seruos suos venire prohibuit, ac petijt [y], prout q̄sq; meruisset, eos manumitti. Libertates vtiliter datas respondi: cùm si nemo seruorum offenderit [z], omnes ad liber-

m ¶ Vario iure. ʒ ex ultima uoluntate inter uiuos, ut hic fuit, & C. de seruo cōmuni manu. l. j. §. is itaque:

Testamento. ʒ CASVS. Testamento militis inuenitur manumissio facta hoc modo. Samiam liberā esse iussi. quæritur, an sit directa libertas relicta huic Samiæ: an per fideicō? & dicitur q̄ fauore militis est directa. Fran.

† Papinia. lib. 12. als seq. quæst.

n ¶ Samiam. ʒ proprium nomen. Accur.
o ¶ Iure militari. ʒ ut & C. de test. mili. l. ex his. sed in priuato esset fideicom. argu. ff. de dona. ex hac.

† Papinia. lib. 8. aliàs 6. respon.

Quod diuo. ʒ CASVS. Caussa libertatum conseruandarum relictarū in testamento constitutio Diui Marci admittit eum, qui petit bona sibi addici. & hoc est uerum qū testm est irritum pronuntiatum, & sic hæres institutus non uult adire. & creditores uolunt uendere hæc bona. secus autem esset si hæreditas iacaret hæredē aliquo non existente, ut quia nullus institutus fuerit: nec aliquis alius ueniat ab intesta. nam tunc defertur fisco. Secūdo dicit, quòd serui quibus relicta est libertas in testamento, debebunt cauere illi q̄ hæc bona accipit. quod autem in fi. dicit, exponē ut in glo. Fran.

† Papinia. lib. 7. aliàs 9. respon.

p ¶ Placuit. ʒ bona addici debere: ut instit. de eo cui liber. cau. bo. addi. §. j.
q ¶ Irrito. ʒ me nunc hærede existente ex eo: ut supra de iniusto test. l. j. in fine.
r ¶ Vendita. ʒ id est uendenda a creditoribus. Accur.

† Venum itura sint.

s ¶ Non habere. ʒ ut & ff. ti. j. l. ergo. §. si bona.
t ¶ Suscipiant. ʒ & alias suscipiantur. i. suscipi possint. Accur.
v ¶ Declarauit. ʒ dicta constitutio.
x ¶ Beneficium. ʒ Laditionis: & dic casum ut ff. ti. j. l. ergo. §. j. in prin. & secundum hoc desiderant hæredes restitui, ut abstineant uel repudient. Vel pone secūdo, ut ff. titu. j. l. ergo. §. j. in fin. & secundum hoc dices hoc beneficiū. f. libertatis. sed secundū hoc desiderant hæredes restitui ad adeundum. & quod subijcit minoribus &c. sunt ablatiui absoluti, secundum utrunque casum. & facit C. eo l. fin.

† debitam idoneam, &c.

Testamento suo. ʒ CASVS. Centurio in testamento suo prohibuit seruos suos uendi, & dixit: prout quisque meruit, manumittatur. Dicitur, quòd omnes erūt liberi, si nemo eorum offendisset defunctū. si autem quidam eorum offenderint, illi nō erunt liberi: alij sic. ¶ Cum ita. ʒ Quidam in testō reliquit libertatem seruis suis hoc modo, seruī, qui sine offensa fuerint, liberi sint. dicitur quod hæc conditio sic debet intelligi, ut serui illi non teneant ad libertatē, quos dominus remouerat ab administratione, cum essent tanquam supecti sui castaldi. Franciscus.

† P. F. liberos.

† extrarios

† Papinia. lib. 14. aſs 8. respon.

y ¶ Ac petiit. ʒ sed si hoc non adiecisset, fideicom. li. petere possunt ex primo dicto: ut ff. ti. j. generaliter. §. si petitum Accur.
x ¶ Offenderit. ʒ de hoc est ff. co. l. seruos. Accur.

Cum

Universidad de Deusto

a ¶ Cùm ita.¶ facit ſ. eo. ſeruos. Accur.
b ¶ Negotio.¶ i. per hoc quòd male forte gerebat. & nota eſſe honorem adminiſtrare, & dedecus remoueri: quaſi p hoc deo dominus non confidat, & facit ff. titu. j. l. fideicommiſſaria.

¶ Et inde eſt q priuatus, aut remotus a) aliquo officio, non poteſt iterum ad illud aſſumi, vt eſt text. in l. ij. C. de diuer. offic. libr. xij. & in fin. nota. Bal. in l. ij. per illū tex. cum glo. C. de manum. uin. de quo in cap. offi cij. in fin. de elect. & in c. poſt trāſlationem, & ibi Pan. i vlt. not. exē de renūtia. † Paulus, lib. 12. Reſpō. † Seuerus.

a) † alij reliquā rationem.

¶ Imperatores. ¶ CASVS. Miles in teſtamento dixit, Stephanum ſeruum meum liberū eſſe volo. Dicitur quod per hęc uerba, directa libertas videtur data, & erit liber adita hereditate. ſed ſi poſtea ex interuallo dixit teſtator. uolo tamen ut cum hærede meo ſit quouſque inuenis ſit: & ſi cōtēpſerit, uel no luerit, iure ſeruitutis teneatur: per hęc uerba non reuocatur libertas. Vltimò dicit. idē eſt in pagano, ut licet talia uerba dixerit, non reuocetur libertas. Fran.

c ¶ Adiecta ſunt. ¶ ex interuallo: & ſic nō debet ad ſeruiendū cōpelli: arg. C. de dona. quæ ſub modo perfecta. alias ſi incōtinenti licet non differatur libertas, ſeruire cōpellet retur: ut ſ. e. libertas. §. ij. & l. Mæuia. & ar. ſ. de ſol. l. j. Accur.

d ¶ Efficacia. ¶ cum ad tempus dari nō poſſit: ut ſ. eo. libertas.

e ¶ Idem. ¶ ut nō re uocetur: ſed in militē fuit directa: licet per verbum volo, in pagano fideicō. ut inſtit. de ſingu. re. per fideicom. §. fi. uel uerius utrobique fuit fideicō. unde quod ſ. dicit, competit ſ. per fideicom.

† Paulus, li. xv. Reſp.

LVcius, ¶ CASVS. Relinquo libertatē ſeruo meo, ſi rationē actus ſui reddiderit Caio Seio filio meo. cū annos pubertatis egreſſus fuiſſet Caius Seius, a curatoribus eiuſdem conuentus ſeruus apud iudicē, omnibus ſatisfecit: exacta cautione à curatoribus, pronuntiatum eſt, liberum eum eſſe, nunc Caius Seius filius teſtatoris negat curatoribus ſuis rectè pecuniam illatam eſſe. quæro, an iure ſoluta ſit quantitas? Paulus reſpondit, curatoribus quidē adeſcentis reliquationem, vt cōditio teſtō adſcripta impleatur, non iure exſolutam videri. ſed ſi præſente adoleſcēte pecunia illata eſt, vel in ratione eius relata, impletam conditionem videri, ac ſi ipſi ſoluta fuiſſet.

¶ Error in ſyllaba non nocet. Bar. ¶ Scæuola lib. iiij. reſpon. LEX LIIII.

f ¶ Ex fide. ¶ hoc expone: ut ſ. eo. ſi ita ſcriptum. & l. qui filium, §. fi. Accur.

g ¶ Egreſſus. ¶ hoc eſt quod facit ff. non ſufficere curatori ſolui. & ſic non eſt contra. ſ. eo. q. filiū. in prin. & ſuprà, de condi. & demon. ſi fundus.

h ¶ Eiuſdem. ¶ Caij Seij. Accur.

i ¶ Cautione. ¶ confeſsionis uel quodammodo nō poteſt plus. Acc.

k ¶ Reliquationem. ¶ id eſt rationem reliquorum: uel ideo, quia partem iam reddiderat. Accur.

l ¶ Præſente. ¶ operatur præſentia conſenſum. ſic ſ. de euict. l. ſi dictum. §. antepe. & j. de confeſsis, certum. §. penul. Accur.

QVi habebat. ¶ CASVS. Habebam ſeruum nomine Cratium. dixi in teſtamento, Cratiſtus ſeruus meus ſit liber. Dicit quòd iſte Cratinus erit liber, licet eum nominauerim Cratiſtū, & in ſyllaba erraui. ¶ Scripti. ¶ Inſtituerā quoſdā hæredes in teſtamēto: & libertatē ſeruis reliquerā. nunc hęredes antè, quàm adeant hæredi. fecerūt pactū cū creditoribus hęreditarijs, ut certa parte debiti eſsēt cōtenti: & ſic adiuerunt hæredi. Dicitur quòd libertates relictæ in teſtamento tenent, ſi teſtator non habuit conſilium fraudendi creditores. Fran.

† Adde ad tex. bene facere, quia etiā error huiuſmodi de quo in tex. non utitiat inſtrumentum in cap. ex parte. de fide inſtr. extra Bolog.

m ¶ In ſyllaba. ¶ ſic C. de teſta. quoniā. & inſti. de lega. §. ſi quis in nomine. & C. de form. l. j. & ij. & ſ. de ſtatu ho. imperator. Sed arg. cōtra. ſ. de lega. j. l. iiij. Accur.

n ¶ Contenti eſſent. ¶ quod pactum ualet: ut ſ. de pact. l. iurigen. §. ſi ante.

o ¶ Conſilio. ¶ quod ſufficit in fideicommiſſis: ſed in directis neceſſarius eſt etiam euētus: ut C. qui ma. non poſ. l. j. & fin. ſed quis hoc petet; creditores? non, quia pepigerunt. hæredes non: ut C. de ſer. pig. da. ma. l. ſi creditoribus. & ita erit mirū, q̄ nō tenent libertates: ut inſtit. qui ma. non poſ. in prin. & tamen nemo poteſt hoc allegare. Accur.

LIbertate. ¶ CASVS. Titius reliquit libertatem directā ſeruo ſuo, ſi daret Stichū abſentem in vicariū. Dicitur q̄ ſi ſeruus non poteſt dare vicarium: tamē erit liber. idē eſſet, ſi per fideicō miſſum dediſſet ei libertatem: & hoc quod dixi in ſeruo teſtatoris: idē etiā dicas ſi eſſet ſeruus hęredis. ſecus autē eſſet ſi hæres eſſet grauatus emere ſeruum; & manumittere ſi daret x. ſeruus ille hæredi de quibus x. eum emeret. nam ſi ille ſeruus non poteſt dare decem hæredi: nunquam hæres compellitur ad emendum & poſteà manumittendum. Franc.

p ¶ Libertate ſub conditione. ¶ miſta, puta ſi det vicarium abſentē: ut C. de cond. inſer. l. ſi. & facit l. iij. & de inſti. & ſubſtitu. l. ij. & de neceſſ. ſer hære. inſti. l. fin.

q ¶ Peruenīat. ¶ niſi appareat q̄ teſtator noluit eum eſſe liberum, niſi conditio impleta ſit: ut ff. eo. l. fin. Accurſius.

† Marcellus lib. ij. ¶ Et ſi per eum ſtaret ſtatim & vno momento haberetur pro impleta. ita quòd ſi poſt pœniteret, & uellet eam impleri nō audiretur: ut not. Bal. in l. j. in fin. C. de inſtit. & ſubſtitu. & in l. executione. in fi. & ibi omnino. Alex. infra de verb. obligā. † alij non iuſte.

† & in conditionem erogaret.

Qvi habebat † ſeruum Cratiſtum, teſtamento ita cauit, Seruus meus Cratinus liber eſto. quęro, an ſeruus Cratiſtus ad libertatē puenire poſsit, cum teſtator ſeruū Cratinum non habebat: ſed hūc ſolum Cratiſtum? Rñdi, nihil obeſſe quòd in ſyllaba m erraſſet.

¶ Scripti teſtō hæredes, añ aditā hēreditatem pacti ſunt cum creditoribus, vt parte dimidia cōtenti eſſent n. & ita decreto à p̄tore interpoſito hæreditatem adierunt: quęro, an libertates in eo teſtamento datæ competierint? Reſpondi, ſi teſtator fraudandi conſiliū o non habuiſſet, competere libertates.

¶ *Conditio non impedit competere libertatem, ſi non ſtat per ſeruum, cui relicta eſt libertas, quin conditionem adimpleat. h. d.*

¶ Martianus † lib. 2. fideic. LEX LV.

LIbertate ſub conditione p data. huc iam decurſum eſt, vt ſi per ſtatuliberum non ſtet, quò minus conditioni pareat, quāuis nec p hæredem q dem ſtet r, tñ ad libertatem perueniat. q Quod credo reſponderi oportere, & ſi per fideicommiſſum † vtiq; hæreditarijs ſeruis libertas data fuerit. Nō abſurde libertas & de hæredis ſeruis idem dicetur.

¶ *Si hæres grauatus eſt emere ſeruum. & manumittere, ſi ſernus ille x. daret, ſeruo x. non dante non peruenit ad libertatem, & conſidera differentiam inter iſtum caſum & ſuperiorē: quia non ſunt contrarij.*

¶ De ijs autem, quos redimendos † habebit, nō † iniuſtè † dubitamus, ſi quidem eo caſu iniquum erit, hæredē perinde compelli debere redimere eos, atq; ſi cōditio impleta eſſet, q̄ fortè dñs prohibere conditioni pārere u, vt & pretium perciperet s † & in conditionem non erogaret t.

¶ *Eſt in electione ſerui poſtquam conditio exiterit, vtrum velit eſſe libertus Orcinus, vel libertus hæredis. hoc dicit.* LEX LVI.

¶ Paulus lib. j. fideicom.

SI quis ſeruo teſtamento dederit libertatem, & directò, & per fideicommiſſum, in poteſtate ſerui eſt, vtrum velit ex directo,

r ¶ Per fideicommiſſum. ¶ primo ergo caſu directò fuit relicta.

s ¶ Redimendos. ¶ rogo te hæredem, ut Stichū & Pamphilū emas: & manumittas ſi dederint tibi x. cum quibus eos emas. Accur.

t ¶ Non iniuſtè. ¶ alias non iuſtè. Accur.

v ¶ Parere. id eſt dari decem ad redemptionem.

x ¶ Perciperet. ¶ de burſa hæredis. Accur.

y ¶ Non erogaret. ¶ id eſt condītioni parere nō ſineret. M. & facit ſ. de con. ob cauſam. l. iij. §. fi. Accur.

SI quis. ¶ CASVS. Dixi in teſtamento meo, ſi nauis ex Aſia venerit, ſis liber. item poſteà ſic dixi, ſi nauis ex Aſia venerit, rogo

rit, rogo hæredem meū ut te manumittat. Dicitur quòd iam ueniente conditione eſt in electione ſerui, an directo, an per fideicommiſſum velit eſſe liber. Fran. Accurſius.

a ¶ Peruenire. ¶ facit infra. generaliter. §. fi. & ſ. eo. l. j. & altero caſu eſt Orcinus, altero hæredis libertus: ut inſti. de ſingu. reb. p fideicom. reli. §. qui autem. Acc.

SI quis. ¶ CASVS. Licet dies ſuccedat pauperi, non propter hoc libertates datæ teſtamento valent amplius, licet quidā dicerent contra, & malè. Secundò dicit: quidam non ſoluendo exiſtens reliquit libertatem ſeruo ſuo, cum æs alienū ſit exolutum. Dicunt quidam non effici liberum. Alij dicūt, q̄ hoc ualet cùm nō in fraudē creditorum ſit manumiſſus. Franc.

† Paulus lib. iij.

† Alias de eſt, non.

b ¶ Traditum eſt. ¶ & bene. ut & C. e. l. in fraudem. & infra. q. & à q. cùm hæreditas. & l. ſi mortis. §. fi.

† Si ipſe Duar.

† adiunctis.

c ¶ Deceſſerit. ¶ non tamen reſpiciuntur tē pore mortis: ſed aditę hæreditatis. ut d. l. ſi mortis. in prin. Acc.

d ¶ Conſilium. ¶ de directa ergo dicit: quia in fideic. ſufficit ſolus euentus: ut C. qui ma. non poſ. l. j. & l. fi. Acc.

† proſequitur.

e ¶ Curare. ¶ ſic ergo qui apponit conditionem, uidetur uelle eam adimpleri. ſic C. de condi. inſer. cum patrē. Sed ar. cōtra. ſ. de condi. inſti. l. uerba. & no. hac l. mirū q̄ hic nō erit liber, niſi conditione impleta: nec tñ poterit à creditoribus in ſeruitutē reuocari, nec ab hærede dñi: ut no. ſ. e. l. qui habebat. §. fin. uel uerius, uel in alio ſeruo fiet in iſto: quia non uidetur ei fuiſſe data libertas: ut infra eo. l. Titia. §. fi.

† Labeonis.

† exiſtimat.

VErum eſt. ¶ CASVS. In teſtamento reliqui libertatem ſeruo: tandem eum uēdidi. quæritur an libertas extincta uideatur. & dicitur q̄ ſi antè, quam adeatur hæreditas mea, reuertatur in bonis meis: libertas tenebit. Fran.

f ¶ Liber eſſe. ¶ ſ. directò.

g ¶ Peruenire. ¶ contrā. ſ. e. Seruius. & inſt. de ſin. re. per fidcic. rel. §. q autem. quibus dicitur à tēpore mortis debere eſſe defuncti. Sotatis eſſe uidetur defuncti, ſi hęreditarius fiat: cū hæreditas ſuſtineat uicē p̄ſonæ defuncti: ut inſti. de hære. inſti. §. ſeruus autem. & ſuprà, de hære. inſti. l. nō minus. §. j. & facit ſuprà eo. l. ſerui ſic ſuprà, de hære. inſti. quoties. §. ſeruus cum libertate. ubi dicit idem in inſtituto. ſed argu. cōtra ſuprà, de adimen. lega. cum ſeruus.

† Martia. lib. iij. fidei commiſſorum.

TItia. ¶ CASVS. Titius in teſtamento ſuo reliquit libertatē quibuſdam ſuis ſeruis, & ancillis: tandem ſic dicit pediſſequas omnes, quarum nomina ſcripta ſunt in rationibus meis, liberas eſſe volo. inueni quandam ancillam nomine Eutychiam quæ erat pediſſequa tempore teſtamenti. tempore mortis Titiæ inuenitur cuidam an ex fideicōmiſſo ad libertatem peruenire a. & ita Marcus Imperator reſcripſit.

Licet dies ſuccedat pauperi, nō propter hoc libertates teſtamento data magis valent: licet quidam dicerent contra & male. Secūdo dicit: ſi quis reliquit libertatem ſerno, cum æs alienum ſolutum fuerit: valet talis datio, cum nō habeat animum frandandi creditoris. h. d.

¶ Caius li. iij. de manumiſs. L. LVII.

SI quis locuples egenti hęres extiterit, videamus, an ea res teſtō datis libertatibus p̄ciat, vt creditores fraudari † non videantur. Et ſanè ſunt quidam, qui cum hæres locuples extaret, tale eē crediderunt, quale † ipſe teſtator † adauctis poſtea facultatib. deceſſiſſet. Sed mihi traditum eſt, hoc iure nos vti, vt ad rē nō pertineat locuples, an egenus hæres extiterit, ſed quarum facultatū teſtator deceſſerit c quam ſententiam Iulianus adeò † ſequit vt exiſtimet, ne eum quidem libertatem conſecuturum, quem is, qui ſoluēdo nō eſſet, ita liberum eſſe iuſſiſſet. Cū alienū æs ſolutum erit, Stichus liber eſto. Sed non eſt hoc conſequens † Sabini & Caſsij ſniæ, quā & ipſe ſequi videſ, q̄ † exiſtimāt, conſilium d quemque manumittētis ſpectare debere. Nam & qui ſub ea conditione ſeruum ſuum liberū eſſe iubet, adeò ſine fraudis conſilio liberū eſſe iubet, vt apertiſsime curare e videatur, ne credi tores ſui fraudentur.

† proſequitur.

† adauctis.

¶ *Seruus liber eſſe iuſſus, & a teſtatore ante mortem alienatus, ſi rurſus ante aditam hæreditatem reuertitur in bonis teſtatoris, adita hæreditate efficitur liber. Hoc dicit. Lex ſequens ponit caſum longum.*

¶ Marcellus †. LEX LVIII.

VErum eſt, eū, qui liber eſſe f iuſſus eſſet, alienatū a teſtatore, ſi ante aditam eius hæreditatē rurſus hæreditarius fieret, mox cùm adiretur hæreditas, ad libertatem peruenire g.

† Marcellus.

¶ Scæuola li. xxiij. Dig. LEX LIX.

TItia ſeruis q buſdā & ancillis noſtatim directas dedit libertates: deinde ita ſcripſit, Et pediſſequas omnes, quarum nomina in rationibus meis ſcripta ſunt, liberas eſſe volo, quæſitū eſt, an Eutychia, quæ teſtamenti facti tpe inter pediſſequas libertatem acceperat, mortis autem tempore inueniatur actori h in cōtubernium i tradita, ex generali capite pediſſe quarum libertatē cōſequi poſsit? Reſpōdi, nihil impediri libertatē pediſſequæ, quæ mortis demū tēpore pediſſequa eſſe deſijt. ¶ Puram & directā domini ſui teſtō libertatem Stichus acceperat: & ex hæreditate multa per fraudē amouiſſe dicitur. quæritū eſt, † an non ante libertatem proclamare debeat, q̄ ea, quę ex hæreditate amouiſſe p̄bari poterit, † hæredibus reſtituerit? Reſpondi, ſecundū ea, quæ proponerentur, eum, de quo quæritur, liberum eſſe. Claudius videtur abſoluiſſe & id, de quo quæritur. nam hæredibus ſatis cōſultū eſt edicto de furtis k. ¶ Lucius Titius teſtō ſuo ita cauit, One ſiphore †, niſi diligenter rōnem excuſſeris, liber ne eſto quæro, an Oneſiphorus ex his verbis libertatē ſibi uendicare poſsit? Rñdi, ijs verbis, quæ proponerentur, libertatē adimi potius, q̄ dari l.

Falſa demonſtratio nō vitiat legatum. Hoc d.

¶ Idem lib. xxxiij. LEX LX.

TEſtamento ita cauit, Εὐδοκὶ βούλομαι δοθῆναι νομίσματα χίλια, ἐπὶ ἐφθάσεν βεννεβίνεε μετὰ τὸ τὴν μητέρα αὐτοῦ γενέσθαι ἐλευθέραν. † quæro, an Eudo, etſi nō probet ſe poſt manumiſsionem matris ſuæ natū, poſsit his verbis teſtī libertatē † conſequi? Reſpondi non oportere hmōi conſultationem m prætudicium parare.

† Pomponius lib. xij. LEX LXI.

SCio quoſdam teſtatores efficere volentes, ne ſerui vnquā ad libertatem perueniant, hactenus ſcribere ſolitos, Stichus cum morietur, liber eſto. ſed Iulianus ait, libertatem quæ in vltimum vitæ tempus confertur, nullius momēti eſſe: cum teſtator impediendæ teſtantis erit libera? quidam fic: licet ſit ar. contra. C. de lega. ſeruus. & C. de teſtamento mili. lege, ex his.

SCio. ¶ CASVS. Si dico: Stichus cùm morietur, liber eſto. dicit quod non valet. idem eſt ſi dicam Stichus ſi non aſcenderit Capitolium, liber eſto. nam non ualet, cùm donec uiuit poſsit aſcendere: nec in hoc caſu præſtabitur Mutiana cautio, puta, quod non aſcendet. ſed ſi ſic dico: Stichus ſi Capuam ierit, liber eſto. alias non hæc adiectio eſt ſuperflua idem ſi ſub aliqua alia conditione liberum eſſe iuſsi alias nolo eum manumitti. nam hæc adiectio eſt ſuperflua

ſeruo caſtaldioni in contuberniū tradita, & ſic deſijt eſſe pediſſequa. queritur, an ſit libera ex illis uerbis, pediſſequas omnes &c. & dicit quòd ſic, inſpecto quòd tempore teſtamenti erat pediſſequa.

¶ Puram. Reliqui libertatem directā ſeruo meo in teſtamēto. tandem hic ſeruus multa ſurripuit de hæredit. Dicitur quòd ꝓpter hoc non utiatur libertas, quin ſit liber hæreditate adita. hæres enim meus habet actū. in factum contra illum furem pro rebus ſubtractis. ¶ Lucius. ¶ In teſtamento ſic dixi: One ſiphore liber ne eſto, niſi rationem diligenter excuſſeris. Dicitur, quòd per hæc uerba non uidetur libertas data, poſito quòd appareat cum diligenter rationes excuſsiſſe: ſed potius per hæc uerba uidetur adimi libertas. Franci.

h ¶ Actori. ¶ ſcilicet, ſeruo.

i ¶ In contubernium. ¶ ergo non pediſſequa. Azo. & facit ſuprà, de lega. iij. l. legatis. §. j. Accur.

† an antè in libertatem.

k ¶ De furtis. ¶ per actionem in factū: ut infrà, ſiquis teſta. lib. eſſe iuſſ. l. in prin. Azo.

† ab hæredibus.

l ¶ Quām dari. ¶ unde & ſi primo fuiſſet data, nunc reuocaretur: ut ſuprà, de adimen. le. l. legata inutiliter. & de cond. & demon. cum tale. §. fi. & ſuprà eodem. l. ſiquis locuples. ſic ergo niſi poſitum in hac lege nō ponit. de quo plenè dixi ſuprà, ſiquis cautionibus, ſi eum. in fine. Accur.

Vide in hunc §. Alcia. li. parado. v. c. iiij. et ad intellectū uid. Crot. in l. j. §. ſi ſtipulati. in prin. de uerb. obligatione.

Eſtamento. ¶ CASVS. Teſtamento meo ita dixi. Eudoni, quia primogenitus eſt matris ſuæ poſtquam libertatem accepit, centum dari uolo. quæritur, an Eudoni neceſſe ſit probare eum fuiſſe primogenitū matris tam facte liberę, vt legatū conſequatur. Reſpon. quod non. Fran.

† id eſt, volo ut Eudoni denſ mille ſolidi eo q̄ primo ſit genitus poſtea quā mater eius ad libertatem peruenit.

† liberalitatem.

m ¶ Conſultatio nem. ¶ i. id quod dixiſti in conſultatione: quia præuenit &c. nā ualet legatum, etiam ſi non ſit primogenita, non obſtante falſa cauſa, ut ſ. de con. & demon. l. demonſtratio. dummodo poſt manumiſsionem matris ſit nata, & ſic libera. Sed quid ſi erat ancilla, quia prius nata: an per hæc uerba teſtantis erit libera? quidam fic: licet ſit ar. contra. C. de lega. ſeruus. & C. de teſtamento mili. lege, ex his.

† alias xj. Epiſtolarū

Adde me his gl. in l. ſi quis in fundo. & in l. quidā teſtamēto ſ. de lega. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

su persuz. neutro enim casu cogitur hæres manumittere ante euentũ condi. Franciscus.

a ¶ Intelligatur. ʒ vt ʒ.eo.l.libertas. in prin.
b ¶ Appareat. ʒ quòd si nó apparet, secus, qđ dicit ʒ.e.l.libertas. §.j.
c ¶ Cautioni. ʒ ut caueat se Capitolio nó ascendere: & sic fit liber. M. Oze est enim cautio Mutiana: vt sup.de cond. & demon. l.Mutianæ.
d ¶ Ierit. ʒ nisi fortuito casu impediatur: ut sup. eo. libertate. in prin.
e ¶ Nihil ualere. ʒ i. pro superuacua est habenda: cũ neutro casu compellatur hęres antè manumittere: sed certè imò utilis: cùm prohibitus non possit interim manumitti: ut sup. de manu. seruus alias sic: ut C. de latina liber. tol. §. sed & si sub condi? Respon. hic loqui quando fuit ironicè prohibitus, non propter aliquam caussam. f.suum delictum, vel hæredis commodum quo casu prohibitio non ualet: ut ʒ.de leg. j.l. filiusfa. §. diui. & de leg. iij. Lucius. in princi.

DE FIDEICOMMISSARIIS LIBERTATIBVS.

TITVLVS V.

¶ Absentia vel dolus latitãtiũ fideicõmissariorũ nõ obstat, quin pũtes fideicõmissariũ posse seruo fideicõmiss. dare libertatẽ. b.d.

† alias 14. ad Edict.

IN quidam. ʒ CASVS Titius instituerat p fideicõmiss. ut hæredes manumitterent seruos suos post quam adiuerint hęre. duo ex hæredibus incipiunt absentare se iusta de caussa. alij duo latitant nolentes præstare libertatẽ. alij duo sunt præsentes. Dicitur q̃ serui efficiunt liberi per senatusc. & erunt liberti iltorum præsentium & absentium iusta de caussa. Franc.

f ¶ Absint. ʒ qui isti sunt habes ʒ.eo. si eum. §. fin. & l.neque infantes. & l.non tantum. § senatuscon. Accur.

g ¶ Latitent. ʒ De hoc dic ut ʒ. quibus ex cau. in pos. ea. Fulcinius. §. quid sit latitare. & §. latitare. & §. illud sciendum. Accur.

h ¶ Liber erit. ʒ ex Rubriano senatusc. ut ʒ.e. cùm uerò. §. subuẽtũ.

i ¶ His. ʒ ſ. præsentibus, & ex iusta caussa absentibus.

k ¶ Proficit. ʒ ut eorum tantum sit libertas: ut ʒ.eo. si eum. §. eorum. & l. neque. & facit ʒ.eo. si legatario. §. fi.

magis, quàm dandæ libertatis gratia ita scripsisse intelligatur a. & ideo etiam si ita sit scriptum, Stichus si in Capitoliũ non ascenderit, liber esto. nullius momẽti hoc esse, si appareat b in vltimum vitæ tempus conferri libertatem testatorem voluisse: nec mutianæ cautioni c locum esse, & si ita in testamento scriptum fuerit, Stichus, si Capuam ierit, liber esto, nó aliter liberum esse, q̃ si Capuam ierit d. Hoc amplius Octauenus aiebat: si quis in testamẽto sub qualibet cõditione libertate seruo data, ita scripsisset, Ante conditionem nolo eum ab hærede liberum fieri, nihil valere e hanc adiectionem.

De fideicommissarijs libertatibus.

TITVLVS V.

¶ Absentia vel dolus latitãtiũ fideicõmissariorũ nõ obstat, quin pũtes fideicõmissariũ posse seruo fideicõmiss. dare libertatẽ. b.d.

† Aliquæ purę, aliquæ sub, &c.

IN quidam ex ijs, qui fideicommissariã libertatẽ debeant pſentes sint, alij ex iusta causa absint f, alij laritent g, perinde is, cui fidei commissaria libertas relicta est, liber erit h, atq; si soli qui adessent, & qui ex iusta causa abessent, rogati essent. Pars ergo latitantium his i proficit k.

¶ Ad confirmationem eorum quæ in testamento reliquuntur, requiritur aditio ab intestato. Barto.

¶ Idem lib.lx. ad edict. LEX II.

SI quis intestatus decedens, codicillis dedit libertatem, l, ne que adita sit ab intestato hĩditas, fauor m cõstitutionis Diui Marci debet locum habere & hoc casu: quæ n iubẽt libertatẽ competere seruo, & bona ei addici, si idoneè creditoribus cauerit de solido, quod cuique debetur, soluendo.

¶ Idem lib.lxv. ad edict. LEX XIIII.

IN quem o etiam vtiles actiones plerunque p creditoribus competunt.

¶ Idem lib.lx. ad edict. LEX IIII.

ERgo q quandiu incertum sit, vtrũ existat successor, an nó, cessabit constitutio: cùm certum esse cœperit r, tũc erit cõstitutioni locus. ¶ Si is, qui † in integrũ restitui potest s, abstinuerit se hæreditate, an quãdiu poterit in integrum manumittere. Sed quid si in fraudẽ credi. reliquerat libertates, nunquid debebuntur ab eo, cui bona sunt addicta. & certè si unus de seruis, cui sunt addicta bona cauerit creditorib. de omnibus debitis soluẽdis, bene debebuntur oẽs libertates: nec nocet creditoribus, cũ eis sic cautum ab isto, qui habet bona, de omnibus debitis soluendis, si autẽ fiscus accepit bona caussa libertatũ conseruandarũ adhuc idẽ uidetur, quòd non debeantur libertates: cùm & si adita esset hæreditas à uero hærede, directe libertates nó ualerẽt, si in odium creditorũ sint relictæ, & ex hoc habent damnum. Item fideicom. missariæ nõ ua lerent si euentu fraudarẽtur creditores: licet nó fuerit animus fraudandi. sic ergo, & in nostro casu debet esse, cùm fiscus habuerit bona. & hoc est uerum. ¶ Si bona. ʒ Testator decedẽs reliquerat libertatẽ seruis, & dum nemo uult succedere, uenit de seruis eius unus: & ei sunt addicta bona caussa libertarum ꝓseruandarum procuratore fisci sciente, & uolente: bona ammodo si habere ult non auditur. si autẽ eo nesciente sunt data bona uni de seruis, & nunc pcu. fisci ult habere bona, audit, si lucrosa sim bona alioquin nõ. Postea dicit q̃ ille cui addicta sunt bona, é loco bo. possessoris unde & iura sepulcrorum habet: & tenebitur ex stipulatione creditoribus hæredi. si eis cauerit. alioquin non. & si pluribus puta duobus sunt addicta bona, ammodo habebunt hæc bona communia & communes libertos, & fami. er. inter se agere poterunt ad diuidenda hæc bona. hoc dicit cum duabus legibus sequentibus. Franciscus.

l ¶ Libertatem. ʒ per fideicom. ut ʒ.ti.j. libertates, Accursius.

m ¶ Fauor. ʒ nó uerba quæ testamẽto facto demum locum habent: ut institu. de eo cui lib. cau. bona addicun. §.j. & §. in primis & fa. sup. titu. j. quod diuo. & C. de testa, manumi. l. fin. in princip. & continua seq. leges ad istam.

n ¶ Quæ. ʒ constitutio. Accur.

o ¶ Quem. ʒ scilicet eum, cui bona addicuntur.

p ¶ Plerumque. ʒ ſ. quando non intercedit stipulatio: alias datur directa ex stipulatu: ut ʒ.l.prox. §. penul.

q ¶ Ergo. ʒ id est quia dictum est supra, proxi. in l. si quis. quòd non adita hæreditate seruus potest accipere bona caussa libertatũ conseruandarum. Accursius.

r ¶ Cœperit. ʒ successorem non extare: ut insti. de eo cui liber. cau. §. tunc constitutionis. & ʒ. proxi. §. Azo.

s ¶ Potest. ʒ ut quia min. or xxv. an.

Restitui. ʒ ſ. ad hoc, ut adeat.

b ¶ Extare. ʒ quod uidetur hic ratione: ut & ʒ. proxi. tñ. R.

c ¶ Tamen. ʒ quamuis in ea causa sit, ut restitui possit Accur.

d ¶ Cõstitutionem. ʒ ut inst. de eo cui liber. causa. §. si is. & ʒ. tit. j. quod diuo.

e ¶ Semel. ʒ sic inst. qui ma. non possunt. §. sentel. & §. de mino. l. & si sine. §. sed quod Papi. & instit. d. §. fi is. & C. de testa. manu. l. ij. Accur.

f ¶ Prẽsentes. ʒ quando bona addicuntur alicui. Accur.

g ¶ Acceperunt. ʒ in testamento. Accur.

h ¶ Inuitis. ʒ ut & C. de test. manu. l. fi. §. fi uero quidam. fic ʒ. de re iu. qui potest inuitis. Sed arg. contra. §. de arbi. fi in tres.

i ¶ Aditæ. ʒ ut sicut adita hæreditate competunt libertates, etiã ignorantibus. ita bonis addictis. Accur.

k ¶ Expectandum. ʒ sic ut non addicantur bona antè, quàm dies ueniat, secundum quosdam. quod non placet, ut statim dicet. sed dic libertatis dandæ. Accur.

l ¶ Addicentur. ʒ ei seruo, cui ex die data est libertas.

m ¶ Statim. ʒ scilicet adita hæreditate.

n ¶ Occasione. ʒ Not. bonum uerbum.

o ¶ Acceperit. ʒ in testamento. Accur.

p ¶ Dictũ cui. ʒ quo etiam casu hæredi dandum est: ut ʒ. de statu. lib. qui pecuniam. Accq ¶ Translata. ʒ ab hærede ad eum, cui bona sunt addicta. M. & est sic ʒ. de le. j. is qui in pos. §. fi. & §. siquis omiſ. cau. test. qui autem. in fi. Accur.

r ¶ Acceperunt. ʒ f. in testamento.

s ¶ Sunt. ʒ ut instit. de eo cui li. §. j. nam est in loco bo. possur ʒ.eo. §. is autem cui. Ac.

t ¶ Voluit. ʒ ſ. const. ut institu. de eo cui liber. causa. §. j. Accur.

v ¶ Fides. ʒ sic ʒ. de pi. act. fi ré. §. omnis, & qb. mod. pi. uel hyp. sol. ité liberat. §. j. & instit. de re. diui. §. uenditæ.

x ¶ Nomine. ʒ ad hoc, ut ei caueatur. A.

y ¶ Ab ipsis. ʒ ſ. omnibus creditoribus.

z ¶ Creato. ʒ i. electo.

a ¶ Vnumq;. ʒ i. unũ quem uoluerint. Acca ¶ Vnũq;. ʒ quasi ꝑ curatorẽ sic, j. de cur. bo l. j. & ʒ. de admini. tut. l. iij. §. sed nõ erit.

† Colligit, Bar. hic ex isto §. quod facultas cõditiõis implendæ trã sit ad hæredẽ. Sed tu ne fallaris hoc nõ est indistinctè uerum: ut not. idem in l. si decẽ cum petiero. co. j. versic. solet esse quæstio ʒ. de uerb. obli. & vide omnino Alex. in l. à testatore. col. j. uers. dices tu. & sequen. de condit. & demon.

tegrũ restitui t, existimemus cõstitutionẽ cessare, quia non est certũ ab intestato neminẽ successorẽ extare b? Est tñ c verius, admittendã constitutionem d. Quid ergo, si post addictionem libertatũ cõseruãdarum cã factã, in integrum sit restitutus? Vtiq; nõ erit dicendũ: reuocari libertates, quæ semel e competierũt. ¶ Illud videamus, vtrũ pũtes f esse debeant, q̃ libertatẽ acceperũt g, an vero non? Et cũ inuitis h alijs posint bona ꝓpter libertatẽ addici, vtiq; etiam absentibus quibusdã possunt addici. Quid ergo, si quidã pũtes sunt, quidã absentes? videamus an etiã absentibus competat libertas? Et põt dici exemplo aditæ i hæreditatis, competere libertatẽ etiã absentibus. ¶ Si ex die data sit libertas, an dies expectãdus sit? Et puto expectandũ k. antè ergo nõ addicent l. ¶ Quid deinde, si sub cõditione data sit libertas? Et si q dẽ † alia purè, alia sub cõditione, vtiq; addici statim possunt. Si oẽs sub conditione, quid consequens erit dicere? vtrum expectandum, vt conditio existat, an verò statim addicimus? Et dicimus tũc demũ competiturã libertatem, cùm extiterit libertatis conditio: quod magis erit probãdũ. ¶ Addictis itaq; bonis, directę libertates purè datæ, statim m cõpetũt: ex die, cũ dies venerit: conditionales, cũ conditio extiterit. Nec erit ab re, existimare, etiã pendẽte conditione libertatum (licet oẽs sub conditione datæ sint) constitutionẽ locum habere. Vbi. n. libertatis spes est, ibi dicẽdũ est, vel modica data occasione n (quod sine dãno creditorum futurum est) addictionem admittendam.

¶ Facultas implendi conditionem ad hæredem transfertur. Barto.

¶ Si sub cõditione † dandorũ de cẽ, libertas data sit, siue hĩdi dare iussus sit, q̃ libertatẽ acceperit o, siue nõ sit dictũ cui p, an dãdo ei, cui bona addicenda sunt, pueniat ad libertatẽ, queri põt. Et magis est, vt ei dari debeat, cui bona addicta sunt, quasi conditio translata q videat. Certè si alij, q̃ hĩdi dare iussus sit, ipsi, cui dare iussus est, dabit. ¶ Hi, q̃ fideicõmissariã libertatẽ acceperunt r, non statim, vbi bona addicta sunt s, liberi sunt: sed fideicommissariã libertatem possunt consequi: hoc est, manumittẽdi sunt ab eo, cui bona ad dicta sunt. ¶ Addici ita demũ bona voluit t, si idoneè creditoribus cautũ fuerit de solido, qđ cuiq; debetur. Ergo caudum est idoneè, Quid est idoneè? † satisdatione vtiq;, an pignoribus datis. Rndi, Et si ei fides u habita fuerit, pmittẽtis sine satisdatione, idoneè cautũ videbit. Creditoribus † tñ caueri quèadmodũ debeat? vtrũ singulis, an verò oĩum nõie? vtrũ ab ipsis? creato x? Et oportet officio iudicis constitui, conueniẽte ꝓdirõres, vnũq; y creare, cui caueatur oĩum nõie. ¶ Illud videndũ est, an caueri debeat creditoribus, & sic addici bona: an verò sub cõditione hac sint addicenda, si fuerit cautũ? Et puto sic cõprehendẽdũ decreto, a si oĩa ex cõstitutione Diui Marci facta sint. De solido vtiq; sic accipiemus, de sorte, & vsuris debitis. ¶ Hi, q̃ ad libertatẽ puenerunt, quorũ liberti fiãt, constitutio oĩdit z: vt q̃ directã libertatẽ † acceperũt, Orcini i sint liberti: nisi fortè is, q̃ sibi addici bona desiderat, ita velit addici, vt etiam ij, qui directam libertatem acceperunt, ipsius liberti fiant b. ¶ Qui autẽ volunt ipsius liberti fieri, vtrũ manumittendi sunt ab eo, an vero ipsa addictione? hoc cõprehendendũ est, c ea conditione sibi a dicti bona, vt ij etiã, q̃ directã libertatẽ acceperunt, ipsius fiãt liberti? Et puto hoc esse ꝓbandum, vt ipsa addictione hoc cõprehendat. id, quod verba quoq; constitutionis admittũt. ¶ Cum aũt seruus libertatem nactus est, vtique etiam tutelam eius habebit is, cui bona addicta sunt. ¶ Si alienos seruos rogauerit testator hæredem manumittere, vtrum dicemus constitutionem locum habere, an verò cessabit cõstitutio d? magisq; est, vt locus sit cõstitutioni. addictis. n. bonis, redimere, & præstare libertatem cogitur à prętore. ¶ Si non hæres, sed legatarius rogatus fuerit manumittere, nunquid cessat constitutio, q̃ e legatis non debitis, nec libertates possunt deberi? Magisque est, vt idem favor sit. Omnibus enim generaliter voluit m libertatem præstari, quibus competeret, si hæreditas adita fuisset. ¶ Eadem constitutio prospexit, vt si fiscus bona admiserit n, æquè libertates competant. Ergo siue vacent bona fisco spernente, siue agnouerit o: constitutio locum habet. Cæterùm, si alia ratione p agnoscat, apparet cessare debere constitutionem. Quare, & si caducis q legionis bona delata sint, idem erit probandum r. ¶ Item si minor viginti annis libertatem dederit, dicemus non competere, nisi fideicommissariam

a ¶ Restitui. ʒ ſ. ad hoc, ut adeat.

b ¶ Extare. ʒ quod uidetur hic ratione: ut & ʒ. proxi. tñ. R.

c ¶ Tamen. ʒ quamuis in ea causa sit, ut restitui possit Accur.

d ¶ Cõstitutionem. ʒ ut inst. de eo cui liber. causa. §. si is. & ʒ. tit. j. quod diuo.

e ¶ Semel. ʒ sic inst. qui ma. non possunt. §. sentel. & §. de mino. l. & si sine. §. sed quod Papi. & instit. d. §. fi is. & C. de testa. manu. l. ij. Accur.

f ¶ Prẽsentes. ʒ quando bona addicuntur alicui. Accur.

g ¶ Acceperunt. ʒ in testamento. Accur.

h ¶ Inuitis. ʒ ut & C. de test. manu. l. fi. §. fi uero quidam. fic ʒ. de re iu. qui potest inuitis. Sed arg. contra. §. de arbi. fi in tres.

i ¶ Aditæ. ʒ ut sicut adita hæreditate competunt libertates, etiã ignorantibus. ita bonis addictis. Accur.

k ¶ Expectandum. ʒ sic ut non addicantur bona antè, quàm dies ueniat, secundum quosdam. quod non placet, ut statim dicet. sed dic libertatis dandæ. Accur.

l ¶ Addicentur. ʒ ei seruo, cui ex die data est libertas.

m ¶ Statim. ʒ scilicet adita hæreditate.

n ¶ Occasione. ʒ Not. bonum uerbum.

o ¶ Acceperit. ʒ in testamento. Accur.

p ¶ Dictũ cui. ʒ quo etiam casu hæredi dandum est: ut ʒ. de statu. lib. qui pecuniam. Acc

q ¶ Translata. ʒ ab hærede ad eum, cui bona sunt addicta. M. & est sic ʒ. de le. j. is qui in pos. §. fi. & §. siquis omiſ. cau. test. qui autem. in fi. Accur.

r ¶ Acceperunt. ʒ f. in testamento.

s ¶ Sunt. ʒ ut instit. de eo cui li. §. j. nam est in loco bo. possur ʒ.eo. §. is autem cui. Ac.

t ¶ Voluit. ʒ ſ. const. ut institu. de eo cui liber. causa. §. j. Accur.

v ¶ Fides. ʒ sic ʒ. de pi. act. fi ré. §. omnis, & qb. mod. pi. uel hyp. sol. ité liberat. §. j. & instit. de re. diui. §. uenditæ.

x ¶ Nomine. ʒ ad hoc, ut ei caueatur. A.

y ¶ Ab ipsis. ʒ ſ. omnibus creditoribus.

z ¶ Creato. ʒ i. electo.

a ¶ Vnumq;. ʒ i. unũ quem uoluerint. Acc.

a ¶ Vnũq;. ʒ quasi ꝑ curatorẽ sic, j. de cur. bo l. j. & ʒ. de admini. tut. l. iij. §. sed nõ erit.

b ¶ Decreto. ʒ quo bona addicuntur.

c ¶ Si omnia. ʒ i. sub hac cõditione generali, si omnia &c. in qua continetur & cautio.

d ¶ Vsuris. ʒ sic ʒ. de pas. plures. in fi. Item dic, quæ possunt peti.

e ¶ Oblendit. ʒ dicens, quòd statim recitaretur instrum. de eo cui lib. cau. bo. §. jubi, & hi &c. Accur.

f ¶ Orcini. ʒ id est heredes testatoris.

g ¶ Liberi fiant. ʒ nã tunc aut cõsentiũt, & hoc statim dicit. aut non: & tunc remanent serui. vt C. de testa manu. l. fi. §. si uero quidam. Ac.

h ¶ Comprehendendum est. ʒ hoc scilicet ea conditione. Accur.

i ¶ Habebit. ʒ sub. is, cui bona addicta sunt, si non est in tex. &c. sic instit. de legi. pa. tute. uel sic: testator reliquit libertatem Stichо, & tutorẽ filij ee iussit. qui Stichus postea habuit bona ex addictione prima placet.

k ¶ Constũ. ʒ qđ vſ.

l ¶ Quòd. ʒ i. quia.

m ¶ Voluit. ʒ constũ.

n ¶ Admiserit. ʒ ex constitutione. Accur.

o ¶ Agnouerit. ʒ cautũ. conseruandarum libertatum: ut infra ea. l. §. si bona. Accur.

p ¶ Alia ratione. ʒ ut, debitores fisci uel dãnati uel caduca, uel etiam uacantia: cum etiam nulle sint libertates inter unos: ut insti. de eo cui. §. pen. & §. hæc cõstitutio. sicut & ante prædictam constitutionem poterat face re, ut etiã subijcit Acc.

q ¶ Caducis. ʒ quidã habent duelis legionis bona delata sunt. f. nisi eo. f. alia ratione quam ex hac cõstitutione alij hñt, caducis legionis &c. & tũc fm P. est figurata locutio. i. per caduca legionis. i. per caduciratem alicuius, qui erat in legione.

r ¶ Idem erit. ʒ probandum. f. ut cesset cõstitutio. & fa. ſ. titu. j. quod diuo. Accur.

† Satisdatiõ. † sed.

† alij creditoribus autem caueãtur.

† De his Alex. lib. j. Genial. ca. 25

Universidad de Deusto
Biblioteca

missariā libertatem . hæc enim competeret , (si modo potuerit causam probare minor viginti annis),si viuus manumitteret. ¶ Si in fraudem creditorum libertas data sit ab eo , qui mortis tempore soluendo non est , an competat ? Et si quidem fiscus bona non agnouerit,fortè competet libertas,quia solidū creditori offertur. Atquin si adita hæreditas fuisset,nō cōperet . ¶ Certè si fiscus agnouerit hæreditatē, faciliùs probabitur cessare libertatem , nisi quis verba constitutionis secutus,dixerit eū sibi imputare debere , qui addici sibi hac conditione bona voluerit vt libertates competant. ¶ Siquis autem exemplum aditæ hæreditatis fuerit secutus , directæ libertates non competent,si consilium & euentus fuerit fraudandorum creditorum : nec fideicommissa præstabuntur , si euentu fraudentur creditores. ¶ Si bona fisco nondum agnita fuer int,eaque addicta sint libertatis conseruandæ gratia, an possit fiscus posteà agnoscere? Et magis est, ne possit. ¶ Planè si non certiorato præfecto ærarij , bona fuerint libertatis cōseruandæ causa addicta , videndum est, an constitutioni locus sit. Et si quidem talia fuerint,vt agnosci deberent addictio cessat , si verò non fuerint , addictioni locus est . ¶ Is autē , cui bona addicta sunt bonorum , possessori assimilari debet , & secundùm hoc etiam iura sepulchrorū poterit habere. ¶ Idem videamus,an cōueniri à creditoribus possit hæreditarijs actionibus, an verò nō, nisi ex cautione, quā interposuit ; Magisque est, ut non aliter conueniatur, quā ex ea cautione , quam interposuerit . ¶ Si duobus plurib. ve addicta fuerint bona , & communem rem & communes libertos habebunt , & secum familiæ erciscūdæ iudicio experientur .

¶ *Iudex absente hærede potest pronuncia re seruum cui debetur fideicom. libertas.li beru esse quòd si fuit seruus testatoris , erit eius libertus.si uerò fuit seruus hæredis erit libertus ipsius hæredis.hoc dicit.*

¶ Paulus li. iij. ad edict. LEX V

IN fideicommissarijs libertatibus, si absente hærede prætor pronuntiasset libertatem deberi, est & liber , & defuncti libertus , si seruus eius fuerit:aut hæredis , si & seruus hæredis sit . Imò & si sine successore hæres decesserit , conseruandam esse libertatem , Senatus Diui Hadriani temporibus censuit .

¶ *Hæres non detrahit Falcidiam de legato si id quod legatū fuit pro emendo seruo ad cum liberādum, non sufficit ad pretium seruo detracta Falcidia , sed debet solidum legatum soluere, vt seruus emā.hoc dicit.*

¶ Idem lib. lx. ad edictum. LEX VI.

DEcem legata sunt,& rogatus est legatarius,Stichum emere, & manumittere. Falcidia interuenit, & minoris seruus emi nō potest . Quidam putāt dodrantē accipere debere legatarium,nec emere compellendum . Idem putant etiā si seruū suum rogatus sit manumittere, & dodrantem ex legato acceperit , non esse compelendum manumittere. Videamus, neutique in hac specie aliud dicē dum sit . Sed in superiore sunt , qui putant cogendum legatarium redimere seruum , & se oneri subiacisse, dum acceperit uel dodrantem.Sed si paratus sit retrò restituere, quod acceperit , an audiendus sit , videndum . Sed cogendus est hæres tota decem præstare, † per inde atque si adiecisset testator, vt integra præstarentur .

† Per hunc tex. cū sua gloss. tenet Archid.hic & infert Falcidiam non detrahi de legato ad liberandum seruum quando hæreditas alias nō ē locuples. De veritate cuius dicti uide sin. in l. j. §. de impē sa. ad legem fal.

a ¶ Fideicōmissariam.§ quam ab alio præstare fuerat rogatus , secundum quosdam: ar. §. de manu.testi. l. causam.ij. respō. tu dic q etiā potest suis relinquere per fideicommissum si subsit causa: vt hic & C. de mino.& de re.mili. si Rufinus. Si ergo oēs libertates directo dedit cessat constitutio. si per fideicom. fiet bonorum addictio .

b ¶ An competat.§ bonis addictis . Acc.

c ¶ Atquin .§ opposicio.

d ¶ Adita .§ ex testamento .

e ¶ Non competeret .§ ut §. de manu. te. si quis loculpes. Acc.

f ¶ Eum . s. fiscum.

g ¶ Et euentus . § ut instit. qui man. non pos. §. in fraudem.& j. quæ in frau. cre. si quis cum haberet . & j. de statu. lib. l.j. in fi.& C. qui manu. nō possunt. l.j. Accur.

h ¶ Euentu .§ etiam solo . Io. ut C. qui ma. non pos. l. fi.quid ergo erit ; quidam dicunt fiscum non teneri , sed priuatum sic per verba superiora , certè si &c. alij dicunt indistincte quemlibet teneri . prima placet. Acc.

i ¶ Fisco .§ id est à fisco.Accur.

k ¶ Addicta sint .§ alij & hoc certiorato fisco , & præfecto ærarij, secundū Ioā. ut ex sequentibus patet.

l ¶ Præfecto ærarij .§ alias præfectus : & alias pfecto . & dic, i. procuratori fisci : ut j. ne q dic. loco pub. l.ij. §. hoc interdictū. Acc.

m ¶ Deberent . § quia lucrosa . Accur.

n ¶ Addictio . § facta .

o ¶ Cessat . § id est non nalet . Accur.

p ¶ Non fuerint . § l. lucrosa. Accur.

q ¶ Locus est . § i. remanet firma quę facta est . & ad hoc . j. de iur. fis. l.j.§. an bona.& §. de offi.procu. Cęsa.l j. §. fi.& l.seq. secundū hanc ergo uidetur dici, quòd primo debeat fiscus admitti , quàm extraneus si bona soluendo sint, etiam si bona essent alicui iam addicta : quod immutatur hodie : ut inst. de eo cui liber . eau. bona addicū . §. ne huius . secundū Ir. quæ est contra.& facit ad hunc.§.§.ea.l.§.eadem constitutione. & §. fi in fraudē. & §. ti. j. quod diuo. Accursius.

r ¶ Aſsimilari.§ ut ei & in eū actiones vtiles dētur:ut j.proxi.dices.

s ¶ Sepulchrorū. § quia hæc bonorum possessoribus competunt:ut §. de religio.l.uel quæ pater. §.sed in utroque. secus in eo.cui ex treb. est restituta hæreditas: ut sup. ad Trebel. l. quia perinde. §. j. Accur.

t ¶ Quam interposuerit. § i. actione ex stipula.si.interceſserit:alias datur utilis, scilicet ex stipulatu tacite ficta: interuenire:ut argu. §. de adoptio. his uerbis.vel uerius vtilis,quæ hæredi & in hæredem daret directa: ut §. eo. l. in quem. Accur.

v ¶ Libertos. § Non sic transeunt in Trebellianicum successorem : ut §. ad Treb. l. si patroni filius. in prin.

x ¶ Erciscundæ.§ utile, cū directū soli hīdi de iure ciuili detur ut §. fa. ercis.l. ij. §. j. & facit l. sed & eius. §. j. & l. si ex asse.in e.tit. Acc.

y ¶ Iudicio. § Vtili, sicut bonorum possessores . soli enim hæredes experiuntur directo: ut §. fa. ercis. l.j.Accur.

n ¶ Tota decem.§ Falcidia non deducta:ut C.ad legem Falcidiam. in d. l. fi ea. & sic est contra infra eodem , si legatario . j. respon. Sed ibi de suo seruo,hic de alieno. Item contra j.ad l.Fal. si seruus . cum tribus seq.ubi dicit Fal. detrahi ēt de eo , quod relinquitur ut alienū redimat & manumittat. Sol. ibi tantum erat in dodrāte quòd seruus emi poterat, hic non: ut infra eodem generaliter. §. si quis: alienum. & infra. l. proxi. Accur.

o ¶ Præstarentur.§ ut in hoc legato cesset Falcidia, quemadmodū si nominatim testator dixisset ne Falcidia locum haberet: ut in auth. de hæredi. & Falci. §. si uerò expresim. Sed argu. cōtra supra, ad le. Fal.quod de bonis.§.j. sed ibi alio modo occurrebat Falcidiæ:ut loq. tur hic secundū nouum ius ex dicta auth.& fa.§.de inoff.testa.Papi.§. quarta. ADDITIO. Scribentes ubique (quos, hic refert Bolog. in nouis suis interpreta.) hic reputant istam gloss. sing.ad hoc quod testator uideturprohibere Falcidiam iubendo hærede integra legata soluere, uel eam , & integram hæreditatem restitui ; uel omnia bona &c

¶ *Bonis testōris uenditis pp æs alienū, ita ut nō possit solui totū illud, qđ legatū est ad emendū seruum, pro eo liberando pōt legatarius partē legati petere , si de illa parte pōt seruū emere, & caueat se empturū seruum & manumissurum , aliàs secus,hoc d.*

¶ Vlpianus lib.lx.iij.ad edict. LEX VII.

SI cui legata sint cētū ita,ut seruum alienū redimat,& manumittat,& bonis hæredis uenditis, partem,nō totum persequatur , non aliàs cōsequi debet legatum, quàm si cauerit se manumissurū : sed hoc ita demum , si largiatur portio , quam acceperit ad serui pretium : paratusque sit dominus tanti eum uendere:alioquin exceptione doli debebit legatarius repelli.

¶ *Legatarius non cogitur subire onus inie ctū à testatore , nisi soluto legato.hoc dicit.*

¶ Pomponius lib.vii.ex Plau. L. VIII.

EVm , cui mille numi legati fuissent, si rogatus fuisset xx. seruū manumittere, nō cogi fideicommissariam libertatē præstare, si legatum non caperet,constat.

¶ *Alienatio necessaria quādoq; excusat, ubi uoluntaria non excusaret.hoc dicit.*

¶ Marcellus † lib. xv.dig. LEX IX.

CVm fidei hæredis commissum sit, ne seruus alienā setuitutem patiatur, experiri potest cōsestim , ut fuerit alienatus & petere libertatem . Sed ubi. † alienatio non est uoluntaria,sed necessitas alienandi ex causa testatoris pendet, propè est, ut nō dum debeat præstari fideicōmissum : quòd † potest uideri, defunctum nihil sensisse de huiusmodi causa alienationis .

¶ *Si ideo testōr prohibuit seruū uēdi, ut si uendatur,fiat liber, ei uendito competit libertas. hoc dicit.*

† Martianus.

† ubi uerò. † sed ubi.

a ¶ Perſequatur. § i. consequatur.Acc.

b ¶ Largiatur . § i. si tantum consecutus sit quātum pretium serui postulabat . M. scilicet alieni redimendi . secus in seruo:ut j.eo.si legararius.in prin.quæ est contra.

c ¶ Alioquin.§ i.si non caueat.non autem dicas.i. si noluerit uēdere dominus.nam licet non uenderet , debet tamen iste habere legatum: ut sup.de leg.j.fi fundum.§.Iulia.& facit.C.eo.deberi.Accur.

d ¶ Repelli.§ petens legatum.Azo.

EVm cui.§ CASVS. Legani tibi mille nummos,& rogaui te, ut seruum tuum ualentem xx. manumittas.Dicitur quòd non cogeris manumittere nisi habeat legatum.Fran.

e ¶ Constat.§ ut §.de mino.si minor xxv.ann.& C. de fideicommiss. ab eo.& ad l.Fal.si ea. Accursius.

CVm fidei.§ CASVS. Rogaui hæredē meum ne Stichus seruus meus alienaret serui.quā suam patiatur . hæres meus si eum alienat statim poterit Stichus petere libertatem.& hæc sunt uera , quando uoluntariè hæres alienauit.si autem ex necessitate ex facto testatoris ueniente eum uendidit sub conditi. quæ conditio extitit in persona hæredis hoc casu non poterit petere libertatem. Franc.

f ¶ Commissum sit.§ à testatore.

g ¶ Potest.§ seruus. Accur.

h ¶ Pendet.§ ueluti si testator necesse habuerit eū alienare sub conditione,& pditio extiterit in persona hæredis:ut ar.inf. de uerb.ob.si seruum.§.item si homo.& sic no.quæ dā permitti ex necessitate, quæ ex uoluntate non permittunt:ut sup.de fun.do.l.j.& sup.de le.j.filiusfa.§.diui.in fi.& de le.2.peto.§.prædium.& de leg.3.pater filium.2.respon.& sup.de peti.hær.diuus.& fa.ercis. qui erat. Accur.

f ¶ Quòd.§ i. quia.sed contra.J.e.rogo.in fi.Sol.ibi cogitauit testōr quocunq; modo alienare,hic nō:quod in dubio psumit.uel ibi ex persona hērdis aduenit necessitas alienandi:hic testōris. & fa.j.l. proxi.

QVidam in testamento.§ CASVS. Testator prohibuit quosdā seruos uendi.si ideo eos noluit uendi, ut si uendantur fiant liberi (quod uoluisse præsumitur) efficiuntur liberi si uendantur . idē est si testator dixerit, nolo q tales ferui alii seruiant,quam tibi hæredi . nam statim cùm hæres eos uendere tentauerit , erunt liberi . nec audiē hæres si eos redimeret quo minus sint liberi . ¶ Is cui .§ Hæres grauatus de manumittendo seruum,eū uendidit. potest seruus etiam absente emptore petere ab hærede se manumitti.

¶ Is cui.§ Hæres erat rogatus de seruo Stichomanumittēdo.passus est Stichus se uendi tanquā seruum ab isto hærede.qui hæres promisit de cuic.nō tamen erat soluendo . hic seruus petit se manumitti, & est manumissus : quæritur , an emptor habeat regressum contra Stichum : sicut si liber homo pateretur se uendi tanquam seruū. & dicit quòd emptor habet regressum contra uenditorem,sicut si statuliberum uendidisset.Franc.

† interuēniendum.

† Existimans.

† Alij emptorem simulata&c.

k ¶ Venire.§ id est uēdi. Accur.

l ¶ Vænundari.§ qđ præsumitur:ut j.e.l. generaliter.§. si petitum.

m ¶ Si uæneant .§ i. uendantur.

n ¶ Libertas . § illis uenundantis . Accur.

o ¶ Relicta. § ut pote per fideicō. relicta si contingat eum alienari:ut & inf.eod.l. rogo. Accursius.

p ¶ Quoquo modo.§ etiam ex necessitate ex persona hæredis interueniente : ut dicta l.rogo.Accur.

q ¶ Redemerit, § no. sic sup.depo.l.j.§. si rem.& j.rem ratam ha.quo enim.§.j.& argu. §.de mino.l.uerum. §. item quærri.& inf.quo.leg.l. j §.prodest aūt.item facit.sup.de ser.expor.l.fi.& sup.l.proxi.& inf.l.imperator. in prin.Acc.

r ¶ Vænijt.§ id est uenditus est.

s ¶ Intercedendum.§ id est contradicendum.

t ¶ Latitauerit.§ maximè:quia etiam si præsens esset , eandem habet electionem:ut j.e.l.generaliter.§.ulti.

v ¶ Senatusconſ.§ rubriano,quod ei electionem dat:ut j.eo. si eum. & facit.sup.de act.emp.l.Titius.

x ¶ Non erat.§ unde inefficax est act.de euic.contra eum. Accu.

y ¶ Existimas.§ tu iurisconsulte quispiam. Accur.

z ¶ Actionem . § emptori in factum in duplum eius quod dedit uel obligatus est empror.nam sic est in libero empto:ut subijcit.& infrà. de libe.cau.l.rectissimè.& l.in tantum.

a ¶ Adducor. § id est moueor .

b ¶ Venditorem.§ aliàs uenditorem:& hæc bona. & aliàs uēditos, & hæc mala.Accur.

c ¶ Magis.§ quam manumissus teneatur.& sic corrigitur quod proximè dixit.

d ¶ Statuliberō.§ qui si ad pretium particip andum passus est se uendi,non peruenit ad libertatem. aliàs cùm purè non competebat libertas,tempore uenditionis proclamauit in libertatem.secus si competebat:ut j.qui ad liber.pro non licet.l.Licinius.emptor uerò potest agere de euictione.sed si uenditor non fit soluendo,datur aduersus manumissum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

missum de dolo: arg. sup. de dolo. l. & eleganter. §. seruus patroni.

EX causa. § CASVS. Pupillo legatum relictum est, & est grauatus de seruo suo manumittendo. Dicitur quod non potest manumittere absque tutore.

a ¶ Non potest. § de proprio dicit, nō de relicto sibi ad hoc: quia ēt sine tutore manumitteret eū. arg. §. de manum. si rogatus. in prin. ubi dicit incunctāter, & arg. ff. eo. cum quasi. §. j. & dic ut sup. de manu. l. seruus furiosi. Ac.

IMperator. § CASVS. Firmius Titiano tres seruos legauit, & eum rogauit ne alicui alij seruiant. si propter aliquod delictū Titiani bona sint publicata, hi serui manumittentur a republica. Secundò dicit, sicut hæres, ita legatarius potest rogari de seruo manumittendo. & si qs rogatus de manumittendo, decedat prius, quā manumittat, hæres eius cogetur manumittere. Tertiò dicit hæres institutus hæredi. amisit, eo quia accommodauerat fidē testatori de aliquo dā do non capaci, & sic fiscus bona habuit. Dicitur q nihilominus libertates relictæ in testamento, siue directæ sint, siue fideicōmissariæ, tenebunt. Fran.

b ¶ Tres. § s. seruos.
c ¶ Publicē. § id est a repub. & fa. sup. eo. l. cum fidei. & l. quidam.
d ¶ Debent. § ut sup. de leg. 2. cū ita. §. j. Ac.
e ¶ Quam tacitē. § bona ratio: ut & C. ad l. Fal. l. iii. & sup. de probā. cū tacitum. & ff. de iure fisci. non intelligitur. §. cum ex causa. & sup. de usu. cùm quidā. §. in tacito. Acc.
f ¶ Datas. § scilicet in testamento.
g ¶ Deberi. § ut & de iure fisci. l. Statius Florus. §. fi. cùm prædictis concor. Accur.

SPrægna ns. § CASVS. Hæres, uel legatarius rogatus manumittere ancillā, fuit in mora manumittendi non sui culpa, sed fortuito casu impeditus. interim ancilla prægnans peperit. Dicitur q cogitur eam manumittere, & ei tradere partum ad manumittendum.

h ¶ Matri. § de hoc distingue ut dixi. C. e. l. iij. & facit ff. tit. 4. l. iij. Accur.

LVcius. § CASVS. Instituit uxorem meam, & filiā meā hæredes æqualiter. & Eroti seruo meo reliqui libertatē, si placebit uxori meæ. tandem uxor mea abstinuit se ab hæreditate, & sic omnia bona ueniunt ad filiam meā. Dicitur, q libertas debebitur Eroti: nec requiritur consensus uxoris meæ, ex quo mihi non successit. Fran. Accur.

i ¶ Hæredes. § & inuicem substituit. Accur.
k ¶ Capite. § testamenti scilicet scripsit Erotem. Accur.
l ¶ Momenti. § qa nō vī libertas collata in eius arbitriū, nisi sit hæres. sed ptra. C. e. cū pponas. Sol. ibi subaudiē maximē, ut ibi dixi. Ac

IS qui. § CASVS. Qui ex causa fideicommissi manumittere debet seruum: non potest facere deteriorem eius condit. hinc est, quòd

¶ Modestinus li. j. different. LEX XI.

EX causa fideicommissi seruo libertatē dare sine tutoris authoritate pupillus non potest. a

¶ Idem lib. sing. de manu. LEX XII.

IMperator Antoninus, cùm Firmius Titiano tragœdos tres b legasset, & adiecisset, quos tibi cōmendo, ne cui alij seruiant. publicatis bonis † Titiani, rescripsit debere eos publicè c manumitti.

¶ Et legatarius non minus, quā hæres rogari potest seruum manumittere. Et si ante manumissionē decesserit, successores eius debēt d manumittere. ¶ Diuus Antoninus, & Pertinax rescripserunt, hæreditate fisco uendicata, quam tacitè e quis rogatus erat ei, qui capere nō poterat, restituere: † & directò, & per fideicommissum datas f libertates deberi. g

¶ Idem lib. ix. respon. aliàs regul. v. XIII.

SI prægnans ancilla moram, nō studio manumissoris, sed fortuito patiatur, ne manumittatur, liberum quidem non pariet, sed cogetur, qui manumittere debuit, natum matri h tradere, ut per eā perueniat ad libertatem.

¶ *Non intelligitur repetitum, quod repetitum utiaret. b. d. Bar.*

¶ Idem lib. ix. respon. LEX XIIII.

LVcius Titius testamento facto, Seiam uxorem suam, itē Titiam filiam communem æquis portionibus scripsit hæredes: i itē alio capite, k Erotem seruū meū, qui & Psyllus uocatur, liberū esse uolo, si uxori meæ placeat. Cùm itaque Seia uxor Lucij Titij abstinuerit ab eadem hæreditate, & ex substitutione portio eius ad Titiam filiam peruenerit, quæro, an Eroti, qui & Psyllus uocatur, ex his uerbis suprascriptis libertas cōpetat? Modestinus, Eroti, quòd uxor testatoris hæreditate se abstinuit, non obesse † respondit.

¶ Item quæro, an Seia uxor, quæ se hæreditate abstinuit, petenti Eroti libertatem, iustè contradicere possit? Modestinus respondit, Seię dissensum nullius esse momenti. l

¶ Idem li. 3. Pandect. LEX XV.

IS, qui ex causa fideicommissi manumissurus est, nullo modo deteriorem eius serui conditionē facere potest. ideoq; nec uendere eum interim alij potest, ut ab eo, cui traditus est, manumittatur: & si tradiderit, redimere illū cogit, & manumittere. Interest enim nō nunquam, m à sene potius manumitti, quàm à iuuene.

¶ Lucinius Rufinus. † LEX XVI.

LIbertates etiam per fideicōmissum dari possunt: & quidē largius, quàm directò. nam non tā tùm proprijs, sed & alienis seruis per fideicommissum libertas dari potest: n ita tamen, ut uulgarib. o uerbis, & quibus euidēter uoluntas testatoris exprimi possit.

¶ Celsus lib. xx. ad Sabinum. † L. XVII.

ACtiolam p † Claudi cùm tibi usum fuerit, q manumitte. utiliter datur fideicommissaria libertas.

¶ Scæuola lib. xxiii. digest. LEX XVIII.

TEstamento ita cauit, Pamphilus, si bene se gesserit in rationibus meis, liber esto. Quæsitū est, cum manente eodē testō, post aliquot annos, decesserit, nec ulli q relæ r locus de Pāphilo circa rōnes patroni sit, an ex testamento libertatē sit consecutus? Rūdi, nihil proponi, cur non sit consecutus.

¶ Idem lib. xxiii. digest. LEX XIX.

HAerede instituto marito, s per fideicommissum libertatem seruis dedit, t in quibus u & Sticho actori x mariti. y quæsitū est, cùm absente domino iste z præsidē prouinciæ adierit, ut libertas sibi præstaret, quasi ex iusta causa hæres abesset, & præses prouinciæ pronuntiauerit libertatem deberi, 2 an agi cum Sticho possit, ut legauit uxori suæ dotē, & plures alias res: & rogauit eā per fideic. q ipsa manumitteret apud concilium seruum suum nomine Aquilinū, mulier non uult manumittere. Dicitur, q compellitur manumittere: & si aliqua legata erunt relicta Aquilino, poterit petere. Fran.

s ¶ Marito. § ab uxore. Accur.
t ¶ Dedit. § scilicet in testamento.
v ¶ In quibus. § scilicet seruis manumissis in testamento per fideicommissum. Accur.
x ¶ Actori. § id est castaldioni.
y ¶ Mariti. § scilicet dedit libertatem per fideicom. Accur.
z ¶ Iste. § scilicet seruus castaldio. Accur.
2 ¶ Deberi. § quod facere debet ut ff. eo. si legatario. §. fi.

Non posse

etiam.

Hæreditatem.

Rescripsit.

† Lucius Rufinus li. vj. respon. * aliàs li. 5. regu.

† Aliàs Scæuola li. 21. digest.

† Aliàs, incipit, Claudius, & intellige de eo Claudio qui notas in Scæuolā scripsit. alias incipit Scæuola. Claudius, cùm tibi usum fuerit manumittere. &c. Vide Alcia. li. dispunct. 10. ca. xiiij.

2 ¶ Non posse. § ut C. an seruus ex suo facto. l. penul. Accursius.
b ¶ Legauit. § scilicet marius. Accursius.
c ¶ Negauit. § scilicet mulier.
d ¶ Quòd. § id est quia.
e ¶ Sibi. § scilicet uxori. Accursius.
f ¶ Vellet. § f. uxor.
g ¶ Compellendā. § sic C. ad leg. Falc. si ea. & C. eo. deberi. & §. de leg. 2. cum pater. §. qui dotale. Accursius.
h ¶ Eumque. § scilicet Aquilinum. Accur.
i ¶ Legata sunt. § si qua sunt. Accur.

APud Iulianum. § CASVS. Tirius hæres institutus erat rogatus manumittere seruum hæreditarium. erat etiam gratuitus restituere hæreditatem Seio, hic Tirius restituit hæreditatem Seio retento isto seruo, quem debebat manumittere. nunc nō uult manumittere, & sic latitat. uel forte est absens ex iusta causa. dicitur, quòd iudex, siue prætor debet eū pronuntiare fore liberū. Secundo, pone quòd Tirius restituit istum seruum cum tota hæreditate Seio. nunquid Seius compellitur manumittere? & Iulia. dicit, quòd sic: ut sit idē in isto, cui est hæreditas restituta, sicut & in emptore talis seruī. Sed Pompo. quærit a quibusdam an hoc dictum Iuliani sit uerum: & dicit Pompon. meritò quero: quia uolo addiscere: nam recordor de quodam dicto Iuliani, qui dixit: & si alterum pedem in sepulchro haberē &c: & illi respondent, & dicunt, quòd iste seruus non debeat tradi Seio: si tamen traditus fit, est uerum, quod dixit Iulia. & confirmant dictum eius. Franc.

k ¶ Seruum. § f. per fideicommissum. Accur.
l ¶ Debebit. § f. adhuc manumittere.
m ¶ Debebit. § manu. seruum nondū tradidit.
n ¶ Conuenit. § aliàs competit.
o ¶ Emptores. § quid in his seruetur, habes ff. e. generaliter. §. fi.
p ¶ An hæc. § Iulianus hæc scripsit: sed an tu Aristo & Octa. ut ff. dices, putas hæc uera: & bene facio, q quæro ego Pompo. quia uolo addiscere. nam propter amorē addiscendi notaui, & memorię cōmenda ui quoddā dictū Iuli. & si alterū &c. & facit ff. de ua. & extraor. cog. l. j. §. j. & in decretis xx. di. c. de quib. & xxxviii. di. nullus Epūs. Accursi.
q ¶ Ego. § Pomponius.
r ¶ Bellissimè. § nunc refert, quid ei fuit responsum.
s ¶ Non esse. § C. ad senatusc. on. Trebel. l. fi. contra. Solu. hic specia le fauore libertaris. Accursius.
t ¶ Scripsit. § sup. 2. respon. legis.

ROgo. § CASVS. Testator instituit Titium hæredē, & dixit, rogo hæredē, ne Stichus in alterius seruitutē deueniat. uidetur dare per fideic. libertatē isti Sticho, si pueniat in alterius seruitutē: nec solū post mortē hæredis perueniet ad libertatē, sed ēt aliquando antequā si hæres istū seruū alienet. nec impeditur libertas, si iste hæres eū redemerit. & hęc sunt uera, siue uoluntaria sit alienatio, siue non. Frā.

† Nota q bonum est semper discere. concor. text. & ibi gl. in cano. nullus Episcopus 38. dist. rex. in cano. si habes. 24. q. 3.

† Id est Et si alterum pedē in tumulo haberem, nō pigeret aliqd addiscere.

rationem actus à se administrati reddere cōpellatur? Respondi nō posse. a ¶ Vxori dotē, & alias res plures legauit: b & eius fidei commisit, ut Aquilinum seruum proprium mulieris apud conciliū manumitteret. id negauit c se facere debere, q d ipsius proprius esset. quæro, an libertas ei debeatur? Respondi, uxorem, si ex testamento non solùm dotem, sed etiam cætera legata præstari sibi e uellet, f compellendā g ex causa fideicommissi Aquilinum manumittere: eumque, h cùm liber erit, petiturum ea, quæ sibi legata sunt. i

¶ Pomp lib. vij. epist. aliàs li. vii. L. XX.

APud Iulianum ita scriptum est, Si hæres rogatus manumittere seruū, k ex Trebelliano senatusconsulto hæreditatem restituerit, cogi debebit l manumittere: & si latitauerit, uel ex iusta causa aberit, prætor causa cognita secundùm senatusconsulta ad eas causas pertinentia, pnuntiare debebit. m Si uerò seruum susceperit is, cui hæreditas restituta fuerit, ipsum conuenit n manumittere: & eadē in persona eius obseruari cōueniet, quæ circa emptores o custo diri solent. An hæc P uera putas? Nam ego q discendi cupiditate, † quam solam uiuendi rationē optimam, in octauum & septuagesimū annum ætatis duxi, memor sum eius sententiæ quam dixisse fertur: κάκιστόν ἐστιν πάσῃ τέχνῃ τὸ σαφὲς ὑπερεπαινεῖν τῶν ἀδήλων. † Et bellissimè r Aristo, & Octauenus putabant hunc seruū, de quo quæreretur, fideicommissariæ hæreditatis non esse: s quia testator rogando hæredem, ut eū manumitteret, non uideretur de eo restituendo sensisse. Si tamen per errorem ab hærede datus fuerit: ea dicenda sunt, quæ Iulianus

v ¶ Placuit principi. § per prædicta uerba.
x ¶ Libertas. § q. d. nihil: ut insti. de iu. perso. §. j.
y ¶ Semel. § Non sufficit semel. sic §. de aqua plu. arcen. l. in diem.
z ¶ Si non uoluntaria. § sed necessaria. & sic est contra. §. e. l. cum fideicom. Solu. plenè dic, ut ibi. & facit §. e. l. quidam. & quod ibi dixi.

scribit. t †

¶ Papinianus lib. xix. Quæst. LEX XXI.

ROgo ne Stichus alterius seruitutem experiatur. Intelligi datam fideicommissariam libertatē placuit principi. u Quid enim tam contrariū est seruituti, quàm libertas? x Nec tamen quasi post mortē hęredis data uidetur. quod eo pertinet, ut si uiuus eum aliena uerit, confestim libertas petatur, nec prosit ad impediendam libertatis petitionem, si redemerit eū, cuius semel y cōdō extitit. ¶ Idē probandum est, & si non uoluntaria z alienatio ab hærede facta est, nec refragabitur, quòd non per ipsum a alienatio facta est. fuit enim quasi statuliber, & quacunque ratione b conditio impleta est.

¶ Idem lib. xxii. Quæst. LEX XXII.

SI legatario fundi decem c prętij nomine relicta sunt in hoc, ut seruū suum manumittat: quāuis fundi legatū agnouerit, si tamen pecuniæ legatū propter interuentum Falcidiæ non agnouerit, cogendus est pecuniam accipere habita legis Falcidię d rōne, & seruo fideicōmissariam libertatem præstare, cùm semel fundi e legatum agnouerit. ¶ A duobus hæredib. qui tres seruos habebat, petijt, f ut duos ex his, quos uoluisset, manumitterent. altero hęredū latitāte, alter declarat, quos uelit manumittere. Potest dici fieri liberos, ut perinde libertas competat, ac si ipsens solus manumittere potuisset. g Quòd si ex seruis unus decesserit, h siue ex iusta cā absit hæres, siue fari non possit à quo petitum est, decernente prætore duos, qui supersunt, fieri † liberos conuenit.

¶ Cùm is, qui fideicommissariā libertatē pręstare debet, iusta ex cā i abest, aut latitat, aut quidā k

a ¶ Per ipsum. § id est uoluntate eius.
b ¶ Ratione. § dic, ut ff. de uerb. obli. cùm seruus. & §. de condi. ind. l. fi. Accursius.

SI legatario. § CASVS. Testator legauit Titio decem, itē fundum, & grauauit eum, ut manumitteret seruum suum Stichum. legatarius cepit petere x. detracta est inde Falcidia, & sic legatarius nō uult hoc legatum pecuniæ habere, nec manumittere seruū. dicitur, quòd compellitur legatum pecuniæ accipere detracta Falcidia, & manumittere seruum.

¶ A duobus. § Duo erant hęredes, & grauati sunt manumittere duos de seruis eorum, quos uellent: cum tres tantum seruos haberent. unus hęredum latitat, nec uult eligere, qui duo sint manumittendi. Dicitur, quòd stabitur electioni alterius hęredis tātum, qui pręsens est. sed si unus de seruis decedit antè quàm eligantur: tunc tantùm duo, quisupersunt, ueniunt manumittendi.

¶ Cum is. § Hęres rogatus manumittere seruum, abest iusta de causa, siue non iusta, & sic latitat: uel si erant plures hærades, & grauati manumittere seruum, quidam eorum absentes sunt iusta de causa, quidam non iusta de causa: & quidam sunt præsentes: uel si hæres grauatus decedat, nec aliquis ei succedat, uel si hæres rogatus abstineat se ab hæredi. dicitur, quòd iudex debet pronuntiare hunc liberum, uelut ex testamento illius, qui reliquerat per fideicomm. libertatem. Ità debebit iudex pronuntiare, qui fuerint absentes iusta de causa, ut illi sint patroni: & qui non iusta, & illi nō erunt patroni. Franciscus.

† Hæc sententia grātia est cuiusdā Philosophi & non Iuliani. hęc Ant. Augu. lib. emēdationum primo, cap. 8.

† Duar. libertos.

¶ Si legatario fundi. § cui fundus, & x. ideo relicta erant, ut seruum suum manumittat. Accur.
c ¶ Decem. § prēter fundum.
d ¶ Legis Falci. § contrā. suprà eod. l. decem. in fi. & l. sequen. Solu. ut in l. illa, decem.
e ¶ Fundi. § ut & §. de leg. secundo. l. v. & facit. C. eod. tit. si te. & l. deberi. Accursius.
f ¶ Petijt. § testator. Accur.
g ¶ Potuisset. § quasi totū arbitriū in eū a testōre collatum sit. Acc.
h ¶ Quòd si ex seruis unus decesserit. § unde ammodo non est in eorum arbitriū, ut subijcit. & arg. §. de contrahen. emp. l. fi in emptione. §. fi emptio. Accur.
i ¶ Iusta ex causa. § quod est eo ipso, q non est ex iniusta: ut ff. eo. si eum. §. ex iusta.
k ¶ Quidam. § cùm sint plures. Accur.

h Fraudan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fraudandi.§ aliàs fraudandi. Accursius.
b ¶ Aut ei.§ scilicet hæredi rogato. Accur.
c ¶ Pronuntiare.§ in omnibus suprascriptis.
d ¶ Competere.§ in omnibus prædictis casib. ac si libertas directa C.eo.l.ancillam.& l.si seruus, in fi.
e ¶ Aliter.§ ut præsentibus & nulla causa abfentibus ius patronatus seruetur, detractantibus, modis omnibus denegetur: ut suprà eo. l.j. & inf. eod.l. si eum. §.eorum.& no. de causa in sententia exprimenda. 1 sic 5. de suspe.tu.l. hæ. & C. de iudi.properandum.§ penul.Accursius.

† P. F. fraudandi.

¶ Limitabis hoc dictũ gl. & l. hæ.in gl al. ut ꝓcedat in snia absolutoria, si aũt in condẽnatoria. arg.l. filiusfa.§.diui.& ibi Dy. ubi notaui in apost.ad eũ de le.1.Sed tu dic,&melius, ꝙ hodie non requiratur cãper c. sicut extrà de re iu. not.in l. Iulianus,& ibi omnino Alexã.ś.de condi. inde bi. quod in telligo,quo ad nalidita tẽ snię. sed quo ad relexãdum, uel grauãdum grauatũsic: ut no. Gui. de Cugno i l. properandum.§. illo ꝑculdubio. nu.1. & ibi notaui in apostil. in uersi. debet exprimere causam. C. de iudi. & Panor.in c. examinata. nu.8.ubi ẽt notaui in additio. in uer.non puto uotum. exẽ. de iudi.

† aliàs 9. respon.

† compilatæ.

FIdeicommissaria libertas præ textu† expilatę f hęreditatis, aut rationis gestæ g non differtur.

¶ Fideicommissariam libertatem ab hærede non præstitam cogendus est hæredis hæres, qui restituit ex Trebelliano senatusconsulto hæreditatem,præstare, h si eius personam i eligat, qui manumittendus est.

¶ *Onus manumittendi seruum, transit ad hæredem fideicommissarij, qui rogatus fuit manumittere. hoc dicit.*

¶ Seruum peculij castrensis, quẽ pater fideicommissi uerbis a legitimis filijs hæredib. k liberari uoluit, filium militem, uel qui militauit (si patri hæres extitit) manumittere cogẽdum l respondi, quoniam proprium m manumisisse de functus post donationem in filiũ n collatam existimauit. portionem enim à fratre o domino fratrem eundemque p cohæredem citra damnum q uoluntatis r redimere non cogendum, nec ob eundem errorem s cætera, quæ pater in militiam profecturo filio donauit, frater, qui mãsit in potestate, conferenda, cùm peculium castrense filius inter legitimos t etiam hæredes præcipuum retineat. ¶ Etiã fideicommissaria libertas à filio post certam ætatem eius data, si ad eam puer non peruenit, ab hæ rede filij præstituta die † reddatur: quam sententiam iure singulari receptam, ad cætera fideicommissa relicta porrigi nõ placuit. u

¶ Seruum à filio post quinque annos, si eo tempore x diurnam mercedem filio præstitisset, manumiti uoluit. y biennio proximo z vagatus a non præstiterat. conditione defectus uidebatur, si tamen hæres filius, aut tutores eius ministerium serui per biennium elegissent, b eam rem c † (excepto, quòd per hæredem stetisset) impedimento residuæ conditioni non esse constitit.

¶ Vlpianus lib.v. † LEX XXIIII.

GEneraliter dicimus eos posse fideicommissariam libertatem adscribere, qui fideicõmissum a pecuniarium possunt b relinquere. ¶ Et principis seruo, vel municipij, vel cuiusuis alterius fideicommissaria libertas adscripta valet c. ¶ Hostium seruo fideicommissaria libertas si fuerit adscripta, potest tractari, an nõ sit inefficax. Et fortasis quis dixerit, indignum d esse, ciuem Romanũ fieri hostium seruum. Sed si in † casum relinquatur e, in quẽ noster esse incipit, quid prohibet f dicere libertatem valere? ¶ Si homini libero fuerit libertas per fideicommissum adscripta, & is in seruitutem redactus proponatur, petere potest libertatẽ, si modò mortis tempore, g vel conditionis exi stentis h inueniatur seruus. ¶ Seruo eius i, qui nondum in rebus humanis est, libertas rectè per fideicommissum relinquitur. ¶ Si seruus in metallum fuerit damnatus, libertatem sperare non potest k. ¶ Quid ergo si fideicommissaria libertas ei relicta sit, & pœna metalli indulgentia principis sit liberatus? Et est rescriptum ab Imperatore nostro hunc in dominium prioris domini non restitui l: cuius tamen sit, non adijcitur m. Certè cùm fisci n efficiatur, sperare poterit o fideicommissariã libertatem. ¶ Ex damnata p in metallum cõcepto, & nato fideicommissaria libertas dari poterit. Quid mirum, cùm etiam vænundari eum posse quasi seruum q Diuus Pius rescripserit? Si petitum † à testatore fuerit, ne postea Stichus seruiret, placuit fideicõmissariam libertatem dataṁ videri. Nam qui hoc petit, ne posteà ser-

a alias res donatas filio in suo dominio remãsisse. Azo. & facit. C. familiæ erciscundæ.ś. filius. Accursius.
t ¶ Legitimos.§ nõ tantũ inter testamentarios. Accur.
v ¶ Non placuit.§ ut & sup. de manu.testa.ś. ita. Sed contra. C. quãdo di.le.ce. ex his. Sol. ut ibi, & facit suprà, quando dies leg. ced. ś. Titio. Accur.
x ¶ Eo tempore.§ ś. totius quinquennij.
y ¶ Voluit.§ scilicet testator. Accur.
z ¶ Proximo.§ post mortem testatoris.
a ¶ Vagatus.§ seruus. Accur.
b ¶ Elegissent.§ contempta mercede: & accipe excepto quod &c. q.d. uidetur paritũ conditioni, siue accipiat hęres ministerium pro mercede, siue per hæredem stet, ut neutrum fiat.
c ¶ Eam rem.§ id est uagationem biennij.

† aliàs reddetur.

GEneraliter.§ CASVS. Illi possunt fideicommissarias libertates relinquere, qui aliquod fideicom. pecuniarium possunt relinquere: ut sunt illi, qui possunt testari. & cuiusque seruo potest fideicom. libertas relinqui, siue principis seruo, siue ciuitatis, siue seruo hostium, & tunc debebitur, cum seruus hostium ad nos pernenerit. Item libero homini potest relinqui libertas per fideicom. & tunc tenebit, si tempore mortis testatoris inueniatur seruus, uel tempore existentis condi. sub quæ relicta erat libertas. Item seruo alicuius, qui sit in uentre pòt relinqui libertas per fideicom. Item seruo damnato in metallum pòt fideicõmissaria libertas relinqui, & tunc debebitur, cùm a pœna erit liberatus indulgentia principis. tunc enim seruus fisci efficiet, & nunquàm reuertetur sub priore domino. Item nato, & concepto ex damnata in metallũ pòt fideicõmissaria relinqui libertas, cum ẽt talis seruus possit uendi à fisco. ¶ Si petitũ. § Testator dixit in testõ. nolo, ꝙ Stichus seruus meus seruiat. Dicitur, ꝙ per hæc uerba, vł hæres rogatus de manumittendo. sed si testõr dicat, nolo, ꝙ hæres meus Stichum seruum meũ uendat: vł relinquere libertatem per fideicom. si contingat eum uendi: nisi appareat, ꝙ alia de causa hæc uerba dixerit, ut animo cruciandi seruum: & sic in eius odiũ possit habere, uel quia dixit hæc uerba animo consulendi hæredi, ne eũ uendat, cùm bonus sit seruus. & hoc debebit probare hæres. nam præsumit, ꝙ animo relinquen di libert. hæc uerba dixerit testator. ¶ Si quis tutorẽ. § In testõ meo Stichũ reliqui tutorẽ filijs meis, credens eum liberũ, cùm esset seruus, non propter hoc putet sibi libertatem deberi. ¶ Si quis. § Ego Francisc̃us obligauì seruũ Stichum Bozolo. tandẽ Bozolus illi seruo reliquit libertatẽ directò in testõ: de rigore iuris non ualet, sed tñ de æquitate ualet: ut uideat hæres Bozoli rogatus per fidicom. manumittere, & sic eũ emet a me, & manumittet: & hoc præualet, cũ non est ignotum multa induci cõtra rigorẽ iuris fauore libertatis. ¶ Ex testõ. § Testamento rupto per natiuitatẽ posthumæ, oẽs libertates tam directæ, quã fideicõmissariæ in eo relictæ cassantur: nisi testõr dixerit eas dandas etiã a legitimis. & iste est casus. hodie aũt secus seruatur, ut C. de liberis præteritis. auth. ex causa. ¶ Si quis alienũ. § Ego Franciscus legaui Titio decẽ, eundẽ rogauì, ut manumittat seruũ suũ Stichũ: uel fortè nõ suum, sed alienũ. tandẽ Titius accepit hæc x. nũc uidet Titius, ꝙ ualet seruus Stichus ultra x. nõ uult manumittere Stichũ. ꝙritius, ꝙ

† Duar. legit mãu. ut in P. F. Farem ex præterito, qđ per hæredẽ stetisset &c. alij legunt excepto ſterito.

† Fideicõ.

tur an cogatur? & distinguit. uam aut hic Stichus erit seruus Titij: & tunc cogitur eum manumittere: licet minus sit legatum, quam ualeat Stichus. si autem sit seruus alienus, non cogitur Titius eum emere ꝓ maiori quãtitate, quàm habuerit nomine legati: & sic nec manumittere. Sed pone, quod Titium hæredẽ mihi instituì, & eum rogauì de seruo Sticho manumittendo. Dicitur, quod si aliquid, licet modicũ, supereſt penes eum de hereditate deducto ære alieno, cogitur eum manumittere. si autem nihil supereſt, non cogitur. Postea dicit, legauì Titio decem: eundem rogauì de Sticho seruo alieno manumittendo, qui ultra decem ualet. tandem hoc legatum creuit, puta mora hæredis, & sic Titius habuit fortè usuras legati, & sic ultra decem dicitur quòd hoc totum est de legato: & si hoc totum simul legatum collectum sufficiat ad emendum Stichum, cogitur eum emere, & manumittere. Idem est & si seruì Stichi pretium decreſcat, ita quòd bene poteſt emi pro tanto, quantum est legatum. nam Titius cogitur eum emere, & manumittere. Sed pone, quòd fundum legauì Titio, eundem rogauì de seruo Sticho manumittendo, & bene nunc ualebat legatum, tantum, quantum seruus Stichus, tandem decreuit legatum, fundus puta charisſmate ita, quòd valet minus, quam Stichus: an nunc cogetur manumittere Stichum? & dicitur, quòd non, si legatum, quod habet, vult reddere. sed si hoc quod remanſit, ualet tantum, quantum Stichus: tunc bene cogitur manumittere. Sed pone, quòd erat rogatus plures seruos manumittere, & fundus legatus minutus, ut dixi prius, adhuc ualet tantum, quantum aliqui ex seruis, non quantum omnes: & accepit legatũ: hoc casu cogitur manumittere quosdam ex his, qui sufficiant ad pretium legati, & primo illos, qui primo sunt nominati. Si hoc non apparet: tunc sorte, uel meritis decernetur, qui primò manumittantur. Vltimo dicit: ea, quæ dixi quando Titius erat rogatus de seruis suis manumittendis, habent locum, & si de alienis seruis manumittendis erat rogatus: cum legatum sibi relictũ non sufficiat ad omnes emẽdos. nam emet quos poterit ex tanto, quantum est legatum, & manumittet. ¶ Si cui. § Titius legauit mihi centum, & rogauit me, ut manumitterem seruum meum Stichum, & ei facto libero ista centum darem, dicitur, quod tale seruo nõ compellor dare libertatẽ, & adducit simile, quod leue est. ¶ Si rogatus. § Legatus est mihi fundus, & rogatus sum, ut istũ fundum post mortem meam restituam Titio, & centum dem Sempronio. dicitur, quod ita demum teneor ad ista centum, si interim tantum lucri habeã ex hoc fundo. sic ergo pendet hic fideicommissum, ꝓut suprà dicitur de libertate. ¶ Quoties. § Seruo relicta est libertas ꝓ fideicommissum. ammodo si hæres eum uẽdat, uel usucapiat hic seruus ab aliquo, non extinguit, hoc fideicommissum, quin hic seruus possit petere manumitti. poterit autẽ petere manumitti ab eo, a quo maluerit, scilicet ab hæde, uel ab emptore. & similiter si erat relicta libertas sub conditione, & interim hæres eum uendat. nam existẽte conditione poterit petere manumitti: uel vult ab emptore, uel ab hærede. & si ante cõdi sum a pecuniarium possunt b relinquere. ¶ Et principis seruo, vel municipij, vel cuiusuis alterius fideicommissaria libertas adscripta valet c. ¶ Hostium seruo fideicommissaria libertas si fuerit adscripta, potest tractari, an nõ sit inefficax. Et fortasis quis dixerit, indignum d esse, ciuem Romanũ fieri hostium seruum. Sed si in † casum relinquatur e, in quẽ noster esse incipit, quid prohibet f dicere libertatem valere? ¶ Si homini libero fuerit libertas per fideicommissum adscripta, & is in seruitutem redactus proponatur, petere potest libertatẽ, si modò mortis tempore, g vel conditionis exi stentis h inueniatur seruus. ¶ Seruo eius i, qui nondum in rebus humanis est, libertas rectè per fideicommissum relinquitur. ¶ Si seruus in metallum fuerit damnatus, libertatem sperare non potest k. ¶ Quid ergo si fideicommissaria libertas ei relicta sit, & pœna metalli indulgentia principis sit liberatus? Et est rescriptum ab Imperatore nostro hunc in dominium prioris domini non restitui l: cuius tamen sit, non adijcitur m. Certè cùm fisci n efficiatur, sperare poterit o fideicommissariã libertatem. ¶ Ex damnata p in metallum cõcepto, & nato fideicommissaria libertas dari poterit. Quid mirum, cùm etiam vænundari eum posse quasi seruum q Diuus Pius rescripserit? Si petitum † à testatore fuerit, ne postea Stichus seruiret, placuit fideicõmissariam libertatem dataṁ videri. Nam qui hoc petit, ne posteà seruiat, videtur petere, vt libertas ei præstetur r. Sed & si ita scripserit, Ne eum alienes s, neve vendas, idem erit dicẽdum, t si modò hoc animo fuerit adscriptum, ꝙ voluerit testator eum ad libertatem per duci. Cæterùm, si alia mente id scripserit, vtputa, quia consuluit u hæredi retinere talem seruum, vel quia coercere voluit seruũ, & cruciare, ne meliorem dominum experiatur, vel † aliqua mente non tribuendæ libertatis, dicendum est cessare libertatis præstationem. & ita Celsus lib.xxiij. Digest. scribit. Non enim verba tantùm fideicommissi, sed & mens testatoris tribuere solet libertatem fideicommissariam. Sed cùm ex præsumptione libertas præstita esse videtur x, hæredis est contrariã voluntatem testatoris probare.

† ad hũc.§. uide Iaſ.i.l. cũ filio.numer.40. de leg.j. & doctores in l. filiusf.in §. diui. eo. ti. scilicet Bar to.nu.5. Iaſo.lect.2.nume.41. Ruinus nu.1.

† alij in casu.

¶ *Datus tutor, quem testator putauit esse liberum, non propter hoc efficitur liber. hoc dicit.*

¶ Si quis tutorem ideò scripserit, quia liberum putauit, certissimum est, neque tutelam libertatis præstationi patrocinari y. & ita Marcellus libro xv. Digestorum, & Imperator noster cum patre rescripsit. ¶ Si † quis z seruo pignorato directam libertatem dederit, licet videatur iure subtili inutiliter reliquisse: attamen quasi fideicommissaria libertate relicta seruus petere potest, vt ex fideicommisso liber fiat. Fauor enim libertatis suadet, vt interpretemur, ad libertatis præstationem † accedere testamenti verba, quasi ex fideicommisso

† ad huius tex. interlectũ et rationẽ decid. vid. Ruin. in l.j. §. si qs ita. car. 33. de uerb. ob.

† Haloãder legit si equa si fideicom. libertatẽ relictam.

† Petitionem.

a ¶ Fideicommissũ.§ scilicet sibi deberi ab hærede rogato manumittere.
b ¶ Possunt.§ & illi sunt, qui testandi habent ius: ut sup. de lega. j. l. ij. Accur.
c ¶ Valet.§ ut & suprà eodem.l. libertates. Accursius.
d ¶ Indignum.§ accipe, seruum hostium fieri, &c. quasi dicat † alia, quod seruus hostium conſequatur libertatẽ. Accursius.
e ¶ Relinquatur.§ fideicommissaria libertas.
f ¶ Quid prohibet.§ nihil. sic & suprà de leg. j. ab omnibus. §. etiam. sed in stipul. non uenit: ut ſ. de uerborum. oblig. liber homo in stipul.
g ¶ Mortis tẽpore.§ eius, qui libertatem reliquit.
h ¶ Existentis.§ sub qua hæreditas est relicta. Azo. uel uerius libertas. Et est ar. contra. ſ. de uerborũ obli. inter stipulantem. §. sacram. ibi, & ꝓfum &c. Item contra, insti. de lega. §. an seruo. sed in multis fallit Catonis regula: ut & suprà de reg. Cato. l.j. Accursius.
i ¶ Seruo eius.§ facit C. eod. l. cum inter. Accursius.
k ¶ Non potest.§ interim: ut & C. qui non poſſ. ad liber. perue. l. prima.
l ¶ Non restitui. ut & infra. de pe. aut facta. §. fi. amisit ergo dominium: ut ibi dicitur.
m ¶ Non adijcitur.§ in rescriptione.
n ¶ Fisci.§ ut & C. de senten. paſ. l. fruſtra. in fi. Accursius.
o Poterit.§ ſ. sibi deberi ab hærede rogato manumittere. Accur.
p ¶ Ex damnata.§ ſ. seruum fisci. secus, si ante fuisset conceptus: ut C. de pœ. l. si ante. Accursius.
q ¶ Seruum.§ ſ. sibi deberi ab hærede rogato manumittere.
r ¶ Ei præstetur.§ quid enim &c. ut sup. co. rogo.
s ¶ Alienes.§ quæ prohibitio ualet: ut C. de rebus alien. nõ alien. l. finali.
t ¶ Dicendum.§ ſ. quod alienando eum posteà efficiatur liber.
v ¶ Consuluit.§ ad hoc C. qui non poſ. ad liber. l. ij.
x ¶ Videbitur.§ cum dubitabatur quid testator senserit. & facit ad §. sup. eo. cum fideicõ. & ꝓ quidam. & l. rogo. Item ad fin. hic facit ſ. de proba. l. iij. & l. quinqu. ginta, & l. quidam. & C. de do. inter. vi. & vxo. l. etiam. & sup. de iur. do. nuptura. Accursius.
y ¶ Patrocinari.§ ut sup. de testa. tute. si quis, tutorẽ. Sed contra in eodem titu. l. si hæreditas. §. fin. & C. eod. & si nõ adscripta. Solu. hic credebat suũ, nõ daturus si alienũ nosset: ibi alienũ sciebat. & facit insitu. qui testamen. dare tut. poſſ. §. j. Accursius.
z ¶ Si quis.§ puta creditor: ut ſ. eod. l. si debitor. & tunc dic, ut nota. C. de manu. testa. l. seruo. Aliꝭ, id est debitor, quod est falsũ: ut ſ. de manu. l. seruus, & infrà qui & à quib. l. iiij. §. j. & l. pig. & l. seq. §. pignori. & C. de ser. pigno. da ma. ab eo. & l. si. sed defendat qu ifi in ulti-

Universidad de Deusto
BibliotecA

ma uoluntate, sed non inter uiuos: ut di. legibus. sed non possunt: ut supra de leg. j. seruum filij. §. fundi. & C. de necef. ser. hære. instit. l. j. nisi diceres soluta pecunia: ut infra qui & à qui. pignori. in fin. Accur.

a ¶ Rigorem. ‡ ut & instit. de do. §. fina. & argu. supra ad leg. Aquil.

b ¶ Constat. ‡ vt C. de posthum. hæredi. instit. l. j.

c ¶ Satis constat. ‡ vt & C. eod. l. j. & de fideicommiss. l. eam. & l. ex testamento. si tamen præstentur, ratæ sunt: ut infra eod. in testam. quandoque etiam interpretamur legitimos rogatos, licet non sint: ut infra eo. si pater. §. fina. sed hodie hic. §. corrigitur: ut C. de liber. præter. & exhæred. authen. ex causa. Azo.

d ¶ Manumittere. ‡ s. seruum suum.

e ¶ Vtimur. ‡ ut in prædict. ll. continetur. Item fallit hoc in minore: ut supra de manu. uin. si rogatus. in princip. & de mino. l. si minor. xxv. ann. seruum.

f ¶ Modicum. ‡ ut & C. ad legem Falcid. si ea. & infra eod. si debitor. in prin. & §. j. & supra eo. decē. Sed contra instit. de sin. re. per fideicommiss. relict. §. hoc solum. ubi non in plus tenetur, quàm ad eum peruenerit. Solut. hic speciale fauore libertatis. Item no. acceperit. alias secus: ut supra eo. l. eum cui.

g ¶ Aliquid. ‡ etiam modicum. Accur.

h ¶ Suum. s. seruum.

i ¶ Relictum est. ‡ quoniam scit pretium serui.

k ¶ Ex aliqua causa. ‡ fructibus forte, uel iure accrescendi. & sic est contra. C. de inoffi. testamen. l. scimus. §. j. & supra de donatio. inter uirum & uxorem. de fructibus. nam fructus nō augent rem donatam, ut cum ea reuocentur. Accur.

l ¶ Nam & si ex mora. ‡ ab hærede facta.

m ¶ Legatum. ‡ quàm ab initio plus fuerit in serui pretio, quā in fideicommisso.

n ¶ Imminutum. ‡ s. in tantum ut nō possit emi seruus. Accur.

o ¶ Cogatur. ‡ qui legatum agnouit. & cane tibi: quia de proprio seruo legatarij dicit commodum vsque illuc, simili modo. &c.

p ¶ Vberius. ‡ alias uerius, sed Py. vberius.

q ¶ Seruos. ‡ suos, proprios.

r ¶ Relictum. ‡ quod ex postfacto apparet imminutum: ut supra.

s ¶ Vel. ‡ pro saltem.

t ¶ Qui. ‡ scilicet de seruis.

Vides hic qualiter gl. dicit quod iste §. est hodie correctus ideo non est ualde in eo insistendum. & est. §. iste fin. secūdū doct. hic & Alex. in l. si patroni. §. actiões vj. col. supra ad Trebel.

fuerit seruus liber esse iussus. Nec enim ignotum est, quòd multa contra iuris rigorem[a] pro libertate sint constituta. ¶ Ex testamēto, quod agnatione posthumi ruptum esse constat[b], neque directas libertates competere, neque fideicommissarias deberi, si quas non à legitimis quoque hæredibus paterfamilias reliquerit, satis constat[c].

¶ *Legatarius agnoscens legatum sibi relictum vt seruum proprium manumittat, licet minus sit in legato, quā seruus ualeat, cogitur tamē eum manumittere. secus est, si fuit rogatus seruum alienum manumittere: quia non cogitur, si pluris est seruus emēdus, quàm legatum ualeat. b. d.*

¶ Si quis alienū seruū, vel suum rogatus sit manumittere[d], & minus sit in eo, quod accepit ex iudicio testatoris, plus sit in pretio serui, an cogatur vel alienum redimere, vel suum manumittere, videndum est. Et Marcellus quidem scripsit, cùm ceperit legatū, cogendum omnino suum manumittere. Et sanè hoc iure vtimur[e], vt multum intersit, suum quis rogatus sit manumittere, an alienū: si suum, cogetur manumittere, etiam si modicum[f] acceperit. Quòd si alienum, nō alias erit cogendus, quàm si tanti possit redimere, quantum ex iudicio testatoris consecutus sit.

¶ *Heres institutus, & rogatus seruū suum manumittere, tenetur manumittere: licet apud eum de illa libertate remaneat deducto ære alieno, secus si nihil apud eum remansit. b. d. & continua tex. per te: quia planus & prolixus.*

¶ Proinde consequenter Marcellus ait, eum quoque, qui hæres institutus est: si quidem aliquid[g] ad eum deducto ære alieno peruenit, cogendum esse suum[h] manumittere: si verò nihil peruenit, non esse cogēdum. Planè si minus fortè relictum est[i] alicui, verùm creuit legatū ex aliqua causa[k], æquissimum erit, tanti eum cogi redimere, quantum ad eum peruenit, nec causari debere, quòd minus illi relictum sit, cùm creuerit eius legatum per testamenti occasionem. Nam & si ex mora[l] fructus, vsuręve fideifícōmisso accessisset: dicendum est, libertatem præstandam. Proinde & si pretium serui decreuerit, est dicendum redimere cogendum. Quòd si legatum[m] sit imminutum[n], videndum est, an cogatur[o] seruum manumittere, qui sperauit legatum se vberius[p] consecuturum. Et putem, si legatum refundere sit paratus, nō esse cogendum, idcirco, quia alia cōtemplatione agnouit legatum, quod ex inopinato diminutū est. Parato igitur ei à legato recedere, concedendum erit: nisi fortè residuū, quod apud eum remanet legatū, ad pretiū sufficiat. ¶ Quid ergo, si plures sit seruos[q] rogatus manumittere, & ad quorūdā pretium sufficiat id, quod relictum[r] est, ad omnium verò non sufficiat, an cogendus sit quosdā manumittere? Et putem debere eum cogi vel[s] eos, quorum pretium patiatur, manumittere. ¶ Quis ergo statuet, qui[t] potiùs manumittantur? vtrumne ipse legatarius eliget, quos manumittat, an hæres? Et fortasis qs rectè dixerit, ordinem scripturæ[u] sequēdum. Quòd si ordo non appareat[x], aut sortiri[y] eos oportebit, ne aliquam ambitionis, vel gratiæ suspicionem prætor subeat[z]: aut meritis cuiusque allegatis[a], arbitrari[b] eos[c] oportet. ¶ Simili modo dicendū est, & si redimere iussus sit, libertatemq; præstare, nec pecunia, quæ legata est, sufficiat ad redemptionem omnium, quibus libertas est data. nam & hic idem[d] erit, quod suprà probauimus.

¶ *Nemo cogitur seruum proprium manumittere rogatus, repudiato legato, quod propter id ei fuit relictum. hoc dicit. cætera vide per te.*

¶ Si cui legatum sit relictum, isq; rogatus sit seruum proprium manumittere, eiq; [e], quod legatū est præstare: an fideicōmissaria libertas præstanda sit? Quosdam mouet[f]: qa si fuerit coactus ad libertatē prestandam, ex necessitate ad fideicōmisi quoque præstationē erit cogendus[g]. Et sunt, qui putēt non esse cogendum[h]. Nā & si[i] mihi legatum fuisset relictum, & id rogatus essem Titio restituere confestim[k], & prætereà fideicommissariam libertatem seruo meo præstare, sine dubio dicemus, non esse me cogendum ad libertatis præstationem: quia nihil pretij nomine videor accepisse[l]. Planè si fortè post tempus fuerit rogatus restituere legatum sibi relictum, dici potest, propter medij temporis fructum[m] cogendū eum manumittere. ¶ Si rogatus quis[n] u ¶ Scripturæ. ‡ Nota. sic est in auth. de hæred. & Falcid. §. inordinatum. & supra de vulg. substit. l. fi. §. prius. & de lega. ij. l. cum pater. §. pen. & de hær. instit. l. qui soluendo. & de usufr. l. quoties. Sed arg. con tra infra de fol. nec enim. & instit. de lega. §. ante hæredis. Accur.

x ¶ Non appareat. ‡ quia forte compendiosè dixit, omnes illos seruos manumitti uolo. Azo.

y ¶ Sortiri. ‡ id est per sortis iudicium eligere, scilicet proprios seruos. sic & supra de iure dot. l. si eum. & insti. de lega. §. optionis. & C. cōmunia de lega. l. fina. in prin. Accurſius.

z ¶ Subeat. ‡ in eligendo. Accur.

a ¶ Allegatis. ‡ ideo quia melius meruerāt, ut manumittantur. Accurſius.

b ¶ Arbitrari. ‡ id est eligere. Accur.

c ¶ Eos. ‡ s. seruos.

d ¶ Idem. ‡ ut ordo scripturæ seruetur: uel fors, uel merita allegentur. & sic patet, quòd supra in suis dixit, hic & in §. simili. in alienis. Accurſius.

e ¶ Eique. ‡ scilicet facto libero. Accur.

f ¶ Mouet. ‡ ad dubitandum hoc, scilicet quod sequitur, quia &c.

g ¶ Cogendus. ‡ ut sic infra ad Trebellia. cogi. §. sed si seruo. Accurſius.

h ¶ Non esse cogendum. ‡ ad legatum: sed ad libertatem sic: ut supra ad Trebellian. ita tamen. §. fina. & ad legem Falcid. sed si non. & C. ad leg. Falci. si ea. secundum Ot. Sed certe de libertate fuit quæsitum: & simile subsequens est de libertate. & sic de ea hic respondere uidetur. & pro hoc infra proximo §. in fin.

i ¶ Nam & si. ‡ a simili. Accurſius.

k ¶ Confestim. ‡ & sic nulla erit vtilitas medij temporis.

l ¶ Accepisse. ‡ idem ergo ius in superiori casu uidetur: quia pretium non uidebitur accepisse, & sic non posset grauari: ut supra de legat. j. planè. ij. §. fina. & l. sequenti, & ad Trebellianum. si patroni. §. secundum quæ. Accurſius.

m ¶ Fructum. ‡ qui sufficiat ad pretium: ut infra §. proximo. & argu. supra de inoffic. testa. Papinianus. §. si conditioni. Sed argu. contra. supra ad Trebel. l. si patroni. §. & si fine fructibus. & de legat. ij. cum pater. §. Titio. & facit ad §. supra eodē, decem. & l. si legatario, in prin. & etiam supra de donat. l. Aristo. Accurſius.

Fundum

a ¶ Fundum. ‡ sibi relictum.

b ¶ In pendenti. ‡ ut si per tanta tempora uixerit, & tantum ex fructibus capiat, ualeat fideicommissum pecuniarium.

c ¶ Libertatis. ‡ scilicet: in superiori. §. Accurſius.

d ¶ Rogatus. ‡ s. seruus qui libertatē consequi debet. potest enim eligere alienantem. Azo.

e ¶ Alienatus sit. ‡ sic suprà eo. is qui. & C. de manumiss. testa. statuliberis. & ar. §. quemad. seruit. amit. is cui. §. hæres. & §. de hære. instit. sed & si. §. seruus. sed uidetur quòd non tenuerit alienatio etiam medio tempore: ut C. communia de leg. l. fin. §. sinautem sub conditione. quæ est contra. Sol. ut ibi. Accur.

f ¶ Oportere. ‡ ut & §. de act. emp. Titius.

g ¶ Manumissus sit. ‡ ante conditionem. sed hoc casu aget exempto emptor, quòd liberum eum habere non licet: ut suprà, de euict. l. sed hoc nomine. & sup. de act. empt. Titius. & l. idemque. §. superest.

h ¶ Constitutionib. ‡ quas appellauit suprà, proxi. rescripta.

i ¶ Conditio. ‡ quod fieri uidetur, si durior hæc patronum. Accurſius.

k ¶ Cessare. ‡ quia non uidetur eius conditio fieri dura, quæ contra uoluntatem defuncti. Accurſius.

† aliàs est.

SI hæres. ‡ CASVS. Hæres rogatus seruum manumittere, uendidit eum. postea decessit hic hæres, nec habet successorem. seruus autem uenditus mult esse libertus hæredis, qui uendidit eum. Dicitur, quòd non audiatur, imo erit libertus emptoris. & reddit rationem. Franc.

l ¶ Pretium. ‡ non enim est persona, quæ de pretio teneatur. & facit sup. de act. empt. l. eum & fortè. & not. ex hac & superiori. l. in fi. duos casus, ubi non eligit cuius sit libertus. Accurſius.

CVm uerò. ‡ CASVS. Hæres rogatus manumittere seruum, decessit relicto hærede, uel delicto fecit, propter quod eius bona sunt publicata. Dicitur, quia est in electione serui cuius uelit esse libertus. & sic habet locum constitutio Diui Pij. quæ hoc dicit. & ad istum casum adducit alium similem.

¶ Apparet. ‡ Dic ut in summario huius. §.

¶ Cùm quidam. ‡ Ego Frāciscus obligaui Bocolo ancillā: tandem in testamento meo grauati hæredē meū, ut ancillā luat, & manumittat eā. hæres non luebat: & sic ancilla stans penes creditorē peperit plures filios: & creditor eos uēdidit. Dicitur quia hæres meus cogit tūc ptiū dari emptori puerorū, quantū ei cōstituerunt: & recuperare eos, & manumittere. idē si in testō purè reliqui libertatē ancillæ meæ: tādem bene per v. annos testamentum fuit clausum: & interim ancilla peperit plures partus. nam isti partus tradentur matri eorū, ut manumittant. sic ergo mora libertati facta, siue sponte, siue fortuito casu non debet obesse parti. secus autem si hoc testator uoluisse uidet: ut si reliquit libertatē dandam ancillæ à substituto impuberis, & interim uiuente impubere ancilla peperit. nam partus erit seruus. idē si sub condi. uel post tē pus reliquit libertatē ancillæ: & ipsa interim peperit. nam partus erit seruus. & hoc uoluisse testatorem apparet. ¶ Si pro non scripto. ‡ Si legem tibi Stichum: rogemque te ut eum manumittas: si legatum efficiatur pro non scripto, & sic non ualeat: huic tamen seruo debebit hæres meus præstare libertatem.

† P. F. utique directā sic fit, ut quoties &c.

¶ Subuētum. ‡ Dic ut in summario. Franc.

¶ Cùm uerò. ‡ continua ad præcedentia.

¶ Necessitate. ‡ transmissa hæreditate.

¶ Constitutionibus. ‡ Diui Pij: de quibus dixit §. e. l. generaliter. in fi.

¶ Ab eo perductus. ‡ qui rogatus erat. M.

¶ Potest. ‡ i. debet.

¶ Dictum sit. ‡ sup. eo. l. generaliter. §. fi.

¶ Videtur. ‡ propter spem. sic §. fi ex no xa. causa aga. l. fi.

¶ Apparet. ‡ hoc superius uidetur dicere, ad quod referī hoc igitur.

¶ In rem. ‡ i. sine interpellatione, ut sup. de usuris. l. mora.

¶ Petita est. ‡ quod dic, ut not. §. de lega. 2. si quis seruo. Item no, q; hodie uidentur liberi, etsi non sit petita libertas: cùm quilibet fideicōmissarius habeat utilē in rem actionem: ut C. cōia de lega. l. j. uel dic, ut ibi not. item & dic hic distinctionē quam not. C. eo. l. cùm libertatem. in qua sunt concord. huius. § H.

¶ Minoribus. ‡ Idē in maiorib. sed de his exemplificat: quia minus de his poterat dubitari. Sed arg. contra. sup. de mino. l. si tamen. sed dic, ut ibi no.

¶ Constitutum est. ‡ ut C. ex qui. cau. in integ. rest. non est necesse. l. in minorum. Acc.

¶ Multo magis. ‡ quia

† manumittēdi causa.

† Argumēto istius līæ colligitur, q̄ filius regis patre uiuente pt dici rex. cō cor. text. cū gl. expreſſa in cano fin. xxiij. q. j. glo. est i. gœ. pragmati. fanc. §. quib. attente. super uer. primo genito. Ad de tex. in l. i in suis. & ibi Bal. de lib. & post. de quo per Panor. in c. tanta. nu. x. & ibi no tanū in apostilla ad ipsum, i uer. in uita parentum. extra, qui filij sint legi. & in ca. quoniam. ubi etiam nota ui in apost. in uer. iuuari. numero 50. extra de magistr. & Oldrad. consil. 94. alias est cō sil. 104.

† Marco, † Cæcilius.

norum publicatione ad alterū seruum perduxit, magis opinor constitutionib. o esse locum: ne deterior conditio fideicommissariæ libertatis fiat. Nam & cùm quidā rogtus esset, cùm moreretur seruum manumittere, isq; decessisset liber tate seruo non data, perinde eū habendū constitutum est, atque si ad libertatē ab eo perductus p esset. Potest q enim ex testamēto dare libertatē: †utiq; cùm dictū sit, r ut quoties quis libertatē acceperit fideicommissariam, si ab alio, quàm qui erat rogatus, manumittat, auxiliū constitutionū habeat, perindeq; habeatur, atq; si ab eo manumissus fuisset: quoniā fideicōmissa rijs libertatibus fauor exhibetur: nec ītercidere solet destinata fidei cōmissaria libertas. Qui enim ea † donatus est, in possesione libertatis interim esse uidetur.

¶ *Hæres rogatus de manumittendo ancillam, dicitur esse in mora sine aliqua interpellatione: & extunc pueri, qui nascuntur ex ancilla, dabuntur ipsi ancillæ factæ liberæ, ut ipsa eos manumittat. Si autem interpellatus fuit hæres, ut manumitteret istā ancillam, & non fecit, est in uera mora: & extūc ex ancilla nascunt ingenui, siue ancillæ sint maiores xxv. annis. sine non. Fran.*

¶ Apparet t igit subuētum fideicōmissarijs libertatib. ut in rem u mora facta esse uideatur. Et ex die quidem, quo libertas peti potuit, matri tradentur † manumittendi: ex die uerò, quo petita est, x ingenui nascētur. Plerunq; † enim per ignauiam, uel timiditatem eorū, quib. relinquitur libertas fideicōmissaria, uel per ignorantiam iuris sui, uel per authoritatem, uel dignitatem eorum, à quibus relicta est, uel serius petitur, uel in totum non petitur fideicōmissaria libertas, quæ res obesse libertati nō debet. Quod igitur defendimus, ita determinādum est, ut ingenui qui dem ex eo die nascantur, ex quo mora libertati facta est: manumitti autem partū dici debeat, ex quo bertas peti potuit, quamuis petita non sit. Certè minoribus y xxv. annis, & in hoc tribuendum est auxilium, ut uideatur in re mora facta esse. nā qua ratione decretum, & à Diuo † Seuero constitutum z est, in re moram esse circa pecunia ria fideicommissa, quæ minoribus relicta sunt: multò magis a debet etiam in libertatibus hoc idem admitti. ¶ Cùm quidam † Cælius

a ¶ Multo magis. ‡ quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia plus fauetur liberati, quàm ætati. Azo. Item ad §. istum facit. C.e.ancillam. Acc.

a ¶ Dimisso creditore. ʒ i. præcepit hæredi liure à creditore, & manumittere. Acc.

b ¶ Non liberantibus. ʒ f. se à creditore. sic ſ. de neg. gest. ſi pupilli. §. j. Accurſius.

c ¶ Pretio. ʒ qđ ipſe creditori dederat. Acc.

d ¶ Emptori. ʒ quod pretium emptor dederat. sic ſup. de rei uend. l. emptor prædium. & C. ſi uen. pig. aga. l. j. & iij. Accur.

e ¶ Reſtituto. ʒ ab hę redibus. Accur.

f ¶ Medio tempore. ʒ poſt teſtamẽtum factũ, ante aperturam tabularum. Azo.

g ¶ Diximus. ʒ in alio ſuperiori proxi. §. Accurſius.

h ¶ Eos. ʒ ſcilicet Imperatores.

† aliàs libertati. i ¶ Acceperit. ʒ ſcilicet aliqua ancilla in teſtamento. Accur.

k ¶ Conditio eſt. ʒ quàm ſuperior.

l ¶ Fortuitam. ʒ ut ſuperiores. Azo.

m ¶ Paſsi ſunt. ʒ ſcilicet iſti ſerui: ut & C. eod. l. ij. & iij.

n ¶ Si pro non ſcripto. ʒ quid hoc ſit, habes. C. de cad. toll. §. & cũ triplici. Accur.

o ¶ Penes quem. ʒ hę redem fortè. Azo.

p ¶ Relictum ei. ʒ in qualibet alia re: ut ita interſerat aliũ caſum. Accurſius.

q ¶ Saluam eſſe. ʒ & propter hoc dicit, quod habes. C. de cad. toll. §. in primo. & §. pro nõ ſcripto.

r ¶ Peruenerit. ʒ ſiue hæres ſit, ſiue alius. Azo.

s ¶ Pati debet. ʒ Legato habito pro non ſcripto.

† habito legato. t ¶ Rubrio. ʒ propter hoc appellat Rubrianum. & no. q̃ continuatur hæc materia uſque ad §. ſi quis ſeruum. in l. ſi eum. Acc.

v ¶ Oportet. ʒ ſeruis. hæreditarijs.

† De materia obreptionis uid. gl. in c. cum pro cã. in uerbo tanquã. extra. de ſent. excom. & in c. ex parte. extra. de offi. ordi. Iaſ. in l. ij. C. ſi contra ius uel utilita. pub.

x ¶ Directò. ʒ ut fiãt orcini: ut & ſup. de leg. j. l. j. §. penul. & no. quatuor eſſe ſenatuſcõ. uel v. ut no. C. eo. ſi ſeruus. & fa. l. ancillam. & de iudi. qui ſe.

y ¶ Obreptum. ʒ & per obreptionẽ ab eo impetratum, ut malè iu dicaret. Accur.

z ¶ Pronuntiatumque. ʒ eſſe liberũ. Acc.

a ¶ Non competit. ʒ ſic. C. de prædi. mi. & ſi præſes. & de reb. eo. l. magis. §. pe. & C. ſi contra ius uel utilita. pub. l. ij. & j. de nata. re. l. j. & C. de his qui a non do. l. fin. Accurſius.

b ¶ Euocati. ʒ ſic inf. quæ ſent. ſine appel. reſcin. l. j. §. item cùm. & j. de nata. reſti. l. ij. in fi. & l. patrono.

c ¶ Hoc ſenatuſconſultum. § Rubrianum. Accurſius.

d ¶ Latitantes. ʒ ſed ſi iuſta cauſa abſint, ſuccedit Damaſianũ, ut j. eo. neque infantes.

e ¶ Impediatur. ʒ qa legatarius nõ poſſet ma numittere, niſi ab hære de ſibi traderetur.

f ¶ Nactum eſſe. ʒ ſed quomodo poteſt hoc eſſe, cum recta uia tranſeat in legatarium mortuo teſtatore: ut inf. de furt. à Titio. & ſup. de pecu. peculium autẽ. §. ſed & creditor. & quẽad. ſer. amit. ſi partẽ. §. j. quæ ſunt contra? Rũ. hic non erat adita hæreditas: ut ſup. de leg. j. l. ſeruum filij. §. j. uel nõ extiterat conditio legati ſerui.

g ¶ Itaque. In hoc caſu. ʒ uerbis ſequentibus non habentibus locum non habentib. quia non ſtat per eos qui libertatem præſtare debent. & eſt ſic. C. de ueteri iur. enu. l. ij. §. ſed quia diuinæ. ſup. de leg. & con. l. & ideo. & C. de epiſ. audien. l. iij. & C. de legi. & conſtit. cum de nouo.

h ¶ Iuſſus. ʒ ſ. eum manumittere.

i ¶ Oportet. ʒ ſ. emptorem: ut j. l. proxi. & ſup. eo. generaliter. §. fi. Accurſius.

k ¶ Hæc autem uerba. ʒ poſita ſup. eo. cùm uerò. §. ſubuentum.

l ¶ Contemnat. ʒ ut & ſ. e. ſi legatario. §. fi.

m ¶ Soli. ʒ ſ. iſti præſentes, uel etiã ex iuſta cauſa abſentes. Acc.

n ¶ Rogati. ʒ ut & ſ. eod. l. j. & l. ſi legatario. §. fi. non autem latitantium: ut ſup. eo. l. cũ uerò. §. ſubuentum. Acc.

ſenatuſconſul. per totam l. & ſeq. & prin. tertiæ uſque ad §. ſi quis.

¶ Subuentum libertatibus eſt ſenatuſconſulto, quod factũ eſt temporibus diui Traiani † Rubrio, [t] Gallo, & Cælio Piſone conſulib. in hæc uerba: Si ij, à quibus liberta tem præſtari † oportet, [u] euocati à prætore adeſſe noluiſſent, & cauſa cognita prętor pronuntiaſſet liber tatem his deberi, eodem † iure ſta tũ ſeruari, ac ſi directò [x] manumiſsi eſſent. ¶ Hoc ſenatuſconſultũ ad eos pertinet, quibus ex cauſa fidei cõmiſsi libertas debetur. Proinde ſi libertas nõ debetur, obreptum [y] tũ prætori † eſt de libertate, pronuntiatumq;, [z] ex hoc ſenatuſcon. libertas non competit: [a] & ita, Imperator noſter cum patre ſuo reſcri pſit. ¶ Euocari autem à prætore oportet eos, qui fideicommiſſariã libertatẽ debent. cæterum niſi fuerint euocati, [b] ceſſat Rubrianum ſenatuſconſultum. proinde denuntiationib. & edictis, literisq; euocandi ſunt. ¶ Hoc ſenatuſconſultũ [c] ad omnes pertinet latitãtes, [d] quos fideicommiſſariam libertatẽ præſtare oportet. † Proinde ſiue hę res rogatus ſit, ſiue quis alius, ſenatuſconſulto locus eſt. omnes enim omnino, qui debent fideicommiſſariam libertatem præſtare, in ea cauſa ſunt, ut ad ſenatuſconſultũ pertineant. Quare ſi hęres quidem latitet, legatarius autem uel fideicommiſſarius, qui rogatus ſit liber tatẽ præſtare, præſens ſit, ſenatuſconſultum efficiet, ut nihilominus impediatur [e] libertas. proponamus enim legatarium, uel fideicõmiſſarium nõdum dominium ſerui nactum eſſe. [f]

¶ Paulus lib. ii. † LEX XXVII.

ITaque hoc caſu princeps adeundus eſt, ut & in hoc caſu [g] libertati proſpiciatur.

¶ Vlpianus. † LEX XXVIII.

SI eũ ſeruũ, cui erat fideicõmiſſaria libertas relicta, diſtraxit is, qui erat rogatus, [h] & emptor q̃dẽ latitet, is autem, qui rogatus erat, præſens ſit, an Rubriano ſenatuſconſulto locus ſit? Et ait Marcellus Rubrianum locum habere: quia abeſt is, quem manumittere oportet. [i] Hæc autem uerba, [k] Adeſſe noluiſſent, non utique exigunt ut latitet is, qui libertatem præſtare debebit. nam & ſi non latitet, contemnat [l] autem uenire, ſenatuſconſultũ locũ habebit.

¶ Idem obſeruatur etiã ſi plures hæredes inſtituti fideicõmiſſariam libertatẽ præſtare rogati, non iuſta ex cauſa abeſſe pronuntiati fuerint: & eorum, qui iuſta ex cauſa abeſſent, & eorum, qui præſentes fideicõmiſſarię libertati morã non faciant, perinde libertus erit, atq; ſi ſoli, [m] qui rogati [n] eſſent, ad iuſtã libertatẽ pduxiſſent.

¶ *Nunc ponit aliud ſenatuſconſ. per quod ſubuenit libertatib. ut ſi*

† Hadriani.

† ait's oporteret.

† modo.

† aliàs ſic.

† Deinde.

† aliàs 3. fideicom.

† lib. 5. fideicom. Si quis

a ¶ Si quis. ʒ ſuperius ſenatuſcon. ſ. Rubrianũ loquit de hæreditarijs ſeruis: hic de proprijs ſeruis rogati: & appellatur Aemilianum, & etiam Mutianũ: ut hic & j. l. non tantũ. §. ſed & ſi non hæreditariũ.

b ¶ Placere. ʒ ſenatoribus uiſum eſt, ut ſi quis &c. Accurſius.

c ¶ Ex iuſſu. ʒ expone quod tacite inerat uerbis ſenatuſconſ. ut ſi iuſta cauſa abſit, ſeruetur ei ius patronatus: alias non. Accur.

d ¶ Qui non habẽt. ʒ ſic ergo qui dicit eos iniuſte abfuiſſe: probet. & pro hoc ſupra de prob. l. in exceptionibus. & l. quoties. §. qui dolo. itẽ ſic ſ. de peti. hære. item ueniunt.

†alias Manilio †Iunco. §. eos autem. Azo. Ro.

e ¶ Cum ſufficiat: ʒ ad ius patronatus conſeruandum. alias contra. ſup. de legi. tut. l. i. §. pe. ſup. e. l. j.

f ¶ Vocari. ʒ imo cõtra: ut ſup. cum uero. §. hoc ſenatuſc. ibi euocari. &c. Sol. ibi eſt contra doloſum: quia libertum perdit: hic contra non doloſum, qui nõ perdit. item contra. C. quomodo & quãdo iud. l. ea. ſed illud in peeuniarijs habet locum. Accurſius.

g ¶ Abeſſe. ʒ à loco ubi petitur libertas. & facit ſup. de in ius uoc. l. plerique. & l. ſeq.

h ¶ Iuſſus. Cogetur. ʒ ut & ſupra l. pxi. in prin. Accur.

i ¶ Non diſtinguit. ʒ quantũ ad hoc, quod erit liber: ſed quantum ad ius patronatus ſic: ut ſup. l. pxi. §. fi. niſi eligat uẽditorẽ: ut §. e. l. generaliter. §. fi. Acc.

k ¶ Abſit. ʒ ſcilicet iſte emptor. Accur.

l ¶ Ei. ʒ qui erit manumittendus. Accur.

m ¶ Vm quaſi. Iuſta ex cauſa. ʒ per decretum pronuntiatum eſt, cum ex iuſta cauſa abeſſet.

n ¶ Eum abeſſe. ʒ ut ſic ſit ſaluum ei ius patronatus: ut §. e. l. j. & l. ſi legatario. §. fi. Acc.

†fideicõ. o ¶ Ius. ʒ ſ. patronatus, & ſic ſententia, uel decretum una parte mortua tenet. & ſic eſt contra. §. qui ſatisfd. cogan. l. ſi deceſſerit. §. q̃ ſi ignorans. & j. quæ ſen. ſine ap. l. pe. & j. de reg. iur. l. Neratius. & ibi plene dices. Accur.

p ¶ Hunc. ʒ ſcilicet hæredem.

q ¶ Eadem. ʒ ſ. iuſta

r ¶ Impedierit. ʒ de iure cõmuni. Acc.

s ¶ Ex cauſa. ʒ ſub. ut dicamus, ex cauſa &c. Accur.

t ¶ Tutore authore. ʒ à ſenatuſconſulto factus liber, non à pupillo ſine tutore: ut §. eo. l. ex cauſa. quæ eſt contra. & iunge literã, author eſſe ex cauſa fideicomm. lib. præſtare

aliquis eſt rogatus manumittere ſeruum ſuum proprium, & iſte eſt abſens: iudex debet cognoſcere de hoc fideicommiſſo: & ſi videbit ſeruum in ea cauſa eſſe, vt ſi præſens eſſet rogatus, iuberet eũ manumittere, pronũciabit etiam eo abſente liberum eſſe, poſtea, quod ſequitur per totam hanc l. & ſeq. & per totam tertiam, leue eſt. Franc.

¶ Siqs [a] ſeruũ ſuum non hæreditarium manumittere rogatus latitet, factũ eſt ſenatuſcõſultũ † Aemilio † Vineo, & Iulio Seuero cõſulib. in hæc verba, Placere [b], ſi quis ex his, qui fideicõmiſſariã libertatem ex quacunque cã deberẽt ſeruo, qui mortis tpe eius, qui rogauit, non fuerit, is q; adeſſe negabitur, prętor cognoſcat: & ſi in ea cã eſſe videbitur, vt ſi præſens eſſet, manumittere cogi dꝛet, id ita eſſe pronuntiet. cumq; ita pronũtiaſſet, idé iuris erit, quod eſſet, ſi ita, vt ex fideicõmiſſo manumitti debuiſſet, manumiſſus eſſet. ¶ Ex iuſta [c] cauſa abeſſe eos demũ dicendum eſt, qui non habent [d] iniuſtã cãm abſentiæ: cum ſufficiat [e], & non in fraudem libertatis abſint, quò magis videantur ex iuſta cauſa abeſſe. Cæterum, nõ eſt neceſſe, vt reipublicæ cauſa abſint. Proinde ſi alibi domicilium quis habeat, alibi petatur fideicõmiſſaria libertas, dicendũ eſt non eſſe neceſſe vocari [f] eũ, q̃ fideicommiſſa riã libertatẽ debere dꝛ: quia etiam abſente eo (ſi conſtiterit libertatẽ deberi) pronuntiari poteſt iuſta de cã eum abeſſe [g]: nec libertum perdet: nanque eos, qui apud ędes ſuas, & apud domiciliũ ſuũ ſunt, nemo dubitabit ex iuſta cã abeſſe.

¶ Paulus lib. iij. † LEX XXIX.

SI quis poſteàq̃ in ea cauſa eſſe cœperit, vt ex fideicommiſſo manumitti deberet, alienatus ſit, is quidem, cuius interim ſeruus erit, manumittere cogetur [h]: ſed hic non diſtinguitur [i], iuſta, an nõ iuſta cauſa abſit [k]. omnimodo. n. libertas ei [l] ſeruatur.

¶ Vlpianus lib. j. fideicom. LEX XXX.

CVm quaſi abſente quodã decretũ fuiſſet interpoſitũ, iuſta ex cã [m] eum abeſſe [n], is autem mortuus iam eſſet, Imperator noſter reſcripſit, in hæredis pſonam transferendum decretum: eoq; loco ius [o] eius eſſe, quaſi hũc [p] ipm ex cadẽ [q] cã abeſſe pronuntiaſſet.

¶ Si infans ſit inter eos, qui manumittere debent, ſenatus cẽſuit, cũ vnius ætas impedierit [r], vt liberi, liberæq; ſint ij, q̃bus libertates ex cã [s] fideicommiſsi præſtari oportet. Hoc idẽ erit dicendũ, & ſi ſolus ſit hęres inſtitutus, qui fari non poſsit. ¶ Si verò pupillus tutorẽ habeat, isq; nolit ad libertatẽ præſtandã author eſſe, adeò nõ debet impedimẽto eſſe neque pupillo, vt libertos non habeat, neq; libertati, vt diui Fratres reſcripſerint, ex cã fideicõmiſsi libertatem præſtari ſeruo oportere perinde, atq; ſi ab ipſo pupillo tutore author [t] manumiſſus eſſet. ¶ Qui cunq; igiſ caſus inciderit, quo is, q̃ fari non poteſt, fideicõmiſſariæ libertati ſubiectus eſt [u], accõmodabimus mentẽ ſenatuſcõſulti: q̃ [x] etiã ad hæredẽ infantẽ † rogatũ [y] trahẽda eſt. ¶ Adeundus eſt aũt etiam ex hac cã prætor, præſertim cùm reſcripto diui Pij effectum ſit, vt ſi quidã ex rogatis pñtes ſint, alij latitent, alij ex iuſta cã abſint, interçedente infantis perſona nõ omnium libertus efficiatur, ſed tũ infantis [z], & eorum, qui iuſta ex cã abſunt, vel etiam præſentium.

¶ Si plures hęredes ſint inſtituti, & inter eos is, qui fari non poteſt, ſed non ipſe rogatus ſit ſeruũ manumittere, non oportet intercedere libertatẽ ob hoc, q̃ cohęredibus ſuis vendere eum infans nõ poſſit. Et extat quidem ſenatuſconſultum † Thraſianum [a]. ſed & diuus Pius Caſsio Dextro reſcripſit, ita rem explicari, vt partes ſeruorum, quibus per fideicommiſſum libertas data eſt, iuſto pretio æſtimentur [b]: atq; ita ſeruus ab ijs, q̃ rogati ſunt, manumittatur [c]. ¶ Hi autẽ, q̃ eos manumiſerunt, pretij nomine perinde fratribus [d], & cohæredib. ſuis obligati [e] erunt, atq; ſi ob eã rem ex iudicati [f] cã cum his agi poſsit. ¶ In furioſi [g] pſona diuus Pius reſcripſit, fideicõmiſſariã libertatẽ non impediri ſub conditione [h] ſcripti hæredis, qui compos mentis non eſſe affirmatur. Igitur ſi cõſtiterit ei rectè datam per fideicommiſſum libertatem, decretum interponeꝛ, quod idipſum cõplectatur. Ad exẽplum ergo infantis, & † muto, & ſurdo ſubueniẽ.

¶ Sed & ſi quis ſine hęrede, [i] vel alio ſucceſſore [k] deceſſerit, qui fideicommiſſariã [l] libertatẽ præſtare deberet, adito prætore, liber-

† Victraſia. Duus.

† P. F. rogati.

† Duar. et i muto &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt teneant.ſ.ſe immiſcentes hæredes, & alias nō: ut ſ. de acqui.hæred. l. quæſitum.item pro hoc ſ. de leg.j.ſi poſt mortē. j.rñ.& ad legē C.de l.j.& fideic.dic q̄ fuit ibi adita ab teſtato:hic nō:ut ar.ſ. §.ſi alter.i fi.

a ¶ Tametſi non eſt. ‡ vnde non videtur eſſe neceſſariū priuilegiū. Azo. Et nō. q̄ hic dicit, & intellige de noie: vt ſ. de bo.lib. l. & ſi ex modica.§.fi.& §.de matert.l.ſeſendum.Sed ar. cōtra. ſ. de iure pa.l.ſi nec patronus. §. fi. & ſ. ad Tertullia.l.ij.§.ſed ſi nō ſit. & de hoc dixi ſ. de inofſi. teſt. Papin.§. quarta. & C. ſi vt ſe abhære. abſti. l. j. Accur.

b ¶ Idem dicendum eſt. ‡ libertati debere ſubueniri. M. vt & ſup. de minor. & ſi ſine. §. ſed quod Papin. & l. ſi mulier. Accur.

c ¶ Qui. ‡ ſ. minor. ſecundum Azo.

♦ Duar. ſeruo liber tas

† De orcino liberto vide Alci. li.præter.j. hac ipſa dictione.

d ¶ Libertus orcinus. † ‡ i. non directo manumiſſus: vt inſtit. de fin.re. per fideicom. reli. §. libertas. Accur.

e ¶ Si alter. ‡ cum duo eſſent rogati. M.

f ¶ Non poſſe. ‡ vt & C. de leg. ſeruus. Acc.

g ¶ Aetate. ‡ infantis: ut ſ.e. l. j.§.j.& ij.

h ¶ Conditione. ‡ furioſi, muti, ſurdi: vt ſ. §. in furioſi.Accur

† Veri. ‡

i ¶ Non præſtantiū.‡ vt quia latitant,vel contemnunt, vt ſup. eo. ſi eum.§. j.

k ¶ Non debeantur.‡ ut arg. C.de codicil.l.j. Accurſius.

l ¶ Factos. ‡ quaſi iure ſciēs irritos. Acc.

m ¶ Præſtiterit. ‡ relicta in eis, approbando eos.ſic C.de fideicō. lib. l.ij. & l. ſi veritas. & C. de teſta. non dubium. §. j. Accur.

n ¶ Voluit. ‡ ſic C. e. ſi uoluntate. Accur.

o ¶ Declaratur. ‡ xx. annis præſtandis hæredi ab unoquoque. Io.ut C.eo.l. ij. & ſ.de manu. teſt. l. cum ex falſis. Accurſius.

† P.F.affirmatiue accipere poſſe q̄ Duar. magis probat.

A Lieno.‡ Caſus eſt planus uſque ad §. ſi patronus.

† fractos habeat alias, factos non habuerit.Duar. legit ratos.

¶ Patronus. ‡ Libertus inſtituit extraneū hæredē, & nihil patrono reliquit. Titio autē reliquit. c.& eundem Titium rogauit, ut emat Stichum ſeruum patroni, & manumittat. tandem patronus per contratabulas ſucceſsit liberto,nunc Titius habens legatū,vult emere ſeruum à patrono, & manumittere, & patronus non vult uendere. dicitur q̄ patronus nō cogit, cùm nil lucri videatur habere à liberto. idē ſi hic eſſet ſeruus alicuius alterius extranei hominis: & ille non vult uēdere,uel ſi uult, uult nimis magno pretio. ſi autē vult iuſto pretio vendere, & Titius nimis modicum uult dare,tūc iudex coget Titium iuſto pretio emere ſeruū, & manumittere. ſi autē Titius nō uult emere, dominus autē ſeruū uult uendere: tūc poterit cogi Titius,ut emat,& manumittat.ſed ſi ſeruus vult, q̄ ipſe dominus manumittat,& dominus in hoc cōſentiat:tunc dñs manumittat eum, & pretiū eius petat à Titio. Idem ſi hæres rogatus eſt emere ſeruū alicuius,& manumittere, & hæres latitat nolēs hoc facere, ſed ſi dominus nō uult eū manumittere,niſi prius ſibi ſoluatur pretium, auditur. Poſteà dicit: hæc ſunt uera, q̄ uel dominus poteſt manumittere ſeruū,& petere pretiū ab hærede:uel poteſt cogi tatem præſtandam eſſe ſenatus cē ſuit. ¶ Sed & ſi ſuus hæres abſtinuerit, libertati fideicōmiſſariæ p ſenat.cōſultū ſubuētū ē.tametſi non eſt a ſine hærede, q̄ ſuum hę redem habet, licet abſtinētem ſe.

¶ Idem dicēdū eſt b, & ſi minor xxv. annis adierit hr̄ditatē eius, qui c libertatē fideicōmiſſariā debebat, & in intergrū ſit reſtitutus abſtinendi cauſa. ¶ Quærēdū eſt aūt,cuius iſte libertus ſit?Ex cōſtitutione enim † fauor libertatis p inde cōpetit, atq; ſi ex teſtamēto libertatē cōſecutus eſſet. Erit igit libertus orcinus d, nō eius, qui fideicōmiſſariā libertatē debebat.

¶ Si alter e ſine ſucceſſore deceſſerit, alter ex iuſta cā abſit, extat reſcriptū diuorum Marci, & † Seueri,dicentium perinde eum ad libertatem peruenturū, ac ſi ab eo, q̄ ſine ſucceſſore deceſſerit, & ab eo, qui ex iuſta cauſa abeſſet,ad libertatem,vt oportuit, p ductus eſſet. ¶ Elegāter quæri poteſt, cū hæres ſine ſucceſſore decedit,vtrū expectari debeat donec certū ſit, heredem,vel bonorū poſſeſſorem non extiturum: an verò etiam dū incertū eſt, fortè deliberāte hære de ſcripto, poſſit ad libertatē pue nire?Et melius eſt expectari oportere,quoad certū eſſe cœperit,ſuc ceſſorem non extiturū. ¶ Imperator noſter Antoninus reſcripſit eum, cui fideicōmiſſaria libertas debetur, ſine libertate aliquid ex teſtamēto hæredis accipere non poſſe. f ¶ Diuus etiā Marcus reſcripſit, fideicōmiſſarias libertates neq; ętate g,neq; cōditione h, neq; mora nō præſtātiū i tardiùs ve reddentiū corrūpi,aut in deteriorē ſtatū perduci. ¶ Quanquā ex irritis codicillis libertates non debeant k :attamē ſi hæres hos codicillos † factos l habuit,& ex his quædā præſtiterit, m ,& ſeruos præ ſtandæ fideicōmiſſariæ libertatis gr̄a in libertate morari voluit n, ad iuſtā libertatem eos peruenire reſcripto Imperatoris noſtri,& diui patris eius declaratur o.

¶ Poteſt alieno ſeruo relinq̄ libertas dū tñ ſeruus ille ſit capax ex alieno teſtō. Fran.

¶ Paulus lib. iij. † LEX XXXI.

A Lieno ſeruo dari poteſt per fideicommiſſum p libertas, ſi tamen eius q ſit, cum quo teſtamenti factio r eſt.

¶ Filius grauatus de manumittēdo, licet poſt mortē p̄ris ei ſuprnaſcit illius frater, tñ vterque cogit manumittere.h.d. Fran.

¶ Cùm † inteſtatus moriturus, ſi dei filij s commiſiſſet, ut ſeruum manumitteret, & poſthumus ei t natus fuiſſet, diui Fratres reſcripſerunt, quia diuidi non poteſt u, ab vtroque præſtandam. x

¶ Minor poteſt dare fideicom. libertatem, licet alienare non poſsit. h. d.

¶ Qui fideicommiſſariā libertatem debet, etiam eo tēpore, quo alienare prohibitus erit y, manumittere poterit. ¶ Si patronus cōtra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperit z, quia eum præterierit libertus: non cogetur vendere a ſeruum ꝓprium,quem rogatus erat b à liberto ſuo c manumittere. ¶ Si is, cuius ſeruus eſt, nolit eum vendere,vt manumitteretur,nullæ prætoris partes ſūt d. Idem eſt, & ſi † plus iuſto e vendere velit. Sinautem certo quidē pretio, quod nō prima facie videtur eſſe iniquū, dominus ſeruum vendere paratus eſt: is verò, qui rogatus eſt eum manumittere, vt immodicum, minuendum id eſſe nititur, prætoris partes erūt inter ponendę, vt iuſto pretio vendēti domino dato, libertas ab empto re præſteē. Quòd ſi dominus f vēdere paratus ſit,& ſeruus velit manumitti g, cogēdus eſt hæres redimere,& manumittere h :niſi dominus velit ſeruum manumittere i,

† fideicom.

† alias interim.

† Teſtatoꝛ. reſtius Dure. Inteſtato.

Liber nemo ſit inuitus.

† fideicom.

† iuſsit.

† pluris.

† fideicom.

a ¶ Sibi. ‡ domino ſeruī.

b ¶ Hæredem. ‡ qui erat rogatus eum manumittere. Accurſius.

c ¶ Faciendum eſt. ‡ ut ſeruus ad libertatē perducatur, & actio de pretio detur. M. utilis ex uendito fortè. Acc.

d Et interdum. ‡ non eſt equum utroque carere.ſic ſup.de cōdic. cau. da. ſi pecuniam. §. quod ſi diſtractuꝝ. & ſ. de actio. empt. ex empto. §. fi. ibi, neque enim bonæ fidei, &c.& J. quarum rerum act. non da.l. fi. §. ſi ſeruus. & C. ad Velle. l. pe. ſic econtra habere utrinque non eſt æquum: ut C. de La.lib. tol. l. j. §. illud etiam.

e ¶ Alij. ‡ ſ.emptori.

f ¶ Concedendum. ‡ ſic ergo non ſit liber inuitus. & ſic eſt regula contraria,quę dicit, nemini ſeruorum licet recuſare ciuitatem Ro. ut C. de manu. teſta. l. fin. §. ſi uero quidam. Sol. ut ibi Acc.

g ¶ Fideicommiſſum. ‡ i. ad libertatem perducere. M.

h ¶ Acquiratur.‡ non enim aliquid quęſitum uidetur, cum ſeruus ab ſit: licet pretium adſit. Azo.

i ¶ Alioquin. ‡ i. ſi q̄d acquiratur domino.

k ¶ Ipſi. ‡ ſ. domino.

l ¶ Contingere. ‡ ut ipſi domino datum uideatur.

m ¶ Inſſus. ‡ idem eſt, & ſi æquo pretio: ſi tamen intereſt domini: ut ſ. de leg. j. l. & ſi æquo. Ioan.

n ¶ Et ei. ‡ domino cuius intereſt prætor uerum pretium. M. Ac.

o ¶ Pluris. ‡ uel etiā æqui pretij, ſi domini intereſt: ut modo dixi. Accurſius.

z ¶ Acceperit. ‡ idem ſi ex debita tantum ſit inſtitutus portione: ut ſ. ad Trebel. patronus. & de lega. ij. cùm patronus.

a ¶ Vendere. ‡ id eſt manumittere: uel dic propriè. & dic, alius enim erat rogatus redimere, & manumittere. Accurſius.

b ¶ Erat. ‡ Aliquis: & eſt ratio q̄a nihil ex iudicio eius accepiſſe uidetur:ut & ſup.de do. ſi patronus Accur.

c ¶ Suo. ‡ id eſt à liberto huius patroni. Accurſius.

d ¶ Prætoris partes ſunt. ‡ ut rogatum cogat manumittere, cum nihil accepit ex iudicio defuncti. alias contra. ſed differt: ut inſti. de ſing. re. per fideicom. relic. §. libertas. & C. eo. deberi. & l. ſi te.

e ¶ Idem eſt & ſi pluris iuſto. ‡ quia perinde eſt, ac ſi nollet uende re. ut & ſ.de leg. iij. l. non dubium. §. fi. Accurſius.

f ¶ Quod ſi dominus. ‡ ſ. uolebat emere,qui manumittere debebat, hic non uolebat emere hæres, & ſic non manumittere.

g ¶ Manumitti. ‡ ſ. ab hērde rogato eū emere,& manumittere. Acc.

h ¶ Manumittere. ‡ & hoc ſeruus conſentiat. nam in electione ſua eſt,à quo uelit manumitti: ut ſ. e. titu. l. generaliter. §. quoties & J. eod. l. inuitus in princ. Accurſius.

i ¶ Manumittere. ‡ cum hæres rogatus nolebat emere, & ſic non manumittere, & hoc caſu nō erit libertus hæredis:ſed manumittētis, & idem

& idem eſt in inferiori proxi. reſpon. & ſup. eo. cum uero. §. ſubuentum. & l. ſi cum. §. eorum. Accurſius.

vt actio ſibi a pretij ī hæredē b detur. Idq; faciendum eſt, c etiam ſi hæres latitet, & ita imperator Antoninus reſcripſit.

¶ Marcellus lib. xxxvj. † LEX XXXII.

SEd ſi alienare quidem paratus ſit,non autē tamen id velit facere, quàm ſibi in pretiū ſatisfiat, non erit manumittere compellendus:ne & ſeruum manumittat, & † interdum d nihil,aut minus cōſequat. ¶ Si fortè is,qui rogatus eſt manumittere, ſoluēdo non ſit,inuito tñ ſeruo, neque alij e,neque dño eam rem perſequi concedendum f eſt: quia non tale ſit hoc fideicommiſſum g,ex quo dño acquiratur h aliquid, alioquin i ipſi k datū videretur,quod poterit contingere l, ſi teſtator pluris eū ſeruum,q̄ quanti eſt,redimi,ac manumitti voluerit. Nam & tunc domino erit fideicommiſſi perſecutio, cuius intereſt, præter verum pretium, id, quod plus ei iuſſus m eſt dare,cōſequi,&vt ſeruus ad libertatem perueniat. Quod eueniet & ſi rem alienam pecunia certa redimere,atque alij præſtare hęres,vel legatarius rogatus intelligeretur. namq; tunc & domino rei, & ei n, cui eadem præſtari deberet,perſecutionem eſſe. vtriuſque enim intereſſe, & dñi, vt ꝓter pretiū acciꝑiat, quo pluris o teſtator eam redimi † voluit, & eius,cui relicta eſt,vti eam habeat.

¶ Si hæres manumittit ſeruum patris ſui, quem fuit grauatus manumittere, erit manumiſſi iuſtus patronus: & poteſt habere contratabulas in bonis manumiſſi, & ei operas imponere.h.d.

¶ Paulus lib.iij. † LEX XXXIII.

SI filius defuncti rogatus fuerit ſeruum ſui patris manumittere,dicendum eſt,poſſe eum & contra tabulas p habere, & operas imponere:hoc enim q potuiſſet, etiā ſi directam libertatē accepiſſet r, quaſi patroni filius.

¶ Seruus, cui competit fideicom. libertas ſub conditione, ſi non ſtat per eum, quominus conditionem impleat, debet manumitti. Item ſi hæres impediat conditionem impleri, non habebit hunc ſeruum libertum. poſtquam liber erit. h.d.

¶ Erit Rubriano s Senatuſconſulto locus, etiāſi ſub conditione libertas data ſit: ſi modo ꝓ ipſum ſeruum non fiat t, quominus conditioni pareat. Nec refert,in dando, aut in faciēdo, an in aliquo caſu conditio conſiſtat. Imo etiam amittit libertum u hęres,ſi conditioni impedimentum fecerit, & ſi filius defuncti ſit,quamuis alio iure x habiturus ſit libertum. Nonnullam y enim & hic pœnam z patitur,nam & ſi in ſeruitutem petierit a, aut capitis accuſauerit, perdit b bonorum poſſeſsionem contratabulas.

¶ Qui non vult ſeruū ſibi legatum, vt manumittitur, accipere, cogit illi ſeruo actiones ſuas cedere. Cætera, quæ ſequuntur, breuia ſunt, ideo non ſummantur.

¶ Si is,cui ſi ſeruus legatus eſt,rogatus fuerit eū manumittere,& nolit eū accipere, cōpellendus eſt,vt actiones ſuas ei c præſtet,ſi ſeruus velit d, ne intercidat libertas.

¶ Pompo.ſib.iij. † LEX XXXIIII.

INuitus is,cui fideicommiſſaria libertas relicta eſt, non eſt e tradendus alij, vt ab eo manumittatur,& fiat alterius libertus,quā ei q̄ rogatus eſt mauumittere. ¶ Cāpanus ait, ſi minor viginti annis rogauerit hæredem, vt proprium f ſeruum manumittat, præmanumittat,ſit ille ſeruus liber.Dicitur quod hic ſeruus ſtatim debet eſſe liber,ne per tot circulos uadat.& hoc dicit hic. §. cū l.ſeq.Fran.

p ¶ Tabulas.‡ liberti bo.poſ.ut & C.de bo.poſ.cōtra tab.l.j.Sed q̄ ſubijcit de ope. ē cōtra. C. de ope. li.l.Quintus. Sol. hic nō cogebat manumittere licet rogatus ſit. ibi autē cogebat. Vel hic uoluit pater habere ſ. filium plenum ius patronatus ut: ſupra de bon. libe.l.qui ex cauſa. §. fi. uel ſpeciale hic in filio.

† P. F. actiones ſuas ei præſtare, cui ſeruus velit, &c.

† fideicom.

q ¶ Hoc enim. ‡ duo l. prædicta, quaſi patroni filius & ſi, &c.

r ¶ Accepiſſet. ‡ à patre filij.

s ¶ Rubriano. ‡ quod habes ſupra eo.l. cum uero. §. ſubuentū. Accur.

t ¶ Non fiat. ‡ ut & ſupra de manu. teſt. l. libertate.

v ¶ Libertum. ‡ ut non habeat eum libertum iure manumiſſionis:q̄d haberet ſi impedimentum non præſtitiſſet: ut ſup. eo.cum uero. §. ſubuentum. & l. ſi eum. §. eorum.

x ¶ Alio iure. ‡ ſ.hereditario. uel q̄a filius eſt manumittentis. ſecundum hoc ergo non uidetur,quod hic filius puniatur de ſuo impedimento: quia & ſi non ſuo, alieno tamen iure habet eum liberum.ſed reſpon. non eſt ita: & oſtendit pœnam ibi cū dicit, nonnullam, &c. quæ eſt talis. nam in libertum,quem quis habet iure ſuæ manumiſſionis: non amittit contrata. licet eū capitis accuſet, uel in ſeruitutem petat: ſed eū quem iure alieno, ſiue hæreditario,quem paterum dicimus, ſic amittit:& ſic intelliguntur hæc ſup. de iure pa. eum.& de bo.libe.l.qui cum maior. & l. in ſeruitute. Cum ergo hic filius amiſerit contratabulas propter impedimentum, q̄d præſtitit, quam iure ſuæ manumiſſionis haberet, niſi impedimentū præſtitiſſet: patet,quod ſi ammodo accuſet,uel in ſeruitutem petat, quod ammittit: quia non habet ammodo niſi iure alieno. Accurſius.

y ¶ Non nullam. ‡ ſed aliquam.

z ¶ Pœnam ‡ ſ.filius,qui præſtitit impedimentum,quominus,manumitteret ſeruum patris ſui,qui rogatus à patre erat,ut manumitteret.

a ¶ Petierit. ‡ deinceps.

b ¶ Perdit bono.poſſ.‡ quam nō perderet,ſi, ut patronus libertum haberet,non ut patroni filius:ut hic optime colligitur. Sed quidam dicunt,etiam patronum manumittentem,ſi accuſat,perdere: ut ar. ſup. de iure patro.l.eum.ſed illam in liberto patrono intellige:& facit ad hoc quod no. ſup. de in ius uocan. l.ſed ſi huius. §. ſed ſi liberti. & facit optimè ſup. de bo. liber. l. ſi filius. §. j.

c ¶ Ei.‡ ſeruo. Accurſius.

d ¶ Velit.‡ nō alias:ut ſup.l.pxi.§.inuito.& cōtrariū ſi qua ut ibi,& facit ſup. de leg. ij. l. imperator. in prin & de leg. iij. ſi legatarius.

e Nuitus. Non eſt. ‡ ut ſup. eo. generaliter. §. fi. & de acti. emp. Titius. & ſic eſt arg. quod dominus non poteſt in alium alienare ius vaſalli,uel feudi inuito uaſallo. ADDITIO. Limitabis hanc gl. cum ſuo tex.per l.j.& quod ibi. not Bald. C. de ſer. fugi. & tex. in c. præterea ducatus. §. inſuper etiam & ibi per eundem Bal.in uer. nota quod dominus. in tit. de prohi. feu. alie. per Frideric.

¶ Vt proprium. ‡ ipſius hæredis. ſecus ſi ipſius minoris: ut C.eo.l. minor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minor. Accursius.
a ¶ Seruus. ʒ facit supra de manu. test. l. si quis ita. & l. Stichum.
b ¶ Is. ʒ scil cer Titius.
c ¶ Aeque: ʒ sicut primus.
d ¶ Continuo. ʒ absurdum enim erat coram fieri occasione legati nullum emolumentum afferentis. Accur.

CAij. CASVS. CHæres, siue legatarius rogatus de manumittendo seruum suum, an semper compellatur? & Cassius dixit, quod non in casibus istis: ut si usus huius serui sit ualde necessarius hæredi, uel legatario: ueluti si seruus sit dispensator domini, vel Pædagogus: uel grauiter deliquit contra dominum. sed tamen dictũ Cassij corrigitur. Et dicitur q̃ ex quo habuit lucrum à testatore, debet & hoc onus sentire, ut sic semper compellat manumittere, ex quo accepit hæreditatem, uel legatum. Franc.
e ¶ Delictum. ʒ id est cùm seruus magnum delictum fecit: puta, quia iacuit seruus iste cum uxore eius. Acc.
f ¶ Habuisse. ʒ manumittere, uel non his casibus. & sic est dictũ Cassij. Vel dic ecõtra habuisse, scilicet accipere relictum, uel non: cùm si receperit omnino cogetur manumittere. Accursius.
g ¶ Potius. ʒ ratio Cassij. sed cassa. Ioannes. quia hoc inconueniens sequeretur, quia melius esset non parere uoluntati defuncti, quàm parere. uel dic esse uerba Modestini sic, scilicet meritò sententia Cassij non est recepta. nam potius esset &c. ſ secũdum Cassiũ: quod esset absurdum. & semper in idem recidit. Accursius.

NEque infantes. ʒ CASVS. Rubriano sena tusconsulto est cautum, quod si hæres, uel legatarius est grauatus manumittere seruum testatoris, & non manumittat, & uocatus coram iudice non ueniat: iudex debet pronunciare istum seruum liberum: & erit libertus testatoris, nõ hęredis, uel legatarij. hoc senatusconsultum non spectat ad infantẽ, uel furiosum, uel ab hostibus captum, uel ad militem, uel ad magistratum, uel ad pupillum, q̃ non habet tutorem: uel si habet aliquem de prædictis, uel habet illos, qui studiose in odium pupilli non curant manumittere. nam si aliqs istorum est grauatus seruũ testatoris manumittere, cuius est hæres uel legatarius, & non manumittat, & iudex pronunciat illum seruũ esse liberum: erit bene libertus eius, licet ab eo non sit manumissus, p inde ac si esset absens ex iusta causa. & hoc est inductũ ex Damasiano senatusco. Idem est si aliquis rogatus manumittere est absẽs: p pro curatorem tamen respõdet coram iudice ob hoc citatus: q̃a nõ eripitur ei libertus. Vltimo dicit, hæres, uel legatarius rogatus de manumittendo seruũ hæreditariũ corã iudice competẽti citatus ex priuilegio alicuius dignitatis nõ vult corã eo respondere. Dicitur q̃ nõ audiẽ priuilegiũ ad hoc allegans qui cũq; sit, siue priuatus, siue ciuitas.
h ¶ Quos. ʒ ſ. milites.
i ¶ Religio. ʒ sacramenti: ut milites.
k ¶ Honestior. ʒ ueluti si magistratum gerant.
l ¶ Continentur. ʒ ut ex eo ius patronatus amittatur.
m ¶ Detinet. ʒ ſ. aliqua prædictarum. M.
n ¶ Si hi. ʒ tutores. Accursius.
o ¶ Iniquum. ʒ non solum absurdum.
p ¶ Qui. ʒ ſ. tutor. Accursius.
q ¶ Non sit. ʒ ſ. pupillus ad emendandum damnũ, quod ei ex culpa eorũ cõtingit. Azo.
r ¶ Debent. ʒ ſ. tutores non debent præstare, sed pupil. & facit sup. e. l. cum quasi. §. j. & §. imperator.
s ¶ Subeuntur his. ʒ ut infra eo. non tantum §. senatus.
t ¶ Dicitur. ʒ facit instit. per quas personas age. pos. §. j. Acc.
v ¶ Interpellãdam. ʒ i. impediendam.

SI Pure. ʒ CASVS. Rogaui hæredem meum, ut seruum meũ qui fuerat meus Castaldio manumittat: hęres non uult manumittere, nisi reddat rationem. certè hæres non auditur: imò cogitur manumittere: & factus liber reddet rationem eius, quod gesit, hoc modo. nam cõputabit cum hærede. & si quid habet de bonis domini: hæredi reddet. non autem si quid malè gesit, tenebitur hæredi emendare: cum liber factus non teneatur de eo, quod gesit in seruitute. Franc.
x ¶ Si purè. ʒ i. non conditionaliter: puta quod sit liber, si rationes reddiderit.
y ¶ Faciendam. ʒ ut & infra si quis testa. liber esse iussus fuerit. l. j. §. si seruus. Sed uidef differri post redditam rationem: ut infra. de lib. cau. l. imperator. Sol. ibi erat liber, uel non erat purè relicta. Item contra. ff. eo. titu. de his. sed ibi non erat purè. hic sic. ad quod est supra de condit. & demonstra. sicut libertas. Accursius.
z ¶ Sine conditione. ʒ tunc enim differretur: ut C. de test. manu. l. cum testamento. quæ est contra.
a ¶ Qua. ʒ sciiicet libertate.
b ¶ Arbiter. ʒ id est iudex.
c ¶ Reddat. ʒ qualiter reddere debeat: exponit statim. Accur.
d ¶ Rationem. ʒ i. cõputare, & quæ habet apud se, reddere. Accur.
e ¶ Reliqua. ʒ quæ non habet.
f ¶ Adijcitur. ʒ ſ. in uerbis rescripti. Accursius.
g ¶ Non potest. ʒ C. de peti. hære. l. fi. §. pe. contra. Sol. ibi specialiter: ut ibi patet. Item contra. §. de nego. gest. l. cum actum. & l. seq. §. Scæuola. & C. de neg. gest. si cognati. sed in illis legibus, aliena, non domini gesit negotia: ubi seruus quod in illis legibus dicitur.

Instruere.

ciri: & Senatusconsulto non continentur alij, q̃ qui ex cã fideicommissi debent præstare libertatẽ. Quid ergo? †Damasiano Senatusconsulto subuenitur his: quo cautum est de ijs, qui iusta ex cã abessent, vt nec libertas impediat, nec libertus eripiatur his, q̃ fraude careant. ¶ Si per procuratorem quis defendatur, semper iusta ex cã abesse dicitur, nec libertus ei eripitur. ¶ Nihil facit ad interpellandum iurisdictionem eius, qui de fideicõmissaria libertate cognoscit, priuilegium cuiusque uel ciuitatis, vel corporis, vel officij, in quo quisque est, vel condicio personarum.

¶ *Hæres non potest denegare, quin det libertatem seruo, de quo rogatus est, vt eum manumittat, sub prætextu rationum non reddit arum eorum, quæ gessit in rebus testatoris. h. d.*

¶ Vlpianus lib. v. † LEX XXXVII.

SI purè x data sit fideicommissaria libertas, & is seruus rationes administrasse dicatur, Diuus Marcus rescripsit, moram libertati non esse faciendã y: ex continẽti tñ arbitrum dandum esse, q̃ cõputationem ineat. Verba rescripti ita se habent, Aequius uidetur † Tryphonio ex cã fideicommissi præstari libertatem, quã sine conditione z reddendarum rationum datam esse constat. Nec. n. humanum fuerit, ob rei pecuniarię quæstionem libertati morã fieri: quæ tñ repræsentata, confestim arbiter a à prætore erit dandus: apud quem rationẽ, quam administrasse eũ apparuerit, ex fide reddat b. Tantùm igitur rationem c reddere cogetur. Sed an & reliqua d restituere debeat, nihil † adijcitur e: nec puto cogendum. Nam de eo, quod in seruitute gesit, post liber tatem conueniri non potest f. Corpora planè rõnum, & si quas res, vel pecunias ex his detinet, cogendus est per Prætorem restituere, item de singulis instruere. a

¶ *Hæredes rectè, & pie dant libertatem alumnæ, cui pater in testamẽto suo reliquit fideicom. libertatem, licet ipsi hæredes ab intestato succedant: quinimò debent dictæ alumnę soluere fideicommissa. h. d.*

¶ Paulus li. iiij. † LEX XXXVIII.

IN testamento † quidem, quod perfectum non erat b, alumnæ suæ libertatem, & fideicõmissa dedit: cũ omnia c filij veluti d ab intestato gesissent e. quæsiit imperator, an ut ex causa fideicommissi manumissa fuisset. Et interlocutus est, etiam si nihil ab intestato pater petiisset, pios tñ filios debuisse f manumittere eã, quam pater dilexisset. pronuntiauit igitur eam rectè manumissam, & ideò fideicommissa etiam ei præstanda.

¶ *Error testatoris putantis seruum esse suum, cui reliquit fideicommiss. libertatem, non officit libertati eiusdem serui: secus est in alia re legata. hoc dicit.*

¶ Idem lib. iii. † LEX XXXIX.

PAulus rspondit, Et si alienus inueniatur seruus, quem ut suum testator ab vno ex hæredibus voluerit manumitti, tamen cogendum eũ, qui est rogatus, redimere eum, & manumittere: quoniã non putauit g similem esse causam libertatis, & fideicommissi pecuniarij h. ¶ Paulus rñdit his verbis: i πίστευσον μοι Ζώιλε, ὅτι τὰς χάριτας σὺ ἀποδώσει ὁ υἱός μου Μαρτίαλος, ἡσοι, ζωὴ τοῖς σοῖς παισὶ, in plena uolun

a ¶ Instruere. ʒ i. docere qualiter gesta sunt: ut sup. de condit. & demon. l. cum seruo.

IN testamento. ʒ CASVS. Pater in testamento alumnæ suæ reliquit libertatem, & eidem per fideicommissum aliqua reliquit. tandem filij ab intestato succedentes patri, manumiserunt istam. Dicitur q̃ bene fecerunt, & ei debebunt fideicommissa. Franciscus.
b ¶ Non erat. ʒ de iure. hoc dicit.
c ¶ Cũ omnia. ʒ quæ continebantur in testamento. Azo.
d ¶ Veluti. ʒ id est sicut. Accur.
e ¶ Gessissent. ʒ eamque manumisissent. Accursius.
f ¶ Debuisse. ʒ plus respon. quàm quærat. nam ad quæstionem erat responsum sup. eodem. l. cum quasi. §. fin. & posteà sic respõdet. sed huic respon. & q̃d dicit in fin. l. est contra. C. de manu. testamen. l. ex testamento. & l. si iure. & de fideicommiss. l. eam quam. & l. si ueritas. & l. ex testamento. & C. eod. l. j. & ij. Sol. speciale in persona sic dilecta, argumen. eius quod dicit, pios, &c. & argum. sup. de lega. 2. cum pater. §. filius matrem. & C. de lega. cum rem alienam. Item ex quo libertatem dederunt: per consequens & pecuniarium fideicommiss. præstare debent arg. C. de testa. nõ dubium. & C. de fideicom. & si inutiliter. & C. ad l. Fal. auth. sed cũ testator. non autem placet q̃ fuerunt hic repetita ab intestato: quia hoc est diuinare. nec q̃ est de relictis in testamento filij: quia hoc est contra literam. imò patris. Accur.

PAulus. ʒ CASVS. Vnũ, ex hæredibus meis rogaui, ut Stichum, quem credebam seruum meum manumittat. Dicitur q̃ licet Stichus appareat alienus: tamen hæres rogatus cogetur eum emere, & manumittere. sed secus si alienam rem, quã credo meam, per fideicommissum lego. nam non ualet. ¶ Paulus. ʒ Dixit testator in testamento. crede mihi Zoile, gratiam tibi refert filius meus Martialis. Dicitur quòd per hæc uerba Zoilus & sibi coniuncti consequuntur libertatem a Martiali, si serui eius erant. Franciscus.
g ¶ Non putauit. ʒ Paulus. Accur.
h ¶ Pecuniarij. ʒ si enim alienam rem ut suam per fideicommiss. reliquit, non ualet, ut instit. de leg. §. non solum.
i ¶ Paulus respondit his uerbis. ʒ hæc est interpretatio Græci, Crede mihi Zoile gratiam tibi refert filius meus Martialis. imò non tibi solum, sed etiam filijs tuis. Alij non habent hanc expositionem: sed dicunt quòd hac lege testator alicui de suis seruis gratum reliquit. sed nil gratius libertate. ergo ea relicta uidetur.
k ¶ Contineri. ʒ dixit Paulus. Accursius.
l ¶ Beneficium. ʒ ſ. præstandum: aliàs benefaciendum.
m ¶ Coniunctis. ʒ qui sunt serui, & Zoilus.
n ¶ Zoilum. ʒ subaudi, & in Zoilum. siue circa Zoilum.
o ¶ Gratius. ʒ sic instit. qui manu. non pos. §. cùm ergo.

LVcius. ʒ CASVS. Filiũ ex concubina habui, & ei donaui ancillam meam nomine Concordiam: & ita tenuit donatio. posteà feci testamentum, & eidem filiæ eandem ancillam cum quibusdam rebus legaui: & eam rogaui de ea ancilla manumittenda. quæritur an hæc filia compellatur manumittere hanc ancillam. Et dicitur, quòd non, si non accipiat legata alia sibi relicta. nam hanc ancillam habuit iure dotionis & purè.
¶ Lucius. ʒ Legaui seruũ meum Stichum Mæuio: & rogaui ne ipse, uel hæres eius eum manumittat. Dicitur, quod ego adhuc uiuens potero eum manumittere, quasi hanc legem Mæuio, & suis imposuerim: non mihi. Franciscus.

p ¶ Naturali. ʒ quæ erat nata ex concubina: & sic non erat in potestate patris. Accursius.
q ¶ Donauit. ʒ & tenuit donatio, cùm non esset in potestate: ut sup. de donatio. l. hæreditatem. Accursius.
r ¶ Agnouit. ʒ Agnouit, quòd si esset, cogeretur: ut C. eodem, deberi. & l. si te.
s ¶ Propriam. ʒ scilicet factam olim per donationem.
t ¶ Testatorem. ʒ qui legem dixit.
v ¶ Dixisset. ʒ non. n. potuit: ut sup. de leg. 3. si quis. in princip. & argument. suprà, de donationi. inter uirum & uxorem. quod autem. §. penulti. & de lega. 1. cum filio. §. ipsi. & de arbi. l. penulti.

THais ancilla. ʒ CASVS. Reliqui libertatẽ Thaidi ancillæ meæ hoc modo. Cùm Thais ancilla mea seruierit per decem annos hæredi meo, ex tunc uolo, quòd sit, mea liberta. uidetur, quòd esse non possit: cum directam libertatem testator non reliquerit. unde & si hæres manumittat non efficietur liberta testatoris. & sic uidetur, quòd debeat remanere serua etiam post decem annos, & hoc de rigore: sed tamen de æquitate dicitur, quòd hæres debeat eam post decem annos manumittere.
¶ Lucius. ʒ Quosdam seruos obligaueram: rogaui hæredem meũ ut si serui prædicti eum promeruerint, eos liberet ære alieno: nolens, quòd alterius quã suam seruitu. experiantur. hæres noluit. & sic creditor fortè eos uenundidit. quæritur, an eis debeatur libertas ex causa fideicommissi. & distinguitur. nam si hęres necessitate rei familiaris impediatur quominus nunc luat: non debebitur per hoc libertas. si autem studiosè differat: tunc debebitur libertas fideicommissaria.
¶ Tutoris. ʒ In testamento quendam reliqui tutorem filijs meis, & eum grauaui de seruis suis manumittendis. tandem hic tutor excusauit se à tutela: & alij sunt dati loco eius. quæritur an isti alij tutores debeant præstare libertatẽ seruis istis. Et dicitur quòd sic. ement ergo eos, & manumittent.
¶ Seio. ʒ Reliqui in tutorem Seium filijs meis. & eidem legaui tres libras, & Stichum scriptorem: & eum rogaui, quòd Stichum manumittat. tandem Seius excusauit se à tutela. Dicitur, quod nihilominus debebitur libertas per fideicommissum Sticho: sed non aperit per quẽ. Sed tu dic, quòd aut Seius amisit legatum, quod est uerum, si contemplatione tutelæ erat ei relictum: & tunc debebitur libertas per hæredes testatoris. si autem non amisit: ut quia non hac contempla. erat ei relictum: tunc ipse Seius debebit libertatem.
¶ Sorore. ʒ Sororẽ meã hæredem instituit: & rogaui eã de seruis meis manumittendis hoc modo. uolo dulcissima mea soror ut tales meos seruos castaldiões meos habeas cõmendatos, quos nolui manumittere donec rõnes meas rediderint. si aũt tibi placebit eos manumittere, scias mentem meã, in qua mihi bene placet. quæritur an per hęc uerba uideat rogata de manumittendo ẽt si ei displicere uidebit? Respon. q̃ sic. non enim spectãdum est, &c.
¶ Lucia Titia. ʒ Granaui hæredẽ meũ ut Pamphilã ancillam Titij emat cũ filijs suis, ut eos oẽs manumittat. nunc emit, & nondũ sunt sibi traditi, eo q̃ non soluebat pretiũ. & si nunc Pãphila accepit & peperit filiũ, dicit q̃ hic partus est eius, cuius erat & mater tunc tpis cũ peperit. ſ. uenditoris. ſi hæres tũ fuit in mora: cogit hunc etiam partũ emere.
¶ Lucius. ʒ Tales meos seruos medicos cõmendo tibi hæredi meo. Dicitur, q̃ per hæc uerba non uidetur relicta fidei cõmissaria libertas, sed erit in arbitrio hæredis uelit eos manumittere, uel non.
¶ Titius. ʒ Seruo meo castaldioni reliqui libertatẽ si rationes

tate defuncti cõtineri k † citra beneficium l, coniunctis m personis, & Zoilum n. qui si serui sint, nihil gratius o his præstari posse, quàm libertatem: ideoq; præsidem debere sequi uoluntatem defuncti.
¶ *Testator, qui inter uiuos seruũ, uel ancillam donauit, non potest in suo testamento illum seruum, uel ancillã iubere manumitti per donatarium: nisi talis donatarius legatum, aliud sibi relictum agnouerit. h. d.*

¶ Idem † lib. xij. † LEX XL.

VCius Titius Septitiæ filiæ suæ naturali p Cõcordiam ancillam suam donauit q: idẽ posteà testamento filiæ suæ cum aliis quibusdam ancillam suprà scriptam legauit, vt manumitteretur. Quæro an Septitia filia naturalis ancillã suprà scriptã manumittere cogi possit? Paulus respõdit, si viuo patre naturali donatio ancillæ suæ fuit, neque patris naturalis iudiciũ ĩ cæteris legatis filia agnouit, r nõ posse eam compelli ancillam propriam s ex causa fideicommissi manumittere. ¶ Lucius Titius Stichum seruum Męuio legauit: & petiit, ut neque ab eo, neque ab hærede eius unquam manumitteretur. Paulus respondit testatorem t potuisse posteà seruum hunc ad libertatẽ perducere: quia non sibi legẽ dixisset u, sed legatario.

¶ Scæuola. li. xv. † LEX XLI.

THais ancilla mea cùm hære-

† aliàs 15. respons.
† aliàs circa beneficiendum Duar.
† aliàs 4. respon. aſs. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiones reddiderit hæredi meo,nõ dẽt reddere ea, quæ casu perierũt. Item si ita fus est reddere peculiũ, non deducet quod domino debet. Ite si id, quod dẽt ex reliquis uersum est in peculiũ, & peculiũ debebat reddere,& reddat:satis est. ¶ Libertatẽ.¶ Reliqui libertatẽ Cupito seruo meo castaldioni, cũ filius meus cõpleuerit xvj. ann. & ipse seruus reddidit rationes: post mortem meã tutores filij mei commiserunt Cupito seruo administ. de debitis huius pueri exigendis: & cum exegerat seruus , tutoribus assignabat.randem hic iuuenis ante quàm cõpleret xvi. annos,decessit, & ei successit mater , cui matri tutores fuerunt condemnati propter malam administrationem. nunc lapsum est tantum tempus , quo si iuuenis uiueret complesset xvi. an. petit Cupitus liberatem , & uult reddere rationes eius , quod gessit in uita mei testatoris , non eius , quod post gessit . Dicitur quòd de omni gestione debet reddere ratio nem , tam eius , quam gessit ante mortem testatoris , quàm post.

† Intellectũ huius. §.an ad factũ uel ad dationẽ obligatus sit hæres uid. per Sadolet. in Lqd te nu. 119. si cert. pet. & per Anto. Rubeũ. conciuem meum Alexãdrinum, in l.uinum. nu. 188. de reb. credi. TROT.

† aliàs ex soluereт.

¶ Stichus & Dama.§ Testator suo testamento sic dixit , Stichus & Dama sint liberi,si rationes reddiderint.Dicitur ꝙ per hæc uerba non solum debent computare , sed etiam reliqua reddere debe nt . Sed ponẽ ꝙ erat eis relicta libertas,si redderent rationes intra certum tempus , puta, intra annum, & non reddiderunt intra illud tẽpus . post annum uolunt reddere, & uolunt esse liberi.non audiuntur , si per eos stetit quominus intra præscriptum tempus rationes redderent.

treis.

¶ Ab hæredibus . § Grano hæredes meos ut manumittant seruum meum Stichum cum filius meus compleuerit xvi. annos . & cum reddiderit rationes.dicitur quòd debet reddere rationes eius, quod gessit in uita mei testatoris i bonis meis, & etiam eius quod gessit post mortem meam.

† Vide Alciat.lib. Dispunc. 1. c. xxvii.

† aliàs τὸν πεφυκότα τὸν μὲν.

¶ Stichus seruus . § Seruo meo reliqui libertatem per fideicommissum , si det decem uxori meæ, & hæredibus meis . nunc uxor mea abstinuit se ab hæreditate mea : & filia sola mihi successit.dicit quòd huic filiæ tota decẽ sunt danda,ut ipsa manumittat hunc seruũ.

¶ Hærede.§ Titius instituit filium hæred é, & libertatem dedit quibusdam seruis hoc modò . Decẽber,& Seuerus,& Victorina post annos octo liberi sint.& cõmendauit eos filio. post hoc testamentũ Titius uixit per plures annos.quæritur,qñ incipient currere isti octo anni?Et dicitur ꝙ a tempore testamenti facti. ¶ Spendoforus § Reliqui libertatem Spendoforo seruo meo sub cõdi. hoc modo, cũ filia mea in familia mea nupserit,si rõnes idoneè filiæ meæ administratas reddiderit Spẽdoforus , liber esto.hæc filia existens impubes decesserit di meo seruierit annos [a] decem, uolo,ut sit liberta mea: quærit, cũ libertam suam esse uoluerit , nec id hæres facere potuerit, nec directa purè data sit libertas , an etiam post decem annos in seruitute remaneret? Respondi, nihil proponi, cur non Thaidi libertas debeatur. [b] ¶ Lucius Titius †ita cauit, Mæui fili charissime , te rogo,ut si Stichus , & Dama , & Pamphilus promeruerint, [c]ære alieno [d] liberes, ne alterius, quàm tuam seruitutem experiantur. Quæro, an si per hæredem steterit, quominus æs alienum †exoluereтur, ex causa fideicommissi libertatem consequi possint? [e] Respondi, non quidem imputandum hæredi , si pro commoditate rei suæ administrandæ æs alienum tardius exoluerit: uerum si manifestè studium non soluentis , ei rei paratum , ut libertatibus mora fieret, probaretur , representandas libertates. [f]

¶ Tutoris , quem & ipsum testamento liberis dederat , fideicommisit de manumittendis seruis ipsius tutoris : sed is à tutela excusatus fuerat . Quæro , an eisdem seruis libertatem præstare debeãt tutores, qui in locum excusati dati tutelam administrarent? Respõdi , secundum ea , quæ proponerentur , libertates , & ab hæredibus scriptis uideri datas. [g] ¶ Seio auri libras mille , † & Stichum notarium, [h] quem peto [i] manumittas: Scius eodem testamento tutor datus á tutela se excusauit: [k] quæritur , an nihilominus fideicommissaria libertas debeatur? Respondi, nihil proponi, cur non debeatur. ¶ Sorore sua hærede instituta, de seruis ita cauit: [l] † βούλομαι καὶ παρακαλῶ γλυκυτάτην μοῦ ἀδελφὴ, ὅτ᾽ παρὰ καταδήκη ἐχρστοτ χρόνῳ ἐλεύθερ τὸν σπερμάτινον, † ἐὰν ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι ἀχρὶς ἂν τὸν ἔτερον ἀποκαταστάσω. τοῦτο δὲ κρίνει ἐξουσία τοῦ υἱοῦ μου. (id est) Volo , & à te peto , soror suauissima , Stichum , & Damam actores meos , quos ego , quoad rationes retulerint, non manumiuiuo me patre eius:& sic Spendoforus non administrauit rõnes eius. nunc quæritur , an Spendoforus sit liber elapso tanto tpe post mortẽ filiæ,quo,si uiueret illa,complesset xii.annos, & sic facta fuisset nubilis.Et dicitur ꝙ sic. ¶ Stichũ. § Stichũ rõnib. redditis manumittruolo. nunc Stichus adducit ea , quæ gessit : & qualiter ego dominus approbaui omnia quæ fecerat Stichus . Dicitur, quòd debebit manumitti hic Stichus. Franciscus .

si, tibi esse commendatissimos . Quòd si ipsi tibi quoque prodentur , [m] exposui tibi meam sententiam . [n] Quæro , si paratis actoribus rationes reddere, hæres libertatem non præstet , dicendo,eos non placere sibi,an audienda esset? [o] Respondeo non spectandum , quod hæredibus displiceret: sed id,quod uiro bono [p] posset placere , ut libertatem consequantur. ¶ Lucia Titia hæredum fidei commisit , ut Pamphilam ancillam Seię cum filijs [q] eius redimerent , & manumitterent:& iuridicus , [r] quanti singuli essent redimendi,ęstimauit : [s] medio tẽpore Pamphila antequàm pecunia solueretur,peperit. Quæro,id, quod natum est ex Pamphila,utrũ ad hæredem [t] Seiæ, an ad hæredẽ Titiæ pertineat? Respondi id, qđ natum est ex Pamphila , eius quidem esse,cuius ea fuerat tunc, cùm pareret: uerum hæredem , si morã fideicommissariæ libertati fecit,cõpellendum partum quoq; ad liber tatem perducere. ¶ Lucius Titius ita testamento cauit , Medicos tibi [u] commendo illum,& illum. In tuo iudicio [x] erit,uthabeas bonos libertos , & medicos : ꝙ si ego libertatẽ eis dedissem, ueritus sum, quod sorori meę charisimæ fecerunt medici serui eius manumissi ab ea,qui salario [y] expleto reliquerunt eam. Quæro an fideicommissaria libertas suprascriptis competere potest? Respondi , secundum ea , quæ proponerentur, non necessitatem hæredibus impositam, sed arbitrium remissum. ¶ Titius Sticho seruo suo libertatem sic dedit, Si rationes reddiderit : [z] quæro,an ratio per eum gesta ita computari [a] debeat, ut damna , quæ casu contigerunt, ad onus reliquorum non pertineant? Respondi , in negotio , quod uoluntate domini administrasse proponatur , ea damna , quæ casu ita acciderunt , ut seruo nihil imputari possit, non pertinere [a] ad reliquorũ onus. ¶ Item quæro, cũ omne peculiũ reddere iussus sit, an ita peculium cõputari debeat, ut solũ id peculiũ esse uideatur , quod quacunq; ex causa domino debeat superesse? Respõdit,in ea specie , de qua quæritur, non debere deduci ex peculio,quod dño debeat. ¶ Itẽ quæro, an si ex reliquis in peculiũ aliq̃d cõuerterit, deduci [b] hoc ex peculio reddẽdo debeat? Respondi,si id,quod ex cã, quæ proponeret,in peculiũ uersum est,reliquorum noie solutũ [c] est, satisfieri cõditioni,si id, qđ reliquũ est peculij, soluat. ¶ Libertatem ita testõ dedit : Cupitũ seruũ meũ cũ Martianus filius meus sedecim annos impleuerit, rõnib. redditis liberũ esse uolo. post mortẽ testatoris tutores Cupito exactionẽ [d] †cõmisserũt:isq; numos redactos expẽfauit [e] eisdẽ tutorib. deinde filius impubes decesit,cui mater hrs extitit: & tutorẽ filij tutelæ iudicio condẽnatũ habuit. [f] Cupitus ad liber tatẽ proclamabat eo tpe , quo , si uiueret Martianus,annos sedecim ætatis habiturus esset,offerens rationes [g] unius anni in die mortis testatoris,quo [h] cæteraе subscriptę fuerunt. [i] Quæritũ est an eas quoque rõnes , quas tutores periculo suo egerũt, [k] Cupitus reddere cõpelli debeat ? Rñdit eum,de quo quæritur, conditioni rationis reddę dæ ita uideri paruisse, si omne, qđ ex eo,quod gesit,& rectè desiderari põt,reddiderit : nam alterã conditionẽ humaniore interpretatione ita accipi posse , ut defuncto pupillo tẽpus,quo si uiueret,sedecim annos ĩpleret , expectare satis fuerit. [m] ¶ Stichus,& Dama serui mei,si rationes [n] reddideritis, liberi estote:quæsitũ est, an non solum rationes, uerùm si qua alia cõsilio, & fraude eorũ amota sunt , præstari ab his debeant, ut ad libertatem perueniant? Respondit rationum reddendarum conditione contineri omne,quod quoquo genere [o] serui actũ,fidemq; respiceret. ¶ Intra †certa tẽpora [p] conditioni reddendarum rationum non paruerunt: ¶ posteà parati erãt . [r] quæsitum est, an peruenĩat ad libertatẽ? Respondit,si per ipsos stetisset, quominus intra tempora pscripta conditioni parerent , non idcirco [s] liberos forè , quòd posteà rationes uelint reddere. ¶ Ab hæredibus meis peto , fideiq; eorum committo, cùm filius meus sedecim annos impleuerit,Stichum rationibus redditis manumittant. Quæro, an eundem seruum testator usque in diem [t] pubertatis filij sui actum agere [u] uoluerit? Respondit , manifestum [x] esse testatorem huius quoque actus rationem à Sticho reddi uoluisse. ¶ Stichus seruus meus iubeo,ut det, præstetque filiæ, & uxori meæ , & hæredib. meis sine ulla controuersia tot aureos: [y] & ut ipsum manumittant , fidei eorum cõmitto. Quæsitum est, cùm uxor ab hæreditate abstinuerit,utrum duabus, [z] an filiæ præstare debeat? Respondit,filiæ, quæ hæres ex asse extitisse proponeretur,pro solido dãdum. [a] ¶ Hærede filio suo ex asse instituto [b] libertatem dedit in hęc uerba, December dispensator meus , Seuerus uillicus , & Victorina uillica Seueri contubernalis, in annos octo liberi sunto , quos [c] in ministerio [d] filij mei esse uolo : te autem Seuere charissime peto, uti Decembrem, & Seuerũ commendatos habeas : quibus præsentem libertatem non dedi, ut idonea ministeria habeas:quos & spero te libertos idoneos habiturum . quæro,cùm eo tempore, quo Titius testamẽtum faciebat,filius natus annorũ fuerit nouem , & Titius post biẽnium, & sex menses decesserit, anni viij. in quos libertas erat dilata , ex testamenti facti [e] tempore, an uerò ex mortis numerari debeant? Respondit, posse uideri testatorem eos annos octo dilatæ libertatis comprehendisse, qui com putandi sunt à die testamenti facti: nisi aliud uoluisse testatorẽ probaretur. ¶ Spẽdophorus cùm filia mea in familia [f] mea nupserit, si rationes filiæ meæ idoneè [g] administratas reddiderit , liber esto. filia, cum adhuc impubes esset , uiuo patre decesit , & ex substitutione Seius hæres extitit. Quæro cùm Spẽdophorus rationes pupillæ nõ administrauerit , & uiuo prefamiliàs desierit ipsius rationes administrare , & si uiueret Titia, annos haberet amplius [h] xii. an ex testamento liber sit? Respondit , secundum ea,quæ proponerentur, liberum esse, si nullas rationes administrasset,quas reddere hæredi deberet. ¶ Stichũ rationibus redditis manumitti uolo.Stichus arcarius [i] probante domino nomina fecit , & rationes à domino scriptas [k] exhibet , [l] nec posteà nomen [m] ullum fecit . Quæro,an si qui minus soluẽdo fuerint debitores , quibus alij exactores erant applicati, [n] nondum uideatur conditioni satisfactum? Respondit , secundum ea,quæ proponerentur, non pertinere ad onus redden darum rationum,ꝙ soluendo non essent debitores ,

† De hoc uerbo exigere: dic ꝙ propriè est inuito extorquere . cõcor. tex. in l.si de cõmissa. §. si rẽ.& ibi gl. in uer.exegerat. ff. de leg.3. concor.text.& ibi gl. in c. j.de elec.§. & ut oia. in pragm. sanc. Adde ꝙ hæc dictio , exigere , semper interpretatur.i.ab inuito extorquere nisi in casib. ex presis in gl. ordi. in l.soluendo. ff. de nego. gest. & per Car. in cle. si.extrà, de censi.

† Intellectũ huius text. &quarehic impediaт . purgatio moræ. uid. per Iacob. de Nigris ĩ l. si insulã. nu. 323 . j. der uerbo, obli. TR.

a ¶ Non pertinere.§ ut & sup.de ma. testa.l. qui filium.§.fin.
b ¶ Deduci.§ creditoribus .
c ¶ Solutum.§ ſ. creditoribus.Accur.
d ¶ Exactionem.§ de bitorum:ut ab eis,ſ. de bitoribus debita exigat.
e ¶ Expensauit.§ i. designauit : quod non sufficit. ut hic , & §. de ma. testa.l. qui filium.
f ¶ Habuit.§ mater.
g ¶ Rationes.§ quas tempore testatoris gessit.Azo.
h ¶ Quo.§ anno.Accursius .
i ¶ Fuerunt.§ sic, isti sunt introitus,& expensæ talis anni .
k ¶ Egerunt.§ per ca pitulum.
l ¶ Nam alteram .§ ſ.cũ Martianus xvi.an. impleuerit. Accur.
m ¶ Satis fuerit . § ut sup.de manu. testa.si ita scriptum fuerit , & C. eodem. l . fideicommissaria.
n ¶ Rationes.§ computando.
o ¶ Quoquo genere.§ i.quoquo modo.& facit sup.de testa. ma.l. si ita scriptum. & l. qui filium. & C. de testam. ma.l.ij.
p ¶ Tempora.§ a testatore definita.
q ¶ Nõ paruerunt .§ serui quibus erat relicta libertas sub conditione reddendarum rationum .
r ¶ Parati erant . § reddere rationes.
s ¶ Non idcirco.§ sic sup. de arbi. Celsus . in princi. & C. de contrahend. stipu.l. magnam. Sed contra. j. de uerb. obli.qui Romæ.§. Flauius.ij.respon.sed illud permittitur , ut euitetur pœna conuentionalis.hic autem nõ sufficit postea uelle.i. post diem adimplere condi tionem : ut ideo dominus cogatur manumittere,posset tamẽ, si uel let.& eodem modo respon.ad illam infrà, de uer.obli.interdum.§.fi. & l. si seruum.§. sequitur. Prætereà in illis non fuit dies appofita, hic sic:quod multum facit:ut dixi.C.e. d.l. magnam . Item in omnibus illis erat obligatus, qui moram purgat:hic serui non . Item non ob.sup. si quis cau. & si post tres . quia illud est speciale circa iudicia. Item contra. j. de libe. cau. Paul.§. Caius. sed ibi decesserat ille, in cuius fauorem adimplenda erat cõditio.& ideo post moram potest adhuc adimpleri, & mora purgari . Item contra. j.tit. 2. Stichum.§. Dama . sed ibi fortuito casu fuit impeditus. uel ibi in faciendo , hic in dando erat conditio .
t ¶ Vsque in diem.§ mortem testatoris .
v ¶ Agere .§ i. actus totius si spontè gesit, reddere.
x ¶ Manifestum.§ ut & sup.eo.§.libertatem.
y ¶ Tot aureos.§ puta decem.
z ¶ Duabus.§ filiæ,& uxori.
a ¶ Dandum.§ x. aureos.
b ¶ Instituto.§ a domino puta .
c ¶ Quos.§ aliàs si quos . sed si uiderur abundare .
d ¶ Ministerio.§ i.dominio:ut patet inf. ſtatim. Accur.
e ¶ Testamenti facti.§ dic ut dixi sup. de testa. manu. qui duos. §.fin.& facit sup.de iure dot. l.j.
f ¶ In familia.§ quod licet iure fori : ut C. de nup.l. celebrandis.
g ¶ Idoneè. § aduersium qualitatis .
h ¶ Amplius.§ xij.sic ergo inspicitur tẽpus contrahendarum nuptiarum.& facit §.ad §. C. de testa. manu. cum in testamento .
i ¶ Arcarius.§ Tenebat enim arcam dñi.
k ¶ Scriptas.§ i. approbatas .
l ¶ Exhibet.§ ad hoc ut manumittatur .
m ¶ Nomen.§ i. debitorem .
n ¶ Applicati.§ ut ab eis exigeret.Acc.
o ¶ Debitores.§ a quibus non ille, sed alij exigere debent . Idem dicit H. si ipse erat exactor:quia sufficit dominum instruere , & reliqua,si qua habet,reddere : non autem ea, quæ non habet:cum ex ante gesto non teneatur : ut §.e.ſi. purè. & §. de mate. qui filium.§. fina. & de nego. gest.l. cum a ctum . & l. at qui natura.§. Scæuola .

Antoninus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANtoninus. ¶ CASVS. Miles instituit aliquem: & si non esset hæres, substitutũ dedit: & rogauit eos per fideicõmissum, ut manumitterent quosdam de seruis: puta Stichum, & Pamphilũ: & darẽt eis hæc bona, nunc institutus, & substitutus decesserunt simul uno impetu, puta per naufragium, quæritur, an serui habeant libertatẽ, & bona? & dicitur quòd sic. Sed secus esset si, sic fecisset paganus. nam libertas tantùm teneret. Franc.

¶ *Si miles post institutũ, & substitutum, alium scilicet seruum substituit cum libertate, licet institutus, & substitutus decedãt ante aditam hereditatem: tamen seruus habebit hæreditatem cum libertate. secus esset in pagano: quia tunc seruus talis solam consequretur libertatem. b. d.*

¶ Martia. lib. vii. † LEX XLII.

ANtoninus Augu. Pius noster quòd [a] militum suorum per omnia rata esset uolũtas suprema, cùm & institutus, & substitutus in continenti, [b] prius quàm adirẽt hereditatẽ, decessissent [c], eos [d], quibus ab his [e] & libertas, & hẽditas à milite per fideicommissum data esset, perinde liberos, & hæredes esse iussit, ac si utrunque [f] directò accepissent. Eorũ autem, qui à pagano & libertatem, & hæreditatẽ per fideicommissum acceperant, cùm æquè incontinenti, & institutus, & substitutus decessissent, satis habuit libertatem confirmare.

¶ Paulus lib. 4. † LEX XLIII.

HIdeicommissaria libertas nõ debetur ei, quem posteà uinxit [g] dominus.

¶ Pomponius. lib. viij. LEX XLIIII.

DE libertate fideicommissaria præstanda seruus cum domino rectè contendit. [h]

¶ *Si creditor legat aliquid debitori, et rogat eũ ut manumittat ancillã, quã ipse creditor pignori habebat, debitor agnoscẽs legatum, cogitur ancillam manumittere. b. d.*

¶ Vlpianus lib. v. dispu. LEX XLV.

SI debitor [i] rogatus sit à creditore ancillam suam pignoratã manumittere, † dicendum est, fideicommissariam libertatem utiliter esse à debitore [k] relictã. Quid enim interest, utrum certa quantitas ab eo relinquatur, an fideicommissaria libertas? Et siue plus sit in pretio, [l] siue minus, cogitur libertatem præstare, si modò semel agnouit uoluntatem creditoris. Agnouisse autem sic accipimus, si fortè, cùm cõueniretur [m] ab hærede, usus est exceptione, uel aliàs uoluntatem suam ostendit. [n] Nam si cõueniatur debitor ab hærede creditoris, doli exceptione uti potest in id, quod interest debitoris ancillam [o] suam habere.

¶ *Quanuis modicum sit legatum: tamen si quis agnouit illud, cogitur ancillam manumittere, de qua rogatus fuit, ut eam manumitteret. hoc dicit.*

¶ In fideicommissaria libertate quanuis quis modicum [p] legatũ fuerit consecutus, necesse [q] habet seruum suum manumittere. Pecuniarium enim fideicommissum si diuisum [r] fuerit, satis iniuriam facit tam libertati, [s] quàm fideicommissario. Satius est igitur eum, qui agnouit legatum onerari, quàm libertatem intercidere.

¶ *Cui fideicom. libertas debetur, interim est seruus, donec manumittatur. b. d.*

¶ Quoties seruo, uel ancillæ fidei commissaria libertas relinquitur, in ea conditione est, ut quoad manumittatur, seruilis cõditionis sit. Et quidem si nullam moram præstandæ libertati, qui præstare debet, fecit, nihil de statu eorum mutatur: [t] ideoq; eos interim legari posse, sed cùm sua causa, [u] constat.

¶ Idem li. vj. † LEX XLVI.

FIdeicommissaria libertas ita dari potest, [x] Hæres, si uolueris, fidei tuæ committo, ut Stichũ manumittas: quanuis nihil aliud in testamento sit, potest ualere ex nutu hæredis. [y] Planè † & ita, Si Stichus uoluerit, poterit ei libertas [z] adscribi. Sed & si ita scriptum sit, Si Seius uoluerit, Stichũ liberũ esse uolo: mihi uidetur posse dici ualere libertatem: [a] quia conditio potius est, quemadmodum si mihi legatũ esset, si Titius Capitolium ascenderit. Quòd si ita [b] scriptum sit, Si hæres uoluerit, non ualebit: sed ita demum, [c] si totũ in uoluntate fecit hĩ dis, Si ei libuerit. Cæterum si arbitrium illi quasi bono uiro dederit, non dubitamus, quin libertas debeatur. Nam & eam libertatem deberi placuit, Si tibi uidebitur, peto [d] ut manumittas. Ita eũ hoc accipiendũ est, si tibi quasi

† ita Alcia. libr. j. disp. c. 14. adem pta tamen dictiõe te. legit. si demeruerit, cũ aliàs legeretur, si te meruerit.

† aliàs de beretur.

† quòd hic committatur electio incertorũ de certis. & ob id non cõtradicat hic text. alijs legib. vi de Iaso. in l. captato rias. nu. 5. C. de test. milit.

† Disputationum. Ad intellectũ huius l. uid. Soc. in l. utrũ. §. cum quidã. de reb. dub.

a ¶ Bono. § qui arbitratur libertatem præstari. Accur.
b ¶ Probaueris. § situ hæres Gual. Accur.
c ¶ Quanquàm. § sic sup. de eo, quod cer. loco. l. ij. §. qui Stichum. & sup. de contrah. emp. hæc venditio. & l. si in emptione. §. pe. & facit ff. de actio. & obli. sub hac conditione. & C. de dot. pro. l. ij. & §. de leg. ij. l. j. & de le. iij. fideicõmiss. §. sic fidei. & de lega. j. si fic. in prin. Acc.
d ¶ Quidam. § concor. supra de manumiss. testa. si peculiũ. §. ffin. & C. e. si quis in testamen. & infra eo. si seruus. A.
e ¶ Si pr. § CASVS. Quidam duos filios habens, eos hæredes instituit, & eos rogauit, q; manumittant quosdam seruos. posteà natus est posthumus illi testatori, & sic ruptũ est testm. dr, q; hæc fideicõmissaria libertas extinguit: licet penes istos duos filios debeãt remanere duæ ptes bonorum: & sic legata in eo testamento relicta extincta sunt.
f ¶ Si cum alienum. § Hæres rogatus, vt seruum alienum manumittat, letitat: propter hoc dicitur, quòd habet locum senatusconsultũ, de quo habes supra eo. alieno. §. fi. & l. fi. in quo cauetur, quòd hæres compellitur emere, & manumittere, vel dominus serui poterit eũ manumittere, & petere pretium ab harede.
g ¶ Si Sticho. § Grauatus hæredem meum, vt manumittat seruũ Stichum, si reddiderit rationes. nũc hærede absente Stichus vult reddere rationes. & venire ad libertatem. quæritur, quid iuris? & distinguitur. Nam aut hic hæres est absens iusta de causa, & tunc iudex eũget quendam bonum virum, qui excutiat rationes a seruo, & reliqua accipiat, & deponat, & posteà iudex dabit libertatẽ illi seruo. si autem hæres abest mala fide: satis est quòd seruus dicat coram iudice se paratum reddere rationem, & sic pronuntiet iudex libertatem huic seruo.
h ¶ Cum sub condit. § Seruum tibi purè legauit, vt eum manumittas, si nauis venerit ex Asia. dicitur, quòd tibi non aliter dabitur hic seruus, nisi caueas hæredi meo, quòd eum manumittes veniente conditio. ¶ Quædã. § Quædã existẽs infirma nolens decedere ab intestato, præsentibus v. uiris, & matre sua ita dixit, Mæuiam, & Seiam liberas esse uolo. Dicit, q; siue mater ei succedat, siue matre repudiante alius legitimus ei succedat, uidetur grauatus per fideicom. ut has seruas manumittat.
i ¶ Et ratio est, quia filius non potest exhæredari, nisi
c ¶ Pro duabus partibus. § pro tertia ad posthumum. & sic no. testamentum rumpi in totum, etiam apparente unum posthumum. sic ff. de injus. testa. l. pe. aliud de inoffi. testa. ut sup. de inoffi. testa. l. circa Azo.
f ¶ Ad eos. § f. filios institutos in testamẽto, in quo erãt relictæ libertates, quod testamentum est ruptum per natiuitatem posthumi.

bono [a] uiro uidebitur. Nã & ita relictum, Si uoluntatẽ meã probaueris [b], puto deberi: quẽadmodũ, † Si te demeruerit, quasi virũ bonũ: uel, Si te non offenderit, quasi virũ bonũ, uel, Si eũ probaueris: uel, Si non reprobaueris: uel, Si dignum putaueris. Nã & cũ quidã Græcis verbis ita fideicõmisisũ reliquisset, τῷ δῶν. ἐὰν ἀνδραποσῃ, ἐλευθέρα ἔστω ἀυτῆς, i. illi, si probaueris, libertatem dari volo, à diuo Seuero rescriptum est, fideicommissum peti posse. Quanquam [c] autem in hæredis arbitrium conferri, an debeatur, nõ posit, quando tamen † debeatur, conferri potest. ¶ Quidã, [d] cum tres † seruos legasset, fidei hæredis sui commisit, vt ex his duos, quos vellet, manumitteret. Fideicommissaria libertas valebit: & quos ex his volet hæres manumittet. Quare si eos vendicaret legatarius, quos hæres vult manumittere, exceptione doli mali repelletur.

¶ Iulia. lib. xlij. Digest. LEX XLVII.

SI pater duos filios hæredes instituerit, & agnatione posthumi ruptum testamentum fuerit, quãuis hæreditas pro duabus partibus [e] ad eos [f] pertineat, tñ fidei commissarias libertates præstare non debent [g]: sicuti nec legata quidem, aut fideicommissa [h] præstare coguntur. ¶ Si cùm alienum seruum hæres rogatus sit manumittere †, item communem, vel eum in quo vsusfructus alienus est, is [i] latitet, non iniquè [k] Senatusconsulto [l] libertatibus succurretur. ¶ Si Sticho [m] libertas per fideicommissum data fuerit sub condi tione, si rationes reddidisset, & is absente [n] hærede paratus sit reliqua soluere, prætoris officio continetur, vt virum bonum eligat, cuius arbitrio rationes cõputentur: & vt pecuniam, quæ ex cõputatione colligitur, deponat atque ita pronuntiet libertatem eorum ex cã fideicommisi deberi. Hoc autem fieri conueniet, si hæres ex iusta causa aberit; nam si latitauerit, satis erit liquere prætori, per seruum non stare, quominus conditioni pareat: atq; ita pronuntiare de libertate oportebit.

† Hæc non legãtur vsque ad dictionem in quo.

¶ Cum sub conditione legato [o] seruo libertas datur, non aliter fideicommissario tradi debet, q̃ vt caueatur existente conditione tradi tum [p] iri eum. ¶ Quædã, cùm in extrema esset valetudine, præsentibus honestis viris compluribus [q], & matre sua ad quam legitima [r] eius hæreditas pertinebat, ita locuta est, Ancillas meas Mæuiam, & Seiam liberas esse volo, & intestata decesit. Quæro, si ma ter ex Senatusconsulto [s] legitimã eius hæreditatem non vẽdicasset, an fideicommissaria libertas debe retur? Respondi deberi: nam eam, quæ in extremis dixisset, Ancillas meas illam, & illã liberas esse volo, videri [t] ab omnibus, qui legitimi hæredes, aut bonorum possessores futuri essent, petisse, vt hoc fieri posit.

¶ *Legatarius, si petat seruum, qui ei legatus est, vt eum manumittat, debet cauere de eo manumittendo antequam ei tradatur, hoc d.*

¶ Idem lib. xij. † LEX XLVIII.

CVm in testamento scriptum esset, Stichum Titio † lego: vel hæres meus dato, ita vt eũ Titius manumittat [u]: dixi peteri legatario Stichum, exceptionẽ doli mali obstaturam, nisi cauerit se libertatem secũdum voluntatẽ defuncti præstaturum.

¶ *Hæres, & legatarius. si rogati sint seruum manumittere, & latitant, seruus efficitur libertus Orcinus.*

¶ Africanus lib. viij. † LEX XLIX.

SI is, cui seruus legatus est, rogatus manumittere, latitet, Orcinum [x] fieri libertum respondi. Idem fore, & si non legatarij, sed hæredis fideicommissum esset. Sed & si non omnium, sed quorundam hæredum, fideicommissum esset, æquè [y] dicendum erit, Orcinum fieri. in eos autem, qui latitauerint [z], cohæredibus [a] à

† aliàs 62. Digest. † do, &c.

† aliàs 9. Quæst.

g ¶ Non debent. § nisi ab intestato rogauit, vt supra eo. l. alien. §. j. & supra de inr. codicil. l. qui grauí & seq. & l. pen. & C. de fideicoml. eam quam.
h ¶ Aut fideicommissa. § Ex rupto enim testamento nihil debetur, vt C. de poss. hære. l. j. & arg. ãp. eo. cũ quæritum. §. fi. sed hodie secus: ut. C. de libe. præt. authen. ex causa. Accur.
i ¶ Is. § f. hæres.
k ¶ Non inique. § sed æque.
l ¶ Senatusconsul to. § aliquo: arg. sup. eo. l. alieno. §. fin. & l. seq. non Rubriano, quod in seruo rogantis: nec Aemiliano, qđ in seruo rogati locum habet: ut §. e. l. cum uerò §. subuentum. & l. si eum. §. si quis seruum. Vel die, Senatusconsul. id est, ex mente prædictorum senatusconsultorum.
m ¶ Si Sticho. § facit. sup. eo. l. si purè. Acc.
n ¶ Absente. § ex iusta causa, ut statim patet.
o ¶ Legato. § purè, sed libertas sub conditione.
p ¶ Traditum. § i. qđ reddet hæredi ad manumittendum: ut sup. eo. tit. j. l. Iulia. ij. rel pon. & facit j. l. proxi. & sup. tit. j. si peculium. §. fi. Accur.
q ¶ Cõplurib⁹. § ut v. ad minus: ut C. de codicil. l. fina. §. in omni.
r ¶ Legitima. § ex Tertul. ut institu. ad Tertu. in prin. & facit ad §. f. e. in testamento.
s ¶ Senatusconsul to. § Tertulliano.
t ¶ Videri. § ut fuit in nostro casu. Accur.
u ¶ Cum in testamento. CASVS. Titio seruum legauit, & eum rogauit, ut seruum istum manumittat. non dabitur Titio seruus, nisi caueat hæredi, de eo manumittendo. Fran.
v ¶ Manumittat. § Idem, si ut quidam aliud faciat: licet non interfit hæredis: ut & sup. de lega. iij. si tibi legatum. & facit sup. ti. j. Iuli. & §. l. proxi. §. pe.
x ¶ Orcinum. § ex Rubriano: ut sup. eo. cùm uero. §. subuentum.
y ¶ Aequè. § id est sicut in superiori casu efficitur Orcinus, si non manumittatur, ita hic.
z ¶ Latitauerint. § qui soli sunt rogati.
a ¶ Cohæredibus. § qui non sunt Accursius.

Bono, Veilem

Universidad de Deusto
BibliotecaCentral

a ¶ Vtilem actionem. ʒ Ad pretium suæ partis: ut sup. eod. cum quasi. §. si plures.
b ¶ Actionem. ʒ fortè in factum. Accur.

SI seruus legatus. ʒ CASVS. Seruum tibi legaui. postea grauau hæredem meum, ut eum manumittat: dicitur, quod legatum extinguitur, sic ultimum dictum seruatur. Sed pone, quod primò hæredem meum rogauí de manumittendo Stycho, postea eum Stichum legaui. Dicitur quod primum grauamen libertatis dandæ extinguitur per hoc legatum, quasi videar pœnituisse de libertate. Si autem est in obscuro, siue in dubio qua mente legauerim: non extinguitur libertas.
c ¶ Manumissus. ʒ id est manumitti iussus. ʒ. Accursius.
d ¶ Consultus. ʒ id est interrogatus.
e ¶ Adimi. ʒ scilicet posse. Accursius.
f ¶ Videtur. uerior. ʒ ut suprà, tit. j. §. peculium. §. fin. & infrà de reg. iur. quoties. & ad hoc suprà, tit. j. Stichus Sempronio. & suprà de vulg. substit. l. fi. §. j. ibi, nos dominis &c. & de lib. & posthu. §. ita. §. regula. & de lega. ij. §. idem. in princ. infrà titu. j. Stichum. in princi. & C. de nec. ser. l. quidam. §. fi.

† Marcellus. lib. 7. Institut.

† Per legatum, &c.

† Marcellus lib. ix. Institu.

† aliquo modo.

NOn tantum. ʒ CASVS. Rogaui hæredem meum. quod seruum manumittat, siue ipse hæres, siue hæres eius eum manumittat: bene est idem, si emptor, qui emit ab hærede, eum voluerit manumittere: & fiscus ei succesit ante, quam manumittat, dicitur, quod fiscus cogitur eum manumittere, Vltimo dicit, quod rogatus manumittere poterit manumittere, etiam si eius sit ætatis, qua rem suam alienare non posset, ut quia minor est.
¶ Si alienum. ʒ Decè tibi lego, & rogo te, ut seruum Stichũ emas, & manumittas. domino Stichi nolète uẽdere: tamé retinebis legatũ. ¶ Cui p fideicõmissũ. ʒ Seruus, cui est relicta libertas p fideicõmissũ, est loco liberi, & obtinet uicem statuliberi: imo melioris est condit. cum non posit in aliũ transferri: nec cogitur alium patronũ habere, quã rogatũ. ¶ Senatusconsulto, ʒ Hæres grauatus de manumittendo seruũ abest, & ex iusta causa, & hoc est pronunciatum. Dicitur, quod ammodo erit liber p inde, ac si esset manumissus ab hærede. Secundo dicit: quando dicit abesse: & certè tunc cum à tribunali abest. & q dixi in hærede, idẽ in alio gratuito p fideicommissum de manumittẽdo. qui si abest ex iusta causa, & hoc pronũciatum fuerit: seruus erit liber perinde, ac si esset à rogato manumissus: & sic eius libertus erit. & de hoc an scilicet absint ex iusta causa, uel nõ, debent præsides, puincię in prouincijs cognoscere: licet rogatus non sit eius prouincię. & hoc ultimũ Artificulianum senatusconsultum induxit. Si autem quis est rogatus seruum proprium manumittere, & hic absit, & iudex cognouit eum abesse, & libertatẽ huic seruo deberi, pronũtiet eũ esse liberũ: & e.it ammodo liber, & hoc est inductũ à senatusconsulto Vinciano. Vltimo dicit, Si hæres rogatus de manumittẽdo seruum hæreditarium absẽs sit: iudex iudicabit seruum esse liberũ, & erit liber, absens autem dicit siue abest ex iusta causa, siue latitet, siue præsens est, & non uult manumittere. Sed pone, quod hic hæres uendat hunc seruum, quẽ erat rogatus manumittere. hoc casu emptor cogit manumittere. Sed pone, q duo erant hæredes, & unus eorũ rogatus est de manumittẽdo seruum hæreditarium. Dicitur, quod rogatus manumittet etiã altero cohærede absente. intelligetamen, quod pretium serui dabit. & hæc etiã uera sunt, si cohæres sit impubes. Sed pone, quod hæres rogatus est manumittere ancillam, & ut cum ea cõtrahatur matrimonium. Dicitur, quod cogitur eam manumittere. non autem eam ducere in uxorem cogitur. Franc.
g ¶ Emptione. ʒ à quo eorum, elegit seruus: ut suprà eodem generaliter. §. fina. M. Accursius.
h ¶ Transit. ʒ seruus cum hæreditate.
i ¶ Ab eo. ʒ scilicet fisco.
k ¶ Prohibetur. ʒ ut sup. eodem alieno. §. ij. & l. neque infantes. §. fi. & sic uoluntas defuncti facit cessare necessitatem decreti: ut C. quando decre. opus non est. l. j. ij. & iij. & facit sup. de ma. uin. l. fi rogatus. in princip. Sed argumen. contra. C. de re ali. non alienandis. l. fina.
l ¶ Retinet. ʒ ut sup. de le. j. fi fundũ sub condit. §. Iulia. & facit C. eo. deberi.
m ¶ Obtinet. ʒ sicut enim statuliber conditionem expectat: ita iste manumissionem. Mar.
n ¶ Magis. ʒ scilicet est plus liber, quam statuliber.
o ¶ Experiatur. ʒ facit sup. eodem. l. generaliter. §. fi. & l. is qui ex causa. & C. qui. ad liber. procla. non li. l. j. Accursius.
p ¶ Cautum est. ʒ ut & sup. eodem. l. neque infantes.
q ¶ Cognoscant. ʒ de supradictis. Azo.
r ¶ Eius prouinciæ. ʒ cuius testator forte fuerat. Vel dic speciale: ut & l. neque infantes. §. fin. alias contra: ut sup. de iurisd. om. iud. l. fi. & C. de interd. l. ij.
s ¶ Vinciano. ʒ idẽ dicitur Aemilianũ: ut ʒ. eo. si eũ. §. si quis seruũ.
t ¶ Pronuntiationem. ʒ i. post decretum interpositum eo absente.
v ¶ Rescripsit. ʒ facit sup. eo. l. neque infantes. & l. si eum. in prin.
x ¶ Quoque. ʒ facit sup. ea. l. in prin. Accur.
y ¶ Cõheres. ʒ qui est rogatus.
z ¶ Accepisset. ʒ Sed reddet ei pretium; ut ʒ. eo. l. si is. §. fi. Azo.
a ¶ Manumittere. ʒ Sed hęres rogatus erat: ut ʒ. eo. l. cum quasi. §. si plures. Accursius.
b ¶ Manumittere. ʒ scilicet ancillam, ut contrahat matrimonium cum rogato. Accursius.

quibus redimendæ partes essent, vtilem [a] actionẽ [b] eo nomine dari debere, vel etiam familiæ erciscundæ iudicio rectè eos acturos.

¶ Martianus. † LEX L.

SI seruus legatus, & per fideicõmissum manumissus [c] sit † Serbidius Scæuola consultus [d] putabat, nouissimam scripturam valere, siue libertas sit, siue legatum: quia cùm libertatem datã posteà placeat adimi [e], & † legatum constat posse adimi. Sed si in obscuro sit, qua mente post libertatem legauerit eundem seruum, in obscuro libertatem prælegare. Quæ sententia mihi quoque verior esse videtur †

¶ Idem Martianus lib. ix. † LEX LI.

NOn tantum ipse, qui rogatus est manumittere, ad libertatem perducere potest: sed & successores eius, siue emptione [g], siue † alio modo successerint. Sed & si nemo successor extiterit, ad fiscũ ita transit [h], vt libertas ab eo † præstetur. ¶ Is autem, qui rogatus est manumittere, etiam eo tẽpore, quo alienare prohibetur [k], potest manumittere. ¶ Si alienũ seruum quispiam rogatus fuerit manumittere, cùm ei certa pecunia legata esset, vt emat eum, & manumittat, & dominus uolit eũ uendere, legatum retinet [l] ex uoluntate defuncti. ¶ Cui per fideicommissum libertas debetur, liberi quodammodo loco est, & statuliberi locum obtinet [m], vel eò magis [n], quòd nec in alium transferendus est, ita, vt aut libertas eius impediatur, aut iura patronorum grauiora experiatur. [o] ¶ Senatusconsulto Damasiano cautum est [p], vt si ex iusta causa absit, qui fideicommissariam libertatem debet, & hoc pronuntiatum fuerit: perinde libertas competat, atque si (vt oportet) ex causa fideicommissi manumissus esset. Abesse autem is intelligitur, qui à tribunali abest. Et qa † de hæredibus tantũ cautum erat, adiectum est eodem Senatusconsulto, vt quicunque fideicommissariam libertatem debet, ex quacunque causa iusta pronuntiatum fuerit eum, eosve abesse, perinde habeatur, atque si, vt oportet, ex fideicommissi causa manumissus esset. ¶ Sed & † Artificuliano Senatusconsulto cauetur, vt in prouincijs præsides prouinciarum cognoscant [q], licet hęres nõ sit eius, puinciæ [r]. ¶ Sed & si non hæreditariam seruum quis rogatus sit manumittere, sed proprium, ex Senatusconsulto † Vinciano [s] post pnũtiationem [t] peruenit ad libertatem. ¶ Siue ex iusta causa abest, siue latitet, siue præsens non vult manumittere, pro absente eum haberi Diuus Pius rescripsit [u]. ¶ Emptor quoque [x] vt manumittat, eodem Senatusconsulto. expressum est: & præsens cohæres [y] perinde manumittat, atq; si traditum à cohærede ac cepisset [z]. Quod & in impuberis persona cohęredis, qui nõ erat rogatus manumittere [a], eundẽ principẽ rescripsisse relatũ est. ¶ Sed si matrimonij cã qs manumittere [b] rogatus est, non est cogendus eam vxorem ducere, sed sufficit fideicommissaria libertas.

† alias deest de

† alias Arti culeiano.

Defuncti uolũtas ne cessitatem decreti cessare facit. † Iuniano.

¶ Vlpianus lib. ij. Respon. LEX LII.

POstea quàm à creditore [c] alienati sunt serui, quibus fideicõmissaria libertas adscripta est, non nisi ex iusta causa aduersus hæredem subueniri eis posse.

prà eo. J. Thais. §. j. Accursius.

SIquis rogatus. ʒ CASVS. Hæres rogatus est manumittere ancillam hæreditariam. hic hæres adita hæredi. fecit moram in manumittẽdo, & sic ancilla peperit. Dicitur, quod hic partus est liber in geniuis. cùm enim libertas sit res publica, is hæres, qui eam debet, debuit eam offerre. alias

† li. 4. reg. alias 5. Vlpianus lib. ij. respon.

lex dat libertatem. Sed pone, q hic hæres non adiuit hæredi. in odiũ huius ancillæ, ad hoc, ut eius partum haberet seruum: tũc hic partus natus est seruus. traderetur tamen matri ad manumittendum. sed si mater, uel eius hæres non uult manumittere, cogunturad hoc. Sed pone, quòd hæc mater nolit sibi hunc filium tradi. tunc hæres testatoris ad hoc compellitur. Sed pone, quod hæres non studiosè distulit adire. adhuc idem. Sed pone, quod ancilla peperit ante, quam hæres cognoscat se hæredem, adhuc idem. tamen hoc casu ipse hęres manumittet hunc partum. Sed pone, q directo relicta erat libertas huic ancillæ, & antè, quam adiret hæredi. ancilla peperit. hoc casu mater manumissa peret hũc partum. Sed pone, quod directo libertas fuit relicta seruis. sed ante, quam hæreditas adeatur, hi serui ab aliquo sunt usucapti. Dicitur, quod hæreditate postea adita, per prætorem subuenitur his seruis, ut efficiantur liberi: licet eis posit putari, quare passi sunt se usucapi. & hoc si erant hi serui magni. si autem pauuli: hoc non esset eis imputandum. h. d. cum duabus legibus seq. Fran. Accur.

† Quatenus libertas nõ petita, sed ultro is, qui eam debet offerre debeat.

a ¶ Fecerit. ʒ post aditam hæreditatem, alias secus: ut ʒ. §. j. & quod hic dicit moram, intellige per interpellationem. Item nota moram: alias seruus nascitur, sed matri traditur ad manumittendũ. ut suprà, e. fi prægnãs & l. cum uero. §. apparet. in princi.
b ¶ Constitutiones. ʒ imperatorum, non solũ alia iura.
c ¶ Quatenus. ʒ id est quia.
d ¶ Non priuata. ʒ i. nõ indiget, quod a priuato detur talis libertas, cùm per legem detur. Accursius.
e ¶ Offerre. ʒ Ex hoc uideretur in aliquo corrigi, quod dixi sup. eo. cùm uero. §. Apparet. & sic est C. de contrahẽda & comitten. stipulatio. magnam. & de iure emphyteutico l. ij. §. pen. Sed argumentum cõtra, §. quorum legat. l. ij. §. j. quod non placet: quia & infr. eod. l. sed si non data. habes idem, scilicet, quod debeat peti. Dic ergo quod ultro debet offerre, si uelit eum habere libertum.
f ¶ Debeat. ʒ timẽs ne eo differente sex præstet. Azo. Io. H. Accur.
g ¶ Tardius adierit. ʒ fic §. de usufr. leg. l. si usufructus leg. in prin.

† Marcellus libr. vj. alias mætianus lib. 16. fideicõ.

† Martianus. lib. 4. regul.

¶ Martianus. † LEX LIII.

SI quis rogatus ancillam manu mittere, moram fecerit, [e] si enixa interea fuerit, constitutum est, huiusmodi partum liberum nasci, & quidem ingenuum: sed sunt constitutiones [p], quibus cauetur, statim, ex quo libertas deberi cœperit, ingenuum nasci: & hoc magis est sine dubio sequendum, † quatenus [c] libertas non priu ata [d], sed publica res est: vt vltrò is, qui eam debet offerre, [e] debeat [f]. Sed & si nondum debita libertate fideicommissaria ancilla peperit, studio tamen hæredis fuerit effectum, vt nondum libertas deberetur, veluti, q tardiùs adierit [g] hæreditatem, vt qui nati sunt ex ancilla, serui eius fiant, placet manumittendos: sed tradi matri oportere, vt ab ea manumittantur, vt liberti potius matris [h] fiãt. Nã quos indignus ẽ hĩs seruos habere, ne libertos quidẽ habebit.

¶ Idem. † LEX LIIII.

SI mater, postq̃ filium suum accepisset [i], vel qui in eius [k] locum successit, præstare nolint libertatem, compellendi sunt. Amplius, si mater aut nollet sibi filiũ tradi, aut in rerum natura esse desijsset, non ab re est dicere, nihilominus ita natis ab hærede libertatem præstari.

¶ Neratius. † LEX LV.

SEd & si nõ data opera tardiùs adierit, sed cùm de adeũda hęreditate deliberat, idem [l] dicendum est. Sed si postea cognouit se hæredem institutum, quàm ancilla peperit, placet hoc quoque casu subueniendum esse [m], hoc tamen casu ipse manumittere debebit [n], non matri tradere. Sed si directò libertas data fuerit ancillæ, & horum aliquid euenerit, quemadmodum natis subuenietur? nã ibi [o] quidem petitur fideicommissaria libertas, & Prætor paruulis subuenit: cùm verò directò libertas datur, non petitur. Sed etiam hoc casu puto nato subueniẽdum esse ita, vt aditus prætor in rẽ matri [p] decernat actionem exemplo fideicommissariæ libertatis. Sic denique & Marcellus lib. xvj. Digest. scribit, & ante aditam hæreditatem vsucaptis, qui testamento manumissi sunt, subueniẽdum esse [q], vt eis libertas conseruetur vtique per Prætorem: quamuis etiam his imputari possit, quare vsucapti sunt: In paruulis autem nulla deprehenditur culpa.

¶ *Non intelligitur repetitum, quod retitum vitiaret. Barto.*

¶ Marcellus. LEX LVI.

LVcius † Titius testamẽto ita cauit, Si quos codicillos reliquero, valere volo: Si quis mihi ex Paula, quæ vxor mea fuit, intra decem menses natus, natave erit, ex semisse hæres esto, Caius Seius ex semisse hæres esto, Stichum, & Pamphilum seruos meos, & Erotem, & Diphilum peto, & fidei hæredum committo, vt cùm ad pubertatẽ [r] liberi mei peruenerint, manumittant. Deinde nouissima parte ita cauit, Quòd si mihi liberi nati non erunt, aut intra pubertatem decesserint, tunc hæredes ex paribus partib. sunto Mutius, & Mæuius: legata, q̃ priore testamẽto [s], quo filios, & Seium hæredes institui, reliqui, præstari volo hæc & à sequentibus hæredibus. Deinde codicillis ita cauit, Lucius Titius hæredibus primis, & substitutis salutem. Peto, vt ea, quæ testamento caui, legaui, & ea, quæ codicillis cauero, legauero, præstetis. Quæro, cùm liberi Lucio Titio nati non sint, an Stycho, & Pamphilo, & Eroti, & Diphilo seruis confestim fideicommissaria libertas præstari debeat [t]? Marcellus respondit, conditionem, quæ libertati eorũ, de quibus quæreretur [u], si filij hæredes extitissent, apposita esset [x], repetitam non videri, [y] ideoque confestim libertatem præstandam esse, & à primis [z], & à substitutis hæredibus [a] Sed & si non: Idẽ. ʒ dicit, quod in l. siquis rogatus. in fine continetur, uel qđ etiam in utraque superiori. Accur.
m ¶ Esse. ʒ liberati.
n ¶ Debebit. ʒ quia nihil est, quod possit ei imputari, iusta ignorantia eum excusante. Ir. & adde distin. ut C. eo. l. iij.
o ¶ Nam ibi. ʒ f. in superioribus casibus.
p ¶ In rem matri. ʒ Not. speciale ut mater uendicet filium: argu. contra. J. de fur. mater. In patre constat, q̃ potest: ut sup. de rei uẽ. l. j.
q ¶ Subueniendum esse. ʒ ut J. tit. ij. l. ij. j. respon. & l. statuliberum. §. fi. Azo. Acc.

† Colligit Bar. ex ista l. q̃ ita demum intelligatur aliquid esse repetitũ si non uitiat. cui concordo. in l. si ex falsa. i gl. antepe. C. de transfac.

LVcius ʒ CASVS. Testator in prima parte testamenti instituit posthumos, & Seium, & libertatem seruis reliquit, quando posthumi essent puberes. In secunda uero parte substituit post humis, hoc modo, scilicet, si posthumi non nascentur, uel nati ante pubertatem decedant, substituo illos. Tertio fecit codicillos, in quibus dixit, uelle seruari, tam à primis, quam à secundis hæredibus siue substitutis ea, quæ in testamento cauerat. postea euenit, quod posthumi non sunt nati: & sic Seius, & substituti habent bona. quæritur, an debeant dare libertatem his seruis statim, an expectata condi. sub qua danda erat si posthumi essent nati? Et dicitur, quod statim danda est libertas, nec conditio expectanda est, cum non possit euenire in persona horum substitutorum. secus si esset alia conditio. Franciscus.
r ¶ Vt cum ad pubertatem. ʒ hæc est conditio, de qua est quæstio, an à substitutis fit repetita. Accursius.
s ¶ Priore testamento. ʒ i. prima parte testamenti.
t ¶ Debeat. ʒ scilicet à substitutis.
v ¶ Quæreretur. ʒ Accipe apposita esset, quæ est si ad pubertatem peruenerint.
x ¶ Esset. ʒ in prima parte testamenti.
y ¶ Non uideri. ʒ nec in codicillis: nec in secunda parte testamẽti: ut & §. de le. j. seruo alieno. §. ab impubere. & l. siquis à filio. ij. respon. argu. contra. J. de uerbo. obligat. Titia. §. idem respondit. & sup. de condi. insti. l. cum seruus.
z ¶ A primis. ʒ Ex ui codicillorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Scriptum. § in codicillis.
b ¶ Verisimile. § Nor. non subintelligi intellectum, q uitiet: sic C. de cōdi. & demon. l. cū patrē. & dicta l. seruo alieno. §. si ab impubere. Acc.

DE ADEMPTIONE LIBERTATIS.

CASVS.

VM libertas. § Quoties libertas in testamento data est, lege inhibente: perimitur, si non esset relicta uel, ac si à testatore esset adempta. & da exempla in seruo ac cusato de adulterio cum domina commisso, qui nō potest manumitti. Idē in seruo de plagio dānato, p quo dominus pœnam soluit pecuniariam. sunt & alia exempla, ut habes in glo. Franc. Acc.
c ¶ Lege admitur. § quod sit i seruo de adulterio cum domina commisso accusato: ut insti. de hæredi. insti. §. seruum. & suprà. de hæredi. insti. l. his uerbis. §. interdum. & de leg. ij. cum filius. §. seruus. Item pone in seruo, qui seruatur intra lx. dies ob quæstionem adulterij: uc infrà, qui & à quib. l. prospexit. & C. ad l. Iul. de adul. l. uerba. item pone. ut sup. de ma. l. lege Flauia. & l. seruus. & hoc ex persona serui. Ex persona etiam domini quandoque prohibet lex: & tunc idem, ut infr. qui & à qui. quæsitum. & de manu. qui pœnæ.

lib. 18. ad Iuliam & Pap.

DE STATV liberis.

¶ *Dictum est generaliter de libertatibus: nunc specialiter de his, scilicet libertatib. quæ in tempus sub conditione differūtur. Accur.*

STatuliber. CASVS. Statuliber dicitur seruus, cui relicta est liberras ex die, uel sub conditione. Secundo dicit, quod conditio quādoque est expressa, ut hic: si nauis ex Asia uenerit, talis seruus sit liber. quando que sit conditio ut ipsa, quæ facit seruum statuliberum: ut si in fraudem creditorum relicta sit libertas, & nescitur an ex hoc fraudē tur ipsi creditores, an non. nam interim seruus talis dicitur liber. Franciscus.
d ¶ Manifestum est. § puta si sit relicta libertas, si nauis ex Asia uenerit. uel sub qualibet alia simili. Accursius.
e ¶ Cum effectu. § non solum consilium: ut & infra de fideicom. liberta. l. ij. §. si in fraudem. & facit suprà, ne quis eum, qui in ius uoc. l. penult. §. ij. Accursius.

QVi statuliberi. § CASVS. Quatuor partes habet huius legis principium. Prima est, quòd statuliber interim siue uendatur ab hærede: siue usucapiatur ab aliquo, siue interim manumittatur, non perdit spem libertatis Orcinæ, quin ueniente conditione, si b qua erat relicta libertas, sit Orcinus libertus, scilicet testator. Secunda est: Statuliberi causam non prius seruus nāciscitur, nisi adita hęreditate saltem ab uno hæredum. antè enim, quàm adeatur, si usucapiatur hic seruus ab aliquo: spes libertatis extinguitur. Tertia est: Seruus substitutus est filio impuberi, si cōtingat eū mori in pupillari ætate. & i hoc casu est relicta libertas seruo sub cōditione aliqua: nunc impubes adiuit hæredi. an nūc ille seruus dicatur statuliber, quæritur. Et dicitur, quod sic: licet quidam contrà: & malè. Quarta est Legatus est seruus dādus ab impubere hęrede. huic impuberi datus est substitutus. & hoc casu relicta est libertas huic seruo. dicitur, quod pualet libertatis datio, ut sic dicatur statuliber, & legatum non teneat.
¶ Si in primis. Stichum seruum meum cum libertate hæredē ex parte institui sub condi. puta si nauis ex Asia uenerit. dicitur quod interim non est statuliber: cum à seipso accipiat libertatem, & adeunte cohærede non est liber: & possessus ab aliquo usucapiatur non spe libertatis. Secundo dicit, pone q deficiat conditio. hoc casu est liber tantum, non hæres, sed statuliber. Tertiò dicit, substitu. seruum meum cum libertate pupillo meo hæredi instituto, siue primo gradu substituo: puta si pupillus hæres non erit: sit seruus liber, & hæres. siue secundo, puta, si pupillus hæres non erit: talis sit hæres. & si ille non sit, tunc seruus hæres erit. & eodem modo in inferiori gradu substitutionis. & in omnibus his casibus dicitur hæres necessarius: & interim est statuliber. Fran.
f ¶ Qui. § s. seruus. Accursius.
g ¶ Apprehenderit. § i. qui est statuliber.
h ¶ Intercidit. § sed adita hæreditate redintegratur: ut infrà, e. statuliberum. §. fin. & suprà, tit. ij. l. pe. in fin.
i ¶ Adscripta est. § ita ut dictum est. Ac.
k ¶ Habetur. § quod sit statuliber. & ad hoc infrà e. l. §. fi. & l. in tabulis. & sup. de hære. instit. l. sed & si in conditione. §. fi.
l ¶ S iin primis. § respondet s. Iulianus.
m ¶ Sub conditione. § si nauis ex Asia uenerit.
n ¶ A semetipso. § facit. sup. de aqui. hære. ex parte. & dicta. l. sed & si in conditione. §. fi. & sup. de nego. gest. at qui natura. in princip. & §. cum me. Accursius.
o ¶ Secundum Iulianum. § ut sup. proxi. §. in fin.

STatuliberos. CASVS Statulibori debent parere condit. sub qua relicta est eis libertas, si nemo eos impediat parere, & condit. sit possibilis. Secūdò dicit. Seruus iussus esse liber, si det x. heredi: si dat, statim est liber: si autem dare, vult, & hæres non vult accipere, statim est liber, ex quo per eum non remanet: nec est uis, de qua pecunia offerat, an peculiari, an aliūde habita. Sed pone, quòd ipse hæres debeat pecuniam seruo: ut quia seruus de peculio erogauerat in bona defuncti

De ademptione libertatis.
TITVLVS VI.

¶ Terentius Clemens. † LEX VNICA.

VM libertas lege adimitur c, aut pro non data haberi debet, aut certè perinde ob seruari, ac si posteà à testatore adempta esset.

De statuliberis.
TITVLVS VII.

¶ *Hac lex seipsam summat.*
¶ Paulus lib. vj. ad Sabi. LEX I.

STatuliber est, qui statutam, & destinatam in tempus, uel in conditionem habet libertatem. Fiunt autem statuliberi, uel conditione expressa, uel ui ipsa. Conditione expressa, quid sit manifestū est d: Vi ipsa, cùm creditoris fraudandi causa manumittuntur. Nam dum incertum est, an creditor iure suo utatur, interim statuliberi sūt: quoniam fraus, cum effectu e in lege Aelia Sentia accipitur.

¶ *Statuliber quocunque trāseat, cum sua causa transit: & statuliberi causam non prius nanciscitur seruus, quàm adita sit hæreditas, si uero ante aditionem tradatur siue usucapiatur, spes libertatis perit. Itē seruus substitutus substitutione pupillari, licet pupillus adeat hæreditatem, nihilominus seruus efficitur statuliber. h. d.*

¶ Vlpianus li. iiij. ad Sab. LEX II.

QVi f statuliberi causam apprehenderit g, in ea conditione est, ut siue tradatur, salua spe libertatis, alienetur: siue usucapiatur, cùm sua causa usucapiatur:

¶ Idē li. xxvij. ad Sabin. LEX III.

STatuliberos conditioni parere oportet, si nemo eos impe-

defuncti uel seruus debeat recipere pecuniā ab extraneo. nec hæres unit soluere huic seruo, uel non uult exigere q seruo debet ab extraneo: & sic nō habet seruus, unde pareat additioni, sub qua relicta est ei libertas certè liber erit, siue iussus erat dare pecuniā hæredi: siue extraneo. Sed pone q relicta erat libertas seruo si ascēdat Capitolium, uel si Capuam iret seruus. & p hæredem stat quominus seruus uadat. nam liber erit seruus. Sed pone quod seruo est relicta libertas si det decē uni hęredum, puta Titio. & per alterum hæredem stat, quo minus det. certe liber est hic seruus: & cohæres, cui hæ decē erant danda, aget familiæ erciscundæ cōtra hæredem impedientem ad ista x.
¶ Si x. iussus. § Seruus esse liber iussus si det x. hæredi, accepit quinque ab extraneo, & ea dedit hæredi. dicitur, qd' nō est liber, nisi omnia decem det: & extraneus q ad hoc dederat nummos, eos uendicabit. sed si seruus det alia v. erit liber: & ex tūc dñium nūmorū erit accipientis.
¶ Si plus quam. § iussus dare x. & esse liber, dedit xx. dicitur quod erit liber, & alia x. repetentur.
¶ Si quis § Seruus erat iussus esse liber, si det x. hæredi. hæres eum uendidit sine peculio: an statim sit liber, quæritur. & uidetur quod sic, quasi prohibitus uideatur de peculio dare. sed tū dicit, qd' non est liber, nisi cum uellet accipere de peculio & soluere prohibitus est.
¶ Si quis § Seruo relicta est libertas si det x. hærtdi. hæres prohibet eum operari, uel aufert ei quod ex operis suis quæsierat: uel sponte dedit ei seruus. an efficiatur liber hic seruus quæritur. & dicitur quod si id quod quæsierat seruus, hæredi dedit sponte, uel abstulit ei hæres, erit liber. si autem prohibeatur operari: non erit per hoc liber: nisi testator uoluerit q hæc x. possit seruus colligere ex operis suis. si autē surripuit hæredi argētū, uel aliā rē, & eam uendidit: & de hac pecunia soluit hæredi, erit liber. secus si ipsā pecuniā surripuit hæredi uel alij, & soluit hæredi. nā donec extat pecunia, non erit liber. si autē est cōsumpta in primo casu scilicet quādo hæredi surripuit, idē: si autē alij, tūc liber efficiet.
¶ Non solum. § Siue hęres fecit morā in manumittendo seruum de quo erat rogatus, siue eius tutor uel curator, uel similis: est, idē semper, scilicet, ut seruus efficiatur liber. sufficit enim q per statuliberū non stet quominus cōditioni pareat.
¶ Si quis. § Seruus iussus est liber esse, si det decē hæredi intra xxx. dies proximos post mortē testatoris. hic hæres distulit adire: postea adiuit. dicit q seruus si det decē intra xxx. dies post aditam hæreditatē, satis est ut sit liber. & hoc si hæres dolose distulit adire, & seruus pecuniā, quam propter hoc habebat paratam, interim amisit: hoc casu statim adita hæredit. seruus fit liber.
¶ Si quis sic. § Libertas relicta est seruo cū decē dare poterit hæredi. dicitur quod tunc erit liber, cum dederit: uel p eum non stet, quo minus prius det: licet seruus habuerit decem, uel sit idoneus ad decē soluēda.
¶ Stichus. § Sticho relicta est libertas, si annua, bima, trima die decem aureos det hæredi. cum uellet pro primo anno dare decem, hæres noluit recipere. non per hoc erit liber, sed tunc demum cum lapsum erit triennium, & seruus soluerit pro omni anno

diat, & conditio possibilis a sit.
¶ Sed si in hęredis persona iussus sit parere conditioni, quid dicendum? Et si quidē paruit cōditioni, statim liber est, etiā inuito hērede. Quod si non patitur hæres § parere, puta, offerri sibi decē b quę dare iussus erat c, proculdubio liber est, q a p hæredē stare videtur, quòminus cōditionē impleat. Et parui refert, de peculio ei offerat, an ab alio accepta. Receptū d est. n. vt seruus peculiares quoque numos dādo p ueniat ad libertatē: siue ip si hæredi, siue alij dare iussus est. In de quæritˇ, si fortè debeat pecunia huic seruo, vel ab hærede, q in dñi rationem plus e erogauerit, vel ab extraneo: nec velit hæres debitorē conuenire, vel statulibero soluere pecuniā, an debeat ad libertatē p uenire, quasi morā p hæredē patiat? & aut f legatū huic statulibero fuit peculiū †, aut non. Si legatū fuit peculium, Seruius scribit, morā eū libertatis passum ob hoc ipsum, q ei aliquid ex ratione dñica deberetur, nec ei ab hærede præstaretur: quam sñiam & Labeo probat.
¶ Idem Seruius probat, & si in eo moram faciat hæres, q nolit exigere à debitoribus: § nā peruenturum ad libertatē ait. Mihi quoq; videtur verum, quod Seruius ait.
¶ Cùm igitur verā putemus sñiam Seruij, videamus, an, & si non fuerit peculium prælegatum seruo, idem debeat dici: constat. n. h statuliberum de peculio posse dare, vel ipsi hęredi iussum i dare. vel alij: & si eum dare impediat, perueniat statuliber ad libertatem. Denique etiā remedij loco

† pareri.
† Aut si non legatum fuerit peculium.

hoc † demonstratur domino statuliberi, vt eum extraneo iussum dare prohibeat, ne & numos perdat k cum statulibero. Proinde defendi potest, & si nō vult exigere, vel ipse soluere, † vt hinc habeat, vnde conditioni pareat, libertatē competere: & ita Cassius quoque scribit.
¶ Non solum autem, si dare iussum dare prohibeat, statuliber ad libertatē p ueniet: verum etiam si ascēdere Capitolium iussum, ascendere vetet: & si Capuæ dare iussum, Capuam ire prohibeat. Nam qui prohibet seruum proficisci, intelligendus est impedire magis libertarē, quā opis serui vti l. Sed & si iussum cohæredi dare, non patiatur vnus ex hæredibus dare, æquè liber erit: sed is, cui iussus erat dare, & liber esse, familiæ erciscundæ iudicio ab eo, q impedierit, consequetur, q sua interet statuliberum non esse prohibitum.
¶ Si x. iussus dare, & liber esse, quinque det, non peruenit ad libertatē, nisi totum m det: interim igitur vendicare quinque numos dominus n eorum potest. Sed si residuum o fuerit solutum, tunc etiam id alienatum est, cuius antè dñium non erat translatū p: & ita pēdebit præcedentis summę alienatio: sic tñ, vt non retro q nu mi fiant accipientis: sed tunc, cùm residua sūma fuerit exoluta.
¶ Si plus, q iussus erat, dederit statuliber r: puta x. iussus dare, xx. dederit, siue numerauerit, siue in sacculo dederit, peruenit ad libertatem, & superfluum potest repetere s.
¶ Si quis seruum iussum † xx. dare, & liberum esse, vendi-

† alias mōstratur
† Vt hic.
† alias x.

a ¶ Possibilis. § alias die ut infra eodem, cum hæres. §. secundo. Accursius.
b ¶ Decem. § scilicet non patitur.
c ¶ Erat. § scilicet ad hoc, ut fieret liber.
d ¶ Receptum est. § ut & supra de condictione can. da. l. iij. §. fi. deducto quod domino debetur: ut infra eodem. si decem. Accursius.
e ¶ Plus erogauerit. § quam inde accepisset.
f ¶ Et aut. § nunc respondet.
g ¶ Debitoribus. § scilicet istius serui.
h ¶ Constat enim. § ut sup. in prin. l. Accur.
i ¶ Iussum. § scilicet dare.
k ¶ Perdat. § interim sub. perdet tamē: quia conuenitur actione in factum ab eo, qui habere debuit: vt sup. de condi. can. da. l. iij. §. fi. Itē contra. sup. eo. si peculium. §. de illo. sed solue, ut sup. de condi. ob can. l. iij. §. fi. ubi plene dixi. & facit. sup. de fideicom. lib. h. filius. §. erit. & §. de fur. l. si seruus communis. §. finali.
l ¶ Serui uti. § alias seruiuti: & hæc bona. & dic operis in eundo Capuam, & sic facit §. fi quis seruum. alias seruituti. & hæc mala.
m ¶ Totum det. § fi C. de distra. pig. l. quādiu. Argu. contra. §. de solu. siquis stipulatus. §. qui decem.
n ¶ Dominus. § extraneus, q ad hoc dederat seruo, uel dño serui.
o ¶ Residuum. § id est alia quinque. Accur.
p ¶ Translatum. § sic supra de condi. inde. si non sortem. §. si decē. & §. de uerbo. obli. l. ij. in prin.
q ¶ Non retro. § sic sup. de offic. procon. l. ob seruare. §. fina. Arg. contra. C. ad Macedo. l. fi. Item facit. ad §. sup. de usur. nec. sed & si quis stipuletur. §. interdum.
r ¶ Statuliber. § extraneo, non hæredi, ut habeant locum sequentia.
s ¶ Repetere. § dominus quondam, sic sup. de condi. inde. si pœnæ. §. fin. & l. cum duo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sine peculio. ‡ q̃ semper intelligitur, nisi contra dicatur: ut suprà de contrahen. emptio. l. Si ita uenie-
† ris, quoties.
† ret.
† Sētit ista gl. q̃ uxor tenetur uiro ad operas: sed tu dic, q̃ tenetur ad operas obsequales, non autē ad industriales. ita not. Bal. in authē. ex testamento. col. vij. C. de col. per l. sicut. per gl. hic alle.
† allata.
† operi- bus.
† Illustris doct. Fran. Aret. in l. si mihi & tibi. §. si quis seruos. in pen. col. de leg. j. istum text. dicit sin. ad hoc, q̃ iussus dare aliquid hæred intra certum tempus à die mortis nō tenetur dare: nec currit tempus, nisi à die aditæ hæreditatis. Dic tamen, q̃ uis nostri tex. non constitit in hoc: quia nō habebiū: sed in alio, ut hic in nouis in o
† iste est tex. sing. secundū Bal. prout dicit hic Bolog. in suis secundis interpret. tamē in meo Bal. nō reperio, q̃ aliquid scripserit super isto ti. nec in cōmuni impressione. Et hic & alibi in multis locis alleg. Bolo. Bald. ibi. cuius tamē commentum nō habetur communiter.

b ¶ Statim. ‡ facit ff. c. non uidebitur. & sup. ea, l. in prin. Accur.
c ¶ Vænit. ‡ i. uenditus sine peculio.
d ¶ Ad libertatem. ‡ nisi ipsemet operas abhærede conduxerat, quarum mercedem soluendo non fit liber: ut ff. eo. seruus. in princi.
e ¶ Operari domino. ‡ & uxor uiro ut supra de ope. lib. l. sicut.
f ¶ De peculio. ‡ ex peculio enim intelligitur. quod ex operis suis quæsiuit.
g ¶ Subtracto. ‡ hæredi. Accursius.
h ¶ Corrasos. ‡ i. collectos ex uenditionibus prædictarum rerum. sic ponitur sup. de admitu. ita autem. in prin. & pro hoc infra. de furtuas. §. uti. Alij dicunt, i. non argenteos. quod nihil est.
i ¶ Dedisse. ‡ sic infra e. Stichum. §. si hęres.
k ¶ Numos. ‡ unde habere non uidetur: ut ff. de reg. iur. L. non uidētur data. Et ar. sup. de pig. actio. eleganter. §. qui reprobos. & facit ff. eod. si hæreditas. & l. non omne. & l. non uidebitur. Accur.
l ¶ Non stare. ‡ ut ff. e. si hæreditas. in prin. & facit §. de manumiss. testa. qui filium. & in potestatiua hunc §. intelige, non casuali.
m ¶ Adierit. ‡ hæreditatem: & sic non potuit dare. alias contra: ut infra eo. si intra.
n ¶ Traxerit. ‡ i. protraxerit. sic supra ti. ij. si quis rogatus. §. j.
o ¶ Habuit. ‡ quod dando potuit ad libertatem peruenire. & ad hoc ff. eod. si hæreditas. in princ. Accursius.
p Condō. §. & sic adita hæreditate erit liber. Accur.
q ¶ Vera est. ‡ oportet ergo quod factum semper quatur potentiam.
r ¶ Secundam. ‡ alias primam, & tunc dic primam post primā. sic in auth. de hæred. & Fal. §. inordinatum. alias trinam.
s ¶ Adiectum est. ‡ sic. ff. de uerbo. oblig. in illa stipulatione. Accur.
t ¶ Quæ obtulit. ‡ ex hoc quia eadem x. offert: patet secūdum Azo. quod non est necessaria consignatio, uel depositio: sed sufficit sola oblatio, nisi qñ esset absens, q̃ recipere deberet: ut hic & ff. eo. cum

derit sine peculio [a], vtrū statim [b] liber sit, quasi prohibitus videatur de peculio dare, hoc ipso, q̃ sine peculio distractus sit: an verò cū fuerit prohibitus peculium tangere? Et puto tūc demum liberum fore, cùm volēs dare prohibeatur, non statim vbi †venit [c]. ¶ Si q̃s seruū iussum x. dare, & liberum esse, operari prohibeat: vel si, quod ex operis suis †meretur, abstulerit ei hæres: vel si, quod ex mercedibus suis coegit, hæredi dederit, an ad libertatem [d] perueniat? Et puto, si quidem ex operis dederit, vel vndecunque dederit, ad libertatem peruenturum: q̃ si prohibeatur operari, non fore liberum arbitror: quia operari [e] domino debet. Planè si ei †ablata fuerit pecunia ex operis collecta, liberū fore arbitror: quia de peculio † dare prohibeat. Sanè si testator, vel ex †opis vt det, iussit prohibitum operari, ad libertatem peruenturū non dubito. Sed & si argento subtracto [f], vel rebus alijs distractis, numos corrasos [h] dederit, peruenietad liberta tem: quamuis si numos subtractos dedisset, ad libertatem nō peueniret. Nec.n. videtur dedisse [i], sed magis reddidisse. Sed nec si alijs surripuerit numos [k], & hæredi dederit, ad libertatem peruenietet: quia auelli numi ci, qui accepit, possunt. Planè si sic consumpti fuerint, vt nullo casu auelli possint, competet libertas. ¶ Non solùm autem si hæres moram fecerit libertati: sed & si tutor, vel curator, vel procurator, vel alius quiuis, in cuius persona conditioni parendum est, libertatem cōpetere dicemus. Et sanè hoc iure vtimur in statulibero, vt sufficiat per eum non stare [l], quominus conditioni pareat. ¶ Si quis hæredi in diebus triginta proximis mortis testatoris dare iussus fuerit, deinde hæres tardiùs adierit [m], Trebatius, & Labeo, si sine dolo malo tardius adierit, dantem eum intra dies xxx. aditæ hereditatis, ad libertatem peruenire aiunt: q̃ sententia vera est. Sed quid si data opera traxerit [n], an ob id, statim, vt adita est hæreditas, ad libertatē peruenīat? Quid enim, si tunc habuit [o], post aditam hæreditatem habere desijt? Sed & hic expleta videtur conditio [p], quoniam per eum non steterit, quòminus impleatur. ¶ Si quis sic acceperit libertatem †, Cum decē dare poterit, liber esto: Trebatius ait, licet habuerit decem, vel idoneus fuerit ad acquirendū,

& conseruandū peculium, non tamen alias ad libertatem peruentu rum, nisi dederit, aut per eum non steterit, quòminùs det: quæ sentē tia vera est. [q] ¶ Stichus annua, bima, trima die denos aureos hīdi si dederit, liber esse iussus est. Si prima pēsione steterit per hæredem, quò minùs acciperet decem, expectandā esse secundam [r] pēsionem placet: quia & tēpus adiectū est [s], & adhuc supersunt duę pensiones. Sed si eadem decē sola habeat, quę obtulit [t] ad primam pensionē, an etiā ad sequentem quoque ꝑsit, si offerat decē? an & ad tertiam, si ſe quēs pensio non sit accepta? Et puto sufficere hæc eadem: & pœnitētiæ hæredi locū non esse [u]: quod & Pompo. probat. Quòd si seruus, qui annua, bima, trima die iussus est dena dare, tota simul offerat hęredi [x], non expectata die: vel decē primo anno datis, secundo anno viginti obtulerit: benignius est, eū ad libertatem peruenire, [y] cùm vtriusque prouidentia subinfertur, & serui, quatenus maturiùs ad libertatem perueniat: & hæredis, quatenus dilatione interempta illi co accipiat, quod post tēpus consequi poterat. ¶ Si ita sit libertas seruo data, si quinquennium hæredi meo seruierit: deinde eum hæres manumiserit, statim liber [z] fit: quasi per eum [a] sit effectum, quòminùs [b] ei seruiat: quamuis si non pateretur eum sibi seruire, non statim peruenīret ad libertatē [c], quasi quinquennium præterijsset. Ratio huius rei euidēs est: manumissus enim amplius seruire non potest [d]: at is, quem quis non patitur sibi seruire, posteà pati poterit intra quinquēnij tempus. Atq̃ [e] iam quinquennio ei seruire non potest. Sed vel [f] minus poterit.

¶ †Idem Iuli. lib. xvj. Digest. scribit: †Arethusæ [g] si libertas ita sit data, Si tres peperit: & per hæredem steterit, quò minus pepĕrit: puta, q̃ ei medicamētum [h] dedisset, ne conciperet, statim liberā fiturā esse. Quid. n. expectamus [i]? Idemq; [k] si hæres egisset, vt abortum faceret [l]: quia vno vtero potuit tres edere. Item si hæredi seruire †iussum statuliberum hæres vendidit, & tradidit, credo statim ad libertatem [m] peruenire.

¶ *Deposita pecunia, quam statuliber debet pro sua liberatione, efficitur liber. hoc dicit.*

¶ Pau. lib. v. ad Sabi. LEX III.

CVm hæres Reipublicæ cau-

hæres in princi. & §. si duobus. quod non est alias: ut C. de usur. l. acceptam.
v ¶ Non esse. ‡ sic sup. de ædi. edic. quis sit fugitiuus. in prin. Arg. contra. C. de appel. l. si quis libellos. Accur.
x ¶ Offerat hæredi. ‡ & sic xxx. pro iij. annis, in quolibet, quorum tenebatur soluere x. & posteà esse liber.
y ¶ Peruenire. ‡ sic ff. de manu. test. l. si ita fuerit. §. fi. Sed cōtra. ff. eod. l. si triennio. sed ibi solues.
z ¶ Statim liber. ‡ sic ff. e. l. seruus. si hæredi. in prin. & dic ex testamento, non ex huius manumissione. Acc.
a ¶ Per eum. ‡ scilicet hæredem.
b ¶ Quo minus. ‡ id est non.
c ¶ Peruenīret ad libertatem. ‡ & est sic infra eod. Stichum. §. Dama.
d ¶ Non potest. ‡ iure seruitutis: ut ff. ff. l. proxi. §. Stichus. Titio. quæ est contra. Sed ibi solues.
e ¶ Atquin. ‡ opponit.
f ¶ Sed uel. ‡ nunc rū & dic, uel, pro saltem.
g ¶ Arethusæ. ‡ alias §. idem. & alias. l. Arethusæ H.
h ¶ Medicamētum. ‡ ad quod facit in aut. de nupt. §. sic itaque. & infra. ad le. Cor. de fica. l. iij. Accur.
i ¶ Expectamus. ‡ Not. ergo conditionem pro impleta haberi, ex quo stat per cū, cui debet impleri †: ut & sup. de fideicō. lib. l. si filius. §. erit. & ff. de uerbo. oblig. in executione. §. fi. Arg. cōtra. ff. e. l. §. si quis seruum. ubi prohibet eum operari, & non nocet domino.
k ¶ Idemque. ‡ q̃ sta tim efficiatur libera.
l ¶ Faceret. arethusa.
m ¶ Ad libertatem. ‡ conditione habita pro impleta: quia per hæredem stetit, quo minus ei seruiret.

C CASVS. Vm hæres, ‡ Seruus iussus est esse liber si det x. hæredi, hæres abest causa reipubli. dicit, quod hic seruus uel expectet hæredem, & ei det x. & erit liber. uel, si non vult expecta re, deponat pecuniam in ecclesia, & erit liber.

¶ Non est statuliber. ‡ Reliqui libertatem cui dam seruo, qui nihil habebat, si det mille libras hæredi, uel sic: cum morietur, si liber. non

a Ampliohanc gl. ut procedat, quāus pœniteat is, cui debet impleri, & petat ea m impleri. ita not. Bal. in l. j. in fi. C. de instit. & substit. Gui. de Cugnano. xj. & qñ not. in apostil. ad eum in uerbo, pro impleta et Alex. in l. fi seruum. §. sequitur. ff. de uerbo. obli. & melius in l. iij. §. fi. de con di. ob cau. & consili. 103. col. 1. alias hic incipit lex Arescu fæ.
Iussus fuerit statuliberum, &c.

ber. non est iste talis statuliber, cùm nec animus dandæ libertatis sit.

¶ Seruire. ‡ Seruo relicta est libertas, si anno seruierit Titio. Titio in tra annū mortuo seruus nondū est liber, nisi annus finiatur. & redditur ratio. ¶ Si duobus. ‡ Seruus liber esse iussus si det x. Titio, & Sempronio v. obtulit Titio, & Titius noluit. cadē quinq; obtulit Sēpronio, & noluit. dicitur q̃ fit liber. ¶ Stichus. ‡ Seruo relicta est libertas si seruierit Titio extraneo per triennium. uel sic: si tot operas puta x. ei dederit: dicitur, q̃ interim est statuliber, & seruire debebit per triennium Titio: licet non dño. & si hęres pro hibet Titio seruire: statim seruus fit liber. & hęc sunt vera, qñ p hæc uerba non habuit testator animum relinquēdi Titio dñiū serui. tunc em secus esset in hoc vltimo casu: qđ die, vt in gl. ¶ Stichus. ‡ Titio reliqui libertatem, si hęredi meo seruierit per annū. dicitur, q̃ hic annus constat ex ccclxv. diebus, non ex pluribus ꝑpter bissextū: & dicit q̃ impleta conditio est, si p aliquam partem anni fuit infirmus, ita q̃ non potuit seruire. Secundò dicit: seruus liber esse iussus esse, si det x. hæredi. hęres cogitur recipere etiam particularem solutionē. & hoc speciali fauore libertatis. Tertiò dicit, relicta est libertas seruo, si Titius Capitoliū ascēdat. uel sic: si Titius det x. fratribus prædicatoribus. Titius non compellitur hoc adimplere: & eo nō adimplēte seruus non fit liber. Vltimò dicit, seruus liber cē iussus, si seruiat hęredi per annum: illi dies non computantur in anno, q̃bus seruus ex titit in fuga, uel in quibus contendit, p libertate contra hæredē. F. A.
a ¶ Abesset. ‡ secus si præsens acceperē recusat: ut sup. l. proxi. §. Stichus annua.
b ¶ Peruenit. ‡ sic C. de usu. l. acceptam. & qui po. in pign. ha. l. j. & sup. depos. l. j. §. si pecunia in fæculo. Acc.
c ¶ Collata. id est relicta.
d ¶ Posit. ‡ nisi conditione impleta.
e ¶ Dandæ. ‡ quod præsumitur ex eo quòd tam longum tēpus, uel conditionē impossibilē adiecit. Azo. ut §. de manu. test. l. antepenul. §. fi. & l. fi. in prin. & arg. §. de usufruc. Titio. Sed contra instit. de hære. instit. §. impossibilis. sed finis huius §. uidetur soluere: uel hæc per illam corrigitur: uel ibi de natura est impossibilis: hic de facto.
f ¶ Annus transierit. ‡ ut & §. de testamen. ma. si ita scriptum fuerit & ‡. e. si peculium. §. quædam. & l. si seruus hber. Sed cōtra. ‡. e. l. §. Stichus. & l. si hæredi. in fi. Sol. ibi in persona serui contingit impedimentum: hic in persona domini.
g ¶ Quòd. ‡ id est, quia & hoc soluit etiam dictum contrarium.
h ¶ Eadem quinque. ‡ & facit sup. eo. l. proxi. & §. Stichus annua. & §. si decem iussus. Accur.
i ¶ Offerentem. ‡ id est, quia alteri offerebat. Accur.
k ¶ Titio. ‡ ſ. extraneo, qui non erat hæres.
l ¶ Vel si illi. ‡ disiunctio est legis, non testantis.
m ¶ Sicuti liber. ‡ accepto uerbo seruire non pro dominio. alias secus: ut §. l. proxi. §. penul. Accursius.
n ¶ Appellatione. ‡ ut per hoc quod dixit seruire, uoluerit ut per

† eum.
† Quotuplex sit cōditio impossibilis, & quos actus uitiet: uide Bart. in l. obtinuit. de cō dit. & demon. in l. j. §. de condi. institu. & Bal. in l. si pater in ij. col. C. de institut. & substitu.
† Duar. mil lies.
† ea liber tas.
† miles.
† In manu scripto codice ita legitur q̃ uidetur nō tātum sub cōditione, sed etiā ex die, ex qua libet futurus foret, si eum impleret. Si duob. &c.

sa abesset [a], & pecuniā statuliber haberet, vel expectare eū debere donec redeat is, cui dare debet: vel deponere in ędem pecuniā consignatā oportet: quo subsecuto statim ad libertatem peruenit [b].

¶ *Libertas collata in nimis longum tempus vel in conditionem impossibilem, declarat voluntatem domini contrariam esse libertati. hoc dicit.*

¶ Nō est statuliber †, cui libertas in tā longum tēpus collata [c] est, vt eo tempore is, qui manumissus est, viuere non possit [d]: aut si tam difficilē, imò penè impossibilem conditionem † adiecerit, vt aliun dę † libertas ei obtingere nō possit: veluti si hæres †† mille dedisset: aut cū moreret, liberū esse iussisset: sic. n. libertas inutiliter datur. Et ita Iulia. scribit: q̃ a nec animus dandæ [e] libertatis est. ¶ Seruire Titio anno, & liber esse iussus, Titio mortuo nō statim liber fiet: sed cùm annus transierit, [f] †† q̃ [g] videtur non tūc sub onditione, sed etiam ex tpe data libertas. Etenim absurdum est, maturius eū liberū effici, cū conditionē nō implet, ex qua liber futurus foret, q̃ si eam impleret. ¶ Si duobus decem datis, esse liber iussus sit, & vnus q̃nque accipere noluerit, melius est dicere, posse eū eadē quinque [h] alteri offerentē, [i] ad libertatē puenire. ¶ Stichus si Titio [k] p triēniū seruierit, vel si illi [l] centū operas dederit, liber esto: constat hoc modo libertatem vtiliter dari posse. Nam & alienus seruus seruire nobis pót sicuti liber [m], & multò magis nobis operas dare, nisi testator seruitutis appellatione [n] dominiū magis, q̃ operam intellexerit. Ideoq; si prohibet hæres Titio seruire peruenit ad libertatem [o].

¶ Stichus, si hæredi meo anno seruierit, liber esto: quærendū est, annus quomodo accipi debeat: an qui ex continuis diebus cccIxv. cō stat †, an q̃ bissexto [p]? Sed superius [q] magis intelligendum Pompo. scribit. Sed si quibusdam diebus aut valetudo, aut alia iusta cā impedimento fuerit, quòminus seruiat, & hi anno ſputādi sūt [r]. Seruire. n. nobis intelliguntur ēt ij, quos curamus ægros: qui cupiētes nobis seruire, propter aduersam [s] valetudinem impediūtur.

¶ Item si decem hæredi dare iussus fuerit, hæres etiam per partes [t] accipere fauore libertatis cogendus est. ¶ Ita liber esse iussus, Si Titius Capitolium ascenderit: si Titius nolit ascendere, impeditur libertas. Idemq; iuris est in similibus causis [u], & conditionibus [x], † Item Cassius ait, ei, qui seruire iussus est anno, illud tempus, quo in fuga [y] sit, vel in controuersia [z], pro libertate non procedere.

¶ *Obscuritas rationum non impedit libertatem competere, si statuliber paratus est pro his satisdare. h. d.*

¶ Pomponius lib. † ix. ad Sab. LEX V.

STatuliber rationem reddere iussus, reliquum, quod apparet, soluit: de eo, quod obscurius est, satisdare paratus est. Neratius, & Aristo rectè putant, liberum fore [a]: ne multi ad libertatem peruenire nō possint, incerta causa, [b] ratione, & genere [c] negotij huiusmodi. ¶ Statuliber, qui non rationes [d] reddere, sed pecuniam iussus est dare, numerare debet, non fideiussorem dare.

† an qui nō quibuslibet Ant. Aug. Emēd. lib. j. c. ij. ex P. F. legit an Quibus libet ipro bata supiori Haloandri lectu. Idq; Intelligit id est nōcōtinuis
† Ita.
† alias 8.

nonnunquam.
¶ Conditionibus. ‡ scilicet similibus, si Titius Romam ierit, uel ultra mare.
y ¶ In fuga. ‡ sic ff. eo. seruus qui testamēto: §. seruus. & §. de ser. ex por. l. Titius. in princ. Argu. contra. sup. de usufr. arboribus. §. Iuhanus. & ff. de acquir. pos. l. j. §. per seruum qui. Accur.
z ¶ In cōtrouersia. ‡ cum in libertatem proclamat: non si ei ab alio fiat controuersia sine dolo serui.

STatuliber. ‡ CASVS. Seruus iussus est esse liber, si reddiderit rationes hæredi. hic seruus reliqua quæ nunc apparēt, vult reddere, & vult satisdare, p alijs reliquis si apparebūt, satis est & sic fit liber. Vltimò dicit, seruus liber esse iussus, si det x. debet x. dare ad hoc ut sit liber. non autem prodest, si vult satisdare. Fran.
a ¶ Liberum fore. & bene. Arg. sup. de col. bo. l. j. §. sed cum possint. & arg. sup. si cer. pet. l. quidam.
b ¶ Incerta causa. ‡ si habes incerta causa: subaudi, impediente rationem huius. Accur.
c ¶ Et genere. ‡ ſ. impediente rationem huius. Accur.
d ¶ Statuliber qui non rationes. ‡ tunc enim in obscuris fideiussores admitterent. Ir. ut §. dixi. sic §. quibus mod. pig. uel hypo. sol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

item liberatur. §. j. & de constituta pecunia. l. promissor. §. constitu to. Accursius.

als Sab.

SI statulibera. ¶ CASVS. Statulibera propter aliquod delictum est serua pœnæ effecta. nunc extitit, conditio, sub qua relicta erat ei libertas, dicitur, q̃ hoc prodest partui eius: licet nõ ei, ut partus tũc conceptus, & natus sit liber. Sed quid, si hæc statulibera existens in seruitute concepit: postea capta ab hostibus pariat post euentum conditionis? certè interim, donec partus est apud hostes, est seruus: liberatus ab hostibus fit liber iure postliminii. idẽ si apud hostes concepit: & pariat ibidem post euentum cõditionis. ¶ Statuliber. ¶ Seruus iussus est liber esse, si det x. hŕdi. hunc seruũ hæres interim uendit, uel legat, uel donat alicui, uel usucapitur ab aliquo. dicitur, q̃ hic seruus, si paret conditioni in persona emptoris, uel alterius nomine domini dãdo ei ista x. efficitur liber. idem in emptoris hærede. idem si det patri hæredis: posito q̃ filius sit institutus ab extraneo. & hæc sunt uera, siue filius nunc uiuit, siue non, cum seruus dat x. patri hæredis. Sed pone, q̃ iussus est seruus dare x. extraneo, & liber esse: nunc hæres testatoris successit illi extraneo, huic hæredi dabuntur x. nõ quasi extraneo. Fr. ¶ Statuliber. ¶ Iussus seruus dare x. hæredi, & esse liber, v. dedit hæredi: nunc hæres eum uendidit. si alia v. det ‡dicemus seruus, dabit emptori. ¶ Si seruus, ¶ Seruus iussus est esse liber, si decẽ det hŕdi. hæres hunc seruũ uendidit seruo meo. dicit, q̃ si hic statuliber det mihi hæc x. erit liber. sed & si seruo meo det erit idem, si emerat de peculio eum, nec ei pecuiium ademi. ¶ Si quis. ¶ Seruus liber est se iussus est, si reddidẽrit rationẽ eius, quod gessit de factis domini. hæres interim eum uendidit, an hæc cõditio est impleta in persona emptoris, quæritur. & est sciendũ, q̃ illæ de mum cõditiones transeunt ad emptorẽ, quæ sunt in dando, nõ illæ, quæ sunt in faciẽdo: ut ita talis seruus sit liber, si filiũ illius instruat literis. idem in similibus. nostra autem cõditio & in dando est, prout continet dationem reliquorũ, & in faciẽdo est, prout continet extra here, & excutere rationes. dicẽdum est ergo, q̃ datio uadat ad emptorem, factio autem stet, & impleatur in persona hæredis. Franciscus.

a ¶ Facta sit. ¶ qualis & hodie fieri potest: ut in authenti. de nup. §. quod autem prius.

b ¶ Proficiat. ¶ propter geminam seruitutem. Accur.

c ¶ Partui. ¶ forsitan ante damnationem concepto, uel etiã posteà. Azo. ad hoc sup. tit. ij. l. generaliter. §. ex damnata.

d ¶ Interim. ¶ quandiu apud hostes sit. Azo.

e ¶ Benignius. ¶ omisso rigore iuris. & ad hoc suprà, de iniust. testa. si quis filio exhæredato. §. siue autem. & ad hoc quod not. C. de capti. l. j. Accursius.

f ¶ Adiudicatus. ¶ in iudicio fami. erciscun.

g ¶ Idem dicitur. ¶ ut in eius persona possit parere conditioni. ut & infrà, de exceptio. do. l. ij. §. fin. & ¶. eodem statuliberi. §. Quintus, & supra, de actio. empt. l. Titius. §. j. & infr. de furt. si seruus cõmunis. §. fin. & supra de emptio. qui libertatis. & ¶. ea. l. §. statuliber. & §. si quis non dare. sed hodie uidetur, quòd alienari nõ possit: ut C. cõmunia deleg. l. fi. §. pe. & §. fi. & auth. res.

h ¶ Institutus. ¶ ab extraneo. Accur.

i ¶ Ad patrem. ¶ non solùm istud, quod à statulibero datur. Accursius.

k ¶ Patebit. ¶ ut infr. eod. si peculium. §. hæredi.

l ¶ Statuliber. ¶ facit §. §. statuliber. & quod ibi dixi. Accur.

m ¶ Tibi. ¶ f. domino. Azo.

n ¶ Is. ¶ f. seruus.

o ¶ Cohærent. ¶ ut & C. de cadu. tol. §. ne autem. Accur. † atque.

p ¶ Dispungendas. ¶ Quid sit dispungere, habes infrà, de uerb. sig. cognoscere. in ratione enim reddenda sunt hæc duo necessaria. ut & sup. de condi. & demõ. cum seruus ita. §. j. & l. qui sub conditione. Accur.

q ¶ Diuidatur. ¶ simi lis instit. per quas perso. no. acquiri. §. j. Et no. ꝙ a conditio, quæ pendet ex persona serui aut consistit in dando, aut in faciendo, aut mista est, ubi in dãdo, hæredi est dãdum, & emptori, & hæredibus emptoris: nisi esset dictum, ut alij detur: ut ¶. eod. l. Labeo. & ¶. c. qui pecuniam. & l. si quis testamento. & l. ita liber. & sup. de euictio. qui alienam. §. fi. & hic. Si uerò est dictum, ut alij detur, ei dabitur, non alij, nisi in casu: ut hoc §. & §. de euicti. qui alienam. in fin. & ¶. eod. si is cui. & de condi. & demon. l. sub diuersis. §. fi. Secundo casu, quando scilicet in faciendo, si sit dictum in cuius persona, ei impleri debet, ut suprà, de conditioni, & demonstra. l. quæritum. alias hæredi: nec ad emptorem transit. ut hic. Si autẽ sit mista, tunc serua, quod hic dicit, ut factum fiat personæ designatæ, datio uero etiã emptori: ut hic, & §. de euic. l. qui libertatis. §. seruus. quod in emptore dixi: in accipiẽte quoquo tit. accipe: ut §. §. statuli. & ¶. e. l. statuliber. §. Quintus. circa fi. Item est huic fini argu. contra, suprà, de iurisdicti. om. iudi. l. si idem. §. si una. Accursius. Conditio ex persona serui pendens triplex est.

r ¶ Susfructus. Conditionem. ¶ licet sit in dando. Accur.

s ¶ Non trahit. ¶ ut detur fructuario, sed proprietate alienata datur proprietario. ut sup. l. proxi. §. fi. Accursius.

Ita liber. ¶ CASVS. Testator reliquit libertatẽ seruo, si det decem, & non dixit cui. Dicitur, quòd debet dare hæredi. Secundo dicit, testator reliquit libertatem seruo si det decem hæredibus: & hæredes uendiderũt hunc seruum. Dicitur, quod eas portiones, quas dedisset hæredibus, si penes eos remansisset: easdem debit emptoribus. & quas dedisset hæredibus, declarat. nam aut expressit nomina ꝓpria hæredum: & tunc uiriles darentur hæredibus, & sic emptoribus, aut dixit simpliciter hæredibus, & tunc hæreditariæ. Franc.

t ¶ Ita liber. ¶ sic ¶. eod. l. qui pecuniã. & quod not. §. si statuliberæ pœnæ. §. fina. Accursius.

a ¶ Nomina. ¶ ꝓpria. & est similis distinctio. ff. de leg. j. l. Turpia. §. fi. & l. si hæredes nominatim. & ff. ad Treb. l. quoties. & l. seq. Sed contra. ¶. eo. l. siquis testamẽto. Sol. ut ibi. Itẽ quid si dixerit ꝓpria & appellatiua? Respon. distingue q̃ præposuit. Argu. ¶. de stip. ser. seruus: communis ita.

b ¶ Viules. ¶ i. pro numero personarum: ut sup. de leg. præst. l. uirilis. in prin.

¶ Tatuliberum. ¶ CASVS. Statuliber, antè quàm impleatur conditio, dicitur seruus hæredis. & si interim delinquat, poterit hæres dare eum pro noxa, adueniente autem conditione erit liber: sed si hæres eum uendat, adhuc durat spes libertatis: & si uendiderit eum tanquam merum seruum, non, tanquam statuliberum, tenebitur emptori ac. ex empt. item crimine stellionatus, si sciẽs dissimulauit eius condit. Vltimo dicit, hæres dans pro noxa statuliberum, liberatur, item & si antè quam det, existat condi. libera tur. ¶ Statuliberi. ¶ Ille, cui relicta est in testamento libertas sub conditione, ita demum tenet hoc relictum, si adeatur hæreditas, & ex tunc habet spem libertatis, antè quàm adeatur, usucapi potest talis seruus, & si posted adeaf: extunc incipiet habere spem. Franciscus.

c ¶ Debeat. ¶ ut infra eo. statuliberi à cæteris. in princip.

d ¶ Poterit. ¶ ut sup. de noxali. siquis. à nullo. & l. seq. & l. si noxali. §. ex his. & pigno ri dari. ut sup. de pigno. l. grege. §. j.

e ¶ Adimit. ¶ ut C. de testa. ma. l. statuliberis. Accur.

f ¶ Conditione. ¶ i. non dicat se statuliberum uendere. M.

g ¶ Immutabilis est. ¶ ut sup. proxi. respon. & sup. e. l. ij. in princi. Accur.

h ¶ Et ex empto. ¶ ut sup. de euict. qui alienam. & l. qui liberti. in princip. & infra eo. l. proxi. Accursius.

i ¶ Grauiores. ¶ iurisconsulti.

k ¶ Imponunt. ¶ alias important, id est inferunt.

l ¶ Sciens. ¶ ignorans autem non cõmittit hoc crimẽ, ut & sup. de pig. ac. l. j. & l. tutor. §. j. & ¶. de eri. stellio. l. penul.

m ¶ Liberari. ¶ ut & sup. de noxal. l. prætor. Accur.

n ¶ Deberet. ¶ hoc est contra. infr. de solu. cum cuius. §. qui hominem. & sup. de condi. inde. Neratius. sed ibi plenè dixi in l. Neratius.

o ¶ Statuliberum. ¶ sine suo facto: ut & infr. de uerbo. obli. si seruũ. §. item si homo. Accursius.

p ¶ Tota enim. ¶ id est omnia enim.

q ¶ Nec repararí. ¶ sic infra de regu. iur. l. libertas inæstimabilis. & sup. de his qui deiec. uel effu. l. j. §. sed cum liber homo. Accur.

r ¶ Fuerit. ¶ scilicet etiam postea.

s ¶ Vsucapitur. ¶ imò transit incontinenti dominium, cùm dominus si tradens: ut sup. in princip. huius legis. ergo non usucapit accipiens: ut infra de usucap. sequitur §. Iana? Respon. hic alienus erat: vel uerius quo ad ius parendi conditioni: ut infr. de capt. & postlimi. re. ia bello. §. si quis. & sic etiam expone sup. eod. l. ij. in princip. & §. j. & sup. titu. ij. l. penul. in fin. Accursius.

S I decem. ¶ CASVS. Liber esse iussus, si det x. hæredi: hæres eum uendidit, & dixit emptori, quod hic seruus debebat esse liber, si det

decem hæredibus, & non dixit cui. Dicitur, quòd debet dare hæredi. Secundo dicit, testator reliquit libertatem seruo si det decem hæredibus: & hæredes uendiderũt hunc seruum. Dicitur, quod eas portiones, quas dedisset hæredibus, si penes eos remansisset: easdem debit emptoribus. & quas dedisset hæredibus, declarat. nam aut expressit nomina ꝓpria hæredum: & tunc uiriles darentur hæredibus, & sic emptoribus, aut dixit simpliciter hæredibus, & tunc hæreditariæ. Franc.

† ad intellectum huius §. uide Io. Corras. in l. j. C. de impube. & ali. subst. nu mc. 17.

† Tractatum est.

a Concor. tex. in c. apostolicæ. & ibi not. Panor. nu. iij. ubi 'posui i apost. ad ipsum in uersi. nó curamit. extrà de cle. excom. mini. & in ca. nouit. de sen. excó.

dare debet. Nam qui non habet eui det, hæredi dando ad libertatem peruenit. ¶ Si partes † suas quisque hæredum diuersis ementibus uendiderit, quas portiones hæredibus dare statuliber debuit, easdem dabit emptoribus. Labeo autem ait, si nomina * duntaxat heredũ in testamento posita sunt, viriles * partes eis dandas: si uero ita, Si hŕdibus dederit, hŕditarias.

† Vlpianus lib. xxviij. ad Sabin. LEX IX.

STatuliberum medio tempore seruũ hæredis esse, nemo est, qui ignorare debeat: eapropter noxæ dedi poterit: sed deditus sperare adhuc libertatem poterit. Nec. n. deditio spem illi adimit libertatis. ¶ Si statuliberũ non ea conditione hæres vẽdat, cá eius immutabilis est: & luere se ab eo potest simili modo, vt ab hŕde. Si tũ suppresserit hæres conditionem statuliberi, ex empto q̃dem tenetur: grauiores autem etiam stellionatus crimen imponũt ei, q̃ sciens dissimulata conditione statutæ libertatis simpliciter eum vendiderit. ¶ Illud tractãdum est, an liberatio contingat ei, q̃ no xæ dediderit statuliberũ. Et Octauenus putabat liberari. Idem dicebat, & si ex stipulatu Stichum deberet, eumq; statuliberum solueret. At si ante solutionem ad libertatem peruenisset, extingueretur obligatio. Tota enim ea in obligatione consistere, quæ pecunia lui, præstariq; possunt: libertas autem pecunia lui non potest, nec repararí. Quæ sententia mihi vera videtur.

g ¶ Immutabilis est. ¶ ut sup. proxi. respon. & sup. e. l. ij. in princi. Accur.

h ¶ Et ex empto. ¶ ut sup. de euict. qui alienam. & l. qui liberti. in princip. & infra eo. l. proxi. Accursius.

i ¶ Grauiores. ¶ iurisconsulti.

k ¶ Imponunt. ¶ alias important, id est inferunt.

l ¶ Sciens. ¶ ignorans autem non cõmittit hoc crimẽ, ut & sup. de pig. ac. l. j. & l. tutor. §. j. & ¶. de eri. stellio. l. penul.

m ¶ Liberari. ¶ ut & sup. de noxal. l. prætor. Accur.

n ¶ Deberet. ¶ hoc est contra. infr. de solu. cum cuius. §. qui hominem. & sup. de condi. inde. Neratius. sed ibi plenè dixi in l. Neratius.

o ¶ Statuliberum. ¶ sine suo facto: ut & infr. de uerbo. obli. si seruũ. §. item si homo. Accursius.

p ¶ Tota enim. ¶ id est omnia enim.

q ¶ Nec repararí. ¶ sic infra de regu. iur. l. libertas inæstimabilis. & sup. de his qui deiec. uel effu. l. j. §. sed cum liber homo. Accur.

r ¶ Fuerit. ¶ scilicet etiam postea.

s ¶ Vsucapitur. ¶ imò transit incontinenti dominium, cùm dominus si tradens: ut sup. in princip. huius legis. ergo non usucapit accipiens: ut infra de usucap. sequitur §. Iana? Respon. hic alienus erat: vel uerius quo ad ius parendi conditioni: ut infr. de capt. & postlimi. re. ia bello. §. si quis. & sic etiam expone sup. eod. l. ij. in princip. & §. j. & sup. titu. ij. l. penul. in fin. Accursius.

t ¶ Dedisset. ¶ hæredi: secus si alij. ut §. de euict. qui aliena m. §. j.

¶ Statuliberi cõditio ita demum immutabilis est, si adita hæreditas fuerit: cæterùm ante aditam hereditatem in propriam vsucapitur seruitutem, libertatisq; spes infringitur: sed adita posteà hæreditate, spes libertatis fauore sui re dintegrabitur.

¶ Paulus lib. v. ad Sab. LEX X.

SI decem dare iussum hæres vendiderit, & tradiderit, dixeritq; adscriptum libertati, si viginti dedisset, ex empto erit actio cum venditore. At si dupla promissa est ob euictionem, duntaxat duplæ repetitio erit, & ex empto ob mendacium.

Pompon. lib. xiiij. ad Sab. LEX XI.

SI hæres ¶ pecuniam donasset statulibero, vt sibi eã daret, & liber esset, non fieri liberum. Aristo ait: sed si in plenum ei donasset, fieri liberum.

¶ Iulianus lib. vij. digest. LEX XII.

SI quis testamento libertatem acceperit sub conditione, Si rationem reddiderit: debet pro hæreditaria parte hæredibus reliqua soluere: etiamsi nomina quorundam hæredum siut in conditione posita.

¶ Idem lib. vij. digest. LEX XIII.

SI quis ita libertatem dedisset, Stichus, si hæres meus eum testamento suo non manumiserit, liber esto: secundùm voluntatem defuncti hoc significari videtur, si testamento suo hæres non adscripserit ei libertatem. Quare, siquidem hęres libertatem seruo suo testamento dederit, defe-

v ¶ Ob mẽdacium. ¶ hic est sensus: ut ob mẽdacium agatur exempro, & non ad duplum: sed re euicta ab aliquo extraneo ad duplum agitur, si promissa est: & fic non est contra. C. de euict. qui libertatis. §. j. ubi dicitur non agi ad duplum propter mendacium. Accursius. Agi ad duplum ob mẽdacium an possit.

I hæres. ¶ CASVS. Liber esse iussus, si det x. hæredi: hæres donauit seruo x. ut ea ei redderet, & liber esset, licet reddat, non est liber. & hoc de rigore: de æquitate secus. si autẽ simpliciter donauit, & seruus hæc x. reddat hæredi, liber est. Fran.

x ¶ Si hæres. ¶ alias lex si hæres, alias §. Pomponius.

y ¶ Liberum. ¶ de rigore iuris. sic & infra de sol. l. qui sic. sed de æquitate secus: ut sup. si cert. pet. a. si tibi. & de dona. qui id. §. j. quæ sunt contra. Accur.

z ¶ In plenum. ¶ id est non adiecta hac conditione. quandoque ergo plenè dat: quandoque non sic ¶. de acq. rer. domin. l. per seruum. §. j. dederit P. F.

Iquis testamento. ¶ als. 43.

SCASVS. Liber esse iussus, si reddiderit rationes hæredibus: reddere debet & reliqua, & pro hæreditaria parte omnibus: licet quorundam hęredum nomina sint expressa. Fran.

a ¶ Posita. ¶ sed certè imò utrilis tunc: ut §. eo. ita liber. §. j. quæ est contra solutionem datam pro hæreditaria his, quorum nomina non sunt expressa: nominatis uerò pro uirili: ut sit proportio tocuius & partis. uel aliud cum pars tantũ ex primitur: ut infra eodem, qui pecuniam. & hoc placet. uel suprà sũt expositæ propriæ: hic appellatiuæ. & facit suprà de manumiss. testa. l. si ita fuerit. Accursius. Totius, & partis deberi esse ꝓportio.

SIquis ita. ¶ CASVS. Reliqui libertatem seruo meo, si hęres eum suo manumittat in suo testamẽto. dicitur, quòd expectabitur mors hæredis, si hæres eum manumittat in testamento suo, uel non. ¶ Seruus communis. ¶ Vnus ex dominis reliquit libertatẽ seruo cõmuni si det x. dicitur, quod dare poterit ex peculio hæc x. siue hoc peculiũ spectet ad hæredem relinquentis libertatem, siue alium dominũ: nec est uis cui debeat dare. ¶ Si duo. ¶ Duobus seruis relicta est libertas, si reddiderint rationes. quærit. an unus reddendo sine alio pueniat ad libertatẽ? & distinguitur. nam aut gesserunt separatim rationes: & tunc unus reddendo sine alio erit liber: aut communiter gesserũt, & tunc unus sine alio non potest peruenire ad libertatẽ. ¶ Qui ita. ¶ i libertas relicta est seruo, si iurabit se accẽdere Capitolium. dicit, quod statim, cũ iurat, est liber. ¶ Seruus. ¶ Reliqui libertatem seruo hæredis mei, si quandã rem, quæ est hæredis mei, ei det. dicitur, q̃ eã dãdo est liber: cum & sine ulla cond. possem illi seruo relinquere libertatẽ. ¶ Hæc scriptura. ¶ Reliqui libertatẽ seruo Stichо cum erit xxx. annorum. posteà dixi, si Stichus decem non dederit, liber nõ esto. dicit, quod & dare debet x. & xxx. an. effici: & tunc erit liber. Fran. Acc.

b ¶ Significari uidetur. ¶ ut sit liber, si &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Defectus. ʒ Sed cur manumittente hærede non fit liber ex testamento prioris.vt.s.e.statuliberos.§.si ita?Rñ.ſ.conditio ſi ſeruierit, habetur pro impleta,cùm hæres manumiſerit:quia per eũ ſit: quominus impleri poſsit,at hæc conditio,ſi hæres nõ manumiſerit, deficit, cum hæres manumittit. ſm Io. Itẽ qd ſi dixerit teſtator, Stichus liberetur, ſi teſtõ ſuo hfs eũ manumiſerit: & hæres ei poſtmodum reliquit libertatem,ex cuius teſtamento erit liber? ar. q ex primo,ſupra de leg.iij. unum ex familia. in prin.& ſupra de hær. in ſti.l.iij.§.ij. & l.aſſe. & infra e.ſi peculium.§.fi.

b ¶ Iuſſus.ʒab vno ex dominis.

c ¶ Hæredem.ʒ eius teſtatoris, qui reliquit libertatem.

d ¶ Socium.ʒnam poteſt ab alio dño habere, ab alio non: vt ſupra de pecu.l.quis ergo.Acc.

e ¶ Cauſæ.ʒ.i.vtilitati.Io. vt ſ.cuicunque,& de quocunque ſuo peculio poſsit dare.Io.

f ¶ Applicatur.ʒ hoc ſ.q poteſt, &c. Sed contra.ĵ. eod. non videtur. Sol. ut ibi.

g ¶ Totum.ʒ concordat.ſ.de ma. teſta. ſi ita fuerit. & C. de condit. inſer.l.pen.

h ¶ Nõ aſcẽderit.ʒ nõ enim aſcenſio, ſed iuſsurandum in conditione fuit.Azo.Sed quid,ſi aſcendit, & non iurauit? Rñ.non vī impleſſe cõditionem,cum iuramẽtum nõn remittatur, vt &ſ. de ma.teſta.l. ſi qs libertatem, & l.ſeruum teſtamento.

i ¶ Peruenier.ʒ tradẽdo: uel ſi per eum non ſtet. Et ſic not.quòd nõ ſemper eſt idẽ dare,qđ facere accipientis. ſic & poteſt nouare. vt ſupra de uſu. ſi ſtipulatus. §. verum ſi emptor. & inſtit.quib.mo. re. contra.obl.§.item is cui. & inſtit. de leg.§.ineertis. Sed aliàs contra: vt inſtit.de actio.§. ſic itaq;. & infra de verb.obliga. ubi autem non. §. fina. Accurſius.

Dare, non ſemper eſt accipientis facere.

k ¶ Quia poteſt.ʒ bona ratio, quia ſuã rem ei dari, & nihil dari, paria ſunt: ut inſti. de leg.§.ſed ſi rem legatã. l ¶ Inieciſſe.ʒ ut ſup. de adimen. leg.l. ſi legatum in princip.& ſup.ſi cer. peta. pecuniam.

Rem ſuam dari, & nihil dari, paria ſunt.

† Alphenus libr. 4. Digeſt.

† ad intellectum huius. l. uide Iacob. de Nigr.in l.ſi inſulam.nume.326.de verb. obli. & ibidem per Io. Hãnibalẽ. nume.177.

†† oportebat ſuis.

† recepiſſet & ſeruum liberũ eſſe aiebat, &c.

Sed cum manumittente hærede non ſit liber ex teſtamento prioris.vt.s.e.ſtatuliberos.§.ſi ita?Rñ.ſ.conditio ſi ſeruierit, habetur pro impleta,cùm hæres manumiſerit:quia per eũ ſit: quominus impleri poſsit,at hæc conditio,ſi hæres nõ manumiſerit, deficit, cum hæres manumittit. ſm Io. Itẽ qd ſi dixerit teſtator, Stichus liberetur, ſi teſtõ ſuo hfs eũ manumiſerit: & hæres ei poſtmodum reliquit libertatem,ex cuius teſtamento erit liber? ar. q ex primo,ſupra de leg.iij. unum ex familia. in prin.& ſupra de hær. in ſti.l.iij.§.ij. & l.aſſe. & infra e.ſi peculium.§.fi.

b ¶ Iuſſus.ʒab vno ex dominis.

c ¶ Hæredem.ʒ eius teſtatoris, qui reliquit libertatem.

d ¶ Socium.ʒnam poteſt ab alio dño habere, ab alio non: vt ſupra de pecu.l.quis ergo.Acc.

e ¶ Cauſæ.ʒ.i.vtilitati.Io. vt ſ.cuicunque,& de quocunque ſuo peculio poſsit dare.Io.

f ¶ Applicatur.ʒ hoc ſ.q poteſt, &c. Sed contra.ĵ. eod. non videtur. Sol. ut ibi.

g ¶ Totum.ʒ concordat.ſ.de ma. teſta. ſi ita fuerit. & C. de condit. inſer.l.pen.

h ¶ Nõ aſcẽderit.ʒ nõ enim aſcenſio, ſed iuſsurandum in conditione fuit.Azo.Sed quid,ſi aſcendit, & non iurauit? Rñ.non vī impleſſe cõditionem,cum iuramẽtum nõn remittatur, vt &ſ. de ma.teſta.l. ſi qs libertatem, & l.ſeruum teſtamento.

i ¶ Peruenier.ʒ tradẽdo: uel ſi per eum non ſtet. Et ſic not.quòd nõ ſemper eſt idẽ dare,qđ facere accipientis. ſic & poteſt nouare. vt ſupra de uſu. ſi ſtipulatus. §. verum ſi emptor. & inſtit.quib.mo. re. contra.obl.§.item is cui. & inſtit. de leg.§.ineertis. Sed aliàs contra: vt inſtit.de actio.§. ſic itaq;. & infra de verb.obliga. ubi autem non. §. fina. Accurſius.

k ¶ Quia poteſt.ʒ bona ratio, quia ſuã rem ei dari, & nihil dari, paria ſunt: ut inſti. de leg.§.ſed ſi rem legatã. l ¶ Inieciſſe.ʒ ut ſup. de adimen. leg.l. ſi legatum in princip.& ſup.ſi cer. peta. pecuniam.

S Eruus.ʒ CASVS. Liber eſſe iuſſus eſt ſeruus,ſi det x. hæredi. hic ſeruus conducebat operas ſuas ab hærede, & dedit nomine mercedis ultra x. dicitur, quod non eſt per hoc liber. ¶ Seruus.ʒ Relicta eſt libertas ſeruo,cum dediſſet hæredi operas per ſeptem annos, dicitur q dies,quibus fuit in fuga, non computantur in ſeptem annis.vnde niſi p totidẽ dies ſeruierit poſt ſeptem annos,quot fuit in fuga:non erit liber:ſecus autem,eſt ſi fuit dictum,cùm ſeptem annis ſeruierit:tunc ſit liber.nam erit liber,ſi poſt tempus fugæ reuerſus ſeruierit. Fran.Ac.

m ¶ Non enim pro libertate.ʒ non omnis ergo numeratio implet conditionem,licet ſit ar.contra.ſ.e.ſtatuliberos.§.ſi quis ſeruum. & facit ſupra ſi certum pet.non omnis.& infra eo.ſi decem.

Numeratio nõ ſem per implet conditionem.

n ¶ Totidem dies.ʒ quod facere poteſt, & ſic moram purgare: vt ſupra e. cùm hæres.§.ſi. Sed contra infra eod.l. ſi intra quinquennium. Sol. vt ibi. Item facit quod not.ſupra de fidei com.lib.Thais.§.intra.

M Ortuo.ʒ CASVS. Relicta eſt libertas ſeruo, ſi det x.hæredi. hic ſeruus fecit locupletiorem hæredi.in x.liber ſit, vt ſi de ſuo ſoluit creditoribus hæredis, vel pauit familiam hæredis,ita q x.expẽdit. ¶ Hæres cum.ʒ Seruus iuſſus eſt eſſe liber,ſi det x.hæredi,cum hęres venderet hunc ſtatuliberum,dixit in pretio inter ſe, & emptorem facto.x. quæ iuſſus eſt ſeruus dare, & eſſe liber: volò, quòd mihi debeant dari.dicitur, q ſeruus hæc x. dabit hæredi,& erit liber. idem ſi hæres dixit in pacto, volo, q hæc x. det ſeruus cuidam extraneo, puta Titio. nam ei Tio dando x. ſeruus erit liber. Fran.

o ¶ Hæreditatem.ʒ hæredis,cui iuſſus erat dare.

p ¶ Exiſtimaui.ʒ ego Africanus. Acc.

q ¶ Valere.ʒ quãtum ad hoc,vt emptori non cogatur dare, & ut dando extraneo liber fiat R.& facit infra de ſolu. vero procuratori. & l. ſolutam. Accur.

r S Tatulibera Hæredis eſt.ʒ cum ipſa ſerua ſit:vt ſupra e. ſtatuliberum.in prin. & C. de fideicommiſſ. lib. l.cum libertatem, quandoque tamen fallit, qđ plenè dixi ſupra titu. ij. l.pen.in fi.

† Paulus imo Vlpia. lib.4.reg.

I decem.ʒ CASVS. Dominus reliquit ſeruo ſuo libertatem ſi x. daret hæredi. hic ſeruus debebat ex aliqua cã dare x.dño:& ſic debet hæredi: ſi ſeruus x. dat hæredi, non erit per hoc liber. & quod alſ dicit, q ſeruus iuſſus dare & liber eſſe, poteſt dare ex peculio: hoc intellige vt non etiam ex eo dare poſsit, quod extra peculium eſt. Fran.

s ¶ Tantundem.ʒ ſ. decem Accur.

t ¶ Debet.ʒ ſ.ex alia cauſa.

u ¶ Poſſe dici.ʒ ut & ſupra de pecu.l. peculium.§.ſi hæres. Accur.

x ¶ Nullum.ʒ ut & ſupra de pe.l.ſed ſi damnum.§.prætereà.

y ¶ Conſtituentium.ʒ vt ex peculio dare poſsit.

Progredia

a ¶ Progrediatur.ʒ dicendo contra prædicta.

b ¶ Surripuerit.ʒ q eo enim ferè haberi poteſt, ſiue numos, quos in peculio habet, & mihi debet, mihi ſoluat: ſiue numos mihi ſurripiat, & eos mihi poſtea reddat,quo caſu eum non puenire ad libertatem ſ. dictum eſt. Ro. in l. ſtatuliberos.§.ſiquis ſeruum.& facit ſ.de pec. l. peculium.§. alio quin & quod ſurripuit ſeruus &c. ſed videtur contra primum dictum ĵ. eod. Stichus. ſ 9. j. ſed ibi ſolues. Accurſius.

S I triennio.ʒ CASVS. Relicta eſt libertas ſeruo, ſi det x. omni anno uſque ad triennium hæredi.nunc ſeruus primo anno obtulit xx. hæredi: & hæres noluit. non eſt liber per hoc: cum & ſi hæres accepiſſet hęc xx. non eſſet ſeruus liber. ſubaudi,niſi alia x.offeret. Fran.

† Vlpianus.

c ¶ Liber eſſet.ʒ niſi iterum x. hæredi obtulerit. & ſic non ob.ſup. e. ſtatuliberos. §. Stichus. in fi. & ſup.de manu. teſta. l. ſi ita fuerit. in fi. Accur.

† alias. 14. ad edict.

S I ſeruus.ʒ CASVS. Relicta eſt libertas ſeruo: prętereà &legatum,ſi filius teſtatoris compleuerit xiiij. an. ille filius antè deceſſit. dicitur, quod cùm transierit tantum temporis,quo filius,ſi uixiſſet, compleuiſſet xiiij. an.erit hic ſeruus liber: non autem legatum habebit. Fran.

† Impleuerit.

† alias. 16.

d ¶ Si ſeruus.ʒ facit ſup. de manumiſ. teſta. ſi ita ſcriptum. & quod ibi no. Accur.

† Alicui.

S I peculium.ʒ CASVS. Seruo relicta eſt libertas & peculium, ſi det x. alicui extraneo: puta Titio. cum ſeruus uellet dare hæc x. de peculio illi Titio, & liber eſſe: hæres non permiſit. certè hic ſeruus liber eſt. & ſi peculium petat, tanquam ſibi legatum ab hærede hic liber factus, & hæres vult retinere x. quę iuſſus erat ſeruus dare, & liber eſſe, auditur. intelligas tamen,quod hic hæres tenetur illi Titio act. in factum ad illa decem. ¶ De illo.ʒ Seruus liber eſſe iuſſus,ſi det x.alicui extraneo,puta Titio:poterit hic ſeruus inuito, uel ignorante hærede x. de peculio detrahere & ſoluere Titio, & faciet pecuniã accipientis.ſi aũt hic ſeruus iuſſus eſt eſſe liber,ſi det x. hæredi, & hęres x. debebat huic ſeruo: poterit ſeruus compẽſare eũ hærede, & erit liber. ¶ Is cui.ʒ Seruus liber eſſe iuſſus eſt,ſi det x. cuidã extraneo:puta Titio,antè quàm det deceſsit Titius. q̃ritur,an hic ſeruus ſit liber? Et reſpon. quòd ſi hic ſeruus habuit decẽ parata in vita Titij,& p eũ nõ ſtetit,quo minus ſolueret: ſeruus eſt liber: & hoc dixit Sabi. Iul. autẽ plus dicit,quod ſi nunc ſeruus habet paratã x. tunc non habuit, ſatis ſit,ut ſit liber. & hoc eſt nõ teſtatoris uoluntate, ſed iure ſupplẽte eam fauore libertatis;: adeo quod nec legatũ hoc caſu relictum habebit. ſi autem per hæredem ſteteriſſet,quo minus daret ſeruus x. Titio: tunc ſit liber iure teſtamenti. Vltimo dicit, ſeruus liber eſſe iuſſus,ſi det x. hæredi: hæredi hæredis dando liber eſt. ſi autem eſt iuſſus dare x. Titio extraneo:hæredi eius extranei dando liber eſt,ſi hæc fuit uoluntas defuncti.

¶ Quædam cõditiones.ʒ Quandoque libertas relinquit ſeruo ſub conditione:quæ conditio ſui natura uno eodemque tẽpore nõ poteſt impleri: ut ſi decem operas dederit hæredi.nam p decem dies debet operas dare.à ſimili, ſi ad decem annos x. aureos dare iuſſus eſt hæredi, & eſſe liber:omni die poteſt dare unum aureũ; & cum omnes compleuerit ad ſoluendũ,erit liber.in uno tamen diſcordant hæ conditiones: quia condi. operarum non poteſt ſimul impleri. unde ſi hæredi ſeruus offerat x. operas una die: accipiat hæres, uel non, fit liber,niſi x. dies tranſeant. idẽ ſi iuſſus eſt ire Capuam,& eſſe liber: & hæres p hibeat eum ire, nam nõ ſtatim fit liber:ſed lapſo tãto tẽpore,quo potuiſſet iuiſſe Capuã.ſed ſecus in ſecunda condit.puta,ſi det x.ſit liber. nã poterit ſimul x. dare,& erit ſtatim liber.

maximè ſine iniuria dominorum concedi videbatur. Quòd ſi vltrà quis progrediatur a : nõ multùm abierit, q̃n etiã eos numos, quos dño ſurripuerit b, dando,ſtatuliberum conditioni ſatisfacturum exiſtimet.

¶ Paulus lib.ſing.de libertate, †

LEX XXVIII.

S I triẽnio dena dare iuſſus, primo anno viginti obtulerit,nõ accipiente hærede, non ſtatim liber eſt:quia & ſi accepiſſet hæres, nondum liber eſſet c.

¶ Vlpianus li.† xiiij.ad Sab. LEX XIX.

S I ſeruus d liber eſſe iuſſus ſit, & legatum ei datum, ſi filius xiiij. annum† compleuerit, & filius antè deceſſerit,libertas fauore competet die veniente: legati autem conditio deficit.

¶ *Cùm non ſtat per ſeruum, quin conditio libertatis impleatur, perinde eſt, ac ſi impleta eſſet,vt competat ſeruo libertas.*

¶ Paulus li. † xiij. ad Plau. LEX XX.

S I peculium ſeruo legatum ſit, qui iuſſus eſt † alij x.dare,& ſic liber eſſe,& hæres eum prohibuerit dare e: deinde manumiſſus f peculium petat ex cã legati: an p doli exceptionem eam ſummam, quam daturus eſſet, deducere hæres poſsit, vt ipſi proſit, non manumiſſo,q̃ ea pecunia data nõ eſt? an verò indignus ſit hæres, qui cõtra volũtatem defuncti fecit, eam pecuniam lucrari? Et cùm ſeruo g nihil abſit, & libertas ei competat, inuidioſum h eſt hæredem fraudari i. ¶ De illo quæritur, ſi inuito k hærede det, aut neſciente. an faciat numos accipientis? Et Iulianus verè exiſtimat, ex hac cauſa conceſſam videri ſtatuliberis alienationem numorum etiam inuito hærede: & ideò facere eos accipientis pecuniam. Quòd ſi hæredi dare iuſſus eſt decem, & cã l ſummam hæres debeat m ſeruo, ſi velit ſeruus eam pecuniam compẽſare n, erit liber. ¶ Is, cui † ſeruus pecuniam dare iuſſus eſt, & liber eſſe,deceſsit: Sabinus ait, ſi x. habuiſſet parata, liberum fore: quia non ſtaret o per eum,quò minùs daret. Iulianus autem ait, fauore libertatis conſtituto p iure hunc ad libertatem peruẽturum, etiam ſi poſteà habere cœperit decem. Adeò autem ex conſtituto potiùs iure q, quàm ex teſtamento ad libertatem peruenit, vt ſi eidem legatum ſit r, mortuo eo, cui dare iuſſus eſt, ad libertarem quidem perueniat: non autem legatum habiturus ſit s, † idemque & Iulianus putat: vt in hoc cæteris legatarijs ſimilis ſit. Diuerſa cauſa eſt eius, quem hæres prohibet conditioni parere: hic enim ex teſtamento t ad libertatẽ peruenit. ¶ Hęredi autem iuſſum dare, etiam hæredis hæredi u dare poſſe diuus Hadrianus reſcripſit. Sed & ſi hoc ſenſit teſtator, etiã in legatario idẽ dicẽdũ eſt x.

¶ Quędã conditiones natura ſua non poſſunt eodem tẽpore impleri,ſed neceſſariam habent temporis diuiſionem: veluti cùm decem

† pro intellectu huius tex uid. Crot.in l.j. nu. 57. de lega. j.

† Ideoque. alias, idq;

† Paulus

e ¶ Prohibuerit dare.ʒ & ſic eſt liber conditione habita pro impleta: ut ſup. eod. l.iij. in prin. & C. de condit. inſer. l. fin.

f ¶ Manumiſſus.ʒ i. factus liber ipſo iure, conditione habita pro impleta, cùm per eum non remanſit, ſed per hæredem. Acc.

g ¶ Et cum ſeruo.ʒ nunc ſol.

h ¶ Inuidioſum.ʒ ſic ſup. de uſſtra. pig. reſcriptum. §. ſi aliena. j. reſpon.

i ¶ Fraudari.ʒ tenetur tamen actione in factum ei, in cuius perſona erat adimplenda conditio: ut ſuprà de condict. ob cau. l. iij. §. fi.

k ¶ Inuito.ʒ imo uidetur, q dominum nõ tranſeat inuitis hæredibus: ut ſuprà de condit. & demon. l. ſi inuitus. & ſuprà eod. l. ſtatuliberos. circa princ. ibi, cum igitur ueram &c.& ſuprà,de condic. ob cau.l.iij.§.fi.ſed ibi,ſin tit.de pdi.cau.&l.iij.§.fin. plenè dixi. Ac.

l ¶ Eam.ʒ ſcilicet tantum.

m ¶ Debeat.ʒ ſ. naturaliter: ut ſup. de pecu. l. nec ſeruus.

n ¶ Compenſare.ʒ ut ſuprà, de pec. l. ſi peculium. §. ſicut autem. & ſup. de compen. l. etiam quod natura.

o ¶ Non ſtaret.ʒ quia offerebat. ut C. de condi. inſer. l. fi. & facit ſup. de condit. & demon. cum ita datur libertas. ij. & iij. reſpon. & infrà, eo. Stichum Titio. §. penul. Accuſius.

p ¶ Conſtituto.ʒ q. d. non teſtatoris uoluntate, ſed iure ſupplente eam. Azo.

q ¶ Potius iure.ʒ non ex uoluntate teſtatoris, ſed ex iure ſupplente eam. Azo.

r ¶ Eidem legatum ſit.ʒ prætèr libertatem. Accur.

s ¶ Habiturus ſit.ʒ conditionis defectu: ut ſ.de condit.& demonſt. l. in teſtamento. nam ſic eſt & in alijs pecuniarijs relictis, ut deficiãt deficiente conditione, ſub qua relicta ſunt: ut ſubijcit, & C. de cõdi. inſer. l. legatum.

t ¶ Ex teſtamento.ʒ ideſt ex voluntate defuncti ſola, non iure conſtituto. M.

u ¶ Hæredis hęredi.ʒ quia hęres hęredis &c. ut C. de hęre. inſti.l. fi. & de uſufru. l. antiquitas.& ĵ. de uerb. ſign. hęredes. & ſ.eo. ſi ſtatulibera. §.filiuſta.& l. mortuo.& infr.eo. l. ſeruus ſi hęredi. in prin. & C. de le.l. in annalibus.

x ¶ Dicendum eſt.ʒ ut & eius hęredi poſsit dari, alias ſecus: ut ſupra de conditio. & demonſtra l. ſub diuerſis. §. fina.uel etiam aliter, ut ibi notauimus.

Dantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dantur. ʒ ut sup. de ope. liber. l. j.
b ¶ Igitur. ʒ à simili: & dic iussum usque ad x. annos. x. aureos dare, & siberum esse: & ipse quolibet anno dedit unum.
c ¶ Necessario. ʒ sed aurei ex uoluntate sic diuisim soluuntur. nam etiam primo anno possunt omnes solui: & erit liber: ut hic innuit p hoc quod dicit alia. & supra de manu. test. l. si ita fuerit. in fi. & sup. eodem statuliberos. §. Stichus.
d ¶ Noluerit. ʒ s. unam operam uel omnes ei ante tempus oblatas. Accursius.
e ¶ Idem. ʒ ut tacitum tempus intelligatur.
f ¶ Ire. ʒ eodem tempore.
g ¶ Potuerit. ʒ ut infra eodem, seruus si hæredi. §. imperator. sic & in ilip. tẽpus scilicet tacitè intelligitur, propter locum: ut insti. de uerbo. obli. §. locati. & infrà de uerbo. obli. l. eum qui calendis. §. quoties. & l. continuus. §. cum ita. & nisi in casu: ut infrà eodem titu. l. fin. §. si inter eos.
h ¶ Non enim contra. ʒ i. contra uoluntatem defuncti esset, si non permitteremus eũ manumittere. & habere libertum, & facit supra eodem l. si qs ita. in prin. Acc.
i ¶ Manumittere. ʒ Non optimum ex duobus cõtrarijs temperamentum & sic facit supra de interrog. actio. l. & quia & infrà de uerbo. obliga. eum qui calen. & l. continuus. in princip. & §. cum ita. & §. illud. & de solu. ratũ & l. quod dicimus. & rem ra. ha. l. quo enim. §. Iulianus. & supra de nego. ge. l. diuortio. & supra de condict. ob cau. si pecuniam. §. fi. & si quis cau. l. ij. §. penul.
k ¶ Tempus adiectum. ʒ puta, annum: ad quod facit §. de condict. ob causam. l. iij. §. j. Azo.

† operas seruus iussus erat dare: quia operæ per singulos dies dantur a, Igit b & si singulos aureos det statuliber, potest dici eum impleuisse conditionem. Alia causa est operarum: quia hæ necessariò singulæ edendæ sunt. Sed & si hæres accipere noluerit d, non statim liber erit, sed cùm tempus trã sierit, per quod operarum quantitas consumatur. ¶ Idem e dicendum est, si iussum Capuam ire f, & liberum esse, hæres prohibeat ire: tunc enim erit liber, cùm peruenire Capuam potuerit g. Ineſſe enim videtur tempus tam operarum† præstationi, q̃ itineri.
¶ Si ita quis† acceperit libertatem, Stichus, si hæres eum non manumiserit, liber esto: poterit ab hærede manumitti. Non enim contra h voluntatem testatoris admittur ei libertas, Sed non tam continuum tempus exigendum est, vt præcipitare cogatur hæres, vel ex peregrinatione celerius reuerti ad manumittendum, vel administrationem rerum necessariarum intermittere. Nec rursus tã longum tempus exigendũ est, vt quandiu viuat protrahatur manumissio: sed modicum. s. quo primum possit sine magno incommodo suo hæres manumittere i. Quòd si tempus k adiectum fuerit, illud spectabitur.

¶ *In redditione rationum continentur reliqua. Idem, cùm testator fecerit mentionem de aliquo dando, si non expresit, cui velit dari, debet dari hæredi. hoc dicit.*

¶ Pompo. lib. ix. ex Plautio. LEX XXI.

Abeo † lib. ij. Posteriorũ ita refert, Calenus l dispẽsator meus, si rõnes diligenter tractasse videbit, liber esto: suaq; oĩa m & centum habeto: diligentiam eam desiderare debemus, quæ domino, non quæ seruo fuerit vtilis n. Erit autem ei diligentiæ coniuncta bona fides non solum in rationibus ordinandis, sed etiam in reliquo reddendo o. Et quod ita scriptum est, videbitur p pro

† præstationum.
† ad intellectũ huius §. uide Maria. Soc. in Lita stipulatus. n. 149. deuerb. ob.
Temperamentum optimum ex duobus cõtrarijs fit.
† Libro Posteriorum.
† Sic accipi.

filium. §. j.
o ¶ Reddendo. ʒ ut & sup. eo. si statulibera. §. pen. & §. fi.
p ¶ Videbitur. ʒ materialiter ponitur.
q ¶ Poterit. ʒ nam competit nondũ damno dato: ut ff. de aqua plu. arc. l. j. §. hæc actio similis expositio. ff. ad Velle. l. hæ actiones. & ff. de cap. dimi. l. ij. §. hoc iudicium.
r ¶ Cui. ʒ id est cuius arbitrio. Accur.
s ¶ Agentium. ʒ id est secundum morem in similibus obtentum ab agentibus, scilicet hominibus in causis, veluti, &c. Ex quo exemplo apparet, quòd si non sit dictum, cui eam diligentiam probari oporteat: hæredi proban da sit secundum M. Ar gu. contra supra tit. ii. l. Thais. §. sorore. & ff. de contrahen. empt. hæc uenditio. sed alijs loquũtur casibus. Vel uerius. & hic in subsidium ad arbitrium boni uiri recurratur hærede malè reprobante, per dictam legem. & supra pro socio. l. si societatem. & de ope. libe. l. si libertus. Accursius.
t ¶ Dedisset. ʒ sic sup. l. proxi. & sup. eodem l. ita liber. Accur.
v ¶ Cui uoles eorum. ʒ quibusdam nominatis: puta libertis: ut supra de leg. ij. cum quidam. & l. unum ex familia in prin.

† Sed si.
† Differẽt.
† alij reg.
† nisi id.

Vi pecuniam. ʒ CASVS. Seruo reliqui in testamento meo libertatem si det decem: nec dixi cui. dicitur quod dare debet hæredibus meis, & pro hæreditarijs partibus. sed si quosdam ex hæredibus nominaui, illis tantum dabitur: & pro hæreditarijs portionibus. si autem adieci extraneum, uel extraneos, quibus uolui dari, & hæredibus meis etiam: tunc extraneo uel extraneis dabitur uirilis hæredibus autem pro hæreditaria portione. Franciscus Accursius.
x ¶ Dare debet. ʒ ut supra l. proxi. §. ueluti & c. & l. ita liber. & §. de acquir. hæred. pro hærede. §. Papinianus. & §. seq. Arg. contra. ff. si ususfr. pet. l. fundum. Accur.
y ¶ Quibus. ʒ scilicet tantum. puta, duobus ſuſsit dari, & non alijs duobus, cum essent quatuor.
z ¶ His. ʒ scilicet tantùm: alijs nihil.
a ¶ Hos. ʒ scilicet extraneos.
b ¶ Hæreditarias. ʒ sic §. de uulg. substit. l. q plures. Et not. q̃ aut omnia nomina propria hæredem dicta sunt: aut nullius: & tũc seruo quod dicitur §. eod. ita liber. §. fi. aut quorundam, & tunc quod hic: uel etiam dic ut dixi. sup. eo. fi quis testamento. Accur.

† Liberum esse.
† Iunctus. † lias, ex traneo uiriles non hæreditarię dari debent.
† uirilem partem.

Pactumeius: alias, Sacumius.

Intra. ʒ CASVS. Reliqui libertatẽ seruo meo si det centũ hæredibus meis intra quinquennium, post quinquẽnium dando nõ erit liber. Secũdo dicit, reliq libertatẽ seruo si reddat rationes & reliqua cũ seruus uellet redderẽ, & soluere reliqua hæredi, hæres non patiẽ. dicitur, quòd seruus sit liber, ac si conditioni paruisset. Fran.
a ¶ Nec Titio. ʒ extraneo, cui dare iussus erat. M.
b ¶ Dabit. ʒ ut ad libertatem ueniat: ut ff. titu. ij. l. Thais. §. inter. Sed pꝛa. ff. e. seruus qui. §. seruus. Solu. hic in dãdo, ibi in faciẽdo. Itẽ ibi antè tempus saltem incipit, hic non: sed ante quinquennium solue re potest, & esse liber: ut sup. de ma. testa. l. si ita fuerit. §. j.
c ¶ Paruerit. ʒ facit sup. eo. statuliberos. in prin. & §. siquis seruum.

CASVS. Seruus liber esse iussus, si hæredi. x. promiserit, uel operas datarum se iurauerit: si pro mittat x. hæredi, efficitur liber, licet non sit obligatus, ut quia inter seruum, & dominum &c. Fran.
d ¶ Obligatio. ʒ inter hæredem, qui dominus est, & seruum: ut infrà, e. l. pe. §. Paulus. & ff. de lib. cau. l. fi. §. fi. sed fortè in subsidium tenebitur actione in factum post manumissionem, arg. C. an ser. ex suo fac. l. promissæ. Argu. tamen contra. sup. si quis omis. cau. testa. si quis sub conditione dari. in fi. Item not. q̃ de facto sufficit conditionem impleri. sic sup. e. l. siquis. in prin. & §. qui ita. & de manu. testa. l. seruum testamento. & de condit. instit. l. mulier. §. siquis. Item facit sup. de oper. libe. l. cerdonem. Accur.

CASVS. Statuliber in terim antequam impleatur conditio, sub qua relicta erat libertas, potest uendi: & si in uenditione apponatur pactum, puta, quod intra certa loca teneat emptor, uel quod non possit eum manumittere: hæc pacta non tenent. Fran.
e ¶ Conditionibus. ʒ conditio id est pactio, alias, dura: alias bona: ut hic, & sup. de his qui sui uel alie. iur. sunt. l. dominorum. & supra de ædil. edic. l. actionem. & facit C. de testa. ma. statuliberis. Accursius.

Libertate. ʒ CASVS. Reliqui libertatem seruo, si reddiderit rationes hæredi. Dicitur, quod debet reddere rationẽ, quã redegit, & eam, quam non redegit in scriptis. Secundò dicit, Seruo relicta est libertas, si reddiderit rationem: hic seruus nullam rationem administrauit: dicitur, quod erit liber. Fran. Accur.
f ¶ Nihilominus. ʒ non ergo nocet falsa demonstratio, ut ff. de condi. & demon. l. demonstratio. Item facit j. e. l. seruus si hæredi. in prin. & C. de manumiss. testamen. l. cum testamento.

Iis. CASVS. Seruus, si daret x. hæredi, debebat esse liber: hæres alienauit hunc seruum, puta, Sempronium: postea redemit: interim eum uendidit Titio. Dicitur, quòd dando decem Titio, erit liber. Franciscus.
g ¶ Placuit. ʒ dum uiuit uenditor, ut j. eo. seruus si hæredi. in prin. quæ est contra. secundum quosdam. Vel ibi ideò est: quia hæres, cui erat dandus, manumisit eum statuliberum: hic redemit, & alienauit. Magis autem est contra. de condit. & demonstr. sub diuersis. §. fi. sed qualiter intelligitur, expone, ut ibi: & ad hoc facit, quod no. sup. eo. l. si statulibera pœnæ. §. finali.

Hæreditas. ʒ CASVS. Testator reliquit libertatem seruo nec Titio a, nec hæredi, vel emptori post quinquẽnium dabit b.
¶ Si rationes reddidisset, liberũ esse iussum, non patitur hæres rebus peculiaribus venditis reliqua soluere: perinde† liber erit, quasi conditioni paruerit c.
¶ *Quigrauatus est aliquid promittere, sufficit ad conditionem implendam si tantum promittat, licet non soluerit adhuc. hoc dicit.*
¶ Marcellus li. xv. digest. LEX XXIIII.

Tichus, si hæredi meo decem promiserit, vel operas se datarum iurauerit, liber esto. Potest expleri cõditio, si promiserit. Nam spopondisse aliqua significatione dici potest, etiamsi non sit secuta obligatio d.
¶ Modestinus lib. ix.† LEX XXV.

Tatuliberos vænundari posse, leges xij. tab. putauerunt. Duris autem conditionibus e in venditione minimè onerandi sunt: veluti, ne intra loca certa seruiant, neve vnquàm manumittantur.
¶ *Nomine rationum, continentur rationes in scriptis redactæ, & non scriptæ. h. d.*
¶ Idem lib. ix. respon.† LEX XXVI.

Libertate seruo sub conditione rationis redditæ testamẽto data, hęres non solùm scriptam rationem exigit, verumetiã, quę sine scriptura ab eo administrata est. Seruus iussus reddita ratione ad libertatem peruenire, licet nullam administrauerit rationem, nihilominus f liber erit.
¶ *Statuliber transit cum sua conditione. hoc d. Duas ll. seq. vide per te.*
¶ Idem lib. j. Pandectarum. L. XXVII.

Is, cui dare iussus est, redemerit statuliberũm, eumq; rursus alij vendiderit, nouissimo emptori dabit. Iam enim cùm ad eũ, cui dare iussus est, dominium quo

† aliàs 6. ex Cassio.
† alias ex.
† Mutium.

castaldioni, si redderet rationes intra xxx. dies post mortem testatoris: hęres distulit hęreditatẽ adire bene per xxx. dies, & sic seruus nõ potuit intra tempus prędictũ reddere rationes. Dicit, quod si adhuc uult reddere rationes, erit liber. ¶ Statuliber. ʒ Testator reliquit libertatem seruo suo sub cõdi. & legauit ei peculiũ: hic seruus antè, quam ueniret conditio, emit aliquam rem. Dicitur, quòd hæc res, sicut & peculium, attinet ad seruum factum liberum: licet quidam dicerent contra. Fran. Accur.
h ¶ Ita. ʒ scilicet, ut supra dictum est.
i ¶ Expleretur. ʒ Idem habes supr. eodem statu liberos. §. si quis hæredi. Accur.
k ¶ Statuliber. ʒ alias lex, alias §. Accursius.
l ¶ Legato. ʒ illi statu libero. Accur.
m ¶ Scriptum est. ʒ & malè, ut subijcit. Accursius.
n ¶ Collatum esset. ʒ ueluti, cum libertate peculium tibi do, lego.
o ¶ Habeat. ʒ ut & supra de pecu. l. peculium.
p ¶ Non sit. ʒ ante euentum conditionis.
q ¶ Vtimur. ʒ hoc cum ipsi seruo manumisso legatur: alias, si extraneo, tempus mortis testatoris inspicitur ut instit. de lega. §. pecu lium. & supra de pecu. lega. l. denique. §. fina. & de pecu. l. penultima.

CASVS. Statuliberi nihil penè, id est, ferè differunt à seruis, & quo ad contractus, & quo ad act. & quo ad delicta.
¶ Quintus Mutius. ʒ Testator exhæredauit filium, & instituit Titium hæredem, & reliquit libertatem seruo, si daret x. hæredi. Nũc mota est quæstio inter filium, & hæredem scriptum, qui filius dicebat se non iustè exhæredatum, & sic debebat habere bona: scriptus obtinuit, seruus dedit x. iussu scripto. Quæritur, an sit liber? & ante, quam respondeat, dicit alium casum. Si hic seruus dat decem scripto, & postea scriptus amisit bona, ut quia filius obtinuit contra eum: dicitur, quod hic seruus non erit liber. Labeo autem confirmat proximum casum ita demum, si iuste iudicauerit iudex. Postea loquitur Arilto corrigens dicta: & dicit, quod hic seruus debet dare ei, qui uicit: siue scriptus uicerit, siue filius. Nam sicut uerbo emptionis continetur omnis alienatio: sic hæc dictio hæres, comprehendit scriptum: & sic est responsum quæstioni primæ. Postea dicit, quod si seruus dedit x. scripto possidenti hæredi, quod ista x. scriptus debebit dare uincenti. Franciscus.
r ¶ Nihil pene. ʒ ut sup. eod. statuliberum. Pene dicit propter id, quod statim dicam.
s ¶ Gesto. ʒ ueluti negotiorum, tutelæ.
t ¶ Pœnas. ʒ hoc est contra. infra de pœ. l. moris. §. fina. & de quæstio. l. statuliberi. & supra fi ex noxa. cau. l. fi. quibus dicitur, ut liberum puniendum. Solu. hic deliquit ante quam esset statuliber: in illis legibus postea, argumen. infra de pœ. l. j. j. respon. & propter hoc dixit sup. pene.
v ¶ Controuersia. ʒ inter legitimum hæredem. & scriptum. M.

Universidad de Deusto
BibliotecA

a ¶ Valere. ʒ ad hanc non respondet.
b ¶ Quapropter. ʒ ſ. ſcribit Quintus Mutius ſoluēdo quandā aliā quæſtionem, propter quam uidebatur iḡm in ſuperiori eſſe, ſi ſentētia nihil facit pro ſcripto: ſed in vtroq; contra erit per Ariſtonem.
c ¶ Illum. ʒ ſ. ſeruum Accurſius.
d ¶ Verum eſſe. ʒ illum dantem ſcripto, & poſteà victo in ſeruitute remanere. Sed & hic Labeo corrigitur per Ariſtonem.
e ¶ Poſſe dari. ʒ Sed cur, cùm ſcriptus non deſijt hæres eſſe per hanc ſententiam? Rñ. imò quantum ad effectum & utilibus actionibus conuenitur, & agit legitimus: ut & ſup. de trāſactio. l. controuerſia. & inſtit. de fideicom. hære. §. reſtituta. & de condi. inde. l. iij.
f ¶ Emptionis. ʒ dixit enim, licet hoc non habeamus, Statuliberē decem dare iuſſus, ſi uēditus fuerit, decem det emptori: & ſic translatio à ſcripto in legitimum, eſt uenditio ſecundum H. Alij dicūt, vt Ir. q̄ loquitur per ſimile. Sicut enim lex duodecim tab. prædicto verbo emptionis. omnem alienationem ſingularem eſt complexa: ita cum dixit, des hæredi: uidetur omnem hæredem complexa. Vnde ſi dedit legitimo, paruit conditioni. Item no. hic large accipi hoc uocabulum emptionis: alias ſtrictè ut C. de iur. emphy. l. j. itē in eo. citu. l. fin. & C. de fun. patrimonia. l. j. item C. de præ. cu ri. l. fi. item. §. de pig. in quorum. Sic alienatio nis uerbum eſt generale: ut in auth. de non ali. aut permu. §. alienationis. Quandoq; tamē ſtrictè ponitur: ut §. de ali. iu. l. ex hoc edicto. §. alienare. Itē no. nihil intereſſe, quid ex æquipollētibus fiat: ſic C. de inſtitutio. & ſubſti. l. ſi mater. & ſup. ad Treb. l. mulier. §. j.
g ¶ Pecuniam. ʒ habitan. à ſtatulibero: ut & ſup. de donat. cauſa mor. l. quod ſtatuliberi. & ſupra de peti. hære. l. nec ullam. §. ſed Sabinus. Remanet ergo ille liber etiā eo caſu, quo eſt data ſentētia cōtra ſcriptum, cui fuerāt data decē, multò magis ſi p̄ ſcripto. Et ſic corrigitur hic, q̄ §. dixit Quintus Mutius, & Labeo. Sed opponitur. Non ne reſciſſo teſtamento reſcindit & libertas? ut C. de manu. teſta. ſi mater. & de pig. ſi ſuperatus? Rñ. nō: ut J. de ex cep. rei iudi. l. j. Vel dic, q̄ loquit in caſibus, quos habes §. de inoff. teſta. l. Papi. §. fi. & l. ſeq. uel in eo, quem habes C. de inoffi. teſta. l. cum duob. uel in illo, q̄ eſt in ea l. cum ex cauſa uel ut C. de peti. hæred. l. fi. uel ut C. de fideicom. liber. l. quamuis. Vel aliter tunc utiatur libertas, quando de uiribus teſtamēti fuit quæſtum, & diſputatum: at hic non fuit queſtum quia nec fuit oſtenſum: & ſic non obſtant prædicta iura Accur.
h ¶ Poterit. ʒ & ſic deficit conditio libertatis: quod alias non cōtingit: ut C. de manumiſ. teſta. l. ſtatuliberis.

† xx.

Emptionis uerbū ſtrictè, & largè ſumitur.

† Ex uarijs ſectio.

† Caius li. 13. ad legē Iulia.

Teſtamento reſciſſo an libertas reſcindaſ.

debat, aiebat teſtō ſe hæredem eſſe. Secundum eum ſnīa dicta erat, qui ex teſtō aiebat ſe hæredem eſſe. Deinde Andronicus quærebat, ſi ipſi hæredi ſcripto decem dediſſet, qñ ſecundum eum ſententia dicta eſt, futurusne eſſet liber? an nihil videatur ſentētia, qua vicit, ad eā rem valere [a]? quapropter [b] ſi † decem hæredi ſcripto dediſſet, & res contra poſſeſſorem iudicata eſſet, illum [c] in ſeruitute fore. Labeo hoc, quod Quintus Mutius ſcribit, ita putat verum eſſe [d], ſi re uera lege ab inteſtato hæres ſit is, qui vicit. Nam ſi iniuria iudicis victus eſſet ſcriptus verus hæres ex teſtō, nihilominus eum paruiſſe conditioni ei dando: & liberū fore. Sed veriſimum eſt (quod & Ariſto Celſo reſcripſit) poſſe dari [e] pecuniam hæredi ab inteſtato, ſecundum quem ſententia dicta eſt: qñ lex duodecim tabularum emptionis [f] verbo oēm alienationē complecti vr: nec intereſſe, quo genere quiſq; dñs eius fieret: & ideò hunc quoque ea lege contineri, ſecundū quem ſnīa dicta eſt: & liberum futurū eum, qui ei dediſſet pecuniā: hunc autem poſſeſſorem hæreditatis, cui data eſſet ſumma, ſi victus eſſet hæreditatis petitione, cum cæteris eam quoque pecuniam [g] victori reſtituere debere.

¶ Idem lib. vij. † LEX XXX.

SI ita liber eē iuſſus ſit Stichus, liber eſto: etiamſi ſtatuliber eſt, alienari tamen poterit [h].

¶ *Nomine rationum continentur etiam reliqua. Item ſi teſtator reliquit libertatem ſeruo cum ſua uxore, ſi ſeruus rationes reddiderit: ſi ſeruus decedat ante rationes redditas, uxor poterit rationes reddendo peruenire ad libertatem. Et adducit ſimile in legato. hoc dicit.*

¶ Paulus. † LEX XXXI.

SI ſeruo ſub conditione rationum hæreditariarum reddēda rum [i] legatum ſit [k], per eam conditionē eum iuſſum eſſe accipere legatum, vt pecuniā reliquorum reddat, non dubitatur. Et ideò cū quæſitum eſt, [l] Stichus [m], cùm rationes reddiderit, cum contubernali [n] ſua liber eſto: an mortuo Stico ante conditionem [o], contubernalis eius libera eſſe poſſit? Iulianus dixit, qōnē eſſe in hac ſpecie, quæ etiam in legatis agitatur, Illi cum illo do, lego, an altero deficiente, alter ad legatum admittatur. Quod magis ſibi placere [p] perinde, ac ſi ita ſcriptum eſſet, Illi, & illi [q]. Aliam etiam eſſe quæſtionem, an contubernali quoque cōditio coniuncta ſit? Quod magis eſſe [r]. Itaque ſi nulla reliqua Stichus habuerit, ſtatim eam liberam eſſe: ſi habuerit reliqua, debere eā numerare pecuniam: nec tñ largiturum [s], ex ſuo [t] peculio dare [u], quia id [x] illis permiſſum ſit, qui principaliter [y] pro ſua libertate pecuniam dare iubentur.

¶ *Breuis eſt, & ideò non ſummatur.*
¶ Licinius lib. j. reſpon. LEX XXXII.

SI duobus hæredibus inſtitutis ſeruus liber eſſe iuſſus ſit, ſi decem hæredibus dederit: & vni ex hæredibus quinque datis, ab eo ſeruus vænierit, & traditus fuerit, pro parte alteri ex hæredibus, à quo non vænierit, dando pecuniam [z], liber erit.

¶ Papinianus. LEX XXXIII.

STatuliberorum [a] iura per hæredem fieri non poſſunt durio ra.

¶ *Si ſeruus, qui iuſſus eſt eſſe liber, ſi decem dederit, hæredi fuerit venditus, dabit illa decem emptori, & hæredi hæredis. hoc dicit.*

¶ Idem lib. j. † quæſt. LEX XXXIIII.

SEruus ſi hæredi decem dederit, liber eſſe iuſſus eſt: ſtatuliberum eum hæres manumiſit: ac

a ¶ Quæſitum eſt. ʒ ſup. in genere: nunc in ſpecie.
m ¶ Stichus. ʒ uerba teſtatoris. Azo.
n ¶ Cum contubernali. ʒ teſtatoris.
o ¶ Conditionem. ʒ añ quam reddat rōnes.
p ¶ Sibi placere. ʒ ait Iulianus.
q ¶ illi & illi. ʒ ut ſup. de uſufru. accreſcendo, Titio. in ſi. Sed argu. contra. ſup. de fun. inſtru. ſi cui. in ſi.
r ¶ Magis eſſe. ʒ ſ. ait. ſed hoc de rigore: ſed de æquitate non eſt onus cōditionis ei in oī caſu, ut ſup. de cōdit. & demon. l. Iulius Paulus. quæ eſt contra.
s ¶ Largituram. ʒ cōtubernalem. Accur.
t ¶ Suo. ʒ ſ. contubernali.
u ¶ Dare. ʒ ſ. contubernalem.
x ¶ Id. ʒ ſcilicet, dare peculio.
y ¶ Principaliter. ʒ hæc autem nō fuit principaliter iuſſa.

SI duobus. ʒ CASVS. Teſtator duos hæredes inſtituit, & reliquæ libertatē ſeruo, ſi det x. hæredibus. Vnus hæredum uēdidit partem, quā habebat in hoc ſeruo. Dicitur, q̄ iſte ſeruus dabit v. alteri hæredi, & v. emptori, & erit liber. Fran. Acc.

† alias ſi.

z ¶ Pecuniam. & aliam partem emptori, ut §. eo. ſi ſtatulibera. §. iij.
a ¶ Tatuliberorū. ʒ ſic C. de teſta. manu. ſtatuliberis. & ſup. e. ſtatuliberos uænundari. Accurſius.

SEruus. ʒ CASVS: Seruus iuſſus eſt eſſe liber, ſi det x. hæredi: hæres eum uendidit, & poſteà deceſsit. Quæritur, cui ſeruus debeat an emptori? Et certe emptori. & q̄ alias dicit hæredi hæredis dādū eſt uerū: ſi hæres hunc ſeruum non alienaſſet ¶ Imperator. ʒ Seruus iuſſus é eſſe liber, ſi reddiderit: ratiōes hæredi: parato ſeruo reddere, hæres noluit audire. Dicitur, quod ſeruus eſt liber: & hoc reſcripſit Imperator. Quod eſt intelligendum, ſi nulla reliqua debebat hic ſeruus, uel ſi qua debebat, ea offerat. Sic etiā debet eſſe liber, cū ea facit, propter quæ, ſi hæres audiret rationem, eſſet liber. Et adducit ſimile, Relicta eſt libertas ſeruo, ſi i Hiſpaniā uadat, & colligat fructus anni p̄ximi fundorum domini. Hæres tunc tenet ſeruum Romæ, nec dimittit eum in Hiſpaniam ire. Certè hic ſeruus non ſtatim ſit liber, niſi

niſi cum tranſierit tempus, quo poſsint illi fructus colligi. Sic & in ſtipula. tacitum tempus intelligitur, ut Romæ exiſtens, p̄mittat mihi dare centum in Hiſpania. nam non antè tenebitur, quàm trāſierit tā tum temporis, quo in Hiſpaniam promiſſor ire potuiſſet. Poſteà re uertitur ad primū caſū. Pone quod hæres audit rationē: & cū ſeruus multa reliqua debet, nec habet unde ſoluat: hæres ei illa reliqua remittit animo donandi. Dicitur, quod ſeruus ſit liber. Tandē dicit, Cùm ſeruus uellet reddere rationem, hæres noluit audire: & ſic ſeruus dicens ſe nulla reliqua debere, eſt factus liber, quaſi impleta ſit conditio. Hæres autem nunc petit eum in ſeruitutem, dicens, quod nō fuit i mora audiendi rationes: & quod ſeruus reliqua debet. Dicitur q̄ iudex, coram quo hæc cauſa uertitur, de his inquiret, & etiam rationem computabit iudex: & ſi uiderit eum debere reliqua: pronuntiabit eum non eſſe liberum. ſi autem à prin. cùm ſeruus uellet reddere rationē, & hæres nolebat audire, ſeruus paratus erat ſoluere. ſiquid nomine reliquorum appareret eum debere, & de hoc uolebat dare bonum promiſſorem, & hæres noluit: iſte erit liber, & ſententia pro eo dabitur, quod ſit liber. Fran. Accur.

a ¶ Defunctus eſt. ʒ ſ. hæres.
b ¶ Oportere. ʒ ut & ſup. eo. ſi peculium. §. hæredi. Accur.
c ¶ Fuit. ʒ quod hic non fuit cum manumiſerit. Sic ergo extinguitur conditio manumiſſione: non ſic redēptione, & alienatione, ut ſup. eod. ſi is cui. quæ eſt contra.
d ¶ Demōſtratus ē. ʒ at in noſtro caſu nec dominiū habet hæres hæredis: nec fuit demōſtratus: ergo ei dandū non eſt. Accur.
e ¶ Non trahat. ʒ q̄ nulla ſunt, uel ſi ſunt, incontinenti uult reddere.
f ¶ Si in Hiſpaniam. ʒ uerba teſtatoris.
g ¶ Coactos. ʒ i. antè, quam poſſet colligere. Et legas interrogatiuè: & ſubaudi, non ut ſup. eo. ſi peculium. §. quædam. ubi plenè dixi.
h ¶ Conſtabit. ʒ i. conſtare debebit. Acc.
i ¶ Obtulerit. ſic ſup. eo. ſtatuliber. rationem.

NOn videbitur. ʒ CASVS. Seruo relicta eſt libertas. ſi x. dederit hæredi: hæres eum uendit retento peculio, Cum ſeruus uellet de hoc peculio ſoluere x. emptori ad hoc, ut ſit liber. Idem & ſi hæres eum uendiderat eum peculio, & non tradat, peculium, & ſic ſeruus non habet unde ſoluat, hæc x. nam erit liber. Franciſcus Accurſius.

k ¶ Non uidebitur per ſtatuliberum ſtare. ʒ alias deeſt, non. & tūc concor. ut ſupra eo. l. iij. §. ſi quis ſeruum iuſſum. Alias, cùm non: & tunc eſt contra. Sed intellige hanc ſecundum illam: quia debet p̄bare tangere. Accurſius.
l ¶ Ad alienum. ʒ hic eſt contrà ſup. eodem. ſi quis ita. §. j. & l. iij. §. ſi quis ſeruum iuſſum. Sed ibi dominus bene ſciebat ſeruum habere peculium apud duos: hic de emptore nō cogitauit.
m ¶ Defuncti. ʒ quæ talis eſſe uideturꝰ ut liceat ſeruo ex ſuo peculio dare pecuniam.

INtabulis. ʒ CASVS. Teſtator inſtituit filium ſuum impuberem hæredem: & ſi decederet in pupillari ætate, ſubſtituit ei ſeruum cum libertate: hic filius adiuit hæreditarem, & alienauit iſtum ſeruum. Dicitur, quod eſt alienatus cum ſua cauſa. Vnde ſi hic filius decedat in pupillari ætate: ille ſeruus erit liber, & hæres. Et hoc habet locum ſiue ſit primò ſubſtitutus, ſiue ſecundò, ſiue tertiò. Franc. Accurſius.

† Collige ex fine huius l. ar. q̄ hoc caſu ultima mera non nocet. Ad idē eſt text. in l. j. & ibi Bal. no. C. de inſti. & ſub.

n ¶ Reſcindat. ʒ alie nando. Acc.
o ¶ Delectum. ʒ ſ. diſtinctum: ſic ſupra de rit. nupt. l. palam. & facit infrà eodem, l. ij. §. ſed ſi tabulis. vſque in fi. & §. de emēt. qui à pupillo.

† Reſpon.

SIta ſcriptum. ʒ CASVS. Legati Stichum Titio, ut eum manumittat: & ſi non manumiſerit, ſit liber. Dicitur. quod non eſt opus tradi Titio: imò ſtatim eſt liber. Fran. Accur.
p ¶ Statim. ʒ cauſa uitandi circuitus: ut ſupra de condict. inde. dominus, uel ſi noluerit Stichus: ut ſupra de manumiſ. teſta. l. ſi quis teſtamento. uel cum Titius eſt in mora manumittendi: ut ſupra de manumiſ. teſtamen. l. Stichum Sempronio. & l. Iulia. & l. ſiquis ita legatus. & l. quidam. & de fideicommiſ. liber. l. inuitus. §. fina.

NOn Omne. ʒ CASVS. Impedit hæres expleri condi. à ſtatulibero: ſi facit cauſa impediendæ libertatis, ut quia non vult accipere pecuniam ei oblatam, ſeruus efficitur liber: ſi autem alia de cauſa, ut quia eum prohibet operari extraneo pro mercede, non ideò efficitur liber, quia operari domino debet. Et hæc exempla habes ſup. eo. titu. l. iij. in prin. & §. ſi quis ſeruum. Franci. Accurſius.

† ex poſſeſſ. Iabeo.

q ¶ Factum eſt. ʒ ſic ſup. de fideicommiſ. lib. ſi cum. §. ex iuſta. & ſup. l. iij. in princ. & §. ſiquis.

STichum. ʒ CASVS. Stichum ſeruum meū legauit Titio, eidē Sticho reliqui libertatē, ſi c. dederit Titio: Stichus c. dedit Titio.

Dicitur

† Vlpianus lib. 2. quæſtio.

† Ex uarijs ſectio.

† Caius li. 13. ad legē Iulia.

Teſtamento reſciſſo an libertas reſcindaſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dicitur, q liber est: & interim antè quã det, est statuliber. licet quidã contra: & male. Et est seruus hæredis, non Titij, cum legatũ extinctũ si per libertatem relictã. ¶ Stichus. ʒ in testamento reliq libertatem Sticho, cũ creditoribus meis satisfactũ erit. Quãuis hæres meus locupletes sit, non Stichus sit liber: nisi eis satisfactũ erit, uel soluẽdo, uel aliter ad eorum voluntatem cauendo. ¶ Si hæres. ʒ Relicta est libertas Sticho, si det x. hæredi: hic hæres dedit x. huic seruo, ut de his negotietur: seruus hic x. dat hæredi. Quæritur, an sit liber? Et dicitur, quod non, quia uidetur illa x. reddere, non dare. Secus si dedisset seruo, ut haberet in peculio illa x.

¶ Dama seruus. ʒ Serum Stichum iussi esse liberum, si hæredi meo seruiret per vij. ann. Hic seruus seruiens hæredi meo commisit alicui extraneo aliquod delictum, ꝓpter quod accusatus est: & sic interim non potuit seruire hæredi, & lapsum est septennium. Dicitur, quod hic Stichus non erit liber nisi prius compleat dies, quibus non seruiuit hæredi per septennium.

¶ Si Stichus. ʒ Sticho reliqui libertatem, si mille dederit Titiæ: Titia nunc inuenitur mortua. Quæritur, an sit liber Stichus. Labeo, & Offilius dixerunt, quod non: Trebatius cõtrarium. Sed dictũ Labeonis & Offilij uerius est de rigore: sed de æquitate dicemus istum Stichum fieri liberũ ex testamento. ¶ Si seruus. ʒ Stichus iussus est esse liber, si det x. operas extraneo. Dicitur, quod seruus ꝑ aliũ has operas non potest præstare, sed ipsemet debet has operas præstare: secus si iussus erat dare x. nam per alium poterit soluere, & erit liber. Fran. Accur.

a ¶ Labeo existimat. ʒ & in hoc bene.

b ¶ Quia Titius. ʒ in hac ratione male, & sic corrigitur: sic sup. si ex noxa. causa. aga. l. j. in fi. & l. seq.

c ¶ Ita tamen. ʒ id est, eatenus est corrigenda.

d ¶ Tollatur. & sic seruus non fuit Titij: ut sup de manu. testa. l. si peculium. §. fi. & de fideicom. liber. l. si seruus legatus. Accur.

e ¶ Ve. ʒ prouel.

f ¶ Responderunt. ʒ sic C. de nup. sancimus.

g ¶ Si peculiares. ʒ i. si ideo eos dedit, ut in peculio essent: & facit sup. l. iij. §. siquis seruum. Accur.

h ¶ Publico. ʒ uel quia accusatur, uel quia pro alio torquetur. Accusare autem non potest, nisi in casibus exceptis, ut ff. de accu. l. hos accusare. §. omnibus. Accur.

i ¶ Non liberari. ʒ imo uidetur haberi pro impleta. cum per eum non remanet: ut sup. eo. l. iij. in prin. Respon. illud de potestatiua intelligitur, quæ facilè potest impleri: ut sup. de hære. instit. l. seruus. hic de milita. Vel hic nõ fuit impeditus studio differẽdæ libertatis: ut ff. l. pxi. Item quæritẽ aliud, si ualetudine sit impeditus: ut ff. eod. l. cũ hæres. §. Stichus? Respon. ibi apud dñm, licet æger, stabat: & eum quasi ægrũ curabat: & ideo quadã benigna interpretatione seruire intelligitur: hic seorsum: uel culpa sua incidit in hunc casum.

k ¶ Futurum. ʒ ut & sup. eo. seruus qui. §. fin. Sed contra. sup. de fideicom. liber l. Thais. §. intra. Sol. ut ibi.

l ¶ Rationem quidem habet. ʒ cum sit defectus conditionis: ut C. de condi. insc. l. legatum. & facit ff. eo. si peculium. §. is cui. item facit sup. de condi. indebi. l. iij.

m ¶ Dare iussus. ʒ ad hoc, ut sit liber.

n ¶ Seruum potest. ʒ quia ea, quæ in faciendo sunt, generaliter per aliũ non possũt fieri, ʒ sic & ff. de leg. iij. fideicõmissa. §. fi. & ff. de sol.

¶ Ita reg. fallit quando que, ut not. in l. in ter artifices, & ff. eo. si statulibera. §. fi. Argu. cõtra, in quibusdã, ut C. de cadu. tol. §. ne autem. & ff. de in ius. uoc. neque. §. j. In dãdo secus: ut hic subijcit, & sup. de statu homi. Arethusa. in fi. l. Accur.

Sticho. ʒ CASVS. Grauaui hæredes meos, ut Stichũ manumittant, si reddiderit eis rõnes. Dicitur ꝙ tenetur reddere rationẽ de ijs, quæ gessit in uita testatoris, & de ijs, quæ post gessit. Vnde si post mortem testatoris aliqua de hæreditate subripuit: omnia debet reddere ad hoc, ut ei libertas sit danda ab hæredibus. ¶ Pamphilus. ʒ Pamphilo seruo meo reliqui libertatem cum peculiũ suum totum dederit hæredi meo: hic Pamphilus plus mihi debebat, quã habet in peculio. Dicitur ꝙ Pamphilus peculium totũ tale, quale habet dando hæredi meo erit liber. ¶ Pamphilo. ʒ Pamphilũ liberum meũ hæredẽ instituerã ex parte, & alium ex alia. Tandem seruũ Stichum prælegaui Pãphilo, & rogaui eũ, ut eũ manumittat, si præstiterit ei omni mense lx. denarios usque ad quinquenniũ. Hic Pãphilus decessit, & instituit sibi hæredes filium suum, & uxorem suam: & eos granauit, ut manumittant seruum Stichũ, si præstet eis omni mense, quod eis præstare debebat, usq; ad finem quinquennij? Dicitur: si non præstat, non erit liber.

¶ Seruus. ʒ Reliqui libertatem Sticho, si reddiderit omnẽ rationẽ actus sui, & reliqua: et tunc cum liber erit, uolo ei dari xx. & peculium suũ. Testator aliquas rationes serui approbauit, se eis subscribendo: aliquas approbauit in testamento. Dicitur ꝙ sit liber. Reliqua plana sunt usque ad §. Titius. ¶ Titius ʒ Stichum legauit Titio, & Corneliũ Scio sub hac condi. si reddiderint rationes hæredibus meis: postea dixi in testamento, Seruos, quos legaui, & quos manumittã, uolo intra quartũ mensem post mortem meam reddere rationes, & postea dari legatarijs. Postea in testamento eodem reliqui libertatẽ duobus meis seruis castaldionibus, si reddiderint rationẽ hæredibus meis. Cum uellent hi serui tam legati, quam liberi esse iussi reddere rationem, hæredes mei noluerunt audire: & sic lapsi sunt quatuor menses. Quæritur, an sint liberi, & an debeantur legatarijs. Et respondet, quod legata, & libertates non aliter ualent, nisi reddiderint rationes: uel per hæredes steterit, quominus redderentur. Tandem dicit, nunquid hæc conditio, Si reddiderint rationes intra quatuor mẽses, uidetur apposita tam legatis seruis, quam liberis esse iussis: ut si per eos stet, intra quatuor menses quominus reddant rationẽ, nõ teneat legatum, nec libertas: an tantum legatis, ut sic liberi esse iussi si reddant rationem etiam post quatuor menses sint liberi? Et dicit, quod tantum legatis seruis uidetur apposita conditio.

¶ ¶ Argentarius. ʒ Reliq. in testamẽto libertatẽ seruis meis castaldionibus hoc modo, Si Dama seruus meus reddiderit hæredi meo rationẽ actus sui: quẽ gessit cum Pamphilo, & paria fecerit intra sex mẽses post mortẽ meã: tunc ipse cum Pamphilo sit liber. Dicit, ꝙ per hæc uerba debet omnia nomina, quæ fecerat exigere, & reddere pecuniã hæredi meo, Et si hoc facere cesset intra sex menses, non fit liber, nec etiam Pamphilus, Fran. Accursius.

o ¶ Fideicommissaria. ʒ secus in directa: quia tunc tenetur actione in factum: argumen. supra, de manumiss. testamen. Titia. §. j. Et nota ad futurum tempus post mortem referri dictum testatoris: ut ff. de fideicommiss. liber. l. Thais libertatem. §. ab hæredibus. Et est arg. contra sup. de seruit. urba. prædio. l. si seruitus. Sed arg. contra. §. de contrahen. empt. io. l. in lege.

Non compe

† De hac dictiõe, reliquatus, vide Alex. ab Ale. Genia die. li. e. cap. 70.

a ¶ Non competeret. ʒ Imo contrà: ut ff. eo. l. si decem. Sed ibi certam quantitatẽ dari iussit: quæ cùm sit de peculio danda, debet antè deduci quod domino debetur: hic totum peculium, qualequale est, dari debet: & sic non est eadem ratio totius ad partẽ: uel generis ad speciem: uel certi ad incertum.

b ¶ Controuersia. ʒ quam mihi præstabat.

c ¶ Non deberi. ʒ facit supra eo. si peculiũ. §. hæredi.

d ¶ Subscripserit. ʒ & sic apparet eius approbatio. Accur.

e ¶ Ex fide. ʒ quod est in ea parte, qua dominus approbãdo subscripsit in rationibus, uel testamento.

f ¶ Exegerit. ʒ cùm exigere debuerit.

g ¶ Responsum est. ʒ Ex superioribus duobus responsis habes hu iusmodi solutionem: ꝙ s. teneatur cùm diligentiam non habuit: ut supra eo. l. Labeo.

h ¶ Adiectione. ʒ scilicet, hac.

i ¶ Proprio capite. ʒ i. proprio capitulo testamẽti post prædicta.

k ¶ Reddi. ʒ s. uolo postea. Accur.

l ¶ Deinde. i. pro sequenti capitulo.

m ¶ Quominus reddantur. ʒ intra quatuor menses.

n ¶ Definant. ʒ & sic serui remaneant: & dicit in tertio casu: sed statim respondebit de utroque. Accur.

o ¶ Videatur. ʒ s. in modum cõditionis: ut si intra quatuor menses post mortem meã rationes reddiderint: quo casu si stet per hæredem etiam postea audientur: ut sup. eo. l. iij. §. siquis hæredi. & l. si hæreditas. aliàs non. Sed desinunt esse statuliberi: ut sup. e. l. si triennio, & sup. de fideic. liber. l. Thais. §. intra. Accur.

p ¶ Libero tempore. ʒ s. quandocunq; reddatur ratio, perueniãt ad libertatem.

q ¶ Cunctationem. ʒ i. procrastinationẽ. Ac.

r ¶ Eorum. ʒ statuliberorum. vel dic, hæredum, qui plerunq; sunt in mora recipiendi: ut sup. e. seruus si hæredi. §. Imperator. Acc.

s ¶ Melius autem est. ʒ in dubio: ut scilicet etiam postea audiatur. Accur.

t ¶ Argentarius coactor. ʒ id est, collector nominum: nec enim relinquit nisi uni.

† Aliàs, an eorum quoque.

reposuerit? Respondi non prius ei fideicommissariã libertatem præstãdam, q̃ & reliqua, & omnia, quæ per eum abessent, restituisset.

¶ Pamphilus liber esto, peculio suo hæredibus uerè dato. Quæsitum est, cum domino plus debeat, quam in peculio habeat, & omnes res, quas in peculio habebat, bona fide hæredibus dederit, an ei libertas ex testamento competat? Respondi, nihil proponi, cur nõ competeret. ¶ Pãphilo liberto suo, quem hæredem ex parte instituerat, Stichum seruum prælegauerat, & ei libertatem his uerbis dederat, Ita, ut si tibi ex die mortis meæ per annos cõtinuos quinque, mẽstruos numos sexagenos dederit, tunc eum manumittas. Pamphilus ante quinquennium moriens hæredibus institutis filio, & uxore de eodem Sticho ita cauit: Stichus seruus meus, qui mihi testamento patroni mei certa cõditione liber relictus est, iubeo det, præstet filio, & uxori meæ sine ulla cõtrouersia: & eum peracto tempore manumittant. Quæsitum est, si Stichus sexagenos numos menstruos non præstiterit, an impleto quinquennio fideicommissaria libertas ei debeatur? Respõdi, nisi præstitisset, fideicommissariam libertatem non deberi. ¶ Seruus testamento ita manumissus est, Stichus seruus meus actor, si rationem omnem actus sui hæredi meo reddiderit, eoque nomine satisfecerit, liber esto: eique, cùm liber erit, dari uolo uiginti, & peculium suum. Quæsitum est, an si rationes, quas egit ꝑ multos annos sine subscriptione testatoris, hæredi reddere paratus sit, liber ex testamento fiat: cùm propter grauem ualetudinem testator non potuerit rationibus subscribere, testamento tñ subscripserit? Respondi, si ex fide cuncatio redderetur, reliquaq; inferrentur, liberum fore. Item quæro, an ea, quæ exacta sunt per adiutores eius, neque calendario illata sunt, aut fraudulẽter acta, huic adscribi possint, cùm esset his præpositus? Respondi, si quid esset, quod culpæ eius deberet imputari, spectare ad rationis reddendæ necessitatẽ. Iterum quæro, an † eo quoque nomine ratio haberi debeat, quam neque à conductoribus prædiorum, neque à villicis pensiones exegerit; & insuper etiam ꝙ mutuum eis dederit? Respondi, ut suprà responsum est. Item quæro, an & eo nomine teneatur, ꝙ oẽm rem suam, id est, peculium suum exportauerit, ante quàm rationes redderet? Respondi, nihil eam rem impedire conditionem, si modò ratio redderẽ. ¶ Titius † testamento seruos actores singulos diuersis personis legauit cum adiectione, Si rationes reddiderint hæredi. Deinde proprio capite ita scripsit, Omnes actores, quos legaui, uel manumisi, intra quartum mortis meæ mensem rationes reddere uolo: & dominis, quibus à me legati sunt, reddi: infrà deinde alios actores liberos esse iussit, æquè cũ hac adiectione, Si rationes hæredi reddiderint. Quæro, cùm per hæredem fiat, quòminus reddantur, utrùm statuliberi esse desinant? an nihilominùs quandoque possint reddita ratione, & reliquis illatis, libertatem ex testamento cõsequi? Respondi, legata quidem, & libertates nõ alias comperere, quàm si rationes redditæ essent, aut per hæredẽ staret, quò minùs redderentur. Verum iudicatur esse mandum, utrum tempus conditioni legatorum, libertatumq; additum uideatur, an libero tempore reddere uolentibus reliqua hæredibus, quatuor menses appositi sint, solicito testatore cunctationem, & moram eorum proscribente. Melius autem est, præsumptionem pro statuliberis esse.

¶ Argentarius coactor, cùm pene totam fortunam in nominibus haberet, seruis actoribus ita libertatem dedit, Quisquis mihi hæres erit, si Dama seruus meus actus sui, qui agitur eius nomine, & Pamphili conserui sui, hæredi meo rõnes reddiderit, pariaque fecerit, à die mortis meæ intra mensem sextum liber esto. Quæsitum est, an hæc uerba, Pariaque fecerit, ad omnia nomina pertineant, perinde, ut hoc significent, Si omnem pecuniam ab omnibus exegerit, & hæredi soluerit, uel eo nomine satisfecerit: & si in exactione nominum cessauerit, intra sex menses libertas illi non competat? Respondi, manifestum esse, conditionem uerbis testamenti suprà scriptis propositam: igitur ita demum liberum fore, si aut ei pareat, aut per hæredem stet, quòminus pareat.

¶ Labeo lib. j. † LEX XLI. † Pithanõ

SI quem seruum tuum ad certum tempus statuliberum relinquere uis, nihil interest utro modo caueas: Si seruierit, an, Si triennio operas dederit, liber esto. ¶ Paulus respondit, Si quis liber esse iussus fuerit, si decem hæredi meo promisisset, quanuis ea promissio nullam rem habitura est: tamen promittendo liberabitur.

¶ Idem lib. iiij. † LEX XLII. † Pithanõ.

SI quis eundem hominem uxori suæ legauerit, & cùm ea nupsisset, liberum esse iusserit, & ea lege nupserit, liber fiet is homo.

¶ Pariaque. ʒ id est, computauerit, & soluerit sic, quod hinc inde nihil debeatur: sic ponitur supra de cond. indeb. l. ff. §. pen.

x ¶ Liber esto. ʒ alias cum Pamphilo socio: ut conuenant sequenta: ut & supra de condi. & demon. Iulius Paulus.

y ¶ Perinde. ʒ hic est plus aliàs exceptis perditis: & aliàs non est. Accursius.

SIquem seruum. ʒ CASVS. Si uolo relinquere libertatem seruo meo post tẽpus dandam, possumne, ut si dicam, Stichus sit liber, si triennio seruierit hæredi meo: uel sic, si triennio dederit operas hæredi meo. Secundò dicit. Reliqui libertatem Sticho, si promiserit se x. diuersum hæredi meo. Dicitur, quòd promittendo liber fit, licet promissio non habeat effectum. Accur.

z ¶ Seruierit. ʒ scilicet triennio: & sic est supra eo. seruus qui testamento. §. fina.

a ¶ Liberabitur. ʒ ut & supra eo. Stichus si hæredi ubi plene dixi.

SIquis. ʒ CASVS. Legaui Stichũ uxori meæ: & eidem Sticho legaui libertatem, cùm uxor mea nupserit. Dicitur, ꝙ ipsa nubente legitimè, hic seruus fit liber. Fran. Accur.

b ¶ Ex lege. ʒ id est secũdum legem, ad quod est supra de cond. & demonst. l. hæc conditio fuit, &c. & C. de infami. l. decreto. Accursius.

QVI

ad intellectum huius §. vid. Io. Hannib. in l. si insulam. nu. 176. de verb. oblig.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ QVI SINE MANVMISSIONE AD LIBERTATEM &c.

SEruus. § CASVS. Vēdidi tibi seruū hoc pacto, ut intra certū tps, puta, intra annū manumittas: decessisti sine hæde antè, quā manumittas: & ego decessi. Dici, q seruus fit liber lapsu anni. Idem & si ego uenditor ad huc uiuo, & peniteo: nam adhuc fit liber. Fran. Accur.

a ¶ Competit. § statuto tēpore uenīte. Ac.

b ¶ Libertas competit. § Non ergo potest mutare: & sic est contra. §. de seruis expor. l. iij. & C. si man. ita fue. alie. ut ma. l. j. & l. fi. in fi. & j. c. l. eum. So. hic mutauit: & postea sine hærede decessit uterque: quod non fuit in contrarijs: uel mutauit hic post iam præstitam libertatē. Alij dicunt, q non debeat manumittere post pœnitentiam, si tamen manumisit, tenet: ut hic. Vel solue, ut ibi, & facit supra de ser. expor. l. quæsitum.

Regul.

SErvo. § CASVS. Dñs seruum suum ægrotantem deiecit extra domum: seruus fit liber. Fran.

c ¶ Competit libertas. § ut C. de La. li. tol. §. sed scimus. Sed contra. infr. pro derelī. l. fin. & de stip. ser. l. q seruus. quibus dicitur concedi occupanti. Solu. hic languens, ibi non. & facit in auth. de nup. §. & multo potius. & C. de epis. audi. l. nemini.

alias. 5. de Cognit.

EVm qui. § CASVS. Vendidi tibi Stichū hoc pacto, ut eum intra annū manumittas: uenit annus, & non manumisisti: & ego uenditor in eadem uoluntate perseuero. Dicitur, q seruus sit liber, ac si eum manumisisses. Sed si ego uenditor decessi, non requiritur uoluntas hæredis mei. Fran. Acc.

als 3. ad Sab.

d ¶ In eadem uoluntate. § sic supra, de ser. expor. l. iij. Sed cōtra. sup. e. l. j. Sol. ut ibi.

e ¶ Manumitti. § scilicet, ab emptore.

SI quis hac lege. § CASVS. Emisti seruū hoc pacto, ut antè quā moriaris, eum manumittas. Te mortuo, & non manumisso seruo, efficitur liber ex lege. Fran. Accur.

f ¶ Mortuo eo. § facit sup. ti. j. fiquis ita. in prin.

QVi ob necem. § CASVS. Seruus, qui factus est liber eo, quod accusauit occisores domini sui, est libertus Orcinus: id est, defuncti. Franciscus. Accursius.

g ¶ Orcinus. § i. directo manumissus: ut insti. de fin. re. per fideicō missē. reli. §. libertas. & sic defuncti. Sed contra. sup. de bo. liber. l. fi ne cem. sed ibi fit nullius hominis, scilicet uiuētis: sed defuncti: ut hic, & sup. de suis & legi. l. intestato. §. quod si necem. & facit C. in quibus cau. ser. pro præmi. acci. li. l. j.

SIquis obligatum. § CASVS. Seruum, quem alicui obligauerā generaliter, cum alijs meis bonis tibi uendidi hoc pacto, ut eū manumittas. Si tu non manumittas, tamen efficitur liber ex cōstit. Diui Marci, licet hic seruus sit obligatus. Idem & si emisti ancillā hoc pacto, ne eam prostituas. Nam si prostitueris: efficiē libera. Fran. Acc.

h ¶ Siquis obligatum. § generaliter inter cætera, alias secus: ut C. de ser. pig. da. manu. l. ab eo.

i ¶ Diui Marci. § ad Auidium dic: ut & C. si man. ita fue. al. ut ma. l. j. & ij. & erit emptoris libertus: ut suprà de in ius uoc. l. sed si hac. in principio.

k ¶ Tantundem. § ut ex constitutione Diui Hadria. perueniat ad libertatem: ut C. si manita fu. alie. ne. prosti. l. j. non autem ut sit liber tus emptoris: ut d. l. sed si hac. §. j. & C. de Lati. li. toll. §. similiq; modo.

Qui sine manumissione ad libertatem perueniunt.

TITVLVS VIII.

¶ *Si seruus venditus est hoc pacto, vt intra annum fiat liber, & venditor, & emptor decesserint, seruus iste intra annum liber erit. hoc dicit.*

¶ Paulus lib. iiij. ad Plau. LEX I.

SEruus vēditus est, vt intra certum tempus manumitteretur, etiamsi sine hærede decessissent & venditor, & emptor, seruo libertas cōpetit[a]: & hoc Diuus Marcus rescripsit. Sed & si mutauerit voluntatem venditor, nihilominus libertas competit.[b]

¶ Modestinus lib. vj. † LEX II.

SEruo, quem pro derelicto dominus ob grauem infirmitatē habuerit, ex edicto Diui Claudij competit[c] libertas.

¶ *Transacto tempore, post quod seruus venditus est hac lege, vt manumittatur, seruus efficitur liber h. d. ll. seq. non sumuntur, quia breues.*

¶ Cassiitratus lib. ij. † LEX III.

EVm, qui ita vænit, vt intra certum tempus manumitteretur, cùm dies præstandæ libertatis aduenerit viuente venditore, & perseuerante in eadem voluntate[d], perinde haberi, ac si ab eo, à quo debuit manumitti[e], manumissus esset: mortuo autem venditore, non esse hęredum eius voluntatem explorandam, Diuus Marcus cum filio suo rescripsit.

¶ Vlpianus lib. ij. LEX IIII.

SIquis hac lege emptus sit, vt à viuo emptore manumittatur, statim mortuo eo[f] competit libertas.

¶ Martianus lib. v. respon. LEX V.

QVi ob necem domini detectam præmiū libertatis cōsequitur, Orcinus[g] fit libertus.

¶ Idem lib. sing. ad For. LEX VI.

SI quis obligatum[h] seruū hac lege emerit, vt manumittat: cōpetit libertas ex constitutione Diui Marci[i]: licet bona omnia quis obligauerit, q̄ habet, habituruſve esset. Tantundem[k] dicendum est, & si lege hac emerit, ne prostituatur, & prostituerit.

¶ Paul. lib. sing. de libertate. LEX VII.

IMperator noster cum patre suo constituit[l] in eo, qui cùm posset abducere[m] prostitutam ancillam, pecunia accepta manus iniectionem vēdiderat, vt libera esset. Nihil enim interest, ipse abducas, & prostituas[n], an patiaris prostitutam esse pretio accepto, cū possis eximere.

¶ *Quæ dicta sunt in venditione serui, vt liber fiat, habent etiam locum in donatione. h. d.*

¶ Papinianus lib. ix. respon. LEX VIII.

MAncipia† mater filię donauit, vt filia curaret ea post mortem suam[o] esse libera. Cùm donationis legi non esset obtemperatum, ex sententia[p] constitutionis Diui Marci, libertatem eis obtingere matre consentiente[q], respondi. Quòd si ante filiam mater vita decesserit, omnimodo.[r]

¶ *Lex præsens ponit casum.*

¶ Paulus lib. v. quæstio. LEX IX.

LAtinus Largus vendidit ancillam ita, vt manumitteretur, non addito tempore. Quæro, quando ex constitutione[s] incipiat ei libertas competere cessante emptore in manumittendo? Respondi, inspiciendum est, quid actum sit: vtrùm cùm primum potuisset, vt manumitteret: an vt in ptāte esset emptoris, q̄n vellet manumittere. Priore casu facilè tempus comprehendi poterit: posteriore utique moriēte emptore[a] competit libertas. Sed si nō appareat, quid conuenerit, fauor priorem[b] inducit opinionē, id est, ut ītra duos mēses, si ambo p̄sto sūt, tā seruus q̄ emptor eius. Seruo. n. absente, nisi emptor intra quatuor mēses imposuerit libertatē, ex cōstitutionibus ad libertatē eripit.

Mancipium.

Qui, & à quibus manumissi liberi non fiant: & ad legem Aeliam Sentiam. †

TITVLVS IX.

¶ Vlpianus lib. j. ad Sabi. LEX I.

ELsius[c] libro xij. Digestorum utilitatis gratia mutū surdū[d] ita natum manumittere posse ait.

¶ Idem lib. iij. ad Sabi. LEX II.

SEruo competere non potest libertas[e], si relegatus moratus sit in Vrbe.

¶ *Electio data in testamento legatariis, impedit libertatem dari seruis. h. d.*

¶ Caius lib. v. de leg. † LEX III.

SI optio hominis data sit, uel indistinctè[f] homo legatus sit, nō pōt hæres quosdam seruos, uel omnes manumittendo aut euerte re[g], aut minuere[h] ius electionis. Nam optione, siue electione serui data, quodāmodo singuli sub conditione[i] legati uidentur.

¶ Vlpianus lib. iij. disput. † LEX IIII.

SEruum[k] pignori datum manumittere non possumus.

¶ Iulianus lib. lx. Digest. † LEX V.

CVm hęreditas soluendo non est: quāuis hæres locuples[l] existat, libertas[m] ex testamēto nō competit. Si autem is, qui soluēdo non est, hoc modo libertatē dederit, Si creditoribus meis solidum Serui mei sint liberi, cùm creditoribus meis erit satisfactū. bñ tenet.

¶ Si Titius. § Promisisti mihi Stichum, aut Pamphilū: aliquem eorum non potes interim manumittere: licet si solueris unum, alium bene poteris manumittere. Secus si unum tārum promiseris, puta Pamphilum. Nam Stichum bene poteris manumittere. Sic & si obligasses mihi Stichum, & Pamphilum pro quinque, quæ mihi debebas: nā interim nullum eorū poteris manumittere. Et hæc sunt uera de debitore, qui nihil aliud in bonis habebat: si autem alia bona præter istos seruos habebat: tunc unum de his poterit manumittere: cùm & uno de seruis mortuo, uel manumisso, soluēdo sit. Nec aduentitij casus spectādi sunt: nam si spectarēs, iam qui de seruis suis unum incertū promisisset, non posset manumittere aliquem de seruis. Quod est falsum. Et hoc dicit hic §. cùm l. sequē. Fran. Accursius.

† In Pand. Flor. deest gratia.

I ¶ Locuples. § ex aliis propriis suis bonis.

m ¶ Libertas. § in fraudem creditorum relicta, & facit C. de testa. manu. l. in fraudem. & j. eo. si mortis. in princ. § j.

n ¶ Creditorum. § ut j. de manumissis test. l. si quis locuples. in fi. ubi plenè dixi.

o ¶ Promiserit. § stipulanti Stichū &c.

p ¶ Alium. § scilicet quām istum stipulatorem.

q ¶ Rescinditur. § speciale: quia ambo sunt in obligatione: & quia aliter facilè posset mori: alias contrà: cùm nec prius, nec post, manumissionem interuenerit re ipsa fraus: ut j. e. in fraudē.

r ¶ Potuit. § Nota debere inspici, quod est ex præsenti, non quod ex futuro: sic §. quod metus causa. l. metum autem præsentem. & j. quod ui, aut clam. l. fi alius. §. est autem. & de re iudicata, si quis ab alio. & j. l. proxima. Accur.

s ¶ Stipulatoris. § Not. utrunque alternatiuorum esse in obligatione: sic j. de fideiuss. Græcè. §. fi quis Stichū. & §. de mino. & si fiue. in princ. & dixi §. de constit. pecu. l illud.

t ¶ Neuter manumitti. § sic j. de fur. eum qui. §. Papinianus. Et cōtinua. l. seq. cùm ista.

v Vlianus de eo. § scilicet promissore in superiori l. §. fi. Accur.

x ¶ Nihil aliud. § præter Stichum & Pamphilum.

y ¶ Soluendo est. § sunt hæc duo similia quo ad hoc, ut de bonis exeat: ut j. de sol. si mihi alienum.

z ¶ Aduentitii. § Not. sic j. de re iudi. fi quis ab alio. & suprà de i lit. iur. l. j. Sed argu. contra. §. de nego. gest. diuortio. §. sed & si facere &c.

a ¶ Neminem manumittet. § quod est falsum. Sed cur secus in legato in genere: ut §. e. si optio? Respon. q. a ibi habet uendicationem legatarius, quam hic habet promissor.

SI quis. § CASVS. Titius existens debitor multorum, & soluendo, fecit testamentū, & i eo testamēto cōfirmauit codicillos, quos faceret. antè quàm faceret codicillos, effectus ē nō soluendo. & in his codicillis reliquit libertatē seruis suis sciens se nō soluendo. & sic i frau. credi. an hæ libertates ualeant, quæritur. Et dicit, quod nō,

(Alias qui enim uno &c.

Concor. tex. in c. q̄ ad cōsultationem. cū ibi not. extra. de re iudi. & in c. j. de rest. spolia. lib. vj.

a ¶ Moriente emptore. § sic suprà loca. l. locatio. Sed argu. contra. infrà de uerb. oblig. centesimis. §. fi.

b ¶ Priorem. § id est, primam: ut & suprà de præscript. uer. natura lis. §. at cùm do. quæ statim recipit interpretationem. Ioan. dicit primam id est, meliorem: quæ illa sit, dicit.

¶ QVI, ET A quibus manumissi liberi non fiant: & ad legem Aeliam Sētiam.

¶ *Hic titulus quandam contrarietatem restituit ad superiorē: & ideo hic ponitur.*

c ELsius. § aliàs incipit utilitatis: & alias Celsius.

d ¶ Surdum. § Quidam habent, mutus, s. Celsius: & sic de surdo tantùm dicit. Alij habent mutum surdum &c. Et sic est contra. C. qui test. face. poss. l. diuersetis. j. fi. Sol. hic separatum erat utiq, ibi non: uel hic a Principe impetrauit: ut suprà de test. l. fi mutus. & facit suprà de testa. mili. l. ij.

† Vide de hac. l. Aelia Sentia Angelum Politian. miscella. c. 84. & Alcia. lib. dispuncti. ij. cap. xxj.

SEruo. CASVS. Iudex relegauit seruum propter delictum ipsius serui: dominus istū seruum manumittit. Non tenet libertas. Fran. Accur.

† Aliàs lib. 2. de leg. ad edict. urb.

e ¶ Libertas. § post sententiam, seruū relegatum per sententiam iudicis dominus manumisit: non tenet libertas. imò est ei pœna augenda: ut infrà de pę. l. capitalium. §. in exulibus. & facit j. de pę. fratres. Sed hæc pœna non uidetur seruo conuenire: ut infrà de accusa. hos accusare. §. omnibus. quæ est contra. Solu. de facto hic iudex fecit. Vel dic, tenet quo ad corporis cruciatū: nō quo ad ciuitatē, cùm nō sit ciuis. Vel solue: ut ibi. Item uidetur liber eo ipso, q Romæ stat: ut §. de ste. homi. l. in urbe. quæ est contra. Solu. ut ibi.

f ¶ Indistinctè. § id est, in genere. Quo etiā casu habet electionem legatarius: ut instit. de leg. §. fi generaliter.

g ¶ Euertere. § manumittendo omnes.

h ¶ Minuere. § manumittendo omnes, uel quosdam.

i ¶ Sub conditione. § unusquisque enim ita uidetur mihi legatus, si uelim: & sic nō possunt manumitti ut j. eod. cùm is. & §. de manumiss. Item not. differentiā inter eum, qui habet optionem à testante, & eū qui habet à lege: licet hæc l. parificet: ut notat §. de optio. leg. l. ij. in princ. Accursius.

† Tu uide de hac differētia gl. & doct. in cle. quocirca. & ibi Car. de ele. & in cap. fi cōpromissarius. eod. tit. lib. vj.

k ¶ Eruū. § Adempta ē nobis licentia manumittendi alias lege, ut i minore: alias: nostra uoluntate efficiēte, ut hic, Azo. & §. de manu. l. iij. & C. de ser. pig. da. l. iij. & j. de pe. l. fratres. in fi.

l ¶ Vm hæreditas. § CASVS. Debitor pluriū existens nō soluēdo, in fraudem creditorum nō potest relinquere libertatē seruis suis: licet quendā diuitē hæredem sibi faciat. Sed si sic relinquat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rationem dubitationis habes in litera. ¶ Minor. ʒ Minor uiginti ann. cum nō haberet iustam causām manumittendi seruum, uendidit eum mihi hoc pacto, vt eum manumittam. Dicitur, q̄ non ualet hoc pactum, cùm in fraudem legis Aeliæ Sentiæ sit factum. Franc.

a ¶ Facultatibus. ʒ existentibus.

b ¶ Confirmauit. ʒ testamento: quod non erat necesse, cum post eā fiat: secus si antè, secundum hæc iura: vt ſ. de iur. codicil. l. si quis cùm. §. testamento. & l. ante tabulas.

c ¶ Datur. ʒ sic ſ. de testa. manu. l. j.

d ¶ Minor. ʒ facit suprà de ser. expor. si minor. Sed contra. suprà de manu. l. iiij. §. sed si minor. Solu. ut ibi. Itē facit ſ. de ma. uin. illd. §. j. sed ibi so.

CVm is, qui. ʒ CASVS Hæres seruum sub conditione legatū interim manumisit. Dicitur, q̄ libertas non tenet. Secundò dicit, Miles iure militari fecit testamētum: in eo in fraudem creditorum reliquit libertatem seruis suis: & non erat soluēdo. Nō tenet libertas. Franc. Accur.

† Consiliū.

e ¶ Debet. ʒ seruū, & ex testamento: si autem ex cōtractu inter uiuos, posset interim manumitti: & ad æstimationem tenetur: ut ff. de uerb. obli. si seruum. §. sed si sit.

† Aliàs, locum habet.

f ¶ Manumittat. ʒ pendente conditione.

g ¶ Fideicommissi causa. ʒ hoc determinat uel uerbum, debet. uel uerbum, manumittat: ut quia ab alio fuit rogatus.

† Martia. lib. j. Insti.

h ¶ Locum nō habet. ʒ conditione existente, secūdum quosdam. Tu dic simpliciter, non tenere libertatem: ut ſ. eodem. l. iij. & ff. eod. l. generaliter. §. fina. & ſ. de ma. seruum. & arg. suprà quemad. ser. amit. l. is cui. §. fi.

Lle seruus. ʒ CASVS. Dominus metu à Seio sibi illato seruū manumisit. Nō tenet libertas. Secūdò dicit, Dominus nō defendit seruū accusatum de aliquo crimine: seruus tamen se bene defendit: & absolutus est. Non fit pp hoc seruus liber. Tertiò dicit, Emptor, qui emit seruū hoc pacto, ne eum manumittat: manumittere non potest. Idē de hærede q̄ hibito à testatore, ne seruū manumittat. Idē de quolibet domino ser ui prohibito à iudice, ne seruum manumittat: nam manumittere non poterit: & manumissus de facto non efficitur liber. Fran. Accur.

i ¶ Ille seruus liber non erit. ʒ sic ff. e. si priuatus. Sed cōtra. §. quod met. cau. l. metum. §. idem solue ut ibi.

k ¶ Fieri potest. ʒ hac ratione, q̄ non defenditur: ut suprà de statu. homi. seruus. ubi plenè no. Item no. q̄ potest eū defendere dominus: vt hic, & ff. de accuſ. si cui. §. idem Imperator. q̄d intellige, ut ibi pro eo faciat: ut C. de accuſ. si cuiusdam. Item nidetur, q̄ de capitali non possit accusari: vt ff. de accuſ. hos accusare. §. fin. quę est contrā. Sed hæc secundum illam.

l ¶ Qui hac lege. ʒ facit ſ. de ma. l. seruus hac lege. & C. qui non pos. ad liber. perue. l. j. & ij. & C. si man. ita fue. ali. ea quidem. Sed contra. C. de condi. ob cau. l. ea quidem. Sol. plene ut ibi no.

IN fraudem creditorum. ʒ CASVS. Qui manumittit in fraudem creditorum, nō tenet manumissio. Et ille dicitur manumittere in fraudē, qui uel tempore, quo manumittit, nō sit soluendo, licet nō habuerit animū fraudandi creditores: uel quia sperabat plus habere in bonis quam habeat. Itē debitor ciuitatis in fraudē eius manumittere non potest. Idē de debitore fisci. Et hoc ē uerū, si nō sit soluēdo: aliàs aūt debitor fisci bene pōt manumittere. Et h. d. hæc l. cū seq. Frā. Acc.

m ¶ Soluēdo esse. ʒ ut inst. quib. ma. nō licet. §. in fraudem. Exigitur etiam quandoq; fraus: ut no. C. qui ma. non pos. l. i. & facit ff. l. px. Sed arg. contra. C. de rescin. uend. quisquis.

ADDITIO. Solue secundum Bartol. hic, q̄ ibi patrimoniū erat de propinquo in rebus immobilibus: hic secus. Quando autem quis præsumatur suum patrimoniū scire, uide per Bar. in au then. sed cùm testator. C. ad l. Falc.

n ¶ Libertos. ʒ alias, liberos: & aliàs, libertos.

o IN fraudem. Cauetur. ʒ ut ff. de iur. fis. l. in fraudem. §. à debitore. Accur.

p ¶ Manumiserit. ʒ ut & C. de ser. pigno. da. ma. l. ij. & non sit lapsum dec ennium: ut ff. eo. si cum fideic. li. §. Atisto. & §. sicut.

† Aſs Marcianus.

ROspexit. ʒ CASVS. Cùm maritus inueniret uxorē suam cum scholari di uertit ab ea, & accusat eam de adulterio. Dicitur q̄ in quadam lege cauetur, ne uxor possit manumittere, uel alienare seruos in tra certū diem, ſ. sexagesimū. Et hoc statutū ideò fuit, ne serui quæstioni subducātur. Et hoc intelligas etiā de illis seruis mulieris, qui stabāt in uillis, & etiā de iis, quos post repudium acquisiuit bono uel malo modo.

¶ Pater verò. ʒ Item pater. ité mater huius uxoris prohibetur ser uos uendere, uel manumittere. quos cōcessit ei filiæ in usum eiusdē. De seruis aui, uel aniæ tādem dicit, quod tēpus sit ifstud, intra quod prohibetur alienatio, vel manumissio. Et certè est tempus duorum mensium. Duobus ergo mēsibus elapsis possunt manumitti: licet nōdum finita sit causa adulterii: exceptis seruis, qui iā erant destinati tanquam conscij, vel quasi nocentes huius criminis: qui non debēt manumitti, nisi finita cā adulterij. Postea dicit, hęc quæ dixi de patre, uel de matre, habent locum, ēt si hæc filia decesſit intra duos mēses: uel dic, ēt si ipse pater, uel mater decedat intra duos menſes: ut serui eius non possint interim alienari, vel legari. Si autē intra hoc tēpus manumittat, tenet post lapsum tēpus. Sed pone, q̄ maritus decesſit intra duos mēses: adhuc serui nō possunt manumitti: Nec est uis, siue ipſa repudiauit uirū, siue ecōtra. Si aūt morte mariti, uel bona gratia solutū sit matrimoniū: manumissio, uel alienatio nō impedietur. Sed pone, q̄ cōstāte matrimonio mulier dū diuortiū cogitat, uē didit, uel manumisit seruos, & posteà repudiat virum: & nunc vir eam accusat de adulterio. Reuocabit iā præstita. Vltimò dicit, q̄ uerba alienationis omnis alienatio continetur. & h. d. hic §. cū l. seq. & seq. Frā. Acc.

q ¶ Prosperit. ʒ statuendo. Accurſius.

r ¶ Legislator. ʒ scilicet legis Iuliæ de adul. ut C. ad legē Iul. de adult. verba. Quis autē fuit hic legislator, habes ff. de adult. in pri. ti. Et sic no. prohibitionē alienationis alicuius rei posse fieri ex causa à iudice: sic ff. de polli. l. de pollicitationibus. & ſ. de cura. furi. l. Iulianus. & ff. pro emp. l. qui fundum. §. qui sciens.

s ¶ Diem. ʒ lx. ut ff. ea. l. §. sextus.

t ¶ Alienare. ʒ largè accipe: ut ff. eo. l. sed si maritus, in fi. Accur.

In agro

a ¶ In agro. ʒ i. in villa: sic ſ. qui fatisda. cog. sciendum circa prīe. l. Et ē contra. C. de adul. l. in adulterij. Solu. ut ibi. Item contrà i patre, uel matre, & auo mulieris: ut ff. ʒ pater.

b ¶ Lex scripta ē. ʒ prædicta de adulte. Sic ergo no. stari uerbis legis: sic ſ. de leg. iij. nō aliter. & de exer. l. j. §. fi is, q̄. & de hoc plenè di xi ſ. de leg. & Sena. l.

† Aliàs spe rasci. Duas. ex P. F.

non possunt. Item ubi lex non distinguit, nec nos: ut hic, & not. suprà de pub. l. ē pretio. & hoc nisi alia lex distinguat: ut ex duabus legibus patet: ut insti. de uul. sub. §. sed insti tuto. & ſ. de hære. insti. si pater. Itē ex aliis duabus: ut ſ. de postu. Impator. & ff. ad munic. l. ordine. Item no. q̄ non licet alicui uerba legis offendere. Et sic facit pro Placen. quod not. C. de leg. & senatusc. l. non dubiū.

Verbā legis offendere non licet.

† Aliàs in usu Duar.

c ¶ Rapuit. ʒ alias, rapuit: aliàs, parauit, id est per solutionē recepit: ut ſ. de statuli. l. Sticho. §. argentarius. Et aliàs, usucepit. Et omnia tendūt ad hoc, q̄ habere cœperit: & facit ad l. ſ. de leg. ij. l. cùm filius. §. seruus.

d ¶ Filię. ʒ & sic possunt scire: sic & C. de repud. consensu. §. super plagis.

e ¶ Prohibuit mānumittere. ʒ seruum in usum filiæ datum: ut patet ex superioribus duobus dictis.

f ¶ Angustissimū. ʒ scilicet ip ·xl· orum: ut hic subiicit. & C. de adul. uerba. Accur.

g ¶ Finiatur. ʒ interrogatiuè. Et nō. q. d. nulla.

h ¶ Suspectum. ʒ quòd ipse seruus fecerit adulterium.

i ¶ Quæstioni. ʒ hoc expone. ut ff. de in iur. item apud. §. quæstionem. & §. quæstionis. & suprà ad Sylla. l. j. §. quæstionem. & facit ff. de adult. si postu lauerit.

k ¶ Nocentes. ʒ ipsimet.

l ¶ Litem finitam. ʒ alias, litem: alias quęstionem: & alias, cognitionem.

m ¶ Decedat. ʒ scilicet filia: & facit C. de adul. l. fi. Vel dic ip si pater, & mater: & tūc poterūt alienare, puta libertatem relinquendo, uel legando. Accurſius.

† Pro intellectu huius l. uid. Hannibalem in l. post contractū nu. 28. de donat.

n ¶ Alienare. ʒ largè accipe: ut ff. eodem, sed si maritus, in fine.

o QVòd si ultra. ʒ si habes ultra, planum est: sed si intra: tunc corrigit proximum superioris l. respons. uel in totum, uel saltē in manumissione: de qua sola hic repetit, nō de alienatione. Vel dic, statim, scilicet lapso tempore: ut infrà si priuatus. §. fi. Vel tertiò, non debet fieri ut suprà: factum tamen tenet, ut hic: sic infrà quādo app, fit. l. j. §. biduum.

† Concor. tex. in c. cō sanguinei.

P SEd si maritus intra. Pater accusare. ʒ adulterum, uel etiam filiam: & sic pater filiā accusāre: ut & C. qui acc. nō posſ. l., ppter

q ¶ Dimissa. ʒ id est, siue uirum ipſa, siue uir eam reiiciat.

r ¶ Pœna. ʒ ut deportatione nec illa seruat in eum affectionem: ut eum quidem seruum, qui extra misterium eius mulieris fuerit, vel in agro a, vel in prouincia, posſit manumittere, vel alienare: quod q̄dem perquàm durum est: sed ita lex scripta est b. ¶ Sed & si post diuortiū seruum mulier rapuit c, aut emit, aut alia ratione acquisiuit, æquè, q̄d ad uerba attinet, manumittēr nō poterit: & ita Sextus quoq; Cæcilius annotat. ¶ Pater uerò, ī cuius potestate filia fuerit, ea tantū mācipia prohibetur manumittere, alienarève q̄ in usum filiæ d suæ fuerint attributa. ¶ Matrem quoq; prohibuit manumittere e, alienarè ue ea mancipia, q̄ in ministerium filiæ concesſerat.

¶ Sed & auū, & auiam prohibuit manumittere: cum horum quoq; mancipia quæstioni postulari posſe lex uoluerit. ¶ Sextus Cęcilius rectè ait angustissimum f tempus legem præstituisse alienandis, manumittēdisue seruis. Finge, ſiquit, ream adulterii intra sexagesimum diem postulatam: quæ adulterii cognitio tā facilè expediri poterit, ut intra sexagesimum diem finiatur g? Et tamē licere mulieri, quā uis postulatæ adulterii, seruum ſuspectum h, ī adulterio, uel quęſtioni i necessarium, quod ad uerba legis attinet, manumittere. Sanè in hunc casum subueniendum est, ut destinati serui quasi cōscii, uel qua si nocētes k, nō debeant manumitti ante litē finitā l. Quin pater mulieris, uel mater, ſi intra sexagesimū diem decedat m, ex iis seruis, quos in ministeriū filiæ dederint, neque manumittere, neque alienare n poterunt.

¶ Iulia. li. iij. de adulte. LEX XIII.

QVòd si ultra o diem sexagesimū manumiſerit, seruus ſtatim liber erit.

¶ Vlpia. lib. iiij. de adulte. L. XIIII.

† Pro intellectu huius l. uid. Hannibalem in l. post contractū nu. 28. de donat.

SEd si† maritus intra sexagesimū diē decesſerit, an manumittere, vel alienare iā suprà scriptas

C. de rep. l. prima.

s ¶ Gratia. ʒ utroque uolente: ut in auth. de nup. §. distrahuntur.

t ¶ Manumittat. ʒ sic ſ. de ma. qui pœnæ. in fine.

u Q ¶ Alienationem. ʒ sic C. de re. ali. non alie. l. fi.

Væsitum est. ʒ CASVS. Quæritur, an accusatus de crimine læsæ maiestatis posſit manumittere seruum suum? Et dicitur quòd non: imò quod plus est, statim ex quo commisit hoc delictum, non poterit manumittere. ¶ Iulianus. ʒ Pater meus mihi filio permisit, ut Stichum seruum eius manumittā: post mortem eius ignorās eum mortuum manumisi. Non tenet manumissio. Idem si patrē meū adhuc uiuens pœniteat, & posteà manumisi: nam nō ualet manumissio. Fran. Acc.

x ¶ Reus. ʒ i. accusatus. Accur.

y ¶ Plus. ʒ alias plus, alias, prius. Et facit C. ad l. Iul. maie. l. fi. & ff. de accu. l. ex iudiciorum. & ſ. de ma. qui pœnæ.

z ¶ Liberum. ʒ Imò cōtra: ut ſ. de ma. uin. si pater. Sol. hic subdu cebaē quæstioni adulterij. Vel hic mutauit uoluntatem: ibi non. Vel hic minor erat filius: ibi non.

SI cùm fideicommissaria libertas. ʒ CASVS. Minor xx. an. debebet libertatem seruo uare ex causa fideicommissi, uel quia hoc pacto emerat: uendit minor hunc seruū hoc pacto, ut manumittatur. Valet hoc pactū. Si autē minor habens, partem in aliquo seruo, partē suā uendat hoc pacto, ut manumittatur: non ualet hoc pactum, nisi talé causam haberet hic minor, quòd ipsemet potuisset eum manumisſe. ¶ Ne q̄s. ʒ Lege Aelia Sentia cauetur, ne quis in fraudem creditorū seruū manumittat. Sed qui dicuntur creditores? Rñ. illi, qui habent actionē ex quacunque causa contra hunc ma numittentem. ¶ Aristo. ʒ Manumissus à debitore fisci, & in fraudē fisci, reuocatur in seuit. nisi diu, i. x. an. steterit in libertate. Item ea, quæ erogātur in funus debitoris fisci, in eius fisci fraudē reuocātur. ¶ Si sub conditione. ʒ Qui debebat alicui pecuniam, puta c sub cōditione, interim manumisit seruum. Dicitur, q̄ hic seruus statuliber interim est. Nam aut extat cōditio debiti: & sic fit debitor nō soluēdo: & hoc ca su reuocatur libertas. Aut non extat: & tūc tenet, ¶ Si uoluntate. ʒ Filius uolūtate patris seruū paternū manumisit. Siue filius, siue pater sciat non soluendo patrem non tenet manumissio. Fran. Accurſius.

† Tertio. † Ad intellectum huius l. uid. Io. Hānib. in l. post cōtractū nu. 329. de donat.

a ¶ Debeatur. ʒ seruo minoris à se minore.

b ¶ Alienatio. ʒ facta ca. l. & facit ſ. de manu. causam. in prin. & de manu. uin. fi rogatus. in prin. Secus si non debereter: ut ſ. e. l. fi quis in tegris. §. minor. Item facit C. de fideicom. lib. l. minor.

extra de re iud. de quo per Bar. in l. ij. i prin. & §. si in publico. ʒ de adulter. & Spec. in ti. de accu. uersi. Item contra agē tem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Aget. Ista glo. est plene nota. de dilatione decēnio quot modis accipiatur.

† Singulari. † Concor. in ca. licet viij. q.j. in. gl. i c. ij. §. item nec. de elect. in pragmati. sanctio. in uerbo precibus.

† Ista lex est sing. & nō al ibi in uenitur secundum Bartol. in proœ.ff.in vij. col.

† Clemens li.9.ad leg. Iulia.

† Duar. libertate.

† Prior. Resp.

† Modest. lib.1.regularū. aliàs, respon.

† Nulla cōpetit liber tas.

† Iste text. est sing. secundū Bal. ad hoc q̄ primilegiū concessum alicui per non habentem testatē, seu ius concedendi, cōfirmatur ex iure superuenienti ipsi concedenti : quitex. si bene pōderetur. uult totum contrariū. Bol.

† In nonnullis exēplaribus deest nec. in aliis est: ut ne ſ. &c.

a ¶ Intelligitur.§ & facit ſ.eo.ſi quis.§. minor.Accurſius.
b ¶ Lege. § Aelia Sentia, vt inſtit.q̄ manumit. nō poſſ.i prin.Ace.
c ¶ Ex cauſa.§ & ſic largiſsimè:vt & ſ.ſi certum pēta.l.j. & in auth. de ſideiuſ.§.etiam abſolutè.& ſ.de verb.ſignific. creditor.
d ¶ Debere.§ quod licet:vt ſ.eo.l.in fraudem.
e ¶ Decēnio.§ † diu pro decennio : ſic ſ. de acquiren.poſſ.l.iij. §. ſi ſeruus. ſic etiam dicimus diuturni mores, & diuturna conſuetudo. Quandoque pro quinquennio poniturſ:vt ſ.de ſepara.l. j.§.quod dictū. Quandoque pro anno:vt ſ. de ſucc. edict.l.j.§.largiùs. Quandoq; pro biēnio: vt ſ. loca.l.cū domini. & facit ſuprà de conſtituta pec. promiſſor. ubi de decem diebus dicit. & ſuprà quod cum eo. ſed & ſi.§.penult.
f ¶ Eius. § ſcilicet debitoris.
g ¶ Alicui. § creditori.
h ¶ Conditione. § ſcilicet.indebiti.
i ¶ Manumiſerit.§ quod poteſt: vt ſuprà de manu. vin.ſi pater.

SI priuatus. § CASVS Dominus ſerui coactus à populo ſeruū manumiſit. nō tenet mauumiſsio. Item ſi dominus vna die corā iudice dixit, Hic eſt liber: nolēs q̄ iudex eum caſtigaret: quod feciſſet ſi ſciuiſſet eum ſeruum : non propter hoc efficitur liber. Item ſi teſtator reliquit libertatem talī ſeruo, cui non poterat dari uſq; ad quinquēnium : ut quia tali pacto eum emerat:debitur tamen ueniente quinquennio liber tas. Franc.

k ¶ A populo. § aliàs appellans:& tūc facit C. qui manu. nō poſſunt. l. Diuorū. & d pe.l.decurionū.& ſ. de appella. ſi conſtat. Alias eſt à uillico,ſcilicet populi:& tunc idem. Vel dic,q̄ ab ipſo ſeruo, qui uillicus erat: & tunc facit ſuprà eod.l. ille. Sed ſemper eſt contrà ſuprà quod metus cau.l.metum.§.idem Pomponius. Solu. ibi ab extraneo priuato fuit coactus:ut ibi nota.
l ¶ Caſtigaretur. § ſcilicet,ſeruus.
m ¶ Voluntas.§ diſpoſitiua:ſed enuntiatiua fuit,per quam non datur libertas:ut hic,& C.de teſta.mili.ex his.& de teſta.uerba. Sed argu.contra.ſuprà de conſtit.pec.l. Titius.Item argum.contra.inſtitu. de adop.in fi. Sed expone,ut ibi.Item dicunt hic quidam, q̄ hic ſeruus ſit detegentis huiuſmodi colluſionem,per l.ſ. de colluſ. detegen. l.j.Sed ibi fuit lata etiam ſententia.
n ¶ Teſtamenti. § ut ſi non poteſt tunc manumitti,de libertate deſperet per hoc. Accurſius.
o ¶ Competentis. § quod eſt à die aditæ hæreditatis : ut C. de ca. tol.l.j.§.in nouiſſimo.Si ergo tūc ceſſet tēpus ꝓhibitionis,erit liber: aliàs non erit.Vel dic, ſeruo competentis,id eſt,in quo tranſierit tēpus prohibitionis,ut quandocunque illud ſit, fiat liber:ut ſ.eo.l.q̄ ſi intra.ſecundum unam expoſitionem.Et facit ſ.de hære. inſtitu. ſeruum alienum.§. qui fideicommiſſariam.

SI mortis.§ CASVS Teſtator reliquit libertatem,& deceſsit:& hoc tempore erat ſōluēdo creditoribus:tēpore autē aditæ hæreditatis eſt facta hæreditas non ſoluendo. Dicitur q̄ impeditur libertas.Secundò dicit,Seruo relicta eſt libertas,ſi det heredi tantū,quantum ſeruus ualet: an creditores domini per hoc uideantur fraudati? Et dicitur, q̄ ſic:cū hoc quod accipiet hæres hac de cauſa, dicat cauſa tradat, nihil †agitur. Sed ſi cùm ipſe cauſam probare poſſet, tradiderit, nulla fraus intelligitur[a]. ¶ Ne quis creditorum fraudandorum cauſa ſeruos manumittat,hac lege[b] cauetur.Creditores autem appellantur, quibus quacū que ex cauſa [c]actio cum fraudato re competit. ¶ Ariſto reſpondit, à debitore iſci,qui ſoluendo non erat,manumiſſum , ita reuocari in ſeruitutem debere[d], ſi non diu in libertate fuiſſet,id eſt,minùs decēnio[e].Planè ea,quæ in fraudem iſci in funus eius [f]collata ſunt, reuocāda ſunt. ¶ Si ſub cōditione alicui [g]pecunia debeaſ, quaſi ſtatuliber erit à debitore manumiſſus, ut pēdeat libertas ex cōditione[h]. ¶ Si uoluntate patris filius manumiſerit [i], ſiue pater, ſiue filius ſciat ſoluendo patrem non eſſe,libertas impedietur.

¶ Idem lib. †de libert. LEX XVII.

SI priuatus coactus à populo [k]manumiſerit, quāuis uoluntatem accōmodauerit:tamen non erit liber . Nam & Diuus Marcus prohibuit ex acclamatione populi manumittere.Itē non fit liber,ſi mentitus dominus, ne à Magiſtratibus caſtigaretur[l], dixit eſſe liberum: non enim fuit uolūtas [m]manumittēdi. ¶ In iis,quos ītra certa tēpora non licet manumittere, ſi teſtō acceperint libertatē, nō teſtamēti [n]facti , ſed competentis[o] libertatis tempus inſpiciendū eſt.

¶ Idē li.xv.ad Plautiū. LEX XVIII.

SI mortis tpe: ſoluendo ſit hæreditas , ſi tamen cùm aditur, deſierit eſſe ſoluendo,libertas à te ſtatore in fraudem creditorum relicta non competet.Nam ſicut aucta hereditas prodeſt libertatibus: ita nocet diminuta [p]. ¶ Si is, cui libertas relicta eſt,iuſſus ſit heredi dare tantum, quanti eſt, & liber eſſe , uideamus , an adhuc ſit fraus creditorum , quia hæres mortis cauſa [q]accepturus eſt [r]: an uerò ſi alius pro eo, uel ipſe non de peculio det,nulla ſit fraus. Sed ſi hæres locuples non proficit [s]ad libertatem , nec qui dat pecuniam, prodeſſe poteſt.

¶ Idem. LEX XIX.

COmpetit †libertas data ab eo , qui poſteà ſeruus , ipſe pronuntiatus eſt.

Non cōfirmat libertas additione hæreditatis, ſi priùs non fuerit à dño relicta, h.d.

¶ Idem lib.ſing. de enucl. LEX XX.

SI ſeruo †alieno libertas non conſentiēte domino data eſt, ualere ex authoritate iuris non poteſt[u], quāuis poſteà manumiſſor domino hæres extiterit . Nā licet ei [x]iure cognationis ille, qui manumiſit hæres extiterit , non ideo additione hæreditatis, libertatis datio confirmatur [y].

¶ Idem lib.j.Pandect. LEX XXI.

MAtrimonij cauſa manumiſi à nullo alio [z] ancilla poteſt , quàm qui eam uxorem ductu rus eſt. Quòd ſi alter [a]eam manumiſerit matrimonii cauſa , alter eam, [b]uxorem ducat,non erit libera [c]: adeò ut nec †ſi intra ſex q̄dē méſes eam repudiatam poſteà matrimoſſor [d] uxorem duxerit , libere cauſa mortis. & ſic non prodeſſet creditoribus.Fran. Accur.
p ¶ Diminuta.§ Ar. cōtra. iſti.ad l.Fal.§.quātitas.& §.ex diuerſo.
q ¶ Mortis cauſa. § hæc appellatur mor. cauſa capio: & pro hoc ſ. de dona cauſa mortis,qui pretio. §.fi.
r ¶ Accepturus eſt.§ q.d.non pro pretio ſerui. Accurſius.
s ¶ Non proficit. § ut ſ.e.cùm hæreditas. in princip.

COmpetit.§ CASVS Manumiſi ſeruum meum:poſteà ego efficior ſeruus alicuius , ut quia paſſus ſum me uēdi:Non impeditur per hoc libertas à me data.Frā.
t ¶ Poſteà ſeruus.§ factus ex aliqua noua cauſa:nō alter,ſecundum Io.Sic enim non tenet manumiſſio, ut in contrariis: ut C. de iis, qui à non domi nis , ſi non proprietatem. & C. ne de ſtatu defun.l.j.& facit C.de ſenten.& interlocu.l. ij. ſed quidā in ſeruo manumittēte hanc in telligunt: ut licet ipſe eius pronuntietur. non noceat manumiſſio,niſi & ipſi fiat quæſtio.Sed econtrà abſolutio manumittentis proficeret manumiſſo:ut ar. ſ. ad l.Iul.de adul.denuntiaſſe.§.fi.
u ¶ Non poteſt. § ut & C. de iis, q̄ à nō dominis. ſi non proprietatem.
x ¶ Ei. § domino ſerui.
y ¶ Confirmatur. § Imò uidetur quòd ſic ut C.de libe.cau. ſi ab eo contrà. Sol.ut ibi: & eodem modò ſolue contrà.ſ.de lib.cau.filium. Itē contra. ſ.de condi. inſti.mulier.§. j. Sed quòd ibi tenet ex uolūtate dominī, ſcilicet teſtatoris fuit. Item eſt contrà in eo,qui rem alienam obligat,& domino ſuccedit: q̄ cōfirmat pignus vt ſ.de pign.ac.rem alienā.& ſ.ad Maced.l.ſed Iulianus.§.ſed & ſi filius. Itē in eo,qui fundum dotalem,uel rem furtiuā uendidit,& ſucceſsit uxori uel domino:ut ſ.de uſuca.l.cùm uir.Item eſt contra.ſ.de condi.in deb.ſi nō ſortem.§.ſi filius.Itē cōtra.ſ.de euict.l. uendicantem.cū cō cord.ſuis.Sol.ad omnia prædicta,q̄ hæc ſecundum illas:ut licet non confirmetur libertas,ſi tamen uelit reuocare qui dedit, per exceptionē pellatur.Sed quidam dixerunt hoc ſpeciale in libertate.argum.C.de euict ſi tibi:quod non placeat:quia non pro,ſed contra libertatis fauorem eſſet.Et facit ſ.de reg.iur.l.pe.

MAtrimonii.§ CASVS Minor poteſt manumittere ancillam cauſa eam habēdi in uxorē : & eam manumiſſam ob hoc debet ducere:aliàs ſi ipſe non ducat:ſed alius accipiat eam in uxorem, non tenet manumiſſio:& licet,poſtquàm eam alius duxit, & poſteà repudiauit,hic minor eam ducat : non confirmatur manumiſſio.
z ¶ A nullo alio. § de minore ergo dic xx.an. qui nō pōt manumittere niſi cauſa cognita:inter quas hæc eſt una,ut eam in uxorem habeat,ut ſ.de ma.uin.l.ſi collactaneus.in fi.& inſti.qui ma. non poſſ.§. ead.Si aūt eēt maior, poſſet alij nubeſ iſto manumiſſore cōſentiēte: ut ſ.de ritu nup.l.matrimonii. uel etiā i minore habeat locū illa lex.
a ¶ Si alter. § ſcilicet minor.
b ¶ Eam.§ manumiſſam à minore: ſit maior, uel minor ille ducēs,
c ¶ Libera.§ nunquid ergo partus erit in pendenti?
d ¶ Manumiſſor. § idemque minor.

Fuerint.

a ¶ Fuerint.§ ſic ſuprà de pact.dota.l.inter.§.fi.& de cōditio.& demonſtr.l.cùm uir.& infrà de uerb.ſignifi.plenè habes in l. boues.§.1.
b Cargu.contra.ſ.de iureiuran.l.qui per ſalutem.
Vrator.§ facit ſ.de manu.l.ſeruus furioſi.

SEmper. § CASVS. Qui ſcit ſe non ſoluendo creditoribus ſuis ſi manumittat ſeruum , licet bene meritum : non tenet manumiſſio : quia in fraudē creditorū uidetur manumittere. Franc.
c ¶ Semper. § facit ſ. de iure patr. ſi libertus minorem.& ſ. eo.l. in fraudem. Accur.

SIqs. § CASVS. Debitor multorum ſeruos duos manumiſit: & ſic eſt effectus nō ſoluendo:per unum tamen eorum manumiſſum tantūm non deſiſſet eſſe ſoluendo. Dicitur, quòd non reuocabitur libertas omnium: ſed unius tantum, ſcilicet ultimi, id eſt cui ultimò erat libertas relicta: niſi pretium primi ſit maius pretio ſecundi , ita, ut ſi ſecundi reuocaretur libertas , adhuc eſſet non ſoluēdo : ſi primi, tunc ſecus . hoc enim caſu reuocatur libertas primi.Fran.Accur.
d ¶ Si quis habens creditores. § puncta.
e ¶ Plures. § ſcilicet ſeruos.
f ¶ Primi ſunt. § ſcilicet manumiſſi.
g ¶ Soluatur . § id eſt, adhuc ſoluī poſſit.
h ¶ Defraudetur . § id eſt depereat. Azo.
i ¶ Sed alterutrius.§ Py. eſt litera: & uidetur abundare.
k ¶ Scripti. § ſcilicet ſerui non impediri libertatē dicimus: ut ſ.de hære. inſtitut.l. qui ſoluēdo. Et ſic not. de ordine, ut diximus ſ. de fideicommiſſ.lib. generaliter. §. ſi quis alienum.
l ¶ Scriptum liberum.§ Et ſic no. quòd paupertas prodeſt ꝛ, ut not.C. de epiſco. & cle. l. ſi quis ad declinandam.§.pe.

IN fraudem .§ CASVS. Volens fraudare creditores meos primos reliqui libertatē ſeruis meis:poſteà illis primis creditoribus ſolui.Dicitur,q̄ libertas non tenet ratione ſequentium creditorum.Fran.Accur.
m ¶ Propter reſiduos. § aliàs propter nouos: & aliàs,propter aſſiduos.Sed contra.huic l.infrà quæ in fraud. credit.ſi quis cū haberet. Sol.diſtingue:an primi ex pecunia ſequen.ſint dimiſſi:ut hic:an non? ut ibi in eodem titulo.ait prætor.§.ita demum. & l. Papinianus.Vel hic omnes propoſuit fraudare, licet primò illos , quibus poſteà ſoluit:ibi non. Vel hic in fideicommiſſ. libertate,ibi in directa:ut C.qui manu.non poſſe.l.prima, & fin.

PIgnori. § CASVS. Seruum meum tibi ſpecialiter obligaui, me poſtea mortuo hæres mens manumiſit. nō tenet manumiſſio, ſed ſi poſteà hæres ſoluat debitum creditori : libertas confirmatur. Franciſcus Accurſius.
n ¶ Pignori obligatum. § ſpecialiter: ut C. de ſer. pign. dato.l.ab eo.Accurſius.
o ¶ Si etiam.§ Hic uerſus,eſt Py. litera.
p ¶ Ex uoluntate.§ ut & C.de ſer.pign.dato.l.ſi creditoribus.& ſ. de hære.inſti.pignori.Sic etiam poteſt intelligi.ſ.de fideicom.liber. generaliter.§.ſi quis ſeruo & ſ.l.prox.§.fi.Et no.quod ab initio nō tenet,firmatur.argu.contra.ſ,eod.ſi ſeruo.& facit.ſ.eo.l.ſeruum.

Tu conclude breuiter caſus quibus prodeſt. Et primò excuſat à pœna ordinaria. Itē à deſertiōe appellationis,ne currant fatalia: & ab illius proſecutione. Item à tutela: à muneribus, & collectis : ab onere cōditionis implendæ. Item à pēnis . Item excuſat fideiuſſorē , ne teneatur pro ſequi appellationem. Item matrem ſecūdò nubentem,ne red dat ratio nia, ex illius uoluntate[f] liber fit.

¶ Hermogenia. li. j. L. XXVII.

QVi in fraudem creditorum manumittitur, liber eſſe ꝓ hibetur , ſiue dies ſoluendæ pecuniæ iam ceſſit, ſiue in diem,uel ſub conditione ſit debitum . Diuerſa cauſa eſt legati ſub conditione relicti:nam antè quàm conditio extiterit, inter creditores legatarius iſte nō habetur[g]. ¶ Ex omni autem cauſa creditoribus in hac parte lex Aelia Sentia ꝓſpicit: inter quos quidem fideicōmiſſarium[r] quoque eſſe placuit. ¶ Pignori [s] datus ſeruus, antè quàm debiti nomine ſatisfiat, ſine conſenſu[t] creditorū manumitti non poteſt. Sed pupilli creditoris citra tutoris authoritatem conſenſus nihil libertati[u] prodeſt: ſicuti non prodeſt, ſi fructuarius pupillus manumiſſioni ſimiliter conſentiat.

¶ Paulus li. iij. ſententia. L. XXVIII.

HAeres ſeruū ꝓprium [x], quē teſtator legauerat, manumittendo nihil agit:quia ſcientiæ,uel ignorantiæ eius nullam placuit adhibere rationem [y].

¶ Caius libro primo de manumiſſionibus ſcribit. LEX XXIX.

GEneraliter †, pignori datus ſeruus ſine dubio pleno iure debitoris[z] eſt: & iuſtā libertatem ab eo conſequi pōt[a] , ſi lex Aelia Sentia non impediat libertatem: id eſt,ſi ſoluendo ſit, nec ob id creditores uideātur fraudari. ¶ Sub cōditione[†] ſeruus legatus,pendē te conditione pleno iure[b] hæredis eſt: ſed nullam libertatem ab eo conſequi poteſt[c], ne legatario iniuria[d] fieret.

x ¶ Hæres ſeruum proprium. § ſcilicet ipſius teſtatoris , aut etiam hæredis:ſed tunc dices , nihil egit, ſcilicet quò minus legatū teneat, Io.ut dec æſtimatio:& libertas ualeat:ut in cōtrariis:ut inſti. de leg. §.ſi res.in fi.& ſ.de leg.j.ſi quis inquilinos.§.cū ſeruū. Et in arg. contra.l.ſi hæres generaliter.& ſ.de le.ij.ſi hęres rē. Itē uidē cōtra.ſ.ad Trebel.quidam.§.ſi quis filiū.Sed ibi ſub cōditione erat legatus: hic purè,quod non placet:ut ſ.l.prox.§.fi. & ibi ſolues.
y ¶ Rationem.§ ut ar.ſ.de uer.obl.l.ſi ſeruum.§.de illo.Sed ar.contra.ſ. de cond.inde.l.in ſumma.§.ſi ſeruum.Sed dic:ut ibi.Accurſius.
Generaliter.§ CASVS. Debitor ſeruum generaliter obligatū manumittere poteſt:dūtamē ſit ſoluēdo creditoribus ſuis:aliàs non. ¶ Sub conditione. § Seruum legatum ſub conditione hæres manumittere non poteſt:licet interim pendente conditione ſit ſuus: & redditur ratio in litera.Franc. Accur.
z ¶ Eſt debitoris.§ idem de ſpeciali:ut C.de pigno.act. pignus.
a ¶ Conſequi poteſt.§ in hoc differunt:ut hic,& ſ. eo.l. pignori.& C.de ſer.pig.da.l.ab eo. Accurſius.
b ¶ Pleno iure.§ ut & ſ.de rei uend.l.non ideo.Sed argum. contra. C.communia de leg.l.fi.§. ſed quia.
c ¶ Conſequi poteſt. § ut & ſ.eo.cùm is.& l.ſi optio.
d ¶ Iniuria. § quia exiſtente cōditione non poſſet uēdicare libertā

nem tutelę priuſquam ſecūdo nubat. Ite excuſat à ſatiſdatione. Item à cōpenſatione expenſarū. Item ne te neatur pau per liberatus in foro cōſcientiæ: & vt excōmunicatus abſoluatur non facta ſatisfactione , non à contumacia. Item à commiſſa. Item non tenetur ſoluere mercedem notario , nec procuratio nem viſita tori. Et hoc ꝓ magna parte ponit Spe. in ti. de ac. §.ult.ueriſi. Sed quid, ſi eſt pauper? Arch. in c.ſtatuimus. de reſcri. lib.vj. & in c. pauper. vj. qō. iij. alios aliunde collegi. Etquā do dicatur aliquis eſſe pauper , & qualiter ꝓ betur: not. Arch. poſt gl. in c. quo iure. viij. di ſtin. ubi dicit q̄ pauper eſt, qui parum habet : inops qui nihil.
Et notaſi in apoſtil. ad Philip. Francū in c.ſtatutum. §. in ſuper. poſt eū. in fi.in ueſſ.ꝓ betur paupertas. de reſti.lib.vj.
Vide in hanc l.Anto. Augu. lij. emendationum c.7.ad fin.

† Intellectū huius tex. uid. p Hannibalē in l. nemo ſit nu. 265. de leg.j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

factum: & est hęc ratio, q̃ potest alienari pendente conditione iure isto: vt §. de leg. j. seruo legato. §. j. & d. l. cõmunia de leg. sed nõ manumittitur hic dicitur. Idem & si hæres pendente cõditione faciat locũ religiosum: nam nõ potest: ut §. de relig. l. si locus. Sed uidetur, q̃ possit interim manumitti: ut j. de act. & obliga. l. is qui. & §. ad Trebel. l. quidam. §. si quis filiũ.

Sed plene solui, supra de ma. l. seruum.

¶ Vlpia. li. iiij. ad le. Aeli Senti. L. XXX.

Qui§ CASVS. Titius emit seruum hoc pacto, ut cum manumittat. Eo non manumittente, seruus debet esse liber ex const. Diui Marci, nec Titius dicitur patronus huius liberti: & ideò Titius hunc libertum ut ingratum accusare non potest. ¶ Si filius. § Filius ex uoluntate patris manumisit seruum paternum: ipse pater dicitur patronus, & ipse eum potest accusare ut ingratum. Si autem hic filius manumisit seruum suum castrensis pecu-lij: hoc casu ipse filius dicitur patronus, & non pater: & ipse filius potest accusare hunc libertum ut ingratum. Vltimò dicit, Quandiu durat ius patronatus, accusare libertum ut ingratum potest.

† Hæc uerba ut in seruitutem redigatur desunt Duar.

¶ Quoties. § Plures sunt patroni unius liberti: libertus existit ingratus contra unum de patronis. Ille potest eum accusare ut ingratum: & si plures offendit, omnium offensorum consensus requiritur ad eum reuocandum in seruitutem.

† Clemens lib. 5. ad leliam.

¶ Si pater. § Pater libertum suum uni ex filiis asſignauit. Ille solus filius dicitur patronus. Fran. Accursius.

† Ad intellectũ huius leg. uide Igneum in l. necessarios. §. non alias num. 29. cũ seq. ad Silan.

a ¶ Ex constitutione. § ut C. si mancipita fue. alie. l. ij.

b ¶ Eum. § libertũ.

c ¶ Hoc ius. § reuocandi in seruitutẽ: sed quo ad alia est patronus, ut quo ad successionem: ut §. de suis, & legi. hære. l. iij. §. is planè. Item ut non uocet in ius sine uenia: ut §. de in ius uoc. sed si hac lege. in princ. Item in legitima tutela: ut §. de leg. tuto. l. iij. §. j. quæ sunt. arg. contra. Et his modis intellige, quod est supra de iure patro. seruum. §. fi.

d ¶ Ac si manumisissem. § & sic accuso: ut supra. de manu. l. si consentiente. Accursius.

e ¶ Poterit accusare. § nam ipse est patronus: ut & §. de iure patro. seruum à filio, in prin. & de suis, & legi. l. iij. §. miles.

f ¶ Perseuerat. § perditur autem ius patronatus multis modis: ut no. C. de bo. liber. l. fi. in fine. Accursius.

g ¶ Commiserit. § scilicet ingratitudinem.

h ¶ Eum. § libertum.

i ¶ Consensum. § Imò uidetur, q̃ non exigatur aliorum consensus: cũ quilibet insolidũ sit patronus: ut §. de ritu nup. l. filio. & l. illud. & de asigna. li. si ex duobus. quæ sunt contra. Sed dic, omniũ scilicet offensorũ: & secundum P. Sed quid, si aliquis de inoffensis non uult cõsentire? Itẽ an reuocatur in seruitutẽ etiã aliorũ, quos nõ offendit propter unum offensum? Item assume hic ar. in causis feudorum.

k ¶ Eum. § libertum.

l ¶ Posse. § possunt enim esse non eiusdem gradus patronus, & alterius patroni filius: ut §. de legi. tut. l. iij. Verum hoc ius reuocandi in seruitutem ultra filium non procedit: ut & j. de uerb. signi. l. sciendũ. licet tutela sic: ut d. l. iij. de legitimis tutoribus. Accur.

m ¶ Solum etenim. § ut no. supra de ri. nup. filio. §. fina. & institu. de asſigna. li. §. fin.

SI quis hac lege seruum emerit, vt manumittat: deinde nõ manumittente eo, seruus ad libertatem peruenerit ex diui Marci constitutione [a], an possit, ut ingratũ eum [b] accusare, uideamus. Et dici potest, cùm non sit manumissor, hoc ius [c] eum nõ habere. ¶ Si filius meus ex uoluntate mea manumiserit, an ut ingratum eum accusandi ius habeã, dubitari poterit: idcirco, quia non manumisi. Sed pro eo habendus sum, ac si manumisissem [d]. ¶ Sed si castrẽsem seruum filius meus manumittat, pro culdubiò hoc ius nõ habebo: quia non ipse manumisi. Ipse planè filius poterit accusare [e]. Tandiu autem accusare quis poterit, quãdiu perseuerat [f] patronus. ¶ Quoties autem patroni libertum uelint accusare, utrum omnium consensus necessarius sit, an uerò & vnus possit, uideamus. Et est uerius, si saltem in unum hoc commiserit [g], ut ingratũ eum [h] accusari: sed omniũ cõsensum [i] necessariũ esse, † ut in seruitutem redigatur, si sint eiusdem gradus. ¶ Si pater libertum uni ex filiis asſignauerit, solum eũ [k] accusare posse [l] Iulianus scripsit: solum etenim [m] patronum eum esse.

¶ Terentius li. j. ad leg. † L. XXXI.

Quæsitũ est, † si libertam patronus iur eiurãdo adegisset, ne ea liberos ipuberes habens nuberet, quid iuris esset? Iulianus dicit, nõ uideri cõtra legẽ AEliam Sentiam fecisse eum, qui non petuam [n] uiduitatem libertæ iniunxisset.

¶ Idẽ li. viij. ad le. Iul. Pap. L. XXXII.

SI non uolũtate patroni is, qui in eius [o] potestate sit, † iureiurando adegerit, uel stipulatus fuerit, ne nubat, nisi id patronus remittat, aut liberauerit libertam, incidet in legem: uidebitur enim idipsũ [p] dolo malo facere. ¶ Nõ prohibẽtur hac lege Aelia Sentia patroni à libertis mercedem capere, sed obligare eos [q]. Itaque si sponte sua libertus mercedem patrono præstiterit, nullum huius legis prẽmium cõsequetur [r]. ¶ Is qui operas, aut in singulas eas certam summam promisit [s], ad hanc legem non pertinet [t]: quoniam operas præstando potest liberari. Idem Octauenus probat: & adiicit: Obligare sibi libertum ut mercedem [u] operarum capiat, & is intelligitur, qui hoc solùm agit, ut utique mercedem capiat, etiamsi sub titul o operarum eam [x] stipulatus fuerit.

† P. F. legunt iusiurandum.

† De iure aureorum anulorum.

TITVLVS X.

¶ *Non tollitur ius alimentorum liberto relictorum propter meliorem eius conditionem factam.*

¶ Papinianus li. j. respon. LEX I.

NTer cæteros alimenta liberto relicta non idcirco non debentur, quia ius anulorũ aureorum ab Impe-

† In hunc titulum uide Alex. ab Alex. lib. ij. Genia. die. c. 29. de iure aureorũ annulorũ, uide Bud. l. ulti. §. de Senatori.

inopiam: ut C. de ope. liber. l. j. Accursius.

r ¶ Consequetur. § libertus, ut perdat patronus contra tab. quam perderet, si ab initio exigeret mercedem: ut §. de operis li. quæ onerandæ. Et hoc si habes præmium: aliàs pretium. Et tunc dic, huius operæ non consequetur patronus ullum pretium, scilicet deinceps: sed quod est ei sponte solutum, non reuocatur: & facit §. manda. l. si remunerandi. in princ. §. fi.

s ¶ Promisit. § Alternatiuè.

t ¶ Non pertinet. § quoniã nõ præcisè ad summã tenetur: & subii cit: ut §. de iure patro. adigere. §. qui stipulatus est. Sed argu. contra. §. de cond. insti. quæ sub conditione. §. sed si sub iurisiurandi. Accur.

u ¶ Vt & mercedem. § quod est prohibitum.

x ¶ Eam. § scilicet mercedẽ: quasi dicat, ẽt si esset stipulatus ab alio nomine liberti eam mercedem operarum, perinde haberetur, ac si à liberto: ut perdat contra tab. ut dicta l. §. de ope. lib. quæ onerandæ. & C. de ope. lib. si quam. ubi plene de hoc dixi. & facit §. prox.

DE IVRE AVREORVM ANVLORVM.

¶ *Dictũ est §. qualiter ex seruitute ad libertatẽ serui pueniãt: nũc qualiter ad quasi ingenuitatẽ: et dicũ sic, q̃ olim liberti nõ potebãt ferre anulos, nisi impetrarẽt: uel dic uerius, ut no. C. eo. l. ij. Accursius.*

NTer cæteros. § CASVS. Relicta erant alimenta liberto: qui existens libertus impetrauerat ius anulorũ aureorũ an pp hoc alimenta sibi relicta ideo minus deberentur, quæritur. Et respon. q̃ non. Secus in eo, q̃ cùm erat

erat libertus, & habebat ius anulorum aureorũ, fecit se per collusionem iudicari ingenuum: & postea ab uno de patronis reuocatus est in libertatem. Nam talis non habebit alimenta, quæ fuerant relicta libertis: nec etiam habebit ius anulorum aureorum. Et hoc dicit hæc lex cum seq. Franciscus Accursius.

a ¶ Libertus acceperit. § quia honor ei augetur, non conditio mutatur: ut supra. de cond. & demon. l. falsa. §. sed si cui. Et not. uariationem admitti [1] nam quo ad quid est libertus: quo ad quid non: sic §. de excu. tu. l. cum ex oratione. & supra de col. bon. l. nonnunquam. in prin.

b ¶ Diuersum. § ut ei alimenta non debeantur.

c ¶ Iudicatus § colludente illo patrono, cum quo litigabat.

d ¶ Tertius. § erant enim tres patroni, unus qui collusit, alius qui collusionem detexit, alius qui alimenta reliquit.

e ¶ Beneficium. § quod antè quæsierat: & habes idem infra l. prox.

f SI intra quinque annos. § nam postea non auditur: ut infra. de collusio. dete. l. ij. & de libe. cau. l. qui de libertate. §. fi. Accursius.

g ¶ Dicta. § per collusionem.

h ¶ Deposuit. § per hoc, quod fecit se iudicari ingenuum.

i ¶ Non retinuisse. § Sic ergo sententia pro se data sibi nocet: & sic est contra. infra de exce. rei indic. l. euidenter. Solu. magis sua uoluntas, quàm sententia ei nocuit. Cum enim petiit ingenuitatem & habuit, uidetur renuntiasse iuri anulorum aureorum: ut & §. l. prox. & argu. §. de cond. indeb. l. seruo. & C. de ingen. manu. l. j. in fin. & eodem modo potest solui. C. de leg. & constit. l. quod fauore. ut & ibi eo. Itẽ arg. contra supra. de inofficio. testa. l. nihil. §. fi cùm filius.

† Alis Marcian.

† Nonnihil in hunc locum Cœlius Rhod. li. lectionũ antiquarũ iij. c. xxvj.

† Aliàs Vlpianus.

DIuus. § CASVS. Inuitis aut ignorantibus patronis liberti ius anulorum impetrarunt. Dicitur, q̃ non ualet hæc impetratio. Franciscus.

k ¶ Acceperant. § fic infra tit. j. l. penult. §. fina. & C. de authoritate præs. l. fi. & C. ad leg. Vitcel. l. j. Accursius.

ADDITIO. Ista lex est ualde nota. secundum Bart. hic ad hoc, quod Comites, qui possunt ex rescripto Principis legitimare, an possint spurium legitimare non uocatis his quorum interest? de quo uide eundem Bar. in l. ij. C. de temp. appell.

ETiam fœminæ. § CASVS. Non solùm liberti masculi, sed etiam libertæ fœminæ ius anulorum impetrare possunt, & iura ingenuitatis: & natalibus restitui possunt. Franc.

l ¶ Possunt. § quod ualet ad matrimonia: licet non ad honores.

QVi ius. § CASVS. Libertus qui impetrauit ius anulorum aureorum, habetur ingenuus quo ad multa, ut quo ad honores habendos. Item quo ad matrimonia, & quo ad similia, quæ dicuntur in gl. magna hic posita: non tamen præiudicat patrono, quin patronus ei succedat: nam ei bene succedet. Et hoc dicit hæc lex & sequens: quę incipit Libertinus. Franciscus.

m ¶ Habetur. § quo ad multa primo ut habeat tutorem ingenuum: quod alias nõ haberet: ut §. de excu. tu. l. cũ ex oratione. Item quo ad honores: ut C. ad leg. Vitcel. l. j. in prin. Itẽ contrahit matrimonia cũ nobilibus: quod patet: q̃ a uiuit ut ingenuus: ut §. de ope. li. l. iij. in prin.

Ecõtra, in multis ut libertus. Primò in contra tab. ut subiicit, & d. l. de ope. lib. l. iij. Itẽ ut particip. et legato libertatis relicto: ut §. eo. l. j. Itẽ ut nõ uocet ius sine uenia: ut §. de in ius uoc. sed & §. §. patronũ. Itẽ torquet pro eode dñi, ut alij liberti: ut §. ad Syll. l. Idẽ q̃ erit. & de talibus dicit l. sequẽs. Sed hodie omnes sunt fere ingenui: ut in auth. ut lib. de cæte. §. j.

n LIbertinus. § die ut supr. l. prox.

De natalibus restituendis †

TITVLVS XI.

† De natalibus restituendis, ui de Bud. §. de senato. Lult.

¶ DE NATALIBVS RESTITVENDIS.

¶ *Hoc plenam ingenuitatem inducit: ut infra. l. interdum. in fi.*

¶ Vlpianus li. ij. respon. LEX I.

PRincipe natalibus suis restituturũ eum, qui se ingenuum natum Principi affirmauerit [o], si ex ancilla natus est [p], nihil uideri impetrasse.

¶ Marcellus. l. LEX II.

NTerdum & si serui nati sint [q], ex post facto iuris interuẽtu ingenui fiunt: ut ecce, si libertinus à Principe natalibus suis restitutus fuerit. Illis enim vtiq; natalibus restituitur, in quibus initio [r] omnes homines fuerunt: non in quibus ipse nascitur: cum seruus natus est. Et hic enim, quantum ad totum ius pertinet, perinde habetur, atq; si ingenuus natus esset: nec patronus eius pòt ad successionem eius uenire [s]. Ideoque Imperatores nõ facile solẽt quenquã natalibus restituere, nisi cõsentiẽte [t] patrono.

¶ Scæuola li. vj. respon. LEX III.

QVæris, an ingenuitatis iure utat [u] is, quẽ sanctissimus, & nobilissimus Imperator natalibus suis restituit. Sed ea res nec dubitationem habet, nec unquã habuit, quin exploratũ sit ad omnẽ ingenuitatis statum restitui eum, qui isto beneficio Principis utat.

¶ Paulus li. iij. Senten. LEX IIII.

NEc filio [x] patroni inuito libertus natalibus suis restitui potest. Quid enim interest, ipsi patrem restitutionem. nam efficitur ingenuus: & uidetur restitui natalibus, in quibus omnes nascebantur liberi inspecto iure naturali: non illis, in quibus est natus. Et hoc priuilegium princeps non solet concedere, nisi consentiat huic petitioni patronus: & erit iste per priuilegium hoc plene ingenuus quo ad omnia. & hoc dicit hæc lex, & sequens, quæ incipit, Quæris &c. Franciscus.

† Martia. lib. 1. Insti.

q ¶ Nati sint. § Not. contra Py. qui dixit in eo, qui nascitur ingenuus, & postea factus seruus manumittitur, habere locum hunc titu. per l. j. huius ti. Et quia dicitur, natalibus restitui. Sed Io. & nos contra: ut etiam natus seruus, & postea manumissus impetret: ut hic. Sed existens seruus non: ut C. de preci. Impera offer. l. j.

r ¶ Initio. § de iure naturali: ut institu. de iure natura. §. ius autem gentium.

s ¶ Venire. § ut supra. de bo. l. eriam. §. j. & C. de bo. lib. l. fi.

t ¶ Consentiente. § ut §. eo. l. penul.

u QVæris, Vtatur. § ut & C. de nup. imperialis. §. itaque cùm. & arg. C. de crimi. sacrile. l. sacrilegij.

NEc filio. § CASVS. Libertus non debet impetrare restitutionem natalium inuito patrono. si patronus uiuat: uel filio patroni inuito, si iam decesserit patronus. Patrono autem consentiente potest impetrare restitutionem natalium: & hoc impetrato ius patronatus tollitur, & libertus plenè erit ingenuus perinde, ac si nunquam fuerit seruus. Et hoc dicit hæc l. & seq. Franciscus.

x ¶ Nec filio. § patre mortuo: & facit infra l. prox. & supra. eo. l. interdum. in fi. & supra. ti. j. l. Diuus. Accur.

IN-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a PAtrono. Debet. ʒ non ergo põt princeps rem priuati uendere eo inuito: ut §.l.prox.& §.tit.j.l.Diuus.& C. de contra. iudi. l. j.in medio. nisi ob publicam utilitatem: ut §. de of.pret.l.Barbarius. in fi.& ʃ. de itre fi.l.diuus. Sed arg.contra.C.de quadrien.præscript. l. fi.in prin.Sed eam expone ut ibi.

b ¶ Nõ sustinuisset. ʒ ut & supra.eo. interdũ. in fi.Accursius.

¶ DE LIBERALI CAVSA.

¶ Suprà dictum est de libertate præstanda: nunc de ea tuenda: quod sit per causam liberalem, siue quis in libertatem proclamet, siue in seruitutem petatur.

SI quidem. ʒ CASVS. Aliquis cum esset ingenuus, stabat ut seruus Titi: nec volebat se petere in libertatem, cùm posset: & hoc faciebat in iniuriã parétum suorum, & totius generis. Dicitur, q̃ parentes sui possunt eum etiam inuitum petere i libertatẽ. Itẽ & econtra hoc etiã permissum est cognatis eius: & redditur ratio: quoniam seruitus eorũ &c. Et hoc etiam permittitur parenti naturali tantum: vt patri, qui existens in seruit. hunc filium quæsiuit: & vterque postea manumissus est: hoc etiam permittitur militi pro persona sibi coniuncta. Et si aliquis suprà dictorum nõ existat: tunc etiam matri, & sorori, & similibus fœminis, quę isti cognatione iũguntur, hoc permittitur: & etiam patrono huius, qui stat sponte tanquam seruus apud alium. Posteà dicit: si plures de prædictis existant, & quilibet vult petere istum in libertatem, iudex, quem credet ad hoc meliorem, eligat. Vltimò dicit: si furiosus trahitur inferri, admittuntur & coniuncti, & etiam extranei ad eum defendendum. & h.d. hæc lex cum seq. usq; ad l.liberis. Franc.

† Alias lib. 54.

† Caius ad edi. prætor urb. tit. de lib. cau.

c ¶ In possessione seruitutis. ʒ Idem econtrà, si de libertate trahitur ad seruitutem: ut ʃ. eo. benignius.

d ¶ Parenti. ʒ i. patri.

e ¶ Inuitorum. ʒ nosic ʃ. quando ap. sit l.ij. §. fi is qui. & de app. l. nõ tantũ. & ʃ. de separa. l.j. §. sed & si q̃s suspectũ. in fi. §. & ʒ. de min. l. patri ꝓ filio. in prin. Regulariter cõtra. ʒ. de proc. l. Põponius. in fi.

f ¶ Modica. ʒ sed magna.

g QVoniam seruitus eorum. ʒ ad omnes refertur superiores: & iunge superioribus, & inferioribus.

h Mplius puto. Naturalibus. ʒ parentibus.

A ¶ Militi. ʒ spãle. regulariter cõtra: ut C.de ꝓc.l.q stip ẽdia.

k ¶ Necessarium. ʒ id est utile. Et facit ʒ. de proc. l. fœminis.

l ¶ Sed & si libertum. ʒ ut & C. eo. l. principaliter.

m ¶ Ed tunc. Eo. ʒ scilicet patrono.

n S ¶ Iguorante. ʒ secus si consensit.

trono, an filio eius fiat iniuria?

¶ Modestinus li.vij. respon. LEX V.

PAtrono cõsentiente dẽt [a] libertus ab Imperatore natalibus restitui. Ius enim patroni hoc impetrato amittitur. ¶ Libertinus q̃ natalibus restitutus est, pinde habetur, atq; si ingenuus natus medio tempore maculam seruitutis non sustinuisset [b].

De liberali causa.

TITVLVS XII.

¶ Vlpianus li.iiij. ad edictum. LEX I.

SI quidem is, qui in possessione seruitutis [c] cõstitutus est, litigare de conditione sua non patitur (q̃ fortè sibi, suoq; generi velit aliquã iniuriã inferri) in hoc casu æquũ est q̃busdam personis dari licentiã pro eo litigare, vtputà, parenti [d], qui dicat filiũ in sua potestate esse. nam etiamsi nolit filius, pro eo litigabit. Sed & si in potestate non sit, parenti dabitur hoc ius: quia semper parẽtis interest filium seruitutem non subire. Versa etiam vice dicemus, liberis parentum etiam inuitorum [e] eandem facultatem dari. Nec enim modica [f] filii ignominia est, si parentem seruum habeat. Idcirco visum est, cognatis etiam hoc ius dari debere:

¶ Paulus.

¶ LEX II.

QVoniã seruitus eorũ ʒ ad dolorẽ nostrũ iniuriamq; nostram porrigitur.

¶ Vlpianus li.iiij. ad edict. LEX III.

AMpliùs puto, naturalibus [h] quoq; hoc idem præstãdũ, vt parens filium in seruitute quæsitum, & manumissum possit in libertatem vẽdicare. ¶ Militi [i] ẽt pro necessariis sibi personis de libertate litigare permittitur. Cùm verò talis alius nemo est, qui pro eo litiget, tũc necessariũ [k] est dari facultatẽ etiã matri, vel filiabus, vel sororibus eius, cęteriſq; mulieribus, quę de cognatione sunt, vel etiam vxori adire prætorẽ, & hoc indicare: vt causa cognita etiam inuito ei succuratur. ¶ Sed & si libertum [l] meum, vel libertam dicam, idem erit dicendum.

¶ Caius li. ad pan. † LEX IIII.

SEd tũc patrono concedit ꝓ li bertate liberti litigare, si eo [m] ignorante [n] libertus vænire se passus est [o].

¶ Vlpianus li.liiij. ad edict. LEX V.

INterest enim nr̃a, libertos libertasq; habere. Quòd si plures ex memoratis ꝑsonis existãt, q̃ velint pro his litigare, prætoris partes [p] interponendæ sunt, vt eligat, quẽ potissimum [q] in hoc esse existimet. Quod & in pluribus patronis obseruari debet.

¶ Caius ad edict. prætor. LEX VI.

BEnigniùs aũt hoc sequendũ est, ut si furiosus, uel infans est, qui in seruitutem trahitur: nõ solũ necessariis personis, sed etiã extraneis [r] hoc permittatur.

¶ Vlpianus li. liiij. LEX VII.

LIberis etiã hominibus maximè [s] si maiores uigiti annis venum se dari passi sunt, vel in seruitutẽ quaqua rõne deduci, nihil obest, quò minus possint i libertatẽ proclamare: nisi fortè se uænundari passi sunt, vt participarẽt pretiũ. ¶ Si q̃s minor uiginti annis ad participandũ ꝑtiũ uęnũ se dari passus est, nihil ei hoc post annos uiginti nocebit [t]. Sed si antè q̃dẽ se uænũ dedit, post uicesimũ autẽ annũ pretiũ participatus est, potest ei libertas denegari [u]. ¶ Si q̃s sciẽs liberũ emerit, nõ denegabit uendito in libertatem ꝓclamatio aduersus eũ, qui eum cõparauit, cuiuscũq; sit ætatis q̃ emptus est: idcirco, q̃a non ẽ uenia [x] dignus, q̃ emit, etiã si scientẽ, prudentẽq; se liberũ emerit. Sed eũ si posteà alius eũ [y] emerit ab hoc, q̃ sciuit ignorãs, denegãda est ei libertas.

¶ Si duo † simul emerint ꝑes, alter sciẽs, alter ignorãs, [z] uidendũ erit, nunquid is, qui scit, non dẽat nocere ignorãti. Quod q̃dem maquirat: & super hoc pronuntiabit. Franc. Accursius.

o ¶ Passus est. ʒ ad pretium participandum.

p INteresse. Partes. ʒ sic & institu. de excu. tuto. §. j. & §. de pact. iurisgentium. in fi. & l. fi.

q ¶ Potissimũ. ʒ sic ʃ. de accu. l. si plures. & ʃ. de lib. ho. exhib. l. iij. §. hoc int erdictum. & §. de dam. infec. in reficiendo. Accursius.

r BEnignius. Extraneis. ʒ sic in superioribus non dicit de extraneis, quòd admittantur. Accur.

LIberis. ʒ CASVS. Liber homo maior uiginti annis passus est se uendi ut seruum. Poterit proclamare in libertatem nisi pretium participauerit. ¶ Si quis minor. ʒ Minor uiginti annis passus est se uendi ad pretium participandum. Non nocet ei etiam effecto maiori xx. an. Sed pone, quòd ante xx. ann. passus est se uendi: post xx. annos participauit pretium. Hoc casu nocet ei, ut non possit proclamare in libertatem.

¶ Si quis. ʒ Sciens liberum hominem emi. Hic emptus poterit petere se in libertatem quasi scientia mea mihi noceat: Sed si aliquis eum emat bona fide à me: non poterit amodò se petere in libertatẽ. ¶ Si duo. ʒ Duo emerunt liberum hominem: unus sciens, alter ignorans. Quo ad ignorantem, tenet: & per consequens quo ad scientem, adeò quòd seruus non possit se petere in libertatem.

¶ Sunt & aliæ. ʒ Aliquando seruus, cui est relicta libertas in testamento: non potest petere libertatem. Quid enim, si dicatur testatorem necatum à familia? Interim donec hæc causa agitur, pendebit libertas huius serui, & si apparebit hic seruus culpabilis, morte erit dignus: si non: tunc manumittetur. ¶ Si quis ex seruitute. ʒ Aut quis existens in pos. serui. petit se in libertatẽ: & tunc obtinet partẽ actoris, & imminet ei onus probandi: aut econtra quis existens tanquam liber petitur ab aliquo in serui. & tunc petenti incumbit onus probandi. Si autẽ hoc est dubium: tunc ante omnia iudex hoc in-

† Alias ad edict. prætoris urbani ti. de lib. cau.

† Ad intel. huius text. uid. Io. Hãnibalẽ in l. naturaliter nu. 127. de usucap. & Mar. Soc. in l. 4. §. cato. nu. 146. de uerbor. ob.

s ¶ Maximè. ʒ abundat, ut C. de manumi. testa. l. fi. §. j. Nã minores etiã iuuantur, & etiam sine distinctione: cùm plura sint necessaria: ut no. institit. de iure perso. §. penul. & facit ʃ. tit. j. l. j. & tit. ij. l. ij. & C. eo. l. non ideo. & l. fi ministerium. & ʃ. prox. §.

t ¶ Nocebit. ʒ ut & §. prox. respon.

v ¶ Denegari. ʒ arg. contra. §. de mino. l. iij. §. fcio. Sol. ut ibi.

x ¶ Veniam. ʒ propter scientiam: sic & ʃ. tit. j. l. Licinius, & ʃ. eod. qui sciens. & arg. §. ad Macedo. l. penult.

y ¶ Alius eum. ʒ hoc ẽt casu uidetur exigi participatio pretij. Acc.

z ¶ Ignorãs. ʒ lege interrogatiuè, ẽm Azo. quasi dicat nõ. Et dic, q̃ unius

Ignorantia unius an scienti prosit.

† Solam

Innocens nocentem excusat.

vnius ignorantia scienti nõ prodest. & sic totũ habebit ignotãs: vt ʃ. tit. j. l. j. & arg. §. de contrahen. emp. l. si Fundus. Sed Ir, & M. & alij legebant plane: & sic sciens habet partem propter ignorantiã: sed tunc est cõtra ʃ. ti. j. l. fi. Sed soluũt, q̃ hic partes, ut q̃libet dimidiã: ibi q̃libet ſsolidũ. Itẽ secũdũ hoc similiter cõtrà ʃ. e. l. nõ solũ. §. j. Sol. ut ibi. Itẽ & ob. §. de iu. & fac. igno. iniq; ssimũ. Sed soluũt, q̃ ignorãtia unius alteri ꝓsit p p deli ctum eius, q̃ se uendit. arg. §. de min. l. si ex cã. §. Papinian⁹. Et secundũ hoc nota, q̃ innocẽs nocentẽ excusat. Sic ʃ. de pœnis. l. prægnantis. & de leg. ij. l. cum ei qui. & de uen. in pos. mit. l. j. §. toties. & ʃ. de fur. l. fi is, q̃ rem. §. pe. Arg. contrà. §. ad Maced. sed Iulianus. §. sed si alteruter.

a ¶ Sunt & aliæ. ʒ nõ solùm quando uenditus est ad prętium participandum interuenientibus qui debent interuenire.

b ¶ Dubitatur. ʒ ratio sequentis nõ ꝓmissi, Io. ideo enim differunt, quia dubitaſ: nam ideo fuit datum, quia dubitatur secundum M.

c ¶ Iudicium. ʒ quod ꝓ actionẽ in rẽ, & præiudiciales agit, & dño agenti directa, & pronocanti ad libertatem utilis datur: cum nemo sit sui dñs: ut §. ad leg. Aquil. l. liber homo.

d ¶ Pronuntiatũ fuerit. ʒ In incidenti ergo pronuntiatur: quia aliter in iudicio procedi non potest: ut: not. C. de ordi. iud.

e ¶ In libertate. ʒ i. in possessione libertatis: ut ʃ. eo. quod autem. & l. igitur. §. potest.

f ¶ Dolo malo. ʒ q̃d ꝓ eo est, ac si non esset: ut C. de prob. l. uis eius. & C. e. l. non ideo. in fi. & l. ea quæ. & facit §. de proba. l. circa. Ac.

ADDITIO. Ista glo. iuncto textu solet allegari secũdum Bart. hic, ad hoc, q̃ possessio uitiosa non releuat quẽ à probatione. ut C. de proba. l. fiue possidetis.

g ¶ Liberũ. ʒ alio possessore constituto.

† Alias. 55. CGnitio. ʒ CASVS. Vsufructuarius potest petere in serui. seruum, in quo dicit se habere usumfr. siue cum proprietario simul agat, siue ipse tantum. ¶ Si plures. ʒ plures petunt eundem seruum dicentes, cum esse communem eorum. Dicitur, quòd coram eodem iudice litigare debebunt: & hoc censuit Senatus. Si autem quilibet dicat seruum esse suum: & insolidum: hoc casu etiam coram diuersis poterunt litigare. Sed si unus petat usumfru. seruii, alter proprietatem: uel si unus petat dominium in seruo, alter dicat eum obligatum: idem debet esse iudex. Fran. Accur.

h ¶ Vsufructuario datur. ʒ ut aduersus ipsum seruum de libertate litiget siue solus, siue cum proprietario: ut hic: & ʃ. l. proxima.

i ¶ Ad eundem. ʒ ut & ʃ. l. proxi.

k ¶ Dicat. ʒ seruo contendente se liberum contra utrunque.

l ¶ Ne uariẽ. ʒ hoc planè est uerũ, si primo ꝓ libertate pronũtiaſ: q̃a præiudicat petitioni alterius: ut §. de dolo. l. si dolo. & ʃ. e. Diui. Si aũt curata seruũ pro uno pronuntietur: quid prohibet ẽt alterũ dominũ agere cũ nõ faciat ius sententia ꝓprietatis, sicut sentẽtia liber-

† Idem li.j. † ad edictum. LEX VIII.

CGnitio de liberali causa usufructuario [h] datur, etiã si dominus quoq;, hoc ẽ, q̃ se dominum dicit, uelit mouere status cõtrouersiã. ¶ Si plures sibi dominium serui uendicent, dicẽtes esse cõmunẽ, ad eundẽ [i] iudicem mittendi erunt: & ita Senatus cẽsuit. Cæterũ, si unusquisque suum esse insolidum, non in partem dicat [k], cessat Senatusconsultum. Neque enim timor ẽ, ne uariẽ [l] in iudicio iudicetur: cũ unusquisq; ſsolidũ dominium sibi uendicet. Sed & si alter usumfructum tantùm, alter ꝓprietatem † sibi uẽdicet, item si alter dominium, alter pignoratum sibi dicat: idem iudex erit: & parui refert ab eodem [m], an ab alio ei pignori datus sit [n].

¶ Caius li. ad edict. prætor. † LEX IX.

SI pariter aduersus eum, qui de libertate litigat, cõsistãt [o] fructuarius, & proprietarius, fieri potest, ut alteruter absit. Quo casu an præsenti soli permissurus sit Prætor aduersus eum agere, dubitari potest: q̃a nõ debet alterius [p] collusione, aut inertia alterius ius corrumpi. Sed rectiùs dicitur, etiam alterutri eorum ꝓmittendum agere, ut alterius [q] ius incorruptum maneat. Quòd si adhuc nõdum finito iudicio superuenerit [r], ad eũ dẽ iudicẽ [s] mittet, nisi iustã cãm [t] afferat, quare ad eum mitti nõ debeat: fortè si eũ iudicem inimicũ sibi esse affirmet. Idem dicemus, & si duo, plurèsve domini esse dicantur [u], & quidam prę sto sint, q̃dam absint. Vnde in utroq; [x] casu dispiciamus, an si is, qui prior † egerit, uictus sit: ꝓfit ei [y], q̃ posterior uicerit, uel contrà [z]: id est, ut cũ omnino alteruter uicerit, profit etiã alteri: sicut prodest hæredibus liberti [a], q̃ in fraudẽ patroni serui manumissi sunt. Si cui placeat ꝓd esse consequens est, ut cũ idẽ † uictus petat [b], † exceptione rei iudi catis? Sed adhuc põt dici idẽ: q̃a cũ insolidũ sit ꝓnũtiatus alterius seruus, iã nõ põt se dicere lib, rũ, secus si partẽ tãtũ alter obtinuisset: q̃a adhuc posset dicere se liberum: ut §. prox. rii. ar. §. eo. duobus. in fin.

m ¶ Ab eodem. ʒ qui nunc dominium uendicat.

n ¶ Datus sit. ʒ ei, qui pignori sibi datum dicit.

† Verb. tit. de lib. causa.

SI pariter. ʒ CASVS. Si Titius dicat se habere ꝓprietatẽ in seruo, & Sempronius usumfru. ille dicat se liberum: postea unus eorum abest: nunquid põs poterit agere? Et dicit, q̃ sic. Et si ille absens reuertat, & uelit agere cõtra seruũ: audiſ tamẽ coram eodẽ iudice coram quo agit præsens, nisi dicat eum sibi suspectum. Idem est, si duo petãt cõiter seruũ in seruit. ille autem neget se fore seruũ. Posteà dicit, Pone q̃ unus eorum egit, & succubuit: alter egit & obtinuit. Nunquid unus proderit alteri: sicut alias factum patroni reuocantis seruos manumissos à liberto in fraudem patroni: prodest hæredibus liberti? Et si dicas ꝓdesse, nonne ille qui succubuit, si agat, amplius repelleret excerei iudicatæ. Item si dicas non ꝓdesse: an ille, q̃ obtinuit habebit totum seruum: an uerò tñ partem? Et licet nõ plenè rideat, tu tñ dicas, q̃ ex quo seruus obtinuit contra unum, liber esse debet: & aliis, cum quibus succumbit seruus, dat æstimationem sui pro illa parte. Fran.

† serui

o ¶ Consistant. ʒ lite nondum contestata: aliàs non posset recusari, quod infra. dicit: ut C. de iurisd. omn. iudi. nemo. Accur.

† Alias egit.

p ¶ Alterius. ʒ scilicet absentis.

q ¶ Alterius. ʒ scilicet præsentis.

r ¶ Superuenerit. ʒ qui absens erat.

s ¶ Ad eundem iudicem. ʒ ut & §. eod. l. cognitio. in fin. & ar. §. de qui. rebus ad eundem iu. ea. l. j. & C. arbi. tut. omnes. & simul, & separati ergo possunt agere. Sic ʃ. de ui, & ui arma. l. fi de fundo. & ʃ. de fur. l. inter omnes. §. fi seruus. & l. furtiuam. & l. fullo. §. frugibus. & §. eo. cognitio. in prin.

† In F.P. deest uictus.

t ¶ Nisi iustam causam. ʒ sic & §. de arbi. non distinguemus. §. cùm quidam. & l. licet. Et no. hic duo arg. Primo ordinarium, scilicet præfidem recusari. Item q̃ causa recusationis debeat exprimi. Sed in utroq; dic contrà: ut not. C. de iud. apertissimi.

† Alias exceptioni. Præses an & quando possit recusari: & causa recusationis an debeat inseri.

v ¶ Dicantur. ʒ pro parte, non insolidum: ut §. l. prox. §. j.

x ¶ In utroque casu. ʒ scilicet quando fructuarius cum proprietario: & quando duo de proprietate.

y ¶ Profit ei. ʒ scilicet dicto.

z ¶ Vel contrà. ʒ scilicet si succubuit post alterius uictoriam: & quod subiicit ʃ. Vt cùm omnino, &c. totum comprehendit.

a ¶ Liberti. ʒ in fraudem patroni libertus manumisit, reuocat patronus: prodest hæredibus in ea parte, quę ultra tertiam patroni est.

b ¶ Idem uictus petat. ʒ ab eodem seruo, qui uicit. Vel dic etiam ab alio petente, qui obtinuit. Accur.

Replicatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Replicatio.§ doli. Sed hæc oppositio non placet: maximè eo casu, cùm primò agens succubuit: quo casu nocet secundo agenti: cui fiat ius ex sententia: ut dixi ff.l.prox. §.j.

b ¶ Is in quo.§ pro parte ergo quilibet agebat: nō insolidum: ut dixi, cùm ponus in duobus petentibus in seruitutem iure dominij.

c ¶ Eius, qui uicerit.§ etiam in eo, quo altero petente est absolutus seruus: & non solùm ad plenum: quare dic, quod ex toto liber erit, etiá si unū tántum uicit seruū: sed æstimatio partis dabitur alteri uictori: ut arg. ff.e.l. duobus. & ff.de excep. rei iudi.l. iudicatæ.

Ars. 55. lib. Q Vod autem diximus. § Hæc lex continuatur ad finem.l.liberū.ff.e. Nam quod ibi dicit, si seruus est in poss. libertatis, q ei non incumbit onus probandi: est uerum, si sine dolo malo est in possessione libertatis: nō cogitur aut probare se liberū. Nā sufficit, q credat se liberum: & q pro libero se gerat, licet seruus sit: & hoc dicit Iul. Varus autem corrigit Iulianum in parte. Nam nō eo ipso, q credat se liberum, est semper in poss. libertatis, ut sic non incumbat ei onus probandi. Quid enim si in fuga est, tanquam fugitiuus? licet enim sciat se liberū: non est tamen per hoc in poss. libertatis: sed statim cùm desiit tanquam fugitiuus se celare: erit in poss. libertatis. Postea dicit, Sciendum est posse liberū hominem stare dolo malo in poss. libertatis, & contra seruum stare in poss. libertatis sine dolo malo: & de primo dat exemplū in infante hoc modo. Infans liber subreptus est: & stabat tanquam seruus. Deinde credēs se seruū recessit: & clam stabat tanquā liber. Hic enim dolo malo stat in possess. libertatis. Postea dat exemplū de secundo. Ecce enim seruus testamento accepit libertatem, quod testamentū nullius est momenti: hic stat tanquam liber sine dolo malo cùm seruus sit. ponuntur & alia exempla in litera, quæ per te uideas: & inspicitur tempus, quo in ius uocatur, ut tunc bona fide sit in posse libertatis: ut sic onus probandi incumbat aduersario. Et hoc dicit hęc l. & seq. cùm princ. seq. Franc. Accur.

d ¶ Quod autem diximus.§ supra eo. liberis.§. fin. & facit infra. eo. l. igitur. §. potest. Accursius.

e ¶ Varus autem. § corrigens Iulianum in parte, qui nimis largè dixerat. Accursius.

f ¶ Tunc incipere. § Imò diuturnitas etiá temporis debet transire. ut ff. de acq. poss. l. iij. §. si seruus. Sol. ibi mala fide gerebat se, p libero, hic bona. Vel hic est in poss. libertatis, quātū ad cōmodū liberalis cāæ: quātū uerò ad cætera, nō, ut ibi. Vel subaudi hic maximè si diu.

g ¶ In fuga.§ No. ut & C. de præscr. long. temp. quæ pro li. l. j. & C. ubi causa fta. l. j. & ff. de usuca. l. si is. §. si seruus. & C. de prob. l. uis eius & ff. l. igitur. cōtra. Item ex hac l. uidetur, q aliquis mutat sibi causam possessionis. Sed rñ. nō mutat aliquo de modis prohibitis uel pmissis: sed tantū fidē bonam in malam: uel ecōtra: & de hoc dic ut C. de acquir. possess. l. cùm nemo. Vel hic in possessione sui ipsius, secus in alterum rerum.

I Gitur.§ Planus est in prin. ¶ Si opera.§ Pone casum duobus modis, ut in gl. doniini mei. Ac. ¶ Si qđ damnū mihi. § Si possidebā liberū hominē tanquam seruū, & ipse commisit delictū Titio: Titius agit contra me, tanquā contra dominum serui Aquilia: & ego emendaui damū: postea hic seruus pronocauit in libertatem. Dicitur, q agā act. in factū cōtra eum, ut restituat mihi hoc, quod solui pro delicto quod ipse fecerat: & omne aliud damnū, si quod mihi dederat, emēdabit per hanc act. & hoc dicit hic §. cùm l. seq. Fran. Acc.

h ¶ Sine dolo.§ ut in fra. §. potest.

i ¶ Infans.§ supra. prox. respon.

k ¶ Potest.§ facit C. de præscr. long. tép. quæ pro liber. l. ij. Sed arg. cōtra ff. in liber ingenuus esse di. l. fi. Sed ibi expone. Accur.

l ¶ Si operæ.§ dic operam mihi in seruo legatam, qui nunc se liberum dicit: arg. §. eo. cognitio. in princ. Vel dic, q de liberto dicit à quo mihi patrono debetur opera: ut ff. si liber ingenuus esse dicatur. l. fin. in princ. Et dicitur hoc libertinitatis iudiciū liberale.

m ¶ Dominus.§ ut credebam.

n ¶ Condemnabitur.§ actione in factū: ve ff. l. proxi. Et not. q extra id, quod agitur, nascitur obligatio: ut hic, & §. commoda. l. si is. §. si libero. & C. de negot. gest. at qui. §. si liberto. Et continua se quentem legem.

o ILlud. Damnum hoc.§ eo tempore datum, quo bona fide possidebam: ut supra. l. prox.

p ¶ Hoc iudicio.§ id est hac actione in factum: quia fuit actum ex causa doli tantum, non culpę etiam latæ.

p ¶ Aliter.§ quàm de dolo solo: quia etiá leuissima culpa uenit: ut supra ad leg. Aquil. l. in lege. Sed hoc casu sola lata: ut infra de acqui re. do. homo liber. §. j. pro qua hoc secūdò agitur iudicio. Et sic in actione in factū ueniret dolus, & culpa, si actor uellet: sed hic solū dolū uenire uoluit. Alij dicunt, q per in factum tantū dolus: p Aquiliam etiam culpa. Et quod dicit §. Sed etiam quod culpa dicunt. quæ in aliam actionem uenit: & facit ff. eo. l. de bonis. & l. liberalis. & l. Imperator. & C. qui. ad liber. procla. non licet. l. fin. Accur.

r ¶ Commodatas.§ ut has res ab eo detentas per hanc actionē cō sequamur: uel ut damnum nobis in eis datum refarciatur. Accur.

s ¶ Non sunt.§ nisi in casibus: ut §. depositi. lij. ff. fæpe. Accur.

R Ectissimè.§ CASVS. Si aliquis sciens se liberum passus est dolo malo se uendi, ut seruū: & aliquid de his defecit, quæ erant necessaria ad hoc, ut seruus fieret, & prouocet se in libertatē: dicitur, q habeo ego emptor act. in factum contra eum, quanti interest mea. Postea dicit, qualiter dolo malo uideatur facere. h. d. cum l. seq. & princi. sequen. Cætera sunt plana: & ideo amplius non ponam casum usque ad l. fi. usumfructum. Franc. Accur.

t ¶ Actionem.§ in factū: ut ff. eo. nō solum. in prin. & §. de fideicom. liber. l.

† Ad edic. Caius ad edictū. prætoris urbani. LEX XI.

L Icet fugæ tempore p libero se gesserit: dicemus enim eū in eadem causa esse.

† Vlpianus li. lv. LEX XII.

I Gitur sciendum est, & liberum posse dolo malo in libertate esse, & seruum posse sine dolo b malo ī libertate esse. ¶ Infans i subreptus bona fide in seruitute fuit, cùm liber esset: deinde cū de statu ignarus esset, recessit, & clam in libertate morari cępit. Hic non sine dolo malo in libertate moratur.

¶ Potest k & seruus sine dolo malo in libertate morari: utputà, testamento accepit libertatē, quod nullius momenti esse ignorat: uel ui in dicta ei imposita est ab eo, quē dominum esse putauit, cùm nō esset: uel edueatus est quasi liber, cū seruus esset. Et generaliter, quoties quis iustis rationibus ductus, uel non iustis, sine calliditate tamen, putauit se liberum, & in libertate moratus est: dicendum est hunc in ea causa esse, ut sine dolo malo in libertate fuerit, atque ideò possessoris commodo fruatur. Probatio autem ad id tempus refertur, cùm sine dolo malo in libertate fuerit, quo primùm in ius aditū est. ¶ Si operæ l alicui debeantur, is quoque liberali iudicio experiri potest. ¶ Si quid damnū mihi dederit, qui ad libertatem proclamat, illo tempore, quo bona fide mihi seruiebat, ueluti, si ego bona fide dominus m, noxali iudicio conuētus, & condemnatus litis æstimationem pro eo obtuli, in id mihi condemnabitur n.

¶ Caius. † LEX XIII.

I Llud certum est, damnū hoc o non solùm in hac actione in factum deduci, quod dolo, sed etiā quod culpa factum sit: ideoq; licet absolutus hoc iudicio p fuerit, ad huc tamen postea cum eo poterit lege Aquilia agi: cùm ea lege † aliter q ex ea culpa teneatur. Ité certum est tam res nostras, quàm res alienas, quæ tamē periculo nostro sunt, in hanc actionem deduci, ueluti commodatas r, & locatas. Cæterùm, depositæ apud nos res, quę periculo nostro non sunt s, ad hāc actionem non pertinent.

¶ Vlpia. li v. ad edict. † LEX XIIII.

R Ectissimè prætor calliditati eorū, qui cùm se liberos scirent, dolo malo passi sunt se pro seruis uæundari, occurrit. Dedit enim in eos actionē t: quæ actio acquiri re. do homo liber. §. j. pro qua hoc secūdò agitur iudicio. Et sic in actione in factū ueniret dolus, & culpa, si actor uellet: sed hic solū dolū uenire uoluit. Alij dicunt, q per in factum tantū dolus: p Aquiliam etiam culpa. Et quod dicit §. Sed etiam quod culpa dicunt. quæ in aliam actionem uenit: & facit ff. eo. l. de bonis. & l. liberalis. & l. Imperator. & C. qui. ad liber. procla. non licet. l. fin. Accur.

† Paulus ad edictū prætoris urbani tit. de libera. causa. Obligatio nascit quā doque ex tra id, qđ agitur.

† Fl. P. legunt cum ea lege ēt culpa teneatur.

† Aliàs li. 55.

liber. l. quidam. §. fin.

a ¶ In ea causa.§ quia illa, quæ sunt necessaria, interuenerūt: aliàs, quomodo contra suum seruum ageret? Et facit C. qui. ad liberta. pro cla. non licet. l. j. & infra. eod. l. cum pacto.

Decipere dicitur, q non instruit. b ¶ Decepit.§ asseuerādo se seruū Et sic no. q decipit, q nō īstruit: sic ff. de actī. emp. l. j. §. j. & de peri. & cōmo. rei uen. l. si uni. & de of fi. præfe. uigi. l. j. §. scié dū. & ff. de fur. l. si seruus cōis. §. q si sciens. & ff. l. imò. & de admi, tut. ita autem. §. fi.

c Idem est.§ alias, Idem est: & alias, Quod est. Accur.

d Mò. Et sic uāniit.§ id est uendi tus est.

e ¶ Circumuenit.§ & est ar. ff. de act. emp. l. j. §. j. & de cōtrahen. empt. o. l. & liberi. & l. sed Celsus, in prin.

f ¶ Non acquisiuit.§ q a sciētia cōtrahentis inspicitur: ut ff. de lit. l. si seruus, in princ.

g ¶ Mandante.§ suo nomine emi, & incertum: secus si certū, ut l. in seruo. §. contra autem.

h ¶ Procuratoris.§ cui de incerto fuit mādatū: ipse tñ dūo tenet actiōe mādati: ut §. de ædil. edi. l. cum mancipiū. §. circa. secundum Azo. licet hic quidā p contraria ponant: ut dicet ff. e. nō solū. §. pe. in fi. Et sic non obstat contra. §. de iur. & fac. igno. l. iniq; simū. Vel dic: q non est prorsus alius p curator à dño: uel filius, uel seruus, a patre, uel domino.

i ¶ Si peculiari.§ non solum si nomine dominico emit incertū: secus si certū cum mandato: ut ff. e. l. pxi. sed cum peculiari, tūc non refert certum, uel incertum: ut §. de ædil. edict. l. cum mandato. in prin. Accur.

k ¶ Potuitq;.§ secus si non potuit: quia tūc præsentia sua ei non nocet: ut §. de contrahen. emp. l. in huiusmodi. quæ est contra. ar. §. de nox. l. in delictis. & facit ff. de usuca. l. hæres eius. §. patrem.

l In seruo. § qui emit.

m ¶ Tale est.§ & nō personaiū, sed factorum diuersitatem facit. Accursius.

n ¶ Idem sit.§ quod §. prox. in fi. dixi. sed non omnino idem: q a hic semper scientia & ignorantia spectatur: ibi nō nisi in casu ibi posito.

o ¶ Competet ei. § procuratori. uel id est, mihi domino.

p ¶ Deneganda.§ in procuratorem, sed in uenditorem non datur secūdū quosdam: ut §. de ædi. edi. l. cùm mancipiū. §. circa. quæ est contra. Sed certè ibi loq tur, cū mandaui de incerto: nam imputatur p curatori cū talē emit: hic aūt mādaui de certo emēdo: ut hic dicit: non ergo tenet p curator, licet sciat liberū uel uitiosum. Dicit ergo nō denegari dño, uel directā ex empto cōtra uēditorē, ubi emerit seruū: uel utilē, cū emit procurator. Azo. Et facit ff. de litig. si seruus. in fi. & q in frau. credito. l. fi. §. si procurator. & §. de iureiur. iniquissimū. & adde distinctionem quam habes in illa l. cùm mancipium.

q In tantum. Tenetur.§ in libertatem proclamans.

e ¶ Dedit.§ emptor. Accur.

¶ El permutauit. Intelligēdus est.§ ut & §. de calū. l. ij. & iij. & supra. de ædil. edi. l. dēt autē. & ar. de leg. j. nō quocūq;. §. fin dus. & §. de hære. uend. q si ulla. & ff. de uerb. signi. l. dedisse.

El obligatus. § Iunge illi l. in tantum. in fine.

¶ El permutauit, uel cōpensa uit eo nomine (nā & is dedisse intelligendus est f.)

¶ Vlpia. li. lv. ad edict. LEX XX.

VEl obligatus tē, duplari u debere. Proinde si q d cuidā ob hāc actionem x licito y iure dédit, dicēdū est in hoc edictū cadere duplarive. ¶ Obligatū, uel ipsi uēditori accipere debemus, uel alij obligatū. Nā qđ dedit siue ipsi uēditori, siue alij ex iussu eius, siue ipse, siue alius pro eo dederit; æque cōtinebit. ¶ Obligatū acci pere debemus, si exceptione tueri se nō pt z: cęterū si pt, dicēdū ē nō esse obligatū. Interdū euenit, ut is, q cōparauit, hēat in quadruplū actionem a. Nā in ipsum q dem, q sciens b, p seruo ueniit c, † hāc habebit in duplū actionē. & pterea in uenditorem, uel eum q duplū promisit, in duplum actio est.

¶ Modesti. lib. j. de pęnis. LEX XXI.

VTique eius duplū d, qđ quis pter emptionē uel dedit, uel obligatus est: secundū q, id qđ alter eorum e exoluerit, nihil ad exonerādū alterū p inebit: q a pla cuit hāc actionem pœnalē esse: & iō f post annum nō dat, nec cū suc cessoribus g, cùm sit pœnalis. Igit actionem q ex hoc edicto orit h, manumissione i non extingui k rectissimè dicet: q a uerū est author em l cōueniri nō possem, † postquam m ad eum, qui ad libertatem proclamauit, † perueniatur.

¶ Vlpia. li. lv. ad edict. LEX XXII.

NOn solū aūt emptor, sed & successores eius hac in factū actioe agere poterūt. ¶ Emeſ sic accipimus, etiá si p alium q s emerit, ut puta p p curatorē o. ¶ Sed & si plures emerint, omnes habebunt actionē hāc: sic tamē, ut si q dem pro partibus emerint, pro parte pretij habeant actionem. Enimuerò si unusquisque p insoli tùm fit, cùm sit liber. Accursius.

k ¶ Non extingui. § quin detur in ipsum de facto manumissum.

l ¶ Authorem. § id est, uenditorem.

m ¶ Non posse.§ per manumisfionem emptoris liberatum, etiam si dupla fit promissa: & etiá si de facto rantùm tenuit manumissio. Sed ex empto potest agi ad id quod interest habere eū libertū: ut § de cui ctio. l. si seruum eius. & l. seq. & de ædili. edic. l. si hominem. Licet qui dam dixerint, hic non fuisse duplam promissam ante manumissionem, ergo tenetur uterque: postea alter tantum. Accursius.

n ¶ Postquàm. § id est post manumissionem.

o ¶ Non solùm. Per procuratorem. § sic supra de ui, & ui arma. l. j. §. decieciſſe.

p ¶ Si unusquisque. § f. emerit insolidum: quod fieri potest: ut infra, de duo-

v ¶ Duplari.§ aliàs, duplicari: & aliàs, in duplum.

x ¶ Ob hanc actionem.§ i. ob hunc actū.

y ¶ Licito.§ fortè mediatori.

z ¶ Nō potest.§ uenditi, si creditor uenditoris sit dele gat⁹: ut §. de nouat. o. l. si q s dele gauit. Nā aduersus uē ditorē pōt se tueri excep. Cū eū cōtra eum habeat actionem: ut §. proxi. §. multo magis exce. ut §. de superfici. l. j. §. qđ ait prætor. Et sic nō habet actionem cōtra proclamātē in libertatē: ut subiicit. & §. de uerb. signi. l. creditorum. & l. debitor.

a ¶ Actionem.§ de qua usque modò dixi.

b ¶ Sciens.§ scilicet liberum. Flo. hinc habet.

c ¶ Pro seruo uæniit.§ id est uenditus est.

d VTique eius duplum. § hæc actio nulla est alia, quàm illa, quæ pro euictione. in duplum datur: & ideo non duplatur in ea omne interesse: sed tantum pretium: ut hic, & §. supra de euictioni. ex mille. Secus in superiori, ubi omnia duplicantur: & etiam damnorum: ut supra, Lillud. & l. igitur. Accursius.

e ¶ Alter eorum.§ siue uenditor, siue ille, qui passus est se uendi. & facit supra, ad legem Aquiliam. l. item Mela. §. fi plures. & infra, l. proxima. §. finali. Flo. post quem.

f ¶ Et ideo.§ bona ratio: ut infra, de actī. & obligationi. l. in Honoratis. & infrà. l. proxima. §. fina.

g ¶ Successoribus.§ id est, contra successores.

h ¶ Oritur.§ contra proclamantem in libertatem. Flor. per uenieba.

i ¶ Manumissione.§ quæ de facto tan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

de duobus re.l.eandem. Accursius.

Scientia, uel ignorãtia alterius an alteri prosit.

† Aliàs habebit.

a ¶ Proderit.¶ hic est contra.ff.ti j.l.fi.sed non est si bene attendas. Nam nec alterius ignorãtia prodest alij, nec alterius scientia nocet: magis aũt ibi proderit. Sed uerius est cõtra. ff.e.liberis. §. si duo. in fi. Sol. hic refertur ad eos, q insolidũ emerũt tibi ad ptes. Vel aliter ibi

dũ emit, insolidum † habeat actionem: nec alterius sciẽtia alteri nocebit, vel ignorãtia ꝓderit.[a] ¶ Si eum liberum esse emptor nesciit, posteà autẽ scire cepit, hoc ei non nocebit[b], q a tũc[c] ignorauit. Sed si tunc sciuerit[d], posteà autem dubitare cœperit, nihil proderit[e]. Hæredi, & cæteris successoribus sciẽtia sua[f] nihil nocet, ignorãtia nihil prodest. Sed & si per procuratorẽ scientem quis emerit, ei nocet[g]: sicuti tutoris quoque scientiam nocere Labeo putat. ¶ Hęc actio post annũ non datur, cùm sit honoraria. Est autẽ & pœnalis[h].

¶ Paulus lib.I.ad edict. LEX XXIII.

SI usumfructum tibi vendidero liberi hominis, & cessero, seruum effici eum dicebat Quintus Mutius: sed dominium[i] ita demũ fieri meum, si bona fide vendidissem[k]: alioqn sine domino fore[l]. ¶ In summa sciendũ est, quæ de venditis seruis, quibus denegatur ad libertatem proclamatio, dicta sunt[m], etiam ad donatos, & in dotem datos referri posse. itẽ ad eos q pignori se dari passi sũt[n]. ¶. Si mater, & filius[o] de libertate litigant, aut coniungenda sunt vtrorunq; iudicia[p], aut differenda est causa filii, donec de matre cõstet: sicut Diuus quoque Hadrianus decreuit. Nam cùm apud alium iudicem mater litigabat, apud alium aũt filius, Diuus Augustus dixit, autẽ de matre constare oportere: sic deinde de filio cognosci[q].

¶ Idem.† LEX XXIIII.

ORdinata[r] liberali causa liberi loco[s] habetur is, qui de statu suo litigat, ita vt aduersus eum quoque, qui se dominum esse dicit, actiones ei non denegentẽ[t], quascunq;[u] intendere velit. Quid enim si tales sint, quæ tẽpore, aut morte[x] intereant, quare non concedatur ei litem contestãdo in tutum eas redigere[y]? Quinetiã Seruius ait ĩ actionibus annuis ex eo tempore annum cedere[z], ex quo lis ordinata sit. Sed si cum aliis ex periri uelit[a], non est quærendum, an lis ordinata sit[b]: ne inueniatur ratio quemadmodum subiecto aliquo[c], qui libertatis controuersiã moueat, interim actiones excludãtur. Aequè enim ex euentu[d] iudicij liberalis, aut utilis, aut inanis[e] actio eius efficietur. Sed si quas actiones inferat dominus[f], quæritur, an compellendus sit suscipere iudicium[g]? Et pleriq; existimãt, si in personã agat, suscipere ipsum ad litis contestationem, sed sustinendũ iudiciũ, donec de libertate iudicetur: nec uideri præiudicium libertati[h] fieri, aut uolũtate domini[i] in libertate eum morari. Nam quam seruum: hic fecit mihi damnum: cepi agere contra te act. legis Aqui. noxali: nunc ille possessus petit se in libertatem. Dicitur, quòd interim debet differri iudicium noxale. Fran. Accursius.

r ¶ Ordinata.¶ per li. conte. uel etiam per libelli porrectionem, & satisdationem: ut probatur C. qui pe. tu. l.j. & intellige usque illuc, Sed si cùm aliis &c. etiam quando ex seruitute in libertatem prouocat: per l.ſ. de procu. seruum. §. ei. qui.

s ¶ Liberi loco.¶ quo ad multa: ut no. C. eo. l. lite. & est sic. ff. de collusi. deteg. si libertinus. §. j. & §. ex quib. cau. ma. l. is autem. Sed argu. contra. §. ad Maced. l.j. §. si pendeat. Accursius.

t ¶ Non denegentur. ¶ nisi per calum. uel iniuriã liberalis causæ: ut C. eo. si tibi seruitutis. quæ est contra. & plenè dic, ut ibi.

u ¶ Quascunque.¶ hoc statim restringitur ad perituras morte, uel tempore: & sic non est contra. ut C. de ord. cog. si status. in princ ubi dicit, contra dominum interim agere eum non posse. Alij non restringunt, & illam secundum istam intelligunt. Accursius.

x ¶ Morte.¶ ut quia in hæredes, uel hæredibus non dantur.

y ¶ Redigere.¶ scilicet in hoc, ut perpetuentur.

z ¶ Cedere.¶ quasi ante non uideantur habuisse potestatem agendi. Azo. ut C. de anna. excep. l.j. §. fi.

a ¶ Velit.¶ in libertatis possessiõe cõstitutis: ut patet ex iferiorib.

b ¶ Sit.¶ id est, ut si sit ordinata, non possit agere: aliàs sic.

c ¶ Aliquo.¶ à debitore: & est sic ff. de transa. l. cùm hi. §. si cùm lis.

d ¶ Ex euentu.¶ id est, mora fier. Accursius.

e ¶ Inanis.¶ scilicet tempore finita: uel debitore facto non soluendo. secundum quosdam: uel dic, ex euentu: quia si obtineat in libertate: apparebit tenere hoc iudicium: aliàs non, ut ff. prox. §.

f ¶ Dominus.¶ contra eum, de cuius statu agitur.

g ¶ Iudicium.¶ id est, instantiam: ut & arg. suprà de fer. l.j. in fin. & de offic. præſi. senatusconſ. Alij dicunt, sententiam: quasi causam, & tunc possit agi, arg. ff. prox.

h ¶ Libertati.¶ per hoc, quia hic alia causa differtur.

i ¶ Voluntate domini.¶ inferentis aliam actionem.

Ipſe

Seruus sine domino esse potest.

i ¶ Sed dominum.¶ id est, proprietatem.

k ¶ Vendidissem.¶ scilicet usumfructum. Azo. Et intellige, quòd aliquod commodum habuit seruus, secundum Azo.

l ¶ Fore.¶ not. seruũ esse etiam sine domino: sic & ff. de stipu. ser. l. quod seruus. Regulariter contrà, ut C. cõmunia de manu. l.j. in prin.

m ¶ Dicta sunt.¶ ut & §. eo. l. rectissimè. §. quæ actio. & ff. eo. cum pacto. & instit. de iure per. §. pe. Accursius.

n ¶ Passi sunt.¶ si tamen semper aliquid pcipiãt, & hoc in se scienter fieri patiantur, & alia interuenerint, quæ in uẽditione sunt necessaria: ut & C. eo. l. si ministeriũ. Sed dicitur cõtra. in eod. tit. l. liberos. Sed ibi de pacto inter liberum, & seruũ, quod non facit seruum: sed inter dantem, & accipientem factum, facit seruum: ut hic dicitur.

o ¶ Si mater & filius.¶ ante litem contesta. in causa liberali natus: aliàs sufficit super matre iudicari: ut C. eo. l. fi.

p ¶ Iudicia.¶ sic §. eo. cognitio. §. j. & l. si pariter.

a ¶ Ipse aget.¶ Aliis actionibus.

b ¶ Iudicium.¶ fuit ergo intentatum, sed sola sententia retardata, secundũ quosdam. nam ex prædictis patet, & ex proxi. §. j. ꝙ in liberali causa ordinata ꝓ directam quam dominus mouet. sine per vtilẽ in rem præiudicialem, quam ille qui ꝓcurat ad libertatẽ mouet: cùm

† Als agere.

ordinato liberali iudicio, & interim pro libero habetur: & sicut ipse aget[a]: ita cum ipso quoq; agi potest. Cęterùm ex euentu aut utile iudiciũ[b] erit, aut nullum, si contra libertatem ꝓnuntiatũ fuerit.

¶ Si is, qui † libertatem ꝓclamat, furti, aut damni iniuria ab aliquo arguatur, Mela ait, interim eum cauere[c] debere iudicio se sisti: ne melioris sit conditionis, qui dubiæ libertatis est, quàm q certę[d]: sed sustinendũ iudicium[e], ne præiudiciũ[f] libertati fiat. Aequè si cum possessore hominis, furti agi noxali cęperit, deinde cuius nomine agebatur, in libertatem proclamauerit, sustinendum iudiciũ[g]: ut si liber iudicatus sit, in ipsum transferatur iudiciũ: & si damnatio facta sit, iudicati actionem potiùs[h] in eum[i] dandam.

† Deest in.

¶ Idem. † LEX XXVI.

QVi ex libertate in seruitutem petit, si iudicij de euictione seruandi causa contra libertatem agit, iniuriarum actione nõ conuenietur[u].

¶ Vlpianus. † LEX XXVII.

DIui fratres Proculo, & Mæviano rescripserũt, Cùm Romulus, cuius de statu quæritur, pupillaris ætatis sit, an exigente Varia Hedone matre, & consentiẽte Vario Hermete eius tutore, ad tẽpus pubertatis causa differẽda sit, vestrę grauitatis ẽ ex fide persona rum, quod utile est pupillo, consti tuere[x]. ¶ Si ea ꝑsona desit cognitioni[y], quæ alicui[z] causa status controuersiam faciebat: in eadem causa est qui de libertate sua litigat, qua[a] fuit priùs, q̃. de libertate controuersiam patiebat. Sanè hoc lucratur, ꝙ is, qui ei status con trouersiã faciebat, amittit suã causam[b]. Nec ea res ingenuum facit eum, qui non fuit. Nec enim penuria[c] aduersarij ingenuitatẽ solet tribuere. ¶ Rectè[d], atq; ordine iudices puto facturos, si hanc formam fuerint secuti, vt vbi deest is, qui ĩ seruitutem petit electionem aduersario[e] deferant, vtũ malit

Ad edict. ꝓtor. urb.

¶ Caius. † LEX XXV.

SI cui de libertate sua litiganti optio[k] legata sit, quæcunque de hæreditate ei relicta dicuntur, eadem & de optiõe tractari † possunt. ¶ Iterdum ex integro[m] datur ad libertatem proclamatio: ueluti ei, qui affirmat ideò se primo iudicio uictum esse, quòd statuta libertas nondũ ei obtigerat, quam nunc dicit sibi obtigisse. ¶ Licet vulgò dicatur[n], post ordinatũ liberale iudicium hominem, cuius de statu cõtrouersia est, liberi loco esse: si tamen seruus sit, certum est nihilominùs eũ quod ei tradatur, uel stipuletur, perinde domino acquirere[o]: atq; si non de libertate eius quæreretur. Tantũ de possessione eius Pvidebimus: cũ ipsum post litem ordinatã definat dominus possidẽ[q]. Sed magis ẽ, vt ac quirat[r], licet ab eo nõ possideatur[s]. Et cùm placuerit per fugitiuum quoq; nos possessionem[t] acquirere posse: quid mirum, etiam ꝓ hũc de quo quærimus acquiri?

acquiren. possef. l.iij. §. fi seruus. sed H. dixit ꝙ illa l. fi seruus, de dominio dicebat: hic de possessiõe: quod nihil est: q̃a & de dominio dicit hic. M. dixit, qđ ibi in l. fi seruus. dicit nõ fieri dominiũ q̃a nõ possidet. uerũ est secundum peculium, & non secundum aliã rõnẽ. Vel dicemus: ipsi cui seruit, naturaliter & dominium quærere, & possidere possit: uerum seruum postea uẽdicãdo, ipse res ad me trãsibit. M. primam probat.

Seruus an, quando, & qualiter, et quo iure possideat & quo iure dominium trãsferat.

s ¶ Non possideatur.¶ corpore: sed animo sicut d. l. ff. de acquiren. possef. l.iij. §. fi seruus. quę est contra. quod patet per sequẽs exemplum de fugitiuo, in quo possessionem retinemus animo: uel non possidetur, ut hic dixit, inspecta causa liberali, in qua litigat ut liber: & quærimus per eum, ut sui. iicit.

† Lib. 20. ad edict. ꝓ uinciale.

t ¶ Possessionem.¶ quia & eum possidemus: vt & ff. de acqu. possi. l.j. §. per seruum. & §. de usufru. l. arboribus. §. de illo. & §. Iulianus.

† Lib. 1. de officio cõsul.

QVi ex libertate. ¶ CASVS. Peto quẽdã liberũ in seruit. scies eũ liberũ: & hoc facio causa habẽdi regressũ de eui. cõtra uẽditorem eius. Dicitur, ꝙ nõ teneor propter hoc iniuriarũ actione. Fran. Accur.

v ¶ Nõ conuenietur.¶ etiã si sciebat liberũ: ut & ff. de iniur. l. si quis de libertate. & non agit: ut §. de equic. l. cuicia. §.j.

DIui fratres. ¶ CASVS. Cũ mouereť ꝗstio status cuidã pupillo: mater eius, & tutor petebãt hanc causam differri in tempus pubertatis. Dixi fratres de hoc interrogati à quibusdã iudicib. rescripserũt, debere differri, uel expediri statim, secundũ ꝙ expediat pupillo.

¶ Si ea persona.¶ Pertebam quendã in seruitu. lit conteſt. desisto à causa. dicitur ꝙ cõuẽtus in eo statu est, quo erat antè quã ei moueretur quæstio status: & erit in elec. eius, an uelit desistere, & cãcellari acta causæ: an procedi uelit in causa. Et si videbitur me nihil probasse, absolui eum, & pronuntiari eum non esse meũ seruũ. Si autem, econtrà aliquis existens in possessorio. prouocet se in ingenuitatẽ: & contradictor eius cœpit se absentare: hoc casu acta debent cancellari: nisi plenè fuerit ꝓbatum. eum esse ingenuum: tunc sup hoc, pnuntiabitur. Sed pone, ꝙ hic, super cuius statu quæritur, cœpit se absentare: contradictor verò eius est præsens: hoc casu pronuntiabitur sup hac cã: & si apparebit contra eum probatum, pnũtiabitur eum esse seruũ. si autẽ apparebit eum esse liberum: ꝓ eo pronuntiabitur. P

x ¶ Constituere.¶ festinare, vel differre. ut & §. de Car. edict. l.iij. §. diuæ. & sic differt quandoque ex edicto: quandoque ex constitutionibus: ut in ea. l.iij. §. quamuis. & l. de bonis. §. ita.

y ¶ Cognitioni.¶ erat ergo lis contestata. alias fruſtra daretur desinitio, quam ff. dicit: dandam: vt C. de tempo. appel. l. fi. §. illud. Accur.

z ¶ Alicui.¶ existenti in possessione libertatis.

a ¶ Qua.¶ scilicet causa.

b ¶ Suã causam.¶ sic & ff. de re iudica. l. cõtumacia. qđ non faceret si lite ante absentiã cõcestatus nõ esset. Sed q̃dã dicũt hoc ff. corrigi.

c ¶ Penuria.¶ vt & C. de inge. manu. l. fi te. Accur.

d ¶ Rectè.¶ ecce quatenus amittat: & sic determinat prædicta: nõ corrigit omnino.

e ¶ Aduersario.¶ scilicet, uocato ad seruitutem.

Circunduci.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Circunduci.§ i. cancellari quæ de causa acta sunt:sic ponitur.ff. de iudi.l.& post.§ j.Accursius.
b ¶ Cognouerint.§ i.quia sit electa illa via.
c ¶ Non videri.§ & non poterit amodo ille ad seruitutem vocare eũ:ut hic,& C.de inge.manu.l.diffamari.& C.eo.l.fi is.& de asser.tol. l.j.in fin.& ff. de do.l.si dolo.Et sic cõtrahitur eremodicium,absente actore in causa libera li pro præsente: ut & C. eo. l. iusta. & d. l.fi is.Sed quid econtrà,si probatum sit eum ser uum? nunquid & pronũtiabitur pro absente? Quidam,q non:& sic nõ cõtrahitur eremodiciũ eo casu. Sed contrà uidetur.d.l.iusta. in aliis autẽ absente actore olim,non hodie fic:sed absente reo olim, & hodie sic: ut C. de iud. ꝓpárádú.§. & sic quidem & §.seqd ¶ Neq; hæc res.§ alias hæres: alias neq; absens : & tũc supple, quin ea dignus sit: alꝫ neq; hæres.prima bona, cùm non &c. probatur ergo aperte sententiam ingenuitatis omnibus prẽiudicare: ut hic,& §. d statu ho. l. ingenuum. nisi collusio detegatur : ut ff. de collu.detegen.per totum Si enim soli acto ri præiudicaret : ergo idẽ esset quod in illa, quando pronuntiatur seruum illius non esse: quod apertè hic falsum ostẽditur . Sed cõtra.ff. si inge. esse dica. l.j.Sol. ut ibi. Item cõtra.ff.eodẽ. l. si seruus. sed expone ut ibi.
c ¶ Se allegat . § & sic prouocat ad libertatem & contradictor est absens : ut & superiori casu.
f ¶ Fecerint. § scili cet iudices.si ergo cõtrà fecerint, iterũ ad seruitutẽ uocarentur.
g ¶ Litigat . § uel quia prouocat ad libertatem, uel quia uocat ad seruitutem, utroque enim casu contrahitur eremodicium. sed tantum ad primum referunt: scilicet, quando prouocat ad libertatẽ: quod non placet:ut C.eo.l.iusta.
h ¶ Dabit. § scilicet sententiam.Accursius.
i ¶ Vincat.§ imò contra.C.de asser.tol.l.j.ubi dicit,ꝙ seruus est ex quo nõ venit.Sol.lex illa hanc corrigit:uel hic ꝑ annũ nõ stetit.Acc.

¶ Iste tex. est not ad hoc ꝙ si testis dicat, Videtur mihi ꝙ decem annis possederit, ualebit eius dictũ, secundum Bar.hic.

¶ Aliàs lib. 12.

¶ Actius menander. Aliàs, Furius Anthinus li. j. ad edictum.

NOn videt.§ CASVS. Aliquis seruus meus stat tanquam liber me uidente, quem ignoro meũ seruum esse.Dicitur,quòd non uidetur iste mea uoluntate in possessione libertatis esse.Fran.Accur.
k ¶ Non uidet.§ facit C. de fideicom.lib.l. si uoluntate.& ff.de usucap. sequitur.§.tunc conuenit.& ff.de acquiren.poss.l.qui absenti.

QVi de libertate .§ CASVS. Qui litigat de statu suo, scan sit liber,an seruus:nõ potest effici miles iterim. Et sic quo ad hoc nõ differt à seruis: & si efficiat miles de facto etiam si postea pronuntietur liber: tamẽ remouebitur à militia: nisi per calumniam peteret in seruitutem. ¶ Qui ingenuus. § Quidã seruus fecit se pronuntiari ingenuum ꝑ collusionem, & sic effectus est miles. tandem intra quinquennium hæc sententia retractata est:& sic seruus est pronũtiatus , Dicitur, quòd nouo domino erit hic seruus tradendus.Franc.
l ¶ Cum cæteris. § ut nec isti,nec illi possint aspirare ad militiam: ut & ff.de re mili.l.qui statu & l.ab omni.Accursius.
m ¶ In quisdam.§ ut §. eod. ordinata.quia non in omnibus,ut hic, & no.§.eo.si cui.§.licet.
n ¶ Calumniam.§ secus si non per calumniam:ut d.l.qui statu.uel licet non debeãt eligi, ut ibi:tamen electi retinentur,ut hic.& argu.ff. quando app.sit l.j.§.biduum.& facit.C.eodem,l.nõ mutantur.& l.nõ

cognitionem circunduci[a] ,an audita causa sententiam proferri . Et si cognouerint[b] , pronuntiare debebũt seruum illius nõ uideri[c] † . Neq; hæc res[d] captionẽ ullã hẽt cùm ingenuus nõ pronũtietur,sed seruus nõ uideri. ¶ Quòd si ex seruitute in ingenuitatem quis se allegat[e] ,melius fecerint[f] ,si cognitionẽ circũduxerint,ne sine aduersario pronuntiẽt ingenuũ uideri: nisi magna causa suadeat , & euidentes probationes suggerãt secũdum libertatẽ pronũtiãdũ:ut etiã rescripto Diui Hadriani continetur. Quòd si is,qui pro sua liberta te litigat[g] , desit,contradictor uerò præsens sit,melius erit,agi causam eius,sententiamq; proferri.Si enim liquebit,contra libertatẽ dabit[h] . Euenire aũt potest,ut etiam absens uincat[i] : nam potest sententia etiam secũdũ libertatem ferri.

¶ Pomponius libr. lxxxiiij. ad Quintum Mutium.† LEX XXVIII.

NOn uidetur[k] domini uoluntate seruus in libertate esse, quem dominus ignorat suum esse: & hoc est uerum . Is enim demum uoluntate domini in libertate est, qui possessionem libertatis ex uoluntate domini consequitur.

¶ Arria.† li.lxxiiij. de re mil. L. XXIX.

QVi de libertate sua litigãs, necdum sententia data militiæ sededit, in pari causa cum ceteris[l] seruis habẽdus ẽ:nec hoc exonerat eum,quòd pro libero habeatur in quibusdam[m] . Et licet liber apparuerit , exauthoratus , id est, militia remotus, castris reiicietur, utiq; qui ex seruitute in libertatẽ petitus sit, uel q nõ sine dolo malo in libertate moratus est. Qui uerò per calumniam[n] petitus in seruitutem est,in militia retinebitur.
¶ Qui ingenuus pronũtiatus est, si se militiæ dedit,intra quinquennium[o] retractata sententia, nouo domino[p] reddendus est.

¶ Iulianus lib.v.† LEX XXX.

DOubus petẽtibus hominem in seruitutem pro parte dimidia separatim,si uno iudicio liber[q] , altero seruus iudicatus est: commodissimum est, eò usque cogi iudices, donec cõsentiant.Si id non contigerit[r] , Sabinum refertur existimasse, duci seruum debere ab eo,qui uicisset.cuius sententiæ Cassius quoq; est , & ego sum. Et sanè ridiculum est , arbitrari eum pro parte dimidia duci , pro parte dimidia libertatẽ[s] eius tueri. Commodius[t] autem est,fauore libertatis liberum quidem eum esse: compelli autem pretii sui partem uiri boni arbitratu victori suo præstare[u] .

¶ Vlpia.li.† xlix.respõ. LEX XXXI.

FIliũ ob hoc[x] , quòd patri hæres extiterit , prohiberi à patre suum[y] seruum manumissum in seruitutem petere.

¶ Paulus lib.† lix. respon. L. XXXII.

DE bonis eorum, qui ex seruitute , aut libertinitate in ingenuitatem uendicati sunt, Senatusconsultũ factũ ẽ , quo cauetur de iis quidem , q ex seruitute defensi idcircò.& §. de iur. aur.annulo l.ij.
o ¶ Quinquennium.§ ut & ff. de collu.detegen.l.ij.
p ¶ Nouo domino . § detegenti collusionem, siue sit dominus , qñ hic fuerat seruus : siue patronus , qñ hic fuerat libertus : & tunc impropriè dicitur dominus: ut ff. de coll. detegen.l. j. & l.si libertinus.

DVobus . § CASVS. Petebam quẽdam in seruitutẽ, dicens eum esse meum seruum pro dimidia. Itẽ quidã alius petebat eundẽ in serui.pro dimidia corã alio iudice: unus iudicũ uolebat ꝓnuntiare eũ liberũ.dicitur, ꝙ bonũ est eos cogi , ut cõsentiãt in unã sententiã : & si nõ possunt cõsentire, tunc quidam dixerũt debere duci ab eo,qui uicisset, ut sic sit in totum seruus.sed uerius est , ꝙ sit in totũ liber, & cõpellatur partem pretij sui, quæ æstimabitur arbitrio boni uiri, dare uictori. Fran.
q ¶ Liber.§ i.libertinus quia si ingenuus pronũtietur præiudicaret omnibus sententia , ut nec habeat necesse soluere pretium serui: ut §.e.l diui fratres . Vel dic idem in utroque casu , si ingenuus , uel libertinus pronuntietur. Et dic, iudicatus i.iudicãdus, uel iudicatus , quantũ ad mẽtẽ, & propositũ iudicũ. sic & §. de iure iur.admonẽdi.Nam si iam protulissent sententias,non sunt cogendi consentire:quia semel functi sunt officio suo: ut ff. de re iud.l.iudex.
r ¶ Non contigerit.§ ꝙ consentiant.
s ¶ Libertatem . § not. in totum aliquid debere fieri, aut in nihilũ. sic & §.eo. si pariter.in fi. & C.de inoff. testa.l.cum duobus.& arg.§.si ex noxa.cau.l. si cum uno. & de arbi. si cùm dies. §. pe.in fi, & l. item si unus. §.itẽ cõmuni diui.& l.communi diuidũdo. §.fi.& de ser. ru. prædi.l.una ẽ. & ad Treb.l.si pupillus.& de test.mili.l.si certarũ.§.Iul.& de bo.li.l. nã absurdum. & de ope.lib.l.libertus qui.& §. ad l.Falc.l.q quadringenta.i princ. & C. q accu.nõ poss.l.ꝓ crimen.& C.de iure delibe.l. quidam. Et de hoc no.etiam §.de procu.l.in causæ.in princ.
t ¶ Commodius. § de æquitate: nam suprà dicta de rigore sunt: ut & ff.de re iudi.l.inter pares.
v ¶ Præstare.§ ut & ff.de except.rei iudic.l.iudicatæ.i princi.& §.de uulg.substi.l.si seruus.i pri.& C. de ser.com. manu.l.j.Item not.ꝙ res iter alios acta nocet aliis quandoq;:ad qđ facit ff.de re iudic.l.ꝛpe. Item facit ff.de re iudi.l. duo ex tribus. & l.duo iudices.Accursius.

FIlium ob hoc. § CASVS. Pater manumisit seruum filij:tandem pater decessit,& filius ei successit.Dicitur, quòd filius nõ potest reuocare in seruitutem illum seruũ à patre manumissum. Franc.
x ¶ Filium ob hoc.§ ratio quare prohibetur,est bona:ut C.eo.si ab eo.& de re.ali.nõ alꝫ,venditrici.& de reg.iur.l. ex qua ꝓsona. Sed cõtra.§. qui, & à quibus.l.si seruo.Solue,ut ibi. Accur.
y ¶ Suum.§ scilicet,filij.Accursius.

DE bonis § CASVS. Circa bona eorũ qui in seruitutis possessione existentes uel i libertinitatis poss. existentes uendicãt se in ingenuitatem:est factum quoddam Senatusconsultum:i quo est dictum, quod illi, q ex poss. seruitutis uendicant se in ingenuitatem: bona, quæ intulerunt in domum possidentis, ea demũ secum reportent. Illi autem, q ex libertinitate uendicant se i ingenuitatem, ea demũ bona secum ferant, quæ post manumissionem de facto acquisierunt,non ex re manumissoris.Franc.Accursius.

Intulissent

a ¶ Intulissent.§ non ex re , uel opera sua quæsita : quia hęc paria sunt:ut ff.de acquir.rer.do.quæsitum. & statim hic potest colligi. Alij dicunt,ꝙ quæsita ex opera sua poterant:quod non placet.
b ¶ Voluissent.§ ut ex libertinitate in ingenuitatem. Accur.
c ¶ Non ex re manumissoris.§ ſ. de facto . In eodem statu sunt ea quæ sunt ei legata ut liberto : ut C.de inge. manu.l.j.& ad hoc ff.si lib.inge. esse di.l.iij. in fin. & §. de iur. annul. aur.l.j.& §. de condic. indebi. l. seruo manumisso.& ff.eo. l.Imperator.& l. de his. & C. qui ad liberta. procla. non licet.l.fina.

† Aliàs ferat.

QVi sciens .§ CASVS. Quẽdam liberum, eũ sciens liberum , emi. Quamuis pateretur se uendi, bene poterit prouocare in libertatem etiam me inuito. Secus si eum uendidi bona fide ementi.nam nõ poterit amodò ꝓuocare in libertatem. Fran. Accur.
d ¶ Nõ potest.§ ut & ff ti.j.l. pen. & §.e.l liberis. §. si quis sciẽs.

† Aliàs li. sing. pandect.

IMperator. § CASVS Liber homo existens in possessio. serui Titij,administrauit bona eius : nunc uult prouocare in libertatem . Non auditur nisi priùs reddiderit rationes administrationis.Fran.Acc.
e ¶ Reddiderit . § ut & C.qui. ad li.procla.non ſi.l.fi.& §.eod. l.illud. & ad hoc C.de peti.hæred.l.fi. in fi.& §.eo.l.de bonis.Sed in libertate purè relicta aliter est: ut incontra. C.de manu.testa.l. iiij. & §. de fideicommiss. li.l.si purè. Accur.

† Marcellus.

† Aliàs cõstitit.

† Aliàs 12. resp.

† libr. 2. Quæst.

†

Als Paulus. 15. icspon.

f ¶ In seruitute . § id est, seruitutis possessione.

SEruos. § CASVS. Titia in testamento suo iussit hæredibus suis , ut facerent quoddam templum , siue hospitale: & per quosdã de suis seruis , quos nominauit , uoluit custodiri templum non autem eos manumisit . Dicitur, ꝙ isti non sunt serui hæredis, sed templi: & hoc si habeas in fine l.in litera,neque hæredis. Et sic secũdũ hoc, dicas speciale in ultima uolũtate:ut ex sola uoluntate ultima fiant templi:at secus in alia uoluntate,puta inter uiuos:ut ff.de pollicita.l.ij. in prin.& C.de furtis. l.si nondum.Si autem in fine non habeas,neque:tunc dic casum,ut dixi:nisi ꝙ in fine dicas,ꝙ hi serui sunt hæredis: & ad hoc concordant leges prædictæ.Franciscus.
g ¶ Destinatos.§ ab ea uiuente. Accur.
h ¶ Neque hæredis.§ si habeas sine,neque:planum est:& concord. infra,de pollicit.l.ij.in prin.& C.de fur.l.si nondum.Si habeas neq; tunc dic sed templi: sed dices processum fuisse hic ad actum dedicandi.uel speciale in ultima uoluntate, ut ex sola uoluntate sint templi: ut hic dicit:ne sint contrariæ d. leges.

DOminus. § CASVS. Petii quendam in seruitutem , & obtinui:nunc eum inuitum uolo abducere. Possum,licet uelit offerre litis æstimationem.Franc.Accur.
i ¶ Qui obtinuit. § in liberali causa:& facit §. de rei uendica. l.qui restituere.Accursius.

COnuentio priuata. § CASVS. Quidam liber homo confessus est se esse meum seruum.hoc ei non nocet . Idem, si libertum:& de hoc dic,ut C.eo.l.liberos priuatis.Franc.Accursius.
k ¶ Conuentio priuata.§ hoc dic, ut C.eo.l. liberos priuatis.

PAulus. § CASVS. uendidi ego Franciscus tibi seruum meum purè:postea pfecta emptione misisti mihi literas,in quibus cõtinebatur ꝙ manumitteres illum seruum post certum tempus . Si non manumittas, non efficitur per hoc liber: non enim locum habet prædicta constitutio , quando uendidi tibi seruum sub hac conditione ut manumittas eum post certum tempus . Nam tenon manumittente , seruus fit liber ex prædicta cõstitutione : sed in nostro casu uenditio fuit pura . Itẽ prædicta constitutio extendit fauorem suum etiam ad alium casum ut quando accepit pretium ob manumittendum ancillam incertum tempus : nam me non manumittente , ipsa fit libera. Quæsitum . § Emptor seruum , quem emit , & sibi traditum , manumisit antè quàm soluat pretium uenditori: quæritur an teneat manumissio . Et dicitur , quòd sic , si satisfecit emptor uenditori pro pretio , ut dando fideiussores: uel aliter satisfecit ad uoluntatem uenditoris.
¶ Caius Seius.§ Vendidi tibi Stichum seruum meum hoc pacto, ut eum post triennium manumittas , si triennio continuo tibi seruierit. nondum completo triennio seruus à te fugit: & tu interim decessisti : nunc seruus reuertitur , & finito triennio uult libertatem : quæritur an audiatur? Et dicit, quòd sic, si nunc reuersus seruiat tanto tempore,quanto fuit in fuga. Fran. Accur.
l ¶ Paulus.§ aliàs incipit,Si ut ꝓponitur.
m ¶ Pertinere . § ut sit liber post tempus, si non manumittatur: quę constitutio quando habeat locum,subiicit statim.

RAras emisit, quibus profiteretur se post certum tempus manumissurum eum, quem emerat,non uideri eas literas ad constitutionem diui Marci pertinere[m].Item respondit, constitutionem quidem Diui Marci ad eorum libertatem mancipiorum pertinere, quæ hac lege † uænierint, ut post tempus [n] manumitterentur:sed eundem fauorem [o] libertatis consequendæ causa etiam eam mereri [p],pro qua dominus pretium acceperit,ut an cillam suam manumitteret , cùm idem etiam libertam habiturus esset. ¶ Quæsitum est , an emptor seruo rectè libertatem dederit nõ dum pretio soluto. Paulus respondit seruum,quem venditor emptori tradidit , si ei pro pretio satisfactum [q] est , etiam nondum pretio soluto in bonis emptoris esse cẽpisse [r] . ¶ Caius † Seius Stichum seruum suum Lucio Titio uendidit ita ,ut Titius Stichum post triennium manumitteret, si continuo triennio seruisset. Sed nondum exacto tempore triennij Stichus fugit : & post aliquantulum temporis defuncto Titio reuersus est . Quæro , an obstet Sticho ad consequendam ex uenditione libertatem, quòd ante triẽnium decesserit [s]. Paulus respondit, secundum ea quę proponerentur,expleto tempore [t] , post quod Stichus manumiti debuit , libertatem ei competisse.

¶ Idem lib. lxxx.Senten. L. XXXIX.

CVi necessitas probãdi de ingenuitate sua nõ incumbit, si ipse ultrò probare desideret , audiendus [u] est. ¶ Qui de ingenuitate cognoscunt , de calũnia eius[x]

† Aliàs uenissent.

† Frã.Are. Doct. illu. in l.si ita stipulatus essem. ff. de uer. oblig. istum tex. exclamat sin. ad hoc ꝙ fauore libertatis ille , qui habet seruire triennio cõtinuo alicui, dicitur seruire continuè , & si interpol latim,& cũ intermissione seruiat:& consequitur libertatem omnino. Qui tex. si bene intueat , hoc nõ probat: ut hic in nouis inter pre.per Bo log. Adde, quòd istud non uidetur esse speciale hoc casu , cùm ista dictio, continuè , intelligatur & expo natur id est interpellatim:ut uult gl.fin. secũ dũ Sali.ibi, in l.fin.C.si manci. ita fue. ali.Gemi. refert, & seqtur i c.si.§. fi. & ibi notaui in apost.ad ipsum in uersi. Si ad tẽpus recedunt,dicũtur continui. extrà de uer. sig. & ibi etiã notaui in apostil. ad Phil Fran. nunc.ix.in uer.de tempore congruo.

n ¶ Post tempus.§ ut C.si manci.ita fue.ali.l.j.ij.& iij.Accur.
o ¶ Eundem fauorem.§ Alias,seruorẽ,& tunc plana:aliàs, fauore, & tunc dic,eundem.ſ.diuum Marcum constituisse certum est,&c.
p ¶ Mereri.§ libertatem:ut & C.si manci.ita fue.aliena.l.fi is.
q ¶ Satisfactum. § fideiussore,uel alio modo:ut instit. de re.diui.§. uenditæ.& §.de contrahen.emptio.l.quod uendidi.& l.ut res.& §.quibus.mo.pig.uel hypo.fol.item liber.§. qui paratus.
r ¶ Cœpisse.§ & sic est liber.Accursius.
s ¶ Decesserit.§ Titius, scilicet.
t ¶ Tempore.§ i. seruitio tanti temporis præstito,quãtũ fuit tempus fugæ:ut §.de statuli.l.seruus q.§ seruus. & l.cùm hæres. §.fi.Item contra §.de fideicommiss.liber.Thais.§.intra.Sol. ut ibi. Accursius.

CVi necessitas.§ CASVS.Aliquem existentem in possessione ingenuitatis peto in seruitutem.Mihi nõ ei,incumbit onus probandi:nisi sponte offerat se ad probandum de ingenuitate sua . Et si iudex uiderit , quòd calumniosè petam te in seruitutem : puniet me de calumnia pœna exilij.
¶ Tutores. § Tutor non potest petere in seruitutem pupillũ suum: maritus autem uxorem suã potest petere in seruitutem.Fran.Accur.
u ¶ Audiẽdus.§ ut & §.de probati.l.circa & C.de inofficio.test.liberi.

Sententiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sententiam.ʒ ut & C.eo.l.si tibi.
b ¶ Nō possunt.ʒ nō sic econtrà:ut C.eo.nō idcirco.& no.hic officiū suū esse alicui damnosū.arg. cōtra.ʃ de fur.l.si seruus.§.quod uerò.
c ¶ Status quæstionem.ʒ reuocando in seruitutem ex ingratitudine.Vel dic,libertæ de facto.Sed quomodò hoc:cū famosa,& pœnalis iudicatur? nam ex toto fama consumitur mulieris.Rñ. per hoc solui matrimonium: sed in casu, quo duraret, non potest pœnalis, uel famosa institui: ut C. re. amo. l.ij. & facit C. de ope.lib. l.libertæ.

CVm pacto. ʒ CASVS. Maior xx. annis uendidit se ad pretium participandum: & omnia interuenerunt, quæ requiruntur ad hoc,ut liber efficiatur seruus. emptor eum posteà manumisit. Dicitur, ꝙ libertus nunc effici tut, nec potest se petere in ingenuitatem. Franciscus.
d ¶ Cùm pacto.ʒ in ter uenientibus, quæ debent interuenire:ut not.suprà de statu homi.l. & seruorum. §.j. Accursius.
e ¶ Ad libertatē.ʒ id est ingenuitatem:ut supra.de statu homi.l. homo liber, ubi de hoc dixi: & facit C. qui. ad liber. procla.
† Si in obscuro sit,in quo fuerit statu,is qui pro libertate sua litigat, &c. Filo.
non licet.l. prima.

Liberali. ʒ CASVS. Si dubitatur,an sit in possess.seruii. an libertatis: & ipse uelit probare, se esse in possess. libertatis: uolens hoc probare prior audiendus est quàm causa liberalis procedat.Secundo dicit, quando cognoscitur de causa liberali: puta, an sis seruus meus, an liber sis: debebit iudex cognoscere de rapina, de furto, si quod mihi feciſti: uel de aliquo alio damno magno. Franc.
† Alias Iabeo libr. 4. Poster.
f ¶ In obscuro sit.ʒ Ideò scilicet,quia dubitatur in quorum &c.
g ¶ Litigat.ʒ id ē, utrum sit in possessione seruitutis,uel libertatis: & sic incipit respondere,prior &c.
h ¶ Audiendus est.ʒ scilicet, prædictus, de cuius statu quæritur: & hoc etiam si sibi nō imminebat onus:ut arg.ʃ.eo.l.cui.& secundū hoc dic,prior,quàm causa liberalis procedat:ut ʃ.eo.liberis.§.fin.
i ¶ Iudex.ʒ mutat casum ʃ. de possess.hic de proprietate agit:facit ʃ.eo.l.illud.& l.de bonis.& l.imperator.& j.l.de his.
k ¶ Damnòve magno.ʒ Ad hoc ʃ. de acquirendo rerū domino.l. homo liber.§.j.

SI seruus.ʒ CASVS. Seruū emeras à non domino, & traditus tibi fuit: tandem apparuit nō tuus: & sic fuit iudicatū nō esse tuū seruū:posteà eius dominus seruī te hæredem fecerat:nunc uis petere adhuc illū seruū. Certè audieris: nec obstat tibi exceptio rei iudicatæ:quia alio iure agis. Franciscus.
l ¶ Quem emeras.ʒ à non domino. Accursius.
m ¶ Perperam.ʒ quia iudicauit cum non esse seruū tuum:quia non probasti tuum: & ita perperam:quia cùm tu possideres, si ipse liberū se nō probaret,uincere debeas. Item nec fuit iudicatum eum liberū: quia tūc sententiam inter omnes faceret ius:ut ʃ.de sta. ho.l. ingenuū. & ʃ.eod. Diui.§.j.quæ sunt contra.secundū Azo. Vel dic,perperā,secundū Hug. quia cùm debuit iudicare eum liberum,nō iudicauit eū liberum,sed non esse seruum tuum. Accursius.
n ¶ Is tuus.ʒ alias, is tuus:& alias, istius, & tunc dic, id est tuus.& alias is,huius.& tunc eodem modo.

qui temerè controuersiam mouit, admodum exilij possunt ferre sententiam[a]. ¶ Tutores uel curatores pupillis quorum tutelam, & res administrauerint,posteà status quæstionem facere non possunt[b]. ¶ Maritus uxori,eidemque liberi tæ status quęstionem[c] inferre nō prohibetur.

¶ Se uendens ad pretium participādum, non efficitur ingenuus.h.d.

¶ Hermogenianus.lib.v. epist. †L. XL.

CVm pacto[d] participationis pretii maior xx. annis uænalem se præbuit,nec post manumissionem ad libertatem[e] proclamare potest.

¶ Si dubitatur, an quis sit in possessione seruitutis,an libertatis, & ipse uelit probare se esse in possessione libertatis, prior audiendus est, quàm causa liberalis procedat. Item quando cognoscitur de causa liberali, debet iudex cognoscere de rapina, & de furto,si quod fecit,uel de aliquo magno damno.h.d.

¶ Paulus libro v. singulari de articulis liberalis causæ. LEX. XLI.

LIberalis causa † si in obscuro sit[f],in quorū erit statu is,qui pro libertate sua litigat[g], prior audiendus est[h] probare uolens se ipsum in libertatis esse possessione. ¶ Iudex[i] autem,qui de libertate cognoscit,etiā de rebus amotis, damnòve magno[k] facto cognoscere debet. Fieri enim potest, ut fiducia libertatis & surripere quædam,& corrumpere,atq; consumere ex bonis eorum, quibus seruiebat, ausus sit.

¶ Iabolenus.li.vj.πιτεσῶν. † L. XLII.

SI seruus,quem emeras[l],ad libertatem proclamat, & à iudice perperam[m] ꝑ eo iudicatum est,& dominus eius serui post rem contra te iudicatam te hęredem fecit, aut aliquo nomine is tuus[n] est cœpisset, petere eum tuum esse poteris: nec tibi obstabit rei iudicatæ † præscriptio[o]. Labeonis hęc uerba sunt. †

¶ Pomponius. † LEX XLIII.

DE iis, qui bona eorū,quibus seruiebāt, intercepissent,deinde ad libertatem proclamabāt, Hadrianus Imperator rescripsit: cuius rescripti uerba sunt hæc, Sicut non est æquum, fiducia libertatis,quæ ex fideicōmisi causa præstanda est, intercipere hæreditariam pecuniam: ita nec libertati præstandæ moram quæri oportet. Quàm primùm ergo arbitrum dare debet P,apud quem cōstet,quid seruari potest hęredi antè,quàm ¶ ad seruum manumittendum compelleretur.

¶ Venuleius.li. vij. actio. L. XLIIII.

LIcet dubitatum anteà fuerit, utrùm seruus duntaxat, an libertus iureiurando patrono obligaretur in iis, quæ libertatis causa imponūtur[r]:tamen uerius est,nō aliter q̄ liberum[s] obligari. †Ideo autem solemus iusiurandum à seruis exigere,vt hi religione[t] adstricti,posteà, quàm suæ potestatis eē cepissent, iurādi necessitatē[u] haberēt:dūmodò incōtinēti[x] cū ma numissus est, aut iuret, aut promittat. ¶ Licet aūt circa donum[y], munus, operas, uxorū[z] etiā psonas inferere. ¶ In eū q̄ impubes dicit,q̄ prius debet reddere ea, quæ surripuit:posteà manumitti. Franciscus.
p ¶ Dare debet.ʒ scilicet præses prouinciæ. Accur.
q ¶ Antè quàm.ʒ cōtra.C.de manu.test. l.iiij.§.j.Sol. ibi sub cō ditione, hic purè fuit relicta libertas. hoc non placet: quia tunc esset contra.ʃ. de fidei commiſ.liberta.l si pu rè.quare dic,quòd hic sub conditione fuit relicta.Et sic cōcor.cum dicta l.C. & nō discordat ab illa, si purè: cū ibi nō fuerit conditio reddendæ rationis. Et facit ʃ. de manu.l. si quis dicat. in fi. & ʃ.e. illud. & l. Imperator. & l.liberalis.& l.de bonis. Accursius.

† Prescriptio.Iabolenus. hæc uera sunt. aliàs, Iabo leni hæc uerba sūt. † Labeo li.4.Posteriorum. † Aliàs, Paulus lib. 2. Senat. aliàs Pompo. libr. 3. Senatuscō sult.

LIcet.ʒ ASVS. Libertus iurando se daturum x. operas patrono, tenetur. & hoc est uerum, quādo manumissus iam iurat:secus si existēs seruus iuret. Nam nō tenetur. Sed seruus adhuc existens potest iurare,ꝙ liber factus iurabit, se x. operas daturū. Et hoc casū, statim cùm erit manumissus,debebit iurare, uel permittere impunes autem iurare potest,se daturum operas patrono, & tenebitur operas dare cùm erit factus pubes: poterit autem & impubes existens operas aliquas præstare: ut puta si histrio sit. Franc.
† Alias Ideo.
r ¶ Imponuntur.ʒ licitè. Franc.
s ¶ Liberum.ʒ ut & suprà de oper. lib. l.ut iurisiurādi.& C.de oper.lib.l.j.& ʃ. de manu.testa.l.seruum testamento.
t ¶ Religione.ʒ scilicet,sacramenti.
u ¶ Necessitatem.ʒ Iurant enim se iuraturos, cùm erunt liberi:ꝙ si nō faciunt,datur in eos actio de dolo:ut ʃ.de dolo.l.eleganter.§.ſer uus pactionis.aut si promissa est pecunia, datur actio in factum:ut C.an seruus ex suo facto.l.promissæ.secundum Azo.
x ¶ Incontinenti.ʒ imò etiā uidetur ex interuallo:ut infrà de oper. lib.l.ut iurisiurandi.§.& siue. Solu. hic loquitur quando primo i seruitute iurauerat: ibi nō. Vel ibi post tempus modicum,quod uidebatur ineſſe,q̄d incontinenti dicitur,ut argu.supra ſi certum peta.l.lecta.& ab hoc suprà de dam. infect.l. fluminū.§. sed quod dictum est. Vel ibi fuit factum i manumissione, ut etiā posteà ex interuallo fieret: ut ʃ. de solu.l Modestinus. Vel ibi sponte,& sciens se non teneri, arg.ʃ.de ope.lib.l.Campanus. Item ex hoc, ꝙ incontinenti iurat, uel promittit:patet, ꝙ causa libertatis, id est, quia non aliter esset manumissus,operas promittit,& dominus exigit:& ideò tenetur:ut hic,& d.l. ut iurisiurandi. si autem ex interuallo, si quidem sponte sciens se non teneri, tenebitur, ut dixi:si metu, uel nimia reuerentia patroni,contraxit infrà quarum re.actio non datur.l.j.§. quę onerandæ.& l.ſi.§.ſi seruus. Item no.ex iuramento hic aliquem obligari,& actione in factum ex eo agetur:ut arg.C.de re. cre.actori.
y ¶ Donum.ʒ Differunt hæc inter se:ut ʃ.de verb. sig.l.inter donū. &l, munus.& ʃ.de offi.procon.l.solent.§.fi.Accur.
z ¶ Vxorē.ʒ facit C.de in ius uocan.uenia.item facit supra de dam. infect.l.fluminum.§.adiicitur.& facit quod not.C.de oper.lib.si quā. potuerit.

a ¶ Potuerit.ʒ Cùm sit doli capax:secus in eo iuramento, q̄d super contractib.præstatur:quod tñ ¡a pubere factū ualet:ut in auth.sacramenta. Itē no.pupillum obligari:& est sic ʃ.de acqui.hær.l.pupillus.& sup.de iureiur.l.qui iurasse. Sed arg.contra.ʃ.de iuris,& fac.igno.l.fi.
b ¶ Vtilis actio.ʒ secus in filio emancipato.ut ʃ.de obseq. a lib.l.pe.
c ¶ Miniculator.ʒ aliàs,nummi calculator: &aliàs,miniculator.Et facit sup.de oper.lib.ut iurisiuran.§.dabitur.& sup. de rei uendi.l. certum. Sed argu. contra. sup.de usufru.l.arboribus.§.de illo. & sup. de ope.ſer.l.ſi.§.j.

¶ QVIBVS AD libertatem proclamare non licet.

MAiores.ʒ CASVS. Maior uiginti annis passus est se uendi, si pretium participatus est, non poterit prouocare in libertatem: si autem non est participatus pretium: licet omnia alia interueniant,quę interuenire debent, ut liber efficiatur seruus, poterit prouocare ad libertatem. Sed pone, ꝙ est minor xx. ann. licet participatus sit pretium,poterit prouocare in libertatem:nisi factus maior durauit in seruitute. Franc.
d ¶ Qui uænit.ʒ i. uē ditur.
e ¶ Peruenerit.ʒ uerè:ut & C.eo.l.j.& no. sup.de stat. ho.l. & seruorum.§.j.
f ¶ Ex cæteris.ʒ i. si non participatus est lucrum.
g ¶ Suprà scripta.ʒ id est, participationis pretij.
h ¶ Dicendum.ʒ ut sup.de li.cau. liberis.§. j. & extrauag. & facit sup. de mino. ſi ex causa.§. Papinianus.

SEruum.ʒ CASVS. Compulsus dedisti mihi seruum, & eum in testamento liberum esse iussisti. Dicitur, ꝙ non tenet libertas, licet aliàs soluendo sim, & tu poteris ab hærede meo uendicare seruum. Si autem diceres effici liberum,quod esse non debet:iam tu nō haberes aliquam ac. cōtra hæredem meum:quia nihil uidebitur &c. Fran.
i ¶ Per uim.ʒ ſ.compulsiuum: & sic dominium directum transit:ut sup.quod metus causa.l.ſi mulier.§. pe.
k ¶ Erit ille.ʒ secus si nō tradere, sed manumittere cogat: q̄a tenet libertas,ut sup.quod met.causa.l.metum.§.idē Pomp. Quida dicunt hic in ultima uoluntate,ibi inter uinos factam ma. ꝙ non placet.
l ¶ Agere.ʒ utili in rem:ut ʃ.ꝙ metus cau.l.metū.§. uoléti. & §.licet. An autem ipse seruus possit conueniri actione, Quod metus cā, quasi ad eum commodum peruenerit?Quod uidetur,ut sup. ꝙ metus causa.ſi cum exceptione.§.in hac actione. Econtra,quod non:quia nō erat pecuniarium commodum:ut arg.sup.de le.j.planè.§.ſi. & l. ſ.q.
m ¶ Peruenerit.ʒ i.peruēniret:quod esse non debet.
n ¶ Consecutus.ʒ nihil habet,qui libertum habet:ut hic, & sup. de

HIs.ʒ CASVS Liber homo, ſi passus est se uendi ad pretiū participandū,& ea interueniunt,quæ interuenire debent,efficitur seruus.Sed quid, ſi fœmina libera passa est se uendi interuenientib. ijs, quæ debent interuenire:an qui nunc nascunt ex ea,erunt serui? Dicitur,ꝙ sic,cū & mater sit seruus:nec possit prouocare in libertatē. Frā.
o ¶ Vænire.ʒ interuenientibus,quæ debent interuenire.

HIs,qui se passi sunt uęnire,[o] ad libertatem proclamandi licentiam denegari.[p] Quæro, an & ad eos,qui ex mulieribus,quę se passæ sunt uænire, nascuntur, ista Senatusconsulta pertineāt? Dubitari[q] non potest, quin ei quoq;, quæ maior annis uiginti se uęnire passa est,ad libertatem proclamādi licentia fuerit deneganda. His quoq; danda[r] nō est,qui ex ea nati tempore seruitutis eius erunt.

¶ Paria sunt,aliqd in esse cōsistere,uel eo statu,qui de ꝓximo rē producit in esse Bar.

¶ Paulus lib. xii. Quæstio. LEX IIII.

LIcinius Ruffinus Iulio Paullo. [s]Is,cui fideicōmissaria libertas debebatur [t] post uicesimū annum [u] se uænire passus est. Quęro,an denegandū sit ei ad libertatē [x] proclamare? Mouet me exemplum cuiusuis liberi hominis:nam & si cōsecutus libertatē, se uēdidisset, [y] denegaretur [z] ei ad libertatē proclamare: neq; debet meliori [a] loco intelligi, † qui in seruitute cō stitutus passus est se uænundari, q̄ si esset libertatem consecutus. Sed econtrario mouet me, ꝙ in eo, de quo quæritur, uenditio consistit, & est qui ueneat:in libero autē homine neq; uenditio consistit,& nihil est, quod ueneat. Peto itaque plenius me instruas. Respondit, Venditio quidem tam serui,quàm liberi contrahi potest: [b] & de euictione stipulatio contrahitur. Nō enim de eo loquimur, qui sciēs liberū emit: nam aduersus hūc nec ad libertatē proclamatio denegatur. [c] ¶ Sed & is,q̄ [d] adhuc seruus est, etiam inuitus uænire [e] potest: quamuis & ipse in eo malus sit, quòd de cōditione sua dissimulat: cū in sua potestate habeat, ut statim ad libertatē ꝓueniat. † Quod quidem [g] non potest ei imputari, cui nondum libertas debetur. [h] Pone statuliberum [i] passum se uę-

† aīs quod.

p ¶ Denegari.ʒ dicit Pomp. uel cauetur Senatusconsulto.
q ¶ Dubitari.ʒ nunc respon.& sub. Sed cum du.&c.
r ¶ Danda.ʒ licentia proclamandi ad libertatem.

LIcinius.ʒ CASVS. Hæres uolebat uendere seruum, quē erat per fideicommissum rogatus manumittere: & ipse maior xx. ann. existens passus est se uendi. Quæritur, an possit prouocare in libertatem? Et uideē ꝙ non:nā ſi iam esset manumissus, & sic esset liber,& esset passus se uē di:non posset prouocare in libertatem. Sed contrà, uidetur ꝙ sic: nam libero homine uē dito nihil ei obest, ꝙ uendatur: sed secus in hoc casu, cum seruus sit, qui uenditur. Quid ergo erit? Et certè dicit, q̄d & liber homo, & seruus potest nendi: & stipulatio de euict. poterit cōmitti. Et intelligas de eo, qui ignorans liberum hominē emit. Si enim sciens liberū emeret,tunc bene posset prouocare in libertatem:in nostro autem casu etiam inuitus potuit uēdi: licet possit ei imputari, cum ad libertatē nō prouocat petendo iudicis officiū ut manumittatur:quod non posset imputari ſta tulibero, cui relicta est libertas sub condi. nam interim potuit petere libertatem:sed uenientē condi. poterit se prouocare in libertatem. In nostro autem casu dicendum est,non posse prouocare in libertatem,cùm maluituendi, cùm posset petere libertatem. Fran.
s ¶ Paulo.ʒ Salutē, & quæstionem talem.
t ¶ Debebatur.ʒ purè. Accur.
v ¶ Vigesimum annum.ʒ suæ ætatis. Accursius.
x ¶ Libertatem.ʒ & sic est homo liber.
y ¶ Vendidisset.ʒ interuenientib.ijs,quæ in lib. homine empto interuenire debent.
z ¶ Denegaretur.ʒ ut sup. tit. 1.l.liberis.in prin.& C.e.l.j. in prin.
a ¶ Meliori loco,ʒ ut & sup.tit. 1.ordinata.§.ſi is.Accur.
b ¶ Contrahi potest.ʒ ut & supra de contrahen. emptio.l. & liberi & l.liberi.
c ¶ Denegatur.ʒ ut sup.tit.1.qui sciens.& l. liberis.§. siquis sciens. C.de inge.ma.l.sciens.
d ¶ Sed & is qui.ʒ ut in casu proposito.
e ¶ Vænire.ʒ id est,uendi.
f ¶ Perueniat.ʒ Potest enim implorare,ut manumittatur.
g ¶ Quod quidem.ʒ id est, certè.
h ¶ Debetur.ʒ scilicet,in sequenti casu. Accur.
i ¶ Statuliberum.ʒ i.sub conditione manumissum. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Denegandam.§ nec enim tacitè,uel expressè potuit renuntiare iuri futuro:ut infra uorum leg.l.quod ait Prætor.& de leg.1. si ita.§.j. & dixi,C. de pact.l.j.

b ¶ In proposito.§ ad primum tñ uidetur se referre, licet eadem æquitas in potestatiua conditione sit:cùm potestatiua conditio,& pura paria sint : ut &ff. de hæred.instit.fuus. Per q dicunt quidã ad utrũ que casum referri, qđ hic dicitur : & facit.C. e.l.j.in fi.& sup.de fidei com. lib.l. quidam.§.fi.

SI duo.§ CASVS. Duo emerunt liberum hominem tanquã seruum: & unus eorum sciebat eum liberum alter ignorabat,quæritur, quid iuris? Dicitur,sciẽtia unius ignoranti nó nocebit : & fiet hic seruus totus ignorantis. Fran.Acc.

c ¶ Sed tantum alterius § cõtra.ff. tit. 1. nõ solum. §. j. solut.ut ibi. Item contra. sup. tit. 1. l.liberis.§.si duo. Sol.ut ibi. Item not. in persona huius uenditi magis inspici, q̃ nocet, quàm quod prodest: sic suprà ad Sylla. fi quis in gratiã.§.fi. Sed arg. contra. sup.de Senat.l.emancipatum.§ fi.& infrà, de iure fisc.l. non intelligitur.§. si quis palam. & sup.ad Macedo.sed Iulianus.§ non solum. Itẽ nota, Inutile cedit utilitas: sic sup.de leg.1.l. plane.§. si duobus, & sup. commu. prædio.l. proprium fólũ. & C.de legi.hære.l.cognouimus. & sup.de bonis liber.l. cùm libertum. & inf.de stipu.ser.l.j.§. communis.& l.proinde.§.fi. & l.seq.Item arg. contra. sunt ad hanc.l.sup.de lega.2. fi res. & l. si duobus.in princ.& l.planè. §.si coniunctim.& l. hu iusmodi. §. si Titio. & de lega.1. si Titio. & l. Proculo. & inf. de uerbo. obligatio.l. si mihi, & Titio. & sup. de iureiur. si duo patroni.in princip.

¶ SI LIBERTUS INGENUUS ESSE DICATUR.

SI libertus.§ CASVS. Petiisti quendam in libertum tuũ: & quia non probasti,est absolutus.Dicitur,q̃ non præiudicat illa sententia, nec cursus temporis mihi uero patrono, qui hunc peto in libertinitatem.Fran.

d ¶ Alio agente.§ Qui eum ad libertatem uocat. Accursius.

e ¶ Exercere.§ uocando enim in suum libertum:ut j.e.patronũ Sed uidetur nullo tempore audiri:ut ff. de statu homi.l.ingenuum.& ff. tit. 2.l.Diui fratres.§.j.Sol.in illis fuit acta cã seruitutis, & ingenuitatis, & sic præiudicat inter omnes:hic autem libertinitatis, & ingenuitatis, quæ non est adeo fauorabilis:& ideo non præiudicat aliis. alii dicunt,q̃ hic,& inf. e.patronum.non fuit pronuntiatus ingenuus,sed libertum illius non esse:in contrariis uerò ingenuus. Et q̃ hic dicit ingenuus i.pro eo,qui ingenuum se dicebat:Et sic expone illam l.patronum, Vel dic,q̃ hic non fuit iustus contradictor in ll.contrariis. sic,ut inf.de collu.dete.l.cùm non iusto.& arg.sup. de inofficiosa.l. qui repudiantis.in fi.Item contrariatur huic. l.infrà,de collu.detegen.l.ij.in prin.ubi intra quinquennium tantum auditur.Sol. ut ibi.Accursius.

QVi se vænire. CASVS. Liber maior xx.ann.passus est se uendi ad pretium participandum,& pretium peruenit ad eũ.Non potest reuocare in libertatem,nisi in casu,ut cũ pretium reddit emptori sponte recipienti. ¶ Qui se ex libertinitate.§ Quidã ingenuus tanquam seruus alicuius existens, ab eodem manumissus est: & nunc stat

† aliàs lib. fin.ad S. C. Claudianũ

† Ad intellectum, & cõmẽdationem huius tex.uid. Io. Hannibal.in l. naturaliter.n. 124. de usucapionib.

† P.F.dicebat.

† lib.7.Digest.

nundari. Nemo dicturus est superueniente conditione, quæ nõ fuerit in eius potestate,libertatis petitionẽ ei denegandam. a Idẽ puto,& si in ipsius potestate fuerit cõditio. Sed in proposito b magis ꝑ bandum est, ut denegetur ei libertatis petitio, qui potuit petere libertatem, & maluit se uẽnundari: quia indignus est auxilio Prætoris fideicommissarij.

¶ Idem ad Claudium. † LEX V.

SI duo †liberum hominẽ maiorem annis xx.emerimus, unus sciens eius conditionẽ, alter ignorans,non propter eum,qui scit, ad libertatẽ ei proclamare permittitur : sed propter eum,qui ignorat, seruus efficietur : sed nõ etiã eius, qui scit,sed tantùm alterius. c

Si libertus ingenuus esse † dicatur.

TITVLVS XIIII.

¶ *Res iudicata contra eum, qui se patronum dicebat,non præiudicat uero patrono. hoc dicit.*

¶ Marcellus. † LEX I.

I libertus alterius alio agente d ingenuus pronuntiatus esse dicetur,sine ulla exceptione temporis patronus eius cognitionem solet exercere.e

† In P.F.legitur Saturninus lib.1. de off. pro-

¶ Masurius Sabinus lib.ix. † LEX II.

QVi se vænire passus esset maiorem,scilicet,ut ad ipsum pretium peruenire, prohibendũ de libertate cõtendere Diuus Hadrianus constituit : f sed interdũ ita contendendũ permisit, g si pretium suũ reddidisset. ¶ Qui se ex libertinitate h in ingenuitatẽ asse

uerant, non ultra i quinquenniũ, quã manumissi k fuissent, audientur. ¶ Qui post quinquennium re perisse se instrumẽta ingenuitatis suæ asseuerãt, de ea re ipsos principes adire oportet cognituros. l

¶ Pompo.lib.73. ad Claud. † LEX III.

HOc sermone, m Agnitis natalibus, n de nullis alijs intelligendum est Senatum sensisse, quã ingenuis. o ¶ Verbo autẽ, Reliquerunt, etiam hoc intelligẽdum est,ut quæcunque ex re eius,à quo manumissi erunt, acquisita habẽt, restituant.Sed id quemadmodum accipiendum sit, uidendum est: utrumne quæ ignorantibus domini abstulissent, itẽ † quæ ex rebus eorũ acquisissent,reddere debeãt: P an uerò etiã quæ concessa,& donata à manumissoribus amplexi sunt. ¶ Quod magis est.

¶ Papinianus. † LEX IIII.

HAec oratio, q quæ prohibet apud Consules, & Præsides prouinciarum post quinquẽnium a die manumissionis in ingenuitatem proclamare, nullam causam r aut personam excipit.

¶ Pone casum,ut sup. eo.l.j.

¶ Idem lib.x. Respon. LEX V.

PAtronum post quinquẽnium sententiæ pro ingenuitate dictæ, quo ignoráte res iudicata est, non esse s præscriptione temporis summouendum,respondi.

¶ Vlpianus. † LEX VI.

QVoties de hoc contẽditur, an quis libertus sit, siue operæ petantur, siue obsequium desideretur, siue etiam famosa actio intẽtetur, siue in ius uocetur, qui se patronum dicit, siue ulla

† aliàs lib. 5. Senatusc̃ōsultorũ.

† Flor. itẽ quod exhis acquisitũ.

† Aliàs, Põpo. lib. 34. quæsti. In Flor. incipit oratio.

† lib.38.ad edict.

Alij dicunt semper, si pretium reddunt, id est,parati sunt reddere, poterunt de libertate contendere, argumen. institut. de noxalib.l. si de noxalib.§.dominus. alias offerat, & deponat :ut C. de usur.l. acceptam.Sed hoc, quando quis uult ab obligatione qua tenetur,liberari : sed hic non tenetur. Tertij dicunt, ut Azo, q̃ hic sponte recipit.Et dic, reddidisset, scilicet iam emptori sponte recipienti : est enim præteritum plusquamperfectum. Accursius.

h ¶ Qui se ex libertinitate.§ scilicet de facto.

i ¶ Non ultra.§ etiã lite contesta. ut inf. de collu.deregen.l.ij.§. aliter.Accur.

k ¶ Manumissi.§ scilicet,de facto : ut institut.de ingen.§.fin. & facit infrà, proxi.§. & l. hæc oratio. Sed hodiè secus : ut C. ubi causa. l. fina.

l ¶ Cognituros.§ facit suprà,de in lit. iur.l. uideamus.§.fi. & de in restituan. l. admonendi. & quod not. suprà proxi.§.

HOc sermone. § CASVS. Erant quædam uerba cuiusdam Senatusconsulti.quę nunc uult exponere:.& erant fortè talia, Agnitis natalibus prouocẽt in ingenuitatem : sed relinquant manumissori omnia, quæ habent ex eius re.Et dicitur,q̃ hæc uerba habent locum in eo,qui apparet ingenuus:& debet reddere manumissori ea, quæ acquisierit ex eius re siue eo sciente,siue ignorante : & etiam ea,quæ donauerat manumittens huic manumisso. Fran.

m ¶ Hoc sermone.§ Forte talia erant uerba Senatusconsulti. cuius mẽtionem facit sup.tit 2.l.de bonis. & C. eod.l.j.

n ¶ Agnitis natalibus.§ prouocent in ingenuitatem, sed relinquant manumissori omnia, quæ habent ex eius re.

o ¶ Quàm ingenuis.§ quia ingenui habent natales:non serui, uel liberti,per quos probatur ingenuitas : ut C. de lib. cau.parentes.& de probatio.non epistolis.

P ¶ Debeant.§ scilicet,tantum, an uero, &c.

q ¶ Amplexi sunt.§ s.Senatores. Vel dic,hi, de quorum statu est qõ,

r ¶ Aec oratio.§ CASVS. Hæc prohibitio, qua dicitur manumissum non posse post quinquennium in ingenuitatem proclamare:non excipit aliquam personam,nec causam aliquã, nisi unã: ut sup.l.ii.in fi. Fran.

r ¶ Hæc oratio.§ scilicet,Diui Marci,quam non habemus:& de ea fit mentio inf.tit.1 l.j.§.sed interdum. Accursius.

s ¶ Nullam causam.§ nisi ut sup.eo.l.ij.§.fin. Et hoc corrigitur per l.C.ubi causa status.l.fin.

t Atronum. Non esse.§ ut & sup.eo.l.j.plenè dixi.Sed arg. contrà.C.de præscrip.long.tempo.l.fi.in fine.

QVoties. § CASVS. Quoties quæritur, an quis sit libertus meus,quod contingit multis de causis; siue petam operas, siue obse-

sue obsequium:siue petam,ne me uocet in ius sine uenia:uel simili de causa:est mihi danda actio in rem præiudicialis. Et hæc sunt uera, siue ille dicat se ingenuum,siue dicat se libertum:sed non meum,tunc si ille est in possess. ingenuitatis mihi incumbit onus probandi eum esse libertum meum:& si hoc non probo,ille uincet.Franc.

a ¶ Præiudicium.§ id est,actionem in rem præiudicialem : ut institut.de act.§. præiudiciales.

b ¶ Idem præiudicium.§ id est prædicta actio.

c ¶ Fungitur.§ quia hic libertus non erat in possessione libertinitatis apud eum, qui se dicit patronũ: aliàs contra supra de prob. l.circa.Sed in quæstione operarum semper patronus probat: nisi sit naturaliter opera debita:ut supra de probat.l. quoties. facit supra de libe.causa.l.igitur sciendum.§. si opa. & ff. de except.l.gñaliter.& ff. de lib.agn.fi.q̃s a liberis.§.solent.Acc.

¶ NE DE STATV DEFVNCTORVM POST QVINQVENNIVM QVAERATVR.

¶ *Dictum est de statu uiuorum : nunc de statu defunctorum.*

DE statu defunctorum.§ CASVS. Quidã stans bona fide in pos. libertatis,decessit institutis hæredibus.Dicitur, q̃ post quinquennium à tempore mortis non est quærendum de eius statu : nec est quærendum de statu eius, qui decessit intra quinquẽnium, vel etiam eius, qui uiuit,si per hoc fieret præiudicium mortuo ante quinquenniũ. Item aliquãdo nec intra quinquennium de statu defuncti quæritur, ut cùm iudicatus est quis ingenuus, decessit postea: non amodò debet quæri de statu eius : nec retractari sententia lata pro ingenuitate etiam intra q̃n quennium.

¶ Siquidem.§ apparet ex prin.l.quòd præscribitur spatium quinquennij uolenti retractare statum defuncti in deteriorem. Sed quid,si in meliorem uult producere? Etiam ultra quinquennium potest. Nam si aliquis dicit seruus quasi ex ancilla natus, quæ erat mortua iam elapso quinquennio : ille autem uult probare matrem fuisse liberam, auditur. Franc.

d ¶ De statu defunctorum.§ qui tempore mortis erant bona fide in possessione libertatis.Quòd si uarietas interuenit,posteriora spectantur tempora,ut C.e.l.fi mſ.& l.fi.& ad emancipationem nõ pertinet, ut in e.tit.l.quod est.Sed quid est,quod dicit, post quinquennium, cũ nec ante,ut C.de lib.cau.l.principaliter? Resp.non propter carnẽ, & ossa,sed ꝓp posteros, & peculium q̃ritur intra quinquennium,non ultra,ut & ff. e.l.ij.& C.e.l.j.& l.fi is. Et hoc,si non fuerat ingenuus pronuntiatus:aliàs nec intra quinquennium,ut ff.§.sed interdum. Accur.

e ¶ Fisci.§ ut & C.eo.fi mater.

causa interueniat,redditur præiudicium d. Sed & quoties quis libertinum quidem se confitetur,libertum autem Caij Seij se negat, idem præiudicium e datur. Redditur autem alterutro desiderante. sed actoris partibus, qui se patronum dicit, fungitur f, probareq; libertũ suum necesse habet: aut si non probet,uincitur.

L. 1° tit. 14. p. 3.

Ne de statu defunctorũ post quinquennium quæratur.

TITVLVS XV.

¶ *Existens in possessione libertatis,si decedit post quinquennium,non quæretur amplius de statu suo.hoc dicit.*

¶ Martianus †. LEX I.

DE statu defunctorum d post quinquenniũ quę rere non licet, neque priuati, neque fisci e nomine. Sed nec eius status retractandus est,qui intra quinquẽnium decesit, si per huiusmodi quæstionem præiudicium futurũ est ante quinquennium mortuo. Imò nec de uiui † statu quærendum est,si quæstio huiusmodi prę iudicium faciat ei, qui ante quinquennium decesserit. Et ita Diuus Hadrianus constituit. ¶ Sed interdum & intra quinquennium non licet de statu defuncti dicere. Nam oratione Diui Marci cauetur, ut si quis ingenuus pronuntiatus fuerit g,liceat h ingenuitatis sententiam retractare i : sed uiuo eo, qui ingenuus pronuntiatus est, non etiam post mortem k, intantũm, ut etiam si cœpta l quæstio fuerit retractationis, morte eius extinguatur,ut eadem oratione cauetur.

¶ *Licet non possit quæri de statu alicuius post quinquennium in deterius mutando, tamen potest quæri post quinquennium mutando in melius.hoc dicit.*

¶ Si quidem m deteriorem con-

† Pompo. li.64. quæstio. aliàs Martia. lib. fin. de delatoribus.

f ¶ Viui.§ quasi dicat non solùm de mortui statu, sed nec etiam de statu uiuentis quæri potest,si præiudicetur ei,qui ante quinquennium decesserit,Azo.ut & C.eo.l.j.& ij.Accursius.

g ¶ Fuerit.§ per collusionem.

h ¶ Liceat.§ cuilibet de populo.Accur.

ditionem defuncti faceret, qui statum retractaret, secũdum ea, quæ dixi, præscribendum est. Quid ergo si meliorem? veluti, si pro seruo libertus dicatur? quare non admittatur n? Quid enim, si seruus quis dicatur, quasi ex ancilla natus, quæ ante quinquennium o mortua est? Quare non liceat probare liberam fuisse? hæc enim pro mortua p est. Et Marcellus q lib. v.de officio cõsulis,posse scripsit. Ego quoque in auditorio publico idem consecutus † sum r.

¶ *Etiam pupillis tutores non habentibus currit hæc præscriptio quinquennij.b.d.*

¶ Papinia.lib.xiiij.Respon. LEX II.

NOn esse libertatis quæstionem filijs inferendam propter patris,uel matris memoriam post quinquennium à morte non retractatam s conuenit : nec in ea re, quæ publicam tutelam t meruerit, pupillis agentibus restitutionis auxilium tribuẽdum est u: quòd quinque annorum tempus, cùm tutores non haberent,excesserit. ¶ Præscriptio x quinque annorum quæ statum defunctorũ tuetur y, specie litis ante mortem illatæ non fit irrita, si uetera causam desistente eo, qui mouit, longo z silentio finitam probetur.

¶ *Ingenuus in possessio. seruitutis decessit. Dicitur,quòd & ante quinquennium, & post quinquennium potest cognosci de ingenuitate eius. Franciscus.*

¶ Hermogenia. li.iiij.Iuris. † LEX III.

ANte quinquennium † defunctorũ status honestior, quàm mortis tempore fuisse existimabatur, uendicari non prohibetur. Idcirco & si quis in seruitute a moriatur, post quinquennium liber decessisse probari poterit.

¶ *De statu defuncti post quinquennium post mortem eius non quæritur:nec si petã peculiũ eius, tanquàm mei serui post quinquennium admittar.Franciscus.*

i ¶ Retractare.§ inf. quantũ dixi ff. tit.j. l.j.

k ¶ Post mortem.§ sic infra de re iudi.l. si cum procurator. & infra ad legem Corne.de fal.l.j.§.tutores.& j.de uerb.obl.l.hoc iure.

l ¶ Cœpta.§ specialiter, vt contestatione nõ perpetuetur actio i, nec fiat transitoria contra hæredes:ut & infra l.proxi.in fin. sic C. de dol.l.fina. Regulariter contra.ut C.de præscr. xxx.ann.l.fi.

m ¶ Si quidem.§ dixi supra eo.in prin.Acc.

n ¶ Non admittatur.§ Certè imò admittitur, ut subijcit, & infra eo.l.pen.

o ¶ Ante quinquennium.§ & in seruitutis possessione ea existente : unde præscriptio quinque annorum non potest allegari: & ideò potest, & necessarium est,probari de libertate huius,qui dicitur seruus. Azo.

p ¶ Pro mortua.§ i. pro eius statu tuendo.

q ¶ Et Marcellus.§ nunc respondet. Acc.

r ¶ Cõsecutus sum.§ i.ad eam sententiam pueni.Accur.

NOn esse.§ CASVS. Mouebã quæstionem status filijs alicuius, de cuius statu non egi : & iam lapsum erat quinquennium à morte eius, dicitur q̃ non audior : & hæc præscriptio quinquennij currit etiã pupillo tutorẽ non habẽti, nec poterit restitui.

¶ Præscriptio.§ Litis contestatione in qõne status ante mortem defuncti illata, non facit præscriptionẽ v.anno. q̃ statũ defunctorũ tuetur, irritã:si is q̃ mouet qõne status defuncto, à sua lite triennio desistat:nã tunc liti renuntiasse uidetur.Fran.

s ¶ Retractatam.§ aliàs,recitatã : & aliàs retractatã.f.intra quinquennium, & semper dic,& finitam.

t ¶ Tutelam.§ i.tutelam,quod est publicum munus,ut insti.de excu.tu. §.j.

u ¶ Tribuendum est.§ Imò uidetur ipso iure non carere, ut C. in quibus cau.resti.in integ.non est necesse.l.fin.Solu.ut ibi no.in concor. C.eod.l.si mater.

x ¶ Præscriptio.§ quæ sine possessione procedit.Accur.

y ¶ Tuetur.§ ut & C.eo.l.j.in prin.Vel secundum quosdam,eius qui nitebatur statum defuncti retractare.Accur.

z ¶ Longo.§ s.triennio.Et not.q̃ contestatione non perpetuatur actio,ut & s.l.proxi.§.sed interdum.Vel fm Plac.& Azo.ideò contingit,quia actor destitit à lite triennio,& sic renuntiasse uidetur,ut ff. de iud.l.destitisse.& C.de pact.l.postquàm.& C.qui accusa. non pos.l.ac cusationem. Aliàs contra,ut C.eo.l.iij & l.penul. Accur.

a ¶ Ante quinquennium. In seruitute.§ id est, in possessione seruitu-

† aliàs li.6. Iuris epitomatum.

† aliàs defuncto P. F.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis:& facit supra l.j,§.fi quidem.Accursius.

a PRimus. Numariam. ¶ Principaliter enim de statu defuncti agi non potest:vt C.de libe.cau.l.principaliter.Accursius.

¶ DE COLLVSIONE DETEGENDA.

¶ *Cùm in iudicio libertatis causa fit collusio, ideò de ea ponit. Acc.*

† aliàs li.j. de iurisfi.

NE quorũdã.§ CASVS. qdã colludebant cũ seruis,& efficiebãt eos pronuntiari ingenuos: & sic admittebãtur ad Senatoriam dignitatem, & quia hoc erat turpissimum dignitati Senatorum, est factum quoddam Senatusconsultum, quo cautũ est, ut quicunque probaue rit hanc collusionẽ,habeat istum iudicatum ingenuum in seruum suũ,si seruus fuerat colludentis:uel in libertũ, si eius libertus fuerat: & hanc collusionẽ detegere usque ad quinquennium post sniam latã permissum est: & hoc quinquennium cõtinuum est,nisi hic iudicatus ingenuus, sit impubes: nam tunc expectabitur tps pubertatis: nec interim currit quinquẽnium.Idem ex simili causa iusta, ubi ẽt post quinquennium agitatur hæc causa: vt exemplum habuisti §. fi libertus ingenuus eẽ di. l.ij. in fi. Posteà dicit, Hoc quinquennio sufficit contestari litẽ. Sed secus in eo, qui ex libertinitate prouocat se in ingenuitatem.Nã intra quinquennium à tpe manumissionis nu merandum debet tota causa expediri.Vltimò dicit,ille admittitur ad hanc collusionem detegẽdam,qui pro alio est habilis ad postulandũ, & hoc dicit hæc l. & seq.Franciscus.

† Paulus li.9.ad Prætor. aliàs Caius lib.2.ad edict. prætor. vrb. †

b ¶ Amplissimum'ordinem. § scilicet senatorum, qui centum erant numero:ut C.de peti.hære. l.fi.in prin. Acc.

c ¶ Iudicari.§ ut quasi ingenui creentur quandoque Senatores.

d ¶ Iste.§ de cuius conditione est collusum.

e ¶ Detexisset.§ut & sup.de lib.cau.l.qui de libertate.§.fi. Si uerò libertus:fieret libertus eius,qui detexit collusionem:ut C.eo.l.ij. & supra de in ius uocan. l.adoptiuum.§ patronum.

f COllusionem. Ingenuitatis. § id est,sententiarum latarum pro ingenuitate. Accursius.

g ¶ Quinquennium. § uiuente tamen eo,qui ingenuus pronuntiatus est:ut sup.tit.ij.l.j.§.sed interdum.Sed uidetur perpetua: ut sup.fi liber inge.esse dicatur.l.j.& pen.Sol.ibi non iustus fuit contradictor: ut ff.l.proxima.Vel ibi de liberto igenuus: hic de seruo ingenuus. Vel ibi detegit uerus patronus,hic extraneus:arg.infra in fi.huius l. Item contra.infra de liberali causa.l. Diui fratres.in princ.ubi nullo modo auditur. Sed illa secundum hanc, scilicet nisi sit collusum . Et eodem modo respondeat ad l.sup.de statu homi.l.ingenuum .

h ¶ Aetas eius.§ quia impubes est:ut suprà, de liberali causa. l.Diui fratres. in principio .

i ¶ Alterius rei.§ scilicet ratio:ut exemplũ habes sup. fi liber inge. esse dica.l.ij.§.fi.& l.pen.& infra de adul.l.quinquennium. Accur.

k ¶ Inchoandam.§ argu.contra.C.de dolo.l.fi. & supr.tit.i.l.j.§.sed inter.& C.de tempori.in integ.resti.l.fi.

l ¶ Aliter atq;.§ quia tunc contestatione non perpetuatur: ut & supra,si liber inge.esse di.l.ij.§.i.& l.hæc oratio.Et est ratio: quia agens in superiori respõ.cõuenit,arg.ff.de excep.doli.l.purè.§.fi.& §. de Car edict.l. iii. §. qꝫ si ille. Et secũdũ hoc hodie cõtra:ut C.ubi cau.statu.l. fin. Alii dicũt, qꝫ ppetuo auditur, non intra quinquennium tantùm :

¶ Callistratus lib.ij.iuris. † LEX IIII.

PRimus omnium Diuus Nerua hoc edicto uetuit, post quinquennium mortis cuiusque de statu quæri. Sed & Diuus Claudius a d Claudianum rescripsit, Si per quæstionem numariam [k] præiudicium statui fieri uidebitur, cessare quæstionem.

De collusione detegenda.

TITVLVS XVI.

¶ *Qui collusionem detegit, nanciscitur dominium serui,qui per collusionem effectus est ingenuus .*

¶ Caius. † LEX I.

NE quorundam dominorum erga seruos nimia indulgentia inquinaret amplissimum ordinem [b], eò quòd paterentur seruos suos in ingenuitatem proclamare, liberosque iudicari [c], Senatusconsultum factum est Domitiani tẽporibus, quo cautum est, vt si quis probasset per collusionem quicquam factum,si iste [d] homo seruus sit, fieret eius seruus,qui detexisset [e] collusionem.

¶ Vlpianus lib.lxix.† LEX II.

COllusionem detegere ingenuitatis [f] post sententiam intra quinquẽnium [g] posse Diuus Marcus constituit. Quinquẽnium autem continuum utique accipiemus. ¶ Sicubi planè ætas eius [h], cuius retractatur collusio, differendam retractationem in tempus pubertatis,vel alterius rei [i] suadeat, quinquennium non currere dicendum est. ¶ Quinquẽnium autem non ad perficiendam retractationem, sed ad inchoandam [k] puto præfinitum : aliter atque [l] circa eum,qui ex libertinitate se in ingenuitatem petit. ¶ Oratione Diui Marci cauetur, vt etiam extraneis [m], qui pro alio postulandi ius haberent, liceret detegere collusionem.

¶ *Non præiudicat uero patrono, si quis iudicatus fuit ingenuus,non uero patrono agente,uel nolente defendere.h.d.*

¶ Callistratus.† LEX III.

CVm non iusto [n] contradicto re quis ingenuus pronuntiatus est,perinde inefficax est decretum, atque si nulla res iudicata interueniisset [o]. Idque principalibus constitutionibus cauetur.

¶ Vlpia.lib.j.ad le.Iul.& Papi. LEX IIII.

SI libertinus per collusionem fuerit pronuntiatus ingenuus, collusione detecta, in quibuſdam causis [p] quasi libertinus incipiet esse.Medio tamen tempore,id est, anteq̃ collusio detegatur, & post sententiam,de ingenuitate latam, utique quasi ingenuus accipitur.

¶ Hermogenianus li.v.Iur.epit. LEX V.

STentiam pro ingenuitate latam, collusionis prætextu semel [q] retractare permittitur. ¶ Si plures ad collusionem detegendam pariter accedant, causa cognita, quis debeat admitti comparatis omnium moribus, & ætatibus, & cuius magis intereſt [r], ſtatui oportet.

Quinquennium triplex.

† Caius li. 88. aliàs Callistratus li. 4. de cognitio.

† Dic, qꝫ ille dicit esse iustus & legitimus cõtradictor, qui allegat dominium. l.j.C. si de moment. pos. fue.appel. & c. filius. extrà de testam. Ité qui est i possessione, ut l.fin. C. de edic. diui Adria. tollend.

quia dicit per collusionem iudicatum.

¶ DIGESTORVM LIBER XLI.

¶ DE ACQVIRENDO RERVM DOMINIO.

¶ *De bonorũ possessionibus,& de relictis tractatu exposito, in quo & acqui.re.domi.est habita mẽtionẽ & ille modus est quærẽdi dñij: ĩo generale de acqui. rerũ domi.tit. ponit. Bul.uel dixit de personis, scilicet in superiori libro: nunc de rebus:ut inst. de iure naturali.§. fina.*

Digestorum, seu Pandectarum Liber XLI.

De acquirendo rerum dominio.

TITVLVS I.

¶ *Cum quinque sint genera rerum,ut insti.de re.diui.in prin,hoc quintum hîc prosequitur, & dicit,qꝫ singulorum res sunt uel iure gentium,uel ciuili : & quia ius gentiũ antiquius est, de eo prius uidendum est.h. d. Et iste titulus est planior totius iuris: ideo non multa indiget casus declaratione.*

¶ Paulus.† LEX I.

QVarundam rerum [a] dominium nanciscimur iure gentium : quod ratione naturali inter omnes homines peræque [b] seruatur [c]. Quarundam iure ciuili:id est, iure proprio ciuitatis nostræ [d]. Et quia † antiquum ius gentiũ cum ipso genere humano proditum est [e],opus est [f], vt de hoc priùs referendum [g] sit. ¶ Omnia igitur [h] animalia,quæ terra, mari,cœloque [i] capiuntur,id est, feræ bẽstiæ, volucres, pisces,capientium fiunt [k].

¶ Florentinus lib.lxix.† LEX II.

VEl ea,quę ex his apud nos edita [l] sunt.

¶ Caius.† LEX III.

QVod enim nullius est [m], id ratione naturali occupanti conceditur [n]; nec intereſt quo ad feras bestias,uolucres,vtrùm in suo fundo quis capiat, an in alieno [o]. ¶ Planè qui in alienum fundum ingreditur, venandi, aucupandivè gratia , potest à domino , si is præuiderit iure prohiberi [p] ne ingrediatur. Quicquid autem eorum ceperimus [q], eousque nostrum esse intelligitur, donec nostra custodia coercetur. Cùm verò euaserit custodiam nostram, & in naturalem libertatẽ [r] se receperit , nostrum esse desinit [s], & rursus occupantis fit.

¶ Florentinus lib. xxviij. quæstio.†

LEX IIII.

NIsi sint mãsuetę factę, & mitti,ac reuerti solitæ [t] sint.

¶ Caius lib.iiij.Rerum cotid. LEX V.

NAturalem autem libertatem recipere intelligitur [u], cùm uel oculos nostros effugerit [x], uel ita sit in conspectu nostro,ut difficilis [y] sit eius persecutio.

¶ *Quod nullius est non fit meum , nisi possessionem eius nactus sim : intelligе , quantum ad casum præsentis legis. h. d.*

¶ Illud quæsitum est, an fera bestia, quæ ita vulnerata sit , ut capi possit , statim nostra esse intelligatur. Trebatio placuit , statim nostram esse , & eousque nostram videri , donec eam persequamur. Quòd si desierimus eam persequi, desinere nostram esse , & rursus fieri occupantis. Itaque si per hoc tempus , quo eam persequimur, alius eam ceperit eo animo , ut ipse eam lucrifaceret , furtum uiderі nobis eum commisisse . Plerique non aliter putauerunt eam nostram esse , quam si eam cepesimus : quia multa accidere possint , vt eam non capiamus. Quod verius est [z].

¶ *Accidens nõ mutat materiam. Ad hoc allegatur, secundum Bar.*

¶ Apium quoq; fera [a] natura est. Itaque quæ in arbore nostra consederint , antè quàm alueo à nobis cõcludantur, nõ magis nostrę esse intelliguntur, quàm uolucres quæ in arbore nostra nidum fecerint. Ideoq; si alius eas incluserit, domi nus earũ erit. Fauos quoq; si quos hæ fecerint , sine furto [b] quilibet possidere potest. Sed, ut suprà quoque diximus [c], qui in alienum fundum ingreditur, potest à domino, si is præuiderit [d] , iure prohiberi ne ingrediat. ¶ Examẽ [e], quod ex alueo nostro euolauerit, eousq; nostrum esse intelligitur,donec in conspectu nostro est, nec difficile fur.si apes.sed per l. Longobardã distinguitur signauerit dominus arborem,uel non:ut de fur.& fer.fuga.l.fi quis de arbore.Accur.

p ¶ Prohiberi. § licet enim principaliter prohiberi nõ possit oc cupare quod nullius sit,tamẽ per cõsequentiam cum prohibetur ingredi, prohibetur & capere. Ité no.qꝫ possum prohibere infantem in meum,uel etiam manu resistere. ut sup. ad leg. Aquil. quemadmodum. circa princ. & etiã iniuriarum agere possum : ut ff. de iniur. l.iniuriarũ.§.fi quis me. Sed fallit in casibus : ut ff.de glan.le. l.j. & sup. ad exhi. l. thesaurus. & C. de ser. fugi.l. ij. & sit prã,de actio. empt. qui pendentem. Item quid si post prohibitionem capiat? Respon. ut diximus §. de ser. rusti. prædio.l. Diuus.

† aliàs lib. 6. instit.

† aliàs emitti Dua.

† aliàs li.2.

q ¶ Ceperimus.§ nosecus si tantum uulnerauimus: ut ff.eo.l. naturalem.§.j.Accurs.

r ¶ Libertatem. § id est,laxitatem. Accur.

s ¶ Desinit. § Idem in possessione rei in animatæ : sed non sic in dominio: ut ff.tit.j.l. iij. §. Neruã. & l. Pomponius. & facit instit. eo. §. feræ.Accursius.

t NIsi sint. Solitæ.§ Tu dic, ut ff.l.proxi.§.in his.

u NAturalem autem. Intelligitur.§ quo ad hoc, ut occupanti posteà concedatur.Accurſi.

x ¶ Effugerit. § in aere libero , non sub cappa.Accursius.

y ¶ Difficilis . § secus si facilis : ut argu ff. tit.j.l. quod meo. §. fin. in fin.

z ¶ Quod uerius est.§ etiam si alienus erat laqueus. ut infrà eod.l. in laqueum . Sed secundum legem Longobardam expectatur vulnerans usque ad xxiiij. horas , & posteà occupantis fit : ut in longobarda de uenatoribus. l. penulti. § Item facit instit. eodem. §. illud sed de consuetudine Trebatij .Sententia seruatur. Item no. ff. qꝫ secundum Trebatium illud inspicitur, quod euenire potest: ut sup. de iurisdi.omn. iud. l. fi idem.in fin.

a ¶ Fera.§ i. syluatica siue non mansueta.

b ¶ Furto.§ ut & ff. l.proxi.§.in his.

c ¶ Diximus.§ ut §.eo l.iij. Accursius.

d ¶ Præuiderit.§ integra re.

e ¶ Examen.§ id est, uniuersitas apium : non sic in singulis apibus uolantibus :

† Dic secũdum Bart. qꝫ aliud est de iure illo, & aliud de iure isto sed de consuetudine approbatã opinio Treba.

§ Collige qꝫ inspicitur euẽtus: cõcor. tex. in canon. si quis absẽt. de homi. in 6. in c. j. de ser. nõ ordi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uolantibus: ut ℣.tit.j.l.iij.§.aues.
a ¶ Difficilis.§ sic §.ea.l.in prin.& instit.eo.§.examen. Et nec iste, nec superior.§.de consuetudine seruatur.Accursius.
b ¶ Fera.§id est,syluatica.
c ¶ Quarum.§scilicet apium:ut §.ea.l.§.apium.Azo.
d ¶ Naturam.§ ut & ℣.prox.§.& facit instit. eo.§.pauonum. Accur.
e ¶ Ceruos.§facit instit.eo.§.cernos.
f ¶ Nostra.§ & interim possidemus: ut ℣. tit.j.l.iij.§.aues Et fieret nobis furtum: ut ℣. de fur.l.fi pauoné. Acc.
g ¶ Feras gallinas.§ ut fasianus: sic & gallus ferus potest dici.
h ¶ Dominio.§de possessione habes infrà titul.j.l.iij. §. Nerua & I.Pomponius. in princ.
i ¶ Furti nobis.§ sed quare protam modicare datur actio furti 1, & non de dolo: Respō. q magis odiosa, & subsidiaria est de dolo. Itē quia furta frequentius in paruis fiunt. argu. ℣. de pe.l aut facta.in fin. Tertiò, quia est restitutoria.ar. §. de in integ. resti. scio. Item no. hic tria genera animaliū: ut not.instit. eo. §. cernos.Accur.
k ¶ Item quæ ex hostibus §quæ sunt, dic ut ℣.de cap.l.hostes.
l ¶ Fiunt.§ ut & ℣. eo.l.transfuga. & infrà titu j.l.i. in prin. & instit.eo.§. item eo. Et not. quòd quidam dicunt aliter hic accipi ius gentium, quàm §.l. i. accepimus, cum inducat hic seruitutem, quæ est contra ius naturale: ut instit. de iur. natu. §. ius autem. Sed nil prohibet bellum licitum à iure gentium induci: quod dicitur naturale, ex quo fit seruitus: ut §. de iusti. & iure. l. ex hoc. & sic in l.i.§. eo. naturale. & gen. ius, idem est, & ad iunge huc l. adeò. ut colligitur instit.eo.§. item ea quæ ab.Accur.
m ¶ Item, quæ. § huc usque per aucupationem: nunc per accessionem. Et est hæc discreta accessio: ut instit.eo.§. item ea, quæ. & facit §. eo. l. ii. & C. de rei uen. l. partum. & §. de rei uen.l.si frumentum.§.si æquam.
n ¶ Deo quidem. Deducantur. § ut §.de sta. ho. l. & seruorum.Accur.
o ¶ Euaserint.§ animo & corpore: ut & ℣. de capti. l. nihil. Et est sic §.de religio.l. cū loca.& de re. diuisio. l.in tantum. Sed ar.contra. instit.eo.§.locus autem.& ℣.de uerb.oblig.l.inter stipulanté.§. sacram.
p ¶ Prætera.§nunc de discreto,siue latenti incremento.Accur.
q ¶ Nobis.§ ut & C.de allu.l.j.in fi.& §.de vsufruc. l. item si fundi. §. huic.sed fallit ℣.eo.l.in agris.Accursius.

1 Concor. tex. in c. fi. & ibi plenè per glo. 17.q.6.

† aliàs li.6.

† Paulus lib. 2. Respon.

† aliàs li. 2. rer. cottid.

† P.F. adicit.

† aliàs quo quo.

lis [a] est eius persecutio: alioquin occupantis fit. ¶ Pauonum quoque, & columbarum fera [b] natura est: nec ad rem pertinet, quòd ex consuetudine auolare,& reuolare solent. nam & apes [c] idem faciunt, quarum [c] constat feram esse naturam [d]. ¶ Ceruos [e] quoque ita mā suetos quidam habent, ut in syluas eant, & redeant: quorum & ipsorum feram esse naturam nemo negat. ¶ In iis autem animalibus, quę ex consuetudine abire, & redire solent, talis regula comprobata est, vt eousque nostra [f] esse intelligantur, donec reuertendi animum habeant: quòd si desierint reuertēdi animum habere, desinant nostra esse, & fiant occupantium. Intelliguntur autem reuertendi animum desiisse habere tūc, cùm reuertendi consuetudinem deseruerint. ¶ Gallinarum & anserum non est fera natura. Palàm est enim alias esse feras gallinas. [g], & alios feros anseres. Itaque si quolibet modo anseres mei, & gallinæ meæ turbati,turbatæve,adeò longè euolauerint, ut ignoremus ubi sint,tamen nihilominùs in nostro dominio [h] tenentur. Qua de causa furti nobis [i] tenebitur, qui quid eorum lucrandi animo apprehenderit. ¶ Item quæ ex hostibus [k] capiuntur, iure gentium statim capientium fiunt [l].

¶ Florentinus lib.vij.Institut. LEX VI.

ITem, quæ [m] ex animalibus dominio nostro subiectis nata sūt, eodem iure nostra sunt.

¶ Caius. † LEX VII.

A Deo quidem, ut & liberi homines in seruitutem deducantur [n]: qui tamen si euaserint [o] potestatem hostium, recipiunt pristinam libertatem.

¶ *Per alluuionem quæritur nobis rei dominium. hoc dicit.*

¶ Prætereà [p] quod per alluuionem agro nostro flumen † adiecit, iure gentium nobis [q] acquiritur. Per alluuionem autem id videtur adiici,quod ita paulatim adiicitur, ut intelligere non possimus quantum quoque momento [r] tēporis adiiciatur. Quòd si uis fluminis partem aliquam ex tuo prædio detraxerit, & meo prædio † attulerit, palàm est, eam tuam permanere. Planè si longiore tempore [s] fundo meo hæserit, arboresque, quas secum traxerit, in meum fundum radices egerint, ex eo tempore uidetur fundo meo acquisita [t] esse. ¶ Insula [u], quæ in mari nascitur (quod rarò accidit) occupantis fit: nullius enim [x] esse creditur. At in flumine nata (quod frequenter accidit) si quidem mediam [y] partem fluminis tenet, communis fit eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia possident: pro modo [z] latitudinis cuiusque prædij, quæ latitudo prope ripam sit. Quòd si alteri parti proximior sit [a], eorum est tantùm, qui ab ea parte prope ripam prædia possident. Quòd si ex uno latere † proruperit flumen [b],& [c] aliā riuo nouo fluere cœperit [c], deinde infrà nouus iste riuus in veterem [d] se conuerterit, ager, qui à duobus riuis comprehensus,in formam insulæ [e] redactus est,eius est scilicet, cuius & fuit, Quòd si toto [f] alueo naturali relicto, flumen aliā fluere cœperit, prior quidem alueus eorum est,qui prope ripam prędia possident: pro modo scilicet latitudinis cuiusque prædij, quæ latitudo prope ripam sit. Nouus autem alueus eius incipit iuris [g] esse, cuius & ipsum flumen est, id est, publici iuris gentium. Quòd si post aliquod tempus ad priorem alueum reuersum fuerit flumen, rursus nouus alueus eorū esse incipit, qui prope ripam eius prædia possident. Si cuius tamen torum agrum nouus alueus occupauerit, licet ad priorem alueum reuersum fuerit flumen: non tamen is, cuius ager fuerat [h], stricta ratione,quicquam in eo alueo habere potest: quia & ager ille qui fuerat, desiit esse, amissa propria forma [i]: & qui vicinum prædium nullum habet [k], non potest ratione vicinitatis vllam partem in eo alueo habere: sed uix est [l], vt id obtineat. † Alius sanè est, si cuius ager totus inundatus fuerit. Namque inundatio spe

† P.F. reruperit.
† Dua. alia parte &c.

† Aliud Duar.

r ¶ Momento temporis.§ nam & si tota die figas intuitum: imbecillitas uisus tam subtilia incrementa perpendere non potest, ut in cucurbita ostendi pōt: unde dicitur latēs incrementū: ut instit.e.§. prætereà.
s ¶ Longiore tempore.§ scilicet tanto, ut coaluerit in terra mea: ut suprà,de damno infect.l.hoc amplius. §. Alphenus. Azo. Alij dicunt de x.uel xx.an. arg. inf. pro empt.l.ii.§. sed & si fundus.
† aliàs in uulg.appellerit.
t ¶ Acquisita. § dictæ arbores, & terra, potes tamen utili in rem uendicare secundum M. arg. sup. de rei uen. l.si frumentum. §. de arbore. Sed tu dic, in factum tibi dari: ut ibidem diximus.
u ¶ Insula. § dicitur tribus modis: ut instit. eo.§.insula.
x ¶ Nullius enim. § Bona ratio: ut §. eo. l. q enim. Idem in nata in flumine, si agri undique sint limitati: ut infrà, de flumi. l. i. §. si insula.
y ¶ Mediam partem. § i. in medio fluminis.
z ¶ Pro modo latitudinis. § existentis ab una parte cum plures sint ex una parte: & unius fundus latior est, quàm fundus alterius: & in hoc considero tantum frontem agrorum: ut infrà eo.insula. in prin. Quod hic tamen dicit, fallit quandoque: ut in d. l. insula.i.respon.
a ¶ Proximior sit. § quòd poterit sciri accepta chorda. & puncto in medio posito inter utrunque agrum: & tunc si punctus est tantum ex una parte, aliis cedatur, secundum quòd punctus extenditur: ut infrà eo.l.inter eos.& l. fin. Sed argu. contrà §. de damn. infect. l. quòd conclaue. Sed alio casu loquitur. Et ex his patet, q pro diuiso possident in sulam.arg.℣.ea.l. §. fin. & l.seq.
b ¶ Proruperit flumen. § id est, pars fluminis.
c ¶ Cœperit.§ scilicet illa pars.
d ¶ In uererem.§scilicet:alueum.
e ¶ Insulæ. § non tamen est insula: ut hic, & ℣.e.l.ergo.§.tribus.& C.de allu.l. ii.
f ¶ Quòd si toto. § alia accessio à superiori: quia alueus uetus, q accedit, nec est alluuio, nec insula. Accur.
g ¶ Iuris.§ nam flumina uicem tenent censitorum: ut §. eo. l. ergo. §. alluuio: & facit ℣. de flu. l. i. §. si insulam. & §.ripa.

1 Die secūdum Bart. q ibi ratione societatis,uēl mādati uidet esse una persona:scientia sua uidet sibi nō nocere nō aliena.

2 Ibi est speciale in odiū liberi hominis se uendentis, ut ibi no.& l. iniquissimū. de iu. & fa. igno. secundum Bar.hic.

h ¶ Ager fuerat.§ totus occupatus Accursius.
i ¶ Forma.§ i. esse rei, M. ut §. ad exhiben. l. Iulianus. §. si quis rem.
k ¶ Nullum habet.§ prior dominus.
l ¶ Sed uix est.§ id est, nullo modo de æquitate: sed de stricto iure; sic

sic:ut instit.e.§.alia.secundum Azo. Alij dicunt,ut si quoquo modo qualitas primi agri appareat,restituatur primo domino,aliàs non.arg.℣. eo.l.quod in littore.§.fi. Tertij dicunt, an receſsit aqua cum impetu, an non:arg.infra eo.l.ergo.§.alluuio.
a ¶ Speciem.§ quantū ad proprietatē:ut ℣.de flu.l.j.§. si fossa. & ℣. e.l. ergo.§. alluuio. sed possessio amittitur: ut inst.tit. 1. l.iij.§. Labeo. Sed in dominio signatur cōtra. sup.qui. mo. ususfru.amit.l. si ager. Solu. ibi fecit alueum: hic non. Vel ibi quo ad commodum, non pro uero. Item in usufru.uidetur contra.ſ.q amittat.ut inſt.e.l. si ager. & l. cùm ususfructus. in princ. Sed per hoc non est cōtra:sed dic, amittitur, scilicet quantum ad cōmodum fruendi: & post restituit,quatenus de facto interim periit.
b ¶ Suo nomine. § Tria sunt necessaria, ut fiat specificantis:Bona fides, ut sup. ad exhi.l.de eo.§. si quis. Itē q suo nomine: ut hic, & inf.eod. quicquid.§. ubi. Itē q nō potsit redire ad priorem materiā:ut hic subijcit. Sed quid,si duo specificauerint:unus bona, alter mala fide? uidet unius scientiam alteri nocere,ut nulli quæratur:ut supra ad Mace. sed Iul. §.non solum.
Specificatū ut specificātis fiat, tria requiruntur.
1 Econtra q utrique: ut alterius ignorantia alteri prosit,arg. sup. de lib. cau.l. liberis.§. si duo.
2 Tertio uidetur q totum ignoranti: ut §. q. ad li.procla.non li. l.fi. Sed Azo dicit mediam specificanti bona fide, & mediā domino. Ité adde quæstiones quas no.inſti.eo.§. cùm quis ex aliena.in prin.
c ¶ Fecerit. § uel per se, uel per alium māda to præcedente, uel ratihabitione sequente:argu.inf.de ui, & ui.ar.l. j.§. deiecisse. Item factam, accipe etiam infectam, dum tamen in rudis materiæ nomen exierit:ar. sup. de au.& arg.le.l.& si non sint.§. argento.
d ¶ Ex tabulis tuis nauem.§ de hoc dic, ut in frā eod. sed si ex meis, in prin.
e ¶ Mulsum.§i.nectar.
f ¶ Collyrium. § unguentum ad oculos.
g ¶ Ex spicis.hoc inf.corrigitur,secundum quosdam.
h ¶ Media.§ no.sic sup.de peti.hære.l.sed & si lege.§.adeo.Sed arg. contra.§.de nego.gest.l.Nesennius. in fi.
i ¶ Senserunt.§ ut sit species dñi materiæ.ut ℣.eo.in omnib.& l.seq.
k ¶ Proculo placuit.§ ut ad specificantē dominium perueniat:ut & sup.de rei uen. si frumentum.§.idem scribit.Et sic no.q hic deficit regula,quæ est sup.de rei uendi.l.non solum.Sed est ratio, quia uidetur extincta,cùm nouam formā receperit:ut sup.ad exhi.Iul.§.siquis.Sed actionem in factū habet dominus materiæ:ut in ferruminatis: ut sup. de rei uen.l.in rem.§. item si quæcunque. licet quidam dent utilem in rem.arg.sup.de rei uen.l.si frumentum.§. de arbore.
l ¶ Videtur tamen mihi. § Caio. Accursius.
m ¶ Dixisse.§ ſ.quosdam,secundum quos corrigit,quod sup.de spiciem [a] fundi nō mutat,& ob id,cū receſserit aqua, palam est eiusdē esse, cuius & fuerat. ¶ Cùm quis ex aliena materia speciem aliquā suo nomine [b] fecerit,Nerua,& Proculus putant hunc dominum esse, qui fecerit: [c] quia quod factū est, anteà nullius fuerat. Sabinus, & Cassius magis naturaleм putant rationem efficere, ut qui materiæ dominus fuerit, idem eius quoq; quod ex eadem materia factum sit, dominus esset: quia sine materia nulla species effici possit: ueluti si ex auro, uel argento, uel ære tuo aliqua uasa fecero: uel ex tabulis [d] tuis nauem, aut armariū, aut subsellia fecero: uel ex lana tua uestimētum: uel ex uino,& melle tuo, mulsū [e] uel ex medicamētis tuis emplastrum,aut: collyrium, [f] uel ex uuis tuis, aut oliuis, aut spicis tuis [g] uinum, uel oleum, uel frumentum. Est tamen etiam media [h] sententia rectè existimantium, si species ad eādem materiam reuerti possit, uerius esse qd' Sabinus, & Cassius senserunt: [i] quòd si nō possit reuerti, uerius esse quod Neruæ,& Proculo [k] placuit:ut ecce, uas conflatum, ad rudem massam auri,uel argenti,uel æris reuerti potest: uinum uerò, uel oleum, uel frumētum ad uuas, uel oliuas, uel spicas reuerti non potest:ac ne mulsum quidem ad mel, & uinū: uel emplastrū, aut collyria ad medicamenta reuerti possunt. Videntur tamen mihi [l] rectè quidam dixisse, [m] non debere dubitari, quin ex alienis spicis excussum frumentum eius sit,cuius & spicæ fuerint. Cùm enim granaq; quæ spicis continentur, perfectam habeant suam speciem,qui excutit spicas,nō nouam speciem facit, [n] sed eam, quę est, detegit. ¶ Voluntas duorum dominorum miscentium [o] materias, commune totum [p] corpus efficit: siue eiusdem generis sint materiæ, ueluti si uina miscuerint, uel argentum conflauerint: siue diuersi, ueluti si alius uinum contulerit, alius mel: uel alius aurum, alius argentum, quamuis mulsi, uel electri, noui corporis sit species. ¶ Sed & si sine uoluntate dominorum casu confusæ sunt duorum materiæ, uel eiusdem generis, † uel diuersi, idem iuris est. [r] ¶ Cùm in suo solo aliquis ex aliena materia ædificauerit, [s] ipse dominus intelligitur esse ædificij: quia omne quod inædificatur, [t] solo cedit: nec tamen ideo is,qui materiæ dominus fuerit, desijt dominus [u] eius esse: sed tantisper neque uendicare eam potest, neque ad exhibendum [x] de ea agere, propter legem xij. tabularum, qua cauetur, ne quis tignum alienum ædibus suis iunctum eximere cogatur, sed duplum [y] pro eo præstet. ¶ Appellatione autem tigni, omnes materiæ significantur, ex quibus ædificia fiunt. [z] Ergo si ex aliqua causa dirutum sit ædificium, poterit materiæ dominus, tùnc eam uendicare, & ad exhibendum [a] agere. ¶ Illud rectè [b] quæritur, an si id ædificium uendiderit is, qui ædificauerit, & ab emptore longo tempore usucaptum postea dirutum sit, adhuc dominus materiæ † uendicationem eius habeat? Causa dubitationis est, an eo ipso, quòd uniuersitas ædificij longo tēpore capta est, singulæ quoque res, ex quibus constabat, captæ essent? Quod non placuit. [c] ¶ Ex diuerso, si quis in alieno solo ex sua materia ædificauerit, illius [d] fit ædificium, cuius & solum est. Et si scit alienum solum esse, sua uoluntate [e] amisisse proprietatem materiæ intelligitur. Itaq; ne diruto quidem ædificio uēdicatio eius materię competit. [f] Certè si dñs

† Non desunt qui dicāt scribendū non idē iuris est, ex Theophilo li. 2. Instit. tit.de rerū diuisi. §. & duorum.

Aedificiū an, & quando cedat solo:itē quando affixū, & quando satū, & plātatum.

† P F. uindicationē & ℣. uindicatio &uindicare.

n ¶ Facit.§ sic.C.de nego.gest.l.j.
o ¶ Miscentium.§ scilicet per specificationem,non per confusionē.
p ¶ Cōmune totum.§ ut &℣.de rei uen.si frumentū. § . quod si uoluntate. & inst.§.fi duorum.& §. cōmuni diui. l.arbor. circa prin.
e ¶ Sit species. § id est non permaneat in eadem materia.Accur.
f ¶ Idem iuris est. § ut sit cōmune:& hoc si separari non possunt: ut sup. de rei uen.l. qui gregem.§. fin. & l. seq. Secus si possint: ut inf. eo.lacus.§.fi ex ære. & sup.de rei uend.l. si frumentum.§. sed si plumbum. quæ sint contra. Quod ergo suprà.facit uoluntas,hic inseparabilis confusio.
s ¶ Aedificauerit. § bona fide: aliàs statim uendicat, ut iuretur in litem: ut & sup. de rei uendi.l.in rem.§.tignū. Accursius.
t ¶ Inædificatur.§ id est in ipsa terra affigitur:secus in ædificio nō affixo solo:ut ℣.eo. Titius. & facit ad regulā iſtā. C. de ædi. priua.l. ij. Idem in satis,& plantatis, quod hic dicitur in ædificatis:ut inf. eo. §. fi. & l. seq. unde uersus,Quicquid plantaſ, seritur, uel inædificaſ, Omne solo cedit, radices si tamen egit. Sed contra regulā hanc est sup.de rerum diui.in tē tim.Solu. speciale ibi. Accursius.
v ¶ Desiit dñs. § ex causa ędificationis: sed alia causa potest facere desinere:ut inf.tit.2. l.rerum mistura.§. Laben. quæ huic regulæ signatur contra. Accur.
x ¶ Neque ad exhibendum. § nisi sciens adiunxerit: quo casu aget,non ut eximaſ,sed ut pretium præsteſ per iuramentū in lit em: ut inf.de solu.l. qui res.§. fi.& inf. de tigno inimcto.l.j.in fi. & l. seq. nā arbitraria est, ſ. actio ad exhib. ut §. de in lit. iuran.l. in actionibus.
y ¶ Sed duplū. § hic facit quæstiones quinque: ut not. sup. de rei uend.l.in rē.§.tignum. ut in not.hic &c.& no. §.ut & inf.eo.&c.
z ¶ Fiunt. § ut & inf. de uerb.signi.tigni.& inf.de tig.inim.l.j.& sup.ad exhi.l.tigni.
a ¶ Ad exhibendum. § nisi duplum sit persecutus iam:ut instit.eo.§. appellatione.& facit inf.de usucap.l.eum qui.§.fi autem.& inf.de excep.rei iudi.si quis eum.§.sed in cæmentis.& C.de rei uend.l.ij.
b ¶ Illud rectè. § uendicare igitur dominus poterit.
c ¶ Non placuit. § q singula sint usucapta:& sic prior dominus uendicat:ut inf.tit.2.cū qui. Singulæ enim res per se non censentur:sicq; nec possidentur:ut & inf.tit. 1.qui uniuersas.
d ¶ Illius sit. § ut & C.de rei.uēd.l.ij.in prin.& instit.e.§. ex diuerso.
e ¶ Sua uoluntate. § uidetur euim donari, quod nullo iure cogenteconceditur.Ro.ut inf.de reg.iur.l.donari.& facit.C.de ædi.pri.l.fi is, contra quem.
f ¶ Competit. § quia alienata est:ideo non potest uendicari. Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra.C.de rei uendicati.l.ij.in fi.Sed ibi ex aliena materia,& in alie no ædificauit: hic de sua in alieno. Quare dic,aut de mea materia in meo ædifico, & tunc planum est,aut de aliena in meo:ut suprà,prox. aut de mea in alieno, ut hic:aut de aliena in alieno: & sic loquitur lex contraria.Sed M.subaudiuit hic:& donandi animum habuit:ut nō sit contraria secundū eū.

a ¶ Petat.ʒ ab illo,q ædificauit, possidente.
b ¶ Exceptione doli.ʒ ut sup.de rei uendi. finautē. §. in re petita.
c ¶ Bona fide.ʒ ab initio, & ex postfacto: aliàs eligeretur media uia: ut sup.de rei uen.l. Iulianus. & dic, ut ibi. Item & dicas hic distinctionem de impensis: ut not.institu. eod.§.ex diuerso.
d ¶ Posuero.ʒ bona, uel mala fide.
e ¶ In alieno solo posuero.ʒ bona, uel mala fide, si possideo: aliàs statim uideor donare ante,quàm immitteretur radices.Vel uerius, licet perderem dominium, tamen nō statim acquiritur dño fundi'.
f ¶ Arborem .ʒ hic tamen, & superiori casu datur in factū priori dño arboris: ut diximus.ʒ.eo.l.§. prætereà.
g ¶ Radices .ʒ pro parte.
h ¶ Egerit .ʒ ut & ʒ. quod ui,aut clam,si inter.& institut.eo.§. si Titius.
i ¶ Communis est .ʒ hoc tamen, & superius respon.intellige, quando nō poterat sustentari ex prima terra:aliàs est illius tantum: ut ʒ. arbo.fur.cæsa.si plures. in fi.quæ est cōtra. Sed agetur nō esse ei ius ita habere:ut in ea.l.§.j. & infrà,de arbo.cæ.l.j.uel sol. ut ibi.
k ¶ Pro regione. In confinio.ʒ duorum prædiorum.
l ¶ Nascatur.ʒ Not. lapidē nasci, & crescere:ut ʒ.de fun. do.l.. uir in fundo.in fi. Accur.
m ¶ Pro indiuiso communis.ʒ R. dixit hunc uersum falsum, & uitio scriptorum positum. Alij,q duo habent prædiū Titianum pro indiuiso:& alij duo habent Seianum pro indiuiso, & sic quilibet est cōmunis duorum pro indiuiso.Tertij,q si ego, & tu emimus Titianum a Titio,& Seianum a Seio pro indiuiso: lapis ibi natus, & ante diuisionem fundorum,& post erit pro indiuiso communis, facta sic diuisione:ut unus uni, alter alteri cedat,& inter utrunque est lapis.Alij,q confinium erat quo ad culturam,sed proprietas pro indiuiso erat cōmunis utriusque prædij:& facit ʒ.communi diuidun.l.arbor.& pro socio, illud.& de serui.rusti.prædio.l.binas Accur.

Lapis nascit & crescit.

QVa ratione.ʒ CASVS. Sicut planta aliena, quæ in meo fundo duxit radices mea fit:ita frumenta aliena in meo fundo sata sunt mea:& sicut qui ædificauit in meo solo:si petam,scilicet ab eo solum cum ædificio, habet exceptio.nisi reddam expensas ædificij:ita si petam fundū ab eo, qui in meo solo seuit:habet excepti.doli mali,nisi reddam ei æstimationem seminis. ¶ Literę quoq;. ʒ Si in charta,uel mēbrana tua scripsi: licet litera sit aurea,tñ litera cedit chartæ, sicut ædificium dño soli. Si tñ petas a me chartam:habeo excepti. doli mali,nisi reddas mihi expensas literæ.Et hæc sunt uera, si bona fide scripsi.Sed quid erit,si in tabula tua pinxi? Certè tabula picturæ cedit:& si dns tabulæ eam petat a pictore habet utilē act.in rem: dum tñ offerat ei pretium picturæ:& econtra si dominus tabulæ eam tabulā possideat,& pictor uelit petere tabulā,auditur:& habet actio.in rē directam,dum tñ offerat pretium tabulæ. ¶ Hæ quoq; res.ʒ Per traditionem quoq; nobis acquiruntur res iure gentium: ut si ex causa uendi. uel simili tradantnobis res. Et reddiē notabilis ratio: nec est uis,siue ipse dns tradat,siue alius uoluntate domini. Hinc est,q si procurator domini habens liberam administra.rerum domini, unam de rebus.domini sui uendat,& tradat mihi,acquiritur mihi.Itē aliqñ euenit,q sine traditione res nobis acquirunt,ut si rē apud me deposuisti, uel cōmodasti:& eandē nunc mihi uendis:nam statim mihi acquirit dñium.

soli ædificium petat, * nec soluat pretium materiæ, & mercedes fabrorū,poterit per exceptionē doli [b] mali repelli:utique si nesciuerit,qui ædificauerit,alienū esse solum,& tanquam in suo bona fide [c] ædificauerit.Nam scienti alienum esse solū potest culpa obijci, q temerè ædificauerit in eo solo,quod intelligeret alienū esse. ¶ Si alienam plantam in meo solo posuero, [d] mea erit.Et ex diuerso,si meā plantam in alieno solo posuero, [e] illius erit:si modo utroque casu radices egerit. Antè enim quā radices egerit, illius ꝑmanet, cuius & fuit. ¶ His cōueniens est,si uicini arbor ita terram meā pressērit, ut in meum fundum radices egerit, meam effici arborem. [f] Rationē enim non permittere, ut alterius arbor intelligatur, quàm cuius in fundum †radices [g] egisset:& ideo prope confinium arbor posita, si etiam in uicinum fundum radices egerit, [h] communis est. [i]

¶ Marcellus lib.iii.Instit. LEX VIII.

PRo regione cuiusque prædij. Sed & si in confinio [k] lapis natus fuerit, [l] & sint pro indiuiso cōmunia prædia, tunc erit lapis pro indiuiso [m] communis,si terra exemptus sit.

¶ Caius lib.ii.rerum cotid. LEX IX.

QVa ratione autem plantæ, quæ terra coalescunt, solo cedunt, [n] eadem ratione frumēta quoque,quæ satā sunt, solo cedere intelliguntur, [o] Cęterū sicut is, q in alieno solo ædificauerit,si ab eo dominus soli petat ædificium, defendi potest per exceptionē doli [p] mali: ita eiusdē exceptionis auxilio tutus esse poterit,qui in alienū fundum impensa sua consecit. [q]

¶ Scriptura cedit chartæ:tabula uerò cedit picturæ,quo ad dominium directum:secus quo ad utile.h.d. Barto.

¶ Literæ quoq;,licet aureę [r] sint, perinde chartis, [s] membranisve [t] cedunt,ac solo cedere [u] solēt ea, q inædificantē, aut inserunt. Ideoq; si in chartis,membranisve tuis carmen, uel historiā, uel orationem scripsero, huius † operis non ego, sed tu dñs esse intelligeris. Sed si à me petas tuos libros,tuasve membranas,nec impensas scripturæ soluere uelis, potero me defendere per exceptionem doli mali: utiq; si bona fide [x] eorum possessionem nactus sim.Sed non ut literæ chartis,membranisve cedunt, ita solēt picturæ tabulis cedere: sed ex diuerso placuit [y] tabulas picturę cedere. Vtique tamen conueniens est, domino tabularum aduersus eum qui pinxerit,si is tabulas possideat, utilem [z] actionem dari: qua ita efficaciter experiri poterit, si picturæ impensam exoluat:alioqui nocebit ei doli mali exceptio: utique si bona fide possessor fuerit, qui pixerit. Aduersus dominium uerò tabularum, ei, qui pixerit, directam [a] competere dicimus, ut tamen pretium tabularum inferat: alioqui nocebit ei doli mali exceptio. ¶ Hæ quoque res, quæ

Idē si merces, quas in horreo habes,mihi tradis,& claues horrei tradis: nam mihi acquiritur statim dominium mercium. Vltimò dicit, aliquando in incertam personam collata uoluntas dñi transfert dominium rerum: ut quando missilia iactantur in uulgus, ut quicunque occupet de illa pecunia iactata, sua fit. Secus est,si causa leuandæ nauis aliquæ res ejiciuntur extra nauim: nam non fiunt occupātium, imò qui eas accipit animo lucrandi,fur est, & furti tenetur. De hoc dic, ut in glosſ. Fran. †corporis.

n ¶ Cedunt .ʒ ut ʒ.e. l.adeo.§.fi.Accur.
o ¶ Intelliguntur .ʒ ut instit. eod.§. qua ratione. & ʒ. de usu.l.qui scit.in prin. & §.j.
p ¶ Per exceptionē doli.ʒ ut & ʒ. eo. adeo. §.ex diuerso.Accor.
q ¶ Consecit. ʒ bona fide:ut institu.eod.§. cæterum. & est hæc accessio diuina, & humana natura cooperante. Idem si diuina tantum planta, uel frumentum coaluit: ut suprà eod. adeo. §. j. ibi, Planè si ideo. & ʒ. de contrahē. empti.l. qui fundum.§. fundi.
r ¶ Aureæ .ʒ hoc raro cōtingit: & ideo hic non consideratur. Accursius.
s ¶ Chartis.ʒ de bombyce.
t ¶ Membranisve.ʒ quę de membris animalium eripiuntur.
v ¶ Cedere solet.ʒ ut suprà eod. adeo.§. cùm in suo.
x ¶ Vtique si bona fide:ʒ si autem mala, laborem donasse uidetur: ut ʒ.l.adeo.§. certè. Sed si à possessione cecidit scriptor,an hēat actionem contra dominum? Respondeꝫ,sic in factum:ut ʒ. de rei uendica.l. in rem.§. Item si quæcunq;. Si malam non:quia nec exceptionem habet,ut hic.& facit instit.eo.§.literæ.Accursius.
y ¶ Placuit.ʒ ut & institu.eo.§.si quis in aliena.Idem si in charta picturam sit,secundum Azo.Sed contra.huic respon.supra,de rei uendic. l.in rem.§.si id quod. Sol. ut ibi.
z ¶ Vtilem.ʒ in rem.sed actionem furti habet contra eum,qui furripuit,quicunq; fuerit. ut instit.e.§. si quis in aliena. Sed quid si ambo ʒ eundem agant? Respon,præfertur pictor,qui habet directam. Accur.
a ¶ Directam uendicationem.ʒ si bona fide pinxit:licet P.dixit,siue bona,siue mala.Sed cùm non datur exceptio possidenti, ut ʒ. proxi. ergo nec actio. Itē quis erit dominus, si tabula sit abrasa? Respidem, ut ʒ.de rei uendicatio.l.in rem.§. quod semel. Item not.hic casum,secundum M. q deterior est conditio possidentis. Item q alicui datur actio,cui non datur exceptio. Item & quod non potest obijci, Dolo facis,&c.& pro eo.suprà,si ex noxali causa agatur. l.j. in princi. & de noxalib.si quis a multis.& ʒ.de petitio.hereditatis.l.cum idem. Et sic sunt argum.contra.C. de rei uendic.l.res alienas.& ʒ.de superfi.l.j.§. quod contra.Sol. distingue animū,pictoris,qd patet:ut si librū apertū pinxerit,ut ibi Bal. & Iaco. Rebuffi in l. si ratio. nu.4. & ibi notani in apostil. ad eum in uer. De furto in quæstari.C. de naufra. lib. 11.

Possidentis quando deterior est conditio.

tij esset scriptura, cedebat chartæ, quæ scilicet charta carior erat. Ecōtrario pictores & fuerunt,& sunt cari,& tabula nilis pretij est,& fuit: unde cedit picturæ secundum Io. Sed cùm hodie sit scriptura pretiosior,quā charta,idem potest,quod in pictura dici, secundum Azo. Itē quid,si pictura fiat in marmore. Fortè secus:sed arg. quod idē inst. de test.§. penult.

a ¶ Traditione .ʒ nō nuda,ut ʒ.eodem, nunquam.Accursius.
b ¶ Iure gentium.ʒ quod & naturale dicitur:quia instinctu naturæ est inductum: ut instit. eo.§. per traditionem.
c ¶ Nihil enim est tam.ʒ hyperbolicè loquitur: sic ʒ.de pac.l.j. in princi. & de iurisdi. om.iu. si per errorem.
d ¶ Ratam haberi .ʒ si est legitima:aliàs cōtra,ut C.de agri. & cen si. quemadmodum. lib. xi. & C. de admi. tut.l. lex quæ.Accursius.
e ¶ Voluntate.ʒ quia qui per alium &c. ut & ʒ. de ui, & ui arm.l.j.§. deiecisse. Quandoq; tamen interest, ut inf. de sol.fugitiuus. Item quādoq; etiam sine uoluntate domini, ut creditor:ut instit.eo.§. alienari.
f ¶ Libera. ʒ & generalis: secus si generalis tantū,ut ʒ.de procura.l. procurator cui.& l.procurator totorum. Sed M.dixinxit inter procuratorem totorum, & uniuersorum bonorū: ut primo casu possit, secundo non. argum. instit.eo.§.nihil.
g ¶ Et traditerit.ʒ ni si tradere sit prohibitus:ut suprà.de Pub si quis pro.
h ¶ Nuda.ʒ sic.C.de pact. traditionib.,Item in alijs casibus dominium sine possessione transfertur: ut not. instit.e.§. interdum.
i ¶ Tuam efficio .ʒ si res præsens est: aliàs cum apprehensa fuerit:ut ʒ.de rei uend.l.eius & l.seq. secus in pecunia:ut no.ʒ.si cert.pets,l.certi condictio.§.fi. & l.seq. Vel fortè hic nō est necessaria præsentia: quia ab initio habuit domini uoluntatē: sed in l.illa,eius,non. Vnde hic est uera uenditio,ibi ficta:& facit ʒ.eod.si seruus.in fi.& ʒ.tit.1.l.ij.§.illud.& ʒ.de euict.si rem.in princ.& sup.de pub.siue.§.j.& ʒ.de rei uen.l. quædam.
k ¶ Proprietatem .ʒ & possessionem, si dominus est tradens:aliàs causam usucapiendi,si hęc fiant coram horreo: & hoc propter usufacit ʒ.proxi.§.& quod ibi not.
l ¶ In incertam.ʒ sic ʒ.de rebus dub.si fuerint.Sed arg.contra. inst. de leg.§.tutor. ADDITIO. Dic secundum Bart.hic, q hic certificata est persona ab euentu: ibi non.
m ¶ Missilia.ʒ aurū,quod projicitur:sic dicta,qa mittunt in uulgus, ut facit Papa, uel Imperator,quādo coronantur. Sed hodie deleta est illa constitutio per desuetudinē, quæ permittebat Prætores,uel Consules,uel Magistratus aurum projcere:ut C.de Consul.l.j. Soli enim Principi licet aurū spargere, & sic iactare: sed Consulib.licet de argēto & uxorem. & facit inst.e.§. hoc amplius.& ʒ.pro dereli.l. si id.in fi.
n ¶ Fluctibus. ʒ i.undis.
o ¶ Committit.ʒ imò nō:ut ʒ.de fur.l.falsis.§. iactum. quæ est contra.Sol. distingue animū, pictoris, qd patet:ut si librū apertū pinxerit, i fm Io.ut hic. Et ideo colligitur,arg.ʒ.de dam.infect.si finita.§. si qs mercu. In dubio autem præsumitur non uelle perdere:ut arg.ʒ. de probatis.cum de indebito.& facit inst.eo.§.fi.& quod ibi no.& ʒ. ad l. Rhodia.ad l.j.§.fi.& l.qui leuandæ.& ʒ.eo.l.quicunq;.& ʒ. tit.1.l. interdū.

traditione [a] nostræ fiunt, iure gentium [b] nobis acquiruntur. Nihil enim est tam [c] cōueniens naturali æquitati, quàm uoluntatem domini uolentis rem suā in alium transferri,ratam haberi. [d] ¶ Nihil autem interest, utrùm ipse dominus per se tradat alicui rem, an uoluntate [e] eius alius. Qua ratione, si cui libera [f] negotiorum administratio ab eo, qui peregrè proficiscitur, permissa fuerit, & is ex his negotijs rem uendiderit,& tradiderit, [g] facit eam accipientis.

¶ Res,quæ apud me est ex contractu uoluntate domini fit mea sine traditione.h.d.

¶ Interdum etiam sine traditione nuda [h] uolūtas domini sufficit ad rem transferendam:ueluti si rē, quam cōmodaui, aut locaui tibi, aut apud te deposui,uendidero tibi. Licet enim ex ea causa tibi eam non tradiderim: eo tamen ipso,q patior eam ex causa emptionis apud te esse, tuam efficio. [i]

¶ Per traditionem clauium transit possessio.hoc dicit.

¶ Item siquis merces in horreo repositas uendiderit, simulatque claues horrei emptori tradiderit, transfert proprietatem [k] merciū ad emptorem. Hoc autē amplius, interdum & in incertam [l] personā collata uoluntas domini transfert rei proprietatem: ut ecce, qui missilia [m] iactant in uulgus, ignorant quid eorum quisque excepturus sit; & tamē, quia uolunt quod quisque eorum exceperit, eius est,

A Cquiritur.ʒ . CASVS. Dictum est ʒ.qualiter acquirantur dominia rerum de iure gentiū:nunc uult dicere per quos acquirantur:& dicit,q per nosmetipsos acquirī nobis.Itē per eos,quos habemus in nostra ptāte,ut per filios nostros, & seruos.Item per seruos in quib.habemus usumfr.Itē per liberos homines, & p seruos alienos, quos bona fi. possidemus. Et de his singulis uideamus.Et certe serui mei quicquid acquirunt per traditionem uel per stipula. uel simili de causa:nobis acquiritur:nihil enim seruus habere potest.Hinc est,q si hæres instituatur, hæreditatem adire non potest fine mea uoluntate: & si mea uoluntate adeat, mihi quærit. Item legatū seruo meo relictum, mihi quęritur,& non solum dominium mihi quęritur per seruum, sed etiam possessio, per quam possess. etiam usucapio ignoranti postea dicit de seruo, in quo habeo usumfr. q quicquid ille quærit ex re, uel ex opera sua, mihi quærit. Si autem ex alia causa aliquā rem acquisierit, puta legatum, uel hęreditatem ei relictā, proprietario quęrit. Idem dicendum est de seruo alieno, uel libero homine, quem bona fide possidemus. Si autem bonę fi. possessor serui alieni eum usucapiat, amodo plenè erit dominus:& quicquid quęret,domino quęret. Vsufructuarius autem nō potest usucapere seruū, in quo habet usumfructum: quia non dicitur eum possidere:tum qa scit eum seruum alienum.Fran. †eū Duar. †Quòd eas habere nō uelit. †ad huius. §. itellectū in uerſ. & si iubentib. uid. Maria. Soc. in l.cū filio.n.115. & 117. de leg.1.

¶ Idem instit.. † LEX X.

ACquiritur [p] nobis non solū per nosmetipsos, sed etiam per eos,quos in potestate [q] habemus. Item per seruos, in quibus usumfructum [r] habemus.Item per homines liberos, & seruos alienos, quos bona fide possidemus. De quibus singulis diligentius dispiciamus. ¶ Igitur † quod serui nostri ex traditione nanciscuntur, siue quid stipulentur,uel ex qualibet alia causa acquirant, id nobis [s] acquiritur. Ipse enim seruus, qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest. Ideoque [t] si hæres institutus sit, nisi nostro iussu, adire hæreditatem non potest. Et si iubentibus nobis [u] adierit, hæreditas nobis acquiritur perinde, [x] atque si nos ipsi hæredes instituti essemus. Et his [y] conuenienter [z] scilicet legatum nobis per eundem [a] acquiritur, non aūt ex opera:ut no.instit.per quas perso.no.acqui. in princ. & ʒ.de usu,& habi.l.per seruum. in princip.
s ¶ Nobis.ʒ etiam inuitis:ut ʒ.eo.l. etiam. Ar.contra ʒ.de don. hoc iure.§.non potest. Et dic hic,ut no.ʒ.de ijs,qui sunt sui,uel alie. iur.l.j.
t ¶ Ideoque.ʒ quia non sibi,sed nobis.Ne ergo nobis inuitis onerosa quæratur hæreditas, ideo nisi &c.
v ¶ Et si iubentib.nobis.ʒ In hæreditate quærenda tria sunt necessaria.ſ.iussus:itē q precedat:ut suprà.de acquir.hære.l.siquis mihi bo.§. iussum.& quod serui consensus adsit:ut C.de hæredi.institu.cum proponas. In bo.poss.puta,secundum tab.non exigitur, ut domini iussus præcedat:sed sufficit eius ratihabitio ante,uel postea, sed exigitur serui consensus. In Treb.sufficit,si primò,uel postea ratum habeat dominus:nec exigitur serui consensus:ut ʒ.ad Treb.l. seruo inuito. & ʒ.rē. ra.hab.l. penult. In legato non est opus iussione, cum emolumentum tantum contineat:ut ʒ.man.si hær.§.j.
x ¶ Perinde.ʒ quandoq; tamen refert per se,an per alium sit hęres: ut suprà,de inter.act.l.si defensor.§.illud.& ʒ.de le.prætian.l.iij.§.hoc autem.& de uulg.sub.qui liberis.§.hæc uerba.& ʒ.de uerb.signi.l.scidum.& suprà,de ope.lib.l.cum patronus.§.j.
y ¶ Et ex his.ʒ præceptis.secundum B.uel ijs, quæ dicta sunt.
z ¶ Conuenienter.ʒ quia sicut hæreditas est relictum, si legatum. Item legatum,sicut hæreditas,nobis per seruum acquiritur, si die cedentis legati non inueniatur liber:ut suprà,de donati. causa mor.l.fi. & suprà,quando dies lega.ce.l.si post.§.penult. & ʒ.fi. & facit ad l.suprà,de leg.1.l.Titia.§.Lucia.& infrà tit. per quas perso.no. acqui.§. item nobis.
a ¶ Per eundem.ʒ ſ.seruum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nobis.§ ut ſ. proxi.
b ¶ Poſſeſsio.§ ſcilicet iuſta:ut ſ.titul. t.l.quod ſeruus. Accurſius.
c ¶ Adepti fuerint.§ ſiue noſtro nomine poſsideant, ſiue ſibi: ſecus ſi alij:ut ſ.tit. t.l.ſi me in uacuam.§.fin.
d ¶ Videmur.§ etiam ignorantes:ut ſ.tit.j.l.iij.§. ſaltus.
e ¶ Dominium . § i. effectus dominij . ſic & ſ.titu. t.l. eum , qui. Et dic in peculiarib.etiam domino ignorante uſu capi . in dominicis domũ cùm dominus ſcit: ut inſ.pro ſoc.l.ij. & de uſuca.l. Labeo. & facit ſ.tit. t.l.j.§. item acquirimus . & §. ſed per eũ. & C. per quas perſo. no.acqui.l.j.& inſti.eo. §.non ſolum. Ac.
f ¶ Dominum proprietatis.§ niſi contemplatione fructuarij ſit inſtitutus , uel aliud ei datum fuerit: quo caſu ex re eius eſſe uidetur: ut ſup.de uſufru.l. ſed, & ſiquid.non tamẽ fructuarij iuſſus ſufficit ad adeundam hæreditatem.ut ſup.de acqui.her. aditio.§. præterea.
g ¶ Idẽ probatur . § quo ad acquiſitionem, nã in alio differunt, ut ſ.ea.l.§ bonæfidei.ac.
h ¶ Ad ipſum pertinet.§ præter poſſeſsionem:ut ſ.eod.homo liber.in fi. & præter uſucapionẽ, quæ ſine poſſeſsione non procedit: ut inſ. de uſucap.l. fine poſ.Sed in hære.per liberum hominem quærenda multa ſunt neceſſaria:ut ſ. eod. liber homo.& facit inſti. per quas perſo.no.acqui.§. de his. & C. de rei uendi.l.j.& inſ.titu. t.l.j.§. ſed & per eum . & §. de uſufr.l.ſi ſeruo. & l. ſed & ſi quid. & l. donaturus.& l. ſed & ſiquis.§. interdum.
i ¶ Bonæfidei poſſeſſor. § ſerui alieni.
k ¶ Seruum. § in quo habet uſumfructũ . ac.
l ¶ Non poſsidet . § ſciuiliter:ut inſ.tit. t.l.j.§. p eũ. ſed naturaliſ. ſic,ut ſ.tit. t.l.naturaliter.& §.qui ſat iſd. cog. l.ſciẽdũ.& ſ. de preca. certè.§. is,qui rogauit. & facit inſt.eo.§.ſed bonæ fidei.& ſ.eo.l.liber homo.§. quicquid. Ac.
m ¶ Alienum eſſe.§ id eſt,in quo uſumfructum habet .

P Vpillus .§ CASVS. Pupillus poteſt acquirere dominium rei etiam ſine tutoris autoritate. Fallit in hære.eidem relicta, ut habes in glo.Alienare autem rem ſuam nõ poteſt, nec etiam poſ. in aliũ transferre poteſt.Fran.
n ¶ Ad acquirendum.§ ſecus in hæreditate,quia ibi eſt dubium : ut inſtit.de auto. tuto.§. neque.
o ¶ Nec quidem poſſ.§ contra.ſ.tit. t.l.poſſeſsionem.Sol.de poſ.fa ctis,ſine detentione ibi dicit.Item quomodo præbet cauſam uſucapiẽ dicut ſ.pro emp.l.ij.§.ſi à pupillo.Reſpon.ut dixi ibi.& facit inſti.qui. alie.lic.§.nunc admonendi.

L Acus.§ CASVS. In lacu.& ſtagno priuato ceſſat ius alluuionis licet interdũ creſcat,& interdum decreſcat.Secũdò dicit, quidã fecit cãpanã ex ære meo,& ex argẽto tuo ſine noſtra uoluntate.Dicitur,q̃ hæc campana nõ eſt cõis nobis:ſed ab artificibus ſeparabitur argentum ab ære:& cuique noſtrum dabitur quod ſuum eſt. Fran.
p ¶ Lacus:§ q̃ hẽt ppetuã aquã:ut ſ.ut in flu.pub.naui.li.l.j.§.lacus.
q ¶ Stagna.§ quæ habent tẽporalem aquam:ut eo.tit.§. ſtagnũ. Et dic hic loqui de lacu,& ſtagno priuato:ſecus ſi in publico:ut ſ.de uer. ſig.littus publicũ eſt.& facit §.de aqua plu.arcen.uicinus.in fi.&§. de

¶ Non ſolũ aũt ꝓprietas ꝑ eos, quos in ptãte habemus, acquirit nobis, [a] ſed etiã poſſeſsio. [b] Cuiuſcunque enim rei poſſeſsionem adepti fuerint, [c] id nos poſsidere uidemur. [d] Vnde etiam per eorũ longam poſſeſsionẽ dominium [e] nobis acquiritˉ. ¶ De ijs autẽ ſer uis,in quibus tantũ uſumfructum habemus, ita placuit, ut quicquid ex re noſtra, uel ex operis ſuis acq runt,id nobis acquiraẽ: ſiquid uerò extra eas cauſas perſecuti ſunt, id ad dñm ꝓprietatis [f] pertineat. Itaq; ſi is ſeruus hr̃s inſtitutus ſit, legatumve quid,aut donatũ ei fuerit, non mihi , ſed dño proprietatis acquiritur.Idẽplacet de eo,qui a nobis bona fide poſsidet,ſiue liber ſit, ſiue ſeruus alienus . Quod eũ placuit de uſufructuario, idẽ [g] probatur etiam de bonæ fidei poſſeſſore.Itaq; quod extra duas iſtas cauſas acquiritˉ, id uel ad ipſum [h] pertinet, ſi liber eſt:uel ad dñm [i] proprietatis,ſi ſeruus eſt. ¶ Bonæ fidei [i] poſſeſſor cùm uſuceperit ſeruum, [k] quia dominus eo modo fit,ex omnib. cauſis per eum ſibi acquirere poteſt:uſufructuarius ue rò uſucapere ſeruum non poteſt: primũ quidẽ, quia nõ poſsidet, [l] ſed habet ius utendi fruendi:dein de qm̃ ſcit ſeruum alienum eſſe. [m]

¶ Marcellus.li.iii.Inſtit. LEX XI.

P Vpillus, quantũ ad acquirendũ, [n] nõ ĩdiget tutoris authoritate:alienare uerò nullã rẽ pt,niſi pſente tutore authore:& ne q̃dẽ poſſeſsionẽ [o] q̃ é naturalis,ut Sabino uiſum eſt. Quæ ſnĩa uera eſt.

¶ Calliſtratus lib.3.Inſt.† LEX XII.

L Acus,[p] & ſtagna [q] licet interdũ creſcãt,interdũ exareſcãt ſuos tñ terminos retinent: ideoq; in his alluuionis ius non agnoſcitur. ¶ Si ex ære meo , & argento tuo conflato aliqua ſpẽs [r] facta ſit, non erit ea noſtra cõis : [s] quia cũ diuerſa materia æs , atq; argẽtum ſit,ab aurificibus ſeparari, & in priſtinam materiam reduci ſolet.

¶ Neratius.lib.vi. † LEX XIII.

S I procurator † rẽ mihi emerit ex mandato meo, eiq; ſit tradita meo nomine,dñium [t] mihi , & proprietas [u] acquiritur ẽt ignorãti. [x] Et tutor pupilli,pupillæve,ſimiliter ut procurator , rem emendo nomine pupilli,pupillæve, proprietatem eis acquirit etiam ignorantibus . [y]

¶ Idem lib.v.Membrana. LXX XIIII.

Q Vod in littore [z] qs ædificauerit,eius [a] erit. Nã littora publica† nõ ita [b] ſunt,ut ea,q̃ in patrimonio populi ſunt : [c] ſed ut ea, quæ primũ natura ꝓdita ſunt : & in nullius adhuc dñium peruenerunt. Nec diſsimilis eorũ cõditio eſt,atq; piſciũ,& ferarũ,quæ ſimul atq; apphẽſę ſunt, ſine dubio cius, cuius in ptãtem peruenerint, dñij fiunt. [d] ¶ Illud uidendũ eſt,ſublato eo ædificio , qd̃ iu littore poſitũ erat, cuius conditionis is locus ſit,hoc eſt,utrũ maneat eius, cuius ędificium fuit:an rurſus in priſtinã cauſam recidat: perindeq; publicus [e] ſit,acſi nunquam in eo ædificatum fuiſſet.quod propius eſt, ut exiſtimari debeat: † ſi modo recipit priſtinam littoris ſpeciem. [g]

¶ Idem lib.v.Reſpon. LEX XV.

Q Vi autem in ripa fluminis ædificat,non ſuum facit. [h]

¶ Florentinus li.vij. † LEX XVI.

I N agris limitatis [i] † ius alluuionis locum [a] non habere conſtat.Idq; & Diuus Pius conſtituit. Et Trebatius ait agrum, qui hoſtibus deuictis ea conditione conceſsus ſit [b], vt in ciuitatem ueniret [c], habere alluuionem , neque eſſe limitatum [d]: agrum autem manucaptum [e] limitatum fuiſſe [f]:vt ſciretur [g], quid cuique datum eſſet, quidq; ueniſſet [h], & quid in publico relictum [i] eſſet .

¶ Vlpianus lib.j.ad Sabi. LEX XVII.

S I duo domini ſeruo communi rem tradiderint [k], acquiritur alteri ab altero [l].

¶ Idem lib.iiij. ad Sabi. LEX XVIII.

P Er hæreditarium ſeruum , qui eiuſdem eſt hæreditatis,hæredi acquiri non poteſt [m], maximè ipſa hæreditas.

¶ Pomponius.li.ij.ad Sab. LEX XIX.

L Iber homo, qui mihi bona fide ſeruit , id quod ex operis ſuis , aut ex re mea pararet , ad me pertinere ſine dubio Ariſto ait . Quod verò quis ei donauerit , aut ex negotio geſto acquiſierit , id ad ipſum pertinere [n], Sed & hæreditatem , legatumve non acquiri mihi per eum , quia neque ex re mea , neque ex operis ſuis id ſit, nec vlla eius opera eſſet in legato [o], in hæreditate aliquatenus [p]; quia per ipſum adiretur : quod & Varum Lucilium aliquando dubitaſſe ait [q], Sed verius eſt , non acquiri [r], etiam ſi teſtator ad me voluiſſet pertinere. Sed licet ei [s] minimè acquiratur : attamen ſi voluntas eiuſdem teſtatoris euidens appareat, reſtituendam ei eſſe [t] hæreditatem. Sed Trebatius ait, ſi liber homo bona fide ſeruiens,iuſſu eius cui ſeruit, hæreditatem adijſſet, hæredem ipſum [u] fieri: nec intereſſe.quid ſenſerit [x], ſed quid fecerit . Labeo contrà, ſi ex neceſsitate [y] id feciſſet.Quòd ſi ita, vt & ipſe vellet, ipſum fieri [z] hæredem.

¶ Vlpianus libr.xxix.ad Sabinum. LEX XX.

T Raditio † nihil amplius trãſferre debeẽ, vel poteſt ad eũ, qui accipit , quàm eſt apud eũ, qui tradit [a]. Si igitur quis dominium in fundo habuit,id tradendo tranſfert [b]. Si non habuit , ad eum qui accipit, nihil transfert [c]. ¶ Quoties autem dominium transfertur ad eum, qui accepit, tale tranſfertur , quale fuit apud eum, qui tradidit [d]: ſi ſeruus fuit fundus, cum ſeruitutibus tranſit:ſi liber, vti fuit.
Et ſi fortè ſeruitutes debeantur fundo , qui traditus eſt , cum iure ſeruitutum debitarum trãſfertur. Si quis igitur fundum liberum dixerit [e], cum traderet eum, qui ſeruus ſit [f], nihil iuris ſeruituti fundi detrahit: veruntamen obligat ſe: debebitq; præſtare quod dixit .

¶ *Si duo rem aliquam emerint, & vni eorum, tanquam procuratori alterius tradita ſit, ambobus acquiritur.b.d.*

¶ Si ego , & Titius rem emerimus [g], eaq; [h] Titio quaſi meo procuratori tradita [i] ſit , puto mihi quoq; quæſitum dominium. Quia [t] Concor. tex. in c. nuper . extra de dona. inter virũ & vxo. tex. in cano. Daibertũ.j.q.7

a ¶ Locum.§ nec inſula ratione vicinitatis eis cedit:vt ſ.ne quid in flu publi.l.j.§.ſi inſula.
b ¶ Conceſſus ſit.§ i. quem ipſi hoſtes deuicti Romanæ ciuitati dederunt.
c ¶ Veniret.§ i.ager, eſſet ciuitatis Romanæ.
d ¶ Limitatum . § i. non eſſet militibus aſsignatum.
e ¶ Manucaptum.§ militibus , & eis aſsignatum.
f ¶ Limitatum fuiſſe.§ & ideo ceſſat ius alluuionis.
g ¶ Vt ſciretur.§ Ratio, quare nõ habet locum ius alluuionis .
h ¶ Veniſſet. § i. neceſſe eſſet , vt aliqua pars venderetur.
i ¶ Relictum. § ſine que aſsignatum neque venditum.

S I duo.§ CASVS. Duo habebant ſeruum communem:eidẽ ſeruo donauerunt aliquam rem : dicitur q̃ tenet donatio:& acquirit quilibet noſtrũ partem alterius:nam pars quam habebat ſocius in re donata,mihi quæritur: & mea ſibi. Franciſc.
k ¶ Tradiderint.§ q̃libet donare volẽs : vt diſtinguitur.ſ.eo.l.per ſeruum.§.i.
l ¶ Ab altero.§ i. quãtum ad partem ſocij mihi q̃aritur: quantũ ad meam ſibi, Qd̃ aũt eſt alterius,mihi tantũ quæritur: vt inſti.de ſti pu.ſer.§.fi.

P Er hæreditarium.§ CASVS. Seruus hereditatis iacentis nihil poteſt interim acquirere hæredi futuro : maximè nec ipſam hæreditatem .
m ¶ Non poteſt . § ſ. aliq̃d , & maximè &c. vt & ſ.de acquir.hæred.l.hæres per ſeruum. Et eſt ratio:quia hæreditarius dicitur ante aditam hæreditatem:& ſic non eſt ſuus:poſteà autem ſuus,& ſic non eſt hæreditarius:vt plenè dicam ſ. tit.j. l.j.§.veteres. Et etiam ratio hæc, quia per alium non poteſt hæreditas quæri hæredi:vt ſ.de acqu.hæred. Paulus.licet ſecus ſit in ea,in qua eſt inſti tutus ſeruus. Accurſius.

L Iber.§ CASVS. Liber homo bona fi. poſſeſſus quicquid acquirit ex re ſua,vel ex õpera,acquirit poſsidenti. Quod aliunde quærit: vt puta,ſibi donatum vel legatũ, vel ſi hęres inſtitutus ſit ab aliquo:ſi bi quærit,licet in hæreditate aliqua opera eius ſit. & licet teſtator in ſtituerit eum contemplatione poſsidentis:ſed hoc caſu poſſeſſus tene bitur condi.ſine ea poſsidenti ad reſti.hæreditatem. Vltimò dicit, liber homo à me bo.fi.poſſeſſus iuſſu meo adiuit hereditatem,in qua ip ſe erat inſtitutus. Dr̃ q̃ ſibi quærit.& hoc dixit Trebatius.Sed Labeo diſtinguit:nam ſi neceſsitate ductus à me adiuit, aut tũc mihi quærit, non ſibi:aut ſponte adiuit .& tunc ſibi quærit. Franc.
n ¶ Ad ipſum pertinere.§ quantum ad dominium,& obligationem, & actionem non quo ad poſſeſsionem:vt ſ.eo. l.homo liber.§. q̃q̃d.
o ¶ In legato.§ hoc,cùm eius contẽplatione eſt relictum:ſecus ſi bonæfidei poſſeſſoris:vt ſ.de vſufruc.ſed & ſiquid.Accurſius.
p ¶ Aliquatenus. § f.eſſe opere,dixit Ariſto.ſed non eſt,vt ſubijcit & ſ.eod.fiuctuario.in ſtip.eſt opera:vt & ſ. de vſu & habi.per ſeruum.j. reſpon.
q ¶ Ait.§ Ariſto.
r ¶ Non acquiri.§ hoc in hæreditate intellige:& in eo caſu, vbi non vult hic poſſeſſus mihi quærere: ſecus eſt in legato, vbi meo reſpectu eſt relictum, Azo. Sed in hereditate eſt contra.ſ.de pecu.l.hinc quæri-

t ¶ Eſſe.§ ei poſſeſſori per condictionem ſine cauſa: ar. ſ. de ſtipu. ſer. l. pen. Cogetur ergo adire poſſeſſus , & ſic reſtituere : & ſic eſt cõtra.ſ.e.l. homo liber in princ.quæ eſt cõtra. Sol. vt ibi plenè dicã. Itẽ in eo, q̃ hic inſpicitur cuius contemplatione ſit inſtitutus , eſt contra.§. de act. empt. Iul.§. ſiqd ſeruo . Sol. ibi non diſtinguitur cuius contemplatione ſcilicet ſerui , vel emptoris: ſecus ſi contemplatione venditoris:vt §.de vulg.ſubſti.l ſed ſi plures. §. in arrogato. & §.de acquirẽ. hæred. aditio.
u ¶ Hæredẽ ipſum. § poſſeſſum.
x ¶ Quid ſenſerit . § poſſeſſus.
y ¶ Neceſsitate.§ quia tunc non eſſet hæres poſſeſſus.
z ¶ Ipſum fieri. § liberum hominem poſſeſſum:& faciunt ad l.iſtã inſtitu. per quas perſo. no.acquiri.§. de his.& §.de rei ven.l.preterea. & C.de rel ven.l.j. & ſ. de verb. obli. liber homo,qui.in princ & de nego.geſt.l. at qui. § ſi libero.& ſ.eo. l.in fructuario . & C. de iure deli.cũ aliquis . & §.de hære.inſtit. l. liber homo in prin.

T Raditio . § CASVS. Si ex cauſa vend. vel ſimili tradat tibi res: id iuris in re habes, quod habebat tradens: & cum ſua cã tranſiuit res.vt ſi prius erat ſerua , & nũc erit: & ſi ſeruitutes ei reſt debebantur,& nũc debebuntur. Sed ſi tradidit tibi fundum tanquam liberum, cum eſſet ſeruus:non liberatur per hoc fundus:tenebitur tamen tradens . Vltimò dicit,Ego Titius,& Seius emimus rem:& Titio fuit tradita tanquam meo procura.pro mea parte. Dr̃, q̃ in parte acquiritur mihi dominiũ, & etiam poſſeſsio per hunc Titium.Fran.Accur.
a ¶ Qui tradit.§ Fallit §.de vſufr. l.q̃ noſtrum. Item in creditore, & aliis,quos no.inſt.qui alie. li §. j. Item in debitore alienante pignus: nã minori ſpatio ſe tuetur emptor,quã poſſ. t venditor ſe tueri: vt C. de præſcr.xxx.an.l. cum notiſſimi.in prin.& C.ſi aduer. cre. l.diuturnum . Item fallit ſecundum hæc iura in eo,qui a malæ fidei poſſeſſore emit,qui vſucapit:q̃d̃ non faceret ipſe tradens : ſed hodie ſecus: vt in aut. vt ſpon.lar.§.rurſus .
b ¶ Transfert.§ niſi iuris ratio reſiſtat,vt in minore,& fundo dotali: vt inſtit.qui.alie.licet.in prin .& §.nunc admonendi.
c ¶ Nihil transfert.§ dominij, ſed cãm vſucapiendi, vel vtile dominium:vt §. de contrahen. emp. l.claubus.& facit ſ.de regu. iur.nemo plus.& C.de dona.l.ſi filius.Accur.
d ¶ Qui tradit.§ fallit ſ.pro emptore.l.2.§.ſi à pupillo. & §.ſi à furioſo.& §.ſeq.Sed concor.§.in prin.huius l.& §.de ſer.ruſti.prædi.l. via. §.pe.& §.ſi.& §.de contrahen.emp l.alienatio.& C.de diſt. pig.ſi debitor.& C.de ſer.& in prouinciali. Arg.contra. C.loca.l. emptorem.
e ¶ Dixerit liberum.§ ſecus ſi non dixit, ſ.cundum quoſdam: quod non placet:vt no.§. de contrahen.emp.l.cum ſtenderes.
f ¶ Seruus ſit.§ i.ſeruitutem debeat. Accur.
g ¶ Si ego & Titius rem emerimus.§ à domino. Accur.
h ¶ Eique.§ ſcilicet res.
i ¶ Tradita ſit § ratione meæ partis.

† eius.

† ais lib.2.

† aliàs 6.Inſtit.

† Vide in hanc.l. Alcia.li. præter.2. in dictione,limitati agri.

† Regular.
† Facit ad hunc text. quod not. Gerar. de petra ſancta ſin.ſuo, iure ſi mandaui.

† Quæ publica , uel communia ſunt , Ariſtot. lib. 2. Politi. ca. 1.& 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca.

a ¶ Nobis.ʒ ut ſ. proxi.
b ¶ Poſſeſsio.ʒ ſcilicet iuſtaut ſ.titul. 1.l.quod ſeruus. Accurſius.
c ¶ Adepti fuerint.ʒ ſiue noſtro nomine poſsideant, ſiue ſibi: ſecus ſi alij.ut ſ.tit. 1.l.ſi me in uacuam.§.fin.
d ¶ Videmur.ʒ etiam ignorantes:ut ſ.tit.j.l.iij.§. ſaltus.
e ¶ Dominium . ʒ i. effectus dominij . ſic & ſ. titu. 1.l. eum , qui. Et dic in peculiarib.etiam domuno ignorante uſu capi . in dominicis demũ cùm dominus ſcit: ut inf.pro ſoc.l.ij. & de uſuca.l. Labeo. & facit ſ.tit. 1.l.ſ.§. item acquirimus . & §. ſed per eũ. & C. per quas perſo. no.acqui.l.j.& inſti.eo. §.non ſolum. Ac.
f ¶ Dominum proprietatis.ʒ niſi contemplatione fructuarij ſit inſtitutus , uel aliud ei datum fuerit: quo caſu ex re eius eſſe uidetur: ut ſup.de uſufru.l. ſed, & ſiquid.non tamẽ fructuarij iuſſus ſufficit ad adeundam hæredi.ut ſup.de acqui.hęr. aditio.§. præterea.
g ¶ Idẽ probatur . ʒ quo ad acquiſitionem, nã in alio differunt, ut ſ.ea.l.§.bonæfidei.ac.
h ¶ Ad ipſum pertinet.ʒ præter poſſeſsionem:ut ʒ.eod.homo liber.in fi. & præter uſucapionẽ, quæ ſine poſſeſsione non procedit : ut inf. de uſucap.l. ſine poſ.Sed in hære.per liberum hominem quærenda multa ſunt neceſſaria:ut ſ. eod. liber homo.& facit inſti. per quas perſo.no.acqui.§. de his. & C. de rei uendi.l.j.& inf.titu. 1.l.j.§. ſed & per eum . & §.de uſufr.l.ſi ſeruo. & l. ſed & ſi quid. & l. donaturus.& l. ſed & ſiquis.§. interdum .
i ¶ Bonæfidei poſſeſſor. ʒ ſerui alieni.
k ¶ Seruum. ʒ in quo haber uſumfructũ . ac.
l ¶ Non poſsidet . ʒ ſ.ciuiliter:ut inſ.tit. 1.l. j.§. p eũ. ſed naturaliſ. ſic,ut ſ.tit.1.l.naturaliter.& §.qui fatiſd. cog. l.ſciẽdũ.& ſ. de preca. certẽ.§. is,qui rogauit. & facit inſt.eo.§.ſed bonæ fidei.& ſ.eo.l.liber homo.§. quicquid. Ac.
m ¶ Alienum eſſe.ʒ id eſt,in quo uſumfructum habet .

eius.

ſ ais lib.2.

¶ Non ſolũ aũt ꝓprietas ꝑ eos, quos in ptãte habemus , acquiritur nobis, [a] ſed etiã poſſeſsio. [b] Cuiuſcunque enim rei poſſeſsionem adepti fuerint, [c] id nos poſsidere uidemur. [d] Vnde etiam per eorũ longam poſſeſsionẽ dominium [e] nobis acquiritur. ¶ De ijs autẽ ſeruis,in quibus tantũ uſumfructum habemus, ita placuit, ut quicquid ex re noſtra, uel ex operis ſuis acquirunt,id nobis acquiratur: ſiquid uerò extra eas cauſas perſecuti ſunt, id ad dñm ꝓprietatis [f] pertineat. Itaq; ſi is ſeruus hĩs inſtitutus ſit, legatumve quid,aut donatũ ei fuerit, non mihi , ſed dño proprietatis acquiritur.Idẽ placet de eo,qui a nobis bona fide poſsidet,ſiue liber ſit, ſiue ſeruus alienus . Quod eũ placuit de uſufructuario, idẽ [g] probatur etiam de bonæ fidei poſſeſſore.Itaq; quod extra duas iſtas cauſas acquiritur, id uel ad ipſum [h] pertinet, ſi liber eſt:uel ad dñm [†] proprietatis,ſi ſeruus eſt.¶ Bonæ fidei [i] poſſeſſor cùm uſuceperit ſeruum, [k] quia dominus eo modo fit,ex omnib. cauſis per eum ſibi acquirere poteſt:uſufructuarius uerò uſucapere ſeruum non poteſt: primũ quidẽ, quia nõ poſsidet , [l] ſed habet ius utendi fruendi:deinde qm̃ ſcit ſeruum alienum eſſe. [m]

¶ Marcellus. li.iii.Inſtit. LEX XI.

PVpillus, quantũ ad acquirendũ, [n] nõ idiget tutoris authoritate:alienare uerò nullã rẽ ꝑt, niſi ſi ꝑſente tutore authore:& ne q̃dẽ poſſeſsionẽ [o] q̃ ẽ naturalis,ut Sabino uiſum eſt. Quæ ſnĩa uera eſt.

[†] alis lib.2. ¶ Calliſtratus lib.3.Inſt. † LEX XII.

LAcus,ꝑ& ſtagna [q] licet interdũ creſcãt,interdũ exareſcãt ſuos tñ terminos retinẽt: ideoq; in his alluuionis ius non agnoſcitur. ¶ Si ex ære meo , & argento tuo conflato aliqua ſpẽs [r] facta ſit, non erit ea noſtra cõis : [s] quia cũ diuerſa materia æs , atq; argẽtum ſit,ab aurificibus ſeparari, & in priſtinam materiam reduci ſolet.

¶ Neratius.lib.vi. † LEX XIII.

SI procurator † rẽ mihi emerit ex mandato meo, eiq; ſit tradita meo nomine,dñium [t] mihi , & proprietas [u] acquiritur ẽt ignorãti. [x] Et tutor pupilli,pupillæve,ſimiliter ut procurator , rem emendo nomine pupilli,pupillæve, proprietatem eis acquirit etiam ignorantibus . [y]

¶ Idem lib.v.Membrana. LXX XIIII.

QVod in littore [z] qs ædificauerit,eius [a] erit. Nã littora publica† nõ ita [b] ſunt,ut ea,q̃ in patrimonio populi ſunt : [c] ſed ut ea, quæ primũ natura ꝓdita ſunt : & in nullius adhuc dñium peruenerunt. Nec diſsimilis eorũ cõditio eſt, atq; piſciũ,& ferarũ,quæ ſimul atq; apphẽſę ſunt, ſine dubio eius, cuius in ptãtem peruenerint, dñij fiunt. [d] ¶ Illud uidendũ eſt,ſublato eo ædificio , qđ in littore poſitũ erat, cuius conditionis is locus ſit,hoc eſt,utrũ maneat eius, cuius ędificium fuit:an rurſus in priſtinã cauſam recidat: perindeq; publicus [e] ſit,acſi nunquam in eo ædificatum fuiſſet.quod propius eſt, ut exiſtimari debeat : [f] ſi modo recipit priſtinam littoris ſpeciem. [g]

¶ Idem lib.v.Reſpon. LEX XV.

QVi autem in ripa fluminis ædificat,non ſuum facit. [h]

¶ Florentinus li.viij. † LEX XVI.

IN agris limitatis [i] † ius aluuionis locum [a] non habere conſtat.Idq; & Diuus Pius conſtituit. Et Trebatius ait agrum, qui hoſtibus deuictis ea conditione conceſsus ſit [b], vt in ciuitatem veniret [c], habere alluuionem , neque eſſe limitatum [d]: agrum autem manucaptum [e] limitatum fuiſſe [f]: vt ſciretur [g], quid cuique datum eſſet, quidq; væniſſet [h], & quid in publico relictum [i] eſſet.

† Regular. † Facit ad hunc text. quod not. Gerar. de petra ſancta ſin.ſuo, iure ſi mandaui.

† Quæ publica , uel communia ſint , Ariſtot. lib. 2. Politi. ca. 1.& 2.

¶ Marcellus. li.iii.Inſtit. LEX XI.

PVpillus, quantũ ad acquirendũ, [n] nõ idiget tutoris authoritate:alienare uerò nullã rẽ ꝑt, niſi ſi ꝑſente tutore authore:& ne q̃dẽ poſſeſsionẽ [o] q̃ ẽ naturalis,ut Sabino uiſum eſt. Quæ ſnĩa uera eſt.

¶ Calliſtratus lib.3.Inſt. † LEX XII.

LAcus,ꝑ& ſtagna [q] licet interdũ creſcãt,interdũ exareſcãt

a ¶ Locum.ʒ nec inſula ratione vicinitatis eis cedit:vt ʒ.ne quid in ſlu publ.l.j.§.ſi inſula.
b ¶ Conceſſus ſit.ʒ i. quem ipſi hoſtes deuicti Romanæ ciuitati dederunt.
c ¶ Veniret.ʒ i.ager, eſſet ciuitatis Romanæ.
d ¶ Limitatum . ʒ i. non eſſet militibus aſsignatum .
e ¶ Manucaptum.ʒ à militibus , & eis aſsignatum.
f ¶ Limitatum fuiſſe.ʒ & ideo ceſſat ius alluuionis.
g ¶ Vt ſciretur:ʒ Ratio, quare nõ habet locum ius alluuionis .
h ¶ Veniſſet.ʒ ſi neceſſe eſſet , vt aliqua pars venderetur.
i ¶ Relictum.ʒ ſine que aſsignatum neque venditum.

SI duo.ʒ CASVS. Duo habebant ſeruum communem:eidẽ ſeruo donauerunt aliquam rem : dicitur q̃ tenet donatio:& acquirit quilibet noſtrũ partem alterius:nam pars quam habebat ſocius in re donata,mihi quæritur: & mea ſibi. Francisc.
k ¶ Tradiderint.ʒ q̃libet donare uolẽs : vt diſtinguitur.ʒ.eo.l.per ſeruum.§.1.
l ¶ Ab altero.ʒ i.quãtum ad partem ſocij mihi quæritur: quantũ ad meam ſibi , Qđ aũt eſt alterius,mihi tantũ quæritur: vt inſti.de ſtipu.ſer.§.fi.

ERh æreditarium.ʒ CASVS. Seruus hereditatis iacentis nihil poteſt interim acquirere hæredi futuro : maxime nec ipſum hæreditatem . Fran.
m ¶ Non poteſt . ʒ ſ. aliqd , & maxime &c. vt & ſ.de acquir.hæred.l.hæres per ſeruum. Et eſt ratio:quia hæreditarius dicitur ante aditam hæreditatem:& ſic non eſt ſuus:poſtea autem ſuus,& ſic non eſt hæreditarius:vt plenè dicam ʒ. tit.j. l.j.§.veteres. Eſt etiam ratio hæc, quia per alium non poteſt hæreditas quæri hæredi:vt ſ.de acqu.hæred. Paulus.licet ſecus ſit in ea,in qua eſt inſtitutus ſeruus. Accurſius.

LIber.ʒ CASVS. Liber homo bona fi. poſſeſſus quicquid acquirit ex re ſua,vel ex ꝺpera,acquirit poſsidenti. Quod aliunde quærit: vt puta,ſibi donatum vel legatũ, vel ſi hęres inſtitutus ſit ab aliquo:ſibi quærit,licet in hæreditate aliqua opera eius ſit. & licet teſtator inſtituerit eum contemplatione poſsidentis:ſed hoc caſu poſſeſſus tenebitur condi.ſine cã poſsidenti ad reſti.hæreditatem. Vltimò dicit, liber homo à me bo.fi.poſſeſſus iuſſu meo adiuit hęreditatem,in qua ipſe erat inſtitutus. Dr q̃ ſibi quærit.& hoc dixit Trebatius.Sed Labeo diſtinguit:nam ſi neceſsitate ductus à me adiuit, aut tũc mihi quærit, non ſibi:aut ſponte adiuit & tunc ſibi quærit. Franc.
n ¶ Ad ipſum pertinere.ʒ quantum ad dominium, & obligationem, & actionem non quo ad poſſeſsionem:vt ʒ.eo. l.homo liber.§. q̃q̃d.
o ¶ In legato.ʒ hoc,cùm eius contẽplatione eſt relictum:ſecus ſi bonæfidei poſſeſſoris:vt ſ.de vſufruc.ſed & ſiquid. Accurſius.
p ¶ Aliquatenus.ʒ l.eſſe opere,dixit Ariſto.ſed non eſt,vt ſubijcit & ʒ.eod.fi uſtuario.in ſtip.eſt opera:vt & ſ. de vſu & habi.per ſeruum.j. reſpon.
q ¶ Ait.ʒ Ariſto.
r ¶ Non acquiri.ʒ hoc in hæreditate intellige:& in eo caſu, vbi non vult hic poſſeſſus mihi quærere: ſecus eſt in legato, vbi meo reſpectu eſt relictum. Azo.Sed in hęreditate eſt contra.ſ.de pecu.l.hinc quæri-

aliàs 6.Inſtit.

¶ Vide in hanc.l. Alcia.li. præter.2. in dictione,limitati agri.

veteranos diuiſis,ſecundum R Sic enim fiebat poſt emerita ſtipendia veteranis.
a ¶ Locum.ʒ nec inſula ratione vicinitatis eis cedit:vt ʒ.ne quid in ſlu publ.l.j.§.ſi inſula.
b ¶ Conceſſus ſit.ʒ i. quem ipſi hoſtes deuicti Romanæ ciuitati dederunt.
c ¶ Veniret.ʒ i.ager, eſſet ciuitatis Romanæ.
d ¶ Limitatum . ʒ i. non eſſet militibus aſsignatum .
e ¶ Manucaptum.ʒ à militibus , & eis aſsignatum.
f ¶ Limitatum fuiſſe.ʒ & ideo ceſſat ius alluuionis.
g ¶ Vt ſciretur:ʒ Ratio, quare nõ habet locum ius alluuionis .
h ¶ Veniſſet.ʒ ſi neceſſe eſſet , vt aliqua pars venderetur.
i ¶ Relictum.ʒ ſine que aſsignatum neque venditum.

¶ Idem lib.iiij. ad Sabi. LEX XVIII.

PEr hæreditarium ſeruum , qui eiuſdem eſt hæreditatis,hæredi acquiri non poteſt [m], maximè ipſa hæreditas.

¶ Pomponius.li.ij.ad Sab. LEX XIX.

LIber homo, qui mihi bona fide ſeruit , id quod ex operis ſuis , aut ex re mea pararet , ad me pertinere ſine dubio Ariſto ait. Quod verò quis ei donauerit, aut ex negotio geſto acquiſierit , id ad ipſum pertinere [n], Sed & hæreditatem , legatumve non acquiri mihi per eum , quia neque ex re mea , neque ex operis ſuis id ſit, nec vlla eius opera eſſet in legato [o], in hæreditate aliquatenus [p]; quia per ipſum adiretur : quod & Varum Lucilium aliquando dubitaſſe ait [q], Sed verius eſt , non acquiri [r] , etiam ſi teſtator ad me voluiſſet pertinere. Sed licet ei [s] minimè acquiratur : attamen ſi voluntas eiuſdem teſtatoris euidens appareat, reſtituendam ei eſſe [t] hæreditatem . Sed Trebatius ait, ſi liber homo bona fide ſeruiens,iuſſu eius cui ſeruit, hæreditatem adijſſet, hæredem ipſum [u] fieri: nec intereſſe,quid ſenſerit [x], ſed quid fecerit . Labeo contra, ſi ex neceſsitate [y] id feciſſet.Quòd ſi ita, vt & ipſe vellet , ipſum fieri [z] hæredem.

¶ Vlpianus libr.xxix.ad Sabinum. LEX XX.

TRaditio † nihil amplius trãſferre debeẽ, vel poteſt ad eũ, qui accipit , quàm eſt apud eũ, qui tradit [a]. Si igitur quis dominium in fundo habuit,id tradendo tranſfert [b]. Si non habuit , ad cum qui accipit, nihil transfert [c]. ¶ Quoties autem dominium transfertur ad eum, qui accepit, tale transfertur , quale fuit apud eum, qui tradidit [d]: ſi ſeruus fuit fundus, cum ſeruitutibus tranſit:ſi liber, vti fuit. Et ſi fortè ſeruitutes debeantur fundo , qui traditus eſt , cum iure ſeruitutum debitarum trãſfertur. Si quis igitur fundum liberum dixerit [e], cum traderet eum, qui ſeruus ſit [f], nihil iuris ſeruituti fundi detrahit: veruntamen obligat ſe: debebitq; præſtare quod dixit.

¶ *Si duo rem aliquam emerint, & vni eorum,tanquam procuratori alterius tradita ſit,ambobus acquiritur.b.d.*

¶ Si ego , & Titius rem emerimus [g], eaq; [h] Titio quaſi meo procuratori tradita [i] ſit , puto mihi quoq; quæſitum dominium. Quia debebuntur. Sed ſi tradidit tibi fundum tanquam liberum, cum eſſet ſeruus:non liberatur per hoc fundus:tenebitur tamen tradens . Vltimò dicit,Ego Titius,& Seius emimus rem:& Titio fuit tradita tanquam meo procura.pro mea parte. Dr, q̃ in parte acquiritur mihi dominiũ, & etiam poſſeſsio per hunc Titium.Fran.Accur.
a ¶ Qui tradit.ʒ Fallit ſ.de vſufr. l.q̃ noſtrum. Item in creditore, & aliis,quos no.inſt.qui alie. li §. j. Item in debitore alienante pignus: nã minori ſpatio ſe tuetur emptor,quã poſſeſſor venditor ſe tueri: vt C. de præſcr.xxx.an.l. cum notiſsimi.in prin.& C.ſi aduer. cre. l.diuturnum . Item fallit ſecundum hæc iura in eo,qui a malæ fidei poſſeſſore emit,qui vſucapit:q̃d non faceret,ipſe tradens : ſed hodie ſecus: vt in aut.vt ſpon.lar.§.rurſus .
b ¶ Transfert.ʒ niſi iuris ratio reſiſtat,vt in minore,& fundo dotali: vt inſtit.qui.alie.licet.in prin.& §.nunc admonendi.
c ¶ Nihil transfert.ʒ dominij, ſed cãm vſucapiendi, vel vtile dominium:vt ſ. de contrahen. emp. l.claudius.& facit ʒ.de regu. iur.nemo plus.& C.de dona.l.ſi filius.Accur.
d ¶ Qui tradit.ʒ fallit ʒ.pro emptore.l.2.§.ſi à pupillo. & §.ſi à furioſo.& §.ſeq.Sed concor.ſ.in prin.huius l.& ſ. de ſer.ruſti.prædi.l. viator.& C.de ſer.& in prouinciali. Arg.contra. C.loca.l. emptorem.
e ¶ Dixerit liberum.ʒ ſecus ſi non dixit, ſecundum quoſdam: quod non placet:vt no.ſ. de contrahen.emp.l.cum nenderes.
f ¶ Seruus ſit.ʒ i.ſeruitutem debeat. Accur.
g ¶ Si ego & Titius rem emerimus.ʒ à domino. Accur.
h ¶ Eaque.ʒ ſcilicet res.
i ¶ Tradita ſit ʒ ratione meæ partis.

† Concor. tex.in c. nuper . extra de dona. inter virũ & vxo. tex.in cano. Daibertũ.j.q.7

Et per

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Regionibus.§ sic sup.eo.l.pro regione. & facit.l. adeo.§. insula. & inf.de flumi.l.j.§. si insula.

ERgo§ Casus huius prin.continuȝ.l.superiori. ¶ Celsus filius.§ Arbor nata in ripa fluminis fit illius,qui habet prædiũ ante illum locum,cum ripa sit eius, inquantũ respicit agrũ suũ:licet usus sit publicus Flumen aũt est publicum etiã ratione ꝓprietatis: & eo ex ficcato fit proximiorum.

¶ Tribus modis § Insula fit in flumine trib. modis. Vno modo, cũ flumen uadit circumquaque agrum meum. Alio modo, cũ aliquid de alueo siccũ relinqt, & circũquaq; illum locum uadit flumen. Tertio modo, cùm paulatim coalluendo de terra facit quendam locũ eminentẽ supra alueũ, ut aliquẽ montẽ. Istis ultimis duobus fit insula illorum, qui habent prædia ante frontem insulæ. Primo modo remanet illius cuius & prius fuerat.

¶ Alluuio.§ Flumen occupauit agrũ meum: qui erat inter uiam publicam,& flumen,facié do ibi alueũ: & statim recessit flumen. dicitur qđ ager iste ad me antiquum dñm reuertit, & habes hoc notabile uerbũ in tex.in fi.dicés, pilas in mare iactaui, & super eas feci magnã domum: mea efficitur. Idem si paruam. Fran.

b ¶ Ergo.§ quia tantum in ea insula mihi quærit,quę frontẽ agri mei respicit, ergo &c.

c ¶ Ad emptorem.§ secus in seruitute, quæ singulas partes respicit fundi:ut sup. de ser. rusti.præ.uia.§ fin. & quẽ admo. ser.amit. non satis.§.j.

d ¶ Quæ.§ scilicet ripa.Accur.

e ¶ Secundũ.§ i. iuxta: ut & suprà .l. inter eos.

f ¶ Priuatum est.§ contra. inf. de flumi.l. flumina,ubi dicit publicam ripam. Sed dic quo ad usum: & facit instit. de re. diui.§. riparum.

g ¶ Et ideo.§ supple, licet ripa priuata, flumen est publicum:etiam ratione proprietatis, & ideo &c.

h ¶ Tribus.§ & facit ad §.sup.eo.l.adeo.§. insula.

i ¶ Amnis.§ id est, flumen.

k ¶ Circumfluit.§ id est, circumuadit.

l ¶ Circumfluere.§ id est,circumire.

m ¶ Alluuio.§ impropriè ponitur:ut inf.eo.l. Maritus.

n ¶ Pristinum dominum pertinet.§ hic est contra.sup.eo.adeo.§.ꝙ si poss.Sed hoc facit hæc uia:ibi non erat uia:quod non placet:ut j.c. Martius.uel hic de æquitate,& sic secundum illam. Vel aliter,ut ibi, & eodem modo sol.sup quib.mo.ususfruct.amit.l.cùm usumfr.sed cõcor.l.ti ager.in eod.tit & quemadmo ser.amit.si locus.

o ¶ Censitorum.§ Censitores sunt,qui signant prædia militantibus assignandas:ut sup.eo in agris,uel illi,qui prædia auferunt non soluentibus tributa:& alijs dãt:ut C.si propter pub.pen.l.j & 2.& sup. de rescind.uen.l. pen. uel censitores uocat iudices,qui uni auferunt, & alij dant dominium:ut instit.de offi. iudi.§. fi.

p ¶ In publicum.§ alluuione superueniente .

q ¶ Et ex publico.§ alluuione recedente.

r ¶ Iactauero.§ quod nõ erat concedendum, si usus maris deterior

mine nata,non pro indiuiso communis fit,sed regionibus [a] quoq; diuisis. Quãtum enim ante cuiusq; eorum ripam est,tantum, ueluti linea in directum per insulam transducta, quisq; eorum in ea habebit certis regionibus.

¶ Pompo.scribit li.3 6.† ad Sab. LXXX.

ERgo [b] si insula nata accreuerit fundo meo, & inferiorem partem fundi uendidero, ad cuius frõtem insula nõ respicit, nihil ex ea insula pertinebit ad emptorẽ [c] ex eadem causa:quia nec ab initio quidem eius fieret, si iam tunc,cũ insula nasceretur, eiusdem partis dominus fuisset.

¶ Celsus Filius,si ĩ ripa fluminis, quæ [d] secundum [e] agrum meum fit,arbor nata fit,meã esse ait:quia solum ipsum meũ priuatum est: [f] usus autem eius publicus intelligitur:& ideo [g] cùm ex siccatus est alueus,proximorum fit:quia iam populus eo non utitur.

¶ † Trib. [h] modis insula in flumine fit. Vno,cùm agrũ,qui aluei nõ fuit,amnis [i] circumfluit. [k] Altero, cùm locum,qui aluei esset, siccum reliquit, & circumfluere [l] cœpit. Tertiò, cùm paulatim colluendo locum eminentem supra alueũ fecit, & eum alluendo auxit. Duob. posterioribus modis priuata insula fit eius, cuius ager propior fuerat,cùm primùm extitit. Nam natura fluminis hæc est, ut cursu suo mutato, aluei causam mutet: nec quicquam interfit, utrum de aluei duntaxat solo mutato, an de eo, quod superfusum solo [†] ueteri sit, quæratur:utrunque enim eiusdem generis est. Primo autem illo modo causa proprietatis non mutat.

¶ Alluuio [m] agrum restituit cum, quem impetus fluminis totũ abstulit. Itaque si ager,qui inter uiam publicam,& flumen fuit, inundatione fluminis occupatus est, siue paulatim occupatus est, siue non paulatim,sed eodẽ impetu, recessu fluminis restitutus, ad pristinum [n] dominum pertinet. Flumina enim censitorum [o] † uice funguntur:ut ex priuato in publicũ [P] addicant, & ex publico [q] in priuatum. Itaque sicuti hic fundus,cùm alueus fluminis factus esset, fuisset publicus:ita nũc priuatus eius esse dẽt,cuius anteà fuit. ¶ Si pilas † in mare iactauero, [r] & super eas ædificauero,continuò ædificiũ meum fit. Item si insulam, uel uillam [s] in mari ædificauerim, continuò mea fit: quoniam id, quod nullius est, occupantis [t] fit.

¶ Paulus lib.xxii. † ad edi. LXX XXI.

NVnquam nuda traditio trãsfert dominiũ:sed ita, [u] si uenditio, aut aliqua iusta causa [x] præcesserit, propter quam traditio sequeretur. ¶ Thesaurus † est uetus quædam depositio [y] pecuniæ, cuius [z] non extat memoria, ut iam dominum non habeat:sic enim fit eius, qui inuenerit, [a] quòd [b] non alterius [c] sit: alioqui si quis aliquid uel lucri causa,uel metus,uel custodiæ condiderit sub terra, nõ est thesaurus: [d] cuius etiam furtum fit. [e]

¶ *Per seruum acquiritur domino etiã inuito.fallit in hæreditate.Accursius.*

¶ Vlpianus. † LEX XXXII.

ETiam inuitis [f] nobis per seruos nostros acquirit, pẽnè [g] ex omnibus causis.

¶ Paulus. † LEX XXXIII.

IN eo, quod castrensi seruo ante aditam hæreditatem filij-

faurus.& sup.fami.er.item Labeo. in prin.

e ¶ Furtum fit.§ quia proprietas,& possessio est eius, qui recõdit:ut sup. de rei uen.l.a tutore & inf.tit. 1.l.ij.§.Serua.& l.peregrẽ.in prin.

f ETiam inuitis.§ ut ȝ.de uerb.obl.l.seruis uetante. Sed arg. contra.ȝ.de do.hoc iure.§ non potest.Sed ibi finaliter: fic econtra nos iuuitos de peculio obligat:ut sup.de pecul. si quis seruum.§. etiã.

g ¶ Penè § hoc dicit propter hæreditatem, in qua debet præcedere iussus domini,ut acquiratur:ut sup.de acqui.hære. si quis mihi bona.§.iussum,& dixi ȝ.e.l.acquiritur.§.j.

IN eo.§ CASVS. Filiusf. miles habens castrense peculiũ fecit testamentum,in quo instituit sibi quendam hæredem: seruus castrenfis peculij aliquid stipul. nunc:uèl aliquid acquirit:uel usufr.alicuius rei ei relinquitur.Dicitur,ꝙ est in pendenti,cui acquirat.Nam aut instituitus adijt,& tunc ei quæritur:aut non adit,& tunc quæritur patri testõris,qui occupat omnia iure peculij.Itẽ si res huius castrẽsis peculii interim surripiat,est in pẽdẽti,an nascatur actio furti:qđ erit si nõ adeat institutus. Vltimò dicit, seruus hæreditarius si aliquid stipulet, uel per tradi. aliqđ acq rit,ualet ex persona defuncti, nõ hẽdis futuri. hẽditas enim personã defuncti repręsentat. Et h.d.hæc.l.& seq.Fran.

Militis

a ¶ Militis.§ qui testatus decesit.

b ¶ Stipulatur seruus.§ scilicet,talis.

c ¶ Ex cuius.§ i.utrum patris, ad quem bona pertinent iure peculij sublata institutione?an etiam ex persona hæredis, ad quẽ iure institutionis pertinent?

d ¶ Adeatur.§ ex testamento. Accur.

e ¶ Spectanda .§ ergo interim i. ante quã adeatur hæreditas, est in pendenti:ut & inf.de castren.pecu.filiusfa.& hoc, cùm seruus proprius erat f.filij.secus si cum alio communis erat:quo casu totum socio interim quæritur: ut inf.de stipu.ser. si seruus communis.in prin. quæ est contra.

f ¶ Relictus.§ secus si stipuletur usumfructum:quia non ualet:ut inf.de itipul. ser.l. ususfructus.

g ¶ Delatum.§ f. eo casu, quo hæres repudiauit hæreditatem:scilicet filij.

h ¶ Hæredi.§ scilicet, cùm ipse adiuit.

i ¶ In personam.§ puta,patris in hæredẽ: quia ab initio fingitur ei acquisitum, qui postea adijt:ut infrà de stipula.ser.si ex re.§. fina.

k ¶ Distinctione.§ ut in suspenso maneat.

l ¶ Si ex testamento.§ supple, cessabit, si ex testamento &c. Accursius.

† aliàs 4. de cẽsib.

m ¶ Non fit.§ nisi in casibus ut inf. de fur.l. hæreditariæ.Accur.

n ¶ Nam & condictio.§ scilicet furtiua: sed hodie non habet locum distinctio huius.l. quia pater tanquam hęres filio succedit: ut in authen.de hær.ab intesta.§.j. sed olim tempore huius.l. iure peculij omnia occupabat pater:ut inf.de castren.pecu.l.ij.& facit inf.de uerbo.oblig.interdum.§. si seruus.Accursius.

o ¶ Snia.§ f.opinantis &c.quod est in fi.huius.l.& iunge cum l.seq.

p ¶ Testantis.§ id est,mortui.Accursius.

q ¶ Opinantis.§ id est,dicentis.

r HAereditas.Argumentis.§ ut inst.de hære. instit.§. seruus alienus.& de stipu.ser.in prin.& C.depositi.l.cùm hæreditas. & ȝ.e.l.hæreditas in multis.& inf.de noua.l.nouatio.in fi. & sup. de leg.2. si mihi & tibi ea.§.fi.& l.debitor.§.fi.& de interr.act.l. si antè.

SI procurator. CASVS. Procurator, uel tutor meus rem suam quasi meam hoc credens uendidit.Dicitur,ꝙ non transfert dominium:quia nemo errans &c.Franciscus.

s ¶ Amittit.§ f.fic, nam per usuca.& per alios modos amittit quis errans:Sed contrariatur huic.l.sup.si cer. pet.l. eius qui.§. quas uero. Sol.hic alij, quem tradenti poterat geri negotium:ibi nõ alii pro parte.f.tradentis:ut ibi.uel sol.ut ibi.Item contra.sup.man. seruũ Titii.j. respon.Sol.ut ibi.Item contra.sup.de cura.fur. Iul.§.j.Solu.hic errauit:ibi nom:& distingue circa hoc,ut no.sup.de offi.procur.Cæs.l.j.§. j.& facit sup.de iur.om.iu.l.si conuenerit.Item contra.inst.de leg.§. si quis rem suam.Sol.ibi fauor ultimę uoluntatis.Accur.

CVm in corpus.§ CASVS. Error cãe,ex qua traditur res,cum consensum sit in corpore,nõ impedit translationẽ dominii, ut si credo me teneri tibi tradere ex testamento,tu credis tibi deberi ex stipulatu.Idem,si trado tibi pecuniam causa dõandi, cùm dõare tibi promiseram:nam utroque casu dominium ad te transfertur.Fran.

t ¶ Dissentiamus.§ in tradendo : quia nos consensimus in dominio transferendo.Sed uidetur uon transferri:ut sup.si cer.pera.l.ti ego.in prin.Sol.hic debebam tibi x.ex causa mutui: sed non recolens,decem tibi tradidi ex causa donationis:tu tamen ut debitum recepisti, & sic putabas tibi numeratam:sed in l. contraria non eram debitor:hic erro in causam debiti assumemus, quia promptiores &c. ut inf. de act

fa.militis [a] legaȝ, uel in eo, quod stipulatur seruus, [b] tractatur apud Marcel.lib.xxij.ex cuius [c] persona uel stipulatio uires habeat, uel legatũ. Et puto uerius esse,quod & Scæuolæ uidetur, & ipse Marcel. tractat:si quidem adeatur [d] hęredi tas,omnia ut in hęreditario seruo: si uerò adita non sit, ut in ꝓprio patris esse spectãda : [e] & si usus fructus fuerit huic seruo relictus, [f] modo patri uideri delatum, [g] modo hæredi : [h] nec à persona in pso nam [i] creditur transisse. Eadem distinctione [k] quis utetur etiã si res fuerit subtracta:aut cessare,aut nõ, furti actionem dicet. Si ex testamento [l] adierit, quoniã horeditati furtũ non fit, [m] aut si non adierit, patri dabitur furti actio : nã & condictio. [n] ¶ Quoties seruus hę reditarius stipulatur,uel per traditionem accipit:ex persona defuncti uires assumit,ut Iuliano placet: cuius prævaluit sententia, [o] testantis [P] personam spectandam esse opinantis. [q]

¶ Idem lib.iij. † LEX XXXIIII.

HAereditas enim non hæredis personã, sed defuncti sustinet:ut multis argumẽtis [r] iuris ciuilis comprobatum est.

¶ Idem li.iii †disputatio. LEX XXV.

SI procurator meus, uel tutor pupilli,rem suam,quasi meam uel pupilli, alii tradiderit, non recesserit ab eis dominium: & nulla est alienatio : quia nemo errans rẽ suam amittit. [t]

† aliàs 7.

¶ Iulianus li.xiii.Dige. LEX XXXVI.

CVm in corpus quidẽ, quod traditur, consentiamus, [t] non animaduerto, cur inefficax sit traditio : ueluti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse,ut fundum tradam : tu existimas ex stipulatu eum tibi deberi. Nam & si pecuniam numeratam tibi tradam,donandi gratia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire, nec impedimento esse, quòd circa causam dandi,atque accipiendi dissenserimus.

¶ Idem lib.xiiii † dige. L. XXXVII.

PEr seruum, qui pignori datus est,creditori nec possessio acquirit : quia nec stipulatione, nec traditione,nec ullo alio modo per eum seruum quicquam ei [u] acquiritur, quanuis possessio [x] penes eum sit. ¶ Si unus ex dominis seruo communi pecuniam donet,interest,qua mente donet. Nã si hoc solum egerit, ut ea separetur à suis rationibus, & in peculio serui sit, manebit eiusdem domini proprietas. [y] Si uerò eo modo pecuniam seruo cõi donauerit, quo modo alienis seruis donare solemus, fiet cõmunis sociorũ pro portione [z] hoc,ꝙ suprà, dixit donandi gratia, expone, i.ex causa donationis implendæ.Donaueram enim, sed non tradideram. Vel solue ut ibi : & facit inf. de actio. & oblig.l. in omnibus. & infrà tit. 1.l.si me in uacuam. Accur.

PEr seruum. § CASVS. Per seruũ obligatum nihil quærit tur creditori: ut si hic seruus aliquid acquisiuit per stipulationem, uel similem modum licet creditor habeat pos.serui.

¶ Si unus ex dominis. Seruo communi, scilicet meo, & tuo pecuniam dedi : si hoc animo, ut teneat eam separatam a suis rationib. & habeat in peculio, non animo donandi : hoc casu manet hæc pecunia adhuc mea . Si autẽ ei dedi animo donandi : tunc acquiritur omnib. pro parte, quã habent in seruo . Postea reuertitur ad primum casum : pone, ꝙ de illa pecunia, quam ei dedi, ut eam teneat separatim a rationibus suis, emit hic seruus aliquã rem : cuius erit res ? Et dicitur, quòd erit communis omniũ dominorũ,perinde,acsi ex pecunia, quæ surrepta esset, emisset : secus in seruo fructuario, qui emit ex re fructuarij rem aliquam : nam non quærit proprietario. Eadem diuersitas est,si aliunde emerit : nam seruus cõmunis undecunq; habens pecuniam, si de ea emat rem:acquiritur res illa dominis . Sed seruus fructuarius undecunque habens pecuniam,si emit,de ea rem aliquam:acquirit eam proprietario,nisi emeret de pecunia fructuarij : nam tunc ei tantum quæreret, uel per traditionem accipiendo uni ex dominis. ¶ Sicut seruus. § Sicut seruus communis stipulando uni ex dominis ei tantùm quærit,sic per traditionem accipiendo soli ei acquirit , sed si seruus a Sempronio accepit rem aliquam nomine domini sui, & Titij cuiusdam extranei partẽ acquirit domino,pro alia parte nihil ualet, ꝙ fecit : postea dicit,Seruus fructuarius ex re fructuarij acquisiuit rem, & dixit eam acquirere proprietario.Dicitur, quod proprietario quæritur:nam stipulando ei ex re fructuarij proprietario quæritur. ¶ Si cum mihi. § cum mihi uelles donare rem,& tradere, dixi ꝙ seruo communi meo, & Titij traderes:& tradidisti. seruus accepit animo acquirendi Titio tantum:uel mihi,& ei.Dicitur,ꝙ mihi tantum acquiritur : nec nocet mihi uoluntas,uel opinio huius serui.Quod dixi in seruo, idẽ in procuratore meo:ut si ei rem tradidi,ut meam faceret,mea fiat, licet alia mente acceperit, puta,ut sua fieret. Fran.

† aliàs.44.

v ¶ Quicquam ei.§ scilicet,creditori.Accur.

x ¶ Possessio.§ f.similis,& naturalis secundum nos, secundum alios naturalis tantùm:ut dices inf.tit. 1.l.j.§. per seruum corporaliter . secus in pignore prætorio,quod non possideturut inf.tit. 1.l.ij.§.fin.& inf.uti pos.l.fi duo.§.creditores.& facit sup.qui satisd. cog.l. sciendũ. §.creditor.& de pig.act.cùm sortis.§.fi.& inf. de usuca. serui nomine, & C.de præscri.xxx.an. cùm notissimi.§.j.

y ¶ Proprietas.§ ut & sup.de pecu.l.quis ergo casus. Accur.

z ¶ Pro portione.§ quàm in seruo haberet : ad quam consequendã ageret pro socio : & sic uidetur, ꝙ etiam donator habeat partem.Et sic est contra.sup. pro soc.l.uerum.§.si seruo communi. Sol.ut ibi, & eodem modo solue aliud contrarium sup.ad le.Fal.l.Plautius.§. Paulus. Item facit inf.de stipul.ser.proinde.§.si seruus.

Manere

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Manere uellet.§ ut fuit in primo casu:nam si ut extraneo seruo, tunc non esset quæstio dubitabilis.
b ¶ Furtiuis.§ uel domino,uel extraneo furripuerat:ut J.eod. communis. Accursius.
c ¶ P oprietario.§ ut J.de stipu.ser.seruõ fru.& sup.de usufr.adhuc. §.quæstionis.in fine.
d ¶ Non acquirit.§ q.d. non est prohibitũ hoc sicut illud,sed permissum : ut hic,& J. de stipu.ser. si ex re.§.j. & sup.communi diui.communis seruus. Accur.
e ¶ Aliunde .§ non ex re fructuarij,uelopera serui. Item extra res dominorum .
f ¶ Non acquirat .§ ut inf.eo.communis.in fin. Accursius .
g ¶ Pertinebit .§ sed ille, ex cuius re est acquisitum, iudicio communi diui. percipiet:ut J.e.l. cõmunis) respõ. & facit inf.de stipu.ser. l. seruus communis .
h ¶ Ei acquirit. § cui ault.sic,& inf. de stipu. ser.l. seruus communis omnium. & l. seq & C. per quas perso. nobis acqui. si duo.A.
i ¶ Quòd .§ aliàs, quid.
k ¶ Titio .§ extraneo.
l ¶ Nihil agit .§ sic inst. de inutili.tit.p.§. q si quis. secus in uéditione ut §.de cõtrah.emp. l. fundus . Et est ratio, qa hic nihil interest tradentis, uel ꝓmittentis: magis autẽ est gaudendum:sed interest uendẽtis , qui non nisi totam uendidisset.ar.sup.de in diem addic.l. q si uno. & facit inf.de stipu.ser. seruus alienus . Acc.
m ¶ Stipulando .§ l proprietario. Acc.
n ¶ Acquiret . § sed per condictionem sine causa tenebitur fructuario:ut inf.de stipul. ser. l.penul. & l. si ex re . §. j. se cus in controuerso casu : ut inf. eod. titu.l. seruum fructuarium.& inf. de usufru. adhuc.§. quæstionis.
o ¶ Nihil agetur.§ in persona Titij : sed totum mihi acquiritur.
p ¶ Nihil agetur.§ in eius persona,sed mea.
q ¶ Nihi agetur.§ sed in illius , in quem uoluit donator. & adde,ut not.sup.de dona. qui mihi.

MArtian[a].§CASVS. Martius habebat fundũ:ibi iuxta,publica quia erat,tertiò ager Lucij Titij:quartò flumẽ erat:quinto fundus cuiusdã innominati. Creuit flumen , & inundauit & occupauit agrum Lucij Titi,& ét uiam publicam. & sic accreuit innominato.tãdem postea recessit aqua,& rediit in antiquũ alueum . Dicitur,q ager quondam Lucii Titii accreuit Marito,non obstante, q uia fit in medio,uia autem cum sit publica,nemini accedit. Fran.
r ¶ Martianus.§ ordo : qæ primo ager Martii:secundo uia publica: tertio ager Lucii:quartò flumen: quinto innominatus .
s ¶ Secundum.§ i.iuxta.sic sup.eo.inter eos.& l.seq. in prin.
t ¶ Erat & ager Lucii.§ ita, quòd ager prius:ut statim patet.
v ¶ Omnem agrum. § Lucii Titii.
x ¶ Abolemit.§ remouendo superficiem,& alueum constituendo.
y ¶ Alluuione.§ impropriè hic ponitur alluuio:ut sup.eo.ergo.§. alluuio. quia paulatim,& minutatim recessit.
z ¶ Agrum. § scilicet, Lucii Titii.
a ¶ Eius factum.§ scilicet,innominati tertii:non Titii. Titius enim citra flumen habebat,& ultra uiam.

quam in seruo cõmuni habebunt. ¶ Sed ut sequens quæstio locũ habeat,constituamus socium ita seruo communi pecuniã donasse, ut proprietatẽ suam manere uellet. [z] Si ex hac pecunia seruus fundũ cõparauerit , erit is fundus cõmunis sociorum pro portione dñij. Nam & si furtiuis [b] numis cõmunis seruus cõparauit fundũ , sociorũ erit pro parte dominij. Neque enim ut fructuarius seruus ex re fructuarij non acquirit proprietario: [c] ita & cõmunis seruus ex re alterius dñi non acquirit [d] alteri domino. Sed quemadmodũ in ijs,quę aliunde [e] acquirunt, diuersa cõditio est fructuarij,& serui cõis, ueluti cùm alter fructuario nõ acquirat , [f] alter dñis acquirat:ita quod ex re quidẽ fructuarij acquisitũ fuerit, ad eum pertinebit solum:& quod ex re alterius domini communis seruus acquisierit, ad utrumq; dominum pertinebit. [g] ¶ Sicut seruus communis stipulando nominatim alteri ex dominis, ita per traditionem accipiẽdo,soli ei acquirit. [h] Quod [i] seruus unius per traditionem accipiendo,se accipere dixerit domino,& Titio, [k] partem domino acquirit,in parte nihil agit. [l] ¶ Fructuarius seruus si dixerit se dño ꝓprietatis per traditionem accipere ex re fructuarij , id totum dño acquirit . Nam & stipulando [m] ex re fructuarij,dño proprietatis acquiret. [n] ¶ Si cũ mihi donare uelles, iusserim te seruo cõmuni meo , & Titij rem tradere,isq; hęc mẽte acceperit, ut rem Titij faceret, nihil agetur . [o] Nam & si procuratori meo rẽ tradideris, ut meã faceres, & is hac mente acceperit,ut suã fa

b ¶ Ademisset ei.§ scilicet,innominato.
c ¶ Addidisse ei.§ scilicet,Martio.
d ¶ Publicum fuisset.§ scilicet,antea,puta, locus uiæ.
e ¶ Quominus ager.§ Lucij Titij.
f ¶ Trans uiam alluuionis.§ i.ultra uiam,in qua etiam fuit alluuio, id est aduentus , & recessus paulatim contingens.
g ¶ Martij fieret.§ flumine redeũte ad suum alueum.
h ¶ Fundi .§ & per hoc Martij:quod est uerum,quantum ad emolumentum,non ad proprietatem. Item quo ad incommodum : quia si quandoq; destruitur,ex eodẽ fundo , iuxta quẽ est,reparat:ut §. quemadmo.ser. amit. l. si locus.§. fina. Item cedit, scilicet , uia in modum agri,si actum sit:ut sup. de peri.& com.rei uen. id quod.§. fi. Secus autem si locus uiæ esset alicuius priuati : ut sup. eo.ergo. in princ. sic & aliàs medium prędium priuati , quod non seruit , impedit seruitutẽ. ut sup. de ser.rusti. prædio.qui sella.§. fi.sed uia publica non:ut sup. de seruitu.seruitutes.§. publico. Item huic dicto est cõtra.sup. eo. adeo. §.insula.in fi. & l. ergo, §.alluuio. ubi dicit primo domino restitui. Sed illud de æquitate , quæ prælaret : uel ibi eodem impetu recessit: hic alueum fecit . Accursius.
i ¶ Eius.§ scilicet bonæ fidei emptoris.
k ¶ Væsitum. §CASVS. Bonæ fidei possessor liberi hominis decessit.hæres eius scit ipsum possessum esse liberum : & sic habet malam fidem : dicitur quod hic hæres nihil per eum quærit . Item nec hæres potest facere fructus suos fundi, quem testator legauit : cũ hoc sciret hæres:siue fundus fuerat testatoris, siue non, sed bona fide eum possideat. Hoc idem est in seruis : unde si testator suo testamento legauit seruos, siue suos proprios,siue alienos : aut eos manumisit, & eius hæres hoc sciens possidebat eos , nil ei per eos acquiritur : nã quo casu bonæ fidei possessor fundi suos facit fructus : eodem casu per seruum alienum,quem possidet,acquirit ex re sua,uel opera eius. Franciscus .
l ¶ Possidere cœperit.§ id est detinere : & sic per eum non quærit: ut J.tit. 1.l.cùm hæredes.§.item quæro. si putat suũ seruum, tunc possidet:sed si alienum seruum,tunc possidet,sed mala fide:& facit infra, de stipu.seruo. si seruus testamento .
m ¶ Suos non facit . § quia incipit scire alienum esse : id est, illius, qui habet causam ab eo,a quo ipse,id est,à testatore : secus si nõ ab eo siue ab alio,quàm a quo iste:ut instit.de usuc.§.diutina.& sup.de usur. qui scit.§.fi.quæ sunt contra. Item in illa de usur.ab initio fuit bonæ fidei:sed hic hæres nullo tempore fuit bonæ fidei possessor.Accur.

Et multo

a ¶ Et multo magis.§ scilicet, non acquirit.
b ¶ Eum.§ scilicet, fundum .
c ¶ Vel manumisit. § hoc refertur & ad proprios , & ad alienos,id est,dicere,siue proprij,siue alieni sint legati : siue proprij , siue alieni sint manumissi.
d ¶ Eorum. § neutra liter.
e ¶ Ignorarent . § id est legatos , uel manumissos.
f ¶ Recidere. § id est in uera hypothetica , uel cõsequentia conditionali quodlibet eorum ad illud sequitur: quia si alterũ est, & reliquum:& ideo dicit simul secundum Io. Acc.
g ¶ Cõsumptos.§ uel perceptos: sed ideo dicit consumptos, quia il los nõ tenetur restituere, sed perceptos, sic, licet perceptione suos fecerit:ut C. de rei uen dic.l. certum . Et sic de industrialib. dicit. Sed R.dixit de naturalibus loqui : & ideo de consumptis dixit, quia tũc demum fiunt possessoris, non prius: ut supra. de usur. l. fructus. Item habent hic quidam fere recidere : nam fallit hæc regula. §. de usu & ha. l. per seruũ in prin. & de pecu. le. l. deniq; §. fi. Item & alios duos assignant quidam: ut §. de peti. hære. l. nisi.in prin. & §. de edil.edict. cum autẽ.§. fi. & l. seq. Sed ibi etiam ex opera ei acquirit, ut ex re:sed tenetur restituere acquisita: ex opera: unde non sunt assignandi. Item uidetur adhuc falere hæc regula supra. de peri. & com. rei uẽ. l. seruũ emptor . & de act.empt. Inl.§. possessionem. Verum hic loquitur in possessore, qui habet possessioné ciuilem,& naturalem: ibi de eo , qui solam naturalem habebat. Et adde hic quæ no.supra.eo.l. qui bona.in prin.
h ¶ Acquiratur.§ propositionũ alia est categorica : ut Socrates est homo. Alia hypothetica:ut si Socrates est hõ , Socrates est animal. Item si bonæ fidei possessor fundi facit fructus suos : ergo bonæ fidei possessor serui querit ex re.& ex opera : & contra.
¶ Tatuas.§ CASVS. Statuæ in ciuitate positæ in honorẽ ciuitatis,non sunt singulorum ciuium,sed totius ciuitatis , nec aliquis ciuis poterit eas tollere,etiam ille, qui eas posuerat ; & si aliquis eas incipiat possidere,ciuitas eas uendicabit. Fran.
i ¶ Ciuium.§ scilicet singulorum,sed publicas,si in honorem ciuitatis positæ sunt:alioquin non,ut J.de pri.cre.l.Aufidius. & J.de excep. Paulus. & quod ui,aut clam.l.is qui in puteum.§.1.H.
k ¶ Ea mente.§ scilicet supra dicta, puta in honorem ciuitatis.
l ¶ Actione.§ utili:in rem:quod dic,ut infra quod ui, aut clam.l.is qui in puteum.§.1.
m ¶ Iuuandi.§ Nõ ac.& exce.quis tuetur,id est defenditur : ut &.§. fa.er.l.inter.§.j.& facit.J.eo.l.rem i bonis.& §. de leg. 1.l. ciuitatibus. in prin.& supra,de aur.& argen.leg.Lucius, & de sta.& imagi.lege, j.& fi.& de pœlli.lege iij. & supra, de Publi. l. Publiciana. Et aliàs incipit l.si ego.§. si de usu.
Vbstitutio.§ CASVS. Testator instituit Titiu: & si hæres non erit,substituit Sempronĩ. Dicitur,quod substitutus nõ dẽsse dominus huius hæreditatis,in qua substitutus est, ante quam adeat. Fr.
n ¶ Substitutio.§ idem in institutione: sed de hac ideo dixit , qa ea semper fit sub cõd. puta, si ille non erit hæres: uel si ille morietur &c. unde rectè dicit,quæ nondum competit, cum non est pura:sed institutio quãdoq; statim competit,ut cum est pura. Sed de substitutione quando dices eam competere? Respond. quidam cum substitutus potest adire hæreditatem, licet nondũ adierit:pura, si institutus repudiauerit:quod non placet,quia nõ potest dici eam esse in bonis, substituti, unde est,quòd si repudiet,non uidetur aliquid alienasse: ut infra, quæ in fraud.cred.l. qui autẽ. circa prin. uerumtamen quo ad quædam

Actione, exceptione qs uteri potest.

¶ Incorporales ¶ res traditionem [r] , & usucapionem [s] non recipere, manifestum est .
¶ *Pecunia posſt emptionem soluta, declarat cui res empta acquiratur,hoc dicit.*
¶ Cũ seruus in quo alterius ususfructus est,hominem emerit, & ei traditus sit, antè quàm pretiũ soluat,in pendenti [t] est,cui proprietatem [u] acquisierit. Et cùm ex peculio, quod ad fructuarium pertinet,soluerit [x], intelligitur usufructuarij homo fuisse. Cùm verò ex peculio,quod proprietarium sequtur,soluerit, proprietarij ex postfacto fuisse uidetur.
¶ *Quod fera bestia nobis rapit , nostrum manet quandiu illud persequi possumus. hoc dicit: & not a legem elegantem .*
¶ Vlpian.lib.xix. † LEX XLIIII.
POmponius tractat,cùm pastori meo lupi porcos ciperent, hoc uicinæ uillæ colonus cum robustis canibus,& fortibus,quos [y] pecoris sui gratia pascebat,consecutus,lupis eripuit, [z] aut canes extorserunt:Et cùm pastor meus peteret porcos , quærebatur , utrum eius facti sint porci, qui eripuit? an nostri [a] maneant? nam genere quo;iam uenandi id erant nacti cogitabat [b] † enim , quèadmodũ terra mariq; capta , cùm in suam naturalem laxitatem puenerant,

non potest negari,quin sit in eius bonis:puta quãtum ad actionem l. Aquil.quæ ei cõpetit pro seruo,qui erat institutus,si sit occisus : ut §. ad legẽ Aquil.inde Neratius. in princ. Et quantum ad ius deliberãdi quod transmittit suis hæredibus:ut C.de iu.deli. cum antiquiorib.& de iis,qui ante aper.ea.Dico ergo, quod tunc cœpetit , cùm iã adiuit. Et nota , aliud esse in stipu. quam in legato, uel hæreditate: quia ea stipu. transmittitur ad hæredes pendente con ditione:quod secus est in istis:ut J.de actio. & obliga.l.is.cui, & insti. de uerbo. obliga. §. ex conditionali.
o ¶ Nostra est .§ & ideo uendicare nõ possumus.
¶ Eruus . § CASVS. Seruum alienum possideo bona fide.hic acquisiuit aliqd ex re alterius.Non mihi quærit, sed domino suo.Secundo dicit , incorporales res nõ possunt tradi,nec usucapi. Tertio seruus fructuarius emit Stichum , & ei est traditus . Dicitur , quòd est in pendẽti, cui acquirat,donec soluat pretiũ.Nam si soluat de pecunia, quæ spectat ad fructuarium , fructuarij fiet : aliàs proprietarij .
p ¶ Non acquirit . § sed domino: ut J.e. homo lib.§. fin. Sed quid, si sint duo bonæ fidei pos. & ex unius re acquirat : an utriq; quærat ? Respon. ut dixi §. eod. qui bona.§. si quis duobus. Accursius.
q ¶ Incorporales .§ ut actiones,& iura.scilicet seruitutes : ut infr. de rebus. cor. & in corp. §. incorporales. Accursius.
r ¶ Traditionem .§ l.iij.§. dare.& supra de ser.rusti.prædi.lege,j. in fine,& supra,de seruurba.prædi.si ædes.§. fi. Hug.
s. ¶ Vsucapionem .§ & est ratio, quia possideri nõ possunt : ut dixi & dicit infra.ti.j.possideri. iti princip. Et usucapio non procedit sine possessione:ut J. ti.3.fine possessione. Ité hoc uerum, quod nõ possit usucapi,per se scilicet:sed cum alijs, sic:ut J. de usucapi. si aliena.§. 1. Item excipe illas , quæ habent perpetuam uel quasi perpetuam causam.Item & nisi tanto tempore,cuius non extet memoria:ut dixi supra.de ser.lege, seruitutes. 4.
t ¶ In pendenti est.§ inspecto futuro,non præsenti tẽpore : ut not. in similibus insti.quibus mo.ius pat.po.sol.§. si ab hostibus.
v ¶ Cui proprietatem.§ proprietario, an fructuario .
x ¶ Soluerit. § hoc intellige siue adhuc duret ususfr. siue extinctus sit:dummodo nõ delicto ususfructuarij,ut §. de usufru. sed & si quis.§. interdum.& l. adhuc.aliàs non est ibi lex: & fa.supra de act. emptio.si seruus.& de ædil.edic l.bouem.& de castr.pec.l. pater.§. hereditatẽ. Item dic fuisse habitam fidem de pretio .
POmponius.§ CASVS. Ego Franciscus dedi porcos meos pastori,ut eos ducat ad pascendum,& cum duceret , lupi ceperunt porcos,& eos portabant:quidã rusticus ibi propè existẽs persecutus est lupos cum suis canibus, & recuperauit porcos de ore luporũ quæ ritur, an fiant suilan uero remaneant mei , & sic mihi debeant reddi? Et uidetur,quod fiant sui:sicut & si feram cepissent,& illa postea euaserit,occupãtis fiet.Sed certè dicit,quòd mihi debent reddi : secus sit in feris, Idem est dicendum, & si rem meam amisi naufragio,& aliqs eam occupat:nam occupans debet eam mihi reddere:alioquin tenebitur in quadruplum . Sed in nostro casu quid si recuperans porcos nolit reddere? Certè tenebitur furti , & ad exhibendum rei uendicatione.Franciscus. Accursius .
y ¶ Quos.§ scilicet canes. Accursius.
z ¶ Eripuit.§ dictus colonus.Accursius.
a ¶ Nostri.§ cuius erant primo .
b ¶ Cogitabat.§ f.colonus uicinæ uillæ. Accur. Imò Vlpian.Blan.

†aliàs posſedit.
†totã hãc. J. loqui de acqſitione iurisgẽtiũ. & alia ad eius intelligentia uide ꝑ Ioan. Hanibal. i J. naturaliter.nu. 57. de usucap.
†P.F. hęc fere cedre.
†P. F. Attius .
†omnium.
†P.F. ambed.
†ad intellectũ huius l. uid .fort. Garciã in l. iurisgentium nu. 6. de pac.
†aliàs 3.ex Minicio .
†aliàs lib. 7. quæſt.
† Ad intellectum hu ius. l. uid. Io. Hanib. in.l. natura liter. n. 57. de usucap.
† Tamen.
† ad edictũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Qui ceperunt. § ut sup. eo. l. naturalem. Accursius.
b ¶ Si igitur definit. § scilicet nostrum esse. Azo.
c ¶ Recuperari possit. § id est quandiu non fuerit consumptũ: uel fa. ercis. l. Pomponius. in fi. & facit ipsr. tit. j. l. iij. §. item feras.
d ¶ Idem ait. § probat Pomponius per simile.
e ¶ Non statim. ut §. qua ratione. §. fi. & infr. tit. j. interdum. §. j.
f ¶ Quadrupli. § ex edicto posito. infr. de incen. l. j. quod est in quadruplum intra annum: sed post annum in simplum.
g ¶ Recipi possit. § quia non fuit consumptum. Accursius.
h ¶ Manet nostrũ. § scilicet. quod à lupo eripitur.
i ¶ Videtur. § facit ff. de doli excep. l. ij. §. & generaliter. in fine. & quarum rerum actio non datur. l. j. §. & in summa. & sup. depo. l. j. §. est autem. Sed contra ff. de fur. infaciando. in prin. & §. mã. l. procurator. quibus dicitur sola inficiatione nõ fieri furtũ, nisi fit ibi contrectatio. Sed dic, quid hic contrectat. Alij dicũt, quid hic inficiatur, & negat restitui: ibi tãtum inficiatur. Accu.

† aliàs trã stulit Duare.

Communis ser- uus. § CASVS. Quod ex re unius dominorum seruus acquisiuit, commune fit omnium: tenebitur tamen alter actor. cõmuni diui. ut reddat isti, cuius ex re quæsitum est. Sed pone quòd hic seruus aliunde acquirat. Certè acquiritur omnibus dominis pro parte dominica. Francis.

† aliàs potuerit esse.

k ¶ Percipere põt. § si summam, quæ soluta est, non patiatur socius percipere de communi, Azo. & facit ad hoc sup. cõmuni diui. l. communis seruus. & §. eo. per seruũ. §. j. & ff. de stip. ser. l. seruus cõis. & l. si ex re. §. j. Accur.

† aliàs vii.

l ¶ Sed si aliunde. § aduersatur in eo, quod hic non redditur per communi diui. vt sup.

† P. F. præcipere, aliàs recipere.

m NOn est nouum Dominium. § sic & in posterum infra titu. j. interdum.

n ¶ Causam dominij præstat. § ut insti. qui alie. §. i. & §. de pigno. act. l. iiij. Sed contra. §. eo. traditio. & §. de cõtrahen. emp. alienatio. Sed speciale, ut dixi in l. traditio. Item hoc accipe, si uacuam possessionem tradidit creditori: ut C. de distra. pig. qui prædium.

o FRuctuario. Non potest. § ut §. e. liber homo. & §. de acqui. here. aditio. in prin. Sed quid, si contẽplatiõe fructuarij. sit instituus? Dic idẽ, cũ dñs habeat iubere: ut ff. de acqui. hære. siquis mihi bona in prin. Sed tenetur dñs p condi. sine causa restituere fructuario: ut infr. de stipu. ser. l. pen. quasi ex re fructuarij sit quæsitũ, ut sup. de uulg. sub. l. sed si plures. §. in arrogato. Et secũdũ hoc intellige §. de vsufr. l. si serui usus fr. quod effectum, siue finem ibi consideret.

BOnæ fidei. § CASVS. Bonæ fidei emptor etiã ex aliena re suos fructus facit, siue alterius diligentia prouenerunt, etiã eo ipso, q̃ à solo sunt separati. Nec est uis, possit eam usucapere uel non, ut quia ũ possessa. Sed pone, quod quando emit habet bonã fidẽ: postea incipit habere malã: nunquid faciet fructus suos, Et uidetur quod sic: nam & in usucapione ꝓcedit: & non impeditur usucapio propter uenientẽ scientiam. Sed hoc nõ uidetur obstare, cũ usucapio respiciat ius: at peripere fructus respicit factũ. Vnde de rigore uidẽt non facere fructus suos a modo ex quo cœpit hre malam fidem: & sic secus erit

desinerent eorum esse, qui cepissent[a]: ita ex bonis quoq; nostris capta à bestijs marinis, & terrestribus, desinant nostra esse, cùm effugerint bestiæ nostram persecutionem. Quis denique manere nr̃m dicet, quod auis transuolans ex area, aut ex agro nostro sustulit? aut quod nobis miluus eripuit? Si igitur desinit[b], si fuerit ore bestię liberatum, occupantis erit: quemadmodũ piscis, vel aper, vel auis, cùm potestatem nostram euaserit, si ab alio capiatur, ipsius fit. Sed putat potius nr̃m manere tandiu, quandiu recuperari[c] possit: licet in auibus, & pilcibus, & feris verũ sit, quod scribit. ¶ Idem ait[d], & si naufragio quid nr̃m amissum sit, non statim[e] nostrum esse desinere: denique quadrupli[f] teneri eũ qui rapuerit. Et sanè melius est dicere, & quod à lupo eripitur, nostrum manere, quandiu recipi possit[g] id, quod ereptum est. Si igitur manet nr̃m[h], ego arbitror etiam furti competere actionem. Licet enim non furandi animo fuerit colonus persecutus, quamuis & hoc animo fieri † potuerit, sed si non hoc animo persecutus sit: tũ cùm reposcenti non reddiderit, supprimere, & intercipere vr̃[i]: quare & furti, & ad exhibendum teneri eum arbitror, & vendicari ab eo exhibitos porcos posse.

¶ Caius lib. viij. † ad edict. prouinciale.
LEX XLV.

COmmunis seruus si ex re alterius dominorum acquisierit, nihilominus commune id erit: sed is, ex cuius re acquisitũ fuerit, cõi diuidendo iudicio eam summam percipere põt[k]. Nã fidei bonæ cõuenit, vt vnusquisque præcipuũ habeat, quod ex re eius seruus acquisierit. Sed si aliunde[l] cõmunis seruus acquisierit, omnibus socijs pro parte dominij hoc acquiritur.

¶ Vlpianus lib. lxv. † ad Sabinum.
LEX XLVI.

NOn est nouum †, vt qui dominium[m] non habet, alij dominium præbeat. Nam & creditor pignus vendendo, cãm dominij[n] præstat, quam ipse non habuit.

¶ Pau. ad edict. †
LEX XLVII.

FRuctuario hæreditas acquiri non potest[o], cò ꝙ in operis serui hæreditas esse non potest.

¶ Idem libro vij. ad Plautium.
LEX XLVIII.

BOnæ † fidei[p] emptor non dubiè, percipiendo fructus etiã ex aliena re, suos interim[q] facit: non tñ eos qui diligentiã, & opera eius prouenerunt, sed oẽs[r] ea quod ad fructus attinet, loco dñi penè est[s]: denique etiam prius q̃ percipiat, statim vbi à solo separati sunt, bonæ fidei emptoris[t] fiũt: nec interest[u], ea res, quã bona fide emi, longo tpe capi[x] †, possit necne, veluti si pupilli[y] sit, aut vi possessa[z], aut præsidi contra legẽ repetundarum[a] donata, ab eoq; † posteà alienata sit bonæ fidei emptori. ¶ In contrarium[b] quæritur, si eo tpe, quo mihi res traditur, putẽ vendentis esse, deinde cognouero alienam esse, quia perseuerat[c] per longũ tps vsucapio, an añ[d] † fructus meos faciam? ‖ Puto[e] verendum, ne non † sit bonæ fidei possessor, quamuis capiat. hoc enim[f] ad ius, id est ad vsucapionẽ: illud[h] ad factũ pertinere, vt quis bona, aut mala fidẽ possideat[i]. Nec contrarium est, quòd longum

in usuca. quàm in percep. fructuum. Sic & in alio casu differũt: nã & qui non potest usucapere propter rei uitium: tamẽ fructus suos facit, vt dictum est sup. ¶ Et ouiũ. § Fœtus ouiũ in fructu dicit: unde bone fi. possessoris fiunt. licet prægnantes uenditæ sint: & licet surreptæ fuerint oues. Idem in lacte, & lana, ut bonæ fi. possessoris fiant Fran.

p ¶ Bonæ fidei. § quis hic sit, habes infra de uerb. sig. lege, bonæfidei & infra eo. §. i.

q ¶ Interim. § & etiã post quàm diu euincatur: ut sup. de usur. l. qui scit. §. bonæfidei. Acc.

q ¶ Interim. § i. donec duret bonæ fidei.

r ¶ Sed omnes. § id est etiam qui diligentia alterius uenerunt: ut supra de usu. l. qui scit. §. præterea. Alioquin falsum esset quod dicit, quia fructus naturales non facit suos, ut statim dicam. Hug.

s ¶ Penè est. § hoc dic propter naturales ut §. de usu. l. fructus. quæ est l. cõtra. signata. Itẽ & quantum ad quæstionẽ de seruo habendã: ut §. ad Syl. l. i. §. i. Et põt hic interseri illa distinctio, quæ ẽ §. de rei uẽdi. l. fructꝰ.

t ¶ Emptoris. § fiũt. ut d. l. qui scit. §. præterea & fa. infra. de fur. si apes. in fin.

v ¶ Interest. § cum bona fide possideat: ut C. de usuca. transfor. §. hoc tantummodo. Accur.

† Huic dicto uidetur obstare dictum Bald. in l. ancillæ, colu. v. uersi. Item dubitatur quare si expello. C. de fur.

† Vel.

† aliàs ad Plautium.

† aliàs ad edictum.

† Dic ꝙ regulariter nemo plus iuris in alium, &c. regula, nemo plus. infra de reg. iu. concor. c. nuper. de don. inter uirum, & uxo. & in ca. Danbertũ. i. q. vii.

† lib. §o.

† Intellige hãc. l. ut disponat ſ re mobili, ut per Bart. in l. pro emptore. §. ſi à pupillo, nu. 2. infra pro empt.

† Vſucapi.

† aliàs deest, posteà.

† Interim. † alias Põponius putat ꝓtendendum.

† Pactum tenet quod aliàs tenere non deberet. Tu dic hoc esse verum ſi lex vltra cõfirmet, per l. non dubium. C. de legi. & l. ij. §. dubium, infra quando appellan. fit.

x ¶ Capi. § i. ſcribi.

y ¶ Pupilli. § nam cũ prohibeatur alienari: ut C. de admi. tut. l. lex q. ergo usucapi: ut infr. de uer. sig. l. alienatio nis. in prin. Sed cõtra. §. de min. l. etiã ei. Vbi dicit rem pupilli posse usucapi. Sol. ut ibi. Itẽ contra. infr. de excep. do. apud Celsũ. §. sigs non tutor. in fi. sed ibi nõ eraꝛ̃ pupilli nisi quo ad opinionẽ. Et eo de modo ad illã infr. ꝓ emp. l. ij. § ſi à pupillo. quæ est cõtra. & ad illã sup. de e. q. protu. l. ſ. quæ est contra. Sed AL & Ir. dicunt eas in re mobili, sed hanc in immobili loqui. Acc.

z ¶ Vi possessa. § uio lentia ablatiua, uel expulſiua: ut in ſtitu. de usucap. § furtiuę. & C. de usuca. pro emp. ſi partẽ. non compulſiua: ut C. quod me. cau. ſi cui.

a ¶ Repetundarũ. § ut & ff. ad l. Iul. repetundarum. l. quod contra. & distingue hic, ut not. C. de acqui. poſ. l. uitia. Acc

b ¶ In contrarium. § sup. non usucapiebam, hic ſic.

c ¶ Perseuerat per longum. § ut & infr. pro emptore, alienam. & C. de usuca. transfor. §. hoc tantummodo. Accur.

d ¶ An antè. § ſcilicet usucapionem completam: & legi. interrogaue. Accurſius.

e ¶ Puto. § ſcilicet ego. Accurſius.

f ¶ Ne non. § id est quòd non.

g ¶ Hoc enim. § quòd de usucapione dicitur.

h ¶ Illud. § quod de fructibus dicitur.

i ¶ Possideat. § habere ergo bonam, uel malam fidẽ facti est: & sic aliud factum, scilicet perceptionẽ fructuum potest impedire: sed nõ impedit mala fides superueniens usucapionem, quæ iuris ẽ. Sed ſi quo est usucapio iuris, & fides facti? Reſpon. quia usucapio à iure inducitur: ut insti. de usuca. in princ. sed fides non à iure, sed ab hominis cõscientia descẽdit. Alij etiã dicunt, quod poſſeſsio, ex qua prouenit usucapio, habet plurimũ iuris in acquirendo, ut infra titu. j. l. iii. in prin. ſed in retinendo plurimũ facti & sic quę facti ſunt ut mala fides

plurimum

plurimum ibi operãtur: quòd non uerũ uideturimo plurimum habet iuris in retinẽdo, & multũ in acquirẽdo: cum animo retineatur: vt C. de acqui. poſ. l. licet. Ex prædictis ergo collige, ꝙ non faciat fructus suos: quod & adhuc innuit rñdendo obiectioni, quæ posset opponi: ſi lege. §. de eo. Sed cõtra. sup. de usu. qui scit. §. præterea. & §. bonæ fidei. Sol. hoc de rigore: & illud de æquitate. secundum Ir. Vel dic, hic opponendo, nõ ponendo dicit. Accur.

a ¶ Suos facit. § ut & §. eo. l. circa. prin.

b ¶ Venierint. § non à fure: ut ff. de fur. qui vas. §. ſi ancilla. & facit infr. de usuca. sequitur. §. lana. & §. seq.

¶ Idem li. ix. ad † edictũ prætꝛ. L. XLIX.

QVod fructuarius ex re sua donat[c], ex re eius est. Sed ſi eo animo id fecerit, vt ad ꝓprietatis dominum pertineat: dicendum est illi acquiri[d]. Sin autem extraneus ei donet, indiſtinctè[e] ſoli proprietario acquiritur. Eadẽ dicemus[f] & in homine libero, qui mihi bona fide seruit: vt ſi aliquid ei donauerim, meum ſit. Et ideo Pomponius ſcribit, quamuis donauerim ei operas ſuas: tamen quicquid ex operis ſuis acquirit, mihi acquiri.

¶ Pomponius libro vj. † LEX L.

QVamuis quod in littore publico[g], vel in mari extruxerimus, nostrum fiat; tamen decretum prætoris adhibendum est, vt id facere liceat. Imò etiam maritimum[h] prohibẽdus est, ſi cũ incõmodo cæterorum id faciat. Nam ciuilem eum actionem de faciendo[i] nullam habere non dubito.

¶ Celſus lib. ij. digeſtorum. LEX LI.

TRansfugas[k] iure belli recipimus[l]. Et q̃ res hoſtiles[m] apud nos sunt, non publicæ[n], ſed occupantium fiunt.

¶ Modeſtinus libro ſeptimo. Regu.
LEX LII.

REm[o] in bonis noſtris intelligimur habere, quoties poſſidentes, exceptionem, aut amittentes, ad recuperandam eam actionem, habemus.

¶ Idem lib. xiiij. ad Quintum Mutium.
LEX LIII.

EA, † quæ ciuiliter acquiruntur, per eos, qui in potestate noſtra sunt, acquirimus: veluti per ſtipulationem[p]. Quod naturaliter[q] acquiritur, ſicuti eſt poſſeſſio: per quemlibet[r], volentibus[s] nobis poſsidere, acquirimus.

¶ Idẽ lib. xv. † ad Quintũ. LEX LIIII.

HOmo liber hæreditatem nobis acquirere nõ poteſt, ſed qui bona fide nobis ſeruit: acquirit tñ ſi ſponte ſua, ſciens[t] conditionem ſuam, adierit: nam ſi iuſſu[u] prohibẽdus eſt, ſi cũ incõmodo cæterorum id faciat. Nam ciuilem eum actionem de faciendo[i] nullam habere non dubito.

¶ Celſus lib. ij. digeſtorum. LEX LI.

TRansfugas[k] iure belli recipimus[l]. Et q̃ res hoſtiles[m] apud nos ſ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& l. qui aliena. qa se noluit obligare possessori, nō si iussus non interuenit, ut in primo lex dixit: ut ff. de acqui. hære. siquis mihi bona. §. iussum. Si interuenit quoque iussus, idē est: ut ff. de aquir. hære. l. vj. §. j. & §. Celsus. nam & seruili necessitate fecisse uidetur: ut ff. de neg. gest. ac q natura. §. si libero. quia nō pōt acquirere: ut ff. de hære. instit. l. liber homo. in prin. Volens sibi acquirere, acquirit sibi, sed restituit per cōdi. sine causa, si contemplatione possessoris institutus fuit, alias non. Volens quærere sibi, quærit possessori, cuius contemplatione institutus est, iussu eius adeundo, si non eius contemplatione, nihil agitur: ut hic in prin. l. & sup. e. liber homo'. Item potest dici, quod ignarus quærit sibi, cùm non cōtemplatione possessoris fuit institutus: ut suprà de acquiren. hære. l. qui in aliena. §. fina.

† Nec tamen leuem quā ab extraneo: ut ab homine libero leuē culpam nō exigamus, si bona fide nobis seruit: sin minus, exigi possit.

† alias nec tamen leuem, &c.

† Id vel si bi liber, vel alienus seruus domino suo acquiret, excepto eo, qd vix est, vt liber homo possidendo vsucapere possit &c. Ita legit in vetustis codi. & Fl. Holoander sic legit, Quicquid tamē liber homo, vel alienus seruus, qui bona fide nobis seruit, nobis non acquirit: id si liber homo est, sibi, vel si alienus seruus est, dño suo acquiret: excepto eo, quod ius est, vt liber homo possidēdo usucapere non possit, &c.

su[a] nostro adierit, neque sibi, neque nobis acquirit, si non [b] habuerit sibi acquirendi animum, quòd si eam mentem habuerit [c], sibi acquirit. Item promittendo nobis homo liber, qui bona fide nobis seruit, vel emendo, vel vendendo, vel locando, vel conducendo obligari ipso iure poterit [d]. Sed & damnum dando, dāni iniuriæ [e] tenebitur: vt tamen culpam in damno dādo exigere debeamus grauiorem [f] †, nec tam † leuem, q̄ ab extraneo. At si iussu nostro quid in re nostra gerant, vel absentibus nobis quasi procuratores aliq̄d agāt, danda erit in eos [g] actio. Non solum si eos emerimus, sed etiam si donati fuerint nobis, aut dotis nomine, aud ex legati causa ꝓtinere ad nos cœperint, aut ex hæreditate, idem prestabūt [h]: nec solum [i] si nostros putauerimus, sed etiam si communes, aut fructuarios: vt tamen quod acquisituri nō essent [k], si re vera cōes, aut vsuarij essent, id hodie quoque non acquirant.

¶ Quicquid tamen liber homo, vel alienus seruus, qui bona fide nobis seruit, non acquirit nobis [l]; † id vel sibi, si liber homo est, vel si alienus seruus est, dño suo acquiret: excepto, q̄ vix est [m], vt liber homo possidendo vsucapere possit: quia nec possidere [n] intelligit, qui ipse possidetur. Sed nec ꝓ seruum alienum, quem nos bona fide possidemus, dominus peculiari nomine ignorans vsucapere poterit: sicuti nec per fugitiuum quidem, quem non possidet [o].

¶ *Quod in laqueum meum incidit, non est meum, nisi manualiter capiatur. hoc dicit. Bartolus.*

¶ Proculus lib. ij. Epit. LEX LV.

IN laqueum, quem venandi causa posueras, aper incidit, cùm eo hæreret, exceptum eum abstuli [p]: num tibi videor tuum aprū abstulisse [q]? & si tuum putas fuisse, si solutum eum in syluā dimisisse, & eo casu tuus esse desijsset, an tuus maneret? & quam actionem mecum haberes, si desijsset tuus esse? num in factum dari oporteret, quæro. Respondi, videamus [r] ne interiit, laqueum in publico, an in priuato posuerim. Et si in priuato posuerim [s], vtrum in meo, an in alieno [t]: & si in alieno, vtrum permissu eius, cuius fundus erat, an non permissu eius posuerim. Præterea vtrum in eo ita hæserit aper, vt expedire se non posit ipse: an diu luctando expediturus se fuerit. Sūmam [u] tñ hanc puto esse, vt si in meam [x] potestatem peruenerit, meus factus sit. Si aūt aprum meum [y] factum, in suam naturalē laxitatem dimisisses, eoque facto meus esse desijsset, actionem mihi in factum [z] dari oportere: veluti [a] responsum est [b], cùm quidam poculum alterius ex naue eiecissset.

¶ Idem lib. viij. Epit. LEX LVI.

INsula est nata in flumine contra frontem agri mei, ita vt nihil excederet longitudo regionem prædij mei: & posteà aucta est paulatim, & processit contra † frontē agri superioris vicini, & inferioris. Quæro, quod accreuit, vtrum meum sit, q̄n meo adiunctum [c] est, an eius iuris sit, cuius esset, si in initio nata eius lōgitudinis, fuisset, Proculus rñdit, Flumen istud, in quo insulam cōtra frontem agri tui natam esse scripsisti, ita vt non excederet lōgitudinem agri tui, si alluuionis ius habeat, & insula in initio ꝓpior fundo tuo fuit, quā cius, qui trās flumen habeat, tota tua facta est, & quod posteà ei insulę alluuione accesit, id tuū [d] est: apprehendentis in laqueo: puta, quòd eum iam apprehendi. H.

† In P. F. frontes.

Dominium quandoque sine possessione quæritur.

q ¶ Abstuli. ʒ id est ac cepi: sic infr. de fur. qui uas.

p ¶ Abstuliste. ʒ Respōd. nō secundū Io. & V. nisi cepisset, & apprehendisset, qui laqueum posuisset. Accursius.

r ¶ Videamus. ʒ mutat personas.

s ¶ Posuerim. ʒ ut aīs distinguitur: ut & supra ad l. Aquil. q. foueas.

t ¶ In meo. ʒ an in alieno. quod non uidetur referre: ut sup. e. l. ij.

v ¶ Summam. ʒ huius quæstionis, uel meę opinionis in hac quęstione: & sic hic dico reprobari superiores distinctiones, secundum R. Alij dicunt, non fore huic quæstioni responsum.

x ¶ Meā potestatē. ʒ i. mei apprehendentis de laqueo, secundum B. vnde ait: timeo scandalum, non futurum iudicium: cum die quadam feram sic apprehendere posset. Sed secundum Azo. meam. i. mei, quia posui laqueum, cum ipse aper per se expedire se non posset. Sed quali ter posset in eius ignorantis potestatem uenire: ut infra, de usuca. sequitur. ʒ tunc in potestate. & infr. uerb. sig. l. potestatis uerbo. & ff. ꝓ emptore. l. qui fundum. §. furtiua res. arg. contra. sup. de leg. ij. cum pater. §. furdo. H. Et no. quòd sicut dixi, non est fera tui apponentis laqueum, nisi demum cum apprehenderis, uel apprehendendi prætem habeas per oculorū inspectionem, & affectionem possidendi, secundum Io. & B. & R. Arg. ff. tit. j. l. j. §. pen. At M. & H. quòd statim, cum diu luctando se expedire non potest. Quid autem, si à remotis oculis inspicio? Respondeo. secundū Vin. non fit meus: cùm multa accidere &c. ut suprà, eo. naturalem. §. illud. Licet sit arg. contra infr. titu. j. l. quod meo. §. si uendito rem. Accursius.

y ¶ Meum. ʒ id est mei

z ¶ In factum. ʒ subsidiariam Aquiliæ: ut instit. ad l. Aquil. in fin.

a ¶ Veluti. ʒ id est sicut. Accursius.

b ¶ Responsum est. ʒ ut supra de præscri. uer. qui seruandarum. in prin. & facit infra tit. j. l. ij. §. item feras, Accursius.

aliquid accesit: sed insula quæ primum patuit suprà aquam, mihi vicinior erat, deinde aqua accedēte, uel in hanc, uel in illam partē quæ dam pars insulę tibi uicinior est: & insula multo maior apparet? Respon. posset aliud dici: quia quod mihi vicinius est, mihi cedere debet: ut supra eo. adeo. §. ij. hic tamē innuit contra. Sed in seq. §. bū videt probare quod dixi, secundum Azo.

a ¶ Inter eam. ʒ scili cet ripam. Azo.

b ¶ Quo. ʒ scilicet alueo. Accursius.

c ¶ Tua sit. ʒ sic & ff. eo. l. pe. §. Paulus.

PEr seruum. ʒ CASVS. Donauit uir seruum uxori scienti do nationem non tenere: & tradidit eidem. Nunquid talis seruus acquiret uxori possidenti ex re eius uxoris? Et dicitur, quod non Franc.

d ¶ A marito. ʒ scili cet uxori.

e ¶ Quicquā posse. ʒ sed tamen si id acquisitum possideat mulier, habet, excepti. ut supra de dona. inter uirum, & uxorem. si uxor filio. & l. de fructibus. & ad idē sup. de pet. hære. l. nec vllā. §. omnibus. & hoc si mala fide vxor possideret: si autem bona, tunc ex re sua, & operis seruī acquirit, argu. sup. de do. inter uirum, & uxorē. si id quod. §. si quas. & de usu. lege, fructus. & l. usuræ. & hæc lex innuit in fin.

f ¶ Bona fide. ʒ ut & C. de rei vend. l. j. & ff. tit. j. l. j. §. fed & per eū.

QVæcunque. ʒ CASVS. Rem ei ctam in mare accepi. Dicitur, quod non efficior dominus: nisi dominus eius habuerit eā pro derelicto. Fran.

g ¶ Quæcunque. ʒ & facit sup. eo. qua ratione. in fi. & quod ibi no. & ʒ. eo. d. l. Pōponius.

hRES Mea. ʒ facit infr. ti. j. l. possessio. §. & si possessio. & ff. de fur. l. falsus. §. j. Sed contra. ʒ. eo. si pro curator. & sup. de do. l. qui mihi. Sed dic, vt ibi. Item contra. ff. ti. j. communis. §. j. Solue ut ibi. Accursius.

† lib. xi. l. ex calsio

TItius. ʒ CASVS. Titius fecit horreum de asseribus, & erat mobile. Istud possuit in fundo Seij. Dicitur, quod adhuc est horreum Titij. Franciscus.

i ¶ Mobile. ʒ secus si terræ esset affixum: ut sup. eodem l. si ʒ. & ff. de acti. empt. l. fundi. & l. granaria. & infr. de ui, & ui ar. l. j. §. fiquis de naue. in fine. & infr. arb. fur. cæ. l. si gemma. Item facit. ad l. istam sup. de serui. verb. prædio. l. fistulam. §. penul. & §. fi. Acc.

HÆreditas. ʒ CASVS. Hæreditas in multis repræsentat personam defuncti. Vnde seruus hæreditarius stipulando acquirit hærditati, non autem si instituatur hic seruus ab aliquo hæres, acquiret interim hæredi, cum iussus domini debeat interuenire. Item si stipulat interim vsumfru. non acquiret hæredirati. Franciscus Accur.

k ¶ Pro domino. ʒ defuncto, non hærede: ut sup. eo. l. in eo. & l. seq. & instit. de hære. instit. §. seruus alienus.

l ¶ Hæreditarium. ʒ Idem si nō sit hæreditarius, sed bona fide à tenente possessus: ut sup. si cer. peta. l. eius, qui in prouincia.

m ¶ Sanè. ʒ pro sed. Accursius.

n ¶ Personæ. ʒ in hoc facit sup. de acqui. hære. aditio. & l. qui seruum. Et dic personæ, scilicet domini, ut iubeat. Accur.

o ¶ Operæve. ʒ subsantia. id est iussu pcedente seruus adeat: Alij referunt ista etiā ad casum de usufr. ut in fi. huius l. Dicunt enim ò etiamsi ita accesisset, ut procederet insula contra frontem vicinorum superioris, atque inferioris, vel etiam, vt, propior esset fundo eius, qui trās flumen habet. ¶ Itē quæro, si cùm propior ripæ meæ est nata insula, postea totum flumen inter eam, [a] & insulam fluere cœperit, relicto suo alueo, quo [b] maior amnis fluxerat: nūquid dubites, q̄n etiā insula mea maneat: & nihilominus eius soli, quod flumen reliquit, pars fiat mea? rogo te, quid sētias, rescribas mihi. Proculus respondit, Si cùm fundo tuo propior in initio fuisset insula, flumen relicto alueo maiore, qui inter eam insulam fuerat, & eum fundum vicini, qui trans flumen erat, fluere cęperit inter eā insulam, & fundū tuū, nihilominus insula tua manet: sed alueus, qui fuit inter eā insulam, & vicini fundum medius, diuidi debet ita, vt pars propior insulæ tuæ tua [c] sit: pars autē propior agro vicini, eius esse intelligatur. Intelligo, vt cùm ex altera parte insulæ alueus fluminis exaruerit, desijsse insulam esse: sed quo facilius res intelligeretur, eum agrum, qui insula fuerat, insulam appellasti.

¶ *Si vir donat vxori seruum, & ipsa scit donationem non valere, seruus ille non potest acquirere vxori illi, nec etiam ex re vxoris. h. d.*

¶ Paulus lib. vj. ad Plau. LEX LVII.

PEr seruum donatum vxori à marito [d], ne ex re quidē eius, cui donatus est, acquiri quicquam posse [e] Iulianus scribit. Hoc enim in eorum persona concessum est, qui bona fide [f] seruiunt.

¶ Iabolenus. † LEX LVIII.

QVæcunque [g] res ex mari ex tracta est, non antè eius incipit esse, qui extraxerit, q̄. dominus eam pro derelicto habere cœperit.

¶ Callistratus lib. ij. † LEX LIX.

RES ex mandato meo empta, non priùs mea [h] fiet, q̄. si ille tradiderit mihi, qui emit.

¶ *Horreum positum in fundo à non domino fundi, non efficitur domini, cuius est fundus. hoc. d.*

¶ Scæuola lib. Respon. LEX LX.

TItius † horreum frumentariū nouum ex tabulis ligneis factum mobile [i] in Seij prædio posuit, quęritur, vter horrei dominus sit? Respondi, secundū ea, quę pro ponerentur, non esse factum Seij.

¶ Hermogenianus li. vij. † LEX LXI.

HAereditas in multis partibus iuris pro dño [k] habetur: ideoq; hæreditati quoque, vt domino, per seruum hæreditarium [l] acquiritur. In ijs sanè [m], in quibus factum personæ [n], operæve [o] substantia desideratur, nihil hæreditati quæri per seruum potest: ac propterea quamuis seruus hæreditarius hæres instituī [p] possit: tamē, quia adire iubentis domini persona desideratur, hæres expectandus est [q]. ¶ Vsusfructus, qui sine persona constitui non potest, hæreditati per seruum non acquiritur [r].

¶ Paulus lib. ij. Manual. LEX LXII.

QVædam † sunt, quæ nō possunt [s] sola alienari: tamen per vniuersitatem ad hæredē transeunt, vt fundus [t] dotalis, vel res cuius [u] aliquis commercium non habet. Nam & si legari ei nō possit, [x] tamen hæres institutus dominus eius efficitur.

¶ Tryphoninus libro vij. Disputatio. LEX LXIII.

SI is, qui in aliena potestate est, de fund. dot. l. i. Item si alius prouocat ad diuisionem: ut C. de fun. do. l. fi. Item vsucapiē quandoque: ut ff. de fallit hæc regula in iure sepulchrorū, & operarū obligatione: ut sup. ad Trebel. l. quia perinde. §. j. & l. si patroni. in prin.

v ¶ Cuius. ʒ scilicet rei. Accursius.

x ¶ Non possit. ʒ scilicet fundus dotalis. non autem dicas rem sacram fieri. in dominio hæredis: & distingue hic, ut no. instit. de le. §. non solum. Item no. hic non uideri alienatum, quod cum uniuersitate transit. Sed arg. contra. C. de secun. nup. lege, fiquis prior. §. certum esse. Sed illud propter filios primi matrimonij, qui sic possent defraudari. Item uidetur, quod neutrum, scilicet nec legatum, nec hæredis institutio: ut supra. de ali. iudi. l. ex hoc. §. sed hæredem. Sed illud quo ad illud edictum. Item facit infra de usuca. l. si aliena. §. hoc iure. Accursius.

SI is, qui. ʒ CASVS. Filius', uel seruus alicuius inuenit thesaurum in aliquo fundo: nunquid acquiret patri, uel domino, quæritur, Et dicitur, quòd si in agro cuiusdam extranei inuenerit: dimidia eius erit domini fundi, in quo inuenit thesaurum. Si uero in agro domini, uel parentis inuenerit, tunc totum acquiret patri, uel domino: & quando in alieno inuenit: pars, quæ remanet penes eum, uadit ad

q ¶ Expectandus est. sic ergo ualet relictum. Sed contra. ff. de lega. j. l. si mihi. §. regula. Sed illa regula habet locū, cum deficit legatum ratione personæ, puta, quia non est capax dominus seruī: secus si alia ratione, puta, quia non est persona, cuius iussu acquiratur, & adeatur hæreditas.

† Quęstio.

r ¶ Non acquiritur. ʒ ut & ff. de stip. seru. l. ususfru. & §. quib. mo. vsusfru. amit. l. si seruo hæreditario. Accur.

† Alias, incipit, si Titius.

QVædam. ʒ CASVS. Quædam res non possunt alienari solæ, generaliter autem sic: ut fundus dotalis, uel res, cuius commercium non habetur: ut res sacra, & similis: qui fundus dotalis non potest specialiter alienari: ad hæredem tamē uiri transit. Franciscus.

† ats. 6. Iuris Epitomatum.

s ¶ Non possunt. ʒ ut quia lex prohibet, vt sup. dicit. Si autem testator, tunc seruus, quod dicit tr sup. de leg. ij. peto. §. fratre. Itē si pacto contrahentium, tunc q̄ est ff. de uer. obl. si ita. §. ex lege. in fi. Sic & alias distinguitur, an per legē dicatur, quem non teneri de euictione, ut creditorem uendētē pignus: an per pactum cōtrahentium: ut sup. de euic. l. cum ea. & de act. empti. ex empto. §. fi. & facit C. de rebus alie. non alie. l. fi. Accur.

† Cai° lib. secūdo, Manumiss.

t ¶ Fundus dotalis. ʒ Idem in iure patronatus, in re sacra, & religiosa: ut suprà, & contrahē. emp. in modicis. Quandoque tamen in fundo dotali mulier repellitur à uendicando: ut sup. de lega. ij. cū pater. §. qui dotale. & sup. de fun. do. l. dotale. §. fi. Item & quando ex necessitate: ut suprà, de fund. dot. l. i. Item si alius prouocat ad diuisionem: ut C. de fun. do. l. fi. Item vsucapiē quandoque: ut ff. de fallit hæc regula in iure sepulchrorū, & operarū obligatione: ut sup. ad Trebel. l. quia perinde. §. j. & l. si patroni. in prin.

† Iste tex est sin. secū dū B. hic, ad hoc, q̄ ea q̄ alias inalienabilia erant, transeunt cū uniuersitate. Bolog. ultra eū hic ad do, uidendū ad materiā istius, Roma. in suis Sing. fol. iij. fin. lv. Cui cō cor. tex. in c. cum secundum, extrà, de iure pa. & in c. quanto. et ibi nota ui in apostil. ad Panor. i uer. Est falsum. nu. v. extrà de iud. & plenius in ca. que. relam. ubi etiam posui i addi. ad Panor. in uersic. ut in iure patronatus. nu. iiij. de simo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patrem, uel dominum. Secundò dicit, Si seruus cõmunis inuenit thesaurum in fundo alieno: pars, quæ remanet penes eum, uadit ad quem libet dominorum pro parte dominica. Tertiò dicit, Si seruus communis inuenit thesaurum in fundo unius domini, dimidia pars transibit ad dõm fundi ratione fundi, in quo est inuentus. Sed quid de alia dimidia? Et uidetur, quod ad eundem uadat: & ad duetu simile. Nam si seruus communis stipulet uni ex dominis nomina im, uel iussu unius dõrum: totũ ei acquiritur: sic in nostro casu totum acquirit domino fundi, in quo est inuentus. Vel aliter potes intelligere, ut gl. ¶ Qđ si seruus. § Habeo usum fructum in seruo: tu ꝓprietatem: hic seruus inuenit thesaurum in fundo proprietarij, uel in fundo extranei. Dimidia uadit ad dõm fundi in quo est inuentus. Sed quid de alia dimidia? Et certe dicit, ꝙ uadit ad proprietarium, non ad fructuarium, cùm non uideatur quærere ex opera. Idẽ ait, & si in fundo fructuarij hic seruus inuenit thesaurum: nã dimidia ibit ad proprietarium, tanq; ad dominum serui. ¶ Quòd si creditor. § Creditor in fundo sibi obligato inuenit thesaurum, pars ibit ad debitorem, tanquam ad dominum fundi: alia pars sibi rẽmanebit. Sed quid, Si creditor impetrauit, ut habeat pignus tanquam proprium, nisi luatur intra certum tempus? Dicitur, quod si inuenit thesaurum intra tẽpus prædictum: est idẽ, quod dictum est supra, sed si post tempus inueniat: tunc totum quod inuenit, inuentoris est. Tertiò dicit, qđ dixi, si ꝙueniat creditor thesaurũ intra tẽs: quod pars uadit ad debitorem, uerum est, si debitor postea luat: nõ alias. Frac.

P. F. in persona eius cui acquirit hoc erit dicendũ vt si &c.

¶ Si is, qui in aliena. § patris, vel domini. Accursius.

a ¶ Inuenerit. § non data opera: ut C. de thesau. l. j. lib. x. vbi dicit quid sit thesaurus. & supra eo. l. nunquam. §. thesaurus.

b ¶ Personæ eius. § in cuius potestate est.

c ¶ Hoc enim erit. § nunc respon.

d ¶ Partem ei. § in cuius agro inuenit.

e ¶ Illius. § patris, vel domini.

f ¶ Alieno. § priuati. Quid autem sit in sacro, religioso, uel publico, vel fisci, habes infra de iure fisci. l. iij. §. fi. & insti. eo. §. thesauros.

g ¶ Pars domino. uel patri quæritur.

h ¶ Traditur. § quid tunc sit, habes insti. de stipu. ser. §. seruus communis. & infra de stipu. ser. l. si seruus communis.

i ¶ Donum fortunæ. § aliàs, domini fortunæ: & aliàs, donum fortunæ, sed certè legatum, & hæreditas nõ sunt omnino donum fortunæ, sed fiunt ob præcedẽs meritũ, ut supra pro socio. l. nec adiecit. & l. seq.

k ¶ De parte. § dimidia.

l ¶ Ex parte. § quæ alias inuentori tribui solet.

m ¶ Vel nominatim. § quibus casibus soli ei quærit: ut supra eo. per seruum. §. ficut.

n ¶ Quod magis dici poterit. § ut ei soli acquiratur quemadmodum stipulando, vel nomine eius per traditionem accipiendo, secundum quosdam. Vel legas interrogatiuè, ut posteà dicas medietatem medietatis acquiri alteri: quod uidetur habere rationem, secundum Al. Vel dic, referri nõ ad proximum, sed superius, An aliquid &c. Et est idem sensus: pro quo est infra de stipula. ser. l. iij.

o ¶ Proprium habeat. § id est cuius in eo proprietas.

p ¶ Illius. § scilicet proprietarij.

thesaurum inuenerit [a], † an personę eius [b], in cuius est potestate, acquirit? Hoc erit [c] dicendum, vt si in alieno agro inuenerit, partem [d] ei acquirat: si verò in parentis, dominive loco inuenerit, illius [e] totus sit: sin autem in alieno [f], pars domino [g] acquiratur.

¶ Si communis seruus in alieno inuenerit, vtrùm pro dominij partibus, an semper pro æquis acquiret? Et simile est, atque in hæreditate, vel legato, vel quod ab alijs donatũ seruo traditur [h]: quia & thesaurus donum fortunæ [i] creditur. s. vt pars, quæ inuentori cedit, ad socios pro qua parte serui quisque dominus est, pertineat.

¶ Si communis seruus in domini vnius fundo proprio inuenerit: de parte [k], quæ soli domino semper cedit, non est dubium, quin solius domini prædij sit: Verùm an aliquid ex parte [l] ferat alter socius, videndum est: & nunquid simile sit, atq; cùm stipulatur seruus iussu vnius domini, aut per traditionem aliquid accipit, vel noĩatim [m] alteri? quòd magis [n] dici poterit.

¶ Quòd si seruus, cuius vsusfructus alienus est, inuenerit in eius loco, qui seruũ propriũ habeat [o], an totũ illius [p] sit? & si in alieno, an partem eidem [q] acquirat, an verò fructuario? Inspectio est in illo, num [r] ex operis serui acquiratur [s]: finge terram fodientẽ inuenisse, [t] vt hoc dicatur fructuarij esse: quod verò subitò in abdito loco [u] positum nihil agens, sed aliter ambulans inuenerit [x], proprietatis domini fit. Ego nec illius [y] ad fructuarium pertinere partem arbitror. Nemo enim [z] seruorũ opera thesauros quærit: nec eapropter terram fodiebat: sed alij rei operam sumebat, & fortuna aliud dedit [a]. Itaque si in ipsius fructuarij agro inuenerit [b], puto partem solam, vt agri dominum habiturum: alteram ad eũ, cuius in seruo proprietas est, pertinere. ¶ Quòd si creditor † interuenerit [c], in alieno videbitur inuenisse: partem itaque sibi, partem debitori præstabit: nec recepta [d] pecunia [e] restituet, qđ iure inuentoris, non creditoris nomine ex thesauro apud eum permansit [f]. Quæ cùm ita sint, & cũ ex principis authoritate creditor vt proprium agrum tenere cœperit iure dominij, intra [g] constitutum luendi tempus pignoris causa vertitur [h]. Post transactum autem tempus thesaurum in eo inuẽtum ante solutam pecuniam, totum tenebit [i]. Oblato [k] verò intra constitutum tempus debito [l] (quoniam vniuersa præstantur, atq; vt in simplici [m] pignore reuocantur) restitui debebit [n], sed pro parte sola: quia dimidium inuentori semper placet relinqui.

q ¶ Eidem. § proprietario.

r ¶ Num. § id est an.

s ¶ Acquiratur. § iste thesaurus.

t ¶ Inuenisse. § operando tamen.

u ¶ In abdito loco. § id est latenti. Accursius.

x ¶ Inuenerit. § l. fortuitò. Accursius.

y ¶ Illius. § quod inuentum est fodiendo.

z ¶ Nemo enim. § uerè nullo casu ad fructuarium pertinet. Ac.

a ¶ Aliud dedit. § Quid ergo si propter eà fodiebat iussu fructuarij? Dicit P. & R. idem, quasi hoc non liceat: quod est falsum: imò licet in suo. non tamen arte magica, vt C. de thesau. Et sic quærit: ut hic innuit, Acc.

b ¶ Inuenerit. § fortuitò, nõ fodiendo iussu fructuarij pro eo inueniendo. † inuenerit.

c ¶ Quòd si creditor inuenerit, § in fundo pignorato.

d ¶ Recepta. § id est soluta.

e ¶ Pecunia. § pro qua erat iste fundus obligatus.

f ¶ Permansit. § secus in eo, quod actione furti consecutus est creditor, ut supra de pign. actio. §. pignore.

g ¶ Intra constitutum tempus. § s. biennium: vt C. de iure do. impe. l. fin. §. sin autem. Imperator.

h ¶ Vertitur. § vt sit idem, quod erat ante prædictam impetrationẽ, ut supra. & j. proxi.

i ¶ Tenebit. § scilicet creditor.

k ¶ Oblato. § scilicet creditori.

l ¶ Debito. § cum vsuris, & damnis eius, utio creditoris illatis. ut & d. §. fin autem.

m ¶ Simplici petitore. § i. ita omnia restituuntur, ac si pignus simpliciter esset non impetrato iure dominij: & ita simplex petitor est debitor, qui repetit pignus ante impetrationem iuris dominij.

n ¶ Debebit. § scilicet thesaurus.

¶ Scæuola †. LEX LXIIII.

QVæ quisque aliena in censum deducit, nihilo magis [o] eius fiunt.

¶ Labeo. LEX LXV.

SI epistolam tibi misero, non

† Aliàs, Quintus M. S. libr. fin. æquit.

o ¶ Nihilo magis. § aliàs, nihilo magis. i. non fiunt soluẽtis censum, & tunc facit C. de do. censualis, & C. de rei uen. l. solẽnibus. & C. de act. empt. l. si pater. Aliàs, nihilominus, & tunc dic, fiunt. i. remanent eius, cuius fuerant: sic supra de iudi. l. Iulianus. Accursius.

petrato iure dominij: & ita simplex petitor est debitor, qui repetit pignus ante impetrationem iuris dominij.

¶ Væ quisque. § CASVS. Aliquis cum æstimaret bona sua, ut de his posteà solueret censum, siue tributũ: æstimauit quoddã prædium, tanq̃ suum, cùm non esset: & soluit pro eo censum, siue tributum. Dr, quod hæc æstimatio, & solutio censuum nõ facit suũ prædiũ. Et si hoc habes in lra, nihilo magis. Si habes nihilominus: dic. i. non ideo minus prædium remanet eius, cuius in veritate erat. Fran. Acc.

SI epistolam. § CASVS. Missi tibi epistolam: non prius fit tua, quàm si tibi tradetur: Fallit in duobus casibus. Primus, si per tabellarium tuum, quem ad me miseras, eam tibi missi causa respondendi: nam statim cùm dedi tabulario, tua fuit effecta. Idem si causa tui tantùm mittebam literas. Nam etiam antè, quàm tibi dentur, tuæ fiunt.

¶ Si qua insula. § Insula nata est in flumine prope fundum meum: mea est. Dicunt quidam, quòd nec aliquid publici est ibi, sed falsum est, vnde dicas, quod insula similis est ripæ, nisi quo ad vsum sit publica, ficut ripa, sed quo ad proprietatem sit propria mea. ¶ Et ea insula, ficut ripa, sed quo ad proprietatem sit propria mea. ¶ Et littora. § Littora maris sunt publica, & publice communia, ficut & littora fluminis sunt publica. ¶ Idem iuris. § Si insula est nata in flumine publico: eius est, qui habet proximiorem fundum. Hoc verum est, de ea insula, quæ sustentatur ipso alueo fluminis. Sed quid de ea, quæ non sustentatur, sed in virgultis stat, seu alia qualibet materia: Cernè est

tè est publica talis insula quo ad usũ, sed quo ad proprietatẽ est eius, qui habet proximiorẽ fundũ. Et sic secundũ hoc, nõ refert sustẽtetur, uel non insula ab alueo: uel aliter, ut in glo. ¶ Paulus. § Insula est nata in flumine iuxta ripã mei fundi, & sic ẽ mea effecta: tãdẽ inter hãc insulam, & cõtrariã ripã est nata alia insula: & est quæstio, cuius sit, s. an mea, an uicini ex alia parte fluminis: & Dicitur, qđ mensurari debet, cui magis est uicina: & illius, q̃ magis est ꝓpinquus, erit: & mensura incipiet ab insula, quæ mea est, nõ ab agro meo. ¶ Si id. § Quamuis id, quod ędificatur i flumine publico, est publicũ. l. ratione usus: tamen insula nata in flumine publico, publica non est, s. ratione proprietatis: uel aliter: ut in glosl. Franc. Accursius.

† Insularum ripæ fluminis, et littora mari proxima, publica sunt.

a ¶ Reddita. § id est data, sic infr. de uer. signi. l. uerbum reddẽdi.

b ¶ Tabellarium. † § id est seruum, siue scriptorem, uel etiam notarium aliquem.

Tabellarius, quid sit.

c ¶ Tabellario tuo. § mei, & tui causa: nam statim sequitur, cum tui causa tantum: & facit suprà, de dona. qui mihi & infr. de fur. eum q. §. fi. & sup. de dona. iter ui. & uxo. si spõsus. in prin. & l. sed interim. §. idem. Mar.

d ¶ Tua est. § ratione propinquitatis.

† Bar. hic dicit, se habere istum tex. ꝓ multum no. & tum nescit ita bñ alibi, & sic facit eũ fin. ad hoc ibi, dum dicit text. si id quod, &c. f. quod in publico natũ est publicũ est: et amplia istum non solum id esse publicum quod nascitur, & sic à natura uenit: sed etiam qđ ex accidenti: ut probat tex tus ibi, aut ædificatũ. Bolog.

e ¶ Fluminum. § quę quo ad usum sunt publicę, Io. Sed quo ad ꝓprietatem sunt eorum, q̃ possidẽt propẽ: ut in stit. eod. §. riparum.

f ¶ Contineti agro. § agrum uocant locum adiacentem flu. ut ff. e. l. insula. in fi. & infr. de flu. & ne quid in flu. publi. l. pe. Sic ergo littora, quæ alicui agro propinqua sunt, publica sunt: sic & mari proxima, sunt publica, id est publice communia: ut insti. eo. §. & quidem. & §. littora m. & sup. eod. quod in littore.

g ¶ Ea tua est. § ratione uicinitatis. Accursius.

h ¶ Propemodum. § nam eius proprietas non est publica, sed eius usus: & sic non est differentia inter hanc. & illam, quæ solum tangit. Vel dic, quod & huius proprietas est publica: & sic differt ab illa, quę tangit solum: & propè est philosophicum temperamentum.

i ¶ Paulus. § facit. sup. eo. insula. Accursius.

k ¶ Quem. § scilicet agrum.

l ¶ Quæratur. § quasi dicat, nihil interest.

m ¶ Si id quod. § alias, si id quod. &c. & tunc dic, si id est quamuis: & quod subijcit, publicũ est, scilicet ratione usus: & in fine si habes sine non, dic, debet ratione usus: si cum non: dic, ratione ꝓprietatis: ut & suprà eodem, adeò. §. insula. Alias sicut id, quod in publico narũ, aut inædificatum, publicum est: ita insula publica debet esse: & est tunc similitudo per contrariũ, ut & ibi, Lazarus similiter mala. Accursius.

CVm prægnãs. CASVS. Prægnãs ancilla legata est Titio, vel ei uendita, uel Titius usucapit eam: posteà peperit. Dicitur, quòd partus est eius, cuius erat ancilla tempore, quo peperit: & sic Titij erit. Franciscus.

n ¶ Fiet partus. § ut & C. de libe. cau. placuit. Sed contra. sup. qui po. in pigno. ha. potior. §. si de futura. Sed ibi in pignore, ut ibi dixi mus: hic in dominio.

¶ DE ACQVIRENDA, VEL AMITTENDA POSSESSIONE.

¶ *Dixit qualiter* 1 *iure gẽtiũ acquiriẽ dominiũ: nũc qualiter iure ciuili. i. per vsucapionẽ: q̃ cũ nõ sit sine possessione, vt infr. tit. i. sine possess. de ea ꝑmittit. Et nota, ꝙ hic dicit, amittenda, Sed. C. eodẽ, dixit retinẽda: ꝙ in idẽ recidit: quia cõtrariorũ* 2 *eadẽ est disciplina.*

1 Istam cõtinuationẽ sequuntur Bar. & Cuma.

2 Vbi est eadem rõ secundum oẽs scrib.

POssessio. § CASVS. Dicit unde dicatur possessio. Secundò dicit de effectu possessionis: nã ex possessione descẽdit dominium. Nã animalia fera statim dũ capimus, & incipimus possidere: eorum efficimur dñi: dat & alia exempla.

3 Adipiscitur. § Acquirere possumus pos. ꝙ nosmet ipsos. Pupillus autẽ, & furiosus nõ possũt acquirere poss. sine tutoris autoritate: cum tutoris autẽ autoritate possũt. Ofinius autẽ corrigit in pupillo, dicẽs, quòd pupillus potest acquirere pos. etiam sine tutore: dum tñ habeat intellectum. ¶ Si uir. § Pos. nudam fundi donauit uir uxori, & cessit ei: nunquid ipsa possidere dicatur, quærit. Et uidetur, ꝙ possideat, cum possessio sit facti, quod tolli non potest ꝙ ius ciuile, quod inhibet dona. inter uirum, & uxorem fieri. Item & alia ratione donatio inhibetur inter uirum, & uxorem, ideo ne patiatur unus efficiatur propter alium. Sed in nostro casu si diceres nõ acquiri pos. mulieri: tamen uir amisisset: me lius est ergo, ut dicamus eam pos. acquirere mulieri. ¶ Item acquirimus. § Suprà dixit per nos quæri pos. nobis: nunc dicit ꝙ quasi ꝑsonas nobis quærã: & tex. est satis planus, usq; ad §. ueteres.

¶ Veteres. § Hæres futurus nunquam potest acquirere poss. alicuius rei hæreditariæ ꝙ seruũ hæreditarium. Sed si legati sint mihi plures serui, uel donati, uel uenditi, & poss. unius posteà incepi habere, per istum possum acqrere possessio. aliorum. ¶ Si ex parte. § Si testator uni hæredũ prælegauit seruũ, põt acquirere pos. ille hæres per talem seruum fundi hæreditarij. Idẽ & si testator habebat seruum communem cũ uno hæredũ: nam per talem seruum potest hæres acquirere possessionem fundi hæreditarij. ¶ Per procuratorem. § Per procuratorem, item per tutorem siue curatorem acquiritur nobis possessio, si nostro nomine accipiant. Sed si duo, nunquã acquiritur nobis. Et verum est, quod dixi, nobis queri, si nostro nomine accipiãt. Si enim nobis non quæritur, cui quæretur? eis? Non: quia non habuerunt animũ sibi quærẽdi: nec is, qui tradit, habet poss. cum eam amittit. Ergo dicẽdum est, quòd nobis quęrãt. ¶ Si iusserim. § Enumerat quosdam casus, in quibus nobis acquiratur possessio, etiam sine apprehẽsione nr̃a.

¶ Municipes. § Municipes per se nihil dicunt possidere, cùm nõ possint consentire. Et dic commodè: cum nec forum, nec basilicam dicãtur possidere: sed promiscuè uti. Per seruum autem communem pecuniariter acquisitum possidere, & usucapere possũt: licet quidam contrà: cum nec ipsos seruos dicantur possidere. Sed cõtrarium est uerũ: nam & possidere, & usucapere possunt. Item possessio acquiri potest eis per seruum eorum, & per liberam personam ab eis possessam. Et hoc dicit hic §. cum l. seq. Franciscus.

o ¶ A pedibus. § alias, à sedibus: & tunc habeas sediũ: & sic respicit finem dictionis, possessio: qa ibi sedebant. Alias à pedibus: & habeãs tunc pedum: & sic respicit principium: & hæc bona, ut subijcit. & hic est alluso vocabuli, quasi cõpositio, seu deriuatio uocabuli, uel descriptio uocabuli. Sic & suprà si certum pet. lege ij. §. appellata. Definiri autem potest sic, secundum Ioã Possessio, est ius quoddã rem detinendi sibi. Vel secundum Azo. duobus modis. Primo sic, Possessio est ius quoddam, quo quis rem corporalem uerè, uel interpretatiuè sibi habet. Tu dic, vt & idem Azo posteà dixit: Possessio est corporalis rei retentio corporis, & animi, iuris adminiculo cõcurrente. ¶ De corporali ideo dicit: quia incorporalia propriè non possidentur: ut infr. eo. lege, iij. in prin. & infr. tit. j. sequitur. §. si uiam. Item, Retentio dicitur propter id, quod statim hic sequitur: Corporis, & animi, propter id quod est infr. l. iij. in princi. Iuris adminiculo ideo, quia ius operatur & in acqrenda, & in retinẽda: quia quandoque habet plurimum, quandoque multum, quandoque parum iuris possessio, ut dices j. eod. lege, possessio. Item Iuris, ut ius non reprobet: ut in re sacra, & simili ut infr. eo. qui uniuersas. §. j. uel quia alius possidebat, cum duo insidium &c. ut infr. eo. tit. l. iij. §. ex contrario. Item nota ex eo, quod hic dicit: quia minus proprię, dicitur res mobilis possideri: cum à pedibus dicatur possessio. Accursius.

p ¶ Quia naturaliter. § i. corporaliter. Sed quare corporalis pos-

† hunc ter. notabilem dicit Bar. alij non bene iducũt tu pro eius intellectu. vide Ias. in l. quomin. nu. 90. de fluminib.

† aãs Instruenda Duar.

† afasamitenda In P. F.

† Vide Alcia. li. Disc. & si testator habebat punc. 3. c. j. et lib. 2. Preterm.

† Ista definitio Ioan. nõ discrepat a definitione B. Ale. & Ia. licet tamẽ Bart. eam reprehendat.

† Istę duæ reprobantur per B. P. Alexan. Cuma. & Areti.

† Imo propriè: Bart. Ale. Aret. Cu. & Ia. Idẽ Are. Ale. & Ia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sessio dicitur naturalis? Respond. ad differentiam ciuilis: & ideo qa de iure naturali primæuo, antè, quam essent iura ciuilia, id est leges fuit, statutum, ut quãcunque terram calcauerit pes tuus, tua sit. Item ideo, quia naturę sustentamento, id est corporis auxilio opus est: ut infrà, lege, iij. in princip. & in j. respon. Item no. quod ex eo, qp hic

eo, qui ei insistit: quã Græci κτησιν dicunt: dominiumq; rerum, ex naturali possessione cœpisse, Nerua filius ait: eiusque rei vestigium remanere in ijs, quæ terra, mari, cœloq; capiuntur: nam hęc protinus eorum fiunt, qui primi possessionem eorum apprehenderint. Item bello capta, & insula in mari nata, & gemmæ, lapilli, & margaritæ in littoribus inuentæ, eius fiunt, qui primus eorum possessionem nactus est.

¶ Adipiscimur possessionem per nos maiores, & sanæ mentis, secus in furioso, & infante sine tutoris authoritate. Bar.

habeat interdictũ Vti poss. ut ff. uti poss. l. j. in fi. & l. se. & illã naturalem, etiã de iure natura. iuterpretat lex retineri animo: sicut in fructuario dicit: ut ff. de usu, & ui ar. l. iij. §. unde ui. Nec mirũ: quia hic in hoc casu plurimũ à iure mutuatur. id est habet possessio: ut ff. eo. possessio. Sed si iste retinet naturalem, & ingressus acquirit naturalẽ: ergo duo habent naturalem: quod est falsum. Nec potest dici, quod statim, quod ingressus quærit, ille amittat: qa non tunc, sed postea cum rediens non amittitur: ut ff. e. clam. §. fi. dices ergo secũdum Io. quod retinet ciuilem.

¶ Adipiscimur autem possessionem per nosmetipsos [k]. ¶ Sed furiosus, & pupillus sine tutoris [l] autoritate non possunt incipere [m] possidere: quia affectionem tenendi nõ habent, licet maximè [n] rem suo corpore contingant: sicuti, si quis dormienti [o] aliquid in manu ponat. Sed pupillus [p] tuto re autore incipiet possidere. Offilius quidem, & Nerua filius etiam sine tutoris autoritate possidere incipere posse pupillum aiunt: eam enim rem [q] facti, non iuris esse. Quæ sententia recipi potest [r], si eius ætatis sint, vt intellectum capiant [s],

quæritur unum sine altero. Idem in amissione dicunt quidã, ut unum sine alio non amittatur: quod non placet, ut statim dices.

f ¶ Qui primi. § secus si alius occupasset [t] qa illius esset etiã si possessione amittat per alterius occupationẽ: ut ff. e. l. rem q. Sed an & talia quærantur statim, quæ sunt in aspectu si habemus animũ acquirendi? Respond. [u] aut sunt animalia, & tunc ferus, quod habes ff. tit. j. l. naturalẽ. §. illud. & l. in laqueũ. in nõ animatis uidetur distinguendum inter res ab aliquo pos. ut tunc etiã non apprehensa possessione quærantur: ff. e. l. quod meo. §. si uẽditorem. Et nacantes, siue p derelicto habitas: & tũc demum post corporalem apprehẽsionẽ, ut hic & ff. eo. l. iij. §. Neratius. in fi. Et est ratio, qa primo casu ocurrit traditis, & acgrentis consensus: secundo. non ut infr. de stip. si seruus testamento. Alij [v] dicunt hic sufficere cõspectum cum affectione grendi. Nec ob d. §. Neratius. qa ibi nõ uidebatur: hic sic. Arg. cõtra. ff. de cõtrahen. empt. l. clauibus. Vel dic [w], quia ibi etsi sciebat thesaurũ esse in fundo: nõ tamen ut hic, sic & in illa, clauib. Tertio, dicit, ibi de possessione: hic de dñio: uel ibi de alio genere grendi, scilicet p inuẽtionem: hic per occupationem: quæ diuersa sunt, ut insti. de re. diui. §. feræ. & §. thesauros. Accursius.

g ¶ Bello. § licito, ut indicto à P. Rom, [x] uel ab alia ciuitate: ut ff. de capt. l. hostes. Accursius.

h ¶ In mari. § secus in flumine, nisi sint ibi agri limitati: ut ff. de flu. l. j. §. si insula. & sup. tit. j. l. in agris. & l. adeo. §. insula.

i ¶ Lapilli. § quid inter se differant, legitur §. de auro, & argen. lega. & si non sint. §. gemmæ. & facit. §. de rerum diui. l. item. lapilli

k ¶ Per nosmetipsos. § non remouet [y] quin & per alium: ut ff. eo. §. item acquirimus. cum seq.

l ¶ Sine tutoris. § uel curatoris propter furiosum. Nunquid ergo cum tutoris autoritate, uel cu. infans, & furiosus acquirunt possessiõ? Videtur quod nõ: ut ff. proxi. sed pupillus &c. & ibi. Quæ sniã &c. & ff. de re. iu. l. in negotijs. Sed cõtra hoc [z] innuit ff. eo. quamuis. §. infans. sed licet non queratur furioso sine curatore, retinet tamẽ: ut ff. eo. l. si qui. & ff. tit. j. l. iusto. §. eum. & l. nunquã. §. antepe. licet enim desinat habere animum possidendi: non tamen habet animũ nõ possidendi: quia tunc desineret: ut infr. eo. si quis ui. §. differentia.

m ¶ Nõ potest incipere possidere. § id est acquirere possessionem.

n ¶ Licet maximè. § id est quod est maximum in possessione quærenda: ut ff. l. iij. in prin. sic C. quod me. cau. l. iij. Non ergo ois detentatio est possessio: sed triplex est. Nã alia ciuilis, alia naturalis: in qua rum utraque quærenda duo exiguntur: ut infr. eo. l. iij. in prin. alia de tentatio: ut hic: qualem ætiam habet [17] colonus.

o ¶ Dormienti. § facit sup. de aut. tu. l. j. in fine.

p ¶ Pupillus. § idẽ [18] de furioso, ut dixi: licet ĩ pupillo tãtũ ꝓsequaf.

q ¶ Eam rem enim. § i. acqsitionẽ possessionis: & subaudi, maxime. Nam & si iuris, esset idẽ: ut ecce potest stipulari sine tutoris autoritate: ut insti. de aut. tut. in prin. & usucapere: ut ff. titu. j. sequit. §. pupillus. q̃ iuris sunt. Sed secundũ hoc qũo est factũ, non ius? Respon. qa acquisita de facto, quæritẽ de iure, uel nõ iure fit quæsita: ut ff. l. iij. §. ex cõtrario. Tu dic [19], quod ẽ ratio, quare furiosus nõ possit acquirere. sed pupillus, sic sine tutore: qa ea res nõ ẽ iuris. [20] inea nõ de sideratur fictio iuris, quæ factũ alterius fingæt pupilli: quia ipsemet quærit. Ea autẽ, quæ per aliũ quæritur, habet plurimum iuris: sed ea quæ p se, plurimum facti: quod factum bene cadit in persona pupilli, qui habet intellectum, sed non in furioso: quia etsi plurimum facti habet talis possessio, non tamen quæritur sine animo.

r ¶ Recipi potest. § ut pupillus sine tutore incipiat possidere.

s ¶ Capiant. § nõ ergo infans quærit sine tutore. Sed cõtra. C. e. l. donatarum

[1] Imò secundario Bart. Pau. Al. & Ia.

[2] Et bene, Ale. & est de mente aliorum.

[3] Ista opinio reprehenditur per Bart. & est de mente aliorum.

[4] Ista etiã est falsa, secundum Alexan.

[5] approbatur per Bar. Aret. Pau. Alex. & Ia.

[6] Idem prædicti scribẽn.

[7] Istam gl. usq; ad ñ. nẽ sequuntur Bart. Pau. Aret. Ale. & Ia.

[8] Respectu iuris sibi competẽtis. Bart. & alexan. hic & omnes doc. in l. naturaliter. ff. eod.

Possessio ciuilis, & naturalis cũ duæ sint, uel una.

Actio ciuilis prætoria dicitur.

[9] Ista glo. est menti tenenda secũdum B. & sing. secundum Alexã. hic ad hoc qꝛ credẽs possidere naturaliter tantum, illã possessionem naturalem retinet solo animo.

[10] Idẽ Iaso. & est de mẽte aliorum.

[11] Ista est uera secundum Bart. Pau. Aret. & Ia.

[12] Displicet. Bar. & aliis scrib.

[13] Ista etiã non placet Bartol. nec aliis scrib.

[14] Vel ab Imperatore uel Papa, uel alio non recognoscente superiorẽ Ia. i §. rursus. instit. de actio.

[15] Idẽ Sa. & est de mente omnium scriptorum.

[16] Ista glo. reprehenditur per Bar. Aret. Pau. Alex. & Ia.

[17] Ista gl. placet B. quamuis displicet Ia.

[18] In hoc reprehenditur per Bartol. & alios in gl. fine tutoris §. ea. l.

[19] Idem Are. & est de mente aliorum.

[20] Ista cõ terrenetur secundum Aret.

[1] Ibi acquirit res, i quibus cadit affectio infantiæ. puta in ipsa calib. P. Are. & Ale. hic uel solue ut ibi.

Ista est uera in se, sed est diuinatiua secundũ Bar. Are. & Alex.

[2] Dic qꝛ mulier nõ possidet, quo ad effectum §. quoad usucapionẽ benẽ tñ possidet secundum Barto. Aret. Alex. & Ia.

Imò dic, qꝛ ius fingit contra factũ: sed non hic: quia fictio non affert aliquã utilitatem Bart. Imo. Ale. & Ia.

† aliàs qui eis.

[3] Idem Ale xã. & est de mente aliorum.

[4] Glo. sequitur B. Alex. & Ia.

[5] Idem B. Pe. & Ale.

[6] Idẽ Ale. & Aret.

[7] Ista est difficilis inductionis secũdum scriben.

natarum Solu. nec infra eodem, quamuis. §. infans. & facit insti. de iniuri. stip. §. pupillus.

a ¶ Possessionem. § nudam: cum forte alterius esset proprietas.

b ¶ Possidere eam. § imo non possidet: ut ff. de dona. inter uirũ, & uxo. si eum qui. quæ est contra 3. Solu. ut ibi.

c ¶ Nõ potest. § sic ff. de cap. & postli. rc. in bello. §. factæ. Hoc fallit 4 in posttliminio, & fictione legis Cornel. Al. ut C. de rei ux. act. in princi.

d ¶ Amiserit. § ut ff. e. si quis ui. §. differẽtia. Et est bona ratio: qi no enim consulere uoluit donanti, sed m qꝛ primo allegaui, licet falsum sit. per hoc autem non consuleretur: cum etsi non quæratur, hic tamen ammittit: ut ff. e. quod meo. §. si à furioso. Sed cõtra ff. e. si me in uacuam. Sol. ut ibi.

e ¶ Possessionem. § ut hic fuit.

f ¶ Filium. § etiam qui ab alio possidetur in rebus peculiaribus: ut ff. e. quicquid. Item dic, filium uerum, non putatiuum: ut infr. e. p eum. secus in putatiuo seruo: ut infr. §. pxi. Et est ratio, ut infr. ti. j. l. iusto. in princ.

g ¶ Peculiariter. § quid ergo si non peculiariter? an ignoranti bus nobis quæratur? Quidam qꝛ non: ut hic? & infr. l. iij. §. saltus. & l. peregrè. §. quæritur. Nos tamen cõtra. pro nobis. infr. eo. qđ seruus. & instit. per quas p so. no. acqui. §. item nobis. ubi dicit: & si nullum sit peculium, quæ rere etiã dño inuito: ergo multo magis ignoranti. Et qđ dictis legibus dicitur, scientiam exigi, restringitur quantũ ad usucapionẽ, quę est effectus pos. ut infr. pro sol. l. ij. & §. ti. j. acquiritur. §. non solum. ĩ fi. & infr. tit. j. l. Labeo. Et hic subijcit, usucapiunt. Vel expone hic peculiariter, id est, quicquid quærit instẽ: ut d. l. quod seruus.

h ¶ Intelliguntur possidere. § i. detinere: sic & ff. e. qđ seruus. ne sit cõtra ff. de uerb. ob. stipulatio ista §. hi. i fi. & §. hæc quoque stipulatio.

i ¶ Permiserimus. § tacitè hoc ipso, qꝛ nõ ademimus. Alia causa est liberæ administrationis: ut §. de pecu. quã Tuberonis. §. sũt. & §. alia.

k ¶ Igitur ex causa. § quia ignorantibus acquiritur pos. igitur, &c. arg. insti. de hære. quæ ab inteſt. §. finaute. nõ ergo ad proximũ dictũ refertur. Quia nostra uoluntate, &c. quia nõ possunt peculiũ cõcedere: ut §. de pecu. quã Tuberonis. §. j. & facit. ff. ti. j. l. si seruo furiosi. Ac.

l ¶ Et usucapiũt. § ignorantes. Sed opp. Furiosus per se non incipit usucapere. ergo nec per seruum: ut infr. ti. j. l. Labeo. ĩ fi. Sol. ut ibi.

m ¶ Et hæres. § scilicet usucapit, sed post aditam hæreditatẽ: ut in fra, titu. j. l. fina. §. finali.

n ¶ Acquirimus. § ex duabus causis [5]: ut insti. per quas personas nobis acqui. §. non solum. Quid ergo de alijs? Respon. P, [6] ꝓprietatẽ domino, vel sibi libero: possessionem nulli: ut §. ti. j. homo liber. in fi. nisi hic gestiat alicui possessionẽ quærere, uel saltem tradens: ut §. de do. l. qui mihi. Sed nunquid tunc quærit sine ratihabitione: Idẽ de proprietate quæro: quãdo uel tradens gestit alicui quærere: argu. [7] quod demum post ratihabitionem. sup de neg. gest. si ego.

o ¶ Possessionem. § per eum: ut & C. de rei uendi. l. i. in fi.

p ¶ Nec uero domino. § scilicet acquirit poss. Quid de domino? Quidam, idem: quasi non possit dominiũ sine pos. quæri. Pro eis C. de proba. cum res. Tu dic [8] uero dño queritur §. ti. j. homo liber. in fi. & de peculio [9], eo tẽpore. in fi. & infr. de sol. finitimus. & insi. eodẽ,

¶ *Ex iutili cõtractu trãsferẽ possessio. B.*

¶ Si vir vxori cedat possessionem [a] causa donationis, plerique putant possidere eam [b]: qũ res facti infirmari iure ciuili non potest [c]. Et quid attinet dicere, non possidere mulierem, cũ maritus, vbi noluerit possidere, protinus amiserit [d] possessionem [e]?

¶ Per seruum, & filiũ ex cã peculiari acquiritur nobis ignorãtibus possessio, & usucapiendi conditio. Item per seruum, & liberũ bona fide possessum acquirimus. Itẽ, per seruum communem, & fructuarium: si tamen sciens existat. b.d. Bar.

¶ Itẽ acquirimus possessionem per seruum, aut filium [f], qui in nostra potestate est: & quidẽ earum rerum quas peculiariter [g] tenent, etiam ignorantes: sicut Sabino, & Cassio, & Iuliano placuit: quia nostra voluntate intelligunter possidere [h] † qꝛ eis peculium habere permisimus [i]. Igitur ex cã [k] peculiari & infans, & furiosus acquirunt possessionẽ, & vsucapiunt [l]: & hæres [m], si hæreditarius seruus emat.

¶ Per seruum alienum, vel liberum hominem bona fide possessum acquirimus possessio possessori: sed si mala fide, nec illi acquiritur: nec etiam alteri. Paulus de Cast.

¶ Sed & per eum, quem bona fide possidemus, quãuis sit alienus, vel liber, possessionẽ acquirimus [n]. Qđ si mala fide eũ possideamus, non puto acquiri nobis possessionem [o] per eum. Sed nec vero [P] dño, aut sibi acquiret possessionẽ, qui ab alio possidetur [q].

¶ Seruus cõis potest vni ex dñis possessionem insolidum acquirere, si hoc egerit. P.

¶ Per cõem seruũ sicuti per proprium acquirimus possessionem quicquid. & sup. de fun. do. si fundũ. Sed contra. sup. ti. j. si seruus. in fi. Sed eam expone, ut ibi.

ADDITIO. Dic, quòd loquitur, quando uenit ex re, uel ex opera bonæ fidei possessi. Alexander.

q ¶ Qui ab alio possidetur. § huic rationi est contra. §. de lib. cau. si cui. §. licet. Sed [10] hic animo, & corpore ab alio possidetur: ut ibi dixi, Azo. Sed quomodò liber homo possidetur. Respon. qꝛ credo esse seruum alienum: alias non possideret: ut inf. eo. l. cum hæredes. §. item quæro.

[10] Placet Alex. & est de mente aliorum.

r ¶ Singuli. § i. uel ego, uel locius totum, ut subijcit: non autem ambo insolidum possumus: ut infr. l. iij. §. ex cõtrario. Quid ergo, si non agat ut uni insolidũ quærat? Rñ. ut infr. de stip. ser. si seruus cõmunis. per stip. aũt potest dominis insolidum quærere: ut ff. de stipul. ser. l. si seruus cõmunis.

s ¶ In dominio. § ut sup. ti. j. l. per seruum. §. sicut.

t ¶ Per eam. § ex operis suis, uel ex re nostra: ut infr. eo. possessio quoque.

† aliàs siquidem & pupillus.

v ¶ Non possidemus. § ciuiliter, sed naturaliter, sic [11] ut ff. e. l. naturaliter. Sed P. dixit [12] nullo modo: & idem de aliis, qui habent ius in re dixit, ut in emphyteuta, & similibus.

[11] Idem B. & Alex.

[12] Et male Bar.

x ¶ Nec filiũ. § pro sidemus: alia tñ rõne per eum acquirimus, §. iure patriæ potestatis.

y ¶ Cæterum. § ut pos. quis per se quærat, possidendi animũ habere debet: ut sup. ca. l. §. sed furiosus. Cæterùm & ille, &c.

z ¶ Impuberem. § scilicet, seruum.

a ¶ Sicut pupillus. § qui habeat intellectum ut innuit litera ipsa, §. parum. Vel dic [13], etiamsi non habeat intellectũ: ut tñ faciat mea iussio, quantum faceret

[13] Et male Bar. Pa. Are. & Ale.

tutoris authoritas: ut ff. e. quãuis. §. infans. Nec ob. litera prædicta: sic enim intelligi potest, sunt non fi. furiosiis. Sed illud quæritur, an per seruum furiosum quæratur, si hoc gestiat tradens? Resp. sic [14], secũdũ Azo. cum & inuito procuratore hoc fiat: ut supra de do. l. aut mihi.

[14] Contrarium est ue rum, secundum prædict. scrib.

b ¶ Pupillus. § uel dic habens intellectum: & ff. dic tu authoritate, scilicet maximè, propter id, quod est sup. e. §. sed furiosus. in fi. Vel dic, pupillus etiam infans: ut infr. e. l. quamuis. §. fi.

c ¶ Iusserit eum. § sed quid, si tutoris authoritate seruus pupilli uiolenter occupauit? an quæritur pupillo? Videtur, qꝛ non [15], quasi per peram sit data authoritas: ut §. de autho. præstan. l. ii. Econtra, qꝛ sic [16]: ut infr. quod ui, aut clam. l. is qui ui. §. fi tutoris. & C. unde ui. l. meminerint. & infr. de ui, & ui arma. l. si ui me.

[15] Idem Ia.

[16] Nihil ẽ, secundum prædi. quãuis Bar. cõtrarium dicat.

d ¶ Nerua filius. § & malè: ut infr. dicit.

e ¶ Possideatur. § ut & sup. de usufru. l. arboribus. §. de illo. & hoc nisi diu, &c. ut ff. l. iij. §. si seruus. secus [17] autem dicitur in aliis rebus mobilibus: ut infr. l. iii. §. Nerua. & l. Pomponius. in prin. Et est ratio, ut in l. rem quæ. & l. si rem mobilẽ. Sed op. iste facit furtũ sui. ut C. de ser. fug. l. i. ergo definimus possidere: ut infr. e. l. rẽ, quæ. Sed respõ. hoc fideri ab alio. uel se liberum contẽdat: an potest nobis acquiri possessio? Videtur qꝛ nõ: ut hic à cõtrario sensu: & infr. ꝓxi. §. & sup. eo. §. sed ꝓ eum. Econtra qꝛ sic: ut sup. de libe cau si cui. §. licet. Sed qꝛ dicit, magis est, ut acquirat §. alia nõ pos. Vel ibi adhuc possidebat animo: ut & infr. l. iii. §. si seruus. aliud ergo si ab alio possidetur. Accursius.

[17] Istam gl. sequuntur usque ad fi. B. P. Are. & Alex.

f ¶ Vsucapi. § ipsum seruum, si ante fugã inceperam usucapere ut infra,

Universidad de Deusto
Biblioteca

infr. de furtis, seruū, & filij. §. fi. & infr. tit. j. §i is. §. si seruus &c.
a ¶ Vsucapio ẽ rerum possessarum per seruum.
b ¶ Sententia est. ẽ nō aut infr. eo. per eum in fi. & §. de li. cau. si citi. in fi. reprobata Nerux sententia. Sed cōtra. §. de Pub. si seruus. So. vt ibi. ADDITIO. Dic, quòd ibi loquitur de seruo ab alio possesso: hic non. Bartolus.
c ¶ Per seruum corporaliter. ẽ secus si solo consensu: ut sup. de pig. act. l. j.
d ¶ Ad usucapionē. ẽ ut & infr. e. qui pignoris. & infr. ti. j. pignori.
e ¶ Possidet. ẽ ut & sup. titu. j. l. per seruū. in prin. Sed quid in dominio rerum ab eo quę sitarū? Dicunt qui dā interim nullius esse. Io. dicit domino quęri, ut in seruo alieno, & libero homine bona fi de possesso: ut sup. eo. §. sed & per eum.
f ¶ Nos. ẽ hęredes.
g ¶ Quod sit eiusdem. ẽ tria hic include, id est nec hæreditarem, nec dominium rei hæditarię, nec possessionem: ut sup. tit. j. l. p hæreditarii. & sup. de acqui. hæred. l. hæres per seruum. Sed contra. infr. e. qui absenti. §. fi. Sed ibi non erat hæreditarius: ut ibi dices.
h ¶ Donati sunt. ẽ vtrum per vnum eorū, cæterorum possit acquiri possessio.
i ¶ Per vnum reliquorum. ẽ non ut possessio uno per eum vi dear & cæteros possidere: sed post acquisitā pos. in uno incipiat alios meo nomine possidere: ut hic, & infr. eod. prædia. nisi ī legatis, ubi etiam sine possess. quæritur dominum ut infr. de fur. l. ā Titio. Sed quæ est ratio, quod per hæreditarium nihil queritur, per istos alios sic? Respon. Io. urgēs disputatio: Alij, ratio coæqualium: quia dedignatur res hæreditaria per comparem quæri: nam asinus intumescit, si per comparem se videat apprehendi. hoc non ualet: quia in legatis idem deberet esse, ut in cæteris. Tu dic, quòd hæreditarius seruus dicitur ante aditam hę reditatem: quo tempore nihil quærere potest, cum non sit seruus: ut infr. eodem. si me in uacuam. §. fi. at post aditam iam non est hæreditarius, sed proprius hæredis: ut infr. eodem, cum hæres. licet impropriè quandoque ut hic scilicet seruus hæredis factus hæreditarius appelletur: ut sup. eodem. §. item acquirimus. in fin. Hoc ergo nomē, hęreditarius, dominam, scilicet hæreditatem significat: quam non habet dominā ea adita ab hærede. Sed cùm dico emptos, donatos, & legatos: titulos defigno per hæc nomina, uel participia. Vnde licet factus sit dominus legatarius, adhuc seruus legatus dicitur: & ita de cæteris: & fic fortè intellexit Ioannes, cùm dixit, Vrgens disputatio in hæreditate ipsa. Est & alia ratio, quare non quæritur per hæreditarium seruum: ut sup. de acquirend. hæredi. Paulus. Sed quid, si habeam usumfructum in seruo testatoris mei: nunquid per eum acquiram hæreditatem? respond. quod non, cum nec per seruum hæredis posit quæri: secus si seruus instituatur, quia per eum tunc acquiritur: Accursius.
k ¶ Si ex parte. ẽ secus si in totum? tūc enim inutile esset legatum: ut sup. de lega. j. legatum. §. j. Sed si abstinet, totum consequitur: ut eo. tit. l. qui filiabus. §. fi. & l. seq.
l ¶ Legatus. ẽ id est prælegatus.
m ¶ Partem. ẽ dimidiam, si ponas duos hæredes: aliam autem habet iure hæreditario.
n ¶ Fundi. ẽ non ipsam hæreditatem: cum per me sim hæres: ut sup. de acquir. hæ. Paul.
o ¶ Seruum communem. ẽ mei, & testatoris, cui succesi per ipsū seruum. ut sup. de hære. instit. l. iij. in prin. Secus per me: ut d. l. Paulus. & erit nō hæreditarius hoc casu, sed totus mihi accedit, secundū Io.
p ¶ Acquiro. ẽ scilicet totam hæreditatē. Posset & poni in seruo duorum instituto. ab extraneo contemplatione alterius.
q ¶ Hæc quæ de seruis diximus. ẽ ut per eos acquiratur nobis pos. ut sup. eodem. §. item acquirimus. & se quentibus.
r ¶ Velint. ẽ & faciāt uelle: ut & sup. eod. §. cæterum.
s ¶ Nolit tibi, sed potius Titio. ẽ si tamen habeat ratum, ut §. de nego. gest. si ego. Item hoc, nisi ille, qui tradit, hoc agat, ut mihi acquiratur 9: quo casu serui malignitas nō nocet: ut sup. de dō. l. qui mihi. & §. tit. j. p seruum. §. fi. quæ est cōtra. Vel hic à nemine tradebatur. Item hoc in quærendis: secus in quæsitis: ut infr. eo. l. fi. & C. de pact. l. seruus. & facit sup. de bo. pos. secundum tab. l. pe. & de iure dotiū, cū uxor. & infr. eo. si me in uacuam. in fine.
t ¶ Acquiritur. ẽ dic quòd per procuratorē quæritur possessio, & dominium, si dominus fuerit tradens, etiam ignoranti: alias si ipse tradens non fuit dominus, conditio usucapiendi, ex quo sciuit dominus: ut hic, & sup. tit. j. l. si procurator. & C. eo. per liberam. & l. per procuratorem. Sed 10 R. dicit: quādo quę quæritur per procuratorem poss. & dominium etiā ignorāti mihi: ut quādo specialiter 11 ad hoc cōstituto traditur gestiēte, etiam tradente, licet per curator malignetur: ut C. si quis alteri, uel sibi. lege. fin. & sup. de dona. l. qui mihi. & sup. tit. j. si procurator. Quādoque poss. & ea mediante siue per eam dominium, si ab ea separari non potest: ut si habeat 12 speciale mandatum, & meo nomine acciat, eo, qui dat, non hoc agente, ut mihi quæratur: ut hic, & C. eo. per procuratorem. & l. per liberam. quandoque tunc demum rei traditæ procuratori nomine meo mihi quæritur pos. cùm nouero, & ratū habuero 13: ut si generalis erat procurator, uel ad alia cōstitutus, ut ẽ. eo. l. communis. §. fi. & §. de neg. gest. si ego. Quandoque tunc demum mihi quæritur, cùm tradita mihi fuit: vt si in tradendo neuter id egit, ut mihi quæratur: vt suprà tit. j. l. res. & C. de iis, qui à non dō. l. iij. sed Ioan. non distinguit 14 in generali, & speciali procuratore: & quod facit specialis quo ad quædam, hoc generalis quo ad omnia: & econtra, vt sup. de admi. tut. l. fi duo. Item non distinguit in generali, uterque, vel tradens tantùm gerat: ut sup. de do. qui mihi. & §. tit. j. lege, per seruum. in fi. vel etiam accipiens tantùm: quia etiam eius uoluntas in quiritur: ut sup. eod. §. cæterùm. & §. hæc quæ de seruis. Item non dicit dominium mediante poss. quæri, sed per ipsum procuratorem, ut not. insti. per quas personas nob. acquir. §. ex his. & illa lege, cōmunis. §. j. Et lex, si ego intelligitur, quando nō habebat mandatum. Sed uidetur dominium non quæri per procuratorem, ut C. per quas personas no. acquiritur. l. j. Sed ibi 15 non dicit excepta posses. sed causa poss. id est dominio.
u ¶ Accommodarent nobis. ẽ id est non nostro nomine.
x ¶ Non possunt acquirere. ẽ nisi tradens gerat: ut supr. de do. qui mihi. nisi fuerit res tradita, ut suprà titu. j. res. Item contra, infrà, eo. communis. in fine. Sed illa in gestore sine mandato dicit, & nostro nomine accipit.
y ¶ Alioquin. ẽ non est proximum, sed ad superius dictum refertur.
z ¶ Possidendi. ẽ sibi, sed nobis.
a ¶ Tradiderit. ẽ quod est absurdum, ut & infrà eo. si me in uacuam, tamen talis absurditas quandoque toleratur 16: ut infrà eod. quod meo. §. si furioso.

In præsentia. ẽ sed quid operatur præsentia, cùm & ignoranti bus nobis per procuratorem acquiratur? ut §. proxi? Resp. 1 ibi per curatorem: hic per meipsum acquiro., sicuti, cùm mitto epistolā uel nuntium: ut §. de cōstit. pecu. l. & licet & j. e. quod meo. §. pcurator.
b ¶ Si nummo. ẽ ut & j. de sol. si pecuniam. & j. de fur. falsus. §. sed & si is. & suprà, de donatio. inter uirum, & uxo. l. iij. §. fi.
c ¶ Et affectu. ẽ sufficit, s. Sed contra. j. l. quemadmodum. Sol. ut j. l. iij. in princ. quæ est similiter contra.
ADDITIO. Dic quod hic interuenit actus uerè: tamen fictè sic: Alexan.
d ¶ Ponderis. ẽ idem de alijs mobilibus, ut pecunia: ut sup. proxi. sed in his maximè. Si ergo sine ingressa per affectum quærit. multo magis retinetur, ut not. suprà, eo. in prin.
e ¶ Traditæ. ẽ coram cella, ut sup. de cōtrah. emp. l. clauibus.
f ¶ Possidere possunt. ẽ ut infr. l. proxi. contrà. Sol. ut ibi.
g ¶ Non possunt. ẽ ut sup. de libert. uniuersi. l. j. & arg. §. de arbi. item sui unus. §. principaliter. & sup. de do. sed si ex dolo. & subaudi hic, facile, uel cōmodè: arg. §. de ijs, qui deiec. uel effu. l. cum sane. & infr. de uerb. sig. l. nepos Proculo. & hoc ideo, ne sit contra. C. de leg. & consti. l. humanum. & §. quod metus cau. l. metū. §. animaduertendū.
h ¶ Non possident. ẽ scilicet municipes.
i ¶ Vtuntur. ẽ sic infra quorum leg. l. j. §. quod autem ait.
k ¶ Ait. ẽ & bene: ut infr. l. proxi. & sup. de ser. l. non dubito. & de pub. siue autem. §. fi. Sed contrà. infr. tit. j. l. Labeo. in fi. Sol. ibi ex delicto dominus nō potest usucapere. Preterea ipsi municipes, usu capiunt, ut infra, l. proxi.
l ¶ Putant. ẽ & malè. Accursius.
m ¶ Non possideant. ẽ imò, ut subijcit, Sed hoc iure, &c.
n ¶ Sed hoc iure utimur. ẽ reprobata superiori sententia. Et sic possidere propriè accipe 4: ut sup. ad exhib. l. tigni. §. item municipes. Alij 5 dicunt impropriè possidere, ne obsit prædictis. Sed R. dixit municipes non possidere: sed illos. quib. administratio municipū est commissa: argum. supra. de condi. & demon. l. municipibus. & infr. ad municip. l. municipes. Accursius.
o ¶ Id. ẽ scilicet possessio.
p ¶ Per seruum. ẽ ut suprà l. proxi. in fi.
q ¶ Liberam. ẽ ut infr. de ui, & ui. ar. l. fi ui. me. & infr. ut in possess. l. municipio. in fi. Accursius.
r ¶ Acquiratur. ẽ & etiam per seipsos, si maior pars in hoc consentiat: ut sup. quod metus cau. metum. §. animaduertendū, & C. de legi. & con. humanum. Item per eos, quibus res municipum est commissa: ut sup. de condi. & demon. l. municipibus.

Possideri. ẽ CASVS. Res corporales dicuntur possideri. Secundo ditit, quod in acquirēda possess. sunt duo necessaria, scilicet animus, & corpus. Nec est necesse, q̄ singulas glebas possideā: sed sufficit parte fundi me introire ad hoc, ut dicar totū fundum possidere. incertam autem partē non posum possidere: ut si uolo possidere de fundo quātū Titius possidebat: cùm incertum sit. ¶ Neratius. ẽ Animo solo non potest acquiri possessio, nisi etiā interueniat apprehensio corporalis. Dicunt quidam, uel aliud, quòd pro apprehēsione habeatur: unde thesaurū, qué in fundo meo esse scio, eoipso q̄ possi deo fundum, & habeo scientiā thesauri: uideor apprehēdere possess. thesauri. Plus etiam dicunt, quòd eo ipso, quòd usucapio fundum, uideor usucapere thesaurum, qui in eo est sed hoc secundum falsū. Item quod dixi de pos. the. similiter falsum est: nam nō uideor acquisiuisse posses. thesauri, nisi prius remoueam eum de loco, in quo erat.
¶ Ex pluribus. ẽ Possessionem alicuius rei possū habere ex pluribus causis. Et ponit exemplum. Sed dominium alicuius rei non possum habere ex plurimis causis, sed ex vna.
¶ Ex contrario. ẽ Continua ut in glos. Et dicit hic §. duos, uel plures non posse vnam, & eandem rem insolidum possidere naturaliter. Vel dic ciuiliter: & dic de hoc ut in glo. Secūdo dicit, Si conceſsi tibi rē precariò, ego possideo, scilicet ciuiliter, tu naturaliter. Hoc secundū dictum confirmat Trebatius. Dicit etiam duos posse candē rem possidere, unum pura iustè: alium iniustè. Quod ultimum dictum est falsum: & redditur ratio. ¶ In amittenda. ẽ Ad hoc, ut amittam possess. debeo habere animū desinendi possidere. Hinc est, quòd si in fundo fm & uelim te possidere: statim amitto possess. Secūdo dicit, Me absente quidam intrauit agrum meum, & ego adhuc habeo animū possidendi: ille possidet naturaliter, ego ciuiliter. Si autem cùm audiui aliquem intrasse agrum meum, uel domum; timore ductus nolui ire, dicitur, quod amittō possess. Si possideo per seruū, uel colonū licet illi recedāt, nō amitto poss. Sed si alij tradam poss. fundi: amitto pos. Sed pone, quod seruus meus pro libero se gerit, & iudicium liberale sustinet, ut fecit Spartacus. Dicitur, quod amitto possess. & hoc est uerum; si diu in libertatis possessione fuerit: si autem non fuerit diu, sed ex possess. seruitutis in libertatem se proclamat: non amitto pos. eius: cum animo eum possideā. Item saltus hybernos dicor possidere, licet in æstate eis non utar: & econtrà saltus æstiuos possidemus: licet in hyeme eis non utamur. Item euenit, q̄ animo nostro possidemus, & ita scientes: & corpore alieno, ut per seruum, & colonum: & etiam quāsdam res ignorantes possidemus, ut eas, quas com parauerunt peculiariter. ¶ Nerua. ẽ Rerum mobilium excepto homine, retinemus pos. donec sunt in nostro conspectu: uel fortè reconditas habemus in camera, uel in scrinio, uel in alio loco ita, q̄ quādo uelimus, possimus eas habere: si enim pecus meū oberrauerit, uel uas ita exciderit, quod non inueniatur: definimus possidere.
¶ Item feras. ẽ Feras quas in viuarijs, quæ parui spatij sunt, possumus: itē pisces, quos in piscina collegimus: possidemus. secus si pisces in stagno, i. in loco spatioso posui. Ité feras in syluis circunseptis positas non possidemus. Aues autem, quas clausas tenemus in caueolis, possidemus. Item columbas, quæ euolant de domo nostra, & redeunt: possidemus. Locum autem nostrum, qué mare, aut flumen occupat definimus possidere. ¶ Si rem apud te depositā. ẽ Depositū rē apud te: & eam inficias, & pertectas. Dicit, q̄ desino possidere. Sinaute tantùm inficias, non autem contrectes, non desino possidere. Secū do dicit, Quis non potest causam possessionis sibi ipsi mutare: ut si ex vna causa possidens fundum: puta, tanquàm colonus, cōstituat in animo suo se uelle possidere tanquā emptor: nam nō audif. Sed pone, q̄ rem apud te depositi, uel commodaui eandem rem tibi uendo: incipi es possidere eam rem tanquā emptor, nec videris mutasse causā possū prius non dicereris possidere. ¶ Genera pos. ẽ Gña possessionis quærendę tot sunt, quod causæ quærendi dominii, ut ex emptore, pro donato, & similibus. Item cùm capimus feram, uel pisces: & ut breuiter dicam, vnum genus est possidendi: species autem plures. Vel potest dici, q̄ genus possessionis diuiditur: nā aut q̄s possidet bona fide, aut non bona fide. Vltimo reprehendit Quintus Mutius dicens. mis sum in pos. seruandæ causa, uel ex causa damni infecti, uel legatorū, uel simili, possidere: nam non possidet, sed custodiam rei, uel rerū dicitur habere: & si missus ex causa damni infecti diu steterit in tenuta, poterit imperrare ut possideat, & sic usucapiet. ¶ Possideri. ẽ Cui, & per quem possessio quæritur, dixit nunc cuius rei, audi.
¶ Corporalia. ẽ incorporalia non: ut inf. titu. j. sequitur. §. si uiā. & sup. tit. j. l. seruus. §. incorporales. Sed quasi possidentur: unde dantur interdicta: ut sup. de serui. l. quoties. & de serui. urba. prædi. §. ædes. §. libertas. & si ser. uendi. sicuti. §. Aristo. Item nec corporalia omnia, ut liber homo 7 ut infr. eodem, cùm hæredes. §. item quæro. Et alia: ut infr. eodem, qui uniuersas. §. j. Item res ufibus publicis destinatæ: vt sup. l. j. §. fi. Accur.
¶ Corpore, & animo. ẽ ut & infr. eo. l. quemadmodum & C. eo. l. nemo. Et sic quæsita est naturalis tantùm, secundùm Azo. Vel naturalis, & ciuilis, secundùm Io. Quod tutius 8 est, ut sup. eo. l. j. in prin. v ¶ Animo. ẽ licet retineri possit: ut infr. eod. si id q̄. §. fi. & C. eo. l. licet. Sed in casibus etiam solo animo acquiritur. Primus, propter rei præsentiam. ut sup. l. i. §. fi iusserim. Secundus, propter custodis appositionem. ut infr. eo. l. quarundam. Tertius sup. de contrahenda empt. l. elauibus. Quartus infr. e. quod meo. in princi. Quintus, p traditionē instrumenti: ut C. de dona. l. j. Sextus, p retentionem vsufruc. 9 ut C. de dona. quisquis. cùm enim cōcedit à iure me posse retinere vsufructū. necessario sequit, q̄ in aliū transeat pos. ciuilis, & dñium: cùm solam retineā naturalem: ut ẽ. eo. naturaliter. Nec enim pro derelicto possessionem, uel dominiū habere uolui. Vel dic quod his casibus interuenit actus corporalis, uel quasi. Sed quid, si intraui quasi mihi traditam, scilicet in præteritum, cùm non esset? Rñ. non quæro, vt hic innuit: quia deest animus acquirendi, licet retinendi sit.
x ¶ Quod autem diximus. ẽ scilicet sup. proxi.

Quamli-

1 Idem Areti. & Alexan.
2 Idem Aret. Cu. & Alexan.
3 Idem B. & Alexan.
4 Istā opi. tenet Bar. P. & Ale.
5 Istæ duæ opiniones non placēt Bar. Paul. & Alex.
6 Idem P. Ale. & Ia.
7 Idē præ dicti scrib.
8 Istā primam parte glo. approbant Aret. Soc. Cu. Alex. & Ia.
9 Idem Iason.
10 Istā opinionem tenet Bar. & Alex.
11 Idē B. & Bald. in l. contraria.
12 Idem Paul. Aret. Soci. Alex. & Ia.
13 Displicet Aret. & Alex.
14 Displicet. Bar.
15 Idem B. Cu. Alex. & Ia.
16 Istam ultimam partem gl. sequitur Cu. & est de mēte aliorum.
17 Istā opinionem tenēt omnes Scribentes in l. j. in prin. suprà eod.
18 Istam gl. tenēt Ale. & Ia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scribentes reputant illam gloſſing. ad hoc, ꝙ baptizatus, ꝙ parte dicitur eſſe baptizatus in totum: hoc addico, ꝙ baptizatus in capite, dicitur baptizatus in toto corpore. Bol. Adde quòd iſtud dubium, eſt multum intricatum inter Theologos & Canoniſtas. de vera tate huius te remitto ad Feli. in capitu. quæ in eccleſia- rum col. vj. ſi. Secunda concluſio. extrà, de conſti. & ad ea, quæ notaui re- miſsiuè in apoſtill. ad Cardina. in clem. j. §. ad hæc. in apoſtill. in uer. Saltem habeat caput. de ſumma trinita.

a ¶ Quamlibet hic iuſtè uoluit adipiſi poſ. ibi iniuſtè: hæc nō ualet: ut J. §. ex ꝓrario. Vel ꝙ hic dicit, eſt uerum, niſi impediat, eſt ratione rei, ut ꝙ ſit pars rei ſacræ, uel religioſæ. Vel ratione cauſæ: ꝙ alius ſit in poſſeſsione

† aliàs deeſt.

corpore, & animo acquirere nos debere poſſeſsionem, non vtique ita accipiēdum eſt, vt qui fundum poſsidere velit, omnes glebas eius circumambulet, ſed ſufficit, quamlibet [a] partem eius fundi introire: dum mente, & cogitatione hac ſit, vt totum fundum vſque ad terminum velit poſsidere.

¶ *Incerta parsratione loci, & quotæ, non poteſt poſſideri. Bartolus.*

¶ Incertam partem rei nemo poteſt poſsidere: veluti, ſi hac mente ſis, vt quicquid Titius [b] poſsidet, tu quoque velis poſsidere.

¶ *Theſauri poſſeſsio non quæritur, niſi per apprehenſionem. Bartolus.*

¶ Neratius, & Proculus ſolo animo non poſſe nos acquirere poſſeſsionem aiunt, ſi non antecedat naturalis poſſeſsio [c]. Ideoque ſi theſaurum in fundo meo poſitum ſciam, continuò me poſsidere ſimulatque poſsidendi affectum habuero [d]: quia quod † deſit naturali poſſeſsioni [e], id animus implet. Cæterum [f] (quod Brutus, & Manilius putant) eū, qui fundum longa poſſeſsione ceperit, etiā theſaurum cepiſſe [g], quamuis neſciat in fundo eſſe, non eſt verum. Is. n.

a ¶ Imò non: ut J. e. quod meo, §. fi. contra. Sol.

b ¶ Titius. § qui ſimiliter ſit incertus, quantum poſsideat. & facit infra eod. locus. & infr. ti. j. ſi fur. §. fi. Sed op. pars incerta nēdicatur: ut ſup. de rei uen. quæ de tota. §. incertæ, quæ eſt cōtra. Sed quicquid uendicatur, poſsidetur: ut C. de alie. iudi. lege, j. ergo incerta pars poſ ſideturꝰ Reſpond. imo in l. quæ de tota. totum poſsidebaī: & eſt in dicto arg. ſophiſma, uel fallacia ſecundum accidens. Nam licet nendicem incertam partem, non tamen ſequitur, quod ille, à quo vendico, poſsideat incertam. Inſtantia, id eſt, ſi mihi ſiuè in apoſtill. ad Cardina. in clem. j. §. ad hæc. in apo ſtill. in uer. Saltem habeat caput. de ſumma trinita. mile: Habeo contra te directam ex maleficio acti. ſi tu efficeris ſeruus Ergo & hodie habeo. Non ſequitur: imo eſt noxalis, ut inſtitu. de noxa. §. ex diuerſo. Illud quæritur, quomodo mihi uendicanti incertam partem fiet reſtitutio incertæ partis? Reſpond. vt d. l. quę de tota. Accurſius.

c ¶ Naturalis poſſeſsio. § id eſt corporalis apprehenſio: ut ſ. e. l. j. ſecundo reſpon. dixi: & ſupple, uel aliud quod pro eo habeatur. Et ſic bene ſequitur, & ideo &c. nam fundi apprehenſio, & ſcientiæ theſauri æquipollent apprehenſioni theſauri, ut ſubijcit, ſecundum eos.

d ¶ Habuero. § ſcilicet dicunt: ſed malè.

e ¶ Naturali poſſeſsioni. § id eſt apprehenſioni.

f ¶ Cæterum. § pro certè.

g ¶ Cepiſſe. § ſcilicet per præſcriptionem. Et pro eis ſup. e. l. §. j. Sed theſaurus non eſt pars fundi, ut gleba.

h ¶ Nonpoſsidet. § id eſt non incipit poſsidere, ſed retinet ignorās: alias nullus dormiens, uel furioſus retineret: quod eſt falſum: ut infr. eodem, ſi is qui.

i ¶ Theſaurum. § non ad proximum, ſed ad ſuperius dictū refertur.

k ¶ Alienum. § loquitur ergo impropriè de theſauro [3]: ut & ſup. ad exhi. l. theſaurus. ſecundum H. Vel dic [3], de uero theſauro. Et quod dicit alienum, id eſt non ſuum: ut & C. vnde ui. l. ſi. Item & qa non poſsidetur, niſi apprehendatur: ut ſubijcit.

l ¶ Quidam. § corrigit nunc ſuperiorem caſum, Ideoque &c.

m ¶ Eſſe. § hanc, quæ ſequitur. Nec &c.

n ¶ Motus ſit. § ſed uidetur per ſolum conſpectū: ut ſ. e. l. j. §. i. ibi, q primi poſ. Sed ibi de ꝓprietate, hic de poſ. Vel ibi uidebaī, hic nō. Hoc non ualet, ut ſ. de contrahen. emp. clauibus. ſed ibi factum in teruenit, clauium ſcilicet traditio, quod pro apprehēſione habemus. Sed certè & hic factum, ſcilicet poſ. fundi, quæ tantundem debet operari, Vel clauium traditio fit, ut per hoc mihi merciū quęratur poſ. ſed poſ. fundi nō per hoc tradit, ut theſauri poſ. detur. Vel dic uerius,

[4] Approbatur per Bart. Paul. Aret. Alex. & Ia.

ut d. l. j. no. & facit iſtit. de re. diui. §. theſauros, & J. c. l. pegrè. in prin.

o ¶ Putant. § & bene.

p ¶ Eum. § primum exemplum.

q ¶ Vſuceperit. § futurū, uel etiā ꝑteritum ſubiūctiui, ut J. ꝓ ſuo l. j.

r ¶ Sic enim. § ſecundum exemplum.

[5] Iſta placet Ia.

s ¶ Poſsideo. § ut ſ. de peti. here. & nō tantū. §. antepe. Sed ſi una

[6] Imo ex duabus, ſecundùm B. P. Alexan. & Ia.

vſucapio citius finiatur, an alia deſinit? Reſpōd. ſic [4]: ſicut & ſi rē tuā vſucapiens tibi ſuccedam: deſino vſucapere. Vel ſubtilius, una & eadē eſt vtraque vſucapio: ſed adiungitur primæ, ſcilicet ꝓ emptore, noua forma, ſcilicet ꝓ hærede, quam ante non habebat, ſcilicet uſucapio re: tenta prima: ut J. pro ſuo. l. j. in fine. Vel ab ipſo initio [5] iūgunt duę formæ: ſcilicet pro emptore, & pro ſuo, ad unū effectū, ſcilicet dominium acquirēdū: ſicut ſi aliquis acciperet cultellum, & enſē ſimul diuerſis temporibus ad unum effectū, ſcilicet hominem occidendum. Nam & hic occiditur, ſeu extinguitur dominium primi: ut inſti. de rerum diui. §. ſi tamen.

t ¶ Nec enim ſicut. § Nota duas regulas. ſ. dominiū ex vna [6] cauſa: qui neſcit, non poſsidet [h] theſaurum [i †], quamuis fundum poſsideat. Sed & ſi ſciat, non capiet longa poſſeſsione, quia, ſcit alienū [k] eſſe. Quidam † putant Sabini ſententiam veriorem eſſe [m]: nec aliàs eum qui ſcit, poſsidere, niſi loco motus ſit [n]: quia non ſit ſub cuſtodia noſtra: quibus cōſentio.

¶ *Ex pluribus cauſis non contrarijs, ſed diuerſis ſe inuicem compatiētibus poſſeſsio poteſt haberi: dominium verò non poteſt haberi ex pluribus cauſis in diuerſum tempus acquiſitionis concurrentibus vtraque cauſa remanente. b. d. Bar.*

¶ Ex pluribus [7] cauſis poſsidere eandem rem poſſumus, vt quidam putant [o]: & eum, [p] qui vſucepe- rit [q], & pro emptore, & pro ſuo poſsidere. Sic enim [r] & ſi ei, qui ꝓ emptore poſsidebat, hæres ſim eandē rem & pro emptore, & ꝓ hærede poſsideo [s]. Nec enim ſicut [t] dominium non poteſt, niſi ex vna cauſa, contingere, ita & poſsidere ex vna duntaxat cauſa poſſumus.

¶ *Eadem poſſeſsio numero non poteſt eſſe inſolidum apud plures: ſed plures poſſeſsiones eiuſdem rei ſpecie, vel numero differentes, poſſunt eſſe inſolidū apud plures. Bar.*

¶ Ex contrario [u] plures eandem cum quis. §. de peculio. & l. in numerationibus. & de leg. j. ſi creditori. §. Marcellus. Reſpond. ut in prima: qa proximā cauſam inſpicio: id eſt traditionem, quæ ex multis cauſis fieri pōt [10]: ſicut in uſucapione inſpiciē traditio: licet illa fiat ex diuerſis. Sed hæc non ualet [11]: ergo nec hoc in prima quæſtione: quia ſecundum hoc poſ. nō pōt eſſe, niſi ex una cauſa ſcilicet ex traditione: ꝙ eſt contra hunc. §. Sed reſpon. hæc verba, ita poſsidere &c. referri ad id, ꝙ dixi in prin. §. & eū qui uſu &c. hoc eſt, ad remotam cauſam. Quod non placet, ut in dnio proxima, in poſ. remota inſpiciatur: quòd eſt contra mētem huius §. Tu ergo dic [12], ſecundū Azo. in vtraque regula inſpici remorā, ut dnium ex pluribus cauſis ſeparatis non quæratur, ſed concurrētibus ſic. Poſſeſsio autem ēt ex ſeperatis hoc modo, Quod meum eſt, non plus fieri pōt meum ex aliqua cauſa ſuperueniente primo remanente dnio. At quod ſemel cœpi poſsidere, eadem manente poſſeſsione ex noua cauſa poſsidere poſſū: ut hic, & J. e. ſiquis antè. Quinto op. ex l. ſ. ad leg. Fal. l. fundo. ubi habens dominiū ut hæres, incipit habere vt ex legato. Sed nec ibi ex pluribus cauſis acquritur: ſed tantum ex cau ſa legati, & definit [13] ex cauſa hæreditaria. Sextò, ſi hęres rem mihi legatā ſub conditione, leget ſub eadem conditione. Sed dic & ibi ex prima cauſa tantum quæri. arg. d. l. fundo. Septimo, ſi rem quā mihi & poſteà mihi leges ſub eadem cōditione, & extat cōditio. Sed certè hic ex cauſa debiti fit mea: quia & ſi diuerſa eſſet cōditio, & exiſteret, ſcilicet conditio legati, & poſt cōditio, debiti ſcilicet, exiſteret: ex ea, ſcilicet cōditione debiti peteret: arg. dic. l. fundo. Licet ſit arg. cōtra. inſti. de le. §. ꝙ ſi in diem, ubi non vitiatur legatum, licet poſt exiſtat conditio debiti ex eo. Sed dic uerum, non vt vitietur legatū, id eſt res legata: quia ſemper petetur res legata, licet nō ex ea cauſa: ſed cauſa debiti, cuius cōditio prior [14] extitit, ut poſsit exigi: ſed nō ex ea cauſa petitur nec dnium habēt: ut ſup. de lega. ij. debitor. Ad ſecundam regulam op. C. de contrahend. empt. lege, cum res. Sed ibi poſſ. ꝙ do mimio ponit. Item opp. infr. ꝓ emptore. l. ij. in princip. Solu. ut ibi.

ADDITIO. Dic, quod ibi tituli erant contrarij: hic autem non, ſecundum Bartolum.

v ¶ Ex contrario. § Dixit vnum ex pluribus cauſis poſsidere: nunc econtra plures. &c. Et not. quod R. [15] P. & alij, intellexerūt hūc §. in naturali poſ. tantū, ex eo, ꝙ dicit, tenere, ſtare, ſedere: & Trebatium à Labeone reprehēdi: quia dicebat Trebatius, duos naturaliter inſolidum poſsidere [16]: unum ſcilicet iuſtè, & alium iniuſtè: ꝙ eſt impoſsibile, ut probat Labeo. Nam quo ad ſummam poſſ. id eſt, ius ipſum poſsidendi, uel in genere poſsidendi non multū intereſt, & & hoc ſatis ſtare poſset. Sed ciuiliter dicebat R. & P. & alij, duos inſolidum poſsidere diuerſis reſpectibus, & cauſis: & hoc iuſtè, uel iniuſtè: uel vnus iuſtè, alter iniuſtè: ut debitor, qui habet ciuilem, & creditor: qui cum naturali habet quandam ciuilem. Item de re data in emphyteuſim, uel in feudum, uel in dotem: talibus caſibus admittebat R. in alijs fortè non. Sed Ioan. dixit, creditore omnino poſſidere, & non debitore: ut ſupra. l. j. §. per ſeruum corpora liter. Itē mulierem nullo modo, niſi quo ad utrandam ſatiſdationem, ut debitor: ut & ſuprà, qui ſatiſda. cog. l. ſciendum. §. creditor. & quo ad commodum: quo etiam reſpectu dicitur dominā: ut C. de iure dot. in rebus. Item fendacarium, & emphyteutā, quos dixit R. habere ciuilem ratione iuris, qđ habent in re: dixit Ioan. nullam ciuilem habere, ſed naturalem tantum: & dominus tam ciuilem, quàm naturalem retinet, etiā ſi ad nūdinas eat. Quod patet: quia datur eis interdictum Vnde vi, ſi reuerſi non admittantur: ut infr. de ui, & ui ar. l. j. §. hoc interdictum. & l. iij. §. vnde ui. Ciuilem autem ſolus dominus habet: cum duo etiam ciuiliter inſolidum non poſſideant, ſecundum eum. Quod autem dicit hic tenere, ſtare, ſedere, & ſimilia: quod facit pro R. & P. alijs non ob. Quia & ciuilis nō dicitur teneri animo. Vel verius, exemplificat de naturali. cùm dicit. Cōtra naturam, &c. vt euidentius probaret de ciuili: ꝙ non poſſet dici, niſi in ænigmate. Alij dicūt indiſtinctè: duos, uel plures inſolidū ciuiliter poſsidere nō ſolùm in prædictis caſibus poſitis à P. uel R. iuſtè, uel iniuſtè, uel miſtim: qđ ſic probāt, Qui ad nundinas iuit, poſsidet ciuiliter, ſed ſi qs intret, animo, & corpore poſsidet: ergo & ipſe ciuiliter, ex quo eſt talis res, q̄ pōt poſsideri, ſecundū R. Sed ſecundū Io non ſequit: quia ſi liberum hominem ſciēs liberum inuadam animo, & corpore: non tñ poſsideo: ut infr. e. l. cùm hæredes. §. j. Sed dicēt, Hæc res ē, quæ ſciente nō pōt poſsideri: & ego dicam, ꝙ hic eſt aliud ꝙ impediti: ſcilicet quia alius ciuiliter poſsidet. Contra oēs eſt infr. de precario. l. duo. Sed ipſi dicunt, inſolidum utroque iure, uel naturali non poſſunt. ut ibi. Prætereà obijcit eis, ſi duo inſolidum ciuiliter poſsident, cur non naturaliter? verbi gratia, ſi ingredior fundum, quē tu poſsides: ut poſsideamus inſolidum naturaliter, ꝑter id tantillum, quod ſtamus: vel etiam inſolidū ſi ambo exeamus, & ſtemus in cōſpectu. Quod M. ꝙ dicit admiſiſſe, ſcilicet duos naturaliter inſolidum poſſidere. Item ſecundum eos, qui dicunt duos ciuiliter inſolidum poſsidere, Si plures intrent fundum eius, qui ad nundinas iuit diuerſis tēporibus, uel uno, & exeuntes retineant ciuilem: ergo infiniti poſsidēt ciuiliter: ergo ſi omnes habeant bonam fidem, & titulum: quia ab aliquo acceperunt non clam, cum non credant ſe prohibendos, omnes vſucapiunt: ꝙ eſt abſurdum. nam & ſic haberēt dnium vſucapione tali inſolidum, ꝙ eſt contra legem ſ. commo. ſi ut certo. §. fi. Item quilibet efficeretur [8] dns fructuum inſolidum, ſi decidant, vel per aliquē colligantur: quod ſufficit, ut fiant bonæ fidei poſ. ut ſup. de uſur. qui ſcit. §. in alieno. Vnde dic, ꝙ ingrediens habet tantum naturalem. Dic ergo ſecundum Ioan. [9] duos inſolidum non poſsidere neque ciuiliter, & naturaliter: neque naturaliter tātum neque ciuiliter tātum: neque ambo iuſtè, neque ambo iniuſtè: neque unus iuſtè, alter iniuſtè: vt hic, & J. de preca. l. duo. in princip. Sed unus ciuiliter, alter naturaliter: ſicut fructuarius, & ꝓprietarius. Item dns, & vaſallus. Item dns, & emphyteuta. Item vadens ad nundinas, & ingrediens. Sed contrà infrà, uti poſſeſ. l. ſi duo. in princ. Reſpon., ibi accipe iuſtā ciuilem: miuſtam naturalem: vt & alias infr. eodem, quod ſeruus. Sed quid, ſi ille, qui habet naturalem tantùm, ut vaſallus, & ſimiles alij, det in feudū, vel in emphyteuſim? An habeat poſteà ciuilem? Reſpon. ſecundum Ioan. ꝙ naturalem transferre.

7 Hoc uerū, niſi quā do cauſæ eſſent inuicē contrariæ, uel inualidæ Bald. P. Imo. Alex. Are. & Ia.

† De hac dictioe, theſaurus, qđ propriè ſignificet: uide l. Inſqua. & quod ibi notaui i apoſtil. i uer. tex. i §. theſaurus. ſup. de acquir. re. domi. & ibi quid im propriè do notet.

8 Reprobatur ꝑ B. P. Cuman. Alex. & Ia. ideo dic aliter ut per eoſdē hic.

† inteſl. ad hunc text. uid. per Bolog. in l. ſi ſi nita. §. Iulianus. nu. 94. de dam. infect.

9 Iſtam ſolut. tenent B. Alexan. & Ia.

10 Iſta ſol. reprobatur per Bartol. Imolam, & Alex.

11 Et bene ſm omnes ſcriben.

12 Et bene Bart. Paul. Imol. Aret. Alex. & Ia.

13 Sequit eam Barto. & ē de mēte aliorum.

14 Melius dixiſſet gl. poſteà. Im. hic.

15 Iſta opdiſplicet B. P. Arc. Cu. Alex. & Ia.

16 Res eadē an poſſit à pluribus inſolidū poſſideri. Tu dic poſſe eſſe etiam in ſolidum interduos pluresve coniunctos, & cōnexos, ut no. Bart. & & Ioan. de Por. in l. nō ſolùm, ſuprà, ſolet- marrim.

1 Et bene ſecundum prædi.

rem inſolidum poſsidere nō poſſunt [a]. Contra naturam quippe eſt, vt cum aliquid ego teneam, tu quoque id tenere videaris [b]. Sab. tamen ſcribit eū, qui precariò dederit, & ipſum poſsidere, & eum, qui precariò acceperit [c]. Idē Trebatius approbat [d], exiſtimans [e] poſſe aliū iuſtè, alium iniuſtè poſſidere [f]: duos iuſtè, vel duos iniuſtè non poſſe [g]. Quem Labeo reprehendit: quoniam in ſumma [h] poſſeſsionis non multum [i] intereſt, iuſtè quis, an iniuſtè poſsideat: quod verius eſt [k]. Non enim magis eadem [l] poſſeſsio apud duos eſſe poteſt, q̄ vt tu ſtare videaris in eodē loco, in quo ego ſto: vel in quo ego ſedeo, tu ſedere videaris.

¶ *Poſſeſsio retenta animo, & corpore noſtro, vel animo tantùm ſine animo noſtro non perditur: ſecus in ea, quæ animo noſtro, & alieno corpore retinetur. Bar.*

¶ In amittēda quoque poſſeſsione affectio [m] eius, qui poſsidet, intuenda eſt. Itaque ſi in fundo ſis, & tamen nolis eum poſsidere, protinus amittes poſſeſsionem. Igitur amitti & animo ſolo [n] poteſt, quamuis acquiri non poteſt. Sed etſi aiō ſolo poſsideas, licet alius in fundo ſit, adhuc tū poſsides [o].

10 ¶ *Qui ſcit naturalem poſſeſsionem occupatam, & propter timorem negligit recuperare, perdit etiam ciuilem. Paul.*

¶ Si quis nuntiet domum à latronibus occupatam, & dominus timore conterritus noluerit accedere, amiſiſſe [p] eum poſſeſsionem placet.

20 ¶ *Per mortem eius, cuius corpore poſſidemus, ciuilem non perdimus: ſed per traditionem eius, vel deiectionem, vel animo noſtro. Pau. de Caſt.*

¶ Quòd ſi ſeruus, vel colonus, per quos corpore poſsidebam, deceſſerit, vel animo retineo poſſeſsionem [q]. Sed ſi alij tradiderit, amitto poſſeſsionem [r]. Nam conſtat [s] poſsidere nos, donec aut noſtra voluntate diſceſſerimus, aut vi deiecti fuerimus.

¶ *Seruus fugiens priuat me poſſeſsione, ſi dia in libertate moretur. Bartolus.*

¶ Si ſeruus, quē poſsidebā, pro libero ſe gerat, vt fecit Spartacus †, nec † iudiciū liberale pati paratus ſit, non videbitur à domino poſsideri [t], cui ſe aduerſarium præparat. Sed hoc ita verum eſt, ſi diu [u] in libertate moratur. Alioquin

a ¶ Poſsidere non poſſunt. § naturaliter, ſecundum R. Tu dic ciuiliter: & hoc probat per hoc, quia ſic eſt in naturali: & ſic ſubijcit, contra, &c. & eodem modo dic in ſi. §.

b ¶ Tu quoque id tenere videaris. § eodem iure: nam alio poteſt eſſe.

c ¶ Acceperit. § quod uidetur contra prædicta: ſed non eſt, quia vnus poſsider ciuiliter, alter naturaliter: quod dic ut infr. de preca. & habet. §. eum.

d ¶ Approbat. § & bene.

e ¶ Exiſtimans. § in hoc malè.

f ¶ Poſsidere. § naturaliter & inſolidum: & ſic reprehenditur, ſecundum R. Sed ſi de ciuili intellexiſſet: idem eſset, ſecundum Ioan. ſcilicet. quòd reprehenderetur.

Poſſeſsio iuſta, uel in iuſta quę ſit.

g ¶ Non poſſe. § in hoc bene: & eſt iuſta, in qua eſt bonæ fidei, & iniuſta vi, uel clam, uel ſimilis.

h ¶ In ſumma. § id eſt, in iure, uel genere poſſidendi. Accur.

i ¶ Non multum. § quia nihil, quantum ad hanc cauſam: quantum ad alia, fortè multum intereſt: quia vnus facit fructus ſuos, alter non.

k ¶ Verius eſt. § ſ. dictum Labeonis.

l ¶ Eadem poſſeſsio. ſ. naturalis ſecundum R. & P. Vel etiam ciuilis, ſecundum nos: quod probat per naturalem.

11 Vide in hāc locum Ioā. Bapt. Plā. annotationē poſteriorem. c. lij.

m ¶ Affectio. § definendi poſsidere [10]. Et ſic non poteſt opponi de furioſo: ut infr. eod. ſi is qui. Accurſius.

n ¶ Animo ſolo. § hic eſt cōtra. J. e. quemadmodū. & J. de regulis iuris. l. fere. Solu. hic §. totus de ciuili loquitur: ille de naturali. Quod non placet: qui ait hic dicit, In fundo ſis. Secundò, dic, duo neceſſaria ex parte eius, qui expulit, ut ſibi quærat, & alij auferat; ſed ex parte peregrini vnum ſufficere. Vel tu dic, hanc ſecundum illam, ut ſemp duo ſint neceſſaria. Et ꝙ hic dicit, affectio: dic, ſed non ſola. Item protinus ſubandi, poſt quam exiuerit. Sic infr. de uerbor. obligationib. ſtipulatus ſum Damam. in fine. ibi, continuò, id eſt, poſt rei interitū. Et quod dicit animo, dic quādo ſolo animo poſsidet: & ſic bñ ſingitur ſequens reſpon. Sed & ſi quis, &c. Sed uſque nunc de naturali, & ciuili dicit: uel hic de ea, quā per me retineo: ibi de ea, quā p alium teneo, quam non amitto, licet deſinam animo poſsidere, niſi colonus expellat: ut infr. de ui & ui arma. l. iij. §. fi quis autem. circa finem. Vel dic, ſecundum Ioan. [11] vtrunque neceſſe in perdendo, ſi incipias à corpore: ſecus ſi ab animo: ſic C. de iure delib. potuit. & arg. j. eo. peregrè. §. pe. Sed nunquid ſolo corpore retinetur? Quidam q̄ ſic, ut in furioſo, & infante: ſed in furioſo eſt animus, ſcilicet prēteritus. item facit infr. eo. l. ſi quis ui. §. differentia.

11 Iſta placet omnibus ſcrib.

o ¶ Tamen poſsides. § ciuiliter, & ille naturaliter, donec rediens non admittaris, uel repelli ſuſpiceris: ut infr. eo. ſi id quod. & J. proxi. §. & l. clām. in fin. Item nota, q̄ dicit, animo ſolo: nam ſi corpore alieno, aliud eſſet ut & infr. proxi. §. quod ſi ſeruus.

p ¶ Amiſiſſe. § ſiue erit uerum, ſiue falſum [12]: quia ſuſpicatus fuit ſe repelli: ut infr. e. ſi id quod. §. fi. Sed an ſit iuſtioſa, uel detur interdictum, dic ut & infr. de ui, & ui arma. l. iij. §. ſi quis autem.

12 Iſta gl. eſt noc. ſecundum B. Ale. & Ia.

q ¶ Retineo poſ. § ciuilem. De naturali poſſet dubitari ſed idem eſt: ut infr. e. ſi de eo. §. ſi fortè. & facit ſup. de dolo. l. cùm quis.

r ¶ Amitto poſ. § ut infr. e. ꝓpergrè. §. fi. Sed contrà. C. e. l. ſi. Solu. ut ibi: & facit infr. de uſucap. non ſolum. §. qui pignori.

s ¶ Nam conſtat. § non ad proximum, ſed ad aliud refertur, ſ. ad illud. Sed & ſi animo. Vel ad proximū, dixi poſſeſsionem, quā per ſerui teneo ēt ignorantē pdere, ſecus in ea, quā p nos: & h. d. Nā, &c.

t ¶ Poſsideri. § ut infr. tit. j. l. ſi is qui. §. ſi ſeruus.

u ¶ Si diu. § i. decennio inter prælentes: & xx. an. inter abſentes: vt ſ. qui, & à quib. ſi cum fideic. §. Ariſto. ſic in præſcriptiōe diſtinguit: vt C. de præſcrip. lon. temp. l. ſi. Alij dicūt biennio. arg. C. de omni agr. deſer. l. qui agros. lib. xj. Sed videt etiāſi non diu, ut ſ. de lib. cau. quod autem. & l. liberis. in fi. ſed illud quo ad onus probandi.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Etanimo eum.§ vt ſ.e.l.j.§.per ſeruũ, & ſ.e.per eum,§.ſi nõ corpore. vtſ.de libe.cau.l.ſi cui.§.licet. quæ eſt contra. ADDITIO. Pro ſolu.huius contrarij dic, quod quandoque ſeruus fugitiuus occupatur ab alio,& omnem poſſeſsionem perdo.ut l.j.§.per ſeruum.ſ.eo. quandoque non occupatur ab alio: & tũc aut eſt moratus diu in l ber tate,& tũc amitto omnem poſſeſsionem: ut hic:aut non eſt diu moratus, & uult ſe in liber tatem proclamare, & perdo naturalem,& nõ ciuilem: ut l.ſicui. §.licet.ſupra de libe.cau.ſecundum Bar.hic.

b ¶ Saltus hybernos.§ quibus hyeme utimur.

c ¶ Et æſtiuos.§ quibus æſtate. Et dic animo.ſ.ciuiliter. Idem eſt in alijs prædijs,quæ aliquando dimittimus: ut & infra de ui, & ui arma.l.j.§.quod vulgò.

d ¶ Animo noſtro.§ & ita ſcientes.

e ¶ Alieno.§ ita ut factum alienũ quod ãmodo meũ uideatur. Azo.

f ¶ Diximus.§ ſupra e.§.ꝙ ſi ſeruus alienus. Accur.

g ¶ Debet.§ ſ.quod poſsidemus ſcientes p ſeruum:vt dixi.

h ¶ Quòd.§ i.q.a &c. Vel aliter in quærenda poſſeſsione per ſeruum dixi eſſe factũ ſerui, & aium noſtrum neceſſarium. Sed contra hoc uidetur, quia quandoque ſufficit factum ſerui ut ſubij cit: Sed certè & ibi eſt animus eiuſdem ſerui.

i ¶ Quaſdam.§ imò omnes non peculiares: ut diximus ſupra eo.l.j.§.item acquirimus. Et ſic eſt plus in ſeruo,quã in colono.

1 Approbatur ꝙ B. & Alex.

k ¶ Nerua filius ait.§ quod ſequitur.

l ¶ Homine.§ nã homo poſsidetur, etſi non ſit ſub noſtra cuſtodia, uel quia propoſitum habet redeundi: ut infra eo.ſi rem.in fi. uel illa rõne,quæ eſt ſ.eo.l. rem quæ, vel illa rõne, quæ eſt C.de ſer.fugi.l.j.& ſ.e. Põpo. in prin.

m ¶ Poſsideri.§ ſ.ci utiliter 2. Nã de poſſeſsione ciuili loquitur hic §. naturalem enim amittо ſtatim,cùm non inſiſto pedibus,uel eam nõ uideo: niſi ſim talis, qui tantum naturaliter poſsideam:uel qui retineam per alium: ut ſ.e. Pomponius.in prin. & no.ſ.eadẽ l.in princ.Et ideo ſubijcit hic nanciſci,quia amiſſa eſt naturalis.Sed quidam notãt hic,quòd naturalis amittitur ſtatim,cùm non inſiſto,etiam ſi ſit in conſpectu oculorum.Quod non placet:ut no.d.l.j.ſupra eo.Accur.

n ¶ Nanciſci.§ non ergo erat res in conſpectu oculorum,ut dixi.

o ¶ Oberraueric.§ ſecus ſi non erraueric.

2 Approbatur per Alexan. & Imo.

p ¶ Definere.§ ciuiliter,& naturaliter,ut infra eo.l.Pomponius.in prin.& l.ſi id quod.in prin.

q ¶ Diſsimiliter.§ quia adhuc ciuiliter poſsidebat, ſecundum H. & nos. Sed & naturaliter,ſecundum P.& Azo. licet non ſit in cõſpectu.

r ¶ Quia præſentia eius ſit.§ id eſt non ſit:ut repetas, non, uel dic quòd ſit ratio ad id,quod dixit cuſtodia:non proximi dicti,Nec inue-

ſi ex poſſeſsione ſeruitutis in liber tatem proclamauerit, & liberale iudicium implorauerit, nihilominus in poſſeſsione mea eſt, & animo eum a poſsideo, donec liber fuerit pronuntiatus.

¶ *Animo meo tantùm, vel animo meo & corpore alieno, vel etiam animo & corpore alieno poſſum poſsidere. Bar.*

¶ Saltus hybernos b, æſtiuoſq; c animo poſsidemus, quãuis certis tpibus eos relinquamus. Cæterũ animo noſtro d, & corpore etiam alieno e poſsidemus, ſicut diximus f p colonum,& ſeruum. Nec mouer nos debet g,qđ h quaſdã i res etiã ignorantes poſsideamus, id eſt quas ſerui peculiariter cõparauerint: nam videmur eas eorũdẽ & animo,& corpore poſsidere.

¶ *Ciuilis poſſeſsio rei mobilis animatæ tandiu animo poſsidetur, quandiu per facultatem apprehendendi naturalem eius cuſtodiam coerceatur, vel ex conſuetudine redeundi.Bar.*

¶ Nerua filius k ait,Res mobiles, excepto homine l, quatenus ſub cuſtodia noſtra ſint eatenus poſsideri m, id eſt quatenus,ſi velimus, earum naturalẽ poſſeſsionem nanciſci n poſſumus.Nam pecus ſimul atque oberrauerit o, aut vas ita exciderit, ut non inueniatur, protinus deſinere p à nobis poſsideri,licet à nullo poſsideatur, diſsimiliter q atque ſi ſub cuſtodia mea ſit, nec inueniatur:quia inpſentia eius ſit r, ſed tantum ceſſat s interim diligens inquiſitio.

¶ *In feris animalibus retinetur ciuilis poſſeſsio, quouſque facilè eſt nobis adipiſci naturalem poſſeſsionem,vel quouſque retinet conſuetudinem ad nos redeundi.Pau.*

¶ Itẽ feras beſtias t quas in viuarijs u incluſerimus,& piſces, quos in piſcina conieceri mus, à nobis poſsideri: ſed eos piſces,qui in ſtagno ſunt, aut feras, quæ in ſyluis circũſeptis euagãtur, à nobis non poſsideri:qm̃ relictæ ſunt in libertate x naturali. Alioquin etiam ſi quis ſyluã emerit,videri eum omnes feras poſsidere: quod falſum eſt y. Aues autem poſsidemus, quas incluſas habemus, aut ſi quæ manſuefactæ cuſtodiæ nr̃æ ſubiectæ ſunt. Quidam autem rectè putant columbas quoque, quæ ab ædificijs noſtris euolant, item apes, quæ ex alueis noſtris euolãt, & ſe cundũ conſuetudinem z redeunt, à nobis poſsideri.

¶ *Licet per inundationem fluminis, quod commutauit alueum,non perdat dñium rei meæ,bene tamen perdo poſſeſsionẽ. Pau.*

¶ Labeo,& Nerua filius rñderũt, deſinere me poſsidere a eum locũ, quẽ flumẽ,aut maꝛ occupauerit b.

¶ *Furtum non contrahitur animo, ſed cõtrectatione: quia dominus priuatur poſſeſsione: & furi quæritur. Bar.*

¶ Si rem c apud te depoſitã furti faciendi cã contrectaueris, deſino poſsidere. Sed ſi eã loco nõ mouer is d, etiãſi inficiãdi aĩum habeas, pleriq; veterũ,& Sabinus, & Caſſius rñderunt rectè poſſeſſorẽ me mãnere e: quia furtũ ſine contrectatione fieri non poteſt: nec aĩo ſolo furtũ † committitur f.

¶ *Nõ poteſt quis cãm poſſeſsionis ſibi mutare,cã extrinſecus non accedente. Bart.*

¶ Illud quoq; à veterib. receptũ eſt, neminem ſibiipſi cauſam poſſeſsionis mutare g poſſe h. Sed ſi is,qui apud me depoſuit, vel commodauit,eam rem vendiderit mihi,vel donauerit, non videor cauſam poſſeſsionis mihi mutare i, qui ne poſsidebam quidem.

¶ *Quot ſunt modi acquirendi, tot ſunt differentiæ poſſeſsionis. Et omnis poſſeſsio aut eſt bona fide, aut non bona fide. Et miſſus ex primo decreto, non poſsidet: ex ſecundo:ſic.Bar.*

¶ Genera poſſeſsionum tot ſunt, quot & cauſæ acquirendi eius, quod noſtrum non ſit: veluti pro emptore, pro donato, pro legato, pro dote,pro hærede, pro noxæ dedito,pro ſuo k, ſicut in ijs l, quæ terra, mari, cœloque, vel ex hoſtibus capimus, vel quæ ipſi, vt in rerum natura eſſent, fecimus m. Et in ſumma,magis vnum genus n eſt poſsidendi: ſpecies

1 Iſtam gl. approbant Alex.& Ia. & eam dicit Pau.eſſe ſingularem.

† aliàs admittatur.

2 Omnes iſtas glo. ſequitur Alexan.

3 Vtraque opi.eſt bona ſecundũ Alex.

a ¶ Non bona fide.§ plus importat, quam ſi diceret mala: nã etiã dubitantem, ſit ſua, uel aliena res, continet: qui nec bonam, nec malam fidem habet.

b ¶ Non poſſeſsionem.§ in creditore: dic, ſi realiter egit & miſſus eſt in poſſ. rei petitæ, ſtatim poſsidet, ſecundũ Azo. & Ioan.Sed de ꝓprietate dominus audi tur uſq; ad annum, ſecundùm Bul. demum elapſo anno poſsidet quaſi ex ſecundo decreto: ut C. de præſcript. xxx.anno.ſi quis emptionis. §. fi. Si perſonali ter.tũc non poſsidet, niſi ſecundum decretũ interuenit: ut hic, & infrà, quibus ex cau. in poſſ.ea.l. cum legati. An autem naturaliter iſti poſsideant? Quidã ſic: arg. ſuprà, de rei uen.l.officium.& ad ex hi. l. Celſus. Io. contrà, argu. huius legis. Item.ſecus in miſso ex Carbo. quàm in his: quia ſtatim poſsidet:ut ſup. de Carbon. edic. l.iij.§. miſſum. Azo.

c ¶ In poſſeſsionẽ.§ ex primo decreto. Accurſius.

d ¶ Nobis.§ per ſecundum decretum.

e ¶ Cauſa cognita.§ uicino perſeuerante in eadem contumacia: ut ſuprà, de dam. infe. l.ſi finita. §. non autem. Item quod dicit,uſucapere,facit ſup.de uſufr. l. uſufr. le. & de noxa. act. l. & gñaliter. Sed contra. ſ. communi di. l. ſed ſi res. ubi dicit ſtatim fieri domini. Sed plene dic,ut ſ. de damno infect. Prætoris.

† ad edictũ

Vicqđ.§ CASVS Pilius ſi aequirat ex cauſa peculiari poſ. alicuius rei, acquiritur ſtatim hæc poſſeſsio patri, etiam ſi ignoret pater filium eſſe in ſua poteſtate. Secundo dicit, Si detineas filium meum tanquam ſeruum, & acquirat interim poſ. alicuius rei: mihi quæritur. Fran.

f ¶ Peculiari.§ profectitij, uel aduentitij peculij, ſecundum hæc iura: ut infr. eod. poſſeſsio. §. qui in aliena dices.

g ¶ Ignoret.§ ſecus in eo,qui putaꝫ filiũ:ut ſ.de inſtit.l.inſto.in prin.

h ¶ Poſsideatur.§ à ſciente liberũ: nnde dic, i. detineatur ut ſ.e.l. cùm hæredes.§.item quæro. Vel ét ſi credat eum ſeruum, tamen patri acquirit:quia non ratione poſ. ſed patriæ poteſtatis patri acquiriturquæ non ceſſat, licet ab alio poſsideatur:& ideo ſecus in ſeruo,q̃ acquirit ratione poſ.ut ſup. eo.l.j.§. ſed & per eum & infr.e.per eum. §. per ſeruum, & facit in authen. de mona. §. ſi mona chus.

† Iſta glo. eſt corrupta nõ uoluit allegare de ſanc. pi. ſecundum Iaſo. hic.

i ¶ Probandum.ut poſ. nobis quæratur, non poſſeſſori per eum.

Item ex ſtipulatione.§ CASVS Seruum tibi debitum per ſtipulationem, uel ex cauſa uenditionis, tua authoritate accepiſti. Dicitur quod prædo es. Fran.

k ¶ Prædo es.§ ut.ſ.e. fundi. & C. eo. l. nec ex uera. & ſ. quo.leg. l. j. in prin. & ſ. de fur. eum qui. §. j. Sed contra. ſ. de regu. iur.l.ne imo prædo eſt, qui prætium, & ſ. de peti. hære. l. etiam. §. ſed ſi quis ſciens. Sed ſol. ut ibi: Item contra. ſ. pro leg. l. penul. Solu. ut ibi. Item contra. ſ.de excep. rei iudi. l. j. §. fi. Solu. hic non erat ſolutũ pretium:uel contra uenditoris voluntatẽ fecit: & facit C.eo.l.minus, & C. ſol. matri.l. dotis. & C. de ſuſtra. l.j.& ſ. q̃ metus cauſa.l.extat.

Clam.§ CASVS ille dicitur clàm poſsidere, qui clam,& occultè ingreditur poſ. alicuius eo ignorante: quia ſibi moturũ cõtrouerſiam ſuſpicatur, ſi ille ſciret: & ne hoc eueniret, timebat: ſi autẽ à principio palã bona, uel mala fide incipit poſsidere, poſteà ſe celare incipit,non uidetur poſsidere clam. Nam origo inceptæ poſ. ſpectat.

¶ Qui ad nundinas.§ Dominus recedens de fundo nullo ibi dimiſſo iuit ad nundinas, interim aliquis incipit poſsidere illum fundũ. Dicitur, ꝙ dominus retinet poſ. ciuilem, occupans naturalem: & clã dicitur poſsidere. Si autem dominum reuertentem non admittat, dñs amittit, ciuilem, & poſsidens dicitur poſsidere ui,non clã.Sed ſi dominus noluit uenire ad fundũ, audito quòd alius intrauerit: amiſit ei uilem poſ. Et hoc dicit hic §. cùm l. ſeq. Fran. Accurſius.

nem, non pro emptore poſsides, ſed prædo es.

¶ *Inſpicimus in tiom poſſeſsionis, quæ non mutatur de iuſta in iniuſtam.Bar.*

¶ Vlpian.lib.lx. ad edictum. L. VI.

CLàm poſsidere eũ dicimus, qui furtiuè l ingreſſus eſt in poſſeſsionem eo ignorante,quem ſibi controuerſiam facturum m ſuſpicabat, n & ne faceret timebat. Is autem qui cum poſsideret, non clàm ſe celauerit, in ea cauſa eſt,vt non videatur o clã poſsidere. Non enim ratio obtinendæ p poſſeſsionis, ſed origo nanciſcendæ exquirenda eſt. Nec quenquam q clam poſsidere incipere, qui ſciente r, aut volente eo,ad quem ea res pertinet, aut aliqua ratione bona fide s poſſeſsionem nanciſcitur. Ita que inquit Pomponius, clàm nan ciſcitur poſſeſsionem,qui futuram controuerſiam metuens,ignorante eo, quẽ metuit,furtiuè t in poſſeſsionem ingreditur.

¶ *Abſens,qui neminem domi reliquit,retinet poſſeſsionem ciuilem, naturalem perdit: & ingrediens clàm, naturaliter poſſidet: & ſi reuertentem non admittit:, & ipſi reuertens ſuſpicatur ſe poſſe repelli,ciuiliter poſsidebit.Barto.*

¶ Qui ad nundinas † profectus, neminẽ u reliquit,& dum ille à nũ dinis redit, aliꝗs occupauit poſſeſsionem,videri eum clam x poſſidere.Labeo ſcribit.Retinet ergo poſſeſsionem y is, qui ad nũdinas abijt. Verùm ſi reuertentem domi num non admiſerit, ui magis z in telligitur poſsidere, non clam a.

† Iſtam gl. in omnibus ſequuntur Bart. Pau. Ale. & Ia.

† aliàs lxv.

† Furtiue.§ id eſt clam, & occulte: ut ſ. ard. fur.cæ. furtum. & de furt. l. j. Accurſius.

l ¶ Furtiue.§ id eſt clam, & occulte: ut ſ. ard. fur.cæ. furtum. & de furt. l. j. Accurſius.

m ¶ Facturum.§ de iure, uel etiã de facto: ut infr.quod ui,aut clã. l. prohibere. §. fi.

n ¶ Suſpicabatur.§ vel ſuſpicari debebat: ut infr. qđ ui aut clam.l. Seruius. & ſ.de reg.iu. quo tutela. §. in factũ. Sed qua actione hæc poſſ. recuperatur? Rñ. Vti.poſ. interdicto: ut dicesi §. q. ad nũdinas.

o ¶ Vt non videat.§ quia mutaretur cauſa poſ. ut no. ſ.e. l.iij.§. il lud. Sed arg. contra.ſ. de lib. cauſ. qđ aurẽ.& ſ. de peti.hære. ſed & ſi lege.§.ꝙ ſi ab initio. ADDITIO. Dic ſecundum Bart. ꝙ illa.l. non contradicit: quia nulla fit mutatio.

p ¶ Obtinendæ.§ i. retinendę. Et dic, rõ, &c. i. non inſpicio, an de iure retinere poſsit. Vel ratio,i.opinio,ſiue aius, ſiue qualitas, ſiue uoluꝫtas.Sed cõtra.ifra pro ſuo,l.ſi ancillam. Solu.ſpeciale ibi propter utilium furti in hoc mine: qđ poteſt perpẽdi: q̃ a ſi ſimpliciter cognouiſſem alienũ, non impedirer vſuc. ut ibi. & ſ. j. l.iuſto.§.con ſtat. Item no. de initio ſpectando 3, ut & ſup. mã. l. ſi procuratorem

† huius.§. intellectu ni de apud Rui. in l. j. nu. 15.5.co. et p Rubeum. in l.na turaliter.§. nihil cõc. nu. 26.j.e. Concor. tex. in cle. fi. de reſcr. et in clem. dudum. & utrobique no. Cardi. de cle.

q ¶ Quẽquam.§ bene dixi ignorãte: nec,&c.

r ¶ Sciente.§ & non cõtradicente:ut & C.e. l.minus. & l.nec ex uera.& facit infr.arb.fur. cęſa. facienda. §. fi.& ſ.de. act. empt. l.j.in fi.

s ¶ Fide:§ uidenẽ ergo hęc duo cõuertibilia, clã poſsidere,& mala fide:ut & ſ.e.ſi de e.i fi.& ſ. ꝙ ſuo.l.ſi ãcilla.ibi, Neqi ide & ꝙ ſuo,&c.

t ¶ Furtiuè.§ id eſt, clam.

v ¶ Neminem reliquit.§ nam ſi aliquem, cùm per eum retineat naturalem,& per ſe ciuilem:ille qui clàm intrauit,nullã haberet,cũ duo etiam ciuiliter inſolidum tion poſ cant, ſecundum Io. ſed R. cõtra.

x ¶ Clàm.§ ſcilicet tantum, i. habet tãtùm naturalem poſ.& ſic bene ſequitur illatio. Sed R. & alij dicunt, q̃ hic ingrediẽs habeat etiã ciuilem: licet & abſens habeat: ut no. ſ. e. l. iij. §. ex contrario.

y ¶ Poſſeſsionem.§ ciuilem, etiam poſt ingreſſum, q. d. ſi ille habet naturalem tãtum:ergo abſens ciuilem. Et ſic audi R.o.ꝙ etiam ciuiliter duo nõ poſsideant inſolidum.Item contra te,quia dicit,neminem reliquerit: quia ſi aliquem, ingrediens nullam haberet etiã ciuilem, qua habet abſens. Sed ipſe reſpõdet, Ideo dicit neminẽ: quia ſi aliquę, ingrediens nõ haberet ciuilem, quia nec naturalem. cũ nulla queri ſine corpore,& animo poſsit: & hoc caſu habeat vtrãque.Quæ ratio nõ ualet: q̃a licet alius poſsideat naturaliter, nihilominus alius poſſet ingredi: melius autem potes dicere. Ideo dicit neminẽ:quia ſi aliquem dimiſiſſet in poſ. ille poſsideret: & ſic dominus utrãque poſſideret: ut ſ. e. peregre.§. quibus. Sed ubi nullum,licet ille ingrediat,retinet dominus ciuilem: & ſic duo inſolidum ciuiliter poſsidẽt. Sed ſecundum H. & Azo. qui dixerũt retineri naturalem à pfecto, quam habet ingreſſus: forte alter animo, alter corpore habet naturalẽ: non autem ille amitteret ignorans: ut infr. e. ſi id quod. §. fi.

z ¶ Magis.§ comparatiue accipe, quia & clam.

a ¶ Non clam.§ ſ. tantũ poſsidet: ergo ui, & clã. Vt em̃ duæ iuſtæ, ſic ét duæ iniuſtæ poſſunt eſſe apud eũdẽ:ut ſ.e.l. iij.§.ex pluribus.Et hoc tñ cõtra uidet J.tit.j.ſequit.§.item ſi occupaueris.ubi dicit nõ ut deris

Universidad de Deusto
Biblioteca

deris ui possedisse. Sol. ut ibi.: sed quam habet. nã? Respon. ciuilẽ nã naturalẽ pos. habet sine ui, in qua inspicitur origo: ut & sup. & in qua si diceretur, uiolentia: mutaretur causa possess. quod esse non debet. Sed quam ciuilem habet? Respondet, quam dominus habebat: & tũc amittit nõ admissus. Non ergo prius ciuiliter possidebat, quia sic haberet duas ciuiles in eadem re, quod est absurdum. Illud, etiam est absurdum, quòd eadem sit clandestina, & uiolenta: sed dicunt non esse absurdum ex pluribus causis possidere: ut suprà e. l. iij. §. ex pluribus. Sed ibi patiuntur se. At ui, & clàm oppositа sunt: nisi dicas pro parte ui, & pro parte clàm. Vel nisi dicas, naturaliter clàm: ciuiliter ui: ut hic: uel econtra. Item pro eis, quod idẽ opus dicitur fieri ui & clàm: ut infrà quod ui, aut clam. l. is qui in puteum. §. interdictum. Sed illud pro parte, ut hæc domus est ex lapidibus, & lignis. Sed quid, si hic ingressus non admittens dominum non vult ciuilem? Respon. nõ tenetur interdicto: ut infrà titu. i. non solùm. §. si dominus. Item iam non est quæstio, an pro ciuili tantum detur interdictum: ut infrà de ui, & ui ar. l. j §. siue autem. Sed an nomine naturalis habet aliquod iudicium possessorium, qui ad nundinas iuit? Respon. sic, Vti pos. cum ab eo clàm habeat: ut infrã uti pos. l. j. in fi. & l. ij. l. fi duo. in prin. Sed quo modò ab eo, cùm eandem uacantem inuenit? Respon. quia clàm intrauit timens sibi controuersiam futuram. Sed secundũ hoc, si clàm intrem tuum fundum credens ab alio fieri mihi controuersiã: dabitur ei uti pos. interdictum? Respon. non: & hæc ciuilis turbatur per hoc, quod tenetur naturalis. Erit ergo ius huius interdicti, scilicet uti pos. qui restituitur naturalis: ut sic non inquietetur in ciuili: sicque patet, quod primò debet agi pro ciuili interdicto. Vnde uiue si agatur, Vti possidetis. Potest etiam agi Rei uen. pro illa naturali & fortè concurret hoc casu cum Vti pos. cùm non sit contraria Rei uen. pro naturali: & Vti pos. pro ciuili turbata. Item op. cùm interdictum Vti pos. tueatur possidentem: uel uti pos. l. j. §. interdictum. quomodo hunc tuetur? Respon. & hic ciuiliter possidentem tuetur antequam non admittat. Item & post eam recuperatam: ut dixi. Item & post amissam, si in amissione aliquid ceperit interesse amittentis, arg. j. uti pos. si duo. in fin. & facit infra ne uis fiat ei, l. j. §. hæc actio.

a Ed si nolit. Quòd. ‡ id est, quia.

b ¶ Amisisse. ‡ l. non ex priore facto, sed ex sua uoluntate: uel eo. lege, iij. §. si quis nuntiet. Et quære ut ibi: & hæc amissa quæritur clandestino etiam ignoranti, secundum Io. Sed quo sine animo? uel eod. l. iij. in prin. & l. j. §. furiosus. Respon. quia ex quo habet naturalem, ex tunc uidetur uoluisse habere ciuilem: non autem iure accrescẽdi: quia non sine animo, scilicet acquiritur pos. ut dixi.

Quemadmodum. ‡ CASVS. Sicut in pos. quærenda duo sunt necessaria, scilicet animus, & corpus: ita in ea amittẽda hæc duo necessaria sunt animus definendi possidere, & corpus. i. quod exeat de possess. fundi. Sed ad hoc videtur contra, supra, eo. l. iij §. in amittenda. ubi unum tantùm dicit necessarium in amittẽda pos. scilicet animum. Sed dic duo esse necessaria, si à corpore incipias. nam non sufficit exire de fundo, nisi exiens habeat animum definendi possidere: & ita hic. Si autem incipias ab animo, tunc unum sufficit, scilicet animus: & ita ibi. Franciscus.

c ¶ Nulla. ‡ nec ciuilis, nec naturalis, uel simul utraque: ut & ẽ. eo. l. iij. in prin. Sed fallit ut ibi no. Accursius.

d ¶ Vtrunque. ‡ id est animus, & corpus: ut & j. de re. iu. l. fere. & j. e. l. quàuis. Sed cõtra. ẽ. e. l. iij. §. in amittẽda. ubi sufficit alius in pdẽdo. Sol. ut ibi. Itẽ opp. ẽ. e. clã. in fi. ubi amittitur naturalis sine alio. Sed cũ detur ibi, Vti pos. occasione ciuilis, nõ vr amissa: nt ibi dixi. Item not ar. secundum M. q. si exeas. & sis in conspectu, & ego intrem: q. ambo possidemus naturaliter, & ciuiliter ex eo, qđ hic dicit, nulla, & nulla.

Duo simul & semel, & uno instãti an possint naturaliter & ciuiliter possidere.

¶ Paul. lib. iij. ‡ ad edict. LEX VII.

Sed si nolit in fundum reuerti, q. ‡ vim maiorem vereatur: amisisse b possessionem videbitur. Et ita Neratius quoque scribit.

¶ *Quæ sunt necessaria ad acquirendum? sunt necessaria ad perdendum. Bart.*

¶ Idem lib. lx. LEX VIII.

Quemadmodum nulla possessio acqri nisi animo, & corpore potest: ita nulla c amittitur, nisi in qua vtrunque d in contrarium actum est.

¶ *Dimisso custode in fundo absens non solùm retinet ciuilem animo suo, sed etiam naturalem corpore illius. Pau.*

¶ Caius lib. xxiiij. ‡ ad edict. prouincia. LEX IX.

Generaliter autem quisquis omnino nostro nomine nobis volentibus sit in possessione, veluti procurator, hospes, amicus e, nos possidere videmur.

¶ *Duæ causæ, ex quarum altera possidetur, altera detinet, non cõcurrunt in idẽ: sed vltima prævalet, nisi esset inualida: secus, si ex vtraq; possidetur, vel neutra. B.*

¶ Vlpian. lib. xxiij. ‡ ad edict. LEX X.

Si quis antè conduxit, posteà præcariò rogauit f, videbitur recessisse à conductione. Quòd si antè rogauit, posteà conduxit, cõduxisse g videbitur. Potius enim hoc procedere videbitur, quod no uisimè h factum est: & hoc Pomponius ait. Idem i Põponius belissimè tẽtat dicere k, nunqd qui conduxit quidem prædium, precariò autem rogauit, non vt possideret, sed vt in possessione esset l? Est aũt longè diuersum. Aliud est enim possidere lõgè, aliud in possessione esse. Denique rei seruãdæ causa m, legatorũ, damni infecti, non possident n, sed sunt in possessione custodiæ causa. Quòd si factũ est, vtrunque o procedit. ¶ Si quis conduxerit, & rogauerit, precariò vti p possideret, si quidẽ numo ‡ vno conduxit, nulla dubitatio est, quin ei precarium solum teneat q: quia conductio nulla est, quæ est in numo vno. Sin vero pretio r, tunc distinguendum est, qd prius factum est.

¶ *Authoribus iudicis præbet iustam causam possidendi. Paulus.*

¶ Paul. lib. lxv. ad edict. LEX XI.

Vstè s ‡ possidet, qui authore prætore possidet.

¶ Vlpianus lib. vii. ‡ LEX XII.

Si quis ante. ‡ CASVS. Conduxi prius prædium: posteà rogaui dominum, ut dimitteret me possidere precariò: & ipse concessit. Videor recessisse à condu. Idem econtrà. Posteà dicit: qui conduxit prædium. rogauit dominum precariò, ut esset in poss. Dicit, quod iste talis uidetur possidere utroque modo. ¶ Si quis conduxerit. ‡ Conduxi fundum: eundem fundum, ut possideam precariò impetraui. Dicitur, q. si conductio est facta numino uno: non tenet, sed solum precarium tenet. Si autem conductio iusto pretio facta est: tunc spectatur, quod ultimò factũ est ut illud teneat: & à primo uideatur recessum. Fran.

f ¶ Precariò rogauit. ‡ ut possideret accipiens.

g ¶ Conduxisse. ‡ recisso precariò? & facit inf. pro emp. l. qui cum & j. eod. quod in meo. in prin. & l. si aliquã. A.

h ¶ Nouissimè. ‡ ut & Gade pact. l. pacta. & C. ne de sta. defunct. si mater. in fin. Sed quare non concurrunt, ut ẽ. eo. l. iij. §. ex pluribus, non sunt opposita? Resp. accipe quando altero casu agebatur. s. ut possideret accipiens: altero, non: hoc enim in precario esse potest, ut infra de preca. l. certè. §. ij. & l. & habet. §. penult. Item & conductor quandoque possidet: ut si ad non modicum tempus conduxit. Cæterũ si neutro iure possidet, utrunque tenet: ut infra proxi. idem Pom. &c, & infra tit. j. non solùm. in fine.

i ¶ Idem. ‡ si utroque: ut dicto §. ex plurimis.

k ¶ Tentat dicere, ‡ quærendo.

l ¶ In possessione esset, ‡ subaudi, an tenet utrunque? Respon. sic, ut in fi. ibi. Quod si factum est &c. Quod uerò sequitur, est interpositio usque ibi, Quod si factum &c.

m ¶ Seruandæ causa: ‡ scilicet, in possessionem missi.

n ¶ Non possident. ‡ ut & ẽ. e. l. iij. §. fi. & infra qui ex cau. in pos. ea. l. cum legati. & j. pro hærede. l. ij. in prin. & j. quorum leg. l. j. §. quæsitũ.

o ¶ Vtrunque. ‡ & precaria rogatio, & conductio.

p ¶ Vti. ‡ pro, ut.

q ¶ Solum teneat. ‡ quia locatio nulla est, ut subijcit. & ẽ. Io. si quis conduxerit. Sed contra ẽ. de iure do. si usufruc. Sol. ibi speciale est ex necessitate: uel res erat ibi digna tanta mercede, secundum Ioan. quod R. non placet: quia merces in pecunia numerata consistere debet: at unitas non est numerus, sed principium numeri: & ita secundum eum est contractus innominatus. Item quod hic dicitur locationem nullã dicit R. uerum est, si præcessit, & precarium fuit secutum: si autem locatio est secuta: quinquam non teneat ut locatio: tamen tenet ut contractus innominatus, siue erat digna maiori mercede, siue non: & sic non erit solum precarium: quod non placet: quia contractus innominatus non est, nisi sit actum, siltem tacitè.

r ¶ Vero pretio. ‡ scilicet iusto. Et dicitur, uero, est coniunctio, uel nil subaudias, & sit nomen: & dic uero, id est iustò. ut instit. qui manu. non poss. §. semel.

s Vstè Autore. ‡ interposito decreto ritè secundum iudiciarium ordinem: licet non recte quo ad ius litigatoris: aliàs non: ut C. un de ui. l. meminerint. & C. si per uim uel alio modo lege fin. & C. de sen. l. prolatam. & ẽ. de contra tab. l. non putauit. §. non quæuis. Sed quæritur. Si iudex concessit alicui licentiam ut occuparet pos. an possit ut ste facere? Lot sic. Azo contra, quia non potest demandari, secundum Ioan. Et facit infra de reg. iur. l. qui autore. & ẽ. de noxa. l. & generaliter. in fi. & ẽ. si ex noxa. causa aga. l. ij. in fi. & supra de rel. g. l. si quis sepulchrum. in prin. per quas ponitur hic casus.

Naturali

Naturaliter. ‡ CASVS. Fructuarius dicitur naturaliter possidere rem, in qua habet usumfru. ¶ Nihil commune. ‡ dicit, q. proprietas nihil habet commune cũ possessione. Et da exẽplũ. Si egi interdicto adipiscendæ, puta, Quorum bonorum. uel recuperandæ pos. puta, Vnde ui, & succubui: adhuc possũ agere rei uẽd. & ad hoc, exẽplũ non habes in litera. hinc est, q. si cœpi rem uendicare: possum etiam intentare interdic. uti possidetis: quod declara ut in gl. quæ incipit, Aperte uidetur &c. ibi, uel tertiò dic &c. Fran.

a ¶ Videtur possidere. ‡ Imo nõ: ut supra. eo. l. j. §. per eum. & in fti. per quas perso. nob. acqui. §. sed bonæ fi. & ẽ. ti. j. acquiritur. §. fin. quæ sunt contra. Solu. hoc uerbum, uidetur, improprietatẽ notat. Vel possidere pro detinere dicitur. Vel possidere dño, non sibi: ut & ẽ. cõmuni diui. l. cõi diuidundo, §. neq;. Io. dicit naturaliter possidere: ut hic, & j. e. possessio. cũ & habeat inter dictum unde ui. Idem in usurario: ut j. de ui & ui ar. l. j. §. unde ui. & §. pertinet. & §. item si non. Quidam etiam quandam ciuilem eum habere dicunt: quod non placet: ut no. ẽ. eo. l. iij. §. ex contrario.

b ¶ Nihil. ‡ Pone exemplum ad prin. huius §. ut j. de excep. rei. iudi. & an eadem. §. fi. Sed opp. imò, s. haber aliquã cõmunionem: quia utrunque incorporale. Item dominiũ ex pos cepit: ut ẽ. e. l. j. ij. rñ. Itẽ unũ ab alio non separatur quandoque in inquirendo: ut C. eo l. per p curatorem. quæ sunt contra. Sol. nihil, i non omne: & sic uniuersalis in particularem resoluitur. Nam in corporalibus non pos. sed dominium habemus uel dic secundum Io. Nihil quia nec paria nec ut opposita, nec ut pars & totum se habent: & ideo neque remotiuè, uel positiuè sequitur unum ad aliud: sed habent se ut excedentia, & excessa. Vel nihil &c. id est, nih l quod est proprietas, est possessio: uel econtrà. Accursius.

c ¶ Qui cœpit. ‡ Apertè uidetur dicere, q. possessorium retinendæ pos. concurrit cum petitorio: quod est falsum, ut no. ẽ. de iud. si de ui. hic ergo dic, q. primò egi Rei uen. & succubui. Vel egi, sed nunc cum ago uti pos. petitorio renuntio expresse. Vel dic, etiam tacitè: ut arg. ẽ. de le. commis. l. post diem. Ex quo enim possidet, iam rei uen. nõ habet: ut insti. de act. §. ei uerò, qui. & j. uti pos. l. j. §. perpetuò. Sed certè ergo & econtra, agẽdo petitorio uidetur renuntiare pos. quod hic statim negat. Sed resp. hic egit nescíens se possidere, cùm per filium, uel seruũ possideret, uel cũ crederet aduersariũ possidere, qui non possidebat. Sed suprà intellexit, cùm ex certa scientia uenit ad pos. de petitorio. Vel dic, agi hic uti pos. nomine possessionis quęsitæ postquã cœpit rem uendicare. Vel dic tertiò, q. egi rei uend. contra eum, qui naturaliter detinebat, uel possidebat tantùm: quod possum: ut supra, de rei uend. l. officium. & tunc ago uti pos. contra eundem etiam pendente primo: quod possum: quia turbat mihi ciuilem, tenendo naturalem à me ui, uel clàm, uel precario, ac si utranque mihi turbaret: ut infra, uti pos. si duo. §. ij. & ita utrunque simul intenderetur diuersis respectibus. Et hoc casu restituitur naturalis per interdictum uti pos. ut no. suprà eo. l. clam. in fine. & facit infra eo. l. fin. in princ. & de ui & ui arm. cùm fundus. §. fi.

Pomponius. ‡ CASVS. Lapides mei in Tyberim ceciderunt: tandem exacti sunt. quæritur, an retinui dominiũ interim dũ erãt in aqua? Et dicitur, q. sic, sed non possessio. licet in fugitiuo seruo secus, cuius retineo possessionẽ. Et ẽ ratio, ne sit in potestate serui dum priuare possessione suipsius, qui intellectus in lapide esse nõ potest.

¶ Cũ quis. ‡ Emi rem à non domino: si volo in usucapione à me faciẽda cõputare tempus, quo possedit uẽditor, dicitur, q. debeo uti cũ eius causa, suisq; uitiis. Vnde si ui, uel clàm, uel precario possidebat: & ego eodem modo uideor possidere. Secũdò dicit, emi seruũ: & mihi est traditus, & possedi aliquo tempore: tandem quia apparet uitiosus, reddidi uẽditori, an uẽditor in usucap. facienda huius serui potest. uti tẽpore, quo ego emptor possedi, quæritur. & quidam dicebãt, q. nõ. Alij, & uerius dicunt, q. sic. ¶ Si liber homo. ‡ Possidebã liberũ hominẽ bona fide, uel seruũ alienũ: hic emit prædium neque ex re mea, neq; ex opera sua, & est ei traditũ: & sic acquisiuit pos. mihi posteà cũ appareat liber, reddo illi pos. huius prædij: an in usucapione faciẽda utetur tẽpore quo possedi, quæritur? Et dicit q. nõ. ¶ Quæsitum est. ‡ Testator possidebat quoddã prædium bona fide, decessit: nũc cepit q. dã extraneus possidere: postea hic fundus ad hæredẽ pue nit. Quæritur, an tẽpus quo possedit testator, profit hæredi ad usucapiẽdã & cõplendam? Et uidebatur, q. sic: & sic aliud in emptore esset: cui non prodest tempus, quo uenditor possedit, si in medio alius possidet. Sed in fine dicit, q. nõ prodest: & sic idem quod in emptore.

¶ Non autem. ‡ Pos. defuncti prodest hæredi non solùm ea possessio quæ fuit usque ad mortem testatoris: sed etiam ea, quæ non durauit usque ad mortem testatoris: ut si testator aliquandiu possedit, tandem desiit possidere, & nemo pos. eius rei nactus fuit.

¶ In dotem quoque. ‡ Mulier rem alienam possidebat bona fide, & eam dedit in dotem uiro suo. Dicitur, q. accessio tẽporis fit uiro ex p sona mulieris, ut tempus, quo possedit mulier, proficiat uiro ad cõplendam præsc. & si postea soluatur matrimonium, & dos redda tur uxori: accessio temporis, quo possedit uir, proderit uxori.

¶ Si is qui. ‡ Rẽ alienã, quã bona fide possidebam, concessi tibi precario transferendo in te naturalem, & ciuilem pos. & tandem restituisti precarium. Dicitur, q. possessio tui tẽporis accedit mihi. ¶ Ex facto. ‡ Manumisi seruum retento eius peculio: hic manu missus rẽ peculiarẽ accepit, & tenuit aliquo tempore: nunc manumittens petit hanc rem, & habuit & ad eã præscribẽdam uult uti tempore, quo iste manumissus possedit: an possit, quæritur? Et dicitur, q. non. Si iussu iudicis. ‡ Egi Publiciana, uel Triticaria, uel alia personali ad fundum contra bonæ fidei possessorem & mihi est traditus. Dicitur, q. possum uti accessione temporis, quo ille possedit. Secundò dicit. Legatarius, cui est tradita res legata à bonæ fidei possessore, potest uti in præscribenda re accessione temporis, quo testator, & eius hæres possedit. Item donatarius potest uti accessione temporis, quo donans possedit. Tandem dicit, accessio temporis autoris non prodest nisi possidenti. Item uitiosa possessio auto ris, ut quia furtiua, uel clandestina, non prodest possidenti mala fide, sed bona fide possidenti, sic. Fran. Accur.

d ¶ Cùm lapides. ‡ Idem de re immobili: ut infrà, de bon. autori. iu di. pos. l. cùm unus. §. fina. Sed quidam secus in mobili, quàm in immobili: ut quia nullis, & abiecta &c. ut infra eodem, l. fi rem mobilem. Et illa. l. cùm unus. in acquirendo dicit: quod non placet, ut supra eodem possideri. §. Labeo. & infra eodem, qui uniuersas. §. item quod à mari. Azo.

e ¶ Retinere. ‡ ut & supra. ti. j. adeò. §. insula. in fine.

f ¶ Nos priuet. ‡ bona ratio: sic supra. ad legem Aquiliam l. fi seruus seruum. §. j. & de public. interdum. §. serui. & facit supra, eo. l. j. §. per seruum. Accur.

g ¶ Sui. ‡ Cùm nostram conditionem deteriorem facere non possit. Accursius.

h ¶ Cùm quis adminiculo. ‡ id est, dicit se uelle sua tempora iungi temporibus sui autoris in usucapione: ut suprà, de contrahenda emptio. doli. §. finali. uel dicit, se habere causam, siue titulum ab eo. Quid autem si non uult uti? Videtur, q. possit: ut infrà, de diuer. præscript. an uitium. & C. de præscriptio. long. tempor. l. j. & ij. Et secundum hoc dic, utitur, id est, uti uult. Sed illæ corriguntur per authenti. ut spon. larg. §. rursus. Et sic secundum iura authentic. siue reale, siue personale sit uitium, nocet successori uniuersali, uel singulari: sic infra, de uerborum obligationibus. l. stipulatus sum Damam. Vel pone casum ut infra, de except. do. l. apud. §. fi quis autem ex causa. Item posset poni secundum M. cùm successit quis in uitium defuncti personale: & uniuersalis est successor. Si enim uelit continuari cùm defuncto, non potest nisi cum suis uitiis: sed fi à se uelit incipere, usucapi potest. Nos contrà, ut modo dixi, & notani C. de usucapio. pro hærede. l. ij. Accursius.

i ¶ Vitiis. ‡ licet ergo habeat titulum, & bonam fidem, non usucapit triennio, uel decennio, uel uicennio, sicut nec autor poterat: ut hic, & infra eodem, l. prima. in fine. & de reg. iur. l in his officiis. §. nõ debeo. Sed triginta annis hodie, quo spatio tollitur omne ius: ut C. de præscript. triginta anno. l. sicut. Et q. dicit, sua, scilicet autoris causa, scilicet, uitio personali: quod etiam secundum hæc iura nocet uniuersali successori: ut infra, de diuer. & temp. præscrip. l. cùm hæres. & uitiis, scilicet realibus. Sed secundum hoc quid addit in inferiori respon? Respond. specificando argumentum, infra, de iniur. l. item apud. §. hoc edicto. Et quod dicit, de ui, dic expulsua, uel ablatiua, non compulsiua: ut C. quod metus causa. l. iij. & quod dicit de clàm, & precario: quæro, an sint uitia realia? Quod R. admisit ex eo q. hic coniungit cum ui, quod est reale uitium. Quod non placet: quia precaria est iusta, ut supra, communi diuidundo, l. communi diuidundo. §. inter. Sed propter scientiam rei alienę est personale. Item nec clandestina dicitur res licet possessio sit: ut supra eod. l. clàm. Et ita non reale, sed personale est uitium. Et adde distinctionem, quæ est C. eodem. l. uitia. & facit infra, de diuer. præscript. l. in usucapione. §. j. usque ad finem.

k ¶ Addimus. ‡ scilicet, exemplificando.

† aliàs iiij. ad edict.

† aliàs 25.

† aliàs 69.

† Accursij intellectũ, esse communiter receptum do cet hic Iaſ. sed eum re probat Coraſ. nu. 3. & dat nouum intellectũ. nu. 7. Berẽgar. fernandus alium nouum intellectum dat. n. 106. & alium. Fab. Acorombo. nu. 86.

† Ars. 72.

† Facit. & cõco. quia successor debet uti eodem iure, quo prędecessor. in c. fi quis in ius. de re iu di. in 6. adde gl. in c. j. in princ. in uerſ. poſſedit. ad princip. ibi: ſed quæritur de pacifi. poſſeſſ. in Prag. San.

† Quid ſit uno numo conducere pulchrè Budæus ſupra ad tit. de in diem. addi. & in libr. j. de aſſe, uerſus finem.

† Concor. & facit, q. non videtur peccare, qui uſus, uel iudicis autoritate aliqđ facis: i can. qui peccat. xx. iij. q. iij. concord. l. iij. §. de eo met. cauſa.

† aliàs lxx. ad edict.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Possit.ʒ scilicet uenditor. Accur.
b ¶ Eius.ʒ emptoris.
c ¶ Resolutio.ʒ quod perinde habetur, ac si non ad actum uentum sit: & sic non uideatur accessio, quasi non habuerit emptor, sed uendit or semper. Accursius.
d ¶ Puto.ʒ ut & ff. de diuer. præscrip. l. si duobus. §. fi. & infra. tit. j. si hominem. arg. ff. de fur. serui, & filij. §. j.
e ¶ Comparauerit.ʒ neque ex re possessoris, neque ex opera sua.
f ¶ Et alij.ʒ fortè possessori bonæ fidei, uel cuilibet alij: quod potest: ut ff. eo. si me in uacuam. in fi. Accur.
g ¶ Debere uti accessione.ʒ etiam si res ei restituta sit ab eo, cui possessio fuit acquisita: aliàs nulla esset quæstio: cum non possidenti non fiat accessio: ut infra. ead. l. in fin. Et secundum hoc est cõtra. ff. e. l. §. si iussu. Sed ibi p actionem personalem ut debita fuit restituta res: hic reali: & sic non usucapit, cùm sit sua. Vel ibi per iudicem: hic non. Vel secundum Py. ibi, qui reddit, habuit causam ab eo, cui reddit: ut supra. §. præterea. hic non.
h ¶ Si prius.ʒ Aliàs primus, id est primò non ipse, sed alius.
i ¶ Interrumpitur.ʒ si alius possideat inter uenditorem, & emptorem uenditam rem.
k ¶ Id quoque probari.ʒ i. ut interrumpatur usucapio, si alius medio tempore possedit: ut ff. tit. j. possessio. & pro emp. qui cum hærede. §. fin. non tamen est idē quo ad alia quæ dam. Nam mala fides hæredis non nocet, sed emptoris sic: ut infrà. p emp. l. 2. §. si eam rem. & §. si defunctus. Item emptor, non succedit in uitium personæ per hæc iura, sed hæres suus sic secundum omnes: & etiam extraneus, secundum Io.
l ¶ Nunquam testatoris.ʒ separa hæc duo: primò ut dicatur testatoris, quæ fuit, sui autoris, quæ iungit suæ morti: non cum illa, quàm ipse tenuit tantum. Vel dic testatoris, quàm primò tenuit bona fide iuncta morti, si cepit scientiam rei alienæ habere: quæ non nocet: ut C. de usuca. transfor. l. j. Vel dic, q defunctus aliquando possedit, sed postea possamisit: non tamen alius habuit: pro quo est infra. p emp. l. q fundū. in prin. & l. ij. §. etiam hæredi. Sed an idem, si uenditor amisit, nec tamen alius habuit. & postea habuit emptor? Potest dici idē, arg. supra. prox. §. & facit infra. eo. l. cùm hæredes.
m ¶ Si data.ʒ id est tradita. Azo. Alias factus dominus non usucapit: uel dic, propriè etiam usucapere contra creditores: ut C. si aduersus credito. l. 1. Accur.
n ¶ Accepta.ʒ id est siue uir accipiat ab uxore, siue eam restituat: & facit supra, de iure dot. l. dotis. §. si res. Item ex eo, q fit accessio uiro, est arg. q ipse est dominus rei dotalis: sed possum respondere, qđ ad opus mulieris usucapit, ut creditor ad opus debitoris. Item argu. q uir possidet, non mulier. Item quid, si mulier malam fidem habebat cùm dedit, ita quòd non usucapiebat: uir autem cepit usucapere: reddita postea dote uxori accedet ea pos. uiro? argum. quod sic supra, quæ res pigno. oblig. possef. Aristo. & de acquirend. hære dit. l. cum hæreditate.
o ¶ Si is, qui precario concessit.ʒ ut ciuilem, & naturalem possef. transferret: ut infra. de precario, in rebus. §. j. Aliàs si qua remansisset penes concedentem, quod fieri potest, ut infra. de preca. l. & habet. §. eum. & l. certè. §. ij. non esset accessio, sed continuatio.
p ¶ Non posse.ʒ quia non possidet: & possidenti datur tantùm accessio: ut infra. §. fi. Accur.
q ¶ Accedere possessionem.ʒ Audi q precaria pos. nõ est uitiosa: aliàs qualiter ex ea fieret accessio: ut ff. §. finali. Sed uidet cessare hæc accessio: nam si dominus desit possidere, & præscribere sibi, quia nec accepit: præscribit, cũ habeat scientiã rei alienæ, ergo interrupta est usucapio, & sic tempora non continuabuntur? Respon. non est interrupta: nec procedit, sed cessat: sic C. de præscript. xxx. ann. sicut. §. penult. Rupto uero postea precario fingitur iste postea possedisse semper. Vel dic, non usucapit sibi, sed domino, ut in creditore: ut infra. de diuer. & tempo. præscrip. de accessionibus. §. planè. Vel dic, ut omnẽ euitẽ oppositionem, q uendidi tibi rẽ, & tradidi precario possessio. donec sol ueres pretium. postea ante pretij solutionem recessimus à uenditione. & est argu. supra. de condic inde. l. indebiti. §. sed & si possessionem & §. de do. cau. mort. si alienam. in princ. Item an durante precario utetur accessione sui autoris qui concessit? uidetur q nõ, cum non possideat. Sed dic sic: quia & usucapit per pos. alterius, licet ipse non possideat: sic & hæreditas complet usucapionem licet non possideat. Vnde quod ibi hereditas ut dña facit, hoc hic poss. alterius. Item an hic concedens teneat Rei uẽ? Quod uidetur: quia facultatem habet rei restituendæ cum possit reuocare: ut supra. de rei uend. l. offi cium. & supra. de noxali. si seruus depositus. §. j. & ff. de preca. l. cũ precario. sed Io. contrà. ut C. de alie. iud. l. j. Nec obstat, q habet facultatem rei restituendæ: quia & qui tignum domui, & rotam uehiculo adiunxerit, habet facultatem restituendi: non tamen tenetur Rei uendit. nisi prius ad exhi. agatur. Sed dices illud ideo, quia extincta est. Sed dicam, q ibi extinctio facit hoc: hic nullo modo possidetur. De ciuiliter autem possidente, an teneatur Rei uẽ. Quidam non, Azo. sic: nec per huius restitutionem fit præiudicium naturaliter possidenti.
r ¶ Non concesso.ʒ id est specialiter retento: cùm de manumissione inter uiuos dicat: ut C. de pe. eius, qui liber. me. l. j. Accur.
s ¶ Clàm.ʒ Quid si bona fide? Io. respon. non: cùm non habeat causam alter ab altero.
t ¶ Restituta sit.ʒ non per Rei uen. Tunc enim non usucaperem cùm dominus esset: ut in contrario. ff. eo. §. fi liber. ubi & aliis modis solni. Sed p Publicianã, & Triticariã egi hic. Vel alia psonali, quia promiserat rem bona fide pos. ut infra. tit. j. nõ solũ. §. fi mihi. & infra. de re iud. l. à Diuo. §. sed sciendũ. in fi. Vel dic q rei uen. obtinui quasi dominus, cũ nõ essem. Sed tũc obiicit, Si possessor esset dominus, nõ transfertur dominium, quia non tradidit ut suam: ut supra, de cond. ob causam. l. 4. §. subtilius. Ergo si non est dominus, uel etiam si erat non dat causam usucapiendi. Secundum quosdam? Resp. hæc regula, ut quo casu, qui est dominus transfert dominium, eodẽ casu non dominus transferat causam usucapionis & econtrà, ut quo casu quis nõ dominus transferat causam usucapionis, eodem casu qui dominus est trãsferat dominiũ, hæc ultima regula fallit in pupillo, & furioso, & uiro & uxore: ut infrà, pro emp. l. ij. §. fi à pupillo. & §. fi à furioso. & infra. p donato. l. fi uir. Vel dic licet nõ traderet ut suũ, trãsferret dominium propter autoritatem rei iudi. ut ar. supra. de rebus eorum l. ij. §. item quæri potest. & facit ad hoc supra. de Pub. l. iij. in fin. & quod ibi not. Posset etiam intelligi illa l. quando egi, personali ad quãtitatem, cuius executionis gratia possessio tradita est insolutum emptore non inuento: ut C. de execu. rei. iudi. l. ordo. & si amittatur, per Publicianam renocatur. Item facit supra eodem, iustè. & supra. de dam. infect, si finita. §. si uectigalibus.

Sciendum

testatoris [1] fuerat.

¶ *In re data, uel restituta pro dote, maritus utitur accessione ex persona uxoris: & econuerso. Bar.*

¶ In dotem [†] quoq; si data [m] res fuerit, uel ex dote accepta, [n] accessio dabitur uel marito, uel uxori.

¶ *Eius qui nobis precariò possidet, datur nobis accessio respectu precario. Bar.*

¶ Si is, q precario [†] cõcessit [o], accessione uti uelit ex psona eius, cui concessit, an possit, quæritur? Ego puto eum, qui precario cõcessit quãdiu manet precarium, accessione uti non posse [p]. Si tamen receperit possessionẽ rupto precario, dicendum esse accedere possessionem [q] eius temporis, quo precario possidebatur.

¶ *Ex uitiosa possessione non datur accessio. Bartolus.*

¶ Ex facto quæritur, si quis manumissus ex causa peculiari habet rẽ nõ concesso [r] sibi peculio, deinde dominus uelit [†] retractata possessione, accessione uti, an possit? Et placuit, nõ esse dandam hãc accessionem, quæ clàm [s] habita est, prędone possidente.

¶ *Authoritas iudicatis facit, ut eius rei, quæ nihil restituitur ut mea, transferatur usucapiendi conditio. Bar.*

¶ Si iussu iudicis res mihi restituta sit [t] accessionem mihi esse dandam placuit.

¶ *Legatario datur accessio ex persona defuncti, & ex persona hæredis. Bar.*

† Haloander primus.
† Possedet. Duar.
† aliàs possecit.
† Retracta.
† Huius tex. intellectum uide per Io. Hannibal. in l. naturaliter. nu. 7. de usucap.
† Vide infrà. tit. 10. Hannib. in l. naturaliter. nu. 78. de usucap.
Vir possidere dicitur, non mulier.
Precaria possessio uitiosa nõ est.

z ¶ Sciendum est.ʒ vt ff. tit. i. ad tempus. §. j.
b ¶ Ante existentem conditionem.ʒ Idem est & si post: & ideo sic dixit, quia semper anterioris temporis possef. prodest legatario, sed posterioris non semper: quia potest esse, q hæres mala fide possidet, uel est in mora: ut supra ti. j. quæsitum. & pro hoc facit, quod subijcit: Testatoris autem semper. Accur.
c ¶ Semper.ʒ i. siue sint apud hæredẽ medio tempore, siue non
d ¶ Vel fideicõmissum.ʒ nisi extraneus interim possederit: ut infra titul. 1. possessio Accursius.
e ¶ Accessiones.ʒ ni si ei, qui possidet: ut ff. de diuer. præs. l. in usucapio. §. j. in fi. §.
f ¶ Præterea nec.ʒ i. si non habet titulum.
g ¶ Vitiosè.ʒ quæ non potest præscribi, Azo. & facit ff. pro em. l. ij §. si eam rem.
h ¶ Nec uitiosa ei.ʒ vt insti. de usu. §. diuina. Sed ar. cõtra. supra e. l. §. cum quis. Sed hoc non fit ad inducendam longi temporis præsc. sed longissimi, sic: ut & ibi dixi. Vel non accedit ut prõmisit, ut hic: sed ut noceat, ut ibi. Alij distingunt ut si possit redire ad autorẽ cuius accessione uult uti, ut tunc possit: aliàs non: & facit infrà de diuer. præscri. l. cùm hæres. in fine.

SI seruus.ʒ CASVS Seruus, uel filius tuus uẽdidit mihi rẽ bona fide possessam te sciente, & uolente, uel rẽ peculiarẽ, cuius administrationem liberam habebat. Dicitur, q uti possum accessione tẽporis, quo penes te fuit. Idem si tutor uendidit rem, quam bona fide pupillus possidebat. Nã datur mihi accessio temporis, quo pupillus possedit Fran.
i ¶ Vendiderit.ʒ ut & i infrà. de diuers. præscri. l. in usucapione. §. sed si à seruo. & supra de rei uen. si quis hoc. §. 1. & C. quod cùm eo. si liberam. & infra ti. 1. si seruus. Accur.
k ¶ Volente.ʒ scilicet specialiter. Azò.
l ¶ Me.ʒ scilicet patre, uel domino.
m ¶ Tutore uendente.ʒ aliàs non: ut infrà pro emp. l. qui fundum. §. si tutor. Accur.

REm, quæ.ʒ CASVS. Rei surreptæ amittimus pos. Idem est si ui rapta sit. Secundo dicit, is qui in potestate nostra est, surripiendo nobis rem, eius rei non amittimus poss. donec apud ipsũ stet Et hæc est ratio, quia nec ipsum definimus possidere, licet fugiat: nã si aliarum rerum furtum committendo non amittimus poss. multo ergo magis nec ipsius serui. Fran.
n ¶ Surrepta est.ʒ ab extraneo. Fallit tamen in depositario extraneo, & commodatario inficiante. Nam nihilominus retinetur pos. & ab extraneo fit furtum.
o ¶ Erepta est.ʒ non tamen hẽt locum aliquod possessorium iudicium, nisi occasione immobilium rerũ. ut infra. de ui, & ui arma. l. j. §. fi fundus. Et est ratio, quia rerum mobilium uilis, & abiecta & c. ut infrà eo. si rem.
p ¶ Acquiritur nobis.ʒ ergo multò magis retinemus: ut supra de procura. l. per procuratorem.
q ¶ Aliarum rerum.ʒ etiam dominicarum, dum apud eum sunt: ut hic, & ff. e. si de eo. in prin. & ff. ti. j. non solùm. §. fi. furtum tamen sui & rerum dominicarum facit: ut C. de seru. fug. l. j. secus in peculiari: nisi in alium transferatur infrà de fur. interdum. §. cùm autem seruus. Et est ratio ut no. C. de ser. fug. l. j.

¶ Sed & legatario dandã accessionẽ eius temporis quo fuit apud testatorem, scilicet dum est. [2] An hæredis possessio ei accedat, uideamus. Et puto siue purè, siue sub conditione fuerit relictum, dicendum esse, id temporis, quo hæres possedit ante existentem cõditionem [b] uel restitutionem rei, legatario proficere. Testatoris autem tempus semper [c] proderit legatario, si legatum ei fuerit, uel fideicommissum, [d] Sed & is cui donata res est accessione utetur ex persona eius, qui donauit.

¶ *Non possidenti non datur accessio: nec etiam possidenti uitiosè, seu uitiosæ possessioni: nec econtrà de uitiosa possessione ad non uitiosam. Paulus.*

¶ Accessiones [e] in eorũ personis locum habent, qui habẽt propriã possessionem. Cæterum, accessio nemini [f] proficit nisi ei, qui ipse [†] possidet. ¶ Præterea [f] nec uitiosæ [g] quidem possessioni ulla potest accedere: sed nec uitiosa ei, [h] quæ uitiosa non est.

¶ *Possumus uti accessione ficti autoris. Bar.*

¶ Paulus lib. lx. † LEX XIIII.

SI seruus meus, uel filius familiàs uendiderit: [i] dabitur accessio eius tẽporis, quo penes me fuit, scilicet, si uolente [k] me, [l] aut de peculio, cuius liberam administrationem habuerunt, uendiderint. ¶ Tutore quoque, uel curatore uendente [m] dabitur accessio eius temporis, quo pupillus uel furiosus possederit.

¶ *Rei subtractæ pdimus possessionem: nisi is qui est in nostra potestate, surripuit. Bart.*

† aliàs 68. ad edict.

¶ Nec suam potest.ʒ s. seruus ut & §. de ser. export. si Titius. & facit §. eo. l. j. §. per seruum.

Vod uxor uiro.ʒ CASVS Rem suam donauit uir uxori. Dicitur, quòd pro prædone dicitur possidere hæc uxor. Idem econtra, ut sic non possit hanc rem usucapere. Fran.

¶ Caius li. xxvj. ad edict. LEX XV.

REm, q̃ nobis surrepta [n] est, perinde intelligimur desinere possidere, atque eã, quæ ui nobis erepta est. [o] Sed si is, qui in potestate nostra est, surripuerit, quandiu apud ipsum sit res, tandiu non amittimus possessionem: quia per huiusmodi personam acquiritur [p] nobis possessio. Et hæc ratio est, quare uideamur fugitiuum seruũ possidere, quòd is quemadmodũ aliarum rerum ¶ possessionem interuertere non potest, ita ne suam quidem potest. [r]

¶ *Ex donatione facta inter cõiuges, cũ sit nulla, si donãs erat dñs, sicut nõ transfert dominium, ita non transfert usucapiẽdi eõ ditio: licet transferatur possessio: quia dicitur possessio iniusta, cum donatarius dicit possidere pro possessore, id est sine causa, uel titulo. Paulus.*

¶ Vlpian. li. lviij. † LEX XVI.

Vod uxor uiro, aut uir uxori donauerit, pro possessore [s] possidetur.

¶ *Nõ dicit quis perdidisse illud, ad quod recuperandum habet actionem.*

¶ Idem lib. vij. † LEX XVII.

SI quis ui de possessione deiectus fuerit, perinde haberi debet, ac si possideret: [t] cùm exinterdicto unde ui, recuperãdæ possessionis facultatem habeat.

¶ *Nõ põt quis animo perdere dominium possessione retẽta, secus in possõne Barto.*

¶ Differentia [u] inter dominium, & possessionem hæc est, quòd dominium † nihilominus eius manet, qui dominus esse non uult: [x] possessio autem recedit, ut quisq; cõstituit nolle possidere. [y] Si quis

† Bar. hic dicit, q dominũ aliud directũ, aliud utile. Adde gl. in c. abbate. de reg. iur. lib. vj. Dyn. & Doct. in §. æquè. insti. de act.

fit interrupta: ut infrà tit. 1. l. naturaliter. Ité nec licet recuperare sua autoritate, nisi incontinenti: ut ff. de ui, & ui arma. l. iij. §. cum igitur. Ité nec quantum ad interdicta, quæ possessoribus tantùm competunt: ut uti possidetis: & utrobi: & facit supra tit. 1. l. rem in bonis. & infrà eodem. l. non uidetur. & infra de regu. iur. l. qui actionem. & supra de in integrum resti. l. nemo.
v ¶ Differentia.ʒ scilicet una. Sunt & aliæ multæ: cùm nihil habeat commune: ut supra eo. naturaliter. §. 1.
x ¶ Non uult. Contra. ff. pro derelicto. l. j. & ij. & inst. de re. diui. §. fi. quibus dicitur desinere esse nostram, rẽ habitam pro derelicto. Solu. ibi decesit de re: hic non, Vel ibi erat apud alium: hic apud se. Vel hic non uoluit desinere possidere: ibi sic. Et sic etiam dominiũ potuit desinere habere. Prima placet. Qualiter ergo de immobili fiet, quæ nõ potest sic abijci? Respon. primo definit possidere, deinde solo animo amittit dominium. Idem est in mobilis. Sed op. si constituo in animo quòd nolo esse dominus: an possef. perdo? Videor. n. hoc uoluisse. Sed respon. non: quia principaliter hoc agitur: unde nec accessoriũ tenet: arg. supra, de serui. rusti. prædio. l. tertia. §. finali. Item quia si hoc esset, ergo & dominium, ex quo non possidet: quod esset contra legem istam. Item sub ea conditione uideor perdere possessionem, & dominium perdam: ut argumentum infrà eodem, l. si me. §. primo. Alij dicũt, quòd possessio. & dominium amitto. Et quod hic dicit, obtinet quando hoc egi, ut dominium tantum, & non possef. perderem. Accursius,
y ¶ Possidere.ʒ Contra supra eo. l. quemadmodum. Sol. ut supra eo. l. iij. §. in amittenda.

† als 76. ad edictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Si quis igitur. ‡ quia solo animo amittitur, ergo & hic, cum interim possidere nolit.

QVod meo. ‡ CASVS. Rem, quam possideo meo nomine, possum alieno nomine possidere: ut si animo meo constituam me possidere hanc rem pro Titio. Nec dicor hoc casu mutare causa possess. cum desinā possidere, & ille dicatur possidere, cuius nomine possideo. Secundo dicit: per procuratorem meum potest acquiri poss. mihi: quod est, quando habet animum mihi quærendi, uel saltem tradens habuit. Tertiò dicit, Volens tradere rem furioso: ei tradidi credens quòd esset tunc fanæ mentis, cùm non esset. Dicitur, quòd amitto poss. huius rei, licet ille eam non acquirat. ¶ Si uēditorem. ‡ Venditor tigni, uel eq, uel similis rei possit tignum, uel equum in domo mea me hoc iubente. Dicitur, q acquiro poss. licet non tangam manibus. Idem si uendi tor fundi demonstret eum mihi, cùm simus in aliqua domo alta, uel turri: & tradere se dicat ita à longè poss. nam & hoc casu poss. quæro per uisum perinde ac si pedibus intrassem.

¶ Si dum in alia. ‡ Cū essem in fundo, aliquis intrauit clàm in possessionem huius fundi: & stabat in angulo fortè fundi. Dicitur, quòd ad huc retineo possessionem fundi, licet de facili existem fundū, si hoc sciuissem. Secundo dicit, Quidam exercitus ingressus est agrum meum cum magna ui: eam partē fundi desino possidere, quam exercitus intrauit. Fran. Accur.

b ¶ Possidere ‡ ex iusta causa: puta do. iando, uel uendendo alicui ipsam nudam poss. Tot enim sunt causæ acquirendæ poss. quot & dominij: ut & supra eod. possideri. §. genera pos. Item scientia, & uoluntas eius exigitur, cui quæritur: ut infra de precar. l. certè. & supra eod. possideri. in prin. & infra eo. l. §. si furioso. & facit supra de rei uend. l. quædam. & infra l. proxi. in prin. & l. interdum. §. fi. In dominio non sic. i. non amittitur animo tantùm sed pos. sic: ut dictum est: ut supra l. proxi. §. j. & C. de iur. & fac. igno. cùm falsa. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bar. hic quòd in d. l. cùm falsa. fuerūt uerba enuntiatiua, quæ nec dominium, nec possessionem inducunt, licet probarent: ut l. Publia. in fi. supra deposi. hic fuerunt uerba dispositiua: licet gl. ibi aliter intelligat, & malè, secundum eundem Bart.

c ¶ Nec enim muto. ‡ respondet tacitæ obiectioni: est enim prohibitum, ut infra l. proxi. §. i. & C. loca. ad probationem. & C. eo. cùm nemo, nisi in casibus: ut no. supra eo. l. iij. §. illud.

d ¶ Desino possidere. ‡ & sic usucapere: ut infra pro emptore. l. qui cum pro. in prin. Accur.

e ¶ Ministerio. ‡ id est actu, & uoluntate.

f ¶ Procurator. ‡ hic puncta: & dic, præstat ministerium alienæ pos. id est quæ nullo tempore sit sua: sicut in filio, & seruo: ut supra de acq. hær. placet. Factum ergo censetur domini in acquirendo, & retinendo: ut & supra de consti. pecu. l. & licet. & etiam in amittēdo, si alii tradit, uel deijciatur: ut C. eo. l. fi. & facit C. de agri. & censi. l. per colonū, & infra pro solut. l. ij. & quod no. supra eo. l. ij. §. per procuratorem.

g. ¶ Præstat. ‡ i. præstare potest. f. gerendo in animo, q mihi acquirat. Idem & qñ non gerit, dum tñ gerat tradens: secus aūt si uterque aliud gereret: quia tunc non præstat ministerium: imò sibi acquirit: ut no. ŝ. de do. qui mihi. & ŝ. tū. j. per seruum. in fi. & l. res ex mandato.

igitur [2] ea mente possessionē tradiderit, vt posteà ei restituatur, desinit possidere.

¶ *Eius quod possidemus, possumus alium facere possessorem constituendo nos eius nomine possidere. Bar.*

¶ Celsus lib. xxxiij. ‡ dig. L. XVIII.

QVod meo nomine possideo, possum & alieno noīe possidere [b]. Nec. n. muto [c] mihi cām possessionis, sed desino possidere [d], & alium possessorem ministerio [e] meo facio. Nec idem est possidere, & alieno nomine possidere. Nam is possidet, cuius nomine possidetur. ¶ Procurator [f] alienæ possessionis præstat [g] ministerium.

¶ *Tradens amittit possessionem, licèt illi, cui traditur, non quæratur. Bar.*

¶ Si furioso, quem sanæ mentis esse existimabas eò fortè, quòd in cōspectu inumbratæ [h] quietis fuerit cōstitutus, rem tradideris, licet ille non erit adeptus possessionē, tu possidere desinis. Sufficit quippe te dimittere possessionē, etiāsi non transferas [i]. Illud enim ridiculum est dicere, quòd non aliter vult quis dimittere, q̄ si transferat [k]. Imò dimittere uult, quia se transferre existimat.

¶ *Per solū aspectum acquiritur possessio interueniente traditione possessoris. Bar.*

¶ Si uenditorem, quod emerim, deponere [l] in domo mea [m] iusserim, possidere me certū [n] est, quāquam id nemo attigerit. Aut si vicinum mihi fundum mercatū venditor ex mea turre demonstret, va cuamq; possessionē se tradere dicat, non minus [o] possidere cœpi, q̄ si pedem finibus intulissem.

¶ *Per ingressum non quæritur possessio rei non vacantis. Bar.*

¶ Si dum in alia parte fundi sum, alius quis clàm animo possessoris intrauerit, non desijsse [p] ilico possidere existimandus sum, facilè [q] expulsurus finib. [r], simul [s] atq; [t] sciero. Rursus si cum magna ui ingressus est exercitus, eam tantummodo partem [u], quàm intrauerit, obtinet.

¶ *Si possessor conduxit rem à non possessore, transfert in illum possessionem, quam habet. Paulus.*

¶ Marcellus lib. lvij. ‡ LEX XIX.

QVi bona fide fundū alienū emerit, eundemq; à dño [x] conduxerit, quæritur, vtrum desinat possidere, an non? Respon. In promptu est, vt desierit possidere.

¶ *Possidens ex vna causa non potest, solo animo possessione retenta desinere possidere ex illa causa, & incipere possidere ex altera: secus si possessionem dimittat. Bart.*

¶ Quod scriptū est apud veteres, Neminē sibi causam possessionis posse mutare: credibile est de eo cogitatum, qui & aīo, & corpore [y] possessioni incumbēs, hoc solùm statuit, vt alia ex causa id possideret: non autem si quis [z] dimissa [a] possessione prima, eiusdem rei de nuo ex alia causa [b] possessionem nancisci velit.

¶ *Denegans restituere rem quam possidet alieno nomine, si causam iustam habet, non priuat illum possessione, nec eam interuertit: secus si non habet iustam causam. Paul.*

SI ¶ Idem lib. lviij, ‡ digest. LEX XX. quis rē [c], quā vtēdā dederat

h ¶ Inumbratæ quietis. ‡ quia uidetur sanus, & non est.

i ¶ Etiam si non transferas. ‡ secus in dño: ut ŝ. de do. inter uirum & uxo. l. uir uxori. §. sed si promissor. & infra de solu. l. cū quis. §. fi de bitorem. & sup. ex quibus cau. maio. in integrū restī. l. nec utilē. Itē ar. contra. j. de ui, & ui ar. cum fundū. Sed ibi in persona accipientis habilis erat ad acquirē dum.

k ¶ Quàm si transferat. ‡ ut & supra, l. j. §. fi uir. & argu. ŝ. de iur. do. l. si ego. in prin. & l. si usufru. fun. & de collatio. l. iij. in prin. & infra de uerbo. obl. si ita ītipulatus. §. Chrysogonus. in fi. §. Sed contra infra eod. si me in uacuam. ij. respon. Solut. ut ibi. Itē arg. contra supra eod. l. j. §. per procuratorem. ibi. Alioquin &c. Sed ibi erat habilis cui quæritur: unde absurdū esset non quæri.

l ¶ Deponere. ‡ id est ponere.

m ¶ Domo mea. ‡ uel etiam alibi: ut argu. supra, na. cau. l. & ita. ij. re respon.

n ¶ Certum est. ‡ ut & supra l. j. §. pen. & infra e. l. pe. in fi. fic in dño: ut infra de sol. si pecuniā.

o ¶ Non minus. ‡ interpretatiuè hic interuenit actus corporis: ut in prædictis concor. Vel dic [1] v. esse sensus corporis. f. tactum, gustum, odoratum, uisum, auditum, & hic uisus fuit, secus in re habita pro derelicto, & alijs à nemine possessis, quas non incipio possidere nisi a tactu: ut supra eod. l. iij. §. Neratius. & ibi dixi.

p ¶ Non desiisse. ‡ etiam naturaliter, ut ītim patet, quia eram in poss.

q ¶ Facilè. ‡ Idem si non facilè, si modò non suspicarer posse repelli: ut infra eod. si id quod. §. fina. & facit supra de in ius uoc. l. satis. §. j. Accursius.

r ¶ Finibus. ‡ agrimen.

s ¶ Simul. ‡ id est statim.

t ¶ Atque. ‡ id est, cùm.

u ¶ Eam tantummodo partem. ‡ aliam uerò minimè. Sed contra supra eo. l. possideri. §. i. Sol. ut ibi.

QVi bona fide. ‡ CASVS. Fundum bona fide emi a non dño; eundē fundū conduxi a uero dño. Dicit, q desino possidere.

¶ Quòd scriptū. ‡ Si possideo rem tanquam emptam, tandē dico me uelle possidere tanq̄ donatā: non audio, & sic nō possum mutare cām possessionis: secus autem est, si desij eam rem possidere: & tandem mihi donata est. Nam tunc bene possum possidere titulo pro donato.

x ¶ A dño. ‡ Idem si a non dño: quia is possidet &c. ut ŝ. e. l. proxi. in prin. & facit ŝ. de rei uen. l. quædā. & j. pro emp. l. qui cū pro hŕde.

y ¶ Animo & corpore. ‡ naturaliter, & similiter: nec tū hoc solo casu habet locum: imò etiam naturali tantùm: ut no. ŝ. e. l. iij. §. illud.

z ¶ Non autem si quis. ‡ mala fide possidens.

a ¶ Dimissa. ‡ id est reiecta.

b ¶ Ex alia causa. ‡ bona fide, ut emendo a domino: ut infra titu. j. l. non solùm. §. j. & de preca. l. si is. Vel alia iusta causa: ut supra si pars hæredi. peta. l. fi. in fi. facit. C. de præscript. xxx. ann. l. ii.

SI quis. ‡ CASVS. commodaui tibi librum: posteà ītum librum uendidi cuidam: interdixi ut redderes librum ei cui uendideram: tu non uis tradere. Si fine iusta causa dicas te nolle tradere, amitto possessionem libri: si ex cā iusta nolis tradere, ut puta, si non compleueras id opus, ad quod tibi commodaueram, ut quia nondum auscultaueras librum, tunc propter hoc non amitto possessionem libri. Fran.

c ¶ Si quis rem. ‡ mobilem: ut supra commod. l. i. §. i.

Domini

a ¶ Domini interuertisse. ‡ ut cùm sine caussa non admittit emptorem: vt infra de ui, & ui arm. l. cùm fundum.

b ¶ Aliàs contra. ‡ ut quando iusta causa erat retinendi: ut infra de ui, & ui arm. l. colonus. in fine. Nam & domino potest resistere ex causa: ut ŝubiicit.

c ¶ Non reddendi. ‡ propter impensas: ut d. l. colonus. & j. de furt. l. creditoris. §. fin. & l. fi is, qui rem commodatam. & sup. commoda. l. in rebus. §. fi. & arg. sup. depositi. l. j. §. est autem. & §. apud. & facit infra e. l. si rem. & sup. titu. j. l. rem in bonis. Sed contra. sup. e. possideri. §. fi rem. Sed ibi patet. solu.

INterdum. ‡ CASVS. Aliquādo euenit, quod nō habeo possessionem rei, & tamen eam trado alij: ut si Titius possidebat rem ti, Pro hærede, quia sciēsserat non dño. Idem Titius accepit eandem rem precario ab hærede ueri dñi: nam iste uerus hæres tradidit poss. ĩsti Titio, & tamen eam non habebat. ¶ Quod ex naufragio. ‡ Res per naufragium amissa non potest usucapi ab eo, qui eam inuenit: cùm non sit habita pro derelicto. Idem in rebus iactis de naui tempore tēpestatis. ¶ Qui alienam. ‡ Rem quandam habebam a nō dño precario: istam rem domino conduxi. Dicitur, q dominus dicit amodo possidere: & hunc casum habes in glo. uel alii ter ut in glo. Fran.

d ¶ Possumus. ‡ hoc uerum: ut & sup. tit. j. l. nō est nouum. Sed q dē tur alicui plus quàm habet, ut subiicit: uidetur absurdum: ut institu. de leg. §. sed si rem. Sed dicit hic dari ei qualitatem tenendi precario, quam prius non hēbat.

e ¶ Dominus fieret. ‡ f. per usucapionem. Sed quomodo usucapit pro hærede, qui hæres non est? ut infra pro hærede. l. iij. Respon. Iusta ignorantia: ut infra pro legato. l. iij. Vel dic, quòd uerus hæres erat: & dum usucaperet, rogauit precario ab hærede ueri domini. Vel dic, fieret dominus quoquo modo etiamsi non fit hæres qui rogauit, & possidebat sed pro hærede possidebat. Ideo autem dicit, Ante quàm fieret dominus: quia posteà non teneret precarium suæ rei: ut infr. de reg. iur. l. neque. Vel dic duos hæredes, & uni fuit prælegata. Vel aliàs erat sua propria res, quam cohæres possidebat: & a cohærede, cuius erat precario rogauit. Sed an rogans desinit ex prima causa possidere? Quidam nō. Tu dic sic: & sic cohæres, cuius est, incipit possidere: & secundum hoc, quod in principio dicit, non habemus, scilicet ante concessionem. Item not. quòd non possidens dat possidenti: quod semper fieri potest cum quis incipit alieno nomine possidere: ut infra, de preca. l. vnusquisque.

Possidenti quādoque dat nō possidens.

f ¶ Rogauerit. ‡ unde interrupta est usucapio: ut infra pro empt. l. qui cum pro. in princ.

g ¶ Expulsum est. ‡ ab aqua, uel ab hominibus.

h ¶ Non potest. ‡ ab occupante: uel a nullo si ponas primum occupantem talem rem fuisse: & sic facta est furtiua, ut supra ad leg. Rho. de iac. qui leuād. & infra de fur. l. falsus. §. qui iactum. imò punitur: ut C. de fur. auth. nauigia.

i ¶ Pro derelicto. ‡ uerè ergo oportet haberi pro derelicto, si ad hoc, ut possit usucapi: ut infr. pro derelicto. l. nemo. & l. si quis merces. Sed tunc quomodo usucapio? Respond. non erat abdicentis, alias statim fieret occupantis: & facit institu. de rerum diui. §. finali. & supra,

vendiderit, emptoriq; tradi iusserit, nec ille tradiderit, aliàs uidebitur possessionem dñi [a] interuertisse: aliàs contra [b]. Nā ne tūc q̄dē semper dñs amittit possessionē, cùm reposcēti ei cōmodatum nō redditur. Quid. n. si alia quæpiam fuit iusta, & rationabilis causa non reddendi [c], non utiq; ut possessionem eius interuerteret?

¶ *Potest quis trāsferre possessionem, quā ante actum traditionis non habuit: sed in ipso actu tradendi quæsiuit. Bar.*

¶ Iabolenus li. lviij. ‡ ex causis. LXXI.

INterdum eius rei possessionē, cuius ipsi nō habemus, alij tradere possumus [d]: veluti, cùm is, q pro hærede rem possidebat antè, quàm dominus fieret [e], precario ab hærede eam rogauerit [f].

¶ *Quod capitur ex naufragio, non potest usucapi: quia cadit in uitium furti. Bar.*

¶ Quod ex naufragio [g] expulsum est [g], usucapi non potest [h]: qñ nō est in derelicto, sed in deperdito. Idem iuris esse existimo in iis rebus, quæ iactæ sunt: quoniam non potest uideri id pro derelicto [i] habitum, quod salutis causa interim dimissum est.

¶ *Qui primò rogat precario, posteà cōdu cit eandē rem ab eodem: censet a precario recessisse, cùm possessionem, quam habebat ab illo locatore, transtulisse uideatur. Pa.*

¶ Qui alienam rem precario rogauit [k], si eandem rem à domino conduxerit, possessio ad dominū reuertitur.

¶ *Sicut ille, qui possessionem perdit, nō uidetur perdidisse, si habet interdictum, uel actionem ad eā recuperandam: ita qui acquisiuit, non uidetur acquisiuisse, si teneat aliquo interdicto, uel actione ad eam restituendam.*

¶ Idem lib. xix. ‡ LEX XXII.

NOn uidetur [l] possessionem adeptus is, q ita nactus est, ut eam retinere non possit.

¶ *Per additionē hæreditatis oīa iura, quæ erāt apud defunctū, & per mortē non fuerūt extincta, ipso iure transeūt in hæredē: sed possessio non: quia licet illa sit ius, tñ p mortem possessio defuncti fuit extincta. Ideo necesse habet hæres iterū possessionē apprehendere: & erit noua possessio, non uetus quæ erat apud defunctum. Paul.*

¶ Idem lib. xx. ‡ epist. LEX XXIII.

CVm hæredes istituti sumus, adita [m] hæreditate omnia q dem iura [n] ad nos transeūt: possessio tamen nisi naturaliter comprehensa sit, ad nos non pertinet [o].

¶ *Fictio postliminij circa recuperandam possessionem non fingit. Bar.*

¶ In iis, qui in hostium potestatē peruenerunt, in retinendo iura rerum suarum singulare [p] ius est: corporalem tamē possessionē amittunt. Neque enim possunt uideri aliquid possidere, cùm ipsi ab alio possideantur [q]. Sequitur ergo ut reuersis his noua possessiõe opus sit, etiam si nemo medio tempore res eorum possederit.

¶ *Liber homo non potest possideri à scientē. Bartolus.*

¶ Item quæro, si uinxero liberū hominem ita, ut eū possideam [s]: an omnia, quæ is possidebat, ego possideam per illum? Respōdi, Si uinxeris liberum hominem, eū à te possideri non puto [t]. Quod cùm ita se habeat, multominus à te per illum res eius possidebuntur. Neque enim rerū natura recipit, ut per eum aliquid possidere

† Aliàs 13. ex Cassio.

NOn uidetur. ‡ CASVS. Deieci Titium de possess. aguī, & incepi possidere. Dicitur, quòd non uideor acquisisse possess. cùm non debeat remanere penes me. Franciscus.

l ¶ Non uidetur. ‡ dixit supra. eo. si quis. uide deiecto: nunc de deiiciente: & facit supra. de l. 3. qui cōcubinā. §. cū ita. & j. ti. j. sequitur. §. tunc. & §. fi dominus. & j. de uerb. sig. l. mulieris. §. desinere.

† Aliàs 1.

GVm hæredes. ‡ CASVS. Adita hæreditate omnia iura transeunt ad hæredem, excepta poss. quæ non transit: nisi eam apprehendat.

¶ In his quę. ‡ Captus ab hostibus retinet omnia sua iura, excepta possess. corporali rerum suarum: nam illam non retinet. Cùm enim ipse ab alio possideatur, aliquid possidere non potest.

¶ Item quæro. ‡ Librum hominem ligatum teneo. Dicit, q nec eum possideo, nec res eius. Franc. Accur.

m ¶ Adita. ‡ quod fit sola uoluntate: ut institu. de hæ. qua. & dif. §. fi.

n ¶ Iura. ‡ ut supra. de per. hære. item uidendum. §. fin. & l. non tantū. & ŝ. de bo. pos. l. 1. ſi non sint transitoria. nam quædam non transeunt: ut no. insti. de perpe. & tempo. act. & facit supra. de rei uend. si ager. in fi. & j. si quis te sta. l. 1. §. fi seruus.

o ¶ Non pertinet. ‡ ut j. eod. qui uniuersas. §. quod per colonum. & ŝ. e. l. Pōponius. §. quæritum. & arg. C. de edi. di. Hadri. tollen. l. j. Sed cōtra. ŝ. ex qui. cau. ma. l. cū miles. Solu. hic in extraneo, quia dicit adita, ibi in suo. uel solu. ut ibi. Item nec inchoatur hoc casu usucapio ante apprehensam possessionem: ut j. tit. j. l. fi. sed perficitur: ut j. ti. 1. l. cœptam.

p ¶ Singulare. ‡ quia fictione postliminij: nam communi iure cùm seruus sit nihil habet: ut institu. per quas perso. no. acqui. §. item quod serui.

q ¶ Corporaliter. ‡ id est, perinde, ac si corpore deiecti essent. Vel corpore, id est, eam poss. quam corpore suo tenebant: in qua non habet locum postli. ut & supra. quibus ex cau. maio. l. ait Prætor. §. j. secus in ea, quæ per alium, ut seruum uel filium ex causa peculiari: ut infra, titulo primo. l. iusto. §. finali. & l. si is. plenè dices: & facit infra, de capti. l. finali.

r ¶ Possideantur. ‡ ut & supra, titulo primo. l. homo liber. in fine. & infra, de regulis iuris. l. qui in seruitute. & facit infra, tit. primo. l. neque seruus.

s ¶ Possideam. ‡ de facto ut hic, & j. de liber. homi. exhiben. per totum. Accur.

t ¶ Non puto. ‡ de iure: ut j. eodem, qui uniuersas. §. possessionem. in fi. §. & supra, de prob. si quis liberū. & hoc si sciens liberū. Sed q d, si seruum meum credebam? Videtur secus: ut ŝ. ti. 1. l. homo liber. & l. acquiritur. §. penul. Quod potest dici ut eum possideam: sed non ut mihi quærat extra rem, & operā ratione poss. uel proprietatis: ut no. supra eodem. l. j. §. sed & per eū. nisi hoc gerat: & tunc ut procurator,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non ut possessus quæritut ℑ.e.si me in ua cuam.§.fin.sicut ecclesia per conuersum.Sed an ecclesia possideat conuersum?Dic,quod nó, quia sci t eum liberum ; esse.Item an ratihabitio exigatur, ut etiam per eú quæratur?Dic,quòd non.

1 Videtur contrariari huic gl.tex. in ca. cãm. de præscri. & in ca. ut priuilegia. de pri.& in cle.1. ℑ de ci.sedpotes concor. ut per gl. 17. q.4. ca.quil quis.

a ¶ Possim.§ eo uel tradente,non hoc gestiente:& facit inf.de ui,& ui ar.l.j.§.pe.& ℑ. de re gu.iu. cum principalis. & inf.de stip. ser. si seruus testamento manumissus. in fine.

QVod seruus.§ CASVS Si seruus deiiciat aliquem de fundo per uim, & incipiat possidere, & hoc faciat dño ignorante, uel inuito : dicitur, q hæc possessio nó acquiritur dño:& hoc siue acquirebat ex causa peculiari,ut quia emerat rẽ, de pecunia peculiari: tandem intrauit poss. eius rei sua authoritate,siue non ex causa pecu.ut quia intrauit pos. alicuius rei.

b ¶ Ignorante.§ secus si mandante, uel ratum habente , uel alias uolente : q tũc per se, non per seruũ dñs possidet:ut inf.de ui , & ui ar.l.j.§.deiecisse.

c ¶ Possidet.§ i. detinet:ut inf.hac lege.

d ¶ Non possides .§ cõtra.ſ.de his,qui sunt sui , uel alie. iu.l.j. & ſ. tit.1.acquiritur.§.nõ solum.quibus dicit,quicquid per seruũ &c. Sed ibi subaudi iustè . Cui ergo quæritur? Seruo ? non:quia nec momento uno staret,ſ.ista possessut ſ.de acqui. hær l. placet. quare dicas nulli. Sed nonne datur interdictum unde ui contra dñm:ut inf. de ui,& ui ar. l. j.§. si aduersus. ergo deiectus possamisit:ut in ea.l.§.siue autem.ergo & domino est quæsita?Respon.nõ sequitur:si competit interdictum,ergo alij est quæsita:ut inf.tit. 1.l. nó solum.§.si dominus. Item oppo. hanc possquæreret sibi, si esset liber: ergo domino,cui sit seruus. Respon. hoc argumentum ualet , qñ iustè quærit:non quando iniustè:ut in fi. huius legis. Vel dic, non omne qd sibi quęreret,si esset liber, quærit domino,cùm est seruus : uel referas te ad proprietatem hoc modo.Quod quæreret sibi libero quo ad proprietatem,hoc quærit domino quo ad proprietatem,& possessionem cum est seruus:sed ex causa maleficij non quæreret sibi quo ad ꝓprietatem:ergo cùm est seruus nec domino .Accur.

als li. 23.

e ¶ Non corporalem. § id est iniustam. aliàs dicitur iniusta naturalis,& iusta ciuilis : ut inf.Vti possid. fi duo.

f ¶ Ex peculio.§ id est,ex iusta causa:ut postea sequitur secundum. H.Vel uerius, peculiũ strictè hic accipitur. Et quod sup.dixit iustam, scilicet extra peculium.Et hic dicit idem in peculio:ut patet:quia dicit, sicut &c.

g ¶ Possider.§ id est detinet .

h ¶ Cum ratione.§ rõ,quæ sequitur, est ad utrunq; dictum, scilicet qñ extra peculium', & quando in peculio quærit . Et quod subijcit in peculio, largè accipe pro omni eo,quod seruus iustè quærit. Aliàs itrũctè:ut sup.proxi.& sup.de pec.l.peculiũ.j. respon. & §.ex his , quæ est contra.Et sic est hic,arg.ad id,quod not.ſ.e.l.j.§. item acquirimus.

i ¶ Ciuiliter possidere.§ Innuit, ꝙ naturaliter possit seruus possidere:quod est falsum:sed tamen tenere potest, ut asinus sellam:ut inf. tit.1.nunquàm.§.seruus.& inf.e.possessio.§.j.& inf.de uerb.obli.stipulatio ista.§.hæc quoque.Dic ergo ciuiliter, id est de iure ciuili nõ possidet neque ciuiliter,neque naturaliter . Vel dic ciuiliter , id est nullo modo:nam etiam naturalis est de iure ciuili .

k ¶ Creditur.§ quadam interpretatione iuris:quia iustum serui factum domini præsumimus etiam ignorantis:sed scientis , & uolentis etiam iniustum. Sic aliàs iusta quæritur hæreditas:ut insti.quib mod. test.infir.§.fi. Item plenius iusta possquàm iniusta:ut patet ſ.e.l. possideri. §.j.& l.quod meo. in fi.

l ¶ Non pertinet § id est domino non quæritur.

m ¶ Peculij.§ id est non ex iusta causa : & facit inf.tit.1. sequitur.§. item si eam . Accur.

SI id quod.§ CASVS. Pecuniam meam posui in fundo meo, uel in aliquo loco sub terra:nunc non recordor ubi eam posui. Dicit, quòd amitto poss.Secundò dicit, Per colonum, item per inquilinum, & per seruum retineo poss.etiam si moriantur uel furiosi fiant:idem si eam rem alij locẽ.Tertiò dicit , Poss.fundi, quam retineo animo, non amitto , licet alius fundum ingrediatur:ni si me repellat , uel suspicer me posse repelli, & ita de fundo uado.Frã. n ¶ Vbi sit . § in quo fundo , uel domo , uel horto, uel loco:secus si fundum scio , sed locũ fundi nõ retineo in me memoria : ut inf.eod.l. peregrè.in princi. & ſ. eod.l. iij. §. item feras. Item excipehominem, & res per eum detentas:ut ſ.eo.tit. possideri. §. Nerua . &l . rem quæ. & inf.eo.l. si rem. Sed quid de immobili, si nescis ubi sit ex longo tẽpore ? Item quid, si fundum scis , & nescis te possidere ex longinquitate temporis? Respond.ad ntrunque, quòd perdis non tempore, sed per obliuionem: ut instit.de usuca. §.quod autem.

¶ Per colonos,& inquilinos,sicut per seruos,possidemus:nec perdimus,licet morian tur,uel furiosi efficiantur.Bar.

¶ Et ꝑ colonos,[o] & inquilinos,[p] aut seruos nostros possidemus . [q] Sed & si morianſ , aut furere incipiant,aut alij locẽt,intelligimur[r] nos per eos retinere possessionẽ. Nec inter colonum,& seruum nostrum, per quem possessionem retinemus,quicquam interſt . [s]

¶ Qui possidet ciuiliter,per ingressum alterius,eam non perdit,nisi reuersus non admittatur,uel suspiceẽ se posse repelli. Bart.

¶ Quod autem solo animo possi demus,[t] quæriẽ , utrumne eousq; possideamus,[u] donec alius corpore ingressus sit , ut potior sit illius corporalis[x] possessio:an uerò(qđ quasi magis probatur[y]) eousque possideamus , donec reuertẽtes † nos aliqs repellat, aut nos ita animo desinamus possidere, ꝙ suspicemur repelli nos posse ab eo, qui ingressus sit in possessionem?Et id uidetur utilius[z] esse.

† Alij legunt, non: & malè.

¶ Locus certus ratione loci,uel quotæ,potest possideri, secus si esset utraque ratione incertus.Bartolus.

¶ Idem li.27. ad Quintium. L. XXVI.

LOcus certus ex fundo & possideri, & per longã possessionem usucapi potest : & certa pars pro indiuiso,quæ introducitur uel ex emptione,uel ex donatiõe, uel qualibet alia ex causa . [a] Incerta

† als li.36. ad Q. Mutium.

pars nec tradi , nec usucapi potest:ueluti,si ita tibi tradam: qc quid mei iuris [z] in eo fundo est . Nam qui ignorat,nec tradere, nec accipere id,quod incertũ est , põt.

¶ Furiosus non põt desinere possidere.B.

¶ Proculus lib.v. † LEX XXVII.

SI is , qui animo possessionem saltus retineret , furere cœpisset, non potest , dum fureret , eius saltus[b] possessionem amittere[c] ; quia † furiosus non potest desinere[d] animo possidere .

¶ Possidens rem propriam,si illam conducit,& quæratur,an conducens perdat possessionẽ : debet attendi,an ignorans se possidere conducat,an sciens : & hoc secundo casu refert,an cõducat eam vt alienam, an vt suam: & interdum dominus nõ possessor à possessore conducit, stipulatur,vel emit: & tunc aut proprietatis respectu contrahit,& contractus omnes sunt nulli:aut respectu tantũ possessionis contrahit,& tunc tenet stipulatio,emptio,conductio, & precarium. Alex. de Imo.

¶ Tertullianus . † LEX XXVIII.

SI aliquam rem possideam , & eandem posteà conducam , an amittã possessionem ? Multum[e] refert in his quid agatur. Refert.n. primùm, vtrùm sciam me possidere,an ignorem[f] : & vtrùm[g] quasi non meam[h] rem conducam , an quasi meam[i] : & si sciens meam[k] esse , vtrum quasi proprietatis respectu[l] , an possessionis[m] tũ[n] . Nam si rem meam tu possideas,& ego emam à te possessionem eius

† epistol.

† Quot modis fumatur ista dictio, q: uide gl. in c.j.in prin. de reseruа. in Pragm. san. Tu uide melius in l. ij. §. si certũ pet. p gio. & in l. demonstratio.§.quod autem.sup. de cond.& demon.

† Proculus lib. iij. † alias tertul. lib. 1. quęst.

nam conduxerim,an quasi meam.Si quasi alienã,si q:idẽ erat alienã, ualet conductio.si propria, nõ ualet:ut ſ.depositi,qui rem.sed possess. admittitur,secundum Azo.Sed uerò quasi meam: ant erat mea,aut nõ. Si nõ erat,ualet quod agitur inspecta ueritate,nó opinione:arg.ſ. de neg.gest. itẽ si cũ.Si uero mea refert, utrũ ꝓprietatis respectu : & nó rei , vel stipuler , vtilis erit & emptio,& stipulatio[o] : & sequitur vt & precarium,& conductio specialiter si possessionis solius conducendæ , vel precariò rogandæ animus vtiliter interueniat .

¶ Pupillus non potest animo desinere possidere. Bar.

¶ Vlpia li.lviij.ad S. † LEX XXIX.

POssessionẽ pupillum sine tutoris authoritate amittẽ possse constat:nó vt animo,sed vt corpore[p] desinat possidere.Quod.n. facti est , potest amittere. Alia cã est, si fortè animo possessionem velit amittere : hoc.n.non potest.

¶ Qui possidet vnum totum integrale,nõ possidet singulas partes eius.Bart.

¶ Paulus lib.x. † LEX XXX.

QVi vniuersas ædes possidet,singulas res quæ in ædificio sũt,nó vi possidere[q] .Idẽ de bet dici & de naue,& de armario.

¶ Possessio perditur ab ignorante , & inuito superueniente defectu ex parte rei, vel personæ, Bart.

¶ Possessionẽ amittimus multis modis:veluti, si mortuũ in eum locum intulerimus,quẽ[r] possidebamus . Nãque locũ religiosum, aut sacrum nõ possumus possidere[s] : etsi[t] cõtẽnamus[u] religionẽ, & ꝓ priuato eũ teneamus,sicut hoiem liberum[x] , Item cùm Prætor idcir co in possessionẽ rei ire iusserit[y] ꝙ damni infecti non promittebatur , possessionem inuitum dominũ admittere Labeo ait[z] . ¶ Itẽ

† als li.30.

† als li.15. ad Sab.

pone quòd tradit , & recedit, ita quòd non sit in conspectu:ergo animo perdit? Respon. non, imo quia delinquit,& non est in conspectu. Item ecõtrà uidetur, ꝙ etiam ciuilem,& naturalem possit alienare: ut ℑ. pro empt. l. ij. §. si à pupillo . quæ est contra . Solu. hoc uerum est, nisi alius apprehendat poss.ut ibi? nam & hoc diximus in colono, per quem poss. non amittimus, nisi alius apprehendat. Vel solu.ut ibi: & facit ſ. de dam. infect. si finita. §. si fortè.& §. si pupillus.

QVi vniuersas.§ CASVS. Primò dicit , Si possideo domum : singulas eius partes non uideor possidere.Idem in naui,& in armario . ¶ Possessionem .§ Nunc dicit qualiter amittitur possessio tam rei immobilis, quàm mobilis : & leuis est littera . ¶ Quod per colonum.§ Possidebam fundum per colonũ meum,hæres meus non dicitur habere possessionẽ illius fundi, nisi eam apprehendat corporaliter.Idem si colonus apprehendat poss.fundi nomine hæredis mei, & hæredi acquiritur poss. & etiam usucapere potest . Posteà dicit, commodaui tibi rẽ, uel locaui, uel depoſui: & sic possessioẽ retineo ꝙ te:tu autẽ alij cõmodas,uel locas, uel apud aliũ deponis:adhuc retineo possessionem.

p ¶ Vt corpore: § si de naturali dicas , est cõtra.ſ.ti.j. l. pupillus. Vnde dic de detentatione æsinina hic loqui , nõ de naturali quæ iuris est. Vel hic ꝓximus pubertati, ibi non. Vel põt amittere naturalẽ quam cum ciuili habet exiens de fundo , ita ꝙ non sit in cõspectu:q.a & maior sanæ mentis sic amitteret. Sed animo non põt, quam maior posset etiã in fundo exittés : ut ſ. eo. fi quis ui. §. differentia . Sed alinando,etiam naturalẽ non posset amittere: ut in l. contraria. Et sic est differẽtia inter amittere, & alienare. Sed

Ignorans an & quando amittat possessionẽ rei suę: & quid iuris in errate: & quando præsumatur aliquis ignorare.

Conducens rem propriã an eius possess. perdat.

q ¶ Posidemus.§ diuersimodè:quia per seruos res peculiares eorum animo , & corpore : per colonos , & inquilinos, eorum corpore naturalem, nostro ciuilem:ut sup. eo.l.iij.§. saltus . hic tamen dicit de eo, quod seruus possidet nõ peculiariter , cùm dicatur in fine, Nihil interest. Accur.

r ¶ Intelligimur.§ aliter in primo,scilicet,quando fuerunt mortui: & aliter in alijs,quando cœperunt furere , uel locare . Nam ubi moriuntur,retineo ciuilem per me, non naturalem:nisi hæres coloni acceperit uolens mihi possidere:quia tunc etiam naturaliter in alijs retineo ciuilem per me,naturalem per eos:ut inf. eo. qui uniuersas.§.fi. secundum Io.[a] Vel dic,secundum H. retineo,cum moritur , per me ciuilem:per eos naturalem,si non neglexi apprehendere poss. post eorum mortem : ut inf.si de eo.§.j. Nec ob. si dicas , Ille est mortuus,& nullo modo detinet:ꝙ idem posset opponi de moriente, ut inf. tit.1. nunquam.§.si seruus meus.

[a] Ista opinio est uera per Bar.hic

s ¶ Quicquam interest.§ in retinenda poss. item nec aliquis eorum potest sibi mutare causam possess.constituendo sibi possidere:ut ſ.eo. rem quæ.& l.qui bona.& C.de præscrip. xxx.an.l.ij.licet Py. contradixit in colono. Item nec in amittẽda interest,cùm nostro animo , & eorum corpore possidemus:in alio autem interest, id est,quando pẽculiariter:cùm etiam eorum animo possideamus,ut dixi.item, & quà do moriuntur,ut modo dixi.Item etiam in usucapione differunt:quia per solum seruum usucapit ignorans,ut ℑ.pro soluto.l. ij. Item nec sic per alios quæritur dominium , uel poss. ut per seruum.& facit inf.pro empt.qui fundum. in prin.

t ¶ Possidemus.§ & sic ciuiliter .

v ¶ Possideamus.§ & sic ciuiliter.

x ¶ Corporalis. § id est naturalis, ut ſ.e.l.clam.§. qui ad nundinas.

y ¶ Magis probatur.§ scilicet quàm suprà dictum.

z ¶ Vtilius.§ ut & d.§.qui ad nundinas.& sup.e.l.iij.§.in amittẽda. in fi.& §.si quis nuntiet.& inf.de ui,& ui ar.l j.§.siue autem. Arg.contra.sup. quod met. cau.metum.in prin. Item secus in poss.rei mobilis, quam amitto ignorans,ut sup.eo.rem, quæ nobis.

LOcus certus.§ CASVS. Certam partem fundi pro diuiso possidere possum: sed incertam partem non possum possidere : nec tradi,nec usucapi potest. Fran. Accur.

a ¶ Ex causa.§ hic ergo pars certa pro diuiso,uel pro indiuiso possidetur

detur , & usucapitur : ut infr. e. si quis fundum. Sed secundum illius legis responsum est contra. Sol. ut ibi.

a ¶ Mei iuris.§ cùm & meum ius sit incertum : ut & ſ.e.l.iij.§.incertam. & quære ut ibi.Sed opponit: hæres ignorans ex qua parte sit hę res põt adire: ut ſ. de acqui. hæred. siquis extraneus.§. sciendũ ergo

[o] Et ꝑ colonos.§ in ulla.

[p] Inquilinos.§ in ciuitate:ut inf.eo.l. re pignoris .

[q] Possidemus.§ di uersimodè:quia per seruos res peculiares eorum animo , & corpore : per colonos , & inquilinos, eorum corpore naturalem, nostro ciuilem:ut sup. eo.l.iij.§. saltus . hic tamen dicit de eo, quod seruus possidet nõ peculiariter , cùm dicatur in fine, Nihil interest. Accur.

[r] Intelligimur.§ aliter in primo,scilicet,quando fuerunt mortui: & aliter in alijs,quando cœperunt furere , uel locare . Nam ubi moriuntur,retineo ciuilem per me, non naturalem:nisi hæres coloni acceperit uolens mihi possidere:quia tunc etiam naturaliter in alijs retineo ciuilem per me,naturalem per eos:ut inf. eo. qui uniuersas.§.fi. secundum Io. Vel dic,secundum H. retineo,cum moritur , per me ciuilem:per eos naturalem,si non neglexi apprehendere poss. post eorum mortem : ut inf.si de eo.§.j. Nec ob. si dicas , Ille est mortuus,& nullo modo detinet:ꝙ idem posset opponi de moriente, ut inf. tit.1. nunquam.§.si seruus meus.

[s] Quicquam interest.§ in retinenda poss. item nec aliquis eorum potest sibi mutare causam possess.constituendo sibi possidere:ut ſ.eo. rem quæ.& l.qui bona.& C.de præscrip. xxx.an.l.ij.licet Py. contradixit in colono. Item nec in amittẽda interest,cùm nostro animo , & eorum corpore possidemus:in alio autem interest, id est,quando pẽculiariter:cùm etiam eorum animo possideamus,ut dixi.item, & quà do moriuntur,ut modo dixi.Item etiam in usucapione differunt:quia per solum seruum usucapit ignorans,ut ℑ.pro soluto.l. ij. Item nec sic per alios quæritur dominium , uel poss. ut per seruum.& facit inf.pro empt.qui fundum. in prin.

[t] Possidemus.§ & sic ciuiliter .

[v] Possideamus.§ & sic ciuiliter.

[x] Corporalis. § id est naturalis, ut ſ.e.l.clam.§. qui ad nundinas.

[y] Magis probatur.§ scilicet quàm suprà dictum.

[z] Vtilius.§ ut & d.§.qui ad nundinas.& sup.e.l.iij.§.in amittẽda. in fi.& §.si quis nuntiet.& inf.de ui,& ui ar.l j.§.siue autem. Arg.contra.sup. quod met. cau.metum.in prin. Item secus in poss.rei mobilis, quam amitto ignorans,ut sup.eo.rem, quæ nobis.

[a] Ex causa.§ hic ergo pars certa pro diuiso,uel pro indiuiso possidetur

[b] Saltus . § animo enim frequentius possidet:ut sup.e.l.iij.§.saltus . Idem ergo & si naturaliter possideret: ut quia re infisteret ut & infr. ti. j. l.iusto.§.eum.

[c] Amittere . § animo solo, subaudi : nam cõmuni iure quo amitteret etiam homo sanæ mentis, ignorãs & hoc perderet: ut si fieret res sacra, vel religiosa , & alijs modis: ut infr. e.l. qui vniuersas. §.j. Et ꝙ sic sit restringendũ,innuit sequens responsũ: ut & sup. de cal. l. hæc actio. & sup. de leg. ij. l.cũ pr §.dulcissimis.& infr.de uer.sig. si cũ fundus.& infr. de bo.eorũ. l.j.Sic ecõtrà per præcẽtia sequens generale restringitur:ut ſ.e.de uino, & oleo. le.l. fi. §.fi.

[d] ¶ Definere . § non põt habere animũ non habendi,vel possidẽdi. Sed opp. cùm homo sanæ mẽtis perdit p obligationem : cur non & furiosus cùm ipse obliuiscitur ? Respond. hic ex defectu animi : ille ex negligentia . Item ille in sui præiudicium tacite põt consentire obliuiscẽdo: hic non. Item ille de uoluntate in uoluntatẽ tranfit : hic permanet in prima,quam nõ mutat. Vel si mutat, facit nullam ut dormiens : ut infrà titul. j. l. nunquam . §. si seruus . Item facit infrà, pro empt. l. ij. §. si à furioso. contrà. Sed ibi non solo animo perdit.

[e] ¶ Multum.§ non respondet.

[f] ¶ An Ignorem. § ignorans enim, uel errans non amittit possess.ut infra eo.l . si me in uacuam.Ignorare autem possum quando per filiũ uel seruum ex causa peculiari quæro:ut infra eodem , possessio. §. & si possessio .

[g] ¶ Vtrum. § accipe primum membrum , scilicet si sciam.

[h] ¶ Quasi non meam . § erat tamen mea: quo casu non amitto pro prietatem, quia alter in ea quærenda non consensit: nec in ea sola uoluntas sufficit: ut sup. e. fi quis ui. §. differentia. Et etiamsi alter consentiret , idem : quia cum rem meam quasi tuam tibi do, non transfero dominium: ut sup. de condi. cau da. l. iij. §.subtilius. secundum Azo. poss. autem amitto, H. ut sup. e. l. quod meo. Azo.

[i] ¶ An quasi meam . § & erat: & hoc casu proprietatem, & poss. ut deor transferre uelle: nisi fortè agam de altero transferendo tantum, secundum Azo.

[k] ¶ Et si sciens meam . § uel quasi meam : ut ſ. e. qui bona fide.

[l] ¶ Respectu,§ & non ualet,ut ſ.depoſi.qui rem. & ℑ.e. si de eo.§.fi.

[m] ¶ An possessionis. § hoc potest ualere, ut ſubijcit.

[n] ¶ Tantum.§ nam uere refert poss.uel proprietatẽ conducã.nã &c.

[o] ¶ Et stipulatio, ratione. § poss.ut ſ.de contrahẽ.empt.si in emptione à te conduco, aut ignoro me possidere, aut scio. tibi ignoro:non ualet conductio:ut C.loca.qui rem. Vbi scio,refert , an quasi rem alienam conduxerim,an quasi meam. Si quasi alienã,si q:idẽ erat alienã, ualet conductio.si propria, nõ ualet:ut ſ.depositi,qui rem.sed possess. admittitur,secundum Azo.Sed uerò quasi meam: ant erat mea,aut nõ. Si nõ erat,ualet quod agitur inspecta ueritate,nó opinione:arg.ſ. de neg.gest. itẽ si cũ.Si uero mea refert, utrũ ꝓprietatis respectu : & nó rei , vel stipuler , vtilis erit & emptio,& stipulatio : & sequitur vt & precarium,& conductio specialiter si possessionis solius conducendæ , vel precariò rogandæ animus vtiliter interueniat .

[p] ¶ Possessionẽ amittimus multis modis:veluti, si mortuũ in eum locum intulerimus,quẽ possidebamus . Nãque locũ religiosum, aut sacrum nõ possumus possidere : etsi cõtẽnamus religionẽ, & ꝓ priuato eũ teneamus,sicut hoiem liberum , Item cùm Prætor idcirco in possessionẽ rei ire iusserit ꝙ damni infecti non promittebatur , possessionem inuitum dominũ admittere Labeo ait . ¶ Itẽ

[q] ¶ Non uidetur possidere. § ut ℑ. tit. j. eũ qui.& facit supra,de rei uen. l. in rem. §. fi. & ℑ. q ui, aut clàm. l.fi alius.in fine. & l.seq. & ſ. de exhi.l.tigni.§.sed si rotã.& ſ.ti.l.adeo. §.illud rectè.& ſ.de euict.l. naue.

[r] ¶ Quem. § scilicet locum. Accur.

[s] ¶ Possidere. § sed detinere: ut ſ.de mor. infe. l. longa .

[t] ¶ Et si. § id est quamuis.

[v] ¶ Contemnamus.§ scientes enim condictionem nõ possidemus, licet eius libertatem contemnamus: alius fi bona fide nobis seruitat.

[x] ¶ Sicut hominem liberum . § quem non possidemus scienter : ut ſ. cum hæredes. §. item quæro .

[y] ¶ Iusserit. § ex secundo decreto:,non sic ex primo,ut in contrario ſ.eo. si quis ante.

[z] Labeo ait.§ ut & ſ.de dã.inf.si fini.§.Iul.& nõ autẽ & ſ.eo.l.ij.ſi fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Occupatum sit.§ vel aluеum faciendo flu. uel inundando mare secundum Io.& hoc siue mobilis,siue immobilis: ut hic,& infr.de bō. aut.iudi.pos.cū vnus.§.fi.& sup.e. Pomponius.& facit sup. si vsusfru. pe. si ager. & sup. tit. j. ergo. §. alluuio.

b ¶ In alterius potestatem. § i. dñium: ut infr. de uerb. sig.potestatis, ut quia redactus est in seruitutem propter ingratitudinē : uel quia passus est se uēdi ad prætium participandum. Vel dic etiam quia dedit se in arrogationem. Sed in isto hodie aliud esset:nam habet possessiuilem omnium, quæ ante habebat. Item rerum peculij aduentitij arrogator naturalem: quia habet vsumfructum. ut instit. de acqui. per ar.& supra eo.naturaliter.De alijs filijs dic: ut infra eod. l. possessio.§. qui in aliena.

c ¶ Nolumus.§ Aliàs uolumus : & idem est sensus.

d ¶ Manumittamus.§ ut infra pro donato, l. qui pro donato.

e ¶ Ex lana factum.§ non enim possidet lanam in eo vestimento : sed si lanam leget, neta & inneta contnetur: ut supra de lega.iij. l. lana. Azo. & facit supra tit.j. l.adeò.§. cum quis.

f ¶ Possideo.§ meo nomine.

g ¶ Nactus sit.§ aut alius nomine eius: ut in fi.§.dicitur.

h ¶ Non poterit possidere. § ut & supra e.l. cum hæredes.in prin.& infra tit.j.l.fi homo. Aliter in hærede coloni: ut

† alias lib. 32.

supra loca. cùm in plures.§.hæredem. & infra eo.si de eo.§.j. quæ sunt contra. Sed an hæreditas retinet naturalem per colonum? Io. fortè non:vt infra fi quis test. lib.l.j §.Scæuola.

i ¶ Colonum.§ apprehendentem nomine hæredis. Et dic etiam q.d. non tantùm si ipse,scilicet hæres. apprehendat.Idem fortè si colonus mercedem hæredi soluerit : ut infr. e. quamuis . §. j. & facit instit. de interdic. §. possidere. &supr. l. iij. in prin. & C. e. l. licet.

k ¶ Id possideo.§ ciuiliter per me,naturaliter per aliū:sed per quē? Dic per animum, licet per mille manus ambulet : hoc enim operatur mihi animus eius, quia etsi de fundo exisset, non tamen animo desendæ pos. adhuc naturaliter per eum possideo:ut j.l.proxi. Sed certè imò uidetur, quòd non possideam per aliquem hic, uel in sequentib.casibus ut infra titu.j.l.non solum . §. qui pignori. quæ est contra . Solu. ibi in pignore . Quod nihil est . Vel ibi depositi apud se . Nec hoc ualet.Dic ergo,q ibi commodatarius,uel depositarius alij tradit alienando: hic non. Item facit institu. de inter. §. per eos quoque.& & supra quibus mod. ususfruct. amit. l. Ponponius . Sed argu. contra. infr. de precar. l. quæsitum. in prin. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bart.hic, quòd ibi loquitur de actione personali , quæ tantum contra primum conceditur : hic de retinenda possessione, quæ etiam per secundum. & vlteriorem retinetur.

S I colonus.§ CASVS. Colonus meus exiuit de fundo animo retinendi incontinenti. Dicitur, quòd etiam interim possessor.scilicet naturalem,& ciuilem retineo per colonum.Et sic no.quòd per animū coloni retineo pos.vtranque. Accur.

l ¶ Placet.§ ciuiliter , & naturaliter etiā medio tempore absēte domino: & sic solus animus x coloni retinet mihi naturalem : quamuis nec in fundo, nec in conspectu, nec in proxi. sit: ut hic, & infrà , proempt. qui fundum . in prin. Sed quid, si exiuerit animo deserēdi poss. Respon. naturalem perdit dominus : argu. huius legis sumpto à contrario, q est ualidū: ut suprà. de offic. eius, cui mand. est iurisdi.l.j §. j. ciuilem retinet: in qua coloni malignitas nihil nocet: ut C. eo, l. fi, quod à mari, vel flumine occupatum [x] sit, possidere nos definimus:aut si is, qui possidet,in alterius potestatem [b] peruenit. Item qđ mobile est, multis modis desinimus possidere:si aut nolimus [c], aut seruū puta, manumittamus [d].

¶ Ité si id, quod possidebamus, in aliam speciē trāslatum sit,veluti,vestimentum ex lana factum [e].

¶ *Hæres non acquirit possessionē, nisi eam apprehendat verè, vel fictè.Bar.*

¶ Quod per colonū possideo [f], hæres meus, nisi ipse nactus sit [g] possessionem, non poterit possidere [h]. Retinere enim animo possessionem possumus, adipisci non possumus. Sed quod pro emptore possideo per colonū [i], etiam vsucapiet hæres meus.

¶ *Per colonum,commodatarium, vel depositarium,& si alij locet,commodet, vel deponat,possessionem retinemus.Bar.*

¶ Si ego tibi commodauero, tu Titio,qui putat tuum esse: nihilominus ego id possideo [k]. Et idem erit, si colonus meus fundum locauerit,aut is , apud quem deposueram , apud alium rursus deposuerit. Et id per quamlibet plurium personas factum obseruandum ita erit.

¶ *Per colonum absentem non retinemus possessionem naturalem,Bar.*

¶ Pomponius lib.xxx. † ad Sabinum.

LEX XXXI.

S I colonus non deferendæ possessionis causa exijsset de fundo,& eò redijsset,eundem locatorem possidere placet [l].

¶ *Per colonum, vel inquilinū retinet quis possessionem , etiam si locatio sit inutilis : & per mandatarium , licet mandatum sit inutile ad obligandum. Pau.*

¶ Paulus lib.xij. † LEX XXXII.

Q Vamuis pupillus sine tutoris autoritate non obligetur [m], possessionē tamen per eum retinemus [n].

¶ *Ficta traditio coloni non priuat dominū possessione.Bar.*

¶ Si conductor † rem vendiderit, & eam ab emptore conduxerit, & vtrique mercedes præstiterit, prior locator possessionē per cōductorem rectissimè retinet [o].

¶ *Infans per seipsum non potest incipere possidere sine tutoris autoritate : sed per seruum eius sic. Sed maior infante bene potest etiam sine tutoris autoritate . Pau.*

¶ Infans possidere rectè potest,si tutore autore cœpit. Nam iudicium [p] infantis suppletur autoritate tutoris : vtilitatis enim causa hoc receptum est: nam alioqui [q] nullus sensus infantis est accipiendi possessionē [r]. ¶ Pupillus [s] tamen etiam sine tutoris autoritate possessionem nancisci potest. Ité infans peculiari [t] nomine per seruum possidere potest.

¶ *Cui datus est executor , non potest ingredi sua authoritate. Item mandatū eius, quod quis habet necesse facere,non finitur morte.Bart.*

¶ Pompo.lib.xxij. † LEX XXXIII.

F Vndi † venditor etiamsi mandauerit alicui , vt emptorem in vacuam [u] possessionem induceret prius,quam id fiet,non rectè & hoc,si tantū deserit. Si autem alij tradat, uel deijciatur:tunc dominus vtranque perdit: ut infr. eo.l. peregre. §. quibus. & ſ. l. iij. §. q si seruus . Sed alij dicunt, q si tantùm deserit, quòd nullam perdit dñs, etiam si animo deserendi : & hic subaudiunt maxime : ut no. C. cōmunia. de usuca. l. j. & facit sup. de dolo, cùm quis.

Q Vamuis. § CASVS. Si locaui possess. fundi mei pupillo conducenti sine tutoris authoritate certa mercede : licet mihi non obligetur ad mercedem , tamen per eum retineo poss. fundi.

¶ Si conductor. § Ego Franciscus rem tibi locaui, tu eam uendis , & eandem cōducis ab emptore , & tam mihi quā ei soluis mercedem. Dicitur , q adhuc retineo possessionem per te .

¶ Infans. § infans tutore autore potest acquirere possess.pupillus autem etiam sine tutore. Item infans sine tutore in casu etiam quærit poss.ut per seruum suum peculiarem nomine apprehendentem, poss. alicuius rei. Franc.

m ¶ Non obligetur. § ut noxius constituatur : ut insti.de autho.tuto.in prin.

n ¶ Retinemus . § si forte à nobis conducat & sic quodammodo nobis est obnoxius: uel etiam mando ei : ut meo nomine intret: nō enim obligatur ex mandato : sed acquirit nobis poss. & nobis possidet.Quod accipe, si haberet intellectum : ut supra e.l.j. §. Offilius . & facit ſ. de ac. & obli.pupillus.Ac.

o ¶ Retinet . § Sed hoc quomodo? nonne dominus pos.amisit per traditionē à colono factam ſ. eo. possideri. § q si seruus? Quidam sic: sed dicunt eam restituta p mercedis solutionē , ar.ſ. depos.l.j. §. si rem. Sed illud eos non iuuat : quia ibi nec dicitur q depositor quòdā recuperet pos. nec q redeat in causam depositi : nec enim sequitur , tenetur, ergo in primam causam redijt. Alij dicunt,hic non fuisse traditā pos. contra quos est, quia conducendo tradere uidetur : ut ſup.de rei ven. l. quædā. & ſ. e. interdū. §. fi. Tu dic, q nec fuit tradita, nec pro tradita habita: nec habuit animū auferen di pos. priori locatori,cùm semper ei mercedē soluerit arg. C. eo. l. fi. Alioquin si fuisset tradita, uel habita pro tradita, sine dubio esset amissa. Nec ob.quòd cōduxit: quia tunc per condu. facit alium possidere , cùm conductor possidebat:quod hic non erat,sed prior locator possidebat:& facit supra qui bus mod.ususfructū.amit.l. Ponponius.

p ¶ Iudicium. § semiplenum.

q ¶ Nam alioqui . § id est,sine tutore.

r ¶ Accipiendi pos.§ & sic nō quærit : ut & supra l.j.§.adipiscimur. in fi.Sed contrà.C.eo.l.donatarum. Sol.vt ibi.

s ¶ Pupillus.§ maior infante habens intellectum : ut supra eo.l.j.§. Offilius.& supra de anto.tut.l.obligari.

t ¶ Item infans peculiari . § vt & C. de donat. si quis in emancipatione.

F Vndi venditor. § CASVS. Vendidi fundum tibi , posteà mandaui Titio, ut te mitteret in pos.fundi non expectasti,quod te mitteret in pos. sed tua autoritate intrasti. Dicitur,quod non iustè intrasti, & es pdo. Secundò dicit, Titius me mortuo, cùm id ignoraret, te misit in pos. dicitur q iustè incipis possidere. Si autem Titius misit te in pos.cum sciret me mortuum, aut cùm sciret hæredes id facere nollet: tunc non iustè incipis possidere. Fran.

v ¶ In vacuam. § ad quam tradendam tenetur,secundum quosdam Quod non placet; ut C. de proba. l. cùm res.

Veniet.

† alias lib. 15.ad Sab.

† intellectū huius text. uide per Ang.Rubeum in l. hoc edicto. §.more.nu mer. 25. de no.operis.nū cia.

† alias 32. ad Sab.

† huius. §. itellectum uid. apud petrum ſtellam. j.l. Papinianus.n. 20. 27. & 35. de pub. in rem.

† alias li. 7.

† Concor. tex. in c.ſignificante. & ibi not. Feli. col.2. uersi. v. declaratio.de resc̄r. & qđ notaui i apostill. ad Gu. de cugno.i l. nec apud.nu.1. in uer. cùm constat eorpore. C. de hære. instit. Quod tñ limitabis p gl.inl.ſi mater. §. ſi qs homines.ſ. de except. rei iu. Domi.

a ¶ Veniet.§ & si fecerit,prædo est:ut & sup.eo.l.ſi ex stipulatione. & C.eo.l.nec ex uera. Accursius

b ¶ Item si amicus.§ id est,procurator, siue nuntius.

c ¶ Aut.§ aliàs,aut,pro &,& aliàs,haud, pro,id est, non. Et secundum istam non est in litera non.Accursius.

d ¶ Id fecerit § id est, duxerit emptorem in possessionem. Acc.

e ¶ Rectè pos. ei tradita est . § ut & sup. de proc. si procuratorem. & sup. de offic. præſi.ſi sortè,& infrà, de solut. ſi cùm Cornelius. in fi. & sup. mand. ſi præcedente.& sup.depact.l.ſi cum. Sed argu contra. sup. de iure dotium.l.ſi ego.§.ſi res.& ſ. de manum. ſi pater . Sed alijs casib. loquuntur . Item contra.sup.de do.l.j.§. sed, & ſi quis . Solu. ibi in domino : uel ut ibi. Item contra.sup.ſi certum pet. l eius.§. quas uero. Sol. ut ibi.

ADDITIO. Dic secundum Bart.hic , q hoc mandatum consistit etiam in id, quod habebat de necessitate facere , ideo non reuocatur mortè . Sed de hoc plenè uide eundē Barto in d.l.ij.§. sed & si quid.

f ¶ Erit.§ ut ſ. de do. inter uir.&uxo.l.ſed in terim.§.ſi uxor.

g ¶ I me in uacuam . § CASVS . Si misisti me in possess. uacuā fundi Corneliani : ego autē credebam me missum in possessionē fundi Semproniani : & sic erraui in corpore : dicitur, quòd non acquiro pos. fundi Corneliani, nisi errauī tantū in nomine:quia certæ rei mihi possessio acquiritur. Sed quid ſi , in nomine & in corpore:ut fuit in primo casu , nunquid tu, qui misisti me i pos. saltem amittes possessionem? Quod uidetur:quia animo solo potest quis deponere, & mutare possessionem.quæ dic,ut in gl.sic et go uidetur,& in nostro casu. Item nunquid pos.fundi acquisiui in primo casu,ubi interueniterror? & uidetur,quòd sic,quia animo solo acquiri potest pos.in casibus, sic ergo uidetur,& hic.Sed tamen respondet , quòd errans non acquirit po. nec tu amittis pos. Tertiò dicit , ſi tradas poſſ. fundi Corneliani procuratori meo recipienti nomine meo,& ego errem,ut quia credebam tradi possess. fundi Semproniani, at procurator non erret : nunquid est mihi acquisita pos.Et dicitur,q sic, nam cum ignoranti quæratur per procuratorem:ergo & erranti.Sed nunquid contra, ſi procurator meus errauit,ego non? Dicitur,q bene acquiriſ mihi pos. postea dicit,q per seruum acquiritur pos.ignoranti domino. Vltimò dicit,Seruus alienus,siue possideatur a me,siue a nullo, potest mihi acquirere possſi nomine meo eam adipiscatur.Franciscus.

h ¶ Non acquiram pos.§ facit inf. pro emp.l.ij.§. cùm Stichum . & sup.de contrah emp.l. in uenditionibus.

i ¶ Consenserimus.§ hic error uon nocet,ut & sup de rei uen.l. idē Pomponius.§.cùm in rem.& sup.tit. r.l. cùm in corpus.

k ¶ Non consenserimus.§ ut in primo casu.

l ¶ Deponere. § depono cùm nemini quæritur , & sic solo animo meo,ut sup.eo.l. iij.§. in amittēda .

m ¶ Mutare. § cùm alii quæritur . & hoc animo meo solo similiter secundum Marcel. & Celsum . Quod est falsum, nisi in casib.ut sup.l. iij. in princ. ibi, Solo animo acquirenti .

n ¶ Posse.§ scilicet aliàs,ubi non est error.

o ¶ Scribunt.§ & sic uidebatur,q iste desineret possidere .

p ¶ Potest.§ quod est secundum Celsum:uel quòd est in casibus,ubi non est error.

† *Mandatum factū super eo, ad quod mādans tenebat,morte eius non finitur : bene tñ potest reuocari per hæredem eius. Pau.*

† Ité si amicus [b] uēditoris mortuo eo prius,quàm id sciret, aut [c] non prohibentibus hæredibus id fecerit : [d] rectè possessio ei tradita est. [e] Sed si id fecerit, cùm sciret dominum mortuum esse, aut cùm sciret hæredes id facere nolle, contra erit. [f]

¶ *Error nōis acquisitionē possessionis non impedit:sed error in corpore sic. Item dissensus accipientis impedit perditionem possessionis . Bar.*

¶ Vlpianus lib.vj.† Dispu. L. XXXIIII.

S I me in uacuā possessionē rusdi Corneliani miseris , & ego cùm putarem me in fundum Sempronianum [g] missum,in Cornelianum iero:non acquirā [h] possessionem, nisi fortè in nomine tantùm errauerimus, [i] & in corpore consenserimus : [k] quoniā autē in corpore non consenserimus , [l] an tñ a te recedet possessio, quia animo deponere, [l] & mutare [m] possessio nem nos posse [n] & Celsus,& Marcellus scribunt, [o] dubitari potest. Et si animo acquiri possessio potest, [p] nūquid ¶ acquisita est? [r] Sed non puto errantem acquirere. Ergo nec amittet [s] possessionē, qui quodammodo sub conditione recessit de possessione.

¶ *Cū res tradit precuratori ad hoc,ut possessio quærat. dño.sufficit,q alter ipsorū nō erret,licet alter erret in rei substantia. Ité etiā per seruum alienum recipientem meo nomine,potest mihi acquiri possessio. Pau.*

Exitus . § CASVS. Si uterque nostrum contendat se insolidum possidere fundum , & agat quilibet contra alium interdicto Vti possidetis:dicitur , q iudex habet uidere quis eorum possideat:& pronuntiare illum debere esse in possess.& uictus in pos.poterit intentare rei uendicationem.Franc.Accursius.

a ¶ Exitus controuersiæ . § altero , uel utroque agente interdicto Vti possi.

b ¶ Vter.§ aliàs utrum:& dic,id est, quis eorum.

c ¶ Victus est.§ quid,si uterque uincit? Respon.& tunc aget uterque si uelit,ut dixi inf.uti possi.ſi duo.

d ¶ Quæratur.§ ſi ei quæri placuerit:ad hoc.ſ. de rei uend. l. is qui. & j.uti poſſ.l.j. §.ij.& ſ.de iudi.inter.& C.de rei uen.l.ordine.& de interdi.l.incerti.& ſ.fini.regun.l.ſi quis.& inſt. de interdict. §.retinēde.

d ¶ Quæratur.§ ab eodem iudice:ut C.de iudi.l.nulli.& de rei uendi.l.ordinarij.Accursius.

Q V pignoris.§ CASVS. Si emi fundum a non domino,& fuit mihi traditus:& sic cœpi possidere:& eū fundum obligaui Titio & tradidi.Dicitur,q adhuc dicor possidere, & in usucapione procedo.Idem est,si eundem fundum,quem obligaui Titio, concessit mihi precario Titius : nā adhuc procedo in usucap. & reddit rationem. Nam cùm plus iuris in poſſ.&c.Franc. Accursius .

e ¶ Qui.§ scilicet debitor .

f ¶ Intelligitur possidere.§ quo ad usucapionem : ut infrà,subijcit. & inf.tit. 1. ſi serui mei nomine . Item quo ad satisdationem utendā: ut sup.qui satisda.cogan.l.sciendum.§.creditor. quo ad alia nō:ut no. sup.eo.l.j.§.per seruum corporaliter. Accursius.

g ¶ Rogauerit. § id est, accepit precario debitor a creditore .

h ¶ Longe minus.§ i.magis:sic.C.de iud.l. properandū. §.fi. Vel die abundat,nō:ut & ſ. de dam.infe.l.fluminū.in prin.ibi, Nihilne, &c. & facit j.de preca.l.certè,j ſi.& ſ.de pig.act.cū & sortis.§.fi.& j.de act. & oblig.

q ¶ Nunquid.§ hæc est alia quæstio:& utraque soluetur.

r ¶ Acquisita est.§ ubi est error.Accursius.

s ¶ Nec amittet.§ ut & inſ.de ui,& ui ar.l.cū fundum.& ar.ſ.quib. mo.pi.uel hyp.ſol.l.uoluntate.Sed cōtra ſ.e.l.quod meo.§. ſi furioso. & l.j.§.ſi mir.Sol.hic cū conditione ſi alius acquireret:ibi non. Quod non placet:q a pro nihilo diceret , Quodāmodo,quod improprietatem notat. Alij dicunt, quòd hic etiā in animo habuit conditionem : ibi nec uerbis, nec animo.Tertij,quòd hic in re immobili: contraria in mobili, quarum poſſ. est uilis , & abiecta : ut inf.eod.ſi rem . Tu dic, quòd hic fuit error in re,sed in §.ſi furioſo.in persona accipientis tā tum .

t ¶ Si ergo errem .§ quia credo , quòd de possessione fundi Titia ni dicas,&tu dicis Sempronianī.

v ¶ Ignoranti mihi acquiri . § ſ. per procuratorem,ut C.e.l. per liberam .

x ¶ Erranti . § in nomine,uel in corpore,secundum Io. & Azo.

y ¶ Vt acquiram . § no.acquiram , ut ſ. acquiratur.ſ.tatim : quia præsens sum,& nudum præstat ministerium : aliàs ſi sibi acquirere uelit , & ſi non præstat nudum ministerū, non acquireret mihi:ut sup. de contrahen.empt.l.in huiusmodi.nisi tradens hoc gerat,quo casu error procuratoris mihi non nocet,ut suprà, de do.l.qui mihi . Accur.

z ¶ Nomine meo. § quando à nemine,ut in frà tit.j.l. nunquā.§.seruus.& facit inf. de stip. ser.l. ſi seruus . & facit j.pro emp.l. ij.§. ſi seruus. & qđ no,ſ. de ædi. edic.l. cùm mācipium.

† de omnibus tribunalibus.

Procuratoris error nō semper nocet.

† alias li. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& oblig.l.qui à seruo.& ſ.de peri.& commo.l. serui emptor. & ſ.si.j. l.non solum.§.qui pignori.Accur.

a ¶ Rogauerit.§ id est acceperit.

b ¶ Possidet.§ Creditor possidet pignus, quod dicitur à pugno: non autem hypothecam:ut ſ.de usu ca.l.non solum.§.fi rem.

b ¶ Nō possidet. § ut est debitor. Accur.

Creditor possidet pignus, ut l. sequē. cum concor. in gl.fin. Et ió est,q̄ creditori nō potest ꝑria authoritate debitoris pignus auferri, ut no.gl.in l.fi quis in tantam.C.unde ui.

E pignoris.§ CASVS: Obligati tibi fundum, uel domum, & tradidi: tandem istum fundum, uel domum à te conduxi, & conuenit ut pro colono sim in isto agro, vel sim pro inquilino in domo. Dicitur q̄ retines possef. per me. Franc. Accur.

c ¶ Conducta.§ id est, debitor conduxit à creditore: ut ſ. de pigno. act. si pignus.

d ¶ Et per eos.§ nunc respondet.

e ¶ Possidere.§ Not. quòd colonus in villa, inquilinus in ciuitate: ut hic, & supra. loca.l. item quæritur. cum lege sequen.

f ¶ Videtur.§ facit ſ. de peri. & commo. rei uenditæ serui emptor. & infra.titu. 1.ei, à quo.Accur.

Ad Alias.44.

Vi absenti.§ CASVS. In quadam epistola scripsi seruo meo, ut sit liber. Dicitur, quòd non erit liber ex tempore datæ epistolæ: sed ex tunc, q̄n hæc epistola peruenit ad notitiam serui.

¶ Si quis.§ Tradidi tibi pos. fundi, ut ita demum habeas eius possessionem, si hic fundus sit meus. Dicitur q̄ non uideor possef. tradere si appareat alienum esse fundum,& non meū. Secū dò dicit,q̄ pos.pōt tradi sub conditione: ut si nauis ex Asia uenerit habeat possef. talis fundi. ¶ Si is,qui.§ Dic casum,ut in fin.ult. glos.quæ incipit, Quia &c. Ideoque dicas &c.Fran.

g ¶ Vt in libertate.§ id est in possessione libertatis,secundum quosdam. Imò ut sit liber. Et in hac epistola debent adesse quinque testes; ut C.de Lat.liber.tollen.§.scimus.Accur.

h ¶ Vt statim.§ id est antè quàm epistola ad seruum perueniat: & facit C.de fideicommiſ.lib.I.si uoluntate.& supra,de libe. cau.non uidetur.Argumentum contra.C. de repud.licet. Sed ibi fuit traditus libellus repudij.

i ¶ Conferre.§ sic ſ.de ui,& ui arma.l.cùm fundum.

k ¶ Ipsius.§ scilicet tradentis.

l ¶ Fundus alienus sit,§ in præsenti tempore: ut differat à sequenti casu.

m ¶ Sub conditione.§ scilicet uera quæ erit de futuro:ut & ſ.si certe. pet.itaque.Sed ſ.prox.non fuit uera: quia fuit de præsenti tempore, Vel dic,de alia conditione hic loqui, quàm ſ. & per hoc dicat, hoc amplius.Et nota quod expressa fuit conditio: aliàs contra. supra.eo. quod meo.ſ. si furioso.

n ¶ Sicut res.§ id est rerum dominium,uel proprietas: ut supra.de iur.do.l.dotis fructus.§. fi.

o ¶ Neq; aliter.§ Sed cōtra.ſ de sol.l.sub cōditione.in fi.Sol.ut ibi.

p ¶ Extiterit.§ concor.ſ.eo.si me in uacuam.in prin. argu.Si dono tibi domum,ut non alienes,& tu alienas:uendicabo ab eo,cui vendidisti:si autem tibi tradidi hoc modo, ne alienes:transtuli in te dominium. Si uendis alteri, non in me transfertur dominium: si alienas, isto casu non uendicabo ab eo,in quem est alienatio facta:sed contra te agam condictione ob causam:ut supra.de condi. ob cau. l. ea lege. Ad primum facit C.de rebus alienis non alie.l.fi.

q ¶ Per eum.§ scilicet seruum.Accur.

r ¶ Vel ex testamento.§ ita tamen, si non transiuit dñiū in testatorem: ut si erat alienus, non legantis.

habeat, qui precario rogauerit, quàm qui omnino non possidet.

¶ Marcel.li.fing.ad for. L. XXXVII.

RE pignoris nomine data, & possessione tradita,deinde a creditore conducta,c cóuenit, ut is qui hypothecā dedisset, pro colono in agro, in ædib. autem pro inquilino sit.Et per eosd creditor possidere e uidetur. f

¶ Nō pdit quis possessionē serui absentis, donec ad eū literæ libertatis pueniāt.Bar.

¶ Iulianus.li.lviij dig. L. XXXVIII.

QVi absenti seruo scribit, ut in libertateg moretur,non eam mentem habet,ut statimh uelit serui possessionē dimittere:sed magis destinationem suam, in id tempus conferre,i quo seruus certior factus fuerit.

¶ Possessio,& dominium potest sub conditione transferri: & defectus conditionis impedit eius translationem. Bar.

¶ Si quis possessionem fundi ita tradiderit,ut ita demū cedere eam dicat,si ipsiusk fundus esset,nō videtur possessio tradita,si fundus alienus sit[l]: hoc amplius existimādum est, possessionem sub conditionem tradi posse, sicut res n sub conditione traduntur, neque alitero accipientis fiunt,quàm si cōditio extiterit p.

¶ Per seruum hereditarium ex alia cā habitum res hereditariæ possunt quæri.

¶ Si is,qui Titio seruum uēdiderat,hęredi eius eum tradiderit,potest hæres rerum hæreditariarum possessionem per eum¶ apprehēdere:quia non seruus iure hæreditario sed actione ex empto ad eū peruenit. Nam & si ex stipulatu, vel ex testamēto r seruus debitus testatori fuisset, & hæres s eius eū accepisset,nō prohiberetur rerum hæreditariarum possessionem per eundem acquirere t.

¶ Rei sequestratæ de partium uoluntate perditur possessio, nisi causa custodiæ sequestretur. Bartolus.

¶ Idem lib.v.† exīm. LEX XXXIX.

INteresse† puto, qua mente apud sequestrumu res deponatur. Nam si† dimittēdę possessionis causa, & hoc apertè fuerit approbatumx: ad usucapionē possessio eius partibus, non procedere tey. At si custodiæ causa deponatur z, ad vsucapionem eam possessionem procedere a uictori, constat.

¶ Violentia serui proprij,quem possessione non priuat. Bar.

¶ Africanus lib. ix. Quæst. LEX. XL.

SI de eo fundo, quem cū possiderem b pignori tibi dedi, seruus tuus te deiiciat,adhuc te possidere ait: quoniam nihilominus per ipsum seruum possessionem retineas c.

¶ Si colonus recedit nō animo deserendæ possessionis nulla possessio pdit. Sed si animo deserendi,uel moriatur, naturalis perditur,& etiam ciuilis, si naturalem negligit adipisci.Bartolus.

¶ Si fortè colonus, per quem dñs possessionem per eum¶ apprehēdere:quia non seruus iure hæreditario sed actione ex empto ad eū peruenit. Nam & si ex stipulatu, vel ex testamēto r seruus debitus testatori fuisset, & hæres s eius eū accepisset,nō prohiberetur rerum hæreditariarum possessionem per eundem acquirere t.

¶ Rei sequestratæ de partium uoluntate perditur possessio, nisi causa custodiæ sequestretur. Bartolus.

¶ Idem lib.v.† exīm. LEX XXXIX.

INteresse† puto, qua mente apud sequestrumu res deponatur. Nam si† dimittēdę possessionis causa, & hoc apertè fuerit approbatumx: ad usucapionē possessio eius partibus, non procedere tey. At si custodiæ causa deponaturz, ad vsucapionem eam possessionem procedere a uictori, constat.

¶ Violentia serui proprij,quem possessione non priuat. Bar.

¶ Africanus lib. ix. Quæst. LEX. XL.

SI de eo fundo, quem cū possiderem b pignori tibi dedi, seruus tuus te deiiciat,adhuc te possidere ait: quoniam nihilominus per ipsum seruum possessionem retineas c.

¶ Si colonus recedit nō animo deserendæ possessionis nulla possessio pdit. Sed si animo deserendi,uel moriatur, naturalis perditur,& etiam ciuilis, si naturalem negligit adipisci.Bartolus.

¶ Si fortè colonus, per quem dñs possessionem per eum¶ apprehēdere:quia non seruus iure hæreditario sed actione ex empto ad eū peruenit. Nam & si ex stipulatu, vel ex testamēto r seruus debitus testatori fuisset, & hæres s eius eū accepisset,nō prohiberetur rerum hæreditariarum possessionem per eundem acquirere t.

¶ Rei sequestratæ de partium uoluntate perditur possessio, nisi causa custodiæ sequestretur. Bartolus.

¶ Idem lib.v.† exīm. LEX XXXIX.

INteresse† puto, qua mente apud sequestrumu res deponatur. Nam si† dimittēdę possessionis causa, & hoc apertè fuerit approbatumx: ad usucapionē possessionis eius partibus, non procedere tey. At si custodiæ causa deponaturz, ad vsucapionem eam possessionem procedere a uictori, constat.

¶ Violentia serui proprij,quem possessione non priuat. Bar.

¶ Africanus lib. ix. Quæst. LEX. XL.

SI de eo fundo, quem cū possiderem b pignori tibi dedi, seruus tuus te deiiciat,adhuc te possidere ait: quoniam nihilominus per ipsum seruum possessionem retineas c.

¶ Si colonus recedit nō animo deserendæ possessionis nulla possessio pdit. Sed si animo deserendi,uel moriatur, naturalis perditur,& etiam ciuilis, si naturalem negligit adipisci.Bartolus.

¶ Si fortè colonus, per quem dñs possessionem per eum¶ apprehēdere:quia non seruus iure hæreditario sed actione ex empto ad eū peruenit. Nam & si ex stipulatu, vel ex testamēto r seruus debitus testatori fuisset, & hæres s eius eū accepisset,nō prohiberetur rerum hæreditariarum possessionem per eundem acquirere t.

¶ Rei sequestratæ de partium uoluntate perditur possessio, nisi causa custodiæ sequestretur. Bartolus.

¶ Idem lib.v.† exīm. LEX XXXIX.

INteresse† puto, qua mente apud sequestrumu res deponatur. Nam si† dimittēdę possessionis causa, & hoc apertè fuerit approbatumx: ad usucapionē possessionis eius partibus, non procedere tey. At si custodiæ causa deponaturz, ad vsucapionem eam possessionem procedere a uictori, constat.

¶ Violentia serui proprij,quem possessione non priuat. Bar.

¶ Africanus lib. ix. Quæst. LEX. XL.

SI de eo fundo, quem cū possiderem b pignori tibi dedi, seruus tuus te deiiciat,adhuc te possidere ait: quoniam nihilominus per ipsum seruum possessionem retineas c.

¶ Si colonus recedit nō animo deserendæ possessionis nulla possessio pdit. Sed si animo deserendi,uel moriatur, naturalis perditur,& etiam ciuilis, si naturalem negligit adipisci.Bartolus.

¶ Si fortè colonus, per quem dñs

† Alias lib. 2. ex Minicio.

† Concor. ea quæ no. per doc. in l.1. C. de prohib. sequestra. & quæ no. in ca. examinata. exerā de iudi.

† Omitteretur.

ter.Et dic,q̄d sit sequester:ut ſ de uersſ.l.sequester.& ſ.deposi. ꝑria.

z ¶ Deponatur.§ quia hoc agitur expresse.Accur.

a ¶ Procedere.§ unde si reus usucapiebat,continuabitur modo tēpus suum actori, qui uicit:ut & ſ. eod. Pomponius.§.si iussu. Et qua actione agatur contra sequestrum?no.in d.§.rei.& l.sequester.

SIde eo.§ CASVS. Fundū, quē possidebā,tibi obligani,& tradidi:seruus tuus te de eo deiecit.Dicitur,q̄ adhuc pos. fundi habere diceris. ¶ Si fortè.§ Possidebā fundū per colonū meum,q̄ stabat in fundo Dicit q̄ licet ipse moriat,uel decedat de eo fundo non animo deserēdi pos.adhuc tamen retineo pos.per illū colonū.Secūdò dicit, Si moriatur colonus meus,q̄ nō amitto pos. nisi sim negligēs in adipiscēdo eā. Tertiò dicit,q̄ si colonus meus discedat de fundo aīo deserēdi pos. amitto pos. Quartò reuertitur ad secundū casum dicens, hoc quod dixi,quòd mortuo colono retineo pos.fundi interim:est uerum,nisi alius extraneus possidere incipiat, nam tunc amitto pos.

¶ Seruū tuū.§ Emi seruū tuū à nō domino,credens eū dñm,& traditus est mihi,& sic incepi possidere: tandē incepi scire tuū, & sic eū celaui,ne peteres.Dicitur,q̄ propter hoc nō uideor eum possidere clā: unde bene procedo in usuca.Secundò dicit econtrà, ut si à principio cepi possidere clā, postea desij clā possidere:nā inspicit principium.

¶ Si seruum.§ Seruum meū possessum à quodam,qui emerat bona fide,ab eo abstuli clam. Quæritur,an uidear possidere clam:Dicitur q̄ non:& reddit rationem. Nam sicut conductio, aut precarij rogatio non potest esse suæ rei:sic nec clandestina pos. Fran.Accur.

b ¶ Possiderem.§ ego debitor.Accur.

c ¶ Retineas.§ p̄ seruū inuitū retines iniustā, quāuis per eū uolētē nō quæras:ut ſ.eo.qđ seruus. Et q̄a retines, usucapio debitoris ꝑcedit:ut ſ.ti.j.l non solū.§.si rem. Vnde collige debitorē nō possidere, aliàs interpellaret,ſ.usucapio,quia interuertisset pos.debitoris seruꝰ alienus,id est creditoris,l.cet non suus,ut hic,& ſ.eo.l rem,quæ.

Decessisset.§ id est,moriatur.& quod subiicit, Propter utilitatem,&c. est interpositio, quæ ponit primum casum. & quod subijcit, Quo mortuo,&c.reassumit prin.& est secundus casus. Vel dic secundò,decessisset,id est, de agro exijsset:& non animo deferendæ pos.ut & ſ.e.si colonus. Et no.q̄ tres casus iste.§.ponit. Primò,cū discedit colonus non aīo deserendi. Secundò, cū moritur. Tertiò, cùm discedit animo deserendi. Acc.

b ¶ Per colonum. § detinentem,secundum primam expositionē. Vel secundum aliam, percolonum,id est,per eius animum retineo naturalem,ciuilem autem per me.

† Als, idē.

c ¶ Neglexerit.§ sed quam perdit dominus per negligentiam? naturalem non: quia per mortem coloni est amissa, nec per hæreditatem tenetur, ut infrà si quis test.lib.I.j.§.Scæuola. Nec ob. finis huius.§. ut ibi dices. Nec ciuilem:quia eam retinet per se. Rñ. secundum quosdam,de ciuili tantum dicit:quibus o bstat uerbum, adipisci: sed dicunt improprie, i. retinere, & uti ut per incuriam: ut insti. de usuc.§. quod autem. Tu dic, q̄ perdit ciuilem, nisi petat naturalem,mortuo colono: & sic propriè ponitur adipisci. nam non ueniendo ad fundum obliuiscitur: & sic perdit etiam ciuilem.Acc.

d ¶ Aliud existimandum.§ aliàs aliquid ęstimandum:& tunc referas ad primum casum de tribus, secundum secundam positionem. Nam hic casus loquitur, cùm discessit animo deserendi pos.aliàs idem.& tūc ad proximū:nam & hic,amitto naturalem statim, & retineo ciuilem donec negligā,ut sup.eo.l.iii.§.q̄ si seruus.& cū ero negligens,perdam ciuilē:ut & in proximo casu. Sed uidetur,q̄ non per dam naturalem statim:ut C.e.l.fi.quæ est contra.Sol. ut ibi. Ac.

ADDITIO. Dic secundum Bart. q̄ illa lex per istam intelligitur: quia per exitum perditur naturalis,ut hic:non ciuilis, ut ibi.

e ¶ Hæc ita uera.§ scilicet,q̄ non interpelletur ciuilis, & sic ad secundum casum se refert:& per consequens ad tertium, si habeas idē. Aliàs si alius possedit,etiam ciuilem perdit. Sed uidetur,q̄ non perdā statim per alterius ingressum:ut sup.eo.fi id quod.§. fi.& l.clam.§.fin. Rñ.hic,non dicit,q̄ fuerit ingressus tantū, sed q̄ possedit:ut quia suspicatus sum me posse repelli:ut & inf.pro emp.qui cùm pro.§.fi. Alij dicunt, q̄ contrahit ciuilis originem ex naturali, quæ perditur mortuo colono,uel recedente animo deserendi.Sed hoc non placet: quia secundum hoc,si quod possidebam locauī,& colonus deijcitur, non perdam,si inspicitur origo.Prima ergo placet. Item uidetur,q̄ etiam naturalis mortuo colono,non amittitur, cùm hic dicat,q̄ in hæreditate manserit:sed dic,res,non possessio.Vel si possessio, impropriissimè,ut sup.de acqui.hære.pro hærede. Nam uerè hæreditas non possidet,ut infrà,si quis testa.lib.I.j.§. Scæuola.

f ¶ Ait.§ sic inf.tit.1.iusto.§.& si possessionis.Sed contra infrà,pro suo,si ancilla.Solu.illud singulariter furis odio dictum est, secundum R.ut dixi sup.eo.l.clam.

g ¶ Nā retro.§ i.econtrario:& ad hoc facit ſ. de fur.l. qui ea mēte.

h ¶ Emptori.§ qui emit a non domino.

i ¶ Abduxerim.§ id est,abstulerim.

k ¶ Non uideri clam me.§ sed furti teneor, ut infrà, de furt.itaque. §.j.& l.cum ex.§.j.Azo.Sed hic dicas, quòd feci credens mihi licere, cum crederem meam:unde non teneor furti,sed consti. si quis in tantam.ut insti.ti bono.rapto.§.j.

l ¶ Teneri.§ ut sup.depositi.l.qui rem.& inf. de preca. in reb.§.fi.& inf.tit.1.ei,a quo.Et nota,q̄ facit arg.a pari.q.d.cui rei illa possunt cōuenire,& hoc:& a qua illa remouentur,& hoc,ut subijcit. Et nō possē,&c. Sed uidē falsum hoc arg. quia pro opere,quod quis in suo fa-

cit,tenetur, Quod ui aut clam:ut ſ.quod ui aut clam.l.j.§.ij.& l.is, qui in puteum.§.fi. Sed respon aliud est agi, Quod ui aut clam, q̄n agitur ad interesse pro opere factō ui, uel clam, & aliud possideri aliquid clam:nā non ideo q̄ facit clām opus, possidet clā:cum origo inspiciatur pos.ut ſ.e.l.clam. Secundò opp. quia precarium tenet in sua retione pos.ut ſ.e.l.si aliquam. Sed hic credebam esse eius, qui possidebat, secundum Io. ibi sciebam meā propriet atem ar.ſ. de precā.l.certè.§.fi. Vel etiā si putabam hic meam, ꝑprietatis gratia clam abduxi metuens mihi fieri cōtrouersiam proprietatis, in qua nec clandestinitas, nec precariū tenet: sed in pos. posset esse utrunque si ego non possidebam. Item oppo.si a me possides clam uinco inter dicto, Vti possidetis: ut inf.uti possidetis.l.j. in fin.& l.fe.Si tu dicas te dominum,ergo non possides clam:ficq; remoues me ab interdicto, Quod est falsum. Sed rñsio estex ꝑdictis: q̄a in pos.siue rei pōt esse clādestinitas, si primò alius possidebat.

† aliàs li.1.

† aliàs li.4. regul.

m ¶ Duabus.§ scilicet à precario,& à conductione.

QVi iure.§ CASVS. Si aliquis scholaris, uel aliquis meus amicus uineam mea intret causa comendi, de uuis, uel eausa ibi solatiandi, non acquirit per hoc. possef.uineæ: quia non eo animo intrauit. Franc. Accur.

n ¶ Qui iure familiaritatis.§ id est,amicitię.

o ¶ Videtur possidere.§ facit infrà, de itinere.actuque priua.l.j.§.

† Martianus.lib. 4. regul.

Ommunis.§ CASVS. Plures habemus seruum communem,si unus nostrum seruum possideat nomine aliorū,ab omnib.d citur hic seruus possideri.Secundò dicit, ꝑcurator meus emit rē meo nomine,& ei est tradita.Dicitur,q̄ statim est mihi quæsita pos.illius rei. Si aūt gestor negotiorū meorum emit meo nomine, & ei est tradita, non acquiritur pos.nisi habeam ratam illam emptionem.Frā. Accur.

p ¶ Communis.§ facit sup.eod.l. quod meo. cùm is possideat,cuius nomine possidetur.Accurſius.

q ¶ Procurator.§ facit differentiam inter ſspecialem procuratorē, & generalem.Nam si generalis,uel ad alia constitutus,post ratihabitionem demum,ut in fi.huius.§.si ſspecialis ad hoc, tunc statim, ut in prin.si uterq; gerat,siue alter tradens,uel accipiens. Sed Io.non distinguit inter generalem,& ſspecialem:ut no.ſup.e.l.j.§. per procuratorē. Et ideo primò exponc procurator,id est,procurans:sic ſ.de neg.gest. si ego,& de procurato.l.Plautius.nam de habente,& nō habente mādatum,dicit.Vel dic,procurator,id est, gestor: & statim ſspecificat de procuratore,postea de gestore.

r ¶ Acquirit pos.§ suprà,tit.1.l.res ex mandato.quæ est contra.Sol. ibi neuter egit,ut mihi quæreretur,hic, sic. Io.

s ¶ Sponte emerit.§ habens generale mandatum,Rom. Sed Io.non habens mandatum.

t ¶ Emptionem.§ nota, q̄ per procuratorem habentem mandatū, quæritur mihi dominium,& possessiam ignoranti,ut hic,& ſup.e.l.j.§. per procuratorem.Si autem mandatum non habeat,nō quæritur mihi ignoranti,nisi ratum habeam:ut sup.de neg.gest.l.si ego.

SI quis.§ CASVS. Emi fundum a non domino:quandā partem eius scio alienam,& certam,puta,a fossato.Supra illam partē non præscribam,aliā,sic.Sed quid,si incertam scio alienam,puta,duo iugera scio esse aliena in quodā angulo fundi,sed nescio usquequo durent.Dicitur, q̄ reliquam partem præscribam.Vltimò dicit, Emi fundum,cuius usumfructum scio alienum. Non impedit,quin præscribā fundum.Idem si sciam eum obligatum.Fran. Accurſius.

v ¶ Si quis fundum emerit.§ a non domino.Accur.

Sciat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sciat.ʒ ut eam sciat ostendere: ut usque ad foueam illam: aliàs nonnut ʒ pro cmp, emptor. in princip quæ est contra secundum Io.
ADDITIO. Dic secundum Bart. hic, quòd hic sciebat alienam pro parte certa & diuisa,& determinata.
b ¶ Locus.ʒ Sibi cõtradicere uidetur litera: nã siue dimidiam,siue tertiam,uel aliam quotcunq; habet alius,nõ potest ignorari locus, cũ in qualibet gleba quotcunq; habeat portionem ut in toto. Vnde dic.q; scio eum habere duo iugera in quodam angulo, nescio tñ usque quo teneãt:& hoc dicat pro indiuiso.Vel etiam dic, scio eum habere tertiã totius: nec tamen scio locũ, s.tertium, qui totus sit suus: q; nec est. Quod enim non est, scire non põt, & secũdum hoc non est contra ſ.e. l.locus.quæ signatur cõtra. Potest & tertio sol ui: quia ibi tradebatur pars incerta:hic autem tota res,sed pars scieba tur aliena.Posset etiam dici, quòd fundus habeat certas partes: & in una sciam quendam habere tertiam pro indiuiso, nescio tamen in qua.Accur.
c ¶ Capere posse.ʒ reliquas partes,quas credit esse uendentis, licet non sint.
d ¶ Sine ullius.ʒ idest illius, cuius hãc portionem scit. cæterum nec reliquas sine damno domini usucapit. Et sic apparet,quòd totus fundus erat alienus:pars ticula, pura Titij: reliquæ partes Seij. Et sic non nocet Titio, si reliquæ partes usucapiantur. Vel dicas totum fuisse Titij: & tunc nihil nocet Titio,quo ad particulam, quæ scitur aliena,si reliquæ partes usucapiantur.
e ¶ Bona fide.ʒ i. dominiũ per diutinã &c.
f ¶ Capere posse.ʒ In hoc ergo non habet similitudinem cum dominio:ut no.ſ.de usufru l.4.
g ¶ Pignori obligatam.ʒ sed aduersus hypothecariam non præscribet:cùm non sit iusta possessio,ubi bona fides abest:ut C.ſi aduer. cre.l 2.in prin.

Papinianus.li.24. Alias.23. Quæſt.

PEregrè.CASVS. Cùm uellem ire ad sanctũ Iacobum,uel alio pecuniam sub terra cõdidi,ut sic stet salua: nunc reuersus sum,& bene recordor in quo fundo eam posui:sed non recordor in qua parte fundi posui,Dicitur, q; bene retineo posseſſ.pecunię,quamuis eam non uideo:nam aliàs diceres me amittere posseſſ. seruorum meorum quando eos non uideo,quod esset absurdum Nec est uis,si pecuniam posui in meo fundo, siue in alieno.
¶ Quæsitum.ʒ Si ex causa peculiari seruus quærat poſ. acquirit mihi eam etiam ignoranti:redditur ratio Secundò dicit,si ex causa non peculiari:tunc oportet interuenire scientiam domini,& corporalem poſ.serui.His præmissis uult dicere,q; refert,teneam poſ.fundi p me, an per alium.Nã aliter amittitur uno casu,quã altero. Nam quando posideo meo corpore, non amitto , nisi animum habeam definendi possidere:& definã.illã autem,quã tenebam per seruũ nõ amitto nisi alius ingrediatur:nam tunc etiam ignorans amitto hinc est,q; saltum hybernum,uel æstiuum dicor possidere , licet ibi nullus sit , nec eius amitto poſ.licet alius ingrediatur,nisi habeã animum definendi possidere.Et hoc dicit hic §.cum l.seq.& sequenti. Franc.Accur.
h ¶ Condiderat.ʒ hic uidetur prohibitum pecuniam sepeliri: ut ſ. ad le.Iuliam pe.l.4 §.non sit.Sed illud,ut cadauer:sed causa custodię potest:ut hic.Accur.
i ¶ Locũ.ʒ fundũ tamẽ bene scit:ne sit cõtra ſ.e.ſi id quod,in prin.

Pecunia sepeliri prohibetur.

ticulam sciebat esse alienam, Iulianus ait, si pro diuiso sciat[a] eẽ alienam, posse eũ reliquas partes longa possessione capere. Sed & si p indiuiso sciat esse alienam, licet ignoret quis sit locus[b], æquè eũ capere posse[c]: quia sine ullius[d] damno pars, quæ putatur venden tis, per longam possessionem ad emptorem transit. Sed & Pompo nius scribit lib.v. Variarum lectionum,si sciat,uel putet alienum esse usumfructum, bona fide[e] per diutinam possesſionẽ capere possſe[f]. Idem inquit, & si emero rem quam sciam pignori obligatam[g].

¶ *Per obliuionẽ partis loci,in qua res mobilis custodiæ causa reponitur,possessio nõ perditur, nisi per alium occupetur.*

¶ Paulus. LEX XLIIII.

PEregrè ꝓfecturus pecuniam in terram custodiæ causa conditam[h] ,cùm reuersus locũ[i] thesauri[k] memoria non repeteret[l], an desiisset pecuniam possidere? uel, si postea recognouisset locũ, an postea cõfestim inciperet possidere quęsitum est. Dixi, quoniam custodię causa pecunia condita proponeretur, ius possessionis ei,qui condidisset, non uideri peremptum:nec infirmitatem memorię[m] damnũ afferre possessioni,quam alius non inuaſit[n]: alioquin responsuros[o],per momenta seruorum,quos non uiderimus,interire possesſionem[p]. Et nihil interest, pecuniam in meo , an in alieno condidisse:cùm si alius[q] in meo cõdidisset fundo, nõ aliàs posiderem, quàm si ipsius rei[r] possesſionem supra terram[s] adeptus fuissem. itaq; nec alienus locus meam propriam aufert possesſionem, cùm supra terram, an intra terram possideam , nihil interſit.

¶ *Ex cã peculiari quærit usucapiẽdi conditio, & possessio domino ignorati:ex alia possessio,et usucapio,tantum scienti.Bar.*

¶ Quæsitum est , cur ex peculiari causa per seruum ignorantibus[t] possessio quæreretur[u] .Dixi,utilitatis causa iure singulari[x] receptum , ne cogerentur domini per momenta species[y] & causas peculiorum inquirere. Nec tamen[z] eo pertinere speciem istam,ut animo solo uideatur[a] acquiri possesſio. Nam si non ex causa peculiari quæratur aliquid , scientiam quidem domini esse necessariã[b] , sed corpore serui quæri possesſionẽ.

¶ *Possidens suo animo,& corpore demũ, sciẽs possessionem amitti : secus in eo q̃ suo animo,& corpore alieno possidet.Bar.*

¶ Quibus explicitis[c] , cùm de amittenda possesſione quæratur, multum interesse dicam, per nosmetipsos , an per alios possideremus.Nam eius quidem,quod corpore nostro teneremus,possessionem amitti , vel animo,uel etiam corpore:si modò[d] eo animo inde digressi fuerimus , ne possideremus. Eius uerò , quod serui uel etiam coloni corpore possiderentur, non aliter amitti possesſionẽ, quàm eã alius ingressus[e] fuisset:

k ¶ Thesauri.ʒ impropriè,i pecuniæ:sic ſ.ad exhi.l thesauros.& ſ. de rei uen.l.a tutore.Aliàs aliter:ut ſ ti.j.l. nunquam.§.thesaurus.
l ¶ Non repetere.ʒ id est non recordaretur in quo loco pecuniam condiderat.Accur.
m ¶ Infirmitatem memoriæ.ʒ adhibita tamen diligenti inquisitione recordaretur: ut ſ. l. 3 §. Nerua. Vbi ergo adest infirmitas , abest diligens inquisitio:quæ si adesset, recordaretur: & facit C. de uete. iur.enu.l.1.§. si quid autem.ar.ſ.de posſ l.j.§.ſi cista.in fi.
n ¶ Non inuasit.ʒ secus si inuasit : quia mobilis rei poſ. est ullis & abiecta:ut ſ.eod.l. rem quæ. & j.eo.ſi rem.
o ¶ Responsuros.ʒ ſ. nos , diceret quis.
p ¶ Interire poſ.ʒ quod est falsum : ut d.l. rem,quæ.
q ¶ Si alius.ʒ aliàs, cùm ſi alius in meo : & aliàs.cùm ſi in alieno.
r ¶ Ipsius rei.ʒ id est thesauri.
s ¶ Supra terram.ʒ & sic fossi , & ex loco motiut supra. eo.l.3.§. Neratius.in fine.Et dicas idem,& si sub terra sit tectus , & motus, ut subiicit.
t ¶ Ignorantibus.ʒ datiui casus.
v ¶ Quæreretur.ʒ ut & supra eod.l.1.§.item acquirimus.
x ¶ Singulari.ʒ id est speciali.
y ¶ Species ʒ id est res & causas ſcilicet ac quirendi:ad quod facit C.de præscr.30.an.l 2. Et nota , q; hic innuit, q; extra causam peculiarem non acquirit dño ignoranti:quod est falsum . Vnde expone hic poſ. quæri,id est effectũ poſ. ſusucapionis,quæ est effectus eius: ut j.ti. j.l.fine poſ.ergo ignorãti. Sed usucapio demũ scienti in non peculiari . Vel dicas peculium hic largissimè dici : ut ſ. eod. quod seruus. & hoc no.suprad eo.l.j.§.item acquirimus.& facit j.tit. 1.l. Labeo & l. nunquam §. si seruus.& pro emp.l.ij §.Celsus.Accur.
z ¶ Nec tamen. ʒ respondet tacitæ obiectioni.
a ¶ Vt animo solo uideatur. ʒ quasi dicat,aliàs ergo necessaria est scientia domini. Vnde uidetur, quòd tunc solo animo quærat : quod remouetur:quia & corpore serui quæritur.Vel aliter diceret aliquis quia ignorans acquirit poſſ ex causa peculiari,ergo ignorans habet animum acquirendi: quod est impossibile, ut habeat acquirendi animum,qui non habet aliquem animum: quod hic remouetur,quia animo & corpore serui quæritur, non suo.
b ¶ Necessariam. ʒ ad effectum poſſ. id est usucap. Vel ad peculiarem ut largissimè intelligas:ut dixi.& facit infra.de act. & obl. qui à seruo.in fine.
c ¶ Quibus explicitis.ʒ hic non est §.secundum Io. sed continuatur cum superiori.
d ¶ Si modò.ʒ non ergo corpore sufficit:ſi ab eo incipias:ut suprà, l.quemadmodum.& l.tertia.§.in admittendam.& l.ſi quis ui. §.differentia.
e ¶ Ingressus fuisset. ʒ colono discedente nõ aio deserendi: & tunc alio ingrediente ego uideor deiici,& habeo interdictum:ut j.de ui & ui ar.l j.§.qſ seruus. Ante electionẽ serui nec ciuilẽ, nec nãlẽ amitto etiã si cõstituam in animo meo me nolle possidere. Et hæc est prima differẽtia:qa alia, scilicet quã possidebã per me,animo solo amitto, hanc nõ.Et pro hoc facit j.de ui,& ui ar.l.j.§. nõ autẽ. Et est mirabile,quia ciuilis retinetur per naturalẽ an.e deiectionẽ : à qua non põt separari,Et quod sequitur, Eãq; &c.est secunda differẽtia. Nam quã possessionem

Seruus an domino ignoranti acquirat.

possessionem per eos habeo,amitto ignorans, si deiiciuntur:quã per me non,siue habeam ciuilem & naturalẽ,siue etiam ciuilem tantum: de quo subiicit exemplum de saltu. Illa quoque,&c.Et duæ sequẽtes leges iunguntur ad istam.Sed contrà. C.eo.l.ſi.ubi dicitur,q; domino non præiudicat factum serui,uel coloni.Solu. ut ibi.Accursius.
a ¶ Retinetur animo. ʒ ut supra eod. l. 3.§. saltus.
b QVamuis saltus.ʒ æstiuos, uel hybernos , de quibus tum locutus.& dicitur infra. de us,& ui ar. l.1.§ quod uulgò.
c ¶ Proposito ʒ idest,animo.
d ¶ Assolet. ʒ ut & in fra.de reg.iu. l. nihil.& l. ferè. & infra. de sol. prout quisque.
e ¶ Ignoranti tolli ʒ in mobilibus hoc fallit : quia ignorans amittit:ut supra. eod. l. rem quæ.& j.e. ſi rem.Item in immobilibus quandoque:ut supra.e q uniuersas.§. j. & l. iij Labeo.& supra.de damno infe. ſi finita. §. ſi forte. Item in illa fallit quam per animum teneo : ut supra.eo.peregrè.§.fin.
SI rem.ʒ CASVS Deposui apud te librum, uel commodaui: tu constituisti animo tuo retinere librum & non reddere.Dicitur q; amitto poſ. & reddit rationem ponendo nouum casum . Meritò in superiori casu amitto poſ. rei mobilis . nam rerum mobilium neglecta,atque omissa custodia facit nos amittere poſ. earum licet nemo inuaſerit posseſſ.earum: secus est in homine , id est,seruo: nam licet nesciam ubi sit seruus meus , nemo tamen alius eum possidere cœpit,retineo poſ.Quare sit speciale in seruo, reddit rationem : in aliis autem rebus mobilibus , statim cùm nescio ubi sint, amitto poſ.Franc. Accursius.
f ¶ Commodatam.ʒ alias,ex commodato.
g ¶ Amisisse.ʒ cõtra.ſ.eo.l.3.§.ſi rẽ.1. resp. Sol.hic contrectauit & mouit de loco,ut & ibi.Io. Et quod hic dicit, confessim,ſ.antè quàm sciam ,Vel hic fuit habita diligens inquisitio:ibi non.Vel hic constituit sibi possidere:ibi tantũ habuit animum inficiandi.Sed op.hic uidetur poſ.animo quæri commodatario, uel depositario: & sic est contrà.ſ.eo.l.quèadmodũ.Respõ.hoc facit præsens apprehensio:arg.ſ.ſi certũ peta.certi cõdictio.§.fin.Itẽ &c quia sic faciendo fit furtũ:ut j. de fur.inficiando.ij.respon.unde desino possidere:ut ſ.eo.l. rem,quæ nobis. Item op.nonne mutat ibi causam poſ.& sic est contra. j.tit.j.non solùm.§.j.Respon.hic extrinseca causa est,ſ.furtum, uel alia uis: ut j. de ui,& ui arma l.colonus Item opp.quasi origo debeat inspici:ut ſ. eo.clàm Sed hic nulla erat origo: quia prius non possidebat.
h ¶ Vel.ʒ pro etiam.
i ¶ Ignorantem. ʒ nota,q; ignorans amitto poſ.rei mobilis:nisi in homine ut subiicit:non sic in immobili:ut ſ.eo.ſi id quod.§.fi. Accur.
k ¶ Mobilium. ʒ etiam quas per me tenebam:ut & ſ.eo.l.3.§.Nerua Et secundũ hoc dic,inuaſit,quod est.j.i.apprehendit. In nostro tamen casu est cõtrectatio alterius. vnde q; hic negligentia, ibi alterius contrectatio.Quãdo tamẽ ex negligentia perdo, distinguitur,an fuerit diligens inquisitio,uel non:ut ſ.eo.l.3.§.Nerua.Accursius.
l ¶ Neglecta.ʒ nota ex hoc colligimus tota die, q; poſ. rei mobilis est ullis , & abiecta , eo,q; facile perditur,id est, etiam ab ignorante: quod non est in immobili:ut supra.eo. peregrè.in fi.
m ¶ Custodia.ʒ uel à domino,uel à commodatario:uel ab utroque.
n ¶ Veterem fieri.ʒ id est,remanere:sic supra.de iud.l.Iulia.1.
o ¶ Possumus possidere.ʒ ut ſ.eo.rem,quam.
p ¶ Vel anima.ʒ id est,rationali anima,ne sit contrà.suprà eod.l.3. §.Nerua filius.

a Concor. text. in causa proprietat. & qdibi no.Panormi. ad quã etiam addidi in apostil. in uersiculo. Istarum dictio. in fin. extra , de electio. & gloſ.in c. ſi in qualibet.ij q.ij. Ignorãs amitto possessionem rei mobilis præterquam in homine.

¶ ¶ Confestim. ʒ amissa custodia.
r ¶ Reuertendi animum ʒ maximè, subaudi:ut suprà eodem,l.j.§. per seruum.& l.posſide e.§.Nerua.& l. rem,quæ in fi. nisi dicatur suprà eodem,l.3.§.ſi seruus.uel nisi ab alio possideatur:ut infrà eodem, l.per eum.§.finali.Accursius.

eamq; amitti nobis quoq; ignorãtibus . Illa quoque amittẽdæ possessionis separatio est.Nam saltus hybernos , & æstiuos, quorũ possessio r tinetur animo s solo :
¶ Idem lib.ij.Diffinitio. LEX XLV.
LIcet neque seruum,neque colonum ibi habeamus.
¶ Idem li.24.Quæſt. L. XLVI.
QVamuis saltus b ꝓposito c possidendi fuerit alius ingressus: tamen tandiu priorẽ possidere dictum est, quandiu possessionem ab alio occupatam ignoraret.Vt enim eodem modo uinculũ obligationis soluitur, quo quæri assolet d:ita non debet ignorãti tolli e possessio , quæ solo animo retinetur.
¶ *Possessio rei mobilis cõtrectatæ furandi grã pdit ab ignorante.Idem ſi rẽ custodia amittat:secus in animali rõnali statuit. B.*
¶ Idem lib.26.Quæſt. LEX XLVII.
SI rem mobilem apud te depositam , aut cõmodatam f tibi, possidere,neque reddere cõstitueris , cõfestim amisisse g me possessionem vel h ignorantẽ i , respondi est . Cuius rei forsitan illa ratio est , q; rerum mobiliũ k neglecta l, atq; omissa custodia,quãuis eas nemo alius inuaserit , ueteris possessionis damnum afferre consueuit : idq; Nerua filius libro De usucapionibus retulit.Idẽ scribit, aliam causam esse hominis cõmodati omissa custodia m: nã possessionem tandiu ueterẽ fieri n ,quandiu nemo alius eum possidere cœperit : videlicet ideo , quia potest homo ꝓposito redeũdi domino possessionem sui cõseruare: cuius corpore cęteras quoq; res possumus o possidere. Igitur earum rerum quidem,quæ ratione, uel animo p carent , cõfestim q amittitur possessio: † hominis autẽ retinet, si reuertendi r animum habeat.
¶ *Per instrumentũ non probatur possessionis traditio.Itẽ instrumentum uerificat ex actu uero, non ficto. Bartolus.*
¶ Idem libro.j. † LEX XLVIII.
RÆdia. † cum seruis donauit s eorumq; se tradidisse possessionem literis declarauit t. Si uel unus u ex seruis , qui simul cum prædiis donatus est , ad eum , qui donũ acceperit, peruenit x , mox in prędia remissus est y: per seruum prædiorum , possessionem quæsitam cæterorumque seruorum z, constabit a.
¶ *Aliquando possessio hẽt plurimũ iuris, aliquando plurimũ facti.Paulus de Castro.*
¶ Idem libro.ij.Diffinitio. L. XLIX.
POssessio quoque per seruum, cuius ususfructus meus est, ex re mea, uel ex operis serui acquiritur mihi: cùm & naturaliter à fructuario teneatur b: & plurimũ ex iure c possessio mutuetur. ¶ Qui in aliena potestate d sunt, rẽ peculiarẽ tenere possunt e:habere f autem,& possidere nõ possunt:quia non possidere: cùm possessio nõ tantùm sit corporis, sed etiam iuris. Tertiò dicit,si procurator emat rem meo nomine & ei sit tradita,acquiritur mihi possessio etiam ignoranti : non autem usucapiam , nisi sciam eam rem emptam meo nomine . Item non habeo regressum de euictione contra uenditorem rei , nisi procurator meus eam mihi cedat:ad quam cedendam cõpelletur actione mandati. Fran. Accursius
b ¶ Teneatur.ʒ id est,possideatur:ut & suprà.eo.l. naturaliter.non ciuiliter:ut & suprà.eo.l.j.§.per eum.
c ¶ Ex iure.ʒ id est,ex usufructu, quod est ius. Vel dic,q; plurimum trahit à iure possessionis, ſ. talis , quæ ex causa peculiari quæritur:ut ista.Nam ignoranti domino quæritur poſ.& usucapio:& fictio positi minij habet locum in omnibus,quibus fingit ius : sed illa, quã quæro per meipsum,habet plurimum facti in acquirendo:ut & ſ.quibus ex causis maio.l.denique.quæ est contrà.Et hoc plenè no. C.eo.l.j.
d ¶ Qui in aliena potestate. ʒ ut serui & filij.
e ¶ Possunt.ʒ ut & suprà.l. quod seruus.
f ¶ Habere.ʒ scilicet dominium. Aliàs etiam qui tenet,habere dicitur:ut & infrà.de uerborum obligationi.stipulatio ista.§.habere nõ possunt:ut & infrà,de regulis iuris.l.quod attinet. &l. filiusfamilias, & suprà eodẽ,quicquid.& l.qui uniuersas.§. item quod à mari.& infrà.de uerborũ obligationib.l.stipulatio.§.hoc quoq;.& infrà,titulo j.l.nunquam.§.seruus. & hoc in omni peculio, excepto castrensi,uel quasi:in quibus ẽt iure ueteri censetur:ut pater fam.ut suprà,ad Macedonia.l.ij & nouo:ut C.de bonis quæ libe.l.cùm oportet.Restat ergo, q; aduentitiũ nõ possidet filius ullo modo iure ipso: cùm ut seruus dominus,sic filius patri tale peculium,quod non ei ut castrense uel quasi, quærat:ut initio. per quas personas nob. acqu.§. j. Sed cũ hodie non quærit patri quo ad proprietatem , dici potest, ut naturalis patri p filium possſe. quæratur ratione ususfructꝰ. patri quæritur suprà, l.ná

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Corporis. ʒ & ita facti.
b ¶ Ignoranti. ʒ scilicet domino.
c ¶ Scienti. ʒ scilicet domino.
d ¶ Competit. ʒ ut C. eo. per liberam. & infrà. pro soluto. l. 1.
e ¶ Contra uenditorem. ʒ à quo emit procurator.
f ¶ Cedere ʒ sic ſ. man. ſi procuratorē. §. fi. & arg. ʒ. de fur. l. ſi uē didero. §. fi. & ʒ. quorū leg. l. j. §. ſatisdatum.

h Aliàs, Martinū: al. Hug.

Audi ergo, Azo. † hic cōtra te, q; actio ex alterius pacto non quæritur, niſi ceſsa, & niſi in caſibus ſpecialibus, quos no. inſti. de inut. ſtip. §. ei qui. Sed tu dicas directam non dari, ſed utilem.

g ¶ Cogitur. ʒ procurator domino.

† Aliàs, Hermog. lib. 5. iur.

PEr eum. ʒ CASVS. Credo quē dā eſſe meū filium: Dicitur, q; per eum neq; poſſeſsio, neque dñiū mihi quæritur etiam ex re mea. Secundò dicit, Per ſeruum meum exiſtentem in fuga poteſt poſſeſsio nobis q̄ri niſi ab alio poſsideatur, & niſi ſtet in poſſeſsione libertatis: Franc. Accur.

h ¶ Mihi quęritur. ʒ ſecus in alieno ſeruo bona fide poſ. ut ſupra eo. l. j. §. ſed & per eum. Et eſt ratio: ut ʒ. ti. j. iuſto. in princ. & facit ſupra. eo. cum heredes. in fi. & l. quicquid.

† Lib. 5. ex Poſt. lab.

i ¶ Per ſeruū agentem. ʒ id eſt, cōſtituū.
k ¶ Poſsideatur. ʒ ut & ſ. l. j. §. per ſeruum.
l ¶ Credat. ʒ & ſtat in poſ. libertatis: ut infra. tit. j. l. nūquā. §. ſeruus. & l. ſi is q. §. ſi ſeruus. & diu ſtetit: ut ſ. e. l. iij. §. ſi ſeruus. & facit ſ. de li. cau. l. qui de libertate.

QVarundam. ʒ CASVS. Quāndoque acquiro poſ. ſolo aio, ut ſi acerum lignorum emi: uel negetē plenā uino cū toto uino, & inbeas q̄ tollam, & ego apposui cuſtodem, qui interim, donec tolli facerē cuſtoditi nam poſ. ſolo animo acquiſiui. Franc. Accur.

m ¶ Ait Labeo. ʒ ſed mala dat exempla, ut & per hanc eandem legem probatur. Nam & animo, & corpore quæri uidetur appoſito cuſtode, & te exiſtente in præſentia: & etiam ſine cuſtode idem, q̄a ſufficit iuſſus: ut ſ. eod. l. j. §. ſi iuſſerim. ſecundum Mar. & l. quod meo. § ſi uenditorem. Alia ergo debuit dare: quæ dixi ſ. eo. l. iij. in princ. licet etiam illis ſemper uideatur aliquid pro corporis actu interuenire.

n ¶ Simul atque. ʒ id eſt ſtatim.
o ¶ Traditus mihi uidetur. ʒ facit ſ. de contrah. emp. l clauibus. & ʒ. de ſol. ſi ſoluturus. in fi. & ſ. de iure dot. l. ſi ego. §. penult. Acc.
p ¶ Simul. ʒ & in præſenti mihi aſsignatæ: ut C. de peri. & commo. rei uend l. ij.
q ¶ Animi. ʒ & corporis, ut dixi, ſit appoſitus cuſtos, uel non. Sed ar. contra. de cuſtode: ut ſupra. commo. ſi ut certo. §. ſi de me.

PErmiſceri. CASVS. Poſſeſsio, & uſusfructus non ſunt idem: imò diuerſa. Item poſ. & proprietas non ſunt idem: imò diuerſa. nam alius poteſt habere poſ. fundi, & alius uſumfru.

¶ Eum qui. ʒ Si prohibeo te in tuo ædificare: uideor te phibere poſſidere. Vnde potes agere cōtra me interdicto uti poſſideris. Et hunc caſum habes infrà, uti poſ. l. ſi duo. §. j. ¶ Species. ʒ Si iudex mittit me in poſ. fundi aduerſarij mei eo, q̄a ſe nō defendit: debet me ēt defendere in ea poſſeſsione. Fran. Accur.

r ¶ Permiſceri cauſas. ʒ ut ſit una cauſa: duæ enim ſunt, nec ſe contingentes, & penes diuerſos exiſtentes.
s ¶ Poſſeſsionis. ʒ ſcilicet ciuilis. Accur.
¶ Permiſceri. ʒ id eſt confundi oportet: ut ſic unū non poſsit eſſe ſine alio: q̄a bene pōt.

poſſeſsio non tantùm corporis [a], ſed etiam iuris eſt.

¶ *Poſſeſsio & dominiū quæritur per procuratorem: actio perſonalis non quæritur, niſi cedatur. Bar.*

¶ Et ſi poſſeſsio per procuratorē ignoranti [b] quæritur, uſucapio uerò ſciēti [c] cōpetit [d]: tamē euictionis actio domino cōtra [e] uendito rem inuito procuratore non datur: ſed per actionem mandati eā cedere [f] cogitur [g].

¶ *Per filiū putatiū nobis ñ q̄rit. P. Caſ.*

¶ Herennius. † LEX L.

PEr eum, quem iuſto ductus error filiū meum, & in mea potestate eſſe exiſtimo, neq; poſſeſsio, neque dñium, neq; quicquam aliud ex re mea mihi quæritur [h].

¶ Per ſeruum in fuga agentē [i], ſi neque ab alio poſsideatur [k], neq; ſe liberum eſſe credat, [l] poſſeſsio nobis acquiritur.

¶ *In rebus, in quibus pp earū magnitudinē, uel naturā nō cadit corporalis apprehēſio, nō pōt acq̄ri poſſeſsio p aliū actū æquipollētē: putā, per appoſitionē cuſtodis, uel aſpectum: & tunc dicitur apprehendi potius animo, quàm corpore. Pau. de Caſt.*

¶ Iabolenus. † LEX LI.

QVarundam rerū aīo poſſeſsionem nos adipiſci ait Labeo [m]: veluti ſi aceruum lignorū emero, & eum uēditor tollere me iuſſerit: ſimul atque [n] cuſtodiā poſuiſſem, traditus mihi uidetur [o]. Idem iuris eſſe in uino uendito, cū uniuerſæ amphoræ uini ſimul [p] eſſent. Sed uideamus, inquit, ne hæc ipſa corporalis traditio ſit: quia nihil intereſt, utrū mihi, an & cuilibet, cui iuſſerim, cuſtodia tradat. In eo puto hanc quęſtionem conſiſtere, an etiam ſi corpore aceruus aut amphoræ apprehenſę non fuerint, nihilominus traditę mihi uideantur. Nihil video intereſſe, utrum ego ipſe aceruum, an manda to meo alius cuſtodiat. Vtrobique enim animi [q] quodam genere poſſeſsio erit æſtimanda.

¶ *Poſſeſsio eſt res diuerſa ab uſufructu, ſicut à proprietate. Pau. de Caſt.*

¶ Venuleius li. j. interdict. LEX LII.

PErmiſceri cauſas [r] poſſeſsionis [s], & uſusfructus non oportet: quemadmodum nec poſſeſsio, & proprietas pmiſceri [t] debēt [u]: neque impediri poſſeſsio, ſi alius fruatur: neque alterius uſusfructus amputari, ſi alter poſsideat [x].

¶ Eum qui ædificare phibeatur, poſsidere quoque prohiberi manifeſtum eſt [y].

¶ *Per ſecūdū decretū miſſus acquirit poſſeſsionē: & in ea dēt per iudicē immittentē defendi: ſed per traditionem, q̄ ſit à priuato, licet acq̄rāt poſſeſsio, nō teneē ille priuatus eum in illa defendere. Pau. de Caſt.*

¶ Species ʒ † inducēdi [a] in poſſeſsionem [b] alicuius rei, eſt phibere ingredięti uim fieri. Statim enim cedere aduerſarium, & uacuam relinquere poſſeſsionem iubet [c], qđ multò plus eſt, quàm reſtituere [d].

¶ Idem. LEX LIII.

ADuerſus [e] extraneos uitioſa poſſeſsio prodeſſe ſolet.

De uſucapionibus, † ſeu uſurpationibus.

TITVLVS III.

¶ *Primò declarāt pp quid fuit introducta uſucapio: q̄a propter bonū publicū. Secundò, in quo conſiſtat illud bonum publicum: ſcilicet ne dominia rerum ſint in incerto. Tertiò remouet obiectionem quæ poſſet fieri de iniquitate. Pau. de Caſt.*

¶ Caius. LEX I.

BOno publico [f] introducta eſt uſucapio, ne ſcilicet quarundā rerū diu & ferè [a] ſemper incerta dominia eſſent, cū ſufficeret [b] dominis ad inquirendas res ſuas ſtatuti temporis [c] ſpatium [d].

¶ *Interdū uerba impropriātur: q̄a uſurpatio ſumit p uſucapi: cū tamē nō ſit uſucapio, ſed uſuſcapionis interruptio. h. d. Pau.*

¶ Paulus. LEX II.

VSurpatio eſt uſuſcapionis interruptio [e], Oratores [f] autem [g] uſurpationem frequentem uſum uocant.

¶ *Iuriſcōſultus ponit hic uſuſcapiōis diffinitionē: q̄ quaſi nō uideē eē bona. h. d. Pau.*

¶ Modeſtinus LEX III.

VSuſcapio eſt acquiſitio [h] uel adiectio dominij per continuationem poſſeſsionis [i] temporis [k] lege definiti [l].

¶ *Titulus pro hærede cū cōſiſtat in iure, nō cadit i ſeruo: et ió ſeruus tali titulo non pōt uſucapere pro ſe, nec pro dño. ſed ſi ipſe ſeruus ſit inſtructus, et adiuit iuſſu dñi, ipſe dñs eſt ille qui uſucapit tali titulo. h. d. P.*

¶ Paulus. LEX IIII.

SEquitur de uſuſcapione dicere: & hoc ordine eundum eſt, ut uideamus quis pōt uſucapere, & quas [m] res, & quanto tempore.

¶ Vſucapere quidem poteſt ſcilicet paterfamilias & filiusfamil. & maximè miles [n] acquiſitum in caſtris uſucapiet. ¶ Pupillus [o] ſi tutore authore cęperit poſsidere, uſucapit. Sed & ſi ſine tutore authore poſsideat, & animum [p] poſsidēdi habeat, dicemus poſſe eum uſucapere. ¶ Furioſus quod ante furorem poſsidere cęperit, uſucapiet [q]. Sed hęc perſona [r] ita demum uſucapere poteſt, ſi ex ea cauſa poſsideat, ex qua uſuſcapio ſequitur. ¶ Seruus pro hærede [s] non poteſt poſsidere.

¶ *Accesſiones percepta ex re aliena, ſi non fuerunt effectæ pereipientis, ſola perceptione poſſunt per hæredem eius uſucapi titulo pro hærede. hoc dicit. Pau.*

¶ Fructus, & partus ancillarum, & fętus pecorum, ſi defuncti [t] nō fuerint [u], uſucapi poſſunt [x].

¶ *Ad hoc ut uitiū ſurti purgeť, dēt res reuerti ī poteſtatē ueri domini: nec ſufficit q̄ reuertat in poteſtatē illius, cui fuit ſurrepta ſi non erat uerus dominus, ſed cuſtos, uel habebat ius in re. hoc dicit. Pau.*

Bonum & æquum differunt.

a ¶ Ferè. ʒ hoc ideo, quia ſi uſuſcapio non eſſet: eſſent tamen certa dominia in quibuſdam caſibus de iureg. quos habes inſtitu. de re. dinui. §. ſingulorum. uſque in fin. tit. & ad hanc rationem facit inſtitu. eo. in princ. eſt & alia, ut ſit finis litium: ut infra. pro ſuo. l. fi. Accur.
b ¶ Sufficeret. ʒ id eſt ſufficere poſſit.
c ¶ Temporis. ʒ in uſuſcapione.
d ¶ Spatium. ʒ quod habes inſtitu. de uſuc.
e VSurpatio. Interruptio. ʒ ut & infra. eo. naturaliter.
f ¶ Oratores. ʒ id eſt dictatores. & etiam legiſtæ quandoque: ut & infra. de iniur. l. iniuriæ. §. fi. & ſupra. ſolu. mar. ſi conſtante. §. quoties. in fi. Accurſius.
g ¶ Autem. ʒ pro ſed.
h VSuſcapio. Acquiſitio. accipe dictum per cauſam. Eſt enim uſucapio cauſa acquiſitionis dominij: nō ipſa eſt acquiſitio: ſicut nec traditio facta à domino, dominij eſt acquiſitio, ſed cauſa acquiſitionis, ſic nec facta à non domino eſt uſuſca. ſed cauſa uſuſcap. Si autem aliter dixerim cum uſuſca. poſsit eſſe ex pluribus cauſis: ergo & dominium. quod eſt falſum: ut ſupra. ti. j. l. 3. §. ex pluribus. ubi de hoc dixi. Item largè accipe uſuſc. pro præſcriptione. ut hic, & toto hoc ti. ut ʒ eo. quæritur. Sed propriè uſuſcapio eſt in re mobili: præſcriptio in re immobili: ut C. de longi tempo. præſcri. l. 2. ſecundum hoc ergo non ſolùm uſuſcapione quęritur dominium: quod ſecundum omnes conſtat: ut & C. de pac. l. traditionibus. ſed etiam præſcriptione. quod M. conceſsit: ut hic, & ʒ. eo. eum qui. & inſti. eo. circa princ. Sed Bul. dixit principaliter quæri exceptio. ſecundario utile dominiū: ut C. de præſcriptio. 30. an. l. ſi quis emptionis. in prin. & hanc & alias intelligit de utili. Patet ergo q̄ hoc uerbum dominij, diuerſimodè accipitur pro directo & utili. ſic ſupra. de ofū. proconſul. l. 2. Accurſius.
i ¶ Poſſeſsionis. ʒ ſubaudi. quæ poſ. eſt habita bona fide, & iuſto titul. Accurſius.
k ¶ Temporis. ʒ ſcilicet continui ut hic, & infra eodem, l. nunquā. §. j. & l. poſſeſsio.
l ¶ Definiti. ʒ aliter olim, & aliter hodie: ut inſti. eo. in princ.

SEquitur. ʒ CASVS. Nunc uule dicere de uſuſcapione, hoc modo. Primò quis poſsit uſucapere. Secundò quas res. Tertiò quāto tempore. & per ordinē dicit. Et primò quis poſsit uſucapere. Poteſt paterfamil. Item filiusfam. maxime miles quod expone ut in gl. Item pupillus ſi tutore authore cepit poſsidere. Item ſi ſine tutore, ſi capax ſit doli, & ſic habeat animum poſsidendi. Item furioſus uſucapit, ſi ante furorē cepit poſsidere, & ex cauſa ex qua uſuſcapio ſequatur: ut pro emptore, & ſimili. Seruus autem non poteſt poſsidere pro hærede: & ſic nec uſucapere. & ſic uidemus de primo membro. Nunc aūt de ſecundo uidendum eſt: ſcilicet quæ res poſsint uſucapi. & quidem ſi defunctus poſsidebat bona fide partum ancillę: uel fructū agri uel fętum pecorum: & ſi uſucapiebat: & interim deceſsit: poterit uſucapere prædicta hæres eius. Ité res furtiua nō poteſt uſucapi niſi reuertatur res in poteſtatem eius cui ſurrepta eſt. & hoc dicit lex Attinia. Hæc aūt ultima uerba, niſi reuertatur, &c. indigent expoſitione: & exponamus ea hoc modo, q̄ in domini poteſtatem debent reuerti. hinc eſt q̄ ſi res mea ſurrepta eſt creditori uel cōmodatario: non poterit uſucapi niſi reuertatur in poteſtatem mei domini. Si autem res peculiaris ſeruo ſurrepta eſt: ſi quidem me ignorante, tunc ſufficit reuerti penes ſeruum etiam me ignorante, ut ſic ammodo poſsit uſucapi. ſi aūt ſciui eā ſurreptā: tunc me ſcire oportet eam reuerſam penes ſeruum ad hoc ut poſsit ammodo uſucapi. Sed quod dixi q̄ ſufficiat eam reuerſam, penes ſeruum in primo caſu, ut ſic deſinat eſſe furtiua: eſt uerum quando uolui illam rem eſſe in peculio ſerui. ſi autem nolui eſſe in pecu. ſerui, tunc debeo ſcire eam reuerſam penes ſeruum ut ſic deſinat eſſe uitioſa. Quid autem ſi ſeruus meus rem meam ſurripuit, & eandem poſtea in priſtinum ſtatū reponit: an deſinat eſſe furtiua? Et certè ſi ſciui eam ſurreptam, tunc ſcire debeo eam reuerſam: & tunc ſufficit eam reuerſam etiā me ignorante. poſtea dicit, Seruus meus ſurripuit rem meam, & eam retinet in peculio. dicitur q̄ nō deſinit eſſe uitioſa niſi reuertatur in ſtatum antiquum, ſiue ſciebam furtum factum, ſiue ſciebam rem eſſe in peculio, & ei illam rem habere conſenſi. hoc dicit uſque ad §. item Labeo. Franciſ.

Vſuſcapio & præſcriptio an & in quibus differant: & in quibus rebus habeat unum quod illorū locum.

m ¶ Et quas res. ʒ ſcilicet poſsit quis uſucapere, & quas non.
n ¶ Et maximè miles. ʒ abundat maximè. ſic C. de teſtam. ma. l. fin. §. ij. nam aliàs filiusfam. totum quærit patri ſecundum hæc iura: ut inſtitut. per quas per ſonas not. acquir. §. j. Vel dic miles, id eſt, militans. nam idem in ueteranо filiofami. uel maxime propter peculium quaſi caſtrenſe: quod & his legibus locum habebat: ut ſupra de colla. bon. l. j. §. nec caſtrenſe. uel dic quòd reſpexit ad noua iur. nā hodie in aduētitiis uſucapit filiusfa., ut ſupra. tit. j. l. poſſeſsio. §. j. & ſecundum tres ultimas non abundat maximè.
o ¶ Pupillus. ʒ etiam infans: ut ſupra. ti. j. quā uis §. infans.
p ¶ Animum poſsidendi. ʒ ut quia ſit doli capax, & pubertati proximus: ut ſupra, titul. j. §. adipiſcimur quales Lombardia & Normania parit: & auaritiæ caput Roma cunctos tales generans. Ioan.

Auaritię caput eſt Roma.

q ¶ Vſucapiet. ʒ cùm non deſinat poſsidere ut & infra eo. l. pen. §. eum. & ſupra. ti. j. ſi is qui animo. Accurſius.
r ¶ Sed ex perſona. ʒ ſcilicet furioſi. idem in aliis: ſed de hoc gratia exempli dixit. nam quia fauebat ei in retinendo poſſeſsionem & uſucapiendo, crederet quis q̄ etiam in titulo: quod remouet.
s ¶ Seruus pro hærede. ʒ idem in quolibet alio titulo: ut ſeruus nō poſsideat: ſed ideo de hoc titulo pro hærede magis dixit, quia nullo momento poteſt dici hæres ſeruus, uel poſ. uel hæreditas eſſe penes ipſum: ut ſ. de acq. hęre. placet. ſed poteſt bene dici emptor & donatarius. Item alio titulo poteſt habere & uſucapere domino ignorante, ſicet non poſsideret, ut dixi: ſed non hæreditatem adire ſine iuſſu domini. ut ſupra. de acq. hær. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. Itē alio titulo uſucapit dominus per ſeruum: ſed in hoc ſcilitet titulo pro hærede, per ſeipſum dominus uſucapit etiam ſeruo inſtituto, cùm nec momẽto remaneat penes eum hæreditas: ut d. l. placet. Accurſius.
t ¶ Defuncti. ʒ genitiui caſus.
u ¶ Non fuerint. ʒ id eſt, in dominio defuncti: erant tamen in rerum natura tempore uitæ defuncti. Sed opponitur, aut defunctus erat malæ fidei: & non uſucapit hæres: quia uitiorum & culpæ defuncti eſt ſucceſſor: ut infra. de diuer. præſcrip. l. cùm hæres. & etiam ſiebat ex contrectatione res furtiua, quæ uſucapi non poteſt: ut infra. proxi. §. aut bonæ fidei, & ſic facit fructus ſuos: ut ſupra. ti. 2. bonæ fidei. & ſic non uſucapit & ſic ſunt hæredis: ut infra. e. l. §. lana? Reſp. ſecundum M. & Azo. in malæ fidei loqui. ſed hęres ex ſua perſona facit initium uſucapionis: ut C. de præſcr. longi temp. l. t. quod Io. non placet ut ex perſona ſua poſsit uſucapere. Alij ut Ot. ſimiliter in malæ fidei: ſed alia ratione, ſ. quia defunctus percipit per alium habentem bonam fidem ideoq; poſsit uſucapi: non dico ab hærede qui eſt ſucceſſor uitiorum. Tertij dicunt de eo qui prius malæ fidei, & nunc bonę fidei erat. Tu dic in bonefidei loqui & in fructibus naturalibus quos nullus etiam bonæ fidei facit ſuos: ut ſ. de uſuris. fructus. de partu ancillæ planum eſt quia non ſunt fructus: & ideo non poterunt fieri bonę fidei poſſeſsoris: ut ſ. de uſu. l. in pecudum. De fętu quid eſt, cùm & ipſe fiat bonæ fidei poſſeſsoris? Reſp. hic uſucapi poteſt ab alio quam ab hærede ſi non hæres ſed alius apprehendat poſ. à non domino cū titulo. Idem in fructibus induſtrialibus. uel dic, quia non eſt bonæ fidei poſſeſſor, incommutabiliter fructus uel fętus apud eum extantes tenetur reſtituere ſaltem officio iud. ſi agatur rei uendicati. pro capitibus & pro re: ut C. de rei uend. l. certum. in hoc ergo uſucapi poterit. ut per offi. iud. nō reſtituatur. uel dic planè in fructu & fętu & partu quę defunctus uſucapiebat. Si aūt cęperūt prædicta eſſe in rerū natura poſt mortem defuncti: eadem op. & reſp. fieri poteſt. Accur.

Fœtus pe coris.

x ¶ Poſſunt. ʒ ab hærede.

Niſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nisi in potestatem.§ ut insti.eo.§ furtiuæ.& ff.vi bo.rap.l.fin.& ita q̃ non possit auelli:ut infrà.§. tunc. Accur.
b ¶ Creditori subrepta est.§ ab extraneo non debitore,nisi sit contra.ff.pro so.l.fi.vel ibi rem alienam, hic suam debitor obligauit.unde non sufficit ibi in potestatẽ creditoris redire.& facit ff.pro emp. si rem quam.
c ¶ Surrepta sit.§ scilicet ab extraneo.
d ¶ Me ignorante.§ scilicet, q̃ surrepta sit. secus si scirem secundum Io.ut ff.e.§. Azo.
e ¶ Nactus sit .§ etiam me ignorante, scilicet seruus.
f ¶ Etiam si sciero.§ furtum factum : & tunc dic rediisse si sciam eum redisse. Io. uel dic sciero, scilicet,quòd seruus sit nactus:& tunc dic rediisse, etiam me ignorante. & sic concordat cũ primo : nisi hic addat quòd post reuersionẽ sciui . quod autem subiicit: nec eũ &c. redit ad primũ casum quando me ignorante est surrepta , quem determinat. & ita logitur de peculiari usque illuc: & ideo &c. hoc modo: prædicta in peculiari: nõ ita in dnica . & hoc dicit, nec eũ &c.& fic habeas ibi perdidi. aliàs est perdidit secundum aliam lectu ram.
¶ Volui. ¶ Nolui.
g ¶ Nolui.§ scilicet esse in peculio.
h ¶ Nactus sim.§ per me uel per alium.
i ¶ Rem.§ scilicet dominicã: nec tamẽ tenet in peculio:ut differat à sequenti casu. de peculiari enim non potest loqui:ut infra.de fur.interdum.§.cùm autem. Accur.
k ¶ Si nesciui.§ scilicet rem esse surreptam.
l ¶ Sciam.§ facit infra.eo.si rem.
m ¶ Item si eam rem.§ dominicam.
n ¶ Reuersam.§ ut uitium purgetur, uerè tamen possidemus dum seruus tenet:ut ff.tit.j.l.rem quæ.quę est contra.aut ergo res peculiaris , aut dominica surripitur. & aut à seruo:aut ab extraneo. si à seruo,& peculiaris:tunc serua quod dicitur infrà,de furtis interdum.§. cùm autem.si ab extraneo : aut domino ignorante, & tunc etiam eo ignorante reuersa ad seruum,purgatur uitium: nisi in peculio esse noluit.si sciente:& eo sciente redire debet:ut hoc §. si dominica à seruo surripitur,retinet nihilominus possessionem:sed fit uitiosa: ut §. & iõ &c.& §.item si eam rem.si ab extraneo: oportet q̃ me sciente ad me redeat nisi in peculio esse uoluit.tunc si me ignorante ad seruum perueniat,purgatur uitium,ut hic: nec enim &c. secundum secundam lecturam. Accursius.

¶ Idem Labeo.§ ASVS. Depositarius rem depositã uẽdidit animo lucrãdi:& sic effecta est furtiua:tãdẽ redemit, & in statu antiquo posuit.dicitur q̃ desinit esse uitiosa siue me sciente siue me ignorante hoc fecit. ¶ Si pupilli.§ Res pupilli surrepta est : sufficit si reuertatẽ tutore sciente in domum pupilli. Itẽ si res furiosi surrepta sit,sufficit eam rediisse sciente curatore. ¶ Tunc in potestatem.§ Quod dictũ est desinere esse furtiuã si reuertatẽ in potestatẽ domini: intelligimus ita eam reuersam ut non possit ab eo auelli,& q̃ tanquam sua res reuertatur.quid enim si dominus ignorans esse suam,eam emit: & est si bi traditа:non dicitur esse reuersa. Sed q̃d si dominus rẽ suã sibi surreptam uendicauit & litis æstimationẽ accepit?certè definit esse furtiua.idem si uoluntate domini alij sit tradita res furtiua.

¶ Hæres.§ Ancilla furtiua concepit & peperit penes hæredem furis.an hæres hunc partum possit usucapere,& dicitur quòd non.

¶ De illo quæritur. Seruus meus ancillam surripuit alicui , & eam mihi dat ad hoc ut eũ manumittã:& manumisi.quæritur si hæc ancilla cõcipiat & pariat,an partũ possim usucapere? & dicit q̃ non:quia hæc possessa seruus uitiosè cepit,mihi domino nocet, idẽ est,si aliqs extraneus ancillã quã surripuit alicui,dat mihi ut seruũ meum manumittam, nam partum huius ancillæ apud me conceptum & editum non usucapiam.idem est si aliquis talẽ ancillã mihi dedit ex causa permutationis,& in so. uel causa donatio. nam partũ eius usucapiam.& hæc oia sunt uera.si añ q̃ pariat,subaudi & cõcipiat,sciui eã alienã.& idẽ in emptore.si aũt ignorẽ alienã: possum usucapere partũ eius: & initio usucapiõis inspicitur scientia mea uel ignorãtia. ¶ Lana ouiũ.§ Oues meas surripuisti , & eas uendidisti. quæritur an lana ex ouibus detonsa possit usucapi ? Distinguitur. nam si detonsa sit apud furem, amodo non potest usucapi etiã à bonæ fidei emptore. si uerò detonsa sit penes bonæ fidei possessorem:secus est quàm suprà. nam tunc hæc lana poterit usucapi ab aliquo possessore alio quàm emptore . emptor uerò non dicitur usucapere cùm dominus fit eius . idem in agnis si eos consumpsit. Vltimò dicit, pone q̃ ex lana furtiua facta sunt uestimenta a malæ fidei possessore dicitur , q̃ uestimenta sunt furtiua : ut sic non possint usucapi.

¶ Si rẽ pignori.§ Rẽ meam tibi obligaui & tradidi,tandem eam tibi surripui, & eam Titio uendidi:alius tamẽ ei tradidit,nõ ego.quæritur an eã possit usucapere? & dicitur q̃ sic nec dicitur hæc res furtiua , licet ego furti ẽnear.

¶ Si tu ui.§ Deiecisti me de possessione fundi mei : nec eam possessionem apprehendisti : alius tamen apprehendit: quæritur an apprehendens possit eam præscribere ? & dicitur q̃ sic.non enim dicitur ui possessa. si autem possessio esset ui possessa : non posset præscribi. &si malæ fidei possessor deiectus inde sit: nam dictus apprehendens possessionem non poterit eam præscribere . idem si aliquis expulit malæ fidei possessorem possidentem titulo pro hęrede . nam hic expellens non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit bonæfidei possessorem fundi alieni sciens alienum:& cępit possidere.nam non præscribit.ultimò dicit,dominus fundi sui deiecit possessorem fundi sui.dicitur quòd hæc possessio dicitur uitiosa : cum teneatur dominus deiiciens eam reddere per interdictum unde.ui.

¶ Si uiam .§ Habebam uiam per fundum tuum , expulisti me , ità quòd non iui per illam uiam longo tempore. dicitur quòd non uteno illa uia per longum tempus amitto eam: nec uideris possidere ui, cùm ius incorporale non possit possideri . Secundò dicit , Vacuam possessionem à nemine possessam nec animo nec corpore apprehendi : tandem uenientem dominum ad hunc fundum prohibui eum intrare. dicitur quòd non uideor possidere . Tertiò dicit , Libertas seruitutis potest præscribi : seruitus autem non : & hoc prohibuit lex Scribonia : nisi habeat perpetuam causam uel quasi : posteà dat exemplum de primo , ut si debet domus mea seruitutem tuæ domui altius non tollendi : & eam altius eleuaui : & sic altam teneo longo tempore:nam præscribo libertatem . Franciscus Accursius.

¶ Vendideris.§ non tamen tradideris secundum quosdam.ut forte melius tollatur.contra.ff.depos.l.j.§. si rem.quod non placet, sed sol.ut ibi. Accursius.

¶ Siue sciente.§ scilicet eam redemptam, & in eodem statu repositam secundum Al. uenditionem tamen ignoraui: ut non sit contra. supra eodem.§.Labeo.Et eodem modo solue.contrà. infra de furt.l. si ad dominum. Vel ibi apud dominum, hic apud depositarium erat. Azo.

¶ Gesta sint.§ Sed qualiter hoc fieri potest , cùm ipse amisit possessionem non ignorans ?

¶ In potestatem.§ igitur in possessione : ut infra,§.tunc. sed non sequitur:ut in fine eiusdem §. hic ergo non incipit dominus possidere:ut infra eodem,si rem surreptam. Item contra , infra de furt. l.qui ea mente.sed nec excusat hic eum à furto,licet res desinat uitiosa esse Accursius.

¶ Sufficere .§ id est , sufficeret tutorem , uel curatorem scire.

¶ Si tutor eius sciat.§ qui domini loco est:ut infrà, de furtis.interdum.§ qui tutelam.idem est,si sciat pupillus:ut infra,pro empt.l. qui fundum.§.si tutor.

¶ Et si furioso.§ scilicet,res surrepta fuerit.Accur.

a ¶ Non possit.§ Posset autem,si ex iotecutallo per usum ei abstulisset: ut infrà eod.l.§.fi dominus. & facit infrà de verborũ signifi.l.mulieris.§ desinere.& supra titu.j.l.non videtur. Et not. quãdoque redit in poss.non tamen in potestatẽ:vt supra eod.§.Labeo.quãdoque non redit in possess.& tamen redit in potestatem:vt j.titu.ita subiicit.quandoque concurrunt: vt hic.
b ¶ Ignorans.§ scilicet ego .
c ¶ Reuersam .§ & hic est reuersa : & fingitur non reuersa : sed infra proximo casu est contra.
¶ Duar.sed & tanquã.
d ¶ Vsucapiatur. § Ab alio bona fide possidente: ille autem qui præstitit litis æstimationem, statim est dominus, si res erat præsens: ut supra de rei uen.leius rei.& l.hoc si res.& facit ff.de uerborum signi.l. potestatis.§. fin. & §.de nora. quoties. §.prætor. & j. eo.l.si fur.
¶ in P.F. uindicaueso.
¶ Dua.etiã etsi.
e ¶ Hæres defuncti.§ scilicet furis.
f ¶ Non tamen usucapiet.§ non quia sit res furtiua : sed quia in malam fidem succedit ut supra de pu.si ego.§. partus.ubi plenè de hoc distinxi.
g ¶ Surripuerit.§ extraneo.
h ¶ Dederit.§ ut eum manumitteret.
i ¶ Non putant. § si ante conceptionem sciam alienam : ut statim dicet.
k ¶ Domino noceret .§ idem in filio, & patre:ut infra. eod.hæres.§.fina.
l ¶ Conceperit . § & hìc dicas,quòd ante conceptum scini alienam.
m ¶ Donasset. § hæc uera sunt,scilicet ante &c. Azo. Et quòd dicit, pariat, subaudi,& concipiat. sic supra de Senat. l. emancipatum. secus si post conceptionem sciui:ut ff.l.iusto.§. & si possessionis. quæ est contra. Vel ut ibi: & quod subiicit in emptore,idem in superioribus. Et quod dicit, diximus, scilicet aliàs. Vel dic omnes prædictos emptores uocat:ut supra de statu libe.l. statu liberos. §. fina.
n ¶ Initium.§ sic C. de usu. transfor.l. unica.§. hoc tantũmodo. & arg.§.de hęre. instit. si alienum.§.j.
o ¶ Placuit. § ubi duobus tẽporibus , uel uno sufficit bona fides:ut ff.pro empt.l.ij.& adde hic distinctionem de partu:ut suprà de pu.si ego.§.partus.
p ¶ Emptorem,contra.§ i.usucapi potest non ab emptore,quia sua est:sed ab alio,ut subiicit:& ff.de fur.qui uas.§.si ancillã quæ est contra.
q ¶ Statim emptoris.§ not.quod meum est,non possum usucapere: ut hic,& ff.de capti.in bello.§.si quis. Nam quod meũ est &c. ut instit. de lega.§. si rem legatã.Sed oppo.ex eo,quod est ff.de furt.qui uas.§. si ancillã.in eo.quod dicit,Idem in fœtu,& fructu.quòd in partu.Sed

¶ Ad hoc,ut purgetur uitiũ furtiuitatis, requiritur,q̃ res redeat irrenocabiliter in domini pt̃atem uerè,uel interpretatiuè. B.

¶ Tunc in potestatem domini redisse dicendum est,cùm possessio nem eius nactus sit, ut iustè auelli non possit , sed tanq̃ suæ rei . Nam si ignorans rem mihi surreptam emam , non uideri in potestatem meam reuersam . Sed & si uendicauero rẽ mihi surreptã, & eius æstimationem acceperim, licet corporaliter eius nomine non sim nactus possessionẽ, usucapietur . Idẽ dicendũ est,etiã si uoluntate mea alij tradita sit.

¶ Tribus modis partus ancillæ dicitur furtiuus.Primo quando erat in utero tempore,quo mater fuit subtracta. Secundo,si tunc non erat in utero , sed postea concipiatur apud furem. Tertio,quando non cõcepit apud furem,sed apud alium malæ fidei possessorem. Pau.de Cast.

¶ Hęres,qui in ius defuncti succedit, licet apud eum ignorantem ancillam furtiuam esse , conceperit ea,& pepererit, non tamen usucapiet .

¶ Partus ancillæ furtiuæ editus penes bonæ fidei possessorem non potest usucapi .si fur in eius potestate fuerit : aliter potest usucapi , si ante natiuitatem scientiam rei alienæ non habuit . Bar.

¶ De illo quærit , si seruus meus ancillam,quam surripuerit , pro libertate sua mihi dederit , an partũ apud me conceptũ usucapere possim ? Sabinus,& Cassius nõ putant : quia possessio,quam seruus uitiosè nactus sit,domino noceret : & hoc uerum est. ¶ Sed & si ut seruum meum manumitterem, alius mihi furtiuam ancillam dederit, eaq; apud me cõceperit & pepererit , usu me non captum . Idemque fore etiam , si quis eam ancillam mecũ permutasset , aut in solutum dedisset,item si donasset . Si antè quàm pariat , alienam esse rescierit emptor,diximus non posse eũ usucapere:quod si nescierit, posse . Quòd si iã cùm usucaperet , cognouerit alienam esse,initium usucapionis intucri debemus : sicut in emptis rebus placuit .

a ¶ Lana ouiũ furtiuarum si fuit detõsa penes furẽ,est furtiua, & per uullũ põt usucapi. Si uerò penes bonæ fidei possessorẽ,nõ est furtiua : & sic põt usucapi per alium, quàm per bonæ fidei possessorẽ : nõ quia ip se efficitur dns eo ipso,quòd percipit . Et idem in agnis ouium furtiuarum. P.de C.
¶ Lana ouium furtiuarum, si quidem apud furẽ detõsa est,usucapi non potest : si uerò apud bonæ fidei emptorem, contra quẽ in fructu est , nec usucapi potest , sed statim emptoris fit . Idem in agnis dicendum est, si consumpti sunt : quod verum est .
¶ Quando malæ fidei possessor de lana furtiua fecit uestimentum, furtiuum est:secus est,si erat bonæ fidei:quia tunc cum materia transiit in materiatum , materia non debet considerari per se : sed materiatum , quod est diuersum, & illud nunquam fuit subtractum. Pau. de Cast.
¶ Si ex lana furtiua , uestimentum feceris , uerius est, ut substã tiam spectemus : & ideo uestis furtiua erit.
¶ Quando dominus surripuit rem suam etiam ei, qui habebat iustam causam detinendi , & ius in re,non efficitur res furtiua: & sic est usucapibilis, licet furtũ committatur. Pau.de Cast.
¶ Si rem pignori datã debitor surripuerit , & uendiderit, usucapi eam posse Cassius scribit:quia in potestatẽ domini videtur per uenisse, qui pignori dederit:quamuis cũ eo furti agi põt. Quod puto rectius dici .
¶ Res uiolenter possessa etiã à malæ fidei possessore non põt usucapi,uel præscribi,ni si uitium uiolentiæ sit purgatũ:secus,si non est uiolenter possessa , licet possessor fuerit uiolenter expulsus : & non dicitur uitium purgari,si res fuerit reuersa ad dñm uiolẽter : licet ab ipso uiolenter fuerit possessa, q̃ non est reuersa irrenocabiliter. P.de C.
¶ Si tu ui me expuleris de fundi possessione , nec apprehenderis possessionẽ, sed Titius usucapiet possessionem intrauerit , poterit longo tpe capi ea res . Quamuis enim interdictum , Vnde ui , locum habeat , quia uerũ est ui me deiectum : non tamen uerũ est , & ui possessum esse. Cæterùm , etiãsi mala fide fundum me possidentem deieceris , & uendideris,non poterit usucapi : quoniam uerum est ui possessum esse,

¶ Duare. capi.

illud si à fure,non à bonæ fidei possessore percipiantur: & facit suprà titu.j. bonæ fidei.in fine.
r ¶ Consumpti.§ Idem & si extent: licet tunc per officium iudicis possint reuocari: sic §.ti.ij.quæritum.in fi.
s ¶ Si ex lana furtiua.§ hoc cum mala fide.
t ¶ Feceris.§ ut supra ad exhibend.l. de eo.§. si qs. Alias serua, quod est §.titu.j.adeo. §.cum quis. & facit §. de contrah empt.l. in uenditionibus. §. inde quæritur.
v ¶ Furtiua.§ & ideo non potest usucapi.
x ¶ Si rem. § quam quis nũsquã habebat.
y ¶ Surripuerit.§ creditori.
z ¶ Posse.§ Imò uidetur,q̃ prius in potestatem creditoris debeat redire : ut infra pro so.l.fi.quæ est contra.aliàs fit furtiua : ut C.de usuc.pro emp.cũ sit probatum. quæ simiiter est contra Solu. hic suam : ibi,id est , in contractibus,alienam ob ligauit debitor : ut infra pro emp. si rem. Et dic hic alio tradente,ff. domino Alij,q̃ & dominus hic tradidit : sed erat ei interdicta administratio, ut quia prodigus . Et sic licet non dominium,tamen causam usucapiendi præstat ignoranti,non scienti: ut infra.e.l.fi ab eo. Sed ar. contra infra de uer sig.l. alienationis . Vel dic contra hypoth.ut C.si aduer. credi. l.j. Et contra utilem in rem, quæ metum passo posset dari : ut C.quod met. cau. si ui. & facit infra de furt. si is . in prin. & supra de pign. act.l.si pignore.
a ¶ Dominũ.§ id est, bonæ fidei possessoris, qui opinione domini possideat.
b ¶ Eo.§ debitore.
c ¶ Furti agi potest , § hic not. quòd quandoque fit furtum, & competit actio furti, & res fit furtiua : ut cũ mihi extraneus rem meam surripuit. Quandoque fit furtum , & res est furtiua , non tamen cõpetit actio furti:ut dum filij , & serui surripiunt : ut infrà. de oblig. quæ ex de. §.ij. Quandoque nõ est furtiua , sed fit furtum & cõpetit actio furti : ut hic , & facit infra de furtis.l. itaque. Accursius.
d ¶ Sed Titius.§ tertius .
e ¶ In uacuam.§ id est in uacantem,quam nemo animo,uel corpore possidet:ut instit.de usucap.§.quod autem.
f ¶ Res.§ subaudi,si ille qui intrauit,habebat bonã fidẽ: & nõ aliter.
g ¶ Locum habeat.§ contra deiicientem,non occupante:ut & ff. de ui,& ui arma.l.cùm a te.& C.unde ui.l.fi.
h ¶ Deiectum.§ut & ff.eodem,non solùm.§.si dominus. Sed cõtra.§. quod me.cau.l.metum.in prin.Sol.ut ibi.
i ¶ Possessũ.& id.o in hoc casu lex Attinia nõ impedit usucapionẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet à non domino. Idem dicendum [a] est in eo, qui expulerit eũ, qui pro hærede possidebat, [b] quãuis sciat esse hęreditarium. † ¶ Si fundum alienum bona fide possidentem quis sciens [c] esse alienum expulerit, usucapere non potest, quoniam vi possidet. ¶ Si dominus fundi possessorem [d] vi deiecerit, Cassius ait non videri in potestatem domini redijsse, † q̃ interdicto, Vnde vi restituturus sit possessionem.

¶ *Non vtens seruitute per legitimũ tempus, perdit eam: licet per dominũ fundi seruientis fuerit vti prohibitus: & ille præscribit libertatem. Pau. de Cast.*

¶ Si uiam [e] habeam per tuũ fundum, & tu me ab ea vi expuleris, per longum tempus non utendo amittam [f] viam: quia nec possideri [g] intelligitur ius incorporale [h]: nec de via quis mero iure detruditur [i].

¶ *Qui occupat possessionem vacantem, nõ dicitur violenter possidere: & sic res non afficitur vitio reali. Pau. de Cast.*

¶ Item si occupaueris [k] vacuam possessionem [l], deinde venientẽ dominum prohibueris, non videberis vi possedisse.

¶ *Contra non vtentẽ seruitute præscribit̃ libertas indistincte, etiãsi sit seruitus habens cãm discontinuã: licet ista seruitus tẽpore non præscribẽt, nisi tãto tẽpore cuius contrarij memoria non existat. Pau. de Ca.*

¶ Libertatem seruitutũ vsucapi posse verius est [m]: quia eam usucapioné sustulit [n] lex † Scribonia, q̃ seruitutẽ [o] constituebat, non etiã eam, quæ libertatem præstat subla ta seruitute. Itaque si cùm tibi seruitutẽ deberẽ, ne mihi, putà, liceret altiùs ædificare: & p̃ statutũ [p] tempus altiùs ædificatum habuero, sublata erit seruitus.

¶ *Si præscribẽs cadat à possessione, præscriptio naturaliter interrũpit: & ista interruptio prodest oĩb. contra quos præscribitur, non solũ interrũpenti. Pau. de Cast.*

¶ Caius li. † xx. ad edict. pro. LEX V.

NAturaliter interrumpitur [q] possessio, cũ quis de possessione vi deijcitur [r], vel alicui res † mobilis eripitur: quo casu nõ ad uersus [s] eum tantum, qui eripuit, interrũpitur possessio, sed aduersus omnes [t]: nec eo casu quicq̃ interest, is, qui vsurpauerit [u], dominus [x] sit, necne: ac nec illud quidẽ ĩterest: pro suo [y] quisq; possideat, an ex lucrativa causa.

¶ *In vsucapionibus dies cœptus habetur pro completo. Pau. de Cast.*

¶ Vlpian. li. xj. ad edict. LEX VI.

IN vsucapionibus nõ à momento ad momentum, sed † totum postremum diem computamus [z].

¶ Idem lib. xxvj. † LEX VII.

IDeoq; qui hora sexta diei [a] calendarum Ianuariarũ possidere cœperit [b], hora sexta [c] noctis pridie calendas Ianuarias implet vsucapionem.

¶ *Ex causa peculiari domino etiam ignoranti acquiritur usucapiendi conditio: & qui non potest vsucapere per se, nec per alium potest. Pau. de Cast.*

¶ Pau. lib. † xxiij. ad edict. LEX VIII.

LAbeo, & † Neratius respõderunt [d], ea, q̃ serui peculiariter [e] nacti sunt, vsucapi posse: q̃a hæc [f] etiã ignorantes dñi usucapiunt. Idem Iulianus scribit. Sed eum, qui suo nomine nihil usucapere potest [g], nec per seruum qui dem posse [h] Pædius scribit.

† aliàs xxi.

† Mobilis nõ ẽ i Dare. exẽpla.

† aliàs xvj.

† In P. Fl. ſpectantiũ.

† Sic in P. F. Haloander autem legit Sed ad totum, &c. Vide in hunc locum Ant. Augu. en. da. libr. i. c. xiij. † : & libr. xxv ij. ad Sabin ũ.

† aliàs xij. † &, non est, in Duare. exemp.

¶ Idem dicendum. ‡ contra deiicientem non occupantem, vt non possit vsucapi quasi vitiosum.

b ¶ Possidebat. ‡ & sciebat se non esse hæredẽ: vt conueniat præcedenti respon. vel etiam credebat se hæredẽ: vt seq. §. si fundum.

c ¶ Sciens. ‡ aliàs, si crederet suam inuasor, non fit vitiosa: licet constitutio. Si quis in tantũ locum habeat.

d ¶ Possessorem. ‡ alium, quàm inuasorem: ut infrà de ui, & ui ar. l. j. §. qui ui à me. Vel dic, ipsum deiiciẽtem deiecit: & tunc dic, ex interuallo: secus si incontinenti: ut ff. de ui, & ui ar. l. iij. §. eum, & l. qui possessionẽ. & facit ff. de uer. signi. mulieris. §. desinere. ff. titu. j. non uidetur, & ff. de reg. iur. non uidetur.

† In P. F. desunt hæc usque ad §. si dominus.

† quoniã, & aliàs q̃ ut Duar. legit.

e ¶ Si uiam. ‡ id est seruitutem.

f ¶ Amittam. ‡ sed tamen ex æquitate in integrum restituat: argum. infrà de ui, & ui arma. l. si plures, §. deiectum. & l. si de fundo.

g ¶ Quia nec possideri. ‡ respondet obiectioni, quasi esset ui possessa. Accursius.

h ¶ Incorporale. ‡ ut & ff. titu. ij. seruus. §. incoroprales.

i ¶ Detruditur. ‡ Ex quo non possidetur & sic est ratio proximi dicti.

k ¶ Item si occupaueris uacuam. ‡ corpore & animo. Accursius.

l ¶ Possessionem. ‡ quam nullus retinet etiam animo. aliàs contra. ifra. de ui, & ui arm. l. j. §. fine autem. & suprà titu. j. l. clam. in fi. Sed nihilominus possessio est uitiosa uitio quasi uiolentiæ: ut C. unde ui l. fin. nec enim signo eam pro contraria.

† Sic in P. F. licet Haloan. legat Voconia. ‡

m ¶ Verius est. ‡ aliter tamen in rustica, aliter in urbana: ut ff. de ser. urb. prædi. l. hoc autem. & l. si ædes, & facit C. de præscr. lon. tempo. l. fi. in fi.

n ¶ Sustulit. ‡ nisi quando habet perpetuam causam, vel quasi: quod plenè dic, vt ff. de serui. l. seruitutes.

o ¶ Seruitutem. ‡ scilicet, acquirendam.

p ¶ Statutum. ‡ decem ann. inter præsentes. xx. inter absentes: vt C. de ser. l. fin. in princ.

NAturaliter. ‡ CASVS. Si possidebas rem alienam bona fide, in qua re habebat Titius hypothecariã, vel aliquod aliud ius & vsucapiebas illam rem aduersus omnes, qui habebãt ius in dicta re: & ante quam cõpleres vsucapionẽ, deiectus fuisti per vim de possess. fundi. Dicitur, q̃ interrumpitur. ‡ possess. & vsucapio aduersus omnes nec refert, quis te deiecerit. Franc. Accursius.

q ¶ Naturaliter interrumpitur. ‡ de possessione rei immobilis.

r ¶ Vi deiicitur. ‡ quandoque etiam sine vi: vt C. de præscri. xxx. an. l. cũm notissimi. §. imo. Sed quocunque modo desinat possidere, interrumpitur naturaliter. Fallit in capto, qui deiicitur eo, quòd captus est tamen fingitur in peculiari retinere: vt ff. eo. ti is §. j.

s ¶ Aduersus eum. ‡ Imò pro eo: vnde dic, interrumpitur possessio aduersus eum, id est pro eo. sic & ff. proxi.

t ¶ Aduersus omnes. ‡ id est pro omnibus: sicut & ei, à quo ponitur pro, cõtra quem: vt ff. eo. l. eius, qui. Vel possessio interrumpitur aduersus eum, id est effectus possessionis qui erat aduersus eũ: hoc est vsuca. interrũpitur: sic & ff. proxi. aduersus omnes, scilicet possessio, id est effectus eius, qui erat aduersus plures, interrũpitur: vt quia currebat vsucapio contra debitorẽ, & creditorem, vel dominũ, vel emphyteutã vel habẽtes vtilẽ in rem, vel publicianam. A capite ergo oportet possideri: vt ff. eo. l. si is. §. si quis. & §. de ser. vrba. prædio. l. fi ædes. §. j.

v ¶ Vsurpauerit. ‡ i. possessionem vsucapionem interrumpit: vt §. eo. ti. ij.

x ¶ Dominus sit. ‡ Imò quo ad constitutionẽ, Si quis in tantam. Sed illud nouum, Vel licet perdat, tamẽ interrumpitur possessio.

y ¶ Pro suo. ‡ id est, pro sua pecunia: non ex causa lucrativa. Non enim hic ponitur pro titulo: & sic sunt duæ partes pro suo. Vel dic, pro suo: quia in littore maris inuenitur: vel ab hostibus cepit, vel fecit ut esset in rerum natura: vel dic generaliter accipi pro quolibet titu. Et quod subiicit lucrativa, id est sine titulo. Prima placet: & dic hic, quæ not. C. de præscript. xxx. an. l. cùm notissimi. §. sed & si quis.

IN vsucapionibus. ‡ CASVS. Cum in usucapione triẽnium fit statutum: nunc dicit, quod sufficit tangi ultimam diem triennij. Et hoc dicit hęc lex cum sequen. Franciscus Accursius.

z ¶ Computamus. ‡ Alias, sed ad totam diẽ computamus postremum: & tunc, id est ad quãlibet partem postremi diei. Alias, diẽ totũ computamus postremũ accipiendo partem pro toto: ut & ff. de diuer. præscrip. in usucapione. in prin. & ff. l. proxi. Sed contra. ff. de act. & oblig. l. in omnibus. Sol. plene ut not. §. de mino. l. iij. §. minorem. quia hæc in vsucapionibus triennij: illa in præscriptione.

a Deoque. Diei. ‡ artificialis.

b ¶ Cœperit. ‡ & vsucapere.

c ¶ Hora sexta. ‡ completa: nam tunc finitur, & incipit dies: ut §. de fer. l. more.

Abeo. ‡ CASVS. Si seruus peculiariter acquisiuit rem à non domino: vsucapiam interim per eũ illam rem, etiamsi ignoraui hoc dum tamẽ sit res, quã per me possim vsucapere, non furtiua: vel sim persona, quòd p̃ me possem vsucapere. Et hoc dic, vt in glo. Franciscus.

d ¶ Responderunt. ‡ & benè Accursius.

e ¶ Peculiariter. ‡ id est si ex causa peculiari: strictè, vel largè accipiatur peculium: ut ff. pro soluto. l. ij.

f ¶ Quia hæc etiã. ‡ Videtur esse ratio, quod dictũ est. Sed dic vsucapimus sciẽtes: quia & ignorãtes. arg. cõtra. §. de offi. præsi. l. si fortè. & §. de leg. ij. l. fi. Vel ita cõpletur nobis sciẽtibus. quia inchoatur ignorantibus, secundũ Azo. & facit ff. pro empto. l. ij. §. Cellus & l. qui fundum. §. fi. & §. de acq. pos. l. peregrè. §. quæritũ. & l. j. §. itẽ acquirimus.

g ¶ Vsucapere potest. ‡ ratione rei: quia furtiua: vt §. eo. l. sequitur: §. hæres. uel ratione personæ: ut si legetur non capaci, non usucapitur pro legato, ut inst. de hære. quali. & diff. §. in extraneis, Idẽ in libero homine possesso, ut per eũ usucapiam, quod nõ per me: sed nec usucapit ipse, quia ipse nõ possidet: ut §. tit. ij. homo liber. in fin. Vel mutata ratione rei, & personę ut in Iudæo, & mãcipio Christiano: ut C. ne Christiano mancipiũ. l. j. & facit C. de hære. instit. l. neque per se. & quod ibi not. Sed arg. contra. §. de acquiren. hære. l. cum hæreditate. Itẽ contra. ff. eod. si seruo, & §. tit. j. l. j. §. itẽ acquirimus. in fi. Sed ibi ratione effectus intelligentiæ in furioso, & in infante. Accursius.

¶ Posse. ‡ scilicet, usucapere.

VSucapionem. ‡ CASVS. Res corporales dicuntur posse usucapi: excepti rebus sacris, sanctis, publicis, & similibus, & liberis hominibus, qui non possunt usucapi. Franc. Accur.

a ¶ Maximè res. ‡ Imo corporales tantummodo §. titu. ij. l. seruus. §. in corporales. Abũdat ergo, maximè: ut & §. fi quis omiſ. cau. test. l. ij. Vel dic, quòd incorporales quandoque usucapiantur: ut cum habent perpetuam causam, uel quasi: ut C. de seruit. & aqua. l. ij. & §. de ser. ur. prædi. l. foramen. Item. &, quando non habent quandoq; : ut cum ædificijs: ut ff. l. proxi. §. j.

b ¶ Sacris. ‡ id est ecclesijs sacris sed usucapio triennij admittitur hodie in his: ut C. de sacrosan. eccl. auth. quas actiones. Sed illa loquitur in rebus ecclesiæ non sacris.

c ¶ Sanctis. ‡ ut muri ciuitatum.

d ¶ Romani. ‡ id est quæ sunt in usu ipsius populi Romani: aliorum autẽ, quæ non sunt in usu, benè recipitur usucapio: ut C. de sacrosanct. eccl. l. fi. & ff. de diuer. præscript. l. intra. & l. in omnibus. ubi plene notauit.

e ¶ Ciuitatum. ‡ si sũt in ui ui uniuersitatis: ut infra de uia publica l. uiam publicam. Aliæ possunt: ut supra de contrahen. emp. sed Celsus & C. de præscrip. xxx. an. l. omnes. quæ sunt contra. Vel hic loquitur de præscri. longa. & de hoc not. in d. l. in omnibus.

f ¶ Hominibus. ‡ quia in nullius dominio esse possunt: ut instit. eo. §. j.

aliàs non est lib. 12. Duar.

SIaliena. ‡ CASVS. Si rem alienam emi à non domino: ad usucapiendum debeo habere bonam fidem duobus temporibus, scilicet tempore contractus: item tẽpore traditionis. Secundo dicit. Seruitus per se non potest præscribi. subaudi, nisi haberet perpetuã causam, vel quasi vt seruitus aquæductus, v el stillicidij. Si autem præscribam fundum, vel domum, cui debetur seruitus: video r præscripsisse & seruitutes eis debitas. ¶ Scæuola. ‡ Vaca furtiua concepit apud furẽ, uel furis hæredem, & peperit apud furis hæredem: & hic uitulus uenditus est: an emptor bona fide usucapiat, quæritur. Et dicit Marcellus, quod non, sicut nec partus ancillæ furtiuæ. Sed Scæuola dicit. q̃ potest emptor: usucapere uitulum, sicut & partum ancillæ furtiuæ: si enim esset pars non posset usucapi etiamsi apud bonæ fidei possessorẽ peperit. Quod est falsum. Franc. Accursius.

g ¶ Emptionis. ‡ scilicet tantum.

h ¶ Traditionis initium. ‡ subaudi, etiam. Nam & in emptione initium spectatur: ut ff. pro solu. l. iij. & p̃ empt. l. ij. in prin. & facit ff. eo. iusto. §. & si possessionis. &. §. solu. mat. l. de diuisione.

i ¶ Spectandum. ‡ hoc est dicere requiritur, quod quis habeat bonã fidem tempore emptionis, & traditionis.

k ¶ Seruitutes. ‡ quæ habent causam interpolatam.

l ¶ Longo tempore. ‡ ut licet per fundum meum uadas non quæras seruitutem: & sic intelligitur hic §. de his, quæ non habent perpetuam, uel quasi perpetuam causam.

m ¶ Aedificiis. ‡ & ita cum urbanis prædiis: idem in rusticis.

n ¶ Possint. ‡ Non quòd tunc usucapiantur: sed usucapto ædificio, cui debetur seruitus, seruitutem habeat. & facit §. titu. ij. quædam. & §. sequitur. §. fi.

o ¶ Si bos. ‡ id est uacca: sic §. de usur. l. equis.

p ¶ Vsucapi. ‡ ab emptore. Accursius.

q ¶ Distractum. ‡ in alienum. Accursius.

r ¶ Nec ancillæ partus. ‡ subaudi, debet posse usucapi, si est conceptus, & editus apud furem: uel conceptus apud furem, & editus apud furis hæredem.

s ¶ Partus. ‡ cum Marcel. concor. ff. de fur. qui uas. §. si ancillam.

t ¶ Etiam partum. ‡ Non solum iuuencum: & sic in partu, & in fœtu contradicit ff. de fur. l. qui uas. §. si ancillam. & §. idẽ in pecudibus. Sol. ut ibi.

u ¶ Nec enim esse. ‡ ut & infra de uerb. sig. l. partum. Sed contra §. de uen. inspi. l. j. §. ex hoc resc. pro. Solu. illud est ante, quam edatur: hoc post. Vel illud quo ad hoc, ut non possit agi interdicto de libe. exhiben.

x ¶ Pars. ‡ subaudi, partus ancillæ furtiuæ.

y ¶ Poterat. ‡ quod est falsum: quia usucapitur infra eo. l non solum. in princip. & in distinctione de partu, quam habes supra de Publiciana. si ego. §. partus.

z ¶ NEque seruus. ‡ Icapiui: hoc, nisi ex causa peculij: ut infra eo. l. iusto. §. fi.

a ¶ Dominus. ‡ Scilicet capitus.

b ¶ Qui. ‡ scilicet dominus. uel ergo ipse dominus emerat, uel seruus extra causam peculiarem.

SIab eo. ‡ CASVS. Emi a prodigo, cui interdictum erat bonis: & hoc sciebam. Dicitur, quòd non possum usucapere rem empram. Fran. Accur.

c ¶ Vetuit. ‡ ut prodigo, sic & infra pro empt. qui fundum. §. qui sciens. Sed quid, si ut prodigo, cùm non sit ei interdictum? Resp. idem propter authoritatem sententiæ. Accur.

Ignori. ‡ CASVS. Creditor non potest usucapere pignus, cum sciens alienam rem possidebat. Secundò dicit, Emi a furioso credens eũ esse sanæ mẽtis. Dicitur, quòd possum usucapere. Tertio dicit, Mãdaui tibi ut emeres mihi fundum, tu emisti hoc: imò ut pro tuo teneas. Dicitur, q̃ usucapies si ex præscribes cum uidearis possidere pro tuo: nec hoc mihi nocet cùm tenearis mihi mandati actione. Fran. Accur.

d ¶ Non capimus. ‡ Nos creditores.

e ¶ Alieno. ‡ i. scientes alienum: uel. §. de noxa. l. fi seruus. §. is qui. & §. de leg. iij. qui habebat. sibi tamen possidet creditor: ut no. C. de præscri. xxx. ann. l. cum notissimi. § j. Sed an xxx. annorum? R. fi. non, quantum ad rei uend. arg. C. de præscri. xxx. ann. l. male. sed quantum ad pignoratitiam, sic, & ius offerendi.

f ¶ Bona fide. ‡ Cũ crederet sanæ mẽtis, quia erat in cõspectu inum bratæ quietis: & facit ff. p̃ emp. l. ij. §. fi a furioso. & §. de pub. l. eũ qui.

g ¶ Traditum. ‡ a non domino: aliàs mihi etiam ignoranti dãnum, & possessionis quæritur altero gestiente, uel utroque: si uero neutro, tibi: ut supra tit. ij. l. fi procurator. & l. res ex mandato. & hic.

h ¶ Tibi. ‡ ementi, & recipienti tuo nomine, non mandantis.

i ¶ Diutina. ‡ nunc respondet.

k ¶ Capis. ‡ quando uenter egit, ut possessionis mihi quæratur: & facit infra pro emp. l. ij. §. procuratorem. Alias cum ego, non tu possideas, nõ usucapis: ut infra eo. l. fine.

l ¶ Non pro tuo. ‡ quo ad exitum, & effectum: nec tamen pro tuo possides. Accursius.

m ¶ Cum nihil interfit. ‡ tua. Vel dic, nihil interfit quo ad effectum dicaris pro tuo possidere, an non.

n ¶ Quod. ‡ id est, quia mea &c.

DTempus. ‡ CASVS. Illud tempus, quo possedit uenditor, prodest emptori ad præscriptionem complendam, quo tenuit uenditor ante quàm uenderet: non illud, quo tenuit postquam uendidit, & tradi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit:si ex aliqua eā possidere cœpit.Secundo dicit, Testator legauit rē alienam,quam bona fide possidebat?Dicitur quod tempus,quo possedit testator,hanc rem, prodest legatario ad complenda vsucap.sicut prodesset hæredi,si non esset hæc res legata.Franc.Accursius.

a ¶ Emptori.ʒ quo ad vsucapionem, vel præscriptionem perficendam.

b ¶ Venderet.ʒ id est tradere:t: ut infra de diuer.& temp. præscript.in vsucap.§. penultimo.

c ¶ Possessionem.ʒ quam traditione amiserat, cùm emptor ab ea cecideratː& facit supra titu.j. Pomponius. §.cum quis.

†Duare. qua.

d ¶ In accessione tēporis.ʒ uel alluuionis: ut suprà de leg.j. quod in rerum.§.ij.

e ¶ Hæres est.ʒut iacente hæreditate usucapiat sicut hæres: ut & infra eo.l.nunquam. §.uacuum. Vel dic,ꝙ hæres iacente hæreditate usucapit: sed id tempus legatario iungitur: ut dicto §. uacuum. & facit infra de uerbo.significa.l.in conuentionibus.& supra titu.j.Pomponius.§. sed & legatario.

SI is,qui.ʒ CASVS. Si possidebam fundum,quem emeram a non domino bona fide: & antè quàm compleam usucapionem, captus sim ab hostibus? Dicitur, ꝙ siue ibi decedam, siue reuertar: interrūpitur interim vsucapio: nec tēpus, quod steti in captiuitate,procedit ad vsucap.complendam. Secundo dicit.Seruus meus emit rem à non domino ex causa peculiari: interim captus fuit ab hostibus:an interim currat tempus ad vsucap. complendā quæritur? Et distinguitur, nam aut reuertor ab hostibus, & tunc tempus medium proderit ad vsucap.complendam:aut non reuertor,& tunc non prodeRit. Marcellus autem dicebat hoc secundo casu prodesse fictionē legis Corneliæ: sed malè dicit.nam sicut id quod possidebam,si captus sum ab hostibus ante completam vsucapionem,& ibi decedā,non complet interim vsucapio:nec currit tempus:ita si seruus meus non ex causa peculiari emit rem à non domino,&possidet interim,donec sum captus,& ibi decedam:non currit vsucapio.nam licet in aliis hæreditatibus,& ibi decedam:non currit vsucapio. ¶ Si seruus.ʒ locum personæ sustineat, in hoc tamen casu secus est. ¶ Si seruus meum possidebas:is à te fugit. Dicitur,quod videor eū possidere,nisi pro libero,id est tanquam liber stet,& paratus sit de libertate litigare,non eū possidere. ¶ Si quis bona fide.ʒ Bona fide rem aliena cognouit ea alienam,& recupero possessionem rei,quæritur,an usucapiā istam rem?Et dicitur,quod non, cum hoc initium secundæ possessionis vitiosum. ¶ Si ex testamento.ʒ Si ex stipulatu, vel testamento res mihi debita à non domino traditur,eam vsucapere possum. Fran.Accursius.

f ¶ Si is,qui.ʒ Primo emit Titius fundum à non domino: & dū usucaperet captus est.Interrupta est vsucapio.& siue reuertat,non habet locum posthliminiū: siue ibi decedat, nō habet locum Cornelia,vt cōtinuetur vsucapio hæredibus.Secūdo pone,quod seruus capti emit à non domino peculiariter:hoc casu postliminium locū habet, si dominus redeat:& Cornelia,locum habet,si nō redeat: licet de hoc secūdo hic dubitauerit Iul.sed eius dubitatio est sublata p l.j.de captiuis.l.in bello.§.factæ.Tertio dicit Mar. plenius accipi fictiones ſdictas Cornel. & posthliminij:vt siue ex causa peculiari,siue ex nō peculiari emerit seruus capti à nō domino,siue etiā dominus ante captiuitatē emerit per se,habet locum fictio posthliminij, & Corneliæ:quia hæreditas iacens complet vsuca.& sic in hæredibus locū habet Cornelia,secundum Marcellum :Sed secūdum Iulia. tertius casus aliter ponitur vt in glo.no. quod est verius . Et secundum hoc est in fi. non Accur.

g ¶ Possidebat.ʒ animo,& corpore suo: vel animo suo, & corpore coloni, uel serui.

h ¶ Vsucapionem.ʒ scilicet completam.Accursius.

i ¶ An hæredi eius.ʒ decedentis in captiuitate.

k ¶ Vsucapio.ʒ per Corne.respon.quod non:nam &c. Azo.

l ¶ Ipsi.ʒ scilicet capto.

m ¶ Prodest.ʒ ille ānus,qui fuxit in captiuitate,si ponas quod duobus annis possederat rem, & in tertio sit captus.Accur.

emptori [a], quo antè quàm vendere[b], possedit. Nam si posteà actus est possessionem [c] venditor, hæc possessio emptori non proficiet. 10

¶ *Legatarius vtitur accessione ex persona defuncti,sicut hæres. Pau.de Cast.*

¶ In re legata in accessione temporis [d], † quo testator possedit, legatarius quodammodo quasi hæres est. 20

¶ *Vsucapionem rerū, quas quis p se, vel p aliū extrà cām peculiarem sino nomine possidet, superueniens captiuitas interrūpit:nec per fictionem posthliminij, vel legis Corneliæ restauratur:secus in his , quæ peculiari nōie per aliū possidentur : vel post captiuitatem cepta sunt possideri. Bar.*

¶ Idem lib. xv. ad Plau. LEX XV. 30

SI is [†], qui [†] ꝙ emptore † possidebat [e], añ vsucapionē [f] ab hostibus captus sit,videndum est, an hæredi eius [g] procedat vsucapio [h] (nā interrūpitur vsucapio) & si ipsi [i] reuerso non prodest [k], quemadmodum [l] hæredi eius prodesse [m] debeat? Sed verum est,eum [n] in vita sua desijsse possidere [o] ideoq; nec 40 posthliminium ei prodest [p] vt videat vsucepisse [q]. ¶ Quòd si seruus † eius, qui in hostiū potestate est,emerit [r], in pendēti esse vsucapionē Iulianus ait.Nam si dñs reuersus fuerit, intelligi vsucaptū [s]: si ibi decesserit [t], dubitari [u], an per legem Corneliam ad successores eius pertineat. Marcellus,posse plenius [v] fictionem legis Corneliæ accipi. Quemadmodum.n. posthliminio reuersus plus iuris habere potest in ijs, quæ serui egerunt,q̄ in ijs,quæ per se,vel per seruum possidebat? Nam hæreditates in quibusdam [x] vice personæ fungi, receptum [y] est: ideoq; in successoribus locum †non habere [z] vsucapionem.

¶ *Serui fugitiui per alium non occupati retinemus possessionem ciuilem: nisi pro libero se gerat , vel de libertate sit paratus litigare. Pau.de Cast.*

¶ Si seruus, quē possidebam [a] fugerit † nisi pro libero se gerat [b], videbitur à domino possideri [c]. Sed hoc tunc intelligendum est, quādo per seip sum ptineat Cornelia:& posthlimi. Et dicas,quod vsq; in fi.sunt verba Marcelli.Et quod subiicit,serui egerūt.ſ.peculiariter. Item quod dicit,per seruum, ſ. ex causſa non peculiari : & in fi.leges ſn ,nō.Sed male dicit,Marcellus,nisi in peculiaribus:vt j.de capti. in bello.§.factæ.& ſ.e.l.j.in princip.Vel ſi habes,nō,in litera:sunt verba Iul.abinde, Quemadmodū &c.vſque in fin.hoc modo. Re vera posthlimino reuersus id solum vsucepisse intelligitur,quod seruus peculiariter emerat:quemadmodū enim &c.Et quod dicit,serui egerunt: non peculiariter. Tertij dicūt esse verba Caij ad Iulianum,reprehendētis eum:vt dixi de Marcello.

z ¶ In quibusdam.ʒ ergo & in isto,ſi deficit,non.Et secundū Marcel. Vel secundum Iuli.& cū non:nam dicit in quibusdam,sed non in isto,cum non ex peculiari causſa erat.

a ¶ Receptū est.ʒ sed in isto casu,nō: & hoc ſi habeas literā sequētē nō habere:& hoc cū nō est cōmunior litera. Et ita in li. dāi mei Azo. Et alias est fine, nō.Et tūc dic, ꝙ vsucapio locū habet: vt in litera dr.

b ¶ Non habere.ʒ alias,habere: & alias.nō habere.Et distīgue cū quis possidēs,& vſucapiēs deinde ab hostib. capitur : aut possidebat animo,& corpore:aut suo ajo , & corpore alieno:vt per seruū in dominicis,& per colonum,aut animo & corpore alieno.in peculiaribus:vt ſ. titu. j.l. iij.§.ſaltus Primis duobus interrūpitur vſucap.nec habet locum post liminiū,vt consolidetur : vt j.titu.j.cū hæredes.§.j. & in prin. huius l.ibi, Quemadmodū,prout dixi esse verba Iuliani.& j.de capti.l in bello.§.factæ.Si vero ibi decesserit:dicunt quidā locum habere Corne.secundū Marc.vt in fi.primi respon legis.& j.de capt. in d.§ factæ.Tu dic cōtra,vt per eundem § factæ.probatur. Tertio verò casu,& post liminiū,& Cornel locum habent:vt d.§.factæ.& l.bona j.eo.tit.§.pe.& l pe.vt tunc & postli.& Cornel. locū habeāt, Si autem post captiuitatem emit seruus:ſi quidem ex causſa peculiari, habet locum postlimi.non Corne. ſi succedat extraneus:sed ex tempore aditæ hæreditatis incipit: vt j.eo.l.ſi. secus ſi seruus: vt l.iusto.§.ſi. secundum quoſdā.Vel dic secundū quoſdam,ꝙ etiā fictio Cornel.locū habet:vt j. de capti.l.pen.& l. in bello.§ factæ.Si vero ex causſa nō peculiari,nec postliminiū,nec Cornel. locum habet:sed ab adita hæreditate incipit:& hoc in seruo. Porrò ſi filius emit tpe captiuitatis: siue peculiari nomine, siue paterno nomine possidēsse ſdicitur intelligit patre ibi mortuo:quo reuertēte distīguitur inter peculiaria, & paterna:vt d.l.iusto.§.ſi.& l.ſi.§.ſi.Accursius .

c ¶ Possidebam.ʒ l.bona fide,& vſucapiebam .

d ¶ Gerat.ʒ & diu,& paratus sit stibire iudicium.& bona fide.Hæc enim quatuor videtur necessaria:vt hic,& ſ. tit. j.l.iij.§.ſi seruus.& C. de præscript.long.tempo.quæ pro lib.l j.Accur.

e ¶ Possideri.ʒ interim:&ideo vſucapitur interim.Accur .

n ¶ Quemadmodum hæredi.ʒ certè nullo modo : vt & j.de diuer. præscrip.cùm hæres.

o ¶ Eum.ʒ Titium ab hostibus captum.

p ¶ Possidere.ʒ cùm iam ab alio sit possessus :vt j.de regu.iur .l.qui in seruitute .

q ¶ Prodest.ʒ hoc in his, qui per se , uel per ſubiectas personas extra causam peculiarē: aliàs contra . ut infra proxi.§. & infra eo.iusto.§.ſi. & infra de cap. & posthlimi. retuer. l. in bello.§.factę.& facit supra ex qui.cau.ma.l. denique . & quod ibi not. Sed quidā dicunt Cornel. locum habere per hanc literam. & sic approbant quod infra dicit Mar.

r ¶ Vsucepisse.ʒ in illo anno , quo fuit in captiuitate .

s ¶ Emerit.ʒ ex causa peculiari,& traditio nem acceperit:sed male ſi dicas ex non peculiari,ut infra eod. iusto §.fin.

t ¶ Vsucaptum.ʒ per lapsum triennij .

u ¶ Decesserit.ʒ dominus.

x ¶ Dubitari.ʒ sed in fra de capti. in bello.§. factæ : non dubitat Iulianus : nam dicit per Cornel.ad hæredes per tinere ſi ex causa peculiari .

y ¶ Plenius .ʒ ut etiam ad non peculiarem causam, & etiam

†ad intell. huius §.uide Io.Hannib. in l. naturaliter . nu. 37. supra eod.

†nouā habere usucapionem al. locum habere usucapionem.uide Ant.Augu.li.j.emēda. cap. 3. † ſi pro libero se gerat. in P.P.

Fugitiuus seruus non dāo possideatur.

a ¶ Non sit paratus.ʒ & al a concurrant , quæ modò dixi : & facit C.de lib. cau.l. lite. Accursius .

b ¶ Si quis bona fide possidens.ʒ & titulo.

c ¶ Ante usucapionem.ʒ scilicet completam.

d ¶ Nanciscatur.ʒ ex titulo , uel sine titulo.

e ¶ Vitiosum est.ʒ ut & j.pro empt. qui fundum . §. qui bonaſide. Ergo à contrario , ſi bona fide inciperet secundo possidere, inciperet usucapere ex præcedenti , & longo, non longissimo tempore:ut ſ.e. l. naturaliter. secundum Azo. & H.Sed uidetur contra. per eandem l. & suprà eod. usucapio . In casu tamen hoc fallit : ut infra eodem.iusto. §. & ſi possessionis . accessio autem non fit . etiam bonę fidei ut suprà tit. j.l.Pomponius. §.quæsitum. Accur.

f ¶ Tradatur.ʒ & ſi usucapiam titulo prosoluto : sed quomodo hoc , cùm forte ambo eramus scientes rem alienam.Respond.quia &c. Accur.

g ¶ Existimationē .ʒ id est bonam, uel malam fidem.

h ¶ Quia concessū.ʒ Sed hæc ratio non est sufficiens : quia etiam rem alienam emere possum : utrunque tamen tempus inſpicitur Azo.ut infrà. pro empto. l.ij.in princip. Sed differunt : quia in uenditione ſi uterque scit alienam , non ualet : ut

† Alias , Pau. li. 13. epistō.& alias Iabole. libr. iiij. ex Plau.

Duar.quod ad &c.

† alias xvij.

‡ Not. gl. ad hoc ꝙ dictio taxatiua non excludit similes casus , nec extensionem per alia iura . De qua dictione tantum addo glo.in c. ité insuper . in uerbo tantum, de colla. in Pra. Adde prædictis quod not.in l.j.§. per seruum in gl.in uerbo ad usucapionem . ā apostil. in uerbo item & quantū. supra de acquir.rer

cùm ſi is apprehensus fuerit, nō sit paratus [a] pro sua libertate litigare Nam ſi paratus sit litigare, non videtur à domino possideri, cui se aduersarium præparauerit.

¶ *Quando usucapio natural ter interrupta redincipit per adeptionem rei quæ possessoris debet adesse bona fides tēpore quo redincipitur : alias non prodeſt bona fides prætenta. Pau. de Ca.*

¶ Si quis † bona fide possidēs, [b] ante usucapionem [c] amissa possessione cognouerit rem esse alienam & iterum nanciscatur [d] possessionem, non usucapiet: quia initium secūdæ possessionis uitiosum est. [e]

¶ *In alio titulo,q̄ emptionis,sufficit adesse bonā fidē tēpore traditionis : licet non fuerit tempore acquisiti tituli. Pau. de Cast.*

¶ Si ex testamento, uel ex stipulatu res debita nobis tradatur, [f] eius temporis existimationē [g] intuendā,quo traditur:quia concessum [h] est stipulari rem etiam , quæ promissoris non sit.

¶ *Qui nō possidet nec detinet, licet hēat facultatē rei restituendę,non conuenitur rei uendicatione , uel eius præparatoria. Item debitori accedit possessio creditoris: & ecōuerso. Bar.*

¶ Iabolenus,† LEX XVI.

SErui nomine , qui pignori datus est,ad exhibendum cū creditore,non cum debitore, [i] agendum est: [k] quia qui pignori dedit, ad usucapionē tantum possidet: [l] † quantum ad reliquas omnes cās pertinet , qui accepit, [m] possidet: adeò vt addici possit ei [n] possessio eius, [o] qui pignori ei dedit.

¶ *Authoritas iudicis facit,ut etiam in eo, q̄ nobis traditur tanquam nostrum , transferatur usucapiendi conditio. Bart.*

¶ Marcellus li† viij.dig. LEX XVII.

SI per errorē de alienis fundis, quasi de communibus, iudicio

9

cōmuni diuidendo accepto,ex ad iudicatione possidere cœperim, longo tpe† † vsucapere possum.

¶ *In bonis vacantibus nō denunciatis procedit vsucapio,& præscriptio contra fiscū titulo,& bona fide sicut contra priuatum: licet in bonis iam incorporatis in fiscū non procedat. Pau.de Cast.*

¶ Modestinus li. † iij.Reg. L. XVIII.

QVamuis aduersus fiscum vsucapio non procedat [q]: si tamē ex bonis vacantibus,nondū tamen fisco nuntiatis, emptor prędij ex ijsdem bonis extiterit, rectè diutina [r] possessione capiet: idq; constitutum est.

¶ *Si res redit ad venditorem ex pacto,data sibi accessio eius temporis , quo fuit apud emptorem. Barto.*

¶ Iabolenus lib.j. † Epit. LEX XIX.

SI hominē † emisti, vt si aliqua cōditio extitisset [s], inemptus fieret:& is tibi traditus est, & post eā cōditio emptionem resoluerit: tēpus , quo apud emptorem fuit, accedere venditori debere existimo, quoniā eo genere † retrotracta venditio esset redhibitioni similis : in qua non dubito tempus eius qui rēdhibuerit,suo † venditori accessurum [t] : quoniam eā vēditio propriè dici non potest.

¶ *Hæres non potest vti accessione ex persona defuncti, nisi fuerit possessio continuata. Pau. de Cast.*

¶ Idem lib.iiij. † LEX XX.

POssessio testatoris ita hæredi procedit, si medio tempore a nullo possessa est [u].

¶ *Conductio rei suæ non valet:& per talem conductionem locator nō retinet possessionem, sed perdit. Idem in emptore. B.*

¶ Idem lib.vj.epist. LXX XXI.

EI, à quo [x] fundū [y] pro hærede diutius [z] possidēdo captus eram , locaui eum [a] : an ullius

Publiciana competit,si à poſſ.cadam:uel ſ. de publi.sed si res.in prin.& ſe dici pro suo,arg.j.pro suo.l.ſi. Vel pro hærede,si hoc contendebat: ut quia diuiserunt ut co hæredes : & iustus fuit error ut crederet se hērēdem j.pro empt.quod uulgo.& pro leg.l.pro legato. Ad aliud ergo ſi bi prodest,q̄ prodesse putaret:sic ſ. de test.tute.ſi hæreditas.§. seruus.

QVamuis .ʒ CASVS. Res fiſci usucapi non potest: & intelligas ſpatio trium ann.uel x.uel xx.sed qui emit rem à non domino ex bonis uacātibus , quæ nondum fisco denunciata sunt, usucapere poterit:cum hæc res nondum fisci dicatur. Fran. Accur.

†aliàs v.

q ¶ Non procedat.ʒ scilicet cōmunis triennij,uel decennij.uel uicennij:aut C.communia de usuca.l.ij.

r ¶ Diutina .ʒ id est triennio , uel decennio, uel uicennio . Sed cum uenditor quadriennio tueatur : ut infra de diuer.præscri. l.intra,quare non & emptor ? Rñ. hic non aduersus fiscum,sed ut cōtra alium possit agere amissa poſſ. Quod non placet:sed di ſtingue,ut not . infra de diuer.præscrip.l.in omnibus,& institu.e.§.res. in fin. Ex quibus patet nō esse contra , infra de diuer.præscri.l.intra. & C.de quadri. præscrip. l.j. & infra de iure fisci. l.j.§.diuus. & § præscriptio .

SI hominem.ʒ CASVS. Emi a te seruum hoc acto , ut ſi mihi displiceat , sit inemptus: & traditus est mihi , eum possedi aliquo tempore: postea displicuit mihi, & reddidi tibi eum . Dicitur,quòd tempus quo eum possedi,proderit tibi ad complendam usucapionem: sicut & ſi reddidissem ti bi per redhibitoriam. Fran.Accur.

†Epistolarum.

s ¶ Extitisset. puta,ſi tibi displicuerit : ut infra.de contrahen. empt. §.pen.

†Epistolarum.

t ¶ Accessurum.ʒ ut & infra de diuer. præscript. ſi duobus.§.fina. & supra titulo primo. Pomponius.§.præterea. Nec obstat,supple Quoniam ea &c. nam hæc ratio erat in contrarium . Sed contra infra pro empt . qui fundum.§.qui bona fide.Solu.ut ibi.Item facit.C. quādo li. ab emp.disc. l.j. Accur.

POssessio.ʒ CASVS. Tempus, quò tenuit defunctus,ita demum prodest hæredi ad complendam usucapionem , ſi medio tempore nullus possedit rem. Fran. Accur.

n ¶ Possessa est.ʒ ut & sup. tit.j.l. Pomponius.§. quæsitum.& supra eo.usucapio.& arg.supra de test.l.hæredes.§.ſi.& ſu pra tit.j.ſi ideo.§. j.& infra eod.cum solus.in fine.

EI, a quo.ʒ CASVS. Si possibebam rem tuam titulo pro hærede,& eam usucapiebam,& ante,quàm compleam usucapionē, locaui tibi eam rem,uel eam uendidi. Dicitur,quòd nō tenet locatio : cùm rem suam quis non possit cōducere. Item nec uenditio: cùm rem suam emere quis non possit. Sic ergo ego desino possidere, & usucapio interrumpitur. Franc Accur.

x ¶ Ei,a quo.ʒ contra quem:sic contra supra e.naturaliter.

y ¶ Fundum.ʒ quem inueni in hæreditate eius,cui succeſsi : & non erat eius,sed istius,cui locaui.

z ¶ Diutius.ʒ id est,longo tempore.Accursius .

a ¶ Eum.ʒ Fundum .

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ De his causis.ꝫ an teneat contractus: & an desinam usucapere?
b ¶ Locationem. ꝫ hoc si conductor fuit ignorans.i. non credebat suam cum esset. Si uero sciens:locatio tenet.& posſ.retinet locator,seu dum quosdam,arg.C.loca.qui rem.& l.ad probationē. Tu dic, etiā in sciente non tenet locatio: licet possessionem conductor propter scientiam non habeat: arg.ſ.depoſi.qui rem.& no.C.loca.qui rem.
c ¶ Nec possessionem.ꝫ ciuilem, uel naturalem. Alij dicunt,q retinet ciuilem:cum nō credat se amittere. Itē dico, q tenetur eam restituere per constitutionem. C.loca.l.ſi quis conductionis. Accur.
d ¶ Retinuerit.ꝫ per talem conductionem. Accursius.

ADDITIO. Aduerte ad intellectum istius legis,secundū Bar. hic, q tu conducens nō potes opponere exceptionem dominij contra me locantem. Hoc intellige uerum, ſi agitur per condictionem ex l. ſi quis conductionis.C.loca,ſed ſi agatur actione ex locato, bene poteſt opponi exceptio, quòd locatio non ualuit: quia conductor eſt dominus: ſed de hoc unde la.& eundem Bart, in l.ſi alienam ſuprà ſolu.matrimo.
e ¶ Non posſit.ꝫ & definat uenditor uſucapere,& poſſidere:& facit ſupra de pign. act. ſi rem alienam. & l.debitor.& infra eod.ti. non ſolum.§.ſi rem tuam. & infra de reg.iu.l.neque. & ſupra depoſi. l. bona fide.§.ſi.& §.de contrahen.emp.l. ſuæ rei.

HAeres.ꝫ CASVS. Hæres,& hæreditas licet ſint diuerſa nomina, tamen perſonam defuncti repræſentant, ut uſucapiat uterque quod defunctus cepit uſucapere.Fran.Accurſius.

f ¶ Vnius. ꝫ ſcilicet defuncti:ut in authen.de iureiurando a mo.præſtito.§.i. Et ideo uterque uſucapit.quod defunctus uſucapiebat: & facit ſupra de condītio. & demonſtr.l.cui fundus. in fin. & ſupra de col.bo.l. cùm emancipati. §.ſi tres.& infra pro empt.l.ij.§. ſi defunctus. & infra quod ui aut clā. l.denique.§. quæſitum.
g ¶ Funguntur.ꝫ quandoque non:ut ℈.tit.ij.l.hæreditas. in multis.

EVm qui.ꝫ CASVS. Qui poſsidet domum,non dicitur ſingulas res domus poſsidere:ſed tantùm ipſam domum.Nam ſi diceres ſingulas res eū poſsidere:iam non diceretur poſsidere domum. Item in alio tempore uſucaperet ſingulas res,puta,triennio:& alio totam domum,ſ.decennio,uel xx.an. Licet autē res ſingulæ non dicantur poſſideri:ſi tū lignum,quod erat in domo,euictū ſit ab emptore domus:il le emptor habet regreſſum de euic.contra uéditorē: & licet dixit poſſeſſorem domus non poſsidere ſingulas res:uerum eſt extante domo: ſed ſi fuerit deſtructa, bene poſsidebit ſingulas res, & uſucapiet eas triēnio,nec cōputabit tēpus,quo poſſedit domū:ut ſic iá lignū dicatur poſſediſſe,& tanquā immobile,quod eſt,donec durat domus: & tanq̄ mobile,quod eſt deſtructa domo:quod eſſe non debet.Fran.Accur.
h ¶ Mercatus.ꝫ a non domino bona fide.
i ¶ Aedes.ꝫ id eſt hoc totum integrale.Accur.
k ¶ Posſidere.ꝫ ut ſupra tit.j.l.qui uniuerſas.in prin. Accur.
l ¶ Accedit.ꝫ ſcilicet q̄ non poſsideam ſingulas res.
m. ¶ Eo.ꝫ id eſt ideo.
n ¶ Singulas res.ꝫ i.ſingula cæmenta,& tigna. Accur.
o ¶ Superficiei.ꝫ uel huiuſmodi rerum,quæ ſuperficiem conſtituūt; ſicut ſunt tigna,& lapides. Accur.
p ¶ Locum eſſe.ꝫ puta triennio. Accur.

† Duar.locatio eſt.
† Adde gl. j.l.qui rem. in uerſi. ex locato.& ibi bo. text. §.depo.& i l. qui rem. in uerſi. exiſtimans. C. loca. contra quas & iſtā eſt glo. in l.j.ſ. c.loca. & in l.ſi rē aliquam §.h.ſ. dē ac qui.poſſeſ. quæ contra ſolu. ut per Bart in præalleg. l. rem,colu.j. uerſi. Item quæro, an illo caſu. & uer. quærit glo.eo.ſi.

† Duar. neceſſe erit dicat poſſeſſione,&c.

momenti eam locationem exiſtimes,quæro. Quòd ſi nullius momenti exiſtimas, an durare nihilo minus uſucapionem eius fundi putes? Item quæro, ſi eidē vendidero eū fundū, quid de ijs cauſis [2], de q̄bus ſupra quæſiui, exiſtimes. Rñdit,ſi is, qui pro hærede fundū poſsidebat, domino eum locauit, nullius mométi † eē locationē [b]; quia dñs rem ſuam cōduxit †. Sequitur ergo ut nec poſſeſsionē [c] locator quidē retinuerit [d], ideoq; longi temporis præſcriptio nō durabit. In uēditione idem iuris eſt, quod in locatione, vt emptio ſuæ rei conſiſtere non poſsit [e].

¶ *Hæreditas non adita repræſentat perſonam defuncti: adita uerò hæreditas repræſentat perſonam hæredis:quia amplius non eſt hæreditas.Pau.de Caſtro.*

¶ Idem lib.vij. Epiſt. LEX XXII.

HAeres, & hæreditas,tametſi duas appellationes recipiāt uſus [f] tamen perſonæ vice funguntur [g].

¶ *Corpus integrale poſsidetur,non res ſingulares,ex quibus conſtituitur.Item quod cæpit per ſe poſsideri, poterit ex anteriori titulo præſcribi. Barto.*

EVm lib.ix.Epiſt. LEX XXXIII. non puto aliud q̄ ipſas ędes poſsidere [h]. Nam ſi ſingulas res poſsidere intelligeretur, ipſas ædes non poſsideret. Separatis.n. corporibus, ex quibus ædes conſtant, vniuerſitas ædium intelligi non poterit. Accedit [i] eò [m], q̄ ſi q̄s ſingulas [n] res poſsidere ſe dixerit, † neceſſe erit,vt dicat in poſ

q ¶ Ampliori.ꝫ tempore,ſcilicet decennio inter præſentes:uiginti inter abſentes.
r ¶ Conueniens.ꝫ toleratur tamen quandoq; ubi de cem dies ſuper erant:ut ℈.e.l.rerum.§.Labeo.& facit §.de rei uend.in rem.in ſi.Acc.
s ¶ Comtent.ꝫ ſecundum leges:ut & §.de rei uend.ſolum.Sed ſecun dum dialecticos, ex tribus, fundamento, pariete, & tecto. Accur.
t ¶ Et uniuerſitas earum.ꝫ id eſt ipſa uniuerſa domus.
u ¶ Mutet.ꝫ i.mutare cōgruum ſit. Et no. pro M.ut præſcriptio longi temporis mutet dominium. Sed tu dic, id eſt effectus dominij: ut no.inſtitut. eo.§.j. Sed licet non poſsideat res ſingulas, dominum tamen habet rerum ſingularum. Sed oppo.poteſt aliquis poſsidere quotam domus, ut dimidiam? ergo & tertiam: ergo milleſimam:& ſic, ſi hic lapis eſt milleſima,hunc poſsidet? Rñ. non ſequitur: ſed eius lapis milleſimam, & ſic multiplicatiuam partem poſsidet, non rem certam. Item oppo. ſi domum quis poſsidet, ergo qualibet eius partem, ergo ab hoc puncto uſque ad illud: & ſic lapidem, ſi hic eſt? Rñ. illam ut partem poſsidet: non tamen ut lapidem, licet ſolus lapis ibi ſit. Vel poteſt dici, ſi lapis faciat partem domus poſsideri Accurſius.
x ¶ Sin autem columna.ꝫ quantum ad uſuca. nam empta domo res ſingulæ neque uenditæ, neque traditæ intelliguntur: ſed quantum ad euictionem non ita eſt.
y ¶ Euicta fuerit.ꝫ per act.de tigno iniuncto: quia uendicari non poteſt: tamen dicitur euinci,ut ſupra de euic. l.euicta. §.j. Vel ipſam rem dedit bonæ fidei poſſeſſori: ſed malæ fidei præcisè ad duplum tenetur.
z ¶ Ex empto.ꝫ nō ex ſtipulatu:cùm nec tota,nec quota pars rei ſit euicta:ut ℈.de euict.l.naues.quæ eſt cōtra. Sed magis emptori maioris partis acceſsit:ut ℈.de contrahen. empt.l.in modicis. & facit §. de act. emp.l.emptorē.§.ſi quis rem. Alij, q̄ hic nominatim de columna fuit in uenditione dictum. Alij,q̄ hic fuit exepta ante euictionem,ibi nō. Alij, q̄ hic quanto minoris:non illa ex empto pro euictione datur.
a ¶ Conſtitutum.ꝫ ſ.triennij.
b ¶ Vſucapiantur.ꝫ tigna,& cæmenta.
c ¶ Vti.ꝫ i.dici uti,ut procedat uſucapio,quæ non procedebat.
d ¶ Poſſediſti.ꝫ dum extat ædificium. Et literam ſequentem rectè legeſed ibi continent &c.ſubaudi,intelliguntur poſsideri,& uſucapiuntur.Vel ſic cohærentibus &c.uſque illuc,Continent penes te &c.& ſic dictio,nec,non negat uerbum fuerunt:ſed participium cohærētibus: & eſt idem ſenſus ſemper.
e ¶ Quæ.ꝫ ædes.
f ¶ Ipſum continent.ꝫ tigna.ſ.& lapides.
g ¶ Res.ꝫ quod eſſet, ſi diceres durante ædificio uſucapi res ſingulas,cùm tunc ut immobiles cenſeantur.

VBi lex.ꝫ CASVS. Duo dicit Et primò pone exemplum, Poſſideo rem furtiuam:non poſſum eam uſucapere, etiam ſi bonam fidem habeam. ¶ Interdum.ꝫ Euenit aliq̄n,q̄ rem,quam non potuit defunctus uſucapere,ut quia ſit furtiua,uel ſi erat res ſiſci,& nunc deſijt eſſe eius,uel deſijt eſſe furtiua,uſucapiatur ab hærede. Fran.Acc.
h ¶ Vſucapionem.ꝫ ratione vitij:ut inſtitu.eod.§. furtiuæ. Vel defectus titu.ut C.pro donato l.ſi.
i ¶ Nihil prodeſt.ꝫ ſed ad fructus prodeſt:ut & ℈.tit.ij. bonæ fidei, in prin.

† In P. F. poſſeſsionem temporis immobilium rerum omniū uter,&c. ſed rectius hic.

† Duar. poteſt.

† Et cohærentibus in P. F.

† Sic in P. F. Holoander autem legit nec de poſitio.

† aliàs lib. 14. ad Q. Mutium.

in prin.Item obijcitur de fundo do.ut ℈. de fundo dota,ſi fundū. Sed lex Iul.prohibet inchoari:nō inchoatam perfici. Item obiicit, De re minoris ſine decreto alienata,quæ tamē uſucapitur. C.ſi quis ign. rē mi.l.j.& pe.Sed illud poſtquā cēpit eſſe maior: ut ibi in l.j.& ſi. ar. tamē cōtra.℈.e.ſequit.§.de illo.ubi initium dicit inſpici. Sed illud cùm agitur de perſonæ vitio,ſ.bona, uel mala fide, non vitio rei: ut ℑ. proxi. §. quod utique quadam occulta contſnuatione coniungitur. Vel dic referre, expreſsè prohibeat lex uſucap.ut hic: vel tacitè.ut ibi. Nā per hoc, q̄ alienatio rei minoris prohibetur:per cōſequēs & uſucapio tacite,ut ℑ. de verb. ſign. alienationis.

† Bar. hic dicit iſtam gl. fore ſin. ad hoc pro poſitum q̄ ubicunq; à lege cōmuni. uel municipali,p̄ hibeē alienatio alicuius rei; etiā intelligitur prohibita uſucapio.concor.gl. in l. j. C. ſi aduer. uſucapio gl. in l. alienatiōis uerbo. ℑ.de uerb. ſign. Bolo.

† Reg.

† 29.

† lib.31.ad Sabinum.

† In P.F. non eſt ad Sabinum. aliàs deē, & Duar.

† an ei,non eſt i Duar. exempl.

¶ Interdum etiā,ſi non fuerit inchoata uſucapio à defuncto, procedit hæredi eius:ueluti,ſi uitium, quod obſtabat non ex perſona, [a] ſed ex re,purgatum fuerit,ut putà, ſi fiſci res eſſe deſierit, [b] aut furtiua,aut ui poſſeſſa. [c]

¶ Licinius Ruffinus li:j. Rñ. L. XXV.

SIne poſſeſsione [d] uſucapio cōtingere non poteſt.

¶ *Si ſolū non poteſt præſcribi,nec ēt præſcribitur ſuperficies. Pau. de Ca.*

¶ Vlpian.li.† xx. ad Sab. L. XXVI.

NVnquā ſupficies [e] ſine ſolo capi longo tēpore poteſt.

¶ *Qui putat ſe habere titulum errore iniuſto,non uſucapit:ſecus ,ſi iuſto.Bar.*

¶ Idem.† LEX XXVII.

CElſus li.xxxiiij.† ad Sabinū, errare eos ait, qui exiſtimarent, † cuius rei quiſque bona fide adeptus ſit poſſeſsionem, pro ſuo uſucapere eum poſſe: & † nihil referre,emerit,nècne:an ei† donatū ſit,nècne:ſi modò emptum,vel donatum ſibi exiſtimauerit: q̄a neq; pro legato,neq; pro donato, neq; pro dote uſucapio valet: ſi nulla donatio,nulla dos, nullumque legatum ſit. Idem & in litis æſtimatiōe [g] placet,vt niſi verè quis litis æſtimationem ſubierit, uſucapere non poſsit [h].

¶ *Si ſeruo furioſi, & infantis tradita eſt res à non domino ex cā peculiari, dicitur quòd per eum uſucapit infans,uel furioſus. Franc.Accurſius.*

¶ Pomponius.li.† lxvij. L. XXVIII.

SI ſeruo furioſi uel infantis res tradita † ſit, † uſucapere eum [k] eas perſonas [l] poſſe conſtat. [m]

¶ *Eius,quod ex cauſa diuiſionis mihi traditur,tanquàm meum, uſucapiendi conditionem non habeo Bar.*

¶ Idem li.xxij.ad Sa. LEX XXIX.

CVm † ſolus [n] hīs eſſem, exiſtimarem autem te quoq; p̄ parte hæredem [o] eſſe,res hæreditarias pro parte [p] tibi tradidi. Propius eſt, vt vſu eas capere nō poſſis: [q] quia nec pro hærede uſucapi poteſt, q̄ ab hærede poſſeſsū eſt: † neq; aliā vllā hīs habet causā † poſsidēdi. Ita tamē hoc verū eſt, ſi non ex trāſactione id factū fuerit.

eos errare.
g ¶ Aeſtimatione placet.ꝫ ut & ℑ.pro emp.l.iij.& facit.C.pro don. l.ſi.& ℑ. pro emp.l.j.& initi.de uſu.§.error.& ar. ſupra.de re. l. qui neque.
h ¶ Nō posit.ꝫ niſi & hic iuſtº adſit error,ut dixi ī aliis titulis mō.
i ¶ SI ſeruo. Tradita.ꝫ ex cauſa peculiari:aliàs non procederet uſu capio:ut ſupra e.l.Labeo.quæ eſt contra Vel dic,ut ibi,& facit ſupra ti. 1.quamuis. in ſi.
k ¶ Eum.ꝫ ſernum.
l ¶ Eas perſonas.ꝫ ſ.furioſum,& infantem.
m ¶ Conſtat.ꝫ ut ſupra ti. 1.l.j.§.item acquirimus. & §.per eum.

CVm ſolus hæres. ꝫ Lenis eſt,& dic ut in gloſsis. Sed quia ſchōlaris rudis fortè dubitaret etiam in planis gloſsis,ideo ſic pone caſum in terminis. CASVS. Ego ſolus eram Titio hæres, & totam hæreditatem poſsidebam: cùm te crederem cohæredem, tradidi tibi dimidiā rerum. Quæritur,an eam uſucapias? Rñ. quòd non:nam titulo pro hærede,non:quia nō fuit tibi continuata poſſeſsio à teſtatore, quod eſt opus:imò ego in medio poſſedi, nec alio titulo,niſi ex cauſa tranſac.dediſſem tibi.Et ſunt hæc vera, ſiue ſciebas te cohæredem, ſiue non. Fran. Accur.
n ¶ Cùm ſolus.ꝫ i.inſolidum. Accur.
o ¶ Hæredem eſſe.ꝫ ſuum,cùm tu ſcires te nō eſſe hæredē p̄ parte.
p ¶ Pro parte.ꝫ diuiſa, uel indiuiſa.
q ¶ Non poſsis.ꝫ quia nec ex hæres,nec iuſtam cauſam credēdi habeas. Ratio autem quæ ſubiicitur,nulla eſt: quia idē eſſet,& ſi ab alio, vel nullo. Item nec qui tranſigit,eſt hæres:& tamen uſucapit, ut ſubijcit:& hoc ſecundum quoſdā. Alij,quòd ideo non uſucapis, q̄a ab alio titulū:ut à defuncto: ab alio poſſeſsionem hēs,ut a me: quod tamen in alijs contractibus non nocet:ut ℈.eo.ſi is qui.§. ſi quis bona.& ℑ.p empt.l.ij.§.ſi a pupillo.& §.à furioſo.ubi poſ.aliàs habebam:ſed à pupillo,& furioſo habeo ti.Sed quare ſecus in hoc ti. quàm in alijs,nonideo:cum ubique poſsit mutari cauſa poſ. extrinſeca accedente cā: ut no.C.de acq.poſ.l.cùm nemo.unde dic, quòd ratio, quę ſequitur, optima eſt,ſ.quia ab alio medio tempore eſt poſſeſſa, ſ. à uero hærede:ut ſuprà e.poſ.& ſupra ti. 1.l.Pomponius.§. quæſitum.
r ¶ Habet cauſam. ꝫ Imò ſaltem vnius partis, cuius uolui in eum mil.erc.l.cū putarē. Et ſi non erā dominus, dedi cauſam uſuca.ex cauſa diuiſionis:ut aliàs ex cauſa dati in ſolutū: ut ℑ. pro ſolu. l. ſi exiſti mans:& pro ſuo.l.hominē.quæ ſunt contra. Item diuiſio obtinet uicē emptionis:ut C.cōmunia utriuſq; iudi.l.i. Rñ. hic malam fidē habuiſti. Vel dic,non uſutepiſti pro hærede,ſed pro diuiſione, uel tranſac. Vel dic,quòd dedi tibi partē,ſ. pro diuiſo uerbis:unde de nullā parte

† 17.ad Sabinum.

† aſs uſucapere per eum & aſs (ut. Duar. legit uſu p eum eas perſonas capere poſſe cō ſtat.

† Bart. hic reputat iſtū text.fin. ad hoc p licet interēptio poſſeſsioīs nō auferat uſi litatem tit. poſsidenti, l.iuſto. §. & ſi poſſeſsionis.ſ. eo.tamen hoc p cedit in ti. uero, ſecus autem eſt etiā,in putatiuo, per iſtum text. Bolo.

† In P.F. neque aliā nullā habes cauſā, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

volui in te transferre dominium. Nec igitur causam usucapiendi tibi dedi: quia túc secus si tradidissé: ut C. de usucap. pro emp. l. ex causa.

a ¶ Idem dicimus. ‡ modo, quando putabam te cohæredem: & tu hoc credebas.

b ¶ Veri hæredis. ‡ uel etiã extranei cuiuslibet: ut ℨ. titu. j. Pomponius. §. quæritur.

c ¶ Tibi. ‡ ut pro hærede usucapere possis. Accursius.

CASVS.

RErum mistura. ‡ Sæpe contingit quod inchoata usuca. alicuius rei res illa alij iungi gitur ut fiat pars alterius: unde quæritur, an desinat possideri, & usucapi? Ad quod respondet à remotis, dicendo, quod tria sunt genera rerum. unum quod est indiuiduum: ut homo, tignum, & similia. Aliud quod constat ex pluribus inter se cohærentibus: ut domus nauis, & similia. Aliud quod ex distantibus cõstat: ut populus, grex. De primo non est quæstio, si durat: nam bene usucapitur. De secundo ponit exemplum. Si cœpi usucapere columnam: tandem posui eam in aliquo ædificio, Dicitur, quòd aut restabant x. dies, uel minus ad usuca. complendam, & tunc complebitur: aut plures, & tũc desino usucapere: secus autem est in gemma, quam possidebam & usucapiebam: nam licet eam ponam in annulo, adhuc possessio eius, & usucap. procedit. Idem de annulo. Tertio ponit exemplum. Nam si gregem alienum emam a non domino, usucap. eum: ne sic usucapitur grex, uel singulæ res. Nam re singulari usucapta, amplius ea ab eodem usucapi nõ potest: secus in grege: nam licet usuceperim gregem, & posteà adijciam aliam ouem: remanet idem grex: ea tamen ouis usucapitur, nisi sit furtiua: nam eam usucapio totam. Expone ut in glos. Fran. Accur.

† Vide in hanc l. Alcia. li. præter. ij. hoc ipso ti.

† id est unitum. alias φυσικῶς. naturale,

† In P.F. contingentibus.

† id est connexum. alias κεχωσμένον. artificiosum.

† Pro intellectu huius §. uid. Claudi. & Seisel. in l. naturaliter. n. 16. sup. eod.

d ¶ Vsucapionem. ‡ inchoatam.

e ¶ Præcedentem. ‡ id est cœptam antè quàm res mistæ sunt.

f ¶ Tria. ‡ altius exorditur, quàm quærat.

g ¶ Spiritu uno. ‡ ideſt una elementatione, siue compagine elementorum non soluta, sed in partibus suis: non tamem inter se adinuicẽ cohærentia. Io. ut & ait Seneca. Omne quod undique suis partibus circunscribitur, uuere uno spiritu dicitur.

h ¶ Similia. ‡ & dicuntur species, uel indiuidua: & ad hoc sup. de rei uendi. l. in rem. §. quod non idem. & in ista non cadit rerum mistura.

i ¶ Alterum. ‡ scilicet corpus.

k ¶ Vocatur. ‡ & hoc dicitur totum integrale.

l ¶ Aedificium. ‡ solo infixum. alias etiam per se posset usucapi superficies: ut sup. de act. emp. l. granaria.

m ¶ Tertium. ‡ scilicet corpus.

n ¶ Non soluta. ‡ Imo soluta uerè sunt, sed non sunt soluta quo ad dispositionem patrisfamil. & hoc dicitur uniuersitas.

o ¶ Non habet. ‡ cum semper in ea causa maneat, nisi ad secundũ, uel tertium perueniat, secundum Io.

p ¶ Decem dies. ‡ secus si amplius tẽpus: ut sup. e. eum qui: & de secundo genere hic dicit. Item facit sup. de fundo do. l. si fundum in fi.

q ¶ Vsucapturum. ‡ Imò statim eius fieri uidetur: ut sup. de acquirẽ. re. domi. l. adeo. §. eum in suo. Sed dic, cedit solo quo ad totale ædificium & ibi dicitur.

r ¶ Anulo, & gemma. ‡ hoc est de tertio genere, cùm utrunque possideatur: in quo nunc respon.

s ¶ Possideri. ‡ Imò uidetur, ꝙ gemma non possideatur, cùm ꝓ ea rei uendi. non deẽ cõtra sic tenentẽ: ut ℨ. ad exhib. gemma. Sed distingue, quid cuius ornandi causa ponat: ut ℨ. de aur. & arg. leg. l. & si nõ sint. §. perueniamus. q̃ est similiter cõtra. Si autẽ hoc nõ appareat, tũc obtinet ꝙ hic dicitur: & potest legi: cum temporaliter. nec ob. ℨ. de auro & arg. leg. l. si ut habiliter. Est enim illud quãtũ ad hoc, ut si legauerit quis gemmas, & aurum in quo sunt inclusæ, cædat legato: utrũque tamẽ per se possidetur, & separata intelliguntur: ut hic, & neutrum alteri cedit. & hoc etiam modo pòt responderi ad §. perueniamus.

t ¶ De tertio uero genere. ‡ s. de grege, non de populo.

v ¶ Singulæ res. ‡ quia nullo modo usucapitur grex secundũ quosdam. Tu dic secundum Io. quod usucapitur, cũ possideatur, & uenditur: ut sup. de rei uen. l. j. ij. & iij. Quare enim si emi decem animalia, quæ erant aliena, & sic gregem: ut infr. de abig. l. fi. nõ usucapiam? quasi diceret, bene usucapiam. Et quod hic dicitur, non sic capitur ut singulæ res: sic intelligo, quia aliqua re singulari usucapta, postea in ea nihil usucapitur: secus in grege: nam eo usucapto si adijciam aliam ouem, remanet idẽ grex: ut suprà, de iud. proponebatur. & ea ouis usucapitur. Et sic in eo quod usucepisti, procedit usucapio. Et quod infrà, dicit: non tamen vniuersi &c. Subaudi, tantum: & sic patet, quòd pluribus causis possidetur caput gregis, ut ouis pro emptore, & totus grex, quo comprehenditur illa ouis, pro donato: ut & suprà, tit. j. l. iij. §. ex[i] pluribus. Accursius.

x ¶ Cohærentes. ‡ ædificio, uel armario: quia gregis quodlibet caput possidetur, & usucapitur: secus in domo: ut suprà eo. l. eum qui.

y ¶ Et si ea. ‡ nunc respondet.

z ¶ Ei[us]. ‡ gregis Io.

a ¶ Emptum. ‡ à non domino. Accursius.

b ¶ Possessionis. ‡ Rei immistæ. Accursius.

c ¶ Ouis. ‡ fit mea per hoc.

d ¶ Causam. ‡ id est, naturam, quam habebant ante immistionem: tenebunt etiam post immistionem. Accursius.

e ¶ Vsucapiantur. cum sint furtiuæ.

CASVS.

NVnquam. ‡ Ponit regulam. Secũdo dicit exemplũ. Et est regula, ꝙ in usucapionibus, iuris error non prodest possessori. Exemplũ est, ꝙ si emo à pupillo in initio absque autore tutore ꝓ errorẽ, & tradidit mihi rẽ, licet posteà ex interuallo interueniat autoritas tutoris, non tamen usucapio. ¶ In usucapionibus. ‡ In usuca. rerum mobiliũ continuum tempus exigitur. ¶ Seruus. ‡ Seruus stans tanquam liber nihil pòt possidere sibi: nec dominus per eũ possidet. Si autem nomine alicuius acquirat rem, q̃rit possess. ei, cuius nomine quæsiuit. ¶ Si seruus. ‡ Si seruus meus, uel filius quæsiuit peculiari nomine aliquã rem: sicut acquiritur mihi possessio, & etiam usucapio ignoranti: ita eadem poss. teneo, & in usuca. ꝓcedo etiam si furere incipiat. Idẽ est in colono, & in inquilino. ¶ Si ui aut clàm. ‡ Possideo fundũ ui, aut clàm, aut precario: nunc efficior furiosus. Adhuc eodẽ modo dicor possidere. sicut & curator furiosi pòt experiri interdicto. Vti possidetis ꝓ poss. quã ante furorẽ acquisiuit furiosus per se, uel quam acquisiuit post furorẽ per alium. Vacuum. ‡ Defunctus cœpit usucapere rem: decessit. Dr ꝙ tempus quod transiuit post mortem defuncti, & ante aditam hæreditatẽ, uel ꝙ transiuit post aditã hæreditatẽ & ante comprehensam poss. huius rei: ꝓdest hæredi ad cõplendam usucap. ¶ Si defunctus. ‡ Defunctus usucapiebat, rem titulo. pro emptore: hæres eius eredidit defunctũ possedisse ex causa donationis illam rem. Dicitur, ꝙ non impeditur propter hoc usucapio. Frã. Ac.

f ¶ Prodest. ‡ hoc exẽplũ subijcit & ℨ. e. l. si fur. §. j. ꝓ emp. l. ij. §.

CASVS.

SI fur. ‡ Fur rem furtiuã à dño emit, & habuit eam pro derelicta. Dicitur, ꝙ desinit esse furtiua: & possidetur ea amodò ꝓ suo. Secundò dicit, Possessor non credit sibi licere per leges usucapere rem, quam possidet: ut quia iudęus non credit sibi licere per leges usucapere rem, quam possidet, puta, seruum Iudaicum quem possidebat. Dicitur ꝙ hic error iuris nocet ei in usuca. facienda. Tertio dicit, Incerta partem fundi nemo potest possidere: & ponit exemplum. Frã.

y ¶ Possidere. ‡ non dicit usucapere: quia sua est: ut ℨ. de rei uend. l. hoc si res. nisi dicas cõtra eum, qui haberet eam obligatam: & facit ℨ. l. prox. §. quod vulgò. & ℨ. de furt. l. quamuis. & ℨ. de hæredib. instit. l. l. seruus alienus. §. qui fi deicommissariam. Ac.

z ¶ Possidet. ‡ in ueritate.

a ¶ Vsucapere. ‡ puta, Iudæus possidet mãcipium Iudaicum, qui non putat se posse usucapere, sicut nec Christianum. ¶ xxxij. a Sabinum.

b ¶ Erranti. ‡ cum putaret sibi nõ licere. s. usucapere mancipiũ Iudaicum: & ad hoc sup. de leg. iij. l. in prin. & §. eo. l. nunquam. in prin. secus si in facto: ut infr. eo. iusto. §. filiusfamil- quæ est contra. & suprà de iur. & fact. ignor. l. regula. §. qui ignorauit. & suprà de acquiren. hæredita. l. si quis extraneus. §. secundum. quæ sunt contra. Et probatur hac distinctio. ℨ ꝓ empto. l. ij. §. fi à pupillo. Item arg. contra. supra de peti. hære. sed & si lege. §. scire, ubi etiã qui in iure errat, est bonæ fidei. Sed illud quo ad fructus, hoc quantũ ad usucapionem.

c ¶ Mera. ‡ unde secus de æquitate secundum quosdam. Hoc aũt ar. non placet. & fallit ℨ. de iure dot. si ego. §. j. in fi. Item nec quod dicit placet: ut suprà tit. j. l. iij. §. ij. & l. locus. ubi sunt exempla huius. §.

¶ lib. xliiij. Digest.

Incerta pars rei alicuius possideri non potest: & quær sint illa uerba intelligenda.

& suprà, de acquiren. hæredita. l. si quis mihi bona. §. iussum. Vel dic factus, sed perperam: ut suprà, de authori. tut. l. j. in fi. & l. ij. & l. si conditionalis. & l. non multum.

† Concor. tex. in cap. Apostolicæ, extrà de donat. & in c. dudum de decim. Quod est uerum, quando ius est clarum: non quando dubitatur probabiliter de eius intellectu: ut in c. cùm dilectus, extrà, de consue.

a ¶ Longum tempus. ‡ sic infr. de solu. l. cæterum. Accur.

b ¶ In usucapionibus mobilium. ‡ idem in immobilium: ut sup. eo. l. usucap. & l. naturaliter. De his tamen magis erat dubium, quia citius acquiruntur. Item quia vilis, & abiecta est possessio rei mobilis: ut suprà tit. j. si rem.

c ¶ Numeratur. ‡ olim annus: hodie triennium.

d ¶ Nihil possidet. ‡ Nisi ut suprà tit. j. l. iij. §. si seruus. Nam nullã cõmunionem habet ad ius ciuile: ut suprà de testa. l. qui testamento. §. seruus.

e ¶ Per eum. ‡ Oppo. nec ante decennium habet locum hic. §. quia tunc dominus per eũ: nec post, quia tunc ipse possidet: nisi dicas, nihil possidet ante decennium: nec per eũ alius. s. post decennium.

f ¶ Alius. ‡ ut etiam dominus: quod accipe: ut d. §. si seruus. s. quòd diu sit moratus in possessione libertatis: & quòd paratus sit subire iudicium liberale. Alias secus: quia acquirit possessionem domino: ut infrà eo. ti. l. j. §. per seruum. & facit l. per eum, in fi. & suprà eo. l. si is. §. si seruus.

g ¶ Acquiret. ‡ tanquam procurator: ut supra tit. j. si me. §. fi.

h ¶ Possideam. ‡ nam ex causa peculiari, ignorantibus nobis acquiritur possessio, & usucapio: ut supra titu. j. l. possessio in princi. & l. j. §. per eum.

i ¶ Vsucapiam. ‡ hoc ad peculia respicit: ut infra pro so. l. ij.

k ¶ Res fuerit. ‡ id est non apprehensa per alium.

l ¶ Contingeret. ‡ nã licet tales non quærãt: ut suprà tit. j. l. j. §. furiosus retinent, tamen ut hic, & infrà proxi. §. & suprà tit. j. si id quod. §. i. & l. si is, qui. & facit infrà pro emp. qui fundum. in prin. & infr. eo. iusto. §. eum. & supra de acqu. ren. hære. l. si quis alicui.

m ¶ Et possessio. ‡ nunc respondet: & ita tenetur interdicto de precario: & quod ui, aut clàm: quemadmodum, &c. q. d. sicut iusta non mutatur. sic nec in iusta. & facit supra §. proxi.

n ¶ Experimur. ‡ s. nos curatores eius.

o ¶ Per alium. ‡ vt per seruum, uel filium: per quos usucapio quæritur ignoranti, vt supra tit. j. l. iij. §. saltus. & l. quamuis. §. fi.

p ¶ Vacuũ. ‡ quod sint post mortẽ testatoris ante aditã hẽditatẽ. A.

q ¶ Aditam. ‡ animo.

r ¶ Hæreditxtẽ. ‡ quæ nõ possidet: ut ℨ. si quis rest. li. l. j. §. Sæuola.

s ¶ Post aditam. ‡ ante apprehensam poss. ut supra titu. j. l. cùm hæredes. & sic dicitur vacuum propter pos. quæ apud neminem est.

t ¶ Procedit. ‡ ut finiatur: ut & infra e. cœptã. & §. e. rerũ mistura. §. Labeo. & ar. ℨ. tit. j. §. per seruum. & l. Pomponius. §. si is, non autem ut inchoetur: ut ℨ. e. fine. & est hic ratio, ut ℨ. de reg. iur. l. omnis.

u ¶ Si defunctus emit. ‡ & per traditionem cœperit à non dominno.

x ¶ Capturum. ‡ tit. pro emptore. arg. ℨ. pro donato. l. fi. & etiã pro dono. to, si iustus sit error, secundum Io. Sed quid, si hæredi fuit facta traditio? Respon. cùm ex causa solutionis datur & accipitur, non nocet: arg. ℨ. tit. ij. cùm in corpus. si uerò ut contractus constituereturr. s. fiebat traditio, si alter intendens uendere, alter donatũ accipere: tunc dissensus nocet: & facit infra eo. hæres. Accursius.

post longum tempus a venditionis peractum, vsucapi non posse: quia iuris error est †.

¶ *Tẽpus vsucapionis, vel præscriptionis ẽ cõtinuũ: ideò non deducuntur dies feriati.*

¶ In vsucapionibus mobiliũ b, continuũ tempus numeratur c.

¶ *Post quàm desii seruum fugitiuũ possidere: nec sibi, nec mihi possessionem acquirit: nisi eã acquireret nomine meo, & ego ratum haberem. Pau. de Cast.*

¶ Seruus, licet in libertate moretur, nihil possidet d: nec ꝓ eum e alius f. Atqui si nomine alterius, dum in libertate moratur, nactus fuerit possessionem, acquiret g ei, cuius nomine nactus fuerit.

¶ *Furor superueniens ei, per quem possideo: me possessione non priuat. Pau. de Ca.*

¶ Si seruus meus, vel filius peculiari, vel etiam meo nomine quid tenet, vt ego per eũ ignorans possideam h, vel etiã vsucapiam i, si is furere cœperit, donec in eadẽ causa res fuerit k, intelligendum est & possessionem apud me manere, & vsucapionem procedere: sicuti per dormientes quoque eos idem nobis cõtingeret l. Idemq; & in colono, & in inquilino, per quos possidemus dicendum est.

¶ *Per furorem superuenientem iniusta possessio non fit iusta: nec econuerso, iusta efficitur iniusta. Pau. de Cast.*

¶ Si vi, aut clã, aut precariò possessionem nactus quis, posteà furere cœperit, & possessiom, & eadem causa durat de hoc, quod precario furiosus habet, quemadmodum interdicto quoque, Vti possidetis furiosi nomine rectè experimur eius possessionis nomine, quam ante furorem per se, vel post furorem per alium o, nactus est.

¶ *In vsucapione cœpta complenda computatur tempus, quo post mortem vsucapientis possessio stetit vacua, vel antè aditam hæreditatem vel post. Pau. de Cast.*

¶ Vacuum p tempus, quod ante aditam q hæreditatem r, uel post aditam s intercesit, ad vsucapionem hæredi procedit t.

¶ *Hæres vsucapit titulo, quem habebat defunctus: licet ipse credat de alio titulo, quàm re vera esset. Pau. de Cast.*

¶ Si defunctus emit u, hæres autem putat eum ex donationis causa possediſſe, vsu eum capturum x Iulianus ait.

¶ *Vitium furti purgatur, si fur domini voluntate habere incipiat. Pau. de Cast.*

¶ Pompo. lib. † xxxiij. LEX XXXII.

SI fur rem furtiuam à domino emerit, & pro tradita habuerit, desinet eam ꝓ furtiua possidere y, & incipiet ꝓ suo possidere.

¶ *Qui putat se non posse vsucapere, cùm possit, errando in iure, dicitur malæfidei, & non vsucapit. Pau. de Cast.*

¶ Si quis id, quod possidet z, nõ putet sibi per leges licere vsucapere a, dicendum est, etiam si erret, non procedere tamen eius vsucapionem: vel quia non bona fide videatur possidere, vel quia in iure erranti b non procedat vsucapio.

¶ Incertam partem possidere nemo potest: ideoq;, si plures sint in fundo qui ignorẽt quotam quisq; partem possideat, neminem eorũ merac subtilitate possidere, Labeo scribit.

¶ *Quilibet bonæ fidei possessor cum titulo vsucapit partum ancillæ furtiuæ apud se conceptum, & editum. Bart.*

¶ Iulianus. † LEX XXXIII.

ON solùm bonæ fidei emptor, sed & qui à non domino, cùm crederet eum dominum esse, ancillam furtiuam bona fide, siue alio iusto titulo cœpit eam habere, & hæc ancilla concepit, & peperit apud bonæ fidei possessorem: possessor usucapiet partum eius. ¶ Quod uulgò. ‡ Emi fundum à non domino sciens: & sic non possum usucapere propter malam fidem: nunc nolo mutare qualitatem possidendi, uolens possidere istum eundem fundũ titulo pro hærede, uel simili, & sic usucapere: quæritur, an possum? Et dicitur, ꝙ si nulla causa interueniat, non possum mutare: & si aliqua causa extrinseca interueniat. possum mutare: ut si istum eundem fundum emi à uero domino, uel ab eo, quem credebam dominũ. Vel si à domino sim hæres instituтus, uel bonorum poss. eius accepi: incipiã pro hærede possidere. Item si credam me hæredem institutum à domino, & habeo iustam causam hoc credendi. In his enim casibus uel efficior dominus, uel usucapiã. Vltimò dicit de colono fundi, qui nõ potest sibi causam possess. mutare nulla extrinsecus accedente causa, cum nec poss. aliquam dicatur colonus habere. Si autem causa, extrinsecus interueniat, tunc incipiet possidere: ueluti, si mortuo dño fundi emat istum fundum ab eo, qui existimat se hæredem domini, uel bonorum possessorem. Hoc enim casu incipiet colonus possidere pro emptore.

Si dominus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Si dominus.§ Existes in fundo meo vidi homines armatos:timés ne venirent ad me,fugi non tamen venerunt ad fundum. Dicitur, q̃ poss.fundi amitto:& qui bona fide incipiet possidere,præscribet fundum. ¶ Si mihi.§ Dic primò in genere. Secundo in specie. Si promiseras mihi fundum, & cessisti mihi eius possess. & in solutum accepit: cũ fundus iste non fuerit tuus,præscribã. Vel aliter,ut in glo.quæ incipit, Videtur &c.

¶ Qui pignori. Rem quandam usucapiebã, eam tibi obligo. Dicitur quòd adhuc procedo in usucapio. donec hæc res stat penes creditorem: si autem creditor alij tradat hanc rem, & suo nomine, amodò: interrumpitur usucapio perinde, ac si deposuissem hanc rẽ, uel commodassem, & depositarius hanc rem alij traderet suo nomine. Nã & hoc casu interpellabitur usucapio mea. Si autem hãc rem obligaui, & non tradidi, in usucapione procedam etiam si creditor hanc rem alij tradiderit, cum possessionem non potuerit tradere, cùm eam non habebat.

† ad itell. huius §. uide Fern. Vasch. in trac. succes. lib. ij. §. 15. nu. 84. cũ præcedentib.

¶ Si rem tuam.§ Possidebam rem tuam, & bona fide: tandem obligaui eam tibi ignoranti tuam esse: an procedam in usucap. quæritur. Et distinguitur: nã aut tradidi tibi,& tunc non procedam,aut non tradidi, sed simpliciter obligaui, & tũc procedo. Et quæ sit ratio diuersitatis inter hos duos casus, dic ut in glos.

¶ Si rem pignori. § Rem, quam possidebam bona fide, obligaui tibi & tradidi: postea seruus tuus furripuit eam tibi. Dicitur, quòd non interrumpitur usucapio mea. Idem,& si seruus meus tibi eam furripuit. Et reddit rationem. Idem,si tu creditor concessisti mihi eam rem precariò, & seruus meus eam à me furripuit. Idem, & si cõduxeram eam rem à te. Idem si eam conduxi à te, & eam tecum habui precariò simul. Fran.

a ¶ Emptores.§ Ancillæ furtiuæ.
b ¶ Possident.§ matres.
c ¶ Causa.i. titulo,& bona fide.
d ¶ Solet.§ ut ex donatione, uel quolibet alio titu. & dic,possident ancillam.
e ¶ Partum.§ nunc respondet.
f ¶ Ancillæ.§ quam & ipsi possident:sed non eo.titu. quo matrem: ut de his plenè not.ff.de Publicia.si ego.§.partus. ubi titu. pro suo usu capitur partus.
g ¶ Ex qua causa.§ ut tit.& bona fide. Accursius.
h ¶ Attinia.§ ut institu.de usuca.§.furtiuæ.& facit infrà pro empt.l. seruus domino.
i ¶ Eum.§ emptorem,uel,id est habentem alio titulo matrem.
k ¶ Quod uulgò respondetur.§ ut C.de acquir.poss. cùm nemo. ubi plenè dixi.
l ¶ Verum est.§ i.sic per exemplum intelligenda est.
m ¶ Non possidere.§ uel detinere tantũ:ut habeat locũ quod de colono J.dicit,& J.pro hæredc.l.ij.& sic non usuca.& dic cũ ti. uel fine.
n ¶ Causa.§ per usucapionem.
o ¶ Posse probari.f.non directò,sed per exẽpla ducta in contrariũ.
p ¶ Pro possessore.§ Vt impediatur usucapio:non ut talis possessor

ptores [a], sed & omnes qui possident [b] ex ea causa [c], quam usucapio sequi solet [d], partum [e] ancillæ [f] furtiuæ usu suum faciunt: idque ratione iuris introductum arbitror. Nam ex qua causa [g] quis ancillam usucaperet, nisi lex duodecim tabularũ, vel Attinia [h] obstaret: ex ea causa necesse est partum usucapi, etiam si apud eum [i] conceptus, & editus eo tempore fuerit, quo furtiuam esse matrem eius ignorabat.

¶ *Nemo potest causam suæ possessionis mutare, nisi superueniat causa extrinseca iusta, & vera, vel putatiua. Bar.*

¶ Quod vulgò [†] rñdetur [k] ipsum sibi causam possessionis mutare non posse, toties verum est [l], quoties q̃s sciret se bona fide ab initio non possidere [m], & lucri faciendi causa [n] inciperet possidere: idque per hoc quoque ꝓbari posse [o]: si quis emerit fundum sciens ab eo, cuius non erat, possidebit pro possessore [p]. Sed si eũdem à domino emerit, incipiet pro emptore possidere, nec videbitur sibiipsi causam possessionis mutasse [q]. Idẽq; iuris erit, etiam si à non domino emerit, cùm existimaret eum dominum [r] esse. Idẽ hic si à domino hæres institutus fuerit, vel bonorum possessionem acceperit, incipiet [s] fundum [t] pro hærede possidere. Hoc amplius, si iustam causam habuerit [u] existimandi, se hæredem, vel bonorum possessorem domino extitisse: fundum pro hærede possidebit, nec causam possessionis sibi mutare videbit. Cũ ergo hæc recipiantur in eius per-

sona, qui possessionẽ habet, quãto magis in colono recipiẽda sunt [x], qui nec viuo, nec mortuo domino vllam possessionem [y] habet? Et certè si colonus mortuo domino emerit fundum ab eo, qui se existimabat hæredem eius, uel bonorũ possessorem esse, incipiet pro emptore possidere.

¶ *Non sufficit quẽ deiectum esse, nisi præ dium sit vi possessum. Bart.*

¶ Si dominus fundi homines armatos venientes existimauerit, atque ideo [z] profugerit, quãuis nemo eorum fundum ingressus fuerit, vi deiectus [a] de possessione videtur, sed nihilominus id prædiũ etiam antè, quàm in potestatem domini redeat, à bonæ fidei possessore vsucapitur [b]: quia lex Iulia, & Plautia ea [c] demum vetuit longa possessione capi, quæ vi [d] possessa fuissent, non etiam ex qui bus vi quis deiectus fuisset.

¶ *Traditio facta ab eo, qui conuenitur actione personali: præstat iustam causam vsu piendi. Barto.*

¶ Si mihi Titius, à quo fundum petere volebam [†], possessionem cesserit, vsucapionis causam iustã habebo [e]. Sed & is [†], à quo [g] ex stipulatu fundum petere volebã, cedendo mihi [†] possessionem, si soluendi causa id fecerit, eoipso efficiet, vt fundum longo tempore capiam.

† Possessione. Duare.

¶ *Per creditorẽ, cui res traditur, debitor vsucapit, quæ vsucapio interrũpitur, si p creditorem possessio in alium trãsferat. B.*

¶ Qui pignori rem dat, vsucapit quandiu res apud creditorem est [h]. Sed si creditor eius possessio nẽ alij tradiderit [i], interpellabit

† possessio ne. Duare.

e ¶ Iustam habebo.§ titu. pro soluto.
f ¶ Sed &.§. hi qui:Cur ergo non interpellatur vsucapio? Respon. quia iam erat cœpta:& ideo non interpellatur ex posteriori facto.
g ¶ Vnde habeo.§ titu. pro soluto.
h ¶ Sed &.§. hi qui:Cur ergo non interpellatur vsucapio? Respon. quia iam erat cœpta:& ideo non interpellatur ex posteriori facto.
i ¶ Tradiderit.§ suo nomine,ut transferat poss.in accipientem puta ven

directa peti.hæredi. teneatur:ut ff.de peti.hæredi.l.nec vllam.§.si quis sciens. quæ est contra.
q ¶ Mutasse.§ licet mutata sit:quia extrinseca causa superueniat:ut ff. tit.j.l.iij.§.illud.
r ¶ Eum dominum.§ Ergo si habuit malam fidem:uidetur mutare, & sic sunt hæc exempla: sed per obliquum. Accursius.
s ¶ Incipiet.§ qui ante pro possessore possidet.
t ¶ Fundum pro hærede.§ f.tit.& etiam usucapit propter iustũ errorem,licet non sit hæres:ut ff.eo. Celsus.
u ¶ Habuerit.§ f.emptor malæ fidei,f.quòd possidens mala fide nõ possit mutare causam possessio. nisi extrinseca aduenerat:quãto magis &c.
x ¶ Recipiẽda sunt. ut non possit sibi mutare causam possessionis.
y ¶ Vllam possessionem.§ iustam, uel iniustam ciuilem:sed naturalem, sic, secundum quosdam. Pro eis, infrà pro hærede. l.ij.§.j. & supra communi diuid. l.communi diuid.§.neque. Tu dic nullam,f. neque naturalem, neque ciuilem:& facit infrà de precario.l.certè.§. Iulia. & l. proxi. in prin.
z ¶ Atque ideo.§ ga, scilicet uidit homines armatos.
a ¶ Vi deiectus uidetur. § ut amittat poss. & desinat usucapere, non uerò ut habeat act. quod me.cau. ut supra quod me.cau.l. metum. in prin. quæ est contra. Nec habet locum, Vnde ui: ut infrà de ui, & ui arm.l.iij.§. si quis autem. quæ est contra. Et ibi plene dices. Accursius.
b ¶ Vsucapitur.§ ut & supra eo. sequitur.§. si tu.
c ¶ Ea.§ f.prædia.
d ¶ Quæ ui.§ ablatina, uel expulsiua, non compulsiua:ut C. quod me.cau.si ui.

ta vendendo:secus si suo creditori obliget,& etiam tradat.
a ¶ Vsucapio.§ f.debitoris.
b ¶ Et quantum.§ non ergo quo ad alia:& sic non quo ad possess. ergo iste, scilicet debitor nullo modo possidet, licet fingatur quo ad vsucapionem, sed commodator, uel deponens bene possidet. supra, depositi, licet. §. rei. Accursius.
c ¶ Similis.§ scilicet, debitor.
d ¶ Acceperit.§ ut & supra eo.l.iij.§.q; si seruus. Sed contra.ff.tit.j. qui uniuersas.§. fi. Sol. ut ibi. Item contra.C. de acqui.poss.l.fi.in fin. Sed aliud est tradere, ut hic: aliud est perdere, uel derelinquere: ut ibi. Item arg. contra supra de bo. poss. l. tutor. & de rebus eorum, qui sub tutela, uel cura sũt, si fundus. §. quanquam. & de success. edict. l.j. supra, unusquisque.
e ¶ Contraxerit.§ & sic apud debitorem resstetit.
f ¶ Perseuerabit.§ etiã si creditor alij tradat: quia nec potest, scilicet creditor transferre possess. cum non habeat.
g ¶ Desino vsucapere.§ quia & possidere.
h ¶ Contrahere.§ vtrò. eodem, l.ei a quo. & J. de regu.iur.l. neque pignus. & aperi hanc rationem: quia per te uolui possidere, sicut per creditorem, cui pignus tradidissem: sed pignus nullum: possessio ergo nulla retinetur: planè amittere possessionem potui: quod nolui. Accursius.
i ¶ Videbitur.§ nota eandem rationem ad oppositos casus: & sic est argumen. contra. C. de constitut. pecu. l. finali. Sed dic, quod hic non desino possidere: sed superiori casu sic. Itẽ ibi licet nõ de iure: de facto tamen contractum est pignus: facit supra, de pignoratitia actione. fi rem alienam.
k ¶ Non subuertit.§ ut & supra, tit. j. si de eo. in principio. & l. rem quæ. & l. si rem. Sed nonne incidit in vitium furti? Respond. vtique: quia hoc fieret etiam si esset dominus rei subtractæ: vt instit. de obli. quæ ex deli. hi qui: Cur ergo non interpellatur vsucapio? Respon. quia iam erat cœpta: & ideo non interpellatur ex posteriori facto.
l ¶ Desinat.§ Ergo possidet.
m ¶ Obtinebitur.§ f. vt vsucapio non interrumpatur: cum hic qualitercunque teneatur debitor. Accursius.
n ¶ Eius.§ f. debitoris.
o ¶ Possidet enim hoc casu.§ vt supra, de pignoratitia actione, si pignus. Accursius.
p ¶ Liceat.§ id est, vt sit in possessione: nam si precario rogaret vt possideret, & postea conduceret, vel econtra, per vltimum tollitur primum: vt ff. de acquiren. possess. l. si quis ante.

SI seruus.§ CASVS. Seruus tuus non habens liberam peculij administrationem vendidit mihi rem peculiarem, & tradidit credens de tua voluntate hoc facere: & etiam ego emptor credebam. Dicitur, quod istam rem possum vsucapere: vel potes aliter ponere casum vt in glo. Franciscus.
q ¶ Si seruus.§ habens liberam administrationem peculij vel expressam domini voluntatem: alias re vitiosa facta non procederet vsucap. vt C. quod cum eo. si liberam. & J. de diuer. præscri. l. in vsu. §. sed si ante. Et dicas, quod res non erat peculij: sed forte seruus emerat à non domino: alioquin si esset de peculio, statim fieret emptoris: vt d. l. liberã. Vel dic, ꝙ non hẽt liberam, sed credit cũ voluntate dñi facere,

† Et ratio huius §. est, quia pign⁹ & dominium non cõcurrũt: not. Spec. in tit. de cessione act. §. j. uersi. Sed quid si cessio. & uersic. pone habeo. & in tit. de locato. §. vj. uersi. xliv.

vsucapio [a]: & quantum [b] ad vsucapionẽ attinet, similis [c] est ei, q̃ quid deposuit, vel commodauit: quos palã est desinere vsucapere, si cõmodata, vel deposita res alij tradita fuerit ab eo, qui commodatum, vel depositũ acceperit. [d] Plane si creditor nuda conuentione hypothecam cõtraxerit [e], vsucapere debitor perseuerabit [f].

¶ *Rei propriæ non cõsistit pignus: & si tali creditori traditur, vsucapio interrumpitur, siue sit tradita verè siue fictè. Bart.*

¶ Si rem tuam † cùm bona fide possiderẽ, pignori tibi dẽ ignorãti tuam esse, desino vsucapere [g]: quia non intelligitur quis suæ rei pignus contrahere [h]. At si nuda conuentione pignus contractum fuerit, nihilominus vsucapiã: quia hoc quoque modo nullũ pignus contractum videbitur [i].

¶ *Si seruus debitoris, vel creditoris surripiat rem pignori traditam, vsucapio non interpellatur, siue sit tradita verè, siue fictè. Bar.*

¶ Si rem pignori datam creditoris seruus furripuerit, cùm eam creditor possideret, nõ interpellabitur vsucapio debitoris: quia seruus domini sui possessionem nõ subuertit [k]. ¶ Sed & si debitoris seruus furripuerit, quamuis creditor possidere desinat [l], tñ debitoris vsucapio durat: non secus, ac si eã creditor debitori tradidisset. Nam quantum ad vsucapionem attinet, serui subtrahendo res, non faciunt deteriorem dominorum conditionem. Faciliùs obtinebitur [m] si precariò, possidẽ

te debitore, seruus eius [n] furripuerit, † vel cùm ex cõductione possideret: nam conductio idem præstat, quasi apud creditorem res esset: possidet enim hoc casu [o] creditor. † Sed si vtrunq; intercesserit, & precarij rogatio, & conductio, intelligitur creditor possidere: & precarij rogatio non in hoc interponitur, vt debitor possessionem habeat, sed vt ei retinere rem liceat [p].

¶ Alfenus. † LEX XXXIIII.

SI seruus [q] insciente dño rem peculiarem vendidisset, emptorem vsucapere posse.

¶ *Crimen expilatæ hæreditatis vsucapibilem rem facit: secus in furto commisso aduersus fructuarium, vel hæredem. Bart.*

¶ Iulianus. † LEX XXXV.

SI homo [r] †, cuius vsus fructus legatus [s] erat, ab hærede nunquàm possessus surreptus fuisset, quæsitum est, quia hæres furti actionem non haberet [t], an vsucapi possit? Sabinus respondit, nullam eius rei vsucapionem esse, cuius nomine furti agi possit [u]: agere autem furti eum, qui frui deberet [x] possessione. Quod sic accipiendũ [y] est, vt [z] fructuarius possit vti frui: aliter enim [a] homo † in eam causam [b] non perduceret. Sed si vtenti iam & fruenti abductus homo fuerit, non solùm ipse [c], sed etiam hæres furti agere poterit [d].

¶ *Error iuris qui est in persona tradentis, vsucapionem non impedit. Pau. de Cast.*

¶ Paulus. † LEX XXXVI.

† In P. F. desunt quæ sequũtur usque ibi, nã conductio, &c.

† Duar. sed & si, &c.

† Varus li. j. Digesto. à Paulo Epitomatorũ.

† lib. iij. ad Vrseiũ Feroc. † Bar. & etiam Bald. i Luitio. C. de acq. poss. & Alex. hic in apost. ad Bart. requitant: illum tex. sing. ad hoc, ꝙ ibi tia realis vt quasi realis transeat ad quoscũque hæres: sed personalia ut mala fides: & similia: non nisi in hæredes uniuersales, qui teneant. cõmẽ nihil ad hoc propositum facit Sologn.

† In P. F. posse.

† In P. F. in causa nõ perducere-tur.

† alias Calus lib. ij. respon. alias Caius li. ij. rerum quotidianarum siue aureorum.

a ¶ Aliter enim.§ i. nisi dies cesserit, & satisfecerit.
b ¶ Causam.§ scilicet, furti.
c ¶ Ipse.§ gratia naturalis possessionis.
d ¶ Poterit.§ ut & J. de fur. inter oẽs. §. si seruus. Et est rõ: quia p fructuariũ possidẽtẽ naturaliter hæres possidet, & ciuiliter. Sed hoc quòcùm sibi tñ naturaliter fructuarius possidet? Dic ergo satis esse ꝙ nõ possidetur ab aliquo, & si nõ à se: secus si à nemine: ut j.ff. quis tenta. li. esse iuf. fue. l.j. §. Scæuola, & J. de fur. hẽditariæ. fructuarius tñ quia sua interest rõne iuris, & custodiæ, agit etiãsi a nemine possidebatur, cum sibi fuerit subrepta: & facit J. de ui, & ut ar. l. iij. §. p. & §. d. usufr. si fur.

d ¶ Poterit.§ Subaudi, apprehensa sua poss. ciuili. Si autem usufructuarius

Universidad de Deusto
Biblioteca

narius non apprehenderet suam naturalem, nec hæres suam ciuilẽ: agere non possunt: ut in prin. legis.

Post. ¶ CASVS. Aliquando euenit, quod quis credit rem suam iusto errore ductus, & eam tanquam suam uendit, uel donat, cum in ueritate sit aliena, & sic bonæ fidei possessor. eam usucapiet: ut puta si hæres rẽ defuncto commodatam, uel depositum credens hæreditariam eam uendit, uel donat: uel si quis credens se hæredem, cum non sit: hæreditariam rem uendit, uel si quis habẽs usumfructum ancillę credit partum eius esse in fructu, & sic suum esse credit: nam possessor usucapere poterit has res: nec dicitur fieri furtum, cum non sit affectus furandi. Et hoc dicit hæc l. cum princip. seq. Franciscus.

a ¶ Alienauerit. ʒ ut instit. eo. §. sed tamen. & supra manda. l. mandatum. Idem in similibus, ubi iustus est error: ut supra manda. l. mandatum. Sed nunquid ipse hæres per se usucapiet? Respond. non: quia personali actione tenetur, sed nulla est ratio: ut supra eod. pigneri. §. fina. Sed ea ratio est: quia uidetur non bonam fidem habere, eum in eius locum successit, qui bonam fidem non habebat: non dico malam: ut infra de diuer. præscriptio. l. cùm hæres: & facit supra de acquiren. hæred. cum quidam. §. quod si ipse. Item nonne possidet deponens, & si alij tradita sit, retinet? Respõ. non: ut supra eo. non solum. §. qui pignori. & ʒ. tit. j. l. iij. §. quòd si seruus, maxime rei mobilis. Accursius.

† Institutionum.

b ¶ Crediderit. ʒ Vt si quis sit institutus hæres, & postea sit mutatum testamentum. Accur.

† ij. rerum quotidianarum, siue aureorum.

c ¶ Existimans. ʒ scilicet errore iuris: & sic est cõtra. supra l. nunquã. in princip. Solu. ʒ loquitur de eo, qui per errorem iuris credit titulum emptionis iustũ esse, cum ipso iure nullus sit hic loquitur de illo, qui errat i facto, quia credebat fructuarium proprietarium esse: vel hic nõ fuit error ex parte accipientis. Vel dic, vt ibi.

† In P. F. Quam rem ipse &c.

d ¶ Quia. ʒ hac simulitudine, quia & c.

Fvrtum. ¶ CASVS. in § fundi quoque. Possum aliquando possidere alieni acquirere sine vi: vt cum dominus eam respuit, vel decessit dominus absque successore: vel si tradidit eam dominus obliuioni ex longa absentia: & hanc possum ego intrare. Nam acquiro eã, non tamen possum usucapere, cum scio alienum fundum mẽ possidere: tamẽ si alij tradam bona fide accipienti ex causa venditionis, vel simili: potest ille, cui trado, vsucapere: nec dicitur hic fundus furtiuus, cũ loci, siue fundi non possit fieri furtum. Et hoc dicit hic §. cum l. seq. Franc.

e ¶ Non committitur. ʒ nisi vt supra de condictione ob causam. cum seruus. & infra de fur. l. qui saccum. & l. fullo. §. qui ancillam.

f ¶ Ex negligentia. ʒ uera: ut quia possessionem respuit &c.

g ¶ Decesserit. ʒ vel etiam cum successore, sed hæreditatem non aditurit: uel si aduit, possessionem non apprehendit: ut supra tit. j. cum hæredes. Accursius.

h ¶ Vel longo. ʒ id est ex obliuione, quæ ex longa absentia prouenire præsumitur: ut supra tit. j. §. si id quod. primo respon. & l. peregrè. in princip. & ad hoc supra de damno infecto. l. finita. §. non autẽ statim. Tempus autem solum non sufficit: ut supra quibus modis vsus fruct. amitt. l. si mulieri. Alij dicunt solo tempore amitti: ut argumen. supra de vsu fruct. l. arboribus. §. de illo. Item, longo, accipe quantum iudici videbitur: per quod obliuio inducitur: argum. instit. de obliga. quę ex quasi delic. nascun. §. non autem longum, uel x. uel xx. ann. & facit instit. eo. §. quod autem. Accursius.

i ¶ Abfuerit. ʒ à fundo.

k ¶ Vare. Tradiderit. ʒ ille, qui sine ui nactus fuerit possessionẽ.

Idem lib. ij. † LEX XXXVII.

Fvrtum non committit. Furtum enim sine affectu furãdi non cõmittitur[c]. ¶ Fundi quoque alieni põt aliquis sine vi nanciſci possessionẽ, quæ vel ex negligentia[f] dñi vacet, vel quia dñs sine successore decesserit[g], vel longo[h] tempore abfuerit[i].

Idem lib. xv. † LEX XXXVIII.

¶ QVare ipse quidem nõ põt vsucapere, quia intelligit alienũ se possidere, & ob id mala fide possidet. Sed si alij bona fide accipienti tradiderit[k], poterit vsucapere[l]: quia nec vi possessum, nec furtiuum possidet. Abolita est enim quorundam veterum sententia existimantium etiam fundi, locive[m] furtum fieri[n].

¶ *Pone hic casum, q̃ quis occupauit solũ pervim: postea ibi ipse, vel alius ædificauit: deinde ad te pervenit solũ, & superficies bona fide, & titulo. Certum est, quòd solũ non potes præscribere: quia est affectũ vitio reali. An saltem ædificium? Et dicitur, quòd non: intelligo verum respectu directi dominij; sed respectu vtilis si possedi tãquã superficiarius, videtur secus. Pau. de Ca.*

¶ Marcellus. † LEX XXXIX.

SI solum vsucapi nõ poterit[o], nec superficies[p] vsucapietur.

¶ *Per hæreditatem iacẽtem vsucapio cœpta per defunctum potest compleri, & sine possessione. Pau.*

¶ Neratius. † LEX XL.

COeptam[q] vsucapionẽ à defuncto posse, & ante aditam hæreditatem impleri, constitutum[r] est.

¶ *Vitium furti, vel violentis, non purgatur, licet res veniat in potestatem procuratoris. Pau. de Cast.*

¶ Idem. † LEX XLI.

SI rem mihi surreptam procurator[s] meus apprehenderit, quamuis per procuratorem[t] possessionem adipisci nos iam ferè[u] conueniat: nihilo magis[x] eam in ptãtem meam redijsse, usuque[y] capi posse[z] existimãdum est: quia contrà statui[a], captiosum erit[b].

¶ *Si venditor succedat domino rei furtiuę, vel dotalis, vitium reale purgatur. Bart.*

¶ Vsucapere. ʒ uel pro donato, uel pro empore, uel pro soluto: si ex his causis fuerit tradita.

m ¶ Loci ve. ʒ & ita rei immobilis.

n ¶ Fieri. ʒ & ideo præscribitur, sed hodie contra: ut in authen. ut sponsa lar. §. rursus. Accursius.

o SI solum. Non potest. ʒ per nim primo occupatum, & postea mædificatum, Azo. Vel quia dotale, vel qa possessor habebat malam fidem: ut supra l. proxima. Vel non habebat, nec possidebat.

p ¶ Nec superficies. ʒ cum solo puta, domus, inest enim sibi: sed ipsa per se quandoque potest: ut supra eodem, l. rerum mistura. §. Labeo. & econtra si solum potest, non tamen superficies potest per se: ut supra eodem, cum qui: sed cum solo potest ea tolere ei: sic & supra eodem, si alienа. §. j.

q ¶ Coeptam. ʒ secus si non coeptam: ut infra l. finali. §. finali. & facit supra eodem. l. nunquam. §. nacuum. & infra pro emptor. qui cum in fine. & l. qui fundum. in principio, & supra ex quibus causis ma. l. cum miles. & supra de legatis primo, legatum est. §. seruo. & supra titulo primo l. hæreditas. & infra eodem, iusso §. nondum. Accursius.

r ¶ Constitutum est. ʒ quia hæreditas fungitur vice personæ: ut supra eodem l. hæres, & hæreditas & l. nunquam. §. vacuum.

SI rem. ʒ CASVS. Res mihi surrepta est: tandem peruenit hæc res ad procuratorem meum: nũquid desijt esse vitiosa. quæritur? Et dicitur, quod non: nam licet aliàs per procuratorem mihi quæratur possessio etiam ignoranti: tamen res mihi surrepta non videtur in meam potestatem venire, quo ad hoc ut desinat esse vitiosa: licet perueniat ad meum procuratorem me ignorante: & reddit de hoc rationem. Franc.

s ¶ Procurator. ʒ generalis, nõ ad hoc specialis. Alioquin nulla esset captio secundum Io. & ita lex ista est pro nobis qui dicimus, per generalem acquiri possessionẽ in eo, quòd dicitur, quamuis per procuratorem &c. licet R. distinguat inter generalem, & specialem: ut no. supra tit. j. l. j. §. per procuratorem.

t ¶ Procuratorem. ʒ etiam generalem. arg. contra ẽ. de acquiren. hæred. l. si quis mihi bona. §. sed utrum.

v ¶ Ferè. ʒ quia si suo nomine nactus est possessionem, non acquirit nobis: nisi tradens hoc ueluit: ut supra de dona l. qui mihi.

x ¶ Nihilo magis. ʒ id est non ideo magis. Accursius.

y ¶ Vsuque. ʒ repete. nihilo magis.

z ¶ Capi posse. ʒ quia dominum scire oportet se possessionem habere: ut ẽ. eo. l. sequitur. §. tunc.

a ¶ Statui. ʒ id est, si diceremus quod in meam potestatem redisset. Accursius.

b ¶ Captiosum erit. ʒ colludentibus procuratoribus, & pacisscentibus cum furibus. Et nor. quòd captio cessatur: sic supra quod metus cau. si cum. §. aliquando.

† xxiij. Scribentes hic istũ text. reputant fin. ad hoc prop. q̃ si acquiratur nobis per illum, quem credimus seruũ esse nostrum, qui in ueritate non est: & per liberũ hominem, quem bona fide possidemus, ut instit. per quas perso. no. acqui. §. item placet. tamen secus in eo, quẽ credimus filium, & nõ est, & ex hoc optime probat diuersitatis rationes. Bolog.

† libr. vij. Membrana.

† alis Marcianus lib. iij. Institutionum.

† lib. v. Regularum.

Possessio an possit per generalem procuratorem acquiri.

Captio ut tanda.

Cùm

CVm uir. ʒ CASVS. Si uir fundum dotalem uendidit, non uallet uenditio: sed si mulier decedat in matrimonio, & uir lucretur dotem ex forma pacti initi inter eos cõfirmatur uenditio. Idem est, si rem furtiuam uendidi, tandem successi domino rei. nam confirmatur uenditio. Franciscus Accursius.

† Lex ista concor. ad id quod uõluit glo. in c. j. §. nolẽs itaq; uerb. Exceptis illis. de colla. in prag. sanc. in uerbo, toleranda. ad medium.

† libr. xxij. quæstionũ.

a ¶ Dotale. ʒ prædiũ dotale dicitur datũ æstimatum: ut C. de rei uxo. act. l. unic. §. pen.

b ¶ Non ualet. ʒ ut instit. qui. ali. li. in princ.

c ¶ Quam. ʒ scilicet, uenditionem.

d ¶ Conuenit. ʒ inter sapientes: & tunc uerbum conuenit, est præteritum. Vel dic q̃ fit præsentis temporis. i. conueniens est. Sed contra. ẽ. de reg. iur. quod in initio. & l. qui ab initio. Sed dic, non contralescit solo tempore, ut ibi, sed alio cooperãte sic, ut hic: uel non contualescit de rigore, ut ibi: sed de æquitate ope exceptionis sic, ut hic. Item contra. C. de capti. l. nec nos. Sol. q̃ ibi dicit non obesse, quod fecit, cùm non erat dominus. ſquo minus sit hæres: obest tamen ut a uendicanda excepit. repellatur. Item contra supra qui, & à qui. si seruo. Sol. ſm quosdã, aliud in libertate, pro quã si eam dat, non obligatur, aliud in his cõtractibus. Vel dic, ut ibi. Item ar. contra supra de hære. instit. si alienum. i. respon.

e ¶ Si tota. ʒ maximè, quia idem, si solum illum fundum esset lucratus. Alias si lucretur uir dotem ex pacto, ex pſona mulieris posset uendicare, non sua: cũ contra suum factum uenire nõ possit, ut C. de reuo. don. l. cùm ꝓpiteas. Sed & tunc, scilicet, si agetur ex persona mulieris, posset exceptione repelli: ut supra de enict. l. uendicantem. Accursius.

f ¶ Exiterit. ʒ ut confirmetur, non quòd statim sit emptor dñs: sed fortè definit esse uitiosa: & facit supra, de contrahen. emptio. si in emptione. §. item si emptor.

HAeres. ʒ CASVS. Si Titius emit rem alienam bona fide, & decessit, & tandem tradita est eius hæredi scienti alienam, dicitur q̃ hic hæres non usucapiet secus aũt est si Titio tradita est, & tandẽ p uenit ad eius hr̃dem: nã mala fides hæredis non impediet usuca. ceptã a defuncto. ¶ Patrẽ. ʒ si mandante patre filius emit rem alienã, siue pater sciat rem alienam, siue filius: impeditur usucapio. Fran. Accur.

g ¶ Hæres eius. ʒ emptoris.

h ¶ Ipsi. ʒ hæredi.

i ¶ Tradita sit. ʒ secus si defuncto, quamuis ipse malæ fidei sit: ut ẽ. pro empto. l. ij. §. si defunctus. & supra, de publi. l. eum qui. §. in hac. & hic subijcit: cui est contra supra tit. j. l. Pomponius. in fin. quia requiritur bona fides tempore emptionis, & traditionis.

k ¶ Scientia. ʒ re tradita defuncto. Vel dic, scientia. i. propter hæredis scientiam.

l ¶ Propter suam. ʒ ſ. patris.

m ¶ Scientiam. ʒ si mandante patre. ſ. filius emit nomine suo, utriusque scientia nocet: ut hic. Item si patris noie. i. si tempore contractus sciuit uterque, uel alter: ut hic, & infra pro emp. l. ij. §. Celsus. in fi. §. Sufficiat uterque, uel alter: ut hic, & infra pro emp. l. ij. §. Celsus. in fi. §. Sufficiat uterque, uel alter: ut hic, & infra pro emp. l. ij. §. Celsus. circa prin. In prin. In seruo dic, ut supra de ædil. edic. l. cùm mancipium. & sic ad hoc facit supra de contrah. emp. l. in huiusmodi & infra pro empto. l. ij. §. si seruus. & §. seq. & supra de li. cau. l. imò. §. fi. Sed arg. contra. ẽ. de iur. & fac. igno. l. iniquissimum.

IVsto. ʒ CASVS. Arrogaui Titium in filium meum non põte principe: & sic arrogatio non tenet: nunquid per istum Titium acquiritur mihi ex re mea? Dr̃ q̃ non: licet secus, si liberum hominem emam tanq̃ seruum: nã per eũ mihi quæriẽ: & quæ sit ratio diuersitatis dicit.

¶ Papin. lib. iij. quæst. LEX XLII.

CVm vir † prædium dotale [1] uendidit scienti, vel ignoranti rem dotis esse, venditio non valet[b]: quam [c] defuncta postea muliere in matrimonio confirmari conuenit[d], si tota [e] dos lucro mariti cessit. Idem iuris est, cùm is, qui rem furtiuam vendiderit, postea domino hæres extiterit[f].

¶ *In vsucapione inchoanda per hæredẽ, mala fides eius nocet: secus in cheoata per defunctum. Pau. de Cast.*

¶ Idem. † LEX XLIII.

HAeres eius [g], qui bona fide rẽ emit, usu non capiet sciẽs alienã, si modò ipsi [h] possessio tradita sit, [i] continuatio verò nõ impedietur hæredis scientia [k].

¶ *In quæsitis per filiumfa. tam mala fides ei q̃ quam etiam patris, impedit vsucapionem inchoari. Pau. de Cast.*

¶ Patrem nõ vsucapturum quod filius emit, propter suam [l], vel filij scientiam [m], certum est.

¶ *Per filium putatium nobis non queritur: secus per seruum putatium. Bar.*

¶ Idem lib. † quæst. LEX XLIIII.

IVsto † errore [n] ductus Titium filium meum, & in mea potestate esse existimaui, cùm arrogatio non iure [o] interuenisset. Eum ex re mea mihi quærere non existimo: non enim constitutum est in hoc [p]: quod in homine libero, q̃ mihi bona fide seruit, placuit. Ibi enim propter assiduã, & cotidianã comparationem seruorum ita constituti, publicè interfuit [q]. Nã frequenter ignorantia [r] liberos emimus: non autem tam facilis, & tam frequens adoptio vel arrogatio filiorum est.

¶ *Vendens rem alienam præter voluntatem domini, transfert dominium, si tempore traditionis domini voluntas adest. Pau.*

¶ Constat, si rem alienam scienti mihi vendas, tradas autem eo tempore, quo dominus ratum habuit, traditionis [s] tempus inspiciendũ, remq; meam fieri [t].

¶ *Quantum ad bonam fidem, initium possessionis inspicimus quo ad rem ipsam: & etiam quo ad ea, quæ procedunt ex ea. B.*

¶ Etsi † possessionis, non contractus [u] initium, quantũ ad usucapionem pertinet, inspici placet [x]: nonnunquam tñ euenit, vt nõ initium præsentis possessionis [y], sed causam antiquiorem traditionis, quæ & bonam fidem habuit, inspiciamus: veluti, circa partum eius mulieris [z], quam bona fide coperit quis possidere. Non enim ideo minus capietur [a] usu puer, quòd alienam [b] matrem priùs q̃ enitteretur [c], esse cognouerit. Idẽ in seruo postliminio [d] reuerso dicendum est.

¶ *Tẽpus, quo iacet hæreditas, cẽputatur in vsucapione cœpta per defunctum, vel etiam per seruum hæreditarium iacẽte hæreditate ex causa peculiari. Pau. de Cast.*

† intelligẽdum hunc §. ut non sufficiat scire alienam esse nisi & cuius sit sciamus ancillam ut non usucapiat. uid. per Io. Hannibal. in l. natura liter. n. 84. supra eod. titu.

¶ Eum, qui. ʒ Vsucapiens factus est furiosus, usucap. nihilominus procedit. ¶ Si cũ apud hostes. ʒ Pater, aut dñs captus ab hostibus est: interim filius, uel seruus emit rem a non domino: nunquid interim procedit usucapio? Et distinguitur si seruus, aut filius emit rem ex eã peculiari, tunc procedit interim usuca. si autem non ex eã peculiari, tunc non procedit usuca. nisi pater, aut dominus decedat in captiuitate. Fran.

n ¶ Iusto errore. ʒ in prin. huius l. no. differentiam inter filium putatiuum, & seruum putatiuum.

o ¶ Non iure. ʒ quia non coram Principe, uel magistratu: ut instit. de adoptio. in prin.

p ¶ In hoc. ʒ filio arrogato.

q ¶ Interfuit. ʒ ex re mea, & eorum opera acquiratur: ut supra, de acquir. re. do. l. acquiritur. §. de his.

r ¶ Ignorantia. ʒ ad hoc supra, de contrahen. emptio. l. & liberi. & l. quia difficile. item & supra, de leg. & Senatusconsul. l. ex his. & l. nam ad eam. & supra, tit. j. l. per eum. & l. quicquid. in fi. & argu. supra de lega. j. si seruus plurium. §. fi.

s ¶ Traditionis. ʒ & non emptionis.

t ¶ Rem meam fieri. ʒ qualiter ergo usucapiam: ut supra eo. l. sequitur. §. Iana? Respon. contra creditorem aliquem, qui habebat ius in re: ut C. si aduer. credi. l. j. & ij. & facit ẽ. de pign. si fundum. §. j.

u ¶ Etsi possessionis, non contractus. ſ subaudi, tantum.

x ¶ Placet. ʒ Imo utrunque: ut infra pro solu. l. iij. & pro empt. l. ij. in prin. quæ sunt contra. Sol. hic subaudi, tantum. q. d. non tantum contractus tempore, sed etiam poſſ. Vel dic hic in alijs cõtractibus: secus in ueditione.

y ¶ Præsentis possessionis. ʒ quæ à me incipit cùm nascitur puer.

z ¶ Mulieris. ʒ fit mulier furtiua uel non.

a ¶ Capietur. ʒ quæ a me incipit cum nascitur puer, & est usucapio pro suo, cùm non habeatur in eo titulus.

b ¶ Quòd alienam. ʒ sed non furtiuam sciui, alioquin impeditur usucapio: ut ẽ. eo. l. sequitur. §. de illo. & ʒ. pro suo, fi ancilla, quæ sunt contra.

c ¶ Enitteretur. ʒ post conceptionem.

d ¶ Postliminio. ʒ quem dominus putatiuus possidebat. & usucapie bat: sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat: sed licet interrupta sit possessio, & usucapt. & nō aperet postliminij fictio ad posſ. interruptam, quasi non sit interrupta: tamen propter bonam fidem quā habui aliquādo in seruo antè, quàm caperetur: & nunc uideor habere bonā fidem, licet malam habeam. Nam sæpe ius fingit eum habere malam, qui habet bonā, secundū Io. Et idem dicas, secundum Azo. de peculiaribus, quæ possidebat, & usucapiebat dominus ignorans, & tempore reuersionis serui habet dominus malam fidem: nam inspicitur principium. Et est speciale in seruo, & eius peculio: aliàs contra supra e.l. si is.§. si quis bona. & facit supra titu. j. si de eo.§. pe. & §. eo. si is.

† Iste text. est sing. ad hoc propositum, q̄ error iustissimus habet uim traditionis, hoc uerbo etiā addito, q̄ error iustus habetur p̄ titulo quo ad præscribendum Bo. Cōcor. te x. in cap. dilectus. extrā de consuet. & not. Ant. de Butr. in c. Apostoli cæ extra, de donat. & Alex. in l. Celsius supra eod. tit.

† Dominij, in P. F.

a ¶ Hæreditatis. § sciliçet iacentis.

b ¶ Datum est. § ut supra e. eo. tam. Accur.

c ¶ Hæreditarius. § nunc. s. non tunc cum emit. sed uiuebat dominus: aliàs si nunc emit, tempus aditæ hæreditatis inspicitur. ut infra eo. l. si. §. fi.

d ¶ Comparauit. § & per traditionem accepit.

e ¶ Defunctus. § qui emerat. Accur.

f ¶ Cęperat. § per se ipsum.

g ¶ Singulari. § aliud de iure communi: ut supra eo. l. fin. & sic supra eo. l. rerum. §. Labeo.

h ¶ Ignorarer. § quia ignorabat patrem mortuum.

i ¶ Cur non capiat usu. § q. d. concedendum est, q̄ usucapiat, quamuis &c. & allegat rationem, quare videbatur contra, sed non est. Sed certè imo uidetur contra. ut §. eo. fi fur §. j. Solu. ibi in iure erraui: hic in facto, quia non putabat se patremfam. Vel illud est, cum putabat quis sibi non licere, i esse licitum: hic uerò non putabat esse illicitum: arg. supra de pac. iurisgentiū. §. sed si fraudandi. Vel ibi in re, quæ usucapiebatur: hic in persona usucapiente.

† In P. Fl. felicīū est.

Vel ibi nec sibi, nec alij credidit posse usucapere: hic sic alij.

k ¶ Per errorem. § facti, non iuris, qui usucapioni non prodesset: ut supra e. l. nunquam.

l ¶ Arbitretur. § quia credit se filium famil.

m ¶ Nec possidere. § ipse per se: sed pater per eum: ut supra titu. j. l. possessio. §. primo.

n ¶ Idem dicendum. § ut usucapiat.

o ¶ Emptam. § per patrē à non domino, non tamē traditam eis: sed filius forte iusta opinione ductus dum inuenit eā in hæreditate, putauit defuncto traditam: & sic per hæreditatem ad se peruenisse, usucapiet quidem titu. pro emptore: quia scit defunctum emisse, & putat ei traditam non leui præsumptione fuisse.

p ¶ Non leui. § Idem si leui, secundum Hu.

q ¶ Non mutat usucapio. strictè pro triennio accipe: secus in præscriptione: ut C. si aduer. cre. l. j. & ij.

r ¶ Non potest. § per usucapionem proprietatis. ut §. de usufru. l. locum §. proprietarius. ipse autem usufr. per se etiam non potest usucapi, cùm incorporalis sit: ut §. de serui. l. seruitutes.

s ¶ Potest. § longo tempore: usucapitur autem tanto tempore, cuius non extet memoria.

t ¶ Coniungitur. § ut & §. de pig. l. i. §. cùm prædium. & dic ut ibi. & C. de pig. l. usucapio. facit j. pro hærede. l. ij. in prin. Et arg. contra. §. de usufruct. le. l. ij.

v ¶ Afferat. § hoc enim non debet esse: ut j. de parricidiis. l. pe. in fi.

¶ Nondum aditæ hæreditatis [a] tempus usucapioni datum est [b], siue seruus hæreditarius [c] aliquid comparauit [d], siue defunctus [e] usucapere cœperat [f]: sed hæc iure singulari [g] recepta sunt.

¶ *Error in facto non impedit usucapionem. Item circa traditionem sufficit error iustissimus. Barto.*

¶ Filiusfa. emptor † alienæ rei cum patrem fam. se factum ignoraret [h], cœpit rem sibi traditam possidere. Cur non capiat usu [i], cum bona fides initio possessionis adsit, quamuis se per errorem [k] eum esse arbitretur [l], qui rem ex causa peculiari quæsitam nec possidere [m] possit? Idem dicendū [n] erit, & si ex patris hæreditate ad se per ueniſſe rem emptam [o] non leui [p] præsumptione credat.

¶ *Vsucapio triennij non perimit ius fructuarij, uel creditoris. Bar.*

¶ Non mutat usucapio [q] superueniens pro emptore, uel pro hærede, quò minus pignoris persecutio salua sit. Vt enim ususfructus usucapi non [r] potest [s]: ita persecutio pignoris, quæ nulla societate † dominio coniungitur [t], sed sola conuentione cōstituitur, usucapione rei non perimitur.

¶ *Furor non extinguit usucapionem inceptam. Bar.*

¶ Eum, qui posteà q̄ usucapere cœperit, in furorem inciderit, utilitate suadente † receptum est, ne languor animi damnum etiam in bonis afferat [u], ex omni causa implere usucapionem [x].

¶ *Quod a tempore captiuitatis ex causa peculiari emitur, præscribitur: secus, si ex eā dominica, sed tunc patre defuncto ibi, si lius per fictionē perſeipsum præscribit. B.*

¶ Si cùm apud hostes dominus, aut pr̄ agat, seruus, aut filius emat, an † ei [y] tenere incipiat? Siquidē ex cā peculij possedit usucapionē inchoari [z], nec impedimento domini [a] captiuitatem esse, cuius [b] scientia non esset in ciuitate [c] necessaria. Si uerò † non ex cā peculij cōpareſ, non usucapi, nec iure postliminij quæsitū intelligit [d], cū priùs esset [e], ut quod usucaptū diceret, possessum foret [f]. Sinautem pr̄ ibi decesserit, q̄a tpa capti uitatis ex die, quo capiē, morti iūgerentur, potest dici filiū & posse disse [g] sibi, & usucepisse intelligi.

¶ *Loca publica, quæ iure gentium occupāti concedūtur, longo tempore post occupationem non præscribuntur, quo minus cessante occupatione redeant in pristinam causam, & iterum concedantur occupāti. P.*

¶ Idem † LEX XLV.

PRæscriptio † longæ possessionis ad obtinēda loca iure gētium publica [h], concedi [i] non solet. Quod [k] ita procedit, si quis ædificio funditus diruto [l] quod in littore depositerat [m], aut [n] dereliquerat, † ædificio alterius postea eodem loco extructo † occupāti [o] datam exceptionem [p] opponat [q]: † uel si quis, q̄ [r] in fluminis publici diuerticulo solus pluribus annis piscatus sit, alterum eodem iure uti prohibeat.

¶ *In acquisitis per seruum hæreditarium hæreditate iacente non ex causa peculij a defuncto concessi, sed uolendo peculium sibi constituere, de nouo non incipit usucapio: nisi post aditam hæreditatem. P. de C.*

¶ Post mortem dñi seruus hæreditarius [s] peculij nomine rem cœpit tenere. Vsucapionis primordiū erit tempus hæreditatis [t] aditæ, & apprehēsæ pol. rei, quæ usucapitur: ut §. titu. j.

† Et, in P. F.

† intell. huius §. uide apud Crot. in l. si is qui pro emptore, num. 74. hoc eo. tit.

† iij. ad Neratium.

† lib. 10. respon.

† de intellectu huius. l. uide Iaſ. in l. quoniam. n. 119. de flumin.

† In P. Flo. ædificium.

† occupantis, in P. F.

† Vide eadem uerba legis in l. si quisquam, in fin. de diuer. & temporal. præscript. & de accessi. poſ. quæ uide tur pugnare cum hac lex diametro.

x ¶ Vsucapionem. § ut & suprà eo. l. nunquam. §. si seruus. & §. tit. j. l. si is, qui animo.

y ¶ An ei. § patri, uel domino.

z ¶ Inchoari. § i. inchoatā uideri, seu fingi: nā non audeo dicere, q̄ in ueritate inchoetur: quis. n. usucaperet, secūdū? Hu. Ego audeo, ut dominium etiam captum per seruū usucapere dicā: quod per se non posset, ut statim innuit ibi, cum prius esset &c.

a ¶ Nec impedimento. § dummodo redierit: nam ante, quam redeat dominus, dicam usucapionem istam esse in pendenti: ut §. eo. si is qui. §. q̄ si seruus. & facit §. ex quib. cau. ma. l. ait Prætor. §. hi planè.

b ¶ Cuius. § scilicet domini.

c ¶ In ciuitate. § i. si esset in ciuitate, usucaperet ignorans. Accur.

d ¶ Intelligitur. § ut d. l. ait prætor. §. is qui. & supra ex qui. cau. maio. l. denique.

e ¶ Cum prius esset. § id est, prius esset hic inquirendum. Sequitur ergo, ut dominus captus res peculiares per seruum etiam ignorans possideat, nec sit opus noua possessione: ut modo notaui.

f ¶ Foret. § cum ergo iste seruus non possideat, nec usucapit: Acc.

g ¶ Possediſſe. § secus in seruo: ut infra l. proxi. §. fi. & hoc siue peculiari, siue dominico emittut ple. no. supra e e. l. si is qui. in fin. diſcin. & facit C. de suis, & legi. apud hostes. Accur.

PRæscriptio. § CASVS. Si Titius faciat domum in littore mariis, & possedit eam longo tempore: tandem postea destructa est: si alius uelit: bi ædificare, bene potest: nec Titius poterit impedire dicens, quòd præscripſit: quia non est uerum. Idem si Titius piscatus fuit longo tempore in quodam loco fluminis: nam non poterit præscribere, nec phibere aliū quo minus possit piscari. ¶ Post mortē. § Mortuo dño seruus eius emit rē à non dño ex causſa nō peculiari. Dicitur, q̄ usucapio incipiet tēpore, quo adibitur hēditas. Fran.

h ¶ Publica. § i. communis, ut in exēplo patet: sic & instit. de re. diui. §. ij. Idem tamen in publicis: ut §. e. usucapio.

i ¶ Concedi. § quia non possunt præscribi.

k ¶ Quod. § id est, quæ quæstio, uel huius rei exemplum: non autem dicas, quæ præscriptio.

l ¶ Diruto. § ut in pristinā speciem redierit: ut & §. de re. di. l. in tantum. & §. titu. ij. l. quod in litore.

m ¶ Deposuerat. § ædificando.

n ¶ Aut. § pro &.

o ¶ Occupanti. § de nouo.

p ¶ Datam exceptionem. § à iure, scilicet x. uel xx. an. Et dic, exceptionem, id est præscript. one agendo in rem, si non possidet: uel exceptionem, si possidet: aliàs opponat prior possessor, qui nūc derelinquerat: nam potest, ut hic & statim subiicit. Sed contrà ad sequentem casum de diuerticulo. J. de diuer. præsc. l. si quisquam Solu. hic nō erat in possſ. ibi sic. Vel hic sola præscriptio: ibi præscrip. & rescriptū principis: ar. C. de fundis patrimo. l. fi. Vel sol. ut ibi.

q ¶ Opponat. § q. d. non potest.

r ¶ Quod. § id est quia.

s ¶ Hæreditarius. § i. hæreditate iacente. Accurſius.

t ¶ Hæreditatis. § aditæ, & apprehēsæ pol. rei, quæ usucapitur: ut §. titu. j.

tit. j. Pomponius. §. quæsitum. & infra de act. & ob. qui à seruo. Sed cōtra §. e. l. iusto. §. nondū. Sed ibi ante cęperat possidere: ut ibi no. Itē contra j. de capti. l. pen. sed in peculiarib. ibi dicit: hic de nouo sibi peculium constituebat, cùm aliàs non haberet aliquid in peculio: unde idem, quod in dominicis censetur. nā & dominicæ sunt: & facit C. de tempore in integr. restituti. l. ea quæ. in fi.

¶ PRO SOluto.

¶ *Hic tit. est generalis, sed superior generalior est. M.*

† Hanc rubricam pro soluto delēdam putat Anto. Aug. lib. iij. emēda. cap. j. tu eum consule.

† iuris Epitoma.

PRo soluto. § CASVS. Si pmisisti mihi rem non tuam, uel uendidisti, uel ex aliquo alio titu. mihi debes: & soluas eam: usucapio eam tit. pro soluto. Idem est, si debes mihi pecuniam, & tradidisti mihi rem non tuam loco pecuniæ, & eam sponte accepi: dicitur, q̄ istam rem usucapiam titulo pro soluto. Fran.

a ¶ Pro soluto. § Si quis ex stipulatu debetur, uel aliquo contractu innominato: illud solutum usucapitur tantū tit. pro soluto. Quòd si debetur ex aliquo titu. qui inter titulos usucapionis numeretur, ut ex causa legati, uel similiter usucapitur eo. titu. & titu. pro soluto, & sic etiam ex diuersis causis: quod esse potest: ut supra tit. ij. l. iij. §. ex pluribus. & hoc siue uere sit titu. siue credatur: nisi in emptione: ubi uera debet esse: ut infra l. iij. uel iustissima causa erroris: ut infra titu. j. quod uulgo.

b ¶ Debetur. § prædictis modis superiori gl. notatis.

c ¶ Solutum. § uel creditori: nō aliàs, ut §. fi cer. pet l. ij. §. ij. Vbicúque ergo id quod soluitur, fieret statim accipientis si esset dantis: ibidem si nō est dantis usucapitur hoc titulo: & facit §. de leg. j. cum incertus. Accur.

† Manualium.

SI emptam. § CASVS. Licet per procuratorem poſ. mihi quæratur etiam ignoranti: non tamen usucapiam ignorans rem quam emit procurator à nō domino. Ignorans autē dns usucapit in casu, sin rebus peculiaribus per seruum emptis. Fran.

d ¶ Mihi. § acquisitiue.

e ¶ Non usucapiam. § nisi sciam: ut C. de acquiren. possess. l. j & §. tit. ij. l. possessor. §. fin. Accurſius.

f ¶ Receptum est. ut §. tit. j. l. Labeo. & j. tit. j. l. qui fundum. §. ulti. & l. ij. §. Celsus nisi ab alio possideatur seruus q̄ quærit nobis peculiariter: ut §. titu. ij, homo liber. in fine. Et est ratio diuersitatis: quia in usu capi. rei quæritæ p procuratorē bona fides debet esse: at ignorans bonam fidem, uel malam non habet: sed in peculiaribus casibus publicæ utilitatis est secus: ut §. titu. ij. l. peregrè. §. quæsitum. Itē dic idem siue filij, siue serui peculium sit, ut §. titu. j. l. j. §. item acquirimus Et largè accipe peculium. ut ibi notaui. Accurſius.

In uenditione debet bona fides interuenire tempore cōtractus uēditionis, & tēpore traditionis.

SI existimans. § CASVS. Si credam me ex stipulatu, uel ex alio simili contractu debere tibi rem, quæ non est mea, & tradam: ita demum usucapis si & tu putes tibi deberi: secus aūt, si ex causſa uenditionis putem me tibi teneri tradere rem, & tradam: nā nō usucapies, nisi uere uendiderim: non autē sufficit si credam me uendidisse, & nō uendiderim: Et quare sit secus in uēditione, quàm in aliis cōtractibus, est quia in aliis contractibus sufficit eum, cui traditur res, habere bonam fidem tempore, quo traditur: sed in uenditione debet habere duobus temporibus bonam fidem. tempore cōtractus, & tempore quo traditur. Quod autem in fine legis dicitur: expone ut in glo. Fran.

g ¶ Si existimans. Assignat differentiam inter uenditionem, & cæteros contractus, ut in cæteris contractibus sufficiat putare deberi ex contractu, qui nō intercesserit quem tamē credit interceſſiſſe. Sed in uēditione non sufficit putare deberi ex uenditione, nisi & uēditio præcesserit: & hoc probat: quia cùm debeat interuenire bona fides duob. temporibus. s. tempore contractus uendit. nois, & traditionis: hæc nō possunt interuenire, nisi contractus esset: in aliis non sic. Accurſius.

h ¶ Debere. § ex aliquo cōtractu præter uenditionem, puta, fundū ex causſa stipu. uel don.

Hic enim, nisi emptio [m] præcedat [n], pro emptore usucapio locum non habet. Diuersitatis causſa [o] in illo est, q̄ in cæteris causſis [p] solutionis [q] tempus inspicit. nec interest cùm stipulor, sciam alienum esse, necne: sufficit enim me putare † tuū esse cùm soluis. in emptione autem contractus tempus inspicitur [r], & quo soluit [s]: nec potest pro emptore usucapere qui non emit, nec pro soluto [t], sicut in cæteris contractibus.

¶ *Res pignorata, creditori surrepta per debitorem efficitur furtiua, & inusucapibilis respectu creditoris seu iuris sui: uitiū tamen purgatur, si res in potestatem creditoris reuertatur. Pau.*

¶ Iabolenus lib. v. † LEX IIII.

SI quid est surreptum, id usucapi non potest [u] antè, quàm in domini potestatem peruenerit. Paulus, Imò forsitan & contrà [x]. Nam si id, quod mihi pignori dederis, furripueris, erit ea res furtiua facta: sed simulatq; in meam [y] potestatem peruenerit, usucapi poterit.

Pro emptore. TITVLVS V.

¶ *Soluens æstimationem litis, usucapit titulo pro emptore. Pau.*

¶ Caius, † LEX I.

POſſessor, qui litis æstimationem obtulit [z], pro emptore incipit possis. § i. contractibus: & inde actio, uel obligatio procedit. Accurſius.

† actio, in P. F.

i ¶ Vsucapio. § pro soluto.

k ¶ Putes. § alias nō: ut & infra tit. j. l. qui fundum. §. seruus meus: & infra pro suo. l. hominem. Sed hoc quod hic dicitur, uidetur falsum: quia error falsæ causæ usucapionem non parit: ut instit. de usuca. §. error. Resp. hoc accidere iusto errore interueniente. At illud, idē est in empione: ut infra p empto. l. quod uulgo, quod infra statim negat. Sed dic, q̄ ibi iustissimus, ut in alieno fācto. Sed alias qualisqua lis sufficit error: ut hic, & supra titu. j. l. non sōlum. §. j. ibi, Hoc amplius, &c. & dixi in l. Celsus. Et hoc patet: quia leges in alijs contractibus dicunt, putans, uel existimans, & causam non inferunt, sed quæ de uenditione dicunt, frequenter causam erroris notant: ut infra titu. l. ij. in princi. & l. quod uulgò. & pro suo l. hominem. Accurſius.

† Duar. meum esse.

† aliàs. Labeo libr. v. Pithanon, a Paulo epitomatorum.

l ¶ Putem. § tempore traditionis.

m ¶ Nisi emptio. § aliàs emptio: & aliàs auctio. i. emptio, quia utrunque auget: unum re alterum pretio.

n ¶ Præcedat. § & tūc habeat bonam fidem. Accurſius.

† lib. vj. ad edict. prouinciale.

o ¶ Causſa. § inter emptionem, & alios contractus.

p ¶ In cæteris causſis. § i. contractibus: & inde actio, uel obligatio procedit. Accurſius.

q ¶ Solutionis. § id est, traditionis.

r ¶ Inspicitur. § ut & §. tit. j. l. si is. §. fi. & j. titu. j. l. ii. in prin. Accur.

s ¶ Soluitur. § Et sic duo tempora: ut & §. tit. j. l. ij. in prin. Et sic intelige §. de publi. sed & fi. §. fina. & l. de pretio, & supra, titu. j. si aliena. in prin. In extraneis hæredibus tria: ut sic hæres capax: ut in arg. cōtra. §. de hæredi. instit. l. si alienum. § in extraneis.

t ¶ Nec pro soluto. § possumus usucapere, quam non eminus, licet emisse credamus. Quod aute subiicit, sicut in cæteris, &c. est similitudo p contrariū: ut & aliàs, J. de accu. hos accusare. §. omnibus. q. d. possumus in cæteris. Vel dic rectā fieri similitudinē ad id, quod de stipulatione dixit: & sic non ad proximum dictū refertur, sed ad aliud, Sufficit, &c. ibi coniunges illud, Sicut. Item quæritur, quare secus in uēditione, quàm aliàs: Respon ut J. tit. j. l. ij. in princi. dices.

SI quid. § CASVS. Rei furtiuæ non fit usucapio, nisi peruenerit in potestatem domini. Hoc falit in casu: nam si obligasti mihi rem alienam, & eandem mihi surripias, talis res nō potest usucapi, nisi per ueniat in potestatem mei creditoris. Fran.

v ¶ Non potest. § ut §. titu. j. l. sequitur. §. quod autem.

x ¶ Et contrà. § i. in casu qui sequitur.

y ¶ In meā. § scilicet creditoris: ut & C. pro empto. l. cùm sit probatum Sed contra. infrà, titu. j. si rem. & suprà, tit. j. sequitur. §. fi re. Sed hic aliena, non debitoris erat: in cōtrarius erat debitoris. & plenè dic ut in dicto §. fi rem.

¶ PRO EMPTORE.

POſſessor. § CASVS. Fundum, quem possidebas, petebā à te: cùm esses condemnatus ad fundum restituendum uoluisti libentius soluere æstimat. rei, & ego sponte accepi. Dicitur, q̄ rem istam amodo possides titulo pro emptore. Fran.

z ¶ Obtulit. § non ex causſa transactionis: nā tunc non haberet: causam ab eo, & sic nō usucaperet pro emptore, uel pro trāsacto: ut C. de transac.

Universidad de Deusto

Adde per modũ incidentis quid ipor-tet hæc dã u. alia mã-nu militari: nota. in l.j. §. si necessaria. supra si uen. no. mulier. ubi exponitur, id est, per ministros iudicis.

† liij.

† In P. F. si putem.

trãsiæ l. si pro fundo. Sed quare nõ fuit res ablata manu militari, ut ff. de rei uẽ. l. qui restituere? Respon. quia actor fuit contentus rei æstimatione, ut in eo. ff. quòd si possessor. Vel dic, ꝙ reus non possidebat sed possessor dicitur: quia cum culpa non dolo desijsset possidere, potuit à possessore auocare: ut supra de rei uend. l. si, culpa.

a ¶ Possidere. § rem quæ non erat petitoris: aliàs statim fieret eius, si res esset præsens. ut suprà de rei uendic. l. eius rei. & l. si res. & facit. ff. de public. sed & si. §. si lis. & infrà l. iij. & §. de euic. l. si seruus. §. 1. Accursius.

PRo emptore. § CASVS. Ad hoc ut quis usucapiat rem titulo pro emptore, debet in ueritate emisse: nec sufficit, si credat se emisse cùm non emerit. Secundo dicit, si credo me tibi teneri ad rem tradendam tibi bona fide accipieti, usucapies hanc rem titulo pro soluto: secus si tradam tibi ex causa uendi. quam credis interuenisse, cũ non interuenerit: nam usucapies titulo pro emptore. Et est ratio diuersitatis: quia in cæteris contractib. excepta vẽditione, sufficit tempore traditionis hẽri bonã fidem. Vnde licet tẽpore stipulationis stipulator habeat malam fidem. si tẽpore traditionis habeat bonã fidem satis sit, ut sic possit eã usucapere. At in emptione duobus temporibus debet emptor hẽre usucapere. At in emptione duobus temporibus debet emptor hẽre bonã hdẽ, scilicet tempore contractus: item tẽpore traditionis. Sic ergo emptio debet iteruenire, ut sic possit usucapere sed in nõ casu non interuenit contrac. emptionis. ¶ Separata. § Aliquando possideo, & non usucapio: ut si emi à nõ domino sciens rem esse alienã, & est mihi tradita: mã possideo, non tamen usucapio. ¶ Si sub cõditione. § Emi rem alienã à non domino sub conditione. Dicitur, quòd interim, id est ante, quàm conditio extet, non usucapio. Secundo dicit, Pone quòd credo condi. extitisse, quæ nondũ extitit: nunquid usucapiam interim? Et dicitur ꝙ non. Sic & si putem me emisse rem, quam nondũ emerã, non usucapio. Tertiò pone, ꝙ conditio extitit me ignorante. nunquid usucapio? Dicitur secundum Sabinũ, quòd sic, inspecta potius ueritate, quã opinione. ¶ Sabinus. § Emi rem à non domino pro x. hoc pacto appositio, ut si non soluam prædicta. x. in carnispriuio, sit res inempta: & est mihi tradita res: quæritur quãdo incipiã usucapere? Et dicit Sabinus, ꝙ tunc demum incipio usucapere, quando pretiũ solui. Postea loquitur autor l. dicẽs, quòd dictum Sabini de bemus intelligere, quando in modũ condõnis prædictum pactũ sit apposition: secus aũt, si in modum conuentionis, siue pactionis fuerit appositum. ¶ Si in diẽ. Emi rem à non domino hoc pacto appositio qd si alius offerret plus intra carnisprium, si res inempta. Dicitur ꝙ emptio dicitur pura, sed resoluitur sub condi. & ideò interim usucapio: licet quidam dicerent contra. sed malè. Vltimo ponit similem casum. Si emi rem à nõ domino hoc pacto appositio, ut si mihi displicuit intra carnisprium, sit inempta: nã & hoc casu usucapio interim.

¶ Cùm Stichum. § Emi Stichum à non dño: & traditus est mihi Damam, quem non emeram. Dicitur, ꝙ non usucapio Damam, cùm eũ nõ emerim. ¶ Sed & si fundus. § Vendidisti fundum intra certos termi nos, tandem tradidisti mihi etiam ultra terminos. Dicitur, ꝙ totum usucapio. ¶ Eius. § Emi bona Titij, apud quem Titium erant deposita mancipia Sempronij: tradita sunt mihi bona Titij: & etiam illa mancipia, quæ erant apud Titium deposita. Dicitur, ꝙ illa mancipia non usucapiam titulo pro emptore. ¶ Tutor. § Duo erant tutores pupilli: vnus tutorum emit rem à pupillo, quæ non erat pupilli altero cõtutore præsente auth. nunquid hic emptor usucapiet? Dicitur, ꝙ sic: nam aut emit plus, quàm alius emisset: & tunc taceat pupillus, cùm non sit læsus. Aut minus dedit, quàm alius dedisset: & tunc aget pupillus contra tutorem autorantem, & etiam contra tutorem ementẽ act. tutelæ: perinde. ac si tutor uendidisset rem cuidam extraneo. ¶ Procuratorem. § Si procurator emit rem autore procuratore uendente nomine dñi: dicitur, ꝙ usucapiet. Idem est. & si gestor negotiorum emit rem a procuratore dñi. ¶ Si seruus. § Si seruus emit rem bona fide a non dño ex peculio. Dicitur, ꝙ inspicitur scientia serui, non domini. Secundò dicit, ꝙ quando seruus emit rem bona fide a nõ domino ex peculio: usucapio procedit etiam domino serui ignorante: secus, si nõ ex peculio emit. Vltimo dicit, ꝙ si seruus accepit possess. alicuius rei per uim: non usucapiet. ¶ Pomponius. § Si seruus possidet rem nomine domini: inspicitur scientia dñi, nõ serui: secus si ex causa peculij possidet: nam tunc inspicitur scientia serui, uel ignorantia, non dñi, etiam si dominus postea auferat istam rem, & totũ peculium seruo.

¶ Si seruus. § Seruus emit rẽ a non domino ex causa peculij, & bona fide: tandem dominus serui cœpit habere malam fidẽ. Dicitur, quòd usuca. procedit: secus si a principio cũ seruus cœpit possidere, dominus serui habuerit malã fidem: nam usucap. non procedit. Vltimo dicit, Seruus emit rẽ à nõ domino, & mala fide: tandem istam rẽ dedit seruus domino suo ad hoc, ut manumitteret: & manumissus est. Dicitur, ꝙ dominus seruis-tã rem non usucapit.

¶ Si à pupillo. § Habebam rem alienam precariò à patre pupili: tandem eandem rẽ mortuo patre emi à pupillo, quẽ credebã esse puberem, cùm nõ esset. Dicitur ꝙ usucapio, inspecta ueritate, s. ꝙ hæc res erat aliena, non inspecta opinione, s. credendo eum esse pupillum. Credebam autẽ licere de iure pupillum posse uendere sine tutoris authoritate. Dicitur, ꝙ hoc casu nõ usucapio: quia iuris error nulli prodest. ¶ Si à furioso. § Rem, quam possidebã, quæ tamen nõ erat mea, emi à furioso bona fide, credẽs cũ sanæ mentis. Dicitur, quòd usucapio. ¶ Si eam. § Rẽ alienam usucapiebas bo. fide pro emptore: eã rem interim uendidisti mihi sciẽti non tuam. Dicitur, quòd non usucapiam. ¶ Etiam hæredi. § Testator usucapiebat rẽ aliquam: hæres eius adita hæreditate, & ante apprehẽsam pos. huius rei decessit relicto hærede. Dicitur, ꝙ hæredi pos. primi defuncti ad complendam usucap. proderit. ¶ Si defunctus. § Defunctus cepit usucapere rem aliquã bona fide titulo pro emptore. Licet hæres eius sciat hanc rem alienam: non impeditur processus usucapionis. Et quod dixi in hærede, idẽ in bon. pos. ordinario, uel extraordinario. Idem in eo, cui restituta est hẽditas defuncti ex causa fideicommissi, & in similib. ut eorum mala fides non impediat usucap. rectè à defuncto inchoatam.

Emptori. § Vsucapiebas rem alienã, & eam mihi uendis, & tradis. Tempus, quo tenuisti eam, mihi proderit in cõplẽda usuc. ¶ Si rem alienã. § Rem à non domino bona fide emi, & eam usucapio. Si uerus dominus eã à me uendicet, non interrumpit per hoc usucapio. Et de hoc dic, ut in gl. Sed pone, ꝙ rei æstimationem soluo uero domino. Causa possess. mutatur, id est usucapio cessat, cùm efficiar dominus. Idem, si uerus dominus eam mihi donet. Franc.

b ¶ Causa emptionis. § uel iustissimus error: ut ff. eod. quod uulgo. aliàs sufficit qualis qualis.

c ¶ Debere. § ex alia causa, quàm uenditionis, & sic mutat casum.

d ¶ Ignoranti. § & iustè tempore traditionis.

e ¶ Vsucapies. § pro soluto: ut suprà tit. j. l. iij.

f ¶ Vsu. § supple: & hoc, scilicet quia &c. & habes idem suprà titu. j. l. iij. Et plenè dic, ut ibi,

g ¶ Tempus. § scilicet accipientem habere bonam fidem, de quo stat tim dat exemplũ, Sic &c.

h ¶ Alienam. § & sic tempore contractus habeo malam fidem.

i ¶ Inspicitur. § vt habeam bonam fidem.

k ¶ Contrahitur. § sed cur in emptione utrunq; tempus inspicitur, in alijs traditio tantum? Rñ. ut ff. ti. 2. l. fi is. §. fi. quæ ratio non ualet: ut ibi dixi. Quare dic ut ibidẽ: quia frequentius fit hic contractus ar. ff. de pœnis, aut facta. §. fi. nam & exceptioni, non nu. pe. tempus datur, quod non datur cõtenti ex alia causa, quia frequentius fit in ea cã mutui confessio. uel dic subtilius. ut no. suprà de usuc. l. Celsus.

ADDITIO. Dic secundum Bart. ꝙ in l. Celsus nil dicitur de ratione, sed facit ad dictum. Itẽ hic accipe emptionem strictè: secus in datione in solutũ, quæ similis est emptiõi, ut litis æstimatio: ar. ff. ti. j. l. iij.

l ¶ Adeptus. § ats nisi emisset, nec bonã, nec malã fidẽ posset hiusse.

m ¶ Separata. § non sequitur, possides, ergo usucapis.

n ¶ Et usucapionis § qsique enim aliquis possidet & non usucapit: quia mala fide, ut subiicit: unde saltem in prin. bona fides exigitur: ut C. de usuca. transfor. l. j. §. hoc proculdubio. Qũq; econtra: ut ff. tit. ij. l. rerum mistura. §. Labeo. & l. iusto. §. eum. licet regulariter cõtra: ut ff. tit. ij. l. fine. Itẽ est sic: quia sicut proprietas & possessiones separatæ: ut ff. de acqu. pos. l. naturaliter. §. j. ita & usus fr. & pos. ut eo. tit. permisceri.

o ¶ Quemadmodum. § exemplificatiue ponitur.

p ¶ Pro emptore possidet. § sine effectu, ut subijcit: sicut testamentum falsum, est testamentum, licet sine effectu: ut sup. quemadmodum test. ape. l. ij. §. testamentum. & infra de uerb. signi. l. Paulus respon.

q ¶ Licet usu non capiat. § Pro emptore: licet pro suo interdũ usucapiat, si dum traderet rem uenditor, eam emptoris facere uoluerit: quod, nisi contrarium liqueat, omnino creditur: ut sup. de iure do. l. dotis fructus. in fi. & l. sed nisi. & infra pro dote. l. j. & ti. pro suo. l. j. R.

r ¶ Non usucapit. § licet tradita sit ei res: ut & ff. de pericu. & cõmo. rei uend.

† deest in aliis exẽpl.

rei uen. ꝙ si pendẽte. §. j. & de in di. addic. i prin. R. dicit, ꝙ suo iterum usuc. quod nõ placetuit j. pro dote, si æstimata. & deficiente pdõne fit accessio prioris emptoris ad uenditorẽ: ut ff. de acq. pos. l. Peponius. §. sic. nisi malã fidem habuit emptor cũ accepit rem. f. l. §. fi, quo casu nec prima uenditoris cũ ultima forte coniungit: cũ dẽat esse cõtinuatut supra de usuca. l. iij.

a ¶ Se emisse. § quo casu nõ est iustus, nedũ iustissimus error in facto, scilicet suo: ut infra pro suo. l. fi. aliàs secus vt j. eod. quod vulgò.

b ¶ Substantiam. § id est, veritatem: qd est no. ff. § de acquirend. hæred. l. cum quidam. §. quod dicitur. & j. eo. §. fi à pupillo. Azo.

c ¶ Vsucapere. § supple, sicut inspicitur veritas vbi emit emptor rem, quam credidit alienam, cùm sit vẽditoris: vt supra de iur. & fac. igno. l. regula. §. qui ignorauit. & hoc subaudito bene sequitur. Est tamen. &c.

d ¶ Posse. § qui non credit conditionẽ existisse, quæ extitit.

† Hæc nõ habentur. in P. F.

e ¶ Venditoris. § vt in casu glos.

f ¶ Emptoris. § & iõ transit dominium propter domini uoluntatem. Sed uidetur non transire, sicut non transit in accipiẽtẽ indebitum scienter: vt ff. de condi. fur. quoniam. & j. de fur. falsus. §. j. & §. sed & si is. quæ sunt contra. Sol. plus delinquit qui sciens indebitum accipit, quã qui à domino quẽ non domi num putat accipit: cũ hic ei patrocinãte ueritate non fallit dantem, nec fallit: cũ sibi sciens debitũ capere credidерit. At in contrarijs simul ueritate, & iusta præcedente causa ex bona fide, & dantis voluntate destituit is, qui accepit sciens indebitum.

† res, non est in aliis exẽpl.

g ¶ Extitisse. § quæ extitit. Accursius.

h ¶ Quasi nondum putat. § ex quo uidetur Sab. malè dixisse: quod quidam dicũt: & pro eis est, quod hic dicitur: & quod j. proxi. & ff. de condi. & demon. mulierem. & ff. ti. ij. fi fur. §. j. Tu dicas, secundũ M. eũ benedixisse, quamuis diuersitas in affectione mentis.

i ¶ Quod apertius sed quare apertius? Respon. quia hic habet affectionẽ, & rẽ acquirere putat: licet non ex vẽditione, quæ verè intercesserat: ut ff. quando credidit non extitisse cõditionẽ, quæ extitit nec emptoris affectionẽ, nec aliam habet. Sed huic quæstioni. quãdo fuit tradita hæredi non rñ. hic: sed tu dic, secundũ Ioan. ꝙ cessat usucapio: cum traditionis rẽpore debeat bonam fidẽ habere: ut in prin. huius l. sed non potest habere bonam fidem: quia ex ea causa nõ putat sibi tradi. Itẽ ad hoc, ut quis usucapiat, debeat eo. tit. credere possidere, quo usucapit: ut j. pro dereli. l. iiij. nec ob. ff. de usucap. l. nunquã. § fin. quia ibi defuncto fuit tradita: hic hæredi. Alij dicũt nõ cessare: arg. ff. prox. §. & ff. de acquirend re. domi. l. cum in corpus.

k ¶ Eum. § qui credit conditionem non extitisse, quæ extitit.

l ¶ Fieret. § & ita sub pacto legis commissoriæ.

m ¶ Vsucapturum. § statim hoc determinatur. Et sic non est contra. ff. de lege commissoria.

n ¶ Conditio sit. § ut uendo si solueris tali die.

o ¶ Conuentio. § ut uendo, sed fiat inempta, si non solues tali die.

p ¶ Implebitur. § & sic procedit iterum usucapio: ut in sequẽti casu. Si uero conditionalis, tunc non. ut supra eodem, §. fi sub conditione.

q ¶ Si in diem addictio. § i. uenditio sub pacto addic. in diem.

r ¶ Attulerit. § supple, stetur uenditioni, secundum Azo.

s ¶ Perfectam. § nunc respondet.

t ¶ Efficì. § fi alius non afferat meliorem conditionẽ: aliàs redditur ff. de in di. addic. l. item quod dictum. Sed in cõmis. dic, ut ff. de le. com. l. iiij. §. sed Iulianus. & §. proxi. §.

tet conditionem extitisse, quæ nõ extitit. Similis est enim ei, qui putat se emisse [a]. Contra, si extitisse ignoret, potest dici, secundum Sabinũ, (qui potius substantiã [b] intuetur quam opinionẽ,) vsucapere [c] eũ † posse [d]. Est tamẽ nonnulla diuersitas, quòd ibi cũ rem putat alienã, quæ sit venditoris, [e] affectionem emptoris † habeat: at cùm nõdum putat conditionem extitisse [g], quasi nondum putat [h] sibi emisse. Quod apertius † quæri potest, Si cum defunctus emisset, hæredi eius tradat, qui nesciat defunctũ emisse: sed ex alia causa sibi tradi, an usucapio cesset? † Sed mihi eum [k] usucapere posse videtur †.

† Hæc nõ habentur. in P. F.

¶ Pactũ legis cõmissoriæ, vel addictionis in diem, nõ reddit venditionẽ cõditionalẽ, sed facit eã sub cõditione resolui: ideo interim põt res usucapi titulo p̃ptore, cum adsit verus titulus. Paul. de Cast.

¶ Sabinus ait: Si sic † res empta fit, ut nisi pecunia intra diem certum soluta esset, inempta res fieret [l], non usucapturum [m], nisi prius psoluta pecunia. Sed uideamus, utrùm conditio [n] sit hæc, an conuentio. Si conuentio [o] est, magis resoluetur, quàm implebit [p].

† res, non est in aliis exẽpl.

¶ Ex uenditione pura resoluenda sub condition interim procedit præscriptio tituli pro emptore. Bar.

¶ Si in diẽ ¶ addictio facta sit, id est, nisi quis meliorem conditionem attulerit [r], perfectam [s] esse emptionem, & fructus emptoris effici [t], & usucapionem procedere Iulianus putabat. Alij & hanc [u] sub conditione contractam esse. Ille [x] non contrahi [y], sed resolui [z] dicebat: quæ sententia uera est [a]. Sed & illa emptio pura est [b], ubi conuenit, ut si displicuerit intra diem certum, inempta res sit.

¶ Et hanc. § non solum in superiori casu de commissoria.

x ¶ Ille. § scilicet Iulianus.

y ¶ Non contrahi. § sub conditione.

z ¶ Resolui. § sub conditione.

a ¶ Vera est. § vt ff. de in di. addic. l. quoties. & l. vbi.

¶ Si traditur altera res, quàm empta, non usucapitur hoc titu. nisi accedat rei emptæ. Paul.

¶ Cùm Stichũ emissem, Dama mihi per ignorantiam pro eo tra ditus est: Priscus ait, usu me eum non capturum [d]: quia id, quod emptum non sit, pro emptore usu capi non potest. [e] Sed & si fundus emptus sit, & ampliores fines possessi sint, totum longo tẽpore capi: quoniam uniuersitas eius possideatur, non singulæ partes [f].

¶ Mala fides uenditoris nocet emptori, sicut nocet hæredi. Pau.

¶ Eius bona emisti, apud quem mancipia deposita erant: Trebatius ait, usu te non capturum [g], quia empta non sunt [h].

¶ Emptione facta solẽniter per tutorẽ, à pupillo transferẽ in tutorẽ dñium, si est domus: aliàs usucapiendi conditio. Bar.

¶ Tutor ex pupilli † actione † rẽ [k], q̃ eius putabat esse, emit. Seruius ait, posse eum usucapere. Incuius opinionẽ decursum est, eò ꝙ deterior causa pupilli non fit.

b ¶ Pura est. § ut ff. de cõtrahen. emp. l. iij. Non ergo semper hæc dictio, Si, facit cõditionem: ut & ff. de tut. l. muto. §. hanc autẽ. Sed certè hic facit resolutionem conditionalẽ, non venditionem: in quo est ar. contra. ff. de adi. le. l. legatum purè. j. rñ. ADDITIO. Dic secundum Bar. ꝙ ibi loquitur in vltimis voluntatibus, hic in contractibus: ut no. ff. de in di. addic. l. ij. in fi.

† Al. auctione, prout Dua. legit.

c ¶ Dama. § propriũ nomen serui.

d ¶ Non usucapturum. § facit ff. de pig. act. si quis in pignore. & ff. de acquiren. poss. si me in vacuam. in princ. & de hæred. inst. l. quoties. in princ.

e ¶ Non potest. § nisi iustissimus adsit error: ut j. e. quod vulgò. Sed op. j. proxi. Sed ibi rei venditæ adhæret. Item op. de eo, qui gregem emit. nam per hoc singula capita non emit: & tamen singula usucapiuntur pro emptore: ut ff. de usuca. l. rerum. in fin. Sed ibi omnia continentur in vniuersitate empta. Item op. de eo. qui emit ancillam: nam etiam partum, quem non emit, usucapit pro emptore secũdum Io. ut ff. eo. qui ob. pactionem. Sed ibi est accessio: uel pro suo ibi usucapit: ut ibi notaui, & ff. de pub. l. si ego. §. partus. Item cõtra. j. eo. §. si à furioso. Sed ibi saltem de facto aliqua fuit.

Ista glo. ẽ ualde no. cũ suo text. ad hoc pro positum, ꝙ emptor omnium bonorum, est loco hæredis: & sicut hæres non usucapit, ita nec iste põt usucapere hoc addito ꝙ iste dicitur procurare in rẽ suam, ideo nimirum, si est loco hæredis. Bolog.

f ¶ Non singulæ eius partes. § Imo uidentur possideri: cùm singulæ usucapiuntur: ut j. eo. l. emptor, quæ est contra. Itẽ & quia nomine partium datur interdictum. Vnde ut: ut ff. de acquiren. pos. l. quod meo §. fi. Ad hoc dicas, hic subaudiri tñ: uel dic non possideri principaliter per se, sed cũ uniuersitate prædij: sed in Dama secus, qui Sticho ac in l. contra, pro parte tantum: & hoc etiam modo respon. ad l. j. e. qui fundum. §. fundũ. uel ut ibi. Item contra. C. fin. regun. l. fi. ubi xxx. annales. dicit præscribi actione fi. reg. sed hic rei ven. x. an. præscribi: ibi personali fin. re. xxx. an. & ita hic, & post decennium agetur fin. regun. sed pars præscripta præscribenti assignabitur.

g ¶ Non capturum. § prædicta mancipia ti. ff. pro emptore: sed pro suo sic, secundum quosdam: & est sic j. de uerb. sig. l. bonorum. & C. de euic. l. j. Arg. contra. ff. de peti. hæredi. non tantum. Accursius.

h ¶ Non sunt. § nec emptis rebus accedũt, quod accedit superiori casu. Item cõtra. videtur j. eo. quod uulgò. Sed ibi erat magis iustus error, quam hic. præterea hic, emptor loco hæredis est, & hæres nõ usucaperet: ergo nec iste.

i ¶ Actione. § id est actu: aliàs administratione.

k ¶ Rem. § mobilẽ: & sic potest usucapi, ut res ecclesiæ mobilis: ut C. de sacros. eccl. auf. quas actiones. Secus i immobili. ut i cõtra ff. de acqui. re. do. l. bonefidei. §. nec interest. Vel hic nõ erat, sed putabat pupilli. ibi erat. Sed hoc nõ placet quibusdã: ut ff. de re. eo. l. magis §. j. Itẽ au. tut. l. v. §. itẽ ipse. & ff. de cõtrahen. emp. l. fi in emptione. §. fi. & l. nõ licet. & C. de contrahen. emp l. cum ipse. Si enim se autore fecisset, aut tũc idẽ. ut j. §. fi à pupillo. Nec posset dicere se credere puberẽ: ut C. de interdi. & rele. l. de tutela. sed extraneus posset: ut j. §. fi à pupillo.

l ¶ Eo quod. § id est. ideo quia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si pluris.§ si i. quamuis alius uelit plus dare: quia cõuenit tutorem ementem, & authoritatem præstantem. Vel dic pluris, &c. i. si iste tutor plus dedit, quàm alius daret: si autẽ minus, hoc subiicit? Et si minoris, &c. & nota tutelæ conueniri, quia sicut ab aliis, sic a seipso pupillum debuit custodire: ut hic, & §. si ser. vend. l. altius.

b ¶ Emerit.§ authoritate contutoris: ut §.

c ¶ Addixisset.§ i. iudicidisset: cum plus habere potuisset domi nus.

d ¶ Procuratorem quoque.§ non solum tutorem. Accursius.

e ¶ Ex actione.§ i. ex administratione.

f ¶ Emerit.§ à procuratore: ut conuenia pdictis: uel dic à quodam alio nomine domini: ut §. de usuca. pignori. §. fi.

† Auctiõe Dua.

g ¶ Vsucapturum.§ procuratorem, secundũ primum: uel dominũ, secundum alium.

h ¶ Gerens.§ sine mandato.

i ¶ Emerit.§ à procuratore domini, uel etiam ab extraneo etiam rem domini. ut §. de negot. gest. atqui. §. cùm me.

k ¶ Peculiari.§ secus si dominico: ut §. Pomponius.

† In P. F. ignorante.

† In P. F. scientem.

l ¶ Vsucapere.§ ut §. pro solu. l. ij. & §. de cap. l. penul. Accur.

† Du meã uitiosam &c.

m ¶ Sciente.§ quo ad usucapi. sed quo ad possess. etiam ignorante: ut d. l. pro soluto l. ij. Cum ergo mea conscientia exigitur: si illa est cum mala fide, nõ usucapio: sed in peculiari nocet domini scientia ad inchoandũ: ut §. si seruus in fi.

n ¶ Vitiosè.§ Puta, per uim.

Dominus tice emptoris est: & utrum sit uice hęredis.

o ¶ Pompo.§ quoq; non tãtum Cælsus dicit, q; si non peculiari nomine emit, inspicit scientia dñi: sed etiam Pompo. dicit Idem.

p ¶ Vbi primum.§ f. ex postfacto.

q ¶ Cognoui.§ scilicet, emptionẽ factam.

r ¶ Sciã.§ qa fui pręsens quãdo seruus emit nec prohibui cùm possem: ut §. de libe. cau. l. imò. in fin. & §. de usuca. l. hæres. §. fi. secus si non potuissem prohibere: ut §. de contrahen. emp. l. in huius.

s ¶ Primam causam poss.§ Sed cur non usucapio sicut extraneus emptor, cùm mala fi. serui non nocet: nam dominus vice emptoris est: ut §. e. seruus. Hic ergo uice hẽdis, non vice emptoris habetur. Azo. & facit suprà, de acquiren. hæredita. l. cùm quidam. §. scientia. & quod no. §. de ædil. edic. l. cùm mancipium.

t ¶ Si à pupillo emero.§ rem alienam: & sic est error dñij rei. Res enim sua nõ pôt usucapi. ut in contra. §. de acquir. re. do. l. bonæ fidei. Vel hic erat mobilis, ibi immobilis. Et eisdem modis solue. C. eod. l. fi. Vel ibi sciebat emptor pupillum. Item op. aut pupillus iste possidebat, aut non. Sed si non: nec iustam causam poss. potest præstare: ut C. de acq. poss. l. cùm nemo. Si possidebat, trãsferre posse. nõ poterat: ut §. de acquiren. posses. l. possessionem, & de acquiren. re. do. pupillus. quæ sunt contra. si ergo ipse non amittit: ergo nec alius quærit: ergo nec usucapit: ut supra, titul. ij. l. fin. Respond. non pupillum, sed emptorem possidere, ut præcario à patre pupilli: & tamen iustam præstat causam

Si pluris [a] habeat emptorẽ, & minoris emerit [b], tutelæ iudicio tenebitur, ac si alij minoris addixisset [c]: idq; à Diuo Traiano constitutum dicitur.

Procurator emens à comprocuratore, præscribit. Barto.

¶ Procuratorem quoq; [d], qui ex † actione [e], quã mandato domini fecit, emerit [f]: plerique putant utilitatis caussa pro emptore usucapturum [g]. Idemq; potest dici, & si negotia domini gerens [h] ignorantis emerit [i], propter eandem vtilitatẽ. ¶ Si seruus tuus peculiari [k] nomine emat rem, quam scit alienam esse, licet tu ignores alienam esse, tamẽ usu nõ capies. ¶ Celsus scribit, Si seruus meus peculiari nomine adipiscat possessionẽ, id etiã † ignorante me usucapere [l]. Quòd si nõ peculiari noíe, nõ nisi † sciẽte [m] me. Et si uitiosè [n] cœperit possidere † rẽ eam, vitiosam esse possessionem. ¶ Põpo. [o] quoque iis, quę nomine domini possideantur, domini potiùs, quã serui uoluntatem spectandã esse ait, Quòd si peculiari nomine, tũc mẽ tem serui quærendam, & si seruus mala fide possideat, eamq; dominus nactus sit, ut suo nomine possideat, adępto putà peculio, dicendum est, ut eadem causa sit possessionis, & ideo vsucapio ei non magis procedat.

¶ In rebus peculiaribus sciẽtiã serui inspicimus, in dominicis scientiã domini. & illa scientia inspicitur, quæ fuit in initio possessionis, non quæ posteà superuenit. Bario.

¶ Si seruus me [p] bona fide emerit peculiari nomine, & ego, ubi primum [p] cognoui [q], sciam alienã esse, processuram usucapionem Celsus ait, initium enim possessionis sine uitio fuisse. Sed si eo ipso tempore, quo emit, quãquam id bona fide faciat, ego alienam rem esse sciam [r]: usu me nõ capturum. Et si vsucapiendi: ut suprà, tit. ij. l. non solùm. §. quòd uulgò. secundum Azo. Vel dic, quòd tradidit cum tutore. Vel dic, quòd non amittat ex sua traditione, ut ibi: sed ex eo, quòd emptor possidet, & contrectat: ut suprà de acquiren. possessio. si rem. Vel hic proximus pubertati, ibi non: uel aliud est tradere, ut hic: aliud nolle possidere, & deserere: ut ibi. arg. §. de acquir. pos. l. ij. §. quòd d si seruus.

quod nõ bona fide seruus meus emerit, in pactionẽ libertatis mihi dederit, non ideo me magis usucapturum: durare enim primam causam possessionis [s] idẽ Celsus ait.

¶ Error iustissimus præstat caussam usucapiẽdi in titulo pro emptore: secus si sit error iniustus: ut error iuris. Bart.

X ¶ Si à pupillo [t] emero sine tutoris authoritate, quem puberẽ [u] esse putem, dicemus vsucapionem sequi, vt hic plus [x] sit in re [y], quã in existimatiõe. Quòd si scias † pupillum esse, putes tamẽ pupillis licere res suas sine tutoris authoritate administrare: non capies [z] usu: quia iuris error nulli prodest [a]. Si à furioso, quem putem sanæ mẽtis, emero [b] †, constitutũ est capere [c] vtilitatis causa [d] me posse, quãuis nulla esset emptio, & ideo nec de euictiõe actio nascit mihi, nec Publiciana [e] competit, nec accessio possessionis.

† Not. hic ex inutili contractu possidẽti quidem ius trãsferri & cõcordãtes. inid. per Fern. Vasch. de succes. li. 2. §. 15. num. 81.

¶ Bona fides authoris non prodest singulari successori habenti scientiam rei alienæ: secus in successore vniuersali. Bar.

¶ Si eam rem, quã pro emptore [f] vsucapiebas, scienti mihi alienam esse vendideris, non capiam usu.

¶ Etiam hæredi vlteriori defuncti possessio proderit: quãuis medius hæres possessionem eius nactus non sit [g].

¶ Ibi vsucapiet res, scilicet, si defunct⁹ incœperat eã vsucapere, quia fuit ei tradita: secus si nõ incœperat, qa fuit tradita hẽdi malę fidei, licet defunct⁹ bona fide emisset: quia nõ inchoauit vsucapere. Pau. de Ca.

¶ Si defunctus bona fide emerit, vsucapietur res, quamuis hæres sciat alienã [h] esse: Et hoc in bonorum possessore [i], & in fideicõmissariis, quibus ex Trebelliano restituitur hæreditas: cęteriśque [k] prætoriis successoribus obseruandum est. ¶ Emptori [l] tẽpus vẽditoris ad vsucapionem procedit.

¶ Per litis cõtestationẽ non interrũpitur vsucapio triẽnij: & ex duab⁹ caussis se nõ

g ¶ Non fit.§ nisi alius in medio possederit. ut infrà eo. tit. qui cum hærede. §. fin.

h ¶ Sciat alienam.§ Et est ratio: quia & si hæres nõ adiisset, hæreditas compleret usuca. ut §. tit. ij. l. nunquam. §. uacuum. Et quia est eadẽ persona: ut in aut. de iu. eiu. a mo. & econtra si defunctus sciuit hæredi quãuis bo. fi. noceret: licet à se uelit incipere: ut §. de diuer. præscriptio. cum hæredes. Quis ergo pro hærede vsucapit? Respon. hæres in re quam defunctus bona fide possedit. Et nor. ex prædictis separari causam successoris uniuersalis, & singularis: ut hic, & instit. eod. de usuca. §. diutina. & supra. eo. §. si eam rem.

i ¶ Possessore.§ ordinario ut habeat locum sequens litera.

k ¶ Cæterisque.§ qui habent septimam bonorum possessionem, extra ordi. ut instit. de bono. possess. §. septima.

l ¶ Emptori.§ facit instit. eo. §. inter.

Successoris uniuersalis, & singularis in quãdo succedat in possessionẽ, & quis sit rationabilis effectus.

a ¶ Vsucapionẽ.§ rei mobilis: secus de præscriptione in immobili: ut C. de rei uẽd. l. more litis. Itẽ hoc quo ad cursum: secus quo ad effectum: ut §. de rei uendi. l. si post accepta. Sed hodie uidet interpellari etiã quo ad cursum. C. de anna. exceptio. ut pfectius. secũdũ M sed secundũ Io. illa in quatuor casibus loquitur: ut not. d. l. si post acceptum.

b ¶ Maluerim.§ pro re quã emerã à nõ domino, & usucapiebam.

c ¶ Causam pos.§ id est, eius qd est effectus pos. id est usucapionẽ: nã prius usucapiebam: nunc nõ, cũ factus sim dñs, si res præsens est, ut §. de rei uẽ. l. eius. & l. hoc si. causa aũt pos. constat, quia mihi nõ mutaẽ, imo & priorem causam retineo: ut §. de acquiren. possess. l. iij. §. ex pluribus. quæ est contra.

d ¶ Idemque.§ ut scilicet cã pos. mutetur prædicto modo.

e Litis ęstimatio similis.§ uel ut fiat dñs si res est præsens, §. de rei uend. l. eius. & l. seq. Vel ut detur eã vsucapiendi: ut §. e. l. j. Item ut cõpetat publi. ut §. de publ. l. sed si res. §. si lis. Item ut de euic. teneatur ut hic, & §. rerum amo. l. si ppter res. & arg. §. qui ex cau. in pos. ea. l. fin. sed nõ cauetur de euicẽ. licet tenear ut dixi, ut §. de rei uen. l. & ex diuerso. §. petitor. & §. de cond. fur. si seruus. §. cauere. Sed quidã dicunt eum nõ teneri de euic. arg. C. de transac. si pro fundo. Sed certè hic non est transactio. Itẽ facit §. cõmo. l. si ut certo. §. j. & §. de euic. si seruus uendi. §. j. Sed arg. contra. C. de ser. fug. l. mancipia. in fin.

ADDITIO. Dic secundum Bart. q; ibi soluit pœnam: hic litis æstimationem.

† al. Iulianus lib. 25. ad edict. alś Vlpia. lib. 75. ad edict.

† et Plautio.

† In P. F. non esse ignorauerat.

compatiẽtibus res nõ potest possideri. Bar.

¶ Si rem alienam emero, & cùm usucaperem, eandem rẽ dominus à me petierit, non interpellari usucapionem [a] meã litis contestatiõe: sed si litis æstimationẽ sustinere maluerim [b], ait Iul. causam [c] possessionis mutari ei, qui litis æstimationẽ sustulerit: idemque [d] esse, si dominus ei, qui rem emisset à non domino, donasset, eaque sententia uera est.

¶ Vlpianus. † LEX III.

Litis æstimatio similis [e] est emptioni.

¶ Malafides ī parte impedit usucapionẽ alterius partis, si est incerta ratione loci: & quotæ: alias secus. Paul. de Cast.

¶ Iabolenus lib. ij. LEX IIII.

EMptor fundi, partẽ eius alienã † esse nõ ignorauerat [f]. Respõsum est nihil eum ex eo fundo longa possessione capturũ. Quod ita uerũ esse existimo, si quæ pars aliena esset in eo fundo, emptor ignorauerat [g]: q; si certum locum esse sciret, reliquas partes lõga possessione capi posse non dubito.

¶ Idẽ iuris est, si is, qui totũ fundũ emebat, pro indiuiso partẽ aliquã alienã esse scit [h]: eã enim dũtaxat nõ capiet, cæterarum uerò partium non impedietur lõga possessione usucapio.

¶ Furtum factum à domino, usucapibilẽ rem non facit. Bart.

¶ Modestinus lib. x. pandect. LEX V.

SI rem quam tibi pignoraui, sur ripuero [i], eamque distraxero, de usucapione dubitatum est. Et

EMptor. § CASVS. Emi fundum meum à te: & partem fundi scio alienam: quæritur, an reliquas partes usucapiam. Et distinguitur: nã aut nescio quæ sit pars aliena, nec ratione loci, nec quotæ: & hoc casu non usucapiã aut scio, quæ pars sit aliena pro diuiso: & tunc usucapiam cæteras partes. Fran.

f ¶ Ignorauerat.§ quãtũ est alienum ratione loci, & quotæ: ut in primo: aut scio ratione loci. ut in secundo: aut ratione quotæ. ut in tertio.

g ¶ Ignorauerat.§ ratione ergo incertitudinis nihil nalet. Arg. contra. §. de leg. j. si ita fit scriptũ, & secundum hanc intellige §. de acquir. poss. l. si quis fundum. Sed quid si emptor ignoraret q; aliqua pars sit aliena uenditor scit, & dixerit, Vẽdo tibi quicquid iuris habeo in isto fundo? Respon. nõ procedere usuca. ar. §. de acqui. pos. l. locus. uẽditio. autẽ tenet: ut §. de hære. uen. l. q; si nulla. Vel dic procedere usuca. ut j. eo. qui cũ. §. j. Nec ob. l. locus. quia potest dici, q; ibi uterque sciebat, quod aliqua pars erat aliena, secundum H.

h ¶ Scit.§ puta, tertiam.

SI rem.§ Pone casum ut posui §. de usuca. l. sequitur. §. si rem pigno ri. Fran.

i ¶ Surripuero.§ Ego dominus: secus si non sum dominus ut §. pro sol. l. fi. & C. eo. l. cum scit, uel solu. ut §. de usuca. l. sequitur. §. si rem. ubi etiam quæsiui quomodo hoc casu potest habere locum usucapio: cum dominus alienet: & fa. j. de fur. cum hæres. §. j.

QVi cum pro hærede.§ CASVS. Vsucapiebam rem ti. pro emptore, uel pro hærede: & interim eandem rem petij precario à uero domino: dicitur, q; desino usuc. ¶ Si ex x.§ Emi x. seruos à non domino, quosdam scio alienos, & eos cognosco: alios usucapiam. sed si non cognosco illos, quos scio alienos, neminẽ eorum usucapiã.

¶ Post mortem.§ Testa. vsucapiebat seruũ ti. pro emptore. decessit testator: hæres interim distulit adire hæreditatem. Dicitur quod hæreditas complet ususca. & ea cõpleta si hæres postea adeat hæred. efficitur dominus huius serui, sicut aliarum rerum hæreditariarũ. Et hæc sunt uera. nisi alius interim eum seruum possedit. Franc.

k ¶ Rogauerit.§ à uero domino: ut & §. de acqui. pos. interdũ. non à creditore debitor. nã non desineret usucapere ut §. tit. ij. l. non solum. §. qui dignori. & §. fin.

l ¶ Quod.§ pro quia: alias, quid.

m ¶ Inter eas.§ id est, ti. pro empt. & pro hærede, ex una parte: precarium ex alia.

n ¶ Neminem usucapere.§ ratione incertitudinis: ut &. §. eod. emptor.

o ¶ Fiet.§ adita hæreditate saltem animo.

p ¶ Eius.§ ut §. titu. ij. cœptam.

q ¶ Possedisset.§ ut §. ti. ij. si de eo §. j. & l. Pomponius. §. quæsitum.

QVi fundum.§ CASVS. Vsucapiebat Titius fundum titulo pro empto re, decessit interim Titius: serui defuncti, qui erant in illo fundo recesserunt de fundo animo relinquẽdi possessionis illius fundi. Dicitur, q; adhuc procedit usucapio. ¶ Si fundum.§ Possidebam titu. pro emptore. fundum: si iam tenueram eum aliquo tempore, nunc cœpi possidere partẽ fundi uicini aliquo ti. Dicitur, q; de nouo incipio possidere, & usucapere istam partem.

† al. Vlpianus lib. 33. alias Põp. lib. 32. ad Sabinum.

† Deest alienã, in aliis exemplaribus.

¶ Seruus. § Seruus meus mãdauit Titio, ut ei emeret fundum: tandem isti seruo in testamento reliqui libertatem: & Titius emit fundũ, & seruo facto libero tradidit: quæritur, an. iste factus liber usucapiat fundum? Et dicitur, quod non, siue Titius credebat cõcessum liberũ peculium seruo facto libero, siue ignorabat. Et redditur ratio: quia aut seruus nunc factus liber scit sibi peculiũ concessum non esse: aut scire debet: cum in testamento manumisso intelligitur peculium adẽmptũ: & sic fi scit, est mala fides possessoris: si aut em ignorat, errat in iure: & sic non usucapit. Et addit sic similẽ de eo, qui simulat se meum creditorem, & ei soluã. Nã non usucapit, cum sit malæ fidei possessor. Si autẽ sciebat Titius peculium manumisso concessum non esse, & tamẽ soluit: præsumitur donare potius, quam indebitum soluere. ¶ Sit utor.§ Tutor rẽ pupilli surripiens uendidit eam. Dicitur, q; emptor eã non usucapiet, cum sit fur tiua. ¶ Qui bona.§ Emi fundũ à nõ domino bona fide, & eũ possidere cœpi: tandem alius innasit pos. fundi: & posteà ab inuadente recuperaui: & eo tẽpore, quo recuperaui, cœpi habere malã fidẽ. Dicitur q; ne usucapiam: & reddit rationem: posteà adducit simile: cũ emi rẽ à non domino bona fide, & tẽpore, quo traditur mihi, incœpi habere malam fidem: nam istam rẽm non usucapiam. Posteà adducit aliud simile. Vendidisti mihi seruum uitiosum, qui tamẽ non erat tuus: tamẽ possidebas cum bo. fi. & tradidisti tandẽ, quia apparet uitiosus, reddidi enim tibi recepto pretio: & nunc incipis habere malam fidẽ. Dicit, q; non usucapies. Idem est & in eo, qui bona fide possidebat fundũ, & posteà deiectus de eo fuit, & cum recuperauit per interdictum. Vnde uir. & tempore, quo recuperauit, cœpit habere malam fidem. ¶ Qui sciens.§ Interdictum est hæredi, quod non diminuat de rebus hereditariis: tandem uendidit cuidã hoc scienti. Dicitur quòd ille, qui emit, non usucapiet. ¶ Procurator.§ Mandaui procura. meo ut uenderet fundum, quem possidebam, & hic fundus ualebat centum: tandem procurator uendidit eum pro xxx. odio mei, ut afficeret me

Universidad de Deusto
Biblioteca

dino.dicitur q̃ si emptor hoc ignorauit, bene poterit præscribere.& adducit simile de eo,qui sciens rem alienam uendidit ignorãti. Dicit q̃ emptor præscribit fundum:si autem emptor cũ procuratore meo cõsulit, dicit q̃ emptor nõ præscribit. ¶ Furtina. ʒ Surripuisti mihi seruum:tandem eum mihi ignoranti esse meũ seruum obligasti, & eũ iusti poste à: & eum uendidisti cuidã bo. fi. ementi. dicitur, q̃ emptor non usucapiet:cũ hæc res sit furtiua : nec uidetur uenisse in potestatem domini, cum dominus hoc ignoret. ¶ Liber homo. ʒ Liber homo, quẽ possidemus bona fide, ex iisdem modis nobis ac quirit, ex quibus acquirit seruus domino: & ita liber homo si ex peculio, quod ad me spectat, aliquam rem à non domino emerit, etiam ignorans usuca pio. Franciscus.

† In alijs exẽpla. deest debere.

† Iste text. non est alibi.f.cundũ Ro.fol.20. fin.577.ad hoc:q̃ præscri.in principali tradit ad accessoria : quando illa inerant principali ab initio, secus si ex post facto: quia tunc opus est noua præscriptione.Bo. † capiam.

a ¶ Hæredi. ʒ qui adiuit ante, quã serui discederent : & sic fuit ei quæsita ciuilis per seruum.

b ¶ Tempus. ʒ ante discessum seruorum, uel post.

c ¶ Procedere ʒ quia retinuit ciuilem possessionem, quã nisi certis modis nõ potuit perdere : ut ſ.tit.iij.l.fi id quod.§.j.& fa.l.fi colonus.& quod ibi not. & ſ.de dolo,cum quis. Item hoc nisi sit alius ingressus, arg. ſ. l pro xi.in fin.

d ¶ Adiiciam.ʒ acquirendo aliquo titu. alias quomodo usucaperem?

e ¶ Reliquo tempore. ʒ quod adhuc superest ad usuca. complendam.

† In P. F. nihilomi-- sed hic rectius.

f ¶ Adiiciuntur.ʒ ſ. post emptionẽ primã: secus si totum simul : ar.in contra.ſ.eo.l.ij.§. sed si fundus. Vel ibi totũ creditã unius uẽdentis:hic non.

† Not.si bi scire vt sci re debere idem sunt Bald. ad hoc istum text. allegat in l. j. C. de ser. uerb. quę ro ulterius &c.

g ¶ Conditionem. ʒ nisi adiiceretur per aliquionem:ut ſ.de publi. si ego. §.idem ait.

h ¶ Nancisci.ʒ nõ ergo trahitur ultima acquisitio ad primam quod uidebatur ratione cuiusdã uniuersitatis:sed nõ est:ut & supra. titu ij. l.rerum.§.fin.& facit ſ.de auro, & argento legato.l.cũ aurum.§.fin. & C.finium regundo.l.fi.

i ¶ Manumisso.ʒ in ultima uoluntate domini,uel etiam inter uiuos.

k ¶ Cum ignoraret.ʒ errans etiam in iure.nam soluenti ad impediẽdam cõdictionẽ indebiti nõ nocet etiam error iuris:ut not. C.de iur. & fact.ignoran.l.cum quis.& sic repetet hic Titius condi.indebi.

l ¶ Seruum.ʒ scilicet manumissum in ultima uoluntate,uel etiam

† Concor. inter uiuos,&c. tex. in c.cũ illorum.ex trã de sen. excom. & in c.ab excommunicato. & ibi not. in facto ſtil. ad Panor.in uer. ſi. in facto ꝓprio. nu. xviij.extrã de restrip.

m ¶ Scit seruus.ʒ & sic est malæ fi. quare non usucapit : ut ſ. tit.ij. l.fi fur. §.j.

n ¶ Scire debet.ʒ quia in ultima uoluntate non intelligitur datum in dubio.ut instit.de leg.§.peculium.si ergo hoc nescit,in iure errat, & sic non usucapit:ut ſ.de usuca. l.nũquã.in prin. Vel dic scire debet:quia cum esset legatum fuit adẽptũ, & hoc sciut : sed dicit se obliuioni de disse:& sic etiã inter uiuos esse potuit:quia expresse dicit dominus,se non concedere peculiũ, & hoc sciuit:sed tradidit obliuioni manumissus:quare crassa ignorãtia nocet:ut ſ.de iur.& fact.ign.nec supina.Et secũdum hoc not.quem nõ debere tradere obliuioni quod scit : sic C. de cõtrahen. & commit.ſtip.l.magnam. Item non debere quem factũ suũ,uel quasi ignorare, ut C.de rescin.uen.quisquis,& j.quod ui,aut clam,l.iij.in fi.ſi cer.pe.l.quod te.& j. de fideiuſ.ſi Titius.§. Scia.

o ¶ Et per hoc.ʒ refert se ad articulum quãdo sciuit sibi concessum non esse:& sic fuit malę fidei possessor,cui hic casus similis est.

p ¶ Simulat.ʒ cum non sit. Si ergo ex causa solutum sit non usucapit,cum sit malæ fidei possessor.

q ¶ Donare potius. ʒ ut & j.de regul.iur.l.cuius per. & ſ. de liber. agnoscen.l.ſi q.s in liberis §.ſi mater. Nõ ergo repetit,& domino tenetur adhuc actione mãdati:ut j.de sol.ſi quis seruo. & l.ſi seruus. Sed si quæras secundum Azo.translatum sit dominiũ hoc casu in manumissum? Rſi. ita, si procurator factus fuit domi nus : quod est,si ipse & tradens, uel alter eorum hoc egerit,ut domino quæreretur. Sed si ponas procuratori à non domino traditũ esse:eumq; postea manumisso soluisse : & scians peculium nõ cõcessum : an usucapiet manumissus? Rſi. ita, secundũ Io. Quid ergo ſ. proxi. dicitur? Rñd. illud tunc uerum est, cũ quasi creditor acceperit : hic uero quasi extraneus ex dono habet usucapionẽ. Ergo siue sciat eum scienter indebitum soluere : & tunc ti.pro donato habet locum:siue ex prima causa credat sibi solu, cum tamẽ probabiliter credat sibi peculium concessum, & tunc ex ea causa ex qua putat sibi tradi. Si autem scit non concessum, est malæ fidei, & non præscribit : ut ſ.proxi.respon.

creditorem simulat p esse.Quod si scierit Titius peculium manumisso concessum nõ esse, donare q potius quam indebitum fundum soluere intelligendus est.

¶ *In parte addita fundo noua emptione,noua præscriptione opus est Bar.to.*

¶ Si tutor rem pupilli sui surripuerit, & uẽdiderit,usucapio non contingit prius,quã res in potestatem r pupilli redeat. Nam tutor s in re pupilli tũc domini loco habetur,cum tutelam administrat, t nõ cum pupillum expoliat. u

¶ *Eo tempore quo possessio recuperat de bet quis esse bonæfidei:alias non procedit p scriptio, siue recuperet extra iudiciũ siue per actionem personalem,siue per interdictum. Bartolus.*

¶ Qui bona fide alienum fundũ emerit,& eius possessionẽ amiserit, x deide eo tẽpore † nactus y est possessionem,quo scit alienam rẽ esse,non capiet z longo tempore: quia initium secundæ possessionis uitio a non carebit: nec dissimilis est ei,qui emptionis quidem tẽpore putat fundum uendẽtis esse:sed cum traditur scit alienum esse. b Cùm enim c semel amissa fuerit possessio initium rursus recupera tæ d possessionis spectari oportet e. Quare si eo tempore redhibeatur f homo,quo emptor g scit alienum esse, vsucapio non contingit h: quamuis ante quam uenderet, in ea causa fuerit ut usucaperet. Idem iuris est in eo, qui de fundo deiectus possessionem per interdictum recuperauit i ,

† In P. F. apphendisſet possessionem &c.

† In P. F. nec similis &c. sed nõ recte.

s ¶ Nam tutor.ʒ videbatur sufficere redire in potestatem tutoris, quasi domini:sed non est ita:nam, &c.

t ¶ Administrat. ʒ ad opus pupilli.

u ¶ Expoliat.ʒ sic etiam in omnibus est dicendum,qui gerũt officium siue in diuinis siue in humanis rebus.& facit j. de fur.l.interdũ.§. tute lam.& C.de pactis.l.pactum.& ſ.de ma.testa.l.qui filium.§.itaque.

x ¶ Amiserit.ʒ quia alius inuasit.

y ¶ Nactus.ʒ cum titulo,uel sine.

z ¶ Non capiet.ʒ vsu,& ſ.titu.ij.ſi is cui §.ſi quis bona.

a ¶ Vitio.ʒ personali.

b ¶ Alienum esse.ʒ qui non usucapit:ut ſ.eod.l.ij. in princi.

c ¶ Cum enim.ʒ redit ad primum.

d ¶ Recuperatæ.ʒ cum titulo uel sine titulo.

e ¶ Oportet.ʒ ut usucapiat,si habeat malam fidem : aliàs sic etiã ex primo tit.ut not.in l.naturaliter.

f ¶ Redhibeatur.ʒ Non est hic casus similis aliis, nisi ad id, de quo tractat.ſ.quia interrumpitur prima possessio,& initium secũdæ inspicitur,ut pote cum is,cui redhibetur, redhibẽtis tẽpora sibi cõtinuet : sed nõ sic in aliis supradictis:quia ibi non continuatur tempora:ut ſ. ti.ij. si hominem.& tit.iij.l.Pomponius.§.præterea.& §.quæsitum.

g ¶ Emptor.ʒ i.uenditor:ut & ſ.de actiem.l.veteres.nã & hic quasi emptor est,cũ pretiũ reddit,& dat:ut j. de di.pſcri.l.ſi duob.§.uẽdidi.

h ¶ Non contingit.ʒ quando secundum initium est uitiosum,ut hic alias secus,ut d.l.ſi hominem.& l.Põponius.§.præterea. quæ sunt cõtra.Alij dicunt q̃ põt,si incipiat à sc:alij econtra,ſ.si uelit continuare cum primo.Prima placet.

i ¶ Recuperauit.ʒ secus si incontinenti: qa tunc pſessor in pristinã causam

causã reditur j.de ui,& ui ar.l.qui possessionẽ.sed an hoc,quod nõ usucepit,pro interesse ab inuasore recuperat? Respond.non:ut ar j. de fur.ſi is cui.in fi.

a ¶ Sciens.ʒ si verò ignoraret,datur accessio:ut ſ. titu.iij.Põpo.§.si iussu. Franciscus.

b ¶ Rem emit. ʒ hæreditariam.

c ¶ Prætor. ʒ uiuus postulantibus creditoribus: quod causa cognita fieri debet: ut ſ. de cur. fur.l. obseruare. Vel dic etiam mortuus : quod facit mora quæstione de hæreditate iudicio petitorio: ut ſ. de pet. hæ. Diuus. uel diuisorio : ut ſ. famil. erciſc. alienationes.& facit ſ. de usuca. ſi ab eo.

† rẽ, deest apud Dua.

d ¶ Fundum. ʒ quem bona fide alienũ possidebas, idem ſi tuum : ſi tamen pro certa quantitate tantum dari mandaueras : puta pro c.& ipse minoris uendidit: quo casu dominium nõ transtulit : ut ſ. man. ſi diligenter . Quid aũt ſi certa forma non erat præfixa in mandato : sed simpliciter mandauerat ut uenderet? nunquid dominium transtulit cum dolosè eum pro minori uendidit? Argu.q̃ non ſ.man.l. antè penul. §.fi.

e ¶ Addixerit. ʒ id est uendiderit.

f ¶ Nam & cùm. ʒ uere malitia procuratoris non ob. præscriptioni : qa nec alterius cuiuslibet venditoris.

g ¶ Non interpellatur. ʒ id est,non impeditur,& hoc iure isto : hodie secus : ut C. de præscrip. long. temp. auth.malæ fi. Accur.

† Inferoex isto tex. q̃ furtũ committit,quãuis fur habuerit animum reddendi. De quo est expressus i l. qui iumenta.j. de fur. secundum Bald. in l. j. col.vi.C. de ser.fugi.

h ¶ Emeret. ʒ & sic illi procuratori uilius uenderet.

i ¶ Bonæfidei. ʒ sic ſ. de le.j. ſi seruus plurium.§.j. Et quod dicit præmio,an idem si gratia? Videtur idem, ar. j.de fur.l.ſi pignori.

k ¶ Replicationem. ʒ quia collusit cum proc. & hoc nisi reliquum quod deest uelleet emptor supplere : tunc. nõ obstaret replicatio: ut supra man.l. diligenter . §.j.

l ¶ Ignorauerit.ʒ ut & ſ. de fur.ſi ad dominũ. in ſi.ti.& de uer. ſig.l. Labeo.§.itẽ ſi.& j.de usuca.sequitur.§.tũc.nisi in casu:ut in d.l.sequitur.§. Labeo.Arg.contra.insti,de leg.§.siquis rem suam.

m ¶ Si igitur.ʒ quantum ad propositum:quia in ueritate suæ rei pignus non contrahitur.

n ¶ Pignori dedero.ʒ quantum ad propositum.

o ¶ Non potest.ʒ quia in potestatem tuam rediisse ignorasti.

p ¶ Ex re nostra,ʒ vel opera sua,ut supra de acquire.do.acquiritur. §.de his.

q ¶ Solemus.ʒ Not.paria quo ad quid liber homo possessus,& seruus:ſic.ſ.de vſur.qui scit.§.in alieno.

r ¶ Quare sicut traditione.ʒ facta à domino .

s ¶ Vsucapione ʒ quando a non domino.

t ¶ Ignorantes.ʒ facit ſ.pro soluto.l.ij.

Si quis.ʒ CASVS. Emi rem à Titio,quem sciebam pecuniã statim consumpturum.Bene vsucapere possum istam rem,nisi Titio esset interdictum bonis:quia erat luxuriosus.Nam tunc si emã ab eo, non usucapio. Fran. Accur.

sciens iam alienum esse.

¶ *Qui sciẽs emit ab eo,cui ẽ interdicta ad ministratio à iudice,uel à lege,nõ præscribit.Pau. de Cast.*

¶ Qui sciens rẽ emit ab eo, quẽ ꝓtor ut suspectũ hęredẽ diminuere uetuit,vsu non capiet.

¶ *Malitia procuratoris nõ nocet ẽptori bonæfidei,secus si pcura:or colludat Bar.*

¶ Procurator tuus si fundum d quem centũ aureis vendere poterat, addixerit xxx.aureis,in hoc solum vt damno te afficeret,ignorante emptore,dubitari nõ oportet quin emptor longo tẽpore capiat. Nam & cũ sciens quis alienum esse fundum,vẽdiderit ignoranti:non interpellatur lõga possessio. Quod si emptor cũ procuratore collu serit,& eum præmio corru pit,quo uiliùs emeret, e nõ intelligitur bonæ fidei emptor, nec longo tempore capiet:& si ad uersus petentem dominũ vti cœperit,exceptiõe rei volũtate eius venditæ,replicationem f doli utilem futuram esse.

¶ *Res nõ dicitur reuersa in potestatẽ domini,qui furtum factũ ignorauit. Pa. de Ca.*

¶ Furtiua res non intelligitur in domini potestatẽ rediisse,quamuis possideret eã, si modo ignorauerit g surreptam sibi esse .Si igitur h seruũ,qui tibi surreptus erat ignoranti tibi tuum esse, pignori dedero i ,& soluta pecunia eũ Titio uẽdidero,Titius vsucapere nõ potest k .

¶ *Per liberũ hominẽ bona fide possessum ex re possessoris & ex opera sua acquirit dominũ, & usucapiẽdi cõditio ,sicut per seruum proprium.Pau.de Cast.*

¶ Liber homo,q̃ bona fide nobis seruit , iisdẽ modis ex re nr̃a l acquirit nobis , quibus per seruũ nr̃m acquirere solemus. ¶ Quare sicut traditione ,ita vsucapione rem nostram faciemus interueniẽte libera pson̄a.Et si peculij nomine,quod nos sequi debet,emptio cõtracta fuerit,etiam ignorãtes vsucapiemus.

¶ *Qui emit ab eo,quem scit cõsumpturũ ꝑtiũ,bonæ fidei est:nisi sciat eũ cõsumpturum in aliquem malum vsum. Bar.*

¶ Idem lib.v. ad edict. LEX VIII.

SI quis cùm sciret venditorem pecuniam statim consumpturum seruos ab eo emisset,plerique responderũt,eũ nihilominus bonæ fidei emptorẽ esse:idq; uerius est. Quomodò.n. mala fide emisse videtur,q̃ à domino emit? ni si forte m qui à luxurioso & prodigo nus scorto n daturo pecuniam,seruos emerit,non vsucapiet. o

¶ *Dominus potest vsucapere partũ ancillæ furtiuæ ab alio,quã a seruo subtractæ, & per seruum domino traditæ. Bart.*

¶ Idem lib.iij. adu. LEX IX.

QVi ob pactionem libertatis ancillam furtiuam à seruo accepit, potest partum eius quasi emptor p vsucapere.

¶ *Diũs fit vsucapę partũ ancillæ à suo manumisso subtractæ, & sibi traditæ Bar.*

¶ Idem lib.ij. ad Minicium. LEX X.

SEruus domino ancillam, quã surripuerat pro capite suo dedit:ea que cõcepit.quæritũ est, an dñs † eius partũ usucapere possit? Respondi,Hic dominus quasi emptor partũ vsucapere potest: q nanq; r res ei abest pro hac mulie re:& genere s quodãmodò vendi tio inter seruum,& dominũ contracta est.

¶ *Iustissima causa erroris in titulo ꝑ emptore , tribuit causam vsucapiendi Bar.*

¶ Africanus lib.vij. quæst. LEX XI.

QVod vulgò traditũ est,cũ qui existimat se quid emisse perit penes me.Dicitur,quòd vsucapiam.Fran. Accur.

† alias li.ij. ex Minicio

† Et is,qui à luxurioso,&c. Du.

† alias ad Vrseiũ Ferocem.

alias eũ partũ . Du.

Concor. text. in ca. gratũ. cum ibi not.per Panor. nu. ix. & quod ibi posui in addi.in ver sic. Dicitio, quasi.extrã de offic. de le.& in ca. cum de diuer. & ibi notaui in apostil. ad Gemi. co. verſi. extrã de priuile. & excess. priui.lib.v. ad hãc l. uid. Vasch. controuer. illustr. cap. 58. nu. 13.

t ¶ Et genere quodammodò.ʒ de iure gen. ut apparet ſ. de contrahen.emp.l.j.in prin.ibi. Olim non erat,&c.

Vod vulgò.ʒ CASVS Id quod vulgò dicitur,Eum non posse vsucapere pro emptore,qui credidit se emisse, & non emit, fallit in casu : ut ſi credam emptionẽ factam:ut ecce, Si mãdam seruo

Universidad de Deusto
Biblioteca

meo, procuratori meo, ut emat mihi rem: & ille postea dicat se emisse, cum non emerit, & tradat eam mihi: nam usucapio pro emptore illam rem. Franci. Accursius.

a ¶ Emptor habeat. ‡ A contrario ergo, si iusta causa interuenit, habet locum usucapio pro emptore. Nam & sic facit ad ti. & pro hoc ff. pro legato l. fin. & ff. de usucap. non solum. ff. quod vulgò ibi, hoc amplius, &c. Alij dicunt idem tit. pro suo: arg. ff. de iure. do. l. Pro cuius. Item q dicit, iustam: dic id est, iustissimam: quia in alieno facto: ut subiicit: ut & ff. pro suo. l. fin. & dixi ff. e. l. ij. in princi.

Ipso. ‡ CASVS. Hæres, qui possidebat rem aliquâ titulo pro emptore: licet legatarius mittatur in pos. huius rei causa legatorum seruandorum: tamen hæres procedit in vsucapione. Fran.

b ¶ Possessionem. causa rei seruandæ.

c ¶ Vsucapiuntur. ‡ nihilominus. s. ab hærede: ut & infra titu. j. l. ij. in princi. & facit C. de pign. l. usucapio & facit ff. tit. iij. l. ij. §. fina. Accursius.

Lienam. ‡ CASVS. Fundum tuum bona fide possidebam & antè, quàm præscripsissem, ædificabam domum in eo fundo: & cum ædificarem: denuntiasti mihi ne ædificarem. dicitur, quòd propter hoc non interpellatur præscriptio. Franciscus.

d ¶ Emit. ‡ aliquis.

e ¶ Denuntiante. ‡ nouum opus, ne ædificaret. Vel dic, q denuntiauit suam esse, non tamen per executorem: quia tunc secus: ut C. de præscr. xxx. an. l. ficut. Nec ob. C. de rei vendi. si fundū. quia ibi fuit ab initio denūtiatū ut ff. de petiti. hære. item veniunt. §. petitam. quia ibi speciale. & facit sup. de libe. cau. l. non solùm. §. si eum.

f ¶ Domino. ‡ in non dño certum est: ut C. de rescin. uen. l. si maior.

Ntestatæ. ‡ CASVS. Duo fratres successerunt sorori suæ defunctæ ab intestato: unus istorū fratrū erat absens, & alter presens. Ille qui erat pūs, uendidit fundum cōem nomine suo, & fratris: quæritur, an emptor usucapier, seu præscribet. Et dicitur, q si emptor credit, q uenditor uendat de uoluntate fratris, q præscribit. Franciscus.

g ¶ Fundum. ‡ non hæreditarium, sed pro hæreditario habitum.

h ¶ Si credidisset. ‡ & iustam causam habuit credulitatis: ut infrà, de uerborum significi. l. bona fidei. non autem ideò quia frater: quia sic esset error iuris, qui noceret: vt sup. de usucapioni. l. nunquam. Sed oppo. quòd cohæres absens possessionem ignorans non amisit: ergo nec emptor quæsuit: ergo nec præscripsit? Respon. absens non possidebat: uel quia non adierat, uel quia pos. non apprehenderat: ut supra de acqui. possess. cùm hæredes.

i ¶ Vanisse. ‡ id est uenditum esse.

¶ PRO HÆREDE.

¶ *Aliter accipitur hic: aliter sup. de peti. hære. l. pro hærede. cū hic nerè: ibi falsò bōnes dicant. Et quando hoc locum habet not. infr. l. j.*

PRo hærede. ‡ CASVS. Credebam Titium mortuum, cùm esset uiuus: cœpi possidere bona eius tāquam hæres. & inter cætera bona erat quædam res aliena, quam defunctus tenuerat bona fide dicitur, q non usucapio istam rem tit. pro hærede, cùm Titius adhuc uiuat. Franc. Accur.

k ¶ Potest. ‡ i. oportet esse mortuū eū in cuius bonis sum hæres: ut C. eod. l. opinione. nō autē di cas quòd res uiuentis nō possit usucapi: quia hoc esset falsum: ut arg. ff. pro legato. l. ea res. Item est ratio: quia nec hereditas est uiuentis: ut ff. de hæredita. uen. di. l. j. Accursius.

l ¶ Existimauerit. ‡ quātū ad opinionē. Non ergo sufficit opinari, sed certus esse debet eum mortuum esse, ut possit adire, uel bonorum poss. petere: ut ff. de acquir. hær. l. qui hæreditatem. Item contra, si putet eum uiuum, qui decesserit, ut in eo. tit. l. hæres iusti. Quis ergo usucapit pro hærede. Respon. M. ille qui tenet rē, quam defunctus mala fide possidebat, & nolit uti accessione ex persona defuncti: ut C. de præscrip. long. tēpo. l. j. & ff. de acquiren. pos. Pomp. §. cum quis. Sed Io. contra ut ff. de diuer. præscr. l. cum hæres. & no. ff. de pub. l. si ego. §. partus. Dic igitur, q ille usuca. p hærede, qui possidet rem quam & defunctus usucapiebat pro emptore: ut sic duobus modis possideat: ut ff. de acquir. poss. l. ij. §. ex pluribus. Item ille qui apud defunctum rem vitiosam nunc purgatam uitio possidet pro hærede: ut ff. de usuca. l. ubi. §. j. Item ille qui iustissimè errat: ut ff. de usucap. l. nō solum. §. j. Ité ille, qui tenet rem in qua defunctus carebat titu. tenebat tamen pro sua, & bona fide: ut ff. eo. tit. l. plerique. & hoc si est extraneus: secus in suo: ut infra l. proxi. §. filium. & facit infra de fur. si quis ex bonis. An autem totalis hæreditas usucapiatur? Respō. non. quia cum sit uniuersitas iur. ut infra de uerbo. signif. nihil aliud. ergo non possidetur: ut supra de acqui. re. do. seruus. §. incorporales. nec ergo usucapiatur: ut supra de usucap. l. fine. Sed res singulares corporales si alienæ sint in hæreditate, sic: ut in hoc tit. scilicet mobilis triennio: immobilis, decennio: licet quidam dicunt omnes decennio: ne inueniatur in quibusdam hæres, in aliis non, arg. supra de hæred. instit. l. ex facto. quod non placet: personalibus autem actionibus suis temporibus præscribitur, scilicet. xxx. ann. uel alio tempore: non dico tit. pro hærede: sed petitoris negligentia. secus in uniuersitate facti, quæ uniuersaliter usucapitur: ut not. supra de usucap. l. rerum. §. fi. & ad idem sup. de rei uendic. l. uendicatio. Accur.

Vi legatorum. ‡ CASVS. Hæres Titii possidebat rem alienam titulo, Pro hærede. tandem unus legatarius, cui hæres debebat legatum, missus est in possessionem huius rei causa legatorum seruandorum: dicitur, q non interrumpitur possessio hæredis: unde procedit in usucapio. & si interim compleatur usucapio, nihilominus legatarius erit, & durabit in possessione, nec discedet de possessione, nisi ei satisfiat. ¶ Quod uulgò. ‡ Quod aliàs dicitur. Neminē sibi causam pos. mutare posse: habet locum in pos. ciuili & naturali. hinc est, q colonus, uel depositarius uel commodatarius non possunt mutare causam poss. & possidere pro hærede. ¶ Filium. ‡ Pater donauit filio suo, quem habebat in potestate quandam rem: & sic filius nuo patre successit patri in solidum: & rem donatam à patre uult possidere titu. pro hærede. dicitur q non audituri. Idem est. & si filius successit patri in parte hæredi. nam non potest possidere rem sibi donatam pro parte cohæredum, nec pro suo tit. pro hærede. Fran.

m ¶ Pertinebit. ‡ ut sup. de usuca. l. iusto. §. non mutat. Accur.

n ¶ Discedat. ‡ ut sic tædio affectus hic hæres satisdet. ut supra ut in pos. lega. is cui. in princ. & facit sup. tit. j. misto. Accursius.

o ¶ Quòd vulgò respondetur. ‡ ut & supra. de acqui. possess. l. iij. §. illud, ubi

Vsucapio pro hærede ad hoc, ut habeat locumquid oportet fieri.

†† vel pro possessore. in P. F.

†' al. Pōp.

Vsucapere pro hærede quis dicat.

† al. Iulia. li. 44. Digestor.

In P. F. ius pignoris recuperabit.

† Permanebit.

Iud. ubi plenè dixi.

a ¶ Colonum. ‡ Arg. pro eis, qui dicūt istos naturaliter possidere: sic & ff. cōi. diui. l. cōmuni diu. §. nec. Sed tu dic nullā: ut ff. de usuca. l. nō solū. §. j. in fi. Et quod hic dixit possessio ciuilis, & naturalis: dixit pro prie, p ciuili: improprie pro naturali. i. detētatione: sic ff. de offi. procō. & leg. l. ij. Vel dic, q hic versus, Et propter ea, &c. addat prædictis: quasi dicat, si ita est in ciuili, & naturali: ergo magis in nulla. Accur.

b ¶ Filium quoque. ‡ Istud quoque similitudinem cū superioribus not. Nam superiores qui habēt naturalem possessionem, non possunt mutare causam possessionis, & sic nec usucapere: sic & hic quia quasi talem, & hic, qualem & prædicti habent detentationem patre viuo. Accurs.

c ¶ Pro hærede. ‡ nec etiam si est hæres: ut C. eo. l. nihil. Et est ratio, ut subiicit, & diximus in d. l. nihil. Sed an pro suo quod uidetur: ut ff. pro suo. l. penult. §. fi pater. Sed dic ut d. l. nihil. Item an pro donato? Respon. videnē q non quia aut donauit ut extraneo: & sic non tenet ab initio: sed demum morte confirmatur: sed tunc iam incipit rem eam habere filius, quasi ex causa legati: ut C. de inof. do. l. ij. non tamen dico, q sit legatum, uel donatio causa mortis. Aut dat ut habeat in peculio: & tunc idem scilicet q non usu capiat: ut ff. tit. j. l. j. §. j. Vel potest dici q hic ut extraneo donauerit, & usucapit pro donato, non ex tempore factæ donationis: ut ff. ti. j. l. j. §. j. sed ex tempore confirmationis, si non erat res patris. Aliàs ex tempore cōfirmationis esset filij. uel ut dixi, ibi quando ut haberet in peculio.

d ¶ Consequens. ‡ dixit quando solus est hæres: audi quando cum alio, quia idē & dic, filius in potestate hic, & superiori casu. Sed quidā dicunt in emācipato: & ideo nō usuca. scilicet titu. p hærede: quia non peruenit ad eum possessio, quæ fuisset apud defunctū tēpore mortis, quia nulla tunc erat apud filium: quod est necesse ut usucapiat pro hærede: ut ff. de usuca. cum hæres. Item secundum eos hoc casu pro sua parte non usucapit: quia sua ftatim fit.

e ¶ Hæreditarias. ‡ siue in ueritate, siue quo ad opinionem.

f ¶ Cohæredum. ‡ sed pro suo sic, secundum quosdam, quasi habeat, per aliū quod non per se solus haberet: arg. ff. de acqui. hære. cū hæredi eate. Sed tu dic nec pro suo: ut ff. proxi. respon. & C. eo. nihil.

g ¶ Plerique posse me. ‡ nisi sim de suis: ut ff. l. proxi. in fin. uel nisi scientia defuncti mihi noceret, cui succedo in uitium. ut C. cō. de usuca. l. fina.

h ¶ Vsucapere. titu. pro hærede.

i ¶ Onstat factionem. ‡ in passiua significatione: ac si diceret, qui potest instituī hæres, potest usucapere pro hærede: quod inspicit tribus tēporibus: ut instī. de hære. qua. & diffe. §. iii extraneis. aliàs nō usucapit: hæres tamē est: sed adimitur ei ut indigno: ut ff. de unlga. substi. ex facto. §. Iulianus. & facit ff. pro legato. l. nemo.

k ¶ Habet. ‡ demum. sed non omnem: quia non suus hæres.

¶ PRO DONATO.

PRo donato. ‡ CASVS. Ille usucapit tit. pro donato, qui rē sibi donatā à nō domino possidet: nec sufficit, si putet sibi donatā, nisi hoc esset uerū. ¶ Si pater. ‡ Pf donauit Stichum filio in potestate sua existenti, ut eū habeat in peculium, tandem decesit hic pater: quæritur, an filius possit usucapere hūc Stichū tit. pro donato: & dicitur, quod nō: quia nulla est donatio.

Not. in l. fi. de cond. & demon. & in cle. j. §. ij. extra de regu.

† al. Paulus libr. 22. ad Q. Mutium. al. Pomp. libr. 23. ad Q. Mutiū.

† & Papiā.

colonum a, nec eum, apud quem res est depositā, aut cui commodata est, lucri faciendi causa pro hærede usucapere posse.

¶ *Filius hæres siue solus, siue cū alio succedat non usucapit tit. pro hærede. P. de C.*

¶ Filium b quoque donatā rem à pīe pro hærede c negauit vsucapere Seruius. s. quia existimabat naturalem possessionem penes eū fuisse uiuo patre. Cui cōsequens d est, ut filius à patre hæres institutus, res hæreditarias e à patre sibi donatas, pro parte cohæredum f usucapere non possit.

¶ *Verus hæres rem alienam, quam credit hæreditariam, potest usucapere tit. pro hærede. de hoc dic, ut in gl. Fran. Accur.*

¶ Pomponius. ‡ LEX III.

PLerique putauerunt, si hæres sim, & putem rem aliquam ex hæreditate esse, quæ non sit, posse me usucapere h.

¶ *Ille potest usucapere pro hærede, qui potest instituī hæres. Fran. Accur.*

¶ Pau. lib. v. ad leg. Iul. † LEX IIII.

COnstat eum, qui testamenti factionem i habet k, pro hærede usucapere posse.

Pro donato.

¶ Pau. lib. † v. LEX I.

† al. 54. ad edict.

PRo donato is usucapit, cui donationis cā res tradita est l: nec sufficit m opinari: sed & donatum esse oportet.

d Consequens. ‡ dixit quando solus est hæres: audi quando cum alio, quia idē & dic, filius in potestate hic, & superiori casu. Sed quidā dicunt in emācipato: & ideo nō usuca. scilicet titu. p hærede: quia non peruenit ad eum possessio, quæ fuisset apud defunctū tēpore mortis, quia nulla tunc erat apud filium: quod est necesse ut usucapiat pro hærede: ut ff. de usuca. cum hæres. Item secundum eos hoc casu pro sua parte non usucapit: quia sua ftatim fit.

e Hæreditarias. ‡ siue in ueritate, siue quo ad opinionem.

f Cohæredum. ‡ sed pro suo sic, secundum quosdam, quasi habeat, per aliū quod non per se solus haberet: arg. ff. de acqui. hære. cū hæredi eate. Sed tu dic nec pro suo: ut ff. proxi. respon. & C. eo. nihil.

g Plerique posse me. ‡ nisi sim de suis: ut ff. l. proxi. in fin. uel nisi scientia defuncti mihi noceret, cui succedo in uitium. ut C. cō. de usuca. l. fina.

h Vsucapere. titu. pro hærede.

i Onstat factionem. ‡ in passiua significatione: ac si diceret, qui potest instituī hæres, potest usucapere pro hærede: quod inspicit tribus tēporibus: ut instī. de hære. qua. & diffe. §. iii extraneis. aliàs nō usucapit: hæres tamē est: sed adimitur ei ut indigno: ut ff. de unlga. substi. ex facto. §. Iulianus. & facit ff. pro legato. l. nemo.

k Habet. ‡ demum. sed non omnem: quia non suus hæres.

¶ Si inter. ‡ Vir uxori donauit rem sibi uiro cōmodatam à Titio, uel propria. Dicitur: quod uxor non potest usucapere illam rē, nec cōstāte matrimonio, nec etiam eo soluto: uxor tamē dicitur possidere illā rem. Fran. Accursius.

l ¶ Tradita est. ‡ à non domino: aliàs fieret statim dominus: ut ff. de aqui. re. do. l. traditio. Et sic est contrā, ff. de do. l. in ædib. in fi. ubi dicitur, q non est donatio, nisi fiat statim res accipientis: & si nō est donatio, ergo deficit tit. & sic usuca. cessat: sed illud quo ad ppositum donationis secūdum secundam posi- † huius §. intellec. nouū alijs cō futatis, uide per Io. Coras. in l. frater a fratre. nu. 68. & seq. de condi. inde bi. & uid. etiam n. 48. Error iustus an usu cap. inducat.

¶ *Filius in potestate rem donatam à patre non usucapit titulo pro donato, nec uiuente patre, nec post eius mortem: quia donatio non ualuit, & sic caruit titulo, nisi patri non succedat, & hæres patris habeat illam donationem ratam: quia tunc usucapit ex nouā donatione facta ab hærede. Pau. de Cast.*

¶ Si pater filio, † quem in ptāte habet, donet, deinde decedat m, filius pro donato non capiet usū, quoniam nulla n donatio o fuit.

¶ *Donatio facta inter coniuges de re propria donantis, uel de aliena si tñ donans efficitur pauperior, nō ualet: nec ex ea trāsfertur dūmodo, uel usucapiendi conditio constante matrimonio, uel eo soluto per diuortium: nisi post diuortium fuerit per donantem confirmata: tenet tamen transfertur possessio. Sed si erat aliena, & donans non efficiebatur pauperior, ualet, & præstat usucapiendi conditionem. Pau. de Cast.*

¶ Si inter uirū, & uxorem donatio facta sit, p cessat usucapio r.

Ité, si vir rē vxorē donauerit, & diuortium intercesserit, vsucapionē quoq; cessare s. Cassius ridit: quoniam non possit cām possessionis † sibiipsi mutare t. Aliàs ait u post diuortium ita usucapturam, si eā maritus conc esserit, qua si nūc donasse intelligatur x. possidere autem vxorem rem à viro donatam Iulianus putat y.

¶ *Contestatio facta quo ad unum, non interrumpit præscriptionem quo ad aliū. B.*

¶ Marcellus lib. xxij. dig. LEX II.

SI is, qui alienam rem donauit, reuocare constituerit donationem z, etiamsi iudicium ediderit a, remque cœperit † uendica- † Vindicare in P. F.

Item not. q M. dixit. q non potest donari filio, ut extraneo, cū nō sit extraneus: qđ est falsum, ut. ff. de in rē uer. si p patre. §. fi domin. in fi. §. & quod iuſ. l. j. §. j. & de adopt. si pater. §. qui duos. & de in. do. professitia. §. fi. & de leg. j. l. cùm filio.

m ¶ Facta sit. ‡ eo casu, quo est inualida. secus ubi est permissa: ut infrà eod. l. fi uir.

n ¶ Vsucapio. ‡ si tamen putat tenere, facit fructus suos: ut ff. de usu. l. fructus. aliàs secus: ut ff. de acquir. possess. l. quod uxor.

o ¶ Cessare. ‡ usucap. re propria donata. Idem esset, si de aliena in casu, cùm donator pauperior est & donatarius ditior nā hoc quoque casu irrita est donatio. R.

p ¶ Donatio. ‡ uel dedit, ut in peculio haberet, qđ est ucrius: uel si ut bene merito non usucapit, scilicet ex tunc, q a nulla: sed ex nunc q a aliqua s. morte confirmata: ut C. de inoff. do. fi pater. Nec ob C. de don. int. ui. & uxo. l. donationes. qua si retrotrahatur quia respon. ut dicemus j. l. si pat. s. ut quo ad fructus trahatur retro, non quo ad dominiū, uel usuc. Vel dic, quod pat. hic mutauit uoluntate: uel olim non confirmabatur silentio. Item cōtra, j. pro suo, l. pe. § j. sed ibi hæredes confirmauerunt: ut & j. eod. si pater. uel dic. ut no. s. tit. j. l. ij. § fin.

† In alijs exemp. uxori &c.

† Dua. sibi ipsa.

q ¶ Mutare. ‡ mutata quidē est causa possessionis, ut potè cùm reuocata sit donatio: ut ff. de do. inter uir. & uxo. l. sed interim. § fi. ipsa uerò cui donatum est, non potest sibi mutare causam possessionis: ut ipsa quæ nūc iniustum tit. habet: efficiatur ualidus & iustus tit. scilicet pro donato.

v ¶ Ait. ‡ scilicet. Cassius.

x ¶ Intelligatur. ‡ ut ff. de don. inter ui. & uxo. cum hic status. § fi dimortiū. nec mutat causam pos. sed ei mutat: ut ff. de usuc. l. non solū. § j.

y ¶ Putat. ‡ ut ff. de acquir. possess. l. j. § ii uir. Sed cōtra, ff. de do. inter uir. & uxor. l. inter. Solu. ut ibi. Accur.

z ¶ Iis, qui. ‡ CASVS. Donauī tibi rem alienam: tandem cùm usucaperes istam rem, existis mihi ingratus, & sic reuoco à te istam rem donatam, & de hoc est iudicium. Dicitur, q usucapio nō interrumpitur Franciscus. Accursius.

z ¶ Donationem. ‡ uel qa donatarius extitit ingratus, uel qa causa, propter quā donatū fuit impleta, nō erat. Azo. uel pone donatiōe cum fa mortis, quæ reuocatur cōualescētia: ut ff. de do. cau. mor. § alienam.

a ¶ Ediderit. ‡ id est, litem contestatus fuerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Mutium. † intelligehanc l.secúdú Vasch. in tract.success. libr.2. §.15.num.76.ut donatarius possideat etiã cinuiliter in odium omnium præterquã donatoris.

† Duar.exinde ea usu capiet, &c.

a ¶ Curret vsucapio.§ nihil ominus:quia non interrumpitur lit.contest.vt §.p emp.l.ij.§.fi.Hodie cõtra.vt C.de ãa. exceptio.l.ut perfectius. Vel illa in quatuor casibus loquit,secũdũ Io. Vel verius,hic nõ fuit à vero domino lis mota,& sic ciuilis interruptio nõ prodest aliis licet in naturali interruptione secus vt §.de vsuca.naturaliter.

† Vuir.§ CASVS.

Vir donauit vxori suæ rem alienam.Dicitur, q̃ vxor poterit usucapere istam rem, nisi uir ex ista donatione pauperior effectus: ut quia habebat uir eã cõmodatam,vel depositam Fran.

b ¶ Pauperior.§ pauperior aũt tũc intelligit fieri, cùm eius rei noie obligatus é cõmodanti uel deponẽti: & hoc casu cessat, sicut & in suauut §.e.l.j.§..fi inter. Alias si non tenetur, uel quia dominus consensit, obtinet qđ hic dicitur:& §.de dona.inter vi.& vxo.fi constante.Accursius.

c ¶ Procedere.§ opaut putauit donat.ualere, & sic erraẽ iure, & non vsucapit: ut §. de usuca.l. nunquam. Aut scit,& ita est malæ fidei: & non usuca. ut §. de usuca.fi fur.§. j.Rñ. hic speciale, ut error iuris nõ noceat. uel uerius, hic duplex fuit error:erravit enim in iure credens donationem generaliter ualere inter uirum.& uxorem. Item erravit in facto putãs rẽ donatã fore donãtis:nõ erravit, cum putauit do, in illa re tenere: puta, quia maritus ex causa lucrativa habebat.Vincitur ergo hic error iuris ab errore facti adiũcto per ueram opinionem, quam uxor habuit in re donata, & sic procedit usucapio. Itẽ ex dicto errore facti, quia credidit rem donantis, prouenit error iuris, dum putat rei propriæ coniugis ualere dona. Et ita,ex quo principale non nocet, nec accessorium. Item error facti, & iuris est mistus, vt patet ex prædictis:& sic non nocet argumentũ suprà, de donation.inter uiro & vxo.fi sponsus.§. generaliter.

† ad hunc titulum usde Vasch. controuer. illustr. cap. 9. nu. 20.

S I pater.§ CASVS. Pater filiæ,quam habebat in potestate,donauit rẽ alienam:tandem eam exhæredauit:decessit relicto hærede,& hæres habuit ratam donationem,dicitur quòd extunc poterit filia vsucapere.Franciscus.

† Ista glo. est notanda ad hoc propositũ, q̃ patet ex heredando filium mala mente, uidetur reuocare donationẽ aliastadam filio suo: & sic ex uno malo sequitur aliud. Dolog.

d ¶ Ratum habeat.§ cùm pater mutasset voluntatẽ, vel fortè olim non confirmabatur silentio. Azo.

e ¶ Hæres.§ nõ enim prohibetur hæres donare:Sed an † exhæredãdo videtur mutare voluntatẽ fortè distinguitur mala mente,uel non ut argumen.§.de bo.liber.fi patronus.

Q Vi pro donato.§ CASVS. Seruum mihi donatum a non domino manumisi antè quàm usucepissem eum:dicitur, quòd non ualet manumissio:& desino usucapere istum seruum. Fran.

f ¶ Nihil agit.§ ut C. de his qui à non domino manumittun.l.fi non proprietatem.

g ¶ Interruptam.§ Nunquid procedet eo possidente libertatem? ut& aliàs inter emptorem, & uenditorẽ fit continuatio?ut suprà,pro empto.l.ij.§.emptori.Respõde,hic uideur dicere,quòd nõ,cùm dicat interruptam.

D Onationis.§ CASVS. Vendidi tibi rem alienam causa donationis in totum.Dicitur,quod tu usucapies rem titu.pro donato, non pro emptore.Fran.

h ¶ Donationi s.§ in totum:vt §.de contrahen. emptio.l.si quis fundũ.secus si pro patre:vt eo.tit.fi quis donationis.& facit C.de cõtrahen.emptione.l.empti.& plus valere quod agitur.

¶ PRO DERELICTO.

¶ Instar habet donationis: vt infra, de stip. ser. l. quod seruus. Et ideo post præcedentem tit. competenter ponitur.

I res pro derelicto habita sit,statim nostra esse desinit [i],& occupantis statim fit: quia ijsdem modis [k] res desinunt esse nostræ,quibus acquiruntur.

¶ Res habita à domino pro derelicto, si sciẽs hoc,accipio eam, statim efficitur pro derelicto: & desinit esse eius:licet Proculus contradixerit.Fran.

¶ Paulus lib. † iiij.ad edict. LEX II.

PRo derelicto rem à domino habitam si sciamus [l], possumus acquirere. Sed Proculus, [m] non desinere [n] eam rem domini esse, nisi ab alio possessa fuerit:Iulianus. desinere quidem omittentis esse:non fieri autem alterius,nisi possessa fuerit: & rectè.

¶ Quod iuris est de toto quo ad totũ, idẽ iuris est de parte quo ad partẽ: sed non est idem iuris de parte quo ad totum. Bar.

¶ Modestinus.lib. † v. Differ. L. III.

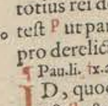
AN pars pro derelicto habeti possit,queri solet. Et quidẽ si in re cõi socius partem suam dereliquerit,eius esse desinit: ut hoc sit in parte,quod in toto. [o] Atqn totius rei dominus efficere nõ potest [p] ut partem retineat, partem pro derelicto habeat.

¶ Paul.li. ix.ad edict. LEX IIII.

ID, quod pro derelicto habitũ est [q], & haberi putamus [r], usu capere possumus, etiamsi ignoremus à quo derelictum sit.

¶ Pomponius. † LEX V.

Si id,quod pro derelicto habitũ † est [s] possidebas,ego sciẽs

AN pars.§ CASVS. Si ego & tu habemus rem communem, possum partẽ quã habeo in re habere pro derelicto:secus si partem rei meæ uolo habere pro derelicto:nam non possum.Franci.

o ¶ Quod in toto.§ fic §.de acquiren.hære.l.j,& de administra.tu.L.cùm quæritur.& de procu.in causæ.& C.de iure delibe.l.quidã.in fi.Et hoc nisi fortè prius fundo diuiso, uel domo per parietes,alterã pro derelicto habeat: quia tunc duo fundi,& duæ domus sunt: ut §.de legat.j. quod in rerum.§.si quis post.

ID quod.§ CASVS. Rem habitam pro derelicto à non domino apprehendi,credens quod dominus uerus esset ille,qui habuit eam pro derelicto,Dicitur quòd usucapio istam rem.Franci.

q ¶ Habitum est.§ à domino.

r ¶ Putamus.§ à non domino,scilicet pro derelicto.

Si id quod.§ CASVS. Rem habitam à non domino pro derelicto occupaui,& eam uendidi tibi sciẽti eam pro derelicto fuisse, Dicitur,quod bene usucapies eam pro emptore, quàm pro derelicto.Idem,si uxor rem alienam donat uiro,& uir eam uendat: nam emptor usucapit.

¶ Id quod.§ Rem habitã pro derelicto à uero domino apprehẽdista tim mea efficitur. Idem cùm quis spargit pecuniam,uel aues emittit: nam apprehendentium efficiuntur. Franciscus Accursius.

s ¶ Habitum est.§ à non domino:aliàs statim esset factus dominus.

In ea

a ¶ In ea causa esse.§ id est,pro derelicto habitam.

b ¶ Constat.§ tam pro emptore:quàm pro derelicto.

c ¶ In bonis.§ id est, in dominio.

d ¶ Nam & si tibi.§ Bonum simile: nam quod pro derelicto possidetur, quasi ex donatione possidetur: ut §.de stipu.ser.quod seruus. Accursius.

† al.quis.

e ¶ Sciens § tibi donatam:non sciens alienã.

f ¶ Domina putatiua quia ut dixi,res erat aliena: & sic cum non sit facta pauperior procedit usuca. ut supra tit.j.l si uir. Et dic,quòd dicitur concedere, etiam si est absens cum donauerit. Sed quidam dicunt, quòd etiam si sua res fuisset, habet locum quod hic dicitur: ut tamen exigant eam præsentem cum uir uendit: & sic emptor quasi a muliere uidetur emere: & secundum hoc præsens consentit.

† alias Modestinus libr. iij. al. Iulia. li. iij. ad Vrseium Ferocem. † ex Minicio.

g ¶ Continuo § id est, statim cùm apprehendero.

h ¶ Simul.§ post apprehensionem:differunt tamen missilia ab habitis pro derelicto: quia qui habet pro derelicto, principaliter uult carere: unde etiam antè quàm ab alio apprehendantur, desinunt esse sua: ut suprà eodem l. ij. in fin. fed iactata in uulgus principaliter ut alius habeat: licet secundario carere uelit: tamen demum post apprehensionem alterius desinit esse dominus: ut & institu. de rerum diuisio.§. hoc amplius. & §.penultimo. Item est argumen.contra.huic.§.supra de testam. tut. l. tutor incertus. & l.tutor ita.

† Respon. † Concor. cum hac l. in quãtum concernit materiã alimentorum text.83.diffin.in principio. & quæ fit pœna de negantis alimenta,ponit Bart.in l.necare.supra,de lib. agnosc. & Spec. in ti. qui filij sint legiti.

in ea causa [t] esse, abs te emerim, me vsucapturũ constat [u]: nec obstare, q̃ in bonis [v] tuis non fuerit. Nam & si tibi [w] rem ab vxore donatã sciens [x] emero, quia quasi volente,& concedente dña [y] id facere,idẽ iuris est. ¶ Id quod † q̃sque pro derelicto habuerit, continuò [z] meum fit:sicuti,cùm quis ęs sparserit,aut aues emiserit:quãuis incertæ personæ uoluerit eas esse: eius tamen fient, qui eas sustulerit:easque cum quis pro derelicto habeat,simul [a] intelligitur voluisse alicuius fieri.

¶ Iulianus. † LEX VI.

NEmo potest pro derelicto usucapere,q̃ falsò existimauerit rẽ pro derelicto habitã esse [b].

¶ Idem lib.ij. † LEX VII.

SI quis merces [c] ex naue iactas inuenisset, num ideo usucapere non possit,quia non uideretur derelictæ,quæritur.Sed uerius est, eum pro derelicto usucapere non posse.

¶ *Qui negat alimenta, & alij tradi mandant,Pro derelicto uidetur habere.Bar.*

¶ Paul.lib.xviij. † LEX VIII.

SEmpronius † Thetidi [d] status quæstionẽ facere tẽtabat,quasi de serua sua nata sit [e]: qui [f] iã testato conuentus à Procula nutrice Thetidis de soluendis alimentis [g], respondit non se habere unde eidem alimenta soluat: sed debere eam patri suo Lucio [h] Titio restitui. Idq; cùm illa in testationem [i] redegisset, ut postea nullam quæstionem pateretur ab eodem Sempronio, Lucius Titius Seiæ Proculæ solutis alimentis [k] puellã vindicta manumisit. Quæro,an possit rescindi libertas Thetidis. Paulus respondit,quoniam dominus ancillæ, ex qua Thetis nata est, Thetidem Pro derelicto habuisse uideretur, potuisse eam à Lucio Titio [l] ad libertatem perduci.

Pro Legato.

TITVLVS IX.

¶ Ille possidet, & usucapit titulo pro legato, cui legatũ est à non domino: ut in gl. F.

¶ Vlpia.lib.vi.dispu. LEX I.

Egatorum nomine is videtur possidere,cui legatũ est [m]. Pro legato.n. possessio, & vsucapio nulli alij, quàm ei, cui legatum [n] est, competit.

¶ Pau.lib.liiij.ad edict. LEX II.

SI possideam aliquam rẽ, quã putabã mihi legatam,cùm nõ esset [o], pro legato non usucapiã.

¶ Idem [p]. LEX III.

NOn magis,quàm si quis emptum existimet quod non emerit. [q]

¶ No.hic casum,in quo ille qui habet cãm à domino,non efficitur dominus, sed acquirit usucapiendi conditionem. Paul.de Cast.

¶ † Idem lib.I.ad edict. LEX IIII.

PRo legato usucapi põt, si res aliena legata sit:aut testatoris quidem sit,sed adempta [r] codicillis ignoretur:in horum.n.persona subest iusta [s] causa, quæ sufficit ad usucapionem. Idem potest dici [t] & si in nomine erit dubitatio: veluti, si Titio legatum sit, cùm sint duo Titij: vt alter eorum de se cogitatum existimauerit [u].

¶ Quantum ad usucapiendum titulo pro legato, sufficit mors illius, qui legauit, & quòd putetur suiße ipsius, licet sit aliena, & dominus eius ninat. Paul.de Cast.

Alimentorum denegatio non facit habere pro derelicto.

† al. Papi. libr. xxij. quæst.oni.

† al. Paul. libr.liiij.ad edict.

¶ Alimentis.§ quæ,si dominus erat,dare debebat.

p ¶ Lucio Titio.§ qui pater erat Thetidis.

q ¶ In testationem.§ i. scripturam coram testibus.

r ¶ Solutis alimentis.§ & apprehensa puella à Lucio Titio.

s ¶ Lucio Titio.§ qui eam occupauit: & est sic suprà de nox. quemadmodum.§.j.Sed uidetur statim libera: ut in authen.de nup.§. & multo potius. & C. de Lati. lib. rol.l.j.§. sed scimus, quæ sunt contra. Solu. hic dicit dandam Lucio Titio: quod non dixit in contrarijs. Alij, quòd illę hanc corrigãt. Tu dic,quòd illæ in languente, hic in non languente. An autem sola denegatio alimentorum faciat haberi Pro derelicto ? Respond. non: ut C.de infant. ex. l.ij.& facit suprà de stahomin. l. seruus. & de damn. infect. l. si finita. §. non autem. & §. fiquis.

¶ PRO LEGATO.

Egatorum. Legatũ est,§ i. non dominio,& quandoque à domino: ut infra l.iiij. Alias statim fit dominus etiam sine traditione: ut infra de furt. l. a Titio. Et an sic currat usucap.sine traditione poss. dic ut supra de usuca.l. Celsius.

u ¶ Legatum.§ uel iustus error interuenerit: quòd dic, ut infra eodem l.iiij.& infra.pro suo.l. penultima.§. finali.

SI possideam.§ CASVS. Credo rem mihi legatam, cum non sit: non usucapiam eam titu.Pro legato. Idem in titu. pro emptore. h. d. cum l. sequen. Franciscus.

x ¶ Non esset.§ nec iustus error adest: ut dixi suprà l.proxi.

y NOn magis. Non emerit.§ Nec iustisimus error interuenerit:ut suprà pro emptt.l. ij. in prin. & l.quod uulgò.

PRo legato.§ CASVS. Sine testator legat rem alienam mihi,sive suam,& in codicillis adimat, & hoc ignorem.Dicit,q̃ usucapiã rẽ titu.Pro legato.Idẽ est,& si leget Titio,& duo sint Titij,& unus eorum apprehendat legatum:nam usucapit.Fran.

z ¶ Adepta.§ Quod ergo est ademptũ,nõ omnino periit habet,ac si legatũ non fuisset, cũ hoc inducat iustam causam errandi:& est sic in reu ocatione mãdati:ut §.de fol.cùm quis.Sed ar.cõtra.§.de leg.j. si ita sit scriptum.Sed si res adempta erat testatoris,& sit postea hæredis:ergo transtulit dñium in legatariũ:nõ ergo indiget usuca. Ad hoc quidã dicunt,q̃ res erat apud legatariũ : sine uitio:ut §.fi nõ traditam.Alij q̃ hæres non tradidit,sed dixit,cuicunque est legata:eã accipiat:vñ nõ videt huic tradidisse,cũ ei legata nõ erat.Alij,q̃ uerè tradidit hæres, sed sub cõditione,si ei debetur:vñ si ei debetur,statim est dõs:nunc ergo usucapiet.Tu dic,q̃ hæres simpliciter tradidit:& prudẽs in iure credebat dominiũ recta uia in legatarium transisse:unde tradẽdo non intendebat transferre dominiũ: sed iam transiati dominij poss. tradere:unde non transtulit: ut §.de condi.ob cau.l.iij §. subtilius.

a ¶ Iusta cã.§ fic §.e.l.fi.& ar.§.de acq.her. cũ quidã.§.q̃ si ipe puret.

b ¶ Idem potest dici.§ fi sit iustus error.

c ¶ Existimauerit.§ & existimare debuit propter maiorem affectum,nec dubiũ sibi erat : aliàs,si in dubiũ reuocasset ius impedit hoc

legatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

legatum: vt supra de rebus dub. si fuerit. & ita hic erraret in iure, & sic nouũ usucaperet.

EA res. § CASVS. Legasti mihi rem Titij. dicitur, quòd usucapio istam rem licet dominus eius uiuat, dum tamen credam testatoris fuisse. Et h. d. hæc l. cum seq. Fra n.

a ¶ Viuat. § non est contra. s. pro hærede. l. j. quia ibi non erat mortuus, cuius credebatur fuisse hæreditas: & hic erat mortuus, cuius credebatur fuisse res legata: & facit infra pro suo l. pen. §. fi. & l. fin. & conjunge l. seq. Accur.

† al. ad Sabinum.

b SI is existimauerit. § & est uerum eum mortuum esse, & scitur.

† ex Cassio † Intell. huius. l. uid. p Vasch. controu. illu. c. 18. nu. 18.

c NEmo. Factio est. § patsiuè: ut infra e. l. fi. Sed si eius rei non habeat commercium, idem: secus si ab eo legetur, qui nõ est capax: vt supra de lega. 2. mortuo. §. labeo. Item quid, si errans in facto putet se, posse usucapere: quia incestuosus est: sed putat se legitimum? Item quid, si aliàs est capax, sed non ab isto, à quo credit sibi relictũ? Respon. hoc casu non usuca. Azo. Item facit supra pro hærede. l. fin.

d SI non traditam. Sine uitio. § ut quia hæres non satisfdat: ut in exemplo infra quorum le. l. fi. §. fi per legatarium. Vel quia hæres accommodauit uoluntatem, licet non tradidit. Vel quia uacantem, & nondum per hæredem apprehensam occupauit. Et secundum hoc non ob. supra de acquir. poss. l. fi ex stipulatione. Item facit hæc l. ad id, quod no. supra de usuca. l. Celsus. Sed nonne tenetur peti. hæredi? Dic, q̃ non propter iustum errorem: quod dic, ut infra l. proxi. no.

† al. ad Sabinum.

PRo legato. § CASVS. Is potest usucapere titu. pro legato, cui potest legari, q̃ sit persona, quæ possit capere ex testamento. Secundò impubes condidit testamentum & legauit Titio aliquam rem: hic Titius credidit testatorem esse puberem, & sic posse testari: dicitur quod usucapiet. Tertio testator legauit mihi rem, tandem ademit eam mihi in codicillis: ego hoc ignorãs cœpi possidere illam rem. dicitur, q̃ usucapiam. Franc. Accursius.

e ¶ Rectè. § id est, cui testator rectè legare potuit.

f ¶ Non iure. § sed op. aut sciebat: & tunc mala fide: ut §. de usuca. si fur. Aut nõ, & sic errabat in iure: & tunc idẽ ut nõ usuca. ut §. de usuc. l. nunquã? Respon. licet de iure nõ teneat, tamẽ legatariũ dic in facto erasse: ut quia credidit puberem: & sic posse testari, qui erat impubes ar. §. p emp. l. ij. §. si a pupillo. Vel credidit adesse vij. testes, uel sigilla uel ex causa præteritionis apparuit postea non ualere iure iusto: licet hodie secus: ut C. de li. præte. auth. ex causa.

g ¶ Ademptum est. § de hoc dixi §. eo. pro legato.

h ¶ Post. § si iustus sit error: sed uidetur, quòd cesset usuca. pro leg. cùm teneat peti. hæredi. quæ est perpetua: ut C. de peti. hære. l. hæredi tatis? Respon. propter iustum errorem habetur, ac si titulũ haberet: unde dicta actione non tenetur.

¶ PRO DOTE.

TItulus. § CASVS. Titulus pro dote iustissimus est: nam æquum est: ut qui accepit rem in dotem, possit eam usucapere tit. Pro dote: sicut qui emit, usucapit titu. pro empto re. Nec est uis: utrũ res, quas dedit uxor in dotem, omnes

¶ Iabolenus lib. vij. † LEX V.

EA res, quæ legati nomine tradita est, quãuis dominus eius uiuat a, legatorum tamen nomine usucapietur.

¶ Pomp. lib. xxxij. † ad edict. LEX VI.

SI is, cui tradita est, mortuum esse existimauerit b.

¶ Is põt usucapere titulo pro legato, qui potest capere ex testamento. Fran. Acc.

¶ Iabolenus lib. vij. † LEX VII.

NEmo † potest legatorum nomine usucapere, nisi is, cum quo testamenti factio est c: quia ea possessio ex iure testamẽti proficiscitur.

¶ Semper nõ est necessaria traditio ad usucapiendum.

¶ Pomponius †. LEX VIII.

SI non traditam possessionẽ ingrediat sine uitio d legatarius, legatæ rei usucapio competit.

¶ Hermogen. lib. v. iur. epi. LEX IX.

PRo legato usucapit, cui rectè e legatum relictũ est. Sed & si non iure f legatum relinquatur, uel legatum ademptum est, § pro legato usucapi post h magnas uarietates obtinuit.

Pro dote.

TITVLVS X.

¶ Si res detur in dotem uniuersaliter, uel specialiter, matrimonio contracto usucapitur pro dote: ante contractum uerò, usu capitur pro suo: nisi expressè sit actum, quòd non transeat dominium nisi matrimonio contracto: & hoc, siue res detur æstimata, siue inæstimata. Bar.

¶ Vlpianus li. xxxi. ad edic. LEX I.

TItulus est usucapionis, & quidẽ iustissimus, qui appellatur Pro dote i: vt qui in dotem rem k accipit, usucapere possit l spatio solenni, quo solent qui Pro emptore vsucapiunt. Et nihil refert, singulæ m res, an pariter uniuersæ n in dotem dentur. Et primùm de tempore videamus, quãdo pro dote quis usucapere possit, utrùm post tempora nuptiarum o, an verò & ante nuptias p. Et est quæstio vulgata q, an sponsus, hoc est, qui nondum maritus est, possit rem pro dote usucapere. Et Iulianus inquit, Si sponsa sponso ea mente tradiderit res, ut non antè eius fieri uellet, quàm nuptiæ secutæ sint, usus quoque capio cessabit r. Si tamen † non uidetur s quid actum fuerit, credendum esse id agi Iulianus ait, ut statim res eius t fiant u, & si alienæ sint, usucapi possint x: quæ sententia mihi probabilis uidetur. Ante nuptias autem non pro dote usucapit, sed pro suo y.

¶ Constante z autem matrimonio pro dote usucapio inter eos locum habet: inter quos est matrimonium contractum. Cæterùm † si cesset a matrimoniũ, Cassius ait, cessare usucapionem: quia dos nulla sit b. ¶ Idem scribit, & si putauit c maritus esse sibi matrimonium, cùm non esset, usucapere eum non posse, quia nulla dos sit d: quæ sententia habet rationem.

¶ Ante cõtractum matrimonium æstimata res à sponsa sponso data non usucapitur à uiro, nec titulo pro suo, nec titulo pro emptore. Franc. Accursius.

¶ Paulus lib. liiij. † LEX II.

† In P. F. euidẽter id actum fuerit &c. Du are. autem non euidẽter id actũ fuerit &c.

† Intellectũ huius. text. unde p Io. Hannibal. in rubr. solu. matrim. num. 57. & 59.

† ad edict.

a Si æstimata. § secus si non æstimata: ut supra eodem l. j. §. ante. quæ est contra, secundum Azo. & H. Et dic inæstũ, etiamsi æstimentur, ideo ut sciatur, an fiant deteriores: ut C. de iure do. l. fi inter. Alij, ut R. distinguunt, an sic dentur ut demum secutis nuptiis fiant accipientis: & tunc obtinet quod hic: an q̃ statim: uel nihil de hoc agitur, & tũc quod ibi. & pro eo infra titu. j. l. j. Cui oppono supra pro empt. l. ij. §. si sub condit. sed respon. uenum est pro empt. ut ibi: sed pro suo sic, ut hic, etiam ante conditionem. Vel illud in condi. expressa: hic in tacita. Tu dic, quòd cùm dantur æstimatæ: etiam si agitur ut statim fiant uiri. tamen contractus suspenditur in eventum conditionis: ut supra de iure dot. l. plerunque. §. fi ante. Vade cum habeatur pro eo, ac si non fuerit, non potest dici, quòd habuit bonam fidem uir in eo, quod non fuit: quod est necesse non solùm tempore traditionis, sed etiam contractus in uendítione: ut supra pro empt. l. ij. qualis iste est ut C. de iure do. l. quoties. Vnde prima solutio uera est.

b ¶ Nec pro suo. § nedum pro dote.

c ¶ Ante nuptias. § nec mirum, quia conditionalis est uenditio: ut supr. de iure do. l. plerunque. §. fi ante. unde interim usuca. cessat: ut supra pro empt. l. ij. §. si sub condi. licet R. contra: ut modò dixi. post conditionem autem usuca. pro emptore. locum habet: ut dicta l. plerunque. §. fi ante. & C. de iure do. quoties.

† al. deest, ut.

† Du. &

DVa. § CASVS. Duæ filiæ successerũt patri ab intestato, in hac hæredita. plura erant mancipia, puta x. una ex his dedit uiro suo quinque: alia ex his mancipijs in dotem alia quinque: & ista mancipia separata quilibet uirorũ longo tempore possedit: nunc filiæ uellent dimidere hæredi. & sic etiã mancipia. Dicitur, quòd mancipia non possunt dimidere, cum usucapta sint. Franc.

d ¶ Singulæ. § puta, una quinque mancipia: alia totidem, cùm essent decem communia. Et sic etiam remanserunt communia, nec tñ fecerunt ad inuicem furtum: cum quælibet crediderit aliam permissuram.

e ¶ Annis. § id est, tempore statuto in usucapione. Accur.

f ¶ Cur non usucepissent. § triennio: & sic no. actionem communi diuidundo tolli minori spatio xxx. an. ut & C. de commu. rerum aliæ. l. j. & no. C. in qui. cau. cel. lon. temp. præscl. unus. Nam habebat hic locum, communi dinid. ante præscriptionem etiam contra acceptorem uirum: ut sup. de act. emp. iul. §. idem Celsus.

¶ PRO SVO.

¶ Nota, q̃ pro suo, tribus modis dicitur. Primo stricte, quãdo desicit alius titu. ut hic, & infra l. ij. Secundo largius: qñ concurrit cum quolibet alio tit. ut infra l. i. §. i. etiam cum tit. pro sol. qui est generalior alijs: ut infra eod. hominem, & supra pro solu. l. i. Tertio largissimè quicunque pro se possidet: unde etiam dominus pro suo possidet, ut infra eo. l. ij. & dicitur tunc ad differentiam creditoris, & similium, qui non pro suo possident: & hoc tertio modo non est tit. usucapionem pariens: quia iam quilibet possessor etiam malæfidei, & sine tit. usucaperet. Sed quidam dicunt quòd ubi concurrit alius tit. hic non est tit. Sed dicitur, pro suo, id est proprio. quod non placet: cùm species scilicet pro emptore, uel similis per genus, scilicet, per tit. pro suo non tollatur: & econtra nec ex plurib. causis quis possidere prohibeatur: ut supra de acquir. poss. l. ij. §. ex pluribus.

Si æstimata

SI æstimata a res ante nuptias tradita sit, nec pro emptore, nec pro suo b ante nuptias c usucapietur.

¶ Res præscripta, uel usucapta in iudicium diuisorium non uenit. Bart.

¶ Scæuola lib. xxv. digest. LEX III.

DVæ filiæ intestato patri hæredes extiterunt, & mancipia communia singulæ d in dotẽ dederunt: & post aliquot annos à morte patris, familiæ erciscundæ iudicium inter eas dictatum est. Quæsitum est, cùm mariti bona fide mancipia in dotem accepta, ut dotalia, multis annis e possederint, an ea usucepisse uideantur, si ij, qui accipiebãt, dantis credidissent esse? Respõdi, nihil proponi, cur non usucepissent f.

Pro suo.

TITVLVS XI.

¶ Pro suo possidet, qui possidet ex causis, ex quibus de iure gentium dominium queritur. Item quocunque titulo possidet. Item quilibet dominus. Bar.

¶ Vlpianus lib. xv. ad edict. LEX I.

PRo suo possessio talis est †, vt cùm dominiũ nobis acquiri putamus, & ex ea causa possidemus, ex qua acquiritur g † †. Est præterea h pro suo, utputa, ex causa emptionis, & pro emptore, & pro suo possideo. Item † in re donata, vel legata, vel pro donato, uel pro legato, vel etiam pro suo possideo. Sed si res i mihi ex iusta causa, putà emptionis, tradita sit, & usucapiam, incipio quidem & ante usucapionem k pro meo possidere. Sed an desinã ex causa emptionis pòst usucapionem possidere, dubitabatur. Et Martianus l dicitur existimasse, nõ desinere † possidere.

† al. Paucausa usucapiẽdi. & deficit alius titu. nec enim est determinatus titul. iste: ut patent exempla §. ti. j. l. j. §. ante nuptias. & §. de iure do. l. Procul. & infr. e. l. fi. Accur. h ¶ Est præterea. § ex hoc §. not. quòd omnibus titu. adhæret: licet quidam contradicentes hic, pro suo, id est, pro proprio.

i ¶ Sed si res. § videtur repetere supra dicta, unde R. dixit hic de conditionali emptione loquis: in quasi pendente conditione tradítio fiat, habet locum usucapio, quod non placet: ut no. supra tit. j. si æstimata. Dic ergo, repetit ut addat, & distinguat inter tempus ante usucapionem completum & tempus post usucapionem completam. Idem tamen dicit ubique.

† al. xxij. Vsucapio an habeat locũ in emptione cõditionali. in qua pendente conditione traditio fit.

† in re, non est in Dua exemplar.

† possidere, non est apud Dua.

¶ Idem †. LEX II.

EST species m possessionis, q̃ vocatur pro suo: hoc enim modo possidemus oĩa, quę mari, terra, cœloq; capimus n, aut quæ alluuione fluminũ nostra fiunt o: itẽ quæ ex rebus alieno nomine p possessis nata possidemus, ueluti, partum hęreditariæ, aut emptæ q ancillæ pro nostro possidemus: similiter fructus r rei emptæ, aut donatæ, aut quæ in hæreditate inuenta est.

¶ Pompo. lib. † xij. ad Sabi. LEX III.

HOminem, quẽ ex stipulatione te mihi debere falsò existimabas, tradidisti mihi. Si sciẽs nihil mihi deberi, usu cum non s

k ¶ Vsucapionem. § scilicet completam.

l ¶ Definere. § scilicet possidere. Aliàs est in litera †, & tunc nõ subaudies. Nã ex pluribus causis tenere potest: ut §. de acqui. poss. l. ij. §. fi. Et adde, quod ibi de hoc notaui.

m EST species. § Mirabiliter dicit species: cùm cõcurrat cũ quolibet tit. Sed respexit ad id, quòd quãdoq; procedit et nullo alio tit. interueniẽte: ut §. l. proxi. no. Itẽ caute dicit, Possessionis, & nõ usucapionis: non enim in omnibus exemplis procedit usucapio. Accursius.

n ¶ Capimus. § si quidem sint alienus, cum credã nullus, possidens usucapio pro suo: si nullus, possideo q̃ suo: sed nõ usucapio, cum meũ sit: vt no. §. l. proxi.

o ¶ Nostra fiunt. § uel uerẽ: & sic nõ usucapimus. Vel putatiuè: quia puto meũ fundũ cui accedit, cùm non sit: ut §. de publi. fi ego. §. quod tamen.

p ¶ Alieno nomine. § imò suo nomine: sed dicit alieno, quia ab alio habet causam, Sic ponit uerbũ alieno nomine. §. de his, qui no. infra. l. Furti. §. si quis alieno. Vel dicere vera alieno: ut quia procurator meus, qui emit ancillam, usucapit ante quam sciam, & mihi tradat: sed iure mandati restituit. Potuit enim procurator errare in facto, quia putat partum illius esse ex sua ancilla propria.

q ¶ Emptæ. § à procuratore.

r ¶ Fructus. § naturales, quas fiunt statim mei: ut §. de vsur. l. fructus.

HOminem. § CASVS. Credés te mihi debere Stichum ex stip. eũ mihi tradidisti, dicit, q̃ si ego etiã hoc credebã usucapia titulo pro meo: si autem sciam eũ mihi nõ deberi, tunc nõ usucapia. Franc.

s ¶ Non capiam. § ut §. pro solut. o. l. fi exilitimans. & §. pro emp. qui fundũ. §. seruus. Sed cõdictione idebiti teneor ratione possessionis: ut §. de cõdi. inde. l. indebiti. §. j. & facit §. de fur. l. fallus. §. Sed si ita. & §. si mulier ven. no. l. j. §. competit.

Capiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Capiam.§ quia habeo malam fidem.
b Traditum est.§ vt fiat meum:secus si mihi tradatur quasi meum: vt .§. de vsuca. l.cum solum.quæ est contra.

Si ancillam.§ CASVS. Ancillam furtiuam bona fide emisti:tandem hæc ancilla concepit,& peperit penes te,& sic cœpisti possidere partum:& antequam compleres vsuca. partus,cœpisti scire ancillam furtiuam esse, Quæritur, an procedat vsuca. Et dicitur, quòd sic: quia non interrumpitur per talem scientiam, & hoc dixit Trebatius: autor tamen legis dicit esse distinguendum: nam aut nesciuisti ancillam furtiuam intra prædictum tempus,& tunc bene vsucapis,aut sciuisti, & volebas certiorare dominum, & non potuisti: vel si certiorasti,& tunc similiter procedis in vsucap. si autem poteras certiorare dominũ, & non fecisti, tunc dicens possidere clam, non pro suo. ¶ Si pater.§ Pater diuisit bona inter filios, & tradidit: tandem filij post mortem patris habuerunt ratam diuisionem. dicitur, q̃ filij dicuntur possidere, & usucapere titulo pro suo, si qua ex his, quæ sunt diuisa non fuerunt de bonis patris. ¶ Quod legatum. § Testator reliquit legatum Titio, cum duo essent Titij, hæres dedit vni ex his de quo fortè testator non senserat. dicitur, q̃ ille usucapiet titulo pro suo. Franc.

† Intel.huius. l. uide apud Io. Hanibalẽ. in l. naturâ liter nu.82. & seq.

c ¶ Emisti. § à fure putans eum dominum.
d ¶ Vsucapionis.§ scilicet,triennium.
e ¶ Putat.§ & malè.
f ¶ Ego.§ iurisconsultus.
g ¶ Mancipium.§ scilicet furtiuum.
h ¶ Vsucaperes.§ id est, pficeres usucapionẽ cùm scires.s.cuius esset, & per hoc furtiuum:secus autem,si simpliciter alienũ sciuisti:quia nõ ideo minus usucapis:ut .§. de usuca. iusto.§.si possess.quæ est contrà. Et adde distinctionem,quæ est supra de publi.si ego.§.partus. Accur.
i ¶ Esse.§ quia non usucapit. Accur.
k ¶ Videberis:§ contrà.§.de acqui.pos.l.clã. Solue ut ibi. Vel posset illa secundum hanc loqui:ut is nõ possideat clàm in casibus hic suprà positis,quo minus usucapiat:sed hoc casu,sic. Et eodẽ modo solue in eo.tit.l.fi de eo.§.seruũ. Item est cõtrà.§.de sta.ho.l.qui in utero.§. præterea. Sed ibi erat iam prægnans,cùm erat surrepta,unde nõ usucapitur partus. Item facit.C.de usuca.pro empto.l.si matrẽ. Itẽ ad denuntiationem facit .§.de libe.agno.l.j.§.sed si maritus.& .§.loca.l. itẽ quæritur.§.exercitu.

Scientia superueniens quãdoque nocet.

l ¶ Pro suo.§ id est,bona,& mala fide: cùm sint opposita. Vel, pro suo,id est,tit.qui alijs adhæret:& per eum usucapitur, & clàm. Item not.non inspici initium. Item scientiam superuenientẽ nocere. In quo est ar.contra.C.de usuca.transfor.l.j.§ hoc proculdubio. Sed & furti solum.
m ¶ Si pater cum filijs.§ in potestate constitutis.
n ¶ Partitus.§ & sic non ualuit inter patrem,& filium,cùm non possit nasci inter eos ciuilis obligatio.Accursius.
o ¶ Ex ea causa.§ diuisionis.
p ¶ Quòd.§ id est,quia. Sed inuiti tenentur stare, si solenniter fuit factum:ut C.fami.er.l.fin.& aut.si modò.& C. de test. l. hac consultissima.§.ex imperfecto.& aut.quod sine.
q ¶ Pro suo.§ Dicunt quidam,quòd ubicunque cessat usucapio pro hærede,quia sunt sui:habeat locum pro suo: quod non placet: quia

piam.[a] quòd si nescio,verius est vt vsucapiam:quia ipsa traditio ex causa,quam veram esse existimo, 10
sufficit ad efficiendum vt id, quod mihi traditũ est[b], pro meo possideam.Et ita Neratius scripsit, idque verum puto.

¶ *Si post cæptam vsucapionẽ partus ancillæ furtiuæ per bonæ fidei possessorem superueniat scientia, quòd ancilla erat furtiua, ita demum procedit, & completur vsucapio, si ignorauit cuius esset: vel sciuit, & sibi denuntiare non potuit: vel si potuit,denuntiauit,aliàs secus. Pau.de Cast.*

¶ Idem lib. xxxij. ad Sab. LEX IIII.

Si ancillam † furtiuã emisti[c] bona fide,& quod ex ea natũ & apud te cõceptum est,ita possedisti,vt intra cõstitutum vsucapionis[d] tẽpus cognosceres matrem eius furtiuã esse, Trebatius omnino putat[e], quod ita possessum esset,vsucaptum esse. Ego[f] sic puto distinguẽdum,vt si nescieris intra statutum tempus cuius id mancipium[g] esset,aut si scieris,neq; potueris certiorem dominũ facere, aut si potueris quoque, & feceris certiorem,vsucaperes[h]. Sin verò cùm scires,& posses,nõ feceris certiorem, contrà esse[i]: tunc enim clàm possedisse videberis[k]. Neq; enim idem & pro suo[l], & clàm possideri potest.

¶ *Licet filij i potestate res alienas inuẽtas in hẽditate paterna nõ vsucapiãt titulo pro hærede, uel pro suo: si tñ fuerãt per patrem inter eos diuisæ & traditæ, & ipsi post mor*

uerbis non rebus lex,quæ prohibet:ut C.pro hærede. l. nihil, esset imposita.Alij,quòd hic sit specialis casus:& ideo hic ponitur ut sus pro hærede usucapiat. Tertij, quòd erant emancipati. Sed certè tunc & pro hærede haberet locum.Sed hoc uerum,si in tempore mortis testator habuisset: hic autem prius tradiderat. Alij, quòd hic fuit eis tradita post mortem patris a quodam qui se credideratdebere patri, cùm non deberet: quod non placet. Alij, ut Azo, quòd cœperat possidere pro suo. Tu dic, quòd pater donauit, & tradidit, & diuisit: & procedit usucapio pro suo ex diuisione, quam ratam habuerunt post mortem patris: quæ ulcem obtinet emptionis, ut C. communia utriusque iudic. l. j. Et secundum hoc soluitur contrà suprà pro donat. l. prima §. si pater. Item contra suprà de usuca. cùm solus. ubi huiusmodi traditio, siue diuisio non inducit usucap. Sed expone ut ibi.

r ¶ Quod legatum.§ legatum erat Titio:duo erant Titij: hæres soluit ei de quo testator non senserat,usucapit. † aliàs, Hermoge. 5. Mẽbra.
f ¶ Non sit.§ in ueritate. † aliàs Nerat.li.v. mẽbra.
t ¶ Perperam.§ propter errorem nominis: & dic siue extranei, siue etiam testatoris erat res: ut nota. supra. pro legato. l.iiij. † Not. ex hoc tex.nõ tam titulũ ad ordinariam usucapionem requiri quã causã possidendi nõ omnino in instam, ut per Valsch. cõtro.illus. cap.79.nu. 15. eius.Du.
v ¶ Possidet.§ si habet ueram causam opinandi sibi legatum. Accursius.

V Sucapio.§ CASVS. Vsucapio non solùm ex prædictis causis, siue titulis, sed etiam ex alijs causis concessa, ideo est inducta, ut sit finis litium. Secundò dicit,Euenit aliquando, quòd rem,quam credo meam, & non est, usucapio: vt quia credo, quòd seruus meus emerit, cui mandaueram ut emeret: aut ille, cui successi. Nam in istis causis iustè potui ignorare cùm in alieni factı ignorantia tolerabilis sit error. Franciscus Accurs.

x ¶ Ex alijs.§ non solùm in prædictis titu. suprà specialiter expositis à titu.de usuca.usque huc.sed etiam ex alijs,pro quibus specialiter habet locum hic titul.ut dixi exẽpla suprà eodem l.j.in prin. Vel dic,non solùm omnibus prædictis,ut etiam hunc comprehendat:sed etiam in aliis, si qui reperiantur. Vel dic econtrà, non solùm hoc titul. pro suo, sed etiam ex aliis superioribus specialibus est hæc ratio. Accur.
y ¶ Interim.§ id est,statuto tempore: uel id est, aliquando. Accursius.
z ¶ Finis.§ Not. rationem,quare usucapio est inducta: sic C. de Iud.l.apertissimi. Item est illa,ne dominia rerum,&c.ut instit.de usuca.in prin.Accursius.
a ¶ Possederit.§ Credens ex iusta causa se habuisse,ut subiicit:secus si solum credebat suum.
b ¶ Non obstet.§ imo prosit,Azo.secus si non probabilis sit: ut C.pro donato.l.irritam.
c ¶ Seruum meum.§ cui mandaui rem emendã:ut suprà pro emp. l.quod uulgò.
d ¶ Successissem.§ sic infrà de re.iur.qui in alterius. & .§. ad Veleia.si mulier.
e ¶ Emisse.§ cùm ueré tamen tradita fuerit:aliàs non.
f ¶ Tolerabilis.§ non in suo: ut suprà, de iuris & facti ignorantia. l. plurimum. & suprà, de acquirenda hæreditate. l. cùm falsum. Accursius.

DE

¶ DE RE IVDICATA.

¶ Dixit qualiter res per præscriptionem quærantur, nunc qualiter per sententiam iudicis. Accursius.

Res iudicata.§ CASVS. Ego Fráciscus pono casum ut litera iacet. & intellige eã, ut in glosis notat. Franciscus. Accursius.

a ¶ Accepit.§ sẽtentia accipit finẽ controuersiæ: q.a in ea finis est. Et dicit quidã hoc. uerũ. s. rẽ iudicatã dici, qñ iã appellari non potest.arg. .§. de cond. inde.eleganter §. si quis post. Nos contrà:nam etiam interim dum potest appellari,est sentẽtia: ut per eandem l. & C.de ap. litigatoribus. sed posteà facta appellatiõe fingitur nec iudicatũ: ut .§. ad Turpil. l. j. §.fin.& fingitur nec prouocatum appellatione omissa: ut C.de tempo. appel. l.fin.§.fin. Sin autẽ pronuntiet iudex appellationis,& cõfirmet primã sentẽtiam condẽnatoriã ex qua sentẽtia detur actio: dic ut .§. de infamibus.l.furti.Accursius.

Digestorum, seu Pandectarum

LIBER XLII.

De re iudicata: & de effectu sententiarum: & de interlocutionibus † iudicum.

TITVLVS I.

¶ *Res iudicata dicitur causa, per sententiã iudicis terminata, continentem condẽnationem, uel absolutionem, uel aliud æquipollẽs. Pau. de Cast.*

LEX. I.

¶ Modestinus.

Res iudicata † dicitur, quæ finem controuersiarum pronuntiatione iudicis accepit[a]: quod uel cõdemnatione, uel absolutione[b] contingit.

† iudicum, non est in Du. exẽpl.

† lib.vij. Pandect.
† Concor. tex.in §.definitiua. ij. q. 6. addo gl.uidendã in c.j.i priuper uerbo, non habente. de priuo. appel.i pragma.sanc.

b ¶ Absolutione.§ & his uerbis tantùm, secundum quosdã ut & C. de sentẽ. & inter. omiud. l. præses. non etiam per æquipollentiam: ut .§. eo. in summa.& .§. de arbi.l.quid tamen.§.si arbiter. & de compensa. l. quod in diem.§ j. Sed iudex appellationis sufficit,si dicat iustam,uel iniustã vt C.de appel.l.eos.circa prin.

Qui pro tribunali.§ CASVS. Iudex ordinarius, qui exequitur sententiam, aliquando seruat tempus statutum autẽ, quàm exequatur: aliquando prorogat, aliquando arctat: & ponit exempla: & dic ea ut in glo.Fran.

c ¶ Qui pro tribunali cognoscit.§ qualis est ordinarius, qui & sententiam suam,& delegati sui exequitur:ut .§. eo.ã diuo. delegatus autẽ non:cùm executio sit missi imperij:& sic non potest delegari: ut supra de iurisd.om.iudi.iubere.cognoscit ergo hic exequendo.
d ¶ Tempus iudicati.§ Quod erat olim duorum mensium:hodie quatuor:vt .§. eo.debitoribus.& C.de usur.rei iudi.l.ij.& iij.
e ¶ Coarctat.§ aliàs arctat. Et dic,causa cognita: ut subiicit. Aliàs non:ut .§. eo.si se.§.si quis quæ est contrà.Sed prorogat etiam sine causa,ut ibidem:cùm proniores simus in liberando, &c. ut infrà de actio. & oblig.Arrianus.
f ¶ Qualitate.§ ut in rei uendi.ubi arctatur,& prorogatur: ut instit, de offi.iudi.§.j.& §.seq.
g ¶ Quantitate.§ ut si est quantitas parua, possit arctari: si multum magna,prorogari:ar.§. de iure fis.l.in fraudem.§.fiscalibus.
h ¶ Obsequio.§ condemnato obedieti iudici prorogatur:inobedienti,siue cõtumaci,non. Vel dic,obsequio,ut quia filius, uel libertus patri,uel patrono sunt damnati:sic enim prorogatur. At si econtrà. potest arctari:ar.§. de libe.ho.exhi.l.iij.§.ut. Sed melius uidetur dici econtrà:& ad hoc §. de iniur.l.prætor.§.fi. Et de cõtumacia dic, quia habet pecuniam,& non uult soluere:uel econtrà non habet, nec habere poterit ad magnum tempus,ar.§. eo.l.debitoribus.& facit .§. de arbi.quid tamen.§.solutioni.& l.si cùm dies.§.fi.& l.Celsus.in princi.
i ¶ Exequentur.§ patiuè.
k ¶ Constituantur.§ pupillo:quo casu statim tutor cogetur eum alere: argu.§. de fer.l.ij.
l ¶ Subueniatur.§ per in integ. resti. Et idem dicas in aliis exẽplis suprà positis,& similibus.s.ut ex causa arctetur. Item facit .§. de iudi.l. si debitor.& de leg.j.l.si domus.§.si in pecunia.

Qui condemnare.§ CASVS. Iudex qui habet meram iurisdictionem,q̃ possit unã ex partibus cõdemnare.si uideat eam cõdemnandam,ut quia habet malum ius:ille idem iudex poterit eam ab soluere,si uideat absoluendam,ut quia habeat bonum ius. Fran.
m ¶ Qui condemnare.§ Quatuor sunt regulæ. Prima hæc, Qui

damnare potest,&c.& dic in genere,non in eadem causa: nã si potest dãnare iustè,non debet eundem absoluere:si tamen faciat,ualet sentẽtia nisi cõtra ius statutionis esset lata:ut .§. quæ sentẽtiæ.l.j.§.j. Itẽ nec sic ut q.iã tulit sentẽtiã,possit eã mutare:ut .§. eo.l.iudex. Et sic nõ ob. .§. de off.procu.Cæ.l.fi.§.fi. Secũda ecõtrà:q. absoluere põt, condẽnare põt: hoc fallit in auth. ut clerici apud proprios epi. §. illud palàm. & C. ubi Senato. uel cla. l. quoties. §. adeò. & .§. de offi. procon.solent. Tertia est q. non potest dãnare, nec absoluere. Quarta econtra, Qui non potest absoluere, nec condemnare: ut .§. de reg. iur.l. nemo. Itẽ facit ad l. §. de adi.leg.l. iij. §. conditio.& j.de reg. iur. l. eius est uelle. & l. non debet cui pro. Sed arg. contrà. .§. de iniusto testa.l.fi.

¶ *Iudex potest in sententia causa cognita tempus executionis prorogare, uel minuere. Idem, si in sententia nihil est dictum: iudex enim, qui de executione cognoscet, facere potest. Bar.*

¶ Vlpianus li. † vij. ad edictum. LEX II.

† aliàs vj.

Ordinarius delegati sententiam exequi potest: nõ ecõtra.

Qui † tribunali cognoscit[c], non semper tempus iudicati[d] seruat: sed nónunquàm prorogat, nónunquàm coarctat[e], p̃ cauſæ qualitate[f], & quantitate[g], uel personarum obsequio[h], uel cõtumacia. Sed perrarò intra statutum tẽpus sententiæ exequuntur[i] :ueluti, si alimenta aliquibus constituantur[k], uel minori xxv. annis subueniatur[l].

¶ *Qui habet potestatem condemnandi, habet etiam potestatem absoluendi: & econuerso: & qui non habet unum, non habet aliud. Bar.*

¶ Paulus lib.xvij. ad edict. LEX III.

Qui condemnare[m] potest, is absoluendi quoque potestatem habet.

¶ *Actio iudicati non datur procuratori, qui se liti non obtulit, nisi sit in rem suam: idem in tutore, & in actore municipij.*

¶ Vlpianus li.lviij.ad edict. LEX IIII.

Si se non obtulit[a] procurator[o], iudicati actio in eum denegabitur, & in dominum dabitur:

uel adulti:dicitur quòd non fit executio in bonis tutoris, uel curatoris: sed in bonis pupilli uel adulti. Idem de actore municipum, quod dictum est de tutore. ¶ Ait p. ætor. § Nunc ponit edictum, quod est tale, prætor ait, condemnatus ut pecuniam soluat, subaudi soluere iubebo: apparet ergo quòd à iudicato exigitur ut pecuniam soluat. Sed quid erit,si condemnatus non uult soluere pecuniam,in qua est condẽnatus:fortè quia non habet eam præ manibus, sed uult dare fideiussorem de soluenda pecunia:nunquid audiatur? & Labeo dicit, quòd auditur, nisi iudex expresserit in sententia, quòd tantùm pecuniam soluat: nec uolens satisdare audiatur. Sed autor legis dicit, q̃ pecuniam tantum debet soluere: nec auditur uolens satisdare, nisi ex magna causa hoc iudex concedat: quod dic, ut in glo. ¶ Si ex conuentione. § Si condemnatus es mihi in centũ & posteà illa c.mihi promisisti:si animo nouandi est factum, recctium est à re iudicata: aliàs non. Sed si dedisti pignora, uel fideiussores pro eo in quo eras condemnatus:non extinguitur executio rei iudicatæ. Sed pone quòd procurator meus est condemnatus, & sic teneor utili: tandem ego promisi id, in quod erat condemnatus. Non propter hoc extinguitur executio sententiæ. ¶ Si quis.§ Condemnatus est Titius, ut soluat mihi centũ intrà xx.dies: quæritur, quando tempus, quod datur condemnatis, incipiat currere Titio,id est an ex tempore, quo sententia lata est: an ex tunc cùm xx. dies cucurrerint? Et dicitur, quòd aut iudex posuit minorem terminum,quàm l. dies, ut fuit in casu posito, & tunc suppletur ei illud,quod deest de tempore legitimo: si autem maiorem terminum dedit,puta, sex menses: tunc quatuor menses tanquam legitimũ tempus currunt statim à tempore latæ sententiæ: & eis finitis incipiunt currere alij duo menses, quos ultra legitimum dedit iudex.
¶ Condemnatum.§ Nunc exponit illud uerbum condemnatus:quod positum est in edicto: & leuis est hic §. ¶ Soluisse.§ Nunc exponit illud uerbum edicti: dixit enim soluat. Et dicitur, quòd soluere quis dicitur multis modis. ¶ Celsus.§ Proprietarius nomine serui, in quo habebat proprietatem, fuit condemnatus: tandem eum pro noxa dedit. Dicitur, quòd non liberatur à sententia: nisi ille, qui habebat usumfructum in seruo, amisit usumfructum. Franciscus.

n ¶ Si se non obtulit.§ obtulisse se liti dicitur, qui sine mandato spõte aliena negotia suscepit.
o ¶ Procurator.§ id est,procurans:nam prout se obtulit,nõ habuit mandatum: prout non obtulit, habuit mandatum, ut hic primo casu fuit: & suprà de procura. Plautius primo responso.

Obtulit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ desunt in P. F.

In P.F. nideantur. aptum debeant.

a ¶ Obtulit.ʒ sine mandato. Quod duobus modis fit: vt d.l. Plautius, §. pe. & vlt. pro suo. & facit. §. de minor. cū qui. & j. de exce. tuto. l. 6 procurator. & §. ad l. Aquil. proinde, §. si procurator. & j. iudi. sol. si ad defendendum. Accursius.

b ¶ Procurator datus sit.ʒ ut §. de ali. iu. nō solum. §. j. & de exact. si cū tenditor. & est tertius casus, ubi in dominum actio denegatur: vt §. de libe. causa. ordinata. §. fina.

c ¶ Iudicati actio.ʒ finito officio: ut C. de admi. tu. l. cum quædam. & C. quando ex facto tuto. l. j. & §. si qs cau. l. fi. & etiam eo durante non dicitur cōuenire tutor, uel curator, cum alieno nomine cōueniatur: ut §. de admi. tu. l. ij.

d ¶ Recusare.ʒ ut nō soluat de sua bursa.

e ¶ Dabitur.ʒ si fiat executio in communi bursa municipum.

f ¶ Soluat.ʒ iubaudi, iubebo soluere: aliàs compellam pignoribus captis: ut j. codē, debitoribus.

g ¶ Iudicato.ʒ id est condemnato.

h ¶ Satisfacere.ʒ id est satisdare.

i ¶ Adiici.ʒ in edicto scilicet hoc quod sequitur, Neque, &c.

k ¶ Satisfaciat. ʒ id est satisdet.

l ¶ Pecuniæ.ʒ dictū quidem Labeonis utile est, Sed, &c.

m ¶ Fieri.ʒ ut & C. de fru. & lit. expen. l. terminato. nisi hoc fieret rectore uolente: ut §. qui. mo. pig. uel hypo. sol. l. j. in princ. & §. j. & §. de pig. act. si rem. §. omnis. & §. si cert. pet. l. ij. §. mutui. in fi.

n ¶ Ex magna.ʒ fortè, sicut dicitur j. eo. l. debitoribus. & §. de iu. si debitori. uel uerius pro rei qualitate, & p sonarum: ut §. eo. l. ij.

In P.F. & retendatur.

o ¶ Sententiam. ʒ ut si uelit satisdare, audiatur.

p ¶ Recedatur.ʒ à re iudicata.

q ¶ Nouatio.ʒ aliàs nouatio, aliàs nouandi animo: quod erat olim præsumptiue: hodie ita demum, si hoc agatur: ut insti. quibus mo. tol. ob. §. præterea. & facit C. de execu. rei iudi. l. fi causam. & C. de transac. fic causa. & suprà de mino. xxv. an. si cui. Sed ar. contrà infra de præ. stip. l. pe. ADDITIO. Dic q ibi interuenit plus in secunda, quàm in prima: hic autem non, secundum Bar. Imo. & Alex.

r ¶ Manebit ordo.ʒ qui est j. eo. a duo. & l. debitoribus. & facit j. de act. & obliga. l. Lucio.

s ¶ Pignora.ʒ quo casu etiam, scilicet quando accipiebat pignora, si principale debitum stipulabatur, fiebat olim nouatio.

t ¶ Non est.ʒ sic & §. quemadmo. fer. amit. is cui. Sed arg. contrà. C. de pac. cōuen. l. fi. & j. de precario. l. & habet. §. cum quis. ADDITIO. Dic secundum Bar. hic, q ibi prouisio legis est de iure speciali, hic de iure cōmuni. Vide eundem Bar. in l. & habet. §. cum quis. j. de precа.

u ¶ Condemnatus.ʒ nam si nouauit dominus utilem, qua teneretur ex sententia in procuratorem lata: ut §. ea. l. j. respon. cessat ordo executionis, licet directa non fit nouata.

x ¶ Certos dies. ʒ puta xx. dies.

y ¶ Tempus.ʒ quadrimestre.

z ¶ Minorem.ʒ quia xx. tantū: cū legitimū sit quatuor mēsium: replesur, &c. & sic est contra. §. eo. l. ij. sed ibi cum causæ cognitione, hic nō; si se obtulit a, in ipsum dabitur. Obtulisse autem se liti videtur, ʒ q iudicio pro domino se obtulit: nō is qui in rem suam procurator b datus sit. Nam hic alia ratione recusare iudicati actionem non potest: quia hic non in alienam, sed in rē suam procurator factus est. ¶ Tutor quoque, vel curator in ea conditione sunt, vt nō ʒ debeant se videri liti obtulisse: idcirco; debet denegari in eos iudicati actio c.

¶ Actor municipum potest rem iudicatā recusare d: in municipes enim iudicati actio dabitur e.

¶ *Condemnatus ad soluendum, cogitur præcisè soluere: nec euitat coactionem, si paratus est dare expromissorem de soluendo. Paul. de Cast.*

¶ Ait prætor, Condēnatus ut pecuniam soluat f. A iudicato g ergo hoc exigitur, ut pecuniam soluat. Quid ergo, si pecuniam quidē soluere paratus non sit, satisfacere h autē paratus sit? quid dicemus? Et ait Labeo, debuisse hoc quoque adiici i, Neque eo nomine satisfaciat k: fieri enim posse, vt idoneū expromissorem habeat. Sed ratio pecuniæ l exigendæ hæc fuit, q noluerit prætor obligationem ex obligationibus fieri m: idcirco ait, Vt pecunia soluatur. Ex magna n tamen, & idonea causa accedendū erit ad Labeonis sententiam o.

¶ *Sententia habet executionem paratā, nisi sit nouata. Bart.*

¶ Si ex cōuentione litigantiū cautū sit post rem iudicatā ei, cui quis cōdemnatus est, cueniet, vt hic ʒ ēt recedat P, si modò nouatio q interceſsit. Cæterū si nō nouādi cā id factū est, manebit ordo r executionis. Sed & si pignora s accepta sint, vel fideiussores in rem iudicatam, consequens erit dicere, nō cessare executionem: quippe cū accesserit aliquid rei iudicatæ, non est t a re iudicata recessum. Idem obseruandum est in eo, cuius procurator cō demnatus u est.

¶ *Si in sententia apponatur minus tēpus, quam detur iudicatis à lege, sine causæ cognitione, suppletur usque ad tempus legitimum: si autem detur maius, computatur in eo tempus legitimum, & vtrunque habet, tam legitimum, quam quod est supra legitimum. Paul. de Cast.*

¶ Si qs condēnatus sit, ʒ vt intra certos x dies soluat, unde ei tēpus y ad iudicati actionē cōputamus? vtrum ex quo sententia prolata est? an verò ex eo, ex quo dies statutus præteriit? Sed si quidē minorem z diē statuerit iudex tempore legitimo, repletur ex lege, quod sententiæ iudicis deest. Sin autē amplioré numerum dierū a in sua diffinitione iudex amplexus est: cōputabitur ʒ pro reo & legitimū tēpus b, & quod suprà c in lex præstitit.

¶ *Non dī quis condemnatus ut executio possit fieri, nisi cōdēnatio ualeat. Paul. de ca.*

¶ Condēnatū d accipere debemus eum q ritè cōdēnatus est e, vt sua valeat. cæterū si aliqua ratione sententia nullius momēti sit, dicēdum est, cōdēnationis verbū non tenere. ¶ Soluisse f accipere debemus nō tm eum, qui soluit: verū omnē oīno, q ea obligatione liberatus est g, q ex causa iudicati descēdit.

¶ *Qui seruum noxæ traditum nō facit perfectē accipientis, potest ex prima sententia conueniri. Bar.*

¶ Celsus scribit, si noxali iudicio cōdēnatus, eū seruū, in quo vsusfructus alienus est, noxę dedisti: posse tecum adhuc agi iudicati h. Sed si vsusfructus interierit, liberari ait.

¶ *Sna etiā illius, qui non habet iurisdictionē, sed notionē, mittēdæ executioni. Pau.*

¶ Idem lib. lix. ad edictum. LEX. V.

AI prætor i, Cuius de ea re nationem factam: ibi ante. Vel, licet teneatur iudicati, ut hic, nihilominus is cui datus est, repellit fructuarium nisi præstaret ususfru. æstimationem, Vel forte agit adhuc iudicati is, cui datus est pro noxa, ad impensas litis. Item contra. §. de dolo, fi oleum. §. & si seruum. Sed ibi in eo seruo, in quo alius habet ius pignoris, hic usumfru. Vel datur ibi de dolo, id est, iudicati nomine doli. Vel sol. ut ibi.

Lex supplet quod homo omittit.

† Colligit ex isto tex. q beneficiū iuris nemini est autē rendū: concor. text. in c. indultū. de re. iu. in 6. & ibi per Dy. De materia istius uide etiam notata per gl. in ca. cū sit Romana. extra de appel.

† pro, non est in Du. exempl.

Aliàs Vlpianus lib. 66. ad edi.

Intellectū huius. §. uid. per Alc. super rub. de uer. ob. in fi. & ibidem per Iacob. de nigris nu. 128. cum seq.

Codicilli quādoque sine scriptura fiūt.

Ait prætor. ʒ CASVS. Nunc exponit quædā uerba, quæ subaudiuntur supra l. proxi. §. ait prætor. hoc modo, ait prætor condemnatum ab eo, cuius de ea re iurisdictio est, soluere cogam. Modò exponit hæc uerba, & dicit, q melius dixisset, cuius de ea re notio est. Hoc enim nomen notionis ſpectat ad eos, qui iurisdictionem non habent de quauis causa: ut sunt arbitri, ex quorum sententia datur actio quandoque, & etiam exceptio. ¶ Si iudex. ʒ Decem erant tibi legata in testamento, uel in codicillis: & in eisdem grauatus eras ut ea mihi restituas: ea accepisti, non mihi das: ergo contra te ut ea x. quæ habuisti, mihi restituas: iudex condemnauit te hoc modo, ut quod habes ex testamento talis, uel codicillis, mihi restituas. Dicitur, quòd hæc sententia ualet. Idem est, si testator hæc x. tibi reliquerit sine scriptis, & prædicto modo te grauauit. Fran.

i ¶ Ait prætor. ʒ continua cum eo, quod est §. proxi. l. §. ait prætor. & subaudi

subaudi, ab eo. Accursius.

a ¶ Notio est.ʒ nā uerbū notionis, ut porè generalius, ad plures extēderetur. Et q sit generalius, probat statim: vt j. de ver. sig. l. notionē.

b ¶ Notionis.ʒ quod aliquis intelligeret tam de ordinario, quam de delegato.

c ¶ Ad eos.ʒ subaudi etiam, &c.

d ¶ Non habent.ʒ quales sunt delegati, secundum quosdam: q non placet iquia habēt delegatā: ut §. d' of. eius cui. j. §. fi. & l. fi. & de iur. om. iu. l. more. nisi dicas nō habēt ordinariā. Dic ergo, q hoc dicit propter arbitrum cōpromissariū cū pœna, & sine pœna assumptū. i. electum: ex quorū sententiis datur actio, quandoq; exceptio: vt C. de arbi. l. cū anteà. & l. ne in arbitris. §. fin. ad quæ noua iura hic respexit, non ad vetera, secundum quæ nō erat actio, uel exceptio, nec fit ita: ut C. de arb. l. j. & §. de insa. l. quid ergo. §. ex compromisso.

e ¶ Ex testamento.ʒ hoc si certa quantitas parte actorum continetur: aliàs contra: ut C. de sen. quæ sine cer. quāti. l. ij. uel speciale est hic in actione ex testamento, & qualibet uniuersali actione. arg. §. si pars hære. pe. l. j. §. fi. & §. de rei. uen. quæ de tota. §. incertæ. Sed certè hæc non est uniuersalis, sed specialis petitio. Itē cōtra. j. de ver. obll. l. ubi autem. §. illud dubitationē. Sed ibi uerbū futuri tēporis est, quod erit natū: vnde est incerta: ut & ar. insti. de le. §. incertis. secus in præsenti: ut quod habet ex te. & e. uel præterito, ut hic, & dicta l. ubi. §. sed qui uinum. & §. qui uerò. Et est ratio: quia præsentia uel præterita sunt certa: non futura: ut insti. de uerb. obl. §. cōditiones. & facit §. de contrahen emp. hęc uenditio. §. huius. & §. de libe. & posthu. l. nominatim. Sed quæritur secundum Azo. quid si ita dicat iudex? Iubeo te restituere posſ. aduersario qualem ipse habebat ante litem cō testa. Videtur quòd teneat maximè in possessorijs iudiciis, in quibus etiam sic fertur sentētia: Vti possidetis, ita possideatis: ut C. uti pos. l. j. & quare non posset similiter proferre per uerba præteriti imperfectiut ita possideatis, uti possidebatis? Et sic non idem in restituendæ possessionis iudicio.

f ¶ Pronuntiatum est.ʒ id est relictum: scilicet à testatore. Et not. codicillos sine scriptura: sic C. de bo. lib. l. fin.

g ¶ Erit.ʒ cùm certum sit quod relictum est.

h ¶ Probandum.ʒ ut neniat in prædicta sententia.

MIles.ʒ CASVS. Miles existens in castris contraxit debitum: nunc ad illud debitum conuentus, & condemnatus est. dicitur q tenetur soluere inquantū facere pōt: & intellige, deducto ne egeat. 70

¶ Decem.ʒ Seruus tuus dederat mihi damnū in decem: egi cōtra te Aquil. noxali: iudex condēnauit te in decem, & in sententia expressit q possis dare seruum pro noxa, & libereris à cōdēnatione de x. Et dicitur q x. ueniunt in cōdemna. & illa x. petenda: seruum autem possis dare pro noxa, & hoc ex permissu legis: sed secus si permisisses mihi dare decem, aut seruū noxæ dedere. nā hoc casu non potero petere pręci sè decē: cùm tā decē, quā Stichus sint principaliter in obli. Sed in primo casu decē tantū principaliter debētur ex sententia, & ea tantū petam, licet ex permissu legis libereris dādo seruū pro noxa. ¶ Qui iudicati.ʒ Bona debitoris mei mihi condēnati mea autoritate p molestiā accepi, & vendidi. Dicitur, q teneor & furti, & ui bonorū raptorum. 80

¶ Iudicati.ʒ Actio in factū, quæ oritur ex sententia, est perpetua, & rei persecu. continet, & datur hæredi, & in hæredem. Fran.

i ¶ Armata.ʒ si tamen in castris cōtraxit: secus si uagando per mundum, vel etiam domi: ut insti. de testa. mili. §. j. Item hoc priuilegium perdit ignominia missus, ar. §. de testa. mili. l. testamenta eorum. & est eadem hæc l. cum l. item miles. j. cod.

iurisdictio est: Melius scripsisset, Cuius d ea re notio est a. Etenim notionis b nomē ad eos c ptinet, qui iurisdictionem non habent d, sed habēt de quauis alia causa notionem.

¶ *Paria sunt in sententia certā quātitatē exprimere, vel eius verba ad acta certam quantitatem continentia referre. Bart.*

¶ Si iudex aliquem sic cōdēnet, vt quod habet ex testamēto e, vel codicillis Męuij, restituat Titio, sic accipiendum est, quasi quantitatē nominauerit, quæ testamento, uel codicillis relicta est, Sed & si fidei commissum sine scriptura pronuntiati est f, idē erit g, probandū h,

¶ *Miles habet beneficiū, vt nō exigatur ab eo nisi in quantum facere potest. Bart.*

¶ Modestinus i. LEX VI.

MIles q sub armata i militia stipēdia meruerit, cōdemnatus, quatenus, quatenus facere potest k, cogitur soluere.

¶ *Si rerum est in obligatione, aliud in solutione, illud petitur quod est in obligatione. Sed si vtrunque est in obligatione, vtrunque peti potest. Bart.*

¶ Decē, ʒ aut noxæ dedere l cōdemnatus, iudicati mihi in decem tenetur m: facultatem enim noxæ dedendę ex lege n accipit. Is autē, qui stipulatus est decem, aut noxę dedere, non potest decē petere o, quia in stipulationem singula per se veniunt p, eaque singula separatim stipulari possumus q: at iudicium solius noxæ deditionis nullum est: sed pecuniariā r cōdemnationem sequitur s: & ideo iudicati in decem agitur: his enim solis condemnatur t. Noxæ autem deditio in solutiōe est, quæ à lege tribuitur.

¶ *Non licet victori sua autoritate sententiam exequi. Bart.*

¶ Qui iudicati u bona autoritate x sua distraxit, furti actiōe, & vi bonorū y raptorū ei tenetur. ¶ Iudicati z actio perpetua est, & rei persecutionem continet. Item hæredi, & in hæredem competit a.

¶ *Intrā tempus quod datur iudicatis, potest quis soluere, vel aliter se liberare. Bar.*

¶ Caius lib. ad edictum. LEX VII.

INtra dies constitutos b quāuis iudicati agi non possit c, tamē multis modis iudicatū d liberari posse e hodie non dubitatur: quia constitutorū dierū spatium, pro iudicato f, non contra iudicatū, per legem constitutum est.

¶ *Post litē contestatā etiam in actionibus stricti iuris tenetur reus de interitu, & etiam de fructibus. Paul. de Cast.*

SPaul. lib. v. ad Plaut. LEX VIII. I homo ex stipulatu petitus, 50

s ¶ Sequitur.ʒ noxæ deditio.

t ¶ Solis condemnatur.ʒ non ergo in noxæ si dicat permitto. uel si non dicat permitto, tamen intelligitur: ut insti. de offi. iudi. in prin. & C. de noxali. l. ij. Et sic semper in decē tantūm uidetur dānatus: & tantūm decem petuntur act. in factum.

v ¶ Qui iudicati.ʒ id est, damnati.

x ¶ Autoritate sua.ʒ secus si iudicis: ut j. de reg. iur. l. non uidētur. §. j. uel condemnati scilicet uoluntate.

y ¶ Bonorum raptorum.ʒ si uiolenter hoc fecit: & etiam edicto diui Marci: vt §. quod me. cau. l. extat. per iudicem igitur, uel executorem est faciēda uenditio: ut §. de euic. si plus. §. j. & de neg. gest. l. iij. §. si executor. & C. si in causam iu. pi. l. ij. & facit j. quæ in frau. cre. l. qui autem §. sciendum.

z ¶ Iudicati actio.ʒ scilicet in factum: ut C. de re. credi. l. actori.

a ¶ Competit.ʒ licet uetus actio fuerit temporalis, uel transitoria: quia ex delicto fortè: ut §. de pecu. l. licet. §. idē scribit. Vetus quoque durat: sed si uetus fuerit rei uendicat. non datur noua: ut nota. C. de iudi. l. j.

INtra dies constitutos. ʒ CASVS. Condemnato datur dilatio quatuor mensium ad soluendum condemnationem, nec interim poterit conueniri: liberari autem interim poterit: ut si soluat uel ei acceptо feratur. Et redditur ratio Fran.

b ¶ Intra dies constitutos.ʒ quatuor mensium.

c ¶ Non possit.ʒ scilicet cum effectu: quia datur exceptio in factum: ut insti. de exceptio. circa prin.

d ¶ Iudicatum ʒ id est, condemnatum.

e ¶ Liberari posse.ʒ ut per compensationem: ut §. de compēsa. si cū militi. §. cùm intra. Item & aliis modis, quibus tollitur obligatio.

f ¶ Pro iudicato.ʒ id est, condemnato: ut §. eo. l. fi. §. fi quis. in fi. §. & j. de uerb. oblig. l. cum qui calendis. §. pen. & de iudi. l. quod in diem & de leg. ij. l. fi. in. §. Pegasus.

SI homo.ʒ CASVS Stichum mihi debebas ex stipulatu dare: quia non dabas, fuit litem contra te contestatus: nec habebas iustam causam litigandi: & interim decessit. Dicitur quòd cōdemnaberis falsem in fructibus. Fran.

Contesta

Scribentes hic dicūt istā gl. vnicā in ure ad hoc propositū, q aduocati habent priuilegiū ut non teneātur nisi in quantū facere possunt deducto ne egeāt, sicut habēt aliæ pſonæ priuilegiatæ. Bolog. Ista gl. re putat sing. Barb. in c. Odoardus. extrà, de solutioni. ad hoc q milites cœlestis militiæ æquiparatur militi terrestri.

† Prætor. Vrbani, titu. de re iudica.

Habes hic gl. sing. ad hoc q doctor uēdes bona sui debitoris de licentia iudicis, nō incidit in aliquā pœnā. quæ gl. clara est. Bol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Contestatam.ʒ hoc quando non habuit causam differẽdi:& sic videtur culpa,q̃ litigauerit,aliàs secus:ut ſ.de usur.l.ſi quis solutioni. & l.partum.& de petit.hæred.l.illud.

b ¶ Decesserit.ʒ culpa rei:& sic de homine etiam tenetur: aliàs de fructibus tantum.

c ¶ Sed fructuum.ʒ ſic in rei uendi.ut j.iudi.fol.ij.ſecundus. Sed ſi in homine nõ tenetur, quia ſine dolo & culpa decessit: quomodò de fructibus datur sententia?Respond. ſic, condẽno te in homine, & fructibus : ſed tamen quia ſine dolo, & culpa decessit, satis eſt ſi fructus præstes. Vel dic,de homine absolui & de fructibus condẽnari; cætera dic, vt ſ. de rei uend. l. utique & facit ſ.deposi. l. ſi in Asia.ʒ.ſi.

†Aliàs ex Plautio.

†In P.F. exhæres.

d ¶ Placet.ʒ ante litem contestatam.

e Vrioſo non potest.ʒ contra eũ, ſed pro eo,ſic, ſecundũ quoſdam:ut arg. C. de procur. l. nõ eo minus. nam ex quibus causis &c. ut inſtit. de hæred. quæ ab inteſt.ʒ.ſui.Alij quòd etiam pro eo non ualet in arbitro: ut ſ. de arbi.l.diem. ʒ. corã. ſed in iudice, ſic. Tu dic etiam in iudice: & etiam pro eo non ualet, cum habeatur loco absentis : ut ſ. de iure co. l. ij. ʒ. furioſus. ſed minor loco præſentis. Nec obſtat, q̃ pro absente contumace, uel contra eum, ſententia datur : ut C. de iudi. l. properandum. ʒ. finau tem.quia condemnati, & ſolui ei poteſt:at hic non ita.in cõtractibus autem acquiritur furioſo eo caſu quo ignorami:ut ſ.ſi cert.pet.l.ſi à furioſo.

Q Vi cum ſe.ʒ CASVS. Quidam filiusfam. dicens ſe ſui iuris accepit pecuniam mutuò:dicitur, q̃ licet ſit poſteà exhæredatus à patre,uel emancipatus:tamen tenetur in ſolidum. Fran.

f ¶ Non poſsit.ʒ id eſt,ſoluere ſolidum.

g ¶ Condẽnari.ʒ ut & ſ.quod cũ eo.l.iiij.ʒ.j.& facit C. ad Mac.l.j.

S I calendis fieri.ʒ CASVS. Promiſiſti mihi domum facere in calendis:non feciſti,& tunc multum interfuit mea eam eſſe factã in calendis,licet poſtea minus:tamen nihilominus teneris ad illud magnum intereſſe Fran.

h ¶ Si calendis fieri.ʒ ſi plus interfuit,quàm nunc : ut ſ. ſi quis cau. qui autem.ʒ.j.ſi uerò poſtea creuit,& id inſpicitur.ut & ſ.de act.emp. ratio.ʒ.ſi per uenditorem.& de triticaria.l.in hac.

i ¶ Potuit.ʒ id eſt,debuit:& ſic à tempore moræ:ut ſ.ſi cert.pet.l.ui num.& j.de uerb.oblig.l.quod in diem.Sed contra.j.de act.& obli.cũ quis.Sol.ut ibi:& adde quæ not.in dicta l.in hac.

H N depoſiti.ʒ CASVS. Si depoſui apud te rem,uel cõmodaui : & tu dolo deſiſti poſsidere:condemnaris ad æſtimationem, & tũ teneor tibi cedere act.meas pro re illa mihi competentes. Fran.

k ¶ In depoſiti.ʒ cõtrà,in ſtricti iuris iudicijs,ſicut in actione in rẽ.

l ¶ Res.ʒ quia dolo deſiit poſsidere.

m ¶ Cedat.ʒ Contra.ſ.de rei uen.is qui dolo.Sol.ut ibi.Item facit ſ.commo.l.ſi is,qui commodatum.in prin.

S I quis ʒ CASVS. Sempronius promiſit mihi x. Titius ꝓmiſit, q̃ faciet me ſecurum de his x.per fideiuſſorem. Contra hunc ago, ut faciat quod promiſit:& quia non uult facere, quæritur, qualiter in intereſſe mihi debeat condemnari? Et dicitur, q̃ in tantũ in quantum apparet nunc principalẽ,ſcilicet Sempronium non eſſe ſoluendo, nõ inſpecto futuro tempore,ſcilicet,q̃ poſsit effici non ſoluẽdo. Si ergo tota x.ſunt ſoluta,in nihilum tenebitur. Vel ſi pars, tunc in reſiduum tenebitur. ¶ Si quis.ʒ Promiſiſti mihi te prohibere, ne aliquod damnum in memore meo habeam:ſi hoc f. cis, bene eſt : ſi autem non facis hoc,tunc teneris mihi ad intereſſe,ſicut euenit in omnibus obligationibus ubi promittitur factum.Fran. Accur.

n ¶ Satiſdari.ʒ id eſt,fideiuſſorem dari:ut ſupra qui ſatiſda. co. l. j.

o ¶ Aeſtimandum.ʒ in actiõe ex ſtipulatu,qua agitur,ut ſatiſdetur. poſt litẽ cõteſtatã [2] deceſſerit [b], abſolutionẽ non faciendã, & fructuũ [c] rationem habẽdã placet [d].

¶ *Sententia nõ põt ferri pro furioſo nõ habente curatorẽ,quia non eſt q̃ pro eo petat: & ſi aduerſarius petat, non põt furioſus in contumacia conſtitui.Pau.de Caſt.*

¶ Pomponius lib. v. epiſt. LEX IX.

F Vrioſo ſententia à iudice,uel ab arbitro dici non poteſt [e].

¶ *Propter dolũ quis perdit beneficiũ, ne cõueniatur niſi in quantũ facere põt. Bar.*

¶ Marcellus lib. ij. digeſto. LEX X.

Q Vi cùm ſe patrẽfami. finge ret,mutuam pecuniã accepit,& [f] exhẽdatus à patre, uel emãcipatus ſit,quamuis facere non poſsit [g],debet condemnari [h].

¶ *Cõtra moroſum conſideratur intereſſe quanti plurimi fuerit à tpe moræ. Paul.*

¶ Celſus lib.v.digeſto. LEX XI.

S I calendis fieri [i] aliquid ſtipulatus ſum,nẽpe quandocunq; poſt calẽdas accepto iudicio, tãti æſtimanda lis eſt, quanti interfuit mea calendis id fieri. Ex eo enim tempore quidq̃ æſtimatur, quo nouiſſimè ſolui potuit [k].

¶ *Ei,qui cõuenit ex cõtractu,licet dolo deſierit poſsidere, ceduntur actiones. Bart.*

¶ Marcellus lib.iiij.digeſto. LEX XII.

I N depoſiti [l],uel cõmodati iudicio quanquã dolo aduerſarij res [m] abſit, condemnato ſuccurri ſolet,ut ei [n] actiones ſuas dominus cedat [o].

¶ *Qui promittit ſatiſdare, tenetur ad intereſſe:quod eſt,quatenus reus principalis facere poſsit. Bart.*

Celſus lib.vj. digeſto. LEX XIII.

S I quis ab alio decẽ, ab alio ſatiſdari [p] ſtipulatus eſt,eſtimãdum [q] erit quanti ſtipulatoris interſit ſatiſdari:idque [r] aut tantundem erit,aut minus,aut interdum etiam nihil [s]: neq, enim [t] uani timoris [u] ulla æſtimatio eſt. uerũm ſorte ſoluta, aut nullũ iam pretiũ æſtimationis eſt, aut quantum ex ſorte fuerit ſolutum, tantũ de æſtimatione decedet [x].

¶ *In obligationibus faciendi poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe.Bart.*

¶ Si quis ꝓmiſerit ꝓhibere ne aliquod damnum ſtipulator patiatur,& faciat ne quod ex ea re damnum ſtipulator habeat,facit quod promiſit:ſi minùs , quia non facit quod ꝓmiſit,in pecunia numerata [y] cõdẽnabitur [z]:ſicut euenit in omnibus faciẽdi obligatiõibus.

¶ *Index poteſt ſuam ſententiam interlocutoriam reuocare,non diffinitiuam. Bart.*

¶ Idem lib. xx. LEX XIIII.

Q Vod iuſsit [aa],uetuitve prætor [bb],cõtrario imperio tollere, & remittere poteſt: licet de Alij contra.& pro eis.j.de uerb.oblig.ſi tertium.ʒ.pen.& ʒ.ſi.& l.eum qui ita.ʒ.ſi.& de cõſt.pecu.l.promiſſor hominis.& ſ.de noui ope.nun. l.ſtipulatio.ʒ.fiue.& hoc placet.Sed an precisè ad factũ poteſt cõpelli?Videtur quòd ſic:ut d.l.ſtipulatio.ʒ.fiue.ſecũdum H. & ſupra quod metus cau.ſi cũ ex.ʒ.ſed & ſi q̃s.& C.de fideicõ. lib.l.ſi. & ſ. de procu. ſed & hæ.ʒ.pe.Econtra quòd non poteſt:ut hic,& C.de actio. emp.l.ſi traditio. & in contrarijs ſit ſpeciale. Tertij diſtingunt, an poſsit per alium fieri:& tunc præcisè teneatur,aliàs nõ:ut C.de cadu.tol.ʒ.ne autem. Item hoc in factis:in dandis autem præcisè tenetur ad dandũ:ut j.de uerb.oblig.ubi autem.ʒ.ſi.

[1] Du.actiones ſuas.

[2] Iſte text. facit ad id, quod uoluit glo. in c.ij.ʒ.item nec.in uerbo. precibus. ultra medium. de elec. in pragm. ſanc.

[3] Inferior à principe ſecundum Alex.

[4] Idem P. Dicit tamẽ Ale. q̃ hoc eſt uerum, ſi iudex delicti petit remiſsionẽ & tunc poſſet fieri etiã poſt ſniam fm Alex.

[5] Idem B. & Alex. & hoc procedit ét in rebus immobilibus ſcriben.

[6] Iſta ſol. cõiter tenetur fm Ange.& Alex.

[7] Iſta ſol. diſplicet Alexand.

[8] Iſta eſt uera, & notanter Bar. P. & Alex.

[9] Iſta etiã eſt bona,& menti tenẽda fm B.

x ¶ Idque.ʒ ſcilicet intereſſe.

y ¶ Etiam nihil.ʒ ſi locuples ſit promiſſor:ut j. de uerb. oblig.ſi ita ſtipulatus fuero.ʒ.poſſum.& arg.l.decem.

z ¶ Neque enim.ʒ Rũd.tacitæ obiectioni,quaſi poſsit labi facultatibus debitor:& eſt ſic ſ.q.& a q.Iul.Sed arg.cõtra.ſ. de neg.ge.diuortio. & j. de fur. l. eum qui. ʒ. Papin. At iuſtimetus habetur ratio: ut arg. ſ. ad le. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. ʒ. ſi furnum. & l. in lege. & ſ. de euic. l. ij. & de deiec. l. prætor.ʒ.prætor.Ac.

s ¶ Decedet ſic.ʒ j.de uerb. obliga. l. decem. & l. ſi quis ſtipu. ʒ. ſi quis.&facit C.de hęre. uen.l.ratio. Accur.

t ¶ Pecunia numerata.ʒ i. intereſſe.

u ¶ Obligationibus.ʒ ut ueniat intereſſe in condemnatione : & hoc ſecundum omnes : ut hic, & j. de uerbor. oblig. ſi fundum. &!l. cum ſtipulatus ſum mihi.ʒ.fin.& ſupra de aqua plu. arcen. ſi tertius. ʒ. officium. Sed an ſit in obligatione, ut per libellum debeat peti? quidam, q̃ ſic: & pro eis eſt arg. ſ. de condi. fur. l. in re furtiua. in princ.& de conſt.pecu. promiſſor Scichi. in princ. & de uer. oblig. l.quoties q̃s. in prin.& l. ſi quis ſtipulatus. ʒ. fi.& l.ſi pœnam. & ſ. ſi cer. pet. l. cùm fundus. ʒ.quod ad pecu. &c.& ʒ.ſi quis in ius voc.non ie. l. fin. fiue certi, ſiue incerti conditione ibi petatur intereſſe. & ſ. de act. emp l.j. in prin.

[10] Concortex.in c. cũ ceſſante extrà de appella.

[11] Et arbiter ſecundum Bart. Sẽtentia interlocutoria an poſsit reuocari.

[12] Gloſſ. in hoc nomen benedicit, ideo dic,ſe cundum Alex. q̃ iis cidens dicitur illud quod reſpicit meritũ cauſæ & habuit ortũ ante lit. conteſt. ut exceptio pacti,tranſactionis, & compenſationis.

[13] Intellige mõ alĩ ſi petat.ut p Valch. cõtron.ill.ca. 25.nu. 38. ſal.xxv.di geſt.

[14] Illa intelligitur ſecũdum iſtam Bar.&Ale.

[15] Appellatione ſentẽtiæ uenit diffinitiua : gl.eſt ꝓcor. in l.j. ʒ. biduũ.j.quando app. ſit, addo aliam in c.j. ʒ. itẽ placet. ifra in ti. de cã. in pragma. ſanct.

[16] al. conſu.

[17] ad intell. huius l.uid. Io.Longoual.in l.im periũ. nu. 172.de iurom. iud.

[18] Iuſsi fuerint. Dua.

mutari:ut C.de dila.l.ſiue pars.quæ eſt contra.Sol.

[19] ut ibi.Vel diſtingue in dilationibus,utrum a lege,& tunc coarctari tantum,non mutari à iudice poſſunt:an a iudice,& tunc mutari:ut d.l.dicere.in fi.& argu.ſupra de noui operis nuntia.l.ſi opus.

a ¶ De ſententijs.ʒ diffinitiuis : ut j.eod. Paulus. & de pœ. Diui fratres.de queſt.l.j.ʒ.ſi. & dices j. eo. Liudex.

A Diuo.ʒ CASVS. Magiſtratus populi Romani mandabunt executioni ſententiam delegatorum : item arbitrorum. Et intellige, quando partes confirmauerunt expreſsè,uel tacitè,puta, taciturnitate x.dierum compromiſſum. Item ſententia in una terra dicta poterit mandari executioni in alia : puta , ſi condemnatus in una terra non habeat bona ibi , ſed in alia. Tertio dicit, Executio debet fieri in bonis cõdemnati hoc modo. Primo mobilia, ſi qua habet condemnatus, accipientur,& uendentur:& ſi hæc non ſufficiant, accipientur immobilia,& uendentur : & ſi hæc non ſufficiant, tunc peruenietur ad nomina,ſi qua habeat debitor . Sed pone q̃ pignora, quæ capta ſunt de bonis condemnati,nõ poſſunt uendi:q̃ a non inuenitur emptor. Hoc caſu dabuntur in ſolutum ipſi creditori pro toto debito , licet minus ualeant:q̃ a lex præſumit,q̃ creditor ex quo ea accepit,q̃ uult ea tenere loco debiti:& non amplius debitum, nec eius partem petere poterit. ¶ Si ſuper rebus.ʒ Titius eſt condemnatus mihi in decem : & q̃ a non ſoluebat, executor poſsuit me in poſſ. cuiuſdam pdij:uenit quidã, & dicit hoc prædium eſſe ſuum,& nõ condemnati . Dicitur q̃ executor prædij cognoſcet ſuper hoc : & ſi uiderit eſſe condemnati procedet in executio.ſi non uiderit eſſe condemnati,ſed petentis : dimittet illud prædium penes petẽtem:& de his debet ſummatim cognoſcere: nec hæc ſnia alicui partium faciet præiudicium, ſi de proprietate prędij uelint poſteà plenius inter ſe litigare: & ſi executor uiderit eſſe pdium condemnati, quod tũ ipſe præſcribebat, & miſit creditorem in tenutam:uſucapio ſiue præſcriptio interrumpitur . Poſteà dicit, cum executor uolebat creditorem in tenutam alicuius prædij ponere:objicitur ab aliquo,q̃ illud prædium non eſt condemnati: debet executor illud dimittere,& ad alia bona debitoris condemnati ire. Sed quid ſi aliquis contradicit executori,ne illam rem condemnati capiat,dicens eam ſibi obligatam?quæritur,an poſsit uendi,ut primo ſatisfiat creditori,qui habet eam in pignus:& poſteà uictori? Et certè dicitur q̃ ſic: hinc eſt,q̃ ſi aliquis uelit emere hanc rem, & primo ſatisfacere creditori,qui habet eam obligatam , & reſiduum ſoluere uictori , auditur etiam ſi nolit hoc creditor. ¶ Si poſt addictum.ʒ Titius eſt condemnatus mihi in centum:& quia non ſoluebat,executor miſit me in poſſ. cuiuſdam prædij,& uendidit poſteà illud prædium , ita q̃ mihi eſt ſatisfactum:uel mihi ipſi dedit inſolutum:poſteà uenit quidam, & dicit illud ſuum prædium. Dicitur q̃ executor non debet ſe intromittere de hac cauſa,etiamſi poſ.prædij iam eſſet tradita emptori. Quid autẽ ſi emptor nolit ſoluere pretium? nunquid executor debet in hac cauſa ſe intromittere,ut condemnet emptorem,& mandet ſententiã executioni in alijs rebus emptoris?Et certè non:nam iam hæc cauſa iret in infinitum. Pone.n.& nũc aliquem uenire, & mouere qõnem in his rebus emptoris pignori captis. Vel ſi dicas emptorem haberi pro cõdemnato ad illud pretium:pone q̃ ipſe neget ſe emiſſe:uel ſi confiteatur ſe emiſſe,dicat tñ ſe pretium ſoluiſſe:& ſic non uidetur habere locum,quod de condemnato dixi. Quid ergo erit? Iam uictor uidet deriſus:ſed ne hoc eueniat,dicamus , q̃ executor pdium captum pignori non debeat uendere,niſi ſtatim pretium ſoluatur : & poſito, q̃ uendat,nec ſoluaẽ pretium,ut fuit in qõne propoſita:tunc executor recuperet pdium,& uendat alij , quaſi uinculo pignoris non ſit liberatum donec ſoluatur pretium. ¶ Sic quoque.ʒ Nõ ſolum pdictis modis fit executio:ſed ét hoc alio , ut ſi debitor condemnatus non habeat corporalia,ſed habet nomina debitorũ: tunc nomina capiantur pignori. Et hæc ſunt uera,ſi confiteantur ſe debere:ſi aũt negent,dicunt quidã de hoc debere cognoſci, debeant, uel non : ſicut ſit in corporalibus ſi de eis uertatur qõ : ſed tamen dicit , q̃ ſecus ſit in nominibus, ut illa demum nomina dentur pignori , quæ confitentur debitores : & tunc uel executor exiget illud nomen, & ſoluet uictori:uel uendet ut corporalia uendi ſolent,& pretium ſoluet uictori ſecundum q̃ melius, & facilius de his duobus ei executori uidebitur . Sed pone q̃ condemnatus habet pecuniam penes argentarios,uel penes alium : uel depoſuit eam. Certè hanc pecuniam accipiet executor , & ſatisfaciet uictori . Idem eſt , ſi pupillus ſit condemnatus alicui , & pecuniam habebat in arca hic pupillus:nam hanc pecuniam accipiet executor , & mihi uictori ſoluet.Franciſcus.

¶ *Iudices ordinarij exequuntur ſentẽtias delegatorum ab eis,& ẽt arbitrorum,quæ merentur executionem. Paulus.*

¶ Vlpianus lib.iij.de offi. † LEX XV.

A Diuo † Pio reſcriptum [b] eſt magiſtratibus populi Romani, ut iudicum à ſe [c] datorum, uel arbitrorum [d] ſententiam exequantur ij, qui eos dederunt.

¶ *Poteſt unus iudex alterius iuriſdictionis iudicem requirere, ut eius ſententiam exequatur.Bart.*

¶ Sententiam Romæ dictam [e] ẽt in prouincijs [f] poſſe præſides, ſi hoc †viſum fuerit,ad finẽ [g] perſequi [h], idem Imperator noſter cũ

b ¶ A Diuo Pio reſcriptum.ʒ concor. extra de foro compe. ſi quis. ad finem .

c ¶ A ſe.ʒ id eſt,a Magiſtratibus populi Romani: & idem de quolibet alio ordinario. Vel dic,a ſe ẽneraliter loqui : licet reſcriptũ miſſum fuerit Magiſtratib.populi Romani. Sic ergo delegatus [3] nõ exequitur ſuam ſentẽtiam iure noſtro,ut hic. Sed quid in delegato Principis? videtur ſecus, tũ quia delegat , ut ordinarius : ut C. de iudi. a iudice . & citat : ut in auth. de lit.ʒ. omnem . ibi , Alijs autem omnibus &c. Item ſi cui exe cutio mandatur,cognoſcit de ueritate precum: ut C.ſi contra ius uel util. publ.l.& ſi non cognitio.Ergo idem & econtra, ſ.ſi eſt cõmiſſa principalis & executio uideatur commiſſa, Sed licet hæc ſpecialia habet : non tamen hoc cõtra ius commune habere debet , cùm hoc non inueniam ſpeciali ter: nec ideo quia cognitio mandatur,uidetur mandari executio:licet ſecus ſit ẽtiam:q̃ a executio ut fiat miſsio,de miſto imperio eſt:ut ſ.de iuriſ.om. iud.l.iubere.Sed iure canonum delegatus a Papa poteſt exequi : ut extra,de offi.& poteſta.iu.deleg.c.paſtoralis.ʒ.præterea poſtulaſti. Item ſecũdum Azo. illud põt quæri,an executio ſniæ poſsit demandari : & poteſt apertius proponi quæſtio:ſi mandari poſsit, ut in poſſeſsionẽ mittat.Quod dic,ut diximus ſ.de offic.eius, cui manda. eſt iuriſ.l.cognitio.ʒ.ut poſ.& de iuriſ.omn.iu.l.j. Illud inſtantius q̃ritur,an hoc ſaltẽ ut poſsit in poſſeſsionem mittere,non ut poſsideat,delegetur.& quidem cuilibet magiſtratui municipali hoc permittitur. Quod dic,ut ſ. de dam.infec.l.uij.ʒ.an tñ.& ʒ.ſi fortè.& j.ad muni.l.ea quæ. ʒ.Magiſtratus.ergo delegatur:quia Magiſtratus iure cõperit:ut ſ. de off.eius, cui man.eſt iur.l.j.in princi. ſecundum quoſdam.Azo. Item quæro de eo,cui uniuerſitas cauſarum alicuius loci mandatur.Et dicã non transire,quod ſpecialiter non poſſet delegari,ſcilicet ſniæ ſuæ,uel alterius executio:ut ſ.de off.eius cui man.eſt iuriſ.l.j.j.reſpon.licet de illis cauſis aliquã poſsit alij delegare . ut j.quis, & a quo ap.l.j.ʒ.j. Item uideſ delegatum in poſſeſsionem mittere:ut in auth. de exhi.ʒ.ſi uerò. Sed ibi non aperit de delegato,uel ordinario dicat: quare dic loqui de ordinario.Vel ibi de delegato Principis ſecundum quoſdam .

d ¶ Arbitrorum.ʒ quando ſine pœna factum fuit arbitrium, & expreſsè uel tacitè ſcilicet, taciturnitate x.dierum ſit homologatum.i. a partib.comprobatum:ut C.de arbi.l.pe.quod ius nouum hic reſpexit. uel loquitur,qñ à partibus fuerunt petiti certi iudices.ſ.not. Vel quãdo in locum recuſati alij dantur:ut C.de iudi.apertuſi imi.ʒ.ſi. Accur.

e ¶ Sententiam Romæ dictam.ʒ accedit ad hoc extra,de foro compet.ca.poſtulaſti .

f ¶ In prouincijs.ʒ idem ecõtra:ut ſ.de iudi.argentarium.ʒ.nomine pupillæ.Itẽ de una prouincia, uel ciuitate in aliam:ut infra de bo. auth.iud. poſ.l.cùm unus.ʒ.ſi.& C.de iudic.properandum.ʒ.ſi autem reus.Secus in delictis [4] ubi remittitur ad locum delicti:ut in auth.ut nulli iu.ʒ.ſi uerò quis comprehenſorum.

g ¶ Ad finem.ʒ quia ſententia ſit efficax .

h ¶ Perſequi.ʒ aliàs perduci. Accurſius .

i ¶ In uenditione.ʒ dixi faciendam executionem, & per quos:audi nunc qualiter.

k ¶ Animalia.ʒ Aliàs animales:quæ & ipſa mobilia ſunt:ut infr. de uerb.ſig.l.mouentium.Et licet non faciat hic ordinem inter mobiles, facias tamen:ut primò [5] illa,quæ minus debitori nocerent: & maximè pecunia.Sed eſt arg.contra.ſ.de uen.in poſ.mit.l.ʒ.ſ.diminutio.& C.de bo.quæ libe.l.ſi.ʒ.ubi autem.& ʒ.ſ. de ſerui.l.ſi cui.

l ¶ Iubentur.ʒ aliàs iubent,ſcilicet,dicti exequentes:aliàs , inbent.

m ¶ Mox.ʒ hoc dic,ut no.C.de bo.auth.iud. poſ.l. cùm proponas.

n ¶ Bene eſt.ʒ Imò uidetur contra:ut C.de his,qui ad eccle.confu. l.ſi.ʒ.cùm autẽ monitus.Sed illa [6] ſecundum iſtam: uel ibi ex interlocutoria,& ſic non liquido:hic ex diffinitiua:& ſic in liquido debito.

o ¶ Mouentia.ʒ uel alia mobilia.

p ¶ A pignoribus.ʒ impropriè.ut j.de uerb. ſig.l.plebis.ʒ. pignus.

q ¶ Faciunt.ʒ exequentes.

r ¶ Interloqui.ʒ aliàs interim exequi.aliàs interloqui.

s ¶ Capiantur.ʒ & ſic fertur ſub conditione . Sed contra. infra qũ appell.ſit l.j.ʒ.biduum . Sed dic [7], q̃ ſi nulla &c.non ſit de ſententia:ſed hic,ut ſoli &c.& ſic dictio quòd,uel non eſt:uel abundat : Alij, [8] q̃ hic de interlocutoria:ibi de diffinitiua. Tertij, q̃ hic de præſenti permittit:ibi prohibet de futuro: [9] arg.ʒ.ſi cer.per.l.itaque. Vel licet ferri non debeat,lata tamen tenet,& ſi ſtatuet tempus,intra quod ſi non appareant mobilia,capiantur res ſoli, arg.ſ.de hær.inſt.ſi quis inſtituatur.& j.de bo.auth.iud.poſ. ſeruus .

ADDITIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ista ultima fol. etiam placet Paul. & Alex. Vel dic aliter secũdum Bar. Paul. & Alex. quòd sententia diffinitiua non potest ferri sub conditione extrinseca. sed bene intrinseca.

a ¶ Quòd. ʒ scilicet dicentes: q̃ nec ei &c. & hoc si habes exequi.
b ¶ Adiura. ʒ id est nomina: ut C. qñ fi. uel pri. l. ij. & j. c. §. sic quoq;
c ¶ Isto modo. ʒ nullo excepto priuilegio & vt §. quod cuiusque uniuer. l. ciuitatis [1], & de fun. dota. l. j. & C. de prædijs min. l. j. [2] Quid autem de Ecclesiastico Respond. idem, secundum Azo.
d ¶ Non inueniant. ʒ uel non iustum pretium offerentem inueniant. ar. §. de lega. iij. l. non dubium. §. finali.
e ¶ Addicantur. ʒ id est, dentur in solutum. & not. quòd quadruplex est uia uictori. Primò, ut quasi pignora teneat [3]. Secundò, si magis uelit addicantur sibi pro quantitate debita, non pro minori: vt hic. Et hæc addictio est, quasi emptio [4]: ut C. de euic. si prædium. Tertiò, quia potest licitari [5]. & eme re ab executore, ut quilibet alius: ut C. si in causam iud. pignus. l. ij. Quartò, quia si uictus callidè fecerit: qđ non inueniatur emptor dominium a Principe impetratur: ut C. si in causam iudi. l. fin. Et secundum hoc intellige C. de excep. rei iudi. l. ordo. & facit. C. de inre do. impe. l. fina. §. si autem in tempore.
f ¶ Quæ debetur. ʒ non pro minori, inuito cõdẽnato, & executore: ut ʃ. in fin. huius. §.
g ¶ Creditũ. ʒ i. propter creditũ: & est appellatio generalis: ut §. si certum peta. l. j.
h ¶ Contẽtus. ʒ quod præsumit hęc lex, siue fit hoc actum, siue simpliciter [6] accipiat, siue etiam uictor dicat, cum uictus, & iudex non consentiant: & sic cùm lex præsumat super certo, non admittitur pro batio in contrarium ut dicat, quod pro parte debiti accepit: ut not. C. de proba. l. siue possidetis. secus si iudex pro certa quantitate det, ut uidemus cotidie fieri. Est ergo tutius uictori, emere ut quilibet, quàm sic in solutum accipere.
i ¶ Amplius. ʒ aliàs deest, quàm: & tunc est plana: aliàs nõ deest: & tunc dic, nó amplius, quã quod sibi &c. id est, nihil ultra. Iam enim nihil ultra debitum est, cum præsumatur pro toto accepisse: & uerbũ amplius expone, id est de cętero: non autẽ poterit pignora restituere, & debitum petere Sed quidam dicunt, q̃ residuũ, ad quod pignus non sufficit, potest petere: & non plus, si forte uellet pœnitere de eo, q̃ pisset æquum & licet sic sit in pignore cõuentionali: ut C. de iu. do. impe. l. fi. §. sed fiquidem. Sunt & aliæ differentiæ inter cõuentionale & prętorium siue iudiciale pignus: ut no. §. de pig. actio. l. j.
k ¶ De cætero. ʒ scilicet debito: adeo ut probatio in contrarium nõ admittatur, ut dixi. Et sic not. q̃ lex præsumit remissionem residui, & transactionem factam, ut aliàs pactionem. ut C. de pac. l. ij secus si partem debiti accepisset: ut C. de excep. l. fi ex maiore. Sed alij. dicunt, de cætero, id est deinceps, quia uelit pœnitere: ut dixi.
l ¶ Petere. ʒ arg. §. de procura. l. in causæ. in prin.
m ¶ Fiat. ʒ ab aliquo iure domini; idẽ si iure possessionis, q̃ dicat non est. Quòd [a] si nec ea, [†] quæ soli sint, sufficiant, vel nulla sint pignora soli, tunc peruenietur etiam ad iura [b]. Exequuntur itaque rem iudicatam Præsides isto modo [c].

¶ *Si pignus dãt creditori in solutũ simplici ter: præsumitur datũ pro toto debito. Bar.*

¶ Si pignora [†], quæ capta sunt, emptorem non inueniant [d], rescriptum est ab Imperatore nostro, & Diuo patre eius, ut addicant [e] ipsi, cui quis condemnatus est: addicantur [†] vtique ea quantitate, quæ debetur [†]. Nam si creditor maluerit pignora in creditum [g] possidere, hisque esse contentus [h]: rescriptũ est, non posse eum, q̃ amplius [i] [†] si bi debetur, petere: quia velut pacto trãsegisse [k] de cętero videtur, qui contentus fuit pignora possidere: nec posse eum in quãtitatem certam pignora tenere, & superfluum petere [l].

¶ *Corã iudice exequente examinatur quę stio emergens super rebus pignori captis summatim: quæ cognitio non facit præiudicium uolenti ordinarie agere: & post pignus addictum creditori ad vsuscapionem proficiet. Bartolus.*

¶ Si [†] super rebus, quę pignoris iure captæ sunt, controuersia fiat [m]: constitutum est ab Imperatore nostro ipsos, qui rem iudicatam exequũtur cognoscere debere de prorietate: & si cognouerint eius fuisse, qui condemnatus est, rem iudicatam exequantur. Sed sciendum est, summatim [n] eos cognoscere debere: nec sententiam eorum posse debitori præiudicare [o], si forte hi dimittendam eam rẽ esse putauerint, quasi eius sit, qui controuersiam mouit, nó eius, cuius nomine capta est: nec [p] eum, cui restituta est: statim habere per sententiam alius se possidere. sed hic constabat debitorem possidere. Et dic hoc fieri [10] ante addictionem: si autem post habet tunc locum inferior. §. si post. Accursius.
n ¶ Summatim. ʒ Not. similia de summaria cognitione: ut no. C. de iudi. l. iudices.

debere, si fortè iure ordinario cœperit ab eo res peti. Sic [†] eueniet, vt omnibus integris [q] tantùm [†] vsu capioni res iudicata proficiat. [r]

¶ Sed & † illud debet dici, vbi cõ trouersia est de pignore, id dimitti debere, & capi aliud, si quod est sine controuersia [s].

¶ *Quando est aliquid, quod posset capi sine controuersia, illud, quod captum fuit in quo est controuersia, dimittitur, & præcedens summaria cognitio cessat: & illud, qđ est sine controuersia, capietur. Item si moueatur executio, sed pignus venditur: & priori creditori satisfacit, & residuum in causam iudicati conuertitur.*

¶ Quòd si res sit pignorata [†], quæ pignori capta est, videdum est, an sic distrahi possit, vt dimisso credi tore superfluũ in causam iudicati conuertatur. Et [†] quamuis non cogatur [u] creditor rem, quam pignori accepit, distrahere: tamen in iudicati [†] executione seruatur, vt si emptorem inuenerit res, quæ capta est, qui dimisso priore creditore superfluum soluere paratus sit, admittenda sit [†] huiusmodi quoq; rei distractio [x]: nec videtur deterior cõditio creditoris fieri, suum consecuturi, nec prius ius pignoris dimissuri, quàm [†] ei fuerit satisfactum.

¶ *Post rem uenditam, & in solutum datã cessat summaria cognitio iudicum exequentium. Bartolus.*

¶ Si post addictũ [y] pignus aliqua controuersia emptori moueatur, an sit cognitio eiusdem iudicis, q̃ sententiam executus fuerit, videndum est. Et cùm semel emptio perfecta sit, eiusque, qui sic comparauit, periculum [†] versetur, non puto locum esse cognitioni. Certè posteà quàm inductus est emptor in possessionem, nonne cessa uentionalis pignoris uendet, vel uenditioni consentiet: aliàs etiam eo inuito fiet.

o ¶ Præiudicare. ʒ si summatim feratur sententia, non præiudicatur: vt & §. de libe. agno. l. si quis à liberis. §. meminisse. secus si plenè: vt not. C. de ordi. cog. l. j.
p ¶ Nec eum. ʒ mouẽ tem litem. Vel verius id est, victorem. & dic restituta: id est, tradita: ut ʃ. de verbo. sign. l. verbum reddendi.
q ¶ Integris. ʒ id est, omnibus integrè uenientibus, quæ sunt ne cessaria ad usucapionem: & secundum hoc proficiet usucapioni, scilicet, faciendæ per creditorem: ut suprà de acqui. posse. Pompo. §. si iussu. secundum quosdam. Quod potest dici [11] post additionem: si autem tantùm pignori capietur vt hic erat, dices, integris omnibus, id est tam iure debitoris, quàm creditoris: item & eius qui mouet controuersiam super re capta in causam iudicati. Et quod subijcit, vsu capioni, scilicet interrumpendæ: fuit enim naturalis interruptio: vt §. de vsuc. l. naturaliter. nam missus in possessionem [12] vt §. de acqui. pos. l. iij. §. fin. & ʃ. uti poss. l. si duo. §. creditores.
r ¶ Proficiat. ʒ quia pro suo possidẽs vsucapit.
s ¶ Sine controuersia. ʒ vt C. quando fil. vel pri. l. ij. & inf. eod. §. sed vtrùm.
t ¶ Pignorata. ʒ quidam alij ex conuentione.
v ¶ Non cogatur. ʒ aliàs scilicet, ut & §. de pig. actio. l. quamuis.
x ¶ Distractio. ʒ & sic uel creditor con

y ¶ Si post addictum. ʒ id est captũ, & posteà uenditum authoritate iudicis: & continua, quia §. dixit quando cõtrouersia mouetur ante ad dictũ pignus, ubi summatim cognoscitur: nunc quãdo post [13] ubi sue de proprietate siue de possessione fiat quæstio: nõ se intromittit exequẽtes, cuicunq; sit addicta. Si aũt de pretio: cõsuluitur iudici ut omni alia quæstione omissa, aut præsenti pecunia uẽdat: aut si hoc non fecerit, res ipsas ubicunq; inueniat, quasi nondũ uinculo pignoris liberatas accipiat. Sed quare magis de pretio? Rñ. quia [14] ibi nó est lõga cognitio auferre rẽ: imò ideo quia nihil uidetur fecisse executor, nisi pretiũ soluatur: quo soluto totũ uidetur fecisse: cùm ei amodo auocari nõ possit pretium: ubi aũt sibi res est addicta, semiplenè facit executor: nã demũ extinguitur iudicati actio omnino, si res addicta facta est accipientis: ut ʃ. de sol. si quis aliam. Vnde ea euicta non cessat eorũ audiẽtia, secundum quosdã prout habes, nõ cessabũt, & posteà idẽ &c. & sic ad proximũ dictũ refert: uel secundũ alium cessat [15] eorũ officiũ: quia licet non plenè, tamen prout uoluit petitor finierunt. arg. §. eo. §. si pignora. sed pretio non soluto nec plenè, nec semiplenè fecerũt. Azo [16]

z ¶ Periculum. ʒ quo ad hoc, ut teneat pretiũ soluere. Itẽ quo ad executorem in hoc ultimo: & male secundũ prædictos scribentes.
† Veraque est bona, secundùm Alexan.
¶ Ibi loquitur quando dominium imperratur a Principe hic quando pignus fuit in solutum datum, secũdum Bar to. & Alex.
Idem B. Pan. Ang. Alexan. & Imol.
idem B. & Alex.
† euenit
Duar.
† capioni Duar.
† deest &, apud Duz.
† Iste intellectũ est planus, secundũ Alexan.
† quamquã Duare.
† aliàs executionem, Duare.
† huius, Duar.
† quàm si ei Duare.
Idem Imo. & Alex. contra Bar. quicõtrarium tenet.
† Duare. ueratur.

cutorem, uel uictorẽ, qui de euic. non tenetur: sed non quo ad illũ, cui proficit solu. ut §. de eui. l. i. §. j & l. si pignora & C. de eui. si ob cãm.
a ¶ Cessabunt. ʒ Si habes, nonne cessabunt? Rñ. utrique cessabunt: & hoc si qõ proprietatis, uel possessionis moueatur: secus si pretij non soluti, ut subijcit. Item hoc siue tradita sit iam possessio ut hic, siue nõ, ut §. proxi. rñ. dũmodò contracta sit uenditio. nã & ante fieri potest controuersia: vt C. de rei uendi. si fundum. & C. de euict. si post. Venditione autem nõ facta summatim cognoscetur: ut sup. §. si super rebus. Itẽ alia litera est.

[1] Ista non placet Alexan.
[2] Hæc fol. communiter non tenetur secũdum Alex.
[3] Ista etiã non tenet, secundum Alex.
[4] deest debere apud Duare.

Nõ cessabunt: [5] Et tũc dic, cum mouetur quæstio de pretio. Alij dicunt, priori, casu non susceptisse periculum: hic sic, & sic non cessat. Alij [6], quòd superiori casu agitur aduersus alium, ad quem possessio casu deuenerat: hic conueniebatur: & sic hic non cessat.
b ¶ Idemque. ʒ quod in proximo casu, si habes nonne: uel ad primum, nó ad proximũ, si hẽs, non cessabũt sed alij referunt ad proximũ ét si fit, nõ cessabũt.
c ¶ Addicta. ʒ alio emptore non inuento: ut §. eo. §. si pignora.
d ¶ Non soluat. ʒ exe cutoribus qui uendunt: ut §. de euic. si pignora.
e ¶ Videndum est. ʒ hic potest continuari: quid enim &c. usque il luc, melius &c. & tunc assume, & nõ puto &c. & iunge cũ eo: melius &c. & secundum hoc, quid enim &c.
f ¶ Est. ʒ Examinatio quæstionis: uel lege rectè: & quod dicit nõ puto ultra procedere debere. i. ut mandet sententiã executioni pro pretio non soluto in aliàs res ipsi [7] emptoris.
g ¶ Cæterùm. ʒ id est, alioquin.
h ¶ Longè. ʒ in infinitũ. Pone enim iterũ ab aliquo super rebus illius emptoris captis moueri quæstionẽ. Itẽ quod subiicit, Quid. n. &c. dic: q̃ probat causam suæ responsionis: q̃ longè, scilicet, res abiret. Nam aut dices q̃ condemnabunt emptorem. & eius res capient, & distrahent: aut dices q̃ habebunt pro condemnato. Hoc secundum dici semper non potest. Quid enim si negat se emisse, uel dicit se pretium soluisse, quod negatur solutum? Necesse ergo habes dicere condemnationem faciẽdam. Sed quodcunq; diceres, uel pro iudicato habendum, uel condemnationem fieri [8] procederes in infinitum: quia quod in uenditione primi ꝺemnati ꝓtingit, posset contingere in uenditione bonorũ secundi, & tertij: & sic per singulos: qđ esset absurdũ.
i ¶ Pro iudicato. ʒ ut sic non condemnetur. & sic est arg. quòd confessus non condemnatur: quod dic, ut infra tit. j. l. j.
k ¶ Non se interponant. ʒ ad exequendam sententiam pro pretio.
l ¶ Cùm nec habeat. ʒ si est, habeat, in singulari: dic, habeat is. s. emptor cõtra eum, cui &c. sed aduersus eum, qui pretio pignoris liberatẽ ut §. de euic. l. antepe. & sic supple: ergo & iste uictor non debet hĩe cõtra eum emptorẽ. Vel dic, is scilicet, uictor aduersus eum emptorem.
m ¶ Cui. ʒ i. à quo: nam frequenter datimus pro ablatino ponitur. Si habes in plurali, habeant: scilicet exequentes contra uictorẽ: q. d. sicut non possunt iudices ſtare pro emptore contra uictorem: sic nec cõtra emptorem pro uictore: & secundum hoc abũdat, is: uel etiam legi potest cum seq. uerſ. q. d. is, cui &c. non affici damno &c.
n ¶ Afficiatur. ʒ scilicet uictor.
o ¶ Interponant. ʒ executores prædicti: quia emptor nõ soluit pretium, ut dictum est. Accursius.
p ¶ Addictam. ʒ id est captam, & venditam.
q ¶ Liberatam. ʒ non videtur ergo posse haberi fidem de pretio ab exequentibus: & si habeatur, non transeat dominium: ar. ʃ. de iure fis. si procurator. in fi. Sed qualitèr auferatur ei, si dicat se soluisse pretium?

[5] Duar. nõ.

¶ *Vbi alię res non sunt, nõa capiuntur eorum, qui confitentur; quæ exigent uel uendentur ut iudici uidebitur. Bart.*

¶ Sic quoque [r] iudices exequentur iudicatum, ut nomina iure pignoris capiant, si nihil aliud [s] sit, quod capi possit. Posse. n. nomen iure pignoris capi, Imperator nosster rescripsit. Sed utrùm confessi nomẽ tantũ capi possit, an etiam si neget quis se debere, videamus. Et magis est, vt id dũtaxat [t] pigneri capiatur, quod confitetur [u]. Cęterùm si negetur, ęquissimum erit discedi à nomine: nisi forte qs exẽplum secutus [x] corporaliũ pignorum, vltrà processerit, dixeritque ipsos debere iudices de nomine cognoscere [y], vt cognoscũt de proprietate [z]. Sed cõtra rescriptũ [a] est.

¶ Item quid dicemus? vtrùm ipsi iudices conuenient nomen [b], exigẽtque id, quod debetur, & in causam iudicati conuertent? an verò vendent nomẽ vt pignora corporalia vendi [†] solent? Et necesse est, vt quod eis facilius videatur ad rem exequendam, hoc faciant.

¶ *Si creditor habet pecuniã debitoris, uel debitori destinatam, ipsa pecunia capitur, non debitoris nomen. Bartolus.*

¶ Sed & si pecunia penes argentarios sit, æquè capi solet. Hoc amplius, & si penes alium quẽ sit, † destinata tamen ei, qui condemnatus est: solet pignoris iure capi [c], & conuerti in causam iudicati.

¶ Prętereà, pecuniam quoque de posito nomine condemnati, vel in arca reclusam solent capere, ut iudicato satisfiat. Hoc amplius, & si pupillaris pecunia in † arca reposita sit ad prædiorum comparationem, etiam † citra permissum Prætoris, ab eo, qui exequitur iudicatum, solet capi [d], & in causam iudicati conuerti.

¶ *Personæ hic enumeratæ cõeuniunt, & exiguntur in quantum facere possunt, & ære alieno non deducto. fallit in donatario. Bartolus.*

¶ Idem lib. l. membr. † LEX XVI.

SVnt qui in id, quod facere possunt, quæ conueniuntur in quantum facere possunt deducto, ne egeant: & nõ deducto ære alieno: ut socius. Item patrona, & liberi eorũ, & parentes. Itẽ maritus, quando cõuenitur de dote. Item miles, [†] qui in militia existens cõtraxit debitum: nam ibi inquantum facere possunt, pueniũt. Tandem dicit, Quidam est debitor multorum ex simili causa: nec est omnibus soluendo. Dicitur, q̃ occupantis conditio erit melior: & si unus egerit, non deducitur, quod debetur aliis, qui sunt similis conditionis. Sic est, & in act. de peculio. Et idem si filius, vel libertus agat contra patrem, vel patronũ: nam non deducitur quod alijs filiis, vel libertis debetur. Est & alius, qui conuenitur in quantum facere põt: vt qui conuenitur ex causa donationis: & iste deducit quod omnibus debet. Item quod supra dixi, q̃ si unus filiorum agat contra patrem, vel patronum, esse occupantis meliorem conditionem: intelligas tũ, q̃ ille conueniatur deducto ne egeat. Item si uir conueniatur ab uxore ex causa dotis, siue ex alio contractu: habet uir hoc priuilegium ut conueniatur inquantum facere potest. Idem econtra si vxor cõueniatur a uiro ex aliquo contractu. Itẽ priuilegium quod datur uiro, si cõueniatur ab vxore, idem priuilegium datur socero, & patri uiri. Sed quid erit, si pater mulieris promisit dotem genero pro filia: & fecit pactum, quòd gener lucraretur, si filia decedat in matrimonio: nunc gener agit contra socerũ ad hanc dotem: nunquid hic socer habet privilegium, ne cõueniatur, nisi inquantũ facere potest? Certè nó: & hoc est verum si soluto matrimonio per mortem filiæ gener petat dotem:

[6] Et bene, B. & Paul.
† Deest fit, in Duare. exẽplar. & alijs quibusdam.

[7] Idem & si diceret dum tamen cõstaret iudici emptorẽ non solusse. B. Ange. & Alex.

† vẽdi, aliàs deest.

† in arcam. Duare.

[8] Scilicet hypothecariam causã tam ex pignore capto per iudicem: vel vtlẽ actionẽ personalẽ. Ang. & Alexan.
† aliàs Idẽ lib. lxiij. ad edictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si autem adhuc constante matrimonio gener petat dotē a socero, tunc socer condemnandus est in quantum facere potest. Item quod dictū est, Socerum genero condemnari inquantū facere potest, fallit si conuentus neget ie Socerum, uel si conueniatur ex causa doli. Itē priuilegium, quod datur viro, datur etiā procuratori viri, uel defensori qui conuenitur nomine viri, & eo vivo: post mortem autē uiri conueniatur insolidū. Itē priuilegium, quod dixi prædictis personis dari, non tradit ad eorū fide iussores. Item priuilegiū, quod datur viro, & aliis personis suprā numeratis, non vadit ad hæredes eorum, sed insolidum tenētur. Et hoc dicit hæc lex cum seq. nique ad l. si conuenerit. Fran. Accur.

† al. sociū autem omnium bonorum accipiendū est. Duare.

a ¶ Possunt. ʒ deducto ne egeant: aliàs nullum esset priuilegium: ut ſ. de regu. iur. l. in condemnatione.

† aliàs lib. Ixvj.

aliàs meruit. ut apud Duar.

b ¶ Id est. ʒ pro, scilicet ponitur secundum Io. fic ſ. quando act. de pecu. est anna. l. j. §. quandiu. Azo.

c ¶ Aere alieno. ʒ excipe donatorē: ut ſ. eo. l. inter eos. §. fin.

d ¶ Ferè. ʒ ferè dicit: quia si negauit se socium esse, insolidum condemnatur: ut ſ. eo. sed hoc. qa & alij sunt, ut donator: ut ſ. eodē, inter eos. in fin. Item qui cessit bonis: ut ſ. qui bon. ced. pos. l. is qui bonis. Itē filius exhæredatus, uel absentus. Quod dic, ut not. ſ. quod cum eo. l. ij. & iij. Vel ferè dicit, quia hic etiam enumerati non semper habent beneficium: puta, maritus, uel socius, si quid dolo faceret: ut ſ. pro socio l. uerum. §. hoc quoq;, & ſ. so. ma. l. etiā. §. licet. & C. de rei uxo. act. §. cū aūt. Vel tertio secūdū H. ferè, propter donatorē dicit, qui ęs alienū deducit: ut dixi.

† al. ageť.

† debebiť Duare.

libertis tātum sine hac additione que Duare.

e ¶ Accipiendus est. ʒ contra. ſ. pro so. uerum in prin. vbi etiam specialis rei socium dicit habere beneficiū hoc. Sol. hic sub. maximè. Vel illa ad istam trahitur. Vel hic interrogatiuè lege: & solue per illā: uel ut ibi. Prima placet.

f PAtronus. ʒ nisi patronatus jus amiserit, qđ multis modis fit: ut not. C. de bo. quæ libe. l. fi. Accursius.

g ¶ Parentes. ʒ in infinitum, cùm sit fauor in omnibus his, accipe: ut ſup. de in ius uo. l. quique. §. parentes. & l. sed & ſi. §. liberos aūt. & de lib. & posth. l. cùm quidam. Propriè tamen aliter: ut ſup. de gradi. l. Iurisconsultus. §. parentes.

h ¶ De dote. ʒ ut ſupra ſol. ma. l. maritū. cauet tū de soluendo si perierit ad fortunam pinguiorem: ut C. de rei uxo. act. §. cùm aūt. Sed contra insti. de act. §. item si de dote. Sed non est: quia inquantum facultas patitur, ut ibi. idem est, q inquantum facere potest. Item contra. ſupra de neg. gest. diuortio. Sol. ut in fra eo. l. non tantum.

i ITem miles. ʒ facit ſ. eo. l. miles. in prin. & quod ibi not. Et not. q istæ tres leges respiciunt secundum partem rubricæ.

k INter eos. ʒ Ex eadem causa in genere dicit. id est ex credito: sed eandem causam dicit, quia omnibus inquantum facere pōt, debet condemnari: & sic omnium est eadem causa, uel conditio in condemnatione. Aliàs aliter dicitur eadem causa: ut infra de excep. rei iudi. & an eandem. & aliàs aliter: ut ſupra de inoff. testa. l. circa.

l ¶ Occupantis. ʒ occupare dicitur, qui primò ad sententiam peruenit. ſ. d e pecu. l. ſi uerò. Aliàs qui primo litem contestatur: ut ſ. de leg. j. l. ſi plurib. Item hoc accipe inter non priuilegiatos, & priuilegiatos æquali priuilegio personali: ut ſupra quod cum eo. l. ſed an. & de pecu. l ex facto. quæ sunt contra, nisi in duab. dotibus. ut C. qui po. in pign. ha. l. fi. §. fi. Item non uidetur melior conditio occupantis, cùm in executione ultimus ueniat cū primo: ut infra, eod. in iudicati. quæ est contra. Solu. in hoc est melior: quia totius debiti sit certa condemnatio non habit o respectu, q alij hic idem conuentus damnari potest postea. at in vltima sententia debet haberi respectus ad primā, ut quod debetur ex prima, ex bonis deducatur: & si quid in bonis superfuerit, secundum eius æstimationem fiat condemnatio. Cùm autem utraq; sententia executioni mandatur, nō potest petere primus, ut primò sibi satisfiat, & posteà alij, imò uterque admittitur, pro rata tamen portione debiti cuiusque: scilicet, ut plus accipiat, cui plus debetur: ut ibi. Quod multum prodest ultimo, si fortè bona post utranque sententiam sint minorata. Habetur ergo ratio non in executione, sed in sententiæ prolatione. Si autem solus secundus primò petat executionē, non habetur ratio primi qui non petit: imò secundi occupantis melior erit causa, ut ibi. Accursius.

† Sed & ipſi, Duar. al. sed & ipſe.

m ¶ In actione de peculio. ʒ ubi non deducitur. Quod dic, ut ſup. de pecu. l. ſi uerò.

n ¶ Et hic. ʒ in actione de peculio: ut d. l. ſi uerò. & in aliis etiam casibus ibi not.

o ¶ Eiusdem conditionis. ʒ nec alijs, excepto donatore: vt ſ. proxi. & ſ. eod. l. & exhæredatum. Accur.

p ¶ Conuenitur. ʒ ex stipulatione olim: hodie etiam ex nudo pacto datur ex l. condictio: ut C. de dona. l. ſi quis argentum. §. pen.

q ¶ Condemnatur. ʒ si ab eo, cui donauit, conueniatur: secus si ab eo, cui sic delegatus est: ut infra eo. l. Nesennius. Azo.

† aliàs ad Q. Mutiū.

r ¶ Is solus. ʒ & hoc est contra. ſ. e. l. in iudicati. Sed solue ut modò dixi.

s ¶ Alieno. ʒ in quo non computatur quod ex simili causa debetur: ut ſubiicit.

t ¶ Inter eos. ʒ scilicet donatarios: & facit inf. eo. l. cùm ex causa. & l. exhæredatus. & de reg. iur. lege, Diuus. & l. quoties. & l. in condemnatione. & ſup. de do. l. qui ex donatione. & ſupra, ſol. matr. l. maritus. Hic quæro secundum Azo. an hæc exceptio, ut quis damnetur inquātum facere possit, sit dilatoria, uel peremptoria? Videtur dilatoria: quia non semper obstat agenti: ut instit. de excep. §. perpetuæ. & §. tēporales. Item quia si soluatur, non est repetitio: ut iup. de condictio. indeb. l. in diem. & lege, quod nomine. & l. nam & si maritus. Econtra perpetua: quia post litem contestatam opponitur: imò etiam q̄nque post sententiam: ut infra eo. l. Nesennius. §. fi. quod non est in dilatorijs: nec etiam peremptorijs: ut C. ſen. rescin. nō pos. l. peremptorias. Sed Io. dicit eam dilatoriam.

Exceptio ut quis cōdemnet in quātum facere pōt, an sit dilatoria, uel peremptoria.

v NOn tantùm dotis nomine. Condemnatur. ʒ etiam soluto matrimonio: & etiam eo constante in casibus permissis: ut ſup. de iure dot. mutus. §. manente.

x ¶ Condemnandus est. ʒ constante matrimonio, non soluto: ut ſ. de neg. gest. diuortio. in prin. etiamsi durante matrimonio contraxit. Nec obstat ſ. de constit. pecu. l. iij. ubi ex alio contractu ēt soluto matrimonio habet priuilegium: sed ibi ideo quia imitatur naturā primi contractus actio de constituta: ut ſ. de dona. l. qui id quod. & facit C. de don. inter uirum & uxor. l. & ſi de tua. Item hoc in contractu: secus in delicto: ut ſ. eo. l. ſi rerum. & arg. infra eo. ſed hoc ita. §. j. Accur.

y ICut. Cum socero. ʒ patre uiri: ut ſ. ſo. ma. l. rei iudi. §. fi. & l. seq.

z ¶ Cum socero. ʒ patre uxoris. Accursius.

a ¶ Vtimur. ʒ nos ergo sequimur æquitatem, in qua lex deficit: ut & ſup. ſol. matri. l. ſi uerò §. de uiro. & C. de pact. conuen. ſuper do. l. hac lege. & de usuca. dicitur. sed hoc soluto matrimonio: ut inferior lex distinguit: ut ſupra ſol. matr. l. ex diuerso. in prin.

b ¶ Ed hoc ita. Soluto matrimonio. ʒ per mortem filiæ: aliàs nō ualeret pactum: ut ſ. de pact. dot. l. ij. & debeat lucrari dotē ex pacto: ut ſupra de iure dot. l. fi de dote.

c ¶ Succurrendum. ʒ Ratio distinctionis hæc est, quia constante matrimonio durat affinitas: & in parentibus viri, quia affines sunt vxoris: & in parentibus uxoris, quia affines sunt uiro: cæterum uxore mortua, & ita ab una parte affinitatis uinculo soluto, sicut amoris uinculum, ita & priuilegij decreſcit beneficium.

† Sed & ipſi, Duar. al. sed & ipſe.

a ¶ Socium. ʒ facit ſ. eo. sunt qui, & ſ. pro socio. l. uerū. §. hoc quoq;. & lege, ſi unus. §. fin. & j. de fideiuſſ. ſi dubitetur §. j.

b SI cum Fuerit. ʒ i. fieri postuletur.

c ¶ Facere potest. ʒ ſi maritus: ut ſ. ſol. matri. l. alia. Et est ratio: quia ſi non obtulit ſe, in dominum fiet executio: ut ſ. eod. ſi ſe. Sine obtulit actione mandati, uel nego. gest. recuperaret à dño. Est ergo æquum ubique, curatorē ſic damnari. Acc.

d ¶ Defensor. ʒ sine mandato nec eū deteriorē &c. ut ſ. de procu. sed & hæ. §. defendere. & l. minor. §. quoniam. & facit j. de excep. l. omnes exceptiones.

† aliàs ad Plautium.

e ¶ Insolidum. ʒ niſi filius eiusdem matrimonij successit uiro: ut ſ. ſol. matri. l. etiam.

† condemnatio fiet, Duare.

† al. fiet dā natio. Dua.

f ET ſi fideiussor. ʒ hæc lex non loquitur in marito, sed generaliter.

† in id qđ ille, habent alia exēpl.

g ¶ Rei. ʒ i. ſpeciei, & actionis: ſcilicet, pro quantitate competentis. Vel rei, ſcilicet dādæ, uel tradendæ: actionis. i. actū. siue facti. Vel pro eodem pone, rei, & actionis: ſcilicet, pro re competenti.

† al. ex Plautio.

h ¶ Ei. ʒ ſcilicet. creditoriimō fideiuſſori. Azo. qui insolidum cōdemnetur, & insolidū agat mandati: & hoc, quia personale beneficium est. Alias contra, ſi rei cohæreat: ut ſ. de reg. iur. l. in omnibus. & ſ. de excep. lege, omnes exceptiones. & insti. de replica. §. fin. & C. de usur. rei iudi. l. fi. §. fi. Item hoc, niſi conueniatur ut defensor: ut ſ. pro socio. lege, uerum. §. j.

† an ſi, ſine ſed legit Duar.

i ¶ Præstatur. ʒ ſic j. de reg. iur. l. in omnibus.

k ¶ Hæredi. ʒ non ſuo: ut ſ. ſolu. matri. l. etiam.

l SCiendum. Personarum. ʒ omnium prædictarum, excepto viro relinquente cōmunē filium: ut ſ. l. proxi. dixi. & facit ſuprà quod cum eo. ſed ſi. §. ſoli. & pro socio. l. verum.

SI conuenerit. ʒ CASVS. Mutuaui tibi centū hoc pacto, ut nō tenearis niſi inquantum facere possis: nunc conuenio te ad istā c. Iudex huius causæ seruabit hoc pactum non condemnabo te, niſi inquantum facere possis Fran. Accursius.

m ¶ Proferre. ʒ contra. ſ. de arbi. l. qualem. Sol. ibi in arbitrio, hic in iudicio. Vel dic, hic quid, id est, de quo. Pone q plura petere poterā, conuenit ut unum tantum peterem. Vel hic iam lite agitata. ibi à principio. Tu dic poni hic casum, quādo conuenit ut inquantum facere posset damnetur, qui debeat insolidum damnari: ut ſ. de pac. l. ſi quis reuerentiam personæ: & tunc nō potest cōtra pacisci: ut ſ. soluto matrimonio. §. elegater. Aut iure cōtractus: & tūc sic, ut hic, & C. de pact. ſi quis inconscribendo. Item pone ut ſ. communi diui. l. iudicem. Itē C. de testi. lege, fin.

† Ista lex cum præceden. ad hoc alleg. q dispositio personalis cū persona extinguitur: cōcor. tex. in canone, Pontifices. 12. q. 3. tex. in c requiſiti. de testa. & i c. ſi gratiosè. de rescri. i 6. no. in c. priuilegium de re iudi. in 6.

PRæses prouinciæ. ʒ CASVS. Mutuaueras mihi centum sub usuris: aliquo tempore elapſo petis à me ducenta tam pro sorte, quàm pro usuris & usuris usurarū: iudex me ad hoc condemnauit: appellationem interposui fortè post x. dies, & sic mea appellatio pronuntiatur iniusta. Dicitur, quòd sententia remanet firma. Franciſcus.

n ¶ Leges. ʒ ut & ſupra, de condi. indebi. l. ſi non fortè. in principio. Accursius.

o ¶ Constitutiones. ʒ ut & C. de usuris. lege finali. Et dic cōdēnauit, ſcilicet tacite non expreſsè: alias nō ualeret ipſo iure sententia: ut C. quando prouoca. non est ne. eſſ. lege, ij. quæ est contra. Alij, quòd hic erat quæstio facti: ibi iuris. Quòd in idē recidit. Alij aliter dicunt, ut ibi notaui. Accursius.

p ¶ Appellauit. ʒ post decem dies: uel quia ad minorem iudicem appellauit: ut j. de appell. l. j. §. ſi quis.

† al. deeſt ſi, Duare.

q ¶ Certa. ʒ ut C. de ſentent. quæ ſine certi quanti. l. hæc sententia. & facit j. quæ ſen. ſine appel. l. j. §. j & j. de appel. ſi expreſsim. & infrà, eod. cùm prolatis. Accursius.

† Quæro cùm non ſit cundum legem hic Titius prouocaſſet, &c. Duar.

DVo iudices. ʒ CASVS. Duo sunt iudices delegati in una causā: quilibet dedit ſuam sententiam contrariam alteri. Dicitur, quod utraque est in pendenti, donec delegās confirmet quā uult. Fran. Accursius.

† Duare. ſi ſententia.

r ¶ Duo iudices dati. ʒ i. delegati: ſ. ut non obſtet j. eo. l. inter pares. quæ est contra. quia illa in ordinario dicit. Vel hoc intelligē ʒ in interdicto Vti poſſidetis, cū uterque æquè probauit. Item in famil. erciſcū. iudicio, cum nō possit apparere quis actor, & quis reus ſit. Nec obstat ſ. de iudi. l. in tribus. & l. ſeq. illud enim intelligitur, ut appareat quis primò de calumnia debeat iurare, ſecundum Alexandrum.

* Idem B.

ʒ Iſte intellectus ē ſingularis, & approbat per Doct.

† Duar. eorum.

† Duar. iudicati. Sentētiæ cōtrariæ diuersis latæ an ſic ſtandum.

s ¶ Diuersis. ʒ ita qđ contrarias: ſic C. de fide inſtr. l. ſcripturæ.

† Dua. præſtituitur.

† al. vij.

t ¶ In pendenti. ʒ qa interim neutra adimpleuit: neutra absoluit: & tempus appellationis à tempore confirmationis cedit.

v ¶ Iudex. ʒ id est qui eos delegauit, ſecundum quoſdam. Vel dic eum cōpetentem, qui ad hoc delegabit: ut C. de appellatio. iubemus ſi qua. & facit ſ. de libe. cau. l. duob. & in authē. ut iudi. non expec. ſa. iuſsi. §. ſi autē. & ſ. de arbi. item ſi §. finali. & l. ſicuti. l. diē. §. ſi plures. Ex prædictis distingue: aut ſunt delegati plures, & tūc obtinet quod hic dicitur, ſi ſunt pares: aliàs plurimū ſententia obtinet: ut ſuprà, de arbit. l. ſicuti. Si ordinarij impares: tunc quod est infrà. eodē. l. Pōponius. aliàs incipit, ſi uni. Si pares, tunc quod in l. inter pares. & facit infrà de uerb. obligatio. qui ex pluribus.

SI conuenerit inter litigatores quid pronuntietur, non abs re erit iudicem hmōdi sententiam proferre[m].

¶ *Appellatio non ritè interpoſita non retardat executionem. Bart.*

¶ Modeſtinus lib. j. Reſpon. L. XXVII.

PRæses prouinciæ † in usuras usurarum condemnauit contra leges[n], & sacras constitutiones[o], ideoque Lucius Titius contra prolatam sententiam iniuſtam Præsidis appellauit.[p] † Quæro, cū secūdū legē Lucius Titius prouocaſſet, an exigi possit pecunia secundū cōdēnationē? Modeſtinus respondit, ſi in ſententia† certa[q] quātitas cōtinetur, nihil proponi cur iudicati agi non possit.

¶ *Si ex duob. delegatis alter ſerat ſniam una modo, alter modo contrario, uel diuerſo, utraq; ſnia pendet quouſque per delegatem altera fuerit approbata. Pan.*

¶ Idē lib. xij. Reſpō. LEX XXVIII.

DVo iudices dati[r] diuerſas[s] ſententias dederūt. Modeſtinus respondit, vtranque sentētiam in pēdenti[t] esse, donec competēs iudex[u] vnam† earū cōfirmauerit.

¶ Idem lib. vij. Pandect. LEX XXIX.

TEmpus, quod dat† iudicato etiā hērdibus eius, cæteriſq;, qui in locum eius ſuccedūt, tribuitur[x], videlicet quod ex tempore deest: quia causæ magis, quā perſonæ beneficium † præſtatur[y].

¶ Pōponius lib. vj. † var. lect. LEX XXX.

CVm ex causa donatiōis promiſſa[z] pecunia est, ſi dubiū[a] sit an ea res eouſque donatoris ſa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

facultates: aut certum quòd est pauper: aut dubium, & tunc inquirun tur: sic C. de condi. inde. l. fi. & supra de condi. inde. sufficit. & supra de dolo. l. eleganter. §. non solum.

a ¶ Relinquatur. ‡ & j. de reg. iur. l. in condemnatione. & l. Diuus Pius. Et dicunt quidam, insolidum teneri donatorem, sed condemnari inquantum facere potest. Alij dicunt, nec teneri nisi inquantum facere potest: & facit sup. co. l. inter. & j. eo. Nescimus. §. fi.

b ¶ Parentes. ‡ donantes liberis: ut §. eo. l. patronus. Accur.

† ita ut & ipsi, Duar.

† al. cognitionum.

† His q fatebũt. Du.

Du. eorũ. uel ex ea cã Duar.

† alias capi Duar. & al. capiant.

† Iſtam gl. appro. Bartol.

† Idẽ Bar. Pau. & Ale.

DEbitoribus. ‡ CASVS. Cum debitor meus confitetur se mihi centum debere, iudex debet ei præcipere, ut soluat dando aliquam dilationem: & si modica sit, nec possit soluere intra illam dilationé, tunc lex dat dila. nam habebit quatuor menses integros. Et hæc sunt uera, quando debitor confitens non poterit incontinenti soluere: si autem poterat, cùm haberet pecuniam præ manibus, & nolebat soluere, & sic est contumax: tunc pignoribus captis cogitur in continenti ad sol. aut si non est contumax, sed non potest soluere: tunc dilatio dabitur à iudice: & si est minor quàm legalis, supplebitur à lege, ut habeat dilationem quatuor mensium, si iuxta de causa impeditus non soluat intra primam dilationem: & si intra iſtam dilationem non soluat, tunc res eius pignori capientur: & si à tempore, quo pignora sunt capta, cesset per duos menses ad soluendum, uendentur pignora, & satisfiet creditori. Franciſcus Accurſius.

c ¶ Debitoribus. ‡ potest dici ut loquatur tota lex, qũ non fuit lis contestata, nec processit in figura iudicij: sed tñ fuit reus confessus. Vel potest dici, quòd usque ad uerba rescripti de diffinitiua dicat.

d ¶ Petentibus. ‡ confitentibus, † uel condemnatis.

e ¶ Dandi sunt. ‡ in sententia diffinitiua. Quod est uel quatuor mẽsium, uel plus, uel minus ex causa: uel dic in præcepto, quod facit iudex in confessum citra formam iudicij.

f ¶ Prorogandi. ‡ scilicet, si iudex minus quatuor mensib. dedit sine causa, iam lex prorogat & suppletur §. eo. l. quarta. §. si quis. Acc.

g ¶ Contumaciam. ‡ quia habent pecuniam: sed nolunt soluere. sic supra man. l. Lucius in fi.

h ¶ Captis. ‡ sic insti. de satisd. tuto. & cura. §. pen.

i ¶ Rescripsit. ‡ rescriptum loquitur post præceptum factum in cõfessum citra formam iudicij.

k ¶ Tibi. ‡ Proconsuli. Accurſius.

l ¶ Aut ex re. ‡ aut pro ſicut: nam quaſi condemnatus est confessus: ut infra tit. j. l. j. Vel dic, uerè est condemnatus confitens ipsa confessione: & ſtatim tempora iudicati currunt: ut infra tit. j. l. certum. §. fi.

m ¶ Reddere. ‡ scilicet ſtatim, ſi appareant contumaces, cum aliquo tempore tamen: ut infra de solu. quod dicimus. Sed cur nõ diffinitiuè damnatur confitens, ſed tñ ei præcipitur? Respon. ‡ quia non in forma iudicij fuit facta confeſsio, nec fuit iuratum de calumnia, nec lis contesta. aliàs contra secundum mos: ut infra eo. tit. l. Iulianus. Alij contra, ut supra ad l. Aquil. proinde. in fi. ſecundum Azo.

n ¶ Detur. ‡ cum non fuit contumax: ut sup. de iud. l. ſi debitori.

o ¶ Pro facultate. ‡ ſi ſemper datur pro facultate, ad quid quadrimeſtre inducitur? Reſpon. prodeſt: quia ubi minus, & ſine causa, ſupplebitur a lege: ſed ubi tantum, uel plus dat iudex, licet ſit ęquum plus dari non ſupplet lex: ut sup. eo. l. iiij. §. ſi quis condemnatus. Item ſi iudex nil dixit, de quadrimeſtri intelligitur.

p ¶ Datũ. ‡ a lege: ſcilicet, quadrimeſtre tps: uel dic a. iudice. Accur.

q ¶ Prorogatum. ‡ quia iudex minus dederat: ut ſupra eodem ſi ſe, §. ſi quis.

cultates exhaurire poſsit, ut uix quicquam ei in bonis relictũ ſit, actio in id, quod facere poſsit, dãda eſt, † ita ut ipſi donatori aliq̃d ſufficiens relinquatur a. quod maximè inter parentes b, & liberos obſeruandum eſt.

¶ *Condemnatis, & confeſſis datur terminus ad ſoluendũ: & ex causa prorogatur: quo elapſo pignora capiũtur: & poſt duos menſes diſtrahuntur. Bar.*

¶ Calliſtratus li. ij. † de Cog. L. XXXI.

DEbitoribus c nõ tantùm petentibus a dies ad ſoluendũ dandi ſunt c, ſed & prorogãdi d, ſi res exigat. Si qui tñ per contumaciam e magis, q̃ quia non poſſunt explicare pecuniam, differãt ſolutionem, pignoribus captis f compellendi ſunt ad ſatisfaciendum ex forma, quam Caſsio Proconſuli Diuus Pius in hæc uerba reſcripſit g, † His, qui tibi h fatebũtur ſe debere, aut ex re i iudicata neceſſe habebunt reddere k, tẽpus ad ſoluendum detur l qđ ſufficere pro facultate m cuiuſque uidebitur: † eorumq;, qui intra diẽ, uel ab initio datum, n † uel ex cã poſteà prorogatum o ſibi, nõ reddiderint, pignora † capianſ: eaq;, ſi intra duos menſes † non ſoluerint, uendantur. Si quid ex pretijs ſuperſit: reddatur ei, cuius pignora vendita † erunt.

¶ *Sententia lata contra tenorem conſtitutionis: ſi nõ fuit error expreſſus, nalet mero iure. Paulus de Caſtro.*

¶ Idem. † LEX XXXII.

CVm p prolatis q † conſtitutionibus r † contra eas pronuntiat iudex s, eò quod non eſtimat causam, de qua iudicat, per eas iuuari, non uidetur cõtra conſtitutiones ſententiam dediſſe, ideoq̃ ab huiuſmodi ſententia appellandum eſt: alioquin t rei iudicatæ ſtabitur.

¶ *Sententia lata prætextu falſorum teſtium, per reſtitutionem in integrum reuocatur, & delictum punitur. Bar.*

¶ Idem lib. v. Cog. LEX XXXIII.

DIuus † Hadrianus aditus p libellum a † à Iulio a Tarentino, & † indicante eo, falſis teſtimonijs b, conſpiratione aduerſariorum teſtibus pecunia corruptis, religionem iudicantis circũuentam eſſe, in integrum causam reſtituẽdam, in hæc uerba reſcripſit c, Exemplum libelli dati mihi à Iulio Tarentino mitti d tibi iuſsi: ut ſi tibi probauerit conſpiratione aduerſariorum & teſtibus pecunia corruptis e oppreſsũ ſe † eſſe, & † rem ſeuerè f uindices g, & ſi quid á iudice tam malo exemplo circunſcripto iudicatum eſt, in integrum reſtituas h.

† Duar. erant.

† li. iij. Cognitionũ.

† Concor. c. cum iter. e. tit. extra. & iſta l. ſecundũ Ioã. de Imo. & Ale. hic eſt ſing. q̃ ſnia lata contra legem dubiam q̃ habet uarios ĩtellectus, & ſic ſuper ambiguo iure lata ua let. Bologin. intell. huius l. uide p Coraſ. in l. admonẽdi. num. 35. de iur. iu.

† al. iudicãte. ſed hic rectius ut ẽt in P. F.

† Deeſt, eẽ in Dua. exempt. in P. F. & rẽ ſeuerè uindicã & ſi qua a iudice tã malo exẽplo circumuento iudicata ſunt, ĩ integr. reſtituẽdam, ut que pacto legit etiam Dua.

† No. otra teſtes corruptos, & falſos: quia ſeuerè ſũt puniẽdi. Et q̃ qui in cã capitali falſũ teſtimoniũ tulerit cõtra inno cente: puniendus eſt ſi militudine ſuppliciĩ. l. j. ad legẽ Cor. de ſic. q̃ẽ tex. ẽt egregium Corſet. in ſin. i uerb. Teſtis. 161 poſt Baldũ & Barb.

† Iſte teſtis ẽ ſin. & approbat per Im. & Ale.

† Iſta opi. reprobat per Doct. Iſta rñio nõ cõgrunt rãe & cã re pbãt Imo. & Ale.

6 Idem B. & Alex.

7 Idẽ Imo & Alex.

totum

eorum. Itẽ quid, ſi ex falſo iuſo eſt lata? Dic ut C. de tranſac. l. ſi ex fal.

S I uictum. ‡ CASVS. Alicui capto in turri conuicto propter ali quod delictum, & cõdemnato, antè quàm pœna ei inferretur, portabatur comeſtio, uel aliquid ſuper quo iaceret: aliquis prohibuit hoc portari. Dicitur, q̃ prohibens utili act. in factum, uel iniuriarum, arbitrio iudicis eſt puniendus. Franciſcus.

a ¶ Si uictum. ‡ unde uiuat.

b ¶ Vel ſtratum. ‡ hoc expone, ut infra de uerb. ſignif. l. uerbo uictus. & l. inſtratum.

c ¶ Iudicato. ‡ id eſt condemnato. Sed ad quid differebatur pœna ut C. de pœnis. lege, cum reis. Reſpon. ut in eo. tit. ſi uindicari. & in fra de pœnis. l. prægnãtis. Vel dic iudicato. ſcilicet ſpe. ar. ſupra de iureiur. admonendi.

d ¶ Vtilis. ‡ ſcilicet in factũ: ut ſup. de præſcrip. uerb. l. quoties. & argum. ſupra, ad legem Aquil. liber homo. in principio. & l. quemadmodum. §. Magiſtratus. Sed in quam pœnã? Reſpon. ut iudici uidebitur: ut infra de cuſto. reo. l. ſi quis reum. & inſti. de obli. ex quaſi malefic. §. j. & ſupra, ſi quadru. paupe. feciſ. dica. l. ex hac. Item cui dabitur? Reſpon. condemnato, ſi non eſt factus ſeruus pœnæ per ſententiam, ut quia deportatus uel relegatus: ut inſtit. quib. mod. ius pa. po. ſolui. § cùm autem. Et de capi. dimi. §. minor. Secus ſi ſeruus pœnæ: ut quia in metallum eſt damnatus: ut inſt. quib. mo. ius pa. po. ſol. §. pen. quia tũc non: ut inſtit. de iniu. §. ſeruus. nec fiſco ut domino: ut ſupra de iis. quæ pro non ſcrip. ha. l. ſi in metallum. licet quidam ſibi, & ſeruo facto dicant dari: ut arg. infra de iniu. l. item apud. §. ſi quis ſic fecit. poteſt etiã criminaliter a quolibet accuſari, ut capitalis pœna imponatur: ut C. de cuſto. re. lege j. §. fin.

† Iſte intellectus ẽ ſingul. ſecundum Imol. & Alex.

† Idẽ Ang. Imo. & Alexan.

† Idem P. & Alex.

† Iſte intellectus ẽ ſin. & approbat per Im. & Ale.

† Idem B. & Paul.

† Conſtitutio. lib. ij. & Verus, ut Duar. legit.

† al. xvij. † Aliàs, incipit l. ibi, Si uni. † al. xxxvij

¶ Licinius Ruffinus libro xiij. Regularũ.

SI uictum, † uel ſtratum b inferri in carcerem quis iudicato c nõ patiatur, utilis d in eum pœna lis actio danda eſt: uel, ut quidam putant, iniuriarum cum eo agi poterit.

¶ *In cauſſis publicis ex cauſa retractatur ſuã propter inſtãta de nouo reperta. Bar.*

¶ Papyrius Iuſtus. † LEX XXXV.

IMperatores Antoninus, & † Seuerus reſcripſerunt, quãquã ſub obtẽtu nouorum † inſtrorum reſtitui † negotia § minimè oportere: tamen in negotio publico h ex cauſa i permittere ſe huiuſmodi inſtrumentis uti.

¶ *Iſta l. cum l. tunc autem. & cum l. inter pares. et l. duo ex trib. tractam. de una, ea demq; materia. Qũ ſunt plures iudices ordinarij, uel delegati in una cauſa, et aliqui pronuntiant, & aliqui non, utrũm ualeat pronuntiatio: uel ſi omnes pronuntiant, et diſcordant, quæ ſententia præualet. Paulus de Caſtro.*

¶ Pau. li. † vij. ad edict. LEX XXXVI.

POmponius † lib. † xxxviij. Ad edictum ſcribit, Si uni ex pluribus iudicibus de liberali cauſa cognoſcenti, de re non liqueat, cę teri autem conſentiãt, ſi is iuraue rit ſibi non liquere, eo quieſcẽte, cæteros qui conſentiunt, ſnĩam proferre k: quia & ſi diſſentirẽt l, ſententia plurium obtineret.

¶ Marcellus. † LEX XXXVII.

TVnc autem uniuerſi iudices intelliguntur iudicare, cùm omnes adſunt m.

¶ Paulus ad edic. † LEX XXXVIII.

INter pares n numero iudices, ſi diſſonæ ſnĩæ proferant, in liberalibus quidem cauſis ſecundũ quod à Diuo Pio cõſtitutum eſt, p̃ libertate † cõſtitutũ obtinet: o in alijs aũt cauſis pro reo. qđ & ĩ publicis iudicijs obtinere oportet p. ¶ † Si ĩ diuerſis sũmis cõdẽnent iudices q, minimã † ſummã ſpectandam eſſe Iulianus ſcribit.

¶ *Nõ ualet ſnĩa plurium altero abſente, licet ualeat eo pẽte, & nõ cõtradicẽte. B.*

¶ Celſus. † LEX XXXIX.

DVo ex tribus iudicib. * uno abſente † iudicare non poſſunt: † quippe oẽs iudices iudicare iuſsi u ſunt. Sed ſi unus adſit, & contra ſentiat, ſtabitur duorum ſententiæ † .Quid enim x minus ve ut Azo, quòd etiam ratione dignitatis: ut arg. ſup. de pactis. l. maiorem. & diſcretionis: ut infra de re mili. l. qui cõmeatus. in fi. & in auth. de defen. ciu. §. nos igitur. Nam ſi propter meam diſcretionem alius apparet maior, ut ibi dicitur: multò magis ego.

m ¶ Vnc autem. Adſunt. ‡ & etiam ſententiam ferunt, uel uni iudicanti conſentiunt: uel etiam iudicato. id eſt ſententiæ. Si uerò diſſentiunt: tunc omnes. Si autem eſt aliquis cui non liquet, ille ſe excuſat iurando: ut ſupra l. proxi. Accurſius.

n ¶ Inter pares. ‡ aliud ſi inter impares: ut ſupra eo. l. Pompo. contra. Item hoc ius habet locum in ordinarijs: ſecus in delegatis: ut ſup. eodem, l. duo. Accurſius.

o ¶ Obtinet. ‡ ut ſupra, de manu. l. lege. & arg. ſup. de fideicom. li. l. in libertatibus. & ſupra de reb. dub. l. ſi fuerit. in fi. Et idem in querela inoffi. teſta. ut ſupra de inoffi. teſt. l. ſi pars.

p ¶ Oportet. ‡ ſcilicet, pro reo: & eſt ſic j. de act. & obli. l. Arrianus.

q ¶ Iudices. ‡ etiam delegati. Nec ob. ſupra eod. l. duo. quia hic conſenſerunt in minorem ſummam: ut ſup. de arbi. lege, diem. §. ſi plures. Et dic ut ibi.

r ¶ Minimam. ‡ ſic in ſtipu. ut infra de uerb. obli. l. inter ſtipu. §. ij. & l. ſi ita ſtipulatus fuero decem. & fã. infra de re. iur. l. in obſcuris. & de lẽ. iij. l. fideicom. §. ſi quis.

¶ Vo. ‡ CASVS. Tres erant iudices delegati: duo abſente tertio iudicare non poſſunt, cum omnes iuſsi fint iudicare: ſed ſi omnes ſint præſentes, ſtatur ſententiæ duorum. Franciſcus Accurſius.

s ¶ Duo ex tribus iudicibus. ‡ delegatis. Idem in ordinarijs, ſi cęperunt cognoſcere: ut dixi ſupra eo. l. Pomponius.

t ¶ Abſente. ‡ uel mortuo: ut C. de pedaneis iudi. l. placuit. & facit ſupra de arbi. l. ſicuti. & l. item ſi. §. fi. & infra de reg. iur. l. factum.

v ¶ Iuſſi ſunt. ‡ niſi aliquis igret ſibi non liquere: ut ſupra eodem. Pomponius.

x ¶ Quid enim minus. ‡ id eſt quid deficit, quin hoc dicamus.

OMnimodis. ‡ CASVS. Quidam athleta pugnauerat ad populi delectationem, & obtinuerat: unde debebat, ſiue ſperabat hic præmium a Republica. Iſte athleta condemnatus eſt mihi in centum

§ Idem B. P. & Ale.

† Iib. iij. Digeſt.

† li. xvij. ut apud Dua.

† al. ſtatur ũ

† Dua. ſi diuerſis ſummis condẽnent iudices, minimã ſpectãdam eẽ Iulia. ſcribit. † lib. iij. Digeſt.

† Dua. q̃pe oẽs iudicare iuſsi ſunt. ſed ſi adſit & cõtra ſentiat &c.

† Concor. tex. in c. ſi. extra de re iudi. in ca. quia pp. e. ti. in c. i. de his, quæ fi. a mai. par. ca. extra.

† Verum ẽ q̃ iuriſdictio cõpetit plurib.

§ Verũ eſt q̃ iuriſdictio cõpetit ut uniuerſis, ſecũdum Bar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec bona sua ad hoc sufficiant. Dicitur, ꝙ Reipublicæ interdicendum est, ne hoc præmium soluat athletæ: & hæc pecunia debita tanquam pignus tenebitur. Franciscus.

a ¶ Coronas. ʒ id est victorias: qui enim pugnabant ad delectationem populi, præmium a repub. consequebantur: ut C. de athletis. l. j.

b ¶ Interdici. ʒ ut fiat. l. non soluatur, sed uictoria: ut arg. supra eo. a Diuo. §. fin. Et hoc est uerum, cùm omnia alia deficiant: aliàs nec priuata pactione possunt obligari: ut C. quæres pig. oo. poss. l. spem. nec publica: ut C. de excep. rei iudi. l. stipendia. quæ sunt contra.

† lib. x. Respon.

Idem B. Aug. & Alex: qui dicit, ꝙ habet locũ in fructib. pendæ, uel bñficij clerici condẽnati: & idẽ in feudo. Et hoc ẽt vũr sentire B. & Pau.

† xiiij. al. & fi in solidũ &c. Duare.

Esennius. ʒ CASVS. Promisi tibi centum dare ex causa donationis: deinde legasti me creditori tuo, uel ei, cui donare uolebas, uel uiro tuo causa dotis pro te promisi: nunc conuenior ab eo, cui sum delegatus: an tenear insolidum, non deducto ne egeam, quæritur? Et dicitur, quòd sic. & adducit similia. Et caue, quia ante non respondet, nisi ad duas quæstiones. Idem tamen dicas in tertia. ¶ Fundum. ʒ Donasti mihi fundum, & tradidisti: tandem desij possidere hunc fundum, & ad te peruenit: nunc ago contra te ad fundum. Dicitur, quòd si non restituas condemnaris insolidum, & etiam ad fructus extantes insolidum damnaris, si eos possides: si autem dolo desiisti possidere, iurabo contra te in litem. ¶ Insolidum. ʒ Ex causa donationis conuentus insolidum condemnatus poterit obtinere priuilegium, ne executio in eius bonis fiat, nisi inquantum facere potest. Franciscus.

† al. R. sidi.

† Dua. sum moueret: licet is qui delegatus est poterit uti ad uersus eũ &c. quẽad modum habẽt ẽt P. F.

c ¶ Nesennius Apollinaris. ʒ Iulio Paulo salutem, & hanc quæstionem.

d ¶ Donaturum. ʒ i. traditurum ex causa donationis: sed tñ iam donauerat uerbis. Vel etiam dic, quòd non donauerat etiam uerbis.

e ¶ Etsi es. ʒ secunda quæstio.

f ¶ Et quid de eo. ʒ tertia quæstio,

g ¶ Cui. ʒ mulieri.

h ¶ Respondit, nulla ʒ tres posuit quæstiones & hic respon. ad primam: sed non ad secundã. Sed idem est in secunda, quod hic dr in prima: ut sup. de dona. qui id. §. fi. & facit in e. tit. l. ij. §. cum uerò. & ʃ. de doli excep. purè. §. si cũ. & infra de noua. l. si quis ita. & l. si Titius.

Approbatur cõiter per docto.

i ¶ Is. ʒ donator. Accursius.

k ¶ Eum. ʒ donatarium.

l ¶ Similis. ʒ cum nec ipse habeat causam lucratiuam: ut inf. de act. & obli. l. ex promissione. Sed cõtra. sup. de iure dot. l. si extraneus. ubi delegatus a muliere habet priuilegium, ut inquantum facere potest damnetur. Sol. ¶ ibi iam soluto matrimonio mulier contrà uirũ agit qui non exegerat: hic uir agebat: Vel ut ibi. Itẽ contra. sup. sol. matri. l. si prior. ubi prior uir delegatus secundo uiro ab uxore insolidũ non tenetur. Sol. 4 ibi promisit sic. Quod mulieri debeo: ubi uerba cum effectu accipio: secus si dixisset, Decem, quæ mihi debit, tibi promitto: arg. sup. de iureiu. l. eum qui. §. si mulier. Accursius.

Reprobatur per Paul. Imo. & Alex.

Idem B. P. Alex.

m ¶ Si constante. ʒ Idem si solutoꝰ: ut supra eo. l. sed hoc ita.

n ¶ Condemnatur. ʒ ut supra eo. l. sciendum.

o ¶ Fideiussor. ʒ repete ut supra eo. l. & si fideiussor.

p ¶ Insolidum. ʒ & hoc in hac exceptione, ut quis damnet, inquantum facere potest: secus in exceptione doli, ubi distinguitur: ut infrà, de excep. doli. l. apud Celsum. §. item quæritur. & §. sed & si mulier. & lege, purè. §. penul. & lege, Iulianus. Azo. Item facit supra, de condi. ob can. l. si donaturus. & l. si extraneus. & l. qui se.

q ¶ Donauit. ʒ & tradidit: sed posteà aliquo modo ad eum possessio rediit: & sic non est contra. suprà, de dolo. lege, in ædib. §. j. & lege, cũ de donatione. & supra, de usur. uideamus. §. si actionẽ. quę sunt cõtra.

ADDITIO. Dic, quòd ibi in actione stricti iuris, uel malæ fidei possessore, quia tunc fructus ueniunt a tempore moræ: hic uerò secus.

r ¶ Restituat. ʒ posteà cum possidens est conuentus actione in rem.

s ¶ Possessor. ʒ non ut donator inquantum facere potest.

t ¶ Fructuum. ʒ perceptorum post litẽ contestatam.

u ¶ Consumpserit. ʒ Nam eis consumptis non iurabitur in litem pro eis, sed condemnabitur in æstimationem: erat enim malæ fidei possessor, quia post litem contestatam consumpsit: ut supra de dolo. l. arbitrio. §. non tamen. secundum H. Alias sic extarent, cùm rei uendi. possent peti, posset pro eis iurari in litem: ut supr. de in lit. iurand. in actionibus. Alij ut Azo. quòd hic iuretur, quando cõsumpti sunt: & hic subaudiunt, maximè. Tertij si non consumpsit, scilicet ante lit. contesta. quia tunc non tenetur, cum sit bonæ fidei. Quarti, quòd si extant ante lit. contest. officio iudicis, cum bonę fidei sit possessor: post litem contest. rei uendicatione si extant: si autẽ consumpti sunt nec offi. iudi. primi, nec rei uendi. secundi: sed primi nulla actione, secundi condictione sine causa petuntur: ut C. de condi. ex lege. l. mala fide. Accursius.

† maso, nõ est in Dua. exemplar.

x ¶ Desijt possidere. ʒ non consumendo.

y ¶ Condemnatio. ʒ quanti in litem iuratum fuerit.

z ¶ Non tenetur. ʒ ut & supra de do. l. qui id. ij. respon. sic & ſ. sol. matrim. l. ex diuerso. §. fi. & quod cum eo. si filius. Et hoc, si non fuerit primo iudicio super hoc ꝓposita exceptio: aliàs secus: ut ʃ. de excep. rei iudi. l. duob. & C. de fide instru. l. fi. §. fi. & supra de neg. gest. l. fin autem. §. fi rationem. Et pro hoc est quod notaui. supra eo. si conuenerit. & facit supra de iure do. l. si extraneus.

§ Idem B.

Aulus. ʒ CASVS. Iudex postquam dedit sententiam diffinitiuam, non potest eam mutare, supplere autẽ poterit, quod deerat: ut si in sententia condemnauerat de fundo, nunc uult supplere in fructibus. Franciscus Accursius.

a ¶ Sententiam. ʒ ut & supra eo. lege, quod iussit. in fi. & C. quando prouo. non est necesſ. l. j. & ʃ. eo. l. iudex. & l. acta. §. j. & l. cum quærebatur. & infra, de pœnis. l. Diui fratres. Fallit in casibus: ut not. C. sen. rescin. non posse. lege prima.

b ¶ Circa condemnandum. ʒ ut in fructibus, de quibus omiserat: ut supra de rei uen. l. ex diuerso. & econtra absoluit, si a fundo petito absoluerat: & facit C. de fruct. & lit. expen. l. terminato. & C. quando prouo. non est necesſ. l. omnem.

Paulus. ʒ CASVS. Duo sunt condemnati in uiginti in una sententia: quilibet uidetur condemnatus in decem: & si unus eorum soluat sua decem, liberatur a residuo. Franciscus Accursius.

† iij. † Concor. tex. in cãlris. de off. & pot. iud. dele. extra. tex. in c. ue nerabilis. eo. tit. tex. i. c. si cõpromissarius. §. si uero, d electi. in 6.

† lib. xvj. Respon.

c ¶ Virili. ʒ etiam si insolidum prius tenebatur: & sententia condemnatis proficit: sic infra, de doli excep. lege fideiussor. Sed contra. infra, de excep. rei iudi. lege, euidẽter. Sed plenè dic, ut nota. C. si plures una senten. lege prima.

d ¶ Ex causa iudicati. ʒ nisi iudex expresserit, unumquemque teneri insolidum.

Ex contractu

EX contractu. ʒ CASVS. Pupilla conuent. tutore authore in x. ex contractu paterno, cõdemnata est. randè abstinuerunt eam tutores ab hæreditate paterna, & sic hæc bona iuerũt ad substitutum, uel ad cohæredes: quæritur in quos detur actio ex sententia. Et dicitur, quòd in substitutum, uel in cohæredes, & exacti regressum habebunt contra tutores pupillæ in casu, si culpa eorum condemnata fuit pupillæ. Franc. Accur.

† Titius pro portione sibi competente exoluit: ex persona cæterorum ex eadem sententia conueniri eum non posse.

† Dua. Titius portionẽ sibi cõpetentem. ſ. v. respõ. † Intell. hujus l. vid. apud petrũ stellam. ſ. l. qui Romæ §. Augeri⁹. nu. 100. de uerb. obli. & Sebast. Sap. in l. posit aditã. nu. .C. de impub.

Ista glo. est sing. ꝙ licet substitutio nullo modo sit facta, tamen ex uoluntate testatoris ad substitutum deuenitur: ut ſ. de fideic. libert. l. cum quidam. §. j. & ibi Bal. & Alex. & Ias. & Dec. & Imo. & Ang. & Alex. & Bart. & Cyn. & Salic. & Iac. de Are. & Ioan. de Imo. & Ioan. de Pla. & Ioan. de Ana. & Ioan. de Lig. & Ioan. de Imo. & Ioan. de Pet. & Ioan. de Ter. & Ioan. de Bel. & Ioan. de Cam. & Ioan. de Cal

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aere alieno.§ ut ff.eo.l. inter eos. nã soli donatori hoc cõcedit.
b ¶ Cõuenitur.§ de quo constat,ut hic,& ff.e.l.inter eos.§.is quoq;
c ¶ Condemnandum.§ & sic non deducto ære alieno:& ita est cõtra.ff.quod cum eodem.l.iiij.in fi.ubi deducit etiã filius,quod credito
ribus debet.Solu. donator deducit de omnibus,q̃bus debet ex causa
non simili: sed filius non deducit quod debet patri,ut hic,sed posteriorib⁹, qui secũ contraxerunt postquam fuit factus sui iuris,vt ibi. Si quæras quare posteriorib⁹, & non primis deducit? Ibi est ratio: uel hic a filius iuste fuit exheredatus:sibi iniustè. Item hic forte ex maxima parte instit⁹: unde iuste abstinuit: ibi ex minima, & sic facit bene,quod abstinet. Acc.
d ¶ Debitum.§ id est non lucratiuũ: nam & ex donatione fit uerum debitum.
e ¶ Ne liberalitatis.§ ut te. Fieri.§ Id est factus: & sic tempus pro tempore ponitur. sic ff. de leg. iij. l. etiã. & facit ff. de xdil. edic.l.ad res dona.& ff. de donatio. l. Aristo. in fin.Accursius.
f ¶ Si quis dolo.§ CASVS. Miles,uel maritus,uel similis, qui continetur in quantum facere potest: in odiũ creditorum bona sua dissipauit. Dicitur,quod amodò conueniatur insolidũ. ¶ Si quis creditorem.§ Ponit casum,ut in gl. quæ incipit, Et si uenditor id est debitor &c. ibi, Vel dic tertiò &c. Franciscus Accursius.
f ¶ Si quis.§ alioquin si quid postea acquisierit,§ inquantum facere potest condemnandus est:ut ff.de cess.bo.l.iiij.
g ¶ Venirent.§ quia ipsemet uendidit.Vel dic,quòd sic dissipauit, vt necesse sit ũi di per creditores.Licet ergo prius habeat beneficium, ubinquantum facere possit condemnetur:quia miles,¶ uel maritus, uel similis:nunc amisit,contra eos tamen cõtra quos dolo fecit: ut ff. sol.ma.lege,etiam.§.licet.Alij ponunt exemplum in eo, qui cessit bonis dolose. secus si non dolose,quia non perdit primilegium: ut infrà, tit.ij.l.iiij.Quod non placet:quia nemo uidetur do &c.ut ff.de regaur. l.nullus uidetur.licet sit arg.contra.suprà,de dam.infe. lege Proculus.
ADDITIO. Dic,quod ibi non erant dolus aliquo modo. Imola, & Alexander.
h ¶ Tenetur.§ sed & prius tenebatur insolidum,sed tamen non debebat insolidum condemnari. Azo.
i ¶ Missum.§ id est, mitti iussum.
k ¶ Et li uenditor.§ id est debitor:qui ideo nõ admisit,ut liberè uenderet.Et quod infrà dicit,debitor,pro eodem ponit.Vel dic,uenditor. id est executor siue officialis,qui uendidit ipsam rem,in cuius possessionem iussus erat mitti creditor,& soluit ei. Vel dic tertiò, quòd in fraudem creditorũ uendidit debitor:unde emptor conuentus fuit act. in factũ ex edicto ff.quæ in fraud.credi.lege,j.& non ueniente eo, iussus fuit creditor mitti in possessionem bonorum emptoris,& nõ fuit admissus:unde cõuentus fuit act.in factum.ex edicto.ff.ne uis fiat ei.l.j. liberatur ergo debitor. Idem si alius creditor,uel etiam prorsus extraneus impediat missionem:nam potest conueniri dicta actione.in factum.ut infrà,tit.iij.l. si quis.in prin.Alij,¶ quòd quidam emit act.creditoris & ei solvit:& sic uenditor id est emptor.
l ¶ Quod accepit.§ ut & ff.de re.iur.l.bona fides. Sed contra suprà, de peti.hæred.l.etiam.§.penul.Sed ibi nõ petit quod accepit, cum accepit à doloso æstimationem,ab alio petit rem.Item contra. infrà, de tab.exhi.l.iij.§.condemnatio.Sed ibi ex causa superueniente agit,quia extitit conditio,hic ex ueteri. An autem hic extraneus exactus debitorem conueniat?argu.quòd sic.suprà,de euict.l.si plus.§.j. Sed dic cõtra:quia propter suum dolum soluit:ut dicta l.suprà,de peti. hæredi.l. etiam. § penult.

Ista est uera Imo. & Alex.

Duare.eũ detrahendũ, aliàs ei detrahẽdũ. ut habent P. Flor. Reprobatur,quia diuinat secũdum Alex.

xij.

aliàs si, ut apud Duare.

Ista lectura est bona secundum Imo.& Alexan.

Ista potest procedere secundum Imo. & Alex.

Et bene Imola.

Quælibet lectura põt procedere secundum Alex.

vtrũ deducto omni ære alieno [a], vt is qui ex donatiõe cõuenitur? an vt maritus, & patronus, nullo deducto ære alieno? Et indubitati iuris est,ad similitudinem viri, & patroni [f] eũ condẽnandũ [g]. Pinguius enim donatori succurrere debemus,quam ei, qui verum debitum [d] persoluere compellitur.

¶ Triphoninus lib. † dispu. LEX L.

NE liberalitate sua inops fieri [e] periclitetur.

¶ *Qui dolo suo effectus est non soluendo, perdit beneficium, ne conueniatur vltrà, quàm facere possit. Paul. de Cast.*

¶ Paulus libro ij. Man. LEX LI.

SI quis [f] dolo fecerit vt bona eius vænirent [g], insolidum tenetur [h].

¶ *Si creditor cõsecutus est quantũ sibi debetur à debitore, uel ab alio, licet non ex causa debiti,sed propter dolũ suum, quia non permisit creditorem venire in possessionem bonorũ,non potest de æquitate amplius agere ad debitum. Paul. de Cast.*

¶ Si quis creditorem missum [i] in possessionem rei seruandæ causa, non admiserit, † & ueditor [k] præstiterit creditori,quanti eius interfuerit,quæsitum est, an debitor liberetur? Et puto,improbum eum esse, qui velit iterũ consequi quod accepit [l].

¶ *In actionibus descendentibus à delicto cessat beneficium,ne quis conueniatur nisi inquantum facere potest. Bartolus.*

SI rerum.§ CASVS. Soluto matrimonio vxor egit cõtra uirum actio.rerum amotarum.Dicitur,quòd uir tenetur insolidum:quoniam ex delicto hæc actio oritur.Franciscus Accursius.

m ¶ Cum uiro.§ quod esse potest:ut ff.rerum amo.lege,contra.§.ij, & lege,mulier.

¶ Triphoninus lib. † dispu. LEX LII.

SI rerum amotarum cũ viro [m] agatur,quanquam videatur ea quoque actio præcedentis societatis [n] iure causam habuisse,insolidũ tamen † condẽnari debet:quoniam [o] ex † malo cõtractu [p],& delicto oritur.

¶ *Contumacia est delictum: quod patet: quia punitur. Paulus de Castro.*

¶ Hermo.lib.j.Iur. † LEX LIII.

CONtumacia [q] eorum,qui iussi dicenti non obtemperant, litis damno coercetur [r]. ¶ Contumax est, qui tribus edictis propositis, vel vno pro tribus, quod vulgò peremptorij appellatur [s], literis euocatus [t] præsentiam sui facere contẽnit. † ¶ Pœnam contumacis [u] non patitur, quem aduersa valetudo, vel maioris causę [x] occupatio defendit. ¶ Contumaces non uidentur, nisi qui cùm obedire deberent [y], non obsequuntur, id est,qui ad iurisdictionem eius,cui negant obsequi,pertinent.

¶ *De tribus dicit, quòd peremptorium est null um. Bartolus.*

¶ Paulus lib. sententia. LEX LIIII.

CONtra pupillũ indefensum, eumque,q̃ reipublicæ causa abest,vel minorem uigintiquinq; annis propositum peremptorium

n ¶ Societatis.§ id est matrimonij. † xij.

o ¶ Quoniã.§ Hæc ratio bona est: & alia: quia solutum est matrimoniũ:arg.ff. de nego. gestis. l. diuortio. Sed hic posita ratio sufficeret etiam constante matrimonio. vt ff. eod. sed ho c in fi. & facit ff. quod cum eo. l.sed si ex parte. §. quãquam. p ¶ Ex malo contractu.§ id est facto.

C Ontumacia.§ CASVS. Contumax punitur damno litis: nam nõ appellat. Item in expensis,& in similibus. Secundò dicit,qd contumax dicitur qui ter citatus,uel semel p omnibus, non uenit, cùm uenire posset nõ impeditus morbo, uel alia maiori cã: & cùm venire debet,ut quia erat iudex suus, coram quo erat citatus:uel saltem dubium erat.Franciscus.
q ¶ Contumacia.§ Contumacia attenditur quandoque respectu non uenientis: ut extra de dolo.c. ij.& c. cũ dilecti.ad fi. Quandoque respectu nõ restituẽtis ut supra de rei vendi.l. qui restituere. Quandoque respectu non respondentis:ut ff. de interro.act.l.de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. Quãdoq; respectu recedentis; ut extra de dolo.c. prout. & ff. de iudi.c. j. quãdoque respectu non exhibentis:ut ff. de appel.l.creditor.§.iussus. Prima cõtumacia,scilicet de non veniendo,potest contingere tribus modis. Vno, quia peremptoria citatione recepta uenire contempsit.Alio,quia malitiosè seipsum occultæ.Alio,quia impediuit,ne ad eum citatio perueniret:ut extra,ut lite non cõtestata.ca.quoniam.§.porrò.& v. q.j.quidam.& d.c.certum.& suprà de euic.si dictum s. §.si præsente.

† Sine licẽtia secundùm Imo.

r ¶ Litis damno coercetur.§ ut nõ appellet: ff. ut suprà, de iudi.l. & post.§.fi. Item in expẽsis: ff. ue. C.de iudi. properandum.§. sinautẽ. Item ut ex causa possit iurisdictionem denegare:ut suprà, qui ex cauma.l.sed.& si per Prætoré.§.sed & si dum.& C.de inge.ma.l.diffamari. Item quandoque principalem causam amittit:ut C.de accusa.l.si ea.& ff.de liberali cau.diui.§.j.sed illud non propter absentiam solummodò sed quia nec erat probatum propter contumaciam: ergo non perdit principalem [1] causam:ut C.de iud.properandum.§.cum autem.& ff. de iudi.l.& post.quæ sunt contra. Item facit C.de remiss.pigno.l.si eo. & C.quomodo,& quando iudex.l. consentaneum [2].
s ¶ Appellatur.§ ad hoc facit suprà de iudi. ad peremptoriã.cum sequentibus. Item facit suprà eo.de uno quoque.§.j.
t ¶ Euocatus.§ sicut debet fieri per legem, uel statutum aliàs non potuit citatio arctare citatum:ut extra de electio. c. bonæ memoriæ.
v ¶ Pœnam contumacis.§ quæ est multiplex:ut modò dixi. & alia, ut suprà,si quis ius di.non obtempe.l.j.
x ¶ Causæ.§ uel iustæ:ut supra,si quis in ius uoc.nõ ierit.l.ij.§.item si nihil.& supra de iudi.si Prætor. in fine.
y ¶ Deberent.§ quod est siue certum sit esse de iurisdictione uocantis,siue est dubium: [3] ut supra de iudi.si quis ex aliena.

† Duare. cõtemnet.

C Ontra pupillum.§ CASVS. Citatus est pupillus peremptorie:uel absens reipublicæ causa,uel mino.xxv.ann.& lata est sententia contra eum.Dicitur quòd non tenet citatio,uel sententia:
¶ Is qui ad maius.§ Titius habens causam coram uno iudice citatur propter aliam causam coram maiori iudice:& iuit,& deseruit interim primam causam.Non dicitur contumax,ut primus iudex possit ferre sententiam in eum. Franciscus.

Nihil

a ¶ Nihil momenti habet.§ Dissimiliter tamen, quàm in diffinitiua sententia. Nam in absentem lata tenet, sed ad appellandum restituitur:ut ff. de in integ.resti.l.fi.Sed contra pupillum,uel minorẽ indefensum nullo modo:ut ff.e.acta.§.fi.Sed quidam,ut P.dicunt, in absentem idem,si iudex sciebat absentiã, ut ipso iure nõ teneat. Itẽ in possessorio differunt: nam pupillus patitur missionem, non uenditionem, nisi ex facto patris descendat negotium: vt ff. ex quibus caus. in pos. l. apud Iulia.§.j. & §.fin. Item tertius missionẽ & uenditionem ut ff. de bo.aut.iudi.pos.l.si minor. licet restituatur. Item secundus missionem, & uenditionem, licet & ipse restituatur: ut ff. de dam. infec. l. si finita. §. si forte. nec ob. quasi debeat in notitiam citati peruenire edictum: ut nota. ff. quæ senten. l. j. §. item cùm ex edicto.
b ¶ Contumax.§ imò uidetur, q̃ de uno iudicio ad aliud quis uocari non possit: ut ff. de in ius uo. l. ij. in fi. & l.iiij. in prin. Sed illas secundũ hanc intellige, ut non possit uocari, nisi sit, s. uocatus ad maius auditorium.
c I Vdex. Sententiam.§ diffinitiuam: secus de interlocutoria: ut suprà eod. quod in sit.Accur.
d ¶ Non possit.§ ut infrà de pe. l. Diui fratres.& l.relegati. in fin. & ff. e. l. cùm quærebatur.& ff. de arbi.l. dicere.in fi.& l.seq.& C. de sen.ex breui.re. l. ij. §. j.& ff. eod. l. Paulus. in princ. Item fallit ff. de offic. Præfi. l.illicitas. in fi. Item ff. de in integ. resti. l. Diuus. Item C. de sen.ex breui.re. l. ij. §.fin. ubi excipit Principem & Præfec. Præto. & Senatum: quasi ipsi corrigant suas sententias. Sed dic non in hoc excipit: sed ut per alios possint recitare.
Item fallit ff. eo.l. Paulus.in fi.Item fallit in aliis casibus, quos notaui C.sen.rescin.non pos.l.j.Item dic q̃ hac l.tenuit sententia:quia cõtra ius litigatoris est lata,non cõstituentis.& sic in ordinario, & delegato intelligitur:& sic non est cõtrà.C.de sen.l.j.in fi.& de accu.l. si accusatoribus, & C.quomodo,& quando iud.l.fi. Præses.quia in illis nõ tenuit ipso iure:& ita ille idẽ cognoscit,si est ordinarius secus si delegatus:ut C.quomodò,& quando iud.l.si ut proponis.
e POst rem iudicatam.§ sic ff.eo. Imperator.
f Decisam.§ hoc nisi prætextu nouorum instrumentorum: ut no.ff.de iureiur.l.admonendi.quæ est contrà.
g ¶ In iure factam.§ sic ff.ti.j.l.Iulianus.& l.j. & ff. ad legem Aquil. l.proinde.§.notandum.Accursius.
h ¶ Quæritur.§ quia cœpit esse res certa.
Q Vidam consulebant.§ CASVS Sententia lata à iudice minore xxv.annis maiore tamen xviij.tenet:cùm, & si Magistratus sit,tenebit quod faciet.Et hoc facit pro me Francisco, cùm adhuc sim intra ætatem xxv.ann. Secundò dicit,Etiam minor xviij.ann. potest de causa cognoscere:ut si ex consensu partium datus sit. Et sic de facto euenit in me Francisco:nam cùm essem intra ætatem xviij ann. datus fui iudex in quadam causa, & de ea cognoui. Hoc etiam est, si Princeps fecit minorem xviij.an.Prætorem,uel Consulem.nam sententiæ,quas dabit,tenebunt. Franciscus.
i ¶ Quidam consulebant.§ minor xviij. annis.Imò videtur debere esse maior xx.an.ad minus ut suprà de ab.l.cùm lege.quæ est contrà. Sol.ibi de delegato,hic de ordinario:uel aliud i arbitris.ut ibi, Quòd nihil est:quia & de iudice ibi dicit.Dic ergo, non cogitur iudicare,ut

† aliàs lib. ij. ad Sabi.

Duare. postea iudex esse definit.

† Concor. in c. in literis. & in c. uenerabili. de offic. & po. iud. dele.extrà. text.in c. si cõpromissarius. §. si verò. de elect. in vj. † xxvij.

† ij.

† Sed,non est in Dua. exempla.

nihil momẽti habet [a]. ¶ Is,qui ad maius auditorium vocatus est,si item inchoatã deserit, cõtumax [b] non videtur.
¶ *Iudex non põt suam sententiam diffinitiuam corrigere. Paulus de Castro.*
¶ Vlpianus libro j. † LEX LV.
IVdex postquam semel dixit sententiã, † iudex esse desinit. Et hoc iure utimur, ut iudex, qui semel uel pluris, uel minoris condemnauit, ampliùs corrigere sententiam suam non possit [d]. Semel enim,siue malè,siue bene, officio functus † est.
¶ *Sentẽtia,iusiurandũ, & cõfessio in iudicio habent executionem paratam. Barto.*
¶ Idem libro † ad edictũ. LEX LVI.
POst rem iudicatam [c] uel iure iurando decisam [f], uel cõfessionem in iure factam [g] nihil quæritur [h] post orationem Diui Marci,quia in iure confessi pro iudicatis habentur.
¶ *Maior decẽ & octo annis põt esse index delegatus, & ordinarius. Itẽ minor decem & octo, & maior quatuordecẽ, põt esse de legatus si ex cõsensu partiũ delegetur: uel ordinarius,si ex certa scientia Imperator eum iudicem dederit. Bartolus.*
¶ Idem libro † dispvtationũ. L. LVII
QVidã consulebant [i], an uaIeret sententia à minore uigintiquinq; annis iudice data. Et æquissimum est tueri sententiam ab eo dictam,nisi minor decem & octo annis sit. Certè si Magistratum [k] minor [l] gerit,dicendũ est iurisdictionem eius non improbari [m]. ¶ Sed † &si fortè ex cõsẽsu [n] iudex minor [o] datus sit scientibus iis,qui in eum consentiebant, re-

† aliàs lib. ij. ad Sabi.

Duare. postea iudex esse definit.

† Concor. in c. in literis. & in c. uenerabili. de offic. & po. iud. dele.extrà. text.in c. si cõpromissarius. §. si verò. de elect. in vj. † xxvij.

† ij.

† Sed,non est in Dua. exempla.

ctissimè dicitur, ualere sententiã. Proinde si minor Prætor †, uel Cõsul ius dixerit, sententiamve protulerit,ualebit †. Prìceps enim ei, cui Magistratum dedit,omnia agere decreuit [p].
¶ *Ab executione nõ est incipiendũ. Paul.*
¶ Idem libro † dispvtatio. L. LVIII.
SI cùm nulla sententia [q] præcessisset,capta sunt,& distracta pignora,possunt † recuperari [r].
¶ *Sufficit ,si in sentẽtia exprimatur uerbum,Condemno, uel æquipollens:& quòd exprimatur certa quantitas expressè, uel per relationem ad acta. Bartolus.*
¶ Idem. † LEX LIX.
IN summa [s],sufficiet si expresserit iudex summã in sentẽtia, soluique iusserit, uel præstari, uel quo alio uerbo [t] hoc significauerit. Ampliùs est rescriptum,& si in sentẽtia nõ sit summa adiecta, si tamen is,qui petit, summam expresserit [u],& iudex ait,Solue quod petitum [x] est:uel, Quantum [y] petitum est:ualere sententiam.
¶ *Sententia incerta non ualet.*
¶ Qui sortis quidem condemnationem faciũt, de usuris autem ita pronuntiant, Vsuræ,si quæ competunt,uel Quæ competunt, ut præstentur: non rectè [z] pronuntiant. Debent enim de vsuris quoq; cognoscere,& certam facere cõdemnationem †.
¶ *Sententia lata contra mortuum, est ipso iure nulla. Bartolus.*
¶ Si quis ex edicto Peremptorio post mortem sit condemnatus,nõ ualet sentẽtia [a]:quia morte rei edictum † Peremptorium soluitur [b]: ideoque,ut re integra,de causa no

† Princeps enim, qui ei magistratum dedit, omnia gerere decreuit, ita legit Duare.

† vij.

† P.Flo.& Duare. reuocari.

† Lib. iiij. de omnib. Tribunali.

† In P. Fl. sic incipit. in sententiis sufficit si expresserit &c.

m ¶ Non improbari.§ sed Decuriones esse non possunt: ut ff. de Decur. l. spurij. §. j. quæ est argu. contrà. Sed ibi non fuit à Principe creatus, secundum quosdam.
n ¶ Ex consensu.§ partium.
o ¶ Minor.§ etiam xviij. ann. dummodò adultus sit: facit ff. eo. si conuenerit. & C. de iureiur. l. j. & §. de iurisdi. omnium iud. l. j.
p ¶ Decreuit.§ potuit etiam Barbario dare libertatẽ:ut ff. de offic. Præsi. l. Barbarius. Et no.q̃ Princeps dat, siue eligit huiusmodi Magistratus in ciuitate Romana:ut ff. ad legem Iuliam, ambi. l. j.
S I cùm nulla. § CASVS. Bona debitoris mei ante sententiã cõtra eum latã capta sunt pignori, & vendita. Dicitur, q̃ reuocari debet quod factum est. Franc. Accur.
q ¶ Sententia.§ diffinitiua, uel interlocutoria, ne absit quod est infrà ex quibus caus. in pos. ea. l. Fulcinius. §. j. & facit C. de execu. rei iudica. l. j. & ij. Et idem, si est minus solennis : ut C. de sent. l. prolatam. Accursius.
r ¶ Recuperari.§ aliàs, recuperari: aliàs, reuocari.

† Ampliabis hoc dictum, ut procedat non tantũ in diffiniti ua : ut in l. j. ij. & iij. C. de sent. quæ sine cer. quãtita. Quod est uerum etiã in interlocutoria. l. quid tamen. §. Pompon. & ibi Bar. ff. de arbit.

† edictum non est in exempla. Duare.

IN summa. § CASVS. Si iudex condemnat reum in certa quantitate pecuniæ iubens eam solui, vel præstari:tenet sententia. Idem si dicat, Solue quod petitum est : cùm certa quantitas esset petita. Si autem iudex fecit sententiam certam super sorte, de usuris autem sic dicat, Vsuræ,si quę cõpetunt,soluantur:non tenet. ¶ Si quis ex edicto.§ Citatus,est Titius peremptoriè:decessit:nunc est lata sna cõtra eum. dicitur, q̃ sententia nõ ualet,cùm extinctum sit peremptorium morte Titij:& de nouo citatio erat facienda in hæredes Titij. Fran. Accur.
s ¶ In summa.§ proferenda in sententiis. Vel,id est, ut generalem tradam doctrinam. Accursius.
t ¶ Verbo.§ nam sententia magis quam uerba,est inspicienda:ut ff. de adi.leg.l.iij.§.conditio.& C.quæ res pigno.l.fi.& ff. de iure dotium. l.promittendo.Et secundum hoc accipe.C.de sen.l. iij.
v ¶ Expresserit.§ quandoque & si non exprimat:ut ff.e.ait Prætor. §.fi.& facit ff.de arbi.l.qui tamen.§.fi arbiter. Sed contra in ea. l.§.Põponius.Sed ibi non erat certum aliqua parte actorum. Item facit C. de sen.quæ sine cer.quanti.l.ij.& iij.& iiij.& supra de contrah. emp.l. hæc uenditio.§.huiusmodi. Accursius.
x ¶ Quod petitum.§ quando species,uel factum.
y ¶ Quantum.§ quando quãtitas. Idem, si unum pro alio ponatur: arg.ff.de leg.iij.l.fi quis. Item in causa appellationis recipio,secundùm H.iudicem sic posse pronuntiare,ut dicat,Condemno, uel absoluo,ficut primus fecit,licet quidam dixerunt, quòd tantùm iustam, uel iniustam debeat pronuntiare:ut C. de appel.l.eos. Accursius.
z ¶ Non recte.§ ut de sentẽtia quæ sine cer. quanti.l.quanquam. & arg. supra de usu.l. quod in stipu.
a ¶ Non ualet sententia.§ ut & infrà quæ sen.fine appel l. pe.
b ¶ Soluitur.§ id est,possibilitas ferendi in cum sententiam:sed in hæredem transfertur iudicium:ut ff.de iudi. tam ex. §.fin. Sed secus in decreto

† Vtraque placerbar. Dicit tamen Ale. q̃ ista est magis cõmunis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

decreto fauore mortui interp ſitor:ut ſupra de fideic. lib. l. cùm quaſt in princ. In beneficio autem die,ut ff. de reg.iur.l. Neratius.

a ¶ Præſtabitur. ꝛ ab eodem,ſi eſt ordinarius:aliàs ſecus:ut not. C. quomodo,& quando iudex.lege,ſi ut proponis.& facit ſupra de iudi. lege,& poſt.§.circunducto.

QVæſitum eſt, ꝛ CASVS. Vnus ex litigatoribus febricitans diſceſſit à cauſa, & iudicatum eſt. Nunc dicitur quòd ſententia non tenet, cùm morbus Sonticus faciat differre cauſam. Morbus autem ſonticus dicitur, qui cuique rei agendæ nocet, ut eſt febris. Et hoc intellige,ſi eſt magna febris, non ſi leuis ueniens in homine robuſtum. Item ſecus in quartana ueteri, propter quam nō dimittat ſua negotia: nam hæc non excuſat. Franc. Accur.

† v.

† Cuiuſcũque rei. & aliàs cuiuſq; ut apud Duar.

b ¶ Pronuntiaſſe. ꝛ pro eo, uel cõtra eum: ut §.eod.l. de uno quoque. licet ſecus in minore ſit: ut C. de procur.l.non eo.

c ¶ Differt. ꝛ ſiue litigatoré tenet, ut hic, & §. ſi quis cau. l. ij. §. ſi quis iudicio, ſiue iudicem:ut & ſupra de iudi.l.iudex.

† aliàs &

d ¶ Sonticus. ꝛ id eſt nocens, quo minus poſſit adeſſe iudicio.

e ¶ Cuique rei. ꝛ de qua quæritur: ut ff. de uerb.ſigni.l.morbus. & §.de ædil. edi.l.iiij. §.fi. & l.fina. §.j. Nam nullus eſt morbus, quin cuiquam rei noceat.

† xlv.

f ¶ Appellant. ꝛ ut & §.de ædili. edic.l.j.§. ſed ſciendum.

g ¶ Iudicata. ꝛ hoc cùm iudex ſciuit, citauit,uel nō. Idem ſi ignorauit,& non citauit:& C.quomodò,& quando iudex.l.ea quæ. Si aũt citauit, t, dicam idẽ,quod in eo, qui abſens eſt probabili & neceſſaria cauſa:ut not.§.de in integ.reſti.l.fi.Sed an teneatur mittere procuratorem? Reſpon.non:ut §.ſi quis cau.l.ij.§.j. Item an idem iudex iudicat? Reſpond.ut §. eo.iudex.

¶ Scriben. hic iſtā gl. reputarũt fin. ad hoc q̃ ſententia lata cõtra abſentẽ ex iuſta cauſa, qui tamẽ legitimè fuit citatus, quẽ iudex ſcit abeſſe ex iuſta cauſa:non uales. Quæſtio gl. clara eſt: ita Bar.tenuit in l.ea quæ C.quomodo,& quãdo iudex. Bolog.

h ¶ Correptus. ꝛ quia corrigitur homo in uitiis:aliàs corruptus.

i ¶ Nõ habere. ꝛ ut & §.ſi quis cau.l.ij.§.ſi propter. & §.de ædil. edi. l.j.§.proinde. Sed arg. contra,in eo.tit.l.qui tertiana. Sed uerbum recte,ibi poſitum tollit contrarium.

IN iudicati. ꝛ CASVS. Si teneor pluribus in quantum facere poſſum, & uni ſum condemnatus: poſteà alius me conuenit. Dicitur, quòd ei debeo condemnari inſolidum,non inſpecto eo,quòd alij ſum condemnatus. Et hoc intelligas in ſententia:at in executione ſpectabitur. Franciſcus.

k ¶ In iudicati actione. ꝛ quæ in factum dicitur: ut C. de reb. cre. lege,actori.

l ¶ Nõ prius. ꝛ licet priùs meruerit ſententiam:ut hic & ar. ff. de ali. leg.Mela.§.ſed ſi alimẽta,Sed cõtra.§.e.l.inter eos. Sol. hoc generale: illud ſpeciale in illis,qui agunt in quantum facere pót reus. Alij,quòd illa ſecundum iſtā:ut in execu.loquatur:nam & hic potior eſt occupantis conditio:quod non placet. Tertij,quòd obtinet in ſententia danda ſuper actione in factum: ſed in executione, facti illius priùs habetur ratio,qui primam priùs meruit ſententiam. Vel dic, ut ibi. Accurſius.

m ¶ VIn quærebatur. ꝛ perperam.id eſt malè. Accurſius.

n ¶ Non poſſe ꝛ ut §.eo.iudex. Et dic.ſcilicet ut ex eiſdẽ actis: ſed de nouo benè poteſt iudicare cognoſcendo iterũ,ſi eſt ordinarius: ſecus ſi delegatus:ut C.quomodò,&quãdo iud.l.ſi ut proponis. Et dic perperam,ut quia contra mortuum:ut §.eo.l.in ſumma.§.fi. Vel cõtra minorem indefenſum:ut ſupra eo.l.acta.§.ulti.

SAepe conſtitutum. ꝛ CASVS. Licet regulariter dicatur res inter alios iudicata non præiudicare aliis:hoc tamen recipit diſtinctionem. Nam quandoq; præiudicat aliis ſcientibus: quandoque non

tio præſtabitur[a] & quod optimũ patuerit,ſtatuetur.

¶ *Febricitans febre naturali nõ tenetur expectare,ueli peremptorio cõparere. Bar.*

¶ Iulianus.ali.Vlpia.li.† Digeſt. L. LX.

QVæſitum eſt,cùm alter ex litigatoribus febricitans diſceſſiſſet,& iudex abſente eo pronuntiaſſet,an iure uideretẽ pronuntiaſſe[b]: Reſpõd.Morbus ſonticus etiã inuitis litigatoribus, ac iudice,diẽ differt[c].¶ Sonticus[d] aũt exiſtimandus eſt, qui† cuiq; rei[e] agendæ impedimento eſt litiganti.Porrò quid magis impedimento eſt,quàm motus corporis contra naturam,quem febrem appellant[f]? Igitur ſi rei iudicandæ tempore alter ex litigatoribus febrem habuerit, res non uidetur iudicata[g].Poteſt tamen dici eſſe aliquã † etiã febrium differentiam. Nam ſi quis ſanus alias,ac robuſtus,tempore iudicãdi leuiſſima febre correptus[h] fuerit:aut ſi quis tã ueterem Quartanam habeat, ut in ea omnibus negotiis ſupereſſe ſoleat,poterit dici, morbum ſonticum non habere[i].

¶ *Legem iſtam declara,ut per gloſſam ſupra eodem.l.inter eos.Pau.de Caſt.*

¶ Idem libro Digeſto. LEX LXI.

IN iudicati actione[k] nõ priùs[l] ratio haberi debet eius, cui prior reus condemnatus fuerit.

¶ *Intellige iſtam legẽ, ſecundũ Dy. q̃ bic*

iudex iudicauit perperã,id eſt,inuſtè quã tũ ad ius litigatoris: erat tamen ſententia mero iure ualida.Pau.de Caſt.

¶ Alfenus libro viij. LEX LXII.

CVm quęrebatur,iudex ſi perperã[m] iudicaſſet, an poſſet eo die iterum iudicare, † reſpõdi non poſſe[n].

¶ *Sententia lata cõtra unũ,nõ præiudicat alteri,qui eũ ꝓhibere nõ poterat, uel ab eo cauſã nõ habebat:ſec⁹ ſi poterat ꝓhibere, & ab eo cauſã habebat, & ſciẽs erat. Bar.*

¶ † Marcellus lib.ij.de ap. L. LXIII.

SAEpe conſtitutũ[o] † eſt, Res inter alios iudicatas,aliis non præiudicare.Quod tamen quandã diſtinctionem[p] habet: nã ſententia inter alios dicta,aliis quibuſdã etiam ſciẽtibus[q] obeſt: quibuſdã verò etiam ſi contra ipſos iudicatum ſit[r], nihil nocet. Nã ſcientibus nihil præiudicat:ueluti[s], ſi ex duobus hæredibus debitoris alter condemnetur:nam alteri integra defenſio eſt, etiã ſi cũ cohærede ſuo agi ſcierit[t]. Itẽ[u], ſi ex duobus petitoribus[x] alter victus[y] acquieuerit[z], alterius petitioni non præiudicatur: idque ita reſcriptum eſt.

¶ Sed[a] ſciẽtibus ſententia,quæ inter alios data eſt, obeſt: cũ ſciliceti[b] qs de ea re,cuius actio,uel defenſio primũ ſibi cõpetit[c] †, ſequẽ tẽ agere patiaf:ueluti ſi† ꝺbitor[d] experiri[e] paſſus ſit creditorẽ de ꝓprietate[f] pignoris:aut maritus ſocerũ,uel uxorẽ de ꝓprietate rei

† aliàs Alfenus Varus li.vj. digeſt.à Paulo epitomatorum. † al.reſpondit. Duar. † aliàs Marcer.

† Nota q̃ res inter alios acta, &c. cõcor. tex.in cap. inter dilectos. extrà de fide inſtru.tex. in ca. cùm ſit per cõtroueſia. de reg. iu. extra. in cap. pe.eo.tit.

Res inter alios acta an aliis no ceat.

† Sednon eſt in Dua. exemplar. legitur dicta eſt.

† Scilicet non eſt in Duar.exẽplar.

† Duar.ſequenti.

† In P. Fl. uelut ſi creditor expiri debitore puſſus ſit &c.

ſcilicet non ſolùm litigantibus.Aliàs conſentientibus,ſcilicet tacitè, non ſolùm expreſsè.Quod in idem recidit.

r ¶ Iudicatum ſit. ꝛ non directò, ſed per conſequentiam. Et de his primò ſtatim duo exempla ponit.Quandoque etiam ei, contra quem fertur,non nocet:ut ſupra eo.l.contra pu.

s ¶ Veluti. ꝛ primum exemplum in ſcientibus,contra quos uidetur iudicatum per conſequentiam.Accurſius.

t ¶ Agi ſcierit ꝛ ut & §.de iudi.l.ſi petitor. Sed argu. contra ſupra. de euic.l.quidam.Sed ibi & pretium receperunt cohæredes.

v ¶ Item. ꝛ ſecundum exemplum.

x ¶ Petitoribus. ꝛ quia ſunt duo hæredes creditoris.Nõ dicas,quòd ſint duo rei credendi inſolidum:quia tunc nocet alijs:ut infra,de duo. reis.lege, ij.

y ¶ Victus. ꝛ per ſententiam.

z ¶ Acquieuerit ꝛ ſententiæ,non appellando.

a ¶ Competit. ꝛ ſi uult.

b ¶ Si debitor. ꝛ aliàs ſecundum Pi.debitorem:& tunc eſt infra,creditor.Sed cõmunis eſt,debitor:& creditorẽ.& ſecundũ eum eſt gl. Ac.

c ¶ Experiri. ꝛ uel etiam defendi.Idem poteſt dici,& ſi creditor patitur debitorem experiri,uel agere,cùm ſit ſciens: aliàs ſecus: ut ff. de excep.rei iudi.l.ſi mater.§.ſi.& l.iudicate. in ſi.& §.de pi.l.ſi ſuperatus. & C.de pigno. Præſes. Et ideo habent hic quidam literam Piſanam, debitorem,& creditorem.

d ¶ De proprietate. ꝛ hypothecariam intentando.Nam debet probare rem eſſe debitoris:ut ſupra,de pigno.ſi ſuperatus.& lege, & quæ nondum.§.quod dicitur.Et ponitur experiri propriè in perſona creditoris.at in ſocero,& uxore,& uenditore,impropriè pro defendere, ſecundum Ioan Sed H.& Ot.idem,& ſi agere uellet etiam uxor de facto:quod non placet cùm de iure non poſsit agere:ut C. de rei uendi. lege,doce ancillam.Ponitur ergo experiri, ſecũdum Ioannem prout aptatur ad uenditorem & uxorem, pro defendere: ſicut & defendere,quandoque ponitur pro agere: ut C.de teſti. lege, prima, & ſupra de alie-

de alie.iudi.l.pe.quod etiam ex ſequenti litera apparet.cur autem,&c. Et ex eo quod dicitur in prin huius §.ſed ſcientibus,&c.ibi.actio, uel defenſio.Quod ergo hic dicit agere,ſupple, uel conueniri. Et nota,q̃ aliquando experiri ſemel poſitum,poſteà ſubauditum,propriè,& impropriè ponitur:ſic & ſupra de peti.hære.l.nec ullam.§. omnibus.

a ¶ Poſſeſſor. ꝛ id eſt,emptor.

b ¶ Intelligenda. ꝛ facit ſupra, de liber. cauſ. l. duobus. & ſupra, de do. inter uirum & uxo. l. ſeruus communis.in fi.

c ¶ Cur autem his. ꝛ id eſt,ultimis.

d ¶ Superioribus. ꝛ id eſt primis.

e ¶ Prohibere. ꝛ arg. pro utroque ſupra de noxa.l.iu delictis. & ſupra de dam.infect.l. fluminum. §. quanquam. Item facit hoc ad id qđ no. ſupra de pig. actio. l. Caius. Item caue tibi:quia hæc ratio non eſt generalis: nam nec debitor poteſt prohibere creditorem. Cùm enim creditor ſuperet debitorem: ergo multo magis eum, quem debitor poteſt ſuperare. ut infra, de diue. præſcri. l. de acceſsionibus.

f ¶ Vti ꝛ id eſt ſicut.

g ¶ Is uerò. ꝛ nota, quòd non reaſſumit de debitore, & creditore.

h ¶ Propter ſcientiam. ꝛ aliàs ſententiam. ſecundùm Piſa. ſcientiam.

i ¶ Agentis. ꝛ uxoris fortè,uel ſoceri, uel uenditoris.

k ¶ Nam & ſi. ꝛ ad quartum exẽplum.

l ¶ Interueniente. ꝛ id eſt,ipſum defendente:quod poſſem facere eo inuito:ut C de lib.cauſ.l.principaliter.Idem ſi me ſciente tantùm, cùm ad me defenſio pertineat: ut ſupra. ſecus ſi ignorante. Sed ſi fiat aliquo modo ſeruus alterius,& ab eo manumittatur, mihi etiam neſcienti præiudicat:ut §.de bo.lib.l.ſi libertus meus.

m ¶ Præiudicatur. ꝛ cùm enim iudicatur alterius eſſe inſolidum: ergo meus non eſſet:ut & infra de excep.rei iud.l.ſi inter.

n ¶ Petierit. ꝛ & uictus fuerit, Azo. Et dic diuerſa cauſa,quàm in prædictis quatuor caſibus.

o ¶ Diximus. ꝛ in principio l.huius.Accurſius.

NEgotiorum. ꝛ CASVS. Quis condẽnatus ad centum act. negotio.geſt.appellauit,& diu ventilata fuit cauſa, tandem iniuſta appellatio eſt pronuntiata:an uſuræ medij temporis debeantur? Et dicitur, quòd ſic, & iudex appellationis ſuper his etiam pronuntiabit. Franciſcus Accurſius.

p ¶ Negotiorum. ꝛ directa:puta,in centum.

q ¶ Diu. ꝛ infrà annum ꝛ men,uel biennium:ut in authen.de iis,qui ingre.ad ap.§.j.quandoque & ultrà quando per iudicem ſtat:ut in authen.ut ſpon.larg.§.hoc quoque.Accurſius.

r ¶ Negotium. ꝛ appellationis.

s ¶ Tractum. ꝛ id eſt,prolongatum.

t ¶ Iudicatum ſit. ꝛ à iudice appellationis.

v ¶ Pecuniæ. ꝛ id eſt,ſortis.

x ¶ Deductæ. ꝛ in conſequentiam,ſcilicet primæ ſententiæ.

y ¶ Debeantur. ꝛ ita quòd iudex appellationis de his pronuntiet: ut ſupra,de uſuris.l.tutor.in prin.Et ſic nõ ob.C.depoſi.l.iiij.& ſecundum hoc,deductæ,ꝛ genitiuus:uel dic etiã nominatiuus: & dices eas deductas in conſequentiam à iudice appellationis & ſic debẽtur poſtea:ne ſit contra d.l iiij.depoſiti.& C.de uſur.l.in bonæ fidei. §.j.Sed uidetur,quòd à die confirmationis,& poſt quatuor menſes demum currant:ut C.de uſur.rei iudicatæ.l.ij. Sed ibi de centeſimis dicit, non de iis,quæ proprio contractu currebant.Sed in eo.tit.l iij.§.ſed enim.expreſsè dicit ceſſare etiam uſuras contractus: ſed ibi tranſierat in rem iudicatam.hic non.Vnde hic diſtinguitur,ſecũdum quoſdam, fruſtratorie appellet,uel non:ut primo caſu currant:aliàs non:ut hic,& ſ. de

† Sic habet uulgaris editio ſed in Duare. exẽpla. non eſt uel conueniri. † Hæc, uel defenſione utatur: in Haloand. exempl.nõ leguntur: neque ego conuenire textui puto.

P. F.uindico. † P. F. intercedere. † Duare. ſicuti &

† xxv. Digeſt. aliàs lib. v. reſpon.

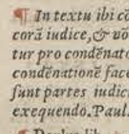
appella.l.negotium.& l.Imperator.§.ſi uterque.& d.l.de uſur.l. tutor. quæ diſtinctio poteſt admitti,ſi ſemper dicas fruſtratorię appellatum, quando ſuccubuit appellator. Aliàs quare aliquid innouaretur pendente appellatione, cùm quiſque eorum in prima cauſa obtinuerit? Quod dic,ut not.C.de ſenten.quæ ſine certa quantitate.l.j.

NEgotium[f] tractũ[g] eſt.Queſitum eſt,appellationeeius iniuſta pronuntiata,an quo tardius iudicatũ ſit[h],uſuræ pecuniæ[i] † in cõdẽnationem deductæ[k] medij tẽporis debeantur †? Reſpõdi,ſecũdùm ea quæ proponerentur, dandam[l] eſſe † utilem actionem[m].

TITVLVS II.

¶ *In textu ibi cõfeſſus,ſcilicet in iure,ſeu corã iudice,& uõ dato libello:& tũc habetur pro condẽnato, quia nõ expedit aliam condẽnationẽ facere: & in confeſſum nullę ſunt partes iudicis in procedendo, ſed in exequendo.Paul.de Caſt.*

¶ Paulus lib. † ad edictum. LEX I.

ONfeſſus in iudicato eſt: † quia quodã modo [b]ſua ſententia damnatur.

¶ *Iſta lex loquitur,quãdo cõfeſſio allegat falſa per cõtitentẽ,& ult eam reuocare, dicens,q̃ per errorem confeſſus eſt. Paul.*

¶ Vlpianus lib. † ad edictum. LEX II.

NOn fatetur qui errat[c], niſi ius ignorauerit † [d].

¶ Paulus † ad Plautium. LEX III.

VIanus ait, confeſſum certum ſe debere legatum, omnimodo damnandum, etiamſi in rerum natura non fuiſſet[e], & ſi iam à natura receſſerit:ita tamen, ut in æſtimationem eius dãnetur: quia con

z ¶ Dandam. ꝛ ſicut enim poſt lit. conteſta. currunt uſuræ, nihilominus ex contractu: ut C.de ind.l. j. ita poſt ſententiam appellationis ſuſpenſam: ut hic, quia non uidetur pronuntiatum : ut infrà, ad Turpil.l.j.in fi.

a ¶ Vtilem actionem. ꝛ ſcilicet negeſt. & officium ei adhærens, ſecundum qđ deducãt, eſt genitiui caſus: uel actionem in factum ex ſententia, prout eſt nominatiuus: & ſecundum hoc dic vtilem,id eſt, efficacẽ. Alij dant in factum ſubſidiariã. ut ſupra de præſcriptis uerbis. l. quoties.

¶ DE CONfeſsis.

¶ *Dixit de uere condemnatis: hic de confeſſi. Et habet locum hic ti.poſt li.comte. ſed ille de interrog. act. antè.*

ONfeſſus.

Quodammodo. ꝛ qa impropriè : ſic C.de fideic.l.ſi.Propriè,nõ:ut C. ne qs in ſua cauſa. l. j.& facit §.itiu.j. l. poſtrem.& ff. ti. j.l. pe. & §. de interro. act. de ætate. §.j. & C. de excepti. rei iudi.l.ſi.Cętera dic, ut no.C.eo.l.j.

NOn fatetur. ꝛ CASVS. Hæres confeſſus eſt ſe debere ex cauſa legati Stichum,qui iam erat mortuus,& hoc ſciebat.certè tenebit in æſtimationem.Franciſcus Accurſius.

e Non fuiſſet.ꝛ imò uidetur,quòd non:ut infra eodem,l.ſi.quæ eſt contrà.Sol.hic ſciebat confitens non eſſe in rerum natura:ubi non. Vel hæc eſt ſententia Iuliani:ibi aliorum. Vel hic res erat in rerum natura tempore confeſsionis,licet non tempore ſententiæ:ibi non. Prima placet:& facit ff.eo.l.qui Stichum.

† P.Flo.in condemnatum.

† aliàs reſpondit.

† eſſe, non legitur in Duare.exẽplar.

† Iuij.

† aliàs qui Duare.

† al. ignorauit ut legit Duare. † lib.xxix.

† aliàs receſsit ut Duare. legit.& aliàs receſſiſſet.

Si is

D. cmo P. 2. tit. 10. p. 9. ab. 8. mg. fin. 12 Cantarez

SI is cum quo. § CASVS. Confessus es te occidisse seruum, cùm alius eum occiderat. Dicitur q̃ teneris ex tua confessione. Fran. Tenetur. § an libereẽ qui occidit? Dic, ut §. de interroga. actio. l. confessionibus. Item an idẽ in contractu, & testamento? Dic, ut not. supra ad legem Aquil. l. inde Neratius f. fine.

Casum ponit.

lib. xv.

QVi Stichum. § Pone q̃ dixi, Cogitor me debere Stichũ ex ꝓmissione: nã præsumitur promisisse sicut confessus est: & sic idẽ statuetur, ac si uere ꝓmisisset: sed tunc propter moram etiã re mortua teneretur: ergo & hic. Nam hic cõfessus est post moram, uel ex interpellatione, uel per litis cõtestatione post cõfessionẽ, uel ante. Vel pone qd̃ simpliciter dixit, Debeo: nã uerba cum effectu sunt intelligenda: ut §. ne quis, eum qui in ius voc. est vi exi. l. pe. præsumit eũ ipsum fuisse in mora ante mortem. Vel tertiò dic, Stichũ ab alio mortiferè uulneratum: & cõfiteris te eum debere, quasi tu occideris. Nam teneris: ut supra l. pxi. licet etiam, post confessionẽ uitã excedat: cùm à die uulneris videatur occisus: ut §. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. Idem multò magis, si ipsemet vulnerat. Vel dic secundũ Io. qd̃ bene cõstabat ipsum prò missile & mortuũ esse, sed dubitabatur, an in mora fuisset: & ipse cõfessus est se fuisse, & ita debere: unde teneẽ quandocunq; decesserit, Azo. Vel dic planè, quòd constat eũ fuisse in mora ex interpellatione, uel per litis contestationem, ut subiicit: & ex promissione eum teneri. Sed quasi iam homo non sit in obligatione, videbatur non tenere confessio, cùm ad nullum sit usum homo mortuus: sed tamen tenetur: ut arg. §. de consti. pecu. l. promissor. Et homo est in obligatione: ut §. de verb. oblig. l. si seruum. §. nouari. Et dices, condemnandus est in æstimationem: ut plenè not. supra tit. l. si quis ab. §. fi. Accursius.

† In P. Fl. uel corpus sit cõfessus Stichũ uel fundum da re se oportere, &c.

† Duar. eũ Ista glo. est sing. ad hoc, ꝙ uulneratus sin gitur mortuus à die illati uulneris, si moriatur: & est gl. cara Bol.

† Vindicẽ in P. Flor. in Duar. exẽplar. habearis.

† Duare. & si alia,

CErtum. § CASVS. Qui confitetur se debere certum, tenetur: ut puta, tritum Stichum: si autem incertum, ut puta, corpus: nõ tenetur. Si autem peterem à te Stichum & fundum: & confessus es te vnum ex his debere, nec dicas quem: cogeris dicere. Et secundum hoc debes habere in litera, Sed si Stichum vel fundum &c. Item si cõfitea־ris te debere quantitatem, nec dicas quãtam: cogeris dicere quantam. Vltimò dicit, uendicabam à te fundum tanquam meum: & tu hoc confiteris. Dicitur quòd perinde habetur ac si iudicatum esset meum esse fundum. ¶ Si alia. § Quacũq; actione, vel interdicto quis conuenitur, & confiteatur, habetur pro condemnato: & dabitur tempus ad restituendum in his casibus, in quibus daretur uerè condemnatis: & si non restituat, iurabitur in litem. Quod intellige, ut in glos. ¶ Si quis absente. § Confessio facta ab uno litigatore altero absente, nõ ualet: sicut & si libertus iurat absente patrono, se ei debere operas: nam non obligatur. Item si reus condemnatur actori absenti: non ualet. Si autem interueniat procurator, uel tutor, uel curator eius absentis: bene sufficit. Confessio autem prædictorum tutorum, uel curatorum pupillo, uel adulto non obest. ¶ In pupillo. § Pupillus ex sua confessione nõ tenetur, nisi tutore autore esset facta: adulti autem confessio tenet, sed potest restitui contra confessionem. ¶ Confessi. § Potest intelligi hic §. de confessione, quæ fit ante litem contestatam hoc modo, ut cõfessus ante litem contestatam se debere, habeat dilationem quatuor mensium ad soluendum: quæ datur condemnatis. Potest etiam intelligi de confessione facta post litem contestatam. Et dic ut in glos. Franciscus Accursius.

c ¶ Certum. § sicut sententia, sic confessio, quę generat sententiam, debet esse certa: ut §. tit. j. in summa. & facit C. de repu. hære. l. sicut. in fine. & arg. supra usufru. quemadmo. caueat l. j. §. rectè.

d ¶ Si incertum. § re & genere, uel re tantùm: ut subiicit. Si quis &c. genere: prout habet, Sed & si. Et quod dicit Stichum: cùm sunt plures: & fundum, in genere. Et quod dicit. vrgeri debet &c. scilicet, utroque prædicto casu. Vel Verius habeas, Sed si sine culpa. Et dic, ꝙ petebam Stichum, & fundũ. scilicet Sempronianum, & reus cõfitetur de altero tantum: non tamen dicit de quo. Compellitur ergo, ut dicat de quo, & hoc nisi alternatiuè diceret reus se teneri ad alterum: quo casu non est vltra cogẽdus. & pro hoc facit quod dicit Stichum: quod est certum re, & genere. Et ꝙ dicit fundum, dic certum: & secundum hoc dic, Est alternatio respondentis, nõ legis: sed secundum primam est legis. & facit infrà de verb. oblig. l. ubi autem. §. qui illud Accursius.

f ¶ Si Stichum. § aliàs, sed si Stichum. & aliàs sed & si Stic.

g ¶ Qui rem. § i. quãtatem: ut subiicit.

h ¶ Confiteatur. § f. vrgeri debet. Sed quaeritur? Respon. captis pignoribus: vt argu. §. de re iudi. l. debitoribus. vel multa indicta: ut §. de uen. inspic. l. j. §. quid hoc si non. Vel si velit, habeat eum pro confesso cõtra se: quod aduersarius asserit. Idẽ si obscurè respondeat: vt supra de interrog. acti. lege, de ætate. §. si cum esset. & §. qui tacuit. & §. qui nihil. Ité quo iure? Dic officio iudicis: ut not. C. eo. l. j. in fin. gl. & in aut. de iis, q̃ ingre. ad ap. §. fin.

i ¶ Confessus. § per uerba præsentis temporis: puta, meum esse: arg. §. de procura. Pomponius. §. i. secus si per uerba præteriti temporis: puta, fuisse: quia non statim habereris pro iudicato: imò ad huc qualiter recesit à me dominium, quærer etur: ut C. de prob. l. siue posside tis. Accursius.

k ¶ Si alia. § quàm reali, de qua proxi. dixi.

l ¶ Restitutorio. § facit insti. de interdi. §. j.

m ¶ Cùm quis cõueniatur. § Ex hoc uidẽs, quòd hic ti. habet locum post litem contestatam: ut dixi in rubrica.

n ¶ Dies datur. § nam quandoque non datur, si res præsens est: aliàs secus: ut insticut. de officio iudi. §. j. & supra. de rei vendi. lege, qui restituere.

o ¶ Lis æstimabitur. § quanti in litem iurauerit actor, si talis. scilicet est actio in quã iuretur: ut supra de in litem iurando. in actionib. Accursius.

p ¶ Si quis absente. § absentem accipe à iudicio. ut not. §. de uer. sig. l. absentem. Accursius.

q ¶ Haberi. § & verè nõ debet: ut probat statim, supra de interrog. act. l. fin.

r ¶ De operis. § ut si libertus iuret alicui absenti patrono debere operas, secus si præsenti: ut supra, de liber. cau. l. fin. & de iureiur. lege, si duo patroni. Et sic etiam non obstat §. de reiu. l. eum qui. §. si libertus. Vel dic, hic iurauit patronus deferente iudice sibi deberi operas absente liberto.

s ¶ Absenti. § actori: sed reo absenti sic: ut §. de iudi. l. post edictum. Vel solue ut ibi: hodie uerò quocunque absente, ut C. de iudi. l. properandum. §. finautem ex gestis. & §. finautem reus.

t ¶ Præsentem. § confessioni aduersarij: ut & supra de euic. si ideo. ij. respon.

v ¶ Non puto sufficere. § vt domino præiudicent, sed sibi sic, ut vtili reneantur: ut supra, ad l. Aqui. proinde. §. j. & de interrog. act. lege, si defenser. §. si fine. Sed quid est, quòd dicit domino non præiudicare? Ad hoc dicunt quidam hoc uerum, si contra probetur: & sic uidetur generalis consuetudo. Sed quibusdam non placet, quia non uidetur in eo speciale, cùm idem esset in maiore: ut supra de interrogat. actio. lege, de ætate. §. fin. Sed dices in minore plus esse: quia potuit sine causa errare, ubi non posset maior pœnitere. Vel in iure: ut supra, eodem. lege, ij. Alij ut H. & Azo, dicunt, absente pupillo non nocere, si petat restitui secundum Azo. Vel etiam sine restitu. sed eo præsente, & dolo capace, & non contradicente pupillo sic: & idem dicunt in prælatis, & syndicis

† Duare. habere.

† Paul. de Castro inducit hunc tex. ad hoc ꝙ cõfessio facta absente parte, & eam acceptante, confitenti non nocet: cui cõcor. text. in c. ex par. te. & ibi no. Panor. uersic. vlt. quærit de confessione. cũ concor. per eũ ibi adductis, extra de confess. & notani in apostil. ad Lanfr. de Orãi in ca. quoniã contra falsam. super ver. cõfessiones. nume. xxj. & in apostil. in ver. Absente parte. post Bene. Vadil. extrà, de probatio. ¶ Bar. hic. Cy. & Bal. in l. edita. C. de eden. oẽs inti gl. reputãt sin gu. ad hoc ꝙ ille qui mit olim dñs, debet allegare in libello se esse de præsenti dimittere sufficeret, ꝙ sufficiter allegaret se fuisse absentem. sed quia si reus hoc confitetur. Bal. ¶ Duare. habere.

& syndicis Ecclesiarum: vt si præsente collegio confiteantur, præiudicet: aliàs non. arg. C. de iure delibe. l. potuit. Et idẽ erit in patre agente causam filij: vt C. de bonis ma. l. j. Tertij, quòd hic minor litem suscepe rat tutore, vel curatore authore: & ideo illius confessio non nocet vt supra, de admini. tut. l. j. §. sufficit. Sed secundùm hoc ad quid iurat de calumnia tutor, uel curator, ut C. de iuramento calumniæ. l. ij. §. quod obseruari? Respond. quia si minor ipse dominus litis efficiatur, non præstet authoritatem minori confitenti vel negan ti, vel asseueranti calumniosè: ipse enim minor est interrogandus: vt d. §. sufficit. & C. de auth. præ. l. clarum. Vel si ipse tutor, vel curator interrogetur præsente minore, non respondeat calumniosè: quæ confessio minori non nocet argumen. C. de erro. aduo. l. j. Quarti dicunt, quia pendente lite hic desierat esse tutor, vel curator. Quinti dicunt quòd non sufficit, vt ex eorum confessione impuberi, vel minori detur actio: sufficit tamen fortè vt in factum detur eo posteà condemnato ex ea confessione. Patet ergo ex ea confessione dari in factum: vt infrà, proxi. §. In procuratore adde quod not. supra, de procurato. l. non solum. in princip. & supra, de interrog. act. l. si defensor.

† aliàs Interesse tamen. Duare. auté sic Respondi posse interesse qua ex cã &c.

† relictum, non est in Duareni exemplar.

a ¶ Exigimus. § nihilominùs restituetur: vt C. si tuto. vel curato. l. j.

b ¶ Minorem. § adultum.

c ¶ Restituemus. § secus in sententia, quæ nulla est ipso iure contra eum si sine tutore sit in iudicio: ut C. si aduer. rem iudi. l. cùm & minores. & de procu. l. non eo. Accursius.

d ¶ Tempora. § id est, quadrimestre tempus: vt C. de vsur. rei iudi. l. ij. & l. vlti. §. vlti.

e ¶ Quasi ex causa. § nam quasi cõdemnatus est, ut §. l. j. & sic no. pro eis, qui dicunt non dari plus sententiam in confessum: quod falsum dicimus: ut §. eo. l. Iulianus. & no. C. eod. l. j. Et quòd hic dicitur, intellige non contest. vt & §. de iudi. l. si debitor. Et eodẽ modo, si uis, ut §. de re iudi. l. debitoribus. & ad legem Aquil. l. proinde. §. notandum. & huic licet pœnitere. vt §. eo. non fatetur. Vel dicas etiam post lit. conteſt. Et loquitur hic de quadam actione in factum, quæ ex cõfessione oritur: nihilominùs alia ex sententia postea nascitur. Quidam tamen dicunt primam nouari per illam, quæ oritur ex sententia: argu. C. de vsur. rei iud. l. si. Vel finge quasi nec nata sit: vt §. de noua. l. non enim. Illud quæritur, si cum forma quis confiteatur se debere ex vendit ione: an utili ex vendito teneatur, ut in iuramento. vt §. de iureiuran. si duo patroni. §. Marcellus. & §. si quis iurauerit.

CVm fideicommissum. § CASVS. Petebam a te decem ex causa fideicommissi: & confessus es: tandem iudex coram quo cõfessio facta fuit, decessit; & eius successor hanc causam delegauit: nunc coram delegato dicis te debere absolui non obstante tua confessione, cùm ostẽdas testamentũ defuncti, in quo apparet nihil mihi relictum: quæritur, quid iuris. Et distinguitur, qua de causa te debere absolui dicis: nam si ideo, ꝙ non apparet relictum aliquid mihi, non debes propter hoc absolui. si autem ideo, quia dicas bona defuncti non esse soluendo creditoribus hæreditarijs, & sic legata, & fideicommissa debere cessare, vel aliqua uice cõfessus fuisti debita omnia hæreditaria esse soluta, & sub audi, dolo malo: tamen apparet nunc contrarium: hoc casu debes absolui. In primo autem casu, cùm petis absolui, eo quia nihil apparet relictum: dicimus delegatum iudicem debere mittere te confessum ad prætorem, & ab eo absolueris. Franc. Accursius.

f ¶ Petereturr. § quia dicitur in testamento relictum. Accursius.

g ¶ Debere. § quia relictum sit in testamento.

h ¶ Arbiter. § i. iudex delegatus. Sed quare idẽ, apud quem fuit confessus, non expedinit: R. si. decesset, & eius successor causam delegauit.

i ¶ Ad restituendum. § id est, ad cognoscendum de restituendo, id est, dando fideicommisso: sic §. de uerborum signifi. l. uerbum reddendi.

¶ In pupillo tutoris authoritatem exigimus a. ¶ Minorem b à cõfessione sua restituemus c. ¶ Cõfessi vtique post confessionem tempora d quasi ex causa e iudicati habebunt.

¶ *Confessus, & condemnatus, si posteà in executione vult aliquid dicere per quod nõ venit contra confessionem, uel sententiam de directo, nec illã impugnat, sed modificat, debet audiri: & de hoc poterit cognosci ab illo, cui cõmissa est executio sentẽtiæ: & ẽt super hoc pronuntiari. Si uerò illud expressè contradiceret confessioni, & sniæ, & eã impugnaret de falsitate, nõ audiretur mero iure, sed per iustũ errorem bene auditur mediãte beneficio restitutionis in integrum. Quã tamen restitutionem facere non potest ille, cui commissa est executio sniæ. sed debet ipsum remittere ad iudicem committentem. Pau. de Cast.*

¶ Africanus lib. v. Quæstio. L. VII.

CVm fideicommissum petere tur f, hæres confessus est debere g: arbiter h ad restituendum i datus cõperit nihil k deberi. Quæritur, an posit absoluere? Respõdi, posse. l. Interest enim qua ex causa nihil debeatur m. Nam si ob id quòd nullum fideicõmissum relictum fuerit, non debere eum absoluere n. Si verò quia testator

Non autem dicas ad executionem sentẽtiæ quia delegari non potest: vt §. de re iudi. l. à Diuo. in prin. Vel fuit datus ad cognoscendum causam restitutionis, quam postulabat hæres. Quod non placet.

k ¶ Comperit nihil. § probante hærede errorem, quia fecit aperiri testamentum, vbi nihil fuit inuentum. Confessio enim licet coram alio iudice, tenebat tamen: vt supra, de iudi. l. mortuo.

† In P. F. non est æs.

l ¶ Posse. § id est, possibile esse, ut debeat absolui: vt statim distinguitur.

m ¶ Nihil debeatur. § id, nihil deberi dicatur.

n ¶ Absoluere. § hoc in fin. corrigitur. Accursius.

o ¶ Non erat. § & sic apparet legata non deberi: vt §. ad legem Falcidiam. l. in ratione. §. quod vulgò. & ad Trebel. l. j. §. pen.

† aliàs ad Sabinum.

p ¶ Hæres æs omne. § aliàs, hæres omne æs: & tunc dic, ꝙ apud primum iudicem fuit confessus deberi, confitens etiam omne æs alienum solutum, & tunc dic dolo aduersarij: vt §. de iudic. l. si prætor. §. Marcellus. & postea fuit arbiter datus. Aliàs hæres omne, scilicet fideicõ, & tunc dic, ꝙ apud prætorem delegantem dicit hic hæres post confessionem.

† eius, non legitur in Duare. exẽpla.

† xvij.

q ¶ Arbiter. § id est, iudex prædictus delegatus.

r ¶ Absoluturus. § sed quare superiori ius su non sic? Respond. quia contra cõfessionem faceret absoluendo: hic non: quia non absoluit, quia non licitum, sed quia aliàs non debitum. Accursius.

Delegatus an possit i integ. restitutionẽ dare.

s ¶ Sed ex superiore casu. § cùm dixit ideo se habere absolui, quia nullum erat in testamento legatum relictum: sed ipse errans in facto sic confessus est. Accursius.

t ¶ Remittere. § hoc: ideò, quia iudex delegatus non potest dare in integ. resti. vt §. ad municip. l. ea quæ. §. j. hodie tamẽ secus. vt C. ubi, & apud quem in integ. resti. l. fi. Et no. hic ꝙ si maior erret in facto: demũ habita restitutione iuuatur, & probato errore: & sic intelligitur §. e. nõ fatetur. Vel dic quia hic loquitur in adulto: vt & §. l. proxi. §. pe. minor autem ipso iure probato errore ante sententiam. Vel dic tertiò, ꝙ hic erat damnatus post confessionem. vnde non nisi post restitutionem iuratur: vt C. de iuris & facti igno. l. error. sed per restitutionem, sic: vt hic, & §. de iudi. l. fi prætor. §. j. & facit §. de interrog. actio. l. de ætate. §. fi. & §. quibus ex causis maio. l. j. in fi. Accursius.

NOn omnimodo. § CASVS. Cùm peteres a me Stichum ex causa stipu. confessus sum me debere eum, nesciens tũ sit viuus nunc Stichus, vel non. Dicitur ꝙ iudex nõ debet me interim condemnare, cùm nesciat super quo. Nam si erat certũ eum viuum, tũc in eo me cõdẽnet: si erit certũ cum mortuũ, tunc si répore confessionis hoc sciebã, d

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN personalibus. ¶ CASVS. Titius habebat multos creditores. & quidam ex his erant priuilegiati in actione personali: tandem hic Titius accepit x. mutuò. hoc acto cum hoc creditore, vt de hac pecunia soluatur creditori priuilegiato: & sic fuit. Dicitur, q̃ iste vltimus creditor succedit in locum primi. Fran. Accursius.

a ¶ Vt. ¶ i. sub hoc pacto, ut pecunia &c. vt C. de ijs. qui in priorum credi. loco suc. l. j.
† lib. xxj.
b ¶ Creditores. ¶ priuilegiatos in personali. sic fuit. ¶. l. proxi. & facit C. de ijs, qui in priorum credi. loc. suc. l. j. & l. penul. & inf. de priui. credi. l. si ventri. ¶. fin. & ¶. qui potio. in pig. l. creditores. & sup. ad Maced. l. sed Iulianus. ¶. si filius Accur.

¶ Idem † ad edictum. LEX II.

IN personalibus actionibus, qui posteà quidem contraxerunt, verùm vt [a] pecunia eorum ad prio res creditores [b] perueniat, in locum eorum succedunt.

¶ Idem libro ad edictum. LEX III.

IS, qui bonis cessit, ante rerum vēditionem vtiq; bonis suis nō caret. Quare si paratus fuerit se defendere, bona eius non væneunt. [c]

† lviij.

¶ Idem lib. lix. ad edict. LEX IIII.

IS, qui bonis cessit, si q̃d posteà acquisierit [d], inquantum facere potest, conuenitur. ¶ Sabinus, & Cassius putabant eum qui bonis cessit, ne quidem ab alijs [e], quibus [f] debet, posse inquietari.

† lib. lvj.

¶ Paulus † ad edictum. LEX V.

QVem pœnitet bonis cessisse, potest defendendo se cō sequi, ne eius bona [g] væneant.

¶ *In exigendo, vel conueniendo aliquem, inquantum facere potest, inspicitur quantum ex eius patrimonij fructibus potest redigi, non quantum ex uenditione rerum redigetur. Bartolus.*

¶ Vlpianus. † LEX VI.

QVi bonis suis [h] cessit: si modicum aliquid post bona sua vendita acquisiuit, iterum eius bona nō væneunt. Vnde ergo modum hunc æstimabimus? vtrum ex quantitate eius, quod acquisitum est? an verò ex qualitate [i]? Et putem, ex quantitate id ęstimandum esse eius, quod quæsijt: dummodò illud sciamus, si quid misericordię causa ei fuerit relictum, putà menstruum, vel annuum alimentorum nomine, non oportere propter hoc bona eius iteratò vænundari. Nec enim fraudandus est alimentis cottidianis. Idē est, † & si vsusfructus ei sit concessus, vel legatus: ex quo tantum percipitur: quantum ei alimentorum nomine satis est [k].

¶ Modestinus li. ij. Pandect. LEX VII.

SI debitoris [l] bona vænierint, postulātibus creditoribus per mittitur rursus [m] eiusdem debitoris bona distrahi [n], donec suum consequantur: si tales tamen facultates acquisitæ sint debitori, quibus Prætor moueri possit.

¶ *Non auditur volens bonis cedere antequàm cōfiteatur debitū, vel antequàm sit condemnatus. Et est ratio vt in gl. Fran.*

¶ Vlpianus. † LEX VIII.

QVi cedit bonis antè, quàm debitum agnoscat [o], vel condemnetur, vel in iure confitea tur, audiri non debet. [p]

¶ Cessio bonorū potest fieri in iure, & extra ius: Etiam per nuntium, uel epistolā potest declarari. Franciscus.

¶ Martianus lib. † Instit. LEX IX.

BOnis cedi † non tantùm in iure, sed etiā extra ius potest [q]; & sufficit † vel per nuntium, vel per epistolam id declarari.

Quibus ex causis in possessionem eatur.

TITVLVS IIII.

¶ Dictum est suprà qñ fit executio sententiæ, vel confessionis: verū quia quādoq; qs non est cōfessus, neq; condēnatus, sed est cō tumax, ex quo peruenit ad primū, & secū dum decretū: iō ponitur hæc rubrica. Bar.

¶ Vlpianus libro xij. † LEX I.

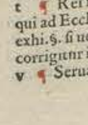

RES ferè [r] causæ sunt ex quibus in possessionem [s] mitti solet: rei seruandę [t] causa, item legatorum seruandorū [u] gratia, & ventris nomine. Damni enim infecti nomine si non caueatur, non † vnicet in post quæritis sit secus: vt ¶. eo. l. qui bonis. & est pro hoc C. eod. cū & filij. & qđ dr̄ de Petro, q̃ oia dimisit, licet solā nauiculā dimiserit.

q BOnis. Potest. ¶ vt & C. eo. l. in omnibus. Et hoc si priùs debitum agnoscat: ut ¶. l. proxi. Accursius.

¶ QVIBVS EX CAVSIS. &c.

¶ Dixit quando vocatus venit, & condemnatur: nunc si non venit.

RES fere causæ. ¶ CASVS. Tres ferè sunt causæ, ex quarū qualibet fit missio in omnibus bonis. Vna est, q̃ mittit cā debiti seruādi: & fit in bonis debitoris. Alia, quæ fit causa legatorū seruandorū cū ageretur ad legatū act. p̃sonali, puta ex testamēto. Tertia est, quę vētris noie. Est & quarta: & p̃ hoc dixi, ferè. de qua dic ut in gl. Ac. Missio, quæ fit ex cā dāni infecti, non fit in omnib. bonis: sed in re illa tm̄, p̃ quam petebatur caueri. Fran.

r ¶ Tres ferè. ¶ ferè dico, propter Carbonianam bonorum pos. & quam scriptus hæres postulat. Accursius.

s ¶ In possessionem. ¶ omnium bonorum. Ferè autem dicit, quia est & quarta: ut ex Carboniano.

t ¶ Rei seruandæ. ¶ id est debiti, vel quantitatis. Sed cōtra. C. de iis, qui ad Eccle. confu. l. fin. ¶. sed si hoc. Sol. ut ibi. Item contra, in auf. de exhi. ¶. si uerò. sed illa corrigitur in Carboniano edicto: tamen non corrigitur in ventre, nec in dam. infect.

u ¶ Seruandorum. ¶ cùm agitur personali actione ex testamēto pro quantitate

l ¶ Si debitoris. ¶ qui fortè cùm non defenderetur latitauit, vel bonis cessit.

m ¶ Rursus. ¶ id est, post cessionem. Accursius.

n ¶ Bona distrahi. ¶ posteà quæsita, quod tamen accipe, vt subijcit: & ¶. l. proxima. Accursius.

o ¶ Vi cedit. Agnoscat. ¶ confitendo extra ius: vt & ¶. l. proxi. cùm cautione, vel etiam dando fi deiussorem: ut arg. C. ad leg. Fal. l. fin. vel pignus aliquod dando: vt ar. ¶. ad Maced. l. sed & fi. vel secundam interponendo cautionē: vt C. de præscri. xxx. an. l. cùm notissimi. ¶. sed & fi. Si autem in iure hic subijcit.

p ¶ Non debet. ¶ si habes secundū Pi. non: erit ratio, quia creditor dicit, Aut agnoscat debitum, ut sit liquidum: aut defendat se, quia volo probare per testes, quos nunc habeo, qui possunt non esse, quando iste posteà aliq̃d quę fuisset: vt arg. ¶. ad l. aquil. l. in lege Aquilia, si deletū. Item & illa potest esse ratio: quia si non fit debitor, non patietur iudex fieri cessionem: nam nemo re sua &c. vt insti. de iis, qui sunt sui, vel alieni iur. ¶. fin. Si autem creditor dicat, Cedat & ego probabo cùm uolā: admittitur cessio, licet debitum non sit liquidum. & sic potest legi sine non. Itē an hic cedens debeat bona indicare. Dicam sic: arg. C. de iure delib. l. fin. ¶. licentia. & ibi not. quòd quidam dicunt, q̃ post cessionem sic solenniter factam non habet locum pœnitentia: sed tūc, quando simpliciter cessisset: vt ¶. eo. is qui, quasi duæ cōfessiones impediant: arg. C. de plus pet. l. j. Quod non placet: vt argu. C. eod. l. legis. Item not. quòd omnibus debet cedere, ut etiam unum denarium non retineat:

† lib. xxvj. ut legit Duare. Alàs lib. xxv. ad edictum.

† xv. † Alex. hic in apostil. ad B. reputat iussu textingul. ad hoc q̃ confessio pōt fieri p̃iudicium. Bo. Cessione solenniter facta an sit locus pœnitentiæ. † Dua. &

† ad Edictum.

† Duare. nō in vniuersorum.

Cedens bonis nil omnino retinere debet.

quantitate: ut C. ut in possessi onem lega. l. certa. & ¶. ut in possess. leg. l. quamuis. Accur.

a ¶ Sed rei. ¶ communis: ut & ¶. de dam. infect. l. iiij. ¶. j. & l. quāuis. Accursius.

PRætor ait. ¶ CASVS. Ponitur edictum, quo dicitur, Si aliquis conuentus dedit fideiussores iudicio sistendi causa: idem si non dedisset, & non facit potestatem sui, neq; defenditur: in bonis eius Prætor iubet mitti aduersarij: posteà exponit hoc uerbū Non facit potestatem sui, id est dicere, qui id agit, ne aduersarius eius copiā sui habeat: ut quia latitet: idem si non latitet, sed sit absens, nec defendatur. Si autē defendatur & plenè, ita q̃ cōditio ad uersarij non fiat deterior: in eius bonis non fiet missio. Et intellegas de defensore, qui ab initio uenit, & qui durau. t usque in finē causæ. Fran.

† Duare. tuetur. v.

† neque nō est in Duare. exempl. † Vide Alcia. lib. Dispunct. ij. cap. xij.

b ¶ Prætor. No. duo capita edicti. Vnū de mittendo, ut hic: secundum de uendendo: ut ¶. eo. l. Fulcinius. ¶. j.

† aliàs lib. lix.

c ¶ Sistendi. ¶ idem dico, si fideiussores nō dedit: uel iudicio sisti non ꝓmisit: quia satis est, si nō facit copiam sui. Sed de hoc plus dubitatur, an autē hoc casu debeāt citari amici. Nō uidetur: cùm iam ipse reus comparuit. Idem videtur, si inuentus fuit per præconem: ut arg. hic, & in auth. de exhib. ¶. si uerò. & C. de ijs qui ad eccles. confu. l. fin. ¶. j. Sed tutius est, secundum R. etiam tunc citari amicos: ¶. e. hoc autem. ¶. j. & ¶. ex quib. cau. ma. l. itē ait prætor, ¶. fi. & l. ergo. & facit ¶. de libe. ho. exhib. l. iij. ¶. fi. in fi. Accur.

d ¶ Potestatem sui non facere. ¶ Et certe non uidetur facere sui potestatem: unde sequitur missio, sed non uēditio: sed in latitāte uenditio sequitur: ut ¶. eo. l. in possessione. & l. Fulcinius. ¶. j.

e ¶ Deteriorem. ¶ ergo debet esse defensor adeò legalis persona, ut defensus, & ueritatem negotij sciens: aliàs repellitur. Et pro hoc C. de procu. l. fi. & ¶. de procu. l. si actor. Itē est arg. quod defensor, uel agens pro absente faciet sumptus omnes, si contingat ad absentē mitti, uel pro iutamento calumniæ, uel pro aliqua confessione. De quo etiā dixi. C. de iureiur. l. fi. ¶. iisdem præsentibus.

f ¶ Neque obsit. ¶ si aliquando non defendebatur.

g ¶ Offeratur. ¶ f. defensio: & facit ¶. de ope. no. nun. l. Prætor. ¶. hoc autem. & de arbitris, Celsus, ¶. idem ait. & l. sed si posteà, & ¶. quorum leg. l. j. ¶. antepe. & ¶. de inoffi. testa. l. Papinianus. ¶. meminisse. & ¶. de insti. l. sed & si pupillus. ¶. proscriptum. & ¶. de cōdi. inde. l. elegāter. ¶. si quis. in fi. & ¶. de in rem uerso. l. fi pro patre. ¶. uersum. & quod ibi no. Sed ar. cōtrà ¶. de condi. inde. l. qui ob rem. Itē facit ¶. iudic. solui. l. iij. ¶. ob rem. Accur.

APud iulianum. ¶ CASVS. Rem communem habui cum patre pupilli: nunc ago communi diuidundo contra pupillā, & nō defenditur: quæritur, an fiet missio in bonis pupilli, & uenditio? Et distinguitur: nam aut cùm ago, de facto patris eius conqueror, ut quia percepit fructus fundi communis, uel quia in re communi dedit damnū: & tunc fit missio, & uēditio de eius bonis: & redditur ratio ¶. ibi, Marcellus autem &c. Si autē non conqueror de facto patris, sed tātū peto diuidi fundū cōmunem: tunc fit missio in bonis pupilli, non uēditio. Idem esset, si ageretur cū pupillo ex cōtractu facto cū eius seruo, uel actione de peculio, uel de in rē uerso, uel simili. Idē si de cōtractu facto cū eius tutore, propter quē detur actio in pupillum, ageretur cū pupillo, & non se defenderet: nā his casibus fit missio, sed nō uēditio.

¶ Si pupillus. ¶ Pupillus succesit alicui extraneo, & cōuenitur ad legata soluenda, nec se defendit: an fiet missio in bonis pupilli? Et dicitur, quod sic. Tandem dicit esse in arbitrio creditorum, uelint mitti in bonis hęreditariis, & ea uendi: an uelint mitti in bonis pupilli quasi pupillus uideatur contraxisse cum legatariis adeundo hæreditatem: & non uendi. Et hæc sunt uera, etiamsi succesit alicui suo coniuncto. Posteà dicit, hoc quoq; dictum est de missione, quæ fit in bonis pupilli, habet locum, quando pupillus nō defenditur uel à tutore, uel ab alio: siue habeat tutorem, siue non: & de hoc debet requiri à iudice

† bona non est in P. F.

tutor, si quē habet, & necessarij pupilli, & liberti pupilli, & alij sui amici, q̃ uolēt pupillū defendere. Et si rōdeat nō: uel taceāt, tunc fiat missio in bonis pupilli, & duret, donec defendat. Nā statim cū uenier aliquis, qui uelit defendere, desinent bona eius possideri: & ea quæ dicta sunt in pupillo, seruātur & in furioso. Itē si pupillus factus adultus se defendat: sine satisdatione ne hoc faciet: si alius uult eum defendere, cum satisdatione iudicatum solui. Et hoc dicit hic ¶. cū l. seq. & seq. Fran. Accur.

† bona, nō est in P. F.

h ¶ Nomine. ¶ i. nihil fecit pater, quod in hoc iudicio ueniat: q̃a nec percepit fructus ex re communi: nec damnum in ea dedit.

† Duare. cōtractatum.

i ¶ Debeat. ¶ nisi ut ipsa diuisio fiat. Acc.

† aliàs non est, esse, ficut nec apud Dua.

k ¶ Patris. ¶ i. pupilli, ut ex facto patris, & sic missio, & uenditio fieri possit. Accur.

† cōtraxit, non est in P. F.

l ¶ Possideantur. ¶ ſ. tantùm: quod est, si ex persona sua conueniatur pupillus.

m ¶ Percepit. ¶ ex re communi. Accur.

n ¶ Væneant. ¶ quia pater nō percepit fructus, sed filius: & ita conueniatur ex sua persona, non patris.

† Hoc est uerum, si sit hæres, aliàs secus ut no. Bal. in l. si cùm dotem. ¶. trāſgredia mur. solu. mat. & ibi ad hoc text.

o ¶ Possideri. ¶ non uendi. Accur.

p ¶ Notat. ¶ addendo rationem, uel corrigendo. Vel dicas quod uendantur bona patris siue filius percepit fructus, siue pater, quia ex contractu patris conuenitur 1.

q ¶ Nihil. ¶ No. nihil, quia secus si non esset consumatum in persona patris: ut in præscriptione patet: quia tunc pro futuro tēpore priuilegium habet: ut ¶. de iure fisci. l. fiscus. secundum quosdam. Itē quid si pater percepit, sed uult eligere creditor pupilli possideri tantū? Respon. ut ¶. eo. ¶. fi. Accur.

r ¶ Contraxit. ¶ uel quasi contraxerit: sicut hic est.

s ¶ Expectandam. ¶ & sunt similia, uel concordantia, suprà, de rebus eorum l. magis. ¶. pupillus. & C. de hæred. act. l. sub prætextu. & suprà de minoribus. l. Aemilius. & C. si aduers. uend. pigno. l. ij. & de non numerata pecunia. l. fi intra. & C. mandati, si tibi. & de iis, quibus ut indign. l. Polla. & suprà, de hæredibus instituendis. l. si quis instituatur. & inf. de actio. & obligatio. l. furiosus. & C. si mancip. ita fuerit alien. l. prima. in fine. & C. de restitutio. mil. l. ea quæ à patre. & ¶. de iu dic. l. hæredes. Sed contrà, infrà, de uerborum obligationibus. l. cum filius. ¶. in hac. Sed ibi ex sua persona teneri uidetur, si tenetur: licet uerba patris fuerint in contractu, ut in testamento pupillari dicimus: ut institu. de pupillari substitutio. ¶. igitur. Sed quid, si nulla personalis præstatio, sed sola diuisio petatur fieri etiam contra maiorem, & non ueniat: qualiter dabitur interlocutoria & fiet missio. Accursius.

t ¶ Actio. ¶ ut & ¶. de pecu. l. iij. ¶. Pædius.

v ¶ Caussis. ¶ cum seruo factis. Accur.

x ¶ Actio datur. ¶ ex facto cum eo, uel ab eo, uel quod intelligitur ab eo, uel cum eo gestum, uel quasi gestum. Accur.

y ¶ Hoc idem. ¶ id est cum ipso contractum uidetur.

z ¶ Seruandum. ¶ scilicet bona possideri: non autem distrahi, sed in tempus pubertatis differenda est distractio.

a ¶ Iussu. ¶ facto autoritate tutoris.

b ¶ Institoria. ¶ cum præposuit eum negotiationi cum autoritate tutorum.

c ¶ Quasi. ¶ etiam in his casibus, in quibus intelligatur contraxisse, priuilegium pupillare habebat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Alicui.ʒ à quo relicta erant legata. M.
b ¶ Huic edicto.ʒ quo missio fit,ut supra eo.l.ij.in prin.& ʒ.l. Fulcinius.§. fina.
c ¶ Eligant.ʒ scilicet an bona pupilli pos̃ideri tãtum, an hæreditaria pos̃ideri & distrahi. Vel eligant,an hæreditaria tantum: non tamen distrahantur ante pubertatem ex causa legati:cum ex quasi contractu conueniatur: & hoc ex edicto. ʒ. de separa.& sic non concurrent cum creditoribus pupilli. an utraque, & tunc concurrent creditores.Sed quomodo in bonis pupilli fit missio cũ etiam si esset maior,nõ fieret missio ante sex menses: ut arg. ʒ. ut in posses. leg. l. is cui. §. Imperator? Rñ. q̃ hic à defuncto debebant secundũ Azo.Vel hæc secũdũ illã,ſ. post sex mẽses quãtũ ad bona pupilli hæredis. Sed nonne eadem electio locum habet & si ex alia causa hereditaria debeat? Quod uidetur, scilicet bona pupilli pos̃ideri, uel hæreditaria pos̃ideri, & distrahi. Interim tamen de bonis alitur pupillus:ut ʒ.de priuile. credi.l.fi. Accur.
d ¶ Etenim. ʒ utrum defuncti bona, uel pupilli.
e ¶ Contrahere. ʒ id est quasi contrahere cum legatariis:ut ʒ. de reg. iur. l. quæ legata & ʒ.de act.& obli. l. ex maleficiis. §. hæredes. & insti. de obli. quæ ex quasi contractu. §. hæres. Accur.
f ¶ Eligant. ʒ scilicet iudi. sol. quod tria continet:ut ʒ. iudi. sol. l. iudicatum soluì. quod etiam non sufficit, nisi prosequatur defensionem : ut ʒ.de procur. l. fi. & penul.
g ¶ Satisdationem. ʒ prædictã iud. sol.quod non sufficit, sed iudicio sisti, sic, ut in contra. ut ʒ. de priuil. cre. si pupillus. §. j. Vel secũdum alios nõ debet eã præstare,si se defendat antè, quã fiat missio ex secundo decreto ut hic, si posteà, sic: ut ibi.
x ¶ Interdicto. ʒ Vti possidetis : nã uidetur actor eum inquietare, nisi discedat de possessione, satisdatione obligata.Retinuit enim reus naturalem, & ciuilem : possessionem : licet actor fuerit missus in pos. per quod patet q̃ ex primo decreto tantum erat missio. Illud quæritur,si satisdatum est à defensore, & non iurat de calumnia, quod põt : an cõmittat stipulatio?Rñ. nõ, quia bonus uir non arbitratur : ut ʒ.de procu.l.pe. Sed nunquid in possessionem fiet missio, uel discedet missus? Resp. non uidet defendi,licet quidam contradicant.
y ¶ Satisdationem. ʒ CASVS Si legatarij,quibus est legata pecunia sub condi. uolunt mitti in possess. bonorum hæredis,ob hoc q̃ hæres non cauebat eis de danda pecunia adueniente cõdi. audiũtur. ¶ Cum dicitur. ʒ Hoc quod dicitur, bona alicuius possessa à creditoribus debere vendi,nisi sint bona pu

† ats libro lviii.ad edictum.

† uel curatore. Duare.

† sunt, non habet Duare.

† Vel qua alia ratione. Duare.

† Duar.sic euocandi, exquirẽdaque defensio. Si aut negent &c.

† Bald. in l.is,cui bonis. infr.de uer. ob. & Alexan.hic in apostil. ad Bartol. istã gl.reputant singu. ad hoc proposita q̃ furioso, & pdigo dat̃ curator ẽt nemine petente Bol. Aduerte tamen,q̃ talibus non debet dari curator nisi cã cognita &habito iudicio medicorum.in furioso loquor ne is se furiosum simulet :ita no. ãl. obseruare de cura. furio.

¶ Si pupillus hęres extiterit alicui [a],exque ea causa legata debeat uidendum est,an huic edicto [t] locus sit.Magisque est, ut Marcellus scribit,etiã pupilli posse bona possideri:essęque in arbitrio hæreditariorum creditorum quid potius eligant [c].Etenim [d] uidetur impubes contrahere [e],cùm adit hæreditatem.

¶ Paulus lib.† lix. LEX IIII.

SEd & is,qui immiscuit [f] se,có trahere uidetur.

¶ Vlpianus lib.lix.ad edict. LEX V.

HAec autẽ locũ habent, quoties pupillus nõ defendatur à quocunque,siue à tutore [g] †,siue à curatore,siue habeat tutorẽ pupillus,siue non habeat. Cæterum, si existat aliquis, qui defendere sit paratus, cessabit rei seruandæ causa possessio.¶ Nõ defendi pupillum, constare debet, liquerepraetori, ut sic, permittat bonorũ possessionem.Hoc autem constare debet sic,Euocandi [h] sunt ad p. torẽ tutores pupilli ut defendãt. Si autẽ nõ habeat tutores, requirẽ di cognati † sunt,uel affines,& si qui fortè alii sunt, quos uerisimile est defensionem pupilli pupillæ non omissuros, uel propter necessitudinem, uel propter charitatem [m],uel quam† aliam rationem.Liberti etiam,si qui sunt idonei† euocãdi sunt:exquirẽdaque eorum defensio est.Si autẽ negẽt se defendere,aut non negent, sed taceant, tunc prætor possessionẽ dabit, tandiu scilicet, quoad non defendantur. Si defendi cœperit pupillus,uel pupilla, desinet [n] possideri.Idẽ est in furioso [o]. ¶ Ait prætor,Si is pupilus in suam tutelam [p] uenerit, eave pupilla uiripotens fuerit, & rectè defendatur† [q], eos, qui bona possidẽt, de possessione† discedere † iubebo.
¶ Rectè defendi quid sit, uideamus,utrum tantum copiam sui facere,& ad suscipiendum iudicium paratum esse, an uerò & satisdare omnimodo? Et quidem nõ solum ipsis se defendere uolentibus,hoc edictum scriptum est, sed † in rẽ [s]: & sic† rectè defendet,hoc est, uel à se, uel ab alio quocunque.Sed si alius defendat, erit necessaria satisdatio [t] .Si ipse,nõ puto necessariã satisdationem [u]† esse.Ergo oblata defensione deiici poterit interdicto [x] reddito.

¶ Paulus lib.lvij.ad edict. LEX VI.

IN possessionem mitti solent [y] creditores,& si sub conditione eis pecunia promissa sit. ¶ Cum dicitur [z],Et eius,cuius bona possessa sunt à creditoribus, ųeneant: ꝓterquam† & pupilli, & eius, qui Reipublicæ causa sine dolo malo abfuerit,intelligimus† bona eius, qui dolo malo abfuerit, posse uæ-nire [a]:† & si ab hostibus captus [b] pilli,uel absentis Reipublicæ causa sine dolo malo:decet intelligere, q̃ si dolo malo abfuerit,possunt eius bona uẽdi. Itẽ creditores mitti possunt in bona debitoris capti ab hostibus,non tamẽ statim fiet uenditio:sed interim curator datur bonis. Itẽ scias,quod creditores missi in pos.bonorum debitoris nõ debent ali ex illis bonis. Et hoc dicit hic §.& in prin.l.seq. Franc.
y ¶ Solẽt.ʒ facit ʒ.de separa.l creditoribus.Sed cõtra.ʒ.eo.l.pe.§ fi. Sol.hic certum erat conditionem extituram : ibi non. Vel intellige, cum iam extat cõditio,non prius:ut ibi. Vel hic de legatario: arg. suprà.ut le.no.ca.per totũ:ubi de creditoribus aliis, Vel hic dicit solẽt, & non debent .Tu dic,si uelint mitti,ut soluatur, non possunt:ut ibi: sed ideo quia nõ caueantur,sic: ut hic & arg supra.de iudi.l.in omnib. & suprà,ut leg.no.ca.hæc stipulatio. Et est sic,ut fiat missio uice satisdationis.suprà,de Carbo.edic.sed si is.§.quoties. Et hoc maximẽ,quãdo bona sua dilapidat.Vel etiam dicas non potest ut fiat uenditio,sed ut causa pignoris sit in pos.Sic & eisdẽ modis sol.suprà,de pecu.l.eo. tempore.circa prin.& facit ʒ.de uerbo. significa.l. creditores.& ʒ.de act.& obliga.l.is cui.
z ¶ Cùm dicitur.ʒ in edicto tamen hæc uerba non sunt,nec ʒ.e. l. ij. sed ʒ.l.proxi. §.j.
a ¶ Vænire.ʒ sic & ʒ.ex qui. cau.ma.l.item.§.ij.& ʒ.de priui. cre. eũ qui.& C.de restit.mil.l.ignorare.Sed quare ut specialia ponit de pupillo,& absente Reipublicæ causa & capto,cùm nullus qui non latitet,patiatur uenditionẽ:ut infrà l.proxi.§.cùm hoc?Respon.in pupillo,q̃ a posset capax doli latitare:in aliis non est ratio,Vel dic ideo de his,quia specialiter fuit de his prouidendum:arg.infrà,de iniur. item apud §.hoc edictum.
a ¶ Vænire.ʒ id est uendi Accur.
b ¶ Et si ab hostibus captus.ʒ facit ʒ. de priuileg. credito. l.fina. & C.de pact.l.iij

† aliàs defendantur. & aliàs defenderut Duare.
† Duar. de cedere.
† ats sed ex in rem. sic,nõ est in Duare. exempla.
† deest,eẽ, in Duaten. exempla.
† sine,et,legie Duar.
† Bona,addictũ est ex scholio,nec est in P. F.
† Duare.si ab hostib. quis captus fit.

Fulci-

FVlcinius.ʒ Cause in hoc prin.continuatur l. præcedẽti. ¶ Prætor ait.ʒ Ponitur aliud edictũ,quo dicitur,Si debitor fraudationis causa latitat,& boni uiri arbitratu nõ defendatur:bona eius pos̃ideri, & uendi iubet Prætor.Apparet ergo.q̃ non sufficit laticare nisi fraudis causa latitet.Idẽ ecõtra:& hoc est ualde in usu,ut bona latitãtis prædicto modo pos̃ideantur à creditoribus,& uendẽtur.Si autem bona alicuius tanquã latitantis uendantur, & postea appareat quòd non latitauit, uenditio non tenuit. Et intellige de latita. quæ fit in fraudẽ creditorum, non si alia ex causa,puta, si latitet timore hostium, uel alicuius tyranni. Si ergo propter plures causas latitet, & inter cæteras hæc sit, ſ.in fraudem creditorum, satis est, ut sic bona eius vendi possint a creditoribus : & fiet uenditio ab omnibus creditoribus, & omnibus satisfiet, si in fraudẽ omnium latitabat. Si autem in fraudem quorundã creditorum tantũm, illi mittentur in pos. & vendent, & eis tantum prædicto modo satisfiet. Et bene dixi, animo fraudandi creditores latitare, ad hoc, ut habeat locum hoc edictum,& sic animus desideratur. nam per hoc patet quòd furiosus non dicitur latitare, cùm sensum non habeat.& si non defendatur furiosus, fit missio in bona eius, uel dabitur curator. Et si curator datus nolit eum defendere, remouebitur, & dabitur in curatorem nnus de creditoribus eius, qui non amplius uendat de bonis furiosi, quàm sit necessarium. Vendetur enim quandoque de bonis furiosi, ut si urgeat æs alienum.& dilatio damnum posit creditoribus afferre . & ea, quæ dixi in furioso,serua & in prodigo,& in similibus, qui curatorum auxilio reguntur. ¶ Illud sciendum.ʒ Debitor meus fuit in aliam ciuitatem ad habitandum,uel alia de causa. Si palàm ibi stat,non dicitur latitare:sed si debitor meus non remoueat sed de terra, in qua cõsuetus est stare,abscondat autem se in domo,uel cùm est in palatio communi ubi redditur ius,abscondat se retro columnas in fraudem creditorum: dicitur latitare. Vltimò dicit, Si cùm Titius deberet mihi centum in diem,uel sub cõditione,in fraudem meam latitet:antè quam dies, vel conditio venerit,non uendentur eius bona propter hoc debitum. Idẽ si habebam act.contra eum,quæ per exceptionem poterat tolli.
¶ Si quis actione.ʒ Ex contractu filij, uel serui tui uolebam te conuenire actione de peculio:tu latitas.Certè mittar in bona tua,& uendentur ita,q̃ mihi satisfiat:licet appareat postea nihil esse in peculio: sicut & tenet act.de peculio,licet nihil sit in peculio.
¶ Item uideamus ʒSi uelim a te uendicare fundum,& latitas:fit missio in omnia tua bona,& etiam uenditio:& hoc dicit Neratius. Si autem non latitas,sed absens es nec defenderis : tunc fit missio in fundũ petitum. Sed si uelim a te hæreditatem quandam petere, & latitas fit missio in res hæreditarias:si eas res dolo desiisti possidere, tũc fit missio in omnia bona tua,& etiam uenditio. Vltimò dicit,Quãdo mittitur in possessionem rerum hæreditarium, quod sit possessore hæreditatis latitante:fructus harum rerum facio meos, si possessor latitans nimiũ fuit contumax:ut quia cum esset citatus coram iudice, dixit, Non ueniam:uel si nihil dixit,tamen nimis stetit ad ueniendum:puta biennio. Franc.Accursius.
a ¶ Non debere.ʒ non ergo lucratur fructus:vt & ʒ.tit. j. l. Prætor. & de priuileg.credito.l.finali.in princip. nisi in casu, propter nimiam contumaciam:ut infrà ead.l.§.finali. Item nisi ut suprà, ut in pos. leg. l. quæ legatorum.

† Iix.

† Iatitauit in P. F.

† intellectũ huius. §. uid. apud. Vrcurr. in l.si finita §. Iulianus. nu.143. de dam.infec.

† In P. F. non ut Cicero definit.

† Arbitratu.ʒ expone ut ʒ.de procu.l.pen.& fi.
† Bona pos̃ideri.ʒ olim omnia: hodie pro mensura debitum ʒ.l.f.
† Vendique.ʒ non omnia ẽt iure neteri:ut ʒ. ea.l.§.adeò. & C.de iis,qui ad eccl.confu.præsentẽ. Itẽ sunt multa necessariamẽ infrà, proxi.§.Itẽ potest indici multa latitanti,arg.ʒ.de arbi.non diffinguemus.
† Sed is,qui fraudationis causa latitat, non tamen propter creditores:etsi hæc latitatio creditores fraudet, in ea tamen erit causa, ne hinc [i] pos̃ideri bona eius possint: quia non hoc animo latitat, ut fraudet creditores. Animus [k] enim latitãtis quæritur,quo animo latitet, ut fraudet creditores,an alia ex causa. ¶ Quid ergo † si duas causas latitãdi habuerit, aut plures, inter quas etiã fraudandi creditores,an vẽditio rectè procedat?Et puto probandum, si plures causæ sint latitationis, inter quas est & fraudationis causa, nocere debere, posseque hinc bona vẽdi [l]. ¶ Quòd si aduersus quosdam occultare se consilium nõ est, aduersus quosdam est : quid dicemus ? Et rectissimè Põponius scribit,non aduersus omnes latitationem exigendam : sed aduersus eũ, quem quis decipere, & fraudare latitatione destinat. ¶ Vtrùm† ergo omnes [m] bona eius vẽdere possint † q̃ latitat, hoc est,† etiã ii, aduersus quos non latitat, quia verũ est eũ latitare? an uerò is solus aduersus quem latitat ? Et quidem verũ est,eũ latitare,& fraudationis causa latitare,etsi† nõ aduersus† omnes latitet:sed illud† spectandũ Põponius putat, an aduersus† oẽs latitet: eumque solum * posse hãc venditionem impetrare, aduersus quem latitet. ¶ Latitare autẽ est, eadem l.§.fi quis.
h ¶ In usu.ʒ id est usualiter.
i ¶ Possidentur.ʒ & venduntur.
k ¶ Nullus.ʒ ipso iure,vel impetrata in integrum restitutione ex generali clausula:ut ʒ.ex quib. cau.ma.l.j.in fi.& ar.ʒ.de priui. cre. l. Imperatores.& ʒ.de dam.infec.fi finita.§.fi forte.& facit.ʒ.de tut.& cura. da.ab his.l.Seiæ.& C.de præsi.min.l.& fi præses.
l ¶ Occultatio.ʒ alias latitatio.
m ¶ Seditiones.ʒ facit ʒ.ex quib.cau.ma.l.succurritur. & C. de acqu. pos.l.licet.Accur.
n ¶ Ne hinc.ʒ id est hac parte edicti,qua permittitur venditio.
o ¶ Animus enim.ʒ nam & uoluntas & propositum &c. ut infrà, de fur.l.qui iniuriæ.in princi.& infrà,de fica.l. Diuus. Quomodò ergo animus probatur? Respond.quia hoc dixit aliquibus , uel quia dixerã ei,q̃ cras daturus eram ei libellum.argu.suprà,de eden. quædam.§.nihil interest.& C.de rei uend.fi fundum. Item si iam dederat fideiussorem:vt supra eod.l.ij.in princip. Item si iam lis erat contestata: vt C. de iudi.l.properandum.§. & fi quidem. Sed si rediens probet se iusta causa abfuisse,contra prædictam præsumptionem:apparebit venditionem nullius esse momẽti,cùm aliquid de necessarijs defuerit: ut suprà eadem.l.§.fi quis possederit.& sic not.ex interlocutoriis non fieri uenditionem , nisi prædicta quatuor interueniant , quæ superiori §. notantur.
p ¶ Vendi.ʒ facit ʒ.de iure fisci.l.non intelligitur.§.fi quis palam.
q ¶ Vtrum ergo omnes.ʒ scilicet creditores.
r ¶ Et fi.ʒ pro quamuis.
s ¶ Solum.ʒ quod uerum est:sic & ʒ.eo.§.illud sciendum.& arg. ʒ. solu.mat.l.etiam.§.licet.& insti.pro socio. §. manet.& ʒ.de fur. l. uerum est.argu.contra.ʒ.quod ui, aut clam.l.aut qui, §. fi quis dum. Sed quidam dicunt huic quæstioni non responderi.

† aliàs,Sed & is.

† hunc tex. intellige de primo decreto. habẽte uim secũdi ut per Mic. Vrcurr. in l.si finita.§. In Ianus nu. 141. de uer bo.obli.

† Ant.Aug. li. 3. emen. ca. 9. hunc locũ elegãter restituit
† Quia latitat.
† in P. F. etiã si &c.

† In P. F. me.
† Dua. tradendum.
† Me, in P.F.

Desiderat.ʒ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Desiderat.§ ut supra.§.cum hoc.& §.sed & is.
b ¶ Suus non est.§ id est suæ mentis, uel apud se.
c ¶ Scribit.§ scilicet fieri missionem.
d ¶ Remouendum.§ sic & C.de procu.l.eum.
e ¶ Ex creditoribus.§ut & ℣.de cur.bo. dan.l.j. & infra eo.l.unus.
f ¶ Non amplius.§ uel dic ut no.§.eo.§.j.
g ¶ Mittitur.§ q.d. ea uendantur, quæ solent uendi, quando uenter in possessionē mittitur: quæ habes §. de uē. in pos.mit.l.j.§.mulier. & facit §. de hære. instit.l.si quis instituat. §.item si conditioni.
h ¶ Non multum.§ Imò nihil hoc casu, s. in uenditione, & reddi tione residui: ut infra tit.j. si non expedierit. Itē in missione: ut sup. eo l.hoc aūt.§.non defendi.in fi.§.In alijs aūt differunt. ut ℣.de regu. iur.l.in negotiis.
i ¶ In prodigo.§ quod in furioso.
k ¶ Cæterisque.§ ueluti, qui morbo perpetuo laborant.
l ¶ Columnas.§ sic ℣.de priuile. cre. l.eum.
m ¶ Alterum non.§ quod dic, ut not.supra ea.l.§.j.
n ¶ Vænire.§ & sic intelligitur infra eo. l. pen.§. fi. Sed immissio fieri potest: ut no. sup. eo.in possessionem.
o ¶ Dicemus.§ ut nō fiat uēditio, nec immissio: nisi suimmatim pro betur: ut §.e.§.cū hoc.
p ¶ Per exceptionē.§ ut infra de reg. iur.l.nihil interest.
q ¶ Possideri.§ Imò contra: ut supra de pecu l.eo tēpore. in prin. Solu. hic erat dubium, an esset, uel nō esset in peculio aliquid: ibi erat, q non erat. Vel solue,ut ibi.
r ¶ Spectamus.§ ut sup. de lib. leg.l.si quis reum. §. idē Iulianus. Et hæc est ratio similiter quare debeat mitti in possessionē. Et hæc uerba, & quod &c. expone ut supra.de pecu. l.quæsitum.in princ.
s ¶ Bona.§ scilicet omnia.
t ¶ Vendenda.§ id est possidenda: ut & uendi possunt pro rata debiti tantum: ut supra e.l.§.j.not. & probatur ex coniunctione proxi. respon.
u ¶ Bona.§ scilicet omnia: & sic Celsus Neratio contradicit in princip. & Vlpiani solutio sequitur, Hoc an notandum est &c. Acc.
x ¶ Absente.§ nam latitantis omnia bona possidenda sunt. Ioan. nisi iure nouo aliud dicas, ad instar personalis in qua fit missio pro mensura debiti: ut in auth. de exhib.& introdu. reis.§.fi uerò quidam. colla. v. aliud autem in peti.hæred. ubi in possessori petitæ tantum fit missio etiam hoc iure: & contra latitantem, ut infra proxi.§. Sed quæ est ratio diuersitatis? Fortè quia ibi mittitur in possessionem multorum, quæ non sunt hæreditaria, dummodo possideantur pro hærede: & secundum hoc l. illa C. de præscript. xxx. ann. l.si quis emptionis.§.penulti. & C. ubi in rem act.l.ij. in absente intelliguntur. Vel potest dici, quòd Neratius intellexit de definente dolo possidere: secus si possideret etiamsi latitet. Et sic est idem, quod in petitione hæreditatis: ut ℣.proxi. §. & facit §. de interroga.act.l. qui sernum. §. fina.
y ¶ Rerum quas.§ non ergo omnium: secus in rei uendi. ut §. §.prox. Vel dic, ut ibi. Accursius.
z ¶ Bona.§ omnia.
a ¶ Et uendenda.§ usque ad quantitatem debiti: ut supra eodem. l.j. §.j.
b ¶ Hæreditatis.§ construe in pos. &c.
c ¶ Cedat.§ scilicet fructus. Sed contra. §. ea.l.in princip.& infra, de solu. Titia. Sol. hic punitur nimia contumacia possessoris, scilicet aperta: ut quia dicit non ueniam: uel quia per magnum tempus steterit, quòd non uenit, per biennium, puta. Et secundum hoc erit idem in quolibet nimium contumaci. Vel secundum Azo. speciale est in peti. hæredi. Aliàs etiam contra apertè contumacem non est hæc pœna. Alij non faciunt uim sit multum contumax, uel non: sed speciale in peti.hæredi.dicunt. Tertij, quòd hic fuerit speciale beneficium a diuo Pio concessū. Quarti, quòd non aliter lucratur: ut in contra. sed fructus suos facit: quod nihil est. Item eisdem modis solue supra, ut in possess. leg. l. is cui. §. qui legatorū. Vel ibi est actio personalis, hic mista. Prima placet. Item quod est lucrum, si hæres est petitor? Respon. etiamsi non sit hæres missus. Argumen. contra C. de Carbo. edic. l.ij. in fine. Quid in rei uendi. si fuit missus in poss. rei petitæ? Videtur idem.

SI diu. § CASVS. Si hæres instituto differt adire ex non iusta causa: creditores hæreditarij mittentur in possessio. bonorum causa rei seruandæ, id est debiti. Et quandoque etiam de his bonis uenditur per unum ex creditoribus datum curatorem bonis: puta si debitum urget, uel simili de causa. quæ dic ut in glo. Sed pone, idem, ut creditores hæreditarij mittātur in poss. Et hoc dicit hæc lex, & seq. Franciscus.
d ¶ Si diu.§ id est futurum est quòd diuerterit.
e ¶ Incertum.§ scilicet biennio: arg. supra loca. l. cùm domini.

† At P. F. sic habent. Quomin eadem ciuitate esset.
† Limitabis hanc l. iuncta l. fatis. & ibi gl. de i. ius uo. ut non ꝓcedat in priuilegiato, q. citatus cōparere non tenet: nec patitur ēm decretum, ut not. in l. nō uidetur §. le iudi. & notaui i. apostill. ad gl. fi. in l. cōtumacia. in apostill. in ver. fi. siue è ibiū. §. de re iud. Nec omitto, q latitatio, de qua hic, debet fieri tē pore primi & secundi decreti: alias missus non pōt uendere: ut nota. Bar. in l. ait ꝓtor. §. fi. §. ex qui. causis maio.
† Ad hunc §. uid. Vrcurr. in l. si finita. §. Iulianus. nu. 157. de dā. inf. & Hieron. Butigellam. i l. j. in princi. num. 88. de uerb. obl.
† Du. hinc.
† Ad hunc tex. uid. Vrcurr. in l. si finita. §. Iulianus. nu. 146. de dā. infe.
† Du. i fundū possessione. &c.
† Iste tex. ē not. & singfm Bar. ad illud, quod dē in summa. sed aliter dēt ille ligi ut explicaf hic i nouis inter preta. Bol. Tu autē uī de intellectum nouū per eūdem Bolog. in l. si finita. §. Iulian. nu. 171. de dā. infe. & nu. 174. & 190 & ibidē ℣ Vrcurrum. nu. 215. & 142.
† Ibi. le ed editum.

a ¶ Causa cognita.§ Vtrùm ex iniusta causa differant, ut tunc fiat missio: aliàs non: ut §. de hære. instit. l. si quis instituatur. in fi.
b ¶ Vrgeat.§ puta, quia dilatio est damnum allatura creditoribus, secundum quosdam.
c ¶ Conditio.§ rei, ueluti, si testator pœnam promisit nisi certa die solutum sit: vt ℣. de cu. bo. dā. l. j. & de hæred. instit. l. si quis ita stipulatus. §. j. Vel dic, conditio: quia institutus est hæres si adeat hæreditatem intra magnum tempus: uel fortuita, siue dubia. Prima placet: & coniunge sequentem legem, & quod ibi not.
d ¶ Vnus ex creditoribus.§ uel etiam non creditoribus: ut infrà de curat. bono. dā. l. ij. §. quæritur. qui uenderet quantum est necesse: ut sup. l. Fulcinius. §. sed si curator. & facit inf. titu. j. l. iiij. Et no. q non sit uenditio, nisi demum constituto curatore: & facit ℣. titu. j. l. creditore.
e ¶ Mittendos.§ non ut bona uendantur: nisi res, uel conditio urgeat: ut supra l. proxi. Accur.
f ¶ Agnoscat.§ & si agnoscat partem suam, utique & pars socij etiam inuito accrescit: ut §. de acquir. hæred. l. qui ex duabus. §. qui semel. & de suis & legi. l. si ex pluribus. Accursius.
g ¶ I pupillus Pro absente.§ q. d. ita mittetur actor in pos. custodiæ causa, ac si esset absens, & non defenderetur: & facit §. de arbit. l. diem. §. coram. & de iure co. ij. §. pe. & §. e. l. Fulcinius: §. adeò. & quod dicit, tutorem, supple uel similem: ut §. eod. l. hæc autem. §. j.

SSVS. § Filiofamiliàs est relictum legatum sub conditione: hæres non vult cauere de dando legato in euentum cōdi. Dicitur, q si Iius, & eius pater mittuntur in pos. quia ambo habent ſpem de habendo legato. Et dic de hoc ut in gl. Fran.
h ¶ Quia.§ si enim durante potestate conditio extitit, patri quæritur: alioquin ipsi filio. Aliud in stipulatione: ut ℣. de reg. iur. quæ legata.
i ¶ Spē.§ pater sperat, si filio existente in potestate conditio existat: aliàs filius: ut §. de pig. si legati. secus in stipulatione cōditionali: q a filius pater est mittendus, cùm solus habeat ſpem: ut ℣. de uerb. oblig. l. si filius. & facit ℣. de præto. stip. l. Paulus.
K Vm legati. Bona.§ omnia in alijs: sed in causa damni infecti: nō ut supra eo. l. j.
l ¶ Custodiam. ut & §. de acquirē. pos. l. iij. §. fin. & l. si quis autem. §. idē Pompo. & §. ut in pos. leg. l. is cui. in prin. & ℣. uti. pos. fi duo. §. creditores. & ℣. quo. leg. l. j. §. quæsitum. Secus uidetur in misso ex Carbo. edic. ut §. de Carbo. edic. l. iij. §. missum.

AD cognitionem.§ CASVS. De prouincia appellauit ad Principem Romæ. Dicitur, q non cogor respondere Romæ in aliqua alia causa, sed in prouincia debeo defendi: alioquin bona mea possidebuntur, & uendentur: & adducit simile. Nam damnatus in exilium usque ad tempus, si tempore finito non defendatur, & latitet, fit missio in eius bona, & uenditio. Fran.
m ¶ Remissus.§ fortè quia maiori pœna est dignus pro delicto alioquo uel quia appellauit ad principem, & fuit remissus cùm literis dimissoriis: ut ℣. de libel. di. l. j.
n ¶ Cæteris.§ ad differentiam eius, propter quam remissus est.
o ¶ Cogitur.§ quia habet ius reuocandi donum.
p ¶ Defendendus est.§ per procuratorem: ut & ℣. eum, qui ap. in pro. defendi. l. i. & ij. Secus est ergō, si est causa criminalis: ut ℣. de pub. iu. l. pe. §. ad crimen.
q ¶ Vænerunt.§ Hoc accipe, si finito tempore relegationis latitet fraudulenter: aliàs facta etiam uenditio non teneret: sed tantū missio: ut argu. §. eo. l. Fulcinius. §. si quis posſederit. Hæc autē pœna exilij temporalis, quādo posſit imponi, habes ℣. de pœnis. l. ab sentem. §. si sæpius. Et no. hoc pro bannitis.
I quis creditorem.§ SCASVS. Cum creditor iussu iudicis uellet intrare in pos. bonorum debitoris, prohibitus fuit ab aliquo ne intraret Dicitur, quòd habet act. in factum cōtra prohibētē quanti eius interest. Item si legatarius conditionalis uolens intrare in pos. iussu iudicis prohibitus fuit: habet act. quanti eius interest, id est quāti erat legatum: licet nondū uenerit conditio. Sed ſpecius in creditore conditionali, q interim non mittitur in pos. Fran.
r ¶ In eum.§ scilicet prohibentē quanti ea res sit: vt & ℣. ne uis fiat ei. l. j. in prin.
s ¶ Missus.§ id est mitti iussus.
t ¶ Deficere.§ causa ipsius rei. Vel specialiter dicitur in legato conditionali.
v ¶ Quod legatum est.§ non ut præstetur tota rei æstimatio. vel dic æstimatio, scilicet tale, quale est, i. quanti nunc posset uendi: ut ℣. de fur. l. si quis uxori. §. fi. Vel secūdò dic, q fiet uera æstimatio rei legatæ, ac si non esset conditio propter contumaciam rei: vt ar. ℣. de tab. exhi. l. locum. §. condemnatio. Et pro hoc quod dixit hic in principio quanti ea res est: ut ℣. de ver. sig. l. hæc verba. Et sic aliud est si debetur sub conditione, quamuis non uideatur interesse, quasi aliàs non interſit: ut ℣. ne uis fiat ei. l. j. §. hæc verba. quę est contra: quia conditio potest existere. Item secundum hoc est similiter contra. ℣. de reg. iur. l. quatenus. Sed hic ſpeciale.
x ¶ Non mittitur.§ vt §. eo. Fulcinius. §. fi in diem. Sed contra. §. eo. in possessionem. in prin. Sol. vt ibi.

SI, qui.§ CASVS. Si habeo rem ex causa permutationis, vel est data mihi in solutum: vel cum peteretur a me res, quam possidebā solui eius æstimationem: vel ex causa stip. mihi res est data: dicor similis emptori. Sed quid facit hæc lex, ad titulum hunc? Dic ut in glo. magna. Fran. Accur.
y ¶ Emptori.§ ut & C. de rerum permu. l. permutationem.
z ¶ In solutum.§ & §. de vſuca. sequitur. §. de illo. in fi.
a ¶ Rem.§ de qua erat quæstio.
b ¶ Tenuit.§ vt posſit vſucapere: vt §. pro empto. l. j. item ut supra, de emic. si seruus. Sed non quo ad euictionem: vt §. de rei ven. l. ex diuerſo. §. petitor.
c ¶ Non ob liberalitatem.§ aliàs secus: vt §. de ædil. edi. l. ad res. Quid hæc lex ad titu. Respon. quia misso creditore in pos. dato curatore bonis reuocantur alienata in fraudem: sed ab eo, qui causam habet lucratiuam, etiamsi non participauerit fraudem, sc. cū donante: ab aliis, ita demum si fraudē participauerit: vt ℣. quæ in frau. cre. qui autē. §. fimili. Alij dicunt, quia sicut agente emptore de emic. & non defenſo vē ditore, fit missio: sic agētib. his de euic. nō defenſo actore fit missio, sed

† Ista glo. est sing. ad hoc q cita tio facta cō tra eū, qui ꝓpter partialitates non pōt ue nire ad ciuitatem nō valet, nec arctat eum ad comparendū. Nec ualet processus contra eum fa ctus: nā ille qui nō potest compa rere: nō est citandus. Bolo.
† aliàs Papinia. lib. xiiij. Resp. aliàs ij.
† In P. F. nō est in fa ctum.
† vj.
† in P. F. retinuit.

† in P. F. bonū hoc erit concedendum.
† aliàs Ivij. ad edictū.
† aliàs 81. ad edictū.
† aliàs 23. ad Quintū Mutium.

nos mittit, nō posſidemus, sed magis custodiam rerum & obſeruationem nobis concedit.

¶ Paulus lib. xvj. Resp. LEX XIII.

AD cognitionem Imperatorum a præside prouinciæ remissus, etsi in cæteris litibus Romæ defendere se nō cogituro, tamen in prouincia defendendus est. Nam & exilio temporario puniti si defensor non existat, bona væneunt.

¶ Tria dicit. Primo, q̄ phībes creditorē, ne posſideat bona debitoris, teneť ei actiōe in factū. Secūdo, quod legatarius, licet sub conditione ei legatū fuerit, tamen mittit in posſessionē bonorū. Tertio dicit, quod aliud est in creditore cōditionali: q a talis non mittitur in posſessionē bonorū debitoris. Bart.

¶ Paulus lib. iij. Queſt. LEX XIIII.

SI quis creditorem prohibuerit, ne bona debitoris ingrediatur, datur in eum actio in factū quanti ea res sit. Sed & si quis legatorum seruandorum causa missus in posſessionē, admissus non est, si legati conditio pēdeat, licet posſit deficere, æstimatur tamen id, quod legatum est: quia interest eius cautum habere. ¶ Creditor autem conditionalis in posſessionem nō mittitur: quia is mittitur, qui potest bona ex edicto vendere.

¶ Vlpianus lib. de fideic. LEX XV.

IS, qui rem permutatā accepit, emptori similis est: itē is, qui rem in solutū accepit, vel qui lite æstimata rem tenuit, vel ex causa stipulationis, non ob libera litatem consecutus est.

† aliàs 23. ad Quintū Mutium.

stamento hæres extiturus, nècne sit, causa cognita permitti oportebit bona rei seruandæ causa posſideri. Et si ita res vrgeat, vel conditio bonorum, hoc etiam erit concedendum, vt curator constituatur.

¶ Paulus lib. Ivj. LEX IX.

VNus ex creditoribus. ¶ Si alter ex hæredibus intra tēpora sibi præſtituta deliberet adire hæreditatem, alter verò neget se aditurum, videndum est, quid creditoribus agendum sit. Et placet, interim eos in posſessionem mittendos custodię causa, donec appareat is, qui deliberat, vtrùm agnoscat partem suam, an non agnoscat.

¶ Vlpianus lib. Ivij. LEX X.

SI pupillus præsens sit, tutorem autem non habeat, pro absente habendus est.

¶ Paulus lib. viij. ad Plau. LEX XI.

SI filio familiàs legatum, uel fideicommiſſum sub cōditione relictum sit, dicendū est, tā ipſum, quàm patrē in posſessionem mittendos esſe: quia ambo spem commodi habent.

¶ *Missus in posſessionem ex causa legati, vel fideicommiſſi, uel ex causa damni infecti non dicitur posſidere: sed custodiam rerum, uel rei habere. Fran.*

¶ Pomponius lib. xxij. ad Quinti. LEX XII.

CVm legati, vel fideicommiſſi seruandi causa, vel quia dāni infecti nobis non caueatur, bona posſidere Prætor permittit, vel ventris nomine in posſessionē

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc ad eum, qui obtulit litis æstimationem, non potest referri: ut dixi.

¶ DE BONIS AVTORITATE IVDI POS.

¶ *Id est de modo administrandorum bonorum autoritate iudicis possidendorum: & cuius iudicis iussu possideantur, & uendatur: sed superior est de causa possidendi & uendendi.*

† Rebus.

De † bonis autoritate iudicis possidendis, seu vænundandis.

TITVLVS V.

¶ *Bona debitoris latitantis vænire debent iussu iudicis illius ciuitatis, in qua reus debet defendi: id est ubi domicilium habet: uel in loco contractus. Et dicitur locus contractus etiam ille, in quo solutio facienda est.*

¶ Caius.† LEX I.

1 VAenire[a] ibi bona oportet, vbi quisque defendi debet.

¶ Paulus libro† iiij. LEX II.

† Aliàs, Paulus li. 22. ad edi. aliàs Caius lib. 23. ad edictũ Pro uinciale.

† aliàs iiij. ad edictũ.

ID est, vbi domicilium[b] habet,

¶ Caius lib.† iij. LEX III.

† aliàs iiij. ad edictũ Prouinci.

AVt vbi quisque cõtraxerit[c], Contractum autem non vtique eo loco[d] intelligitur, quo negotium gestum sit: sed quo soluenda est pecunia.

¶ *Instituto sub conditione potestatiua statuitur tempus, intra quod conditioni impleat, & adeat: aliàs hæreditate priuabitur: sed libertati præiudicium non fiet. Bar.*

¶ Paulus lib.† iiij. ad edict. LEX IIII.

† Dua. proinde.

SI seruus sub conditione[e] hæres institutus sit, aut dubiũ sit, an is hæres liberque futurus sit, nõ est iniquum postulantibus creditoribus ita decerni[f], vt si ante certum tempus is hæres non extiterit, perinde omnia obseruẽtur, ac si is hęres ita institutus nõ esset[g]. Quod plerunque[h] accidit, si sub conditione dandæ alicui pecuniæ hæres institutus sit, nec dies[i] appositus sit: sed hoc, quãtùm ad bona[k], ita obseruandum[l] est. Cæterùm, libertas ei quandocunque competet[m], & à prætore conseruãda est, etiam si certum sit neque hæredem[n], neque[o] bonorum possessorem futurum. ¶ Si quis[p] tamen hæredem se respondendo, vel actiones patiẽdo, defunctum[q] defendat, bona defuncti vænire[r] non poterunt.

¶ *Minor habens curatorem, si à nullo defendatur, patitur missionem in bona sua, siue latitet, siue non.*

¶ Vlpianus lib. lx.† LEX V.

SI minor[s] xxv. annis, qui habet[t] curatorem, a curatore nõ defendatur, nec alium defensorem inueniat[u], bonorum vẽditionem patitur, & si non latitet, licet[x] non fraudationis causa latitare videatur, qui sui non est idoneus defensor.

¶ Paulus lib.† iiij. ad edict. LEX VI.

SI non expedierit pupillo hæreditatem parentis retinere[y], prætor bona defuncti vænire permittit: ut quod superauerit, pupillo restituatur.

¶ *Gesta per pupillum obseruantur: licet postea se abstineat. Item solutio facta uni creditori, altero negligente, non reuocatur sed utroque: instante in subsidium communicatur quod solutum est, uel pupillo restituetur, si de suo soluit. Bart*

extat defensor, non erit uerum.

q ¶ Defunctum. ¶ id est hæreditatem nomine defuncti: aliàs nullum esset iudicium, nulla defensio: ut §. de iudi. de qua re. §. cùm absentem.

r ¶ Vænire. ¶ id est uendi.

I minor. ¶ CASVS. Minor xxv. ann. habens curatorem conuentus est ab aliquo, nec defenditur per curatorem, uel per alium. Dicitur, q̃ bona eius uendentur ita, q̃ satisfiat creditori. Et hæc sunt uera, siue minor nõ latitabat, uel etiam si latitabat de facto, nam de iure non dicitur latitare, cum sui nõ sit idoneus defensor.

s ¶ Si minor. ¶ adultus. nã in pupillo secus, ut §. ti. j. l. in pos. §. j.

t ¶ Qui habet curatorem. ¶ secus: si non habeat: quia tunc nõ fit uẽditio nisi eorum, quę non possunt seruari: uel propter graue æs alienum, ut §. titu. j. l. Fulcinius. §. adeò. secundum quosdã. Vel dic secundum Azo. idẽ, quando non habet curatorẽ: ut §. ti. j. hoc autẽ. in prin. sed in furioso, & prodigo serua quod dicitur in d. §. adeò.

† ad edictũ.

u ¶ Inueniat. ¶ No. ergo, † quòd ipsemet sibi debet inuenire curatorẽ & tunc nec creditores tenentur ei inuenire: possunt tamen si uolunt: ut C. qui pe. tut. l. admonere.

† al. lviij. Habes hic gl. fin. ad hoc, q̃ minor citatus debet legitimè coparere: uidelicet cũ curatore licet in citatione hoc nõ dicatur. Bol. Intelligit enim ita ci tari minor, ut legitimè cõpareat: ut in l. non minus, in fin. C. de procurato.

x ¶ Licet. ¶ respicit hoc l. licet, patitur, uerbum. Vel dic, nõ latitet etiã de facto: uel latitet de facto sed de iure fingitur nõ latitare: ut subijcit. Quo fit ergo vẽditio, cum nõ latitet, uel fingitur nõ latitare? ut §. tit. j. l. Fulcinius. §. adeò. in princ. §. quæ est cõtra? Sed dic speciale in hoc casu, quia non potest latitare: nam aliàs creditor ad sum debitum non deueniret: quod esse nõ debet: ut §. de eo quod certo loco. l. j. prin. Ex prædictis no. minorem deterioris conditionis, quàm maiorẽ: quoniam bona maioris non uenduntur, nisi latitauerit: sed bona minoris, sic. Sed hoc propterea, quia si fuerit facta latitatio a curatore: contra eum agere potest minor.

SI non expedierit. CASVS. Pupillus adiuit hæred. patris: postea habita restitu. abstinuit: & sic propter creditores bona sunt uenden da. Dicitur, q̃ uendentur ita, q̃ satisfiat creditoribus: & residuũ quod remanebit, dabitur pupillo. Tandem dicitur, Pupillus adiuit hæreditatem, & aliqua gessit circa hæreditatem: postea abstinuit se ab hæreditate per in integ. resti. Dicitur, quòd ea, quæ gessit, tenent. Sed pone, quòd quibusdam ex creditoribus hæreditarijs soluit tandem: & sic bona hęreditaria uenduntur propter alios creditores, an repetetur quod solutum est primo? Et certè si ille, cui fuit solutum fuerat solicitus i exigẽdo, alij uero nõ, nunquã aufertur qđ habuit pp uigilãtiam suam: & alter imputet sibi, q̃ fuit piger: si autem uterque fuerat solicitus, & pupillus soluit uni tm: tunc si tantum in bonis est, quòd possit satisfieri alij bene quidẽ: si nõ, tũc communicabit iste quod habuit. Et hæc sunt uera, quãdo pupillus soluit ex bonis paternis: si aũt de suo proprio: tũc pupillus de hæreditate deducit quod soluit de suo: si aũt nihil est in bonis hæreditarijs: tunc pupillus repetet, quod soluit, ab eo, cui soluit.

y ¶ Retinere. ¶ & per hoc petijt restitui ut abstineret: ut §. de minor. ait prætor. §. non solùm.

z ¶ Pupillo restituatur ¶ ut iterum liceat ei adire, quod potest: ut §. de minor. l. & si fine. §. restitutus. & est sic § ad Trebel. l. si pupillus. Vel dic, quod non fuit restituendus ut abstineat: & tamen fit uenditio propter debitum usurarium. Quod ei expedit: aliàs esset differẽda ad ętatem adultam uenditio: ut §. titu. j. l. apud. §. fi. & l. hoc autem. & l. in pos. §. j. & l. Fulcinius. §. adeo. quæ sunt contra. & facit suprà de re iudi. l. ex contractu. Accursius.

Abstineret

a ¶ Abstinet. ¶ per in integ. resti.

b ¶ Seruandum est. ¶ vt §. de acqui. hære. l. quoties. & §. de separa. l. ab hæreditate. & §. de sol. l. ante. & §. de mino. l. si mulier posfquam. & l. in tegrum. Accursius.

c ¶ Repetitio. ¶ eorum, quæ sunt soluta. Sed qua actione reperũtur? Respó. §. ſtatim dices.

d ¶ Ex causa. ¶ quasi dicat cum distinctione est danda repetitio.

e ¶ Noceat. ¶ quod esse non debet: ut & §. quæ in frau. cre. pupillus. & l. qui autẽ. §. apud & §. sciendũ. & §. de mino. l. si mulier. Est ergo locus gratificationi, ni si utroq; instante. vt sit bitcit: & facit §. de reli. l. fi. Sed contra. §. pro socio. l. uerum. §. si cùm tres. ubi reuocatur unt solutum: sed ibi ius fraternitatis est: vt §. ead. l. in prin.

f ¶ Mihi quæri. ¶ ex hæreditate, de qua adhuc superest.

g ¶ Communicandum. ¶ quando nil superaret, cum omnia essent uendita per priores. Sed qua actione reuocantur, vel cogunturad cõmunicandum? uel à quo? Rñd. Creditores alij agent condictione indebiti, uel sine causa: cùm ex post facto appareat, non causa uel non debitum cum effectu: ut §. de cõdi. inde. l. tutores. & ſ. in fine huius legis. Quandoque condi. ex lege: ut C. de iure deli. l. fi. §. licentia. & facit C. de non nu. pecu. si cti.

h ¶ Quid ergo si alium de. ¶ non de bonis patris sed de suo proprio uel mutuo accepto.

i ¶ Solidum. ¶ & sic fecerunt cruciferi de hæreditate Bombologni: sed hypothecariæ dominę Hymeldæ non præiudicauerunt, quam in bonis illis habebat.

† Aliàs, Caius lib. 23. ad edic. Prouincia le.

† Aliàs, Vlpia. lib. 61. ad edic.

† Tu dic, q̃ hoc est i propriè: ut not. gl. in l. cũ manusta. §. de contra. emp. & uẽdi. & gl. in l. ꝓprietatis. C. de proba. ubi dicit, q̃ dicitur dñs ratiõe usus fructus. dicitur etiam dñs ratione præmi nentiæ, ut not. gl. in l. non quocũque. §. fundũ. in uer. si aberit. de leg. j.

k ¶ Gesit negotia. ¶ f. hæreditaria, & tanquam hæres, cum nõ esset: q̃ cõuentus de hæreditate deducit qđ creditorib. de suo soluit: ut C. de pe. hær. l. de hĩde. & §. de pet. hær. l. si qs posſ. & facit ſ. de sepa. l. ij.

l ¶ Repetitionem indebiti. ¶ nam fuit debitum: sed ex postfacto indebitum apparet personæ fauore: ut §. de condi. inde. l. interdum. & facit §. de eo, per quem factum est. l. fi. in prin.

Haereditarium. ¶ CASVS. Ad euidentiam legis nota, quòd quando dubitatur, sit soluendo hæreditas, uel non, creditoribus & legatarijs, præferuntur creditores, ut eis primò soluatur: in nostra autem l. quia de duobus dubitatur sint creditores uel non, decidetur. Et primus est, Titius promisit mihi x. cùm decedat: nam post mortem eius incipio posse petere, & creditor dicor hæreditarius. Idem si fideiisserem pro Titio: & eo mortuo pro eo solui: & sic habeo act. manda ti contra hæredes eius: nam dicor creditor hæreditarius.

m ¶ Hæreditarium. ¶ ex cuius nomine creditores in posſ. mittuntur: & tunc demum impetratur uenditio cùm ueré constat de debito: ut §. titu. j. Fulcinius. §. j. Accursius.

n ¶ Intelligitur. ¶ ut sic legatarius præferatur: ut §. ad Treb. l. j. §. fin. Item ut ſeparatio impetretur: ut ſ. de ſepara. l. j. in prin.

o ¶ Promisisset. ¶ ad hoc insti. de inuti. stipu. §. ita autem concepta. & C. ut acti. ab hærede: & contra hæredes. l. j. Accursius.

p ¶ Soluit. ¶ sicque hodie incipiat agere posse mandati cum effectu: quod dic, ut C. manda. si pro ea.

IN uenditione. ¶ CASVS. Cùm uenduntur bona debitoris,

¶ Si pupillus antè quàm abstineret[a], aliquid gesserit, seruandum est[b], vtique si bona fide gesserit. Quid ergo, si quibusdam creditoribus soluerit, deinde bona vænierint? Si quæratur, an repetitio[c] sit: ex causa[d] id statuendum Iulianus ait, ne alterius aut negligentia, aut cupiditas huic, qui diligens fuit, noceat[e].

¶ Quòd si vtroq; instãte, tibi gratificatus tutor soluerit, ęquum esse aut priùs eandem portionem mihi quæri[f], aut communicandum[g] quod accepisti: & hoc Iulianus ait: apparet autem loqui eum, si ex bonis paternis solutum sit. Quid ergo, si aliunde[h] pupillus soluerit? reddi ei debebit, nèc ne? & vtrùm à creditore, an ex hæreditate? Scæuola noster ait, Si aliquid sit in bonis, deducendum ex hæreditate solidum[i] exẽplo eius, qui gesit negotia[k]. Sed si nihil sit in bonis, non esse iniquum, aduersus creditorem dandam repetitionem qua si indebiti[l] soluti.

¶ *Stipulatio collata post mortem promissoris facit hæreditarium esse debitum. Idem, si fideiussor soluit pro debitore post mortem eius: quia habet actionem mandati cõtra hæredes.*

¶ Paulus.† LEX VII.

HAereditarium[m] æs alienum intelligitur[n] etiã id, de quo cum defuncto agi non potuit: veluti, quod is, cùm moreretur, daturũ se promisisset[o]: item quod is qui pro defuncto fideiusit, post mortem eius soluit[p].

¶ Caius.† LEX VIII.

IN uenditione bonorum etiam vsusfructus[q] venit: quia appellatione domini fructuarius[r] quotuendetur & ususfru. si quem habebat in fundo alieno. Secundò dicit, quòd creditor missus in pos. prædij debitoris latitantis, potest vẽdere hunc fundum, vel locare, nisi esset primò venditus, & locatus à debitore nam istud non retractaretur, nisi esset factum in fraudem creditorũ. Nam tunc creditores darent electionẽ emptori, uel conductori, ut uel habeat emptum pretio iusto, uel conductum iusta mercede: uel reddat agrum habito, quod derat. Et quod dixi de fundo, idem in cæteris rebus, ut in seruis debitoris, vel iumentis. Item quod dixi, q̃ creditores possunt locare: intellige intra quantuncunq; tempus: est enim in arbitrio eorum quanto tempore locent: & de dolo tantùm tenentur, non de culpa, & intelligas leni. Et si unus est creditor, qui possideat, & uelit uendere, uel locare, planum est quia potest. Si autẽ sunt plures creditores missi, & omnes uelint uendere, uel locare: uel concordent, per quẽ eorũ hæc fiant: planum est. Si uerò non conueniat per quem fiat uenditio, uel locatio, tunc prætor eligat unum de his per quem hæc fiant. Fran.

† de intellectu huius §. uid. Vrcurr. in l. finita. §. Inlia. nu. 238. de uer. obl.

q ¶ Vsusfructus. ¶ per tinens ad eum, cuius bona uæneunt.

r ¶ Continetur. ¶ quo ad hoc, ut si debitor latitans habeat usumfr. in aliqua re, ille uendatur. Item quo ad alia quandoque: ut ſ. de uerbo. obl. liber homo. & sup. de usufru. l. ususfructus. Sed in aliis casibus non tut instit. de hære. instit. §. alienus. & infrà de fur. l. fallus. in fi. & ſ. de uerbo. signifi. l. recte.

† vecturæ, non est in Dua. exẽp. & aliis qui busdam.

r ¶ Continetur. ¶ quantũ ad ius, cuius dominus rectè dici potest.

s ¶ Hunc. ¶ scilicet fructũ, i. prædii, ex quo fructus percipitur. Et ita expone ſ. ſtatim. §. de cæterarum &c.

t ¶ Vænierat. ¶ id est ante quàm uenditus sit. Accur.

v ¶ Erat. ¶ à debitore.

x ¶ Seruabit. ¶ aliud in emptore fundi: ut C. locca. emptorem.

y ¶ Etiam si minoris ¶ ut §. loca. Item ubi ultra dimidiam fuerat deceptus: ut C. de rescin. uen. l. ij.

z ¶ Faciant. ¶ data electione emptori, uel conductori, utrum malit rẽ emptã, uel conductã iusto pretio, seu mercede: an uerò discedere pretio recepto, seu mercede: ut suprà, si quid in frau. pa. l. j. §. fi. q. d. i fraudẽ

a ¶ De cæterarum. ¶ non tantùm de fructibus prædiorum, Azo. Et sic dic de fructibus, scilicet rerum, de quibus prouenunt fructus.

b ¶ Prætor. ¶ quia plura uerba dixit, quam sint ſ. l. proxi. in prin. & facit §. de iure delib. l. j. in fine.

c ¶ Ex culpa. ¶ leui: ut ſ. l. proxi. §. est prætereà quæ est, si nõ potuerit locare sua culpa præstante impedimentum: si autem potest, & non facit, nec ipse fructus percepit: dolus est: §. man. l. dolus. & ſ. l. proxi. §. in eum. Sibi ergo in debitum computat, uel debitori reddit: vt ſ. l. proxi. in prin. Item no. hic secundum quosdam, q̃ appellatione culpę non continetur lata: non ergo bene exponitur quod est C. man. l. ꝓcuratore. q̃ ibi dicit, præstare omnem culpam, nam dicunt latam, & leuem. Interdum tamen appellatione culpæ continetur & lata: ut C. de nego. gest. l. curatoris. & l. utori. Sed contra uidetur §. de lega. j. si ferrus. §. cum quid ergo. secundum Azo.

Culpæ appellatione an lata con tineatur.

d ¶ Non fiunt. ¶ sic ſ. de cur. bo. dan. l. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

locare,vel vẽdere,quæritur. Et siquidem conuenit inter eos, expeditissimum est: nã & omnes possunt locare, & uni hoc negotium dare. Si verò non conuenit, tunc dicendum est, Prætorem [z] causa cognita eligere debere, qui locet, vel vendat [b].

¶ *Ponit uerba edicti continentis tria capita. Secundum ibi, Quod impensæ. Tertium ibi, sine dolo malo. Vide per te.*

¶ Idem lib. lxvj. ad edict. LEX IX.

PRætor ait, Si quis, cùm in possessione bonorũ esset, † quos eo nomine fructus ceperit, ei ad quem ea res pertinet [c], non restituat [d]: siue quod impensæ † nomine sine dolo malo fecerit, ei non præstabitur: siue dolo [1] malo eius, deterior causa possessionis facta esse dicetur, de ea re iudicium in factum dabo.

† aliàs lxij.

† aliàs qđ eo &c.

† Nomine, non est in P. F.

¶ *Exponit quid continetur nomine fructuum, usque ibi, Est præterea quæsitum.*

¶ Quod de fructibus ait, etiã de cæteris, quacunq; ex re [e] debitoris ad creditorem peruenerint, intelligendũ est. Et sanè debuit hoc ita esse. Quid enim, si ex cõpromisso, vel alio casu pœnã consecutus est? Nã eã pœnam, quã cõsecutus est [h], præstare debet. ¶ Quod ait ꝓtor siue quod impẽsæ nomine sine dolo malo fecerit, ei nõ præstabitur: hoc eo spectat, ut si qđ ipse erogauerit creditor, si modò sine dolo malo erogauerit, ei hoc præstetur. Sufficit igitur [k] sine dolo malo erogasse, etiamsi nihil profuit erogatio ei [l] rei debitori. ¶ His uerbis [m], Ei, ad quem ea res pertinet, etiam curator bonis distrahendis datus continebitur [n]: & ipse debitor, si contigerit, ne bona eius væneant. & ipsi itaque [o] creditori aduersus hos [p] dabitur actio, quos enumerauimus, siue quid in fructibus recipiendis erogauerit, siue in familia alenda, curandàve, vel prædijs [q] fundiendis, vel reficiẽdis, vel de damno infecto promittendo, vel pro seruo noxali iudicio defenso, si modò nõ magis eum expedit [r] dedere, quàm retinere. Quòd si dedere expedit, consequens erit repetere eum non debere [s]. ¶ Generaliter ẽt dicendum est, quicquid impendit in rẽ, si modò sine dolo malo impendit, repetere [t] eum posse. Nã negotiorum gestorũ agere nõ magis poterit, quàm si socius commune ædificium fulsit [v]: quia hic quoque creditor commune, non alienum negotiũ gessisse uidetur,

¶ *Creditor de damno, vel deterioratione prædiorum tenetur de solo dolo, non etiam de culpa.*

¶ Est præterea quæsitũ, si deteriora prædia facta fuerint sine dolo [u] malo creditoris, uel iura [x] eorum amissa, uel ædificia diruta, uel exusta, item familiæ, pecorumque acta cura [y] non sit, aut possessio alij tradita, sine dolo malo tamen, creditor an teneatur? Et apparet eũ nõ teneri, quia dolo malo caret: eritq; melior eius cõditio, quã in pignore [z] creditoris, qui non tantũ dolũ malum, verùm culpã [a] quoque debet. ¶ Eadẽ causa est in curatoribus bonorum: nam & isti tenentur vt creditores [b]. ¶ In eum quoq;, qui neque vendiderit fructũ [c] prædij, neque locauerit [d], in factum actio nẽ dat Prætor: & in hoc condẽnabitur, quanto minus propter hoc perceptum est, quia neq; vẽdidit, neque locauit. Cæterum, si tãtum perceptũ est, quãtũ percipere [e], si locatus, vel distractus fructus esset

† In P. F. nõ est, nõ.

a ¶ Prætorem ʒ sic insti. de satisd. tu. §. j. & in decre. lxiij. di. ca. fina.
b ¶ Vendat, ʒ ut fortè senior iuniori, ditior pauperiori, nobilis inferiori gradu constituto præferatur.
¶ RAETOR ait. ʒ CASVS. Ponit edictum, quod habet tria membra. Primum. Si creditor missus in possessionem bonorum debitoris ꝓcipiat fructus ex illis bonis, nec eos restituat ei, ad quẽ res pertinet, tenebitur ad hoc act. in factum. Secundum membrum est, Si creditor missus in pos. bonorum debitoris impẽdit de suo sine dolo malo: in illis bonis habet act. in factum ad hoc. Tertiũ membrũ est, Si creditor missus in pos. destruxerit bona dolo malo, tenebitur act. in factum ad hoc emendandum. Postea reuertitur ad primum membrum & dicit, qđ dixi defructibus, ut eos reddat creditori: idẽ, si qđ peruenit etiamsi pœnã sit consecutus creditor ex cõpromisso, quod fecerat debitor, cùm aduersario, qui aduersarius inciderat in pœnã. Itẽ quod dictum est in secundo mẽbro, ꝙ si quas expensas facit de suo creditor sine dolo malo, ꝙ eas repetit, est verum, siue proficiat ex pẽsæ ipsi debitori, siue non: sufficit enim ꝙ sine dolo malo expẽdit. Itẽ quod dixi in primo membro, quòd debent restitui fructus ei, ad quẽ res pertinet: intelligẽ non solum debitori, sed etiam curatori bonis dato. Itẽ huic creditori dabitur act. contra prædictos pro expensis, quas fecit de suo, ut in familia debitoris aléda, uel in prædiis fulciendis, uel in similibus: dummodo sine dolo malo erogauerit, ei hoc præstetur. Sufficit igitur sine dolo malo erogasse, etiamsi nihil profuit erogatio ei rei debitori. His uerbis, Ei, ad quem ea res pertinet, etiam curator bonis distrahendis datus continebitur: & ipse debitor, si contigerit, ne bona eius væneant. & ipsi itaque creditori aduersus

c ¶ Pertinet. ʒ ut debitori uel curatori dato bonis: ut ff. e. §. his uerbis.
d ¶ Non restituat. ʒ ad quod tenetur, ut hic. Sed contra. §. ti. j. Fulcinius. in fi. Sol. ut ibi. Sed quis colliget? Respon. debitor: & si non facit, tunc creditor, ut §. ut in pœnal. e. is cui. §. qui legatorum.
e ¶ Siue quod impensæ. ʒ Ecce secundum dictum: & agitur hic contra debitorem: sed superiori contra creditorem.
f ¶ Siue dolo. ʒ Ecce tertius casus.
g ¶ Ex re. ʒ id est occasione rei debitoris: ut subiicit: sic infrà, de incẽ. rui. nau. l. j. §. ex incendio. & insti. per quas perso. no. acqui. §. j.
h ¶ Consecutus est. ʒ occasione horũ bonorũ: nullũ ergo lucrũ facere debet sicut nec neg. ge. ut j. eo. creditore. in fin. & §. de ne. ge. sin aũt. §. item nec procurator. & §. de procu. qui ꝓprio. §. in cęteris. nec hæredi tatis pos. ut §. de peti. hær. l. utrum. §. fi. & facit §. de noxa. si in re communi. in fi. j. resp.
i ¶ Fecerit. ʒ scilicet creditor.
k ¶ Sufficit igitur. ʒ sic §. de neg. gest. sed an ultro. §. j. secus in pupillo, cuius in re sit impensa: ut §. de neg. ge. si pupilli. in prin. & l. litis, & in ecclesia, & in ciuitate: ut §. fi cer. pe. ciuitas & C. de sacrosan. eccle. aut. hoc ius porrectũ. in fi. Itẽ secus in cõuentionali pignore, in quo impẽsa nõ stultè demũ facta repetitur: ut sup. de pigno. act. si necessarias. in prin. & l. si seruos. quæ omnia sunt argu. contra.
l ¶ His verbis. ʒ Hoc ad primam partem edicti pertinet.
m ¶ Continebitur. ʒ si bona uendantur: ut & j. de cu. bo. dan. l. ij. in fi. j. respon. & l. fin.
n ¶ Et ipsi itaque. ʒ nunc ad secundã partẽ edicti: & facit j. de cur. bo. dan. l. ij. in prin.
o ¶ Hos. ʒ id est curatorem, & debitorem.
p ¶ Prædijs. ʒ scilicet urbanis.
q ¶ Expedit. ʒ i. putat expedire, cùm ex dolo solo teneatur: ut §. proxi.
r ¶ Non debere. ʒ hoc ita si sciebat nõ expedire, cum ex dolo teneatur tantum. Alij dicunt hoc speciale: in noxalibus, ut teneatur ultra dolum: quod nõ placet. Sed an saltẽ tantũ, quantum seruus ualet, repetat? Ar. ꝙ sic §. de neg. ge. si pupilli. §. sed & si qs. Ecõtrà ꝙ non: quia non tã alieno, quã suo gerebat nomine: ut j. proxi. §. unde donare uidẽ: ut insti. de rerũ diui. §. ex diuerso. & facit §. de pet. hære. utiles. & de ac. emp. l. emptorem. in princi.
s ¶ Petere. ʒ in factum actione.
t ¶ Fulsit. ʒ cùm pro parte fulcire non posset, aliàs ageret neg. gest. ut §. communi diui. l. si quis putans. §. j. & §. famil. erc. hæredes. §. nõ tãtum. & de neg. gest. si communes. & facit §. de noxa. si seruus communis. & §. communi diui. l. & si non omnes. §. fi. & l. in hoc. & §. de pac. l. si cùm fundum. Sed arg. contra. §. de usufru. si absente.
v ¶ Sine dolo. ʒ & lata culpa: ut §. fi mensor fal. mo. di. l. j. §. ideo.
x ¶ Iura ʒ id est seruitutes.
y ¶ Cura. ʒ id est habita cura.
z ¶ In pignore. ʒ conuentionali.
a ¶ Culpam. ʒ i. leuem ẽt, ut §. de pig. act. l. fi. cùm uenderet. §. fin. & insti. quib. mo. re con. ob. §. fi. & j. de reg. iur. contractus. Et no. hic differentiam inter Prætorium, & conuentionale pignus: ut dixi §. de pig. act. l. j. quibus adde alia: ut j. uti pos. l. j. §. creditores. Item facit §. de dã. infect. l. fi finita. §. si quis damni.
b ¶ Creditores in possessionem missi: licet quidam dicant, id est conuentionales. Accur.
c ¶ Fructum. ʒ id est fundum, ex quo colliguntur fructus.
d ¶ Locauerit. ʒ quod facere debet: ut §. eo. l. in uenditione. §. j. Item hic not. ꝙ tenetur, si non acquirat, ut §. de peri. hæred. sed & si. §. perinde. Arg. contra j. quæ in frau. credi. quæ autem. in prin. Item facit sup. de trib.

Pignus prætorium & conuentionale differunt.

de trib. l. illud. §. sed & si mercem.
a ¶ Imputabitur. ʒ sic §. de alie. iud. l. iij. in fi. & l. non solùm. §. pe.
b ¶ Neque hoc imputabitur. ʒ arg. contrà supra, de damno infec. si finita. §. si quis metu. Accursius.
e ¶ Hæc actiones. ʒ scilicet in factum ex primo, vel secundo capite edicti: non sic ex tertio: vt j. proxi. §.
d ¶ Successores. ʒ sunt enim ex neg. gest.
e ¶ Dolo. ʒ id est, propter dolum.
f ¶ Actio. ʒ in factum ut supra eo. l. j. in prin.
g ¶ Aeredi. Perfectionem. ʒ ab eius parte qui deliquit, pœnalis est: sed non ex parte actoris, cum ad interesse detur. Et nota, quòd hæc ratio sufficiens est, sed non necessaria: quia non persecutoriæ, ut pœnales dantur hæredibus: ut insti. de perpe. & temp. act. §. non autem. & facit §. de alie. iu. l. non solùm. §. fin. & l. seq. & quod me. cau. quod diximus. §. fi.
Vm unus. ʒ CASVS. Ex quo unus creditorum missus est in pos. omnibus aliis uidetur hoc idem permissum. Nec videtur per liberã personam aliis quæri per pactum: cùm nec missо aliquid quæratur ex pacto, sed ex eo, quod factum est in eo, scilicet in pos. intrare, acquiritur aliis. Et hoc est verum, quando missus erat uerus creditor: quod prodest aliis. Sed licet missо soluatur postea, non nocet aliis, quin possint uendere bona.
¶ Is qui. ʒ Die casum ut in glo. domini mei Accur. ¶ Si propter. ʒ Creditor missus possidere, nõ inuenit quid possideat: ut quia prædium debitoris est inundatum, uel ab hostibus occupatum, uel simili de causa non dicitur esse quid possideatur: sed tamen perinde est fictione iuris, ac si esset in posse. ut si bona debitoris postea appareant, creditor intret pos. earum sine noua iudicis authoritate. Et hoc dicit hic §. cum l. seq.
h ¶ Ex creditoribus. ʒ scilicet omnibus. Et sic no. duo. Primò, ꝙ non ꝓdest prævenire in tempore in pignore prætorio. sic & §. ut in pos. leg. is cui. §. qui prior. & de damno infec. si finita. §. si plures. & l. prætoris. §. eius rei. Secundò, ꝙ primò missus aliis prodest: ad quod facit C. de diuer. re. fi libellum. & j. quæ in frau. credi. ait prætor. §. j. & C. e. l. fi. Sed utrique dicto ob. C. qui po. in pigno. ha. fi decreto. & C. ut in pos. leg. si postquã. quæ sunt contra: quibus dicitur, ꝙ primò missus præfertur: & sic alijs nõ prodest, sed nocet. Sol. ibi primò missi ex testamẽto. secundò ex contractu erant creditores. Et sic ex diuersis causis, & titulis, & capitulis: hic autem intellige ex una. Itẽ opp. utrique §. ti. j. Fulcinius. §. illud. in fi. Sed ibi in secundo decreto, hic in primo: præterea ibi contra latitantem: secundum quosdã. Itẽ secundò ob. §. ut in pos. leg. is cui §. fi plures. Sed ibi ex causa lucrativa fiebat missio: hic non. Item secundò ob. §. de damno infec. si finita. §. si plures. Sed ibi speciale. Item ob hoc opp. §. de damno infec. si finita. §. si plures. Sed ibi speciale. Item ob dò opp. §. de damno infec. si finita. §. si plures. Sed ibi speciale. Item ob tinet quod hic dicit, si nõ prætendebatur hypotheca: aliàs secus: ut C. aqui pot. in pig. hab. l. eos. Itẽ si alij præsentes usque ad biennium, absentes usque ad quadriẽnium ueniant, & expensas pro rata refundãt: ut C. e. l. fi. Hodie tamen uidetur hoc immutatum: cùm is, qui mittitur, mittatur pro mensura debiti: ut in authen. de exhib. & intro. §. si uerò. secundum quosdam. Sed certè nõ placet: nam quid, si uni centum, alij centum debentur, & in bonis sunt centum tantum? Iam ergo solus primus haberet: quod non est uerum. Accursius.
i ¶ Creditoribus. ʒ degentibus in eadem prouincia intra biennium: alioquin quadriennium: vt C. eo. cùm apud veteres.
k ¶ Et in rem. ʒ id est, sine præfinitione personæ.
l ¶ Acquirit. ʒ missus, scilicet ex pacto: cui misso per prætorem hæc lex dat pos. sed aliquid ex ordine, &c. i. ex eo quod ordinarie factũ est per eum in pos. acquiritur alij possessio: nõ ex pacto. Et est fic. §. de usuris, si quis solutioni. §. fin. & infrà quod ui, aut clàm. l. iij. in princip.
m ¶ Possidere posse. ʒ si ergo principale non ualet, nec tacitum: fic §. de libe. lega. si is, qui duos. & j. ne uis fiat ei. l. j. §. hæc uerba. Argu. contrà. §. de inoffi. test. posthumus. §. si quis ex his. & de hoc dixi supra, de seruitutib. prædi. l. idem. §. qui habet.
n ¶ Is qui. ʒ feci uocari Titium ad causam: & eo non neniente præcepit iudex me intrare in poss. rerum suarum omnium: & dedit nuntium. Dicitur hic, ꝙ non uidetur hoc generali iussu comprehendere, nisi in rebus suæ iurisdictionis: ad quod facit j. de uerbo. sig. l. pupillus. §. territorium. & C. qui pe. tu. l. ij. Sed quid si nil ibi possidet reus? Respon. pronuntiat de mittendo: & iudex loci ubi sunt res, mittet ad instar diffinitiuæ: ut & §. de re iud. a Diuo. in prin. Sed quidam dicunt secus in interlocutoria: & hic dicunt iussus uidetur, s. legitime: cuius cura. &c. Et pro eis. C. ubi pe. tu. l. j. contra quos §. de iudi. Sed & si susceperit. §. fi. Accursius.
o ¶ Inundatum. ʒ ad quod facit §. de acquir. possessi. l. ij. §. Labeo. & l. qui uniuersas. §. itẽ Sed contrà. §. de acquirẽdo rerum domi. adeò §. insulam. in fine, & in stitu. de rerum diuisione. Vnde si ꝙris: an sit is immissioni bus requiratur corporalis missio, an sufficiat uerbalis? & dicit sufficere uerbalẽ per istum text. qué ad hoc mirabilem, & unicum dicit Bal. i l. ij. C. ne uxor p mari. eũ dicit sing. Alex. hic ad Bar. Bolog.

† In P. F. per id tanquam &c.

† aliàs lix. ad huius legis intellectũ uid. Bolog. in l. si finita. §. iulianus nume. 139. & ibidem per Vrcurr. nu. 144. de uerbo. oblig.

† alijs, deest in Du. exemp.

† hoc, non est in Du. exemp.

† Concor. gl. l. j. C. de postul. Qđ ego amplio ut ꝓcedat etiam, quã do dubitãt de eius iurisdictione: quia tunc nõ ligat, ut no. in ca. cũ in iure. & ibi Inn. extra, de offi. delega.

Ista lex ẽ summè notanda ꝓ declarationis huius tit. & eiusdẽ C. que materia utilis, & cotidiana ponitur i l. si finita. §. Iulianus de dãno infe. Vnde si ꝙris: an sit is immissioni bus requiratur corporalis missio, an sufficiat uerbalis? & dicit sufficere verbalẽ per istum text. qué ad hoc mirabilem, & unicum dicit Bal. i l. ij. C. ne uxor p mari. eũ dicit sing. Alex. hic ad Bar. Bolog.

nihil ei imputabitur [a]. Præstat autem [b] id per tantum temporis, quo in possessione fuerit vel ipse, vel iussu eius alius, quoad inde de possessione discessum est. Nam neq; hoc imputabitur [b] creditori, cur in possessionẽ non uenerit, neq; illud, cur de possessione discesserit: cùm uoluntarium, & suum potius negotium creditor gerat. Aestimatio autem fit, quanti interest eius, qui experit. ¶ Hæ actiones [c] neq; temporariæ sunt, & tã hęredibus, quàm in hæredes dabuntur, cæterosq; successores [d]. ¶ Si possessionis causa deterior facta esse dicet dolo [e] eius, qui in possessionem missus sit, actio [f] in eum ex dolo dabitur, quæ neque post annum, neque in hæredes cęteroſque successores dabitur, cùm ex delicto oriatur, pœnæque nomine concipiatur.

† aliàs lxij.

¶ Paulus libro † l. ad edictum. LEX X.

NIsi quatenus ad eum peruenit.

¶ Vpimus lib. xij. ad edictũ. LEX XI.

HAeredi autem dabitur: quia & rei continet persecutionem [g].

¶ *Primum decretum interpositum ad petitionem veri creditoris prodest omnibus aliis creditoribus: secus, si primus creditor fuit putatiuus. Item primo dimisso, ius cæterorum non læditur. Bartolus.*

¶ Paulus lib. lvij. ad edictum. LEX XII.

CVm vnus † ex creditoribus postulat in bona debitoris se mitti, quæritur, vtrùm solus is, qui petit, possidere possit? an cũ vnus petit, & prętor permiserit, omnibus creditoribus aditus sit? Et commodius dicitur, cùm prętor permiserit: nõ tam personæ solius petentis, quàm † alijs creditoribus, & in rem [k] permissum uideri: quod & Labeo putat. Nec uidebitur libera persona acquirere alij: quia nec sibi quicquam acquirit [l], cui prętor permittit † hoc: sed aliquid ex ordine facit: & ideo cæteris quoq; prodest. ¶ Planè si is postulauerit, qui creditor nõ est, minimè dicẽdum est, vel eum, qui creditor est, possidere posse [m]: quia nihil egit talis postulatio. Aliter atq; si creditor, cui pmissum est possidere, postea receperit debitum suum: cæteri enim poterũt peragere bonorum venditionem.

¶ *Simplex iudicis præceptum ultra eius territorium non extenditur. Bartolus.*

¶ Is, qui [n] possidere iubetur, eo loco iussus esse videtur, cuius cura ad iubentem pertinet. †

¶ *Paria sunt, rem non posse reperiri, vel non posse possideri. Item ad secundum decretum posset peruenire, licet quis non sit ingressus ex primo. Bartolus.*

¶ Si propter naturam rei, veluti, si prædium inũdatum [o] sit, aut propter latronum potẽtiam non potest possideri, rectè † dicitur, non esse quod possideatur.

¶ Paulus libro xxiij. ad edic. L. XIII.

QVamuis † bona possessa non sint, quia nihil fortè fuerit quod possideatur, aut sine controuersia non possideatur, creditor tamen, qui in possessionem missus est, perinde habetur [p], ac si etiam possessa bona fuissent [q].

¶ Paulus lib. lviij. ad edic. L. XIIII.

CReditore in possessionem rerum debitoris misso, curator

† alijs, deest in Du.

a ¶ Imputabitur. ʒ sic §. de alie. iud. l. iij. in fi. & l. non solùm. §. pe.
b ¶ Neque hoc imputabitur. ʒ arg. contrà supra, de damno infec. si finita. §. si quis metu. Accursius.
e ¶ Hæc actiones. ʒ scilicet in factum ex primo, vel secundo capite edicti: non sic ex tertio: vt j. proxi. §.
d ¶ Successores. ʒ sunt enim ex neg. gest.
e ¶ Dolo. ʒ id est, propter dolum.
f ¶ Actio. ʒ in factum ut supra eo. l. j. in prin.
g ¶ Aeredi. Perfectionem. ʒ ab eius parte qui deliquit, pœnalis est: sed non ex parte actoris, cum ad interesse detur. Et nota, quòd hæc ratio sufficiens est, sed non necessaria: quia non persecutoriæ, ut pœnales dantur hæredibus: ut insti. de perpe. & temp. act. §. non autem. & facit §. de alie. iu. l. non solùm. §. fin. & l. seq. & quod me. cau. quod diximus. §. fi.
Vm unus. ʒ CASVS. Ex quo unus creditorum missus est in pos. omnibus aliis uidetur hoc idem permissum. Nec videtur per liberã personam aliis quæri per pactum: cùm nec missо aliquid quæratur ex pacto, sed ex eo, quod factum est in eo, scilicet in pos. intrare, acquiritur aliis. Et hoc est verum, quando missus erat uerus creditor: quod prodest aliis. Sed licet missо soluatur postea, non nocet aliis, quin possint uendere bona.
¶ Is qui. ʒ Die casum ut in glo. domini mei Accur. ¶ Si propter. ʒ Creditor missus possidere, nõ inuenit quid possideat: ut quia prædium debitoris est inundatum, uel ab hostibus occupatum, uel simili de causa non dicitur esse quid possideatur: sed tamen perinde est fictione iuris, ac si esset in posse. ut si bona debitoris postea appareant, creditor intret pos. earum sine noua iudicis authoritate. Et hoc dicit hic §. cum l. seq.
h ¶ Ex creditoribus. ʒ scilicet omnibus. Et sic no. duo. Primò, ꝙ non ꝓdest prævenire in tempore in pignore prætorio. sic & §. ut in pos. leg. is cui. §. qui prior. & de damno infec. si finita. §. si plures. & l. prætoris. §. eius rei. Secundò, ꝙ primò missus aliis prodest: ad quod facit C. de diuer. re. fi libellum. & j. quæ in frau. credi. ait prætor. §. j. & C. e. l. fi. Sed utrique dicto ob. C. qui po. in pigno. ha. fi decreto. & C. ut in pos. leg. si postquã. quæ sunt contra: quibus dicitur, ꝙ primò missus præfertur: & sic alijs nõ prodest, sed nocet. Sol. ibi primò missi ex testamẽto. secundò ex contractu erant creditores. Et sic ex diuersis causis, & titulis, & capitulis: hic autem intellige ex una. Itẽ opp. utrique §. ti. j. Fulcinius. §. illud. in fi. Sed ibi in secundo decreto, hic in primo: præterea ibi contra latitantem: secundum quosdã. Itẽ secundò ob. §. ut in pos. leg. is cui §. fi plures. Sed ibi ex causa lucrativa fiebat missio: hic non. Item secundò ob. §. de damno infec. si finita. §. si plures. Sed ibi speciale. Item ob dò opp. §. de damno infec. si finita. §. si plures. Sed ibi speciale. Item ob tinet quod hic dicit, si nõ prætendebatur hypotheca: aliàs secus: ut C. aqui pot. in pig. hab. l. eos. Itẽ si alij præsentes usque ad biennium, absentes usque ad quadriẽnium ueniant, & expensas pro rata refundãt: ut C. e. l. fi. Hodie tamen uidetur hoc immutatum: cùm is, qui mittitur, mittatur pro mensura debiti: ut in authen. de exhib. & intro. §. si uerò. secundum quosdam. Sed certè nõ placet: nam quid, si uni centum, alij centum debentur, & in bonis sunt centum tantum? Iam ergo solus primus haberet: quod non est uerum. Accursius.
i ¶ Creditoribus. ʒ degentibus in eadem prouincia intra biennium: alioquin quadriennium: vt C. eo. cùm apud veteres.
k ¶ Et in rem. ʒ id est, sine præfinitione personæ.
l ¶ Acquirit. ʒ missus, scilicet ex pacto: cui misso per prætorem hæc lex dat pos. sed aliquid ex ordine, &c. i. ex eo quod ordinarie factũ est per eum in pos. acquiritur alij possessio: nõ ex pacto. Et est fic. §. de usuris, si quis solutioni. §. fin. & infrà quod ui, aut clàm. l. iij. in princip.
m ¶ Possidere posse. ʒ si ergo principale non ualet, nec tacitum: fic §. de libe. lega. si is, qui duos. & j. ne uis fiat ei. l. j. §. hæc uerba. Argu. contrà. §. de inoffi. test. posthumus. §. si quis ex his. & de hoc dixi supra, de seruitutib. prædi. l. idem. §. qui habet.
n ¶ Is qui. ʒ feci uocari Titium ad causam: & eo non neniente præcepit iudex me intrare in poss. rerum suarum omnium: & dedit nuntium. Dicitur hic, ꝙ non uidetur hoc generali iussu comprehendere, nisi in rebus suæ iurisdictionis: ad quod facit j. de uerbo. sig. l. pupillus. §. territorium. & C. qui pe. tu. l. ij. Sed quid si nil ibi possidet reus? Respon. pronuntiat de mittendo: & iudex loci ubi sunt res, mittet ad instar diffinitiuæ: ut & §. de re iud. a Diuo. in prin. Sed quidam dicunt secus in interlocutoria: & hic dicunt iussus uidetur, s. legitime: cuius cura. &c. Et pro eis. C. ubi pe. tu. l. j. contra quos §. de iudi. Sed & si susceperit. §. fi. Accursius.
o ¶ Inundatum. ʒ ad quod facit §. de acquir. possessi. l. ij. §. Labeo. & l. qui uniuersas. §. itẽ Sed contrà. §. de acquirẽdo rerum domi. adeò §. insulam. in fine, & in stitu. de rerum diuisione. Vnde si ꝙris: an sit is immissioni bus requiratur corporalis missio, an sufficiat uerbalis? & dicit sufficere uerbalẽ per istum text. qué ad hoc mirabilem, & unicum dicit Bal. i l. ij. C. ne uxor p mari. eũ dicit sing. Alex. hic ad Bar. Bolog.

ne §. alia. Sed illud in proprietate: ut supra, de acqu. pos. l. Pomponius. Item ibi ad retinendum: hic ad adipiscendum.
p ¶ Potentiam. ʒ contrà. C. de acqui. pos. licet. in fi. Sed ibi tantùm ne a persona læderetur, timuit: hic suspicabatur se repelli: imo hic de adipiscenda: ibi de retinenda. Accursius.
q ¶ Rectè. ʒ facit §. quod cuiusuni. l. j. §. pe.
r ¶ Vamuis. Missus est. ʒ id est, mitti iussus: sic C. de edi. Diui Hadria. l. fi. §. j.
s ¶ Perinde habetur. ʒ non verè, sed fictè: ut si postea aliquid inueneret, uel accesserit in bonis debitoris: possit possidere sine noua iudicis authoritate: arg. §. de bo. pos. sed cum patrono. in fi. j. resp. Itẽ & quantum ad hoc, ut si quæ tunc erant: quæ nõ poterant possideri: ut §. l. pro xi. in fi. perinde tamen sit in eis contracta hypotheca prætoria, ac si in possessionem esset uentum, licet aliàs sit opus missione in possessionẽ: ut §. de pig. act. non est. Item etiam quo ad hoc, ut licet postea aliquid inueniat, & possideat per biennium, uel quadriennium, ex tempore primo incipiat alijs creditoribus dandum: ut C. eo. l. fi.
t ¶ Fuissent. ʒ ut si incorporale aliquid inueniat: ei satisfiat ex eo.
Reditore. ʒ Creditore misso in possessio. bonorum debitoris, si in illis bonis est actio tempore peritura, constituitur vel ipse idem creditor curator, uel alius qui illam act. intentet. Item hic creditor quicquid ex bonis debitoris ad eum pervenit, debet reddere debitori, vel curatori bonis dato. Sed si nondum pervenit, habet tamẽ actionem: eam cedat: & tenetur ad hoc actio. in factum: & omnia ueniunt in ea, quæ ueniunt in actio. neg. gest. Franciscus.

Debet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Debet.§ uel idem creditor,uel alius:ut ff. de cura.bo.l.ij.§.quæritur. Et not.q peritura exercet:sic & ff.de mune.&ho.l.j.§.illud.& ar. §.de neg.ge.l.j.& supra, de Carb.edi.l.sed & si is.§.quoties.& sup.de admi.tut.l.inter.in fi.& de uentr.in poss.mit.l.j.§. item si periculum.& ff.ci.l.id priuilegium.in prin.& §.j.Idem uidetur de nō perituris:ut infra. de curato. bon. dan.l.ij.circa princi. & de Car.edi. sed si is.§.j. & colligitur §.eo. Prætor.j.relp.& §. his uerbis. & maximè quādiu est incertum,sit aliquis hæres futurus, uel non: ut sup.ti.j.si diu. & sup. eo.l.si seruus . Sed Azo restringit ad peritura tantum.

b ¶ Datur actio . § in factum,ut subiicit:& supra eō.Prætor.in prin. Et dic creditorem, qui & curator est , uel etiā non curator.

c ¶ Consecutus.§ consequi tū potest, ut pœnā ex cōpromisso suo.

d ¶ Omne. § id est omnis utilitas:culpa aūt non tanta uenit in hac actione, ut in neg. gest. ut sū pra eod.Prætor.§. est autem .

CVm plures. § CASVS. Cū plures creditores missi sunt in possessionem bonorum debitoris: debent instrumēta, & rationes debitoris deponi apud unum de creditoribus quem maior pars creditorum elegerit : & iste apud quem sunt depositæ, debet facere copiam aliis creditoribus,ut describant quot sunt instrumenta & de quib.quantitatibus: & non solum de instrumentis hoc potuerunt facere, sed & de aliis bonis . non autem ipsa corpora instrumētorum tota debebunt describere, nisi ex causa , si qua uidebitur iudici. Et ultra semel nō poterunt describere, nisi iuret aliquis eorū se primam descriptionem amisisse:nam tunc alia uice describet , & non amplius. Franciscus .

e ¶ A creditoribus. § Alias creditori.& alias a creditoribus : & non est uis:ut infra de cur. bo.dan.l.ij.§.queritur. & facit §.de admi.tut.l.iij.§. fi.& institut. de satisd.tut.§.sed si plures.& supra eo.in uendi.§.fi.Et quod dicit, uni,dic quòd omnes possunt:ut dic.l.in uenditione . in fine.

f ¶ Ipsa corpora.§ scilicet tota,arg.C.de preci.Impe.offe.l.ulti.

g ¶ Vniuersorum.§ bonorum,non tantum instrumentorum .

h ¶ Dispunctio.§ id est datorum, & acceptorum in scripturam collationem infra de uerb. sign.l.cognoscere.

i ¶ Semel.§ sufficit semel : sic C.de iure deli.l.fin.§.sed quia.

k ¶ Iurauerit.§ sic supra de eden.quædam.§. fi. & in auth.de testi.§. quia uerò.Accur.

l ¶ Quām bis.§ Not.bis.sic supra de lega.iij.l.fideicommiſ.§.si quis decem.sed arg.contra.§.de eden.l.ueluti.§.j.

¶ DE PRIVILEGIIS CREDITORVM.

CVm bona.§ CASVS. Cum tractatur de bonis debitoris uendendis per creditores : & quidā ex eis uolunt uendere, quidā non,& sunt pares in numero, & cumulo debiti,& in dignitate:estabit dicto illorū creditorū,qui attinēt debitori magis,q̄ dicto extraneorum : & magis dicto creditorū ēt extraneorū quā cognatorum debitoris,q̄ nō sunt creditores eius. Itē inter creditores stat magis dicto creditoris, q̄ plus hēt recipere. Et hunc casum habes in gl. dñi mei Accur.quæ incipit. ſ. Creditorib. &c. Vel aliter ego Franciſ.possum ponere casum ut in prædicta glo.patet.Franc.

constitui debet [a] , si ei quædam actiones perituræ sint. ¶ Datur in creditorem actio [b] , qui in possessionē missus est, de eo quod ex bonis debitoris ad eū peruenit.Si autem nondum aliquid cōsecutus [c] sit,actiones suas præstabit. ¶ Datur autem actio in factum aduersus eum:& omne [d] quod in actione negotiorum gestorū ueniret, si posset agi,restituendum est à creditore.

¶ *Creditoribus missis in possessionem permittitur facere inuentarium, & eis datur copia instrumētorum, ut eorum summam præscribant:uel ex causa totū exemplent: & ei,qui semel exemplauit,non permittit̄ iterum exemplare,nisi iuret se primū non habere. Bart.*

¶ Vlpianus.† LEX XV.

CVm plures creditores in possessionem rerum debitoris mittuntur,ne corrumpantur rationes,uni hoc negotium à creditoribus [e] esse dandū, quē maior pars creditorū elegerit.† Ego puto creditoribus esse dādam copiam instrumentorum non ut describant ipsa corpora [f] instrōrum,sed quot sint,& de qua re sint,subnotent sibi, & quasi inuentarium faciant: quod etiam uniuersorum [g] facere eis erit permittendum. ¶ Præterea nonnunquam Prætor causa cognita etiam describere aliquid ex instrumentis creditoribus debebit permittere. ¶ Si qua idonea causa interueniat, † utrū semel,an etiā sæpius recognitio, & dispunctio [h] concedenda sit creditorib. uideamus. Et ait Labeo amplius, quàm semel [i] , non esse concedendam. Si quis tamē,inquit,iurauerit [k] non calumniæ causa se postulare,neque habere,quæ dispunxerit, iterum ei faciendam potestatem ait,nec amplius,quàm bis [l] .

† De priuilegiis creditorum.

TITVLVS VI.

¶ *Pluribus uolentibus emere præfertur ille,qui est creditor,& cognatus debitoris. Item creditor tantum præfertur cognato tantum: & inter plures creditores ille præfertur,qui est creditor maioris summæ. B.*

¶ Caius.† LEX I.

CVm bona uæneunt [m] debitoris , in comparatione [n] extranei [o] , & eius , qui creditor cognatusve sit, potior habetur creditor,cognatusve [p] : magis tamen creditor [q] , quàm cognatus: [r] & inter creditores potior is est , cui maior pecunia debetur.

¶ *Funeraria actio ē priuilegiata sine fuerit funeratus defunctus , siue alius , cuius onus funerandi ad eum spectabat . Bar.*

¶ Vlpianus lib.lxiij.ad edict. LEX II.

QVæsitum est, utrūm ita demum priuilegium habeat funeraria , si is , cuius bona uæneunt , funeratus sit: an etiam si proponas [s] alium esse funeratū? Et hoc iure utimur , ut quicunquē sit funeratus,id est, siue is,cuius de bonis agitur , siue quid is [t] debuit quod reddere eum [u] , si uiueret , funeraria actione cogi oporteret, priuilegio [x] locus sit: Paruique † referre dicamus , qua actione hic sumptus repetatur,funeraria , an familiæ erciscundæ, an qua alia : dummodo sumptus funeris causa factus sit. Quacunque ergo actione ob funeris sumptum utatur , etiam funeratum matrimonium. Item ad eam,quæ non potuit esse uxor,ducta tamen de facto fuit : ut quia erat minor duodecim ann. Nam si interim dissoluatur,repetet dotem:& præfertur cæteris creditoribus,ut sic ea possit nubere alij.Item priuilegium , quod habet pupillus contra tutorem,ut præferatur cæteris creditoribus : habet etiam contra eum , qui gessit pro curatore bona eius , cùm tutor non esset. Et hoc priuilegium datur pupillo , non eius hæredi. Item datur prodigo , furdo , & muto contra curatorem : non aurem datur contra curatorem datum bonis absentis , uel capti ab hostibus ipsi absenti , uel capto reuerso . Item non habet hoc priuilegium pupillus contra gestorem negotiorum eius , qui gerat ex amicitia . Item non datur contra curatorem datum ventri : & uenter non sit natus . Et hoc dicit hic §. cum legibus sequenti . usque ad §. Diuus. Franciscus .

s ¶ Proponas . § ueluti si filiumfamil. uel seruum eius , cuius bona uæneunt.

t ¶ Quid is.§ scilicet hæres.Azo.

u ¶ Eum . § scilicet defunctum : & est exemplum in filio , & seruo , & uxore , & alijs : ut supra,de religio . at si quis . §. finali . & sequenti .

x ¶ Priuilegio. § ut primò satisfiat ei qui hunc sumptum fecit . Sed an etiā in hypothecis tacitis, uel expressis præfertur ? Respon.ut no. supra de relig.l.impensa.Accur.

m ¶ Cùm bona uæneunt.§ i. creditoribus addicuntur, cùm non inueniant emptorem,& alij sibi cupiunt,& sunt pares in cumulo debiti,& dignitate,& numero personarum. Et sic tota legitur secundum R. & sic non apparet quæ sententia sit humanior:quia illa seruaretur:ut ar. C.qui bo.ce.pos.l.fi.& §.de pac.l.maiorem. Vel dic secundò,quòd qui dam uolunt uendere, quidam non: & sunt pares numero , cumulo , & dignitate: & sic lege tota. Sed hæc uidetur humanior, non uendi : & sic contradicunt dictæ leges. Ad hoc dic, q̄ alijs loquuntur easibus:qua in cessione, alia in remittendo , hæc autē in uendendo . Vel etiā hic posset esse dubitatio , quæ sit humanior, cum fortè debitū sit usurarium .

n ¶ In comparatione. § i. parificatione: a par paris:non à compāro comparas. Azo.

o ¶ Extranei. § qui est & creditor.

p ¶ Cognatusve.§ fic. supra , de pact.l.Imperatores.

q ¶ Magis tamen creditor. § habetur potēs, uel potiſsimus , & non reperitur potior : quia sic superfluereret aduersarium magis . Accur.

r ¶ Quām cognatus.§ f.tantum : & facit ad l.supra depositi . l. si plures.& d.l.maiorem. & C.qui bo.cede.pos.l. fi.Accur.

Q Væsitum est. § CASVS. Expendens in funus præfertur cæteris creditoribus , siue expendit in funus eius , in cuius bonis agit : siue in alterius funus, cui ille succesſit, in cuius bonis sit. Et hæc sunt, uera , siue agatur funeraria,siue famil.erciscun. siue alia .

¶ Si sponsa.§ Priuilegium quod habet mulier in dote repetenda, quod est, ut præferatur cæteris creditoribus , extenditur etiam ad sponsam per uerba de futuro quæ dedit dotem, cuius non est secundum matrimonium. Item ad eam,quæ non potuit esse uxor,ducta tamen de facto fuit : ut quia erat minor duodecim ann. Nam si interim dissoluatur,repetet dotem:& præfertur cæteris creditoribus,ut sic ea possit nubere alij.Item priuilegium , quod habet pupillus contra tutorem,ut præferatur cæteris creditoribus : habet etiam contra eum , qui gessit pro curatore bona eius , cùm tutor non esset. Et hoc priuilegium datur pupillo , non eius hæredi. Item datur prodigo , furdo , & muto contra curatorem : non aurem datur contra curatorem datum bonis absentis , uel capti ab hostibus ipsi absenti , uel capto reuerso . Item non habet hoc priuilegium pupillus contra gestorem negotiorum eius , qui gerat ex amicitia . Item non datur contra curatorem datum ventri : & uenter non sit natus . Et hoc dicit hic §. cum legibus sequenti . usque ad §. Diuus. Franciscus .

† Tit.hunc non esse in P. F. sed subsequentia capita usq; ad tit. De separatio.pertinere ad titu. præcedentem, admonet . Anto. Aug.emendā.li.3.c.1. Alias, Paulus lib. 23. ad edi. alias Caius lib. 24. ad edi. Prouin.

† Ad hunc tex. intelligendū . vide Iaco.de Nigr. in rubr. de uer. ob. n. 172.

a ¶ Funerariam ei competere.§ id est, funerariæ priuilegium : non autem dicas, quòd cum alia competat:ut supra , de relig. at si quis.§. Labeo. quæ est contrā.

b ¶ Priuilegio.§ facit §. de do.qui id. in prin.& C. ad Macedo l.ij.& §.ad Velleia.quāuis.§. si mulier hæres.& §. si qs cautio. si eū §.fi.& qd ibi no.arg. contrā §. de rejudi. & si fideiussor.

c ¶ Abiiciendi . § ut nouandi animo : ut & §. de noua. l. aliam. & §.de re judi. l. iiij. §. si ex conuentione.

d ¶ Si sponsa. § per uerba de futuro : & sic impropriè dicitur dos.

e ¶ Nuptijs . § id est, spei nuptiarum

f ¶ Condicit. § f.con dic.ob causam, uel sine cā:ut §.de inre do.si spō sa.& arg.C.de cōdi. ob cām.l.ij. & de cōdi. ob cām quod seruus . non autē ex stipulatu pro dote tali . Accur.

g ¶ Ad priuilegiū . § inter personales : sed an habeat tacitam hypotecham ut mulier pro dote uera: ut C. de rei uxo. ac. §. j. & priuilegiatam, ut anterioribus habentibus tacitam secundum omnes , & etiā expressam secundum M. præferatur? ut C. qui po. in pig. ha. afsiduis. §. ad hoc. Respon. Ioan. q̄ sic:cum eadem sit æquitas. Alij, q̄ nec habet tacitam, & sic nec priuilegiatam : & pro eis dict. lege afsiduis . ibi . Quis enim,&c. Item il la sunt contra ius commune, ergo non sunt ad consequentiam trahenda : ut §. de legi. & Senatusc. l. quod uerò contra rationem. Item quia nec pro uera dote tempore huius legis erant priuilegia in hypothecis : ut d. l. afsiduis.in prin.in hac ergo quasi dote non inuenitur innouatū. stet ergo ut olim:ut C.de ap. præcipimus.in fi. Sed pro Io.est quod hic dicit,& ſ.l.proxi.& illa,dabimus.in prin.& §. soluto matri. l. j. & C. de bo.quæ libe.l.non sine.& C.de adul.l.propter.& infrà, de adult.l.fi uxor . §.Diuus. Itē facit ad l.§.de ritu nup. l.minorem.& §. de dona.inter uirum& uxo.cum hic status.§.fi.

h ¶ Nteresť.§ sic §.fol.matri.l.j. & de iure do.l.ij. Accursius.

i ¶ Abimusque.Gesiit § & malè:ita quod factus est debitor.

k ¶ Priuilegio.§ in personali constat:ut §. de tute. & ratio.dist. l.fi.& arg.ſ.eo.si negotium.Sed an tacitam habeat hypothecam? Quidam non,nisi quādo ex pecunia pupili rem emisset:ut §.qui po.in pig. ha.idēque.Tu dic etiā in reali ad instar tutoris:ut C.de admi.tut. pro officio.& hic,& §.de pec.ex facto. Accursius.

l ¶ Non habent. § quia hoc priuilegium non causæ, sed personæ datū est arg.§.de admini.tuto.ex pluribus.& argumen.§. de re iudi.& si fideiussor.in fi.& C.de primi.do.l.j.nisi sit suus hæres : ut C.qui pot. in pig.ha.afsiduis. §.exceptis.

m ¶ Quasi debilib.§ facit §.de cu.fu.l.mulier. & §.ti.ij. Fulcinius.§. sed & si curator.& §.planè.& de postu.l.j.§.fi.& ſ.de mu.& ho.l.j.§.fi.

n ¶ Dem priuilegi um:§ scilicet personale.

o ¶ Absentis.§ no.absentis bonis dari curatorē , in actione quę datur in eos:quæ qualis sit,dic ut ſ.de cur. bo. dan.l.ij.in prin.& facit §.tit.ij.si diu.& ſ.de mune.& hono.l.j. §.fi.& de cur fur.l.ij.

p ¶ Si negotium. Priuilegium.§ in personali actione neg. gest. non in reali:licet secus in tutore, & procura.ut dixi §.l.dabimus.

q ¶ Accepi. § à præceptoribus.

r ¶ Ventri.§ Casus in §. Diuus. usque in finem l. Creditor mutuans in refectionē domorū debitoris præfertur aliis creditoribus. Et hoc est uerum,siue numerat domino ædificij, siue eo uolente redēpto ri numeret.Item cum tractatur de bonis mensilarij uendendis,& satisfaciendo creditoribus,præferentur qui ex causa depositi petūt pecuniam:nisi de ea acceperint usuras : nā tunc nō præferūtur aliis. nisi pecunia deposita exter. Vltimo dicit,et hi creditores priuilegiati sūt, ex quorum pecunia solutum,est priuilegiatis, siue directò ad eos peruenit pecunia,siue primò ad debitorem,postea per eum ad eos. Frāc.

† Et rō est, q̄a dos putatiua hēt priuilegia uerę dotis: & hypothecam in bonis mariti . Not. in l.si cum dotē. §.fi.ſ. solut. mat.& in l. j. C.de con dic. ob causam. Et iō dicebat Bar.in præal.l.j. q̄ in ſtrm dotis putatiuę hā bet executionē para tā, sicut nō putatiuę. † al.lxiij.

† Du.exteros.

† Aliàs, Paulus lib, 3. ad edict. al. lib.60.

† In P. F. uel fatuo, caput est se parati cuius inscriptio est . Caius lib. 24. ad edi. Prouinc.

† Dua.hic §. incipit, antecedentia p̄cedenti. §. annectit.

† li.lxij.ad edict.

Dispūctio quid sit.

† Limitabis hoc dictum , nisi absens eēt de p̄ximo rediturus : ut not. in l. ignorare. C. de restimili. q̄a ad hoc ut det opus est q̄ constet de uera contumacia absentis: ut p Bal.& Do. in rubri.C. de succeſſ. edic.

Pupillus accipiēdo usuras sortis principalis, reliquorum nō perdit priuilegium.

CVi negotium.§ CASVS. Cui negotium gestum est, ut pecuniam ex bonis debitoris exigat, & ipse ante exactionem moritur, ad heredem eius priuilegium non transit. Quod si ipse pecuniam exegerit, & mortuus sit, priuilegium ad heredem transit. Et hoc dicit hic §. Cui negotium. usque ad §. Si quis. Franciscus .

¶ Vlpianus lib.lxiij.ad edict. LEX III.

NOn solet [a] autem Prætor priuilegium dare ei, qui pecuniam [b] mutuam dedit, ut ea æs alienum dissolueret [c] , nisi ex bonis eius [d] creditores [e] in rem [f] uersa sit pecunia [g] : & ideo si ante [h] creditores [i] pecunia soluta sit [k] , quàm is qui mutuum dedit [l] , priuilegio [m] non utetur.

a ¶ Non solet.§ nisi ex causa.

b ¶ Pecuniam.§ à fisco enim proponebantur argentarij, & nummularij. & sic recurrebatur ad eius scripturam,ut ad tabellionis:ut supra de eden. quædam.§.pe.

c ¶ Dissolueret.§ extet uel non extet:id est,dummodo agatur per sonali actione depositi.

d ¶ Bona.§ sed à depositariis separantur.

e ¶ Credere.§ id est, mutuare:quod uidetur iam facere accipiendo usuras,& aliud, &c. Et sic strictè ponitur, sic hoc uerbū, credere, sed largè,etiā qui deponit creditur:ut §.fi eer. pec.l.j. Sic ergo nota,q̄ accipiēdo usuras renūtiat priuilegio:& sic est cōtra §.de admi.tu.qui nomini bus.ubi pupillus accipiendo usuras reliquorū nō perdit priuilegium. Sol. hic ex causa tantum competebat priuilegium, qua cessante & ip sum cessat:ibi ex causa,scilicet tutelæ,& ex persona pupilli, uel pubertis competebat:unde cum durat persona , durat priuilegium.

f ¶ In rem uersa.§ id est,deponentibus:uel propriè, & patsiuè.

g ¶ Extent.§ accepit usuras,uel non cum extent.

h ¶ A depositariis.§ id est,deponentibus:uel propriè, & patsiuè.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et no.q̃ uēdico,hic,quod ciuiliter & naturaliter possideo:ut & ſ. de rei uendic.officium.& ſ.usufr.quemad. ca.ſi usufructus no.j.reſpon. Arg.contra.inſtit.de act.§.contra quoque de usufruc. & j.uti possi.l. j.§.perpetuo,Item facit ſ.de trib.l.procuratoris.§.ſed ſi dedi.& C.de iure do.in rebus.& ſupra de pecu.depoſit.j.reſpon.

a ¶ Peruenit.ʒ in per ſonalibus priuilegijs dicitur & ſupra de ceſſ. bon.l.ij. An autem in hypotheca,& quando: not. ſupra quæ res pig. ob.poſſ.l. Ariſto.

b ¶ Benigne dici.ʒ q̃ inferiori etiam caſu ſint potiores, quorum pecunia peruenit ad primos: & hoc fortè cùm dedit debitori nõ adiecto eo, ut daretur priuilegiato: hoc autem adiecto, quid refert incontinenti, uel ex interuallo? ut & j. quæ in fraud. credi.ait Prætor.§.j.& ſupra de donat. inter uirum & uxorem.l.iij.§. fi.& infra de ſol. Modeſtinus. Vel hoc cum dubitabatur, utrum dictum eſt, uel non:ut ex breuitate ſpatij præſumatur dictum eſſe.Azo.

† Als, Paulus lib. 63. ad edict. al. Idem li. 64. ad edi. Ant.Augu. emend. li.2.c.1. putat ex P.F. ſic legendũ conſiliũ recepit fraudare græco ſcilicet dicendi genere.

† al.xvj. breuis edicti.

† al.lib.1. De offi.cõſul.

CASVS. Debitor in fraudem creditorum uendidit rem ſuã emptore participante fraudem. Dicitur q̃ actio ex empto non datur emptori,quæ præiudicet creditoribus uendentis.Fran.

c ¶ Sciente.ʒ in fraudem fieri: ſed in habente tit. lucratiuũ non exigitur ſcientia: ut infra quæ in frau.cre.l.qui autem.§.ſimilique modo.

d ¶ Eo nomine.ʒ id eſt ex eo contractu detur contra alienantem: ipſi,ſcilicet, qui ſecum contraxit: ut, eſt argu. ſupra de contrah. emp. ſi in emptione.§.item ſi emptor. ſi tamen de facto tradatur res,tranſit dominium: licet reuocetur per creditores:ut ſ.de contrah.empt.l.ſciens. Sed uidetur contra.j.tit.j.l.j.§.ex contrario. ubi licet debitori facere cõditionem creditoris deteriorem adiiciendo alium: ſed illud, quando non in fraudem.Sed quid hæc lex ad titulum? Reſp.quia alij,utpote quo ad hunc priuilegiati non impediuntur per eum:& facit j.de cur. bo.dan.l.Imperator.& quæ in frau.cre.l.ſi.§. fi.

e Qui in nauem extruendam ʒ de nouo: ſed inſtruitur, puta,cibarijs nautarum:armatur arbore,& alijs: ut hic,& infra eo. quod quis.& ſup.qui po.in pign.ha.l.huius. Et not. quòd cùm emitur mea pecunia:perſonale,ut hic,& dicta l.quod quis,acquiritur priuilegium: non autem reale: ut C.de pig.l.quamuis. quæ eſt contra: niſi expreſsè ageretur:ut C.qui po.in pig.licet.Item facit, ſupra qui po.i pig.ha.l.interdum.

f ¶ Emendam.ʒ aliàs inſtruendam.

SImagiſtratus.ʒ CASVS. Legatarius conditionalis, quia ſibi non cauebatur ab hærede,miſſus eſt in poſſ.omnium bonorum.Dicitur,quòd ſi in his bonis ſunt aliqua, quæ ſeruando deteriora fierẽt: debet dari curator bonis, per quem uendantur:& pecunia inde redacta dabitur in depoſitum legatario, & ueniente conditione ſibi de ea ſatis fiet. Franc.

g ¶ Si magiſtratus.ʒ non municipales.ſed maiores: ut infra ad municip.l.ea quæ.§.j.

h ¶ Fideicommiſſi.ʒ relicti ſub conditione.

i ¶ In poſſeſſionem.ʒ omnium bonorũ olim: ut ſupra,qui.ex cau. in poſſ.ea. l.j.

k ¶ Arbitrum.ʒ id eſt curatorẽ bonis:ut ſupra de bo.auto. iud.poſſ. in uenditione.§.finali.

l ¶ Conſtet.ʒ exiſtente, uel deficiente conditione.

PAterfamil.ʒ CASVS. Paterfami. filium ſuum impuberem ſibi hæredem inſtituit: & ſi decederet intra pupillarem ætatem, rum eum qui vendicat, ante priuilegia. ¶ Eorũ ratio potior eſt creditorum, quorum pecunia ad creditores priuilegiarios peruenit[a].

¶ Peruenisſe autem quemadmodum accipimus? vtrum ſi ſtatim profecta eſt ab inferioribus ad priuilegiarios? an uerò & ſi per debitoris perſonam, hoc eſt, ſi ei antè numerata ſit,& ſic debitoris facta creditori priuilegiario numerata ſit? Quod quidem poteſt benignè dici[b]: ſi modò non poſt aliquod interuallum id factum ſit.

¶ Idem.† LEX IX.

AIt prætor, Quòd poſteà contractum erit, quàm is cuius bona uenierint,† conſiliũ ceperit fraudandi,ſcientes[c] eo, qui cõtraxerit,nec actio eo nomine[d] detur.

¶ Paulus lib.† xiij. LEX X.

QVi in nauem extruẽdam[e], uel armandam, uel etiam emendam[f] crediderit,priuilegiũ habet.

¶ Vlpian.lib.† 6 de Offic.com. LEX XI.

SImagiſtratus[g] fideicõmiſſi[h] ſeruãdi cauſa in poſſeſsionẽ[i] miſerint,dare arbitrum[k] poſſunt ad ea diſtrahenda:quæ mora deteriora futura ſunt, ita, ut pretium ex his redactum,apud fideicõmiſſarium in cauſa depoſiti ſit,donec de fideicommiſſo,quod ei debeẽ, conſtet[l].

¶ *Si impubes ab hæreditate paterna ſe abſtinet ipſo iure, uel per reſtitutionem, paternis creditoribus non tenetur ipſe,nec ipſi pupillariter ſubſtitutus, propter bona poſteà acquiſita: hæreditate uerò adita, & retenta uterque creditoribus cum effectu tenetur.Bar.*

¶ Iabolenus lib.j.Epiſt. LEX XII.

PAterfamiliàs impuberi filio, ſi ante pubertatem deceſsiſſet, ſubſtituit hæredem. Is filius paterna hæreditate ſe abſtinuit[m], ideoque bona patris[n] vænierunt[o]: poſteà filio hæreditas obuenit[p], qua adita[q] deceſsit. Quæro, cùm prætor in ipſum pupillum, quanuis poſtea hereditas obuenisſet, creditoribus tamen patris actionem non daret[r], an in ſubſtitutum creditoribus patris danda ſit actio, cùm[s] ex bonis paternis, quæ ſcilicet ad creditores miſſos ad bona pertinent, nihil acquirat[t], & cùm creditores nihil iuris in bonis pupilli[u] habuerint, eorumque nihil interfuerit, adiretur, necne pupilli hæreditas[x]: cùm ea bona[y] omiſſa[z] à ſubſtituto hærede[a], ad creditores[b] non pertinebant. Me illud maximè mouet, quòd præceptoribus[c] iuris placet unum eſſe teſtamentum. Reſpondi, Quod prætor filio, qui à paterna hæreditate ſe abſtinet, præſtat, ne bonis patris eius uenditis in eum actio detur, tametſi poſteà ei hæreditas obuenit, ut creditoribus non reddat: idem in ſubſtituto[d] filio[e] hærede ſeruandũ non eſt[f]: ergo nec filij:ut ſ.de pupil.ſubſtit.l.ij.§.quiſquis.ij.reſpon.quæ eſt contra.fruſtra ergo dicit de ſubſtituto.Sol.non timebis iaculum,ſi ponas impuberem non inſolidum, ſed cùm alio inſtitutum ſecundum Ioan. Vel dic,q̃ adiuit, ſed per reſtitutionem abſtinuit: unde nihilominus eſt hæres ut ſupra,de minoribus, ait prætor.§. ſed quod Papinianus. Vel dic,q̃ in lege contra.fuit exhæredatus: hic inſtitutus: unde licet non adeat,eſt tamen hæres:ut ſupra, de fideicom.lib. cùm quaſi.§.ſed & ſi quis.& ſupra,ad Tertullianum.l.ij.§. ſed ſi non.

n ¶ Bona patris.ʒ quaſi uacantia.

o ¶ Vænierunt.ʒ a creditoribus.

p ¶ Obuenit.ʒ a quodam extraneo.

q ¶ Qua adita.ʒ deceſsit in pupillari ætate.Et aliàs eſt, qua adita: & aliàs,qui ita de &c.id eſt de hæreditate ad eum perueniente.

r ¶ Non daret.ʒ ut & C.arb.tu.l.eam.niſi in caſibus: ut ibi no.

s ¶ Cùm.ʒ & uidetur,quod non. cùm &c.

t ¶ Nihil acquirat.ʒ ſcilicet ſubſtitutus,nec etiam filius. Accur.

u ¶ Pupilli.ʒ non a patre,ſed aliunde obuenientibus. Accur.

x ¶ Pupilli hæreditas.ʒ aliunde delata.

y ¶ Bona.ʒ obuenientia ex alienis bonis.

z ¶ Omiſſa.ʒ id eſt,ſi non adiiſſet ſubſtitutus.

a ¶ Hærede.ʒ pupilli.

b ¶ Ad creditores.ʒ ſcilicet patris.

c ¶ Præceptoribus iuris.ʒ ut ſ.de uulg.ſubſtit.j.pater.& inſtitut. de uulga.ſubſtit.§. igitur.

d ¶ Idem & in ſubſtituto.ʒ ablatiuus.

e ¶ Filio.ʒ datiuus,ſed alij ablatiuus.

f ¶ Seruandum non eſt.ʒ aliàs ſine,non:& tunc plana quia non dẽt plus onerari ſubſtitutus,quàm impubes:ut ſupra de acqu.hære. ſi pupillus.ij.reſpon.& ad leg.Fal.qui fundũ.§.qui filios. in fine.§.& contra nuabis literam uſq; illuc,at cum ſubſti.&c. Itẽ coniunge poſteà in fine,Quòd ſi ſubſtitutus &c.& dices abſtinuiſſe,ſiue q̃ non adiit, ſiue adiit

adiit,ſed reſtitutus eſt ut abſtineat:ſed in §.at cùm, &c. loquitur quando adiit,& non dimiſit.Alibi eſt,cùm non,& tunc mutat caſum:quia ſ. cùm abſtinuit inſtitutus:hic cùm adiuit,& non eſt reſtitutus: quo caſu & ipſe ſubſtitutus tenetur creditoribus patris: & tunc continua literam uſque illuc, Quòd ſi ſubſtitutus, &c.& exinde uſque ad fi.non adiuit: uel adiuit, ſed reſtitutus eſt: & quod ſubijcit, Quoniam filij, &c. ſcilicet ut poſſit reſtituí: & ſic potius patris, &c. Item quod ſubijcit, Denegatur, ſcilicet petita reſtitutione. Sed ſecundum hanc literam opponitur, cùm poterat inſtitutus reſtituí: ergo hæredes eius: ut ſupra, de in integ. reſti. non ſolũ. quæ eſt contrà. Solu. ſecundùm P. poterit: ſed hoc hic non negat: ſed alio modo quàm pupillus: quia ille etiam ſine reſtitutione: ſed hic ſubſtitutus. per reſtitu. in integ. ut ſuprà, de acqui. hæredi.in pluribus. & de minoribus, ait Prætor. §. non ſolùm. Vel melius, † non poteſt hic reſtituí: cùm adeundo hæreditatem impuberis, paternam uoluntatem, & per hoc hæreditatem agnouiſſe videtur: ut ſubiicit infrà, ibi, Quemadmodum enim, &c. Secus ſi ab inteſtato pupillo ſuccederet: vt ſuprà,de acquiren. hære. ſi pupillus. j. reſpon. at in l. contra. non dicit in talibus hæredem reſtituendum, in quibus adeundo uidetur comprobare: ſed in aliquibus cõtractibus, quos fecerat ille, cui ſuccedit. Vel dic, q̃ erat neceſſarius ſubſtitutus hæres, puta, ſeruus teſtatoris: ut ſ. de pupilla.ſubſtitu.ſed & ſi plures.§.quos.& ideo nõ reſtituitur:ut ſuprà, de acquirenda hæredi.l.neceſſarijs.in fin. Vel dic ſecundum Azo. non ſeruatur idem:quia pupillus licet ſemel ſit hæres, abſtinet tamen ipſo iure, niſi ſe immiſcuerit: quod non eſt in extraneo ſubſtituto. Item ſecundum eandem literam eſt cõtrà.ſuprà,de acquirenda hæredit. l. vij. §.j.Sed ibi non ſe immiſcuerat inſtitutus: nec dicitur ibi, quòd nepos fuerit ſubſtitutus. Ex prædictis patet, quòd tres ſunt caſus: quia aut non adijt,aut adiit,ſed reſtituitur: & vtrobique non tenetur nec ipſe, nec ſubſtitutus creditoribus patris:aut adijt,& retinuit: & tunc vterque tenetur.Sed quidam,ut R. & Ioan.dicunt,quòd quando adiit, & reſtituitur,q̃ ſubſtitutus tenetur: ſed non ipſe. Et hic erit caſus à capite uſque fere ad finem illuc, Quòd ſi ſubſtitutus, &c.prout habes in littera,non. Et ſecundum hoc quod dicit in principio huius legis,abſtinuit,ſcilicet per reſtitutionem.Itẽ quod ſubiicit ʒ.at cùm ſubſtitu.&c. ibi,ſe immiſcuerit,ſupple,& abſtinuit.Accurſius.

† quod, nõ eſt in Du. exempl.

† Du. Et quẽadmodũ liberum ei non eſt &c.

† in aliquibus exemplarib. deeſt, non.

† Alex.in l. elogio ij. eod.C.de in re delib. poſt Ioan. de Imo. reputat iſtam glo.ſing.ad hoc, q̃ ſub ſtitutus pupillo ſe immiſcenti in hæreditate paterna, ſi pupil. poſt ea moritur in pupillari ætate. nõ poteſt petere reſti. i in integrum ex perſona illius aduerſus immiſtionem & ſeparare hẽ reditaté paternã a pupillari, iam confuſa Bolog.

† al.v.ad le. Iul. & Papiam.

† In P. F. Fulcidius. Du. aut Fulidius.

a ¶ Etiam inuitus hæres.ʒ ſcilicet ſubſtitutus.

b ¶ Liberum non eſt.ʒ habeas non: & dic,quemadmodum non eſt liberum ſubſtituto poſt obligationem, quam contrahit adeundo, quin bona ſubſtituti væneant per creditores,ſi nõ defendatur, ſcilicet ipſe ſubſtitutus:ita,&c.Et eſt plana.Vel ſi non habeas,non, &c.Dic, quem admodum liberum eſt,ſcilicet hæredi pupilli ab inteſtato,poſt obligationem,ſcilicet translatam de patre in filium: vel poſt obligationem, quam contrahit adeundo,ſcilicet cum creditoribus pupilli, nõ patris: ita contra,&c.ſcilicet quãdo eſt ſubſtitutus,qui adeũdo videtur agnoſcere. Vel dic etiam quemadmodum liberum eſt, ſcilicet pupillo poſt obligationem,quam contraxit adeundo:nam poteſt reſtituí: ita econtrario,ſi non petiit reſtitui ſubſtitutus adiens,tenebitur omnibus.

c ¶ Væneant.ʒ ſupple,vel non væneant.Et ſic non eſt uis ſit ibi,omnino,&c.uel non ſit ibi.

d ¶ Non adierit.ʒ ſcilicet patris pupilli: quia pupillus ſe abſtinuit, Azo.Alij habent,& hæres:& tunc plana.

e ¶ Reliquit.ʒ aliunde acquiſitum.Accurſius.

f ¶ Neque pupilli.ʒ viuentis,& deliberantis.

g ¶ Pupillus ʒ quia ſe adhuc abſtinere poteſt.

h ¶ Acquiſiuit.ʒ cùm iam abſtinuit:igitur nec ſubſtitutus tenetur creditoribus patris:& facit ſuprà,ad Trebel.debitor.§.fi.Item ſuprà,quibus ex cauſis in poſſ. ea.apud Iulianum.

quoniam filij pudori parcitur, vt potiùs patris,quàm bona eius væneant.Itaque in id, quod poſteà ei obuenit, actio creditoribus denegatur:quia id †quod ex aduentitio acquiſitum eſt, non per patrem ad eũ peruenit. At cùm ſubſtitutus filio hæreditatem adiit, poſtquam pupillus ſe paternæ miſcuerit hæreditati,tunc hæreditas & patris, & filij una eſt, & in omni ære alieno, quod aut patris, aut filij fuerit,etiã inuitus hæres[a] obligat.† Quemadmodũ enim liberum[b] non eſt poſt obligationem, ut non omnino, ſi † non defendatur, ipſius bona vẽneant[c]: ita nec ſeparari quidẽ æs alienum patris,& filij poterit: quo caſu efficietur, ut creditoribus in eum actio dari debeat.Quòd ſi ſubſtitutus hæres hæreditatem non adierit[d], creditoribus patris in id quod pupillus reliquit[e], actio dari non debet: quoniam neque pupilli[f] bona vẽnire debẽt propter eos alienum patris, neque in bonis patris eſt, quod pupillus ſ acquiſiuit[h].

¶ *Omnibus bonis debitoris uẽditis per creditores,non uidetur uendi ſtatua in honorem eius in ciuitate poſita. Franciſcus.*

¶ Paulus lib.† iv.ad legẽ Iuliam. L. XIII.

† AVfidius† refert,ſtatuas ĩ publico poſitas, bonis diſtractis eius,cuius in honorem poſitæ ſunt, non eſſe emptoris bonorum eius: ſed aut publicas[k], ſi ornandi municipij cauſa poſitæ ſunt, aut[l] eius, cuius in honorẽ poſitæ ſunt: & nullo modo eas †diſtrahi[m] poſſe:

¶ *Nõ debet à principe impetrari, quod de iure communi conceditur. Bartolus.*

¶ Papyrius.† LEX XIIII.

IMperatores Antoninus, & Verus Auguſti reſcripſerunt, eos, qui bona ſua negãt iure vẽniſſe[n], præiudicio[o] experiri debere: & fruſtra[p] à principe deſiderare reſcindi venditionem.

¶ *Hæres ſuſpectus cogitur ſatisdare cauſa cognita: & cõtra non ſatisdantem proceditur ad miſſionem, & uenditionem. Barto.*

¶ Vlpianus libro ij.de omnibus.† L. XV.

SI creditores †hæredem ſuſpectum[q] putent,ſatisdationem[r] exigere poſſunt proſuo debito reddendo:cuius rei gratia cognoſcere prætorem oportet,nec ſtatim eum ſatisdationis neceſsitati ſubijcere debet[s]: niſi cauſa cognita conſtiterit proſpici debere iis, qui ſuſpectum eum poſtulauerint.Sed ſuſpectus hęres non iiſdem modis, quibus ſuſpectus tutor, exiſtimatur. Si quidem tutorẽ nõ facultates[t], ſed fraudulenta in rebus pupillaribus,vel callida cõuerſatio ſuſpectũ commendet[u]:hæredẽ verò ſolę facultates. ¶ Planè in recenti aditæ hæreditatis audiendi erunt, qui ſuſpectum poſtulant. Cæterùm, ſi probẽtur paſsi[x] eum in hęreditate ad eum.Nam contra agentem emptorem excipiet exceptione præiudiciali.Accurſius.

i AVſidius.ʒ aliàs, Furius: aliàs Auſidius: & aliàs Fulcinius.

k ¶ Publicas.ʒ id eſt, uniuerſitatis: & ſic impropriè: ut infrà, de uerborum ſignificatio. l. eum. Sic ponitur. C. de ſacroſan.eccle.l. fin. in prin.

† detrahi in P. F.

† Iuſtus li.j. de conſtitution.

l ¶ Aut eius.ʒ quoad memoriam: & facit ſuprà, de acqui. rerum do. ſtatuas. & j. de excep. Paulus. & j. quod ui, aut clãm. l. is qui in puteum.§. j.

m ¶ Diſtrahi.ʒ aliàs, detrahi: & aliàs, diſtrahi.

IMperatores.ʒ CASVS. Creditores uendiderunt bona debitoris, qui tamen ſe defendebat,& ſic iniuſtè uendiderunt. Dicitur, quòd debitor uendicabit bona ſua ab emptoribus ſuo iure, nec eſt opus integrum reſtitutione ad hæc. Franciſcus.

† Tribunal.

† Iſta l. eſt not. ſecundum Bart. hic: & eſt gl.l. in omnibus. ſup. de iudic.

n ¶ Iure uæniſſe.ʒ fortè quia defendebantur: vel dic, quia non latitabant: ut ſ. quibus ex cauſis, in poſ. ea. Fulcinius. §. j. Sed in hoc ſecũdo caſu fortè ualet uenditio: ſed per reſtit. in integ. reſcinditur: ut ſupra, de damno infect. l. ſi finita. §. ſi fortè. Alij dicunt, ut M. q̃ ubi uendita ſunt bona alicuius ob tributa non ſeruatis ſolennitatibus: quòd poſſeſsio redit

o ¶ Præiudicio.ʒ id eſt,rei vendi. quæ præiudicat uenditioni, quæ tãtùm de facto tenuit. Vel dic ſecundùm M.quia præiudicatur ſolutioni quæ a creditoribus poſtulatur:non autem dicit de tali præiudiciali,de qua eſt inſti.de act.§.præiudiciales.Accurſius.

p ¶ Et fruſtra.ʒ quia communi iure conceditur, cùm non tenuerit venditio:ſic C.de theſau.l.j.Sed nunquid actor probat non iuſtè factã venditionem? Reſpon.ſic ſecundùm Azo. quaſi præſumatur legitimè facta.Sed Ioan.contrà: cùm per rerum naturam, &c. vt C. de probatio.l.actor.Accurſius.

SI creditores.ʒ CASVS. Debitor multorum deceſsit relicto hęrede: creditores hæreditarij volunt mitti in poſ.bonorum, & uẽdere,niſi hæres ſatisfdet.Dicitur q̃ audiuntur,ſi hæres eſt ſuſpectus,quod cognoſcitur ex facultatibus:licet in tutore ſit ſecus,qui præſumitur ſuſpectus ex malis moribus:non ex facultatibus. Et hoc eſt uerum,ſi creditores ſtatim adita hæreditate petunt hoc: non ſi diu poſt. Et ſi nolit ſatisdare hæres,tunc bona hæreditaria poſsidebuntur, & vendentur. Et prædicta ſunt uera, quando iam aliqua alienauerat: ſi autem nihil vendiderat,tunc ſatis eſt,ſi ei iubeatur,ut non diminuat. Vltimò dicit, Cùm creditores dicunt hæredem non idoneum, & ideo petunt ſatisdari,& hoc probare non poſſunt: tunc tenentur actione iniuriarum ipſi hæredi. Franciſcus.

q ¶ Suſpectum.ʒ id eſt,non idoneum: & facit ſuprà, qui ſatisda. cog. ſi fideiuſſor.& quod ibi not.Accurſius.

r ¶ Satisdationem.ʒ facit ſ. de iudi.in omnibus. & quod ibi not.Accurſius.

s ¶ Subijcere debet.ʒ prætor.

t ¶ Non facultates.ʒ principaliter: vt inſti.de ſuſpect. tuto. ſ. fin.& C.de ſuſpect.tuto.l.in poſtulandis.& ſ.de ſuſpect.tuto.§.fin.& ſecundariò,ſic: vt ſ.de Magiſtratibus conue.l.j.§.ij.

u ¶ Commendet.ʒ per contrarium,id eſt,accuſet.

x ¶ Paſsi.ʒ creditores.

Poſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Post multum.§ quinquennium: vt ff. titu. j. l. j. §. quod autem dictũ est. Vel arbitrio iudicis: ut §. de iure delib. l. j. in fi. Accur.
b ¶ Iniuriarum actione. § sic §. qui satisda. cog. si verò pro condemnato. §. fina.

PRiuilegia. § CASVS. Nota quòd duplex est priuilegium competens aliquando creditoribus. Vnum reale, scilicet hypothecarium: aliud personale, & de hoc hic dicit. Et sic pone casum, Quidam habet multos creditores priuilegiũ personale habentes, quæritur, quis eorũ præferatur. Et certè non inspicitur tẽpus, vt qui primò cõtraxit, præferatur, sed causa inspicitur, vt quis eorum habeat magis fauorabilem causam: ut est in funeraria, quæ præfertur alijs, puta actioni tutelæ, & similibus. Si autem sunt duo creditores eiusdem causę, tunc concurrunt, licet diuersis tẽporibus contraxerunt. Et de hac materia dic plenè ut in glos. magistrali hic posita, quæ incipit, Vt priuilegiatus &c. Franciscus.

huius tex. intellectũ inid. apud. Bolog. in l. si finita. §. Iulianus. nu. 158. de verb. obl.

† Regula.

c ¶ Priuilegia. § personalia: secus in realibus: vt C. de priui. fisci. l. ij. Azo.

† Regula. Priuilegiatus an præferatur nõ priuilegiato in solue do: & etiã repetendo & quid, si vterque sit priuilegiatus.

d ¶ Ex causa. § vt priuilegiatus præferat non priuilegiato in solue dendo, & etiam repetendo: vt hic, & C. de priuile. fisci. l. pecuniã. & §. quod cũ eo. l. sed an. & de peculio ex facto. §. fi. Et si ambo priuilegiati: præferatur priuilegiatior, id est cui debetur ex priuilegiatio ri causa: vt mulier deponentibus, & similibus: ut hic, & C. qui po. in pign. hab. l. assiduis. §. j. Si verò paria sunt priuilegia, ut duo deponentes: & sic eiusdem tit. cũ cõcurrant: licet unus ante alium contraxerit, vt subijcit: vt §. depos. l. fi homine. § quoties. in fi. Hoc tamen fallit in duabus dotibus ex eadẽ substantia debitis, etiamsi personale tantùm priuilegium prætendatur: ut C. qui po. in pig. ha. l. fi. §. exceptis. Quod dixi, quando sunt eiusdem tit. idem & si diuersorum: ut quia unus habeat cond. ob causam pro dote futura & alter depositi: vt §. eo. l. ij. §. fina. & l. fi ventre. §. fi. & §. de iure do. l. si sponsa. Vel vnus tutelæ, alter depositi. nisi nominatim probetur alterum in priuilegio personalis actionis præferendum: ut in quatuor casibus. Primus in fisco: ut infrà eod. quod quis. Secundus in muliere dotem suam repetente, cùm enim ipsa priori tacitæ hypothecæ præferatur, & ita habeat priuilegium potentius alio priuilegio, quo ad hypothecam idem videtur in hoc priuilegio personalium actionum: arg. in frà, quæ in frau. cre. qui autem, §. sciendum. Tertius in eo, qui credidit in rem reficiendam: ut supra, qui po. in pig. ha. l. interdum. Quartus in funeraria: ut §. de relig. l. pen. Sed & si contentio est inter eos adeò priuilegiatos: nunquid unus eorum alteri præferatur? Respon. non per hanc l. nisi expresè inueniatur contrà: vt infra eodem, quod quis, & in authen. de æquali. dot. §. his cõsequens. Inter hypothecarios autem die præferendum priorem tempore: vt C. qui po. in pig. ha. si fundum. nisi in casibus, quos no. ff. eo. titu. l. diuersis. & l. eos, quibus casibus inspicitur causa etiam in hypothecis. Item si alter habeat hypothecam, alter priuilegium: præfertur hypotheca: ut C. qui po. in pign. l. eos. & supra, de pact. l. rescriptum. Si autem nullus hypothecam, uel priuilegium habeat: præfertur qui occupat, nisi iam possessa erant bona, uel nisi ambo instarent, & debitor vni soluerit: ut supra, de bon. authori. iudi. pos. si non expedierit. §. j. & infrà, quæ in frau. credi. l. qui autem, §. sciendum. & l. pupillus. Sed in hoc uidetur contra. §. locati. l. in operis. Sol. ut ibi. Accursius.

morari, nec quicquam in eum possint obijcere criminis, quasi dolosè versato eo, nõ debebit post multum [a] temporis ad hanc necessitatem compelli. Quòd si, quasi suspectus satisdare iussus, decreto Prætoris nõ obtemperauerit: tunc bona hæreditatis possideri vẽnũda riq́ue ex edicto suo permittere iubebit. ¶ Planè si doceat, nihil ex bonis eũ alienasse, nec sit quod ei iustè præter paupertatem obijciatur, contentus esse Prætor debet, vt iubeat eũ nihil minuere. Quòd si nec inopia laborantem eum creditores ostendere potuerint, iniuriarum actione [b] tenebuntur.

¶ Paulus lib. Singu. † LEX. XVI.

PRiuilegia [c] non ex tempore æstimantur, sed ex causa [d]: & si eiusdem tituli fuerint, concurrunt [e], licet diuersitates temporis in his fuerint.

¶ *Potest capi de bonis pupilli ad eius nutrimentum, licet bona ipsius sint à creditoribus possessa, eo, q́ non defendebatur.*

¶ Vlpianus lib. iij. † LEX XVII.

SI pupillus ex contractu suo nõ defendatur, ideoq́, bona eius creditores possidere cœperint: diminutio ex his bonis fieri debet vescendi [f] pupilli causa.

¶ *Bonis debitoris a creditoribus possessis, si satisfecerit debitor de iudicio suscipiendo, debent creditores à possessione discedere.*

¶ Defendere debitorẽ sicut antequàm bona eius possiderentur, licet: ita quoque post bonorum possessionem eius, siue ipse, siue alius defensionem eius suscipiat, debet satisdare [g]: vt satisdatione interposita iudicium accipiatur, & à possessione discedatur.

¶ *Qui credit pecuniam in refectionem vel instructionem rei, habet priuilegium primum post fiscum.*

¶ Marcellus. † LEX. XVIII.

QVod quis nauis fabricãdæ, vel emendæ, vel armandæ, vel instruendæ causa, vel quoquo modo [h] crediderit, vel ob nauem venditam [i] petat: habet priuilegium post fiscum [k].

¶ *Qui abest causa reipublicæ dolo malo, patitur missionem in bona sua. Qui autem abest causa reipublicæ bona fide, non patitur missionem in bona sua.*

¶ Idem lib. Singu. † LEX XIX.

EVm, qui in possessionem missus sit † rerum eius, qui Reipublicæ causa abfuerit, si apparuerit eum dolo malo Reipublicæ causa abesse, iure in possessione esse placet [l], donec solidum soluatur. Eum autem, qui rerum eius, qui sine dolo malo Reipublice causa abfuit, in possessionem missus sit, pignus non contrahere [m]: & ideo discedere oportere [n] de possessione.

¶ Idem. † LEX XX.

EVm, qui circa colũnas se occultat, vt creditorem euitet, latitare placet. Nam & eum, qui recedit, hoc est, qui subterfugit, ne secum aliqua actio moueatur, latitare placet: † tanquam & qui ab vrbe profugerit, vtique fraudandi causa. Nec enim interest, quod attinet ad latitandum, vtrùm

c ¶ Concurrunt. § præterquam in duabus dotibus ab eadem substãtia debitis: tunc enim prærogatiua temporis seruatur: vt C. qui po. in pig. ha. l. vlti. §. in duabus.

SI pupillus. CASVS. Creditores, qui contraxerant cum pupillo, missi sunt in pos. bono. eius, quia pupillus non defendebat. Dicitur, quòd de his bonis potest fieri dimi nutio causa nutriendi pupillũ. Secũdò dicit, Sicut debitor à principio potest se defendere, si satisfecerit iudicio sisti: vel per alium põ defendi, nec bona eius possidebuntur: ita si nõ se defendat à principio, uel per aliũ, & missio sit facta in bonis eius: nunc volens se defendere, & satisdare iudicio sisti, admittit, & recuperat possessionem bonorum. Fran.

† Aliàs, Martian. li. 5. Regula.

f ¶ Vescendi. § aliud si ex paterno cõtractu. Vel dic idem, si modò non esset facta uenditio, quæ fieri tunc potest, non nunc: vt sup. qui. ex cau. in pos. ea. l. apud Iulianum. & l. in possessione. & facit §. ut in pos. le. l. is cui. §. q. legatorum. & l. qui legatorum. & §. eo. l. fin.

† ad formulam hypothecariam. † rerum nõ est in Du. exẽpla.

g ¶ Debet satisdare. § Iudicio sisti, non iudicatum solui, quando ipse se defendit: ut §. qui. ex cau. in pos. ea. l. hoc autem. §. fi. quæ est contra. sed si alius, tunc sic: vt §. quib. ex cau. ma. l. item ait Prætor. §. fina.

† In quibusdam exẽplis minori.

ADDITIO. Dic quod non debet satisdare de iudicato soluendo: ut per Bart. in l. contraria.

† Aliàs, qui in urbem.

h ¶ Vod quis. § Quo quo modo. uel domino dando, uel ipsi redemptori, uel uenditoribus materiarum domino mandante: ut §. eo. si uentri. §. i.

† Alexan. hic in apostil. ad Bar tol. post alios reputat ista glo. fin. ad hoc q́ quemad modũ ære alien. urgente & dilatione pereculum affe rente ipsi creditori potest uenire cõtra pupillũ. & furiosum, qui non habent curatorem eius bonis: ita etiã potest uenire contra absentem rei pu. q́ quæ dam glo. uidet posse

i ¶ Ob nauem venditam. § ut uenditor nauis prætium: vel naui uendita autoritate iudicis. Nam creditores, propter quos est uendita, habent priuilegium personale in bonis emptoris. Tu dic, quòd alius uendidit nauem, & ego credidi debitori pretium: nam habeo personale priuilegium: ut hic, & supra eo. qui in nauem. & in auth. de æquali. dot. §. his consequens. col. 7. Sed ar. cõtra. supra, de tributo. l. procuratoris. §. planè. Sed refert, an simpliciter mutuem, ut ibi: an dicam in nauem emendam: ut hic? an etiam ut sit mihi obligata: ut C. qui po. in pig. ha. licet. reale autem non habeo: ut C. de pigno. l. quamuis.

k ¶ Post fiscum. § siue antè, siue post contrahat fiscus, præfertur in personali priuilegio ei, qui credidit in refectionem, ut hic: sed mulier præfertur eidem: ut in aut. de æquali. do. §. his consequens. col. vij. In reali præfertur iure, qui potior est tempore: ut §. qui po. in pig. ha. l. fi pignus. & C. qui po. in pig. ha. l. fi fundum. & facit §. qui po. in pig. l. in terdum. & l. seq. A cur.

EVm, qui. § CASVS. Contra debitorem absentem dolo malo fit missio, & uenditio: sed fi sine dolo abfuit, fit missio, sed non vẽditio. Et finem huius l. expone, ut in glo. Fran.

l ¶ Esse placet. § etiam ut uendere possit. Accur.

m ¶ Non contrahere. § scilicet taliter, ut possit fieri uenditio: tenet tamen pignus causa rei seruandæ: ut §. quibus ex cau. in pos. ea. l. j. §. j. & C. de re mili. l. ignorare. Sed & uenditio quandoque fiet ad instar furiosi: ut §. ti. ij. Fulcinius. §. adeò.

n ¶ Oportere. § scilicet placet eum, qui in solutum talem rem accepisset: uel econtra ex prædicta causa: & hoc petita in integ. resti. prius: ut no. §. tit. ij. Fulcinius. §. fi quis possederit. Accur.

EVm, qui circa. § CASVS. Quocũq; modo quis latitet ne uidear & cõueniatur à creditore, dicit latitare. & sic fit missio. & uenditio

ditio in eius bonis, siue post columnam se occultet, siue subterfugiat, siue propter hoc exeat de ciuitate, siue non. Fran.

a ¶ Non faciat. § vt suprà, tit. ij. Fulcinius. §. illud sciendum est. Ac.

ANtiochensium. § CASVS. Ciuitas Antiochensium impetrauit priuilegium à principe, ut habeat tacitã hypothecam in bonis debitoris. Hoc priuilegium non nocet creditoribus aliis illius debitoris, quin illi præferantur in pignoribus expressis. Franciscus.

b ¶ De lege. § id est priuilegio suæ patriæ dato. Accursius.

c ¶ Sua. § quia fortè impetrauerat ut præferretur omnibus creditoribus in personali actione. Vel impetrauit, ut haberet tacitam hypothecam, quam aliàs non haberet: vt C. de iure Reipublicæ. l. ij. Vel dic de lege sua, q́ ipsamet constituit tale ius municipale, quod licet: vt C. quæ sit long. consue. l. j. & facit §. ad municip. l. Lucius. §. fi.

Vide in hanc l. Alciat. lib. Dispunct. j. c. 11. de Cœla Syria, Pli. lib. 5. ca. xxiij.

d ¶ Priuilegium. § subaudi post.

e ¶ Constitit. § id est, si aliquis alius habeat ius pignoris in bonis illis, non admittat propter legem illam municipalem, uel impetrationem, & præfertur huic ciuitati non obstante eo priuilegio, quod de leg. &c. facit infrà, ad municip. l. simile. Accursius.

† Aliàs, Vlpia. lib. 35. ad Sab. al. Vlpia. lib. 45. ad Sab. & al. lib. lv. Du. tam & q́ urbe profugit, &c. al. tam & qui ab urbe &c.

BOnis uenditis. § CASVS. Bonis debitoris uenditis per creditores non uidetur uendita ancilla, quæ fuit concubina debitoris: nec filij ex ea nati. Secundò dicit, Respublica, puta Ciuitas Bononiensium præfertur cæteris creditoribus in personali. Franc.

f ¶ Concubina. § quæ erat sua ancilla, & filij ex ea sui serui: & facit §. de pig. l. obligatione. Accursius.

g ¶ Respublica creditrix. § aliàs creditrix: & aliàs, creditoria, id est, chirographaria. Sed fiscus nunquam est chirographarius: vt C. quibus cau. pig. ta. contra. l. j. & ij. Dic ergo Bononiensium, & sic impropriè: ut §. de uerb. signi. cum qui nec. Accursius.

PVpillus. § CASVS. Si non defendatur pupillus, & sic est facta missio in eius bona: adhuc tamen ex istis bonis dabuntur pupillo alimenta usque ad pubertatem. Secundò dicit, debitor multorum captus est ab hostibus: & quia non defenditur, bona eius sunt possessa a creditoribus. Dicitur, q́ non fiet uenditio horum bonorum, nisi reuertatur ab hostibus, & nolit se defendere. Franc.

h ¶ Pupillus. § de hoc notaui §. eo. si pupillus. Accursius.

i ¶ Eius qui. § de hoc not. suprà, ex quibus causis, in possess. eatur. l. in possessionem. §. j.

¶DE SEPARATIONIBVS.

¶ *De creditoribus in bona mittendis dictum est, sed quia quidam eorum solent separationem bonorum impetrare, ideo de ea subijcit, & expone de ea infrà, quod tempus impetrari possit, & ex quibus causis denegetur. Accursius.*

SCiendum est. § CASVS. Separatio impetratur decreto Prætoris: & impetrant eam creditores hæreditarij, ut separẽtur bona hæreditaria à bonis hæredis, ut sic eis satisfiat in totũ, vel plenius, quàm si concurrerent cũ creditoribus proprijs hæredis: creditores autẽ hæredis nõ impetrant separationẽ. Et redditur ratio in litera. Item creditores hæreditarij postquam impetrauerunt separationẽ præferunt omnib. creditoribus hæredis, etiam si hæres rẽ hæreditariam alicui obliguauit; & ẽt fisco, & municipibus, qui erant creditores hæredis. In casu tamen creditores hæredis impetrant separationem bonorũ hæredis a bonis hæreditarijs: vt si hęres dolo malo in fraudem suorũ propriorum credito rum adiuit hæreditatem debitis grauatam. Item in casu ipse hæres impetrat separat. ut si hæres institutus, & grauatus de restituendo coactus adiuit: tandem non apparet cui restituat: ut quia fideicommissarius decessit antè, quam sibi hæreditas restituatur: nunc creditores hæreditarij conueniunt hæredem: poterit hæres separationẽ bonorũ propriorum à bonis hæreditarijs impetrare, ut sic tantum de bonis hę reditarijs satisfaciat creditoribus hæreditariis, & non de suo. Itẽ hoc casu, si hæres non impetret, poterunt creditores eius hoc impetrare.

¶ Item uideamus. § Pater filium suum impuberem sibi instituit hæredem, & ei substituit: tandem impubes adiuit, & decessit, & substitutus

successit: nunc creditores substituti bona eius petunt uendi: quæritur an creditores patris possint impetrare separationem, ut bona patris separentur à bonis substituti? Et dicitur, q́ sic. Hoc idem permissum est creditoribus impuberis, qui cum impubere cõtraxerant. Posteà decit, Primus instituit secundum, secundus tertium: creditores tertij vo volunt uidere omnia bona tertij. Dicitur, quòd creditores primi possunt impetrare separa. bonorum primi à bonis secundi, & tertij. Item creditores secundi, & tertij. Item creditores secundi possunt impetrare separationem bonorum tertij: non primi.

¶ Si filiusfamilias. § Filiusfamilias ante, quàm militaret, cœpit habere creditores: & peculium pagani cum quod habebat, nõ erat soluendo. postquàm cœpit militare, & sic habuit peculium castrense, cœpit habere & alios creditores, & hoc peculium castrense bene est soluendo. De istis vltimis creditoribus quæritur, an fiat separatio inter creditores secundos, & primos? Et dicitur, quòd sic ad postulationem contrahẽtium cum eo iam militante. Idem in alio casu, quando creditor contraxerat cum non militante: tamẽ pecuniam peruenit in rem patris. Nam alij creditores reiicient istum à bonis castrensibus.

† aliàs 64.

¶ Illud. § Ponuntur quidam casus, in quibus creditor hæreditarius non potest impetrare separationẽ. Primus, si nouauit obligationẽ ab hærede. Secundus, si accepit usuras huius debiti ab hærede. Tertius, si recepit satisdationem de hoc debito ab hærede, licet minus idoneã. Quartus, si bona hæreditaria, & hæredis sint commista, ut uinum hæreditarium cum uino hæredis. Idem in frumento, & similibus, secus in prædiis, quæ non dicuntur misceri: idem in similibus. Quintus, si est lapsum quinquennium ab adita hæreditate, intra quod non fuit impetrata separatio. Et de prædictis cognoscet Prætor, uel præses: & nullus alius. Est & sextus, ut si creditor hæreditarius accepit pignus ab hærede pro hoc debito.

¶ Quæritum est. § Si aliqui ex creditoribus hæreditarijs elegerunt fidem hæredis, ut nouando cũ hærede, uel pignus ab eo accipiendo, uel simili modo: aliqui non: factum illorum non nocet istis, quin isti possint impetrare separationem bonorum testatoris a bonis hæredis. Et hæc impetratio non proderit illis, qui secuti sunt fidem hæredis. Secundò dicit, postquàm creditores hæreditarij impetrauerunt separationem, & eis erit satisfactum: si quid de bonis testatoris supererit, pro derit creditoribus hæredis. nõ sic econtrà: scilicet quòd bona hæredis profint amodo creditoribus hæreditariis, ex quo impetrauerunt separationem, & redditur ratio in litera: nisi uenìam impetrarent. & hoc tunc demum cùm creditoribus hæredis erit satisfactum.

¶ Item sciendum. § Dominus instituit seruum suum hæredem & liberum, tandem mortuo domino, aliqua acquisiuit seruus ante, quàm attingeret bona domini: nunc conueniitur a creditoribus domini cuius est hæres: vult hæc bona post quæsita separare a bonis domini: item quod dominus sibi debebat: ut sic a creditoribus domini non possideantur, dicitur quòd auditur. Franciscus.

k ¶ Decreto prætoris. § nota viij. casibus impetrari separationem. Primò, quando creditores defuncti: ut statim hic subiicit, & C. eod. l. ij. & de hæredi. actio. si adulta. Idem secundò, creditores hæredis, in casibus, scilicet specialibus duobus. Primò, quando dolose hæres fecit: ut inf. §. quæritum. Alius est etiam inf. §. fed & si quis suspectam. in fin. §. Tertiò, ipse hæres impetrat de suis bonis ab hæreditarijs: ut & infra eadem, l. §. fed si quis suspectam. Quartò, hæres necessarius bona postea quæsita, si adhuc bona patroni non attigit: ut infra eadem l. §. fina. Quintò, etiam si attigit, & est minor, ut per restitutionem: ut §. de mino. ut Prætor. §. non solùm. Sextò, in patrono qui libertam ab alio instituram reuocat in seruitutem: ut infra eodem, l. quoties. §. si libertà. & supra, de in integrum restitutio. non solùm. §. fina. Septimò, creditores castrenses: ut infra eodem. §. si filij. Octauò, substitutus pupillari ter bona pupilli à bonis patris pupilli, si pupillus non adijt, uel per restitutionem abstinuit: ut suprà, tit. j. l. pater.

l ¶ Ex his casibus. § supple & similibus, ut modò notaui.

m ¶ Patitur. § scilicet Titius cùm latitet, & non defendatur: ut sup. titu. iij. l. Fulcinius. §. ij.

Credito-

Universidad de Deusto
Biblioteca

creditores Titij [2] contentos esse debere bonis Titij: & sic, quasi duorum [b] fieri bonorum venditionem. Fieri enim potest vt Seius quidem soluendo fuerit, potuerit que † satisfacere creditoribus suis vel ita semel [c], & si non in assem, in aliquid tamen satisfacere: admissis autem, commistisque crediditoribus Titij, minus sunt consecuturi [d], quia ille non est soluēdo [e]: aut minus consequentur, quia plures sunt hi creditores [f]. Est igitur æquissimum creditores Seij desiderantes separationem audiri, impetrareque à prætore vt separatim cuiusque bona creditoribus præstentur. Ex contrario autem creditores Titij separationem non impetrabunt. Nam licet [g] alicui adijciendo sibi creditores [h], creditoris sui facere deteriorem conditionē. At qui† igitur adijt hæreditatē debitoris mei non faciet [i] meā deteriorem conditionem adeundo: quia licet mihi separationem impetrare: suos verò creditores onerauit, dum adijt hæreditatem, quæ soluendo non est: nec poterunt [k] creditores eius separationē impetrare. ¶ Sciendum est autē, etiam si res obligata esse proponatur [l] ab hærede pignoris iure, vel hypothecę: attamen si hæreditaria fuerit, iure separationis hypothecario† creditore potiorem esse cū, qui separationem impetrauerit [m]. Et ita Seuerus, & Anto. rescripserunt. Sed etiam aduersus fiscū [n] & municipes impetratur separatio. ¶ Quæsitum est [o], an interdū etiā hæredis creditores possint separationem impetrare, si fortè ille in fraudem ipsorum adierit hæreditatem? Sed nullum remediū est proditum. sibi enim imputēt [p], qui cū tali cōtraxerunt: nisi extra ordinē putemus Prætorem aduersus calliditatem eius subuenire, qui talem fraudem commētus est: quod non facilè [q] admissum est. ¶ Sed si qs suspectam hæreditatem dicens, compulsus fuerit adire, & restituere † hęreditatem, deinde nō, sit cui restituat: ex quibus† causis solet [r] hoc euenire, & ipsi quidem desiderāti succurri sibi aduersus creditores hæreditarios, subueniemus. Hoc & diuus Pius rescripsit, vt perinde testatoris bona vęnirent, atque si adita hæreditas non fuisset. Creditoribus quoque huiusmodi hæredis desiderantibus hoc idem præstandum puto: licet idem ipse non desiderauerit, vt quędam quasi separatio [s] præstet. ¶ Item videamus, si quis hæres parenti extiterit, cùm esset impubes, deinde intra pubertarem decesserit, & substituti bona væneant† [t], qui impuberis hæreditatem adiit, an patris creditores possint separationem impetrare? Et puto posse. Hoc amplius puto, etiam impuberis creditores posse separationem aduersus creditores † hæredis eius [u] impetrare†. Sed hoc videamus si primus secundum hęredem scripserit, secundus tertium, & tertij bona væneant, qui creditores possint separationem impetrare? Et putem, siquidem primi creditores petant, vtique audiendos, † sed aduersus secundi, & aduersus tertij creditores. Si verò secundi creditores petāt, aduersus tertij utique eos impetrare posse: aduersus primi autem non posse. Et in summa, primi quidem creditores aduersus omnes impetrare possunt separationem: secundi creditores aduersus primi non possunt: aduersus tertij possunt. ¶ Si filiifamiliàs bona væneant, qui castrense peculium habet, an separatio fiat inter castrenses creditores & cæteros, uideamus [x]. Simul ergo admittentur: dummodò si qui cum eo contraxerunt antè, quam militaret, fortè debeant separari [y]: quod puto probandum. Ergo qui antè contraxerunt, si bona castrensia distrahantur, non possunt venire cum castrensibus creditoribus [z]. ¶ Item si quid [a] in rem patris versum est, fortè poterit & creditori contradici, ne castrense peculium inquiet et, cùm possit potius cum patre experiri. ¶ Illud sciēdum est, eos demum creditores posse impetrare separationem, qui non nouandi [b] animo ab hærede stipulati sunt. Cæterùm, si eum hoc animo secuti sunt, amiserūt separationis commodum: quippe cósecuti sunt nomen hęredis: nec possunt iam se ab eo separare, qui quodam modo cū elegerūt [c]. Sed & si usuras [d] ab eo ea mente quasi eum eligendo exegerint, idem erit probādum. ¶ Itē quæritur, si satis acceperunt ab eo, an impetrēt separationē? Et nō puto. † hi enim secuti sunt eū fortè, quem nouerunt. Quid ergo, si satis idoneū nō acceperunt? Sibi imputent, cur minus idoneū [e] fideiussorē acceperint. ¶ Prætereà sciendum est, posteà quàm bona hæreditaria bonis hæredis mista sunt [d], nō posse impetrari separationē. Confusis enim bonis & mistis, separatio impetrari non poterit. Quid ergo, si prædia extent, uel mancipia, uel pecora, uel aliud qđ separari potest? Hic utique poterit impetrari separatio. Nec ferendus est, qui causatur bona cōtributa [e], cùm prædia contribui non possint, nisi ita cō iunctæ possessiones sint, & permistæ, ppriis, ut impossibilem separationē effecerint [f], quod quidē perraro cōtingere pōt. ¶ Quod dictum [g] est, Post multum [h] temporis separationem impetrari nō posse, ita erit accipiēdum, ut ultra quinquennium post additionē numerandum, separatio non postulet ur. ¶ De his [i] autē omnibus an admittenda sit separatio, nēcne, Prętoris erit, uel Prędis notio, & nullius alterius [k]: hoc ē eius, q̄ separationē idulturus ē. ¶ Si qs pignus ab hærede acceperit, nō ē ei concedenda separatio, quasi eū secutus sit. Neq; enim ferendus ē, q̄ † qualitercunque [m] eligētis mē te tamen, hæredis personam secutus est. ¶ Quæsitum est, si fortè plures sint creditores, quidam secuti hæredem, quidam nō secuti, & ij, qui hæredem secuti nō sunt, ꝑpetrauerint separationē, an eos secum admittant, qui secuti sunt? Et putē nihil eis prodesse [n]: hos [o] enim cū creditoribus heredis numerandos. ¶ Item sciendum est, vulgò placere, creditores quidem hæredis si quid superfuerit ex bonis testatoris, posse habere in suū debitum, creditores verò testatoris ex bonis hæredis nihil [p]. Cuius rei ratio illa est, quòd qui impetrauerint separationem, sibi debent imputare suam facilitatē [q], si cùm essent bona idonea hæredis, illi maluerint bona potiùs defuncti sibi separari, hęredis autem creditoribus hoc imputari nō possit. At si creditores defuncti desiderent, ut etiam in bonis hæredis substituantur, non sunt audiendi [r]. Separatio enim quam ipsi petierunt, eos ab istis bonis † seperauit. Si tamen temerè separationem petierunt creditores defuncti impetrare ueniam [s] possunt, iustissima [t] scilicet ignorantiæ causa allegata. ¶ Item sciendum est, necessarium hæredem ser uum cum libertate [u] institutū impetrare posse separationem: scilicet, ut si nō attigerit [x] bona patroni, in ea causa sit, ut quicquid posteà acquisierit, separet [y]: sed & si quid ei à testatore debetur [z].

¶ Papinianus li. xxv. quæstio. LEX II.

A B hærede uendita hæreditate, separatio frustrà desiderabitur: utique si nulla fraudis incurrat suspicio. Nā quæ bona fide medio tempore per hæredē gesta sunt [a], rata conseruari solent.

¶ *Cum fideiussor principali succedit, extinguitur obligatio fideiussoria, si ad incommodum creditoris non cedit: alias secus. Item post admissos creditores hæredis, creditores defuncti ad eius hæredis bona possunt habere regressum. Bar.*

¶ Idem li. xxvii. quæstio. LEX III.

DEbitor † fideiussori [b] hæres extitit, eiusq; [c] bona uænie rūt. Quāuis obligatio fideiussoris extincta [d] sit, nihilominus separatio impetrabit, petēte eo, cui fideiussor fuerat obligatus: siue solus sit hæreditarius creditor, siue plures. Neque enim ratio iuris, quæ causam fideiusionis propter principalem obligationem, quæ maior fuit, excluſit, dāno debet afficere creditorē, qui sibi diligenter

a ¶ Creditores Titij. ꝫ repete dicunt, si non est in litera.
b ¶ Duorum hominum. ꝫ scilicet, Seij & Titij. Vel dic duorum bonorum. Azo.
c ¶ Vel ita semel. ꝫ id est insolidum. & perficitur oratio, & incipit alia; & si non in assem. Accur.
d ¶ Consecuturi. ꝫ creditores Seij.
e ¶ Non est soluendo. ꝫ in aliquo.
f ¶ Creditores. ꝫ licet Titius est i aliquo soluendo, & ita suppo nit duas rationes quare minus cōsequebantur, secūdum Azo. Sed quidam dixerunt, hoc idem inutiliter repeti: & sic falsam literā. & dic creditores, ſ. Titij. uel dic omnes permisti Seij, & Titij. Acc.
g ¶ Nam licet. ꝫ id est licitum est.
h ¶ Creditores. ꝫ non fraudulēter: alias secus: ut ꝫ. 9. quæsitum & ꝫ. quæ in frau. credi. l. ij. Et est arg. contra. ſ. de ali. iu. l. j.
i ¶ Non faciet. ꝫ licet defunctus facere potuerit, & sic non licet hæredi, qđ defuncto licuit. Arg. cōtra. ꝫ. de reg. iur. l. in hæredēm. & in auth. de iure iur. à mo. ubi dicit esse una personā utriusq;.
k ¶ Nec poterunt. ꝫ nisi in casu: ut ꝫ. 9. quæsitum. qui est contra. Accursius.
l ¶ Proponatur. ꝫ eius hæreditatis cuius nomine postulatur separatio: ut subijcit.
m ¶ Impetrauerit. ꝫ etiam si chirographarius est. & sic contra. C. qui po. in pign. ha: l. eos. Solu. hoc admittitur hic beneficio separationis: quam scilicet separationem impetrabat. Item contra. ꝫ. l. proxi. Sed ibi in alienatione: hic in hypotecha. Accur.
n ¶ Aduersus fiscum. ꝫ cui essent dictæ res obligatæ, Vel dic, fiscus, & municipes sunt creditores hæredis. & facit ſ. de pe. hę. item ueniūt. ꝫ. ait ptor.
o ¶ Quæsitum est. ꝫ extra ordinem. Sed nō ne etiam ex hoc edicto per officiū iudicis, & sic extra ordinem subueniturus alicui? Resp. sic sed qđ hic dicit, dic, id est nō ex ordine huius edicti: neque per hoc edictum. Itē hoc eodē casu subueniretur per interius edictum, quæ in fraudem creditorū: ut ꝫ. quę in frau. cre. l. iij. & l. hac in factum. Sed ibi secundum Azo. exigitur fraus non solum hæredis, sed etiam creditorum hæreditariorum: vt ꝫ. tit. ij. qui autem. ꝫ. hoc edictum. & ꝫ. similique modo. & ꝫ. in hoc. Accur.
p ¶ Sibi enim imputent. ꝫ No. nā q̄ cū alio &c. vt ꝫ. de re. iur. l. q̄ cū alio. Et facit ꝫ. de arbi. diē. ꝫ. ſtari. & de peculio. l. posteà. & de ca. di. l. ij. ꝫ. hi. & de iudi l. interdū. ꝫ. fi. & si mēſor fal. mo. di. l. j. ꝫ. j. & de mino. l. cum mādato. in fine. & de dā. infect. qui bona. ꝫ. de illo. & C. de iure delib. l. fina li. ꝫ. finaute. & suprà, si quis cau. l. ij. ꝫ. fi quis, & de rei uen. ex diuerſo. ꝫ. petitor. & cōmo. l. fi. & ad l. Aquil. Item Mela. in prīc. & de exerci. l. j. ꝫ. cuius autem. de iureiur. l. si seruus iurauerit. & de peri. & com. l. si uia. & ſ. quibus mo. pign. uel hypo. sol. itē. ꝫ. fi quis paratus. & de insti. sed & si pupillus. ꝫ. cæterū. & insti. quib. mo. re. contra. ob. ꝫ. pen. & C. de epiſ. audi. l. & si legibus. & ad Velleia. l. si mulier. Accur.
q ¶ Quod non facilè. ꝫ id est aliter quā dolo interueniente.
r ¶ Ex quibus casibus solet. ꝫ sunt enim casus quibus nō est cui restituatur: ueluti si decedat fideicōmissarius sine hęrede: ut ſ. ad Treb. l. postulāte. circa prin. & l. apud Iulianum. ꝫ. utrum. uel si non est præsens, uel infans: ut ſ. ad Trebel. l. antepenul. in prin.
s ¶ Separatio. ꝫ propriè enim separatio dici non potest, quia nulla est mistio: additio eā habetur pro nulla. & facit C. de nō nu. pecu. l. fi cui. & ſ. de bonorum pos. contra tab. l. si post mortem. ꝫ. fi. & ꝫ. de appel. à sententia. & ꝫ. iudi. sol. l. iam tamen. ꝫ. in hac. & ſ. de lib. cau. l. j.
t ¶ Substituti bona uæneant. ꝫ à prētis creditoribus. idē & si à creditoribus impuberis quibus substitutus teneatur: ut ſ. tit. j. l. pater. Accur.
u ¶ Creditores eius. ꝫ ſ. impuberis. & sic intransitiuè legitur.
x ¶ Videamus. ꝫ subaudi, & puto nō fieri. R. & hoc probat, simul ergo &c. uel nil subaudi, & lege interrogatiuè: & quod sequitur, quod puto probandum: ad utranque quæstionem refertur.
y ¶ Separari. ꝫ ipsis castrensibus creditoribus hoc postulātibus,
z ¶ Cum castrensibus creditoribus. ꝫ hoc postulantibus. habentur enim castrēses ut hæreditarij: cum & hoc peculiū hæreditas est: ut ſ. de testa. mi. l. si certarum. ꝫ. Iulianus.
a ¶ Si quid. ꝫ filio creditū. R. & facit ad ꝫ. ſ. locati. cū in plures, ꝫ. uestimenta. & de peculio. l. hinc quæritur. ꝫ. j. ibi, cum enim &c.
b ¶ Qui non nouandi. ꝫ No. quid sit nouandi. idem videtur: vt ꝫ. proxi. ꝫ. & ꝫ. si quis pignus. de nouatione autem ideo dixit, quia olim ex coniectura huius nouæ personæ præsumebatur: vt insti. quib. mo. tol. obli. ꝫ. præterea.

† Du. creditori.
† facere. nō est in P. F. Haloāder autem hoc loco expūxit uerbum satisfacere.
† in P. F. quantumcū quæ creditoribus ꝑstetur. Du. uerò sic. Quantū cuiusque creditorib. præstetur.
† alias deest igitur.
† In P. F. Hi enim secuti sunt eum. Fortè quem mouebit quid ergo &c.
† Du. quæriter quali ter,
† Et hoc est, q̄ tale peculiū ex eiſdem causis constituitur, ex quibus hæreditas existit. neo aut. ut no. ꝫ. Senatus. ſ. si filius. ſ. ad Syllā.
† in quibusdā exēpla. deest hęredis.
† Du. Secūdū hæc uideamus &c.
† Du. &

Elegerunt. ꝫ & facit ſ. de lege commiſſ. l. de lege. ꝫ. post diem. & C. de pact. conuen. l. fi. & ſ. nau. cau. sta. l. & ita. ꝫ. fi. & ſ. de re iudi. si seruus. ꝫ. si ex cōuētione. & C. de bo. autho. iud. poſ. l. ē iurisdictionis. Accur.
b ¶ Vſuras. ꝫ facit ſ. depositi. l. si hominem. ꝫ. quoties. & C. de iure do. impe. l. ij. & ꝫ. q̄ in frau. cred. l. ait prætor. ꝫ. si quid. Et est præsumendum, si futuri temporis ab eo usuras accepit, uel etiam præteriti ex quo fuit hæres. Quid autem si prioris? nam uidetur approbasse fidem ipsius, si partem sortis acciſiat: & ideo non potest impetrare separationem. argum. ſ. ad Maced. sed Iulianus. in fin. & l. sequen. & idem si accipiat usuras: ut C. de non nu. pecu. l. cùm fidem. Item facit. ꝫ. de uac. mu. l. penul. ꝫ. fin. Accursius.
c ¶ Cur minus idoneum. ꝫ facit ſ. mand. l. inter causas. ꝫ. abesse. & qui satisd. cog. si ab arbitro. & infra de fideiusſo. l. ij.
d ¶ Mista sunt. ꝫ ut frumentum, uinum, & similia. quod de facto accipe. de iuſ enim postquàm hæres hæreditatem adiit: & sua propria, & cuius est hæres bona communia sunt, & unum patrimonium quantum ad ius. Accursius.
e ¶ Contributa. ꝫ id est mista.
f ¶ Effecerint. ꝫ ueluti cùm alluuio depellit partem, uel crustam unius prædii in aliud prædium, & facit eam unitam: ut suprà de acquir. rerum do. adeò. ꝫ. prætereà.
g ¶ Quod dictum est. ꝫ in edicto de separationibus. quod non habemus.
h ¶ Post multum. ꝫ facit institu. de litera. ob. ꝫ. multum.
i ¶ De his. ꝫ de quibus suprà diximus cessare separationem. Azo.
k ¶ Nullius alterius. ꝫ ergo demandari non potest: ut suprà de offic. eius le. i. & facit suprà de transac. l. cùm hi. ꝫ. sed nec prætor. & ꝫ. de regu. iur. l. ubicunque.
l ¶ Hoc est, ꝫ refertur ad prætorē. Accur.
m ¶ Qualitercunque. ꝫ alias qualitercunque, & aliàs qualiter. & facit ꝫ. quæ in fraud. credi. l. ait prætor. ꝫ. si quid. & suprà depoſit. l. si hominem. ꝫ. quoties.
n ¶ Nihil eis prodesse. ꝫ quod ergo non habet per se, nec per alium. Sed argu. contra, suprà, quæ res pign. ob. poſſ. Aristo. & ſ. de acquir. hære. l. cùm hæreditatem. & de bo. auto. iudi. poſſ. cùm unus. Accur.
o ¶ Hos. ꝫ scilicet, qui secuti sunt fidem hęredis.
p ¶ Nihil. ꝫ Nisi creditores hæredis dimissi sunt: ut in contrario. ꝫ. eo. debitor. in fine. Azo.
q ¶ Facilitatem. ꝫ sic insti. quib. mo. re contra. ob. ꝫ. prætereà.
r ¶ Non sunt audiendi. ꝫ meritò audiri nō debent: separatio enim &c. Et facit quòd quis debeat esse contentus eo quod eligit, suprà de tribu. l. quod in hæredem. ꝫ. eligere. & suprà de iureiurando. l. qui iurasse. in principio.
s ¶ Veniam. ꝫ scilicet ut in eō, quod supereſt creditoribus dimissis, admittāntur: ut infrà eodem debitor R. sed infrà eodem, si creditores. est contra. Solu. ut ibi.
t ¶ Iustissima. ꝫ ut quia bona hæreditaria subita clade perierunt.
u ¶ Cum libertate. ꝫ hodie etiam sine libertate: ut institu. qui manu. non poſſ. ꝫ. primo.
x ¶ Non attigerit. ꝫ id est adiit animo: sed non administrauit.
y ¶ Separetur. ꝫ communi iure: ut institut. de hære. qua. & differ. ꝫ. primo. sed iure restitutionis minor etiam postquam tetigit: ut suprà de minor. l. ait Prætor. ꝫ. non solùm.
z ¶ Debetur. ꝫ supple similiter separetur.
a A B hęrede. gesta sunt. ꝫ uendendo. ut hic: uel alicui creditori soluendo, ut suprà de bo. autho. iud. poſſeſ. l. si non expedierit. ꝫ. i. Obligando autem non præiudicat separationi: ut ſ. eod. l. i. ꝫ. sciendum. quæ est contra. Vel ibi mala fide, hic bona, & facit suprà de mino. l. in integrum.
b Debitor. ꝫ CAVSA: Titius debebat mihi c. & pro eis fideiusserat Seius: debebat autem Titius & aliis multis: nunc Titius successit Seio: & cùm creditores uellent uendere omnia bona Titii, & sic per consequens hæredit. Seianæ, uolo impetrare separat. hæredit. Seianæ à bonis Titii: cùm bona Seii sint soluendo, & non bona Titii. Dicitur tamen, quod possum: & si bona Seii mihi non sufficiant, admittar ad bona Titii cum creditoribus eius: sicut & si Titius non successisset Seio: cùm & creditores hæredit. si non sufficiat hæreditas, possunt uenire ad bona hæredis: dum tamen prius fiat solutum creditoribus hæredis & e contra multò magis. Franc.
b ¶ Debitor fideiussori. ꝫ scilicet suo. Accursius.
c ¶ Eius. ꝫ ſ. debitoris & per consequens fideiusſoris. Et dic, uænierunt, id est de uendendo tractauerunt: aliàs contra: ut ꝫ. l. proxi.
d ¶ Extincta sit. ꝫ quoties enim concurrit principalis, & accessoria obligatio in eandem personam, extinguitur accessoria: ut ꝫ. de duob. reis. l. si duo. & de fideiusſo. l. generaliter. & l. hæres. & C. de fideiusſ. l. j. eo. debitor. in fine. Azo.

Electione sua quis cōtentus esse debet.
Separabit in P.F.
No. q̄ dictum est in summario & cōcor. l. generali-- ter. ꝫ. de fideiuſ. quā l. cum l. no ſtra limitabis pulchrè, non procedere quando cederet ad in commodū creditoris, secundum Bar. hic. & Alex. post eum, qui dicit hanc limitationē pulchram.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de. ꝙ not. C. de pact. l. debitori. Item facit C. si antiqui credi. l. j. & ſ. de uict. l. non tamen ei. Accurſius.

a ¶ Proſpexerat ʒ accipiendo fideiuſſorem: & facit ſ. qui po. in pign. ha. l. creditor. j. reſpon.

b ¶ Ei quærenda ʒ alias acquirenda: & alias, exquirenda. Accur.

c ¶ Non adita. ʒ quod creditor conſequitur, poſtulando ſeparationẽ, ſ. ut aditio pro nulla habeatur in ſui præiudicium.

d ¶ Venditis. ʒ uel etiam nõ uẽditis. Imò hodie prius debitor: ut in auth. de fideiuſſ. ſ. j.

e ¶ In proposito ſummoueri. ʒ & ſi in ſta fuit cauſa ignorãtiæ: ne ſit contra. ſ. l. j. ſ. penul. in prin. ſecundum Gar. & H. tu dic, ſecũdũ Io. ſpeciale hic: quia & hæredis creditor erat, ut ſubiicit.

f ¶ Commodius. ʒ de æquitate.

f. ¶ Commodius. ʒ contra. J. eo. ſi creditores. Sol. ut ibi.

g ¶ Hæreditariis. ʒ ut ſuperfluũ accipiãt: ut ſ. l. j. ſ. pen. in princ.

Reditoribus. ʒ CASVS. Creditores hæreditarij etiam ij, quibus debetur in diẽ, uel ſub conditione, poſſunt impetrare ſeparationẽ: legatarij autem poſſunt poſtulare ſeparationẽ, cùm habeant bona hæreditaria obligata, quæ ſuperſunt, poſtquam ſatisfactum erit creditoribus hæreditariis. Fran. Accur.

h ¶ Cautione. ʒ per ſeparationẽ, uel miſſionẽ in poſſeſſionem. M. ut ſ. quib. ex cau. in poſſ. eatur. l. in poſſeſſionem. Vel dic, quòd cauetur eis de ſoluendo: ut ſuprà de iu. l. in omnibus.

i ¶ Potuit. ʒ deducto ære alieno: ut & ſ. ad Treb. l. j. ſ. pen. & ſ. e. quoties. in prin. & facit ſ. de act. & oblig. l. hæreditariarum.

k ¶ Pignoris. ʒ ut C, cõmunia de leg. l. j.

SI creditores. ʒ CASVS. Impetrata ſeparatione à creditoribus hæreditariis, ſi nõ inuenitur ſoluendo hæreditas, nõ poſſunt habere regreſſum contra hæredem: ſed ſi ſeparatione facta, hæres aliqua acquirat, aut de hæreditate, & ad hæc ueniunt creditos hæreditarij: aut aliunde, & tunc non ueniunt etiam poſtquàm eſſet ſatisfactum creditoribus propriis. Idem ſi in ſeparatione ſint læſi creditores hæreditarij: ut minus percipiendo de bonis quàm deberent. Ad hæc autem bona poſt quæſita admittuntur creditores hæredis, & reddit ratio in ſi tera, Franciſcus.

l ¶ Si creditores. ʒ proprij creditores hæredis. Accur.

m ¶ Non uidetur. ʒ huic reſpon. & ſ. l. prox. eſt contra. ſ. l. debitor. ſ. ꝙ ergo? Sol. hic corrigit, ut hic innuit: quidam putant &c. Alij ut Irrantiæ cauſa, hic non: ut ſ. l. j. ſ. penule. in fi. Tu dic, quòd hic dicit de ac quiſitis per hæredem: & infrà proxi. reſpon. non erat plenè ſatisfactũ propriis; uel non eſt idem quod in hoc reſpon. per omnia: licet dica,

proſpexerat a. Quid ergo, ſi bonis fideiuſſoris ſeparatis, ſolidum ex hæreditate ſtipulator cõſequi non poſsit? utrùm portio cum cæteris hæredis creditoribus ei quæren da b erit? an cõtentus eſſe debebit bonis, quæ ſeparari maluerit? Sed cũ ſtipulator iſte nõ adita c à reo fideiuſſoris hæreditate, bonis fide iuſſoris uẽditis d, in reſiduum per miſceri debitoris creditoribus po tuerit, ratio non patitur eum in propoſito ſummoueri e. ¶ Sed ĩ quolibet alio creditore, qui ſepara tionem impetrauerit, probari cõmodius f é, ut ſi ſolidum ex hæreditate ſeruari non poſsit, ita demũ aliquid ex bonis hæredis ferat, ſi proprii creditores hæredis fuerint dimiſsi. Quod ſine dubio admittẽ dum eſt circa creditores hæredis, dimiſsis hæreditariis g.

¶ *Creditores cõditionales, & in diẽ, & ẽt legatarij pñt impetrare ſeparationẽ. Bar.*

¶ Idemli. xij. Reſpon. LEX IIII.

CReditoribus, quibus ex die, uel ſub conditione debetur, & propter hoc nõdum pecuniam petere poſſunt, æquè ſeparatio da bitur: quoniam & ipſis cautione h communi cõſuletur: legatarios au tem in ea tantùm parte, quæ de bo nis ſeruari potuit i, habere pigno ris k cauſam, conuenit.

¶ *Qui ſeparationẽ impetrauerũt, nõ poſſunt cũ creditoribus hæredis cõcurrere, ſed ad bona poſtea ex hæreditate quæſita: aliũ de, nullo modo. Bart.*

¶ Paulus li. xiij. quæſtio. LEX. V.

SI creditores l hæreditarii ſepa rationem bonorũ impetrauerint, & inueniatur non idonea hæreditas, hæres autem idoneus, non poterunt reuerti ad hæredem: ſed ei, quod ſemel poſtulauerint, ſtare debent. Sed ſi poſt impetratam ſeparationẽ aliquid hæres acquiſierit, ſi quidem ex hæreditate, admit ti debebunt ad id, qđ acquiſitum eſt illis, qui ſeparationem impe-

idemque &c. ſed intelligitur ſecundum determinationem illius l. debi tor. Et eiſdem modis ſolue aliud contra. ſuprà eod. l. j. ſ. pe. in fin. ubi dicit admitti hæreditarios ad bona hæredis, cauſa cognita, etiam poſt ſeparationem. uel ut puto, non ob. ille ſ. penul. quia & ſi nõ poſſet ſatis fieri pro his impetrabunt hæreditarij ueniam ex iuſtiſsima cauſa. arg. ſuprà de in li. iur. l. uideamus. ſ. pe. & ſ. de interrog. act. de ætate. ſ. ex cau. & qui. ex cau. ma. l. j. in fi.

n ¶ Quæ. ʒ ſ. bona

o ¶ Recipere. ʒ per defunctum qui nõ eſt. uel dic per hæredem extrinſecus acquirentẽ. ſecus ſi de hæreditate: ut ſ. ea. l. Accur.

p ¶ Acquirere. ʒ facit C. arbi. tute. l. ſi defunctus. Accur.

QVoties. ʒ CASVS. Non ſolum creditores hære. impetrare poſſunt ſeparat. ſed etiam legatarij, ut tamen ſoluatur creditoribus prius, quàm legatariis. Item patronus, qui ſucceſſit liberto adeunti hæred. alicuius exiſtẽtis non ſoluendo: poteſt impetrare ſeparationem bo. liberti à bonis hæredis. Franc.

q ¶ Vel ſolidum. ʒ ſi bona ſufficiũt: alias inquantum poſſunt: ut hic, & ſ. eod. l. creditoribus. & ſ. ad Trebell. l. j. ſ. penul. Vel dic ſolidum, quando debetur ut æs alienum: ut C. eo. l. j. Sed ar. cõtra. C. de iure delibe. l. fin. ſ. licentiam. ubi dicit creditores præferri: ſed & hic præferũtur: eorum bona, ſed non hæredis creditores: cũ hæreditas habeatur pro non adita, ex quo ſeparatio eſt poſtulata: ut ſ. eo. l. debitor. ſ. j. Accur.

r ¶ Inſtituta. ʒ à quo dam alio nõ patrono.

s ¶ Patrono. ʒ ut poſsit impetrare ſepa rationem, qui poſteà libertæ ſuæ ſucceſsit. Vel dic, quòd reuocauit eam in ſeruitutem: & eſt argumentum pro utraque. ſ. de in inte. reſtit. non ſolùm. in prin. & ſ. proinde.

t ¶ Cõtraxerit. ʒ i. quaſi contraxerit adeundo: ut inſti. de obli. ex quaſi contractu. ſ. hæres. Accur.

QVi iudicium. CASVS. Creditor hæreditarius licet cœpit agere contra hæredem: tamen poteſt impetrare ſeparationem. Fran.

v ¶ Qui iudicium dictauerint. ʒ proponendo actionẽ. Vel dic ſecundum R. etiam conteſtando: per quod uidebantur nouare, & præiudicare: ut ſ. eo. l. j. ſ. illud. Sed eſt contra. q. a hæc nouatio proficit nõ nocet: ut ſ. de noua. aliam.

x ¶ Ex neceſsitate. ʒ ſ. peruenienti ad ſuum, quæ eſt cauſatiua neceſsitas, non præciſa. uel dic quia actio tempore expirabat. argu. ſuprà de feri. l. prima. in fine. & ſic expone ſuprà de bon. auto. iudi. poſſ. l. ij. & iij. Accurſius.

¶ DE CVRATORE BONIS DANDO.

¶ *Datur curator bonis defunctorũ: ut in l. j. huius tit. uel dic abſentiume*

tiũ: ut C. de capti. & poſtli. re. l. iiſ. & ſupra ex quibus cau. ma. l. ab hoſtibus. ſ. j. uel debitorum ſoluere nolẽtium: ut infra e. l. ſi. & ſ. ti. j. l. j. Itẽ quadoq; præſentis: ut C. de bo. quæ libe. l. ſi. ſ. j. in fi. Itẽ in alio: ut C. de cur. fur. l. j. Cætera genera curatorum dic, vt ſ. de mu. & hono. l. j. & facit ſ. de priui. cre. idem priuilegium. ſ. j. Accur.

SI ſub conditione. ʒ CASVS. Hæres inſtitutus ſub conditione poteſtatiua, puta, ſi dex. ſ. f atribus ſancti Franciſci, adire differt, ad poſtulationem creditorum, cogetur adire. nam dabitur ei dies intra quam ſi non adeat, ex tunc repellatur, ſi autem hæres inſtitutus ſub quacunque conditione, dicat ſe nolle adire, etiã ſi conditio exiſtat, tunc bona hæreditaria poſsidebuntur, & uendentur, ut creditoribus ſatisfiat. Si autem conditio eſt caſualis, puta ſi nauis ueniat de Ferraria, & ſic in terim non poteſt hæres adire, tunc datur curator bonis, qui cuſtodiat ea, & uendat res quæ fernando perirent. uendat etiam alia bona propter æs alienum, ſi quod urget, ſicut ſit cum uenter eſt in poſ. bon. cum pupillus hæres eſt, & non habet tutorem. Franc.

a ¶ Si ſub conditio— ne ʒ alias is qui ſub. alias ſi ſub.

b ¶ Si poteſt. ʒ id eſt ſi poteſtatiua eſt conditio: cogitur quidem non præciſe: ſed ſtatuitur ei dies intra quam adeat, ut ex tunc repellatur etiam ſi uellet implere poſtea: ut ſ. de hære. inſtit. ſi quis inſtituatur. ſ. j. & ſ. de bo. auto. iud. poſſ. ſi ſeruus. & ad hoc C. de inoffic. teſta. l. ſ. cimus. ſ. fi. & ſ. ad Trebel. l. facta. ſ. fi. ſub conditione. Accur.

c ¶ Si conditio. ʒ quæcunque ſit, caſualis, uel poteſtatiua, uel miſta: patet ergo quod amittit hæres hæreditatem. Et ſic eſt contra ſupra de acquir. hæred. is qui hæres. ubi conditionalis non poteſt repudiari. Solu. hic autoritas prætoris preceſsit: ibi non tenet per ſe: arg. ſupra de offi. prætо l. legatus. & ſupra de orig. iur l. ꝛ. ſ. & cum placuiſſet. Vel dic nõ repudiauit hæres hæreditatem: ſed ius adeundi: etiam ſi exiterit eõdi tio. Vel magis pacti quam repudiationis ſunt hæc uerba: ut ſ. de pact. tale. in princ. Vel hic non dicit, teneat, uel non, repudiat o, ſed bona uẽ denda: & ſic non tenet. & poterit eſſe hæres ſi qd remãſerit. Sed an hoc caſu eſt curator dandus? Videtur quod non, ut ſtatim innuit. & eſt ad hoc C. de bo. auth. iud. poſſ. l. fi. & ſuprà q. ex cau. in poſſ. ea. Fulcinius. ſ. j. uel dic hic dandum, & ſecus ibi. uel quia nõ fuit petitus. uel ibi bona certum dominum habebant, qui ſe celabat, quo caſu nõ datur niſi in ca ſibus, ut modo notaui in rubrica. at hic loquitur, quando pendet cuius bona ſint, uel neſcitur pro certo.

d ¶ Vendenda. ʒ ex edicto quodã quod non habemus, cuius meminit lex illa, ſi quis inſtit. de hære. inſtitu. & etiam hic. & ſ. l. proxi. & eſt ſententia eius, uel ex ſenatuſconſulto, ut ſ. l. Imperatores.

e ¶ Quod ſi nihil facere poteſt. ſcilicet hæres, id eſt nec implere conditionem, nec reſpondere, quia caſualis eſt. Idem puto ſecundũ Azo. & ſi poſsit & nolit, ut ſ. de hæred. inſtit. ſi quis inſtituatur. ſ. ſed ſi bonorũ. & ſ. item ſi conditioni.

f. ¶ Conſtituendus erit. ʒ ad conſeruanda bona duntaxat, uel quæ ſunt peritura uendet, ut ſubicit. & ſ. de admini. tut. inter bonorum. poteſt ergo conſtitui, etiam ſi nullus ſit creditor, ut & ſ. de mune. & hono. l. j. ſ. fi. & ſ. de nego. geſt. l. ſi. Nec ob. ſ. qui ex cau. ma. l. ſi diu. quia ſatis ut get conditio ut res non pereat. Sed Azo dixit, urgebat æs alienum, per l. illam, ſi diu. & per id quod hic ſubicit, & ſ. l. proxi. Et ſecundum hoc ponitur, aut, pro &². Et quod hic ſubicit, ſed ſi graue &c. quid adiicit ſecundum eum, niſi dicas quod ſ. erat æs alienum, ſed non graue, ſed ſ. graue. Vel prius dixit heri uenditionem, nunc ſolutionem dicat fieri, quare prima litera planior eſt.

g ¶ Per curatorem. ʒ alienatem ad hæc peritura, & etiam non peritu ra, ſi oporteat, ut addat prædictis.

h ¶ Venter in poſſeſsione. ʒ ut ſ. de uentre in poſſ. mit. l. j. ſ. item ſi peri culum, & l. curator. ſ. j. & adde idem ſ. de hære. inſt. l. ſi quis inſtituatur. Item facit ad prine. l. C. de iure dot. l. ii. & ſ. de arbi. l. litigatores. ſ. idẽ dicit. Sed an teneatur facere inuentarium? Reſpon. ſic: ut arg. ſ. de uen tre in poſſeſ. mit. l. 1. ſ. curatore. cuius exemplum poſſunt creditores alii habere, ut ſ. de bon. auto. iudi. poſſ. l. fin.

i ¶ Decerni ſolet. ʒ curator. Accurſius.

DE curatore. JC CASVS Primo dicitur, qualiter conſtituitur curator. Secundo dicit. geſta per curatorẽ rata ſunt. Tertio, quod poteſt agere & excipere. Quarto, quod ſi curator poſt litem a ſe conteſtatam conſtituat procuratorem, ſatisdabit procurator nomine curatoris, i. ꝙ curator habebit ratum. & de ſimilibus tanquam procurator curatoris, non domini bonorum. Quinto, ſi plures ſunt curatores in bonis unius, quilibet poteſt agere & conueniri inſolidũ, ſed ſi per partes ſunt conſtituti, ut unus admi niſtraret Italica bona, alter prouincialia, tunc quilibet bona ſibi deputata tantum adminiſtrabit. Sexto, curator non datur inuitus, niſi in caſu, cum nemo uoluntarius inuenitur. Septimo, ſi tres ſunt curatores, & unus eorum non adminiſtret aliquid, alii ſic, dicitur, ꝙ poteſt conueniri inſolidum iſte prout alii, niſi inuitus eſſet factus curator. & hoc dicit hæc & l. ſequ. Franciſcus.

K ¶ Adeatur. ʒ a creditoribus, uel ab aliis quorum intereſt, propter ſpem ſucceſsionis, ſcilicet eius, qui abſens eſt, ut & ſupra de hære. inſti. l. ſi quis inſtituatur. ſ. item ſi conditioni. & ſupra de uẽtre in poſſ. mit. l. j. ſ. quoties. uel forte etiam nullo petente, ſi ſibi iudici quoquo modo ſit notum, bona diſſipari. arg. ſ. qui petant tuto. l. ii. ſ. ſi quidem. & facit ſ. de fideicom. lib. l. ergo. ſ. creditori. & ſ. manda ſi mandauero. ſ. ſi curator. Accur.

l ¶ Præſes. ʒ ſcilicet adeatur.

m ¶ Acta. ʒ in iudicio quolibet modo.

n ¶ Facta. ʒ extra iudicium contrahendo uerbis, ſed geſta ſine uerbis, ut ſ. de uerb. ſig. l. Labeo. in fi.

o ¶ Rata habebuntur. ʒ etiam ſi minor ſit hæres, ut ſ. de hære. inſti. l. ꝙ quis inſtituatur. & de mino. l. in integrum. & ſ. tit. j. ab hærede. & hoc ſi fecit, quæ debet facere ex officio. Sed quod eſt eius officium? Rñ. intentare actiones perituras. Sed an idem in non perituris? Rñ. ut ſ. de bon. auto. iud. poſſ. l. creditore in prin. Item officium eius eſt cuſtodire, & diſtrahere peritura, & ſi grauet æs alienum, etiam non peritura. Sed cura toris adulti & furioſi plenior eſt poteſtas, ut ſ. de admi. tuto. l. inter bonos ũ differt & in aliis, quia actio quæ datur in illum, nõ eſt primilegiata, illa quæ in alium curatorem. ſic, ut ſ. de priuile. credi. l. idem priuile gium. Item iſte conuenitur actione mandati, ut ſ. man. l. ſi mãdauero. ſ. ſi curator. ſed ille tenetur neg. geſt. utili, ut C. de neg. geſt. curatoris. Idẽ iſte præſtat tantum dolum & latam culpam, ut ſ. de bo. auc. iudic. poſ. l. prætor. ſ. eſt prætetea. & l. in uenditione. ſ. de eo tempore. Ille ieuem, ut C. de neg. geſt. l. tutori. Item iurat ille tẽpore decreti interpoſiti, quod de iſto nõ inuenitur, ut in auth. ut ij qui ob. ha. ſe perhi. res mi. ſ. fi. Item hic inuitus non datur, ut ſ. queritur. Ille ſic, ut inſti. de ſatisd. tu. ſ. pobus. Item ibi prius gerens quam non gerens conuenitur. ſ. e. l. ſi. Item per hoc quod hic habes, no. eum habere legitimã adminiſtrationẽ, & ſic de calumnia iurat, ut C. de iur calum l. ꝛ. ſ. quod obſeruari. Accur.

p ¶ Competunt. ʒ quia legitimam habent admin. ſtrationem.

q ¶ Curatorem. ʒ alias curatores, & tunc eſt plana, alias, curatorem, & tunc, id eſt actorem, uel procuratorem, quod facere poſſunt. Inte a ſe prius conteſtata, ut C. de procura. l. neque. & inſtitu. de curato. ſ. fin. & hoc ſubicit, uti ius eſſet. eſt etiam in hoc ius ut ſit legitimæ ætatis, qui procurator conſtituitur, quod in hoc curatore exigo, ut C. de leg. tut. l. fin. Accurſius.

r ¶ Neque de rato. Jabundat una negatio, ut & alias C. de ſeruis fugi. l. j. & redde ſingula ſingulis, ſcilicet de rato cum ad agendum, de iudicato cum ad defendendum. Sed an iſte curator ſatisfiet? Reſpon. non, ut ſ. rem ra. habe. l. actor. Accur.

s ¶ Si plures. ʒ facit ad diſtinctionem huius ſ. C. de peculio tuto. l. ꝛ. & ſi unus ex pluribus. l. j. & ii. & ſ. de adminiſtr. tu. l. 3. ſ. apparet. uſque in finem. & l. ſequenti. & ſ. de exerci. l. j. in fine. & l. ſequenti. & ſupra de iis qui dele. uel aſſu. l. j. in fi. & l. ſequen. & ſ. l. proxima. & ſ. de adminiſtratio. tuto. l. inter tutores. & dic ut ibi not. Accurſius.

t ¶ Inuitum. ʒ idem in procuratore, ut ſupra de procur. l. filius familias. inuitus. & facit C. de bo. auto. iud. poſ. inciuile. & ſupra quẽadmo.

Curator datus bonis uiuẽtis a dato bonis defuncti differt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.quibus.Accur. ADDITIO Dic secundum Barto.quod aliud in tutore & curatore alio,aliud in curatore qui datur bonis.

a ¶ Necessitate.] ut quia nemo uoluntarius inuenitur, ut bona dissipentur.

b ¶ Creditores.§ facit §. de bo.auto.iud.poss. cum unus.& l.fi.& §.qui ex can.in pos.ea.l. Fulcinius. §. sed & si curator. & supra de uentre in pos sess.mit.l.j.§.eligitur. Accursius.

c ¶ Constitui.] quominus conueniat quē vult: ut subiicit. Acc.

† Du. ut & initus crearetur.

d ¶ Veriorem.§ secus in tutoribus : ut C.de diui. tute.l.fi.& C. si tutor nō gest.l.j. nisi sponte gesserint:ut quia inutiliter erant dati: & tunc quilibet pro parte tenetur, ut modus actori præscribatur : ut §.de admini.tut.l. tutores qui post.§. curatores.Secundo, & idem in procuratoribus dicerem, nisi sic mandatum est, ut quilibet teneatur.

† In uetustis exēplaribus scribi nō habetur totum, ex bo.dii.qui. curat. da. est, ac nec in P.F.

2 al.24.

insolidum:ut supra man. l.antepen.§.duobus. Alii dicunt idem hic, quod in tutoribus. Et quod dicit hic modum non debere constitui:uerum est,cum non gesserint.Sed an habeat beneficium epistoli>Respon.non:cū enim ex dolo,& lata culpa tantum teneatur:ut supra de bo. auto. iud. posi. prætor. §. est præterea. non habet locum epistola: ut argu. supra de tu. & rat. dist.l.j §. nūc tractemus. Et hoc si quæras , qualiter conueniatur ex administratione à debitore, uel ab aliis creditoribus. Si autem dicas de creditore hæreditario,qui petit creditum suum tanquam à debitore,erit idem quod in tutoribus : ut supra.c.l §. si plures. & C.si unus ex pluribus tut. l. j.& facit supra de eden. l. si quis ex §.j. Sed contra in princip.§ j.supra de admini.re.ad ci.perti.l 3. Sed ibi in alio curatore:uel ibi inuitus. Item argum. contra.§. de fuspe.tut.l.hæc enim.in fin.Sed ibi[a] in tutoribus.Accursius.

a Istam sol. sequit Bar.

e ¶ Quod redactum est.§ ex bonis.

f ¶ Factus est. § à principe: quia nihil gessit, & ad eum nihil peruenit.

g ¶ Conueniendum.§ nisi in subsidium altero non existente soluendo: ut C.si tutor non gest.l.j.& l.ii.H.& §.de admi.tut.l.3.§.j.

h ¶ Si plures.§ Actor. Si dicas,id est creditor hereditarius,planum est: ut & supra.l.j.circa princi.& §.j.de Car.edi.l.sed & si is.§.si impubes. Et sic est idem quod in tutoribus:ut C.si unus ex pluribus.l.j. Si dicas actor,id est qui agit contra curatorem quasi male administrauerit: & sic est actor creditor,qui agit mandati : tunc facit supra de uentre in possmit.l.j.§ si uero non tantum.& §.mandati.si mandauero.§. si curator. Et etiā dominus bonorum ueniens qui ageret actione in factum: ut argum.§.de bo.auto iud poss prætor.in prin. & §.his uerbis. & §.est præterea.nisi cessisset bonis:ut j.l proxi.

i ¶ Ageret,§i.administraret:& facit §.l.proxi.in fi.Accur.

K ¶ Imperatores.§ Pone casum ut in gl.quæ incipit,uocat &c.Franc.

l ¶ Ex senatusconsulto § cum sorte effet Senator debitor:ut §.de cura.l.ii.& de cura.fur.l.curator.alias per Prætorē: ut no.§.l.j.Vel dic, quod nihil prohibet & Prætorem , & Senatum circa uendenda bona tractasse:& dicta l.curator.quæ specialiter in Senatore loquitur.intelligitur,quando bona,quæ constabat esse alicuius,uenduntur: quo casu non constituitur alter curator,ut not.§.l.j.Accur.

Fraudator quis dicat

b Istæ duæ lectu. ultimæ approbantur per Barto. hic reprobatis duabus primis.

l ¶ Fraudatori.§ Vocat fraudatorem debitorem,cuius bona uendita sunt,qui noluit soluere creditoribus,& qui ad hoc cedit bonis,ut creditores fraudentur , ut quoniam dicit non habere act.contra cutatorem bonis datō,cuius autoritate bona uendita sunt, sed dat aliis , quorum interest,si male administrauerit,ut no.§.l. proxi.Vel dic,secundo,quod uocet fraudatorem creditorem ex quocunque contractu,q ad hoc constitutus est,ut cæteri creditores fraudarentur,qui dicit nō habere actionem cōtra debitorem de eo contractu,quem fecit, secundum H.Et est ad hoc §.de priuil.cred.l.ait prætor.Vel[b] tertio secundum R.uocat de bitorem,cuius bona uendita sunt,cui si qua cōpetebat actio contra alibonorum curatorē. Quod verius est. Voluntarius itaque quærendus est , nisi ex magna necessitate, [a] & Imperatoris arbitrio hoc ꝓcedat,† ut inuitus curator creetur. ¶ Nec omnimodo creditorem esse oportet eū , qui curator constituit: sed pūtēt non creditores. [b] ¶ Si tres curatores fuerint, & vnus ex his nihil attigerit , an in eum, qui nihil attigerit , actio danda est ? Et Cassius existimat, modū actori nōdebere cōstitui, [c] possēq; eū, cū quo vult, experiri. Et puto Calsij sniam veriorem.[d] Spectandum est. n. quod redactū est [e] ex † bonis illius,quibus curator datus est, non quid ad curatorem vnum peruenerit. Et ita vtimur:nisi inuitus factus est : [f] nam si ita est, dicendum est, cum non esse conueniendum. [g]

¶ Celsus lib. † 23. digest. LEX 3.

SI plures eiusdem bonorum curatores facti sunt, in quem eorū vult actor, [h] insolidum ei datur actio, tanquàm quinis eorū insolidum ageret. [i]

¶ Papyrius lib.j.† consti. LEX 4.

IMperatores Antoninus, & Verus Augusti rescripserunt , Bonis per procuratorem & Senatus consulto [k] distractis, nullā actionem ex ante gesto fraudatori competere. [l]

¶ *Creditor postea ueniens non potest reuocare curatorem , quem alij creditores elegerunt communi consensu ad uendenda bona debitoris,qui bonis cessit.*

¶ Iulianus lib. † 46. digest. L. V.

SI debitor[m] foro [n] cesserit, & creditores priuato consilio coierint,& elegerint vnū,[o] per quē bona distrahātur, vt portio ipsis, quæ ex redacto fieret, solueretur, mox extiterit alius qui se credito rem dicat,nullam quidem actionem aduersus curatorem [p] habebit, sed bona debitoris unà cū curatore vendere [q] poterit: ira,vt q a curatore, & creditore ex bonis extrahuntur , omnibus pro portione [r] præstentur.

† al.47.

† al.& a creditore &c.

Quæ in fraudem creditorum facta sunt, vt restituantur.

TITVLVS IX.

¶ *Primo ponit edictum Prætoris:& eius uerba materialiter . Secundo illud edictū exponit.Secunda ibi, Ait ergo Prætor.Et hic incipit exponere illa uerba , gesta sūt.*

Bar.

¶ Vlpianus li. † 68. ad edict. L. I.

It Prætor, [s] Quæ fraudationis causſa gesta [t] erunt cū eo[u] qui fraudē si ignorauerit, [x] de his quem suum debitorem cessione bonorum facta,ei adempta uidetur,& cōpetet emptori bonorū: & sic fuit §.de ope.lib si bona Et hoc primo modo accipitur fraudator:ut j.tit.j.l.fi.in princi.& C.de iis, q in frau. credi.l.fin. Vel quarto uocat fraudatorem creditorem huius debitoris, cuius bona uendita sunt : & sic fraudatorem, id est fraudatū. Vnde quidam habent in littera, creditori, & nō habent fraudatori.Huic quidem non datur actio indebitorem qui cessit bonis. Quod accipe , nisi aliquid de nouo acquirat, quod dignū emolumentum haberet: ut institu.de ac.§ fin. Accursius.

† al.66.

SI debitor.§ CASVS. Debitor multorum in iudicio cessit bonis: tandem creditores elegerūt quendam qui esset curator: ut uenderet hæc bona, & satisfaceret de pretio creditoribus : nunc apparet aliquis creditor prædicti debitoris , qui non interfuerat electioni curatoris: vult reuocare ipsum curatorem.Dicitur quod non potest:sed si vult ipse cum curatore uendere bona auditur : pretium inde redactum soluetur omnibus creditoribus pro portione Franc.

m ¶ Si debitor.§ nummularius forte. Accursius.

n ¶ Foro. § id est negotiationi , cui præerat , cum aliud forte non haberet. Vel dic,foro uænalium mercium. Nō enim hic accipies forum, id est locum iudicii secundum H. Vel dic,foro, id est, loco iudicii cessit bonis:ut §.de cessi.bo.l.pe. & fi.Accursius.

o ¶ Vnum.§ curatorē: ut subiicit.& §.de bo.auto.in.poss.l.in uenditione.§.fi.fuit tamē à Prætore approbatus, altoquin contra.§.e.l.ii. Accur.

p ¶ Aduersus curatorem.§ ad eum remouendum. arg.§. de pact.l. rescriptum circa prin.Sed an pro mala administratione? Rñ.fi & eius negotia gerere proposuit,sic,alias non Sed alii creditores tenentur hinc negotiorum gest uel in factum,ut §.mandati.l fi mandauero.§ fi curator. quæ uidetur contra.alii dicunt , q ibi publice fuit ordinatus , hic priuatim.

q ¶ Vendere.§ Quid si iam uendiderit curator? Rñ.aut nondum dederat pretium,& tunc habet locum prædictus §.fi curator. aut soluerat,& habet locum quod dicitur j.tit.j.l.qui autem.§.sciendum.& l.pupillus.

r ¶ Pro portione.§ fic C.ad legem Falc.in imponenda.& C. de bonis auto.iu.poss.l.pro debito. Accur.

¶ QVAE IN FRAVDEM CREDITORum facta sunt, vt restituantur.

¶ *Bene conuenit cum præcedentibus titulis.*

It prætor.§ CASVS Debitor multorum gessit aliqua in fraudem creditorum cum eo,qui fraudem participat, tandem debitore conuento a creditoribus,& non comparente, credito res sunt missi in poss.bo.debitoris, & ordinato curatore uocant uendere , quæritur quid iuris sit de alienatis in fraudem ? Et dicitur,quod reuocatur act.reuocatoria,quæ dabitur curatori bon.uel ipsis creditoribus contra contrahentem cum debitore.Dabitur etiā contra alienantem in fraudem,& hoc dicit Prætor.Secundo commendat V pi.hoc edictum.Tertio exponit hæc uerba,Gesit in frau.credi.siue gesta sunt Et dicitur,q omnem contractum comprehendit factum in frau credi.siue uendit. siue acceptilat.siue pignora liberet , uel præbet exceptionem debitori suo:puta,faciendo pactum de non petendo,siue quid aliud faciat in fraudem cred. uel ferui. amittit,id est , remittit per pactum,uel non utendo.Item in rem suam pro derelicto habuit , nam hæc omnia reuocantur.Hoc dicit usque ad l.qui autem. Fran.

s ¶ Ait prætor.§ est ergo edictum , sed interdictum quandoque dicitur,ut j.de sol.l.pupilli.in princ.

t ¶ Gesta § a creditore.

v ¶ Cum eo.Jdebitore.

x ¶ Non ignorauerit , § sed si ignorauit , tenetur si habet tituluin

Increa

lucratiumm:ut j.e.qui autem.§.simili modo.& C.eo.l.pe.Et sic intelligitur §.fi q.d in frau.pa.l.j.§. dolum.quæ est contra. Idem si est gestum cum pupillo,ut teneatur ignorans:ut j.e.l. qui autem. § fi quid cum.

a ¶ Curatori.§ quia potest esse, & non esse creditor.

b ¶ Intra annum.§ ut & C.e.l.fi.Sed contra.§.fi quid in frau.pat.l.fi patronus.§. hæc actio.

Sed ibi de eo, quod ad eum peruenit contra quem agitur : sic enim esset.& hic,ut j.eod.ait Prætor. §. hæc actio.

c ¶ Potestas. § ad quod tria sunt necessaria : ut j. de diuersi. præscri.l.j.Accur.

d ¶ Actionem. § scilicet in factum quæ uocatur Pauliana : quia à Paulo prætore fuit inducta : & cōperit ad omnia reuocanda,quæ in fraudem creditorū alienata sunt:ut j.eo.l. hac in factū. Alij Paulianam ad corporalia, sed in factum ad incorporalia dicunt competere. Et adde de his, & aliis reuocatoriis, quod nota.C.si quid in frau.pa.l.a.

Pauliana actio in factum , quæ cōpetit ad omnia reuocanda , quę in fraudem creditorum sunt alienata , quare ita sit appellata.

e ¶ Seruabo. § de hoc dic,ut j.eo.l.fin.in fin. Accursius.

† aliàs. 73.

f ¶ Generalia sunt.§ & sic generaliter intelligenda : ut & supra de aleato. l. j. § quod autem.& §.de mino. l.ait prætor. in princ. & supra si quid in fraudem patro. l.j.§.1.ibi,Omne igitur.&c. Sed contra. infra de uerbo. significa. l. Labeo. in fine. Solu. hic ex interpretatione. Accursius.

g ¶ Acceptilatione. § ut & C. eod.l.fin. Accursius.

h ¶ Dem erit. § hoc iunge precedentibus.& quod subiicit, & si pignora &c. incipit noua constructio, quæ pendet usque ad §.gesta. Accur.

i ¶ In fraudem creditorum . § ut infra eod.si pignus.licet non sit alienatio : ut eadem l.dicitur.

k ¶ Præponat.§ prius ei soluendo, cū omnes instarent:arg.j.eo.pupillus,aut rem hypothecando,dum simul omnes instarent. Accur.

l ¶ Vel ei. § scilicet debitori paciscendo , uel iuramentum deferendo:ut §.de iureiur.l.nam postea.§. sed & si quis.

m ¶ Creditorum causa. § deferendo creditori , ut iuret sibi deberi: ut d.§.sed & si quis. Vel adcundo malam hæreditatem : ut supra de separa.l.j.§.quæritum.

n ¶ Aliud.§ hoc dic, ut infra de solutio.l. pupilli debitor. in principio. Accursius.

o ¶ Opera.§ à debitore:& ab alio,cui debitor ꝓdesse nolebat, Azo. ut forte esset contumax:uel cū promisisset alij, sub pœna,iudicio sisti.

p ¶ Affuerit § ut contumax damnaretur. Accur.

q ¶ Patiatur. § cùm potuit litem contestari, & non fecit, secundum H.Quod non placet:quia statim subiicit hic respon.Dic ergo, quòd dimisit perire instantiam triennio, in qua produxerat testes,qui post testificationem mortui sunt. Accur.

r ¶ Amittit.§ id est remittit per pactum , uel non utendo.

s ¶ Desinat habere . § puta patiendo se iudicio uinci , uel aliàs in fraudem obligando se.Accur.

t ¶ IN fraudem.Intelligendum est.§ Not. qui non facit,facit: ut & in frā de regulis iuris.l.qui non facit.& §.de ædil.edict. l.quis sit fugitiuus.§.idem ait,si seruus. & infrà de re milita.l. omne. in fine.& §. de liber.agnoscen.necare.& infra de uerborum signifi.alienationis.ij.

u ¶ Sed & si reni, Vt quis eam suam.§ quod est eo ipso,quòd pro derelicto habuit:ut §.pro derelicto.l. si id. Accursius.

QVi autem .§ CASVS. Aliquis noluit acquirere quod posset: & hoc fecit in fraudem creditorum . Bene uadet quod fecit, nec reuocatur per creditores, putā,si noluit implere condit.sub qua stipulatus erat aliquid,uel repudiat hæred. uel legatū sibi relictum. Idem si emancipauit filiū suū, qui erat hæres institutus, uel lega. ei relictū, & hoc fecit in fraudē credi. Idem si seruum suum ab aliquo hæredem institutum alienauit : & sic hæreditas iussu emptoris est adita , & ei quæsita . nam hæc non reuocantur, nisi alienatio in fraud. cred. esset facta. Et hoc dicit usque ad §. apud Labeonem. ¶ Apud Labeonem § Si debitor multorum soluat uni ex creditoribus iussu iudicis , non spectat ad hoc edictum : nam non reuocatur à cæteris creditoribus: licuit enim sibi uigilare. Et hæc sunt uera , quādo satisfactum est illi. antè , quàm creditores sint in poss. bo. debitoris: si uerò postea satisfactum est illi: tunc quod accepit cō municabit eū aliis creditoribus . Item sciat, quòd hoc edictum punit cōtrahentē in fraudē cred. cum debitore. si enim contrahat non in fraud. cred. uel contrahat , scientibus creditoribus & cōsentientibus : non tenetur, licet debitor fraudem haberet . ¶ Si quid cum pupillo.§ Si debitor multorum donauit rem aliquam pupillo fraudem ignoranti : si ex hoc lædantur creditores,reuocabitur hoc , quod donatum est . Idem multo magis, si extraneo donauit in frau. credi. licet donatarius fraudem ignorauit: & tenebitur in quantum locupletior est ex isto dono . Sed pone quòd seruus meus emit aliquam rem à debitore uendente in fraudē credit. & ipse seruus participauit fraudem:in quantum teneor ego dominus, quæritur. Et diffingitur: nam aut ego dominus hoc ignoraui, & tunc teneor de peculio uel de in rem uerso:& hoc idem dicas in filio. Si aūt hoc sciui:tunc meo nomine conuenior insolidum. Item si debitor in frau.cred.plura legauit, & hæres hæc legata soluit creditoribus: reuocantur hæc legata. Vltimò dicit,hæc actio durat anno utili, & incipit ex die contractus facti. Franciscus.

† Al.Paul. lib.23. al. Caius lib. 26.ad edi. Prouincia le.

† Al. 66.

† In P. F. Quod autē & ad hāc l. uid. Cinatorū in l. legatū nu. 43. cū seq. supra. de leg. 1. ubi & Iaſ. & uide etiam zuchardū in l.1. num. 21. C. de pact.

† In P. F. non est uel honorariā.

† Intell. huius. §. uide p Io. Bap. Cimator. in l.legatū. num.10.de leg.1.

† 68.

x ¶ Locupletentur. § Ad hoc , & inferiora , facit §. si quid in fraud. patr. l.j.§.utrum.& j.de reg.iur.l.non fraudantur.in prin.& §. p socio. l.nemo.§.j.& j.de inius.l.iniuriarū.§.fi quis de honoribus. & §.ad Treb. l.nemo.§.j.& j.de iniur.l.iniuriarū.§.fi quis de honoribus. & §.ad Treb. postulante in fi.& j.de uerb.sig.l.alienationis.§.j.& j.de iure fisci. l.cum quidam.Sed contra.j.eo.ti.l.in fraudē.in princ.Solut ibi. Item arg.contra.§. de hære.uen.l.ij.§.nō tantum.& §.ad leg.Aquil.si seruus ferueū.& §.fi q§ omis.cau.testa.l.j.§.penu.Sed ille in suis tractatibus.Item contra.j.eo.ait prætor.§.penul.Sol.ut ibi.Accur.

y ¶ Stipulatio. § erat enim ei promissum aliquid, si ascenderet Capitolium: ut j.fi quid in frau.pa.l.j.§.utrum.

z ¶ Legatum repudiauit.§ Sed nonne cùm legatū repudiat, de suo diminuit,cùm statim adita hæreditate fiat dominus? Respon.si dicas,ut hic repudiauit ante aditam hæreditatem, nihil est:ut j.de regu.iur.l.q potest.§.j.& j.quorū lega.l.j.§.quod ait.& supra de succes.edict.l.j.§. decretalis.Sed rñ.quòd licet postea repudiet,non diminuat , cùm hæreditas non esse quæritum:ut §.ad leg.Aquil.nam sicut.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In uenditione.§ f.non acquirenda. Accur.
b ¶ Sed in hæreditate.§ non tamen alienatione interueniente. Accursius.
c ¶ Cessar.§ id est, non reuocabitur. Accursius.
d ¶ Reuocabitur.§ Sed nunquid reuocabitur hæreditas cum seruo quando in serui alienatione fraus interuenit? vel an seruus tantùm? Et dic, vtrûque: ut ℑ. de reg. iur. l. cùm principalis.
e ¶ Facere.§ ut & infrà de regu. iur. l. nihil dolo. & ℑ.de condi. ob. can. l. si donatarius. §. primo. & facit ad hunc, & ad ſe. §. C. depoſiti. l. fin 1. & C.de iur. delib. l. fina. §. & ſi præfatam. & ℑ. de bo. auto. iud. poſſ. ſi nõ expedierit. §. j. in prin. & C.de manumiſ. teſta. l. fin. §. ſinautem: & ℑ.de mino. l. ſi mulier, in fi. argu. contra. ℑ. de trib. illud. §. proinde. Acc.
f ¶ Quem Præſes.§ uel alius iudex. Accurſius.
g ¶ Cogat.§ actore agente.
† In P.F. recepit.
h ¶ Non interponit.§ iubendo, uel approbando: ut hic fecit. Et ſic no. quòd iuſſus, vel autoritas iudicis excuſat
† Adde qđ notaui in apoſtil. ad l. quanquã. in uerſic. iudicis iuſsũ. ℑ. de aqua plu. arcen.
i ¶ Pignora.§ in fraudem contracta: ut ℑ.e. ait prætor. §. ſi cui.
† In P.F. recepit.
& idem eſt in uẽditione. Accurſius.
k ¶ Vẽditioneſq;.§ quæ fiunt nulla cogente neceſsitate.
† Præripere in P.F.
l ¶ Accepit.§ alias, recepit. Accurſius.
m ¶ Hoc edictum.§ ſecus eſt in fiſco: ut C. de priuile. fiſci. l. pecuniam. & facit ℑ. proxi. §. & quod ibi no. Acc.
n ¶ Vigilauit.§ facit ſuprà de peculio. l. ſumma. §. ſed & ſi alij. & de ſeparationibus. l. debitor. in fi. j. reſpõ. & infrà eod. pupillus. & l. ait prætor. §. ſi cũ in diem.
o ¶ Suum.§ ſcilicet debitoris. Accurſius.
p ¶ Fecerit.§ id eſt receperit. Accurſius.
q ¶ Præcipere.§ ſic ſuprà de re iudic. l. penulti. & de bon. autho. iudi. poſſ. ſi non expedierit. §. j. ij. rñ. Accur.
r ¶ Ceſſare.§ in tit. non lucratiuo accipere. ut ℑ. eod. l. j. in prin. & ℑ.e.l. ſi debitor. & ſic nõ é contra. ℑ. eod. §. ſimili. Vel dic ĩ lucratiuo: & tunc determinat. ℑ. eo. §. in hoc. Sed quid ſi tempore contractus bona fide cõtraxerit ſed cùm traditur, ſcit in fraudem creditorum aliena ri? Rñ. teneri: quia geſtum eſt aliquid tunc; ut ℑ.l. j. in prin. Accurſius.
s ¶ Conſentientibus.§ ſcilicet expreſsè, uel quibuſdam coniecturis hoc appareat. Sed quid ſi uidentes tacuerunt? uident conſentire: arg. C.de remiſ. pig. l. j. & ij. §. fin. ſed fortè diſtingues: ut ℑ. q bus modis pignus uel hypo. ſolu. l. ſicut. §. non uidetur. Accurſius.
§ ¶ Nemo enim.§ ut & ℑ. de reg. iur. l. nemo. & ℑ. de actio. emp. l. j. in fin. & ſuprà quod falſo tuto auto. l. j. in fi.
v ¶ Si quid cum pupillo.§ in quem alienatum eſt. Accur.
x ¶ Omnimodò.§ id eſt ſiue habeat titulum lucratiuum, ſiue non habeat. Accurſius.
& ſic poteſt notari hic eſſe deteriorẽ conditionem pupilli: quàm alio rum: in quibus aliis diſtinguitur: ut ℑ. proxi. dixi. Vel dic ſecundũ Azo. q. loquitur de pupillo, cui donatũ erat. nam primo caſum dubitabilem ponit: poſtea minus dubitabilem & generalem in §. ſimili. ſic & ℑ. ad legem Aquil. ſi ſeruus ſeruũ §. rupiſſe. Accur.

reditatem, ſiquidem in uenditione a nulla fraus eſt, ſed in hæreditate b ſit, ceſſat c hoc edictum: qa licuit ei etiam repudiare hæreditatem. At ſi in ipſa ſerui alienatione fraus eſt, reuocabitur d: quẽadmodum ſi eum in fraudem manumiſiſſet. ¶ Apud Labeonem ſcriptum eſt, eum, qui ſuum recipiat, nullã uideri fraudẽ facere e: hoc eſt eũ, qui quod ſibi debetur recipiat: eũ enim, quem Præſes f inuitum ſoluere cogat g: impunè nõ ſoluere, iniquum eſſe. Totũ enim hoc edictum ad contractus pertinere in quibus ſe Prætor nõ interponit h: vtputà, pignora i, uẽditioneſq; k.
¶ Sciendum eſt Iulianũ ſcribere, eoq; iure nos uti, ut q pecuniã † accepit l antequàm bona debitoris poſſideantur: quãuis ſciens ſoluendo non eſſe recipiat: nõ timere hoc edictũ m, ſibi enim uigilauit n. Qui uerò poſt bona poſſeſſa debitũ ſuum o † fecerit P, hunc in portionẽ uocandum, exæquandumq; cæteris creditoribus. neq; enim debuit † præcipere q cæteris poſt bona poſſeſſa: cùm iam conditio omnium creditorũ parta eſſet. ¶ Hoc edictũ eũ coercet, qui ſciens eum in fraudem creditorũ hoc facere, ſuſcepit quod in fraudem creditorum hic faciebat. Quare ſi quid in fraudem creditorum factum ſit, ſi tamẽ is, qui accepit, ignorauit, ceſſare r uidentur uerba edicti. ¶ Prætereà illud ſciendum eſt, eum, qui conſentientibus s creditoribus aliquid à fraudatore uel emit, uel ſtipulatus eſt, uel quid aliud contraxerit, non uideri in fraudem creditorum feciſſe. Non enim t videtur fraudare eos, qui ſciũt, & ad hoc conſentiunt. ¶ Si quid cũ pupillo u geſtum ſit in fraudem creditorum: Labeo ait omnimodo x reuocandum, ſi fraudati ſunt creditores: quia pupilli ignorantia, quæ per ætatẽ contingit, non debet eſſe captioſa creditoribus, & ipſi lucroſa, eoq; iure utimur. ¶ Simili modo dicimus, & ſi cui donatum ſit, non eſſe quærendum, an ſciente eo, cui donatum eſt, geſtum ſit: ſed hoc tantùm, an fraudentur creditores. Nec uidetur iniuria affici is, qui ignorauit, cùm ei lucrum extorqueatur y, non damnum infligatur. ¶ In hos tamen qui ignorantes ab eo, qui ſoluendo non ſit, liberalitatem z acceperunt, hactenus actio erit danda, quatenus locupletiores facti ſunt, ultra nõ.
¶ Simili modo quæritur, ab eo qui ſoluendo non ſit a, ſi ſeruus b ignoratẽ domino ipſe ſciens rem acceperit c, an dominus teneatur. Et ait Labeo hactenus eum teneri, ut reſtituat quod ad ſe peruenit, aut vt duntaxat de peculio damnetur, uel ſi quid in rem eius uerſum eſt. Eadem in filiofamilias probãda ſunt. ſed ſi dominus d ſit, ſuo nomine conuenietur. ¶ Item ſi neceſſarius hæres e legata f præſtiterit, deinde eius bona uænierint, Proculus ait, etiam ſi ignorauerint legararij g, tamen utilem actionem h dandam. quod nequaquam dubium eſt.
¶ Huius actionis annum utilem computamus, quo experiundi poteſtas fuerit, ex die factæ uenditionis i.

¶ *Cum res uendita reuocatur, pretium emptori non reſtituitur, niſi in utilitatem debitoris appareat eſſe conuerſum. Bar.*

¶ Paulus li. lxij. ad edict. LEX VII.

SI debitor in fraudem creditorum minore pretio k fundum ſcienti emptori vendiderit, deinde ij, quibus de reuocãdo eo actio datur, eum petant l, queſitum eſt, an pretium reſtituere debeãt. Proculus exiſtimat omnimodo reſtituendum eſſe fundum, etiam ſi pretium non † reſtituatur m & reſcriptum eſt ſecundum Proculi ſententiam.

¶ Venuleius. † LEX VIII.

EX his colligi poteſt, nec quidem portionem emptori reddendam ex pretio: poſſe tamen dici illam rem apud arbitrum ex causa animaduertendam, ut ſi numi ſoluti in bonis extent, iubeat eos reddi: quia ea ratione nemo fraudatur.

† Du. is qui &c.
† In P.F. poſſeſſa ſunt.

¶ Paulus li. lxij. ad edict. LEX IX.

† QVi à debitore a, cuius bõa † poſſeſſa nõ ſunt b, ſciẽs rẽ emit, iterum alij bona fide emẽti vẽdidit, quæſitũ ẽ an ſcẽdus emptor conueniri c poſsit? Sed uerius eſt Sabini ſententia, bonæ fidei emptorem non teneri: quia dolus ei duntaxat nocere debeat, qui eum admiſit d: quemadmodũ diximus e nõ teneri eum f, ſi ab ipſo debitore ignorans emerit. Is autem, qui dolo malo emit, bona fide autem ementi uendidit, inſoliuend. l. ij. qui. ſed illud dico ſpeciale in fiſco: licet ſit argumentum contra. C.de præſcript. xxx. ann. l. prima. Azo. hic enim uidentur reſtitui, ſi ſalui ſunt: ut infrà prox. & facit C.de rei uend. ſi mancipiũ. Sed contra. ſuprà ſi quid in fraudem pat. l. prima. §. ſi quid in fraudem. ubi pretium reſtituitur emptori. Solu. quare ibi ſecus ſit obſeruandũ: euidens eſt ratio, ſecundum R. quia ibi fuit ignorans emptor, qui emit à liberto uendente in fraudem patroni hic ſciens. Accurſius.

QVi à debitore. § CASVS. Emi à debitore in fraudem credit. uendente: & ſciens hoc emi. & antequàm bona debitoris poſſiderentur à creditoribus, ego emptor hanc rem alij uendidi bona fide ementi. quæritur, an creditores poſsint hanc rem reuocare ab iſto emptore bonæ fidei. Et dicitur quòd nõ: ſed ego eis teneor ad pretium quod habui ex hac re. Fran. Accur.
a ¶ Qui à debitore.§ in fraudem creditorum uendente. Acc.
b ¶ Non ſunt.§ à creditoribus etiã: aliquin ſecundus emptor teneretur hypothecaria: ut C. de prætorio pignore. l. fina.
c ¶ Conueniri poſſit.§ reuocatoria. Accurſius.
d ¶ Qui eum admiſit.§ ut & C. de reſcind. uen. l. dolus. & de pericu. & commod. dolum. & ſuprà de Publiciana. ſed & ſi §. prætor. & infrà de except. doli. l. apud Celſum. §. de authoris. & infrà de regulis iuris. l. fraudis.
e ¶ Diximus.§ ſ. eo. qui autem. §. hoc edictum.
f ¶ Eum.§ primum emptorem. Accurſius.
g ¶ Tenebitur.§ creditoribus reuocatoria. & ſic pretium loco rei ſuccedit. & facit ſuprà de rei uend. Iulianus. in prin. & ℑ. de regu. iur. l. factum. Accurſius.

A traxit cum debitore multorum in fraudem credi. contrahente, uel emit à debitore, uel ſimilem contractum fecit: & hic cõtrahẽs participauit fraudem cum debitore: tenebitur intra annum utilem reſtituere quod de bonis illius debitoris habuit, creditoribus eius. & ad hoc inducta eſt actio in factũ. Item quandoq; tenetur & ſi fraudẽ non participauit: ut quia ex titulo dona. habuit rem. Tandẽ loquit Vlpia. & exponit uerba edicti, & dicit: hoc quod dictum eſt in fraudẽ credi. factum reuocari: eſt uerum, ſi creditores ex hoc habent damnum: ut quia non poſſunt conſequi ſolidum quod eis debetur, cùm debitor tantum non habeat. Sed pone q. debitor in fraudem credi. aliqua uendit. poſteà iſtis creditoribus ſoluit quod eis debet, & incipit alios creditores de nouo habere. nũquid iſti alij poſſunt reuocare prædicta alienata? & diſtinguit an iſti primi creditores ſint liberati de pecunia ſecũdo rũ: & tũc eis ſecũdis competit hæc actio ad reuocanda alienata: aut de alia pecunia: & tunc non poſſent reuocare. Item quod dictũ eſt in edicto q. contrahens cum debitore participauit fraudem: bene dictum eſt. ſi enim contrahens ſciret debitorem habere multos creditores: nõ tamen aliam fraudem habuit, non tenebitur hac actione, niſi creditores denũtiaſſent ei ne cõtraheret cũ debitore. Sed qd ſi tutor pupilli, uel curator adulti ſciens cõtrahat cũ debitore multorum in fraudem cred. an pupillus uel adultus ex hoc tenebitur? & dicit q. ſic inquantum ad eos peruenit. ¶ Prætereà. § in fraudem cred. à debitore alienata reuocantur ſiue unus creditor erat tẽpore alienationis, & adhuc eſt: ſiue plures erãt, & adhuc oẽs ſunt, uel unus eorum tantum nunc remanſit, cùm aliis ſit ſatisfactum. Sed pone q. contrahens cum debitore ſcit unum creditorem fraudari, non alios, nunquid habet locum hoc edictum? certè ſic: ut ille ſolus reuocet. Sed pone q. ſatisfactum eſt fraudato, ceſſat hoc edictum: & ſic reuocatoria. ſed ſi offeratur qđ debetur fraudato, & nolit recipere: non eliditur actio ex hoc edicto.
¶ Si fraudator.§ Debitor in frau. cred. aliqua alienauit, & decesſit relicto hærede: creditores hæreditarij ſecuti ſunt fidem hæredis: & quia hæres non ſoluebat, imò latitabat: bona eius uenduntur. dicitur q. bona hæredis dicuntur uendi, non defuncti. & ideo non eſt quærendum quæ defunctus in fraudem alienauit: nec reuocatur. ¶ Si qd in fraudẽ.§ Quidã hæres ſuus uel extraneus minor xxv. ann. adiuit hæreditatem, & aliqua de hęred. in fraudem credi. hęreditariorũ alienauit: tandem hic hæres abſtinuit ſe ab hæredi. petita in integ. reſti. quæritur an creditores poſsint reuocare alienata per hæredem. Et dicitur q. ſic utili act. quare non directa? dic ut in gl. hoc idem dicas in ſeruo hærede inſtituto qui poſteà abſtinuit habita in integ. reſtit. Sed an alienata per defunctum reuocari poſſunt, diſtinguit: aut creditores non ſunt ſecuti fidem hæredis: & tunc reuocantur. aut ſunt ſecuti: & tunc non reuocantur. & exempla utriuſq; ſunt in litera. ¶ Si impubes.§ Debitor alienauit aliqua in fraudem credito. hic debitor deceſsit relicto hęrede filio impubere, impubes adita hæredi. aliqua alienauit in fraudẽ credito. tam hæreditariorum quàm propriorum: uel eius tutor alienauit: & ſeparat. à creditoribus hæreditariis impetrata, dicitur quòd creditores reuocabunt alienata in fraud. eorum.
† Alias. 73.
¶ Si cùm in diem.§ Debitor in fraudem credito. debitum quod in diem debebat, ante diem ſoluit, dicitur q. quicquid in medio tempore habuit creditor, cui ſolutum eſt, reuocabitur per alios creditores. Idem ſi debitor in fraudem credit. dedit rem ſuam pignori uno ſuo creditori antiquo, reuocabitur hoc pignus per alios creditores. Item ſi mulier in fraudem credito. accepto tulit Titio quod Titius ei debebat, ut hic Titius hoc habeat in dotem, non tenet hæc acceptilatio. ſic ergo obligatio debiti in antiquo ſtatu reponitur. Item ſi debitor in fraudẽ credito. cõſtituat uſumfruct. in fundo ſuo, uel uſumfruct. ſibi debitum remittat, uel alicui promittat aliquid in annos ſingulos: reuocabitur quod faciet.
† Du. ea il lis.
¶ Si debitorem.§ Debitorem meum & plurium aliorum fugientem fui perſecutus & pecuniã ſecum ferẽtem ei abſtuli: an tenear reddere aliis creditoribus? & diſting. aut hoc feci antequã creditores miſſi ſint in poſſ. eius: & tunc non reddo. aut poſt: & tunc reddo. ¶ Si ex conſtitutione.§ Quidã debitor in fraudem credi. aliqua alienauit, & teſtamento reliquerat libertatẽ ſeruis ſuis: tandẽ nemo uolebat ei ſuccedere ex teſtamento uel ab inteſtato. uenit quidam, & petiit hæc bona hæreditaria ſibi dari cauſa libertatũ conſeruãdarũ, promittens de ſolido ſoluendo creditoribus, dicitur q. amodò creditores non poſſunt reuocare alienata per defunctum, cum ſolidum conſequantur ab accipiente hæc bona. Secundò dicit, annus huius actionis incipit currere à tẽpore quo uendita ſunt bona in fraudẽ credito. Tertiò dicit per hanc acti. in factum reuocantur res alienatæ in fraud. credit. cùm ſua cauſa, id eſt cũ fructibus perceptis à poſſ. & percipiendis, dum tamen expenſæ, ſi quæ ſunt factæ neceſſariæ, deducantur: & etiam uoluntariæ deducantur ſi factæ ſunt uoluntate creditorum uel fideiuſſorum debitoris. & ſi ancilla fuit uẽdita in fraudem cred. reuocabitur, & etiam partus ſi quem habuit: & ut generaliter dicam: ſcias q. per hanc act. reuocabitur res alienata in priſtinum ſtatum. Item obligatio ſi remiſſa erat in fraudem cred. reuocabitur in priſtinum ſtatum, perinde ac ſi non eſſet facta remiſſio, adeò q. & cõmodum medij temporis ueniat: vtputa fructus, uſuræ autẽ medij temporis nõ ueniunt niſi prius erant debitæ iure ſtipul. uel iure contractus bonæ fidei: & ſi obligatio erat ſub die uel ſub cõd. reuocabitur in priſtinũ ſtatũ. ſi aũt erat temporalis, ut quando minoris, quàm remiſit debitori in fraud. credito. illa relis, ut quando minoris, quàm remiſit debitori in fraud. credito. illa relocari poterit intra tantum tempus quantum ſupererat ei, & non inuocari poterit intra tantum tempus quantum ſupererat ei, & non intra annum. Vltimò dicit, hæc actio durat perpetuò in eo quod peruenit ad conuentum, ſiue ſit fraudator ſiue alius. Item hęc acti. datur creditoribus & hæredibus eorum. Item datur in accipientem & eius hæredem in id, quod ad eum peruenit. & hoc dicit hic §. cum ſequentibus, & cum l. ſequen. Franc.

† In P.F. ſoluatur.
† Saturninus libr. v. de inter.

a ¶ In uenditione.§ f.non acquirenda. Accur.
b ¶ Sed in hæreditate.§ non tamen alienatione interueniente. Accurſius.
c ¶ Ceſſar.§ id eſt, non reuocabitur. Accurſius.
d ¶ Reuocabitur.§ Sed nunquid reuocabitur hæreditas cum ſeruo
e ¶ Facere.§ ut & infrà de regu. iur. l. nihil dolo. & ℑ.de condi. ob. can. l. ſi donatarius. §. primo. & facit ad hunc, & ad ſe. §. C. depoſiti. l. fin 1. & C.de iur. delib. l. fina. §. & ſi præfatam. & ℑ. de bo. auto. iud. poſſ. ſi nõ expedierit. §. j. in prin. & C.de manumiſ. teſta. l. fin. §. ſinautem: & ℑ.de mino. l. ſi mulier, in fi. argu. contra. ℑ. de trib. illud. §. proinde. Acc.
f ¶ Quem Præſes.§ uel alius iudex. Accurſius.
g ¶ Cogat.§ actore agente.
† In P.F. recepit.
h ¶ Non interponit.§ iubendo, uel approbando: ut hic fecit. Et ſic no. quòd iuſſus, vel autoritas iudicis excuſat
† Adde qđ notaui in apoſtil. ad l. quanquã. in uerſic. iudicis iuſsũ. ℑ. de aqua plu. arcen.
i ¶ Pignora.§ in fraudem contracta: ut ℑ.e. ait prætor. §. ſi cui.
† In P.F. recepit.
& idem eſt in uẽditione. Accurſius.
k ¶ Vẽditioneſq;.§ quæ fiunt nulla cogente neceſsitate.
† Præripere in P.F.
l ¶ Accepit.§ alias, recepit. Accurſius.
m ¶ Hoc edictum.§ ſecus eſt in fiſco: ut C. de priuile. fiſci. l. pecuniam. & facit ℑ. proxi. §. & quod ibi no. Acc.
n ¶ Vigilauit.§ facit ſuprà de peculio. l. ſumma. §. ſed & ſi alij. & de ſeparationibus. l. debitor. in fi. j. reſpõ. & infrà eod. pupillus. & l. ait prætor. §. ſi cũ in diem.
o ¶ Suum.§ ſcilicet debitoris. Accurſius.
p ¶ Fecerit.§ id eſt receperit. Accurſius.
q ¶ Præcipere.§ ſic ſuprà de re iudic. l. penulti. & de bon. autho. iudi. poſſ. ſi non expedierit. §. j. ij. rñ. Accur.
r ¶ Ceſſare.§ in tit. non lucratiuo accipere. ut ℑ. eod. l. j. in prin. & ℑ.e.l. ſi debitor. & ſic nõ é contra. ℑ. eod. §. ſimili. Vel dic ĩ lucratiuo: & tunc determinat. ℑ. eo. §. in hoc. Sed quid ſi tempore contractus bona fide cõtraxerit ſed cùm traditur, ſcit in fraudem creditorum aliena ri? Rñ. teneri: quia geſtum eſt aliquid tunc; ut ℑ.l. j. in prin. Accurſius.
s ¶ Conſentientibus.§ ſcilicet expreſsè, uel quibuſdam coniecturis hoc appareat. Sed quid ſi uidentes tacuerunt? uident conſentire: arg. C.de remiſ. pig. l. j. & ij. §. fin. ſed fortè diſtingues: ut ℑ. q bus modis pignus uel hypo. ſolu. l. ſicut. §. non uidetur. Accurſius.
§ ¶ Nemo enim.§ ut & ℑ. de reg. iur. l. nemo. & ℑ. de actio. emp. l. j. in fin. & ſuprà quod falſo tuto auto. l. j. in fi.
v ¶ Si quid cum pupillo.§ in quem alienatum eſt. Accur.
x ¶ Omnimodò.§ id eſt ſiue habeat titulum lucratiuum, ſiue non habeat. Accurſius.
& ſic poteſt notari hic eſſe deteriorẽ conditionem pupilli: quàm alio rum: in quibus aliis diſtinguitur: ut ℑ. proxi. dixi. Vel dic ſecundũ Azo. q. loquitur de pupillo, cui donatũ erat. nam primo caſum dubitabilem ponit: poſtea minus dubitabilem & generalem in §. ſimili. ſic & ℑ. ad legem Aquil. ſi ſeruus ſeruũ §. rupiſſe. Accur.
y ¶ Extorqueatur.§ ſic infra. eod. ſi fraudator in princ. & C.eo. l. ignoti. & ℑ. de regu. iu. in re obſcura. & C.de iure delibe. l. fin. §. & ſi legatarij. & de codic. l. ſi. §. pe. & ℑ. e. l. penul.
z ¶ Liberalitatẽ.§ in caſu etiam ille, qui non liberaliter accepit, non tenetur in plus: ut ℑ. eod. ait prætor. §. ait prætor. Acc.
a ¶ Soluendo non ſit.§ & qui fraudat creditores.
b ¶ Si ſeruus.§ alienus. Accurſius.
c ¶ Rem acceperit.§ ex cauſa peculiari: nõ dominica: nec domini mandato.
d ¶ Dominus.§ ut quia præſens eſt, & poſſet contradicere: ut §. de libe. cau. l. Imo. in fine. alias non præiudicat, ſcilicet ſi nõ poteſt contradicere: ut §. de contrahen. emp. l. in huiuſmodi. & adde diſtinctionem, quam habes ſuprà de ædi. edic. l. cum mancipium.
e ¶ Hæres.§ puta ſeruus debitoris, hæres inſtitutus à debitore.
f ¶ Legata.§ relicta à debitore in fraudem. Accurſius.
g ¶ Legatarii.§ ſ. fraudem commiſſam.
h ¶ Actionem.§ uel indebiti: ut C. de iure deliberan. l. ſi. §. ſed & ſi legatarij. uel famiam, uel in factum. & facit §. ſi in fraud. pat. l. j. §. j.
i ¶ Venditionis.§ ut & ℑ.e.l. ait prætor. §. annus. & C.eodem. ſi actum.

SI debitor.§ CASVS. Debitor multorũ uendidit rem cuidam in frau. credit. etiam minori pretio, quam ualeret. & emptor participauit fraudẽ. quærit an ſi creditores agant reuocatoria, debeant reſtituere pretium emptoribus quod p re dederant? Et dicitur quòd nõ, nec totũ pretium nec partem: niſi hoc extaret penes debitorem uendentem. & hoc dicit hæc lex & ſequen. Franc. Accur.
k ¶ Minore pretio.§ hoc non curandum: cùm ſciens fuerit emptor: ſed ut apertius fraus appareat hoc dicit.
l ¶ Petant.§ per Paulianam, uel in factum: ut not. ℑ. eo. l. j. in princ.
m ¶ Non reſtituatur.§ à creditoribus. Sed nunquid ſoluendum eſt ab eo, q. in fraudem vendidit? videtur quòd non: ut C. de reſcindenda ven. l. ij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cercesit tit.lucratiuus:ut ſ.eo.l.qui autem.§.similiq; modo.

a ¶ Habuerit. ⁊ fraudantes creditores suos.

b ¶ Vendiderunt.⁊ & non sunt dimiſſ.insolidum. & facit C. de ser. pign.dato.ma.l.ſi creditoribus.& ſ.de reg.iur.l.fraudis. Accur.

c ¶ Simpliciter.⁊ id est ſi ſuam pecuniam,nō posteriorum.Hu. Vel id est sine intentione dandi pecuniam ſecundario prioribus : scilicet cùm id non agebatur inter istum fraudatorem & hos ſecundos creditores. Vel dic,id-est non directò peruenit : ut ſ. de priuil. credi.ſi uentri. §.fin. & facit ſ.de bon. auto.iudi. poſſ.l. cùm unus.& ſ. e. Papinianus.

d ¶ Horum.⁊ posteriorum.

e ¶ Noluit . ⁊ in alienando. & facit ſ. solu. matri.l. etiam.§.quanquam.& ſ. qui. ex cau. in poſſ.ea. Fulcinius.§. quòd ſi aduerſus.

f ¶ Contendendū.⁊ id est dicendum : ut & ſ.proxi.§.

g ¶ Vendente . ⁊ ſecus poſt uenditionem: ut ſ. pro emp. l. alienā. Accurſius.

h ¶ Teſtatò . ⁊ id est coram teſtibus. Accur.

i ¶ Perſeuerat . ⁊ ſic & C. de rei uen. ſi fundū. & ſ. de eden. quædam.§. ſed & ſi ei. & ſ. de leg. præſtan. utrilis. §.ſi adiecerit. & ſ.manda. ſi hominē. Sed arg. contra. C. de reſcind. uendit. ſi maior. ſed ibi non erat ius nūtiandi. Item ar. cōtra. §.quod fal.tu.auro.l. ij.Accur.

ADDITIO. Dic ſecundū Bar. hic quòd ille , qui denuntiabat, certabat de lucro : ſed ille,cui denuntiabatur, certabat de dāno: ideo eſt potior cōditio eius, cui denūtiabatur: quia poteſt dicere , non credidi tibi, ſecus ſi eſſent in pari cauſa : ut hic:ut per Bar.hic.

† Du. hac actione.

k ¶ Conſcientia.⁊ facit ſ.de rega.iur.l. fraudis, & ſ. proxi. §. & ſ. qui & à quibus. leg. in fraudem.Accur.

l ¶ Actione . ⁊ in factum ex hoc edicto. & eſt forte ratio ſecundum Azo. quia hæc actio ut Fauiana eſt perſonalis, non in rem ſcripta : ut ſ. ſi quid in fraud. patron.l.j.§.antepenulti.

† In P. F. conſcientiam.

m ¶ In curatore. ⁊ ſecus in procuratore : ut infra , de doli excep. apud Ceſſum. §. illa etiam. & §. ſi quis non li. & facit infra , de regulis iur.l.neq; inter dicto.& ſuprà,de dolo.l.ſed ex dolo.& de tribu.l. iij.§.j.& de pecu.l. ſumma.§.ſi dolo. Sed contra.ſ. ne uis fiat ei. l.j.§. hoc edicto. Sol.ut ibi.

n ¶ Ad eos.⁊ ſcilicet pupillos. Accurſius.

o ¶ Poſſe quæri.⁊ ſcilicet in eo quod dicitur &c.ſubaudi,& utrū ita habeat locum reuocatio non aliter hoc, ſcilicet quæritur.Accur.

p ¶ Idem ſint creditores . ⁊ qui tunc erant cùm alienatio fiebat. & quod ſubiicit,etiam ſi unus &c. incipit reſpondere. Vel poteſt dici,q reſpondet infrà probandum &c.Accurſius.

q ¶ Fraudati ſunt. ⁊ quæritur an habeat locum reuocatio. ſic & dices infrà reſponderi,probandum.

r ¶ Quum.⁊ id est quando. Ioan.

s ¶ Actioni.⁊ ab omnibus exercendę. Sed quid ſi nullus remāſit de his? Rſi. ut ſ. ea.l.§.itademum. Accur.

t ¶ Locum . ⁊ licet unus tantum creditor ſit in cuius fraudem eſt alienatum.

u ¶ Probandum. ⁊ ut deficiat.

x ¶ Actionem eludat. ⁊ fraudati & uolentis reuocare quicquid alienatū eſt : licet ultra ſit debitum : & quia proficiet aliis creditoribus. Azo. & hoc poſt miſſionē in poſſeſſionē: argu.ſ. eo.qui autē.§. ſciendū.uel dic non audiri quando cōuētus eſt reuocatoria.ſi autem antè uellet ſoluere , audietur fortè. ar.ſ.de aliena. iud mutan.l.iij.§. fi. Accur.

† Fraudari, non eſt in P.F.

† Aliàs,eſi dat,& alias excludæ.

y ¶ Habuerit . ⁊ & creditores fidem eius ſecuti ſunt. alias enim impetrarent ſeparationem.

z ¶ Venierint.⁊ nō fraudatoris.

a ¶ Factum.⁊ id est alienatum in fraudē. non enim fraudatoris bona uæneunt,ſed hæredis. & facit inſtit. de hære. quali. & diff.§.j. Accurſius.

b ¶ Voluntarius . ⁊ fortè extraneus.

c ¶ Cauſam . ⁊ ut quia per metum adierat:ut ſ. quod me. cau. l.ſi mulier.§.penul.

d ¶ Vtilem . ⁊ quia nō propriè in bonis de quibus agitur, factum intelligitur : cùm ſint hæreditaria : nec defunctus in eis fecerat, ſed hæres : ſed quia quādo hæc bona hæreditaria hæredis fuerunt, utilis actio competit. M. & facit ſ. de min.l.ſi mulier. Acc.

† In P. F. non eſt,hæres.

c ¶ Idem & in ſeruo . ⁊ ut detur utilis. nam & ille per reſtitutionem imperare poteſt ſeparationē. etiam poſtquā ſe immiſcuit: ut ſ. de mi. ait prætor. §. nō ſolùm. antè uerò etiam citra. reſti. ut ſ. de ſepara.l.j.§.fin.Acc.

† In P. F. hæc addun tur per parentheſin (uel abſentibus) &c.

f ¶ Hoc admittendum . ⁊ id est hanc actionem ceſſare , ſi bona eius uæneant.

† In P.F.ſi uerò paſſi ſunt neceſſarium creditores , & quaſi &c.

g ¶ Protinus . ⁊ id est antè quàm hęredis perſonam fideniq; ſequantur.R.Accur.

† In P. F. dulcitudine.

h ¶ Vtriuſque . ⁊ patris & impuberis. Accur.

i ¶ Fraus. ⁊ facta in bonis patris.

k ¶ Et ipſius. ⁊ creditoris filij.

l ¶ Creditores.⁊ in partem ſe uenturos.

m ¶ Dulcedine.⁊ No. dulcè accipere uſuras.

n ¶ Secuti ſunt.⁊ facit ſ.de ſepara.l. j.§. illud ſciendum.

o ¶ Eius.⁊ ſ.patris.Accurſius.

p ¶ Impetrata.⁊ ſcilicet à creditoribus patris impetrantib. ut bona patris

patris à bonis impuberis ſeparentur:ut ſ.de ſeparationib.l.j.§.item ui deamus.

a ¶ Itē curatoris.⁊ ſupple & teſtatoris.& hoc ſi creditores non ſunt ſecuti fidem filij: alioquin nō reuocant alienata à defuncto:ut ſ.prox. §.hic ergo patris fraudem reuocabāt eius creditores: filij fraudem reuocabunt eius filij creditores.

b ¶ Etiam in tempore. ⁊ ut & ſ.eod.oēs.§. fin.& facit inſti.de act. §.tēpore.& ſ.ad legem Fal.l.j. §. fi q s. Sed qd ſi pro tali debito datum fuerat pignus? uidetur non eſſe locum reuocationi : quia in hoc prætor ſe interponeret:ut ſ. de iudic. l.in omnibus.Azo. & ſ. eo. qui autem. §. apud Labeonem . ſed in puro debito dic ut ſ. proxi. Accurſius.

c ¶ Acceperit . ⁊ in fraudem creditorum.

d ¶ Actione. ⁊ reuocatoria . Sed contra. ſ. eod.l.illud. Solu.ibi ab initio obligauit , ſed non tradidit : hic non obligauit ab initio:uel hic accepit poſt quàm eſſet poſtulatū mitti in poſſeſſionem: ibi antè: ar.ſ.ea.l. §. ſi debitorē. uel hic in fraudē creditorum: ibi non:argum. ſ. eod. l. cùm in uetus. Accurſius.

e ¶ Conſtitutum . ⁊ ut & ſ.eo.l.ſi.§.j. & C. eod.l.ij.& ſ.eo.l.hac in factum.§.ſi. libertus tñ in fraudem patroni dotem cōſtituere poteſt: ut ſ. ſi quid in frau. pa. l.j.§.ſed & ſi libertus.

f ¶ Actionis. ⁊ l. in factū reuocantis quod mulier facit ſ. prox.reſpon.ut ſ.eod. l.hac in factum.

g ¶ Vſusfructus . ⁊ ſiue remiſſus , ſiue alij in fraudem creditorū conſtitutus : & idem in alio exemplo quod ſequitur.

h ¶ Locum fore.⁊ & ita neutro caſu punior. & ſic eſt contrà. ſuprà. quod met. cau.l. extat. & C.ui bono.rap.l.res. & de iud.l. nullus.& ſ. eod.pupillus.§.quid ergo ſi cum meo &c. Sol. hic authoritate iudicis factum eſt . In contrariis non, ſecundum Al. & ſecundum hoc uerbum abſtulisſem , dic per iudicem:ut & ſ. de fur. qui uas. in prin. & l.interdum.§.j. Vel dic quòd rēt ſine autoritate iudicis:ſed ideo quia fugiebat , & iudicis tacitò copia haberi non poterat: arg. C. qñ lice.unicuiq; ſine iudi. l.j. ſi autē ſit copia iudicis, tunc ſecus:ut i contrariis Alij dicunt,quòd hoc corrigitur per legem illam, res.quod nō placet.Alij,quòd ibi de rigore : hic de æquitate : quòd in idem recidit cum ſecunda. Item facit ſuprà,eod.l.qui autem.§.ſciendum. Accurſius.

i ¶ Si ex conſtitutione. ⁊ cuius uerba ſunt inſtitut.de eo cui libert. cauſa bono.addi.§.j.Accurſius.

k ¶ Ceſſare. ⁊ contra eos quibus alienauit defunctus.

l ¶ Geſſerat. ⁊ exponendo cautionē de ſolido ſoluendo cuiq;: ut d. §.j. inſtitut.& C. de manu.teſta.l.ſi.p quod uidentur creditores ſequi fidem eius:argumen.ſ.ea.l.§.ſi quid.in fi.

m ¶ Venditionis bonorum. ⁊ quæ reuocantur, ut pote in fraudem alienata:ut & ſ.eo l.q aut.§.fi. & facit ſ.eod.l.j.in prin.& C.eod.l.ſi actu. & ſ. ead.l. in princi. & hoc in id quod peruenit ad accipientem. ut ſ.§.actio.

Nota q ubi alicui non adeſt facultas adeundi iudicem , uel ipſius copia in prōptu haberi non poteſt pro re mea recuperanda:tunc propria authoritate & manu poſſum rē auferre concor. in cano. j. & ij. xxiij. quæſtio.j. gloſ. eſt in cano. ius gē. j. diſtin.

n ¶ Percipi potuerunt. ⁊ nec ti. excuſat qđ eſt ſpeciale: alias, ſecus: ut not. C. de rei uen. ſi fundū. Item id quod dicit fructus medij temporis uenire, eſt contra. ſ. eo. l. fi. §. non ſolū. Solu. hic cohærebant ſolo tempore alienationis. vt & ibi dicitur ſecundum B. Vel hoc lit. conteſt. ut & ibi dicitur. Vel ſol.ut ibi.

o ¶ Neceſſarias . ⁊ utiles autē aufert ſine læſione rei:cū ſit mala fidei poſ. ut C. de rei uen.domum. & hoc in ſumptibus factis circa rem: ut ſ. de impen. in reb.do.fa.l.iij.§.nos generaliter. expenſas aūt fructuū indiſtinctè ſeruat: ut ſ. fa. er. fundus. & de pe. hære. l.ſi à patre. §. fin. & ad hoc ſ. de uſur. uideamus.§. in Fauiana. & ſi fer. uē. & ſi forte. §. fi.

† In P. F. & ſi quis alius ſumptus. &c.

p ¶ Fecerit. ⁊ puta uoluntarios. nā prędictos , etiā citra uoluntatem prædictorum factos recuperat.

q ¶ Partum. ⁊ concepтum ante alienationē: ſecus ſi poſt: ut ſ. e. l. fi. §. non ſolum.in fi. §. & §. Populus. Acc.

r ¶ Dum uſuræ. ⁊ ſ. medij tēporis reſtituta prima obligatione, niſi in duobus caſibus quos ſubiicit. ad quod eſt contra. ſ. e.l.fi.§.nō ſolum. Sed ibi de fructibus: hic de uſuris. uel hic in perſonalibus præſtationibus: ibi in fructibus naturalibus. Vel ſolu.ut ibi.Acc.

† In P. F. aut ſi talis contractus &c.

s ¶ Aut ſi non talis. ⁊ alias eſt ſi nō talis: alias deeſt non: ſed ſubauditur, & repetitur ſuprà poſitū. uel tertiò ſupple in fine debebuntur . ſ. uſuræ.

† Reſtanda eſt, In P. F.

t ¶ Non deducte . ⁊ in ſtipulatu: ut in bonæ fidei iudiciis : ut ſ. de uſur. l. mora. §. bonæ fidei. & facit C. de uſu.l.iij.Accur.

u ¶ Reſtituenda eſt. ⁊ ſed ſi pura tunc ipſa pecunia:ut & ſ.de iu.do.l. licet.§.ſi.& ſ.e. l.hac in factum.

Acceptor tenetur uſque ad annum quod eſt uerum etiā ſi non peruenit quod ſperabat acciпere ex cōtractu quē fecit cū debitore.

x ¶ Erat.ſ.obligatio.

y ¶ Cuius dies finitur. ⁊ puta anno, ut quanto minoris: uel ſex meſibus,ut redhibitoria:& tēpore quo debitor eā remiſit in frau.cre. fortè menſis ſupererat. & hc facit ꝑ eo quod no.ſ.ex q.cau.maio.l.ſed & ſi per prætorem.§.quoties & ſecundum hoc dic finitur.i.finitus eſt.

z ¶ Poteſt. ⁊ ueluti cùm apud fraudatorē quis ad tempus fideiuſsit quæ obligatio eo tempore ueniente finit: ut C.de fideiuſ.l. ulti. Acc.

a ¶ Hæc actio. ⁊ Dic caſum ſecundum R. & Azo. in acceptore qui tenetur uſq; ad annum:ut ſ.eo.l.j. in princi.quod accipe etiam ſi nō peruenit qd ſperabat accipere ex contractu quē fecit cū debitore. Ite in tit.nō lucratiuo diſtinguit interuenerit fraus,uel non Sed ſi peruenit, uel

ne i diui Marci bona ſint addicta alicui libertatum cōſeruandarum cauſa,dicendum erit actionē ceſſare k. ita enim ſuccedunt , ut rata ſint quæ paterfa. geſſerat l. ¶ Annus huius in factum actionis computabitur ex die uenditionis bonorum. m

¶ *Per iſtā actionē in factū reuocantur res alienatæ in fraudem creditorum cum ſua cauſa,id eſt cū fructibus perceptis à poſſeſſore & percipiendis , expenſis neceſſariis deductis, & etiam uoluntariis.ſi uoluntate creditorum factæ ſunt.hoc dicit.*

¶ Per hanc actionem res reſtitui debet cū ſua ſcilicet cauſa: & fructus non tantùm qui percepti ſunt, verū hi qui percipi potuerunt n à fraudatore, ueniunt: ſed cū aliquo modo, ſcilicet ut ſumptus factī o ducantur. nam arbitrio iudicis nō prius cogendus eſt rem reſtituere, quàm ſi impenſas neceſſarias o cō ſequatur . ¶ Idemq; erit probandū ,† & ſi quos p alios ſumptus ex uoluntate fideiuſſorum creditorumque fecerit P.

¶ *Si ancilla fuerit alienata in fraudem creditorum & peperit, reuocatur ancilla cum ipſo partu.b.d.*

¶ Partum q quoque ī hanc actionem uenire, puto uerius eſſe. Præterea generaliter ſciendum eſt ex hac actione reſtitutionē fieri oportere in priſtinum ſtatum , ſiue res fuerint, ſiue obligationes:ut perinde omnia reuocētur ac ſi liberatio facta non eſſet. propter quod etiā medii tēporis cōmodū quod q s cōſequeretur liberatione nō facta ꝑſtādum erit, dū uſuræ r nō ꝑſtentur , ſi in ſtipulatum deductæ non fuerint: ſi nō talis s cōtractus fuerit,in quo uſuræ deberi potuerunt etiam non deductæ t. Si conditionalis fuit obligatio,cum ſua cōditione:ſi in diem, cū ſua die † reſtituenda eſt u. Si tamē ea erat x,cuius dies finitur y, poteſt z dici reſtitutionem intra id tempus poſſe poſtulari , quod tempus ſupererat obligationi : non utique intra annuum. ¶ Hæc actio a poſt annum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

nel dolo fecit quò minus peruenirent: tunc perpetuò: & nō distinguitur tit. nel fraus, & secundum hoc concorda literam: & non est contra. ff. l. qui autem. in princi. ubi dicit non teneri debitorem si non acquisiuit: q a fecus in acceptore. Alij, ut Ir. faciūt hunc §. loqui in debitore, qué dicunt teneri in id, qđ peruenit ad eum ex fraudatoris contractu: nel dolo fecit, quò minus peruenire: & sic est cō tra. dicta l. qui autem. sed ibi de extrinsecis lucris non curatur: sed hic de eo quod occasione ipsius contractus fraudatorij accipere potuit, & non accepit. & ad hunc casum facit ff. eo. l. fi. in fi. & ff. e. l. j. in prin.

a ¶ De eo quod. § quidam habent hīc ite rum post annum, ut R. alij habent cancellatum.

b ¶ Fraudator sit. § id est qui in fraudem suscepit: secundū nos. uel id est qui in fraudem alienauit secundum Ir.

†aliàs, nō datur.

c ¶ Alius quis. § ut à frandatore suppositus uel hæres, uel bo. poss. secundum utrunque. & facit ff. l. proxi. secundum primum casum. Sed quid si acceptor alij donauit? dicunt quidam non teneri: cùm dolus auctoris obesse non debeat. & multò minus secundus emptor: ut supra l. qui à debitore. Sed contra uidetur: ut ff. de excep: doli. l. apud Celsum. §. si quis autem.

d ¶ Hæc actio. § reuocatoria uel restitutoria.

† In P. F. cùm eius generis.

e ¶ Successoribus. § scilicet creditorum.

f ¶ Hæredes. § f. accipientis à fraudatore. & quod dicit datur: dic inquantum ad eum peruenit. & sic continua. legem proxi.

†Alias.68. SI pater. § CASVS. Licet concedat pater filio liberam administratione peculij: non uidetur per hoc concedere, ut ipse alienet peculiū in fraud. cred. peculiariū: & hoc casu si filius alienat, nō tenet pater sed reuocant creditores alienata. Sed pōt q pater cōcessit filio ut alienaret in frau. cre. & alienauit ita q non est soluendo: tunc uidetur ipse pater alienasse, & tenet creditoribus insolidum quasi dolo desiit habere peculium: & creditores filij uidentur esse creditores patris. Fran. Acc.

g ¶ Alienaret. § ut & §. ad Maced. l. iiij. in prin. & de pecul. l. q. peculij. & arg. ff. quod ui aut clam. l. iij. §. plane. & ad munic. l. Lucius. § pe.

h ¶ Ipse feciſſe. § f. pater de fictione iuris: cùm per alium fecerit.

i ¶ Competentes. § f. de peculio: etiam si nihil sit in peculio, cùm dolo fecit quo minus esset: ut §. de pe. l. summa. in prin. Item & in factū ex edicto de alie. iu. mu. ca. fa. q. a dolo desiit possidere peculiū. Item & in factū Pauliana, secūdū q secūdo modo exposuimus §. e. ait prætor. §. pe.

k ¶ Creditores. § etiam patris sunt creditores.

l ¶ Cùm eo eiusdem. § alias cum eo eiusdem &c. alias cum eiusdem generis &c. ut scili. cet quam directam habent contra filium eandē de peculio aduersus patrem.

m ¶ Necesse sit. § etiam si nihil sit in peculio, ut modò notaui.

ILlud. § CASVS. Titius debebat x. mihi Fracisco, & obligauerat q hoc debito mihi quōdam rem, & non tradiderat, tandem iste Titius est debitor aliorum, & nunc rem obligatam mihi tradit, non uidetur tradere rem in frau. cre. & si hæc actio cessat. Franc.

n ¶ Tenet. § cùm ab initio esset sibi hypothecatū: licet nō traditum secundū Ir. alias secus: ut §. cod. ait prætor. §. si cui. uel dic ut ibi, item hoc nisi in frau. credi. factum fuit ut j. eo. l. cùm in uetus,

de eo quod a ad eum peruenit aduersus quē actio mouetur, competit. iniquum enim prætor putauit in lucrō morari eum, qui sensit lucrum ex fraude. idcirco extorquendum ei lucrum putauit. Siue igitur fraudator b sit ipse ad quem peruenit, siue alius quiuis c, competit actio in id, quod ad eū peruenit, dolòve malo eius factum est quo minùs peruenirēt. ¶ Hęc actio d hæredi cæterisq; successoribus e competit. Sed & in hęredes f simi lesque personas datur †.

¶ Venuleius Satur. li. vj. de interd. LEX XI.

CAssius actionem introduxit in id quod ad hæredem peruenit.

¶ *In generali concessione nòn uidetur concessa fraus. Bart.*

¶ Marcellus li. xviij. digest. LEX XII.

SI pater filio fam. il. liberā pecuniam administrationem dederit: non uidetur hoc ei concessisse, ut in fraudem creditorū alienaret g. talem enim alienationem non habet. At si hoc quoque concessit filio pater, ut in fraudem creditorū facere possit: uidebitur ipse fecisse h: & sufficient competētes i ad uersus eum actiones. Etenim filij creditores k, etiam patris sunt creditores: †& cū eo eiusdē l generis videlicet habebunt actionē, ut his de peculio ꝑstari nēcesse sit m.

† In P. F. incipit, & si pignus.

¶ Paulus li. ixix. ad edi. LEX XIII.

ILlud cōstat eum, qui pignus tenet n, hac actione non teneri o. Suo enim iure, & ut pignus, nō rei seruandæ causa possidet.

¶ *Hoc edictū cōpetit ad hoc ut res aliena restituātur, uel actiones: uel ut actiones, cedantur ab eis, quibus competunt. h. d.*

o ¶ Non teneri. § Sed nec alia supple, ut consonent sequentia. nam quando rei seruandæ causa tunc proficit aliis, & tenetur: ut §. de bon. auto. iud. poss. l. cùm unus. & C. de bo. au. iu. poss. l. fi. nō auté dicas q missus rei seruandæ causa teneatur hac actione, nisi in fraudē & illud fieret: ut §. e. l. iij. §. fi. quo etiam casu loqui potest quod hic dicit.

¶ Vlpianus li. vj. disput. LEX XIIII.

HAc in factum P actione non solū dominia reuocantur q, verum etiam actiones r restauran tur. Ea propter competit hæc actio & aduersus eos, †q res s possident, ut restituant t. & aduersus eos quibus actio competit, ut actionem cedant. Proinde si interposuerit quis personam Titij ut ei fraudator res tradat, actionem mā dati cedere u debet. Ergo & si fraudator pro filia sua dotem dedisset scienti fraudari creditores, filia x tenetur ut cedat actionem de dote aduersus maritum.

† In P. F. qui res nō possident. Haloand. autem negationem expunxit.

¶ *Qui scit se habere creditores, & facultates suas non sufficere, uidetur alienare in fraudem creditorum. h. d.*

¶ Iulianus li. xliij. LEX XV.

SI quis, cùm haberet Titiū creditorem, & sciret se soluendo non esse, libertates y dederit testamento, deinde dimisso Titio, post eà Sempronium creditorem habere cœperit, & eodem testamento manente decesserit, libertates datæ ratæ esse debent, & si hęreditas soluendo non sit z: quia libertates a ut rescindantur, utrunque in eorundē persona exigimus, & cōsilium, & euentum, & si quidem creditor cuius fraudandi consiliū initum erat b, non fraudatur, aduersus eum qui fraudatur, consiliū initum non est: libertates itaque ratæ sunt.

† Alias. 49. Digesto.

¶ Paulus li. v. respon. LEX XVI.

NIsi c priores d pecunia poste riorum dimissi probentur e.

¶ Vlpianus. LEX XVII.

OMnes debitores, qui in fraudem creditorum liberātur,

HAc in factum. § CASVS. Per hanc act. in factū reuocantur res alienatæ & etiā oblig. remissæ. Itē oblig. cessæ à debitore, sed si cū debitor meus uellet tibi tradere rē in fraudem meam & aliorū creditorum, tu alium interposuisti ut ei traderetur: tenebe ris hac actio. ut cedas act. mandati cōtra interpositū. Vltimò dicit in frau. cre. debitor dedit do. pro filia sua, creditores agent contra filiā ut cedat act. de dote contra uirum. Franc. Accur.

† Alias. 26.

p ¶ Hac in factū. § alibi dicitur Paulianā: ut §. de usur. uideamus. §. in Fauiana. & ponitur illud adiectiuè à Paulo prætore. & per hanc corporalia & incorporalia reuocantur: ut hic & §. l. ait prætor. §. annus. licet quidam aliter dicant: ut no. §. eo. l. j. in prin.

q ¶ Reuocantur. § fuerunt ergo translata. ut & §. de contrah. empt. si sciens.

r ¶ Actiones. § remissæ in fraudē. Acc.

s ¶ Qui res. § scilicet corporales. si habeas non, alias sine nō. & plana est.

t ¶ Restituant. § f. reponendo se in pristinam obligationem, si in diem uel conditio nales erant: alias ipsa pecunia ut §. eod. l. ait prætor. §. prætereà. & §. si conditionalis. & j. eo. l. omnes. in prin.

u ¶ Cedere debet. § Si hoc uelit creditor, exigitur. nā contra eū agere pōt, & ipse agit mandati: ut §. si quid in frau. pa. l. pe. Accur. & §. eo. l. ait prætor. §. fi

† alias li. 49. dige.

x ¶ Filia tenetur. § Ad hoc infrà e. l. fin. §. j.

cùm mulier.

SIquis. § CASVS. Debitor Titij in fraudem eius reliquit libertatē in testamento seruis, sciens se non esse soluēdo: tandem hic debitor satisfecit Titio, & effectus é debitor Sempronij cui nunc nō est soluendo: modò quæriť an Sempronius possit has libertates reuocare? Et dicitur quòd non: cùm non in eius fraudem manumiserit: nisi de pecunia Sempronij satisfactum fuerit Titio: nam tunc succedit in lo cum eius. & h. d. hæc l. & seq. Fran. Accur.

y ¶ Libertates. § directas. Azo.

z ¶ Non fit. § sic §. eo. l. ait prætor. §. ita demū. & §. illud. & j. de regiur. l. fraudis. Sed contra. §. qui & à quibus. l. in fraudem. Solu. ut ibi.

a ¶ Libertates. § f. directæ. quod dicut nota. C. qui manu. non poss. l. prima. Accursius.

b ¶ Initum erat. § alias inerat, f. debitor. aliàs initum erat.

c ¶ Isi. § alias incipit Papinianus.

80 d ¶ Priores. § scilicet creditores.

e ¶ Probentur. § quia tunc posteriores in locum priorum succedere uidentur: ut §. eo. ait prætor. §. ita demum. Accur.

OMnes. § CASVS. Obligationes remissæ in fraud. credi. reuocantur in pristinum ſtatum per hanc actī. Secundò dicit, Lucius habēs multos creditores in fraudē eorū dedit animo donandi omnia bona sua libertis suis eisdēmque filiis naturalibus: dicit quòd reuocatur hæc bona ꝑ creditores, licet hanc fraudē ignorauerint illi liberti, eiusdemq;

eiusdemque filij. Tertiò dicit. In odiū creditorum uir soluto matrimonio reddit doté uxori incontinenti: cùm non teneretur nisi annua bima trima die, dicit q mulier teneatur hac actio. in quantum interest creditorum: non tam citò eam solutam fore. Franci. Accur.

a ¶ Per hanc actionē. § in factum, uel Paulianam: ut §. eo. l. hanc in factum.

b ¶ Obligationem. § alias actionem, & alias obligationem.

c ¶ Tradidit. § animo donandi.

d ¶ Non proponatur. § in libello tuo. Azo. uel uerè: fictitiè tamen sic: ut subiicit. sic & §. de dona. causa mor. l. & si debitor cōsilium. Accursius.

e ¶ Vniuersa. § si ergo partem bonorum, uel rem alienauit, cessat hæc præsumptio, & oportet probari dolum & euentum. Acc.

f ¶ Tenentur. § in id quo locupletiores facti sunt: ut §. e. l. qui autem. §. in hos. etiā citra scientiam: ut C. e. l. pe. Sed uidetur, q nō hac actione, sed alia teneatur donatarius donanti & creditoribus: ut §. de donat. l. hæreditatem. Solu. ibi hæreditas: hic res uniuersę: & sic ibi est nomen iuris: hic non. ar. §. de iureiur. l. mulier. Vel ibi sub conditione dedit ut satisfaceret creditoribus: & sic aperte non se fraudare dicit: hic non hoc edicto: arg. §. de ma. testa. l. si quis locuples. in fine.

†Intellectū huius. §. uide per Io. Hānib. in l. post cō tractū. nu. 61. & 63. de donatio bus.

g ¶ Statuto tempore. § annua bima trima die: hodie post annum: ut C. de rei uxo. act. l. l. j. §. cùm autem.

h ¶ Intelligit. § ut §. eod. l. ait prætor. §. si cum in diem.

SI pignus. § CASVS. Vir remisit uxori pignus quod ab ea habebat pro debito quod ei debebat. quæritur an hæc remissio teneat? Et dicitur q sic nec uidet donatio. sed si in fraudē creditorū est facta, renocat utili act. ex hoc edicto: sicut & in quolibet alio debitore, qui remitteret pignus Fran. Accur.

†Alias. 11.

i ¶ Existimantium. § & sic nalet remissa: ut & C. ad uelleia. l. etiā. & l. iubemus. & §. ad Velleia. l. quamuis. & §. quibus mo. pig. uel hyp. fol. l. j. §. j. & l. Lucius. & sic non est legatum: ut §. de leg. iij. l. iij. §. fi. Accursius.

k ¶ Si quis debitor. § etiam non maritus uel uxor. idem ecōtra: ut §. eo. ait Prætor. §. si cui soluutum.

PAtrem. § CASVS. Berta instituit uirum suū hæredem: & cum eum rogauit quòd restituat hæc bona filio communi, modò hic nō poterat differre restituere bona filio usque ad mortem sui, si abstineret ab emancipando. non abstinuit. imò eum emancipauit & statim restituit bona in fraudem creditorum suorum. dicitur quòd hæc restitutio non reuocatur. Franciscus.

l ¶ Morte sua. § f. patris: intra quod fortè tempus rogatus erat ut restitueret hæreditate: & tunc est contra. §. e. ait prætor. §. si cū in diē, sed dices gratia fideicommissarij dilatatur: ut §. de lega. ij. l. si ita. §. Pegasus. Vel pone q præsenti die rogatus erat restituere: & nō expectauit mortem suam in quam poterat differre: cū non poterat cogi emācipare: & sic nec restituere: ut §. de leg. iij. si legatarius. §. fi. & l. fideic. §. si filio. & §. si cui. nisi probet, qđ dilapidaret, ut §. ad Trebel. l. Imperator. & sic nō est contra dictam legem, ait Prætor. § si cum in diem. & facit j. l. prox. & C. de fideicommiss. l. post mortem. & quod ibi notā ¶ Soluto potestate. § i. emancipato. Accursius.

¶ Omissa. § i. non retenta Falcidia.

o ¶ Falcidiæ. § trebel. & dic q pendet cō structio usque illuc, respondi, &c. nam solui ibi quæstionem.

DEbitorem. § CASVS. Debitor multorum hæres institut[o] est ab aliquo, & rogatus de restituendo hære. Titio. cū posset retinere Falcidiam Trebellianicā non retinuit, sed totā hæreditatem restituit. dicitur q non uidetur in frau. credi. feciſſe, sed magis fideliter ad implere officium suum Franci. Accur.

p ¶ Facere. § ut & C. ad l. Fal. l. j. & facit §. l. proxi.

DEbitor. § CASVS. Obligaueras mihi fundum pro x. tandem tu in fraudem mei passus es te decipi à uicino tuo circa assignatio. finiūs & ego ittū fundū uendidi, iure creditoris. quęrit an emptor possit mouere quæstionē uicino de finibus & sic prædicta assignatio non noceat ei. & dicit q̄ potest. Fran. Accur.

†In P. F. & libertates, & alimenta consequi possint.

q ¶ Pactus est. § ut uoluit uicinus: ita q̄ de suo fundo uicino ac cesit. Accursius.

†Et ea alia iuris occurrat, qua &c. in P. F.

r ¶ Agere possit. § hypothecaria: sed pauliana non agit: nisi uterque fraudē admiserit. Accursius.

s ¶ Ignorante. § scus forte si sciente: ut §. de re iudi. l. sæpe. §. j.

¶ Vim in uetus. § CASVS. Cū haberem multos creditores: uni eorū dedi pignus, quæriē an alij creditores possint renocare? Et dicit q nō: nisi in fraudē eorum feci, & uerè ex hoc patiantur damnum. Frā.

t ¶ Et causa iuris. § alias & causa iuris occurrat qua &c. i. euentū, alias & ei una iuris cā occurrat qua &c. i.

¶ Calistratus li. ij. quæstio. LEX XX.

DEbitorem, qui ex senatusco sulto Trebel. hæreditatem restituit, placet non uideri in fraudem creditorum alienasse portionem, quam retinere potuisset: sed magis fideliter facere P.

¶ Scæuola lib. j. respon. LEX XXI.

DEbitor in fraudem creditoris cum vicino de finibus pignori dati fundi pactus est q. quæsitū est an is, qui à creditore emerit, de finibus agere r posset. Respondi, secundū ea, quæ proponentur, non idcirco minus agere posse, quòd debitor ignorante s creditore pactus esset.

¶ *Si debitor habens multos creditores dat uni eorum pignus, non reuocatur: nisi in fraudem aliorum creditorum pignus datum sit. Barto.*

¶ Idem lib. v. respon. LEX XXII.

CVm in uetus creditum unus creditorum pignora accepisset, quæro an in fraudem cęterorum creditorum factum, nullius momenti esset. Respondi creditorem non idcirco prohibendum à persecutione pignorum, quòd in vetus creditum, ut obligarētur, pactus esset: nisi id & in fraudem cæterorū creditorum factum sit: †& causa iuris t occurrat qua creditorum fraudes rescindi solent.

¶ *Pactum factum inter creditores & hæredes, non nocet libertatibus & legatariis. Barto.*

¶ Idem lib. xxxij. Digest. L. XXIII.

PRimo gradu scripti hæredes cùm animaduerterent bona defuncti, uix ad quartam partem æris alieni sufficere, famæ defuncti cōseruandæ u gratia ex consensu creditorū authoritate prędis prouinciæ secundū cōstitutionē x ea conditione adierunt hæreditatem, ut creditoribus duntaxat partē y præstarent. quæsitum est, an manumissi testamento, †& liber-

† In P. F. cùm eius generis.

actione in factū, qua &c. & dic. i. dāni euentu, uel alias & ea uia iuris &c. & expone eodē modo. & facit §. eo. l. ait Prætor. §. si cui. & l. illud. &c. & expone eodē modo. & facit §. eo. l. ait Prætor. §. fi cui. & l. illud.

PRimo gradu. § CASVS. Cū hæredes dubitarent adire quia uidebant hæredi. non esse soluendo: pacti sunt cum creditoribus hę reditariis de certa parte debiti non petenda: & sic adiuerunt hæreditatem. quæritur an libertates relictæ testamento debitoris teneant: & an legata tenent. & dicitur quòd libertates tenent, nisi sint relictæ in fraudem creditorum. legata autem non debentur, si hæreditas non est soluendo. Fran. Accursius.

u ¶ Conseruandæ. § sic instit. qui manumit. non pos. §. j.

x ¶ Secundum constitutionem. § diui Marci fortè: quæ loquitur de bonis adeūdis causa libertatum conseruandarum: & de solido soluendo creditoribus: ut C. de testa. manumiss. l. fi.

y ¶ Partem. § dimidiam pura: ut j. de uerb. oblig. l. nomen filiarum. §. portionis.

Libertates,

Universidad de Deusto

a ¶ Libertates. ʒ scilicet nam fideicommissariæ ex solo enentu reuocantur:ut C.qui manumit.non posl.l.j.& finali.

b ¶ Legata autem,ʒ non enim debentur nisi ex hæreditate:quæ non é nisi ære alieno defuncto rum & ſ.de dqg. causa mortis.l.& si debitor

z Adde gl. in l.fi. C.de pac. & in l. fi.tribiboni.tex. C. de hæredi. uel actio. uen. & in l. si marito, ſ.solu.ma.

consilio, & C. ad legem Falci.l.successores.sed in libertatibus directis duo necessaria sunt: ut dixi.

¶ Vpillus. ʒ CASVS. IESVS. Pupillus succesit patri: & uni creditorum hæreditariorum soluit.tãdem abstinuit ab hæreditate patris. nunc paterna bona uenduntur à creditoribus paternis: & quia non sufficiunt, petunt creditores communicari quod ille creditor accepit. quæritur an rectè petant. & distinguitur. nam aut omnes creditores instabant, & tunc tutores pupilli, uel ipse pupillus uni soluit: & hoc casu audiũtur. an uerò iste tantum iurabat, cæteri non:& hoc casu non reuocantur: quia licuit uigilare. Quod autẽ dixi, quando omnibus creditoribus instantibus uni solutum est, quòd reuocatur,est uerũ quando ab inuito extorsit creditor. si autẽ sponte uni soluit pupillus uel eius tutor, nunquã hoc reuocabitur. & nota pona uerba hic in fine legis. Fran. Accursius.

† Quæstionũ publicè tractatarũ.

† In P. F. an distinguimus, p &c.

c ¶ Id quod accepit. ʒ ante bona possessa.& sic totam l.intellige, alias indistinctè reuocatur: ut suprà eodẽ qui autem.§.sciendum.

d ¶ Vt si per gratificationem. ʒ utroque, scilicet instante:ut ſ.de bo.auto.iudi.possi.si non.§.j.

e ¶ Iustè.ʒ id est non malignè.

f ¶ Nullo pacto.ʒ id est nulla ratione. sic & suprà de cond.indebiti. tutores. in fin.& infrà de regu. iuris, nihil dolo. & suprà eod.qui autẽ. §.apud. & §. sciendum.Sed contra.suprà p soc.l.uerum.§.si cum res. ubi socius reuocat, qđ alter socius habuit à tertio socio. Solu. hic fuerunt negligentes: ibi nõ fuerũt. Vel ibi de æquitate: hic de rigore. Vel ibi speciale:qa ius fraternitatis habet societas:ut ſ.pro soc.l.uerum.in princ.& no.hic ad negligentiã:ut C.de anna.excep.l.secunda.in prin. & ſ. eod. qui autem.§. sciendum.

Societas ius fraterni tatis habet.

g ¶ Vt uenirent.ʒ quia non erant soluendo,non tamen erant possessa adhuc.Accursius.

h ¶ Distinguendum est.ʒ innuit apertè suprædicta non esse distinguenda.R.Sed certè imò: & prædicta prima distinctio admittit: ut & ſ.de bo.auto.iudic poss.si non expedierit.§.j.Azo.ergo hic unum mẽbrum subdiuidit,scilicet quando non fuit gratificatus.

i ¶ Extorserim.ʒ similis distinctio habetur suprà de legatis terti.l. xj.§.si rem.

k ¶ Nõ reuocetur.ʒ nisi posterior eram tempore: ut C.de iure deli. l. fina.§. si uerò hæredes. secundum quosdam.sed illa in pignore dicit, non in personali.

l ¶ Vigilantibus.ʒ adde concor.ſ.eo.l qui autem. §.sciendũ.Accur.

SI fraudator.ʒ CASVS. Debitor multorum in fraudem eorum accepto tulit fideiussori quẽ acceperat à debitore suo. & sic ꝑ hoc peruenit liberatio ad debitorem suum , quæritur an non solùm detur reuocatoria in fideiussorem,ut reponat se in oblig. sed etiam in ipsum debitorem.& distinguitur. nam aut sciuerunt ambo hanc fraudem: & tunc ambo tenentur. aut fideiussor tantum sciuit fraudem: & tũc ipse tenebitur & non reus,nisi in subsidiũ: ut quando fideiussor nõ esset soluendo.Sed pone quòd accepto tulit ipsi debitori: & sic etiam fideiussor liberatur: & certè in ipsum debitorẽ fit restitutio & in fideiussorẽ si sciierit hanc fraudem . & non tenetur fideiussor etiam in subsidium: qa de dãno certat,nõ de lucro.& hic est casus principij huius legis usque ad uer. in duobus autem &c. in eo autẽ uer. potes ponere casum: ut ibi in gl. habes. Sed ne ego Franciscus uidear trãsire,ut muscipula super pruinas, audi huius uersiculi.casum. Quidam debitor multorum habens duos reos debendi eiusdem quantitatis, in frau.cre.uni eorum accepto tulit: & sic per consequens & alter est liberatus. quæritur an uterque hæc actì. reuocatoria teneatur. Et certè par utriusque causa est.hoc é dicere,si ille cui est accepto latũ,teneꝫ,& alter:si nõ tenetur, nec alter tenetur. uidendum est ergo quando teneatur ille cui est acceptolatũ.& certè tenetur quando participauit fraudem,uel etiam si nõ participauit fraudem, dum tamen ex causa lucratiua sit ei acceptolatum , & eisdem casibus tenetur & alter: alias non. ¶ Si à socero. ʒ Quidam debitor multorum in fraudẽ eorũ dedit mihi fraudem scienti prædia in dotem pro filia sua. dicitur quòd teneor revocatoria creditoribus. & si conuentus ab eis restituo prædia, liberor ab actio.de dote, nec teneor etiam uxori meæ emancipatæ à suo patre,si postea ab eadem diuertam. sed fi antè quàm conueniar à creditoribus, restitui prædia uxori meæ quæ diuertit à me: ac de dote conuentus ab ea teneor creditoribus: eo quòd sciui fraudem: nec reperã à muliere prædia. idem est & si sine iudice ei restitui. si autem ignorassem fraudem, & restitui mulieri prædia: nõ teneor creditoribus: sed ipsa tenetur. si autẽ tam ego quàm ipsa sciuimus: uterque nostrum tenetur, Si autem neuter nostrum sciuit fraudem, tunc ipsa tenetur, uel statim dare prædia, si ei sunt restituta prædia. si nondum sunt restituta, cauere debebit de restituendis cùm ad eam peruenient. ego aũt non teneor ex quo fraudem ignorani: cùm non ex causa lucratiua uideor habere,sicut nec creditor cui est solutũ,quod sibi debetur: indotatam enim uxorem non accepissem . Vltimò dicit. Pone ꝙ quidam extraneus in odium creditorum suorum dedit mihi dotẽ pro ea. dicitur ꝙ si frandem hanc sciui,teneor restituere prædia. Item uxor mea semper tenebitur,id est siue ipsa sciuerit,siue non,& etiã eius pater tenebitur saltem,ut caueat se restituturũ hæc prædia,si ad eum perueniant. ¶ Si procurator.ʒ Procurator meus uidens quendã debitorem multorum uelle uendere prædia in fraudem creditorum , iussit seruo meo ut emeret illa prædia:& emit. dicitur quòd ipse procurator tenetur hac act.non ego. ¶ Non solũ.ʒ Fundus alienatus in fraudẽ cred. reuocatur. & etiam fructus, qui cohærent solo tempore quo uẽditur. Item fructus,qui post litem motam percepti sunt,medio autẽ tempore fructus percepti non ueniunt. Item partus ancillæ in frau. cred. uẽditæ,conceptus & natus post alienationẽ nõ uenit in hanc actio.secus si saltẽ esset conceptus tempore alienationis. ¶ Fructus autẽ.ʒ Qui emit fundũ in fraud. cred.tenetur hac act.& ad fundum & ad fructus, qui tempore emptionis cohærent fundo:siue fuerint tunc maturi,siue non. & hoc probat triplici ratione. Prima quia unum emere uidetur emendo solum cum fructibus. Item qui habet fundum ualentem c. in hyeme,& tempore messium sunt ibi fructus ualentes x.nõ dicitur habere duas res, scilicet fundum c. ualentẽ & fructus ualentes x.sed unã rem dicitur habere.scilicet fundum ualentem centum.Item qui habet domum,nõ dicitur duas res habere,scilicet solum & superficiem:licet separatim possit uendere solũ deducta superficie. ¶ Hæc actio.ʒ Cicero alienauit multa in fraudẽ cred. nõ est dubium quin acceptatores bonorũ teneantur reuocatoria:sed an Cicero teneatur hac act.?Et uidẽ quòd non: quia cùm omnia bona, quæ supererant pcnes eum,sint possessa à creditoribus: absurdum est eũ conueniri qui nihil habet.sed tamen dicit, si nihil potest recuperari ab acceptatoribus:dandã act.in eum in omne id, quod postea,quærit usque ad sæculum & perã: & ut etiam in carcerem detrudatur, si non potest solidũ soluere.Fran.Accursius.

† In P. F. an distinguendũ est is &c.

† Concor. tex. in can. nuntiatum. 74. dist. & ꝙ pigris & negligẽtibus iura non subueniant,bene facit text. in l. non enim negligentibus.ſ. ex quibus cau. maio.

† lib. vj. interdict.

m ¶ Suo.ʒ id est sibi obligato.Accur.

n ¶ Acceptum tulerit.ʒ & per hoc etiam reus liberatur: ut ſ. de acceptilatio.& per iusiurandum.§.& si fideiussoribus.Accursius.

o ¶ Tenebitur.ʒ id est reus & fideiussor:etiam si ex causa non lucratiua fiat acceptilatio.

p ¶ Scierit.ʒ scilicet tenebitur insolidum:alter uerò inquantum locupletior est,si ex causa lucratiua est.

q ¶ Capit.ʒ & puto dandam etiã non in subsidiũ,quia ille cui donatum

tur in fraudem creditorum:siue sciat,siue ignorer,tenetur quatenus locupletior est:ut ſ.eo.qui autẽ.§ in hos & adde de dona.cau. mortis.l. & si debitor consilium.& hoc casu insolidum videtur locupletior. ut sup de dolo.itaque.in subsidium autem maxime tenebitur:ut hic,& ſ. de eo per quem fact.l.fi.in princ.& de dolo.l.ideoque.in fi.M.

† acceptum latum Du.

a ¶ Non æque.ʒut in ip sum reum datur qui capit ex donatione.

b ¶ Faciat. ʒ & puto non dandam , quia lucrum non capit,sed damnum euitat secundum omnes.

c ¶ In duobus. ʒ puta Titius meus debitor & aliorum habet duos reos debendi , & in fraudem creditorum accepto fert uni. certe sicut ille tenetur cui acceptolatum est, uel non tenetur secundum distinctionem sciẽtiæ & lucratiuæ causæ, ita & alter, quia par utriusque causa est,& facit C. de duo.re. l.fi.Accur.

¶ Habetis hic.tex.fin. ad hoc ꝙ dos detur filiæ patrẽ dẽ pueniſſe ex cã lucratiua, secꝰ aũt est quo ad maritum , uã dẽ habere ex cãone rosa siue soluto matrimonio,siue cõstãte. ẽt siue hẽat lucrari dotẽ ꝑ mortem mulieris. Bolog.

d ¶ Restituerit eam. ʒ creditoribus agentibus revocatoria.

e ¶ Emancipatæ.ʒ quo casu soli sibi esset restituenda.ut C.de rei uxo. actio. §. videamus. Accursius.

f ¶ Hæc actio. ʒ in factum, quæ datur contra accipientem a fraudatore.secus in ea est,quæ cõtra alienantem datur ut ſ.ea.l.in.fi.

g ¶ Non pẽnę.ʒnam si pœnæ nomine daretur, non liberaretur abuxore,ut argu.ſ. ne quis eum qui in ius vo. l. fin. Accursius.

h ¶ Absolui solet. ʒ ab uxore conuentus.

i ¶ Reus. ʒ qui & maritus fuit.

K ¶ Si restituerit ʒſ.creditoribus.

l ¶ Eum actione. ʒ ſhac revocatoria , non obstante exceptione rei iudicatæ,& hoc propter ſuam scientiam. Accursius:

m ¶ Ad mulierem.ʒ Nã etiam indebita impedit repeti scientia. ut C. de condj.indeb.l i.

n ¶ Videndum. ʒ alias videndum & alias deest.

o ¶ Competat ei.ʒ relinquitur tacite respondendum ꝙ non fit repetitio nec hic quidem , ut Ir. & H. sed M. contra, quasi indebito soluto, Accur.

p ¶ Is.ʒſ.vir.Acc.

q ¶ Ignorauerit. ʒ patre dante dotem pro ea in fraudem creditorum.

s ¶ Filia.ʒ creditoribus.hac actione in factum.Accur.

s ¶ Peruenisse ʒ & hoc est uerum, quando dos iam ei reddita ẽ. alias locum habet quod sequitur de cautione.Accur.

t ¶ Non dandam.ʒnon enim ex donatione capit.licet dos dicatur donatio:ut ſ de donatio.l.j.Accur.

v ¶ Indotatam.ʒ & sic quammodo sibi debitum uideatur accepisse ꝑ onere matrimonij.& sic similis est creditori. ut infra.de actioni.& obligationibus.l.ex promissione.& C.de impo.lucrat. descriptio. l. prima.§ j.lib.x.Accursius.

Cõtra,si reo scienti † acceptolatũ sit,fideiussor quoq; si & ipse sciierit , tenebiꝫ. Si uero ignorauerit nunquid,non æq; a actio in eum dari,debeat,quoniã magis detrimentum non patitur,quam lucrũ faciat b?In duobus c autẽ reis par utriusque causa est.

¶ Ille §. ponit casum longum, quem lege prout pũctuaui.& satis planius erit tibi.

¶ Si à socero † fraudatorẽ sciẽs gener acceperit dotẽ,tenebitur hac actione.& si restituerit eam d ,desinit dotem habere , nec quicquã emãciparæ e diuortio facto restituturũ Labeo ait,quia hæc actio f rei restituẽdæ gratia non pænè g nomine daretur,ideoq; absolui h solet reus i si restituerit k . Sed si prius quam creditores cũ eo,experirentur,rediderit filię dotem, iudicio dotis nomine cõuentus: nihilominus eum hac actiõe l teneri Labeo ait:nec ullum regressum habiturũ ad mulierem m .Si uero sine iudice,videndũ n est,an ulla ei repetitio cõpetat o .& certe cõperit. Quod si is p ignoraverit q ,filia autem scierit, tenebitur filia r ,si uero uterque sciverat, vterque tenebiꝫ. At si neuter scierit, quidam exstimãt nihilominus in filiam dandam actionem, quia intelligitur quasi ex donatione aliquid ad eam peruenisse s : aut certe cauere eã debere,quod cõsecuta fuerit. se restituturam. In maritum autem,qui ignorauerit, non dandam t actionem , nó magis,quam in creditorẽ, qui a fraudatore quod ei deberet , accipit. cum is indotatam u uxorem ducturus non fuerit. ¶ Item si extraneus filiæ familias nomine fraudãdi causa dotem dederit , tenebit maritus si scierit , ꝙ mulier x ; nec minus & pater si non ignorauerit y ita ut caueat,si ad se dos ꝑ uenerit z ,aut restituat eam.

¶ Pone casum in terminis.qa obscurus est tex.,ꝑpter breuitatem suam,Procurator meus uidens quendã debitorem multorũ creditorum uelle uendere ꝑdia in fraudẽ

x ¶ Mulier.ʒ siue sciierit siue non.cum quantum ad eam sit causa lucratiua:ut ſ.proxi.Accur.

y ¶ Si non ignorauerit.ʒ Maximæ tenetur inquantum dicitur.ut caueat.vt subiicit.

z ¶ Peruenerit.ʒ quod esse potest,si hoc stipulatus est,ut & sup.de eui. l.pater.

creditorũ,iussit seruo meo ut emeret illa prędia.qui emit.dicitur hoc,quod ipse procurator tenetur hac actione,non ego. h.d. §. seq. unde pèr partes,loquitur de fructibus usque ibi,hæc actio.

¶ Si procurator ignorante domino a cũ sciret debitorem b eius fraudandi cepisse consilium,iussit seruo c ab eo accipere d ,hac ipse e actione tenebitur,non dñs f .¶ Non solum ipsam rem alienatam restitui oportet,sed & fructus , qui alienationis tẽpore terræ cohærent, quia in bonis fraudatoris fuerunt. item eos qui post inchoatũ iudiciũ recepti sunt. medio aũt tpe perceptos, in restitutionem nõ uenire g. Item partum ancillæ per fraudem alienatæ,medio tpe, editũ, in restitutionẽ non uenire,quia in bonis fuerit. ¶ Proculus ait h ,si mulier post alienationem conceperit,& antequam ageretur,pepererit,nullam esse dubitationẽ,quin partus restitui non debeat i .Si uero cũ alienaretur,pręgnãs fuerit,posse dici editũ quoq; partum restitui oportere. ¶ Fructus k autem , qui fundo cohæsissent,non satis se intelligere Labeo ait,utrum duntaxat qui maturi , an etiã qui immaturi fuerint prætor significet l .Cæterum,etiam si de his senserit,qui maturi fuerint, † nihilominus m possessionẽ restitui oportere n . Nam cum fundus alienare. tur, quod ad eum , fructusque eius attineret,unam quandam rem fuisse,id est fundum,cuius o omnis generis,ꝑ alienationem † fructus sequi.† nec enim eum , qui tempore hvberno habuerit fundum q centum , si sub tempus messis vindemiæve fructus eius uendere posit decem,idcirco duas res. id est fundum centum,& fructus decem eum habere intelligendum , sed unam id est fundum centum † & decem, sicut is quoque unam rem habere, qui separatim solum ædium r uendere posit.

¶ Hæc actio non tantum in eos datur, qui rem alienatam per fraudem tenent. sed etiã in debitorem,qui fraudulenter alienauit:licet ea.

a ¶ Ignorante domino.ʒ qui sibi mandauit.

b ¶ Debitorem.ʒ eius qui nunc experiri desiderat.

c ¶ Seruo.ʒ eiusdẽ cuius est, ꝑcurator.Acc.

d ¶ Accipere.ʒ i. emere,uel alio titulo rem aliquam accipere. A.

e ¶ Ipse.ʒſ.procurator Accur.

f ¶ Non dominus. ʒ qa ignorauit secundũ quoddã idem si sciuit. nisi habeat ratum. nã in generali mãdato talia illicita non continentur ut argu ſ.eo.si pater.& ſ.de cond. in debit.l fi procurator. §.Celsus.Accur.

g ¶ Non uenire. ʒ contra.ſ.e.ait prętor. §.per hanc. & §. præterea.Sol. ibi de donatario,ut de fructibus medij temporis teneatur. hic de emptore. Vel ibi de fructibus prouenientibus naturalibus,hic de ꝑueniẽtib. cultura. Vel hic tradidit rem fraudator. ibi erat apud eum in quẽ alienabat in fraudem. Vel ibi de actio. in factum,hic de utili i rẽ. Tu dic illã secundum istã & facit supra , de Iul. uideamus §.in Fauiana.

h ¶ Proculus air.ʒ facit ſ. proxi.§.Accur.

i ¶ Non debeat. ʒ i. non debet.

† Du. nihilo magis.

† Sic in P. F.sed in nõ nullas exẽplaſructus sequitur

† In P. F. nec eum q hyberno & et subaudiẽ tẽpore Greco noie loquendi Au. li.x.enen.c. i.

† Et decem nó é in P.F

K ¶ Fructus. ʒ Quidam habent in tex. ut fructus autem fundo cohæsissent.& dic esse uerba edicti,& supplendo prętor rẽ cũ fructib. restituat.ut fructꝰ ãt, &c.alij habent ut fructus ât fũdo cohæsisse &tunc supple,ut dicas fructus autem,&c.

l ¶ Significet.ʒ restituendos.Accur.

m ¶ Nihilomagis. ʒ ꝑ nihilominus. alias nihilominus. & tunc bene stat. Accur.

n ¶ Oportere. ʒcum fructibus etiã non maturis.nam hoc uerbo restitui uidetur claudere fructus omnes, ut ſ. de vſu. uideamus generaliter.§. i Fauiana.&merito.nam,&c.

o ¶ Cuius.ʒ scilicet fundi Accur.

p ¶ Omnis generis.ʒ id est, quolibet modo facta: siue ꝑ donationem siue per uenditionem. Vel dic omnis generis fructus.id est. maturi,& immaturi.Accur.

q ¶ Fundum.ʒ Quo ad hybernale tempus.sed quo ad legem Falcidiã detrahendam pluris uidetur fundus quando ad sunt fructus,ut.ſ. ad legem Fal.l.in lege Falc.placuit. Accur.

r ¶ Ædium.ʒ deducta superficie. nam una res est.i.domus.& facit ſ.ad reg iur.l.propemodum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fraudatorem.ʒ qui alienauit in fraudem.
b ¶ Essent.ʃiniſi denouo acquirat quod habeat idoneum emolumentum.ue & ſ.de cur.bo.dan.l.imperator.& de ceſ.bo.l.qui bonis.
c ¶ Possint.ʒ ab acceptoribus:quia diſtraxit uel ſic alienauit qđ neſcitur quibus,cum eſſent mobilia. Accur.
d ¶ Dabitur.ʒ in factum ad hoc, ut ab eo recipiam ponatur ut ſubiicit. & arg.ſ.ad le. Iul.pec. l. ſacrilegii. quod non fieret poſt ceſſ. bo.niſi quando non compareret res ut hic,& ſup.de ceſ.bo. l.i. Vel hic non ceſſerat bonis. Vel dic ſecundo .datur perdidiſſet & ſinulli.&c. in eum actio. ſ. in-
† Nor. iſtū ſolidum, ſi quid detēx.ad hoc nouo acquirat vſ- que ad ſacculum & alienat bo perā: ceſſerit uel na ſua in non ceſſerit bonis : frandē ere ut ſup. de re. iudic. ſi ditorū ſuo quis dolo. nam non rū, ſi non eſt indulgendum ma reperiūtur litius : ut ſupra , de illa bona, rei.uen.l in fundo. §.conſtituimus. Vel non pōt ce dic tertio ſecūdum dere bonis quoſdam teneri in ſed dēt car ceſſari. Bo. quod ad eum perueniſſet occaſione dictæ alienationis in fraudem factæ . ut ſup.eo.ait prætor.§. hæc actio. Vel dic quarto quod ceſſit bonis : & tamen tenetur inquantum facere poteſt ſi quid quæratur ut C. eod. l. fin. & nihilominus forte capietur in perſona : ut ſubiicit, ſed prætor &c. & ſic addat. ſed Pla. expoſitiue le gebat. Accur.

¶ DE INterdictis,ſeu &c.

¶ *Qualiter de iure ciuili agatur ſup. dixit. nunc qualiter de iure prætorio quo plerunque de poſſeſſione per interdicta agitur. ut inſt. eod. in prī ideo de interdictis dicit. Plerunque dixi. quia quandoque de proprietate per interdicta agitur. ut ſ. l.ij. §. quædam. & econtra per alias actiones agitur de poſſeſſione, ut per condictionem indebi. ut ʒ. de cō d. indebi. l. indebiti. & tralaticaria, ut ſupra de tritica. l. i. in fi. & l.ij. uel. per cod. ex lege ut C. de acquiren. poſſ. l. ſi. & C. loca. l. ſi qs. uel per officium iudicis: ut ſup. de re. uen. l. fi.*

o ¶ Extraordinariis actionibus.ʒ.ſ. in factū. ſic dictis. quia extra antiquā ſolennitatē interdictorū proponuntur. ut inſt. e. §. fi. ſed q erat olim differentia inter ea & actiones cū & actiones ſolenniter propoſitæ. ut ſ. de or g. iur. l.ij. §. oium? R ſi. ſolēnitates actionū a iure ciuili, inter uictorū a iure prætorio inducebantur. Vel ſed m Azo. q a ſolennitas uerborū circa actiones generaliter in perſonis omnium formabatur. ſed in interdictis in perſonis potentiū tantum. & ipſi tantum uti poterant. & hoc poteſt notari ſ. de vi & vi. ar. l. i. in prin. & ne qd i lo. pu. l.ij. in prin. vnde dicuntur inter duos reddi. ut inſt. eo. §. ſunt tameo. ſed hodie non eſt differentia. cum nulla hodie formetur a ptore, uel iudice uiuente. eſt ergo interdictū nihil aliud quam actio ptoria: & quodcunqpproponatur non eſt vis, factio in factū, uel interdictū. licet quidā dicant hodie non proponi interdicta. ar. C. e. l. pe. & ſi. Acc.

Interdictū ratum cū actione ptoriana cō uenit ut al tero ſæpe alterius locō utamur

De interdictis, ſeu extraordinariis actionibus, c quæ pro his competunt.

TITVLVS I.

¶ *Iuriſconſultus in hac lege & ſeq. proſequit diuiſionem interdictorum. Et primo ponit diuiſionē reſpectu rerū pro quibus cōpetunt interdicta. Secūdò reſpectu effectus interdicti. Tertio ponit aliam diuiſionem reſpectu tēporis quo dantur. Quartò ponit unam regulam. Quinto ponit unam diuiſionem reſpectu iuris pro quo dantur. Secunda ibi, Interdictorum. Tertia ibi, Interdictorum quædam. Quarta ibi, Interdicta. Quinta ibi, Interdictorum. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX I.

VIdeamus de quibus rebus interdicta competūt. Et ſciendum eſt interdicta, aut de diuinis reb⁹, aut de humanis competere. De diuinis, vt de locis ſacris, † vel de locis religioſis. De rebus hominum interdicta redduntur: aut de iis, quæ ſunt alicuius, aut de iis, q̄ nullius ſūt. ¶ Quæ nullius ſūt, hæ ſunt liberæ perſonæ: de quib' exhibēdis, d & deducēdis interdicta cōpetūt. ¶ Quę ſunt alicuius, hęc ſunt aut publica, aut ſingulorū. e Publica ſunt de locis f publicis, de viis deq; fluminibus publicis. Que aūt ſingulorū ſunt, aut ad vniuerſitatē pertinent, vt interdictū. Quorū bonorū: g aut ad res ſingulas, vt eſt interdictū vti poſſidetis, & De itinere h actuq; .

¶ Interdictorū i aūt tres ſunt ſpecies: exhibitoria: k phibitoria: l reſtituторia. m Sunt tamen quædā interdicta & miſta, n q̄ & prohibitoria ſunt, & exhibitoria. ¶ Interdictorum q̄dā in pſens, q̄dā in præ-

Interdicta autem ſingulorum, id eſt ad ſingulorum utilitatem ſpectantia, quædam ſunt vniuerſalia: ut interdictum quorum bonorum, quædam ſingularia. ut interdictum uti poſſidetis: & interdictū de itinere actuque priuato. Tandem ponitur diuiſio in qua comprehenduntur omnes ſuperiores: & eſt talis. Interdictorum tres ſunt ſpecies. quædam enim ſunt exhibitoria: ut interdictum de tabulis exhibendis, & ſimilia. quædam prohibitoria: ut interdictum ne quid fiat in loco ſacro: & ſimilia. quædam reſtitutoria, ut unde vi. quædam miſta, id eſt tam prohibitoris, quam exhibitorit: uti eſt interdictum de libero homine exhibendo: cum & exhibitio fiat ex hoc interdicte & prohibitione detineatur. Tandem ponitur alia diuiſio, & eſt talis. Interdictorum quædam ad præſens tempus referuntur, quædam ad præteritum. ad præſens, ut eſt interdictum uti poſſidetis. nam in eo obtinet qui lit. conteſtatæ tempore poſſidet non ui: non clam: non precario. de præterito ſunt interdicta, ut interdicta De itine. actuque. nam in eo obtinet qui hoc anno iuit. Item interdictum de aqua æſtiua. Poſtea ponit notabile dictum, ut licet quædam interdicta uideantur in rem concepta, ut quod vi aut clam: omnia ſunt in perſonam: quia qui tenetur, aliquo interdicto, eſt obligatus. Tandem ponitur alia diuiſio interdictorum. nam quædam ſunt annalia, ut interdictum unde vi. de eo quod non peruenit ad violentum. & fere omnia alia. quædam ſunt perpetua. ut vnde vi interdictum in eo, quod peruenit ad violentum. Tandem ponitur alia diuiſio interdictorum. nam quædā ſunt inducta hominū cauſa, quædam cauſa diuini iuris & religionis. diuini iuris, ut interdictū ne quid in loco ſacro. religionis, ut de mortuo inferendo. hominū cauſa ſunt interdicta quædā ad publicā utilitatē pertinentia. quædam cauſa ſui iuris tuendi. quædam cauſa rei familiaris. & de his omnibus dat exēpla. & hoc dicit hæc l. cum prin. ſeq. Frā. Ac.

f ¶ Sacris.ʒ de ſacris duo exempla, de religioſis alia duo ponit: ut ʃ. c. l.ij. § i. Accur.

g ¶ Exhibendis.ʒ hoc ad illud de li. ho. exhi. & ad illud de liberis exhibendis referri pōt. ſed quod ſubiicit, ſ. deducēdis, ranēū ad ſecundū, ut habes ʃ. de lib. ho. exhi. l.j. & de libe exhi. l.j. & 3. in prin. liberi enim homines & filij noſtri in bonis nullius ſunt. ut hic, & ſ. de rei. uen. l.i. §. i.

h ¶ Aut ſingularum.ʒ inſufficiens uidetur diuiſio. ut inſtitu. de re. diu. §. i. ſed illa quo ad eum tractatum, hæc quo ad iſtum loquitur. Item cō tra. ʃ. de iniur. ſane. Sol. ut ibi.

i ¶ De locis publicis.ʒ de his per ordinem dicet ʃ. ne quid in loco publi. uſque ad tit. de vi. & vi arma.

K ¶ Quorum bonorum.ʒ quod ſolum eſt vniuerſale. ut ʃ. ti. i. l. i. in fi.

l ¶ De itinere actuq;ʒ ſ. priuato. de quo eſt ʃ. de iti. actuq; pri. l. i.

m ¶ Interdictorum. ʃ ſuperiores diuiſiones, licet aliis uerbis, hic repetuntur. R.

n ¶ Exhibitoria.ʒ ut de tabulis exhiben. ut ʃ. de tabul. exhiben. l. 3. §. hoc interdictum.

o ¶ Prohibitoria.ʒ ſunt, ſ. ne quid in loco publico ſi at. ut ʃ. ne quid in loco publi. fiat. l.ij. §. i.

p ¶ Reſtitutoria.ʒ ut quod factum eſt tollatur. ut d. l. 2. §. prætor. ait cę tera exempla quære. inſt. 20. §. i.

q ¶ Miſta.ʒ ſicut de lib. ho. exhib. & de libe. exhib. nam exhibitio fit per ea. ſed & prohibet prætor detineri hominem liberum. & prohibet

vim

nim fieri patri quo minus ducat filium: ut ʃ. de libe. homi. exiben. l.j. & iij. in prin. & ʃ. de libe. exhi. l.j. ſed ex alia cauſa miſſū eſt interdictū, ne uis fiat ei. ſ. prohibitorium. & reſtitutorium. prohibet enim uim fieri poſſidēti, & amiſſam poſſeſsio. iubet reſtitui. ad qđ eſt ʃ. ne uis fiat ei. l. pe. §. cum prætor. & l. j. §. hæc. actio.

a ¶ Vt uti poſſidetis.ʒ nam qui præſentialiter. i. lit. conteſta. tempore poſſidet non ui, non clam, non precario: obtinet: ut infra, utrobi. l. j. in fi.

b ¶ Vt de itinere.ʒ nam in eo uincit, qui hoc anno iuit: ut infra, de itine. actūque priua. l. j. in princip. & quod de aqua ſubiicit, habes infra, de aqua cotidiana & æſtiua. l. j. in princi.

† lib. 67. ad edict.

c ¶ Concepta.ʒ ſ. quandoque: ut quod ui, aut clam: ut infra, quod ui, aut clam. l. competit. §. in ſumma. & interdi. de opē. noui nuntiatione. ut ſ. de noui ope. nuntiatio. l. pe. & fi. & ſic in actione, quod me. cauſa. ut ſ. quod metus cauſa. l. metum. §. cūm autē. & ad exhibend. ut ſ. ad exhiben. l. de eo. §. fi.

† Al. 63. & al. 73.

d ¶ Vi tamen ipſa.ʒ quia obligatus eſt, qui tenetur interdicto aliquo, ad id quod uenit in eo interdicto: ſed in actione in rē non eſt quis ad aliquid obligatus: nec aliqua obligatione tenetur: ut inſtituta, de act. §. j.

Interdictorum quædam ſunt ad tēpus, & illa ſunt annalia: alia perpetua & quid inter utraque ſit diſcriminis.

e ¶ Annalia. ʒ ut unde ui, & de eo, quod nō peruenit ad uiolentum: ut ʃ. de ui & ui ar. l. j. in prin. Eidem ferè in omnibus: cūm & prætoris imperium anno tātū durabat: ut inſtit. de perpe. & temp. actio. §. eas uerò. q̄dā tamen ſunt perpetua & ſubiicit: ut interdictum de tab. exhi. ut. ʃ. de ta. exhi. l. iij. §. fi. Poteſt igit ſic diſtinguiſ: ſi contineant rei perſecutionem: nec dentur ex maleficio: dent perpetuò. ſinautem ſunt ex maleficio, aut nō continent rei perſecutionē, terminantur anno niſi de eo quod peruenit ad maleficiū, uel hæredem eius de quo perpetuò agitur: ut ʃ. de actioni. & obliga. l. in honorariis. & ʃ. de ui & ui arma. l. j. in princi

Dua. aut.

I Nterdictorum. ʒ Caſus uſque ad §. quædam. uidiſtis. ſ. in. l. proxi.

¶ Quædam interdicta. ʒ In quibuſdam interdictis uertit quæſtio proprietatis, ut in interdicto, De itinere actuq; priuato quando intentat ab eo qui uult reficere iter. nam agens eo debet probare dominiū ſeruitutis: & de hoc habes ʃ. de itine. actuq; priua. l. iij. §. ait Prætor. & §. hoc autē. Itē in interdictis, quæ dantur pro rebus ſacris, uel religioſis, uertitur quæſtio quaſi proprietatis, nō uere: cùm ſint in bonis nullius: ut eſt interdictum ne quid in loco ſacro fiat, & ſimilia de quibus habuistis circa princi. l. q enim ea intentat, debet probare rem eſſe ſacram uel religioſam. Item interdictum de liberis exhibendis eſt ſimile ſuperiori. nam pater qui illud intentat, debet probare illum ſuum filium quem petit. In fine dicit & amodò nō mireris, ſi in interdict. quæ dantur pro re familiari, probatur cauſa proprietatis quandoque, ut dictū eſt: cùm & hoc cueniat in his quæ dantur cauſa diuini iuris tuendi, ut dictum eſt. ¶ Hæc autem interdicta. ʒ Interdicta quæ pro rebus familiaribus dantur: quædā ſunt inuenta adipiſcendæ poſſeſ. cauſa. quædā recuperandæ, quædā retinendæ, quædam duplicia. i. tam recuperandæ poſſ. quā adipiſcendæ. & de omnibus dat exempla, excepto ultimo. & de illo dat exemplum: ut in interdicto, Ne uis fiat ei: ut habes exemplū ʃ. ne uis fiat ei. l. iij. §. cūm prætor. Franciſcus Accurſius.

f ¶ Duplicia ſunt. ʒ in quibus quiſlibet eſt actor & reus: ut uti poſſi. ut inſti. eo. §. tertia. quandoque aliter dicuntur duplicia: ut ʃ. ea. l. §. fi.

g ¶ Simplicia. ʒ in quibus alter agit, alter eſt reus: ut d. §. tertia. ſed & in duplicibus qui prouocat, habetur actor, uel fortè diſcernitur: ut ar. ſ. de iudic. in tribus. & facit ſ. de ꝓcura. ſi defunctus. § fi. Accurſius.

h ¶ Vti poſſidetis. ʒ ut infrà, uti poſſide. ſi duo. §. hoc interdictum. & utrobi. ut d. §. tertia. & de ſuperficiebus: ut infrà de ſuperficie. l. i. §. proponitur. & de aqua cotidia. & æſtiua. quandoque, ut cum proponit inter emptores, & hæredes, & de bono. poſſe. ut ʃ. de aqua coti. & æſti. l. j. §. ait prætor, inter hæredes.

i ¶ Exhibitoria. ʒ exempla horū accipe ſ. l. prox. §. interdictorum. in primo interdictorum.

k ¶ Prohibitoria. ʒ ſupple ſcilicet hoc de arboribus cę dendis quod eſt prohibitorii: ut infrà, de arbo. cæden. l. j. in prin. & de itine. actuq; priua. quod eſt ſimiliter prohibitorium: ut infrà, dixi: quia non omnia ꝓhibitoria ſunt ſimplicia ſed quædam duplicia ſunt ut uti poſſide. & utrobi. ut inſtit. eo. §. tertia.

teritum referuntur. In præſens ut Vti poſſidetis a: in præteritum, ut De itinere b actuq;, & De aqua eſtiua. ¶ Interdicta omnia licet in rē uideanē cōcepta c, ui tamē ipſa d perſonalia ſunt. ¶ Interdictorū quædam annalia e ſunt, quædam perpetua.

¶ *Hic ponit aliam diuiſionem interdictorum. Et prima eſt diuiſio reſpectu perſonarum, quibus competunt. Tertia reſpectu effectus. Quarta ſimiliter reſpectu effectus. Secunda ibi, Interdicta autem. Tertia ibi, Quædam interdicta. Quarta ibi, Hæc autem.*

¶ Pau. lib. † Iviij. ad edictum. LEX II.

I Nterdictorum quædam duplicia f ſunt: quædam ſimplicia g. Duplicia dicuntur, vt Vti poſſidetis h. Simplicia ſunt ea, ueluti exhibitoria i, & reſtitutoria: item ꝓhibitoria k, De arborib. cędendis, & De itinere actuq;. ¶ Interdicta aūt competunt, uel hominū cauſa, vel diuini iuris, † vt de religiōe l: ſicut eſt. Ne qđ i loco ſacro m fiat: uel quod factum eſt, reſtituatur, & de mortuo n inferēdo, uel ſepulchro ædificando. ¶ Hominū cauſa competunt, uel ad publicam utilitatem pertinentia o, uel ſui iuris tuendi gratia, uel officij tuendi cā, uel rei familiaris. ¶ Publicę autem utilitatis cauſa competit interdictum, Vt uia publica uti liceat p, & flumine publico q: & Ne quid fiat in uia publica r. ¶ Iuris ſui tuendi cauſa, De liberis exhibendis s †, item de liberto exhibēdo. Officij cauſa t, De homine libero exhibēdo. Reliqua uerò interdicta rei familiaris cauſa dantur.

¶ Quædam interdicta rei u perſecutionem continent, ueluti De itinere actuq; priuato x. nā proprietatis cauſam continet hoc interdictum. Sed & illa interdicta, quæ de locis ſacris & religioſis proponuntur y, ueluti z proprietatis cauſam continent. Item illa De liberis a exhibendis, & quæ iuris ſui tuendi cauſa diximus competere: ut nō ſit b mirū, ſi quæ interdicta ad rē familiarē † pertineant †, & proprietatis, nō poſſeſsionis cauſam habeant. ¶ Hæc autem interdicta, quæ ad rem familiarem

l ¶ Vt de religione. ʒ exemplificatiuè lege: quia & ſacra ſunt & religioſa. uel dic: ut i. ſicut: & ſic ſtatim duo de quolibet ponuntur exempla.

m ¶ Ne quid in loco ſacro. ʒ exemplum diuini iuris. & eſt hoc ʃ. ne quid in loco ſacro. l. j. de reſtitutorio, de quo ſubiicit, non habemus, ſed eius meminit ʃ. ne quid in loco pub. l. ij. §. locorum.

n ¶ Et de mortuo. ʒ exēplum religionis. & habes hoc ſ. de mor. in fer. l. j. in prin. & §. prætor ait, poteſt addi & quintum, Ne quid fiat in loco ſa. ut ʃ. ne quid fiat in loco ſa. l pen. & fin. nam & ſanctæ res quodammodò diuini iuris ſunt: ut ſ. de rediui. l. j. in prin. & inſti. de rerū diui. §. ſanctæ.

o ¶ Pertinentia. ʒ ſupple uel ad priuatam, ad priuatam dico uel ſui iuris, &c.

p ¶ Vti liceat. ʒ ut infra, ne quid in loco publico. l. ij. §. fin.

q ¶ Flumine publico. ʒ ʃ. ut in flu. publi. na. lic. l. j. in prin.

r ¶ In uia publica. ʒ ut ʃ. ne quid in lo. pub. l. ij. §. ait prætor, i uia ſunt & alia, quæ collige à tit. ʃ. ne qd in loco pu. uſque ad tit. de ui & ui arma. & facit ſ. e. l. j. §. quæ ſunt alicuius.

† Nor. qđ dicitur de interdicto de libero homine ex hibēdo: qa facit ut poſſim ſimiliter habere interdictum de uaſallo exhibendo, ſeu ciue, uel monacho, uel pupillo exhibendo, uel alia perſona, in qua ius habeo. Simile de uxore exhibē. l. j. in fi. & l. ſeq. ʃ. de libe. hom. exhi, quod tenementi ſecūdum Bart. hic.

† Al. pertinentia.

s ¶ Liberis exhibendis. ʒ in quibus habemus ius patriæ poteſtatis: ut inſtitu. de patri. poteſta. in princip. In libertum habemus iuſpatronatus: in neutro habemus dominiū: ut ſ. eod. l. j. circa princi. & ideo nō pertinent ad rem familiarem, addе his interdictum de uxore exhi. ut ʃ. de libe. exhiben. l. ij.

† Et, deeſt in Du. exēpl.

t ¶ Officii cauſa. ʒ quod debet homo homini: ut ſ. de ſer. exportan. l. ſernus ea. & caue tibi: quia hæc ſubdiuiſio, alias ad publicam, & alias ad priuatā utilitatem ſe refert: alia verò fieri poteſt quæ reſpicit exercitiū: q a alia ſunt publica. i. publicè cuilibet cōpetunt. & ſic ſunt popularia. & hæc ſunt octo. alia priuata: quia tantum ei cuius intereſt dantur. & hæc ſunt xx viij. quod dic, ut inſtitur. eodem. §. interdictorum alia ſunt publica.

v ¶ Rei. ʒ id eſt, proprietatis.

x ¶ Priuato. ʒ ſ. ſecundum quòd daſ uolenti reficere iter: unde probat dominium ſeruitutis: ut ʃ. de iti. actuq; priua. l. iij. §. ait prtor. & §. hoc autem. & idem in interdicto, qđ dat pro aqua ex caſtello ducenda: ut ʃ. de aqua cotidia. & æſti. l. j. §. fi. idē de interdicto. De arbo. cęden. ut ʃ. de arbo. cęden. l. j. in princi. & §. non ſolùm.

y ¶ Proponuntur. ʒ quæ dixi fore v. vt ſ. ea. l. §. j.

z ¶ Veluti. ʒ i. quaſi: nā in ueritate non habemus eorum proprietatem: ut inſtit. de rerum diuiſione. §. nullius.

a ¶ De liberis. ʒ & de his habuiſtis i §. iuris ſui. & ſupple hic obtinēt cauſam quaſi proprietatis: nā nec hi ſunt in noſtro dominio: ut ſupra l. j. circa princ. eſt ergo proprietas & quaſi: ut hic: ſic & poſſeſsio uera, ut i rebus corporalibus: & quaſi, ut in incorporalibus: ut ſupra, de ſer. l. quoties. ſed in quo é ſupra, cauſa proprietatis. & hic quaſi: R ſpond. ſupra, oporet probari dominium ſeruitutis, quamquam poſſeſſorio agatur: hic filiationem & libertinitatem, & rem ſacrā uel religioſam: ſicut ſi ageretur petitorio iure dominij: uel quaſi: uel ſimili: ut per in factū: ut C. de ſacroſanct. eccle. ſancimus. & ſupra, de rei uēdicatione, quæ religioſis, uel in re prætudiciali: ut ſupra, de rei uendica. l. j. Ité effectus uictoriæ erit ſimilis cauſæ proprietatis uel quaſi: quia ſicut cauſa proprietatis finita totum finitur, ſic hic, & dicta lege. infra, de aqua cotidia. & æſtiua. l. j. §. fi. ſecus in poſſeſſorio: quia ſecunda quæſtio proprietatis remanet ut C. eod. l. incerti.

b ¶ Vt nō fit. ʒ Nam cùm interdicta de religioſis & ſacris, & de his, quæ ſunt iuris ſui tuendi cauſa inuenta, hoc habeant. ſ. cauſam proprietatis: non mirum, ſi & illa, quæ ad rem familiarem pertinent, hoc habeant quandoque. nam ſi id de quo minus uideſ ineſſe ineſt, multò magis

Universidad de Deusto
Biblioteca

magis id de quo magis. & facit ad §.3.de Publicia.l. eũ.§. Publiciana.
a ¶ Spectant, ‡ quæ sunt unum membrum subdiuisionis supra positæ in §.j.& facit instit.eo.§.sequens. Accursius
b ¶ Quorum bonorum. ‡ de quo est ff.tit.j.
c ¶ De pignoribus. ‡ id est de possessione rerum coloni tacitè obligatarum: ut C. de Sal. interdict.l. i. & de hoc est ff.de Sal.interdi.l.i.
d ¶ Quo minus . ‡ quo casu emptor de quasi possessione seruitutis adipiscendæ cõtendit:cuius uerba non habemus:sed eius mens est ff. de itine. actuque priua. l. penult. Accur.
e ¶ Sub rubrica . ‡ directum,scilicet & utile : ut usufructuario & usuario : ut infra de ui, & ui arma . l . iii. §. unde ui. & §. ité si non ususfructus . simile ui detur in interdicto de preca.l. prima, in princip.§.i.
f ¶ Aliqua tamen . ‡ scilicet alia interdicta recuperandæ possessionis.
g ¶ Sub hoc titulo . ‡ id est , post hunc titu. sic supra si certum peta.l.i.
h ¶ Vti possidetis . ‡ & utrobi. ut instit. e. §. recuperandæ, & etiam illud ne uis fiat ei : ar. ff. ne uis fiat ei.l. i in princ. & §.j.in princ.
i . ¶ Diximus . ‡ ff. eo. l. i. in prin. sed alio modo hic , & alio modo ibi. ergo hic sunt duplica recuperandæ & adipiscendæ possessionis: ut est interdictum ne uis fiat ei : ut ff. ne uis fiat ei. l.fi quis missum.§. cum prætor.

Interdicta, non est in P. F.

Al. 69.

Al. 67.

¶ Spectant ª, aut adipiscendæ sunt possessionis, aut recuperandæ: aut retinẽdæ. ¶ Adipiscendę possessionis sunt interdicta, quę competunt iis, qui antè nõ sunt nacti possessionem. Sunt autem interdicta adipiscẽdę possessionis, Quorum bonorum ᵇ. Saluianum quoq; interdictũ quod ẽ de pignoribus ᶜ, ex hoc eodem genere est : & Quo itinere uenditor usus est, quo minùs ᵈ emptor utatur, uim fieri uetо. ¶ Recuperandæ possessionis causa ‡ interdicta proponũtur sub rubrica ᵉ Vnde ui . Aliqua ᶠ enim nõ hoc ᵍ titulo interdicta sunt.
¶ Retinendæ possessionis causa sunt interdicta Vti possidetis ʰ.
¶ Sunt autem interdicta (ut dixi mus ‡) duplicia tam recuperãdæ, quàm adipiscendæ possessionis.

¶ Vlpianus li. lxviij. ad edict. L. III.

IN interdictis exinde ratio habetur fructuũ, ex quo edita ᵏ sunt non retro ˡ.

¶ Pau. li. lxviij.ad edict. LEX IIII.

EX quibus causis annua interdicta sunt , ex his de eo quod ad eum,cum quo agitur,peruenit, post annum iudicium dandum Sabinus respondit ᵐ.

¶ Idem lib.xiij ad Sabi. LEX V.

IN interdictis. ‡ CASVS. In interdictis ueniunt fructus ex die litis contestatæ: 'non priores: & de hoc dic ut in gloss. domini mei Accur.Franc. Accursius.
k ¶ Edita. ‡ id est lis in eis interdictis contestata.
l ¶ Non retro. ‡ ut & ff.de preca.l.quæsitum.§. ex hoc.sed hoc fallit in interdicto unde ui, in quo habetur ratio ex die expulsionis:ut infra de ui & ui arma.l.j.§. ex die.quæ est contra,& idem quandoq; in interdicto quod ui aut clam. ut infra quod ui aut clam. is qui in puteum,§. qđ ait prætor. Et nota sex regulas affirmatiuas in interdictis. Prima quòd omnia sunt pſonalia: ut ff.eo.l.proxi. § penult. Secunda quòd in omnibus habeẽ ratio fructuum ex die contestatæ litis: ut hic. Tertia quòd in loco cuiuslibet in factum actio datur:ut instit.eo. §.fi. Quarta ut quæstio p interdicta præcedat,cùm sint de possessione: ut C.eo.l.in certi.& quorũ bonorũ.l. fin. Quinta quòd ea quæ sunt annualia, fiunt perpetua de eo quod peruenit ad eum cum quo agitur:ut infra l.prox. Sexta quòd ea quæ sunt annua ad agendũ sunt perpetua ad excipiendum:ut C.de excep. licet. Addunt & septimam, quòd omnia reddant noxaliter: quod est falsum. cùm enim ea tantũ quæ ex maleficio sunt, noxaliter dentur:ut ff.l. proxi.ergo non alia. Econtra quatuor no.regulas negatiuas. Prima quòd nullũ interdictum infamat: ut ff. de ui & ui ar.l.neque.Secunda,quia nullum solenniter redditur:ut instit.eo.§.fin. Tertia,quia in nullo habetur ratio fructuum ante lit.contest. nisi in interdicto unde ui. Quarta quòd nullum redditur inter non subiectos:ut C.eo.l.ii. Adde & quintam , quia nullum pœnaliter redditur.

Interdicta sex regulas affirmatiuas & quatuor negatiuas continent.

EX quibus. ‡ CASVS. Interdictum unde ui durat anno de eo quod non peruenit ad uim inferentem. at de eo quod peruenit, p petnõ durat:ut ff.de ui & ui arma.l.i.in prin.Franc. Accur.
m ¶ Sabinus resp. ‡ ut & infra de actio. & obliga.l. in honorariis. & infra de ui & ui arma.l.i.in princi. & §.fina.& l.iii.§.i.& C.unde ui. l.ii pulsos.

INterdicta. ‡ CASVS. Quædam interdicta sunt noxalia: ut sunt ea quæ ex delictis seruorum dantur: ut si seruus meus ui deiecit aliquem: nam teneor uel emendare damnum. uel dare seruum pro noxa. Item si seruus meus fecit aliquod opus ui uel clã in meo fundo,ex quo habes damnum seruitutis, quam habes in prædicto fundo: quia ea uti nõ potes:nam si uolo restituere, id est destruere opus mea in expensa: in amplius non teneor. si autem uolo tãtum patientiam præstare tibi ut destruas opus,& nõ impensas: teneor dare seruum pro noxa: uel ad impensas condemnabor. si autẽ nec patientiam præstare uolo, nec opus destruo intantum condemnabor in quantum iudex existimauerit: per inde ac si ergo fecissem. de quo dic ut in glo.domini mei Accur.Fran.

Accursius.
n ¶ In Potestate. ‡ seruili, non filiali:ut insti de noxa.§.fi.
o ¶ Vi deiecerunt. ‡ ut & infra. de ui & ui ar.l.j.§.quod igitur adiicitur.
p ¶ Absoluat. ‡ ab impensis destructionis.
q ¶ Et absoluat . ‡ ab expensis .& ad hoc facit infra. quod ui aut clam, si alius.in prin.
r ¶ Iudex . ‡ ut damnum sartiatur,& impendia domino restaurentur:ut infra.quod ui aut clam.l.is qui.§.quod ait prætor. Ioan.

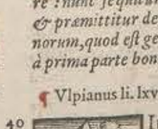
¶ QVORVM bonorum.

¶ *A primis uerbis interdicti nominatur: sicut & in aliis interdictis. dixit ergo in genere de interdictis: nunc in specie: & primò de vniuersali quod solum istud inuenitur: & datur directum bonorum possessori: utile hæredi de iure ciuili: sicut ecõtra peti. hæred. directa hæredi : utilis bonorum possessori: & differt à peti. hæredi. & consonat : ut not. in rubri.C.eo.*

Quorum bonorum.
TITVLVS. II.

¶ *Dictum est suprà de interdictis in genere : nunc sequitur de interdictis in specie: & præmittitur de interdicto Quorum bonorum,quod est generale,& denominatur à prima parte bonorũ.hoc dixit.Bartolus.*

¶ Vlpianus li. lxvij. ad edict. LEX I.

IT prætor , Quorum bonorum ex edicto meo ˢ illi possessio ᵗ data est, qđ de his bonis pro hęrede ᵘ, aut ᵖ possessor possides, possiderèsve,si nihil usucaptũ ˣ esset, †qđ qdẽ dolo malo feciſti,ut desi re.unde in eius bonis petij bonor. possess. unde agnati,& habui.& sic ei succedo de iure prætorio.nunc uolo cõseq; bona corporaliter. dicitur quòd agam interdicto quorum bonorum contra eum q tenet hæc bona ᵖ hærede uel pro possessore:uel dolo desiit possidere. Secundò dicit:per hoc interdictũ peto restitui, id est dari bona,& ad uniuersitatem bonorum spectat quod expone ut in glo. & uocatur quorũ bonorum:& est adipiscendæ poss.& eo interdicto conueniunt corporũ possessores:non autem debitores hæreditarij.& h.d.hæc l.& seq. Franc.

IT prætor.‡ CASVS. Agnatus, meus decessit . ei uolo succedere. ei uolo succedere quodque dolo &c.

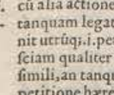
s ¶ Ex edicto meo. ‡ secus si a iure ciuili: quia tunc utile: ut not.in rubrica.
t ¶ Possessio. ‡ Subaudi bonorũ: ut sit una dictio, & denotet ius ut supra de bon. poss.l. iii. §. i. nam uerbũ possessionis simpliciter positũ factũ denotat:ut ff. de acquiren. poss.l. i.§.fi uir. decretalis ergo uerbo tenus data erat,non facto.
u ¶ Pro hærede aut pro possessore. ‡ hæc uerba expone institu. eo. §.pro hærede. & §.pro possessore.
x ¶ Vsucaptum.‡ sed cùm possidere pro hærede uel pro possessore, non sit habere titulũ:ut C.in qui.cau.cessat long.temp. præscrip.l.hæreditatem.quomodo habet locũ usucapio? Resp.on.probabilis fuit error:ut ff.de usucap.non solum.§. quod uulgò. & secundum hoc ad possidentem pro hærede refertur.nam si pro possessore, non nisi xxx. ann. præscriberet.qua præscriptione & hoc interdictũ de petit.hęre. tollitur:ut C.de petit.hæred.l.hæreditatis,sed hoc non uidetur posse stare: quia secundum hoc post usuca.tenetur hoc interdicto.nam sicut dicit: siue possides pro hærede uel pro possessore:siue possideres, scilicet ꝓ hærede uel pro possessore:nisi q.s ff usucaptum: teneris ad rem uel ad æstimationem,quod nõ uidetur:ut d.l.C.de pe.hære. & in quibus cauſ. cess.long. temp. præscr. quare dic usucaptum non ab eo qui conuenit sed a quodam tertio isto dolosè dimittente usucapere. sed cõtra hanc opi. nã quomodo potuit interpellare usuca? Rñ. iste ei uendidit, unde emptor usucapit:licet qui alienat,malã fidem habeat: ut C.de præscr. lõ. cẽp. l.i.uel dic ut no.ff.de pe.hæ. sed & si lege.§.fed & si culpa. sed & prima potest saluari: ut iungas: & si nihil usucapis cũ eo quod dixerat pro hære.possides.& quod dicit possideresve &c. iunge cũ eo qđ dicit:quodque dolo &c.& ad hoc facit C.eo.l.ii.& ff.de pet.hær.l.etiã.§. item si quis dolo.& pro socio. l. nemo ex sociis.in fine.

Restituas

a ¶ Restituas. ‡ nisi incontinenti paratus sis probare res tuas: ut no. C.de edic.diui Hadri.tol.l.ij.
b ¶ Hoc interdictum restitutorium est. ‡ ut & insti.eo.§. restitutoria.ut uerbum restituas dãdi significationem habeat:ut ff.de uer.sig. l.uerbum.ac si dicat non prohibitorium uel exhibitorium.
c ¶ Non ad singulas. ‡ imò & ad singulas : ut ff. de fur.l. hoc amplius. & l. seq. quæ sunt contra. ut ff.e.l. in prin. hoc innuit ubi dicit ꝓ ex his, &c. sed respon.sub tñ.f.non tantum ad singulas, &c. uel dic daſ alicui non qa successit in res singulares , sed quia in uniuersitatem:ideo ad eum ptinere dicitur: sic est in peti. hær. ut ff.de peti. hær.l. regulariter.in fi.& l.licet.
d ¶ Interdicto . ‡ Non tenentur. & in hoc differt à peti. hære. ut ff. de peti.hæred. l.etiã §.fi. differt & in aliis: ut not.ff.in rubri. actio ne ergo hæredi. cos cõuenict.

¶ QVORVM LEGATORVM.

¶ *Scilicet possessionẽ quis occupauerit : id restituat hæredi. Legatorũ,sicut superius est adipiscendæ possessionis, sic & hoc:ut ff. in princ. & ideo de hoc post illud ponit. Accursius.*

HOc interdictum. CASVS. Hoc interdictũ, cuius mẽs est infra statim,vocat quorũ legatorũ:& est adipiscẽdæ poss.& habet locũ quoties legatarij sua autoritate acceperũt aliquid legatorũ nomine.nã tenẽtur illud dare.nõ enim æquũ est ius dicere sibiipsis. & ad hrẽdẽ uenĩũt hęc bona & daſ hoc iterdictũ hæredi,& hęredi hęredis:& bonorũ possess. & eius hæredi. ¶ Quia aũt.‡ Nũc dicit,ꝓ aliquãdo daſ hoc interdictũ cũ alia actione:ut si incertus est hẽs,quo titulo possideat cõuẽtus, an tanquam legatarius,an tanquã hæres uel possessor nã hoc casu propo nit utrũq;.i.petitionẽ hæreditatis & hoc interdictũ.sic & aliàs:ut si ne sciam qualiter quis possidet rem hæredi.an tanquã ex causa emp.uel simili,an tanquam hæres.nam & hoc casu agam utraq; uia.f.ci uẽ.& petitione hæreditatis. ¶ Si quis.‡ Rem donatã à testatore causa mortis donatarius sua autoritate accepit.dicitur,ꝓ renocat eã hæres per hoc iterdictũ:nõ totã:sed in eo quod est ultra Falcidiã. Secũdò dicit. Testator plures hæredes instituit,& uni eorũ ante partem aliquid legauit:siue per hoc uerbum præcipiat:siue per aliũ modum : cum quatuor erant olim modi legãdi:ut habes insti.de lega.circa princ. & ille sua autoritate rem legatam recepit.dicitur,ꝓ tenetur per hoc interdictum eã reddere cohæredibus : excepta portione hæreditaria quã in ea re habet. ¶ Quod ait.‡ Verba edicti quæ & ꝓ nõ habemus, uult exponere:& erant fortè talia:quorum legatorũ possess. legatarius occupauit,id reddat:siue habeat,siue dolo desiit habere:nisi habeat uolũtatem eius ad quem ea res pertinet:& si satisfactum est:uel per eum,f. hæredem uel per bonor. poss.nõ stat.& hęc verba uult.exponere Vlpi. per ordinem.& primò illud uerbũ:dolo desiit habere, &c.i. desiit habere facultatem rei restituendæ. tandem dicit. si alicui legatus est usus fructus,uel usus alicuius rei,uel seruitus aliqua. & legatarius sua autoritate accipit:an tenetur hoc interdicto quæritur? Et videtur quod non:quia talia non dicuntur possideri:sed teneri:tamen dicit,ꝓ bene habet locum.Sed pone,quod legatarius conditionalis,vel in diem est missus in poss.causa legatorum seruandorum , quia sibi hæres non ea uebat.nunquid tenetur hoc interdicto? Et dicitur,ꝓ non:cum nõ possi dean:sed custodit:ité quia iussu iudicis tenet,nisi hæres satisfaciat,& non reddat rem legatarius.nam amodò tenebitur hoc interdicto:cũ uideatur amodo possidere. Tandem dicit, hoc interdicto tenetur legatarius,ite eius hæres,& cæteri successores. Postea vult exponere uerba illa,nisi habeat uoluntatem eius, &c.& sunt sic intelligenda ,ut si hæres uel bonor.possess.postquam adiuit, ratificat quod legatarius fecit: cessat hoc interdictum.secus si antè aditam hęreditatem ratificet. nã tunc nõ ualet.Sed pone, quod legatarius duas res sibi legatas ambas occupauit:hæres uel bonor.poss.postquam adiuit,in una re ratificauit in alia non.in una cessabit hoc interdictum:in alia non. Idem si in una rẽ legata & in parte rei ratificat,in parte non. Tandẽ dicit.hoc interdictum competit,siue legatarius cœpit possidere rem legatam, siue neres possidere: id illi restituas ª;
¶ Hoc interdictum restitutoriũ est ᵇ,& ad uniuersitatem bonorũ non ad singulas ᶜ res pertinet : & appellatur Quorum bonorum:& est adipiscendæ possessionis uniuersorum bonorum.

¶ Paulus lib.xx.ad edict. LEX II.

INterdicto † Quorũ bonorũ,debitores hæreditarij nõ tenenẽ,ᵈ sed tantum corporũ possessores.

† Habemus hic tex. q pro bat. ꝓ uerbum bonorum.denotat possessionẽ. istũ tex.ad hoc dicit sing. Barb.in ad di. ad Bal. in l.j.C. de usufru. Ad de Car. in d.j. q6.ix. extra de rebus ec.non alienã. Bar eo.in l. Cẽturio. §. de uulg. & pupilla. gl. in c. ij.de rebus eccle.non alie.li. vj. cum ibi no. per Archidia.
† In P. F. quod legato.
† In P. F. quod legatorum.

† Quorum legatorum.
TITVLVS III.

¶ Vlpianus lib.lxvij.ad edict. LEX I.

OC interdictum ᵉ uulgo † Quorũ legatorum appellatur. Est autẽ & ipsum ᶠ adipiscẽdæ possessionis & continet hanc causam,ut quod quisque legatorum nomine,nõ ex uoluntate hæredis occupauerit id restituat hæredi. Etenim æquissimum prætori uisum est,unũquẽq; nõ sibi ipsum ᵍ ius dicere, occupatis legatis, sed hoc ab hærede petere. † Redigũtur igitur ad hæredẽ ʰ per hoc interdictũ ea,quæ legatorum nomine possidentẽ:ut † proindẽ ⁱ legatarij,possint eum cõuenire. ¶ Hoc interdictũ & hæredem hæredis, bonorũque possessoris ᵏ † habere,rectè propter utilitatẽ huius edicti dicendum est:necnon cæteros quoque successores.

† Du. redigit.
† Du. perinde.
† Du. habere propter utilitatem huius dicẽdũ est &c.

¶ *Vbicũque incertitudo causatur ex facto rei,admittitur libellus ĩcertus. B.*

¶ Quia autẽ nonũquam incertũ est,utrũ quis pro legato,an pro hęrede,uel pro possessore possideat, bellissimè Arrianus scribit hæreditatis petitionẽ instituendam, & hoc interdictum reddendũ,ut siue quis pro hærede, uel pro possessore † possideat, petitiõe hæreditatis teneaẽ:siue pro legato possideat, hoc interdicto teneatur : quẽadmodũ solemus facere,quoties incertum est ˡ,quæ potius actio teneat.Nam duas actiones di & hæres spõte dat.bene est,sed si legatarius nõ uult sibi aliquo modo caueri,cogitur tamen reddere rem legatã:nisi nunc conuẽtus pœnitet.& uult sibi caueri nam pœnitens auditur.Idẽ ecõtra.nam si per bo. poss.stabat, qui nolebat satisfacere,& modo uult:auditur in hoc interdicto. & hoc inspicitur tempore lit.conte.& hoc dicit hic §.cũ l.sequẽt. usque in eius finem. Fran.

† Hæc usq; ibi, siue ꝓ legato &c. nõ sunt in P. F.

a ¶ Dicta-

c ¶ Hoc interdictum.cuius uerba non habemus : sed eius mens est ff. §.& continet.
f ¶ Et ipsum.‡ non solum superius.
g ¶ Non sibi ipsum.‡ C. ne quis in sua causa l. j. & C.de Iudæis.l. nullus.& suprà de acquirẽ.poss.fi ex stipulatione.& supra de re iudi.l. miles.§.penul.& infra quod ui,aut clã.l.j.§. & parui.& suprà pro leg. l.penult.
h ¶ Ad hæredem.‡ nulla opposita exceptione:ut hic,& argumen.in frã quod ui aut clam.l.j.§.& parui.& C.loca.fi quis conductionis.Accursius.
i ¶ Vt proinde,&c.‡ sed uidetur,ꝓ ius suum amiserit:unde non possit amodo agere:ut C.de leg.non dubium.quæ est cõtra.sed ibi erat hęreditas adita:hic non secundum Azo. Aliter,ut ibi. Item eodem modo contra.§.quod met.causa,extat.& ff. ad legẽ Iul.de ui. pri.l.penult. sed ibi qui abstulit,habebat ius in re,uel pro re quam abstulit: hic nullius erat , cùm ante aditam hæreditatem abstulit : uel fi post , erat sua propria.nam adita hæreditate fit legatarij.adeo quod præsumatur ex die mortis sua fuisse:ut ff.de fur.à Titio. Item ad idẽ ob.C. unde ui.l. cum quærebatur.sed ibi loquitur de vacante possesione,quę est alicuius,puta absentis:hic nullius. Alij dicunt,quod hæc per illam corrigitur. Item ob.eodem modo C.unde ui.l.fi quis in tantam.sed hic nemo possidebat. Item eadem ratione habet locum interdictum unde ui. Itẽ nec ob.ff.de cri.expi.hære.l.ij.quia ibi extraneus non legatarius occupauit. Item nec obstat in aliũ modũ infrà de doli ex.l.dolo.&suprà de Car.edi.l.iij.§.summatim. ubi fi euidenter appareat non filius, non datur ei Carbonianum.at hic etiam si euidenter appareat deberi legatum,tamen reddit. Sed solu.ut dixi dicta l. dolo. Item no.hoc edictum tunc demum habere locum secundum quosdam : & bene : cum hęres uult uti retentione Falcidiæ:non alias : ut C.eodem l.j.in princip.& in fine. Item not hoc interdictum dari contra titul. possidentem ut hic:quod non est in superiori.sed datur contra eum : qui possidet pro hærede uel pro possessore : ut suprà tit.j.l.j. circa princ. Accursius.
k ¶ Bonorumq; possessoris. ‡ sic ergo & hæredi & bonorum possessori datur secundum tabulas. Accursius.
l ¶ Incertum est.‡ hæredi.
l ¶ Incertum est.‡ propter factum:nõ ius:maximè aduersarij.ut in præcedẽti exẽplo.Ad quod simile est,quod dicitur §.de præscrip.uer. l.j. ij.& iij.& l.fi rem tibi.j.respon.Azo.

Interdictũ quorũ bonorum datur contra eum q possidet ꝓ hærede uel ꝓ possessore: & utrum contra titulo possidẽtem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dictamus.§ si vero certum esset plures competere,& ex eo dē facto;& idem per sequentes:actione una non omnibus esset utēdū:ut ff. de act.& obl.l.plura.finautem diuersa ex diuersis factis,omnibus utē dum est:ut ff.eo.tit.l.qui seruum. & ff.de priua.delic.nunquam. Ir.

b ¶ Velle consequi.§ commodum. Not.ergo aliquē simul ꝓponere duas actiones posse:& sic sunt cōtra.C.de codicil.l.fi.in princi. Sol. ut ibi.& ff. de regu.iur. l.nemo.§. quoties.& §. de tribu. quod in hæredem §. eligere. & de lega.ij. cùm filius. §. uarius. Sol.secūdum.Azo. hic cōuentus nō certifi cabat actorem de qualitate possidendi : sic nec actor reum certifi cet de qualitate agēdi. & licet hic dicat,quoties. &c. quasi generalis.s.cū dubitamus, restringe, si dubitemus, propter factū conuēti: ut erat hic.& idem pōt contingere,si possessor rei non certificet hæredem possideat tit. uel non:& sic nescit, agat rei uendcatio. uel petitio.hære. & idē in similibus. aliàs si ex alia causa dubito. secus est secundum eum.Alii aliter soluūt : ut no.in d.l.qd in hęredē.§.eligere.& facit §. de acq. pos. naturaliter. §. nihil.& §.nau. cau.ſtabu. l.licet. §. possumus.

c ¶ Cessabit. § Py. est:utiq; necesse habebit interdictum.s.utile. & tūc plana. sed cōmunis est , vtique cessabit interdictū:& tunc dire ctū dic : sed utile locū habet,quia,&c.uel dic uerius cessat. s. in totū quia non tota res reuocatur. sed quatenus est ultra modum Fal. ut C.ad le.Falc. ſi q.s qua dringētorum. sed in legato reuocat totum:ut §.e. l.§.redigūtur. No. ergo hic casum in quo differt legatum à donatione : sed regulariter conueniūt :: ut instit. de dona. §. j.& hæc est ratio: quia in traditione differt : cùm donatio à testatore,& legatū ab hærede detur : ut instit.de lega.§.j.

d ¶ Præceptionis.§ s.possideat.

e ¶ Alio genere. § Quatuor enim sunt genera legatorū : ut in ſti.de lega.§.j.

f ¶ Quod ait prætor.§uerba forte erant talia:quorum legatorum possessionem legatarius occupauit,id reddat:siue habeat,siue dolo habere desiit:nisi habeat,uoluntate eius,ad quē ea res pertinet:ut ff.§.quod ait j.& si satisdatum fit:ut ff.§.quod ait.ij.nam hic duo impediunt hoc interdictū.s.

g ¶ Possidetur.§ scilicet ciuiliter : ut §. de acquiren. rerum dominiter.ADDITIO. Dic istud esse uerum in re, in qua est usufructus,secundum Barto. hic.

h ¶ Relicta.§ut debeat ex prædio hæreditario:& legatarius occupauerit.secus econtra:si alius debeat prædio hæreditario : quia tunc non uenit in hoc interdicto:sicut nec in petitione hæreditatis : ut suprà,de petitione hæreditatis.l.nō tantū.in fine,quæ est contra. Solue ut ibi.nota hoc titul.etiam incorporalia uenire. ut hic, quod non est

† Nota ex isto text. qualiter Falci. ipso iure resecat. cōcor. tex. in l. linea marga ritarum.& in. l. Plautius.§. ad l. Falc. quod facit ad id quod uoluit Barto. hic.

† aliqua, non est in Du. exēpl.

: Ista glo. debet intelligi, ut loquatur in donatione causa mortis, quæ in aliquib. habet conuenientiā cū legato : ut notaui in apostil. ad l. Marcel. §.j.in apostil. in uer. differunt . super glos. in uer. reuocatę sūt §.de do.causa mor.

ctamus[a] , protestati ex altera nos uelle cōsequi[b] ,quod nos cōtigit.

¶ *Si donatarius rē sibi donatā causa mortis sua authoritate accipit, reuocat ꝑ hoc interdictū in eo,quod est vltra Falcidiā. Idē est in ea re,quā quis occupat,quæ sibi plegata fuit:quia tenet eā restituere:& itelligę quocūq;genere legati fuerit relicta.Bar.*

¶ Si quis† ex mortis causa donatione possideat,utiq;cessabit[c] hoc interdictū :quia portio legis Falcidiæ apud hæredem ipso iure remanet,etsi corporaliter res insolidū translatæ sunt. Qui verò ex causa præceptionis[d] possidet,utiq; tenetur hoc interdicto:sed pro ea scilicet parte,quā iure legati habet:nō pro ea etiam quam quasi hæres habet.Idemq; erit dicendū etiam si alio genere[e] legati uni ex hæredibus legatum sit. Nā & hic dicendū est pro ea parte , qua hæres est,cessare interdictum.

¶ *Exponit verba edicti.& dicit, quòd istud interdictū habet locū:etiā si quis propria authoritate occupat seruitutē,uel usū fructū sibi legatū:licet talia nō ꝓprie videantur possideri,sed teneri. hoc dicit.*

¶ Quod ait prætor[f] ,aut dolo desiit possidere.sic accipe debemus, si desiit facultatem habere restituēdi. Vnde quæsitum est, si ususfructus,uel usus fuerit alicui relictus, eumq;occupauerit,an hoc interdicto restituere sit cōpellendus? Mouet,ꝙ neque ususfructus,neq;usus possidetur[g] ,sed magis tenetur. Potest tamen defendi competere interdictum. Idem dicendum est, & in seruitute † aliqua relicta[h] .

¶ Quæsitum est si quis legatorū seruandorum causa missus sit in possessionē:hāc hoc interdicto teneatur ad restitutionem. Mouet illud primum, quod non possidet is,qui missus est in possessionē legatorum seruandorum causa : sed potius custodit[i] ,deīde quod prætorem habet[k] huius rei authorē. Tutius tamen erit dicendum, hoc interdictum cōpetere, maximè[l] si satisdatum sit iam legatorū nomine,nec reddat:tunc enim etiam possidere videtur[m]. ¶ Legatorū nomine , non tantum ipsum possidere dicemus,cui legatum est:uerum hæredem quoque eius[n] ,cæterosque successores. ¶ Quod† ait prætor[o] , Voluntate eius ad quem ea res pertinet. ita erit interpretandum,ut si post aditam hæreditatem,uel bonorum possessionem agnitam[p] ,uoluntas eius accommodata est legatario : ut possideret,interdictum cesset[q] . Quod si ante aditam hæreditatem,bonorumue possessionem[r] agnitā hoc factum est,rectiùs dicetur eam uoluntatem non nocere debere[s] .

¶ Si duæ res legatæ sint,altera ex uoluntate occupata,altera non ex voluntate , eueniet, ut altera† reuocari possit[t] , altera non. Idemque erit probādū, & in una re cuius pars ex uoluntate , altera pars non ex uoluntate , occupata est. nam pars sola per interdictum auferetur[u] . ¶ Illud tenendum est, siue à te,siue ab eo,cuius in locum successisti , possideri aliquid cœptum est,æquè interdicto huic locum fore. ¶ In locum successisse accipimus, siue per uniuersitatē, siue ī rem[x] his sit successū. ¶ Pro dest autem possidere, quoties uoluntate eius ad quem ea res pertinet, possideri cœptum est. Sed & si posteà uoluntas accesit[y] eius, ad quem ea res pertinebat, tamen prodesse possessori debere. Vnde si quis cœperit quidem ex uoluntate[z] eius, ad quem ea res pertinet possidere,posteà verò uoluntas non perseuerat, nihil nocet : quia semel[a] possidere cœpit ex uoluntate.

¶ *Vnus hæredum consentiendo,ut res legata possideatur, non præiudicat cohæredi volenti hoc interdictum intentare.*

in superiori,ut suprà titu.'.l.fin.

i ¶ Custodit.§ut & §.pro hærede.l.ij.in prin. & de acqui.poss.l. iij.in fi.l.si quis ante.& ut in poss.le.l.is cui,in prin. & quibus ex causi.in poss. eatur.l.cum legati.ar..contra.§.commu.diui.l.cōmuni diuidundo.§.si duo. sit autem hæc missio cū hæres non satisdat præstari legata existente die uel conditione. Accursius.

k ¶ Habet.§ per qđ uidebatur hoc interdicto non teneri:ar.§. de acqui.posse.l.iustè.

l ¶ Maximè.§ abundat.sic C.de testa. ma. l.fi.§.j.nam si non satisdat hæres,ille nō exit: ut §.ut in poss.le. si pecuniæ.§. fi. uel supple, idem & si paratus sit satisdare, uel etiam soluerit : ut ff. de solu.l.si pro me quis.& sic non abundat.

m ¶ Videtur.§ propter interuersionem quam facit:ut §. de acqui.pos. si quis rem. & ff. de ui , & ui arma.l. colonus.

n ¶ Eius.§ f. legatarij.ad quem legatū trāsmittitur , si purum est uel purificatum : ut C. de cadu.tol.§.cum igitur.& §. finautem.

o ¶ Quod ait prætor.§supple hæc uerba, ut dixi §. eadem l. §.quia autem.

p ¶ Agnitam.§ f.secundum tabulas.

q ¶ Cessет.§si tamen errore facti credēs bona sufficere consensit : reuocat ꝑ cōdictionē indebiti : quod ultra dodrantem est occupatum:ut §.ad l.fal. l.j.§. si legatarius. & C. ad leg.Falci. l. error. Alij dant in factum.

r ¶ Possessionem.§ secundum tabulas.

s ¶ Debere.§contra C.de pac.l.j.So.ut ibi, concor.§. de lega. ij. si ita scriptū. §. si sub cōditione.& §. de pigno. l.j.§.i specie.& §.quod iussu.si tutor. §. fi. & §. qui. ad liber. pcla. non licet.l. pen. & §. de rescin.uen. si Titius. ar. contra.C.de tēpo. appel.l.fi.in fi. & ff. à quibus appel. non licet. l. j.§.j.& §. de aqua pluarcen.l.in diem.& §.de de euict.l.uendicātē.& §.de pigno.si fundū.§. aliena. quibus legibus potest renuntiari iuri futuro. Quid autem in ipsa apprehēsione, uel

† ad hūc §. uide interlectū Gazadini in l. j. num. 15. C. de pāct. et ibidem per zuchar dum. nu. 111. ubi ad nu. 120. Et p Cur. in l.conditionis incertū. nu. 21. C. de pact.

† In P. F. euocari.

† al. 63.

† tel.huius tex. uid. apud Bolog. ff.l.si finita. §. Iulianus . nu. 136. §. de damno infecto.

† In P. F. recentus.

parum ante? Respon.idem,ut ualeat argumen.C.de pac. petens. idē si prius: sed posteà ratum habet:ut ff.§. prodest. Accursius.

t ¶ Reuocari possit.§quæ non ex uoluntate occupata est. Accur.

v ¶ Auferetur.§facit §.de acqui.pos.si ex stipulatione. Accursius.

x ¶ Siue in rem.§hoc speciale secūdum Ioan.ut personalis actio sequatur successorem rei:regulariter contrà:ut §.ad Trebel.l.j.§.quòd si hæres.& de iudi.si fideicommissum.§.tractatum. sed de iure excipiēdi cōstat:ut §. de exceptio.rei uen.l.fi.& ff.de diuer.& tēporali.præscrip. l.de accessionibus,& §. de pactis.si tibi.§.pactum.

y ¶ Accesit.§facit §.de aqua pluuia arcen. l.si autem.in fi.

z ¶ Ex uoluntate.§post aditam hæreditatem, uel bonorum possessionem:ut §.ea.l.§.quod ait prætor.

a ¶ Quia semel.§ sufficit semel uoluisse:ut §.ad Macedo.l. finautē & de aqua pluuia arcē.l.si in diē.& C.de actio.& obliga.sicut,& instit. de re.

Actio personalis quæ doque in successores sequitur.

de re.diui. §.in alienum locum.& arg.§. fideicom.hib.l. quidam.in fi.j. respon. Sed ar.cōtra.§.de diuor.& re.si pœnituit.ubi admittit pœnitentia eius, qui miserat libellum repudij,sed ibi uoluntas nō pœnitentis attenditur tantum : hic utriusque.

a ¶ Quos.§quos habes.§.ea.l.§. hoc interdictum.Accur.

b ¶ Nisi satisdatum sit.§.nō dabo interdictum, nisi satisdatū sit sab hærede ipsi legatario de reddendo legato salua falcidia.

c ¶ Mittatur.§ f. legatarius qui iam accepta satisdatione restituerat : quæ nunc fortè inopia fideiussorum facta est inutilis : ut §.ut in poss.leg.l.planè.

d ¶ Ipso iure.§ f.cum cautum est sibi. Azo.

e ¶ Per mandati actionem.§ut quia procuratori eius est cautum. ad qđ est.§.de aeq. poss. l. possessio quoq; §. fi.

f Iuersum. Accreuerit. § iure cōuentionis,uel usu fructu ,uel alluuione.

g ¶ Tenentur.§ipsi legatario aū hærede dati.

h ¶ In totum.§ quāsi in omnē causam , quæ ea occasione ꝓuenit,si deiussisse uideantur.§.ut §. de loc.& conduc.l.quæro.& ff.de fideiuss. si qs ꝑ eo.§. si nūmos.& ar. §.ad Velleia. non putat.§. j.& facit.§.de dā. infect.l.dāni. §. fi is.& §. de pac.dotal.l. iter.§. cū inter. & sic m hoc de pārte q accreuit potent agi interdicto.

i ¶ Sed petenti. § f. legatario. oportet ergo eum iterpellare. ad qđ est.§. de ope. libe. l. cū patronus. sed ar.cōtra.C. de iure emphy. l.ij. &C. de cōtrahen. ſtipu.l. magnā.& ff. de uer. obli. si fundū.& ff. ti.j.l. §. in prin. & §. ut in poss.le.l.j.§. non exigit. & C. de lutio.pig. l. fin. ADDITIO. Dic secūdum Bar. hic, ꝙ ibi certa dies erat apposita ad aliquid faciendum : quæ dies interpellat pro homine : hic uerò dies erat apposita,in qua hæres debet satisdare.

k ¶ Condemnari.§ueniunt etiam fructus à die contestationis litis : ut §.de interdic. l.iij.

l ¶ Voluit.§aliàs uoluit: ut q.s & hæres uoluit. aliàs noluit:& tunc dic similiter:quia & hæres noluit,sed fideiussorē dedit:nec cogitur dare pignora: ut ff. de prætо.stipu.l. prætoriæ. Accur.

m ¶ Satisdetur.§ quia non petit:uel si petit, oblatā accipere noluit. Accursius.

n ¶ Possessorem.§ secundum tabu.quò minus satisdaret : & sic non fuit admittendus ad interdictum.

o ¶ Sed modò.§cum uult agere interdicto.

p ¶ Editur.§i.ponitur in iudicio p cōtest.lit.& sic not.hic posteriorem moram nocere : sic de peri.& commo.l. illud.& ff. de uer. obl.si seruū.§. sequitur.item facit.§.de ope.no.nun.l.prætor ait.§.si paratus. & de arbi.l. Celsus.§.idem ait.

¶ NE VIS FIAT EI, QVI IN POSSESSIONEM MISSVS EST.

¶ *Hic titu.tanquam generalis ad omnia possessoria: ut infra eo. l.i. §.est autē,proponitur:& est ꝓhibitorij & restitutorius:ut infra eo. si quis missus §.cùm prætor.*

¶ Si alter ex hæredibus, iisve ad quos[a] ea res pertinet,uoluerit rē a legatario possideri,alter non,ei qui noluit, interdictum competet: ei qui voluit, non competere palàm est.

¶ *Idē est aliquid nō facere,& aliquid facere non tamen debito modo.h.d.*

¶ Quod ait prætor:Nisi satisdatū sit[b] accipere debemus,† nisi perse ueret satisdatū:scilicet ut si nō perseueret cautum,mittatur[c] in possessionem legatorum seruandorum causa. ¶ Satisdatū sic arbitror, si sic satisdatū sit,ut legatario, uel ipso iure[d] acquisita sit idonea cautio,uel p mādati actionē[e] acquiri possit:& tūc interdicto locū fore.

¶ *Si satisdatū est pro quibusdā rebus legatis,pro quibusdā nō,p his ꝑ quibus est cautum,& eorū augmentis,competit hoc interdictum. pro aliis verò non h. d.*

¶ Si quarundam rerū nomine satisdatum sit, quarundam nō satisdatum,earum rerum nomine sine impedimento agi poterit, de quibus satisdatum est , cæterarū non poterit.

¶ Paulus lib. lxiij.ad edict. LEX II.

Diuersum est,si posteà pars legato accreuerit,† nā hoc nomine tenentur[f] fideiussores in totum[g] .

¶ *Nō videt bonorū possessor esse in mora si nō ferat ꝑpetuā hanc satisdationē,sed tūc demum si petitam non præstat.h.d.*

¶ Quod ait† prætor,si p bonorū possessorem non stat ut satisdetur: sic accipimus,si paratus sit satisdare.Non ergo offerre debet satisdationem , sed petēti† satis moram non facere. ¶ Ex hoc interdicto, qui non restituit,in id quod interest,debet cōdēnari[h] . ¶ Si legatarius repromissione† cōtētus fuit, dandum est interdictum. Idē dicendum est, si legatarius pignoribus

† Limitabis nisi priormorosus commisserit dolum uel negligētiam in prima mora : ut nota. gl. in l. fi per emptorem in pri. §. de ac.emp.glo

† uoluit† sibi caueri. ¶ Si p legatarium factum sit, quò minus satisdetur[m]:licet cautum non sit,tenetur interdicto. Sed si fortè factum sit per legatariū, quo minus satisdetur,eo autē tempore , quo editur interdictū, satis accipere paratus sit,nō competit interdictum, nisi satisdatum sit. Itē , si per bonorum possessorē[n] steterit , quo minus satisdaret,sed modò[o] paratus est cauere,tenet interdictum. Illud enim tempus inspicitur,quo interdictum editur[p] .

Ne uis fiat ei, qui in possessionem missus est.

TITVLVS IIII.

¶ *Dividit ī tres partes. Primò ponunt̄ verba edicti. Secundo cōmēdatio eius edicti. Tertio expositio edicti. secūda ibi, Hoc interdictum summa. tertia ibi, Hæc uerba. uel ibi, Est autē generale. litera ꝑ se satis plana est,si bene punctus eam.h. d.*

¶ Vlpianus lib. lxij. ad edict. LEX I.

Aet prætor,Si quis dolo malo fecerit,quo minus quis pmissu meo,eiusue† iurisdictio de ea re fuerit[q] ,in possessione bonorum sit[r] ,in eū in factū iudiciū quanti ea res fuerit[s] ,ob quam in possessionē missus[t] fuit,dabo[u] .¶ Hoc interdictum summa prouidentia prætor proposuit. Frustra enim in possessionem mitteret rei seruandæ causa, nisi missos tueretur,[x] & prohibentes uenire[y] in possessionem coerceret. ¶ Est autem generale hoc edictum : pertinet enim ad omnes qui in possessionē à prætore missi sunt. Conuenit enī prætori, omnes quos ipse in possessionē misit, tueri. ¶ Sed prætor quanti interest prohiberi. Posteà Vlpiano dicendat hoc edictū, di.bñ dixit prætor : nā frustra iuberet de mittendo hoies in tenutā: & frustra mitteret nisi prohiberet uim inferri missis uel intrare uolentibus. Tandē dicit:hoc edictū generale est , & locū habet in omnibus qui mittuntur uel iubentur mitti in poss.bo.siue cā rei seruandę,siue legatorū cā:siue uētris:& habēt isti prohibiti act.in factū : nec est uis,quis sit prohibēs, siue dñs rei, siue non.Itē siue prohibeat intrare, siue ingressum ,phibeat , idē est,& siue in hac prohibit. interueniat uis, siue non:idem est. Vlti mò dicit. pone ꝙ phibens intrare hac de cā prohibuit , q.a rem illā credebat suam:uel sibi obligatā uel nō esse illius,in cuius bonis debebat fieri missio:cessabit hoc casu hoc interdictū. ¶ Hæc uerba.§.Nunc exponit uerba edicti,illa. s. quanti ea res erit:& dicit ꝙ in hac act. uenit ꝙquid interest ,phibiti,ꝙ non habuit pol.qđ expone ut in glo. dñi mei.Acc. si ergonihil debebatur isti,q erat iussus mitti : licet non fuerit admissus, nō tamē habet hāc acti. Posteà dicit, Pupillus & furiosus licet prohibeant intrare iussum. non tū tenētur hoc interdicto. Fallit in eo pupillo,q est capax doli. Quid si tutor nomine pupilli ꝓhibuit? tenetur pupillus i quātum tutor est soluēdo. & etiā ipse tutor tenetur. Quid si filius, uel seruus uolūtate patris uel dñi prohibuit? ipse pater & dñs tenet. Posteà dicit. Hæc act. quæ datur ex hoc edicto , durat anno. hoc fallit in legatario ,phibito : & benedixi dari itra annū,cū sit pœnalis. Itē in hæredes nō dat nisi i id quod ad eos puenit: hæredib. aūt dat.& benedixi: secus esse in legatario,nā legatario uel fideicōmissario prohibito dat hæc act. ꝑpetuō: & in hæredē datur:& redditur ratio:nā si prohibēs offerat satisdat.de legato soluendo aduenīente die:uel cōdit. liberat ab hac act. etiā si erat alius,quā hæres:& si in hoc releuatur, meritò in hoc grauetur, ut teneatur hac act.perpetuò,& in hæredē hoc casu dat. Fran. Accurs.

[a] ¶ De ea re fuerit.§ quē oportet habere imperium:ut §. de iurisdi. om.iud.iubere.Accursius.

[r] ¶ Bonorum sit.§ impediendo missionem,uel eiiciēdo:ut ff.e.§.j.& §.hæc actio. Accursius.

[s] ¶ Quanti ea res fuerit.§ hoc expone ut ff.e.§.hæc uerba.

[t] ¶ Missus.§uerè, uel destinatione.

[u] ¶ Dabo.§idem habes.§. de dāno infec.l. dies.§.an tamē.& §.quib. ex cau.in pos.ea.l.penul.& de re iu. ff. si quis dolo.§.j.habet & aliud auxilium:ut ff.eo.si quis missus.

[x] ¶ Tueretur.§ quoad satisdetur : ut ff. in pos. lega. l. is cui.§.qui in possessione. Azo.& §.qui satisf.eog.de die §.planè.

[y] ¶ Venire.§iussu prætoris.& facit.§.de acqui. possef.l. pmiscen.§. speciesq;

† aliàs. 72.

† Du. cuius ea iurisdictio tuit.

† ad hominem. supra māda in l. mora. & ibi dixi. & in apost. ad Dyn. in eo.uer.§.solu. mar.

† In P. F. noluit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

species.item facit ℣.de iniur.l.iniuriarũ.§. conductori.&℣.l.proxi. in eo,scilicet quod hic dicit conuenit prætorem tueri.

a ¶ Siue dominus.§ cum fuerit conuentus ut soluat,alio enim conuento,uel nullo nil ei nocet: ut ſ.ea.l. §.ũ quis ideo.

b ¶ Venire.§ ab initio.

c ¶ Cum uenisset. in possessionem. § hęc ℣. de ui, & ui ar. l.j. §. ui possidere. & ſ. de dam.infect. damni. §. pe. de acquiren. pos. clàm.in fi.

† Du. siue doli, siue aliter, phibuerint.

d ¶ Vt uim fecerit.§ sufficit eũ dolo phibi tum. sed si ui factũ est, nunquid habet locum constitutio, si quis in tantamq; uidetur: ut arg.℣.e.l. si quis missus. Sed respond. non. cùm enim non possidet missus, uel mitti iussus,ut ſ. de acq. pos. l.iij. §.fi.nõ habet locũ interdictum unde ui, nec ſi quis in tantã: ut ℣.de ui, & ui ar. l.j.§. interdictum autẽ hoc.

† Du. nexa.

e ¶ Prohibuit.§ sufficit enim dolo malo prohibitum esse: ut ſ. ea.l.in prin.§.fi.

f ¶ Putabat.§ etiã si pine:cùm dolus tãtum ueniat,non lata culpa: ut ſ.e. in princi. sic ℣. ad l.Cor.de sic.l.in lege.& ℣. de furt. l.inter oes.§. rectè: hoc ergo ipm summatim cognoscitur:ut ſ. de re iu. l.à diuo.§. si super. & facit ſ. ne quis eũ, qui in ius uoc.l.antepe.§. fi.

g ¶ Vtilitate creditoris.§ quia exceptio ne peremptoria submoueri non potest nõ ergo iurat in litem: secus in eo qui exemt: ut ſ. ne quis eum, qui in ius voc.l.pen. §.j.

h ¶ Possessionem habere.§ si ergo pos. non ualet, nisi duos denarios, & debitum sit centum:duos denarios habet tantum creditor. Item si pos. ualet plus debito,nõ consequitur plus debito secũdũ Azo.quo interesse ab isto soluto,an debitor uerus liberetur,si fortè iste sit alius? Respon.sic ut ſ.de re iudi.si quis dolo.§.j.argumen.contra.ſ.ne quis eũ,qui in ius uoc.l.pen.in fi.sed ibi in eo quod est in pœna.nam iuratur ibi in litem:& sic exceditur uerum interesse creditoris.

i ¶ Exceptione.§ nisi forte erat talis,ex qua solutũ repeti nõ potest: quia quod fecit iudex,debitor feciſſe vr:ut C.de euictio.l. si ob causã.

k ¶ Propter nullam.§ hoc est contrà. ſ.quib.ex cau. in pos. eatur.l. pen.§.j. in fi.Solu.ut ibi.

l ¶ Constat.§ licet faciant contra hoc edictũ,quia &c.& est ratio bonatut ſ.e.in princ.& hoc nisi locupletiores sunt:ut ſ. de dolo,sed si ex dolo.& ſ.de act.emp.l.Iulianus in fi.& ſ. quãdo ex facto tuto.l.iij.

m ¶ Contrà erit dicendum.§ nam tenetur ut ex quolibet delicto: ut insti.de ob.ex de.§.pe.præter carnis:ut ℣.de adul.si minor.

n ¶ Soluendo.§ cõcor.ſ.de admi.tu.l.fi.in prin.& de pecu.l.summa. §.si dolo. Sed cõtra.℣.de reg.iur.neque Sol.ibi deliquit nõ nomine pupilli.& plenè dic,ut ibi. Itẽ eodẽ modo respon.ad.l. ℣.titu.j.l.penulti. contra.& ſ.de actio.emp.l.Iulianus.§.idẽ Iulianus in fi.& ℣.quod ui, aut clam.is qui in puteum.§.si tutoris:in quibus dicitur indistinctè nõ teneri de dolo tutoris:at hic distinguitur sit soluendo,uel non.ecõtrà, alij.dicunt eũ distinctè teneri: ut ſ.de euictioni.l. iiij. & ſ.de ædili.edi. quod si nolit.§. qđ in procuratore.contra.Sol.hic subaudi maximè,secũdum H.& sic ad cedẽdum tenebit:ut ſ. de tributo.l.procuratoris. §.j. uel dic ut not.super quolibet contrario.

o ¶ Tutorem.§ facit ℣.l.proxima.

p ¶ Hoc fecerint.§ ut ℣.de ui,& ui arma.l.j.§.quoties.& §.quod igitur adiicitur.in princi.& ſ.de noxali.si ex duobus.§.illud.

q ¶ Missione.§ & damni infecti: ut ſ.de damno infec.si quis missum sit à possessione, in ipsos dabitur actio,quasi per aliũ hoc fecerint.p

¶ Hãc actionẽ, excepta legatorũ missione[1], intra annũ[r] cõpetere, & non posteà,sciendum est, cũ sit pœnalis[s]. Nec in hæredes similesque personas dabitur, nisi in id quod ad eos peruenerit,sed hæredibus similibusque personis dabitur.† Nã cũ[t] prohibitus quis est legatorum,uel fideicommissorum causa possessionem adipisci, tunc actio & perpetua est, & in hæredẽ dabitur.quia est ī potestate successorum euitare interdictum satisdatione oblata[u].

¶ *Prohibitus siue suo nomine intrabit, siue alieno: habet locum hoc interdictum. Item prohibens suo nomine, vel alieno tenetur.h.d.*

¶ Pau. lib. lviij. ad edict. LEX II.

SVo quis[x], an alieno nomine prohibitus sit,nihil interest,hæc enim uerba, quanti ea res est referenda sunt ad personam domini.y Item tam is tenetur,qui suo nomine, quã qui alieno nomine[z] prohibuit[a].

¶ *De duob.remedijs breuius, & melius est eligendũ. Item indices debẽt præcepta, & edicta sua tueri:deide usq; ad finẽ legis dicit ī q̃ bona missus p̃ vtihoc iterdicto.h.d.*

¶ Vlpia.lib. lviij. ad edict. LEX III.

SI quis missus[b] fuerit[c] ī possessionem fideicõmissi seruandi causa,& non admittatur, potestate[d] eius iducẽdus est in possessionem,qui eum misit[e]. Aut si quis uelit uti interdicto[f], consequens erit dicere interdictum locum habere. sed melius erit dicere

§.actio.& l.quarta.§.an autem.

r ¶ Intra annum.§ post prohibitionem numerandum.

s ¶ Pœnalis.§ Pœnalis est cum cõtra extraneum competit hoc edictum. nam pœna soluta nihilominus uerum debitũ à debitore petetur.sed si ipse dominus præstitisset,per interdictũ esset liberatus à uero debitore.sic & ℣.tit. j.l.iij. §. condemnatio. secundum quosdam: quod non placet secundum H.imò improbè facit, qui consecutus ab extraneo quod sua interest, iterum petit a uero domino: ut ſ. de re iudic. si quis dolo.§.j. Accurſius.

t ¶ Nam cum.§ bene dicit excepta legatorum missionenã, &c.

† Sic Du. sed in P.F. at cùm.

u ¶ Satisdatione oblata. § de soluendo legato aduenientę; die uel condi.ergo idẽ debet licere facienti uim misso in possessionem: quia quod hæres obligatus est facere, quilibet eo inuito soluere potest uel facere: ut insti.qui.mo.tol. ob.in prin.cùm ergo in hoc releuetur, grauetur in alio.ſ.q̃ actio sit perpetua & transitoria: arg. ℣.de iureiuran. l. cum qui.sed aliàs qui impedit missionem, non liberatur satisfãdo: sed oportet præstare interesse præcisè:ut ſ. e.l.§. hæc uerba. & eadem ratio est in damno infecto.

† al. lit.

SVo quis. § CASVS. Prohibitus siue intrabat suo nomine,siue alieno: utqa procurator habet locũ hęc actio:& inspicitur interesse domini. Item prohibens,& qui fecit prohiberi:teneatur ambo. F an. Acc.

† ad lviij.

x ¶ Suo quis. § scilicet ueniens in possessionem.

y ¶ Ad personam domini. § sic ſ. si quis cautio. l. penulti.

z ¶ Alieno nomine.§ ueluti procuratorio.

a ¶ Prohibuit.§ ut suprà de dam.infect.si quis missum.in prin.& §.j. tenetur etiã ille p̃ quo fit prohibitio:ut suprà l.j.§. si domini. & C.de accusationib.non ideo.sed altero soluente alter liberatur: ut ℣.de ui, & ui arma.l.j.§.quoties.

SI quis.§ CASVS. Ex causa fideicommissi iussus mitti in pos. non fuit admissus,dicitur q̃ ipse iudex debet eum mittere uiribus suis,ut captis pignoribus,& etiam manu militari, habet etiã prohibitus hoc interdictum,ne uis fiat.sed melior est prima uia. Tãdem dicitur,q̃ mittit quis aliquãdo in bona ipsius hæredis,& hoc casu prohibens tenetur etiã prædictis duabus uiis. ¶ Cùm prætor.§ Mortuo uiro uxor nomine filij,qué habet in uẽtre,petiit mitti in possess. & iussa mitti non fuit admissa,uel post missionẽ fuit deiecta,habet utroq; casu consilium. Primò ut non prohibeatur,ut per hoc interdictũ ne uis fiat.uel aget actio.i fact.ad interesse sicut creditores ,phibiti possidere agunt.Secũdò dicit,uiro mortuo mulier se petiit mitti in possess.bono nomine uentris,si modicũ quid pro ea faciat,q̃ sit prægnãs:debet mitti:sicut pupillus mittitur in possessi.bonorum,si modicũ quid pro eo faciat,q̃ sit filius,& si dicta mulier iussa mitti non fuit admissa:uel fuit deiecta: habet prædictas uias. Fran.Accur.

b ¶ Si quis missus.§ destinatione.

c ¶ Fuerit.§ à prætore.

d ¶ Potestate eius. § id est officio. puta captis pignoribus, uel multam indicendo:ut institut.de satisdatio.tuto.§. quibus.& suprà,de uen.inspicié.l.j.§. quid ergo.uel mittẽdo nũtios,uel officiales qui immittant.

e ¶ Misit.§ i. iussit mitti. Accurſius.

f ¶ Interdicto.§ scisto,ne uis fiat ei.

a ¶ Iure suæ potestatis.§ i. officio: vt modo dixi: & hoc si iudex est ordinarius non delegatus:vt no.ſ.de offi.eius cui man. est iurisd. l. pen. §.ut possessio.nisi fortè à Papa uel à principe esset delegatus secundũ quosdã:quia sunt: similes ordinarij:ut C.de iudi.à iudice iudex datus.

b ¶ Militarem.§ vt quia ministris uel suis officialibus non potest: un de congregat milites:

† Prætores non est in Du. exemplaribus.

ut & C. de iis qui laud. ali. l.ij. Sed uidetur, q̃ non his uiis sit eundem, sed tantùm per interdictum: ut ſ. si uen. no. ma. in pos. mit.l.i. §. necessario. q̃ est contra. Sol. ibi subaudit tantùm. uel aliter ut ibi. & facit infrà proxi.§.& ſ. de rei uen. qui restituere. Accur.

c ¶ Certis modis.§ post sex menses: ut ſ. ut in pos. leg. is cui. §. imperator. & C. ut in pos.leg l.circa.

d ¶ Vtilem.§ efficacẽ in factum.Accurſ.

e ¶ Extraordinaria.§ hoc expone ut supra §. proxi. & contrarium ibi positum & hic posset poni

f ¶ Prohibitorium est.§ prohibet enim prætor, ne uis fiat ei, qui in pos. mittitur. Itẽ si quis iam ingressus fuerit, & deiciatur, hac actione agere poterit:uts.eo.l.j.§.hęc actio. Accur.

g ¶ Sed si mulier.§ prohibita cum uenisset in poss.

h ¶ Ad exemplum creditorum.§ pro quibus maximè est hoc edictum: ut ſ. eo, l.j. §. sed sue rei.

† ad edict.

i ¶ Interdicto.§ interdicitur ne prohibeatur. in factum agitur, si prohibita fuerit intrare: uel posteà deiecta.& facit ſ.de euict.l.uendicantem in fine.

k ¶ Non sit prægnans.§ ad hoc suprà de iis,qui not. infami. l. cùm non prægnans.

l ¶ Ad exemplum.§ ut si affirmatur argumentum, uel modicè pro eo faciens, mittatur in poss. Ir. sicut si offeratur pro puero: vt suprà de Carb.edic.l.üj.§.causæ cognitio.

m ¶ Possessionem.§ ergo multò magis ex quo est in ea, dimittet.

PEr interdictum. § CASVS. Si nomine domus ruinosæ quam posidebas, petij cauerì mihi de damno infecto:& cùm iudex præcepisset,noluisti cauere: debet me mittere in poss.domus ruinosæ: & si prohibeas me intrare, uel me ingressum deijcias: habeo hoc interdictum.Secundò dicit,q̃ habeo act.in factum ex hoc edicto ad interesse id est.intantum inquantum daretur actio ex stipula.si promissum esset. Tertiò dicit,q̃ si eo tempore quo petebam mitti cum effectu, cùm iudex iam iusserat me mitterì dum,domus tua cecidit suprà meam. & sic habeo damnum:habeo actio.in factum ex hoc edicto. Vltimò dicit,siue iussus mitti ex causa damni infecti, siue ex alia causa repellatur, habet locum hæc actio in factum.Franc.

n ¶ Per interdictum.§ scilicet quod est ℣.l.j.in prin. & idem p aliud speciale quod est ſ.de dam. infect. prætor.

o ¶ Ab eo.§ scilicet prætore.

p ¶ Non promittit.§ nuda cautione cum suo nomine.

q ¶ Satis non dat.§ per fideiussores cùm alieno.

r ¶ Non fiat.§ sic ℣.de reg.iur.l.in iure ciuili.

s ¶ Iudicium.§ scilicet in factum.

t ¶ Cautum fuerat.§ vt & supra de dam.infect. prætor.§ in eum.& l.dies.§.an tamen.& § in eum.& l.si finita §. penult. & sic ad interesse: ut infrà,rem ratam hab.si procurator. & sic ad aliud datur hæc actio, cùm ex alia causa in poss.fuerit missus:ut suprà eo l.j.§. hæc uerba. secundum quosdam.sed certè imò ad idem,cùm interesset ubique.

v ¶ Sed ex alia.§ scilicet non solum quando iudicis decreto paritum non est.

x ¶ Si eo.§ supple,scilicet si eo, &c.

y ¶ Desiderabat.§ cum effectu, cùm iam missus erat destinatione.

z ¶ Iudicium.§ i.actionem in factum contra dominum ruinosæ domus:licet à nemine sit prohibitus. sic est in edicto illo de damno infecto:ut ſ. de dam.infec.si finita.§.elegãter.& sic comperit actio hoc casu ex alia causa quàm ex eo,q̃ non admittitur iussu Prætoris, uel missus reijciatur.Alij dicunt,q̃ hic ab aliquo fuit prohibitus.

a ¶ Item subiectum est.§ a prætore

b ¶ Ex alia causa.§ quàm ex causa damni infecti: utputa rei seruandæ, uel simili. Vel dic secundum M. ex alia, quàm ex ea: quia prætoris copia non fuerit. prima placet. Vel dic, non solum quando per prætorem, sed etiam si ipse fuit impeditus ex sua persona ut legatione: uel absentia: uel alia iusta causa.

c ¶ Missus.§ i. mitti iussus.

† Du. Sed & ex alia &c.

DE TABVLIS EXHIBENDIS.

¶ Et, qui vtitur interdicto quorum bonorũ, & quorum legatorum: expedit agere hoc interdicto, & ideo de hoc ponit differentiã inter actio.ad exhi. & in factum,& hoc interdictum & illud, quem admo.testa.ape.not.vt dixi supra ad exhiben. l.iij.in fin.

RÆtor ait.§ CASVS. Titius fecit testamentum in scriptis: in quo instituit hæredem, & reliquit legata: mortuo Titio Seius tenet illud testamentum, uel dolo desiit habere. dicitur, q̃ poterit hæres & legatarij agere contra Seium interdicto de tabulis exhibendis.& quod dixi in testamẽto,idem in codicillis, uel alia ultima uoluntate.Secundò dicit, Si aliquis confitetur penes se esse testamentum:cogitur exhibere per interdictum, quem admodũ testamenta aperiantur,& si dicat se non posse exhibere, uel non debere exhibere ita citò:dabitur ei tempus intra quod exhibeat: & cogitur per hoc interdictum,& habet locum hoc interdictum in testamento, & in omni alia ultima uoluntate: siue ualeat siue non: sine sit ultima, siue prior.Idem si dubitetur de statu testatoris:ut quia dicatur fuisse filium uel seruum Item habet locum hoc interdictum ad testamenta filiorum fam. qui fecerunt testamentum in castrensibus & quasi peculiis. Item habet locum ad testamentum eius, qui dicitur decessisse apud hostes. non autem habet locum ad testamenta uiuentis adhuc. Item habet locum ad testamentum delenum, siue in totum sit deletum, siue in partem. Item & si plures sunt tabulæ testamenti: habet locum hoc interdictum & hoc intellige ut dicitur ſ.l.j.in uersi. proinde, &c.in gl.quæ incipit,uel particulariter scriptæ Item qui tabulas testamenti deposuit:potest hoc interdicto conueniri. Item si apud quẽ depositæ sunt: quicunque sit,etiam si sit,qui ædes tuetur, uel aliquis tabellio. Item si apud seruum depositæ sunt,tenetur dominus eius hoc interdicto. Tandem dicit: quid si testator tabulas quas fecit, possessas à Titio uelit petere:dicitur q̃ non habet hoc interdictum: sed agat act. ad exhibendum:& exhibitas uendicet: quæ actio ad exhibendum datur omnibus qui rem suã dicunt quam petunt exhiberi. Tandem dicit, Titius possidens tabulas testamenti desiit dolo possidere, tenetur hoc interdicto. Poterit etiam lege Cornelia testamentaria accusari, quasi dolo testamentum sumpserit.nec enim per maius delictum releuatur à minori. Sed pone, q̃ non amouit, neque celauit tabulas: sed eas tradidit alij, ne teneretur exhibere, non autem animo supprimendi tabulas: tenebitur hoc interdicto: non autem lege Cornelia. Posteà dicit, hoc interdictum exhibitorium est,& est exhibere, copiã facere: tabulæ apprehendendæ & legendæ,& apud Prætorem exhibentur, ut ipse prætor inbeat testes uenire ad recognoscenda sigilla & si non uentant spõtes,coercebit eos: & illi agunt hoc interdicto, quibus est aliquid legatum in testamento prædicto, & si conuentus hoc interdicto non exhibeat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

hibeat, tenetur in quantum interest petentis. unde si hæredi non exhibeantur, condemnabit̃ possessor tabularũ in ęstimã hæredi. Itẽ si legatario non exhibeantur tabulæ testamẽti: fit eodem actio in ualentia legati. & hoc est uerum, ẽt si conditionale erat legatũ: nec cauebit se restituturũ hanc æstimã. si deficiat conditio legati. Sed an possit petere legatarius ex quo habuit æstimat. per hoc interdictum? & certè si habuit ab hærede, amodò non poterit petere legatũ ab eodem hærede. Si autẽ habuit æstimat. legati ab alio: bene poterit petere legatũ ab hærede. idẽ in hærede si habuit æstimã. hæredi. a Titio, qui noluit tabulas testamẽti exhibere. nã hæredi ipsam poterit petere ab alio, qui possidet eã. secus si ipse Titius possidet hære. Vltimò dicit, hoc interdictum & post annũ durat, & hæredi cæterisq; successoribus competit. & hoc dicit cũ duabus legib. sequen. Fran. Accur.

† Sic in P. F. licet Ha lo in legi fic ſtatus ſui &c.

† No. secũdũ Bar. hic q̃ ista dictio Penes, hic largiùs sumitur, q̃ in l. penes. J. de uerb. signi. & hoc uoluit hic glo.

a ¶ Tabulas. ʒ Sic ergo uidetur, q̃ non pertineat hoc edictum ad scripturam quæ fit hodie in testamẽto nuncupatiuo: sicut uideo in bonorũ pos. secundum tab. vt C. de bo. pos. secũdum tab. l. bonorum. & edicto diui Hadria. toll. uel constitutione quã habes C. de edict. diui Hadr. tol. l. fi. secundum H. Vel dic utile dari: ut d. l. bonorũ. & not. in d. l. de edic. diui Hadri. tollen. l. fi.

b ¶ Penes. ʒ pro apud ponitur, quod largius significat: ut J. de uerb. signi. l. penes. competit enim hoc interdictum contra depositarium: ut J. l. iij. §. fi tabulæ. Ac.

c ¶ Vt desinerent. ʒ quid si dolo fecisti, quo minus à principio peruenirent? Dicam cessare interdictum. sic ſ. quæ in frau. credi. qui autem. in prin. argu. contra ſ. de petitio. hæredi. sed & si lege. §. perinde.

ADDITIO. Pro sol. huius contrarij distingue secundum Barto. post Dy. sic, q̃ aut quis est mihi obligatus ex contractu uel quasi, ex quo tenetur acquirere: & tunc habent locum omnes leges quæ dicũt, quòd ille, qui apprehẽdit, tenetur tanquã possessor. aut non est obligatus ad hoc ex contractu uel quasi: & habent locum leges quæ dicunt eum non condemnari.

d ¶ Ita eas. ʒ ut apud te sunt, non à te corruptas.

e ¶ Si libellus. ʒ veluti epistola fideicommissaria.

f ¶ Aliud ue. ʒ puta codicillus. Accursius.

g ¶ Decreto. ʒ id est, edicto isto.

h ¶ Comprehendam. ʒ id est, comprehendo. sed quandoq; cessat hoc interdictum: ut infrà eod. l. fina. Et in tabul. uiui: ut infra, eod. §. fi. quæ sunt contra.

i ¶ Exhibere. ʒ per interdictum quemadmodum testa. aperian. ut ſ. quemadmo. testamen. ape. l. ij. in fi.

k ¶ Et tempus. ʒ forte tale ut est C. de dilationi. l. j. & facit institu. de offi. iudi. §. fi ad exhibendum.

l ¶ In præsentiarum. ʒ id est, in præsenti.

m ¶ Vel oportere. ʒ id est si dicat se non debere exhibere. alterum ergo horum est opus, ut habeat locum hoc edictum, scilicet q̃ neget se exhibere posse, uel neget se debere. In tertio uerò cùm potest, sed non uult: habet locum dictus tit. quemadmo. testamen. aperian. d. l. ij. §. fin. secundum Azo. sed H. dixit hoc concurrere cum illo in eo casu, cùm habet, & dicit se non debere exhibere, arg. d. §. Accur.

Edictũ de tabulis exhibẽ. ut locum habeat quæ requiruntur.

n ¶ Codicillos. ʒ qui non pertinent ad testamentum: quia & in eis est testatio mentis, uel quia non ualebant quandoque, nisi testamento confirmaretur: licet hodie secus: ut institut. de codicil. §. j. Accur.

o ¶ Inutiliter. ʒ præterito filio puta.

p ¶ Ruptum. ʒ agnatione posthumi.

q ¶ Vitio. ʒ puta irritum capitis diminutione testatoris: ut insti. qui. mo. testa. infir. in prin. & §. alio.

r ¶ Sed & si falsum. ʒ in hoc est contra. J. eo. l. fi. sed hic antequàm de falso ageretur: ibi iam cęperat agi. Alij q̃ ibi criminaliter agebatur de eo: hic ciuiliter. uel ibi ascripsit sibi: hic non. prima placet. Accur.

s ¶ Sed priores. ʒ post quam aliæ factæ sunt.

t ¶ Imperfectam. ʒ hoc est cõtra. infrà, ad legem Corneliam de fal. si quis legatum. ubi pro imperfecto dicit hoc interdictum non competere. Sol. cum habet ali quod uitium testamentum, quod est in aperto, puta literam, uel falsitatem apertam: tunc non est exhibendum. sed si uitium sit absconsum, ut in omnibus istis casibus: tunc est exhibendum: nisi statim qui conuenitur, sit paratus probare ipsum esse falsum, uel ruptum, uel nullum: argumen. ſ. ad exhibendum. l. ij. §. ibi dem. & de Carbo. edic. l. ij. §. cauſæ. & ſ. ut in poſ. lega. l. ſi is à quo secundum Hu. hic ergo potest esse imperfectio & aperta & obscura. Alij dixerunt, q̃ pro imperfecto & falso ne hoc interdictum, nec edictum, quemadmodum testa. aperian. nec lex Corne. de fal. locum habet: licet aliquis sibi in eo ascribat, ut in contra. pro falso uerò & perfecto. uel pro uero & imperfecto locũ habent prædicta: ut hic, & ſ. quẽadmo. testamen. ape. l. ij. § j. Tu dic secundum Azo. quòd pro imperfecto qualibet ex causa datur hoc interdictum, excepto pro imperfecto consignationis siue sigillationis, ut ibi. pro falso autem non negatur ibi competere hoc interdictum. apparet ergo tabulas accipi etiam abusiuè: cùm propriè sit testamentum perfectum, & signatum: ut dicta lege, quemadmodum testamen. aperian. l. ij.

Testamenti tabulæ an & quando sint exhibendæ.

† Du. Est enim.

† Du. pertineat.

† Du. debeat.

† Alias relicti, & alias religt. & al. reliquerit ut in P. F.

† al. legitur: Sed & si dolo testamentum sit deletũ, ut legit Ha loan. P. aut F. aut hic habent.

† lib. 6. ad edict.

u ¶ Plures tabulæ. ʒ uel particulariter scriptæ in diuersis locis: uel integraliter scriptæ ubilibet: uel aliæ primæ, uel aliæ posteriores: ut J. l. iij. §. j. & institit. de testamen. §. penul.

x ¶ Disceptetur. ʒ ſupple, ueluti ſi, &c. Accursius.

y ¶ Dicatur. ʒ qui testari non possunt, nisi de castrensi uel quasi, in quo testatur filius: ut subiicit, & institu. qui. non est permiſ. facere testa. in princi. Accursius.

z ¶ Decesserit. ʒ cuius testamentum ualet ex lege Corne. ut institut. quí. non est permiſ. facere testamentum. §. fi.

a ¶ Nõ pertinet. ʒ nec illud quemadmo. testamen. aperian. ut ſ. quẽ admo. testamen. ape. l ij. §. fi dubitetur. facit ad hoc J. l. iii. §. fi ipſe.

b ¶ Reliquiſſe. ʒ hoc facit ad id quod not. instit. qui manumitte. non poſſ. §. fina. Accursius.

c ¶ Testamentum sit deletum. ʒ puta secundum R. cancellatum, uel incisum per errorem: magis autem si aliqua culpa interuenisset lata uel leuis. & facit ſ. de secun tabu. l. i. § fi linum. & §. si furioſo.

d ¶ Locum habet hoc interdictum. ʒ si tamen adhuc legi possit testamentum, sinautem dolo hoc fuisset factum: tunc ex ea parte tenetur quasi dolo desiisset posse exhibere in totum, uel in partem: ut supra eod. l. i. in prin. & facit infrà, de fur. hoc amplius. & l. sequen. & ſ. ad l. Aquil. qui tabulas.

e ¶ Si tabulæ. ʒ facit ſ. eo. l. i. §. interdictum. ibi. proinde & si plures, &c. & ſ. de secun. tabu. l. i. §. fi quis in duobus.

f ¶ Detinet. ʒ quia poteſt exhibere: ut supra, ad exhiben. Celsus. in princi. est ergo scriptum interdictum in rem: ut ſ. de interdi. l. i. §. pen. & argumen. supra, quod met. cauſ. l. metum. §. cùm autem. sed hoc casu forte dabitur depositario tempus, ut domino denuntiet: ut in authen. ut omnes obedien. iudi. §. fi igitur. & C. ubi in rem act. l. ii. nec ob. in authen. de depo. in prin. quia hic nec interdicit depositi restitutionem: sed litem contestatur, & agit hoc interdicto ut fiat exhibitio.

g ¶ Deposuit. ʒ poteſt enim depositum suſcipere: & sic exhibere. Ac.

h ¶ Aedituus. ʒ id est qui ædes tuetur: ut institut. de tuto. §. tutores. Accursius.

Omnibus

a ¶ Omnibus. ʒ scilicet ut habeant actio. ad exhi. sed non q̃ habeãt interdictum de tabu. exhi. nam hæres est dominus testamenti: & tũ habet interdictum de ta. exhi. ut ſ. ad exhi. l. iij. §. fi quis extrà. & ſ. quem ad. testa. aper. l. iij. uel dic secundum R. q̃ hic dicit de his, qui dicunt ex sua persona: sed hæres non ex sua, sed hæreditario iure dicit sua. sic ergo hic nota non concurrere hoc interdictum cũ actio. ad exhi. nisi in hærede: ut dixi & facit ſ. ad exhib. l. iij. §. fin. & C. ad exhi. l. instrumenta. Accur.

† Iſte text. facit, q̃ si apud monachũ est aliquod in ſtrumentũ uel liber alicuius notarij, uel ſui ipſius qui fortè fuit notarius ante religionis ingreſſum, debet agi contra monaſterium, vt hic per Bar.

b ¶ Testamentariæ. ʒ per hoc interdictum: sicut nec econtrà: vt C. quando ci. ac. l. j.

c ¶ Quòd maius. ʒ facit J. de pœnis l. relegati. in fi.

d ¶ Animo vel consilio. ʒ propositũ enim & uoluntas, &c. vt J. de fur. qui iniuriæ.

e ¶ Apprehendendæ. ʒ & legendæ: ut ſ. quẽad. testa. ape. l. ij. §. inſpecto. & deſcribendæ: ut ſ. ad l. Fal. l. pen. §. fina. Azo. & ſuprà quemad. testa. ape. l. j. in princ. & facit ſup. ad exhibẽ. l. ij. & J. de ver. signi. l. plus est. & J. de libe. ho. exhi. l. iij. §. ait Prætor.

f ¶ Signa. ʒ id est, ſigilla. & facit ſ. quẽad. testa. ape. l. j. in fin.

g ¶ Coerceri. ʒ captis pignoribus uel multis: vt inſtit. de ſatiſ. tut. §. quibus. & ſ. de uen. inſpi. l. j. §. quid ergo. & ſ. ſiquis ius dicen. non obtem. l. j. in prin. & facit C. de teſti. l. pen. in princi. & ſ. de teſt. l. inuiti. ar. ſumpto à cõtrario. Sed cõtra. ſ. quemad. testa. ape. l. ſed & ſiquis. ubi dicit nõ cogi eos uenire coram iudice. Sol. ibi extra territorium iudicis erant. Accur.

h ¶ Adſcriptum habent. ʒ pro quo cõpetit eis actio. aliàs secus: ut ſi lego tibi fundum, ſi decem dederis Titio. nam Titius nec legatarius dici poteſt: ut ſ. ſiquis omiſ. cau. testa. ſiquis ſub condi. & ſic nõ habet hoc interdictum: arg. ſ. ad exhi. l. iij. §. ſciendum.

i ¶ Interfuit. ʒ eius qui agit.

k ¶ Aeſtimandum. ʒ ſed certè non tantum intereſt: cùm adhuc hæreditatem petere non poſſet vel legatum: uel etiam non eſt conditio: & sic est contrà. J. de reg. iur. l. quarenus. Solu. hic ſpeciale propter contumaciam, ut hic ſubiicit, ut per eam augeatur. sic econtra ſpeciale ut quandoque minuatur: ut C. de ſen. quæ pro eo quod intereſt. l. j. in eo quod non permittitur excedere duplum intereſſe communis. sic & ſ. qui. ex cau. in poſ. ea. l. penul.

l ¶ Reſtituturum. ʒ exigitur ergo ſtatim: & est ſpeciale, aliàs cõtra ſ. ad ſe. Aqui. l. in lege Aquilia ſi deletum. Acc. ADDITIO. Die ſecundum Bar. q̃ hic conuenitur quis propter dolum: ideo condemnatio repræſentatur: ibi propter culpam: ideo differtur.

m ¶ Si hinc. ʒ id est, per hoc interdictum.

n ¶ Diſtinctio. ʒ ut ſi à poſſeſſore hæreditatis æſtimationem ſit conſecutus: amplius eã non petat. ſi ab alio æſtimationẽ conſecutus eſt hæreditatẽ a poſſeſſore petere non prohibetur. ad quod eſt ſ. de petitio. hæredi. nec vllam. §. pen. & J. de ſol. Stichum. §. dolo. nec eſt contrà. J. de reg. iur. l. bona fides. quia hic ſpeciale. vel à diuerſis exigitur hic: ſeu eus ſi ab uno: ut ſ. q̃xi. & in cõtrario. & J. de fur. l. ei qui furti. i fi. & ſ. ne interdicto. ¶ Si penes † ſeruos tabulæ fuerint, dominus interdicto tenebitur. ¶ Si ipſe teſtator dum viuit, tabulas ſuas eſſe dicat, & exhiberi deſideret, interdictum hoc locum non habebit, ſed ad exhibendum erit agendum, ut exhibitas uendicet. quod in omnibus [a] qui corpora ſua eſſe dicunt inſtrumentorum, probandum eſt.

¶ *Primò ponit unum dictum, & eius rationem. ſecundò ponit unam dubitationem circa illud: & illam declarat. tertiò ponit unum aliud dictum, & illud determinat. ſecunda ibi, nec præiudicatur. tertia ibi, Et poſſe. Bar.*

¶ Si quis dolo malo fecerit, quo minus penes eum tabulæ eſſent, nihilominus hoc interdicto tenebitur, nec præiudicatur aliquid legi Corneliæ teſtamentariæ [b], quaſi dolo malo teſtamentum ſuppreſſerit. Nemo enim ideo impunè retinet tabulas, quòd [c] maius facinus admiſit, cùm exhibitis tabulis admiſſum eius magis manifeſtetur. Et poſſe aliquem dolo malo facere, vt in eam legem non incidat, ut putà, ſi neque amouerit, neque celauerit tabulas: ſed idcirco alij tradiderit, ne eas interdicenti exhiberet, hoc eſt, ſi non ſupprimendi animo, vel conſilio [d] fecit, ſed ne huic exhiberet. ¶ Hoc interdictum exhibitorium eſt. Quid ſit exhibere, uideamus. Exhibere hoc eſt, materiæ ipſius apprehendendæ [e] copiam facere. Exhibere autem apud prætorem oportet, ut ex autoritate eius ſignatores admoniti veniant ad recognoſcẽda ſigna [f]: & ſi fortè nõ obtẽperẽt teſtes, Labeo ſcribit coerceri [g] eos à prætore debere. ¶ Solẽt autẽ exhiberi tabulas deſiderare omnes omnino, quiquid in teſtamento adſcriptũ habent [h].

† In Du. exempla. non eſt æſtimationis.

o ¶ Poſt annum. ʒ nec enim eſt pœnale, habito ſaltẽ reſpectu ad actorem: vt J. de actio. & obliga. in honorarijs.

SI ſint. ʒ CASVS. Cùm quidam pupillus poſſideret tabulas teſtamenti: & eas peterem mihi exhiberi: dolo tutoris eius de fierunt eſſe apud eum pupillũ. dicitur, quòd tutor ex hoc dolo conuenitur hoc interdicto ad intereſſe: & de ſuo ſoluet. Fran. Accur.

p ¶ Non pupillum. ʒ facit J. quod ui, aut clãm. l. is qui. §. ſi tutoris. & ſ. de actio. emp. Iulianus. §. idẽ Iul. & J. de reg. iu. l. neque. & C. unde ui. i. meminerint. & ſ. tit. j. l. j. §. hoc edicto. & quod ibi no.

DE tabulis. ʒ CASVS. Ponit duos caſus in quibus non agitur hoc interdicto pro tabulis exhibẽdis. Primus eſt, vt ſi in teſtamento eſt Titius inſtitutus hæres: & nũc duo ſunt Titij quorũ quilibet contendit ſe hæredẽ inſolidũ: & petit hære. perpe. hære. amodò aliqs eorũ nõ poteſt hoc interdictum proponere, cùm præparatorij ſit: & ideo ante litem conteſt. ſuper petit. hære. potuit hoc interdictũ intentari, non poſt: ut hic. Secũdus caſus eſt, ut quãdo aliquis petit teſtamẽtum exhiberi occaſione legati ſibi relicti, quod ipſemet ſibi aſcripſerat in teſtamento: & ſic ex hoc debet legatum amittere, & fiſco applicatur. nam hoc caſu non auditur agens hoc interdicto: & hoc caſu depo nerur interim teſtamẽtum in ædem ſacram, vel apud bonum virũ, potes & alia exempla dare in hoc ſecundo caſu: vt in gl. & ſi bene inſpicias, utrunq; caſum in uenies in gloſsis præceptoris mei Accur. Fran.

† Du. pertinet.

q ¶ Pendet. ʒ quia & lis conteſtata eſt: ut puta duo ſumus Titij: & in tabulis eſt inſtitutus Titius, vterque noſtrum per peti. hære. in ſolidum ſibi aſſerit hæreditatem. non ergo agetur amodò hoc interdicto, quia eſt præparatorium, ſicut & actio ad exhiben. & ideo ante lit. conteſt. ſuper peti. hære. debuit proponi. Accurſius.

r ¶ Ad publicam quæſtionem. ʒ quod eſt ſi falſum dicatur: ſi tamen cõtrouerſia iam cepta ſit, ſecundum quoſdam. Vel dic q̃ eſt, ſi nõ ſint tabulæ ſignatæ, nec fuerunt ibi ſignationes: ut J. ad leg. Cor. de fal. l. ſi quis legatum. Vel tertiò q̃ eſt ſi in eis ſit relicta hæreditas fiſco, nam tunc uerè pertinent ad publicam quæſtionem, ſecundum H. Vel quartò ſecundum Azo. quia is, qui agit interdicto, ſibi aſcripſit in teſtamẽto, cuius cauſa petit ſibi exhiberi tabulas. quod lege Corne. vetitũ eſt: & relictum fiſco applicatur, cùm auferatur indigno: & ſecundum hos quatuor modos nõ eſt contra. ſ. eo. l. j. §. hoc interdictũ. Vel dic ut ibi.

s ¶ Itaque. ʒ quia nõ agitur interdicto his duobus caſibus: & ille apud quẽ sũt, poſſet eas utiare: itaq;, &c. ſed ſm ultimas duas expoſitiones ſecundi caſus: quare nõ apud fiſcũ ut dignioré: ut ſ. de fi. inſtr. l. fi. R ſi. & ſecundi caſus: quare nõ apud fiſcũ ut dignioré: ut ſ. de fi. inſtr. l. fi. R ſi. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse dicitur uir idoneus.uel ibi non erat hæreditatis quæstio : hic sic.

¶ NE QVID IN LOCO SACRO FIAT

In exposito titu. superiori occasione illorum tit. s. quorũ bonorũ, & quorũ legatorũ, redit ad propositã materiã. s. ne vis fiat ei, s. ad prohibitoria interdicta: & primò de dignori. est enũ hæc causa diuini iuris. s. de iter. l. ij. §. j.

Ait prætor. § CASVS. Prætor p hibet ne quid fiat uel immittat i loco sacro, ut in sacratio ubi uasa sacra reponuntur: & inteligas pro hiberi, Ne quid in loco sacro fiat, quod sit ad deformitatem, uel ico modum: ac ornamenti causa bene possunt aliqua fieri. tandem dicit quod curam siue custodiam ædium & locorũ sacrorum debent habere, qui ædes curant. i. ediles curules, quiędes. tuentur. Franc.

† epitoma. Locus sacer. quis sit.

a ¶ Sacro. § Sacer est qui ritè & per pontifices deo consecratus est ut instit. de rerum diui. §. nullius.

b ¶ Non de sacrario. subi sacra reponuntur: ut s. de re. diui. l. sacra. §. illud uerò. Azo.

c ¶ Aedes sacras. § i. deo cõsecratas: ut s. dixi. & supple: non solum hoc interdicto prospicitur, sed & domus fiscalis dicitur sacra. inth. de usuca. §. j. & de his dicunt quidam hic loqui : & hi qui curant, dicuntur ædituí : u t in sti. de tute. §. ij.

† als 30. ad Sabin.

IN muris. § CASVS. In muris & portis ciuitatis Romanæ & in aliis locis sacris, ut in muris municipiorum prohibet aliquid fieri, quod sit ad damnũ, uel incõmodũ. Item & in muris & portis uetat habitari: & hoc est timore incendii, ne habitantium culpa incenderetur turris: nisi inhabitent de permissu principis. Vel aliter potes exponere finẽ legis: quod dicut in gl. domini mei Accur. & h. d. hæc lex. & sequen. Franciscus.

d ¶ Portis. § ciuitatis Romanæ: ut instituit. de rerũ diuisi one. §. sanctæ. & §. de rerum diuisio. l. fina.

e ¶ Locis. § ut in muris municipiorum: ut suprà, de rerum diuisio. l. sed diui. §. fin. & l. sacra §. muros. Accursius.

f ¶ Irrogetur. § damnum priuato: ut infrà, tit. ij. l. ij. in princip. uel etiam ipsi reipublicæ.

g NEque muri. Principis. § permittẽtis propter. & c. ut arg. §. de offi. præfect. uirg. l. j. uel dic ne ibi possit oriri incendiũ.

¶ DE LOCIS ET ITINERIBVS PVBLICIS.

¶ *Difert ab inferiori rub. vt ibi dices*

VIlibet. § CASVS. Si aliquis claudat uiam publicam quilibet de populo potest agere hoc interdicto, ut restituatur in pristinum statum. Franciscus.

h Pertineat. § i. si aliquis clauserit uiam publicam, cuilibet permittatur agere interdicto ut restituatur in pristinum statũ: ut & s. tit. j. l. ij. §. prætor ait. & facit s. de populo act. l. j.

i ¶ Itinera. § uia latior, iter minor dicit: ut ar. insti. de ser. §. j. & §. uia.

k ¶ Interdicitur. § id est: interdictum redditur.

l ¶ Emini. § Facit s. titu. j. l ij. §. ait prætor. Accursius.

VIæ. § CASVS. Ego Franciscus habebam fundum iuxta fundũ Titij. fecimus uiam in medio de parte mei agri, & de parte sua. fecũdo assignat differentiã inter uias militares, siue publicas: & uias uicinales. nam publicæ habent exitũ in mare uel in fluuiũ, uel in aliam uiam publicam. uicinales autem uię quãdoque habent exitũ in uias publicas: quandoque sine exitu sunt. Franciscus.

m ¶ Numero sunt. § imò priuatę, quãdo ex collatione priuatorũ : ut s. ti. j. l. ij. §. uicinales. q̃ est cõtra. so. ubi à publico emit solũ uiæ uicinæ is: cõstat publicã. ubi priuati cõferunt ex agris suis, uel emũt alicuius

Ne quid in loco sacro fiat. TITVLVS. VI.

¶ Vlpianus lib. lxviij. ad edict. LEX I.

AIt prætor, In loco sacro a facere, in ve eũ immittere q̃d, ueto.

¶ Hoc ſterdictũ de loco sacro non de sacrario b cõpetit. ¶ Quod ait Prætor, Ne quid in loco sacro fiat. nõ ad hoc pertinet q̃d ornamẽti causa fit, sed quod deformitatis, uel incommodi. ¶ Sed & cura ædiũ locorumq̃ue sacrorum mandata est iis, qui ædes sacras c curant.

¶ Hermogenia lib. iij. iur. LEX II.

IN muris, itẽq; portis d, & aliis sacris locis e aliquid facere ex quo damnum, aut incommodũ irrogetur f, non permittitur.

¶ Paulus lib. v. Senten. LEX III.

NEq; muri neq; portæ habitari sine permissu principis g, propter fortuita incẽdia, possunt.

De locis & itineribus publicis. TITVLVS. VII.

¶ Pomponus lib. iij. ad edict. LEX I.

VIlibet in publicum petere pmittẽdũ est id, q̃d ad usum homi num pertineat h: ueluti uias publicas, itinera i publica: & ideo quolibet po

agrum, ut inde faciãt uiã, & nõ extat memoria: & tũc idẽ ut hic. sed si extat memoria, tunc est priuata: ut ibi. Alij q̃ hic habet exitũ ad uias publicas sine iniuria publicorũ: ibi non. quæ nõ placet: ut in fin. huius l. ubi nõ facit uim, ubi habeant exitũ. sed pro eis ſ. tit. j. l. ij. §. priu atæ uiæ. & dic esse triplex genus uiarum: ut ſ. tit. j. l. ij. §. uiarũ: Accursius.

n ¶ Militares. § i. publicas. Accur.

o ¶ Intermoritur. § facit s. de serui. rusti. prædio. l. fi.

¶ NE QVID IN loco publico, &c.

¶ Superiori titulo siue ciali ter, hic generaliter in omni publico, dicit: ut infra. eo. l. ij. §. publici. sic & s. ad. Aqui. si fer. ser. §. inquit. vel superior ppatorius est : nec est ibi aliquod interdictum: hic autẽ quatuor proponit. Primũ in. l. ij. in prin. Secundum in §. ait Prætor. & sunt prohibitoria tantum. Tertium in §. Prætor. & est restitutorium. Quartum in §. fin. & est prohibitorium.

NEmini l licet in uia publica monumentum extruere.

¶ Idem li. xxxij. ad Sabi. LEX III.

VIę uicinales, quę ex agris priuatorum collatis factę sunt, quarũ memoria nõ extat, publicarum uiarũ numero m sunt. Sed inter eas & cęteras uias militares n hoc interest, q̃ uiæ militares exitũ ad mare, aut ĩ urbẽ, aut in flumina publica, aut ad aliam uiã militarẽ habent. harũ autẽ uicinaliũ uiarũ dissimilis est cõditio: nã pars earũ in militares uias exitũ habet, pars sine ullo exitu intermoritur o.

Ne quid in loco publico, uel itinere fiat. TITVLVS VIII.

¶ Diuide in quatuor partes totũ hũc titulum. Primo ponit narrationem cuiam quandã, quæ loco cui ſsũa summarij est. Secũdò ponit verba edicti prætor s. Tertio exponit verba edicti. Quartò quasdam quæstiones uel difficultates dissoluit circa hoc edictũ. Secunda ibi, Prætor ait. Tertia ibi, Hoc interdictum. Quarta proprium locum non obtinet: sed sicut sanguis in corpore, sic per totum hunc tit. diffunditur. Collige prudenter, & sapienter discerne & non errabis.

¶ Vlpianus. † LEX I.

IN loco publico Prætor prohibet ædificare: & interdictum

† al. Vlpia. lib. 48. dig.

stulante de his interdicitur k.

¶ Paulus lib. lxviij. Digest. LEX II.

NEmini l licet in uia publica monumentum extruere.

¶ Idem li. xxxij. ad Sabi. LEX III.

VIę uicinales, quę ex agris priuatorum collatis factę sunt, quarũ memoria nõ extat, publicarum uiarũ numero m sunt. Sed inter eas & cęteras uias militares n hoc interest, q̃ uiæ militares exitũ ad mare, aut ĩ urbẽ, aut in flumina publica, aut ad aliam uiã militarẽ habent. harũ autẽ uicinaliũ uiarũ dissimilis est cõditio: nã pars earũ in militares uias exitũ habet, pars sine ullo exitu intermoritur o.

Ne quid in loco publico, uel itinere fiat. TITVLVS VIII.

¶ Diuide in quatuor partes totũ hũc titulum. Primo ponit narrationem cuiam quandã, quæ loco cui ſsũa summarij est. Secũdò ponit verba edicti prætor s. Tertio exponit verba edicti. Quartò quasdam quæstiones uel difficultates dissoluit circa hoc edictũ. Secunda ibi, Prætor ait. Tertia ibi, Hoc interdictum. Quarta proprium locum non obtinet: sed sicut sanguis in corpore, sic per totum hunc tit. diffunditur. Collige prudenter, & sapienter discerne & non errabis.

¶ Vlpianus. † LEX I.

IN loco publico Prætor prohibet ædificare: & interdictum

† al. Papi. lib. 6. ad Paul. li. 6. ad edict.

contrarium, interdictum nõ dabo. scilicet. restitutorium: & sic habeas in litera, non dabo. alias deest nõ. & tunc dic, dabo interdictũ restitutoriũ quandoq; : ut quando opus esset factum in uia publica, uel in itinere publ co: ut de hoc hęs ſ e. l. §. ait Prætor. Postea log ſ Vlpia. & dicit q̃ hoc edictũ prohibitoriũ est, & spectat ad publicã utilitatẽ spectat etiã ad priuatã: ut sic homines qui ibi propè morãtur, possint p loca publica ire liberẽ: & inde habere lumẽ ad domos suas & tãtũ iuris habet aliquis ad obtinendum usum publicum, quod fit proponendo hoc interdictum: quantum aliquis ad prohibendum usum publicũ quod fiebat ædificando. Postea exponit uerbum publico: nam publicum comprehendit areas ciuitatum, & agros, & insulas, & uias publicas. hoc autem interdictum non extenditur ad ea loca, quæ sunt in fisci patrimonio: & si de istis locis fisci erit quæstio : præfecti. i. procuratores Cæsaris erũt iudices. habet ita q̃ locũ hoc interdictũ i locis, q̃ sunt in usu publico. i. cuiusq; ciuitatis. Tãdẽ dicit. in solario domus meę posui uelũ, puta linteũ uel similẽ pannũ: & hoc nocet luminibus domus tuæ: agere potes hoc interdicto utiliter. hoc uelũ amittẽdo. Vltimò dicit: ædificasti in loco publico, nec prohibitus es modò cum refi cere uis illud ædificiũ, uolo prohibere ne reficias, ex hoc interdicto dicitur quod possum. ¶ Aduersus. § Molẽ in mare deiecisti. habeo hoc interdictũ utile cõtra te, si illud mihi nocet. alias nõ. & tũ domũ in litore maris facere potes, si mihi uel alij nõ nocet. si autẽ in mari uis piscari, uel nauigare, uel lauare te in flumine publico. uel in curia cõmunis prospicere: nõ possum te prohibere: imò si prohibeo te de facto teneor tibi iniuriarũ actio. ¶ Merito. § Nũc expõit Vlp. uerba illa edicti, quæ dicũt, qua ex re damnũ alicui detur. & merito, prospicit prętor, Ne damnũ ex loco publico alicui detur nã & quoties priceps punit alicui ædificare in loco publico: intelligitur pmissum de eo ædicio q̃nõ noceat priuato. vnde si ex hoc opere aliqs amittere speret libertũ aspectũ: habet hoc interdictũ, si autẽ speret amittere aquã quæ de meo fundo ad suũ ibat non iure seruitutis: non ppter hoc habet hoc interdictũ. si autẽ æd ficat in publico, & nocet ædificio quod feceras in eodem loco publico, non habes hoc interdictum: cum & tu illicitè: q̃ dificas secus si licitè : ut q̃ a permissu principis ædificaueras.

¶ Si quis à principe. § Impetrauit à pricipe ut in loco pu. l. puta incu

ria

ria cõis ędificarẽ. ita demũ videtur concessum, si sine iniuria siue damno alicuius ædificẽ, nisi expresè in cõtrarium dictũ sit in rescripto. Se cũdò dicit : edificaui in publico nemine prohibẽte. non cogor destruere istud opus p hoc interdictum. si tñ obstet publico usui : is, q̃ procurat operib. publicis, destruet id opus ex officio suo. si aũt nõ obstat, dimittat solatiũ tñ dabitur de hoc edificio ipsi ciuitati. Sed si cùm uellẽ ædificare in publico, parabã iam me ad hoc: dicit q̃ iudicis officio cogor ad cauendũ, ut de cętero non ædificẽ, nec ego, nec mei hæredes. Vltimò dicit, secus est in locis sacris quam in locis publicis. nam uetatur aliq̃d fieri in loco sacro: & si fiat, cogit restituere in pristinum statũ. hoc dicit vsq; ad §. Prætor ait. Franciscus.

† al. Papi. lib. 68. ad edict. aliàs Vlp. li. &c.

† In P. F. interdictũ non dabo.

a ¶ Proponit. § vt ſ. l. proxi. in prin. & facit ſ. quod vi aut cla. l. vim facit. §. fin. & ſ. de ope. pub. si legatũ. §. fi.

b PRætor. In loco publico. § hæc & sequentia exponuntur ſ. eo. l. ij. §. publici. & seq.

c ¶ Lege. § municipali, vel dic scripta : & secundum hoc ponitur ut genus : sequẽtia vt species.

d ¶ Senatusconsulto. § permittente : ut ſ. de flu. quo minus.

e ¶ Edicto. § Prætoris: ut ſ. de uia pub. l. j. in princ. & §. j. & l. fin. §. fin.

f ¶ Decreto. § vt ſ. eo. §. si quis à principe & s. de serui. l. seruitutes. §. publico. & ſ. de flu. l. quo minus.

g ¶ Interdictum. § Py. est non dabo. aliàs deest nõ. dices ergo, cũ factum est in uia publi. vel in itinere publico, dabitur interdictũ restitutorium: vt ſ. eo §. Prætor ait, quod. & sic etiam intellige s. si ser. ven. si qs. § fin. si aũt in aliis locis pub. non habet locũ interdictũ restitutoriũ sed prohibitoriũ tantũ: ut ſ. e. §. si quis neminem. & sic utraque litera est bona. & facit s. de inrerdic. l. ij. §. publicè. & de ope. no nũ. l. j. §. nũtiatio. & ſ. de ope. pub. si legatũ. §. fi.

h ¶ Hoc interdictum prohibitorium. § duntaxat : uel dic etiam restitutorium quandoque: ut s. proxi. respon. no.

i ¶ Ciuitatis. § fortè cuiusque alterius, non Romanæ: cùm ius ciuile dicitur cuiuslibet ciuitatis: ut instit. de iure nat. §. j. sic ergo quælibet ciuitas publicum habet, secundũ Azo. Vel dic Romanæ ciuitatis tantùm cum non adijciatur nomẽ: ut instit. de iure na. §. sed ius, est ergo sensus: iure ciuitatis id est, iure ciuili Romanorum, quod omnes sequimur, & sic tam de publicis Romæ, quàm aliarum ciuitatum dicit, quæ modo sunt in usu pub. ut ſ. e. l. §. hoc interdictum.

k ¶ Cuiusque. § ſ. priuati hominis. ſ. iure seruitutis.

l ¶ Ad obtinendum. § scilicet usum publicum: quod facimus proponendo edictum quantum quilibet ex populo ad prohibendum habet: quod fit ædificando secundũ Ioan. & sic cùm sumus in pari causa, potior est mea conditio qui prohibeo: ut suprà cõmuni dini. Sabinus, & si ser. uẽ. l. an unus. Item quia sum in quasi possessione usus: unde potior est cõditio possidentis: cùm adhuc alter non ędificaverit. Item & tertia, quia publicum ius uniuersitatis tueor principaliter uel secundariò: & sic non tantùm, sed plus iuris habeo ego qui interdico. Vel dic secundũ B. tantum habemus ad obtinendum, scilicet ędificando, quantũ qui libet ex populo, &c. id est, durat mihi facultas ædificandi quousque est facultas prohibendi. uel dic tertiò q̃ neuter uult ædificare, sed uterque uti. hoc ergo casu neuter uincit: quia tantum ius habet unus quantum alter: ut in plaustris obuiantibus apparet : quo casu uel gratificationi locus est: ut arg. §. de reli. & sum. fu. l. fi. uel forti, argu. suprà de iudi. l. in tribus. nisi fortè alter potuerit præuidere: alter non. arg. suprà loca. & cõdu. l. si quis domum. §. j. & facit C. de ser. & aqua. l. per agrũ. Vel dic quartò tantum ius habet unus ad utendum loco pub. quantũ illic fiat quod priuato noceret, prætor † intercederet interdicto suo. ¶ Cùm quidam velum r in męniano s immissũ haberet, quod vicini luminib. officiebat, vtile t interdictum competit : ne quid in publico immittas, qua ex re luminibus Caij Seij officias.

proponit. a

¶ Vlpianus r. LEX. II.

PRætor ait: Ne quid in loco publico b facias, in ve eum locum immittas, qua ex re quid illi damni detur, prętęrquàm quod lege c, senatusconsulto d, edicto e, decretove f principum tibi concessum est, de eo quod factum erit, † interdictum g dabo. ¶ Hoc interdictum prohibitorium h est : & tam publicis vtilitatibus, quàm priuatorum per hoc prospicitur. Loca enim publica vtique priuatorum usibus deseruiũt, iure scilicet ciuitatis i, nõ quasi propria cuiusq; k. & tantum iuris habemus ad obtinendum l, quãtum quilibet ex populo ad prohibendum habet. Propter quod, si quod fortè opus in publico fiat, quod ad priuati damnum redundet, prohibitorio interdicto potest cõueniri: propter quã rem hoc interdictũ propositũ est.

¶ Publici loci appellatio quemadmodum accipiatur, Labeo definit: vt & ad aręas, & ad insũlas, & ad agros, & ad vias publicas, itineraque publica pertineat m. ¶ Hoc interdictum ad ea loca, quæ sunt in fisci patrimonio, non puto pertinere. In his enim, neque facere quicquam, neque prohibere priuatus potest. Res enim fiscales n quasi proprię & priuatæ principis sunt. Igitur si quis in his aliquid faciat o, nequaquam hoc interdictũ locum habebit. Sed si fortè de his sit controuersia, præfecti p eorum iudices sunt. Ad ea igitur loca hoc interdictum pertinet, quæ publico vsui ¶ destinata sunt : vt si quid illic fiat quod priuato noceret, prætor † intercederet interdicto suo. ¶ Cùm quidam velum r in męniano s immissũ haberet, quod vicini luminib. officiebat, vtile t interdictum competit : ne quid in publico immittas, qua ex re luminibus Caij Seij officias.

¶ Sicut prohibetur prætoris interdicto, ne quid noui in loco publico fiat: ita etiam prohibetur ne iam factum restauretur. h. d.

¶ Si quis id, quod in publico u loco positũ habuerit, reficere velit v, huic interdicto locum esse Aristo ait, ad prohibendum eum reficere.

¶ Aduersus eum, qui molẽ in mare proiecit, interdictum vtile x cõpetit ei, cui fortè hæc res nocitura sit. Si autem nemo damnũ sentit, tuendus est is, qui in littore ædificat, vel molem in mare iacit. ¶ Si quis in mari piscari, vel nauigare prohibeatur, nõ habebit y interdictum: quemadmodũ nec is, qui in cãpo publico ludere, vel in publico † balneo lauare, aut in theatro spectare z arceatur: sed in omnibus his casibus iniuriarũ a actione vtẽdum est. ¶ Meritò ait prætor: Qua ex re quid illi damni detur. Nam quotiescunque aliquid in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, vt sine iniuria b cuiusquam fiat: & ita solet princeps, quoties aliquid noui operis instituendum petitur, permittere. Damnum autem pati videtur, qui cõmodum c amittit, quod ex publico cõsequebatur, qualequale d sit. Proinde si cui prospectus vel aditus sit deterior vel angustior, interdicto opus est. ¶ Si quid in loco publi

† al. Vlpia. lib. 48. dig.

† Sic in P. F. Haloã. legit. inter dicere t.

† Concor. tex. in eõ siluit. & quod ibi nota. extrà de Iudę. facit l. sanctimus, secundũ no. Bal. ibi C. de testa.

† In P. F. balineo.

† Quid sit Mœnianũ pulchre Bu. s. de iis qui dcie. l. si uero.

Solũ est cõmune: non publicũ. & per hoc nota differentiam inter commune & publicũ.

s ¶ In mœniano. § id est, solario: à mœnibus sic dicto: t & facit ſ. de verbo. signi. l. malum. §. j.

t ¶ Vtile. § quia in suo non publico fecit : licet extendatur in publico: quia in suo usque ad cęlum liberum esse debet: ut s. de ser. l. fin. & ſ. quod ni, aut clàm. l. fi. §. penul.

v ¶ In publico. § quod cùm posuit, prohiberi potuit.

x ¶ Vtile. § quia solum est commune, nõ publicum: ut instit. de re. di ui. §. quia. nulla enim communia sunt publica, uel econtra. & facit C. de ope. pu. l. v. & de ser. rustì. prædio. l. imperatores.

y ¶ Non habebit. § quia nihil ille in publicum facit uel immittit: uel etiam in commune.

z ¶ Spectare. § nõ opere facto, sed aliàs manu adhibita, sed in his omnibus præterquàm in mari potest dici q̃ detur utile: ut ſ. de loco pub. fru. l. j. Similiter posset dici in mari: nam cùm hoc ponatur in paritate cum istis aliis, & in aliis competat utile: in mari debet competere: sic in uia publi. ut ſ. eo. §. fin. & ad hoc est ſ. de flu. l. j. §. fi in mari. & ſ. ut in flu. pub. na. li. l. j.

a ¶ Iniuriarum. § ut ſ. de iniu. l. iniuriarũ. §. fi. sed & hoc utile: ut dixi.

b ¶ Sine iniuria. § id est, damno. ad quod est suprà si ſer. ſuen. l. ficti. §. penul. & §. fin. & infrà eadẽ l. §. si quis à principe. & s. de reli. & sumfu. si quis se. in fi. j. respon. & C. de præci. impera. offe. l. ij. & §. eo. §. cum quidam. Accursius.

c ¶ Commodum. § cõtra. s. de dam. infec. Proculus. & s. de aqua pluuiæ arcen. l. j. §. sicut. sed in publico hic fit opus: ibi in priuato facientis. unde non sic arcetur ibi.

d ¶ Qualequale. § id est, qualecunque.

Aedificauero

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ædificauero.¶i.æ ſiſcare uoluero:ut ſ. §.ſi quis nemine.Azo.
b ¶ Nullo iure.¶tibi debito.Accurſius.
c ¶ Effecerit.¶id eſt,factum ſit.Accur.
d ¶ Competit.¶& poteſt eſſe ratio:quia primum à me: ſecundum à Deo habes.
e ¶ Ei.¶ ędificio quo ad lumen puta: ut ſ. proxi.§. Accurſius.
f ¶ Aedificaueris.¶ nil doloſus doloſo, &c. ad hoc ſ. de dolo, ſi duo. & ſ. de fideiuſ. ſi Titius. in fin. & ſ. de dam. infec. qui bona.§. ſi qs iuxta. Azo. & ſ.quod ui, aut clam. ſi alius. §. belliſſimè. & C. de libe. cau. ſi filiũ.& de inoffi. teſt. in arenam.& ſ.ne quis eũ qui in ius uo. l.ij.
g ¶ Conceſſo.¶ à principe, uel ſenatu: ut ſ. proxi.§.
h ¶ Sic conceditur.¶ ſ. generali conceſsione uel ſimplici. quod eſt ſ.eo. §. meritò.& C. de inoff.teſt. ſi quando.in prin.& ſ.de aqua coti.l.j. §.illud tamen illic.& ſ. ad Trebel.l. ſed cum ab hærede.& C.de eman. l.nec auus. & ſ. quod ui, aut clã.l.iij.§.planè.&¶.ne quid in flu. pub. l.j. §. ſunt qui putant.
† aliàs, credendum.
i ¶ Impetrauerit.¶ imò uidetur non poſſe impetrari cum incõmodo aliorum:ut ſ. de ſeruit. l. ſeruitutes. §. publico.in fi. Solu. hic expreſsè petitũ & conceſſum fuit:ibi ſimpliciter: ut hic prædixit. Vel hic cum incõmodo.ſ. paruo, non magno:ut ibi: argu. ſ. de reli.ſi quis ſe.in prin.& C. de preci.impera.off.l.iij.uel ibi ſubaudi maximè Accur.
k ¶ Siquis nemine.¶nec prætore:ut ſ.l.fin.nec priuato:quia & tunc tolleretur: ut ſupra de operis no. nun.l. j. §.nuntiatio.& l. prætor ait. Acurſius.
l ¶ Non reſtitutorium.¶hoc in cæteris publicis,nõ in uia,uel itinere publi. ut ſ.e.§. ꝓtor ait.quia nec in flumine publico:ut ſ.ne quid in flu.pub.l.j.§. penul.
m ¶ Deponere.¶ ex officio,nõ ex iterdicto:& ad hoc ſ.de dã.infect. fluminum.§.quid ergo.
n ¶ Solarium.¶aliàs ſolariũ,à ſolo.aliàs ſalariũ:ad quod ſ. de ope. pub.ſi legatũ.in fi.& hoc ſi ei dimittitur.ſi autem auferatur:dic de expenſis circa finem diſtinguendum:ut inſt.de re.diui.§. ex diuerſo.
o ¶ Adhuc.¶aliàs,ſi tamen ad nullum hoc opus,&c.i. non habet ad huc faciem operis:ut ſ.de ope.no.nun.l.ſtipulatio.§.opus.
p ¶ Vetamur.¶ut & ſ.ti.ij.l.j. Accurſius.
q ¶ In uia publica uel itinere.¶quod minus eſt, quam uia: ut & in uia priuata uel itinere:ut inſti.de ſerui. circa princ.
¶ Ait prætor.¶ CASVS. Ponitur aliud edictum:nam prætor uetat quid fieri in uia publica,uel itinere publico per quod impediatur uſus uiæ.tandem exponit Vlpianus,& dicit:uiam publicã eam dico, cuius etiam ſolum publicum eſt.priuatę enim uiæ ſolum priuatum eſt uſus tamen communis eſt.at uiæ publicæ etiam ſolũ publicum eſt,& certæ latitudinis,& fiunt ab eo,qui ius publicãdi de prædiis hominũ habuerit,& facere uias:ut eſt Princeps & Senatus. Poſteà dicit:uiarũ quædam ſunt publicæ,quædam priuatæ,quædam uicinales. Publicæ ſunt ut ſtrata panicalis:& ſtrata Galeriæ:& ſimiles. & iſtæ dicuntur etiam cõſulares.Priuatæ ſunt,quæ ab agro tuo,agro meo debẽtur. uicinales ſunt,quæ in uicis ſunt:ut in Cardina delectabili noſtra uilla eſt:quæ & publicæ dicuntur.quod eſt uerum,ſi ex collatione priuatorum ſint factæ:ſecus autem,ſi ex collatione ſingulorum hominum ſit uia:publica refecta:ut eſt ſtrata, quæ uadit uerſus Galeriam, quæ multum mala eſt in hyeme.nam licet homines eam reficiant ponẽdo ſabulum ibi,& lapides:non propter hoc eorum eſt uia, publica autẽ uia dicitur,& quæ ab agro ad agrum ducit hominem: uel quæ plures homines ad agros ducit. & exit homo de uia publica, ſiue cõſulari, & intrat priuatam,ut eſt uia poſita iuxta ſanctũ Paulũ de Ranone; quæ quia uocatur Mebũcellum. Nam de uia publica eximus, & intramus uiam illam ſtrictã,& imus ad uineas noſtras,quas ibi habemus, quæ uia eſt noſtra, & aliorum ibidem uineas habẽtium.& habet locũ hoc interdictum pro uia ruſtica,nõ urbana,non ergo habet locum in ſtrata ſancti Proculi,uel alia uia,quæ ſit intra ciuitatem.ſed ſi in eis aliquis faciat opus: Vbertus de Vgene potestas Bono. faciet reſtituere in priſtinum ſtatum,ſiue uia in totum ſit occupata per illud opus: ſiue in partẽ.Itẽ tenetur, qui cloacam faciat decurrere in uiã publicam, ita ꝙ uſus uiæ impeditur. Itẽ tenetur hoc edicto quia foſſam in ſuo faciat, ut ibi aqua coaduneẽ, & decurrat in uiam publicã.ſed ſi faciã in meo opus: ex hoc tamen aqua in uia publica collecta redundat, ita ꝙ homines nõ poſſunt cõmode tranſire: teneor perinde, ac ſi aliquid immittam in uiam publicam, ita ꝙ aditus liberior impeditur.Sed ſi habeo ſuum iuxta uiã, & uenit aqua ex fundo uicini,& intrat meũ fundum & tandem uadit in uiam publicã ita ꝙ uſus uiæ impeditur: quæritur quis noſtrum tenetur. & dicitur, ꝙ ſi aquam iſtam recipio ſpõte,teneor ego hoc interdicto. ſed ſi non ſponte tenetur uicinus meus: & in caſu prædicto quando teneor, ſuſticit ꝙ agam cõtra uicinum meũ, ut non immittat aquã in meo fundo.Itẽ teneor hoc interdicto, ſi in meo loco iuxta uiã facio ſulphurariam.& ſic uia publica efficitur peſtilens.Item teneor hoc interdicto,ſi teneo porcos,& mãdo eos ad paſcendum in uia publica:& ipſi cauãt uiam,ita ꝙ impeditur uſus uiæ.
¶ Deide ait prætor.¶ Nũc exponit alia uerba edicti.ſ.hæc quo ea uia, idque iter deterius ſit uel fiat,hoc eſt dicere: ſiue ſtatim per illud opus fit deterior uia:ſiue poſteà.Deterior autẽ dicitur fieri uia,ut cũm uſus eius impeditur:ut cũ eſſet plana uia,facta eſt cliuoſa:& ſimilibus modis quos habes in litera. ¶ Tractatũ eſt.¶ Dicitur, quòd nõ poſſum facere pontem,ſiue ſpecum ſupra uiã publicam. Hoc interdictum.¶ Hoc interdictum eſt perpetuum & populare,& fit condẽnatio in eo, quanti actoris intereſt. ¶ Prætor ait.¶ Nũc ponit aliud edictum,quo iubet deſtrui,ſiue reſtitui quicquid eſt factũ in uia publica, uel itinere publico. Secũdo dicit: hoc edictũ ex ea cauſa proficiſcitur,ex qua & ſuperius.ſ.propter publicam utilitatem:in hoc tamẽ differt à ſuperiori:quia hoc reſtitutorium eſt,illud prohibitoriũ. Item ſcias. quod hoc interdicto tenetur,qui fecit opus in uia publica. Item qui ab alio factũ emit,uel ex cauſa legati tenet.Sed qui fecit opus in uia publica,& illud poſteà habuit pro derelicto:an teneatur?quidã dixit quòd nõ,ſed male.dicas ergo eum teneri.poſtea dicit:Arbor fundi mei cecidit ui uẽti,uel alio modo in uiã publicã,ita quòd homines cõmode nõ poſſunt inde ire.quæritur,an tenear hoc interdicto?Reſpon.ſi eam nõ habeo pro derelicto,teneor.ſi autẽ habeã pro derelicto:nõ teneor, niſi prohiberẽ eũ qui uult inde remouere arborem. ¶ Idem Labeo. Vicinus meus uiã corrupit ex opere quod fecit, licet illud opus mihi prosit:non teneor hoc interdicto,ſed ipſe.ſi autẽ mea & ſua uoluntate fecimus fieri:tunc uterque noſtrum hoc interdicto tenebitur.Secũdo dicit:hoc interdicto tenẽ,qui fecit opus in publica uia:ſiue adhuc illud opus poſsideat,ſiue dolo deſiit poſsidere. Tertio exponit uerbũ reſtituas: & reſtituere debet uiam in priſtinũ ſtatum:ſiue remouẽdo quod poſuerat,ſiue adiiciendo quod detraxerat,& ſi ille q fecit opus,illud poſsideat:tenetur ſuis impenſis reſtituere.ſi autẽ alius poſsidet: tunc tenetur poſsidens tantum patientiã præſtare. Quarto dicit:hoc interdictum eſt perpetuũ,& datur quanti actoris interſit. ¶ Præter ait.¶ Nũc ponit aliud edictum,quo cauetur ne uis fiat,quò minus quis uia publica,uel itinere publico utatur. Franciſcus.
r ¶ Veto.¶ hoc prohibitorium:ſed ſequens ſ. §. prætor ait.reſtitutorium eſt:& protenditur hic tractatus uſque illuc.

Competit.

† Du. tantum.

debent deſtrui propter religionem.

¶ Si quis nemine[k] prohibẽte in publico ædificauerit, nõ eſſe eum cogendum tollere,ne ruinis urbs deformetur: & quia prohibitorium eſt interdictum,non reſtitutorium[l]. Si tamen obſtet ædificiũ id publico uſui, utique is,qui operibus publicis procurat,debebit id deponere[m]: aut ſi non obſtet, ſolarium[n] ei imponere. Vectigal enim hoc ſic appellatur ſolarium,ex eo quod pro ſolo pendatur. Si tamen adhuc[o] nullũ opus factum fuerit, officio iudicis continetur, uti caueatur non fieri.& ea omnia etiam in perſona hæredum cæterorumq; ſucceſſorum erunt cauenda. ¶ Locorum ſacrorum diuerſa eſt cauſa. In loco enim ſacro non ſolum facere uetamur[p], ſed & factum reſtituere iubemur,hoc propter religionem
¶ Ait prætor:In uia publica, uel itinere[q] publico facere immittere?ve quid quo ea uia iteruè deterius ſit, fiat, ueto[r]. ¶ Viam publicam eam dicimus, cuius etiam ſolum publicum eſt. Non enim ſicut in priuata uia, ita & in publica accipimus. Viæ enim priuatæ ſolùm alienum eſt: ius† tamen

a ¶ Competit.¶ſ.ſerui.iure:ut ſ.ſi ſer.uen. loci. in prin.
b ¶ Finibus.¶i.octo pedũ in porrectum xvj. in anfractum ad inſtar priuatæ:ut ſ.de ſeruit.ruſtico.prædio.l.viæ latitudo.licet & illa de publica,& priuata poſsit intelligi.
c ¶ Habuit.¶ut Princeps uel Senatus:ut ¶.de flu.quò minus.& ſ.de na. re.l. quæris. & ſ.de enic. Lucius. & arg. ſ. de aqua. plu.arcen. qđ Principis,& etiã quælibet ciuitas: ut ſ. e. l. §.j. Accur.
d ¶ Quas Græci basilicas.¶ Græcè: & no. ꝙ prætoria conſularis militaris pro publica uia ponuntur: ut hic,& ſ.titu.j.l.fina.§. ſed inter.
† Vide de his uiis in ca.j. & ibi Bald.j.col. uerſi. item uiæ publicæ. in tit. quæ ſunt regal. & Bar.Cepo. in ti.de ſer. ru. titu. de uia c.j.
† Vide in hunc locũ Alci.li. præter. ij. hoc ipſo tit.
e ¶ Agrarias.¶ quia ab agro debentur.
f ¶ Quæ in uicis.¶ prædiorũ in rure, non in urbe: ut ¶. proxi.§ Accurſius.
g ¶ Conſtitutũ eſt.¶ ab initio de nouo.
h ¶ Nam.¶uerba ſuperioris edicti. Azo.
i ¶ Priuata eſt.¶ ſcilicet per hoc ita demum,ſi collatione priuatorum ſit facta ab initio de nouo. & facit ¶.de itine. actuque priuato.l.iij.§.penult.
k ¶ Ducant.¶ has ſ. uocauit agrarias.
l ¶ Commeare.¶ etiam nõ habentib.ibi prædia.fortè curia publica etiam dicitur.
m ¶ Poſt illam.¶ conſularem.
n ¶ Excipit.¶ eundem Accurſius.
o ¶ Colonias.¶ id eſt, agriculturas.
p ¶ Publicas.¶ Si memoriam hominum excedant:etiam ſi priuatorum collatione reficiantur: ut ſ. ti.j. l.ſi. in prin. ergo patet uicinalem quandoq; habere naturã publicæ: ut quando non collatione priuatorum. itẽ & quando collatione priuatorum:ſed nõ extat memoria: non tamen ex publica: ut ſ. tit.j.l. ſi. aliàs ſi extat, tunc habet naturã priuatæ: ut patet ex prædictis: non tamen eſt prorſus priuata. Accurſius.
† In P. F. deſunt hæc uerba,quia ſcilicet.
q ¶ Ad uias ruſticas.¶non dicas priuatas,ſed ruſticas, id eſt, in rure conſtitutas. de uiis autem urbanis ſuperiori interdicto interdici poſſe mihi uidetur: cùm ad omnia loca publica pertinere uideatur. Accur.
r ¶ Harum¶ſcilicet uiarum urbanarum.
s ¶ Exemptus.¶in totum:arctata in parte propter alicuius ædificiũ ita ꝙ iri nõ poteſt:& loquitur de uia publica tantũ.nõ de urbana:ſed in rure:& non eſt.§. ſi uię, &c.uel dic de qualibet.& facit ſ.ti.j.& l.j.& l.ij.& ſ.quemad.ſerui.amit.l.ſi locus.
t ¶ Commeatus.¶ expone ut ¶.§. deteriorem.
v ¶ Immitteret.¶ ſiue ſuperponẽdo,ſiue faciendo decurrere:cùm in ſuã domum ſit:ut ¶.proxi.§.& arg.ſ.ſi ſer.uẽdi.l.ſicuti.§. Aruſto.ſed cõtrà.ea tamen debet purgare:ut & ¶.de cloa.in prin.
x ¶ Eum uideri.¶ſcilicet conſtat.

eundi & agendi nobis competit.[a] Viæ autẽ publicæ ſolum publicũ eſt,relictum ac directũ certis finibus[b] latitudinis ab eo, qui ius publicãdi habuit[c], ut eã publicè iret,cõmearetur. ¶ Viarũ quædã publicæ ſunt†, quædam priuatæ, quædã uicinales. Publicas uias dicimus quas Græci[d] βασιλικὰς† noſtri prætorias, alii conſulares uias appellãt. Priuatæ ſunt quas agrarias[e] quidam dicũt. Vicinales uię ſunt quæ in uicis[f] ſunt, uel quæ in uicos ducunt. Has quoque publicas eſſe quidam dicunt. quod ita uerum eſt,ſi non ex collatione priuatorum hoc iter conſtitutum eſt[g]. Aliter atque ſi ex collatione priuatorum reficiatur. Nã[h] ſi ex collatione priuatorum reficiatur, non utique priuata eſt. [i] Refectio enim idcirco de cõmuni fit, quia uſum utilitatẽque cõmunẽ habet.
¶ Priuatæ uiæ dupliciter accipi poſſunt:uel eæ quæ ſunt in agris: quibus impoſita eſt ſeruitus,ita,ut ad agrum alterius ducãt[k]:uel eæ, quæ ad agros ducũt:per quas omnibus commeare[l] liceat,in quas exitur de uia conſulari: & ſic poſt illam[m] excipit[n] uia,uel iter,uel actus ad uillam ducens. Has ergo quæ poſt conſularem excipiunt,in uillas,uel in alias colonias[o] ducẽtes,putem & ipſas publicas[p] eſſe.
¶ Hoc iterdictum tãtum ad uias rufticas[q] ptinet,ad urbicas uerò non.Harum[r] enim cura pertinet ad magiſtratus:† quia ſcilicet, ſi uiæ publicæ exemptus[s] comeatus[t] ſit,uel uia coarctata,interueniunt magiſtratus. ¶ Si qs cloacam in publicam uiam immitteret[u] exque ea re minus habilis uia per cloacam fiat, teneri eum Labeo ſcribit: immiſiſſe enim eum uideri[x]. Proinde & ſi foſſam quis in ſuo fundo fecerit, ut ibi aqua collecta in uiam decurrat, hoc interdicto tenebitur: immiſſum enim habere & hunc uideri.
¶ *Qui patitur quod neceſſe habet pati,*

y ¶ Si quis in ſuo.aliàs.§ idem. & aliàs, ſi quis in ſuo.
z ¶ Collecta.¶ex prædiis puta aliorum,uel ex eo quod ibi pluit.
a ¶ Reſtagnet.¶ id eſt, redundet.
b ¶ Aquam.¶uiuam.
c ¶ Vtrunq;.¶i.immittentem:& qui ita ædificat ut aqua ibi collecta reſtagnet: & hoc caſu cum diſtinctione nam ſi ideo ædificat, quia prius ibi aqua in commodum afferebat: non tenetur. ſi autem liberè prius per uiam currebat aqua,nec dãno iſti erat: tenetur.. ſic ¶.ne quid in flu. pu. l.j.§. ſunt qui. & ſ. de aqua plu. arcen. l. j. §. ſed & apud Seruium. & l. in ſumma. §. j. ſed M. faciebat uim utrũ contra antiquam formam ædificat, an non.
d ¶ Fundus.¶ſ.tuus.
e ¶ Tuum.¶ neceſſitas enim te excuſat, ne uidearis facere: uel ne uidearis eſſe in culpa: ut & ſ. loca. in naue Saufeli. in fi.ſecundum Azo.
f ¶ Non ſit.¶ſ.te recipere aquam ex uicini fundo:
g ¶ Eum enim.¶ſ. tantum: ut referatur hæc ratio ad illum caſum, quando neceſſe habet recipere aquam ad quod eſt ſ. de aqua plu. ar. ſi tertius. in princ.& de dã.infec.ꝙ bona.§. cùm inter. & quod ſubicit uſum. i. ſeruitutem ſecundum Azo.ſed H.dicit referri ad proxi. dicens, ꝙ uerba iſtius interdicti ſunt intelligenda, cum aliquis facit directò: uel immittit in uiam publicam.unde qui facit uel immittit alio mediante,non tenetur hoc interdicto. ſed certè ſ. proxi. dicit cõtra, niſi dicas eum ſenſiſſe de directo: ſed ſcilicet dicit utili: eum teneri, qui immittit alio mediante. ſed prima placet.
† Habemus regu. ꝙ qs inuitus cõpelli non poteſt ad agendũ C.ut nemo inuit.quod tamẽ fallit in caſibus ibi not.dic tamen ꝙ in illis caſibus liberat ab agendo, cedendo iura ei,qui,poterat compellere eũ ad agendum. iſtũ tex. ad hoc propoſitum dicit non eſſe alibi Bal. in l. ſi ſocer. §. Lucius . ſ. ſolu. matr.
h ¶ Si tecum.¶ qui non habes neceſſe recipere aquam, & ſic ad proximum caſum referatur. Accurſius.
i ¶ Experiaris.¶ interdicto Vti poſſi. ut ſ.ſi ſer. uend. ſicuti. §. Ariſto. Sed nunquid liberaris cedendo? Reſpond.ſic:quia ideo teneris ꝙa habes actio. nam ſecus ſi non haberes, ut ſuperiori caſu: & ideo liberaris cedendo:ut ſ.de pecu.l.quod debetur.
k ¶ Experiaris.¶ Quod eſſe non debet.
l ¶ Idẽ ait ſi odore.¶aliàs ſi uicino ſolo.& aliàs odore ſoli. Et dic odore.i.fœtore terrę etiam priuatæ,ut quia fecit ibi ſulphurariam.
m ¶ Locus.¶ publicus.
n ¶ Ad ea.¶animalia, cõtra eũ ergo agitur,qui ea ducit ibi paſcendo:ut porcos qui terram fodiunt.
o ¶ Deinde.¶non nouum edictum ponit:ſed uerba ſuperioris exponit.
p ¶ Sine poſtea.¶ſic ſ. de pac.iuriſgen.§. ſiue autem.
q ¶ In præſentiarum.¶ id eſt in præſenti.

Specus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Specus.ʒ hoc expone ut ſ.de riuis.l.j.§.ſpecus,
b ¶ Teneri.ʒ no.non licere facere pontem ſuprà uiam publicã,& facit ſ.de ſer.l.ſi.& ſ.de flu.l.ſi.Sed argu.contra.ſ.cõmunia prædio.refectionis,ſed ibi in uia priuata dicit.Itẽ facit ſ.de itine.actuque priua.l.iij.§.pennit,& de riuis.l.ſi.§.ſi.

Tu. Scio tractatũ an &c.

c ¶ Hoc interdictũ perpetuum. ʒ i. ſempiternum ſecundũ ueterã iurã.ut inſtit.de pe.& repo.ac.in princ. tit. uel dic uſq; ad cẽtũ annos: ut C. de ſacroſanc.eccle.l. fin. ſed hodie uſque ad xxx. an. ut C. de præſcri. xxx. an.ſicut. Sed contra. ſ. de popu.ac.l.ſi. ubi dicitur, ꝙ omnis popularis eſt annalis.Sol.hoc ſpeciale fauore publicæ utilitatis. argu. ſ.e. l. §. interdictum.
d ¶ Et populare. ʒ ſic ſ.de operis no.nun. l. in prouincia.§. ſi.facis in ſuperiori interdicto: ut ſ: eadem l. §. aduerſus.
e ¶ Quanti actoris. ʒ facit ſ.quod ui, aut clam, ſemper. §.in hoc interdicto. ad deſtructionem autẽ eius quod factũ eſt, agitur ex inferiori interdicto proxi.§. prætor ait &c.& adde quod not. ſ.ea.l.§. hoc iterdictũ, aliàs eſt in l. proxi. ſi ticinus.
f ¶ Prætor. ʒ ecce aliud interdictum.
g ¶ Hoc interdicto. ʒ i. iſta parte edicti reſtitutorij.Accur.
h ¶ Non is tenetur. ʒ ſupple tantum. q ergo facit & factum habet, tenetur ad deſtruendum ſuis ſumptibus. qui fecit, & factũ non habet: tenetur ad impenſam. qui habet & non fecit, ad patientiam:ut hic, & ſ. §. reſtituas. & ſ. de flu.l.j. §.fi.& arg. ſ. quod ui, aut clam:l.comperit.§. in ſumma. & ſ. de aqua plu.arcen.l.is cum quo. & ſecundum hoc expone hunc §.
i ¶ Poteſt reſtituere.ʒad hoc tamen non tenetur,ſed ad patientiam,ut dixi.
k ¶ Non teneri. ʒ etiam ad impenſam.
l ¶ Competere. ʒ Etiam ad diſtruendũ: non tantum ad impenſam:cum non ſit alius, qui deſtruat.alias ſecus:ut ſ.§ reſtituas. & facit ſ.de his qui deie. uel eſ.ſi uerò.§.poſitum Accurſius.
m ¶ Reſtituat.ʒ ſ.de aqua plu. arcen.l.is cum quo.
n ¶ Acturum.ʒ ſi prohiberes eum arborem tollere,& ſic uiam refice re:ut ſ.de uia pub.l.j.in prin.ſed & hoc utili: ut ſ. proxi.§. Accurſ.
o ¶ Idem Labeo.ʒ aliàs incipit lex,ſi uicinus.Accurſius.
p ¶ Vtile.ʒ facit ſ.de inoffi.teſt. poſthumus.§.ſi quis ex his.& de uſu fru. ſi abſente:& ſ quod ui,aut clam.l.j.ſi.
q ¶ Interdicto.ʒ directo. Accurſius.
r ¶ Conueniri.ʒ aliàs contineri.
s ¶ Paré.ʒ ſic ſ.de reg.iur.l. qui dolo.& l.paré.& ſ. de rei uendi.ſin autem. §.ſed & his.& ſ.de damno infec. prætor.§. planè.
t ¶ Si ipſe.ʒ aliàs ſi ipſe, cum quo quis inter, &c. aliàs ſi ipſe, ꝙ quis inter, &c.
u ¶ Debere. ʒ ſic ſeruatur in actione aquæ plu.ar.ut ſ.de aqua plu.

† In P. F. reliquit.

ſpera: aut anguſtior ex latiore: aut plauſtris ex ficca[1]. ¶ Tractatũ ẽ, an permittendum ſit ſpecus [2],& pontem per uiã publicã facere. Et pleriq; probant eum hoc interdicto teneri [b]: nõ enim oportere eũ deteriorẽ viã facere. ¶ Hoc interdictum perpetuũ [c] eſt, & popularе [d]:condemnatioq; ex eo faciẽda eſt, quãti actoris [e] intereſt. ¶ Prętor [f] ait,Quod in uia publica itinerẽue publico factũ immiſsumue habes, quo ea uia idue iter deteri fit,fiat,reſtituas. ¶ Hoc interdictum ex eadẽ cauſa proficiſcitur, ex qua & ſuperius : & tantum intereſt, ꝙ hoc reſtitutorium , illud prohibitoriũ eſt. ¶ Hoc interdicto [g]non is tenetur [h],qui ĩ uia publica aliquid fecit, ſed is qui factũ habet. Proinde ſi alius fecit, alius factum habet,is tenetur,qui factũ habet.& eſt hoc utilius:quia is poteſt reſtituere, [i] qui factum immiſsumue habet. ¶ Habere eum dicimus qui utiſ, & iure poſſeſsionis fruitur,ſiue ipſe opus fecit, ſiue ex cauſa emptionis , uel conductionis,uel legato:uel hæreditate , uel quo alio modo acquiſiuit. ¶ Vnde Offilius putat eum,qui pro derelicto [j] haberet id opus,qđ fecit, ſi uiam publicam corrupit, & reliquit,non teneri [k] hoc interdicto: non enim habet quod fecit.Sedan in eũ actio debeat dari,uideamus. Et puto utile interdictum competere [l]:ut quod in uia publica ædificauit, reſtituat [m]. ¶ Si ex fundo tuo arbor in uiam publicam ſic ceciderit,ut itineri impedimẽto ſit, eamque pro derelicto habeas, nõ teneri te Labeo ſcribit. Si tamen actor (inquit) ſua impenſa arborem tollere paratus ſit, rectè tecum acturum [n] interdicto de uia publica reficienda. Sed ſi pro derelicto non habeas , rectè tecum agi hoc interdicto. ¶ Idem

ar.emptor.& l.poſt uenditionem.& l.is cũ quo.& in ope.no.nun.ut ſ. de ope.no.nun.l.pe. & ſi.& quod ui,aut clam:ut ſ.quod ui,aut clam.l. competit.§.in ſumma.& facit ſ.e.l.prout nõ eſt ibi.l,ſi uicinus.§. hoc interdicto.& de ali.iud.l.iij.§.j.
x ¶ Temporarium.ʒ cõtra.ſ.de popu.ac.l.ſi.ſed hoc ſpeciale eſt : uel hoc cum popularis nõ eſt ex maleficio, ſed opere facto.
y ¶ Actoris.ʒ Quid ſi nihil, uel parũ intereſt:quia de alia contracta eſt : eſt enim popularе,cũ ex eadem cauſa eſt,qua ſuperius : ut ſ.e.§.hoc edictũ. Item an alius agere?& eadem poſſunt quæri ſ. §.hoc interdictũ. Ad hoc rñ. ꝙ poſsit intelligi hic & ille §. quando pro ſuo iure agit,nõ popularі:ut arg. ſ. de popu. actio. l.j. unde alius agere pro ſuo iure,& popularі : & etiã ipſemet pro ſuo iure popularі : ut infrà de li.homi. exhi.l.iij.§. penul. nec dicimus agere ex eadem cauſa : ut ſ.de popu.acti.l.iij. Vel dic ratione præteriti intereſſe hoc intelligitur, nihilominus ergo præcipitur deſtrui, uel nõ fieri opus, argumen. infrà uti poſsidetis, ſi duo.§. ſi. & ſecundum hoc non eſt popularе: prout ex cauſa ſui fit condemnatio. Vel dic tertiò inſpici intereſſe tot ius populi. nam ei competit ut toti populo an autem per teſtes probetur intereſſe. dic ut infrà quod ui, aut clam. l. ſemper. §. in hoc interdicto.
z ¶ Prætor ait. ʒ Ecce quartum interdictum : ut in rubrica & facit infrà,ut in flumi. publi. l.j §.j.

Littora. ʒ CASVS. Littora, quæ tenet populus Romanus : eius ſunt. Secundo dicit commu nis eſt uſus maris , ſicut aeris : pilas autem quas iactat quis in mare, ſuæ adhuc durant : ſed deiicere non poterit , ſi impeditur per hoc uſus maris. Item in littore maris poteſt quilibet , ædificare , niſi uſus publicus ex hoc impedиatur. Item ſi per piblicum locum eſt riuus, & is nocere mihi poteſt : agam ut mihi caueatur de damno, ſi quod continget. Poſteà dicit : qui hoc interdictum ne quid in loco publico fiat, intentare uult :poteſt hoc facere etiam per procuratorem. ¶ Vltimò dicit : qui in loco publico ædificat nullo prohibente: non tenetur deſtruere per hoc interdictum: tamen quia facit contra edictum, illud debet deſtrui iudicis officio ne aliàs illuſoria ſint edicta : quod eſſe non debet,& hoc dicit hæc lex cum ſequentibus uſque ad finem tituli. Franciſcus Accurſius.
a ¶ Littora.ʒ maris ſcilicet. Accurſius.
b ¶ Populus.ʒ ſunt enim quædam,quæ à ſarracenis poſsidentur.
c ¶ Arbitror.ʒ Quo ad iuriſdictionem ſic &C.de quadrien.præſcri. l.j.§.j.
d ¶ Facturus ſit.ʒ facit ſ.de acqui.re.do.l.quod in littore.& l.quamuis.de rerum diui.l intantum.ſed uidetur etiam, ſi fiat deterius,ꝙ liceat : ut

Labeo [o] ſcribit , ſi uicinus meus opere uiam corruperit , quamuis opus quod fecit , tam mihi quàm ipſi utile [p] ſit , tamen ſi is uicinus fundi ſui cauſa id fecerit , me tamen non poſſe hoc interdicto [q] conueniri [r]. ſi autem communiter hoc opus fieri curauerimus, utrunque noſtrum teneri †hoc interdicto.Locum habere etiam aduerſus eum , qui dolo malo fecit , quò minus poſsideret uel haberet Etenim parem [s] eſſe conditionẽ oportere eius,qui quid poſsideat, uel habeat , atque eius , cuius dolo malo factum ſit,quò minus poſſideret uel haberet . Et mihi videtur uera Labeonis ſententia .

¶ Reſtituas,Prætor inquit.Reſtituere uidetur, qui in priſtinum ſtatum reducit . quod fit , ſiue quis tollat id,quod factum eſt , ſiue reponat id,quod ſublatum eſt:& interdum ſuo ſumptu . Nam ſi ipſe [t] cum quo quis interdixerit , fecerit , uel iuſſu eius alius , aut ratum habitum ſit , quod fecit , ipſe ſuis ſumptibus debet reſtituere. Si verò nihil horum interuenit, ſed habet factum , tunc dicemus patientiam ſolam eum prętare debere [u].

¶ Interdictum hoc non eſſe temporarium [x] ſciendum eſt.pertinet enim ad publicam vtilitatem:condemnatioque ex eo facienda eſt, quãti actoris [y] intereſt tolli, quod factum eſt. ¶ Prætor ait [z], Quò minus illi via publica , itinerève publico ire agere liceat , vim fieri veto.

† Du. Hoc interdictũ locum habet etiam. &c.

¶ Celſus lib. xxxix. digeſto. LEX III.

Littora [a], in quę populus [b]Romanus imperium habet, populi Romani eſſe arbitror [c]: maris aũt communẽ vſum omnibus hominibus,vt aeris : iactaſq; in id pilas,eius eſſe qui iecerit:ſed id cõcedẽdũ nõ eſſe, ſi deterior littoris maris ve vſus eo mõ futurus ſit [d].

ceat:vt ſ.de ope.no.nuntia l.j.§.nuntiatio.in ſi.
a] N littore. Impediretur.ʒ tunc enim vel magiſtratu eſt prohibendum,uel utili interdicto agendum.& hic eſt contra.ſ. de ope. noui.nunt.l.j.§.nuntiatio. Solu.vt ibi.
b] I per publicum. Nocebit.ʒ i. nocere poteſt:ut ſ.de ſtatuli.l.i.Labeo. aliquando non cautione ſed actione eſſet opus.Azo.
c ¶ De noxa.ʒ abvniuerſitate, ſi publicè ducatur: alioquin à priuato. ſed aliàs eſt non.ſ. vt nõ domino. i. etiã nõ domino , cuius tamen intereſt , vt uſu fructuario , creditori, bonæ fidei poſſeſſori caueatur. dico ita , vt res per iudicem apud quẽ actio proponitur, diſponatur ita ne damnum poſsit pati.nõ autem dico,ꝙ cautio dãni infecti petatur per actionem.ſed ſi cautionem petere vellet, bene poſſet per offic. iudi.ut ſ.de ſer. vrba.prædio. ſi fiſtulæ. & ſ. de dã. infec. fluminum, in prin.Sed quę actio erit dño uel non dño ex le. xij. tabu? Rñ. in factũ vel condictio ex lege, quæ ex antiqua lege datur , vbi non eſt alia actio:ut ſ. de condi. ex lege.l.j.& hoc ſi nõ habes noxa. ſi autem habes noxa. ſ. pro noxa futura. Vel dic. i. damnum datũ reſarciatur. Sed quæ actione? Rñ. ante l. Aquil. inuenta erat illa , quæ pro aliis damnis : ut ſ. ad l. Aquil. l. j. hodie vtilis Aqui. vel in factũ ſub fidiaria Aquil. quæ datur pro damno dato.
d ¶ I. qui. Faculras eſt.ʒ pro damno priuato: ut ſ.de procura.l.licet.& l non cogendum.§. qui ita.
e ¶ Icut is.ʒ aliàs licet is,&c. & infrà habent ita tantũ, &c.
f ¶ Deformetur.ʒ item alia ratione : ut ſ. eo.l.ij.§.ſi quis nemine.& facit ad hanc rationem C. de priua. ædifi.l. ii.& ſ.ad exhiben.l.gemma.
g ¶ Aduerſus edictum.ʒ i.prætore prohibente:ut ſ.de re.iu. qui uetã te.alii dicunt, cùm non eſt perfectum ædificium,tollat: aliàs non.
h ¶ Tollere.ʒ non per interdictum , ſed iudicis officio:ut d. §.ſi quis nemine.
i ¶ Eluſorium.ʒ quod eſſe non debet:ut & ſ.de iudi.ſi prætor.

¶ Sæuola libri i. reſponſ. LEX IIII.

IN littore iure gentium ædificare licet,niſi vſus publicus impediretur [a].

¶ Paulus lib.xvi ad Sabi. LEX V.

SI per publicum locum riuus aqueductus priuato nocebit [b], erit actio priuato ex lege xij. tabularum , ut de noxa [c] domino caueatur.

¶ Vlpianus?. LEX VI.

EI qui interdicto hoc experitur , ne quid in loco publico fiat, quò damnum priuato detur , quamuis de loco publico interdicat , nihilominus procuratoris dandi facultas eſt [d].

¶ Idem lib.xlviii digeſt. LEX VII.

SIcut is [e] , qui nullo prohibente in loco priuato ædificauerit, cogendus non eſt demoliri , ne vrbs deformetur [f] ruinis : ita qui aduerſus edictum [g] prætoris ædificauerit,tollere [h] ædificium debet: alioquin inane,& eluſorium [i] prætoris imperium etit.

De loco publico fruendo.

TITVLVS IX.

¶ Vlpianus lib.lxviii ad edict. LEX I.

PRætor ait , Quò minus loco publico quem is, cui locandi [k] ius fuerit,fruendum alicui locauit, ei qui cõduxerit [l], ſociove [m] eius ex lege locationis frui liceat , vim fieri veto. ¶ Interdictum hoc publicæ vtilitatis cauſa proponi palàm eſt. Tuetur enim vectigalia publica,dum prohibetur quis uim facere ei, qui ad fruendum conduxerit. ¶ Sed ſi ſimul ueniant ad interdictum mouendum , ipſe qui conduxerit , & ſocius eius , magis eſt, ut ipſe conductor præferatur [n]. ¶ Ait prætor, Quò minùs ex lege locationis frui liceat. Meritò ait, Ex lege locationis. Vltra legem enim [o], vel contra legem [p] non debet audiri,qui frui deliderat.

¶ Paulus lib.v Sententia. LEX II.

CONcedi [q] ſolet , vt imagines & ſtatuæ , quæ ornamento reipublicæ ſint futuræ , in publicum ponantur.

De [r] via publica & itinere publico reficiendo.

TITVLVS X.

¶ Vlpianus lib.lxviii.ad edict. LEX. I.

PRætor ait, Quò minùs illi viam publicam itervè publicũ aperire , reficere liceat , dum ne ea via idve iter deterius fiat , vim fieri veto. ¶ Viam aperire , eſt ad veteré altitudinem latitudinemque reſtituere. Sed & purgare , refectionis portio eſt [s]. Purgare autem propriè dicitur ad libramentum [t] pro priũ redigere,ſublato eo,quod ſuper eam eſſet.Reficit enim , & qui aperit,& qui purgat: & oẽs omnino qui in priſtinũ ſtatũ reducũt [u]. ¶ Si quis in ſpecie [v] refectionis deteriorẽ viam facit, impunè uim patietur [x]. propter quod neque alitio cept. Paulus. & ſuprà de acqui re. do.ſtatuas & de priuile credi.l Au fidius.

¶ DE VIA PVBLICA REFICIENDA.

¶ Titulus iſte non ad aliud pertinet,niſi quia qui uiam publicè reficiebat,uidebatur aliquid facere : ſed hoc facere non eſt prohibitum. Dic ergo de via publica qualiter reficiatur,& amittatur. Præterea hic de urbana & ruſtica ſed ſuprà tit. ij. tantùm de ruſtica : ut inſ.l. ij.§.hoc interdictum. & ſic non ſuperfluit hic titulus.

PRætor ait.ʒ CASVS. Prætor prohibet uim fieri uolenti reficere uiam publicam,uel eã aperire: & ſi quis cum impediat,tenetur impediens hoc interdicto. Poſteà exponit Vlpianus verbum aperire. Item qui purgat , dicitur reficere.quid autem ſit purgare,exponit. Tandẽ dicit:aliquis dicens ſe uelle reficere uiam,reficiẽdo eam,deſtruebat eandem.dicitur, ꝙ poteſt pro hiberi abſque pœna. Poſteà dicit:hoc interdictum eſt perpetuum , & omnibus & in omnes datur. Item in eo uenit intereſſe agentis. Poſteà dicit:ſi populus Romanus non utatur uia publica longo tẽpore , non propter hoc amittit eam. Franciſcus.

¶ In P. F. hũc ti. præcedit alia rub. ſic ſcripta. De uia publica & ſi quid ea factũ eſſe dicatur. Sub ea rub. unũ tãtum caput cõnectur idq; græcũ , deſumptũ ex hb.ſing Papin. de offício Aedilit. ſub ſeq tur poſtea tit.xi.inſcriptus pront hic,ſubquo continẽtur capita tra quæ latinè ſub hæc rubri. cõſ. ipta ſunt. Vide Ant. Aug.emẽd. lib.3.cap i.

¶ Tu dic cõtra p tex. i e.tertio & qđ no. Panor. ibi.co. ij. uer. ucnio ad ſecũdam partẽ extrà de iureiur. quod eſt uerũ ſecundũ eum & Fel. ubi ſ. quando promiſsiones nõ ſunt coreſpectiuæ. & ita ſolus contrarias gl. alle. & tex. in reg. frangenti fidẽ de reg. iur. lib.6.

a] Littora. ʒ CASVS. Littora, quæ tenet populus Romanus : eius ſunt. Secundo dicit commu nis eſt uſus maris , ſicut aeris : pilas autem quas iactat quis in mare, ſuæ adhuc durant : ſed deiicere non poterit , ſi impeditur per hoc uſus maris. Item in littore maris poteſt quilibet , ædificare , niſi uſus publicus ex hoc impediatur. Item ſi per piblicum locum eſt riuus, & is nocere mihi poteſt : agam ut mihi caueatur de damno, ſi quod continget. Poſteà dicit : qui hoc interdictum ne quid in loco publico fiat, intentare uult :poteſt hoc facere etiam per procuratorem. ¶ Vltimò dicit : qui in loco publico ædificat nullo prohibente: non tenetur deſtruere per hoc interdictum: tamen quia facit contra edictum, illud debet deſtrui iudicis officio ne aliàs illuſoria ſint edicta : quod eſſe non debet,& hoc dicit hæc lex cum ſequentibus uſque ad finem tituli. Franciſcus Accurſius.

Neque

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Neque longiorem.§ per circuitus, vel infractus. & facit. C. de sacrosan. eccle. qui sub prætextu.
b ¶ Interdicit.§ i. interdictum proponit. Azo.
c ¶ Glaream.§ i. sabulam cum paruis lapillis. Accur.
d ¶ De strata.§ i. de uia facta lapide manu strato: ad quod est ff. de aqua plu. arcen. si prius.§ i. sed uidetur hoc facere licere: ut ff. de dam. infe. l. fluminum. in princ. quæ est contra. Sol. ibi ad publicam utilitatē: ut ibi notatur.
e ¶ Actoris interest.§ hoc expone ut ff. tit. ij. l. ij.§. pen.
f VIam. Non potest.§ nec ergo ad sane. Iac. aliàs multis ire non liceret: & est speciale,§ contra regulā C. de præscrip. xxx. an. oēs. uel est ideo q̄ a uidetur excipere, si alius impediat: quod ius excipiendi non tollitur tempore: ut ff. de excep. do. l. pure. §. fi. & hoc est etiā si centum an. non iuit, fauore publicæ utilitatis.

† In P.F. uel contra lapide stra tam, terrenā facere.

† Imò non est speciale secundū Bart. hic.

Ediles.§ CASVS. Hæc lex notabilis est. & tradit circa quę debent curā habere ædiles curules, debent enim procurare, ut uiæ in Burgis positæ, item si intra ciuitatem sint positæ, adæquentur, & effluxiones non noceant domibus: & pontem fieri faciant supra uias, ut erit necesse. Item studeant ut domus iuxta uiam positæ non ruant: & quòd dñi eas domus ruentes reficiāt: & si domini nolunt emendare, multent eos. Item curent ædiles ut nullus fodiat uias, uel subruat, uel faciat aliquod opus in uiis. & si aliquis homo contra faciat: si sit seruus: qui inueniet eū in hoc opere, uerberet eum. si autem sit liber, ducatur ad ædiles, & punietur ab eis.

† Tota hęc lex græcè scripta fuerat uel Accursio teste, & eā reperies in fine libri græcis literis, & alia expositione: ideo eligo.

Item cogentur destruere, qui fecerunt. Item quilibet homo debet construere uiam ante faciem domus suæ: item aqueductus. & intelligas de dñis domorum, non de conductoribus. Si autem dñs domus non reficiat viam, & conductor reficiat: detrahit tantùm de mercede. Item curent ædiles ut ante stationes nihil ponatur: nisi fullo ante stationē, quā conduxit ponere vestimēta ut siccētur. Item qui facit rotas in stationē, poterit eas ante stationē ponere. Idem intelligas de magistro garsone magistro soranorum, nostro hospite. Debent autem prædicti ita ponere, vt non impediatur uehiculum ire. Item debent ædiles curare, ut rixæ non fiant in uiis, neque turpia deiiciātur in vijs, neq; morticinia, ut canes mortui: neq; coria. secus sit in quadragesima i nostra ciuitate. nā qui habent falcones, uel similes aues occidunt canes ut carnē dent comedere auibus, & proiiciunt corium in viis: & hoc sæpe ego Fran. uidi in biriota laudabili uenatore nostro charissimo uicino. Frā.

g ¶ Ædiles.§ no. bonam legem græcam. Accursius.
h ¶ Secundum ciuitates.§ ut per burgos. idem si in ipsa ciuitate.
i ¶ Non labilia.§ id est, non ruant.
k ¶ Illabilia.§ id est, non ruinosa.
l ¶ Si autem.§ i. contra factum fuerit.
¶ Trochos.§ i. rotas, quibus uehuntur ligna. & idem in similibus.
¶ In agrum.§ CASVS. Si in agrum uicini uiam publicam deieci, teneor act. in factū ad interesse uicino. & da exēplum, cùm uia iret iuxta fundum tuum: & fortè habebat hæc uia aliquos angulos. idem si non haberet cauam fundi tui ripam, ut inde homines irent. Item qui viam publicam exarauerit: tenetur ad munitionem uiæ. Franciscus.
m ¶ Viæ reiectę.§ i. propter uiam reiectam actio in factū. Io. uel utilis aquil. uel ut dicūt quidam, nomē est actionis actio uiæ reiectæ. Acc.

rem, neque longiorem[a], neque latiorem, neque humiliorem uiam sub nomine refectionis is, qui interdicit[b], poterit facere, vel in viā terrenam glaream[c] iniicere: aut sternere viam lapide, quæ terrena sit[d]: vel contrà de strata[d] terrenam facere. ¶ Interdictum hoc perpetuò dabitur, & omnibus & in omnes: & habet condemnationem in id, quod actoris interest[e].

¶ Iabolenus lib. x. ex Cassio. LEX II.

VIam publicam populus non vtendo amittere non pōt[f].

¶ Ex ædilium curulium singulari libro Paniani. LEX III.

AEdiles[g] curules studeant & quæ secundū ciuitates[h] sunt viæ ut utique adæquentur: & effluxiones non noceant domibus, & pontem faciant ubicunque oportet. Studeant autem ut proprij parietes, & aliorum aliquid, quæ circa domos quæ ad viam publicam ducunt, nō labilia[i] sint: quatenus ut oportet emundent domini domorum & construant. Si autem non emundauerint, neque cōstruxerint, multent eos, quo ad illabilia faciant. Curent autem, ut nullus effodiat uias, neque subruat, neque construat in viis aliquid. Si autem[k] seruus quidē fuerit, ab obuiante fustigetur: si liber, demonstretur ædilibus: ædiles autem dānificent secundùm legem: & quod factum est, dissoluant. Construat autem uias publicas vnusquisq; secundùm propriam domum: & aquæ ductus purget, qui sub diuo sunt, id est cœlo libero: & construat ita, vt non prohibeatur uehiculum transire. ¶ Quicunq; autem mercede habitant, si non construat dominus, ipsi construentes computent dispendium in mercedem. Studeant autem, ut ante ergasteria[l] nihil proiectum sit, uel propositum, præterquàm si fullo vestimenta siccet: aut tecton[l] trochos[l] exterius ponat. Ponant autem & hi, vt non prohibeant uehiculum ire. Non permittant autem rixari in viis: neq; stercora proijcere: neque morticina, neque coria iacere. Translatum Pisis.

¶ Paulus lib. Sententia. LEX IIII.

SI in agrum vicini viam publicam exarauerit, in tantum in eum viæ[l] reiectæ[m] actio dabitur, quanti eius interest, cuius fundo iniuria[n] irrogata est.

¶ Qui viam publicam exarauerit, ad munitionem eius solus compellitur[o].

De fluminibus: & ne quid in flumine publico ripave eius fiat, quò peius navigetur.

TITVLVS XI.

¶ Vlpianus libr. lxviij. ad edict. LEX. I.

AIt prætor, Ne quid in flumine publico ripave eius facias, quo[p] statio, iterve navigij[q] deteriùs sit, fiat[r]. ¶ Flumen à riuo[s] magnitudine discernēdum est, aut existimatione[t] circumcolentium. ¶ Item fluminum quædam sunt perennia, quædam torrentia. Perenne est, quod semper[u] fluit. † Torrens† est, quod tā tum hyeme fluit. Si tamē aliquas[x] æstate exaruerit, quod alioquin perenne fluebat, non ideo minus[y] perenne est. ¶ Fluminum quædam publica sunt, quædam non. Publicum flumen[z] esse Cassius definit, quod perenne[a] sit. hęc sententia Cassij (quam & Celsus probat) videtur esse probabilis. ¶ Hoc interdictū ad flumina publica pertinet. Si autē flumen priuatum sit, cessabit interdictum. Nihil enim differt à cæteris locis priuatis flumen priuatum. ¶ Ripa autem eius ita rectè definitur: id[b] quod flumen continet, naturalem[c] rigorem cursus sui tenens. Cæterùm, si quando vel imbribus, vel mari, vel qua alia ratione ad tempus excreuerit, ripas non mutat. Nemo denique dixerit, Nilum qui incremento suo Aegyptum operit, ripas suas mutare, vel ampliare. Nam cùm ad perpetuam sui mensuram redierit[d], ripæ aluei eius muniendæ sunt. Si tamen † flumen naturali ter creuit, ut perpetuum incrementum † nactum sit, vel alio flumine admisto, uel qua alia ratione, dicendum est proculdubiò ripas quoque ipsum mutasse: quem admodum si alueo mutato, aliò cęperit[e] currere. ¶ Si insula in publico flumine nata fuerit, inque ea aliquid fiat, non videtur in publico fieri. Illa enim insula, aut occupantis est, si limitati[f] agri fuerūt: aut eius, cuius ripam cōtingit: aut si in medio alueo nata est, eorum est, qui prope utrasque ripas prædia possident[g]. ¶ Simili modo, & si flumen alueum suum reliquerit, & aliò fluere cœperit, quicquid in veteri alueo factum est, ad hoc interdictum non pertinet. Nō enim in flumine publico factum erit, quod est vtriusque uicini: aut si limitatus est ager, occupantis alueus fiet, certè definit esse publicus. Ille etiam alueus, quem sibi flumen fecit[h], & si priuatus

¶ DE FLVMINIBVS ET NE QVID IN FLVMINE &c.
¶ Et pro, id est, ne qd, &c. vel de flumine nō nauigabili: & ne quid in flumine, &c. scilicet nauigabili, &c.

† Ergaste rium græcè officina dicitur latiē. uide in hunc locū Alcia. lib. prætet. ij. hoc ipso titu. Est aūt græcis tecton, faber præsertim lignarius. Du. recepta.

minuitur. si autem flumen cępit plus de terra occupare ut quia creuit alio flumine adiuncto: bene hoc casu crescet ripa. ¶ Si insula.§ Insula i flumine publico nata est: in ea aliquis facit opus. dicitur, quòd uidetur non in publico facere: & sic cessat hoc interdictum nam hæc insula nō est publica, sed illorum qui habēt ibi iuxta agros: nisi isti agri sint limitati, id est, limitibus assignati: quia tunc eis nō accrescit insula: sed occupantis fiet. & quod dixi in insula: idem est, & si flumen alueum dereliquit: & per alium locū cępit currere. nam alueum antiquum desinit esse publicum: & fit illorum, qui habent prædia ibi iuxta. unde si fiat opus aliquod in tali alueo: cessat hoc interdictum. Idem est, & si flumē dereliquit alueum nouum quod fecerat. nam hoc non reuertetur ad antiquos dominos: sed fiet eorum, qui habēt prædia ibi iuxta. ¶ Si fossa.§ Fossa quædam est manu facta, per quam currere incipit flumen. publica ex hoc fit: & si aliquid amodò in ea fiat, habet locum hoc interdictū secus si flumen inundauit agrum meum, non alueum ibi faciendo. nā non fit publicus ager meus. & si quid operis fiat in agro meo prædicto non habet locum hoc interdictum. idem est, si flumen uadat circūquaque agrum meum. nam meus ager remanet: nec hoc interdictū habet locum, si quid operis fiat in eo. idem & si fiat in flumine priuato. ¶ In publico flumine.§ Nūc exponit hoc uerbum in flumine: & dicit: quod fit in aqua fluminis, dicitur fieri in flumine. si autem fit in ripa aliquod opus, non dicitur fieri in flumine. Posteà dicit: non uetatur omne opus fieri in flumine publico, uel eius ripa: sed illud tantum opus quo facto deterior fit statio, ubi naues appodiantur, uel nauigatio fiat deterior: & sic apparet, quòd in flumine nauigabili habet locum hoc interdictum. at in flumine non nauigabili non uidetur habere locum; sed æquius est, ut dicamus, si opus fiat in flumine non nauigabili,

nauigabili, ita q̄ aqua siccetur, vel aquæ cursus impediatur: vtile hoc interdictum dari, ut liceat hoc opus tolli. Posteà exponit verbū statio positū in edicto. Posteà exponit uerba ultimi edicti: hæc scilicet: iter nauigij deterius fiat. nam intelligo, siue ipsum nauigium fiat deterius iuxta aquam causa nauigij erat. & ut breuiter dicā, qualitercunque nauigatio incommodior fit per hoc opus: habet locum hoc interdictū. ¶ Labeo scribit. § Si fecisti opus in ripa per quod impeditur usus nauigandi: licet causa ripæ tuendæ feceris, non propter hoc te defendes: sed hæc est iusta exceptio faciēdi opus: quasi dicat se feciſſe lege concedente, ut conceditur ff. l. proxi. Secundò dicit, hoc interdictum habet locum, & in opere quod fit in mari per quod portus, siue statio, siue nauigium impediatur. Tertiò dicit, hoc interdictum vtile datur, & quando opus fiebat in flumine publico non nauigabili. ¶ Deinde ait prætor. § Nunc ponit aliud edictum, cuius sensus est: si facis opus in flumine publico, uel eius ripa, siue immissum ab alio habeas, per quod statio, siue iter nauigij deterior fiat: ait prætor ut illud opus restituas. Secundò dicit, primum edictum est prohibitorium: secundum restitutorium: & ad idē spectāt, scilicet ad cōmoditatem nauigādi. Tertiò dicit, qui possidet opus, p quod impeditur nauigium: licet illud opus non fecerit, tenetur hoc interdicto, scilicet ut restituat, siue destruat opus illud. Franciscus Accursius.

† In P.F. Ne quid in flumine publico, neue in ripa eius immittas, quo &c.

† In P.F. additur. i. deteriùs.

† In P.F. desunt hæc uerba. est quod tantū hyeme currit. & si legitur. Torrens. ἀχειμάδης ὁ ποτ.

† Flumen, non est in Du. exemp. † Du. nactus sit.

a ¶ Statio.§ vbi naues tutæ stant: ut ff. ea. l. §. stationem. Accu.
b ¶ Nauigij.§ aliàs nauigio, id est propter nauigium.
c ¶ Sit, fiat.§ sit in præsenti, fiat in futuro: ut ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. deinde ait prætor.
d ¶ Flumen à riuo.§ Hic riui nomine aqua fluens accipitur. Accursius Florentinus legum doctor.
e ¶ Existimatione.§ id est, opinione. sic & ff. de fun. instru. l. cum de lanionis. §. asinam.
f ¶ Semper.§ i. sine fine. sic & C. de diuer. re. l. ij.
g ¶ Aliqua.§ i. aliquibus temporibus: ita q̄ plerunque. sic ff. eo. §. ripa. & insti. ad l. Aquil. §. is autem.

† Nota q̄ ex eo quer bū fiat, denotat futurū tēpus ad de gl. concor. & ampliori modo loquentē in c. j. §. ipsas actiones. de re. ser. i prag. sanc. in uerbo fiant.

† prædia, non est in Du. exēpl.

h ¶ Non ideo minus.§ idem ergo per contrarium est in torrente.
i ¶ Publicum flumen.§ scilicet id demum. alia enim sunt priuata: ut rapo & mellum zellum. Azo. sed uia publica dicitur, cuius solum est publicum: ut ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. uiarum.
k ¶ Perenne.§ i. perpetuum: & si non omni tempore fluat.

antè fuit, incipit tamen esse publicus: quia impossibile est, vt alueus fluminis publici non sit publicus. ¶ Si fossa manu facta sit, per quam fluit flumen publicū[k], nihilominus publica fit: & ideo si quid ibi fiat, in flumine publico factum uidetur: aliter atque si flumen aliquam terram inundauerit, non alueum sibi fecerit: tūc enim non fit publicum, quod aqua coopertum est. ¶ Item si amnis[l] aliquid circumeat, sciendum est manere eius, cuius fuerat. Quod igitur illic factum est, non est factum in publico flumine. Nec pertinet ad hoc interdictum, si quid in priuato factum sit, nec quidem si in priuato flumine fiat. Nam quod fit in priuato flumine, perinde est, ac si in alio loco priuato fiat. ¶ In flumine publico factum accipere debemus, quicquid in aqua factum est. Nam si quid extra factum sit, nō est in flumine publico factum. & quod in ripa fit, nō videtur in flumine[l] publico factum: ¶ Non autem omne quod in flumine publico ripà ue fit, coercet prætor: sed si quid fiat quo deterior statio & nauigatio fiat. Ergo hoc interdictum ad ea tantùm flumina publica pertinet, quæ sunt nauigabilia: ad cætera non pertinet. Sed Labeo scribit non esse iniquum, etiam si quid in eo flumine, quod nauigabile non sit, fiat, vt exaresçat, uel aquæ cursus impediatur, utile[m] interdictum competere, ne vis ei fiat, quò minùs id opus quod in alueo fluminis ripàve eius ita factum sit: ut iter cursusve fluminis deterior sit, fiat, tollere, demoliri, purgare, restituere viri boni arbitratu posit. ¶ Stationem[n] diximus[n] à stando. Is igitur locus demonstratur[o], ubicunque naues tutò stare possunt. ¶ Ait prætor, Itèrve nauigij deteriùs sit, fiat. Hoc pro nauigatione positum est. Imò nauigium solemus dicere, etiam ipsam nauem[p]. Iter ergo nauigij potest, & sic accipi: Iter nauis deterius fiat. ¶ Nauigij appellatione etiā rates continentur: quia plerunque & ratium usus necessarius est. ¶ Si pedestre[q] inter impedia tur, non ideo minus iter nauigij

† publico, non est in Du. exēpl.

† In P. F. & manu scriptis exempla. a statuendo,

l ¶ Id.§ scilicet est ripa quod continet, &c. sic flumen est accusatiuus. ripa dico tenēs scilicet ultro citroque.
m ¶ Naturalem.§ i. consuetū cursum sui. i. fluminis cærum, &c. uel dic flumen, dico cōtinens, &c. & hoc subiicit cæterū, &c. & facit ff. eo. l. pe. & ff. de verb. sig. littus. & institu. de re. di. §. est autem. & ff. ea. l. §. item fluminū. & ff. de acquir. re. domi. l. adeò. §. insula. in fin. & C. de allu. & palu. l. ij.
n ¶ Redierit.§ id est, naturaliter quam & solet tenere.
o ¶ Cępit.§ facit ff. de acqui. re. do. ergo. §. alluuio. Accur.
p ¶ Si limitati.§ i. certis finibus determinati, ut nulla occasione dominium eorum possit augeri. & quod hic de insula dicitur, idem est de iure alluuionis: ut ff. de acquir. re. do. l. in agris. aliàs est in litera militares agri, id est militibus assignati. Accursius.
q ¶ Possident.§ ad hoc ff. de acquiren. re. do. adeò. §. insula. & l. inter eos.
r ¶ Fecit.§ hoc est uetus.
s ¶ Publicum.§ totū. Idem si pars ad naugium ex Rheno, uel aqua, quæ ex Sauiana trahitur ad ciuitatem: nisi dicas, quia non est perenne omne priuatū: ut ff. §. fluminum.
t ¶ Si amnis.§ facit insti. de re. di. §. insula.
v ¶ Vtile.§ Si ex eo non nauigabili, aliud nauigabile fiat: ut ff. §. si in mari. & §. sequen. & l. quo minus. secundū H. uel Azo. etiam si nō fiat illud nauigabile: ut q̄ caput ad mare tener. An autē per Rhenum fiat aliud nauigabile, ut Padus: quod uidetur: quia si Rhenū & alia ibi non immittant scilicet caput, redditur non ita aptum ad nauigandū. Accursius.
x ¶ Stationem.§ ad hoc ff. de uer. sig. portus.
y ¶ Locus demonstratur.§ f. stationis uerbo. Accursius.
z ¶ Nauem.§ sic accipitur. C. de iacr. san. eccl. l. iubemus nullam. in fi. & sic not. duobus modis dici nauigium.
a ¶ Si pedestre.§ quod est iuxta aquam, quo itur quandoque funibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

fumibus trahendo, quod dicitur restara uel piarda vulgariter: vel de eo per quod descenditur vel itur ad aquam siue naues.
a ¶ Deterius fit. ʒ Vnde non competit huic interdictum.
b ¶ Rapidius. ʒ Facit §. de aqua plu. arcen. l. j. §. j. Azo.
c ¶ Si non. ʒ verba exceptionis quæ non debet dari: rectè interdicere si non, &c. Accur.
d ¶ Extra quã. ʒ Et hæc uerba except. rectè agit si quid factum sit: extra quam uti. &c. lex aũt permittit quãdoque, ut J. l. proxi. uel hic: rectè ageres nisi qã fecit lege permittente uel principe.
e ¶ Vtile. ʒ aliàs utile, aliàs tale. Sed contra. §. de ope. no. nun. l. j. §. nuntiatio. uersic. q̃ si quis in mari.
f ¶ Putat ʒ vt exemplo interdicti de flumi. pub. hic interdicatur sicut de mari dictum est, mutatis uerbis tantum: cùm eadẽ sit sententia secundum Roge.
g ¶ Superius. ʒ facit suprà ne quid in loco pub. l. ij. §. prætor ait quod in mari.
h ¶ Hęc uerba ʒ Immisit. siue habet nunc, siue non: quod dic ut suprà ne quid in loco publi. l. ij. §. restituas.
i ¶ Auctor. ʒ id est, uenditor.

† In P. F. aut nisi ripæ &c.
† Du. extra quam quid &c.
† In P. F. tale.

QVo minus. ʒ CASVS. Ex flumine publi. potest duci aqua nisi imperator aut senatus uetet. & hæc sunt uera quando flumen non est nauigabile, uel ex eo non fiat aliud nauigabile. de his enim fluminibus non posset duci aqua, cùm hoc lex uetat. Frãciscus Accursius.
k ¶ Aqua. ʒ non tamen per uiam publicã: ut suprà de aqua plu. arcen. si in publico. §. fi. & facit suprà de seruit. rustico. prædio. l. imperatores. Quid si ducebam aquam ex flumine infrà, sed alius incipit ducere suprà, ità quod me impedit: an potest? videtur q̃ sic per l. istã. Argu. contra j. titu. j. l. j. §. sunt autẽ qui. & §. ne quid in loco pub. l. ij. §. meritò. & videtur uerius. Accur.
l ¶ Non permittitur. ʒ à lege, etiam si princeps permitteret, nisi diceret non obst. l. ista uel alia: ut §. de aqua plu. arcen. l. fi autẽ. §. fi. & est arg. inst. de hæ. qua. & dif. §. testamenti. Item ad hoc q̃ princeps & senatus æquiualeant in concedẽdo, facit §. de aqua plu. arcen. quod principis. & quod no. in l. fin autem. in fin.

† Du. non eum tenere q̃ fecit uel immisit, sed qui factum &c.
† In P. F. fi actor.

Princeps & senatus equipollẽt in concedẽdo.

LVmina. ʒ CASVS. Flumina publica quæ fluunt, & ripæ eorum sunt publicæ. ripa autem dicitur quæ continet plenissimum flumẽ: & ea loca cedunt ripæ quæ incipiunt uergere siue declinare uersus aquam usque ad aquam. nam ripæ & prædicta loca sunt pub. quo ad usum. Franciscus.
m ¶ Publicæ sunt. ʒ quo ad usum, sed flu. etiam quo ad proprietatẽ: ut §. de rerum diui. l. nemo. in fi. & l. riparum.
n ¶ Continet. ʒ quod & habes. § l. j. §. ripa.
o ¶ Secundum. ʒ id est iuxta.
p ¶ Publica. ʒ aliqua ergo: & hoc subiicit, cùm ripæ, &c. & dic ripæ

deterius fit a, ¶ Deterior statio, itemque iter nauigij deterius fieri videtur, si usus eius corrumpatur, vel difficilior fiat, aut minor, aut rarior, aut si in totum auferatur. Proinde siue aqua deriuetur, vt exiguior facta minùs sit nauigabilis: vel si dilatetur, vt diffusa breuem aquam faciat: vel contrà, si coangustetur, vt rapidius b flumen faciat: vel si quid aliud fiat quod nauigationem incommodam difficiliorèmve faciat, vel prorsus ỉpediat, interdicto locus erit. ¶ Labeo scribit, si mari aliquid fiat, Labeo ait competere † vtile c interdictum, Ne quid in mari inve littore fiat, quo portus, statio, itèrve nauigio deterius fiat. Sed & si ỉ flumine publico non tamen nauigabili fiat, idẽ putat f. ¶ Deinde ait prætor, Quod in flumine publico ripàve eius fiat: siue quid in eo flumine ripàve eius factũ immissumve habeas quo statio itèrve nauigio deterius sit, fiat, restituas.
¶ Superius g interdictũ prohibitoriũ est: hoc restitutoriũ, ad eandẽ causam pertinens. Iubetur autẽ is qui factum vel immissum habet, restituere quod habet: si modo id quod habet, stationem uel nauigium deterius facit. ¶ Hęc verba, Factum habes, vel immissum habes. ostendunt † non solùm eum teneri qui fecit vel immisit h, sed & eum qui factum vel immissum habet. Denique Labeo scribit, † si auctor i tuus aquam deriuauerit, teneri te hoc interdicto, si ea tu vtaris.

¶ *Hæc lex tria facit. Primò ponit dictum usque ibi, si modo. ibi dictum suum limitat usque ibi, Sed & si. ibi ponit limitationis exemplum usque in finem. Bar.*

¶ Pomponius lib. xxxiiij. ad Sab. L. II.

datium: & cedãt scilicet loca. & dic cedũt, vt sint publica quo ad vsum quod dicit usque ad aquam, id est naturalem cursum aquæ j, siue vnde naturaliter consueuit fluere. Quid ergo si inter duos mõtes currit? Et videtur usque ad cacumen mõtis esse publicũ, cùm semper uergit ad aquam, sed dic vergit ꝓpter attractionem aquæ: sed in prædicto casu non sic. Sed quid si nil uergit ꝓpter tractionem aquæ, quia saxosus est usq; ad aquam? Rñ. dicam esse publicum usque ad locum quod plenissimum flumen excurrit: ut & sup. prox. & argu. j. de uerbo. sig. l. littus.

Væsitum est. ʒ CASVS. Habeo prædia ex vtraq; parte fluminis. uolo facere pontem supra flumen. dicitur q̃ non possum, & sic est lex contra nos: habemus enim pontem pulcher rimum supra flumen in nostra uilla delectabili nomine Ricardina. sed hæc lex nõ nocet, cùm consuetudo nostræ ciuitatis sit in contrariũ: supra uias enim publicas uidemus cotidie fieri solaria, & super fluminibus pontes. Fran.
q ¶ Non posse. ʒ idẽ in domibus: quod dic ut sup. ne quid in loco publico. l. ij. §. tractatum. Accur.

¶ NE QVID IN FLVMINE PVBLICO RIPAVE, &c.

¶ *Differt à superiori tit. quia illud propter nauigij vtilitatẽ, hoc propter agrorum vel aliam quàm nauigij prohibet in flumine fieri. Item ille de nauigabili vel quasi dicit, hic de omni flumine: vt J. l. j. circa prin. Itẽ differt ab inferiori: quia hic prohibetur fieri in publico, ibi contra vetat fieri vim facienti & utenti. Accur.*

¶ Vlpianus lib. lxviij. ad edict. LEX I.

† Adde Bal. in rub. §. de rerum di. colũ. vj. uer. sed dubitatur cũ appẽdices. & Bar. Cẽpo. in ti. de ripa. & in titu. de ser. rust. præd. † vid. pro ỉtellectu. Ias. hic. nume. 14.

† In P. F. non est ripàue eius.

It prætor, In flumine publico inve ripa eius facere, aut in id flumen ripàm ve eius immittere, quò aliter aqua fluat, quàm priore

deriuationibus flumina exarescant: & ne mutatis alueis uicinis dãnũ inferatur. & habet locũ in flumine nauigabili: & nõ nauigabili: & is de mũ hoc interdicto tenetur qui fecit opus, uel aliquid immisit, p quod aqua aliter fluat quam priore æstate consueuit fluere: nec inspicitur currat minus aquæ uel plus per hoc opus: sed si mutetur aquæ cursus, cùm uel depressior fiat aqua uel altior, & sic rapidior: & sic lædantur ex hoc colentes circunquaque flumen. ¶ Si quis ex riuo. ʒ Siue ducebam aquã per riuum coopertum, & nunc prædictũ riuum aperio: uel econtra: & hoc sit damnũ colentium agros ibi iuxta iter: si immutẽ alueũ fluminis: hoc interdicto teneor. Secũdò quæritur: an subueniatur ei qui fecit opus causã ripæ muniendæ, licet per hoc opus aqua aliter currat? & uidetur q̃ nõ: cũ ex hoc opere lædant uicini. de æquitate tñ dicas cõtrariũ: ut ipse nõ teneat. idẽ & si muniat agrũ suũ ripis magnis siue

siue aggeribus ut per hoc defendat argũ suum a flumine. nã nõ tenet, licet per hoc cursus aquæ mutetur. Tertiò dicit, bene dixi teneri eum qui facit opus per quod aqua aliter fluit, & bene dixit prætor priore ẽstate: cũ in æstate magis sit certus cursus aquę quam in hyeme. æstas autem finit in autũno: & si in fine æstatis ago de opere quod hac ẽstate est factum, inspicitur principium præcedẽtis æstatis non proximę: & datur hoc interdictum cuique ex populo, & contra eum qui facit ut aqua aliter fluat quam sit consueta. datur & in hæredem: & dic de hoc ut in glosſ. ¶ Deinde ait prætor. ʒ Nũc ponit aliud edictum, & est sensus. Si habes factum ali quid uel immissum in flumine public. uel in ripa eius per qđ aqua aliter fluat quã priore æstate: debes id restituere, id est destruere. Secundò dicit, hoc edictũ restitutorium est, & ad opera iam facta locũ habet: primũ autem prohibitorium est, & nondum facto opere locum habet. Itẽ tenetur q̃ dolo malo fecit, quo minus haberet factum. j. possideret: & tenebitur hoc interdicto, & ueniet interesse. Franc.
a ¶ Minus. ʒ id est nõ à principe enim uel à senatu esset facienda. Ac.
b ¶ Iniuriam. ʒ id est damnum: ut J. de iniuriis. l. j. circa prin.
c ¶ Aqua fluat. ʒ facit §. de ser. corr. l. j. §. persuadere. & J. de uerbo. sig. l. sæpe. Accur.
d ¶ Ad quãtitatem. ʒ scilicet quod currat minus uel plus, nisi qualitas cursus mutetur, qđ uel citior, uel tardior, uel strictior, uel latior, uel altior, uel depressior sit, ita q̃ sit incommodum uicinorum.
e ¶ Ad modum. ʒ id est, qualitatem. uel id est ut eo modo fluat ut priore æstate.
f ¶ Accolæ. ʒ aliàs accolæ, & aliàs accolentes. Accursius.
g ¶ Si quis ex riuo tecto. ʒ id est cooperto: quod licebat.
h ¶ Ducere uelit. ʒ i. qui ante ducebat per riuũ coopertum, nunc uult ducere p apertum.
i ¶ Ante. ʒ id est prio re æstate. Accursius.
k ¶ Velit. ʒ ſ. ducere.
l ¶ Incile. ʒ locus ubi lapis uel terra inciditur, ut aqua de flumine trahatur: ut J. de riuis. l. j. §. incile.
m ¶ Facit. ʒ quam fuerat scilicet incile.
n ¶ Excipiendũ hoc. ʒ id est exceptiõe repellendũ, hoc ſ. modo &c. quasi dicat, bene me conuenires nisi ripæ muniendæ causa facerem.
o ¶ Muniendæ causa. ʒ secundum quorundam opinionem. Accur.
p ¶ Vtimur. ʒ spretis prædictis sententiis.
q ¶ Exceptionem dare. ʒ supra, ti. j. l. j. Labeo. cõtra. fol. ibi erat dãnum nauigij: hic autem non erat uicinorum.
r ¶ Sed & fi. ʒ & ita demũ &c. Azo. uel melius non solũ muniendę eius ripæ, sed &c. & facit C. de palu. l. j. & J. tit. ij. l. j. §. is autẽ. Accur.
s ¶ Ad aliquid. ʒ id est aliquantulum.
ſ ¶ Consulatur. ʒ q.d. bene consulitur.

alias fiat.

v ¶ Vsitatem. ʒ maximã. Accursius.
x ¶ Sine iniuria. ʒ maxima. ad qđ est C. de preci. imp. offl. ij. & ʒ. ne qd in loco pub. l. ij. §. aduersus. & §. si quis a principe. & §. de aqua plu. lege j. §. de eo. in fi. & §. de ædi. Dedi. l. §. sit fugitiuus. §. apud. & supra, de seruit. rustt. præ. l. impetratores.

y ¶ Accolarum. ʒ alias. accolentium.
z ¶ Nec ad instantem. ʒ id est presentem.
a ¶ Indubitator est. ʒ aliàs indubitabilis & alias. idubitatior.
b ¶ Refertur 1. ʒ ut ſ. tunc finiatur. at incipit in æquinoctio uernali. & hoc largè accepto uocabulo: & sic cõtinet sex menses: ut J. de aqua coti. & æſti. l. j. §. æstatem. Sed ſtrictè continet tres: cùm in quatuor partes diuidatur annus secundum cõputum. ſ. hyemẽ, uer, ẽstatem, & autũnum: & quælibet pars habet tres menses: & est æqui noctium autũnale in'no cte sancti Matthæi: & fic decimo die exeunte Septembri, sed uernale decimo die exeunte Martio: & per consequens potes scire quali ter etiam quatuor tempora diuiduntur accepto medio inter prędicta. & dicitur æquinoctium, quia dies & noctes coæquantur. quod bis in anno cõtingit. ſ. in autumno & uere: ut J. de aqua coti. & æſti. l. j. §. æstatem. Accur.
c ¶ Interdicetur. ʒ i. de eo q̃ de hac æstate fuit factu, interdicetur: adeò q̃ si in fine æstatis ago, inspicitur qualiter cucurrit etiã in principio præcedẽtis æstatis: & sic ferè per xviij. retro. Si autẽ in fine hyemis ago, inspicitur etiã principiũ prioris æstatis, non dico proxi. si fortè in principio fluxit, non postea: & sic ferè ad duos annos retro inspicitur: ut hic subiicit, & J. de aqua coti. & æſti. l. j. §. priorem. Accursius.
d ¶ Non proxima. ʒ cum. n. prior sit inspicienda, ut uerbis edicti dicitur: prius autem est proprie quod aliquid habet post se: sed proxima æstas nullam habet post se: ergo præcedens inspiciturut d. §. priorem. argum. tamen contra. instit. de hære. ab intesta. §. si plures. & J. de uerbo. sig. l. in uulgari. & l. proximus. & l. proximi.
e ¶ Hoc interdictum. ʒ scilicet prohibitorium quod est §. e. in prin.
f ¶ Id egit. ʒ alias qui id agat, faciendo scilicet uel immittendo.
g ¶ Et in hæredes. ʒ lic. cõte, cũ defuncto, uel ut ſtet patientia restituẽdi, uel ut restituat. Sed quomodo restituit, qđ nec est factũ: est em hoc phibitoriũ: ut J. §. hoc interdictũ, dic ergo i hæredes, nõ quasi i hæredes, sed quasi possessores: hoc aũt dico ne obsit J. d. pop. ac. l. fi. ubi dicit populare actionẽ nõ dari in hæredes: hoc ante est popularem: ut §. px. §.
h ¶ Deinde. ʒ hoc est secundum edictum: & est restitutorium: superius prohibitorium: ut J. proxi. §.
i ¶ Superius. ʒ de quo dictum est §. e. o. l. j. usque ad §. deinde.
k ¶ Interdictum. ʒ scilicet prohibitorium.

† Ista glo. est no. t. secundũm B. ad hoc q̃ æstas largo modo sumendo cõprehendit sex mẽses, sed strictò modo cõprehendit tres tum: q̃ facit ad multa quæ uidere potes in l. j. æstatem. J. de aqua co tidiana & æstiua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Coercebitur. ʃ id est destruet hoc interdicto secundò. Sed qd si primũ non fuit motum an secundum habeat locum? Innuit hic qđ non sed hic contra:ut ſ.de ope.no.nunti.l.j.§.j.Arrianus.

b ¶ Habere. ʃ Sed qualiter fiet cõdemnatio hoc casu? respond. ꝓ interesse agentis:& iurabit in litem:ut argu.ʃ. quod ui,aut clam.lege, semper.§. in hoc interdicto. uel die, ut nota. supra ne quid in loco publi.l.ij.§.penul. Item an sit popularis? Respõ. sic, sicut & superius:ut suprà, §. hoc interdictum cuiuis. Accur.

¶ VT IN FLVmine publico nauigare liceat.

¶ *Differt à superioribus ut notaui suprà in proxi.rub.*

PRætor ait. CASVS. Ponit edictum quo uetat fieri uim uolenti ducere nauem,siue ratem per flumen. Item uim fieri prohibet uolenti onerare & exonerare nauem in ripa fluminis. Item prohibet uim fieri uolenti nauigare per lacũ, per fossam, & per stagnum publicum: & qui prohibetur à prædictis habet hoc interdictum ne prohibeatur. Postea loquitur Vlpianus, & dicit: per hoc interdictum prouidetur Ne uis fiat uolenti nauigare per flumen publicum. sic & aliàs positum est interdictũ, Ne uis fiat uolenti uti uia publica: ut de hoc habes ſ. ne quid in loco pu.l ij.§.fin.quæ autem dixi de lacu, stagno & similibus: uera sunt si erant publica. Posteà dicit quid sit lacus, & quid sit stagnum, & quid sit fossa: & prædicta possunt esse publica & priuata. Posteà dicit: qui conduxit stagnum, uel lacum publicum, si prohibeatur piscari in eo, habet hoc interdictum utile. Item si à ciuitate quis conduxit lacum Perusinum. Sed si quis uult agere ut ripa fluminis deprimatur, ut sic pecora possint ire inde ad bibendum: non auditur. si autem prohibeas me ducere oues ad bibendum in flumine publico: habeo hoc interdictum. Franciscus Acc.

† Publicano planè qui lacum uel stagnũ conduxit, &c.

c ¶ Interdicam. ʃ id est interdictum proponam quo uetabo fieri impedimentũ nauiganti. Sed nunquid utile dabitur de mari ad instar huius, & ad instar uiæ publicæ, de qua subijcit? Respõd.sic,ut not.ſ. ne quid in loco publi.l.ij.§.si quis in mari. Accursius.

d ¶ Positum est.ʃ ut ſ. ne quid in loco publi.l.ij.§.si. Accursius.

e ¶ Suprascripta.ʃ flumen,lacus,stagnum &c. Accursius.

f ¶ Lacus est.ʃ facit ſ.de acquiren. re.do.l.lacus. Accursius.

g ¶ Colligitur.ʃ alias cogitur. Accursius.

h ¶ Manufactum. ʃ ut sæpe fit intra castra.

i ¶ Hæc publica. ʃ ad quod est ff. de uerbo.sig.l.littus ij.

k ¶ Interdictum.ʃ non hoc,sed superius suprà de loco publi. fru.l. j.in princ.uel dic, hoc & illud simul concurrere hoc casu. & facit infrà,de iniur.l.iniuriarum.§. conductori.

& si quid post interdictum redditum fuerit factum, coercebitur [a].

¶ In hoc interdicto restitutorio non est iniquum (ut Labeo ait) uenire, etiam quod dolo malo factũ est, quò minùs haberes [b].

Vt in flumine publico nauigare liceat.

TITVLVS XIII.

¶ Vlpianus lib.lxviij.ad edictum.

LEX VNICA.

PRætor ait, Quò minùs illi in flumine publico nauẽ ratem agere, quòve minus in ripa onerare, exonerare, liceat, uim fieri ueto. ¶ Itẽ ait, Vt per lacum, fossam, stagnum publicum nauigare liceat, interdicam [c]. ¶ Hoc interdicto ꝓspicitur, Ne qs in flumine publico nauigare prohibeatur. sicut enim ei, qui uia publica uti prohibetur, interdictum suprà positum est [d]: ita hoc quoque proponendum prætor putauit. ¶ Si priuata sunt suprascripta [e], interdictum cessat.

¶ Lacus est, [f] qui perpetuam habet aquam. ¶ Stagnum est quod temporalem continet aquam ibidem stagnantem: quæ quidem aqua pleruno; hyeme colligitur [g].

¶ Fossa est receptaculum aquæ manufactum [h]. Possunt autem etiam hæc publica [i] esse† & non publica. ¶ Planè qui stagnum, uel lacum publicum conduxit, si piscari prohibeatur, utile interdictum [k] competere Sabi. consentit:& ita Labeo. Ergo & si à municipibus conductum habet, æquissimum erit ob uectigalis fauorem interdicto eum tueri [l]. ¶ Si quis uelit interdictum tale mouere, Vt locus [m] deprimatur, pecoris appelendi gratia, non debet audiri. & ita Mela scribit. Idem ait tale interdictum competere, Ne cui uis fiat, quò minùs pecus ad flumen publicum ripàmve fluminis publici appellat.

De ripa munienda.

TITVLVS XIIII.

¶ Vlpianus lib.lxviij.ad edictum.

LEX VNICA.

PRætor ait, Quo minùs illi in flumine publico ripàve eius opus facere ripæ, agrìve, qui circa ripam est, tuendi causa liceat, dum ne ob id nauigatio deterior fiat, si tibi damni infecti in annos decem [n] boni uiri arbitratu, uel cautum [o], uel satisdatum est, aut per illum non stat, quò minùs boni uiri arbitratu caueatur, uel satisdetur, uim fieri ueto. ¶ Ripas fluminum publicorum reficere munire utilissimum est. Sicuti igitur De uia publica reficiẽda interdictum propositum est P: ita etiam De ripa fluminis munienda proponendum fuit. ¶ Meritò adiicit, Dum ne ob id nauigatio deterior fiat. Illa enim sola refectio tolerãda est, quæ nauigationi impediméto nó est q. Is autem, qui ripam vult munire, de damno futuro debet uel cauere, uel satisdare secũdum qualitatem [r] personæ. & hoc interdicto expressum est, ut damni infecti in annos decem uiri boni arbitratu, uel caueatur, uel satisdetur. Dabitur autem satis uicinis, sed & iis, qui trans flumen possidebunt. Etenim curandum fuit, ut eis ante opus factum caueretur. Nam post opus factum, persequendi hoc interdicto, nulla facultas [s] superest, etiam si quid damni posteà datum [t] fuerit, sed lege Aquilia [u] experiendum est. ¶ Illud notandum est, quòd ripæ, lacus, fossæ, stagni munienda causa hic prætor nihil cauit: sed idem erit istud, quàm dices ff. eo.§.is autem. Accursius.

PRætor ait. CASVS. Primò ponitur edictum, quo est cautũ ne uis fiat uolenti facere opus causa ripæ, agrive, qui circa ripã est tuendi: dum ne ob id nauigatio deterior fiat: dum tamen caueat, uel satisdet de damno infecto, si quod in tra x.an. contingat: uel paratus sit cauere, uel satisdare. Posteà loquitur Vlpia. & dicit: & ualde est utile reficere ripas. sic & aliàs est interdictũ propositum circa uias publicas reficiendas: ut habes ſ. de uia publi. l.ff. & bene dicit prætor, dum ne ob id nauigatio deterior fiat. nam sæcus esset si fieret deterior. is ergo, qui uult reficere ripã fluminis, debet cauere, uel satisdare secundũ qualitatẽ personæ. quod expone ut in glos. domini mei Ac. & præstabitur uicinis, qui habent agros ibi iuxta: etiam si sint agri ex alia parte fluminis, & debet præstari antè opus factum. nam post opus perfectum, non præstabitur hæc cautio. sed si damnum det, habet locum subsidiaria Aquil. scilicet in factum. Vltimò dicit, ea quæ dicta sunt in ripa fluminis munienda, habent etiam locum in ripa stagni, & lacus, & fossæ. Fran.

n ¶ In annos decem. ʃ id est usque ad decimum annum: quo finito, noua interponitur cautio. Accur.

o ¶ Vel cautum. ʃ idem prætor uidetur sibi contrarius, nam suprà, de dam. infec. l. prætor. §. de eo. quæ est contra. dicit simpliciter satisdandum: hic adiicit uel cautũ. Sol. aliàs præcise satisdat: sed hic quia publicè expedit fieri, quandoque cauet. uel uerius illud cum eadem distin. recipitur, qua

Petens munire ripam suo nomine debet repromittere. si alius, tenetur satisdare,

p ¶ Propositum est. ʃ ut suprà, de uia publi. l.j.

q ¶ Non est. ʃ alias agitur ex illo edicto: ut ſ. de flu.l.j. in princip. ad quod est instit. de interdi. §. prohibitorium.

r ¶ Qualitatem. ʃ ut si suo nomine petat quis: ei satisdandum est: si nomine publico, debet repromitti: ut ſ. de operis no.nun.l.non solũ. §. sicut. uel dic ecotra, si ille q ꝓmittit, caueat suo nomine, dét repromittere. si alieno, satisdare: ut ff. de ꝓto. stip. l.j. §. stipul. sed sufficit cautio secũdũ Ir. uel dic, si sic honestæ uitæ ꝓbatæq; sufficit cautio secũdũ quosdã. nec ob. ſ. de dam. infe. l. ꝓtor. §. de eo. ut in prin. huius l. dixi.

s ¶ Facultas. ʃ quia prohibitorium est: & non restitutorium.

t ¶ Datum. ʃ alias datum, & alias factum.

u ¶ Aquilia. ʃ id est ex mẽte huius, ut in factũ subsidiaria Aquil. ut

l ¶ Tueri. ʃ alias tueri, & tunc eum, scilicet conductorem. alias tenere: & tunc eum qui prohibuit conductorem uti. Accursius.

m ¶ Locus. ʃ ripæ fluminis.

¶ DE RIPA MVNIENDA.

¶ *Scilicet publici fluminis.*

argu. suprà, de ferui. uerba. prædi. l. si fistulæ.

¶ DE VI, ET VI ARMATA.

¶ *Primũ in genere, secũdũ in specie. & est idẽ quod unde ui. & continua. Dictũ est supra. de interdi. adipisc. poſ. ut quo. bo. & quo. legnũc recuperande. Vel dixit de prohibitoriis: nũc de restitutoriis: ut instit. de inter. §. i.*

† Ad edictum.

PRætor ait. ʃ CASVS. Ponitur edictũ cuius sensus ẽ. Si deiecisti aliquẽ de loco qđ possidebat, uel familia tua deiecit: datur ei interdictũ cõtra te ad recuperãdũ poſ. Itẽ ab oẽ id, qđ ibi ꝑ hoc amisit: licet ad te nõ ꝑuenit, datur ei interdictum hoc cõtra te intra annũ. de eo aũt, qđ uenit ad te, datur ei hoc interdictũ ꝑ petuò. Posteà loquitur Vlpia. & dicit, hoc interdictũ datur deiecto: & ualde ẽ æquũ subueniri deiecto. & ꝑ hoc interdictũ restituitur possessio deiecto. & uis non solũ phibet hoc edicto, sed & legibus Iuliis publicorũ & priuatorũ: item & cõstitutionibus principum. Posteà dicit, hoc interdictũ hẽt locũ, cũ qs deiecit de possessione: & ꝑ ui atroci competit. i. in qua dolus inest. & eis competit, q deiicitur de solo, siue area, siue domo, siue de superficiaria insula quis deiectus est. pro re autem mobili abrepta, uel subrepta non habet locum hoc interdictum: sed sufficit furti & nibo.rap. act, ad exhibendum. in casu tamen hoc

† Alias subuenire.

obseruandum quod in ripa fluminis munienda.

De vi & vi armata.

TITVLVS XV.

¶ Vlpianus libro lxix. † LEX I.

PRætor ait, Vnde tu [a] illũ ui deiecisti, aut familia [b] tua deiecit, de eoq; [c], quod ille tunc ibi [d] habuit, tãtũmodò intra annũ [e], post annũ uerò de eo, qđ ad eũ [f] qui ui deiecit, peruenerit, iudiciũ dabo.

¶ Hoc interdictũ proponitur ei, q ui deiectus est. etenim fuit æquissimũ, ui deiecto † subueniri: ꝓpter quod ad recuperãdam [g] possessionem hoc interdictum ꝓponitur.

¶ Ne quid aũt ꝓ uim admittatur, etiam legibus Iuliis publicorum, & priuatorũ [h] prospicitur: nec nó constitutionibus principum [i].

¶ *Hoc interdictũ non habet locũ pro uiolẽtia compulsiua, sed expulsiua. Bartolus.*

¶ Hoc interdictum non ad omnẽ uim pertinet, uerum ad eos tantũ, qui de possessione deiiciuntur [k]. Ad solã aũt atrocẽ [l] uim pertinet hoc interdictum, & ad eos tãtum, qui de solo deiiciuntur: utputa de fundo, siue de ædificio, ad alium autem non pertinet. Et si quis de area deiectus sit, sine dubio interdicto locus est. ¶ Et generaliter ad omnes pertinet hoc interdictũ, qui de re solo cohærenti deiiciuntur. Qualiscunq; enim fuerit locus, unde quis ui deiectus est, interdicto locus erit. Proinde & si superficiaria [m] insula fuerit, † de qua quis deiectus est, apparet huic interdicto locum fore. ¶ Illud utique in dubium non uenit, interdictum hoc ad res mobiles non pertinere [n]. nam ex ea causa furti, uel ui bonorum raptorum actio competit: potest & ad exhibendum agi [o]. ¶ Planè si quæ res sunt in fundo, uel in ædibus, unde quis ui deiectus est, earum etiam rerum nomine interdictum competere nõ est ambigendum P. ¶ Si quis de naue ui deiectus [q] ẽ, huic interdicto locus nõ est: argumẽto eius qui de uehiculo deiectus est: quem nemo dixerit interdicto hoc uti posse. ¶ Planè si quis de ligneis ædibus deiectus fuerit, nemo ambigit interdicto locum fore: quia qualequale [r] sit quod solo cohæreat [s], unde quis deiectus est ui, habet locum interdictum.

¶ *Quacunque possessione quis rem soli detineat: si deiicitur, habet locum hoc interdictum, hoc dicit.*

¶ Deiicit† is q possidet, siue naturaliter siue ciuiliter [t] possideat. de ui pub. & priua. quarum pœna est ut instit. de pub. iud. § item lex. & facit instit. de interdi. § recuperandæ. § qui autem.

† P. F. non habent de.

i ¶ Constitutionibus principum. ʃ quæ sunt C. eo. si quis in tantam. & in aliis titulis. & C. finũ. re. si cõstituerit. & ſ. qđ metus causa, extat. sed lex extat, locum habet quãdo non est facta uis: sed sua authoritate aliená rẽ temere apprehenderit etiã clam. Sed hoc interdictũ quando uis est facta cum armis, uel sine armis dolo malo. Sed si q s in tantam. etiam sine dolo: cum def contra eũ qui credidit sibi licere: ut instit. ut bo. rap §. ij. Itẽ hoc i immobili tãtũ: ut ff. §. ad eos. & §. illud. illa etiam ad mobilia: ut instit. ut bo. rap. §. pe. & sic quãdoque cõcurrit hæc cum illa, & potes addere modos q bus uiolentiæ puniunt: ut no. super l. illa, extat. Accursius.

k ¶ Deiiciuntur. ʃ ui expul. non compul. ut ff. eo. si rerum.

l ¶ Atrocem. ʃ id est quæ dolo ht cum armis uel sine armis. H. Vel atrox dicitur: quæ fit cõtra bonos mores: nullo intercedẽte cõsensu patientis: ut d. l. si rerum.

m ¶ Superficiaria. ʃ idem in fructuario & usurario. ut ff. eod. l. iij. §. unde ui. & §. seq.

n ¶ Non pertinere. ʃ scilicet principaliter.

o ¶ Agi. ʃ quod non est in immobili: q a se exhibet. ut C. quando & qui. l. ij. §. hoc ubi.

p ¶ Ambigendum. ʃ alias ambigendum, alias ambiguum. & hoc secũdũ Io. ut hic patet, & ſ. eo. proxi. respon. & ff. eo. §. si fundus. & arg. suprà, de ser. corru. l. si quis. § fi. & l. seq.

q ¶ Deiectus. ʃ alias detractus, alias deiectus.

r ¶ Qualequale. ʃ alias ut Py. qualequale alias quale, quid ue.

s ¶ Cohæreat. ʃ ut ei cedat: ut ſ. de acq. re. do. adeo. §. cũ in suo. alias tectũ: ut eo. tit. Titius. sed quid de arbore? Accursius.

t ¶ Ciuiliter. ʃ dicit Ir. a. iuste. naturaliter. i. iniustè, pro quo est qđ subijcit de uxore: ut ff. eo. §. q ui, & sic etiam exponebat quod subijcit naturali. id ẽ iniusta: pro suo. i. ciuili siue iusta. Alij dicunt, & H. ciuili

Universidad de Deusto
Biblioteca

acquiren.posſ.naturaliter.& ℣.eod.l.iij.§.unde ui. & his etiam duobus modis expone quod sequitur,nam & naturalis &c.

a ¶ Et naturalis.§ Placen. exponit,naturalis & pro suo:adiecta copula.& secundum hoc opp.de fructuario,qui non possidet pro suo,& tamen hoc interdictum habet:ut ℣.eo.l.iij.§. unde ui.respon.imò pro suo.scilicet, iure quod habet.tu expone ut prædixi. alij non habent pro suo.

† In P. F. deest & ℘ suo.

b ¶ Interdicto uti.§ quàmuis contra ius ciuile possideat.

c ¶ Si colonus.§ scilicet deiiciatur poterit interdicto uti: quia nõ possidet: nisi prius interuertat possessionẽ. ut in contrariis ℣. eod. l.colonus.& l. cum fundum. sed uxor rem sibi à marito donatã possidet:ut.ℨ.de acquiren. posſ.l.j. §. si uir, licet sit arg.contra.ℨ. de dona. inter ui. & uxo. si eum qui. in princip. sed ibi fol.sed an locatori cõpetit qui tantum ciuiliter possidet secundũ quosdam?

d ¶ Si familia mea.§ me ignorante uel inuito. & sic not. non fuisse ponendum uerbum nisi necessarium in edicto: ut & ℨ. quod met. cau.l.j.in fine.

e ¶ Vel iussit.§ uel ratum habuit: ut ℣. eo. in fin. proxi.§.

f ¶ Enim.§ quo ad hoc edictũ: ut hic & ℣. eo.l.idem. §. cũ procu. aliàs autem quandoq; refert:ut argu.cõtra.℣. de solut. l. fugitiuus.& C.de thesau.l.j.§.qđ in alienis.& ℨ. de iure do. si mulier. §. ex asse. & ℨ.de acquir.hæ.Paulus respond. per procur. quæ sunt argu.cõtra.& facit ad §. hunc & sequentem.ℨ.de do.inter ui. & uxo. l. iij. §. fed si debitorẽ.& de rep.l.ij. §.fiue.& de usur.l.si qs solutioni. §. j. & de iniur.l. itẽ apud. §. fecisse.& ℨ. de eo per quem fac.erit.l.j.§.j.& infrà, de re.iur.l. is dãnum.& l.hoc iure.§.ij. & ℨ. qđ cuiusque uniuersi. leg. item.§. j.

g ¶ Videor.§ quadã interpretatione.

h ¶ Quoties uerus.§ ad hoc specialiter constituto. nam generali mandato non uidetur mandari illicitũ: ut ℨ.de cond.indeb.si procurator.§.quòd si indebitum.alràs aliter accipitur uerus:ut ℣.de solu.l.uerò.in prin.

Mandato generali il licitũ non cõtinetur.

i ¶ Cum utrolibet.§ ad hoc est ℣.de iniur.l.non solum. §.si mandato.& §.seq.& ℣.quod ui,aut clàm.l.denique.§.fi.& ℨ.ad le.Aqui.liber homo,& C.de act. l. non ideò.

k ¶ Eximi.§ id est liberari.

l ¶ Si tamen.§ i.liberatur si &c.uno ergo solutẽ alter nõ tenebit, ad quod est ℨ.de his qui de.l.j.in fi.& l.ij.Sed op.ℨ.de pe.hæ. l.ét.§.pe, R fi.hæc secũdũ illã,ut cõueto eo ad quẽ res puenit,alter non teneat, secus ecõtra:ut ibi. Vel hic ad neutrũ peruenit posſ.Ibi alter habebat. uel secundum Io. dic quod ad interesse datur interdictum. unde cum ab uno fit cõsecutus:nõ interesſ amplius. uel quo ad interdictũ libera tur,nõ quo ad alia:quod in idẽ recidit. Itẽ op.℣.si familia fur.fecisse.di. l. quoties.ubi si emẽdet manumissus unus de familia:nõ liberat domi nus familiæ nomine,sed dic, ut dixi quo ad interdictũ,in quo ĩteresse uenit. hic loqr.& eodẽ modo rñ.ad aliã opi.ℨ. de noxa.l. ij.§. is q. Vel dic,qđ licet ibi tã dominus, quã seruus manumissus teneat, unus tñ

nam & naturalis [a] possessio, & ℘ suo, ad hoc interdictũ pertinet. Denique & si maritus uxori donauit, eaque ui deiecta sit, poterit interdicto [b] uti: nõ tñ si colonus [c].

¶ Commodum est non modicum singulas res singulis uerbis,aut propositionibus exprimere,hoc dicit.

¶ Ait prætor, Deiecisti,aut familia tua deiecit. Meritò familiæ mẽtio habita est. Nam cùm deiecisti, uerbum referatur ad personã eius qui deiecit: nec pertineat ad eum, cuius familia deiecit (nec enim ego uideor deiecisse, si familia mea [d] deiecerit.) ió cõsequés fuit addere, Aut familia tua deiecit.

¶ Hoc interdicto tenetur mandans, si cut mandatarius: uno tamen satisfaciente,alter liberatur, & potest cum utroque agi. hoc dicit.

¶ Deiecisse autem etiam is uidetur,qui mãdauit,uel iussit [e], ut aliquis deiiceretur. Parũ enim [f] referre uisum est, suis manibus quis deiiciat, an uerò per alium. Quare si familia mea ex uoluntate mea deiecerit, ego uideor [g] deiecisse.

¶ Quoties uerus [h] ,procurator deiecerit, cum utrolibet [i] eorum,id est siue cum domino,siue cum procuratore agi posse Sabinus ait: & alterius nomine alterum eximi [k]: sic tamen [l], si ab altero eorũ litis æstimatio fuerit præstita. Nõ enim excusatus [m] est, qui iussu alicuius deiecit: nõ magis quàm si iussu alicuius occidit. ¶ Cùm autem falsus [n] est procurator, cum ipso tantum ,procuratore interdici debere, Sabini sententia uera est. ¶ Sed & si cùm quis alium deiecit, ratum habuero [o], sunt qui putant secundum Sabinum & Cassium, (qui ratihabitionem mandato [P] comparant) uideri me deiecisse, interdictoque isto teneri. & hoc uerius ẽ. Rectius enim dicitur ratihabitionem in maleficio mãdato comparari. ¶ Quod ergo adiicitur, Aut familia tua ui deiecit.meritò scriptum est in eum casum,in quem familia mea ui deiecit [q]. Cæterũ si iussit:ui deiecit ipse [r]. Nec grauari [s] debet dominus, qui nõ iussit: sed seruorum suorum factum præstare, & si nõ iussu eius deiecerũt. nã nõ grauabitur [t] dominus hoc nomine:quippe cùm aut peruenit ad eum [u] aliquid, & restituet. aut non peruenit, & ipsos seruos maleficij causa noxę dedendo,indemnis erit [x]. Quod enim noxæ dedere cõpellitur, in damno † non debet [y] reputare:cũ seruus hoc [z] modo † possit domini conditionẽ deteriorem facere. ¶ Familiæ autẽ appellatio seruos cõtinet.Sed quę ritur, quem numerum seruorum contineat,utrùm plurium an uerò & duorum, uel triũ? Sed uerius † est in hoc interdicto [a],etiã si unus seruus ui deiecerit, familiam deie cisse uideri. ¶ Familię appellatione, & eos quos seruorum [b] loco habemus, contineri oportere dicendum est.

¶ Nolens defendere seruum, aut familiam deiicientem subit pœnas huius interdicti de eo, quod ad eum peruenit.h. d.

¶ Si quis tamẽ neget se seruũ,uel familiam defendere,cogendus est pati hoc interdictũ: ad hoc scilicet ut quod ad eum peruenerit, restituat [c]. ¶ Si filiꝰ familias uel mercenarius ui deiecerit, utile interdictũ cõpetit [d]. ¶ Si aduersus eũ [e] qui in libertatem ex seruitute,uel contrà petitur, post inchoatũ liberale iudiciũ utar interdicto [f], & liber iudicatus fuerit, & apparuerit ignoratẽ eo à seruis eius ui me per alium exactum.imò etiam electum liberatur,ut eod.ti.l.electio.

m ¶ Non enim excusatus.§ imò uidetur excusari:ut ℣.de regu.iur.l. is damnum.in fi.primi respon. sed ibi erat non atrox,& persona subiecta quæ parere necesse habuit,ideo excusatur.

n ¶ Cùm autem falsus.§ quod est etiam si mandatum habeat generale: ut modò dixi.

o ¶ Ratum habuero.§ Duo uidentur necessaria. Primũ, quod meo nomine gestũ sit: aliàs ratũ habere non possum: & si habeã,nõ teneor ut ℣. de preca.si seruus. Secũdũ,qđ habeã ratũ tãquã nomine meo factum:alias secus: ut si audiés nomine meo factũ, dixi,doleo, q nomine meo est factum: nec sic ratum habeo, sed aliàs bene gaudeo. hoc enim gaudiũ nõ cõparatur mandato. multò minus ergo teneor quando non meo nomine actũ prædicto modo gaudeo.

p ¶ Mandato.§ facit C.ad Macedo. l.fi.& ℣. de solu.l.uerò.in fi. Itẽ hoc [1] in his maleficiis, quæ per alium possunt exerceri.secus ergo in adulterio:ut argum.C. de eadu. tol. lege, j. §. ne autem.

† P.F. legat finetũ.

q ¶ Vi deiecit.§ domino ignorante uel inuito.

r ¶ Deiecit ipse. § interpretatione legis: ut ℨ.eo.l.prox.§.Acc.

s ¶ Nec grauari.§ ut sub nomine teneat.

t ¶ Non grauabitur.§ nisi in seruis. aliàs,sine non.

u ¶ Ad eum.§ non dicas domino quæri: ut ℨ.de acquir. posſ. q seruus. & hoc esse pót, ut dices ℣. §. fi aduersus.

x ¶ Erit.§ aliàs est nõ erit: tũc plana.aliàs sine non,& tunc dic,in dẽnis erit,ut nõ teneatur præstari dãni æstimationẽ, uel refarcire de suo,sed seruos oportebit eum præstare pro noxa.Azo.

y ¶ In damno debet.§ aliàs non debet &c.& aliàs sine non:& tũc dic ℘ dãno.ſ.alteri dato debet computare quod dat, ut quasi ipse dans habeat damnum.

z ¶ Hoc modo.§ ſ. delinquẽdo:ut pro noxa detur. Itẽ se occidendo:ut ℨ.de peculio.sed fi damnum.§.fi ipse seruus [2].& facit inſt.de noxa.§.j.an autem pro hac ui seruus possit accusari? Respon.ut ℣.de accu.l.hos.§.omnibus.

[2] Aliàs est in l. seque

a ¶ Interdicto.§ non autem aliàs:ut in contrario.℣. de uerb. sign.l. de testamento.§.unicus.nam hoc speciale.

b ¶ Seruorum.§ ut libertos,uel liberos homines,uel seruos alienos quos pro nostris tenemus :& etiam liberos quos tenemus ut liberos, sed uelut seruis utimur:ad quod facit ℨ. de Publicia. l. j.§. familiæ.& de ædil.edi.ædiles.§.familiæ.& ℣.ui bo.rap.l.ij.§.familiæ.& de uerbo. sig.pronuntiatio.§.familiæ.

c ¶ Restituat.§ ad hoc ℨ.quod me.causa, quod autem diximus.§.j. & ℨ.re.amo.l una.& ℨ.de cond.fur.l.Iul.& de pec. leg.l.iij.§. ex furtiua.& ℣.eo.§i ui me.ℨ.de do.l. sed fi ex dolo.§.j.

d ¶ Cõpetit.§ aduersus patrẽ, uel dominũ in quãtũ ad eos puenit: q a de familia sunt:ut ℨ.prox.dictũ est secũdũ H.& Azo. Vel dic i eos filios & mercenarios.& dic utile.i.efficax.& facit ℣.eo.l.interdicto.ij,

e ¶ Si aduersus eũ.§ cuiꝰ familia deiecit me:ut apparet ex seqntib.

f ¶ Interdicto.§ litem contestando,quod solũ possum:ut ℨ. de libe. cau.l.

cau.l.ordinata. Accursius.

¶ Quod seruus.§ Seruus meus uel procu. uel colonus possidebat, agrũ meũ: ego uideor possidere. unde si ipse deijciat ego uideor deiectus & habeo hoc interdictũ: q a hoc interdictũ cõpetit ei, q tẽpore deiectionis possidebat, siue possidebat aio & corpore, siue animo tantum. unde cũ de agris Ricardinæ uenissem, non animo desinendi possidere,sed retinendi posſ.& aliquẽ ibi pro me non dimiſi: nũc reuertens ad prædictos agros, prohibes me intrare, uel in uia prohibuisti me ire: & incœpisti illos agros possidere, ui uideor deiectus, licet animo possidebam,non corpore. nec obstat, quod uulgò dicitur saltuum, æstiuorum, & hybernorum possessionẽ animo teneri, quasi in aliis agris secus sit, nam in illis dicitur causa excipi:idẽ tamẽ potest esse in omnibus: aliis agris, ex quibus agris nos domini recedentes habentes animum retinendi posſ. possidemus eos animo. si autẽ cùm uellem apprehẽdere posſ. ut quia heres sum alicuius, uel ex alia causa, me prohibes intrare: non habet locum hoc interdictũ.

¶ Vim ui.§ Si uis me deijcere de fundo per uim, possum me defendere similiter ℘ uim: & si cum armis uolebas me deijcere, cum armis me defendam. Secundò dicit, quis dicatur ui possidere: & certè qui per uim expulit possessorem fundi de fundo, & ipse incœpit possidere. Item qui uenit armatus ad fundum meũ: ut si aliqs uellet eũ ide deijcere, posset se defendere, & intrauit possſ.fundi mei,cùm ego eũ non expectassem, sed prælugiebã:& iste uidetur ui possidere. & hoc etiam dicitur ℣. §. idem Labeo &c.si autẽ fundi mei posſ.defendo per uim: nõ dicor ui possidere. Postea dicit:q deiecit me de fundo ℘ uim:si ab alio deijciatur: habet hoc interdictũ. Tandem dicit, q deijcitur de loco quem possidebat: quicquid damni ob hoc habet,recuperat per hoc interdictum:priſtina enim causa restituenda ẽ, ac si nõ esses deiectus. Vtimò dicit deiectus sum de fundo, & amiſi plures res, quas ibi habebam.licet mihi restituat fundus,habeo adhuc hoc interdictum, ratione rerum quas amiſi. si autem uolo ℘ illis rebus agere ad exhibendum: possum.? Item ui bonorum raptorum:hoc dicit usque ad §. quod autem Franciscus.

a ¶ Restituat.§ ex illa parte edicti, aut familiæ &c. & not.si restituitur possessio ergo fuit amissa:ut ℣.eo.§. fiue autẽ. sed domino nõ quæsita:ut ℨ.de acqui.posſ.quod seruus, quod potest esse:ut ℨ. de usuca. nõ solum.§.si dominus.

b ¶ Possidere.§ ut & C. communia de usuca.l.j.

c ¶ Ignoret.§ ut & ℨ.de acqui.posſ.peregrè.§.quibus.& facit l.iij.§. qđ seruus.& l.si de eo.§.j.& ℣.eo.l. fi.& ℨ.ea.l. §. deiicitur.in fin.sed q dicunt istos insolidum naturaliter possidere per l. ℨ. communi diui.l. cõmuni diuidun.§. neque.quomodo hoc intelligunt:respon. possidẽt: non tamen pro suo:& ideo in fructu diuersum.

d ¶ Possidebat.§ fic ℨ.de regu.iur.l. nemo.uideſ rem amittere,not. quòd per hoc apparet, quòd usufructuarius retinet possessionẽ, licet non sit in cõspectu,solo animo: cùm lex dicat dari ei unde ui interdictum:ut ℣.eo.l.iij.§. unde ui.quidã tamen dicunt eum habere quãdam ciuilem per quam retinet illam naturalem: quod non uidetur, cũ dominus ciuilem habeat: & ea insolidum penes duos esse nõ possit:ut supra de acquiꝛ.posſ.l.iii.§.ex contrario.Idem dicimus in colono:ut licet non sit in fundo, tamen dominus per eum naturaliter retinet. Itẽ no.hic duo necessaria,ut competat interdictum. Primum,q uerè corpore hic duo necessaria,ut competat interdictum. Primum,q uerè corpore uel animo possideat deiectus tempore deiectionis: ut hic, & ℣. prox Secundum,quod uere possessionem amittat:ut ℣.prox.§. in fi.& infrà,ead.l.§.non autem. Tertium autem nõ est necesse.scilicet quod possessio quæratur uiolento:cùm etiam de eo quod non peruenit,cõpetat intra annum:ut ℨ.ea.l.in prin.& sic intelligitur ℨ.de usuca.l.non solum.§.fi dominus.

e ¶ Siue autẽ corpore.§ id est iniustè: ut in re donata uxori a uiro.

f ¶ Animo.§ id est ciuiliter & inſtè:ut ℨ.ead.l.§. deijcitur. & ℣.§.q a me.uel dic corpore:ut q a inſistat rei: animo quando nõ inſistit. ad qđ sequitur &c.& §.quod uulgò.& not. quod aliquis possideat ciuiliter & naturaliter:ut qui est in re uel in conspectu:alius ciuiliter: ut qui aliun de redit:& alius naturaliter tantum, ut fructuarius.

que utatur uocabulis exempli causa dandi.h.d.

¶ Quod uulgò [m] dicitur, Aestiuorũ hybernorumq; saltuũ nos possessiones animo retinerẽ, id exẽpli causa [n] didici Proculũ dicere.nam ex omnibus prædiis ex quib. non hac mente recedimus, ut amittere possessionem uelimus,idem est.

¶ Non uidetur deiici, qui possessionem adhuc non apprehendit.h.d.

¶ Eum qui neque animo, neque corpore possidebat, ingredi autẽ, & incipere possidere [o] ,phibeãt, non uideri ui deiectum uerius est. deiicitur enim, qui omittit possessionẽ [P], nõ q nõ † accipit. ¶ Vim ui † repellere licere Cassius scribit: idq; ius natura [q] comparatur. Apparet [r] autẽ (inquit) ex eo arma armis repellere licere. ¶ Vi possidere [s] cũ diffiniendũ est, qui expulso ueteri possessore, acquisitã [t] per uim rerũ possessionẽ obtinet: aut [u] qui in hoc ipsum aptatus & ℘paratus uenit [x], ut contra bonos mores, auxilio,ne prohiberi possit ingrediens in possessionem, uim facit [y]. ¶ Sed qui per

g ¶ Nemine.§ q a ali quo ibi relicto per eum possidet : nec amitteret possessionem nisi ille expelleretur: ut ℣. e. §.non autem.

h ¶ Prohibitus sit.§ an hic non admittens possideat ui ? hic innuit quod fic : ut ℨ. de acqui.posſ. l. clam. §. fi. Sed contra. ℨ. de usufr. leg. sequitur. §. idem si occupaueris. ubi dicitur,quòd clam tantum, non ui. Sol.ut ibi.

i ¶ Detinuerit.§ fic & C. ubi de possessione agi opor.l.j.

k ¶ Possederit.§ qui eum detinuit uel deiecit.& dic maximè.nam idem & si nõ acquisiuit possessio. ut modò no. prox. §. uel i deo dicit. ut appareat quod res uitiosa est facta. nam etiã sine hoc habet locũ in terdictum unde ui:ut dixi. Vel refert se ad causam, ubi fic detinuit: ubi est necesse, ut possideatur. uel dic quartò, ipse possederit scilicet qui deiectus est. & secundũ hoc possedit in præteritum.& secundum alios intellectus tres primos possedit, scilicet posſea.

† P.F. acci pitur.

† Nota. ℘ unicuique est licitum uim atque iniuriã ℘pulsare. Adde text. optimum quem etiã glo. hic allegat in l. scientiam. §. qui cum aliter. ℣.ad leg. Aquil. adde ad istud uidendum Ang. in l. j. ℣. ad leg.Cor.de sicariis.

l ¶ Possessionem.§ ei ob timoré accedere nolenti:ut & ℨ.de acq.posſ.sed si nolit.& l. si id quod.§.fin.sed si te absente occupauit, & timore non redisti, non tamen in itinere te deristi nuit:an habeat locũ interdictũ unde ui? constat quòd amittis: ut d.l. sed si nolit.& l.possideri.§.fiquis nuntiet.& lege, si id qđ.§.fin.H.negauit & habet locũ l. cùm quærebatur. secundũ eum qui dixit nacuã, & quæ animo & ciuiliter tenet. Placent. dicebat idẽ.scilicet & addebat debere eũ uenire ad locũ, ut sic tunc ab ingressu repellatur, & ex tunc cõpetit ei interdictũ:ut ar.ℨ. quod metus cau.metũ ibi, qđ deiici non expe.&c. sed hęc additio non potest stare.nam cùm nõ admittit, non possidebat ergo nõ daꝛ ei interdictũ:ut ℨ.proxi.§. amiserat enim prius ,pter timorẽ:ut dixi, sed ipse respondebat,quasi hodie.cùm nõ admittitur,uideatur deiectus:ut & alias quis retro fingitur usus: ut ℣. de iti.actuque pri.l.i.§.si quis propter. Azo. & Io.dixit dari utile interdictum ad exemplum eius,quod dicitur de familia,& mercenario qui alium expulerunt de prædio, & prædii posſ. peruenit ad dominum ex delicto eorũ. tenetur enim dominus utili interdicto ratione pertinentis. multò ergo magis debet teneri iste, qui deliquit, cùm ad eum propter suspicionem meã puenerit possessio:ut ℨ.ea.l. §. si filius.& §. fiquis tamen neget. Item pro eis quod dicitur dari ei, qui deiici nõ expectauit:sed uidit homines uenire.& si illi uenìebant, licet nõ fuerint ingressi:ut ℨ. de usuca.nõ solum.§.si dominus.& ℣.eo.§.idẽ Labeo. Itẽ pro hoc ℣.eo.l.iii. §. qui armati.

m ¶ Quod uulgò dicitur. § ut ℨ. de acquir.posſ.l.iii.§.saltus.& lege, peregrè.§.fi.& l quamuis.

n ¶ Exempli causa.§ q.d.nõ est speciale in istis. Sed quã retinet animo? Azo.naturalem.uel dic ciuilem,ut not.ℨ. de acqui.posſ.l.i. in prin.

o ¶ Possidere. § ueluti hæres fortè.

p ¶ Possessionem.§ quam antea habebat. ad quod est. §. interdictũ autem.& quod ibi no. & ℣.de reg. iu.non uidetur rem. Accursius.

q ¶ Natura § i.ure naturali:ut & ℨ. de iust. & iu.l.ut uim. & ad idem ℨ.ad l.Aquil.scientiam.§. qui cum aliter. & ℨ.qđ me cau.sed & partus.

r ¶ Apparet. § quia armata uis aliter non potest repelli, nisi cum armis.ad quod est ℣.eo.l.iii.§.cùm igitur. & C.eo.l.recte.

s ¶ Vi possidere. § subaudi etiam.

t ¶ Acquisitam.§ ab expulso,non expulſſore:ut ℣.eo.l. cùm a te.

v ¶ Aut. § alias ut,& alias aut.

x ¶ Venit. § ut per uim possessionem teneat.

y ¶ Facit.§ ne prohiberi possit. Tria ergo sunt: quia inuadit & retinet per uim,ut in primo casu. aut tantum tenet per uim, & in hoc pænet per uim,ut in primo casu. aut tantum tenet per uim, & in hoc pænam tenetur. aut quiescit, & per uim ratus uenit auxilio.ſ.tali,ut etiam fiquis uellet, cum deiicere, posſet se tueri

Universidad de Deusto
Biblioteca

tueri nõ autẽ inuasit p uim: quia dominus prefugerat, & hoc eodẽ ca
su Vlpia. dicit idẽ, quod Labeo: ut ℣. §. proxi Tertius est in eo, q tenet
suam: & tunc licet: ut subijcit, sed qui &c. C. e. l. j. & ℣. l. iij. §. eum igit.
& ℣. co. §. uim ui. Vel dic primò casu, occupauit p uim, sed pacifice te
net, nec enim aliquẽ timet. Secundò inuasit, & tenet p uim: & ad hæc
duo paratus uenit. Ter
tiũ non muto. In quar-
tò, scilicet in §. item
Labeo. idẽ dices, quan
do tãtũ tenet per uim.
nam præfugerat domi
nus. Alij dicunt primũ
loqui de eo qui inuasit
possessionem, quam
alius inuaserat: ut &
℣. eadem l. §. qui a me.

a ¶ Vi uideri deiectum. ℣ licet alio tenderet, nec occupauit: ut bene reprehẽdatur per Pomponium.

b ¶ Corpore. ℣ id est sine facto corporali, id est occupatione.

c ¶ Ergo. ℣ alias ergo, alias ego.

d ¶ Occupauerit. ℣ cum dominus præfugerit, exigit occupatio. alias non habet locum hoc interdictũ, ut hic dicit, & §. quod metus eau. l. metũ. ij. rñ. & ℣. l. iij. §. proinde. Sed contra. §. de usuca. non solũ. §. si dominus. ubi nõ exigit occupatio. Sol. secũdũ B. exigitur occupatio, ut habeat locum interdictũ, ut hic, non quo ad amittendã possessionem: ut ibi. & pro eod. ℣. l. iij. §. proinde. Vel dic secundum Mar. etiã quo ad interdictum non exigi occupationem, si modò illo tendebãt: ut in cõtrario. secus si alio ut d. §. proinde. hic autẽ subaudies, maximè si illi ui &c. uel etiam dicit ideò: quia si non occupassent, sed metu sibi dari fecissent: ut ℣. l. si rerum. Vel tertiò, ut denotet rem uitiosam. & dicit, si illi &c. & in l. contraria. in fi. & de his no. ℣. l. iij. §. proinde. Accursius.

e ¶ Vi deiectum, ℣ & ui possessum. sed sine occupatione non erit ui possessum: licet possit esse ui deiectus: ut modo dixi. quid ergo si dudũ possessionem occupauerit.

f ¶ Qui a me ui. ℣ expulsiua.

g ¶ Habet hoc interdictum. ℣ directum secundũ Io. ut & ℣. eo l. colonus. & l. cùm fundum. arg. C. de præscrip. xxx. an. si q s emptionis. §. Pedius. Itẽ q d si a sed & si quis. & ℣. q d me causa. si cũ exceptione. §. Pedius. Itẽ q d si a meipso deijciatur ex interuallo? Rñ. uidet habere cõtra me, cũ tantũ incontinenti mihi liceat: ut ℣. eod. qui in pos. non ob. exceptio p l. j. de excep. do. l. dolo, quia illud in petitoriis. dic ergo uidetur me teneri, & postea agere. econtra uidet casus legis, ut non tenear: ut §. quod me. causa. sed & partus. §. quæri. sed illud quo ad ac. quod me. cau. in qua damnũ exigitur: ut e. ti. l. sed & partus. & §. fi. in consti. si quis in tantũ minus dubij. est. Sed cur furi non datur actio furti: ut ℣. de fur, itaque? Respon. forte ne inuitentur homines ad furandũ: ad q d facilius inuitarentur, quam ad inuadendũ. arg. §. de pac. do. conuenire. q d non placet: ut §. de pac. l. si unus. §. pacta quæ. sed ideò, quia & si reciperet, alij redderet id ipsum: q d in fure non contingeret. uel ideo aliud, q a hic non potuit a ui custodire: sed fur a furto sic: ut ℣. de act. emp. si ea res.

h ¶ Pristina enim causa. ℣ id est utilitas.

i ¶ Habiturus ℣ Quid ergo si usucapiebat: & pauci dies superant ad complendũ? arg. quod ueniat. ut & ℣. §. non solum. arg. §. de fun. dota. si fundum. Sed arg. contra. ℣. de fur. si is cui. §. fi.

k ¶ Experiri. ℣ Sed nunquid hoc nerũm est, etiam si ad violentum non peruenire? arg. quod sic. §. ea. l. in prin.

¶ Quod autẽ ait prætor. ℣ CASVS. Nunc exponit Vlpia. quædã uerba edicti: hęc. l. q nq; ibi habuit. & dicit, q d omnes res cõprehẽdit: siue erãt deiectæ siue ei cõmodatæ uel depositę, uel obligatæ. Postea exponit uerbũ tũc, positũ in edicto. i. dicere, ut res quas habuit in fundo, tunc cũ fuit deiectus, ueniat in hoc interdictũ: siue tũc amisit eas: siue postea: ut q a omes ibi remãserũt, & perierũt: uel serui remãserũt, & perierũt. nã deijciẽs nomine omnũ tenebit. hinc ẽ q d & si domus

uim possessionem suam retinuit: Labeo ait nõ uideri ui possidere.

¶ Idem Labeo ait eum, qui metu turbę perterritus fugerit, ui uideri deiectũ [a]. Sed Põponius ait, uim sine corpore [b] aliquo locum non habere [c]. Ergo etiam eum, qui fugatus est superuenientibus quibusdã, si illi ui occupauerint [d] possessionẽ, uideri ui deiectũ [e]. ¶ Qui à me ui [f] possidebat, si ab alio ui deiiciat, habet hoc interdictũ [g].

¶ Qui autem ui deiectus est, quic quid damni senserit ob hoc, quod ui deiectus est, recuperare debet. Pristina enim causa [h] restitui ei debet, quam habiturus [i] erat si nõ fuisset ui deiectus.

¶ *Non liberatur uiolentus deiector restituto fundo, nisi & restituantur alia ablata de ipso fundo. Et potest agi ad exhibendum pro rebus mobilibus, si uult ipse deiectus, uel is ad quem res pertinẽt. Bartolus.*

¶ Si fundus, à quo ui expulsus sũ mihi restitutus esset: cæteræ uerò res quæ ui ablatæ sunt, nõ restituãtur, hic dicendum est interdictum nihilominus tenere: quia uerũ est me ui esse deiectum. Planè si quis uelit de possessione quidẽ rei soli p hoc interdictum experiri [k], de rebus uerò mobilibus ad exhibendũ actione: potest hoc in suo arbitrio habere. & ita Iulianus scribit.

¶ Idem scribit, & si quis ui bonorum raptorum de huiusmodi rebus uelit experiri.

¶ *Exponit Iurisconsul. quędam uerba edicti, & est tex. satis facilis (quia plura scribere esset inutiliter membranam occupare) usque ibi, Interdictum hoc.*

¶ Quod aũt ait prętor, Quæque ibi habuit, sic accipimus ut omnes res contineantur, non solùm quæ propriæ illius fuerunt, uerùm & si quæ apud eum depositę sunt, uel ei commodatæ [l], uel pignoratæ, quarumq; usum, uel usumfructũ, uel custodiam habuit, uel si quę ei locatæ sunt. Cùm enim dicat prętor, Habuit. omnia hæc habendi uerbo [m] cõtinentur. ¶ Rectissimè autem prætor addidit, tunc ibi, Habuit. Tunc sic accipimus, cùm deiiceretur. Et ideò si quid posteà desiit illic esse, dicendum erit in hoc interdictum uenire. sic fit, ut etiam si homines, uel pecora demortua sint post deiectionem, interdicto locus sit. ¶ Deniq; Iulianus scribit eum, qui ui deiecit, ex eo prædio, in quo homines fuerãt, propius esse, ut etiam sine culpa eius mortuis hominibus, æstimationem eorum per hoc interdictum restituere debeat: sicuti furhomines ét mortuo eo tenetur [n].

de qua deiectus q s est cõbusta sit: postea teneẽ deijciẽs emẽdare, etiã cùm semp fuerit in mora. Postea exponit uerbũ ibi, positũ in edicto: & ẽ dicere, quod res quas habebat scilicet in tota illa possessione de qua ẽ deiectus, ueniant in hoc interdicto. Postea exponit uerbũ intra annũ positum in edicto. nam ille annus utilis ẽ: ex die deiectiõis utilitas quã habuisset deiectus, si deiectio non esset facta, uenit in hoc interdictũ, quia teneẽ deijciens quo ad æstima. etiã si defuit possidere. Postea quæritur an hoc interdictũ deẽ liberto cõtra patronũ: item filio contra patrẽ si ab eis sint deiecti? Et dicas quod non, sed in factũ deẽ: & hoc si uis fuit sine armis. si autẽ cum armis: tunc dabitur bene hoc interdictum, & liberto & filio cõtra patronum & patrẽ. Item hoc interdictum datur hęredi, & cæteris successoribus. Itẽ datur ei, qui desijt possidere per deiectionẽ. Pone enim, q deiecisti me: non autẽ meã familiam. cùm adhuc possideam, non habeo hoc interdictum. Quid autẽ si me expulisti & partem familiæ meæ partẽ in fundo ligasti: uel si totam familiam meam ligasti, bene habeo hoc interdictum, cùm desierint possidere. Sed q d si me inuenisti in fundo meo, & me ibi ligasti, & tenebas me ita ligatum? habeo hoc interdictũ cũ deiect. uidear. Posteà dicit: non solùm deijciens tenetur hoc interdicto: sed & hæres eius tenetur act. in factum ad id, quod ad eum peruenit ex ui deiectis siue illa uis facta fuit cum armis, siue sine armis: & perpetuò datur contra hęredem: cùm detur in id, quod ad eũ peruenit. Quid autẽ contineatur nomine armorũ, specificat: scilicet fustes, lapides & similia. Et dicitur uis armata, siue hæc arma habuerunt à principio, siue postea cœperunt habere. Item si cum armis uenerunt ad deijciendũ, licet armis non fuerunt usi in deiectione armata: tamen uis dicit. sufficit enim deterror armorum, alias terror. Sed pone, quòd aliquis existens in fundo suo uidens armatos credens eos ad eũ uenire: fugit dematos uenire: fuit erat uerum, siue nõ: & fugit propter hoc de fundo: illi tamen non intrauerunt: non uidet ui deiectus. Tádem dicit: cùm irem ad Ricardinam, & uellem in agros meos intrare: ꝓhibitus fui a quibusdam armatis. uideor deiectus armis. Tandem dicit: qui cum arma uult me deijcere, possum & armis resistere: & si iã me deiecit, possum eum expellere absque pœna: & hoc incontinenti, nõ ex interuallo. & hoc dicit hic §. cum l. seq. & prin. sequentis usque ad §. cũ ꝓcurator. Franciscus Accursius.

l ¶ Commodatæ. ℣ Sed quomodo in depositio, cùm nõ teneatur nisi dolũ commiserit. & in commodato, cùm & ibi custodia aduersus uim parũ proficiat: ut supra. commodati, ad eos? Respond. secundum quod dam culpa commisit, quia potuit defendere: nec fecit. Alij q d prœnerat culpa post quam quis de casu tenetur: ut §. commod. l. in rebus. Alij quod per pactũ se adstrinxerat ad casum ar. §. depositi. l. j. §. sæpe, quibus casibus cùm teneatur, interest eius. & ideò agit. alias cum non teneretur, nec agere: ut infra, de fur. l. eum, qui. §. is apud quem. & §. præterea. & §. non solum. Tu dic etiam agi si non interfit ex prædictis causis: & aliud in furto: & hoc odio inuadentis. aduersus quem non ꝓt præuideri: ut d. l. ad eos & supra, lo. sed & de dãno. & de act. emp. l. si ea res. In quo ergo damnabitur uiolentus si nõ restituat res tales? Respon. in rerum æstimationẽ quasi tantùm interfit, cùm ad eas per tra rei æstimationem interesse potest magis, non autem minus: ut ibi exponitur litera.

m ¶ Verbo. ℣ in latissima significatione. Azo.

n ¶ Tenet ℣ ut & §. de cõdi. fur. l. fin. & de fur. lege, subtracto. & C. de condi.

de condi. fur. ante. & quod me. cau. l. j.

a ¶ Vbi enim quis. ℣ ubi, id est postquam, uel statim. & subaudi eũ.

b ¶ Stetisse uidetur. ℣ id est semper ẽ in mora: ut ℣. e. l. pe. & de uer. obl. l. nemo. §. fi. non ergo distinguitur, erant periturę penes actorem uel nõ: ò Martine: sed pro te est §. q d me. cau. si cũ exceptiõe. §. quod si homo. ibi, sicuti in interdicto &c. sed: expone ut ibi. Item pro te §. de peti. hæ. si à domino. §. si prædio. sed rñ. ut ibi. pro nobis autem sunt prædictæ concor.

c ¶ Vel locum. ℣ in quo morãtur: ad quod est ℣. de uerb. signi. l. locus. Accursius.

d ¶ Quibus ℣ f. pos.

e ¶ Interdicto. ℣ alias edicto, alias interdicto. & facit ℣. de diuer. & temp. præscrip. l. j. Accursius.

f ¶ Fructuum. ℣ etiã percipiendorum: ut C. eo. si de possessione.

g ¶ Interdictis. ℣ ut & §. de interdi. l. in interdictis. & ℣. de precario. l. quæritum. §. ex hoc. est ergo hoc speciale in interdicto quod ui, aut clàm: ut ℣. quod ui, aut clã, semper. §. in hoc interdicto. & §. de usu. l. uidea mus. §. in fauiana.

h ¶ Non solùm autẽ fructuum. ℣ ut & §. §. proxi.

i ¶ Si ui. ℣ alias se ui deiectum non esse. aliàs si ui deiectus non esset. & fa. C. eo. l. si quado actum.

k ¶ Non possidet. ℣ deiecit tamen: Azo.

l ¶ Cogitur. ℣ licet æstimationem, ut & ℣. eo. l. si ui me.

m ¶ Isidem competere. ℣ filius uel libertis. Accursius.

n ¶ Hic. ℣ id est isto casu. Accursius.

o ¶ Competit. ℣ Nõ aliàs. & secundũ hanc distinctionem accipe: ut §. de obseq. l. ij. & l. licet. quibus indistinctè denegari dicitur interdictum. & facit §. de dolo l. non debet. & de in ius uocand. l. sed si hac lege. §. penul. Accursius.

p ¶ Et cæteris. ℣ de iure prætorio. Accur.

q ¶ Competit. ℣ ut instit. de perpe. & tẽpo. act. §. sed hæredibus. econtra, in hæredẽ non datur, nisi peruenit: ut ℣. §. fina.

r ¶ Possidet. ℣ ut ℣. titu. j. l. j. §. consequenter. Accursius.

s ¶ Præbet. ℣ aliàs præbet. & aliàs probat.

t ¶ Retineo. ℣ hoc est planum in ea possessione quam eorum scilicet corpore & animo possideo: ut peculiariter. si autẽ meo animo & eorũ corpore. & sic ciuilẽ per me, naturalẽ retineã per eos, & tũc idẽ. Nam cum retineam ꝫ naturalẽ per colonos, & similiter etiã ciuilem non uideor amisisse, quia est mixta naturali, utpote dignior: dominio ergo expulso, neutra perdit: ut hic, sed colono expulso tunc utraque perditur quasi ciuilis concomitetur naturalem amissam: uel quia in colonj persona repræsentatur dominus: ut supra, de acq. pos. peregre. §. quibus. & §. eodem. l. quod seruus. Sed licet domino solo deiecto nõ perdat dominus: secus tamen si sua uoluntate spontanea alij tradat; Huic consequens esse ait, ut uillæ quoq; & ædium incendio cõsumptarum pretium restituere cõpellatur. Vbi enim quis [a] (inquit) ui deiecit, per eum stetisse uidetur [b], quò minus restitueret: & idcirco constare ait eum, qui ui deiecerit, quiue dolo malo desierit possidere, hoc interdicto teneri. ¶ Ibi autẽ ait prætor, ut ne q s & ea, q̃ illic non habuit, complectatur. Sanè quod ait prætor, ibi: quomodo accipimus? utrũ in eo loco unde ui deiectus est an verò in omni possessione? Et melius dicetur nõ ad angulum unũ referendum, uel locum [c] in quo fuerit: uerũ ad omnes partes possessionis, qua q s [d] caruit cùm deiiceretur. ¶ Annus in hoc ĩterdicto [e] utilis est. ¶ Ex die quo q s deiectus est, fructuũ [f] ratio habetur: quamuis in cęteris interdictis [g] ex quo edita sunt, nõ retro computẽtur. Idẽ est & in rebus mobilibus quæ ibi erãt. nam & earum fructus cõputandi sunt, ex quo quis ui deiectus est. ¶ Nõ solùm autem fructuũ [h] in hoc interdicto ratio habetur: uerùm cæterarum etiam utilitatum habẽda est. nam & Iul. refert in hoc interdicto omnia quæcunq; habiturus uel assecuturus is erat, qui ui deiectus est, si ui [i] deiectus nõ esset, restitui. Eorum autẽ litem à iudice æstimari debere, eumque tantum consecuturum, quanti sua interesset, si ui deiectus non esset. ¶ Ex interdicto Vnde ui etiã is, qui nõ possidet [k], restituere cogitur [l].

¶ *Hoc interdictum denegatur liberis & libertis aduersus parentes & patronos: nisi ui armata expulsi sint liberi uel liberti: & datur eis loco interdicti denegati actio in factum. h. d.*

¶ Interdictum hoc quia atrocitatẽ facinoris in se cõtinet, quæsitũ est an liberto in patronũ, uel liberis aduersus parentes cõpetat? Et uerius est, nec liberto in patronũ, nec in parentes liberis dãdũ esse: meliusq; erit in factum actionem iisdem competere [m], aliter atq; si licet colonus non eius sed uelit meo nomine retinere. Item & ideo retineo ego deiectus per colonũ, quia si per do per eũ deiectum, multò magis retineo per eum non deiectum: ut argu. C. de usufru. l. antepe. Item facit ℣. de uerb. oblig. si ita stipulatus fuero per te.

u ¶ Imperauerit. ℣ pro suo commodo, uel etiam ut exirent.

ui armata usus sit aduersus libertũ patronus, uel aduersus liberos parens. Nam & hic [n] hoc interdictũ competit [o]. ¶ Hoc interdictum hæredi & cæteris [p] successoribus competit [q].

¶ *Retinenti possessionem per suos, licet ipse deiectus sit: non datur hoc interdictum, nisi forte hi, qui remanserunt in fundo, cæperint à deiciente possideri. hoc dicit. cum. §. sequen.*

¶ Non alij autẽ quàm ei qui non possidet [r], interdictum Vnde ui competere, argumẽtum prębet [s], quod apud Iulianum relatũ est: si quis me ui deiecerit: meos aũt nõ deiecerit: non posse me hoc interdicto experiri, quia per eos retineo [t] possessionem qui ui deiecti non sunt. ¶ Idẽ † Iul. refert, si seruos quosdam ui repulerit, alios retinuerit, & uinxerit, aut etiam eis imperauerit [u], ui te deiectũ intelligi: desiisse enim possidere [x], cũ serui ab alio possideantur. Et q d in parte [y] seruorum dictũ est, idẽ in omnibus dici ait, si fortè nemo depulsus esset, sed possideri ab eo cœpisset q ingressus in possessionẽ esset. ¶ Quid dicturi essemus tractat, si aliquo possidente [z] ego quoque ingressus sim in possessionem, & nõ deiiciam possessorem, sed uinctum opus facere cogam: quatenus (inquit) res erit [a] ? ego uerius puto eum quoque deiectũ uideri, qui illic uinctus est [b].

¶ *Hoc interdictum inquantum est rei persecutorium, datur etiam in hæredes in id quod ad eos peruenit, & datur perpetuo. h. d.*

¶ Ex causa huius interdicti in hę redem, & bonorum possessorem, cæteròsque successores in factũ [c] actio competit in id quod ad eos peruenit [d].

¶ Paulus lib. lxv. ad edictum. LEX II.

DOlòve malo eorum factum est, quò minus peruenirẽt.

¶ Vlpianus libro lxix. † LEX III.

IDem est, & si q s armis deiectus ẽ: q a ex facinoribus defunctorũ de eo, quod ad hęredem

x ¶ Possidere. ℣ f. te intelligendum est, & sic interdictum datur. Sed opponitur: quia hoc eod. casu uidetur dari quod metus causa: ut §. quod me. cau. l. metũ. §. idẽ ait: & si forte: ergo hoc cessat: ut ℣. eo. l. si metu. Sed hic priuatur possessor possessione: & recedit deiciẽs: sed in l. metum. nõ: sed tantũ ut patiatur ædificare. Item oppo. quia uidetur uis turba tiua & sic uti possidẽ. dari. ergo non hoc: ut ℣. eo. uim facit. Sed rñde, ut modò dixi: quia hæc & si non expulsiua: tamen priuatiua est uis. eo enim q̃ ligat possidẽtẽ, uidetur eũ priuare possessione. ad quod est ℣. de libe. ho. exhi. l. ij. ut in turbatiua non eũ deiicio: sed tantum turbo: nõ permittendo eum arare & colere: ut dicta l. uim facit. Acc.

† alias Vlpianus.

y ¶ In parte. ℣ seruorum. No. q d dixit §. de usur. qui scit in prin.

z ¶ Si alio possidentem. ℣ libero. f. hoie.

a ¶ Esset. ℣ id est q d iuris sit.

b ¶ Vinctus est. ℣ quia non distat à seruo &c. qui uinctus detinetur ut ℣. de lib. ho. exhi. l. ij. & oppo. & respon. ut modò dixi. Itẽ quid si imperaui colono tuo, ut pro me possideat & facit timore? uidetur tẽ ui deiici: ut hic dicitur.

c ¶ In factum. ℣ quæ in locum interdicti datur: instit. de interdi. §. fin. & nihilominus hic datur interdictũ. ar. ℣. eo. l. idem. §. hoc interdictum.

d ¶ Peruenit. ℣ & perpetuo: ut & ℣. l. idẽ est. §. j. & §. q d metus cau. quod autem. & l. seq. & de dolo. l. quod in hæredem. & l. seq. & C. ex deli. def. l. j. & C. eo. ui pulsos. & ℣. de reg. iur. l. sicuti. Nam turpia &c. ut §. de calum. l. hæredem. Accursius.

† Ad edictum.

¶ Cum procurator. ℣ Si procurator meus deiecit aliquem de fundi possessione cum armis me iubente, uel ratũ habẽte teneor: q a ego uideor deiecisse. idẽ in familia. Itẽ tenetur cuius instigatu familia mea deiecit aliquẽ. Itẽ hoc interdictũ datur post annũ in id quod peruenit in quo habebat usumfr. habet hoc interdictũ. phiberi aũt dicitur fructuarius uel existens in fundo, in quo habebat usumfr. deiiciatur, siue cùm exisset sponte de fundo, nunc uolẽs redire nõ fuit admissus. sed si ab initio uelit incipere uti frui, & fuerit prohibitus. non habet locum hoc interdictum: sed rei uend. agat. quod expone ut in glos. & prædicta habẽt locũ in usufructuario domus siue fundi. in fructuario uerò

† In P. F. incipit q d est & si q s.

Universidad de Deusto
BibliotecA

rei mobilis secus ẽ: nisi res prędictæ mobiles solo cedãt, ut sunt tignã, quæ sunt in domo, & quę dixi in fructuario: & ex quacunq; causa sit constitutus usus uel ususfru. id est siue inter uiuos, siue in testamento: idem est, Ac ut breuiter dicam qualitercunque fructuarius possidens dejectus sic habet hoc interdictum, & durat ei etiã si postea capite sit minutus, & sic amisit usumfr. & hoc casu dabitur ꝓ prĕterito damno, non ut pro futuro tempore constituatur ususfr. & dabitur etiã hæredibus & in hæredes deiicientes datur in factũ in id quod ad eos peruenit. Fran.

† Nota istum text. q̃ armorũ appellatione cõprehendũtur fustes lapides, & omne id, qđ nocere potest: quod sin. intelligo hic esse uerum ſpropriè, sed nõ proprię. gl. est singulariter notanda in cle. j. de sta. mo. super uerbo. arma. quã singulariter dicit not. Angel. in §. ex maleficiis. instit. de actio. in vj. col. idem Ang. in §. recuperandæ. instit. de interdi.

a ¶ Actio datur. ‡ Videbatur qđ quando cũ armis facta est, non deberet dari in hæredes, etiã de eo quod ad hæredes peruenit: quia acrius punitur criminaliter deiiciens quam cum uis facta est sine armis: sed tamen contra est, quia datur. uel dic ecõtra uidebatur dari etiam si non peruenit propter immanitatem criminis, sed tamen nõ datur nisi in id quod peruenit, ut subiicit: sufficit enim &c.

b ¶ Perpetuò. ‡ ad quod faciunt concor. positæ §. l. j. §. fin.

c ¶ Ronphęæ. ‡ i. lanceæ quæ habent rostrũ uel rãponam ad homines capiendos. Alij hñt rambolas. & facit j. de uerbo. sig. l. armorũ. & instit. de interdi. §. qui autem. Idẽ in telo: ut j. de fur. si pignore. §. ij.

d ¶ Retinuit. ‡ nec cum eo percuteret. H. uel dic unus uel alter, quasi non omnes.

e ¶ Concertatione. ‡ alias concertatione, & alias deiectione, & alias certamine.

Adde tu limitando hunc text. nisi in statuto de armis: quia fustes, lapides, & similia non comprehẽduntur. gl. est de hoc fin. in cle. j. §. nos eorũ. in uerſ. arma. extra de statu mon. de quo p Aretin. in suo tracta. malefi. in glo. in uerſi. armatus. & per Ludo. Ponta. in l. i. §. occisorum. supra ad Syllã.

f ¶ Vt fustes. ‡ ex eo quod non inſpecto prin. sed fine dicitur hic uis: sume arg. quod si alio tendentes cum uiderent me fugisse, mutato proposito ingrediantur, quod uidear ui deiectus inſpecto fine.

g ¶ Sed deiecerunt. ‡ ſ. sine armis: quia fortè armatis uisis fugerunt: aut eum uenissent armati, eis depositis deiecerunt possidentes. Accur.

h ¶ Armorum. ‡ Arg. ad quæstionem, quæritur an oporteat aliquẽ expectare primò se percuti. scilicet quod nõ: ut no. C. unde ui. l. j. & fa. & C. de fur. l. si quis. & ſ. depoſi. lege. j. §. item senatus. & facit ſ. ad legem Aqu. sed & si quacunque. & C. de sica. l. ij. & iij.

i ¶ Videiectus. ‡ imò uidetur ui deiectus: ut ſ. de ususfca. l. nõ solùm. §. si dominus. Sol. non uidetur ui deiectus ut habeat interdictũ, ut hic: sed quo ad hoc ut amittat possessionem, sic: ut ibi secundum Azo. Alij quòd hic alio ibant: ibi illud. quod nõ placet, q̃a quo ad admittendam possessionem non refert ibant illuc, uel non, uel etiam in nullo loco. nam semper amittitur: ut ibi.

k ¶ Cùm armatos. ‡ aliò tendentes secundum Io. & Azo. & sic loqtur eo casu, quo superius proxi. respõ. & hoc etiã casu loquitur supra quod me. cau. l. metum. ij. respõnſo. & quod subiicit, siue uerũ &c. scilicet eos esse paratos ad eũdũ alio, siue non: & quod subiicit non esse ui deiectum: ſupple, nec alio modo quo ad interdictũ, ut &c. sed quo ad quæ est huic respon. contraria in eo quod subiicit non uideri deiectum ui. Alij dicunt illuc tendentes: nõ aliò & quod subiicit siue uerum &c. scilicet eos esse armatos uel non, uerè tamen ueniebant, & illuc secundum eos, Item quod subiicit non esse armis deiectum, sed sine armis ui facta cum armis secundum eos. Ad idem tamen utraque datur cùm non placet.

l ¶ Discessisset. ‡ si aliò tendebant: ut dixi: & tamen metu discessi. ergo amisi possessionem. meo animo. unde licet mutato ꝓposito apprehendant eam, non tenentur: quia tunc non possidebam: ut supra eodem, lege. j. §. interdictum. Respond. datur utile. argu. supra eodem. lege. j. §. familiæ. Vel dic quòd recessit. nõ animo deferendi possessionem. sed forte sub illa conditione, si illi intrarent. argu. supra de acqui. posse. lege, si me in uacuam. secundum Azo. Item cp. alia ratione quòd non uidetur competere interdictum etiam si fuerit occupata. nam nomine naturalis peruenit, actio[a] datur. Sufficit. n. nõ in lucro uersari eum hæredem: non etiam damnũ subire. ¶ Hæc actio, quæ ad uersus hæredem, cæterosq; successores pertinet, perpetuò[b] competit: quia in ea rei ꝓsecutio continetur. ¶ Armis† de iectum quomodo accipimus? Arma sunt omnia tela, hoc est & fustes & lapides: non solum gladij, hastæ, & frameæ, id est rõpheæ[c]. Planè & si unus, uel alter fustem uel gladium tenuit[d] armis possessor deiectus uidetur. Plus dicitur, & si inermes uenerunt: si in ipsa concertatione[e] qui inermes uenerant, eò processerunt, ut fustes[f] aut lapides sumerent, uis erit armata. ¶ Qui armati uenerunt, & si non armis usi sunt ad deiiciendum, sed deiecerunt[g], armata uis facta esse uidetur. Sufficit enim terror armorum[h], ut uideantur armis deiecisse.

¶ *Fugienti & relinquenti possessionem fuam uano metu, non succurritur hoc interdicto. Bartolus.*

¶ Si quis autem uisis armatis qui aliò tendebant, metu hoc deterritus profugerit, non uidetur ui deiectus[i]: quia non hoc animo fuerunt qui armati erant, sed aliò tendebant. Proinde & si cùm armatos[k] audisset uenire, metu discesserit[l] de possessione, siue uerum, siue falsum audisset, dicendum est non armis eum esse deiectum[m], ni si possessio ab his fuerit occupata.

¶ Si autem cùm dominus ueniret in possessionem, armati eum prohibuerunt, qui inuaserant possessionem, uideri eum armis deiectum[n].

¶ *Vim ui repellere licet incontinenti, non autem ex interuallo. h. d. Bartolus.*

¶ Eum† igitur[o], qui cum armis uenit, possumus armis repellere: sed hoc confestim, non ex interuallo: dummodò sciamus non solùm resistere[p] permissum ne deiiciatur: sed & si deiectus quis fuerit, eundem deiicere, non ex interuallo, sed ex continenti[q] posse.

Imputatur domino si procurator deiecit aliquem, scilicet si dominus mandauit, uel ratum habuit quod procurator fecit. Idem dicendum est in familia domini. Bartolus.

non: quia erat uacans. nomine ciuilis non: q. a non alius, sed sua opi. & forte uana priuauit eum: ut arg. infra, de fur. l. si quis in seruitute. in fi. cui us uani timoris nulla est æstimatio: ut supra, de re iudi. lege: si quis ab alio in prin. Respond. non sola opinio, sed aduersarius, ꝓpter quẽ opinio ꝓcedit, eum priuauit: ut ar. C. de rap. uir. lege unica, & hic animus amittendi prẽuenit inuasionem. Econtra, si inuasio peruenerit animum: ut si absens non redij, credens me non admittendum, uel eiiciendum: tunc dicit ut not. ſ. eod. l. j. §. interdictum.

m ¶ Deiectum. ‡ contra. ſ. de usufc. l. non solum. §. si dominus. Sol. hic tantum audiuit eos uenire, & fugit. ibi uidit eos uenire, & fugit. quod non placet, sed solue ut modò no. hoc eodem respõ & facit ſ. si quis omiſ. cautela. l. si quis omiſ. & no. qđ fallit hęc regula. qui occasionem damni &c. ut ſ. ad legem Aquil. qui occidit. §. pen.

n ¶ Deiectum. ‡ facit j. ead. l. §. unde ui. & l. colonus. & ſ. eod. l. j. §. siue autẽ. & distinguue super præmissis: quia cùm æstimaui aliquos uenire & fugi: aut falsum erat, quod æstimaui: aut uerũ: & cum uerum: aut illo ueniebant aut alio tendebant, & cùm alio tendebãt: aut dum fugi, sunt ingressi, aut non, si falsum esset penitus quod æstimaui: & si possessionẽ amisi, quia fugi: ut d. §. si dominus. tamen nec edictũ quod me. cau. nec unde ui locũ habet: ut supra, quod me. cau. l. metũ. ij. respõſo. & ſ. §. proinde. si uerò ueniebant, sed aliò tendebant. nec sunt ingressi: tunc idem: ut ſ. proxi. §. si quis autem. Si uerò aliò tendebant, sed tamen dum fugi sunt ingressi: locũ habet unde ui, quasi ui deiectus, & quasi ex post facto ad id uenisse uideantur: ut ſ. §. armis deiectum. & §. proinde, ubi & de hoc not. si uerò ad hoc ueniebant: tunc etiam si non sunt ingressi, locũ habet interdictũ unde ui: ut supra, de usufc. nõ solùm. §. si dominus. & de usufc. l. sequitur. §. & si tu me. & innuit ſ. proxi. §. si quis autem. licet dominus Bul. in hoc casu proximo superiori dicebat quod non, sed ui deiectum uideri quo ad perdendã possessionem. unde intelligebat in d. §. si dominus. nisi sequeretur ingressus. & pro eo. ſ. eod. l. j. §. idẽ Labeo. & supra proxi. §. pinde. sed eas expone, ut in qualibet nota: si uero sunt ingressi possessione sine dubio secundum omnes unde ui interdictum locũ habet: ut supra. l. j. §. idem Labeo. & ſ. §. pinde in fi. Si uerò nõ fugi, sed alias me absente sunt ingressi, nec reuertentem admiserunt: unde ui locum habet: ut hic, & ſ. eod. l. j. §. interdictũ. & supra, de acquir. pos. l. clam. §. fi. Si uerò me reuertentem nõ fugauerint in prædicto proximo casu, sed edictum quod metus causa non unde ui locũ habet: ſ. quod me. cau. l. metũ. iij. respon. & §. sed & si per uim. secus si non redij, credens me nõ admittendum, uel deiiciendum, quia habeo interdictum. ut not. supra, eodem. l. j. §. interdictum.

o ¶ Eum igitur. ‡ quia is qui armis deiecit, iniustè facit, & ideò tenetur igitur &c. & no. arma armis repelli: ut & ſ. eo. l. j. §. uim ui. & fic cũ moderamine. quod no. C. eo. l. j.

† Iste text. est singularissimus ad hoc, ꝙ defensione rum & persõæ est ꝓmissa. cui concor. gl. in §. quod uerò. instit. de iure natu. gen. & ciuili. qđ dictum est adeò uerũ, ut qui põt se defendere, & non facit, non defendés peccat. c. nõ inferẽda. xxiij. q. iij. & c. fi. & c. quatæ. cũ glo. & doc. extrã de sen. excom. & iii. q. i. cap. nulli. & ſ. & si nõ põtest aliter, defendat se clamore: ut in il. §. hoc aũt. ad Syllã. & gl. in alleg. c. quanta. Bolog.

p ¶ Resistere. ‡ ut & ſ. eo. l. j. §. uim ui. & §. ui possidere. in fi.

q ¶ Continenti. ‡ id est antequã ad alia extranea diuertat negotia: ut ſ. de uer. obl. cõtinuus. j. rñ. & de duobus re l. duos. §. fi. & j. de adul. l. quod ait. §. qđ ait. & ſ. de testa. hæredes. §. fi. Sed quid si in uillis deiectus uenit ad ciuitatem ꝓ amicis, & in hoc biduo uel triduo laborat, an interim possideat? Quidam non, etiam ciuiliter, sed ueniens recuperat arg. j. eo. l. qui possessionem. Sed potest dici quòd possideat ciuiliter, & ipem habebit recuperãdi naturalem. Nec obst. l. illa, q. possessor. quia reuertitur in pristinam causam quo ad naturalem: uel quatenus de facto est extra ciuilis autem non admittitur: sed perseuerat eadem. Item nõ ob. quòd biduo uel plus ibi moratꝰ in talibus: quia sic est opus in talibus. nam & propter aduocatum datur dilatio 1. ut infra. ex quibus cau. ma. l. ait Prætor. §. fi. Itẽ testatori ad necessarias causas: ut C. de test. cùm antiquitas. & fideiussor accipit inter duos reos: ut dicta. l. de duo. re. l. duos. §. fin.

Venit

catus diu moraturus quia tunc non daretur dilatio imò quẽrat pars alium adiuocatum. ita not. Bar. in l. ait prætor. §. fin. pillum text. suprà, ex quib. caus. ma. & in l. fi. in fin. suprà, de uaca. mune. & melius in l. sed si uni[o]. §. qđ autẽ. de iniur. & Feli. capi. j. in prin. extrà ut lite non contest. de quo not. in apostil. ad Ia. Rebuf. in l. unica. nume. ij. in uersic. causam. C. de senten. ad uer. fiscum latis retractã. li. x. & in l. omnes iudices. in princ. ubi etiam notaui i apo. in uer. Andræas de Barulo. C. de dila. eo. titul. & in apostil. ad Lanfranc. in cap. quoniam contra falsam. §. dilationes. extrà de proba.

a ¶ Venit. ‡ supple & aliquem de possessione deiecit.

b ¶ Sine me. ‡ domino.

c ¶ Venit. ‡ supple & aliquem de possessione deiecit.

d ¶ Habui. ‡ facit ſ. eo. l. j. §. quoties. & §. deiecisse. & §. meritò. Acc.

e ¶ Dolo malo. ‡ puta suasisti familiæ meæ ut quem deiiciat quasi ille meam possessionem occupasset: argu. suprà, de dolo. l. cum quis. Accursius.

f ¶ Post annum. ‡ ut ſ. eod. l. j. in princip. & de interdi. l. ex quibus. & communi diuidendo. l. communi diuid. §. Iulianus. Acc.

g ¶ Interdictum necessarium. ‡ id est, utile: ut & alias suprà, de damno infect. l. damni. §. penul. uel dic hoc etiam directum dari: ut arg. ſ. eo. l. j. §. deiicitur. Accursius.

h ¶ Fructuario. ‡ & usuario: ut j. §. item si non. & de his tractat usque in finem l. Item & ei qui habitationem habet: ut ſ. de donat. l. Aquilius. Sed an ei qui de reali seruitute deiicitur competat? Respon. non: ut ſ. de usufca. l. sequitur. §. fi. uiam. sic & nouum opus permittitur nuntiare habenti seruitutem personalem, non realem: ut ſ. de noui ope. nunt. l. j. §. fin. & i. qui uiam. in illis ergo recurritur ad interdictum, directum & utile de itinere priuato: & de aqua: ut j. de itine. actuque priua. l. j. in principio. & de aqua cotidiana & æstiua. l. j. in prin.

i ¶ Non admisit. ‡ retinuit ergo in absentia possessionem suam, scilicet naturalem: ut hic, & ſ. de usufruct. l. arboribus. §. Iulia. & arg. ſ. ea. l. §. fin autem. sed an deiecto fructuario à naturali uideatur deiici proprietarius de ciui. uel contra? Respon. non: cùm non nisi per deiectionem, uel per hoc ꝙ non admittitur quis in possessione, perdat aliquis possessionem: ut supra. de acquirenda poss. si id quod. secus in re mobili, qua priuatur unus p hoc quod alteri eorum surripit: quia etiam ignorans perdit: ut supra, de acquirenda pos. l. rem quæ.

k ¶ Locum non haber. ‡ sed cùm fructuarius ueniens solo aspectu possessionem acquirat: ut ſ. de acqui. posse. l. j. §. fi iusserim. & l. qđ meo. §. fi uenditorem. uidetur si postea appropinquans prohibetur, q deiiciatur: & sic habet interdictum. sed resp. hic fuit prohibitus etiã antè quam posset locum uidere. Accursius.

l ¶ Vendicare. ‡ sed quomodo uendicat, si nunquam possedit? Respond. fuit relictus in ultima uoluntate: ut ſ. quemadmodum ser. amit. si partem. §. fi. uel etiam inter uiuos: sed cœpit aliquando possidere, & postea desit. si autem nõ fuisset inductus in possessionem, tunc agitur ex stipu. uel ex contractu ex quo constitutus est

m ¶ Ad res mobiles. ‡ ut tigna & similia quæ ibi habebat. Accur.

n ¶ Fuerint. ‡ scilicet in ædificio idemque si in domo essent: ut eo. l. j. §. fi fundus. Azo.

o ¶ Quacunque enim causa. ‡ testamento, uel inter uiuos.

p ¶ Qualitercunque. ‡ alias qualiter: alias qualitercunque.

q ¶ Minutus sit. ‡ maxima uel media capi. di. olim etiam minima: ut C. de usufru. l. corruptionẽ. & instit. de acqui. per arroga. Accursius.

¶ Cùm procurator armatus uenit[a], & ipse dominus armis deiecisse uidetur: siue mãdauit, siue (ut Iulianus ait) ratum habuit. Hoc & in familia dicẽdum est. Nam cùm familia sine me[b] armata uenit[c], ego nõ uideor uenisse, sed familia: nisi iussi, uel ratũ habui[d]. ¶ Hoc interdictum etiam aduersus eum ꝓponitur, qui dolo malo[e] fecit, quo q̃s armis deiiceretur. Et post annum[f] reddetur, in id, quod per uenit ad eum qui prohibuit.

¶ *Hic incipit exponere quando interdictum istud detur fructuario, suprà uerò dixit, quando pro rei proprietate.*

¶ Vnde ui interdictum[g] necessarium fuisse fructuario[h] apparet, si prohibeatur uti frui fructu fundi.

¶ *Hoc interdictũ cõperit contrà eum, qui prohibet frui fructuariũ, qui iã uti frui inceperat: non cõtra eum, qui ab initio prohibuit ne frueretur. Et primet hoc interdictũ ad res immobiles nõ ad res mobiles: & cõpetit etiã usuario, sicut usufructuario. hoc dicit, usque ibi, Qui usus fructus.*

¶ Vti frui aũt prohibuisse is uidetur, qui ui deiecit utentẽ & fruentem, aut non admisit[i] eum, cũ ex fundo exisset non ususfructus deserendi causa. Cæterùm, si quis ab initio uolentem incipere uti frui prohibuit, hoc interdictum locũ non habet[k]. Quid ergo est? Debet usufructuarius usumfructum uendicare[l]. ¶ Pertinet autem hoc interdictum ad eum, qui ædificiis uti frui prohibetur. Consequenter autem dicemus, ad res mobiles[m] hoc interdictũ non ptinere, si q̃s uti frui prohibitus est re mobili: nisi rei soli accedebãt res mobiles. Si igitur ibi fuerint[n], dicendũ est etiam ad eas res referri hoc interdictum debere. ¶ Itẽ si non usus fructus sed usus sit relictus, competit hoc interdictũ. Ex quacũq; enim causa[o] cõstitutus est usus fructus, uel usus, hoc interdictum locum habebit.

¶ *Capite minuto uel mortuo fructuario q prohibitus est uti frui, cõpetit hoc interdictũ hæredibus fructuarij, et cõtrà hæredes prohibẽtis actio in factũ ad damnũ prætiritũ resarciendũ, non ad cõstituẽdũ usumfructum: quia extinctus est morte uel capitis diminutione fructuarij. h. d. ll. seq. propter suam breuitatem non summantur.*

¶ Qui usus fructus nomine qualitercunque[p] fuerit quasi in possessione, utetur hoc interdicto. Sed si quis posteaquàm prohibitus est, capite minutus[q] sit, uel mortuus rectè dicitur, hæredib. & successoribus competere hoc interdictũ, non ut in futurum constituatur[r] usus fructus, sed ut præterita causa, & damnum præteritum[s] sarciatur. ¶ Hæres quoq; simili modo debebit in factum actionem suscipere in id, quod ad se pernenit[t].

¶ Idem lib. x. ad edictum. LEX IIII.

SI ui me deiecerit quis nomine municipum[u], in municipes mihi interdictum reddendum Põponius scribit, si quid ad eos peruenerit[x].

¶ Idem lib. xj. ad edictum. LEX V.

SI rerum[y] † tibi possessionem † tradidero, dicit Pomponius Vnde ui interdictum cessare, quoniam non est ui deiectus, qui compulsus est in possessionem inducere[z].

¶ Pau. lib. † lxvj. ad edictum. LEX VI.

IN interdicto Vnde ui tanti condemnatio facienda est, quanti interfit possidere. & hoc iure nos uti, Pomponius scribit: id est, tanti rem uideri[a], quãti actoris interfit possidere: qđ aliàs minus[b] est: aliàs plus. Nam sæpe actoris pluris interest hominem[c] retinere, quã

r ¶ Constituatur. ‡ quia extinctus est ca. di. uel morte. secus si non utendo propter ipsam deiectionem: ut j. eo. si plures. in prin. & l. si de fundo. & ſ. de usufru. l. cuiuscunque. Accursius.

s ¶ Præteritum. ‡ id est, fructus percepti & etiam percipiendi ueniant in diem finiti ususfr. non post: ut & ſ. de usufr. qui usumfru. §. fi. & l. quæsitum. & l. cuiuscunque. An autem ipsa quasi possessio restituatur? Respond. fortè sic: licet cito per dominum possit ei auferri. nam est momentanea: ut C. eod. l. momentaneæ. Accursius.

t ¶ Peruenit. ‡ sic supra eod. l. j. in fi. & l. iij. in principio.

SIui me. ‡ CASVS. Aliquis nomine municipij me deiecit de fundo. tenentur municipes hoc interdicto. Franc. Acc.

u ¶ Municipum. ‡ qui sint municipes, habes j. ad mu. l. j. & facit ſ. de dolo. sed si ex dolo. §. j. & quod metus causa. l. me. §. i. & ſ. de acqui. posſ. ii. Accur.

x ¶ Ad eos peruenerit. ‡ sed obiicitur, aut municipes habuerunt ratam illam deiectionem, & tunc tenentur insolidum: ut ſ. eo. l. j. §. quoties. aut non: & tunc non ideo tenentur interdicto: ut j. eo. l. cùm à te. sed dic utili, non directo: ut & alias ſ. eod. l. i. §. fi filius. & §. fi quis tamen. & argu. ſ. quod metus causſ. l. si cum ex. §. in hac. Vel subaudi hic maximè, & dic quòd mandauerunt, uel ratum habuerunt municipes, & facit C. unde ui. l. meminerint. † Aliàs, & iterum.

I rerum. ‡ CASVS. Metu coactus dedi tibi rẽ meã. non habet locum hoc interdictum, sed act. quod met. cauſ. Fran. † Aliàs ui.

y ¶ Si rerum. ‡ alias incipit, si metu. & aliàs si rerum tibi possessionem ui tradidero: & tunc dic ui, scilicet compulsiua. Acc. † Alias. 17.

z ¶ Inducere. ‡ non ergo pro ui compulsiua locum habet hoc interdictũ: sed act. quod met. cauſ. ut ſ. qđ met. cauſ. l. metum. §. sed & si per uim. & l. si mulier. §. qui possessionem.

I Nterdicto. ‡ CASVS. In interdicto unde ui fit condemnatio in interesse agentis: qđ est quãdo ultra rei æstima. qđ enim si deiecisti me de fundo, in quo erant serui mei: & eos seruos per hoc amisi, quos uolebam propter aliquam causam torqueri: uel erant hæredes instituti: & sic hæredi. amisi? certè hoc totum damnum æstimatur. Franc.

a ¶ Videri. ‡ id est, æstimari.

b ¶ Minus. ‡ non dicit minus rei uera æstimatione. hoc enim non est: ut ſ. de fur. l. si uendidero. §. cum autem. loquitur ergo sic, q̃ a ultra rei pretium extenditur interesse, quandoque in maiorem summam: quandoque in minorẽ, secundùm. Azo. & facit ſ. eo. l. j. §. qui autẽ. & quod ibi nota. Et hoc interesse probabitur iuramento in litem contra dolo fum, uel contumacem imaſorem nolentem restituere: ut & supra, de rei uendi. l. qui restituere. in fine. & infra, quod ui aut clam. l. semper. §. in hoc interdicto.

c ¶ Hominem. ‡ qui erat in possessione inuasa ascriptitius: uel seruus: uel colonus: ut ſ. eo. l. j. §. fi fundus. & §. rectiſsimè. Vel dic q̃ induxit simile in homine seruo: puta rapto, quia actione ui bonorum rapto rum repetitur: ut quasi idem sit & hic Accursius.

Quanti

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quanti is est. ℨ id est uaㄩer homo.
b ¶ Habendæ. ℨ in seipso de aliquo facinore. & quod subiicit probandæ, scilicet in alium, ad quod est ℨ.ad exhiben.l.fi.
c ¶ Adeundæ. ℨ ad quod est infrà de fur. l. si quis uxori.§.penult. Accursius.

†Alias.24. † Vide in sententiã huius tex. Inno. in c.cũ ad fẽdẽ. de rest.spo. P. †Alias.54.

CVm à te. ℨ CASVS. Deiecisti me de fundo: & alius postea te deiecit, habeo hoc interdictũ cõtra te, & contra illum. Secũdò dicit: hoc interdictũ datur etiam non dño deiecto de fundo quẽ possidebat. & hoc dicit hæc l. & seq. Franciscus Accursius.
d ¶ Siquis ui. ℨ uel sine ui: non curo.
e ¶ Non possum. ℨ ad quod fa.ℨ.e. l. j. §. q. ui a me. & ℨ. de acquir. pos.l.fi.& ℨ.ti.j.l.j.§. fi. & ℨ. de ususfca. l. sequitur. §. si tu me. & ℨ. si seruũ. uen. loci corpus §. competit. nisi fortè cum fueras nõ soluẽdo ut in ar.contra.ℨ.de furtis.l. itaq;, circa princ. Item facit C. si certum peta. l. non unde. Acc.
f ¶ Vlcinius. ℨ Vel ℨ.p &: uel ℨ.p falsẽ.
g ¶ Possideret. ℨ large accipe, id est detineret: ut & ℨ. eo. l. j.§. quod autem ait. & fa. ℨ. de ususfca. sequitur. §. si tu me. Accur.

†alias.65. † Intellectũ huius legis uid. p Alc. in l. 4. §. caro, nu. 92. de uerbor. obl. & ibidem per Crottũ. nu. 48. in 1. lectu. & nu. 24. in 2. & per Maria. Soc. nume. 120. & Butigel. num. 89. & Galliau. nume. 40. & Bologni. nu. 95. & seq.

SI plures. ℨ CASVS. Deiecisti me de fundo meo: & cœpisti possidere. decedis postea relictis pluribus hæredibus q libet hæredũ tuorũ in solidum pro parte sua quãti is est, ueluti cùm quæstionis habendæ, aut rei probandæ, aut hæreditatis adeundæ gratia interfit eius eum possidere.

†alias reꝯ perat. ¶ Idem li.xxvij. †ad edi. LEX VII.
CVm à te ui deiectus sim, si quis ui eandem possessionem possidere cœperit, non possum cum alio quàm tecum interdicto experiri.

¶ Idem li. †iiij. ad edict. LEX VIII.
FVlcinius, dicebat ui possideri quoties uel non dominus (cùm tamen possideret ℨ) ui deiectus est.

¶ *Secundum commoda quæ quisque sentit: ita onus subire tenetur.*

†alias. 65. ¶ Idem li. lxvj. †ad edict. LEX IX.
SI plures hæredes sunt, unusquisque nõ in amplius, quàm ad eũ peruenerit, tenetur. qua de causa interdum insolidum tenebitur is, ad quem totum peruenerit, quãuis ex parte hæres sit. ¶ De iectũ ab usufructu, in eandem causam prætor restituere debet: id est in qua futurus esset, si deiectus non esset. Itaq; si tempore usus fructus finitus fuerit, postquã deiectus est à domino, nihilominus cogendus erit restituere, id est, usumfructum interdum constituere.

¶ *Si post deiectionem facta sit consolidatio ususfructus & proprietatis, non tenetur proprietarius iterum usumfructũ constituere: aget tamen usufructuarius cõtra eum, per quem perdidit usumfructum. hoc dicit. l. seques exponit quid sit uim facere.*

¶ Caius li.ij. ad edictum. † LEX X.
SI de fundo proprietarium & fructuarium prædo expulerit, atq; ob id fructuarius constituto tempore non usus, pdiderit ius suũ, nemo dubitat, quin tũc dominus (siue experiatur cũ fructuario aduersus pdonẽ, siue non experiatur) retinere debeat reuersum ad se usumfructũ: & quod fructuarius perdidit, id ad damnũ eius pertineat, cuius facto periit.

¶ Pomponius li.vij. epistolarũ. L. XI.
VIm facit, qui non sinit possidẽtem eo, quod possideat, uti arbitrio suo, siue in serendo, siue fodiendo, siue arando, siue ædificãdo, siue quid omnino faciẽdo, per quod liberam possessionem aduersarij non relinquit.

¶ *Colonus non admittens emptorem fundi, habet interdictum contra deiicientem, si deiectus sit: & dominus habet interdictum contra colonum non admittentem emptorem. Bartolus.*

¶ Marcellus li.xix. digest. LEX XII.
COlonus eum, cui locator fundũ uendiderit, cùm is in possessionem † ire iussus esset, non admisit: deinde colonus ui ab alio

† Prætorio urb. de lib. caus.

† Alias mittere iussus esset.

r ¶ Proprietarium. ℨ nec nõ fructuariũ. nam si solus proprietarius esset expulsus, & non fructuarius: non dabitur interdictum proprietario quasi per fructuariũ retinuerit possessionẽ: ut ℨ.eo.l.j.§. si qs ui me. secundũ quosdam. uel ibi in eis dicit, qui pro me possidebat: fructuarius autem non pro domino, sed pro se: id est, suo iure possidet. Accursius.
s ¶ Constituto tẽpore. ℨ ſ. x. uel xx. annis: ut C. de usufr. l. corruptionem. & de seruit. & aqua. l. sicut. Sed quomodo postea poterit agere fructuarius interdicto, cùm deiiciens non teneatur post annũ, nisi de eo, quod ad eum peruenit: & usufru. reuersus est ad proprietatem, ut hic, & dixi ℨ. l. proxi? Rñd. ponendum fuisse litẽ contestatum intra annum. Vel dic, quod loquitur hic secundum iura uetera quando peribat ususfructus anno uel biennio: ut d. l. corruptionem. in prin. & annus huius interdicti potest extendi longè ultra, cũ sit utilis: ut ℨ. eo. l. j. §. annus. Vel melius cum possit extendi hic annus ualde ultra decem uel uiginti annos: non exigo quod hic loquatur secundum uetera iura: uel quod fuerit lis cõtesta. tẽcundũ Hꝛ quod ultra possit extendi: patet ℨ. de diuer. præscrip. l. j. Accur.
t ¶ Non experiatur. ℨ ſ. cum fructuario: sed ipse solus. Ac.
v ¶ Retinere. ℨ id est non cogẽdus est de nouo concedere. & hoc cũ extraneus inuasit. secus si dominus: ut ℨ. l. proxi. in fi. Accur.
x ¶ Ad damnum. ℨ Sed quid si prædo non est soluendo? Respõ. agitur cõtra proprietariũ ut cõstituatur de nouo: ar. ℨ. de eo p quem fa. erit. l. fi. & ℨ. l. proxi. in fin. & ℨ. de fun. do. l. fi mari tus. secundum quosdam. Sed B. & H. contra. Sed eius oppo. amissum p flumen restituitur: ut ℨ. quibus mo. ususfr. amit. l. fi ager. sed respon. hic fuit utile: ibi non. Item hic agere potuit: ibi non a flumine recuperare: nisi eo recedente. & facit ℨ. si certum peta. l. periculum. Accursius.

VIm facit. ℨ CASVS. Loquitur hæc. l. de ui inquietatiua, & sic parũ facit ad titulũ, & casum sic pono. Frãci. q nõ finit possidentem uti & frui suo arbitrio: dicitur uim facere siue aret in fundo, siue ædificet in fundo: siue quid aliud faciat per quod non dimittat quietè possessoré possidere. Vel aliter pone casum ut i gl. domini mei F. Acc.
y ¶ Vim facit. ℨ extra materiã est hæc lex: & nihil faciẽs ad titulum. nõ enim pro hac uiolẽtia, cùm sit inquietatiua, & nõ expulsiua, potest dari hoc interdictum, sed illud: uti possidetis: ut ℨ. uti pos. fi duo. §. hoc interdictũ sufficit. & ℨ. si ser. uen. fecuti. §. Aristo. in fin. §. fic & alias est lex extra materiam, quam habes ℨ. qui. ex cau. in pos. ea. l. hoc autem, in fin. l. Vel aliter loquitur hæc lex in naturali possessione tantum, cùm aliquis, scilicet prohiberet usufructuariũ arare &c. uolens eũ priuare & deiicere de naturali possessione ususfructus, nõ uolens domino auferre ciuilem: & sic pro naturali, dabitur fructuario unde ui: p ciuili, dabitur domino, uti pos. & facit ℨ. de acquir. pos. l. pe. §. j. & ℨ. de iniur. l. iniuriarum. §. fi quis me prohibeat. & ℨ. de ope. no. nuntia. l. q a in re. §. fi. & de procu. l. non cogendum. §. fin.

COlonus. ℨ CASVS. Locaui fundum cuidam rustico: puta gallengo uituperabili colono nostro. postea istũ fundum uendidi. Tertiò, & ei permisi ut intraret possessio. fundi quando uellet. & cùm intrare uellet emptor, rusticus siue colonus, quod idem est, nõ dimisit eum intrare: postea colonus deiectus est de possess. fundi a quodam extraneo. dicitur quod habeo interdictum unde ui contra colonum, ob hoc, quod non admisit emptorem, quasi p hoc me deiecisse uideatur, nisi iustam causam retinendi habeat: puta impensarum. Item ipse colonus habet interdictum unde ui contra deiicientem. Franciscus Accursius.
z ¶ Non admisit. ℨ emptorem, uel etiam alium nomine domini eundem: ut & ℨ. eo. l. cùm fundum. & ℨ. de relig. ossa. §. fina.

Competit

a ¶ Competiturum. ℨ contra eum qui ui deiecit colonum. Accur.
b ¶ Ipsumque. ℨ colonum.
c ¶ Simili. ℨ alias simili. & alias similiter. quòd facit suprà loca. si merces. §. qui fundũ. & ℨ. ne uis fiat ei. l. j. §. hæc actio. & ℨ. ti. j. l. fi duo. §. cùm inquilinus. Accursius.
d ¶ Propter iustam. ℨ expensarum fortè: ut ℨ. de acq. pos. l. si quis rem. & C. eo. l. si arbiter. & ℨ. loca. si colonus. & argum. ℨ. de fur. l. qui iniur. §. fin. & ℨ. de pig. act. l. si necessarias. in prin. uel ignorantiæ quia ignorabat dominũ hoc uelle, uel illi uendidisse. Idem dicunt quidam, si propter iniuriam id faciat animo interuertendi: quod non placet: quia iam sic non haberet locum hæc lex, cùm semper faciat prauo animo, cùm nõ reddat ei, à quo habet: ut C. eod. nob ar. re. & C. loca. l. si quis conductionis. licet ergo malè faciat quia non reddit: & sic puniatur: tamen priuatur dominus bono uel malo animo faciat. Accursius.

†alias li. 8. Interdicta quædam de facto infamant.

† Ad Sab. † Concor. glo. in c. significaue- runt, & ibi no. Panor. extrà de testa. & in c. quia. de iudi. fa. capi. querelam. de elect. in anti.

†alias reci pis. † Omnimodo. †Alias lib. 13. †alias præsit. † Omnimodo. †alias. 29. †In P. F. aliter nem pe dicendũ est ut eius causa quod ad patrẽ &c.

NEque Vnde ui, Famosum. ℨ id est, non efficitur infamis infamia iuris damnatus aliquo interdicto: de facto tamen infamant quædam: ut Vnde ui, & quod ui aut clàm. & ideo in parentem uel patronum non dãtur: ut ℨ. eo. l. j. §. hoc interdictum. & suprà, de obsequiis. l. licet. & facit infra, de actio. & oblig. l. cessat.

SEd si ui. ℨ CASVS. Ego ui armata deiectus sum. de fundo, quem possidebam uitiosè: puta ui uel clàm, uel precario, recuperabo ipsam possessionẽ, & res mobiles, si quas amisi ex hac deiectione. Franciscus.
f ¶ Deiectus es. ℨ forte etiam ab eo, à quo uitiosè possidebas. Azo. & instit. de interdi. §. recuperandæ. Accursius.
g ¶ Possideres. ℨ & aliquis te deiecisset: ut & suprà eodem. l. j. §. qui ui à me. & l. cùm à te. Accursius.
h ¶ Quoque. ℨ ut & ℨ. eo. l. j. §. si fundus à quo. sed contra. huic l. ℨ. cõmuni diuidundo. l. communi diuidundo. §. iiij. ubi dicit precariam possessionem non pergere ad uigorem iudicij. Sol. ibi non parit iudicium communi diui. sed interdictum unde ui parit: ut hic.

SIui. ℨ CASVS. Tu me deiecisti de fundo quem possidebam: uel ui aut clam feceris, & eum fundũ desisti possidere: licet sine dolo & culpa: tamen teneris quanti mea interest. Franciscus Accursius.
i ¶ Fecisti. ℨ facit ℨ. eo. l. j. §. rectissimè. & §. quia interdictum. & ℨ. e. l. pe. & ℨ. quod ui aut clàm, competit. §. in summa. Item facit ℨ. de mi no. l. j. ex causa. §. si mulier. Accursius.

INterdicto. ℨ CASVS. A filiofamilias tuo deiectus sum ui. ad id quod ad te ex hoc pervenit, teneberis. Franciscus.
k ¶ Ipse teneatur. ℨ scilicet filius. ad quod est suprà l. proxi. uel ipse scilicet pater ad quod est. ℨ. de pecu. l. licet. §. ex causa. & ad utranque facit ℨ. l. j. §. fi filius familias. Accursius.

QVi possessionem. ℨ CASVS. Tu deiecisti me per uim de fundo ego incontinẽti eum per uim recuperani. nõ punior. Secũdo dicit. ui te deiecistu illicò me, & ego te. bñ teneor hoc interdicto. Frã.
l ¶ Congressu. ℨ id est, in ipso conflictu.
m ¶ Causam. ℨ id est, in pristinam detentionem. sic ergo qui possessionem incontinenti recuperat, fingitur non amisisse, secundum Azo.
n ¶ Quam ui possidere. ℨ id est, quam possessionem ui adeptus sit. & sic uidetur quòd ususca. non interrumpitur per talia. Sed argum. contra. ℨ. de usuca. l. naturaliter. item facit suprà, de libe. & postu. l. filio quem. ibi indelicet, q non translatus, & c. ut institut. quibus modis ius pa. por. fol. §. si ab hostibus. Accursius.
o ¶ Vtile erit. ℨ id est, efficax. sed pone q te ui deiecisti: tu incontinenti recuperasti, an perdo ius meum? hæc lex innuit quòd non. nam iniuria effectum non habuit: ut suprà, quod quisque iur. l. j. in fin. Item si ex interuallo recupero: an perdo cõdit. ex l. fi quis in tantam, quam habebam saltem ad pœnam: & potes addere quod no. suprà eod. l. iij. §. cùm igitur. Accursius.

CVm fundum. ℨ CASVS. Locani tibi fundum: & eum postea Titio uendidi: & concessi eum intrare in possess. fundi cum Titius uellet intrare, tu eum prohibuisti. agam contra te interdicto unde ui: quia per hoc uideor prohibitus. & si emptor expellat colonum de fundo: tenebitur emptor etiam si expulit colonum de uoluntate siue mandato uenditoris. Vltimò dicit. expulisti me de fundo. habeo interdictum hoc contra te. egi rei uendica. hoc interdicto omisso. ea pendente possum hoc interdictum intentare. Fran. Accursius.
p ¶ Iussit. ℨ locator, idemque uenditor.
q ¶ Quem. ℨ emptorem.
r ¶ Colonus. ℨ prius etiam malè cogitans, ut ℨ. patebit. Accur.
s ¶ Interesset. ℨ ut & ℨ. l. colonus.
t ¶ Ipsum. ℨ scilicet uenditorem.
u ¶ An alium. ℨ emptorem.
x ¶ Missum. ℨ id est: mitti iussum uel mittendum.
y ¶ Neque enim. ℨ uerè enim uenditori competit interdictum quia adhuc possidebat tempore quo colonus non admisit emptorẽ: licet colonus prius cogitasset sibi possidere: ut & C. de acq. pos. cũ nemo. Item patet per hoc quòd domino datur interdictum: quod ei non daretur nisi tempore quo emptor non admittitur possideret: ut & ℨ. e. l. j. §. interdictum autẽ hoc. Nõ ergo solus colon. animus dominum primat: ut dictum est & hoc patet. sed si colonus deserat eo animo, ut dominus pdat bñ pdit dominus naturalẽ: ut ℨ. de acq. pos. l. si colonus. & diximus C. communia de ususca. l. j.
z ¶ Videri. ℨ dominum.
a ¶ Tradita. ℨ a domino uel a colono.
b ¶ Quia. ℨ & quasi non uideatur amissa, quia nemo, &c.
c ¶ Nemo. ℨ dominus.
d ¶ Quam. ℨ possessionem.
e ¶ Non fuisset. ℨ cùm ergo uenditor possessionem non amiserit: is a colono uidetur deiectus. & facit ℨ. de acqu. pos. fi me ui. sed contra in eodem ti. quod meo. §. si a furioso. Accursius.
f ¶ Postea. ℨ ex interuallo. secus si incontinenti: quia sicut domino licet p se incontinenti recuperare possessionem: ut suprà eod. l. iij. §. eum igit. & l. qui possessionem. fic & per alium. uel secundum Ioan. non licet ei p aliũ hoc facere. sic ℨ. de sol. fugitiuus. & C. de thesau. l. j. & facit ℨ. eo. l. j. §. qui ui a me.
g ¶ Non enim. ℨ ideo dico uenditori cõtra colonum competere interdictum: quia non ab ipso, scilicet emprore, sed, &c. Accursius.
h ¶ Possessum. ℨ a colono.
i ¶ Debeat. ℨ ut non teneatur interdicto.
k ¶ Voluntate. ℨ scilicet etiam expressa. Accursius.
l ¶ Illicitum. ℨ ut & instit. manda. §. illud. Azo.

Vendic.

†alias reꝯ perat.

† Omissam.

† Omitteret.

† Ad intelligentiã huius. §. uide. Fab. acorõb. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. nu. 101. 116. 118. de acquir. poss. & Purpuratũ. in l. edita. nu. 119. C. de eden.

† Ista glos. est sing. ad hoc, quòd facultas capiendi uel faciẽdi uim detur ꝑ otestexercere si per aliũ quod intelligie in concessione legali. secus in permissa à statuto: Bolog.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vendicauit.ʒ rei uen. proposita.
b ¶ Iudicio.ʒ rei uen dica.
c ¶ Interdicto.ʒ unde ui. & sic no. hic quod petitorij & possessorij recuperãdæ pos.simul possunt intẽtari:quod iure canonũ planũ est:ut extra de causa pos. & propriè.c.pastoralis 1. Ité ꝓ hoc q̃a ad diuersa competunt: ut ff.de ac- qui. pos. naturaliter. allegat. de ff. j. Item nõ aduersant sibi istę petitiones : sed sibi cõpatiuntur : item quia non debet diuidi continẽtia causæ: ut C. de iudi. l.nulli. sed Ioã. & Azo contra. ſ. ꝙ etiã interdictum recuperan dę possessionis uel adi piscendæ non possit si- mul.ſ. cum petitorio in tentari: & pro eis C.de interdictis. l. incerti. & de rei uen. l. ordinarij.& de iudi.l. nulli. & de leg. ij. cùm filius. §. uariis. Sed quomodo huic respondetur quę dicit, pendente iudicio &c. Sed dicũt ꝙ hic re- nuntiauit petitorio,sed qualiter? imò est cau- sa finita omnino re- nuntiatione : ut C. de pac. l. postquã. Sed di- cunt, imò nec sic est fi- nita. ſ. si reus uult dari sententiam:ut in aut.de liti.§.omnem. Alij tenẽ tes eandẽ opinionẽ,rñ. huic l. q̃a differt agere petitorio, & prosequitur tãtum possessorij quod de nouo proponit: & sic non simul agit utraq; uia.& fa.ʃ.de exce.rei iudi.l.& an eandem ff.§.fi.& ff.de rei uen.is qui.& quod no.ff.de iud.l.fi de ui. Accursius.

1 Concor. text. in c.j. & ij. pręc. qui pos. naturaliter. allegat. de ff. j. Item nõ aduersant causa pos. & proprie. & in c.j. e. tit.li.vj.gl. in cap.epi- scopi.de re bus ec. nõ alien. & in cap.si quis- quã. xiiij. di. aduerte tamen ꝙ si simul intẽtentur,po- test iudex iuuare li bellum: & de utroq; pronuntia re si sibi constiterit. ut per Ino.i c.fub- orta.in gl. fiua.in uerſ. decerni-- mus de re. iudi. & in c. cum dile ctus. extra de causa pos. & pro prie. & gl. in l. natura liter. §. ni- hil commu ne. de acq. pos.

† Alias,La beo.libr.3. Pithanõ à Paulo.

Erito.ʒ CASVS. Deiecisti me de fundo,in quo erant pecora & seruiebat:licet tardaui agere, & mortua sunt interim pecora, & mancipia:tamen teneris ad æstima. omnium rerum, cùm tu semper à tẽpore deiectionis fueris in mora. Secundò dixit,si colonus meus uel inquilinus deiiciatur:ego uideor deiectus,& habeo hoc interdictum.& hoc dicit hæc l.& seq. Franciscus.Accursius.

d ¶ Moram fecero.ʒ quæ mihi non nocet:ut hic, & ff. de usuris, uideamus generaliter.§.item si tu. Sed arg.contra.ff.de aqua plu.arcen. l.emptor.sed in alio casu loquitur.Accursius.

e ¶ Onus.ʒ ut & ff.eo.l.j.§.rectissimè.& C. de fur.l. subtracto.& C. quod me.cau.l.j. & ar.C.de cond.fur.l. antepe. nec distinguitur erant periturę apud deiectum, uel non: ut hic & præmissis legibus patet.

f ¶ Fruſtrator.ʒ a plus est q̃ inuadit, quã sit ille, q̃ est fruſtrator. & est fruſtrator ille,qui est in mora ex interpellatione.ff.de usur.l.iij.§.fi. non ex delicto.ut erat hic. In quo ergo est in plus debitor? Resp. quia sine illa interpellatione tenetur de interitu : sed alius licet differat & fruſtretur solutionẽ, nõ tenetur de interitu: nisi post interpellationẽ: ut ff.de uerbo.obli.si ex legati. Item in alio:quia ille tenetur de interi- tu:siue erat interitura penes actorem,siue non:sed alter nõ etiam post moram si erat interitura penes actorem secundum quosdam:pro qui- bus est ff.quod metus cau.l.fi cum ex.§. quid si homo. & de rei uendi. item si uerberatũ.§.fin.sed dic tu in hoc contra per l.ff.de leg.j.cũ res. §.fi.& l. apud Iulianum.§.hi.& ad illas respond. ut in qualibet earum not. Item fa.ff.de noxa.quoties.§.emptor.& C.de fi.instru. l.fi.

g Si colonus.Colono ʒ nã rem sibi locatam &c. ut ff. loca. l.nemo. & per eos primus locator possidet:ut ff. de acqui. pos.l.qui uni- uersas.§.fin.& his deiectis primus locator deiicitur:ut hic, & facit ff. de religio.ossa.§.fi.& C.de acqui.pos.l.fi.

¶ VTI POSSIDETIS.

¶ *Post interdictum unde ui, quod pos. restituit, sequitur hoc quod defendit:ut infrà eo.§. & consequenter.*

Ait prætor.ʒ CASVS. Pone casum in hoc prin.ut in gl. domini mei Accur.quæ incipit,pone casum &c. Secun dò dicit hoc interdictũ nõ habere locũ in cloacis:cũ in- ter aliquos sit quæstio q̃s possidet cloacã, contẽdes qui libet se possidere ſsolidũ, & nõ aliũ. & quare nõ habeat locũ.dic ut in gl. magistra domini mei Accur. hic posita quæ incipit, fortè. Tertiò in uersiculo.neque pluris &c. dic casum ut in gl. domini mei Accur.q̃ incipit.si a me possides &c.Quartò dicit,hoc interdictũ de soli possessore locum habet : & in eo obtinebit, qui potior erit in possessione:& est prohibitorium circa retinẽdã pos. id est,ne uis fiat ei, qui inuenitur potior in possessione. Quintò dicit causam, quare hoc interdictum positum est. nam cum in rei uend.alius debeat esse possessor, alius actor:& quandoque possessor non est dominus, quãdoq; fit occurrit pluries quod quilibet contendit se possidere.unde aut ſpote dum uendicauit a ab eo, cum quo interdicto Vnde ui potuit experiri,pẽdente iudicio b,nihilominus interdicto c rectè agere placuit.

¶ *Ad uiolentum expulsorem pertinet periculum interitus indistinctè. Bartolus.*

¶ Triphonius lib. xv. dis. LEX XIX.

Meritò Iulianus respondit,si me de fundo ui deieceris, in quo res mouentes fuerunt, cùm mihi interdicto Vnde ui re- stituere debeas, non solum possessionem soli, sed ea etiam quæ ibi fuerunt:quanquam ego moram fe cero d, quò minus interdicto te conuenirem, subtractis tamen mortalitate seruis, aut pecoribus, aliisve rebus casu intercidenti- bus,tuum onus e in eis nihilominus restituendis esse : quia ex ipso tempore delicti plus quàm fru- strator f debitor constitutus es.

¶ Iabolenus †. LEX XX.

Si colonus tuus ui deiectus est, ages Vnde ui interdicto.Idem est, si inquilinus tuus ui deiectus fuerit.Paulus. Idem dici potest de coloni colono g, item inquilini inquilino.

Vti possidetis.

TITVLVS. XVI.

¶ Vlpianus li.lxix. ad edict. LEX I.

Ait prætor h, Vti i eas ædes, de quibus agi tur, nec ui, nec clã, nec precariò alter ab altero possidetis:quominus ita possideatis, uim fieri ueto. De cloacis hoc interdi- ctũ nõ dabo k,neq; pluris l,quam quanti ea res erit, intra annum, quo primũ experiundi m potestas fuerit, agere permittam. ¶ Hoc interdictum de soli n possessore concordant quis sit possessor, & q̃s agat rei uẽdi. & tunc planũ est: & seruabitur cõuentio,aut nõ concordant:sed quilibet contendit se pos sidere, & sic res soli:tunc hoc interdictum intentat inter eos, & appel latur uti possidetis. & est inductum causa retinendæ possessionis, ut ne uis fiat ei, qui inuenitur potior in pos. & merito hoc interdictũ est positum iuxta superius unde ui : cùm per illud restituatur possessio, per hoc tueatur pos- sessor. Item hoc defen- dit possessorem, illud oppugnat possessorem uiolentũ, & cogit eum restituere pos. quam per uim occupauerat. Postea dicit, omnis quæstio de pos. aut est, ut nobis restituatur pos. quã non habemus: aut ut nobis retinere liceat, quod possidemus. restituitur autem possessio, & per interdicta, ut per unde ui, & per quorum bonorũ. Item per act. ut per tri ticariam : ut habes de hoc exemplũ. ff. de trítica. l. j. in fin. & l. seq. & per condi.indebi.dic ut in glos. Retinetur autem possessio quãdo quæ ope excep. ut pacti, ut iurisiurandi, & similibus modis : ut si fecisti mihi pactum ꝙ pos. talis fundi a me non petes. & sic in simi libus.quãdoque opè interdicti uti possidetis:ut in hoc titulo sunt exẽ pla. Et ille demum possessor per hoc interdictum defenditur,qui pos- sidet non ui,non clã,non precariò ab aduersario sic ergo hoc interdi ctũ datur possessori, actio aũt, id est rei uẽdicatio nõ datur possessori. Et habet locũ hoc interdictum siue cõtendatur de possessione totius fundi,siue partis certæ fundi:siue pro indiuiso contendat quis se pos- sidere,ut dimidiã fundi pro indiuiso, & hẽt locũ circa poss. soli, & sic rei immobilis. Vltimò dicit bene dictum est in edicto,quod ille defen ditur per hoc interdictũ qui possidet nec ui,nec clã,nec precariò nã si ui possideret,aut clã,aut precario ab aduersario, succũberet in hoc interdicto.si autem possideret ui, uel clam, uel precariò quo ad extra neum, non quo ad aduersarium bona obtineret in hoc interdicto. & hoc dicit hæc l.& seq. Franciscus.

a Scriptum est. ʒ ifto scilicet possessore quem, &c.
b ¶ A proprietate. ʒ in iudicio rei uendi. causa cuius hoc proponi- tur interdictũ:ut institu.de inter.§. retinendæ. & facit ff. de iudic.inter litigantes. Alij exponunt, quia non debet de pos.& proprietate simul agi. de quo dixi ff. tit. j. l. antepe.§. finali.
c ¶ Fungetur.ʒ repete, quem conuenit. Accursius.
d ¶ Affirmat. ʒ ex hoc fumunt quidam argumen. quòd si quis se possidere non affir- mat, possessionem tamen alterius inquie- tat : ut hoc interdicto conueniri non possit : & pro eis est infra eo- dem, l. j. §. retinendæ. sed argumen. contra. infrà eodem, l. si duo. §. si uicinus.
e ¶ Et consequen- ter proponitur. ʒ scili- cet uti possid. in- terdictum : quia quæ causa unius est & al- terius, scilicet ut quis possideat, & alius sit possessor licet diuerso modo : ut hic dicit.
f ¶ Quidem.ʒ alias quoque.
g ¶ Possessorem. ʒ scilicet uiolentum.
h ¶ Nobis resti- tuatur. ʒ largè acci- pe, scilicet siue resti- tuatur amissa : siue nondum quæsita. Ac- cursius.
i ¶ Restituendæ. ʒ largè:ut ff. proxi.
k ¶ Interdicto. ʒ recuperandæ uel adi- piscendæ possess. Ac- cursius.
l ¶ Per actionem. ʒ scilicet in factum red- ditam loco interdicto- rum : ut institu. eod. §. fina. uel dic etiam ci- uilem : ut condi. inde. ut supra, de condi. in- deb. l. indebiti. §. sed & si nummi. & per tritica. ut supra, de triti. l. j. in fine. & l. ij. & sine causa : ut supra. si cer- tum petat. si quis nec. §. res pignori. Sed op- po. ꝙ hodie interdicta non habeant locum : ut C. de interdict. l. in- certi in fine:Respon.uerum est, cum ea solennitate qua olim: sed non solenniter & hodie possunt proponi. Accursius.
m ¶ Exceptio. ʒ de hoc statim infra ponit.
n ¶ Interdictum. ʒ uti possi. & sic nota, quòd hoc interdictum hab- bet instar exceptionis.
o ¶ Multis caussis. ʒ ut pacti : rei iudicatæ : & iurisiurandi, & aliis similibus.si ergo contra me agis, ut meam naturalem tibi libere dimit tam, rectè has exceptiones obiiciam. si autẽ nõ ut tibi dimittam agis: sed me tantũ turbes:hic non excipio,cùm non agas:sed uti possidetis ago:licet quidam contra:ut no. ff.ea.l.§. huius autem. Accursius.
p ¶ Perpetuò.ʒ id est,generaliter.sic instit.de satisda.tut.§.j. si enim aliquo de his modis a me possideas: succumbis i hoc interdicto. alias obtines:ut ff.§.fi. & expone hæc uerba ut ff. eo.l.j. in prin. Accursius.
q ¶ Prædij.ʒ ex mente: licet uerba de ædibus tantum dicant: ut ff. j. respon. Accursius.
r ¶ Vltro.ʒ id est, quo ultronea uoluntate intendat possessor rei uen. Sed op.de cõmodante,& similibus:ut supra,de rei uendi.l.officium.& de prin.cred.si uentri.§.in bonis.& supra,usufru. quemadmodum ca- ueat,si usufru. Respon. ei non datur actio per quã neget rem actoris, sed rei,ut dixi instit.de act.§.contra quoque. Ité oppo. de actione iniu riarum, quæ possidenti datur:sed hic rei uendica.denegat,nõ iniuria- rum:ut no.supra,de actio.emp.l.qui pendentem.& infra,de iniur.l.in- furiarum.§.si quis me. Item oppo. de actione in factum,quæ dat loco interdicti huius:ut institu.eo.§.fin.Sed respon.illam non excludit hic: sed rei uendi.& triticariam,& indebiti,& similes.& fa.C.de actio.iudi. mutan.causa fac.l.j. Sed quid dicemus hoc casu:ecce dum ego essem absens,& animo retinerem possessionem: alius intrauit ut possideret clam, non a me, sed ab alio. rediens ego non suspicor me posse ex- pelli : nec tamen uolo uiolenter enim expel- lere, eo quòd auctor nolo esse alicuius ma- li, quod inde euenire posset. quomodo con- suletur mihi? rei uen- dic. intentare non pos- sum, cum ciuiliter pos- sideamus. Interdictum istud intentare non ex- pedit : cum possessor non possidet a me ui, & clam, uel precario. Respondent quidam, quòd ex quo nolo eum expellere uiolenter, uideor desinere ani- mo possidere : & sic a- mitto ciuilem : ut su- pra, de acquiren. pos. ff. l. iij. §. in amitten- da. & sic intentabo rei uend. secundum quos- dam.uel dic, quòd eam intentem contra natu- raliter possidentem, licet ciuiliter possi- deam: cùm etiam si na- turaliter & ciuiliter possideã, intento eam contra detentatorẽ : ut modò dixi per legem de rei uendica. l. offi- ciũm. & alias. Accur- sius.
s ¶ Pro certa. ʒ nam incerta pars pos- sideri non potest : ut supra, de acquirenda poss. l. possideri. §. incertam. & l. locus. Azo.
t ¶ Sine dubio. ʒ locum habebit ex in- terpretatione : licet uerba in ædibus tan- tum dicant : ut supra in princi. huius legis : & facit infra, ut obi. l.j.& C. eod.l.j. & ff. de precario. l. qui precariò. & instit. de interdict. §. sed interdicto, & supra eadem l. §. hoc interdictum. Ac- cursius.
u ¶ Possint. ʒ non aliter: ut pro ecclesia, foro, basilica, theatro. re sacra uel religiosa. nam hæc non possidentur : ut supra, de acquirenda poss. l. j. §. fi. & l. q. uniuersas. §. j. nisi uelis dicere, ut his possit dari,a quibus dicimus posse uendicari:ut C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. de ferui. autem cloacæ dixi supra eo. in prin.
x ¶ Quod ait prætor. ʒ in prin. huius legis.
y ¶ Possideat ui. ʒ nõ ꝙ me deiecerit omnino, sed me turbat. cùm & interdictum tueatur possessorem: ut ff. §. & consequenter. & eodẽ mo- do de clam dicas, ꝙ me absente clam intrathi. unde ciuilem retineo, & idem in precario. alias si utranque uel saltem ciuilẽ, quando concessi precario uel si utranque concessi, cum non possideam, nõ habeo hoc interdictũ: ut & ff. de precario. l. q precariò. cætera supple circa hæc tria uerba: ut no. super eisdem uerbis. C. eo. l. j. Item quid, si te deie- ci, tu me inquietas: an succũbes? Videtur ꝙ nõ: quia a te ego possideo ui expulsiua, & ut a me inquietatiua secundum Azo.
z ¶ Non debere proficere. ʒ possessori contra aduersarium.
a ¶ Vsta. ʒ bene dixi, si ab alio possidet ui, uel clam, uel precario: & non a me, quia illa possessio prodest ei cõtra me. iusta enim, &c.
b ¶ Possessor. ʒ scilicet naturalis: iniusta quò ad alios.
c ¶ Non possidet. ʒ id est, quam is, qui nec naturaliter, nec etiam iniustè possidet quò ad alios. & facit huic l & fini superioris. ff. de acq. pos. l. fi. & ff. si ser. uendi. l. loci. §. competit. Accursius.

Scriptum est a,quem potiorẽ præ- tor in soli possessione habet: & est prohibitorium ad retinẽdam pos- sessionem. ¶ Huius aũt interdi- cti proponendi causa hęc fuit,ꝙ se parata debet esse possessio à pro- prietate b. Fieri etenim potest ut alter possessor sit, dominus nõ sit: alter dominus quidẽ sit, possessor verò non sit. fieri etiam potest, ut & possessor idem & dominus sit.

¶ Inter litigatores ergo quoties est proprietatis controuersia, aut conuenit uter possessor sit,uter pe titor: aut non conuenit. Si conue- nit,absolutum est. & ille possessoris commodo,quem cõuenit pos- sidere, iste petitoris onere funge- tur c. ¶ Sed si inter ipsos conten datur, uter possideat, quia alteru- ter se magis possidere affirmat d: tunc si res soli sit, de cuius posses- sione contenditur, ad hoc interdi ctũ remittentur. ¶ Est igitur hoc interdictum,quod vulgò Vti pos- sidetis appellatur, retinendæ pos- sessionis. nam huius rei causa red- ditur,ne uis fiat ei,qui possidet:& consequenter proponitur e post interdictum Vnde vi. Illud enim restituit ui amissam possessionem: hoc interdictum tuetur ne amitta tur possessio. Denique prætor pos sidenti uim fieri uetat: & illud qui dem f interdictum oppugnat pos sessorem g, hoc tuetur. ¶ Et (ut Pædius ait) oĩs de possessione cõ trouersia, aut ad hoc pertinet,ut quod non possidemus,nobis resti tuatur h:aut ad hoc,ut retinere no bis liceat, qđ possidemus. ¶ Re- stituẽdæ † i possessionis ordo aut interdicto k expeditur, aut per actionem l †. Retinendæ itaque possessionis duplex est via:aut ex- ceptio m,aut inrerdictum n, excep- tio datur ex multis causis o ei, qui possidet. ¶ Perpetuo p autẽ huic interdicto insunt hæc, quòd nec ui, nec clàm, nec precariò ab alio possideas. ¶ Interdictũ † au- tem possessorem prædij q tuetur: quod est Vti possidetis. Actio e- nim nunquam ultro r possessori datur: quippe cũ sufficiat ei quòd possideat.

¶ *Hic iurisconsultus incipit exponere uer ba edicti prætoris. Bartolus.*

¶ Hoc interdictum locũ habet, siue quis totum fundum posside re se dicat, siue pro certa s parte, siue pro indiuiso possideat.

¶ Hoc interdictum in omnibus etiam possessionibus, quæ sunt so li, sine dubio t locum habebit,dũ modò possideri possint u. ¶ Qđ ait prætor x in interdicto, Nec vi, nec clàm, nec precariò alter ab al- tero possidetis, hoc eò ptinet, ut si quis possidet ui y, aut clàm, aut precariò, si quidem ab alio, prosit ei possessio. si uerò ab aduersario suo, non debeat eũ propter hoc, ꝙ ab eo possidet, uincere. has enim possessiones non debere proficere z palàm est.

¶ Paulus lib. lxv. ad edictum †. L. II.

Vsta a enim, an iniusta aduer- sus cæteros possessio sit, in hoc interdicto nihil refert. Qualiscun- que enim possessor b, hoc ipso ꝙ possessor est, plus iuris habet, quã ipse qui non possidet c.

¶ *Ex duobus possessoribus ille succũbit, q ab altero possidet iniustè : sed si uterque iniustè possideat, neuter uincit. Bartolus.*

¶ Infero ex hoc tex. cum gloss. ꝙ in hoc in rerdicto or do iudiciarius est ser- uandus, cõ cor. text. in ca. ij. extrà ut lite non contest. gl. in cle. j. ut lite pendẽ. & in c. dile cti. cùm ibi noc. de ma- ior. & obe.

† Ad hunc ff. uid. itell. Fab. acorõ bo. in l. na- turaliter. §. nihil cõ- mum. ff. j. in fi. de acqui. pos.

† Aliàs aut eo perti- net.

† Restitu- tæ in P. F.

† Clim.

† Ista glo. est singul. secundum Alexan. hic in additio. ad Bar. ad hoc quod quãuis ex internallo non sit licitũ expellere possessorẽ, tamen est licitum eũ inquietare pro qua gl. bene facit text. in l. si de eo. ff. de acquir. pos. licet Alexã. eum nõ alleget,

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI duo.¶ CASVS. Ego dico me possidere fundum in plena proprietate tu dicis te possidere naturaliter. dicis enim te habere usumfru. in eo fundo, & sic turbas me in ciuili. dicitur, quòd si agimus inter nos uti possideris ratione ciuilis: si cu a me possides ui uel clam, tu succumbes. si autem ab alio possideas ui, aut clam, & tu obtinebis & ego. Secundò dicit, hoc interdictum est duplex, & quælibet pars dicitur actor & reus. Tertiò dicit, cùm uellē ædificare in meo solo: prohibes me. agā cōtra te interdicto uti possidetis. uideris eñ controuersiā pos. mihi facere prohibendo me ædificare. Quartò dicit, cùm domum locassem Titio, & postea uellem eam reficere, Titius me prohibet. dicitur, quod possum agere hoc interdicto uti possidetis contra eum: & protester, quod eum dimittam inhabitare domum refectionē facta. Quintò dicit, Castaldio uicini mei nites mei fundi transduxit in arbores uicini mei. dicitur, quod possum ei denuntiare, ut illas uites incidat. & si hoc non faciat nec patiatur me eas transducere uel incidere: agam interdicto Vti possidetis, quasi me possidere uetet. ¶ Itē uideamus.¶ Tignū uel trabē in mea domo posui: ita quòd supra solum uicini mei ibat, non autem ibi appodiabatur. hoc §. dicitur, quòd interdictum Vti possi. nō competit utrique nostrum, sed tantum tibi. Secundò dicit, habeo domum iuxta tuam, & inter meam domum & tuam, est quædam curia paruula cōmunis, id est mea, & tua. feci in ea domo protectū aliquod, ita quòd cooperit curiam communem, & sustentatur supra tuam domum. dicitur, quòd ages contra me hoc interdicto, per qd prohibeor ita habere. sed si ego habeam a te de hoc seruitutem: tunc in hoc interdicto obtinebo. Tertiò dicit, Titius supra domum meam ædificauit: & fecit ibi cœnaculum, id est, cameră quandam, & in ea stabat. quæritur, quis nostrum dicatur possidere cœnaculum, ut fic in eius possessione defendatur per hoc interdictum? & dicit quòd si ad cœnaculum ibatur per domum meam tantùm: tunc ego dicor possidere cœnaculum: unde dabitur hoc interdictum, p quod prohibetur ille ibi stare. si autem ad cœnaculum ibatur ex publico, puta ex uia: tunc ille dicitur possidere cœnaculum, & non ego: & ei datur hoc interdictum, per quod defendet in possess. cœnaculi. Itē superficiario datur hoc interdictum, si de uoluntate domini soli fecerit superficiem, competit etiā ei utilis in rem, si definat possidere. Itē dominus soli habet hoc interdictum contra omnem etiam superficiarium, si ultra legē locationis ædificet. ¶ Creditores. ¶ Si creditores sunt missi in possess. rerū debitoris causa rei seruandæ, & turbent in hac possess. an habeant hoc interdictum, quæritur? & dicitur quòd non. idem in eo, qui est missus nomine uentris causa legatorum. Secundò dicit, Tignum supra domum tuam proieci: sustinebatur tamen a mea domo tantum, nō a tua. an habeas hoc interdictum quæritur? & dicitur qd sic, ut tollam istud tignum. Tertiò dicit, tradita est mihi possessio fundi ab eo, quem credebam possidere. dicitur, quòd nō uideor istum fundum possidere ui. ¶ In hoc interdicto.¶ Pone casum duobus modis ut habes i gl. domini mei Accursij quæ incipit, Ponunt quidam casum &c. Francifcus Accursius.

Alias VI possidetis ad edict.

† Iste text. cū sua glo. est singul. secundum. Ro. in suis singul. fol. viij. singul. ccxxxij. ad hoc q licet locator possit expellere conductorem de domo quando uult reparare uel reficere eā reparationē necessaria: per l. ædē. C. locat. tamen ibatur per domum meam tantùm: tunc ego dicor possidere cœnaculum: unde dabitur hoc interdictum, p quod prohibetur ille ibi stare. si autem ad cœnaculum ibatur ex publico, puta ex uia: tunc ille dicitur possidere cœnaculum, & non ego: & ei datur hoc interdictum, per quod defendet in possess. cœnaculi. Itē superficiario datur hoc interdictum, si de uoluntate domini soli fecerit superficiem, competit etiā ei utilis in rem, si definat possidere. Itē dominus soli habet hoc interdictum contra omnem etiam superficiarium, si ultra legē locationis ædificet. ¶ Creditores. ¶ Si creditores sunt missi in possess. rerū debitoris causa rei seruandæ, & turbent in hac possess. an habeant hoc interdictum, quæritur? & dicitur quòd non. idem in eo, qui est missus nomine uentris causa legatorum. Secundò dicit, Tignum supra domum tuam proieci: sustinebatur tamen a mea domo tantum, nō a tua. an habeas hoc interdictum quæritur? & dicitur qd sic, ut tollam istud tignum. Tertiò dicit, tradita est mihi possessio fundi ab eo, quem credebam possidere. dicitur, quòd nō uideor istum fundum possidere ui. ¶ In hoc interdicto.¶ Pone casum duobus modis ut habes i gl. domini mei Accursij quæ incipit, Ponunt quidam casum &c. Francifcus Accursius.

Bolog.

¶ Paulus lib. lxix. † LEX III.

SI duo[a] quoque possideant insolidum, uideamus, quid sit dicendum. quod qualiter procedat, tractemus. Si quis proponeret possessionem iustam & iniustam: ego possideo ex iustā causa, tu ui, aut clàm: si à me possides, superior sum in interdicto. si uerò nō à me, neuter nostrum uincetur[b]. nam & tu possides, & ego. ¶ Hoc iter dictū duplex est[c]: & ij quibus cōpetit, & actores & rei sunt. ¶ Hoc interdictum sufficit ei, qui ædificare in suo prohibetur. etenim uideris mihi possessionis controuersiam facere, qui prohibes me uti mea possessione[d]. ¶ Cū[e] inquilinus dominum ędes reficere uolentem[e] prohibet, equè competere interdictum Vti possidetis de eo loco, quo radices continentur uitium. Nam si tibi[f] uim fecerit, quò minus eas uites uel præcidas, uel

Posidere an possint duo insolidum.

† Alias glo fianis.

† P. F. & uites præcidere.

† Iste text. eū sua glo. est singul. secundum. Ro. in suis singul. fol. viij. singul. ccxxxij. ad hoc q licet locator possit expellere conductorem de domo quando uult reparare uel reficere eā reparationē necessaria: per l. ædē. C. locat. tamen

uerbo clam. & in uerbo precario. Sed quid in eo, q clam possidet. non ne statim cum proponitur interdictum, incipit ui possidere: cum iam non clam, sed contra denuntiationē possideat? Resp. origo spectā da est: ut §. de acqui. pos. l. clam. Item quod subijcit insolidum duos possidere: uidet contra. J. de preca. duo. & §. cómo. si ut certo. §. fi. & supra, de acqui. pos. l. iij. §. ex contrario. Solu, patet ex prædictis: quia diuersimodè possident non eodem modo: sed unus ciuiliter, alter naturaliter: sed eodem modo nō: ut in contrariis: ad quod est J. de precario l. & habet. §. eum. Alij dixerunt, ut M. cum suis † gosianis, quod duo etiam insolidū possident ciuiliter & naturaliter. Tertij ut R. qd duo ciuiliter, sed nō naturaliter possunt insolidum possidere: ut not. §. de acquir. pos. l. iij. §. ex cōtrario.

† Alias glo fianis.

b ¶ Vincetur.¶ in eo quia uterque est actor. actorem enim uincere nil aliud est, quàm reū sibi condemnari. hic autem neuter alteri condemnabitur. Nam uterque possidebit Vti possidetis. cum ergo sit uterq; actor: ut J. proxi. §. neuter uincit. In eo uerò quòd uterque est reus, uterque uincit. & sic loquitur insti. eodē. §. hodie. quæ est, non aufferi, quod apud se habet: hoc est absolui. Item quæro hoc casu quādo uterque uincit: quis intēdit rei uendicatiōnē? Resp. Al. quòd nullus: quia uterque possidet: ut insti. de act. §. contra quoque. & §. l. j. §. interdictum. Alij dicunt propter necessitatem possessori dari rei uen. & dirimi sorte: ut arg. §. de iudi. l. in tribus. Sed Ioan. dicit utrunque posse agere alia ratione: quia uidetur renuntiare commodo possessionis in tendendo rei uen. uel ideo quia quod dicitur non dari actionem possidenti, uerum est omnino ciuiliter & naturaliter: ita scilicet, quod non alius. sic ergo naturaliter possidenti dabitur pro ciuili: & econtra. Itē quid si prædium meū possideam ciuiliter: alius autē qui neque ciuilē neque naturalē habet possessionē, tibi uendat, & te inducat in possessionem: nonne hoc interdicto uincārī. ita ut C. quod cū eo. si ueruus. item que & si is q tibi uēdit: a me clā, uel precario, uel ui possideret: ut non sit melior suo actore: ut J. de re. iu. l. in his. §. non debeo.

† P. F. parte mea.

† P. F. parte sua.

c ¶ Duplex ē.¶ ut insti eo. §. duplica. & J. de actio. & obli. l. actionis uerbo. in fi. & §. de iudi. in tribus. & l. sequenti. Accursius.

d ¶ Vti mea possessione.¶ sic ergo uidetur, quod si non faciam tibi controuersiā possessionis, sed prohibeo ædificare, q a dico me habere seruitutē ne altius tollas: nō cōpetit tibi hoc interdictū, sed actio negatoria: nisi dicas utile: ut J. §. fi uicinus. & fac. §. tit. j. l. uim facit. & §. cōmuni di. si ædes. & si ser. uē. sicuti. §. Aristo. in fi. & §. fin. & J. de iniur. l. iniuriarum. §. fi quis me. & §. de acqui. pos. l. penul. §. j. Accursius.

e ¶ Volentem.¶ quod ei licet. C. loca. l. ædem. Accursius.

f ¶ Placuit.¶ scilicet domino cōtra inquilinū: & tamen inquilinus nō possessiōis faciebat cōtrouersiā, sed solū uolebat habitare. uel dic, quod possessionis dicit facere controuersiā, cū non definat ædificare: ut §. proxi. §. sed alij dicūt, qd inquilinus uolebat interuertere possessionem finito tēpore locationis: & p suo se asserebat possidere uelle. alias si tantum inhabitare uult: locatione finita iniuriarū actio. tantū dicunt eum tenere: ut arg. §. de actio. j. emp. l. qui pendentem. Accur.

g ¶ Dominū.¶ scilicet oporter. & accipe hoc alio casu qñ uellet reficere: q a tunc bene, phibet eū habitare: ut d. l. ædē. licet de pēsione pro rata remittat, uel reddat quādo ex necessitate reædificat: ut §. loca. qui insulam. in princ. & l. & hæc distinctio. uel dic testari, quod nō prohibebit eum habitare. scilicet facta refectione. Accur.

h ¶ Possideret.¶ id est non inciperet sibi possidere. Accursius.

i ¶ Si actor.¶ id est administrator, uel castaldio: ut C. de .pc. pcurator. Idem si ipsemet dominus uicini fundi transduxit. Accursius.

k ¶ Ei.¶ scilicet transductori.

l ¶ Denuntiare.¶ scilicet dominum. alias denūtiari. s. a domino. & si hoc non fecerit, postea cogitur iudicis officio, si dominus uult. Accur.

m ¶ Præsideret.¶ scilicet transductor.

n ¶ Aut.¶ scilicet si non uult dominus ei denūtiare. ut ipse præcidat: uel si domino denuntiante non præcidit. Accursius.

o ¶ Eum.¶ scilicet dominum.

p ¶ Nā si tibi.¶ hucusque Pom. dictū retulit. nūc author legis loq̄t. & caue quòd Pom. in tertia pſona, sed author legis in secūda loquit. persona. sicut ergo prohibitio præcisionis, transductionis, & culturæ inducit

inducit hoc interdictū: sic, phibitio ædificationis & refectionis: ut supra proximis duobus. §. Alij dicunt, q tu dominus denuntias te præcisurum: ut si postea aliqd fecerit trāsductor, teneaſ quod ui, aut clā: ut J. qd ui, aut clam, si alius. §. notauimus scēm Ot. ité qd subiicit, aut eum, &c. exponunt quidam, scilicet transductorem, qui agit uti possidetis: quia contendit se possidere locum ubi uites nascuntur. Acc.

a ¶ Traducas.¶ id est, ad primum locum reducas: & hoc, nisi im miserit radices in fundum uicini. aliàs secus: ut J. quod ui, aut clam l. si uitem.

b ¶ Si proiectum.¶ alias protectū, & alias proiectum: & est idem quando ex domo unius aliquid, s. tignum, uel lapis proiicitur supra alterius solum: ita q̄ re quiescit ibi hoc modo: ut J. de uerb. sign. l. malum. §. inter.

c ¶ Relatum.¶ & bene secundum quosdam. nam possessor soli non inquietatur in possessione soli: nisi fortè uelit in eo ędificare: & tunc competit. Item possessor superficiei non inquietatur à possessore soli. alias si inquietaretur competeret ei qui possidet domum & protectum: arg. §. proxi. §. & J. §. proxi. Alij dicunt relatum, & malè: & dicunt corrigi per inferiorē prox. §. Labeo. & sic dicunt dari possessori soli & possidenti domū cum protectō, ne inquietetur. Tu dic relatum, & bene. & quod dicit utriusq; collectiuè ponitur, uel coniunctiuè: quasi diceret isti & illi: non diuisiuè, siue distributiuè: alias ponitur collectiuè: ut supra, de contrahēda emptio. sed Celsus. §. j. in fi. nam nec ratione protecti dat simul utrique: quia protectum a possidente domum cui applicatur, possidetur. nec ratione soli: quia illud ab altero non ab utroque possidetur. datur autem alteri, id est, possidenti solum contra possidentem domum: quia iniustè protectum habet. & sic loquitur infra eodem, §. uicinus. nam usque ad cęlum liberum esse debet cuiusque solum: ut J. qd ui, aut clam. l. penul. §. fin. & l. fi. §. pe. & ecōtra si possessor domus iustè habet protectum, aget ipse quasi turbetur in possessione domus, qui turbatur in protecto: ut §. proxi. §. uel dic non uterque, quia possidenti solum tandem datur, nō possidenti protectum, scilicet quando non iure habet: ut hic dixit in prin. §. ad quod est J. §. sed & si supra. Et ita quatuor modis exponitur. Accursius.

† Ex hoc tex. iuncta sua glo. infero q interdictum uti possidetis. datur quasi possessori iuris, ne turbeſ in eo. cui cōcor. tex. in cap. licet cām. in princ. & in fi. extrà de probat.

d ¶ Superficiem.¶ id est, protectum, quod domui suæ est applicatum: sed alter purum & nudum solum possidet. Accursius.

e ¶ Proiectum.¶ alias protectum, alias proiectum: & hoc casu requiesceret super domum tuam: ut differat a præcedendi §. hoc modo. un de magis propriè dicitur immissum: ut infra, de uerborū significa. l. malum. §. inter. Vel dicas, quòd & hic nō quiescit. & differt a præcedenti casu: quia hic super commune solum & communiter possessum alter protegit: ibi super alterius tantùm.

f ¶ Mecum.¶ id ē interdicto agis mecū, & rectè. & sic succumbam.

g ¶ Possideamus.¶ qui est inter meam & tuam domum, & protecto tegitur. nam & si communiter possideamus: non possum protegere re inuito. alioquin hoc interdicto uel cōmuni diui. prohibeo: ut hic, & §. communi diui. l. cōmuni dīdi. & l. fi ædes. & l. Sabianus. si autē alter tantùm nostrum possidet illum medium locum, ille aget contra aliū protegentem: ut §. proxi. §. dixi. & potes dicere contra, q hæc uerba, si eum locum, &c. sint uerba interdicti, uel ponantur conditionaliter.

h ¶ An quo.¶ hæc est alia quæstio, cui non resp. q. d. si iure seruitutis dictā me habere immissum: & sic possessionem seruitutis mihi defendam: an dabitur hoc interdictū mihi? Resp. sic, arg. §. de ser. l. quoties. & si serui. uē. sicuti. §. Aristo. Azo. & J. eo. l. fi. Sed alij dicunt, q nō, sed tu mecū: ut arg. §. proxi. §. & J. §. fi uicinus. sed in illis nō asserebat sibi seruitutis iure possessionem. Accursius.

i ¶ Interdico tecum.¶ id est, interdicto tecum ago. Et quod subiicit, sicuti, &c. sunt uerba Prætoris interdicentis, siue interdicti. non agentis: & sic ad utrosque sermonem refert. Alij habent, interdicto te

traducas[a], uim tibi faceſ uidetur, quò minùs possideas. Eum enim qui colere fundū prohibetur, possidere prohiberi. Pōponius inqt.

¶ Item uideamus, si proiectum[b] supra uicini solum non iure habere dicatur: an interdictum Vti possidetis sit utile alteri aduersus alterum. Et est apud Cassiū relatū[c], utriq; esse inutile: quia alter solū possidet, alter cum ædibus superficiē[d]. ¶ Labeo quoq; scribit, si ex ædibus meis in ędes tuas, pietū[e] habeo, interdicis mecum[f], si eum locum cōmuniter possideamus[g], q proiecto tegitur, an quo[h] facilius possim retinere possessionem eius proiectionis, interdico[i] tecū sic. uti nūc possidetis eas ędes, ex quibus proiectum est?

¶ *Primo loquitur in eo, qui habet cœnaculum supra ędificium alienum, non cōductum à domino tanquàm superficiarius. secunda ibi, Cæterum. Bartolus.*

¶ Sed si supra eas ædes quas possideo, cœnaculum sit, in quo alius quasi dominus[k] moretur, interdicto Vti possideris †me uti posse, Labeo ait: non eum, qui in cœnaculo moretur. Semper enim superficiem solo cedere[l]. Planè si cœnaculum ex publico[m] aditū habeat, ait Labeo, uideri non ab eo ædes[n] possideri, qui[o] † † possidet: sed ab eo, cuius ædes[p] supra[q] † essent. Verùm est hoc[r] in eo, qui aditum ex publico[s] habuerit. ¶ Cęterùm superficiarius proprio interdicto[t], & actionibus à prætore[u] utetur: dominus autem soli tam aduersus alium, quàm aduersus superficiarium potior erit interdicto[x] Vti possidetis: sed prætor superficiarium tuebitur secundum legem locationis. & ita Pomponius quoq; probat. ¶ Creditores missos in possessionem rei seruandę causa, interdicto Vti possidetis, uti non possey[y]: & meritò: quia non possident. Idemque & in cæteris[z] omnibus, qui custodiæ causa missi sunt in possessionem, dicendum est. ¶ Si uicinus meus in †pariete[a] meo tectoria habeat, & in †pariete suo, Vti possidetis mihi efficax est, ut ea tollere compellatur. ¶ Non uideor ui possidere, si ab eo, quem scirem[b] ui in possessione esse, fundum accipiam[c]. ¶ In hoc interdicto[d] condemnationis summa re-

† Ex hoc tex. iuncta sua glo. infero q interdictum uti possidetis. datur quasi possessori iuris, ne turbeſ in eo. cui cōcor. tex. in cap. licet cām. in princ. & in fi. extrà de probat.

† Vide in hunc locū Alcia. libr. præ. ij. hoc ipso titu.

† † † †

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnum ui: tē ſ. cit. j. l. in interdicto. & quod ut aut clam: ut ſ. quod vi aut clam. ſemper. §. in hoc. & ſupra, de rei ven. l. qui reſtituere. Vel dic qđ iudex præcipit non fieri vim mihi: nihilominus condemnat aduerſarium pro intereſſe turbationis factæ mihi ab anno retro ex ui huius interdicti: ut hic, & ſupra, eod. l. j. §. j.

a ¶ Ipſius. § obſcurū eloquium ſtatim exponit, quanti res eſt &c.

b ¶ Retinere. § & liberē, & in ea non turbatum eſſe.

c ¶ Ipſa res. § id eſt plena proprietas. pro quo erat C. unde ui. l. ſi quis in tantam.

d ¶ Pretium rei. § id eſt plenæ proprietatis. aliud poſſ. ut hic, & ſ. qđ met⁹ cau. ſi mulier. §. q. poſſeſſionē. non tñ dico pretiū poſſeſſiōis hic dari, cū ipſa poſſeſſio dimittat: ſed ptium ſiue intereſſe turbationis, ſecundū ſecundam poſitionem caſus. Vel dic aliud poſ. idem turbationis poſſeſſionis. ſed ſecūdū primā bene æſtimaretur ipſa poſſeſſio ad arbitriū iurantis actoris. & fa. ſ. titul. j. in terdicto unde ui. & ſ. neuis fiat ei. l. j. §. hæc uerba. & ſ. de fur. l. furtiuam. Itē hoc intereſſe poſſeſſionis turbatæ poteſt eſſe plus & frequenter minus quā rei proprietas: cum forte ſub pœna dare tenebar hanc poſſeſſionē: quod non potui: uel alia mea prædia uendita ſunt á creditoribus, uel à fiſco: quia de poſſeſsione iſta propter turbationem nō inueni emptorē.

¶ Ad intelligendam hanc l. uid. Ioā. igneū in l. neceſſarios. §. non alias. parte 2. nu. 53. de Senatuſcō. Silan.

INſumma. § CASVS. Si dico me habere uſumfruct. fundi, & te nego habere uſumfr. inter nos poteſt intētari hoc interdictū. Item ſi dico me habere uſumfr. & ſic naturaliter poſſidere, tu te ciuiliter dicis poſſidere: poteſt inter nos hoc interdictum locum habere. Tertiò dicit cum poſſiderem fundum naturaliter, in quo habebā uſumfr. & turber in hac poſ. habeo hoc interdictum, per qđ defendar in hac poſ. Item inter uſurarium & uſufructuarium eiuſdem fundi poteſt intentari hoc interdictum. Franciſcus Accurſius.

c ¶ Inter fructuarios. § aſſerentes ſe poſſidere: & quilibet de alio negat: & poterit eſſe qđ alter, uel quod ambo uincerent, & neuter: ut ſupra, lege ſi duo. in fine j. reſpon. Accurſius.

f ¶ Alter poſſeſsionē. § ſ. ciuilē. & ſic. no. q⁹ ciuiliter tñ poſſideti, & nāliter ſimiliter tātū poſſideti dat hoc interdictū per legē iſtā. Acc.

g ¶ Defendat poſ. § id eſt quaſi. uel dic poſſeſsionem rei in qua habet uſumfru. Accurſius.

h ¶ Et his. § q⁹ uterque habet naturalē poſ. tā uſuarius, quam fruc. ſed nō inſolidū, ſed ꝓ parte indiuiſa. H. & ſic decernet iudex in ſentētia: Quia inueni hunc potiorē in poſſeſsione ratiōe uſus, præcipio nō inquietari ab alio in eo uſu. & ecōtra dic de alio, ut no. C. eo. l. j. in gl. §. ſed qualiter formabit &c. & fa. ad l. ſ. ad exhiben. l. Celſus. §. Iulianus. & ſ. de aqua coti. & æſti. l. j. ſi inter. & C. eo. l. j. Accurſius.

fertur ad rei ipſius a æſtimationē.

¶ Quāti res ē, ſic accipimus, quāti uniuſcuiuſq; itereſt poſſeſsionē retinere b. Seruij autem ſententia eſt, exiſtimātis tanti poſſeſsionem æſtimandam, quanti ipſa res c eſt. ſed hoc nequaquam opinādū eſt. Longè enim aliud eſt rei pretiū d, aliud poſſeſsionis.

¶ *Habet quatuor partes. In prima eſt contentio inter duos fructuarios. in ſecunda contentio inter dominum & fructuarium: quoniam uterq; inuicem agit cōtra alium. in tertia, ſunt opiniones, una, quòd fructuarius tantū agit pro quaſi poſſeſsione uſusfructus: uel quòd agit uti poſſidetis et pro poſſeſsione rei. & iſta ſecunda eſt uerior. In quarta, quando eſt contentio inter fructuarium & uſurarium. ſecunda ibi, & ſi alter. tertia ibi, idem erit, quarta ibi, proinde. Bartolus.*

¶ Idem lib. lxx. ad edictum. L. IIII.

INſumma †puto dicēdū & inter fructuarios e hoc interdictū reddēdum. & ſi alter uſumfructū, alter poſſeſsionem f ſibi defendat g, idē erit, phādū, & ſi uſus fructus quis ſibi defendat poſſeſsionē. & ita Pōponius ſcribit. Proinde & ſi alter uſum, alter ſibi uſumfructum tueatur, & his h interdictum erit dandum.

De ſuperficiebus.

TITVLVS. XVII.

¶ Vlpianus. † LEX I.

Ait prætor, Vti ex lege locatiōis ſiue cōductionis ſuperficie, de qua agit, nec ui, nec clā, nec ꝓcariò alter ab altero fruemini i: quò minùs ita fruamini, uim fieri ueto k. Si qua alia actio l de ſuperficie poſtulabitur: cauſa cognita iudicium dabo.

† lib. 70. ad edictum.

¶ *Licet pro ſuperficie competāt actiones ciuiles: tamen utile eſt hoc interdictum, cum pro poſſeſsione competat. magnum eſt enim commodum poſſidendi. Bartolus.*

¶ Qui ſuperficiem in alieno ſolo habet, ciuili actione ſubnixus m ē. Nā ſi conduxit ſuperficiē n, ex cōducto ē actio. Si emit o, ex empto agere cum domino ſoli poteſt. Et enim ſi ipſe p eum, phibeat, quod ſua intereſt, agēdo q cōſequet. Sin aūt ab alio, r phibeatur, præſtare ei actiones ſuas s dominus dēt, & cōſtituere: & cōſtituꝫ petūtur. & ſi impediatur ut ſeruitute, ille cui cōceſſa: poteſt uſili interdicto uti poſſidetis uti. Franciſcus Accur.

a ¶ Sed longè. § id eſt magis, uel ualdè.

b ¶ Exiſteret. § hæc uenditio ſubaudi.

c ¶ Experiri. § ut & inſti. de interdi. §. commodum. & inſtit. de oblig. quæ ex delic. §. furti. ſed hoc fallit ſecundum quoſdam ſ. de noxali. ſi quis à multis. & ſ. de acqui. re. do. l. qua ratione. §. ſed non ut literæ. ſed falſum eſt: ut ibi not.

d ¶ Hoc interdictum. § de ſuperficiebus.

e ¶ In rem. § q.d. q. a non directa, ſed utilis in rem datur cum cecidit a poſſeſsione ſuperficiarius: ut hic, & ſ. de rei uendi. ſuperficiaria. & l. prætor. & de pign. actiō. tutor. §. fin. & ſupra ſi ager uectiga. l. j. in fine. & l. ſequen. & de oper. noui nūtiatio. l. in prouinciali. §. penult.

f ¶ Polliceri. § aduerſus dominum.

g ¶ Proponitur. § i. datur ſuperficiariis.

h ¶ Interdictum. § ſ. de ſuperficiebus: quod eſt duplex: quia quilibet ex eo eſt actor & reus: cū uterq; contendat poſſidere ſeruū hic, & ſ. ti. 1. ſi duo. §. pen. Accur.

† In P. F. deeſt alia.

i ¶ Petic. § i. ſuperficiem defendit. nam ſi non poſſideret ſuperficiem, non daretur hoc ſicut nec illud uti poſſidetis. ſ. ti. 1. l. j. §. & conſequenter.

k ¶ Qualem cauſam. § aliàs quā. & aliàs qualem cauſam &c. ſed certè imò uidetur inquiri cauſa: ut ſ. in prīc. ubi dicit, uti ex lege locationis &c. Sed R. dicit, ſed non probat, uel ibi contra dñm, hic contra extraneum. uel nec dicit nec probat: ſed ſatis eſt, q⁹ poſſidet, ut ſuperficiarius: & hoc aſſerat: non dico, q⁹ dicat ſe cō duxiſſe uel emiſſe.

l ¶ Clām. § hoc expone ut in uti poſ. interdicto dixi exponendum. ſ. tit. 1. l. j. in prīn. & §. fina.

m ¶ Hic quoque. § in hoc interdicto de ſuperficiebus. Accur.

n ¶ Quod autem ait prætor. § ſ. proxi. 2. reſpon. huius legis.

o ¶ Negetur ei. § etiam intra id tempus, ſi agat ex conducto ad intereſſe, uel ad mercedem remittendam: ut ſ. loca. & condu. ſi fundus.

p ¶ Actio. § ſcilicet utilis, ut hic, & §. §. qui ſuperficiem. in fi. no. ſed quod erit modicum tempus. Reſpon. quidam 30. dierum, ut arg. ſ. tit. 1. l. j. §. j. Alij biennij, ut ſ. loca. cū domini. Alij x. an. ut C. de præſcrip. long. temp. l. fi. & ſ. qui & à quibus. l. ſed ſi fidei. §. arift. ſed Irn. uſque ad quinquennium: arg. ſ. de ſepara. l. j. §. quod dictū. & ſ. de uerb. obli. ſi à colono. & inſti. de literarum obli. §. multum. Tu dic arbitrio iudicis: ut ſ. de iure delib. l. j. in fi. & ſ. de effra. l. j. §. j. Item quæro an condu ctio alia, quæ fit ad non modicum tempus, præbeat aliquod ius in re? Reſpō. non, ſi fiat a priuato: ſecus ſi a municipibus: ut ſ. de loco publi. fru. l. j. & niſi uſufruct. conſtituatur per locantem: ut C. de uſufruct. l. ſi domina. Accurſius.

q ¶ Ad non modicum. § aliàs, quia non ad modicum &c.

r ¶ In rem. § ſ. directa pro ſuperficie. & no, hic arg. ex hoc q⁹ poſſum à te uendicare domum uel fundum, quem alius habet à me in emphyteoſim, non obſtāte iure alterius: ſed arg. contra ſ. de condi. indebi. l. indebiti. in fi. l. & de rei uend. l. fructus. in fin.

s ¶ Multò magis. § hoc fallit. ſ. quorum lega. l. j. §. rediguntur. ſed cō ſonat. j. de excep. do. l. dolo. & ſ. quib. ex cau. ma. l. nec non. §. ex empto. & j. de reg. iur. l. inuitus. §. 1.

t ¶ Si ſoli poſſeſſori. § qui emit à domino ſolum, & ſuperficiem pleno iure. & ſic eſt plana. Alij dicunt hunc emiſſe à ſuperficiario: & agere de euict. contra dominum: ſi modò ipſe ſuo uenditori, & ſuus uenditor uero domino denuntiauit. quod non placet.

v ¶ Ex empto. § quando emit. Sed quid ſi conduxit? Reſpon. & ex conducto, & ex ſtipulatu agit: ut ſ. loca. ſi fundus. §. 1.

x ¶ Quod autem. § non ſolùm ſuperficiario cùm poſſidet, damus ex

cedere. Sed longè a utilius uiſum eſt (quia incertum erat, an locatio exiſteret b, & quia melius eſt poſſidere potius, quàm in perſonam experiri c) hoc interdictum d ponere, & quaſi in rem e actionē polliceri f. ¶ Proponitur g autē interdictum h hoc duplex, exemplo interdicti uti poſſidetis. Tuetur itaque prætor eum, qui ſuperficiem petit i, ueluti, Vti poſſidetis interdicto: neque exigit ab eo, qualem cauſam k poſſidendi habeat. unum tantum requirit, num fortè ui, clām l, uel precariò ab aduerſario poſſideat. Omnia quoq;, quę in uti poſſidetis interdicto ſeruantur, hic quoq; m ſeruabuntur.

¶ Quod autem ait prætor n, Si † alia actio de ſuperficie poſtulabitur, cauſa cognita iudicium dabo. ſic intelligendum eſt, ut ſi ad tempus quis ſuperficiem conduxerit, negetur ei o in rem actio p. Et ſanè cauſa cognita, ei qui ad nō modicum q tempus conduxit ſuperficiem, in rem r actio competit: Is autē, cuius in ſolo ſuperficies eſt: utique non indiget utili actione, ſed habet in rem, qualem habet de ſolo. Planè ſi aduerſus ſuperficiarium uelit uendicare, dicendū eſt, exceptione eum remouendum in factum data. Nam cui damus actionem, eidem exceptionem competere, multò magis s quis dixerit.

¶ Si ſoli poſſeſſori t ſuperficies euincatur, æquiſſimum erit ſubueniri ei, uel ex ſtipulatu de euictione, uel certè ex empto u actione.

¶ Quod † autē x & in rem actio de ſuperficie dabit, petitori quoq; in ſuperficiē y dari, & quaſi uſumfructum ſiue uſum quendā ineſſe z, & conſtitui poſſe per utiles actiones, credēdum eſt. Sed & tradi poſſe intelligendum eſt: ut & legari, a, & donari poſſit. Et ſi duobus ſit communis b, etiam utile c Communi diuidundo iudiciū dabimus. ¶ Seruitutes quoq; prætorio d iure c conſtituent f: & ipſe ad exemplum earum, quæ ipſo iure conſtitutę ſunt g, utilib. actionibus petētur. Sed & interdictū h de his utile i competit.

¶ Caius. † LEX II.

SVperficiarias ædes appellamus, quę in cōducto k ſolo poſitæ ſunt: quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt l cuius & ſolum.

De itinere actuq; priuato.

TITVLVS XVIII.

¶ *Dictum eſt ſupra, de interdictis poſſeſſoriis rerum corporalium, ſequitur de poſſeſſoriis incorporalium. Bar.*

¶ Vlpianus, † LEX I.

a ¶ Ipſius. § obſcurū eloquium ſtatim exponit, quanti res eſt &c.

b ¶ Retinere. § & liberē, & in ea non turbatum eſſe.

c ¶ Ipſa res. § id eſt plena proprietas. pro quo erat C. unde ui. l. ſi quis in tantam.

d ¶ Pretium rei. § id eſt plenæ proprietatis. aliud poſſ. ut hic, & ſ. qđ met⁹ cau. ſi mulier. §. q. poſſeſſionē. non tñ dico pretiū poſſeſſiōis hic dari, cū ipſa poſſeſſio dimittat: ſed ptium ſiue intereſſe turbationis, ſecundū ſecundam poſitionem caſus. Vel dic aliud poſ. idem turbationis poſſeſſionis. ſed ſecūdū primā bene æſtimaretur ipſa poſſeſſio ad arbitriū iurantis actoris. & fa. ſ. titul. j. in terdicto unde ui. & ſ. neuis fiat ei. l. j. §. hæc uerba. & ſ. de fur. l. furtiuam. Itē hoc intereſſe poſſeſſionis turbatæ poteſt eſſe plus & frequenter minus quā rei proprietas: cum forte ſub pœna dare tenebar hanc poſſeſſionē: quod non potui: uel alia mea prædia uendita ſunt á creditoribus, uel à fiſco: quia de poſſeſsione iſta propter turbationem nō inueni emptorē.

INſumma. § CASVS. Si dico me habere uſumfruct. fundi, & te nego habere uſumfr. inter nos poteſt intētari hoc interdictū. Item ſi dico me habere uſumfr. & ſic naturaliter poſſidere, tu te ciuiliter dicis poſſidere: poteſt inter nos hoc interdictum locum habere. Tertiò dicit cum poſſiderem fundum naturaliter, in quo habebā uſumfr. & turber in hac poſ. habeo hoc interdictum, per qđ defendar in hac poſ. Item inter uſurarium & uſufructuarium eiuſdem fundi poteſt intentari hoc interdictum. Franciſcus Accurſius.

c ¶ Inter fructuarios. § aſſerentes ſe poſſidere: & quilibet de alio negat: & poterit eſſe qđ alter, uel quod ambo uincerent, & neuter: ut ſupra, lege ſi duo. in fine j. reſpon. Accurſius.

f ¶ Alter poſſeſsionē. § ſ. ciuilē. & ſic. no. q⁹ ciuiliter tñ poſſideti, & nāliter ſimiliter tātū poſſideti dat hoc interdictū per legē iſtā. Acc.

g ¶ Defendat poſ. § id eſt quaſi. uel dic poſſeſsionem rei in qua habet uſumfru. Accurſius.

h ¶ Et his. § q⁹ uterque habet naturalē poſ. tā uſuarius, quam fruc. ſed nō inſolidū, ſed ꝓ parte indiuiſa. H. & ſic decernet iudex in ſentētia: Quia inueni hunc potiorē in poſſeſsione ratiōe uſus, præcipio nō inquietari ab alio in eo uſu. & ecōtra dic de alio, ut no. C. eo. l. j. in gl. §. ſed qualiter formabit &c. & fa. ad l. ſ. ad exhiben. l. Celſus. §. Iulianus. & ſ. de aqua coti. & æſti. l. j. ſi inter. & C. eo. l. j. Accurſius.

¶ DE SVPERFICIEBVS.

¶ *Simile eſt ſuperiori interdicto: ut infrà, lege j. §. proponitur, & ideo poſt illud ponitur. Accurſius.*

Ait prætor. § CASVS. Duo cōduxerunt ſuperficiem, ut unus habeat uſumfr. in ea, alter uſum. iſtis poſſidentib. ſuperficiē nō ui, nō clā, nō precariò, prętor uetat uim fieri, quo minus poſſideāt. Secūdū dictū eſt, qđ & actio cāri, quo minus poſſideāt. Secūdū dictū eſt, qđ & actio cognita dat ſuperficiario. Poſtea log. Vlp. & dicit: q⁹ ſuperficiē in alieno ſolo hēt, ſi ꝓhibeat à domino ſoli poſſidere, hēt act. cōtra eum. nam ſi cōduxit ſuperficiē, habet ex cōducto: ſi emit, habet ex empto: & per has conſequitur, quod ſua intereſt. ſi autem ab alio, phi beatur, tunc aget cōtra dominū, ut cedat ei act. puta rei uē. cū nondū traditio eſſet facta ſuperficiario. itē Aquil. quas ceſſas intētabit ſuperficiarius cōtra, phibentē. ſed meliùs eſt, quod ſuperficiarius agat hoc interdicto, quā prædictis perſonalibus: cū quādoque nō poſſit, pbari locatio, uel emptio. Itē q⁹ melius eſt poſſidere, quam in perſonā agere de euict. contra dominum: ſi modò ipſe ſuo uenditori, & ſuus uenditor uero domino denuntiauit. quod non placet.

¶ DE ITINERE ACTVQVE PRIVATO.

¶ *Superiori tit. de poſſeſsione rerum corporalium retinenda: hic de poſſeſsione rerum incorporalium.* Prætor

Universidad de Deusto
Biblioteca

RAetor ait. CASVS. Ponit edictum cuius sensus est: quo itinere uia actuq; priuata priuato hoc anno est usus non ui, non clàm, nõ precariò ab alio quo minus ita uta ris, prætor uetat fieri uim. Secundò dicit, hoc interdictũ est prohibitorium, & spectat ad tuendas rusticas seruit. cunque uel non: sed solum spectatur si hoc anno usus est: non continue: sed satis est esse usum 30. diebus. & cõputatur annus retro ex tempore lit. contest. super hoc interdicto. & ut in hac possessione defendar, sufficit me esse usum intra annum retrò itinere uel actu: & usque ad quem locum fundi tui iui, usq; ibi hoc ius acquisiui.

¶ Iulianus. § Si p fundum tuum iui ad meũ, cùm per uiam publicã non possem ire, ut quia rupta erat: licet frequẽter uadam non acquiro hoc ius, id est seruit. nec mihi hoc interdictum datur, licet prohibear ire: quia non uideor usus nec fundo, nec illo ad quem ibam. idem si itinere priuato non iui: quia riuus illud ruperat: uel uia publica rupta est, per quam ibã ad iter. Idem, si erat iter priuatum, p quod ibam ad fundum seruientem: & quia destructus est non potui ire. Vltimò dicit, siue ego iui per fundũ vicini per annum, habeo ammodo hoc interdictum, per quod tueor in possessit. siue colonus meus, uel hospes iuit: satis est etiam si ignorauit dominus fundi per quem ibatur. si autem quis credens suum fundum, ad quẽ ibat per fundum uicini, cùm esset meus, iuit per annum: sibi acquisiuit hoc ius, non mihi.

¶ Si quis propter. § Cùm iuissem per annum per fundum tuum: sequenti anno non iui propter inundationem aquæ, uel aliter prohibitus non iui, uel quia in uinculis existens non potui ire, dicitur quòd impetrabo in integ. resti. ex illa parte edicti, si qua alia mihi iniusta causa esse uidebitur, in integrũ restituam quam habes ff. ex qui. cau. ma. l. j. in fi. quasi hic annus non cucurrit: sed inspiciatur annus primus, quo fui usufru. Tandem dicit, cùm agò hoc interdicto, & datur dilatio aduersario xx. dierum. & propter hanc dilationem causa interdicti mei deterior fit: restituar quasi hoc tempus xx. dierum non cucurrerit.

¶ Si tibi. § Habebam fundum dominantem: cui uicini fundus debebat seruitutem uiæ. hunc fundum dominantem concessi tibi precario animo transferendi pos. nunc tu impetrasti precariò a uicino prædicto ius eundi per suum fundũ illũ: posteà, ibitet te ire. an habeas hoc interdictum, quæritur? Et dicitur qđ non, cum precariò habeas hoc iter ab aduersario. Et reddit mirabilis ratio. nam cùm mihi competat hoc interdictum: si prohiberes ire, satis fit. & si non competat: cum duo simul hoc interdictũ habere non possint, nec obstat quod iter habes in mul hoc interdictũ habere non possint, nec obstat quod iter habes in precariò. cũ enim illud ego iter habere precariò non possim, cũ alias sit meum: nec per illũ habere uidear. & qualiter cunque colonus meus p illod iter nadit, aut is, cui precario concessi, ego ire uideor. sicut ergo opinio sua, ut quia precarium habet, mihi non nocet: sic nec mihi prodest opinio sua, ut cum haberem precariò ius eundi p fundum vicini ad meum: & ego tibi illum fundum meũ concessi precario, & ès usus itinere tanquam debito fundo, & per annum, non competit mihi hoc interdictum, ppter opinionem tuam: in fine tamen dicit in primo casu dari interdictum tibi, cui precariò concessi fundum dominante.

¶ Si quis supradicto. § Saltem xxx. diebus in anno ui per fundũ tuũ non ui, non clàm, nõ precariò: tamen posteà cœpi ire clàm, nõ nocet mihi. unde si prohibear ire, hoc interdicto utar. & redditur ratio. qđ enim quæritum est: ex superuenienti delicto non tollitur. h. d. cũ l. seq. Fran. Accursius.

a ¶ Actuque. § quid hic sit, habemus ff. de seruit. rustic. prædi. l. j. Acc.

b ¶ Veto. § & est simplex, non duplex: ut supra, de interdic. l. i. in princip.

c ¶ Rusticas. § tantum modo seruitutes. Quid ergo, si turbetur mihi urbana? Respon. forte utile. Item nec ad omnem rusticam: quia non ad aquæductum: ut j. eod. l. j. §. quod autem. nam ibi non exigitur spatium xxx. dierum. Accur.

d ¶ An non. § Quid prodest ei, si est in possessione? si. quidã. quia præsumitur cõpetere ei seruitus: siue negatoria cõueniat, siue cõfessoria agat, quod potest. licet possideat ut s. si seruit. uen. & si forte. §. sciendum. & pro eis est C. de prob. siue possideris. & l. ij. & de pig. actio. l. nec creditores. & C. si aduer. cred. l. j. & authen. de testib. §. si uerò. Alij dicunt, prodesse quo ad hoc, ut si impediatur postea ire, possit resistere: scilicet extra iudicium. & sic redditur interdictum: non in iure, sed in ipso prædio, licet se defendere ex ui eius interdicti. At si in iudicio agatur confessoria, à se possidente, uel non possidente: uel negatoria ab alio contra se possidentem, uel non possidentem: necesse habet de iure suo docere. at si agat ex secundo capite, quod est. j. l. ij. §. ait prætor. poterit turbari: nec ipse poterit resistere, nisi probet competere seruitutem. Tu dic, prodest probare usum 30. dierum, propter duo. Primò quia si possidet, & agit confessoria, uel conuenitur negatoria: non oportet eũ cauere de non utendo: sed aduersarius cauet, de non impediendo, usq; ad finitum iudicium in negatoria. secus si nõ possideret, & ageret uel conueniretur pro seruitute: quia tunc cauet de non utendo, usque ad finem iudicii: ut j. de aqua coti. & ætiua. l. penul. In secundo prodest: quia si extra iudicium turbetur in utẽdo: non solum resistere potest, sed etiã in iudicio agere hoc interdicto, ut pronuntietur esse in possessione: per quod non præsumitur habere seruitutem, si cadat à possessione, & agat confessoria se esse exiltente in possessione non potuit à domino eius, qui agit negatoria: nisi probet, non competere seruitutem: qđ probabitur hoc modo, quod per eos, qui ibi propè stabant, non fuit mihis ire, cum mense ut probatur qp fuerit ahbi: ut C. de contrahen. & committen. stipu. optimam.

Alibi uti-uianus.

e ¶ Vsus fit. § iure seruitutis: ut j. eo. l. si & §. de aqua plu. arcen. l. j. in fine. & §. quæadmodũ. ser. amit. l. fi. & j. e. §. Iulianus rectè. Sed an sufficit, si suo sacramento dicat, se iniisse iure seruitutis? Arg. quod sic j. tit. l. j. §. hæc interdicta. & §. Aristo. Sed forte secus, i illo interdicto: ut j. ea. l. §. si tibi fundum. in fine. Dic ergo, hoc, probari per testes, qp iuit, uel uiderunt eum ire. Item iure seruitutis: quia dicant se uidisse constitui erat. uel Titio fuit legata, hæc seruitus: & ille uocabatur Titius: & propro legato. l. p legato. Item cùm probet me usum. an onus probandi quòd ui uel clàm, uel precariò fuerim usus, uel nõ, competit mihi, uel aduersario? quidam, quòd aduersarius debet probare quòd iuerim ui, uel precario. Sed potes dicere cõtra, quasi hæc omnia debeã probare, scilicet me usum, & triginta diebus, & non ui, uel clàm, uel precario. Arg. prin. huius l. & arg. §. si seruit. uendi l. si quis diuturno. p habitur autem per testes: ut §. dixi. Accur.

f ¶ Interdictum redditur. § per litis contest ut j. eo. §. præterea sciendum. sed in uti pos. præsens possessio inspiciur tẽpore lit. contest. ut instit. de interdict. §. hodie tamen.

g ¶ Modico tempore. § aliter accipitur alibi modicũ: ut §. de arbi. si cùm dies. §. fi. & de consti. pecu. l. promissor. & §. ti. j. l. j. §. qđ autem ait

h ¶ Conclusit usum. § scilicet xxx. dierum: quod facilè est toties in anno ire. duo ergo sunt necessaria: quòd intra annum: & quòd xxx. die bus, quorum, si quod defuerit, cessat interdictum. Sed quid si talis erat locus, ad quem ibatur, ut non nisi semel in anno, uel bis fuerit necesse ire? an duplicabitur tempus, ut per biennium, uel maius tempus sufficiat iuisse per xxx. dies? arg. qp sic §. quemadmo. ser. amit. fi sic. & C. de fer. l. fina. Accur.

i ¶ Annum ex die interdicti. § i. ex die contestatæ litis, in hoc interdicto. & sic not. qp nõ præsens possessio inspicit. & facit §. de ser. l. seruitutes. & l. quoties. & C. de præscri. lon. temp. l. ij. Accur.

k ¶ Alterutrum. § ut in eius possessione obtineat, de quo, pbat: uel forte per pos. actus reiineat pos. itineris. sed econtra, non ita: ut arg. §. quemadmodũ. ser. amit. l. ij. Accur.

l ¶ Quoadusque. § id est, usque ad quem locum in fundo, ad quod facit §. de acqui. pos. l. quod meo. §. fi. Sed arg. contra. §. quemadmodũ ser. amit. l. fi. iuncti. §. fi. sed ibi, in proprietate retinenda, quã habet: hic autem quærere uolebat ius possidendi. Accur.

m ¶ Interrupta erat. § ruina.

n ¶ Iter fecerit. § ad suum agrum dominantem.

o ¶ Frequenter. § etiam 30. diebus Accur.

p ¶ Inutile esse. § scilicet ei.

Nec

a ¶ Nec usum. § facit j. eo. l. fi. & §. quemadmo. ser. amit. l. si locus §. fin. Accur.

b ¶ Agro. § etiam neq; ad quem iuit: neque per quem iuit. Accur.

c ¶ Propter incommoditatem. § nisi præcedenti anno esset usus tunc enim restitueretur: ut j. e. l. §. si quis autem propter. Azo.

d ¶ Via publica. § quę ducebat usq; ad locum seruientem: sed p agrũ alterius uicini: & sic priuata. Accur.

e ¶ Eadẽ quæstio est. § & solutio eadem: & fa. j. eo. tit. l. l. j. §. Aristo. Accur.

† Prærupta P.F.

f ¶ Ad fundum. § nomine & uoluntate eius, qui hoc interdicto agere iuuit, licet hoc nõ sit necesse, quo ad retinendam proprietatem seruitutis secundum quosdam. & fa. j. §. quoties. & j. l. iij. §. uti uidemur. & quemadmodum seruitus amit. l. v. & l. usucùm seq. & l. qui fundũ etiam.

g ¶ Ignorauit. § fa. §. de bo. autho. iud. posl. cùm unus. Acc.

h ¶ Iter fecerit. § in fundo uici.

i ¶ Vtique. § respon.

k ¶ Sibi. § ergo in hac præscri. non requiritur titulus: ut hic, & j. eod. si tibi fundum. in fi. ibi, tu tamen &c. sed nec pos. eius fundi, ad quẽ itur hic: sed quasi possessio itineris exigitur. Accur.

l ¶ Propter inundationẽ. § supple, uel alio iusto impedimento simili: ut §. §. Iulianus Accursius.

m ¶ Cum superiore. § scilicet anno usus fit 30. diebus Accur.

n ¶ Repetita die. § ad hoc facit j. proximo §. & §. de fide instr. l. repetita. & §. ad exhibẽ. iul. §. fi. Accur.

o ¶ Per in integrum restitutionem. § imò uidetur eum non esse restituendum, ad lucrum cum alterius dãno: ut §. ex quib. cau. ma. l. denique. & l. nec utilem sed hoc speciale: ut & aliàs in e. ti. l. Iulia. §. eũ quo que. Vel uerius hic iam fuerat lucratus eundo in anno præcedenti: & sic magis anhelat non perdere. sed in l. denique. ad lucrum aspirat.

p ¶ Ex illa parte. § quam edicti partem habes §. ex quib. cau. ma. l. j. in fi. & l. fed & si p prætorem. §. fin. & facit §. de ser. rusti. prædi l. Atticinus.

q ¶ Contigerit. § quod nullo modo fuerit usus, hoc secundo anno: secus econtra, si fuit usus vi. nam distingueretur, hoc eodem anno fuit set usus bona fi. uel non. ut j. § fi. & l. ii. & facit §. quẽ admo. usus fruct. amit. l. fi ager. & l. cùm usus fructus & C. de appel. l. præses. & C. q peruto. uel cura. l. cum te.

r ¶ Et aliis casibus. § puta, quia in uinculis seruitutẽue constitutus non potuit uti. ut §. quibus ex cau. ma. l. i. & facit §. pxi. §. & j. §. proxi.

s ¶ Dilatione data. § deliberatoria: ut est hodie xx. dierum, per. authen. offeratur.

t ¶ Reddi. § facit §. de iudi. l. ii. §. in omnibus. & §. q bus ex cau. maio. l. ait prætor. in fi. & l. fed & si p prætorem. §. hoc quoque. Ité. facit ad diem repetitam §. proxi. §.

v ¶ Si tibi fundum. § dominantem.

x ¶ Concessero. § ut aliquam habeas poss. fi enim, ut solam habeas detentionem, forte, ut calefacias te ibi ad solem: non posset tibi precariò concedi uia: cùm fundum illum non possideas, cui uiam concedi cupis. H.

quasi nec usum [a], ergo secundum hoc neutro agro [b] usus uĩ, multò enim minus illo usus est, per quẽ non iuit pp incommoditatem [c] riui, aut propterea, quia uia publica† interrupta erat. Idẽ erit dicẽdum, & si non erat uia publica [d], sed iter priuatum. nam & hic eadem [e] quæstio est. ¶ Is cuius colonus, aut hospes, aut aliquis alius iter ad fundum [f] fecit, usus vĩ itinere, uel actu, uel uia: & idcirco interdictum habebit. & hoc ita Pædius scribit, & adiicit, etiã si ignorauit [g] cuius fundus esset, per quẽ iret, retinere eũ seruitutem. ¶ Si quis autem cum putaret fundũ ad se pertinere, suo nomine iter fecerit [h], amicus meus, utiq; † sibi [k], non mihi interdictum acquisiuisse intelligitur. ¶ Si quis pp inundationem [l] usus non sit itinere actuque hoc anno, cùm superiore [m] usus sit, potest repetita [n] die, hoc interdicto uti, per in integrum restitutionem [o], ex illa [p] parte, Si qua mihi iusta causa esse uidebitur. Sed & si per uim hoc ei contigerit [q], in integrum eum restitui oportere Marcel. probat. ¶ Præterea & aliis casibus [r] interdictũ repetita die competit, ex quibus quis in integrum restitutionem impetrare solet. ¶ Præterea scien dum est, si dilatione data [s] aduersario futurum est, ut causa interdicti mei deterior fiat, æquissimum esse repetita die, interdictũ reddi [t].

¶ *Primò ponit unum dictũ. Secundò illud probat per dictum Iuliani. Tertiò ex illo dicto determinat unam quæstionem à seipso. secunda ibi, idque. tertia ibi, Quæ ratio. Bartolus.*

y ¶ Fundi. § scilicet seruientis.

z ¶ Vtaris. § quod super fluo fecisti etiam quo ad utendum, cũ uti potueras, sine hoc: ut j. de preca. l. quæsitum. §. si seruitutem. Accur.

a ¶ In specie. § arg. sumpto inde à cõtrario sensu: & cane, quia qua si eundem casum ponit. Accur.

¶ Si tibi fundũ [u] precariò concessero [x], cui uia debebat, deinde tu à dño fundi [y] precariò rogueris, ut hac uia ad eũ fundum utaris [z], an noceat tibi exceptio, si aduersus eum uelis interdicere, à quo precariò uiam rogasti? Et magis est, ut noceat. idque colligi potest, ex eo, quod Iulianus scribit in specie [a] huiusmodi. (Quæritur enim) si ego tibi fundum precariò dedero, cui uia debebatur, & tu rogaueris [b] precariò, ut ea uia utaris, nihilo minus interdictum [c] utile mihi esse: quia sicuti [d] me precarium rei meæ non tenet [e], ita etiã nec per te precariò possidere intelligor. Quoties enim colonus meus, aut is cui precariò fundũ dedi, uia utitur [f], ego ire intelligor: pp quod rectè dico, me itinere usum esse. Quæ ratio (inquit) efficit, ut si ego uiã precariò rogauero, & tibi fundum [g] precariò dedero, quamuis hac mente ieris, quasi fundo meo deberetur, inutile interdictum [h] esset: & precariò eo itinere [i] usus esse uidear. nõ immeritò: nõ enim opinio tua, sed mea quærenda est. tu tĩ, ut credo, poteris [k] ĩterdicto uti: etsi de hoc nihil scribat Iulianus. ¶ Si quis supradicto tempore anni, non ui, non clàm, non precariò itinere usus sit [l], uerum posteà non sit usus [m], sed clàm precariove, uidendum est, an ei noceat. Et magis est, ut nihil ei noceat quod attinet ad interdictum.

b ¶ Tu rogaueris. § uicinum: ut in superiori exemplo.

c ¶ Interdictum. § ergo à contrario tibi inutile: quia sicut duo insolidum, non possunt possidere: igitur nec hoc interdicto uti etiã ratione eiusdem usus, & eiusdem temporis. finito autem precariò fundi constat tibi esse inutile interdictum: si autem nõ rogasses uiã precariò ageres tu, & non ego: ut infrà in fine huius §. ibi. tu tamẽ. &c. Vel dic posse utrique dari quando naturalem possessionem nõ ciuilem transfulit: ut infrà. eod. l. ij. §. idem Iul. & arg. hic fit tale: quia si precariò fundum, & non uiam habuisti: interdicto uteris. ergo à contrario, si uiam precario habuisti à domino fundi seruientis, non uteris interdicto.

d ¶ Sicuti. § uerè mihi utile: quia &c.

e ¶ Non tenet. § si egomet precario acciperem: ut & j. de preca. l. ij. §. item si rem. & l. in rebus. §. fin. & j. de regu. iur. neque pignus.

f ¶ Via utitur. § quacunque, & cuiuscunque nomine: ut patet supra & j. proxi. l. ij. §. uti.

g ¶ Fundum. § dominantem.

h ¶ Inutile esse. § scilicet mihi.

i ¶ Itinere. § licet tu non fis usus eo itinere tanquam precariò: sed uelut fundo debito. Ac cursius.

† lib. 66. ad edictum.

k ¶ Poteris interdicto uti. § quod ita uerũ est, si tibi fundũ precariò concessi ut ibi habeas, possessionẽ ciuilẽ & naturalẽ: ut §. proxi-

† Mutari.

¶ Paulus. † LEX II.

NEc enim corrumpi, aut †cõmutari, qđ rectè transactũ [n] est superueniente delicto potest.

me dicit Hu. Et no. hic argumentum, qp hoc interdictum datur etiam ei qui alieno nomine usus est, non ui, non clàm, non precariò: si modo is cuius nomine usus est, non possit ipsud interdictum habere: quod non est in isto uti possid. illud enim non datur possidenti alieno nomine: etiam si non ui, non clàm, non precariò possideat ab aduersario: ut no. §. tit. ii. fi duo. §. creditores. & arg. §. de rei uen. l. officiũ. secundum quosdam. & facit §. e. l. §. si quis autem cum.

l ¶ Vsus fit. § xxx. diebus: & non ui, nõ clàm, non precariò, alioquin interrupta esset præscriptio. nam in l. proxima dicit transactũ, id est completũ negotium secundũ Hu. & p hoc C. qui testa. facere pos. l. fu rio sum. uel die secundum Azo. forte satis est in principio habitam bonam fidẽ: arg. j. l. iii. j. respon. ad instar corporalis rei: ut C. de usufca. transfor. l. i. §. sed nihil omnibus. Item q d dices econtra, si primò fuit usus ui, uel clàm, uel precariò: & posteà bona fide? Dicam non dari ei interdictum inspecta origine: ut j. l. unde. §. si quis ab actore.

m ¶ Vsus. § taliter ut primò: sed clàm &c. Vel fic, si nullo modo sic usus posteà: uel si sit usus, sed clàm.

n ¶ Nec enim Transactum. § id est completũ. & sic no. ut dixi §. proxi. §. & facit j. tit. 1. l. j. idem ait eum. & C. de interdi. ma. l. ij. & supra. de ritu nuptiarum. l. si qua in princip. & §. de usucap. l. hæres eius. & §. pro suo. si ancillã. & §. de donat. l. donationes. in cõcubinam. in principio. & supra, de eden. l. ij. §. his. & §. de excusat. tut. l. tutor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

petitus in priu.& ƒ.e.l.pe.& ſ.de acq.rer.ſi domi.l.bone fidei.§.in contrarũ.& C.de adminiſtr.tut.l.ſancimus.& ſ.de acqui.poſſeſſ.l.clam.& l.ſi de eo.§.pen.& inſti.qui teſta.fa.poſ.§. item furioſi.

¶ Lib.70. ad edictũ.

† Aliàs,inde.

VNde.§ CASVS. Tu alicui fundum uendidiſti,per quem ibam ſaltem xxx.diebus in anno.nunc emptor me ire prohibuit : & ſic poſtea clàm cœpi ire, dicitur quod interdictum hoc bene mihi cõpetit cõtra emptorem ne me prohibeat:& intra annum cõpetit. Secundò dicit, ſi prohibitus à te p fundũ tuum ire,iui : clàm dicor ire. Idem ſi colonus meus prohibitus ire uel ſimilis, & hoc ſciens iui: clàm dicor ire.ſi autẽ ignoraui hoc, & iui: non dicor clàm ire. & ſi xxx. diebus ſaltem in anno iui, bene competit mihi hoc interdictum. Tertiò dicit,ſi ꝓhibitus ſum à te ire per fundum tuum : prodeſt hoc emptori, qui à te emit:ut ſic mihi competat hoc interdictum cõtra te, non contra emptorem. idem in alio tuo ſucceſſore uniuerſali uel ſingulari.& redditur mirabilis ratio in fine.§.

¶ In hoc interdicto.§ In hoc interdicto, quo agitur ne prohibear ire per fundum tuum quo anno retro iuerunt in tereſſe meum,id eſt cõdemnatio fit in eo quãti mea intereſt, nõ eſſe ꝓhibitũ. Sedò exponit uerbũ uſus, quod eſt in edicto.nam ſiue iui per fundum uicini, ſiue ſeruus meus,uel colonus,uel hoſpes iuit,ego uideor iuiſſe,& uſus eſſe,& hoc interdictum acquiſiſſe, ut ſic ſi prohibear ammodo ire, habeam hoc interdictum,& per omnem perſonam uideor uti itinere, per quã alias retinetur nobis ſeruitutis :ut de his perſonis habes ff. quemadmodum ſer.amit.l.v.& vj.hoc tamen fallit in fructuario.Nam per fructuarium utentẽ retineo ſerui. fundo debitas. non autem per fructuarium euntẽ per fundum uicini acquiro hoc ius eundi, nec hoc interdictum. Tertiò dicit : habeo propietatem nudam in fundo. in eodem fundo uſumfructum habes.quilibet noſtrum iuit per fundum uicini ad iſtum per annum , ſi aliquis noſtrum prohibeatur amodo ire, uel à domino fundi, uel ab extraneo prohibito competit hoc interdictum. Quartò dicit : per fundum tuum ad meum iui per annum : & ſic habeo hoc interdictum ſi prohibear ire , amodo & hoc interdictum competet ei cui donabo iſtum fundum meum, ſi traditione ſecuta ipſe prohibeatur uti itinere. Quintò dicit:emit Titius fundum ex meo mandato: & hic Titius per fundum uicini iuit per annum ad fundum quem emerat:& poſteà iſtum fundum mihi tradit.ammodo poſſum ire ſicut Titius poterat : & ſi prohibear , habeo hoc interdictum. Sextò dicit: qui iter per fundum uicini ad ſuum acquiſiuit eundo per annum , hoc interdictum ei competit : & etiam ei, qui cœpit habere uſumfru.uel uſum in fundo dominanti. ſiue ex cauſa empt.ſiue legati, idem ſi ex cauſa dotis. alias aliqua alia ſimili emptione cœpit habere fundum dominantem. nam ſi prohibeatur nouus dominus ire per fundum uicini:competet ei hoc interdictum.

¶ Ait prætor. § Nunc ponit aliud edictum , cuius ſenſus eſt talis. ſi iter uel actum acquiſitum per annum eundo per fundum uicini non ui, non clàm, non precariò reficere uelim: prohibet prætor mihi fieri uim , quominus reficeram prout mihi ius eſt. Secundo dicit, qui hoc interdictum proponit , debet cauere aduerſario de damno infecto occaſione refectionis. Tertiò dicit , ualdè eſt utile hoc interdictum. nam quomodo poſſet quis ire & agere commodè , niſi ei liceret reficere?Quarto dicit qui ſuperius interdictum poſitum in principio titu li intentat,ſufficit ei,ſi probet ſe uſum itinere,uel actu per annum retro non ui,nõ clam,nõ ꝓcariò.q autẽ hoc intentat, debet duo ꝓbare: & ſe uſum prædicto tẽpore non ui, nõ clàm nõ præcariò.& qđ habet jus reficiendi: id ẽ qđ ſeruitus ei cõpetit itineris uel actus. & ſi alterũ de his omittit, id eſt nõ ꝓbat, ſuccumbit in hoc interdicto, & merito duo debet probare : qui reficere uult.nouum enim uult facere opus , ſed agens ſuperiori primo interdicto unum probare debet , ſcilicet ſe uſum non ui , non clam non precario per annum : quia nihil nouum uult facere,ſed ire & agere ut prius. ¶ Fieri autem poteſt.§ Nunc exponit Vlpia,uerba edicti uti ius eſt. & bene dixit ꝓtor , quòd habet reficere pro ut ei ius eſt.poteſt enim eſſe quòd quis habet ius eundi, id eſt ſeruitutem: non autem reficiendi ius habeat:ut quia cautum eſt ex preſsè q̃ non debeat reficere,uel q̃ uſque ad certũ modum debeat reficere. ſecundum ergo quod eſt actum ſiue conuentum per pactum in conſtituenda ſeruitute de reficiendo, ſeruabitur. & quando quis poteſt reficere iter , uel actum debet reficere ſecundũ priſtinam formam. id eſt non à priore itinere iter producat in longum , aut deprimat . ſi autem uelit facere pontem ſuprà riuum qui riuus corrũpebat uiam priuatam, uel iter ſuum : hoc ei p̃mittitur , ſi commodè aliàs ire non poterat. Fran.Accur.

¶ Vlpianus.† LEX III.

VNde† etiã illud Labeo ſcribit,Si cũ à me rectè via vtebaris,fundum vendidero,per quẽ vtebaris,deinde emptor te prohibuit,licet clàm videaris ab eo vti, (nam qui prohibitus vtitur , clàm vtitur[a]) tamen interdictum tibi cõpetere intra annum[b] : quia hoc anno non vi,non clàm, non precariò vſus ſis. ¶ Item ſciendum eſt, non tantũ eum[c] clàm via vti, qui ipſe prohibitus vtitur:verùm eum quoq; per quem[d] quis [e] id ius retinebat,ſi eo prohibito,per quem retinebat[f] ,vtatur[g]. ¶ Planè ſi ignoraui prohibitum † & perſeuerauero vti[h] , nihil mihi nocere dicẽdum eſt. ¶ Si quis ab authore meo vi , aut clàm , aut ꝓcariò vſus eſt , rectè[i] à me via vti prohibeẽ, & interdictum ei inutile eſt : quia à me videtur, vel vi , vel clàm, vel precariò poſſidere , q̃ ab authore meo vitioſè poſſidet. Nam & Prædius[k] ſcribit,ſi vi,aut clã,aut precario ab eo vſus ſit , in cuius locũ hæreditate , vel emptione,aliòve quo iure ſucceſſi, idem eſſe dicendum. Cũ enim ſucceſſerimus ĩ locum eorum,æquum[l] non eſt,aduerſus nos nocere,quod aduerſus eum non nocuit , in cuius locum ſucceſsimus. ¶ In hoc interdicto æſtimatur[m] , quanti[n] eius interesset,via non prohiberi,ſiue itinere. ¶ Vti videmur ſeruitutibus etiam per ſeruos,vel colonos,vel amicos,vel etiã hoſpites , & ferè per eos omnes , qui nobis [o] retinent ſeruitutes.Sed enim† p fructuarium[p] nobis quidẽ ſeruitus retinetur : per fructuarium autem interdictum hoc,domino non cõpetere. Iu. ait. ¶ Idem Iulianus ſcribit, Si meus vſusfructus in fundo tuo , proprietas verò tua fuerit,& vterque noſtrùm per vicini fundum ierit[q] , vtile interdictum de itinere nos habere: & ſiue fortè ab extraneo[r] fructuarius prohibeatur ſiue etiam à domino[s] ,

† Et ſi.

† P. F.uel ex alterius contractu.

† Duar. Qui.

† Ladoui. Ro. in ſitis ſing. fo.vi. fin.119.reputat iſtu text.fin. ad hoc ꝓcuratorẽ legis ut eſt uſusfru.non põt dominũ quærere ſeruitutem. Bolo. Adde q̃ licet procurator legis qualis eſt uſusfructuarius nõ poſſit domino illam tamẽ quæſitã retinere põt ut l. uſumfruct. cum l.ſeq.& l.ſi. ſ.quemadmodũ ſerui.amit.

a ¶ A fructuario.§ ſcilicet prohibetur.

b ¶ Interdictũ.§ ſcilicet iſtud,& ſic not.aduerſus quemlibet prohibentem dari hoc interdictum.

c ¶ Vacuam.§ id eſt fundum : uacuam eius poſſeſsionem nomine cuius eundo ſibi interdictum quæſierat , qui donauerat eum mihi. & facit infrà ꝓximis duobus §.

d ¶ Et generaliter.§ facit ſ.ſi ſeruit. uendi.l. ij.§.fin.& ſ. proxi. duobus §.

e ¶ Ait prætor.§ ſequitur aliud edictum prætoris : quod ſicut & ſuperius eſt prohibitorium.

f ¶ Vt ibi ius eſt.§ in hoc fiet uis.ĩ.§.fieri.

g ¶ Qui hoc interdicto.§ facit ĩ.eod. apparet.§.fi.ĩ.de riuis l.Seruius. §. ſi quis riuum. Accur.

h ¶ Proponere.§ id eſt dare.& facit ſ.communia ꝓdio l. refectionis.

i ¶ Quemadmodũ.§ id eſt qualiter . Accurſius.

k ¶ A ſuperiori diſtat.§ quod eſt in princ. tit. Accur.

l ¶ Vſi ſunt.§ 30.diebus non ui non clã non præcariò. Accur.

m ¶ Doceat.§ aliàs oporteat. Accur.

n ¶ Competere.§ Sed nõne ſatis eſt, ſi probet unum,id eſt ſeruitutem ſuam eſſe:ut ſ.ſi ſer.uendi.loci.§.ſi quis. & hoc etiam quædã uerba innuere uidentur,ſcilicet ius autem &c. & ĩ.fieri autem &c. Reſpon.poſſet dici duo neceſſaria, ſi à primo incipias : ſecus ſi ab altero : ut & aliàs.C. de iure delibe. potuit. & de inof. do.l. ſi liqueat.& ſ.de acqui. poſ.l.ij.§.in amitteda. & l. quemadmodum.

† Huius.§. ſenſum uide apud Bologn.in l.q uiam.num. 70. de ope. no.nunc.

Sed huic opinioni obſtat, q̃ dicitur ſi deſit alterutrum, ſed tunc pones, ꝓ altero:ut & aliàs ſ. de leg.j. ſi ex toto.§. j.Vel dic in confeſſoria ſi prohibeatur reficere: factis eſt ſi prohibetur ſeruitus cõpetere agenti cõfeſſoria:ſed in hoc interdicto ſecũdo , duo probantur: vt hic, & ſ. ſi ſerui. uendi. loci.§.ſi quis mihi.ſed in primo capite unum ſufficit: ut in principio huius § & ſ. ſi ſerui. uendi.l. ij. §.

Pomponius. Item no. hic : quoties duo uel plura ſunt neceſſaria , alterum adeſſe non ſufficit:ut & ſupra.de diuor.l.ſi.§.ait lex.& in aut.ut res immobi ante nup.do.l.ueruntamen.colla. v. & C. de autho. prætian. l. fin. Item no.quòd hoc ſecundum caput obtinet inſtar proprietatis:ut & ſ. de interdic.l.ij. §. quædam , Item contra.ĩ.de riuis.l.j.§. hoc interdictum. Sol.ſpeciale in riuo : ut & ibi dices. Item facit ſ. de Carb.edi.l.iij.§ miſſum.Accur.

o ¶ Tantiſper. § id eſt ſolummodo.

p ¶ Conſtet.§ ſcilicet ſit debita,uel non.

q ¶ De ſuo.§ ex neceſsitate,ut probet ſibi ſeruitutem competere: ut & ſ.ſi ſerui.uendi.l.ij.§. Pomponius.

r ¶ Hoc anno.§ q.d.nil,ſed certè imò plus facit:quia cauet.qđ dicit ĩ.titu.j.l.penul. Azo.

s ¶ Cautum ſit.§ ſi autem hoc non ſit cautum,reficere licet:ut & ſ. ſi ſeruitus uen.loci.§.ſi quis mihi.

c ¶ Aut ſic.§ ſcilicet ſit cautum.

v ¶ Prætor retulit.§ dicendo hæc uerba,quæ ſequuntur.

x ¶ Inquit.§ Prætor ſ.e.l.ait prætor.

y ¶ Ne quis dilater.§ in latum. Accur.

z ¶ Producat.§ in longum:quia actum erat in conſtituenda ſeruitute, ut uſque ad certũ locum liceret reficere, non ultra.

a ¶ Deprimat.§ in pro fundum. Accur.

b ¶ Exaggeret.§ in altum. & facit ſ. de uia pu.l.j.§.ſi quis ſub. Sed cõtra.§.communia prædio.l refectionis.§. ſed & depreſſurum, ubi dicitur,hoc licere. Sol. ut ibi.

c ¶ Aliud.§ hoc ſecũdum uerborum ſignificationem , ut hic.& ar. ſ. de riuis. l.j. §. deinde ait prætor . & ſ. de uia publi.l.j.§.j.& ſuprà,de noui oper.nũ.l.j.§.ſi qs ædificium . & ſ. de uſufruct.l. hactenus. in fin. & l.ſeq.& l.ſed cum fructuarius.§.fin. Item in eod. titu. l. uſufru. nouum.ſed quandoq; non intereſt iter reficere,& facere : ut arg.ſupra de mor.inſe.l.j.§.pen. Accur.

d ¶ Velit facere.§ ſcilicet aliquem riuum, q̃ corrumpit uiam.

e ¶ Permittendum.§ hoc in priuata uia : ſeu eius in publica : ut ſ. ne quid in loco publi.l.ij. §.tractatum . & de uia publi. l. j. §. ſi quis ſub ſpecie. quæ ſunt cõtra. Accur.

f ¶ Non poſsit.§ cõmodè.arg.ĩ.eod.apparet Azo.

VEteres.§ CASVS. Cum uellem reficere iter , uel actum meum : faciebã apportari lapides , uel ligna cauſa reficiendi prædictũ iter , uicinus non patitur hæc portari.de iſto prohibere ueteres ſpecialiter ponebant in edicto: ſed ſuppluẽ : qui enim has res portari uetat, per conſequens reficere uetat, & ſic habet locum noſtrum edictũ, abſq; aliquo ſupplemento: ſi autẽ magis cõmodè aliũde poſſem facere portari, ſed faciebam portari tãtùm, per iſtud iter: & per hoc deſtruit fundus,in quo eſt iter:hoc caſu bene poſſum prohiberi,abſq; pẽna:& hoc dicit hæc lex,& prin. ſeq. Fran.Accur.

† Videtur glo. eſſe in cõtrariũ in c. cõſuluit. extrà de Iudeis.ſecundũ Pet. de Ancha ibi: ubi reſectio caſtri ꝑmittit licet cõſtructio ꝓhibeat . qđ ſolue ut p gl. & Alex. in l.j. §. ſi quis ædificium. ſ. de oper. nouinunt. ſcilicet, q̃ reſectio antiq̃ operis tota liter diruti dicatur noua conſtructio : aliàs non : ad qđ eſt gl. in l.j. §. pe. ſ. de mor. inſe.

† Iure.

† Lib.1.interdict.

g ¶ Adiiciebant.§ ut ĩ.de riuis.l.Seruius.§.fi.& l.j.§. i. & arg.ſ.ſi qs ali.teſt.prohi.l.ii.in prin.& ſ.ſi ſer.uend.loci.§. ſi quis.& l. ii.§ ii.& cõmuni prædicto.l.refectionis.§.ſi partium. Et ex his concor.collige arg. q̃ tacite uident concedi ea, ſine quibus expreſsim conceſſum nõ poteſt exerceri.ſic & ſ.de iuriſd. omniũ iudi.l.ii. & econtra , q̃ ſicut principale nõ debet impediri, ſic nec illud,per quod peruenitur ad id: ut ex præmiſsis concor.Accur.

m ¶ Compendiaria.§ ſcilicet uia,id eſt breui.

petere[n]. Cæterùm ſi deſit alterutrum, deficit interdictum:nec immeritò. Qui enim vult ire agere tãtiſper[o] , quoad de ſeruitute cõſtet, [p] nõ debet de ſuo [q] iure docere. Quid enim perdit , qui patitur eũ hoc facere,quod hoc anno [r] fecit?Enimuero qui uult reficere,aliquid † noui facit : neque debet ei permitti id moliri in alieno,niſi † uerè habeat ſeruitutẽ. ¶ Fieri autem poteſt,ut qs ius eundi habeat & agẽdi,reficiendi ius nõ habeat: quia in ſeruitute conſtituẽda cautũ ſit[s] ne ei reficiendi ius ſit : aut ſic [t] ut ſi uelit reficere , uſque ad certum modum reficiendi ius ſit. Meritò ergo ad refectionẽ ſe prætor retulit[u] .Vt tibi, inqt[x] , ius ẽ reficias.Vti ius ẽ: hoc eſt : reficias, ſicuti per ſeruitutem impoſitam licet. ¶ Reficere ſic accipimus , ad priſtinam formam iter & actum reducere:hoc eſt, ne quis dilatet[y] , aut ꝓducat[z] , aut deprimat[a] ,aut exaggeret[b] .Aliud enim eſt reficere , longè aliud [c] facere. ¶ Apud Labeonem quærit , ſi pontẽm qs nouum uelit facere[d] uiæ munitendæ cauſa,an ei permittatur? Et ait permittendum [e] ,quaſi pars ſit refectionis huiuſmodi munitio. Et ego puto ueram Labeonis ſententiam : ſi modò ſine hoc commeari non poſsit[f] .

¶ Venuleius.† LEX IIII.

VEteres nominatim adiiciebant[g] ,ut ea quoque[h] ,quę ad refectionẽ utilia eſſent, apportanti[i] uis nõ fieret[k] .quod ſuperuacuum eſt: quoniam qui apportari nõ patitur ea , ſine quibus reſici iter non poſsit , uim facere uideẽ, quòd minus[l] reficiat. ¶ Si qs autem cùm poſſet cõpendiaria[m] apportare, quæ refectioni neceſſaria ſunt, lõgiori itinere uelit apporta

† Iuris.§. ſi ſeruitus.

a ¶ Ait prætor.§ ſcilicet prohibet.

b ¶ Quod ui aut clã.§ ſcilicet ſi.

c ¶ Quanti.§ apparet ergo,quòd debet fieri condemnatio ne prohibeat nunc , & forte ne in futurum, uel cautio fortè erit præſtanda, ne ſer.uen.l.egi,& l. harũ. Itẽ debet condemnari ad damnum, quod hic paſſus eſt,propter prohibi. puta ſi circa fructus damnum paſſus eſt:q̃ a ſi duo.§. ſi.Alij hic exponunt:quando dicit ſcilicet per contumaciã ſe demnabitur quanti mea intereſt me nõ prohiberi, ſed prima placet ſecundum Ir.& Hu.

d ¶ Per quem.§ melius dixiſſet, pro quo.Azo.

e ¶ Quis.§ colonus uel ſimilis.

f ¶ Retinebat. § ſcilicet dominus.

g ¶ Vtatur. § ſciens planè &c.

h ¶ Vti. § per me uel p alium. Quid ergo, ſi per eum quis ꝓhibitus fuerit?forte aliud erit.Sed arg.contra.ſ.e.l.j.§. ſi tibi fundum.

i ¶ Rectè.§ nunc reſpon.

k ¶ Et Prædius. § non ſolum ego Vlpia.Accur.

l ¶ Aequum.§ facit C.de fruc.& lit.expẽ.l.ij.in fi. & ĩ. de regu.iur.l iniurius.§.cùm q.s.& ĩ.de excepti.rei iudi.l.ſi à te.§.ſi. & ſ.de iudi.edictum. Sed quid,ſi ille, qui cœpit uti, uel ui , uel clàm contra actorem meum uſus eſt poſteà contra me bona fide?Dicã inſpici originem : ut not.ſ.l.j.in fi.& ĩ.l.ſicut.Accur.

m ¶ Aeſtimatur. § alias examinatur.

n ¶ Quanti.§ apparet ergo,quòd debet fieri condemnatio ne prohibeat nunc , & forte ne in futurum, uel cautio fortè erit præſtanda, ne ſer.uen.l.egi,& l. harũ. Itẽ debet condemnari ad damnum, quod hic paſſus eſt,propter prohibi. puta ſi circa fructus damnum paſſus eſt:q̃ a ſi duo.§. ſi.Alij hic exponunt:quando dicit ſcilicet per contumaciã ſe demnabitur quanti mea intereſt me nõ prohiberi, ſed prima placet ſecundum Ir.& Hu.

o ¶ Qui nobis.§ qui ſunt iſti,habes ſ. quemadmo. ſerui.amit.l.v.& vj.in prin.&.l. uſu retinetur.uſque ad l.ſi.

p ¶ Per fructuarium.§ audi quare dixit ferè.per uſum ergo fructuarij,non agit dominus hoc interdicto:ſed ipſe fructuarius ſic:vt hic,& ſ.ſi ſeruitus uen.l.ij.§ ſi.& ſic fallit hæc regula hic præmiſſa.Item fallit in colono, qui conduxit ad non modicum tempus,cùm habeat ius in re ad inſtar fructuarij.unde cũ dixit hic de colono,accipe qui conduxit ad non modicum tempus.Item fallit,cùm quis putat ſuum fundum eſſe,qui eſt meus: & ſic vtit ſeruitute nam ſeruitus retinetur:ut ſ.quemad.ſer.amit.l.nam ſatis.j.reſpon & l. denique.eſt tamen inter dictũ mihi inutile:ſed ſibi competit:vt ſ.e.l.j.§.is cuius. & §.ſe.& §.ſi tans debitam fundo utaris : cùm tibi fundum conceſſerim precariò: vt ſ.eo.l.j.§.ſi tibi fundum.in fi.§.

q ¶ Ierit.§ xxx.uicibus hoc anno , non ui, non clàm, non precariò.

r ¶ Ab extraneo.§ extraneum accipe etiam dominum uicini fundi per quem itum eſt.

s ¶ A domino.§ ſcilicet proprietatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Causam.§ id est proprietatem, in qua iter debetur.
b ¶ Sibi.§ respondet tacitæ obiectioni, quare sic impediatur reficere:sed hic non ab alio,sed à seipso.& facit §. de serui.si cui.& continua cum l.seq. Accur.

APparet. § Casus in prin.positus est in l. sequen. ¶ Hoc interdictum. § Habeo seruitutem itineris, per fundum tuum ad meam: possum reficere illud iter: & habeo hoc interdictum ne prohibear, & hoc interdictum datur emptori mei fundi, & datur successoribus meis, etiam in emptore fundi seruientis: & quod dictum est, hoc interdictum dari habenti seruitutem itineris:est uerum sine eam habeat iure pacti, siue iure præscriptionis longissimæ: & qui hoc interdicto agit, debet cauere de uitio operis, si quod ob hoc contingat. F.

†lib. 20.ad edictum.

† alias ad portet.

c ¶ Apparet. § iunge cum præcedenti l.
d ¶ Emptorem. § facit §. l. 3. in princip. & §. idem Iul. usque ad §. ait prætor. & §. tit. j.l. j.§. ait prætor.& §.de in ter.l.ii. §. hoc autem.in fin.

† Si quis seruitutem iure impositam habeat, &c.

e ¶ Seruitutem iure impositam.§ per testamentum, uel per pactum. & dic seruitutem:scilicet itineris uel actus de quibus,hic titulus tractat.

†lib.66.ad edictum.

f ¶ Longæ. § id est longissimæ: cuius non extat memoria.nam longo tempore seruitus non potest acquiri.sit iteris uel actus:cū nō habeāt perpetuā causam:ut §.de ser.l seruitutes. In aliis autem,quæ habent perpetuam causam, non posset hoc intelligi: quia in his non habet locum hoc interdictum: ut §.eo.l.j.§.j.Item posset propriè poni pro spatio x. an. uel xx. etiam in itinere uel actu: ut notat.§. de seruit.l. seruitutes prædiorū.in glosſ. sed hæc bona &c. in fine.

g ¶ Hoc interdicto. § secundo de reficiendo. nam primum competit etiam,si nullū de his habeat:ut §.eod.l.j.§.ij & facit §. de aqua pluarcen.l.fi.& C.de serui.& aqua.l.j.& ij. & l.fi manifestē.

h ¶ Qui hoc interdicto. § scilicet de reficiendo.
i ¶ Operis.§ i. de damno,quod operis uitio contingit.Azo.& fa.§.l. unde.§. qui hoc.

SIcut enim. § CASVS. Si anno usus fum non ui, non clam, non precariò:licet postea utar ui, uel clam, non nocet mihi, quin habeam hoc interdictum. Itē si bona fide usus fum itinere p fundum tuum,per annum, non nocet hæredi meo, uel ei q emit a me fundum dominantem:licet ui,aut clam utantur illo ininere Franc.Acc.

k ¶ Vsus est.§ scilicet postea:ut §.eo.l.j §.fi.& l.ij.& iij. in prin.
l ¶ Vsi sunt.§ ad hoc est §.l.proxi. §.hoc interdictū.& §.de interdi.l. ij.§.hoc autem.in fi.§.& §.de pu. fed si res,§. in hac ratione.Ac.

SI per fundum. § CASVS. Vsus sum itinere, per fundum tuum non ui,non clam nō precariò: nō tamē iure serui. quā crederē me habere,usus sum.sed habēs animū discedendi statim cū prohiberer:p talem meū usum non acquiro hoc interdictū, de itinere actuque &c. sed est nec esse,ut credam me habere serui.eundi,& ideo utar itinere: & per talem usum aquiro, hoc interdictum primum.Fran.Acc.

m ¶ Nec precariò.§ facit §.l.j.in prin.& C. de ser.& aqua l.j.

† Concor. gl. in rubr. extrà de iudi. in anti.

n ¶ Suo iure.§ id est,sua seruitute. sic ius pro seruitute ponitur t instit.de rebus cor.& icor.§.fi.& facit §.c.l i.§.Iul recte ait.& j.tit.ij.l. penulti §.hoc interdū,in fine §.& §.aristo.& §. quemadmo. ser. amit. l.finali.

o ¶ Ius. § id est seruitutem.
p ¶ Possedisse § uel quasi cùm incorporalia propriè non possideantur §.de acqui.re.do.seruus. §. incorporales.

¶ DE AQVA QVOTI. ET AESTIVA.

¶ Vsus aquæ sicut itineris est quædam quasi possessio: ideoq; hæc sicut illam prætor tuetur interdicto reddito.

AIt prætor.§ CASVS. Ponitur edictum cuius sensus est, Qui aquā de loco alieno duxit, p annum:quo minus in futurū ducat,prætor uetat fieri uim. Secūdū loquit Vl. & dicit:hoc edictum est prohibitoriū,& est ét restitutorium: q repone, ut deteriorem causam [a] eundi faciat,impunè uis ei fiet: quia ipse sibi [b] impedimento sit, quò minus reficiat.

¶ Vlpianus.† LEX V.

APparet [c] ergo eum,qui non patitur hęc congeri,uim facere, quò minus quis perficiat.Plane si quis,cū posset alia parte agri, sine incōmodo domini fundi impensam apportare, id egit, ut alia parte † apportaret,impunè ei uim fieri,rectè placuit. ¶ Hoc interdictum non solùm ipsi, uerùm successoribus quoque esse dandum, non est ambigendum. Emptori quoq; dabitur, & in emptorem [d].

† lib. 20.ad edictum.

¶ †Si quis seruitutem iure [e] impositam non habeat, habeat autē uelut longæ [f] possessionis prærogatiuam ex eo, q̄ diu usus est seruitute,hoc interdicto [g] uti potest.

¶ Qui hoc interdicto [h] usurus é, de uitio operis [i] cauere aduersario debet.

¶ Paulus.† LEX VI.

SIcut enim non nocet ei qui sine uitio usus est [k], quod eodē anno uitiosè usus est, ita emptori hæredi; non nocebit, quòd ipsi uitiosè usi sunt, si testator uenditòrve rectè usi sunt [l].

¶ Celsus.† LEX VII.

SI per fundum tuum nec ui,nec clàm, nec precariò [m] commeauit aliquis, nō tamen tanquam id suo iure [n] faceret, sed si prohibere tur,non facturus, inutile est ei hoc de itinere actuque interdictum. Nam ut hoc interdictū competat, ius [o] fundi possedisse [p] oportet.

† lib. 25.digest.

De aqua quotidiana & æstiua.

TITVLVS XIX.

¶ Vlpianus lib.lxx.ad edict. LEX I.

AIt prætor: Vti hoc anno aquam, qua de agitur, nec ui, nec clàm, nec precariò ab illo duxisti, quò minus ita ducas, uim fieri uetoq̄. ¶ Hoc interdictum prohibitorium est [r]: & interdum restitutorium [s]: & pertinet ad aquam quotidianam. Cotidiana [a] autē aqua nō illā [b] est, quę cotidie ducitur:sed ea, qua quis cotidie posset uti,si uellet, quanquam cotidianā interdum hyeme ducere non expediat,etsi duci possit. ¶ Duo autem sunt genera aquarum:est cotidiana,est & æstiua. Cotidiana ab æstiua differt usu [c], non iure [d]. Cotidiana aqua ea est, quæ duci assiduè solet,uel ęstiuo tēpore [e],uel hyberno: etiam si aliquādo ducta nō est. Ea quoque dicitur cotidiana;cuius seruitūs intermissione tē poris diuisa est. ¶ Aestiua aūt ea est, qua æstate sola uti expedit: sicut dicimus uestimenta æstiua,saltus æstiuos, castra æstiua:q̄bus interdum etiam hyeme, plerunque autem æstate utimur. Ego autem probandū puto,ex proposito utētis, & ex natura locorum aquam æstiuam ab aqua cotidiana discerni. Nam si sit ea aqua, quæ perpetuò duci possit, ego tamē sola ęstate ea utar, dicendū est,hāc aquam esse æstiuam. Rursus si ea sit aqua, quæ non nisi ęstate sui natura duci possit, æstiua dicetur. Et si ea sint loca, quæ natura non admittant aquam, nisi ęstate,dicēdum erit, rectè æstiuam dici. ¶ Quod autem scriptum est in interdicto hoc, Vti hoc anno aquam duxisti, hoc est, nō cotidie, sed hoc anno, uel una die [f], uel una nocte. Ergo cotidiana quidem aqua ea est,quę cotidie duci possit,uel hyeme,uel æstate, etsi aliquo momento temporis ducta † non sit [g]. Aestiua autem est ea,quæ cotidie quidem duci possit,uel æstate uel hyeme:ducitur autem æstate tantum, non etiam hyeme:non quia non possit & hyeme, sed quia non solet † [h].

† P.F. legunt affirmatiue.

¶ Loquitur autem prætor in hoc interdicto, de ea aqua sola,quæ perennis est. Nulla enim alia duci [i] aqua potest,nisi quæ perennis est. ¶ Quāquā aūt ad perēnes aquas dixerimus hoc interdictū pertinere,ad eas tamē perennes pertinet, quæ duci [j] possunt. Cęterum,sunt quædam aquæ, quæ etsi perennes sint, duci tamen non possunt: utputà puteales: & quę ita sunt submersæ, ut † efluere extra meatus [m] suos, & usui esse non possint. Sed huiusmodi aquis, quæ duci non possunt, haustus seruitus imponi potest. ¶ Hęc interdicta de aqua, item de fonte, ad eam aquam pertinere uidentur, quę a capite ducitur,non aliunde [n].Harum enim aquarum etiam seruitus [o] imponi iure ciuili & constitui potest. ¶ Caput aquæ illud est, unde aqua nascitur,si ex fonte nascatur ipse fons. si ex flumine, uel lacu prima incilia [p], uel principia fossārum,quibus aquæ ex flumine, uel ex lacu [q] in primum riuum compelli solent. Planè si aqua sudoribus [r] manando, in aliquem primum [s] locum confluere,atque ibi apparere incipit, eius hoc caput dicemus, ubi primum emergit. Et qualitercunque [t] sit constituturn ius aquę, dicendum est hoc interdictum locum habere.Sed & si iure aqua non deberur alicui:si tamen iure ducere se puta uit:cum non in iure [u], sed in facto errauerit, dicendum est,eoque iure utimur, ut interdicto hoc uti possit. Sufficit enim si iure [x] se ducere putauit, nec ui,nec clàm,nec precariò duxit. ¶ Illud [y] quæritur, utrum ea tantum aqua his interdictis contineatur, quæ ad agrum irrigandum pertinet, an uerò omnis, etiam ea, quæ ad usum quoque, & commodum nostrum pertinet. Et hoc iure utimur, ut hæc quoque contineatur. propter quod etiam si in urbana prædia, quis aquam ducere uelit,hoc interdictum locum habere potest.

¶ Prętereà [z], Labeo scribit, & si quidem ductus aquarum nō sint [a] fundi, quia quocunque [b] duci possint:tamē ad hoc interdictum pertinere. ¶ Idem Labeo scribit,etiā si prætor hoc interdicto, de aquis frigidis sentiat, tamen de calidis aquis interdicta non esse denegan da.Namque harum quoque aquarum usum esse necessariū: nonnun quam enim refrigeratæ [c], usum irrigandis agris præstant. His accedit, quòd in quibusdā locis & cū calidę sint irrigandis tamen agris necessarię sunt,ut Hierapoli. Constat enim apud Hierapolitanos,in Asia agrum aqua calida irrigari.

Et quamuis ea sit aqua, quæ † irrigandos agros non sit necessaria [d], tamen nemo ambiget, his interdictis locom forè. Siue autem intra urbem sit aqua, siue extra urbem, huic interdicto locus erit. ¶ Illud tamen† illic [e] intelligēdū est, co-

& facit §.ea.l.§ prætera illud sciendum.& §.Labeo.
a ¶ Cotidiana.§ de æstiua dicitur §.eo.§. deinde.
b ¶ Non illa est. § scilicet sola. & facit §.de uerb.sig.l.malum.§. fin.
c ¶ Differt usu. § ut apparet ex sequentibus.
d ¶ Non iure.§ qa pro utraq; dātur interdicta,licet diuersa:ut §.e.l. §. quod autē diximus.
e ¶ Tempore. § ut interuallo mensium,uel dierum.non autem hyemis uel æstatis: sic actio legis Aquiliæ aptitudine dicitur pœnalis: licet non semper sit ibi pœna: ut instit. ad l. Aquil. §. his autem uerbis. & facit supra, de flumi. l.j.§. ij. Accursius.
f ¶ Dicendum. § tria ergo exiguntur, ut aqua sit cotidiana. primò ut cotidie, & omni tempore sui natura duci possit. Item ut nullo tempore impediatur eius usus propter naturam loci, cui seruitur: ut hic, & §.e. l. de interdicto. Item, tertium, scilicet propositum utentis, scilicet, quod eo proposito utatur, quod omni tempore uelit ea uti, & si cotidie ducat: ut hic. & facit §. de ser. urb.prædio.l. foramen. Accursius.
g ¶ Vna die. § secus in superiore interdicto: quia xxx. diebus: ut §.item.j.l.j. §. hoc interdicto.
h ¶ Non fit. § quia hoc non curo possit uel non possit hyeme duci.Accur.
i ¶ Non solet. § quia fortè nec expedit. & facit §. e. l. de interdicto.& facit §. de ser. urb. prædi.l. foramen. & de seruit. rustic. prædi. l. una est uia.Accur.
k ¶ Duci. § scilicet cotidie. ad quod facit dicta.l.foramen.& §.de flu.l.j.§.ij.Accur.
l ¶ Duci. § scilicet cotidie.
m ¶ Extra meatus suos. § alias. sui. Acc.
n ¶ Non aliunde. § hoc iure ueteri: hodie secus, ut §. de serui. rusti. prædio. seruitus aquæ ducendæ. & facit l. ex meo. Accur.
o ¶ Etiam seruitus. § q. d. non solum possessorium, sed etiam petitorium poterit acquiri. Vel dic etiam iure ciuili, non solum prætorio quę quę etiam non ciuili,sed prætorio tantum constituitur seruitus aquæ: ut in lacu & stagno & aliis, quæ non habent perpetuam aquam: ut §. de serui.urbano. prædio. l. foramen. & §. eo. de interdicto.Accursius.
p ¶ incilia. § hoc statim exponitur. & §. de riuis l.j. §.incile.Ac.
q ¶ Ex lacu. § hoc accipe prætorio non iure ciuili: ut modò dixi.
r ¶ Sudoribus. § prouenientibus supra terram.
s ¶ Primum.§ id est,in quo loco sit primo constitutum ius aquæ.
t ¶ Et qualitercunque. § id est,siue testamento,siue inter uinos.
v ¶ Non in iure.§ nota ignorantiam iuris non prodesse: facti sic:ar. §. de usucapi. nunquā. in prin.Accursius.
x ¶ Iure. § seruituris uel alterius iuris quod putaret se habere: ut §. §. illud quæritur. & §. prætera. & §. idem Labeo. & §. Aristo. & bona fide: quod innuunt illa uerba hic posita:nec ui,nec clam, nec preca. Et est generale in qualibet seruitute quærenda tēpore, ut hæc duo debeant intervenire: q̄ iure seruitutis, & bona fide utatur:ut §. quēadmodū serui. amit. l. fi. licet in seruitutis proprietate non exigant quidam bonam fidem, per l. §. fi serui. uendi. l. fi quis diuturno. quod non placet: hic autem non est necesse probari uere sibi deberi seruitutem: sicut dixit in superiori interdicto. ut §. tit. i. l.j.§. ii. Alii dicūt quod est necesse: arg. §. tit. i. l. fi. quod non placet: quia hæc lex dicit contra.§. illum.Accur.
y ¶ Illud. § facit §. communia prædio. l. ii.
z ¶ Prætera. § alias prætera: & alias proterea. Accursius.
a ¶ Non sint fundi. § id est non sit seruitus fundi, quia non cohæret solo, sed opus manu factum ligneum uel lapideum unde ducitur: unde non est seruitus fundi, sed aliud ins. ac.
b ¶ Quia quocunque. § una est dictio quia: & notat rationem, q. d. quocunque loco uelis: id est ad quemcunque locum ad prædium etiam urbanum: ut §. proximo §. & §. siue autem. uel quemcunque, alium forte: ut ibi lauer totus, uel pedes mei, uel meorum equorum. alias est qui a quocunque, scilicet homine cui ius ducendi competit.
c ¶ Refrigeratæ. § postea ipsa ductione: licet exeant prius calidæ de cauernis terræ.Accursius.
d ¶ Non sit necessaria. § est tamen necessaria ad aliquem usum alias contra. §. de seruit. l. quories. & facit §. §. illud quæritur. Accursius.
e ¶ Illud tamen illic. § id est in edicto posito §. in prin. huius l. ubi licet exprimat ductionem faciendem ut olim: non tamen

† Nam hodie de iure canonico nulla prescriptio siue xxx. siue xl. annorū currit cum mala fide: ut habetur in ca. ungi. lanti. cap. si diligēti. & c. fin. extrà de præscri, & in regula possessor. de reg. iur. libr. vi. dispositio cuius iuris can. habet hodie locum de iure ciuili: qa omnia iura statuētia præscr. cum mala fide currere: ut l. omnes & l. ficut. de præscrip. xxx. uel xl. annorum hodie sunt correcta: ut not. glo. Inno. Anton. Imo. Panor. & alii in c. fi. præalle. de præscrip. glo. in præalleg. regula possessor. Angel & Imol. in l. sequitur. §. fi uiam suprà, de usucapi. & Bald. in l. quibus die bus. §. dominus. de condit. & demonstr. & Alex. eó fi. clxxxv. incipiente uiso titulo quæstionis. col. xii. uer. uenio. ad secundum dubiū. uol. 2.

† Alias ad irrigādos.

† Hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aperit eandem qualitatem, quod hic interpretatur. Acc.

a ¶ Neque amplioris modi. ℈ ad quod est §. de iti. actuque priua. l. iij. §. penul. & §. de seruit. l. si cui.

b ¶ Neque alias. ℈ id est per alium modum.

c ¶ Eiusdem modi. ℈ alias eiusdem numeri nunquã esse. Et sic die eiusdem fundi, ut etiam emptum comprehendat, qui est unitus cum primo. alias eiusmodi esse: & deest nunquam, & est sensus ut fundo debita, omnibus partibus fundi debeatur: ut §. de seruitutibus rustic. prædio. l. uia. §. fi. & §. quemadmodum seruitus amit. l. si partem. Accursius.

† Duar. alia.

d ¶ Velit. ℈ scilicet partem, secus nerò ante ingressum: ut in contrariis: ut §. de seruit. rust. prædi. l. ex meo. & C. de seruit. & aqua. l. non modus. Accur.

† Aliàs, eiusmodi esse ut indifferèter ad eas à qualibet parte fundi duci possit. ergo, &c.

e ¶ Nisi. ℈ hoc ita de aqua nisi &c. & facit §. de pericu. & commo. l. j. §. licet. & solu. matr. l. ij. §. j.

† Poterit.

f ¶ Admittit. ℈ potest prohiberi. Io. nõ etiã j.

g ¶ Vt non in tota. ℈ facit §. de aqua plu. arcen. l. iij. §. finali & j. §. proxi. contrà: sed ibi patet solu.

h ¶ Trebatius ait. ℈ contradicens Offilio. facit §. quorum lega. l. j. §. si duæ. & supra. ad Velleia. l. uir uxor. §. fin. & §. de condi. fur. si seruus fur. §. fi. & §. quẽ admo. serui. amit. l. si is cui. Item supra. § prox. contra. sed ibi non poterat diuidi. hic sic. Acc.

i ¶ Aristo. ℈ facit §. de iti. actuque priua. l. j. §. Iulia. & l. fin & §. ea. l. §. hęc interdicta. & supra. quẽadmod. serui. amit. l. fin. Accur.

k ¶ Fuerit. ℈ scilicet usus.

l ¶ Esse enim. ℈ aliàs est. n. & aliàs, esse enim. & facit §. tit. j. l. j. §. fin. & l. ij. & iij. in prin. Ac.

m ¶ Videatur. ℈ no. & facit supra. quẽad. test. aper. si in duobus. §. j. & de uerbor. oblig. l. cùm seruus. & §. quemad. ser. amit. l. qui fundum. & arg. §. de leg. & sena. l. de quibus. in fine. & arg. §. de ui & in arm. l. si de fundo. Accur.

n ¶ Penitus. ℈ posset q; s legere correctiuè: ut & alias inst. de excu. tu. §. similiter eos. sed hoc non puto, arg. dictarum ll. Item habet hoc locum quando iure seruitutis ducitur: & non alias: vt §. §. Aristo. Accur.

o ¶ Die. ℈ id est de tertio in tertiũ diem. ad quod est §. de seruit. l. iiij. §. interualla. Accur.

p ¶ Rectè ℈ potest esse de suppositio. q. d. non vi: nõ clam: nõ precario. vel de appositio, & abundat, vel pro & pone.

q ¶ Possessoris. ℈ fundi ex quo ducitur aqua. Accur.

r ¶ Alternis diebus. ℈ id est siue duxeris una uice, quasi continuè deberetur tibi, siue vna vice, quasi alternis diebus: quod est quando de tertio in tertium diemut §. posuit. & hoc etiam repetit, ut addat, illud autem &c. Accur.

s ¶ Vno die. ℈ ut §. eo. §. quod autem. &c.

t ¶ Habens. ℈ vel se habere credens. Accur.

v ¶ Quinto quoque die. ℈ id est de quinto in quintum diem, credẽs se habere ius: vel vna die vtés, credens se habere ius de quinto in quintũ diem: hodie verò cùm agit credens se habere ius ducendi alternis diebus: & ad talem seruitutem vult trahere suum vsum, quem habuit. quod non potest. & facit §. qui. mod. vsusfr. amit. si commu nem. §. fi. & l. fi. quis alia. & l. fi. Accur.

x ¶ Prodesse videtur. ℈ ut interdicẽs ne sibi alternis diebus ducenti uis fiat, consequatur: cùm hoc ius non putauit se habere. Ac.

y ¶ Duxisses. ℈ etiam una die: ut & sic competat tibi hoc interdictũ: ut §. prox. §. Ac.

z ¶ Prohibuerit. ℈ & sic potes agere hoc interdicto ut non prohibearis.

a ¶ Amiseris. ℈ anno uel biennio: hodie decennio uel uicennio: ut C. de ser. l. ficut. Acc.

b ¶ In restitutionẽ. ℈ faciendam ex hoc interdicto, scilicet ut non prohibearis, consequeris: & hoc ut de nouo constituatur seruitus sic suprà de ui & ui arma. l. si de fundo. & l. si plures. §. j. Alij dicunt quòd impetras in integ. resti. ad interdictum restituendum. quo restituto consequeris per illud ut non prohibearis, & ut renouetur seruitus. & facit j. prox. §. & §. de usuca. se quitur. §. fin. Item nota q; ex eo q; datur interdictum post amissam uiam secundum quod primo exposuimus, uiderur durare ultra annum: secus in superiori: ut §. titul. j. l. j. in princip. uel dic & hoc intra annum tantum competere scilicet, utile, quo scilicet fuerit potestas experiundi: ut argu. §. uti pos. l. j. §. intra quem annum potuit currere annus, uel biennium in seruitutibus, qui erat continuus. Accur.

† Id est.

¶ Si fundum. ℈ CASVS. Prohibitus sum ducere aquam ad fundum meũ quã eram cõsuetus ducere. competit mihi hoc interdictũ, etiã si istũ meum fundũ uendam: & dabitur ad id, quod interfuit mea me non fuisse prohibitum. Secundò dicit. hoc interdictum competit contra omnem prohibentem me ducere aquam: sitiò dicit, inter duos est q̃stio: contendens quilibet se habere ius ducendi talem aquam per eundem riuum. inter eos proponitur interdictũ uti possidetis. Quarò dicit: per interdictum positum in principio tituli prohibetur ne aliquis faciat opus: ut fodiendo uel simili modo p quod aquam nõ possim ducere commodè, & sine corruptione aquæ. Quintò dicit possum tibi cõcedere ne fodiam in fundo meo, cùm fortè timeas ne fons tuus per hoc deficeraretur. ¶ Deinde ait prætor. ℈ Nunc ponit aliud edictum cuius sensus est. Si de aqua tua duxi priore æstate non ui, non clam, nõ precario: quo minus ita ducam, prætor prohibet mihi fieri uim. & habet locum inter hæredes & bonorũ pos. & emptores. Postea loquitur Vl. & dicit hoc interdictũ de aqua æstiua loquitur, & debet differre interdictum primum, ab hoc secundo: quia in primo habetur mentio anni, in hoc, æstatis habetur mentio. & dicit quando incipiat æstas: & quantum duret. & sic si bene inspicit aliquando in hoc edicto spectatur tempus ultra annum. Quid enim si in

si in ultima die huius æstatis, phibes me ducere aquam, & ea fui vsus in prin. præcedentis æstatis: & sic prope annum & sex mẽses? inspicit retrò. tandem dicit, Consuetus fui ducere aquã in hyeme tãtùm nunc phibeor ducere, habeo hoc interdictũ utile. Sed pone q; hac æstate tãtùm cœpi ducere aquam, & duxi saltem xxx. diebus in eadẽ æstate me prohibes ducere, habeo utile interdictum. Postea exponit ultima uerba edicti, scilicet hęc inter hæredes, &c. & dicit quod uerba referũtur ad utrunq; edictum, ut hæc interdicta dentur hæredibus & emptoribus & aliis successoribus sicut & interdictum de itinere actuque priuato.

† Hic sumpta & exquisita similitudine, dico, q; corriuales siue riuales dicuntur, qui cũ eadem mu liere consuetudinẽ habent, cũ qua accedunt quasi ad eandem riuũ uide gloss. in canone horrẽdus. xxxij. q. v.

¶ Ait prætor quo ex castello. ℈ Nunc ponitur aliud edictũ, cuius sensus est: ab eo cui ius concedendi fuit, concessum est mihi ex castello aquam ducere. quo minus ducam, prætor prohibet uim fieri mihi. Item si uolam reficere, debebo cauere de damno infecto. Posteà loquitur Vlp. & dicit. hoc edictũ necessariũ est. superiora enim habent locũ cum a capite duco aquã. hoc antè cùm ex castello, id est exceptaculo qđ publicã continet aquã. si autẽ ex alio loco publico puta ex riuo publico permissum est mihi ducere: habet locum hoc interdictum utile. & à principe, talia concedũ tur. & q̃nq; conceditur prædiis, q̃nq; personis extinctis extinguitur priuilegium: ut sic nec uadat ad emptorẽ nisi impetret quod de facili ei cõcedit. Et est notandum, quod in hoc interdicto dirimitur tota quæstio, nec aliquid reseruatur ad dirimendum. nã si princeps concessit, quod nunc probabitur: planum est: & defendetur in ductione aquæ. aliàs, i. si non cõcessit princeps: tunc non defenditur. At in superioribus circa possessionem agitur, ut si quis anno vel æstate vsus est, ille defendatur in possessoriũ. aquæ, & reseruetur quæstio ueræ seruititiis. Francisc⁹ Accursius.

† Aliàs ali quid.

a ¶ Nihilominus tibi. ℈ si quid tua interest te quondam prohibitum nõ fuisse. R. semel ergo interfuisse sufficit: ut §. proxi. §. & j. de fur. inter omnes. emptori autem constat competere: ut j. §. ait prætor.

b ¶ Vtile. ℈ id est, efficax secundum quosdam. vel ad differentiam directi, quod competit ei, qui adhuc dominus est. Accursius.

c ¶ Vtrum dominium quis. ℈ ille scilicet qui prohibet, qui agit uel conuenitur. Accursius.

d ¶ Habeat. ℈ scilicet fundi a quo debeatur seruitus. Accursius.

e ¶ Tenetur. ℈ scilicet qui prohiber, quicunque sit. Accursius.

f ¶ Cœperit. ℈ scilicet competere alicui. Accursius.

g ¶ Vendicari. ℈ confessoria. etiam si alius sit a prohibente.

h ¶ Suum. ℈ scilicet vsum & etiam ius aquæ ducendæ.

i ¶ Duplex. ℈ uti pos. quod verè duplex est. vel verius dicitur de corriualibus, q; è duplex, cum quilibet est actor & reus. Nam quilibet asserit se quasi possidere, & aliũ negat. sicut in vti possi. ut §. vti possid. l. fi duo §. j. Alij dicunt. duplex: quia prohibitorũ & restitutorium: ut §. e. l. j. §. j. vel duplex, id est, vtile & direc̃ũ secunda placet. Accursius.

k ¶ Per hoc interdictum. ℈ quod est §. ea. l. in prin.

l ¶ Cessio valet. ℈ cùm uicini hoc interest: puta ne fons eius fiat cessurus. §. de seruit. quoties. de damno infecto. Procul. & l. fluminũ. §. fi. alias non valet: ut d. l. quoties. & §. de pactis. l. nemo.

m ¶ Deinde ait prætor. ℈ secundum edictum prætoris.

n ¶ Interdicam. ℈ id est, proponam interdictum: quod dic ut infra eodem. l. ait prætor.

o ¶ Quod autem diximus. ℈ §. ead. l. §. j. & §. duo. & §. quod autem.

p ¶ Interdictis. ℈ i. in ꝓpositione interdictorũ distantia debet esse.

† Peritiores tradiderũt, ab æquinoctio uerno t, & finiri æquinoctio autũnali u: & ita senis mensibus æstas diuidit, atq; hyems. ¶ Prioré æstatẽ ex cõparatione duarum æstatũ accipi, propter hoc, si æstate interdicatur, nõnunquã annum & sex mẽses x continere. quod ita cõtingit, si in initio uerni æquinoctij y ducta sit aqua, & sequẽti æstate z pridie æq noctij a autumnalis interdicatur. & proinde si hyeme interdicatur, hæc res etiam in biẽnium b extẽditur. ¶ Si quis hyeme tantũ aquã solitus fuerit ducere, ęstate non fuerit solitus: utile c interdictum ei competit. ¶ Qui hac ęstate d duxit, non superiore, utile interdictũ habet. ¶ Ait prætor e, Inter hęredes, & emptores, & bonorum possessores interdicam f. Hæc uerba non solùm ad æstiuam, verumetiam ad cotidianam aquam referẽda esse sciẽdum est. Nã sicuti de itinere actùque, & successoribus dantur interdicta & emptori g, ita hæc quoque dandа ptor putauit. ¶ Ait prætor h, Quo ex castello illi aquam ducere ab eo, cui eius rei ius fuit, permissum est, quò minus ita uti permissum est, ducat: uim fieri ueto: quandoq; i de opere faciendo interdictum erit, damni infecti cauri iubebo. ¶ Hoc ĩterdictũ necessariò propositum est. Nam quia superiora interdicta ad eos ptinẽt, q; a capite ducũt, uel imposita seruitute, uel q; a putãt ĩpositа, æquissimum uisum est, ei quoq; q; ex castello ducit k (id est, ex eo recepta culo quod aquã publicã suscipit)

† Sic peritiores.

Plin. lib. 2. nat. hist. ca. 29.

Anni quandoque quæ tuor sunt tempora, quãdoque duo.

q ¶ Quod. ℈ i. quia.

r ¶ Non utitur. ℈ id est, uti non potest, uel non consuevit. at in interdicto de aqua cotidiana & æstiua refert se ad præsentem annum etiam hyeme: quia toto anno uti potest & cõsueuit. Azo. ut §. e. l. j. §. duo.

s ¶ Præsentem. ℈ q. d. quia breui temporis spatio concludetur usus aquæ, cùm forte prima die æstatis interdicatur: ut infrà. §. prior rem.

t ¶ Verno. ℈ definenti.

u ¶ Autumnali. ℈ incipientis: sed in utroque uidetur cõtra, f. uernali incipientis: ut j. proxi. ibi, si in initio æqui. &c. & dic q; quatuor sunt anni tpa: hyemis, quæ incipit medio Nouembris: & durat tribus mensibus. finita hyeme incipit uer: & durat tantundem simili computatione habita. postea æstas: quæ similiter cõputatur, postea autumnus. Item q̃nq; dicitur annus habere duo tempora: hyemem & æstatẽ: ut hic senis mẽsibus &c. j. proxi. ubi dicit in initio æquinoctij uerni. & postea dicit sequenti æstate. uñ æstatem appellat illos sex menses: qui sunt uer & æstas. & adde quod not. §. ne quid in flu pu. l. j. §. æstatem. Acc.

x ¶ Sex menses. ℈ una die minus si bene computaueris.

y ¶ Aequinoctij. ℈ id est prima die uerni æquinoctij iustè est finitum secundum Azo. uel etiam dic q; illa dies sit æstatis, ut dixi. nam habes necesse dicere q; sit in æstate. Accur.

z ¶ Sequenti æstate. ℈ scilicet sequentis anni.

a ¶ Pridie æquinoctij. ℈ scilicet vna die antè. Accursius.

b ¶ In biennium. ℈ vna die minus. Accursius.

c ¶ Vtile. ℈ ad instar eius quod pro æstiua datur: ut §. §. deinde. Vel dic non directum quod pro aqua perennj datur: ut §. §. qđ autem. Accur.

d ¶ Qui hac æstate. ℈ ad minus modico tempore, id est, xxx. diebus. arg. §. tit. j. l. j. §. hoc interdicto. Accursius.

e ¶ Ait prætor. ℈ supra eo. §. deinde.

f ¶ Interdicam. ℈ id est, interdictu n reddam. & erit duplex hoc casu: nat §. de interdict. l. ij. in prin. Accursius.

g ¶ Et emptori. ℈ ut & §. tit. j. l. apparet. §. hoc interdictũ. & arg. j. de fonte. l. j. in fi. & de riuis, Seruius. §. iisdem. & sic videnf in ré scripta. nam dant in quemlibet prohibentem: ut & §. e. l. §. competit. & dantur etiam emptoribus, licet nõ sint successores iuris: quod in aliis actionibus nõ est: vt j. arbo. fur cæ. l. fi. nec in aliis interdictis quandoque: v §. de noui operis nuntia. l. non solùm. §. mortẽ. sed in quorum legatorũ est simile: vt §. quorum lega. l. j. §. in locum. Accursius.

h ¶ Ait prætor. ℈ tertium interdictum. & dicit quo ex, &c. id est, ex quo castello, &c.

i ¶ Quandoque. ℈ quæ pro &. & sic sunt duæ partes. & facit §. commu nia prædio. l. ij. alias est quandocunq; & tunc sensus est planus.

k ¶ Ex castello ducit. ℈ non iure verè debitæ seruitutis: nec quòd credat seruitutem sibi debitam ab aliquo priuato.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sed & si alio ex loco.§ publi. ut seq.§.permittitur.
b ¶ A principe.§ ut & §.de aqua plu.arcen. l.fi in publico.§.fine per missu.& §.de serui.l.fi seruitutes. §. publica.& de ser. rust.prædi.l. imperatores. & est necessaria cõcessio quãdo aqua est in publico usu: ut §. de flumi.l.quò minus.
c ¶ Nulli competit.§ imò & senatui: ut §. de flu. l. quò minus. quæ est contra. Sol. quod dicitur nulli alij competit: nõ de principe, sed de eo, cui permisit loquitur: & ita nullum est contrarium: uel nulli alij quã principi uel senatui. Vel dicas senatum non habere ius concedendi: ut hic: licet habeat uetandi: ut ibi. licet H. dicat quod qui habet ius uetandi habeat & concedendi:sed non sequitur. nam nuntio nouum opus ne fiat in publico: non tamen possum concedere.
d ¶ Amittitur.§ facit supra.de ser.rust. præd. l.pecoris. & l. quæro.& supra. commu. diui.arbor.§.fin.& infra.de iu. immu.l.i.& infra.de regu.iur.l.priuilegia. Ac.
e ¶ Tranfit.§ prædij cui debebatur seruitus aquę ducendæ concessa personæ. Accur.
f ¶ Impetrabile.§ id est facile potest impetrari, & debet ei faci le concedi. & est simile hoc inuestituræ feudorum: mortuo enim uasallo facile potest impetrare hæres masculus inuestituram: quia debet ei dari: & debet iurare: & econtra quando est difficilis impetratio:ut abolitio accusationis ut §. de bo. lib.l.qui cum.§.sed & si minor. Ac.
g ¶ Nomine eius.§ personaliter ei concessa seruitute. Accursius.
h ¶ Aquæ.§ dicunt quidam impetrari ad cautelã.nã & sine impetratione cõpetit.quod nõ placet: q̃a §. proxi. dicit amittitur. saltem enim exceptione repellendus erat: ut §.de serui.rusti pdio.l.pecoris. Accur.
i ¶ Nec est hoc beneficium.§ imò debiti solutio, priuilegij scilicet concessio ut §.de do.hoc iure.§.pen.& de adi.leg.l.rem legatam.& de leg.ij.l.unum ex.§.fi de Falcidia.
k ¶ Interdicto.§ scilicet de ex castello aqua ducenda. Accur.
l ¶ Assignationis.§ id est iuris assignati aquæ ducendæ.nam finitur in hoc interdicto quæstio proprietatis, id est de beatur seruitus uel non quod non, est in superioribus: scilicet de aqua cot.& ẽsti.imò reseruatur postea:& sic obtinet hic causam proprietatis:ut §.de interdi.l.ij.§.quædã.cùm ergo hoc interdicto ago, dico me habere ius ducendi: quia cõcessit q̃ potest:sed nõ sic in superioribus: sed sufficit duxisse,pbare:ut §.ea.l.§. hæc interdicta.& j.titu.j.l.j.§.hoc interdictum.Accur.
m ¶ Causam.§ proprietatis postea agitandam. sed q̃dam dicunt, id est seruitutem. nam licet hoc interdictum competat, non tamen proprie dicitur seruitus.prima placet. Accur.
n ¶ Assignatum.§ a principe.
o ¶ Quam qua.§ alias quanquam, id est quamuis: alias quam qua: & tunc plana est,& facit §. quemad.ser.amit.si cõmunẽ. §.j. & de seruitu.l.iij.§.modum.& l.ua.§.j Accur.

† Alias assignationib.

† Iulianus. libr. 32.ad fab.

† Illustris doc. Fran. Aret. in l. apud Iulia num.§.constat. in 2. col. de leg. i. reputat istum text. cũ sua glo. sin. ad hoc propositũ q̃ beneficium consuetũ concedi à principe, dicit impetrabile, id est,de facili posse impetrari. Bolog.

HOc iure. § CASVS. Aqua potest duci causa irrigandi agrũ. Item causa pecoris,ut sic non sit necesse pecora ire ad aquam castelli. Itẽ simili de causa potest concedi aqua. Secundò dicit,ex concessione principis ducebam aquam ex flumine: bene possum: dum tamen non noceam per hoc uicinis etiam his, qui sunt ultra flumen, si flumen erat strictum. Tertiò dicit, concessum est mihi ut ducam aquam ex flumine publico. si flumen recedat alibi, & sic mutet subito interdictum dari. Castellum accipe, si ex castello permissum est. Sed & si alio ex loco [a] permissum est,dandum erit interdictũ. ¶ Permittitur † autem aquam, uel ex castello, uel ex riuo, uel ex quo alio loco publico ducere: idq; à principe [b] conceditur, alij nulli [c] competit ius aquæ dandę. Et datur interdum prædiis, interdum personis. Quod prædiis datur, extincta persona non extinguitur. Quod datur personis, cùm personis amittitur [d], ideòque neque ad alium dominum prædiorum, neque ad hęredem, uel qualemcunque successorem transit [e]. Planè ei ad quem dominium transit, impetrabile [f] est. Nam si docuerit prędiis suis aquam debitam,& nomine eius [g] fluxisse, à quo dominium ad se transijt,indubitatè impetrat ius aquæ [h] ducendæ. Nec est hoc beneficium [i], sed iniuria, si quis fortè non impetrauerit.

¶ Meminisse aũt debemus, ĩ hoc interdicto [k] totã quęstionem finiri † asignatiõis [l]. Nõ enim prępa rat hoc interdictũ causam [m], ut superiora iterdicta, nec ad possesiõnẽ tẽporariã ptinet: sed aut habet ius asignatũ [n] sibi, aut nõ habet: & hoc interdictum totum finitur.

¶ Pomponius. † LEX II.

SI diurnarum aut nocturnarum horarum aquæ ductũ habeam, nõ possum alia hora ducere quàm qua [o] ius habeam ducendi.

† Iulianus. libr. 32.ad fab.

¶ Idem.† LEX III.

HOc iure utimur, ut non solùm ad irrigandum [p], sed etiam pecoris causa uel amœnitatis,aqua duci possit. ¶ Ex flumine aquã ducere plures possunt [q]: ita tamen,ut uicinis nõ noceãt [r]: uel si angustus amnis sit etiam ei, qui in alia ripa sit [s].

† Vlpianus. libr. 54. ad sab.

¶ Diuiditur in tres partes. Primò, loquitur quando flumen mutauit alueum repente nullo loco priuato dimisso in medio. Secundò, quando mutauit alueum paulatim. Tertiò, quando mutauit loco priuato dimisso in medio. & habet istę totus §. duas lect. Primò, quando quis ducebat aquam iure sibi concesso à principe: uel ab alio habente ius concedendi. Alia lectura est quãdo quis ducit aquam à flumine per fundum alienum iure seruitutis. Bart.

¶ Si aquam ex flumine publico duxeris [t], & flumen recesserit, non † potest subsequi flumen, quia ei loco [u] seruitus imposita non sit, quamuis is locus [x] meus sit. Sed si alluuione [y] paulatim accesserit [z] fundo tuo, subsequi † potest: quia locus [a] totus flumi nis seruiat ductioni [b]. Sed si circumfluere [c] cęperit mutato alueo non potest: quia medius locus nõ seruiat, interruptaque [d] sit seruitus. ¶ Aqua, quæ in riuo nascitur [e], tacitè lucrifit ab eo, qui ducit [f]. ¶ Ductus † aquæ, cuius dic, duxeris per meum fundum, qui erat inter tuum & flumen.

† Alias potes.

† Duar. potes.

† De isto textu uide gl. in c.i.§. ftatuit, in uer. priuile gio. de cau fa. in prag. sanct. ubi ad hoc alle gat,q̃ consuetudo fit priuilegiũ, æquiparan tur. q̃ est accurate no tãsum confuetudi nẽ ius indu cere, & pri uilegium, & illud ma ri prædi cat. ind. gl. in ca. super quitdã. §. extra. de uerb. sign. & intelle ctũ huius. §. uide per Ioan. Lon goual. in l. imperium. nu. 25 3. de iurisd. om. iud. & per Io. Hannibal.in l.naturaliter. super §. Bar. ff. 3 11. de ũs cap.

† Aquagiũ.

† lib. 41. Digest.

† Cessi.

† Alias asfignationis.

† Concor. gl.in c. j. §. fi quis de manso. in uersi.sed an concessio aquæ. in ti. de contro. inuesti. in lib. feu. no. Cępol. in trac.de ser. ui.urb. cap. xxj.

† lib. 4. ex Minicio.

† lib 5. sententiarum.

† Martianus. libr. 3. Membranarum.

a ¶ Memoriam.§ scilicet hominum qui nunc uiuunt. ad quod facit §.de aqua pluuia arcenda.l.j.in fi.sed uidetur non tantũ expectari, sed decẽ annos sufficere:ut C.de ser.& aqua.l.ij.Solu.hic ignorante domino fuit ducta,ibi sciente.uel sol.ut ibi.' Accursius.
b ¶ Quidlibet.§ non tamen lapidem sternere: nisi hoc nominatim in aqua concedenda actum sit, ut etiam per lapidem aquam ducere liceret: ut supra, de aqua pluuia arcen.si prius.§.placuit contra. Azo.
c ¶ Riualibus.§ id est, corriualibus, qui aquam per eundem riuum iure ducunt. uel dic riualibus, id est, deriuationibus faciat domino deterius aquarium. ad quod facit §. de ser. rusti. prædi. l. Quintus. & §. tit. j. l. apparet. & supra communia prædio. l. refectionis.
d ¶ Si aqua.§ facit §. de aqua plu.arcen. l. supra. Accursius.
Lcasvs. Vcio Titio.§ Dicitur quod pluribus possum concedere, ut aquam ex meo fonte ducant: & adducit similе in itinere & actu. & si discordent inter se quibus temporibus utatur unus, & quibus alter agent inter se communi diuidundo. Franciscus.
e ¶ Duceret.§ per aquæductum etiam meum.
f ¶ Respondi.§ Respondet primæ quæstioni. Accursius.
g ¶ Potest.§ ut & §. communia prædi. l. qui per certum.
h ¶ Cedetur.§ imò contra: ut C. de serui. & aqua. l. aquam, quæ est contra. Solu. sine iniuria primorum potest: ut hic, & supra, de serui. rusti. prædi. l. ij. §. aquæductus. alias non, nisi consentiant. ut in contrario: ut §. de aqua plu. arcen.l.in concedendo.
i ¶ Sed si.§ nunc respon. secundæ. Acc.
k ¶ Concessa est.§ simul, uel separatim.
l ¶ Vtile iudicium.§ scilicet communi diuidundo, ut præfata iura mensura,uel temporibus diuidanturut supra,communi diuidun.l. arbor.§.fi.& j.l.proxi. Accursius.
m ¶ Placuit § ut §.de usufruct.l.fi usus fructus legatus.§.sed si inter. & §.communi diuidundo.§.fi duo. Accursius.
Cvm constet.§ CASVS. Ius aquæ ducendæ potest diuidi & certis temporibus, & certis mensuris, hinc est, q̃ si concessi ius ducendi aquam duobus puta Titio & Sempronio,uni in æstate, puta Titio.alii continuè,puta Sempronio: sic diuidetur, ut dimidia æstate ducat Titius: Sempronius alia dimidia æstate ducat, & tota hyeme. Secunda parte dicitur,duo ducebant aquam p eundem riuum diuersis horis. puta unus a mane usq; ad nonam:alius postea.si isti mutauerunt horas: & quilibet tempore alterius duxit:bene retinent hoc ius aquæ ducendæ. Franciscus.
n ¶ Cùm iudicium.§ potest continuari cum præcedenti l.& erit §.potest etiam eodem,&c.uel cum seq.litera:& non erit ibi §.Accursius.
o ¶ Separatim.§ puta unus ad horam tertiam: alius postea: nec ex tempore uel ad tempus,sed sub modo dicit constituit: ut §.de ser.l.iij. §.fi.& l.v.§.i. Accursius.
p ¶ Inter se.§ alias interim. & alias interea. & alias inter se.
q ¶ Amplius.§ alias amplius: & alias ampliori. Accursius.
r ¶ Seruitutibus.§ scilicet amittendis,id est, ad seruitutem amit. quod

origo memoriam [a] excesserit,iure constituti loco habetur. ¶ Is,qui ius aquæ cotidianæ habet,uel fistulam in riuo ponere,uel aliud quid libet [b] facere potest: dũmodo ne fundum domino, aut † aquarium riualibus [c] deterius faciat. ¶ Si aqua [d] ducatur, etiam supra eã alia aqua per pontem,qui supra riuum factus sit, iure ducitur, dũ inferiori riuo non noceatur.

¶ Ex uno fonte potest pluribus concedi ut aquam ducant: & si inter se discordant,possunt agere communi diuidundo inter se h.d.

¶ Iulianus† LEX IIII.

LVcio Titio ex fonte meo, ut aquam duceret [e] † concessi. quæsitum est, an & Mæuio concedere possim, ut per eundem aquæ ductum aquam ducat? & si putaueris posse cedi per eundem aquæductum duobus,quemadmodum uti debeant? Rñdi [f]: sicut iter,actus, uia pluribus cedi, uel simul uel separatim potest [g]: ita aquæ ducendæ ius rectè cedetur [h]. Sed si [i] inter eos, q̃bus aqua concessa est [k], non cõuenit quemadmodum utãtur, non erit iniquum utile [l] iudiciũ reddi: sicut inter eos, ad quos usus fructus pertinet,utile communi diuidundo iudicium reddi plerisque placuit [m].

† libr. 4. ex Minicio.

¶ Idem.† LEX V.

CVm constet [n], non solùm tẽporibus, sed etiam mensuris posse aquam diuidi †, potest etiã eodem tẽpore alius cotidianam, alius æstiuam aquam ducere: ita ut æstate diuidatur inter eos aqua, hyeme solus ducat is, qui cotidianæ ius habet.

¶ Si duo aquam ducunt diuersis temporibus alternatim, si mutant horas,uel tempus, non eo minus retinent seruitutem aquæ ducendæ.h.d.

¶ Inter duos qui eodẽ riuo aquã certis horis separatim [o] ducebãt, conuenit, ut permutatis inter se [p] temporibus aqua uterentur. quæro, cùm amplius [q] tempore seruitutibus [r] præfinito ita duxissent, ut neuter eorũ suo tempore usus esset,num ius utendi amisissent [s]. Negaui amisisse.

¶ Neratius. † LEX VI.

DE interdicto de aqua æstiua, item cotidiana quærentes, primum constituendum existimamus, quæ esset aqua æstiua,de qua proprium [t] interdictum ad prioris æstatis tempus relatum reddi solet:hoc est, æstiua aqua utrùmne ex iure æstiuo duntaxat tempore utendi [u] duceretur, an ex mente propositòque ducentis,quod æstate eã ducendi consilium haberet, an ex natura ipsius aquæ,quæ æstate tantùm duci potest: an ex utilitate locorum,in quæ aqua duceretur? Placebat igitur,aquam ob has duas res [x], naturam suam, utilitatẽmq; locorum,in quæ deducitur, ꝓpriè appellari [y]: ita, ut siue eius natura erit, ut nisi æstate duci non possit,etiam si hyeme quoq; desideraretur, siue omni tẽpore anni duci eam ipsius natura permitteret, si utilitas locorũ in quę ducitur, æstate duntaxat usum eius exigeret, æstiua rectè diceretur.

¶ Paulus.† LEX VII.

SI de uia,itinere,actũq; & aquæ ductu agat, huiusmodi cautio præstanda est, Quandiu quis [z] de iure suo [a] doceat, se nõ impeditum fore: & quod dicit præstanda est,&c. subaudi,scilicet ab actore. Accur.

z ¶ Quis.§ scilicet actor. Accursius.

a ¶ De iure suo.§ id est, de possessione sui iuris: uel etiam de iure quandoque:ut in secundo capite interdicti de itine.actũq;priuato, & interdicto aquæ ex castello ducendæ:ut supra,de itine.actuq; pri.l.iii. §.hoc autem. & de aqua cot.& æsti.l.i.§.pe.& q̃ dicit agentem,&c. sub. id est, actu utentem dominum,non ut seruitute:q̃a res sua,&c.ut §.usufru.quemadmodũ ca.l.uti fru. & quod dicit, quod si neget,&c. subaudi negatoria agat dominus in possessione libertatis existens.nã huiusmodi actiones etiam possidenti dantur:ut §.fi ser.uen.& si fortè.
§ Sciendum,Et q̃ dicit debebit,&c.subaudias, q̃ sibi, scilicet seruitutẽ asserit, cùm non possideat quia non est usus hoc anno secundum naturã interdicti de quo agit sine præiudicio,&c. ad quod est §.de iudi.l.ii.§.in omnibus. uel dic secũdo in prima parte,quòd egit possessorio,& obtinuit, dũ cauet dominus uincenti interdicto:& secundum hoc dic præstanda est,l.postea in causa proprietatis: ut agatur supple & obtineat actor secundùm H.uel dic secundũ P. Primus casus in negatoria,secũdus in confessoria ponitur: & utroq; casu cauet qui agit, alteri parti quæ possidet. Alii q̃ prima pars loquitur, quando aduersarius est in possessione:ut le cauet actor, quòd non impediet. & nec quæstio finiatur. Secunda, quando non possidet aduersarius, & tunc actor cauet se nõ usurum,donec quæstio finiat.& facit §.de noui operis nuntia.si prius.& §.de usur.l. cuiuscunque. Accursius.

† lib 5. sententiarum.

Cui

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVi per fundum. ¶ CASVS. Habeo ius ducendi aquam per riuũ tui fundi, possum in eo riuo facere fistulas & omne qd uolo, dum ex hoc non lædatur dominus fundi. Francisc.

a ¶ Iter. ¶ id est riuus, per quem duceret aquam. Accur.

b ¶ Quacunque. ¶ alias quacunq; scilicet parte. alias quodcunque Accur.

c ¶ Aquæductum. ¶ mutandæ per locũ seruitutem ab eo loco, ubi primo fuerat: ut ſ. de seruit. l. si cui. & facit ſ. eo. hoc iure. §. j. & §. is qui. Acc.

d ¶ Interuertat. ¶ Nã quædã tacitè in sermone excipiuntur.

¶DE RIVIS.

¶ *Parũ prodesset ius aquæ de qua suprà dixi: nisi liceret purgare riuum, ideo de hoc dicit: ut infrà l. fi. §. j. & infrà l. j. §. j.*

† Lib. sing. ad edict.

† Limitabis hanc l. per tex. in l. j. in prin. & l sunt q putant. ſ. ne quid in flu. pu. ſ. nisi cũ uicinorum iniuria ducatur.

PRætor ait. CASVS. Si per riuum tuũ uel specũ uel septa duxi aquam priore æstate nõ ui, nõ clàm, non precariò: & nunc uolo reficere prætor prohibet uim fieri quominus reficiam uel purgem. Postea logitur Vlpi. & dicit quis sit riuus & specus & septa, & quid sit incile, & qd sit reficere & purgare, & itelligas de refectione quæ fit causa aquæ ducendæ. nec est uis habeam seruit. ducendi, an non. sed sufficit me fuisse usum ductione aquæ non ui: non clã: non precariò.

† Lib. 70. ad edict.

¶ Sed si qs terrenũ. ¶ Riuum terrestrem uolo facere lapideum. nõ possum. idè si per aliũ locum quàm per consuetum uolo ducere aquam: non possum, idẽ si riuum uellem deprimere uel extollere uel dilatare uel apertum cooperire. uel econtra: non possum. & hoc dixit Ofilius. Vlpianus autem prædicta confirmat excepto eo, qui aperit riuum prius coopertum, uel contra. nam hoc potest facere nisi dominus fundi ex hoc lædatur: ut quia oues suas erat consuetus mandare ad bibendũ in isto riuo: nunc nõ posset si cooperiretur.

† Vsus.

† Hũc locũ restituit Alcia. lib. prætor. ij. hoc ipso tit. nisi malis legere ἀνὶ τοῦτο. Id est, à fluendo.

† Inde.

idem si simile damnum habeat dominus. & hoc etiam dixit Labeo: & eriam Pomponio non placet q; per hoc dominus soli perdat. & expone hanc literam ut in glo. Seruius aũt dixit non posse me aperire coopertum riuum, & econtra, si maiorem utilitatem dominus ostendat, nisi causa aquæ conseruandæ, ne defluat ultra riuum, faciam, & hoc dictum Seruij confirmat Vlpi. & h. d. hic §. cum l. seq. & prin. seq.

e ¶ Riuos. ¶ hoc expone statim. Accur.

f ¶ Vti. ¶ id est sicut. Accur.

g ¶ Hoc interdictum. ¶ & facit suprà communia prædi. l. refectionis. in princi. & §. j.

h ¶ Ait ergo prætor. ¶ quia utilissimum: ergo proponendum. Azo.

i ¶ Specus. ¶ indeclinabile nomẽ. imò iuenio specũ: ut J. e. Seruius. in prin. & est specus locus altus supra terrã ædificatus, ex quo ducitur aqua. ut J. eo. Seruius. quandoque tamẽ ponitur pro fossa, qua recipit

Specus varia significat.

rum agentẽ & aquam ducentem, & iter faciẽtem. Quòd si neget ius esse aduersario agendi, aquãve ducẽdi, cauere sine præiudicio amittendæ seruitutis debebit, doncc, quæstio finiatur, non se usurum.

¶ Ille qui habet ius ducendi aquã, potest ducere per quamcũq; partem uult ab initio: sed postea non potest mutare. Bar.

¶ Scæuola. † LEX VIII.

CVi per fundum † iter[a] aquę debeẽ, quacunque [b]uult, in eo riuum faciat licet: dum ne aquę ductum [c] interuertat [d].

De riuis.

TITVLVS XX.

¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò, ponitur edictum. Secundò, commendatio edicti. Tertiò explanatio ipsius edicti. Quartò, aptãtur quæstiones ad ipsum edictum. secunda ibi, Hoc interdictum. tertia ibi, Ait ergo prætor. quarta ibi, Hoc interdictum competit. uide bene tex.

¶ Vlpianus. † LEX I.

RÆtor ait, Riuos [e], specus, septa reficere, purgare, aquæ ducendę causa, quominus liceat illi, cũ ne aliter aquam ducat, quàm uti [f] priore æstate non ui, non clàm, non precariò à te duxit, uim fieri veto. ¶ Hoc interdictum [g] utilissimum est. Nam nisi permittatur alicui reficere, alia ratione usui incõmodabitur. ¶ Ait ergo prętor [h], riuum, specus [i]. Riuus ẽ locus per longitudinem depressus, quò aqua decurrat, cui nomen est ῥεῦμα †. ¶ Specus aũt locus est ex quo despicit [k] †. unde spectacula sunt dicta. ¶ Septa ea sunt, q̃ad incile [l] opponuntur aquæ deriuandæ compellẽdæve ex flumine causa: siue ea lignea sint, siue lapidea, siue ex alia qualibet materia, ad continendam transmittendam que aquam excogitata [m]. ¶ Incile autem est locus depressus ad

latus fluminis: ex eo dictus, quòd incidatur. Inciditur enim uel lapis uel terra, unde primùm aqua ex flumine agi [n] possit. ¶ Sed & fossæ & putei hoc interdicto continentẽ [o]. ¶ Deinde † ait prætor, Reficere, Purgare. Reficere est, quod corruptum est in pristinum statum † instaurare. Verbo reficiendi, tegere, [p] substruere [q], sarcire [r], ędificare [s], itẽ aduehere [t], apportarèque [u] ea, quæ ad eam rẽ opus essent, continentur. ¶ Purgandi uerbum plerique quidẽ putant, ad eum riuum pertinere, qui integer est: sed palàm est & ad eũ riuum pertinere, qui refectione in digeat [x]. Plerunque enim & refectione & purgatione † indiget.

¶ Aquæ, inq; [y], ducendæ causa. Meritò hoc additur, ut ei demum permittatur & reficere & purgare riuum, qui aquæ ducendæ causa id facit. ¶ Hoc interdictũ cõpetit etiam ei, qui ius aquæ ducendæ non habet [z]: si modo aut priore æstate, aut eodem anno aquam duxerit: cùm sufficiat, non ui, non clàm, nõ precariò duxisse. ¶ Sed si qs terrenum riuũ signinum [z] † (id est lapideũ) facere uelit, uideri eũ non recte hoc interdicto uti. Non enim reficit, qui hoc facit. & ita Offilio videtur. Proinde & si per alium locũ [b] uelit ducere, impunè prohibetur. Sed & si eũdem riuũ deprimat, uel attollat [c], aut dilatet, vel extendat, vel operiat apertũ, vel cõtrà [d], ego cęteros [e] quidem impunè [f] prohiberi puto: at eum qui operit apertum, uel cõtrà, non puto prohibẽdum: nisi si quam maiorem utilitatem suã ad uersarius [g] ostendat.

¶ Paulus. † LEX II.

LAbeo non posse ait ex apto riuo terrenum [h] fieri: quia commodum domino soli auferre tur appellendi pecus, vel hauriendi aquam, quod [a] sibi non placere Põponius ait: quia in domino magis ex occasione, q̃ iure contingeret: nisi ab initio in imponẽda seruitute id actum [b] esset.

† Lib. 70. ad edict.

¶ Vlpianus. † LEX III.

SEruius aũt scribit [c], aliter duci aquam, quę antè per specũ [d] ducta est, si nunc per apertum ducatur [e]. Nam si [f] operis aliquid faciat quis, quò magis aquam conseruet [g], vel contineat, non impunè [h] prohiberi. Ego puto [i] & in specu contrà: si non maior utilitas verset aduersarij [k]. ¶ Seruius & Labeo scribunt, si riuũ, qui ab initio terrenus fuerit, qui aquam nõ continebat, cęmẽtitium [l] velit facere, audiẽdum [m] esse. Sed & si eũ riuũ, qui structilis [n] fuerit, posteà terrenum quis faciat, aut partem riui, æquè non esse prohibendum. Mihi videtur verius †, vrgentem & necessariam refectionẽ esse admittendam. ¶ Si quis nouum canalem, vel † fistulam in riuo velit collocare, cùm id nũquam habuerit, vtile [o] ei hoc interdictum [p] futurum Labeo ait. Nos & hìc opinamur vtilitatem eius, qui ducit sine incommoditate [q] eius, cuius ager est †, spectandam. Si aqua in vnum lacum ducatur, & inde per plures ductus † ducatur, hoc interdictum vtile erit volenti reficere ipsum lacum. ¶ Hoc interdictũ

¶ Vrgẽtes & necessarias refectiones esse admittẽdas.

† Fistulas.

¶ Spectandum.

† Conducatur.

a ¶ Quod. ¶ scilicet quod debeat aliquo modo fieri deterior cõdõ dñi: hoc ait Pomponius sibi non placere. & sic consonat Pomponius cum Labeone: quia si fieret deterior conditio dñi, non de iure fieret. sed occasione quadã iniusta vel assumpta iniusta occasione ex causa seruitutis, & ideo non est pmittendum fieri, nisi ab initio, &c. vt subii cit ſm Azo. & Hu. vel nisi sit maior utilitas eius cui debetur seruitus, quàm damnum domini. arg. ¶. l. proxi. in fine. uel secundum alios dic, quòd scilicet ut nõ posset cooperire apertum, & contra. & secundum hoc Pomponius uidet contradicere Labeoni. q. d. bene poterit riuum apertum cooperire: quod intelligunt si maiorem utilitatem cõsequatur inde, quàm incommodum inferatur domino: ut suprà. l. proxi. in fin. & sic non contradicit, cùm alio casu loquatur. sed Pomponius intellexit Labeonem simpliciter dixisse. & sic reprehẽdebat eum in casu quem ponit Pomponius, scilicet quando utilitatem magnam habet cui seruitus debetur. & secundum hoc expone sequẽtia sic: quia, &c. quasi dicat, non est bona ratio Labeonis: quia id commodum quod auferetur domino, magis auferetur ex occasione, scilicet extrinseca, hoc est pactorum per quæ fuit seruitus constituta, quàm iure, id est, occasione damni dati in fundo. pro quo damno agere tur: hic autem non agitur. & secundũ hoc dic iure: scilicet quo proditum est cuique damnum suæ rei emendare. uel dic secũdum intellectum M. q̃a id cõmodum, quod auferetur domino magis occasione seruitutis impositæ cõtingit quàm ex iure, id est, seruitute tali ut non liceat ei domino in suo pecus ad aquã appellere. hęc enim seruitus non ualeret, nisi interesset uicinorum: ut suprà, de serui. l. quoties. vel dic secundum eundem, quia domino daret occasio infestandi eum, cui seruitus debetur, ex qualibet etiam leui causa, si nullo modo debet dominus damnificari.

b ¶ Actum. ¶ facit ſ. de ser. rusti. prædi. cùm essent. §. fi. Accursius.

¶ Eruius. ¶ hoc principium continuatur cum casu præcedenti.

¶ Seruius. ¶ Si riuum terrestrem uolo lapideũ facere, quia aquã non continebat prius: bene possum. & econtra possum facere, dũ tamẽ hoc fit necessarium riui refectioni. Item nouum canalem uel fistulam possum in riuo ponere, si hoc non nocet domino fundi. Itẽ si aqua ex pluribus locis ueniens in riuum latum colligatur, & inde per plures riuos ducatur: si uolo illum locum reficere audior. Vltimò dicit: hoc interdictum competit uolenti reficere riuum, per quẽ ducit aquam, siue in priuato solo sit, siue in pu. Item siue ducatur aqua frigida, siue calida. Item ad cuniculos pertinet. & quid sit: dic ut in gl. & iisdem prædictis datur & contra eos, quibus dant superiora interdicta in titulo superiori posita.

¶ Si quis riuum. ¶ Reficienti riuum non potest nuntiari nouum opus, sed contra eum potest agi in rem negatoria, per quam negatur ius ei non esse. Item reficiẽs riuum tenetur de damno infecto cauere. Vltimò dicit, cùm uellem reficere riuum, prohibebas me portare calcem. & lapides & similia, quæ portabam causa reficiendi riuum, competit mihi hoc interdictum. Franciscus.

c ¶ Scribit. ¶ sententiam Labeonis malè dicẽtis sequens secundum quosdam: imò non sequens secundùm Azo. quia Labeo bene dixit, & Pomponius secum consonauit: unde cùm Seruius statim corrigatur, non fuit secutus bene dicentem.

d ¶ Per specum. ¶ hic accipitur p subterraneo meatu. alias accipitur ſ. l. j. §. specus. secundum H. uel dic locum altum, opertum tamen.

e ¶ Ducatur ¶ & ideo est prohibendus, si maiorem utilitatem suã ostendat dominus soli. & secundum hoc non corrigitur Seruius. uel dic secundùm Azo. Seruium loqui simpliciter: & sic corrigitur, uel determinatur.

f ¶ Nam si. ¶ bene dico prohiberi superiori respon. nam, &c.

g ¶ Conseruet ¶ ne defluat uel spargat extra ripas riui. Accur.

h ¶ Non impunè. ¶ id est, non sine pœna. nam tenebit hoc interdicto: quia prohibere non debet. sed in superiori casu qui aperit, uel operit, hoc nõ facit: & ideo prohibetur secundùm Seruium.

i ¶ Puto. ¶ scilicet cũ Seruio sentiens. & in specu cõtrà, ſ. quàm sit in superiori proxi. responſ. nam si, &c. & sic non corrigitur ſm H. uel secundùm Azo. contra. quam dixerat Seruius: & sic corrigo Seruium hoc casu, cum maior utilitas, &c. ut hic, & supra eo. l. j. in fi. Accursius.

k ¶ Aduersarij. ¶ id est, domini soli. Et no. ex prædictis: quia aut est actum in imponenda seruituteut liceat operire apertũ, uel ecõtrà: aut ut non liceat: & hoc seruabitur: vt ſ. eo. l. proxi. in fin, aut nihil est actum: & tunc licebit operire apertum: & econtrà: si tamen dominus soli nullum habet damnum: ut ſ. e. l. j. §. ego cęteros. Si uerò subeat damnum: tunc si maius est commodum utentis, pmittitur: aliàs non: ut ſ. e. l. j. in fin. & hæc secundum Labeonem & Pompo. intelliguntur. Opus aũt quod fit causa conseruandi aquam, uel retinẽdi, ne cessariò fortè: siue præ dicta distinctione potest fieri: ut ſ. prox. resp. nam & fi. &c. ¶. e. proxi. §. Accur.

l ¶ Cæmentitium. ¶ id est, murum de lapidibus ad latus riui, ut aquam contineat. Accursius.

m ¶ Audiendum. ¶ contrà ſ. eo. l. j. §. si quis. Sol. ut ibi. Accursius.

n ¶ Structilis. ¶ id est, arte hominis & manibus factus. Accursius.

o ¶ Vtile. ¶ nam directum datur quando iam habuit. Accursius.

p ¶ Ei hoc interdictum. ¶ non solum in aliis casibus: ut ſ. eo. l. j. in fi. & l. ij. & iij. in principio. Accursius.

q ¶ Incommoditate. ¶ facit ſ. titu. j. hoc iure. §. is qui. & ſ. de itine. actuque priua. l. iij. in fi. Accursius.

r ¶ Calidæ aquæ. ¶ ad quod ſ. de aqua coti. & æſt. l. j. §. idem Labeo.

s ¶ De cuniculo. ¶ per quem aqua calida ubi posuit, immittitur: uel in quo congeritur ut inde ducatur. Accursius.

t ¶ Vapor. ¶ id est, aqua calida. Accursius.

v ¶ Interdicta. ¶ quæ sunt tria. de cotidiana. Item æstiua. Item ex castello: ut ſ. ti. j. l. j. in prin. & §. deinde. & §. ait prtor. ſ. hæredibus, & in hæredes & emptores: ut J. ea. l. §. ait prætor. Accursius.

x ¶ Posse contemni. ¶ ut & suprà, de noui operis nuntia. l. de pupillo. §. si qs riuos. & infrà, de cloacis. l. j. §. fi quis purganti, nisi causa damni infecti: ut suprà, de noui operis nuntia. l. i. §. nuntiatio. uerficu. quòd si quis in mari. & infrà, proxi. Accursius.

y ¶ Vendicari. ¶ per negatoriam. Accursius.

z ¶ Apportare. ¶ Dorso. Accursius.

a ¶ Aduehereque. ¶ plaustro uel asino. Accursius.

b ¶ Competere ei. ¶ facit ſ. l. i. §. deinde. Accursius.

DE riuis. ¶ CASVS. Qui agit hoc interdicto: sufficit quod probet se priore æstate usum esse aqua, per illum riuum non ui, non clàm, non precario: & nunc prohibuit, ſ. ferut. non autem requirit habeat de hoc ius, uel nõ habeat: licet secus sit ĩ interdicto de itinere reficiendo: cum hoc casu multum læderentur homines si non reficerent riui nisi primo de seruitut. probaretur: cùm interim homines possent

perire

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

perire siti. at in itinere non esset tanta læsio: maximè in æstate. Franc.
a ¶ Refectionem. ʒ quo casu duo probat: ut §. de itine. actuq; priua. l. iii. §. hoc autem. Ac hic unum scilicet se usum hoc anno: ut §. e. l. i. in prin. & facit §. l. i. §. hoc interdictum competit. Accur.
b ¶ Difficultas: ʒ Et si potest iri, licet cum difficultate. Accur.
c ¶ Quæ. ʒ scilicet difficultas eundi. Accursius.

† Quando.

¶DE FONTE.

¶ *De ducenda dixit: nunc de hauriēda. Accursius.*

PRætor ait ʒ CASVS. Ponit edictū cuius sensus est, Si anno hauriui aquā de fonte tuo non ui, nō clām, nō præcariò. prætor prohibet mihi uim fieri quò minus hauriā. idem si ad lacum tuum puteum uel piscinā consuetus sum ducere oues meas: prætor prohibet ne mihi uis fiat. posteà loquitur Vlp. & dicit: hoc interdictum datur ei q fontana aqua uti ꝓhibetur nam sicut seruitus est de ducēdo aquā, itē de haustu aquæ: sic & duo interdicta reddita sunt. unum de deducenda aqua: ut in ti. de aqua cotidia. & æstiua. per totū. aliud de aqua hauriēda: ut hic. nam agā hoc interdicto contra eum, qui me prohibet haurire aquam, uel ducere pecus: & in alia aqua habet locum non in cisterna. Item habet locum si prohibear ire ad haustum aquæ, & datur his personis, quibus & superiora.

† Lib. 70. ad edictum.

¶ Deinde ait prætor. ʒ Per hoc edictum quod hic ponitur, prohibetur uim fieri uolenti reficere fontem. nam parum ualeret usus fontis, nisi posset refici. & debet refici, ut aquam cōtineat fons. nō ut exeat aqua: uel ne aliter utaē, quā priori anno fic usus. & hoc idem (dicit) interdictum datur uolenti renouare lacum puteum & piscinam: & eis personis dabitur, quibus interdicta de aqua cotidiana, & æstiua dantur. Fran.

d ¶ Vti. ʒ id est sicut.
e ¶ Vsus es. ʒ scilicet hauriendo.
f ¶ Piscina. ʒ ad quam pecus appellitur.
g ¶ Discretæ. ʒ id est separatæ.
h ¶ Attinent. ʒ Agentis: ut quod persona agentis probare debet in superioribus interdictis: id debeat ꝓbare agendo isto interdicto, scilicet quod usus est, putans se suo iure uti ad qđ est §. de aqua cotidi. & æsti. l. i. §. Aristo. Accur.
i ¶ Vti. ʒ id est, sicut. Accur.
k ¶ Hoc interdictum eandem. ʒ ubi eadem ratio ne utilitas, ibi idē ius: ut hic, & §. ad l. Aq. l. illud. & insti. de legi. patro. tut. §. i. & §. de ritu. nup. l. libertū. §. i. & §. de uerb. obl. l. à Titio. & C. de lib. præte. l. i. Item facit §. tit. i. l. fina.
l ¶ Nisi enim. ʒ audi uiuam rationem quare hoc edictū est factum: & sic ubi ratio locū habet, & lex, sine responso, ad quod facit qđ notaui §. de legi. & senatusc on. l. non omnium. Quandoque tamē generā lior est responsio, quàm ratio: quia ratio restringit superius dictum: ut supra, de acquiren. posses. l. fi is q. & de calū. hæc actio. in princip. Accursius.

nem[a] itinerum, quàm riuorū esse: † quoniā non refectis riuis omnis usus aquæ auferretur, & homines siti necarentur. Et sanè aqua peruenire nisi refecto riuo nō potest: at non refecto itinere difficultas[b] tantùm eundi agendiq; fieret, quæ[c] temporibus æstiuis leuior esset.

† Quando.

De fonte.

TITVLVS XXI.

¶ Vlpianus. † LEX VNICA.

PRætor ait, Vti[d] de eo fonte, quo de agitur hoc anno aqua nec ui, nec clā, nec præcariò ab illo usus[e] es, quò minus ita ea utaris, uim fieri ueto. De lacu, puteo, piscina[f] item interdicam.

¶ *Vbi est eadē ratio, ibi est idem ius. Bar.*

¶ Hoc interdictum proponit ei qui fontana aqua uti prohibetur. Seruitutes enim non tantū aquæ ducendæ esse solent: uerùm etiam hauriēdæ. Et sicut discretæ[g] sunt seruitutes ductus aquæ, & haustus aquæ: ita interdicta separatim reddūtur. ¶ Hoc autem interdictū locum habet, si quis uti ꝓhibeat aqua, hoc est, siue haurire aquam prohibeatur: siue etiam pecus ad aquam appellere. Et eadem sunt hic dicenda, quæ ad personam attinent[h], quæcunq; in superioribus ĩterdictis diximus. ¶ Hoc interdictum de cisterna non competit. Nam cisterna nō habet perpetuam causam, nec uiuā hēt aquā. Ex quo apparet in his oībus exigēdum, ut uiua aqua sit. Cisternæ aūt imbribus concipiuntur. Deni

m ¶ Non permittatur ei. ʒ scilicet qui habet ius hauriendi ex fonte. & aliàs cur. Accur.
n ¶ Omnibus. ʒ ut emptoribus, hæredib. & similib. ut §. de aqua cotti. & æsti. l. i. §. ait.

¶DE CLOACIS.

¶ *Et iste ut riui indigent purgatione: ut fœtor cesset riui, & commoditas ueniat. Accursius.*

RÆtor ait. ʒ CASVS. Ponitur edictum cuius sensus est. Si uolo reficere, uel purgare cloacam, quæ ex ædibus meis ad tuas pertinet ædes: prætor prohibet mihi fieri uim. Itē de damno infecto cauere debeo. si operis uitio daretur damnū. Posteà loquit Vlp. & dicit duo iterdicta sunt circa cloacam, unum prohibitorium, & hoc est primū. aliud restitutorium, de quo habes ʒ e. §. deinde. Tertiò dicit, bene fecit ꝓtor quod uoluit posse purgari & reficicloacas: cùm ad tutelā hominum hoc spectet. & habet locum hoc interdictum in priuatis cloacis: nō in publicis. Posteà dicit q đ sit cloaca. Item hoc primū interdictum est prohibitorium. Item appellatione cloacę continent tubus, & fossa aliqua stricta, ut sunt Florentiæ. Item fistulæ. Iterū nō est uis siue ui, siue clā, siue ꝑcariò utebar cloaca: quia semper datur mihi hoc interdictū ut reficiam siue purgē, & est hoc ratione publicę utilitatis. Iterū qđ dictū est in edicto ex ædibus meis: intelligas pro oi ædificio. item & si ab area mea in tuā aream. idē si ex domo in agrū. Idē si priuatā cloacam in publicam immittere uolo. Item facere possum priuatam cloacam quę uadit in publicam. Posteà exponit uerba prætoris, quæ dicunt, in ædes tuas pertinet, siue dirigatur. hoc est: siue extēdat in ędes tuas siue sint ædes tuæ uicinæ meæ siue remotæ. possum etiā parietem domus tuæ aperire ut reficiam uel purgē cloacam: & debeo posteà restituere: nec potest mihi nouū opus nuntiari. ¶ Deinde. ʒ Nunc ponit aliud edictum quo dicitur. si aliquid est factum in publicā cloacam, siue immissum quo usus eius deterior fit: prætor iubet id destrui. Idem prætor prohibet ne aliquid fiat, uel immittatur in publicam cloacam. posteà loquitur Vlpia. dicens qđ hoc interdictum spectat ad publicā cloacam: ne quid in publica cloaca fiat uel immittatur, per quod usus eius deterior sit, uel fiat. ultimò dicit: licet interdictum primū loquatur in cloaca priuata reficienda, idē tamē in facienda cloaca priuata ne uis fiat facienti: cum & olim hoc idem esset in cloaca, quæ fieret in publico. Item factam poterit reficere. facere priuatam cloacā soli ędi les debent concedere. & hoc dicit hic §. cum l. seq. Franc.

† In hunc tit. Alexan. libr. 3. gen. dier. c. 14.
† Lib. 71. ad edictū.

o ¶ Purgare reficere. ʒ duo capita sunt huius interdicti: & utrunque prohibitorium.
p ¶ Sub hoc titulo. ʒ scilicet de cloacis: non autem dicimus, id est interdicto: quia in isto hic nullum est restitutorium, sed quod subiicit duo, imò tria, uel quatuor: nam hæc sunt duo capita reficere, & purgare. Item infrà eo. §. deinde. sunt alia duo, reficere, & nō immittere. sed respondeo duo interdicta, id est duo genera interdictorum: scilicet

scilicet prohibitorium, & restitutorium: & hæc tria, scilicet prohibitoria sunt duo: hic tertium in §. deinde. in fi. at uti pos. non datur: ut §. uti pos. l. j. §. 1. Accursius.
a ¶ Minantur. ʒ cœlestes pestilentias & fames.
b ¶ Si non reficiantur. ʒ facit §. de noui ope. nuntia. de pupillo. §. si quis riuos. Accur.

† Aliàs sub iecit. Tubus qđ sit.

c ¶ Tubus. ʒ est foramen cloacæ, unde purgatur colluuies aquæ.
d ¶ Fistula. ʒ est aliud instrumētum ad idem. Accursius.
e ¶ In tuas pertinet ædes. ʒ etiam non iure seruituris. Accursius.
f ¶ Reficere. ʒ uel purgare. ut supra. de oper. noui nunt. de pupillo. §. si quis riuos. & §. de riuis. l. ij. §. pen. & sunt arg. ad contemnendas nuntiationes. ʒ. de reg. iur. l. propter necessitatem. & §. quod fal. tut. auth. l. si id inquit. & ʒ. de fideiuss. si fideiuss. & §. pro empt. l. ij. §. fi. & l. alienam. & C. de rescin. uen. si maior. & C. de lib. causa. l. iij. & §. de pub. l. Papinianus. & §. de pec. l. si quis seruum. & §. de relig. at si quis. §. idem Labeo. & §. mand. l. Quintus. Sed arg. contra. §. de fideic. lib. l. cùm uerò. & ʒ. eitu. l. l. iij. & C. de rei uend. l. si fundus. Accursius.
g ¶ Instituerat. ʒ id est, incœperam.
h ¶ Nisi paratus. ʒ aliàs si paratus. & si cùm primum dic cautionem, i. actioné, quæ oritur ex cautione, quę interposita est causa dāni infecti, polliceā nisi, &c. Secundum aliam fic. quia uult prætor, ut debeat cauere de damno infecto, quod operis uitio factum fit: ꝓt. cū opus destructum propter purgationē, & refectionem cloacæ restituitur. de damno infecto cauendū est. uel dic secundum eandem literam. si, i. quamuis paratus sit restituere quod operis uitio factū est: tamen dāni infecti cautionem pollicet. i. actionem, quæ oritur ex cautione, quæ causa damni infecti interposita fuit si quod aliud est damnum, &c. Accur.
i ¶ Deinde ait prætor. ʒ hoc est restitutorium: ut §. §. 1. Accursius.
k ¶ Restituatur. ʒ id est, destruatur.
l ¶ Item ne quid. ʒ Ecce tertium prohibitorium.

† Vel purgare.

† Publicū.

† Putat.

† Fauius.

m ¶ Publicam. ʒ alias non habetur publicam.
n ¶ Vanquam Cloaca. ʒ scilicet priuata.
o ¶ Interdicto. ʒ quod est §. eo. l. i. in prin. Accursius.
p ¶ Comprehendatur. ʒ quantum ad uerba.
q ¶ Interdicendum. ʒ quo ad sententiam, &c. Accursius
r ¶ Prætorem enim. ʒ argumentatur de publica ad priuatam: quod etiam interdictum de publica non habemus quo ad uerba.

duo interdicta prætor † subiicit: unum prohibitorium, alterum restitutorium: & primùm prohibitorium[a]. Curauit autem prætor per hæc interdicta, ut cloacæ & purgē tur, & reficiantur: quorum utrunq; ad ſalubritatem ciuitatum, & ad tutelam pertinet. Nam & cœlum pestilens & ruinas minantur[a] immunditiæ cloacarum. item si non reficiantur[b]. ¶ Hoc autem interdictum propositum est de cloacis priuatis. Publicæ enim cloacæ publicam curam merentur. ¶ Cloaca autem est locus concauus, † per quem colluuies quædam † fluat. ¶ Hoc interdictum quod primū proponitur: prohibitoriū est: quo ꝓhibetur uicinus uim facere, quò minùs cloacę purgentur & reficiātur. ¶ Cloacæ appellatione & tubus[c], & † fistula[d] continentur. ¶ Quia autem cloacarum purgatio & refectio ad publicam utilitatem ſpectare uidetur, idcirco placuit non esse in interdicto addendum, Quod non ui, non clām, non precariò ab illo usus est: ut etiam si quis talem usum habuerit, tamen non prohibeatur uolens cloacam reficere † & purgare. ¶ Deinde ait prętor, quæ ex ædibus eius in tuas pertinet ædes[e]. Hic ædes accipere debes ꝓ omni ędificio. hoc est, ex ædificio eius in tuum ædificium. ¶ Hoc amplius Labeo putabat huic interdicto locū esse, & si area ab utralibet parte ædiū sit, & si fortè (inquit) cloaca ducta sit ex urbano ædificio in proximum agrum. ¶ Idem Labeo ait, etiam eum, qui priuatam cloacā in †publicam immittere uelit, tuendum, ne uis ei fiat. Sed & si quis uelit talem cloacam facere, quæ exitū habeat in publicam cloacam, nō esse eum impediendum Pomponius † scribit. ¶ Quod ait prætor, pertinet. hoc significat, quod ex ędibus eius in tuas ædes pertinet: hoc est dirigitur, extenditur, peruenit. Et tam ad proximū uicinum hoc interdictum pertinet, quàm aduersus ulteriores, per quorum ædes cloaca currit. Vnde † Flauius Me-

† In ea casu dāni infecti stipulatio non committatur.

† Quid ibi operis, &c.

† Alias restituas.

† Lib. 6. Interdict.

† Placuisse, dicendū ait ut factā &c. Aliàs, ipse.

† Lib. 71. ad edictū.

s ¶ Interdixisse. ʒ ait Labeo.
t ¶ Cloacam. ʒ priuatam.
v ¶ Per interdictum. ʒ ut §. l. j. in prin. idem de publica: ut §. deinde. Accursius.
x ¶ Nouam. ʒ scilicet priuatam. & idem de publica.
y ¶ Cura sit. ʒ ut ædiles: ut §. de uia publi. l. ædiles. qui ex prætoribus erant: ut infrà. de re naturali. §. prætorū. non ergo coram omni prætore poterat agi ut liceret facere nouam cloacam, uel priuatam: sed tantùm coram eo q curam uiarū habeba, cū multi essent prætores: ut §. de origi. iur. l. ij. §. cunq; cōsules. usq; ad §. iuris ciuilis uel uerius primo petit licentiam faciendi ab ædilibus: qua habita agitur coram quolibet magistratu.

¶QVOD VI, aut clām.

¶ *Superiora interdicta respiciunt futurum tempus: hoc præteritū. Vel dixit supra separatim de uitam præterita, ut in unde ui interdicto: quàm præsenti, ut in uti posside. nunc de quodam mixto: scilicet tam pro ui quàm pro eo quod clā factū est: quod pro præterito & præsenti datur ut ʒ. eo, is qui. §. ꝓ ait prætor. Et nota, quod quidā dicūt esse duo, interdicta: unum quod ui, quando ui est factum: aliud quod clām, quando clām. quod tota non approbat, qualitercunque enim sit factū, agitur quod ui, aut clā factum infra eo. is qui in potestate. §. hoc iterdictū. Item de ui tractatur usque ad §. clā. ml. iuncta ad §. hoc uerba. in l. v. ꝓbitur exponit quod factū est. Accur.*

RÆtor ait. ʒ CASVS. Quòd ui, aut clām feci non ut uis permittit in re, de qua nunc agit, prætor iubet me hoc opus destructurum. Vlpia. posteà loquitur, & dicit, hoc interdi. restitutorium est, & per hoc occurrit calliditati ædificantium ui, aut clām, & siue in alieno fundo ædificem ui aut clām, siue in meo, ab alio tamen possesso: teneor hoc interdicto: nec possum obiicere q̄ in meo fundo feci, cùm eum non possideam, & ad sola ædificia quæ fiunt ui aut clām in solo, habet locū hoc interdictū. Posteà exponit quis dicatur ui ædificare: & certè ille qui ædificare ꝓhibitus ædificat: uel qui contrà nuntiationem per lapillum factam ædificat uel qui contrà testationem, id est, denuntiationem coram testibus factam ædificat. item qui curauit, id est, procurauit ne ꝓhibere tur, sciens se debere prohiberi: tenetur hoc interdicto. sed si ꝓhibitus desistit

Quod vi aut clām.

TITVLVS XXIII.

¶ Vlpianus. † LEX I.

RÆtor ait, Quod

† Lib. 71. ad edictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

destitit tunc ædificare:& alia die ædificat:uiderur ui facere.Sed pono quod cũ ædificabas in fundo siue solo cme possesso, ego infirmitate ductus,uel nolens te offendere uel amicũ tuum qui & meus erat amicus,non prohibui: non uideris ui ædificare. sed si cũ uellem uenire ad prohibendum te aliquis mihi in via restiterit, cum armis ne uenirẽ, & non ueni: & hoc factum est te ignorante: non uideris ui ædificare,cùm factum alterius tibi ignoranti non debeat nocere. hoc dicit cum l.seq.

a ¶ Vi.ʒ compulsiua: ut ſ. quod met. caus.l. metum.§. 1.uel ea, quæ cõsensu caruit : ut ℣.ea. l.§. quid sit ui. & §. sed & Aristo.

b ¶ Clàm.ʒexpone ut ℣.eo.l.iij.§. fi.

† Propter eà q̃ aliis propter qđ ui,&c.

c ¶ Factum est.ʒnon ut ius permittit: quia forte ab alio possidente: & supple, in ea re qua &c. Et not. quod non dicit in priuato: quia & in publico locũ habet:ut ℣.l.iij.§. planè & l.uim facit.§.fin.Accursius.

† Autem.

† Cõminisci.

d ¶ Experiundi potestas.ʒ ex hoc patet qđ utilis est:ut ℣. de diuer. & temp. præ.l.j. quod accipe ad sui principium: sed ad cursum cõtinuus est : ut ſ.de aqua plu.arc. atteius. i prin. Accur.

e ¶ Restituas.ʒ id est destruas , & in pristinũ statũ ponas . quod dic: ut ℣.de uerb. sign.l.cùm prætor.&facit ſ.cõi di uidundo.l.communi di uidũdo.§.Iulia. Accur.

† Fiunt.

f ¶ Moliuntur ʒ id est ædificant.

† In P. F. Plena.

g ¶ Restituere . ʒ sed & uti pos. interdictum locum habet : ut ſ.uti pos.l. si duo.§.si ui cinius . sed hoc expedit potius secundum quod dam.

† Ista glo. est sing. ad hoc , q̃ regula dolo facis : quia petis quod restituturus es: non habet locũ in possessorijs qđ uerum nisi inconuenièti possit probari:Bol.

h ¶ Faciendi.ʒ in illa re. Azo.

† Pro intellige huius text.uid.Bologn.in.l.q. uis. nu.55. de ope. no. nunc.

i ¶ Ius habuit.ʒ sed si habuit ius: ergo non tenetur.arg.C.de adult. Gracchus.sed hic habet ius,quia dominus est solitsed non habet quia alius possidet: unde non habet ius inuito possessore.& facit ſ. ad le.Aquil.quèadmodũ. §.pen.& ſ.de no.ope.nun.prę tor.§.ait prætor.& quo.le.l.j.§.rediguntur.Sed arg.contra.ſ.de itine. actuque priua.l. uetetes.

† Pro intellige huius.

k ¶ Propter hoc quod.ʒ id est,quia uel propter id quod &c. Io.

l ¶ Possis.ʒ scilicet conuentus. Accur.

m ¶ Non iure meo.ʒ uerba sunt exceptionis,q.d. rectè ageres, quando non iure feci.

n ¶ Quod.ʒ id est quia tunc non fecerim iure meo. sed ubi feci iure meo,ut in casu superiori: uideor non teneri, sed ifęc q̃dẽ exceptio nõ ualet.Accur.

† Aliàs qđ ui , aut clã, &c.

o ¶ Nulla iusta.ʒ t.talialiæ tamen quatuor possunt opponi:ut ℣.eo. l.,phibere.§.sed si pmiserit.& l.si alius.§. bellissimè.& §. est & alia.& l. semper.§.hoc interdictum. facit ſ.ad exhibeo.l.iij §.ibidem.

p ¶ In solo.ʒ uel in re cohærenti solo.Io. ut ℣.si alius. § notauimus. & dic solo,uel eius,cui ædificat:uel eius,cui nocetur:uel etiam tertij: ut ſ.de aqua plu.arcen.si colonus. & l.quanquam.§. idem.

† Fiunt.

q ¶ Fuerint. ʒ alias fiunt.& alias fuerint,scilicet facta.

r ¶ Contra quam.ʒ id est contra prohibitionem, quam facit aduersus,ad quod est ℣.sed & si quis.& ℣.de re.iur.quo tutela.§.si factum. & ſ.q̃ mic.cau.l.metum.§. idem ait & si forte. & ℣.el.uim. & ſ.de no. ope.nun.prior.§.nonnulli .Sed cõtra.ſ.de itine actuq; pri.l.iij.in prin. Sol.ut ibi.Vel secundò hic expone contra quã &c.i. fecit ut non ꝓhiberet nũtiando , puta aliquid triste prohibere uolenti. ad qđ est ſ. ad Sylla.l.iij. §.subuenit:& ℣.eod.§. sed & Aristo.& ℣.eo.l.uim facit. & ſ. de eo per quem factum est.l.j.§.j. Accur.

s ¶ Definitio.ʒ i.assignatio:nec est uera definitio. est ergo plana,ut

vi [a] aut clàm [b] factũ est [c], qua de re agitur id cùm experiundi potestas [d] est,restituas [e]. ¶ Hoc interdictum restitutorium est: & ꝓ hoc occursum est calliditati eorum, q̃ ui , aut clàm quædam moliũtur [f]. Iubentur enim ea restituere [g]. Et parui refert , utrum ius faciendi [h] habuerit quis , an non. Siue enim ius habuit [i] ,siue non: tamen tenetur hoc interdicto † propter hoc ꝙ [k] ui,aut clàm fecit.Tueri † enim ius suum debuit , non iniuriam † committere.

¶ *Nulla paratur defensio ei , qui contra iuris dispositionem molitur.h.d.*

¶ Denique est quæsitum , an hoc interdicto utenti, exceptionẽ pos sit [l] quis obiicere, Quod non iure meo [m] fecerim. Et magis est , ne possit . Nam aduersus uim,† uel quod [n] clã factum est,nulla iusta [o] exceptione se tueri potest. ¶ Hoc interdictum ad ea sola opera pertinet , quæcunque in solo [p] ui , aut clàm † facta fuerint [q] .

¶ *Hic incipit exponere uerba edicti.h.d.*

¶ Quid sit ui factum aut clàm , uideamus . Vi factũ uideri Quintus Mutius scripsit , si quis contrà q̃ [r] prohibetur, fecerit , & mihi uidetur † plana esse Quinti Mutij definitio. [s] ¶ Sed si quis † iactu, uel [t] minimi lapilli prohibitus facere, perseuerauerit [u] ,hunc quoq; uim fecisse uideri Pædius , & Pomponius scribunt , eoque iure utimur. ¶ Sed & si quis cõtra testationẽ [x] denuntiationemq; fecerit, idem esse [y] † Cassius & Trebatius putant.qđ uerũ est [z] .Sed & Aristo † ait,eum quoque uim facere, † qui cùm sciret se prohibẽdum, ꝓ uim molitus est , ne ꝓhiberi posset [a]. Item Labeo dicit, si quem facientem prohibuero , isque destiterit impræsentiarũ [b] , rursusq; postèa facere cœperit, uim eum uideri fecisse [c]: nisi permissu meo facere cęperit , uel qua alia iusta causa [d] accedente.

¶ *Amicitia nolentis prohibere quẽ opus facere,excusat à pœna huius interdicti.h.d.*

¶ Si quis tamen imbecillitate impeditus [e], uel etiã ne offenderet uel te [f] ,uel eũ,qui te magnifaciebat [g] , ideo non uenerit ad prohibendũ,non uidebit [h] aduersarius uim fecisse.& ita Labeo scribit.

¶ *Vis facta aduersario meo per aliũ mihi non debet imputari,si non consentio uiolẽtiam inferenti.h.d.*

¶ Idem Labeo ait,& si te uolentẽ ad prohibendum uenire,deterruerit aliquis (armis fortè) sine ullo dolo malo meo [i] , ac propter hoc non ueneris , non uideri me uim fecisse,

¶ Venuleius.† LEX II.

NE in aliena [k] potestate sit cõditionem meam nihil delinquentis deteriorem facere.

¶ Vlpianus.† LEX III.

PRohibere † autem non utiq; per semetipsum necesse est: sed & si quis per seruum suum, uel procuratorem prohibuerit ſ. ℣.l.iij.§.si quis paratus. Accur.

e ¶ Impeditus.ʒ ad quod est.ℑ.de fur.l.pen.

f ¶ Te.ʒ facientem opus non ui,non clam.

g ¶ Magnifaciebat. ʒ id est te ualdè diligebat.

h ¶ Non uidebitur. ʒ id est non uideris tu.

i ¶ Meo.ʒ quia ex parte mea nullus dolus fuit.

k ¶ NE in aliena. ʒ Facit ſ.de arbi.Lne in potestate.& ℑ.de re.iur.l. nõ debet.& ſ. ne qd in loco publi. l.ij.§. idẽ nerua.& ſ.de negotio.gest.l.qui soluendo.Sed argumen.contra.ℑ.quarũ rerum.acti.l.j.§. exceptionis.Accur.

PRohibere. ʒ In hac l. continuatur id quod dictum est ſ. in fine. proxi.casus præceden.Et dicit. Siue egomet prohibeam,siue per seruum meum,siue per procuratorem,siue per similem personam:idẽ est,nec obstat quod per liberã personã mihi quæritur.nã prohibitio facit te ui facere:imò & cũ clàm ædificas,ex tuo facto teneris & sufficit ꝙ semel prohibearis pro toto tempore,ut totum ædificium postea factum debeas destruere: nisi postea tibi permisissem ædificare,uel pcurator uel tutor uel curator meus permisisset. Sed si in loco publico ꝓ hibitus ædificem:teneor hoc interdicto:nec ꝓdest permissio præsidis nisi lex municipalis hoc facere.id est posse permittere præsidi ꝓmisisset.permissio autem principis,uel eius cui hoc permisit princeps,scilicet posse permittere in loco publico ædificare, bene tenet. Item si ꝓhibitus ædificare satisdat, satis fit, nam non uidetur ui facere. Item si esset prohibitus quis ædificare à uicinis, quia tenetur de damno infecto:& de hoc satisdet:satis fit. ¶ Clàm facere.ʒ Nunc exponit uerbũ clàm.& ille clàm dicitur ædificare,qui celat aduersario opus,quod facit : quem, si sciret, credit quod ei controuersiam moueret coram iudice, uel de facto saltem sine iudicio : & de hoc timet , uel timere debet

t ¶ Vel.ʒ pro saltem.

v ¶ Perseueraueritʒ non præstita satisdatio ne de opere demolendo.& facit ſ. de operis no.nũ.de pupillo.§.meminisse. & si ser. uen.& si fortè §. ℣.

x ¶ Contra testationem. ʒ id est nunciationem coram testibus factam . denuntiatio quandoque sine testibus fit.

y ¶ Idem esse.ʒ ut faciat ui.

z ¶ Verum est.ʒ ut faciat ui.

a ¶ Posit.ʒ quia ergo per eum factum est, ne prohibeatur : debet pro eo haberi,ac si prohibitus esset: ut & ℑ. de reg. iur.l.ad ea quæ.§. semper.& l.in iure cuili.& ſ.ut in possleg.l.is cui.§.si ex duobus.& ſ.de no.oper.nunt.prætor.§. si quis paratus. & ſ. quibus ex cau.in pos. ea. l.ij.§. hæc uerba.in fine, & ſ.quorum leg.l.fina. in fine. & ſ. de ripa mu.l.j.in princ. & ſ. quibus mod. pign. uel hypo.sol. item liberatur.§.si quis paratus. & ſ.de leg.2.l. Titia.2. §.seia. & arg.ſ.de inofficiosa. nihil 2.respon. & de iureiu.l.si nõ fuerit. & de euic.l.si ideo. §.finali.& ſ.si quis cau.l.ij. §.fin.'& ſ. ne uis fiat ei qui in possl.l. fin.in princip.

b ¶ Impræsentiarũ.ʒ ideſt in præsenti. Accur.

c ¶ Fecisse.ʒ ut ℑ.l.iij. §.illud.

d ¶ Justa causa.ʒ postea:ut rescripto principis : uel si satisfederit:

† Cassellꝰ.

† Iste rex. est sing. ad hoc, ꝙ ille dicitur interpellatus qui facit ut non interpelletur. ꝓ quo facit text. in l. si idem ſ. de euict. exr. in l.seum qui iniuria rumpi.ſi quis. † Quicunque ferret se prohiberi per uim, &c.

† Lib.2.inrendict.

† lib.71.ad edictum.

† Ad intell. huius.l.uid. Ruin.in l.j. §.nũciatio. num.67. de ope.no. nũ.

tuit. itẽ si nõ credat,credere tamen debebat.Item clàm dicitur facere quia dixit aduersario de opere, ꝙ erat facturus, alia tamen forma, quam fecit.de quo da exemplũ ut in glosſ.uel qui tardè dixit.& h.d. hic §.& l.seq. & prin. seq. Franc.

a ¶ Prohibuerit.ʒ uel cum mandato: ut & ſ.de procura.l.procurator. uel etiam sine mandato : ut arg.ſ.de peti. hære. item ueniunt. §. a quo. Accur.

b ¶ Quis prohibuerit.ʒ nec etiam econtra quis prohibeatur, dominus, an eius ministri:ut ſ. de no. openun. de pupillo. §. seruo.& §.nuntiationem.

c ¶ Non solet. ʒ ut ſ.de constit.pec.l.& licet. & facit ſ.de usu.l. si quis solutioni. §. fin. & ſ. de oper.no.nun.si procurator,& ſ.de bo. auto.iudic. possi. cum unus in princ.& ℑ. eo. interdictum.

d ¶ Et si clàm. ʒ ita quod nec per se, nec per alium prohibuit dominus.

e ¶ Faciendam. ʒ ut locus sit illi interdicto.

f ¶ Perseuerat. ʒ hoc inter eàsdem personas: secus in diuersis:ut ℑ. e. uim facit.§. itaudiu.& facit ſ.eod.l. j. §. idem Labeo. & ar. ℑ. de fur.quam uis.& ſ. quod met. cau. uidea nus.Sed contra ℑ. e. l. is qui. §. interdictum. Solu. ibi facta fuit remissio : hic non. Item facit ſ. de leg. ij. l. Titia Seio. §. usuras,& ſ. ut in possl. leg. si is à quo §. fi. Sed arg.contra.ℑ. de uerbo. signi.l. nasa uinaria. Item contra.ſ. de itine. actuque priuat. l.iij.i prin. Sol. ut ibi. Item contra. ſ. de usur. l. mora. ibi, cum sit omissa &c. sed magis cõcordat. Item arg.contra.ſ.de acquirerum do.qui bona. §. j.Accursius.

† Iste §. est ualde sing. secundum Bar.adhoc ꝙ in mandato generaliter facto à republica non uenit alienatio rerũ suarũ. Bolo.

g ¶ Sed si permiserit.ʒ post prohibitionem, & hic punctua. Accur.

h ¶ Exceptio.ʒ scilicet conuentionis:ut & ℑ.tit.j.l.j. & suprà de pact.

† Constitutudo specialis legi. derogat . Quod lii nitabis si iest rationabilis & legitima : ut per c. fi. extrà de præscri. & 11. receptitiam. ſ. de constit. pec. & cũ hoc restrin. amplia ut ꝓcedat in l.tã scripta quam ciuilitas:ut no.gl. in c.j.de cognat. ſpi. & in c. j. cum gl. de cogfeu.

iuris.gen.§.pe.& ſ.de ope.no.nun.l.j.§. itẽ quærit..& ſ. qui mo.pign. uel hypo.sol.si consenserit.

i ¶ Vel tutor.ʒ quia hi loco dominorum habẽtur:ut ℑ.de furt.interdum.§.qui tutelam.& arg.ℑ.de iniur.sed & si unius. §.j.Accur.

k ¶ Administrat.ʒ ad differentiam eius, qui contutori administrationem cessit:uel qui ad instruendum datus est:ut infrà de solu. quod si fortè. §.j. Accursius.

l ¶ Locum fore.ʒ scilicet conuentionis de rigore. Sed an minor poterit restitutionem implorare? uidetur quod sic : ut suprà de minori. j.ait prætor.

m ¶ Concessio.ʒ id est remissio.

n ¶ Data.ʒ etiam de rigore.ad quod est ſ.de transac.l.cũ hi.§.si prętor.& ſ.de iureiur.l.cum qui.§.in popularibus.& C.de transac.l.præses.& ſ.de dona.l.filius.& ſ.de pac.l.cõtra.§.fi filius.& C.de pact. filius.& ſ.adMaced.l.si.filius. i pri.& ſ.de rebus eo.l.magis.§.nõ patsim. Et not.ex præsenti,& superiori responso quod maiorem potestatem habet priuatus administrator quam publicus.

o ¶ Municipalis.ʒ sic ergo consuetudo specialis.derogat : legi specialiter:ut hic,& C.de emanci.libe.l.j.& supra cõmunia prædio.uenditor.§.si constat. & ſ. quod cuiusque uniuer.l.item.§.j. item facit ℑ. eod.aut qui.§.idem ait.

p ¶ Dederit.ʒ prædicta concessio fuerit data sup.

q ¶ Probandum.ʒ exceptioni locum fore.

r ¶ Interdicendum. ʒ id est denuntiandum, ut statim subiicit, ne opus fiat &c.

s ¶ Scribit.ʒ Facit ſ.de oper.no.nun.l.prætor.§.si quis paratus.& l. stipulatio.§.j.& quorũ lega.l.ij.§.j.& ℑ.de fideiuſſ.si dubitetur.in prin. & §.de usuca.l.si is qui §.si seruus. Accur.

t ¶ Desinere.ʒ sublata causa tollitur prohibitio:ut ſ.proxi.§.

v ¶ Denuntiauit.ʒ hic continua inferiorem l. aut qui.

x ¶ Timuit.ʒ id est si credidit eum moturum sibi controuersiam: & ita frequenter timuit : indè est quod clàm fecit: aut saltem debuit credere, & ita consequenter timere.

† alij addũt permissum fit : id, &c.

y ¶ Controuersiã.ʒ de iure. & in iure moueri.

z ¶ Prohibitum. ʒ de facto & sine iudice. ut d sserat à præceden ti casu. sic ſ.quod metus cau. l. isti quidem. & facit ſ. ad le. Aquil. ob id. & l. idem iuris. & ℑ. l.proxi. & suprà ad Macedo.l.Iuli.& ſ. pro emp.l.qui fundum §.seruus meus. & ſ. de contrah.emp.eaque.§. j.& ℑ.de reg.iur. l.quo tutela.§.ui facit. & §.si cert.peta.l.quod te. & depositi.l. si seruus. & ℑ. de furt.l. qui rem. & ſ. de acquir.possl. clàm.

† P.F. esse oportet .

† alslib.70

a ¶ Eruius. Ait. ʒ idem quod superiori §. sed addit. quia &c.ad quod facit ſ. de noxa. l. non solum. & ſ.de petit.hære.si à patre.§. si prædo. & ſ. de iur.& facti igno.l. nec supina. & concordantiæ superioris. §.

† lib.2.Iuterdict.

AVt qui. ʒ Casus in prin.continuatur præcedenti casui.

¶ Si quis. ʒ Nunc dicit quod qui denuntiat se opus facturum, & facit, non semper clàm dicitur facere: quia si denuntiat in quo loco uult ædificare: & dies & hora. in qua denuntiat , scribatur : & opus quod dicit se facturum, bene fit.si autem hoc non facit, ut dictum est, clàm dicitur ædificare. & siue denuntietur aduersario. siue procuratori eius, siue amicis, siue domui eius. siue fœminæ in domo aduersarij existenti:satis fit. Item satis est non habere animũ celandi. Item si ædificare uolo in publico:sufficit quod denuntiẽ procuratori reipublicæ. Item si ædifico in solo,quod credo tuũ. cum sit Titij,& animo celandi tibi.certè clam dicor ædificare quò ad Titiũ. Idẽ si ædificem animo celãdi seruo tuo,uel procuratori tuo:satis fit ut ibi domino cõperat hoc interdictũ. Vltimo dicit,nũtiaui tibi quod opus uellem facere tu nuntiasti mihi ne facerẽ. si amodo faciã, teneor hoc interdicto.ni enim uideor feciſſe. ¶ Hæc uerba.ʒ Nũc exponit uerba posita in ꝙdicto.hoc scilicet factũ est:& Mutius prædicta uerba sic intelligit:quod tu fecisti.aut aliquis tuorum fecit,uel aliquis alius tuo iussu. Labeo etiam extendit ad heredes prædictorũ ut omnes teneantur hoc interdicto. Ité si tutor uel curator,uel procurator municipũ, uel syndicus ædificet ui uel clã nomine pupilli,uel ciuitatis:& si multi sint ædificantes: tenentur ipsi ædificantes hoc interdicto. Vel aliter potes intelligere hunc punctum ut in glo.quæ incipit,scilicet ædificãtes &c.in fi.gl.Si autem seruus meus ædificauit ui uel clam:si meo nomine uel suo ædificauit,teneor hoc interdicto:si autẽ nomine extranei, puta Titij,cum quo nunc stãbat. si ædificat ui,uel clam,uel eius iussu, tunc ipse Titius tenetur,nõ ego.Sed pone quod iussu tutoris,uel curatoris uel procuratoris uel duumuiri factũ est opus ui uel clàm,& hoc opus iusserunt fieri nomine pupilli,uel adulti uel ciuitatis. teneẽ hoc interdicto pupillus,& adultus,& ciuitas.& dicit teneri & iubem.scilicet ipse tutor & similes. Si autem mandani Titio ut quoddã opus in terdicto qui fecit.nõ Titius:& ego teneor.nam cum uerba ędicti sint generalia,scilicet factum est:non solum qui fecit tenetur hoc interdicto,sed & qui fieri iussit. Franciscus.

† Iste §. est ualde sing. secundum Bar.adhoc ꝙ in mandato generaliter facto à republica non uenit alienatio rerũ suarũ. Bolo.

¶ Sed si à principe, uel ab eo,cui princeps hoc ius cõcedendi dederit,[p] † idem erit probandũ. [q] ¶ Si quis paratus sit se in iudicio defendere aduersus eos,qui interdicendum [r] putãt ne opus fiat,an uidetur uim facere desinere? Et magis est ut desinat:si modo satis offerat, & defendere paratus sit, si quis agat.& ita Sabinus scribit [s]. ¶ Sed & si quis damni infecti paratus sit cauere,cùm propter hoc tantum esset prohibitus, uel quia non defendebat,uel damni infecti non remittebat,consequens est dicere, desinere [t] eum uim facere.

¶ *Exponit uerbũ Clàm positũ in ędicto. textus planus est,hoc dicit.*

¶ Clàm facere uideri Cassius scribit eum, qui celauit aduersarium, neque ei denuntiauit [u] :si modo timuit [x] eius controuersiã [y] ,aut debuit timere. Item Aristo putat eũ quoque clàm facere , qui celandi animum habet eum,quem prohibiturum se intellexerit, & id existimat,aut existimare debet,se prohibitum [z] iri.

¶ Venuleius.† LEX IIII.

SEruius etiam clàm facere eũ ait [a],qui existimare debeat sibi controuersiam futuram :quia non opinionem eius, & resupinam existimationem †sequi oporteat : ne melioris conditionis sint stulti , quàm periti.

¶ Vlpianus.li.vij. † ad edict. LEX V.

AVt qui aliter † fecit , quam denũtiauit,uel qui decepto

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Aut qui aliter. ℨ Qui clàm ædificat, & dominum non certificat, facit clam. Aut si dominum certificat, sed alio modo postmodum facit: similiter facit clam. dixit enim, non faciam ibi nisi murum terreum, de quo dominus non curauit, sed posteà facit de lapidibus: quē dominus sciēs non permisisset. & quod subiicit, uel qui de &c. idem dicit, sed clarius.

uel suprà in qualitate: hic in substantia operis decipit eum, ad quem pertinet non fieri, cuius interest non fieri: ut quia dixit se facturum foueam, & fecit murum. Sed opp. uidetur quòd iste faciat ui, non clàm. nam facit ne prohibeatur: ut suprà l. j. §. sed & Arist. respon. ℨ. sciui quid faciebat: sed impeditus prohibere non poteram, hic ignorabam. nam credebam q̄ aliud faceret: & sic facit clàm. & facit infrà proxi. §.

† P.F. non uidet clā fecisse.

† P.F.f utu rum fit.

† P. F. per f.sorie.

a ¶ Consulto. ℨ id est ex consilio.

b ¶ Non posse. ℨ id est tunc cùm scit eum non posse loqui.

¶ intell. huius. §. uid. apud Bologni. in l. si finita. §. Iulianus. nu. 114. de dā. infec. & ibidem per Vrcurr. nume. 139.

c ¶ Denuntiat. ℨ Sed nonne incontinenti cū certificatur, potest prohibere? Quidam dicunt quòd non, sed ad locum debeat ire: ut argu. suprà de ope. no. nun. l. de pupillo. §. nuntiationem. quod non placet quo ad hoc interdictum: ut infrà eo. si quis enim. Dic ergo hic, non posse cum modè: quia uoluit uocare testes, & interim ille recedit: ut argu. ℨ. de usur. l. sciendum. Vel erat dominus absens cùm dixit familiæ domini: ut infrà. §. & si fortè. Vel dic quòd uolebat nuntiare in re præsenti. hoc quidem propter tarditatem nuntiationis nō potest.

† cum non denuntiasset.

d ¶ Non clàm. ℨ iste quod non, est additum Irn. sed sine eo stare posset.

e ¶ Labeo ait. ℨ aliàs nō habetur ait, & tunc intelligitur.

f ¶ Diem. ℨ scilicet facti operis.

g ¶ Et horam. ℨ in hoc est argu. contra. ℨ. de accu. l. libellorum. circa princi. sed in alio casu est. Item in eo quod subiicit, quod opus est &c. est argu. contra. ℨ. de ope. nouinun. l. j. §. potest autem. sed ibi in nuntiāte ad prohibendum, hic in ædificante nuntiante, id est certificante dominum. Item quod subiicit, neque quidem &c. facit ℨ. de interrog. act. de ætate. §. nihil. & de contrahen. emp. l. ea quæ in fi.

† Quid p priè signifi cet nox p. functorie: pulchrè Bud. in l. emptorem ℨ. de actio. emp.

h ¶ Perfunctorie. ℨ id est obscurè, ut & subiicit. uel dic, id est deceptitiè.

i ¶ Occurrere. ℨ ad locum operis, cùm ibi uelit nuntiare. potest tamē & ibidem: ut modo dixi.

k ¶ Non possit. ℨ si ergo à prædictis non cauet: clàm facit.

l ¶ Denuntietur. ℨ ab ædificante: ut patet ex prædictis & inferioribus.

m ¶ Ad domum. ℨ argu. quòd si uēditor sit absens sine dolo, nec sciat emptor ubi sit: saltem amicis aut procuratori, aut domi est denuntiandum, ut possit de euictāt. agere. ad quæ facit. C. de anna. excep. l. pen. & ℨ. de dam. infec. l. iiij. §. prætor. & ℨ. de libe. agno. l. j. in princ.

n ¶ Sed & Seruius. ℨ aliquis uolebat ædificium facere, cuius nomine poterat mulier agere, quod ui aut clàm. certè si uir certificetur, sufficit quasi sit procurator uxoris: ut & C. de procu. l. ij. & l. maritus. Vel qua si ipsa sciat quod ipse scit. argu. C. de episc. audien. l. & si legibus. & secundum hoc dictio fœminæ est genitiuus: uiro, id est marito, est datiuus. Non autem e contra esset idem: ut ℨ. de iniur. l. ij.

eo fecit, ad quem pertinuit non facere, vel consultò[a] tunc denuntiat aduersario, cùm eum scit non posse[b] prohibere: vel tam serò denūtiat[c], ut obuiare prohibiturus priusquàm fiat non possit. & hoc ita Labeonem probare Aristo ait.

¶ Si quis se denūtiauerit opus facturum, non semper uidetur non clàm[d] fecisse, si post denuntiationem fecerit. debebit enim (& ita Labeo[e] ait) & diem[f], & horam[g] denuntiatione complecti, & ubi, & quod opus† facturus sit: neque quidem† perfunctoriè[h], aut obscurè dicere, aut denuntiare: neque tam arctare aduersarium, vt intra diem occurrere[i] ad prohibendum non possit[k]. Et si fortè† non sit, cui denuntietur[l], neque dolo malo factum sit, ne sit: amicis deniq; aut procuratori, aut ad domum[m] denuntiandum est.

¶ Sed & Seruius[n] rectè ait sufficere fœminæ[o] uiro notum facere opus se facturum[p], uel denique sciente[q] eo facere: quanquam etiam illud sufficiat, celandi[r] animum non habere. ¶ Idem ait, si quis in publico municipij uelit facere, sufficere ei[s], si procuratori[t] reipublicæ denuntiet. ¶ Si quis dum putat locum tuum esse, qui meus est: celandi tui, non mei causa fecerit, mihi interdictum[u] competere. ¶ Idē dicit, & si serui mei, vel procuratoris celandi causa factum sit, mihi interdictum competere. ¶ Si quis† cùm denuntiasset opus se facturum, eique denuntiatum esset ne faceret[x], fecerit, vtilius puto probandū vi eum fecisse.

o ¶ Fœminæ. ℨ cuius interest ne opus fiat.

p ¶ Facturum. ℨ aliquem puta.

q ¶ Sciente eo. ℨ ut j. de appel. cùm quidam.

r ¶ Celandi animum non habere. ℨ quamuis non denuntietur.

s ¶ Sufficere ei. ℨ ædificare uolenti.

¶ *Hìc incipit exponere uerbum, factū est, positum in edicto: & diuiditur usque ad finem: quia primò, ponit dictum Mutij. secūdò, reprehendit eum in eo, quod dixit tertiò, reprehendit in eo, quod dixit tuorum. quartò, in eo reprehendit, quod dixit tuo iussu. quintò, ponit unam regulam generalem. secunda ibi, Labeo autem. tertia ibi, Si quid seruus. quarta ibi, Similiter. quinta ibi, Et cùm interdictum. Bar.*

¶ Hæc verba, Quod ui aut clàm factum est, ait Mutius. ita esse[y], Quod tu[z], aut tuorum quis fecerit, aut tuo iussu factum est. Labeo autem ait, plures[a] personas conueniri his verbis. nam ecce primum hæredes eorum[b], quos enumerat Mutius, contineri putat. Idem ait, & aduersus procuratorem, tutorem, curatorèmve municipum, vel syndicum, si alieno nomine[c] aut suo fecerit, interdici posse[d].

¶ Si quid seruus meus fecit, nō ob id[e] mecū actio est, ℨ sed ob id, q̄ meo nomine[f], aut suo[g] fecerit. Nam & si tuum seruum mercenarium habuero: quicquid ab eo factū fuerit meo nomine: ob id non tecum[h], ℨ sed mecum[i], cuius iussu aut nomine id opus à seruo tuo factum fuerit, agēdum erit hoc interdicto. Similiter, quod iussu cuius factum erit, ob id nō cum eo[k], ℨ sed cuius[l] nomine iusserit, hæc actio est. Nam si procurator[m], tutor, curator, duumuir municipij, quòd eius nomine[n]† ageretur, cuius negotium procuraret fieri iusserit, ob id agendum erit cum eo[o], cuius nomine factum quid erit: nō cum eo, qui ita iusserit. & si tibi mandauero, vt opus fieri iuberes, & in ea re mihi parueris, mecum, (inquit) non tecum[p] erit actio.

† P.F. legunt diuersa nomine in terdici posse.

† P. F. si nō id meo aut suo nomine fecit.

† ageret. p.F.

e ¶ Non ob id. ℨ id est hoc ipso. Ioan.

f ¶ Meo nomine. ℨ id est dominico.

g ¶ Suo. ℨ id est peculiari. Io.

h ¶ Non tecum. ℨ directò, ℨ sed noxali. Io. ut ℨ. si alius. in princi.

i ¶ Mecum. ℨ me habente ratum: ut ℨ. eo. denique. §. si colonus.

k ¶ Eo iubente. ℨ scilicet tantum, ut sit. tim dices.

l ¶ Sed cuius. ℨ repete, sed cùm eo cuius &c.

m ¶ Procurator. ℨ qui iussit scilicet generalis. nam hic dominus non mandauit. Sed inferiori respondo, & si tibi &c. mandauit dominus. At hic rarum habuit: aliàs non tenetur: ut infrà, denique. §. si colonus.

n ¶ Eius nomine. ℨ in minore accipe, si locupletior est: non aliàs nisi ad patientiam: sed tutor tenetur: ut ℨ. eo. is qui. §. si tutoris.

o ¶ Cùm eo. ℨ subaudi tantum qui &c. Vel dic, tenetur, cùm suo nomine iusserit opus fieri: ut ℨ. l. proxi. non cùm eo iubente nomine dīi: ut hic. Vel hic mandatū est ut iuberet ℨ. ut opus faceret, ipse aūt alium facere iussit. & secundum hoc non sunt contra. quæ signabo quæ sunt ℨ. proxi. respon. Primā hic approbabo, cùm dicā hoc dīm nō mandasse.

p ¶ Non tecū. ℨ. l. proxi. contra. Sol. quidā dicunt hanc per illā correxi. alij non tecū, sed directò: sed utiliter: ut ℨ. eo. is qui. §. si tutores. Vel dic, refert utrū iubeā ce facere, an te iubere facere. si enim te iubeā facere, & tu aliū iusseris: & ille fecerit: tenetur qui fecit, & ego teneris & tu quia iusseris feciſſe. & hoc casu loquitur ℨ. l. proxi. si ego. Si aūt iussi te iubere facere, & tu alium iusseris, & ille fecerit: tenetur qui fecerit: teneor & ego: tu uerò nō teneris, quia non uideris feciſſe: cum nō fueris iussus

iussus facere. & sic hic loquitur. & secundū hęc non sunt contraria. sicut prà ad leg. Aquil. l. liber homo: & de iurisd. omniū iudi. si quis id. §. penult. & infrà de iniur. nō solū. §. si mandato. & l. sed si unius. § si iussu. quæ & superiori responso sunt contrà. nisi quia ibi diximus nō interceſſisse mandatū domini. Itē facit ad hoc responsum suprà ne uis fiat ei qui in pos. mis. l. j. §. si domini. & suprà. de ui & ui ar. l. prima. §. deiecisse. & infrà arbo rum furt. cæsa. l. furtim. §. siue autem. & ℨ. de regu. iur. l. is damnum. Item facit suprà de aqua plu. arcend. si colonus. Accur.

† lib. 67. ad edict.

† Bal. in l. unicā. §. neautē. uersi. extrà quæro mandaui Titio istum text. fing. exclamat & mē titenendū ad hoc q̄ si quis mandauit tibi ut cōmitteres homicidium & tu mandatarius posteà mandatū alteri de homicidiū & perpetratum fuit illud ultimum, quis teneat? an primus mandans: an secundus: an uerò ipse solus homicida, & dic q̄ omnes tenenē per illum tex. Bolo. † lib. 7 t. ad edict.

a ¶ Et cùm. ℨ aliàs at cùm. & non est hic §. secundum Alex.

b ¶ Memoratimus. ℨ id est ad omnem possessionem, saltem ad patientiam: ut infrà eodem l. competit. §. fina.

c ¶ Fieri iussi. ℨ meo nomine uel etiam alieno.

CASVS. Iego mandaui Titio ut opus faceret: & Titius iussit alij, facere. hoc casu tenetur faciens opus, tenetur & Titius, teneor & ego, & uno ex his soluente liberantur alij. Franc.

d ¶ Tu alij. ℨ tuo nomine, secus si meo. Accursius.

e ¶ Tu. ℨ quia nomine tuo fecit. Accur.

f ¶ Teneri. ℨ si meo nomine mandauit. & facit ad initium istud C. ad leg. Iuli. de ui. l. quoniam. & infrà ui bo. rap. l. p. ætor. §. hoc edicto. & infrà de iniur. l. nō solum. §. si mādato. & ℨ. eod. semper. §. ij. Sed cōtra. ℨ. l. proxi. §. fi. ibi., & si tibi &c. Sol. ut ibi.

g ¶ Liberantur. ℨ ergo dolus aliorum remanet impunitus. & facit ℨ. quod metus cau. l. quod diximus. in prin. Accur.

CASVS. Debebam seruū itineris per fundum meū tibi aliquis me inuito in hoc fundo ædificauit ita quod iter tuum impedicur. teneor tibi hoc interdicto in hoc, ut præsteu tibi patientiam destruendi hoc opus. Si aūt seruus meus hoc opus fecit: si quidē mea uoluntate. teneor destruere meis expensis. si sine mea uoluntate fecit: teneor tantum patientiam præstare: & seruum pro noxa dare. Sed si seruum uendidi præstabo patientiam destruendi, & emptor uel impensas præstabit in destruēdo opere: uel seruum dabit pro noxa. Sed si me uolente fecit opus, licet cum posteà uendam, teneor præstare impensam & patientiā. & si hoc præstem, liberatur emptor. Idē si emptor præstet. nā ego liberor, sed si emptor dedit seruum pro noxa: nō liberor, quia teneor hoc interdicto. Vltimo dicit. q. post prohibitionē facit opus. tenetur & hoc interdicto: itē interdicto de operis noui nūtiatione nisi remiserim nuntiationē. nam tunc nō tenetur. & qui post prohibitionem facit: siue facta remissione, siue non, nō dicitur clàm facere: cum non possit dicit celarus, qui iā prohibuerat. ¶ Bellissimē. ℨ Agens hoc interdicto potest quādoque repelli ope exceptionis: ut si opus feciſti ui aut clàm: quod opus dat mihi dānū. & ego destruo illud opus ui aut clam: si tu agas hoc interdicto, quod destruxi opus ui aut clàm: ego excipiam: quia tu illud opus feceras ui uel clàm. et hoc est uerum. si enorme damnum ex hoc opere habebam, aliàs nō debui destruere. Ponitur alia exceptio, quę huic interdicto obuiat: ut si uicini ædē destruxi causa extinguendi incendij: & propter hoc agatur contra me hoc interdicto, uel Aquil. nam si magistratus destruxit, & iure. non tenetur. si autem ego priuatus destruxi: tunc aut habebā iustum timorem, ut quia prope domū destructam uertat ignis, & nō teneor, aliàs teneor hoc interdicto ad simplum, ideſt ad interesse. Idē est dicēdum, si Aquil. agatur. si autem destruxi domum vicini nullo or to incendio, licet posteà oriat ibi prope, bene teneor. & reddituur ratio ¶ Notauimus. ℨ Hæc uerba edicti qui uis latē pateant. ut ex supradictis pateat: scias tamen hoc edictū locum habere in opere, quod in solo tantum sit. Qui ergo colligit fructus fundi mei: non tenetur hoc interdicto. qui aūt incidit arbores fundi mei, uel salictum, uel arundinem, uel uites uineæ meæ: tenetur hoc interdicto. non autem ille qui colligit fructus nam tenetur furti. ¶ Si quis aceruum. ℨ Dic casum ut

¶ Et cū interdictum hoc sic sit scriptum, Quod ui aut clàm factū est. non ita, Quod ui aut clàm fecisti. Latius porrigi, quam ad eas p̄sonas, quas suprà memorauimus. Labeo putat. & hoc iure utimur, ut siue ego feci, siue fieri iussi[c], in terdicto Quod ui aut clàm tenear.

¶ Paulus, LEX VI.

Si ego† tibi mādauero opus nouum facere, tu alij, non potest uideri meo iussu factum. teneberis ergo & tu[c], & ille. An & ego teneat, uideamus. Et magis est, etiā me, qui initiū rei præstiterim, teneri. Sed uno ex his satisfaciente cæteri liberantur.

¶ Vlpianus, LEX VII.

Si alius fecerit me inuito[b], tenebor ad hoc, ut patiētiam præstem[i]. ¶ Neratius quoque scribit eum, cuius seruus ui, aut clàm fecerit, aut sua impensa[k] ex hoc interdicto opus restituere debere: aut patientiam[l] restituendi præstare, & seruū noxæ[m] dedere debere. Et plane si mortuo alienatoue seruo interdicetur[n], patientiam dūtaxat præstare[o] debere ait[p], ita ut emptor[q] eo interdicto posit conueniri, ut aut impensam præstet, aut in noxā det, dominoq; operis opus sua impensa restituēte aute damnato quia nō restitueret emptorem[r] liberari[s]. Eadē[u] & si contra dominus serui[x] uel opus restituisset, uel in litis æstimationem damnatus esset[y]. Quod si noxæ tantum eum dedidisset[z], aduersus dominum operis[a] utiliter iterdici. ¶ Ait Iulianus, Qui ante nuntiationis[b] remissionem[c], cō trà quàm prohibitus fuerit, opus fecerit, duobus interdictis tenebitur: uno quod de operis noui nuntiatione cōpetit: altero, Quod ui aut clam[d]. Remissione aute facta intelligēdus[e] nō erit ui, aut clàm facere, quamuis prohibeatur[f]. Licere enim debet ędificare ei, qui satisdederit, cū possessor hoc ipso[g] constituatur: clamque facere quā uis prohibeatur[h]. nec ante remissionem, nec posteà existimandus est: cum is, qui opus nouum nuntiat, non possit uideri celatus[i], & ℨoccupatus[k], ante, quàm contro uertiā faceret[l]. ¶ Bellissimē† apud Iulianum quæritur, an exceptio hęc noceat in hoc iterdicto, Quod

† huius §. intellectū uid. apud. Ruin. in l. hoc edicto §. nunciatio. nu. 5 3. §. de no. oper. nunc.

Remissio duob. modis fit.

i ¶ Patientiam. ℨ cum eo inuito factum est Accur.

m ¶ Noxæ. ℨ ad hoc supra de peti. hæred. l. illud. §. fi. & ℨ. c. l. nā & si seruus. & Idemque. §. fi. & ℨ. de dolo l. elegāter. §. si quadrupes. & de noxa. l. electio. Sed cōtra ℨ. de aqua plu. arcen. l. si tertius. §. Celsus Solu. ut ibi Accur.

n ¶ Interdiceretur. ℨ id est interdicto ageretur.

o ¶ Præstare. ℨ scilicet uenditorem.

p ¶ Ait. ℨ Neratius.

q ¶ Emptor. ℨ dum uiuit seruus.

r ¶ Dominoque ℨ scilicet quondam uenditore.

s ¶ Non restitueret. ℨ quod est quando uoluit dominus.

t ¶ Liberari. ℨ ut & ℨ. si ita. fur. fe. di. quotiens. in prin. Et arg. ℨ. eo. sem per. fina. Accursius.

v ¶ Eadem. ℨ scilicet dicenda sunt. Accur.

x ¶ Serui. ℨ scilicet emptor.

y ¶ Esset ℨ quia uenditor liberabitur.

z ¶ Dedidisset. ℨ scilicet emptor seruum.

a ¶ Aduersus dominum operis. ℨ id est uenditorem cuius uoluntate factum est.

b ¶ Nuntiationis. ℨ post prohibitionem factæ.

c ¶ Remissionem. ℨ id est ante satisdationem præstitam, quæ proremissione est, Vel dic etiā propriè. nā duobus modis fit remissio: scilicet conuentione. & iure, id est præstita satisdatione.

d ¶ Quod ui aut clàm. ℨ ut ℨ. de oper. no. nun. prætor. §. nonnulli. & l. j. §. j. nec superfluit alterum ut in d. l. j. §. j. no.

e ¶ Facta. ℨ quod fit conuentione, uel præstita satisdatione.

f ¶ Prohibeatur. ℨ scilicet iterum.

g ¶ Hoc ipso. ℨ quod satisdedit. & dic possessor scilicet iuris secundū quosdam cuius causa fit nūtiatio: ut ℨ. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. item posse. item. sed certe imò & soli: quia & naturalem causam habet quā doque nuntiatio: ut ibidem. & hoc quando uoce tantū: ut & ℨ. de ope. noui nuntiatio. l. j. §. in operis. & sup. si seruū uendi. & si fortè. §. j. secus si iactu lapilli: ut eadem l. de pupillo. §. meminisse. Accursius.

h ¶ Prohibeatur. ℨ scilicet nunc. Accur.

i ¶ Celatus. ℨ facta remissione.

k ¶ Præoccupatus. ℨ prohibitione, cùm animum celandi eum non habuit.

l ¶ Faceret. ℨ domino fundi. nam ad hoc ut non uideatur ædificans clàm ædificare, debet dicere domino fundi: notū sit tibi quòd ego uolo ædificare in tali loco: & in tali die, & hora incipiam. & quædā alia debet dicere: ut habes ℨ. eo. aut qui. §. j. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quod tu non vi. ʒ verba exceptionis, rectè ageres' pro eo opere, &c.
b ¶ Quod non vi. ʒ uerba exceptionis, & expone vt modo.
c ¶ Dari ʒ hoc verum est in hoc interdicto. secus in interdicto vnde uitur & C. ad leg. Iul. de ui. l. si quis. quæ est contrà. tunc enim amittit ius suum secundum B. ut C. unde ui. l. si quis in tantam: nisi incontinenti faceret: ut ſ. de ui & ui arma. l. ʒ qui possessionem. Accur.
d ¶ Nam. ʒ quod dixit in genere: nunc ponit in specie.
e ¶ Profuturam. ʒ facit sup. ne quid in loco pub. l. ij. §. idem ait. & ſ. de do. si duo. & ʒ. de reg. iur. l. cùm par. §. illi. & C. de libe. cau. si filium. & suprà ne quis eum qui in ius uocat. l. ij. & de eo per quem fac. est l. penulti. & l. ſi. §. fi. & sup. de compen. l. si ambo. Accur.
f ¶ Ex magna. ʒ puta si iudicis non habuit copiam, cuius authoritate opus destrueretur. argu. C. de decur. l. generali. & sup. quæ in frau. cred. ait prætor. §. si debitorem. Vel si enorme damnum patitur. & secundum hoc loquitur ʒ. eo. l. fin. §. si ad ianuam.
g ¶ Alioquin. ʒ id est si iusta causa non intercedit.
h ¶ Iudicis. ʒ quasi dicat non authoritate de struentis.
i ¶ Incendij. ʒ uerba exceptionis.
k ¶ Feciſſet. ʒ iure. aliàs ipse teneretur. ut suprà ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. magistratus. quæ est contra. nisi sit summus: ut ʒ. de iniur. l. nec magistratibus.
l ¶ Concedendum. ʒ ut scilicet habeat exceptionem.
m ¶ Aestimandam. ʒ contra priuatum, id est quod solum interest: ut arg. ſ. de ui & ui arma. l. ſi ui à me, & ʒ. eo. is qui in puteum. §. ſi fundus.
n ¶ Si peruenisſet. ʒ Ad domum destructã. & facit suprà ad Velleia. aliquando. §. fin. & ʒ. de inced. rui. nau. l. uiij. & ſ. ad legem Rho. de iact. l. fin. §. ſi ea. & infrà ad Turpil. l. in senatus. §. ſi propter. & ſ. loca. ſi prius.
o ¶ Videretur. ʒ ille qui destruxit ædes.
p ¶ Incendio. ʒ id est nulla occasione incẽdij habita, cùm nullum incendium esſet inde, sed quia volebat dare damnum uicino.
q ¶ Id feceris. ʒ id est destruxiſti ædes uicini.
r ¶ Ortum fuerit. ʒ propter quod ſi ædes non essent destructę anteà, iſte posſet nunc de iure destruere.
s ¶ Non idem erit. ʒ ut scilicet seruetur prædicta distinctio. Sed cõtra. ſ. ad legem Aquil. ſi quis fumo. §. quod dicitur. ubi indiſtinctè dicit eum non teneri damni iniur. Sol. ibi iustus metus est, hic non: ut ibi no. Vel secundum P. ibi pœnalem denegat: hic simplicem concedit.
t ¶ Statu. ʒ ut ſi tunc imminet metus iam orto incendio. & facit ſ. de testamen. ad testium. §. j. & suprà qui & à qui. l. Iulianus. & ʒ. de uerbo. obliga. ſi filius. & de stipu. seruo. usus fructus. Accur.

tu nõ ui [n], aut clàm feceris: utputa, vtor aduersus te interdicto, Quod vi aut clàm feciſti: an posſis obiicere mihi eandem exceptionem q non vi [b], aut clàm feciſti? Et ait Iulianus ęquiſsimum esſe, hanc exceptionẽ dari [c]. Nam [d] ſi tu (inquit) ædificaueris vi, aut clàm, ego idẽ demolitus fuero ui, aut clàm: & vtaris aduersus me interdicto, hãc exceptionem mihi profuturam [e]. quod non aliter procedere debet, niſi ex magna [f], & satis necessaria causa: alioquin [g] hęc omnia officio iudicis [h] celebrari oportet.

¶ *Domus vicini põt impune destrui timore ignis, si ignis vsq; illuc puenit, sin aũt nõ peruenit usque illuc, tenetur destruẽs. b.d.*

¶ Eſt & alia exceptio, de qua Celſus dubitat, an ſit obiicienda: vtputà, ſi incendij [i] arcendi causa vicini ædes intercidi, & Quod ui aut clam mecum agatur, aut damni etiam iniuria. Gallus enim dubitat, an excipi oporteat, quòd incendij defendendi causa factum ſit. Seruius autem ait, ſi id magiſtratus feciſſet [k], dandam esſe, priuato nõ esſe idem concedendũ [l]. Si tamen id vi, aut clàm factum ſit, neque ignis couſque peruenisſet, ſimpli litem æſtimandam [m]. ſi per uenisſet [n], abſolui eum oportere. Idem ait esſe, ſi damni iniuria actum foret, quoniam nullam iniuriam, aut damnum dare videretur [o]; æquè perituris ædibus. Quòd ſi nullo orto incendio [p] id feceris [q], deinde posteà incendium ortum [r] fuerit, non idem erit [s] dicendum: quia non ex poſtfacto, ſed ex præſenti ſtatu [t], damnum factum ſit, nècne, æſtimari oportere, Labeo ait.

¶ *Dixit suprà expositionem, Quod ui aut clàm. Item & factum quo ad personam facientis. nunc exponit quo ad locum in quo debet esse factum, usque ad l. is qui in puteum. §. quod ait prætor. Bart.*

¶ Notauimus [u] suprà quòd quam uis uerba interdicti latè pateãt [x]

tamen ad ea ſola opera pertinere interdictum placere, quæcunque fiant in ſolo. Eum enim, qui fructũ tangit [y], non teneri interdicto [z], Quod ui, aut clàm. nullum enim opus in ſolo facis. At qui arbores ſuccidit, utique tenebitur: & qui arundinem, & qui ſalictum. terræ enim, & quodãmodo ſolo ipſi cor rumpendo manus infert [a]. Idẽ & in uineis ſuccisis. Cęterùm qui fructum [b] auferr, furti debet conueniri. Itaq; ſi quid operis in ſolo fiat, interdictum locum habet. In ſolo fieri accipimus & ſi quid circa arbores [c] fiat, non ſi quid circa fructum arborũ. ¶ Si quis aceruum ſtercoris [d] circa agrum pinguedinis causa deiecerit: cùm eo, Quod ui aut clam factum eſt, agi poteſt: & hoc verum eſt, quia ſolo vitiũ [e] adhibitũ ſit. ¶ Planè ſi quid agri colendi [f] causa factum ſit, interdictum, Quod ui aut clàm locum nõ habet, ſi melior causa facta ſit agri [g], quamuis [h] prohibitus quis vi aut clam fecerit. ¶ Prætereà ſi foſſam feceris in ſylua publica, & bos meus in eam inciderit: agere poſſum hoc interdicto [i]: quia in publico factum eſt. ¶ Si quis ædificium demolitus fuerit, quãuis nõ uſque ad ſolum: quin interdicto teneatur, deſiit dubitari. Proinde & ſi tegulam de ædificio ſuſtulerit, magis eſt, ut interdicto teneatur.

¶ Venuleius. [j] LEX VIII.

NAm origo huius rei [k] à ſolo [l] proficiſcitur. Cæterum, per ſe ſolæ tegulæ non poſsidentur [m], ſed cum uniuerſitate ædificii. nec ad rem pertinet, affixæ [n] ſint, an tãtùm appoſitæ.

¶ Vlpianus. [j] LEX IX.

NAm & ſi ramos [o] quis de arboribus abſtulerit, adhuc interdictũ hoc admittimus. hoc ita, ſi de ædificio tegulas [p] ſuſtulerit. Cæterùm, ſi non de ædificio, ſed ſeorſum poſitas, ceſſat hoc interdictum. Si tamen ſera, uel clauis uel ſpeculariũ [a], uel cancellus ſit ablatus [b], Quod ui aut clàm agi non poterit. ¶ Sed ſi quis aliquid ædibus affixum [c] † auulſerit (ſtatuam forte: uel quid aliud) Quod ui, aut clã iterdicto tenebit. ¶ Si quis ui, aut clam agrũ araverit. aut foſſam fecerit, hoc iterdicto tenebitur. [d] & ſi aceruum ſuccenderit, uel diſperſerit, ſi non ad usũ agri conuertat, [e] interdicto locus non erit.

¶ Velnuleius. [f] LEX X.

QVia aceruus ſolo non cohęret [g], ſed à terra ſuſtinetur: ædificia autem ſolo cohærent.

¶ Vlpianus li. lxxj. ad edict. LEX XI.

IS qui in puteũ [h] vicini aliquid infuderit, [i] & hoc facto aquam corruperit, ait Labeo interdicto Quod ui aut clàm eum teneri: portio enim agri uidetur aqua uiua, quemadmodum ſi quid operis in aqua feciſſet. ¶ Quæritũ eſt, ſi ſtatuam in municipio poſitã, ex loco publico [k] quis ſuſtulerit [l], uel ui uel clàm, an hoc interdicto tenea tur? Et extat Caſsii ſententia, eũ, cuius ſtatua [m] in loco publico in municipio ſit poſita, Quod ui aut

a ¶ Specularium. ʒ non affixum aliàs ſpeculum. & facit ʒ. de furt. l. ſi cretæ. Accurſius.
b ¶ Cancellus. ʒ Cancelli dicuntur immunitates murorum ſcundũ Iſido. & uulgò dicũtur merliſſed nõ ita hic accipitur: ſed pro oſtio ex diuerſis lignis feneſtrato facto: ut & accipit ſuprà de leg. primo l. cætera. §. fina.
c ¶ Affixum. ʒ quia tunc partes domus ſunt: ut ʒ. de fun. inſtr. l. quæſitum. § Pomponius. ſed in ſtatua ſeeus uidetur: ut ſ. de ſepul. uio. l. ij. quæ eſt contrà Sol. religionis fauore & pro ſtatua non affixa dabitur interdictum quod ui aut clàm: ut ibi, & infrà l. is qui. §. j. & facit ſ. de priui. credi. Aufidius.
d ¶ Arauerit. ʒ prædium uicini, quo facto deterior ſit ager.
e ¶ Tenebitur. ʒ ut. ʒ. e. ſi uitem. §. j.
f ¶ Aceruum. ʒ lignorum uel alterius materiæ.
g ¶ Si non ad uſum. ʒ ſcilicet prauum, id eſt ſi aceruum extra ſundum meum deiicias di ſpergendo ipſum, hic non corrumpit ſolum: ſed ſi per ipſum ſolũ, locum haberet interdictum: ut ſ. eo. ſi alius. §. ſi quis aceruum.
h QVia aceruus. Non cohæret. ʒ id eſt non eſt affixus ſolo. Sed contra. ſuprà communia prę. l. pe. Sclu. hic dicit aceruum lætaminis uel lignorum non ædificatum: ibi aceruum lapidis ædificatum. & uerum eſt, uel nullo modo eſt contra.
i S qui in puteum. ʒ CASVS. In puteum quem habebas in agro tuo inieci aliquid, per quod aqua eſt corrupta. teneor hoc iterdicto. & redditur ratio in litera: ſicut ſi aliquod aliud opus feciſſem ĩ tuo puteo ſiue aqua. Secũdo dicit, ſtatuam in loco publico poſuiſti: eã remoui, teneor hoc iterdicto tibi: & furti actione teneor cinitati. Si tamẽ p ſe cadat ſtatua: & ſtatuã ſuprà ſepulchrum tuorũ feciſti ponere cauſa ornandi ſepulchri: & ego remouco: teneor tibi hoc interdicto. Idẽ ſi oſtium ſepulchri tui auellam ſiue remoueã. Idem ſi radices uineæ tuæ abſtuli. nam teneor hoc interdicto. ¶ Quod ait prætor. ʒ Nunc quædã uerba edicti ſupra poſiti declarat: hęc ſcilicet quod ui aut clàm factũ eſt. nam ad quod tempus referantur dubitabatur, ſcilicet utrũ ad præſens tempus, quo agitur an ad præteritum? & certe ſi factum opus durat, præſens tempus, quo agitur, ſpectatur. ſi autem deſiit opus factum durare: ut quia opus quod feciſti, ego deſtruxi meis expẽſis, agere poſſum poſteà hoc iterdicto, & ueniẽt expẽſæ, quas feci, ut eas mihi emẽdes. Item damni emẽdatio ſi quod ob illud opus habui. Vltimò dicit, hoc interdictũ habet locũ in opere, quod eſt factũ ui tantũ, uel clam tantum. Itẽ ſi pars operis facta eſt ui: & alia pars clàm ſit facta. & ponitur. exemplum in litera. ¶ Si tutoris. ʒ Seruus pupilli uel adulti fecit opus ui, uel clam iuſſu tutoris, uel curatoris: tenẽt ipſe tutor, uel curator utili actione in factum: uel utili hoc interdicto. & pupillus & adultus tenentur præſtare patientiã deſtruẽdi operis. & hoc delictũ nõ ſequitur ſeruum. hinc eſt, quod ſi manumittatur ſeruus prædictus: nõ tenebitur, cum iuſtè obtẽperauerit ĩ hoc tutori uel curatori. & no. bonã regulã in fine. §. ¶ Si poſteà quàm. ʒ In meo fundo feciſti opus ui uel clam, & ſic habeo hoc interdictũ cõtra te dicitur quòd licet uẽdam poſteà iſtum fundum, durat mihi hoc interdictũ: & quicquid ob hoc cõſequar, nõ reddam emptori: cũ opus fuerit factum, ante uenditionem. & ſi ante quam tradam, opus in eo ſit factum, cõpetit mihi hoc interdictũ. & quicquid ob hoc fuero cõſecutus reddam emptori. & no. bonam regulam in fine §. ſed pone quod uendidi fundũ tibi pro decẽ hoc pacto, ut ſi alius offerat plus, ſit inemptus: & tradidi. poſteà aliquis in eo fundo fecit opus ui uel clàm. dicitur quod tibi competit hoc interdictũ. & ſi alius offerat plus pro iſto fundo inemptus ſit: cogeris mihi cedere interdictum iſtud: ſicut fructus fundi medio tempore percptos. Poſteà dicit, qui uult ædificare in fundo. nõ debet ſemper de nuntiare poſſeſſori, ut euitet hoc interdictũ. pone enim quod uẽdidi fundũ tibi: & tradidi tibi precario. qui uult ædificare in eo, ſufficit q tibi denuntiet. cum ergo non poſsidenti denuntiatur (aliàs teneret ei hoc interdicto) ergo fundo uendito ſub pacto addictionis in diẽ & tradito cõpetet ei hoc interdictũ pro opere, ſi quod in eo fiet. ſi autem nondum ſit traditus, licet præcarij rogatio interuenit: hoc interdictũ uenditori cõpetit, pro opere, ſi quod fiat ui, uel clam: ſi autem præcario ſit in poſſ. fundi uel ex cauſa conduct. & opus aliquod aliquis in eo fundo faciat ui uel clàm: ei cõpetit hoc iterdictum. nam & colono non data. tur. ſi autem uendito fundo ſub pacto addictionis in diem allata fuit melior conditio, & ſic poſ. translata ad uenditorem, ſi amodo opus fiat ui, uel clàm, hoc interdictum competit uenditori. Sed pone quod uendidi tibi fundum pro decem hoc acto, ut ſi tibi diſpliceat: ſit inemptus, & incipis hunc fundũ poſsidere: ſi amodo aliquis in eo fundo faciat opus ui, uel clàm, tibi competit hoc interdictum. Item ſi dixiſſem, ſi diſpliceat Titio extraneo: ſit inemptus. Item ſi dixiſſem. ſi nauis uenerit ex Aſia, competit tibi hoc interdictum. Item ſi ſub pacto legis commiſſoriæ uendidi: quod exemplum habes in gloſſ. Vltimò dicit, qui opus facit in fundo alieno ui uel clàm: tenetur hoc interdicto domino fundi & omnibus aliis, quorum intereſt opus non eſſe factum, ut fructuario & colo. hinc eſt, quod ſi arbores fundi inciſi incidiſti: teneris mihi hoc interdicto, & etiã ei, qui habet uſumfruct. in fundo iſto. Item Aquil. competit. Item ſi egomet inciditeneor fructuario hoc interdicto, & Aquil. utili. & hoc dicit hic §. cũ lege ſeq. & princ. ſequen. Franc.

[a] Ex opere damnum datum fuerit, aut domin', aut is, cuius fundo no

clàm agere poſſe, quia interfuerit eius eam non tolli. Municipes autem etiam furti acturos. quia res eorum ſit [n] quaſi publicata licet interdictum ſit eius, cuius ſtatua fuerit. [o] ſi tamen deciderit, ipſi eã detrahent [p]: & hæc ſententia uera [q] eſt. ¶ Si quis de monumento ſtatuã [r] ſuſtulerit, an ei, ad quem ius ſepulchri pertinet, agere permittatur? Et placet & in his interdicto locum eſſe. Et ſanè dicendũ eſt, ſi qua ſepulchri ornandi [s] causa appoſita ſint, ſepulchri eſſe uideri. Idem eſt, & ſi oſtium [t] auellat [u], uel effringat [x]. ¶ Si quis in uineas meas uenerit, & † radices [y] abſtulerit hoc interdicto [z] tenebitur.

¶ *Exposuit respectu personarũ, & posted respectu loci in quo fit. nunc exponit respectu temporis in quo factũ est, uel durat factum Bar.*

¶ Quod ait prætor [a], Quod ui aut clàm factum eſt ad quod tempus referatur, uideamus, utrum ad præteritum tempus, an ad præſens. [c] quæ ſpecies & apud Iulianum exposita eſt. Ait enim in hoc interdicto præſentis temporis ſignificationem accipi debere [d]. Si tamẽ ex opere damnum datum fuerit, aut domin', aut is, cuius fundo no

a ¶ Statuam. ʒ ſepulchri cauſa appoſitam.
b ¶ Ornandi. ʒ aliàs ordinandi, & aliàs ornandi.
c ¶ Oſtium. ʒ ſepulchri cauſa appoſitum.
d ¶ Auellat. ʒ aliàs euellat: aliàs appellat, & aliàs appulerit.
e ¶ Effringat. ʒ forte rẽ aperit, & facit ʒ. de ſepul. uio. l. ij. & ſ. prox. §. & l. nam & ſi. §. ij. Accurſius.
f ¶ Et radices. ʒ aliàs radices, aliàs radicas.
g ¶ Hoc interdicto. ʒ nec minus. lege Aquil.
h ¶ Quod ait prætor. ʒ ſ. eo. l. j. in prin.
i ¶ Ad præteritum. ʒ ſi factum eſt, nec durat.
k ¶ Ad præſens. ʒ quando durat.
l ¶ Debere. ʒ ſcilicet ſi factum durat.
m ¶ Si tamen. ʒ licet ad præſens tempus referatur, tamen &c.
n ¶ Ex opere. ʒ ſcilicet quod eſt factum ui, aut clàm.

Cancellus uaria signi ficat.
† euulſerit.
† als Intra uerit. P. F.
† lib. 2. Interdict.
† al. infundit ut hoc facto aquã corrũpat.
† At.
† In P. F. circa agrũ pinguẽ diſecerit.
† lib. 3. ad edict.
† publica.
† Inde ridi cas. P. F. Quod placet Alciato. lib. 2 parerg. c. 27. ubi Interpretaſ ex Catone & Columella Ridicas eſſe palos ſeu pedamenta uinearum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sustulerit. ʒ id est dextruxerit. sed si qui fecit, destruxit tenetur ad damna præterita: dicet nunc non sit ui aut clam factum: ut ff. eod. l. competit. §. fina.
b ¶ Vtilius. ʒ quam contrarium.
c ¶ Sarciatur. ʒ per utile interdictū quod ui aut clam. ad utrunq; ergo tempus refertur. &
d ¶ Et clām. ʒ & ita ordina, ut quid fiat partim ui, & partim clām in eodem opere.
e ¶ Prohiberem. ʒ contra. §. e. prohibere. §. illud. sed hic interuenit remissio, & ideo non perseuerauit prohibitio. Accur.
f ¶ Sufficiat. ʒ siue ergo ui tantum, siue clām tantum siue ui & clām, locum habet hoc interdictum. & sic tunc ponitur aut, pro &: ut C. de uerb. signi. cum quidam.
g ¶ Factum sit. ʒ siue ui siue clām à seruo pupilli.
h ¶ Non teneri. ʒ contra. §. quod iussu. l. j. §. fi. & l. ij. & de tribu. l. iij. §. j. sed ibi in contractu iussit: hic in delicto iussit tutor, uel curator. & adde quod de hoc not. §. de pec. l. in summa. §. fi dolo. & §. no uis fiat ei qui in posl. j. §. in hoc edicto. & §. de ac. emp. Iulianus. §. idem Iulianus. & facit §. de tabexhi. l. penul. & de dolo. l. sed si ex dolo. in princi. & ff. de except. dolī. apud Celsum. §. fi quis cum tutor. Acc.
i ¶ Actio. ʒ in factū.
k ¶ Vtile interdictum. ʒ directum enim interdictum intēditur contra ipsum pupillū uel furiosum, cuius nomine iussio facta est arg. §. eo. aut. §. fi.
l ¶ Ad noxam. ʒ ut si manumittatur, non sequatur caput. Accursius.
m ¶ Ignoscitur. ʒ ut & ff. de acti. & obl. l. seruus. & reg. iur. l. ad ea, & ff. de iniur. fi unus §. fi iussu. in fi. & §. de noxa. l. ij. §. j. & ff. ad legem Cornel. de falsis. l. diuus. §. item senatus. & ff. de regu. iuris. l. is damnum.
n ¶ Vice dominorum. ʒ quales sunt tutores, uel curatores: ut supra pro empt. qui fundum §. si tutor Accursius.
o ¶ Fundus. ʒ in quo aliquid ui aut clam factum est.
p ¶ Nihilominus. ʒ id est non ideo minus.
q ¶ Nec finiri uenditione. ʒ sic in act. arb. furt. cæ. ut ff. arb. fur. cæ. l. fi. & interdicto de aqua coti. & æsti. ut §. de aqua coti. & æsti. l. j. §. fi fundum. item sic §. fi. regun. in iudicium.
r ¶ Ex eo opere. ʒ id est eius operis nomine exacto, ad quod facit §. de peti. hære l. at ubi. Accursius,
s ¶ Distraxerit. ʒ Ad quod facit §. de contrahen. empt. l. fundi. & de ser. expor. l. si uenditor. in fi.
t ¶ Nondū traditio. ʒ sic ergo traditione facta agit emptor, etiā pro opere ante traditionē facto. Et sic no. q; hoc interdictū sicut act. aquę pluuiæ arcen. datur etiā successori in rē: ut §. de aqua pluuiæ arc. si tertius. §.

citum erit, sua impēsa sustulerit, a utilius b probari quod Iulianus tē tat, ut & damnū sarciatur c, & impendia restituantur.

¶ *Hic exponit significationē istius verbi aut. Bartolus.*

¶ Hoc interdictum complectitur id, quodcunque ui aut clām factū est. Sed interdum euenit ut quid & ui, & d clām fiat, partī ui, & partim clām, in eodem opere, ut putà cum prohiberem e fundamēta posuisti: posteà cùm cōueniſſet ne reliquū opus fieret, absente & ignorante me reliquum opus perfecisti. uel contrà fundamenta clām fecisti: deinde cętera me prohibente ædificasti. ¶ Hoc iure utimur, ut & si & ui, & clām factum sit, interdictum hoc sufficiat f.

¶ *Si tutor uel curator aliqd ui, uel clā fecerit, nō tenet pupillus, uel furiosus de dolo ipsorū sed tantum ad patientiā tollēdi operis. hoc dicit.*

¶ Si tutoris, aut curatoris iussu factum sit g cum placeat quod Cassius probat ex dolo tutoris, uel curatoris pupillum, & furiosum non teneri h, eueniet ut in ipsum tutorem & curatorē aut utilis actio i competat, aut etiam utile interdictum. k Certe ad patientiam tollēdi operis utique tenebuntur pupillus & furiosus. Et an ignoscitur seruo ad noxam l, qui obtemperauerit tutori uel curatori? Nam ad quædam quæ non habent atrocitatem facinoris, uel sceleris, ignoscitur m seruis: siue dominis, siue iis, qui uice dominorū n sunt obtēperauerint. Quod & in hoc casu admittendum est.

¶ *Expositis uerbis edicti iurisconsultus hic incipit dicere, cui competat hoc interdictum usque ad l. denique. §. si colonus ibi tractat contra quem cōpetat usque ad finē l. competit. abinde usque ad fin. tractat quasdam quæstiones ordinarias permistim Bartolus.*

¶ Si posteà quàm ui aut clām factum est, uenierit fundus o, an uenditor nihilominus p experiri possit hoc interdicto, uideamus. Et ex tat sententia existimātium, nihilo minus competere ei interdictum hoc, nec finiri uendōne q. Sed nec ex empto actione erit quicquam præstandum emptori ex eo opere quod r ante uenditionem factum est. Satis enim est, quod utique ꝓpter hoc opus uiliori prædium distraxerit s. Certe & si non uiliori uendiderit, idem erit probandū. Planè si post uenditionem fundi opus factum est, & si ipse experiatur uenditor, quia nondum t tradi tio facta est, tamē ex empto actio ne emptori tenebitur u. Omne enim cōmodum & incōmodū ad emptorē pertinere x debet. ¶ Si fundus y in diē addictus sit, cui cō petat interdictum? Et ait Iulianus, interdictum Quod ui aut clām ei competere, cuius interfuit z opus non fieri. Fundo enim in diē addicto, & cōmodum & inconmodū omne ad emptorē (inquit) ptinet antè, quam uēditio transferatur a; & ideo si quid tunc b ui aut clā factum est, quamuis melior cōditio allata fuerit c, ipse d utile e iterdictum habebit f: sed eā actionē sicuti fructus medio tēpore ꝓceptos, uenditi iudicio prestare cogendū ait. ¶ Aristo autē scribit † possessori non † semper esse denūtiandū g. Nam si quis (inquit) fundum mihi uendiderit, & nec dū eum tradiderit, & uicinus cum opus facere uellet, & sciret me emisse, & in fundo morari h, mihi i denuntiauerit k, esse eum tutum futurū, quo ad suspicionem clām facti operis pertinet. quod sane uerū est. † Ergo l si post in diē m addictionē factā fundus ꝓcario traditus n sit, putē emptorē iterdictū Quod ui aut clām habere. Si uero aut nondum traditio o facta est, aut etiā facta est præcarij rogatio p, non puto dubitandum, quin uenditor interdictū habeat. ei enim cōpetere debet etsi res ipsius piculo nō sit. Nec enim

a ¶ Ad emptorem. ʒ ut instit. de contrahen. empt. §. cùm autem. & §. proxi. §. & §. fi posteа.
b ¶ Competere. ʒ emptori. uenditori enim competit, sed tamen uenditor cogitur cedere interdictum emptori: ut §. §. fi posteа. in fi.
c ¶ Ne. ʒ id est an.
d ¶ Possit. ʒ q. d. potest: ut in princi. istius §. Aristo. & in uersi. si uerò.
e ¶ Allata est. ʒ possessione ex toto ablata priori emptori. Accursius.
f ¶ Tempore. ʒ aliàs eo opere. Accur.
g ¶ Quæstio est. ʒ & soluta: ut §. §. prox. Accursius.
h ¶ Facilius. ʒ quàm superiori casu. Accur.
i ¶ In possessione. ʒ qualitercunque: ut sup. §. proxi.
k ¶ In alterius. ʒ ut si placuerit alteri socio meo.
l ¶ Euenisset. ʒ ut si nauis ex Asia uenerit.
m ¶ Commissoria. ʒ ut si pretium non soluatur intra certū tempus, res sit inempta. Accursius.
n ¶ Prædii ʒ facit §. si ser. uendi. & si fortè. §. sciendum.
o Q Vanquam. Admittantur. ʒ suprà e. fi alius. §. notauimus. contra. Sol. hic loquitur cùm quid circa solum factum est, & lædit ur dominus in fructibus, & aliis: ibi uerò cum fructus tantummodo tanguntur. & facit §. ad l. Aquil. si seruus seruum. §. inquit lex. & ff. e. competit. in princ. & §. l. proxi. §. fi fundus.
p ¶ Enique. ʒ Principium huius l. continuatur cum fine casus præcedentis.
¶ Labeo scribit. ʒ Fecisti opus in fundo patris mei me prohibente. tu uideris fecisse perinde ac si pater meus prohibuisset: & sic patri meo & mihi interdictum hoc competit. quod expone ut in glo. Secūdò dicit, in fundo peculiari mei filij non castrensis peculij, uel quasi fecisti opus clām propter me filium non cōpetit interdictum quod clām factum est. cum celatio, quó ad me filium pro nō facta habeatur. Tertio dicit, unus ex sociis arbores fundi cōmunis incidit, tenetur hoc interdicto socio suo, cū eius interfit. hinc est, ꝙ si animo donandi concessi tibi incidere arbores fundi mei: & antè, quàm incideres, alius incidit: habes hoc interdictum contra incidentem. Itē si ex causa emptionis, uel ex alio contractu cesseram tibi incidere. Itē & hæredi datur hoc interdictū pro opere facto in fundo hæreditario ēt ante aditam hæreditatē. nec obstat, ꝙ nemo erat dominus fundi tēpore operis. & pro opere facto in sepulchro, quod tamen nullius est, cōpetit hoc interdictum ei, ad quem ius sepulchri spectat. plus ēt dicit scilicet ꝙ hæreditas iacens locum domini obtinet. ¶ Si colonus. ʒ Colonus meus fecit opus ui, uel clām. si quidem me uel ratum habente, uel uolente, teneor hoc interdicto: sicut & si procurator meus fecisset me uolente, uel ratum habente. hinc est si colonus meus arborem, de qua erat controuersia inter me & uicinum incidit: si quidem me iubente, teneor hoc interdicto ad patientiam & impensam: & ēt colonus ad prædicta tenetur. si autem me non iubente fecit: teneor patientiā præstare. colonus autem ad utrunque tenetur, scilicet ad impensam & ad patientiā. Idem est in seruo. nā si seruus meus fecit opus me ignorāte,

si quis prius. ar. cōtrà §. de eden. l. quædā. §. is autē. hoc tamē plus est in actio. aquæ pluuiæ arcen. quia ea agitur ꝓ opere ante uēditionē facto: ut ibi. quod hic nō est. & §. proxi. & per hoc quidā signant eā cōtrariā. & est ratio: quia ibi ad destructionē operis, ex quo dānū timeē in futurū: hic pro dāno præterito: ut & §. e. l. §. ꝙ ait. & facit in e. ti. de aqua pluuiæ arc. l. post uenditionē.
v ¶ Tenebitur. ʒ ad id quod ꝓsequutus est. uel ad act. cedendā: ut & §. de contrah. empt. quod sæpe. §. si res. & ff. de fur. l. eum qui. in princi. Sed contra §. de hære. uen. l. uenditor ex hęreditate. in fin. Sol. ut ibi dixi in solutione contrarij. dictæ l. eum qui.
x ¶ Pertinere. ʒ post uenditionem cōtingēs ut & §. de peri. & commo. rei uen. l. id quod. in prin. & ff. §. Aristo.
y ¶ Si fundus. ʒ in quo aliquid ui aut clām factum fuerit.
z ¶ Interfuit. ʒ uel quia sua sit res, uel quia in ea habeat ius, uel quia possideat uel teneat quoquo modo: ut & ff. §. Aristo. & §. fi. & l. quanquam. uel etiam non possideat, uel teneat quandoque: utſſ. e. denique. §. si ex sociis. & l. competit. in prin. Accursius.
a ¶ Transferatur. ʒ i. antequam conditio melior fuerit allata: qua interueniente res uenditori restituitur: ut §. de in diem addi. l. ubi. §. idem Iulianus. & l. iter.
b ¶ Si quid tunc. ʒ scilicet quando uenditio non est resoluta.
c ¶ Fuerit. ʒ f. posteà.
d ¶ Ipse. ʒ f. emptor.
e ¶ Vtile. ʒ i. efficax.
f ¶ Habebit. ʒ quia eius interest, uel quia possidet.
g ¶ Denuntiandū. ʒ ab eo qui uult ædificare.
h ¶ Morari. ʒ sciente uēditore, & non cōtra dicente: ut C. de acquir. possl. minus. aliàs prædo. sum: ut §. de acquir. poss. si ex stipulatione. uel dic morabar: quia iuerā causa uendendi non autē possidebā bona uel mala fide adhuc. Tu dic uerius, ꝙ non tradidit quo ad ꝓprietatem: tradidit tamen precario. & quod dicit morari, f. precariò. pro hoc ff. eo. §. ibi nam & statim &c.
i ¶ Mihi. ʒ scilicet tantum.
k ¶ Denuntiauerit. ʒ se opus facturum: quod dic ut suprà eodem. ant quis §. si quis.
l ¶ Ergo. ʒ quia & non possidenti datur ergo &c. uel dic: quia tradita possessione datur emptori. ergo hoc modo tradita competit.
m ¶ In diem. ʒ id est uenditionem factam sub hoc pacto
n ¶ Traditus. ʒ aliàs traditus sit: & aliàs non sit, scilicet liberè & absolutè: sed ut tantum in possessione esset, secus si nullo modo: ut infrà ibi nā & stat im &c. & dicit secundo emptori plus offerēti, uel melius priori, cui sub dicto pacto fuit uendita. Accursius.
o ¶ Traditio. ʒ ad transferendum dominium, nec precarij rogatio.
p ¶ Rogatio. ʒ non tamen traditio. Accursius.

† P. F. non possessori esse denunciandum. al. non legitur semper.

† Ego P. F.

Ad

? aliàs dixit.

multum facit, quòd res emptoris periculo sit. Nam & statim post venditionem contractam periculum ad emptorem a spectat: & tamen antè, quàm ulla traditio fiat, nemo † dicit interdictum ei cōpetere b. Si tamen precariò sit in possessione, videamus, ne c (quia interest ipsius, qualitercūque possidet) iā interdicto uti possit d. Ergo & si conduxit, multo magis. Nam & colonū posse interdicto experiri, in dubiū nō venit. ¶ Planè si posteà, quàm melior conditio allata est e, aliquid operis ui aut clām factum sit, nec Iulianus dubitaret in terdictum venditori competere. Nam & inter Cassium & Iulianū de illo, quod medio tēpore f accidit, quæstio g est, non de eo opere, quod postea contigerit. ¶ Si ita prædium vænierit, ut si displicuisset, inemptum esset, facilius h admittimus interdictum emptorem habere: si modò est i possessione j. Et si rescisio emptionis ī alterius arbitrium k conferatur, idem erit probandum. Idemque est, & si ita vænisset, ut si aliquid euenisset l, inemptum esset prædiū. Et si fortè commissoria m vænierit, idem erit dicendū. ¶ Idē Iulianus scribit in terdictum hoc nō solùm domino prædij n, sed etiam iis, quorū inter est opus factum nō esse, cōpetere.

† lib. 2. Interdict.

¶ Venuleius. LEX XII.

QVanquàm autem colonus & fructuarius fructuum nomine in hoc interdicto admittantur o: tamē & domino id competit, si quid prætereà eius interſit.

¶ Vlpianus. LEX XIII.

DEnique si arbores in fundo cuius vsus fructus ad Titium pertinet, ab extraneo, vel proprietario succisæ fuerint, Titius & lege Aquilia p, & interdicto q Quod vi aut clām cum vtroque eorum rectè experietur. Labeo scribit: si filio r tuo prohibēte opus factum sit s & te habere interdictum, ac si te prohibēte opus factum esset, & filium tuum nihilominus t. ¶ Idē ait, aduersus filium ta. in re peculiari u neminem clām uideri x fecisse. Nanque si scit eum filium fa. esse, non videtur eius celandi gratia fecisse, quem certum est nullam secum actionem y habere. Si ex sociis communis fundi vnus arbores succiderit, socius cū eo hoc interdicto experiri potest z: cùm ei competat cuius interest. ¶ Vnde & apud Seruium amplius relatum est, si mihi concesseris a, ut ex fundo tuo arbores cædam, deinde eas alius ui aut clā ceciderit, hoc interdictū mihi competere: quia ego sum cuius interest. quod facilius erit admittendum, si à te emi, uel ex aliquo contractu b hoc consecutus sim, vt mihi liceret cædere. ¶ Quæsitum est, si cùm prædiū interim nullius esset, aliquid ui aut clām factum sit, an posteà dominio ad aliquem deuoluto, in terdicto locus sit: vtputà, hæreditas iacebat: posteà adiit hęreditatē Titius, an ei interdictū cōpetat? Et est apud † Iulianum sæpissimè relatū, hoc interdictum hæredi cōpetere eius nomine c, ꝙ ante aditam hęreditatem factum sit. Nec referre Labeo ait, ꝙ non scierit d qui hæredes futuri essent. Hoc enim posse quem causari etiam post aditam hæreditatem. Nec illud quidem obstare Labeo ait, quòd eo tēpore e nemo dominus

& eum seruum vendidi, teneor ad patientiam tantum. emptor autem tenetur, uel ad impensas, uel dare seruum pro noxa. imò ipse seruus factus liber tenebitur. & ut breuiter dicam: possessor loci in quo factum est opus ui uel clām eo ignorante uel inuito: tenetur hoc interdicto ut patientiā præstet. Sed pone ꝙ locaui tibi agrū ut uites ibi ponas, siue plātes, & tu lapides de hoc agro remouisti, & in prędium uicini posuisti me ignorante: teneor ad patientiā tantum, scilicet ut patiar reponi lapides in isto fundo, uel ut cedā act. si quam ob hoc habeo cōtra illum colonum, colonus autē tenetur etiam ad impensas. & hoc dicit hic §. cum l. seq. & prin. seq. Franc.
p ¶ Et lege Aquilia. ʒ utili: ut suprà ad l. Aquil. item Mela. §. fin. & arg. ff. ar. fur. cæ. l. j. Accursius.
q Interdicto. ʒ utili. nam & unde ui habet utile: ut sup. de ui & ui ar. l. ij. §. unde ui. & facit ff. de furt. l. inter. §. ii. & iij. & §. quib. mo. usus fru. amit. l. sed interdictum.
r ¶ Si filio tuo. ʒ aliàs non est in textu uox. tuo.
s ¶ Factum sit. ʒ & sic ab aliquo extraneo.
t ¶ Nihilominus. ʒ Sed nūquid patre presente? R. si. nō, sed absente: ut §. de iudic. si longius. & ff. de iniur. sed si unius. §. filiusfamiliàs.
u ¶ In re peculiari. ʒ non castrensi uel quasi, sed alia.
x ¶ Videri. ʒ ergo interdicto isto ex ea parte quod clām filius agere non potuit, etiam patre absente, sed ex ea parte quod ui, habet locum, & datur patri & filio: ut §. proxi. Accur.
y ¶ Secum. ʒ facit suprà de pe. l. eo tempore. in prin. & ff. iudi. sol. l. uir bonus. sed certè imò habet hoc interdictum locū etiam iure ueteri: ut infrà de act. & oblig. l. filiusfamiliàs. quæ est contra. Sol. hic de directo, ibi de utili, uel hic nullum habet secundum Labeonem, secus secundum quosdam alios. uel nesciebat filiumfamil. qui opus fecerit. unde non eum, sed patrem celare uoluit. argu. §. eo. aut qui. §. fi quis dum. uel non habet ut possit exercere contra patris uoluntatem: habet tamen sibi quæritam, quam exercebit patre cōsentiente, uel absente, uel ēt præsente & uili: ut ff. de iniur. sed si unius. §. filiofa. uel in contrario habet ex ea parte quod ui, nō ex ea quod clām: ut hic. uel habet ad exercendum in absentia patris. patri tamen quæsita est hoc casu: ut §. de iudi. l. fi longius. §. j.
z ¶ Potest. ʒ etiam communi diuidun. ut §. communi diuid. & si non omnes. §. uenit. idem ergo si aliud opus. & facit ff. de furt. fi socius. & §. e. fi alius. § notauimus. sed edictum de oper. no. nun. locum non habet: ut §. de ope. no. nun. l. j. §. hoc interdictum. quæ est contra.
a ¶ Concesseris. ʒ aliàs consenseris, & aliàs concesseris, scilicet causa donationis.
b ¶ Ex alio contractu. ʒ quàm dona. de quo primo dixit: & tamen nō possidebam. nec enim dominus eram adhuc, vt §. de dona. l. quis saxū.
c ¶ Eius nomine. ʒ scilicet operis.
d ¶ Non scierit. ʒ faciens opus clām uel etiam ui ab aliquo prohibitus. & facit ff. tit. 2. quæsitum. §. quod si à Titio.
e ¶ Eo tempore. ʒ quo faciebat opus. & facit §. de re. diui. l. j. & suprà

† Viuianū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad legem Aquil.ob.id Accur.

a ¶ Possum.§ l. ego,ad quem ius sepulchri pertinet:ut §.eo.is qui in puteum.§.fi quis de monumento.& l.de sepul.uio.l.ij.

b ¶ Hæreditas.§ut & §.de usucap.l.hæres & hæreditas.& C.depo.l. cum hæreditas.Accursius.

c ¶ Teneri me.§ sed & colonus tenebitur: ut §.proxi.

d ¶ Habuero. § aliàs habuero, quasi mea fecerim quæ procurator &c. id est feciſſe intelligẽdus sum. aliàs est cancellatum, mea fecerim: & in idẽ recidit. & facit suprà eo.aut qui. §. similiter. & quod ibi not.& infrà proxi.§.

e ¶ Domini.§ qui ius imperandi non habuit. aliàs solus iubens. ut in argu. contra sup. ad legem Aquil. l. liber homo.in princi.

f ¶ Patientiam.§ scilicet tantum.

g ¶ Quàm patientiam.§ nouum opus tollã: ut & supra.de aqua pluu.arcen.l.quanquam. §.idem Iulianus. & l.fi colonus.& sup nc quid in loco pub.l.ij. §. restituas. & de alie. iudic. l. iij.§.item.

h NAm & si seruus. Dedat. § ut sup. de aqua pluu. arcen l.fi tertius. §. Celsus. contra.sol. ut not. supra l.fi alius. in princi. Accursius.

SEMPER. § CASVS. Hoc prin. huius legis usque ad §. fi in sepulchro. uide in fin. casus præceden. quia ibi continuatur.

¶ Si in sepulchro.§ Si iussu meo terram posuiſti in sepulchro alterius, teneor hoc interdicto. si autem iussu plurium hoc feciſti, potest etiam cum vno agi insolidum, & cum singulis agi, pro partibus tamen.si autem qui libet per se proposuerat iubere, tandem insserunt per vnum fieri: singuli tenentur insolidum, & vno soluente non liberantur. possunt etiam conueniri actione sepulchri violati. ¶ Hoc interdictum. § Hoc interdictum datur in hæredes in id, quod ad eos

Iulianus. lib.68.dig.

lib.71.ad edictum.

non tantum.

fuerit. Nam & sepulchri dominus nemo fuit: & tamen si quid in eo fiat, experiri possunt. ¶ Quod vi aut clàm. Accedit his, quod hæreditas domini locum obtinet. Et rectè dicetur, hęredi quoq; cõpetere,& cęteris successoribus: siue antequàm successerint, siue postèa sit aliquid vi aut clàm admissum.

¶ *Hic iurisconsultus incipit tractare contra quem datur hoc interdictum. Bar.*

¶ Si colonus meus opus fecerit, si quidem me volente, vel ratum habẽte, perinde est, atque si procurator meus feciſſet: in quo placet, si ue ex uoluntate mea fecerit, teneri me, siue ratum habuero: qua si ea fecerim, quæ procurator meus fecerit. ¶ Iulianus ait, Si colonus arborem de qua cõtrouersia erat, succiderit, vel quod aliud opus fecerit, si quidem iussu domini id factum sit, ambo tenebuntur, nõ vt patientiam præstent, sed ut impensam quoque ad restituendum præbeant. Si autem dominus non iusserit, colonus quidẽ tenebitur, ut patientiã, & impẽsam præstet, dominus verò nihil amplius, quã patientiã præstare cogẽdus erit.

¶ Vlpianus. LEX XIIII.

NAm & si seruus meus ignorante me opus fecerit, eũq; vẽdidero, vel manumiſero, mecũ in hoc solùm agi poterit, vt patiar opus tolli: cùm emptore autẽ serui, vt aut seruum noxę dedat: aut impensam, quæ in restitutione facta fuerit, præstet. sed & cum ipso manumisso rectè agi poterit.

¶ Vlpianus. LEX XV.

SEMPER aduersus possessorem operis hoc interdictum cõpetit. idcircoq; si quilibet inscio vel eriã inuito me opus ĩ fundo meo fecerit, interdicto locus erit.

¶ *Locator non tenetur de eo, quod condu*

i ¶ Locus erit.§ ut præstem patientiam ut §. l. competit. §. in summa.& §.e.l.denique.in fin.& facit ad hoc q; inuitus per alium obliger: ut §.de pecu.l.fi quis seruum.§. etiam.

k ¶ Pastinandum.§id est ut nouas uites poneret.

l ¶ Locatorem.§ non iubentem: nec ratum habentem.

ctor ui uel clàm fecit, nisi ad solam patientiam operis restituendi.

¶ Is, cui fundum † pastinandum k locaueras, lapides sustulit, & in uicini proiecit prædium. Ait Labeo, te Quod ui aut clàm non teneri: nisi id iussu tuo factum sit. Ego cõductorem teneri puto: locatorẽ l autem nõ aliàs, nisi aut patientiã præstare possit m: aut aliquã actionem habeat, quam præstet n: cæterum teneri nõ oportere o. ¶ Si in sepulchro † alieno terra congesta fuerit iussu meo, agẽdũ esse Quod vi aut clàm, mecũm P Labeo scribit: & si communi consilio pluriũ factum id sit, licere uel cum uno, vel cum singulis q experiri. Opus enim, quod à pluribus pro indiuiso factum est, singulos insolidum obligare. r Si tamẽ proprio quisq; eorum hoc fecerit consilio, cum omnibus esse agendũ, scilicet insolidum. Itaq; s alter conuentus alterum non liberabit t, quinimò perceptio ab altero u. Superiore x etenim casu alterius conuentio alterum liberat. Prætereà sepulchri y quoque violati agi potest. ¶ Hoc interdictum in hæredes cęteroſq; successores datur ĩ id, quod ad eos peruenit z: & post annum nõ competit a. Annus autem cedere incipit, ex quo id opus factum perfectumve est, aut fieri desiit, licet perfectum non sit. alioquin si à principio operis cœpti annum quis numeret, necesse est cum iis, qui opus tardissimè facerent, sæpius b agi. ¶ Sed & si is sit locus, in quo opus factum est, qui facilè non adiretur c, (vtputà, in sepulchro quod ui aut clam factum est, vel in abdito d alio loco) sed & si sub terra fieret opus, uel sub aqua, uel sub cloaca aliquid factum sit, etiam post annum causa cognita competit interdictum de

† Pastinari quid Columella li. 4. Re. rust. cap. 28.

m ¶ Posit.§ ut tunc ad patientiam.

n ¶ Præstet. § id est cedat. & fortè locari: uel fortè ad pœnam, quam promiserat mihi, si tale opus faceret: cũ fortè ad similem uim teneat uicino.

o ¶ Non oportere.§ scilicet sic ut suis sumptibus inducat lapides in fundum suum.

p ¶ Mecum.§ facit supra eod. is qui in puteum. §. si quis de monumento.

q ¶ Cum singulis. § separatim: quia plura sunt delicta.

r ¶ Obligare.§ut possim aliquem eorum insolidum conuenire: ut infrà de furt. l. uulgaris. §. si duo. sed cum omnes conuenio, cum singulis experiri pro partibus uideor.ad quę facit infra de uerborum obligatio.l. in executione.§.ij.

s ¶ Itaque. § quia unum est delictum a pluribus commissum: itaque &c.

t ¶ Non liberabit. § eo casu, cum proprio consilio quisque hoc facit.

v ¶ Ab altero.§ scilicet non liberabit hoc casu, quando proprio consilio fecerunt. Sed aliud in superiori casu. uel dic in superiori casu sola conuentione alios liberari: secundo sola perceptione: ut argumen. supra de his qui deiec.uel effu.l.per ceptione. & facit suprà quod falsi. tuto. author. l. nouissime. §. finali. & l. sequen. & suprà de pecu. l. fi ex duobus. §. sed licet. & suprà quod metus causa l. fi cum exceptione. §. fina. & l. sequen. & de ui, & ui armata. l. prima. §. quoties. & de cuto. & ratio. distra. l. fi ex duobus. & de legatis primo. l. fi ex toto. §. primo. & C. de condictio. furt. l. prima. Accursius.

† Iste. §. ff sing. secundum Bart. hic ad hoc q; licet pro uno furto ut p uno delinquente: tamẽ hoc est uerũ, quando cõmuni uolũtate & consilio furtum factum est. Secus autem, si qui libet de familia mortu proprio furtum fecerit: quia tunc sunt plura furta: & ut p plurib. furtis ego sum obligatus. Bol.

x ¶ Superiore etenim casu. § quando communi consilio, quod est quando curauerunt ut per unum facerẽt, vel etiam nullus eorum sine aliis feciſſet. sed proprio consilio dicuntur facere, quando omnes fecerunt: & quilibet per se facere proponebat. ad quod est, suprà de iurisdictione omnium iudicum. si familia.

y ¶ Sepulchri quoque uiolati. § & criminaliter, & ciuiliter per actionem in factum: quæ datur in centum aureis: ut infra de sepul. uio. l. prætor. ĩ. respon. & §. ĩ.

z ¶ Peruenit. § ut arg. §. de calum. in hæredem.

a ¶ Non competit. § ut & suprà de aqua pluuia arcen. l. Atteius. & §. eo. l. ĩ. primo respon.

b ¶ Sæpius agi. § id est sæpe posse agi prius, quàm fieret: quod incongruũ esset ut ageretur antè, quàm opus fieret. Accur.

c ¶ Non adiretur. § ab illo cuius erat. Accur.

d ¶ In abdito. § id est in absconso.

Quod

a ¶ Quod factum est. § facit infrà, proxi. §. & C. de excusati. tuto. l. quinquaginta. & §. de ædili. edic. quod si nolit. §. si quid ita. & §. quãdo acti. de pecu. est anna. l. j. §. annus. & C. qui admit. ad bonorum possess. quicunque. & §. de calumniatori. l. annus.

b ¶ Abfuisset. § per annum.

c ¶ Anno. § ut & §. prox. §. & §. de bo. pos. secundum ta. l. qui ex liberis. §. j. & C. de rest. mili. l. j. & ij. & de temporibus in integ. restit. l. j. secus autem in eo, qui necessaria causa tantum abfuit: ut §. de mino. l. Papinianus exuli. Accursius

d ¶ Non esse. § facit quod not. §. ne quid in loco publi. l. ij. §. hoc interdictum. & §. interdictum.

e ¶ Restitutionem. § i. destructionem.

f ¶ Nonnunquam. § sed multoties. Accur.

g ¶ Intereat. § facit ad hoc ĩ. de uerbo. sig. l. cum prætor. & §. de usur. l. uideamus. §. in interdicto. & ĩ. eod. si opus. §. fi. & §. quod metus cau. si cũ exceptione. §. j. & l. metũ. §. sed si usus fru. & §. de ui & ui arma. si plures. §. de iectum. Accur.

h ¶ Diruisse. § alias diruisse & aliàs deseruisse.

i ¶ Iurauerit. § argu. quod actor non habeat necesse probare interesse suum, qd petit: sed tantum sacramento habeat illud declarare ad quod facit C. unde ui. l. si quando. & hoc accipe quando. pro dolo: secus si pro culpa, quia tunc legitimè est probandum: ut institit. de uerbo. oblig. §. fi. & facit ad hoc iuramentum ĩ. de fur. l. in actione. §. de ueste. & §. de in lit. iur. l. j. & §. de rei uendi. l. qui restituere. & l. q; si possessor. & §. de peti. hæredita. sed & si lege §. hæc uerba. & suprà, ne quid in loco publi. l. ij. §. hoc interdictum & infrà, de regu. iur. l. qui dolo.

k ¶ Culpam quoque. § imò & si sine dolo, & culpa amiserit possessionem, tamen ad interesse damnandus est: ut §. de ui, & ui arma. l. & si ui me.

l ¶ Quæ tamen. § id est cuius culpæ interesse. Accursius.

m ¶ Iudicis. § si, similiter, si actor non possit uel nolit iurare in litem. arg. §. eo. §. in hoc interdicto. in fi.

n ¶ Erit. § ut ar. §. mãd. l. si procuratorẽ. §. mãdati. & ĩ. de sol. quoties.

COMPETIT. § CASVS. Hoc interdictum datur etiam non possidenti, si modò eius interfit: & da exemplum ut suprà eod. l. quanquam. & l. denique. §. fi ex socius. Secundo dicit qui incidit arbores fundi non producentes fructus, ut cypressum: tenetur hoc interdicto domino fundi, non fructuario: nisi fructuarius habebat ex his amœnitatem. Tertiò dicit, qui fecit opus ui, uel clàm. si illud opus possideret tenetur ad patientiam, & impensam. si non possideret, ad impensam tantum, sed ille qui possidet, & non fecit: patientiam eandem debet præstare. Quarto dicit, qui fecit opus ĩ meo fundo inquilino meo prohibente: habeo hoc interdictum. Quintò dicit, qui sylvã meã immaturam incidit, hoc interdicto tenetur. secus si maturam. Sextò dicit, si cum uellẽ facere opus in tuo, feci quod tunc tẽporis potestas te uocaret in ius, & sic interim possem facere: clà uideor facere. & sic hoc interdictum competit contra me. Vltimò dicit: filius locauit fundũ Titio, uenit qui dã, & incidit arbores fundi tenetur hoc interdicto illi filio. & h. d. hæc l. cum duabus ll. seq. Fran.

o ¶ Qui non possident. § ut & §. eo. quanquam. & l. deniq. §. si ex socius. Accur.

p ¶ Non fructiferas. § id est non ducentes fructus.

q ¶ Amœnitas. § quia multum redolet. Sed argu. contrà §. si quid in fraud. patro. l. j. §. & alias.

r ¶ Gestationem. § id est spatiationem.

s ¶ Interdicto locum. § ut & §. eo. l. denique. in fi.

t ¶ Nec possidet. § nec dolo fecit, quo minus possideat: ut §. l. proxi. §. pen. & facit §. de aqua pluu. ar. l. fi uenditor. & §. quod met. cau. l. fi cum ex §. fed & fi cui pa. & §. de alie. iudi. l. iij. §. item.

u ¶ Nterdictum.

v ¶ Per quemuis. § f. prohibentem: ut §. e. prohibere.

x ¶ Immaturam. Præstabit. § facit §. ad l. Aquil. si seruus seruum. §. fi oliuã. & §. idem & in sylua. & §. fi falcidium. & ĩ. de uerbo. signi. syluam & §. eodem, si alius. §. fi quis. in fi.

y ¶ Opus. § facit §. e. l. j. §. quid sit ui. & §. sed & Aristo.

z ¶ Interdictum. § uel dic q; filius erat colonus. uel dic, q; competit filio si succedatur colono filij, ut §. e. quanquam. & facit ĩ. de act. & obli. l. filius fami. Sed cõtrà §. eod. l. denique. §. j. Sol. hic cedere filium uoluit: ibi non. uel hic loquitur de re, quæ spectabat ad damnum filij, §. de re patris. uel hic ex ea parte q; ui, non ex ea, quod clamitat ibi. Acc.

VIM facit. § CASVS. Vi dicitur facere opus, qui prohibitus facit, uel qui dolo fecit, quo minus prohiberetur: ut pronũtiãdo aduersario aliquid triste: uel claudendo ostium aduersarij, ita q; aduersarius non potuit exire ad prohibẽdum. Secũdo dicit, qualitercunque quis sit prohibitus opus facere, uel per ue. ba, uel per lapilli iactum, ui dicit facere, & conſuge, donec res in eodẽ statu durat, id est donec aduersarius in ædificando consentiat, hæres autem prohibiti si in ædificando procedat, ignorans de prohibitione facta defuncto non tenetur hoc interdicto. De opere autẽ, quod fit in naui, uel alia re mobili dicet fiat ui, uel clã, cessat hoc interdictum. si autẽ fiat in solo, siue in publico, siue in priuato, uel religioso uel sacro, & fiat ui, uel clam, habet locũ hoc interdictum. Fran. circa Pericu-

non tantum.

† Ius. §. ff sing. secundum Bart. hic ad hoc q; licet pro uno furto ut p uno delinquente: tamẽ hoc est uerũ, quando cõmuni uolũtate & consilio furtum factum est. Secus autem, si qui libet de familia mortuo proprio furtum fecerit: quia tunc sunt plura furta: & ut p plurib. furtis ego sum obligatus. Bol.

† In P. F. factum esse legitur. huius aũt. §. intellectũ uid. apud Berenga. Paulachũ. in l. uni. nu. 165. C. de sentẽ. quæ pro eo. q; inter.

† Modestinus. aſs Idẽ Paulus lib. 69 ad edic.

† lib. 25. Dig.

† aſs Est. l.

† aſs succẽ sis.

† lib. 13. ad Sabinum.

† aſs cupre sos.

† Quid sit ędificatio. pulchrè Budæ. §. de seruit. rustic. prædio. l. qui sella.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Periculum.ʒputa aliquid triste:ut arg.ʒ.de eo per quem factū fuerit l.j.§. ij.& facit ʒ.eo.l.si immaturam.§.pen. Accursius.
b ¶ Iactantis. ʒut ʒ.eo.l.j.§.sed & si quis.
c ¶ Definit.ʒquia nō est res in eodē statu:imò mutatur. Accursius.
d ¶ Non incidere.ʒnam & in hoc casu uidetur res mutata.Sed contra.ʒ.de oper. no.nun. l.pe.Solu.non tenetur hic, ut præstet impensas: tenetur tamen ad patientiam: ut ibi.Ité contra.ʒ.de oper. nou. nun.l. non solum. §. fi. Solu.ibi sciuit,uel scire potuit, hic ignorauit:uel aliud est in hoc interdicto, aliud in oper.no.nun.Item contra.ʒ.de ope. no.nun.l. fina. Sed aliud in hoc quā in illo interdicto. Vel dic ut not.ʒ. de alien.iudic.l.iij.§.opus. Accursius.
e ¶ Non continetur. ʒ ut ʒ. e.l. si alius, §.notauimus,& argu. ʒ.de ui.& ui ar.l.j. §.illud.& §. planè.& §. si quis de naue. & ʒ.l.j.§. hoc interdictum.
f ¶ Siue in priuato.ʒut indemnis actor omnino seruetur:cum uerbum restituas, hæc omnia comprehēdat, quæ actoris interfuit tempore contestatæ litis: ut ʒ. de usur. l.uideamus.§.in Fauiana. & facit ʒ. de fer.l.fin.& ʒ.ne quid in loco publ. l.ij.in prin.& ʒ.de ope. no.nun.l.j.§.fiue autē. & ʒ.eo. phibere. §. plānè.Sed ar.contra. ʒ.de aqua plu. ar.l. fi in publico. & est ratio ut ibidem.Accur.
† lib.19.ad Sab.

¶ vj.

minus prohibeatur,cōsecutus est. periculum[a], puta aduersario denuntiando, aut ianua præcluſa.
¶ Prohibitus autem intelligitur quolibet actu ,phibētis,id est uel dicentis se prohibere, uel manum opponentis, lapillū ve iactantis[b] prohibendi gratiā. Tandiu autem uim[†] facit prohibitus, quandiu res in eodem statu permanet.nam si posteà conuenerit cum aduersario,definit[c] uim facere.¶ Item si pohibiti hæres ,uel is,qui ab eo emerit,ignorans causam precedētem fecerit,dicēdum esse Pomponius ait, non incidere[d] eum in interdictum.¶ Quod ī naue fit,uel in alia qualibet re,uel amplissima mobili tamē , nō cōtinetur[e] hoc interdicto.¶ Siue ī priuatō ,siue in publico opus fiat, siue in loco sacro siue in religioso, interdictū competit.'

¶ Pomponius. LEX XX.

SIopus,[f] quod quis iussus est à iudice, qui ex hoc interdicto sumptus[h] est,restituere,alius quis ui aut clām sustulisset[i] ,nihilominus idem ille omnino iubet[k] opus restituere[l].

¶ *Si dominus iubet opus fieri bona fide,nō putans se ab aliquo prohibēdū,licet seruus qui facit,timet prohiberi:tamē nō tenetur dominus hoc interdicto.hoc dicit.*

¶ Si iussero seruum meū opus facere,cùm(quantum ad me[†] pertinet) in clandestini suspicionēm non ueniret, seruus autem meus putauerit, si rescisset aduersarius, prohibiturum eū[m] , an tenear? Et non puto[n] ,cum mea persona sit intuenda[o]. ¶ In opere nouo , tā soli,quā cœli[p] mēsura faciēda est.

SIopus.ʒ CASVS. Dic casum principij huius l. ut in glos. domini mei. Accurs.
¶ Si iussero.ʒ Iussi seruo meo ut faciat opus. opinio mihi erat (non suspicans de aliquo)ꝙ aliquis si sciret, prohiberet,seruus autem suspicabatur se prohiberi ab aduersario si rescisset fecit opus. mea opinio inspicitur non serui. & sic cessat hoc interdictum. Secundò dicit, siue fiat opus ui uel clām in loco meo:siue supra meam domū:habeo hoc interdictū. Tertio,si propter opus factum ui uel clam amisit seruit. hoc damnū ueniet in hoc interdicto ut emendetur. Franc.
g ¶ Si opus.ʒ Titiū cōueni hoc iterdicto quasi opus fecisset in meo: cum Seius fecisset, & damnatus est Titius.sententia præiudicat uerita ti,& sic Titius,destruet.uel potest dici:tenet idem ille,ſ.qui fecit:scilicet Seius . nam nō liberatur alter:scilicet Seius per hoc,quod cōdemnatur Titius,nisi satisfactum esset:ut & ʒ.eo.semper.§.fin.
h ¶ Sumptus.ʒ id est assumptus uel acceptus.
i ¶ Sustulisset.ʒid est in altum exaltasset in ueritate.
k ¶ Restituere.ʒ si adhuc supereſt. Accur.
l ¶ Ad me.ʒ id est ad meam opinionem.
m ¶ Eum.ʒscilicet aduersarium seruī.
n ¶ Et non puto.ʒ me teneri. Accursius.
o ¶ Intuenda.ʒut ʒ.de litigio.l.ij.in fi.sed nomine serui teneor.ut ʒ. eo.l.nam & Seruius. Accursius.
p ¶ Tam soli quam cœli.ʒ quia cœlum quod supra ædes meas est, usque ad cœlum liberū esse debet:ut ʒ.de fer.l.fi.& ʒ.l.proxi.§.pe.uel cœli,id est aeris:quia forte aerē corrūpit apponēdo stercus, uel cloacam aperuit.arg.ʒ.de cloacis.l.j.§.j.
q ¶ Ius aliquod.ʒ fortè seruitutem.
r ¶ Ex hoc interdicto.ʒut & ʒ.eo.l.semper.§.in hoc.Accur.

¶ Si quis propter opus factū ius aliquod[a] prædii amiserit,id resti tui ex hoc interdicto[b] debet.

¶ Venuleius. LEX XXI.

SIvitem meā ex fundo meo in fundum tuum[†] depresseris[c], eaque ī fundo tuo coaluerit, utile est[d] interdictū Quod ui aut clàm intra annum.sed si annus præterierit,nullam remanere[e] actionem & radices, q̄ in fundo meo sint, tuas fierī[f] :quia his[g] accessiones sint.
¶ Si quis ui aut clā arauerit[h] ,puto cum teneri hoc interdicto perinde,ac si fossam fecisset.Nō enim ex qualitatē operis huic interdicto locus est, sed ex opere facto, quo cohæret solo.¶ Si ad ianuā meam tabulas fixeris, & ego eas priusquam tibi denuntiarē, refixerō ,deinde inuicem interdicto Quod ui aut clam egerimus, nisi remittas mihi,ut absoluar, cōdemnandū te,quasi rē nō restituas,quā ti mea interfuit:aut certē exceptionem mihi pro futurā[i]. Si nō ui,nō clā, nō precario feceris.¶ Si stercus per fundū meum tuleris , cū id te facere uetuissem, quāquā nihil damni mihi feceris nec fundi mei speciem[k] mutaueris:tamen teneri te Quod ui aut clā Trebatius ait. Labeo contrà:ne etiam is,qui duntaxat iter per fundū meū fecerit, aut auē egerit[l] , uenatusue fuerit sine ullo opere,hoc interdicto teneatur[m].¶ Si quis proiectū, aut stillicidium in sepulchrum immiserit, etiam si ipsum monumentum non tāgeret,rectè cū eo agi Quod in sepulchro ui, aut clàm factum sit,quia sepulchri sit non solum is locus,qui recipiat humationē,sed

SIvitem.ʒ CASVS. Vitem fundi mei traxisti in tuum fundū:& coaluit in fundo tuo.id est imposuit radices.habeo hoc interdictū utile cōtra te usque ad annum,ut uitis in meū fundū reducatur, ultra nō.imò radices,quæ erāt in fundo meo,cedunt tibi.Si ꝛarauī in fundo tuo ꝓ uim uel clā:teneor hoc iterdicto, sicut & si fossam ī eo feciſsē. & not. bona uerba hic in fine. Tertiò dicit,trabulam ad meum ostiū fixisti. ego eā remoui antè,quàm tibi denuntiarē.si tu agas ob hoc contra me, habeo hoc[†] interdictū cōtra te in quo condēnaberis.nisi me facias absolui. uel[†] habeo exceptionē contra te,qa ui, uel clam fixeras. Quartò dicit. si stercus per tuum fundū portaui te inuito: non ob hoc teneor interdicto.& adducit similia. Quintò dicit. si protectū domus meæ uel stillicidium extendi ui uel clam supra sepulchrū alicuius:teneor hoc interdicto.& not.bona uerba hic in fine §. Sexto dicit, si denuntiaui tibi, ꝙ tale opus uolebam facere, & statim facio : non uideor, clam facere, & sic cessat hoc interdicto.ſecus si ex interuallo opus posteà feci.Fr.
s ¶ Depresseris. ʒ id est detraxeris ui aut clam.
t ¶ Vtile est. ʒ mihi ut uitis in meum agrū reducatur.
v ¶ Remanere. ʒ scilicet ad hoc ut uitis de fundo tuo reducatur in meum : sed bene dabitur actio in factū ad æstimationem uitis perpetuò ut credo, ar. ʒ.de rei uend.l.in rem. & facit ʒ.arbo. fur.cæ. si plures §.j.& ʒ.de rei uend. l. si frumentum. §.de arbore.
x ¶ Tuas fieri.ʒ ſ. omnino. ut pro eis nō tenearis. Io.
y ¶ Quia his.ʒ quæ in agro tuo coaluerūt.
z ¶ Arauerit. ʒ alias arrauerit. & aliàs exarauerit.
a ¶ Ex qualitate. ʒ id est non debemus informatum,ut est domus:an informe.ut arrare: sed illud solū quod fit in solo.arg.ʒ.de ope.no.nun.l stipulatio.§.opus.
b ¶ Reſxero.ʒid est remouero.Accursius.
c ¶ Aut certe.ʒ hoc intelligendum,quādo ego refixi tabulas primo positas ex magna & necessaria causa:ut arg.ʒ.eo.ſi alius §.bellissimè. Vel dic uerius, ꝙ hic dicitur exceptionē mihi dandā indistinctè, intelligatur siue ex necessaria causa refixi tabulas, siue nō.quod enim fixum est in ianua mea à me possessa,possum authoritate mea demoliri arg.ʒ.ad legem Aquil.quēadmodum.§.j.Quod autē legitur ʒ. eod.ſi alius.in §.bellissimè.intelligendū est quando ædificauit aliquis clām in suo,non in meo.& facit supra,de eo per quē fac.erit.l.j.§.ſi reus.& infect. l.qui bona.§.ſi quis quia.& ʒ.ne quis eum.qui.in ius uoc.l.j.& §.quod me.causa. ſed & partus. §.quæri. Accursius.
d ¶ Profuturam.ʒ hanc ſcilicet,& facit C.quando liceat uni.l.j.Sed ar.contra.C.ne quis in ſua cau.ius.l.j.
e ¶ Speciem.ʒ aliàs faciem,& aliàs ſpeciem.
f ¶ Egerit.ʒid est autem portauerit.
g ¶ Teneatur.ʒ quod etiam non debet.Sed contra:supra eodem.l. ſi alius.§.ſi stercus.Sol.ut ibi.Sed iniuriarum tenetur,& ire non licet:ut C.de fer.l.per agrum.& ʒ.de iniur.l.iniuriarū.§.ſi quis me.Accursius.

Supra

a ¶ Supra id cœlum.ʒ ad hoc ʒ.de seruitu.l.ſi.& ʒ.l.proxi.§. penul.facit ʒ.eod. ſi alius.§.notauimus.
b ¶ Posse.ʒ vt & ʒ.de sepul.ꝛ.§.l.iij.§ sepulchri.& facit ʒ.uti possidet.l.ſi duo.§.item uideamus.
c ¶ Denuntiauerat.ʒ palàm non clam & obscurè : ut ʒ.eo. in prin.

¶ DE REMISSIONIBUS.

¶ *Dixi sup.de ope.no. nun. nunc de remissione.Vel dic quia nūtiatio parit interdictum quod ui aut clā, & remissio tollit:vt sup.ti.i. l.ſi alius. §. i. ideo post præcedentem tit. meritò hunc ponit.*

† ad intell. huius.§.ui. Michael. Vrcurr. in l. ſi finita.§.Iulianus.n. 135. de damn. infect.

IT prætor. ʒ CASVS. Ponitur edictum, cuius sensus est. Qui habet ius prohibendi ne eo inuito fiat opus ſi nūtiat ne fiat, tenet. & ſi posteà remittatur, tenet remissio, & in opere poterit procedi.Posteà loquitur Vlpia. & dicit, Apparet per uerba edicti tenere remissionē,cùm nuntiatio tenuit. remissio autē fit, uel per communem uoluntatem vtriuſq; , vel satisfactione præstita, & ſi post satisfacti. fiat remissio : superflue fit. Item is potest nūtiare, q̄ est dominus fundi, in quo fiebat opus : vel qui habet ibi seruit. vel usumfruct.potest etiam fructuarius uendicare seruitutem. Item remissio facta à fructuario tenet, fructuarius autem non potest nuntiare domino proprietatis ædificanti : sed ſi ex illo opere habeat fructuarius damnum, haber confessoriā. Ité qui habet seruitutem urbanam in dotem, potest nuntiare , ſi in ea fit ab aliquo extraneo opus. Item qui habet fundum obligatum, in quo fit opus , potest renuntiare:item remittere potest.Fran.Accur.

† In P. F. nunciationē missam facio Aug. lib.j. emendat.c.3. sequi Duar. i disp.c.16.

† ad huius tex. intell. uid. Ruin. in l. j. in prin. num. 128.de no. oper. nun. & nu. 133. & 137.& p Crott. i d. l. j. §. hoc aūt edictū. nu.72. & p Bologn. in l.qui uiam. nu. 38. eo. tit. de ope. nou. nunc.

omne etiam supra id cœlum[a] eòque etiam nomine sepulchri viola ti agi posse[b].
¶ *Quæ incontinenti fiunt , postquam aduersarius est certificatus,uidentur bona fide fieri.h.d.*
¶ Si is ,[†] qui denuntiauerat[c] se opus facturum , confestim opus fecerit, clàm feciſse non intelligitur. nam ſi post tempus, videbitur clàm feciſse.

De remissionibus.

TITVLVS XXIIII.

¶ Vlpianus lib.lxij.ad edictum.

LEX VNICA.

AIt prætor, Quod ius sit[d] illi prohibere, ne se inuito fiat, in eo nuntiatio tenet: cæterum[†] nuntiatio ne remissa[e] facit. ¶ Sub hoc titulo remissiones[f] proponuntur : & verba prætoris ostēdunt remissionem ibi demū factam valere[g],vbi nuntiatio tenet : & nuntiationem ibi demum voluisse prætorē tenere[h],vbi ius est nūtiāti prohibere[i] ne se inuito fiat.Cæterum,[†][k] siue satisfactio interueniat[l] siue nō,remissio facta[m] hoc tantùm remittit,in quo tenuit nuntiatio[n]. Planè ſi satisfactum est[o],& exinde remissio facta est, non est remissio necessaria[p]. ¶ Ius is habet nouū opus nuntiandi[q] , qui aut dominiū[r] ,aut seruitutē[s] habet. ¶ Ité Iuliano placet fructuario vendicā darum[t] seruitutum ius esse:secundum quod opus nouum nuntiare poterit vicino , & remissio vtilis erit. ipsi autem domino prædij ſi nuntiauerit, remissio inutilis erit. neque sicut aduersus vicinum , ita aduersus dominum agere potest[u] ius ei non esse inuito se altiùs ædificare[x] : sed ſi hoc facto[y] vsusfructus[z] deterior fiat, petere vsumfructum debebit. Idem Iulianus scribit de cæteris , quibus aliqua seruitus[a] à uicino debetur. ¶ Ei quoque, qui pignori fundum accepit, scribit Iulianus non esse iniquum detentionem[b] seruitutis dari.

De precario.

TITVLVS XXV.

¶ *Primò dicit, quid sit precarium. Secundò ex quo iure descendit, & in quo differt à donatione. Item in quo simile est commodato.Fran.Accur.*

¶ Vlpia.lib.lxxj.ad edictum.[†] LEX I

RECariū est [c], quod precibus petenti vtēdum cōceditur tandiu, quandiu is , qui cōcessit, patitur. qd genus liberalitatis[d] ex iure gentium descēdit. Et distat à donatione, eo ꝙ qui donat , sic dat , ne recipiat[e].at qui precariò concedit, sic dat, quasi tunc recepturus cum sibi libuerit precarium[f] soluere. Et est simile[g] commodato. nā & qui commodat suam rē, sic cōmodat,ut non faciat rem accipiētis[h], sed ut ei uti re cōmodata pmittat.

A ¶ Iulianus.[†] LEX II.

IT prætor,Quod precariò ab

n ¶ Nuntiatio.ʒ cum effectu.
o ¶ Satisfactum est.ʒ vel per nuntiatorem steterit,quo minus satisfactur uel quia de calumnia non iurat.Accursius.
p ¶ Necessaria.ʒ quia ipso iure per satisfactionem erat facta.
q ¶ Nouum opus nuntiandi.ʒ ſ. perpetuò : cæterum si non sit ius prohibendi , tunc cæterus , quatenus satisfactur.
r ¶ Dominium.ʒ tūc continet causam naturalem.
s ¶ Seruitutem. ʒ personalem : & tunc distinguitur ut dixi sup. de ope.no.nuntia.l.j.§. fi. & l. sequen. uel urbicam , & non rusticam : ut l. qui uiam. uel dic ut not. ʒ. de seruit. urba, prædi.l.inter. §. fin. & l.qui uiam.
t ¶ Vēdicandarum.ʒ ſ. per confessoriam , imò non : ut supra ſi ususfructu. peta. l. j. in prin.Sol.ut ibi. Accur.
u ¶ Agere potest.ʒ fructuarius.
x ¶ Aedificare. ʒ ergo qui non habet ius prohibendi, non habet ius remittendi.
y ¶ Facto.ʒ i. opere facto a proprietario.
z ¶ Vsusfructus. ʒ ſ. per confessoriam.
a ¶ Seruitus. ʒ urbica : ut & sup. ſi seruitu. uendice. & ſi sortè. §.j. Vel dic plenius ut not. ʒ. de serui. urbano.prædio.l. inter seruitutes.
b ¶ Detentionem . ʒ quia petitio datur. ut supra , de ser. l. ei qui. & nuntiare ei permittitur: ut ʒ. de ope. noui nuntiatio. l. creditori. ergo & remittetur : ut supra in principio huius l.

¶ DE PRECARIO.

¶ *Et hoc restitutorium est:ut ʒ.e.l.ij.§. i.sicut superius quod ui aut clām : ut supra tit. i.l. i.§. i. Accursius.*

† Vlpian. lib. 71. ad edict.

c ¶ RECarium est.ʒ Interdum strictè accipitur, ut hic,& interdum large.ut C.de præscripti.xxx.anno.l.ij.
d ¶ Quod genus liberalitatis.ʒ ex hoc dicitur in quodam simile donationi: ut ʒ.eo.l.interdictum.& ʒ.de furt.eū qui. §. is qui precario. quia uidetur inesse in precario quædā usus donatio, & tamen distat a donatione,eo ꝙ qui donat,&c. Item uidetur esse simile contractui, quem sæpe fieri uidemus : ſ. ꝙ donat quis alicui in amicitiam. potest enim renocare, quando uelit.
e ¶ Ne recipiat.ʒ ut & ʒ.de do.l.j.i prin.& de do.cau.mor.l. senar.§.j.
f ¶ Libuerit precarium.ʒ ut & infrà l.proxi.& l.habet.in princip.& l.cum precario.&c.
g ¶ Simile.ʒ sed non per omnia . Nam differt: quia commodatū dat ad certum usum,ut patet per l.illius ti.cōmodati:nam sic dicitur accō modo ſcalas.ut apponas fenestris:pugillares,ut scribas:equū,ut ad uillam ducas.quod non est in precario.ut ad certum usum concedatur:& ex hoc oritur secunda differentia: quia hoc quandocunq; reuocatur:illed expleto usu:ut hic & ʒ.commoda.in cōmodato.§.ſicut. Tertiò differt,quia hic de dolo & lata culpa tantum tenetur:nisi lit. conte. ut ʒ. eod.quæsitum.§.cum quoque.& §.ſi seruitute. At ibi etiam de leuissima uidendum.Item secundum quosdam differunt quarto: quia commodatum in mobilibus,precarium in immobilibus frequenter fit. un de præsumunt in dubio,in re mobili cōmodatum,& in immobili precarium,quæ non placet,cùm & immobilia commodentur: ut ʒ. cōmo. l.j.§.j.& mobilia precario concedantur: ut ʒ.eo in rebus in princi.
h ¶ Accipientis.ʒ ut & ʒ.commoda.l.rei.& l seq.

Precarium & cōmodatum differunt.

A It prætor.ʒ CASVS. Ponit edictum cuius sensus est : quod precario ab aliquo accepiti , siue nunc habes . siue dolo feciſti, quòd minus haberes: prætor ait,ut restituas. Secundò loquitur Vlp. & dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicit:hoc interdictū restitutorium est,& æquitatē continet. nam æquū est,ut re mea utaris donec uolam: ultra non. & non solum agitur hoc edicto de reuocando precarium,sed etiam præscriptis verbis actio cōpetit. Tertiò dicit. Res corporalis potest concedi precario,& incorporalis: ut si precario concedam tibi ire per fundū meum.dat & alia exē pla. Item in re mobili cōstitit precariū. Item qui precario rem habet, dicitur possidere. Ité hoc interdicto tenetur, nō qui rogauit, sed qui habuit precario rem. unde si filius meus, uel seruus à te rogauit precario rem aliquam: & cōcessisti: ego dicor habere, non ipse: & ego teneor. Ité si rem meam precario mihi roganti concessisti,non dicor eam precario habere, cum res mea sit. Item si rem tuam habeo precario, usque ad natale: & eo nūciente adhuc retineam: dicor ex nouo precario habere,etiam si non interuenerūt rogamina,pro hoc nouo precario. Si autem intra natale rogaui te, ut proroges tēpus, & prorogasti, idem precarium durat: secus si finita die, id est post natale te rogaui, ut eandem rem cōcedas precario,& concessisti:nā nouum est precarium. Sed pone, q̄ ante natale factus es furiosus, uel decessisti, licet adhuc post natale teneā rem: non extenditur precarium. Ité si procurator meus, i. nuntius, siue gestor meorum negotiorum, me mandante, uel ratum habente, meo nomine rogauit, ut tu concedere res rem precario, & cōcessisti:ego dicor habere precario. Ité qui rogauit me, ut possit stare in fundo meo precario: puta ad solem, nunc in hyeme,& concessi: non dicitur possidere, sed ego,sic nec fructuarius, nec colonus,nec inquilinus dicuntur possidere:licet sint in prædio.& h.d. hæc l.cum tribus seq.& prin.quartæ.Franc.

¶ posidere.

† lib.25.ad edict. prouinc.

† lib.7 1.ad edict.

illo habes, aut dolo[a] malo fecisti vt desineres habere:qua de re agitur,id illi restituas. ¶ Hoc interdictum restitutorium est: & naturalem habet in se æquitatem. nanq; precarium reuocare uolenti competit[b]. Est enim natura æquum, tandiu te liberalitate mea uti, quā diu ego velim: & ut possim reuocare cùm mutauero uoluntatem. Itaque[c] cùm quid precariò rogatum est non solum hoc interdicto vti possumus, sed etiā præscriptis verbis[d] actione, q̄ ex bona fide[e] oritur. ¶ Habere p̄cariò videtur, qui possessionē vel corporis[f] vel iuris[g] adeptus est ex hac solummodo causa, quòd preces adhibuit,& impetrauit precibus vt sibi possidere aut vti liceat.

¶ Caius. LEX III.

Veluti[h] si me precariò rogaueris, ut per fundum meum ire vel agere tibi liceat, vel vt in tectum, vel in aream ædium mearum stillicidium, vel tignum in parietem immissum habeas.

¶ Vlpianus. LEX IIII.

In rebus[i] etiā mobilibus precarii rogatio consistit. Meminisse autem nos oportet,cum qui precariò habet,etiam possidere[k]. Et tenetur hoc interdicto non utique[l] ille, qui precariò rogauit, sed qui p̄cariò habet. Etenim fieri potest, ut quis non rogauerit, sed habeat precariò,vtputà seruus meus rogauit: mihi aquisiuit precarium, uel aliquis[m] alius, qui iuri meo subiectus est. Item, si rem meam precariò rogauero, rogaui quidem precariò,sed non habeo precariò: idcirco quia receptum[n] est, rei[o] suæ precarium non esse. ¶ Ité qui precarium ad tempus rogauit[p], si nito tempore,etiam si ad hoc tempus non rogauit, tamen precariò possidere[q] videtur. intelligitur enim dominus, cùm patitur eum, qui precariò rogauerit, possidere: rursus[r] precariò concedere[s].

¶ Pomponius. LEX V.

Sed & si manente adhuc precario,tu in vlterius tempus rogasti,prorogatur precarium. nā nec mutatur causa possessionis,& non constituitur eo modo precarium, sed in longius tempus profertur.si verò præterita die rogas, propius est, ut soluta iam causa precarii non redintegretur,sed noua causa constituatur[t].

¶ Vlpianus. LEX VI.

Certè si interim dominus furere cœperit, vel decesserit, fieri non posse, Marcellus ait, ut precarium redintegretur[u]. & hoc uerum est. ¶ Si procurator[x] meus me mandante, vel ratum habente precarium rogauerit,ego precario propriè habere dicor[y]. ¶ Is, qui rogauit, ut precario in fundo moretur[z], non possidet,sed possessio apud eum, qui concessit remanet. Nam & fructuarius (inquit) & colonus, & inquilinus sunt in prædio,& tamen nō possidēt[a]. ¶ Iulianus ait,eum qui vi alterum deiecit[b], & ab eodem precario rogauit[c], desinere vi possidere[d], & incipere precario: neque existimarium non constituatur ad tempus:sed commodatum fie:sed certè & precarium:ut ff.l.proxi.in fi.& hoc expone,ut statim dices. Accur.

q ¶ Possidere.§ s.de nouo,cum causa prioris sit sublata:ut ff.l. proxi. in fi.& facit §.loca.item quæritur.§.fi.& l.qui ad certum. & dic, ut ibi.

r ¶ Rursus.§ & sic est nouum precarium.

s ¶ Concedere.§ hic continua legem,certè.

t ¶ Ed & si manente. Causa constituatur. § facit suprà de iudi.l.ij.§. sed si iudex. & de arbit. l. si cum dies.in princ.'& l. Labeo.§.penult.& fin. & infrà de verbo.obli. l. cum stipulatus sum mihi à Proculo.

Certè. § Casus princip. huius l. usq; ad §. Iulianus ait: continuatur casui præceden. ¶ Iulianus ait.§ Te ui deieci de fundo & eundem à te petij precario : dicitur q̄ si desino ui possidere, dicor amodò precario possidere. idem si istū fundum à te emi : nam q̄ emptore dicor possidere. Secundò dicit: Rem meam obligaui tibi & tradidi:eandem à te precario petij : & concessisti : dicitur q̄ precario dicor possidere. Tertiò dicit:rem alienā quam quis possidet, potest precario cōcedere,& tenet precarium & h.d. hic §. cum l. seq. Franc.

† lib.39.ad Sab.

† lib.71.ad edict. † ad intell. huius l. ui. Rube. in l. non solum §. morte, nu. 55. de nou. oper. nunc.

u ¶ Redintegretur.§ nanque per expressam concessionem, uel prorogationem furiosi, neque per tacitam. Item nō per tacitā hæreditatis,l.cōcessionē. sed si expressè hæres concederet, esset nouū precariū omnino, non primum uerè, uel præsumptiuè redintegratū, uel resuscitatū. ad hoc §. loca,qui ad certū.& de acquir. poss. l. si is qui animo. Sed ar. contra.§ fol.ma.l. ij. §. uoluntatē. sed ibi propter patrē. Item quid si recipit furiosus, uel hæres adit,an redintegretur tacitè,cum adhuc nō erat reuocatū,licet finitū?Quidam q̄ sic.sed dicunt nouum precariū:sicut si de nouo cōderetur.ad quod facit ff.eo.l.quæritum.§.quod à Titio.& quod ibi notatur.

x ¶ Si procurator.§ prout dicit mandante,dic procurator, id est nuntius.in mea enim persona concepit contractum precarij. aliàs, sibi nō mihi quęritur precarium:ut §. de acqui.poss.l.possessio.§.fin. Ité prout dicit ratum habente : dic q̄ gestor negotiorum rogauit meo nomine: & in persona mea concepit uerba contractus, propter eandem rationem: uel fortè ad instar possessionis, quæ quæritur per tales, & hoc precarium quæritur: ut C. per quas.l.j.

y ¶ Moretur.§ fortè ad solem:nō ut ppōsideat ciuiliter,uel naturaliter.& facit quod no.ff.eo.& habet.§.eum.

z ¶ Non possident.§ colonus & inquilinus nullo modo,etiā naturaliter: ut §.de usufcap.non solū.§.quod uulgò. licet fit ar. cōtrà §. communi diui.l.communi dividundo.§.neque. Fructuarius autem nō ciuiliter:ut hic,& §.de acqui.re.do.l.acquiritur.§. fi.sed naturaliter sic, ut §.de acqui.poss.l.naturaliter.

a ¶ Deiecit.§ de fundo.

b ¶ Rogauit.§ scilicet possidere.

c ¶ Possidere.§ qui dominus non erat: ut statim colligitur. res ergo ui possessæ,& si in potestatem domini nō restituuntur: sed in eius, qui est expulsus,usucapiuntur.secus in furto: ut suprà, de usufca. sequitur. §. quod autem.quæ est contra.& facit infra eodem.l.fina. in principio & suprà de acquirenda possess.quod meo.in prin. Item facit ad rationem diuersitatis suprà,de ui & ui ar.l.j.§.qui ui à me. & quod ibi not.

item

item facit §.commo.l.j.& §.de acqui.possessio.l.iij.§.illud.

a ¶ Posse.§ si non esset res eius,qui deiectus est aliàs cōtrà.ut suprà, de usuca.l.sequitur.§.lana.

b ¶ Non possit.§ uidebatur enim quod nō:ut suprà eod.l.in rebus. §.item si rem.

c ¶ Possessionis. § si.respectu.& facit §.de acqui.poss.l.qui pignori. & C.de distra.pign. l. creditor. & §. de pigno. si rem alienam. §.fina.

Sed & si eam. Vt d. tenear. § facit §. commo.l.ita.&ff.l.proxi.in fi.j. respon.

Quæsitum est. § CASVS. Rogatu mei scholaris concessi librum meū scholari alterius doctoris,quasi scholari meo concedens:habeo mandati contra scholarem meū:& ipse habet hoc interdictum de precario contra scholarem, qui habuit librum, sed si non cogente,uel mādante meo scholari, sed instigāte,alij scholari concessi librum,& pactū mihi fecit scholaris meus: de hoc libro reddendo:tenetur scholaris meus act. præscriptis uerbis. & in factū. ¶ Quod à Titio.§ Rem quam habui precario à defuncto: uideor habere,& ab hærede eius, uel ab alio eius successore, etiā si ignorē quis sit hæres. Secundo dicit:Concessisti mihi rē precario, & eam postea uendidisti Titio.& Titius non reuocauit eā à me:imò dimisit penes me esse aliquo tēpore, uideor habere precario eam à Titio, & ei competit hoc interdictū. ¶ Eū quoq;.§ Per uerba edicti patet eū teneri hoc interdicto. qui habet rē precario. & qui dolo desijt habere. Quid si culpa desiit habere? certè non tenetur. secus est in commodatario, qui tenetur & de culpa. & quare sit secus, redditur ratio in litera. tenetur tamen precario habens, etiā de lata culpa.Secundò dicit:Per hoc interdictū petitur res precario cōcessa restitui in pristinam causam:& si nō fiat restitutio prædicto modo:cōdemnatio fit in interesse quantū interfuit agentis,à tēpore redditi interdicti:fructus etiā uenient à prædicto tēpore:Tertiò dicit:Concessi tibi fundū precario.nō fuisti usus seruit. debita illi fundo:& sic est amissa nō utēdo: an tenearis,quæritur? Et dicitur q̄ nō, nisi fuisti in dolo,uel culpa lata de his enim tenetur tantum,qui precario rē habeat.at post lite motā in hoc interdicto uenit & leuis culpa & leuissima. Quarto dicit:Hoc interdictū dat post annū.& redditur ratio in litera.Quinto dicit:Hoc interdicto tenetur hæres eius,qui habuit rē precario :siue ad hæredē uenit res precario concessa:siue dolo fecit,quo minus veniret.Fran.

† rei suæ possit.

† lib.3. Interdict.

† Vlpia.lib. 71.ad edic.

e ¶ Concesserit.§ scilicet Titio.

f ¶ Quia hæc uerba.§ quæ sunt §. eod.l.ij.in princi.

g ¶ Cuius res est.§ ut §.l.proxi.Accursius.

h ¶ Ne habeat.§ ad hoc ergo,ut interdicta mihi contra te dentur: oportet q̄ precario habeas,& à me subaudias, uel ab alio. cui successimus:uel in rem:ut ff.§.quod à Titio.& §. illud.

i ¶ Quia nō.§ nō enim tenetur hoc interdicto,qui precario rogauit: sed qui precario habet:ut §. eo.l.in rebus.§.j.

k ¶ Cùm non mihi.§ argumen. quod hoc sit de substantia precarij, scilicet recipere rē ad usum suum precibus porrectis. & hoc innuitur ex ipsa descript one precarij. ut §.l.j.

l ¶ Mandante.§ quodammodo.

m ¶ Non mandato.§ non mandando,nō fideiubendo,sed aliter precibus rogando.s. instigando & suadendo. cū aliàs facturus nō erat. nam & aliàs propter exhortationem quis teneretur:ut C. ad l. Iul. de ui. priua.l. seruus.

n ¶ In factum. § ex hoc interdicto de precario. ex quolibet enim hæc actio datur,si alia specialiter non nominetur:ut insti.de interdi.§.fi. & secundū hoc ego à Sempronio, & tu à me habes precario:& tu mihi, & ego sibi hoc interdicto teneor. quod uerum est, si Sępronius mihi tradidit, & ego tibi postea:sit autem meo mandato,tibi tradidit, tunc ego mandati teneo, & tu mihi de precario: ut §. Vel die actio in factum. i. præscri. uer. ut supernus loquitur, cum ego rogaui, uel mandaui uolens me obligare sibi mandati, uel etiam promisi sibi per stipulationem:quo casu ex ea possem conueniri, & iple dedit Titio meo mandato, qui me rogauerat. Si autē nō obligaui me per stipulationem, nec mandaui uel rogaui, nolēs me obligare mandati, sed pactum fecit, cum credebat Titio me restituturum precariū tenebor præscrip. uerb. id est actio. in factum: ut hic dicit. & ad hoc. q̄ mando nō animo obligandi me mandati. C. de neg. gest. si negotiū. facit §.man.l. si manda uero.§. si curator.

o ¶ Ab hærede. § sed nunquid est nouū precarium quod habere uidetur ab hærede? credo q̄ sic: argumē. l. certè. j. respon. primū enim precarium finitum est morte. nam per mortem defunctus desiit uelle:& precarium eatenus durat,quatenus durat uolūtas concedentis,argumen.§.eod.l.ait prætor. §.j & facit ff.eo.l. cum precario.§.fi.

Precarij tēpus in uoluntate cōcedētis. cōsistit.

p ¶ Ignoret.§ sic §. quod ui aut clam.l.denique. §. quæsitum.

q ¶ An precarium.§ in persona emptoris:ut sic faciat cum precedentibus.& hanc bene soluit alij dicūt,in persona uēditoris:& sic dicit, q̄ hic nō soluit quæstio,sed solumt q̄ duret.ar.ff.de act.& obli.l.quecunque.econtra uidef,quod nō,argumen.de aqua pluuia. arcen.si certius.§.si prius,esset enim iniquum eū teneri duobus emptori ut subiicit:& uenditori:ut §.de exerci.l.ne in plures.

r ¶ Interdicere.§ interdicto proposito ab emptore.

s ¶ Dolum.§ ut ff.de regul.iur.l.contractus.

t ¶ Ex liberalitate.§ commodatum ucrò ab initio liberalitatis est, post necessitatis:ut §. cōmo.l.in cōmodato.§.sicut precariū. i omni tēpore liberalitatis.in prin.& in fi.ut ff.e.l. cum precario. & §.e.l.ij.§.j.

v ¶ Meritò.§ quæ dolo comparatur:ut §.fi men. fal.mo.di.l.j.§. ideo.

x ¶ Restitui.§ scilicet precarium.

y ¶ Editum est.§ ut & in aliis:ut & §. de interdict.l.in interdictis. in fi.& §.de ui & ui arma.l.j. §. ex die.

z ¶ Et fructus.§ facit ff.§. proxi.

Si serui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si seruitute ʒ debita rei concessæ precario.
b ¶ Et culpam latam.ʒ vt §.§.eum. Et not. ex his, q statim cùm datur precarium: oritur actio de precario, & ex tunc tollitur xxx. ann. aliud in actione tutelæ & pro socio, quæ nascuntur demum finita tutela, & societate: ut C. pro socio. l. tandiu. & suprà de tute. & ra. dist. l. si tutor. §. fin. & l. sequen. & l. nisi. in principio. Accursius.
c ¶ Non uenire.ʒ scilicet leuem & leuissimam.
d ¶ Et omnem causam.ʒ ut & suprà fini. regun. l. iij. §. post litem. & suprà si certum petat. l. cum fundus. in prin. Accursius.
e ¶ Post annum.ʒ est & alia ratio: quia est rei persecutorium: ut §. de actio. & obliga. l. in honorarijs. & facit instit. de perpe. & tempo acti. §. absurdum enim. Accur.
f ¶ Hoc interdicto eius hæres.ʒ Sed quomodo eius hæres tenetur, licet dolo fecit, quò minus ad se peruenire, cum ad hæredem nō transeat precarium: vt infrà cum precario. §. fin. quæ est cōtra? Respon. ipse tenetur de eo, quod ad se peruenit: unde debet teneri, si dolo fecit quòd ad se non peruenire, quasi hæc æquiparentur: ut suprà depositi. l. j. §. an in pupillum.
g ¶ Tenetur.ʒ ut & C. eod. l. ij. licet ipsi non sit quæsita possessio precario: ut infrà l. cum precario. §. fi. Sed contra §. de diuer. præscri. l. cum hæres. Sol. ut ibi.
h ¶ Peruenit.ʒ imò insolidum ut suprà depositi. l. si hominem. §. datur. sed illud quando ex contractu defuncti transit ius ad hæredem. quod hic non fit. & facit §. de acti. & obliga. l. ex depositi.

† reddituꝰ.
† lib. 26. ad edict.
† aliàs incipit Precario.
† lib. 5. ex Plautio.

ex die interdicti editi prestabūtur.
¶ Si seruitute[a] usus non fuerit is qui precariò rogauit, ac per hoc amissa sit, videamus an hoc interdicto teneatur. Ego arbitror non aliàs, quàm si dolo fecerit. Et generaliter erit dicendum, in restitutionem venire dolum, & culpam latam[b] duntaxat: cætera non venire[c]. Planè post interdictum† editum oportebit dolum, & culpam, & omnem causam[d] venire. Nam vbi moram quis facit precario, omnē causam debebit restituere.
¶ Interdictum hoc post annum[e] competere Labeo scribit, eoque iure vtimur. Cùm enim nonnunquam in longum tempus precariū concedatur, absurdum est dicere interdictum locū non habere post annum.
¶ Hoc interdicto eius hæres[f], qui precario rogauit, tenetur quemadmodum[g] ipse: vt siue habeat, siue dolo fecerit, quò minus haberet, vel ad se pueniret, teneatur. ex dolo autem defuncti hactenus, quatenus ad eum peruenit[h].

¶ *Præcarium potest constitui inter præsentes & inter absentes. Fran. Accur.*

¶ Caius. LEX IX

PRecaria† possessio constitui potest vel inter præsentes vel inter absentes, veluti per epistolam, uel per nuntium[i].

¶ Pomponius† LEX X

QVamuis ancilla* quis precario rogauerit, id actū videtur, ut etiā quod ex ancilla natum

† lib. 16. ad edict.
† aliàs incipit Precario.
† lib. 5. ex Plautio.
* lib. 26. ad cum precario. §. fi. Sed contra §. de diuer. præscri. l. cum hæres. Sol. ut ibi.
h ¶ Peruenit.ʒ imò insolidum ut suprà depositi. l. si hominem. §. datur. sed illud quando ex contractu defuncti transit ius ad hæredem. quod hic non fit. & facit §. de acti. & obliga. l. ex depositi.

esset, in eadem causa haberetur[l].
¶ Celsus† LEX XI.
SI debitor rem[m] pignoratam precario rogauerit, soluta pecunia precarium soluitur: quippe id actum est, ut eousque[n] precarium teneret.

¶ *Pactum contra substantiam contractus, est nullum. Bar*

¶ Idem lib. xxv. dig. LEX XII.
CVm precario† aliquid† datur, si conuenit, ut in calendas[o] Iulias precario possideat, nunquid exceptione adiuuandus est, ne antè ei possessio auferatur? Et nulla uis est huius conuentionis, p ut rem alienam domino[q] inuito possidere liceat. ¶ Precarij rogatio ad hæredem eius qui precario concesserit, transit[r] ad hæredem autem eius qui precario rogauit, non transit[s]: quippe ipsi duntaxat, non etiam hæredi eius concessa possessio est.

¶ Pomponius† LEX XIII.
SI seruus tuus tuo mandato precario rogauerit, uel etiam ratum habueris[t], quod ille rogauerit tuo nomine, teneberis quasi precariò habeas. Sed si te ignoranti, suo nomine, uel seruus, uel filius rogauerit, non uideris[u] tu precario habere, sed ille[x] erit actio de[y] peculio, vel de in rem uerso.

¶ Paulus† LEX XIIII.
INterdictum de precario merito introductū est: quia nulla eo nomine iure ciuili* † actio esset. Magis enim ad donationem & benefi

l lib. 7. dig.
m al. Iulia. lege intell. uid. Berenga. sem. in l. pacta conuenta. 20. de contrah. empt.
n ad huius legis intell. Berenga. sem. in l. pacta conuenta. 20. de contrah. empt.
o Aug. lib. 4. emend. c. 14.
q lib. 35. ad Quin. Mut.
r ¶ Transit.ʒ ut & §. l. quæsitum. §. j.
s ¶ Non transit.ʒ licet interdicto plerunque possit conueniri: ut §. eod. l. quæsitum. §. fina. quæ est contra: ut in societate contingit, quæ etiam ad hæredem non transit, & tamen actio pro socio in hæredem datur. idem in mandato: vt suprà, manda. l. inter causas. in princip.
t lib. 13. ad Sab.
u ¶ Non uideris tu.ʒ etiam si ratum habeas non tuo nomine gestum: ut sup. de negoges. si pupilli. §. sed si ego. & facit §. de pe. l. depositi. §. primo. & de pigno. act. si creditor. §. fina.
* lib. 13. ad Sab.
† pactio.

x ¶ Sed illi.ʒ concedenti. Accursius.
y ¶ Erit actio.ʒ f. præscri. uerb. uel dic de precario, quæ datur §. eod. quæsitum. §. ex hoc. quæ dicitur in factum: ut instit. de interdi. §. fi.

INterdictum.ʒ CASVS. Hoc interdictum merito est inductum contra eum, qui habet rem precario: quia nulla actio ciuilis nominata competit: & redditur ratio, quare hoc interdictum competit. Secundò dicit: Hoc interdicto non tenentur hospites, & qui gratis habitat. & dic, de hoc, ut in gl. Tertiò dicit: Etiam iura possunt cōcedi precario: ut tigni immittendi in meam domum, uel in protectum. Quartò dicit: Qui concedit rem precario, & stipulatur sibi reddi: nō habet hoc interdictum. & dic rationem, ut in gio. Quintò dicit: Concessi tibi rem precario hoc pacto, ut habeas possessio. bene tenet, & habes naturalem, ego ciuilem. Sextò dicit: Precarium potest cōstitui in præsentia rei, quæ datur precario, & in absentia. & hoc dicit hæc l. & seq. Franciscus Accursius.
z ¶ Iure ciuili actio esset.ʒ ut infrà de fur. l. eum qui. §. is, qui precario. Sed in hoc est contra suprà. eo. l. ij. §. j. in fi. & infrà, eo. l. duo. §. fin. quibus dicitur, quod datur præscrip. uerb. quæ est ciuilis: ut suprà de præscript. uerbis. l. j. & l. si tibi. Solu. non est ciuilis, sed nominata, ut hic: est tamen ciuilis innominata, ut in contrariis: uel secundum Roge. refert concedatur precarium simpliciter: & tunc interdictum solum: ut hic. aut cum pacto reddendi quando libuerit reuocare: & tūc præscript. uerbis. ut in contrariis. aut etiam stipulatio: & tunc sola ex stipulatu: ut infrà l. proxi. §. cum quis. Tertij distinguunt: aut precarium constituitur datione, & tunc præscript. uerb. ut in contrariis: aut permissione, ut quia tu rem meam possides, quā tibi precario permitto: ut hic, argumen. infrà eod. l. unusquisque. & l. fin. & sic plus portæ

Seruus qfque dicitur dominus.
q ¶ Domino inuito.ʒ id est eo, qui concessit precario licet non sit rei dominus: ut §. eo. l. sed & si. respectu enim eius, qui habet precario, dicitur dominus. Sic quandoque dicitur seruus dominus respectu eius, cui mandauit.

precarij.

precarij rogatio, quam precarij datio.
a ¶ Negotii contracti. ʒ scilicet causam. & continua l. sequentem.
b ¶ Thabet. ʒ scilicet hoc interdictum.
c ¶ Velimus. ʒ ut §. ait prætor. §. j. quod nō esset si esset donatio.
d ¶ Non intelliguntur. ʒ si dicas hospites, id est, inquilinos, ipsi magis sunt ratione condu
ctionis quā precarij: siue cum domino, siue sine eo habitēt. Vel si dicas, q gratis: tūc uidetur eis domus commodari: ut §. cōmo. l. j. §. fi. Vel si dicas hospites qui ad hospitiū recipiuntur per cauponem uel stabularium, qui nihil p domo dāt, sed p comestibilibus, & quandoque pro lecto: tunc magis dicitur detineri, in domo quam ipse domum teneat, uel pro conducto uel precario.
e ¶ Protectum. ʒ ad quod facit §. eo. l. ij. §. fi. & l. iij.
f ¶ Non competit. ʒ si ergo cauit sibi per stipulationē quia tunc competit sibi auxiliū ciuile: ut instit. de act. §. de constituta. non debet petere hoc interdictū ut §. l. proxi. Itē & alia ratione: quia stipulando uidetur renūtiare interdicto. ar. C. de pac. conuen. l. fin. est & tertia: quia stipulando uidetur agi, ut ex donatione actio nō oriatur: ut §. de noua. l. cùm enim.
g ¶ Eum hominē. ʒ id est, eius hominis possessionem.
h ¶ Corpore. ʒ id est naturaliter.
i ¶ A possessione. ʒ & sic ciuiliter & distinguē hic: aut hoc est actum, ut omnis possessio detur: ut §. eo. in rebus. §. j. & de acq. pos. Pomponius. §. si is qui aut ut nulla ut §. e. certè §. is qui. & de acqui. pos. l. si quis ante. §. idē Pomponius. aut ut habeat naturalem tantū ut hic, & hoc in dubio uidetur per hunc §. & in hoc & in primo casu datur interdictum uti pos. prærerquam contra dominum: ut §. eo. l. qui precario. & facit §. com. diuid. l. cōmuni dividūdo. §. inter prædones & sic est in creditore, & debitore: quorū q libet quo ad quid possidet: ut not. §. qui satisdare cogan. l. sciendum. §. creditor.
k ¶ Quo quis. ʒ hic dic, ut §. de precario. uel dic nō refert in præsentia rei uel absentia: ut C. de cōtrahen. emptio. l. j. & §. eo. l. unusquisq. Vel dic siue in uilla, siue in urbe. ar. §. qui satisda. cogan. sciendum. §. j.

† Iulianus.
† Iste text. est notandus ad hoc propositū, quod dominium & etiā possessio omniū bonorū illius, qui arrogatur, in arrogantē transeat. sine ulla apprensione. Bol.
† Iulianus.
† li. 13. dig.

SI adopturo† eum, qui precariò rogauerit, ego quoq; precario possidebo.

¶ Idem† lib. 23. ad Sab. LEX XVII.
QVi precariò fundum possidet, is interdicto Vti possidetis, aduersus omnes præter eum quem rogauit, m uti potest.

¶ Iulianus† LEX XVIII.
VNusquisque potest n rē suā quanuis non possideat, precario dare ei qui possideat.

¶ Idem. † LEX XIX.
DVo insolidum precario habere non magis possunt, quā duo insolidum ui possidere, aut clàm. Nam neque iustè o neque in iustè possessiones duæ p concurre possunt. ¶ Qui seruum meum precario rogat q, uidetur à me precario habere, si hoc ratum habuero: r & ideo precario interdicto mihi tenebitur. ¶ Cùm quid precario rogatum est, nō solum interdicto uti possumus, sed & incertā actione, id est præscriptis uerbis s.

¶ Vlpianus.† LEX XX.
EA quæ distracta sunt, ut precario penes emptorem essent quoad t pretiū uniuersum persolueretur, si per emptorem steterit, quò minus persolueretur, uendito rem posse consequi u.

¶ Venuleius.† LEX XXI.
CVm precario quis rogat, ut ipsi in eo fundo morari liceat superuacuum est addiici ipsi, suisque. nam per ipsum suis quoq; permissum vti uidetur x.

¶ Iulianus.† LEX XXII.
SI is qui pro possessore y possideret precario, dominum rogauerit, ut sibi retinere rē liceret, uel is, qui alienam rē emisset z domino precario rogauerit, apparet eos precario possidere: nec existimandos mutare sibi causam possessionis, quibus à domino concedatur precario possidere. Nam si id, quod possideas, alium precario rogaueris, uideri te definere ex prima causa possidere, & incipere precario a habere. & contrà si possessorem precario rogauerit is,

† li. 49. dig.
† als condictione.
† lib. 2 Responſ.
† lib. 4. action.
† Vlpia. als Venuleius. lib. 3. Interdict.

tibi eum precario donec solueres pretiū. si non soluas, possum repetere librū hoc interdicto. Secundo dicit. Cum concedo tibi fundū precario ut in eo moreris: superuacuum est dicere & tuis hoc liceat. nam intelligitur. & hoc dicit hæc l. & seq. Fran. Accursius.
t ¶ Quoad. ʒ id est, donec.
v ¶ Consequi. ʒ interdicto de precario. sed si soluatur pretium, desicit precariū: ut infrà eod. l. si debitor. & facit suprà, de pericu. & commo. rei uendi. l. serui.
x Cum precario. Vti uidetur. ʒ ea ratione quia ad certum usum nō datur. & facit infrà: de uerbo. oblig. l. si stipulatus. & suprà de usu & habitatio. l. ij. §. j. & l. iij.

SI is qui pro possessore. ʒ CASVS. Possidebam rem tuam pro prædone uel pro emptore: quia eam emeram a non domino. nunc eadem petij à te precario, & habui. dicitur quòd bene tenet precarium. Sed pone quòd tu dominus rei eā petiisti à me precario, & concessi. dicitur quòd tenet bene precarium. Vltimo dicit, Pupillus si accipit rem precario sine tutoris authoritate bene tenetur: nam si habet eam, iustum est, q reddat, uel si dolo desiit habere. secus si sine dolo de eam, iustum est, q reddat, uel si dolo desiit habere. secus si sine dolo de fiit habere. nam tunc non tenetur. Fran. Accursius.
y ¶ Si is qui pro possessore. ʒ maximè: q a idē si bona fide: ut subiicit.
z ¶ Emisset. ʒ & sic bona fide.
a ¶ Precariò. ʒ facit §. de acqui. possessio. interdum. & l. quod meo. & §. eo. l. unusquisque.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Precarij.¶ facit C.loca.si quis conductionis.
b ¶ Aliena sit.¶ ad hoc ſ.l.certe.§.fi.&l.ſeq.
c ¶ Contineuere.¶ reddendo in eum interdictum. nam idem eſſet in quolibet maiore.hic enim pupillus ſicut quilibet maior tenetur de dolo & lata culpa:cum ſit proximus pubertati:ut ſ.commo. l. iij. in prin. quæ etiã corrigit l. prima eiuſdem tit.in fi.itẽ &ſ.depoſiti.l.j.§. an in pupillum. & de dolo. l. hæredibus. §. primo. Quod verò hic ſubiicit ſiue non habeat: ſupple nec dolo, uel lata culpa habere deſiit. Vel dic loqui in non proxi. pubertati, ſed infantiæ. hic ergo ſi habet, tenetur: ſi non habet, nequaquam. nam dolum uel latam culpam committere non poteſt: ut ſ. de rei vendi. quod infans. & ad l. Aquil. ſed & fi. §. ſed & ſi infans.

¶ DE ARBORIBUS cædendis.

lib. 7 i.ad edict.

IT prætor, CASVS. Ponitur edictum cuius ſenſus eſt. ſi arbor ex ædibus tuis in meas impẽdet:ſi nolo illam arborem adimere : prætor uetat mihi fieri uim. Secundò dicit Vlpia. hoc edictum eſt prohibitorium. & per hoc edictum prohibetur mihi fieri uim quo minus totam arborem adimam: & à ſtirpe eam poſſum excidere, & ligna tollere potero niſi dominus eius incidat, & quod dictum eſt de arbore: idem dicas in uite. & non ſolum mihi domino domus cui arbor tua nocet, hoc permittitur, ſed etiam ei qui habet uſumfruct. in iſta mea domo. Item ſi plures ſunt domini domus cui nocet arbor tua: quilibet habet hoc interdictum ut non prohibeatur tollere arborẽ. Vltimò dicit. Prius permittitur domino tollere arborem. & ſi non tollat tunc ille cui nocet poterit tollere.

Deinde.¶ Nunc ponitur aliud edictum : cuius ſenſus eſt, ſi arbor ex agro tuo in meum agrum pendet : niſi tu tollas ramos uſq; ad quindecim pedes ſuper terrã,ego potero tollere. & prætor prohibet ne mihi iuis fiat.hoc etiam dicit lex duodecim tabularũ,& eſt ratio,ne umbra ramorũ meo agro noceret. Et differt hoc edictum à primoquia per primum prohibet uim fieri prætor totã arborẽ incidenti. at in hoc incidenti uſque ad quindecim penes ramos ſupra terrã. Vltimò dicit. Si arbor tui fundi uento inclinata in meum fundum ſit : agam ex lege duodecim tabularum ut adimatur quaſi non ſit tibi ius ita habere. & hoc dicit hic §. & lex ſequens. Franc.Accur.

d ¶ In ædes.¶ id eſt in prædium urbanum: quod quid ſit, dic ut infrà de uerborum ſignifi.l.urbana.
e ¶ Prohibitorium eſt.¶ ut ſ.de interdict.l.ij.circa prin.
f ¶ Si arbori¶ materialiter.hæc uerba ponuntur.
g ¶ Ei.¶ publica autoritate: ut C.de pig.l.ij).Azo.ſed H.ſua autorita te:ut C.de pig.act.l.pignoris.& C.quã.lic.uni.ſine in.ſe uind.l. liberã.
h ¶ Continentur.¶ ut & ſ.arb.fur.l.uitem.in prin.
i ¶ Arborem.¶ quoniam domum ſua impenſa tegere & refarcire de

qui rem auocare ei poſſet, teneri eũ precariò, quoniam aliquid ad eum per hanc precarii [a] rogationẽ peruenit,id eſt poſſeſsio quæ aliena ſit [b]. ¶Si pupillus ſine tutoris autoritate precariò rogauerit : Labeo ait,habere eum precariã poſſeſsionẽ, & hoc interdicto teneri. Nam quo magis naturaliter poſsi deret, nullum locum eſſe tutoris autoritati:rectèq; dici,q precariò habet : quia quod poſsideat, ex ea cauſa poſsideat, ex qua rogauerit: nihilque noui prætorem conſtituere [c],quoniam ſiue habeat rẽ, officio iudicis teneatur, ſiue nõ habeat,non teneatur.

De arboribus cædendis.

TITVLVS XXVI.

¶ Vlpianus.† LEX I.

IT prætor , Quæ arbor ex ædibus tuis in ædes [d] illius impẽdet , ſi per te ſtat, quò minus eam adimas , tũc quò minus illi eam arborem adimere , ſibique habere liceat, uim fieri ueto . ¶ Hoc interdictum prohibitorium eſt [e]. ¶ Si arbor [f] ædibus alienis impendeat, vtrum totam arborem iubeat prætor adimi: an verò id ſolum, quod ſuper ædes excurrit , quæritur. Et Rutilius ait ex ſtirpe excidendam. idque pleriſque uidetur uerius. Et niſi dominus adimat arborem , Labeo ait,permitti ei [g], cui arbor officeret, ut (ſi vellet) succideret eã, lignaque tolleret. ¶ Arboris appellatione etiam uites continentur [h]. ¶ Non ſolùm autem domino, ædium,ſed etiam ei,qui uſumfructum habet , competit hoc interdictũ:quia & ipſius intereſt, arborẽ [i] iſtam nõ impendere. ¶ Prętereà,probandum eſt,ſi arbor communibus ædibus impendeat, ſingulos dominos habere hoc interdictum : & quidẽ inſolidum: quia & ſeruitutum uendicationẽ ſingu li habeant [k]. ¶ Ait prætor : Si per te ſtat, quò minus eam adimas , tunc quò minus eam arborẽ illi adimere liceat,vim fieri ueto. Priùs itaque tibi datur adimendi facultas . ſi tu nõ facias , [l] tunc uicino prohibet uim fieri adimere volenti. ¶ Deinde ait prætor, Quæ arbor ex agro tuo in agrum illius impẽdet,ſi per te ſtat,quò minus pedes quindecim [m] à terra eã altius [n] coerceas , tunc quò minùs illi ita coercere, lignaque ſibi habere liceat, uim fieri ueto . ¶ Quod ait prætor, & lex duodecim tabularũ efficere uoluit : ut quindecim pedes altiùs rami arboris circuncidã tur, & hoc idcirco effectum eſt, ne umbra arboris uicino prædio noceret. ¶ Differentia duorum capitum interdicti hæc eſt : ſi quidem arbor ædibus impẽdeat , ſuccidi [o] eam præcipitur. ſi verò agro impendeat,tantùm vſque ad quindecim pedes à terra coerceri.

¶ Pomponius.† LEX II.

SI arbor ex vicini fundo vento inclinata in tuum fundum ſit, ex lege duodecim tabularum de adimẽda ea rectè agere potes , ius ei non eſſe [p], ita arborem habere.

lib.34.ad Sab.

De glande legenda.

TITVLVS XXVII.

¶ Vlpianus.† LEX VNICA.

lib.7 1.ad edict.

IT prætor, Glandem, quæ ex illius agro in tuũ cadit,quò minus illi [q] tertio quoque [r] die legere,[s] auferre [t] liceat, vi fieri ueto [u]. ¶ Glãdis non omnes fructus continentur [a].

De libero homine exhibendo.

TITVLVS XXVIII.

¶ Vlpianus.† LEX I.

lib.7 1.ad edict.

IT prætor, CASVS. Ponit edictum cuius ſenſus eſt. ſi hominem liberũ dolo malo retines: prætor ait ut exhibeas. Secundò loquitur Vlp. & dicit : hoc interdictum cauſa tuendę libertatis eſt inductum, ſcilicet ne homines liberi teneantur ut ſerui : quod ſimile ſeruituti erat. Poteſt retinens etiã ac cuſari lege Flauia. & una uia non tollit aliã: maximè ſi à diuerſis intentetur. Tertiò dicit: quod dictum eſt in edicto liberũ,intelligas ſiue maſculũ, ſiue fœminã, ſiue puberem , ſiue non:ſiue unum,ſiue plures , ſiue ſui iuris , ſiue alieni: dum tñ liber ſit. Quartò dicit: q tenet filiũ ſuũ quem habet in poteſtate : non tenetur hoc interdicto. Itẽ qui tenet eũ , quẽ redemit ab hoſtib. nõ tenẽ hoc interdicto, niſi ſit ſolutum pretiũ. ſed ſi remiſerit pretium, & adhuc eũ teneat : tenetur hoc interdicto. Item qui retinet filium ſuum emancipatum luſorem fortè ob hoc,ne ad ludum vadat : non tenetur hoc interdicto . Item qui libertum ſuum,uel alumnum, uel noxę ſibi datum adhuc impuberem tenet , quem credebat ſeruum:non tenetur hoc interdicto,niſi eũ induxerit blanditiis ad tenendum.Item, is demum hoc interdicto tenetur, qui ſciens liberum hominem tenet eum:ſecus ſi ignoret eũ eſſe liberum, uel dubitet,uel facit ei quæſtionem ſtatus:nam hoc interdictũ ceſſat. & h.d. hæcl. & prin.ſeq.

aliàs Venuleius. li. 4. interdic.
† In P.F. ſcipit neq;.

¶ Ait prætor. Exhibeas.¶ Nunc exponit Vlp. verbum poſitum in edicto hoc.ſ.exhibeas.& dicit,q d ſit exhibere. Secundò dicit,hoc in terdictum competit omnibus volentibus illud intentare : remouent tamen ſuſpectæ p ſonæ, ſi vellent intentare, cum & accuſare poſsint, ſuam ſuorumq; iniuriam p ſequendo:& ſi plures ſimul veniãt, ad hoc interdictum intentandum,præfertur idoneior:quod æſtimatur ex cõ iunctione & fide,& dignitate. & ſi aliqs egit hoc interdicto: alius nõ poterit illud interdictũ intentare , niſi de puaricatione primi docea tur.hoc idem eſt in publicis iudiciis.Sed pone, quod p primum iudicũ conuentus ſolùit æſtimat.litis: fortè l.aureos?adhuc hoc interdi ctum poterit intentari,& ab eodem,qui primò egit,& ab alio.Itẽ ab ſens in hoc interdicto condemnat.Itẽ ſi hoc interdicto conuentus nõ defendatur:in bona eius eundum erit. Item, q ſciens liberũ hominẽ, eum tenet, licet poſſeſſus ignoret ſtatum ſuum, tenetur hoc interdicto. Item qui liberum hominem credens ſeruum,eum emat,& habeat,nõ tenetur hoc interdicto.Item,qui liberum hominem,ſciens liberũ, te neat,cogitur ſtatim exhibere : nec dabit ei dilatio , intra quam exhibeat & hoc intelligas,ſi erat in p ſenti ille poſſeſſus. Vltimò dicit, cre ditor uolebat agere hoc interdicto, ut debitor ſuus, q ſtabat celatus propter debitum exhiberetur. dicitur, q non auditur , ſed mittatur

beat uſque ad triennium? Reſpon.non oneratur probatione actor id proponendo: ſecus in rei uen.quia ibi non reſtituitur res niſi plenè ꝓbanti de intentione ſuatut C.de rei uen.l.fin. ſecundum Alb. Vel aliter ſecundum Azo. neceſsitas imponitur ei in cuius terram cecidit, ut ſingulis tribus diebus ſemel liceat auferre : & ſic habeas quoquo: id eſt , ſingula tertia die.

a ¶ Continentur.¶ ut infrà de uerbo. ſignifi. l.qui uenenum.§.glandis.

¶ DE LIBERO HOMINE EXHIBENDO.

IT ꝓtor.¶ CASVS. Poniſ edictum cuius ſenſus eſt. ſi hominem liberũ dolo malo retines: prætor ait ut exhibeas. Secundò loquitur Vlp. & dicit : hoc interdictum cauſa tuendę libertatis eſt inductum, ſcilicet ne homines liberi teneantur ut ſerui : quod ſimile ſeruituti erat. Poteſt retinens etiã ac cuſari lege Flauia. & una uia non tollit aliã: maximè ſi à diuerſis intentetur. Tertiò dicit: quod dictum eſt in edicto liberũ,intelligas ſiue maſculũ, ſiue fœminã, ſiue puberem , ſiue non:ſiue unum,ſiue plures , ſiue ſui iuris , ſiue alieni: dum tñ liber ſit. Quartò dicit: q tenet filiũ ſuũ quem habet in poteſtate : non tenetur hoc interdicto. Itẽ qui tenet eũ , quẽ redemit ab hoſtib. nõ tenẽ hoc interdicto, niſi ſit ſolutum pretiũ. ſed ſi remiſerit pretium, & adhuc eũ teneat : tenetur hoc interdicto. Item qui retinet filium ſuum emancipatum luſorem fortè ob hoc,ne ad ludum vadat : non tenetur hoc interdicto . Item qui libertum ſuum,uel alumnum, uel noxę ſibi datum adhuc impuberem tenet , quem credebat ſeruum:non tenetur hoc interdicto,niſi eũ induxerit blanditiis ad tenendum.Item, is demum hoc interdicto tenetur, qui ſciens liberum hominem tenet eum:ſecus ſi ignoret eũ eſſe liberum, uel dubitet,uel facit ei quæſtionem ſtatus:nam hoc interdictũ ceſſat. & h.d. hæcl. & prin.ſeq.

¶ Vlpianus.† LEX II.

NIHIL †enim multum à ſpecie ſeruientium differunt,quib. non datur facultas [b] recedendi [c].

¶ Vlpianus.† LEX III.

lib.7 1.ad edict.
† Fauia. & ſic ſequẽtibus lege.

QVod [d] & lex †Flauia ꝓſpexit [e]. neq; hoc interdictũ aufert legis Flauiæ executionem. nam & hoc interdicto agi poterit, & nihilominus accuſatio legis Flauiæ inſtitui , & uerſa uice, qui agit Flauia , poterit nihilominus , & hoc ĩterdictũ habere : præſertim [f] cùm alius interdictum , alius Flauiæ [g] actionem habere poſsit.

¶ Hæc uerba , Quem liberum.ad omnem liberum hominem pertinent,ſiue pubes ſit , ſiue impubes: ſiue maſculus ſit, ſiue fœmina [h],ſiue unus , ſiue plures [i],ſiue ſui iuris,ſiue alieni [k].hoc enim tantùm ſpectamus,an liber ſit. ¶ Is tamẽ qui in poteſtate habet , hoc interdicto non tenebiẽ [l]:quia dolo ma lo nõ uidetur habere , qui iure ſuo utitur [m]. ¶ Si quis eum,quem ab hoſtibus redemit,retineat [n],in ea cauſa eſt,ut interdicto non teneaẽ. nõ enim dolo malo facit . Planè ſi offertur pretium, interdictum locum habet . Sed & ſi eum remiſit pretio non accepto , dicẽdum eſt, interdicto locũ fore , ſi poſteàquã ſemel remiſit,uelit retinere. ¶ Si eum quis retineat filium,quẽ non habet in poteſtate , plerunq; ſine dolo malo facere uidebitur [o]. Pietas enim gemina [p] † efficit ſine dolo malo retineri [q],niſi euidens dolus malus intercedat [r]. ¶ Pro inde & ſi libertũ ſuũ , uel alumnũ uel noxæ deditum [s] adhuc impuberem [t],idem erit dicendum . Et generaliter, qui iuſtam cauſam habet hominis liberi apud ſe retinẽdi,nõ uidetur dolo [u] malo facere. ¶ Si quis uolentẽ retineat [x],nõ uidetur dolo malo †retinere. Sed quid ſi uolẽtem quidem retineat, non tamen ſine calliditate circunuentum,uel ſeductum, uel ſolicitatum [y],neq; bona,uel probabili ratione hoc faciat?Rectè dicetur dolo malo retinere. ¶ Is, qui neſcit apud ſe eſſe hominem liberũ , dolo malo caret [z]: ſed ubi certioratus retinet , dolo malo non caret. Planè ſi dubitat [a], utrum liber an ſeruus ſit , uel facit ſtatus cõtrouerſiam , recedendum erit ab hoc interdicto , & agenda cauſa libertatis. Etenim rectè placuit, tunc demum hoc interdictum locũ habere , quoties quis ꝓ certo liber eſt. Cæterùm , ſi quæratur de ſtatu , nõ oportet præiudicium fieri aliænæ cognitioni. [b] ¶ Ait prętor [c] ,

in bonis eius.& h.d.hic totus tit.Fran.

b NIhil enim.Facultas.¶ Hic not.quod dixi C.de uſufru. l. antiquitas.& facit ſ.de condi.& demon.Titio.§.ij. C.de capti.& poſt.reuer.l.ab hoſtibus.Accur.

c ¶ Recedendi.¶ Iſtæ tres leges continuantur.

d QVod.¶ ſcilicet ut liberi exhibeantur.

e ¶ Proſpexit.¶ ut ſ. ad l.Flauiam.l.non ſtatim.§.fin.& C.ad l Fla. l.ſi fratrem.

f ¶ Præſertim.¶ i.maximè.nam & idẽ utrunque intentare poteſt ut C.qſi ciuilis act.l.j.& ſ. de tabul.exhi.locum.§. ſi quis dolo. Sed arg.cõtrà. ſ. de iniur.l. quod ſenatus.§.fi.

g ¶ Alius Flauię.¶ eſt enim hæc actio publici iuris,ut C.ad le. Flau.l. fi.& l.plagij. † genuina.

h ¶ Siue fœmina.¶ ad hoc ſ. de neg. geſt.l.iij. in prin.& de conſti.pecu.l.j.§.j.Accur.

i ¶ Siue plures.¶ ſingularis numerus.ſ.quem liberum,cõcipit pluralem. ſic econtra.ſ.ui bonor.rap.l.ij.§.uel cuius bona.

k ¶ Siue alieni.¶ non tamen detinentis:ut ſtatim ſubiicit. † facere.

l ¶ Non tenebitur.¶ niſi in caſu : ut ſ.ut. 1.l. j.in fi.& l.ſeq.

m ¶ Vtitur.¶ ad hoc ſ.de reg.iur.l.nullus. & ſ. de furt.l.cum creditor.& ſ. de dam. infe.l. fluminum. §. fin. & l. Proculus.& ſ.de iniur. l.iniuriarum.§.is qui in iu.& ſ. pro ſocio.l.meritò.

n ¶ Retineat.¶ ut & C.de capti. & poſtl. reuer.l.ſi liberum.

o ¶ Videbitur.¶ aleator fortè erat.

p ¶ Gemina.¶ Vna eſt communis omnium hominum : quæ uocatur officium . alia ſingularis ſcilicet inter patrem & filium , quæ dicitur pietas : & ſic eſt gemina quia homo , & Pietas duplex.

quia pater.& facit ſ.de ado .nec ei.§ eorũ.& q d no.C.de neg.ge,officio.& pro hoc.ſ.de rit.nu.l. non ſolum.§.de uno.& etiam ſ.de proba. l.Procula.

q ¶ Retineri.¶ ſ.uideri.Accurſius.

r ¶ Intercedat.¶ & probet: ut C.de dolo.l. dolum.& ſ.de dolo.l.& eleganter.§.fin.

s ¶ Deditum.¶ ſ.ei,qui putabat eum ſeruũ , cũ liber ſit:ut ſ.l.ſi.ij.rſi.

t ¶ Impuberem.¶ uidetur enim eum tenere,propter utilitatẽ ipſius impuberis.& fallandi,maximè impuberem: ut ſubiicit.

v ¶ Dolo.¶ facit ſ.de bo.fider qui cũ maior.§. ſi patris. & ſ.de regu. iur.qui in ius.§.nemo.

x ¶ Retineat..¶ ut & ſ. de aqua plu arcen.l.in diẽ.& ſ.de ædili.edi.l. quæritur.§.ſi uenditor.& ſ.de iniur. l.j.§.uſque.& C.de tranſac.l.cum donationis.& C.de.pig.l.liberum.

y ¶ Solicitatũ.¶ facit C.de rapt.uir.§.huic.& ſ. de ſeruo cor.l.j.§. j. & ij.& C.de apoſta.l.eum.

z ¶ Caret.¶ ad hoc C.de iceſt.nu.l. q cõtrà.& ſ.de exc.do.l.ij.§.generaliter.& ſ.de tribu.l.illud.§. ſi cuius.ibi, ſi tñ, &c. & ſ. de acq. poſ.l. clam.& ſ.de peti.hære.itẽ uenit.§. petitã.& l.ſed & ſi lege.§. de eo.

a ¶ Dubitat. ¶ Tria ergo ſunt: ſcire, & dubitare. & ſic eſt arg. quod aliquis poteſt reſpondere,dubito.

b ¶ Cognitioni.¶ aliàs cõditioni . & dic alienæ, id eſt,de libertate , ſuper qua cognoſceret fortè alius iudex, ſi nequit iſte de libertate iudicare. Accurſius.

c ¶ Ait prætor.¶ ſ.eo.l.j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE LIBERIS EXHIBENDIS,&c.

¶ Hoc interdictum,nõ potest per procuratores exerceri:nisi nominatim mãdatum sit,& pater ualetudine uel alia causa impediatur: ut ff. de procura.l. Pomponius.

¶ Venuleius lib.4. † LEX IIII.

SI quis liberum hominem ignorantem suũ statum retineat, si tamẽ dolo malo retineat, cogitur exhibere. Trebatius quoq; ait nõ teneri eum, qui liberum hominẽ pro seruo[n] bona fide emerit, & retineat. ¶ Nullo tẽpore dolo malo retineri homo liber dẽt, adeò ut quidã putauerint[o], nec modicum tempus ad eum exhibendum dandum: quoniam[p] præteriti facti pœna præstãda est. ¶ Creditori non competit interdictum, ut debitor exhibeatur. Nec enim debitorem latitantem exhibere quisquam cogitur: sed in bona eius ex edicto[q] prætoris itur.

De liberis exhibendis, uel deducendis.

TITVLVS XXIX.

¶ Vlpianus.† LEX I.

AIt prætor, Qui, quæ ue ĩ potestate Lucij Titij est si is, eave apud te est, dolove malo tuo factũ est, quominus apud te esset, ita eum[r] eãve exhibeas. ¶ Hoc interdictũ proponitur aduersus eum[s], quẽ quis exhibere desiderat eũ[t], quẽ in potestate sua esse dicit †. & ex his uerbis[u] apparet ei cuius in potestate est, hoc interdictũ cõpetere, In hoc interdicto[x] prætor non admittit causam cur apud eum sit is qui exhiberi debet: quemadmodum in superiori interdicto: sed omnino restituẽdum putauit si in potestate est. Si uerò mater sit, q̃ retinet(apud quam interdũ magis quàm apud patrem morari filium debere ex iustissima[y] ſ. causa & diuus Pius decreuit[z], & à Marco, & Seuero rescriptũ est) æquè subueniendũ ei erit[a] per exceptionẽ[b].

AIt ptor.ꝫ CASVS. Ponit edictũ cuius sensus est. si eum qui est in potestate mea, puta filium meũ, apud te habeas, uel dolo desiisti habere prætor ait, ut exhibeas. Secundò loquit Vlpia. & dicit: hoc interdictum datur aduersus detinentem eũ, quẽ quis desiderat exhiberi:& datur ei, qui eum detentum, in sua potestate esse dicit. Tertiò dicit nõ curatur ex qua causa sit filius meus apud alium: sed omnimodo cogitur restituere eum ex quo est in mea potestate:nisi sit mater quę teneat filium meum,cũ quandoque expediat, apud eam esse magis, quam apud me. Idem si apud aliũ sit filius me", & iudicatum sit eum non esse in mea potestate. † lib.71.ad edict.

¶ Si quis filiam ꝫ Pater filiam suam nuptã Titio, & cum eo existẽte in bona uoluntate, uult eam adducere: uel petit eam sibi exhiberi causa dissoluẽdi matrimonij, dicitur q̃ nõ potest, & redditur ratio in litera: secus tamen si petam eã exhiberi causa exercendę patrię potestatis in eam, ut causa castigãdi eam ob aliquam ignominiã, quã sibi ipsa dixerit: nam tunc auditur, dum tamen modicè castiget. Vltimò dicit, pater filiam suam nuptam Titio tenebat, inuito Titio.poterit Titius agere interdicto, de uxore exhibenda,ac deducenda.& h.d.hic.§.& l.seq. Fran.

r ¶ Ita eũ.ꝫ i.ita uno casu, ut alio, sed quo modo exhibet, qui nõ habet:licet dolo habere desiit? & certè non poterit: sed iurabitur in litem. & facit ſ. de

s ¶ Aduersus eum.ꝫ scilicet, detinentem.
t ¶ Desiderat eum.ꝫ scilicet,filium.
v ¶ Ex his verbis.ꝫ edicti.
x ¶ In hoc interdicto.ꝫ & superiori.ſ. de libero homi exhiben.nam ibi quæritur causa.ſ.uolens,uel innitus:ut ſ.ti.j.l. iij. §. fi quis uolentẽ. quod hic non quæritur,nisi in casu:ut ĩ l.fin. Item ibi quærit dolo,uel eum.aliàs si eum quis.
y ¶ Ex iustissima. ꝫ quia lactabat eum.
z ¶ Decreuit.ꝫ q̃d dic,ut C.de dinor.fact.l.j. & ij.& C.de pa.pote.l. penul. & ĩ.co.l.deinde §.etiam.
a ¶ Erit ei.ꝫ ſ.matri,sicut superiori titu.subuenitur ei, qui non dolo retinet. Sed cõtra.ſ.de uen.inspicien.l.j.§. post editum autem partum. Sol.ibi.mater nõ iusta causa tenebat,hic sic. ibi enim uolebat ueneno occidere secundum M.
b ¶ Per exceptionem.ꝫ scilicet doli.

Per in

a ¶ Per iniuriam.ꝫ id est, contra ius litigatoris. & facit ſ. de libe. agno.l.j.§.fi.& l.seq.& ſ.ad Treb.seruo inuito.§.cùm prætor,& C.de re iudi.l.j.
b ¶ In potestate.ꝫ facit ſ.de ædili.edic.q̃d si nolit.§.in factum. & ſ. de iudi l.fi prætor.in prin.& de iureiuran. l.non erit.§.dato.
c ¶ Turbentur. ꝫ ut & C.de repud.l.differentiis.& de fur.l.fin.in fin.& de inoff.testa.l.cũ te. & l.filia. & suprà de donat.inter uir.& uxo. l.cùm hic ſtatus.§.si socer.
d ¶ Quod tamen. ꝫ hoc referri potest, ad id quod dixerat ſ.ead. l.§ j.scilicet potest hoc interdictum competere ei, in cuius potestate est: quod tamen sic, &c. uel referas ad proxi.ſ. patri obstare exceptio.si uel t ducere filiam suam alij nuptam. quod tamen sic erit adhi.i. dandum interdictum,&c. Si enim non uelit turbare matrimonium, sed patriam potestatem modicè exercere: non obstabit ei hæc exceptio: sed agere poterit, cum effectu. & hoc est, quod tamen &c.
e ¶ Mò.Rectè conuenitur.ꝫ interdicto de uxore exhibẽda: q̃d non habemus: ad instar eius, quod habemus:ut hic.& C.e.l.fin & facit C.de nup.l.si iuita. Sed arg.contrà.ſ.tit. 1.l.ij. §.hæc uerba.

DEinde ait ptor.ꝫ CASVS. Ponitur aliud edictũ, cuius sensus est.si Lucium Titium in mea potestate existentem aliquis eum detineat, quò minus possim eũ ducere,prætor uetat mihi uim fieri. Secundò loquitur Vlpia.& dicit,interdicta superiora scilicet ſ. titu. 1. posita. & ſ.e.l.j. sunt exhibitoria: hoc autẽ pertinet ad deductionem. Item superius interdictum scilicet ſ. eo.positum est prępara torium huius. & his de causis habet locũ hoc interdictum ex quibus superius §.l.j. positum, & datur hoc interdictum contra detinentem eum,qui est in mea potestate. si autem filius per se ſtet, & neget se in mea potestate esse: cessat hoc interdictum: & habet locum officium iudicis, ut coram eo de hoc cognoscatur, scilicet sit in mea potestate uel non.
¶ Iulianus ait.ꝫ Si agere uolo hoc interdicto,contra Titium possidentem filium meum impuberẽ:uel officio iudicis agere uolo contra ipsum filium meũ impuberem, qui ſtat per se, & negat se esse in mea potestate:aliqñ debeo differre agere.usq; in tempus pubertatis:aliqñ non:nam aut uterque litigantiũ bona fide litigat, id est, actor & reus habẽt bonã fidẽ: & tunc usque in tempus pubertatis impuberẽ apud se habebit:aut reus mala fide contendit,& ego nõ:& tunc ſtatim ago. si autem ego mala fide agam,reus uerò bona fide se defendat,habebit pupillum usque ad finem litis,& ſtatim de causã cognoscitur.si autem uterque nostrum mala fide litiget, differtur causa usque in diem pubertatis: & interim ſtabit puer apud aliquam idoneam personam.
¶ Etiam. ꝫ Si pater sit impius, mater uerò bona: & filius penes matrem ſtare uult:pater hoc interdicto agendo succumbet. Secundò dicit,cũ cognoscitur de impubere masculo uel fœmina, uel proximo pubertati,an sit in mea potestate:& aliquis nostrũ sit calũniator:interim

¶ Pari modo si iudicatum fuerit, non esse eum in potestate,& si per iniuriam[a] iudicatũ sit,agenti hoc interdicto obiiciẽda erit exceptio rei iudicatæ, ne de hoc quæratur, an sit in potestate[b], sed an sit iudicatum. ¶ Si quis filiam suam, quę mihi nupta sit,uelit abducere, uel exhiberi sibi desideret, an aduersus interdictum exceptio dãda sit: si fortè pater cõcordans matrimonium,& fortè liberis subnixum uelit dissoluere?Et certè hoc iure utimur,ne bene concordantia matrimonia iure patriæ potestatis turbentur.[c] quod tamen[d] sic erit adhibendum, ut patri persuadeatur, ne acerbè patriam exerceat potestatem.

† Hermogenianus. libr.6.iuris epitom.

¶ Venuleius.† LEX II.

IMò magis de uxore exhibenda ac† deducẽda,pater etiam, qui filiam in potestate habeat, à marito rectè conuenitur[e].

† Ducenda legit Duar.

¶ *Suprà posuit de liberis exhibendis:nũc dicit de liberis deducendis.Bar.*

† lib.71.ad edict.

¶ Vlpianus.† LEX III.

DEinde[f] ait prætor,Si Lucius Titius in potestate Lucij Titij est,quò minus eum Lucio Titio ducere liceat,uim fieri ueto. ¶ Superiora ſ interdicta sunt,hoc est,† pertinentia ad exhibitionem liberorum[h], cæterorũque,[i] de quibus suprà diximus.

† Alias pertinent.

¶ Hoc autem interdictũ[k] pertinet ad ductionẽ, ut ducere quis possit eos,ĩ quos habet ius ductionis.Itaq; prius interdictum, quod est de liberis exhibendis, præparatorium est huius interdicti. Quo magis enim quis duci possit, exhibendus fuit.Et ex eisdẽ causis hoc interdictum tribuẽdum est,ex quibus causis de exhibendis liberis competere diximus.Itaque quæcunque ibi diximus[l], eadem hìc quoque dicta accipienda sunt.
¶ Hoc autem interdictũ competit non aduersus ipsum filium,quẽ quis ducere uult, sed utique debet esse is, qui eum interdicto defendat. Cæterùm cessat[m] interdictũ, & succedere poterit notio prætoris[n]: ut apud eum[o] disceptetur, utrùm quis in potestate sit, an nõ.
¶ Iulianus ait,quoties hoc interdictum P mouetur de filio ducendo[q],uel cognitio[r],& is, de quo agitur, impubes est, aliàs differri oportere rem in tempus[s] pubertatis, ali às repræsentari[t].idq; ex persona eorum inter quos controuersia erit, & ex genere[u] causæ cõstituendum est.namq;[x] si is,qui se patrem dicit,autoritatis,prudẽtię, fidei exploratæ esset, usq; in diẽ[y] litis impuberem apud se habebit. Is uerò qui controuersiam facit[z], si humilis[a] sit, calũniator notęq; nequitiæ, repræsentanda[b] cognitio est.Item[c] si is,qui impuberem negat in aliena esse potestate, uir sit omnibus modis probatus[d],tutor uel testamento, uel à prætore datus,pupillum,quem apud se habuit,in diem litis tuetur.is uerò, q patrem se dicit, si suspectus est quasi calumniator, differri litem non oportebit[e]. si uerò utraq; persona suspecta est, aut tanquam infirma[f],aut tanq̃ turpis, non alienũ erit(inquit) dispõni apud quem[g] puer interim educetur, & controuersiam in tempus pubertatis differri,ne per collusionem,uel imperitiam alterutrius contendentiũ, aut alienę potestati paterfamiliàs addicat,aut filius[h] alienus patrisfamiliàs loco cõstituatur. ¶ Etiã si maximè eum probet filiũ pater in sua potestate esse, tamen causa

a ¶ Prębere.ꝫ facit ſ.de tab.exhiben.locum.§.hoc interdictum.& ſ. ad exhiben,l.exhibere.& ĩ.de uerb.sign.l.fi.& l.plus est.& ſ.quemad. testa.apc.l.ij.§.inspectio.
b ¶ Nemo enim.ꝫ pro hoc facit ſ.ad exhiben.l.si liber.& institu. de suspe.tuto.§.consequens.
c ¶ Vel calumniari.ꝫ ad hoc ĩ.de re mili.non omnes.§.a barbaris.& ſ.de suspec.tuto.l.tutor §.si tutor.
d ¶ Solicitato.ꝫ & detento.
e ¶ Reos facere.ꝫ ut & ĩ. de accu.l.j. & ij.& l.hos accusare. & C.q accusa.non pos.l.de crimine.
f ¶ Eligẽdum.ꝫ facit ĩ.de sepul. uiola.l.prætor.§.fi plures. & ĩ.de popu.act. sed & fi.§.iscuius. & ĩ.de accusa.fi plures.quid ergo si pateres?Respond.locus est gratificationi. ar. ſ. de relig.l.fi.
† alias solliciti. P.F.
g ¶ Nisi de perfidia.ꝫ expositiuè, non exceptiuè sic ponitur, nisi propter uerbum facile.sic ſ. de procu.l.nisi. & facit ſ. de iureiuran. l. eum. §. in popularibus.
† Duar. legit Idoneor.
h ¶ Amplius agi.ꝫ nisi ille qui accusat loco sẽcũdo, prosequatur suã uel suorum iniuriã, & doceat se ignorasse de accu.primi, ut ĩ.de accu.fi cui.§.iisdem.& facit ĩ.de prœuaric.l.prœuaricationis.
i ¶ Æstimationem.ꝫ fortè quinquaginta aureꝰ.uel quantum arbitratur bonus uir. arg.ſ. de iis, qui deiece. uel effu.l.j.§. 1. & §.sed cũ. uel quanti in litem iurauerit.arg.ſ.de in lit.iuran.l. in actione.§. planè. & ſ. de reĩ uendi.l. qui restituere. Sed nun quid de calumnia iurabitur?potest dici, q̃ sic: quia ex quo cõceditur, quod maius est: & id quod minus est, debet esse concessum. secundum Io.
† rogãdum
k ¶ Sine exceptione.ꝫ rei iudicatæ. quod
† sed si.
est cõtra naturam popularium actionum: ut ĩ.de popu.acti.l.iij.Icẽ arg. contra.ĩ. de exceptio.rei iud.l.si quis cũ eod.§.planè. & facit ſ. de noxal.l. qui ex pluribus.sed hic speciale. Accursius.
l ¶ Itrogandum.ꝫ potest quippe absens condemnari, licet tempore sententiæ non fuerit præsens: ut & C.de adulteriis.l.quamuis adulter.
m ¶ Perpetuum.ꝫ id est, sine fine:ut & C. de præscriptio.lon.temp. quæ p̃ libertate.l.fola.& facit suprà,de nia publi.l. uiam publicam. & est hoc cõtra naturam popularium actionum:ut infrà,de popul.actio. l.fin.Accursius.
n ¶ SI quis liberum. Pro seruo.ꝫ ut & suprà eod. l.proxi.§.si eum.ibi, Sproinde,&c.
o ¶ Putauerint.ꝫ & bene nisi ponas eum.non posse ſtatim exhiberi: uel absentem esse:quo casu tempus dabitur.& quod subiicit modicum tempus,scilicet x. dierum:ut suprà,de cõstitu.pecu.promissor.alias dicitur modicũ quatuor mensium: ut suprà, de arbi.fi cùm diem.§.fi.& l.seq.aliàs xxx.die.ut ſ. de itine.actuq̃ue prima.l.j.§ ij.
p ¶ Quoniã.ꝫ quasi dicat, in pœnã pteriti facti denegat ei dilatio.
q ¶ Ex edicto.ꝫ ſ. quibus ex cau.in possessio.catur.l.ij. & facit ſ. de in ius uocan.l.plerisque.& l.satisque.
g ¶ Superiora interdicta.ꝫ de libero homine exhibẽdo, & de liberis exhibendis. & facit ſ.de interdic.l.j.
h ¶ Liberorum. ꝫ id est,filiorum.
i ¶ Cęterorumq;.ꝫ liberorum hominũ, qui non sunt filij.
k ¶ Interdictum.ſ.de ducendis.
l ¶ Diximus.ꝫ ſ.l.j.p totum.
m ¶ Cessat.ꝫ ubi alius detinet locum habet interdictum: ut in princ. ubi alius non detinet, cessat:ut hic. sed in hoc contra.ĩ.e.l.pen. & C. eo.l.j.ubi à nemine detinetur,& tamen habet locum interdictũ. Sol. simpliciter est quæstio filiationis,cessat: ut hic. ubi & hęreditatis, quã dico mihi per eum quę fictam, tunc habet locũ, ut ibi: ut ar.C. de testa. l. cum testamento. Alij distinguunt,an quæstio filiationis est: & p cõsequẽs potestatis: & habet locũ interdictũ, an potestatis tantum. filium enim se cõfitetur, & tunc nõ ut ibi & hic & diffting. not.ſ. de reĩ uen.l.j.§.1.
n ¶ Prætoris.ꝫ i.officium iudicis. ad quod est suprà de reĩ uend.l. j.§.1.
o ¶ Eum.ꝫ prętorem, siue iudicem. Accur.
p ¶ Interdictum.ꝫ de liberis deducendis. Accursius.
q ¶ Ducendo.ꝫ aduersus alium. Accur.
r ¶ Vel cognitio.ꝫ ad uersus eum.
s ¶ Rem in tempus.ꝫ id est, causam nam rei appellatione causa continetur: ut ĩ.de uerbo. sig.l.rei.
t ¶ Repręsentari.ꝫ i. ſtatim terminari.
v ¶ Et ex genere. ꝫ utrum sit iusta, uel iniusta.
x ¶ Namq;.ꝫ secũdo casu respon.
y ¶ In diem litis.ꝫ id est,in tempus pubertis:& sic contradictor non est hic calumniator, aliàs ſtatim expediret: ut ĩ.ſtatim secundum Hu. Vel dic propriè in diem litis,id est donec lis erit finita:quæ ſtatim finitur cum resistens sit calũniator. & sic tradetur patri quasi possessio:& nihilominus aget,q̃d est notandum, secundum quosdam. sed nõ placet:quia cunc interim deponitur puer:ut ĩ.§. in hoc.
z ¶ Facit.ꝫ excipiendo, & sic reus dicitur facere cõtrouersiam acto ri.fic C.de edict.l. fi controuersiam.
a ¶ Humilis.ꝫ id est,uilis.
b ¶ Repræsentanda.ꝫ id est,ſtatim determinanda.& pro pupillo.si id ratio uel modicè suggerat.ar.ĩ. de Carb.edic.l.ij.§. duæ.
c ¶ Item.ꝫ nunc contra.
d ¶ Probatus.ꝫ scilicet est.
e ¶ Non oportebit. ꝫ apparet quòd quicunque eorum sit calumniator,non differtur: sed si uterque tunc secus ut subiicit.
f ¶ Infirma.ꝫ id est,non firma ad hoc factum.
g ¶ Quem. ꝫ tertium.
h ¶ Aut filius.ꝫ ad hoc ſ.eo.l.j.§ si uerò.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Obtinuit.ʒ in illo rescripto.
b ¶ In hoc interdicto.ʒ non ergo differtur hoc casu:& sit depositio, nam alter erat c lumniator:ut §. Iulianus. Accursius.
c ¶ Fœminam prætextatam.ʒ id est puellam.
d ¶ Proximè.ʒ aduersbium est.
e ¶ Prætextati.ʒ sed aliàs est ætati:& tunc ꝓximè est nomen.
f ¶ Accederet.ʒ id est contingeret.
g ¶ Prætor.ʒ ad hoc §.ʒ. si uerò utraque.
h ¶ Proximè.ʒ aduersbium.
i ¶ Prætextati.ʒ Prætextatus dicitur, qui ad huc est impubes:à prætexta quod est genus uestis, qua utebantur impuberes: de qua fit mentio instit. de iniur. §. 1.
k ¶ Accedere:ʒ i. cõtingere.
l ¶ Puberem.ʒ aliàs impuberem.
m ¶ Authoritatis.ʒ strictè hic. alibi largius ponitur,ut ff. de uerb.sig ni l. pronuntiatum §. matrẽ. & dixi §. de stat. homi. nam ciuiũ. & facit §. ad Tertu. l.j.in principio.

Prætexta-ri qui dicã tur.uid. ple nius Bud. i annota. ad Pand.l.fin. ff.de senat. & l. sed etſi de iure fiſci

† Quæſt.

SI eum.ʒ CASVS. Ego dico te esse in mea potestate, & meo iussu adiuisse hæreditatem. possum contra te de hæreditate agere:& hoc interdictum contra te intentare: licet res ut paterfa. Franc. Accur.

n ¶ Ait.ʒ ut & C.eo. l.j. Sed contra §. eo.l.ꝓxi.§. hoc autem, Solue, ut ibi.

† li.4.iterd.

SI filius.ʒ CASVS. Filius meus stat spõte penes te, & dicit se non esse in mea potestate,non habeo hoc interdictum: sed officiũ iudicis, cũ perinde sit, ac si per se staret,nisi tu dicas,eũ esse in tua potestate, & non in mea: ego contrà. nàm tunc hoc interdictum habet locum. Fran.

o ¶ Haberet.ʒ & sic habet locum offi. iudi. ut §. eo.l.iij.§. hoc autẽ.

† In P. F. de utrubi.

† lib.72.ad edict.
† aliàs utrubi.

cognita mater in retinendo eo potior erit. idq; decretis diui Pij qui busdam continet. obtinuit [a] enim mater ob neq; tiã patris,ut sine diminutione patriæ potestatis apud eam filius moret. ¶ In hoc interdicto [b] ,donec res iudicetur,fœminam prætextatam [c] ,eumq; qui ꝓximè [d] prætextati [e] ætate accederet [f] ,interim apud matrẽfamiliàs deponi prætor [g] iubet. Proximè [h] aũt prætextati [i] ętatem accedere [k] eum dicimus, qui puberem [l] ætatem nũc ingressus est. ¶ Cùm audis matremfamiliàs, accipe notæ authoritatis [m] fœminam.

¶ Africanus.li.4.† LEX IIII.

SI eum, qui se patremfamili. dicat, ego in mea potestate esse, & iussu meo adisse hæreditatem dicam, tam de hæreditate agi oportere,quàm ad interdictum de filio ducendo iri debere ait [n] .

¶ Venuleius.† LEX V.

SI filius sua sponte apud aliquẽ est,inutile hoc interdictũ erit, quia filius magis apud se, q̃ apud eum est, in quem interdicetur: cũ liberam facultatem abeundi uel remanẽdi haberet [o] :nisi inter duos, qui se patres dicerent, controuersia esset,& alter ab altero exhiberi eum desideraret.

†Vtrobi.

TITVLVS XXX.

¶ Vlpianus.† LEX VNICA.

PRætor ait, †Vtrobi Phic homo, quo de agitur, maiore ¶ pte huius anni fuit, quò minus is eum ducat uim fieri ueto. ¶ Hoc interdictum de possessione rerum mobilium locum habet: sed obtinuit uim eius exequatam fuisse Vti possidetis interdicto [r] ,quod de rebus soli [s] competit, ut is in hoc interdicto uincat, qui nec ui, nec clàm,nec precariò, dum super hoc ab aduersario inquietaẽ, possessionem habet.

De migrando.†

TITVLVS XXXI.

¶ Vlpianus.† LEX I.

RÆtor ait,Si is homo, quo de agitur, non est ex iis rebus de quibus iter te, [t] & actorem [u] conuenit [x] ,ut quæ in eam habitationẽ, de qua agitur, introducta importata, ibi nata factave essent, ea pignori tibi pro mercede eius habitationis essent, siue ex his rebus esset, & ea merces tibi soluta, eove nomine satisfactum est, aut per testat [y] ,quò minus soluatur: ita quò minus, ei qui pignoris nomine eum induxit, inde abducere liceat,uim fieri ueto. ¶ Hoc interdictum proponitur inquilino qui soluta pensione uult migrare [z] .nã colono non competit, cui rei [a] ẽt extra ordinem subueniri potest. ergo infrequẽs [b] est hoc interdictũ. Si tamen gratuitam quis habitationem habeat, hoc interdictum utile ei †cõperit. ¶ Si pensio nõ dum debeatur [c] ,ait Labeo interdictum hoc cessare: nisi paratus sit eam pensionem [d] soluere. Proinde si semestrem soluerit [e] , & semestris debeatur [a] , inutiliter interdicet,nisi soluerit, & sequẽtis semestris:ita tamẽ [b] , si conuentio specialis facta est in conductione domus, vt non liceat ante finitũ annum,vel certum tẽpus migrare. Idem est,& si quis in plures annos conduxerit, & nondum præterierit tempus. Nam cum in vniuersam cõductionẽ pignora sint obligata, consequens erit dicere interdicto locũ non fore, nisi liberata fuerint. ¶ Illud notandũ est,prætorem hic nõ exegisse [c] vt in bonis fuerit cõductoris: nec vt esset pignori res [d] illata,sed vt pignoris nomine inducta sit. Proinde& si aliena sint,&sint talia,quę pignori teneri non possint [e] , pignoris tamẽ nomine inducta sint interdicto huic locus erit. Quòd si nec pignoris nomine inducta sint,nec retineri [f] poterunt à locatore. ¶ Hoc interdictum perpetuum est,& in successores, & successoribus dabitur.

¶ Caius† lib.26.ad edict. LEX II.

HOc interdictum inquilino etiam de illis rebus,quæ nõ ipsius sunt,sed fortè commodatæ ei,vel locatæ,vel apud eũ depositæ sunt,vtile esse,[g] nõ dubitatur.

† In hunc titulum de migrãdo ui dę Ant. Augu. lib.3.ꝛemen.ca.14. lib.13.ad edict.

† aliàs com petet.

† Quæſt.

† al.Pau.& incipit tit. De Saluiano interdicto.

De Saluiano interdicto.

TITVLVS XXII.

¶ Iulianus.†† LEX I.

† Caius,& est secunda l. iſtius ti.j. †li.49.Dig.

SI colonus.ʒ CASVS. Ego Francisci Titio fundum pro pensione certa. in hunc fundum induxit ancillam nomine pignoris, & eam vendidit, & peperit penes emptorẽ. dicitur,quod habeo hoc interdictum.etiã ad partum recuperandum. Secundo dicit, si fundum duorum Titius cõduxit, & insolidũ cuique res Titii in fundum adductæ sint obligatæ,dicitur,quod si tertius.has res incipit possidere, quilibet istorũ poterit agere insolidũ hoc interdicto,si autẽ alter eorũ possidet,potior est possessor. si autẽ erat actũ, vt pro partibus cuique sint obligatæ,tũc quilibet eorũ in parte poterit agere hoc interdicto,& contra extraneum,& inter se. Idem est,si habes rem communem cum aliquo colono, & tu meum fundum conduxisti, & causa pignoris hanc rem induxisti, nam pro parte erit mihi obligata, & competit mihi hoc interdictum. Vltimo dicit,Conduxit Titius fundum duorum, & induxit in eum fundum res causa pignoris, si agatur hoc interdicto inter eos, obtinet possessor, si autem tertius possidet has res,agitur Seruiano iudicio,& hoc dicit hæc lex & sequens. Franciscus.

h ¶ Vtile interdictum. ʒ apparet partum apud emptorem natum obligatum esse,vt supra,de pign.act.l.fi conuenerit.§.fi fundus.sed cõtra supra, de pigno. Paulus.§.j.solu.ibi concepit apud emptorem, & peperit mater,hic nata tantum,sed apud debitorem concepta. Alii dicunt etiam hic nata apud debitorem. Item in eo,quod dicit emptorem teneri,& sic datur contra extraneum,vt hic,& infra l.proxi.§.j.est cõtra. Cæo.l.j ubi dicit non dari in extraneum. sed die directum non dari,utile sicut hic,& l.j.proxi §.i.vel dic,ut ibi.& quære, ut ibi.

i ¶ Essent.ʒ quod in dubio præsumitur ut j.e.l.fi. Accur.

k ¶ Extraneos.ʒ id est,colonum, qui est extraneus respectu creditorum.uel dic proprie:& hoc ne ob.C.e.l.i.quæ est contra.sed §.i.respon.l.j Item, quod dicit aduersus, &c. scilicet in solidum: & sic est occupantis cõditio melior.

† Totum hoc à quibusdã non habet.

Idem in hypothecaria, per omnia, quod in hoc interdicto:ut §.de pign.si debitor. sed secus in quasi Seruiana: ut j.l.fina. in fin. uel dic uerius idem in quasi Seruiana. & illam expone ut ibi iam dices. & adde quod nota. in l. illa, si debitor. Item facit supra de publicat.l.siue.§. si duobus.

† lib.7.ad edict.

I NSaluiano. Possessorvincet.ʒ Collige ergo quod cum quis rem obliget duobus simpliciter. quod insolidum cuilibet pro suo debito obligetur: ut & suprà, de pignor.l.si fundus. §. si duo.

† interdict.

m ¶ Ad Seruianum. ʒ in quo id ueniet ut sit possidentis conditio melior. ut §. de pigno. l. si debitor. & sic idem iuris est in hypothecaria & quasi Seruiana & interdicto Saluiano ; & ex quo insolidum res tenetur duobus quod potior sit occupantis conditio & possessoris. Sed Secundum Hoc quare hic dicit : & erit descendendum , id est , decur endum ad Seruianam ; Respondet. quia interdictũ cessabat cum contra extraneum ageretur.ut hic erat ut C. eodem. l. prima.Sed quidam dicunt quod quasi Seruiana differt in hoc, ab hypothecaria & interdicto. quasi in ista quasi Seruiana: nec fit possidentis nec occupantis conditio melior.& l.illam, si debitor.in hypothecaria tantum, & non in quasi Seruiana intelligunt.

† li.4.ad edict.

¶DE SALVIANO INTERDICTO.

De exceptionibus, præscriptionibus, & præiudiciis. *

TITVLVS I.

¶ *Sicut actor tenetur ꝓbare suam intentionẽ ita reus suam exceptionem. Paul. de Cast.*

¶ Vlpianus.† LEX I.

¶DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Quid sit exceptio.& unde dicatur.quæ sit earum diuisio.quibus & quando earum detur auxilium.& de præiudicialibus excep. ubi locum habeant,* cicitur *j.e.l.& ij.& l.si post. & l.fundum.& instit. de actio.§. præiudiciales. Item de præiudicialib. secundum Accursium.*

ADDITIO. Continuat Bartol.sic. Dictum est supra. de pluribus partibus iuris,& de actionibus, & supra proxi. de interdict.quæ sunt arma actoris:sequitur de exceptionibus,quæ sunt arma rei.& qa nomen exceptionis est generale, & quædam sunt præscriptiones,& quædam exceptiones præiudiciales : ideo subiicit de præiudicialibus.

n¶ Præiudiciit.ʒ pruiudicium dicitur,siue præiudicialis actio,siue præiudicialis exceptio.secundum Io.

betur,nisi elapso tempore,arg.§.solu.ma.l.diuortio.j.respon.Azo.

a¶ Debeatur.ʒ conuentionis iure, non quia tanto tempore sit vsus habitatione. Item hoc intelligẽ,cum conduxit in singulis sex mensibus secundum Hug.vel etiam dic,quod in annum,& tunc erit argumẽtum quod in medio anni est soluẽda pensio.sic C.de aduoca.diuer.iudi.per hanc. §. sexcenti autem. Accursius.

b ¶ Ita tamen. ʒ ergo à contrario, si hoc modo specialiter nõ est actum, licet migrare etiam non soluta pensione futuri temporis, & sic est contra.supra. loca. l. si in lege. §. si domus. Solutio. hic de necessaria migratione, ibi de voluntaria. Ir. vel solue, vt ibi, vel hic sunt plures conductiones, scilicet singulis sex mensibus vel annis, ibi vna.& facit supra loca.l.dominus.hor.§.fina. & de damn. infecto. vtique.

c ¶ Non exegisse.ʒ quantum ad hoc,vt competat hoc interdictum.

d ¶ Pignori res. ʒ quia aliena.

e ¶ Non possint. ʒ vel ut si restales sunt quarum commercium est interdictum, vt homo liber.

f ¶ Nec retineri.ʒ competit enim & si non sint obligatæ, nec pignoris nomine inductæ, nec ex verbis edicti apparet, vt supra. ead.l. in prin. & l. proxi.

g HOc interdictũ. ʒ Vtile.id est, efficax, vt supra.l. prima.in principio.vel proprie illud in rebus inquilini,licet obligatis.& facit §.l. proxi.§. illud.

De Saluiano interdicto.

TITVLVS XXII.

¶ Iulianus.†† LEX I.

† Caius,& est secunda l. iſtius ti.j. †li.49.Dig.

SI colonus.ʒ CASVS. Ego Francisci Titio fundum pro pensione certa. in hunc fundum induxit ancillam nomine pignoris, & eam vendidit, & peperit penes emptorẽ. dicitur,quod habeo hoc interdictum.etiã ad partum recuperandum. Secundo dicit, si fundum duorum Titius cõduxit, & insolidũ cuique res Titii in fundum adductæ sint obligatæ,dicitur,quod si tertius.has res incipit possidere, quilibet istorũ poterit agere insolidũ hoc interdicto,si autẽ alter eorũ possidet,potior est possessor. si autẽ erat actũ, vt pro partibus cuique sint obligatæ,tũc quilibet eorũ in parte poterit agere hoc interdicto,& contra extraneum,& inter se. Idem est,si habes rem communem cum aliquo colono, & tu meum fundum conduxisti, & causa pignoris hanc rem induxisti, nam pro parte erit mihi obligata, & competit mihi hoc interdictum. Vltimo dicit,Conduxit Titius fundum duorum, & induxit in eum fundum res causa pignoris, si agatur hoc interdicto inter eos, obtinet possessor, si autem tertius possidet has res,agitur Seruiano iudicio,& hoc dicit hæc lex & sequens. Franciscus.

h ¶ Vtile interdictum. ʒ apparet partum apud emptorem natum obligatum esse,vt supra,de pign.act.l.fi conuenerit.§.fi fundus.sed cõtra supra, de pigno. Paulus.§.j.solu.ibi concepit apud emptorem, & peperit mater,hic nata tantum,sed apud debitorem concepta. Alii dicunt etiam hic nata apud debitorem. Item in eo,quod dicit emptorem teneri,& sic datur contra extraneum,vt hic,& infra l.proxi.§.j.est cõtra. Cæo.l.j ubi dicit non dari in extraneum. sed die directum non dari,utile sicut hic,& j.l.proxi §.i.vel dic,ut ibi.& quære, ut ibi.

i ¶ Essent.ʒ quod in dubio præsumitur ut j.e.l.fi. Accur.

k ¶ Extraneos.ʒ id est,colonum, qui est extraneus respectu creditorum.uel dic proprie:& hoc ne ob.C.e.l.i.quæ est contra.sed §.i.respon.l.j Item, quod dicit aduersus, &c. scilicet in solidum: & sic est occupantis cõditio melior.

† Totum hoc à quibusdã non habet.

Idem in hypothecaria, per omnia, quod in hoc interdicto:ut §.de pign.si debitor. sed secus in quasi Seruiana: ut j.l.fina. in fin. uel dic uerius idem in quasi Seruiana. & illam expone ut ibi iam dices. & adde quod nota. in l. illa, si debitor. Item facit supra de publicat.l.siue.§. si duobus.

† lib.7.ad edict.

I NSaluiano. Possessorvincet.ʒ Collige ergo quod cum quis rem obliget duobus simpliciter. quod insolidum cuilibet pro suo debito obligetur: ut & suprà, de pignor.l.si fundus. §. si duo.

† interdict.

m ¶ Ad Seruianum. ʒ in quo id ueniet ut sit possidentis conditio melior. ut §. de pigno. l. si debitor. & sic idem iuris est in hypothecaria & quasi Seruiana & interdicto Saluiano ; & ex quo insolidum res tenetur duobus quod potior sit occupantis conditio & possessoris. Sed Secundum Hoc quare hic dicit : & erit descendendum , id est , decur endum ad Seruianam ; Respondet. quia interdictũ cessabat cum contra extraneum ageretur.ut hic erat ut C. eodem. l. prima.Sed quidam dicunt quod quasi Seruiana differt in hoc, ab hypothecaria & interdicto. quasi in ista quasi Seruiana: nec fit possidentis nec occupantis conditio melior.& l.illam, si debitor.in hypothecaria tantum, & non in quasi Seruiana intelligunt.

† li.4.ad edict.

¶DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Quid sit exceptio.& unde dicatur.quæ sit earum diuisio.quibus & quando earum detur auxilium.& de præiudicialibus excep. ubi locum habeant,* cicitur *j.e.l.& ij.& l.si post. & l.fundum.& instit. de actio.§. præiudiciales. Item de præiudicialib. secundum Accursium.*

ADDITIO. Continuat Bartol.sic. Dictum est supra. de pluribus partibus iuris,& de actionibus, & supra proxi. de interdict.quæ sunt arma actoris:sequitur de exceptionibus,quæ sunt arma rei.& qa nomen exceptionis est generale, & quædam sunt præscriptiones,& quædam exceptiones præiudiciales : ideo subiicit de præiudicialibus.

n¶ Præiudiciit.ʒ pruiudicium dicitur,siue præiudicialis actio,siue præiudicialis exceptio.secundum Io.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AGere etiam. ¶ CASVS In exceptionibus, qui eas opponit, actoris partibus fungitur: quia debet eas probare: & large intellige exceptionem ut comprehendat republicatio. & duplicationem. Item reus excipiendo fungitur partibus actoris: quia debet probare excep. Franciscus. Accur.

a ¶ Videtur. ¶ tum qa factum ponit, ut actor, ex quo petit ab solui: cum quia onerprobatiõis grauatur ut §. de prob. l. in exceptionib. dic ergo agef, &c. i. actoris officiũ exercere. nõ autem est actor: ut ff. de verb. signifi. uerbum oportebit. §. actiõis. quæ est cõtra. Cũ vero nõ ponit, sed positum negat, ut i exce. de nõ nu. pe. non probat: ut C. ẽ nõ nu. pecu. l. fi ex cautiõe. idẽ & si sit pro eo præsũptio, quæ transfert onus in actorem: ut C. de pact. l. ij. Accur

b ¶ Exceptione. ¶ ponitur nomen exceptionis, pomni exceptiõe, & duplicatiõe & replicatiõe: & ff. e. l. ij. §. & instit. de repli. §. j. S3 certe de his exceptionib[a], quę actori cõpetunt, non est dubium, ſ§ de iis quæ reo cõpetũt dubiũ est. & iõ supponit. nã reus, &c. quasi dubiũ remouẽdo: & nam ponitur, p certe. Nã si redderet rationem idẽ esset positum, & id quod p ratione poneretur. qđ esse non debet.

† lib. 74 ad edict.

† folet dari triplicatio.

† & ita.

c ¶ Actor est. ¶ non prius tamen de caũsa iura, quã actor: ut C. de iu. calum. l. 2. § j. & §. de iudi. d. iuribus. Accur.

EXceptio. ¶ CASVS. Exceptio ẽ exclusio eius q petitur. siue petatur aliquid ex forma actionis ut regulariter hic fit. siue ex forma cõdemnationis: ut cum agitur contra filium condemnatum ex causa mutui. & ipse excipiat de Macedoniano. Secundo dicit, quid sit replicatio Tertio dicit, exceptio & replicatio exclusiriæ sunt. Quarto dicit, de natura exceptio. & replicatur & triplicatur, & de similibus. Quinto dicit quædã excep. sunt dilatorię, ut nõ potes esse procu. ur quia miles uel fœmina, uel quia te fecit, nõ potuit ut quia minor erat. & quædam sunt peremptoriæ. & de his plenius habebis in l. sequen. Francis.

d ¶ Stricte. ¶ accipe cum statim de replicatione subiiciatur & de aliis licet quidam large hic accipiant. ar. ff. e. §. illud. Accur.

e ¶ Intentionem. ¶ quæ intentio uel ipso iure tenet, & tunc dicitur exceptio actionis. uel ipso iure non tenet. & tunc dicitur exceptio intentionis. ut hic innuit. & hoc est, quod dicunt exceptio facti.

f ¶ Condemnationum ve. ¶ hoc in casibus: ut §. ad Maced. l. tametsi. & de re iudica. l. Nesennius. §. fi. & ff. de fideiuss. l. fi fideiussores. §. idẽ respon. & C. de iur. & facti ignoran. l. i. vt & §. fol. matri. l. ex diuerso. §. fi. alias non. ut C. sen. rescin. non posse. l. peremptorias. Potest etiam dici intentionem facti condemnationem. i. quando tenet condemnatio de iure: & tunc dic condemnationem. f. faciendam. id est dicere: condẽnationis petitionem. fic §. de admini. tuto. l. j & secundum hoc non dr aliquid de iis, quæ post sententiam opponuntur. Accur.

g ¶ Replicationes. ¶ replicationes ab exceptione eatenus differre dicimus, quod replicationes quandoque ultra biennium non extendun tur ut supra, de pecu quæstum. §. in dolo. exceptiones autem ultra biẽnium finę temporis præfinitione extendũtur. ut infra, de exceptio. do li pure. §. finali.

AGere ẽt is vĩ, [a] qui exceptione [b] vtitur. Nam reus, in exceptione actor est. [c]

¶ *Exceptio est actionis exclusio: sed replicatio est exclusio exceptionis. Item exceptio datur reo: replicatio datur actori. tamen etiam replicatio dicitur exceptio. Pau.*

¶ Idem. † LEX II.

EXceptio [d] dicta est, quasi quædam exclusio, quæ interponi actioni cuiusq; rei solet ad excludendum id, quod in intentionẽ [e] cõdemnationemve [f] deductum est. ¶ Replicationes [g] nihil aliud sunt quàm exceptiones: & a parte actoris veniunt, quæ quidem ideo necessariæ sunt, vt exceptiones excludãt. Sẽper enim replicatio idcirco obiicitur, vt exceptionẽ oppuget. ¶ Illud tenendum est, omnem exceptionem, vel replicationem exclusoriã esse. Exceptio actorem excludit, [h] replicatio reum: † sed contra replicationem solet dari duplicatio: & contra duplicationẽ † triplicatio: & cõtra triplicationem rursus quadruplicatio † & deinceps multiplicantur nomina, dum aut reus, aut actor obiicit.

¶ *Nota distinctionem duplicem: quia quædam exceptiones sunt dilatoriæ: quædam peremptoriæ. Item dilatoriæ, quædã sunt dilatoriæ iudicij: quia quædã differunt iudicium: ut sunt illę, quæ opponuntur contra personas in iudicio cõsistentes: puta contra procuratorẽ, quòd non est procurator, uel legitimè constitutus: uel quòd non potest ẽse. uel contra actorem: puta, quòd est excommunicatus uel bannitus: uel contra iudicem quòd non habet*

† Lib. 1. ad edict.

† Hæc eadem.

† li. 20. ad edict.

† an pecuniam alig. uel &c.

h ¶ Excludit. ¶ excludit enim exceptio actionem. replicatio uero exceptionem. ad quod est institu. eo. in prin. & de replicatio. in princi. & C. eo. l. non exceptionibus.

i E ¶ Non licere. ¶ hoc expone. ut ff. l. prox.

Xceptiones. ¶ CASVS. Excep. quædam sunt perpetuæ, & peremptoriæ: quædam temporales & dilatoriæ. & de omnibus dat exẽpla. Franciscus.

K ¶ Exceptiones. ¶ genealius accipit hic, quam §. proxi. §.

l ¶ Semper. ¶ id est ĩ quacunque parte iudicij opponi possunt. Accurſius.

m ¶ Contra leges. ¶ ut Iuliam fundi dotalis: ut instit. qui. alie. li. in princ. Azo.

n ¶ Consultum.] Veleianum. ut C. ad Velleia, l. j. Accur.

o ¶ Procuratoriæ. ¶ vel quia dicitur aduersariũ non posse dari, uel fieri procuratorem, uel quia non est: ut supra. de probatio. l. in exceptionib. § sed & si procuratoria. & supra. de dam. infecti. l. inter §. cauere. & facit supra. l. proxi. in fin. Accurſius.

p ¶ Possunt. ¶ item ex ceptiones fori: ut C. ſeod. l. fina. Item ut repellatur, qui non satisdat rem ratam habere, uel iudicatum solui. ut supra. de procurato. Põponius. §. rati. Sed de quibuſdam dubitatur sint temporales, an etiam perpetuę tationę futuri facti, uel accidentiæ: ut supra. de cõdi. inde. sufficit. Item de ea, qua quis damnatur inquantum facere potest. quam Io. dixit peremptoriam: quia non multum refert totum perimatur, an non totum. Item pro eo, q̃ post litem contest. potest opponi. sed secundum. Hug. eadem ratione posset dici non peremptoria, quia etiam post ſenrentiam opponitur. unde dicit eam temporalem, quia & ſi ſol

† Hæc eadem buſdem nõ habetur.

† li. 20. ad edict.

† an pecuniam alig. uel &c.

iurisdictionem. & ista exceptio dicitur declinatoria: quæ debet ante alias proponi. Paulus.

¶ Sane solemus dicere, quaſdam exceptiones esse dilatorias, quaſdam peremptorias: vt puta dilatoria est exceptio, quæ differt actionem: veluti procuratoria exceptio dilatoria est. Nã qui dicit non licere [i] procuratorio nomine agi: non prorſus litem inficiaſ, sed perſonam euitat.

¶ Caius † LEX III.

EXceptiones [k] aut perpetuæ peremptoriæ sunt, aut tẽporales & dilatoriæ. Perpetuæ atq; peremptoriæ ſunt, q̃ ſemper [l] locum habent, nec euitari possunt: qualis est doli mali, & rei iudicatæ, & ſi quid contra leges [m] ſenatuſve consulta [n] factũ esse dicet. Tẽ pacti cõuẽti ppetui, id est, ne oĩno pecunia petaſ. ¶ Temporales atque dilatorię ſunt, q̃ nõ ſemper locum habẽt, ſed quæ euitari possunt: qualis est pacti conuenti tẽporalis, id est, ne forte intra q̃n quẽniũ agereẽ. ¶ Procuratoriæ [o] quoq; exceptiões dilatoriæ ſunt: quæ † nõ ſemper locum habent, ſed interdum euitari possunt. [p]

¶ *Cum quæritur an agens sit effectus locupletior, inſpicitur tẽpus litis cõteſtatæ. Pau.*

¶ Paulus. † LEX IIII.

IN pupillo, cui soluta est debita pecunia ſine tutoris authoritate, ſi quæratur an doli exceptione ſubmoueri debeat, illud tempus ĩſpicit † an pecuniã, vel ex ea aliq̃d aliud habeat, quo petit. ¶

† lib. 1. ad edict.

i ¶ Non licere. ¶ hoc expone. ut ff. l. prox.

Xceptiones. ¶ CASVS. Excep. quædam sunt perpetuæ, & peremptoriæ: quædam temporales & dilatoriæ. & de omnibus dat exẽpla. Franciſcus.

K ¶ Exceptiones. ¶ genealius accipit hic, quam §. proxi. §.

l ¶ Semper. ¶ id est ĩ quacunque parte iudicij opponi possunt. Accurſius.

m ¶ Contra leges. ¶ ut Iuliam fundi dotalis: ut instit. qui. alie. li. in princ. Azo.

n ¶ Consultum.] Veleianum. ut C. ad Velleia, l. j. Accur.

o ¶ Procuratoriæ. ¶ vel quia dicitur aduersariũ non posse dari, uel fieri procuratorem, uel quia non est: ut supra. de probatio. l. in exceptionib. § sed & si procuratoria. & supra. de dam. infecti. l. inter §. cauere. & facit supra. l. proxi. in fin. Accurſius.

p ¶ Possunt. ¶ item exceptiones fori: ut C. ſeod. l. fina. Item ut repellatur, qui non satisdat rem ratam habere, uel iudicatum solui. ut supra. de procurato. Põponius. §. rati. Sed de quibuſdam dubitatur sint temporales, an etiam perpetuę tationę futuri facti, uel accidentiæ: ut supra. de cõdi. inde. sufficit. Item de ea, qua quis damnatur inquantum facere potest. quam Io. dixit peremptoriam: quia non multum refert totum perimatur, an non totum. Item pro eo, q̃ post litem contest. potest opponi. sed secundum. Hug. eadem ratione posset dici non peremptoria, quia etiam post ſenrentiam opponitur. unde dicit eam temporalem, quia & ſi ſol

uatur, repeti non potest. ut §. de condi. indebi. l. nam & ſi marirus. qđ ſieret, ſi esset per petua. cum ſit fauorabilis. ut ſupra. de condi. indebit. qui exceptio. Item quia potest ad meliorem fortunam peruenire ipſe, uel hæres. eius, uel hæres hæredis, nec enim est verisimile, quod omnes eius ſucceſſores ſint egeni. ar. C. arb. ture. ſi defunctus. Item dubitatur de exceptio. nonnume. pecu. item dotis. & quia q̃dam dicũt anomalas. quod non est verum, quo ad hoc, ut ſint temporales, uel perpetuæ. nam prima est temporalis. ſcilicet xxx. dierum uel biẽniſ. ut C. de non numera. pecu. l. in contractibus, in prin. §. j. & in dote idem, q̃ est tẽporalis. ut C. de dote cau. non nume. l. fi. & authen. ibi posita ſed quo ad onus probandi potest dici anomala, cum non ſequatur regulã alia rum exceptionum. ut no. §. e. l. j. Item dubitatur de illa. quam opponit fideiuſſor, ut primo conueniatur reus: & quam opponit extraneus poſſeſſor, ut primo agatur perſonali. ut in authen. de fideiuſ. §. j. & §. ſed neque. ſed die anomalas. nam potest esse q̃ erunt temporales. Itẽ & q̃ perpetuæ, ſi ab illis. ſatisfiat. ut in dicto corpore authenticorum. §. j. & hoc reſpectu dicimus opponi poſt lit. contest. &c. ad instar peremptoriarum. ut C. ſenten. reſcin. non poſ. l. peremptorias. & facit §. l. px. & ſti. e. §. appellantur. & C. e. l. ſi pactum. Accur.

IN peculio. ¶ CASVS. Dedi decem quæ debebam pupillo. & ſine tutoris authoritate ſolui. nunc ipſe pupillus eandem pecuniã à me petit obiiciam ei exceptionem doli. & inſpicitur tempus, quo nunc agit. ut ſi nunc est locupletior, ex ea pecunia. obiiciatur ei prædicta exceptio. Franciſ. Accur.

q ¶ Quo petit. ¶ facit ff. de excep. l. apud. §. ſi quis pupillo & iustitu. qui. ali.

q. alie. li. §. ſi autem. Sed contrà. §. de peti. hæred l ſi à patre. §. pen. Sol. aliud ibi: cùm nec metu facilitatis debeat ius ſuum inconcuſſum relinquere: nec debeat teneri, niſi inquantũ locupletior est: uel uerius utrũque inſpiciatur: ut ibi. Item quandoque ſufficit, ſi nõ est pauperior: ut ff. de solu. l. in pupillo. & facit §. de nego. gest. litis. & de cõdi. indebi. in terdum. Accurſius.

† alias Paulus lib. 18. ad edict.

IS qui. ¶ CASVS. Exceptio inriſiurandi, cum aliis excep. potest opponi: ut ſi iurauit me non debere tibi x. te deferente. item feciſti mihi pactum de non petendo: has duas poſſũ obiicere. & alia exẽpla possunt dari. Frãc. Accur.

† lib. 71. ad edict.

z ¶ Vel aliis ſolis. ¶ ſcilicet potest uti. Accurſius.

b ¶ Permittitur. ¶ ut ff. l. nemo. & §. de regu. iur. l. nemo. Sed argu. contra. §. de iudi. ſed & ſi ſuſceperit. in prin. & §. de lege. commiſ. ſi peremptorem. & §. de trib. l. quod in hæredem. §. eligere.

c SIrem. ¶ Pone casum: ut ff. de doli excep. l. apud. §. ſi quis autem. & contrarium, quod ibi est de l. an utiũ. quæ est §. de diuer. præſcript. & hic dicere potes. & facit §. de acquiren. poſſ. Pomponius. §. ſed & legatario. & de pub. ac. l. eum qui. §. in hac. & diſtingue hoc ut dixi ff. de regu. iur. quod ipſis. Accurſius.

† Lib. 3. ad Plautium.

† ea

EXceptiones. ¶ CASVS. Exceptiones, quę cohærent perſonæ, non transeunt ad alios: ut ecce patronus & parens, & ſocius & maritus habent excep. ut non teneantur, niſi in quantum facere poſſunt hæc exceptio non competit ſideiuſſoribus. eorum. illæ autem excep. quæ cohærent reibene dantur fideiuſſoribus: ut est exceptio doli mali. rei iudicatæ. iuriſiurandi. quod metus cauſa. Itẽ pacti de non petẽdo. Itẽ exceptio, q̃ cõpetit mulieri intercedenti, datur & eius fideiuſſori. Item exceptio Macedoniani, quæ datur filiofam. datur & eius fideiuſſori. Item exceptio, quæ datur minori læſo dolo aduerſarij: competit & eius fideiuſſori. Franc. Accurſius.

¶ Iulianus. † LEX V.

SI qui dicit ſe iuraſſe, potest & aliis exceptionibus uti cum exceptione iuriſiurandi, uel aliis ſolis [a]. Pluribus enim defenſionib. uti permittitur [b].

¶ *Contra legatarium petentem rem legatam, à tertio poſſeſſore, potest excipi de dolo defuncti. Pau. de Caſt.*

¶ Idem. † LEX VI.

SI rẽ [c] legatã petat legatarius, de dolo teſtatoris excipiẽ. nam ſicut hæres, qui in uniuerſum ius ſuccedit, ſubmouetur exceptione: ita & legatarius debet ſubmoueri, quaſi unius rei ſucceſſor.

¶ *Exceptiones merè perſonales nõ trãſeunt in fideiuſſorem: ſecus in merè realibus, & etiam in miſtis, in quibus habetur reſpectus ad perſonam, & etiã læſionem: ut est exceptio Velleiani, uel Macedoniani: et illa, quę competit minori circunuento. Pau. de Ca.*

¶ Idem. † LEX VII.

EXceptiones, quæ perſonæ cuiuſq; cohærent, nõ transeunt ad alios: ueluti [d] † quam ſocius habet exceptionem in id, quod facere poſsit, uel parens, patronus ve, non competit ſideiuſſori [e]. Sic mariti ſideiuſſor poſt ſolutum matrimonium [f] datus inſolidum dotis nomine condẽmnatur. ¶ Rei autem cohærentes exceptiones, etiã ſideiuſſoribus competunt: ut rei iudicatę [g], doli mali, iuriſiurãdi, qđ metus cauſa factum est. Igitur & ſi reus pactus ſit in rem, omnino [h] competit exceptio ſideiuſſori [i].

¶ Intercęſſionis [k] quoque exceptio, item quod libertatis onerandæ cauſa petitur [l], etiam ſideiuſſori competit. ¶ Idem dicitur [m] & ſi pro filiofamiliãs [n] cõtra ſenatuſconſultum quis ſideiuſſerit, aut p

minore uigintiquinque annis circunſcripto [o]. † Quòd ſi deceptus non ſit [p] in re, tũc nec ipſe antè habet auxiliũ, quã reſtitutus fuerit, nec ſideiuſſori danda est exceptio.

¶ *Iſta lex procedit ſecundum omnes, quãdo exceptiones non ſunt inter ſe cõtrariæ, ſed poſſunt ſe adinuicem compati, putà, ex ceptio pacti. Paul.*

¶ Idem. † LEX VIII.

NEmo prohibetur plurib. exceptionibus uti, quamuis diuerſæ [q] ſint.

¶ *Qui excipit, non uidetur confiteri, quod actor proponit in libello. Franc.*

¶ Marcellus. † LEX IX.

NOn utique exiſtimatur confiteri de intẽtione aduerſarij, cũ quo [r] agitur, † qui [s] exceptione utitur.

¶ *Sententia lata contra unum, non præiudicat alteri: cui ſi ſuccedit ille, contra quẽ lata est, poteſt ea non obſtante proſequi hæreditariam cauſam. Paul.*

¶ Modeſtinus. † LEX X.

MOdeſtinus rñdit [t]: Res inter alios iudicata, aliis † nõ obeſt [u]. Nec ſi is [v] contra quem iudicatũ est, hæres extiterit ei [y], contra quem nihil pronuntiatum eſt, hæreditariam litẽ ei inferenti præſcribi ex ea ſententia poſſe, quam proprio nomine diſceptans antè, quã hęres extiterit, exceperit [z].

¶ *Qui per errorem approbat inſtrumenta falſa, uel ſententiam latam ipſorum prętextu, non prohibetur de falſo accuſare, & ſententiam petere reſcindi, per in integrum reſtitutionem. Paul.*

¶ Idem. † LEX XI.

QVi agnitis [a] inſtrũs, quaſi uera eſſent, ſoluerit poſt ſententiam iudicis, quæro, ſi poſteà cognita rei ueritate, & repertis falſis inſtrumentis accuſare uel

† Quod ſi deceptꝰ ſit in re, tunc nec &c. Aug. emẽdat. lib. 1. c. 2.

† lib. 14. ad Plautium.

† li. 3. Dig.

† In P. F. Quia.

† Lib. 12. Reſp.

† nõ obeſte

† Iulianus, alias Modeſt. li. 13. Reſp.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Velit.§ de falso.idem si ciuiliter de falso uelit agere,secundũ Iustit[a], & probare falsa esse instrumenta, ex quibus conueniebatur, cùm instrumentis subscripserat[b] ex præcepto[c], siue ĩterlocutione iudicis, an præscriptio ei opponi possit, cùm principalibus cõstitutionibus[d] manifestè caueatur, si res iudicata esset ex falsis instrũmentis, si posteà falsa inueniantur, nec rei iudicatæ præscriptionem[e] opponi. Modestinus respondit ob hoc, q̃ per errorẽ solutio facta est, uel cautio de soluendo interposita, ꝓponitur ex ijs instrumentis, quæ nunc falsa dicuntur, præscriptionis[f] locum non esse.

¶ *In præiudicialibus actionibus, uel exceptionibus, ille habet necesse probare, qui asserit. Paulus.*

¶ Vlpianus.† LEX XII.

GEneraliter[g] in præiudiciis actoris partes sustinet, q̃ habet intẽtionem secundũ id quod intendit[h].

¶ *Post finitum iudicium uniuersale, non prohibẽtur moueri singularia iudicia, uel inter eosdem, uel inter alios. h.d. Paulus.*

¶ Vlpianus.† LEX XIII.

SI post litẽ[i] de hęreditate contestatam, res singulę petant[k], placet non obstare exceptionẽ[l], q̃ præiudicium hęreditati nõ fiat. Futuri enim iudicij[m], non facti[n] nomine huiusmodi exceptiones comparatæ sunt.

¶ *Si pater agit ex contractu filij, potest potero cõuenire debitores illius, siue possessores: si actio est peritura tempore. Item si negligam hoc facere: actor qui me cõuenit petitio. hære. poterit prædictos conuenire: ut & ſ. de petitio. hæredi. l. si bonę fidei. & l. diuus Pius. contra. si tractes de eis conueniendis. ſ. possessoribus hære. tunc loquitur C. de petitio. hæredita. l. ſi. per totum. & no. sibi obijci exceptio de facto eiusdem filij. h.d. Paulus.*

¶ Alphenus.†† LEX XIIII.

FIliusfamilias peculiarem seruum uendidit, & pretium stipulatus est. is homo redhibitus[o], & posteà mortuus est: & pr̃ eius pecuniam ab emptore petebat, quam filius stipulatus erat. Placuit æquum esse, in factum exceptionem[p] eum obiicere, q̃ pecunia ob hominem illũ expromissa est, qui redhibitus est[q].

¶ *Contra exceptionẽ iurisiurandi, nõ admittitur replicatio de periurio. Pau.*

¶ Iulianus lib. 4.† †† LEX XV.

ADuersus exceptionem iurisiurandi replicatio[r] † doli mali nó debet[s] dari: cùm prætor id agere debeat ne de iureiurando[t] cuiusquam quæratur.

¶ *Qũ duo iudicia sic se habent, q̃ absolutoria lata in primo, parit exceptionem rei iudicatæ in secundo, & condemnatoria lata in secundo, parit reo præiudicium in primo, concurſus non admittitur: aliàs secus h.d. cum duabus ll. sequen. Bar.*

¶ Africanus.† LEX XVI.

FVndũ† Titianũ possides, de cuius proprietate inter me & te controuersia est[u]: & dico prætereà uiam ad eum per fundũ Sẽpronianũ, quem tuũ esse cõstat, deberi. Si à te uiã petã, exceptionẽ, q̃ præiudiciũ[v] prædio non fiat[y], utilẽ tibi fore putaui: uidelicet q̃ in duobus differunt hæ positiones casuum. Primò enim conuenit possessor. Secũdò agit. Item primò demũ post sententiam. Secundò post litem contestatã. & secundum ut runque non obstat ſ. de pe. hæ. si quis liber. §. illa demum. quæ signatur contra. Pro prima positione est ĩ. æ. l. fundum. Accursius.

k ¶ Petantur. § per extraneos, uel per uniuersalem petitorem hæreditatis agentem cõtra possessorẽ hẽditatis rei uendicatione, uel alia singulari, personali, uel reali actione, secundum primum casum. Vel econtra petantur per possessorem uel petitorẽ hæreditatis agẽtem contra extraneos reali, uel personali, secundum alium. Accursius.

l ¶ Non obstare exceptionem. § obst. tamẽ exceptio rei iudi. si ex eadem causa res singulas peteret, ex qua hæreditatem petiit: secus si ex alia: ut ĩ. tit. 1. l. si quis. §. fi. & l. Iulianus. secundum illam sententiam quando lis finita erat.

m ¶ Iudicij. § i. sententiæ ferendæ secundum primum casum. uel litis contestandæ. secundum Ioan.

n ¶ Non facti. § ſ. sententiæ latæ secundum primum casum. uel litcontest. secundum Io.

FIliusfamilias. § CASVS. Filiusfa. seruum peculiarem uẽdidit Titio pro x. & stipulatus est prętium dari. tandem quia erat uitiosus, redditus est[o]: & postea decessit hic seru⁹ pater huius filij iussit petere predicta x. à Titio, dicitur q̃ repellitur excep. in factum. Fran.

o ¶ Redhibitus. § ipsi filio etiam extra ius. Accursius.

p ¶ Exceptionem. § nã & eum repetere posset si soluisset: ut suprà, de ædil. edict. q̃uod si nolit. §. in factum. multo fortius excipit, si nõ soluit. Accursius.

q ¶ Qui redhibitus est. § hoc ità, si redhibendus erat aliter non: ut C. de pact. l. filius. Accursius.

ADuersus. § CASVS. Detuli tibi iuramentum: & iurasti te non debere mihi x. nunc adhuc ago contra te ad illa x. tu excipis de iuramento. ego replico, q̃ dolo iurasti: & sic falsum dicitur, quòd non audior. Franciscus.

r ¶ Replicatio. § ei qui detulit, uel eius successori. exterùm creditori in cuius fraudem dicitur delatum, datur: ut ſ. de iureiur. nam post ea. §. fed & si quis. Accursius.

s ¶ Non debet. § eo solo, q̃ periurium commisit.

t ¶ Ne de iureiurando. § iuste necne iuratum sit: sed hoc solum an iuratum sit: nisi in casibus in quibus quærit iustè necne iuratum sit: ut ſ. de iureiu. admonendi. & ĩ. de crimi. stellio. l. fi. & C. de iureiur. l. fi. & facit ſ. de iureiur. an. in litem. l. fi. & de dolo. l. q̃ si deferente.

FVndum Titianum. § CASVS. Petebam à te fundum Titianũ: hac causa pendente peto à te uiam mihi deberi p̃ fundum tuum Sempronianum, ad istum Titianum, dicitur, q̃ non audior. ne per hanc secundam causam fiat præiudicium primæ. secus econtrà ut in l. seq. & quæ ratio sit diuersitatis, dicit in gl. l. seq. quæ glo. incipit, nec. & h.d. hæc l. seq. Franciscus.

v ¶ Controuersia est. § ergo superius in l. si post. intelligendum est post litem contesta. & finitam secundum quosdam.

x ¶ Præiudicium. § qualecunque.

y ¶ Non fiat. § id est, non fieri debeat.

Viam

a ¶ Viam. § hoc exceptionem recipit ſ. de serui. l. ei qui pignori.

b ¶ Meum. § & ideo si succubui in petitione fundi, remouebor à petitione uiæ, sed si ante uiam, &c.

c ¶ Sed si ante. § Titianum. ſ. iudicio iam cœpto in uia.

d ¶ Corpora sunt. § i. res. nam nulla seruitus est corporea. Item uidetur hæc mala ratio: nam idem uidetur posse signari in superiori casu. sed alia est ratio diuersitatis, quia in isto casu per secundã quæstionem, non potest fieri præiudicium primæ quæstioni, quia maior res uertitur in j. quam in secunda: cum ex prima fiat præiudicium ad secundam: sed non econtrà. sed in superiori casu econtrà: & ideo fieret præiudicium priori per posteriorem: ut ĩ. l. rei. & ſ. de iudi. l. per minorem. Item alia rõne, quia in primo casu si pronũtietur mihi uiã deberi præsumitur qua liter cunq; q̃ fundus sit meus: alioquin uia mihi non deberetur, sed in isto licet pronuntietur meus fundus, non præsumitur debita uia. sed certe ambæ istæ rationes ad idem tendunt. Sed oppo. si primo petiti uiam, & postea fundum & succumbam in fundo: nonne fit mihi præiudicium in uia? Respon, non reo fed utilitas fit reo: & rei fauore, hoc dicitur. & facit ſ. de ser. urb. prædi. l. iij. §. qui habet. & ĩ. eod. l. fundi.

e ¶ Restitutionum. § i. ipsæ restitutiones, q̃ altera per patientiam altera per corporalem traditionem: ut ſ. de seruitu. prædi. l. j. §. fi. Vel dic, q̃ ex alia causa. nam fundus ut meus, seruitus ut debita: ut not. C. de usufr. l. corruptionẽ. Quid ergo, si similiter intentet utraque? Respondeo primo fundum debes petere: cùm altera sit præiudicialis, ar. C. de adul. l. quoniam.

f ¶ Non nocebit exceptio. § scilicet hæc q̃ præiudicium petitioni uiæ non fiat.

FVndi. § CASVS. Cùm peterem à te partem certam fundi, quem tu tuum totum dicebas: hac causa pendente uolo agere communi diui. non audior. Item si à te petam totũ fundum: & hac causa pendente petam eius fructus, per condictionem: dicitur q̃ non audior. Fran.

g ¶ Partem. § pro indiuiso.

h ¶ [illegible]meum. § prius petij fundum tuum rei uendica. nunc per condictionem, & de[illegible]ctus peto.

i ¶ Quæsitum. § ta superiori casu.

k ¶ Confiet. § & sic obtinebã. & sic facit contra nos: quia & si non obtineam deberem agere Publiciana, & sic cõi diui. & sicut denegatur cõi diui. ut hic: sic etiam denegabitur Publiciana, sed dic, q̃ hic uolebam agere cõi diui. ex eadem causa: dicens me directè dñm pro parte, & plenè dic, ut not. ſ. de euic. l. minor. & facit l. si uenditor. & l. si mancipium. eo. ti. & ſ. fa. ercif. l. j. & l. fundus. Accur.

l ¶ Huiusmodi. § i. cõi diuidundo, uel condictione. Sed nonne contradie fit contrà in fructibus? Respon, hic primitus principaliter petuntur, quod non licet: sed ut accessorię. Accur.

m ¶ Experiri. § quæstiones istæ, & quæ fiunt ſ. eo. l. fundum. continentes sunt. & hoc est quod dicitur ſ. de iudic. per minorem. Ioannes.

n ¶ OMnes exceptiones. § cohærentes rei: & in integro statu rei: ut C. eo. l. defensiones. & C. de non nu. pe. l. tã mandatori. Et nota q̃ hæc est huius l. sententia, q̃ si qua exceptio competit reo eadem & fideiussori datur: fideiussor etiam inuito reo eam opponat. sub hoc. n. prætextu, quia lex aliud sonare uidetur, quã uelit, & magistri, & scholares sæpe decipiuntur. & secundũ hoc non obstat ſ. eo. l. exceptiones. & C. de non nu. pecu. l. ſi cui. & ſ. de do. ſi fideiussori. & ſ. de lib. leg. l. ſi quis reum. & ĩ. de fideiuss. l. ex persona. & l. si testamento. & l. si stipulatus.

o ¶ Competunt. § reo manente in integro statu: ut C. eo. defensiones. Accursius.

EXceptiones. CASVS. Exceptio competit ob id quod factum est, & fieri debuit: ut si uendis mihi rem, & tradis. Item excep. rei iudicatæ, quando à me eam peris, repello te per exce. quandoq; ob id quod est factum, quod fieri non debuit: ut dolì mali exce. quandoque ob id quod non est factum, quod dic ut in gl. ſi.

¶ Si deest in P.F.

? Alsas. 70.

? Pro intel lectu huius l. uide Fab. Acoromb. † in l. natura liter. §. nihil commu nem nu. 65 de acquir. poss. ubi et Marmer. num. 98. & Ant Rub. num. 188.

† Ad huius l. intellectũ uide Clau. Marmer. in l. natura liter. §. nihil cõe nu. 72. de acq. poss.

‡ Vtrobiq;

† Martian⁹ lib. 13. instit. tut.

† Singulari

† Papinianus. † lib. 2. Dig

† Vlpianus † Lib. 4. ad Vrseium ferocem. † dolo malo.

† Lib. 9. Quæst.

† Ad intellectũ huius l. & seq. uide de Fab. Acoromb. in l. naturaliter §. nihil cõe. nu. 87. & 112. de acqui. poss. & ibidẽ p Delium. nu. 90. & p Coras. nu. 77.

† Bal. in l. querelã. C. de falſ. Imola. & Alex. ĩ l. diuus. §. de re iud. istã gl. reputant fin. ad hoc q̃ replicatio, seu exceptio falsi, & nulla lata fuit pp falsas pbones, quę da tur contra sniam, q̃ eius petit executio: nõ cõpetit, nisi petat prius resti. in inte. ante quadriẽniũ iuxta l. fi. C. de tempo. in inte. restitu. quę gl. bene pderata i suis ulti. uerbis, sentit cõtrarium. Bolo.

† lib. 38. ad edict.

† Alphen⁹. al. Iulianus lib. 50. Dig.

Si mouis litem contra te: & hac pendente moueam tibi aliam litem, quæ in totũ tangit primam: obiicitur mihi excep. quasi hæc causa præiudicaret primæ: quod esse nõ debet de quo da exemplum ſ. eo. l. fundum & l. fundi. idem si in aliquo tãgeret primam: ut quando moui quæstionem hęredi, interim uolo agere contra debitores hæredit. petendo debita tanquam hęres. nam per hoc fieret præiudicium primæ: quod esse non debet. Franciscus Accursius.

x ¶ Vel tota. § de tota pone exemplum suprà eodem, fundum. & l. fundi. De parte, ut quando ante litem contestatam in peti. hæredi. agit peritor contra debitores hereditarios: ut dixi suprà eodem, si post. alia exempla da, quæ nota. supra de iudic. l. per minorem. Accursius.

XCeptio. § CASVS. Dicitur q̃ exceptio est contradictio per quam quis q̃q; consequitur absolui in totum aut exceptio rei iudi. & similes. quando q; consequitur ut in minus condemnetur: ut excepquam opponitur, ut dotem reddere non teneatur, nisi in quantum facere potest. idem in patrono. & similibus. Replicatio autem est exceptionis exclusio. Franciscus.

y ¶ Contradictio. § aliàs condictio, & aliàs contradictio, qualiter in Victo. exemp. legitur.

z ¶ Eximit. § ut rei indi. & similes.

a ¶ Minuit. § ut ea, quæ facit damnari inquãtum facere potest: ut ſ. eo. l. exceptiones, quę personę.

b ¶ Replicatio. § facit ſ. eo. l. ij.

PAulus. § CASVS. Posui statuam in ciui. Bon. eo animo, ut sit huius ciuitatis, si amodo uolo eam tollere, opponitur mihi excep. in factum. Fran.

c ¶ Paulus. § facit ſ. de acqui. re. do. statuas. & ſ. de prini. cre. l. Furius & ſ, quod ui aut clam. is qui in puteum. & §. 1. & ſ. de pu. lo. fru. concedi. Accursius.

Filiusfa.

¶ Quod fieri debuit. § potest adiici quartus modus, quia non fit quod fieri non oportet: quod potes habere per multa exẽpla, ut in omni exceptione intentionis maximè: ut ſ. eod. l. ij. Accursius.

q ¶ Exceptio. § puta rei quam uendidisti mihi, dominus non eras: postea factus dominus eius uendices. Accursius.

r ¶ Et traditæ. § ut ſ. de excep. rei uendi. l. j. Accur.

s ¶ Iudicatæ. § quia iudicatum est, pro reo, qui ius habebat: idem econtrà si contra eum: & soluit, ut ĩ. tit. 1. l. si quis cùm totum. §. plane. si autem est damnatus, & non soluit: non habet locum exceptio hæc.

† Hermogenianus. † Lib. 4. mẽbranarum.

† Lib. sing. de uariis lect. In P.F.

† Lib. 6. iuris epitomarum.

t ¶ Quia. § ueluti si patronum in ius uocauit.

v ¶ Possessionis. § ueluti si emãcipatus à debitore hæreditario petat nondum perita bonorum possessione repellitur excep. non petitæ bon. pos. & nor. q̃ impropriè ponitur hęc excepti. cum non data bo. pos. nulla sit actio contra hæreditariũ debitorem. uel dic q̃ fuit petita bon pos. & ita agnita, unde competit actio. sed obstat exceptio, quia data non fuit à prætore uno secundũ Io. sed hodie forte non obstat: ut C. qui admit. ad bo. pos. l. fin. Item in bonorum possessore ia hæreditatis pe. potest poni quæ non competit non habita bon. poss. uel etiam rei uendi. contra singulare. em possessorem rei hæreditatis.

† Hermogenianus. †† LEX XXIIII.

REi maioris. § CASVS. Si moui litem contra te: & hac pendente moueam tibi aliam litem, quæ in totũ tangit primam: obiicitur mihi excep. quasi hæc causa præiudicaret primæ: quod essenõ debet de quo da exemplum ſ. eo. l. fundum & l. fundi. idem si in aliquo tãgeret primam: ut quando moui quæstionem hęredi, interim uolo agere contra debitores hæredit. petendo debita tanquam hęres. nam per hoc fieret præiudicium primæ: quod esse non debet. Franciscus Accursius.

x ¶ Vel tota. § de tota pone exemplum suprà eodem, fundum. & l. fundi. De parte, ut quando ante litem contestatam in peti. hæredi. agit peritor contra debitores hereditarios: ut dixi suprà eodem, si post. alia exempla da, quæ nota. supra de iudic. l. per minorem. Accursius.

XCeptio. § CASVS. Dicitur q̃ exceptio est contradictio per quam quis q̃q; consequitur absolui in totum aut exceptio rei iudi. & similes. quando q; consequitur ut in minus condemnetur: ut excequam opponitur, ut dotem reddere non teneatur, nisi in quantum facere potest. idem in patrono. & similibus. Replicatio autem est exceptionis exclusio. Franciscus.

y ¶ Contradictio. § aliàs condictio, & aliàs contradictio, qualiter in Victo. exemp. legitur.

z ¶ Eximit. § ut rei indi. & similes.

a ¶ Minuit. § ut ea, quæ facit damnari inquãtum facere potest: ut ſ. eo. l. exceptiones, quę personę.

b ¶ Replicatio. § facit ſ. eo. l. ij.

PAulus. § CASVS. Posui statuam in ciui. Bon. eo animo, ut sit huius ciuitatis, si amodo uolo eam tollere, opponitur mihi excep. in factum. Fran.

c ¶ Paulus. § facit ſ. de acqui. re. do. statuas. & ſ. de prini. cre. l. Furius & ſ, quod ui aut clam. is qui in puteum. & §. 1. & ſ. de pu. lo. fru. concedi. Accursius.

Filiusfa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FIliusfa.§ CASVS. Filius iurauit patrem suum nō teneri ad decem,quæ Titius petebat à patre, & hoc iuramentū præstitit defente Titio,dicitur quòd per hoc iuramentum acquiritur exceptio patri,si amodo conueniatur. Fran. Accur.

a ¶ Filiusfa.§ fa.ſ.de iureiu.l.quanto magis.& ℣.quarum re. ac.non da.l.ſi filio.

b ¶ Quærit.§ est enim permultum ei patris cō ditionem meliorem facere. deteriorem non ita. Azo.

¶ DE EXCEPTIONE REI IVD.

¶ *Cui detur,victori in quam,& non victo: et quando: hic recitadis.in.quā habes ℣.eo.ſi mater.§.2.ad quos trā seat ut ℣.e.ſi à te.§. Iul.& l.itē.& l.ſi mater.§. hoc iure. & l.ſi cum testamento.§.fin. ſupple per ſimilitudinem pacti , quod est §. de pact. & hæredi.§. fi.& l.ſi deiuſſoris. & C.ſi unus ex pluribus. l.j. & §. de inoffi. teſta.poſthumus.§.ſi qs. & ℣.de adul.l.denuntiaſſe.§.quæritur inter quos.& ℣.eo.l.ſi mater.§.hoc iure.in fi.& §.ſi ego.& §. fi.& ℣. eo.l.exceptio rei iu.& l.iudicata. l.reſpon.& §.fi.& §. de re iudi.l. ſæpe.& §.de inoffi.teſta.l.Papi.§.ſi ex cā. & de ſtatu homi.ingenuum. & de lib. agno. l.t.in fi. & l. ſi non ſecundum ſo.Accur.*

Vm res.§ CASVS. In quodā testamēto inter cætera quæ erant relicta, erat legata & libertates. Tandem unus ex legatariis petiit legatum , & succubuit: quia testamentum inuentum fuit non ualere:ut quia ruptum agnatione posthumi,uel irritum.quæritur an hoc præiudicat seruis quibus relictæ sunt libertates:Et dicitur,quòd non;quia res inter alios acta,aliis nō præiudicat. Fran. Accurſius.

c ¶ Præiudiciū.§ ut §.tit.j. Modeſtinus. niſi in caſibus, quos dic, ut no.C.quibus res iu.non no.l.j.& facit §.de tranſac.l.iij.in prin.Azo.

d ¶ Poteſt.§ ad libertatem,uel legatum. Accur.

e ¶ Ruptum. § agnatione poſthumi.

f ¶ Irritum.§ capi.dimi. Accur.

g ¶ Non iuſtum.§ id eſt,non ſolenne.ad quæ facit ℣. de fal.l.ſi qs legatum. Accur.

h ¶ Præiudicium. § plenū:ſed qualequale,argu.§.de re iudi. l. ſæpe. Sed cōtrā.§.de inoffi.teſta. Papinianus.§.ſi ex cauſa. Sol. ut ibi rūpit, quod eſt hic,declarat. & ſic hic contra nullum præiudicat. Itē contra. §.de pigno.l.iij. in prin.Sol.ut ibi.Accur.

QVi cum hærede. § CASVS. Pater filium emancipatum præteriit, & extraneum inſtituit, & reliquit legatum Titio. Titius, cùm uellet petere legatum , oppoſita fuit except. quòd emancipatus contra tabul.agebat,& poſtea uolebat agere peti.hæredi.& ſic ſuccubuit Titius. Tandem emancipatus omiſit contra tabul. dicitur quòd ipſe Titius reſtituitur in integrum ut poſſit adhuc petere legatum. Fran. Accurſius.

i ¶ Qui cum hærede eius egit. § petendo legatum , ſed ſecus in creditore habet:ut §.ad Treb.l.cum hereditas ex Treb.hodie idē in legatario.ut in contrario.C.de peti.hær.l.ſi.lex tamen alia etiā in legatariis,idē dicit:ut §.ſi cui plus quàm per l.Fal.l.hoc autem.§.j. Azo.

k ¶ Si non.§ uerba exceptionis. Accur.

l ¶ Eas.§ emancipato præterito. Accur.

m ¶ Poſſit.§ quia fieret præiudicium pet.hæredi. quā eſt propoſitus,qui petit contra tabulas.

n ¶ Omittente.§ uel expreſsè,uel tacitè per tēporis curſum. Accur.

o ¶ *filio.*§ cum enim emancipati mentionē facit: an idē in ſuo præterito? *Reſpon*, tunc ab initio ipſo iure teſtamentū eſſet nullum. nec

FIliusfam. [a]exceptionem iurisiurandi patri quærit [b], ſi eum dare non oportere iurauerit.

De exceptione rei iudicatæ.

TITVLVS II.

¶ *Sententia lata contra unum , ſuper una re,non parit exceptionem rei iudicatæ,cōtra alterum ſuper alia re.hoc primò . Nec etiam contra eundem & ſuper eadem re,ſi cauſa,propter quam fuit lata,ceſſat.hoc ſecundo.Si uerò non ceſſat , tunc bene parit contra eundem , & etiam contra aliū , qui reputatur eadem perſona,ſi iterū agat,pro eadem re,et ex eadem cauſa: licet intentet actionem diuerſam.b.d.Paul.*

¶ Vlpianus lib.2.ad edict. LEX I.

Vm res iter alios iudicatæ nullum aliis præiudiciū [c] faciāt, ex eo teſtamētò ubi libertas data eſt,uel legatū,agi poteſt [d] ;licet ruptū, [e] uel irritum [f] , uel nō iuſtum [g] dicatur teſtamentum : nec ſi ſuperatus fuerit legatarius, præiudicium [h] libertati fit.

¶ Idem. † LEX II.

QVi cum hærede eius egit , qui filium præterierat , & exceptione ſubmotus eſt, ſi non [k] in ea cauſa ſint tabulæ teſtamenti , ut cōtra eas [l] bonorum poſſeſsio dari poſsit [m] †omittente [n] emācipato filio [o] bonorū poſſeſsionem, non iniquè reſtituetur [p] , ut agat cū hærede. & ita Iulianus lib. iiij. Digeſto.ſcribit.

¶ Idem. † LEX III.

IVlianus †lib.iij.Digeſto.reſpō dit exceptionē rei iudicatæ obſtare , quoties eadē quæſtio inter eaſdē perſonas reuocatur. & ideo & ſi ſingulis rebus petitis [q] hæreditatem petat [r] ,uel contrà : exceptione ſubmouebitur.

¶ Idem. † LEX IIII.

REi iudicatæ exceptio tacitè continere uidetur omnes pſonas,quæ rem in iudicium deducere ſolent [s].

¶ Idem. † LEX V.

DE † eadē [t] re agere uideē, & qui nō eadem actione agit, qua ab initio agebat: ſed etiam ſi alia experiatur, de eadem tamen re:ut putà, ſi qs mādati acturus [u], cùm ei aduerſarius iudicio ſiſtēdi cauſa promiſiſſet,propter eandem rem agat negotiorum geſtorū [x], uel condicat,de eadem re agit. Re ctē itaque definietur,cum demum de eadem re non agere , qui proſus rem ipſam non perſequitur. Cæterūm, cùm quis †actione mutata experitur, dummodo de eadē re experiatur (& ſi diuerſo genere actionis , quam inſtituit) uidetur de eadem re agere,

† Ista glo. eſt ſing. ad hoc propoſitum, q limitat teſtamentū , in quo filius in poteſtate eſt præteritus ſit ipſo iure nullum: tamē ſi filius præteritus nō uult aliquid petere reconualeſcit utiliter de æquitate. Bolo.

† lib.15.ad edict.

† lib.4.

† lib.72.ad edictum.

† lib.74.ad edict.

† Intellect. huius. l.ut de apud Purp. in l. eadem. nu. 159. C. de edendo.

† Alias actionē mutat.&.

p ¶ Reſtituetur.§ per in integ. reſtitu.ut nor. §.de tranſact.l iij.§.j.& facit ℣.de act. & obli.l. qui cum hærede. & §. de contra tab.ſi prætoritus.& §.de bon.liber. l. quandiu. & infra. de iure fiſ.l. apud . Accurſius.

IVlianus. § CASVS. exceptio rei iudicatę habet locum, quando eadē quæſtio iterum inter eaſdem perſonas moueē , hinc eſt , quòd ſi ſingulas res petij rei uendi. & ſuccubui , poſtea eaſdē uolo petere , ut hæred. ex eadem cauſa , ut prius : certè repellor exceptio. rei iud. idem econtra . Se cundò dicit in l. ſeq. quòd exceptio. rei iudicatæ comprehēdit omnes perſonas quæ poſſunt rem deducere in iudicium: quod expone,ut in glo. Accur.quę incipit:cùm habeant legitimā, &c. Hinc eſt,& ſi tutor nomine pupilli egit, & ſuccubuit , obſtabit except.pupillo agere uolenti . item ſi procurator egit . & ſuccubuit, obſtabit except. domino agere uolenti , ad idem . Tertiò dicit . Si ad eandem rem agat, qui prius egerat & ſuccubuerat: licet alia act. nunc agat , obſtabit ei except.rei iud.& ponitur exemplum. ut ecce tenebaris mihi ad x. act.mandati. poſteà tu uenisti ad gerenda negotia mea , & non exegi à te iſta x. cùm uellem agere contra te,promiſiſti mihi iudicio ſiſti:ſorte quia immobilia non poſsidebas.egi contra te actio.mandati,& ſuccubui,poſtea uolo agere act. negotiorum geſtorum , uel certi condictione ad eadem x. obſtabit mihi except. & hoc dicit hæc lex,& duæ ſequen. Franciſcus.

q ¶ Petitis. § rei uendi.

r ¶ Petat.§ ex eadē cauſa.non poſtea ſuperueniente.& facit §.de pactis.l.ſi unus.§.item ſi pactus.& infrà eodē,ſi quis in totū. § ſi.& §. de peti.hæred.l poſtquam.& ſupra de contra tabul.l. [illegible] ad.

s REi iudicatæ. Solent. § cùm habeant legi[illegible]hibē- adminiſtratio nem publicam uel priuatam.publicā,ut [illegible]r uel curator:priuatam ut procurator. & ideo ſi uictus fuerit tutor, curator, procurator:exceptio obſtat pupillo, adulto,& ei q procuratorē dedit,& ecōtrà. Cęterūm ſi coniuncta perſona agat, quæ poteſt ſine mandato agere.ut §.de procura.ſed & hæ.ſi hæc perſona uincatur,non obſtat exceptio domino:niſi habeat ratū:ut ℣.iud.fol.l.iij.§.j. & hoc in actore,& eius parte poteſt habere locum. Item ex parte rei poteſt locū habere, qā ad defendēdum omnes admittunt oblata cautione iud.ſo. quo caſuſſi ſententia feratur pro eo, qui ſe obtulit defenſioni: proderit exceptio reo, ſi ab eo petat. nō autem noceret,ei niſi eſſet tutor , uel curator:ut ℣.eo.ſi mater.§.hoc iure. & facit ℣.ré.ra.hæ.ſi ſine,& ℣.de lit. l. i in fin.

t DE eadē. § dummodo cauſa petendi eadē ſit , quæ ab initio id eſt priori iudicio. Accurſius.

v ¶ Acturus ſit. § & egit,alias nō obſtaret rei iud.exceptio,niſi egiſſet,& ſententia lata eſſet.Accur.

x ¶ Negotiorum geſtorum. § pone quòd tenebatur actione mandati ad x. poſtea illa deuoluta ſunt in actione neg.geſt.puta,quia à ſe nō exegit cùm ipſius abſentis gereret negotiū, ſine mandato poſtea:ut §. de ne.geſt.l.diuortio.& §.man.l.ſi remunerādi.§.apud.Iul.& l.ſi negotia.& facit §.de act.emp.nō eſt nouum.& de iureiur.l.duobus.§.excepti.& C.de eden.l.edicta.& inſti.de act.§.ſi qs aliud.& ℣.e.l.cū quæritur.Azo.

Singu

SIngulis.§ CASVS. Si plures competunt ac idem:ſufficit unam intentari. & redditur mirabilis ratio in litera : ut cum habeo rei uend. & condi.furti,contra furem ad rem furreptam , ſufficit unam intentari.& idem in ſimilibus. & de his , dic plene ut in gloſ. hic poſitis. Franciſcus.

Actiones plures,an ſimul & poſſint reliceat.

† lib.70. ad edict.

† ad.intell. huius.l. uis. apud. Purp. in l. edicta.n.160. c. de eden.

† Exceptionem.

† lib.75.ad edictum.

a ¶ Singulis controuerſiis .§ nnam controuerſiam,dicit unamcauſam, id eſt , factum illud ex quo actio naſcitur : de quo , cum ſemel actum fuerit : quamuis actione & occaſione aliarum actionum non debet iterum quæri de eodem,ſaluo ſi plus eſt in ſecunda: ut infra ui bon. rap. l. j. Item eo ſaluo ſi non fuit omnes cauſas perſecutus,cum actio eſſet generalis : ut C.de iudi.l.2.& ſecundum hoc poteſt poni caſus per has ll. ut infra de actio.& obli.l. plora.& de pecu l.hinc quæritur.j.reſpō. & ſupra de noxa.l. in delictis §. fina. Not.etiam,quod non licet plures ſimul proponere : ut hic , & infra de reg iu.l. nemo ex.§.quoties. niſi in caſu: ut ſupra quorum leg. l. j. § quod ait prætor. & facit infra de uerbor.ſig.ſi qua pœna. Item no.ex eo, quod ſubiicit de infinitate uitanda. ad quod eſt ſupra de dam.infect. l. ſi finita. in princ. Item no.de conſuetudine. ſic ſuprade publi.l. ſi publicanus.§. fin. Accurſius.

b ¶ Actiones . § id eſt, unam actionem ex multis ad idem competentibus.

c ¶ Sufficere. § & excipi de re iudi. licet alia actione agatur.

d ¶ Inexplicabilem .§ per hoc non remouet , quin liceat plures actiones ,ptefiari & per alteram potſtamur,quod petimus.uerum ſi propoſita una pronuntiatum ſit contra me: obſtabit exceptio ſi alia agam act. ex eadem cauſa. alter dicentibus inexplicabilis eſſet litium finis, & hoc ſecundum quoſdam ſed de hoc,dic ut no.ſ.de trib. quod in hæredem.§.eligere.

e ¶ Pronuntiarentur.§ nunc pro actore, nunc pro reo.

f ¶ Frequens .§ id eſt,conſuetum eſt.

¶ Paulus. † LEX VI.

SIngulis †controuerſiis [a] ſingulas actiones. [b] vnumq; iudicati finē ſufficere, [c] probabili ratione placuit : ne aliter modus litiū multiplicatus,ſummā atque inexplicabilem [d] faciat difficultatem, maximè, ſi diuerſa pronuntiarentur. [e] Parere ergo †exceptioni rei iudicatæ, frequens [f] eſt.

¶ *Qui petit totum, & ſuccumbit , obſtat exceptio rei iudicatæ,ſi poſtea uult petere partem , ex eadem cauſa,ſecus ſi ex diuerſa. Paul. de Caſtr.*

¶ Vlpianus. † LEX VIII.

SI quia cum totum petiſſet, partem petat,exceptio rei iudicatæ nocet.nam pars in toto eſt. [g] ea dem.n.res accipitur,& ſi pars petatur eius , quod totum petitum eſt.nec intereſt, vtrum in corpore hoc quæratur,an in quātitate,uel in iure. [h] Proinde [i] ſi quis fundū petierit,deinde partem petat,uel pro diuiſo, vel pro indiuiſo,dicēdum erit , exceptionem obſtare. Proinde & ſi proponas mihi certum locum [k] me petere ex eo fundo,quem peti.obſtabit exceptio. Idem erit probandum , & ſi duo corpora fuerint petita, mox alter utrum corpus petatur . nam nocebit [l] exceptio. Idem ſi quis fundū petierit,mox arbores exciſas [m] ex eo fundo petat, aut inſulam petierit,deinde aream petat, aut tigna vel lapides [n] petat. Item,ſi nauem petiero , poſteà ſingulas tabulas vendicem. ¶ Si ancillam prægnātem [o] petiero , & poſt litem conteſtatam cōceperit , & pepererit, mox partum eius petam , vtrum idem petere uidear,an aliud,magnæ quæſtionis eſt. Et quidem ita definiri poteſt , toties eādem rem agi,quoties †apud iudicem poſteriorem id quæritur, [p] quod apud priorem quæſitum eſt. In his igitur fere ¶ omnibus exceptio nocet: ſed in cæmētis & tignis diuerſum eſt.nā is, qui inſulam petit, [r] ſi cæmenta,uel tigna, uel aliquid aliud ſuum petat,in ea cōditione eſt,ut uideatur aliud petere. [s] etenim cuius inſula eſt, nō utique [t] & cæmēta [u] ſunt †.deinde ea,quæ iuncta ſunt ædibus alienis,ſeparata [x] dominus vendicare [y] poteſt.

† per.

† denique.

¶ De fructibus eadē quæſtio eſt, & de partu. hæc enim nondū erāt in rebushumanis,ſed ex ea reſūt, quæ petita eſt, magiſque eſt, ut iſtaexceptio petitori nō noceat. [z]

¶ Plane ſi in reſtitutionē uel fructus uel etiam partus [a] uenerūt, [b] æſtimatique [c] ſunt, cōſequens erit dicere, exceptionem obiicien dam. [d] ¶ Et generaliter (ut Iu-

partis:nam diuiſionem recipit:ut no.ſ.de uſufr.l.v. in cæteris ſeruitutibus ſecus,quia indiuiduæ ſunt:ut ſ.ad leg. Fal.l.j.§.ſi uſufructū.licet quidam etiam in eis ponant caſum,ut ſi petii uiā,& poſtea peto iter: quod nihil eſt. quia tunc aliud peto.cum aliud ſit uia,& aliud iter:ut ſ de ſer. urb. prædi. l.j.& J.l.ſi mater.§ ſi quis iter. Item poteſt poni in hæreditate,quæ eſt ius:ut infra. §. fin. & ſupra de pact. ſi unus.§. antepenul. Item poteſt poni: ſi primo petii fundum, poſtea uſum fru. cauſſalem. ſecus autem ſi formalem:ut in fra eod. ſi cum teſtamento. §. ſi fundum. & facit ſupra de leg. 2. cum filius. §. dominus . Item facit ad l.ſupra de dam.infect. dies.§.ſi intra.& infra de uerb. obli.l. qui uſumfru.& infra eod.egi.&in fra de uerb.ſig l.rectè dicimus.§.fin. & l.appellatione.& l pupillus.§.fin. eſt argumentum contrarium.

a ¶ Singulis controuerſiis .§ nnam controuerſiam,dicit unamcauſam, id eſt , factum illud ex quo actio naſcitur : de quo , cum ſemel actum fuerit : quamuis actione & occaſione aliarum actionum non debet iterum quæri de eodem,ſaluo ſi plus eſt in ſecunda: ut infra ui bon. rap. l. j. Item eo ſaluo ſi non fuit omnes cauſas perſecutus,cum actio eſſet generalis : ut C.de iudi.l.2.& ſecundum hoc poteſt poni caſus per has ll. ut infra de actio.& obli.l. plora.& de pecu l.hinc quæritur.j.reſpō. & ſupra de noxa.l. in delictis §. fina. Not.etiam,quod non licet plures ſimul proponere : ut hic , & infra de reg iu.l. nemo ex.§.quoties. niſi in caſu: ut ſupra quorum leg. l. j. § quod ait prætor. & facit infra de uerbor.ſig.ſi qua pœna. Item no.ex eo, quod ſubiicit de infinitate uitanda. ad quod eſt ſupra de dam.infect. l. ſi finita. in princ. Item no.de conſuetudine. ſic ſuprade publi.l. ſi publicanus.§. fin. Accurſius.

b ¶ Actiones . § id eſt, unam actionem ex multis ad idem competentibus.

c ¶ Sufficere. § & excipi de re iudi. licet alia actione agatur.

d ¶ Inexplicabilem .§ per hoc non remouet , quin liceat plures actiones ,ptefiari & per alteram potſtamur,quod petimus.uerum ſi propoſita una pronuntiatum ſit contra me: obſtabit exceptio ſi alia agam act. ex eadem cauſa. alter dicentibus inexplicabilis eſſet litium finis, & hoc ſecundum quoſdam ſed de hoc,dic ut no.ſ.de trib. quod in hæredem.§.eligere.

e ¶ Pronuntiarentur.§ nunc pro actore, nunc pro reo.

f ¶ Frequens .§ id eſt,conſuetum eſt.

SI quis cum totum.§ CASVS. Petii rem totam:& ſuccubui,nunc peto partem eiuſdem rei ex eadem cauſa : dicitur , quod obſtabit except.rei iudi.nec eſt uis, ſiue id,q̄ petiit cōſiſtat in corpore.ſiue in quantitate,ſiue in iure.& de hoc ultimo da exemplū , ut habes in gl.domini mei Accur.quę incipit : ut in uſufruc.&c.& in litera ſubiicitur exemplum,de corpore:ut ſi petii totum fundum rei uendica.& ſuccubui: poſtea uolo petere partē eiuſdem fundi pro diuiſo,utà foſſato ſupra : uel pro indiuiſo,ut partem dimidiam:uel tertiam,obſtabit mihi exceptio. Idem ſi petii duas res,& ſuccubui:poſtea unam ex his tantum uolo petere,ex eadem cauſa,obſtabit mihi excep. Poſtea dicit,petii fundū, & ſuccubui:poſtea uolo petere arbores exciſas de fundo ꝓdicto:uel ſi petii domum,& ſuccubui nunc uolo petere tigna,uel lapides ex eadē cauſa:uel petii nauem & ſuccubui:poſtea uolo petere tabulas eiuſdem naviſuel ſi petit ancillam quam dicebam prægnantē, & lite pendente cōcepit,& peperit & ſuccubuit:poſtea uolo petere partum eius: quæritur an in omnibus iſtis caſibus obſtet excep.rei iudi?Et dicit,quod fere in omnibus iſtis caſibus obſtat except.& bene dixi fere : quia in caſu illo ubi petii inſulā,& ſuccubui.& poſtea uolo petere lapides,uel tigna adomo deſtructa: dicitur : quod non obſtat excep.& traditur notabilis rō in litera.idem eſt in fructibus fundi,uel partu ancillæ nam petito fundo,uel ancilla,ſi ſuccubui,bene poſſum petere partū eius , uel fructus: niſi in petitione fundi , uel ancillæ obtinuerim ; & reſtitutus mihi fuit fundus , uel ancilla cum æſtimatione fructuūuel partus. nam ammodo fructus non poſſum petere. In fine regula traditur notabilis in litera.& hnc dicit hæc lex & ſeq. Franc.

g ¶ In toto eſt.§ ut ℣.de reg.iur.l.in toto & pars.

h ¶ In iure . § ut in uſufruc.ut ſi petii totius fundi uſumfruct.& poſtea

s ¶ Aliud petere.§ hic eſt contra §.proxi.§.ſol.ut ibi.Item contra.§.de pac.ſi unus §.antepenul.Sol.ut ibi.

t ¶ Non utique.§ ſemper,ſed quandoque.Accur.

v ¶ Cæmenta.§ ſ.per conſequentiam , licet hoc frequenter contingit ſcilicet quod eius eſt domus,& cæmenta.

x ¶ Separata.§ niſi iam duplum conſecutus fuerit per act.de tigno iuncto.

y ¶ Vendicare.] ut & ſ.de acqui.re.do. adeo.§. cum in ſuo. & inſt. de rerum diui.§.cum in ſuo.

z ¶ Non noceat . § ſi habes ſine non plana eſt: & tunc conſonat ſupra proximo § idem ſi quis fundum. & de pac.ſi unus.§.antepenul. Si nero habeas,non noceat,ut habēt fere omnes communiter, tunc concordat quod ſupra dixi de cæmentis , & ſecundum utrunque die reum abſolutum. Poteſt tertio legi prout habes , non ſcilicet quod reus fuit condemnatus,& in matre,& ſic non habet except.ut ℣.eod.l.euidēter. & bene tunc continuatur , plane , &c. ſed ſecundum mediam poſitionem eſt contra. C.de lib.cau.l.fin2. Sol.hic dominū inter duos , ibi liberalis cauſa agitur , ut ibi diximus. uel hic alia ex cauſa petit , ibi cauſa agitur , ut matrem. & facit ſ. de uſufruct. l. pārtum. ex eadem cauſa,quæ contra matrem. Sed & in hoc quod lite pendente , ex re petita peruenit , poteſt dici, quod ſi per ſe poteſt peti , non obſit exceptio rei iudic. alias ſic , ut C. de iudi. l. j. & C. depoſiti. l. iiii. & facit ſ. de rei uendicatio. l.ex diuerſo.§.j.

a ¶ Partus.] nominatiui caſus. Accur.

b ¶ Venerunt.§ hic dicit,quando poſſeſſor condemnatus eſt.

c ¶ Aeſtimatique . § quæ pro uel , & ſupple æſtimatio eorum præſtita eſt.

d ¶ Obiiciendam.§ ℣.eod.l.euidenter.contra. Sol.bene dicimus condemnato proficere exceptionem , ſi tamen ſoluit , uel ſoluere paratus eſt.ſed a tali prodeſſe liberet nos dominus. Vel dic, obiicitur exceptio eſt.ſed a tali prodeſſe liberet nos dominus. Vel dic, obiicitur exceptio eſt.ſed a tali prodeſſe liberet nos ſcilicet cum præſtitit æſtimationē, in eo in quo uidetur abſolutus a re ſcilicet cum præſtitit æſtimationē, cum ſit emptio , ut ſ. pro emptore. l. iii. & ſ. de rei uendic. l. eius rei. Item contra.§.de lib.ho.cxhi.l.iiii.§.penult.ſolu.ſpeciale ibi fauore libertatis.

Vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vel alio.§ vel pro eſtam.
b ¶ Iudicij ſideſt, actionis.
c ¶ Petitis.§ rei ſuendi.
d ¶ Petat.§ hæreditario iure: & hęc ſi ex eadem cauſa,ex qua primo petij res ſing.las.idem econtra.ſ.cus autem,ſi ex alio:vt C.de peti.hæredi.l. hæreditatis. Item quid ſi primo rem vnam petij:& ſuccubui: nunc ex eadem cauſa totam hæreditatem peto:an obſtet exceptio ? Reſpon. quidam , ſi ideo primo ſuccubui , quaſi non ſim hæres , ob ſi vero quaſi non ſit hæreditaria ,tunc non arg.C.de cu'c.l.i.
e ¶ Hæreditario. § & ſuccubuit.
f ¶ Petat.§ id eſt, agat contra eundem debitorem. peti. hæredi. cum ſe hæredem contendat ut ſupra de peti.hære.l.néc vllam,§.final. & l.ſeq.
† quæcunque. g ¶ Deduci. J vt & §.de peti. hæred.item uidendum.§.ſi.
h ¶ Tem parte.Petita.] & amiſſa.

† lib.5 r.Digeſt. † qui.

SIate.§ CASVS. Ego Franciſcus egi contra te per. hæredit.& fuiſti abſolutus , quia non poſſidebas aliquam rem hæredi. poſtea cœpiſti res hæred. poſſidere : & iterum volo agere contra te petitione hæred.bene poſſum. Idem eſt ſicut primo, ſi egi, iudicatum fuit me eſſe heredem , & iuſti condemnatus in reſtitut. rerum hæred. quas poſſidebas. nam ſi ammodo aliquas alias incipias poſſidere , & iterum velim agere contra te peti. hæred. bene potero.

† lib.75.ad edictum.

¶ Si quis. § Pone caſum,ut habes in glo.domini mei. Accurſius quæ incipit , quem putabas, &c.

¶ Iulianus ſcribit. § Ego Franc. peti j a Titio quendam fundum,& ſuccubui.poſtea Titius fundum iſtumiſtũ vendidit Sempronio,& tradidit , ſi eundem fundum a Sempronio petam obſtabit mihi exceptio rei iud. & ſic excep. iſta cõpetens vẽditori vadit ad emptorem:non ita ecõtra:vt ſi egi cõtra emptorẽ fundi ad ſundum quem emerat dicens meũ,& ſuccubui, & dic fundus reuertat ad venditorem:puta ex cauſa redhibit.vel ſimili de cã,& eundem fundum ab illo venditore petam,non obſtat mihi exceptio. Hinc etiam eſt , ſi rem hæred.quam dicebam meam,vendidiſtiſ& tradidiſtiſ& eam ab'em ptore euicisſi tu eam a me petas,non obſtat tibi exce . ex perſona emptoris.] Item ſi ſuccubui agendo contra emptorem: nõ obſtat mihi nec agam ad eandem rem contra venditorem.& hoc dicit hic §. & lex ſequens. Franciſcus.

i ¶ Si a te hæreditatem.Jaliter ſi iudicatum eſſet non eſſe meam.
k ¶ Meam eſſe.Sed de hoc caſu quæ dubitatio erat? Reſpon.quia ẽtiam in alia videtur abſolutus,ſed contra eſt Hug
l ¶ Nihil poſſidebat.]quid ſi tunc poſſidebat ; ſed iſi abſolutus fuit quaſi non poſſideret:ſi poſtea agit : nunquid ob exceptio rei iudicatę? videtur quod ſic:vt alias in patre qui iurauit nihil eſſe in peculio, vt §. de iureiur. l.qui iuraſſe.§.ſi pater Econtra videtur,quod nõ cum ſit mal abſolutus , nec poſſit dicere ſe per iniuri?rum abſolutũ ut §.de lega. j,ſi ſeruus plurium. §.j. & de iudi.l. ſi prætor. interrogabitur enim an ante ſententiam poſſidebat:& ſic per mendacium tunc videtur abſolutus,& ſic non nocet exceptio.an poſtea cepit & tunc non ob.exceptio ideo fuit abſolutus,quia ſi non poſſideret ſimilis qnæſtio fit in dicto §.ſi pater.ſed dicam,quod huiuſmodi interrogationibus reſpondere non tenetur ſecundum Ioan & ſic habet exceptionem ex iuriſpa.ſcotẽtia & addequod no.J.eodem,ſi quis ad exhibendum & facit C.ad exhi.le.neque: & J.eodem, ſi rem meam.& l.ſi quis ad exhi,& §.de procu.l.ſi poſt

lianus definit) exceptio rei iudicatæ obſtat,quoties inter eaſdẽ perſonas eadẽ quęſtio reuocatur,uel alio genere iudicij.& iõ ſi hæreditate petita ſingulas res petat, vel ſingulis reb. petiris hæreditatẽ petat ,exceptione ſubmouebitur. ¶ Idem ei it probandum,& ſiquis debitũ petierit à debitore hęreditario , deinde hæreditatẽ petat ,vel cõtra,ſi antè hæreditatẽ petierit,& poſtea debitum petat. nam & hic obſtabit exceptio. nam cùm hæreditatẽ peto, & corpora & actiones omnes† quæ in hæreditate ſunt, videntur in petitionem deduci§.

¶ Iulianus. LEX VIII.

ITem parte fundi petita ſi familiæ erciſcundæ , vel cõmuni diuidendo agat,ęquè exceptione ſubmouebitur.

¶ *Abſolutus in actione reali , vel mixta ex eo,quia nõ poſſidebat,ſi poſtea incipiat poſſidere,põt iterum conueniri , & nõ habet exceptionem rei iudicatæ.Paul.*

¶ Vlpianus. LEX IX.

SI à te hęreditatẽ petam, cùm nihil poſſideres:deinde vbi cęperis aliquid poſſidere , iterũ hęreditatem à te petã,an noceat exceptio iſta?Et putẽ,ſiue fuerit iudicatum hęreditatẽ meam eſſe , ſiue aduerſarius(quia nihil poſſidebat) abſolutus eſt,nõ nocere exceptionem.

¶ *Legitur tribus modis,in glo. ſecundum primam lecturam,quod ſententia lata ſalum in fauorem actoris quia reus fuit condemnatus,& ius actoris declaratum ſecũdum ſecundã fuit lata ſolũ in fauorem rei, qui reus fuit abſolutus quia nõ poſſidebat & ius actoris non fuit declaratum , ecũdũ tertiam.quæ eſt notabilior alijs fuit lata partim in fauorem actoris,quia ius fuit declaratum partim in fauorem reiquia reus fuit abſolutus ex eo , quia non poſſidebat. Paul.de Caſtro.*

¶ Si quis fundum, quem putabat ſe poſſidere,defenderit, mox emerit,reſecundum peritorẽ iudicata,an reſtituere cogat? Et ait Neratius,ſi actori iterum petenti obiiciatur exceptio rei iudicatę, replicare oportere de re ſe cundum ſe iudicata.

¶ *Exceptio competens contra auctorem, tranſit cõtra ſingularem ſucceſſorem:non ſic ecõuerſo,& eodem modo exceptio cõpetens ſingulari ſucceſſori,non tranſit ad auctorem,re ad ipſum reuerſa.Pau.*

¶ Iulianus, ſcribit exceptionẽ rei iudicatæ a perſona, auctoris ad ẽptorem tranſire ſolere , retro, autem ad auctorẽ ab emptore reuerti non debere. Quare ſi hęreditariã rẽ uendideris,& ego eãdẽ ab emptore petiero,& vicero, petenti tibi non opponã exceptionem , Si non ea res iudicata ſit inter me & eum,cui vendidiſti ſit inter me & eum.

¶ Iulianus.] LEX X.

ITem ſi uictus fuero,tu aduerſus me exceptionem non habebis.

¶ *Si in petitione hæreditatis præcedat generalis,petitio.& ſpecialis perſecutio,obſtat exceptio in omnibus caſibus,niſi actor ope reſtitutionis iuuetur.Bar.*

¶ Vlpianus. LEX XI.

SI mater† filij impuberis defunhibitionem,vel per pactum legis commiſſoriæ, vel addictionis in diẽ quibus caſibus lata ſententia pro emptore vel contra , eum nec prodeſt,nec nocet venditori.ſecundum quoſdam. Sed Ioan.dicit in prædictis caſibus tranſire:quia redhibitio talis ſimilis eſt , venditioni , & fit acceptio poſſeſſionis venditoris vt ſupra,de acquiren.poſſeſſ. Pomponius.§.prꝫterea.& ſupra,de vſuca.l.ſi hominem. & infra titu.i.ſi ex duobus.§.vendidi. Et quod hic dicit,intellige eo caſu,quando accepit res rediit venditorem,quia cecidit emptor a poſſeſsione , & venditor accepit ſine vitio:quibus caſibus non prodeſt agenti & vincenti cõtra emptorem,ſubiicit.nec nocet ſi emptor vincit : ut J.l. proxi. ſed certe ſic non eſſet differentia,ſi dicas,ſine titulo redire cum & idem eſſet, ſi & primus tranſitus eſſet ſine tit.quod hæc lex vult eſſe differentiam vn de teneas,primaui, & redde rationem:quia venditoris intereſt ptodeſſe emptori:ſed non econtra:vt §.de pac.l.ſideiuſſoris.nec obſtat de acceſſione poſſeſſionis:quia hic hominis factum,& labor,ibi nõ. Vel dic tertio,ꝙ emptor fuit abſolutus ante quam emeret. & poſtea emit, & eandem redhibuit . & fa cit §.de pi.l.iij.§.ſi.& §.quod quiſque jur. l 3.§. ſi is.& de ſer.l.pro parte.Sed ar.contra.§.de iureiu. l.duobus.§.j.& de pecu.quæſtuſi.§.ſi annua.& de pact.l.ſi cum emptore.in prin.& ad Treb. facta §.ſi hæres.

† Iſtæ tex. deberent. ſcribi literis aureis, ſm B. hic, ꝙ ſententia lata cõtra nõ poſſidẽtẽ, tãꝫ poſſidẽte,hęc perit poſſidere,mida biſ executioni adde tu.Mat.ſin gul. xxxvij. Adin telleciẽtur huius tex. uid. matter.l.naturaliter.§. nihil cõe. no.120.de acqr. poſſ. et biõẽ ꝙ rubeũ nu. 117.cũ ibi not.ad eũ † libr. 5 t. Digeſt.

† Quæriẽ de ſolenni dubio ſententia retra ctant.præ textu tiſta méti de no uo reperti ſicut iuramẽtũ iudiciale p l.ſi na.C.de re bus. cre.& iureiurãd. cũ ibi plene nota.& dic. ꝙ Lu. Ro.in ſuis ſingul. ſol, vi. ſingula. cxcv. late examinat hanc q̃ſtionẽ.eandem cõcludit.ꝙ retractatur ſententia ꝙ gl.in l. j. §. ró.ſ.quẽdã mo. teſtape. ꝙ quã dicit hic el ſe caſum i hac l. i prꝫrecte intuẽti.q; tex. gbat cõtrariũ, ſi bene iſpiciatur. Bolo. † lib.55.ad edict.

cùm debeat ei ſuccedere ex ſenatuſcon. Tertulliano, generaliter ſua peti.propoſita credens fuiſſe datum ſubſtitutum illi puero : & allegabat illam ſubſtitutionem non ualere , quia rupꝫm erat teſtamentum Titij natiuitate alicuius : poſteà teſtamento Titij aperto non inuenitur,ꝙ aliqua ſubſtitutio fuerit facta.& ſic hęc mater iterum uult petere bona prędicta: q̃ri tur an obſtet excep.rei iud. & dicitur ꝙ ſic,ſed tamen ex cauſa , id eſt, quia mater eſt , ſuccurritur ei, cum unam cauſam tantum primò elegerit . uel dic ex cauſa, id eſt, quia poſteà aperte ſunt tabulę , ſuccurritur matri ope in integrum reſtit . Secundò dicit , petij à te Stichũ dicens meum,non adiecta cauſã credens eum eſſe meum, quia Titius eũ mihi tradiderit: hoc non expreſſo:& ſuccubui,poſtea uolo eundẽ petere .quaſi ex cauſa hęreditaria ſit meus.dicit , ꝙ repellor excepti. rei iud. ſecus autem eſt ſi petij à te fundũ , quẽ dico meum ex alia cauſa,quã prius? nam hoc caſu non repellor exc. rei iud.

¶ Item Iulianus ſcribit.§ Ego & tu eramus hęredes Titij , tu credens quendam fundum à Sẽpronio poſſeſſum eſſe hęreditarium petii ſti partem eius fundi à Sẽpronio , ſuccubuiſti poſteà eandem parte à Sempronio emi,tu cõtra me uis agere ac.fa. er.ad iſtum fundũ diuidendum , quaſi hęredi tarius ſit iſte fundus. dicitur quòd repellam te per exceptionẽ rei iud. & ſic ex ꝑſona uenditoris mei cõpetit mihi exceptio rei iudic. pinde ac ſi mecum à princ. egiſſes ad partem fundi, & ſuccubuiſſes. nam repellam te iterum agere uolentem.

¶ Eandem cauſam.§ Non ſolùm identitas perſonarũ facit eandẽ cauſam uideri , ut in emptore & uenditore dictũ eſt, ſed etiã eandẽ cauſa petendi.id eſt,ſi petitio ſecunda concordet cùm prima: ſi aũt non concordet,tunc non obſtat exceptio: ut ſi petij rẽ aliquam à te,quaſi meã cũ non eſſet:& ſic ſuccubui: poſteà illa re à uero dño mihi legata, iterum eam à te peto: nõ obſtat mihi exceptio. ſecus autem ſi petij ſeruũ tãquã meũ,& ſuccubui:& poſte à captus fuit ſeruus ab hoſtibus: & poſtea de captiuitate euaſit : & iterum iſtum ſeruum à te petam : dicit ꝙ repellor excep. rei iudi. ſed ſi ex domino nouiter acquiſito peterẽ, nõ obſtat exceptio: ut puta, re mihi ſub conditione legata à domino,interim pendente cõdi. eã emi à nõ domino: & iſtam rem petij quaſi meã à quoddã poſsidẽte eam,& ſuccubui:poſtea exiſtente cõditione legati eandem rem petij:dicitur,ꝙ non repellor. Sed quid ſi credebam rẽ meam ex cauſa hæredi.& prædictam rem petij,dicens, me dominũ,& ſuccubui:poſtea eam uolo petere quaſi meam ex cauſa dona. certè repellor excep. rei iudi & redditur notabilis ratio in ſi.§.

¶ Si quis iter.§ Petij iter per fundum tuũ,& ſuccubui: nunc uolo petere actum per eundem fundum dicitur,quòd non obſtat exceptio.

¶ Hoc iure.§ Dicitur , ꝙ ex parte actoris obſtat exceptio omnibus perſonis,quæ poſſunt rem in iudicium deducere: ut eſt procurator,tutor,curator,& ſimiles. ex parte autẽ rei prodeſt exceptio etiã defenſori rei: qui reus fuerat primò abſolutus. Item ſi petij Stichum à Titio, quem promiſerat mihi, & ſuccubui: & eundem Stichum petã à parte Titij,ex eadem cauſa, qua prius egeram cõtra Titium:hoc addito ꝙ a de peculio tunc agebam:dicitur,quòd obſtat mihi excep.

¶ Si egero.§ Habebã prædiũ iuxta tuum, ratione operis in tuo facti aqua pluuia dat damnum prædio meo:egi contra te actio.aquæ pluuiæ cen.& ſuccubui. ſi uendidi fundum meũ, & emptor agat prædicta act. cõtra te , repellitur excep. Idem ſi tu uendidiſti tuũ fundum,& agam contra emptorem:nam repellor.

¶ Item ſi rem.§ Titius petit à te librum,quẽ dicebat ſuum.& ſuccubuit. tandem Bozolus fœnerator dicit illum librũ obligatũ ſibi à Titio pro x.& agit hypothecaria contra te,ad eundem librum:quæritur an ei obſtet exceptio rei iudi. Et diſtinguitur:nam aut obligauerat eũ Titius Bozolo antequã ageret Titius:& tũc nõ obſtabit exceptio Bozolo.nã & Titius petere , & Bozolus pignoratitiã act. ſaluam habere potuit.aut poſtquam egerat Titius,& ſuccubuerat,obligauit eum Bozolo:& tunc obſtabit exceptio Bozolo. Fran.

a ¶ Senatuſconſulto.§ Tertulliano,ex quo matres uocantur ad hęreditatem filiorum:ut inſti. ad Tertul.

b ¶ Vendicauerit.§ generaliter propoſita petitione ſua. Hug.

c ¶ Rupto. § agnatione poſthumi. & hanc ſolam cauſam allegabat.

d ¶ Subſtitutum.§ de iure.

e ¶ Subſtitutum.§ de facto.

f ¶ Sed ex cauſa.§ ſcilicet ꝙ eſt mater:aliàs ſecus: ut J. ,px.§.deniq; &c.& § eandem.uel quia non rei uen. ſed actione miſta egit,& ſic non ob.J.& §.deniq;,&c.& § eandem. uel quia per ſecuta eſt unam cauſam ar.C.de ind. licet. hoc non ualet:ut J.proxi. §. denique , &c. uel quia poſtea aperte ſunt tabulę:ut ar.ſ. de tranſact.de his.& §.de inter rog. ac l. de ętate.§.ex cauſa.& dic per in integrum reſtitutionem.ſecus ſi tranſegit , quia tunc etiam ſine reſti. ut §. de tranſact.l.iij. & §. 1.& ibi plene dixi. & facit §. de inſtitutoria.l. habebat . & de inoffic. teſt.l. eum qui. & C. de impub. & aliis ſub.l. precibus. † dicebamus. † ante.

g ¶ Si hominem.§ nõ adiecta cauſa:ſed abſolutè:non tamen reus te negatur recipere talem libellũ: ut no.C.de bona excep.l.ſi, & diſtinguẽ:quia aut ago reali, aut ꝑſonali . primo caſu ſi abſoluitur ꝙ a non poſſidet:ago poſteà incipiẽte eo poſsidere:ut §.e.ſi à te. in prin.& J.ſi rem.& l.ſi qs ad exhibẽ.& C.ad exhib.l.deniq;nam ceſſat cauſa abſolutionis:ut §.eo.ſi à te. & l.ij.uerò abſoluitur,quia non ꝓbo me dominum:nocet in re petita,nõ in aliam:ut J.eo.ſi ex teſtamento. ſed & in ea dem obſtat ſi generaliter petiit, id eſt, origine petitionis in libello nõ nominata obſtat : licet ex alio tunc putarem me dominũ quam nunc: ut hoc §.denique.& J. §. eandem.in fi.§.qd tamen fallit in matre,quia mater,ut in j. reſponſo huius l.ſecus autem ſi originẽ nominauit:ut §. ſi qs autem.& hoc ſi ago ex ueteri dominio. Si uero ex ſuperuenienti poſt ſententiam non nocet,niſi fingatur ei & tunc competiſſet:ut § eãdem. Secundo caſu,ſi egi ꝑſonali non nominata origine petitionis in libello:aut profequor ſimpliciter,dicens debitum, nõ allegãs cauſam: & tunc nocet in omnibus:ut C.de anna.exceptio.l. fi. aut ex certa cã uel cauſsis proſequor:& tũc licet in omnibus noceat,replicabitur tũc ut C.de iudi.licet.& de his etiã nota.C.ad.exhibend.l.neq; Accurſius.

h ¶ Traditus. § hoc non expreſsit. aliàs contra eſt infrà proximo §. Accurſius.

i ¶ Ab alio eſt. § aliàs eſſet.

k ¶ Si quis autem.§ facit C.de inge.ma.l.pe.Accur.

l ¶ Obſtabit. § & ita per adiudicationem res ſubducitur de iudicio ſicut aliàs ꝓ uſuca. ut §.famil.erciſcun.ſed.& ſi. facit §.fami.erci.l.hæredes.eius. §.deſcribit.

m ¶ Nam & ſi à te. § mutat perſonas, id eſt, ego qui fui ſuperatus à uenditore tuo,fuiſſem ſuperatus à te idem eſt.

n ¶ Petiſſem.§ & ſuccubuiſſem Accurſius.

o ¶ Eandem cauſam. § non ſolùm identitas perſonarum facit eandem cauſam eſſe:ut §.proxi.ſed identitas originis petitionis.

p ¶ Origo. § origo petitionis & cauſa petitionis idem eſt:ut J:eo.& an eadem. in principio.

q ¶ Petiero.§ & ſuccubuero.

r ¶ Hominem.§ cauſa adiecta, & uictus ſum.

s ¶ Alia cauſa noua. § non implicat dictio alia , quia nullum dominium primo habui : & ſic etiã intentionis & rei iud. cõpetit exceptio. ſi uero acquiſiui:nulla cõpetit: ut & J.e. ſi is qui hæres,in prin.uel dic quòd dominus eram:ſed nũc ex alia cauſa extrinſeca ſum dominus:ut J.ubi,forte,&c.Sed quæro, q̃d ſi poſsidebat aliquis rem tuam quã petiſti,& uictus fuiſti:deinde ad te peruenit poſſeſsio eiuſdem rei,& eam uendidiſti, & dominium tranſtuliſti: poſtmodum ab eo emiſti, uel ab alio , cui emptor uendidit:iterum peruenit poſſeſsio ad eum,qui te ui cit : tu agere uis contra eum : quia ex noua cauſa factus es dominus : quæritur utrum poſsis? Reſpond. obſtat exceptio rei iudica. cùm ei à quo poſtea

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo posteà emit, esset obstatura fm H. item quid si dominus antè quã euinceretur, creditori obligauit, & priuatus fuit: deinde creditor ex pacto uel ex lege Titio uendidit: & postea quondam dominus à Titio emit, numquid obstabit exceptio? Resp. non: quia ei, à quo emit, nó esset obstatura: ut ff. ea. l. §. fi.

a ¶ Tribuat. ʒ ex qua nunc ago.

b ¶ Quem petierã. ʒ ab aliquo qui possidebat meum hominẽ antè quàm caperetur. Azo.

c ¶ Non nocebit exceptio. ʒ & facit ad hoc supra ad exhibẽ. de eo. §. ſæpius. & ff. eo. l. ſi is qui hæres. in princ. & §. de dãno infe. damni. §. ſi is qui. & §. de excu. tut. l. cum ex oratione. & §. de tranſactio. l. qui cum tu. primo respon. & §. de euict. l. uendicãtem. & §. de iureiur. l. duobus. §. exceptio. & C. de peti. hæred. l. hæreditas.

d ¶ Dominio. ʒ puta emi rem mẽdio tempore, uel dñs fecit me hæredem. Sed quid ſi ex teſtamento illo legati iure petiſſem, & ſuccubuiſſem? R. ſi. ſi ideo quia nondum extiterat conditio: non obſtabit exceptio. ſi uerò quaſi non legatum, forte ſecus: quia nõ accidit poſtea noua cauſa quod hic exigit.

e ¶ Petam. ʒ & ſuccũbam.

f ¶ Rurſus petam. ʒ Sed nunquid ex pluribus cauſis poſſum habere dominium? Videtur q̃ non: ut §. de acq. poſſ. l. ij. §. ex plurib. at hic innuit q̃ ſic. Reſpon. cũ cępit eſſe meum ex ſecũda cauſa, deſijt ex prima: ut ff. ad le. Fal. fundo legato. & de lega. 1. ſi mihi Sempronium. & de hære. inſt. l. iij. §. qui fideic.

g ¶ Hęc noua. ʒ Ar. contrà §. ad legem Rhodiam de iac. l. nauis. §. fina.

h ¶ Non facit. ʒ ſcilicet parere nouam petitionem.

i ¶ Non parit petitionem. ʒ niſi in caſu, ut in prin. huius. legis.

k ¶ Nam qualecunque. ʒ ciuile uel naturale ſecundum Io. dum tamen directè. & dic ciuile per uſuſca. & naturale p traditionẽ, & alios modos: ut inſti. de uſu & ha. §. fi. Alij dicunt directũ uel utile: ut comprobent quod dictum eſt §. de euict. l. minor. §. j. ſed pro Io. qa cũ ſimpliciter nomen dominij profertur, ad directũ non utile refertur: ut §. ſi ager vect. l. j. §. qui perpetuum.

l ¶ Vndecunque. ʒ id eſt, ex quacunque cauſa. Azo.

m ¶ Vendicatione. ʒ generaliter propoſita non adiecta cauſa.

n ¶ Deduxit. ʒ niſi forte in prin. petitionis ſuæ ex ea ſola cauſa putabat ſe dominũ eſſe, licet illud ab initio nõ expreſsit: ut ff. el. l. ſi ex teſtamento. quod non puto hic uerum: ut ibi dices.

o ¶ Aliud. ʒ imò idem: & ſic repellit: ut ff. eo. ℞ egi. quæ eſt cõtra. Sol. ibi ex eadẽ cauſa: hic ex diuerſa: cũ alia ſit ſeruitus itineris: alia actus ut §. fi ſer. uen. l. loci. §. j. licet quo ad cõmoditatem actus cõtineat etiã iter: ut inſti. de ſerui. §. actus. uel quod ibi ſecundò petitur, eſt pars integralis primi petiti: uel e contrà hæc pars ſubiectiua, nõ integralis. nõ eſt enim iter pars integralis ad actum. cùm actus ſit p ſe integra ſeruitus: licet ſit ſubiectiua quò ad cõmoditatem. ſed R. ſoluit q̃ hic petit poſtea actum: ita q̃ non contineat iter, etiam quo ad commoditatem, id eſt, ut poſſim ire cũ iumento: ſed non ſolus per me: & ſic dicit eſſe actum ſine itinere, etiam quo ad commoditatem: ut d. l. loci. §. j. Itẽ opo. quia uidetur iter pars integralis: quia qui ſtipulatur primò actum, & poſteà iter: perinde eſt, ac ſi primò totum, & poſteà partẽ: & ſic nõ uidẽt ualere ſtipulatio: ut ff. de uerbor. oblig. l. qui uſumfructum. & de minium tribuat[a], nõ me repellet iſta exceptio: niſi fortè intermiſſum dñium medio tempore, rediit quodam poſtliminio. Quid enim ſi homo, quem petieram[b], ab hoſtibus fuerit captus, moxq; poſtliminio receptus? Hac exceptione ſubmouebor, quia eadem res eſſe intelligitur. At ſi ex alia cauſa dominium fuerim nactus, non nocebit exceptio[c]. & ideo ſi fortè ſub conditione res mihi legata fuerit, deinde medio tpe acquiſito dominio[d] petam[e]: mox exiſtẽte cõditione legati rurſus petam[f], putẽ non obſtare exceptionem. Alia. n. cauſa fuit prioris dñij: hęc noua[g] nũc acceſsit. Itaq; acquiſitum quidem poſteà dñium aliam cauſam facit: mutata autem opinio petitoris non facit[h], utputa opinabatur ex cauſa hæreditaria ſe dominum habere. mutauit opinionem, & cępit putare ex cauſa donationis. hæc res non parit petitionem[i] nouam: nam qualecunq;[k], & undecunque[l] dominium acquiſitũ habuerit uendicatione[m] prima in iudicium deduxit[n].

¶ *Seruitus itineris diuerſa eſt à ſeruitute actus: ideo ſuccumbens in prima, non repelli tur à petitione ſecundæ. Pau.*

¶ Si qs iter petierit, deinde actũ petat, puto fortius defendendum, aliud[o] uideri tunc petitum, aliud nunc: atq; ideo exceptionẽ rei iudicatæ ceſſare.

¶ *Ex parte actoris dicitur in iudicium deducere nõ ſolùm ille ad quem pertinet res, quæ petitur, ſed etiam eius legitimus administrator, uel ueriùs procurator: & ſententia lata contra eos nocet: & ad quem res pertinet, tanquam cõtra ipſum lata ſit: ſed ex parte rei dicitur in iudicium deducere etiam defenſor ſine mandato. Paul.*

¶ Hoc iure utimur, ut ex pte actoris in exceptione rei iudicatæ eæ perſonæ contineantur, quæ rem in iudiciũ deducunt[p]. inter hos erit procurator cui mandatum eſt tutor uel curator furioſi, uel pupilli actor municipij. Ex perſona autẽ rei etiam defenſor enumerabit[q]: quia aduerſus defenſorem agit, q. ſ. item in iudicium deducit[r].

¶ *Filius in poteſtate poteſt acquirere patri exceptionem rei iudicatæ. Pau.*

¶ Si quis hominem[s] à filiofamiliàs petierit, deinde eundem à patre petat: locum habet hæc exceptio.

¶ *Sententia lata cõtra me, nocet ei qui poſteà cauſam habuit à me ſuper eo ſup quo lata eſt, niſi ratione noui facti, ſed ei qui cauſam habuit per prius, non nocebit. Paulus.*

¶ Si egero[t] cũ uicino aquę pluuiæ arcendæ, deinde alteruter noſtrum prædium uendiderit, & agat emptor[u], uel cũ eo agatur[x], hæc exceptio nocet: ſed de eo opere, quod iam erat[y] factum, cùm iudicium acciperetur. Item ſi rem, quam à te petierat[z], Titius pignori Seio dederit[a], deinde Seius pignoratitia[b] aduerſus te utatur, diſtinguendum erit, quando pignori dedit Titius. & ſi quidem antè, quàm peteret, non oportet ei[c] nocere exceptionem. nam & ille petere debuit, & ego ſaluam habere debeo pignoratitiam[d] actionem. Sed ſi poſteà petiit, [c] quã pignori

1 Deducit ad ſui patrocinium no. gl. ſing. dicit Alex. hic in apo. ad Bart. ad hoc quòd ſi quis me defendit ſi ne mãdato & lata eſt ſnia in fauorẽ eius. uel contra eũ poſſum ego rãtiſſi care illam ſniam. Bol.

Pater & filius una ꝑſona cẽſẽt.

ſecundum primũ caſum ago ſecundò contra patrem ex ea cauſa, &c. ſed cùm adiectione de peculio. Quid ergo de rei uendi? Reſpon. idem ea ratione, quia filij res, patris intelliguntur: & quaſi una perſona ſecũdum iuris ciuilis artificium. ut inſtit. de inuti. ſtipu. §. ei uerò. hoc ſi fuerat in poteſtate: ſi uerò eſt emancipatus: ſi q̃dẽ pater habeat ab eo cauſam, uel quia emit, uel quia in eadem re uſumfructum habet idem, ſcilicet ut habeat locũ exceptio: alioquin nõ multò magis: ergo ſi eſt in poteſtate, & cõuenitur poſteà pater q̃ tenetur ratione uſusfructus locum habet exceptio.

t ¶ Si egero. ʒ & ſuccubuero.

v ¶ Emptor. ʒ qui emit ab actore.

x ¶ Agatur. ʒ excipiendo ſecundum quoſdam.

y ¶ Erat. ʒ non de eo q̃ poſtea §. de aqua plu. ar. l. Arteius. §. fi. Sed contra. uidetur: quia etiã pro futuro damno ex opere datur aquæ pluarcen. act. ſi ergo poſtea agat, deberet nocere exceptio, ſed non eſt ita: quia licet pro futuro damno deſ, non tamen pro futuro facto uel opere: ut §. de aqua plu. arcen. l. j. §. j.

z ¶ Petierat. ʒ & tu abſolutus fueras.

a ¶ Dederit. ʒ ſoluta conuentione.

b ¶ Pignoratitia. ʒ id eſt, hypothecaria.

c ¶ Ei. ʒ ſcilicet Seio.

d ¶ Pignoratitiam. ʒ id eſt, hypothecariam. & hoc ſi fuit ignorans cùm agebat debitor: alioquin nocet: ut ſuprà de re iudica. l. ſæpe. & ff. eodem. l. iudicante. §. ſi debitor. & ſuprà de pigno. ſi ſuperatus. in principio.

e ¶ Petiit. ʒ Titius, & ſuccubuit.

a ¶ Dederit. ʒ Seio. Quid ergo ſi ante ſententiam Iatam? Reſpon. obſtaret ei rei litigioſæ exceptio: quia rei litigioſę inhibetur alienatio. ut C. de litig. l. ſi. & C. de rebus alie. non alie. l. fin. & in authen. de non alie. §. alienationis.

b ¶ Noceat. ʒ ſcilicet Seio.

CASVS. Vm quæritur. ʒ dederit[a], magis eſt, ut noceat[b] exceptio rei iudicatæ.

¶ *Nota hìc q. ad hoc ut dicatur eadẽ cauſa, & ſic obſtet exceptio, requirũ triplex idẽtitas: ſ. rei, ut eadem res corporalis uel incorporalis petatur, nunc quæ fuit primò petita. & identitas cauſæ. Item identitas perſonarum & altero deficiẽte non obſtat exceptio. Paul.*

¶ Iulianus. † LEX XII.

CVm quæritur, an hæc exceptio noceat nène, inſpiciẽdum eſt, an idem corpus ſit[c].

¶ Vlpianus. † LEX XIII.

QVantitas[d] eadem, idemq; ius[e].

¶ Paulus. † LEX XIIII.

ET an eadem[f] cauſa petendi, & eadem conditio perſonarum[g]. quæ niſi omnia concurrant[h], alia res eſt. ¶ Idem corpus in hac exceptione, non utique omni priſtina qualitate uel quantitate ſeruata nulla adiectione diminutione ue facta, ſed pinguius pro communi utilitate[i] accipitur.

¶ Qui cùm partẽ uſusfructus haberet, totum † petiit[k], ſi poſteà partem accreſcentem petat, non ſubmouebitur exceptione: quia uſusfructus non portioni, ſed homini accreſcit[l].

¶ *Actio perſonalis ſimpliciter propoſita reſtringitur ad cauſam quam quis in iudicio eſt proſecutus: ſecus in reali. Bar.*

¶ Actiones[m] in perſonã, ab actionibus in rem, hoc differunt: quòd cùm eadem res ab eodem mihi debeatur[n], ſingulas obligationes[o] ſingulæ cauſæ[p] ſequuntur, nec ulla earum q̃ alterius petitione[r] uitiatur. at cùm in rem ago non expreſſa cauſa, ex qua [s] rem meam eſſe dico, omnes [t] cauſæ una petitione apprehenduntur[u]. Neque enim ampliùs quã ſemel res mea eſſe poteſt: ſæpius autem deberi poteſt.

¶ *Succumbens in poſſeſſorio, non prohibetur agere petitorio. Pau.*

¶ Si quis interdicto[x] egerit de poſſeſſione, poſteà in rem agens non repellitur per exceptionem:

† Petit, & ſuccubuit.

1 Deducit. ʒ ſi ex eadem, repellor aliàs non: ut hic, & §. l. ſi mater. §. eandem. & l. de eadem. & no. de hoc §. fi mater. §. denique.

2 Dederit. ʒ ſcilicet Seio.

3 Noceat. ʒ ſcilicet Seio.

4 Deducit. ʒ ſi ex eadem, repellor aliàs non: ut hic, & §. l. ſi mater. §. eandem. & l. de eadem. & no. de hoc §. fi mater. §. denique.

5 Perſonarum. ʒ id eſt, an eædem: ut hic & §. e. l. ſi qs cùm totum. §. generaliter. qđ largè accipe ut cõprehendas ſucceſſores actoris & rei uniuerſales & etiam in rem, nõ quãdo rediit ad uenditorem: ut §. ſi te. §. fin. item comprehenduntur perſonæ, quas no. l. rei iudicatæ. l. & ſi mater. §. hoc iure. & §. ſi quis hominem. itẽ qđ plus eſt, quandoq; etiã extraneos omnino interpretor & eaſdẽ ꝑſonas: ut §. de re iud. l. ſæpe. & §. fi mater. §. ſi ſed certè, & ſi hæc tria concurrunt, quandoq; non obſtat: ut ſi abſolutio fiat ab obſeruatione iudicij: ut §. de iu. l. nõ idcirco. §. fi. uel propter ineptam actionem: ut §. fi menſor fal. mo. l. j. §. ideo. uel ſi agat iure ſpeciali, ut minor uel fiſcus uel ſi miles: ut C. de ſen. aduer. fi. l. j. & C. ſi aduer. rem iu. p totum. & §. de iu. ſi prætor. & §. de iureiur. l. admonendi. & de re iudi. l. Imperatores.

6 Concurrant. ʒ uerè, uel interpretatiuè.

7 Vtilitate. ʒ quæ ut finis ſit litium: ut §. pro ſuo. l. fi. & dic pinguius, id eſt, largius quã uerba patiantur: ut §. de ſer. ur. prædi. ſeruitutes. §. fi ſublatum. & eſt exemplũ in quantitate corporis aucta, uel minuta. ff. eo. ſi cũ teſtò. §. j. itẽ da alia exempla in quãtitate aucta uel minuta, & qualitate etiã mutata: ut §. fi quis cũ totum. p totam. l. & ff. el. egi. & l. ſi fundum meum. & facit §. de iudi. l. proponebatur. Sed ar. cõtra. §. de pig. ac. ſi conuenerit. §. fi quis. & §. ad exhi. l. Iulia. §. ſed & ſi quis. & §. de uſufru. l. qui uſumfructum are. in prin.

8 Petit. ʒ & ſuccubuit.

9 Accreſcit. ʒ ut & §. de uſufru. l. ſi Titio. in fi. & de uſufru. accreſc. l. interdũ. & ar. ff. de accep. l. & p iuſtiuran. §. j. ſed nonne agendo mõ habeo neceſſe dicere mihi legatum qđ amiſi, & ſic me collegatariũ cui accreuit? R. ſi. Primò dicã qđ accreuit, & ſecundò cauſam quare accreditum & ſic non eſt proxima cauſa illa, propter quam uideor repelli: ut arg. ff. e. ſi is qui hęres 1. reſpon. uel dic, quòd primò ſuccubui in parte ſocij tunc non aucta: non in mea: imò obtinui in mea. uel dic uerius diſtinguendum qua ex cauſa ſuccubui. ſan quia non fuerit mihi legatus, an quia non utendo amiſeram: ut not. in d. l. ſi Titio. in fin. & hoc ſecundo modo accipitur hic.

10 Actiones. ʒ aſſignat differentiam inter ac. in rem ſimpliciter propoſitam. i. non expreſſa cauſa: quia emi à tali: uel quia ex tali ſiue ceſſione competit mihi dominium: & perſonalem: ut peto x. certi condictione: uel etiam fundũ. & in hoc eſt differentia, quia in reali licet in ꝓceſſu unam poſteà cauſam ꝓſequor: non prodeſt, quin repellar rei iudi. exceptio ne quacunq; cauſa agã, modo ex eo quod tunc competiit. nam cùm ex una cauſa tantùm poſſit eſſe mea, ex ea uideor deduxiſſe in iudicium: ne aliàs uidear ex nulla. ſed in perſonali unam proſequor agendo, poſteà alia non obſtat. quia illam ſolã uideor in ſimplici petitione comprehẽdiſſe, quã poſteà proſequor cum ex illa & ex hac qua nunc ago, poſſit mihi deberi. ſi ergo excipiãt, replico. & ſic nõ obſtat cum effectu: ut C. de iudi. licet. & facit inſtit. de leg. §. ſi rem. & de actio. §. ſic itaque.

11 Debeatur. ʒ ex pluribus cauſis: quod dic per exempla: ut §. de act. emp. l. nõ eſt. & C. de peti. hære. l. hæreditas. & inſti. de leg. §. fi. & ff. de act. & obli. ſi is qui. & C. de inoffi. teſt. l. eum qui. & l. cõtra maiores & §. de arbit. l. de rebus. Sed argumen. cõtra. §. de noxa. l. in delictis. §. finali. Accurſius.

12 Obligationes. ʒ aliàs actiones. Accurſius.

13 Cauſæ. ʒ cùm primò cõtractus, & ex eo obligatio, & ex obligatione oriatur actio: quid uocat hic cãm quæ ſequitur obligationẽ. R. fi. fortè actionẽ, quæ ſequitur ſuã cãm, ut ultra eam nõ extendai: ut peto Stichũ ex ſtipu. debitum gñali certi cõdictione. nam nõ trahitur ad teſtamentum ſi idem Stichus debeat ex teſtõ: ut ff. de act. & obl. l. ſi is. uel dic q̃ obligationes uocat contractus, uel quaſi delicta, uel quaſi ex quibus oriuntur obligationes: & cauſas uocat obligationes, quæ ſunt cauſa agendi: uel tertio, cauſas uocat expreſsionem: obligationem uocat, quod exprimitur quaſi dicat cauſę expreſsio reſtringitur ad cauſam, quæ exprimitur: ut plures non comprehendat.

14 Earum. ʒ ſcilicet obligationum uel cauſarum. Accur.

15 Petitione. ʒ in proceſſu iudicij declarata.

16 Ex qua. ʒ ſtatim ab initio: ſed poſtea ex primo ad qđ facit §. e. l. ſi mater. §. denique. cũ enim res nõ poſſit eſſe mea, niſi ex una cã: q̃d mirũ ſi una petitione excludar ab ea, qualiſcũq; fit. ſ. petitio: ut arg. §. de acq. poſſ. l. ij. §. ex pluribus. Item quærit an idẽ dici poſſit in actione hypo. nam eadem res mihi & alij poteſt eſſe obligata: itẽ mihi ipſi ex multis cauſis poteſt eſſe obligata. Accurſius.

17 Omnes. ʒ q̃bus allego meam: nõ quibus eſt mea. ne obſit §. de acq. poſſ. l. ij. §. ex pluribus. & ſecũdum hoc facit §. ſi mater. §. eadem. in fi. Sed contra. §. de euic. l. minor. §. j. ſed dic ut ibi.

18 Apprehẽduntur. ʒ Rõ iſta potius uidetur in cõtrariũ. nã q̃a pluribus ex cauſis poteſt res deberi, plures debẽt intelligi uenire in iudicium. Itẽ quia ex una cauſa põt eſſe mea, una tãtùm uenire debet: ſed ſecus eſt, nam actione in perſonam ſimpliciter propoſita, ſi cã unã fuero profecutus, & ſuccubuero. agã ex alia. quare? quia illã ſolã intelligor deduxiſſe in iudiciũ. & hoc ideo dico, quia ex illa mihi deberi potuit. Itẽ poteſt eſſe, q̃ debeã ex hac quã propono. At ubi actionẽ in rẽ indiſtinctè ꝓpono, & unã cãm ꝓſequor & ſuccũbo: poſtea nõ admittor. quare? quia aut ex hac noua cã ſum dominus, aut nõ. ſi ſum dñs: ergo hanc cam non uideor primo deduxiſſe in iudiciũ. nã cũ petiero ſimpliciter ut meũ: abſurdũ eſt dicere, q̃ ueniret ex cã, ex qua nõ ſum dñs licet eã nõ ſim ꝓſecutus. nec ergo hic põt dici: ut §. ſ. q̃ mea erat ex illa & iſta cã: q̃a ex una tantũ ſum dñs. ſi uerò ex hac noua me nõ eſſe dominum dicerem: me ipſum excluderem ſecundùm Io. & Azo.

19 Si quis interdicto. ʒ adipiſcendæ uel recu. uel retinẽdæ poſſeſsionis: & dic egerit & ſuccubuerit: & facit §. uti poſſ. ſi duo. §. fin. & §. de acq. poſſ. l. naturaliter. §. nihil. & §. de ui & ui arma. cùm fundum. §. fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Possessio. ʒ scilicet uertitur.

SI inter me. ʒ CASVS. Possidebam quasdam res cuiusdã hæreditatis, hanc hæred. dicebã meã & petebã à te res quas possidebas: tu uerò dicebas tuã hæredi. & petebas à me res quas possidebã. dicitur q; bene possunt hæc duo iudicia moueri. Secundo dicit: si pronuntiatur meam esse hæredi. ammodo si tu agas contra me ad res quas possideo petit. hæred. obstat tibi except. rei iudi. nam ex quo pronuntiatum est meam esse hæredi. per consequens pronuntiatum uidetur tuam non esse. sed si pronuntiatum est meam hæredit. non esse: propter hoc non uidetur pronuntiatum tuam esse: quia potest esse quòd non est mea nec tua hæreditas. Fracisf.

† lib.30.ad edict. prouinc.

† posteà

b ¶ Rem iudicatã. ʒ pro me.

c ¶ An contrà. ʒ scilicet meam nó esse, ut postea subiicit.

d ¶ Esse. ʒ scilicet iudicatum fit.

e ¶ Nocebit tibi. ʒ imò ius etiam agendi ex tali sententia est quæsitũ etiam nomine illarum rerum, quas ille nõ possidebat: si tamen pronũtiatum fuit: ut in litera dicit, quę hæreditas ad me pertinebat: ut ʒ. de iureiu. sed & si possessori. ʒ. fi.

† Lib.50. Dig.

f ¶ Non esse ʒ facit ʒ. de procur. l. Põponius. ʒ. sed & is. ʒ. de iureiur. l. si duo. ʒ. Marcellus. & ʒ. de lib. cau. diui. & ʒ. eo. l. pen. ʒ. Latinus, in fi. ʒ.

g EVidenter. ʒ Petij fundum rei uen. & obtinui. item peto eundem rei uen. excipis, quia iudicatum fit: replico, quia pro me: ut ʒ. si à te. ʒ. 1. & arg. ʒ. de rei uen. ex diuerso. ʒ. ubi Sed contrà. C. de usur. rei iud. l. fin ubi nouatur actio per sententiam. sed dic nouatur ad bonum actoris uincentis: quia datur exceptio, ut ibi dixi. Itẽ cõtra. C. si plures una sententia. l. j. & ij. & ʒ. man. si mãdato. ʒ. Paulus. & ʒ. de appel. si q; ʒ separatim. ʒ. quoties. & ʒ. de re iudi l. Paulus respondit eos, quibus dicit uiriliter condemnatos, etiam si prius insolidum tenebat. Sol. tacita est ibi absolutio solidi eo ipso, q; fit condemnatio simpliciter. Item contra. ʒ. de iure au. au. l. ij. Sol. ut ibi Item contrà. C. depositi. l. iiij. Solu. ut ibi. Item contrà. ʒ. eo. si q; ʒ cum totũ. ʒ. planè. Sol. ut ibi.

SI rem meam. ʒ CASVS. Ego Fran. egi contra te rei uen. ad fundum: & fuisti absolutus: quia probasti te defuisse possidere absque dolo. posteà cœpisti possidere illum fundum eundẽ. nunc uolo iterũ eum à te uendicare, dicitur quòd possum non obstante excep. rei iudi. Franciscus.

h ¶ Probaueris. ʒ hic no. duo mirabilia. Primum q; q; s præsumitur possidere quod aliquãdo possedit. qd est cõtra Io. sed dic hoc, pbari eo ipso, q; contrarium non probatur: ut no. C. ad exhi. l. nõ ignorabit. & C. de proba. l. fine pos. Secundũ q; quis præsumitur in dolo nisi contra probet. ad qd est sic ʒ. loca. l. si quis fundum. ʒ. imperator. & C. de pecu. tut. l. pe. & sic est contra. ʒ. de pb. l. quoties. ʒ. q; dolo. sed & hoc dic probari eo ipso, q; contrarium non probatur, arg. C. q; mi. non pos. super seruis. & C. de testa. l. omniũ, uel dic in utroque, pbare admissum nõ iussum & potes hic addere quod no. ʒ. de iureiu. l. q; inrasse. ʒ. si pater. & facit ʒ. l. proxi. & ʒ. de noxa. quoties. ʒ. si iussum. & ʒ. de pe. u. l quæsitum. ʒ. 15 qui.

SI quis ad exhibendum. ʒ CASVS. Egi contra te acti. ad exhibendum, ut exhibeas librum quendam: fuisti absolutus: quia apparuit te nõ possidere. nunc incœpisti eundẽ possidere. si iterũ ago con

qm̃ in iterdicto possessio a, in hac actione proprietas uertitur.

¶ *Ad positionẽ unius cõtrariorum sequitur destructio alterius. sed ad destructionẽ unius, non sequit alterius cõstructio. Pau.*

¶ Caius. † LEX XV.

SI inter me & te cõtrouersia de hæreditate sit, & quasdã res ex eadem tu possideas, quasdam ego nihil uetat, & me à te, & inuicem te à me hęreditatem petere. Quòd si † post rem iudicatam b à me petere cęperis, interest, utrum meam esse hęreditatem pronũtiatum sit, an cõtra c. nam si meam esse d nocebit tibi e rei iudicatæ exceptio: quia eo ipso, quòd meam esse pronuntiatum sit, ex diuerso pronuntiatum uidetur tuam non esse f. si uerò meam non esse, nihil de iure tuo iudicatum intelligitur: quia potest nec mea hæreditas esse, nec tua.

¶ *Ei qui egit & obtinuit, si iterum uult agere actione prima, non obstat exceptio rei iudicatæ. Paulus.*

¶ Iulianus. † LEX XVI.

EVidẽter g enim iniquissimũ est, proficere rei iudicatæ exceptionem ei, contra quem iudicatum est.

¶ *Absolutus ex eo q; non possidebat, nec dolo desijt possidere, si de nouo possidere incipiat, potest iterum conueniri. Paulus.*

¶ Caius lib. 30. ad edic. prouin.

LEX XVII.

SIrem meam à te petiero, tu autem ideo fueris absolutus, q; probaueris h sine dolo malo te desisse possidere, deinde posteà cœperis possidere, & ego à te petam, non nocebit mihi exceptio rei iudicatæ.

¶ Vlpianus. † LEX XVIII.

SI quis ad exhibendum egerit, deinde absolutus fuerit aduersarius, quia non possidebat, & dominus iterũ agat nacto eo possessionem, rei iudicatæ i exceptio locum non habet: quia alia res est.

¶ *Quando est aliquod ius, quod potest in iudicium deduci per modum agẽdi, & per modum excipiendi, si primò fuit deductũ per modum excipiendi, et super illo succubuit reus, non potest iterum deduci ab eodem per modum agendi, si tendit ad eundẽ finem cum exceptione. Pau.*

¶ Marcellus. † LEX XIX.

DVobus diuersis temporibus eandẽ rem pignori dedit k, egit posterior l cum priore pignoratitia m, & obtinuit, mox ille n agere simili actione instituit. q; situ est, an exceptio rei iudicatæ obstaret o? Respondi, Si opposuerit exceptionem rei sibi antè pignoratæ p, & nihil aliud nouum &ualidũ adiecerit, sine dubio obstabit: eandem enim quæstionem q reuocat in iudicium.

¶ *Petitio generalis quo ad res restringit ad illas, de quibus facta est prosecutio tã in actione personali, quã in reali. Paulus.*

¶ Pomponius lib. 16. ad Sabinum.

LEX XX.

SI ex testamento actum sit r cũ hærede ab eo, qui cũ totum argentum ei legatũ erat, mensas dũtaxat sibi legatas putaret, earumque duntaxat æstimationem in iudicio fecisset, posteà eundem petiturum de argento quoque legato Trebatius ait: nec obstaturam ei tra te act. ad exhibendum, non obstat mihi exceptio: quia ꝓ præsenti pos. nunc ago. Fran.

i ¶ Rei iudicatæ. ʒ Quid si iudex eũ simpliciter absoluit nõ adiecta cã quare? Rñ. Ioan. q; si nõ possidebat uel dolo desiit possidere: præsumitur eũ absolutũ: ideo aliàs cõtrà. Itẽ quid si duas causas adiecit: puta quia reus non possidebat: & quia hic non probat de iure suo ſm Hug. obstat alij ex proxima causa. argu. instit. de nup. ʒ. affinitatis. & adde quod not. ʒ. eo. si à te. in princ. & facit ʒ. ad exhi. l. tigni. ʒ. pen. & ʒ. fin. & ʒ. rem ratam ha. l. procurator. & C. ad exhi. neque. & suprà l. proxi.

† lib.80. ad edict.

DVobus. ʒ CASVS. Obligauit rem meam Titio, puta librum: eandem rem postea Sempronio obligaui. Sempronius egit hypothecaria cõtra Titium possidẽtẽ pignus: & obtinuit Sẽpronius: & ex uigore sententiæ datum est pignus Sempronio: nũc Titius uult illud idem pignus per hypothecariam petere à Sempronio cum sit sibi obligatum, & prius quæritur an possit? & distinguitur, nam aut de prioritate pignoris fuit tractatum in causa prima, & tũc obstat exceptio rei iud. Titio nunc nolenti agere. & hoc dicit hæc l. Quid autem si nõ fuit in prima causa de prioritate pignoris dictum? hic casus non est in lista. dicas tamen tu q; tunc bene poterit Titius agere: ut hic habes in glo. Fran.

† lib. xlix. ff. de pig.

k ¶ Dedit. ʒ aliquis.

l ¶ Posterior. ʒ scilicet creditor.

m ¶ Pignoratitia. ʒ id est, hypothecaria.

n ¶ Ille. ʒ scilicet qui succubuit.

o ¶ Obstaret. ʒ † respond. sic fi opposuerat ſ. i. iudicio priori. & sic de suo iure quęsitũ fuit. sed si ductus facti ignorantia, uel iuris nõ opposuerit, exceptio non obstabit: ut ʒ. eod. l. fin. ʒ. Latinus: ibi, cùm autem, &c.

† Scribentes hic maximè Dy. dicunt istam glo. ad hoc fore singulare.

p ¶ Pignoratæ. ʒ quod potuit. ut ʒ. q; po. in pignor. ha. l. creditor. in principio.

q ¶ Quæstionem. ʒ ergo datur intelligi q; si simpliciter se defenderat non opposita illa exceptione, q; iterato possit audiri. sed cur, q; iã ibi, agendo simpliciter dominiũ qualecunque & undecunque in iudicium deduxit. hic autem, de pignore disputauit tantùm, non de prælationis iure pone ergo te mecũ egisse, dicendo q; mihi centũ mutuaueras, ego negaui te mutuasse, nec aliam defensionem elegi probatti, uictus sum. quærit, si petis adhuc, an exceptionẽ pacti obiicere possim? ar. hic q; sic. Sed op. C. fen. rescin. nõ pos. l. ij. Respon. potest: quia exceptio aliam posteà non obiiciam actioni quæ ex sententia oritur: licet obiici possit primæ. sed hic nõ cõtradicit sententiæ latæ de pignore si quæratur de meo iure pignoris, & eius prælatione, cùm res potest esse obligata: sed exceptione pacti facti contra principalẽ & primã obligationem non obiiciam ego sententiæ, sed primæ petitioni: ex qua iterũ potest agi, quia contra eam nullum pactum feci. Accur

† Scribentes hic maximè Dy. dicunt istam glo. ad hoc fore singulare. q; excepto, peremptorio, posset opponi post sententiam, ubi agitur de ipsa quæstione antiqua & eadem est si non redarguit sententiam sed supplere ut in l. fi iuror. cũ ibi no. de collatio.

SI ex testamento. ʒ CASVS. Quidã testator legauit mihi omne suum argentũ. ego credens mihi esse legatam tantùm mensas suas argenteas eas petijt act. ex testamẽto, & earũ æstima. habui. nũc sciẽs q; omne argẽtum erat mihi legatum, residuum argentũ petere volo. dicitur q; possum: non obstante rei iudi. except. cùm aliud nunc petã, quàm prius petierim. Fran.

r ¶ Si ex testamento actum sit. ʒ personali actio. ex testamento: quæ si

quæ si generaliter ꝓponaſ, & posteà certa causa in iudicio examinaſ in aliis nõ obstabit exce. alioquin cõtra eũ ꝓ omni argento cõpeteret rei iudi. exce. si rei uen. esset actũ: ut ʒ. eo. si mater. ʒ. denique. & ʒ. eãdẽ & l. & an eadẽ ʒ. actiones. uel dic, egit rei uẽdicatio. & ió obstat exce. rei iudi. in omni. ſ causa ex qua peti potuit id, q; est petitũ: hoc aũt non uidetur petitum: & ideo in eo non obstat excep. rei iud. Est ergo aliud generalitas causæ ut in rem, ut actio, ut in contrariis: & aliud generalitas rei, si unam prosequor: ut hic dicitur. & facit ad l. C. de fur. post deci. & ʒ. l. proxi. & C. de jud. l. iij. & C. de transac. l. si de certa. & instit. de act. ʒ. si minus. ʒ. de arbi. de rebus. & suprà commuti diui, lege. ut fundus. ʒ. ad Velle. lege. tutor. ʒ. in proposito. & ʒ. quid ergo. Accursius

† Pomponius. lib. 21. ad Sab.

a ¶ Quod. ʒ i. quia.

b ¶ Putasset. ʒ Videtur ergo quod obstaret aliàs exceptio. id est si omne argẽtum in iudicium deductum sit licet æstimatio nõ nisi de mensa facta fuisset. ergo si peto à te xx. & tu es condẽnatus in x. in aliis x. uidetur quod tacitè sis absolutus. & sic tibi competit exceptio rei iudi. quod non puto uerum: & quod hic dicitur, sic accipe. ſ. quod nec prima facie obstet exceptio. unde nec opus est replicationis auxilio. quod aliàs esset necessariũ. ſ. si omne esset in iudicium deductum: ut C. de iudi. l. ij. Accursius.

† Du. si adficit in eo grege &c.

SI cum. ʒ testamento. ʒ CASVS. Credens mihi esse legatum argentum, illud petij, & succubui. posteà aperis codicillis testatoris apparet mihi uelle legatam, uolo eã petere. dicitur quod possum cũ alind prius petierim. Secũdo dicit, petij, gregẽ ouiũ, & succubui: nũc aucto uel minuto grege iterũ eũ peto. dicitur quod obstat exceptio. Tertio dicit, petij decem animalia: puta decem oues, & succubui: nũc peto unam ouem ex illis: dicitur quod obstat exceptio & hoc secundũ Ioannem. Vel secundum H. dicas. petij gregẽ ouiũ, & succubui: nunc uolo petere unã ouẽ de illis, obstat exceptio. Quartò dicit, petij à te Stichum & Pamphilum rei uendi. & succubui: nunc peto Stichũ tantum ex eadem causa: dicitur quod obstat exceptio. ¶ Si fundũ. ʒ Petij à te fundum rei uend. & succubui: posteà uolo petere à te usumfructũ causalem eiusdem fundi dicitur quod obstat mihi exceptio: quia ex eadẽ causa uideor petere usumfructũ scilicet ratione dominij fundi sed secus in usufru. formali: quia illum nõ peto ratione dominij quod habebam in fundo: sed quia mihi constitutum per pactum uel similẽ modum: imò si haberẽ dominium fundi, usumfructum formalem non possem habere, cũ res mea mihi non possit seruire iure seruitutis. Secundo dicit: petij à te usumfruct. formalem cuiusdã fundi: quia mihi cõstitutum. & si act. confessoria egi: & succubui: quia non probaui de iure meo. posteà emi istum fundum à uero domino: & peto à te usum fruct. causalem eiusdem fundi: cum fundus sit meus: & per consequẽs usufru. & sic negatoria ago, dicit quod bene possũ agere, nec obstat mihi exceptio rei iudic. cum ex alia causa petam nunc usumfructum quam prius. Si pro seruo. ʒ In cõtractu quodã fideiusisti pro seruo meo ex illo contractu serui conuentus sum act. de peculio, & fui absolutus. si agatur ex fideiusione tua cõtra te: habes except. rei iudic. ex persona mea, Franciscus Accursius.

c ¶ Argentum. ʒ loquitur in personali uel dic in generalitate rerũ ut suprà, l. proxi. dixi.

d ¶ Iudicium. ʒ differt hoc à superiori: quia suprà actor uicit, qui æstimationem acceperat. hic succubuit.

e ¶ Intelligant. ut ʒ. l. proxima.

f ¶ Si petiero gregem. ʒ & succubuero.

g ¶ Ex grege. ʒ Sed nonne grex potest esse alienus, & quædã capita mea? Respond. utiq; : ut suprà de rei uendi. lege j. in fin. & lege ij. & iij. nã qua ratione grex meus esset, & ex eo aliena capita quædã reperiri possunt, eadem & grex alienus, & quædam capita possunt mea esse.

exceptionẽ: a quod non sit petitũ quod nec actor petere putasset, b nec iudex in iudicio sensisset.

¶ Iulianus. † LEX XXI.

SI cum testamento argentum c mihi legatum esset, egerim cũ hærede, & posteà codicillis prolatis uestẽ quoque mihi legatã esse appareat, non est deducta in superius iudicium d uestis causa: quia neque litigatores, neque iudex de alio quàm de argento actum intelligant. e

¶ *Qui petiit gregẽ, & succubuit, nõ audit uolens iterũ eundẽ petere, licet sit auctus uel diminutus: quia hoc nõ diuersificat substantiam: nec etiã auditur, si uult aliqua capita ipsius gregis petere. Paulus.*

¶ Si petiero gregẽ f, & uel aucto uel diminuto numero gregis, iterum eundem gregẽ petam, obstabit mihi exceptio. Sed & si spãle corpus ex grege g petã, h † si tunc i fuerit k in eo grege, puto obstaturam exceptionem. ¶ Si Stichũ & Pamphilum tuos esse peticris, & absoluto aduersario Stichum tuũ esse petas ab eodem, exceptionẽ tibi obstare constat. l

¶ *Qui petiit fundũ, & succubuit, nõ admittitur ad petẽdum usumfructũ causalẽ eius quia uidẽt petere idẽ ex eadẽ causa: sed q*

Quomodo ergo hic obstat exceptio? Respõd. Ioan. Hic nõ petiit gregem sub nomine gregis: sed dixit, uendico ista decem animalia. nam quia singulariter omnia uendicauit, & succubuit: obstat exceptio: scilicet nunc si uolo petere unum caput gregis, sicut & in proxi. ʒ. statim sequitur. & secundum hoc etiam non obstat suprà eodẽ, si quis cum totum. ʒ. sed in cæmentis. nam domus partes nõ possunt per se censeri, sed grex sic: ut suprà de usuca. lege, eum qui. & lege, rerum mistura. ʒ. fina. Sed Hug. dixit satis esse si totum gregem petij, licet non dicẽdo has decem oues argu. suprà eodem. l. & an eadem. ʒ. idem corpus. Accursius.

† Petam. ʒ nunc secundo.

i ¶ Tunc. ʒ scilicet cum primo petij, & succubui.

k ¶ Affuit. ʒ scilicet hoc caput quod nunc peto.

l ¶ Constat. ʒ ut suprà si quis cum totum. ʒ. idem erit. & suprà ʒ. proxi.

m ¶ Petiero. ʒ & fuerit possessor damnatus secundum quosdam. Sed contra suprà eo. l. euidenter. dic ergo quod fuit absolutus: ut suprà si quis cũ totum. in fine primi respon.

n ¶ Vsumfructum. ʒ causalem.

o ¶ Petam. ʒ per negatoriam act. nam non possidenti datur: ut ʒ. si ususfru. pe. uti frui. ʒ. fi. Sed quid si primò petij usumfru. causalem, & nunc fundum? Respond. non obstaret exceptio, quia alia res est.

p ¶ Vsumfructum. ʒ scilicet causalem. & est bona ratio. nam qua ratione obstat in fundo: eadẽ in usufru. causali. sed secus in formali. ille enim nõ potest peti ex eadẽ causa, &c. quia, & sic non obstat exceptio rei iudicatæ: quia agit ex alia causa, qui petit formalem. Alij sic, aliud in formali, & tunc ei non obstat exceptio rei iudicatæ, imò ipso iure agere non potest: quia qui &c. & secundum hoc dices condemnatũ in fundum priorem.

q ¶ Suum. ʒ scilicet formalem: quia sua res nemini seruit: ut suprà si ususfruct. pe. uel ad alium pertinere negetur. l. uti frui.

r ¶ Esset. ʒ iure seruitutis: & sic formalem, nec obtinui ideò, quia in probatione defeci. & sic fuit simpliciter absolutus aduersarius. Quid ergo si ille cum de suo iure probasset, cum esse fructuarium esset pronuntiatum: tamen deinde proprietatem nactus usumfruct. per negatoriam peto, quid erit? Respond. idem est. cum modo agam pro causali. argumen. huius ʒ. Item quid si egi primò pro causali: nunc dominus interim factus ago pro eodẽ? Respond. idem per hunc ʒ. nã & sic potest poni casus.

s ¶ Experiar. ʒ scilicet negatoria actio. nam ea petitur usufru. causalis, ut suprà si ususfruct. peta. l. uti. sed formalis per confessoriam, ut suprà, si ser. uen. l. ij.

† lib. xxxj. ad Edict.

† Ad materiam & declarationẽ præsentis l. uide Bald. in l. i. uermodo q; xro. C. fi. nus ex pluribus.

t ¶ Vsusfructus. ʒ scilicet formalis.

u ¶ Cęperit. ʒ sed cur aliud in seruo, qui rediit postliminio: ut suprà l. si mater. ʒ eandẽ? Respõ. hoc facit post liminij fictio: uel dic, ibi cępit eum habere ex causa priore, hic uero minimè. Accursius.

x ¶ Actum sit. ʒ & fuit absolutus.

y ¶ Iudicata. ʒ Facit ʒ. de sol. cũ quis. ʒ. de pecu. Sed cõtra in eo. ti. l. egisti. Sol. hic fuit absolutus quia soluit seruus. nam tali casu etiam cõdemnato datur exceptio: ut suprà. si quis cũ totũ. ʒ. plane. uel hic fuit ideo absolutus, quasi non fuerit contractum cum seruo. ibi uerò quia nil erat in peculio. & facit ʒ. de iureiur. l. qui iurasse. ʒ. penul.

SI cum uno. ʒ CASVS. Egi cũ hærede Titij actione depositi ad centum quæ deposueram penes eum: & succubui: nunc uolo agere contra alium hæredem Titij. dicitur quod possum. Itẽ si cum hærede Titij egi ex dolo Titij defuncti, quẽ dolum Titij hęres cõmisit circa depositum: nunc uolo agere cõtra eundem ex dolo suo proprio: bene possum: quia de alia nunc ago: nec obstat mihi exceptio rei iudi. si succubui in prima: quia de alia re agitur. Franciscus. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Agetur.§ nisi in una causa defensionis: ut ff.de app.si qui separatim,§.fin.quæ est contra.& l.à sententia quæ est argu.contra.& facit supra, depositi.l.j.§.si apud duos.
b ¶ De alia re.§facit ff.de transac.l.non est ferendus.§.fi.

SI in iudicio.§CASVS. Ex aliquo contractu debes mihi centum, & promiseras certas usuras pro illis centum dare.petij usuras, & succubui. bene possum postea petere sortem, scilicet centũ Secũdò dicit,deposita fuit pecunia penes te sub usuris, & sic teneris ad usuras iudicis officio: quia inhæret actio. depositi, si iudicis officio petij usuras, & succubui: quia non proposuerã actio. cui inhæret officium: si postea ago depositi ad pecuniam depositam, & iudicis officio petam te condemnari in usuris totius temporis. ex quo incœpisti uti hucusque: bene possum.Franciscus Accursius.
c ¶ Petitæ sint.§ ff. ex stipulatu: siue bonæ fidei siue stricti iuris contractum ponas non enim in bonæ fidei iudiciis alia est petitio sortis, & alia usurarũ:ut C.depo.fi.l.iiij.
d ¶ Persequi.§ offi. iudic.quod non potuit cum nõ esset actio proposita ad eas petendas nec principalis fuerat propositæ de sorte. & ideo non erat cui iudi. offi.accederet. & facit supra, de iure dotium cum post. §.usuras. & de usuris. l. lite contestata. & infra de usurborum obligatio. lege cum stipulati sumus. & C.de iudic. l. prima Accursius.

SI quis rem.§CASVS. Ego Fran. emi fundum à non domino, cum à me uendi caretur,obtinui. si eum dem fundum postea desij possidere: & uerus dominus eum possidere cœpit:& ego eũ fundum à domino possidente cum petã:& ipse excipiat quod sit dominus fundi ego replicabo,quia secũdum me fuit iudicatum,cum eũ possidebam. Franciscus Accursius.
e ¶ Absolutus sit.§ scilicet ita quod & suam fuisse pronuntiatum sit:alias non ideo ius petendi haberet argumẽt.supra,de iureiurando lege,sed & si.uel etiam tantũ absolutus fuit,sed Publicianam propter emptorẽ intendit,si à possessione cadat: & ita erit hic unus casus specialis,in quo exceptio dominij.nõ obstat agẽti Publiciana .uel fortè aliud est in sententia:ut hic.aliud in iureiurando: quia sententia hoc casu maioris authoritatis sit quàm iusiurandum. & facit supra de Public.lege prima.& ff.& supra de noxalibus.lege generaliter. & de rei uẽdicatione.l.si à Titio.& l.si culpa.& infra,de excep.doli.lege,apud Celsum,§.si à Titio.
f ¶ A domino.§scilicet possidente.
g ¶ Aduersus exceptionem.§scilicet hanc,si non &c.
h ¶ Sit res.§dicebat enim possessor.si nõ esset res mea,rectè ageres sed quia res est mea,non rectè agis.
i ¶ Si res.§id est rectè excideres,si res quam peto non esset mihi adiudicata: sed quia est mihi adiudicata per sententiam, non rectè excipis.

SI is qui.§CASVS. Petij à te hæreditatem Titij. quã possidebas: & succubui: quia non eram hæres cum forte Titius adhuc viueret: postea fum factus hæres: Titij. & nunc hæredi. prædictam actum sit:tamẽ & cum cæteris hæredibus rectè agetur[a] nec exceptio rei iudicatæ eis proderit. Nã etsi eadem quæstio in omnibus iudiciis uertitur:tamen personarum mutatio, cum quibus singulis suo nomine agitur, aliam atque aliam facit rem, & si actum sit cum hærede de dolo defuncti deinde de dolo agatur hæredis, exceptio rei iudicatæ non nocebit,quia de alia re[b] agitur.

¶ *Absolutoria lata super usuris, nõ parit exceptionẽ rei iudicatæ sup sorte: hoc primò.nec etiã sup usuris si lata sit ex eo q̃ in cepte fuerint petite,si postea aptè petantur hoc secundo.Paulus.*

¶ Vlpianus.lib.iiij. LEX XXIII.

SI in iudicio actũ sit, usuræque solæ petitæ sint[c] nõ est uerendum,ne noceat rei iudicatæ exceptio circa sortis petitionem. quia enim non competit,nec opposita nocet. Eadem erunt, & si quis ex bonæ fidei iudicio uelit usuras tantum persequi[d]:nam nihilominus usuræ futuri tẽporis cedunt. Quandiu enim manet contractus bonæ fidei, currunt usuræ.

¶ *Possessor absolutus ex eo quod dominiũ rei ad ipsum pineat,si à possessione cadat, & ad actorẽ pueniat, potest uirtute dictæ sentẽtiæ ab eo recuperare,nec ille audiẽ uoles de dominio probare:quia ueniret cõtra sententiam.Paulus.*

¶ Iulianus. LEX XXIIII.

SI quis rem à non domino emerit, mox petente domino absolutus sit[e], deinde possessionẽ amiserit,& a domino[f] petierit aduersus exceptionem[g] si non eius sit res[h],replicatione hac adiuuabit[i], Si non rés[i] iudicata sit.

¶ *Ex causa de nouo supueniẽte,qui primò à te peto.dicitur quod possum.* ¶ Et in potestate.§Emi à te seruũ uitiosum.dicitur quod possum agere uel redhibitoria intra sex mẽses, uel actio.quanto minoris fuit seruus cum uenditus fuit: & in hac secunda uenit quandoque redhibito totius rei:ut si tale erat uitiũ,quod si sciuisset eum actor non emisset.& si una agã,& succumbam,deinde *succubuit,admittitur ad agẽdũ. itẽ absolutoria lata in actione, quantò minoris facit iudiciũ in actione redhibitoria,quatenus ad idem tendunt: & ecõuerso. Itẽ sententia lata cõtra falsum procuratorẽ nõ nocet domino,si factũ illius nõ ratificauit:etiã si postea ipsum eundem procuratorẽ cõstituit ad eandem litẽ: & illa sententia nõ obstate ille idem procurator admittetur. Paulus.*

¶ Iulianus.† LEX XXV.

SI is qui hæres non erat hæreditatem petierit,[k] & posteà hæres factus eandem hereditatem petat: exceptione rei iudicatæ non submouebitur[l]. ¶ Est in potestate emptoris, an intra sex menses redhibitoria agere malit, an ea quæ datur, Quanti minoris is homo, cum ueniret[m] fuerit: nam posterior actio[n] etiam redhibitionem continet[o],si tale uitiũ in homine est,ut eum ob id actor emptorus non fuerit. Quare uerè dicetur,eum, qui alterutra earum egerit,si altera posteà agat, exceptione rei iudicatæ[p] submoueri. ¶ Si te negotiis meis obtuleris,& fundum nomine meo petieris[q], deinde ego hanc petitionem tuã ratam non habuero, sed tibi mandauero,ut ex integro eundem fundum peteres,exceptio rei iudicatę non obstabit.alia enĩ[r] res est facta interueniente mandato. Idem est & si non in rem, sed in personam actum fuerit.

¶ *Vbi deficit fundamentũ, superædificari non potest.Paulus.*

¶ Africanus. LEX XXVI.

EGi tecum, ius mihi esse ædes meas usque ad decem pedes altius tollere[s].postea ago ius esse mihi usque ad uiginti pedes altius tollere. exceptio rei iudicatæ alia uelim agere: obstat mihi exceptio rei iudica. ¶ Si te negotiis.§ Gestor negotiorum meorum sine mandato petiit fundum meũ à quodã possidẽte rei uendicatione, & succubuit: & non habui ratum quod fecit. deinde mandaui sibi ut ageret rei uendi. ad illum fundam. dicitur quod potest agere non obstante exceptio. rei iudi. Idem est si gestor negotiorum meorum sine mandato egisset mea negotia meo nomine ad fundum mihi dandum certi condict.ex stipu. uel simili personali: & succubuit: deinde ei mandaui ut ageret, pro me ad illum fundum. nam bene potest agere. Franciscus Accursius.
k ¶ Petierit.§& succubuerit.
l ¶ Non summouebitur.§ ut supra eodem. lege, si mater. §. eandem.& C.de petit. hæredi.hæreditas.
m ¶ Veniret.§ Hic nota differẽtiam inter quanto minoris prætoriam,& ciuilẽ. quod dic ut dixi supra de actio.empti.& uend.l. Iulianus.in prin.
n ¶ Actio.§ scilicet quanto minoris.
o ¶ Continet.§ ut & supra, de ædil. edic. l.bouem.§. aliquando.
p ¶ Rei iudicatæ.§ & ita contra supra de ædil. edict. l. si tamen §. non nocebit. ubi nõ nocet agenti nec quanto minoris qui primò redhibitoria egerat & succcubuerat. Solutio. hic agit quanto minoris ciuili ad redhibendum. ibi quanto minoris prætoria ualet. Alij dicunt quòd hic uenditor fuit damnatus & soluit:cui datur exceptio:ut ff.eo.l. si quis cum to.§.planè.uel uerius, refert an ideo absoluitur in redhibitoria, quia tempus fit lapsum:ut ibi:an quia emptor non potuit probare uitium fuisse tempore contractus,uel emisse se: ut hic.
q ¶ Petieris.§rei uendi. & succubueris.
r ¶ Enim.§ nimirum:quia res etiam non sit deducta in priore iudicio:ut supra,de iudic.l.si prætor.& facit infrà de iudic.solu.si ante. & supra,qui satisdare cogan. Iulianus,& C.ad exhlbẽd.l.neq;.& supra,de exceptio.l.Modestinus. & supra, de transactio. qui cum tu.in principio.

EGi tecum.§CASVS. Dicebas domum meã domui tuæ debere seruit.altius non tollendi:& in possessi.huiusmodi seruit.eras nunc act.negatoria ago cõtra te, dicens mihi ius esse altius eã eleuandi usque ad decem pedes:& succubui.iterum uolo agere contra te negatoria:dicens mihi ius esse eleuare usq; ad xx. pedes. Dicit q̃ obstat mihi exceptio. Idem est si dicã mihi ius esse ædificare per decẽ pedes ultra,siue supra illos decẽ pedes,quos amiseram.nã reppellor exceptione rei iudi. Idem est si fundũ à te petij rei uend.& succubui:nũc uolo petere insulam natam in flumine iuxta frontem agri, quem prius petij quasi accreuerit illi fundo ut meo. dicit q̃ obstat excep. rei iudi. Fran.
s ¶ Tollere.§& contra me iudicatum fuit: & dic quod eras in possessione seruitutis.

Obstab

a ¶ Obstabit.§ supra si quis eum totum.in prin.Sed contra.in l.si mater.§.si quis iter.Solu ut ibi.
b ¶ Ad alios decem.§ scilicet ab aliis decem unde uictus sum quasi supra illos decem uelim intendere ius mihi esse decem pedes altius aquicare.
c ¶ Pars iure haberi.§ sicut in usufructu causali, qui non potest esse sine proprietate.unde uicto de proprietate, si petam causalem usumfructum obstat exceptio ut ff. eum.§. si fundum meũ. & facit ff.de aqua plu. arcen. l. sed interdum.
d ¶ Petito.§ & possessore absoluto.
e ¶ E regione.§ id est ex parte fundi petiti, & sic ei accessit.
f ¶ Exceptio.§ hoc ideo, quia rei accrescit sicut alias in proprietate legata: secus in usufruc. quia personæ accrescit:ut ff. de usufruc.l.si Titio. §. fin. & §.eo.& an eadem. §.qui cum partem. petendo ergo insulam uidetur & fundum petere: nisi cum nascitur è regione agri limitati, ubi non habet locum alluuio:ut sup. de acqui. re.do.l.in agris.

† lib. vij. Membra. in P. F.

VM de hoc.§CASVS. Cum quæritur an sit eadem res, siue causa quam nunc intento, ei quam primo intentaui, ut sic obster excepti. rei iudi. ea sunt spectanda.ff. an sint eædẽ personæ. Itẽ an sit illud idem nunc petitũ quod prius erat petitum. Item an sit eadem causa petendi, quæ prius erat. & si hæc tria concurrunt: dicitur hæc eadẽ, quæ prius: ut sic obstet exceptio rei iudi.hinc est,quòd si petij rem rei uendi.dicens me dominũ: & succubui: iterum eandem rem uolo petere dicens meã, quia emi: non audior:sicut & si dicerem me noua instrumenta reperisse ad probandum q̃ res sit mea: & per hoc uellem iterum agere,nã nõ audior. Franciscus Accursius.
g ¶ Hæc.§scilicet tria.
h ¶ Proxima actionis.§ & si quid horum defuerit, non habet locum exceptio rei iudi.ut plene diximus supra eodem lege, cum quæritur. & lege seq.& not. hic q̃ causa proxima est, quia emi à Titio: remota est,quia mea.& utraque inspicitur:ut ff.eod.si mater.§.si quis aũt. Quare ergo hic de proxima,& non de remota?Respond. quia qui egit adiecta causa proxima,iterum agens ex eadẽ non auditur. sed si ex alia, auditur. qui ex remota egit & succubuit, nulla causa adiecta posteà, remota uel proxima:non auditur,cum omne ius &c. ut supra, eodem l.si mater. §. eandem. & dicitur proxima actionis, id est causa agendi ex qua actio procedit.
i ¶ Nec iam.§ hoc restringas ad actio.in rem: ut ff. eod.l. si mater. §. denique.& §.eandem.secus in personali: ut ff.eod. si ex testamento. & lege,si eum testamento.in prin.
k ¶ Existimasset.§ cum primo egit: nam non auditur modo cũ simpliciter primo egerit,nisi in matre:ut & l.si mater.j.responso.
l ¶ Reperisset.§ qui non admittitur nisi in casibus: ut ff. de iureiur. l.admonendi.& ff.de re iudi.l.imperatores.& facit C.de trãsactio. sub prætextu.Accursius.

† lib. xxvij. Quæstionũ in P. F.

EXceptio.§CASVS. Petij rem rei uendi.& succubui.si amodo hæres meus eam rem petat,vel alius successor ab eodem; obstat ei exceptio rei iudi.Franciscus.
m ¶ Expertus est.§ per hoc probatur dominium remanere penes me actorem,licet contra me sit iudicatũ.& sic obstat exceptio. & pro hoc supra de condi.inde.Iul & supra.lege.si mater.§. eandẽ.ibi. & ideo si forte &c.si autẽ pro me sententietur, & res cradat reitan sententia faciat me dominum:& dic quod nõ,eadẽ ratione.sed & si sequatur traditio nec tunc uidetur.quia tradidit mihi ut meam: cum sit sua: & sic non obstabit[a] proculdubio. Sed & si rursus ita agã, ius mihi esse altiùs ad alios[b] decem pedes tollere,obstabit exceptio: cùm aliter superior pars iure haberi[c] non possit, quàm si inferior quoque iure habeatur.

¶ *Qui succubuit in principali, non admittitur iterum ad agendum pro accessorijs. Paulus.*

¶ Item si fundo petito[d], posteà insula, quæ è regione[e] eius in flumine nata erit,petatur, exceptio obstatura est.

¶ *Exceptio quæ obstat uenditori, obstat etiam emptori qui posteà causam habuit. Paul.*

¶ Neratius. LEX XXVII.

CVm de hoc,an eadem res est, quæritur, hæc[g] spectanda sunt, personæ, idipsum de quo agitur, causa proxima actionis[h]. Nec iam[i] interest,qua ratione quis eã causam actionis cõpetere sibi existimasset[k], perinde ac si quis posteà, quàm contra eum iudicatum esset, noua instrumenta causæ suæ reperisset[l].

¶ Papinianus. LEX XXVIII.

EXceptio rei iudicatæ nocebit ei,qui in dominiũ successerit eius,qui in iudicio expertus est[m].

¶ *Sũa lata pro libertate danda cõtra unũ ex hæredibus,alteri cohæredi nõ nocet mo ro iure: tñ fauore libertatis debet seruari ẽt in eius præiudiciũ,ut careat dominio serui,& efficiat liber,cũ non possit effici liber pro parte,tamẽ cõseruatur indẽnis: qa ab ipso manumisso debet refundi pretiũ partis suæ.Paulus.*

¶ Idem libro.xj. LEX XXIX.

IVdicatæ[n] quidem rei præscriptio cohæredi, qui non litigauit, obstare non potest[o]. Nec in seruitutem[p] uidetur peti post rẽ pro libertate[q] iudicatam, nondũ ex causa[r] fideicommissi manumissus,sed prætoris[s] oportet in ea re sententiam seruari,quam pro parte[t] uicti seruari,[u] non potest.Nã & cum alterum ex cohæredibus inofficiosi quæstio tenuit, aut etiã duobus[x] separatim agentibus[y] alter obtinuit,libertates competere placuit[z]: ita tamen, ut officio iudicis indemnitati victoris[a] futurique manumissoris consulatur[b].

¶ *Sententia lata contra auctorem, non præiudicat singulari successori, qui ante il lũ causam habuit,si non fuit citatus,uel re quisitus ad causam.Paulus.*

¶ Si debitor de dominio rei quã pignori dedit,nõ admonito[c] creditore causam egerit, & contrariã sententiam acceperit, creditor in locum uicti succesisse non uidebitur,cum pignoris cõuentio sententiã præcesserit.

¶ *Qui egit petitione hæreditatis simplici citer,& succubuit,licet causam testati dũtaxat fuerit prosecutus, nõ audiẽ uolẽs ite rum agere ex testamento. Paulus.*

¶ Paulus. LEX XXX.

IVdicatæ. § Dic casum in princ. ut in glosſ. domini mei Accur. quæ incipit, duo possidebant &c. ¶ Si[d] debitor. § Obligaui tibi fundum meum post ea egi rei uendicat. ad istum fundum contra Titium eum possidẽtem non admonito te creditore,& succubui. dicitur quod hæc sententia non nocet tibi creditori, quin possis agere hypothecaria. Franciscus.
n ¶ Iudicatæ. Duo possidebant seruum, qui seruus contra unũ hæredem egit, dicendo sibi deberi fideicõmissam libertatem, & obtinuit. si alius hæres petat eum in seruitutem non debet ei obstci exceptio rei iudicatæ, quia iste hæres,qui definit in priori iudicio, non uidetur petere in seruitutem post rem iudicatam contra se, & hoc de rigore. sed tamen prioris cohæredis sententia seruabitur in totum de æquitate: scilicet, ut totus dicatur liber, quia non potest eum seruare tantum pro parte cohæredis uicti: quia nemo potest esse pro parte liber, & pro parte seruus: sicut uides quando agitur de inofficioso testamento contra unum hæredem: & obtinet: tunc pro parte testamentum rumpitur:libertates uerò insolidum dantur,alio cohærede indemni conseruato.Ir.
o ¶ Non potest.§ quo minus possit petere seruum, pro quo agente alio cohærede iudicatum est uc manumittatur.Azo.ad quod facit §.de re iudicata.l fæpe.
p ¶ In seruitutem.§ scilicet cum aduersus hunc qui petitur nulla, sententia fit lata ab eo enim qui petit,non uidetur peti in seruitutem post rem pro libertate iudicatam, cum contra eũ nunquam fuit lata sententia:uel dic,nec seruitutẽ uidetur peti, sub. debere.quia non debet uocari ad seruitutem.
q ¶ Pro libertate.§ ex causa fideicommissi prestanda si enim pro libertate competente lata sentẽtia fuisset.& cohæredi obstaret,quia sic ceret ius sententia: ut supra de lib.cau.diui fratres:& de sta:ho.ingenuum.Accursius.
r ¶ Ex causa.§ quo ipso uidebatur magis posse peti.
s ¶ Sed prætoris.§ licet dixerim non obstare exceptionem, quo minus petam seruum,obstat tamen quo minus obtineam seruum.& hoc est,sed & prætoris &c.uel secũdũ aliam expositionẽ dic,& bene dico non admitti hunc contra sententiam, sed &c.
t ¶ Pro parte.§ scilicet pro parte uicti cohæredis tãtum: quia nemo pro parte liber,& pro parte seruus esse potest:ut ff.de lib.cau.l.duob. & facit ff. de adi.le.legata.§ fi.Sed cõtra C.de ser.cõmu.manumiss.l.j. §.fi.sed illud expone,ut ibi not.
v ¶ Seruare.§ aliàs præstare. & aliàs seruare.
x ¶ Duobus.§ scilicet filiis.
y ¶ Agentibus.§ contra scriptum hæredem.
z ¶ Placuit.§ insolidum,ut ff. de inoffi.testa.l. nam & si §.fin. & de collat.bon. l.pater filium, & C. de inoffi.testa.l.cũ duo.. & §. de legatij.cum filius. in princ.
a ¶ Victoris.§ in quærela.
b ¶ Consulatur.§ etiam superiori casu:non solum isto.
c ¶ Non admonito.§ aliàs contra.supra,de re iudi.l.fæpe.
d ¶ Præcesserit.§ Secus si sententia pignoris causam præcessisset;

† Respõso.

† lib. xiiij. Quæstionum.

† lib. lj. Digesto.

† Præstare.

† aũs lij. Digesta.

† lib. ix. Digesto.

† at si.Dua.

Exceptio dominij nõ semper obstat Publiciana agẽti

† lib. xxvij. Quæstionũ in P. F.

† lib. ix. Quæstion.

† lib. xxxiij. Quæstionum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut supra, de pig. si superatus. & supra, eod l. si mater. §. item si rem.

EX sextante. ¶ CASVS Quidā instituit tres hæredes : quendam suum agnatū, scilicet Titiū & Semproniū in duabus unciis, duos alios puta Cornelium in x. unciis. Titius cœpit possidere dimidiam totius hæreditatis: & Sempronius aliam dimidiā: nūc Cornelius agit cōtra Titiū ad id totū hæreditatis, quod possidet : & sic ad dimidiā totius hæreditatis, dicēs testamentū, in quo Titius fuit institutus pro parte, & Sempronius pro alia, nō tenere : ut quia falsum. & sic se tanquā proximio rē ab intestato debere succedere : & succubuit. nunc vult ille idē Cornelius petere à prædicto Titio vnciā hæreditatis, cū sit institutus in duabus. dicitur quòd repellitur exce. rei iudi. quia dicendo falsum, & succūbēdo, perdidit relictum prædictū duarū unciarum.

¶ Latinus Largus. § Latinus largus proposuit quādā quæstionē, quā nunc Paulus author huius legis vult decidere : quæ quæstio talis est, Sempronius decessit, & successit ei Mæuius suus filius, bona tamen Sēpronij cœpit possidere Titius, dicens se hæredē Sēpronij, & non Mæuium &c. Mæuius cum hæc bona peteret à Titio, venerunt ad transac. & tradidit Titius Mæuio nomine transac. quædam de rebus hæreditariis. Itē quendam suum propriū agrum ipsius Titij quē agrū obligauerat Titius prius auo Mæuij. id est patri Sēpronij : & etiam eum agrum obligauerat aliis: nūc alij creditores hypothecaria egerūt ad istū fundum contra Mæuium. & probauerūt eis obligatum, & sic obtinuerunt: tandem Mæuius inspexit rationes aui, & uidit prædictū fundum, quem nunc amiserat, fuisse prius obligatū auo suo, quàm illis creditoribus: nult agere Mæuius hypothecaria ad illū fundum contra illos qui euicerant illum fundū prius. illi opponūt excep. rei iudi. quæritur an obstet Mæuio hæc excep. Et uidetur quòd obstat. nā si peto à te rei uen. fundū, & obtineo, & restitutus est mihi fundus: si tu cum à me uendices, obstat tibi exceptio, nam cum iudicatum fuit per primam sententiam rem meam esse, per cōsequens iudicatur tuam non esse. ecōtra uidet non obstante exceptione hoc argumento, petij à te fundum rei uendi. & fuisti absolutus. postea desiisti possidere illū fundū, & ego cœpi possidere. si tu eum uendices, & ego dicā fundum meum esse, non tuum, non obstat mihi prima sententia, in qua tu fueras absolutus a petitione mea: cum p hoc non fuerit iudicatum tuam esse rē. in nostra ergo quæstione, cum Mæuius fuit conuentus hypothecaria, & de sua Mæuij hypotheca non fuit compositum, licet succumbat Mæuius, non obstat ei quòd minus nūc possit sua hypothecaria agere. nec obstat prima sententia: quia potest esse p hic fundus fuit obligatus illis, & etiam Mæuij auo prius: sed non potest esse p dominium unius fundi fit duorū hominum insolidū: uidetur autē nocere Mæuio quòd fuit factus dominus fundi, & sic extincta hypotheca. sed dicas quòd non fuit factus dominus fundi, & sic habeat nunc act. hypotheca riam non obstante etiam prima sententia. Franciscus Accursius.

a ¶ Ex sextante. § id est ex duabus unciis, quæ est sexta hereditatis: ut institu. de hære. institu. §. hæreditas.

b ¶ De iure. § id est de iutio testamenti: ut quia falsum uel inoffic. & ideo succumbēs perdit relictum: ut & supra, de inoffic. test. Papi. §. me miniisse. secus si solenne: quia tunc non perdit: ut in cōtrario: ut supra, de iis qui. ut indig. lege, post legatū. §. primo, quæ est contra' secundū R. uel uerius secundum Ioan. Azo. & Hug. etiam si non solēne, perdit hic. & sic non refert, qua ex causa de iure testamenti quærat. sed ideo dicunt hunc repelli, quia proposuit petitio. hæredi. generalem, nō ex presa causa ex testamento, uel ab intestato: licet posteà in causæ processu unam causam tantum fuerit prosecutus : quare obstat rei iudic.

[†] In P. F. iudicasse.

EX sextante [a] hęres institutus, qui intestato legitimus hęres esse posset, cùm de iurè [b] testaméti faceret quæstionē, ab uno ex institutis dimidiam partem hæreditatis [c] petiit, nec obtinuit. Videtur in illa petitione etiam partem sex tantis [d] [†] vendicasse [e] : & ideo si cœperit ab eodem ex testamento eādem portionem [f] petere, obstabit rei iudicatæ [g] exceptio. ¶ Latinus Largus [h], Cùm de hæreditate [i] inter Mæuium, ad quem pertinebat [k], & Titium, qui controuersiam mouerat [l], transigeretur, traditio rerum [m] hæreditariū Mæuio hæredi à Titio facta est: in qua traditione etiā fundum ei [n] suum proprium [o], quem ante multos annos auo [p] eiusdem Mæuij hæredis obligauerat, quemque aliis posteà in obligationē deduxerat, ex causa pacti tradidit. his ita gestis, posterior Titij creditor ius suū [q] persecutus est, & obtinuit. post hoc autem iudicium Mæuius hæres reperit in bonis auitis [r] chirographum eiusdem Titij ante multos annos conscriptum, per quod apparuit eū fundum, qui in causam transactionis uenerat, etiam auo suo ab eodē Titio fuisse obligatū. Cùm ergo constet priùs auo Mæuij hæredis in obligationem eundem fundum datum de quo Mæuius superatus est [s], quęro, an ius aui sui quod tunc, cùm de eodem fundo ageretur, ignorabat: nulla exceptione opposita exequi possit [t]? Respondi, Si de proprietate [u] fundi litigatum esset, & secūdum actorem pronuntiatum fuisset: diceremus petenti ei, qui in priore iudicio victus est, obstaturam rei iudicatæ exceptionē: quoniam de eius quoque [x] iure quæsitum uidetur [y]. actore petitionem implente [z]. Quod si [a] possessor ab solutus [b] amissa possessione eundem fundum ab eodem, qui priùs non obtinuit [c], peteret, nō obesset [d] ei exceptio [e]. nihil enim in suo [f] iudicio de iure eius [g] statuum videtur. Cùm autem pignoratitia [h] actum est aduersus priorem creditorem [i], potest fieri, ut de iure possessoris non sit quæsitū: quia non vt in proprietatis quæstione, quod meum est [k], alterius non est: ita in obligatione utique cōsequens est, vt non sit alij obligatū, quod [l] hic probauit sibi teneri. & probabilius [m] dicitur, non obstare exceptionem [n]: quoniam de iure possessoris quæsitum non est, sed de sola obligatione [o]. In proposita autem quæstione magis me illud mouet, nunquid pignoris ius extinctū sit dominio acquisito? neq; enim potest pignus perseuerare domino constituto [p] creditore: actio tamen pignoratitia [q] cōpetit. verū est enim & pignori datum, & satisfactum non esse [r] : quare puto nō obstare rei iudicatæ [s] exceptionem.

[†] Du. Cum actor petitionē implet.

[†] ali. iij. Respon.

¶ *Qui egit rei vēdicatione, & succubuit, non prohibetur eandem rem petere actione personali. Paulus.*

¶ Idem libro [†] iiij. LEX XXXI.

PAulus respondit ei, qui in rem egisset, nec obtinuisset [t], posteà condicenti [u] non obstare [x] exceptionem rei iudicatæ.

De diuersis & temporalibus præscriptionibus, & de accessionibus possessionum.

TITVLVS III.

¶ Ad hoc ut vtilia currant tempora, requiritur q̄ non sit impedimentum agendi nec ex parte actoris, nec rei, nec iudicis. Diuiditur in duas partes. Primò ponit casum legis condendæ. Secundò ponit statutū suum. secunda ibi, Et quidem. Bartolus.

QVia tractatus. § CASVS. Cùm tractatus vtilium dierum sit frequens : videndū est quid sit experiundi potestatē habere, id est qui dies dicantur vtiles : nam paria sunt ambo prædicta. & certè tria sunt necessaria, vt experiundi potestatem quis dicatur habere, & sic dies vtiles cedant. Primum, vt actor per se, vel per alium [†] potuerit agere. Item quòd reus potuerit se defendere per se vel per alium. Item, q̄ sit copia iudicis. Frā. Ac.

[†] Aliàs, Iulianus.

h ¶ Frequens est. § bona ratio, quare sit videndum: vt §. de lib. lega. l. legaui.

i ¶ Experiundi. § Sed quomodo per hoc sciemus vtiles dies? Respon. quia hæc duo paria sunt: scilicet habere potestatem experiūdi: & diem vtilem cedere: vt hic patet.

k ¶ Agendi. § hæc ergo tria sunt necessaria, ut experiundi potestatem quis habeat, id est facultatem agendi per se, vel per aliū : item, potestatem conueniendi eum per se, vel per alium respondentem: & ius reddentis copiam.

[†] In ea cā est ut, non sunt, apud Dua. sed sic legit tantū modo experiundi ptā tem nō habet.

l ¶ Eum. § s. reum.

m ¶ Nisi actor. § quod de actore dicit, non videtur necesse : quia & si actor impeditur, cedit vtilis dies : vt §. eo. l. si seruus. quæ est contra. Solu. currit de iure communi, ut ibi: sed actor restituitur in integrum ex clausula generali. §. ex quib. caus. ma. lege j. Vel hic de utili ob. Joqniturubi de cōtinuis. uel hic post obligationem commissam vel contractam intercesit idonea causa, quæ abstulit copiam agendi. Ibi autem nil post satisdationem acceptā contingit. Vel hic cōtraxit liber, [†] ibi seruus. uel ibi erat, qui poterat agere nomine domini, ut seruus in iudicio momētanee possessio. nec ob. principali. hoc non placet.

[†] Alex. in l. si finita. §. si de uecti galibus in pe. col. §. dedam. infe. hanc gl. singu. reputat ad hoc q̄ p lit. contest. inducitur quasi contractus, nō aūt ex sententia inducitur Bolog.

n ¶ Apud hostes fit. § & facit §. de stipu. ser. si seruus.

o ¶ Mandare. § alij causam agendam.

p ¶ Potestatem. § Hic quæritur, si citatus ad sententiam, uel ad ueniendū ad ius, cum satisfecerit iudicio sisti, impeditus iusta causa non venit, mittere tamen potuit, an sit contumax, uel incidit in stipulatio nem, videtur quòd sic per l. iſtam, & supra de mi. lege, Papinianus. & qui. ex causſ. mai. sed & si per. §. aduersus. sed in illis duabus ex iniusta causa abest, ex qua pœnam non præmium debet habere : ut supra de negotiis gestis, l. siue hæreditaria. Item ista loquitur in actore, sed tu quæsiisti in reo: quia actor potest præuidere quando agat: ut infrā, ti tul. pure. §. si. Item unum pro eo, aliud sit igitur contra eum, ut satis fit si posit mittere procuratorem: ut supra de iureiurando. l. eum qui. Item quò ad aliud, non quo ad contumaciam præsumendam. dic ergo quòd procuratorem mittere non tenetur. alias parum prodesset sibi relaxatio: ut supra, si quis cau. l. ij. §. si quis iudicio. & supra, de re iudi. lege, quæsitum.

q ¶ Prætoris. § id est nullius notionem.

r ¶ Dies. § scilicet tantū. & intellige quæ hic dicūtur, in diebus, qui sunt utiles quo ad sui initium, & progressum : secus in iis, qui ad sui initium sunt utiles tantum: sed post continui : ut infrā quādo appellā. fit l. j. §. dies. & supra de redhi. l. cum sex. & infrā de adulte. l. quinquennium. & supra de calum. lege, annus. Item facit infrā de adult. l. mile. siquis ita. Item quæro an hodie corrigantur huiusmodi utiles dies uel anni? Respon. nō: nisi circa tractatum de rest. in integ. vt C. de temp. in integ. rest. pe. l. fi. quod enim non mutatur, fletur C. de app. pcipimus. in fi. & de testa. sancimus. Item etiā in vsusca. triennij. & x. & xx. & xxx. & xl. an. & aliis cōstat tempus esse continuū. ut §. de usuca. l. nunquam. §. in vsucapionibus. Accursius.

s ¶ Reddit. § sed nonne omni die reddit, præter feriatos: ut C. de feriis. lege, omnes? Respond. idem & si quocunque modo impeditus nō reddat, uel non impeditus : cum & in continuis daretur restitutio : ut supra ex quibus causſis ma. lege j. & l. sed & si per prætorem. §. fecūdo. Accursius.

a ¶ Constituto. § quia res sua non potest esse sibi obligata : vt hic, & infrā, de reg. iur. l. neque pignus. & §. de pig. act l. ij. hoc tamen quando quæ fallitur C. de iure do. l. in rebus. sed ibi nō erat plenè domina. Itē contra. supra, ad Trebel. lege, debitor. sed ibi nō durauit dominus. Itē in præsenti casu. sed potest dici q̄ hic non fuit dominus : cùm tradens dederit quasi rem accipientis, & accipiens eodem animo accepit, credens esse hæreditatis : ut §. de condic. ob causſ. l. iij. §. subtilius. & facit §. de le. iij. l. senatusc on. & de acqui. hære. l. si seruum quis. in princi. Quid ergo si fuit factus dominus : ut quia sciens dantis accepit? fortè adhuc uidetur idē arg. huius literæ : uerum est enim &c. sed non aperit an sit res obligata, licet comperat hypothecaria. Accursius.

b ¶ Pignoratitia. § i, hypothecaria, quia nō fuit Mæuius dominus.

c ¶ Non esse. § Ergo hypothecaria durat, quæ talem cōdictionē habet nisi soluta pecunia : vt hic, & §. ad Velleia. l. aliquando. §. de pignoribus. & de pig. l. grege. §. etiam. & de pig. act si rem alienam. §. omnis.

d ¶ Iudicatæ. § causa enim dominij, scilicet exceptio, de qua magis dubitatur, non nocet : nec hæc ergo nocere debet, de qua minus videt. sed certè etsi dominij noceret, non tamen sententiæ, scilicet exceptio noceret, cùm non de iure possessoris fuit quæsitū primo iudicio: ut supra, eo. l. duobus.

PAulus. CASVS. Egi contra te rei vendi. ad fundū, & succubui : nunc eandem rem peto à te certi condi. ex stipu. vel simili. dicitur quòd non obstat mihi prima sententia. Franciscus. Accursius.

e ¶ Nec obtinuisset. § id est non obtinuit. imò succubuit.

f ¶ Condicenti. § id est in personam actione agenti.

g ¶ Non obstare. § quia condicere potest etiam qui dominus nō est. Sed quid si restitutionem rei ideo, quia mea erat, stipulatus sum : dein de egi rei uendi. & succubui: si agam ex dicta stipulatione, an repellar? Respond. non, per legem istam. nam potest esse mea : non tamen tenuit stipulatio. & econtra licet sit absolutus, tamen adhuc est mea : ut & supra, eodem. l. exceptio.

Continuatio Bart.

¶ DE DIVERSIS ET TEMPORALIBUS PRÆSCRIPTIONIBUS &c.

¶ Dictum est supra de exceptione in genere, item de exceptione rei iudicatæ. verum quia est quædam exceptio cum tēpore: ideo ponitur ista rubrica. Item quia in præscribendis rebus datur accessio possessionum: ideo ponitur de accessione possessionum. Bartolus.

¶ Præscriptionum alia unius diei: alia duorum: vt §. de appel. à sententia. §. fi. & quando appellandum sit. lege. j. § biduū. quandoq; triumvt C. de iudi. l. fi. & hoc non profequor, quia magis est laboriosum quàm subtile. de vsucapi. tamē triennij dic quòd per eam quæritur dominiū: ut C. de pact. lege, traditionibus. dummodo quæuor interueniant: scilicet bona fides: & titulus. & quòd res non sit uitiosa: & q̄ possessio sit continua usque ad ultimam diem, quam tetigisse sufficit. & idem in præscriptione decem uel uiginti annorum: ut infrā, eodem l. in vsucapione. secus in præscriptione personalium actionū: ut §. de act. & obl. l. in omnibus. Item per præscriptio. x. vel xx. an. non quæritur dominiū. quod dic ut no. C. de bo. mater. auf. ibi posita super. l. j. Item vsucapio non interrumpitur lit. contest. quod secus est in præscript. quod dic ut not. supra, de rei uendi. si post acceptum. Itē per præscriptionem xxx. anno. non inducitur nisi exceptio, quia tempus &c. vt §. de act. & obli. l. obligationum fere. § placet. sunt & aliæ præscrip. diuersæ. sed hic no tandum est, quòd quædam præscriptiones habent continua tempo a: & hoc regulariter omnes: nisi specialiter inueniamus lege cautum cō tra. scilicet q̄ sit utile. Aliæ utilia: & hæ subdiuidūtur, quia quædam ad sui principium & processum: ad quod sunt tria necessaria: ut §. de usuca. l. annus. & supra, de ædil. edic. l. cum sex. & §. de adulte. quinquennium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN tempore. § CASVS. Cum certum tempus sit constitutum iudicatis, intra quod potest appellari, item, intra quod condemnatio debet solui, item intra quod instantia litis perit: dicitur quòd in hoc tempore, dies intercalaris non computatur. id est bissextilis: sicut nec in usucapionibus, nec in actionibus, quæ certo tẽpore finiuntur: ut in

† lib. ij. Digesto.

¶ Marcellus. † LEX II.

IN tempore constituto [a] iudicatis, an intercalaris [b] dies proficere iudicato nec nè debeat, quæritur. item de tẽpore [c] quo lis perit. Sic sine [d] dubio existimãdum est, ut auctum [e] tẽpus litis intercalari die existimetur: ueluti [f] si de usucapione sit quæstio, quæ tempore constituto expleri solet; [g] aut de actionibus, quæ certo tẽpore finiũtur (ut ædilitiæ pleræq; [h] actiones: & si quis fundũ ea lege uẽdiderit, ut nisi in diebus † xxx. pretium esset solutũ, inemptus esset fundus) dies intercalaris proficiet emptori. Mihi contrà uidetur [i].

¶ Modestinus. † LEX III.

LOngẽ [k] possessionis præscriptionem tam in prædiis, quã in mãcipiis, [l] † quæ ĩ prædiis morantur, quæ partes fundi sunt, † locum habere manifestum est.

¶ *Seruus hæreditarius, uel capti ab hostibus potest satis accipere ĩ iudicio momẽtaneæ pos. ab aduersario de iudicio sisti, & statim tẽpora triẽnij incipiũt currere. h.d.*

¶ Labeo. † LEX IIII.

SI seruus hæreditarius, aut eius, qui in hostiũ potestate sit, satis acceperit [m] continuò dies satisdationis cedere ĩcipiet [n], intueri enĩ debemus, an experiundi potestas fuerit [o] aduersus eum, qui obligatus est: nõ an is [p] agere poterit, qui rem in obligationem deduxit. alio quin erit iniquissimum, ex conditione actorũ obligationes reorũ extendi, per quos nihil factum erit quò minus cum his agi possit.

¶ Vlpianus. lib. iij. † LEX V.

ANutitium [q] auctoris, uel donatoris, eiusuè, qui mihi rẽ legauit, mihi noceat, si fortè auctor meus iustũ initium possidẽdi nõ habuit. [r] uidẽdũ est. Et puto, ne que nocere, [s] neque prodesse. nam deniq; & usucapere [t] possum, quod auctor meus usucapere nõ potuit.

¶ Ex facto † propositũ est, quẽdã cum rem pignori [u] dedisset, eãdẽ distraxisse, hæredemque eius rede misse: quæritur, an hæres aduersus pignoris persecutionẽ exceptione longæ possessionis uti possit? Dicebã hũc hæredem, qui pignus ab extraneo redemit, posse exceptione uti: quia in extranei locum succesit, non in eius, qui pignori dederat: quemadmodum si antè [x] redemisset, & sic deinde hæres extitisset [y].

¶ *Accessio possessionis ꝓcedit de possidẽte*

† Disputatio.

† Baldus in l. eum qui §. i hac. & ibi Angelus in §. prætor. uit supra, de publi. in re ac. & Are. in l. Põpo. §. cum quis §. de acqu. pos. oẽs rectex. fin. ad hoc. q. licet aliãs mala fides auctoris noceat hæredi, ut etiã nõ possit tempore fieri, quod non pacto, not. supra quemadmod. serui. amit. l. nam satis. §. fi uerò per latitudinẽ, & facit infrà de furt. l. ancilla.

† Marcellus lib. iij. & al. Martianus li. 3. Institutio.

† lib. 1. Regula.

† lib. 9. quæstio.

† Respondit, id qd seruef cum &c. i P. F.

† Hæc à quibusdam nõ habẽtur. ut necia P.F.

† li. 6. Differen.

† xx.

† ats. Iauolenus. lib. vij. Epistula.

¶ Labeo. † LEX IIII.

SI seruus hæreditarius, aut eius, qui in hostiũ potestate sit, satis acceperit [m] continuò dies satisdationis cedere ĩcipiet [n]. intueri enĩ debemus, an experiundi potestas fuerit [o] aduersus eum, qui obligatus est: nõ an is [p] agere poterit, qui rem in obligationem deduxit. alio quin erit iniquissimum, ex conditione actorũ obligationes reorũ extendi, per quos nihil factum erit quò minus cum his agi possit.

¶ Vlpianus. lib. iij. † LEX V.

ANutitium [q] auctoris, uel donatoris, eiusuè, qui mihi rẽ legauit, mihi noceat, si fortè auctor meus iustũ initium possidẽdi nõ habuit. [r] uidẽdũ est. Et puto, ne que nocere, [s] neque prodesse. nam deniq; & usucapere [t] possum, quod auctor meus usucapere nõ potuit.

¶ Ex facto † propositũ est, quẽdã cum rem pignori [u] dedisset, eãdẽ distraxisse, hæredemque eius rede misse: quæritur, an hæres aduersus pignoris persecutionẽ exceptione longæ possessionis uti possit? Dicebã hũc hæredem, qui pignus ab extraneo redemit, posse exceptione uti: quia in extranei locum succesit, non in eius, qui pignori dederat: quemadmodum si antè [x] redemisset, & sic deinde hæres extitisset [y].

¶ *Accessio possessionis ꝓcedit de possidẽte*

† Disputatio.

† Baldus in l. eum qui §. i hac. & ibi Angelus in §. prætor. uit supra, de publi. in re ac. & Are. in l. Põpo. §. cum quis §. de acqu. pos. oẽs rectex. fin. ad hoc. q. licet aliãs mala fides auctoris noceat hæredi, ut etiã nõ possit tempore fieri, quod non pacto, not. supra quemadmod. serui. amit. l. nam satis. §. fi uerò per latitudinẽ, & facit infrà de furt. l. ancilla.

† Marcellus lib. iij. & al. Martianus li. 3. Institutio.

† lib. 1. Regula.

† lib. 9. quæstio.

† Respondit, id qd seruef cum &c. i P. F.

† Hæc à quibusdam nõ habẽtur. ut necia P.F.

† li. 6. Differen.

† xx.

† ats. Iauolenus. lib. vij. Epistula.

infec. si finita. §. eleganter. Accursius.

ANutitium. CASVS. Titius non dominus uendidit mihi fundum uel donauit uel legauit, quem fundum mala fide possidebat uel sine titulo. quæritur, an ego possim præscribere istum fundum nõ obstãte mala fide auctoris? & dicitur quod bene possum præscribere. Idem in usucapi. rei mobilis seruatur.

¶ Ex facto. § Obligaui Titio domum meam: postea eam Sempronio uendidi, & decessi. hæres meus eam domũ emit à Sẽpronio prædicto. quæritur an hæres meus possit hanc domum præscribere longo tempore cõtra Titium creditorẽ? & dicitur quod sic. succesit enim hæres meus in hunc fundum loco Sempronij.

q ¶ An utitium. § personale. secus in reali: ut C. de acqui. possess. l. utitia. loquitur ergo hic, cum utitium persona cohæret: ut dolus: ut C. de rescin. uendi. dolus: supra. quæ in frau. credi. qui à debitore. ita tamen, si ipse noluit accessione sui auctoris uti: ut supra, de acqui. pos. Põpo. in fin. si enim utitur accessione sui auctoris debet uti cum sua causa & uitiis: ut supra, de acquir. possess. l. Pomponius. §. cũ quis. & infrà, ti. i. Lapud. §. de auctoris. si uerò sit rei cohærens uitium, ut furtum, empto ri quoque nocere constat, & omni, qui quoquo modo rẽ acceperit: ut infrà, titu. j. apud. §. de auctoris dolo. & §. si quis autẽ. & C. de acqui. possess. utitia.

r ¶ Non habuit. § quia fortè habuerit rei alienæ scientiam, uel non habuit titulum.

s ¶ Neque nocere. § cum contra me agitur, sed cum eo ago, obest, si habeo lucratiuam causam, ut in contrariis. infrà, titu. j. apud §. si quis autem. & supra, de exceptio. si rem. Item nõ nocet mihi, nisi uelim uti accessione: quod possum ad præscript. xxx. annorum. Item etiam iure uetteri ad præscrip. x. uel xx. ann. ut supra, de acqui. possess. Põponius. §. cum quis. & §. fin. sic C. de præscript. long. tẽp. lege i. sed hodie secus in hac, scilicet x. uel xx. annorũ: ut in authenti. ibi posita. & adde quod not. infrà de regu. iur. lege, quod ipsis. & facit supra de publ. lege, eum qui §. prætor.

t ¶ Vsucapere. § facit ff. pro emp. qui fundum. §. procurator. & insti. de usucap. §. quod autem.

v ¶ Pignori. § scilicet in illa. Accursius.

x ¶ Si ante. § scilicet quam esset hæres.

y ¶ Extitisset. § no. ergo quòd plus iuris habet hæres. quàm defunctus: ut ff. de peti. hære. & non tantum. §. ueniunt. & sic est argu. contra. infrà, de

n ¶ Incipiet. § quo ad actionem excluden dam. & sic est contra. J. de stipul. ser. si seruus hæreditarius. Sol. hic stipulatus fuit iudicio sisti in talem casum ubi agere poterat, ut in momẽtanea possess. uel in possess. absentis turbata in quibus casibus seruo agere permittitur. nec obstat quod innuitur quòd seruus agere non potest: quia uerum est ex hac stipulatione, sed de primo iudicio bene potest agere, ut dictum est. quo ad hoc autem ut incipiat deberi, idem est: quia ex utraq; incipit deberi. Sed quanto tempore tollitur hæc stipulatio iudicio sisti? Respond. quanto principalis: ut ff. si quis caut. si eum. §. fi. uel ad plus triennio, nisi in scriptis, & nisi in causa publica: ut C. de fideiusso. l. pe.

o ¶ Fuerit. § qui ita adesse uidetur, si tria adsunt: ut not. ff. lege j. Accursius.

p ¶ Non an is. § supra lege j. contra. sol. ut ibi. Item facit ff. de nau. fœno. l. fina. & de usur. l. pecuniæ. §. j. & de constitu. pecu. lege, hactenus. Sed argum. contra. supra, de dam. pus triennij, non inspecto quod seruus non possit agere ex hac stipulatione, sed solummodò inspecto quod reus potest conueniri. alias esset iniquum quod ex cõditione actorum rei obligatio extendatur. Franciscus Accursius.

m ¶ Satis acceperit. § iudicio sisti. Accursius.

infrà, de reg. iur. qui in ius. & l. aliud. §. fi. quidam tamen dicunt q; hic replicatur contra hæredem de æquitate. arg. J. quibus mo. pig. uel hypo. sol. sicut. §. illud. & pro eis est arg. contra. ff. tit. i. l. pe. §. fi. in eo quod dicit ibi hypothecaria dominio acquisito creditori: sic hic durat dominio acquisito hæredi ex alia causa.

SI duobus. § CASVS. Vẽdidi sundum Titio, & tradidi eiseundem fundum uendidi Sẽpronio. dicitur q; tempus quo possedi, proderit Titio ad præscri. cõplendã. Sed pone, quod uendidi fundũ Sempronio & tradidi ei: eundẽ redimo ab eo. & uendidi Titio. dicitur q; tempus quo ego possedi, & Sempronius possedit, prderit Titio.

¶ Vendidi. § Seruum alienũ, quem bona fide possidebã, uendidi tibi pro centũ hoc acto, ut si nõ soluas prædictum pretiũ usque ad annũ, sit inemptus. euenit, q; non soluisti pretiũ tempore statuto: & sic fundus reuertitur ad me. quæritur, an tempus, quo tu possedisti profite mihi ad usucap. eius seruitii cõplendã. & dicitur quod idẽ esse debet in hoc casu, quod seruatur cũ ex causa redhibit. rehabuissem seruum: uel quia eumdem emissem à te. & sic tam primũ tempus, quo possedi seruũ antè quàm uenderem, & tempus quo emptor eum possedit: & hoc quo nunc possidebo: coniunguntur simul ad usucap. complẽdam. Franciscus.

a ¶ Separatim. § Primo uni, secundo alij.

b ¶ Venditionem. § facit C. de rei uen. quoties. & supra, de pub. l. fi ue. i. & quod ibi not.

c ¶ Omnem. § i prio rem & posteriorem.

d ¶ Euenerit. § id est quia pecunia non fuit soluta intra tempus conuentum: & sic emptor tenebatur rem reddere uenditori. Accursius.

e ¶ Tui. § emptoris.

f ¶ Redhibitio. § per actionem redhibitoriam. Accursius.

g ¶ Haberi. § nisi agatur ut sub conditione uenditio: contrahatur tũc enim non usucapit emptor: ut supra, pro emptore. l. ij. §. sub cõditione, ideoque eius non utetur accessione: ut ff. de acqui. poss. Pomponius. §. fi. is. Item contra. ff. tit. j. & i. fi a te. §. fina. solu. aliud in illa exceptione. uel sol. ut ibi. Accursius.

h ¶ Ipsum tẽpus. § quia possidet postea, quàm redhibitus est homo.

i ¶ Accessio hæc. § scilicet dicta.

k ¶ Cum eo. § scilicet tempore, quasi dicat, accessio dicti temporis.

l ¶ Redhibitus sit. § largè dic redhibitum, cũ referatur ad hæc eria responsa, scilicet ad pactum legis comm. uel addictionis in diem. Ité ad redhibitoriam, & ad secundam emptionem, de quibus tribus tangit hic §. & facit supra, de usucap. si hominem. & de acquiren. possess. Pomponius. §. prætereà.

SI quisquam. § Pone casum secundum Io. In parte fluminis piscatus sum pluribus annis: & cum nunc essem in actu piscandi, quendam ibi ad piscandum uenientẽ prohibere uolo, dicitur quòd possum. Vel aliter pone casum ut in gl. domini mei Accursij quæ incipit, supra de usucap. &c. Franciscus Accursius.

m ¶ Diuerticulo. § id est in parte fluminis.

n ¶ Prohibet. § supra, de usucap. l. fi. contra. sol. hic piscarus est spatio xxx. uel xl. ann ibi, spatio minori, uel hic fine incommodo uicinorum, ibi, cum incommodo. uel secundum Io. hic in quasi possessione piscandi fuerat, ibi non. & secundum hoc non est contra. infrà, de iniur. l. iniuriarũ. §. fi. ubi dicitur teneri iniuriarũ quia hic in possessione piscandi ibi non. uel dic quòd rescriptum præcesserat. sed tunc obiicitur: si rescriptum ex hoc habuit, nullo tempore præscrip. opus est. sed respond. quia & aliàs præcedẽte rescripto opus est præscriptione: ut C. de fun. pa. l. fi. Item uidetur contra, scilicet quod rescriptum cum præscriptiõ ne simul non habeant locum, extra de rescrip. c. ueniens.

IN accessione. § CASVS. Cum seruũ alienum usucaperem: seruus fugit. dicitur q; tempus, quo fuit in fuga, computatur in usucapione complenda. & ita loquitur prin. glo. hic positæ, quæ incipit, putatiuo &c. Vel aliter pone casum ut in eadem glo. Franciscus. Accuro. ¶ Seruus. § misi diu steterit in possessione libertatis paratus suscipere iudicium liberale, uel nisi in medio tempore fuerit ab alio possessus: ut supra, de acquiren. pos. l. j. §. per seruũ. & l. possideri. §. fi seruus & l. per eum. §. fin. & §. de usuca. l. is qui. §. fi seruus.

p ¶ Domino. § putati uo. sic C. de præscrip. long. tempor. l. i. & §. de condict. inde. seruo. si enim esset dominus, non usucaperet: ut sup. de usucap. sequitur. §. Iana. uel dic quod uerus dominus erat: sed præscribit contra act. Quod metus causa: & contra utilem in rem: ut C. quod me. causa. l. iiii. uel erat is qui dominus factus contra creditores præscribit: ut C. si aduer. credito. l. i. & ii. & facit infrà, de furt. l. serui & filii. §. fin. Accursius.

q ¶ Escriptis. Diutinæ. § id est longe. quod dic ut §. cod. l. longæ. Accur.

INtra quatuor. § CASVS. In hoc princi. dic casum ut in glo. domini mei Accur. quę incipit, bona uacantia fisco &c.

¶ Quadriennii. § Quadriennium quo præscribitur nuntiatio uacan. bonorum, non incipit currere ex opinione hominum id est ex tunc, quando credunt bona esse uacantia: sed ex tunc, quãdo nemo uult succedere ex testamento uel ab intestato: ut quia omnes repudiauerant. Franciscus Accur.

r ¶ Intra quatuor. § bona uacantia fisco quidam fine titu. possidebat, detuli fisco, ex tunc præscribit quadriennio. sed si ego desistam, interim non prodest secundo agenti mea nuntiatio. ad hoc C. de quadri. præscrip. lege prima, & supra de usucap. lege, quamuis. & infrà de iure fisci. lege prima. §. fin.

s ¶ Delator. § id est denuntiator †.

t ¶ Denuntiatione. § simpliciter, non per contestationem, uel iudiciariam conuentionem. aliàs contra: ut C. de præscrip. xxx. anno. sicut. & lege, cum notissimi. in prin. uel dic per contestationem. sed ipsa non egredietur personam, cum ciuilis interruptio sit: ut C. de non numera pecu. si cui. & supra, ne de sta. defũ. l. ij. §. præscriptio. Sed quomodo potest illud dici, cum primus & secundus deferet nomine fisci: ergo nõ debet obstare secunda exceptio: cum ipse deferat gerendo negotium fisci? sed forte hoc accidit ideo, quia primus delator desistit: ut. l. fiscus intra quadriennium ratum non habuit: argumen. infrà, rem ra. ha. l. bonorum Accursius.

u ¶ Temporis. § quadriennij.

x ¶ Præuaricatio. § facit C. de sen. aduer. fi. l. j. & de prænari. l. ij.

y ¶ Perimetur. § corruptore habito pro confesso: ut ff. de iure fisci. l. eius qui. Accursius.

z ¶ Præscriptum est. § ut intra hoc tempus nuntietur.

a ¶ Et intestati possessionem. § id est bonorum possessionem.

b ¶ Gradatim. § colligitur ergo quòd tunc demũ sunt uacantia, cùm priuatus non habet ius petendi: ut C. de cadu. tol. l. j. §. fi. & C. de bon. uacan. l. uacantia. Accursius.

c ¶ Præstitutum est. § ad deliberandum. & facit insti. de usuca. §. fin.

d ¶ Computabuntur. § & post denuntiationem fisco factam. quod dic ut not. C. de quadri. præscrip. l. i. Accursius.

pus, quo in fuga sit seruus [o] domino [p] eius procedere, uerum est.

¶ *Res soli, id est res immobiles, præscribuntur longo tempore. de quo etiam habuisti sup. eodẽ. l. longæ. Franciscus Accursius.*

¶ Martianus. † LEX IX.

REscriptis quibusdã diui magni Antonini cauetur, ut in rebus † soli locus sit præscriptioni diutinæ [q] possessionis.

¶ Papinianus. † LEX X.

INtra † quatuor [r] annos uacantium bonorum delator [s] facta denuntiatione [t] destitit. post quatuor annos secundo delatori uenienti prior nuntiatio, quò minus præscriptione temporis [u] submoueatur, non proderit, nisi prioris præuaricatio [x] detegatur. quo declarato, † nõ solùm præscriptio, sed & negotij quæstio perimetur [y].

¶ Quadriennij tempus, quod bonis uacantibus nuntiantis præscriptum est [z], non ex opinione hominum, sed † ex substantia uacantium bonorum dinumerabitur. ¶ Quatuor autem anni post irritum testamentum factum, & intestati possessionem [a] ab omnibus repudiatam, qui gradatim [b] petere † debuerunt, uel post temporis finẽ, quod singulis præstitutum est [c], computabuntur [d].

¶ *Quod defunctus non potuit usucapere, nec hæres poterit, licet ignoret uitium defuncti. hoc dicit.*

† Mobilib. in P.F.

† lib. xiij. Respon.

† Hæc l. turbatũ se cõqueritur Zasi. quod a glo. malè explicetur tum q; doctores par simonia uti si in scribẽdo, tu uide to quid ipse lentiat. & intellectum uid. apud Io. Hannibal. in l. natura liter mum. 190. de usucapionib.

† Non solũ non est in P.F.

† in P. F. de.

† Potuerunt. P.F.

† Delatores qui dicantur, pulchrè Bud. ff. l. pluriumum. de iur. & fac. igno.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm hæres.§ CASVS. Si testator rem quandam mobilem habebat precario, & decessit relicto hærede: dicitur quòd hæres hanc rem non posset vsucapere, licet ignoret eam ré precariò fuisse de functo concessam, nam cùm hæres in ius omne defuncti succedit, ignorantia hæredis vitia defuncti nõ excludit, & sic non põt usucapere hæres quod defunctus nõ potuit usucapere. idem est in præscriptione rei immobilis concessæ de † ignora- functo precario, ut hæres eius non possit v- † In P. F. sucapere. Franciscus Accursius.

† dispuratio. vt Iulia. nus &c.

a ¶ Vitia.§ scilicet personalia: quia hic de personalibus loquitur: ut suprà de acquiren. possessio. l. Pomponius. §. is qui. & §. fi. Accursius.

† Du. ei. alienũ illũ, ille uel &c. Du. uerò alienũ illum illo, uel &c.

b ¶ Sciens.§ scilicet defunctus.

c ¶ Conueniatur.§ ut suprà, de preca. lege, cùm precario. §. fi. Sed contra in eodem titul. quæsitum. §. final.

† lib. xvj. Responso. Solu. non tenetur, ut hic, nisi possideat, uel dolo desierit possidere, ut ibi. sed certè hic uidetur loqui de possidente. uel non tenetur hæres sicut defunctus: quia non tenetur nisi possideat, uel dolo desierit possidere[e], uel aliter non tenetur ab initio, cùm sit ignorans, & desineret possidere: cùm putat suũ esse: quia re sua abuti putat: ut suprà, de petitio. hæredita. si quid possess. §. sicut. sed ex postfacto, id est postquàm fuit certioratus: & sic iã tenetur. & licet definat possidere: tenebitur, argumen. infrà titu. j. l. ij. §. circa. & §. generaliter. Vel dic, tenetur interdicto propter possessionem defuncti: ut ibi. de precario nõ tenetur, propter suam possessionem: quia ad hæredem non transmisit. uel hic de directo, ibi de utili. uel hic ignorans tenuit, ibi sciens.

† lib. 6. in- stitu. Epitoma.

d ¶ Non poterit.§ quia hæres sciebat rem alienam.

e ¶ Possessione.§ alia quàm precaria, & dic possessione, id est præscriptione, quæ uenit ex possessione.

f ¶ Defendetur.§ scilicet hæres qui possedit longo tempore, computato illo testatoris, uel non computato.

g ¶ Rei.§ est enim intuendum exordium in persona testatoris, quia ista eadẽ persona intelligitur: ut in principio huius legis. & C. de fruc. & lit. expen. l. secunda. & C. de acquirenda possessio. l. ultia. & suprà de usucap. sequitur. §. hæres. & l. si is. §. Marcellus. secus in singulari successore: ut suprà. l. an uitium. & adde hic quod no. ẽ. de publi. si ego. §. paratus. & C. pro hære. l. nihil.

CReditor.§ CASVS. Fundum obligaui Titio. eundem Sempronio uendidi, uel ex alia simili causa tradidi. Sempronius tenuit illum fundum decem uel uiginti annis, & sic est tutus exceptione præscript. contra hypothecariam. postea Sempronius istum eundem fundum uendidit Ciceroni. dicitur q hæc eadem exceptio, quæ competebat Sempronio, competit Ciceroni contra Titium hypothe. agentem. Franciscus.

h ¶ Eandem exceptionem.§ facit C. si aduersus credi. l. j. & ij. & ẽ. tit. j. l. exceptio. Accursius.

IN omnibus.§ CASVS. In bonis delatis fisco si fiscus non petat, & stet per uiginti annos, repellitur deinceps exceptio. præscript. nisi in casibus quibusdam, in quibus minora tempora statuuntur, ut est in bonis uacantibus, de quibus habuisti suprà hoc eodem titulo. Item in alio casu, quem dic ut in gl. hic posita, quæ incipit, minora tẽpora &c.

¶ Reipublicæ. Administrator reipublicæ rationes reddidit, & subscriptæ & expunctæ, id est cancellatæ sunt usque ad uiginti ann. uiuente administratore, & eo mortuo usque ad decem annos poterit uenire contra illam computat. ultra illud tempus non. Franciscus.

Præscriptio an & qualis possit in fiscũ suprà lege, intra. Item in bonis in fiscum commissis ob uectigal nõ soluta: ut C. de uectiga. lege secunda. Item in alio casu: ut suprà ad Syllam. lege, in cognitione. aliàs ergo contra fiscum currit præscriptio xx. annorũ, ut hic, & infrà de requiren. re. lege ij. iij. & iiij. Sed cõtra. C. de

i ¶ In omnibus.§ ubi fiscus actor est.

k ¶ Tempora.§ minora tempora statuuntur in bonis uacantibus: ut suprà lege, intra. Item in bonis in fiscum commissis ob uectigal nõ solutum: ut C. de uectiga. lege secunda. Item in alio casu: ut suprà ad Syllam. lege, in cognitione. aliàs ergo contra fiscum currit præscriptio xx. annorũ, ut hic, & infrà de requiren. re. lege ij. iij. & iiij. Sed cõtra. C. de

¶ Idem libro ij. LEX XI.

CVm hæres in ius omne defuncti succedit: ignorantia sua defuncti vitia[a] non excludit: veluti cùm sciens[b] † alienum vel precariò possedit. Quamuis enim precarium hæredem ignorantem non teneat, nec interdicto rectè conueniatur[c]: tamen usucapere non poterit[d], quod defunctus nõ potuit. Idem iuris est, cùm de longa possessione[e] quæritur. nec enim rectè defendetur[f], cum exordium † rei[g] bonæ fidei ratio non tueatur.

¶ Paulus. † LEX XII.

CReditor, qui præscriptione longæ possessionis à possessore pignoris submoueri posset, pignus distraxit. quæro, an possessori salua sit exceptio aduersus emptorem? Paulus respondit, etiam aduersus emptorem eandem exceptionem[h] competere.

¶ Hermogenianus. † LEX XIII.

IN omnibus[i] fisci quęstionibus, exceptis causis, in quibus minora tempora[k] seruari specialiter constitutum est, viginti annorum præscriptio custoditur. ¶ Reipublicæ rationes subscriptæ & expũctę[l], aduersus eum quidem, qui ad ministrauerit, vltra uiginti, aduersus verò hæredem, vltra x. annos retractari non possunt.

¶ Scæuola. † LEX XIIII.

DE accessionibus possessionum nihil in perpetuum, ne que generaliter[m] definire possumus[n]: consistunt enim in sola equitate. Planè tribuuntur iis, qui in locum aliorum succedunt, siue ex contractu, siue ex voluntate[o]. hæredibus enim, & iis, qui loco successorum habentur, datur accessio testatoris P. Itaque si mihi vendideris seruum, vtar accessione[q] tua. & si mihi pignori dederis, & ego eandem rem alij pignorauí, meus creditor vtetur accessione tui temporis, tam aduersus extraneum, quam aduersus teipsum, quandiu pecuniam mihi non exolueris[r]. Nam qui me potior est, cùm ego te superaturus[s] fim, multò magis aduersus te obtinere debet[t].

† lib. singu. quæstio. publicè tractatarum.

nali. Item fallit hæc lex. C. de fund. patri. lege fina. Penultimà solutionem approbo.

l ¶ Expunctę.§ id est cancellatæ: & pone erratum fuisse in computatione. sic infrà de re mili. lege, ex causa. sed quid sit propriè dispungere, legitur infrà de uerborum significat. lege, cognoscere. §. primò. Accursius.

DE accessionibus.§ CASVS. Quando possessio unius accedat alij, non potest generaliter de hoc doctrina tradi: cùm in sola æquitate consistat. Scias tamen quòd possessio alicuius prodest uenditione uel simili. siue ex ultima uoluntate, ut hæres. item legatarius & similes. hinc est, quòd possessio uenditoris prodest emptori. item possessio debitoris prodest creditori, cui dictam rem obligat. Item si creditor obligat eam alij: prodest huic secundo creditori possess. primò obligantis: ut sic completa usucapio, habeat directam hypothecariam donec soluatur debitum primo creditori. Item si gestor negotiorum tuorum obligauit mihi rem, quam possidebas & usucapieam usucapionem prædictæ rei. Item si obligasti mihi rem, quam usucapiebas, hoc pacto, apposito, ut si non luas usque ad carumpri uium, possim eam uendere: si eam uendo ex forma pacti, emptori proderit possessio tua ad complendam usucapionem. Franciscus.

m ¶ Generaliter.§ expositio perpetui.

n ¶ Possumus.§ Sic ẽ. de legi. & senatusco. l. neque leg. & ẽ. de usur. l. mora. Accursius.

o ¶ Ex uoluntate.§ scilicet ultima.

p ¶ Accessio testatoris.§ uel ẽ. pro emptore. l. ij. §. etiam.

q ¶ Accessione.§ ut ẽ. de contrahen. emp. l. dolia. §. eum qui. & suprà, quorum lega. l. j. §. illud. & ẽ. de usuca. l. id tempus. & ẽ. de excep. rei iud. l. fina. Accursius.

r ¶ Non exolueris.§ ad quod est ẽ. de pig. grege. §. cùm pignori. & de pigno. act. l. petenti. Accursius.

s ¶ Superaturus.§ qui me superaturus est: multò magis te superabit, cùm ego te superaturus essem. Accursius.

t ¶ Debet.§ ut habeat directam hypothecariũ cõpleta usucapio. quà si à domino res obligata uideatur: alioquin utile haberet, ut suprà, de Item ẽ. ad Tertullia. l. j. §. obuiciur. & lege, æquissimum. §. si ex filio. & instituto. ad Tertullianũ. §. pater. scilicet in matre defuncti & auo. Item in

authent.

authen. quibus modis nat. effi. sui. §. discretis. & ẽ. ad Treb. ex facto, sci licet in muliere, quæ excludit naturales filios excludentes cognatos. Item fallit in muliere, quæ præfertur his, quorum pecunia res refectæ sunt: nõ tamen habentibus expressas hypothecas: ut in authẽ. de ęquando. §. his consequens. & ẽ. qui po. in pig. l. interdũ. Itẽ ẽ. de iniusto test. l. pe. Item si diligo te, tu illum, non sequitur, q ego diligam illum. Item si ego sum tuus vasallus, & tu alterius: non sequitur, ergo ego sum illius, posset tamẽ dici quòd in turbatione in l. allegata, Claudius. non fallit, quia ibi non ex natura contractus, sed propter rem iudicatam, id est, ne præiudicet interalias. Item in secundo casu non fallit, quia ibi pater non poterat excludere matrem, & ita non procedit arg. quid enim ad rem si alibi excluditˣ? Idem respon. in patre. nam pater non excludit auum: vnde non potest procedi.

¶ Du. videri cõcessisse uenditioni. alias ut in quibusdam exemplaribus scriptis videris consensisse uenditioni &c.

† lib. v. Interdictorũ.

† Repleatur. Dua.

a ¶ Concessisse uenditionem.§ & sic sufficiat semel velle fieri supra de aqua plu. ar. l. in diem. & suprà, de acq. hære. si quis mihi bona. §. fi. Accur.

IN vsucapione.§ CASVS. In vsucapione cõplenda sufficit tangi vltimà diem triennij vt habeaf pro cõpleta. ¶ Accessio.§ Si rem alienam quam bona fide possidebas, mihi vendidisti: proderit mihi tempus quo tu eam possedisti. Item tempus, quo auctor tuus possedit, vt sic citius compleam vsucapi. Secundò dic. medius auctorum meorum nõ possedit rem, vt puta venditor venditoris mei. præcedentium possessio non proderit mihi: sed auctoris mei possessio. Scias ergo q possessio eius à quo emi, vel à quo emit procurator meus pro me: prodest mihi. Item si emi à procuratore Titij rem a Titio possessam: & Titio hoc volente: prodest mihi possessio Titij. Sed pone q Titius Sempronio mandauit vt vendat quandam rem à Titio possessam: & Sempronius hoc idem mandauit Cornelio. dicitur q nõ aliter possidebat rem quã vendidit, sed emptor eam possidebat ex causa de positi vel simili: tamen tempus quo vẽditor possedit, proderit emptori. Item si hæres rem hæreditariam vendidit: tempus quo testator possedit: item tempus, quo hæres possedit, proderit emptori. Franciscus.

¶ Sed si pecuniam mihi solueris, hoc casu accessione tua nõ utetur.

¶ Itẽ si absente te is, qui negotia tua videbatur administrare, seruũ mihi uendiderit, tuq; reuersus ratum habueris, omnino accessione tua vtar. Item si mihi pignus dederis, & cõuenerit, nisi pecuniam mihi soluisses, licere ex pacto pignus vendere, idq; vendiderim, emptori accessio tui temporis dari debebit, licet inuito te pignora distracta sint. iam enim illo tẽpore quo cõtrahebas, † videris concessisse venditionem[a], si pecuniam non intulisses.

¶ Venuleius. † LEX XV.

IN vsucapione[b] ita seruatur, ut etiam si minimo momento no uisimę diei possessa sit res, nihilo minus † expleatur[c] vsucapio: nec totus dies exigitur ad implẽdum constitutũ tẽpus. ¶ Accessio possessionis sit nõ solùm tẽporis, quo apud eũ fuerit, vnde quis[d] emit: sed & eius, qui ei vẽdidit, vnde tu emisti. Sed si medius aliquis ex auctoribus non possederit, præcedẽtium auctorum possessio non proderit[e]: quia cõiuncta nõ est: sicut nec ei, q nõ possidet, auctoris possessio accedere põt[f]. ¶ Item adiiciẽdum est ¶, vnde emisti, aut vnde is emit, cui tu emendũ mandaueras: & q apud eum, qui vendendum mãdauerat. Quòd si is quoq; cui mandatum erat[n], alij venden dum mandauerit, non aliter huius qui posteà mandauerit, dandã accessionem Labeo ait, quam si idip sum dominus ei pmiserit[i]. ¶ Sed & si à filio uel seruo rem emero, accessio temporis, quo apud patrem aut dominum fuit, ita dãda est mihi, si aut voluntate patris domini ve, aut cùm administrationẽ pecunij haberet, vẽdiderit[k]. ¶. Itẽ danda est accessio † cũ eo tẽpore, quo apud pupillum fuit, à cuius tutore cùm is tutelã eius administraret[l], emisti. Idemq; in eo, qui à curatore pupilli furiosive emerit, seruandum est: & si ventris nomine, aut eius, qui rei seruãdæ caussa in possessione esset, dotisve noĩe diminutio facta sit: nam id quoq; temporis accedit[m]. ¶ Hæ autẽ accessiones nõ tam latè accipiẽdæ sunt, quàm verba earum patẽt: vt etiam si post vẽditionem traditionem q; rei † traditæ apud venditorem res fuerit[n], proficiat id tẽpus empto ri: sed illud solùm, quòd antè fuit, licet venditionis tempore eam rẽ vẽditor nõ † habuerit[o]. ¶ Ei, cui hæres rem hæreditariam vẽdidit, & hæredis tempus, & defuncti debet accedere.

¶ Paulus †. LEX XVI.

ACcessio sine nostro tempore P nobis prodesse nõ põt.

De doli mali & metus exceptione.

TITVLVS IIII.

¶ *More prudentis philosophi ponit diuisionẽ suã, dicẽs: Primò uidẽdũ esse quæ de causa hæc doli exceptio sit inuẽta. Secũdò, quo modo fiat dolus. Tertiò, cõtra quas psonas datur. Quartò, quanto tempore duret: Posteà prosequitur membra sua declarando.*

¶ Paulus †. LEX I.

QVòd ¶† dilucidiùs intelligi possit hæc exceptio: priùs † de ea videamus, quare pro posita[r] sit: deinde

† In P. Fl. cum eo qđ apud &c.

† Venditæ.

† Habuerat. Duar.

† lib. iij ad Sabinum.

† lib. lxxj. ad Edict.

† Edidius. Duar. legit & huius l. intellectũ ponit fort. Gary. in l. si unus. §. pactus. tu. ẽ. de pact.

De causa. Duar.

fide: tempus quo tu eam possedisti, proderit ita demũ mihi, si ego inciperim possidere illam rem. hoc autẽ fallit: quod dic vt in gl. Fran. Ac.

p ¶ Nostro tempore.§ hoc fallit in hrde, cui procedit vsucapio sine pos. vt ẽ. de vsuca. l. cœptam. & l. nunquam. §. vacuum. & l. iusto. §. nondum. Item facit ẽ. de acqui. pos. l. Pomponius. §. fi.

¶ DE DOLI MALI ET METVS exceptione.

QVò dicidius.§ CASVS. Vt hæc exceptio doli rectè intelligatur, est primò videndũ qua de causa fuit inuenta. Secundò, quomodo fiat dolus: & sic per hoc sciemus quando obstat exceptio doli. Tertiò dicit, videndum est contra quas personas obiici possit hæc exceptio. Vltimò, videndum erit quãto tempore duret hæc exceptio. Et certè scias, quòd hæc exceptio est inuenta ideo, ne dolus alicuius ei quod ius ciuile admittebat, contra naturalem æquitatẽ prosit. quod dic vt in glo. huic posita. Item sciendum est, quòd ex eo quod fit, præsumitur dolus quandoq; in contractibus, quandoque in testamentis: quandoq; in legibus, & da exempla vt in gl. Franciscus Accursius.

q ¶ Quò.§ quo, pro ut. Et nota, quòd quælibet res diuisa melius intelligitur: vt insti. de leg. §. sed non vsque.

r ¶ Propositа.§ de hoc dicet ff. titu. §. ideo. & infrà, l. proxi. in principio. & §. circa.

Res quælibet diuisa melius intelligitur

Dolo

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dolo.ʒ de hoc dicet ℣.ea.l.§.sed an dolo.Accursius.
b ¶ Quando obstet.ʒ id est quibus casibus.quod dic:ut ℣.l.proxi.§.j. & idem dicit proxi.dictum.scilicet contra quas personas detur.
c ¶ Insp̃iciemus.ʒ ut ℣.eo.l.purè.§.fi.
d ¶ Ciuilis.ʒ nam tenet obligatio de iure ciuili:sed opponitur exceptio de iure prætorio: vt C.de inutil.stipula. l. dolo.
e ¶ Ex facto.ʒ id est ex qualitate facti : ut C. de rescind. uendi. dolus.uel aliter. id est ex eo quod factum est, uel commissum, dolus præsumitur : ut suprà, manda. lege, dolus. & lege, si procuratorem. §.dolo.& §.si ignorantes. Sed oppono. quod aliàs dicitur ex perspicuis indiciis debere probari: ut C. de dolo. lege, dolum. Respon. & tunc illum admissum probat cũ ex qualitate facti perspicuè ostẽdit. Iten oppo. qui dolum dicit &c. ut suprà, de probatio. quoties. §. qui dolum. Respond. satis probatur dolus si qualitas facti, in qua est dolus, probatur.
f ¶ In contractibus.ʒ da exemplum de incidenti, & de eo, qui dat causam contractui: ut suprà, de actio.empti.l. Iulia. §.si uenditor. & §. seq. & de dolo lege, & eleganter. in princip. & infrà eodem per multas leges.
g ¶ In testamentis. ʒ edendis uel sup. imendis : ut C. siquis ali. test. prohi.l.j.& ij.C.ad l.Cornel.de falsis.l.eum. C.de inoffi. test. l. fratris. in fi.& ſ.de leg.ij.cùm pater §.Titio.Accursius.
h ¶ In legibus.ʒ condendis uel interpretandis, non cancellandis: ut faciebat quidam Valicosius Papiensis, nam iudici interdum interpretari permittitur: ut ℣.de appel.ab executione. Accursius.

1 No. glo. ad hoc q̃ dolus probat̃ si qualitas facti in quo cõsistit, probatur : hoc addito q̃ dolus quadoque probatur etiã ex cõiecturis per gl. in c. fin. de renũtia. li. 6. Bol.

† lib. lxxvj. ad Edictũ.

† Ex qua causa. Du.

PAlam autem.ʒ CASVS. Nunc dicit quòd hæc exceptio est inuenta ex ea causa, ex qua de dolo : & est ista ſ. ne malitia alicuius sit ei lucrosa. Secũdò vult dicere, in quibus casibus habeat locum hęc exceptio, & quibus personis obiiciatur. & est sciendũ, quia hæc exceptio obstat ei, qui dolum commisit in ea re, quam petit, nec sufficit ab aliquo commissum dolũ. nam exceptio ex alterius dolo alteri nõ obstat, nisi ex dolo testatoris, ex cuius dolo põt opponi exceptio contra hæredẽ. & idem in similibus, quæ exẽpla habes in gl. hic posita quæ incipit, nocet quidẽ hæredi &c. ex persona aũt eius q̃ eã opponit. est hęc exceptio in rem. sufficit enim in ea re cõmissum dolum ab eo qui vult agere: licet non contra eũ qui eam excep. vult opponere. Posteà uult dicere quibus ex causis hæc exceptio locũ habet: & ecce si stipulor à te sine causa, & ex ea stipulatione agã, obstat mihi exceptio doli. Item si spe futurę numerationis stipulor à te x. deinde non numero, & agã ex ea stipulatione, obstat mihi exceptio doli, cum causa non sit secuta. Itẽ si promittis mihi x. in dotẽ dare pro Berta : & finito matrimonio ea à te petam, nam obstat mihi exceptio, cũ causa ob quam promisisti, sit finita. Itẽ si stipulatus sum a te decẽ mihi dari, & purè: posteà feci tibi pactũ de non petẽdo usque ad annum: si intra annũ petere uolo, obstat mihi exceptio pacti: & ẽt exceptio doli, dolũ enim facio tibi cum contra pacti formã agere uolo. & ut generaliter dicã, ubicunque alia exceptio habet locũ, & hæc excep. doli potest opponi. ¶ Nõ male ʒ Mutuaui tibi x. sub certis usuris : & accepi usuras pro futuro tẽpore: puta pro anno. si interim uolo petere sortem, obstat mihi exceptio. uideor enim feciſſe pactũ de non petendo sorte pro toto anno, pro quo accepi usuras. ¶ Item quæritur. ʒ Habebas seruũ, cui erat relicta libertas si daret decẽ. eum à te illũ seruũ, ignorãs de libertate ei relicta prædicto modo. stipulatus sum à te de dupla si euincatur à me. nũc seruus dedit mihi x. & sic est impleta conditio libertatis, & sic euincit se in libertatem : uolo agere contra te ex stipulatione duplæ, dicitur q̃ possum: dum tamen in illa dupla nelim computare x. quæ habui à seruo si enim nolim computare, repellor exceptio. doli. hoc tamẽ fallit. si enim illa x. quæ dedit mihi seruus, erant ex re mea, uel ex peculio quod ad me spectabat, non teneor illa decem cõputare in dupla, quàm à te sum habiturus. Sed pone q̃ antè quàm mihi traderes seruum, ipse seruus dedit tibi decem, & sic se euincit posteà in libertatẽ. agam cõtra te act. ex empto ut illa x. recipiam à te. & est hoc uerum si sum paratus tantò quemadmodũ dolo [2] fiat. per quę intelligemus, quando obstet [b] hæc exceptio. deinde aduersus quas personas locũ habeat. nouissimè inspiciemus [c], intra quæ tempora cõpetat hæc exceptio. ¶ Ideo autem hãc exceptionem prætor pro posuit, ne cui dolus suus per occasionem iuris ciuilis [d] contra naturalem æquitatem prosit. ¶ Sed an dolo quid factum sit, ex facto [e] intelligitur. Et quidem dolo fit tam in contractibus [f], quàm in testamentis [g], quàm in legibus [h].

¶ Vlpianus.† LEX II.

PAlàm autem est hãc exceptionem ex eadem causa[1] propositam† ex qua proposita est de dolo malo actio.

¶ Exceptio doli aduersus eum contra quẽ proponitur, nõ est in rem, sed ex parte eius qui eam proposuit, sic.h.d.

¶ Sequitur, vt uideamus in quibus causis locum habeat exceptio, & quibus personis obiiciatur. Et qui dem illud adnotãdum est [k], quòd specialiter exprimendum est, de cuius dolo quis [l] queratur: non in rem [m], Si in ea re [n]† nihil dolo malo factum est: sed sic, Si in ea re nihil dolo malo actoris factum est. docere igitur debet is, qui [o] obiicit exceptionem, dolo malo actoris factum esse: nec sufficit ei, ostendere in rem dolum esse: aut si alterius [p] dicat dolo † malè factum, eorum personas specialiter debebit enumerare: dummodo eæ sint, quarum dolus noceat [q]. ¶ Planè ex persona eius, qui exceptionem obiicit, in rem opponitur [r] exceptio. neque enim quæritur aduersus quem dolus commissus sit: sed an in ea re [s] dolo malo factum sit à parte actoris [t].

¶ Qui perseuerat petere usque ad litem contestatam quod sine causa stipulatus est, uidetur dolo petere. h.d.

¶ Circa primam speciem, quibus ex causis exceptio hæc locum habeat, hęc sunt, quę tractari possunt:

poni ab omnibus, qui possident, sicut dicitur hic, unde distinguitur utrum dolus committitur in re acquirenda, uel obligatione: pro qua, uel ex qua modò agitur: quo casu locum habet quod hic dicitur. aliàs si non in acquirenda committit dolum, sed in eo quod uenit contra pactũ: non ob. exceptio: ut ſ.de pactis.l.fideiussoris. quæ est contra. Item facit suprà, de dolo.l.sed ex dolo.§.fina. Accursius.

k ¶ Adnotandum est.ʒ Scilicet circa personas, contra quas opponitur, & à quibus.

l ¶ Quis.ʒ ſ. reus.

m ¶ Non in rem.ʒ poterit opponi doli ex ceptio.

n ¶ Si in ea re.ʒ restè ageres si &c. & da exẽplum ut ℣. eo. apud Celsum. § itẽ quęritur. & §. sed & si mulier. & l. purè. §. si cui. exceptio ergo doli personalis est ex parte illius, qui dolũ cõmisit: ut contra eum solũmodo opponatur : contra aliũ non, nisi ab eo ha beat causam lucratiuam, uel propè, uel nõ lucratiuam, sed tamen res reuersura est ad dolosum: ut ℣. eo. apud. §. si quis ex causa. sed ex parte eius, qui eam opponit, est in rem : ut ſ. quilibet possidens si cõueniatur ab eo, qui dolũ cõmisit, uel committit : ut C. de rei uẽ. l. fin. posit scilicet opponi exceptio doli. sed uidetur illud falsum. nam si factũ fuerit pactum de non petendo fideiussori : non prodesset reo, nec obstat exceptio si à reo petat. debet autem posse op-

† Nihil, nõ est in P. F.

† male, nõ est in Duexempl.

o ¶ Is qui.ʒ scilicet reus.

p ¶ Alterius.ʒ quàm actoris.

q ¶ Noceat.ʒ Nocet quidem hæredi dolus testatoris : & alij uniuersali successori: ut per bon. pos. uel per Trebel. uel per hoc quòd bona sint addicta causa libertatũ conseruandarum, uel per arrogationẽ, & similia: ut ℣. de reg. iur. l. quod ipsis. Itẽ dolus actoris, à quo quis habet causam lucratiuam: ut §. siquis autem. uel propè lucratiuam : ut §. actoris si tamen agat iste qui causam habet à doloso : ut §. si quis antè. aliter si ipse conueniatur : ut suprà, titu. j. an utilium. Item nocet ei, qui non ex causa lucratiua habet à doloso, quando res ad eum est reuersura : quod dic per exempla: ut in creditore : ut infrà, §. si quis autem. ibi, idem tractat &c. Item marito. solu. matrimo. non constante: ut infrà, eodem, lege, apud Celsum. §. sed & si mulier. & §. apud Iulia. Itẽ dolus tutoris uel curatoris obiicitur minori uel alij personæ, quæ habet curatorem quatenus sunt locupletati: ut infrà, lege, apud. §. illa. & §. si quis ibi, quæ in tutore &c. Sunt & alię personæ de quarum dolo obiicitur: quas uidere potes, infrà, eodẽ, lege, apud. §. in hac. & §. quæ situ. & §. mandati. sed & singularis successor, & ex causa non lucratiua repellitur si uellit uti accessione temporis sui auctoris, nò aliàs : ut infrà, eodem, lege, apud Celsum. §. de auctoris. & supra, de acquirend. poſſe. Pomponius. §. cum quis,

Dolus testatoris an & quando noceat hæredi.

r ¶ In rem opponitur.ʒ contra. ſ. ad Macedo. sed & Iulia. § sed & si filius, & ſ. de secun. tab. l. penul. §. planè. in fi. contra. & ſ. si fer. uen. loci §. competit. contra.

s ¶ Re.ʒ acquirenda, non retinenda. ut dicta lege de pactis. legc, fideiussoris.

t ¶ Actoris.ʒ id est an actor in ea re dolum commiserit. & largè accipe hic dolum, ut etiã si bonam fidem habuit in re acquirenda, si tamen deficit titulus uel aliquod de illis, quæ sunt necessaria ad Publicianam, repellatur hac exceptione, si posteà rem illam à quocunque possessore uendicet: ut & C. de rei uendicatione, lege fi. uel dicas hunc nõ tunc, sed nunc dolum committere, quando petit. argumen. infrà proximo §. Item si habuit scientiam rei alienæ, loco doli accipitur, cum nec usucapere possit, nec Publicianam habere. Et eadem in personali quę sita, siue dolo promittentem induxit, siue etiam bona fide: sed tamen causa deest, quæ adesse credebatur. Dic ergo factum in præteritum, uel etiam fieri in præsenti: ut infrà proxi. §. & infra, de uerbo. obliga. lege, siquis cùm aliter. Accursius.

Sine causa

a ¶ Sine causa.ʒ vel quia in stipulando causa non exprimitur à contrahentibus: ut supra, de proba. l. cum de indebito. §. fina. uel exprimitur quæ ab utraque parte inesse creditur, & non inest: ut si credo te vẽ didisse vel mutuasse procuratori meo: & ideo ex causa uenditionis uel mutui promitto: ut C. de non nume. pecu. l. si ex causa. Idem & si tu etiam in hoc credebas te mutuasse procura. uel alium pro te. Sed quid si ego qui promitto sine causa, scio causam non inesse, tu credas inesse? Respon. uideor donasse : & sic tencor : ut argumen. infrà, de regulis iuris. l. cuius. & C. ad legem Falcidiam. l. fina. secus fortè si & tu scias causam non inesse : quia in pari causa, &c. ut infrà, de uerborum obligat. si seruum. §. sequitur. & adde quod not. C. de non nume. pecu. l. generaliter. in distinctione ibi posita. Item an hic libellus sit admittendus : peto decẽ, quia promisisti : tu uide Lãfran. de ouria. in ca. quoniã cõtra falsam. §. petitiones. nu. 25. uersi. uidimus. in fi. & ibi nota ui in apostil. ad eum post Benedict. Vadũ extra de Pbatio.

† Dolo malo.

¶ An hic libellus sit admittendus : peto decẽ, quia promisisti : tu uide Lãfran. de ouria. in ca. quoniã cõtra falsam. §. petitiones. nu. 25. uersi. uidimus. in fi. & ibi nota ui in apostil. ad eum post Benedict. Vadũ extra de Pbatio.

Si quis sine causa [a] ab aliquo fuerit stipulatus, deinde ex ea stipulatione experiatur : exceptio utique doli mali ei nocebit [b]. licet enim eo tempore, quo stipulabatur, nihil dolo malo admiserit [c] : tamen dicendum est eum, cùm litem contestatur, † dolo facere, eò q̃ perseueret ex ea stipulatione petere : & si cùm interponeretur, iustam causam habuit, tamẽ nunc nullam ideo neam [d] causam habere uidetur. Proinde. [e] & si crediturus [f] pecuniã, stipulatus est, nec crediderit: & si certa fuerit causa stipulationis, quę tamẽ aut non est secuta [g], aut finita est [h], dicendum erit nocere exceptionem.

¶ Qui pacisciturde pecunia non petenda usque ad tẽpus, & petit ante tempus, patitur duplicem exceptionẽ, scilicet pacti, & doli mali. & ubique fit, ubi quis petit, q̃d per exceptionem potest eludi. hoc dicit.

¶ Item quæritur, si quis purè stipulatus sit certã quãtitatem, quia hoc actum sit, sed post stipulationem interpositã pactus sit, ne interim pecunia usque ad certum diẽ petatur, an noceat exceptio doli mali? Et quidem de pacto conuento excipi posse, nequaquam ambigendum [i] est. Sed & si hac exceptione quis vti velit, nihilominus poterit. Dolo enim facere eũ, qui contra pactum petat, negari non potest. ¶ Et generaliter sciendum est, ex omnibus in factum [k] exceptionibus [l] doli oriri exceptionẽ: quia dolo facit, quicũque id, quod quaqua exceptione elidi potest, petit. Nam & si inter initia nihil dolo [m] malo fecit, attamen nunc petendo facit dolosè : nisi talis sit ignorantia [n] in eo, vt dolo careat.

¶ Non malè dictum est [o], si creditor vsuras [p] in futurum acceperit, deinde pecuniam nihilominus petat, antequam id tẽpus prętereat, cuius temporis usuras accepit, an doli exceptione repellatur? Et potest dici, dolo eum facere. accipiẽdo enim usuras distuliſſe uidetur petitionem in id tẽpus, quod est post diem vsurarum præstitarum, & tacitè conueniſſe, interim se nõ petiturum. ¶ Item quæritur, si statuliberum mercatus quis fuerit iustum decem dare, cùm hoc ignoraret [q], & duplam stipulatus fuerit, deinde decẽ acceperit [r]. † Euicto eo in libertatem, agere ex duplæ stipulatione potest [s]. sed nisi decem, quæ implendæ conditionis causa acceperit, deduxerit [t], exceptione submouendus erit. & hæc ita Iulianus quoque scribit. Si tamen ex re emptoris, vel ex peculio, quod ad emptorẽ pertinebat, pecuniam dederit statuliber, potest dici exceptionem non nocere [u]: quia dolo non fecerit.

¶ Paulus.† LEX III.

ITem si ob id [x], q̃ antequam dominium ad me transferatur, uẽditori dederit decem [y], agam ex empto vt decem recipiam [z], ita puto competere mihi actionem, si paratus sim ex duplæ stipulatione eum liberare [a].

¶ Qui dolo non mandat, quod aliàs esset mandaturus, si dubitaret factum non secuturum, censetur esse in dolo. hoc dicit.

¶ Vlpianus.† LEX IIII.

APud Celsum quęritur: si cùm Titio mãdassent creditores pro euictione re euicta etiam ante traditionem, & post uenditionem.

z ¶ Recipiam.ʒ quæ occasione rei emptæ ad eum peruenerunt: cùm seruum hac datione liberum factum præstare non possit.

a ¶ Eum liberare.ʒ pro rata parte, & in decem.

APud Celsum.ʒ CASVS. Creditores hæreditarij excepto uno mã dauerunt Titio, ut hæreditatem non idoneam debitoris defuncti adiret. ille autem unus bene mandasset illud idem si ad mandatum aliorum Titius non adisset : & Titius adiuit hæreditatem prædictam. nunc creditor non mandans vult petere debitum quod sibi debetur ab isto Titio. dicitur quòd repellitur except. doli, in eo quod inuenitur ultra uires hæreditatis: quod intelligas ut in glo.

¶ Iuhanus scribit. Titius infirmus causa mortis consobrino uxoris suæ promisit dare centum nolens eam pecuniam ad uxorem suam pertinere. deinde Titius conualuit, si ex illa promissione conuenitur Titius: habet exceptionem doli mali.

¶ Si in arbitrum.ʒ De causa quam habebam contra te, compromisimus in arbitrum: & promisimus obedire dicto arbitri in omnibus, & sub pœna. tandem cum arbiter præcepisset mihi, ut tali die coram eo adessem, infirmitate ductus non iui, & sic incidi in pœnam. si aduersarius eam a me petat, habeo excep. doli.

¶ Item quæritur.ʒ Pone casum ut in glo. domini mei Accursij. quæ incipit:, potest ita exponi.

Si quis

† lib. lxxj. ad edictũ.

† lib. lxxvj. ad edictũ.

Ducto

b ¶ Nocebit.ʒ tenet ergo, sed exceptio ne eliditur, nisi causa probetur : ut no. C. de non nume. pecu. l. generaliter.

c ¶ Admiserit.ʒ quia credebat causam inesse quæ non erat.

d ¶ Idoneam.ʒ suprà, non aderat causa nec re, nec spe, hic aderat saltem spe: ut in exemplo quod sequitur, proinde, &c.

e ¶ Proinde.ʒ id est, ergo.

f ¶ Crediturus.ʒ non tamen credidit: ut suprà, si certum petatur. l. qũi pecuniam.

g ¶ Non est secuta.ʒ ut in mutuo.

h ¶ Finita est.ʒ ut matrimonium. & facit suprà, de pactis. l. iuri sgentium. §. fine. & infrà, de pollicitatio. l.j. §. si uerò. & suprà, de condict. sine causa. l.j. & l. qui sine. & infra, de fideiusso. si stipulatus esses. in principio. & infrà, de uerborum obligationibus. l. si quis cùm. & infrà. §. & generaliter.

i ¶ Ambigendum est.ʒ ut institu. de excep. §. præterea. & ſ. de pactis. l. item quia. Accursius.

k ¶ In factum.ʒ omnes dicuntur in factum : quia ex facto, uel non facto oriuntur : ut suprà, de excep. l. exceptiones. & argu. ℣. eo. apud. §. aduersus. quæ est contrà. Accursius.

l ¶ Exceptionibus. ʒ ut infrà eodem, l. qui æquitate. & suprà, de præscriptis uerbis. l. quoties.

m ¶ Nihil dolo.ʒ quiã ignorauit, quare non debeat petere : ut infrà, de regulis iuris. l. qui in ius. & facit suprà, de pactis. iurisgentium. §. fine. & suprà, depositi. l. si quis inficiatus. in princi. & suprà, de tribu. l. illud. §. Scæuola.

n ¶ Ignorantia.ʒ uel nisi reuerentia personæ hoc faciat : ut infrà eodem, apud. §. aduersus. quæ est contra.

o ¶ Non malè dictum est.ʒ quærendo.

p ¶ Vsuras.ʒ facit suprà, de pactis. l. qui in futurum. & de lege. commiſſ. l. lege. §. fi. & l. post diem.

q ¶ Ignoraret.ʒ emptor scilicet eum statuliberum esse. quid ergo, si sciuit? Respon. idem ex quo est stipulatus: ut ℣. eod. l. apud. §. item Labeo. & C. de euict. si fundum. Sed contra ſ. de contrahẽ. em. l. ea quæ. sed ibi sanitatem, hic pecuniam emptor est stipulatus, scilicet duplum. Item secus si sint sciens, & stipulatus non sint : ut suprà, de euict. l. qui libertatis.

r ¶ Acceperit. ʒ nam in persona emptoris potest impleri conditio libertatis : ut supra, de statuli. si statuliberæ. §.j.

s ¶ Potest. ʒ emptor.

t ¶ Deduxerit. ʒ de duplo quod nec petit.

u ¶ Non nocere. ʒ & sic decem sibi data habebit, quia & sua & duplum pretij habebit à uenditore.

x ¶ Tem si ob id. ʒ ſ. agam ex empto, quod est ℣. Accursius.

y ¶ Decem. ʒ non ex re sua: alioquin contra : ut ſ. posuit in emptore. & ſ. de act. emp. l. Iulia. §. sed & si quid prætereà. Item subaudi hic, & posteà homini tradidit mihi ignoranti liberum eum factum: & posteà se euicit in libertatem ex causa præcedenti uenditionem : alioquin male diceret ex duplæ stipulatu uenditoré conueniendum, cum non uideatur uenditor ea de bere teneri, nisi post traditionem emptori factam euincatur : ut ſ. de euictio. l. euicta. §. j. secundum Azo. & Hugo. sed quidam dixerunt argu. huius legis posse agi de dupla

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Si quis pupillo.§ Quod debebā pupillo solui ei sine tutoris authoritate.ex ea pecunia factus est locupletior si iterū eā pecuniam à me petat obstat sibi exceptio. nam & si mutuā accepit pecuniā sine tutoris authoritate,& eam conuertit in suam utilitatem:si ad eam conueniatur & accipiat,repliceabitur.& quod dixi in pupillo,idē in adulto & in furioso.

¶ Item Labeo.§ Emi à te seruum fugitiuum sciens esse fugitiuum: stipulatus tamen sum à te eum non esse fugitiuum. posteà inuenitur fugitiuus. ago ex stipul. prædicta. tu ex cipis quia sciebam fugitiuum: ego replicabo, quia sum stipulatus.non teneris act. ex empto,nec alia.

¶ Quod si is cui pecunia.§ Titius debebat mihi Francisco x. hic Titius mandauit Sempronio ut hoc nomen à me emat. ego autem de hoc debito transegi cum Titio. posteà nomen istud Titij uendidi Sēpronio ignorāti prædictam transact. & promisi non agere contra Titiū ad dicta x. & per me nō fieri quō minus exigeret ab eo.posteà egi cōtra Titium ad decē,& fuit condēnatus,quia non potuit de transac.probare,& soluit mihi dicta x.nūc Sēpronius uult agere contra me ex promissione quā ei feci:dicitur ꝙ potest nō obstante excep.doli,nisi sim paratus reddere quantū ab eo recepi.nā si hoc reddā,in tanto obstat sibi exceptio,& hoc,si habes in litera,ab emptore.alias est à debitore:& tunc plana. ¶ Labeo.§ Figi contra te rei uendi.ad seruū, & obtinui tandē iussu iudicis promissi intra certū diē dare eū mihi,& sub pœna hoc promisisti:tandē nō dedisti intra diē:& sic incidisti in pœnā.nunc uolo petere pœnā & ipsū seruum,dicitur quòd obstat mihi,except.doli.unū enim de his petere debeo,non ambo. ¶ Ité quæritur.§ Obligaui tibi uniones pro x.id est margaritas pretiosas,& conuenit ut redderes mihi easdē margaritas prædictas solutis x.nunc culpa tua amissiti margaritas,& sic teneris ad æstimat.& si agas cōtra me ad x.ego excipiā exce.doli:quia nō reddis mihi margaritas ꝙt puenit:nec reddā tibi debitū.id est ꝓdicta x.

¶ Si minor.§ Minor mihi seruum sitū donauit & tradidit:nunc à me uendicat:dicit quod obstat sibi excep.doli,nisi reddat impēsas, quas in seruū feci circa alimenta,uel circa alia. ¶ Præterea.§ Si aliquis petat aliquid ex testamēto cōtra uoluntatē testatoris,repellitur excep. doli,hinc est,quod si hæres institutus i testamēto Titij (de qua institutione Ticius test tor pœnituit expresē uel tacitē:quę exēpla da ut in gl.quæ incipit,ut quia &c.) hic hæres petit hæreditatē ex prędicta inst.repellitur excep.doli. Secundo dicit,testator instituit me hæredē in una unica hæreditatis, quæ unica ualebat ducenta. & si hoc nollē, legauit mihi c.ego accipere legatum uolo,& non uncia mre instit.dicit quòd audior,nec repellor exceptio.doli. Sed pone quod repudio institutionem habens pretiū ob hoc à substituto. dicitur quòd legatū petere nō possi quasi heredi.uidear habere.& sic repellar excep.doli.

¶ Quæsitum.§ cū haberem usumfructum in fundo tuo: consensi tibi ut uēderes fundum.dicitur quòd uideor per hoc amisisse usumfructū unde si eum usumfructum amodò petam, obstat mihi exceptio.

¶ Marcellus.§ Pone casum ut in gl.quę incipit,fortè posset hoc modo intelligi &c. ¶ Contra senatus.§ Mutuaui x.cuidā filiofā.qui se asseruit esse sui iuris.si agam ex mutuo contra eum. & ipse excipiat ex Macedoniano,ego replicabo de dolo. ¶ Labeo.§ Cū te cōueniré ad fundum transegi tecum,& promisi dolum non commtti: ut si amodò petam à te fundum,& si contra transact. ueniam,licet possis mę cōuenire ex stipula.propter dolum istum:quia cōtra transact.uenio:tamen excipere de dolo potes,quia licet in prima petitione fundi dolū non commisi,nunc tamen committo cum cōtra transactio.uenire uolo.& hūc casum habes in fin.glo.quæ incipit,potes pūctuare &c. uel aliter potes ponere casum ut in princi.iusdem glo.hoc dicit usque ad §.ad uersus.Franciscus.

a ¶ Hæreditatem.§ non idoneā:quo casu contra eos doli exceptio, & pro nō mādātibus de dolo actio datur,in eo.l.quod ultra uires hæreditarias cōueniretur,ut §.de dolo.l.fi.uel dic mādauerūt remittēres parte debiti,ad quam,scilicet remissionē partis,tenētur alij si maior pars remittat:ut s.de pac.iurisgentium.§.fi.& l.seq.& secūdū hoc dic mandaturus.scilicet maxime. nam tenetur stare maiori partiut dixi. Tertij dicunt,quòd nihil uoluit remittere:quo casu non tenetur stare sententiæ aliorum nisi aliàs erat mandaturus si non adiret. & l.iurisgentium.intelligunt tantū tunc,quando omnes uolunt remittere:sed non æqualiter:ut tunc stare teneatur sentētiæ maioris partis.& facit supra,man.l.si hæreditatem.& ad Velleia.l.fina.in principio.

hæreditarij, ut adiret hæreditatem [a],unus nō mandasset decipiēdieius causa: [b] mandaturus aliquin, si non foret hic aditurus,deinde agat, an exceptione repellatur?Et ait Celsus, doli eum exceptione repellēdum. [c] ¶ Iulianus scribit,Si quis cum æger esset,centum aureos uxoris suæ cōsobrino spopondisset,[d] uolens [e] scilicet eā pecuniam ad mulierē peruenire, deinde cōualuerit, an exceptione uti possit, si cōueniat? Et refert [f] Labeoni placuisse,doli mali exceptione uti eum posse. ¶ Si in arbitrū [g] cōpromiserimus, deinde cū non stetissem [h] ob aduersam ualetudiné,pœna cōmissa esset, an uti possim doli exceptione [i]? Et ait Pomponius, prodesse [k] mihi doli exceptionem. ¶ Ité quæritur [l] † si cum eo à quo tibi sexcēta deberentur,cōpromiseris, deinde p imprudentiam [m] pœnam centum stipulatus fueris? Labeo putat cōuenire officio arbitri, iubere tantum tibi dari, quantum re uera debeatur? [n] & si non fiat,[o] non uetare ne quid amplius petatur: sed etiā si id omissum fuerit [p], peti posse quod debeatur: Labeo dicit: & si fortè pœna petatur [q] doli mali exceptionem profuturam [r].

¶ Qui locupletior factus est solutione sibi facta si iterum petat, summouetur doli exceptione.h.d.

¶ Si quis pupillo soluerit sine tu

b ¶ Cau.§ Sed quomodo scire poterimus utrum iste demandasset aut non, ut obstet ei doli mali exceptio uel non? Respond.per præfationes, situationes,& admonitiones quas fortè iā ei fecerat ut adiret: ut suprà,de leg.j. si seruus plurium. §. fin. & argu.infrà de uerborum obliga. Titia.§.primò.

c ¶ Repellendum.§ sed cur, cum nec dicendo, nec faciendo dolū commisit?Respon.hoc ideo, quia fraudulosè tacuit. nam & alias fraus dolosa præiudicat:ut C.ad Velleia. l. si fine.

d ¶ Spopondisset.§ uolens donare causa mortis. nisi enim mortis fiat mentio,non intelligitur mortis causa donatio : ut suprà de dote prælegata. l. Seia. imò præsumitur donatio inter uiros : ut suprà de donationibus causa mortis. lege, Seia, in fine. hic ergo causa mortis donatio reuocata fuit per conualescentiam : ut & suprà de donatio. causa mortis.lege, mortis causa §. Titia. & si certum

† Ange. in l.j.§. de eo. ꝙd fact. quo minus qs in iudi. sistat, dicit hanc gl. de iure melio rē ad hoc ꝙ ex his quæ quis ante dixerit:pro bat animus eius et quo animo quis fecerit aliquid. Bol. † Alexan. hic in apostillis suis ad Bart. & Imol. in l. scire debemus. j. de uerb. obli. omnes reputāt istū tex. fin. ad hoc ꝙ si actor uult petere partē debiti,puta quinquagintā de centū sibi debitis potest reus opponere, & dicere ꝙ agat super toto : quia sic intendit frustrari tories ab eo. Bolog.

petatur,lege.non omnis.

e ¶ Volens.§ an tamen hæc uoluntas sit ualida ut mulier stipuletur, nor.C.de dona.cau.mor.l.j.

f ¶ Refert.§ scilicet Iulianus.

g ¶ Si in arbitrum.§ alias arbitrum,& aliàs arbitrium.

h ¶ Non stetissem.§ ubi præcepit arbiter.

i ¶ Exceptione.§ Si à me petatur.

k ¶ Prodesse.§ ꝙ speciale circa iudicia & arbitria intelligo : aliud igitur in contractibus.nam ibi cum effectu pœna committitur:ut infrà de uerborum obligationibus.l.continuus.§.illud.in fine.& facit §. si quis cau.lege ij.§.fi quis.& lege iiij.§.item si quis.& de arbitri.si cū di.§.fi quis ex.

ADDITIO. Dic quòd illud dictū glo.est falsum quādo dicit quòd l est speciale in iudicijs: per legem,si vehēda.§.idē iuris.supra ad legem Rho.de iac.& no. in l.quod re.suprà si certū petatur. Nec obst. lex continus.§. illud.infrà. de uerbo. obligatio. quia uerum est quod difficultas nō excusat ab eo,quod pricipaliter deuenit i obligationē, sed ab eo quod deuenit in pœnę commissionem difficultas excusat secundum Bartolum hic.

l ¶ Item quæritur.§ potest ita exponi.hic §. quòd l uerè sexcenta deberentur:& quòd centum tantum credebat actor sibi deberi:fuit tamen factū generale cōpromissum de eo, quod deberetur: uel peteretur: & quod dicit pœnā centū,id est pro centum, quæ sola actor imprudēs sibi deberi putabat.& secundum hoc non est pœna minor,quam id ꝙ creditur deberi. uel etiā dic, quod de sexcentis fuit cōpromissum,sed alio tēpore primò fuerat pœna promissa quando credebat sola cētū sibi deberi,& expones eodem modò pœnam centum id est pro centū quæ deberi putabat. Vel sic secundo casu quòd bene sciebat actor sexcenta deberi,sed nō credebat sibi licere stipulari nomine pœnę ultra centum:& sic est minor pœna qua res quæ petitur, & de qua cōpromissum est,& secundum hoc dic pœnam centum id est centū nomine pœne.Accursius.

m ¶ Per imprudentiam.§ secundum primum casum imprudentia est circa sortem, secundum alium circa pœnam. Accursius.

n ¶ Debeatur.§ scilicet sexcenta:cum de omnibus est cōpromissum secundum utramque positionem.& facit ad hoc officiū æquitatis. C. de iudi.l.placuit.

o ¶ Et si non fiat.§ id est non condemnet in sexcentis:sed in centum tantum:non debet uetare de quingentis non petendis.

p ¶ Fuerit.§ id est fecit quod nō debuit scilicet vetando de quingētis peti:nunc non poterunt peti quingenta.sed quare hoc, cū de toto compromissum fuit,& fortè etiam totum petitū? Respon. quia per secutio non fuit,in totū:ut C.de iudi.l.licet.& §.de excep.rei iudi.& an eadem §.actiones.& hoc secundū utrūque casum.uel dic uerius omissit scilicet nil dicendo de quingentis:& tunc poterūt.scilicet peti integra sexcenta:quia sententia nō ualet ipso iure in qua scilicet sententia in parte cōdemnauit,in alia tacuit:ut §.de arbi.l.de rebus.& C.de appel.l eos in prin.ibi,omnē causam &c.Sed aliud in iudicio ordinario ut quidam dicunt:quia ibi uidetur tacitè absoluisse in eo,quod tacuit. & pro eis C.si aduer.rem iudi l.j.sed uerius idē in eo.& dic quod ibi in reliquo absoluit:ut ibi no. Sententia in parte lata an ualeat.

q ¶ Petatur.§ à te:qui uis petere quingenta,& sic non stas firmus cō promisso.Accursius.

r ¶ Profuturam.§ si paratus sit tantū & minus de sexcēis accipere quantum

quantū est pœna:aliàs contra.est suprà,pro socio,si quis à socio.& l. sequen.uel dic secus: quia pœna apponitur loco contemptus arbitri: quia merito potest hic contemni,cum sententia non ualuerit:quia nō de toto iudicauit.& sic nil remittitur de sexcentis occasione pœnę.ibi autem succesit loco rei argumen.de arbi l.si quis rem.& l.non distinguemus. in princ. quæ esset contra si diceret tantum remitti de forte quanta est pœna: quia sic referret esset maior pœna, uel minor: quia lex illa, non distinguemus,nonvult interesse. uel contrà si diceres hic non tenere sententiam ideo, quia pœna fuerit minor, sed certe non est ideo: sed quia in parte tacuit, ut dictum est. & sic non obstat.& facit suprà. de arbit. l. Labeo.& de eo per quem factum er. l. ex hac.§.fi.Accursius.

a ¶ Esse exceptionem.§ id est, replicationem.

b ¶ In cæteris.§ ut furiosis : & iis quibus est interdictum bonis : & adultis curatores habentibus : ut infrà. de uer. obli.is cui. & C. de in integ. resti. mino. l. si curatorem. & facit C. de admi.tu. fancimus.& j. de solu. in pupillo. & l. pupillo. & institut. quibus alie non li.§.fi. Accur.

c ¶ Conuenit.§ suprà,de contrah. empt. ea quæ.contrà.Sol hic expresim de ipso utio stipulatus est, & ideo non poteſt repelli excep. Ibi in genere seum esse sanum. uel hic stipulatus erat pretium : ego egit de pretio : ibi non erat stipulatus, & ideo nec agit, quia sciebat. Item contrà.C.communia de lega.l.fi. §. fi.fol. ibi speciale. & facit C.de ædili. act. l. iij. §. j. & de cui.l.si fundū.& C.commu.utriusq; iud. si fratres. in fi.& §. de ædil. edi.l.si tū. §.i ædilitiis.

† Intellect. huius. §. uid. apud Bolog. in l.4.§. caco. nume. 47. de uerbo. ob. et per Soc.in l.ita stipulatus, nu.205.co. tit.

d ¶ Decidit.§ paciscendo se pecuniam nō petiturum:imò actionem se uenditurum ei cui debitor nomen emendum mandauerat. Ego prænum approbo.dic ergo decidit, id est transegit.Accursius.

e ¶ Vendidit.§ post transactionem.

f ¶ Scio.§ qui ignorabat transactionem factam.

g ¶ Mandauerat.§ ante transactionem:unde facta postea transactio ne debuit reuocare mandatum ante,quam emeret mandatarius.

h ¶ Stipulatus est.§ ꝙ creditor non peteret,uel exigeret pecuniam à debitore,nec faceret quò minus iste emptor exigat illam pecuniam.

i ¶ Abstulit.§ debitori agendo contra ipsum,quia debitor cum non potuisset probare trāsactionem factam condemnatus est: & sic soluit.

k ¶ Emptor.§ contra uenditorem.

l ¶ Ab emptore.§ aliàs debitore:& tunc planum est.aliàs ab empto ré.nomine:& tunc dic idem & si sit paratus secundumquosdam:& sic subaudit,maximè.uel secundum Azo.dic ꝙ si paratus esset,noceret dolī mali exceptio in eam summam quæ redditur: non in aliam quā potuisset extorquere emptor à debitore uel si habes à debitore accepetrit,tunc planū est.Illud certum est debitoré teneri emptori ad mandādum actionem:puta condictionem sine causa ad recipiendū indebitū, quia post transactionem reuocare debuit mādatum ante uenditionē.

m ¶ Non nociturum.§ emptori agenti ex stipulatu contra uenditorem.

n ¶ Doli mali.§ quia non debet locupletari cum aliena iactura.

o ¶ Petito.§ rei uendi.ut j. patebit.

p ¶ Satisdatum.§ iudi. solui. Accursius.

q ¶ Sic.§ quod faciendum est: ut instit. de offi. iudi.§.j.

r ¶ Intra certum diem.§ puta intra mensem post sententiam dandam.

s ¶ Vendicat.§ nō ergo nouatur actio prima per sententiam : quod dic ut no. C. de iu. l. j. uel dic uēdicat retinēdo.sic C. de Car.edi. l.i. Ac.

t ¶ Exce ptione.§ facti forte quo ad hominem : ne obsit j. de act. & obli. l. obligatio num ferè. §. fi.uel fic no uatio quo ad effectum, non ipso iure : & ideo dicit ibi quasi. uel dic accepit hominem post quam iam non debebatur : sed pœna tamē debebatur:unde uidetur remisisse pœnam. §.de eo quod certo loco.l.fin.in fi. Vel dic,si utrumque petat post diem,in homine uidetur repelli ipso iure : in pœna nullo modo : ut in l.contraria. unde si placet reo non repelat ipso iure in homine : quod est contra se, i.contra actorem,quia fortè expediebat ei potius habere pœnam, quam hominem:quod est contra se, i. reum : sed tamen opponat ex ceptionem doli si pera tur utrumq; sed si ante diem petat: in pœna ipso iure repellitur : in homine nullo modo repellitur. † P. F. uin dicat. † In P. F. Vindicet.

v ¶ Possidere: § id est, petere ut sic possideat.uel proprie.

x ¶ Exigere.§ nam maioris æstimationis fuit homo quam pœna:quia in reliduo, l. si esset maior pœna, non obstaret exceptio : ut §.dixi ea. l. §. item. & facit C. de contrahen. stipu. nuda.& §.fi quis caut.si duo.& j. de uerbo.obli. ita stipulatus. in fi. Sed contra. §. de transac. qui fidem. sed ibi actum fuit. Item facit suprà, de actio. empt.l.prædia.& j. de stipu.ser.l.j. §.fi.

y ¶ Si uniones.§ i. margaritas pretiosas.

z ¶ Culpa tua.§ secus si sine culpa:ut instit.quibus mod.re contrahi. obli.§.fi.& C.de pig.act.l.quæ fortuitis in fin Ité quomodo fit hæc cōpensatio quantitatis ad speciem ut §.de pig.act.fi conueneritRespō. Hug.re amissa ad quantitatem tenetur debitori creditor:ut C.de cōpensatio.l.fi.Item cum ipso ure compensatio tollat actionē :quomodo excipitur,ut d.l.fi.Respon.exceptio intētionis hic dicit doli:quæ loco cuiuslibet datur ut §.proxi.§. uel uerius non cōpensationis est hæc exceptio,sed quia non seruas fidē restituendo pignus,nec ego tibi seruabo restituendo debitum:ut C.de pact. l.cum proponas.

a ¶ Nisi alimenta.§ & est ratiò,quia is qui conuenitur, habet causam possidendi à uendicante:alioquin contrà ut suprà,de rei uendicatione,finaurem. §.fin.& l.cæterū.& l.quod si.Vel dic in infante:aliud in eo,cuius potuit esse aliqua opera,ut ibi.uel distingue inter expēsas in docendo & alendo:ut ibi not.& facit suprà.de donationibus inter uirum & uxorem, si id quod.§.fi quis. & suprà, de minorib. l.intrà.§. fi.& C.de prædiis mino.si prædia.

b ¶ Contra uoluntatem.§ ut quia pœnituit expresè uel tacitè, quod dic per exempla suprà,de auro & argento lega. l.scribit. § item scribit & C.de fideicōmiss.lib.l.fideicōmissaria.& de lega.ij.Lucius.§. fina.& C.de iis quibus ut indig.l.hæreditas. & facit intrà.de regu.iuris.l.qui cum alio.§.fi. Accursius.

c ¶ Reppellitur.§ à legitimo,uel à debitoribus hæreditariis.

d ¶ Legatum.§ ita relictum ut non utrumq;,sed alterū. perciperet: alioquin contrà.§.de le. j.qui filiabus.§.fi.& l.& quidem totum. Azo.

e ¶ Prætulit.§ id est magis uoluit quam eo.tanquam hæres.

Repellit

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Repellitur.ʒ videtur quòd non quia non adiuit hæreditatẽ, sed certe pretium est pro additione: unde legatarius perinde tenetur ac si adisset: ut C. si quis omis. cau. testa. l. j. & ij.
b ¶ Vendideris. ʒ tu proprietarius.
c ¶ Noceat. ʒ contra uidebatur ideo, quia nõ poterat prohibere eũ uendere: & sic sine prę iudicio consentire poterit. siue non præiudicabit si consentiat: sed poterit distingui, sciebat ius suum ubique durare uel nõ. Item si erat aliàs uenditurus, uel non, nisi ipse consensisset. Arg. §. quib.
† In P. F. uindicanti
mo. pignus uel hypo. soluitur, sicut. §. non uidetur. & facit §. de emẽt. l. quidã. & C. de remissi. pigno. si proba ueris.
Casum po nit.
d ¶ Marcellus. ʒ Fortepposset hoc modò intelligi. Aliquis promisit certa die ad iudicium uenire: & si nõ ueniret, promisit pœnam dolo non uenit. cum ueniret postea ad iudiciũ, stipulator dolo fecit quod nõ uenit reus. si agat cum eo de pœna, poterit ille obiicere exceptio. dolꝰ. nam & tu aduersus me fecisti, id est dolum cõmisisti, scilicet quod ego non ueni. contra quam exceptionẽ non replicabitur. Vel aliter forte actor transegit de negotio cum reo, qui incidit in pœnam, quia ad iudicium non uenerat: & postea pœnam petat. obiicitur doli exceptio, quia & de pœna transactũ uidetur: ut supra, si quis cau. l. ij. in princ. uel induxi te dolo ad promittẽdum: postea induxisti me dolo an liberandum si agã, excipis: & ego non replico. uel da exempla ubi dolus cum dolo compensatur ut suprà, de eo per quem factum l. fin. §. fi. & §. de dolo. l. si duo. & de contrahẽ. empt. l. domum. in fi. Item ubi delinquunt. & unus aliũ accusat: ut infrà, eod. si procurator. & suprà ne quis eũ qui. l. ij. & §. si quis cau. l. si duo. §. j. & §. si quid in fraudẽ patroni. l. j. in prin. Accursius.
e ¶ Author em. ʒ quæ sunt in C. & §. ad Macedo. per totum. in illis scilicet casibus, in quibus cessat Macedo. ut si afferat se sui iuris: uel in similibus: ut C. ad Macedon. Zenodorus. & l. j. Accursius.
f ¶ Competat. ʒ potes punctuare hic cõpetat: & quod sequitur, propter doli &c. est de appositio: & secundũ hoc erit casus ut j. de uerborũ obli. si quis cum aliter. Vel dic stipulatus fui dolum non committi, uel locaui tibi opus faciendũ certa mercede. postea dolum cõmisisti possum agere cõtra te ex stipulatione: & excipere de dolo, si agas contra me ad mercedem. & sic no. quod exceptio doli cõpetit cũ actione ex stipulatu: ut j. ead. l. §. in stipulatione. & facit j. de uerb. obli. doli. Vel uerius, cum tecum transigerem, stipulatus fuisti dolum non committi licet non committam dolum prius, tamen tunc committo, cum petendo, sed male operando incidit in pœnam.
g ¶ Doli. ʒ ueluti si reo stipulanti actor promisit se in tota lite nihil dolo facere. Accursius.
Doli exceptio cum actione ex stipulatu concurrit.
h ¶ Exceptionem. ʒ uidebatur doli exceptio in hoc casu non competere cum ex stipulatu actio propter doli clausulam competit: quod remouet. Accursius.
i ¶ Aduersus ea. ʒ promissa, quæ erant, dolum non committi.
k ¶ Nihil dolo malo. ʒ ut quia à principio putabat sibi deberi secundum primã positionẽ. & facit §. si quis cau. l. ij. & §. eo. l. ij. §. circa & §. item. quæritur.
l ¶ Necessariam. ʒ & actionem ex stipulatu quam primò intendere non potui, ut pote nõ commissam: & sic iudicium nõ potuit esse in pẽdenti: ut §. de iudi. l. non quemadmodũ. Item stipulatio doli est pœna lis respectu conuenti, nõ agentis. uel etiam dic pœnam promissam si dolus comitteretur: & facit arg. contra. §. de eo per quem fac. erit. l. j. §. fi reus. Accursius.
¶ Aduersus. CASVS. Nunc dicit quòd exceptio doli uel similis ut metus, nõ potest opponi à liberto uel à filio contra patrẽ uel patronum: sed exceptio in fac. loco eius. unde si pecuniam non numeratam petat pater à filio, uel patronus à liberto: obiicietur eis exceptio non numeratæ pecuniæ, nec est uis, siue pater uel patronus ex suo pactu agat, siue ex alieno: quia semper exceptio doli nõ opponitur eis. Item quod pretijt loco haberi possit, nè adeat hæreditatem, petẽs legatũ, dolo (inquit) facere intelligitur, ac per hoc doli exceptione repelli tur a. ¶ Quæsitum est, si cum fundi usumfructum haberem, eũ fundum uolente me uendideris b, an † uendicãti mihi usumfructum exceptio sit obiicienda. Et hoc iure utimur, ut exceptio doli mali noceat c. ¶ Marcellus d ait, aduersus doli mali exceptionem nõ dari replicationẽ doli mali. Labeo quoq; in eadem opinione est. Ait enim iniquũ esse, communem malitiam petitori q̃dẽ prẽmio esse: ei uerò cum quo ageretur, pœnæ esse: cum longe æquum sit ex eo, quod perfidè gestũ est, actorẽ nihil cõsequi.
¶ Contra senatusconsulti quoq; Macdoniani exceptionem, de dolo dãdam replicationem, ambigẽdum non est: eàmque nocere debere, etiam cõstitutionibus & sententiis authorum e cauetur. ¶ Labeo & si ex stipulatu actio competat f, propter doli clausulam tamen no cere dolẽ exceptionem h ait, si ad uersus ea i (inquit) factũ erit. posse enim petitorem antequam stipulatio pœne committat, nihil dolo malo k fecisse, & tunc facere cum petat propter quod exceptionem esse necessariam l.

¶ *Parentibus & patronis non obiicitur exceptio doli, licet ex suo contractu agant uel ex alieno: cum eis semper honor sit deferendus: hæres tamen liberti potest opponere talem exceptionem patrono, non tamen libertus hæredi patroni. h. d.*

¶ Aduersus parentes m patronosque neque doli exceptio, neque alia quædam n quæ patroni parentisue opinionem apud bonos mores fugillet competere potest: in factum tamen erit excipiendum: ut si forte pecunia non numerata dicat, obiiciatur exceptio pecuniæ non numeratæ. Nihil autem interest, utrum patronus ex suo contractu, an uerò ex alieno cõueniatur o. semper enim reuerentia ei exhibenda est tam uiuo quam
Reuerentia & iusta ignorantia doli excepționẽ tollunt.
necẽ hæredibus eorum. hæres autẽ liberti bene potest hãc exceptionẽ doli contra patronũ defuncti obiicere. sed cum exceptio doli contra patronum uel patrem nõ possit opponi: uidetur quòd nõ debeat clausula doli i cõtractu inter eos inito apponi, quasi superflua. sed falsum est, cum clausula prædicta apposita agatur ex stipulatu. si dolus committatur ea non apposita, ageretur de dolo. In hac exceptio. dicitur quod except. doli opponi potest domino & patri ex dolo commisso à seruo uel filio, & econtra. & da exemplum ut in glo. quæ in cipit patris, uel domini. Et quod dixi dolum serui uel filij. nocere domino uel patri, uerum est indistinctè, si in contractu peculiari quem mecum fecerunt, dolum commiserunt, quãdocunque. si autem super re dominij. causa mecum contraxit seruus domini sui uolũtate: si in ipso cõtractu commisit dolum, nocebit domino, uel si postea commisit. Item ex dolo procuratoris in rem suam constituti excipi potest contra dominum: & contra ipsum procuratorem quicunque eorum agit: siue fit cõmissus dolus antelitem contestatam, siue postea ut quia fecerat præ dictus procurator pactum de non petendo à me, quòd ei debebã usque ad damnum, & modo intrà annum uult petere. si autẽ non erat in rem suam procurator, sed simplex: tunc de dolo lite pẽdente ab eo commisso, ut quia corrupit iudicem, potest excipi etiam cõtra dominum, cuius erat procurator si autem procurator habet liberam administrationẽ, tunc de dolo quãdocunq; ab eo cõmisso potest excipi etiã contra dominum. ¶ Mandaui. ʒ Mandaui Titio ut stipuletur à te c. sibi dari pro me. Titius mandauit Seio ut hæc c. stipuletur à te. & ego uel Seius induximus dolo ut ista c. promitteres: & promisisti. dicit quòd si Seius. ex illa stipulatione agat: potest excipi de dolo ab eo Seio commisso, uel à me commisso. ¶ Itẽ quæritur. ʒ Debitor meus induxit te dolo ut c. quæ ipse mihi debet, promittas loco eius: & promisisti. si ex illa stipulat. agam cõtra te, nõ potes mihi excipere de dolo debitoris mei, sed contra eum agere potes, ut te liberet, uel ut tibi reddat quicquid pro eo solueris. Secundo dicit, mulier inducit te dolo ut ei promiteres centum. & promisisti. tandem illa nupsit mihi, & te debitorẽ delegauit mihi pro dote in illis centum quæ ei promiseras, si agã contra te ad centum: non potes excipere de dolo mulieris ne indotata sit.
¶ Apud Iulianum. ʒ Accepi filiam Titij in uxorem, & ipsa dolo induxit patrem suum ut mihi pro ea promitteret dare in dotem mille libras: & sic promisit prædictus pater uxoris meæ, qui est mihi socer. quæritur, si mortuo socero meo ab hærede eius petam prædicta mille: an obstet mihi exceptio ex dolo uxoris meæ? & dicitur quòd sic. Idem si ego commisissem prędictum dolum. nam opponeretur mihi exceptio doli.
¶ Illa etiam quæstio. ʒ Si cum tutore alicuius contraxi, & tutor commisit in hoc contractu dolũ, ex quo dolo pupillus est effectus locupletior. dabitur exceptio doli in pupillum uolentem agere ex contractu tutoris. inquantum pupillus est locupletior effectus. & da exemplum ut si tutor me induxit dolo, uel metu ut rem pupilli emam: inquantũ pupillo datur actio ex contractu tutoris, in tãtum mihi competit exceptio doli: nec est uis prædictus tutor satisfecerit rem pupilli saluã fore, an non item non est uis sit soluendo prædictus tutor, an non. uã, sufficit quod administret, diuinare enim non cogitur, qui cum tutore contraxit, de hoc, si tutor satisfecerit, uel non: fit soluendo, uel non. Si autem contrahens cum tutore participauit in ipsa fraude simul cũ tutore dolus eius ei nocet, non pupillo. hoc dicit usque ad §. fiquis nõ tutor. Franciscus. Accursius.
m ¶ Aduersus parentes. ʒ in infinitum: ut suprà, de in ius uocan. lege ij. §. ij. Et not. hic, quod reuerentia & iusta ignorantia tollunt hanc exceptionem: ut hic, & suprà, l. ij. §. generaliter. & facit suprà, de obsequiis. l. licet.
n ¶ Quædam. ʒ ut quod metus causa: ut j. ea. l. §. metus.
o ¶ Conueniatur. ʒ id est propter exceptionem repellatur. arg. §. de excep. l. j. uel dic de actio. & replicatione dici. Accursius.

Defuncto

a ¶ Defuncto. ʒ ut hæredi: ut j. eo. §. libertum.
b ¶ Obiectarum ʒ aliter in acti. de dolo, quæ contra hæredem datur, quia de ratione calculi & non perfidiæ agitur: ut §. de dolo, & hæredibus. fortè secus in hærede parentis: ut j. ea. l. §. fi. uel dic ibi loqui de exceptione in factum: uel dic de actione in factum. Accursius.
c ¶ *Exhiberi. ʒ & est ratio quia ex una parte pœna: ex altera fatuor est, & fauor extendi, &c. ut §. de libe. & posthu. l. cum quidam. & j. de pœnis, interpretatione. Accur.*
† Hoc spectat quod de libertis pileatis refert Alex. ab Ale. li. 2. Genia. dier. c. 7.
d ¶ In stipulatione. ʒ adiunge, s. illi §. Labeo. q. d. uidetur stipulatio dolum non committi, superflua: quia & ea non interposita agitur de dolo cõmisso: sed certè tunc agitur act. de dolo. hic exstipulatu: ut hic, & §. de dolo. l. & eleganter. §. nõ solùm. uel uerius dic, in hac stipulatione quam promittit patronus liberto: quo casu uidebatur non interponi: quia cùm nõ agatur de dolo. uel non excipiatur de dolo contra eum: uidebatur nec in stipulatione posse uenire dolum eorum. sed tamẽ contrà est: ut hic dicit. argu. §. de pactis. l. si unus. §. illud.
† Du. Sed &c.
e ¶ Serui. ʒ s. alieni.
f ¶ Personæ. ʒ ut filij.
g ¶ Iuri nostro. ʒ id est, iuri Romanorum. nam de dolo serui mei excipere non possum: sed alius contra me. Item & ego de dolo serui alterius.
h ¶ Eorum. ʒ patris uel domini, si ipsi fortè fecerunt pactum de non petendo, uel petant pecuniam non numeratam: itẽ pone exemplũ de dolo patris & domini: ut §. de contrah. emp. sed si seruo.
i ¶ In infinitum. ʒ i. semper siue ego pe contractus, siue postea, dũ modò non donet: ut §. de pact. l. contra iuris. §. j. siue ergo in contractu, siue postea dolus (id est, pactũ quod parit excep. doli) cõmittatur, excipitur sicut si liber committeret: ut §. e. l. ij. §. circa. & §. item quæritur. Accur.
k ¶ Non ex peculiari. ʒ sed dominica.
l ¶ Admissus. ʒ actum aliquid, cuius causa postea sit dolus.
m ¶ Non etiam si postea. ʒ ut si dominicam pecuniam mutuauit: & postea fecit pactum ex interuallo de non petendo: uel in perpetuum, uel etiam ad tempus: ut §. de pactis. l. si autem. Sed contrà. j. eo. l. purè. §. actoris. Sol. ibi loquitur eo casu cum habeat administrationem à domino permissam, in qua dolum commisit: hic non: sed ad aliud negotium, & facit §. de eo per quem factum erit. l. ij.
n ¶ Dolus. ʒ id est, pactum pariens excep. doli.
o ¶ Excipi possit. ʒ contra dominum uel procuratorem.
p ¶ Dolo. ʒ nota, dolum præteritum dici qui ante litem contestatã commissus est: ut §. de peti. hæredi. nec ullam. §. his autem.
q ¶ Excipiendum. ʒ contra dominum uel procuratorem quis eorũ agat, nam & dãs agere potest: licet aliũ constituerit procuratorẽ in rẽ suam: ut C. de noua. l. iij. & sit exẽplum: dolo Titij emi rẽ suam à Seio: quem Titiũ postea in rem suam procuratorẽ facio ad eã petendã act. ex empto: uel in rẽ: uel Publicianã q̃ mihi nõ daret: ut pote mal. fidei.
r ¶ Præsentem. ʒ ut puta si corruperit iudicem: ut C. de pœna iudi. l. j. & hoc post lit. contest. non ante: ut j. eo. l. si procurator. in prin. & §. si post litem. uel etiã da exem. ut j. eo. l. purè. §. actoris. & hoc in iudiciis. Ad contractus autem dic ut j. proxi. §.
s ¶ In exceptione. ʒ etiam contra dominum.
t ¶ Concessa. ʒ id est, libera.
v ¶ Posse. ʒ ut & suprà, de tribu. l. procuratoris. in princip.
x ¶ Est. ʒ dolo inducendo te ad promittendum ipse Seius uel ego. sed nũquid & dolo Titij, si ei actio cedatur? Dicam sic si in rem suam: ut §. proxi. §. secus si ut simplex procurator Seij, uel metus interueniat: quia tantum de præsenti dolo excipitur.
y ¶ Ediditi. ʒ petendo id quod erat stipulatus.
z ¶ Esse. ʒ contra Seium, & contra me si cessa actione agam, quasi ego uidear Seiũ procuratorem constituisse, cum ipsum constituit procurator meus: ut suprà, de exerci. l. j. §. magistrum. & ideo excipitur de dolo in stipulando commisso: licet fuerit simplex procurator, idest ad unum negotium ordinatus. sed ubi ad litem ordinatur, non nocet eius dolus, licet post litem contest. admittatur, id est, recipiatur: ut no ceat: ut §. proxi. §. sed dic q̃ si ego feci pactum de non petendo, nocet Seio, uel si Seius fecit, nocet mihi: argu. sup. eo. l. ij. §. item quæritur. & j. ead. l. §. apud Iulianum. Accursius.
a ¶ Circumueniebat. ʒ inducendo te dolo ut patiaris te delegari mihi.
b ¶ Obstet. ʒ mihi. Accursius.
c ¶ Experiri. ʒ ut re liberet: uel si pecuniam solusti, restituat: & hoc condictione certi uel incerti: ut suprà, de condi. causa da. si donaturus. §. si quis indebitum. & §. de donat. si quis delegauerit. & infrà eod. purè. §. si eum.
d ¶ Dolum. ʒ ad inducendum debitorem sibi mulieri promittere.
e ¶ Indotata. ʒ ut & suprà, de condictione causa data, si donaturus. §. finali. & infrà eodẽ, purè. §. si eum. Sed contrà infrà, proxi. §. in prin. Solu. ut ibi. Accursius.
f ¶ De dolo. ʒ commisso in stipulando dotem, uel etiam postea paciscendo de non petendo: ut argu. §. eo. §. mãdaui. Sed si maritus pepigit, licet non agat: ut j. proxi. uer. illud non explicat: tenetur tamen mulieri: ut §. de iure dotium, si extraneus. & l. cùm uir.
g ¶ Cui. ʒ scilicet mulieri.
h ¶ Acquireretur. ʒ si dos sit data. Accursius.
i ¶ Obstare. ʒ suprà, proxi. §. sed & si mulier. contra. Solu. ibi loquitur cum nondum erat solutum matrimoniũ, unde dos intelligebatur debitum uiri. hic, cum solutum erat, & statim est peruentura ad mulierem dos. quod colligi potest j. e. purè. §. fi eum. sic ergo refert, agat uir constante matrimonio, uel eo soluto. uel possimus dicere q̃, hic loquitur in eo casu, in quo maritus fraudem participauit.
k ¶ Quæri. ʒ si opponatur exceptio marito: & sic erit indotata: per quod

Ait Labeo excipiendum esse z tã de meo, quàm de Seij dolo.
¶ *Si debitor alium induxit dolo ut credito ri suo respondeat de debito, creditor petens à secundo debitore, non repellitur exceptione doli commissi a suo priore debitore. hoc dicit.*
¶ Item quęritur, si debitor meus te circumueniebat a, tèque mihi reum dederit: egoque à te stipulatus fuero, deinde petã, an doli mali exceptio obstet b? Et magis est, ut nõ tibi permittatur de dolo debitoris mei aduersus me excipere, cum non ego te circumuenerim: aduersus ipsum autem debitorem meum poteris experiri c. ¶ Sed & si mulier post admissum dolum d debitorem suum marito in dotem delegauerit, idem probandum erit, de dolo mulieris non esse permittendum excipere, ne indotata e fiat. ¶ Apud Iulianum quęsitum est, si hæres soceri, à quo dos peteretur, exciperet de dolo f mariti & mulieris, cuig pecunia quæreretur, an obstatura esset exceptio ex persona mulieris? Et ait Iulianus, si maritus ex promissione dotis ab hærede soceri petat, & hæres excipiat de filiæ dolo, cui ea pecunia acquireretur h, exceptionem obstare i. Dos enim, quam maritus ab hærede soceri petit, intelligitur (inquit) filiæ acquiri, cùm per hoc dotem sit habitura. ¶ Illud non explicat Iulianus, an & de dolo mariti excipi possit. Puto autem eum hoc sentire, vt etiam de dolo mariti exceptio noceat: licet uideatur nulla dos filiæ (ut ait) quæri k. ¶ Illa etiam quæstio uentilata est apud plerosque, an de dolo tutoris exceptio pupillo experienti nocere debeat? Et ego puto utilius, & si per eas personas pupillo faceatur: tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod videbatur maritum non repelli: ut §. proxi. §. sed & si mulier. sed tamen contrarium est. Accursius.

a ¶ Cum eo. ꝫ aliò modo: ut permutando forte, non donando: ut C. de admin. tut. l. non omni.

b ¶ Factus est. ꝫ ut si dolo uel metu me induxit vt emerem rem pupilli: inquantum sibi datur actio, intantum mihi competit exceptio. vel si tutor dolo persuasit alicui vt hæreditatē repudiet pupilo ab intestato obuenientem. & facit supra, de do. si ex dolo. & de actio. emp. Iulianus. §. sed cū ex facto. Accursius.

(Sic in P. F. Haloan. aute legit Si dolo &c.

c ¶ Distinguendum esse. ꝫ quantum ad id, in quo locupletatus est pupillus: sed ad id, in quo locupletatus non est, habet actionē contra tutorē in id, quod ad eū ex suo dolo pertinuit, vel distinguit potest: sit tutor soluendo, vel non: alioquin contrà: ut §. de admini. tuto. l. fi. j. respon. & §. de tribu. l. iij. §. si seruus pupilli. & de pec. leg. l. summa. §. j. item §. neuis fiat ei lege j. §. hoc edicto. cōtra. in fin. & §. quando ex fac. tu. l. j. & iiij. Sol. ibi extra cōtractum dolum commisit: hic in contractu. vel ibi non fuit locupletior ex dolo tutoris. Accursius.

† Du. unde enim diuinet &c.

† Du. Nam si is &c.

d ¶ Ei. ꝫ scilicet pupillo.

e ¶ An non. ꝫ cautum sit rem pupilli saluam fore.

f ¶ Administret. ꝫ quia ex qua persona lucrum capit, ex eadem & damnum sentire debet: ut j. de reg. iur. l. ex qua. Sed uidetur econtra in distinctè non nocere dolum tutoris pupillo. siue sit soluendo, siue non: vt j. de reg. iur. l. neque ex interdicto. quæ est contra. Sed ibi loquitur quando tutor aliquid facit uel contrahit in rebus suis, non pupilli.

Dolus tutoris an & quādo noceat pupillo.

g ¶ Diuinat. ꝫ sic §. mandati. l. si fideiussor.

h ¶ Cum tutore. ꝫ & non sit pupillus locupletior.

¶ Si quis non tutor. ꝫ CASVS. Quæritur, an dolus pro tutoris noceat pupillo. & dicitur quòd non. & ponitur exemplum, pro tutor, id est qui se tutorem pupilli credebat, uendidit rem à pupillo possessam, ut noceret in hoc pupillo emptor eam susceperit. dicitur quòd pupillus perita in integrum restitutione recuperabit illam rem: & sic dolus pro tutoris nō nocet pupillo. secus autem est in dolo veri tutoris: nā eius dolus nocet pupillo: ut sic exceptio doli contra pupilium posit oppoui. Item curatoris dolus nocet furioso. item prodigo. item adulto. ité ex dolo minoris xxv. an. obiicitur except. doli contra ipsum minorem. Item ex dolo pupilli capacis doli, ut quia sit prope puberratem, obiicitur except. doli in ipsum pupillum: ut si debitorē suum delegauit creditori suo. nam amodò agere vult contra debitorem suum delegatū. Idem si furiosus tūc temporis cùm sanę mentis videretur, delegat debitorem suum creditori suo. nam amodò si agat furiosus contra delegatum: obiicitur sibi exceptio doli. Idem si debitor furioso soluat furioso quod ei debet: & hanc pecuniam habeat saluam. nam si amodò vult agere contra debitorē suum, obstat sibi exceptio doli. ¶ De auctoris. ꝫ Dolo induxisti quendā ut uenderet tibi quandam rem puta equū: & uendidit tibi & tradidit: & non uidisti eum aliquo tempore, & eum mihi uendidisti & tradidisti: & vsucepi eum. nunc desij possidere. uolo eum uendicare à possessore, quia eum usucepi. quæritur an obstet mihi exceptio. doli ex persona auctoris, qui eū per dolū habuerat: & distinguitur. si enim equum usucepi ex meo tempore tantum: tunc dolus auctoris mei non nocet mihi. si autem in usuca. prædicta usus sum tempore auctoris mei: tūc nocet mihi exceptio doli ex dolo auctoris mei, sic ergo patet, quòd uitium personale auctoris mei, id est, dolus nocet mihi si uolo uti accessione sui temporis. aliàs non. tecus est in uitio rei: ut quia res sit furtiua quam emi. nam nocet mihi hoc uitiū uelim nolim, ut non possim eam rem usucapere. ¶ Si cum legitima. ꝫ Agnatus tuus instituerat me hæredem, persuasisti mihi dolo malo ut illam hæreditatem repudiem. repudiaui. & sic ab intestato habuisti illam hæreditatem, & eam uendidisti Sempronio. Sempronius agit contra me peti. hæredi. ex iure cessō ex causa uenditionis ad rem hæreditariam quam possideo. dicitur quòd potest: nec possum ei obiicere dolum ex persona auctoris sui. ¶ Si quis autem. ꝫ Titius equum quendam sibi acquisiuit per dolum, eum equū mihi donauit, uel legauit, & traditus

dicendum esse, siue quis emerit à tutore rem pupilli, siue contractum sit cum eo a in rem pupilli, † siue dolo quid tutor fecerit, & ex eo pupillus locupletior factus est b, pupillo nocere debere: nec illud distinguendum esse c cautum sit ei d, an non: soluendo sit tutor, an non e; dummodo rem administret f †. Nū enim diuinat g is, qui cum tutore contrahit? Planè si mihi proponas collusisse aliquem cū tutore: h factum suum ei nocebit.

¶ Si quis non tutor, sed pro tutore negotia gerat, an dolus ipsius noceat pupillo, uideamus. Et puto non nocere i. ¶ Nam & si is qui pro tutore negotia gerebat, rem uendiderit k, & usucapta sit l, exceptionem non nocere m pupillo rem suam n persequenti o etiam si ei cautum sit: quia huic rerum pupilli administratio cōcessa non fuerit. secundum hoc magis p opinor de dolo tutoris q exceptioné

est mihi, & eam tenui triennio, & desij posteà possidere: dicitur quòd si uolo eum vendicare quasi usuceperim: obstat mihi exceptio doli ex persona auctoris mei, cum lucratiuam habeam causam. idem si habebam eum in pignus, & desij possidere, & petam eum in hypothecaria: nam obstat mihi dolus auctoris mei. nā si possem eum petere, esset reuersurus ad dolosum. secus autem est in emptore, cui dolus auctoris non nocet, si vsucepit ex suo tantum tempore, non auctoris. Idem in eo, qui ex causa permut. vel in solu. vel ex simili causa habuit à doloso. nā dolus auctoris non nocet prædictis si nolunt vti accessione, sui auctoris. secus si ex causa noxæ equum habui à doloso. Idem si modico pretio emi rem à doloso. nam nocet mihi dolus auctoris mei si desij possidere prædictam rem, etiam si nolui uti tempore auctoris mei. emptori autē, qui emit iusto pretio, uel aliquo dato loco pretij: non nocet dolus auctoris: sed non vult vti accessione auctoris, nisi ipse emptor fit in dolo. nam si dolum commisisset: suus dolus ei noceret.

¶ Si à Titio. ꝫ Emi fundum Sempronij à Titio, & traditus est mihi. posteà Titius Sempronio successit: & nunc eundem fundum uēdidit Męuio & tradidit. dicitur quòd istū fundum possum petere à Męuio. nam & si Titius factus dominus prædicto modo eum à me peteret, defenderem me per exceptio. in factū. uel doli. Item si Titius inciperet eum possidere: possem ab eo eum petere per Publicianam: non obstante quòd dominus erat rei. ¶ Metus causa. ꝫ De excep. metus non est dictum: quasi sufficiat excepti. doli ubicunque, cum sit generalis. utilius tamen est ut dicamus de except. metus. scias enim quòd exceptio metus dīstat ab excep. doli. nā except. doli obstat tantum ei, qui dolum commisit in re quam petit. at except. metus obstat cuicunque qui petat illam rem, in qua est commissus metus ab aliquo. Item except. metus competit cuicunque passo metum, præterquam si à patre patiatur metum, & hoc uiuēte patre. post mortem enim patris si filius passus metum à patre abstineat se à patris hæredi. potest uti exceptione metus cōtra hæredes patris, prout aliæ personæ maiores xxv. annis, metum passæ. hoc dicit usque in finem legis. Franciscus Accursius.

pupillo esse obiiciendam. ¶ Quę in tutore r diximus, eadem in curatore quoq; furiosi dicenda erunt: sed & in prodigi, uel minoris uigintiquinque annis. de dolo autē ipsius minoris uigintiquinque annis exceptio utique locū habebit Nam & de pupilli dolo interdum esse excipiendum, nequaquam ambigendū est, ex ea ætate, quæ dolo non careat. Denique Iulianus quoque sæpissimè scripsit, doli pupillos qui prope pubertatem sunt, capaces esse s. Quid enim, si debitor ex delegatione pupilli pecuniam creditori eius t soluat? † fingēdus ē (inquit) pubescere u. Ne propter malitiæ ignorantiam bis eandem pecuniam consequatur x. Idem seruandum in furioso ait, si cùm existimaretur compos mentis esse, iusserit debitorem creditori soluere: uel si, quod exegerit, domi habeat y. ¶ De auctoris dolo z exceptio emptori non obiicitur.

† In P. F. fingendus est (inquit) pubes esse. In alijsquibusdam exemplaribus sic legitur fingētis se (inquit) pubescere.

1 Non nocere. ꝫ ut & suprà de Publicia. lege, quęcunque. §. finali. Accursius.

k ¶ Vendiderit. ꝫ dolo ut noceret pupillo.

l ¶ Vsucapta sit. ꝫ idem & si nō usucapta est: ut suprà de eo qui protuto. lege ij.

m ¶ Non nocere. ꝫ fortè nisi inquantum peruenit ad eum, ne locupletetur cum aliena iactura.

n ¶ Suam. ꝫ quo ad opinionem. si enim sua esset, non usucaperetur: ut §. de acqui. rerum do. bonæfidei.

o ¶ Persequenti. ꝫ per in integrum resti. nam uendicare non posset, cum sit facta illius per usuca.

p ¶ Magis. ꝫ quàm eius, qui pro tutore gesit. uel electiuè ponatur.

q ¶ Tutoris. ꝫ ueri.

r ¶ Quæ in tutore. ꝫ uero.

s ¶ Esse. ꝫ ut & §. de dolo, hæredibus. in fin.

t ¶ Eius. ꝫ scilicet pupilli.

u ¶ Pubescere. ꝫ quasi dicat agens amodò repellitur ne &c. uel lege cum præcedentibus. & facit §. de dolo. l. quid enim. Accursius.

x ¶ Consequatur. ꝫ quod bona fides non patitur: ut infrà de regu. iur. l. bona fides. & facit ad idem C. de usuca. pro emp. l. eum.

y ¶ Habeat. ꝫ hic autem inspicitur tempus, quo agitur: ut j. de solu. in pupillo.

z ¶ De auctoris dolo. ꝫ auctor meus suum uenditorem dolo induxit ad uendendum. si ego à possessione cado, & uendico dicens me usucepisse: si quidem exmeo tempore tantum, non nocet mihi dolus auctoris: ut hic. & C. de præscriptio. longi temporis. lege prima, hodie nocet: ut in authenti. ibi posita. & sic hic primum responsum corrigitur.

Auctoris

a ¶ Auctoris. ꝫ id est uenditoris.

b ¶ Veitur. ꝫ ut uti: tic ponitur j. de uerb. oblig. si stipulatus sum.

Possessio uitiosa an nō uitiosæ possit adiūgi.

non enim uitiosa possessio potest adiungi nō uitiosę: ut hic, & §. de ac. pos. l. Pomponius. §. cū quis. & §. fi. nisi. secūdum iura nouæ ad præsc. 30 uel 40. ann. ut in aut. ut ſpon. larg. §. rursus. Accur.

c ¶ Veitur. ꝫ id est uti uult: ut dixi.

d ¶ Auctoris. ꝫ agendo in rem quasi usucēperit.

e ¶ Aequè. ꝫ aliàs deest est æquè.

f ¶ Traditur. ꝫ quia tunc oportet ipsum uti adminiculo sui auctoris, cū uitium comitet rē sicut lepra: ut instit. de usuca. §. furtiuæ.

g ¶ Cohærentem exceptionē. ꝫ ut quia furtiua: uel ui possessa. aliàs aliter accipitur: ut §. de except. l. exceptiones. §. rei.

h ¶ Personę. ꝫ hic colligе uitiū personæ, uel personale ut dolus auctoris dans contractui causam uel incidēs. Itē mala fides: quia credidit uendentem non habere ius uendendi. Itē scientia rei alienę, ut in commodatario & similib. Item collige aliud reale, quod dī cohærēs rei: ut hic dicit: ut si est furtiua, uel ui possessa: uel data prædi contra legē Iul. repetundarū. Sunt, & alia uitia nec personalia nec realia: sed quasi realia dicim'. ut res pupillaris: ut liber homo. quæ oia dic ut C. de acq. pos. l. uitia. & facit ad §. iſtum. §. de diuer. & tem. præ. an uitium. & l. de accessioni bus. & §. quæ i frau. cre. quæ à debitore. Accursius.

† Vindicet in P. F. sicut & paulò post.

i ¶ Non oportere. ꝫ uisi uelit uti accessione auctoris. sed & hoc corrigitur: ut in prin. §. dixi.

k ¶ Pertineret. ꝫ ab intestato. Accur.

l ¶ Accepto. ꝫ igitur fuit uenditio.

m ¶ Hæreditatem. ꝫ agendo petitione hęreditatis, ex iure cessō, uel actionibus hæreditariis ex iure cessō: cū hęreditatem, uel rē hæreditariā possideā, uel tenear hæreditati.

n ¶ Exceptionem. ꝫ ex hoc §. uidetur probari q. q. actionē emit à doloso, non debeat summoueri exceptione, licet summoueretur dolosus: posset tū quis contradicere fortè. hic enim non actionem, sed hæreditatem emit: & utiles intendit nomine suo: uel directas nomine cedentis: in q bus quærendis, puta adesū do hæreditatem, cedens non adhibuit dolum sed adhibuit in præcedenti, id est, in repudiatione. Item & si dolo me induxit ut traderem, & tradidi possessionem: & tu uendis emptori: non obiicitur doli exceptio: quia rei uēdicationem habet ex traditione sibi facta: licet dolus præcesserat in alia traditione: sed ubi me induxisti dolo ut promitterem, & eam actionem uēdis emptori: obiicitur doli exceptio: quia eadem actione utitur, in qua dolus est cōmissus, & quasi adminiculo auctoris utatur, repelletur fm Azo. & ita quod primò sub fortè dixerat, posteà indubitanter dicit. Accur.

† Du. continent.

o ¶ Non potest. ꝫ sed de dolo datur contra dolosum: ut §. de dolo,

Si autem auctoris a accessione utitur b, æquissimum uisum est, eū, qui ex persona auctoris utitur c accessione, pati dolū auctoris d. Et per hoc æquè e traditur f, rei quidem cohærentem g exceptionem etiam emptori nocere: eam autem, quę ex delicto personæ h oriatur, nocere non oportere i.

¶ Si cū legitima hæreditas Caij Seij ad te pertineret k, & ego essem hæres institutus, persuaseris mihi per dolum malum, ne adeam hæreditatem: & posteà quàm ego repudiauerim hæreditatem, tu eā Sempronio cesseris pretio accepto, l isque à me petat hæreditatem, m exceptionem n doli mali eius, qui ei cesit, non potest o pati.

¶ Obstat exceptio auctoris ei qui causam lucratiuam habet. Idem, si quis habeat pignus, & desiit possidere: & petat illud hypothecaria. nam obstat dolus auctoris: secus autem est in causa non lucratiua ubi dolus auctoris non noc. & b. d. usque ad §. si à Titio.

¶ Si quis autem ex causa legati †uēdicet, aut si is, cui ex causa donationis res præstita est, uendicet, an de dolo exceptionem patiatur ex causa eius, in cuius locum successerit p? Et magis putat Pomponius summouendum: & ego puto exceptione eos esse repellēdos q, cùm lucratiuam causam sint nacti. Aliud est enim emere, aliud ex his causis succedere. ¶ Idem tractat Pōponius & in eo, qui pignori acceperit, si Seruiana uel hypothecaria actione experiatur. Nam & hunc putat Pomponius summouendum, quia res ad eum r, qui dolo fecerit, reuersura est.

¶ Auctoris autem dolus (sicut diximus) emptori non obiicitur: sed hoc ī emptore solo s seruabimus: item in eo, qui permutauerit, uel in solutum acceperit: item in similibus, qui uicem emptorū t † obtinent. Cæterum, si noxæ u dedi-

si quis affirmauerit. 1. respō. & C. de dolo. l. si maior. & facit j. de uerb. sign. l. lege. & C. de peri. & commo. rei uendi. l. dolum.

p ¶ Successerit. ꝫ prædicto singulari titulo. & dic q auctor dolo induxerit eum à quo habuerit.

q ¶ Repellendos. ꝫ etiam si noluerit uti accessione auctoris. Sed cōtra. §. tit. 1. l. an uitium. Sol. mala quidem fides auctorum ex lucratiua causa tradentium successoribus eorum non nocet, nisi eorum uelint continuare tempora, & sic eorum uti accessione: ut §. Dolus autem eorum auctorum semper nocet: ut hic, uel aliter possidēti nō nocet, ut ibi, sed non possidenti & agēti sic: ut hic.

† Du. dedit

r ¶ Ad eum. ꝫ scilicet debitorem, qui dolo inducendo suum auctorem habuit rem. Accursius.

s ¶ Solo. ꝫ hæc dictio solo, excludit illos tantum, qui habēt causam lucratiuam: & sic largè dicitur: ut & aliàs §. de statuliberis. l. statuliberi. §. Quintus.

t ¶ Emptorum. ꝫ in q bus est eadem æquitas, ut & C. de peri. & commo. rei uēdi. dolum. Accursius.

u ¶ Noxæ. ꝫ hic habetur quasi lucratiua causa.

x ¶ Causa. ꝫ ut si res digna magno pretio, modico sit empta fm Io. & facit §. quæ in frau. cre. l. qui autem. §. hoc edictum. & §. simili modo.

† Du. intelligeret.

y ¶ Caret. ꝫ quia etiā ipse sciuit alienam quā do emit, uel suum uenditorem induxit dolo. Accur.

z ¶ Suo. ꝫ Duobus ergo casibus rātum repellitur successor rei singularis: pper dolum auctoris, l. qñ utitur adminiculo. Item & qñ habet causam lucratiuam uel quasi. Item tertio pro suo. l. dolo: ut hic. Accur.

Successor rei singularis qñq; p dolū auctoris repellit

a ¶ Soluto. ꝫ maximè ut §. de pub. l. de pactio. uel dic: ut §. de rei uen. si à Titio, Accursius.

b ¶ Tueri. ꝫ petendo & defendēdo: quia &c. & est bona ratio: ut j. de re. iur. l. nemo plus iuris &c.

c ¶ Non sum. ꝫ uerba exceptionis.

d ¶ Intelligeretur. ꝫ præsumptione iuris: cum in ea causa sit, ut possit auocari à Titio, qui factus est dominus, sic enim dñium habet, ut non sibi sed alij prodesse, cōseruatiōi debeat ab ipsa, ar. C. communia de leg. l. fi. §. sed quia. & facit de uerbo ad uerbum §. de rei uē. l. fi. à Titio. & plene expone ut ibi. Item facit §. de exce. rei uē. l. fi à Titio. Sed contra §. de actione empt. si ea res. §. fin. Sed ibi à diuersis emimus ut unus à domino: alius à non domino. hic autem ambo ab uno prius nō domino, posteà domino. Item est hic casus, ubi Publ. datur contra dominum. Sunt & alij quos dic ut no. §. de Pub. l. pe. & l. fi. Accur.

Publiciana contra dominū dat.

e ¶ Proposuerat. ꝫ in tractatu suo cum tractaret de hac actione.

f ¶ Generalis. ꝫ ut §. l. ij. §. generaliter.

g ¶ Quòd. ꝫ id est quia.

h ¶ Exceptio doli. ꝫ prima differentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Complectitur.§ scilicet tantùm.
b ¶ Dolo.§ ut ſ.fi.§.& quidem.& §.planè.& §.docere.Accur.
c ¶ Cauſa.§ & eſt ratio in promptu:quia cùm contra quemlibet detur actio quod metus cauſa:ut ſ.quod metus cauſa,ſi cùm.§.in hac.ergo & cõtra quemlibet datur exceptio:ut infrà,de reg.iur.l.inuitus.§. ſi cui.& hoc, cum dñs rei pręmetum tradide rit.ſi uerò tradidit eam non dñs: iniquum eſſet ſi diceremus eum habere exceptionẽ, uel etiã actionem contra uerũ dominum:ut ſ. de pu.l. pen. Intelligitur ergo l. iſta in cæteris perſonis,quæ nullam habent cauſam ab eo, qui metum adhibuit. Accurſius.
d ¶ Et quamuis.§ ſecunda differentia.
e ¶ Poſſit.§ nam & metus habet in ſe ignorantiam:ut ſ.quod metus cau.ſi cum.§.in hac.& facit ſ. uti poſs.l.j.in fine.& l.ſeq.& de damno infecto.l. q bona.§. cùm inter.
f ¶ Poteſtate.§ tunc: ſed nunc non eſt cùm conuenitur.
g ¶ Cæterum.§ pro, quia: uel cæterum pro alioquin: uel cæterum: pro ſed.
h ¶ Liberorum.§ exiſtentium in poteſtate:ſi dicas eum conueniri à patre.& facit C. de annali excep.l.j.§.fi.
i ¶ Peculiaribus.§ profectitij, uel aduentitij: inter quæ nõ erat differentia iure iſto:ſed tunc quomodo retinet hoc peculium ſi ab hæreditate abſtinet: ut C. de col.ſi donatione. in fiſ Reſpon. quia ut benemerito erat ei conceſſum, uel dimiſſum: uel ut conferens pater in eum filium ſupremum iudicium: ut not. d.l.ſi in donatione.hodie in aduentitio planum eſt.cùm mortuo patre filius debeat id habere.vt C.de bo,quę lib.cùm oportet,circa prin.
† lib.71.ad edict.
k ¶ Alioquin.§ id eſt aliàs.
l ¶ Succurritur.§ maioribus xxv. an.metum paſsis: ſecus in hærede patroni:ut ſ.eo.§.aduerſus.ibi,libertum &c.vel dic hic dari excep. in factum vel actio.in factum filio contra hæredem patris.

PVrè.§ CASVS. Decem quæ mihi debeas pure, ea tibi ſub conditio.legaui:hæres meus poterit interim ea petere:dum tamen caueat de x. dandis legatario veniente condi. ſi autem non vult cauere hæres,repellitur à peti.except.doli.
¶ Si cui.§ Legata eſt tibi uia per quendam fundum. legantis hæres vtitur Falcidia in legatis. dicit quòd niſi offeras æſtimationem quartæ partis uiæ:obſtat tibi exceptio doli ſi petas viam.
¶ Si donaui.§ Donaui tibi fundum: & antè quàm traderẽ eum tibi, ædificaſti in eo me ſciente,& non contradicente,& ſic p hoc deſij poſſidere, & poſteà cœpi poſsidere illum fundum cũ ædificio. tu petis à me fundum,q a tibi donatum.ego excipio:quia vltra modum fuit donatio:& ſic non valuit.dicitur, quòd tu replicabis de dolo : quia dolo facio cùm retineo fundum cum ædificio, nec reddo impenſas quas ſe ceras me ſciente & patiente.
¶ Actoris.§ Dic caſum vt in gloſſa quæ incipit : feci te actorem &c.
¶ Si ſeruus.§ Mandato meo vendidiſti ſeruum meum vitioſum pro decem,emptor videt eum vitioſum, reddidit ſeruum mihi,ſi procurator meus petat à te pretium:obſtat tibi excep.doli,etiã ſi de tuo ſolueris mihi procurator meus:ſed repetet à me pretium actione mandati vel ſine cauſa. Eadem ſeruantur, ſi ſine mandato gerens negotium meum,ſeruum meum vendidit:& poſteà habui ratum:& prædicta cõtigerunt,quæ ſuprà. ¶ Si eum qui.§ Si cum uelles mihi donare mille,delegani te ut ea promitteres creditori meo, & promiſiſti: ſi ab eo conueniaris,non poteſt obiicere excep.doli. petit enim quod ſibi debetur.idem eſt ſi mulier eum,qui ſibi mille donare volebat,delegauit eum mihi, vt promitteret mihi illa mille pro ea in dotem.nam tenet.

nam complectitur[a] eius, qui dolo[b] fecit:enimuero metus cauſa[c] exceptio in rem ſcripta eſt, & ſi in ea re nihil metus cauſa factum eſt, ut nõ inſpiciamus,an is, qui agit, metus cauſa fecerit aliquid,ſed an omnino metus cauſa factum eſt in hac re à quocunq;, non tantum ab eo,qui agit.Et quamuis[d] de dolo auctoris exceptio doli nõ obiicia tur: ueruntamen hoc iure utimur, ut de metu non tantùm ab auctore, uerùm à quocunque adhibito, exceptio obiici poſsit[e]. ¶ Illud ſciendum eſt, hanc exceptionem de metu eum obiicere debere, qui metum non à parente paſſus eſt, cuius ĩ poteſtate[f] fuerit, cęterũ[g] parenti licere deteriorem cõditionem liberorum[h] in rebus peculiaribus[i] facere. Sed ſi ſe abſtinuerit hæreditate paterna, ſuccurrendum ei erit, ut aliòquin[k] ſuccurri tur[l].

¶ *Sihæres petat id, quod ſibi purè debeẽ, & ipſe illud idẽ debeat ſub conditione,non ſummouetur doli exceptione, ſi paratus eſt ſatisfdare de reddendo conditione adueniente:aliàs ſecus.b.d.Paragraphorum ſe quentium quidam breues ſunt: ideo ſummant ſeipſos:quidam caſum ponunt in terminis.§.uerò actoris.gl.ponit caſum.*

¶ Paulus.† LEX V.

PVrè mihi decẽ debes, ea tibi ſub conditione legaui : interim hæres meus,ſi petat, doli exceptione non eſt ſubmouendus[m]: cùm poſsit etiam deficere conditio[n]:itaq; legatorum ſtipulationem interponere[o] debebit, ſed ſi non caueat hæres : doli exceptione ſubmouebitur.expedit enim legatario retinere P ſummam † magis, quã mitti in poſſeſsionem rerum hęreditariarum. ¶ Si cui legata ſit uia,& is lege Falcidia locum habente,totã eam† uendicet non oblata æſtimatione quartæ ptis,¶ ſubmoueri eum doli exceptione, Marcellus ait: quoniam ſuo commodo hæres cõſoluit. ¶ Si donaui alicui rem,nec tradidero,& ille cui donaui,non tradita poſſeſsione,in eo loco ædificauerit me ſciẽte[r],& cùm ædificauerit, nactus ſum ego† eam poſſeſsionẽ, & petat à me rem donatam:& ego excipiam,quòd ſupra legitimum modum[s] facta eſt[t], de dolo replicãdum eſt.dolo enim feci, quia paſſus ſum eum ædificare, & non red do impenſas. ¶ Actoris[u], qui † exigẽdis pecuniis præpoſitus eſt, etiam poſterior dolus[x] domino nocebit. ¶ Si ſeruus væniit ab eo[y], cui hoc dñs permiſit, & redhibitus ſit domino,agenti uendi tori de pretio[z], exceptio opponitur redhibitoria, licet etiam is qui uendidit, domino pretium ſoluerit.[a]. Etiã[b] mercis non traditæ[c] exceptione ſubmouebit[d],

Idem ſi dolo induxit Titium vt mihi centum pro ea promitteret in dotem dare.nam tenetur:nec habet except.doli.poterit tamen agere contra eam vt liberetur ab illa promiſsione.uel ſi iam ſoluit,petat ab ea id,quod pro ea ſoluit.idem in primo caſu. nam donans aget cõtra me delegantem vt faciam eum liberari in eo,quod promiſit vltra modum. uel ſi iam ſoluit, à me repetet.
¶ Non ſicut.§ Actio de dolo eſt temporalis : finitur enim hodie biennio. ſed exceptio doli eſt ppetua. & quæ ſit ratio diuerſitatis, redditur in litera Franciſcus.
† magis,nõ eſt in P.F. Sed legitur dũtaxat q̃ forma hæbrea, ut in ſcripturaſacra uid.Anto. Aug. emend.lib.4 cap.8.
m ¶ Summouẽdus.§ ut & ſ. de libe. legat.l. non ſolùm.§.fi. ſed contra.ſ.fi cert. pet.l.pecuniam.Sol.ut ibi.
† Vindicet in P.F.
n ¶ Conditio.§ aliud ſi omnino eſt extitura: ut ſ. de cond. inde. l.ꝙ ſi ea.
o ¶ Interponere debebit.§ ſcilicet hæres promittit legatario de tanta pecunia danda, ſi conditio extiterit:ut & ſuprà. ut lega.no.ca.l.j.
† Eam,nõ é apud Du.
p ¶ Retinere.§ f.magis quàm &c.
q ¶ Quartæ partis.§ ſcilicet loci, per quem uia debebatur ſecundum Ir. quia ſeruitus non habet partes. Tu dic, id eſt iuris, quod eſt uia: arg.ſ. ſi ſeruit. uend. loci. in princip. & de leg.2. cùm filius. in prin.& ſ. ad le. Falc. l.lege Fal.interueniente. Accurſius. Vel dic melius, nõ oblata quarta parte totius æſtimationis meæ: & ita exponitur ſuprà de legat.2.cùm filius.in princip.
† Iſte tex. eſt not. ad hoc ꝙ procurator cõ ſtitutus ad promittendũ poteſt etiam pœnam apponere in ea promiſsione fienda p eum Bolo.
r ¶ Sciente.§ & non contradicen. quod pro traditione eſt . ut C. de acquirenda poſſeſsione.l.j.Accur.
s ¶ Modum.§ cc.aureorum olim,quingentorum hodie: vt C.de donatio.l.penule.
t ¶ Facta eſt.§ & vtique replicandum.dolo enim &c.facit ſ.de dolo. l.ſi cum & mihi.Accur.
u ¶ Actoris.§ feci te actorem generalem ad mutuas pecunias exigendas, tuque cùm hoc tibi nominatim mandaui, tranſactionem cum Titio feciſti:& ob eam tibi decem promiſit: & ſecum pactus es, vt ſi contra tranſactionem feceris, non liceret tibi decem petere. porrò contra tranſactionem feciſti, ſi ego à Titio decem petiero, quæ tibi promiſit, repellor : ut ſuprà, l. apud. §. quæſitum. uel ſecundùm Hugonem dic quòd erat generalis procurator & ſpecialis ad cauſam agendum, & eſt ei ſolutum pendente lite : poſtea ipſe, uel dominus petit,cùm fortè non reſtituit chirographum:vt dicto §.quæ ſitum. in fine. & ſecundum hoc non obſtat §. in hac : vt ibi dixi. Dic ergo ſecundum primum caſum actoris:id eſt adminiſtratoris. ſecundum alium id eſt agentis.vel ſi dicas partem ſolutam pendente lite & poſtea petit,eorum amittit:quia petit plus:ut inſtit.de actionibus.§.ſi quis agens.
x ¶ Dolus.§ poſt tranſactionem commiſſus ſecundum primum caſum: vel poſt ſolutionem commiſſus ſecundum alium.
y ¶ Ab eo.§ procuratore.
z ¶ De pretio.§ ſcilicet contra emptorem.
a ¶ Soluerit.§ de ſuo.
b ¶ Etiam. § hic eſt §. ſecundum quoſdam, vel non eſt : & ſic melius legitur : & ſecundum hoc dic mercis : id eſt ſerui : & impriè ſeruus dicitur merx: vt ſuprà, de tributoria, lege prima. Accurſius.
c ¶ Non traditæ.§ ſuprà quando tradidit.hic, quando non fuit traditus.Accur.
d ¶ Submouebitur.§ ſi petit pretium ab emptore procurator.& facit ſ. de pact.ſi cum emptore.§.fi.Accur.

Soluit

a ¶ Soluit.§ de ſuo.Accur.
b ¶ Aduerſus dñm.§ actiõe mãdati : uel dic ſine cã uel indebiti
c ¶ Noſtrum. § ſine mandato.
d ¶ Vendidit. § & ratum habuimus.
e ¶ Modum.§ quingentorum ſol. hodie.
f ¶ Suum.§ id eſt ſi de bitũ.q.d.non habet eaũ ſam lucratiuam : aliàs ſecus:ut ſ.e. Iul. Acc.
g ¶ Maritus.§ cui mulier delegauit uolentẽ ſibi donare.
h ¶ Mulieris.§ quæ dolo aliquem ad promittendũ induxit marito.
i ¶ Accepiſſet.§ utiq; non : ut §.apud.§.ſed & ſi mulier.
k ¶ Diuerterit.§ & nunc petit maritus ut mulier reddat:& ſic loquitur ſ. eod.l. apud.§. apud Iul.
l ¶ Cõdictione.§ certi, uel incerti.
m ¶ Debitorem. § in eo, quod eſt ultra legitimum modum.& facit §.mandati ,ſi mandato.
† Sin in P. F. Haloan. legit ubi iã diuerterit.
§. ſi iudicio. & §. quoties. Item facit ad totalem §.ſ. de noua.l.ſi qs delegauerit.§. fin. & l. doli.& ſ. de do.l. qui id quod.in fi.& l. ut mihi. & C.de noua.l.ſi pater. & ſ. tit. . l.j.§.ꝙ ſi patronus.& ſ.de re iudicata.l.Neſennius.in prin. & ſ. de reg. iur.l. nihil dolo. & C.de condi.indebi.l.ſi citra.& ſ.de cõdi.cauſ. data.l.ſi donaturus.§.ſi quis indebitam. & §.fin. & ſ.eod.l. apud Celſum. §. item quęrit.& ſ. de iure docum in fundo.§. fi. Accurſius.
n ¶ Certo tempore.§ anno olim : ſed hodie biennio:ut C. de dolo. l.fin.
† lib.30.ad edictũ Prouincia.
o ¶ Competit.§ ſ.de pecul. l. quæſitum. §. in dolo.contrà.Sol.hic,in exceptione : ibi , in replicatione . & per hoc eſt huius l. ratio , nam actor q replicat, habet in ſua poteſtate , quando agat , & ſic qñ replicet ſecundum Ioan. & Azo. uel ibi in alienato uel manumiſſo ſeruo poſt annum : quod etiã olim erat tpe actionis de dolo : unde non competit actio uel replicatio,qđ in idẽ recidit,uel dic ut ibi. Sed oppo. nonne etiam reus habet in ſua poteſtate:ut C.de inge.ma.l.diffamari,& C.de remiſ.pign.l. ſi eo? Sed reſpon. quicquid dicant alij:tene &c. ut ſ. de iure dotium. l.cùm in fundo.§.quòd ſi mulier.Item oppo.C.de nõ numer. pecu.l.ſi intra.& l.ſi quaſi.ſed ſpeciale eſt ibi, & ſic eſt etiã ſpeciale.C. de dote cau.non nume.authen.quod locum. & poteſt eſſe ratio, quia releuat à probando,& ſic in hoc grauetur:argu.ſuprà,de iureiurando.l. eum qui.In aliis excipient ibus non ſic:ut ſuprà,de excep.l.j. & facit C. de excep l.ſi pactum.
p ¶ Conueniatur.§ & facit C.de dila.ſi quando.& authen.quod fieri.& de anna.excep.l.j.§.fina.
S Iopera.§ CASVS. Obtuli tibi x. quæ debebam. tu noluiſti.illa x.amiſi ſine pdidi. ammodò ſi petas ea decẽ à me,obſtat tibi doli exceptio. Idẽ eſt,ſi creditori tuo ſolui,& non habes ratum. nam ſi petas ammodò à me,obſtat tibi exceptio doli. Franc.
q ¶ Si opera.§ quia oblatam non recipit:ut ſ. de ſolu.l.q x.in prin. quæ ſcilicet nõ recipere dicit opera:ut C.de ope.lib.l.liberti. & facit ſuprà,de fideicommiſ.liber.ſi filius.§.fi.& ſ.de uerb.oblig.l.in executione.§.finali.
r ¶ Idem eſt.§ ut debitor habeat except. licet creditor non habeat ratum : quia cogitur ratum habere:ut ſ. de nego. geſt. Pomponius. & l.ſoluendo.& l.ſi liber.& de pignoratitia actione. ſolutũ.§. ſolutã. ibi, unde ſi domum &c. ubi & de hoc dixi , ſi uerò creditore præſente , & contradicente ſoluerit creditori eius , non liberaretur : ut C. de ſolutio. l.inuito. & facit ſ.de nouatio. l.ſi Stichum.§. fina. & C. de excep.l.j.Item ſi ratum haberet ſponte liberaretur ipſo iure:ut infrà, de ſolu.l.ſolutam.

IVlianus ait.§ CASVS. Credens me tibi debere centum, cùm in veritate non deberem.ea centum ꝑmiſi Titio ꝑte , cui donare uolebas.ſi Titius ea centũ à me petat , obſtat ſibi exceptio doli. Item & cõdi. ſine cauſa poſſum agere cõtra eum ut me liberet à promiſsione, quam ei feci.Idem & ſi ea centum promiſi Titio pro te , cui credebãte tantum debere, cùm nihil deberes.Fran.Accurſius.
† lib.76.ad edict.
s ¶ Donare.§ ſic ſ.de dona.l.ij.§. cum uerò. ſecus ſi tuo creditori: ut ſ.eod.purè.§.ſi eum. Accurſius.
t ¶ Condictio.§ ſine cauſa : ut ſ.de cõdictio. ſine cauſa.l.j.§. qui autẽ.& l.qui fine. Accurſius.
v ¶ Si ei.§ aliàs l.& alias §.idem Iulianus.
x ¶ Putabas.§ aliud ſi in ueritate deberes: ut ſ.purè.§.ſi eum.& facit ſ. de dona.l.ij.§.itẽ ſi ei.Accur.
y ¶ Humanitatem.§ facit ſ.l.j.§.ideo.
z ¶ Obligatus.§ ſine iuſta cauſa : ut ſ. de condi. ſine cau.l.qui ſine.& facit ſ. de pactis, ſi cum.
† lib.6.ad Plautium.
DOlo facit.§ CASVS. Ponitur regula:& eſt talis. Dolo facit,qui petit, quod redditurus eſt. & ſubiicitur exemplum. hæres grauatus non petere à debitore hæreditario, ſi petat: obſtat ei exceptio doli . Item debitor poteſt agere ex teſtamento contra hæredem ut liberetur. Fran.
† Aliàs Iulianus. & aſs Idẽ.lib. 3 a.ad edic.
a ¶ Redditurus eſt.§ eidem : ſecus ſi alij : ut ſ.ſolu.matrim. ſi ſocer. §.1. Item procurator domino . Item hoc uerum,ſi clarum & liquidum ſit, quod debet ei reddi.alioquin non ut ſ. quorum legatorum.l.j.§.rediguntur.quæ eſt cõtra.Item ſecus in alio caſu:ut C.qui po. in pign.hab.authen.itẽ poſſeſſor. quæ eſt cõtra. ſed illud ſpecial e ꝓpter ſuũ mendacium.ſic & ſ.de rei uend.l. fin. quæ eſt cõtra.Alij dicunt hæc in petitoriis:ſed ꝑdicta in poſſeſſorijs, ſed hoc reprobo:q a idẽ in poſſeſſoriis:ut ſ.de Carbo.edi.l. iij. §. ſummatim. uel dic ꝙ ſi paratus incontinenti eſt probare , obtinet quod dicitur hic:aliàs obtinet d.l.quorũ legatorum.argu.ſ.ad.exhibend.l.iij.§.ibi dem.& ſ.ut in poſſ.lega.ſi is à quo. & dixi de hoc.C.locati.l.ſi qs conductionis.quæ eſt ſimiliter contrà: ſed ſolue ut ibi not. Item not. hic de dolo præſumpto:ut ſ.mandati.l.dolus.
b ¶ Vti exceptione.§ ut & ſ. de deiſul.l. ſi ex teſtamento. in princi. niſi ratione ignorantiæ:ut ſ.l.ij.§.& generaliter. uel ratione affectionis,uel reuerentiæ:ut ſ.l.apud Celſum. §.aduerſus.
SI procurator rei.§ CASVS. Reus paſſus eſt ſe condemnari pecunia corruptus,ſi ex hac ſententia contra dominum agat , habet dominus excep.doli.& qui pecuniam dedit procuratori cauſa corruptelæ,non repetit ab eo, qui dedit. Fran.
c ¶ Iudicati.§ id eſt actione in factum de re iudi.Accur.
d ¶ Tuebitur.§ contra.ſ. de dolo.l. & eleganter.§.ſi dolo. Solut.ibi procurator actoris:hic rei.unde ibi non conueniebatur dominus,ſed agebat,& ideo ibi nõ dat de dolo,niſi ſpontanea oblatio profit:ut ſ. de ali.indi.mu. cauſa fa.l.iij.in fi. & quia facilius per actionem primã quàm per actionem de dolo conſequitur actor. Item ibi de actione de dolo denegãda:hic de exceptione concedenda.& facit ſ.de re iudi.l.iiij.§.condemnatum.
e ¶ Ab eo poteſt.§ procuratore, ſcilicet per dantẽ.nam in pari cau

Universidad de Deusto
Biblioteca

sa potior &c.ut suprà, de condi. ob turbem cau.l.si ob turbem.& hic inuicit:nam &c.

a ¶ Accepta.ʒ ab actore.

b ¶ Iustius. ʒ id est minus iniustè: nam neutrum iustum. Et sic not. q de duobus malis minus malum est eligendum: ut ℈. de re. iur. quoties.& ℈.l.apud.§. Marcellus. Sed an dominus, cuius procurator est,possit repetere? uidetur quòd sic: ut ℈.de procu. qui propri.§.procurator ut in cæteris. de neg.gest.l.finautem. §.item si fundum.& l. liberto. §. 1. Et quod subiicit deceptus est, scilicet procurator. & decipit, scilicet actor, qui mutuam pecuniam dedit,impropriè tamè: ut C. de transac.l.cùm donationis.& ℈ de reg. iur.l.nemo uidet fraudare, uel uerè decipitur,qui se corrumpi patitur. & facit ad primũ respon.suprà si ser. uer. si de communi. Accursius.

c ¶ Deceptus sit.ʒ scilicet procurator.Accursius.

d ¶ Decepit.ʒscilicet actor.Accur.

CVm uir. ʒ CASVS. Donauit uir uxori aream: & uxor in ea ædificauit.si uir repetit,quod donauit,obstat sibi doli exceptio. Fran.

e ¶ Rem seruari posse.ʒ id est impensam: ut & suprà de rei uend. l.sinautem.§.in re petita. & ℈.de donat. inter uirum & uxorem, sed si uir lanam.§.si uir uxori. & hoc si fuit bonæ fidei,credens donationem ualere. Quid ergo si credidit non ualere: & sic est prædo: ut suprà de acqui.pos.quod uir? Respon.adhuc idè: licet quidam contrà:ut not.℈.de dona.inter uirũ & vxo.l.si vxor filio. in fine.& facit ℈.eo. Paulus.

SI procurator. ʒCASVS. Dolus procuratoris ad unam causam constituti cõmissus ante litem contesta.non nocet domino. & da exemplum ut in glos.quæ incipit,ad unã rem datus &c.sed si commisit dolum procurator post lit.contest. vt quia iudicem corrupit:hic dolus nocet domino:ut si ammodò agat dominus vel procurator, obstet ei exceptio doli Item tutoris dolus nocet pupillo. In fine dicit regulam dolus procuratoris post lit. contest. commissus puniendus est. nocet ergo committenti,id est domino,qui reputatur eadem persona cum procuratore. Franc. Accur.

f ¶ Si procurator. ʒ ad unam rem datus: secus si esset generalis, & haberet liberam. Item secus si in rem suam:ut suprà.l. apud. §. quæsitum & dic, emi rem à Sempronio dolo Titij intercueniente, nunc aût constitui Titium ꝓcuratorem meũ ad rem exequendã uel suo nomine rem meã dolosè sciens meam alienauit:& nunc nomine meo uendicat.non q̃dem obest ei dolus suus ante litem contesta.commissus.& sic est arg. pro prælato uendicante rem ecclesiæ quam ipse alienauit: quod non excipiat de dolo suo: cùm agat nunc nomine ecclesiæ. licet posset dici,quòd & tunc erat prælatus cùm uendidit: sed hic non erat procurator.

g ¶ Isque.ʒ scilicet dolus. Accur.

h ¶ A re.ʒ scilicet quæ petitur.

i ¶ Alteri. ʒ ad quod suprà de acquir. rerum dom. per seruum. §. fi. & de reg.iur.l.non debet.℈.de procur l.ignorantis.Accur.

k ¶ Fecerit.ʒ puta iudicem corrupit:ut ℈.apud.§.quæsitum.

l ¶ Res.ʒ id est instantia:ut & C.de procu.l. nulla.

m ¶ Idem de tutore.ʒ & plus: quia de omni dolo eius pupillus tenetur.quod dicit ut ℈.apud.§.illa etiam quæstio.Accur.

n ¶ In ea re. ʒ id est in dolo à procuratore commisso.

o ¶ Dolus. ʒ post litem contestatam commissus.

p ¶ Non alicui.ʒ scilicet alteri noceat.

ter accepta[a] pecunia iustius[b] pœnes eum est, qui deceptus[c] est, q̃ qui decepit[d].

¶ Martianus.† LEX X.

CVm uir aut uxor in area sibi donata aliq̃d ædificasset,plerisque placet, doli mali exceptione oppositа rem seruari posse[e].

¶ *Dolus procuratoris commissus ante litẽ contestatam non nocet domino:sed post litẽ contestatam dolus commissus a procuratore,nocet domino. Item tutoris dolus nocet pupillo. Item dolus procuratoris post litem contestatam commissus puniendus est. Nõ cet ergo committenti:id est domino, qui reputatur eadem persona cum procuratore. Bar.*

¶ Neratius.† LEX XI.

SI procurator[f] agit, de dolo eius excipi nõ debet,quia aliena lis est:† isq; ꝑ à re[h] extraneus est,neq; alienus dolus nocere alteri[i] debet. ¶ Si post litem contestatam dolo quid fecerit[k], an exceptio eo nomine in iudiciũ obiicienda sit,dubitari potest: quia litis contestatione res[l] procuratoris fit eamq; suo iam quodammodo nomine exequit. Et placet, de procuratoris dolo excipiendum esse. Idem de tutore[m], qui pupilli nomine aget,dicendum est. ¶ In uniuersum autem hæc in ea re[n] regula sequẽda est,ut dolus[o] omnino puniatur, & si non alicui[p] sed ipsi,qui eum admisit[q], damnosus futurus erit.

q ¶ Admisit. ʒ scilicet procuratorem, cum duo essent rei credendi, uel domini rei, quam tertius possidebat ad quam petendam unus eorum constituit procuratorem,qui post litem contestatam corrupit iudicem,nocet danti: non aût eius socio. uel dic eum scilicet dolum: ac si dicat, dolus debet nocere committenti. satis autem dñs committere præsumitur, cum eius procurator post litem contesta. committat: cum una persona reputentur.

¶ Qui habet aliquam exceptionem cõtra actorem,ut pacti de non petendo, uel iurisiurãdi,uel similem, habet etiam exceptionem doli.b.d.Franc.

¶ Papinianus† lib.4. LEX XII.

QVi æquitate defensionis[r] infringere actionẽ potest, doli exceptione tutus est[s].

¶ Paulus.† LEX XIII.

LIberis exhæredatis q̃ nihil[t] ex patris iudicio meruerunt, rupto testamento[u] ius suum conseruandum est[x]: nec opponetur dolì mali exceptio. quod non solùm in persona eorum[y], sed in hęredibus[z], & in persona liberorum quoque eorum obtinendum est.

¶ Iulianus.† LEX XIIII.

PAulus respondit[a] eum, qui in alieno solo ædificium extruxerit,non aliàs sumptus consequi posse,quàm si possideat, & ab eo dominus soli rem† uendicet, scilicet oppositа doli mali exceptione.

¶ Scæuola.† LEX XV.

FIdeiussor† euictionis nomine cõdemnatus, id prædium, quod euictum est,& omnia præstare paratus est, quæ iure empti continentur. quæro, an agentem emptorem ex causa iudicati exceptione doli mali submouere possit? Respondit exceptionem quidem opponi posse[b]: iudicem autẽ æstimaturum,ut pro damnis [a]empto ris satisfiat.

¶ Hermogenianus. † LEX XVI.

SI debitor [b]a furioso [c]delegatus,creditori eius [d]soluat,quẽ compotem mentis esse existimabat ℈,& ita †iterum cum eo [f]agatur, exceptione doli mali in id, quod in rem furiosi [g]ꝑceperit, defenditur.

¶ *Alens filiam suam, quam nuptui tradidit:non tenetur ad usuras dotis tardius soluta:licet per errorem promiserit.b.d.*

¶ Scæuola.† LEX XVII.

PAter [h]pro filia dotem promiserat, & pactus erat, ut ipse aleret filiam suam, eiusq; †hoïes. Idẽ homo rusticanus genero scripsit † quasi usuras ꝑteritas ex dotis promissione [i], quæsitum est, cùm ipse filiam suã exhibuerit, & maritus nullam impẽsam fecerit, an ex chirographo ex stipulatu agẽti genero exceptio obstare debeat? Respondi, si)ut proponitur) pater cùm eam exhiberet, per errorem [k]promisisset [l], locum fore doli mali exceptioni.

¶ *Verba enũtiativa in modum causæ prolatæ,exceptionem inducunt.Bar.*

¶ Auus † nepotibus ex filia legauit singulis centena:& adiecit hęc uerba, Ignoscite: nam potueram uobis amplius relinquere,nisi me Fronto pater uester malè accepisset,cui dederã mutua quindecim, quæ ab eo recipere non potui: postremò, hostes † mihi ferè omnẽ substantiam abstulerunt. Quæsitũ est, an si aui hæres ab his nepotibus patris sui hæredibus petat quindecim, contra uoluntatem defuncti facere uideatur,& an doli mali exceptione submoueatur?

Respondi, exceptionem obstaturam [m].

¶ *Pendente lite dare empta, non potest cogi emptor ad pretium soluendum. Bar.*

¶ Ex quadrante hæres scriptus, à cohærede ex dodrante institutо emit portionem [n]certa quantitate,ex qua [o]aliquam summam [p]in nominibus [q] ex calendario [r]uti daret [s],stipulanti spopondit. defuncto [t]uenditore hæreditatis, testũ falsum Septitius accusare cępit, & hæreditatem ab emptore petiit: & ne quid ex ea minueret, impetrauit [u].quæsitum est cognitione falsi pendente,an hęredes [x] ex stipulatu petentes [y], doli exceptione submouerentur? Respondi,hæredes uenditoris,si ante euẽtum cognitionis pergant petere, exceptione doli mali posse submoueri [z].

¶ *Conditio apposita in institutione, in legatis & fideicommissis intelligitur repetita.Bar.*

¶ Marito & filio cõmuni ex parte dimidia [a]scriptis hæredibus, filiam suam ex priori matrimonio natam,ita hæredem instituit:Mæuia filia mea, ex sex unciis mihi hæres esto, si cũ cohæredibus tuis parem rationẽ [b]feceris pro mea portione [c]in diem mortis [d]meæ eius actus, qui pendet ex tutela tua, quam Titius pater meus [e], auus tuus administrauit.quæsitum est, an quia sub conditione instituta filia esset,si omitteret hæreditatem, uti saluam tutelæ actionem haberet, legata quoque sibi à matre data consequi posset? Respondi,secundum ea,quæ proponerentur,eam, de qua quæritur, contra tuit uirum,& filium quem ex eo habebat,in dimidiam omnium bonorum: & filiam suam Agnesiam in alia dimidia sub hac conditione, si Agnesia nõ cõueniat alios hæredes Bertæ. quæ Berta successit patri in eo, quod pater Bertæ malè gessit tutelam eius: reliquit etiã legata ꝑdictæ Agnesiæ.nunc Agnesia repudiat hæreditatẽ Bertæ:& uult habere legata, & agere act.tutelæ contra hæredes Bertę.dicitur quòd non potest. quia & legata sub prædicta conditione relicta finguntur: unde obstat exce. doli. Fran.

h ¶ Pater.ʒ scilicet rusticus.

i ¶ Promissione.ʒ scilicet se præstaturum.& ad hoc facit ℈.manda. l. si creditor.§. fi inter. & de iure dot. cũ post. §.usuras.& ℈.solut. matri.l. in insulam.§.usuras.

k ¶ Per errorem.ʒ q̃d præsumitur,quia fuit rusticanus:ut ℈.de proba. l.cum de indebito.& in hoc facit suprà de iure do.l.iure succursum.§. fin.

l ¶ Promisisset.ʒ i.tractasset.Accur.

m ¶ Obstaturam.ʒ quia uidetur uoluisse eos consequi liberationem:quia dixit,recuperare non potui. ad q̃d facit ℈.de rei uen.l.emptor.§. ancillam. & ℈. de proba.l. Procula.& ℈.famil.ercis.l.ex patre. §.intestato. & ℈.de leg. 2.l.Lucius.§.fin. & suprà. de leg.3. l. fideicom.§.hæc uerba.& ad Treb. l. qui filium. & de do.l.ex hac. Accursius.

n ¶ Portionem.ʒ i.dodrantem.Accur.

o ¶ Ex qua.ʒ i. ex quo dodrante.

p ¶ Summam.ʒ i.quãtitatem.

q ¶ In nominibus.ʒ cõsistente.

r ¶ Ex calendario.ʒ hoc enim & uenditori: quia liberatur à creditore hæreditario : & debitori eidemque emptori proficiebat.& facit suprà de leg. 3. l.qui filium.

s ¶ Daret.ʒ creditori hæreditario,cuius erat calendarium. uel dic, q̃ erat hæreditarium, in quo continebatur etiam debitum à defuncto, uel dic quòd dicit se soluturum de debito, quod debet debitor hæreditarius scriptus in calendario defuncti. & secundum hoc concordat inferior gloss. Accursius.

t ¶ Defuncto.ʒ hoc si contingit.

v ¶ Impetrauit.ʒ quod faciendum fuit: ut ℈.de peti.hære.diuus. Accursius

x ¶ Hæredes.ʒ scilicet uenditoris. Accursius.

y ¶ Petentes.ʒ scilicet pretium. Accur.

z ¶ Submoueri.ʒ nisi dent fideiussores de euictione: ut ℈.de petic.& cõmo.rei uen.l.pe.§.j.& C.de euic.l.fi post.hic enim nõ dabat:& ideo emptor non debet nomina cedere. sed certè neque potuit: quia impetratum fuit, ut non diminueret aliquid ex hæreditate. & hoc secundum tertiam expositionem superiorem.

a ¶ Dimidia.ʒ id est sex unciis. Accur.

b ¶ Rationem.ʒ i.eos nõ cõuenias act. tutelæ ꝑ parte qua hæredes sunt.nam pro tua parte extinguit actio:ut C.de hære.act.si adulta. Accursius.

c ¶ Portione. ʒ fuerunt enim & alij hæredes aui præter hanc,quorum partes non curauit liberari.Accur.

d ¶ Mortis.ʒ id est cùm fuero.mortua.Accur.

e ¶ Meus. ʒ cuius hæres sum.Accursius.

† lib.3.regular.

† Sic in P. F.Haloãd. autẽ legit. cùm uir in area ab uxore sibi donata aliquid &c.

† lib.4.mẽbra.

† Du.isque rei extraneus.&c.

† lib.6.iuris Epitoma.

† Iterum, non est in Du.exẽp.

† Du.oẽs.

† Sic in P. F.aliasqua si usuras p̃stãdas. ali. quasi usuras pœteritas deberet.ali. qua si usuras p singulos annos præstãdas ex dotis &c.

† Ludouicus Ro. in sing. fo.19. fin.529.dicit hic casum singularem, ꝙ legato facto filio de bitoris his uerbis, Et plus tibi reliquissem, si pater tuus soluisset,id in quo tenetur: per hoc inducitur liberatio debiti paterni ipso ei existẽte hærede. est tamen aduertendum ut hic in interpreta. Bol. cuius uerba cã breuitatis sup primuntur † Du. qui mihi.

† aliàs lib. 3. quæstio.

† li.14.§ft.

† Paulus libro.4. aliàs Idem lib.3 Responso.

† P.F.uindicet.

† li.5.riso.

† Ad intellectum huius l. uide Io.Crot.in l.si insulam num.52.& 53. de uerbo. obli. & ibidem per Iac. Nigri, nu. 209. & per Io. Hãnibal.num. 138.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Voluntatem.§ quia etiam in legato uidetur repetita conditio: & sic non obstat §.de legat.1.qui filiabus.quæ est contra.& pro hoc §. de cond.& demonstr.auia. Item eadem ratione nō obst.§.de leg.1.fil.
b ¶ Exceptionem.§ sed uidetur q̄ conditione defecta, ipso iure deficit actio, sed hoc ubi est expressa conditio: secus si tacita. uel fortè utrobique eadem est ratio: & hic, dic exceptione, scilicet doli de facto, uel refert inter conditiones negatiuè positas, in quibus Mutiana cautio, scilicet de restituendo legato si contra conditionem fecerit, solebat interponi, ut etiam interposita cautione obstet exceptio petenti, si uelit contra conditionem uenire: ut hic. talis enim erat hæc conditio, si non egeris actione tutelæ, qualiacunque igitur uerba fuerint: hic consonant. & facit supra. de conditio. & demonst. si cui.

† Sequentia desunt in Du. exempl.

† Lib. 76. ad edict.

¶ QVARVM rerum actio &c.

¶ Quandoque à prin. non nascitur actio, ut in turpibus: ut infrà, de uerb.oblig. generaliter. & l. sequen. quandoque nascitur, sed inefficax: ut cum dolus uel metus interuenit: ut C. de inutilibus stipula.dolo. quandoque efficax, sed postea fit ineffica x, ut per pactū uel similem causam: ut supra.tit. i. & ij. & iij. & iiij.non ergo de omnibus hic tit. dicit: sed de quibusdam & inordinatè.

voluntatem[1] petere, & ideo exceptionem[b] doli obstaturam.

Quarum rerum actio non datur: † & de exceptione iurisiurandi.

TITVLVS V.

¶ Vlpianus.† LEX I.

VSiurandum uicem rei iudicatæ[c] obtinet, non immeritò: cùm ipse quis iudicē[d] aduersariū suū de causa sua fecerit, deferendo ei iusiurandum. ¶ Si pupillus sine tutoris authoritate detulerit iusiurandum, dicemus non obstare[e] exceptionem istam[f]: nisi tutore auctore in iudicio[g] delatio facta sit. ¶ Si petitor fundi iusiurandum detulerit aduersario, si actor eius iurasset suum fundum se tradidisse, ab ea controuersia discessurus[h], exceptio possessori[i] fundi dabitur.

¶ Prosè tantū iurans, sibi tantū parit exceptionem: secus si in rem iuret. b.d.

¶ Si fideiussor iurauerit, si quidē de persona sua tantùm iurauerit, quasi se non esse obligatum[k], nihil reo proderit. si verò in rem[l] iurauerit, dabitur exceptio reo quoque.

¶ Diis seruum qui negotia sua gessit manumittēs, pōt à libero facto stipulari, quæ sibi dēt ipse seruus de negotijs gestis. b.d.

¶ Si manumisero eū seruum, qui negotia mea gesserat in seruitute, deinde stipulatus ab eo fuero, qui negotia mea gesserat, quicquid ob eam rem[m], si tunc[n] liber fuisset, eum mihi dare oporteret, id dari: deinde ex stipulatu agam, non sub moueri me exceptiōe. neq; enim oneratum se hoc nomine potest queri libertus, si lucrum† abruptum[o] ex re patroni non faciat.

† Sic Du. alias legit abreptum.

¶ Imposita a patrono liberto caussa onerandæ libertatis, peti non pōt, siue statim, siue ex interuallo imposita sunt: & declarat dictū suū dilucidè usque ad finem legis p diuersos casus: & in §. si seruus: in l. seq.

¶ Quæ onerādæ† libertatis causa stipulatus sum à liberto, exigere non possum[p]. Onerandæ autem libertatis causa facta, belliſsimè[q] ita definiuntur, quę ita imponuntur liberto, ut si libertus patronum offenderit, petantē ab eo, sempe que sit metu exactionis ei subiectus[r]: propter quem metū quidquis sustineat patrono præcipiente. In summa, si incontinenti[s] impacti dari potest: ut supra de pac. si tibi. §. pactum.

† Iste §. facit in arg. ad id quod no. i prox. mio prag. san. glo. super verbo Carolus, circa med. dū loquit de possessione violenta.

k ¶ Non esse obligatum.§ id est se non fideiussisse. Accur.
l ¶ In rem.§ scilicet pecuniam non esse numeratam, uel solutam fuisse: cum sic ei defertur: ut §. de iureiur. duobus. §. 2. & l. fi. §. si fideiussor. secus si pactum sit fideiussori: quia tunc demum reo prodest, si hoc agatur: ut §. de pac. l. fideiussoris. & l. uidelicet. Sed quid in dubio? Resp. de toto iurasse videtur: ut §. de iureiuran. l. fi. circa prin. cum locum solutionis obtineat: ut eo. ti. l. duobus.
m ¶ Ob eam rem.§ id est ob gestionem.
n ¶ Si tunc.§ scilicet cùm gereret.
o ¶ Abruptum.§ id est surreptum a liberto ipsi patrono, uel econtra, ipsi liberto ereptum per stipu. patroni: & ad hoc §. quæ in frau. cre. quæ autem §. simili. & l. fi. circa princi. Item idem intelligo secundum Azo. si non fieret lucrum: sed male administrauit dolo uel culpa: argu. supra de neg. gest. cum actum. & l. at qui. & facit §. de manu. testa. l. seruum. & C. de li. cau. l. fin. & C. an seruus ex suo facto. l. promisisse. Sed quæ erat dubitatio? Respon. secundum Ioan. & quia causa onerandæ libertatis, & quia sicut de neg. gest. non tenetur: ita nec de stipu. super eo interposita. venit ergo in hanc stipulationem quantum eum ex bona fide præstare oportet. & hoc uidetur promittere: ut & alias §. loca. l. quæro. circa princip.
p ¶ Non possum.§ ut & C. de ope. libe. l. si qua. in fi. Accur.
q ¶ Belliſsimè.§ id est, pulchrè. & bene differentia assignatur: sed certè imò non bene aperit: dic ergo aut stipulatur aliquid simpliciter patronus incontinenti: uel ex interuallo annuum uel menstruum uel semel præstandum: & tūc potest peti quasi donum, uel munus, uel opera. Si autem non simpliciter, nec animo exigendi simpliciter, sed si patronum in aliquo offenderit: tunc demum exigat, non alias. tunc dicitur caussa libertatis onerandæ imponi: ut hic subijcit, & §. e. l. fi. in fine. hoc tamen distinctō quia si incontinenti hoc modo stipuletur, præsumitur satis causa onerandæ libertatis promissum. si autem ex interuallo promittitur, eodem modo imputet sibi libertus, nisi probet quod nimia reuerētia & amore quem habuerat in patronum, sic promisit, ut hic subiicit: & ita ex eo, quod ex interuallo fit, transfertur onus probandi in libertum. Accur.
r ¶ Subiectus.§ scilicet patrono. Accur.
s ¶ Incontinenti.§ id est tempore, quo manumittitur,

a ¶ Liberto.§ promittenti prædicto modo.
b ¶ Eum.§ scilicet liberum. Accur.
c ¶ Metu solo.§ aliter accipitur hic metus quàm C. de transact. interpositas. & not., hic arg. quòd mulier quæ rem suam uendidit, uel hypothecam: si renūtiauit metui, uel reuerentiæ, quòd posset revocare: idem de clerico, qui metu & reuerentia episcopi renuntiauit præbendæ, licet non intrauerit corporis crucifixus. Accur.
d ¶ Libertatis.§ puta si in aliquo me offenderis, ero socius tibi i bonis tuis, i. mihi & tibi sine communia: ut arg. §. de bonis lib. l. j. §. fin. uel dic, erimus socij te ponente centum in societate: & ego ponam tantùdem: cum hoc patrono expediebat: quia libertus bene scit negotiari.
e ¶ Pro socio.§ ad cōmunicanda bona secūdum primū casum: uel ad conferendum secundum alium, cum offenderit in aliquo libertus patronum: sic enim agitur pro socio: ut not. §. communi diui. l. j. Accursis.
f ¶ Libertū.§ quia cō tractus est bonæ fidei: sed in contractibus strícti iuris, ut i stipulatione obligāt, sed except. habet: ut §. §. quæ onerā dæ. & §. prox. §. & fa. §. de ope. lib. l. Labeo ait. Accur.
g ¶ Cæteras.§ rei cohæretes: ut §. de except. l. exceptiones. §. j. & C. de exceptio. l. defensiones. & ad Velleia. l. mulierem.
h ¶ Nec ei.§ f. denegādas. Accur.
i ¶ Reus factus.§ est trahs ferendo in se obligationē uel totam, uel eius partem: qui dicit expromissorem: ut §. de dolo. l. & eleganter. §. ferunus. Accur.
k ¶ Liberto.§ f. non esse denegandas.
l ¶ A reo.§ id est ex promissore. Accur.
m ¶ Siue ei.§ f. expromissori.
n ¶ Exiterit.§ libertus.
o ¶ Reo.§ id est liberto. Accur.
p ¶ Factus fuerit.§ transferendo in se obligationem: ut §. dixi.
q ¶ Vel rei.§ qui rogatu liberti principaliter se obligauit: ut C. de usu. rei iudi. l. fi. §. fi. & §. de pact. l. quod dictum. Accur.
r ¶ Habebit.§ §. de condi. indeb. si nō sortem. §. libertus. contra. Sol. ibi debebantur patrono siue officiales, siue artificiales. hic non cum effectu.
s ¶ Libertum.§ facit §. ti. j. purè. §. si eum. & quod ibi not.
t ¶ Id fecerit.§ id est quod promiserat creditori patroni.
v ¶ Item si libertus.§ conuersus casus ad superiorem: sed tamen idem iuris est.
x ¶ Patronus.§ sed cur secus in fideiussore & expromissore: ut supra. §. exceptiones. qui excipiunt: ut ibi: sed hic debitor delegatus non excipit: quia huius non interest, cùm cuicumque soluat, liberatur: at illi alias non tenentur, & interest eorum potius non soluere, quàm solutum patrono à liberto repetere: ut §. de fideiusso. si stipulatus esses. in prin.
y ¶ Per conditionē.§ sine cā, uel certi: ut arg. §. si cer. pet. l. fi & me.

1 Bal. in l. j. C. de bo. ma. in ult. col. & Ale. hic i apost. ad Bar. istā gl. fing. reputarūt ad hoc q̄ filēs tium p p patris reuerē tiam interueniens cēsetur traditio. & nimia reuerē tia & metus æquiparantur. sed gl. secundū eos est nimis restricta: quia nō magis loquitur i patre, uel filio q̄ i aliis quos timere op3 Bolog.
† Id est, iminens.
† Totū hoc i xem. ger manico nō habetur.
† In P.F. nō est onerandæ.
† Du. sed & ipsi.

positū quid sit liberto[a] quod emancipatus † oneret eius libertatem, dicendum est exceptioni locum fore. Sed si post interuallum, habet quidem dubitationem (quia nemo cogebat eum[b] hoc promittere) sed idem erit probandum: & hoc tamen causa cognita, si liquidò appareat libertū metu solo[c], uel nimia patroni reuerentia ita se subiecisse, † ut uel pœnali quadam stipulatione se subiiceret.†

¶ Si† onerandæ libertatis[d] causa societatem libertus cum patrono coierit, & patronus cum liberto pro socio[e] agat, an hæc exceptio sit necessaria? Et puto ipso iure tutum esse libertum[f] aduersus exactionem patroni. ¶ Exceptiones onerandæ libertatis causa, sicut & cæteras[g] exceptiones, fideiussori non esse denegandas, scien dum est: nec ei[h] quidem, qui rogatu liberti reus factus[i] est, † sed nec ipsi liberto[k], siue procurator ad defendendum à reo[l] datus fuerit, siue ei[m] hæres extiterit[n], Cū enim id propositum sit prætoris, ī huiusmodi obligationibus reo[o] succurrere, non seruaturum propositum suum, nisi fideiussorem quoque, & eum, qui rogatu liberti reus factus fuerit[p], aduersus patronum defenderit. Etenim parui refert protinus libertus patrono cogatur dare: an per interpositam fideiussoris uel rei[q] personam. ¶ Siue autem ipsi patrono sit promissum, siue alij uoluntate patroni, onerandæ libertatis causa uidetur factum: & ideo hæc exceptio locum habebit[r]. Quòd si patronus libertū[s] suum† protinus delegauerit creditori, an aduersus creditorem cui delegatus promisit libertatis onerandæ causa, exceptione ista uti posit, uideamus. Et Cassius existimasse Vrsicum refert, creditorem quidem minimè esse submouendum exceptione, quia suum receperit: ueruntamen libertum à patrono posse condicere, si non transigendæ controuersiæ gratia id fecerit[t]. ¶ Item si libertus[u] debitorem suum patrono delegauerit, nulla exceptione submouendus patronus[x] est: sed libertus à patrono per condictionem[y] hoc repetet. ¶ Hæc exceptio non tātùm ipsi liberto, uerum successoribus[z] quoque liberti danda est: & uersa uice hæredem[a] patroni submouendum, si hoc persequatur, sciendum est.

† In scriptis multis exemp. nō habet uox protinus sicut nec apud Dua.

a ¶ Successoribus.§ in uniuersum ius: secus in singulari: ut §. j. rā.
a ¶ Hæredem.§ secus in successore singulari: ut supra. §. fine autem. in fine.

SI filiofa.§ CASVS. Filius iurauit deferente aduersario patris patrem non debere x. quæ ab eo petebantur. dicitur q̄ hec excep. prodest patri.

¶ Si in alea.§ Pone causam ut in glo. quæ incipit, puta &c.

¶ Si seruus.§ Seruus promisit mihi x. ut eū manumittam & manumisi. & liber factus eadem x. mihi promisit. Dicitur q̄ tenetur: nec vī libertatis onerandæ causa promisisse. tunc enim uidetur† promissum cā libertatis onerandæ quando aliquid stipulatur patronus nō animo exigendi, sed ut libertus eum timeat, & obtemperet ei. Frā. Ac cursius.
b ¶ Exceptio.§ ut §. de except. l. fi. & §. de iureiurā. l. quanto magis. Quid autem econtrà, si pater iurat filium dare non oportere? Respon. fortè datur exceptio filio argumen. infrà de uerborum obligan. quodcunque. §. si ita quis. secundum Hugo. imo sine forte: ut suprà de iureiuran. qui iurasse. §. pater. Accursius.
c ¶ Si in alea.§ intelligo aleam esse indum. Sunt enim quidam cōcessi: ut §. de ale. l. ante pe. & penul. & fin. unde cum non committitur iuribus fortunę: nō habet locum quod hic dicitur de uenditione secundum Hug. Item & cum cōmittitur, & non est prohibitum, ut ad unum caponem. nō habet similiter locum. & facit §. de proba. l. in exceptionibus. i fi. Accursius.
d ¶ Vendam.§ puta si uicero, uendas mihi fundum Titianum: & si niceris uendam Sempronianum pro decem tibi. uel ipsam rem tibi uendidi: & pretium lusi, uel ipsam æstimatam lusi, uel dic uenturo filio principis, cum putarem ab eo proiici in uulgus, uendidisti mihi quasi in aleam fortunæ illud quod eras acceptурus: & qđ posteà accepisti, mihi dedisti, & est euictio: non teneris: argu. §. de contrahen. empt. l. nec emptio. & de act. emp. l. ex empto. §. fi. ibi, quemadmodū &c. uel secundum R, uendo ego ludens, & pretium mihi ludenti soluis: qđ perdo. de euict. non teneor: sicut nec tu usucapis: ut §. pro empto. l. fi q. s cum sciret. & intelligebat etiam in ludo permisso.
e ¶ Aut ludam.§ ipsam rem: uel æstimationem: uel inæstimatam: & intelligo hoc casu quando inæstimatam etiam in ludo pmisso secundum Ro.
f ¶ Non esset.§ maximè. Accur.
g ¶ Spondeat.§ idem si non spopondisset. nam hoc casu etiam ex pmissione in seruitute facta tenetur: ut C. an seruus ex suo facto. l. iij. qđ est speciale contra regulā primæ l. in eo. tit. & facit §. de li. cau. l. finali.
h ¶ Alioquin iniquum esset. § No. sic §. de act. emp. l. ex empto. §.
i ¶ Non exigat.§ purè, & non expectata conditione: ut hic fuit. & facit c. l. j. §. quæ onerandæ. & quod ibi not.

† Iste est casus fing. secundū Bar. in cuius intellectu ipse multum laborat ac multum laborat circa unum, utrum uenditio rei tacta in ludo, ualeat, uel nō: de quo te remitto ad eū, & ad dicta hic in interpreta. Bol.

† Aliàs, Iulian⁹. aliàs Paulus. lib. 71. ad edictum.

† Du. ut ludam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE LITIGIOSIS.

¶ *Quia & hæc est exceptio: ideo ibi de tit. hic ponitur post alias exceptiones.*

De litigiosis.

TITVLVS VI.

¶ Vlpianus. † LEX I.

Itigiosam rem non facit denuntiatio[z] quæ impediēdæ uē ditionis causa fit.

¶ *Lis duorum primi & secundi non facit rem litigiosam: quæ venditur ab eo, qui litem pro ea re non patiebatur. hoc dicit.*

¶ Si inter primum & secundum lis contestata sit[b], & ego à tertio emero, qui nullam controuersiam patiebatur, videamus an exceptio[c] locus sit. Et putem subuenien dum mihi: quia is, qui mihi vendi dit nullam litem habuit: & quia[d] potest fieri, vt duo † in necē eius li tem inter se iungant[e], qui cū ipso litigare non poterant[f]. Si tamen cum procuratore, tutore, curatorēve alicuius acceptum iudicium sit, consequens erit dicere, quasi cum ipso litigetur, ita ad eum ex ceptionem pertinere[h].

¶ *Ad hoc vt res fiat litigiosa, inspicitur scientia sine ignorantia eius qui emit, & non eius, cui acquiritur. hoc dicit.*

¶ Iulianus. † LEX II.

Si seruus, cùm emeret[i], sciuit, ignorauit autem dominus, vel contrà, vidēdum est, cuius potius spectanda sit scientia. Et magis est vt scientia inspicienda sit eius, qui comparauit, non eius, cui acquiritur: & ideo pœna litigiosi[k] cōpetit: sic tamen, si non mādato domi ni emit. nam si mandato[l], etiā si sciuit seruus, dominus autē ignorauit, scientia non nocet: vt & Iulianus in re litigiosa scribit.

¶ *Patitur pœnā dupli, qui rem litigiosam consecrat, vel dedicari facit. Item æquum est eum commodum percipere pœnæ commissæ, qui damnum sustinuit. hoc dicit.*

¶ Paulus. † LEX III.

Rem de qua controuersia est, prohibemur in sacrum dedicare: aliòquin dupli pœnam[m] patimur, nec imeritò[n]: ne liceat quoquo modo duriorem aduersarij conditionem facere[o]. Sed duplū vtrùm fisco, an aduersario præstandum sit, nihil exprimitur. Fortassis autem magis aduersario præstandum sit: vt id veluti solatium habeat pro eo, quòd potētiori aduersario traditus est[p].

De † actionibus & obligationibus.

TITVLVS VII.

¶ *Hæc lex multū artificialiter procedit per diuisiones obligationū. & diuidit eum duabus ll. seq. & prim. quartæ in sex partes. In prima ponit primā diuisionē obligationum. In secunda, subdiuisionē. In tertia declarat quo contrahitur obligatio re. In quarta, quo contrahit verbis. Quinto, quo consensu. Sexto, ponit & declarat quo cōtrahit obligatio ex maleficijs. Secunda ibi, Obligationes, Tertia ibi, Re contrahitur. Quarta ibi, Verbis aut. Quinta il. seq. Sexta in principio l. quarte, usque ad §. si quis absentis. & textus est planus.*

¶ Paulus † LEX I.

Obligationes aut ex contractu nascuntur, aut ex maleficio, aut ₰prio quodam iure ¶ ex uariis causarum figuris[r]. ¶ Obligationes ex contractu[s], aut re contrahuntur, aut ex uerbis, aut consensu[b]. ¶ Re contrahitur[c] obligatio, ueluti mutui datiōe. ¶ Mutui autem datio consistit in iis rebus, quæ pondere, numero, mensurave[q] constant: ueluti uino, oleo, frumēto, pecunia numerata: quas res in hoc damus[e], ut accipientis fiant, posteà alias recepturi eiusdē generis & qualitatis. ¶ Is quoq; cui rem aliquam commodamus, re nobis obligatur: sed is de ea ipsa re[f], quam accepit restituenda tenetur. & ille[g] quidem, qui mutuum accepit, si quolibet casu, qđ accepit, amiserit, nihilominus obligatus permanet[h]. Is uerò qui utendum accepit, si maiore[i] casu, cui infirmitas humana resistere nō potest (ueluti incendio, ruina, naufragio) rem, quam accepit, amiserit, securus est: aliàs tamen exactissimam diligentiam[k] custodiendæ rei præstare compellitur: nec ei sufficit eam diligentiam adhibere, quam suis rebus adhibet, si alius diligētior custodire potuerit. Sed & in maioribus[l] casibus, si culpa eius interuenerit[m], tenetur: ueluti, si quasi amicos ad cœnam inuitaturus, argentum, quod in eam rem utendum acceperit, peregrè proficiscens secum portare uoluerit, & id aut naufragio, aut prædonum hostiumve incursu amiserit.

¶ Is quoque[n], apud quem rem aliquam deponimus, re nobis tenetur[o]: qui & ipse de ea re quam acceperit, restituēda tenetur. Sed is etiam si rem negligenter custoditam amiserit, securus est. Quia enim nō sui gr̄a accepit, sed eius, à quo accepit, in eo solo tenetur, si quid dolo perierit. negligentiæ

¶ DE ACTIONIB. ET OBLIGATIONIB.

Bligationes.§ CASVS. Obligationes quædā nascunt ex cōtractu: qdā ex maleficio: qdā ex uariis figuris cārū, qđ ultimū expone, ut in gl. hic posita. q incipit q̄ri consueuit &c. Scd ō dicit, q obl. q̄ nascunt ex cōtractu, qdā fiunt re, qdā uerbis: qdam literis. qdam cōsensu. De obl. q̄ fiunt re, dat quatuor exempla, scīn mutuo. item in commodato item in depositō. item in pignore, qđ datur creditori: nam est obligatus ad rem reddendā soluto debito. Sequitur de obli. quę fit uerbis: & primò qualiter fiat. nam fit ex interrogatione & rīsione, cū quid dari fierive nobis stipulamur: & q̄nq; quis obligatur suo noie: q̄nq; alieno, & iste uocatur fideiussor. Postea dicit q cū stipulor aliquid dari qđ dari nō pōt: ut liberum hoiem, uel rem sacrā, non ualet stipulatio. item si rem meam stipulor mihi dari. idem si sub impossibili condi. sti pulor: nā nō ualet stipulatio. Item furiosus non potest stipulari, uel promittere. itē puer, qui est talis ætatis, ut non intelligat quid agat, non pōt stipulari uel promittere, nisi sit talis ætatis, ut possit loqui, & hēat aliqđ intellectum, item mutus, item surdus nō possunt stipulari uel promittere, & redditur rō in litera. Sequitur de oblig. quæ fiunt consensu: ut est uenditio, locatio, & similes: & ideo dīr consensu, quia non est opus scriptura, neq; literis, neq; uerbis, hinc est, q inter absentes possunt fieri, item in eis neniunt ea, de quibus non est actum: ut usuræ ex mora: & alia, de quibus dic ut in gl. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

q ¶ Iure. § Iubaudi scilicet. Accur.

r ¶ Figuris. § Quæri consueuit, quæ sunt istæ obligationes quæ oriūtur ex uariis figuris cārum? Rñ. quidā, illæ quæ sunt ex quasi cōtractu, & ex

& ex quasi maleficio: & talem dicunt cōdictionem furtiuam: ſex qua si cōtractu, & ex quasi maleficio: & fm hoc sunt trī tria membra. Alij dicunt ut Hug. hoc esse dictum pp condictionem furtiuam, quæ habet insignia contractuū & maleficiorum, non tñ est ex maleficio, quia datur in hæredem, ut insti. de obli. quæ ex delic. in fi. Item non ex contractu: quia nō daretur in quantū est locupletatum pecuniū tantūm, sed insolidum, quatenus peculium insolidū patet retur: ut suprà, de pecu. l. iij. §. ex causa. & secundum Hug. dic suprà, ex contractu, scilicet uel quasi. Item ex maleficio, supple, uel quasi: ut sit argumentatio à sufficienti partiū enumeratione: & secūdùm hoc sunt quinque membra. Vel intelligendum est de obligationibus, quæ non sunt iure, scilicet ordinario: sed magis proprio quodam iure, id est, extraordinario separato à contractu uel quasi: & maleficio uel quasi: & actiones, quæ dantur loco interdictorum: ut in interdicto quod ui aut clām: & eo casu cùm datur contra eū, qui non fecit. sed ratum habet: uel de noxa. quibus conuenitur dominus ex delicto serui: uel de pauperie: uel de ac. quod metus causa, quæ datur contra bonæ fidei possessorem, & in similibus. de utilibus autem dico per prætores dari, non oriri ex contractu, ex quo directa: ut ex albo prætoris corrupto. nam cùm quis uendit actionem suam: emptori datur utilis, non nascitur. uel dic, datur utilis non ex illa uenditione: sed potius ex ipso ueteri contractu: ut no. C. de leg. ex legato, de actio. in rem, dic quòd non nascitur ex obligatione: ut institu. de actio. §. i. unde nec propriè dicitur actio, ut infrà eodem, actio. Item stipulationes prætoriæ & interdicta non sunt propriè actiones: ut infrà eodem, l. actionis uerbo. De actionibus quæ oriuntur ex pactis incontinenti appositis: dicunt quidam quòd sunt ex uariis figuris causarum: sed potest dici ex contractu, cùm sint obligatoria talia pacta, uel conuentiones. Nam & ipsum pactum est contractus. Accursius.

a ¶ Obligationes. ex contractu. § impropriè ponitur: ut infrà, de uerborum signifi. l. Labeo. Accursius.

b ¶ Consensu. § quārtum membrum, scilicet literis, non ponitur: quia iure ciuili fuit introductus: & sic p has leges incognitus: uel q non est frequens: uel dic q sub hoc uerbo, scilicet uerbis, continetur. nam uerborū obligatio alias enuntiatiuorum, id est, sine literis. aliàs in scriptis. sed insti. eo. ponitur hoc membrum. Accursius.

c ¶ Re contrahitur. § hæc & sequentia expone: ut insti. quibus modis re contrahi. ob. per totū. & caue tibi; q a hic nō ponit de indebito inter obligationes ex contractu: licet in insti. ponat: sed inter eas, quæ sunt ex quasi contractu: ut J. l. ex maleficio. §. is quoque. Accursius.

d ¶ Mensuraue. § de his dixi supra. si certum peta. l. ij. §. j. Accursius.

e ¶ Damus. § ex proposito. tamen sæpe easdem res recipimus etiam ignorantes. Accursius.

f ¶ Ipsa re: § in hoc differt à mutuo: & dic ut insti. eo. §. ij. Accur.

g ¶ Et ille. § secunda differentia.

h ¶ Permaner. § ut & C. si certum peta. l. incendium. præterquam traiectitia: ut §. de nauti. fœ. l. nautica. sed hoc nō est ex natura mutui: sed pacti: ut §. de nauti. fœ. l. j. Item excipe §. ti. iij. si opera. Accursius.

i ¶ Si maiore casu. § id est, fortuito. Accursius.

k ¶ Diligentiā. § hoc distingue: ut suprà, cōmodata. l. si ut certo. §. interdum. & facit lex, in rebus.

l ¶ In maioribus. § scilicet fortuitis. Accursius.

m ¶ Interuenerit. § scilicet casus.

n ¶ Is quoque. § dic ut institu. eodem. §. præterea.

o ¶ Tenetur. § nisi ita posita fit, ut certa quantitas reddatur: tunc egreditur suos terminos: ut §. depo. l. Lucius.

p ¶ Queri. § id est, sibi imputare debet: ut insti. eo. § penul. Accursius.

q ¶ Negligentiam. § id est, latam culpam: ut §. depositi. l. quod Nerua. & facit §. ad Treb. l. mulier. §. sed enim. & suprà, de suspect. tut. l. impuberibus. §. i. & J. de uerbo. signific. l. magna. sed in casibus tenetur de fortuito casu, quod dic ut §. depositi. l. j. §. fæpe euenit. Accursius.

r ¶ Tenetur. § quo ad pignora: sed quo ad hypothecariam: secus. nā illa contrahitur solo consensu: ut §. de pign. act. l. j. & de hoc dic ut nota. insti. quibus mod. re cōtrahi. obli. §. fi. Accursius.

s ¶ Verbis. § hucusque de his quæ re contrahuntur: nunc de his quæ uerbis. quod dic ut insti. de uerborum oblig. in prin.

t ¶ Vocatur. § largiſſimè acceptus etiam pro expromissore q̄ libera tur reus, accipitur: quia fidem suam ponit pro alio. strictè aliter: ut insti. de fideiuss. & dic ut ibi. Accur.

v ¶ Obligatione. § quantum ad rem, quæ una est: & quia una solutio utranque tollit. alia est tamen unius, & alia est alterius obligatio. & sic quo ad formam diuersæ sunt, ut in duobus reis promittendi. ut infrà, de duobus reis. l. iij. §. fina. Accursius.

x ¶ Stipulemur. § aliàs stipuletur, passiuè.

y ¶ Non possit. § uel quia non est, nec esse potest: ut chimera uel quia stipulator non habet commercium propter religionis diuersitatem, ut Iudæus mancipij Christiani, uel ratione delicti, ut hæreticus, quibus casibus inutilis est stipulatio, aliter si promissor non habet rei commercium. stipulator habet: ut J. ti. j. l. multum.

z ¶ Inutilē esse. § indiget enim stipulatio naturali & ciuili ratione.

a ¶ Ignorauerint. § per quod uidebatur ualere: sicut emptio liberi hominis ualet inter ignorantes: ut suprà, de contrahenda emp. qui offi cij. §. j. & l. liberi. & l. domū. & J. titu. j. l. nemo. & insti. de inuti. stipu. §. si impossibilis. Accursius.

b ¶ Conditione. § natura scilicet uel iure. quod dic ut insti. de inutil stipu. §. si impossibilis. Accursius.

c ¶ Natura. § quia consentire impeditur.

d ¶ Intelligat. § scilicet plenissimè. Accursius.

e ¶ Quò. § id est, quantum. Accursius.

f ¶ Creditur. § dummodò aliquem sensum habeat: & non sit insanus;

vt

¶ Ad huius tex. intellectum uide Iacob. Nigri. in l. j. nu. 135. & sequentib. J. de uerb. oblig.

Litigiosi uitium nō afficitur.

† lib. 76. ad edict.

† Sic Du. sed in P. F. inuicē eius &c.

Denuntiatio an inducat malam fidem.

† Vlpianus li. 7 al. 6. & al. 60. fidei cōmissorū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut ff.tit.j.l.j. & l.mulier. nisi in casu: ut ff.rem pupil.sal.fo.l.seruũ, & de his duobus dixi insti.de inuti.stip.§.furiosus. & §. pupillus. & facit §. qui.ex cau.in pos.eatur, Fulcinius.§.planè interdictum.& ff.ti.j.l.fi.§.j.Acc.

a ¶ Posse.§ tutore authore, ut opus est.Accur.

b ¶ Mutum.§ de hoc dicitur istit.de inuti.stip.§.mutum.Accur.

c ¶ Qui etiam.§ scilicet surdus.

d ¶ Possit.§ quod qñ que contingit, quandoque non:ut C.qui testa.fac.pos.l.discretis.

e COnsensu.§ dicitur istit.de ob.ex consensu.Accur.

f ¶ Ideo autem prima ratio.

g ¶ Proprietas.§ id est qualitas.Accur.

h ¶ Consentire.§ i.simul & præsentialiter senti re. secus si dicam, uelle rem meam uendere ei, qui est absens.quo audito, ille dicat q uellet emere. uel uelit. nã semper cũ dicit lex inter absentes contrahi, subiicit per nuntiũ, uel epistolam. Itẽ q dicit obligationẽ uerbis contrahi:non ideo dicit, q non exigatur cõsensus: sed quia non sufficit: at in his, quæ consensu cõtrahunt, sufficit,& non exigitur uerborum solennitas:ut ff.l.proxi.§. pen.& §.fi. Item not. distinctionem ex ut no minis. nã ubi distincta sunt noia ut emptor & uenditor:nascitur duæ actiones,& utraq; directa. Idem est ubi idem nomen est, ut socius. porrò ubi nomen à nomine descendit,ut mandatarius à mandatore: duæ sunt actiones: una directa, & alia contraria.

i ¶ Item in his cõtractibus.§ secunda ratio. Accur.

k ¶ Præstare oportet.§ non de eo solo,quod dictum est:ut ecce de usuris ex mora: & circa partus & fructus. sed ff.tit.pu.aliud est:ut istit.de obli.ex consensu.in fi.Accur.

OBligationum. § CASVS. Natura obligationum ex contractu uel quasi descendentium non est,ut aliquid fiat nostrum:sed ut aliquis obligetur dare,uel facere,uel præstare.Secundò dicit:ad hoc ut aliquis obligetur mihi ex mutuo non sufficit ut de meo suum fiat: sed ut eo animo dem & ipse accipiat,ut obligetur tantundem reddere. Tertiò pone enim q do tibi x. animo donandi, certè non obligaris. Tertiò dicit:ex stip.tunc oritur obligatiõ, quando id agitur inter contrahentes.quid enim si per iocum, uel causa docendi magister discipulo pro mittat decem,ut cum discipulus quæreret à magistro quomodo mihi fierer stipulatio, certè non oritur obligatio.Franci.

l ¶ Obligationum substantia. § id est esse & natura proficiscens ex contractu : uel quasi: nisi stipulatio fit inita cum ecclesia : quo casu transfertur dominiũ ex obliga,ut C.de fac.san.eccl.l.fi. secus si obligatio oriatur ex maleficio: ut ff.de publi. l. commissa. Idem est in tacitis fideicommissis.i. tacitè relictis non capacibus. ut ff. de iure fisci,Imperator.& facit C.de pactis.l. traditionibus.Accur.

m ¶ Nascatur. § ex mutuo.Accur.

n ¶ Accipi.§ supple oportet.

o ¶ Obligor. § ei ciuiliter : sed naturaliter ad antidora:ut ff. de pe. hæ.l.fœ & si lege.§.consuluit.Accur.

p ¶ Est actum.§ ut ff.si cert.pet.l.non omnis.l.& si ego.Accur.

q ¶ Id agatur.§ facit ad hoc & superius ff.de cõtrahen.empt. nuda. & ff.de accepti.l.an inutilis.& ff.de iniuriis.l.illud.& ff.de pact.l.j.§.fi. & de alie.iu.l.quia redhibita.& ff.de arbi.diem. §. penult.& ff.de præscriptis uerbis,si tibi rem.& ff.de fur.si quid fur. Accur.

r ¶ Intellectus. § id est si uelim demonstrare quomodo fiat uerborum obligatio:& ideo dicam hæc uerba.Accur.

EX maleficiis. § CASVS. Sequit uidere de oblig. ex maleficio : & certè oriuntur ex furto, ex rapina, ex iniuria, & ex similibus.

¶ Si quis absentis. § Nunc uult. dicere de oblig. ex quasi contractu. & ecce. si gesi negotia aliena : si quidem cum mandato, oritur obligatio ex contractu, ex quo nascitur actio mandati. si sine mandato, oritur obligatio ex quasi contractu, ex quo nascitur actio.nego. gest. & redditur ratio in litera.

Item actio tutelæ est ex quasi contractu : & competit pupillo contra tutorem i eo, quod de suo tutor soluerat. alias 3.

Item hæres dicit obligatus ex quasi contractu ad soluenda legata legatariis. Item is, qui indebitum accepit, dicitur obligatus ex quasi contractu ad reddendum ea act. puta certi. cõdi. generali, qua tenetur accipiens mutuum.

¶ Si iudex. § Nunc dicit de obligatio. ex quasi maleficio. itẽ is, ex cuius cœnaculo, siue fio, siue conducto, siue gratis habitauerit, est deiectum, uel effusum aliquid, ita quod alicui transeunti nocuit : tenetur ex quasi maleficio. Item is, qui habet aliquid positum supra locum quò uulgò iter fit, q ff si caderet, posset alicui nocere : tenetur ex quasi maleficio. hinc est, quòd fi filius seorsum à patre habitauerit, & ex domo in qua habitauerit, aliquid est deiectum, uel aliquid teneat appensum cuius casus posset nocere,tenetur ipse filius ex quasi maleficio. non pater eius. Item exercitor nauis, aut cauponæ, aut ſtabul.tenetur ex quasi maleficio de damno, q ff dederunt in mercibus mercatorum, & hospitantium nautæ, uel alij, quorum opera utitur in nauì, caupona, uel ſtabulo. & redditur ratio in litera.Fran.

s ¶ Ex maleficiis.§ de contractibus ad maleficia transit.

t ¶ Ex damno. § nisi per imperitiam damnum fiat : ut cùm medicus male secuit per imperitiam:q a tunc est obligatio ex quasi maleficio. sed certè dicas nasci ex maleficio,ut hic:secus in iudice,qui p imprudentiam malè iudicauit:quia tunc est obligatio ex quasi maleficio:ut ff.eo.l.fi iudex.Accur. Medicus ob imperitiam ex maleficio obligatur.

v ¶ Consistunt. § Sed nonne iniuria fit uerbis, & literis : ut infrà, de iniuriis. l. prima. §. primo? Respondeo,licet literis, uel uerbis bis maleficium committat: nihilominus re cõtrahi dicitur, sed fi fiat contractus uerbis, non tamen fit re:& sic de cæteris. & facit institutæ de obligationibus quæ ex delicto.in principio, & dic ut ibi. Accursius.

x ¶ Maleficio. § quod quatuor modis cõmittitur : scilicet facto, dicto,consilio,& scriptura : & ista quatuor genera septem modis distinguuntur:scilicet causa,persona, loco, tempore, qualitate, quantitate,euentu:ut infrà,de pœnis,aut facta. Accursius. Maleficiũ quatuor modis cõmittitur.

y ¶ Si quis absentis.§ transit nunc ad quasi contractus, & dic ut instit.de oblig.quæ ex quasi contractu nascun. Accur.

z ¶ Placuit.§ scilicet prudentibus.

a ¶ Quibus. § scilicet actionibus.

b ¶ De eo quod.§ scilicet natura huius actionis inspecta.Accur.

Neque

a ¶ Neque ex maleficio.§ supple,uel quasi: alioquin ab insufficienti partium enumeratione malè argumentaretur.

b ¶ Neque ullum maleficium.§ imò uidetur quòd sicut infrà,de regulis iuris.l.culpa.sed ibi in alio casu loquitur: puta in eo, quo loquitur constitutio,cùm quereb atur.

Ignorans non obligatur.

c ¶ Ignorans.§ not. ignorantem non obligari : ut C. de tabul. generali. Item ex eo quod subiicit nota, q ignorans non delinquit : quod intellige, nihil omnino à se gesto. & ita nulla est oppositio : alioquin contra. ut infrà,ad legem Cornel.iam. de ficariis. leg. ij.§.j. & l. iiij. & supra de legi. & senatusc.on.l. j.in princ.

† Actiones. Duar.

† Du. magis.

d ¶ Deperire.§ id est, ius constitui : ita ut depereat. & facit supra, de contraria act. tu.l.j.in princ.

e ¶ Qui inuasisset.§ alias inuasisset,alias iuasset.

f ¶ Posset.§ per hoc ergo q agere potest, seruatur ne pereant: quę negligenter administrata perirent. nõ autem dico, quòd per hoc q agere potest, inuitetur aliquis ad gerendum,sed terretur.& facit supra,de neg. gest. l. ij. Accursius.

g ¶ Non ex maleficio.§ supple uel quasi ex maleficio : ut & instit.eod.§. tutores.& dic plenè ut ibi. sed illud est forte in act.de ratio nibus distrahendis : quia ex dolo tutoris plerunque competit : ut ff.de tute. & ratio.distra.l.ij.in princ. & §.fi. Sed actio ex testamento quandoque datur in duplum pro legato relicto uenerabili loco:ut instit. eod. §. fin. & tamen est ex quasi contractu:ut infra. proxi.§.

Actio ex testamẽto, quãdoque datur in duplum.

h ¶ Rem suam.§ scilicet tutoris.

i ¶ Eius. § ff. pupilli.

k ¶ Obligauerit. § scilicet tutor.

l ¶ Neque ex maleficio. § uel quasi.

m ¶ Intelligitur.§ ergo ex quasi contractu. hoc tamen argumentum fallit in tacita stipu. ut supra. de adop. l. his uerbis Item in utili: ut C. de ac. & oblig. l. nominibus. quæ dari non natiuę dici debent:ut dixi supra. eod. l. j. in princ. & facit insti.eo. §. hæres. & quod ibi no. Accursius.

† Du. autem.

† In P. F. soluentis.

n ¶ Intelligitur.§ hic est contra.§.quibus ex causis pos. ea:apud Iulia.in fi.Sol.ibi uidetur contrahere:sed non contrahit.Accursius.

o ¶ Soluentibus.§ datiuus:uel subaudi à, & est ablatiuus.

p ¶ Tenetur.§ in genere,scilicet condictione: una tamen denominatur ex mutuo:alia indebiti, uel dic eadem, scilicet certi condictio generalis,quæ ad omnia certa datur.

q ¶ Distrahendæ.§ sed tamen tacita obligatio inter eos nascitur extra id.quod agitur:ut ff.commod.si is qui,§.liberto. Et adde qđ no.in ff.quibus mod.re cõtrahi.obli.§.j.& de obliga. ex quasi cõtractu.§.fi.

r ¶ Si iudex.§ incipit de his,quę sunt ex quasi maleficio. Accursius.

terum alteri præstare oportet. sed neque ex contractu,neque ex maleficio [a] hæ † obligationes nascũtur.Neq; enim is, qui gessit, cum absente creditur ante cõtraxisse, neq; ullum maleficium [b] est, sine mandato suscipere negotiorũ administrationem. Lõgè † minus is cuius negotia gesta sũt, ignorãs [c] aut contraxisse aut deliquisse intelligi potest. Sed vtilitatis causa receptum est inuicem eos obligari. Ideo aũt id ita receptũ est, quia plerũque homines eo animo peregrè proficiscuntur, quasi statim redituri,nec ob id vlli curã negotiorum suorum mandant : deinde nouis causis interuenientibus, ex necessitate diutius absunt : quorũ negotia deperire [d] iniquum est: quę sanè deperirent, si uel is, qui obtulisset se negotiis gerẽdis, nullam habiturus esset actionẽ de eo, quod utiliter de suo impendisset: uel is, cuius negotia gesta essent, aduersus cũ qui inuasisset [e] negotia eius, nullo iure agere posset [f].

¶ Tutelæ quoque iudicio qui tenetur, non propriè ex contractu † obligari intelligitur. Nullum enim negotium inter tutorem & pupillum contrahitur: sed quia sanè non ex maleficio [g] tenentur, quasi ex contractu uidentur teneri.& hoc casu duæ sunt actiones. Non tantum enim pupillus cum tutore,sed & contra tutor cum pupillo habet actionem,si uel impẽderit aliquid in rem pupilli, uel pro eo fuerit obligatus, aut rem suam [h] creditori eius [i] obligauerit [k]. ¶ Hæres quoque qui legatum debet:neque ex contractu,neque ex maleficio [l] obligatus esse intelligitur [m].Nam neque cum de functo,neque cum hærede contra xisse quicquam legatarius intelligitur [n]. maleficium † quoque nullum in ea re esse, plusquàm manifestum est. ¶ Is quoq;, qui nõ debitum acceperit,per errorem † fol uentibus [o] obligatur quidẽ quasi ex mutui datione,& eadem actione tenetur, qua debitores creditoribus: sed non potest intelligi is, qui ex ea causa tenetur [p], ex contractu obligatus esse. Qui enim soluit per errorem, magis distrahendæ [q] obligationis animo, quàm contrahendæ dare uidetur. ¶ Si iudex [r] litem suam fecerit, non propriè [s] ex maleficio obligatus utique uidetur: sed quia neque ex contractu [t] obligatus est, & utique peccasse [u] aliquid intelligitur, (licet per imprudentiam) ideo uidetur quasi ex maleficio teneri [x]. ¶ Is quoque ex cuius cœnaculo uel proprio ipsius, uel conducto [y], uel in quo gratis habitat,deiectum effusumve aliquid est ita ut alicui noceret, quasi ex maleficio teneri uidetur. Ideo autem non propriè ex maleficio obligatur, quia plerunque ob alterius culpam tenetur,aut serui, aut liberi. Cui similis est is, qui ea parte, quà vulgo iter fieri solet, id positum aut suspensùmve habuerit, cuius casus periculosus est, Iuliano placuit in patrem neque de peculio [b], neque noxalem dandam esse [c] actionem, sed cum ipso filio agendum [d]. ¶ Itẽ exercitor [e] nauis, aut cauponæ, aut ſtabuli, de damno, aut furto quod in naue, aut caupona, aut ſta bulo factum sit,quasi ex maleficio teneri uidetur:si modò ipsius nullum est maleficium, sed alicuius [f] eorum, quorum opera nauem, aut cauponam, aut ſtabulum exercet. cùm enim neque ex contractu [g] aduersus eum constituta sit actio, & aliquatenus culpæ reus sit, † q opera malorum hominum uteretur, ideo quasi ex maleficio teneri uidetur.

¶ *Actio temporalis non extinguitur nisi finito toto ultimo die.Franciscus.*

Imperitia culpæ annumerat.

x ¶ Teneri.§ inquantum maiori iudici æquum uidetur. si dolo, tunc insolidum: ut institutio. de obliga. quæ ex quasi de. in princip. & ibi nota. & facit supra, de iudic. si filius. & infra, de extraordin.cogni.l. finali. & C. de pact. l. fina. Sed contra. C. de arbitr. authent. decernit ius. Solu. ibi speciale: quia ibi fuit iuratum, quod lex non uult. Item facit C. de pœna in. l. j. & ij.

y ¶ Vel conducto.§ facit supra, de his qui deiec. uel effu. §. penul.& institutio. de obligatio.ex quasi delic.§. penultimo. & quod ibi not.

z ¶ Quòd potest.§ facile. non aliàs secundum Io.

a ¶ Si filiusfa.§ quia est quasi maleficium: & sic non contractus uel quasi.

b ¶ Neque de peculio.§ quia non est contractus uel quasi : ut supra, de his qui deiec. leg. prima. §. cum seruus.& dic ut ibi. Accursius.

c ¶ Dandam esse.§ quia sic nulla nomine filij datur : ut instit.§ de noxa.§.fi.

d ¶ Agendum.§ & eo damnato tenetur pater actione in factum de peculio : ut supra, de noxa. leg. quoties. & l. sequen. in fine. uno autem seorsum habitante die ut dicto §. cùm ferunt. Et notant hic quidam tria Specialia, quæ in uero maleficio locum non habent. Primum,quod præstat, unus quasi maleficiorum liberet alium : ut supra, de his qui deiecer. leg. iij. Item quòd agit unus quasi maleficiorum.solueus contra eum qui uerè delinquit : ut supra de his qui deie. si uerò. §. cum autem. Tertium, quia non datur noxaliter : quod est falsum:ut supra. de his qui deiec.l.j. §. si seruus. & de hoc dixi in §. cũ seruus.& facit supra, de his qui deiec.l.si uerò. §. prætor ait. Specialia tria quæ in uero male ficio locũ nõ habent.

e ¶ Item exercitor.§ hoc expone ut ff. de exerci.l.j. §. exercitorem.

f ¶ Quorum opera nauem. § nota duplicem actionem nasci ex illo edicto nautæ,campo. ſtabu. una,in simplum,quæ petitur ab exercitore res datas:& in naui depositas:hæc hæredi & in hæredem datur.secunda,in duplum cùm quis conqueritur de damno dato in rebus ab aliis, uel furto:& de hac hic loquitur.& facit infrà tit. cod.§. penul. & quod ibi nota.Accursius.

g ¶ Neque ex contractu.§ uel quasi.& facit supra,nau. cau. ſtabu.l. debet.& l.ita. Accursius.

† Si enim innocentes (ut inquit Cice. act. 4.in Verr.) haberi uolumus,non solùm nos abstinẽtes, sed etiam nostros cohortes præstare debemus.

Actio duplex nascitur ex edicto, nautæ cau. ſta.

In omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

a b IN omnibus. Actionibus. ¶ scilicet personalibus. Accur.
b ¶ Obligatio. ¶ nec ipso iure, nec per exceptionem: sed eo finito finitur per exceptionem, nō ipso iure: ut infrà e. obligationum ferè. §. placet. Sed cōtra. ¶. de usucap. l. in usucapione. & ¶. de diuer. præscrip. l. penult. in princi. Sol. hic in redhibitoria; & quantò minoris in factū; uel similibus paruo tēpore duraturis. Vel uerius dic, ut ibi secundū Ioan. Vel potest dici q ultimus dies cōpletur: ut intelligamus cōpletum quando inchoatus est: sicut in usucapionibus dicitur. & sic erit idem quod in usucapione: quod non placet.
† lib. 41. ad Sabin.
† Du. non finit obligationem.
† lib. 15. ad Sabi.
Sed secundum hoc qđ dicimus q debebit hic compleri ultimus dies: sic opponit. dies à media nocte incipit: ut supra de feri. l. more. Sed pone prescriptionem temporalem incepisse tertia hora diei naturalis: nunquid eadem hora erit completa prescriptio? Respon. non: sed diem illum totum compleri oportet. Sed secundū hoc quanto minoris plus anno durat & idem in aliis. R. si. sic, minus enim durare nō possunt: plus sic anno ergo durat quando recte in capite diei naturalis fuit contractus.
† Iulianus. alias idem libr. 16. ad Sabi.
† libr. 9. ad Sabin.
Vel die non sic accipi ultimum diem: sed ex horis xxiiij. & sic quacunque hora fiat contractus, sufficit in eandem horam reducī: ut in ætate: ut ¶. de mino. denique. §. minorem. & facit ¶. de uerb. signi. anniculus. Accur.

c ACtiones. Præstari. ¶ id est competere. Vel dic præstari. id est cedi ab aliquo, hoc autē fallit in castrensi, uel quasi peculio: ut ¶. de iudi. l. lis nulla. & dic ut ibi. Item in casu: ut ¶. ad Trebel. l. Imperator. & in auten. ut liceat ma. & auiæ. in prin. & nisi in hæreditate fratris & sororis. Accur.

d ¶ Dum in potestate eius. ¶ sed si fuerit emancipatus, uenia petita agit: ut C. de in ius uoc. l. fi. Accur.

SVb hac. ¶ CASVS. Promisi tibi x. dare si uolam, non teneor, nec hæres meus. Franc. Accur.

e ¶ Si volam. ¶ ego stipulator secūdū quosdā, uel dic ego promissor: & sic bene cōsonat litera, quæ sequitur: licet sit mutatio personarum.

f ¶ Non posis. ¶ facit ¶. de uerb. sign. l. debitor.

g ¶ Nā nec. ¶ dixi in persona promissoris: idem est in hærede eius. & hoc subiicit, nam &c. secūdū B. sed secundū hoc innuitur q promissor aliquando uoluit antè quàm decederet, q hæres eius teneatur: ut dicimus in illa. cum uolueris. ut ¶. tit. j. fi q s stipulatus. quod nō placet: cum nullo modo uoleat hæc fi uolam, uel si uoles, p legem istam. Tu ergo dic sicut dictum est in illa, si uolā: q nec promissor nec eius hæres teneatur. nam idem est in illa, cùm volueris, scilicet quòd nō teneatur hæres, promissoris mortui si decessit antè, quàm constituisset se uelle dare: & hoc est, nam &c. Si uelis tueri Bul. dicas q nō sequitur quòd si hæres eius qui nunquam uoluit, non teneatur: ergò si uoluit defunctus, tenetur hæres. quia non semper uidet argu. à cōtrario sensu. & sic in idem recidit: quòd non ualeat. Item cùm non sit differentia si ueneris, & cum veneris: & in ista, si morieris, & cū morieris: ut ¶. titu. j. quodcúque. §. non solum. quare sit differentia inter has, cùm uoluero: & si uoluero: ut ¶. de uerb. oblig. centesimis. §. fin? Respon. q a lex in
Cōditio cū uoluero, an sit talis ut perpetua.
terpretatur hanc, cùm uoluero, sic. ¶., cùm constituero me uelle: & est similis expositio ¶, de lega. j. si mihi & tibi. §. j. Item quæritur an hæc conditio, cum uoluero, sit perpetua: an temporalis: quia dicitur ¶. de condict. indebi. iusticit. & l. in diem. & l. sed & si sub cōditione. Respon. est temporalis ex eo q statim solutioni facta imple ta est cōditio & facit ¶. tit. j. stipulatio nō valet. & l. centesimis. §. pen. & fi. & C. de cōtrahen. empt. l. in uendentis. & ¶. de cōtrahen. emp. qđ sæpe. §. j. Item contra. C. ut actio. ab hære. & contra hæredē. l. j. Sol. nō ideo denegatur actio in hæredem, q non posit incipere contra hæredes: sed q a nō extirit conditio stipulationis secundum Ioā. sed hoc. non sufficit: quia quælibet conditionalis etiam apud hęredes commititur & contra hæredes si conditio extat, & spes est debitū iri: ut instit. de uerb. obli. §. et, conditionali. sed dicas quòd hic nō potest impleri, quia in persona sua posuit. Accur.

h ¶ Nunquam extitit. ¶ nec ammodo potest extare. & sic non obstat.

¶ Paulus. † LEX V.

INomnibus tēporalibus actionibus [a], nisi nouissimus totus dies impleatur, † non finitur obligatio [b].

¶ *Filius dum est in potestate, non potest agere contra patrem. h. d. Fran. Accur.*

¶ Pomponius. † LEX VI.

ACtiones aduersus patrem si alio præstari [c] non possunt, dum in potestate [d] eius est filius.

¶ Idem. † LEX VII.

SVb hac conditione, Si uolā [e], nulla fit obligatio. Pro non dicto enim est, quod dare, nisi si uelis, cogi non possis [f]. nam nec ¶ hęres promissoris eius, qui nunq̄ dare uoluerit, tenetur: quia hęc cōditio in ipsum promissorem nunquam extitit [h].

¶ *Filiofami. nulla competit actio, nisi quatuor, quæ sunt in litera. h. d. Fran.*

¶ Paulus. † LEX VIII.

FIliusfamiliàs suo nomine [i] nullam actionem habet, nisi iniuriarū, & Quod ui aut clàm [k], Depositi [l], & Commodati, ut Iulianus putat [m].

¶ Vlpianus. † LEX IX.

NAturales obligationes non eo solo æstimantur, si actio aliqua earum nomine cōpetat [n]: uerumetiā eo, si soluta pecunia repeti non possit. [o]

¶ Paulus. † LEX X.

QVæcunque gerimus, cū ex nostro contractu originem trahunt, nisi ex nostra persona initium obligationis sumant, inanē nostrum actum P efficiunt: & ideo neque stipulari, neq; emere, uendere, contrahere, ut alter suo nomine rectè q agat, possumus.

¶ *Q uandocūq; dolus purgatur per actionem descendētem ex contractu, uel quasi, tenetur hæres sicut defunctus. Bar.*

¶ Pomponius. † LEX XI.

EX depositi, & commodati, & mādati, & tutelæ, & negotiorum gestorum [r] causa ob dolum [s] malum defuncti hæredes insolidū tenentur [t].

¶ Vlpianus. † LEX XII.

INfactum [u] actiones etiam filij

† Iulianus aliàs Idem li. 47. ad Sabin.

† lib. 12. ad Sabin.

† lib. 29. ad Sabin.

† lib. 1. disputatio.

co nasci ex naturali obligatione actionem, sed ob eam dari. Accur.

o ¶ Non posit. ¶ facit ¶. de fideiuss. l. fideiussor. §. j.

P QVęcunque. Inanem nostrum actum. ¶ ita intelligitur hęc lex, q non possum ex meo actu alij aliquam obligationem acquirere: nisi mea interfit: sed tunc non ille agit, sed ego ad interesse meū: ut infrà titul. j. l. liber homo. §. fi. & hoc si mihi stipulor ut illi des, uel etiam illi extraneo. na. n semper ago si mea interest. si aūt mea non interest, & uolo q ualeat: tunc mihi & suo nomine stipulor: & sic mihi directa sibi cedenda, & sibi utilis queritur, licet M. semper dederit ex alterius stipulatione, quia hoc in casibus multis inueniebat: ut institu. de inuti. stipul. §. ei uerò qui. diximus. Item nota, quòd dicit alter, quia seruus domino, filius patri bene querit. Itē in casibus etiam cum alij stipulor, ualet. quod dic: ut institu. dicto ¶. ei uerò qui. & facit infrà titu. j. l. stipulatio ista. §. alteri. & C. de iure dotiū. si generò. & de inuti. stipu. l. j. & iiij. & C. si quis alteri uel sibi. l. multum. Accursius.

Obligation & qñ alteri per alterum quę ri possit.

q ¶ Rectè. ¶ id est directè, & suo nomine.

r EX depositi. Negotiorum gestorum. ¶ idem ex quolibet contractu uel quasi: ut infrà cod. l. ex contractibus. sed fallit in casibus quos dic: ut suprà, depositi. l. qui hominem. §. datur. In maleficiis est secus: uel ubi extra contractum committitur dolus. nam non tenetur, nisi lite contestata. uel in id, quod ad eum peruenit: ut C. ne ex delict. defun. l. primæ. & dicto §. datur. & suprà, de dol. in hęredem. & facit infrà, de regulis iuris. l. ad ea. §. finali. sed institu. de ppetu. §. penult. contra. sed ibi dolus dederat causam cōtractui: unde ex eo agi non potest, cum ipso iure sit nullus. hic incidit secundum quosdam. Accursius.

s ¶ Ob dolum. ¶ & latam culpam.

t ¶ Tenentur. ¶ hoc fine distinctione aliqua, siue lis sit cum defuncto contestata, uel q d ad eos puenit: certè imò & si non sit cōtestata, tenetur insolidum ex dolo uel lata culpa. sed de leui non, nisi lis cōtestata sit, uel quid ad eum peruenit: C. de hære. tut. l. j. & suprà, de fideiuss. & nominator. & hęre. tuto. l. fi. Accur.

Actionis i factū quatuor sūt genera.

v INfactum. ¶ cum quatuor sint genera actionis in factum. Primum, quod ¶ quiualet actioni præscriptis uerbis. Secundum, ex omni edicto & interdicto, ex quo non datur alia actio. Tertium, subsidiaria Aquil. Quartum generalis: ut institu. de interdict. §. finali.
de qua loquitur hic? Respondent quidam de generali, de qua dicitur C. de sacrosanctis eccles. l. sancimus. contra quos est suprà, de in ius uocando. si libertus. ubi in illa quę est ex edicto, dicit habere locum legem istam. & facit pro eis suprà eodem, filiusfamilias. ubi datur quod ui aut clàm: quasi non dentur alia interdicta, uel edicta: uel actiones ex eis: quia nihil obest interdictum aliud non dari: & tamen in factum eorum loco redditam dari. Nam de dolo non datur.

contra

cōtra quasdam psonas: sed in factum sic. & ad idem ¶. de dolo, non debet. Io. dixit hic loq; de his, quæ semper in factum sunt, ut populares, id est, quæ aliud nomen nunquā habuerūt: ut de albo: & de deiectis: & aliæ multæ. & secundum hoc etiam illæ quæ sunt ex edictis, ex q bus non fuit unquam alia actio, sed sola in factum, idem erit. ut ¶. de eo p quem fac. erit. l. fin. & alia infinita. & hoc satis dici potest. ut de popularibus secundū Io. Item de aliis, quæ semper hoc nomen habuerunt, habeat locum. & hoc per l. fi libertus. ¶. alleg. & ¶. mand. si uerò non re. §. fi filio. non autē illa, quæ est subsidiaria Aquiliæ: uel æquiana lex actio. præscrip. uer. cum principalis nō det filio de Aquilia. nec ac cessoria ut in factum. arg. ¶. fi quis caut. si cū. §. qui iniuriarū. Accursius.

a ¶ Exercere. ¶ & suo nomine & directo. Azo.

† lib 4. Digesto.

† In P.F. Ac si non. in ea &c.

† Disputationum.

† alias 13. Digesto.

l ¶ Depositi. ¶ ut & ¶. depositi. l. Iulianus. Accursius.

m ¶ Putat. ¶ imò & querelā: ut ¶. de inoff. testa. l. filius. quę est contra. Itē actā. popularem. Item aliàs ut dixi. ¶. de iudi. l. si longius. §. 1. & facit ¶. de iniur. sed si uni^a. §. filio. & ¶. de pac. in personam. Item hoc in castrensi uel quasi: ut ¶. de iud. l. lis. in aduentitio aūt non exercet: ut. C. de annali excepti. l. j in fine. & đ bonis mat. l. j. nisi sit exēptus à patria potestate.

NAturales. ¶ CASVS. Naturalis obligatio cognoscitur non solum cum actio inde oritur, quod contingit cum nudo pacto conueni tibi dare x. ex cā donat. sed si actio nō nascatur: si tamē soluatur, non potest repeti. quod cōtingit in pacto nudo excepta donat. & da exempla ut in gloss. Franc. Accur.

n ¶ Competat. ¶ ut ex pacto nudo donationis: ut C. de don. l. si quis argentum. §. penult. nec tamen tunc di

familiàs possunt exercere [a].

¶ *Serui criminaliter & naturaliter obligantur: ciuiliter autem nequaquàm. h. d.*

¶ Idem lib. 7. † LEX XIII.

SErui ex delictis quidem obligantur [b]: & si manumittātur, obligati remanent [c]: ex cōtractib. ātciuiliq đē nō obligāt, [d] sed nāliq & obligāt, & obligāt. Deniq; si seruo, q mutuā mihi pecuniā dederat, manumisso soluam, liberor [e].

¶ *Licet creditor aut legatarius agēte re pulsi fuerint p hęredē exceptiōe, eo q emācipatus sperabatur repetere bo. pos. cōtra ta. si tñ emancipatus omittat bo. pos. potest iterū agere creditor et legatarius. h. d.*

¶ Iulianus. † LEX XIIII.

QVi cū hærede egit [f], exceptione submotus est, † Si non in ea causa tabulæ testamenti sint, ut contra eas emancipato bonorum possessio dari possit. Emā cipato bonorū possessionē omittente, non iniquè postulabit creditor, restitui [g] sibi actiones aduersus scriptum hæredem. nam quan diu bonorum possessio contra tabulas filio dari potest, hæres quodammodo debitor non est [h].

¶ Idem libro † 4. LEX XV.

QVi à seruo hæreditario mutuam pecuniam acceperat, & fundum uel hominem [i] pignoris causa ei tradiderat, & precariò rogauit, precariò possidet. Nā seruus hæreditarius sicuti per traditionem accipiēdo, proprietatem hæreditatis acquirit: ita precariò dando efficit, ne res usucapi possit [k]. Nam & si cōmodauerit, uel

i ¶ Vel hominem. ¶ hæreditarium à se bona fide possessum. Accur.

k ¶ Vsucapi possit. ¶ à tenente alij dicunt à quocunque: quasi præcarium sit utrium rei. & sic nota, quòd retinetur possessio hæreditati, ut per ministrum. & facit ¶. de acqui. hære. l. gerit.

l ¶ Nam ex hac causa. ¶ scilicet peculij. & facit suprà, de pigno. actio. si rem. Accur.

m ¶ Intelligi debet ¶ f. hæreditati. & per hoc futuro hæredi: ut instit. de stipu. ser. i prin. imò nō s. quæritur possessio hæreditati: ut ¶. si quis test. lib. l. j. §. Scæuola. sed hic dicit fingi. quid si non ex causa peculiari rem pignori accepit? resp. idem est: nam non tantum ex peculiari, ue rumetiam ex causa dominica quærit domino possessionem ignorāti: ut ¶. de acquir. poss. quod seruus. & l. fi me in uacuam. ergo & hæreditati: quia uicem defuncti sustinet: ut C. depositi cum hæreditas. largè ergo hic accipe peculium, id est non ex maleficio: ut d. l. quod seruus. maximè autem uerum est in peculiaribus, in quibus usucapio currit do minis ignorantibus: ut suprà, pro socio. l. ij.

† lib. 33. Di gesto.

† 54. Dige.

† Sic Du. at in P.F. consistunt. In quibusdā aūt exemplarib. manuscriptis cōstituunt.

† lib. 73. Digestorū.

OMnes debitores. ¶ CASVS. Teneor dare tibi Stichum ex causa dona. uel simili causa lucratiua. eundem Stichum acquisiuisti ex causa legati à quodam tibi relicti: uel ex simili causa lucratiua. dicitur quòd liberatus sum à te. fecus autem est si promiserim eum tibi dare ex causa emptionis: deinde succesisti cuidā cui debebatur idem Stichus ex causa legati. nā licet eum Srichum acquisieris ex prædicta causa legati: adhuc tamen tibi teneor. idem econtra, scilicet ut licet eū à me habeas act. ex testamento, item si ex causa dotis eum Stichum acquisiuisti, adhuc ego tibi teneor quasi non ex lucratiua causa habeas. Et ut breuiter dicam: cū ex causa nō lucratiua teneat tibi dare Stichū: non liberor, licet eū habere cœperis ex causa lucratiua. Idem in conuerso casu. & hoc dicit hæc. l. cum duabus seq. Fran.

n ¶ Qui speciem. ¶ pura Stichum. aliud si in genere. item aliud si alij seruo meo soluero: ut ¶. de leg. j. fi seruus lega. §. j.

o ¶ Libe rantur. ¶ scilicet à creditoribus.

p ¶ Lucratiua. ¶ aliud si non lucratiua: ut ¶. l. proxi. & l. ex promissione. & facit insti. de leg. §. fi res. & ¶. de sol. quoties. & ¶. de fideiuss. l. fi reus. & ¶. de act. emp. l. non est nouum. & ¶. ti. pxi. l. eum q ita. in prin.

q SI is qui. Stipulatus fuerat. ¶ ex causa non lucratiua.

r ¶ Debebatur. ¶ cum quo est iam una persona fictione iuris: ut in authen. de iure iuran. à mo. præsti. & sic debetur eidem modò ex lucratiua causa, & non lucratiua. Alij dicunt, quòd est stipulatio ex causa lucratiua: sed legatum non: quia fit ob meritum: ut suprà, pro socio. l. nec adiecit. quod non placet. tertij dicunt, q propter diuersitatem personarum hoc contingit: quæ diuersitas fuit in princip. & sic dicunt utranque causam lucrativam: & secundum hoc non contradicit lex superior. sed prima placet.

s ¶ Remaneret. ¶ ut infrà, l. proxima.

t EX promissione. Intelligitur. ¶ si ergo ab aliquo mihi debetur Stichus, & alius eum mihi in dotem dederit, non liberat primus. & facit C. de impo. lu. de. l. j. & suprà, l. pxi. & suprà, manda. l. Iulianus ait. & de dona. inter uirū & uxo. l. si quis q uxore. §. si uxor. Iulianus ait. & de dona. inter uirū & uxo. l. si quis p uxore. §. si uxor. & suprà. de condi. ob caus. l. fi donaturus. §. j. & suprà, quibus modis pig. uel hypo. sol. sicut. §. fi debitor.

Seruus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEruus.§ CASVS Si seruus delinquit iussu domini, ut occidendo aliquem uel furtum faciendo, uel aliquod simile graue delictū faciendo: tenetur liber factus, & sic nō excusat eū iussus domini. si autem in rixa aliqua quæ erat inter dñm serui, & quēdā aliū, aliqua de causa seruus iussu domini immiscuit se, & aliqđ leue facinus commisit: non tenetur prædictus seruus liber factꝰ: quia iussus domini excusat eū in modicis delictis. Fran.

† Alphen⁹ libro Digestorum.

a ¶ Audiens.§ aliàs audiens, aliàs obediens.

† Iuxta hoc est elegans disceptatio apd Gelli. libr. 2. noct. Attic. cap. 7.

b ¶ Piraticam.§ i. nauticam rapinam. Accur.

c ¶ Iudicium.§ directum. Accur.

d ¶ Eum.§ seruum liberum factum. Accur.

Pendere qualiter accipiatur.

e ¶ Pendere.§ media correpta, i. sustinere. unde uersus. Pēdo do pœnam: dum pendeo suffero pœnam.

f ¶ Facinus.§ i. dolus. Accur.

g ¶ Iudicium dare.§ cum domini tuēdi causa quid fecerit, excusatur: ut §. ad Sylla. l. 1. §.

† Iulianus. li. 3. ex Minicio.

excusātur. si autem iussu domini, & in atrocibus nō excusatur: sed minus punitur: ut C. ad l. Iul. de ui. l. seruos. in non atrocioribus in totum excusātur per l. istā & suas concor. aut fine iussu: & tūc nec in atrociorib. nec in aliis excusātur. & concor. §. quod ui aut clām. is qui. §. si tutores. & ỹ. de iurei. l. sed si unius. §. si iussum. & §. de noxali. l. ij. & §. rerum amota. l. mulier. §. 1. & ỹ. de regu. iur. l. ad ea. & quod ibi not. & l. uelle. & suprà ad l. Aquil. liber homo. & quod ibi nota. Accursius.

† lib. 3. quæstion.

† De diuerso itellectu huius l. ij. de apud Ioan. Ant. rubeum. in l. uinū. à nu. 147. usque 156. suprà si cert. pet. & ibidem per Paul. à monte pico. nu. 14.

† lib. 7. quæstio. & ars Iulianus.

† Textus i principio, & iūcto §. de illo. ỹ. e. l. Ang. in l. si posit tres reputat sin gu. ad hoc q̄ licet ars admittat moræ pargatio ubi nō est dies & pœna: tñ non habet locum ubi pcessit geminata interpellatio & geminata mora: Bolog.

¶ Vlpianus. LEX XIX.

SEruus non in oībus rebus sine pœna dñi dicto audiens[a] esse solet: † sicuti si dūs hoiem occidere, aut furtum alicui facere seruum iussisset. quare quamuis dñi iussu seruus piraticam[b] fecisset, iudicium[c] in eū post libertatē reddi oportet: & quodcūq; ui fecisset, quæ uis à maleficio nō abesset, ita oportet eum[d] pœnas pendere[e]. Sed si aliqua rixa ex litibus & contentione nata esset, aut aliqua uis iuris retinendi causa facta esset, & ab his rebus facinus[f] abesset, tūc non conuenit prætorem, quod seruus iussu domini fecisset, de ea re in liberum iudicium dare[g].

¶ Idem. LEX XX.

CONtraxisse[h] unusquisq; in eo loco intelligitur, in quo ut solueret, se obligauit.

¶ *Promisisti mihi decem corbes olei Mutinæ usque ad carnisprium, & de hoc dedisti fideiussorem, qui similiter promisit, debet inspici quantum ualeat oleum in carni sprinio. b. d.*

¶ Affricanus. LEX XXI.

CVm quis† in diem mercē stipulatus, fideiussorē accepit, eius temporis æstimatio spectāda est, quo satis acceperit[i].

¶ Idem. † LEX XXII.

TRaiectitię† pecuniæ nomine, si ad diem soluta nō esset pœna[k] (uti[l] assolet) ob operas[m] eius qui eam pecuniam peteret, in stipulationem erat deducta, is, qui eam pecuniam petebar[n], parte exacta petere desierat[o]: deinde ĩterposito[p] tēpore interpellare ¶ instituerat. Consultus[r] respondi, eius quoque[s] tēporis, quo interpellatus[t] non esset, peti posse pœnam[u]: ampliùs etiam si omnino interpellatus non esset, nec aliter non cōmitti stipulationem, quàm si per debitorem nō stetisset[x] quò minus solueret. aliòquin[y] dicendum esse, si is, qui[z] interpellare cępisset ualetudine impeditus interpellare desiisset, pœnam[a] non cōmitti. ¶ De illo† sanè potest dubitari, si interpellatus[b] moram ipse fecerit, an quāuis pecuniam posteà offerat, pœna nihilominus cō mittatur. Et hoc rectius dicitur[c]. Nam & si[d] arbiter ex compromisso pecuniam certo die dari iusserit, neque per eum, qui dare iussus fit, steterit, non committi pœnā respondi: adeò[e] ut & illud Seruius rectissimè existimauerit: si quādo dies, qua pecunia daretur, sentētia arbitri cōprehensa non esset: modicum spatium datum uideri[f]. Hoc idem dicendum est, & cùm quid ea lege uænierit, ut nisi ad diem pretiū solutum fuerit, inempta res fiat[g].

¶ *Vbi non requiritur consensus tacitus uel expressus, furiosus potest obligari: & obligatio sibi quæri, sicut homini sanæ mentis. Bar.*

¶ Pomponius libro Sing. reg. LEX XXIII.

SI à furioso[h], cùm eum com-

† Ad huius tex. intellectum uide Io. Crot. ĩ l. si insulam num. 26. & 28. de uerbo. obli. & ibi Iacob. de Nig. nume. 100. in fi. uersi. tertio principaliter. & num. 106. & Io. Hannibal. nu. 87.

a ¶ Pœnam non committi.§ quod non est uerum. & facit §. de usuris. l. mora. Accur.

b ¶ Interpellatus.§ à seruo. Accur.

c ¶ Et hoc rectius dicitur. § scilicet ut pœna comittatur non obstante quòd nullus admoniut post obligationem: ut d. l. magnam. & suprà proximè.

d ¶ Nam & si.§ hoc refertur suprà nec aliter non cōmitti &c. qđ ibi dixit, probat per simile in contrario casu: hoc modo: bene dixi §. quòd tunc non committitur, cùm per promissorem nō steterit. nam &c. uel refertur ad proximum aliquo subaudito. Accur.

e ¶ Adeò ut.§ bene dico, committitur pœna. ubi dies est statuta: q̄a & committitur si non sit expressim statuta. Accur.

f ¶ Datum uideri.§ ut etiam si per promissorem steterit. purget moram: ut §. de arbi. si cùm dies. §. finali. siue ergo arbiter apponat certum diem uel non: sed lex quadrimestre tempus: elapso tempore committitur pœna. sed altero casu potest purgari, altero non: ut hic, & d. l. si cùm dies. §. fi. & l. seq. Accur.

g ¶ Res fiat.§ ut ad diem non soluta pecunia fit res inempta sine ulla interpellation e: ut suprà, de in diem addic. ubi. §. sed Marcellus. & si non steterit per eum, non fit mempta: ut suprà, de lege commiss. l. finali. Accursius.

SI à furioso.§ CASVS. Hæc lex ponit plures casus: quibus actio furioso acquiritur. Primus, quādo accepi pecuniā mutuò à furioso, credens eū sanæ mentis: & eā in rē meā conuertam. nā acquiritur certi condictio generalis furioso, ex quibus enim causis ignorantibus acquiritur, ex eisdem & furioso acquiritur: ut si seruus furiosi stipule leget furioso. Idē in similibus casibus, q̄ ponūtur in litera. Fran. Acc.

Casus in q̄bus quæritur actio furioso.

h ¶ Si à furioso.§ Hęc lex ponit multos casus, quibus etiā acq̄ritur actio

actio furioso: ut hic, & §. de leg. 2. cum pater. §. furdo. & §. si cer. pet. si à furioso. & quod ibi not. & ỹ. e. furiosus. Item & iniuriarum: ut ỹ. de iniur. l. illud. Accursius.

a ¶ Cōdictio.§ certi generalis, uel sine causa: ut §. si cer. pe. l. si à me.

b ¶ Stipulatur.§ nam acquiritur actio ex stipulatu furioso.

c ¶ Fuerat.§ furiosus.

d ¶ Ei.§ scilicet furioso.

e ¶ Condictio.§ certi generalis, uel sine causa. Accursius.

f ¶ Cōdictio.§ de qua §. dictum est.

g ¶ Acquiritur.§ ratione consumptionis magis q̄ consensu: ut hic, & §. si cer. pet. si à furioso. & l. non omnis. §. si pupillus.

h ACtionum genera. Duo.§ imò tria: quia mistę: ut insti. de actio. §. quædam. sed illæ sub his comprehēdūtur. & hic dic ut not: insti. de actio. §. 1. Accursius.

i ¶ Quæ condictio.§ largè accipe pro omni personali: ut instit. e. §. appellamus.

k ¶ Rem nostram.§ uel quasi nostram: ut p Publi. uel hypothecariam: & aliæ quæ enumerantur institut. de actio. 1. & 2. col. Vel dic q̄ gratia exempli dicit de ista.

l ¶ Possidetur.§ uel quasi possidetur.

m ¶ Possidet.§ uel dolo fecit, quo minus possideret. & facit suprà, de rei uendic. finauté. §. 1. & C. de alie. iud. l. j. Item sunt quædam personales, quæ contra possidentem dātur: ut noxales, quæ cū capite ambulant. Item quod ui aut clam. & aquæ pluuiæ arcendæ, sed aliæ personales non: ut ex empto contra uēditorem siue possideat siue non.

n ¶ Eūdem.§ & aduersus hæredem eius. Accursius.

o ¶ Actionum auté.§ hanc diuisionem non multum approbat Ioannes.

p ¶ Lucri causa.§ fui maximè. Accursius.

q ¶ Aliquo.§ scilicet. Accur.

r ¶ Ex facto.§ ex maleficio cognito iure ciuili unde propria sit actio.

s ¶ In factum.§ quæ pro eo facto datur, quod in speciale nomen maleficij non cadit. Azo.

t ¶ Vocatus est.§ ut §. de in ius uoc. l. si libertus. & l. pe. & l. fi.

u ¶ Aut ciuiles.§ largè accipe introductas à qualibet parte iuris prę terquam ex edicto prætoris. nam illæ honorariæ sunt, & quæ ueniunt ex iure prætoris: & illas largè similiter accipe, ut ædilitiæ contineantur ut ỹ. ti. 1. stipulationum. §. prętoriæ. & die plenè, ut instit. de actio. §. fed iſtæ, sed dubitatur de quibusdam: quod dic, ut ibi notaui. Item nota, q̄ licet obligationes sint de iure gent. actiones tamen de iure ciuili sunt: ut §. de origi. iuris. l. ij. §. deinde. Accursius.

x OMnes pœnales. Etiam ad hæredes. § id est, hæredibus & in hæredes: nisi in casu: ut suprà, ne de ſta. defun. l. j. §. sed interdum. & in alio: ut suprà, de oper. libe. l. si operarum. & in alio: ut C. de potem mentis esse putarem, pecuniā quasi mutuā acceperim, eaq; in rem meam uersa fuerit, condictio[a] furioso acquiritur. Nam ex quibus causis ignorantibus nobis actiones acquiruntur, ex iisdem ēt furiosi nomine incipit agi posse: ueluti cùm seruus eius stipulat[b], & cùm furtum ei fit, aut damnum ei dando in legem Aquiliam committitur: aut si fortè, cùm creditor fuerat[c], fraudandi eius causa debitor alicui rem tradiderit. ¶ Idēq; erit si legetur ei[d], uel si per fideicommissum ei relinquatur. Itē si is, qui alieno seruo crediderat, furere cęperit, deinde seruus in rem dñi id, quod mutuum acceperat, uerterit, furioso condictio[e] acquiritur. Item si aliena pecuniam credendi causa quis dederit, deinde cōpos mentis esse desierit, posteà consumpta ea condictio[f] furioso acquiritur[g]. & qui negotia furiosi gesserit, negotiorum gestorum ei obligatur: † & eum obligat si ei aliquid abest.

¶ *Posita suprà diuisione obligationum: nunc ponit diuisionem actionum, dicens, q̄ quædam sunt in rem, quædam in personā. & ponit quando competat actio in rem, et quando in personā. posteà dicit quòd actiones quædam sunt ex cōtractu, quædam ex facto, quædam in factum. Item quædam ciuiles, & aliæ honorariæ, & ponit exempla de omnibus ut in gl. Franc. Accur.*

¶ Vlpianus. † LEX XXIIII.

ACtionū genera sunt duo[h]; In rem, quæ dr † Vendicatio: & In personā, quæ Cōdictio[i] appellatur. In rem actio est, p quā rem nostram[k], quæ ab alio possidetur[l], petimus: & semper aduersus eum † est, qui rem possidet[m].

¶ In personam actio est, qūa cum eo agimus, qui obligatus est nobis ad faciendum aliquid uel dandum, & semper aduersus eundē[n] locum habet. ¶ Actionum aūt[o] quædam ex contractu, quædam ex facto: † quædā in factum sunt. Ex contractu actio est, quoties q̄s sui lucri causa[p] cum aliquo[q] contrahit: ueluti emendo, uendendo, locando, conducēdo, & cæteris similibus. ¶ Ex † facto[r] autem actio est, quoties ex eo teneri quis incipit, qđ ipse admisit: ueluti si furtū uel iniuriam commiserit, uel damnum dederit. ¶ In factum[s] actio dicitur, qualis est (exempli gratià) actio, quæ datur patrono aduersus libertum, à quo contra edictū prętoris in ius uocatus[t] est. ¶ Omnes autem actiones aut ciuiles[u] dicuntur, aut honorariæ.

¶ Idem† LEX XXV.

OMnes pœnales actiones posteritem inchoatam etiam ad hæredes[x] transeunt.

¶ Papinianus. † LEX XXVI.

OBligationes[y], quæ nō propriis uiribus[z] cōsistunt, neque iudicis officio, neq; prætoris imperio, neque legis potestate cō firmantur.

¶ Idem lib. † Differ. LEX XXVII.

ACtio in personam[a] infert, petitio in rem, psecutio in rem, uel in personam[b] rei persequendę gratià.

¶ *Actio iudicati non tollitur, propter mutuam pecuniam eidem debitori, posteà datam: licet de actione iudicati, non fit facta mentio, in secunda obligatione. b. d.*

¶ Paulus. † LEX XXVIII.

LVcio Titio cū ex causa iudicati pecunia deberet, & eidē debitori † qui condēnatus fuerat, aliam pecuniā crederet, in cautione pecuniæ creditæ nō adiecit, prę ter eam[c] pecuniam debitā[d] sibi ex causa iudicati. quæro, an integræ sint utrąque Lucio Titio petitiones? Paulus respōdit[e], nihil proponi, cur non sint integræ.

¶ Scæuola. † LEX XXIX.

SEruus[f] effectus, non idcirco, quòd posteà indulgentia principali libertatem consecutus est, rediisse dicitur in obligationem creditorum.

¶ *Impossibilis conditio utitat omnem contractum: quia hoc tacitè uidetur agi inter contrahentes, ut non ualeat: cùm impossibilis conditio contractui apponitur. b. d.*

SEruus.§ CASVS. Quidam propter delictum est damnatus in metallum, & sic amisit omnia bona sua, & est effectus seruus pœnę & per consequens est liberatus à creditoribus suis, cùm nihil habeat. posteà habuit indulgentiam à principe: & sic reuersus est in ciuitatē, non autem bona recuperauit. Dicitur q̄ nec creditoribus suis tenet. Franciscus.

f ¶ Seruus.§ uel hominis per ingratitudinem, uel supplicij: quod ue rius est: & hoc nisi recuperauerit bona, uel per eū steterit: ut ỹ. de sen. paſ. l. iij. & insti. de fi. deic. hęre. §. fi q̄s una. Sed quid, de eo qui à morte suscitatꝰ? forte aliud quia recuperat bona: ut no. §. de leg. & sena. consul. l. ex his. Accur. Non

† Peccato

† Aliàs, Pōponius lib. 5. alias idē lib 5. de cēsibus.

† lib. 27. q̄stion.

Actionis nomen triplicitèr sumitur.

† ỹ. definitionum.

† lib. 4. Responso.

† In P. F. nō sūt hęc qui condēnatus fuerat.

† lib. 1. Responso.

¶ Adde q̄

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ang. in l.si marito. §. solu. matr. tenet cõtra hanc gl. nõ ẽ tenedus ab ea petere quæ nota ui in l. ea, q̃ raro. i apostil. eo. uer. §. de reg. iu. †li. 2. fideicomiss.

† Ista lex est notabilior q̃e sit in iure, ad id q̃d dicitur in summario. Bolog. Et de istis conditionib⁹ impossibilib. appositis i matrimonio. unde plene in c. ult. de cõd. appo. extrã, & i cano. solet. 32. quæ. 2. †lib. 2. iur. epitomarũ

† Anto. Augu. emẽda. li 1. ca. 2. ex P. F. legẽdum admonet trãsmiss am non uideri.

Martianus. † LEX XXX.

NOn solũ †stipulationes impossibili conditioni [a] applicatæ, nullius momẽti sunt: sed etiã cæteri quoque contractus (ueluti emptiones, locationes) impossibili cõditione interpositæ, æque nullius momenti sunt: quia in ea re, quæ ex duorum pluriumve cõsensu agitur, omnium uolũtas spectatur: quorum proculdubio in huiusmodi actu talis cogitatio [b] est, ut nihil agi existimẽt appositæ eã cõditionẽ, quam sciant esse impossibilem.

Hermogenianus. † LEX XXXI.

CVm ex uno [c] delicto plures nascũtur actiones, sicut euenit, cum arbores furtim cæsæ dicũtur [d], omnibus experiri permitti, post magnas uarietates obtinuit [e].

¶ Actiones penales transeunt in hæredes lite cõtestata cum defuncto: aliàs nõ. b. d.

Paulus lib. 3. decre. LEX XXXII.

CONstitutionibus, quib. ostenditur hæredes pœna non teneri, placuit, si uiuus cõuentus fuerat, etiam pœnæ persecutionẽ †remissam non uideri, quasi [f] lite cõtestata cum mortuo.

¶ Propter seruum cæsum competunt duæ actiones, iniuriarum. l. & Aquilia. & si actum fuerit una, agetur altera in id, quod plus est in ea. b. d.

Idem lib. Sing. de concurrentibus actionibus. LEX XXXIII.

QVi seruum alienum iniurio sè [g] uerberat, ex uno facto incidit & in Aquiliam, & in actionem iniuriarum. Iniuria enim ex affectu fit: damnũ ex culpa: & ideò possunt utræque competere. Sed quidam aiunt, altera electa alterã consumi [h]. Alij per legem Aquiliam actionem iniuriarum consumi: quoniã desijt bonum, & æquũ esse iniuriarum condemnari eum qui æstimationem præstitit. Sed fi antè iniuriarum actum est, teneri eum ex lege Aquilia. Sed hæc [i] sententia [k] per prætorem inhibenda est: nisi in id, quod amplius ex lege Aquilia competit, agatur. Rationabilius [l] itaque est cã admitti sententiam, ut liceat ei, quã uoluerit actionem prius exercere [m]. Quod autẽ amplius in altera est, etiam hoc consequi. ¶ Si is, cui rem commodauero, eam surripuerit, [n] tenebitur quidem, & commodati actione, & cõdictione [o]: sed altera actio alteram perimit, aut ipso iure, aut per exceptionẽ, quod est tutius. ¶ Hinc [p] de colono responsum est, si aliquid ex fundo tuo subtraxerit, teneri eum & condictione [q], & furti, quin etiam ex locato. Et pœna quidem furti non confunditur [r]: illæ autem inter se miscẽtur [s]. & hoc in legis Aquiliæ [t] actione dicitur. Si tibi commodauero uestimenta, & tu ea ruperis, utrq̃ue [u] enim actiones rei persecutionem continẽt. Et quidem post legis Aquiliæ actionem utiq; commodati finietur: post commodati autem an Aquilia remaneat in eo, quod in repetitione triginta dierum amplius est, dubitatur. Sed uerius est remanere [x]: q̃a simplo accedit [y], & simplo subducto locum non habet.

¶ Primò ponit unã regulã, in actionibus prætorijs persecutorijs. Secundò ponit unã regulã in actionibus pœnalib. Tertiò ponit unã regulã qualiter transeant actiones cõtra hæredes. Quartò ponit exẽplũ de actio

tenetur condict. furtiua, item act. furti, item ex locato. & si agatur una istarum, non tollitur act. furti, sed inter se bene tolluntur. Item Aquil. tollitur, per act. locati, in hoc casu. Tertiò dicit, Commodauit tibi uestimenta, & tu ea fregisti, teneris commodati act. item Aquil. & si agatur Aqui. tollitur act. commodati. secus econtrà, nã in eo, quod ultrà est i-Aq. l. remanet post act. commodati. Franciscus.

g ¶ Iniuriosè. § ita q̃ rumpit brachiũ. Accursius.

h ¶ Consumi. § dicũt quidam, & male.

i ¶ Et hæc. § non solũ aliæ superiores.

k ¶ Sententia. § q̃ teneatur Aquilia primò conuentus iniuriarum l ¶ Rationabilius. § nunc soluit.

m ¶ Exercere. § Sed nonne ad aliud & aliud dantur, cùm una ad cõtumeliam, alia ad damnum detur? ergo una alterã tollere non debet: cum nec possit in una uenire, quod in altera continetur: ut §. ad l. Aquil. sed & fi. §. j. & §. de iniur. item apud. §. fi. qs uerberato? Respõdeo, imò potest. nam agendo iniuriarum, & inrando pro quanto uoluet &c. potest etiam damni rationem petere. argu. §. de ui & ui ar. l. j. §. illud utiq;. & §. plane. sed & lex expressa est: quia uenit in iniuriarũ actione, & damnum: ut C. de iniur. l. dominum. sed aliud in actione de peculio & tributoria q̃ a tollunt electione non confiderato, quantum per aliam exegit: ut §. de tribu. quod in hæredem. §. eligere. cum ibi ex cõtractu, hic ex maleficio loquatur. & facit §. loca. si uulneraueris. & §. commo. undè quærit. in fi. Item not. hic q̃ alteram non exercet, nisi in id quod excedit: ut §. de actio. empt. prædia. Sed contrà §. de priua. delic. l. pen. Sol. hic loquitur, cum ex uno facto plures procedunt actiones: ibi ex diuersis: ut ibi diximus.

Actio de peculio & tributoria an tollaṫ electione.

n ¶ Surripuerit. § utendo ad alium usum.

o ¶ Condictione. § furtiua: ut supra de condi. furt. l. qui furtum. Accursius.

p ¶ Hinc § id est, ex supradicto responso.

q ¶ Condictione. § furtiua.

r ¶ Non confunditur. § id est non tollitur: ut §. pro socio. l. rei communis. Sed contra §. de fur. l. fi is cuius. Sol. ut ibi. Accur.

s ¶ Miscentur. § id est una per alteram tollitur: & sic intelligitur d. l. is cuius.

t ¶ Aquiliæ. § ut tollatur per locati: & econtra: ut supra loca. si uulneraueris.

u ¶ Vtræque. § commodati & Aquil. Accur.

x ¶ Remanere. § aliàs sine non: & aliàs non remanere. si habes sine non, nihil est contrà: & tunc, q̃ subiicit simplo subducto, locum non habet. si petitio simpli, sed huius actionis sic. & sic est arg. q̃ iure actio. net peritio simpli: sed uerò habeas cum non, quasi dicat nõ remaneat. arg. C. de iudi. l. j. si uerò habeas cum non, quasi dicat nõ remaneat, arg. C. de iudi. l. j. si uerò habeas cum non, quasi dicat nõ remaneat. pro quo est etiam C. depositi. l. iiij. sed tunc est contra. §. commo. unde quæritur. in fi. Sol. hic de stricto iure, ibi de æquitate, quæ prævalet: ut C. de iudi. placuit. Item contra. §. ad leg. Aquil. item Mela. §. si plures. in fi. Sol. ut ibi. Accur.

Aegras quæque rigor prævalet.

y ¶ Accedit. § repetitio triginta dierum.

IN honorariis. § CASVS. Actiones honorariæ, item prætoriæ, quæ habent res persecutorias competũt & post annũ. cæteri intra annũ & da exemplũm ut in glos. hic posita. Secundo dicit, act. prætoriæ quę post annum nõ dantur, nec in hæredem dantur, nisi ut lucrum si quod est ab hærede extorqueat: ut est in act. de dolo, & interdicto, unde ui, & in similibus. Tertiò dicit, ille act. continẽt rei persecuti. quibus prosequimur, quod ex patrimonio nobis abest. & da exemplum ut in glos. Accur. quæ incipit: ut &c. Quartò dicit, quòd act. rescissoria, id est antiqua actio. in rem uel in personam quæ redditur ope restitu. usuca. rescissa anno finitur: q̃a contra ius ciuile competit. Quinto dicit, cum duumuiri accipiunt pecuniã mutuò nomine ciuitatis & nõ est uersa in utilitatem ciuitatis, tenentur ipsi duumuiri etiam post annum. si autem esset uersa pecunia in utilitatem ciuitatis: tunc tenẽt ciuitas etiã post annum, ad illã pecuniã reddendã. Franciscus.

† lib. j. ad edict. Prætor.

Vindicationis in R. F.

Actiones prætoriæ rei persecutoriæ regulariter sunt perpetuæ: pœnales uero annales sunt.

z ¶ In honorariis. § id est in prætoris. Hic not. duas regulas. Prima, quòd prætoriæ rei persecutoriæ sunt perpetuæ, ut quorum bonorum &c. & similes: ut §. eo. §. illę autem. sed hoc fallit in ædilitiis, ut redhibitor. quæ sex mensibus: & quanto minus quæ anno. durant ut §. de ædil. edi. sciẽdum est. §. fi. & l. si uenditor. & l. quod si nolit. §. fi quis. sed illud ideo quia contra ius ciuile datur. Item eodem modo respõdetur §. ea. l. §. sed cum rescissa. Item fallit hæc regula. §. quod fal. tut. auth. l. huius actionis. §. his actiones. sed respondeo: illa in dolo cõcipitur quod est delictũ & sic patet, quod illa regula habet locum in illis persecutoriis tantũ quæ non sunt ex maleficio. Item eodem modo respondeti potest §. quæ in fraud. credit. l. qui autem. §. fi. & l. air prætor. §. annus. licet alij respondeant, quod illud in eo, quod nõ peruenit, per l. eandẽ, ait prætor. §. penult. Item fallit C. de dolo. l. fi. sed ibi est delictum. Item fallit §. de eo per quem fact. erit. l. j. §. pe. So. ut ibi. Item fallit C. unde ui. l. ui pulsos. & §. de ui, & ui ar. l. j. in prin. sed & ibi est delictũ Item fallit §. de alie. iudic. mu. cau. fac. non solum. §. fi. sed ibi uertitur delictum. sic & fallit i omnibus aliis persecutoriis, prætoriis, quibus uertit delictũ sic quæ regula remanet in his, in quibus delictũ nõ uertitur ut in prædictis legibus patet. & J. e. l. §. illæ. Secũda regula est, quod cæterę prętoriæ, id est pœnales, uel etiam non pœnales, dũmodo ex delicto, sint annales. quia & tantum durabat prætoris imperiũ: ut hic, & instit. de perpe. act. in prin. & sunt exẽpla i albo. cor. ut §. de iur. omn. iudi. l. si quis id. item §. de in ius. uoc. l. pen. itẽ J. de pop. act. l. fi. & §. de his qui deiec. uel effu. si uerò. §. prætor. & § fi. sed & hoc fallit, ut in act. furti manifesti: quia licet sit prætoria, non tamẽ tollitur anno: sed perpetuo durat de eo, quòd peruenit: quia absurdũ &c. ut instit. de perpe. & de tẽp. actu. circa prin. & est forte ratio frequẽtia furtorũ: ut arg. J. de pœnis, aut facta. §. fi. Adiicitur tertia regula, quia illa quæ sub iecũda regula cõtinentur, non dantur in hæredem: ut eisdem exemplis probatur: nisi ad hæredem peruenit exemplificat in act. de dolo: ut hic, & §. de dolo, item q̃, & in interdicto unde ui: ut hic, & d. l. ui pulsos. sunt enim turpia lucra hæredibus extorquenda: ut §. de calum. l. in hæredem. Item quod subiicit de similibus, da exemplũ ex edicto de calum. ut §. de calum. l. j. & l. in hæredem. & alia multa, quæ magis laboriosum quam subtile est in uenire: in casu tamen ad hæredem peruenit: & tamen non tenet: ut J. ui. bo. rap. l. ij. §. fi. item in alio: ut §. de calum. hæc actio.

Actio iniuriarum an sit pœnalis.

b ¶ Post annum. § ut in actio. de nego. gest. & de peculio. Accur.

c ¶ Cæterę. § prætoriæ Accursius.

d ¶ Non dantur. § ut pœnales. Accursius.

e ¶ Ei. § id est ab hærede.

f ¶ Ex patrimonio. § quia promisit mihi decem defunctus, cui successit aliquis de iure prætorio. nam rei persecutionẽ continet, nõ pœnæ, secundũ Io. Sed quid ad rhombum, cũ de prętoriis hic dicat? Rn. Io. quia qualitas actionis uariatur, ex uariatione debitoris: ut §. de noxa. electio. §. item si ex pluribus. Item quid de actio. iniuriarum? idem pœnalis: quia nec in duplum uel in triplum, uel quadruplum datur, uel dic dupliciter dici pœnalẽ: primò quia tibi nõ adest. secundò quia mihi non abest ex patrimonio. Accursius.

g ¶ Publiciana. § ita prætoria & rei persecutoria.

nibus persecutorijs, quæ dantur contra ius ciuile. Secunda ibi, cæterę. tertia ibi, Honorariæ. quarta ibi, Ille autem. quinta ibi, Sed cum rescissa. Barto.

Idem. LEX XXXIIII.

IN honorariis [a] actionibus sic essę definiendum Cassius ait, ut quæ rei persecutionem habent, hę etiam post annum [b] darentur: cæteræ [c] intra annum. Honorariæ autem, que post annum non dantur [d], nec in hęredem dandæ sunt: ut tamen lucrum ei [e] extorqueatur, sicut fit in actione doli mali, & in interdicto Vndè ui, & similibus. Illę autem rei persecutionẽ continẽt, quibus persequimur, quod ex patrimonio nobis abest: ut cum agimus cum bonorum possessore debitoris nostri: item Publiciana [f], quę ad exemplũ uẽdicationis datur. Sed cum rescissa usucapione redditur [g], anno finitur: quia contra ius ciuile datur.

¶ In duumuiros [h] & i rẽ publicã

Vendicationis datur. § ut §. de publi. l. eum. §. Publicianę.

i ¶ Redditur. § actio. in rem uel personalis: prout erat prius, quæ dicit rescissoria: de qua dicitur instit. de actio. §. sed iste. & C. ex quibus cau. ma. l. fi. melius dixisset, de peti. in integra restitu. quã de actio. rescissoria: sed & hoc admittoq̃a statim post reuersione habeat ipsam: sed inefficacem. nisi perat in integrum restit. intra annum. si uerò petierit, anno finitur. uel dic, quod habeat eam perita restit. sed nisi iis super ea contestetur, tollitur anno, & hodie quadriennio: ut C. de temp. in integ. re stit. l. fina.

k ¶ In duumuiros. § id est magistratus municipales, uel magistratus ciuitatis: ut C. de iudic. l. fin. Hi enim tenentur etiam post annum: licet officium eorum anno finiatur: quod accipe, quando non est uersa in utilitatem ciuitatis: alias non ipse, sed ciuitas, ut subiicit, ut supra si certũ pet. l. ciuitas, & si quis cau. l. fi. & hoc ad instar tutoris & pupilli: ut C. de iure reipublicæ. l. rempublicam. nam & iste necessario subit munus, ut tutor: ut in auth. de defen. ciuit. §. penul. Est tamen arg. contra. quod etiam fi-

† Alias Vlpianus lib. 2. ad edict. †alias 4. ad edict. Prætor.

nito officio teneatur: ut infra de admin. re. ad ciui. per. ti. ij. §. in eum. sed ex eod. §. in fi. dico contra. & ibi in princ. animo. nouãdi promisit & animo liberandi ciuitatem. item impropriè ponitur res publi. ut J. de uero sign. l. eum, qui uectigal. & supra ex quibus cau. ma. sed si per prætorem. §. item inquit. nam de alia quã Romana habes necesse dicere per id quod dicit duumuiros.

Effat. § CASVS. Cõdemnatus in condict. furtiua. uel simili non infamatur. Fran. Accursius.

l ¶ Cessat ignominia. § id est infamiæ.

m ¶ Pendeant. § ut cõdictio furtiua: sed tamen grauatur eius opinio, ut §. de obsequiis. l. honori. & facit §. unde ut. l. neq;. & nota quod omnes sunt personales: ut instit. de actio. §. appellamus.

Actionis uerbo. § CASVS. Hoc uocabulum actio, largissimè acceptum comprehendit actiones in rem, itẽ act. in personam, directas & utiles & præiudiciales. itẽ stipulationes prætorias, ut damni infecti. Item stipulationes legatorũ & similes, item interdicta. Secundò dicit, quædam act. sunt missę, i quibus quilibet est actor & reus: ut est actio familiæ hęrcundæ, & similes. Fran.

Actiones famosę per sonales sunt.

n ¶ Actionis uerbo. § largissimè accepto. fic supra de dolo. l. & eleganter, in princ. & infra de uerbo. significo. pecuniæ. §. actionis. & facit §. e. l. actio. Accursius.

o ¶ Directa. § quæ ex mente, & uerbis legis: utilis, quæ ex mente tãtum: ut supra si qua. pau. fe. di. l. j. in prin. & l. fin. Item exemplũ. C. de hæc. uen. l. eniproß.

p ¶ Vtilis. § actio.

q ¶ Præiudicium. § id est, præiudicialis actio: ut instit. de actio. §. præiudiciales.

r ¶ Obtinent. § & sic nota, quod nihil est id, cui idipsum simile est: ut J. rem. ra. habe. non solum. & J. de præto. stipu. l. j. §. j.

s ¶ Similes. § ut de dupla: ut J. de eunẽt. l. ij.

t ¶ Interdicta. § quæ non sunt actiones, sed tum actionũ habent: & dicuntur interdicta, id est inter duos redditæ: ut supra uti possi. l. prima. Accursius.

† Verubi. † Alias Paulus lib. 3. ad Edictum. Ad ad itel. huius l. uid. fort. Garc. in l. fi unus 9. pactus. nu. 54. §. de pact.

y ¶ Et utrobi. § aliàs dicuntur mistæ. id est in rem, & in personã, ut instit. eo. §. mistæ. & facit ad §. §. fam. erc. iter cohæredes. & §. de interdi. l. interdictorum. & §. de iudi. l. in tribus. & §. uti possi. si duo. §. j.

NOn figura. § De obligatione literarum dicit hæc lex, ut ipsa contrahatur, nõ figura scilicet sola: nam & figura, & oratio quã exprimit figura literarum inducit hanc obligationẽ. immò magis ibi operatur figura, cum ex ea dicat obligatio literata. Alij dicunt quòd figura nil operatur. quod nõ placet: quia eadem ratione habent necesse dicere, quod uerba non obligẽt, sed intellectus uerborum tantum: quod nõ est uerum. nã quod ibi scilicet in stipulatione, uerba. hic scripta debet operari.

x ¶ Sed oratione. § nec oratione sola sine literis, hęc enim duo faciunt eam efficacem.

y ¶ Quatenus. § id est quia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quod ⁊ lapso biennio ut instit. de lit. obst.
b ¶ Scriptura ⁊ regulariter, uel quantum ad officium.
c ¶ Vocibus ⁊ quibus sit stipulatio. Accur.

FIliusfamilias ⁊ CASVS Filiusfamilias obligatur ex omnibus contractibus, tanquam homo sui iuris: & ob id cum eo potest agi. Franc.

d ¶ Ex omnibus. ⁊ descendentibus ex contractibus, uel ex maleficio uel quasi.
e ¶ Obligatur. ⁊ in solidum.
† lib. 3. ad edict. Prouincialem. Scæuola.
† lib. xj. ad edict.
† Iste text. est sing. & unicus iure, ad hoc, q̃ hæreditas videtur grauari, quando hęres grauatus sub nomine appellatiuo. Vnde omnis succedens in hęreditate, videtur ex hoc grauatus. Biolog.
† lib. 22. ad edict.
† lib. 21. ad edict.

f ¶ Ob id agi. ⁊ ut s. de noxa. quoties. & l. seq. & suprà de iudi. l. tam ex. & de edendo, prætor. §. sed & si filius. & suprà de peculio, si quis cum filio. & l. & ideo. sed fallit ⁊ de pollici. si quis rem. §. uoto. Item suprà ad Maced. per totum: quę sunt contra. sed hodie ad exercitum patri competit: ut C. de bon. mater. l. j. & de bo. quæ libe. l. fi.
g ¶ Cum patrefamilias. ⁊ ut puta insolidum uiuente patre.
h ¶ Potest. ⁊ an econtra agat, dic ut suprà eo. finius.

HAereditariarũ. ⁊ CASVS Legatarij dicuntur creditores hæreditarij: & act. eis competentes hæreditariæ dicuntur. Franc.

i ¶ Hæreditariarum. ⁊ hæreditariam uocat, qua tenetur hæreditas.
k ¶ Loco. ⁊ legatarij. ergo & fideicõmissa. creditores dici possunt hæreditarij, si iter eos cõtrouersia sit de legatis soluendis sibi. si autẽ inter creditores & eos potiores sunt creditores: ut ſ. de separa. l. creditoribus. & l. quoties. & C. de iure. delib. l. fi. §. sed & si legatarij.
l ¶ Et legata. ⁊ pura, non conditionalia: ut ⁊. is cui.
m ¶ Cœperint. ⁊ hoc faciebat dubium: sed utrobique hæres ex causa hæreditatis tenetur.
n Q Voties. ⁊ exemplum: si quis à nõ domino emerit bona fide & per traditionẽ accepit, & nõ dum sit usucaptum: si cadat à possessione, habet pub. aliud exemplũ. ait prætor: si quid dolo malo factum esse dicetur si alia actio non sit, de dolo dabo. sed illud ubi lex inducit nouam, & non remouet ueterẽ utraque agi potest: ut C. de pet. hæred. l. fi. in fine. Accursius.
o ¶ Lex. ⁊ sine uetus siue noua.
p ¶ Ea. ⁊ de qua in lege continetur.
q ¶ Actione. ⁊ quam introduxit: ut patet in constituta reiecta receptitia: ut C. de consti. pe. l. ij. item in act. ex stipula. reiecta rei uxo. act. ut C. de rei uxo. act. l. j. in prin. itẽ obtinet hoc quando ex uno facto: ut ſ. eo. l. cum ex uno.
r ¶ Veteres. ⁊ si tale sit negotium, ubi & ueteres competuntiut C. de sepul. uio. l. qui sepulchrũ. in fin. & ⁊. de reg. iur. quoties duplici. & ſ. de con. ex leg. l. j. Item est exemplũ de condi. ex l. noua. & antiqua & hypothecaria, quæ datur creditoribus ad reuocãdas res datas in solutũ ab hærede: ut C. de iure deli. l. fi. §. licentia. Itẽ exemplũ est. C. de pet. hære. l. fin. ubi est nego. gest. & ex l. condictio. Item de act. arb. fur. cæſ. noua in locum Aquil. antiquæ.
s ¶ Actiones competere. ⁊ dicebant.
t ¶ Si ex eodem facto. ⁊ id est delicto.
v ¶ Competant. ⁊ ueluti Aquil. & iniu. ut suprà eo. cum ex uno. & l. qui seruum.
x ¶ Postea. ⁊ Quia una sit actum cũ iam alia esset actum: uel postea in sequenti indicio.
y ¶ Potius. ⁊ scilicet quam contrarium.
z ¶ Minus est. ⁊ in posteriori. Azo.
a ¶ Consequatur. ⁊ scilicet, quod tantum uenit in priori. & facit ⁊. ui. bo. ra. l. j. Accursius.

IScui. ⁊ CASVS Legatarius cõditionalis nõ dicitur creditor nisi prius existat conditio, sed ill qui stipulatur sibi decem dari sub condi. creditor dicitur etiam interim. Vltimo dicit, Creditor ille dicitur qui habet aliquam act. saltem ciuilem, quæ except. nõ possit tolli: uel honorariam: uel in factum extraordinariã, de qua habes C. de sacrosan. eccles. l. sancimus. Franciscus.

b ¶ Creditorem esse. ⁊ quantum ad hoc creditoris locũ obtinet, ut in possessionem mittatur, itẽ ut ei caueatur, item ut in Falcidię ratione debitũ deducatur: ut suprà ex qui. cau. in poſ. ea. l. in possessione. & de iudic. in omnibus. & suprà ad legẽ Falcid. in quantitate. §. magna.

cuit non minus ualere quod a scriptura ⁊ quàm quod uocibus c lingua figuratis significaretur.

¶ Caius. LEX XXXVIII.

XFIliusfamilias ex omnibus d causis tanquam paterfamilias obligatur e: & ob id agi f cum eo, tanquam cũ patrefamilias potb.

¶ Paulus. LEX XXXIX.

HAereditariarum i actionũ loco k habentur & legata l, quamuis ab hærede cœperint m,

¶ Idem. LEX XL.

QVoties n lex obligationẽ introducit, nisi nominatim cauerit, ut sola ea p actione q utamur, etiam ueteres r eo nomine actiones competere s. ¶ Si ex eo dẽ facto t duæ competant u actiones, posteà iudicis potius v partes esse, ut quod plus sit in reliqua actione, id actor ferat: si tantundẽ, aut minus, x id consequatur y.

¶ Vlpianus. LEX XLI.

XIS, cui sub cõditione legatũ est, pendente conditione non est creditor: sed tunc cum extiterit cõditio: quamuis eum qui stipulatus est sub conditione, placet etiam pendente conditione creditorem esseb. ¶ Creditores eos accipere debemus, qui aliquam actionem c uel ciuilem habent (sic tamen, ne exceptione submoueantur) uel honorariam actionem, uel in factum d.

¶ Paulus. LEX XLII.

OBligari e pót paterfamilias suæ potestatis, pubes, compos mentis. pupillus sine tutoris authoritate non obligatur f iure ciuili. Seruus autem ex contractibus non obligatur. g.

¶ Ponit quatuor modos obligatorios. Primum declarat ibi, Circa diem. Secundũ ibi Cõditio uero, Tertiũ ibi Modus aũt, Quartum ibi, Accessio uero.

¶ Idem. LEX XLIII.

OBligationum ferh quatuor causæ sunt. aut enim dies in his est, aut conditio, aut modus i, aut accessio k. Circa diem duplex inspectio est. nã uel ex die incipit obligatio, aut confertur in diẽ. Ex die: ueluti, Calendis Martiis dare spondes? cuius natura est hæc, vt ante diẽ nõ exigatur.] Ad diẽ

Item quo ad hoc ut spem trasmittat: ut instit. de uerbo. oblig. §. ex conditionali. In legato secus: ut C. de cad. tollend. §. finaute. nisi in persona liberorum, ut §. in nouissimo. Accur.
c ¶ Actionem. ⁊ scilicet habeant.
d ¶ Vel in factum. ⁊ extraordinariam: ut C. de fac. sanc. eccles. l. sancimus. & facit ⁊. de uerb. sign. creditores. & l. creditorum. & l. si cui. Accur.

Bligari. ⁊ CASVS Paterfamilias. suæ potestatis pubes potest obligari. pupillus autem sine tutoris authoritate, nõ potest obligari. seruus non obligatur ex contractibus. Franc.
e ¶ Obligari potest paterfamilias. ⁊ naturaliter & ciuiliter.
f ¶ Non obligatur. ⁊ ciuiliter, sed naturaliter: ut institu. de fideiuſſ. in princip. & suprà eod. ferui. nisi in casu: ut C. an seruus ex suo fac. l. iij. & facit infrà eo. pupillus. & ſ. eo. l. j. §. furiosum. & ⁊. titu. j. l. puberes. & ⁊. de noua. si pupillus. & l. j. §. j. & ſ. de neg. gest. ait præror. §. pupillus. & suprà de pecu. l. nec seruus. & institu. de inuti. stipula. §. furiosus.

Alex. in l. cum ex filio. de uulga. & pup. sub. ſ. in ij. col. & in l. cũ quidam. C. de imp. & aliis subſtit. hàc gl. extollit pro sin. ad hoc, q̃ licet legatum cõditionale, alias non transmitta tur ad hæredes, mor tuo legatario ante mortem testatoris, uel euentũ cõditionis: tamen hoc fallit in legato facto liberis. Bo log. lib. 72. ad edict. lib. 74. ad edict. Prætorij.

g ¶ Non obligatur. ⁊ sed ex delictis sic ut ſ. eo. l. serui. Accur.

OBligationum. CASVS Obligationum, id est, conuentionum ex quibus oritur obligatio, quatuor sunt causę. aut enim dies imponit in eis: aut cõditio, aut modus, aut exceptio: & de his per ordinẽ exempla dat. Primo circa diem, q̃ enim ponitur dies, ut obligatio ex die incipiat: ut promittis x. ex calendis Martij. nã ante calẽdas nõ possum exigere: quãdoque ponitur dies, ut usque ad eam debeas: ut si promisisti x. usque ad calẽdas Martij. & hoc casu elapsis calẽdis adhuc teneris. idẽ in legato. tamen si agã opponis mihi excep. uel pacti, uel doli. sic & cum trado solum sine superficie. nam superficies ipso iure sequitur solum, & sic ad te uenit: tamẽ ope. excep. retineo superficiẽ. Sequitur de condi. uidere. & conditio ponitur quandoq; antequã sit cõpletus cõtractus. ut promisisti mihi x. si nauis ueniat ex Asia. & hoc casu ante condi. non possum agere. quãdoque apponitur econditio finito cõtract. ut si promiseras mihi centũ purè: & hoc pacto facto apposita fuit condicio, quod tenearis si nauis uenerit ex Asia. nã ante condi. possum agere cum effectu sed postquam aduenit condit. si agã: obstat mihi except. Sequitur uidere de modo. & modus apponit obligationi hoc modo: promittis mihi decẽ aut Stichum: nam uno de his soluto, promissio alterius tollitur. nec unum tantũ de his possum petere, sed est in electione tua quod uis soluere, donec utrunque extat. Sequit de accessione uidere. & certe accessio quãdoq; fit rei, quãdoq; personę, personæ hoc modo, promittis mihi decẽ aut Titio dare. uel hoc modo: promittis mihi decem aut Stichum seruũ Titio dare. & homine, scilicet Sticho soluto Titio liberaris à me ope except. ¶ Si ita. ⁊ Si non dederis mihi talem fundum, promisisti mihi centum dare. Dicitur quod centum possum, & debeo petere: liberaris tamen dãdo fundum. Secũdo dicit, promisisti mihi te facturũ nauẽ mihi. & si nõ feceris: promisisti mihi centum dare. Dicitur quod prima obligatio uidetur nouata per secundam. & sic ad centum agam. & hoc intelligas cum tantum tempus præteriit, quo uauis potuerit fieri, & non fuit facta. Franc.
h ¶ Obligationum. ⁊ id est conuentionum ex quibus oritur obligatio.
h ¶ Ferè. ⁊ philosophicũ temperamẽtũ. uel dic propter locũ qui ẽt apponi potest: ut instit. de uerb. obli. §. loca. item propter purã obligationem. Item & duę, de his possunt aggregari, scilicet dies & modus.
i ¶ Aut modus. ⁊ ut illud aut illud.
k ¶ Accessio. ⁊ ut si stipulor mihi aut Titio. Accur.
l ¶ Non exigatur. ⁊ ut instit. de uerbo. oblig. §. omnis. & ſ. mand. l. si mandato Titij. §. Paulus.

Dare

Qualiter intelligantur istæ obligationes. ex die, & ad diem.

a ¶ Dare spondes. ⁊ ut posteà non tenearis: ut ⁊. ti. j. l. eum qui. §. qui ita. & ſ. manda. l. si fideiussor. in fi.
b ¶ Placet. ⁊ his uerbis, promitto tibi libram ceræ usq; ad decẽ annos: uel lego tibi tale quid dandũ usque ad decẽ ann. abinde in antea nolo teneri. Et no. quod stipul. non potest ita cõtrahi usque ad tẽpus: pura decem annos, ut post tẽpus desinat ipso iure teneri. Item in legato: ut in exemplo suprà posito: & est ratio: quia obligationes debent esse perpetuæ ut suprà de seruitut. l. iiij. & ita non ipso iure post tempus tollun tur, sed exceptione: quia tempus non est modus &c. sed solutione, pacto, nouatione tolluntur: in casibus nudo pacto: ut iniuriarum & furti.
b ¶ Placet. ⁊ No. diligenter differẽtias inter has obligationes: quia ex die, etiam ante diem tenetur, licet non cum effectu: ad diem etiã posteà tenetur, licet sine effectu.
c ¶ Non posse. ⁊ scilicet ut ipso iure desinat teneri post tẽpus: scilicet per except. ut sequitur: aliàs contradiceret superioribus: & quod aliàs dicitur præscript. xx. an. tolli actionem intellige per except. remanet enim naturalis, & ciuilis tollitur.
d ¶ Quam legatum. ⁊ sed in usufru. ad tempus legato dubitari potest: ut ⁊. de usufr leg. liiij. licet secus ẽt in alia seruitute: ut ſ. de seruitu. l. iiij. sed & ibidẽ respon. quod licet ad tempus constituatur, tamen etiam post tẽpus durat sed exceptione repellat actor. & sic etiam intellige suprà usufruc. quem ad. ca. l. si usufruct. nomine. §. planè. item cõtra. C. de le. l. fi. Sol. ut ibi. Item facit ⁊. de leg. j. l. nemo potest.
e ¶ Deberi. ⁊ inter quos nõ est dies uel tempus. sunt autem illi modi instit. quo mo. tol. obli. per totum.
f ¶ Deberi. ⁊ scilicet nouatione, solutione, & pacto.
g ¶ Sic & in tradendo. ⁊ talis est similitudo: sicut naturale est obligationis ut nõ regatur tempore: & sit impossibile, ut eo regatur; nec de tempore curemus: sic naturale est huius traditionis soli ut non queratur de pacto superficiei, quasi impossibili, nec eo regatur: sed sic ut in obligatione exceptio habet locũ: sic in hac traditione exceptio locũ habet. ut concedat huic, qui excipit habitare exceptione oppositi: ut arg. ſ. de le. j. l. fi. fundum sub cõditione. §. qui fundum. & est hic arg. optimum in quæstione sabbatina. si excepi arborem cum uendebam fundũ, & eandẽ decidi, & posteà radices eius pullos uel pullones emiserunt quos mihi uendicare uolo, quia nomine arboris radices cõtinentur: ut infrà arb. fur. cæ. l. uitem. & solo cohærẽt, ut hic. ergo quod ex re mea supereſt, iure uendico: ut suprà, de rei uen. l. non solum. §. j. ut sequatur matris conditionem ut C. de rei uen. l. partum. uel uicem primæ arboris, in cuius locum natura eius possit. arg. ſ. de iudi. proponebatur. Itẽ ut superficies nõ separatur à solo, sic nec arbor à radicibus. ut hic dicitur. contrà de præsenti arbore uidetur cogitatũ arg. suprà de auro & argen. leg. fi. ita. Item licet nomine arboris contineãtur radices: non tamen continẽtur nisi propter arborem tunc stantẽ: sed illa desiit esse, ergo & hoc desiit cõpetere, quod inerat tacite: ut lego usumfru. & inest in legato iter, peritusus fructus. nemo dicet remanere iter: licet aliàs non periret iter capitis diminutione. Solu. pòt distingui, nascãtur hi pullones uiuente prima arbore, an nõ, arg. ſ. unde cog. l. j. §. fi quis. uel an nascantur super terrã super truncum primæ arboris, an sub terra. argu. ⁊. arb. fur. cæ. l. antepenul.

Arboris nomine radices continentur.

h ¶ Nihil proficit. ⁊ de rigore iuris: secus de æquitate.
i ¶ Et superficies transeat. ⁊ hic est contra. ſ. de superfi. l. j. §. j. Solu. speciale ibi. uel dic, ut ibi dixi.
k ¶ Natura. ⁊ superficiei.
l ¶ Veluti. ⁊ Exemplum secundi casus. duos ergo casus ponit: quia si sub cõditione, nec cessit nec uenit dies, unde ipso iure peti nõ pòt: sic nõ est necessaria exceptio: ut ⁊. de uerb. significa. l. cedere. Secũdus quando pura fuit, sed posteà utroque cõsentiente apposita est cõditio quo casu statim potest agi ex pura: sed exceptio conditione nõ existẽte opponitur.

In P. F. nec aliter Du. nec alter peti &c.

m ¶ Sed & hoc casu. ⁊ scilicet, secundo cum postponitur conditio. utroque uolente sic, illum excõmunico nisi satisfecerit intra x. dies. ⁊ nã interim est excommunicatus, ut quidam dicunt. secus si præponatur condi. sed his apertè contrarium est, quod dicitur suprà de condi. & demonſt. quibus. §. quidã. sed illud in legatis habet locũ: ut & infra de. adi. leg. si legatum. item contrarium his suprà de in diem addi. l. ij. Sol. ut ibi plenè dixi. Accursius.
n ¶ Peti potest. ⁊ solum uel præcisè: ut ⁊. de sol. qui hominem §. stipulatus. & suprà de re iudic. l. miles. §. j. nisi alterum desit: ut hic, & ſ. de eo. quod certo loco. l. iij. §. qui Stichum. & ſ. de contrah. emp. si in emptione. §. penule, uel si alterum factum sit stipulatio. ut infrà tit. j. fi Stichum. sed si alter præsens sit, alter abiens: rẽc uel præsentis debetur, uel absentis æstimatio, nisi fuerit immora promissor: ut ſ. de le. j. l. cum res. §. sed si Stichum.
o ¶ Rei. ⁊ cum. ⁊ Exẽplum accessionis rei, & personæ. Accur.
p ¶ Soluto Titio. ⁊ & determinatur, quod non ipso iure: sed per except. ⁊. tit. j. l. fin. §. cũ mihi. licet Azo. & Hu. hic scripserint contrarium. sed prima quæstio huius. §. est instit. de inutil. stipu. §. si quis alij. & ⁊. tit. j. eum qui §. qui ita. & hæc est secunda pars permista accessio rei, & personæ. ſic ſ. de eo qđ cer. lo. l. ij. §. proinde mista.
q ¶ Non dederis. ⁊ quæ cum incipit à conditione, cõmittitur quando desiit posse dari fundus. quod dic ut infrà tit. j. ita stipulatus. facit suprà ad legem Falcid. l. j. §. itẽ si ita. & suprà. manda. l. si quis pro eo. & suprà de pe. leg. l. j.
r ¶ Exolutione. ⁊ quia cœpit à conditione, non à pactione.
s ¶ Pura. ⁊ ut nauem fieri.
t ¶ Quod magis uerum est. ⁊ ut fiat nouatio. & prima in secundam transferatur: quod est uerum nunc demum, cũ extiterit conditio, nõ prius. ut hic, & ⁊. de noua. l. quoties. quæ extitit cũ potuerit facere nauem, & non fecerit: ut infrà tit. j. ita stipulatus. Interim ergo nõ est nouatio ut ⁊. titu. j. l. ita stipulatus. in fine. olim ergo fiebat nouatio, cũ hoc agebaſ expreſsè, uel tacite: ut hic, & ⁊. de noua. l. omnes & C. de noua. l. fi. hodie secus: ut C. eo. l. fi. an autẽ interim ante cõmissionem pœnę possit fieri nouatio? Rñ. sic, cum pura fuerit stipulatio nec est si milis ei, quando idem purè, & posteà, sub cõditione promittatur: ut ſ. de condi. indeb. Iulia. §. ubi autem: quia ibi idẽ, hic diuersum debebit in conditionis euentum. Item not. quod lit. contest. in nouatione cõmittitur pœna si ante cõmissa non est: & si iam nõ habeo ius in nouatione! secundum hæc iura: sed debeo petere pœnam: ut argu. ⁊. tit. j. si Titius. Itẽ uidetur cõtra ſ. de except. do. apud Celsum. §. Labeo. quia etiam ueteri iure hæc nouatio nõ fieret iure ipso hoc casu: sed die, ut ibi. Item uidetur contra ⁊. tit. j. qui Romæ. §. Flaminus. quia & ibi post nouationẽ talem petitur ut fiat quod iam uidebatur nouatũ: sed ibi fuit libertatis. Item cõtra ſ. de action. empti. l. prædia. sed ibi est exceptio facti, non actionis: ut ibi diximus. Item ad idem cõtra ⁊. de stipu. seruo. l. j. §. fi. Sol. ut ibi. & facit C. de pact. l. fi pacto. & ſ. p socio, duo. & ſ. quãdo dies leg. ce. l. fi penũ. quando autẽ huiusmodi stipulationes committantur, plenius dices ⁊. titu. j. ita stipulatus. hic enim solum esse ctum nouationis expedimus. Accur.

† ad intelle ctũ huius. l. uid. Benedict. de plumb. in l. societate §. arbitrorũ sup. pro soc. nu. 20

† 20 Plautium.

† aliàs 7. ad Plautium.

ISqui. ⁊ CASVS Promiseras mihi Stichum dare: & antequã esses in mora Stichũ manumisisti, & antequam conueniaris super eo, Stichus decesserit. Dicitur, quod non teneris. Franc. Accursius.
v ¶ Isque. ⁊ scilicet Stichus. Accursius.
x ¶ Conueniretur. ⁊ ante moram. Accursius.
y ¶ Per cũ. ⁊ quia decesserit ante moram. & facit ſ. de noxa electio. §. si is. & infrà tit. j. si seruũ. §. j. & l. is qui. & suprà de peti. hæred. si à para. §. si possessor.

† Aliàs in nauí.
† Aliàs in nauí.

FVrtosus CASVS In obliga. quæ descendunt ex re, id est sine consensu partium: obligari potest pupillus & furiosus etiam sine authoritate tutoris. uel curatoris. & da exempla. in fundo quem habebam cõmunem cum pupillo uel furioso, impendi aliquid de meo. nã

Universidad de Deusto
Biblioteca

obligatur mihi pupillus per hoc, ut reddat mihi partem expensarū, si pupillus dolo capax dat mihi damnum in fundo cōmuni. nam tenetur mihi. Franciscus.

a ¶ Ex re.ʒ id est cum facti sunt locupletiores. H.uel dic ex re, id est sine consensu partium. etiā si non fit locupletior: ut patet in exemplo quando damnum dat.

b ¶ Dederit. ʒ cum est capax doli: ut ʒ. de reg.iur. l. pupillum. & supra de rei uendi. l. quod infans. & facit ad l. supra communi diuid. l. si quis cum.§. deniq. & de neg gest. l.iij.§.& si furiosi, & §. de contra.act.tu. l.j. in princi. & §.ex qui.cau. in pos.ea.l.iij. & §.pro socio.l. ut in conditionibus.in fin.

† xiiij. ad Plautium.

ARrianus. ʒ CASVS. Cum tractatur siue quæritur de aliquo obligando: multum, si possumus curamus ut non obligetur. at cum tractamus de aliquo liberando: omnes fumus proni in hoc. & da exempla ut in gl. quæ incipit, exēplum &c. Frā.

† Concor. text. in cano. ueniam nūc. & ibi gl.35. q.9. lib. xvj. ad Plautiū

c ¶ Propensiores. ʒ id est fauorabiliores. Accursius.

d ¶ Ve faciliores fimus. ʒ exemplum.pactum de non petendo, ipso iure tollit naturalem obligationem, & elidit ciuilem: sed pactum de petēdo, nō tollit primum de non petendo ipso iure, sed ope replicationis. Itē exemplum.ʒ. de regulis iuris l. fauorabiliores. item infrā titu. j. ſtipulatio ista. §. in ſtipulationibus.item, suprā de iureiuran.l.fin.§. sed cum aliquid.

† xviij. ad Plautium.

IN quibuscunque. ʒ CASVS. In contractibus in quibus solus cōsensus sufficit, nec est opus loquelā, siue uerbis, ut est in uēdi.& loca. & in similibus: in illis potest interuenire surdus, & obligatur. Franc.

c ¶ In quibuscunque. ʒ & cæteris similibus: quæ fiunt consensu: ut §.eod.l.consensu: & facit ʒ.titu.j.l.ſtipulationes.§.fi. & §.loca.l.qui ad certum.& suprà de contrahen.empt.l.in uēditionibus.& ʒ. de re.iud. l.ubi.& ʒ.eo.l. obligamur.

EX contractibus. CASVS. Actio descedens ex contractu in hæredem competit: licet per eam pumiatur delictū siue dolus.hinc est, quod actio tutelæ competit contra hæredes tutoris: & petit emē dari dolus defuncti. Idem in act. depositi si depositarius cōmisit dolū in re deposita.nam hæres eius tenet act. depositi. & si hic tutor uel de positarius sit filius famil.uel seruus,& committant prædictum dolum tenetur pater,& dominus de peculio, non noxali. Franc.

f ¶ Ex contractibus. ʒ uel quasi. secus in delictis extra contractum: nisi secundum quosdam in l. Iulia. repetundarum.ut infrà ad l. Iuliā repetundarum.l.tertia.

g ¶ Delictum. ʒ id est actus.

h ¶ Commiserit. ʒ scilicet dolum in cōtractu.ut §. de dolo,si oleum. §.pen.& facit §.e.l.ex depositi.& §.de trib.l.& quia & depositi.si homi nem.§.fi.ubi plenè dixi,de hac materia, & contraria solui. item facit §. de ca.di.l.ij.§. fi. Accursius.

QVod quis. ʒ CASVS. Qui tenetur omni anno certum quid dare quolibet die anni dando liberatur. Franc.

i ¶ Damnatur. ʒ à testatore: ut ʒ.de regu iur. l. cum in tempus. & de anna.le.l.eā.uel à iudice uel à lege: ut C.de rei uxo.ac.§.actio. & facit ʒ.ti.j.l.continuus.§.ij. ibi, nā & quod est &c.l.qui hoc anno.sed l.liber homo.§.decem.est argu.contra. Item facit C. quando dies lega.ce.l. j.& ʒ. de solu. l.quod in diem.Accursius.

NIhil aliud est. ʒ Hodie, scilicet nam olim erat solennitas uerborum quædam, quæ impetrabatur à collegio pontificum.ut suprà de origi.iur.l secūda.§.deinde.sed est sublata hodie:ut C.de formulis.

Actio quid fit.

l.secunda. Est autem actio, formula quædam agendi:ut infrà de furt.l. si seruus nauem. Accursius.

k ¶ Quàm ius. ʒ hoc ponit ad differentiam rerū corporalium:uel ad differētiā officij iudicis, quod datur in locū deficientis actionis.Accursius.

l ¶ Quod sibi. ʒ ponit hoc ad differentiam popularium actionū, uel accusationum criminalium, quibus prosequitur, non quod tantū sibi debetur, sed cuilibet de populo.

m ¶ Debeatur. ʒ hoc ponitur ad differētiam rei uen. qua non prosequitur, quod sibi debetur: quia non est ille sibi ad aliquid obligatus: ut insti. de actio. §. j.

n ¶ Iudicio. ʒ Hoc ad differentiam eius, qui sequitur nocturnum populatorem: ut C. quando liceat uni.l. liberum. Accur.

o ¶ Persequendi. ʒ hoc ad differentiam exceptionum, quibus nō persequitur quis aliquid: sed persecutus defendit: licet in probatione sustineat partes actoris: ut §. de excepti. l.j. Sed quæritur an bonorum possessio sit actio? quod uidetur ex diffinitione eius. sic suprà de bon.poſſ.l.iij. §. bonorum igitur. sed dicam, quod non: & illa diffinitio datur ibi per causam. id est bonorū possessio est causa, quare quis consequitur ius persequendi, retinendiq; &c. ut ibi.cætera dic. ut insti. eo.in princ.

† aliàs 3. Digesto. Bonorum possess. an sit actio.

† lib.3. Regular.

† Du. peccato.

OBligamur. ʒ CASVS. Quandoque quis obligatur re, quandoque uerbis, quandoq; simul interueniēte utroque, id est, re & uerbis, quandoque consensu, quandoque lege, quandoq; iure honorario, siue prætorio, quandoque ex necessitate, quandoque ex facto, & de omnibus dat exē pla per ordinem. In fine legis dicit, quod nudo cōsensu fiunt obliga.quādoque. & dat exēplum in uendirio.& in similibus contractibus, quæ & uerbis fieri possunt. Item & nutu quandoque fiunt obligat. & da exemplum ut in gloss. Franciscus.

† Alius, & arrogatorum & eorum qui, &c. ut in P.F.

† Regul.

P ¶ Obligamur. ʒ hoc obligamur, generaliter accipe hic, id est cum sufficimur necessitati faciendi aliquid aut non faciendi: siue ex contractu siue extra contractū: siue ex delicto: siue extra delictum: ut patet per exempla inferiora.

† Alex. hic in apostil. ad Barto. post Nico. de Nasp. in rubri. fol. ma.5. dicit hāc gl. sin. alij Bald. Ro. Imol. & Alex. in l.j.d.tit. ad hoc q; pater tenetur omnino de tare filiam suam etiā iam nuptā de iure cā. no. similis est in can. hoc fanctum. 32. q.2., in can. de rapto. 36.q.j. etiā si innupta patre sit gl.in d. cano. de rap. Bolog.

q ¶ Vtreque. ʒ id est uerbis, interueniente re, ut statim dicam.

r ¶ Intercedit. ʒ da exemplum §. eo.l.j.§.j. & §.ij.

s ¶ Respofio. ʒ ut §.eo.l.j.§. uerbis.

t ¶ Re & uerbis. ʒ id est uerbis tantum, interueniente tamen re. sic §.si certum peta.certi condictio.§.quoniā.& erit exemplum huius l.j. de nona.l.cum enim.eo ergo casu non re, sed uerbis tantum cōtrahit. nam numeratio non ad obligandū, sed causa implendæ stipulationis fit substantia ergo contractus impletur ex re non autē actio nascitur. Sic & pignus dicitur cōtrahi re, nō quod res exigatur (cōsensu enim solo contrahitur) sed quia etiam traditio interuenit. sed quidā dicunt te Stichū obligor re & uerbis. quod nihil est. nā interueniente re, non ex re, sed ex ꝓmissione mea teneor ut arg. C. de rerū permu..l. ex pla cito. sicut si promittam x. fi nauis uenerit ex Asia. nam naue ueniente, non ex nauis euentu, sed ex mea promisione oritur obligatio.

v ¶ Consentientes in aliquam. ʒ puta focietatem contrahendam, uel emptionem.

x ¶ Necessario. ʒ id est ex utilitate: uel dic, si consentimus animo contrahendi: necessario sequitur, quod obligemur.

y ¶ Lege obligamur. ʒ forte cum colonus finito tempore cōductio nis in conductione remansit, uel cum quis negotium alterius facere cœpit, uel usuras pacto tenus debitas lōgo tempore soluit, uel alimē ta inutiliter relicta per triennium præstitit secundū M. prima duo nō placent: secūda duo, sic. uel dic, lege obligamur, obtēperantes scilicet legibus, cum collocantes filias nuptui, doté posteā constituere obligamur: uel filios ex matrimonio procreādo eos hæredes instituere ob ligamur secūdum R. quod autem subiicit, aut contra &c. ut quia feci mus furtum: ut insti. de obli. quæ ex delicto. §. j. & noli repetere obtem perantes. sed hæc diuisio non solennis non est in arbore actionum.

Perpetuo

a ¶ Perpetuo. Jaliqua edicta præcipiunt aliquid fieri: ut pacta seruari. eorum ergo obseruantiæ tenemur iure honorario. aliqua prohibent, ut ne quid in loco publico fiat, & similia quorum obseruantiæ. id est, ad non faciendum tenemur eadem ratione: & quod subditi cuiuscunque magistratus dicit uiuere. uel dic, ſ. edicto ædilium.

b ¶ In necessario hērede. ʒ ut instit. de hæred. quali. & dif. §. j. Accursius.

c ¶ Ex facto. ʒ uelut ex maleficio: ut suprà eod. l. actionum. §. actiones. Azo.

d ¶ In facto. ʒ i. maleficio. Accur.

e ¶ Summa. ʒ id est, diffinitio, uel sententia. ʒ 20.

f ¶ Etiam nudus ʒ nudus est cùm ex una parte tantum fiunt uerba, & quod subiicitur uerbis hinc inde. Item quod subiicitur sequenti uersiculo nudo, quando ex neutra parte fiunt uerba. uel dicendo consensu, id est nudo pacto expressis uerbis uel non. n. & quod subiicit uerbis, scilicet solennibus & quòd dicit nuda, sine ullis uerbis.

† Du. peccato.

† ij.

g ¶ Consistunt.] ut fideicommissi ut suprà, de lega.iij. Inuto. & C. de fideicommiss. L. & in epistola.

P Lura. ʒ CASVS. Ex uno delicto plures act. quandoque nascuntur: non tamen omnibus potest agi. & da exemplum ut supra eod. l. cum ex uno. & l. qui seruum. Item ex uno contractu nascuntur quandoque plures act. ut contra procuratorem meum habeo mandati, & certi condic. & una tantum ex eis act. possum agere. in ultima parte legis pone casum: sit ʒ. de verbo. significa. l. sciendum. § penul. Franciscus.

† Lib. xij. Epistola. al. Labeo.

h ¶ In una re. ʒ ſ. quia ex uno facto, ueluti cum quis seruum alienum iniuriosè uerberat: ut §. eo. qui seruum.

i ¶ Probatum est. ʒ nisi in alia plus fit: ut §. eodem, l. cum ex uno. quæ est contra. Item contra ʒ. de priu. delict. l. nunquam. Solu ibi ex diuersis factis, hic ex uno.

k ¶ Ex una obligatione. ʒ quæ fit ex contractu, uel quasi ut ex mandato quia mandati est actio, & certi conductio, ut infra de regu.iur. l. nemo ex §.j. & suprà de excep. rei iudic. l. singulis. Si uero dubitet, quæ sibi competat: utranque sub alternatione proponere potest, ut suprà quorum lega. l.j. §. quod ait.

l ¶ Cum generaliter.] Exemplum ʒ. de uerb. sign. l. sciendum. §. pe.

m ¶ Arrogatorum. ʒ i. arrogantium.

n ¶ Comprehendimus. ʒ quia illa est successio per uniuersitatem, quæ per arrogationem fit ut instit. per quas pers. no. acqui. §. fin.

CONtractus. CASVS. Si fingo uendere librum, cum domum. non ualet iste contractus uenditionis imaginarius, siue fictitius. Fran.

o ¶ Contractus imaginarii. ʒ alias dicitur imaginaria emptio, quia parum tempore fit duratura penes emptorem: ut suprà de manu. l. iiii. §. si ab ignoto. sed fic, ut hic accipitur. suprà de contrahen. empt. l. nuda. & in auth. quomodo opor. epi. §. & neque ex idiota. & facit C. plus ualere quod agitur. per totum, & suprà de dona. inter uirum & uxorem. quod autem. §. fi uxor. Franciscus.

INomnibus.] CASVS. In contractibus qui fiunt causa dominii alicuius rei transferendi, ut in uendit. & similibus, oportet & uendentem habere animum tradendi dominium, & emptorem acquirendi. & nisi hunc animum habeant, non perducetur ad effectum ille contractus, Franciscus.

P ¶ In omnibus rebus.] i. in contractibus. uel dominium pro obligatione ponit quod non placet.

q ¶ Contrahendi. ʒ secus in quasi ʒ. tu, ubi ignorans, quis obligatur.

r ¶ Incipiatur. ʒ ut & §. loca. l. si decem. & de contrahen. empt. l. in uendutione & l. de regu. iur. l. interdum & §. de pact. l. j. in fine. & ʒ. de acce. l. pluribus. & j. eo. l. in omnibus.

QVæcunque. ʒ CASVS. Omnis actio, quæ est mihi quæsita nomine serui mei, ut Aquil. item actio iniuriarum pro iniuria facta seruo meo, item furti uel similis data mihi, etiam si ille seruus desinat esse meus ut quia, vsus dixi cum, uel magnum si cum, alcem, quo lictio furtiua quæsita mihi nomine serui mei, si repere dura.t mih, etiam si desit seruum habere: dum tamen non redeat in meam potestatem. Franc.

† lib. xx. ad Q. Muc.

s ¶ Noxiue. ʒ id est nomine maleficij commissi in se, uina meam, & sic non obstat contrarium argum. supra de excl. si seruum, & l. cui. ita. §. fi. & de ad. edict. si hominem. & supra pig. fruct. quem ad no. cap. l. iij. in fin. quia in contractibus loquuntur, & facit ad l. supra de seruo cor. l. doli. §. fin. & supra depo. ſ. l.j. §. fi seruus depositi. & l. j. §. fi seruus depositi. & infra arb. fur. cæ. l. fi. & infra de iur. l. inter omnes, in principio & supra ad legem Aquiliā quanquam. §. j. & supra communi. diuid. in hoc iudicio. & supra ad legem Aquilliam. huic ſ. scripturæ. §. fi seruus. & supra. de actio. empti. l. seruus. quæ, ut si eum castrauit: vel forte fur. to manifesto eū subtraxit: item Aquilia. quia eum uulnerauit: vel iniuriarum, quia eum uerberauit, uel furto manifesto eum subtraxit: item Aquilia. quia eum uulnerauit: vel iniuriarum, quia eum uerberauit, uel furto manifesto eum subtraxit: item actio prætoria. ad quæ supra ad legem Aquil. ſi seruus seruum. §. & ſi pue sum. & instituit. de noxa. §. primo. & de perpe. & tempo. actio §. primo. Accursius.

† Du. actiones.

† aliud alia exuit. ante. D. L.

† Venulei. al. Licinius Rufcus li. 8. Regul.

† ad intelligendum hunc uide fort. Gaſc. in l. ſi unus §. pictas. nu. 3. ſ. de pact.

s ¶ Alienauerio. ʒ imò & ſi non alienauero nec manumisero. satis enim est quod potes rei habeo: ut supra de condit. fur. l. siue manifestus. ij. respondeo. Item secundum Ioan. alienare sponte sufficit, vt definat conductio competere: ut in eadem l. siue manifestus. §. fin. qualiter autem alienare, uel manumittere posit, ut possessio non redeat ad me, no. in dicto titu. de condi. fur. l. & ideo. Accur.

† Locatio an ualeat, ſi interueniat error.

INomnibus. ʒ CASVS. In omni contractu, siue sit bonæ fidei siue stricti iuris: si contrahentes erraruut, unum sentiens unus, aliud alius: non ualet, quod fit. & idem est in societate. Fran.

u ¶ Bonæ fidei. ʒ i. bonæ fidei sunt.

x ¶ Non sint. ʒ sed stricti iuris.

y ¶ Error. ʒ ut in corpore, uel qualitate, uel in contractu, secus si in nomine vel similibus. quod plene not. suprà de contrah. emp. l. in uenditionibus.

z ¶ Qui conducit. ʒ quandoque ualet licet interueniat error: ut supra, de act. emp. ſi sterilis. § quamuis. Item in accessione. suprà de contrahē. em. l. ſi in emptione. in prin. & idem est in iudicio similiter cùm quis Stichum promiserit ʒ. de uerborum ob. Liuter stipulantem §. ij. Item in alio casu, ut eo. ti. ſi mihi & Titio. §. j. ſi autem in persone dissentiant, cū locator putat locare minori, conductor putat conducere maiori, tenet ut sit. & ʒ. de acceptil. pluribus. & § ſi certum peta. l. ſi ego. & ʒ. de acqui. re. do. l. cùm in corpus.

a Adde qd no. in l. pupillus. in apostil. in c. ver. potito super gl. in ver. ſ. de reguitur,

2 ¶ Consistit. ʒ i. consistere debet, uel fortè dicit hoc ad differentiam illius societatis, quæ re tantum intercedente fit, quæ non propriè societas appellatur, ueluti cum duobus res donatur, uel uenditur, ut instit. de oblig. ex quasi contractu. § item si inter. alias est non consistit.

b Sciendum ʒ Transire. ut ʒ. de regu. iu. l. non solet. & l. ſ. q. & ʒ. de no latio. l. aliam. nisi in casibus. ut dixi §. eo. l. omnes.

PVpillus. ʒ CASVS. Pupillus accipiens mutuum sine tutore: non tenetur etiam naturaliter. & loquitur de infante. Franc.

c ¶ Nec quidem iure naturali. ʒ imò naturaliter ſaltem tenetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ff. de nouat. l. j. in fi. & ff. quando dies vsufr. le. cc. cùm illud. §. hæredes. ff. de solu. l. in numerationibus. §. fi. & ff. de iureiur. l. fin. & ff. commo. l. sed mihi. quæ sunt contra. Sol. hic de infante. vel hic quando promisit ipsi tu cornicetera die, vt ff. de nouationibus.

Vnquam. ¶ CASVS. Pone casum, ut in vi bo. rap. l. j. & vt supra ff. eo. cui scriptum.

¶ Vlpianus. L. LIX.

NVnquam actiones pœnales de eadem pecunia † concurrentes, alia aliã cõsumit

¶ Confessio procuratoris extra iudicium facta non obligat dominum. l. d.

Scæuola.

PRocurator Seij misit subscriptionem ad argentarium vascularium verba infra scripta:

Ἀξιοῖ Κλαύδιος ἐπίτροπος τοῦδε ὁμολογῆσαι, τὰ ἀπὸ σοῦ ἐμοὶ ὀφειλόμενα τῷ δεῖνι τόκα. quæro, an Caium Seium obligare potuerit? Respondi, Seium, si alioquin obligatus nõ esset, nõ propterea q̃ ea scriptura, quæ proponeretur, interposita sit, obligatũ esse. ¶ Seia cũ salarium cõstituere vellet, ita epistolã misit: Lucio Titio salutẽ. Si eodẽ animo, & eadẽ affectione erga me es, qua semp fuisti, ex cõtinẽti acceptis literis meis, distracta re tua, veni: & tibi, quãdiu viuã, pstabo annuos decẽ, scio enim, q̃ ualde me bene ames. Quæro, cum & rem suam distraxerit Lucius Titius, & ad eam profectus sit, & ex eo cum ea sit, an ei ex his epistolis salarium annuũ debeatur? Respondi, ex personis causisq; eum cuius notio sit æstimaturum, an actio danda sit.

¶ Vlpianus. L. LIX.

NVnquam actiones pœnales de eadem pecunia † concurrentes, alia aliã cõsumit

¶ Confessio procuratoris extra iudicium facta non obligat dominum. l. d.

Scæuola.

PRocurator Seij misit subscriptionem ad argentarium vascularium verba infra scripta:

Ἀξιοῖ Κλαύδιος ἐπίτροπος τοῦδε ὁμολογῆσαι, τὰ ἀπὸ σοῦ ἐμοὶ ὀφειλόμενα τῷ δεῖνι τόκα. quæro, an Caium Seium obligare potuerit? Respondi, Seium, si alioquin obligatus nõ esset, nõ propterea q̃ ea scriptura, quæ proponeretur, interposita sit, obligatũ esse. ¶ Seia cũ salarium cõstituere vellet, ita epistolã misit: Lucio Titio salutẽ. Si eodẽ animo, & eadẽ affectione erga me es, qua semp fuisti, ex cõtinẽti acceptis literis meis, distracta re tua, veni: & tibi, quãdiu viuã, pstabo annuos decẽ, scio enim, q̃ ualde me bene ames. Quæro, cum & rem suam distraxerit Lucius Titius, & ad eam profectus sit, & ex eo cum ea sit, an ei ex his epistolis salarium annuũ debeatur? Respondi, ex personis causisq; eum cuius notio sit æstimaturum, an actio danda sit.

Admist. Dua.

Locum hunc restituit Alcia. libr. disp. j. ca. xxv. & ita vertit Lucius Claudius azoui pro ut adscriptum est, reliqua à nobis debita esse.

In P. F.

Ἀξιοῖ Κλαύδιος ἐπίτροπος τοῦδε ὁμολογῆσαι

PSVS. In hac prima parte l. dic casum, vt in glo. quę incipit, hic est Græcum &c.

¶ Seia.] Seia epistolam mandauit Lucio Titio in hæc verba, Si ita diligis me, vt consueuisti, incontinenti visis literis meis uendas rem tuam quam ibi habes, & veni huc ad me & omni anno dabo tibi decem, vel alia verba erant in epistola, in quibus non est vis. Dicitur, quod ex hac epistola tenetur Seia illa Lucio Titio, si ille vendita re sua venit: cum ista forte indigeat eum in procuratorem habere cuius si sit mala suspicio: vt quia ista causa luxuriæ volebat cum nam hoc casu non teneretur ex dicta epistola ad decem annua. Franc.

b ¶ Intra scripta.] Hic est Græcũ cuius interpretatio est hæc, Scias, quòd ego exigam à debitoribus Seij argentum, & mittam tibi ad faciendum vasa. & non plus est in epistola. debebat enim Seius mittere vasculario argentum ad faciendum vasa communia futura. vnde quæreba- tur an ex tali epistola à procuratore suo facta Seius debebat obligari vasculario: & dicit, quod non.

c ¶ Ex eo. scilicet tempore.

d ¶ Ex personis.] præsumendo secundum qualitatem personarum, an turpis possit ibi esse suspitio. vt quia meretrix, & causa luxuriæ: & non teneatur. si autem, quia gerebat negotia sua, teneatur.

e ¶ An actio.] vt sic faciem detur vtilis in factum vbi nulla in ea causa turpis: vt ff. de pact. do. l. inter socerum. §. conuenit.

Continuatio.

DE VERBORVM OBLIGATIONIBVS.

¶ Dictum est supra tit. proxi. de obligationibus in genere: modò videamus in specie de obligationibus verborum.

STipulatio non potest.] CASVS. dominus Vlpianus iurisconsultus tractaturis, de verbo obligmore sapientis philosophi, ostendit quomodo confici possit stipulatio: & quomodo non. & primo dicit, q̃ stipulatio nõ potest confici, nisi vterque, id est stipulans, & promittens loquãtur inuicẽ: quia stipulatio sit per conceptionem verborum. & ideo si quis loqui nescit, fatest stipulari, vel promittere. qualiter ergo prouidebitur, si quis sit mutus, absens vel infans, vt possit sibi actionem ex stipulatu acquirere, aut promittere stipulanti? Rñ. quod debet stipulari per seruum suum: & sic acquiritur sibi actio ex stipulatu: aut si vult obligari debet promittere per seruum suũ, & erit obligatus actione, quod iussu. Sed quid? eramus duo simul: ego interrogaui te, promittis mihi. ex causa emptionis alterius rei: tu antequam responderes recessisti à me. Dicitur, quòd hic non contrahitur verborum obligatio. si vero te interrogaui, & antequam responderes recessisti, & statim reuersus ad me respondisti, promitto: tenet stipulatio, dummodo sit modicum interuallum temporis, quia illud non vitiat stipulationem. ¶ Si quis ita.] Interrogaui Titium, promittis mihi centum scuta? & ipse respondit, quid ni? quod vulgariter dictum est, per che non? certe obligabitur mihi ex promissione sua. Si verò interrogaui eum, promittis centum? & ipse non respondit verbo, sed inclinauit caput: vt faciunt Lõbardi, non obligabitur mihi, nec ei fideiussor.

¶ Si quis simpliciter.] In isto §. ponuntur tres casus. Primus est, Titius interrogat Mæuiũ purè, promittis mihi centum? Mæuius respondet: promitto si nauis ex Asia venerit, vel sic interrogat Mæuiũ, promittis mihi si Imperator in Italiam venerit? & ille respondet: promitto purè. vel sic, promittis mihi centũ soluere in festo Paschæ? & Mæuius respondet: promitto in festo Pentec. soluere, certè his tribus casibus, non valet stipulatio: quia non est debita facta responsio ad interrogationem. Et regulariter, cùm aliquid detrahitur, vel illiquid additur stipulationi, hoc est rei quæ in stipulatum est deducta: ipsa stipulatio vitiatur, nisi ipse stipulator responsione facta, incontinenti ostẽdat responsionẽ sic factã sibi placere: quia sic valet stipulatio. ¶ Si stipulãri.] Dictũ est in præcedẽti §. q̃ stipulatio vitiatur, si adiiciatur aliquid stipulationi vel detrahatur. & est ille §. intelligendus, si adiiciatur vel detrahatur in qualitate stipulationis, iste §. intelligitur si detrahatur, vel adiiciatur aliquid stipulationi in quantitate. & dic sic, Titius ait Sempronio, promittis mihi x? Sempronius respondet, promitto xx. vel si dicit, promittis xx. alter respondet promitto x. certè valet stipulatio, in hoc, quod responsum est: licet debeat responsio congruere interrogationi: tamen valet stipulatio.

¶ Sed si mihi.] Superiores duo §. tractant si adiiciatur stipulationi in qualitate vel quantitate, quid iuris sit. hic §. tractat de tertia specie, scilicet si adiiciatur species vel detrahatur. Et dic sic, Ego volebam à te stipulari Stichum, tu respondisti, promitto Stichum & Pamphilum. an stipulatio ualeat & respondetur, quòd valet tantum in Sticho, licet adiectus fuerit Pamphilus. & ratio est, quia tot sunt stipulationes, quot sunt species in stipulationem deductæ. sed sic est, quod vna est vtilis, altera in utilis, sed vtilis per inutilem nõ vitiatur. valet ergo stipulatio in Sticho vitiata alia parte stipulationis in Pamphilo.

¶ Eadem autem.] Sed quæritur si ego Latinè te interrogo: tu autẽ mihi Græcè respondeas: an ualet stipulatio? Respon quod sic. & hoc locũ habet in omni lingua: dummodo loquentes se intelligant, uel per se, uel per interpretem verum. Franciscus.

¶ Stipulatio.] i. uerborum obligatio. vel dic aliter, vt ff. l. v. §. stipulatio. & sic totale, i. interrogatio cum responsione dicitur stipulatio. sic in auth. de æqua. do. §. j. sed propriè stipulatio, i. interrogatio secundum Prisc. ut insti. qui mo. tol. obli. §. non idem iur. Et sic no. q̃ genus à digniori parte, sui sumit nomen sed quandoq; dicitur stipulator, i. promissor, ut ff. de condi. inde. si non sortem. §. pen. & dicitur stipulatio quod est firmum, & deriuatur à stipite, vt insti. eo. in princ.

¶ Loquence.] altero interrogante: & altero respondente, ut insti. eo. in princip.

¶ Possunt.] vt ff. tit. j. l. j. §. penul. & § finali. & insti. de inuti. stipul. §. mutum. & §. j. & infrà eo. l. mulier. & C. de contrahen. stipu. l. optimam. & de inut. stipu. l. iij. sed in infante fallit ut ff. rem pupil. fal. fo. l. seruum, vel dic, ut ibi. Accur.

¶ Nec absens.] ut insti. de inuti. stipu. §. item verborum. Sed contra. ff. de dona. inter uirum & uxo. Lea quæ. Sol. vt ibi.

Si quis

Genus à digniori sui parte nomen sumit.

DIGESTORVM, SEV Pandectarum.

LIBER XLV.

De verborum obligationibus.

TITVLVS I.

¶ Stipulatio non potest concipi, nisi utroque loquente, & sermonis efficaciam intelligente. Bart.

¶ Vlpianus libro xlviij. ad Sabinum.

LEX I.

Stipulatio non potest concipi nisi vtroque loquente. Et ideo neq; mutus, neq; surdus, neque infans stipulationẽ contrahere possunt: nec absens quidem: quoniã exaudire

Quidam hunc tit. ita I. gunt, De stipulationibus.

a ¶ Si quis igitur.] surdus, mutus, infans, absens. Im. fed de infante videtur contra: quia non potest nelle aut fieri prout ff. l. j. §. pe. unde dicunt alij secundum Io. si quis ex his, s. aliis ab infante, sine uoluntate tamen eius bene acquiritur ei per seruum: ut infrà rem pu. ff. l. j. uel dic tertiò, si quis supple aliquem ex his. nam uox unius &c. ut insti. de inuti. stip. §. post mortem.

b ¶ Acquiret.] seruus etiam ignoranti.

c ¶ Velit.] expone: ut §. e. obligari uelit. s. per seruum. & quod sibi cit iubeat, s. stipulator fieri.

d ¶ Et erit quod iussu.] sed qualiter iubebunt hi? Respon. mutus scriptura: absens epistola: ut supra quòd iussu. l. j. ij. respon. & §. sed & si serui. sed de infante est contra. in ea. l. §. pupillus. Solu. hic cum tutore iussit, ut ibi: uel ad alios hic se refert, non ad pupillum.

e ¶ Responderetur.] ad interrogata.

f ¶ Mox discessit.] Sit hic mox, uel nõ sit: non est uis, cum nunq̃ rediturit, uel ex literal lo. ut j. eo. cõtinuus in princ.

¶ Discessit.] nec statim rediit. R. sed longè post, uel nullo modo. R.

g ¶ Si uerò præsens.] ultima sunt contraria primis. sed non sunt: quia in sequẽti statim redit.

h ¶ Responsum est.] incontinenti, sine magno interuallo. M. uel etiã. Ideo nullo actu interueniente cui obsit stipulationi: ut j. eo. continuus. & l. quæ ex trinsecus. & j. de duobus re. l. duo. in fi. & l. si ex duobus.

i ¶ Medij.] aliàs modici.

k ¶ Quid ni?] id est cur non.

l ¶ Etiam is utique.] non solum superior quãdo incontinenti redit.

m ¶ Contrà.] id est non obligatur.

n ¶ Annuisset.] humeris uel capite. sed in his quæ fiunt consensu, secus quia ibi non sunt uerba necessaria: ut j. eo. l. si stipuler. §. fi.

o ¶ Non tantum autem.] hoc autem, bene esset post dictionẽ obligatur ciuiliter &c. P.

p ¶ Sed nec naturaliter.] nisi fortè hoc actum esset, ut falsè pactionis iure obligetur: ut j. de accept. l. an inutilis 1. respon. Accur.

q ¶ Annuit.] sine uerbo.

r ¶ Ne.] Abundat negatio. sic §. de dam. inf. fluminum. §. 1. Accur.

s ¶ Fideiussorem.] principali non ualente. Accursius.

t ¶ Si quis simpliciter.] id est pure.

u ¶ Responderit.] hoc modo scilicet.

x ¶ Non obligari eum.] nisi diuersitas &c. ut j. proxi. §.

y ¶ Aut.] & hic est diuersitas in qualitate.

z ¶ Aeque non obligatur.] nisi & hæc diuersitas placuerit, cum animo dissentiendi, actum est.

a ¶ Vti interrogatus.] debent. n. congruere interrogatio & risio.

b ¶ Respondent pure.] dissentiendi animo. & hoc expresse, si pure promitto. alias uidetur ad interrogationem respondisse: ut insti. de inutil. stip. §. præterea.

c ¶ Cum adiicitur.] & generaliter dico, cum adiicit. &c.

d ¶ Aliquid.] quod constat in qualitate. sequens §. in quantitate se inuicem debent. ¶ Si quis igitur.] ex his uelit stipulari, per seruum præsentem stipuletur, & acquiret bei ex stipulatu actionem.

¶ Item si quis ex his obligari uelit, iubeat: & erit Quod iussu obligatus.

¶ Omissio responsionis uitiat stipulationẽ, non modicum interuallum. Bart.

¶ Qui præsens interrogauit, si antè, quàm responderetur sibi, mox discesserit; inutilem efficit stipulationẽ. ¶ Sin uerò præsens interrogauit, & antequã responderetur, discesserit, & reuersus responsum est, obligatur. interuallum enim medij temporis modicum non uitiauit obligationem.

¶ Sufficit quo ad obligationem consensum colligi ex uerbis per interpretationem: secus, si ex signis & actibus colligitur. Bart.

¶ Si quis ita interroget, dabis? & responderit, quid ni? certam is utique in ea causa est ut obligetur. contra, si sine uerbis annuisset. non tantùm autem ciuiliter, sed nec naturaliter obligatur, qui ita annuit. & ideo rectè dictum est, non obligari pro eo ne fideiussorem quidem.

¶ Diuersitas qualitatis obligationis inter interrogationem, & responsionem uitiat stipulationem, nisi diuersitas illico complacuerit. Bartol.

¶ Si quis simpliciter interrogatus fuerit, & ille sub conditione responderit „Si illud factum erit, dabo. non obligari eum constat. aut si ita interrogatus, intra Calendas quintas dabis? respondit, Dabo idibus. æque non obligatur, non enim sic respondit, ut interrogatus est. Et uersa uice, si interrogatus fuerit sub cõditione, responderit purè, dicendum erit eum non obligari. ¶ Cùm adiicitur aliquid, uel detrahitur obligationi, semper probandum est uitiatam esse obligationem: nisi stipulatori diuersitas responsionis illico placuerit. tunc enim alia stipulatio contracta esse videtur.

¶ In maiori summa, minor inest. Bar.

¶ Si stipulati mihi decem, tu uiginti spondeas, non esse contractam obligationẽ nisi in decem constat. econtrariò quoque, si me uiginti interrogante, tu decem respõdeas, obligatio, nisi in decem, non erit contracta. licet enim oporteat congruere summam: at tamen manifestissimum est, in uiginti & decem inesse.

¶ Vtile per inutile, non uitiatur. Bar.

¶ Sed si mihi Pamphilum stipulãti, tu Pamphilum & Stichum spoponderis, Stichi adiectionem pro superuacuo habendam puto. nam si tot sunt stipulationes, quot sunt corpora, duæ sunt quodammodo stipulationes, una utilis, alia inutilis; neque uitiatur utilis per hanc inutilem.

¶ Diuersitas linguæ non uitiat stipulationem: dummodo contrahentes intelligant per se, uel per interpretes. Bar.

¶ Eadem autem an alia lingua respondeatur, nihil interest. Proinde si quis Latinè interrogauerit, & respõdeatur ei Græcè, dummodo congruenter respondeatur, obligatio constituta est. idem per contrarium. Sed utrùm hoc usque ad Græcum sermonem tantum protrahimus, an uerò & ad alium, Pœ

Diuersitas stipulationis quando uitiet obligationem.

ad intell. huius text. uid. Bulg. i l petes, nu. 4. & 8. C. de pact.

Mox. non ẽ apud Du.

In P. F. si uerò ps̃ens interrogauit mox discesserit. &c.

interuallũ enim medium nõ. &c. in P. F.

Collige ex ista litera iuncta l. j. §. eod. ibi. Nisi utroque loquẽte. quòd q̃ uerba requirantur de substantia: & forma actus non sufficit q̃q; pollens.

intell. huius. §. inde p Zuchar. in Rub. C. de pact. nume. 42.

Pius Antonius Bartolinus in adno. ad l. c. 55. legit, non tãtum non ciuiliter. Tu inde de usu negationis Budęum i prioribus adnot. ad Pandectas l. eo itre. de ri. nup.

Sequuntur omnes scribẽ. hic.

Approbatur per omnes docto. dẽpto Pau.

In P. F. interrogatus responderit si illud &c.

prima & infra tit. j. l. duos.

g ¶ Alia.] quàm prima. & hoc est præsumptione huius iuris. at ueritate inspecta non ualet secunda, cum non præcesserit interrogatio, talis qualem responsio declarat.

h ¶ Si stipulauti.] hic est diuersitas in quantitate.

i ¶ Nisi in decem.] nisi diuersitas &c. Io.

k ¶ Non erit contracta in decem.] contrahitur ergo non attento placuerit diuersitas. uel non: quia qui uiginti stipulatur, & decẽ stipulatur ut subiicit. & sic semper uidetur placere secundum Azo. Sed contra insti. de inuti stipu. §. præterea. in prin. Sol. tot nolebat stipulator ualere, nisi in maiori summa, alij & hic subaudiunt, si placet diuersitas. Item facit ff. eo. inter stipulantem. §. si stipulante. j. respon. Ire contra. §. loca. si decem. Sol. ut ibi.

l ¶ Congruere.] ut eadẽ in responsione, quę in stipu. consistat. Azo. de insti. iur. in l. antepe. & de hære. insti. l. quoties. §. fed si maiore Acc.

n ¶ Et Stichum.] copulatiue. Accursius.

o ¶ Stichi.] de Pamphilo, tamen ualet stipulatio.

p ¶ Si tot.] quod pro constanti habetur: j. eod. scire debemus. & l. quod dicitur.

q ¶ Quodammodo.] rebus inspectis, quæ sunt duæ.

r ¶ Vtilis.] s. de Pamphilo.

s ¶ Inutilis.] de Sticho: quia in ea non præcessit interrogatio.

t ¶ Per hanc inutilem.] no. utile per inutile &c. ut infra eo. l. inter

§ Ange. & Tran. Are. hic reputat istam glo. sing. ad hoc quibi constat de uoluntate partium, ut in maiori quãtitate non fit minor: non contineatur nec habet locũ reg. nostri tex. Bolog.

† respondeas. Du. & ad intellectũ huius §. inde Bereng. Fern. in l. pacta conuenta. num. 37. de cõtrah. empt. & vber. Zuchar. in Rub. C. de pact. nu. 34

† rõderis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stipulantem.§ si stipulante.in fi.& suprà.de constit.pe.l sed & si decē. & C.de d.Iuuencius.in princ.& ſ.eodē.l.quæ extrinsecus. Sed arg. contra ſ.de arbi. Prædius.

a ¶ Pœnum.ʒ Saracenicum, uel Africanum.

b ¶ Sabini.ʒ qui dixit aliquid, per quod uidebatur per eandem lin-

† Aliàs, et extat scriptura. Io. b Pet. pero. E. fic & ſcriptura Sabini, ſed & uerum pari tur omnis &c.

† Repreſē ditur per omnes ſed expone inter Latinos i. intelligibiliter.

† Iſtū tex. ualde not. quia fæpius occurrunt interpeationes liguæ Græcę cuius in terpretes an dicātur teſtes, uel ne, dic breuiter q nō ſed potius expoſito — res dicuntur caſus eſt hic Bolog.

† al. xij. ad Sabinum.

† Vide ſi li bet Andr. Alci. cōmētarios : in hſic legē, & duas ꝓximas ſequētes, in libel Io ſuo de ſtipulationū diuiſione.

† Iſtā glo. ſequuntur, dicto.

Sequunt Bartol. & Alex. & ui de iact⁹ Iaſ. in §. fi. J. eod

† Damnat per Bart. Pau. Are. Ale. & Iaſ.

† Diſplicet cōmuniter ſcribentib.

† Et ius ſeūdū. Bar. Ange. Ludo. Ro. Imo. Alex. & Iaſ. contrariam opinionē tenēt Pet.de Bella. pert. Chriſt. Petrus.de bel lo uſu : & omnes citra mōtani

num[a] fortè, uel Aſsyrium, uel cuiuſuis alterius linguæ, dubitari poteſt † ex ſcriptura Sabini[b]. Sed uerum puto[c], ut omnis ſermo contineat uerborum obligationē : ita tamē : ut uterque[d] alterius linguā intelligat, ſiue per ſe, ſiue per uerum interpretem †.

¶ *Quælibet ſtipulatio, uel cōtinet aliquid dari, uel continet aliquid fieri. Pau.*

¶ Paulus lib. xxvij. ad edict. LEXII.

SI Tipulationum[e] † quædam in dando †, quædam in faciendo conſiſtunt.

¶ *Stipulatio dandi eſt diuidua natura, & effectu: ſed ſtipulatio ſeruitutis eſt ſimpliciter ἀdiuidua: ſed ſtipulatio generis, & alternativa eſt diuidua natura, & indiuidua effectu. Barto.*

¶ Et harum[f] omnium quædam partium præſtationem[h] recipiūt: ueluti cum decē dari[i] ſtipulamur. Quædam non recipiunt: ut in iis,

quæ natura diuiſionem nō admittunt: ueluti cum uiam[k], iter, actū ſtipulamur. Quædam partis quidem † præſtationem natura ſui recipiunt, ſed niſi tota dentur, ſtipulationi ſatis non fit: [l] ueluti cùm hominem generaliter ſtipulor, aut lancem[m], aut quodlibet aliud uas. †Nam & ſi Stichi pars ſoluta ſit[n], nondum in ulla parte [o] ſtipulationis liberatio [p] nata eſt: ſed aut ſtatim repeti pōt, [q] aut in pendenti [r] eſt donec alius detur [s]. Eiuſdē conditionis eſt hæc ſtipulatio, Stichū aut Pamphilum [t] dari?

¶ *In obligatione diuidua natura, ſed indiuidua effectu, ſi ſint plures promiſſoris hæredes, quilibet tenetur pro parte: ſed partis præſtatio liberationē non præbet. ſed in obligatione indiuidua omnino hēdes ꝓmiſſoris tenentur inſolidum, & hæredibus ſtipulatoris inſolidum actio competit. h. d. Barto.*

pus: nec eſt extincta: ut J. de ſolu. qui res. §. aream. Item nota ex prædictis [2], & infrà dicendis, quod ſi hominem certū debeā, liberor ſoluendo partem. ſi decedam, unuſquiſque hæredū pro parte tenetur, & pro parte ſoluendo liberatur: ut infrà de ſol. ſi ſtipulatus ſum mihi, aut Stichō. §. j. Si in genere : tenetur quidem quiſque hæredū, pro parte tantum, & tamen ſoluendo partem, quāmodò debet, non liberatur: quod mirabile eſt: ſed hoc ideo quia nō ſoluunt, ut debēt. Quid ergo dices? liberatur, uel non? Reſpon. quantum ad præſens tempus in parte liberati ſunt, ut infrà de excep. l. qui hominem. ſed propter futuri tēporis fictionē in pēdenti eſt, donec alij ſoluant, ut J. de condi. indebi. l. ſi nō ſorte. §. ſi decem. & hoc futuro inſpecto, dicit hic etiā in parte ſoluta non contingere liberationē. ſi ergo ſoluant, in eodē intelligitur fuiſſe liberatus: ſi nō, in pretium hominis condemnabuntur: ille tamen, qui impediuit, tenetur cæteris: ut ſuprà fæmil. erciſc. hæredes. §. ſi incerto. ſecundo Azo. ſed uidetur quod pro parte hominis in genere promiſsi ſoluta in parte contingat liberatio: ut infrà. eod. §. ſi tamē. quæ eſt cōtrà. Sol. ibi uoléti ſtipulatori: hic inuito. Vel uerius ibi in ſpecie debebatur. Vel ibi ſequentes ſoluūt in eodem homine: & ideo à principio uidetur bene ſoluta alia pars: ut l. ſi non ſortem, §. ſi decem.

ADDITIO Ita gloſſ. reprobatur hic in omnibus tribus ſolutioni bus ſecundum Io. ideo dic ſecundū Bar. & omnes ſcrib. in d. §. ſi tamē. quod ibi loquitur in ſolutione fictā: hic in ſolutione uera.

t ¶ Pamphilum.ʒ & ſoluetur pars Stichi. Accur.

¶ Ex his igitur.ʒ CASVS. Dictum eſt in proximo. §. quaſdam ſtipulationes eſſe indiuiſibiles, & ideo non poſſe promiſſorē liberari partem ſoluēdo. Quid erit in hæreditas promiſſoris: nunquid iſti poterunt liberari ſoluendo partem rei deductæ in ſtipulatione indiuiſibili? Reſpondet iuriſconſultus quod nō, & rationem ponit: quia natura obligationis nō mutatur propter hęredum perſonas. & ideo ſi res dedučta in ſtipulationem, non recipit diuiſionem: hæredes tenenē qui libet inſolidum: tamē ſi unus ſoluit totū, poteſt ab aliis repetere actione famil. erciſcun. ¶ Ex quo.ʒ Sicut ſupra dictum eſt promiſſoris hæredes inſolidum tenerī: ita uerum eſt ſtipulatoris hæredes quēlibet in ſolidum habere actionē. licet aliqui dixerint hoc caſu, quando ſtipulator, qui rem indiuiſibilem fuerat ſtipulatus moritur, extingui obligationem: non tamen uerū eſt, quia ſtipulatio non euaneſcit propterea quòd res indiuiſibilis difficile ſoluitur. ¶ Si tamē.ʒ Supra dictum eſt, quòd quædā ſunt ſtipulationes indiuiſibiles: & quod hæredes promiſſoris rei indiuiſibilis poſſunt conueniri inſolidū. hic quæritur, Titius promiſit mihi hominem in genere moritur antequā mihi ſoluat, relictis duobus uel pluribus hæredibus, certū eſt, quod teneť mihi quilibet inſolidū: conuenī tamē unum hæredem: & ipſe ſoluit mihi partē hominis promiſſi : nunquid habeo actionē contra alios, pro reliqua parte hominis? Rñ. quod ſic. Idem eſt ſi unū hæredē liberaui pro parte. & idem in ipſo promiſſore, & eius fideiuſſoribus. ¶ Item ſi. ʒ Ex pedito illo membro ſtipulationis indiuiſibilis, quæ cōſiſtit in dando, ponit aliud membrum, quod conſiſtit in faciendo. & ponitur ſic caſus uſque ad l. eadem duo erant : ſcilicet Titius & Mæuis. Titius ſtipulatus eſt à Mæuio hoc modo. Promittis mihi Mæui, neque per te, neque per hæredem tuum, fieri, quò minus mihi liceat ire per fundum? Reſpondet Mæuius: promitto. poſt hoc moritur Mæuius promiſ-

for relictis duobus uel pluribus hæredibus: unus hæredum Mæuij venit contra promiſsionem Mæuij: nunquid alij hæredes tenētur de hoc Titio? Reſpond. q̄ ſic indiſtinctē, ſiue cum pœna, ſiue ſine pœna facta ſit promiſsio. Sed ponamus ecōtrà: ſcilicet quòd ſtipulator Titius moritur relictis pluribus hæredibus, unus hæredum ſuorum prohibetur ire. tunc eſt differentia an facta ſit ſtipulatio cum pœna, uel ſine pœna. Nā ſi pœna eſt adiecta ſtipulationi, puta centū: certè cōmittetur iſta pœna ad omnes hę redes ſtipulatoris inſolidum : tamen alij qui non ſunt prohibiti, ſi petant pœnam, poterit ipſis obiici exceptio doli mali. Si uerò nulla eſt adiecta pœna, ille hæres qui prohibitus eſt, petet tantum intereſſe. pro parte ſua. Idem dicendum eſt in illa ſtipulatione. promittis mihi per te non fieri, què minus mihi & hæredi meo habere liceat : quia ſi cum pœna promittatur, committitur pœna omnibus hæredibus ſtipulatoris. ſi uerò ſine pœna: poterit tantum agere ille hæres qui prohibitus eſt. Et ratio iſtorum eſt, ſcilicet quando pœna adiicitur, uel non, quia ubi nulla pœna adijcitur, nihil intereſt eius, qui non eſt prohibitus. ergo non poteſt agere. ſed ubi pœna eſt adiecta non quæritur utrum omnium interſit, uel unius tantum: ſed ſolum an commiſſa ſit pœna, uel non, & inſolidum omnibus hęredibus committitur. Item promiſſoris hæredes omnes tenentur: licet unus prohibuit. ratio: quia intereſt pro hibiti, ut à nullo penitus prohibeatur. Franciſcus.

a ¶ Ex his igitur.ʒ quia talis eſt natura obligationis in genere & alternatiuæ: ut ſ. dictum eſt, igitur, &c. licet pro parte tantum teneretur, nec niſi pars poſsit à ſingulis peti. Azo, & ſic de ultimis tantum duab. dicit, ut quando homo in genere, uel ſub alternatione promittitur.

b ¶ Nec hæredes.ʒ ſcilicet promiſſoris, non ſolum ipſi promiſſores.

c ¶ Soluendo liberari.ʒ licet non poſsit peti niſi pars: ut J. eo. l. in exe curione. §. pro parte.

d ¶ Poſſunt.ʒ obiicitur ſolutioni eius, &c. ut inſti. qui mo. tol. obl. in prin. Reſpon. hoc ideo, quia nec defunctus ſit ſoluendo, &c. ut ſ. prox. §. & J. eo. l. in executione. §. pro parte. & ipſi ſunt loco unius.

e ¶ Non eandem rem.ʒ totam.

f ¶ Dederint.ʒ & ultima ſolutio, &c. ut d. §. ſi decem.

g ¶ Immutatur.ʒ ut J. de præto. ſtipu. l. prætoriæ. §. incertam. & ſ. de condi. & demon. l. cui fundus. Sed obiicitur de marito & uxore. ut C. de pri. do. l. unica. Reſpon. conditio non mutatur, ſed cōdemnatio moderatur. ut aliter fiat perſonæ mulieris cum ſuo priuilegio contra maritum, & aliter hæredibus eius. Item oppo. de lega. j. l. legatarius. ſed hic paſsiuè: ibi actiuè. Item opponi. J. eo. l. eadem. §. fina. ſed ibi dices. Ité quid ſi unus de hæredibus diſſentiat? Reſpon. ſtatur maiori parti. uel uerius tenetur aliis: ut ſ. famil. erciſcun. l. hæredes. §. ſi incerto.

h ¶ Non recipit.ʒ ſui natura.

i ¶ Veluti ita.ʒ ut & ſ. de accepti. & per iuſiurandum. §. j. & ſ. eo. in princip. huius l. & ſ. de ſerui. luiæ. & de leg. 3. fideicom. §. penul.

k ¶ Tenentur.ʒ ut & J. de reg. iur. l. ea, quæ in partes.

l ¶ Sed quo.ʒ quod eſt in omnibus prædictis. Accurſius.

m ¶ Solidum.ʒ quod ſui natura non recipit diuiſionem, ut uia, uel etiam debitum in genere, uel alternatiuè. & facit ſ. famil. erciſcun. inter cohæredes. §. quod ex facto.

n ¶ Iudicio.ʒ quia pro parte expediri non potuit.

o ¶ Inſolidum.ʒ non ſolum hæredes promiſſoris inſolidū tenentur.

p ¶ Actionem.ʒ contra. ſuprà, famil. erciſcun. l. hæredes. §. an ea. in fin. §. Solue.

q ¶ Repeti poteſt.ʒ condict. ob cauſam ſecundum quoſdam. & hoc de rigore iuris.

r ¶ In pendenti. ʒ ex æquitate, quæ præualet: ut ſuprà de condict. indebi. l. ſi non ſortem. §. ſi decem.

s ¶ Detur. ʒ homo uel reliqua pars in eo. & ſic poſterior ſolutio &c. ut d. §. ſi decem. Sed obiicitur. aut ſoluta pars à promiſſore, pro parte liberat: & ſic non pendet, aut in nihilum : & ſic inſolidum remanet obligatio ergo non pendet, ſed ſtatim, ut indebitum poteſt repeti? Reſpon. nec obligatus eſt, nec liberatur pro ea parte. & ſi obiicis: fuit obligatus, & non liberatur: ergo obligatus permanet in ſolutione? Reſpon. nō ſequitur : quia eſt quoddam mediū inter obligationem, & liberationem : ſcilicet ceſſatio obligationis ad tē

t ¶ Pamphilum.ʒ & ſoluetur pars Stichi. Accur.

¶ Ex his igitur.ʒ CASVS. Dictum eſt in proximo. §. quaſdam ſtipulationes eſſe indiuiſibiles, & ideo non poſſe promiſſorē liberari partem ſoluēdo. Quid erit in hæreditas promiſſoris: nunquid iſti poterunt liberari ſoluendo partem rei deductæ in ſtipulatione indiuiſibili? Reſpondet iuriſconſultus quod nō, & rationem ponit: quia natura obligationis nō mutatur propter hęredum perſonas. & ideo ſi res dedučta in ſtipulationem, non recipit diuiſionem: hæredes tenenē qui libet inſolidum: tamē ſi unus ſoluit totū, poteſt ab aliis repetere actione famil. erciſcun. ¶ Ex quo.ʒ Sicut ſupra dictum eſt promiſſoris hæredes inſolidum tenerī: ita uerum eſt ſtipulatoris hæredes quēlibet in ſolidum habere actionē. licet aliqui dixerint hoc caſu, quando ſtipulator, qui rem indiuiſibilem fuerat ſtipulatus moritur, extingui obligationem: non tamen uerū eſt, quia ſtipulatio non euaneſcit propterea quòd res indiuiſibilis difficile ſoluitur. ¶ Si tamē.ʒ Supra dictum eſt, quòd quædā ſunt ſtipulationes indiuiſibiles: & quod hæredes promiſſoris rei indiuiſibilis poſſunt conueniri inſolidū. hic quæritur, Titius promiſit mihi hominem in genere moritur antequā mihi ſoluat, relictis duobus uel pluribus hæredibus, certū eſt, quod teneť mihi quilibet inſolidū: conuenī tamē unum hæredem: & ipſe ſoluit mihi partē hominis promiſſi : nunquid habeo actionē contra alios, pro reliqua parte hominis? Rñ. quod ſic. Idem eſt ſi unū hæredē liberaui pro parte. & idem in ipſo promiſſore, & eius fideiuſſoribus. ¶ Item ſi. ʒ Ex pedito illo membro ſtipulationis indiuiſibilis, quæ cōſiſtit in dando, ponit aliud membrum, quod conſiſtit in faciendo. & ponitur ſic caſus uſque ad l. eadem duo erant : ſcilicet Titius & Mæuis. Titius ſtipulatus eſt à Mæuio hoc modo. Promittis mihi Mæui, neque per te, neque per hæredem tuum, fieri, quò minus mihi liceat ire per fundum? Reſpondet Mæuius: promitto. poſt hoc moritur Mæuius promiſ-

† Dationē. Du.

† Du. nam ſi &c.

† Imo in obligatione generica ſecundū Bar. Alex. Are. & Ia.

† Iſtā partem ſequītur Bar. & Alex.

† Approbatur per Barto. & Iaſ. Stipulatio ad hæredē tranſit.

† Aliàs eſt, in l. aliud.

† intellectū literæ hic examinat Alciatus.

† Id eſt, qualitas obligationis indiuiduæ, quo ad libertatem, ſecundum Bald.

† repetitionem. Du.

¶ Ex his †igitur [a] ſtipulationibus nec hæredes [b] quidem pro parte ſoluendo liberari [c] poſſunt [d], quandiu non eandem rem [e] omnes dederint [f]. Non enim ex perſona hæredum conditio † obligationis immutatur [g]: & ideo ſi diuiſionem res promiſſa nō recipiat [h], ueluti via [i], hæredes promiſſoris ſinguli inſolidum tenentur [k]. Sed quo [l] caſu unus ex hæredibus ſoli dum [m] præſtiterit † petitionem habebit à cohærede familiæ erciſcundę iudicio [n]. Ex quo quidem accidere poſſe Pomponius ait, ut & ſtipulatoris viæ, vel itineris hęredes ſinguli inſolidum [o] habeant actionem [p]. Sed quidam hoc caſu [q] extingui ſtipulationem putant [r]; quia per ſingulos [s] acquiri ſeruitus non poteſt [t]. Sed non facit [u] inutilem ſtipulationem difficultas præſtationis [x].

pro parte. ita ſtipulatio facta per defunctum non tranſit ad hæredes, quod falſum eſt: imò ſingulis acquiritur.

s ¶ Per ſingulos.ʒ id eſt, per quoſdam ſine aliis. uel dic facilè, ut ſtatim dicam.

t ¶ Non poteſt.ʒ facilè diuerſis temporibus. hoc enim uix cōtingit: contingere tamen poteſt : ut ſ. communia prædi. l. ſin. & de ſeruti. ruſt. prædio. l. ſi unus. in prin. & J. eod. l. pluribus. §. & ſi. & hoc in impoſitione ſeruitutis in re communi faciendā : ut ibidem dicitur. ſed hæc difficultas non impedit præſtationem ſeruitutis, ut ſtatim ſi dicit : ergo nec acquiſitionem. Azo.

¶ *Per ſententiam, & acceptilationem unus ex hæredibus promiſſoris, qui tenebatur in genere poteſt liberari, h. d. Barto.*

¶ Si tamen [y] †hominem [z] ſtipulatus, cum uno ex hæredibus promiſſoris egero [a], pars duntaxat cętterorum obligationi ſupererit, † ut exolui poſsit [b]. Idemque eſt & ſi uni ex hæredibus [c] acceptolatū ſit [d]. Idem [e] eſt in ipſo promiſſore, & fideiuſſoribus eius, quod diximus in hæredibus.

v ¶ Sed non facit. ʒ ualet enim ſtipulatio & ſinguli [1] inſolidum petere poſſunt : ſed difficilè eſt, ut idem pluribus ſolui poſsit. Azo. ſed hæc difficultas non impedit, quo minus inſolidum agatur : habebic ergo [2] unus cohæredum partem alterius, ex quo inſolidum agit, ſecundum quoſdam : & ſecundum hoc, qui primò agit, obtinet, & utitur ſeruitute. Sed Io. [3] non refert ad proximum dictum, ſed in generale dicit. q. d. 'impoſsibilitas uitiat,' non difficultas: ut J. l. cōtinuus. in prin. & J. eod. l. pluribus. §. & ſi. & hoc in impoſitione ſeruitutis in re communi faciendā : ut ibidem dicitur. ſed hæc difficultas non impedit præſtationem ſeruitutis, ut ſtatim ſi dicit : ergo nec acquiſitionem. Azo.

¶ *Vno ex hæredibus promiſſoris contrà faciente omnes tenētur pro hæreditaria portione. ſed ſi uni ex hæredibus ſtipulatoris contrafiat, pro parte ſua tantùm ſtipulatio committetur ad intereſſe, ad pœnam uerò committetur inſolidum, licet alij agentes exceptione doli repellantur. Bar.*

¶ Item ſi †in facto † ſit ſtipulatio ueluti ſi ita ſtipulatus fuero, Per te non fieri, neque per hęredem tuū, quò minus mihi ire agere liceat, & unus ex pluribus hæredibus prohiberit, tenentur quidem & ſ. illud. nam ſi pauper centum marchas mihi promittat, cæteris nolentibus manet in ſuſpenſo, [3] & hoc prout dicit deberi in genere.

c ¶ Ex hæredibus.ʒ promiſſoris. Accurſius.

d ¶ Acceptolatum ſit.ʒ ut liberatio contingat ei quando in ſpecie : [4] uel uſquequo ab aliis ſoluatur, in ſuſpenſo ſit. quando in genere. ſed ui detur, qđ ipſe & alii omnes ſtatim liberentur : ut J. de accep. l. ſi ex plu ribus. J. reſpon. quæ eſt contra. Solu. ibi in rem. hic in perſonam. Vel ibi 10 duo erant rei debendi inſolidum. meritò ergo acceptilatione ibi liberatur. hic non. Vel hic diuiſionem recipit, [11] ibi non. porro ſi debitori generis accepto fertur etiam in una ſpecie generis, ſtatim liberatur: ut J. de accep. & per iuſiurandum. §. ſi is qui hominem. Accur.

e ¶ Idemque eſt.ʒ ſcilicet ut promiſſor partem ſoluerit: uel in parrē acceptolatum ei ſit: ut in reſiduo teneatur fideiuſſor : & ſic acceptilatio pro parte fiet, ſcilicet quando in ſpecie, licet in pendenti ſit donec reliqua pars ſoluatur quando in genere. Accurſius.

f ¶ Item ſi in facto. ʒ ſequitur de his, quę ſunt in faciendo. Sed q d eſt tūc in obligatione, ſi promittis facere domū; an factū, ſcilicet præcisè. tius. §. officium. in fine. Item an teneatur præcisè ad factum? Reſpon. poſt moram etiam ad intereſſe. Vel dic etiam [12]. ad factū agendo poteſt actor intereſſe conſequi, maximè ſi petiit fieri: & ſi non faceret, petiit intereſſe. argu. J. eo. ſi ſeruū. §. fi. & ſ. de conſti. pec l. promiſſor. & ſ. de ope. liber. qui libertinos. in fi. Ité ne iſtæ leges, ſcilicet hæc & ſequentes duæ ſint ſibi cōtrariæ: diſtingue an factū eſt indiuiduū, an diuiduū. Primo caſu, ut per te non fieri: aut unus de hæredibus promiſſoris facit cōtra. & tunc omnes tenentur ut hic. & I. eadem. in prin. & §. J. aut econtra unus hæredū ſtipulatoris prohibetur: & tunc aut cum pœna, aut nō, ut hic. & ratio differentiæ eſt J. e. l. proxi. Si diuiduū ut amplius nō petit: tūc ſolus qui cōtra facit tenetur: ut J. eo. l. ea. §. j. nec diſtinguit inter hædes ꝓmiſſoris & ſtip. vl pœna ſic appoſita, uel nō. & pleni' diffinitus.

† Pulchrè in hunc §. Alcia. lib. para. 1. c. 8. & hic ét intellectū huius literæ excuſsit.

† Du. ut & ſolui pōt.

† ad hunc. §. uid. intel. p Butigel. in l. iij. §. ca to. nu. 170. J. eo. ubi ét Crott. nu. 141. & Mar. Soc. n. 259. Sed latiſsime Detus. nu. 501. cū mul. ſequē. & Bologn. nu. 110.

† Idē Bar. & Iaſ.

† Iſta illatio placet Iaſ. & aliis

† placet Ia. quicquid dicat Bar.

† Hoc uerū quando quis conſequitur per uiam actionis. Barto. Are. Alex. & Iaſ.

† Et bene Barto. Are. Pau. Alex. & Iaſ.

† Imo immediatè lata ſententia, uel interpoſita accepti latione liberatur. Bar. Pau. & alij.

† Imo in genere : ſed hic & in ſolutione fictа : ibi in uera ſecundum Bart.

† Placet Bar. Dy. & Pau.

† Obligatione : non effectu. Ia.

† Hæc gl. ad hoc no. quod actio ad factum, & ad intereſſe, pūt ſimul intentari in eodē libello. Bolog. & q̄ libellus ꝓcedit, in quo petitur unum uel aliud promiſſum, & ſi non fiat petitur interceſſe. Bo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

xtmus.§.si quis.cau.l.si seruus.§.si plurium.
a ¶ Cohæredes eius.§ quilibet pro portione hæreditaria:licet propter alienum factum.Azo.
b ¶ Probant.§ut & §.famil.erciſc.inter. §. q̃ ex facto. & l.hæredes. ff.i.illa.Accurſius.
¶ Interesse dicemus. § in modo ſtipulandi.
d ¶ Committatur.§ ſingulis. & hoc mero iure.
e ¶ Si pœna.§certa.
f ¶ Committetur.§ ut ſtricto iure omnes cohæredes pœnam petere poſsint : quia non quæritur cuius interſit.
g ¶ Sed qui.§ licet autem inſolidum committatur.
h ¶ Prohibiti.§ & ideo eorum interest.
i ¶ Exceptione.§ quæ ſemper nititur æquitate : ut §. de excepti. do. l.j. & ſic ille, qui agit, petit pro parte ſua tantum intereſſe & pœnam :ut j.eod. l. eadem.§.Cato & facit §. ſi quis cau. ſi ſeruus §.fin.Item §. de manu. teſta.ſi ita.
k ¶ Tunc pro parte.§ quia naturalis cauſa nulla eſt, quare eis non prohibitis cũ effectu debeatur.& facit §. ſi quis cau. ſi ſeruus.§.fin.
l ¶ Stipulatio.§ quia tantum eius intereſt. ſed cohæredum non. Azo.
m ¶ Dem iuris. § i. eadem pœnæ diſtinctio :ut & hic pœna adiecta comittatur inſolidũ, petitio hæredibus ſtipulatoris ꝓhibito uno: pœna nõ adiecta ꝓ parte ꝓhibiti.R.
n ¶ In illa.§quod in illa per te non fieri.
o ¶ Licere.§miranda nouitas,ſubtilis ſubtilitas:quis eam ruminabit:ſed hæc uerba expone:ut j.eo.ſtipulatio ita.
p ¶ Sed hæc differentia.§ ſcilicet pœnæ adiectæ uel non adiectæ. Vel ita ut hic ſtipulatio quæratur illi ſoli,qui prohibetur non etiam cohæredi, niſi forte pœnam ſtipulatus ſit. promiſſoris autẽ hæredes omne tenẽtur,uno prohibente.Accurſius.
q ¶ Ex hæredibus.§ ſtipulatoris.
r ¶ Cõmittatur.§ ſtricto iure:aliud per doli excep.ut dictũ eſt. Acc.

ADDITIO. Iſtud non eſt uerũ in omnibus ſtipulationibus pœnalibus, ſcilicet quòd in effectu ſtipulatio pœnalis non cõmittatur, ſi alicuius nõ intereſt,ut colligitur hic ex doctrina Bart.& Ia.qui ponit ſex limitationes,ex iſto tex.

s ¶ Quia hic.§ in ſtipulatione pœnali.
t ¶ Non quærimus.§ quo ad committendam:ut j.eo.ſtipu. §. alteri.
v ¶ Hæredibus.§ Promiſſoris.Accurſius.

FAdem dicemus.§ CASVS. Principiũ huius.l.nihil aliud dicit,niſi quod idem eſt dicendum,in hac ſtipulatione.promittis ꝙ nullum dolum commites cõtra me neque tu neque hæres : quã quod dictũ eſt §.in §.itẽ ſi in facto,ſcilicet quòd ſi ſtipulator relinquat plures hæredes,& contra unum cõmitatur dolus:ille ſolus agere poterit quando fine pœna promiſſum eſt:ſecus quãdo cũ pœna ut §.dictũ eſt.
¶ Cato li.xv.§ In hoc §.ponit ita caſus. Titius promiſit mihi aliquid: moritur relictis pluribus hæredibus.quæritur ſi cõtra promiſsionem factum fuerit,qualiter hæredes teneantur:Et reſpondetur diſtinguendo:aut factum (quod eſt deductũ in ſtipulationem) eſt diuiduum,uel indiuiduum. Si factum eſt indiuiduũ, ueluti facere iter, & unus hæredũ facit cõtra ſtipulationẽ omnes tenẽtur. & rationẽ ſubdit ibi,quia quod &c.Si uerò factum deductum in ſtipulationẽ eſt diuiduũ : ſicuti quando promittitur amplius non petere:tunc ſi unus hæredum,venit contra ſtipulationem,ipſe ſolus tenetur,nõ alij. & rationẽ ſubdit ibi differẽtiæ hanc &c.quia quando factum eſt indiuiſibile,nõ poteſt ueniri,niſi cõtra totã ſtipulationem.ſed quãdo eſt diuiſibile,põt ueniri contra eam in parte. ¶ Sed uideamus.§ Pone caſum.ut in gl.nã nullibi melius ponitur. ¶ Si is qui duplam.§ Titius emit fundũ à Mæuio ualentẽ ccc.aureos,& eſt ſtipulatus à uẽditore duplũ pretij, ſi fundus

cohæredes eius, a ſed familiæ erciſcundæ iudicio ab eo repetent, q̃ præſtiterunt.hoc & Iul.& Pompo. probant b. ¶ Contra autem,ſi ſtipulator deceſſerit, qui ſtipulatus erat ſibi hæredíque ſuo ire agere licere,& unus ex hęredib.eius pro hibeatur intereſſe dicemus c utrũ inſolidum ſtipulatio committatur d,an pro parte eius:qui prohibitus eſt. Nam ſi pœna e ſtipulationi adiecta ſit, inſolidum committetur f ſtipulatio. ſed qui g nõ ſunt prohibiti h doli mali exceptio ne i ſubmouebuntur.Si uero pœna nulla apposita ſit,tunc pro parte k eius tantum, qui prohibitus eſt, committetur ſtipulatio l.

¶ Vlpianus.li.xviij.ad Sabi. LEX III.

IDem † iuris m eſt,& ĩ illa n ſtipulatione : Mihi hæredique meo habere licere o. Sed hæc differentia p illam habet rationem, quod ubi unus ex hæredibus ¶ prohibetur,non poteſt cohæres ex ſtipulatu agere, cuius nihil intereſt niſi pœna ſubiecta ſit. nam pœna ſubiecta efficit, ut omnibus commit tatur r,quia hic s non quærimus t, cuius interſit. Enimuero ubi unus ex hęredibus u prohibet, omnes tenentur hæredes. Intereſt enim prohibiti a nemine prohiberi.

¶ Paulus.li.xij.ad Sabi. LEX IIII.

EAdem † dicemus,& ſi dolum abeſſe à te hæredeque tuo ſtipulatus ſim : & aut promiſſor, aut ſtipulator pluribus hæredibus relictis deceſſerit.

¶ Pœna adiecta facto indiuiduo ſi contra fiat per unũ ex hæredibus promiſſoris,pro parte hæreditaria comittitur cõtra omnes. In facto uero indiuiduo pro parte cõtra facientis tantummodo, ſed aduerſus ipſum promiſſorem inſolidum h.d.Barto.

¶ Cato † lib xv.ſcribit, pœna certæ x pecuniæ promiſſa, ſi quid aliter factum ſit y, mortuo promiſſore, ſi ex pluribus hæredibus x unus contra, quam cautum ſit,fecerit a, aut b ab omnibus hęredib. pœnam committi pro portione hęreditaria, c aut d ab uno e pro portione ſua f. Ab omnibus g, ſi id factum, de quo cautum eſt,indiuiduum ſit: ueluti † Iter fieri h quia quod in partes diuidi non poteſt, ab omnibus quodammodo factũ uideretur i. At ſi de † eo k cautum ſit quod l diuiſionẽ m recipiat: uelúti,Amplius non agi n, tunc eum hæredem, qui aduerſus ea fecerit, pro portione ſua ſolum pœnam o

† Legẽ hãc totã ex pãdectis Florentinis re ſtituit Antonianus lib. epiſtolarum illuſtrium xj. epiſtola ultima. commentariis autẽ enarrauit Alciatus in libello ſuo de ſtipulatione diuiſione.
† Vide in hunc §. cõmentarios Vdalarici Zaſii. & Alc. cuius itell. habes nu.8.
† Iter fieri uel nõ fieri alias etquo modo hęcuerba intelligenda ſint. uide Detũ florentinũ hic nu. 16. & 22.et 24 & 25.
† ad hæc uerba & ad ꝓcedentia ibi ab oĩb. uid. Bologn. 137.

† alias xlix.
† Vide & ĩ hanc l. Alciati cõmẽtarios.

c ¶ Hæreditaria.§ ſcilicet tantum.
d ¶ Aut.§ id eſt aliquando &c.Accur.
e ¶ Ab uno. § ut ſi pœna erat in xx.& iiij.erant hæredes, cadet contrafaciens in v. & alij nullo modo.
f ¶ Pro portione ſua. § quilibet etiam uno ſolo faciente contra promiſsionem.
g ¶ Ab omnibus.§ committitur,ſ.pœna pro portione hæreditaria.
h ¶ Fieri.§ uel non fieri,ſ.cum promiſit per me non fieri, quo minus per fundũ meũ tibi agere liceat.R.& ſecundũ hoc ſupplebis non fieri ſcilicet per me &c.ſed hoc exemplũ non uidetur bonũ: quia inter hoc quod hic exigitur, & illud q̃ modò ſpecificati, ſ.per me nõ fieri, &c. ht j.ſimilitudo ibi,differẽtię &c.uſq; illuc:ſed uideamus,&c.ſed potes tueri,ut dicas, q̃ ibi ſit ſimilitudo,ſcilicet inter primum, ſ. iter fieri: & hoc ſecundũ,per te non fieri:q̃ ſatis placet. Vel dic non fieri, ſ.aliquid aliud,per quod impediatur meũ iter.at illa,per te nõ fieri, quo minus mihi agere liceat,eſt generalior.prima placet. Sed quæ eſt differentia inter hanc ſtipulationẽ,iter fieri,& hanc ſecundã:per te non fieri? &c. Rñ.prima,ut fiat & præſtetur,ſecunda,ut præſtitum non impediat.& forte alius præſtiterat:nõ ille , qui modo promittit nõ impediturum.
i ¶ Factum uideretur.§ fed ille tenetur familiæ erciſcũdę cohęredib. & facit §.de ope.no.nun.l.de pupillo.§ ſi plurium.Acc.
k ¶ At ſi de eo.§ ſcilicet facto.ſecus autem in dato promiſſo. id eſt in promiſsione dandi:ut j.l.proxi.§.ſi.Accur.
l ¶ Quod.§ id eſt quia.
m ¶ Diuiſionem.§ ſpeciale in hoc facto,quod ſit diuiduũ. ſed fui natura omnia facta ſunt indiuidua.ut §.eo.l.ij.in princ.
n ¶ Non agi.§ condictione certi, quæ ex mutuo, uel ex ſtipulatu de ſcendit.R. uel alia etiam actione.Accur.
o ¶ Solum pœnam.§ infrà lege proxima.§.fin. contra. ſol. cum alio. quid fieri, uel non fieri promittit: hæc diſtinctio diuidui,& indiuiduj eſt adhibenda, ibi cum aliquid dari promiſſum eſt,ſecundum Io. idem ſecundũ Ir. per hæc uerba diſtinctio diuidui , & indiuidui ad factum ptinet, nõ ad dationẽ,&c.ratio eſt,q̃ a quod ab uno dari debet,melius poteſt per alium dari, quã unius factum per alterũ explicari : & ideo non imputatur cohæredi ſi non adimpleat factum alterius cũ eſt diuiduum.nec etiam poteſt facere cohæredem habere ratum, ſicut põt pro eo ſoluere.uel hic & ibi cõmittitur,ſed non quantũ ad exactionẽ & dic

& dic plenius,vt not.§.ſi quis cautio.l.ſi ſeruus.§. fi. Accurſius.
a ¶ Committere. § quia actiones hæreditariæ ipſo iure inter hæredes diuiſæ ſunt. Accurſius.
b ¶ Prætari.] alias peccari.i.prohiberi:quia peccat qui prohibet. &c.
c ¶ Non fieri.§ quam habes §.eo.l.ij. §.fin.
d ¶ Sed uideamus.§ hanc ſcrupuloſam literam, ſic intellige, ſecerat ſupra comparationem inter caſum illum iter fieri, & illum non fieri quo minus agere liceat,nunc autẽ obiicit contra hanc ſimilitudinem dicẽdo ne, id eſt, an in hoc caſu iter fieri, qui eſt primus huius. §. non fit idem quod in hoc ſequenti caſu, ire agere licere, ad quem eum cõparatis? ſed magis idem quod in hoc ſequenti de rato: hoc eſt dicere, an non fit indiuiduum, ſed magis diuiduum. e vel dic e contra, vt verbum hoc, non referas, ad iter fieri, ſicut ſupra, ſed ad iter non fieri, & ſic econtra. & certe dicit Pau. non eſſe idem, ſcilicet hoc caſu iter fieri, quod eſt in iſto de rato. nam illic de rato eſt diuiduum factum, vt ſubiicit. at hic iter fieri, vel ire agere licere,eſt indiuiduum, vt dictum eſt. & hoc ſi habeas, Pau.reſpon.non eſſe idem, & ſic Py. ſed alibi deeſt non, & tunc dic : nec hic cum non amplius agi ſtipulor. non fit idem, quod eſt cũ ſtipuler, per te non fieri, &c. & vtique non idem eſt: ſed magis idem, quod in illa Titium hæredemque,&c. & vere, idem eſt hic : nam hæc ſtipulatione Titium hæredemque,&c. ſolus tenetur,qui non habuit ratum, & ſolus ex ſtipulatione aget,& ſic vbi factum eſt diuiduum,non differet inter hæredes ſtipulatoris,& promiſſoris.
e ¶ Magis idem.] ſcilicet. Irnerius.
f ¶ In illa ſtipulatione.] videri poteſt.
g ¶ Habiturum. § vbi ſtipulatio diuidi poteſt.
h ¶ Non idem eſſe. § Py.eſt non. ſed alias deeſt,non.
i ¶ Nam. § vere non eſt idem in hac ſtipulatione, quod in illa, ſecundum primos duos caſus,ſcilicet iter fieri,& non fieri,& per te non fieri, quo minus ire,&c.nam, &c.
k ¶ Et ſolus. § ex hęredibus promiſſoris.
l ¶ Tenebitur. § nomine pœnæ.
m ¶ Solus ager. § exhæredibus ſtipulatoris. Accurſius.
n ¶ Non poteſt. § imo poteſt. vt j. rem ra. ha.ſi procurator.ij. rñ. Sol. vt ibi. item facit ſupra ad le.Fal.pœnales.§. Iulianus. & infra de præto. ſtip.l.prætorix. §. incertam. & ſupra famil.erciſcun. inter cohæredes. §. ſi quis.Accurſius.
o ¶ Fructuaria. § vt ſi ſtipulatus ſum te vſurum & fruiturum arbi. boni viri, & finito vſuſr. reſtituturũ de qua habes §. vſufru.quemad. ca l.j.
p ¶ Et damni infecti. § Stipulatio damni infecti diuiditur inter hæredes ſtipulantis:vt hic, & j.de præto. ſtipulatio. l. prætoriæ. §. incertam. Idem in actione in factum qua agitur, vt deſtruatur, quod factum eſt poſt nuntiationem, vt ſubiicit. ſed licet vnus agat, de hæredibus ſtipulantis, vel contra vnum de hæredibus promiſſoris, totum opus reſtitui, vel deſtrui debet: alias non liberatur conuentus, vt ſubiicit:vt d.l. prætoriæ.in prin.& §.de ope.no.nuntia.l.antepen. §. quæſitum.
q ¶ Reſtitui. § quamuis dixerimus vnumquenque hæredum agere, ꝙ parte non tamen reſtitutio, id eſt, deſtructio, noui operis fit pro parte.
r ¶ Hæc. § vt pro parte agere poſſint hæredes ſtipulatoris.
s ¶ Neque reſtitutio. § id eſt, deſtructio noui operis. & hoc pro eo quod eſt factum facta nuntiatione. Ioan. & quod ſubiicit, neque defenſio, ſcilicet nomine b ædium pro damno infecto. quia aut pro toto eſt cauendum,aut in totam poſſeſsionem fit miſsio: vt ſupra,de dam.infect. l.in ſtipulatione. Sed cõtra. §.de negotiis geſt, ſi communes c ſed ibi eſt ſol.ſed Irne. hic exemplificauit , quod ſi quis promiſerit ſe defenſurum. pro parte defendendo, non liberatur. Vel tertio dic, defenſio in cauſſa cuiuſdam. de qua primo dixerat. nam nec venditor nec alter eius hæredum poteſt particulariter defendere emptorem in cauſſa euictionis. vt j.eod.in executione.§.inſolidum. & l.cum ex cauſſa. Item hæredes promiſſoris de dam. infect.pro partibus tenentur : vt §. de præto.

commiſsorio. Differentiæ hanc eſſe rationem, quia in priore caſu omnes commiſiſſe videtur, quod niſi inſolidum peccari non potuerat illam ſtipulationem, Per te nõ fieri neque per hęredem tuum quo minus mihi ire agere liceat.
¶ Sed uideamus de nõ idem hic ſit, ſed magis idem quod in illa ſtipulatione. Titium hæredemq; eius ratum habiturum. Et Pau. reſpon. nõ idem eſſe. Nam hãc ſtipulatione & ſolus tenebitur, qui non habuerit ratum : & ſolus aget, a à quo fuerit petitum (idq; & Marcello videtur) quanuis ipſe dominus pro parte ratum habere non poteſt.

¶ Stipulatio dupli , fructuaria.damni infecti, & de ope.no.nuntia.ſi ad intereſſe committitur inter hæredes ſtipulatoris diuiditur : ſecus ſi ad factum.Bart.

¶ Si is qui † duplã ſtipulatus eſt, deceſſerit pluribus hęredibus relictis, vnuſquiſque ob cuictionem ſuæ partis pro portione ſua habebit actionẽ. Idemque eſt in ſtipulatione quoque fructuaria, & dãni infecti ,& ex operis noui nuntiatione. Reſtitui tamen opus ex operis noui nuntiatione pro parte non poteſt .Hæc utilitatis cauſa ex parte ſtipulatorum recepta ſunt. Ipſi autem promiſſori pro parte, neque reſtitutio neq; defenſio contingere poteſt.

Hic ponitur tertia diuiſio ſtipulationũ quadrimẽbris,nã ois ſtipulatio ſiue contineat dari, ſiue fieri,itẽ ſiue ſit diuidua,ſiue ſit indiuidua, eſt uel iudicialis:uel ꝓtoria uel cõuentionalis,uel cots.de quib.pone exẽplum,ut in tex.uſque ad §.ſtipulatio.Pau.

Pomponius. L. V.

STipulationum aliæ iudiciales ſunt,aliæ ꝓtoriæ,aliæ conuentionales,aliæ cõmunes tã ꝓtoriæ quam iudiciales. ¶ Iudiciales † ſunt duntaxat quæ à mero iudicis officio proficiſcũtur, veluti de dolo cautio. ¶ Prætoriæ ,quæ à mero prætoris officio proficiſcuntur, veluti damni infecti. Prætorias autem ſtipulationes ſic audiri oportet, vt in his contineantur etiam ædilitiæ.nam& hæ à iuriſdictione veniunt. ¶ Conuentionales † ſunt , quæ ex conuentione & cum hoc ſtipulor a te,quod uadas pro me Romam.quia hæc ſtipulatio eſt conuentionalis.Communes ſtipulationes ſunt quæ proficiſcuntur a iudicis officio,& a prætoris iuriſdictione,ſicuti eſt rem pupil.ſal.fore, nam aliquando hoc fieri præcipit iudex,aliquando ipſe prætor.Item duplæ ſtipulatio pro aliqua re nendita uenit a iudice , & pro animali fortẽ morboſo uenit ab ædilitio edicto.
¶ Stipulatio. § Nunc poſt diuiſionem ſtipulationum, ponit definitionem ſtipulationum dicens , quòd ſtipulatio eſt uerborum conceptio, qua ille, qui promittit, interrogatus promittit ſe facturum id, quod ab eo petitur. Satis acceptio autem eſt ſtipulatio quæ continet & ſecum trahit fideiuſſorem , vel pignorum dationem , & ponit ſimilitudinem : quia ſicut ſatisfacere eſt ſoluere , quod debemus , ita satis accipere eſt dare fideiuſſores , vel pignora quibus quis contentus eſſe debet. qui fideiuſſores, vel pignora obligabuntur , ſicut principalis promiſſor.
¶ Si ſortem § Titius promiſit mihi centum ſoluenda in feſto Paſchæ, & ſi non ſolueret,tunc promiſit pœnam l.aureorum.moritur Titius relictis duobus hæredibus. vnus hæredum ſoluit mediatatem ſortis,ſl. termino aduenientẽ:alter hæres mihi ſoluit.quæritur an nihilominus pœna l.committatur inſolidum? Et reſpon. q̃ ſic contra ambos hæredes:ſed ille,qui moram fecit in ſoluendo,debet ſeruare cohæredem ſuum indẽnem. Idem & ſi arbiter,ex compromiſſo facto ſub pœna tulit ſententiã. nam ſi unus hæredum paruit ſententiæ,alter non, nihilominus committitur pœna inſolidum. nam in huiuſmodi ſtipulationibus non poteſt aliter conſtitui,quin ſit iniuria ſtipulatori.Franciſcus.
¶ Quæm iudiciales.§ i.ſimul Io. Sed certè non quatuor,imo tres ſpecies tũ uidentur,ſ.iudiciales,& conuentionales, & communes : vt j.de præto.ſtipulatio l.j in princi.quæ eſt contra.Sol.vt ibi . Item facit inſtit.de diui.ſtipul.& plenè dic ut ibi. Accur.
¶ Iudiciales.§ ſ.ſtipulationes.Accur.
¶ Cautio.Icum ſuper aliqua re principaliter cognoſcit,& ex officio iudicis cautionem interponit,iudicialis eſt cautio:vt de dolo,ut hic. & eſt exemplum §.de pigno.actio.l.creditor.& de rei uendi.l.ſi poſt acceptum.Accurſius.
¶ Prętorix.§ cũ principaliter aditur,ut caueat.vt cautio dam. infec. ut ſubiicit.& §.de dam.infect.l.prætor. §.in eum ſ. & l.dies.§. hoc autẽ. & l.hoc amplius.in prin.Item cautio legatorum.ut §.ut le.no. cap.l.j.in prin.Itẽ ędilitiæ,qñ emptor agit contra uenditorẽ, ut caueat de uitiis, & morbis ut ſubiicit,ut §.de ædi.edi.l.j.§.aiunt,& l.ſi uenditor.& l.iuxt. & l.ædiles.quia & hi ædiles erant prætores:vt inſtit.de iu.natu.§ prætorum.& ſic iſtæ cautiones ueniunt a iuriſdictione prætoris,ut ſubiicit , ut inſtitu. de diui.ſtipu. §. prætoriæ, Item differunt , ſcilicet prætoriæ, & iudiciales:

† In arche typis nõ habẽt neq; phæredem tuum.
† Et paul. reſpõ. non idẽ eſſe, nõ eſt in archetypis.
a Vtque intellectus placeat Bar. & Pau. diſplicet tamen Ia.qa cõparatio ſit ad diſſimile.ſicut ſi ſteret Titio nigro ad Titiũ albũ:ideo die vt per eundem hic in §.ij. col.
† Raph. & Alexan. hic dicunt iſtum text. ſin. ad hoc quòd licet promiſsio defendendo cauſa euictionis,ſit indiuidua ex parte hęredum pro miſſoris , ſi agatur vt defendant: ſecus ex parte hęredũ ſtipulatoris. nã ex parte eorũ eſt diuidua ſic.tamẽ dicit hoc ſibi nõ placere: q̃ ſemp ex vtraq; parte eſt indiuidua poſſeſſus tamen ſuſtentare opi. Raph. per iſtum text. dũ dicit, vtilitatis cauſa q̃ verba importãt tantũ dicere. ſi ad Titiũ albũ:ideo die vt per eundem hic in §.ij. col.
† Raph. & Alexan. hic dicunt iſtum text. ſin. ad hoc quòd licet promiſsio defendendo cauſa euictionis, ſit indiuidua ex parte hęredum pro miſſoris , ſi agatur vt defendant: ſecus ex parte hęredũ ſtipulatoris. Bolog.
b Iſta ſi placet Bar.
c Ibi loquit q̃ſi res eſt pluriũ tẽpore cautionis. Bar.

d Intellige q̃ particularis ſolutio non impedit committi, ſed ex commiſſa quilibet pro parte tenetur. Bart.

li. 26. ad Sabin.

ad intell. huius §.ui. Hier.uerũ In Rub. §. eo.nu.98.

e Dic, q̃ ibi diuidit in ſpecies ſ. prętoria. hic diuidit ſtipulatio, pro ſui generalitate. Bar.Pau.& Alex.
f Verſicu. eſt ſub §. d eo

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudiciales: quia prætorias [a] induxit prætor mortuus: sed iudiciales, alij uim prudentes. Sed Io. etiam adnotauit aliam differentiam, q̃ prætoriæ sunt quæ per solum iudicem ordinarium iuste ponuntur. iudiciales, quæ per quemlibet etiam delegatū. Sed videtur, quòd ex illo dumtaxat fit communis: ista 3. de dam. infect. l. j & iij & 7. communes. sed ibi Baldus dicens, Communes [c] autem sunt, quæ quandoque principaliter, quandoque secundario petuntur: vt rem pup. fal. fo. si enim tutorem habeo, ob hoc ipsum iudicem adeo, vt satisdet. Item si non habeo, adeo vt habeam, & satisdet, & sic secundario. Item si plures sumus tutores: possum adire, vt & tutor solus ad ministret, & satisdet, vel permittat mihi administrare, & recipiat satisdationem: & sic secundario: vt in fin. de satisda. tuto. §. j. & ij. Item cautio. de rato: quod dic, instit. eodem §. cõmunes. Sed hic videtur appellare communes, quæ à prætore mortuo interponuntur, & per id dicem viuentem expediuntur: vt infra eodem §. communes sed dic, vt ibi Accur.

Io P.F. ad promissores.

a ¶ Reorum. ʒ id est contrahentium.

b ¶ Quarum. ʒ q.d. vbi cunque & in quacunque re potest fieri, alius cõtractus & stipulatio, tenebit regulariter. sed fallit quandoque. & ideo dixit, pene vt propter rem sacram, & religiosam, & liberum hominẽ quorum venditio valere potest inter ignorãtes, non autem stipulatio: d vt supra de contrahen. emp. l. & liberi. & 7. co. inter stipulantem. §. sacram.

c ¶ Nam. ʒ q.d. bene dixit fere, vbi potest fieri alius cõtractus, potest fieri & stipulatio: & quia & post celebratum cõtractum, potest supponi & hoc est, nam &c.

d ¶ Rem. ʒ quę necessaria est: vt 5. qui satisd. cog. l. de dio. §. tutor.

e ¶ Nam & prætor. ʒ mortuus. sed si hac ratione dicatur communis, ergo omnis prætoria est communis: & sic de damno infecto: vt 5. de dam. infect. l. j. & l. iij. §. j. vnde dic, quod istud non est probatio, quòd sit communis: sed probat dictam stipulationẽ debere interponi hoc modo, bene dico debere eam interponi. nam &c. Accursius.

f ¶ Si alter. ʒ id est sine fusione non caueat.

g ¶ Item duplæ. ʒ non solum superior est probabilis, & interponenda, sed & hæc.

h ¶ A iudice. ʒ viuo.

i ¶ Ab ædilitio. ʒ vt seruo vendito, & aliis pretiosis rebus: vt 5. de euic. Emptori. & hæc est communis: quia principaliter, & secundario potest adiri iudex super talibus. Accursius.

k ¶ Conceptio. ʒ ex qua oritur obligatio, quæ verborum dicitur. & sic aliud est stipulatio: aliud verborum obligatio. sed quidam dicunt idẽ esse.

l ¶ Daturum factumve.] in futurum, & licet etiam dicat dare: tamẽ pro futuro ponitur, scilicet in id tempus, quo est facien da solutio nõ ergo valet, si dicam, promittis, quòd das: vel promitto, quod do. fallit in illa, sanum esse, & similibus: vt 5. de euic. l. si ita quis. Item in iudicio fi: vt 7. eod. quoties quis. & forte quia verba infinitiui modi etiam ad futurum respiciunt. & ideo dicuntur infinita, quia omne tempus respici unt. recte enim dicitur & volui legere, volo legere, & volam legere. Ité secus h est in pacto: vt 5. de pact. tale. in princ.

m ¶ Interrogatus est. ʒ secus si ad aliud respon. Quid si se facturum, vel curaturum, quod alius quid det, vel faciat? Respon. de se promittit. Item opponitur. supra de euict. l. quia dicitur. vbi fit per verba præsentis temporis, sed & ibi interpretatur pro interesse poni: vt ibi dicitur.

ADDITIO Die quod ibi loquitur, quando quis promittit de facto alterius, per verbum præsentis temporis. Pau.

n ¶ Promissorem. ʒ id est principalem reum.

o ¶ Ex promissores. ʒ id est fideiussores.

P ¶ Promittant. ʒ modo plus, interdum minus.

reorum, fiunt. quarum totidem genera sunt, quot pene diximus, rerum contrahendarum. nam & ipsæ ex verborum obligatione fiunt, & pendet ex negotio contracto. ¶ Communes sunt stipulationes, & veluti Rem. saluã fore pupilli. nam prætor iubet rem saluam fore pupilli caueri, & interdum iudex, si aliter expediri hęc res non potest. Item duplę stipulatio venit à iudice, aut ab ędilitio, edicto.

¶ *Stipulatio sumitur, pro interrogatione & responsione, & debet continere aliquid in futurum præstandum. Satisdatio vero sumitur pro principali obligatione, & accessoria, puta fideiussoris. Pau.*

¶ Stipulatio autem est verborũ cõceptio, quibus, is, qui interrogatur, daturum factumve, quod interrogat' est, respondet.

¶ *Satis acceptio est, cum fideiussore. Bart.*

¶ Satis acceptio est stipulatio q ita obligat promissorem, vt ex promissores quoque ab eo accipiantur, id est, qui idẽ promittat. Satis autem accipere dictum est eodem modo, quo satis facere. Nam quia id quo quis contentus erat, ei præstabatur, satis fieri dictum est: & similiter qa tales quibus contentus quis futurus esset, ita dabantur, ut verbis obligaretur, satis accipi dictum est.

Protestatio partis ab uno ex coheredibus, non impedit quin pœna committatur in solidum in obligatione dandi. Bar.

Si forte promiseris, & si ea soluta non esset, pœnam, etiam si unus ex hæredibus tuis portionẽ suam ex parte soluerit, nihilominus pœna committetur, donec portio cohæredis soluatur. Idemque est, & de pœna ex compromisso, si unus paruerit, alter non paruerit sententiæ iudicis: sed à cohærede ei satisfieri debet, nec enim aliud in his stipulationibus, sine iniuria stipulatoris constitui potest.

¶ *Is, cui bonis est interdictũ, põt sibi acquirere, nõ aũt obligari et naturaliter. Bar.*

¶ Vlpianus. L. VI.

IS, cui bonis interdictum f, stipulando tibi acquirit: tradere verò non potest, vel promittendo obligari: & ideo nec fideiussor pro eo intercedere potest: sicuti nec pro furioso.

¶ *Impossibilis conditio affirmatiua nititur stipulationem, secus in negatiua. Bar.*

¶ Paulus. L. VII.

IMpossibilis conditio, cùm in faciendo concipitur, stipulationibus obstat: aliter, atque si talis conditio inseratur stipulationi, Si in cœlum non ascendero. nam hæc vtilis & præsens est, & pecuniam creditam continet.

¶ *Dies adiecta conditioni validæ quæ in facto promissoris consistit in stipulatione intelligitur repetita: secus in inualida. uel quæ in facto promissoris non consistit. Bar.*

¶ Paulus. LEX VIII.

IN illa stipulatione, Si calendis Stichum non dederis, decem dare spondes? mortuo homine quæritur, an statim ante Calendas agi possit. Sabinus & Proculus expectandam diem actoris putant: quod verius est. tota enim obligatio sub conditione in diem collata est: & licet ante conditionem committi videatur, dies tamen supereſt. Sed cum eo, qui ita promisit, Si intra calendas digito cœlum non tetigerit, agi protinus potest. hoc & Marcellus probat.

¶ *Potest quis agere sine actione, cum speratur oriri in contestatione. Bar.*

¶ Pomponius. LEX IX.

SI Titius, & Seius separatim ita stipulati essent, Fundum illum si illi non dederis, mihi dare spondes? finem dãdi alteri fore, quoad iudicium acciperetur: & ideo occupantis fore actionẽ.

¶ Idem lib. iij. LEX X.

HOc iure vtimur, vt ex hac stipulatione, Si Lucius Titius ante Calendas Maias in Italiam non venerit, decem dare spondes? non antè quicquam peti possit, quàm exploratum sit, ante eam diem in Italiam Titium venire non posse, neque venisse: siue eo viuo, siue mortuo id accidere.

¶ *Quid si pater non fuerit reuersus, respõdeo, acquiritur filio b.d. Paulus de Casi.*

¶ Paulus. LEX XI.

FIlius dum in ciuitate est, si stipuletur patri reuerso ab hostibus, videtur acquisisse.

¶ *In alternatiua summarum & tẽporis, minus est in obligatione. Bart.*

¶ Pomponius. LEX XII.

SIta stipulatus fuero, Decem aut quinque dare spondes? quinque debentur. & si intra Calendas Ianuarias, vel Februarias dare spondes? perinde est quasi Calendis Februariis dari stipulatus fuerim.

¶ *Glo. intelligit istam l. quantum ad tempus quod est ante diem Calendarum: quia illo tempore non potest agere stipulator: siue fuit stipulatus ante Calendas dari, siue in Calendis. sed quantum ad diem Calendarũ gl. vult, q̃ sit differentia: quia primo casu poterit agere in diem Calendarum, qa nõ habuit reus terminum, nisi pro tẽpore, quod est ante Calendas: sed in secundo casu non poterit agere, nisi eo finito. Tu dic bẽ, q̃ et in primo casu non potest agere nisi finito die Calendarũ, quia illa uerba ante Calendas, intelliguntur fauore debitoris ut ma*

hic potest peti de rigore, sed obstat exceptio de æquitate ante Calendas, secundum Azo. uel ibi cum obligatio est in diem: quia ita uidetur repetisse x. Calen. dare spõdes? & est ratio quare ibi uideatur repetisse Calen. qa Stichũ dare, sicut & x. est de eius facto. hic nõ est repetitio de Calendis quia Titiũ uenire nõ est de eius facto: sed tantũ dare x. secundũ Ioan. Vel hic dixit ante Calendas. Vel ibi incipit à pactione hic à conditione. quod nõ placet. Alij, quod ibi apponitur dies cõmittendæ stipulationis, ut post Calendas debeat: hic ex facie dæ solutionis, ut tunc soluat. Vel secundum Ira. hic agitur ante: quia fit fuit actum inter contrahentes: ibi non. Accursius.

¶ Occiderit. ʒ si ergo iam tunc mortuus erat, cũ fiebat stipulatio protinus peti põt. & facit 5. de acquiren. hęre. l. si quis hęres. Accur.

FIlius dum ʒ CASVS. Pater meus erat captus ab hostibus: ego qui remansi in ciuitate, stipulatus sum. quærit an patri meo acquiram? Et respon. q̃d est in pendenti hmõi acquisitio. nam si pater meus reuertatur, erit sibi per me ista stipu. acquisitum. si autẽ moriatur pater apud hostes: erit mihi acquisitum per istam meam stipulationẽ. Fran. & facit 7. de cap. & postlimini. reuer. l. bona eorũ. §. quod si filius. & de stipula. seruo. l. si seruus. §. seruus capto. Accursius.

SIta. ʒ CASVS. Titius stipulatus est à Mæuio. hoc modo. Dabis mihi decẽ aut quinque, Mæuius respõdet simpliciter dabo. quæritur quid Mæuius debeat? Et respondet iurisconsultus, quod tantum quinque debet. Item si promitto hoc modo. Ego dabo tibi intra festũ Paschæ: idẽ est, ac si dixissem, dabo tibi in festo Paschæ: qa petere nõ poteris, nisi festo Paschæ trãsacto. Idẽ si stipulatus quis sit hoc modo dabis ante festũ Pentecostes? dabo. qa non poterit peti nisi transacto festo: hoc dicit, cum l. sequen. Franciscus.

s ¶ Spondes. ʒ tu respondisti simpliciter, & sic in sequenti casu.

t ¶ Debentur. ʒ precise. q.d. non alternatiue.

v ¶ Ianuarias. ʒ quod plus est. Accursius.

x ¶ Februarias. ʒ quod minus est.

y ¶ Stipulatus fuerim. ʒ id enim, quod minus est, intelligitur præcise

modo. si digito cœlum non tangam, promitto cẽtum. certè statim ero obligatus. Franciscus.

a ¶ Concipitur. ʒ affirmatiuè: si digito cœlum tetigeris. ut instit. de inuti stipula. §. si impossibilis. sed in legatis dic ut instit. de leg. §. fi. & de hære. insti. §. pe.

b ¶ Item dic impossibilem de natura, ut diximus: uel de iure: ut qa turpis ut 7. eo. si plagij. Ité facit 5. tit. j. l. non solùm.

b ¶ Non ascẽdero. ʒ & sic in non faciendo. cùm enim eius contraria sit impossibilis, ergo ista necessaria: ideoque uera, & præsens. Prætereà cum ille, qui stipulatur sub conditione, quæ omni no est extitura purè, id est non in diem videatur stipulari: ut 7. de nouа. si pupillus. §. qui sub conditione. ergo qui stipulatur, sub ea quæ iam est, uerè purissimè stipulatur. Item facit 5. de hære. insti. l. seruum meum. §. j. & 7. l. proxi. in fin. Accursius.

INilla stipulatione. ʒ CASVS. Promisi tibi hominem certum, uel equum certum soluere in festo Pentecostes. & si non soluero illo termino: promisi decem nomine pœnæ. homo promissus, uel equus moritur intra terminum. quæritur utrum pœna statim possit peti? Et dicitur hic, quòd est dies promissionis expectandus: quia tota obligatio est comprehensa sub conditione, & sub die. & licet ante conditionem sit pœna commissa: tamen dies in quem erat collata, est expectandus, qui adhuc supereſt. Sed si promitto hoc modo, Si intra festum Paschæ non tetigero digito cœlum, promitto decem: certè statim conueniri potero. Franciscus.

c ¶ Decem dare. ʒ scilicet calendis. Accursius.

d ¶ Agi possit. ʒ cum certum sit iam de Sticho agi non posse.

e ¶ Sub conditione. ʒ scilicet si stichum non dederis.

f ¶ Et in diem. ʒ scilicet in Calendas.

g ¶ Dies tamen. ʒ qui impedit ne agatur. nam dies pars stipulationis est: ut 5. de eden. l. j. §. diem. & facit 7. eod. si ita stipulatus. Sed contra. 7. eod. hoc iure. Sol. ut ibi. Accursius.

h ¶ Et Marcellus. ʒ quia sublato principali ſ. promitto, si digito cœlum non tetigero: tollitur accessorium, scilicet intra calendas. & facit 5. l. proxi. & 5. si quis cautio. si eum. §. homo sisti. & 7. eo. ueluti. §. fin.

SI Titius. ʒ CASVS. Eramus duo, tu Petrus & ego Ioannes. dixisti Titio: Promittis mihi dare hominem, si Ioanni nõ dederis? postea ego dico similiter Titio: Promittis mihi dare eũdem hominẽ, si Petro non dederis? ille promittit nobis ambobus separatim. quæritur nunc, quando erit finis dandi alteri nostrum, ita q̃ soluendo uni nostrum ipse Titius non possit ab alio conueniri? Respon. q̃ finis erit dandi usq; ad lit. contest. quia tunc illius est melior conditio qui prius occupauerit, per litis contestationem. Franciscus.

i ¶ Separatim. ʒ incontinenti, uel non. Accursius.

k ¶ Finem. ʒ id est terminum. nam usque tunc, quò fiet contestatio. ab uno poterit alij solui. Accursius.

l ¶ Iudicium. ʒ saltem de facto & tunc ipsa contestatione incipit ei competere actio: quoniam antequam ad iudicium ita de facto veniretur, nõ cõpetebat actio. sed si obiiciatur, non habet actionẽ ante contestationem: ergo non potest agere? Respon. imo. argu. 7. eo. l. si decẽ. & 7. ré ra. habe. l. si indebitũ. & dixi C. eo. l. nuda. nõ ergo expectas, quod definat posse alteri dari. & sic est cõtra. 7. eo. si ita stipula. Solue speciale in pplexis: ut hic: sic 5. de conditio. insti. l. si Titius. Vel fingit impossibile alij dari, cum litem contestatus sum: quod innuit finẽ dãdi, &c. Vel distingue, aut in eadẽ persona si mihi Stichũ nõ dederis, decem mihi dabis: ut ibi. aut in diuersis: ut hic: sicut si stipuler fundum mihi dari aut Titio: ut 7. de solu. qui res. §. qui stipulatur. ubi quidem si postea petam amplius Titio dari nõ potest: ut 7. de solutioni. fi quis sibi pulatus fuerit decem in melle. in fin. Alij faciunt uim, an sit eadem res uel diuersa: vt si non dederis illi Stichum, dabis mihi decem, ut ibi: at hic eadem res. Accursius.

m ¶ Occupantis. ʒ i. qui prius egit lit. contest. aliàs aliter sumitur uerbum occupare: ut 5. de pecu. l. si uerò. Ité facit 7. de iniur. iniuriarum. in princi. Ité facit 5. de lega. ij. §. Titio. & de adi. le. l. iij. §. sed & cum quis. & de consti. pecu. l. pe. Ité no. quòd locus est gratificationi antequa petas, vt possit dari cui vult: vt & 5. de relig. l. fi. & de le. ij. l. si quis. §. si inter duos. Accur.

n ¶ Actionem. ʒ cum effectu, & præcisè. Accursius.

HOc iure utimur. ʒ CASVS. Pro misi tibi centum aureos, si Tius ante festum Paschæ in Italiam non uenerit. certè nihil peti poterit à me, donec Titius tantum tardauerit uenire in Italiam, quòd certum sit ipsum ante Paschа uenire in Italiam non posse, siue mortuus sit Titius: siue ad huc uiuat. Franc. Accurso ¶ Peti possit. ʒ qa nec debet.

p ¶ Non posse. ʒ si ergo exploratum sit non posse uenire: licet ante diem: poterit agi. & sic est contra. 5. eo. l. in illa. Sol. hic licet dicat, quòd non possit peti ante, quã fit certũ eum uenire non posse non tamen sequitur q̃ possit statim peti: cum certũ sit eũ uenire non posse secundũ B. Vel

Bal. in l. si quidem. C. de excepti. non pe. col. & Ale. hic reputat istum text. fin. ad hoc, q̃ ubicũq; deducitur in iudiciũ aliquid cõditionale, uel tale q̃d q̃d fit fundamentum intentionis nostræ, illud conditionale, uel illud fundamentũ debet prius & ante om nia liquida ri. Bolog.
lib. 2. ad Sabinum. lib. v. ad Sabin. Du. dari. Du. & si ita. Calendis Ianuariis, uel Februariis dari spondes. &c.
Istã glo. approbant Bar. Ange. Ale. & Ias. Hæc non placet: qa est contra. c. cõmissa. de elec. lib. 6. secundũ Bart.
Reproba tur, p Bar. Istę sunt diuinationes secundum Bart. hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

isè: cum in electione promissoris eſt utrum uelit præstare. & facit §. de arb.l.diem.§ quarto.& J.eo.inter ltipu.§.diuersa.& l. ſi ita ſtipula. fuero.& J. de fideiuſſ.inter eos.in prin. ¶ Accur.

[1] Ista glo. ſequitur Imo. [2] Contra. J. eod. cum qui. §. qui ita. Accurſius.

a QVi ante Stipulatur.§in utroque enim caſu ante Calendas agi non poteſt,ſed in diem ¶ Calendarum differtur. quod dic ut

iorem habeat dilationem, ſcilicet finitas: & ſic etiam dies Calendarum includitur in termino. Pau. de Caſt.

SIta.§ CASVS. Ego uolebam domum ædificare in certo loco. ueni ad architectum, & conueni ſecum de pretio,q̃ ædificaret mihi hanc domũ,quæ poterat commode ædificari intra duos annos. Architectus promiſit mihi, quòd ædificaret intra triennium. Poſtea dimiſit præterire tempus, ſcilicet annum, cum dimidio, ita quòd uerisimile eſt, & certum, quòd non poteſt ædificare anno cum dimidio: nunquid agere poſſum contra Architectum ad intereſſe? Reſpondetur,quòd ſic, ex quo certum eſt non poſſe fieri domum intra tale tempus. ante autem non tenebitur promittens: nec eius fideiuſſor. Idem eſt, ſi quis damnauerit hæredem ſuum inſulam ædificare, uel domum. Sed ponamus ſic,quòd iſte Architectus, qui promiſerat intra certum tempus ædificare, ædificauit mediam partẽ domus. hæc pars conſumpta eſt incendio. nunquid habebit tempus integrum, ad ædificandum domum iterum,uel tantùm reſiduum tempus,forte annũ cum dimidio? Reſpõdetur,q̃ habebit integrum tempus.& hoc intellige quando conuenit inter partes,q̃ periculum eſſet promiſſoris: aliter non teneretur de caſu fortuito.hoc dicit cum l.ſeq. Franc.

[1] lib. 6. ad Sabin.

[2] lib. 5. ad Sabin. [3] lib.17. ad Sabin.

[1] Ista reprobatur per Bar. & alios. pôt tamen ſuſtineri, ſecundũ Rapha & Alexan.

[2] Ista ſuppletio eſt ſuperflua.

b ¶ Domum.§ cum adiectione loci. aliàs non ualet : ut §. de eo quod cer.lo.l.iij.§.ſi quis inſulam.& J. eo.l.qui inſulam.

c ¶ Poſſit.§ imò ſtatim,ex quo incipit mora faciendæ inſulæ fieri: ut J.eo ſtipulationes.§ planè ſi inſulam. Sol.ut ibi. Item facit l.ſi inſulam. & l.inſulam intra.& l exiſtimo.§.fin.& §.lo.l.inſulam.§.ij,& J.eo. l. cũ ſtipulatus ſum mihi.& l.interdum.in princ.

d ¶ Tenebuntur.§ quia tacitè ineſt dies. Accurſius.

e ETideo.Hæſitatur.§ id eſt dubitatur.

f Detur.§ hæc uera ubi conuenit, ut promiſſoris eſſet periculum:ut §.loca.l.Maritus.quæ eſt contra.& ibi plenè dixi. Accur.

SI Stichum.§ CASVS. Promiſiſti mihi Stichum, aut Pamphilum alternatiuè, & ſic potes ſoluere quẽ uelis: ego poſtea emi unũ ex his ſeruis, puta Stichum. certè tu teneberis mihi ſoluere Pamphilum præcisè, poſtquam Stichus factus eſt meus. ¶ Stipulatio. § Pone caſum ut in glo. Franc.

g ¶ Si Stichum.§ aliàs lex, aliàs §. Accurſius.

h ¶ Aliqua cauſa.§ non lucrativa; ſed certè idem ſi lucrativa. & ab eodem etiam:& quia aliàs res eſt.& ſic non obſtat inſtit.de leg.§. ſi res. ſecundum H. Accurſius.

i ¶ Reliquus.§ uel ſaltẽ æſtimatio deterioris ſerui, qui ex alia cauſa meus factus eſt,ſi is qui apud te eſt,melior eſt.argu.§.de leg.j. cũ res.§. ſed ſi.Hoc ideo, quia iniquum eſt,ſi promiſſor deberet modo præſtare meliorem,cum ab initio poterat, ſe liberare dando deteriorem, cum in mora non ſit:aliàs ſecus:ut J.de ſolu.Stichum. in princi.adeò ẽt, ut tuus factus amodò ſolui non poſſit: ut §.de leg.2. Mæuius. §. duobus. Vel illa,de rigore loquitur:ſecus de æquitate:§ ut infrà de ſolu.qui de ceſſ.§.Stichum.in fine.

k ¶ A te.§ præcisè. Accurſius.

l ¶ Stipulatio.§ promittis mihi decem,pro ſingulis annis,& ſupple quòd utuam: ut bene conueniat, quod dicit, q̃ eſt incerta. & quod ſubiicit de legato:ut inſtit.eo.§.at ſi ita.& infrà eo.eum qui. §. qui ita. uel ẽt ſi non fuit dictum,tamen intelligitur.arg.C. de leg. in annalib. Hæc quidem ſtipulatio eſt una propter unam conceptionẽ, ſecundũ M.Sed certè idem eſt in legato,ſic relicto quòd cõſtat eſſe plura : licet

mihi debeas, & alter ex his meus factus ſit ex aliqua cauſa [h] †, reliquus [i] debetur mihi à te [k].

¶ Vlpianus.† LEX XIII.

QVi ante † Calendas proximas ſtipulatur [a] †, ſimilis eſt ei, qui Calendis ſtipulatur.

¶ *Stipulatio facti, committitur cùm transierit tantum tempus, quod factum potuit explicari. & per caſum repẽtinum redintegratur dilatio. Bar.*

¶ Pomponius.† LEX XIIII.

SIta ſtipulatus eſſem abs te, domum [b] ædificari. vel ſi hęredem meum damnauero inſulam ædificare, Celſò placet, nõ ante agi poſſe ex ea cauſa, quàm tempus præteriſſet, quo inſula ædificari poſſit [c], nec fideiuſſores dati ante diem tenebuntur [d].

¶ Idem.† LEX XV.

ET ideo hæſitatur [e], ſi aliqua pars inſulæ facta ſit, deinde in cendio conſumpta ſit, an integrũ tempus computandum ſit rurſus ad ædificandam inſulam: an uerò reliquum dũtaxat expectandum, quod deerat? Et uerius eſt ut integrum ei detur [f].

¶ *Si unus ex alternatiuis ſtipulatoribus efficiatur non ſoluendo, non liberatur promiſſor. Bar.*

SI ¶ Idem.† LEX XVI.

SI Stichum, [g] aut Pamphilum

[1] Ista rationes ſequentes tenẽtur ſecũdum Iaſ.

[1] In P.P. reliquum.

[2] Reprobatur, per Iaſ. poſt doct.

† Hæc uerba autẽ ſimt non ſunt apud Dua.

[1] Vlpianus lib. 22. ad Sabin.

[1] lib. x. ad Sabin. [2] Du. id eo inre &c.

[1] Ista ratio diſplicet Barto. Pau. & Iaſ. ideo dic q̃ intelligitur cum deſierit eſſe debitor ſ. ciuiliter uel effect⁹ fuit non ſoluendo ſecundum Bart.

[1] Ista eſt uera ſecundum Iaſo. poſt doct. Hoc uerum ſi uir præmoriatur. Bar. & Iaſ.

[2] Reprobatur: nec aliquid facit ſecundum Iaſo.

[1] Contrarium tenẽt Bart. Pau. Alc. & Iaſ.

[2] Placet Bar. & P. 10 Idẽ Bar. to. Pau. Alex. & Iaſ.

nup.l.neque. Accurſius.

a ¶ Comprehenſis.§ ut ſi ſtipuler dotem & donationem lucrari: ut C.de repu.conſenſu.vel ſi matrimonium eſt ſine dote: ſi mulier ſtipulatur centum libras auri,cũ uir habeat quadringenta, uel amplius in bonis:ut C.de repu.l.ſi.circa prin.& eſt ratio in prima parte legis huius: ut C.de nupt.l. neqs. & de inu.ſtip.l.ij. & §. de cõdi.& demon.l.Titio. §.ij. & facit J. eo. l. Titia. Sed contra: ut §.de do.inter uirum & uxo. l. ea quæ. Sed ibi præceſſerat pecunia à ſtipulatore. ſed hodie dantur arræ: & ſuper eis poteſt apponi pœna uſq; ad quadruplum: ut C.de ſponſal.l.fin.in §.fina. Accurſius.

[1] Du. pœnis legũ comprehenſis. Holo. pœnis legum niſi &c.

[1] lib. 34. ad Sabin.

ADDITIO.

Dic q̃ ibi eſt modica pœna, ſcilicet in arris: ſed in ſponſalibus eſt magna, & eſt de mẽte ſcribentium.

HIuiſmodi ſtipulationes. § CASVS. Dicit hęc lex quòd poſſum ſtipulari a te quod tibi Titius debet, in id tempus cum deſierit ſoluendo eſſe. nam talis ſtipulatio ualet quaſi concepta ſit ſub quauis conditione eueniente. Fran.

[1] lib. 15. ad Sabin.

b ¶ Quod tibi. § aliàs mihi. aliàs tibi. & ſi habes mihi, hæc erat dubitatio: quia fideiuſſ. in id tempus ſe obligare uidetur quo non cõſtabit principalis: ut infrà, de fideiuſſori.l.ſi quis poſt quam. Sed contra eſt, quia ex præſentia; tempore ſumit ui

[1] Inutile.

res ſtipu.ut argumen J.e.l.ſi filius. Si habes tibi idem dubiũ erat. quaſi in id tempus,à quo incipere nõ poterit:& ſic totum pro una ſtipulatione ponitur. Quod ergo dicit in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. hæ & ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi,&c. item cum debitor, &c.

c ¶ Concepta.§ pendet ergo: ut ſi Titius ſoluendo eſſe deſierit, teneat obligatio.aliàs cõtra.Dic ergo,cum debitor eſſe deſierit, ſcilicet ſoluendo id eſt,quia factus erit non ſoluendo. Accurſius.

STIdiurtio.§ CASVS. Cum Titia nupſiſſet Mæuio: fecit diuortium & ſtipulata eſt centum nomine dotis. quæritur quantum ſibi debeatur? Et breuiter reſpon. quòd ſi iſta Berta dedit centum & ſit ſtipulata ducenta,debebuntur ſibi centum actione ex ſtipulatu.& cẽtum actione de dote. Si uerò nihil dedit in dotem, & ſtipuletur centũ nomine dotis,debebuntur ei iſta centum ex ſtipulatu actione. Et ponit exemplum.nam ſi uir legat uxori uel alij leget certam quantitatẽ, quæ in dotem data fuit:licet nihil datum ſit in dotem,tamen debetur, non ratione dotis,ſed ratione legati. Franciſcus.

d ¶ Si diuortio.§ ſecus: ſi conſtante matrimonio: ut C.de dote cau. l.quod de ſuo. Vel dic q̃ etiã conſtante matrimonio ualet: quia in id tẽpus eſt collata quo poteſt ualere: ut ar. § §. de do inter uir.& uxo.ſi cũ.§.ſi.Sed arg.contra.J.eo.l.ſed interim.§.ſi & l. ſequenti. Accurſius.

e ¶ In dotem.§ uel quia nihil dedit: ſed propter neceſſarias expenſas exhauſta eſt dos tota:uel utrum liberauit per accepti. Accurſius.

f ¶ Proculus ait.§ aliàs deficit.

g ¶ In obligationem.§ nouam. Accurſius.

h ¶ De dote.§ id eſt ex ſtipulatu, quæ undique datur hodie, uiro, & uxori. Accurſius.

i ¶ Cuilibet.§ ut uxori uel etiam extraneæ.& dic quòd non errando fuerit facta ſupradicta promiſsio. unde inſpicitur tantum quæ ſit quãtitas comprehenſa: aliàs non ualet: ut §.ſolu.matrimo.l.penult. §. mulier.quæ eſt contra.

k ¶ Legatum eſſet.§ iure legati non dotis & hoc falſa cauſa non obſtante:uel cum certũ corpus,uel inſtrumenta dotis demonſtrata ſunt: ut inſtitut.de lega.§.ſed & ſi uxori.& C.de fal.cau adiect.lega. l. iij. & l.fin. Accurſius.

SI id quod § CASVS. Eramus ſimul tu & ego: & debebas mihi ſummam pecuniæ. ego tũdi quòd haberes in domo tua pulchram petiam quam putabam eſſe de auro puro, cum eſſet æs tantum. petij a te ſummam pecuniæ mihi debitam. tu reſpondiſti: Non habeo argentum nunc, nec poſſum tibi ſoluere: rogo te habe patientiam in me. dixi ego. Promittis mihi da-e illam petiam auri quã altera die cum tecum cœnarem habebã in manu mea? tu dixiſti: promitto. quæritur, utrum tenearis mihi trã ſer: illam peti in æris: uel ſi fit aliqua obligatio contracta inter nos? Reſpon.q̃ ſic: quia conſuſimus in unum corpus: tamen tu teneris mihi ad intereſſe, uel de dolo actione, eo qđ me deceperiſti. Frã. Acc.

[1] lib. ix. ad Sabin.

l ¶ Huius æris § quia ſtipulatio ſtricti iuris eſt. Accurſius.

[1] Du. de te &c.

m ¶ In corpore. § & præcipuè cum erraſſimus uterque.

n ¶ Clauſula. § ſi fuit interpoſita: uel de dolo § ad intereſſe primò ex ſtipula. ſecundo ex dolo actio. ut §. de do & eleganter §. non ſolum. ſed uenditio, quæ eſt bonæ fidei: non teneret⁹: ut ſup. de contrahen. emptio. l. in uenditionibus. in fi.& l. cum ab eo. § fin. & agitur ibi ex clauſula doli ſi eſt promiſſum.uel actio. de dolo, ſi ſciuerit. uel ex empto: ut ſuprà de actio. empti. l. ſi ſterilis. §. quamuis.

[1] Idẽ Bar. & Iaſ.

[1] lib. 9. ad Sabin.

o ¶ Si ſciens. § ſcilicet non eſſe aurum. & facit §. de pign.acti. l. j. §.ſi. Accurſius.

[1] Reproba tur. ideo dic q̃ hoc eſt propter ea q̃ ille contractus eſt onerolus. iſte autem lucratiuus. Bart. Pau. & Iaſ.

[1] lib. 9. ad Sabin.

ex legati. § CASVS. Titius mihi debebat hominem certum ex cauſa legati uel ex ſtipulatu actione. moritur iſte homo qui debebatur mihi: quæritur, utrum poſſim Titium conuenire ad hominem mihi dandum, uel ad pretiũ

[1] lib xx. ad Sabin.

p ¶ Si ex legati. § §. de lega.j. Titiæ. in fine.

q ¶ Certum. § genus enim perire non poteſt: ut §. ad legem Falci. l.in ratione legis Falcidiæ. §. incertæ autem.

r ¶ Debeas. § ſcilicet pure. ſi enim in diem uel ſub cõditione: & poſt diem uel conditionis exitum interpellatus non dediſti: aut occidiſti: teneberis. ſecus ſi prius: ut J.eo.l. cum filius. § ſi. Item tũc dies interpellaret: ut §. titu. l. traiectitiæ. Accurſius.

s ¶ Quod ita ſit. § ut per te uideatur ſtetiſſe: quod eſt notandũ: ut §. de lega.j. Titiæ. in fi.& J.eo.l.cum filius familiàs. in prin.& §. ſi cert. petita. l. quod te.& facit §. de adminiſtra. tuto l. tutor qui repertorium. § ſi poſt.& inſti. de lega. §. ſi res legata.& J.eo.l.ſi ſeruũ. & J. de ope libert. l.cum patronus. in princi.& §. de hære. uendi. l. uenditor ex. ibi, non enim,&c.& J. de fideiuſſori. ſi à colono. §. fi. Accurſius.

t ¶ Occidiſti eum. § non merentem. aliàs contra, ut §. de lega. j. l. quid ergo. §. ſi hæres.& J eo.l. qui ſeruum. Accurſius.

[1] Idẽ Imo. quod Alc.

v ¶ Ed ſi ex ſtipulatu. Mora fieri. § imò: ut §. de euict. l. ſi dictum § fin. quæ eſt contra. Solue ut ibi.& facit J.eo.l.ſi pupillus. & de regu. iur. l. nulla. Idem de adulto habente curatorem: ut C.de in integ. reſti. mi. l. ſi curatorem.& adde quod nota §. de uſur. l. mora. Accurſius.

x ¶ Tutor. § nomine eius Accurſius.

I dari. § CASVS. Debebas mihi centum actione ex ſtipulatu. feci tibi pactum de non petendo poſt certum tempus. ego ſum ſtipulatus à te hoc modo. promittis mihi quod debebas ex tali ſtipulatione, in qua centum debebas? tu reſpondes, promitto. quæritur ex qua ſtipulatione mihi tenearis? Et reſponde. quòd ex ſecunda: quia prio. ſtipulatio eſt ineffica⁊ propter exceptionem pacti de non petendo. Franciſcus.

y ¶ Obſtante. § ſed opponitur ſuprà, de pactis. l. ſi unus. §. pactus. Solue, illud eſt cum ipſo iure agitur ut tollatur prima: aliàs ſecus ut hic. Per ſequentem ergo ſuppletur quod primæ deeſt. aliàs non. cum non intereſſet: ut infrà. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & ſuprà eodem, l. quibis. & facit ſuprà, de lega. j. l. ſi creditori.

Generaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

GEneraliter.¶ CASVS. Promisisti mihi hominem occidere: uel carnes comedere in quadragesima. vtrum possum te cōpellere ad hoc faciendum: & si non facias, an habeam aliquod interesse? Et respon. q̄ non: quia turpes stipulationes nullius sunt momēti. hoc dicit cum princ. l. seq. & §. si stipulatus. planus est. Franc.

a ¶ Turpes.ʒ id est turpitudinem continentes: siue super turpibus rebus interpositas, sed turpiter factæ valent, sed obiicitur exceptio: ut C. de inut. stipula. l. dolo. & facit institu. de inutil. stipu. §. quod turpi. & §. de pact. l. iurisgentium. §. generaliter. & ʒ. eod. si plagii. & l. si stipuler. ut id. & l. stipulatio hoc modo. Aliæ sunt præter legem: ut ʒ. stipulatio ista. §. alteri. aliæ secundum legem. Quandoque autē bona fide fiunt, sed res habet in se dolum: ut infrà eodē, l. si quis cum aliter. Item quandoq; etiam honestum stipulor, & tamen non ago: neque etiam ad pœnam: ut infrà eo. Titia. in prin. & est ratio ut ibi. Accur.

b ¶ Momenti.ʒ iure ciuili: sed nec prætorio: ut ʒ. l. sequen. licet dicatur pacta seruabo. Accur.

c VEluti. Offerio.ʒ si concedas tales stipulationes ualere, & hoc si non habes, &c. alias dic non soli iure ciuili sed &c. d ¶ Petam.ʒ ut infrà eod. l. quicquid. §. fin. si autem ante constet ascendere non posse, an possit agere? dic ut not. supra. l. hoc iure. & l. in illa. Accur.

† lib. 42. ad Sabin.

† lib. 21. ad Sabin.

† Centum, nō est apud Dua.

† Pomponius. alias Paulus lib. x. ad Sabi.

† lib. 46. ad Sabin.

† Scribentes hic cōmuniter intelligunt i stum text. quem ad hoc reputāt subtilē, q̄ tot sunt stipulat ones, quot sunt res uel summæ in obligationem deductæ, licet sit una uerborum conceptio. sed si non sunt specificatæ, sed sub uniuersali uel generali nomine colligantur, cēsentur una stipulatio continens plura corpora. Bol.

IRem.¶ CASVS. Stipulatus sum à Titio hoc modo. Promittis mihi tradere equum tuum. respondet Titius: promitto. quæritur, quid mihi debeat? Et respon. q̄ tantum tradere, non autem tenetur mihi proprietatem equi dare sed sufficit quod tradat. Franc.

e ¶ Dari stipulatori.ʒ vt & supra de acti. empt datio. §. j. & de contrahen. empt. si ita. §. fin. Sed contra. infrà eod. l. in conuentionalibus. §. j. Solu. ut ibi.

CIre debemus.¶ CASVS. Titius interrogat Seium hoc modo. Promittis mihi xx. & viij. uel sic: promittis mihi Stichū & Pamphilum quæritur, nunquid sunt hic quatuor stipulationes, duæ in xx. & octo, & duæ in Sticho & Pamphilo? Et respon. q̄ sic: quia tot sunt stipulationes, quot sunt summæ in stipulatum deductæ, uel corpora. Et facit quandam illationem, quòd si nunc stipulor xx. post paululum adicio quinque: non fit nouatio, sed erūt duæ stipulationes. ¶ Quam uis ʒ Dictum est suprà, q̄ tot sunt stipulationes, quot sunt summæ, & quot sunt corpora deducta in stipulatum. hoc tamen non est ita late intelligendum q̄ si stipuler cumulum pecuniæ, quæ est coram me, intelligantur tot esse stipulationes, quot sunt denarij, nam hoc esset absurdum. ¶ Stipulationem.ʒ Pater tuus legauit mihi duos seruos: Stichum uidelicet & Pamphilum. uel legauit mihi centum secuta ex una parte, & centum ducatos ex alia parte. certum est quòd hic sunt plura legata, pro quibus petendis habeo act. ex testamēto. Ego uolēs mihi prouidere, & cumulare omnia legata sub una cautione, uenio ad te, & dico sic, Pater tuus legauit mihi tot summas, & tot corpora, redigamus omnia sub una stipulatione. tu dicis: ego sum contentus. dico ego: Promittis ergo mihi omnia ista, quæ legauit mihi pater tuus, soluere in festo Penteco. tu respōdes: promitto. est hic una stipulatio pluriū corporum, siue summarū, licet sint plura legata. Et subdit alia exempla. nam & familiæ & seruorum est una stipulatio. Item si quis stipulatus sit quadrigas & lecticarios. Si uero quis stipuletur per cōiunctionem copulatiuam sicuti, promittis illum seruum & illum? plures sunt stipulationes. ¶ Si a fure.ʒ Quidam Brito subtraxit equum quendam, qui fortè erat meus. ego uenio ad eum, & interrogo ipsum. Promittis mihi dare equum, quem altera die furatus es. ille dicit: pro

¶ Stipulatio turpis est ipso iure nulla. Bartol.

¶ Vlpianus.ʒ LEX XXVI.

GEneraliter nouimus turpes[a] stipulationes nullius esse momenti[b].

¶ Pomponius.ʒ LEX XXVII.

VEluti si quis homicidiū uel sacrilegium se facturum promittat. sed & officio[c] quoque prætoris continetur, ex huiusmodi obligationib. actiones denegari.

¶ Quousque potest conditio deficere, non potest agi. Paul. de Cast.

¶ Si stipulatus hoc modo fuero, Si intra bienniū Capitolium non ascenderis,[d] centum dari: non nisi præterito biennio rectè petam[e].

¶ Stipulatio rem tradi, continet merum factum. Paul. de Castro.

¶ Paulus.ʒ LEX XXVIII.

SI rem tradi stipulamur, non intelligimur proprietatem eius dari stipulatori[f], sed tātūm tradi.

¶ Tot sunt stipulationes, quot sunt species, uel summæ spec aliter designatæ. sed si res uniuersaliter uel generaliter designetur, sti pulatio una erit. Bartol.

¶ Vlpianus.ʒ LEX XXIX.

CIre debemus.ʒ in stipulationibus tot esse stipulationes, quot summæ sunt[g], tot quæ stipulationes esse, quot species[h] sunt. secundum quod euenit, ut mista[i] una summa uel specie, quæ non fuerit in præcedenti[k] stipulatione, non fiat nouatio, sed efficiat duas esse stipulationes. ¶ Quāuis autem placuerit tot esse stipulationes, quot sunt summæ, tot que esse stipulationes quot res: tamen si pecuniam quis, quæ in conspectu eius est, stipulatus sit, uel aceruum pecuniæ, non tot sunt stipulationes quot numorum corpora: sed una stipulatio. nam per singulos denarios singulas esse stipulationes, absurdum est. ¶ Stipulationem[k] quoque legatorum constat unam esse[l], quamuis plura corpora[m] sint, uel plura legata[n]. sed & familiæ, uel omnium seruorum stipulatio una est. itemque quadrigæ aut lecticariorum[o] stipulatio una est. At si quis illud[p] & illud stipulatus sit, tot stipulationes sunt, quot corpora.

¶ Quod meum est, possum stipulari mihi tradi, non mihi dari. Bar.

¶ Si à fure hominem[q] sim stipulatus, [r] quæsitum est, an stipulatio ualeat? Mouet quæstionē, q̄ stipulatus hominem meum[r] uideor. Non ualet[s] autem huiusmodi stipulatio, ubi quis rem suam stipulatus[t] est. Et constat si quidem ita stipulatus sim[u], quod ex causa cōdictionis[x] dare facere[y] oportet, stipulationem ualere, si uerò hominem[z] dari stipulatus fuero, nullius momenti esse, stipulationem hanc stipulationem facta equus ille decedat sine mora furis, certè ipse liberabitur: quia stipulatio nouauit condictionem furtiuam: & sic non tenebitur condict. furti propter nouationem: nec ex stipulatu actio. propter interitū speciei. Fran.

f ¶ Summæ sunt.ʒ una stipulationis conceptione comprehensæ, ut promittis decem & quinque. Accur.

g ¶ Species.ʒ una stipulationis cōceptione comprehensæ, ut Stichum & Pamphilum. Accur.

h ¶ Mista.ʒ id est adiecta. & dic primò decem: secundò decem & quinque. primo, Stichum: secundò Seium & Pamphilū. Sed quæ est hæc illatio. secundum quod euenit &c. Respon. quia quælibet per se: ergo Pamphili per se, & Stichi per se. & sic nihil additur primæ, sed alia adiungitur, & nouatio nō fit, nisi aliquid noui primæ addatur, & sic remanet prima etiam iure ueteri.

i ¶ In præcedenti.ʒ nam si fuit in præcedenti, sequēs est nulla: ac si stipulatus actum stipuletur iterum. stipuletur usum. uel primo quindecim, secundo quinque ex eadem causa: ut ʒ. eo. l. qui usumfru. & facit ʒ. eo. Titia. §. fi. & ʒ. eo. pluribus. & §. de euict. quia dicitur. & de arbi. l. quid tamen. sed una est stipulatio propter unā summam. & dic ut dixi §. eo. l. qui bis. Accursius.

k ¶ Stipulationem.ʒ qua stipulor ab hærede quicquid mihi debet ex causa legati. Accursius.

l ¶ Vnam est.ʒ propter unam causam, ex qua debentur, & propter unam conceptionem. Accursius.

m ¶ Corpora.ʒ in uno legato: ut grege, & seruis omnibus.

n ¶ Plura legata.ʒ ut cum legauerat hoc & illud, & sic plura sunt legata. secus si homines octo aut decem: quia tunc est unū. ut §. de leg. j. si ex toto. § fi. quæ est cōtra. Sed quid prodest, si unū uel plura legata sint, quia cum est unū, non possunt pro parte accipi, & pro parte repudiari seruitus ibi dicitur, & facit ʒ. de leg. j. legatarius. & de le. 2. l. ij. & iij. & v. & vj. & l. si quis seruum. §. j. Ité quo ad stipulationem quid prodest si una uel plures? Respondetur. propter redhibitionem. nam unum propter aliud redhibetur: ut §. de ædil. edict. cum eiusdem. Item oppo. legauit dominus omnes seruos suos uel peculium: ergo non Stichum. sed si petam Stichum: dicam ex causa legati, scilicet mihi deberi. sic tignum domus empte petitur ex empto: non tamen est emptū. arg. §. de usucap. eum qui in fine. Accursius.

o ¶ Lecticariorum.ʒ licet enim multa in his corpora sint, tamē plura sunt quæ unum corpus faciunt.

p ¶ Illud.ʒ aliud si sub disiuncta coniunctione: ut Stichum aut Pamphilum: ut §. quando di. leg. ce. cum illud. & j. e. inter stipulantē. §. ij. & de leg. 2. si i lud.

q ¶ Hominem.ʒ quem mihi furatus est

r ¶ Stipulatus.ʒ mihi dari. aliud si tradi: ut ʒ. eo. l. nemo.

s ¶ Non ualet.ʒ assumit. R.

t ¶ Stipulatus est.ʒ dari: ut insti. de actio. §. sic itaq;. & ʒ. e. l. ubi. in fi.

u ¶ Stipulatus sim.ʒ animo nouandi.

x ¶ Condictionis.ʒ furtiuæ. Accursius.

y ¶ Facere.ʒ scilicet te. Accursius.

z ¶ Hominem.ʒ puta, Stichum subreptum: & sic non refert quid ex æquipollentibus fiat. quod not. §. pro socio. l. finali.

† Pluresne uideor Du.

† Francis. Are. hic fiam gl. reputat singulariter ad hoc q̄ ille cui debentur plura nō possit petere quintam partem singularem ex centum sibi promissis. Bol.

a ¶ Quòd si posteà.ʒ quàm stipulatus sum, quod ex causa conditionis te dare, facere oportet.

b ¶ Poterit.ʒ Hoc intelligunt quidam, ubi stipulatio interfuit nō animo nouandi, sed ut pluribus fortè actionibus teneanē. tunc enim post stipu. si uiuat, cōdicetur: si mortuus fuerit, minimè: sed ex stipulatu agetur. si uerò stipulatio nouādi animo & purè interfuit: nunc si uiuat, siue moriatur, cōdictio tollitur: & ex stipulatu agetur. nec dicit extinguitur præsens absensve fiterit reus: ut §. de condi. furt. l. parui. & dic plenè ut ibi. Vel dic hic loqui de cond. certi. quæ tollitur interitu speciei: & sic facta fuit animo nouandi stipula. & facit infrà de noua. l. si Stichum. in princ. hæc ultima placet.

c ¶ Stipulationem.ʒ animo nouandi factā. R.

† lib. 47. ad Sab.

† Pomp. † lib. 47. ad Sab.

† Adde qđ not. in l. si me. in apost. l. ad tex. in uer. i no mine tm §. de acquir. possess.

† post.

† Scriben. hic maximè Bal. dicunt istam glo. not. ad hoc q̄ instrumētum publicū in dubio præsumitur esse cōfectū departium uoluntate: & p ratione dic hoc ideo: quia hęc est solennitas in trinseca. quare non mirum si p̄sumatur in ꝛeruenisse in actu. Bolog.

† lib. 24. ad Sab.

CIendum est.ʒ CASVS Emit à me Titius equum. sed ego uolui habere fideiussoré pro pretio. Męuius, q̄ stabat iuxta, & erāt amicus Titij: dixit ego ero fideiussor Titio, pro isto pretio. equi. bene, dixi ego. scribe ergo, q̄ es fideiussor eius, qui scripsit. quæritur, utrū obliget ur pro hac fideiussione? Respon. quod sic, quia præsumitur stipulatio interfuisse ex eo, quòd scripsit se fideiussisse pro Titio, & omnia solenniter acta præsumūtur. Fran. Accur.

d ¶ Solenniter.ʒ i. interrogatione ꝑcessisse, & respōsione secutā esse: ut insti. de fideiuss. §. fi. & de inuti. sti. §. scriptum. & C. de contrahē. & commit. stip. l. j. Ité intellige, quando in instrumento principalis debiti, hoc scripsit. si enim in alia charta, non inuenit causa: & sic non ualeret: ut §. de proba. l. cum de indebito. in fi. Item an admittat ꝓbatio in contrarium: quidam non, tu dic q̄ sic: ut §. de pac. iurisgēntium. §. qđ ferè. Item no. q̄ præsumitur solennitas: ut hic, & dictis concor. Sed contrà. §. de Publicia. l. quæcunque. §. fi. sed hic nō pōt esse fideiussio, nisi interrogatio & respōsio fit. & ideo hic cōsequuntur, ibi aurē emptio potest esse de facto, sine authoritate tutoris. Ité hæc lex locū habet in his, q̄ iure communi possunt efficaciter obligari. secus ergo in muliere & minore. nam non præsumo uel minoré iuraſſe, uel mulierē Velleiano renūtiasse, uel illud sciuisse, p̄ quod Velleianum cesset: qa sic aliquid extrinsecus intelligeretur: quod esse nō debet: ut d. l. de Publi. quæcunque. in fi. Item no. arg. ¡quòd ex quo aliquid inuenit scriptum, præsumitur uoluisse scribens. sic C. de non nume. pecu. auf. contrà qui propriam, & §. de dona. ex hac.

e ¶ Stipuler.ʒ C. dari. puta, si nauis ex Asia uenerit: uel si mea esse de fierit hinc ad annum: quo casu inspicit, an sit mea tempore existentis conditionis, & tunc non ualet: quia qđ meum est, &c. ut §. l. scire. in fi. an nō. & tunc ualet: ut hic, & ʒ. e. existimo. & §. de cōtrahen. empt. l. existimo. & de leg. j. cætera. Sic ergo inspicitur tempus existentis cōditionis: licet aliàs dicere tur inspici tempus præsens: ut ʒ. e. fi filius. quæ est contrà. Sol. illud quo ad acquisitionē: hoc quo ad substantiam contractus ualeat, aut nō: licet huic solutioni insit argu. cōtra. ʒ. de stipu. servuo. l. usufruct. Item an sit rei commercii, inspicitur præsens tempus: ut ʒ. inter stipulantem. §. sacram. Item qđ econtra si stipulor in casu in quo mea futura sit, & illā rem quæ nunc nō est mea? Respon. aut si cū mea erit, & nō ualet: ut insti. de inutil. stipu. §. uerūa uice. Si dicā: si nauis ex Asia uenerit: & interim fiat mea: aut ex causa lucrativa: & non tenetur: ut §. titul. j. l. omnes. aut ex nō lucrativa: & tunc ad æstimationem tenetur promissor: ut §. titul. j. §. fi. sed si pure rem meam stipulor dari, non ualet: licet mea desinat esse: ut ʒ. de solu. l. qui decem. §. Stichum. & facit §. de usufru. l. quoties. §. quod si Titius. & de condi. & demon. Mæuia.

SIn nomine.ʒ CASVS. Habebas unicum seruum, qui vocabatur Stichus: ego putabam eum uocari Pamphilum. dixi tibi: promittis mihi dare seruum tuum Pamphilum? dixisti, promitto. certè t alis stipulatio ualet: licet in nomine sit erratum: quia in corpore consensimus. Franc. Accur.

f ¶ Constitisset.ʒ aliàs non ualet: ut ʒ. e. inter stipulantem. §. si Stichum. quæ est cōtra. & facit §. de cōtrahē. emp. l. in emptionibus & vē ditionibus. & de re. du. l. pe. & de leg. j. l. iiij. & §. e. si id qđ. & ʒ. e. q̄ extrinsecus. §. fin. & C. de testa. l. si in nomine.

g IStichus. Ante diem.ʒ si non dolo & culpa eius. Accursius.

† lib. 25. ad Sab. † post

h ¶ Non tenetur.ʒ etiā si interpellatus iā erat: ut ʒ. eo. cum filius. §. fi. nam qui in specie tenetur, eius interitu libera tur: ut §. e. l. si qui. & ʒ. e. l. si seruum stipulatus fuero.

† Pompo. † lib. 48. ad Sab.

i ¶ Promissor.ʒ quia anteà nulla petitio: ergo nulla mora: ut ʒ. e. si pupillus.

MVltū.ʒ CASVS. Ista lex ponit pulchram differentiam inter stipulationem factā de re, cuius cōmerciū quis non habet, & promissionem rei etiā cuius commercium quis non habet. Nā si quis stipuletur rē, cuius cōmercium nō habet: est tantum inutilis stipulatio: & nullum præstat interesse. si uerò quis promittat rem cuius cōmercium nō habet: nocet sibi: quia tenebitur stipulatori ad interesse. Fran.

† lib. 12. ad Sab.

promissorem in mora. Paul. de Cast.

¶ Pomponius. † LEX XXXIII.

IStichus certo die dari promissus † ante diem g moriatur, nō tenetur h promissor i.

¶ Si res nō est in commercio stipulatoris, non ualet stipulatio. secus si non est in commercio promissoris. Bar.

¶ Vlpianus. †† LEX XXXIIII.

MVltum interest, utrum ego stipuler rem, cuius cōmercium habere non possum k, an qs ꝓmittat. Si stipuler rem l, cuius commercium non habeo m, inutilem esse stipulationem placet n. si quis ꝓmittat rem, cuius commercium non habet o, ipsi nocere p, non mihi.

¶ Si stipulatio continet impossibilitatem de iure uel natura, non ualet. Bar.

¶ Paulus. † LEX XXXV.

ISTipuler, ut id fiat, quod natura fieri non concedit q, nō magis obligatio consistit, quàm cùm stipulor, ut id detur, quod dari nō potest r: nisi p quē steterit, quò minus facere id possit. ¶ Item

k ¶ Non possum.ʒ tamen in communi haberi potest. Azo.

l ¶ Rem.ʒ f. cuius commercium non habet. Et dic, q̄ licet lex ista ita generaliter distinguat, tamen subdistingui potest: q̄ a fi rei non est commercium generaliter, quia sacra sit: nō ualet: ut ʒ. inter stipu. §. sacram. & de leg. j. l. apud Iulianū. §. fi. & de lega. ij. l. mortuo boue. & de leg. iij. fideicommiss. §. si seruo alieno. Si aūt in communi est, sed in promittente nō est: tenetur indistinctè quacunq; ex causa impediatur habere rei commercium: ut §. de leg. ij. mortuo boue. §. Labeo. In stipulatore subdistingue, an propter uitium personæ: & debetur ei æstimatio: ut de legat. j. filiusfamiliās. §. fi quid alicui. aut propter sectæ diuersitatem, ut in Iudæo & mancipio Christiano: ut C. ne Iudæ manci. Christi. l. j. uel propter delictum, ut in hæretico: & tunc nihil debet: ut hic, & de leg. ij. mortuo. §. Labeo. & facit suprà quæ res pig. ob. poss. l. j. §. fina.

Re nō existēte in cōmercio ad quid tenea tur stipula tor seu ꝓmissor. & obserua hāc distinctionem.

m ¶ Non habeo.ʒ propter delictum proprium, uel sectæ diuersitatem: prout dixi. Accursius.

n ¶ Placet.ʒ aliter in legato. tunc enim quamuis habere rem non possit: si tamen haberi potest, æstimatio debetur si testator sciens legauit: ut dicitur de militia seruo legata: ut §. de lega. j. l. filiusfamilias. §. si q̄d alicui. & de lega ij. fideicommiss. §. fi seruo. secundum Ir. Vel ut ibi dixi, erat personæ uitium: hic delictum. uel diuersitas sectæ: ut modo not.

o ¶ Non habet.ʒ cùm habeam ego, uelut i Iudęus seruum Christianū promittat, cuius commercium non habet. Accur.

p ¶ Nocere.ʒ nam interesse præstabit, difficultas enim, &c. ut §. eo. l. stipulationum. §. ex quo. in fi.

q ¶ Stipuler.ʒ CASVS. Idem est stipulari, uel promittere facere quòd non potest fieri, & promittere dare, quod non potest dari.

r ¶ Item quod leges.ʒ Stipulor à te aliquid qđ est cōtra legem, dicendum est, quòd stipulatio non ualet, cùm est ibi perpetua causa ꝓhibitionis. Et licet ista causa ꝓhibitionis cesset: tamen si sit posita contra bonos mores, non tenet stipulatio. Exemplum est. Si stipulor sororē meam mihi nupturam (duplex est enim soror, naturalis, & adoptiua) quamquā ista stipulatio cesset in sorore naturali: tamē adhuc remaneret in sorore adoptiua, propter bonos mores q̄ ꝓhibent matrimonium contrahi cùm sorore adoptiua etiā emancipata. ¶ Si in locando. ʒ Planus est. Franc. Accur.

q ¶ Non concedit.ʒ ut hippocentaurum, uel ut cœlum digito tangas. Accursius.

r ¶ Dari non potest.ʒ ut Stichus qui mortuus est: ut ʒ. e. inter. §. penult. & facit ad hoc insti. de inuti. stipu. in prin. Accur.

s ¶ Per quem.ʒ scilicet promissorem.

t ¶ Quò minus.ʒ ueluti si in mora fuit promissor, & interim Stichus decesserit: ut dicto. §. penultimo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Prohibitionis.§ aliàs de est intelligitur prohibitionis.
b ¶ Si sororem suam.§ sed an valet in alia quæ non sit soror? Respõ. non: vt ff. eod. Titia. licet sit argumen. cõtra §. de spõsali. l. ij. quare ergo hic dicit de his, quæ perpetuò ꝓhibentur? Respon. ideo, q̃ a in his ipso iure nõ tenet stipulatio: licet i aliis teneat: sed obstat exceptio. & facit C. de legib. & constit. l. non dubium.
c ¶ Recidit.§ id est accidit.
d ¶ Adoptiua.§ quam possim accipere finita adoptione: ut institu. de nup. §. 2. sed in naturali bene est perpetua causa prohibitionis.
e ¶ Non respõderit.§ incontinenti. uel quantum ad uerba nõ est responsum.
f ¶ Consentiat.§ cum interrogato, ab interrogante, ex interuallo etiam.
g ¶ Responsum est.§ ex interuallo.
h ¶ Confirmantur.§ ut & §. ti. 1. l. in quibuscunque. & facit §. de cõtrahen. emp. l. in uenditionibus.

SI quis.§ CASVS. Promisi tibi fundum meum deducto usufru. postea per dolum suasisti mihi, quòd promitterem tibi cum usufruct. certè non ualet promissio siue stipulatio. Sed quid? emi à te æquum minus iusto prætio. f. pro octo scutis, qui ualebat xx. hoc tamen non feci dolo. postea stipulor à te equum prædictum mihi tradi: an possim agere ex illa stipulatione? certè non: quia dolo facit, qui vult petere ex stipulatione, quæ continet iniquitatem. Franciscus. Accursius.

i ¶ Obligari.§ veluti promitti fundum sine usufruct. vel excipiendo iter & actum.
k ¶ Per machinationem.§ id est dolum: veluti fundum cum usufruct. vel non excipiendo iter. Sed H. dicit vt cùm ꝓpotueram obligari, dolo inductus sum: quod non placet: quia nõ in qualitate, sed in substantia deciperet. Alij etiam intelligunt hanc legem quando super cõtractu bonæ fidei interuenit stipulatio: nos in stricti iuris: vt C. de inutili stipulatione. l. dolo.
l ¶ Obstrictus.§ de rigore.
m ¶ Intercesserit.§ in contrahenda stipulatione.
n ¶ Dolum habet.§ qui propriè non potest dici dolus: sed ipsa res iniqua est: vt si fine causa promiserit totum, vel pro parte stipulatus sum rem quam minus emi dimidia iusti pretij. vel da exemplum de dolo superueniente: vt suprà, de exceptione doli, apud Celsum. §. Labeo. & l. ij. §. item quæritur.
o ¶ Ex ea stipulatione.§ quæ re ipsa iniquitatem continet.

SI certos. § CASVS. Habebam in arca centum scuta uetera in vna bursa, quæ mihi donata fuerunt à patre meo, tali tẽpore tu stipulatus es à me ista centum scuta. postmodum fur quidam sub traxit mihi ista centum scuta, an tibi tenear illa soluere vel alia centum? Respondetur, quòd nec illa, nec alia tibi debeo, ex quo perdita sunt ista. Franciscus. Accursius

p ¶ Si certos nummos.§ qu habentur quasi quædam species: non vt quantitas, vt suprà, de lega. j. planè. §. sed hoc ita, & l. sed si certos. & l. si seruus. §. qui quinque. & ad legem Falci. in ratione. §. diligenter.
q ¶ Nobis.§ mutat numerum.
r ¶ Debetur.§ quia magis certam speciem, quàm genus stipulari videor: & ideo nimirum si interitu speciei liberatur. Accursius.

STipulatio ista. § CASVS. Titius promisit Seio hoc modo. Ego promitto tibi Sei, quòd pacificè possidebis fundum Cornelianum: nec ullus homo te infestabit in hoc facto quin liceat tibi habere. Quæritur hic de quibus videtur Titius promisisse Seio, de se & suis hæredibus tantùm: an etiam de extraneis? Respondetur q̃ non videtur promisisse nisi de se, & suis hæredibus: quia si de extraneis promisit, non videtur stipulatio valere: quia nemo potest factum alienum promittere. & sic restringit iurisconsultus illam partem stipulationis tantùm ad ꝑsonam promissoris & suorum hæredum. Sed si quis velit promittere factum alienum: debet adiicere pœnam hoc modo, Ego promitto tibi q̃ licebit tibi habere hunc fundum: nec quis quam te turbabit in possessione eius: & si quisquam te turbet: ꝓmitto tibi centũ aureos. nam istam pœnam poterit stipulator exigere, si contra factum fuerit. ¶ Sed quatenus.§ Quæritur quomodo erit satisfactum huic stipulationi? Respondetur, quãdo neque ipse promissor, neque hæres eius, neq; hæres hæredis turbat possessionem ipsius stipulatoris. ¶ Si quis forte.§ Dictũ est §. proxi. §. per quas personas non debeat fieri cõtra stipulationem habere licere: vt ipsi stipulatori satisfactũ uideatur. hic §. ostẽdit, q̃d fieri debeat, uel non fieri ut satisfiat stipulationi. Et dicit, ꝙ si q̃s de possessione pura, aut de usufr. aut usu solè eius rei, de qua ꝓmisit habere licere controuersiam faciat: licet de proprietate nihil q̃ratur: tñ vt facere contra stipulationem. nam quotiescunq; minuitur alicui ius suũ, quod habet, non uidetur sibi licere habere.
¶ Quæsitum.§ Semp continuat materiã suã de stipulatione habere licere. & quærit quã rem possit quis promittere habere licere: suam tantùm, an etiam alienam. Et resp. ꝙ non tantum suam, sed etiam alienam. sed in aliena ita demum stipulatio habebit effectum, si peruenerit in dãnum promissoris: quia si semper aliena remaneat, inutilis erit stipulatio.
¶ Sicut.§ dictum est §. i §. sed quatenus, q̃ nõ tantum promissor ipse tenetur si fecerit cõtra stipulationem, sed etiã hæredes eius. hic dicit, q̃ sicut ipse stipulator habet act. contra promissorem & hæredes eius, si veniant cõtra promissionem suam: ita etiam hæredes stipulatoris si ipsis habere non licuerit, poterunt agere. Sed quid? ꝓmisi tibi habere licere fundum Cornelianum. iste fundus peruenit ad aliquẽ alium extraneum: ille turbatur in possessione fundi illius: vtrum possit agere contra me? Respond. ꝙ non: nec refert si quis addat in hac stipulatione istud pronomen mihi, vel non addat: quia semper intelligitur mihi promissum vel hæredibus meis, & nulli alteri extraneo.
¶ Hi qui.§ Titius habuit Stichum seruum: qui seruus stipulatus est à me hoc modo: promittis mihi, ꝙ licebit dño meo habere hunc fundum? dico promitto. certè valet stipulatio: sicut si aliquam aliam rem stipulatus esset Stichus dño suo. Quid autem, si sic dicat seruus promittis mihi, ꝙ licebit mihi habere fundum hunc? an ualeat talis stipulatio? Et arguit primo iurisconsul. ꝙ non: quia in hac stipulatione habere licere, ius versatur, quod seruo comperere non potest. quid iuris potest habere in hoc fundo: licet de facto possit auferri ab eo: & ipse ab aliis auferre. nec obstat, ꝙ seruus potest stipulari sibi ire agere licere: q̃a in hac stipulatione factum versatur. Tamen finaliter concludit iurisconsultus ꝙ seruus & filiusfamilias possunt sibi stipulari habere licere: quia intelligenda est hæc stipulatio in seruo & filiofami. de possessione naturali non auferenda. & sic sibi licere habere saltem naturaliter: cum seruus naturaliter possidere possit.
¶ Hæc quoque.§ Planus est. Si seruus stipuletur, quòd sibi liceat possidere vtilis est stipulatio, quamuis enim de iure ciuili seruus nihil possidere possit: tamen naturaliter detinere potest.
¶ Habere.§ Quia multoties fecit mentionem de hoc verbo habere: exponit nunc quid significet habere: & dicit ꝙ non tantum habere dicitur rem ille, qui est dominus rei: sed plerunq; etiam ille habere dicitur, qui non est dominus rei: sicut si quis rem depositam tenet, dicitur eam habere apud se, hoc dicit vnico contextu vsque ad §. si quis ita. Franciscus Accursius.
s ¶ Liceat habere.§ hoc sine dubio.
t ¶ Nec per quendam.§ etiam per extraneum [1]. Vel hic inquirendo nõ finiendo. vel verè omnium factum continet: sed in se & hæredibus tenet, in extraneis non. vel dic, hoc secundum quosdam: quod reprobatur. ff. at im. Azo.
v ¶ Futurum.§ i. neminem facturum quò minus habere liceat. Azo.
x ¶ Videtur.§ id est præsumitur prima facie. potest etenim aliter dici, & aliter agi inter partes: vt promittat sic se facturum, vt etiam per alios liceat habere. id est, quòd alius non mouebit controuersiam: quod tenere puto: argumento infrà eodem, quoties §. ergo in hac significatione quando promitto me curaturum, possum promittere rem alienam habere licere: non in prima quando simpliciter: vt infrà eadem l. §. quæritur. Item quod hic dicit habere licere, idem videtur, &

[1] Istam gl. approbant hic Raph. Imol. Paul. Ludouic. & Alex.

tur, & de eo, qui promittit dolum malum abesse, uel abfuturum esse: sed uidetur interpretari lex omnes istos suum factum promittere: ut ff. eo. inter stipulantem. in princ. secundum M. quæ est contra. Solu. ibi.
a ¶ Obligatur.§ ut insti. de inuti. stip. §. si quis alium. & ff. de fideiuss. l. sicut reus.
b ¶ Vtimur.§ ut factũ alienum promittendo non obligetur. ‡ quis. M. ideoq; dicẽdum, ut de facto alieno non uideatur promissum.

ADDITIO. Dic hoc uerum, nisi in promissione appositũ fuerit iuramentum: qa tunc propter iuramentum ualet. secundum Ia.

c ¶ Sed si se.§ & tunc est plana. aliàs, sed se, &c.
d ¶ Cæterorum.§ ut iure honorario uel fideicommissario.
e ¶ Efficiat.§ Vel alter quem ꝓhibere possit: ut §. de dam. infect. l. fiu minum. §. quanquam. & §. loca. fi fundus. & sic potest intelligi ff. e. inter stipulantem. §. 1. uel aliter ut ibi.
f ¶ Per alium.§ extraneum.
g ¶ Hæredem.§ hæc sunt uerba hominis ꝓmittentis, præter hæredem, &c.
h ¶ Promittere.§ nisi i casu: ut §. de act. empt. l. emptore §. fi. quæ est contra. & dic plenè, ut ibi M.

ADDITIO. Dic, ꝙ ibi promissor tenetur de facto tertij & uinculis ex natura præcedentis contractus: hic nullus præcesit contractus, de quo teneatur de euictione secundum Barto. & Imo.

i ¶ Alienum.§ aliàs si simpliciter dixisset, & non dixisset præter hæredem suum: factum promittere uidetur: ut modo dixi. M.
k ¶ Ea res.§ in pœnali enim stipulatione nõ inspicit interesse, quãdo nõ interest stipulantis: ut infrà ea. l. §. alteri. Sed opponitur, cùm loco mei interesse hæc stipulatio pœnalis ponit: hoc casu duplum quantitatis in priore stipulatione tacitæ comprehensæ nõ egreditur secundũ quosdam: & ideo inspiciendum est, quæ sit quantitas conditionalis stipulationis, id est, pœnalis, ut nõ excedat duplũ secundum eos. ‡ sic inspicitur, quæ sit conditio turpis, uel honesta, uel præcedentis stipulationis, uel sequentis: ut in dicto §. alteri. pœnalis enim stipulatio præcedentem stipulationẽ utilem facit: non ut inde nascatur actio, sed ut pœnæ cogitur: sicut sententiæ arbitri, qui sine sacramento cognoscit, uel à iudice non datur, non cogitur aliquis acquiescere per actionem, quæ inde nascatur: quia nulla nascitur: sed per pœnam compromissi, &c.
l ¶ Si nemo.§ respondet, eatenus si, &c.
m ¶ Successores.§ Sed nonne qui controuersiam mouet, exceptione pacti remoueri potest? utique: non ergo de iure litigat. eadem ergo ratione potest committi in aliena re: quia etiam nõ iure potest facere quis controuersiam. Sed contrà dicitur infrà eod. l. §. j. & §. quæritum. Respon. licet ꝑ exceptionẽ repellatur, de iure tamen litigat proponendo ius quod habet in rei uendic. q̃d in re aliena diuersum est. nec enim per pactum desinit esse dominus: ut C. de transact. siue apud. Item uidetur hæc stipulatio idem continere, q̃d transactio. sed certè secus est hic, quia transactio etiã super re aliena fieri potest, quæ etiam sem per perseueret aliena: hæc non. Item illa super re dubia tantùm per litem, id est, propter litem, hæc ex omni causa: quæ etiam ex liberalitate mera interponi potest, & est eius promissionis sensus ut ratione iuris præsentis uel iuturi non agam: & si aliquod istorum defuerit, non committitur. nec est contra, in eo. quod dicit de pœna: ut infra eod. §. quæritũ. ut ibi not. & ideo nec in re aliena, nec in seruo stipulãte uel ꝓmittente committi potest: ut infrà eo. §. quæritum. & §. sed si seruus. sed ubi rem alienam mihi habere licere ꝓmittis, & eam iniuste aduocas & obtines tan post sententiam contendere potes rem alienã, & iniuste latam sententiam: nec tenebaris ex stipu. argu. quòd non suprà de legat. j. si seruus plurium. §. j. Illud certum est, q̃ lite contestata non committitur: quia nondum declaratum est rem esse tuam: nisi ad expensas forte quas potes petere etiam constante iudicio: ut not. infrà proxi. §. Item si rem meam promisit habere licere. & enim cam: nonne repellam agentem ad interesse: quia non excipit? Respond. non ‡ ut suprà de euict. l. uendicantem. Item nec potero dicere per iniuriam ꝙ me iudicatum: ut suprà de legat. j. si seruus plurium. §. j. Ité cùm hæc stipulatio ius cõtineat: ut suprà eodem. §. 2. quomodo pro re mea quam promisi habere licere, committitur, cũ de iure euincere non possum? Respond. licet contineat ius, tamen propter factum committitur: ut ff. ha. l. dictur. Sic committitur stipulatio, & si non de iure agat quis: ut infrà rem ratam hab. fi fine. §. cum autem. Vel dic, quòd hic de iure egit, quia dominiũ non amisit per talem promissionem, ut modo diximus.
n ¶ Si quis.§ qui mihi promiserat habere licere.
o ¶ De possessione.§ per aliquod, puta interdictum.
p ¶ Controuersiam.§ & cum effectu, ut etiam uicerit [6]. aliàs, id est, si constaret adhuc iudicium: forte tantùm nomine sumptuum cõmitteretur, scilicet hæc stipulatio: ut infrà rem ratam hab. l. amplius. Vel uerius distingue, ut diximus in contrario suprà de euict. habere licere.
q ¶ Distractum est.§ His ergo casibus, & pro aliena re cõmittitur. sed dic imò est suum ius: ut & ff. de bon. liber. d. in seruitute. & ff. de fo lio. etiam. & ff. de uerbor. sig. l. habere.
r ¶ Quod habuit.§ aliud in stipulatione dupli. illa enim non cõmittitur seruitute reali euictatus: ut §. de euict. l. quod ad seruitutes.
s ¶ Quæ res.§ id est, stipulatio.
t ¶ Cœperit.§ alioquin nec ipse promissor nec successor eius controuersiam mouere potest. Azo. Vnde stipulatio non valet. M.
v ¶ Quare.§ quod hic dicitur quare si perseuerauerit aliena, &c. videtur contrarium suprà proxi. §. sed ibi erat ‡ promittentis ius, quod euincitur ibi dixi: hic autem prorsus aliena. Item contrà. ff. cod. inter stipulantem. nam qui promittit habere licere, non promittit simplex abnutuum, sed curaturum se ne alius faciat: ut ibi. nam in aliena re culpa potest admitti: vt suprà de legat. j. cum res. §. sed si alienus. Sed solne vt ibi in l. inter. stipulantem. Item contrà, suprà de act. empt. l. ex empto. §. qui autem. alias est ille §. in l. emptorem. sed aliter sonant ista verba in uenditione: aliter in stipulatione. nam re euicta tenetur ex empto ad pretium: ut ibi dicit: & plenè ibi dixi. hic est secus.
x ¶ Adiecta sit.§ ita, scilicet si per extraneos tibi habere non licuit: ut §. ea. l. §. sed si quis. & §. at si quis. & §. sed quatenus. si uerò sic ꝓmittat pœnam. si ꝓ me tibi habere non liceat, & ꝑseuerat aliena: non committitur stipulatio pœnæ, licet lis contestetur, scilicet quia nullũ ius habet. Pœnam autem accipe certam, uel incertam: ut ff. iudi. fol l. nouissima. §. j.
y ¶ Factum sit.§ suũ enim factum, non alienum promisit. M. sed ipse litem non potuit de iure mouere: & ius continet. ut ff. §. ij.
z ¶ Ex parte rei.§ id est, promissoris.
a ¶ Succedunt.§ in uniuersum ius. nam huiusmodi stipulatio ad hæredes, uel ad arrogatorem tantùm tranfit: ut suprà de usufruc. sed & si quis. §. si operas. idem‡ uidetur secundum B. & M. in successore rei cui habere licere interest stipulantis: ut §. de euictio. l. si pro re pu. §. j.
b ¶ Licere.§ non adiecto mihi. nam intelligitur. sed de extranea per sona non intelligitur ut ff. eo. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. in fin. & facit insti. de stipu. seruo. §. fine autem.
c ¶ His.§ parentibus & dominis.

‡ Ista gloss. iuncto text. non procedit in casu singulari. l. qui autẽ. §. 1. §. de consti. pec. secundũ Bal. in l. j. C. de consti. pec.

‡ Ista gloss. iuncto text. non procedit in casu singulari. l. qui autẽ. §. 1. §. de consti. pec. secundũ Bal. in l. j. C. de consti. pec.

† alias accidit.

† Ad intel. huius. §. uide Bald. nou. i rub. §. eo. nume. 36. verium ibi. nu. 100 butigel. ibi num. 51. & 1 l. j. §. fi qs simpliciter num. 18. §. eo.

† cõsentiat aliàs consentitur.

† lib. 48. ad Sab.

† Intelligẽda qualiter sit hæc l. ui de ꝑ Mar. Soc. i l. ita stipulatus. nu. 70. ff. e.

† lib. 11. ad Sab.

† fiat.

‡ Istam re ſpõſione ſe quunſ Bar. & Imo.

† aliàs alie nam.

‡ Istam gl. ſequũt cõter ſcriben. hic.

‡ Sup iſto pericu. loſo articulo cõclude, q̃ ſtipulatio habere licere, ſiue iterpoſtipulatio: ut infrà rem ratam hab. l. amplius. Vel uerius distingue, ut diximus in contrario suprà de euict. habere licere.

‡ Iſta ſecũda opinio eſt uera & procedit ſi fiat ceſſio actionis: & non alias Bart. & Imo. & Ale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non comittitur.§ de rigore: cùm seruus agere uel conueniri nõ posit.
b ¶ Auferri.§ de facto.
c ¶ Posit.§ propter qđ uidebatur & aliis se obligare, & alios sibi.
d ¶ Factum.§ f.tantum: ut ſ. de acqui.poſſ.l.poſſeſsio quoque.§.j.
e ¶ Sed ius.§ id est esse tum iuris.
f ¶ In hac stipulatione.§ habere licere.
† lib.50.Digest. g ¶ Vertitur.§ quia seruo competere non potuit.
h ¶ Cum uerò.§ interserit nouum casum.
i ¶ Liceat.§ quod potest: ut instit. de stipu. ser.§.sed cum factam.
k ¶ Mihi uidetur.§ prę dicta emendanti.
l ¶ Filiofamiliàs.§ de quo non posuit in quæstione: quia non causat dubium.
m ¶ De possessione.§ i. naturali detentatione. ad quod est arg. con trà.ff. de sol. Stichum.§. usumfructum, in fi.& ſ. de cond. & demon.l.q hæredi. & ſ. de acquir. posſeſſ.l.quod seruus.& l. possessio.§.1. & ſ. de pac.l.& hæredi.§.quòd si seruus. & §. doli. & infrà proxi.§. Accursius.
n ¶ Retinenda.§ sibi.
o ¶ Non auferenda.§ alij R. ad quod est.ſ. de pecu.l.nec seruus & de pact.l.contra iuris ciuilis.§.si filius.
p ¶ Hæc quoq;.§ nõ solum illa cui non additur mihi R. Vel die non solum illa habere licere.
Sed. q ¶ Stipulatio.§ Inspecta ratione facti.
r ¶ Iure ciuili.§ Inspecto: ut ff. de regu.iur. quod attinet.
s ¶ Ad possessionem.§ id est, ut de facto quæratur ei possessio.
t ¶ Hoc.§ id est hæc stipulatio possidere mihi licere. pluribus tamẽ modis dicitur quis possidere de iure ciuili. Primò ut hic dicitur, qđ ad personas referatur: quod in seruum nõ cadit ut sic possideat. Secundò dicitur ciuiliter possidere, qui possidet animo solo. Item tertiò, qui possidet iustè: quod hic non quæritur.
Possidere quis ciuiliter multis modis potest.
v ¶ Stipuletur.§ argu. etiam ad quæstiones 1 de facto. quærit enim à rustico, & dicit uidisse se hunc tenere & possidere, & nescit q d sit possessio. quam etiã peritissimi definire non sunt ausi, ꝙ debeamus intelligere a de possessione, quæ facti est. Item debemus interpretari, ut res ualeat: ut ſ. de lega. j. l. fi quando. & ff. ad Municipa. l. j. in fi. & de reb. dub. l. quoties. & l. ubi.
Istam gl. sequũt scribentes hic & Bar. in l. de ætate. ſ. de minori. & idẽ Bar. in l. j. ſ. fi cer. pet.
x ¶ Planè si tenere.§ hic tenere, & superius possidere tantundẽ important: sed hoc casu indubitanter respõdeõ utilem esse stipulationẽ.
y ¶ Non possint.§ ut pro suo possideant.
z ¶ Tenere.§ id est naturaliter possessioni incumbere. & facit suprà proxi.§. cum suis concor.
a ¶ Sed tenet.§ idẽ cùm possidet: ut ff. de uerbo. significatio. l. habere duobus. & l. id apud se.
Istã gl. p scriben. hic reputaſ fingu. ad hoc ꝓpositũ qꝛ testes debent deponere, & interrogari super his q̃ cõsistunt in facto: cuius facti rõnẽ assignare non tenenẽ si de ea rõne non interrogent. Bolo.
¶ Si quis ita.§ Casum in hoc §. cũ sequenti, usque ad finem sic pone. Stipulatus sum à te, ut mihi liceat uti frui. post mortem meam hæres meus uult uti hac stipulatiõe: & uult uti frui, sicut ego feci: an possit? Et respondetur, quòd non: possum tamen bene stipulari uti frui pro me, & pro hærede meo. & probat hoc argumentum à simili, ibi: Nam & si q a si stipulor mihi ire agere licere: competit etiam hæredi meo.
¶ Si q.s. § uolebam mihi cautum esse, ne in certa quadã re per Titiũ dolus committeretur, super hoc consului iurisperitum, ut me doceret qualiter stipulari deberem, qui mihi respondit, quòd si uolo dolum promissoris abesse alicui rei, sufficit quòd ita stipuler. Titi promittis mihi dolum abesse ab hac re, & abfuturum esse? ille respondet, promitto. certè hac promissione obligat se Titius, & etiam suum hæredem. Dico ego: domine doctor, bene me docuistis: sed ego sum homo suspiciosus, timeo submergi in terra solida: & semper uereor ne decipiar. ostendatis mihi quomodo tutus esse potero à dolo ipsius promissoris, hæredum eius, & omnium aliorum? Respondet iurisconsul. oportet quòd in stipulatione tua adiicias pœnã hoc modo, ꝓmittis mihi, quòd dolus abest abfuturusque est: & si cõtra factum fuerit: pœnam centum aureorum promittis? ꝓmitto dicit ille. certè hoc modo poteris tutus esse à dolo ꝓmissoris, & hæredum suorum. si tamen aliquis extraneus dolum committat contra te: poteris petere pœnam à promissore: & sic loco damni, quod habuisti propter dolum commissum, habebis pœnam illam centum aureorum.
¶ Suæ personæ.§ Planus est. & uide glo.
¶ Inter.§ Sæpe ꝓmittunt homines sibi inuicem sub certa die, aut sub cõditione, quæ omnino est extitura: & aliquãdo sub die incerta: uel sub cõditione, quã nõ est certum euenire. Quæritur ergo quæ est differẽtia inter promissionem factam die certa, & factam in diẽ certam. rndet iurisconsul. ꝙ ille, qui promittit in diem certam: statim potest soluere, & non uidetur plus facere q̃ debeat: & ideo non repetit quasi nimis cito soluerit. Ille aũt, qui promisit in diem incertum ſ. si hoc aut illud factũ fuerit: si ante soluat. nõ uidetur feciſſe, quod ꝓ misit. scilicet tantum: imò plus: quia repetit solutum.
¶ Alteri.§ Volo stipulari hoc modo: Mæui promittis mihi, ꝙ dabis c. Titio? an ualeat talis stipulatio? Respond. ꝙ non: quia nemo potest alteri stipulari: nisi seruus domino suo: aut filius patri suo. Quid ergo faciendum est, si uolo alteri stipulari? Certè debet pœna apponi: ueluti. Mæui, ꝓmittis mihi ꝙ c. dabis Titio. & si nõ dederis promittis l. nomine pœnæ: si ille dicat promitto. & non fecerit, quod promisit: poterit pœna ab eo exigi.
¶ In stipulationibus.§ Habebam duos seruos Stichos, unus erat albus, alter niger: & unus multo melior alio. stipulatus es à me hoc modo, promittis mihi seruum tuũ Stichũ? dixi, ꝓmitto. ueniente die solutionis tu uis habere albũ, q est melior nigro. & dico ego. non cogitaui de albo qñ promittebam: sed de nigro: tu dicis, uolo habere, qui mihi placet. Nunc quæritur quid iuris? Respon. ꝙ tu debes habere nigrum: quia fit interpretatio contra te. ſ. ꝙ sensérimus de nigro: non de albo.
¶ Eum qui.§ Stipulatus sum à Titio hoc modo: promittis mihi dare x. & Seio x. nunquid Titius debet xx. mihi ſ. x. & x. Seio? Respon. ꝙ tantum x. debet: quia illa x. quæ mihi ꝓmisit, eadem promisit & Seio.
¶ Si stipuler.§ Stipulatus sum à Titio hoc modo: promittis mihi solere quod mea interest: uel ꝓmittis me indemnem seruare? Et dicit, ꝙ sic. Et ponit iurisconsultus exemplum. tu & ego eramus tutores unius pupilli: ego cessi tibi administrationẽ tutelę: & stipulatus sum à te rẽ pupilli sal. fo. stipulatio ista ualet. interest enim mea fieri, qđ stipulatus sum: quia ego obligarer pupillo, sicut tu si malè administrares.
¶ Si quis insulam.§ Promisisti mihi Titio insulã facere: deinde uadis ad Mæuium, & dicis ei: ego promisi Titio facere insulam: sed sum ita occupatus, ꝙ non possum seruare, qđ promisi. uis tu illam insulam facere: & quod iustum fuerit dabo tibi, tu promittis mihi, quòd facies. certè ualet stipulatio. & potero agere ad interesse contra te, si non facias. Et similiter pone, in quinque exemplis sequenti.
¶ Si quis ergo.§ Possum stipulari, quòd sistas Stichum in iudicio. item possum stipulari à te ꝙ ædifices mihi locum sacrum: q.a si diceremus non posse stipulari ædificari locum sacrum. sequeretur, ꝙ nec agere possemus ex locato & conducto: quod esset contra iuris dispositionem. duæ leges sequen. claræ sunt. Franciscus Accursius.
b ¶ Sibi.§ nõ refert apponat, uel non. sic ſ. §. ficut. in fi. §. & ff. ti. ij. l. j. in princi. Sed argu. contra C. de constitu. pecu. authenti. si quando.
ADDITIO. Dic quòd ibi impersonalitas ex parte promissoris uitiat, ex parte autem stipulatoris non, ut hic, secundum Barto.
c ¶ Transire.§ defunctus tamen usumfructũ habebit: quia sibi stipulatus uidetur. ut ff. eod. tit. l. ita stipulatus. §. Chrysogonus.
d ¶ Vtimur.§ quia personale est.
e ¶ Fructus.§ id est usufructus. Vel dic, ut alij dicunt: quia stipulator percipiet, ut fructum, hæres uerò ut causam: & sic mutat nomẽ
¶ usfruct.

† Ad intelle. huius §. uide Dec. Florẽtinũ in l. iiij. §. Cato. num. 512. ſ. eo.
† Iste text. est sing. in casu suo. se cũdũ Pau. & Cuma.

ususfruct. in persona hæredis.
a ¶ Probamus.§ quo ad hoc, ut hæredi debeatur, & hæres agere possit sed in hoc differunt: quia superior non transit ad hæredem, nisi sit actũ: hic transit, ut ſ. eo. l. ij. in fin. & ſ. fami. ercis. hæredes. §. antea. Itẽ hic ad hæredem hæredis superior nõ: ut C. de usufru. l. antiquitas. Itẽ alius est usus fr. in persona hæredis: alius in persona stipulatoris: ut hic, & C. de usufru. l. antiquitas. & ſ. quibus modis ususfruct. amit. l. repeti. quod hic non est.
b ¶ Velit.§ stipulari.
c ¶ De plurium.§ scilicet extra personas hęredum.
d ¶ Velit.§ à promissore.
e ¶ Pecuniam.§ f. nomine pęnę.
f ¶ Spondes.§ quia non sufficit ita stipulari omnẽ dolum abesse, cum alienum factũ promittitur: sed pœnam debet stipulari: ut hic. & facit ff. eod. l. ex ea parte. & ſ. usufruct. quemadmo. caue l. huic stipulationi. & ff. de uerbor. sign. l. hæc uerba, cui. & §. §. quæritur. Sed contrà. ff. eod. inter stipulãtem in princip. Solu. ut ibi.
g ¶ Suæ personæ.§ stipulantis dolum abesse.
h ¶ Hæredis.§ futuri. nam uiuens hæredem non habet: ut ſ. de hæret. l. j. Sic & patris adoptiui dic futuri. & sic stipulando, ut hic: & promittendo, ut ſ. potest adiũgi. Si autem dicas præsentis patris: tunc dic quòd potest adiungi stipulando, nõ promittendo, nisi & promittendo faceret cõditionem patris meliorem: ut C. de pact. l. filius. imò etiam conuẽtionis, id est, si conueniatur pater, refert cõtrahat filius cùm extraneo ante arrogationem: & tunc nõ teneatur pater. uel post: & tunc fic: ut instit. de acquir. per arro. § fi. ſ. de pec. l. in arrogatorem.
i ¶ Incertámque.§ nõ eam quæ est omninò extitura: ut ff. de noua. l. si pupillus. §. j. ubi dicitur pura. i. in diẽ. sed dies dicitur hic incertus, ꝙ pter cõditio. argu. ſ. de leg. j. l. talis scriptu. & de cõdi. & demon. l. dies incertus. bene dico ſtatim posse solui nisi gratia stipulatoris: fiat dilatio arg. ſ. de leg. ij. si ita fit reli. §. Pegasus. sicut accidit in primitiis agrorũ, quas non ſtatim tenetur accipere sacerdos, sed nouem diebus debẽt esse apud matrem. id est, spicam, quæ est mater grani. quod tempus gratia sacerdotis incertum est.
k ¶ Vel.§ pro etiam.
l ¶ Dari potest.§ licet non peti nec repeti solutum potest etiam ante diem: ut ſ. de condi. inde. l. in diem. & facit C. de fideicommiſſ. l. post mortem. & de leg. j. l. filius familiãs. §. apud Marcellum. Sed argu. contrà. suprà de an. leg. eum qui, & l. liberto. §. Largius Eruptianus consuluit. & ad Trebel. sed si ante.
m ¶ Totum enim.§ verè potest antè dari totum enim, &c.
n ¶ Medium.§ hæc ratio recipit exceptionem: ut infrà eod. liber homo. §. decem.
o ¶ Relinquitur.§ f. eo. continus. §. cùm ita. & ff. de solu. quod in diẽ. & l. qui res. §. mihi decem. & ſ. eo. l. eum qui Calendis. in fi.
p ¶ Promisit.§ Alia differentia potest assignari quæ nascit ex ista, nam quod in diem certũ promittitur, ante solutum non potest repeti. idem in conditione, quæ omninò est extitura. si aũt incerta, uel talis, de qua est dubium sit temporalis an perpetua: solutum ante potest repeti: ut ſ. de condi. indebi. l. in diem. & l. quòd si ea. & l. ſufficit.
q ¶ Factum.§ puta si Titius ascenderit Capitolium.
r ¶ Quod promisit.§ scilicet tantum, quia plus. ergo locus est repetitioni. ut ſ. de condi. indebi. l. sub conditione. Vel dic ꝙ ex alia causa ſtinatę solutum uidetur soluisse, & hæc non desinit: & ideo indebitum apparet: & sic repetitionis. Bol.

letur sibi hęredíq; suo licere, idem probamus a. ¶ Si quis dolum malum promissoris, hæredisque eius abesse uelit b, sufficere dicimus, abesse, abfuturumq; esse stipulari. si uerò de pluriũ c dolo cauere uelit d, necessariũ esse adiici, Cui rei dolus malus si non abest, uel non abfuerit, quanti ea res erit, tantam pecuniam e dare spondes f?
¶ *Quæro hic, quando quis stipulatur sibi & hæredibus suis aliquid quod sit ad hæredes tranſmiſsibile, utrum in persona hæredis erit noua actio uel stipulatio. Pau.*
¶ Suæ personæ g adiungere quis hæredis h personam potest, sed & adoptiui patris persona coniungi poterit.
¶ *Debitum in diem certũ, potest solui ante diem: secus ſi in diem incertum. Bar.*
¶ Inter certam incertamq;i diẽ discrimen esse ex eo quoque apparet, ꝙ certa die promissum, uel k ſtatim dari potest l. totũ enim m medium n tempus ad soluendum liberum promissori relinquitur o. at qui promisit, ꝓ si aliquid factũ q fuerit, uel cùm aliquid factum sit, nisi cùm id factum fuerit, dederit: non uidebitur feciſſe, quod promisit r.
¶ *Non potest quis alteri stipulari nisi filius uel ſernus: ſed metu pœnæ ſtipulationis ei paretur. Bar.*
¶ Alteri stipulari nemo potest s, præterquã si seruus domino, † uel filius patri stipulet. inuentæ enim sunt huiusmodi obligationes † ad hoc, ut unusquisque sibi acquirat, quod sua interest. Cęterum, ut alij deſ, nihil interest mea u. Planè si uelim hoc facere, pœnam stipulari conueniet x: ut si ita factum non sit, ut comprehensum est committatur y stipulatio etiam ei cuius nihil interest z. Pœnã enim cùm stipulatur quis, non illud inſpicit a, qđ interſit eius b: sed quæ sit quãtitas, c quæq; conditio stipulationis d. ¶ In stipulationibus e cũ quæritur, quid actum sit, uerba cõtra stipulatorẽ interpretãda sunt f.
¶ Eum, qui ita dicat, Mihi decẽ, & Titio g decem, eadem decem, non alia decem h dicere credendũ est i.
¶ *Qui alteri ſtipulatur, potest ex ea ſtipulatione agere ſi ſua intereſt. Bar.*
¶ Si ſtipuler alicui, cũ mea interesset, uideamus an stipulatio committatur. Et ait Marcellus stipulationẽ ualere, in specie huiusmodi, Is, qui pupilli tutellã administrare cęperat, cesſit † administrationẽ contutori suo: & stipulatus est rẽ pupilli saluã fore k. ait Marcellus, posse defendi, stipulationem ualere. Interest enim stipulatoris fieri quod stipulatus est, cũ obligatus futurus esset pupillo si aliter l res cesserit. ¶ Si quis insulam faciendam promiserit, aut conduxerit, deinde ab aliquo insulã stipulatori

† alias stipulationes.

Stipulatio contra legẽ facta nulla est.

† aliàs administratione P.F.

s ¶ Alteri stipulari nemo potest.§ ut ff. de re iu. l. quo tutela. §. fin. & ſ. tit. j. quæcunq;. & inſt. de inuti. stipu. §. alteri. & C. de inuti. stipu. l. ut inter.
t ¶ Domino.§ quia æstimatur eadem persona cùm domino: ut ſ. de op. leg. l. fi Pamphilo. ſicut filius cũ patre, ut ſ. de libe. & posthu. l. in suis. & inſtit. de inuti. stip. §. quod si quis. & C. de impube. & aliis substi. l. fi.
v ¶ Nihil interest mea.§ & si qñ; interſit, tunc ualet: ut ff. §. fi stipuler. & §. fi quis insulam.
x ¶ Conueniet.§ quãdo prima nulla erit: sed secunda pœnalis ualebit: quia prima est præter legem, secus si contra legẽ esset: quia nec prima nec secunda tenebit: argu. ff. eod. l. stipulatio hoc modo. & hoc modo intelligitur ſ. ad l. Fal. quod de bonis. §. 1. nam ibi contra legem est. sed & si pœna citra stipulationem pacto deducitur, inspicitur interſit uel non: ut in contrario, suprà. de ſer. ex. l. seruus ea.
y ¶ Committatur.§ scilicet pœnalis.
z ¶ Nihil interest.§ stipulantis scilicet cui naturalis est quæstio obligatio, ut alij dicunt. sed quomodo committitur pœna, cum nulla mora nulla petitio in principali? Respond. de facto fit contestatio: sicut si promittas x. cum petiero: uel si nauis uenerit ex asia: & me litem contestante uenit: ut not. C. de contrahen. stip. l. nuda. Accursius.
a ¶ Non illud inspicitur.§ ad pœnam cõmittendam.
b ¶ Interſit eius.§ quod alteri stipulatus est impleri. ad quod est ſ. eo. l. iij. & ſ. de receptarbi. l. pœna.
c ¶ Quantitas.§ vt nõ immodica fit. ſ. non vltra duplũ: ut C. de sen. quæ. pro eo qđ interest. l. unica. §. sancimus. Alij contra, vt quantitas legitimarum usurarũ inspiciatur si est usurarius: ut C. de usur. l. cùm allegas. & ſ. de act. empt. Iulianus. §. Idem Papinianus respondisse se refert, &c. Sed prima sententia confundit. ſ. de eui. l. fi dictum. Ioan. tu dic plenè ut not. C. de sent. quæ pro eo. l. vnica. §. sancimus.
d ¶ Conditio stipulationis.§ non impossibilis: non turpis. & dic ut ſ. in prin. legis.
e ¶ In stipulationibus.§ conuentionalibus. aliud in prætoriis: ut ff. de præto. stipu. l. in prætoriis.
f ¶ Interpretanda sunt.§ ut hic. ſ. eum qui, &c. & sic fine §. legitur. vel dic, stipulatus sum à te Stichũ. & tu dicis te sensisse de albo: ego me sensisse de nigro. & in vtroque potest tenere stipulatio: vt hic, & ſ. e. l. qui ex plurib. & ſ. de re. dub. l. cũ quidam. si aũt constat te sensisse de alio, me de alio: obtinet quod legitur ff. e. inter stipulantẽ. §. fi Stichũ. si autem dicis te sensisse de albo, ego de nigro: & in vno tantum potest tenere stipulatio, quia alter est stipulãtis: obtinet quod est ff. e. quoties. vbi plenius dicetur: & facit ff. e. quicquid. & ff. eo. proxi. §. & ff. eo. l. qui sic. & §. tit. j. l. Arrianus.
g ¶ Titio decem.§ secus si dixit dena: quia tunc xx. & non eadem erunt dena.
h ¶ Alia decem.§ vt ſ. de leg. j. siquis te.
i ¶ Credendum est.§ an ergo valeat in totum? Respon. non. sed in vna pars est inutilis: vt inſtit. de inuti. ſtipu. §. qui siquis sibi. nec placet vt dicas Titium adiectum: vt Ir. dixit: quia id esset si dixissem aut: sed hic dixi, & vt inſti. dic. tit. §. fi quis alij. in fi. & ff. e. fi mihi & Titio. Sed arg. contra. huic §. ſ. de leg. ij. Mæuius. in princ.
k ¶ Saluam fore.§ vel sibi vel pupillo rem pupilli saluam fore stipulatus est. vt ff. proxi. §. not.
l ¶ Si aliter.§ i. male. & facit inſt. §. fed & siquis. & de satisda. tur. §. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fieri.§ per hæc uerba, promittis mihi q̃ dabis uel facies illi? & sic exponẽ sequẽtia exẽpla. sic ergo cõceptis uerbis agã si mea interest: nõ aũt ille aget cui stipulatus sum: ut C.de do.l.cum res.& ĵ.e.l.liber homo.§.fi. Sed si dixissem, promittis illi hæc? prorsus est inutilis: ẽt si mea interesset secundũ Azo.& H. quia nullum uerbum hic ponit per quod uideatur mihi quid quæri, nisi in tutore pupilli, & in curatore furiosi, & actore uniuersitatis: ut ŝ.de cõstit. pecu.l.eum. §.4. & 5. & 6. & 7. in casibus tamen per procuratorem quæritur actio: quos dic ut istit. de inu ti.stip.§.fi quis alij. Accursius.

† & lib.12.ad Sab.

b ¶ Mæuium.§ i.q̃ Mæuius dabit tibi, sed si habes, Mæuianum, dic quia promisit q̃ dabit ei fundum Mæuij. Accursius.

c ¶ Daturum.§ duobus modis legi potest: si habeas Mæuianum, & si habeas Mæuium.

d ¶ Si is.§ Mæuium secundum secundam literam: secundum aliam.i. promissor.

e ¶ Stipulatus.§ promissor dictus.

f ¶ Datum.§ per ista uerba, promittis mihi q̃ dabis uel facies illi &c.ut ŝ.proxi.§.

g ¶ Vtilẽ ex locato.§ i. efficacem, secundum Io.uel directa cessante: quia alteri stipulatus est. & facit supra locat. l. si tibi alienam. & l.si cui.

h ¶ Vires habebit.§ & agam ex huiusmodi stipulatione ad interesse, licet dationem conti neat: ut ĵ.e.liber homo §.fin.

i ¶ Interest mea.§ dari: aliàs non: ut & ŝ. de pact.l.si unus. §. q̃ si fine persona. & istit. eo. §.alteri. usq; in fi. §. & supra eo.l.si procurato rem.§.si quis mandauerit.

k ¶ Sistas.§ id est, sisti iudicio facias. & sic tũ non alienum factum, p mittis: ut ĵ.eo.quoties quis.

l ¶ Constet.§ ad interesse: ut d.l.quoties.

m ¶ Stipulari.§ interest enim propter religionem.

n ¶ Alioquin.§ id est, si diceres non ualere stipulationem.

o ¶ Possumus.§ f. si ædificandam locaremus: quod esset iniquum. sed non bene argumentatur. nam res sacra potest uendi: non tamen per stipulationem promitti: ut inst. de inuti. stipulatio. in prin. Accursius.

p Dominus. Secundum quod.§ si ea quæ iuris sunt, stipulatus fuerit. fin autem quæ facti sunt: non ita, ut ĵ. eodem l. quod dicitur §. ij. ut scilicet tenere ei filio liceat. uel ita si ex re patris stipulatio fiat, insolidum patri quæratur. si aliunde, proprietatem habebit filius; pater uero usumfructum. ut C. de bo. quæ lib. l. cum oportet. in principio. & institu. de inuti. stipu. §. ei qui. & C. de contrahen. stipu. l. ij. & ŝ. de pactis l. & hæredi. §. nos autem. & ĵ. de stipula. seruo. l. si ex re. §. si ipsi, & de solutionib. Stichum. §. quæritum.

q Si filius. Acquiritur.§ Idem econtra uidetur, & facit institu. de stipulatio. seruo. in principio.

Evm qui Calendis.§ CASVS. Sunt certi dies in quolibet mense, qui Idus uocantur: alij uero Calendæ. Ego promitto tibi q̃ soluam tibi Calendis Ianuarijs. sunt forte multi dies huius mẽsis qui continentur sub Calendis. de qua ergo die Calẽdarum intelligitur in stipulatione? si fit expressum per nos qua die soluatur, stabitur illi promissioni. si non fit expressum, considerabitur de qua die sen serimus si autem non possumus ueritatem facti inuenire, intelligitur promissio

fieri [a] stipulatus sit: aut si quis cũ promisisset Titio fundũ Mæuiũ [b] daturum [c] †, aut is [d] non dedisset, pœnam se daturũ, stipulatus [e] à Mæuio fuerit fundum Titio datum [f] iri: item si quis locauerit id faciendum quod ipse conduxerit, cõstat habere eum utilem ex locato [g] actionem. ¶ Si quis ergo stipulatus fuerit, cũ sua interesset ei dari, in ea erit causa, ut ualeat stipulatio. Vnde & si ꝓcuratori meo dari stipulatus sim, stipulatio uires habebit [h]. & si creditori meo, quia interest mea [i], ne uel pœna committatur, uel prædia distrahãtur, quæ pignori data erant.

¶ *Sed quid si promisisti illum sisti, in pœsi no? tunc esset aliqua dubitatio quasi uidea ris promisisse factum illius. Paulus.*

¶ Si quis ita stipulatus fuerit, Illum sistas [k]. nulla causa est, cur nõ obligatio constet [l].

¶ *Opponitur huic legi de l. inter stipulantem. in §. sacrã. ĵ. eo. Sol. ibi quando sunt stipulatus ædẽ sacrã mihi dari: quod fieri non potest: cũ non sit in commercio: & non potest nec sufficit donatio alicuius priuati. hic uerò ut ipsam ædificet: & postquã est ædificata, non est in dñio meo. Pau. de Ca.*

¶ Aedem sacram, uel locum religiosum ædificari, stipulari [m] possumus: alioquin [n] nec ex locato agere possumus [o].

¶ *Primum dictũ huius legis procedit q̃n dns stipulatur seruo aliquid quod poterit acquirii ipsi domino: puta dominum uel aliquod factum expediendũ ab aliquo in persona serui, ut rem illi tradi uel restitui, si uerò factum expediendum à seruo, puta q̃ liceat ire & agere, non ualet stipulatio nisi domini interfit peculiariter quòd seruus poterit ire, et nõ impediri: sicut in patre & in filio, Paulus.*

¶ Paulus. † LEX XXXIX.

Dominus seruo stipulãdo sibi acquirit: sed & pater filio: sed cundum quod [P] leges permittũt.

¶ Pomponius. † LEX XL.

Si filius meus seruo meo stipuletur, acquiritur [q] mihi.

¶ *Quistipulatur Calendis, intelligitur de proximis: nisi aliud actum sit. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX XLI.

Evm qui Calẽdis Ianuariis stipulatur, si adiiciat primis, uel proximis, nullam habere dubitationem, palã est. sed & si dicat, secundis, uel tertiis uel quibuslibet aliis [r], æquè dirimit quæstionem. si autem non addat, quibus Calendis Ianuariis, facti quæstionem inducit, quid sortè senserit, hoc est, quid inter eos actũ sit. utiq; enim hoc sequimur quod inter eos actũ est: eas q; [s] assumemus. si autẽ non appareat, dicẽdum est (quod Sabinus ait) primas Calendas [t] Ianuarias spectãdas. Planè si ipsa die calendarum quis stipulationem interponat, quid sequemur? Et puto actum uideri de sequentibus [u] Calendis.

¶ *Si dies non addit, præsenti die debetur. Bart.*

¶ Quoties autem in obligationibus dies non ponitur, præsenti [x] die pecunia debetur nisi locus [y] adiectus spatium temporis inducat, quo illò possit perueniri. uerũ dies adiectus efficit, ne præsenti die pecunia debeatur [z]. ex quo apparet diei adiectionem pro reo esse, non pro stipulatore [a]. Idem in Idibus [b] etiã & in Nonis probandum est, & generaliter in omnibus diebus.

¶ *Quando una præstatio est facienda, petitur in fine temporis. Bar.*

¶ Pomponius. † † LEX XLII.

Qvi hoc anno [c] † aut hoc mẽse dari stipulatus sit, nisi facta in primam diem Calendarum. Sed pone quod hodie incipiunt Calendæ huius mensis, & hodie mihi promittis dare Calendis? quæritur de quibus intelligitur? Respondetur quod de sequentibus intelligitur facta promissio.

¶ Quoties autẽ. § Titius stipulatus est a Mæuio Mæui promittis mihi dare centum ex causa tali? Respondet Mæuius, promitto. quæro, quando debeantur ista centum? Et respondet, quòd præsenti die factæ stipulationis. Sed ponamus sic, dicit idem Titius cum esset Lugduni cum Mæuio, Mæui, promittis mihi dare centum scuta Parisius pro tali causa? respondet Mæuius, promitto. certè hic non debetur die præsenti: quia expectandum est quòd Mæuius possit uenire Parisius. & posteà facit unam illationem, quæ clara est ibi, ex quo, &c. ibidem, &c. sicut supra dixit ob seruandum esse in Calendis, ita etiam in nonis & idibus seruabitur. Franciscus Accursius.

† lib.27.ad Sab.

† lib.50.ad Sab.

† Papinia. † lib.27.ad Sab. † aut q̃ hoc

r ¶ Aliis.§ f. Calẽdis. Accursius.

s ¶ Eas q̃s.§ f. Calendas.

t ¶ Calendas.§ nisi natura aliud inducat, ut partum Arethusæ in Calendis Ianua. nam de his quę post partum sunt, intelligitur: ut ĵ. eo. interdum. in princ. Sed contra ad id quod dicit de primis ŝ. e. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & ŝ. de pactis l. ueteribus? Respond. nisi de primis intelligeretur, nec de secundis eadem ratione, nec de tertiis: & sic de singulis. ut ergo ualeat, dicitur, ut de primis uideatur actum. argu. ĵ. de uerb. sign. l. boues. §. j. Item quid si in diebus uel post dies promisit, non adiecto alio? intra biduum tenetur: ut ĵ. de uerb. signi. l. inter illam. §. fin. Accursius.

u ¶ Sequentibus.§ quia quod est minimum, sequendum est. Accursius.

x ¶ Non ponitur præsenti. § ŝ. de cõst. pe. l. promissor. §. j. cõtra. Sol. ut ibi. & facit ĵ. de solu. l. quod dicimus. & de reg. iur. l. in omnib. Acc.

y ¶ Locus uel res adiecta, uel alia causa: ut ĵ. eo. continuus. §. item qui insulam. & l. interdum. in principio.

z ¶ Debeatur.§ cum effectu ut possit peti. nam præsens est obligatio: sed differtur exactio: ut instit. eod. §. id autem. & ĵ. eo. l. centesimis. in prin. quæ sunt contra. & facit. ĵ. de uerb. signifi. l. inter illam. & l. cedere. & ŝ. eod. stipula. §. inter. & infra eo. continuus. §. cum ita. & §. ité quæritur. & l. liber homo. Accursius.

a ¶ Non pro stipulatore. § ut ĵ. de reg. iur. l. cum tempus. quandoq; pro stipulatore: ut argumen. ŝ. de leg. ij. §. ita. §. Pegasus. & de annu. lega. l. eum. alias incipit Iabolenus.

b ¶ In idibus.§ ut de primis intelligatur si aliud non appareat: ut dixit de Calendis.

Qvi hoc anno.§ CASVS. Promisi tibi dare c. aureos anno præsenti. ru non potes me conuenire nisi in fine anni. Franciscus.

c ¶ Qui hoc anno.§ Nota tres casus: quia aut stipulor hodie dari: & statim petam: ut infra eodem liber homo. §. decem. aut in anno: & tũc quod hic. aut annuum, & tunc in initio: ut supra, de an. lega. in singulos. & C. quando dies lega. ced. l. j. uel dic ut ibi. & facit ŝ. tit. j. l. quisquis. & institu. de inut. stipu. §. penul.

Non recte

2 ¶ Non recte petet. § obstat enim exceptio: sed competit actio: ut diximus. ŝ. l. proxima.

Si quis arbitratu. § CASVS. Aedificasti iuxta domum meam: & ultra terminos posuisti ædificium tuum. feci te uocari in ius ut destruas opus illud, tu dicis mihi, nolo litigare. eligamus Luciũ Titiũ, qui diiudicabit inter nos: & sm̃ quod ipse dicet destruatur opus qđ feci. es tu contentus? sum dicis. & sic promittis: promitto. postea ad ueniente die arbitrij ego absentaui me. & ita arbiter noster non pronuntiauit propter moram meam. dicitur hic q̃ promissor non tenetur quasi moram fecerit. Quid autẽ erit si per arbitrum stetit, quò minus pronuntiet? Respon. quòd stipulatio efficitur inutilis, quia non est à persona arbitri recedendum, nec pœna, quæ adiecta erat, committetur. hoc dicit cum l. sequenti. Fran. Accursius.

† Iulianus al. Pomp. † lib.50 ad Sab.

† Scribentes hic cõiter intelligunt istum text. & dicũt q̃ si arbitrator fuit assumptꝰ sup contractu pficiendo, nisi sequatur arbitramentũ: contractus non pficitur: nec à persona eiꝰ arbitratoris recedit ur ut ſ. recurratur ad arbitriũ boni uiri, iudicis ſ. & sec̃m eius arbitriũ pficiatur. aliter tñ text. tripliciter potest intelligi. de quo hic in nouis interpre. Bolo. † lib.12.ad Sab. lib.50.ad Sab.

b ¶ Restitui.§ puta equum locatum: uel restitui, id est, destrui aliquod opus.

c ¶ Non tenetur.§ nisi fuerit in posteriori mora: ut ŝ. de peric. & commo. rei uen. l. illud. & distingue † ut C. de contrahen. empt. l. fin.

d ¶ Non esse recedẽdum.§ ut supra de ar. l. in compromissis. & C. de contrahen. emp. l. fin. & de condi. & demon. l. multa. & l. in testamento. & § pro soc. l. si coita. Sed contra. ŝ. pro Soc. l. si societatem Sol.§ ut ibi. Item contra. C. cõmunia de leg. l. fi. §. 1. Sed ibi speciale in legato, ne pereat. Item cõtra. ŝ. de operliber. si libertus iurauerit. sed ibi fuit arbitratus: sed iniquè; hic non fuit ullo modo. Item contra. ŝ. de contrahenda emp. hæc uẽditio. sed ibi fuit arbitratus, & iniquè hic, nullo mõ. Accur. ADDITIO. Ista gl. reprehenditur per Bar. & alios: quia speciale est ibi: ut dicit gl. in l. ſi. C. de contrahen. emp.

† Idẽ Bar. & é de mẽte aliorum

e ¶ Infertum est.§ nominatim. Accursius.

f Et ideo adiecta sit.§ si arbitrio non pareatur.

Qvodcunque.§ CASVS. Tantum operatur filius qui stipulatur pro patre: quantum si ipse pater stipularetur sibi. idem in seruo, & eius domino. ¶ Sicuti.§ Certum est quòd possum ita stipulari. promittis dare cùm moriar? promitto. Ita si habeam filium: ipse põt promittere hoc modo. promitto tibi soluere cùm pater meus moriet, idẽ in seruo. ¶ Si quis.§ Habeo filiã, uolo ei prouidere de aliqua summa pecunię. uendo Titio quendam fundum. & stipulor ab eo hoc mõ. promittis centum quæ debes mihi ex causa uẽditionis, dare filiæ meę post mortẽ meã? ille respõdet promitto. talis stipulatio ualet. Econtra possum ita stipulari, promittis mihi dare centũ post mortẽ filiæ meæ? & hoc casu post mortẽ filiæ meæ cõperit mihi actio directa ex stipulatu. priori uerò casu competit actio utilis filiæ meæ ex stipulatu. ¶ Nõ solum. § Planus est. ¶ Filius dari. § Habeo filium qui raliter stipulaꝰ: Mæui promittis mihi dare? ille respondet promitto. certè uidetur stipulatus esse patri: licet patris nomen non expresserit in stipulatione. Franc. Accur.

g ¶ Is qui.§ filius uel seruus.

h ¶ Si ipse.§ pater uel dominus, in cuius potestate est filius uel seruus stipulatus. & sic parificat filium stipulari patri: & ip sum patrẽ sibi uel dic, ipse filius. 4 scilicet sibi: & tunc parificat filiũ stipulanti patri: & sibi ipsi filio: sed & tũc excipe factum: ut supra eodem. stipulatio. §. hi. & insti. de stipula. seruo. §. sed cum factum. item & tunc fallit in seruo: ut infra de stipula. ser. l. ij. & l. antepenul. & facit infra rem pup. sal

† Vtraque lectura placet Angel. Paul. Alex. & Iaſ.

uam fo. l. ſi filius. & infrà ea. l. in fi. in filio tamen restringe ad profectitia. at in aduẽtitijs solus ususfructus patri quæritur: ut C. de bon. quæ libe. l. cùm oporteat. Accur.

i ¶ Cum morientur.§ ipſi uel illi, in quorum potestate sunt. ratio, quia initium inſpicimus. & facit. C. de cõtrahen. stip. l. ſcrupulosam. & instit. de inutili stipul. §. post mortem. Accursius.

k ¶ Stipulari.§ illis in quorũ potestate sunt. Accursius.

l ¶ Competit.§ ex interpretatione. M. Sed contrà. ŝ. de pact. do. l. cum dos. ibi, ſi uerò filia, &c. Sol. ut ibi. item facit in eodem titu. ſi ita conuenit. & supra de ope. libe. l. cum patronus. §. 1. & supra de pact. l. & hæredi. §. nos autem. Item contra in eodem titu. l. ſi tibi decem. §. ſi pactus. sed ibi ut extraneo pepigit, hic ut filio. item facit C. de pact. conuen. l. pater pro filia. & supra solut. matrimo. l. Cius.

† lib.12.ad Sab.

† Pulchrè in hanc l. Alciat. lib. diſp. 3. ca. 1

m ¶ Licet.§ uidetur ergo idem esse, ſi hæres exiſtat: sed certè tunc directa daretur: ut supra de pac. l. anus sic. C. de legi. & con. l. non dubium. non ergo aduersatur actioni. sed formæ actionis. sic in uerbo etiam supra de pericu. & commod. rei uendi. ſi quis serui.

† ad intelligendũ hũc text. uide Mar. Soc. in l. ita stipulatus nume. 142. ĵ. eo.

† alias morieris.

n ¶ Cum morieris.§ ut & supra de condiindebi. l. qui promisit. & l. nam ſi cum. & de manumiſſ. testa. l. qui duos. & infrà eod. l. huius. & C. quando dies legator. ced. l. ex his.

Imo ipsum dare fm Barto. Imo. & Alexan.

o ¶ Adiiciat.§ ut detur patri, imperſonaliter: uel seruo patris: ut ŝ. in princ. huius legis, sed in seruo & filio fallit: ut ibi

Gl. malè loquiť, fm Pet. de Bel la pertica Imo. Alex. & Iaſ. licet Bart. eam sequatur.

ita, Post mortem filiæ meæ mihi dari. utiliter erit stipulatus: sed primo casu filię utilis actio cõpetit, † licet [m] hæres ei non existat.

¶ *Inter ſi, & cũ, non est differentia cum apponuntur actui extrinseco. Bar.*

¶ Non solùm ita stipulari possumus, Cùm morieris [n]: sed etiam, Si morieris. Nam sicuti inter hæc nihil interest, Cùm ueneris, aut, Si ueneris: ita & ibi nihil interest, Si morieris, aut, Cũ morieris. ¶ Filius patri dari stipulari uidetur, etsi hoc non adiiciat [o].

¶ *Nota hic, q̃ dies conuentionalis seu tẽpus certum an & quando, non impedit ori obligationem ciuilem & naturalẽ. Paulus de Castro.*

¶ Paulus. † LEX XLVI.

Centesimis † Calendis dari utiliter stipulamur: quoniã præsens obligatio est, in diem autem dilata solutio [P].

¶ *Stipulatio facti, quæ pſonã promissoris cõcernit, ad hæredẽ nõ transmittitur. Bar.*

¶ Id aũt quod in facto est, in mortis tempus conferri non potest [q]: ueluti, Cùm morieris, Alexandriã uenire spondes?

¶ *Promissio, Cum uolueris, ualet si ante mortem declareste uelle: secus in promissione, Si uolueris. Bar.*

¶ Si ita † stipulatus fuero, Cũ uolueris [r]: quidam inutilem esse stipulationem aiunt [s], Alij ita inutilem esse, si antè, quã cõstituas [t] †, moriaris. quod uerum est. Illã autem stipulationem, Si uolueris, dari: inutilem esse constat.

diximus. Accursius.

Centesimis.§ CASVS. Promitto tibi dare Calendis cẽtesimis dicitur quòd obligatio est perfecta & præsens: licet tempus solutionis sit dilatum in Calendas centesimas: quòd ita si ante solueretur, non posset repeti. ¶ Id autem.§ Quædam sunt stipulationes quæ possunt conferri in tempus mortis: ueluti quæ consistunt in dando. Quædam, quæ consistunt in faciendo: & non possunt cõferri in tẽpus mortis: sicut promitto Romam ire cùm moriar. ¶ Si ita.§. Pone ut in gl. Fran. Accursius.

P ¶ Dilata solutio.§ ut ŝ. eo. l. eum qui Calendis. Accur.

q ¶ Non potest.§ nisi per hæredem possit explicari: ut C. de contrahen. stipul. ueteris. contrà. & l. ſi. & argu. C. de caducis tollendis. §. nec hen. stipul. autem.

r ¶ Cum uolueris.§ ut quando uoluerit dari, sit in eius potestate, non ipsum dare: 5 ut ŝ. de rebus dub. l. utrum. §. penul. & de pac. do. l. fi. §. fi. & facit. ŝ. de ser. l. iiij.

s ¶ Aiunt.§ promitto tibi si uolo: si uolam: cum uolam 26 si uoluero non ualet. cum uoluero, ualet: ut hic, & ŝ. de act. & obl. l. sub hac. & ĵ. e. si quis stipulatus sit Stichum. Sed quæ est differentia inter primũ & secundũ responsum huius §? Respon. quia in primo, causa differẽdi y in secundo, expressa est conditio. adueribium enim temporale, cũ adiungitur præterito subiunctiui: & significat præteritionẽ primo casu. uel quia primo significat tempus incertum, in quo uelit: quod non est in sequenti: quæ tantum est in uoluntate promittentis. idem in fideicommisso simulibus uerbis relicto: ut ŝ. de leg. iij. l. fideicommiſſ. sunt tamen arg. contraria: quia nõ uidetur interesse inter quæ sunt arg. contraria.

t ¶ Constituas.§ quando uelis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVi sic stipulatur. § CASVS. Debebas mihi c. ex causa uenditionis cuiusdam fundi: q̃ soluere debebas in festo Pente. ego vt magis securus essem, stipulatus sum à te illa c. hoc modò. promittis mihi soluere illa c. quę mihi debes in festo Paschæ? ille respondet. promitto. quærit an statim petere possim: vel an debeam expectare vsq; ad festum Paschę. Et respon. q̃ debeo expectare usq; ad festũ Paschæ nec ante possum petere: quia uidetur repetita dies Paschæ in ista stipulatione. Franc. Accursius.

† lib. 50. ad Sab.

a ¶ Qui sic stipulatur. § animo nouandi.

b ¶ Stipulari. § ut obligatio præsens fit. uel pura. Accursius.

c ¶ Calendis. § Arg. de repetitione. & † facit § 1. qui bis. & l. si dari. & quod ibi not. & l. stipulatio ista. §. eum qui. & instit. ad legem Aqui. §. ex hoc capite. arg. contra. ĵ. ad munici. l. j. in fin.

† lib. 26. ad Sab.

† Bar. dicit hũc tex. no tandum ad illud q̃d in summario dicit. adde Bart. in l. à testatore §. de cõdi. & demõ. eundẽ in l. diẽ proferre. §. 1. §. de arbi. Bolo. & ad ĩtellectum uide Petr. Stellam. in l. q Romæ §. Augeri⁹ num. 66. & 71. ĵ. eo.

† lib. 73. ad edict.

† aliàs ex stipulatu.

¶ *In stipulatione nouante dies præcedentis obligationis intelligitur repetita. Bart.*

¶ Vlpianus. † LEX XLVII.

QVi sic stipulatur[a], Quod te mihi illis Calendis dare oportet, id dare spondes? uidetur non hodie stipulari[b], sed sua die, hoc est Calendis[c].

¶ *Facultas denuntiandi transit ad hæredes, non facultas ĩplendæ conditionis. Bar.*

¶ Idem. † LEX XLVIII.

SI decem, † cum petiero[d], dari fuero stipulatus, admonitionẽ magis quãdam, quò celerius[e] reddantur. & quasi sine mora, q̃ condi tionem habet stipulatio: & ideo licet decesserò, priusq̃ petiero, non uidetur defecisse conditio[f].

¶ *Mora principalis nocet fideiussori, & patri: secus ecõtrà. Bar.*

¶ Paulus. † LEX XLIX.

CVm filiusfamilias Stichũ dare spoponderit, & cùm per eum § staret[h] quòminus daret, decesserit Stichus: daĩ in patrẽ de pecunio actio, quatenus[i] maneret filius stipulatori † obligatus[k]. At si pater in mora fuerit[l]: non tenebitur[m] filius: sed utilis actio[n] in patrem danda est. quę omnia[o], & in § eod. l. si ex legati. Accursius.

i ¶ Quatenus. § id est quia uel aliter. ut ĵ. de regu. iur. l. quatenus. uel supple hic, eatenus quatenus, &c. Accursius.

k ¶ Obligatus perpetuò. § propter moram. Azo. ad quod est ĵ. de fideiu. l. si à colono. §. fina.

fideiussoris persona dicuntur.

¶ *Obligatio nõ facit di, cõmittit si contrà fiat p principales: secus si p fideiussores. B.*

¶ Si stipulatus sim per te non fieri, quòd minus mihi ire agere liceat, & fideiussorem[p] accepero, si p fideiussorem steterit, neuter[q] tenetur: sed si per promissorem[r], uterque.

¶ *Stipulatio de non faciẽdo committitur si contrafiat per hæredem etiam ignorantem; secus si est pupillus. Bar.*

¶ In hac stipulatione, Neque per te, neq; per hæredem tuum fieri[s]: per hæredem fieri uidetur[t], quã uis absit[u], & ignoret[x], & ideo nõ facit, quod fieri ex stipulatu oportet. Non uidetur aũt per pupillum stetisse[y] ex huiusmodi stipulatione[z], si pupillus hęres erit[a].

¶ *Interpellatio facta non congruo tempore, constituit quem in mora. Bar.*

¶ Si promissor hominis ante diẽ, in quem promiserat, interpellatus sit, & seruus decesserit[b], non uidetur[c] per eum stetisse.

¶ *Non sufficit se abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est. Bar.*

¶ Vlpianus lib. 1 x. ad edict. LEX L.

IN illa stipulatione[d],

q ¶ Neuter. § ex ea stipulatione: sed fideiussor ex suo facto tenetur: sicut[e] quilibet prohibens teneĩ[3] scilicet actione iniuriarũ & confessoria, si eius interesset prohibitum non esse. Sed hoc est cõtra. §. proxi. §. cũ hic fideiussor ex sua mora teneri deberet: vt ĵ. de regul. iur. l. in condemnatione. §. vnicuique. Ad hoc respondę q̃ tu promisisti de tuo facto, & fideiussor de tuo nõ de suo[4]. Sed opp. ergo nulla est fideiussoris obligatio: ut §. stipulatio ista. ij. respon. quia alienũ factum non potest promitti. Sed resp. speciale[5] in fideiussore. vel promisit indemnitatem[6]. uel dic secundum Io.[7] q̃ hic curaturum ꝓmisit. Sed tunc opp. ergo in aliud fideiusit: ergo non tenetur: ut ĵ. de fideiussori. Græce. §. si quis Stichum. Sed respondetur[8] q̃ circa idem illã duo uersantur. unde non est aliud. uel ut omnis[9] cesset querela, id est quæstio, dic q̃ simpliciter fideiusit, fideiubeo. & nõ obstant prædicta. & sic refert ĩ in dando: ut suprà per §. si quis Stichum. & non ualeat. an in faciendo: ut hic dicitur. Accursius.

r ¶ Sed si per promissorem. § scilicet steterit. Accursius.

s ¶ Fieri. § supple, quo minus mihi ire agere liceat.

t ¶ Videtur. § scilicet si prohibeat.

v ¶ Absit. § tempore stipulationis.

x ¶ Et ignoret. § factam fuisse promissionem. Sed cõtra. ĵ. de regul. iur. q ĩ alterius. Sol. mero iure tenetur: ut hic. sed restituitur ex clausula generali: ut ibi, quia in alio & c. ut §. pro suo. l. fin.[10].

y ¶ Stetisse. § hoc uidetur contra. C. si aduer. uendito. pig. l. ij. & §. q. ex cau. in possessio. eaſ. l. apud Iulianũ. Sed hic[11] factũ pupilli, id est si prohiberet pupillus, faceret cõmitti. scilicet stipulationẽ: quia quot prohibitiones, toties committitur: ut ĵ. eo. l. si sic. unde & si teneretur, subueniretur: ergo non teneatur: sed in contrariis ex solo defuncti contractu & ipso nihil faciente tenetur.

z ¶ Stipulatione. § per hæredem non fieri.

a ¶ Erit. § aliàs erit. & aliàs fit. & supple, & tutorem non habeat, secundum quosdam cùm nec alius ei moram facere uideatur: ut §. de usur. l. cum quidam. §. si pupillo.

b ¶ Decesserit. § ante diem post interpellationem.

c ¶ Non uidetur. § ĩstud non cancellauit Irne. sed non bene.

IN illa stipulatione. § CASVS. Promisisti mihi per te non fieri quò minus mihi ire agere liceat. quæritur quid in hac stipulatione contineatur? Et respondetur q̃ non solum hoc, scilicet q̃ me non prohibeas, uel hæres tuus, sed etiam qòòd cures & facias quòd ire & agere possim.

d ¶ Item in stipulatione. § Vendo tibi hæreditatem: & quia in illa hæreditate erant aliqua debita scrupulosa quæ non erat spes recuperari posse:

l ¶ Fuerit. § per interpellationem sibi factam.

m ¶ Non tenebitur. § liberatur enim interitu speciei. Accur.

n ¶ Sed utilis actio. § directa enim non competit: quia liberato filio & pater ab accessoria liberatur stricta ratione. Ro. ut & suprà de usur. l. mora. in fi. & ĵ. e. l. mora. Sed uidetur de dolo dari: ut §. de dolo. si fideiussor. Sol. ut ibi.

o ¶ Quæ omnia. § ĩ. dicta de patre & filio: ut ĵ. de soluti. Stichũ aut Pamphilum. circa principi. & l. cum quis. §. si q. s. in fi. §. & facit §. de iure iuran. l. eum qui §. 1. & de leg. 1. cum res. §. fi. & de ope. liber. l. si libertus moram. & de solu. inter. in fi. & ĵ. proxi. §. Item not. patrem cum filio ex una parte parisi cari: & fideiussorem cũ principali ex alia: ut hic & infrà de furt. l. eum qui. § an pater. sed fallit §. de minor. denique. §. sed an hoc. & §. de his qui not. infa. seruus.

p ¶ Fideiussorem. § de cuius facto nihil ꝓmissum est.

† Et ideo eorũ mens ĩ ambiguo sermone erit seruãda ſm Bart. & alios.

† lib. 7. Dipu.

† alias. 50.

† Istam gl. sequũt Bar. Bald. Imo. Ang. Paul. Ale. & Iaſ.

4 Glosſ. in hoc bñ loq̃tur ſm ꝓdic. ſcribe.

5 Reproba tur p Bar.

6 Ista è uera ſm Bar.

7 Ista etiã è uera Bar.

8 Idẽ Bart. Imo. Alex. & Iaſ.

9 Ista pòt esse uera. Bar.

10 Approbat p Bart. Bald. Imo. Ange. Cu. Ale. & Iaſ.

11 Istã gl. sequũt cõter oẽs ſcribentes.

† Istam sequunt Bal. Ang. P. & Cum.

† Approbatur p Bart. Imol. P. & Alex.

† Sequitur Bar. Imol. Cuman. & Alex.

rari posse: inter posuisti hanc stipulationem. promitteris mihi reddere omnem pecuniã quæ ad te puenerit de hac hæreditate, uel quæ dolo tuo ad te non peruenerit? ego respondeo: promitto. certè si ego facio dolo aliquo ne ad me perueniat pecunia: teneor tibi. F.

a ¶ Per te Non fieri. § scilicet quo minus mihi ire agere liceat.

b ¶ Non hoc. § ſ. solũ. Sed in Py. non est, non. Accur.

† posſis. † posſis. c ¶ Posſim. § aliàs posſim. aliàs posſit. ſ. facere ut non impediar. Idẽ cum promittit habere licere: ut ĵ. eo. inter stipulantem. in princ. ubi plenè dixi. idem in uerbo finere: ut §. loca. si in lege. & facit §. eo. stipulatio ista in prin. Accursius.

d ¶ Quãta pecunia. § uerba stipu. ut §. de leg. 3. quisquis. & ĵ. de uerbo. sign. l. cum stipulamur.

† lib. 51. ad edict. e ¶ Egerit. § ut & §. de hære. uen. l. ij. §. non tãtũ. ſic. §. ſiquis omiſ. cau. teſta. l. ij. §. ſane. & §. ſolu. matri. l. ſi uerò. §. 2. Sed arg. contrà. §. quæ ſi frau. cre. l. qui autem. Accur.

ADDITIO. Dic, q̃ ibi loquitur in debitore, qui tenebatur ad nõ alienãdum: & sic patrimonium suum non diminuendum: hic uerò tenetur ex forma prouiſionis etiam ad acquirendum, ſecũdum Bar. & Iaſ.

IS qui. § CASVS. Titius habebat seruũ Stichum, quem ego ꝓmiſi Mæuio. Titius Stichum iſtũ manumiſit. dicit q̃ ego liberatus ſum à ꝓmiſsione mea. Fran. Accur.

f ¶ Is qui alienum. § maximè, ſed ideo ſic dicit: quia in ſuo non ſic facilè euenit quòd posſit manumittere ſine culpa. Accur.

g ¶ Culpáve. § quæ & in alieno adhiberi poteſt: ut §. de lega. j. cùm res. §. ſed ſi hæres. & inſti. de lega. §. ſi alienus. & ĵ. eo. ſi ſeruum. §. ſi autem. & facit §. de leg. j. ſi hæres. & inſti. de lega. §. ſed ſi ux ori. & ĵ. de ſolu. ſi mihi. & l. qui res. §. aream. Accur.

IN conuentionalibus. § CASVS. Volebam tibi vendere aliquẽ fundum. conuenimus de pretio inter nos: tu promisisti ꝓ ſtipulationem c. nomine pretij, & dediſti fideiuſſorem. dicitur hic q̃ in hac ſtipulatione cõuentionali uel ſimili posſum adere ut ſi nimis ꝓmiſisti, posſimus detrahere de ꝓtio, uel tollere fideiuſſorem de obligatione. Sed ponamus. domus tua minabatur ruinã domui meæ, ego conueniente ut cauereres mihi de dãno infecto. certè ſi in hac cautione dãni infecti debeat adhiberi fideiuſſor, non posſumus detrahere fideiuſſoris dationem. & ſic de ſimilibus. q̃ hoc pertinet ad ipſum prætorẽ. Franc. Accursius.

h ¶ Formam. § posſunt enim addere & detrahere.

i ¶ Prætoriæ § dãni infecti, & rem pupil. ſaluã fore, & ſimiles: ut ĵ. de præto. ſtipu. l. j. in prin.

k ¶ Ex mente prætoris. § & non contrahentium.

l ¶ Neque detrahere. § niſi ipſi prætori: ut ĵ. de præto. ſtip. l. j. in fin. quæ eſt contra. Sed uideẽ etiam cõtrahenti licere: ut ĵ. de præto. ſtipu. l. j. §. ſtipulatio. & de dam. infe. ſi finita. ij. reſpon. & §. de euic. ſi dictũ. quæ ſunt contra. Sol. nõ licet; ut remaneant prætoriæ. mutatio enim facit conuentionales. Io. uel nõ licet eis iam præſtitis iuxta formam à prætore datam. uel non licet addere uel minuere. ex neceſsitate enim præſtandæ ſunt niſi aduerſarius eas remiſerit. Conuentionales autem ex uoluntate ſola ĩponunt: & ideo addere & detrahere licet: ut §. ſi certum petatur. l. lecta. & facit ĵ. de præto. ſtipul. l. antepenult. & §. dedam. infec. ſi finita. in princip. & depoſi. l. j. §. ſi conuenerit. & de pac. l. j. Accurſius.

m ¶ Non nudum. § id eſt, ſolam translationem poſſeſsionis quę reſpectu proprietatis quę abeſt, dicitur nuda: ſed etiã intereſſe q̃d cauſam, id eſt, utilitatem bonorum cõtinet: ut quia res eſt deteriorata: ut ĵ. eo. ſi fundum. fructus autem non continet principaliter: ut §. de acti. emp. datio. §. j. Sed à tempore morę, uel lit. conteſta. p cõſequentiã: ut §. de uſu. l. uideamus. §. ſi actio. Sed cõtra in eo. tit. de uſu. l. ſi ſtipulatus. Solu. ibi dixi duo dari, & nacuã poſſeſsionem tradi. arg. §. de leg. j. ſi quando. hic unum. Item nõ proprietatem continet: ut §. eod. l. ſi rem tradi. quę eſt contrà. uel ſecundum Azo[3]. hic uenit proprietas: q̃ a ſuccesſit ſtipulatio ex tali cauſa, ex qua aliàs dominium tranſferẽ: aliàs ſecũ: ut ibi. uel hic plus dicit[4]. ſ. nacuam poſſeſsionem tradi: ibi tantum rem tradi. Accurſius.

3 Dũmodo petanẽ fructus ut intereſſe. Bar. In ol. Ale. & Iaſ.

4 Hæc lectura placet Bar. Ange. Bal. Pa ul. Cuma. Ale. & Iaſ.

n ¶ Cauſam bonorũ. § i. ut in eadẽ[5] cauſa bona præſtentur, in qua tunc erant.

5 cauſa bona ſimo. Ale. & Iaſ.

STipulationes. § CASVS. Iſta l. dat cõ ſilium q̃ contrahentes omnia comprehendant ſpecialiter, quæ cõprehendere posſunt: & hoc ꝓ ꝓ hominum malitiã: qui etiam claras pactiones nituntur cauillari. doli uerò clauſula pertinet ad ea, quæ nõ poſſunt in præſenti uideri aut fieri, ſed in futurũ timentur, &c. Franc. Accurſius.

6 Iſta è uera ſm Bar.

o ¶ Specialiter. § ut eſſe: bibere, &c. uel ut ſteres libri ſ. de arramen to tuo nõ de nocte: nec diſcipulus tuus ibi ſteri bet, & ſine titulis. Accurſius.

p ¶ Clauſula. § id eſt, dolum malũ abeſſe ſpodes.

q ¶ Pertinet. § ſubaudi etiam, ſecundum R.

r ¶ Occupari. § aliàs occupari. i. denominari uel dici. ſ. commodè. aliàs occurrere, ſ. ad dicendũ: in futuro tamen timetur.

s ¶ Ad incertos. § id eſt, infinitos.

t ¶ Caſus. § ubi dolus committi posſit.

u ¶ Pertinet. § non ad connumeratos: ut ĵ. eodem. l. doli. Alij ut R. ſupplent tantum: ut quia non diſcipulum, ſed alium prauum facit ſcribere. quę ſecunda in idem recidit. Accur.

IN ſtipulationibus. § CASVS. Duo ſunt modi ſtipulãdi in omnibus rebus. aut enim genera ſtipulamur, aut ſpecies. ſi ſpecies ſtipulamur, ueluti ꝓmittis mihi dare Stichum & Pamphilum? & ſi decedo re lictis duobus hęredibus: iſti duo hęredes non habebunt ſinguli quem libet ſeruum: ſed quilibet medietatem cuiuſque ſerui. ſi uerò genera ſtipulamur: ueluti, promittis mihi duos homines? & ſtipulator moritur relictis duobus hęredibus, q̃libet hęres habebit unum hominem.

¶ Operarum. § Dixit ſuperiori. §. quando genus promittitur, poteſt diuidi res promiſſa ſiue corpora in numerũ. hic dicit q̃ quando ſtipulamur operas, poſſunt diuidi in numerum. Exemplum. Sudo ſtipulamur operas, poſſunt diuidi in numerum operas octo dierum à liberto noſtro. iſt. ę mus duo qui ſtipulamur operas octo dierum à liberto noſtro. iſt. ę ope rę poſſunt diuidi per numerum, id eſt, quòd quilibet noſtrum habebit operas unius diei uiciſim. ſi ego hodie habeo: tu habebis eras operas. uel ſi ego per quatuor dies: tu per alios quatuor habebis. non aliter diuidentur operę, quòd tu habeas per medium, ego per alium medium diem. Si autem libertus malit offerre pecuniam pro operis: tunc quilibet ſtipulator habebit medietatem pecuniæ illius. Franciſcus Accurſius.

7 Iſta è uera Bar.

8 Idẽ Bart. Imo. Alex. & Iaſ.

9 Iſta pòt eſſe uera. Bar.

10 Approbat p Bart. Bald. Imo. Ange. Cu. Ale. & Iaſ.

11 Istã gl. sequũt cõter oẽs ſcribentes.

x ¶ Aliàs. § id eſt, quandoque.

y ¶ Inter dominos. § cum ſeruus communis ſtipulatur.

z ¶ Hęredes. § cum hęres ſtipulatur, & pluribus hęredibus relictis decedit.

a ¶ Corporum. § aliàs eorum. & aliàs corporum.

b ¶ Inter eos. § dominos uel hęredes: ut §.

c ¶ Veluti. § exemplum ubi in ſpecie ſtipulatur. Accur.

d ¶ Si autem idem. § exemplum in genere.

e ¶ Fuiſſet § in genere.

f ¶ Hæredibus eius. § quod aliter ſtatui nõ poteſt ſine captione alterius: cum ferè ſemper diuerſę æſtimationis ſunt ſpecies: genera nõ ita. & facit ĵ. e. l. ſi centum. Sed cõtrà. ĵ. de ſol. cum Stichus. Solu. ut ibi, item facit ĵ. eo. in executione.

8 Non obſtat q̃ dẽt itelligi ſm iſtam.

Operarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Operarum.ʒputa oprarum decem dierum.
b ¶ Operarum.ʒscilicet singularum. Accursius.
c ¶ In numerum.ʒut singulis hæredibus uel dominis stipulantis de bonis debitoris.ff.de ope.lib.l.fi quando.& l.Libertus qui post. §. iõ. Acc.
d ¶ Stipulatus.ʒ a liberto uel etiam ab alio. Accur.
e ¶ Partem.ʒ diuidit ergo opera: ut hic,& ff. de oper. lib.l. fi quãdo. Sed contra.ff.de stipulationes. §. idem. & de oper.lib.l.Libertus qui post. Sol. hic consensit uterque ut posset diuidi & præstari pro parte. ar.ff. in fin.l. uel dic parte operæ,id est partem æstimationis operæ:sicut dicitur ff.si seruen.loci.§.si fundus nõ opera. uel dic, ꝙ petet totam operam qui libet: ut in contrariis: sed soluet pars æstimationis: & sic dicitur peti æstimatio inspecto exitu.
f ¶ Vt his.ʒf.successoribus patroni. Accursius.
g ¶ Edantur.ʒ ut in fundo cõmuni uel alia re.
g ¶ Edantur.ʒ sic singulariter promissæ. Accursius.

CVm quis.ʒ CASVS. Promisisti c. aureos dare Titio aut Seio.tu potes soluere cui uolueris ex istis duob. & uni soluendo liberaberis. Sed ponamus ꝙ Titius mortuus est relictis hæredibus. quæritur, utrum soluẽdo hæredibus liberis sicut si soluisses Titio? Respon.quòd non: quia non est à persona Titij recedendum, qui erat in stipulatione comprehensus. Franciscus Accur.
h ¶ Successoribus.ʒ quia certa persona est,à qua recedi non potest. Accursius.
i ¶ Recte soluitur.ʒ quia causa tantum solu. adiecta est: & facit.ff. de solu.l.cum quis.& §.de pig. is qui promisit.& ff. de sol. si stipulatus. & l.præceden.& ff. de fideiusso. si mihi aut.& ff.eo.l: si. in principio. & §. de condi.& demon. qui hæredi.& in eo. titu.l.cum ita. in fine. Accur.

EVm qui.ʒ CASVS. Stipulatus sum hoc modo, Mæui promittis dare decem mihi & Titio? quæritur,an uidear tantum x. stipulatus,an xx? Et dicitur quòd tantũ decem. & adducit simile in legato, quod est clarum. ¶ Te & Titium.ʒ Stipulatus sum à te hoc mõ, Promittis tu dare & hæres tuus Titius? quæritur, quid prosit persona hæredis appositæ in stipulatione? Respon.quòd nihil: sed est superuacua. Nam siue sit hæres Titius solus: tenebitur solus. siue sit hæres cũ alijs tenebitur pro parte hæreditaria,& licet per appositionẽ personæ Titij uideatur cõuenisse inter me & te ne ab alio posim petere, quàm à Titio: tamen inutile est pactum: quia a quocunq; qui erit hæres, petere potero. ¶ Qui sibi.ʒ Stipulatus sum mihi dari & filio meo. debitor uolens liberari, cum me non reperiret, soluit filio meo. quæritur utrũ recte soluerit,& sic liberatus sit? Et respon. quòd sic: quia filij persona est adiecta stipulationi magis causa solutionis quam quòd ei acquiratur.& hoc locum habet siue filius maneat in potestate patris, siue emancipetur. usque ibi, nec ad rem, ubi soluit tacitam quæstionem: quia posset quis dicere: quomodo tu dicis mihi, quòd filio solui possit, cũ ita sit, quoties pater filio stipulatur, sibimet acquirit. soluit quòd hoc non obstat: quia persona filij non est adhibita in stipulatione causa sibi acquirendi: sed tãtum ut sibi solui possit. usque ibi, quòd si soli. Dicit: secus est si ego stipulor filio meo soli, non adiuncta persona mea: quia tunc non recte filio soluitur: quia persona filij magis applicatur obligationi, quã solutioni. ¶ Qui ita stipulatur. Stipulatus sum a te hoc modo, promittis mihi uiginti aureos quoad uiuam? tu respondes, promitto. quæritur hic, quãdo petere possim? Respondetur quod statim. sed an hæres meus petere poterit? Dicitur quod sic ipso iure: tamen exceptione repelli poterit: & subiungit de hoc duo exempla quæ sunt clara. ¶ Qui ita.ʒ Idem est dicere, promitto tibi ante festum Paschæ,& promitto tibi in festo Paschæ. ¶ Qui proprietatẽ.ʒ Planus est. ¶ Si a te.ʒ Stipulor a te fundum Sempronianum. postea uenio ad Titiũ, & stipulor ab eo eundem fundum sine usufruct. hoc est nudam proprietatẽ. quæritur hic, utrum tu liberatus sis propter istam secundam stipulationem, quasi uideatur esse facta nouatio? Respon. quod non: quia non tantum est deductum in istam secũdam stipulationem sicut est in prima. non enim posses liberari a me soluendo fundum sine usufruct. imo semper possem a te petere usumfru. illius fundi. Sed si tu solueris mihi fundum integrum, ille secundus promissor liberatur a me.

¶ Si hominem.ʒ Stipulor à Titio seruum Stichum pure sine ulla conditione. postea eundem Stichum stipulor à Seio sub conditione si nauis ex Asia uenerit. contingit ꝙ iste Titius interpellatus ante conditionis euentum, quæ apposita est in secunda stipulatione, nõ soluit: & sic est in mora. post quam morã Stichus seruus decedit. dicitur hic ꝙ statim possim agere cum Titio, qui moram fecit: nec Seius mihi tenebitur soluere si conditio euenerit. Sed ponamus ꝙ ego Titio acceptum tuli istum Titium. certè existente cõditione Seius mihi tenebitur soluere Stichum seruum. Sed quæ est ratio diuersitatis, ꝙ si decesserit seruus, Seius liberatur: si uerò Titio acceptolatum fit, non liberatur Seius? Respond. quòd ratio est, quia quando seruus decedit, non est amplius in rerum natura, & sic peti non potest quod non est. Sed quando liberatur Titius per acceptilationẽ adhuc uiuente Sticho: superest id quod peti potest. scilicet seruus Stichus: quem Seius promiserat. h.d. & est pulcherrimus. §. Franc. Accursius.

k ¶ Vna decem.ʒ licet bis ea posuit: ut ſ. eo. stipulatio ista. §. eum qui. Accursius.
l ¶ Et Titio.ʒ Sed sola quinque debebuntur: ut ff. eo. si mihi. & in stitu. eo. §. si quis.
m ¶ Non aliud intelligitur.ʒ ut ſ. de lega. j. si duobus. in princ. & l. si pluribus, in prin. & l. si quis testamento. secus si dixerit dena: ut d. l. si quis testamento.
n ¶ Hęredem tuum.ʒ quem solum credebas futurum hæredem ad quod est ſ. de pac. tale. §. fi. & de leg. ij. cum pater. §. cum æstimaret. & de leg. j. si duobus. §. hæres. & ff. eo. Iulianus scribit.
o ¶ Pro superuacua.ʒ hæc inutilis adiectio uitiatur, & non uitiat. si uenim sit hæres solus, tenetur solus. siue pro parte, tunc pro parte. si uenio in nihilum, & tũc in nihilum: sed ille, qui hæres erit. sed hũc casum non ponit lex ista: sed tunc, quando cum alio fuit hæres: in quo dubiũ erat. quod hac l. determinatur.
p ¶ Pro parte.ʒ extiterit hæres. Accur.
q ¶ Videatur.ʒ tacite.
r ¶ Peteretur.ʒ quod ualeret. ut ſ. de pac. auus.
s ¶ Inutile.ʒ imo uidetur utile. & sic quod solum Titium tangat pactum obligatorium: ut d. l. auus. & de pac. do. l. auus. quæ sunt contra. Solu. ibi. erat nominatim actum ut tantũ uni ex hęredibus prosperetur, scilicet filio: hic secus. Item hic ad obligãdum, ibi ad liberãdum ergo hic alios excludebat, quod hũc teneri uolebat: licet hoc prima facie uidebatur: ut hic dicitur. ibi autem, per hoc quod filiũ excluſit, id est, separauit, non uidetur alios excluſisse, imo potius incluſisse. Vel solue ut ibi. Item contra. ff. eo. continuus. §. fi. Sol. ibi stipulatoris, hic promissoris: & ibi in facto. ADDITIO. Istam approbant Bart. Imo. Ang. Alex. & Ias.
t ¶ Eius.ʒ quia non possunt dicere ut teneatur hic Titius tantum. Accursius.
v ¶ Stipuletur.ʒ quia uterq; pro adiecto habetur, siue sit extraneus, siue filius. Accur.
x ¶ Vel emancipato.ʒ aliud in extraneo: ut ff. de so. cum quis. j. resp̃onso, quod est contra. & facit. l. Stichum. §. usumfructum. uel dic ut in qualibet earum dixi.
y ¶ Acquirit.ʒ ut ſ. eo. l. dominus. & inſt. de inuti. stipu. §. eum qui. & ff. eo. l. quod dicitur. Accur.
z ¶ Quia coniuncta.ʒ personæ filij.

Solutionis.

a ¶ Solutionis.ʒ ut ff. de sol. Stichum. §. quæsitum. & ſ. de consti. pec. sed si filio. §. si mihi. sed cum pater filio in potestate cõstituto stipulat, sibi acquirit. item & sibiipsi stipulans, sibi acquirit. ergo cũ dicit sibi, aut filio, superfluitas est: ut ff. de stip. ser. l. sed & si sibi. Respõ. hoc casu filius pro adiecto habetur. Accursius.
b ¶ Intelligatur.ʒ quæ fit, cũ gratia obligationis quærendæ apponatur: cum non sibi & filio, sed filio tantũ stipuletur, ut subiicit. Accursius.
c ¶ Solutioni.ʒ ut & ff. eo. si duo. & l. si ita stipu. §. Chrysogonus. & ſ. de sol. Stichũ. §. quæsitum. sed contrà. §. solu. mat. Caius. sol. ibi etiã actio quęritꝛ nepti: non mirum ergo si potest ei solui.
d ¶ Decẽ.ʒ mẽstrua, uel annua.
e ¶ Confestim.ʒ non enim ponitur tempus causa dilationis: sed potius causa diuisionis tẽporis q d, & ex quo peti possit: sicut & qui stipulatur hodie: ut ff. eo. l. liber. §. decem. Accursius.
f ¶ Pacti.ʒ cum adhuc teneat obligatio. Accursius.
g ¶ Palam est.ʒ cum dixit quoad uiuam. Accursius.
h ¶ Calendis.ʒ aliq̃ diurnum, puta decem: & facit ſ. de an. leg. legatum.
i ¶ Petere.ʒ quia ad tempus deberi non potest: quia perpetuò durat de rigore. certis enim modis tollitur obligatio. Accur.
k ¶ Submouebitur.ʒ de eo quod post Calendas excurrit.
l ¶ Nam.ʒ à simili.
m ¶ Seruitus.ʒ quæ ad tempus esse nõ potest. ut ſ. de ſer. l. iiij.
n ¶ Submouebitur.ʒ cum adhuc uigeat obligatio: ut d. l. de seruit. & facit ſ. de actio. & obligã. l. obligationũ fere. §. placet. & inſtit. e. §. at si ita. & ſ. e. fed & si Stichum.
o ¶ Ante Calendas.ʒ dic, nihil interest quantum est in tempore ante Calendas: quia neuter petet ante: sed in diem Calẽdarum differt: ut ſ. eo. l. qui hoc anno. uel dic secundum Io. & Hug. ante Calendas, scilicet finitas: secus si stipuler ante inchoatas: quia tũc in diẽ Calẽdarum peteret: sed Azo. dixit speciale hic: & secũdum literam intelligit, ut paria fiat omnino. aliud ergo si stipuler ante diem Iouis: quia tunc petã in diẽ Iouis, & aliud si ante Calendas: quia tunc non petam in diem Calendarũ secundum eum. uel dic quarto, quòd hic dicatur siue proxi. siue non, ut idẽ sit utrobique, ut de proximis intelligatur: ut supra eodem. quæ sui. & per omnia sic exponitur supra, eo. qui. ante.
p ¶ Sed habere põt.ʒ secus si non posset: ut ſ. eod. l. multum. Accur.
q ¶ Sempronianum.ʒ pleno iure. Accur.
r ¶ Non nouabitur.ʒ quia aliud in secunda stipulatione uenit, quam in prima: & hoc probat hoc modo: quia nec ẽt si à te ipso stipuler post ea eundẽ fundũ detracto usufruct. fiat nouatio: & hoc merito, q.a, &c.
s ¶ Fundum.ʒ scilicet tu & alius promissor.
t ¶ Petam.ʒ id est, petendo fundum consequerer usumfr. ut ff. eod. Iul. §. j. & ff. de sol. l. etiam. sed op. contra prædicta quasi uidear idẽ stipulari secundo ꝙ primo: & sic fiat nouatio. nam dominium plenũ totũ est, proprietas nuda & ususfr. sunt partes. uideor ergo secũdo stipulari partem eius, quod prius erã stipulatus totũ: unde earenus statim fiat nouatio: quod hic negat. ad quod est ſ. de usufr. Liij. & ff. l. q. usum fructũ. sed respon. fictitie dici: quia qua ratione soluto fundo pero ad hunc fundum propter usumfruct. qui deest, eadem oportet dici fundũ solutum nõ esse eum qui petitur, nec primò promissum esse eum, qui secundo promittitur: uere tamẽ idem est. & adde quod no. ff. l. q. usum fructum. in fi. Accur.
v ¶ Fundum.ʒ pleno iure.

stipuler, prior stipulatio non nouabitur: quia nec soluendo fundum detracto usufructu liberaberis, sed adhuc à te rectè fundi usumfructum petam. Quid ergo est cùm mihi fundũ dederis? Is quoque liberabitur, à quo detracto usufructu fundum stipulatus fueram.

¶ *Stipulatio conditionalis animo nouandi moram præcedentem non purgat: & cùm certum est, secundam stipulationem cõmitti non posse potest statim agi ex prima. & re deficiente in conditionis euentu, secunda committi non potest. secus si extat: licet prima obligatio sit sublata. Bar.*

¶ Si hominem, quem à Titio purè stipulatus fuerã, Seius mihi sub cõditione promiserit, & is pendente conditione post moram Titij decesserit, confestim cum Titio agere potero: nec Seius existente cõditione mihi obligatur. At si Titio acceptũ fecissem: Seius existente conditione obligari potest. Idcirco hæc tam uarię, ꝙ homine mortuo definit esse res, in quam Seius obligaretur, acceptilatione autem interposita supereſt homo, quem Seius promiserat.

¶ *Effectus obligationis conditionalis trã sit ad hæredes. Bar.*

¶ Idem. LEX LVII.

SI quis, si Titius consul factus erit, decem dare spoponderit: quamuis pendẽte conditione pro missor moriatur, relinquit hæredem obligatum.

¶ *Si secunda stipulatio continet plus, q̃ prima, præsumitur nouatio: secus si minus: nisi actum sit expresse. h.d. Bar.*

¶ Paulus. LEX LVIII.

x ¶ Liberabitur.ʒ q a duæ lucrativæ causæ, &c. ut ſ. tit. 1. l. omnes debitores. & facit ff. de fo. l. quoties. Accursius.
y ¶ Si hominem.ʒ certum puta Stichum. Accursius.
z ¶ Promiserit.ʒ scilicet nouandi animo: aliàs nulli quæstioni locus esset ſm Rom. alij non nouandi animo dicunt.
a ¶ Et is.ʒ Stichus. Accursius.
b ¶ Pendente.ʒ aliàs pendente: aliàs existente.
c ¶ Confestim.ʒ non expectando euentũ cõdi. Sed uideſ Titij moram purgatam propter promissionem Seij: & sic interitu rei liberatur Titius: ut ff. de sol. l. qui decem. §. cum mihi Stichum. in fi. §. & ff. de noua. quoties. ibi, unde Marcellus, &c. Solu. ibi. f. in l. quoties. secundus nomine primi promisit, quasi fideiubẽdo pro eo: hic, pro seipso non pro Titio. Alij, ꝙ hic fuit in mora Titius Titius post promissionem Seij: ibi, ante fuerat: & sic poterat esse purgata. sed hæc nõ uidetur bona solutio. cũ enim Titius sub cõtraria conditione teneatur: ut ſ. fi certum peta. l. pecuniam. ante cõdi. non potest constitui in mora: ut ſ. e. l. cũ filius. §. fi. nisi dicas quòd fuerat in mora postea occidendo. sed tunc malè diceret, post moram decessit: imò propter moram. sed euades dicendo quòd primo lætaliter uulnerauit, & sic fuit in mora: & postea decessit. Tertiò ꝙ hic Seius non promisit animo nouandi. ibi sic. Quarti ut R. quòd hic fuit actũ quòd ꝙ sit animo nouandi. ibi sic. Quarti ut R. quòd hic fuit actũ quòd ꝙ pter promissionem Seij etiam animo nouandi factam non purgaret mora Titij: ibi non fuit actum. Item opp. quia pẽdente cõditione petitio est nulla: ut ſ. fi cert. pet. l. pecuniam. ergo nulla mora: ut ff. eo. l. si Titio est nulla: ut ſ. fi cert. pet. l. pecuniam. ergo nulla mora: ut ff. eo. l. si pupillus? Respon. illud quãdo ipse idem promisit. & sic loquit. ff. de fol. q. decẽ. §. cum mihi. in prin. §. & de nouatio. l. si ré. ibi, & sic prius, &c. & l. si Stichum. in prin. hic alius, nõ ꝙ debitore. Vel dic hic, postea in mora cœpit esse lętaliter uulnerãdo: ut modò dixi: ibi, in cõ mora cœpit esse lętaliter uulnerãdo: ut modò dixi: ibi, in cõ nem fuit in mora: refert, per interpellationem, ut ibi, an q.a occidit, ut hic. Accursius.
d ¶ Obligatur.ʒ cùm res nõ subsistit: ut ff. de noua. l. quoties. j. respõ.
e ¶ Obligari potest.ʒ Sticho uiuo conditione existente.
f ¶ Varie.ʒ cum utroque casu existente conditione non iuuenitur quid nouetur.
g ¶ Homine mortuo.ʒ pendente conditione.
h ¶ Interposita.ʒ ut in casu secundo.

SI quis.ʒ CASVS. Promisisti mihi decẽ sub conditione si res Patrimonium Titius ueniat. pendente conditione tu decedis. uidebatur ꝙ obligatio esset extincta, eo ꝙ nõ euenit conditio te uiuente: sed nõ ficta hęres tuus tenebitur post te quando conditio euenerit Fran.
i ¶ Relinquit.ʒ Idem e contra in stipulatore. ut inſti. eo. §. ex conditionali. Accursius.

Qui

1 Reprobatur ꝑ Imo. Ale. & Ias. q a tex. fundat se in necessitate.
† Incidit.
2 Istę duę tendunt ad idem: & approbant ꝑ Ang. Imo. Ale. & Ias. hic & ꝑ Bar. & alios in l. stipulationẽ. ff. eo.
† aut consentiant patroni, &c.
† lib. 36. Digest.

† li. 52. Digest.

† uero simi lius.

† supracuè

† Idẽ Bar. Imol. Pau. & Alex.

† Qui Calẽdas usq; dari. aliàs qui usq; in Calendis Ianuariis.

3 Sequunt Bart. Bald. Ang. Imol. Pau. Cum. Ale. & Ias.
3 Reprobatur expressè per Bar. Angel. & Pau.

4 Imo dic ꝙ non possum petere fundũ: sed tantum partem non solutã secundum Bart. & alios.

† neque.

† sibi stipulatur.

5 Approbatur ꝑ Bar. Pau. & Ias.
4 Idẽ Pau. & Ias.

5 Idẽ si crederes alios futuros hæredes ſm Imol. Cuma. & Ias.

6 Ista glos. est de mẽte Bart. Ang. & aliorum

7 Reprobatur ꝑ Imo. Ale. & Ias.
8 Ista é uera ſm Bar. Bald. Alex. & Ias.
9 Ista regulariter ꝑ Bar.

10 Imò nõ é aliud fm Bar. & Ias.

† pendẽte.
6 Approbatur ꝑ Bart. Bald. Ang. Pau. Imol. Cu. & Ias. licet Alex. dicat ꝙ diuinet.

† lib. 53. Digest.

† hæredem tamen.

† aliàs Iulianus libr. 54. Dig.
7 Ista regulariter ꝑ Ang. Pau. Alex. & Ias.
8 Diuinat ſm Bar. licet sit in seuera ex mẽte omnium doct.
9 Reprobatur ꝑ Bart. Alex. & Ias.
10 Sequuntur Barto. Ang. Paul. Imo. Alex. & Ias.
11 Iste casus etiã approbat ꝑ Bar. Ange. Pau. Imol. Cum. Ale. & Ias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVi usumfructum. ¶ CASVS Facit hic iurisconsultorum quatuor cõparationes. Prima est ista, stipulor à te usumfructum fundi Titiani: deinde stipulor à te totũ fundũ. i. cũ proprietate & usufructu. certẽ dicit quòd hæc stipulatio similis est illi, quando quis stipulatur partem alicuius rei, deinde totam rem stipulatur. nam ususfr. est pars fundi. Sed ponamus econtra. stipulor à te totum fundum, deinde usumfructũ. certe similis ero ei, qui primò totũ stipulatur, postea partem. Sed qui primò actum stipulatur, deinde iter, nihil prodest sibi secunda stipulatio: sicut, qui primò decem stipulat, deinde v. nihil agit quo ad sium cõmodum. ponit etiam aliud exẽplũ, qđ sequitur de usufru. & usũ. nam usus semper est in usufructu. Cætera plana sunt. Fran. Accursius.

† fructum.

a ¶ Qui usumfructũ. ¶ qui partem dominij obtinet.

b ¶ Fundum ¶ pleno iure. Accur.

c ¶ Vsusfructus. ¶ ab eodem: secus si à fideiussore: ut ¶. de fideiuss. l. si à reo. §. si reo. ubi ualet secunda quæ hic non ualet. Accursius.

d ¶ Deinde. ¶ & ideo inutilis est hæc stipulatio. & hoc per similia ostendit. Accur.

† li. 88. Digest.

e ¶ Sed qui actũ. ¶ aduersari vẽ dictio sed: quasi aliud sit in superioribus, q̃ in sequentibus stipulationibus. nã impossibile est q̃ iter sit pars actus: sed ususf. bene est pars fundi: sed tamen idem est in utroque casu secundũ Hu. & sic aduersatur ad factum, non ad ius. uel dic ¶ aduersatur ad primum casum, quando primò partem, postea totũ: q̃ a ibi ualet secunda, nisi in ea parte ¶ quæ uenerat in prima. hęc autem quãdo primò totum: nihil ualet. secunda, cum totũ uenerat in primo. & semper intellige quo ad utilitatẽ stipulantis ¶ : ut not. suprà eo. l. qui bis.

† senſum huius legis uide apud Mar. Soc. in l. ita stipulatus. nume. 164. ¶. eod.

† spectare. † alias Vlpia. lib. 20. ad edict.

f ¶ Nihil agit. ¶ secus econtra, si primò iter, postea actum: q̃ a secunda ualet: ut infra, de nouat. l. si pupillus. §. fin. Item hoc quò ad utilitatem: diuersæ tamen sunt feruitutes: ut suprà, si feruit. uendi. l. loci. §. j. Accursius.

g ¶ Deinde quinque. ¶ de eisdem decem.

h ¶ Nihil agit. ¶ quò ad utilitatem: uerè tamen tenet ex utraq; ¶. & idem in superiori de fundo: ut ¶. eo. l. qui bis. Accur.

i ¶ Expresserit. ¶ non ergo fit nouatio si primò totum, postea partẽ stipulor: ut ¶ e. l. eum q. §. pe. & hic. & ¶. de nouatio. l. si pupillus. §. fi. ni si expresè dicat ut fiat: ut hic. & plenè dixi in dicta l. si pupillus. §. fi. qđ hodie est generale ¶ : ut C. de nouatio. l. fi. item facit ¶. de except. rei iudi. si cum testamento. §. ij. & de usufru. lega. si alij. in prin. & de usu & habi. per seruum. §. j.

¶ Approbatur p Bar. B. P. Ang. Imo. Cum. Ale. & Iaſ.

k ¶ Expirante. ¶ id est, deficiente.

l ¶ Petitio. ¶ distingue quia fundi interpretatiuè ususfru. pars est: v. x. uerè: usus pars ususfru. & iter pars actus, nec uerè, nec interpretatiuè. unde primis casibus fit nouatio secundũ has leges. in alio, uel similibus non nisi agat. Vel dic q̃ non fit nouatio ¶ : ut statim dixi. Accur.

¶ Approbatur p Bar. Ange. Paul. Ale. & Iaſ.

QVoties. ¶ CASVS. Promisisti mihi circa festum sancti Michaelis certam mensuram olei, uel frumenti soluere in festo Paschæ. tu non soluis mihi termino, ꝓmisso. uolo à te exigere æstimationẽ illius frumenti. quærit cuius temporis erit æstimatio habenda? Respõdetur q̃ tantum æstimabitur, quantũ ualebat in festo Paschæ, quando soluere tenebaris. si enim aliter fieret, ꝓmissor posset decipi: scilicet si fieret æstimatio ultra festum Paschæ: quia tunc plus ualet. Similiter pone casum in l. sequenti: quando quis ꝓmittit aliquid soluere alio loco, quàm in quo ꝓmissum est: quia fiet æstimatio in id, quantum ualebat in loco ubi peti primum potest. Franc.

QVi usumfructum [a] fundi stipulatur, deinde fundum [b], similis est ei, qui partem fundi stipulatur, deinde fundum totũ: quia fundus dari nõ intelligitur si ususfructus [c] detrahitur. Ex cõtrario, qui fundum stipulatus est, deinde usumfructum: similis est ei, qui totum stipulatur, deinde [d] partem. Sed qui actum [e] stipulatur, deinde iter, posteriore stipulatione nihil agit [f]. sicut qui decem, deinde q̃n que [g] stipulatur, nihil agit [h]. Item si quis† usumfructũ, deinde usum stipulatus fuerit, nihil agit: nisi in omnibus nouãdi animo hoc facere specialiter expresserit [i]. tunc enim priore obligatione expirante [k], ex secunda introducitur petitio [l], & tam iter, quã usus, necnon quinque exigi possunt.

¶ *In æstimatione, quæ uenit iudicis officio, inſpicitur tempus moræ. Bar.*

¶ Idem. † LEX LIX.

QVoties † in diẽ, uel sub condition oleum quis stipulatur, eius [m] æstimationem eo tempore spectari oportet, quo dies obligationis uenit [n]. tũc enim ab eo peti potest [o]: aliòquin [p] rei captio [q] erit [r].

¶ Idem. † LEX LX.

IDem erit, etsi Capuæ certum olei pondo dari quis stipulatus sit. nam eius tẽporis fit æstimatio, cùm [s] peti potest. Peti autem potest, cum primum in locum perueniri potuerit.

¶ *Non ualet stipulatio per quã aufertur libera testandi uoluntas. Bar.*

¶ Iulianus. † LEX LXI.

STipulatio † hoc modo concepta. Si hæredem me non feceris, tantum dare spondes? inutilis est: quia contra bonos mores [t] est hæc stipulatio.

¶ *Seruus acquirit inuito domino. Bar.*

¶ Idem lib. 2. † LEX LXII.

SEruus uetante domino, si pecuniã ab aliquo stipulatus sit, nihilominus obligat domino promissorem [u].

¶ *Stipulatio semel commiſſa, iterum non committitur: & ad ueritatem diſiunctiuè ſufficit alterum eſſe uerum. Bar.*

¶ Africanus. † LEX LXIII.

SI ita quis stipuletur, Siue nauis ex Asia uenerit, siue Titius cõsul factus fuerit [x], utra priùs conditio extitisset, stipulatio committetur: & ampliùs committi non potest [y]. Sed enim cùm ex duabus disiunctiuis conditionib. altera defecerit [z], necesse est, ut ea, quæ extiterit, huiusmodi stipulationem committat [a].

¶ *Poteſt fieri ſtipulatio ſub conditione ut exiſtente cõditione retrò à die interpoſitæ ſtipulationis annua pecunia debeatur. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXIIII.

HViusmodi stipulatio interposita est: Si Titius consul factus fuerit, tunc ex hac die [b] hibitione mea seruus meus stipulatur à Titio c. utrum mihi Titius obligetur, quæritur? Respon. quòd sic. Franc. Accur.

m ¶ Eius. ¶ scilicet olei. Accursius.

n ¶ Venit. ¶ vt & ¶. si cer. peta. l. vinum. & ¶. de verb. sig. l. cedere. & ¶. de tritica. l. si res. & de re iudi. l. si Calẽdæ. & de act. emp. datio. §. fi. sed ¶. man. l. si hominem. contrà. vbi tempus quo agitur [7], sed ibi nõ erat dies appositus. item ¶. tit. j. cum quis. cõtra. sol. ibi acceperat fideiussorem: hic in reo. uel dic ut ibi.

ADDITIO.

Dic quòd illa debet intelligi secũdum ũstam. Bart.

o ¶ Peti potest. ¶ cum effectu.

p ¶ Alioquin. ¶ id est, si aliud tempus inspicitur.

q ¶ Captio. ¶ id est, dãnum.

r ¶ Erit. ¶ id est, esse posset.

s DEm erit. ¶ Cum aliàs quo. & facit ¶. eo. interdum. & l. continuus. §. cum ita. & cõcordantiæ superioris legis.

STipulatio. ¶ CASVS. Titius stipulatus est à Mæuio promittis mihi centum si me non instituas hæredem? an hæc stipulatio ualeat? Dicitur q̃ non: quia est contra bonos mores. Franc. Accursius.

t ¶ Contra bonos mores. ¶ & ideo in pœna nõ teneris: ut ¶. tit. j. l. non solum. & ¶. ad leg. Falc. qđ de bonis. §. f. & C. de transl. cum donatio nis. & ¶. e. l. generaliter. & C. de pac. l. fi. & C. de inuti. stip. lex eo. & ¶. e. si homo. & ¶. de pac. iurãtes. §. Marcellus.

SEruus. ¶ CASVS. Habeo seruum Stichum: cui dico: caue ne aliquam pecuniam stipuleris à Titio. nihilominus nõ obstante pro

† lib. 7. §. fi.

Dic ibi petebat ęstimatio iu reactionis: hic officio iudicis. Ange.

† libr. 2. ad Vrseiũ ferocem.

† Adhic tradita per Bar. an ualeat donatio omniũ bonorũ ẽt futurorum addo gl. in c. 1. ¶ prin. i uer. q̃dq; ibi, sed an ualeat, &c. & ſublatio. cle. literis. ¶ prag. sãc. ex Minicio. † lib. 6. qũ.

a ¶ Huius temporis. ¶ medij.

b ¶ Quoque. ¶ non solùm futurorum. Accursius.

c ¶ Qui ante impletam. ¶ sed post stipulationem interpositam.

d ¶ In id tempus. ¶ consulatus. Accursius.

e ¶ Collata. ¶ id est, dilata.

f ¶ Præstentur. ¶ ut ¶. eod. si ita stipulatus fuero. §. chrysogonus. & facit C. de test. l. præposteri. M. & instit. de inuti. stip. §. ité si quis. Sed contrà. ¶. de usur. l. cum quidam. Solutur ibi. Et ideo non ualet stipulatio præteriti temporis: quia cursus usurarum est odiosus. hic autem ualet: quia actus stipulatoris nõ est odiosus, quod non placet: ut ¶. ti cert. per. l. lecta. in fin. Dic ergo quòd si illæ minores & nũc maiores soluerentur, excederetur modus legitimarũ usurarum. unde nequaquã fraus fiat, inhibetur ibi: quæ ratio hic cessat.

Vsurarum cursus odiosus est.

† Sequuntur Barto. Ale. & Iaſ.

† Tunc, deista dictione addo ad Bar. hic gl. in c. 1. §. itẽ quòd ad di ctas, in uerbo, tunc de colla. in pragma.

† Iulianus alias Florẽtinus lib. 8. Instit.

QVæ extrinsecus. ¶ CASVS. Verba superuacua nihil ad rẽ pertinentia non uitiãt obligationẽ exemplũ est in textu.

¶ Sed & si. ¶ Erat coram nobis quidam seruus meus qui uocabatur Stichus. tu credens eum uocari Pamphilũ, dixisti mihi: promittis mihi hunc seruum tuũ Pamphilum? respondi promitto. quæritur, cum errareris in nomine serui, & de corpore constet: an teneat obligatio? dicitur quòd sic. textus ponit aliud exemplum quod gloss. pe. bene declarat. Item idem est, si aliquis seruus stipuletur domino suo, qui uocatur Lucius: tu respondeas te uelle dare illi domino Titio: qui idem est: ualet stipulatio. Fran.

g ¶ Pro superuacuis. ¶ ut C. de testa. l. testamentum. & ¶. de reg. iur. l. non solent. & ¶. de noua. l. fi.

h ¶ Spondeo. ¶ hoc si incontinenti secundum Ioan.

i ¶ Valet. ¶ scilicet stipulatio.

k ¶ Appellatione. ¶ ueluti si sic dicam: hunc equum in præsentia constitutum promittis? & sit bos [1], uel ita, promittis mihi Titium hominem ĩstum? & appellatur Stichus. licet sit in appellatione [2] uariatũ: si tamen de re constat, ualet stipulatio. uel uerius statim ponit exemplũ de utroque.

† li. 3. ad l. ęliã sentiã.

l ¶ Varietur. ¶ intellectu autem consonetur.

m ¶ Placet. ¶ cum de corpore constat.

n ¶ Denarios. ¶ in quibus sit æs & aurum uel argẽtum tantum. nam potest esse q̃ erant denarij tantum aurei, qui frequentabantur in regione illa. & ipse ꝓmisit alios denarios aureos eiusdem quãtitatis: & sic duobus modis legit: ut suprà, de au. & argen. lega. l. j. in fi. Accur.

¶ Ista glo. est not. ad hoc q̃ licet error in nomine appellatiuo uitiet dispositionem, tñ hoc nõ habet locum qñ res in qua errat demonstratur ad oculum. Bolo.

¶ Ista glos. est fing. ẽm Ang. Cum. Ale. & Iaſ.

o ¶ Idem sit. ¶ id est, qui Lucius uocatur. Accur.

SI minor. ¶ CASVS. Titius debebat Mæuio minori xx. ann. Stichum seruum. iste Męuius stipulatur à Titio quòd manumittat seruum Stichum. quæritur, an ualeat stipulatio? Respon. q̃ non. Si uerò Mæuius esset xx. annorum, ualet stipulatio talis: quia lex quę ꝓhibet manumittere, loquit de minore xx. annis, non de maiore. Franciscus. Accursius.

p ¶ A debitore. ¶ qui seruum debebat.

q ¶ Non est executio. ¶ qđ enim ipse facere non potest: nec ab alio stipulari fieri potest. nam nec uenditio eo pacto ab eo facta ualet: ut ¶. de ser. ex. fi. minor. Accur.

n ¶ Viginti annorum. ¶ aliàs est maior: & aliàs non: ut quia tetigit ultimam diem uicesimi anni: ut ¶. de manu. l. j. Accur.

s ¶ Lex. ¶ prohibens minorem xx. annis, manumittere. non autem de maiore.

ILla stipulatio. ¶ Principium huius l. est planũ. ¶ Eum qui. ¶ Stipulatus sum à te hoc modo: promittis te curaturũ q̃ mihi x. dentur? respondes, promitto. Quæro utrum à te x. petere possim? Respon. quòd non: quia potes liberari dando debitorem locupletem. Fran. Accur.

¶ Fore. ¶ contra iudebatur: quia non continet [4] expresè factũ ꝓmittentis: ut & in illa, furem non esse. & dic, siue tutor est qui à cõtutore stipulatur, siue ipse minor: ut instit. de inuti. stipu. §. alteri.

† Imò cõtinet secundum Bart. Imol. Pau. & Alex.

u ¶ Danda. ¶ id est, promittis te curaturũ quòd Titius dabit. siue enim sit ibi curati, bene est: siue non, intelligitur: ut ¶. fi cert. peta. l. fin. ¶. fin. & facit ¶. eodem. si ita stipulatus fuero. §. possum. Accursius.

† Vlpia. li. 2. ad edict.

† Decem milia salua fore ꝓmittis.

x ¶ Non posse. ¶ ¶. de le. 1. l. si hæres iussus. cõtra. Sol. aliud est iubere facere, aliud iubere curare ut fiat sic: & aliud est promittere facere: aliud promittere curare ut fiat.

SI pœnam. ¶ CASVS. Volebam ꝓficisci ad nundinas. dixi Titio: ueni mecum ad nundinas. Respondit, non possum: quia non habeo pecuniam ad q̃ quam comparandam. Ego dixi ei: promitto tibi concedere certam summã, ut possis mercari in nundinis, sub pęna centum aureorum. certè talis stipulatio ualet, & est certa propter pœnam adiectam. Si uerò promisi ei simpliciter credere pecuniã non adiecta pœna, stipulatio illa ualet: sed est incerta: quia ad interesse tenebor Titio, si non mutuauero ei, quod promisi. Franc. Accur.

† dari.

† Celſus.

† libr. 2. ad edict.

SI homo. ¶ CASVS. Stipulatus sum à Titio, quòd sisteret in iudicio hominem, qui tamen iam mortuus erat: & si nõ sisteret, feci eũ promittere pœnam x. aureorum. dicitur hic, q̃ quia impossibile est hominem mortuum sisti, ideo pœna rei impossibilis peti nõ potest. & ponit simile, sicut si quis sit stipulatus hominem mortuum: & si nõ dederit, promissor promisit pœnam. nam nõ ualet tota stipulatio. Fran. Accursius.

† Papinianus. † libr. 7. ad edict.

¶ Vlpianus. † † LEX LXIX.

SI homo [c] mortuus [f] sisti non pot, nec pęna rei [g] ipossibilis

y ¶ Si pœnam. ¶ puta centum. Accur.

x ¶ Et utilis. ¶ quia pœna certa ibi appositа est. Accur.

a ¶ Spondes. ¶ nec pœnam fui stipulatus.

b ¶ Incerta est. ¶ quia continet ¶ factum, id est, traditionem: non ut det, scilicet dominium, unde aliena pecunia conceſſa liberatur qui promisit se crediturum. secus si se daturum, uel mutuaturum spondet: ut infrà eodem. ubi. in fine. & suprà, si certum petatur. l. j. ad quod factum agitur actione ex stipulatu: sed ad interesse condi. cert. ut not. suprà, si certum petatur. l. certi condictio. in princip. Accursius.

¶ Reprobatur p Bar. & alios de pto Iaſ.

c ¶ Quia id uenit. ¶ fic apparet interesse incertum, & sic actione ex stipu. peti. sed in primo respõso agitur condi. certi: sed dic incertum inſpecto prin. ut modò dixi. Accur.

d ¶ Interest. ¶ si ergo non interest, non potest agi: ut ¶. eo. si q̃s stipulatus. §. fi. Sed quid potest interesse, cũ statim possit repetere? Respon. tenebatur sub pœna alij. & facit ¶. de re iudi. fiquis ab alio. §. fina. Accursius.

SI homo. ¶ CASVS. Stipulatus sum à Titio, quòd sisteret in iudicio hominem, qui tamen iam mortuus erat: & si nõ sisteret, feci eũ promittere pœnam x. aureorum. dicitur hic, q̃ quia impossibile est hominem mortuum sisti, ideo pœna rei impossibilis peti nõ potest. & ponit simile, sicut si quis sit stipulatus hominem mortuum: & si nõ dederit, promissor promisit pœnam. nam nõ ualet tota stipulatio. Fran. Accursius.

e ¶ Si homo. ¶ si id est, quia. uel propriè. Accur.

f ¶ Mortuus. ¶ tempore promissionis. Sed quid si tunc non decesset, sed postmodum distingui an in iudicio ꝓmisisti eum sisti: & tunc liberatur promissor: ar. ¶. si quis cau. l. ij. in prin. an in contractu: & tunc nõ licet ante moram decedat. sed uerius est, ut hic etiam non committatur. secundum Io. Accur.

g ¶ Nec pœna rei. ¶ i. promissionis impossibilis. & facit ¶. qui satisdare cogan. si decesserit. & si quis cau. si eum. §. j. & ¶. de regul. iur. l. impossibilium

Huius

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibiliũ.& ſ.e.l.impoſsibilis.& ℈.quæ ſen.ſi.app.l.pe. & fi.ſ.tit.j. l.j.§.ſi is cui.Item eſt contra.ſ.eod. ſtipulatio iſta. §. alteri.Sed hic ideo non confirmatur adiectione pœnæ, quia impoſsibilis : ibi nihil impoſsibile,uel turpe inuenitur.

a ¶ Quemadmodum.℈ de faciendo ad dandum facit comparationẽ.

b ¶ Stipuletur.℈ hic enim & pœna non committitur : cũ ſtipulatio ſit impoſsibilis, niſi iã erat in mora : ut ℈.eo.l. inter ſtipulantem.§.pe. Accur.

committetur:quemadmodum [a] ſi quis Stichum mortuum dari ſibi ſtipulatus, ſi datus non eſſet, pœnam ſtipuletur [b].

¶ *Infans ſtipulari non poteſt.Bar.*

¶ Idem.†† LEX LXX.

† Papinianus. † lib.11.ad edict. † Galbrioni,ali.Glaboni.

MVlier. ℈ CASVS. Berta uolens nubere cuidam Iſidoro ſtipulata ẽ hoc modo : ſi in matrimonio deceſſero : Iſidore promittis dare dotem infanti : quem fortè ex alio uiro habebat mulier. Iſidorus promiſit. moritur uxor iſta.quæritur utrum iſti infanti competat actio ex ſtipulatu? Reſpond. q̃ non: quia puer nõ poteſt ſtipulari : ergo nec poteſt ei competere actio ex ſtipulatu.Fran. Accurſius.

MVlier quæ [c] doté dederat populari meo †Glaberoni Iſidoro [d], fecerat eum [e] promittere dotem, ſi in matrimonio deceſſiſſet [f], infanti: & deceſſerat [g] conſtante matrimonio. Placebat ex ſtipulatu actionem non eſſe: quoniã qui fari non poteſt, ſtipulari non poteſt [h].

¶ *Hic ponitur forma contractus qualiter pœna debeat apponi facto, uel non facto, et hoc ſit pro ſummario.Bar.*

¶ Idem.†† LEX LXXI.

† Papinia. † lib.13.ad edict.

CVm quid [i] ut fiat, ſtipulamur pœnam, ſic rectè concipiemus, Si ita factum non erit [k].Cũ quid ne fiat [l] :ſic, Si aduerſus id factum ſit.

c ¶ Mulier quæ.℈ nubebat. Vel dic,alia quę dabat pro ea.Accur.

d ¶ Iſidoro.℈ Trinomius erat hic uir. Accurſius.

e ¶ Eum.℈ maritum.

f ¶ Deceſsiſſet.℈ mulier quæ nubebat.

g ¶ Deceſſerat.℈ uxor prædicta.

h ¶ Non poteſt.℈ niſi ſtipuletur rem ſaluam fore:ut ℈. rem pu. ſaluã fore.ſeruum,℈ quocunq; modo poſsit balbutire : remanet ergo mulieri ſua actio : ut ſ. ſi cer. pe.l.certi.§.qm. & facit inſtit.de inuti.ſtipu. §. furioſus ibi, ſed quod diximus &c. & ſ. l.j.in princ. & ℈.de reg. iur.l.in negotiis.Accurſius.

¶ *Stipulationes ſeruitutum nullatenus diuiduntur : ſtipulatio factorum partis præſtatione non impletur:ſed poſt moram ſuccedit obligatio ad itereſſe,quod diuiditur, & in petitionem deducitur.*

¶ Idem.† LEX LXXII.

† Ilb.20.ad edict. † Ang.hic dicit iſtam gl.ſingu.ad hoc & non eſſe alibi.q̃ licet aliàs infans poſſit ſtipulari in caſu illo ualde ſing. l.ſi ſeruũ.℈. rem pupil. ſalu. ſo. tamen balbutire debet ut ſtipulari poſsit Bolog.

STipulationes non diuiduntur earum rerum, quæ diuiſionem non recipiunt:ueluti uiæ, itineris, actus, aquæ ductus, cæterarumque ſeruitutum [m]. Idem puto, & ſi qs

CVm quid.℈ CASVS. Iſta lex docet cõceptiones ſtipulationũ in utranque partem ſcilicet cum aliquid fieri uolumus, & cũ aliquid fieri non uolumus. Cùm ergo aliquid fieri uolumus, debemus ita ſtipulari:promittis mihi ire Romam: & ſi nõ feceris centũ? cùm uerò aliquid fieri non uolumus, debemus ita ſtipulari : promittis mihi, q̃ non prohibebis me ire agere: & ſi aduerſus ea feceris, centum promittis? Franciſcus.

i ¶ Cùm quid.℈ q̃d ſi utrunque? dic ut inſti.e.℈.ſi.& facit ℈.eo. continuus.§.ſi.Accurſius.

k ¶ Non erit.℈ promittis pœnam. Accurſius.

l ¶ Fiat.℈ ſcilicet ſtipulemur.

STipulationes.℈ CASVS. Vide gl. quæ bene declarat uſq; ad §. ſiquis ita. ¶ Siquis.℈ Locauerã tibi opus aliquod faciendũ ꝓtio mille aureorum:quod quidem opus debebas ꝓficere circa feſtum ſancti Ioannis. Ego uidens tẽpus ꝓficiendi ædificij appropinquare,& te eſſe negligentem : ſuſpicatus ſum, q̃ non perficeres opus iſtud. ueni ad te,& dixi tibi.amice chariſsime: tu nullam diligentiã facis,ꝓ opere quod mihi promiſiſti facere.tempus appropinquat:timeo quod nõ poteris ſeruare ꝓmiſſa. Tu mihi quaſi indiganbũdus reſpõdes. Quid in me diſplicuit amicitiæ tuæ?nunq̃ ſemper me fidelẽ reperiſti? ſcio, quàm graue ſit fidem fallere, mallem perdere mille aureos, quàm nõ ſeruare q̃d promiſi. Ego uerò tibi reſpondeo : ꝓmitte ergo mihi ſub tanto quantum ualet ædificium: ſi nõ ꝓfeceris circa feſtũ ſancti Ioannis tu dicis:promitto. Nunc quæriẽ hic quãdo dies iſtius ſtipulationis cedit?rñ.q̃ tranſacto feſto ſancti Ioãnis:q̃a ante cõueniri nõ poteras. Sed ponamus: domus mea minabatur ruinã, ſtipulatus ſum à te ut eã fulcires, aut ſtipulatus ſum, ut domũ mihi de nouo ædificares. q̃ro an non poſsim agere niſi domus ruat? & reſpõdeẽ, q̃ nõ eſt expectandũ, q̃ domus ruat:nec q̃ tantũ temporis ꝓtereat, quãto tẽpore inſula fieri poſſet:ſed ſufficit q̃ fiat mora:ita ut certum ſit q̃ nõ poteris ædificare tpe ꝓmiſſo : quia tunc potero agere q̃ñ cœperit mora fieri. Fran.

m ¶ Seruitutum.℈ præter uſumfructũ

telligi ex ſuperiori litera huius §.ad quod eſt ℈.eo.cũ ſtipulatus eſſem a Proculo.uel dic hic agi non ad id q̃d intereſt domum nõ eſſe factã, ſed ad id q̃d intereſt non eſſe incœptam,ſecundum Io.ar.℈.eo,continuus.§.item qui.vel expone,q̃d ibi dicit ædificari poſsit,id eſt,inchoari ad ædificandũ.vel ibi ante tempus non fuit in mora:hic ſic.vel vtro biq; ſit pœna: ſed hic ad factũ ſtatim poſt morã: ibi ad pœnam agitur de mum die præterita. Ité quod dixi fulciri in ſuperiori proxi.reſpõ, nõ aperit q̃ſi cõmittatur: & ideo dic committi q̃ñ tantum tempus præteriit, quo fieri potuerit: ut ℈.l.exiſtimo,§.ex hac.quæ eſt contrà. uel ſi uelis hic dicere idem eſſe in fulciri, quod in inſulam fieri : ſolue, q̃ hic fuit appoſitum tempus:ibi non: quod non placet.uel hic pœna:ibi nõ.uel dic agi hic ad id quod intereſt domũ nõ eſſe inchoatam fulciri, ſm Io. uel ibi ante tempus quo fieri potuit,nõ fuit in mora: hic ſic.Accurſius.

† lib.24.ad edict.

a ¶ Ceperit.℈ ſecundũ quoſdam hic nõ poteſt mora purgari : ſed falſum uidetur:ut ℈.e.l.continuus.§.item qui inſulam.& l.ſi inſulam.

b ¶ Fieri.℈ ut iam certum ſit fieri ante diem non poſſe:quod poſt interpellationem maximè intelligitur. Azo, & ſecũdũ hoc dies fuit appoſitus, uel dic, q̃ noæ fuit. Et quando dicatur fieri mora, dic vt ℈.eo. continuus. §. itẽ q̃ inſulam.Accurſius.

INterdum.℈ CASVS. Certum & indubitatum eſt : quoties quid aliquis purè promittit, quod poſsibile eſt præſtari:ſtatim debetur. Sed ponamus, Titius promittit mihi fructus fundi cuiuſdam: uel promittit mihi fœtum aliquem q̃ adhuc eſt in utero.certe in hac ſtipulatione ineſt dilatio tacite. ſ. donec fructus naſcantr: uel id quod i utero eſt,producat.& ponit de hoc duo exẽpla,quæ ſunt clara.

¶ Si ſeruus.℈ Titius defunctus reliquit hęredem.erat autẽ in hęreditate Titij ſeruus quidam Stichus qui antequam adiretur hæreditas, ſtipulatus eſt à Mæuio centum dari hæredi futuro Titij. Iſta ſtipulatio non valet, niſi adita fuerit hæreditas: quia tunc ſumit vires. idem eſt ſi ſeruus ſtipuletur domino, qui eſt apud hoſtes. nam ſi reuertatur dominus, valet ſtipulatio:ſi non reuertatur,non valet.

¶ Stichi promiſſor.℈ Promiſi tibi Stichum certo die ſoluere. poſt diẽ lapſum ſi non ſoluo,ſum in mora,quòd ſi tunc decederet Stichus, non liberarer, interitu ſpeciei poſt moram cõmiſſam. venio ad te, & offero tibi Stichum : tu non vis accipere. certè ego per oblationem iſtam purgaui moram : & ſic non tenebor ſi ſeruus decedat. & ponit ſimile:quia ille,qui non vult accipere pecuniam oblatam, cenſetur eſſe in dolo.Franciſcus.Accurſius.

c ¶ Interdum pura.℈ quo ad verba tantum: vt ℈.de cõdi.& demon. l.j.in fi.ſic econtra cõditionalis pro pura:ut ℈. de nouatio. ſi pupillus. §.qui ſub conditione.

d ¶ Ex re.℈ non ex die,vel ſub conditione.Accur.

e ¶ In vtero.℈ Arethuſæ.

f ¶ Aut fructus.℈ fundi Semproniani.

g ¶ Aedificari.℈ certo loco aliàs non valeret:vt ſ. de eo quod cert. lo.l.non utique.§.ſiquis.in fi.Accur.

h ¶ Incipit.℈ cum effectu ſcilicet.

i ¶ Præſtari poteſt.℈ vel per eum factum eſt quò minus poſsit.

k ¶ Complecti videtur.℈ arbitrio iudicis ſtatuendum:vt ℈.e. continuus.§.cùm ita.ad hoc ℈.e.inter ſtipulantem.§.pro quo & illud.& inſti.de act.§.loco.Accurſius.

† Imo idẽ de certis,et icertis.Bar to.& P.

l ¶ Item ſi operas.℈ ſcilicet incertas.aliud ſi certas,vt artificiales: vt ſ.de oper.li.hæ operæ.in fi.& l.quoties.& l.cum patronus.

m ¶ Nullam.℈ diſtinguendum eſt vbi ſeruus hæreditarius ſtipuletur iacente hæreditate.nã ſi ipſi hæreditati, ſtatim quæritur. & ſi hæredi futuro ꝓprio nomine adiecto : nihil cuiquã. ſi verò nõ adiecto. tũc ſi fuerit adita,acquirit:aliàs nõ:vt ℈.de ſtip.ſer.l. ſeruus hŕditarius futuro.& l.ſeruus hæreditarius. ſimiliter vbi ſeruus ſtipulatur nominatim domino capto ab hoſtibus.ſi enim reuerteẽ,acquiritſi non, minimè. nam fingitur prima hora captiuitatis mortus ſi apud hoſtes decedat: vt infra,de ſtipu.ſer.ſi ſeruus communis.§.ſeruus capto.Accurſius.

n ¶ Quaſi conditionem.℈ id eſt,ſi adeatur hæreditas.

o ¶ Moram.℈ in cuius commiſsione multa ſunt neceſſaria:vt not.ſ de vſu.l.mora.& facit ſ.de pericu.& commo.rei ven.l.illud.

p ¶ Morã.℈ niſi lis [a] cõte.ſit:ut ℈.e.l. ſi inſulã.vel actoris interſit: vt ℈.e.l.ſi ita q̃s.§.Seia.& niſi eſſet pœna appoſita.nã tũc nõ purgat:ut ſ. ti.1.traiectitiæ.niſi circa iudici : ut ſ.ſi q̃s cau. & ſi poſt tres. & arbitria:ut ſ.de arbi.ſi cum dies : ſi.& facit ſ. de cõſti.pec.l. ſed ſi alia.℈.de ſo.l.ſi debitor. & ſ. de migrando.l.j.in prin.& ℈.eo.ſi ſeruum.§. ſequitur.Accur.

[a] Diſplicet prædi.

q ¶ Certè.℈ de ſpecie ad quãtitatem tranſit.

r ¶ Nocebit ei.℈ petẽti poſtea.Accur.

s ¶ Noluerit.℈ ſine iuſta cauſa. Azo,ſi poſtea eſt amiſſa:ut ℈.de ſo.l.q decẽ. in prin. & facit ſ. de excep.do.l.ſi opera. Accur.

t STipulationũ.Pro nuntiatione.℈ intendentis.i. ſtipulantis aliquid dari ſibi.

u ¶ Apparet.℈ coram iudice.

x ¶ Quale.℈ ſi ſpecies ſit uel etiam quantitas: ut optimum: ut ℈.l.pro xi. dies.Accur.

y ¶ Quantumq̃.℈ q̃ñ quantitas.

z ¶ Aurei.℈ q.d.decem, quantũ.fundus, q.d. Tuſculanus, quale. homo q.d. Stichus. quale.ſecãũt ſi homo in genere: ut ℈. l. proxi. in princi. vt intelligas hanc l. uide Mar. Soc. i l. ita ſtipulatus . nu. 225. ℈. eod.

† lib.22.ad edict. † Vt intelligas hanc l. uide Mar. Soc. i l. ita ſtipulatus . nu. 225. ℈. eod.

¶ Stichi promiſſor poſt morã [p] offerendo, purgat moram [p].Certè [q] doli mali exceptio nocebit ei [r], qui pecuniam oblatam accipere noluerit [s].

¶ *Quando in obligatione uenit quod non eſt uariabile ex natura rei, uel promiſſoris uoluntate, ſtipulatio cõtinet certum, aliàs incertum.Bar.*

¶ Paulus.† LEX LXXIIII.

† aliàs.28.

STipulationum quędam certæ ſunt, quædam incertæ. Certũ eſt, quod ex ipſa pronũtiatione [t] apparet [u], quid, quale [x], quantum que [y] ſit:ut ecce aurei [z] decẽ, fundus Tuſculanus, homo Stichus, tritici [a] Africi optimi modij centũ, uini Campani optimi amphoræ centum.

† aliàs iuſta æſtimatione.

¶ Vlpianus.† LEX LXXV.

† Ilb.20.ad edict.

VBi autẽ † non apparet, quid, quale, quantumque ſit in ſtipulatione,ſi certã [b] eſſe ſtipulationẽ dicendũ eſt. Ergo ſi quis fundũ ſine ꝓpria appellatione [c], uel hominẽ generaliter ſine proprio nomine, aut uinum frumentumve ſine qualitate [d] dari ſibi ſtipulat [e],

† deinde.

VBi autem.℈ prin.huius l. eſt ſatis planum.No.tamen vnum loco ipſius caſus,q̃ poſitiuius ſignificãs qualitatẽ aliquã eſt incertus: ſuperlatiuus verò eſt certus:ibi,uſque adeò. ¶ Fundi.℈ Promiſi tibi vſumf.vineæ meæ:nunq̃ iſta ſtipulatio eſt incerta? Reſpon. q̃ ſic: q̃a penitus incertum eſt quantum naſcetur in uinea, & quantũ durabit.

¶ Illud.℈ Promiſi tibi fructus,qui naſcenẽ in tali vinea mea: aut partum ancillæ meę. vtrũ ſtipulatus ſis incertũ? reſpon. q̃ ſic: q̃a incertũ eſt quid naſcatur.ſed ſi ego promitto tibi frumentũ,q̃d iam eſt in horreo meo,uel vinum q̃d eſt in cauea mea:videor certum promiſiſſe:q̃a faciliter ſciri põt quãtũ ſit uel in horreo, uel in cauea. ¶ Qui verò.℈ Iſte §.continuatur ad ſuperiorẽ:q̃a dictũ eſt ſ.in fi.§. q̃ ſi ſtipulor frumentum, q̃ñ in horreo tuo eſt:videor certũ ſtipulatus. ¶ Quid autẽ eſt.℈ ſi ſtipulor hoc modo ꝓmittis mihi dare, quod Titius tibi debet: vel q̃d mihi ex teſtamento debes? an iſta ſtipulatio ſit certa, vel incertа?videtur,q̃ ſit certa duabus potiſsimè rationibus. Prima,quia certũ eſt,id q̃d Titius tibi debet: & q̃d ex teſtamento mihi debes:ergo certum deduco in ſtipulationem. Secunda ratione: q̃a ſi fideiuſſor ꝓmittat fideiubendo ꝓ aliquo,id fide mea eſſe iubeo: attamen videt certũ promittere. Tamen non obſtantibus rationibus iſtis ſtipulatio ꝓmittentis mihi,q̃d Titius tibi debet. vel quod ex teſtamento mihi debes, eſt incerta:licet parua ſit differentia inter hanc & illã ſuperioris §.in fin. de frumento in horreo repoſito. ¶ Qui id quod.℈ Stipulationes quę in faciendo vel in nõ faciendo cõſtituntr, ſunt incertæ. ¶ Qui illud.℈ Stipulatus ſum à te xx. uel talem equum tuum, quæritur vtrum certum ſim ſtipulatus uel incertum? & videtur quòd certum:quia certæ res in hac ſtipulatione deſignant. Tamen iuriſcon. diſtinguit. aut ego reſeruaui mihi electionem: & tunc ſtipulatio eſt certa. aut nõ reſeruaui mihi electionẽ petendo, q̃d uoluero: & tunc ſtipulatio eſt incerta.

¶ Qui ſortem.℈ Debebat mihi Titius c.ex mutuo.pro quibus præſtabat mihi quolibet menſe certas uſuras.ſtipulatus ſum ab eo ſortem & vſuras ſimul. dicitur hic, q̃ certum ſtipulor, & incertum. nam ratione ſortis certum ſum ſtipulatus. ratione uero vſurarũ ſtipulatus ſum incertum.§.ſeq.eſt planus.Franc.

[a] Idẽ Pau. & ſequitur Angel. & Por.in §.j. inſtit.eo.

b ¶ Incertam.℈ Incertũ dicitur,& q̃d in obligatione vertit:ut ſi deficit vnũ de prędictis: & quod natura ſui incertũ eſt:ut factum eſt. M.

¶ Idẽ Bar. P.& Alex.

c ¶ Sine propria appellatione.℈ Hic nulla eſt ſtipulatio : ut ſ. de iur.do.l.cum poſt.§.gener.&℈.eo.ita niſi.ut ℈.eo.qui ex pluribus.& facit ſ.de lega.j.ſi domus.

d ¶ Sine qualitate.℈ cùm quantitate tamen expreſſo. Io. Accurſius.

e ¶ Stipulat.℈ hic quodlibet dãdo liberat:ut ſ.mãda. ſi fideiuſſoré.

Incertum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Incertum.ʒ ut ſi deficit unum de prædictis.
b ¶ Vſqueadeo.ʒ ſcilicet dicitur incertum.
c ¶ Quo.ʒ id eſt,propter quod.Accurſius.
d ¶ Appellatio.ʒ non ergo dabitur certi condictio pro mutuo:niſi ubi optimum mutuatus eſt quis.ſed reſponderi pōt in mutuo confidere bonitatem rei quę datur, ut ſecundum eā ſit mediocris, uel optima: & quaſi certum ſit in obligatione, fiat reddition, uel ſolutio. at ubi non præcedēte bonitate quam oporteat nos expectare, ſtipulor aliquid in pondere numero, uel menſura: incerta erit ſtipulatio, niſi exprimatur qualitas: ut hic dicit. Quidam tamē dixerunt 1, quòd ubi ſtipulor c.amphoras uini boni, deſ condictio certi: quaſi certū ſit in quantitate, licet non in qualitate. ſed certè illud nomen quanti refertur ad ea q̄ ſunt in pondere numero uel mēſura:& ad eadem refertur aliud nomē quale. Illud aūt nomen quid refertur ad ſpecies quas oportet demonſtrare, & etiam ad quantitates. Idem dicebat in homine in genere promiſſo:quia certū quid, licet quale incertū:q̄ competat condictio certi: quod non placet: quia ad ſpecies refertur nomen quale, quod eſt ſ.l.proxi. Itē oppo. quia & in auro eſt incertitudo qualitatis:ſed tamen dicitur q̄ certum ſtipulor:ut ſ. l.proxi.Sol.quidam dicunt 2: aliter ibi accipitur certum, ſcilicet ubi eſt quid, & quantū licet non quale. hic autē ſtrictius & ibi etiam quale exigitur certum. uel aliter 3 ibi intelligitur de his, quę frequentanē: & ſic certis etiam quo ad quale:ut ʒ.de regu.iur.l.ſemper. Accurſius.
e ¶ Appellatio.ʒ ſ.optimi.
f ¶ Deduxiſſe.ʒ & ideo 4 ex ſtipulatu cōpetit actio : ſed certe imò certum:ut ſ.de uſufru.ea.re.quæ uſu conſu.l.tribus. circa princ. quæ eſt contrà. Sol.hic ſpeciei 5 puta fūdi fuit uſufru. ibi quantitatis. ſ.xv. milium fuit uſusfru.uel ibi reſpectu incertioris. i. facti. uel ut ibi.itē & ſ.de triti.l.j.§.generaliter.cōtrà.Sol.ibi q̄ ex præſenti debebatur,fuit deductum in ſtipulatione:uel a liter incerta erat quantū ad utilitatem:quia neſcimus quantum duret,& ita dicit hic. Ibi uerò certa erat quantum ad rem: & ideo per triticariam petitur. imò contrà non eſt 6 : quia triticaria bene competit ad incertum.Accur.
g ¶ Intelligitur. ʒ No.non refert quid ex æquipollentibus dicatur, ſed obiicitur:hic non apparet,quid quale,uel quantū ſit in obligatione:ergo incerta eſt ſtipulatio:ut ſ.eod.in princ. Reſpon.non prima facie: ſed ex poſt facto ex his uerbis apparebit.
h ¶ Quamuis.ʒ correctiuum eſt ſecundum Io.
i ¶ Species.ʒ duæ prædictæ:& quod Seius debet:& q̄ ex teſtamento mihi debes ſecundum Io.
k ¶ Vix.ʒ quia nō poſſunt ſeparari:imò certa eſt ſecundum Io.licet incertū [a] deducit in obligationē: uſque adeò [b], ut ſi quis ita ſtipulatus ſit,Tritici Africi boni modios centum?Vini Campani boni amphoras centum? incertum uideaē ſtipulari:quia bono melius inueniri poteſt. quo [c] fit ut boni appellatio [d] nō ſit certæ rei ſignificatiua: cū id, q̄d bono melius ſit, ipſum quoque bonum ſit. At cùm optimum quiſque ſtipulatur:id ſtipulari intelligit, cuius bonitas principalem gradū bonitatis habet. quę res efficit,ut ea appellatio † [e] certæ rei ſignificatiua ſit.

¶ *Vſusfructus eſt incertus propter uariatem pecuniæ,ad quam quis tenetur. itē in uino meliori poteſt ſolutio uariari ex uoluntate:ſed quando non poteſt uariari,tūc eſt certum.h.d.Bar.*

¶ Fundi certi ſi quis uſumfructū ſtipulatus fuerit,incertum intelligitur in obligationē deduxiſſe [f]. hoc enim magis iure utimur.

¶ *Sufficit rem eſſe certā etiam per relationem ad aliud.h.d.Pau.de Caſt.*

¶ Illud dubitationē recipit, ſi q̄s id, quod ex † ea ancilla natū erit, aut fructus, qui in fundo Tuſculano nati erunt, dari ſibi ſtipulatus ſit:an incertū ſtipulatus uideatur. Sed ipſa natura manifeſtiſsimum eſt incertam eſſe hanc ſtipulationem. Sed q uinum aut oleum uel tritichū quod in horreo eſt, ſtipulatur, certū ſtipulari intelligit [g].

¶ Qui uerò à Titio ita ſtipulatur, Quod mihi Seius dēt, dare ſpondes?& qui ita ſtipulatur, Quod mihi ex teſtamento debes, dare ſpondes?incertum in obligationem deducit: licet Seius certum debeat, uel ex teſtamēto certū debeatur: q̄uis [h] iſtæ ſpecies [i] uix [k] ſeparari poſſint ab ea, quam propoſuimus [l] de uino,uel oleo,uel tritico, quod in horreo repoſitum eſt. Et ad hoc occurrit [m], quòd fideiuſſores certum uidentur ꝓmittere, ſi modò & is, pro quo obligantur, certum debeat: cùm alioquin [n] & Bu.dixit ſtipulationē de eo,quod mihi Titius debet,uel ex teſtamento debes,incertam eſſe.Io.
l ¶ Propoſuimus.ʒ ſ.§.proxi.Accur.
m ¶ Occurrit.ʒ mihi in argumentū ut ſit certa ſecundum Io.occurrit etiam tertiū arg.ſ.de re iudi.l.ait.prætor.§.j.Sed argu.contra.ſ.de uſu.l.quod in ſti.& ʒ.de iure fiſc. ita fidei [g] & ad l. Falc.l. pœnales.l. Iul.in prin.
n ¶ Cum alioquin.ʒ i.aliter quàm principales debitores. & facit ſ. de le.1.ſi ita ſcripſiſſet. & de leg.1. non quocū que.§.qui Caium.
o ¶ Qui id quod.ʒ Facit inſti.eo.§.fi. Accurſius.
p ¶ Deſignantur.] & ideo nidebatur certa. Accur.
q ¶ Incerto.] & hoc uidebatur.
r ¶ Cùm quis.ʒ nunc ſoluit.
s ¶ Velim.]idem uidebatur & cùm dixi uerū uelis:ſed non eſt ita:q a i primo caſu ſtatim poſſum eligere, in hoc nō. & facit ʒ.de minor.l.prætor.§.quod autem prætor.
t ¶ Quaſcunq;.] ſine quantitate: & tunc inutilis:ut ſ. de uſu.l.tutor. §.fi.uel dic trienteſ, & tunc utilis: & dī incertum p p hoc,quia neſcimus quātum differt ſoluere ſortem.
u ¶ Certum.] quantū ad ſortem.
x ¶ Incertum.] quantum ad uſuras.
y ¶ Quot ſunt res.] ſors & uſura:ut ſ. de eo quod cer.lo.l.centum. uel die, quot annis ſoluatur uſura . Accurſius.
z ¶ Certum eſſe.]ſi ſtipulor fieri,uenit intereſſe:ut ſ. de re iud. ſi quis ab.§.fi.Idē ſi rē tradi: ut ſ.e.l.ſi rem tradi. idē ſi rem præſtari:ut ʒ.eo. ſi fundum.ſed ubi dari: tunc quod hic,ut oīno do fiat mea : ut hic,& ſ. de contrah.empt. ſi ita. §.fi. quod poteſt intelligi 10 ſi fiat traditio: aliàs ad intereſſe ſi hoc reo placeat : ut in dictis ll.ſic etiam dicimus in l. qui reſtituere 11. & ſ. de act. empt.l.j.uel dic præcisè poſſe agi ut fiat,ſi hoc actori placet ut ſ. de oper. no. nunc. ſtipulatio.§.ſiue autem & facit inſti. de act.§. ſic itaq;. Item quod ſubiicit 12 quoquo modo.ſ.per ſe uel p alium.Itē p traditionē uel alio modo. Ité uel tunc uel poſtea, ut uſucapione, conſumptione.nā quocunque modo fiat:eius non intereſt ſecundum Io.Item ſic debet fieri, ut auelli non poſſit,ut ſ.de leg.j.l.non quocunque.ij.reſpon.

I ſtipulatus. ʒ CASVS. Titius ſtipulatus eſt à Męuio hoc modo.promittis mihi dare Stichum ſeruum aut Pamphilū, quē ego uoluero? Reſpondet Mæuius, promitto. certum eſt q̄ ſtipulator habet hic electionem. Sed ponamus, q̄ Titius ſtipulator moritur:an hæres eius habeat electionem petendi, quem iſtorū uoluerit? Dicit hic, quòd nō quia iſta electio eſt perſonalis: nec tranſit ad hæredem.an autem obligatio tranſeat in hæredem? Dicitur quòd ſic:licet ſtipulator mortuus ſit antequam eligat.

¶ Cùm ſtipulamur.ʒ Debes mihi ex uenditione certam ſummam pecuniæ: uel debebas mihi ædificare domum.ut magis certus ſim, quod mihi ſoluas, uel domū facias : ſtipulor à te hoc modo:promittis mihi dare uel facere quod te dare,uel facere oportet?tu reſpōdes,promitto.quæritur quid deducitur in hāc obligationē:reſpondetur, quod tā tum illud quod debebas mihi tēpore huius ſtipulationis. nō id quod in futurum poſſes mihi debere. nec enim eſt in hac ſtipulatione, ſicut in iudiciis. nam ſi te conuenio de peculio: licet tempore accepti iudicij nihil ſit in peculio:ſi tamen cœperit poſteà eſſe : teneberis mihi . ſimiliter dicendum eſt in peti. hæred. ſi autem uelim mihi prouidere in futurum : debeo ſic ſtipulari, promittis mihi quod te dare uel facere oportet oportebituē : tunc enim futurum etiam deducitur in obligationem.Franci. Accur.
a ¶ Perſonalis. ʒ ut non egrediatur perſonam meam, uel mei hæredis Accurſius.
b ¶ Filio.ʒ ſic ſtipulanti, illud aut illud, quod uelit.
c ¶ Cohæret.ʒ ut & ʒ.eo.l.ſi. in prin.ſed uidetur egredi perſonā: ut ſ.de leg.j. ſi ſic. §.ſi quis ita. ubi tranſit in legatariū talis electio. Sol. ibi erat ; uerbū in dicatuti modi.ſ. uelim: hic ſubiunctiui uoluero quod non placet : ut dicam ʒ.eo.l.ſi. Dic ergo,quod nō eſt cōtra: quia perſonalis eſt electio ſeruo uel filio ſtipulante & uiuente:ſed nō eſt perſonalis quin ad legatarium tranſeat, ut ibi, & ad hæredem:ut hic ſubiicitaliàs eſt non.
c ¶ Cohæret.ʒ ſcilicet patri uel domino.
d ¶ Obligatio.ʒ & ſic electio.ad quod eſt C.de iure delibe.l. cum antiquioribus. Accurſius.
e ¶ Et.ʒ pro etiam. Accurſius.
f ¶ Cum ſtipulamur id quod.ʒ nunc reſpondet.
g ¶ Futurum.ʒ Hic eſt contra.ſ.de iud.l.nō quemadmodum.& lege, non poteſt.Sol.dic non futurum,ut in iudiciis.ſcilicet non uenit futurum.& ſic concordat.uel dic uenire futurum in iudiciis.ʒ ſcilicet quando quę:ut in act.de pecu.ut ſ.de pecu. quæſitum.in prīci.& in peti. hęreditatis:ut ſ.de peti.hæredit.l.ſi quo. & aliàs quandoque: ut nota.ſ. de pigno.act.ſi rem alienam.§.fi.
h ¶ Debetur.ʒ & peti poteſt.hoc dico propter pecuniam ,quæ in diē debetur:ſed adhuc petit non poteſt.
i ¶ Oportet.ʒ ſub.quicquid te dare facere oportet oportebituē &c.
k ¶ Oportebituē.ʒ uel hoc tm: ut ʒ. de uer.ſig. l.uerbum oportebit.
l ¶ In diem.ʒ id eſt non ſolum præſens, ſed etiam futurum. & facit infrà.l.ſi à colono.Accurſius.

A D diem.ʒ CASVS. Titius ſtipulatus eſt à me c.ſoluēda in die ſancti Ioannis: & caſu quo non ſolueré,promiſi l.nomine pœnę. morior ante feſtum ſancti Ioannis:nec hæreditas mea eſt adita ab aliquo quæritur ſi iſta c. non ſoluantur in feſto ſancti Ioannis, an pœna committatur? Et dicitur,quod ſic. Franciſcus.
m ¶ Ante diem.ʒ ergo ante 4 moram.
n ¶ Committetur.ʒ eo die,quo dare debuit:quo tempore uidebatur pœnam nō eſſe commiſſam.ſcilicet cum nō per debitoré ſtetiſſet:ſed caſu,quo minus ſoluiſſet. Azo & facit ʒ.de nau. fœno.l.ſin. Sed quidā dicunt,quod obſtet excep.ut argu.ſ.de uſur.l. pecuniæ.§. j.in fin.§. q̄ non placet.& ibi loquitur in contrario caſu.item facit ſ.de fideicom. lib.l.Thais.§.Stichus.Accurſius.
o ¶ Pœna.ʒ quia mora in rem eſt.Accurſius.

I filiusfamilias. ʒ CASVS. Habeo filium in poteſtate, qui ſtipulatur à Titio centum. certum eſt quod filius mihi acquirit. poſt hanc ſtipulationem emancipo eum. quæritur utrum actio mihi cōpetat poſt emancipationem eius? Reſpon.quod ſic:quia tēpus quo ſtipulabatur,inſpicitur. ¶ Cum fundum.ʒ Stipulatus ſum à te fundū Corneranum,uel unam maturam:utrum fructus mihi debeātur qui ſunt in ea propter iſtam ſtipulationem? dicitur quod non. Franciſcus.
p ¶ Deinde.ʒ poſt emancipationem.
q ¶ Quo contra himus.ʒ ſecus in legatis conditionalibus 5 ut ʒ. de

1 Et malè Bart.Alex. & Iaſ.
† alias certi.
2 Diſpliceat Bart.Paul. Ale. & Iaſ.
3 Idē Bar. Pau. Alex. & Iaſ.
4 Sequitur Iaſ. & ē de mente aliorum.
5 Placet Bart.Paul. Ale. & Iaſ.
† alias arethuſa.
6 Approbatur p Bar. Pau.& Iaſ.
7 Sequunt̄ p̄dicti ſcribentes.
† Non cohæret.
1 Iſta reprobatur per omnes doctos.
† lib 58.ad edict.
† ad intell. huius. l. ui. Ant. Rub. in l.uinum. ff. 196. ſ. ſi cert. pet.
2 Approbatur per b. & Iaſ.
3 Idem B. P. & Alex. & Ia.
4 Iſta glo. eſt ſingul. ſecundum Pau. hic.
† Rationē diuerſitatis uide p glo. in l. ſi uxorem. C. de condit. inſer. Iaſ.
5 Iſtam doctrinam ſequunt Bar. Imo.Alex. & Iaſ.
† Hæc ſtipulatio.
6 Reprobat p Bar. Imo.Alex. & Iaſ.
7 Illę duę leges non obſtant,q̄ loquunt in obligatione oēm rē reſtitui ; uel rē traditā, aūt in obligatione rē dari Iaſ.
8 Illigi, ſeq̄t Imol. hic.
† lib.3.ſ.ad edict.
9 Solu.ibi certus fundus nō erat expreſſus : nec ibi relatio debet fieri ad tacitū p p ſuſpicionē ēſ miſſæ mali tiæ Bart.& Iaſ.

re.iu.l.quæ legata.& ſ.quādo dies le.ce.ſi uſufr.in fi.& ſ.de pig.l.ſi legati.& C.de condi.inſer. l.ſi uxor.& facit ʒ.de reg.iu.non omne.§.j.& infrà,de ſtip.ſer.l.fin.Sed contra.ʒ.de fideiuſ.ſi debitori.§.ſi filius. & ʒ. eod.l.quidam.in fi.ſed fuit ſubſecuta numeratio,unde eius tunc tēpus inſpicitur.ar.ʒ.de noua.l.cū enim.& ſ.de iure do.profectitia.§.pe. itē contra. ſ. man. ſi uerò non re. §. ſi filio. ubi ex mandato recepto.dum eſt in poteſtate, agit emancipatus.Sol.ut ibi. idem contra. ſ. eo.ſi rē meam. ſol. ut ibi.
r ¶ Non ueniunt fructus. ʒ niſi ſit lis conteſta. ut ſ. de uſur. uideamus. §. ſi actione Sed contra. ʒ.eo. ſi fundum. certo die. ſed illud intereſſe non conſiſtit in lucro captando: puta fructuum : ſed in damno uitando. ſcilicet quāti intereſt moram factam non eſſe: & ſic fructus ueniunt non ut fructus.uel ſubtilius dicitur:quia ibi non fundus ipſe ſed factū eſt in obligatione. ſcilicet ſimdum præſtari,unde agitur quanti intereſt. ſcilicet factam non eſſe moram in præſtando. ſed hic fundus ipſe eſt in obligatione: quia promiſit dari:& ſic non ueniunt fructus, qui erant tempore ſtip, & plenè dixi in d.§. ſi actione. Item contra ſ. de act.empt. l. Iulia. §. ſi fructibus, ſed ibi ; in emptione, quæ eſt bonæfidei : hic in ſtipulatione. uel melius ut no.d. §.ſi actione.ſecundum Ioan.& de acti.emp.datio.§.itē facit ſ.quę in frau.cre. l.ſi.§.ut fructus. Itē cōtra de rei uen.fructus pendentes.ſed hic 8 ſecti erant:uel ibi 9 ut ſint mei,nō ut mihi debiti:hic autē non ſunt,ut mihi debiti:quia non debentur.

S I procuratori.ʒ Competere.hoc in prætoriis : ut ʒ.de præto.ſi pu.l.v.in aliis non ſecundum quoſdam.uel dic in omnibus. 10 nā in prætoriis ēt ſi eſſet abſens dominus, acquireret ei : Itē hoc ualet in ſtipulatione,& datione cōcepta in perſona ſtipulātis procuratoris uel etiam in ſtipulatione tantum.ut ſ.de conſti.pecu.l.eum qui.§. Iul. & adde quod no.inſti.de inuti.ſtip.§.ſi quis alij.& ſupra,de ꝓc.l quod curator.& facit ſ.ſi quis cau.l.pe.

Q Voties.ʒ CASVS. Tu eras uenator:& ego etiam:ſic diligebamus canes:promiſiſti mihi unum canem,& cum ego peterem canem tuum uenatoriū,dixiſti,quod non intelligebas de cane latrabili: ſed quod dares mihi piſcem marinum,cum primū capi poſſet. quęritur quid iuris uirum debeā expectare,quod capiatur.uel dixiſti te intellexiſſe de ſydere cæleſti:quod tamē nunquam præſtari poteſt.certè erit interpretandū,quod promiſeris mihi canem latrabilē:quia aliter intelligendo ſtipulatio fieret inutilis.fortè enim nūquam poſſet capi piſcis ille marinus:nec ſydus celeſtē dare unquā poſſes:quare erit res in partem interpretanda,ut non pereat. Fran. Accur.
t ¶ Ambigua.ʒ uel propter æquiuocationem,uel propter amphibologiam uel compoſitionem,uel diuiſionem:uel generalitatē, uel con ſimilium,uel alternationem:ut per totum hūc titulum. Aequiuocatio eſt in dictione:ut cū una dictio æqualiter ſignificat plura:ut in hac dictione canis:quæ ſignificat marinū,latrabilē,& celeſtē ſydus amphibologia ſit in oratione,ut in hac oratiōe liber Ariſtotelis nam hęc duplex eſt ambigua.nam uno modo poteſt intelligi, quod ſit editus ab Ariſtotele,alio modo pōt intelligi 13 quod ſit proprius ipſius.uel in hoc exemplo,littus aratur.nam propriè ſignificat terram ſcindi, tranſumptiuè operam perdi.in compoſitione & diuiſione ponas exemplū in hac oratione:duo & tria ſunt quinque:ſecundū quod eſt diuiſa, eſt falſa.nam tunc intelligitur,quod duo ſunt quinque : & tria ſunt quinque quod eſt falſum.
v ¶ Tuto fit.ʒ ſi in uno cōſenſimus 14 debetur,ſcilicet ſi uerba fuerūt apta:aliàs nō ut ſ.de le.j.l.iiij.ſi cōſtat nos diſſenſiſſe,nil eſt ut ʒ.e. iter ſtipulantem.§.Stichum.ſi dubitetur de quo ſenſerit: ſi quidem poteſt ualere ſecūdum intellectum utriuſque, quia neuter Stichus eſt ſtipulatoris:datur electio ꝓmiſſori:ut ſ.eod.ſtipulatio iſta.§. in ſtipulationibus.ʒ & de re.du.l.cum quæritur.ſi non poteſt ſecundum intellectū utriuſque ualere:ualebit 15 ſecundū intellectū illius, qui pōt : ut hic

10 aliàs. 62.
† Not. initiū ſpectami. concor. iura alleg. per gl.optimam in c. dudum in pri. de ele. gl. eſt in c. j. §. itē circa. i uerbo legatorū . de col. in pragm. ſanct.
6 Placet Bar. Paul. & Alex.
† lib. 70.ad edict.
† lib. 74.ad edict.
7 Iſta eſt uera ſecundum Imo. Ale. & Ia.
8 Reprobatur ideo dic, q illa lex loquitur ſecūdum Bald. Imo.Alex. & Ia.
9 Iſta placet ſcribē.
10 Idem Ale. & Ia.
11 Malè loquitur glo. in hoc ſecundum Alexandrum.
12 Cū hac ſententia glo. tenent Bartol. & alij.
13 Vide gl. ſimilē in l. ſtipulatio iſta.§. in ſtipulationibus.ſ.eo.& diſtinctionem huius gl. ſequuntur,Imo.& Ia. hic.
14 Ver. eſt ſub.§. alterū.
15 Iſta gl. eſt de mente Bar.Pa. & Iaſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut quia alter est stipulatoris: uel q̃ dixi hodie decẽ Boñ. dari: & alter dicat sensisse de alia Bononia: secundum cuius intellectũ non posset ualere. & facit ℣. eod. l. qui ex plurib. & de re. du. l. quoties. & de leg. j. l. apud Iul. ℣. Seio. & ℣. eo. cõtinuus. ℣. j. & l. quicquid adstringẽdæ. & l. si mihi & Titio. ℣. si stipulatus. & supra. de reb. dub. ubi. & ℣. de regu. iur. l. semper.

¶ *In stipulationib. prætorijs simpliciter eõceptis uidetur quis promittere se curaturũ. Item in obligatione facti succedit obligatio ad interesse. Bartolus.*

¶ Idem.† LEX LXXXI.

QVoties quis aliũ sisti[a] promittit, ne adiicit pœnam[b] (puta, uel seruum[c] suum[d] uel hominem liberum[e]) quæritur, an cõmittatur stipulatio? Et Celsus ait, etsi non est huic stipulationi additum, nisi steterit, pœnam dari: id quanti interest sisti, contineri: & uerum est quod Celsus ait ℣, nam qui alium sisti promittit, hoc promittit, se acturum[h] ut stet.[i]

¶ *Aliquando stipulatio procuratoris refertur ad interesse domini Bartolus.*

¶ Si procurator sisti aliquem sine pœna stipulatus sit, potest defendi non suam, sed eius, cuius negotiũ gessit, utilitatẽ in[j] eam rẽ[k] deduxisse[l], idque fortius dicẽdum est, quanti ea res est, uideatur fuisse procuratoris. Franciscus.

a ¶ Sisti. ℣ in iudicio. Ro.
b ¶ Nec adiicit pœnam. ℣ si non steterit. Ro.
c ¶ Vel seruum. ℣ quibus casibus stipulatoris interest sisti, ut in criminalibus, & in possessione momẽtanea: & ſ. est Cæsaris seruus, uel etiam alias in causa noxali: ut ℣. ſ. ex noxa. causa aga. l. ij. ℣. j. aliàs non ut ℣. ſ. quis cau. l. quoties.
d ¶ Suum. ℣ scilicet promissoris.
e ¶ Liberum. ℣ scilicet sisti promittit.
f ¶ Contineri. ℣ colligitur ergo in obligatione interesse deduci, ubi factum promittebatur: ut ℣. ſiquis in ius no. non ie. l. fin. sic infrà, ré ra. ha. l. ſi procu. & l. in stip. & ℣. de euict. l. ſi ita quis. & not. supra de re iudic. ſiquis ab alio. ℣. fina.
g ¶ Ait. ℣ uidebatur factum alienum promittere: sed lex interpretatur proprium. & hoc est nam. qui &c. Accursius.
h ¶ Acturum. ℣ & ideo nisi ille steterit, ad interesse tenetur, cum magis suum factum quam alienum promisit. R.
i ¶ Vt stet. ℣ scilicet ille quem sisti promiserit. Accursius.
k ¶ Rem. ℣ id est in stipulationem. Accursius.
l ¶ Deduxisse. ℣ & ideo quanti interest domini, in ea stipulatione uenitur hic, & supra, ſiquis cau. l. ſi procurator. & facit ℣. de in lit. iuran. l. uideamus.

lib. 77. ad edict.

NEmo. ℣ CASVS. Stipulor à Titio hoc modo, Titij promitis mihi dare rẽ meã? an talis stipulatio valeat? Dicitur quod nõ. Si autẽ dico sic promittis centũ pro pretio talis fundi mei? talis stipulatio valet. Itẽ possum sic stipulari: ꝓmittis mihi restituere talẽ equũ meum quẽ detines? ¶ Si post moram. ℣ Promisi tibi hominẽ Stichũ conuenisti me in iudicio ut tibi solueré: & litem ex cõtestatus Stichus moritur, quæritur, an mihi tenearis. Respõdetur quod sic, ac ſi Stichus adhuc uiueret. & in fine declarat quis uideatur moram facere. nã ille qui plus diligit litigare quam soluere quod debet. Franciscus.
m ¶ Stipulatur. ℣ scilicet purè. sed sub condi. potest: ut ℣. eod. ſi rem meam. & dari: ut ℣. eo. ubi autem. in fin. & ℣. usufru. quemadmodũ cau. l. fin. in fin. & ℣. eod. l. scire. in fine.
n ¶ Restitui. ℣ scilicet de facto: ut ℣. eo. l. ſi rem. Accursius.
o ¶ Videor. ℣ propter possessionem.
p ¶ Homo. ℣ non periturus. eodem modo penes stipulantẽ, aliàs cõtra ℣. de consti. pecu. l. ſi duo M. sed Ioan. ℣ contra.
q ¶ Decesserit. ℣ mora non purgatur: ut ℣. eo. interdum. ℣. ſi.
r ¶ Si homo uiueret. ℣ nam adhuc potest petitus ℣. eo. ſi seruum. ℣. ſi.
s ¶ Litigare. ℣ intuste. aliàs secus. ut ℣. de peti. hære. illud. & ℣. de usu. l. ſiquis solutioni. & ℣. de re iu. l. qui fine. quæ sunt contra. Accursius.

† Ista opinio. fol. est uera & cõis secundum Bartol. & alios mod. ¶ Nter stipulantem. ℣ CASVS. Hæc lex in principio suo nihil aliud dicit quam hoc, quod scilicet nemo potest alteri stipulari: quia uerba stipulationũ debent proferri inter præsentes: & sic negotium, id est stipulatio sit inter præsentes. ¶ Et qui spondet. ℣ Promisi tibi quod dolus malus aberit ab aliqua re inter nos acta, & sic te stipulante promisi, promitto tibi quod dolus malus abest, & abfuturus est, quæritur, quid promisisse uidear, an de meo, dolo solummodo. an etiam de alieno? Respondetur, hęc stipulatio comprehendit nõ tantũ quod dolus meus absit, sed quod curare debeam etiã quod dolus alterius huic rei non interueniat. Idem dicit esse in illa stipulatione, habere licere, & in illa, neque per te, neque per hæredem tuum fieri. scilicet quin mihi ire agere liceat.

† Propo natur.

¶ Stichum. ℣ Habebas duos seruos Stichos unum albũ aliũ nigrũ: stipulatus sum à te Stichum simpliciter, non exprimendo nigrum, neque album: petij à te Stichum albũ, qui melior erat tu dixisti te sensisse de nigro, & nõ de albo: nec potest constare de quo senserimus. quæritur, utrum stipulatio ualeat? Et respondetur quod talis stipulatio est inutilis, propterea quòd nõ consensimus in unam rem. Secus est in iudicio. nam retento eodẽ themate si petiero per libellum, uel simplici petitione Stichum, nõ addendo uel exprimẽdo album, uel nigrum: certè stabitur dicto meo, qui sum actor de quo senserim. & ratio est: quia stipulationes quæ fiunt extra iudicium: fiunt uoluntate partium. & utriusque consensu. si ergo consensus deficit, nõ ualet stipulatio. Sed iudicia reddunt ur in inuitos. & necesse est quod steẽ dicto actoris: quia reus semper negaret de illo quem dicit actor, sensisse: est enim propriũ reorũ semper fugere. ¶ Si stipulãte. ℣ Titius stipulatur à Mæuio hoc modo promittis mihi dare Stichum aut Pamphilũ. Mæuius respondet animo dissentiendi, promitto Pamphilũ. quæritur, an Mæuius teneatur Respon. quod nõ. Sed quid? Idem Titius stipuiat à Mæuio, promittis mihi xx. aut x. Mæuius respondet promitto decẽ an teneatur in decẽ? respon. quod sic: & ratio differentiæ est inter stipulationes specierum & summarũ: quia ſ summis semper intelligimus esse promissum, quod minus est: decem autem minus sunt quam xx.

lib. 78 de edict.

¶ Itẽ si ego. ℣ Stipulatus es à Titio sic, promittis mihi Stichũ. & promittis mihi Pamphilum? Titius respondet promitto Stichum. quæritus, an teneatur pro Sticho. dicit quod sic: quia tot sunt stipulationes quot res deductæ in stipulationem: ergo si ad unã respondetur, ualet stipulatio. ¶ Sacram rem. ℣ In hoc ſ. usque ad ſ. ſi rẽ. est prolixior textus & clarior quã casus poni posset: & procedit per pulchra argumẽta, quæ confirmat per exempla clarissima: quare uideatur textus, qui facilimus est.

¶ Si rem. ℣ Promisisti mihi equum talem ex causa donationis. postea legatus est mihi equus iste, & sic sunt hic duæ causę lucrativæ. scilicet donatio & legatum. quæritur hic, cum acquisieuerim equum istum ex causa legati lucrativa, nunquid euanescit prima stipulatio? Respond. quod sic. Idem est ſi hæres fuero domino illius rei, quæ mihi promissa est p ipsum dominũ. usque ibi, ſ. ſi uero. Sed ponamus quod dominus illius rei mihi promissæ me instituat hæredem: sed tamen illam rem à me legauit alteri: & sic nõ est apud me remansura. Certè hoc casu nõ euanescit stipulatio: & intellige quãdo sum institutus in parte hæres quia ſ. in totum, non est contra quem agere possem bene aduertendo ad literam. aliter enim textus stare non posset: caderet enim casus in impossibile. Idẽ est & ſi sit legata sub cõditione. ratio: quia licet ipse debitor dedisset, quę est legata sub conditione, certe non esset liberatus: ſi autem defecerit conditio, & res penes eum remãserit, euanescit petitio.

¶ Stichum. ℣ Stipulatus sum à te Stichum qui forte mortuus erat. an ualeat talis stipulatio? & distinguitur: aut tu eras in illo casu ut mihi tenereris etiam mortuo Sticho: quia eum forte mihi surripueras: & tunc etiam mortuo Sticho mihi teneris: quia semper fur est in mora, aut eum simpliciter sum à te stipulatus, causa emptionis uel donationis. tunc enim ſi mortuus erat tempore stipulationis uel post, ante tamen morã: non teneris mihi: quia mortuo homine promisso ante moram promissoris, liberatur promissor.

¶ Si quis. ℣ Ancilla Titij cõmisit noxã cõtra me: cõueni Titiũ noxali actione, qui promisit ancillã, quæ prægnans tũc erat, sistere in iudicio ista ancilla interim peperit: postea sistitur per dominum, quæritur, an rectè sistatur & respõdeẽ quod sic. h. d. hæc tota. l. usque ad eius ſi. Frã. ¶ Negotium. ℣ id est pacto negotium constituitur, id est constitui debet. Ir.

Non

a ¶ Non obligatur. ℣ ipse, nec ille quem daturum uel facturum promisit. Accursius.
b ¶ Quemque. ℣ idem in constituta pecunia: ut supra, de cõsti. pecu. l. eum qui ſ. sed siquis. & facit infrà, de fideiuſ. sicut reus. & supra, de inter. act. ſi fine. ſ. j.
c ¶ Abnutiuum. ℣ id est abnegatiuũ: hoc est non à se iolo dolum abesse: sed curaturum &c. uel secundum M. id est nõ solum annuit dolum à se abesse, sed ab alio: & in idem recidit cum prima.
d ¶ Dolus malus. ℣ idcirco obligatur subaudi.
e ¶ Habere licere. ℣ uidetur contra. ſ. eod. stipulatio ista. ſ. sed siquis promittat. & ſ. quæritum. ibi, quare & ſi perseuerauerit &c. ubi dicitur quod pro extraneis nõ tenetur. solutio: hic præcesserit contractus, in quo talia ueniebant iure cõtractus etiã extraneo euincente. ibi non: ut no. ſ. de act. em. l. emptorem. ſ. qui autẽ. uel hic tenetur de aliis, quos prohibere potest ibi non poterat prohibere. ar. ſ. lo. ſi fundus. uel secũdũ M. refert promitto simpliciter habere li. & tunc obtinet quod hic: qđ etiã de extraneis tenetur. an expressim per me & per alios habere li. & tunc sit simplex abnutiuum: ut in contra. uel secundũ Ioã. non cõmittitur stipulatio: ut ibi scilicet propter factũ promissoris uel hæredis alio ſ. euincente, committitur tamen ideo, quia non curauit hoc non effici: ut hic, uel dic quod dicitur idemque in illis stipulationibus &c. referri ad prin. legis. scilicet quod alius p alio promittens nõ obligatur: uel hic promisit se curaturũ, quod alij sineret habere licere. item in eo quod præcedit dolum malũ &c. est contra. ſ. eo. stipulatio ista. ſ. ſi quis dolũ. Sol. ut dixi in antepe. & ult. fol. præcedentis contrarii: uel ut in ſ. cunda & tertia. & facit ℣. iudi. fol. l. nouissima. & ſ. eo. in illa stip. per te. & supra, loca. l. in lege. Accursius.
f ¶ Per te. ℣ scilicet Titium. Accursius.
g ¶ Fiat. ℣ domus à Seio quam promiserat mihi facere.
h ¶ Nihil actum. ℣ ut ℣. eo. l. cõtinuus. ℣. j. & arg. ℣. de contrahen. em. in uẽditionibus. & ſ. tit. j. l. in omnibus. sed cõtra. in eo. tit. de cõtrahẽ. emp. ſi in emptione. in prin. sed ibi accedebat uẽditioni: hic principaliter promittebatur. Vel hic constabat dissensisse: ibi nõ. & adde distinctionem quam no. ſ. eo. l. quoties. Accursius.
i ¶ Existimauit. ℣ sed male. Accur.
k ¶ Sed hic. ℣ id est in iudicijs. Accursius.
l ¶ Nam stipulatio. ℣ ratio differentiæ. Accursius.
m ¶ In inuitum. ℣ facit ℣. de procu. l. neque fœmina. & l. ſi reus.
n ¶ Actori. ℣ uincenti, & declarare uolenti: aliàs nulla fieret ei condemnatio: ut supra, de rei uendi. idem Pomponius ferì. ſi frumentũ. ℣. final. & facit supra, de iudi. solemus. & lege, ſiquis intentione. & C. de anna. exceptio. l. fina.
o ¶ Alioquin. ℣ si non stemus dicto actoris. Accur.
p ¶ Semper. ℣ scilicet in re dubia.
q ¶ Si stipulante me Stichum aut Pamphilum. ℣ & sic est stipulatio alternatiua.
r ¶ Spoponderis. ℣ animo dissentiendi.
s ¶ Non teneri. ℣ secus in legatis. argu. ℣. de auro. & argen. lega. l. qui lancem. secundum. quosdam. sed diuersus est casus. Accur.
t ¶ Diuersa causa est summarum. ℣ hic enim licet diuersitas respõsionis non placeat: illico tamẽ stipulatio tenet, secundum Azo. Accur.
v ¶ Quod minus est. ℣ & apparet ex uerbis: at in speciebus nõ apparet: quia & si unus sit uilior, potest tamẽ esse soluẽti & eligẽti utilior.

† Animi uitium.

† Idem B. P. & Alex. non tamen cõgruit literæ secundum Ias.

† Ista est uera ſ. se secũdũ Bart. Ang. de Per. & Alex. & Ias.

† Nihil est secundum Bart. Pau. & Ias.

† Istam so. iungas cũ præcedẽtibus & erit uerissima B. Ange. Imo. & Alex.

† Dissimulat Bar. & Ia.

† Ista non habet dubium. secũdum Bart.

† Et bene secundum Barto.

† Et male Barto.

† Idem B. Ale. & Ia.

† Dissimulat prædictis.

turum facturumue eum, non obligatur[a]. nam de se quemque[b] promittere oportet. ¶ Et qui spondet dolum malũ abesse, absturũque esse, non simplex[c] abnutiuũ[c] spondet: sed curaturum se, ut dolus malus[d] absit. Idemque in illis stipulationibus, Habere[e] licere. item, Neque per te[f], neque per hæredem tuum fieri, quo minus fiat[g].

¶ *Dissensus utiiat stipulationem, sed non iudicium. Bartolus.*

¶ Si Stichũ stipulatus de alio sentiam, tu de alio, nihil actum[h] erit. quod & in iudiciis Aristo existimauit[i]. Sed hic[k] magis est, ut is petitus uideatur, de quo actor senserit. Nam stipulatio[l] ex utriusque consensu ualet: iudicium autem etiam in inuitũ[m] redditur: & ideo potius actori[n] credẽdum est: alioquin[o] semper[p] negabit reus se cõsensisse.

¶ *Si alternatiuè interroganti respondeat de uno, uitiat stipulatio in specie; licet secus in summis ité secus si præcedat interrogatio copulatiua. Bartolus.*

¶ Si stipulante[q] me Stichum aut Pamphilum, tu unum daturum te spoponderis[r], constat non teneri[s] te, nec ad interrogatum esse responsum. Diuersa causa est summarum[t]: ueluti, Decem aut uigiti dare spondes? hic enim & ſi decem spoponderis, rectè respõsum est: quia semper ī summis id quod minus est[u], sponderi uidetur. Itẽ, ſi ego plures res stipuler, Stichum putà & Pamphilum[x]: licet unum spoponderis, teneris. uideris enī ad unam ex duabus[y] stipulationibus respondisse.

¶ *Si res à cõmercio cõmuni eximat super ea obligatio nõ cõtrahit, & cõtracta extinguitur: nec reuiuiscit, ipedimẽto cessãte. secus, si fructus nati perirẽtrant si nauis reparãdi animo dissoluat. tũc enim obligatio nõ extinguit, sed cessat: ideo reassumit esse actum impedimento cessante. Bar.*

¶ Sacram rem uel religiosam, uel usibus publicis in perpetuum relictam (ut forum aut basilicam) aut hominem liberum inutiliter stipulor[z]: quamuis res sacra profana fieri, aut usibus publicis relicta in priuatos usus reuerti, & ex libero seruus fieri[a] potest. Nã & cum[a] quis rẽ profanam[b], aut Stichum[c] dare promisit, liberatur, si sine facto[d] eius res[e] sacra esse cœperit, aut Stichus ad libertatem peruenerit: nec reuocantur in obligationẽ, si rursus[f] lege aliqua, & res sacra profana esse cœperit, & Stichus ex libero[g] seruus effectus[h] sit: quoniam quidem[i] una atque eadem causa[k] & liberãdi, & obligandi esset, quod aut dari nõ possit[m] aut dari possit. Nam & si nauẽ[o], quã spoponderit[p] dominus dissoluerit[q], & iisdem tabulis compegerit quia eadem nauis esset, incipiet

† Ista cõmuniter tenetur secũdum Alex.

† aliàs fit.

† Ista est falsa secundum Ias.

† Ista approbatur per Christo. de Castel. & Ia.

† aliàs fit.

† aliàs pos fit.

a ¶ Et cum. ℣ uerè prædictæ causæ impediunt obligationem nam eædem inducunt liberationem obligationis iam constitutæ.
b ¶ Profanam. ℣ scilicet alienam.
c ¶ Stichum. ℣ scilicet alienum. quod dic ut ℣. eod. ſi seruum. ℣. j. & ij. Accursius.
d ¶ Facto. ℣ largè culpa & mora accepta.
e ¶ Res. ℣ ſ. promissa.
f ¶ Si rursus. ℣ ſi id est quamuis.
g ¶ Ex libero. ℣ ut ℣. de sol. qui res. ℣. aream. & insti. de inuti. stipu. ℣. j. & facit infrà, eo. l. liber homo. & de ſo. l. ſi mihi alienum. & de adi. leg. ſi seruus in fi. Sed cõtra ℣. de leg. iij. ſi chorus. ℣. ſi. sed ibi tunc culpa hæredis: quia seruum manumisit. & quod dicit ibi in contrario quod seruus factus petitur, expone. id est æstimatio propter moram uel culpam hæredis. alij quod aliud in legato quam in stipulatione.
h ¶ Effectus sit. ℣ quod quibus modis cõtingat, dic ut instit. de iure perso. ℣. penul.
i ¶ Quidem. ℣ contra uidebatur in superioribus casibus: quia cessante causa, cessat effectus: & huiusmodi rationis est ꝓbatio, quod posteà sequit: nam & si nauem &c. & pro quo &c. & sed hic non tenet hæc regula scilicet cessante causa. &c. propter rationẽ hic positam, dic ergo quod non renocãtur propter hãc rationẽ. scilicet quoniã &c. & secũdum hoc dic una causa esset liberandi. scilicet omnino re facta sacra: & sic oportet transiri de nõ esse ad esse: secus in naui, & uino: quia ibi transitur de esse ad plus esse. uel dic aliter, non reuocãtur in obligationem scilicet hac ratione allegata, quoniam &c. & hæc non est bona ratio quare debeat reuocari, & sic est ratio remotiua.
k ¶ Eadem causa. ℣ contraria: ut ℣. de do. inter uirum & uxo. l. mortis suæ. uel eadẽ cessans. Azo. uel, id est rei mutuatio, secũdũ Alex. Acc.
l ¶ Obligandi. ℣ quod possit dari. Accur.
m ¶ Nõ possit. ℣ & sic liberatur promissor qa sit liber seruus factus.
n ¶ Aut dari possit. ℣ & sic teneatur promissor. R. & sic redde singula singulis.
o ¶ Et si nauem. ℣ nunc inducit similia. propter quæ uidetur res sacra facta profana redire in obligationem sicut nauis facta & refecta. uel est rationis prædictæ remotiuæ ꝓbatio. q. d. merito ob dictã causam, quia dicitur cessante causa cessare effectum, uidetur obligatio reductinam & redit in nauí & fructibus propter eandem rationem: & hoc est, nam &c.
p ¶ Spoponderit. ℣ non dominus.
q ¶ Dissoluerit. ℣ eo proposito ut eam reficiat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Obligari.ʒvt ff.eo.§.& nauis.in fin.Accursius.
b ¶ Centum amphoras.ʒnon adiiciendo,quod ibi natum erit:vt §. de triti.uino & oleo.l.cū certus:& de cōtrahē.emp.lege , si debitor.§. ueriſimile. ó sunt cōtra.& facit §.de an. leg.lege , legatum est.§.vini. & supra,quādo dies leg.ce.firmio.& §.de ali.& cib.le.Lucius. & ff.de stipu.ſer. l. usufruct. & §.de cōdi.& de.l.j. §.fi.
c ¶ Cessaturā.ʒ non ante extinguitur. sic & §.eod.l.ij. in.fi.j.respō. & sic egregie & proprie dicit.
d ¶ Sed hæc.ʒrespō. & remouet prædictam ex similibus inductam ꝓbationē , & assignat in eisdē diſsimilitudinē.oīēdit nāque quod liberū hominem itipu lari nó possumus cùm seruus erit, uel rem sacram cū erit profana: sed nauē cum erit refecta sic, uel uinū, quod nascetur in tua uinea vsq; ad x. an. causſam horū triplicē assignat: quia ea , quæ natura sui possibilia sunt , deducuntur: quæ possibilitas non est in libero homine uel re sacra, sed naue & fructu sic. Ité quia aduersam fortunā &c. Item quia uinū in genere , homo in specie promittitur.
e ¶ Liber homo.ʒ id est seruus qui est effectus liber. Accur.
f ¶ Promiſſus.ʒ qđ uidetur esse in superiori casu eo facto libero.
g ¶ Dare.ʒ quod est in naue & fructibus secus: vt si dicam, promittis nauem cum erit refecta.
h ¶ Præsentis.ʒ Prima ratio differentię.
i ¶ Possibilia sunt.ʒ quæ possibilitas hic non reperitur.Ac.
k ¶ Vini autē.ʒ hæc est ratio secundæ differentiæ: uel aliqm assignat diſsimilitudinem in fructibus.Accur.
l ¶ Videmur.ʒ ſupradicto casu. Ir. ideoque non liberatur promissor uini , ut promissor hominis eo producto ad libertatem:quia hic in specie, ibi in genere stipulatur.genus autem perire non potest:ut §.ad l.Fal.l. in ratione.§.incerte. Accursius.
m ¶ Tempus.ʒ quando nascetur.
n ¶ Casum.ʒ hæc est ratio tertia. Accursius.
o ¶ Neque naturale est.ʒ quandoque contra: ut §. de fideicom.li. l. generaliter.§.ſi homini.& facit §.de contrah.empt.l.ſi in emptione.§. liberum.
p ¶ Possunt.ʒin tempore,quo conficitur stipulatio natura uel iure non impediente:ad quod est ff.de stip.ſeruo.l. ususfr. in fi., & insti. de inuti.stipu.in princ.
q ¶ Mente.ʒ aliam diſsimilitudinem assignat in naui ab homine, in quo non distinguitur qua mente manumittatur.ad cuius diſsimilitudinis probationē inducit de domo:& hæc est , sicuti de ædibus &c. non tamē est omnino simile ei quod dicit de naui, id quod inducit de domo.unde subiicit:sed ſi usque &c.Alii ut M.dicūt aliud esse in naui quam in hominē sed certè idem in naui dici potest quandoq;. sed certè tunc non esset bonum simile quod sequitur de domo,ibi, sicuti &c. porro licet alia sit domus in ueritate ut hic , tamē in utilitate eadem intelligitur , scilicet quo ad seruitutes ne pereant: ut supra, de seruitu.urba.prędi.lege,seruitutes.§.ſi ſublatum. Sed ne quis putaret inutile inquirere an sit eadem nauis uel domus,remouet dicens , hic tractatus etiā ad prætorias &c. ut euenit in ſtipulatione fructuaria & facit supra,quibus ꝓdis ususfruct.amit.quid tamen. §.j.& §.in nauis. & de le.iij.l.lana.§.naue.& de iudi.proponebatur.& ff.de ſo.l.qui res. §.aream.Accursius.

† Dare spondes?

† Videntur.

obligari [z]. Pro quo & illud dici, posse Pædius scribit, Si stipulatus fuero ex fundo centum amphoras [b] vini, expectare debeo donec nascatur:& ſi natū, sine culpa promissoris consumptum sit , rursus expectare debeo , donec iterū nascatur,darive possit:& per has vices aut cessaturam [c], aut valituram stipulationem. Sed hæc [d] diſsimilia sunt. Adeò enim cùm liber homo [e] promiſſus [f] est,seruitutis tēpus expectandū non est, vt ne hęc quidem stipulatio de homine libero probanda sit,Illum, cum seruus esse cœperit,dare [g] spondes? item Eum locum cum ex sacro religioſove profanus esse cœperit † dari? quia nec præsentis [h] obligationē tēporis recipere potest: & ea duntaxat , quæ natura sui possibilia sunt [i], deducuntur in obligationem.Vini autem [k] non speciē,sed genus stipulari † videmur [l]: & tacitè in ea tēpus [m] continetur.Homo liber cera specie continetur: & casum [n] aduersàmque fortunā expectari hominis liberi,neque ciuile,neque naturale est [o].Nam de iis rebus negotium rectè gerimus quæ subiici vſibus,dominióq; nostro statim possunt [p]. Et nauis ſi hac mente [q] resoluta est,vt ad aliū vſum tabulæ destinarentur, licet mutato consilio perficiatur [r]: tamen & perempta prior nauis , & hæc alia [s] dicenda est. Sed ſi resiciendæ nauis causa omnes tabulæ refixæ [t] sint , nondum intercidisse nauis videtur: & compoſitis rursùm tabulis, eadem nauis esse incipit: ſicuti de ędibus [u] depoſitatrigna ea mente , vt † reponantur , ædium sunt [x]. Sed ſi vsque ad aream depoſita sint [y],licet eadem materia restituatur , alia erit [z]. ¶ Hic tractatus [a] etiam ad prætorias ſtipulationes pertinet , quibus de restituenda [b] re cauetur,& an eadem res sit quęritur.

¶ Duæ causæ lucratiuæ non possunt concurrere circa eandem rem , nisi una sit reuocabilis.Bartolus.

¶ Si rem , quam ex causa lucratiua [c] stipulatus ſim,nactus fuero ex causa lucratiua [d] , euaneſcit ſtipulatio.Sed & ſi hæres extitero † domino [e] rei , extinguitur ſtipulatio [f]. ¶ Si verò à me hærede [g] defunctus [h] eam legauerit [i], potest agi ex ſtipulatu [k].Idemque [l] est , & ſi sub conditione legata sit: quia & ſi ipse [m] debitor [n] rem sub conditione legatam [o] dediſſet [p] , non liberaretur [q]. ſed ſi conditione deficiente remanſerit, [r] † penes me petitio [s] infirmabitur.

¶ Res perempta post mortem potest condici : & in ſtipulationem deduci.b.d.Bartolus.

¶ Stichum [t] qui deceſsit, ſi ſtipuler,ſi quidem condici [u] etiam mortuus potest , ut furi [x] , utiliter me ſtipulatum Sabinus ait. Si verò ex aliis causis [y],inutiliter: quia & ſi qui debeo recipere rem ex ſtipulatione.

[z] ¶ Depoſita sint.ʒut §. de contrahen. emp. l.granaria.in fin.
[a] ¶ Alia erit. ʒ hoc in domo ſpeciale , quia area est pars domus. Azo. ſed hic uidetur magis ratio in contrarium.
[b] ¶ Tractatus. ʒ ſed ne quis putaret esse inutile hoc inquirere sit eadem domus uel nauis: remouet dicēs, hic tractatus , ſcilicet qui dictus est de naui & de domo ſcilicet.
[c] ¶ De restituenda.ʒ proprietario à fructuario cum ususfructus relictus erat uel promiſſus erat sub conditione: qua pendente ſi proprietarius domum depoſuerit , ut dictū est ſcilicet: quæri ſolet, an eadem res ſit , an alia, vt proinde sciatur, an ad rem ipſam,an ad interesse teneri debeat quaſi dolo deſiſſet poſſidere: ut sic ad exhibendum teneatur . M. ad quod est ſuprà , qui. mo. usufruct. amit. l. repeti. §. fin. uel dic rectè ut ſuprà , usufru. quemad.ca.l.j.
[d] ¶ Lucratiua. ʒ puta ex donatione.
[e] ¶ Lucratiua.ʒ puta ex legato.
[f] ¶ Domino.ʒ ſcilicet eius rei , quā erat ſtipulatus ab alio.
[g] ¶ Stipulatio.ʒ quia &c. ut inſtitu. de leg. §. ſi eadem res . & ſuprà , titu j. omnes.& de lega.j. ſi ſeruus. §. ij. & §. Stichum. & infrà de ſol.quoties. & de noua. lege.fundum.
[h] ¶ Hærede.ʒ ſcilicet

Area pars domus dicitur.

† Deponantur.

† P.F. Domino.

† In P. F desunt hęc penes me.

[h] ¶ Defunctus.ʒ qui dominus rei fuerat.
[i] ¶ Legauit.ʒ puta ut differat à ſequenti. Accurſius.
[k] ¶ Ex ſtipulatu.ʒ contra eum qui promiſit ex causa lucratiua: quia non vī mihi quæſita res quæ penes me remāſura nō sit. ad quod est ff. de fur.à Titio.& no.de perſeuerātia ad quod est §.de le. j. nō quocūq;
[l] ¶ Idemque est.ʒ ut poſsit agi ex ſtipulatu.
[m] ¶ Et ſi ipſe.ʒ meritò hæredi re debita sub conditione ab eo legata poterit agi contra promiſſorē ex ſtipulatu : quia etiā ſi ipſe debitor, qui est hæres,rē à ſe promiſſam ita legatā ſtipulatori ſoluat nō liberatur,multò magis ergo& ſi nō ſoluat.& hoc ē ga & ſi ipſe ſoluēdo &c.
[n] ¶ Debitor.ʒ Qui est hæres.Accurſius.
[o] ¶ Legatam.ʒ ſcilicet à ſe.
[p] ¶ Dediſſet.ʒ ſcilicet creditori.Accurſius.
[q] ¶ Non liberaretur.ʒ quia exiſtente conditione legati mea creditoris ſcilicet esse deſiit.M.& ideo ſtatim ago:ut ff.de ſolu.cum quis.§.qui hominem.
[r] ¶ Remanſerit.ʒ ſcilicet penes ſtipulatorem cui ſoluta est. Accur.
[s] ¶ Petitio.ʒ ex ſtipulatu contra promiſſorem.& facit §. de condi.in de.l.ſub conditione.
[t] ¶ Stichum.ʒ ſi ſtipulor tradi,non dari:quia meus erat:ut dixi §.eo. ſcire.§.fi.Accurſius.
[u] ¶ Condici.ʒ quod potest fieri mortuo eo post moram : ut ſuprà, de conſti.pe.l.promiſſor Stichi.aliàs non ualet:ut §.eo.ſcire.§.fin. Accur.
[x] ¶ Vt furi.ʒ quia ſemper est in mora: & mora trahit ad ſe periculum ante nouationem.ad quod est §.de condi.fur.l.penul.& fi.
[y] ¶ Ex aliis causis.ʒ mora uera uel præſumpta no interueniēte. Ac.

Idem

Morosus & fur assimilantur.

a ¶ Idem dicitur.ʒ ut ualeāt ſtipulatio. Accurſius.
b ¶ Facta.ʒ No. aſsimilari morosum & furē, quod facit ad interitū: ut no.§.eo.cum filius §.fi.& facit §. de iureiur.eum qui.§.j.& quod ibi no.§.de contrahen.ſtip.l.non moriturum. Accurſius.
c ¶ Defunctum.ʒ ſeruum. Accurſius.
d ¶ Stipuler. ʒ animo purgandi moram. M.quæ nó placet, imò æſtimatio debetur: & non purgatur mora. Accurſius.
e ¶ Promiſerit. ʒ ut dominus noxali cōueniens.
f ¶ Prægnans erat. ʒ quæ habet exceptionē ut §.ſi q.s cau.l.iij.§. ij. & facit ſuprà, ſi ex noxa. causa aga.l.j §.j. & ſi quis cau.l. ſiquis quē quam.
g ¶ Intelligitur. ʒ & ideo non tenetur ex ea ſtipulatione.& facit ff.de ſol. ſi mihi.decem Accurſius.

† lib.74. ad edict. † uid.Angelū de ubal. hic nu. 46. qui ponit nouū itell.

SI Idem† LEX LXXXIIII.
Insulam [a] SVS. Promiſiſti mihi facere inſulam intra duos annos:tu permiſiſti tranſire unum annum : ita quod non potes amplius intra tēpus promiſſum ædificare, quæritur, utrū posſis moram purgare. Diſtinguitur. aut ego ſum litem conteſtatus contra te:& non potes amplius te purgare à mora. aut non ſum adhuc litem conteſtatus: & tūc ædificando potes morā purgare. Franciſcus.
h ¶ Si inſulam. ʒ id est domum i mari,quæ est quaſi inſula:& dicitur inſula quaſi in ſalo.id est in ſalso poſita ſecundum Iſidorum.
i ¶ Non ſim.ʒ ſi nihil intereſſet mea: ut infra,eodem ſi ita quis promiſerit. §. Seia. & facit ſuprà , de penu leg. lege prima, in fi. j. reſpon.& ſuprà, man. ſi hominem. & de cōſt. pe.ſed & ſi alia.& ſuprà,eodem,interdū.§. fin.& lege exiſtimo.§.ſi.& lege,qui Romæ.§.item quæro.& infrà,iudi.ſolu.cum quærebatur §. proinde.& infrà,eodem,ſi ſeruum.§.ſequitur.ſed contrà. ſup.eodem, ſtipulationes non diui.§. planè.Sol. ibi fuit pœna appoſita.hic non. uel ſecundum M.illa trahitur ad iſtam.

† lib.75.ad edict.

¶ aliàs partis executionem.

k ¶ Placet. ʒ quaſi mora purgata.
l ¶ Si ędifices.ʒ ad hoc ut libereris à præſtatione intereſſe.ſic & quā do ius meum est factum deterius:ut dixi. hoc autem fallit §. de publi. l.hoc edicto in princip.

IN exceptione.ʒCASVS. Iſta est pulchra & elegans lex,& ponit quatuor ſpecies obligationū. Nam prima ſpecies est ſiue executio, quādo res deducta in ſtipulatione potest peti diuiſim.exemplum ponitur ibi in §. Prima ſpecies,& est quando pecunia promittitur.ratio est:quia ſtipulatore mortuo quilibet hæres peteret pro parte ſua hæreditaria:uel promiſſore mortuo à ſingulis hæredibus exigi poterit pro parte hæreditaria. Secūda ſpecies est quādo res deducta in ſtipulationē nō potest diuidi:ut cum opus teſtator iuſſerit fieri:quia quilibet hęres tenetur inſolidū.usque ibi.§. quod ſi ſtipulatus. Ponit exemplum primæ ſpeciei, non ſecundæ:& dicit ad confirmationem primi dicti:quia ſi Titius promittit Seio per ſe aut per hæredem ſuum non fieri,quo minus ei ire agere liceat:& ſi aduerſus ea factum fuerit ,pœnam promittit Titius:moritur ipſe Titius relictis pluribus hæredib. unus eorum prohibet Seiū ire agere.certè propter unius prohibitionem cæteri cohæredes omnes tenentur ille tamen qui prohibuit,tenetur cæteris cohæredibus ideo,quia uenit contra promiſſum. Secunda ſpecies est huic primæ directæ contraria,ſcilicet quando totum peti neceſſe est:nec diuiſionem recipit executio obligationis:ut quādo teſtator præcipit fieri per hęredes ſuos aliquod opus alicui. Nā executio obligationis non potest diuidi in partes:id est effectus operis. Est tertia ſpecies quādo res in parte peti potest:ſed nó pōt nisi tota ſimul ſolui.exemplum Titius promiſit mihi hominem incertū, moritur relictis tribus hæredibus.possum à quolibet partē hominis petere : ſed ſolui non potest nisi totus ab uno,ut liberetur : quamobrem ſi cæteri ſoluant aliàs partes hominis,bene est.ſi nō iſte qui partem ſuam ſoluit, cōuenietur pro reliquis partibus. Est & quarta ſpecies, quā do aliquid quod promiſſum est, petendum est inſolidum: tamen ſolutio potest diuidi. exemplum,Titius uendidit mihi fundum, & promiſit de euict. moritur relictis tribus uel pluribus hæredibus.uenit quidam tertius qui vult fundum à me euincere. de iure debeo denuntiare omnibus hæredibus ut me defendere ueniant. ſi tamen euictus fuerit à me fundus : quilibet hæredum ſoluendo pro parte liberabitur. usque ibi, Item ſi iſtud est exemplum tertiæ partis: & ſatis clarum.uide tex.

† ad hunc tex.uid. Alcia.in l.iiij. §.cato. nu. 215.ſuprà. eo. & ibid. per Bologn. nu. 76.

¶ Quicunque. ʒ Titius promiſit mihi centum ſub conditoine, ſi Seius ad nundinas veniret , uidens iſte Titius uerſutus homo, quod Seius uenire uel let ad nundinas, & ſic impleretur conditio : dolosè perſuaſit Seio ne iret ad nundinas. quæritur, an nihilominus mihi teeneatur ipſe Titius in centum: Reſpōdetur quod ſic : quia per ipſum ſtetit quo minus conditio impleretur. Franciſ.
m ¶ Quatuor cauſſas esſe.ʒ formales inſtituendo & exigendo, ſecundum quam formam debet peti & exigi.M.
n ¶ Pecuniæ certæ.ʒ idem in certa ſpecie promiſſa,ut Stichum.

† ad hunc tex.uid.intel. per Butig.in l.iiij. §.cato. nu. 158.ſ.eo.

ad promiſſorem pecuniæ [n] certæ: nam & petitio & ſolutio ad portiones hæreditarias ſpectant [o].

¶ Secūda [p] ad opus quod teſtator fieri iuſſerit [q]nam ſinguli hæredes inſolidum tenentur : quia operis effectus ī partes ſcindi nō potest.

¶ Quod ſi ſtipulatus [r] † fuero p te hęredemuè tuū nō fieri quò minus eam [s],agam [t] & ſi aduerſus ea factum ſit,tantū dari, [u] & unus ex pluribus hæredibus promiſſoris me prohibeat, uerior est ſententia exiſtimantium unius facto omnes teneri:quoniam licet ab uno prohibear:non tamen in partē prohibeor:ſed cæteris familiæ erciſcundæ iudicio ſarciet [x] damnum.

¶ Obligatio generalis & alternatiua est diuidua quo ad ſolutionem Bartolus.

¶ Pro parte † autē peti, ſolui aūt niſi totum [y] non potest, ueluti cū ſtipulatus ſum hominē incertum. nā petitio eius ſcinditur:ſolui autem niſi † inſolidum non potest [z] alioquin in diuerſis hominibus rectè partes ſoluerentur [a]:quod nó potuit defunctus facere: ne quod ſtipulatus ſim, † non conſequar [b]. Idem iuris est,&ſi quis decem milia,aut hominem ſtipulanti promiſerit [c].

¶ Denuntiatio debet fieri cuilibet hæredi inſolidum item defenſio non diuiditur, ſed intereſſe diuiditur. Bartolus.

¶ Inſolidum † uerò agi [d] oportet, & partis ſolutio affert liberationē, cū ex causa euictionis intēdimus.

† ad hunc tex. uid. Crot. in l. iiij.§.cato. nu. 45.ſup. eod. & ibi Detū. nu. 110. uſque 218. & per impleretur conditio: Butig. nu. 34. Ruin. nu. 20.

† Solidus in P. F.

† In P. F. deeſt nou.

o ¶ Spectāt.ʒ ſiue ſtipulator ſiue promiſſor deceſſerit, & facit §. eo. lege ij.in principio. Accurſius.
p ¶ Secunda ſpecies ad opus. ʒ ubi neque petitio neque executio diuiditur. M. idē in omni ſeruitute , excepto uſufruct. ut ſuprà eodē. lege ſecunda in princip & ſuprà,ſi ſer.uendi.l.loci corpus. §.ſi fundū. in fine.§. Accurſius.
q ¶ Iuſſerit.ʒ ſcilicet hęredibus.
r ¶ Quod ſi ſtipulatus.ʒ quod pro ſed & ſic accipe quod non teneretur:inſolidum:ut ſuprà,& ſic non eſt hoc exemplū ad præmiſſa. ſed ad primū membrum & facit ſuprà , eodem.l.ij. §. item ſi in facto. & fami.erciſcun.hæredes. §.in illa. & l.inter cohæredes.§. quod ex facto.Accurſius.
s ¶ Eam.ʒ per iter.Accurſius.
t ¶ Agam.ʒ per actum.
v ¶ Dari.ʒ per centum nomine pœnæ.Accurſius.
x ¶ Sarciet.ʒ circa hoc plene diximus §.eo.l.ij.in prin.Accurſius.
y ¶ Niſi totum.ʒ id est in totum.Accurſius.
z ¶ Non potest.ʒ ut libereturſ:ſed ſoluta ſua parte cōueniuntur: alij & ſi ſoluant in eadem re,bene est.aliàs ipſe idem cōuenitur : ut ſuprà eo.lege ij.§. primo.
a ¶ Soluerentur.ʒ ab hęredibus.M.
b ¶ Non conſequar.ʒ aliàs est non & aliàs deest.&c.
c ¶ Promiſerit.ʒ nam ſolutis quinta in pendenti eſt:ut ſuprà de condictio. indebiti. ſi non ſortem. §. penultimo.& facit infrà , de ſolutionibus.qui hominem.& l.ſtipulatus.§.primo.
d ¶ Inſolidum uero agi.ʒ id est lem iactari : ut dicit in exemplo , & ſic improprie.

Iſta reprobatur per Barto. potest tamen esſe uera quam tū ad pœnam uel interesſe. Alex. & ſaſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Auctoris.ʒid est uenditoris.
b ¶ Præstatio.ʒ euictionis forte duplæ,uel eius,quod interest: ut ſ. eodem,l.cū ex causa.& ſ.de euic.ſi ré quæ.§.j.& facit ſ. depo.l.ſi duo hæredes:& ſi ſer.uendi.l.loci.§.ſi fundus.j.reſpon.
c ¶ Item ſi ita.ʒhoc reſpicit tertiam ſpecié, in qua pro parte petit ſolui,ſolui autem. niſi totum nō poteſt. Acc.
d ¶ Titianus. ʒ in huiuſmodi datione nō habeē diſtinctio diuidui.i. & indiuidui, ſicut habetur in faciendo:ut not.ſ.eo.l.v.§.fi. Accurſius.
e ¶ Non erit. ʒ Qui dari promiſſus erat, uel nec etiā promiſſus.
f ¶ Dæri. ʒ quando ipſe fundus eſſet promiſſus. ſic ſ. de actio. emp.l. Lucius. ſed hoc caſu neque ad fundū, cum non ſit in obligatione, neque ad pœnā prodeſt:ut ſ.eo. iſta ſtipula.uel dicas fundum fuiſſe in promiſsione. Accurſius.
g ¶ Prodeſt. ʒ quin pœna committatur in totum:diſtinguit tamē Io.aut uolenti & ſpontaneo creditori pars una ſoluta ſit, quo caſo pœna committitur pro parte:an etiā decepto creditori, ut cum debitor diceret ſe ſtatim uel ,pxi.ſoluturum aliam partem,rogat ut creditor ſub hac ſpecie accipiat illam partem,& poſt non ſoluit aliam. nā hoc caſu cōmittitur pœna inſolidum,& tamen in ea cō putandum eſt pretium ſolutæ partis. uerbi gratia,promiſi ſundum ualentem xl.& ſi non ſoluerem, promiſi pœnam c.ſolui ego medietatem fundi creditori decepto:ut dictū eſt. cōmiſſa eſt inſolidum pœna c.ſed tamen in illis c. cōputabitur pretium medietatis ſolutæ, ſcilicet xx. iniquū enim eſſet,& rem poſsidere, & pœnā exigere:ut ſ.de excep.do.apud Celſum.§.Labeo & de pac.reſcriptum.§.ſi pacto. Itē ſi aliquis de hæredibus nō conſentiat,cōpellitur per iudicem uel per ſortem:ut C.communia.de lega.l. fin. uel ſtatū maiori parti.arg.ſ.de pac.maiorem. Azo.
h ¶ Partem.ʒ debiti.
i ¶ Soluere.ʒ ut ſ.ſi quis cau.l. ſi ſeruus. & C.de iuitio.pi. l. j.& ſ.fami.erciſ.hæredes,§.in illa.& C.de diſtrac. pig.l. quandiu. Accurſius.
k ¶ Sub conditione.ʒ ſi ſtipulator aſcenderit Capitolium. Accur.
l ¶ Nihilhominus.ʒhoc fallit, quando licet impedire:ut ſi uiceris me iaculum iaciendo. hoc autē quod hic dicitur,ideo eſt,ne ex dolo ſuo lucretur:ut ĵ.de regu. iur. in iure. Accurſius.

Iſtam gl. ſe mittunt Alex.& Ia. & eſt ſing. ſecundum eoſdem.

Vod dicitur,ʒC A S V S. Dictum eſt ſuprà, eodem. titu.lege, ſcire debemus.quod tot ſunt ſtipulationes quot ſunt res deductæ in ſtipulationem. Quæritur,ut hoc dictum locum habeat,quomodo concipiēda ſit ſtipulatio?Reſpondetur quod hoc modo,Mæui dabis mihi ſeruum Stichum,& centum aureos,& æquum tuum ruſſum? ille reſpondet, dabo certe hic ſunt tot ſtipulationes, quot res. ſed ſi iſtæ tres res eſſent poſitæ in uno loco ſimul,& dicerem ſic:dabis mihi omnes res iſtas ? tunc tantum eſt una ſtipulatio : quia non ſunt hic ſingulariter expreſsæ:ſicut ſuprà fuerunt diuiſim deſignatæ.Franciſcus.
m ¶ Quod dicitur.ʒ ut ſ.eo.l.ſcire debemus.& facit ſ. de euic.l.cum plures.& ĵ.eo.Titia in fi.& l. pluribus in princi. & facit ſ. de lega. ij. quoties.in fin.Accurſius.
n ¶ Exprimuntur.ʒnominatim,& etiam copulatiuè. ueluti cū ſtipulor rem iſtam dabis,& iſtam & illam &c.non autem exprimuntur. ueluti dabis omnes res iſtas.

Iib.39.ad edict.

Emo.C A S V S. Titius legauit mihi Stichum ſeruum ſub conditione,ſi nauis ex Aſia uenerit.ueni ad hæredem Titij : & dixi ei,promittis mihi quod dabis mihi ſeruum Stichum ſi nauis ex Aſia uenerit? hæres dicit, promitto. nunquid iſta ſtipulatio eſt utilis? reſpōdetur quod non, quia nihil plus conſequiſ legatarius per hanc ſtipulationem: quam conſequeretur per actionem ex teſtamento. Franciſcus.
o ¶ Sua ſit.ʒEx lucratiua cauſa.ſecus ſi ex non lucratiua:ut ſ.tit.j.ſi ĵs ęui Sticlium.ſed non ſufficit expoſitio hæc ; nam legatarius rē ſibi ſub conditione legatam ſtipulatur ab hærede in eum caſum, quo ſua futura ſit,& ex cauſa lucratiua:ut ſuprà,ut le. no. caue.l. j.§.ſi quis ſub conditione.& ideo dic utiliter ſtipula.ut plus ſcilicet cōſequatur per ſtipulationem.neque enim legatarius plus conſequitur per illā ſtipulationem quam actione ex teſtamento :& ſecundum hoc erit bonū exēplū, ut ſi res erat tibi legata ſub conditione, & ſtipuler eam ſub eadem cōditione. M. uel dic ſ ut ſi ſtipuler partū ancillæ meæ pregnantis, uel ſub cō ditione legatæ à teſtatore, dandum à me hæ rede, ſtipuler in eum caſum quo cōditio defecerit,ſecūdum M.& facit ſ.eo.l. ſcire debemus.§.fi. Accurſius.
p ¶ Stipulatur.ʒ ut ſi ſtipulor à te rem aliquam ſi erit mea .

Ita colono.ʒC A S V S. Titius promiſit Mæuio hominem Stichum: & ut certiorem faceret creditorem,dedit Sempronium fideiuſſorem. Titius iſte interpellatus ut ſolueret ſeruum iſtū, fuit in mora : poſt hoc Stichus ſeruus moritur quæritur, hic utrum fideiuſſor tenetur poſt rei interitum ſi:ut ipſe reus Titius qui fuit in mora ſoluendi?Et reſpondetur quod ſic, quia mora rei nocet fideiuſſori. ſi uero Sempronius fideiuſſor ſeruum obtulit, & reus Titius moram fecit : mortuo ſeruo erit ipſi fideiuſſori ſuccurrendnm. Sed ponamus quod iſte fideiuſſor ſeruum occidit:certè reus principalis liberabitur,& ipſe fideiuſſor ſolus poterit ex ſtipulatione conueniri.Franciſcus.
q ¶ Fideiuſſori.ʒ non tamen ſic ut fidiuſſoris augeatur obligatio ut ſ.de eo quod cer.lo.l.centum. ſed ut producatur. id eſt ut tranſeat contra fideiuſſores : & etiā contra hæredes:ut ĵ.eo.ſi ſeruum.§.nunc. & facit ſ.de uſur.l.ſi quis ſolutioni. §.j.& l.mora.§.fina.& infrà, de fideiuſ.lege,ſi à colono.§.j.Accurſius.
r ¶ Quoque. ʒ ut ſi promiſiſti Stichum & dediſti fideiuſſorem, & fuiſti in mora. nam aduerſus te & eum obligatio perpetuatur. Accurſius.
s ¶ Obtulit.ʒante moré rei ; ut innuit.Idem ſi poſt:nam moram rei purgauit.Alij,ut Hug.dicunt poſt moram rei alias ſecus:ut ĵ. eo.ſi ſeruum.§.ſequitur.& ſ. de peri. & commo. illud.
t ¶ Liberabitur.ʒinteritu ſpeciei,cum in mora nō eſſet. Accurſius.
v ¶ Conueniri poteſt ʒ poteſt quia in totam cauſam fideiuſsit:ut ĵ. l.iij.§. nunc uideamus. nam licet reo liberato fideiuſſor ſtricta ratione liberetur, hoc tamen caſu ex æquitate adhuc tenetur fideiuſſor ex ſtipulatu utili.ſed uidetur de dolo actione teneri:ut ſuprà, de dolo ſi fideiuſſor.quæ eſt contra.Solu.hic,de æquitate utili ex ſtipulatu:ibi,de rigore de dolo.uel dic ex ſtipulatione, id eſt propter ſtipulationem datur de dolo.uel hic,poſt ſuam morā, ibi ante occidit. unde priſtina teneri nō potuit,cum reus ea eſſet liberatus:tenetur ergo dedolo. & plenè dic ut ibi no.& facit infrà, de ſol.qui decem. & ſ.eod. cum filius.Accur.

Ita colono.ʒC A S V S. Locaui tibi uineam meam per x. annos ita ut quolibet anno dares mihi decem ſcuta. tranſactis tribus annis ſtipulatus ſum à te hoc modo:promittis mihi ſoluere quod debes ex locatione uineæ meæ?tu dicis promitto quæritur, quid in hanc ſtipulationem eſt deductum?certe tantum triginta ſcuta, quę debentur mihi pro tribus annis præteritis.& non futura penſio uineæ. Si autē uolo deducere in ſtipulationē penſionem futurorū annorum, debeo addere in ſtipulatione : promittis dare quod debes ex tali locatione, uel in futurum debebis?tunc etiam futura penſio comprehendetur in hac ſtipulatione.Franciſ.
x ¶ Si à colono.ʒ ut omnes fructus eſſent ſui, & certa pecunia mihi daretur.
y ¶ Futura.ʒid eſt cuius effectus eſt de futuro: ipſa tamen præſens eſt,ſi eſt in diem.& facit ĵ.de uerb.ſign.uerbū oportere. & ſ.eod.ſi ſtipulatus

pulatus fuerim.§.prim.

Vm ſtipulati.ʒ C A S V S. Mutuauit tibi quidam uſuras: ita ut omni menſe ſolueres ſibi pro uſuris quinq; ducatos,poſt pauc̃m tēpus uenit ad te,ut colorē det uſuris ſuis, ſtipulat à te, quinque ducatos nomine pœnæ & loco uſurarū ſoluendos omni mēſe quo in ſolutione ceſſaueris: poſt hoc facit te in jus uocari propter ſortē. nunc quæritur, utrum durante iudicio per aliquot mēſes pœna iſta debeat?Reſpon. quod ſic dubium erat huius legis : quia cœpto iudicio u debatur facta nouatio, & uidebatur ſtipulatio pœnæ eſſe perēpta : ſed ſecus eſt, ex hic, & C.de iudi.l.ij. Sed hæc l. iure nouiſſimo. quo uſurę omnino p.ohibitæ ſunt, locum nō habet ullo modo.Sūt enim à chriſtiano homine penitus extirpandæ uſuræ:ut nequidem ullum ueſtigiū remaneat quæſtus infœliciſſimi.Franc.
a ¶ Cum ſtipulati.ʒ uerbi gratia dixi, promittis mihi centum.& uſuras quatuor denariorum omni menſe quo ceſſaueris in ſolutione, uel pœnam quatuor denariorum proomni libra?Accur.
b ¶ Pro uſuris. ʒ id eſt loco uſurarum.Ac.
c ¶ Pœnam.ʒnon excedentem legitimas uſuras.
d ¶ Adhuc tamen.ʒlicet nouatio iudicis intercedat:ut C. de uſuris rei.iudi.l.ſi.& C.de iudi.l.j.& erat hic ea dubitatio, quæ ibi:quia debatur nouatio facta.
e ¶ Non eſſet.ʒnon enim ita nouatur ut tollatur prima:ſed durat, ut & omnis eius acceſsio.

Seruum.C A S V S. Promiſit Titius mihi Stichum ſeruum: qui non interueniente mora mortuus eſt.an promiſſor teneatur?diſtinguitur:quia ſi non fuit cauſa mortis ſuæ,non tenetur? ſi uero eum occidit,nō liberatur.quid autem erit?promiſſor ſeruum iſtū nō occidit, ſed cum infirmus eſſet, eū neglexit an teneatur? Reſpōdetur quod ſic. ſed eum infirmus eſſet, eū neglexit an teneatur: Reſpōdetur quod ſic. unde glo.ſuper uerbo,in nō faciēdo.& ponit tex.argumēta pro & cōtra.quæ ſatisclara.ſunt. ¶ Sed & ſi.ʒ Promiſi tibi certū fundum. Iſte fundus fuit religioſus. utrum nihilominus tibi tenear dare fundum?certe diſtinguitur. Nam ſi iſte fundus erat meus tēpore ſtipulationis,uel poſt,ante tamen,quā religioſus fieret ſi poſt fiat religioſus per me tenebor tibi.& pone in aliis exēplis quæ ponit textus. ſi autē ego promiſi tibi fundum alienum,& per alium factus eſt religioſus: tunc non tenebor tibi,niſi moram fecerō in ſoluendo.
f ¶ Item ſi homo.ʒ Gloſſa ponit caſum.
g ¶ De illo.ʒ Titius inſtituit me hæredem in omnib.ʒ bonis ſuis:in quibus bonis erat unus ſeruus : poſtea idē Titius fecit codicillos,in quibus iuſsit ut reſtituerem ſeruum iſtum Sempronio.ego neſciens a me hoc eſſe petitum per teſtatorem,occidi ſeruum iſtum.utrum nihilominus tenear Sempronio? Reſpon.quod ſic.
h ¶ Sequi.ʒ Eſt uetus & approbata regula in iure:quoties quis morā facit,perpetuatur obligatio:ſed hæc regula recipit talem limitationē ſiue diſtinctionem. Nā ſi promiſſor ipſe eſt cauſa morę, quia occidit hominē promiſſum:tūc tenetur:quia occidit,nec poteſt morā purgare. ſi uero tantum morā fecerit in ſoluendo,& extat res promiſſa:poteſt poſtea offerendo moram purgare.hoc enim eſt ex bono & æquo. quam ſententiam hic multum laudat Paulus iuriſcon. & Celſus ſimiliter & Iulianus.& ponit arg.à ſimili in fi.§.quod declara ut in gl.ſuper uerbo.par.p. l.ij.ſ.ne quis eū qui in ius uo.ui.exi.& eſt iſte pulcher §.
i ¶ Nunc uideamus.ʒDictū eſt ſ. proxi.§.qualiter obligatio perpetuatur per moram:& qualiter mora poteſt purgari.in hoc §. oſtēditur p quas perſonas perpetuetur obligatio:& ad quorum onus perpetuetur obligatio.& breuiter reſpondetur,quod poteſt perpetuari obligatio propter moram commiſſam à principali promiſſore & etiā tranſit contra hæredes ſuos.Item poteſt perpetuari per fideiuſſorem:& etiā in eius hæredes tranſit.
k ¶ An filius.ʒPaterfamil.filio ſuo iuſsit ut promitteret ſeruum Stichum Sempronio.filius ſecūdum iuſſionē patris promiſit:poſtmodū iſte filius occidit Stichum promiſſum.quæritur,utrum obligatio perpetuetur cōtra patrē?Reſpon.quod ſic:quia pater cenſetur eſſe in hac obligatione quaſi acceſſorius.ſicut ſ.proxi.§.dictum eſt,ſcilicet quod obligatus acceſſoriè perpetuat obligationem.

Effectus huius cōſtitutionis.ʒQuæreret aliquis quis eſt effectus id eſt poteſtas illius cōſtitutiōis.ſ.in §.ſequit.qr ſ.ſi homo promiſſus moriatur culpa debitoris,quod perpetuet obligatio?Reſpo.quod eſt illa poteſtas:quia licet homo periit,tamē adhuc peti ſit, licet quis pretiū eius cōſequatur. Item poteſt huius hominis mortui promiſſori acceptum ferri : & fideiuſſor ꝑ ea obligatiōe accipi poteſt. Ite talis obligatio poteſt etiam nouari ſi expreſsē dictum ſit inter partes ut nouetur obl. Franc. ſ. ¶ Expeditum eſt. ʒ ut teneatur.ʒ ut ĵ.§. ſequitur. primo reſpondeo.& ſ.eod.l.ſi ex legatis.in fin.Accurſius.
g ¶ Infirmum.ʒ ideo quę mortuus ſit. Acc.
h ¶ A poſſeſſore.ʒ bonæfidei. Accurſius.
i ¶ Poſſeſſor.ʒetiam bonæfidei poſt litem conteſt. ut ſ.de rei uen di.l. qui petitorio §.q. in rem. & l.ſi uerò cuſtodiendus.& lege,ſi& homo.Accurſius.
k ¶ Promiſit. ʒ nomine culpæ teneatur : ſcilicet negligentiæ nomine. Accurſius.
l ¶ In faciendo. ʒ ſi occiderit, uel cauſam mortis præbeat. Acc.
m ¶ In non faciendo.ʒ puta in non curando. id eſt non medicando:in quo culpam nō eſſe accipiendam probat,cū ſubiungit, quia qui dare pro.&c. ſic accipe ; quod magis &c.ſ. quod culpa non fit in non faciendo tantū.ſed in faciendo.ſcilicet occidendo.& pro hoc ſ.de hære.uendi.l.uenditor.§.quemadmodum.uel dic ſecūdum Io. quod magis ſit probandū ut in negligēdo culpa admiſſa ſit: & ſic tenetur. & pro hoc ſ.de ædili.edi. quod ſi nolit.§.ſi mancipium. ibi, culpā &c. & ſ.de uſur.l.uideamus.in prin.& ſ. de peti.hære.ei qui.§. cū prædia. & de cōſti.pec.qui autē.§.ſi quis. Ité pro hoc, quod dicitur de legato aliàs,nā circa legata ; conſideratur hæredis culpa in prætermittendo, & diligentia in faciendo ea, quæ diligens faceret. & propter utrunq; tenetur:ut ſ.de leg.j.l.cum res.§.penult & l.quid ergo.§. ſi hæres. Ité pro hoc ſ.ad Syll.l.iij.§.j. q̃ omnia ſunt arg.contraria primæ poſitionis.& quod ſubiicit,quia &c.eſt ratio quare erat dubitandū,nō quare hoc ſit probandum.
n ¶ Acciderit.ʒper eum qui rem premiſit.Ir. ſcilicet ſi culpa promiſſoris acciderit:ſecus ſi ante ſcilicet morā moriatur:ut in argumento contra.ſ.tit.j.l.is qui.
o ¶ Idemque fiet.ʒſcilicet ut teneatur,ut fortaſſe per eum, qui poſt emit. Vel aliter. ʒacquiſiuit:quoniā ſuo factō uidetur id accidiſſe.cū poſt promiſsionem alij tradidit:ut ſuprà, de rei uendi.lege, Iulianus ſcribit,ſi hominem.& inſtitu. de lega.§.ſed ſi alij.& rē ra. haber. lege ſi indebitum.§.fina.
p ¶ Ab hoc.ʒpromiſſore.
q ¶ Contigerit . ʒ ut manumiſſus ſit,uel aliquid prædictorū contigerit.ſed contrā.ſ.eo.inter ſtipulantem.§.ſacram.ſol.hic de ſuo ibi de alieno:ut & hic ſubiicit,ſi autem &c.Accurſius.
r ¶ Fecit.ʒſcilicet dolo,uel culpa.ſed nonne in alieno poteſt cōmitti culpa,ut ſuprà,de legatis j.cū res.§.ſed ſi alienus ? Ité in ſuo poteſt non eſſe culpa.ut quia præmio fiat liber contra domini uoluntatem: ut C.quibus ex cau.ſeru.pro præmio liber.ac.lege prima? Reſpōdeo. hic & ſuperiori dicto reſpexit frequentiam argumentum ſuprà, de legi. & ſenatuſconſultis. lege nam ad ea. ſi tamen in alieno eſt culpa teneturut lege,cum res.& ſi in ſuo non eſt,nō tenetur:ut infra.§. proximo.frequenter enim contingit vt in ſuis ſit culpa,in alienis non:& facit ad hæc & ſequentia.infrà,de ſolu.lege,ſi mihi alienū.& lege,qui res.& ibi.de leg.§.ſi res leg.& §.ſi uerò.& ſuprà,tit.j.ſi is qui. & quod nota ſuprà de condictio.inde.lege, Neratius. & ad Trebel.l.quidā.§. ſi quis filium.& qui & à quibus.lege,hæres.ſeruū,& de legatis primo ſi quis inquilinos.§.j.
s ¶ Moratus eſt.ʒid eſt diſtulit.
t ¶ Promiſſoris.ʒ tempore ſtipulationis.
v ¶ Fuerit.ʒante moram.Accurſius.
x ¶ Quod.ʒ id eſt quia Accurſius.
y ¶ Statuliber.ʒexemplum.promiſi tibi dare Stichum. poſtea quidam me inſtituit:& Sticho legauit libertatem ſub cōditione, ſi exiſtēte conditione Stichus fuerit liber,non teneor.Accurſius.

Iib.17.ad Plautium.

Bene erat nouatio : ſed nō talis per quam prima actio tolleretur. P. & Ale.

Et bene Bar. Alex. & Ia.

Imò erit malū. Bar. Ale. & Ia.

aliàs Paulus lib.75. ad edict.

Reprobatur per Bart. Pau. Alex. Are. in l. iij. §. capto. ſ. e.

ad hunc text.uid. in § cato. l.4. ſ. eod. per Mar. Soc. num. 163. Det.nume. 344. P.F. trade re ceſſante uno.

Iib.79.ad edict.

Iib. j. ex Plautio.

Idem P. & Ia.

Approbatur per B.P. & Ia.

Approbatur per Bart. Pau.

Reprobatur per B.P. Alex. Are. & Ia.

Gl. ſequitur Imol. P. Alexā. & Iaſ.

Approbatur per Bar. Ang. Imo. Alex. & Iaſ.

Sequuntur Barto. Alexan. & Areti.

Actione ex ſtipulatu utili ſi debitū ſit pure. Ale. Are. & Ia.

Universidad de Deusto
BibliotecA

a ¶ Teneatur.¶& magis est q teneatur. Azo.
b ¶ Putat.¶scilicet ut teneatur: ut instituat. de leg.¶.§. si uerò hæredis. Accursius.
c ¶ Petitum.¶hominem. Sed quomodo eũ manumisit siue purè, & sic legatarij: siue sub conditione legatus erat: & tunc non potest manu mittere? ut §. qui & à quibus. l. generaliter. §. j. sed dic quod hæredis erat. Sed tunc opp. §. qui & à quibus. l. hæres. sed respon. hæres nihil ibi agit quin teneatur ad ęstimationẽ: sed libertas tenet. & fac hic quæstionẽ quã ibi §. de cõdi. indebi. l. in summa. §. si seruum. & ibi sol. secundũ Ioã.
ADDITIO Dic q ibi loquitur in alia actione. Bar. Are.
d ¶ Sequitur. ¶ quantũ ad hoc, ut non liberetur interitu speciei secundum R. sic ergo perpetuatur, id est perpetua remanet, si prius erat perpetua. si autẽ prius erat temporali: & tunc erit similis fieri, id est remanere: ut §. de iudi. lege, Iulianus.
e ¶ Perpetuari. ¶ quantũ ad hoc, ut non liberetur interitu speciei secundum R. sic ergo perpetuatur, id est perpetua remanet, si prius erat perpetua. si autẽ prius erat temporali: & tunc erit similis fieri, id est remanere: ut §. de iudi. lege, Iulianus.
f ¶ Constitutio. ¶ ut teneatur: ut q2 occidit: ut §. ea. l. in prin. & mora non purgatur. aliàs non conueniret sequentibus. Accur.
g ¶ Moratus sit tantum. ¶ & postea obtulit.
h ¶ Non fuerit. ¶ quia soluere uoluit. Accursius.
i ¶ Extinguatur. ¶ oblatione.
k ¶ Eam moram. ¶ ad quod facit §. de pericu. & commo. l. illud. & §. eo. interdum. §. fina. & si quis cau. l. & fitres. & C. de fideiuſ. l. sancimus. & suprà, de consti. pe. lege, sed & si alia. & de condi fur. l. parui. Sed contra. l. fin. de condi. fur. sed ibi litem suscipere non rem reddere nolebat. Acc.
l ¶ De bono. ¶ quãuis enim stricto iure pœna commissa est, & stricturn iusdicit eum omnino teneri post moram: sed quia æquum est taliter eundem hanc pœnam euadere, si obtulit, tale est, ac si non fuisset in mora. Accursius Florentinus legum doctor.
m ¶ Et æquo. ¶ non stricti iuris, ut teneatur adhuc.
n ¶ Iuris. ¶ scilicet stricti.
o ¶ Par. ¶ id est similis: ut §. ne quis eum qui in ius uocatus. l. ij. & de mino. l. uerum. §. fina. & de vſur. l. j. in fi. & ¶. de reg. iur. l. quoties.
p ¶ Persequitur. ¶ non uideo.
q ¶ Hæc constitutio. ¶ quæ de perpetuãda obligatione loquitur. Ac.
r ¶ Hæc constitutio. ¶ id est constitutum ucterum: ut §. proxi. §.
s ¶ Perpetuam obligationem. ¶ mora vel etiam culpa.
t ¶ Quibus. ¶ id est ad quorum onus. Accursius.
v ¶ Producant. ¶ id est perpetuent. Accursius.
x ¶ Obligationem. ¶ faciendo scilicet moram. Accursius.
y ¶ Accessores. ¶ id est fideiussores. Accursius.
z ¶ Dubium est. ¶ an eorum facto perpetuetur. Accursius.
a ¶ Perpetuare. ¶ in suam personam. Accursius.
a ¶ Tollat. ¶ occidendo scilicet. Accursius.

† Alex. hic dicit istum tex. sing. ad hoc q licet debitor sciés peccans in faciendo uel in negligẽdo teneat: & idem, si ignorans peccauit faciẽdo illicitum actũ: aliàs autẽ non si iustè ignorauit per l. quod re. cum ibi no. §. si cer. pet. tamen hoc ultimũ fallit in hærede, nã licet peccet ipse etiam ignoranter faciẽdo actum licitum, tamẽ tenetur. Bo io & ad intellectũ huius. l. uid. Butrigell. in l. quæsitum. 79. §. si cer. per.
† Approbatur per Bar. Imo. Paul. Alex. & Ias.

bendus sit ac si alienũ promisisset: quia sine facto ipsius desiit ei esse.
¶ De illo † quæritur, an & is qui nesciés se debere occiderit, teneatur [a]. Quod Iulianus putat [b] in eo, qui cùm nesciret à se petitum [c] eo dicillis, ut restitueret, manumisit. *¶ Vltima mora nocet: & in pari causa melior est conditio possidentis. Bartolus.*
¶ Sequitur [d] de eo videre, quod veteres cõstituerunt, Quoties culpa interuenit debitoris, perpetuari [e] obligationem: quemadmodũ intelligendum sit. Et quidem si fecerit promissor quò minus soluere possit, expeditum intellectum habet constitutio [f]. Si uero moratus sit tantùm [g], hìc hæsitatur an si postea in mora non fuerit [h], extinguatur [i] superior mora. Et Celsus adolescens scribit eum qui moram fecerit in soluendo Sticho quẽ promiserat, posse emendare eam moram [k] posteà offerendo. esse enim hanc quæstionem de bono [l] & æquo [m]: quo in genere pleruncque sub authoritate iuris [n] sciẽtiæ, perniciosè (iquit) erratur. Et sanè probabilis hæc sentẽtia est: quam quidem & Iulianus sequitur. nã cum quæritur de damno, & par [o] vtriusque causa sit, quare non potior sit qui tenet, quam qui persequitur [p]?
¶ Mora principalis obligationem perpetuat quo ad se, & fideiussores, & eorum successores: mora fideiussoris quo ad se, & successores suos. Bartolus.
¶ Nũc uideamus, in quibus personis hæc constitutio [q] locũ habeat. quę inspectio duplex est: ut primo quæramus quæ personæ efficiant perpetuam [r] obligationẽ, deinde quibus [s] eam producant [t]. Vtique autem principalis debitor perpetuat obligationem [u]: accessores [x] autem an perpetuẽt, dubium est [y]. Pomponio perpetuare [z] placet.

b ¶ Itaque. ¶ dixi quę personæ efficiant perpetuam: nunc incipit quibus producantur.
c ¶ Ipsorum. ¶ debitorum uel fideiussorum.
d ¶ Fideiussoribus. ¶ scilicet secundis.
e ¶ Perpetuãt. ¶ s. fideiussores primi. & ad hoc ¶. de fideiu. Græce. §. fi.

Quare enim facto suo fideiussor suam obligationẽ tollat [a]? Cuius sententia uera est. ¶ Itaque [b] perpetuatur obligatio tã in ipsorũ [c], quã successorum suorum persona. Accessoribus quoque suis, id est, fideiussoribus [d] perpetuant [e] obligationem, quia in totam causam [f] spoponderunt.
¶ Mora filij perpetuat obligationem contra patrem. Bartolus.
¶ An filius familiàs qui iussu patris promisit, occidendo seruũ producat [g] patris obligationem, vidẽ dum est. Põponius producere putat, scilicet quasi accessorem [h] intelligens eum qui iubeat.
¶ In obligationibus dandi res perempta post moram durat in obligatione quo ad petitionem, acceptilationem & nouationem. Bartolus.
¶ Effectus [i] huius cõstitutionis [k] ille ẽ, ut adhuc homo peti possit [l]. Sed & acceptũ [m] ei posse ferri creditur [n], & fideiussorem accipi eiusdẽ obligationis [o] nomine. ¶ Nouari aũt an possit hęc obligatio [p], dubitationis est: quia nec hominẽ qui non est, nec pecuniã [q] quæ nõ debetur, stipulari possumus. Ego puto nouationem fieri posse [r], si hoc actum [s] inter partes sit. quod & Iuliano placet.
¶ Ex stipulatione continente factũ personale stipulatoris, potest hæres agere si de ipso facta est expressa mentio. Paulus.
¶ Idem. LEX XCII.
SI ita stipuler, Per te non fieri quò minus mihi hęrediq; meo vindemiam tollere liceat? etiam hæredi [t] datur actio [u].
¶ Electio est creditoris, si uerba executiua referantur ad eum. Bartolus.
¶ Idem [x]. LEX XCIII.
SI sic stipulatus fuero, Per te non fieri quò minus hominem ex iis quos habes, sumam [x]?

f ¶ Causam. ¶ hos articulos duos: scilicet quæ personæ perpetuent, & quibus producantur: non plenè prosecutus est: unde sciendum quod principalis debitor moram adhibens perpetuat [a] obligationẽ tam cõtra se & successores suos: quã contra accessores: id est fideiussores & hæredes eorum. at fideiussor contra se & successorẽ suum, non contra reũ: ut hic & §. eod. l. mora. §. fi. & §. penulti. & sic patet contra quos perpetuatio fit. Econtra perpetuat stipulator, uel procurator eius denũtians pro missori: ut sup. de peti. hæred. l. item ue. §. petit. am. uel eorum gestor [b]: ut §. de usuris. si quis solutionem. §. fin.
g ¶ Producat. ¶ id est perpetuet.
h ¶ Accessorem. ¶ id est mandatorẽ. ad quẽ est §. eo. cum filius. j. respon. & §. de hære. uendi. l. qui filium. Accur.
i ¶ Effectus. ¶ quæreret aliquis, quæ est vtilitas huiusmodi cõstitutionis? ad quod respond.
k ¶ Huius constitutionis. ¶ ueteris: ut §. §. sequitur. in prin.
l ¶ Possit. ¶ post morã filij mortui. sed cum adhuc in obligatione sit quomodo pòt pretium constitui: ut §. de consti. pecu. l. promissor. Rñ. quia & nõ debitũ pro debito potest constitui: ut §. de constitu. pecu. l. j. §. an pòt. uel dic, quasi debitum est: cùm agendo ad hominem, pretium consequar. Accur. Florentinus legum doctor.
m ¶ Sed & acceptum. ¶ patri propter factum filij. Accur.
n ¶ Creditur. ¶ præcedente nouatione. id est Aquiliana stipulatione, quę an fieri possit, sequitur nouari autem &c.
o ¶ Obligationis. ¶ quod iussu. Accursius.
p ¶ Obligatio. ¶ qua pater nomine filij teneatur. Accur.
q ¶ Nec pecuniam. ¶ id est interesse. & fic no. interesse nõ esse in obligatione: ut dixi §. de act. emp. l. j. in prin.
r ¶ Posse. ¶ siue hominem siue pretium stipuler animo nouandi: ut §. de consti. pecu. l. promissor.
s ¶ Si hoc actum. ¶ ut nouetur. & facit infrà de nouatio. si aliquam rem.
SI ita stipuler, CASVS. Ista lex cum sequenti planæ sunt, & in lege, triticum. gl. ponit casum. Franciscus Accursius.
t ¶ Hæredi. ¶ Si fuerit prohibitus licet & ego fuerim impeditus: ut ¶. eo. si fic. vel licet factum meum continere tãtum videatur quod ego colligens impediar. idem esset & si nomen hæredis adiectũ non esset, ut §. de proba. l. si pactum. Accursius.
v ¶ Datur actio. ¶ q. d. non tantum mihi uiuenti si prohibear, actio datur: sed hæredi meo datur exceptio.
x SI sic. Sumam. ¶ id est eligam.

Electio

a ¶ Electio mea erit. ¶ uidetur quod contra me fieri deberet interpretatio in ambiguo: sed non est ambiguum. & facit infrà. de regulis iuris. l. in ambiguis. Sed an hæres meus poterit ęligere? argumentum q; non. suprà eodem si stipulatus fuerim illud. Vel dic contra: ut ibi, & argumen. suprà, de leg. j. si sic §. fina Accursius.

Casum ponit.

† Triticum. dat. ii. ¶ ut tollas infinitas ambages, quas hic notat dominus Ioannes & omnia sine scrupulo, uel dubietate procedit: dic casum, Stipulatus sum à uobis triticum. facti est quæstio: quia quæritur de quo intelligatur. nam si habito respectu ad præcedentem cõtractum, cogitauimus de certo ut uerbi. gratia si mutuaui tibi triticum bonum. & de illo contauimus, ualet stipulatio: & id habetur pro expresso. & hoc in prima. Vltimo dicit, q si stipulor triticum non cogitando de aliquo certo, nec ex præcedenti contractu: non ualet stipulatio. Accursius.
b ¶ Triticum. ¶ id est, segetes siue bladum: est enim generale nomen ad omne id quod in area teritur. alio modo appellatur per excellentiam frumentum. Tertio modo dicitur meleca, &c.
c ¶ Aliquis. ¶ non designato modo uel genere.
d ¶ Quæstio est. ¶ cum quæritur an talet stipulatio talis. M.
e ¶ Cogitauerit. ¶ stipulator, promissore forte hoc intelligente. uel dic cogitauerit uterque: quod in idem recidit: ueluti cum certum triticum mutuum dedisset, informiter sibi triticum dari stipuletur nam de eo stipulari uidetur cum ea quæ in præfatione. no. &c. ut ¶. eo. l. Titia. & arg. §. fi certum peta. l. cum quid mutuum.
t ¶ Genus. ¶ puta Africum. uel dic hordeum puta.
g ¶ Vellet. ¶ in stipulatio. uel præfatione: & dic modum, id est, quantitatem.
h ¶ Videtur. ¶ idem est si nudam traditionem facio postea determinaturus titu. & causam traditionis: & aliqua ex causa impeditus id non fecero. M. & facit infra eodẽ, ita stipula. & suprà, de usur. quod in stipulatione. & C. de do. pro l. j.
QVi insulam. ¶ CASVS. Si quis stipuletur sibi insulam fieri: debet locum designare, in quo fieri eam uult: aliàs non ualet stipulatio Franciscus Accursius.
i ¶ Fieri insulam. ¶ quia locus stipulantis est, non alterius: inuentæ sunt enim, &c. ut institutio. de inutil. stipula. §. alteri. & supra. eodẽ stipulatio ista. §. alteri. eum enim in facto. est si interest, agit: aliàs non ut hic. & supra de re iudi. si quis ab alio. m fine. & facit supra de eo quod cer. lo. l. tertia. §. si quis insulã. & sic nota duo fore necessaria: ut ualeat hæc stipulatio.
QVi seruum. CASVS. Promisi tibi seruum meum Stichum: postea inueni eum adulterantem uxorem meam. occidi eum. utrum teneat tibi? Respon. quod non. Franciscus.
k ¶ In facinore. ¶ ut si adulterare uxorem suam inuenerit. & facit infrà de fideiuſ. l. captis suprà, de pignori. seruum quem. & de legatis j. quid ergo. §. si hęres, & suprà de pigno. act. l. eleganter. in fine & infrà de solu. fibi. §. finali.
SI ita stipulatus. ¶ CASVS. Stipulatus sum à te, quod seruum tuum sisteres in iudicio: & si non sisteres, promisisti hyppocentaurum. hyppocentaurus est animal fictum nunquam uisum in rebus humanis. certe habebitur hæc stipulatio, ac si solamodo promisisses seruum sisti sine hyppocentauro.
¶ Possum utiliter. ¶ Certum est quod nemo potest alteri stipulari. Quid autem est, si hoc modo dicam: Titi, promittis mihi decem quæ mihi debet Mæuius? ista stipulatio ualet: & a possum agere ad interesse si nõ satisfecerit: si tamẽ Mæuius pro quo promisit Titius, est locupleS Iita stipulatus fuero, Te sisti & nisi stiteris, hyppocẽtaurũ: dari? perinde erit atque si te sisti solummodo stipulatus essem [1].

¶ *Qui promittit se soluturũ pro alio promittit factũ ío ſaccedit obligatio ad interesse. secus in eo, qui se daturũ promittit. Bar.*
¶ Possum [m] utiliter à te ita stipulari, nomine [n] Titij. te mihi soluturum [o] spondes? neque enim hoc simile est illi, Te daturum [p]? sed ex ea stipulatione, dum interest mea, agere tecum [q] possum: & ideo si locupleS fit Titius, nihil ex hac stipulatione consequi possum. Quid enim mea interest [r] id à te fieri, quod si non feceris, æquè saluam pecuniam habiturus sum.
¶ *Inter spõsum & spõsam non ualet pmissio ex causa lucratiua, quę in matrimonij tempus confertur. Bartolus.*
¶ Si tibi † nupsero, decem dare spondes? causa cognita denegãdã actionem puto: nec raro [s] probabilis causa huiusmodi stipulationis est. Idẽ, si uir a muliere eo modo non in dotem stipulatus est [t].
¶ *Quando est impedimentum mistã considerationẽ rei & personę, ualet stipulatio, si impedimentum cessat tempore existẽtis conditionis. Bartolus.*
¶ Marcellus. † LEX XCVIII.
EXistimo posse id quod meũ: est, sub conditione [u] stipulari: sit ut §. eo. stip. ista §. si quis insulam. & ¶. eo. l. liber homo. §. fi.
r ¶ Locuples. ¶ & per omnia idoneus: & etiã ex facilitate cõueniẽdi quid enim si haberet ultra mare, ut ar. §. qui satisd. cog. l. ij. in prin.
s ¶ Interest. ¶ quare [x] non uidetur se obligare, nisi in casu, cum debitor tuus ad inopiam peruenit M. & facit §. de re. iudi. si quis ab alio & j. eo. l. decem. & l. si quis stipu. §. fi.
t ¶ Nec raro. ¶ si habes raro: dic bene dico denegari cum causæ cognitione: non uero indistinctè. nã quandoq; ualet, & frequẽter: quando ergo ualet, & quando nõ? Respond. si ex causa dotis & donationis ępter nuptias fiat, ualeat ante matrimonũ & post: ut C. de dona. ante nuptias. l. si constante. Item pro arris matrimonij contrahẽdi: ut C. de spõsa. l. mulier. Item in casu, quem habes infrà eodem, ex ea. §. j. Item ex causa donationis inter sponsos: ut suprà, de donatio. inter uirũ & uxor. l. si. Econtra non ualet quãdo donatio fit in casu futuri matrimonij. ut hic, & C. de dona. ante nup. l. quod sponsæ. ut enim ipsam mulierẽ non possum stipulari: ut ¶. eo. l. Titia. & C. de inuti stipu. l. ij. ita nec in cõditione alterius: stipulationis spõt apponi. Sed Ioan. dixit non ualere etiã si causa dotis uel donationis propter nuptias fiat si proponatur cõditio si nupsero: ut hic, & dic nec raro, id est, nunquã, aliàs litera est, nec rara, &c. quam expone ut ex prædictis patet.
v ¶ Stipulatus est. ¶ scilicet actionem denegandã: dico repete secundum ea quæ in contrario casu modo dixi. Accursius.
EXistimo. ¶ CASVS. Habeo fundum quendam, quem timeo forte perdere: ío uolo mihi prouidere, & stipulor à te hoc modo Titi promittis mihi dare fundum talem, qui nunc meus est cum meus esse desierit? an talis stipulatio ualeat? Resp. quod sic. Itẽ possum à te stipulari uiam ad fundum aliquem, qui tempore stipulationis non est meus: & hoc probat duobus exẽplis. Primo, si hæc superiora uera nõ sunt, sequeretur quod si stipulatus sim fundum alienum sub conditione, & pendente cõditione interim mihi donatus aut legatus sit, quod perimeretur stipulatio: quod tamen esset inconueniens cũ possit fundus ille iterum non meus fieri. Aliud exemplum ponit ibi: lex si & est tale: quia si prædicta uera non essent: sequeret quod si dominus ipse fundi stipularetur uiam sub conditione. quod fundo alienato extingueretur stipulatio: est tamen & hoc couenies, &c.
¶ Ex hac stipulatione. ¶ Pone casũ. ut §. ed. si ita stipulatus essẽ. Frã.
x ¶ Cõditione. ¶ si deficiat esse mea: uel si nauis ex Asia uenerit: ut & suprà

† aliàs stete si secunda teneret, tolleretur prima iure nouationis: ut §. ti. j. l. obligationum ferè. §. fin. uerum est iure isto hodie secus: ut C. de nouat. l. fin. §. fin. nunc autem quia non tenet, non nouat: ut ¶. de nouat. l. nouatio autem.

† Scriben. not. illum textũ pro fin. ad hoc, q; pactum appositum per mulierem de lucrando ali q. d si cõtra heret matrimoniũ cum tali, non ualet. & hoc sane debet intelligi; ut adhibeatur causæ cognitio. Bolog.

† lib. 20. digest. ad hãc. l. uid. Anto. Rub. in l. nõ solum. §. morte. nu. 119. de no. op. nũ.

† Aliàs, quasi. Promissio ex causa lucratiua an & quando ualeat inter spõsum & spõsam, quãdo causa illa lucratiua in matrimonij tẽpus confertur.

† lib. 18. ad Plautium.

† lib. 3. ad Vitellium.

† Quando denuntiat ut creditor soluat & debitor & creditor sunt eiusdẽ fori. Bart. & Angel.

Per interitum. Angel.

† Bart. hic inducit istũ textum ad hoc q licet titudo uitiat stipulationem. tu aũt dic esse secus de æquitate canonica: qa semper poterit, ut declaret arbitrio boni uiri. ita no. Arch. sing. in cap. sunt nonnulli. j. q. j. & Ant. de But. in c. ex parte. extrà de de ci. & Alex. fin. in l. ita stipulatus. la grande. §. de uerb. obligat. in 3. col.
† Bar. in l. j. §. de co. in fin. ff am gl. ad hoc allegat q; bladum est omne id od in terra seritur: & aliàs Pe. de Rauen. in suo alphabeto in uerbo bladum uidit de hoc dubitari.
† l. b. 5. dig.
† l. 11. dig.
† aliàs occidit.
† li. 26. dig.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suprà,eo.l.si rem,& de leg.i.cætera.§.tractari uer.sed si sub cõditione
a ¶ Non sit meus.§ quia potest fieri meus : & non erit tunc seruitus
constituta,sed debita:ut in contra.§.cõmunia prædi.l.j.Sed obiicitur:si
stipulatio non capit nires ex præsenti,nullius momenti est:ut & infra,
de stipula.ser l.usufru.Respon.hoc uerum est cum uiribus deficit ra-
tione personæ : secus si ratione rei : ut hic.
b ¶ Aut si.§ nã si supradicta non possent fieri : sequeretur quem
nõ posse stipulari sub cõditione,quod inconueniens esset.
c ¶ Non est.§ quod ualeãt prædictę stipulationes:aliàs deest nõ
& tunc dic quòd si hoc &c.scilicet quòd ualet stipulatio prædicta : &
in idem recidit. si non ualet, dico qđ hæc in conuenientia sequun-
tur.Accursius.
d ¶ Stipulatio.§ qđ inconueniens esset.M. cum posset fieri non
mneus existente conditione. Itẽ sequitur hic aliud incõueniẽs: quia
si fundi &c.
e ¶ Sed si fundi.§ ponit aliud exemplum inconuenientis.
f ¶ Stipulatus fuerit.§ fundo suo.
g ¶ Stipulatio.§ similiter quod uerũ non est:cum existẽte cõditione posit esse suus.
h ¶ Maximè.§ sequitur inconueniens. Accursius.
i ¶ Resolui putant.§ generaliter.cum fallat: ut j. eod. cũ pluribus.
§. & si placet. & infrà de reg. iur. l. in ambiguis. §. j. ita quòd ibi
qui stipulatur uiã sub conditione fundo suo, alienato fundo ante
cõditio. non irritatur stipulatio medio tempore inter factam sti-
pulationem,& conditionis euentum,cum meus sit,cũ cond. extiterit,
quia in stipulatione tempus contractus inspicitur: ut j. eo. continuus.
§.cum quis.& j.de stip.seruo.l.usufructu.& facit s. de serui. pro parte.
& facit s.eodem.l.si filius.in principio.Accursius.
k ¶ Consistere.§ quod falsum est,id est quæ regula non est uera sem-
per.Accursius.
l ¶ Nihil stipulatoris.§ aliàs est, non nihil interest: id est aliquid inte
rest: cum nemo ushabitare uelit.aliàs deest nihil:& tunc dic, bene di-
co non expectari post ruinam: quia si id expectaretur, ut dicebant qui
dam,ergo non committeretur:quia sicut non committeretur ea fulta,
& postea ruente:sic & ea non fulta : & sic non interesset fulta uel non
fulta: quod non debet esse.
m ¶ Nec tamen rectè.§ quanti interfit perfectam esse:sed nõ inchoa-
tã: ut s.eo.stipulationes.§.si quis.& facit s. eo. si ita stipulatus essem.
n Quicquid astringendæ.§ Pone casum secundum glosſ. ij. super
uersi. dictum.
¶ Si stipulatus.§ : Sum à te stipulatus centum si intra annum Romam
non ieris,non possum agere nisi anno præterito. Franciscus.
¶ Quicquid.§ dic quod quicquid fuit stipulatione uallandum: si nõ est
stipulatione uallatum,habetur omissum: aut certè si obscurum est, in
terpretabor secundũ promissorem,si potest secundum eius uoluntatẽ
ualere.sed si nõ potest secundũ uolũtatem ipsius ualere, interpretabor
pro stipulatore si ualere potest.uel dic aliter q si sit obscurum omnino
non ualere: si autem interpretari potest,interpretabor. Accursius.
o ¶ Dictum est.§ id est dicendum secundum quosdam:& hoc propter
hoc quod sequitur: nisi uerbis exprimatur : quod significat in futurum
&c.sed nõ oportet sic exponi.nec enim dicit simpliciter nisi uerbis ex
pressis exprimatur:sed addit palam, id est euidentibus & manifestis
uerbis,ut si quis stipuletur à magistro nouo brocar. sua, putans omnes
rationes in hoc cõprehendi:non tenetur quidem magister nisi ad hoc
brocar.uel fundum uel uinum in genere:& hoc propter nimiam obscu
ritatem:ut j.eo.ita stipulatus.uel quando constat dissensisse:ut s. eo.in
ter stipu.§.si Stichum.

Item viam stipulari ad fundũ posse, quamquã interim fundus non
sit meus[a], aut si[b] hoc verum non est[c],& alienum fundum sub con-
ditione stipulatus fuero : isque ex lucratiua causa meus esse cœperit,
confestim perimetur stipulatio[d]. Sed si fundi[e], dominus sub condi-
tione uiam stipulatus fuerit[f], statim fundo alienato euanescit sti-
pulatio g: & maximè[h] secundùm illorum opinionem qui etiam ea
quæ rectè constiterint,resolui putant[i], cùm in eum casum recide-
rint,à quo non † potuerunt consistere[k].

¶ *Stipulatio facti habẽtis factũ successiuũ cõmittit ad particulare tereſſe,ſtatim qñ quis fuit in mora inchoandi: licet non trãsiuerit totũ tẽpus,quo potuit perfici. Barto.*

¶ Ex hac stipulatione, Insulã fulcire spõdes ? quãdo nascatur actio
quæritur. Et vtique non est expectandum ut ruat. Nec enim nihil
stipulatoris[l] interest fultam insulam potius esse,quàm nõ esse : nec
tamen rectè[m] agetur si nondũ prę
terierit tantum temporis,quo fulcire potuerit redemptor.

¶ *Obscuritas omnimoda utiiat stipulationẽ: & si potest interpretari, interpretatur pro promissore: sed ubi uerba sunt clara in terpretationem non recipiunt. Bartolus.*

† lib.38. di gest.

¶ Celsus.† LEX XCIX.

Quicquid * † adstringendæ obligationis causa dictũ °

p ¶ Secundum promissorem.§ hoc in eo casu intelligendũ est, quan
do dubitatur quid actum sit,& duorum modorũ utroque potest ualere
stipulatio: ut quia unus dicit se sensisse de albo Sticho : alter de nigro.
tũc enim accipiendũ est,quod promissor elegerit:ut not.§.eo.l. stipula
tionibus.uel hominẽ in genere:ubi nõ est tãta obscuritas ideoq; ualet

est, id nisi palàm verbis exprimatur,omissum esse intelligendũ est:
aut certè secũdum promissorem[p] interpretamur:quia stipulatori li-
berum fuit verba latè[q] concipere: nec rursus[r] promissor ferẽdus est,
si eius intererit de certis potiùs vasis fortè aut hominibus actum[s]
esse.

¶ *Non dicitur quis non feciſſe,quouſque finitum eſt tempus intra quod fieri poteſt. Paul.de Caſt.*

¶ Si stipulatus hoc modo fuero, Si intra biennium Capitolium nõ
ascenderis,dariẽnon nisi prẽterito biennio rectè petã. Nam & si am-
bigua verba sunt[t], sic tamen exau diuntur, si immutabiliter verum
fuerit te Capitolium non ascen-
disse[u].

¶ *Conditio de præterito, uel de præſenti, non ſuſpendit.h.d.Bartolus.*

¶ Modestinus.† LEX C.

† Pandectarum.

† li. 8. Reg.

Conditio in præteritum[x], nõ
tãtum in præsens tempus re-
lata,statim aut perimit[y] obligatio
nem,aut omnino non differt.

¶ *Adultus non habens curatorem naturaliter, & ciuiliter põt obligari. Paulus.*

¶ Idem libro iiij.† LEX CI.

† de præscript.

PVberes sine curatoribus[z] suis
possũt ex stipulatu obligari[a].

¶ *Qui promittit ſumptus factos in lite de re,non tenetur ad ſumptus factos in lite de pretio.Bartolus.*

¶ Idem lib.v.† LEX CII.

† Resp.

VEnditores emptori pro eui-
promissor fœminea uestetutur:ut j.prox i.respõ.Item contra ad idẽ
s.qui satisf.cog.de die.Sol.ut ibi.Itẽ in iudicio secus:ut s.eo.inter stip.
§.si Stichum.& est ratio ut ibi.item facit j.de uer.sign.l. nepos Procu
lo.& s.de cõrahen.emp.l.Labeo.& de actione empti.l.si seruus. Sed
argu.contra,in prin.huius l.s.si cert.pet.l.cum quid.sed ibi est de natu
ra negotij id est contractus mutui:quod intellige tacitè.
q ¶ Latè.§ id est apertè.
r ¶ Nec rursus.§ id est ecentra.
s ¶ Actum.§ facit C.de dona.si quis argentum.§.j.
t ¶ Verba sunt.§ Possunt enim trahi ad singula eiusdem biennij tem
pora,ut cum una die uel secunda uel tertia non ascenderis, uerum sit
te non ascendisse.& facit insti.eo.§.in diem.
u ¶ Non ascendisse.§ scilicet in aliqua parte biennij. Accursius.

Conditio.§ CASVS. Promisi tibi decem aureos, si imperator
anno proximo præterito Romæ fuit:certè ista conditio,quę rela
ta est in præteritum,statim facit ualere obligationem : aut statim eam
non ualere ostendit:sicut illa,quæ confertur in præsens tempus,ut di-
cendo si Imperator Romæ,est promitto Franc.
x ¶ In præteritum.§ puta si Titius consul fuit. Accursius.
y ¶ Perimit.§ id est cõsistere non permittit.similis improprietas est
infrà,eo.decem.& ibi,erusti animam meam de inferno inferiori.& fa
cit s.si cer.peta.l.cum ad præsens.& de iniusto testamento.cum in secũ
do.§.j.& j.eod.si ita stipulatus fuero hanc.& insti.eod. §. ex conditio-
nali.Accursius.
z PVberes sine curatoribus.§ id est non habentes curatores. R. &
M. & sic est hoc ex parte subiecti.
a ¶ Obligari.§ licet iuuẽtur restitutione.& sic soluetur contrariũ.C.
de in integrum restitutione mino.l.si curatorem. Alij dicunt quòd na
turaliter non ciuiliter obligantur, sed tunc non egerent restitutione.
Accursius.
a ¶ Obligari.§ ciuiliter & naturaliter.

VEnditoris.§ CASVS. Titius & Seius uendiderunt fundum
quendam Sempronio, & promiserunt emptori de eui. & vltra
promis-

promiserunt restituere expensas, quas faceret Sempronius in lite cũ
ageretur,contra eum de proprietate fundi huius post pretium exolu-
tum,uenit unus uenditorum,& petit partem pretij sui à Sempronio.
Sempronius probat solutum esse totum pretium,sic victus est uendi-
tor.post hoc uenditor iste petit sumptus litis,quos sibi dicit deberi ex
stipulatu : quæritur,
an sibi debeantur ? Respond. q; non : quia stipulatio facta de sump-
tibus litis reddendis intelligitur tãtum causa euictionis. Francis-
cus.
a ¶ Eius.§ scilicet emptoris. Accursius.
b ¶ Interesset.§ si res euinceretur.
c ¶ Agnituros.§ quid si non essent promissi tales sumptus in
causa, licet res non sit euicta ? Respon. potest dici quod nihilominus præstari debent
& si non sint promissi: quia & hoc sic interesse : ut argum. suprà,
de lib.leg. l. penul. lex ista tamen arg. est contra. secundum Io. sed
dic ut C. de euict. l. j. Accursius.
d ¶ In lite.§ de rei proprietate.
e ¶ Fecisset.§ emptor.Accursius.
f ¶ Vocauit hæredes.§ emptoris.Accursius.
g ¶ Causæ.§ motæ ad pretium, non super rei euincenda. Accur.
h ¶ Essent.§ quod in dubio præsumeretur.
i ¶ Ex stipulatu.§ quia non fuit mota quæstio proprietatis, sed pretij. ad quod est j.eo. si ita quis. in fin.
k ¶ Exolutum.§ scilicet uenditoribus.

† aliàs Iauolenus lib. xj. Ex Cassio.

LIber homo.§ I Non potest.§ aliud in emptione. R. ut s. de contrahenda emp. liberi. Accursius.
m ¶ Nec dari.§ cum non possit fieri accipientis ad quod est institu. de inutil.stipu.in princ.Accursius.
n ¶ Præstari.§ cum liber homo non recipiat æstimationem:sed quã-
doque ut seruus æstimatur:ut not.s.eo.l.si seruum.§ de illo.
o ¶ Hominẽ.§ in casibus hoc ualet:ut suprà eod.inter stipu. §. pen.
p ¶ Aut fundum.§ qui dari non potest.sicut enim à conuersatione
nostra exempti sunt ipsi:ita res eorum:sed tamẽ legari potest fundus
hostium :ut s.de leg.j.ab omnibus.§.etiam.& l.id quod.& l.seruus.&
est ratio:quia in stipu.præsens tempus.&c.Item secus in seruo nostro
ab hostibus capto ut suprà,de acst.emp.l.fi.

† Dic q̃ idem est in ultimis uoluntatibus qđ in contractibus scilicet q̃ fundũ hostium qui nunquam fuit noster neque promittere neque legare possum re. sed f. se melfuit noster, & legare& promittere possumus, ut in turib. in gl. allegata secundum Barto.

ADDITIO Iste intellectus procedit sine scrupulo secundum scri-
bentes,licet in se bonus sit tamẽ nõ cõuenit uerbis literæ, secun. Ia.
Vm seruus.§ CASVS.Stichus seuus meus promisit mihi
xxx. aureos si eum manumitteré : & pro hac summa dedit mihi
expromissorem.Stichus iste ab alio manumittetur quam à me utrum
expromissor teneatur mihi in xxx? Resp.quod sic q.a nõ quæriť, &c.
intellige tamen q̃ opera mea fit Stichus iste manumissus. Franciscus.
q Ab alio.§ ueluti hærede instituto iussu eius, qui manumissurum
se promisit.M.& sic uoluntate aut facto eius,uel facto forte quasi me
diator acceperit pecuniam,ita quod adiuuaret eum,ut manumitterę-
tur.aliud si tam manumissus erat uel liber:ut suprà,de condic.eau.da.
iij.§.si liber. & §.si quis Acursius.
r ¶ Manumittatur.§ opera accipientis.Ioannes & sic non bene col-
ligitur hic generale.nõ refert à quo,pro quo tamen,scilicet generali
sunt hæc argumẽ.suprà de senato.l.senatoris filium. §.neque.& de in
offic.testa.posthumus.§.si quis ex. & suprà qñemadmo.testa.aper.l.an
te penul.§.j.& suprà,de usucap.l.naturaliter.& de fideicom.lib.l.ge-
neraliter.& de preci.impe. offe.& l.uniuersis.& s.de peti. hære.itẽ ue
niunt.§ à quo & infrà eodẽ,à Titio.& C.de natu.liber.l.si quis scu.in
fine.& suprà.mãda.l.si uero nõ re.§.si filio.&suprà,de aqua.cotidiana
& æstiua.l.prima.§.quæsitum. Sed argumen.contrà.C.de inofficio.testa.
scimus.§.repletionem . Accursius.

STipulatus.§ CASVS. Stipulatus sum à te Stichum seruũ aut
Pamphilum seruum.electio est tua promissoris,quem uelis dare.tu
offers mihi Stichum.nolo eum recipere.qui post hoc moritur.an pos-
sim contra te agere ad Pamphilum ? Respon. quòd non. quia per de-
bitorem nulla est mora facta, & ideo liberatur cum obtulerit
quod debebat.Franciscus.
s ¶ Seruum dari.§ electione tibi promissori seruata, quam per
legem habebas. Accursius.
t ¶ Dares.§ † id est, dare uelles. & sic pontur suprà, de contrah.
empt. l. si mihi Bibli. quæ aliàs incipit, Labeo Bibli. & suprà, de
condi. & demonstra. l. pater Seuerianam. j. respon. & de iure dot. si
rem æstimatam.
u ¶ Habere.§ Erotis nomine. Accur.
x ¶ Non esset.§ scilicet per creditorem. Accursius.
y ¶ Debeat.§ scilicet debitor. Accur.
z ¶ Continuo.§ mortuo uel aliàs perdito seruo secundum Ioan.
& hoc ipso iure. secus si in genere debeo hominem, & Stichum
offeram qui posteà perierit, quia per exceptionem liberor, cum
Stichus in obligatione non esset: ut argumen. suprà, de legat.
j. huiusmodi. §. ij. & de leg. ij. statuliberum. §. Stichum. Item est
pro illa fal. opin. quę est suprà, de acquirenda possess. l. iij. §. in
admittenda.
a ¶ Liberari.§ protinus, id est, cum exhibet §. & facit suprà,
de solu.l.qui decem,in princip.& l.si debitor.& C.de condi.inser.l. cũ
quidam.in fin.& suprà,de arbitr. Celsus.in fi. & suprà, de contrahen-
da empt.l.si in empt.§.pe. Accursius.

† aliàs 2. Epistol.

2 Versi. est in §. j. in fi.

QVi ex pluribus.§ CASVS. Habebam tres fundos vocatos eo-
dem nomine,scilicet Corneliano: promisi tibi fundum Corne-
lianum sine aliqua alia demonstratione. certè videor tibi incertum
promisisse.ratio,quia possum dare tibi quem uoluero: & uolũtas mea
est in pendenti,donec soluam unum ex his fundis.Franciscus.
b ¶ Qui ex pluribus fundis.§ Seianis. Accursius.
c ¶ Fuerat.§ Seianum. Additio. Erant tamen separati regionibus &
terminis.aliàs si dominus unum fundum in plures partes diuisisset gra
tia commodioris culturæ,promittẽdo fundum Seianum præsumitur
totũ promittere,& ita intelligitur l.Caius.§. Titius.de le. j. P. & Ia.
d ¶ Nota.§ alia.sed dicendo: promittis fundum Seianum:& sic nõ
obstat s.de iure dot.cum post.§.gener.& j.eo.ita stipulatus.
e ¶ Voluerit.§ nota, q̃ ubi duobus modis potest ualere contractus,
& incertũ est,de quo senserint contrahẽtes, 6 electio est promissoris.
& illud quod uoluerit promissor,intellige etiam leuissimum.arg.s.de
leg primo.apud.§.scio.Sed argumentum cõtrà de legatis primo, qui
duos.Accursius.Additio.Dic q̃ ibi loquitur in legatis,&sic in ultimis
uoluntatibus: in quibus electio est legatarij,& sic creditoris, ut no.gl.
magistra.in l.Lucio.de legatis tertio , sed in cõtractibus electio est de
bitoris:ut hic,secundum Bart.& Ia.
f ¶ Soluatur.§ quia fæpius uoluntatem mutare potest etiam post sen
tentiam secundum quosdam: ut j.eo.l.cum qui.§.fi. & ibi no. aliud in
legato.ut s.de leg.ij.l.statuliberum.in fi.

† Epistol.
4 Subaudi secuto interitu. uel aliàs perdito seruo secundum Iaſ.

5 Quia in contrariis stipulatio fuit facta in genere generalissimo : hic in sub altra no.

6 Electio in dubiis est promissoris:secus autẽ in generali promissiõe & in indefinita: ut not. in l. si cui. s. de ser. & an & quãdo sit electio ꝓmissoris & q̃ creditoris uide Guil. de Cu. in l. cum hæreditas. nu. j. cũ his quę notaui ad eum ibi in apostil. in uer. est electio debitoris. C. de peti. hære.

VTrum turpem.§ CASVS. Pater adoptiuus potest aliquid acci-
pere à filio suo adoptiuo ut eum emancipet: nec est de hoc stipu-
latio facta turpis.hoc dicit l.in se ponit casum ad longum. Franciscus.
g ¶ Pater naturalis.§ & legitimus.

Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si patria.§ sub hac conditione.M.
b ¶ Liberarius.§ facit C.de inoffi.testa.filij.
c ¶ Dedisset.§ scilicet aliquem reum.M.
d ¶ Manumisisset.§ id est emancipasset,& ita factum est. M.
e ¶ Pater.§ quondam adoptiuus.
f ¶ Vtpote.§ in li. R. utiq. aliàs utpote.
g ¶ Emancipaturus.§ sponte . uerum cogi posset officio iudicis ;: ut §. de condi. & demon. si cui. & de adop. l.nonnunquam. non autem iure actionis : ut sup. si tab. test. nul. extabunt.l.filius.
h ¶ Curaretur.§ id est magis eum timeret: ut frequenter senes dicunt : operas tamen ei imponere non potest : ut §. si á paré. quis manu.fuerit.l.j.§.fi parens. & l.pen.eo.tit. si á parente. Accursius.

† aliàs incertę.

† epistolarum.

† ad intellectũ huius. l.uid. Iaco. de mgris i l. j. § qui præsens.nume. 17. suprà eo.

Titio. § CASVS. Possum stipulari decẽ sub conditione, si quancunque uxorem duxero , dabis mihi centũ? sicut possum stipulari generaliter , siquis in Capitolium ascenderit centũ dabis? ¶ Nulla.§ Plautus est Franciscus.
i ¶ Personæ facto.§ pendens.Rog.
k ¶ Parere.§ id est contractus parit obligationem conditione existente : ad quod est §. de contrahen. empt. l.hæc uenditio.
l ¶ Si quis .§ aliud simile. Roge.
m ¶ Reddi. § Nota quod ubi in diuersis factis non potest ratio diuersitatis reddi : idẽ ius statuendum est : ut & §. de iniu. rup. testa. l.iij.§.sed & hi. & C.de inofficio. do. l. penul.& §. ad leg.Aquil. l. illud. & insti.de leg.pa.tu. & C. de lib.præte. l.j.Acc.
n ¶ Ex uoluntate. § expressa , sed tacita sic ut promittis , mihi decẽ si ascẽderis Capitolium , & supple hic tantum. Item contra. §. eo.centesimis. §. fi ita. sed ibi nõ fuit expressa. Item facit §. tit.j. l. sub hac. ; Accursius.
o ¶ Promittentis. § uel etiam stipulantis.
p ¶ Quod minus. § scilicet in summis.
q ¶ Longius . § in tempore.
r ¶ Deductum.§ facit.§.eo.si ita stipulatus fuero.& j.de fideiusso.inter eos.in princi. & j. de regu.iur.semper.de arbi.diem.§.si plures.& suprà,eod. inter stipu. §.si stipulante.& de lega.ij.si ita sit.§.fi.& de leg.iij. nummis. & infrà. de pe.si præses.
S I mihi.§ Certum est quòd nemo potest alteri stipulari. Ponamus sic casum. Ego sum stipulatus decem mihi & Titio in cuius potestate non sum.quæritur hic,quantum mihi debetur? Respon.quòd quinque tantum: nam pro his quinque tantum constitit obligatio: in aliis quinque non potest consistere : quia nemo alteri stipulari potest , nec mihi accrescit altera pars.scilicet quinque.
¶ Si stipulatus.§ Vtebaris aliquo tempore ueste muliebri. sum à te stipulatus uestem tuam muliebrem.tu dicis te nullam habere : ego dico quod imò habes unam quam soles portare.tu replicas, & dicis illã nõ esse muliebrem,ex quo eam portabas qui uir es.quæritur hic, quid iuris sit,quomodo interpretabimur hanc stipulationem? Respond.secundum mentem ipsius stipulantis,non secundum mentem promittentis, unde si solitus est promissor aliquando portare uestem muliebrẽ, certè illã debebit soluere. Franciscus.
s ¶ Quod extraneo. § nota de extraneo.
t ¶ Non augeat. § sed nec minuat. Sed contra. §. de cõtrahen. em.l. fundus ille. Sol. ibi bonæfidei, hic strícti iuris: uel ibi obesset uenditori uolenti totum uendere emptori: sed hic, nihil obest stipulatori habenti obligationem pro parte: nec promissori , sed adest.& facit suprà,eo. lege , eum qui contra. & lege , stipulatio ista. §. in stipulationibus. & §. eũ . Sol. ut ibi. Item facit institut. de inuti. stip. §. si quis. & in aut. ut cum de ap. co.§.fi.Accursius.
v ¶ Debet. § imè ad nullius , sed ad rei ueritatem , ut subiicit. & sic non est contra. §.eo. l. quicquid. uel sol. ut ibi. nec est contra. §. de reb.dubi. l. cum quæritur. quia & ibi erat dubium : ut §. eo. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. Accursius.
x ¶ Ea re. § id est in ueritate. Accursius.
y ¶ Senserit promissor. § occulte , & contra omnem uerborum significationem . Accursius.
z ¶ Muliebri. § & ideo eam nitidem dicebat: & ideo dare nolebat. Accursius.
a ¶ Debebitur.§ nisi eam nominatim exceperit. sed aliud in legato, in quo non continetur ut §. de auro & argento lega. inter uestem. nam ibi uoluntas legantis non legatarij inspicitur. Accursius.
b S I stipulatus fuero per te. Sic accipi. § ut committatur utroque casu , & cum me , & cum uxorem meam prohibeas. ad quod est suprà de usu & habi. cæterum. & de ser.leg.l. pater. & de prec.l. pen. & de itinere actuque priua.l.ueteres.& de ri nupt.l. ; & de ui & ui arma. lege prima.§.si quis ui me.

† ad Quintũ Mutiũ.

† Ifti primã soluitio. sequuntur Raph.Cu. & Ial. hic.
† Qua si essem i ista potestate , possem sibi stipulari , & ualeret secundum Bal.
¶ Illa iura non iudicũ sed cõcordãt. secundũ Ia. hic not.& ibi per gl. & Bartol.
Colligit Bartol. ex mente huius l. 9 in contractibus nõ habet locum ius acrescẽdi: sed hoc non est indistinctè uerum: tu ergo dic 9 in contractibus ut in l. fi. & ibi Bald C.de imm. stip. & in l. re communiũ. ubi Alex. plenè post Bar. qui facit rem negatiuã cũ decem fallen. ad quæ te remitto sup. de lega. iij.
† ad Quintũ Mutiũ. lib. xv. ad Quintum Mutium.

Hæredẽ instituit si patria [a] potestate esset liberatus [b]. pater eum filiũ adoptiuũ non aliàs emãcipare voluit quã si ei dedisset [c] à quo stipularetur certã summã si eũ manumisisset [d]. post emancipationẽ adiit hæreditatem filius,petit nũc pecuniam pater [e] ex stipulatione suprà relata. Respondi, Non puto turpẽ esse causam stipulationis,vt potè [f] cùm aliter filiũ emãcipaturus [g] nõ fuerit. nec potest uideri iniusta causa stipulationis,si aliquid adoptiuus pater habere voluerit, propter quod à filio post emãcipationem magis curaretur [h].

¶ *Stipulatio concepta sub cõditione,quæ pendet ex facto † certæ personæ, nalet: & ubi diuersitatis ratio reddi non potest, idẽ ius est. Barto.*

¶ Idem libro x. † LEX CVIII.

A Titio † ita stipulatus sum, Si qua mihi nupserit , decẽ dotis eius nomine dare spõdes? quęrebatur an cõsistat talis stipulatio? Respõdi , Si stipulãti mihi dos ita promissa est, Quãcunque uxorem duxero, dotis eius nomine centũ dare spõdes?nihil in causa est, quare ea pecunia conditione completa non debeatur.Nam cùm conditio etiam ex incertæ personæ facto [i] parere [k] obligationem posit veluti,Si quis [l] in Capitoliũ ascenderit,decem dare spondes? vel, Si quis à me decem petierit, tot dare spondes ? cur non idem & in dote promissa respondeatur, ratio reddi [m] non potest.

¶ *Stipulatio in uoluntatem promissoris conferri non potest.Ia.*

¶ Nulla promissio potest cõsistere quæ ex voluntate [n] promittentis [o] statum capit.

¶ *In alternatiua summarum inspicimus id quod est minus.in alternatiua temporis inspicimus id quod est longius.Bart.*

¶ Pomponius. † LEX CIX.

S I ita stipulatus fuero , decẽ aut quindecim dabis?decem debẽ tur.Item si ita,Post annũ aut biennium dabis?post biennium debentur: quia in stipulationibus id seruatur,ut quod minus [p] esset,quòd que longius [q] esset , videretur in obligationem deductum [r].

¶ *In contractibus non est locus iuri accrescendi.Bartolus.*

¶ Idem libro iiij.† LEX CX.

S I mihi & Titio cuius in potestate non sim† stipuler decem, non tota decem , sed sola quinque mihi debẽtur. pars enim aliena in obligationem deducitur, ut quod extraneo [s] inutiliter stipulatus sum,non augeat [t] meam partem.

¶ *Quando uerba sunt clara prostipulatore, interpretationem restrictiuam non recipiunt.hoc dicit.Bartolus.*

¶ Si stipulatus fuero à te, Vestem tuam quæcunque muliebris est,dare spondes? magis ad mentem stipulantis quàm ad mẽtem promittẽtis id referri debet [u] : ut quod sit in ea re [x],id æstimari debeat , non quod senserit promissor [y]. Itaque si solitus fuerat promissor muliebri [z] quadã veste uti, nihilominus debebitur [a].

¶ *Cõtractus stricti iuris recipit interpretationem extensiuam quando aliàs non habet effectum.Bartolus.*

¶ Idem libro v. † LEX CXI.

S I stipulatus fuero per te nõ fieri quò minus mihi illa domo uti liceat, an etiam si me non prohibeas, uxorem tamen meam prohibeas,uel cõtrà uxore mea stipulata,me prohibeas,cõmittatur stipulatio ? Et satis est hæc uerba sic accipi [b] ,Nam & si stipulatus fuero per te non fieri , quò minus mihi via itinere actuque uti liceat : & si non me,sed alium nomine meo in gredientem prohibeas , sciendum est committi stipulationem.

¶ *Qui habet electionem per futurum subiunctiui,non potest uariare : secus,si per futurum indicatiui.Bartolus.*

¶ Idem. † LEX CXII.

S I quis stipulatus sit Stichum aut Pamphilum , vtrum ipse vellet [c]:quem elegerit, petet:& is

† lib. xv. ad Quintum Mutium.

C A S V S. Istud principium legis pulchrum est,& breuiter hoc intendit:quia facie differentiam inter stipulationem,dabis quem uolam,& istam,dabis quem uoluero: quia prima scilicet quem uolam,habet talem potestatem 9 licet semel elegero,possum mutare uoluntatem: & alium eligere : sed in hac si uoluero , secus est : quia si semel elegero:non possum amplius mutare uoluntatem, & intelligitur ante susceptum iudicium.
¶ Si quis ita.§ Gl.ponit casum.Franciscus.
c ¶ Ipse uellet. § stipulator.Accursius.

Quem

a ¶ Si patria.§ sub hac conditione.M.
b ¶ Liberarius.§ facit C.de inoffi.testa.filij.
c ¶ Dedisset.§ scilicet aliquem reum.M.
d ¶ Manumisisset.§ id est emancipasset,& ita factum est. M.
e ¶ Pater.§ quondam adoptiuus.
f ¶ Vtpote.§ in li. R. utiq. aliàs utpote.
g ¶ Emancipaturus.§ sponte . uerum cogi posset officio iudicis ;: ut §. de condi. & demon. si cui. & de adop. l.nonnunquam. non autem iure actionis : ut sup. si tab. test. nul. extabunt.l.filius.
h ¶ Curaretur.§ id est magis eum timeret: ut frequenter senes dicunt : operas tamen ei imponere non potest : ut §. si á paré. quis manu.fuerit.l.j.§.fi parens. & l.pen.eo.tit. si á parente. Accursius.

† aliàs incertę.

† epistolarum.

† ad intellectũ huius. l.uid. Iaco. de mgris i l. j. § qui præsens.nume. 17. suprà eo.

Idem tenet Barto. Pau. & Ia. per l. quicquid.§. fin. §. eodem.

De qua ponitur ex emplũ per P. hic ad istam.

† lib. 3. ad Quintum Mutium.

2 ¶ Quem uolam.§ quare magis in uno quam in alio, grammatici certant. Io.nam habebant Græci uerbum infinitũ quoddam in cuius locum ponitur uerbum hoc uolã,& secundũ eos poterat mutare uoluntatem.inde est,& 9 hic mu.et secundũ M.uel secundũ Azo. est ratio:quia futurum subiunctiui modi,si uoluero : à præterito indicatiui formatur quæ autem de præteritis sunt ,certiora sunt : unde nec obligationem morantur. & ideo quia omni no certũ est quod elegit semel, non pót post eã pœnitere, ut hic, & §.de lega.iij. fideicommiss. 9. si fideicommiss. Futurum uerò indicatiui modi, scilicet uolam, á præsenti tempore formatur, quod quasi medium tempus est,& habet se ad futurum, & præteritum respicit. unde medio modo in eo statuitur scilicet ut nec semper uoluntatem mutet. nã non mutat.post li.contesta.ut hic, & §. de eo quod cer.lo.l.iij.§.&generaliter. nec omnino ei adimitur potestas. potest enim quandocunque ante lit. contestã. ad Tertull.l. filius. Sed contra. §. de leg.j. huiusmodi.§. Stichum. Solut. in legato facta electione statim dominium est legatarij : qđ in stipulatione secus est.& eodem modo respondetur. §. de leg.ij. §. statuliberum. §. fi. & de optio. lega.l. apud Aufidium. in fi.l. quæ sunt contrà. Item facit §. de procura. l.si is qui,contra. Sol. ut ibi. quia fuit ibi lis contestata. Item contra. j. eo. eum. §. j. sed ibi erat rei electio, hic actoris. Item ibi, tacitè, hic, expressè.

† aliàs stipulatione.

b ¶ Mutandi. § sic prævaricatio est lege, concessa ut suprà, solnto mat. si cum do.§. eo autẽ tempore. Acc.
c ¶ Pro centum. § promisit Titius satisdare pro centum aureis mihi soluẽdis,quos ipse uel alius uel etiam nullus mihi debebat, sed modo inspicere debebãt mihi deberi,& sic reum quẽdam & fideiussorem dari promittebat.reum dedit fideiussorem nõ dat. igitur adintereſſe ago,quod quantũ sit dicit.uel dic quod fideiussorem tantum mihi promitebas,cum haberem reum teipsum uel alium.ut & suprà, de re iudi.si quis ab alio.in princi. & dediti quendã reum qui fideiussit:qui post apparet nõ idoneus.ago ut denuo des ad intereſſe.qđ quãtum sit,dicit:& secundum hũc casum est contra §.de fideiuss.l. qui satisda.in fi.sed ibi scienter non idoneũ accepit:hic ignorans. sed secundũ hunc casum si tu nihil habes,nec reus datus:quomodo aliũ dabis?Respond.quia aliquem inuenis qui pro te fideiubet.etiam si nihil habes: cum spes sit 9 habeas.& facit §.fi certũ peta.l.fi.in fi.& §.eo.alia stipu. §.eum.& §.de eo per quem fac. er.l.fi.in fi.Accursius.
d ¶ Promissor.§ id est reus secundum primum casum.uel,id est,fideiussor secundum alium.
e ¶ Non sit.§ in aliquo.
f ¶ Quoque.§ & ex conueniendi facilitate.ad quod est suprà qui satisda.cog.l.ij.in princip.& facit suprà,de tuto & curat.da. ab his.l.scire oportet.Accursius.
C A S V S. Textus iste satis longus est. Pro casu tamẽ succinctè ad clariorem positionem casus dic. Promisisti mihi facere domum,& eam complere ante annũ sub pœna centũ aureorum.Ego ex uolũtate mea fui contentus tibi prolongare tempus usque ad annum cum dimidio:uel duos annos.Quæritur,cum domus ista non fuerit facta ante annum,sicut promisisti: utrum pœna sit cõmissa? Distinguitur:aut prolongaui tibi tempus istud cum essemus tam prope finẽ anni ,ita ut nõ esset spes quod posses perficere domũ ante annum:& tunc committitur pœna. Aut tantum temporis superat quòd poteras perficere domũ:tamen ego quo leuius posses perficere, dedi tibi longius tempus: & tũc nõ committitur pœna.hæc posita sunt sub breuibus quia textus satis prolixus.est.

† lib.2.Epist.
† Alciat. lib. 3. Parer. cap. 10.
† Alex. hic dicit istum tex. mirabilẽ ad hoc 9 prorogatio termini si facta fit ante cõmissam pœnã facit pœnam non committi licet in primo termino opus nõ fiat: sed facta postq pœna est commissa ea non resoluit. Bolog. & ad intellectũ huius. l. ui. Ant. Rub. in l. uinum nu. 113.§. fi cert. pet.

operi laxiorem dederim ? Proculus respondit, Non sine causa distinguendum est, intereſſe utrum per promissorem mora [n] non fuisset quò minus opus ante Calẽdas Iunias ita ut stipulatione comprehensum erat, perficeretur [q]:an tũc cum iam opus effici non posset an te Calendas Iunias stipulator diẽ in Calendas Augusti protulisset. Nam si tunc diem stipulator protulit,cum iam opus ante Calẽdas Iunias effici nõ poterat, puto [p] pęnam esse commissam : nec ad rem pertinere, 9 aliquod tempus ante Calendas Iunias fuit quò stipulator non desiderauit [q] id ante Calẽdas Iunias effici,id est, quo nõ est arbitratus ut fieret quod fieri non poterat.aut si hoc [r] falsum est,etiã si stipulator pridie Calendas Iunias mortuus esset pœna cõmissa non esset: [s] quoniam mortuus arbitrari non potuisset, & aliquod tempus post mortem eius operi perficiendo superfuisset. Et propemodum [t] etiã si ante Calendas Iunias futurum esse cœperit, opus ante eam diem effici non posse,pœna commissa est [u].

¶ *Qui non dat fideiussorẽ, & nõ liberat ut promisit,tenetur ad intereſſe.Bartolus.*

¶ Cum uẽderet aliquis promisit emptori fideiussores [x] præstari, & rem uenditam liberari [y]:quæ ut liberetur,nunc desiderat emptor:& in mora est is qui ex stipulatione id futurum promisit. quæro quid iuris sit? Proculus respondit,Tanti litem æstimari [z] oportet,quanti actoris intereſt [a].

† Iustinianus.
† Sim mihi,ò Procule [b],si opus arbitratu [h] meo ante Calendas Iunias effectũ non sit , pœnam : & protulerim [i] diem [k] putasnè uerè posse me dicere,arbitratu meo opus effectum non esse ante Calẽdas Iunias:cùm ipse [l] arbitrio meo aliam [m] diem

† Iustinianus.

s ¶ Non esset.§ si diceres hoc esse falsum.
t ¶ Et propemodum.§ nunc soluit.Accursius.
u ¶ Commissa est.§ de rigore:sed de æquitate obstat exceptio:ut argumentum suprà,si quis cautio.l.ij.in prin.& locati,cum in plus. §. j. plus etiam dico quod si nõ competat exceptio:quod quidam dicunt: non tamen potest agi ante Calendas Augusti ad pœnam. quia pœna stipulatio dilata uidetur:ut suprà eodẽ,in illa stipulatione, si Calẽdis & infrà eod.insulam,sed tamen(ut dixi)exceptione remouetur etiam post Calendas:quia diem protulit.pro quo est suprà,de legi.& consti. l.post diem.nam & aliàs cõmittitur :sed non exigitur:ut suprà,de exceptio.do.apud Celsum.§.si in arbitrio.sed pro eis est infrà eodem,in fulam.sed hic pœna:ibi nõ, sed R.sic hic de hoc scripsit.hac distinctio nẽ tunc utimur,cũ pœnã præstari & opus postea nihilominus fieri cõuenit:aliàs si opus fieri post moram promissoris stipulator elegerit: quanquam pœnalis stipulatio esset cõmissa, tamen eliditur exceptio nec;um non utrunque sed alterum tantũ reus stipulandi prosequi debeat.ut C.de transactio.l.cũ proponas.& suprà,de pactis.rescriptum. §.primò,quod uerum puto.& facit suprà,de damno infecto.l.damni. §.Sabinus. Accursius.
x ¶ Fideiussores.§ pro euictione. Accursius.
y ¶ Liberari.§ sine hoc tenetur.ut C.de euict.ex prædiis.& dic liberari á creditore cui erat obligata.
z ¶ Aestimari.§ in condemnatione:non in obligatione:ut no.suprà, de re iudi.si quis ab.§.fi.
a ¶ Interest.§ actione præscriptis uer.uel ex empto informata : quia pactum

Universidad de Deusto
Biblioteca

pactum fuit, incontinenti factum, non ergo præcise ad ipsum factum: sic supra, de act. emp. l. j. in prin. & j. l. proxi.

SIfundum. ¶ CASVS. Promisisti mihi dare fundum certa die, & non das: teneris mihi ad interesse quanti mea interest esse mihi datum fundum ea die. Franciscus Accursius.

a ¶ Interfit. ¶ ergo fructus. Sed contra. ¶. de usu. uideamus. ij. §. fi actionē. Sol. ut ibi. Itō cōtra. ¶. eo. si filius. §. fi. Solu. ut ibi. Itē secus si dari & tradi: ut ¶. de utur. l. iiij. Item contra. supra, de ac. emp. l. datio. §. j. fol. ut ibi. Acc.

† lib. 47. ad Sab.

I Ta stipulatus. ¶ Glossa prima ponit casum, ideo uide eam. Franciscus.

b ¶ Ita stipulatus. Ista lex tota summatim hoc uult dicere: quia aut stipulatio incipit a præcedenti cōditione: & cōmittitur tunc, cum certum erit nō posse dari uel fieri: ut si Stichum non dederis, tantum promittis nomine pœnę? aut incipit a pactione: ut est. promittis Stichum: & si non dederis tantē promittis? & tunc statim cū potuit dari uel fieri. Et est ratio, quia in conditionali stipulatione: non ante cedit dies, quā fuerit impleta cōditio: ut ¶. de uer. signi. l. cedere diem. sed in pura quādo incipit a pactione. tūc statim, unde pœna statim cōmittitur: quod intellige cum extra iudicium interpellatus fuit congruo loco & tempore. Accursius.

† lib. 2. quæst.

† Pulchre in hanc l. Alcia. lib. para. j. c. x. & duobus sequen.

c ¶ Loco. ¶ in iudicio, uel etiam alibi. Accursius.

d ¶ Certo die. ¶ op. ergo habetur pro expresso: ut ¶. eod. triticum. & fi cer. pet. l. cū quid. sed hic agebatur tantū a stipulatore: in illis ab utroque. uel quia dicitur te stisti certo loco, si accipe, quia conuenerat inter nos ut sisteres certo die: & ante diem te certificarem. cum id proposueram: per errorem omisi. non ualet stipulatio: ut hic. secus in damno infecto, quia ibi speciale est ut seruetur quod de consuetudine est de die: ut ibi dicitur: ut ¶. de dam. infect. fi finita, in princi. quæ est contra. uel ibi in perpetuum se teneri credebat, hic contra. hic enim actor errādo omisit diem: reus autem nunquā uoluit obligare se in perpetuum: imò ad die quem proponeret actor in stipulatione: sed ipse errore omisit. at ibi uterque hoc agebat, quod stipulatio cōmitteretur quādocunq; damno dato: & credebat reus se sic teneri promittere: unde iudex reo subuenit: ut ibi. uel hic, à stipulatore tātum agebatur ut teneatur ad id tempus, quod de consuetudine est, & nō in perpetuū. & ideo nō ualet. ibi ab utroque. Itē contra. ¶. qui fatisd. cog. de die. fol. ut ibi. Accursius.

ADDITIO. Dic quod illa lex habet duas lecturas. nā intelligitur primò de discordia. quæ est inter partes de die apponenda in stipulatione ante contractā stipulationē: & secundum hoc non obstat huic l. Alio modo intelligitur, primò de discordia post stipulationem interpositā, in qua dies fuit omissa: & tunc ob. & quidam soluerent ꝙ ibi in stipulatione iudiciali: hic in conuentionali secundum. Bar. hic.

e ¶ Non secus. ¶ sed idem.

f ¶ Stipulatus essem. ¶ ut ¶. eo. triticum. & de leg. ij. quidam in testamento. Accursius.

g ¶ Non demonstrato. ¶ & hoc non ualet: ut ¶. de eo quod certo lo. l. ij. §. si quis insulam. & de iudi. cum qui insulam.

h ¶ Nomine. ¶ nihil ualet, ut ¶. de iure dotium. cum post. §. gener. Sed contra. ¶. eo. l. qui ex pluribus. Sol. ibi adiectum fuit nomen: quia promisit unum de fundis Seianis: hic nullo modo. uel hic agebatur ut certus promitteretur: ibi nō. Item opponitur ut ¶. de optio. leg. lege ij. sed secus in homine in genere promisso uel legato. & est ratio ¶. eod. inter stipulātem. §. sacram. ibi homo liber &c. & de leg. ij. quod in rerum. §. fi. & lege pen. in fi. Et eodem modo opponitur & respōdetur de domo: ut ¶. de leg. j. si domus. licet sit ar. contra. infrà, de uerb. sig. locus. §. fin.

¶ Vlpianus. LEX CXIIII.

SI fundum certa die præstari stipuler, & per promissorem steterit quò minus ea die præstetur, consecuturum me quanti mea interfuit[a] moram factam non esse.

¶ *Pœnalis stipulatio vitiatur ex errore vel incertitudine, quæ principalem stipulationem reddit inutilem. sin autem vtilem conuentionem pœnalis stipulatio subsequatur, tunc pœnalis committitur, cùm super prima mora contrahitur. quòd si non conuentio sed conditio pœnalem stipulationem præcedat, tunc committitur cùm omnino conditionem existere certum erit: sed in vltimis voluntatibus absque distinctione a tempore cessationis pœna committitur. quę pœna solummodo exigetur, nisi actum sit ut utrunque petatur. Bartolus.*

¶ Papinianus. LEX CXV.

ITa stipulatus[b] † sum, Te sisti in certo loco[c]? si non steteris, quinquaginta aureos dare spondes? Si dies in stipulatione per errorē omissus fuerit, cùm id ageretur ut certo die[d] sisteres, imperfecta erit stipulatio, non secus[e] ac si quod pondere, numero, mensuráve contineretur, sine adiectione ponderis, numeri, mensuræ stipulatus essem[f], vel insulam ædificari non demonstrato[g] loco, vel fundum dari non adiecto nomine[h]. Quod si ab initio id agebatur, ut quocunque die[i] sisteres, & si non stitisses, pecuniam dares, quasi quælibet stipulatio sub conditione concepta vires habebit. nec antè committetur stipulatio, quàm fuerit declaratum reum promittendi sisti non posse[k]. ¶ Sed & si ita stipulatus fuero, Si in Capitolium non ascenderis, vel Alexandriam non ieris, centum dare spondes? non statim committetur stipulatio, quamuis Capitolium ascendere, vel Alexandriam peruenire potueris[l], sed cùm certum esse cœperit te Capitolium ascendere vel Alexandriam ire non posse. ¶ Item si quis[m] ita stipuletur, Si Pamphilum[n] non dederis, centum dare spondes? respondit Pegasus, non ante committi stipulationem, quàm desiisset posse Pamphilus dari. Sabinus † [o] autem existimabat, ex sententia [p] contrahentium, postquàm homo potuisset dari[q], confestim agendum[r]: & tandiu ex stipulatione non posse agi, quandiu per promissorem non steterit quò minus hominem daret. idque defendebat exemplo penus legatę[s]. † Hæredem etenim, si dare potuisset penum, nec dedisset, confestim in pecuniā[u] legatā teneri[x] tum, sed nec ipsius sententia ualet, nisi in casu, id est cum res nō incipit a cōditione, cū uerò incipit a conditione, ualet: neq; id uerū est quod Pegasus dicit, nō enim suspēditur, sed statim cōmittitur pœnalis stipulatio uel obligatio, ac si sub alternatione illud aut illud fit stipulatur, & est alterum in solutione, alterū in obligatione: facultas uero erit eo non soluendi donec cōueniatur reus, ad exemplum noxalis, uel uerius seruabis Pegasum ubi à conditione incęperit. Accursius.

† Vel quinquaginta. ad intellig. hanc lit. contest. ut C. eo. nuda. Sed contra supra eod. §. quod si ab initio. ubi præcessit pactio uestita, nec tamen seruatur opinio Sabini, Sed Pegasi. Solu. ut ibi dixi. Si uerò à conditione cœperit obligatio, tunc quando desiit posse dari uel fieri quod in conditione præcedebat. & sic op. ¶. de fideiuss. l. fideiussor. §. fi. Sol. ibi pactio facta cū reo præcessit stipulationem, quæ cū fideiussore facta uidetur: quia mora rei & pactio sua fideiussorem obligant secundum Ioan. Itē oppo. ¶. l. fi Titius. contra. Solu. ibi loquitur in quadam stipulatione implicita. & implicitis regulę legislarum sicut dialecticorum deficiunt. Regula dialecticorū hæc est, De quolibet affirmatio uel negatio uera. fallit: quia si ego dico, ego iuro me peierare: non potes dicere ꝙ bene iurem: quia peierau. Item nec ꝙ male: quia si iurau. peierare, & peierau: feci quod iurau. similiter est i hoc, Ego dico falsum. quia si dicis ꝙ dicit uerum, & ipse dicit se dicere falsum, ergo uerum est ipsum dixisse falsum. si autem dicas quòd dicit falsum, ergo falsum, & ipse non dicit nisi hoc, ego dico fallum est ipsum dicere falsum: ergo dicit uerum. & istæ locutiones dicuntur implicitæ apud legistas: ut si Titius non erit hæres, Seius hæres esto: & ecōtra si Seius hæres non erit, Titius hæres esto. & hic similiter, ut si Titius stipuletur. si Seio decem nō dederis, mihi dare spondes? & ecōtra Seius, si decem Titio nō dederis: mihi dare spondes? Itē op. ¶. de manu. test. libertas. §. j. Sol. ibi speciale. Itē in penu similiter est speciale: ut suprà §. idemque defen. &c. & hoc not. ¶. si quis cau. & si post tres. & facit C. de pact. l. si pacto. Accursius.

† A non nullis additur uniuersum. aliàs uniuersi.

† Quæst.

† aliàs Mucius enim hæredem.

a ¶ Defuncti. ¶ cuius adimplendæ studiosi esse debemus. Accursius.

b ¶ Naturam. ¶ pendet enim conditio de potestate hæredis. secus si legatarij: ut si non ascenderis Capitolium, tibi lego decem: quia caues & percipis: ut supra, de conditi. & demonstra. l. Mutianę. & in penu uerum puto quod dixit Sabinus. sed alij & in penu distinguunt, ut in stipulatione: ut incipiat a condi. uel pac. quod non placet: ut modò supra notaui.

c ¶ Itaque potest. ¶ modò distinguit, & dictionem suam modò cum dicto unius, modo cum dicto alterius approbat. Accursius.

d ¶ Recipi. ¶ quæ est ut statim post moram agi possit.

e ¶ Veluti. ¶ hic incipit à conditione: & seruatur Pegasi sententia.

f ¶ Sed si ita. ¶ hæc est uera Sabini sententia. & non incipit à conditione.

g ¶ Spondes. ¶ apparet ex prædictis quòd ubi à pactione uestita pœnalis stipulatio incipit, cōmittitur quando cœpit dari uel fieri posse quod in pacto deuenerit. secus si nuda pactio præcesserit, quia tunc lit. contest. ut C. eo. nuda. Sed contra supra eod. §. quod si ab initio. ubi præcessit pactio uestita, nec tamen seruatur opinio Sabini, Sed Pegasi. Solu. ut ibi dixi. Si uerò à conditione cœperit obligatio, tunc quando desiit posse dari uel fieri quod in conditione præcedebat. & sic op. ¶. de fideiuss. l. fideiussor. §. fi. Sol. ibi pactio facta cū reo præcessit stipulationem, quæ cū fideiussore facta uidetur: quia mora rei & pactio sua fideiussorem obligant secundum Ioan. Itē oppo. ¶. l. fi Titius. contra. Solu. ibi loquitur in quadam stipulatione implicita. & implicitis regulę legislarum sicut dialecticorum deficiunt. Regula dialecticorū hæc est, De quolibet affirmatio uel negatio uera. fallit: quia si ego dico, ego iuro me peierare: non potes dicere ꝙ bene iurem: quia peierau. Item nec ꝙ male: quia si iurau. peierare, & peierau: feci quod iurau. similiter est i hoc, Ego dico falsum. quia si dicis ꝙ dicit uerum, & ipse dicit se dicere falsum, ergo uerum est ipsum dixisse falsum. si autem dicas quòd dicit falsum, ergo falsum, & ipse non dicit nisi hoc, ego dico fallum est ipsum dicere falsum: ergo dicit uerum. & istæ locutiones dicuntur implicitæ apud legistas: ut si Titius non erit hæres, Seius hæres esto: & ecōtra si Seius hæres non erit, Titius hæres esto. & hic similiter, ut si Titius stipuletur. si Seio decem nō dederis, mihi dare spondes? & ecōtra Seius, si decem Titio nō dederis: mihi dare spondes? Itē op. ¶. de manu. test. libertas. §. j. Sol. ibi speciale. Itē in penu similiter est speciale: ut suprà §. idemque defen. &c. & hoc not. ¶. si quis cau. & si post tres. & facit C. de pact. l. si pacto. Accursius.

h ¶ Quod. ¶ pro sed. & dicas ꝙ distinctionem ponit in casibus in quibus habet locum Sabini opinio. nam si pactio præcedit, aut id agitur ut prima actio transeat in sequentem stipulationē: & nouatur prima: ut supra, titulo primo, obligationum fere. §. fina. quo casu existente cōditione tantum id, quod in sequen. stipu. est dictū, petere potero, quia id actum est. aut est actum ꝙ utraque maneat, & ex utraque agetur, existente conditione: ut & supra, de transact. l. pe. §. pe. & antepenul. & hoc dicit, sed ordine diuerso. hic enim est ordo legendi, ꝙ pro sed. & sine dubio uerum erit, ut si homo datus non fuerit: & homo & pecunia debeatur, cum id actum probatur. Accursius.

i ¶ Erit. ¶ tunc scilicet.

k ¶ Cum. ¶ id est, quando. nam aliter non: ut hic, & ¶. tit. j. l. obligationum ferè. in fi. & §. pe. in fi. Accursius.

l ¶ Probatur. ¶ præsumitur ergo nouatio. nisi contra probetur: ut hic, & supra, titu. j. obligationum fere. in fi. & ¶. de transact. l. qui fidē. sed infrà innuitur contra, quoniam uoluntas, &c. nam ibi probatur ꝙ non fuerit nouatio. sed dic ibi probari ecipso, ꝙ non probatur contra. hodie uerò non præsumitur. ut C. de no. l. fi. Accursius.

m ¶ Non fuerit. ¶ postquàm potuit dari. Accursius.

n ¶ Pecunia. ¶ ex utraque obligatione uires habente nulla facta no

Quæst.

tius fecerit. Paulus notat. Non enim sunt duo rei[t] Titius & Mæuius eiusdem obligationis, sed Męuius sub cōditione debet[u], si à Titio exigi non poterit. Igitur nec Titio conuento Mæuius liberabitur, qui an debiturus sit incertum est. & soluente Titio non liberabitur Mæuius: quia nec tenebatur, cùm conditio stipulationis[x] defecit: nec Mæuius pendente stipulationis conditione rectè potest cōueniri. à Mæuio enim ante Titium excussum[y] non rectè petetur.

¶ Idem. LEX CXVII.

SI centum homines, quos ego hærès ve meus elegisset, stipulatus antè quā elegerim, duos hęredes reliquero, numero diuiditur stipulatio[z]. Diuersum erit, si iam electis hominibus successerint[a]. ¶ *Liber homo bonæfidei possessori ex stipulatione obligatur: & ex qua causa ab alio stipulādo mihi acquirit, ex eadem tibi promittendo nō obligor. Itē ex promissione fructuario, uel bonę fidei possessorię seruo, dominus de peculio non tenetur. Barto.*

¶ Idem libro xxvij. Quæstionum.

LEX CXVIII.

LIber homo qui bona fide mihi seruit, quod stipulāti mihi

t ¶ Rei. ¶ scilicet debendi. Accursius.

u ¶ Sub conditione debet. ¶ scilicet hac. R.

x ¶ Stipulationis. ¶ quia interim nihil debet: ut suprà, de pigno. gregē. §. fi sub condition. Accursius.

y ¶ Excussum. ¶ si dubitetur an possit soluere debitum solidū. aliàs si certum est habere quinque tantum, quasi impleta conditione stipulationis à Mæuio petam: ut arg. ¶. de actio. empt. l. emptorem. §. j. & sic soluitur contra. ¶. si cer. pet. l. fi. j. respon. Accursius.

SI centum. ¶ CASVS. Stipulatus sum centum homines, quos ego uel hæres meus elegerimus. mortuus sum ante, quàm eligam, duobus hæredibus relictis, stipulatio diuiditur, ut pro ea parte, qua quisque hæres est eligat. si autem prius elegero, quàm ipsi succedant, tunc non poterunt eligere: sed pro portione serui electi cuiuscunque erunt. Franciscus.

z ¶ Stipulatio. ¶ ut pro ea parte qua quisque hæres est, eligat, & in ea succedat, scilicet quinquaginta. Sed quid si duos hæredes instituit: & sic aliquis seruus inuenitur qui non potest diuidi numero: quia dispar sit numerus? Respon. in eo portiones hæreditarias haberi: ac si unum essem stipulatus. Accursius.

a ¶ Successerint. ¶ hic pro portione hæreditaria electi serui cuiusque erunt: ut ¶. de fol. cum Stichus. & ¶. eod. l. in stipulationibus.

LIber homo. ¶ CASVS. Quidam liber homo bona fide mihi seruiebat: promisit mihi aliquid ex re mea, puta pensionem domus meæ. an mihi teneatur? Videtur quòd non, quia seruus non obligatur domino suo, sed tamen hic aliud est: quia iste liber homo, qui bona fide seruit, potest mihi obligari. nec tamen hoc locum habet à cōtrario: scilicet si ego ei aliquid promittam ex re mea, ꝙ illi teneat. Nam quo modo teneret ei? quia etiā si ab alio aliquid stipulatus esset mihi illud quæreret, usque ibi, hic ita que ponit exemplum: quia si seruus fructuarius, uel alienus promittit fructuario uel emptori ex re ipsius, non datur actio de peculio in dominū uerum ipsius serui: quia in his casibus fructuarius uel emptor habentur pro dominis.

¶ Decem hodie. ¶ Certum est ꝙ si quis promittat mihi idibus Ianuariis soluere, non potero eum conuenire nisi ultima die iduum transacta. sed si quis promittat hoc modo, promitto hodie soluere decem, nec uidetur nimis cito peti: quia hic non est dies appositæ causa differendæ obligationi: sed ut ostendatur præsens fuisse obligatio.

¶ Decem mihi. ¶ Stipulatus sum a te hoc modo: promittis mihi decē aut Titio? ecu respondes promitto. quò ad id quod mihi promisisti, habeo actionem certi ex stipulatu. quò autem ad respectum Titij habeo actionem incerti ad interesse: quia si mea interfuit potius soluī Titio, actionem incerti ad interesse: quia si mea interfuit potius soluī Titio, ideo

p ¶ Soluatur. ¶ qui in solutione est antè morām.

q ¶ Pecunia. ¶ quæ sola i obligatione est. M.

DEcem. Periculum. ¶ in toto uel in parte secundum quod Titius in toto uel in parte non est soluendo: ut infrà, de uerborum sig. si ita a te stipula. & infra, de sol. l. si decem.

s ¶ Non erit solutus. ¶ id est, expeditus, quoniam adhuc potest obligari. & sic improprię ponitur. sic & supra, de hære. uen. quod si sic. & secūdum hoc quod subiicit, Paulus not. id est, scribit approbando prædicta. non enim, &c. uel dic quādo secundum Ir. solutus, id est, liberatus. & sic propriè. & secundum hoc dicit, Paulus not. id est, reprehēdit. non enim, &c. nam sic loquebatur quasi iā fuisset obligatus. qđ non est uerum: ut Paulus dicit. Et est reprehensio similis sup. de in ius uocan. l. libertus. in uer. remittere. & facit ¶. man. l. inter causas. & §. fi. & infra, de regu. iu. si quis obligatione.

† Scribent. hic maxime Bal. difrà, de sol. l. si decem. s ¶ Non erit solutus. ¶ id est, expeditus, quoniam adhuc potest obligari. & sic improprię ponitur. sic & supra, de hære. uen. quod si sic. & secūdum hoc quod subiicit, Paulus not. id est, scribit approbando prædicta. non enim, &c. uel dic quādo secundum Ir. solutus, id est, liberatus. & sic propriè. & secundum hoc dicit, Paulus not. id est, reprehēdit. non enim, &c. nam sic loquebatur quasi iā fuisset obligatus. qđ non est uerum: ut Paulus dicit. Et est reprehensio similis sup. de in ius uocan. l. libertus. in uer. remittere. & facit ¶. man. l. inter causas. & §. fi. & infra, de regu. iu. si quis obligatione.

gl. fore notabilē adtendit quod impropriè ponitur. sic & supra, de hære. uen. quod si sic. & secūdum hoc quod subiicit, Paulus not. id est, scribit approbando prædicta. non enim, &c. uel dic quādo secundum Ir. solutus, id est, liberatus. & sic propriè. & secundum hoc dicit, Paulus not. id est, reprehēdit. non enim, &c. nam sic loquebatur quasi iā fuisset obligatus. qđ non est uerum: ut Paulus dicit. Et est reprehensio similis sup. de in ius uocan. l. libertus. in uer. remittere. & facit ¶. man. l. inter causas. & §. fi. & infra, de regu. iu. si quis obligatione.

† lib. 12. quæst.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideo quòd sub pœna ei promiseram, certè teneris mihi ad interesse, si non solueris Titio. Fran.

a ¶ Propè est. ʒ philosophicum temperamentū est. nam bene est utilis & tenet, & ideo dicit propè, quia quantum ad effectum non uidetur utilis, nisi cùm appareret illum esse liberum, tūc enim demū agit ex ea stipulatione, nam ante non agit cùm putat eum esse suum seruum. ar. ff. commo. si is qui. §. fi libero. & secundū hoc intelligitur quod hic dicitur, & suprà, de acquir. re. do. homo liber. §. j. & facit infrà, de stipula. seruo. liber homo.

b ¶ Vtile. ʒ quia persona est quæ obligari potest.

c ¶ Ex re mea. ʒ non enim rem meam promittit. Accursius.

d ¶ Promittat. ʒ puta pensionem domus meæ. Accursius.

e ¶ Quo minus. ʒ id est quàm ut teneatur. Accursius.

f ¶ Ex eadem causa. ʒ i. ex re mea. Acc.

g ¶ Quæreret mihi. ʒ nullo modo propter regulam Iul. ut suprà de usufr. sed si quid. §. & generaliter.

h ¶ Comparabitur. ʒ in hoc conueniūt liber homo bona fide possessus, & seruus alienus & fructuarius. omnes enim de re nostra nobis acquirunt. Item si eis nō ex re mea promittā, non teneor. sed in hoc differunt: quia liber homo promittēs domino obligatur: at illi minimè. & hoc not. his uerbis, seruus autem &c. secundum R. Accursius.

Liber homo & seruus alienus bona fide possessi nobis de re nostra acquirunt.

† intell. huius. §. uid. p Rainer. in l. un. nu. 43. C. de sent. quæ p eo. q inter. & ibidé p Bereng. paulac. nu. 125.

i ¶ Autem. ʒ pro sed.

k ¶ Seruit. ʒ ſ. bonæ fidei possessori qui emit. Accursius.

l ¶ Emptori. ʒ ex re emptoris.

m ¶ Actio. ʒ nisi deducatur id pecunium. quod penes bonæfidei possessorem est: ut suprà, de pecul. si creditor. §. fin. uel nulla ex promissione, sed aliàs ex contractu alio sic, ut ibi.

n ¶ Intelliguntur. ʒ fructuarius & bonæfidei possessor: unde tanquā à suo non ualet stipulatio. ad quod est suprà, de bo. autho. iu. posſin vē ditione. §. j. Accursius.

o ¶ Vel. ʒ pro saltem. & aliàs pro etiam.

p ¶ In aliis temporibus. ʒ ut in calendis, uel in idibus, uel in annis ut præmaturius uidear agere: ut instit. eo. §. in diem. & ſ. eo. eum qui calendis. & l. qui hoc anno. quæ sunt contra. Accursius.

q ¶ Non debet ʒ licet possit ipso iure.

r ¶ Potest. ʒ ex uoluntate, non ex necessitate: ut infrà, de solu. quod in diem.

s ¶ In proposito. ʒ scilicet casu. & facit ſ. eod. l. ſi decē cùm petiero. & ſ. de leg. j. talis. §. quod si forte. Accur.

t ¶ Stipulatio est. ʒ scilicet mihi.

v ¶ Incerti. ʒ id est condi. incerti ad interesse quod est incertum competit mihi. scilicet non illi: ut & C. de inut. stip. l. iij. in fin. & ſ. ſi quis in ius uoc. l. fi. & dicitur incertum inspecto principio, sed iudex facit certum. Accursius.

x ¶ Pœnam. ʒ scilicet post stipu. & ita incertum erat eo tempore. scilicet contractæ stipulationis, quantum consequeretur. Accursius.

promittit, propè est [a] vt omnino sit vtile [b], quāuis ex re mea [c] promittat [d]. Nam quid aliud dici potest quò minus [e] liber homo teneatur? Nec tamen ideo si stipulanti eidem ex eadem causa [f] spondeā, teneor. Quemadmodū etenim habebit eius actionem aduersus me, quod ab alio stipulatus quæreret mihi [g]. Hoc itaque latere fructuario seruo, vel alieno, qui bona fide seruit, cōparabitur [h]. Seruus autē [i] fructuario si promittat ex re ipsius vel alienus, qui bona fide seruit [k] emptori [l] nulla de peculio dabitur in dominū actio [m]. nā in his casibus domini esse intelliguntur [n].

¶ *Adiectio instantis temporis ex actionem non differt. Bartolus.*

¶ Decem hodie dare spōdes? Dixi posse vel [o] eodem die pecuniā peti, nec videri præmaturius agi non finito stipulationis die: quod in aliis temporibus [p] iuris est. (Nā peti non debet [q], quod intra tempus cōprehensum solui potest [r].) In proposito [s] enim diem nō differendæ actionis causa insertum videri, sed quo præsens ostendatur esse responsum.

¶ *Si datio referatur ad stipulatorem, obligatio continet certum. si ad alium, continet incertum. Bartolus.*

¶ Decem † mihi aut Titio, vtri ego velim, dare spondes? Ex eo quod mihi dandum est, certi stipulatio est [t]: ex eo quod illi soluendum est, incerti [u]. Finge mea interesse Titio potiùs quàm mihi

y ¶ Subiicitur ʒ expresse.

z ¶ Cauetur. ʒ dolum non cōmittit, & subaudiunt quidā in fin. tantū. Et not. generaliter uerbū nō pertinere ad ea de quibus nominatim cauet. ar. ſ. qui. ex cau. ma. sed ſi p prætore. §. deinde. & no. ſ. e. stipulationes. & facit ſ. de alimen. leg. aliměta. §. basilicè. & j. de pe. l. sanctio legū. & de vulg. sub. l. cohęredi. §. qui patrē. Sed ar. cōtra. ſ. ad l. Aquil. l. ſi seruus seruū. §. inquit. in fin. sed ibi generalis clausula fiebat tantum pro iis, quæ expressa sunt, hic pro aliis. unde non refertur ad nominata. Item ar. contra. ſ. de alimen. leg. libertis quos. in princi. ADDITIO. Dic q ibi speciale & generale proferuntur ob eandem causam, & in diuersis scripturis. secundum Bart. hic.

Verbū generale non respicit, aut pertinet ad ea, de q bus nominatim cauetur.

solui, quoniam pœnam [x] promiseram, si Titio solutum non fuisset.

¶ *Clausula generalis non refertur ad specificata. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX CXIX.

DOli clausula quæ † stipulationibus subiicitur [y], non pertinet ad eas partes stipulationis, de quibus nominatim cauetur [z].

† lib. 36. quæſt.

† In.

¶ *Conditio de præterito deficiens reddit stipulationem inutilem ab initio. Barto.*

¶ Idem. † LEX CXX.

SI ita stipulatus fuero, Hanc [a] summam cētum aureorum dare spondes? & si maximè [b] ita exaudiatur ille sermo, Si modò cētum aureorum est, non facit conditionem hęc adiectio [c]: quoniam si cētū nō sint [d], stipulatio nulla est [e], nec placuit instar habere conditionis sermonem, qui non ad futurū, sed ad præsens tempus refertur, & si contrahentes rei ueritatem [f] ignorent.

† lib. 37. quæſt.

¶ *Qui promisit cauere ad sensum sapientis, & non cauet, ad interesse tenetur. Bart.*

¶ Idem. † LEX CXXI.

EX ea parte cautionis [g], Dolumque malum huic rei promissionique abesse abfuturumque esse stipulatus est ille. spopondit ille: incerti [h] agetur stipulationis vtiliter interponendæ [i] gratia.

† lib. xi. Resp.

¶ *Potest maritus se obligare uxori ad pœnam, si tenuerit concubinam. Bart.*

¶ Mulier ab eo cuius in manū cōueniebat [k] †, stipulata fuerat du-

† Quid si in manum conueniret, pulchre Adrianus Cardinalis in libel. de mo. lati. lo. in ca. in ma num conue nire.

& non ualet. proprie ergo est condi. quæ in futurum est: ut ſ. si cer. pe. l. ualet. uel non sunt tot, itaque & ſ. de iniusto testa. l. cum in secundo. siue itaque nominatim fuit adiectum, summam quæ centum aureorum est, siue non fuit dictū quę est, sed tantum centum aureorum, semper ita demum ualet stipulatio, si centum aurei sunt, nec est conditionalis proprie ut dixi.

d ¶ Non sint. ʒ sed pauciores. Accursius.

e ¶ Nulla est. ʒ suprà, de lega. j. si seruus legatus. §. qui v. contra. solhic actum fuit ut alias non ualeat: ibi non est actum.

f ¶ Veritatem. ʒ ueluti si Rex Francorum uiuit: ut insti. eo. §. pe. Acc.

EX ea parte. ʒ CASVS. Si quis promittat dolum malū abesse, uel abfuturum esse: si non facit quod promisit, potest agi cū eo in certi ad interesse propter stipulationē interpositam. ¶ Mulier. ʒ Titius habebat concubinam quandā: Berta uolens nubere Titio, timebat ne aliquando iterū reuerteretur ad concubinā: ideo stipulata est ab eo cē tū aureos si tpe matrimonij reassumeret concubina suam. utrum hæc stipulatio sit licita? Respōdetur qđ sic: est enim secundū bonos mores.

¶ In insulā. ʒ Stipulatus fuit à Męuio centū aureos cum moriretur. deportatus est ipse Mæuius in insulā. utrū petere possim centū aureos? dicitur quod nō: quia oportet expectari mortem naturalem: nec sufficit ciuilis. ¶ Ex facto. ʒ Promisisti mihi dolum abesse: an hęc promissio tua transeat contra hęredem tuum? Respondetur q sic. Franciscus.

g ¶ Ex ea parte cautionis. ʒ quæ sequitur. Accur.

h ¶ Incerti. ʒ id est ad interesse condictione certi: ut & ſ. de arbi. diem. §. fin. Accursius.

i ¶ Interponendæ. ʒ id est interpositæ. sic tempus pro tempore & econtra ponitur C. de legi. & consti. l. j. Vel proprie hic promiseras mihi promittere ad sensum sapientis mei, qui postea dicit sub pœna dupli promitti, ut interponas agam.

k ¶ Conueniebat. ʒ id est reconciliabatur. Accursius.

Assequi

a ¶ Assequi. ʒ quia consuetudinem repetiit. Accur.

b ¶ Non posit. ʒ à marito. & facit ſ. e. si ita stipulatio facta fuerit.

c ¶ Nisi moriente eo. ʒ naturaliter. & sic no. q appellatione mortis naturalis intelligitur non ciuilis. sic ſ. de leg. ij. cū pater. §. hæreditate. & de dona. inter uir. & vxor. sed si mors. §. cū igitur. & arg. de lega. ij. si ita quis. §. is cui. & in aut. de nupt. §. fecundū occasionē. Sed ar. cōtra. ſ. pro socio. l. actione. §. publicatiōe. & de bo. pos. cōtratab. l. j. §. fi. Accur.

d ¶ Depositi. ʒ secus in delictis, de quibus dic: ut C. ex delictis de fun. l. j. & facit ſ. tit. j. ex depositi. & ſ. depo. l. ſi hominem. §. datur. & j. de reg. iur. l. ad ea. §. fi.

Vi Romæ. J CASVS Eramus Romæ tu & ego, carebas pecuniis, quare ad me venisti petens ut tibi pecuniam mutuarem sub usuris quanq̄ mittebas mihi reddere Parisius post tres menses: dedistique mihi certam partem usurarum. post paucos dies uēisti ad me, & obtulisti mihi pecuniam, quā mutuatus fueras à me, detracta ea summa usurarū quā mihi dederas. ego nolui recipere pecuniam. post hæc cū uenissemus Parisius, uolui te ibi conuenire. utrum possim? Respon. q sic, licet mihi pecuniam Romæ obtuleris.

† Iste text. est sing. ad hoc, q ubi creditor recusat recipere pecuniā, tūc sufficit oblatio uerbalis, & multò magis i sacculo. ita cōiter firmant docē tes hic. Bolog.

¶ Callimachus. J Casus planus est ¶ Flauius Hermes. ʒ Hic §. ponit tres casus. Primū, inter ipsos cōtrahētes: alios duos inter hęredes cōtrahentium. casus primus talis est. Flauius Hermes q dam dedit seruū Stichum cuidam Claudio sub tali pacto q eum manumitteret: & si nō manumitteret, stipulatus est Hermes pœnā à Claudio & hærede suo. utrum iste Hermes posit conuenire Claudiū pro libertate istius Stichi? Respon. q sic. usque ibi. Item quæro, Ponamus quòd Claudius iste nō manumisit seruum: & mortui sunt ambo Flauius & Claudius, hæres Flauij uult petere pœnam ab hærede Claudij, utrū hæres Claudij possit uitare pœnam si manumittat seruum? Respon. q sic. usque ibi. Itē quæro, Quid autem si hæres Flauij Hermetis nolit conuenire hæredem Claudij ut manumittat, uel pœnā præstat: an nihilo minus hæres Claudij debeat præstare libertatem seruo propter conuentionem factam ab Hermete & Claudio? Respondetur quòd sic.

¶ Cohæredes. ʒ Erant duo cohæredes: q dam puta Titius, & mulier quædam: qui diuiserunt inter se omnem hæreditatem excepto quodā fundo, & fecerunt pactum, q si quis partem suam alienare uellet, eā cohæredi suo uenderet, & hoc pretio centum xxv. & apposuerunt pę nam si aliter factum esset, scilicet centum aureorum. Mortuus est Titius cohæres huius mulieris relictis liberis suis hēdibus. mulier ista uolens uendere partem suam fundi, dixit tutoribus filiorum, q fundi partem emerent aut uenderent secundum conuentionem factam. Tutores uoluerunt quicquam facere. hęc ergo mulier uendidit partē suam uni extraneo. quæritur utrum pœna sit commissa per ipsam? Respon. quòd non, quia obstabit tutoribus doli mali exceptio.

¶ Augerius. ʒ Erant duo patresfamiliās: unus habebat filiū nomine Augerium: alius qui dicebatur Publius Mæuius, habebat seruum nomine Stichū, dicebat Stichus seruus Augerio filiofa. pater tuus debet domino meo summā pecuniæ, honestè faceret si ei solueret, diu est q sibi debet. Augerius solicitus pro conseruatione famæ patris sui promisit huic seruo Publij quòd solueret ei tantam summam quantam constaret deberi à patre suo Publio Mæuio. mortuus est pater Augerij antè, quā constaret quantū deberet huic Publio Mæuio: quæritur utrum iste Augerius possit cōueniri ab hæredibus Publij, uel ab ipso Publio: Respon. quòd non, q a stipulatio ista fuit quasi cōditionalis, quæ non fuit impleta: quare deficit etiam stipulatio.

¶ Seia hæres.] Titius & Seius administrauerunt tutelam unius pupillæ, mortui sunt tutores, & etiam pupilla: unus tutorum reliquit hæredem Seiam: hæres pupillæ fecit conueniri Seiam tanquam hæredem unius tutoris actione tutelæ ad reddendam rationē & reliqua. Seia transegit cum hærede, & soluit maiorem partem pecuniæ: in residuam cauit, & usuras promisit: postmodum iste hæres non uult seruare transactionem factam cūm Seia: sed facit iterum eam conuenire coram iudice: & uictus est: appellat: & ubique uincitur. postea ista Seia sciens tamen se debere aliquid de reliquis tutelæ, obtulit summam, quàm debebat: hæres pupillæ non uult recipere. quæritur nunc, an ista Seia teneatur ad usuras istius pecuniæ? Certè respondetur q non, cùm per eam non stetit, quò minus solueret, sed p hærede q noluit recipere.

¶ Duo fratres. ʒ Titius habens duos filios Seium & Mæuium, moriens instituit eos hæredes: & fideicommisit, quòd si unus moreretur, restitueret hæreditatē suam alteri fratri, fratres isti diuiserunt inter se hæreditatem, & promiserūt inuicem sub pœna nūquam cōtra hāc diuisionem uenire. moritur unus fratrum, alter frater petit hæreditatem ab hæredibus quasi ex fideicommisso relictā, opponebatur sibi de transactione facta cū defuncto, & iudicatum est contra eum quasi de hoc fideicommiss, etiā transegisset. Quæritur hic, utrum pœna quam apposuerunt ipsi fratres quando diuiserunt hæreditatem, sit commissa? Respond. quòd sic. uide glo. super uerbo proponuntur. Fran.

† lōginqua ,puincia p Duar.

† alias stipulatu.

in † longinquam ,puinciā [f] post menses tres, eāmq; ibi [g] dari stipulāti spopōderat, post paucos dies Romæ testato [h] creditori [i] dixit [k] paratum se esse Romæ eam numerare [l], detracta ea summa quā creditori [m] suo usurarum nomine derat. Quæsitum est, cùm integram [n] summam in quam ex stipulatione obligatus est, obtulerit [o], an eo loco P in quo soluenda promissa est, sua die ¶ integra peti possit? Respōdi, posse stipulatorē sua die ibi, ubi soluendam stipulatus est, petere [p].

¶ *Qui est positus ad recipiēdā solutionē, non pōt terminum prorogare, nisi tempus & locus fuerint in eius uolūtatē collata. Bart.*

¶ Callimachus mutuam pecuniam [q] nauticam accepit à Sticho seruo [r] Seij in prouincia Syria, in ciuitate Beryto [s], usque Brēte sium: ldq; creditū esse, in omnes [t]

e ¶ Acceperat. ʒ & conuenerat, hoc scilicet soluendam &c.

f ¶ Prouinciam. ʒ non ergo aliàs soluere potest inuito stipulatore, ut ſ. de eo quod cer. lo. l. is qui.

† Aliàs, incipit, si q s.

g ¶ Ibi. ʒ in prouincia. Accursius.

h ¶ Testato. ʒ id est coram testibus.

i ¶ Creditori. ʒ à quo acceperat mutuum.

k ¶ Dixit. ʒ debitor.

l ¶ Numerare. ʒ & sic ante terminum.

m ¶ Creditori. ʒ eidem, à quo acceperat mutuum, fortè aliquid dederat à principio usurarum nomine. uel dic dederat, id est conuenerat dare. Accur.

n ¶ Integram. ʒ computato eo, quod non primo soluit. aliàs litera dicit cùm non integram: & tunc dic non integram sine eo quod iam soluit.

o ¶ Obtulerit. ʒ nec præstat cæteras utilitates, quas stipulator habuisset si suo loco & die facta omnia fuissent: ut supra de eo quod certo loco, is qui . & caue quòd non aperit utrum offerat usuras futuri temporis, sed fortem & usuram præteritam sine dubio offert. Quæro ergo, quid si debitor sub usuris accipiens mutuum, per pactum agat ut usque ad annum nō soluat, nunquid prius potest soluere? Respond. non, nisi focius temporis etiam futuri solueret usuras. cùm gratia stipulatoris fuerat id pactum. Quid ergo si ab initio soluerit usuras duorum mensium? Respon. bene potest etiam antè soluere, cùm nil interfit creditoris. Item quid si dedit pignus ut loco usurarum creditor fructus caperet cùm pacto ut non liceat luere in eo anno? Respondeo, non luet ante: secus si conuenissēt in perpetuum non luere: quia non ualet, quia magis alienare, quam obligare uidetur: ut in aut. de non alienandis & permutandis rebus eccle. §. alienationis. Item quid si nihil est actum expressè, id est dictum non est quòd non possit soluere antè annum? Respondeo, forte potest soluere quando uult: ut arg. infrà, de solut. quod in diem. & suprà, tit. j. quod quis. & argu. supra si cert. pet. l. qui pecuniam. quia dilatio fit fauore debitoris: ut supra eo. consti. l. quod fauore. & econtra creditoris fauore uidetur: ut supra. mandati. l. ij. §. tua & mea. unde si non potest alij æquè bene mutare, non tenetur recipere: nisi usuram totius anni soluat. arg. C. de act. & obli. ficut. & suprà, de an. leg. l. eum. & de usu. l. in fideicommissi. § cū Pollidius. ubi uidetur distinguere an possit alij æquè bene mutuare, uel non. Accur.

p ¶ Loco. ʒ in prouincia. Accur.

q ¶ Die. ʒ id est post tres menses. Accur.

r ¶ Petere. ʒ quia ante tempus soluere non potuit secundum quosdam. quod falsum est: ut suprà titu. j. quod q s. dic ergo, ratio loci hoc facit: ut infrà, de fideiusſoribus. l. fideiussor ob. §. q certo. & C. de solut. l. obligationē, in fine. Itē contractus celebratus gratia utriusque: ut C. de actioo. & oblig. l. sicut. & arg. ſ. de annuis leg. l. Iabolenus. aliàs incipit, eum.

s ¶ Pecuniam. ʒ reddendam post ducentos dies: ut infra dicit.

t ¶ Seruo. ʒ præposito pecuniis fœnerandis. Accur.

v ¶ Beryto. ʒ quæ est in ea ,puincia, scilicet accepit: & ab ea usque Brentesium, scilicet deferendam: & etiam ibi soluendam.

x ¶ In omnes.] id est intra omnes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Dies.§ id est post dictos dies soluatur ibi.Accur.
b Mercibus.§ scilicet obligatis.
c Et quas,§ illis mercibus similiter obligatis,quas &c.
d Beryto.§ scilicet redeundo.
e Inuecturus.§ id est importaturus.
f Conuentique.§ pacto nec tenetur appositio quo restringit prima conuentio ducentorum dierum.
g Vti.§ pro postquam.Accur.
h Callimachus.§ debitor.Accur.
i Inde.§ à Beryto.
k Proximæ.§ & magis uicinæ, quàm ducentos dies.
l Emptis.§ scilicet obligatis.
m In nauem immissis.§ Brentesij. M.
n In Syriam.§ ubi accepta est pecunia.
o P. oficiscatur.§ i. reuertatur, hoc est iter arripiat.Acc.
p Suprascriptam.§ id est idus.
q Ciuitate.§ scilicet Brentesio.M.
r Continuò.§ i.statim, s. in dictis idibus non expectatis dictis ducentis diebus.
s Pecuniam.§ i.sortem & usuram.Acc.
t Persequentib.§ hominibus puta procuratoribus uel seruis uicariis, ut eam perferrent ad quod est §. ti.j.l. traiectitiæ.
u Vt.§ persequentibus dico ad hoc &c.
x Eáque.§ scilicet dicta usque hic.
y Titii.§ qui supra nominatus est Seius. sic §. de pig. act. Caius.
z Sed cùm ante.§ supra formam cautionis:nunc qualiter factũ processit.
a Mercibus.§ reparatis Brentesij.M.
b Erote. j prorogante diem: qui duntaxat missus erat ut eam perferret & nihil ultra faceret.Accur.
c Peruenturus.§ à Beryto redeundo
d Ena uigauerit.§ transactis idibus,& sic commissa est stipulatio.
e Naue submersa.§ post idus.
f Perferendas.§ Brentesium.
g Eo tempore.§ nauigare autem cœpisset eo tempore &c.uidebat enim post idus missse merces in nauí, cũ post idus nauigare cœpisset.
h Erotis.§ serui creditoris, cuius consensu alio, & alio tempore nauigauit &c.
i Nihil amplius.§ nisi ut perferret.Accur.
k Teneri.§ & sic periculum pertinet ad debitorem nauí submersa post moram:ut C.de nau. fœ.cùm proponas.
l Item quæro.] repetit ut aliquid addat.in fi.de excep.uel credebat seruum non bene intellexisse, ut frequenter fieri uidemus: uel supra in usuris:hic in sorte & in omnibus.
m Eros.§ seruus.
n Exceptioni.§ tunc.Accur.

Aliàs à Bretensio.

an hic dicatur adesse pœna & ut intelligi debeat hic tex.ex Soc. uide Iacob. de Nigr. in l.si insulam nume.119. §.eo.

Duar.1. Disp. c.10.

aliàs enauigasset.

alias pro sequentib⁹.

Aliàs nõ reuersa.

Aliàs,cõuentionem

nauigij dies z ducentos,sub pignoribus & hypothecis mercibus b à Beryto cõparatis, & Brentesium pferendis,& quas c Brentesij empturus esset, & per nauem Beryto d inuecturus c. conuenìtque inter eos uti g cũ Callimachus h Brentesium peruenissetinde i intra Idus Septembres,quę tunc proximæ k futuræ essent, aliis mercibus emptis l, & in nauem m immissis, ipse in Syriam n per nauigium proficiscatur o: aut si intra diem † suprascriptam p non † reparasset merces, nec † nauigasset de ea ciuitate q, redderet uniuersam continuò r pecuniam s, quasi perfecto nauigio, & præstaret sumptus omnes † psequentibus t eam pecuniam,ut ú in urbem Romam eam deportarent.eàque x sibi rectè dari fieri sic interroganti Sticho seruo Lucij Titij y promisit Callimachus. Sed cùm ante z Idus suprà scriptas secundum conuentionem mercibus a in nauem impositis,cũ Erote b seruo Stichi quasi in prouinciam Syriam perueniturus c enauigauerit d, quæsitum est naue † submersa e, cùm secundum cautionẽ † Callimachus merces Berytum pferendas f, in nauem misisset eo tempo re g quo iam pecuniã Brentesij reddere Romam pferendam deberet, an nihil profit Erotis h consensus, qui cũ eo missus erat,cuìque amplius nihil i de pecunia suprascripta post diem conuentionis pmissum uel mandatum erat,quàm ut eam receptam Romam perferret:& nihilominus actione ex stipulatu Callimachus de pecunia dño Stichi teneatur?Respondi, secundum ea quæ proponerentur, teneri k. Itẽ quæro l,si Callimacho post diem suprascriptam nauigante, Eros m suprascriptus seruus consenserit, an actionem domino suo semel acquisitam adimere potuerit? Respondi,non potuisse:sed fore exceptioni n locum si seruo o arbitriũ

datũ esset eamp pecuniã quocũq; tempore q in quemuis locũ reddi.

¶ *Stipulatio penalis non nouat præcedentem conuentionem ex causa onerosa. Item ubi est pœna & non dies, admittitur purgatio moræ. Item ex pacto libertatis agere potest seruus domino differente. Bart.*

¶ Flauius † Hermes hominẽ Stichum manumisionis causa donauit r, & ita de eo stipulatus est. Si homo Stichus, de quo agit, quem hac die tibi donationis causa manumissionisque dedi,à te hæredè s tuo manumissus, uindictàque t liberatus non erit, quod dolo malo meo † non fiat,pœnæ nomine quinquaginta dari? stipulatus u est Flauius Hermes,spopondit Claudius. quæro, an Flauius Hermes Claudium de libertate Stichi conuenire posit x? Respondi,nihil proponi cur non posit y. Item quæro an si Flauij Hermetis hæres à Claudij hærede pœnam suprascriptam petere uoluerit, Claudij hæres libertatem Sticho præstare debeat ut pœna liberetur z?Respondi,posse. Item quęro, si Flauij Hermetis hæres cum Claudij hærede ex causa suprascripta nolit agere, an nihilominus Sticho libertas ex conuentione quæ fuit inter Hermetem & Claudium(ut stipulatio ne suprascripta ostenditur)ab hærede a Claudij præstari debeat b? Respondi, debere.

¶ *Qui tenetur sub pœna vni alienare, illo existẽte in mora potest alienare cui volet. hoc dicit. Bart.*

¶ Cohæredes † cùm prædia hæreditaria diuisissent, unum prædium commune reliquerunt sub hoc pacto, ut si quis eorum partem suam alienare uoluisset,eam uel cohæredi suo uel eius successori uẽderet c centum uigintiquinque: ꝙ si quis aliter fecisset, pœnã centũ inuicẽ stipulati sunt.quæro,cùm cohæres mulier cohæredis d liberorum tutores sæpius testato e conuenerit, & desiderauerit ut secundum conuentionem aut emerent, aut uen-

s Hæredèque.§ quæ id est uel. sic §. de uerb. sign.sæpe.
t Vindictáque.§ tunc intererat uindicta manumitti quia efficiebatur ciuis Romanus secundum quosdam.
v Stipulatus est.§ transit de tertia ad primam: & tandem redit ad tertiam personam.
x Posit.] actio. præscriptis uerbis ut manumittatur. Accursius.
y Non posit.§ contra ad inferius responsum suprà,de fideicommiss.lib.1.Thais.§.intra. solu. ut ibi. Item contra.C. si mand. ita fuer. alie.l.fina.Solut.hic fuit actum ut uindicta fieret manumissio,aliàs intelligitur de effectu beneficij,ut ibi: quod semper est in dubio: ut suprà.de ser.expor.si uenditor.& dicunt quidam quòd alius est effectus quando fit uindicta: q.a tũc fit ciuis Romanus. sed quando constitutio succedit,tunc non:cùm alij sint Latini,alij dediticij. quæ distinctio Lnó inuenitur.
z Liberetur.§ fauor libertatis est,ne pereat quòd post commissam pœnam purgatur mora.uel secundum Ioann. loquitur quando nõ est commissa pœna. & improprie dicit liberetur,q.a uel ipse hæres debet manumittere. & est sic suprà, usufruct.quemadmodũ ca. l. tertia. §. primo & ad legem Aquiliam. si seruus seruũ. §. si calicem diatetrum. Item tale tollit suprà, de euict. qui alienam.& eodem modo solu.suprà titul.j. tra iectitiæ. §. de illo. & §. idem Pomponius. & C. de contrahenda. stipula. magnam. Item contrà suprà, si qui fine mal. Latinus. sed hic ante duos menses agebat ad pœnam: sed nec morte donatarij periret libertas: quoniam nec ipse præcisè debuit manumittere: sed uel ipse uel hæres eius: & ideo §.dixi here dẽ non incidisse in pœnam.

† ad huius. §.itellectũ. uid. Iacob. Nigr.in l.si insulã: nu. 141.& 149 & Maria. Soc.lun.in l.ita stipulatus.nu.207 Hieron. ueri.in Rubrica.nu.251. §.hoc eo.titulo.

† Aliàs, in eo.

† Contrarium tenẽt Bart. Paul. Franciscꝰ & Alex.

† Dy.& Alex. hic dicunt illum text. fin. ad hoc ꝙ ille qui promisit alteri uẽdere sub pœna,habita prius repetitione si alteri uendat, non incurrit pœnam.Bolo.

† Est diuisiua sim B.P. Alex. & Fran.

† Sequunt Bar.P. Frãci. & Alex

† Sequunt prædi. ferben.

a Ab hærede.§ supra.qui fine ma. ad lib. perue.l.mancipia.contra.Sol.hic donator † non uolebat seruum effici liberum, nisi uindicta. ibi aliter. uel hic per fideicomm. ibi directo secundum quosdam.
b Debeat.§ instante seruo.
c Venderet.§ aut eorum partem emeret:ut patet ℣.
d Cohæredis.§ qui scilicet cohæres decesserat pluribus relictis hæredibus.
e Testato.§ extra ius † etiam.

Exce-

1 Contrariũ tenent Fran. Pau. Ale. & Iaſ.
2 Idẽ Franciſcus aliter tamen ſoluit Alex.
3 Approbatur per Bart. Fran. P. & Alex.

† Vide in hunc. Alcia. libr. diſpunct. 1.c. 13. & Pet. ſtellã q. de intellectu diſeritate Ale. hic dicit iſtũ tex. ſing. ꝙ mortuus nõ dr debere, ſed debuiſſe Bolog.
4 Idem B. & alij.

† Alex. hic & moderniores reputant iſtũ tex. ſing. ad hoc, ꝙ ſi non ſtat p debitorem quò minus ſoluat creditori ſuo ſed ſtat per creditorẽ, nõ currunt cõtra eum uſuræ. Bol.

5 Idem B. B. & Paul.
6 Imò bene Alex. & Franc.
7 Hæc diuinat ad tex. Bar. P. Frãci. & Alex.
8 Cõtrariũ tenẽt Bar. Pau. Frãc. & Alex.
9 Contra hanc ſolu. tenet hic Bar.in ſexta ſol. & in prima quæſtione: quẽ ſequit P. Franciſ. & Alex.

a ¶ Exceptionem.§ nam ipſo iure † commiſſa eſt pœna.hoc ergo ſi quidem intelligitur: ut ſi alius non uult emere, extero uendere poſsit ſine damno pœnæ ſecundũ Io.& facit §. de arbi. Celſus. Sed contra.§. de pac.l nemo. ſed hic ad pœnam a. & ſic etiam nõ obſtat §. de diſtr. pig.ſi creditor. §.fin. Item facit §. de act.emp.ſi ſterilis. §. ſi tibi. in fi.
b ¶ Conſtitiſſet.§ Poſtea † non 3 tamen tempore ſtipulationis conſtabat: nec ante conſtiterat. aliàs eſt hic non conſti.&c.
c ¶ Non extitiſſet.§ q.d ſi non ſum tempore ſtipulationis conſtiterit, de debito: & per hoc conditionalis ſtipulatio in præteritum cõcepta nõ poterat cõmitti in æternum: quia falſa de preterito ſunt impoſsibilia. uel dic ſecundum 4 R.ſi eſt actũ ut patre uiuente conſtare deberet, quid & quantũ deberetur: qd uidetur ſecundum uerba. nam demum patre uiuente conſtare poteſt eum debere:ſed eo mortuo cõſtare poteſt eum debuiſſe: ut & §. e. cùm ſtipulamur. & facit §. de uſur. l. Seia. & §. de manumiſ. teſt. qui filiũ.
d ¶ Solo pacto.§ ſine ſtipulatione Aquil. & accep.
e ¶ Partẽ.§ pecuniæ.
f ¶ Cauit.§ per ſtipulationem.
g ¶ Hęres.§ ſ.pupillę
h ¶ Tutelæ.§ actiõe.
i ¶ Et victus.§ hæres pupillæ.Accur.
k ¶ Prouocauit.§ ſecundo.
l ¶ Pronuntiata eſt.§ à principe.
m ¶ Mora.§ obtulit ergo hæres tutoris.
n ¶ Petierit.§ Hæres pupillæ. hoc autem ideo dicit, ne poſterior mora noceret: ut §. de peri.& cõ.l. illud. Acc.
o ¶ Vſuræ.§ ex mora, ſ. reſiduæ pecuniæ non redditæ.Accur.
p ¶ Iure..§ ſ.exceptionis cùm per eã non ſteterit.ſed ſi obtuliſſet & aſſignaſſet & depoſuiſſet, tunc ipſo iure:ut §.de uſu.l.j.in fine.& hoc ubi fuiſſent promiſſæ.aliàs ex mora etiam non debentur.
q ¶ Duo fratres.§ qui rogati fuerintrut ſi quis eorum, ſine liberis deceſſiſſet,ſuam partem alteri per fideicom.reſtitueret.
r ¶ Proponuntur.§ Duo dicit. primum ꝙ fuit pronuntiatum contra petentem,quaſi hoc ſit remiſſum. Secundum,ꝙ licet habeat exceptionem conuentionis, per quam fuit abſolutus reus, & ſit ea uſus: adhuc tamen petitur pœna:& ſic utrunque.ſed in primo an fuerit bene indicatum? ſi dicas, quòd ſic(quod uidetur dicendum)tunc conſonat ſuprà,q.bus modis pig.uel hypothe.ſol.l.Titius. Sed contra.ſuprà,de tranſact.l. qui cùm tutoribus. ubi nõ uidetur frater remittere act.pro parte fratris: cuius fratris partem poſtea habet per fideicom. Solu. § hic fiunt male 6 indicatũ ſecundũ Hug. uel dic ſecundò bene: quia non oppoſuit replicationem:qđ potuit:ut ſuprà,de pactis.l.tres fratres, quod in idem recidit: quia malè, ſcilicet contra ius agentis. nec ob.ſuprà dicta l Titius.q.a ſicut facilius contrahitur in re aliena, domino, ſcilicet præſente: ita facilius ſoluitur pignoris obligatio creditore præſente:argu.in eodem titulo.l.ſi conſenſit. Vel dic tertiò ſecundũ Roma.hic cauit nihil ſe &c.id eſt nec hæreditatio,nec fideicommiſ. nomine: uel exprimendo 7 hoc uel ſic agendo: quod poteſt probari: uel etiam ex ipſo uerbo hoc præſumitur 8, quia dicit nihil &c. ibi nerò ſimpliciter, & ſic omnino bene fuit iudicatum: & quod hic dicit,quaſi de hoc &c. expreſsiuum eſt ueritatis: ut & alias, ſuprà,de tranſactionib.l prima. uel quarto 9 hic i diuiſione, i qua tenetur quilibet alteri de euictione: ut ſupra familiæ erciſcundæ. hæres.§.penultimo. ibi in tranſactione,in qua non tenetur:ut C.de tranſactionib.ſi pro fundo. qui ergo de euictione tenẽt nõ debet contraueníre:ut ſuprà,de euict.l.uendicantẽ. Sed hæc ſolu. non ualet niſi in ea parte quam habuit frater præmortuus, ut à fratre ſuperſtite. in alia autem ſecundum hoc remanet fideicom. quam habuit, ut ſupra frater præmortuus.dic ergo.ꝙ in hac diuiſione agitur de euict.pro parte mæ partis tantum: puta, ego hæres præmortui habeo ex diuiſione dimidiam quæ eſt citrà Rhenum: & in illa partẽ habeo iure meo: partem ex perſona cohęredis mei ex diuiſione,ſi ergo ex fideicom. petat quod habeo ex perſona mea, in mea parte nil ei obſtat: quia in ea non habeo cauſam ab eo: nec de cui. tenetur. aliam autem petere non poteſt quã habuit iure ſuo: quia de ſua parte reſtituenda non ſum rogatus: ut de lega. iij pater. §. quindecim. & etiam, quia de euicẽt tenetur niſi fuerim ſciens: quo caſu non ago niſi ſtipulatus ſim: ut C. de cui. ſi fundum ſciens. Item plus poteſt petere qui ſuperuixit,ſcilicet æſtimationem eius particulæ,quam habebat in ſua dimidia per diuiſionem ex perſona precedentis.modo enim non licet habere ex diuiſione:ſed ex fideicom. tan quam alio euincente: ut §.de cui.l. ſi uendideris.& l.non tamẽ.& ſecundũ duas primas ſolu. malè fuit hic iudicatũ: & hoc eſt contra ius agentis: & ſecundũ tertiã bene: ſecundum quartam bene in parte, & malè in alia parte: ut patet ex præmiſſis. Itẽ patet ex prædictis ſolu.quæſtionis, ſ. ſi ille cui facienda eſt reſtitutio rei ab aliquo, eam emit: an modo habeat locũ in ea fideicom.per d.ll.de euict.& §.ad l. Falc. fundo. uel dic ut ibi. Item cõtra.§. de pact. l. tres fratres. ſolue, ut primũ contra. ſi fuerit ibi dolus. Item cõtra.§.de leg.iij. Paulo Callimacho.§ j.ſol.ut ibi.Ad ſecundum quod dicitur etiã pœnam petiſ:eſt cõtra §.de pact.l.reſcriptum.§.ſi pacto. ubi ſufficit alterũ.ſol. ſi teneas ſupra bene iudicatum in totum uel in partem, prõptum eſt dicere pœnam cõmiſſam.ſed obſtat exceptio:ut in contrario. uel for tè fuit hic actũ ut utrunque poſsit peti: ut §. eo ita ſtipulatus. in fine. uel ibi in contractu:hic in ſententia.Si autem dicas,quòd malè fuit iudicatum:tunc dic pœnã commiſſam eo inſpecto,ꝙ ſententia eſt lata: cui ſtandum eſt,ex quo nõ appellatur,ſed hic multo magis locum habet exceptio:ut in cõtrariis. Sed quid hoc caſu quando fuit malè iudicatum:ſi fuerit actum,ut utrunque poſsit peti?Reſpon.non poterit petiti.& ſic qđ ſit in principali, præiudicat in acceſſoriis: ut §. de rei uend. ex diuerſo.§.ubi. item ex eo quod hic dicit, quaſi &c.uidetur argu.ꝙ in ſententia cauſa ſit exprimẽda 10 :ut dixi C. de iudi. properandum. §.illo.& §.ſi men.fa.mo.dixe.l.j.§.t.

§ Siplagii.§ Promitto tibi centum ſi feceris plagium,uel qa feciſti.hæc ſecunda eſt magis dubitabilis:prima nõ:ut §.de fideiuſſ. ſi à reo.§.ſi.hæc promitto tibi centũ ſi Titius fecit plagiũ.ualet.Alij dicunt poni exempla per legem §.de condict. ob tur. cau.l.fin.pura,ꝙ mittis mihi decem, ut reddam tibi filium tuum,uel ſeruum quem plagio abſtulit.Accur.

¶ Papinianus. † LEX CXXIII.

SIplagii 5 faciendi uel facti cauſa cõcepta ſit ſtipulatio, ab initio non ualet.

¶ *Stipulatio facti, quæ habet diem, non committitur ad intereſſe ante diem: licet certum ſit ante diem fieri non poſſe. Bart.*

¶ Idem lib.ij. † LEX CXXIIII.

INſulam intra biennium illo loco t ædificare ſpondes? ante finem biẽnii ſtipulatio nõ committitur: quamuis reus promittẽdi nõ ædificauerit, & tantum u reſidui temporis ſit, quo ædificium extrui nõ poſsit. neque enim ſtipula

usuræ o ab hærede tutoris? Reſpondi †, & ſi Seia antè ceſſaſſet ex ſtipulatione pecuniã offerre, iure p uſuras non deberi.

¶ *Iniuſta ſententia,per quam quis contrà diuiſionem facere declaratur,facit pœnam committi. Bart.*

¶ Duo † fratres q hrditatẽ ſuam inter ſe diuiſerunt, & ſibi cauerũt nihil ſe contra eam diuiſionem facturos,& ſi contra quis feciſſet,pœnam alter alteri ꝓmiſit.poſt mortem alterius,qui ſuperuixit, petiit ab hæredibus eius hæreditatem, quaſi ex cauſa fideicommiſſi ſibi à patre relicti debitam, & aduerſus eum ꝓnũtiatum eſt quaſi de hoc quoque tranſactum fuiſſet: quæſitum eſt, an pœna commiſſa eſſet? Reſpondi, ſecundum ea quæ ꝓponerentur r, commiſſam eſſe.

¶ *Promiſſio ob turpem cauſam de præterito vel de futuro, eſt ipſo iure nulla. Bart.*

¶ Papinianus. † LEX CXXIII.

SIplagii 5 faciendi uel facti cauſa cõcepta ſit ſtipulatio, ab initio non ualet.

¶ *Stipulatio facti, quæ habet diem, non committitur ad intereſſe ante diem: licet certum ſit ante diem fieri non poſſe. Bart.*

¶ Idem lib.ij. † LEX CXXIIII.

INſulam intra biennium illo loco t ædificare ſpondes? ante finem biẽnii ſtipulatio nõ committitur: quamuis reus promittẽdi nõ ædificauerit, & tantum u reſidui temporis ſit, quo ædificium extrui nõ poſsit. neque enim ſtipula

† Si Seia non ceſſaſſet, &c. P. P. Aug.lib. 1. Emend. c.3.

† ad hunc text. uide Mari. Soc. in l. ita ſtipulatus nu. 208.§. eod.

† lib.1.Diffinitio

† Diffinitio

10 Adde, quod nota ut in l.ſi legatario in apoſtil. in uer. cauſa i ſnia exprimẽda ſup glo. in uer. abſit. §. de fideicom.liber. Et male Bart.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Mutatur.] si quidem spectandus est dies actoris: quia tota obligatio fit conditione & in diem collata uideturut ff.eod.in illa. Ioan. Sed contra.supra, hoc iure.solu.ut ibi t. Itē contra.ff.e.stipulationes non di.§.planè.solu.ut ibi solui aliā,quæ huic concordat.sic ff.eod.l.si stipulatus essem à te. uel hic a adiecit tempus,ibi non.itē contra.ff.eo.

Tene ibi tertiā fol. Item B. Francis. & Alex. Approbatur per doct. quia ibi in pœna conuentionali hic non.

tionis status, cuius dies certus in exordio fuit, expostfacto mutatur [a]. Idēmq; & in stipulatione iudicio sistendi causa facta placuit: scilicet vt ante diem stipulatio nō committatur, si [b] certū esse cœperit pareri stipulationi residuo tempore non posse.

¶ *Verbum præsens non trabitur ad futurum.Bar.*

¶ Paulus.† LEX CXXV.

CVm stipulamur [c], Quicquid te dare facere oportet. nihil aliud in stipulationem deducitur, quàm quod præsenti die debetur. hoc enim solùm hæc stipulatio demonstrat.

¶ *Existente conditione retro potest deberi pecunia.Bar.*

¶ Idem.† LEX CXXVI.

SI ita stipulatus fuero, Si Titius consul factus fuerit, tunc ex hac die in annos singulos dena [d] dare spondes? post triennium conditione existente triginta peti poterunt.

¶ *Qui promittit usumfructū, & proprietatem separatim, soluto usufructu liberatur: secus in eo, qui plenam proprietatem promisit.Bar.*

¶ Titius à Mæuio fundum [e] detracto vsufructu stipulatus est, & ab eodē [f] pòst eiusdē fundi usumfructū [g] est stipulatus. Duę sunt stipulationes: & minus est in eo vsufructu quem per se [h] quis promisit, quàm in eo qui proprietatē comitat [i]. Denique si ille vsumfructū dederit [k], cùmq; stipulator nō vtēdo amiserit, tradendo posteà fundum detracto vsufructu, liberabitur [l]. Non idem contingit ei qui

Gozas libertus stipulando pecuniā Quintiliano reddi', ipsi quę fierit actionem. Secunda, utrum saltem ipsa numeratione libertus patrono obligationem quæ fierie, licet stipulatio ipsi facta non tenuit. Tertia utrum stipulando usuras sine proprii nominis adiectione, sibiipsi quę fierit actionem. Prima est plana. cùm enim p liberam personam, quæ in nostra potestate non est: neque bona fide nobis seruit, non acquirimus actionem: regulariter ergo nec hic patrono est quæsita. In secunda dubitationem faciebat: quia siue numerationem stipulatio, siue stipulationem præcedit numeratio: unica oritur obligatio ex stipulatu: non ex numeratione: ut ff. de noua.l.vj. & vij. cum ergo, hęc ex stipulatione nō sit quæsita, ut dixi: ergo uidetur, q nec ex numeratione. sed respon. q dicitur unicam ex stipulatione procedere obligationē siue numerationē præcedat stipulatio, siue sequatur: locū habet ubi utilis interponitur stipulatio. cū ergo hic fuerit inutilis, utilis numeratio non poterit per eam, ff. inutilem stipulationem utiari. itaq; cuicunque pecuniam numerauit sibertus nomine patroni, acquiritur patrono actio: ut ff. si cert. pe. certi cond. §. si nummos. In altera uero quæstione dubitationem induxit ex eo, quòd nomen Quintiliani positum in stipulatione sortis, tacitè uidebatur repetitum in stipulatione usurarū. Augebat dubitationē similium inductio. uidebatur enim nomen patroni i stipulatione usurarum tacitè repetitū sicut in stipulat. q nique tempus tacitè inest: ut ff. e. interdum. q nq; conditio: ut ff. de iure dotiū. plerunq; §. si qñ. sed tñ respon. nunquā persona in stipulatione intelligitur, nisi expressa fuerit: itaque nec hic maximè: q a tacitè intellecta persona esset

Numeratio siue una ca precedat stipulatione, siue ecō trā stipulatio numerationem oritur obligatio ex stipulatu nō ex numeratione.

fundum pleno iure promiserit, & vsumfructū dederit, deinde amisso eo proprietatem sine vsufructu tradiderit. etenim ille liberatus est [m] dando vsumfructum, hic in nulla [n] parte obligationis exoneratur, nisi pleno iure fundum effecerit stipulatoris,

¶ *Per liberam personam, nō quæritur nobis actio ex stipulatione, sed ex numeratione sic. Et qui stipulatur impersonaliter, sibi stipulari uidetur: & nunquam persona extrinsecus subintelligitur.Bar.*

¶ Chrysogonus [o] Flauij Cādidi seruus actor scripsit coram subscribente [p] & assignante [q] domino meo, accepisse me à Iulio Goza agēte [r] rem Iulij Quintiliani [s] absentis, mutua denaria mille: q̄ dari [t] Iulio Quintiliano, hæredive eius, ad quē ea res pertinebit, Calendis Nouembris, quæ proximæ sunt futuræ, stipulatus est Gozas libertus & rem agens Quintiliani: spopondit Flauius Candidus dominus meus sub die suprascripta: si satis eo nomine factum non erit, tunc quo tēpore post soluerē tur [u], vsurarū nomine denarios [x] octo præstari stipulatus est Iulius Gozas [y]: spopondit Flauius Candidus dominus meus, & subscripsit. Respondi [z], Per liberā personam, quæ neque iuri nostro subiecta est, neq; bonafide nobis seruit, obligationē nullā [a] acquirere nobis possumus [b]. ¶ Planè si liber homo nostro noīe [c] pecuniam daret vel suam vel nostrā [d], ut nobis solueretur, obligatio nobis pecuniæ creditæ acquireretur [e]: sed qđ patrono libertus dari [f] stipulatus est, inutile est [g]: ut nec ad solutionem ,pficiat adiectio absentis [a], cui principaliter obligatio quæritur [b]. ¶ Supereſt ut quęramus [c] an ex numeratione ipse [d] qui contraxit, pecuniam creditam petere possit [e]? nā quoties mutuam pecuniā dātes, eandē stipulamur [f], non duæ obligationes nascuntur [g], sed una [h] uerborū. Planè si præcedat numeratio, & sequatur [i] stipulatio, non est dicēdū recessum esse à naturali [k] obligatione. Sequens stipulatio [l] in qua sine adiectionem nominis usuras stipulatus ē, non codē uitio laborat [n]. neq; n. malignè [o] accipiendū est, eidē stipulatū usuras, cui & sortem, uideri [p], ideòq; in liberti psona ualet stipulatio usurarū, & cogitur eam patrono cedere [q]. plerunq; enim i stipulationibus uerba ex quibus obligatio orit, inspiciēda sunt [r]: rarò autem inesse tempus [s] uel cō ditionē [t] ex eo quod agi apparebit, intelligendum est: personam nunquam [u], nisi expressa sit.

¶ *Inutilis stipulatio pœnalis, non reddit inutilem stipulationem sortis: nec ipsam nouat.Pau.*

¶ Si ita stipulatus fuero, Te sisti: & nisi stiteris, aliquid dari, quod promittenti impossibile [x] est, de tracta secunda stipulatione, prior manet utilis, & perinde erit, ac si te sisti [y] stipulatus essem.

¶ *Interpellatio quæ non constituit principalem in mora non nocet fideiussori. Bar.*

hoc sit positus: ut C. per quas perso. l. j. & ff. e. eum qui. §. qui sibi.

a ¶ Absentis.] patroni.
b ¶ Quærebatur.] quantū ad æstimationē: uel dic ex numeratione.
c ¶ Quæramus.] pro stipulantis intentione.
d ¶ Ipse.] libertus.
e ¶ Possit. § & certè. non potest: nisi in casu: ut C. si cer. pe. l. iiij.
f ¶ Stipulamur. § incōtinenti: ut ff. de noua. cū enim pecuniam.
g ¶ Nascuntur.] cum stipulatio est utilis. cęterum si inutilis est, cōdictio nascitur ex numeratione: ut dictum est.
h ¶ Sed una.] si actū est, q ex numeratione sola nascatur actio: tūc ex ea. si ut ex stipulatione: tūc ex ea. si uerò est dubium: tūc ex ea, quæ præcesit, secundum H. arg. ff. de stipula. ser. si communis seruus. sed aliter not. d. l. infrà de noua. cum enim Accursius.
i ¶ Sequatur.] incontinēti. & dic, stipulatio inutilis: ut alij si stipulatus fuero. Az. ex qua nec patrono nec sibi acquiritur actio: patrono nō: quia nō potuit. sibi nō: quia noluit. sic C. si qs alteri uel sibi. l. multū. dominus tamen uendicat eam si extat: aliàs condicit si eius nomine est numerata, ut ff. dictū est. aliàs si libertus suo nomine mutuat. habet ipse actionem: ut C. si cert. pet. l. iiij. Accursius.
k ¶ A naturali. § ex qua oritur certi condictio, uel domino si eius nomine est facta: uel numeranti: ut dictum est.
l ¶ Sequens stipulatio.] hoc intelligunt cùm stipulatio est nulla. quo casu ex sola ea oritur actio. at cùm inualida, tunc ex sola numeratione actio quæritur: ut ff. si cert pet. l. certi condictio. §. quoniam. sed hoc nō placet, quia contra hanc literam est.
m ¶ Sine adiectione.] impersonaliter.
a ¶ Laborat.] quo superior: ut sit inutilis.
o ¶ Malignè.] quia certe malignum esset.
p ¶ Videri.] sed potius sibi. q. d. nō est ita accipiēdū, ut usuras quas simpliciter stipulatus erat, domino stipulatus videat, sed sibi potius.
q ¶ Cedere.] p actionem mandati si mandato, uel etiam neg. gest. si sine mandato gerebat. Accur.
r ¶ Sunt.] ficut in casu isto quando simpliciter stipulatus est usuras
s ¶ Tempus.] vt ff. eod. interdum.
t ¶ Vel conditionem.] vt supra, de iur. do. plerunque. §. fi ante.
v ¶ Nunquàm.] Intelligendum, scilicet est inesse. ad quod facit C. dē consti. pe. auth. ubi posita. & ff. eo. stipulatio ista. §. sicut autem. & ff. de acqui. pos. quod meo. §. fi furioso. Accur.
x ¶ Impossibile est.] puta Hippocentaurum.
y ¶ Sisti nullo addito.] & nota, quòd hic & superiori §. non utiitur utile per inutile. & facit ff. eod. fi ita stipulatus fuero. Accursius.

SI pupillus.] CASVS. Pamphilus pupillus habens tutorem, fine eius authoritate promisit mihi seruum Stichum: & fideiussorē dedit. facit hic pupillus moram in soluendo: & sic Stichus decedit. q ritur an fideiussor teneatur propter moram pupilli. respon. q nō: q a non propriè intelligit ibi mora fuisse, vbi nulla potuit esse petitio. si autem Stichus adhuc viueret, fideiussor esset obligatus dare eum: uel si ipse moram feciſſet. Franciſcus.

z ¶ Promittat.] & sic natur aliter obligatur, cùm non sit locupletior: ut ff. de noua. l. j. cui accedit fideiussor: ut ibi. de fideiuſ. §. j. Accur.
a ¶ Seruus.] promissus.
b ¶ Post moram.] quæ non est mora: ut subiicit.
c ¶ Ibi fieri.] oppo. C. de cōtrah. & cōm. sti. nuda. Sol. speciale in pupillo naturaliter obligatio: q a nil scit ut ff. de iu. & fac. ignor. l. fin. nō sic in alio naturaliter obligatio: ut ibi, uel nō est mora quantū ad interitum ut hic: sed quo ad hoc, ut lit. conte. committat stipulatio, sic: ut ibi. Itē contra inſtit. de fideiussor. §. fideiussores. sed hic nō est plus

† lib. 5. ff.

re, uel loco, uel tempore uel causa. & facit ff. eod. si ex lege. in fine. & l. seq. & j. de reg. iur. nulla.
d ¶ Sua mora.] quia ipse fuit interpellatus, aliud autem est in fideiuſſ. furio. & j. de fideiuſ. l. Marcellus. contrà. fol. secundum Ro. ; refert cuidenter pupillus an furiosus aliquid promittat. nam in furioso nulla: nec naturalis: nec ciuilis oritur obligatio etiam cum authoritate tut. quia sensu caret. at pupillus præsentim pubertati proximus cum authoritate tuto. ciuiliter, & naturaliter obligatur, & sine tuto. naturaliter. non ergo mirū si pro isto accedit fideiussor, pro furioso, nō: ut j. de reg. iur. l. in negotiis. & in contrario. & ff. ad Treb. l. si eius. in princ. & §. quando di. leg. ce. cùm illud. & j. de solu. Stichum. & C. qui admit. ad bon. poſſ. l. bonorum. & de iure delibe. si infanti. & plenius dixi super contrario.

SI duo rei.] CASVS. Titius & Seius ambo stipulati sunt à Sempronio 100. aureos: sed diuersimodè sunt stipulati: quia unus utiliter, alter inutiliter, puta dabis 100. si digito cœlum tetigero, si essent utiliter stipulati ambo, posset uni solui insolidum: sed quia unus eorum est inutiliter stipulatus: ideo non potest ei solui, quia cuilibet soluēdum est nō, p alterius obligatione, sed pro sua, cùm ergo iste nullam habeat obligationem: nō rectè ei soluetur. Idē est, si ego stipulor Stichum aut Pamphilum. nam si unus est meus, nō pōt in illo consistere obligatio: licet etiā definat esse meus: nō mihi rectè soluetur: & ratio est: quia isti duo serui nō sunt positi in stipulatione ad solutionem: sed ad obligationem. Franciſcus.

† lib. 5. ff.

† Approbatur, per B. P. & Ia. Pupill' an possit, & qñ naturaliter, uel ciuiliter obligari: & quid in furioso.
† Quæst.

¶ Scęuola. † LEX CXXVII.

SI pupillus sine tutoris authoritate Stichum promittat [z], & fideiussores dederit, seruus [a] autem post moram [b] à pupillo factā decedat, nec fideiussor erit, ppter moram pupilli obligatus. Nulla enim intelligitur mora ibi fieri [c], ubi nulla petitio est. Esse autem fideiussorem obligatū ad hoc, ut ui uo homine conueniat, uel ex mora sua [d] posteà.

¶ *Si persona, uel res ad obligationem adiicitur inutiliter, non prodest ad solutionē. Bart.*

¶ Paulus. † LEX CXXVIII.

SI duo rei stipulandi ita extitissent, ut alter utiliter, alter inutiliter [e] stipuletur, ei qui nō habet promissorem obligatum, non rectè soluitur: quia nō alterius nomine ei soluitur, sed suæ obligationis [f], quæ nulla est. Eadem ratione in eo qui Stichum aut Pamphilum stipulatur: si in unum constiterit obligatio [g] q a alter stipulatoris [h] erat: etiā si desierit eius [i] esse, non rectè soluitur: q a [k] utraque res ad obligationem ponitur, non ad solutionem.

¶ *Ad ueritatem copulatiuæ requiritur utrūq; esse factum: & ad ueritatem disiunctiuæ sufficit alterum tantum.Bar.*

¶ Scęuola. † LEX CXXIX.

SI quis ita stipulatus fuerit, Decem aureos dabis si nauis ex Asia uenerit, & Titius consul factus [l] † est? nō aliàs dabitur quam

† ff. 12. qst.

† alias fit.

si ita [m] stipulatus fuerit, Si Titius consul factus fuerit, tunc ex hac die in annos singulos dena dare spondes? post triennium conditione existente triginta peti poterunt.

¶ *Qui promittit usumfructū, & proprietatem separatim, soluto usufructu liberatur: secus in eo, qui plenam proprietatem promisit.Bar.*

¶ Titius à Mæuio fundum detracto vsufructu stipulatus est, & ab eodē pòst eiusdē fundi usumfructū est stipulatus. Duę sunt stipulationes: & minus est in eo vsufructu quem per se quis promisit, quàm in eo qui proprietatē comitat. Denique si ille vsumfructū dederit, cùmq; stipulator nō vtēdo amiserit, tradendo posteà fundum detracto vsufructu, liberabitur. Non idem contingit ei qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

& demon.I.cùm pupillus.§. i. & 5. de hære.instit.si te in fi.& de condi. instit.l.v.& instit.de hære.instit.§.penul.

a ¶ In contrarium.§ scilicet dicitur.Accur.

b ¶ Huic.§ differt à ꝓximo 1 in contrarium &c. quia hic præcesit cõditio, supra stipulatio, uel supra præteritum, s.fit, hic præsens, s. est.

c ¶ Factus.§ subaudi dare spondeo.

d ¶ Nõ factum esse.§ C.de instit. & sub.l.generaliter, contrà, sed ibi aut pro, & ponit, ut I.de uerſi. sign. fæpe. Item facit I. iudi. solu. cum quæritur.

2 Idem B. B.P. Atex. & Iaſ.in di cta l.generaliter.

QVod dicit.§ CASVS. Dicitur in antiqua regula. ꝙ pater potest filio stipulari. quæritur quomodo hoc intelliga. Respondetur, ꝙ intelligitur de iis, quæ sunt iuris: sicut cum pater stipulatur filio dari: sed in iis, quæ sunt facti, non habet locum hæc regula: ueluti si stipuletur pater filio. ꝙ ei ire agere liceat. filius uerò bene potest patri stipulari ea, quæ sunt facti ut promittis mihi, ꝙ patri meo licebit ire agere ꝓ fundum tuum. nam per talem stipulationem patri quærit filius. Franciſcus.

3 li.15. §ſt.

e ¶ Ille.§ f.filius.§m R. imo pater §m Io. ut inſtit. de inuti. stip.§.ei, uerò qui.

f ¶ Iuris sunt.§ puta aliquid dari: sed tradi. est factum: ut I. de usur.si stipulatus. Quid ergo si aliquid filio tradi stipuletur? Respon. idẽ, ut ualeat: licet non sit iuris. est enim tale quod ei acquiri potest. Item & potest dici, ꝙ hic factum non confertur in persõnam filij: imò in persõnam eius, ꝙ debet tradere ei filio. & sic cùm nõ conferatur in filii persõnam, utilis est stipulatio. sed hic uetat, quod à filio est faciẽdum, ut subiicit exemplum. Itẽ nec omnia, quæ in dando, sed ea, quæ non possunt patri quæri: ut ex causa profelibe.I.cum oportet, in prin.& hic subiicit. Quærit ergo, an hoc ualeat ut domus filio fiat in solo patris, uel in solo filij? Respon. idem, ꝙ si aliquid filio tradi stipulatur, propter rationem ibi positam: q.a refert fit faciendum filio ab alio, an ab ipso filio: quo casu non ualet. ut hic subiicit. Accur.

† li.13.qſt. † intellectũ huius l. uide apud A lc. in l.iiij. §.cato. nu. 38. §.eo.& ibidem ꝓ Mari. Soc. 2u.59.

g ¶ Tenere ei.§ filio. factum enim filii patri acquiri non potest: sed nec ipſi filio: cùm ideo filio quæritur, ut patri quæreretur: ut §.e.l.dominus seruo.& C.eo. 3 l.ii.

3 Id est, de contrahen. & commit. stipu.

h ¶ Acquiret ei.§ iure potestatis.

i ¶ Patri. § ueluti si patri uxorem ducenti decem stipuletur pro dote: ut I. de stipu.seruo. item si alter. uel seruitutem prædio. cùm filius non habet prædium.

IVlianus. § CASVS. Stipulatus funi à te hoc modo: promittis mihi, ꝙ neque per te, neque per hæredem tuum Titium fiet quo minus mihi ire agere liceat? si plures habeas hæredes cũ Titio certè non solum Titius tenebitur sed etiam cæteri cohæredes eius.

¶ Qui fundum.§ Habebam Titium procuratorem meum, & sic sum stipulatus à te, promittis mihi aut Titio dare fundum? tu dicis, promitto. post hoc tu das fundum ipſum Titio. Quæritur utrum possim contra te agere ratione ipſius fundi? Respond. ꝙ sic. nam petam fundum à te: & ratione ipſius petitionis consequar, quòd mihi caueas de euictione. si autem uolebam fundum donare Titio, & sic eũ interpoſui huic stipulationi: tunc tradendo fundum ipſi Titio, liberabitur ꝓmiſſor. Francif.

k ¶ Titium.§ superuacuè ponitur persõna Titii: ut not. supra eod.l. eum qui.§.i.

l ¶ Cohæredes.§ sed famil.ercis. iudicio ab eo repetet quod præstiterit: ut not. supra eo.l.ii.§.itẽ si ex facto.& l.in exec u. & §.famil. ercisc.

Liberi ſui ex ſtipulatione patris ſui ſine ſui uel ſui hæredes fiunt.

Perſona hæredis promiſſoris, in his quæ contra hæredes träſeũt, ſuperuacuè adiicit in ſtipulatione: & ideo licet tantùm unus fuerit nominatus, omnes tenentur. Paul.

¶ Scæuola. † LEX CXXXI.

IVlianus † ſcribit, Si neque ꝓ te neque per hæredem tuũ Titiũ fiat quò minus mihi ire agere licẽat, ſi utrunque factum ſit. Item in contrarium a, Dare ſpondes ſi nec patuis uenerit, nec Titius cõſul factus ſit? exigendum erit ut neutrum factum ſit. Huic b ſimilis ſcriptura eſt, Si neq; nauis uenit, neq; Titius conſul factus c eſt. At ſi ſic, Dabis ſi nauis uenit, aut ſi Titius conſul factus ſit? ſufficit unum factum. & contra, Dabis ſi nauis non uenit, aut Titius conſul factus nõ eſt? ſufficit unum non eſſe d factum.

¶ *Si pater ſtipulatur filio, quod iuris eſt, ſibi acquirit: ſecus ſi id quod eſt facti per filium explicandi: filius uerò quærit patri, ſi ue factum, ſiue ius ſtipuletur eidem. Bart.*

¶ Paulus. † LEX CXXX.

QVod dicitur patrẽ filio utiliter ſtipulari, quaſi ſibi illæ e ſtipuletur, hoc in iis uerum eſt quæ iuris f ſunt, quæque acquiri patri poſſunt. alioquin ſi factum cõferatur in perſonam filij, inutilis erat ſtipulatio: ueluti ut tenere g ei, uel ut ire agere liceat. contrà autem ſi filius ut ire agere patri liceat, ſtipulando acquiret ei h. imò & qđ in ſuam perſonam filius conferre nõ poteſt, hoc patri i acquiret.

¶ *Perſona hæredis promiſſoris, in his quæ contra hæredes träſeũt, ſuperuacuè adiicit in ſtipulatione: & ideo licet tantùm unus fuerit nominatus, omnes tenentur. Paul.*

¶ Scæuola. † LEX CXXXI.

IVlianus † ſcribit, Si neque ꝓ te neque per hæredem tuũ Titiũ k fiat quò minus mihi ire agere licẽat, ſi utrunque factum ſit. Item in contrarium a, Dare ſpondes ſi nec patuis uenerit, nec Titius cõſul factus ſit? exigendum erit ut neutrum factum ſit. Huic b ſimilis ſcriptura eſt, Si neq; nauis uenit, neq; Titius conſul factus c eſt. At ſi ſic, Dabis ſi nauis uenit, aut ſi Titius conſul factus ſit? ſufficit unum factum. & contra, Dabis ſi nauis non uenit, aut Titius conſul factus nõ eſt? ſufficit unum non eſſe d factum.

¶ *Si pater ſtipulatur filio, quod iuris eſt, ſibi acquirit: ſecus ſi id quod eſt facti per filium explicandi: filius uerò quærit patri, ſi ue factum, ſiue ius ſtipuletur eidem. Bart.*

¶ Paulus. † LEX CXXXII.

QVidam l §cùm filium alienum ſuſciperet m, tradenti promiſerat certam pecuniam ſi eum aliter quàm ut filium obſeruaſſet. quæro n ſi poſtmodum de domo eum propulerit, uel moriens nihil ei teſtamento reliquerit, an ſtipulatio committatur: & quid o interſit utrùm filius, an alũ nus, uel cognatus agentis p fuerit q? Præterea r, quæro, ſi filium ſuum quis legitimè in adoptionẽ dederit: & ita ut ſuprà s ſcriptum eſt, ſtipulatio interceſſerit, cumq; pater adoptiuus exhæredauerit, uel emancipauerit, an ſtipulatio ceat, ſtipuler, non ſolùm Titium teneri ſi ꝓhibeat, ſed etiam cohæredes t eius.

¶ *Si in re ſoluta deficit aliquod ius, adhuc ipſa res peti poteſt. b.d. Bar.*

¶ Qui fundum † ſibi aut Titio dari ſtipulatur, quamuis fundus Titio traditus ſit, nihilominus petere fundum poteſt, ut ſibi de euictione u promittatur v. nam inter eſt eius qui mandati actione fundũ recepturus ſit à Titio w. Sed ſi donationis cauſa Titium interpoſuit x, dicetur traditione protinus reum y liberari z.

¶ *Qui aliquem tanq; filium promittit tractare, ipſum emancipare, inſtituere, uel ex hæredare teneẽ de iure, uel de facto: aliàs pœna cuiuſque ſtipulationis committitur. Bart.*

¶ Paulus. † LEX CXXXII.

QVidam a §cùm filium alienum ſuſciperet b, tradenti promiſerat certam pecuniam ſi eum aliter quàm ut filium obſeruaſſet. quæro c ſi poſtmodum de domo eum propulerit, uel moriens nihil ei teſtamento reliquerit, an ſtipulatio committatur: & quid d interſit utrùm filius, an alũ nus, uel cognatus agentis e fuerit f? Præterea g, quæro, ſi filium ſuum quis legitimè in adoptionẽ dederit: & ita ut ſuprà h ſcriptum eſt, ſtipulatio interceſſerit, cumq; pater adoptiuus exhæredauerit, uel emancipauerit, an ſtipulatio

† Scribendum hic iſtum text. reputãt ſing.ad hoc, ꝙſi uẽdidi tibi rẽ quã tu emptor donaſti Titio ſi ab eo eam caſu, non ſum obligatus Titio denũciatione. Bolog.

† libr. 35. Quæſt. † Idem Iacobus Matthei. marth. ſing. ſuo. 176. incip. not. ꝙ ſi aliqs ꝓmittit, dicit eſſe ſingu. poſt Bart. hic ad hoc ꝙ qui promittit aliquẽ ſub certa pœna tractare, ut filium: teneſ. dum eum ſuum cipare ad hæredẽ inſtituere et hæredare. ve. pro quo facit gloſſ. meo iudicio in l. literæ. ubino tani in gl. in uer. affectus. §. de iure codi.

r ¶ Liberari.§ ex donatione enim non tenetur de euictione, niſi ex dolo, quia ſciens promiſit rem alienam, uel pacto. M. quia ꝓmiſit de euictione: ut C. de euict. quoniam aqua. & facit §. de uſufr. fed & ſi qs ſtipu. in princ. in dubio autem non præſumo domum: ut §. de proba. l. cum de inde bito. §. i.

Quidam cùm filium. § CASVS. Habebam filium, quem debebam tibi ad tibi ſeruiendum: & ſtipulatus ſum à te quòd ſi eum aliter, quàm ac ſi filium tractares, ꝙ caderes in pœnã centum aureorum: tu promiſiſti. Item dedi tibi filium meum in adoptionem, & ſtipulatus ſum ſimiliter, ꝙ eum tractabis ut filium. non obſtante promiſſione tua, tu eũ repellis de domo tua: uel moriẽs nihil ei relinq s; uel eum mancipas ſine aliqua donatione: quæro utrum ſtipulatio commiſſa ſit? Reſp. ꝙ ſic in utroque caſu: nec refert utrum cognatus meus, an filius uel alũnus ſit quem tibi trado ſub tali pacto uel ſtipulatione. hoc dicit uſque ad §. filiusfamiliàs, uide tex. fatis prolixum, & clarum.

¶ Filiusfamiliàs.§ Habebã filium in poteſtate mea, ꝙ mutuabar pecuniam cuidam Titio: & ſtipulatus eſt à Mæuio hoc modo. Mæui ami ce chariſſime promittis mihi ſi non poſſim, conſequi pecuniam meã à Titio, quam et mutuare uolo, ꝙ eam mihi reddes, tanquam fideiuſſor eius? ille promittit. poſt hæc, ego filium meum emancipo: & tunc mutuat Titio illam pecuniã. Quæritur an mihi patri debeat aliquid fideiuſſor. Reſpondetur ꝙ nec fideiuſſor, nec principalis quicquam mihi debent. Fran. Accur.

s ¶ Quidam.§ tres ponit quæſtiones. Accur.

t ¶ Suſciperet.§ ſed non adoptando. accipiebat autem à patre forte, qui tradebat ad ſeruiendum. Accur.

v ¶ Quæro.§ prima quæſtio.

x ¶ Et quid.§ ſecunda quæſtio.

y ¶ Agentis.§ id eſt tradentis qui agit ex ſtipu.

z ¶ Fuerit.§ ille filius alienus. Accur.

a ¶ Præterea.§ tertia quæſtio. Accur.

b ¶ Vt ſuprà.§ puta promittis c. ſi aliter quàm ut filiũ obſeruaſſes.

In vtroq;

a ¶ In utroque caſu.§ id eſt cùm expulit, uel nil reliquit. Item cùm exhæredauit, uel emancipauit. Item quando in adopt.& quando ſine adopt. eſt traditus: & ſic in primo & tertio. Et caue tibi, qa in fine uidetur corrigere.

b ¶ Committetur ſtipulatio.§ hoc patet lippis & tonſoribus: ſed opus eſt oſtendere, qd uelint hæc uerba, ſi eũ aliter, quàm ut filium ob. & hoc ſubiicit, in eo &c. licet non plenè per hanc enim reſponſionẽ, & mediꝫ queſtionis, non ſolum primæ & tertiꝫ, colligit ſol. ut non interſit ad committendam ſtipulationem quis fuerit ſtip. ex ꝓdictis, pater, uel alius, cùm prudẽtibus rationem affectionis haberi placuerit: ut §. man.I. cũ ſeruus.

1 Aliàs ſecundæ,

c ¶ Sed uideamus.] tertiã hic proſequitur.

d ¶ Committi.] ſ. ſtipulatio.

e ¶ Emãcipauerit.]& uidet ꝙ non. hoc enim &c. Accur.

f ¶ Obſeruabit. Jecce per hoc innuit, ꝙ ꝓtalia ſtipulatio non committitur.

g ¶ De inofficioſo.] olim plane: ſed hodie ſecũdum diſtinctio. C. de adopt. I. cum in adoptiuis.

h ¶ Agat.] quaſi non ex ſtipulatu fecit. Accurſius.

i ¶ Remedio.] i. non ſolũ non committitur ſtipulatio, ſed nec de inoffic. aget: ut & §. ſi quid in fraudem pa. I. fi. Accur.

k ¶ Quare ſic.§ hoc non ad proximum refertur quãdo meruit ex hæredari. nam tunc nõ ualet ſtipulatio, cùm per hoc inuitaretur filius ad offendendũ patrem: ut §. de pac. do. I. conuenire. ſed refertur ad ſuperius ibi, igit nõ aliter &c. ſcilicet quando non meruit exhæredari.

l ¶ Interponi.§ ut propter hoc committatur.

m ¶ Commiſſa ſtipulatione.§ quia alterutrum eorum fecit: uel ex hæredauit uel emancipauit.

n ¶ Si patri.§ q ſtipulatus fuerat ſi exhæredaſſet, uel emãcipaſſet: unde hanc ſtipulationem uel actione habeat nunc filius hæres ad pœnam. unde cùm alio iure agere poſſit, non uidet habere querelam: ut inſti. de inoff. teſt. §. tam autem. Sed contra eſt quia illam habet, ut qlibet extraneus hæres patris: & hanc querelam ſuo nomine.

o ¶ An uicto.§ cùm egit de inoffic. iure ſuo.

p ¶ Sed ſi ei.§ patri naturali.

q ¶ Executio.§ ex ſtipulatione patris cuius hæres eſt: cùm ſupradicto modo interpoſita fuerit ſtipulatio, & amiſerit in querela filius.

1 Pater iure paterno poteſt emãcipare uel inſtituere. q̃ gl. facit cõtra ſin. Ro. 342. ubi dicit ꝙ qui ꝓmiſit aliquẽ tractare ut filium debet illũ inſtituere, uel ex igra titudinis cauſis exhęredare.

Et malè Paulus.

r ¶ Non adoptauit.§ ut fuit.] reſpon.

s ¶ Exiginus.§ ut committatur ſtipulatio. Accur.

t ¶ Ineptas.§ ut & §. de libe. & poſthu. ſi poſthumus. §. ſi.

v ¶ Sed & ſi.§ id eſt quamuis ſecundum R.

x ¶ Superuacuo.§ R. & M. ſic legunt: ſi, id eſt quamuis. uerus adoptator non cadit in ſtipu. cùm utitur paterno iure: ille tamen qui non fecit, id eſt non adoptauit, committit in ſtipu. ſi exhæredet uel emancipet: ſed ſuperuacuo: quia repellitur exceptione actor. alij ut H. ſic, quia hæc uerba, cùm utitur paterno iure, poſſunt determinare præcedentia: & exponuntur exhæredando uel emancipando: & ſequentia expone ſic: in eo qui hoc non fecit, id eſt non adoptauit: licet ſuperuacuo, ſcilicet exhæredet uel emancipet: quia res eſt inepta in extraneo: dici tamen poterit &c. Item poſſunt determinare ſequentia: & tunc lege præcedentia ſic: nihil facit contra uerba ſtipulationis, ſi cum exhæredet uel emancipet: tamen cùm utitur paterno iure in eo qui hoc non fecit, id eſt in eo filio, qui ſe non dederit in adoptionem: licet ſuperuacuo exerceat in eum paternum ius, id eſt exhæredet uel emancipet: quia res eſt inepta in extraneo: dici tamen poterit &c. Tertij legunt, interrogatiue. quaſi dicat, nequaquã pote rit dici cõmiſſam ſtipulationẽ, uel uerius ſecundum Azo. planè poteſt legi, ut talis notetur ratio: ſi adoptans utitur paterno iure cùm ex hæredat, uel emancipat, & ideo non tenetur ex ſtipulatu: ergo q̃ hoc non fecit, id eſt exhæredat uel emancipat, non utitur paterno iure: & ideo ex ſtipulatione tenetur ſiue ſit uerus adoptator, ſine nõ. nam ut nis, cùm utitur patrio iure: in eo qui hoc non fecit, licet ſuperuacuo y, dici tamẽ poterit commiſſam eſſe ſtipulationem.

¶ *Si ſtipulatio ſub conditione poteſtatiua concipiatur, quantum ad acquiſitionem tẽpus exiſtentis conditionis inſpicitur. Bar.*

¶ Filius familiàs ita ſtipulatus eſt, Quantam pecuniam Titio credidero, fide tua eſſe iubes? & emanci patus credidit. patri non debebit quicquam fideiuſſor: quia nec reus z ei tenetur.

¶ *Stipulatio ſemel ad intereſſe, commiſſa, ſi factum eſt reiterabile, iterum committitur quoties contrà fiat: niſi aliter actum ſit. Bar.*

¶ Sequela. † LEX CXXXIII.

SI ſic ſtipulatus ſim, Neque per te, neque ꝓ hæredem tuũ uim fieri ſpondes? & egi ꝙ mihi uim feceris, rectè remanet factum hæredis in ſtipulatione a. nam & ex ipſius b poſteriore ui c poteſt com mitti ſtipulatio. nõ enim ad unam uim tantùm pertinet d. nam ſicut & ipſius & hæredis caput e, ita & ipſius f uis & hẽdis, uel ſæpius facta complectitur g: ut condemnetur quanti intereſt h. At ſi ſic uolumus i factam eſſe ſtipulationẽ, Neque per te, neq; per hæredẽ tuũ fieri? ut ad unam k uim primam pertineat ſi uim fecerit, amplius ex hæredis facto cõmitti nõ poterit l. Ergo ſi actũ ſit m, quaſi ex ipſius vi

† li.13.§ſt.

1 Et bene B. & Pau.

tionem, quæ confirmauit ſtipulationem ſecundum R. & facit §. ad Mace. ſi filius. §. fi. & I. de fideiuſ. l. ſi debitori. §. fi. & §. man. ſi uerò non remunerandi. §. ſi filio. ſed contra. §. e. ſi filius. ſol. ut ibi. Accur.

SI ſic ſtipulatus. § Iſta lex eſt Sequolæ: & ſecundum ſuum morem ſatis obſcura. CASVS. talis eſt. Stipulatus ſum à te, ꝙ neq; tu, neque hæres tuus uim mihi facietis. ſi tu mihi uim feceris: non eſt extincta ſtipulatio contra hæredem: quia poſſet fieri, ꝙ ipſe etiam mihi uim faciet. nam ſicut iſta ſtipulatio continet factum tuum, & hæredis, & ſic duo facta: ita duæ uidentur quodammodo eſſe ſtipulationes. ſi uerò agimus inter nos, ut per primam uim factam extinguatur etiam ſecunda ſtipulatio: tunc prima ui commiſſa, ſecunda ſtipulatio extinguetur, quaſi tota uis ſit conſumpta per primam uim: & agetur ex hac ſtipu. quanti intereſt eius, qui uim paſſus eſt, uim non eſſe commiſſam Franciſcus.

z ¶ Hæredis in ſtipulatione.§ ut ipſius, ſcilicet facto committatur ſtip. Azo. licet ſemel commiſſa fuerit ex facto promiſſoris.

a ¶ Et ex ipſius.§ principalis promiſſoris.

b ¶ Poſteriore ui.§ iam enim fecerat uim, & ex ea erat condemnatus.

c ¶ Pertinet.§ ſed ad plures pertinet ſtipulatio: quod euidentius apetit. cùm ſit æquum. nam &c.

d ¶ Caput.§ aliàs capis, ſcilicet ſtipulatio. aliàs caput, & quod dicit hæredis, idem ſi non dicatur: ut C. de proba. l. ſi pactum.

e ¶ Ipſius.§ ſcilicet hæredis.

f ¶ Complectitur.§ id eſt comprehenditur in hac ſtipulatione.

g ¶ Quanti intereſt.§ ſcilicet uim non eſſe factam.

h ¶ Volumus.§ ſcilicet ponere ſecundum quoſdam.

i ¶ Vt ad unam.§ ſcilicet quòd ſit factum ſecundum quoſdam.

k ¶ Non poterit.§ cùm commiſſa ſit ex facto defuncti, ſecundũ eos.

l ¶ Si actum ſit.§ quia hæc ſtipu. committitur toties quoties uis fit niſi cõtra actum ponamus: ergo ſi actũ ſit expreſsim, quaſi ut ex ipſius ꝓmiſſoris ui prima tota cõſumpta ſit ſtipulatio: ita, ſcilicet, ut illa poſteriore ui committi nõ poſſit: ſi hoc inquã actũ ſit: tunc ad ſolã uim pri

Universidad de Deusto
Biblioteca

mam pertinebit. Vel ita. si actū sit hoc expressim: ut ad solam uim primam pertinear; tunc quasi ex ipsius promissoris ui prima consumat stipulatio, & hoc secundum eos q̄ habent in litera sic: ergo si actū sit, quasi ex ipsius ui sit. Alij habēt in textu: hoc ita, si &ū. ut scilicet ad solā primā uim pertineat. In aliis libris hoc totū deest, ergo si actū &c. quod autē subiicit, qđ non est uerū, sunt ex prima ui consumatur stip. nisi actū sit. poterit autem tota planius legi ut exponas: at si sic uolumus factā esse &c. i. intelligere esse factam stipulationem prędictā in dubio &c. & postmodū accipe ergo si actū sit, scilicet q̄ semel tantum committatur: tunc quasi ex ipsius promissoris prima ui tota consumpta sit: & quod subiicit: quod non est uerum &c. ut dictum est expone: ut supra in ea. g̃lo. Ad id autē, quod dicit hæc lex, q̄ pluries cōmittatur, facit ff. rem pup. sūt. fo. l. iiij. §. pen. & rem ra. hab. si procu. & §. si cui plus q̄ per legē Fal. l. iij. §. quæritū. & §. usufru. quēadmo. ca. l. j. §. habet autē. Sed contra. §. de hære. uēdi. l. uenditor. in prin. sed expone, ut ibi. Itē contra. §. de arbi. si duo. §. fi. sol. hęc stipulatio interesse continet: & si sępius interest, sępius cōmittitur. Illa uerò pœnam certam continet: quæ semel cōmittitur & non pluries. arg. ff. re ra. hab. si procurator. & insti. de inuti. stip. §. alteri. sed & in facto diuide sit tale, quod recipiat iterationem, ut hic. an non: ut fundum tradi. si semel consecutus sum interesse meum: amplius non agam. Item contra. §. eod. l. si quis ita. sol. ut ibi. Accur.

† libr. 15. Resp.

† No. qualiter libera debēt esse matrimōia cōcor. tex. in ca. requisiuit de ispōsa. extrā.

Titia quæ. ¶ Casus hic satis planus est. Hic est optimus textus, quōd in contrahendis matrimoniis non debet adduci pœna: quia libera debent esse matrimonia ibi; quia inhonestum est uisum.

¶ Idē respondit plerunque. ¶ Venisti ad me, & rogasti, ut tibi mutua rem centū aureos sub usuris. fui contentus, & conuenimus inter nos, quōd non peterem sortem interim, q̄ usuræ soluerentur. tradidi ti, bi pecuniam mutuā quam perebas. post contractū completum stipulatus sum à te sortem & usuras istius pecuniæ, quā tibi mutuaui: nec tamen repetiuimus, ut quandiu solueres usuras, non peterē sortem. Quæritur hic utrum inteligatur ista cōuentio esse repetita. Respon. quōd sic: nec potero sortem petere quandiu solues usuras.

† Istud p̄cedit i matrimonio carnali. secus in spirituali: ubi q̄s sub spe p̄æmij nō dēt inducī: ut si fiat p̄misio abbati de recipiēdo aliquē in monachū qa tūc esset simonia: ut i c. nobis. & ca. de simo. & m Bart. & Pau.

† Et hō, & dic aliud i arris. Bart.

¶ Idem respondit cū Septitius. ¶ Qui scribit se fideiussisse p̄ aliquo: intelligitur intercessisse stipulatio, & omnia solenniter præsumunt.

¶ Idē respondit quoties. ¶ Facimus tu & ego multos contractus. uenido tibi librum pro x. scutis, loco tibi domū pro xx. aureis: & omnibus his subiicio una stipulationē sic: promittis ergo omnia supradicta servare? tu respondes, promitto. certè sufficit ista stipulatio p̄ omnibus superioribus, & uidet quasi ad quemlibet cōtractū esse respōsum. Fr.

a ¶ Ex alio ¶ scilicet uiro iam mortuo.
b ¶ Filiam. ¶ ex alia uxore.
c ¶ Caii. ¶ nata ex alia uxore.
d ¶ Filio Titiæ. ¶ nato ex alio marito.
e ¶ Si quis eorum. ¶ uel filia Caij uel filius Titiæ. Accur.
f ¶ Noluit nubere. ¶ scilicet filio Titiæ. Accur.
g ¶ Bonos mores. ¶ ut C. de pact. l. pacta.
h ¶ Agenti. ¶ ad pœnam.
i ¶ Obstaturam. ¶ secus est in legato relicto Titio vt Bertam duc
cat ut §. de condi. & demon. l. Titio. §. Titio. Accur.
k ¶ Matrimonia. ¶ contrahenda, ut hic: uel solue nda: ut §. eod. si ita stipulatio facta. forte quia non interest pecuniariter: & hoc exceptis arris: ut C. de spon. l. fi. in fi. Sed an inter extraneos debet esse hæc libertas? Respondeo non. unde ualet si promittis mihi decem si illa illi nupserit: uel non nupserit: uel repudiauerit, arg. §. de condi. & demon. l. fi. cū ita in fine. & l. Titio. §. j. Alij cōtra: ut C. de sponsal. l. fina. in fine. no. Sed an pignus dari poterit? Respon. nō pro pœna: ut C. de leg. & senatusc. l. non dubium, sed loco arrę: ficut ipsum sit princi-

tota sit consumpta. quod non est verum.

¶ *Stipulatio pœnalis inter sponsos, & eorum parentes super sponsalibus interposita, est ipso iure nulla. Bar.*

¶ Paulus. † LEX CXXXIIII.

Tria quæ ex alio [a] filium habebat, in matrimoniū coiit Caio Seio habenti filiam [b]: & tēpore matrimonij consenserunt vt filia Caij [c] Seij filio Titiæ [d] despōderetur: & interpositum est instrumentum: & adiecta est pœna si qs eorū [e] nuptiis impedimento fuisset: & posteā Caius Seius constante matrimonio diē suum obiit: & filia eius noluit nubere [f]. quæro, an Caij Seij hæredes teneantur ex stipulatione? Respondi, ex stipulatione quæ proponeretur, cùm nō secundū bonos mores [g] interposita sit, agēti [h] exceptionē doli mali obstaturam [i]: qa inhonestum † visum est uinculo pœnæ matrimonia [k] obstringi, siue futura, siue iā contracta.

¶ *Quæ in præfationibus dicuntur, in sequentibus repetita intelliguntur. Bar.*

¶ Idē respondit [l], Plerunque ea quæ in præfationibus conueniſſe concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur: sic tamē vt nō [m] ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio.

¶ *Verbum Promisit, redactū in scriptis, intelligitur per stipulationem. Bar.*

¶ Idē respondi, Cùm Septitius literis suis præstaturum [n] se cauerit pecuniam & usuras eius semisses quæ apud [o] Sempronīū depositæ sunt: si inter præsentes actū est, in telligēdū est etiā à parte Lucij Titij p̄cessisse uerba stipulationis [p].

¶ *Licet unicus sit conceptus uerborū, tot tamen dicūtur stipulationes, quot præcesserunt conuentiones, ad quarum roboratio nem uenit stipulatio. Bar.*

¶ Idē respondi, quoties pluribus specialiter [q] pactis stipulatio una omnibus subiicitur: quamuis una interrogatio, & responsum unum subiiciatur, tamen perinde haberi ac si singulæ species in stipulationem deductæ fuissent.

¶ *Terminus solutionis usurarū cedit à die stipulationis interpositæ, q̄n stipulatio est pura, & usuræ debentur. non pp̄ morā, sed propter stipulationē. & uerba, Qua die pe tiero, non reddunt stipulationem conditionalem: sed faciunt monitionem. Pau.*

LEX CXXXV.

¶ Scęuola. † Si ita quis promiserit: Decem tibi dabo qua die petiede do. ex hac. Ex quo est factum: q̄ solenniter sit factum. sic §. e. scien dum. & ibi plene dixi. & facit C. de contrahen. stip. l. j. & §. de pact. iurisgen. §. quod ferē. & §. tit. j. non figura. Accur.

q ¶ Specialiter. ¶ de facto. nam de iure cōmuni non valebant illa pacta, quia nuda: ne uideatur dicere idem ff. eod. pluribus. uel nō absonum est idē tibi, & hic dici, ut siue de facto, siue de iure pacto interposito dicantur res plures.

r ¶ Deductæ. ¶ ergo sunt plures: ut insti. de inuti. stipu. §. quoties. & ff. eod. pluribus. in prin. & §. eo. l. quod dicitur. & l. fcire. & de euict. l. quod autem. Accur.

Si ita quis. CASVS. Stipulatus sum à te hoc modo: Titi dabis mihi centum ea die, qua petiero, & usuras per dies 30. continuos? tu respondes, promitto. Nunc quæritur ex qua die incipiant currere usuræ, an ex die stipulationis interpositæ, an ex die qua petitæ fuerint usuræ? Respondetur quòd ex die stipulationis interpositæ. Item quando cedit dies petendæ pecuniæ? Respondetur quòd ex die stipulationis incipit cedere.

¶ Seia caut. ¶ Quædam mulier uocata Seia promisit Lucio Titio, q̄ secundum eius mandatum emeret sibi ortos aut certos alios fundos: qđ & fecit: & iterum, p̄misit quotiescunque ipse Lucuius Titius soluere: pretium ipsorū ortorum, seu fundorū cum usuris, q̄ transferret in eum dominium fundorum seu ortorum. deinde incontinenti cōuenerunt inter se quòd Lucius Titius solueret pretium in festo Paschę, & fundos acciperet. iste Lucius Titius nō expectauit festum Paschæ: sed ante terminum obtulit Seiæ partem pretij: sed paulo pòst obtulit uniuersum pretiū cū usuris: sed Seia accipere noluit: & semp est parata Lucius soluere pretium cum usuris. Quæritur nunc utrū ista Seia possit agere ex stipulatu contra Lucium Titium, attento q̄ ipse est paratus soluere, & obtulerit Seiæ summam cum usuris? Respondetur quòd si non post longū tempus obtulit & Seiæ nihil interest propter moram factam: quòd iudex in hoc cognoscet, & secundum quòd ei ęquum uisum fuerit, statuet. ¶ Ea lege. ¶ soror mea donauit cuidam Titio unum seruum ea condītione ut iste seruus non perueniret in potestatem fratris sui, aut ad filium, & quasdam alias personas: & ita donatarius Titius promisit post aliqđ tēpus: iste donatarius moritur & reliquit hæredem Seiam & fratrem suum, cui prohiberat Seia dare seruum istum. Quæritur nunc utrum ista Seia possit agere ad interesse, contra cohæredem suum. Respondetur quòd sic pro sua parte. uide gloss. super. uerbo, interest. ¶ Filia quæ. ¶ Filia quæ fuit exhæreda ta, egit actione inofficiosi testamenti: & transegit cum hæredibus aliquo sibi dato: & inter posita est stipulatio doli. post hoc hæredes stipulati sunt ab ea ne amplius ageret, & q̄ i hoc dolus nō inesset. post hanc transactionem ipsa Seia reperit, q̄ testamentū erat falsum. agit de falsitate testamenti. Quæritur utrū committat stipulatio doli. Respondetur q̄ non: quia nihil pertinet ad hanc secundum actionem falsi testamenti. Franciscus.

† Aliàs, cū primū, &c.

† de intell. huius. §. uide Ioā. Hānib. in l. si i fulam. nu. 70. & 81. hoc eo. tit. & ibidē Iacob. nigr. num. 57. & 82. & 144. & 318. & ibid. Crot. nu. 17.

† Etiam si hæc p̄missio nō esset facta: poterat Seia cōueniri ad trāslationē dominij.

† Nihil facit ad p̄positum.

† Malè dicit in casu istius. §. qa hic loquit in actore, qui non solet contest. lit. nocere: ut l. nō solū ff. de re iudi. Bart. & Paulus.

† Illa loqt in reo Bar. & Paul.

a ¶ Vsuras. ¶ aliàs contraxit §. de usur. l. tutor. §. fi.
b ¶ In dies. ¶ quoslibet.
c ¶ Deberi. ¶ contra id debatur, per uerba stipul. qua die petieris: ut ext. fic currerent usuræ. sed contrà. resp. quia non animo differendi obligationem, sed ut celerius soluatur, interponitur: ut §. fi. decem cum petiero. sed si accepisset dilationem, tunc ex p̄oraxit §. fi cer. pet. l. lecta. est in fin. nisi nominatim esset dictū ut ex tunc præfiguratur usuraxit §. eo. l. huiusmodi. & l. si ita stipulatus, fuero, si Titius. & facit C. de iur. emphy. l. ij. & supra e. l. libe. homo. §. decem.
d ¶ Debebo. ¶ sic scilicet promissam, cum primum. &c.
e ¶ Seia caut. ¶ id est, promisit per stipulationem.
f ¶ Eo. ¶ scilicet Lucio Titio.
g ¶ Emisset. ¶ sc. Seia.
h ¶ Cum. ¶ quando.
i ¶ Pretium. ¶ q̄d de suo dederit.
k ¶ Ab eo. ¶ f. Lucio Titio.
l ¶ Se in eum. ¶ f. Lucio Titium.
m ¶ Transfaturā. ¶ erat enim dñium Seiæ, non Lucij Titij: quia nec ipsa nec uenditor cogitauerāt, q̄ acquireret dominium mandanti, & ideo ipsa act. man. directa tenetur, s. ad tradendos hortos. & contraria agere potest, s. ad p̄tium.
n ¶ Incontinenti. ¶ & ideo stipulationi in fuit. Vnde nota q̄ tam in contractibus stricti iuris, quàm bonæ fidei pacta, quæ fiunt incontinenti, pariunt act. præscrip. uer. & informant ueterem ut §. fi cer. pe. l. lecta est. §. dicebā. Ac.
o ¶ Numeraret. ¶ scilicet Seiæ.
p ¶ Modico tempore. ¶ arbitrio iudicis definiendo.
q ¶ Non stet. ¶ hoc propter secundam moram, in qua Titius non est: ut §. de peri. & commo. rei uen. l. illud.
r ¶ Vniuersam. ¶ quæ supereſt.
s ¶ Possit. ¶ scilicet fundum sibi tradi.
t ¶ Post. ¶ quod iudex dirimit: arg. §. de iure delibe. l. j. in fi. & facit §. de excep. do. apud. §. Labeo. & §. eo. interdum. §. fi. & ff. de sol. l. si quis stipulatus. & §. de pecu. leg. l. ij. Accurſius.
v ¶ Interesset. ¶ ut supra, si quis in ius uocat. l. ij. §. fi. & supple nec lis cōtest: esset. hæc enim tria necessaria sunt ut absint, ad hoc ut pur gari possit mora: ut §. e. l. si insulam. & hæc in pura. secus in conditionali, & in pœnali: ut not. §. fi quis cau. & fi post tres. Item facit ff. de solu. ratum. & §. de arbit. Celsus. & l. item si unus. §. fi multo.
x ¶ Ea lege sibi. ¶ scilicet Titio.
y ¶ Eius. ¶ donatarij. & sic de singulis.
z ¶ Titius. ¶ donatarius enim fuit confessus pactum, & etiam per stipulationem promisit se seruaturum.

ris, & eorum usuras [a] in dies [b] triginta: quæro utrùm usuræ ex die stipulationis, an ex die qua petita sors fuerit, debeantur? Respondi secundùm ea quæ „pponerentur, ex die stipulationis deberi [c]: nisi aliud actū manifestè proponant. Item quæsitum est, Quando pecuniā reddere debebo [d]? † cùm primum petierit? Respondi, secūdū ea quæ proponerentur, ex die quo stipulatio facta esset initiū capere.

¶ *Ex parte creditoris ad actionem cōseruandam admittitur purgatio moræ intra modicum tempus, si aduersary non interest. Bar.*

¶ Seia [e] cauit [f] Lucio Titio, q̄ mādāte eo [g] hortos emisset [h], cū pretiū [i] omne cum usuris ab eo recepisset, se in eū [l] proprietatem hortorum trāslaturam [m] †. deīde incontinenti [n] inter utrunque cō uenit ut intra Calendas Apriles primas vniuersam summē mandator numeraret [o], & hortos accipere. quæritur cùm ante Calendas Apriles non omne pretium cum Vsuris à Lucio Titio Seiæ solutū sit, interposito tamen modico tempore [p] reliquum pretium cū usuris Seiæ Lucius Titius soluere paratus sit, neque Seia accipere uoluerit, & usq; in hodiernum diem per Titium non stet [q] quò minus reliquum pretium solueret, an si nihilominus Lucius Titius Seiæ pecuniā uniuersam [r] soluere paratus sit, ex stipulatu agere possit [s]? Respondi, posse, si nō multò post [t] obtulisset, nec mulieris q̄quam propter eam moram interesset [u]: quod omne ad iudicis cognitionem remittendum est.

¶ *Prohibitio alienationis in contractu nō impedit translationem dominij: licet contrà faciens ad interesse teneatur. Bar.*

¶ Filia quæ de inofficioso agere instituit, & transegit [l], posteà cū hæredibus stipulatione interpositā, & subiecta doli clausula, apud præfectum de falso testamento egit, nec probauit. quæro, an ex doli clausula illa possit cōueniri? Respondi, nihil ad eam stipulationem, id quod posteà actum propone retur, pertinere [x].

¶ *Diuersitas uocabulorum inter interrogantem & respondentem circa rem in stipulationem deductam, non uitiat, si non uariatur substantia, sed idem importat. Paulus.*

¶ Paulus lib. 5. † LEX CXXXVI.

Si sub una significatione diuersis nominibus ea res, q̄ in stipulatum deducitur, appellatur, nō infirmat obligationem si alter altero uerbo utatur.

¶ *Ante rem perfectam, & consumptam uitiatur stipulatio si deuenit res ad eū casum, à quo non potuit inchoari. Bar.*

¶ Si quis uiam ad fundum suum dari stipulatus fuerit, posteà fundum partemve eius [m] ante constitutam [n] seruituté alienauerit, euanescit [o] stipulatio.

¶ *Inter interrogantem & respondentem non debet interuenire actus omnimodo extraneus aliàs stipulatio uitiatur. Pau.*

Si sub una. CASVS. Stipulabar à te hoc modo: dabis mihi tres solidos? Tu respondisti: ita: dabo 36. denarios. an stipulatio sit uitiata: R. videtur q̄ non, licet diuersis nominibus una res significet à stipulante & promittente. ¶ Si quis uiam. ¶ Stipulatus sum à te uiam p pulante & promittente. ¶ Si quis uiam. ¶ Stipulatus sum à te uiam p fuum fundum ad fundū meum. posita fundum meū alienaui antequam constitueres mihi seruitutem uiæ. certè euanescit stipulatio. Francisf. I ¶ Si alter. ¶ ex contrahentibus: ut promittis tres solidos? tu resp. xxxvj. denarios: ut §. eo. l. quæ extrinsecus. Accurſius.

† Et bene & pro ista gl. est tex. i l. codic. §. matre. §. de leg. 2. Pau. † trāsactio.

† Dic q̄ si expresse fuit dictū de ecclesia: nullo modo poterit in eā transferri dāñū ēt p igressum religionis, si nō ingrediatur: & eā instituat nullo mō ualet institutio. Pau. † Sententiarum.

† Dic, q̄ glo. loquit cū fit alienatio i successores uniuersales, in quos trā sit una cum dōio actio personalis cōpetēs de functo: secus in successore singulari, in quem nec transit acti ue, nec passiue: ut l. fi. §. fina. §. de contrahē. empt. Pau. † Istam sequitur P. & Ias.

m ¶ Partemve eius. ¶ pro indiuiso etiam: quod dic, ut ff. e. l. pluribus. §. & si placeat. & §. de seruit. l. pro parte.
n ¶ Constitutam. ¶ secus si posti: quia rei adhærens cum ea transiret.
o ¶ Euanescit. ¶ secus si stipulator uiæ pluribus hæredibus relictis decessisset. nam tunc non fit inutilis stipulatio, licet in eum casum per uenerit à quo incipere nō potuit: ut §. de ser. urb. prdi. l. si unus. i fi. & ff. e. pluribus. in fi. Ideo autē aliud in singulari, & aliud i uniuersalisuc. ff. e. pluribus. in fi. Ideo autē aliud in singulari, & aliud i uniuersalisuccessore reperitur, quia ad singularē nō trāsit stipulatio: ut §. de usufru. cessore reperitur, quia ad singularē nō trāsit stipulatio: ut §. de usufru. sed & si quis. §. si operis. ualeret autē in causa illius, qui emit domū ab eo q̄ stipulatus fuerat à uicino suo, ut is nō prohiberet aquam uenire iuxta domū eius. neq; enim agere pōt emptor ex ea stipulatione. qua liter ego consulē emptori? Respō. faciat sibi cedi à uenditore. Ac. Contin

a ¶ Qui. ¶ scilicet Titius donatarius.
b ¶ Seiam. ¶ donatricem.
c ¶ Cui. ¶ scilicet fratri.
d ¶ Ne seruiret. ¶ seruus. Accurſius.
e ¶ Expressum. ¶ scilicet in donatione causa mortis.
f ¶ Cum fratre. ¶ f. donatarij. Accur.
g ¶ Posit. ¶ pro ea p̄tione qua Titio succesſit.
h ¶ Interest. ¶ ergo ex huiusmodi stipulatiōe, quę est in non faciēdo, agitur ad interesse. Itē quod dicit, ut ne ad fratrem perueniret, not. q̄ etiā curare debuit. unde & si intestatus decedit, & frater ei succedat, committitur [1], & valet ad contractū emphyteoticum: ubi promittitur non alienari in personam potentiorem: quia ex testamento, uel ab intestato nō debet transmittere. nō ergo licet donare Deo uel ecclesiæ si ecclesiā uelit facere hæredē [2]? Respondeo imo licet in suis: ut ecclesia quodā modo sit de suis: ut arg. in aut. de sanc. epi. §. sed hoc est enim modus in rebus, &c. Item not. q̄ tenet alienatio: sed ad interesse agitur: & sic concor. C. de condictio. ob causā. l. ea lege. & facit §. de leg. 2. pet. §. fratre. & de act. empt. l. si sterilis. §. fi ti bi. Sed arg. contrà. §. de alie. iudi. ex hoc. §. sed hæredem. & suprà de acquir. rerum do. quædam.

ADDITIO.

Dic q̄ ibi alienatio „p hibetur à lege: unde in stitutio hæredis non vī prohibita. hic de prohibitione hominis certarum personarum, quæ non possunt institui secundum Bar.

i ¶ Et transegit. ¶ aliquo sibi daro, ut desisteret à lite. Accur.

k ¶ Pertinere. ¶ quia comprehensum est ne de inoffi. agatur: ut ibi dolus non committat. & fa. C. de inof. test. l. contra maiores. & de per. hære. l. iij. Accur.

[1] Dic, q̄ ibi fuit ratio, quia ad singularē nō trāsit stipulatio: ut §. de usufru. cessore reperitur, quia ad singularē nō trāsit stipulatio: ut §. de usufru. sed & si quis. §. si operis. ualeret autē in causa illius, qui emit domū ab eo q̄ stipulatus fuerat à uicino suo, ut is nō prohiberet aquam uenire iuxta domū eius. neq; enim agere pōt emptor ex ea stipulatione. qua liter ego consulē emptori? Respō. faciat sibi cedi à uenditore. Ac. Contin

Universidad de Deusto
Biblioteca

fibr. 1. ff. pupil.

† Pulchrè in hâc leg. Alci. lib. 1. para. c. 2. & de intelle. eius Iaco. nigri in l. j. §. qui præsens. num. 20. & 31. §. eo.

† Tu dic esse secus in usditione, quę nõ utiatur quis dissensus circa accessoria contractus interueniat ut l. si ementiones, ff. de cõtrah. emp. stipulatio uerò sic: ut hic, & in l. inter stipulã tẽ. §. si Stichum. ff. e.

Ontinuus actus. § CASVS. Eramus simul tũ & ego. inter rogabam te, promittis mihi centum aureos: tu nõ respondes statim, sed diuertis ad alios actus antè quàm respondeas. certè nõ ualet stipulatio. si autem aliquid natura requireret: ueluti sicut resumere anhelitum, uel screare: aut emungere: hoc bene liceret tibi facere, & postea respondere, sed non diuertere ad alios actus extraneos.

¶ Si hominem. § Pone casum: ut ff. e. l. inter stipulantem. §. 1.

¶ Cũ ita. § iste est pulcherrimus §. & dignus scribi literis aureis, & casus est talis. Tu & Titius eratis Romę, stipulatus es à Titio c. soluẽda in ciuitate Ephesina, quę est in Asia: & sic longè distat à ciuitate Romana. Quæritur utrum statim debeat ista c. soluere? Respondetur, q expectandum est donec illuc peruenire possit Titius promissor. Sed quanto tempore est expectandum? dicitur, q hoc committitur arbitrio iudicis qui arbitrabitur & statuet nec nimis longum tempus, nec nimis breue: sed æstimabit quot diebus possit diligens paterfamiliàs Ephesum peruenire: ita ut nõ cogatur iter suum præcipitare die noctuq;: sed modo consueto ire possit, & uitare tempestates terrestres, & marinas: nec etiam debet ita lentè, & delicatè ire, q appareat nimis deliciosus: sed debet haberi ratio sexus, ualetudinis, ætatis: quia si sit mulier, tardius ibit: uel nõ bene sanus: aut senex &c. Tempore autẽ debito trãsacto, si Titius promissor Romę remãserit, nihilominus debet soluere, qđ promisit: & hoc trib. rõnibus.

Prima: quia per ipsum stetit, quo minus daret. Secunda: quia ubique potest soluere, non tantum Ephesi. Tertia: quia quod in diem debet, potest ante diẽ solui. Si autẽ contigisset q iste promissor citius peruenisset Ephesum, quàm solutum est illuc peruenire, quia uelocius nauigauit: certè immediatè quàm Ephesum peruenerit, est obligatus soluere. & reddit pulchram rationem: quia non est opus aliqua coniectura in iis, quæ certa sunt, cùm ergo ibi est, certum est, q soluere debet, quod promisit illic soluere.

¶ Venuleius. † LEX CXXXVII.

Ontinuus[a] † actus stipulantis & promittentis esse debet: ut tamẽ aliquod momentũ naturæ interuenire possit: & comminus[b] responderi stipulanti oportet. cæterùm si post interrogationem aliud[c] agere cœperit, nihil proderit[d], quamuis eadẽ die spondisset.

¶ *Dissensus inter stipulatorem, & promissorem circa rem, utitur stipulationem. Paulus.*

¶ Si hominem stipulatus sim, & ego de alio sensero, tu de alio, nihil actum erit[e]. nam stipulatio ex utriusque partis consensũ perficitur[f].

¶ *Si solutio in certum locum confertur, stipulatio habet diem, qua eò poterit commodè peruenire: & ubi est certum, cõiectura non est locus. Bar.*

¶ Cùm ita stipulatus sim[f], Ephesi dari? inest tempus. qđ autẽ accipi debeat, quæritur. Et magis est, ut totã eam rem ad iudicem, id est ad uirum bonũ remittamus[g], qui æstimet quãto tẽpore diligens paterfamil. efficere[h] possit[i] qđ factũrum se promisit is, qui Ephesi daturum se spoponderit: ut neque diplomate[k], id est diebus ac nocti bus, & omni tempestate contempta iter continuare cogatur, neque tam delicatè[l] progredi debeat, ut reprehensione dignus appareat: sed habita ratione tẽporis[m], ætatis, sexus, ualetudinis id agat, ut maturè pueniat, id est eo tempore quo plerique eiusdem conditionis[n] homines solent peruenire, eòque transacto, quamuis Romæ remanserit, nec possit Ephesi pecuniam dare: nihilominus ei rectè condicetur[o], uel quia per ipsum steterit quò minus Ephesi daret[p]: uel quoniam per alium Ephesi dare possit: uel quia ubique[q] potest soluere. Nam[r] & quod in diem debetur, antè solui potest, licet antè peti non possit. Quòd si diplomates[s] usus, aut felici nauigatione, maturius q. quisq;[t] peruenerit[u] Ephesum, confestim obliga tus[x] est: quia in eo† quidem tempore atque facto quod finitum est, nullus[y] est coniecturæ locus.

¶ *Quanto tempore opus possit ædificari: iudicis arbitrio committitur. Item si non in choatur: ad particulare interesse stipulatio committitur. Item post moram admitti tur purgatio. Bar.*

¶ Item qui insulam fieri spopõde rit, non utiq; conquisitis undique fabris, & plurimis operis adhibitis festinare[z] debet: nec rursus uno[a] aut altero contentus esse, sed modus adhibendus est[b] secundum ra tionem diligentis ædificatoris, & tporum, locorũmq;. Item, si nõ in choetur opus, id tm æstimetur[c], quod in illo interuallo effici possit: transactò que tpe quo insulam consummari oportuerit, si posteà

a ¶ Continuus. § id est contiguus.
b ¶ Comminus. § i. statim, non diuertẽdo ad alia: ut ff. eo. l. j. §. 1. & ff. tit. 1. duos. in fine. & ff. de solu. l. ratum. Accur.
c ¶ Aliud.] scilicet negotium.
d ¶ Nihil proderit.] ad hoc ut ualeat: quia non ualebit.
e ¶ Erit.] facit ff. e. in ter stipulam. §. 1. & l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & l. si id qđ aurum. & ff. tit. 1. in omnibus. & de contrahen. empt. l. in uenditionibus.
f ¶ Cùm ita stipulatus sim.] Romæ constitutus una cum promissore.
g ¶ Remittamus.] ut & ff. eo. interdum. & de act. emp. l. si.
h ¶ Efficere.] id est facere.
i ¶ Possit.] inspecta possibilitate eundi, nõ alia: ut ff. e. l. §. illud.
k ¶ Diplomate.] i. in duplo. uadat quam alius. uel, id est duplica to itinere, uel, i. celeritate. sed circa iudicia certum est tẽpus: ut ff. si quis cau. l. j. & fortè hoc idem considerabit hic secundum Ir.
l ¶ Delicatè.] ad quod est. ff. de pig. ac. si seruus Accur.
m ¶ Temporis.] ætas uel hyems: serenũ uel lutosum. ad quę facit ff. si quis cau. l. ij. §. quod autẽ dicimus. & de admi. tut. l. tutor. qui re. §. 1.

† Adde tex. & glo. in c. audi tiam. de homic. extra tex. & glo. in can. sin. 30. q. 5. Vide in hunc locũ commenta rios Berold. ad Suetonium in uita Cæsaris Augusti: in id ca put quo de sigillis erat tracta. Trãquillus cũ inquit: In diplomatibus libellisque &c.

‡ Istã glo. segẽ Pet. de Bel. pti.

n ¶ Conditionis.] curſoriæ uel alterius.
o ¶ Condicetur. § scilicet Romæ: ut ff. & ff. de eo quod certo loco. l. j. & de constit. pecu. l. si duo. §. j.
p ¶ Daret. § & non dedit.
q ¶ Vbique potest. § imo contra. ff. de eo quod certo loco. l. is qui. Solut. hic uolente stipulatore: uel dic ut ibi.

ADDITIO. Die quòd possum, si soluam totum interesse alibi, ut not. in l. qui Romæ. supra eodem. Bart.

r ¶ Nam. § à simili. nam nec hic ante diem: nec ff. antè quàm ad locũ possit uenire: sed uterque antè potest soluere. ad quod est ff. de solut. qđ in diem. & ff. eo. q hoc anno. & ff. e. l. liber homo. §. decem. secus in Treb rest. ut ff. ad. Treb. l. sed si ante. & secus in alio: ut ff. de leg. ij. si ita. §. Pegasus. & de annu. leg. l. eum. aliàs Iabolenus incipit.
s ¶ Diplomate. § id est duplicato itinere: uel nauigatione uel celeritate.
t ¶ Quàm quisque. § id est quàm aliquis alius.
v ¶ Peruenerit. § scilicet promissor.
x ¶ Obligatus est. § cùm effectu.
y ¶ Nullus. § aliàs nullius: alias nulli. Et not. hic sumitur quod dicitur: In incertis non certis locus est coniecturis. sic est in authentic. de resti. & ea quæ pa. §. fin. & ff. ad le Fal. l. tres partes. quæ est pro utraq; parte, scilicet, quòd sit locus coniecturis: uel non sit locus in rebus certis. Item pro hoc ff. de lega. iij. ille aut ille. & de auro & argento leg. pediculis. §. argento. ff. de iniur. l. sed si unius. §. filius famil. in fi. & ff. de dolo. l. arbitrio. §. non tantum.
z ¶ Festinare debet. § cùm id dictum est ne per se solũ faceret. Acc.
a ¶ Vno. § aliàs utroque, id est duobus.
b ¶ Adhibendus est. § hic collige generalè: Vitatur amaritudo, ut ex cõtrariis efficiatur tẽperamentũ. sic ff. §. proxi. & ff. §. si quis cau. l. ij.
c ¶ Id tantum æstimetur. § hoc facit ad id quod no. ff. eod. stipulationes. §. finali.

Reus

a ¶ Reus. § si stipulatoris non interfuit: ut ff. l. si ita quis. §. i. diximus. in fi. uel nisi lis contestata sit: ut ff. e. l. fi insulam. Accursius.
b ¶ Teneatur. § quod uerum est: ut in fin. §. tu dic breuiter mentem siue intellectum ipsius §. siue decem, quę non habeo, siue Stichum qui sit alibi, promittam: teneor non obstante difficultate.
c ¶ Conferre. § i. congregare & soluere.
d ¶ Quid ergo.] dices eum teneri,
e ¶ Creditorem.] rem impossibilem promisisse uidetur.
f ¶ Sed hæc. § unde tractamus, s quãdo nec pecuniam domi habet: nec creditorem inuenit.
g ¶ Naturali. § est impedimentum naturæ: ut hippocentaurum dari. est iuris: ut in re sacra.
h ¶ Facultatem. § subaudi uel difficultatem.
i ¶ Incommodumq;.] scilicet personæ: est difficultas supple, & ita inspecta persona dicis aliquid facilè, uel difficilè: & in utroque ualet stipulatio, scilicet siue sit facultas: siue difficultas, ut infrà in fi. §.
k ¶ Non rerum.] scilicet habendi impossibilitas.
l ¶ Alioquin.] id est, si ita impediat difficultas, ut impossibilitas; quod quidam dicebant.
m ¶ Quæramus.] secundum eorum sententiam.
n ¶ Daturum.] quem cõstat habere diem: ut ff. §. cum ita.
o ¶ Ephesi sit. § id est, rem quę sit Ephesi, promittit Romæ soluere, ubi ipse promissor sit: ut dicit.
p ¶ Ipse.] scilicet promissor.
q ¶ Spondeat.] simpliciter, nõ adiecto Ephesi nomine. Accursius.
r ¶ Nam hoc.] quando est res, promissa Ephesi.
s ¶ Ad facultatem.] uel difficultatem. quasi dicat, non ad impossibilitatem.
t ¶ Non potest.] difficultate, nõ impedimento naturali resistente. & ita in utroq; casu uidetur differri obligatio: sed falsum est: quia illa, promitto Stichum Ephesi, Romæ constitutus: habet diem. sed hæc, promitto Stichum Romæ, qui est Ephesi, Romę constitutus: nõ habet dilationẽ ut subiicit. & generaliter, &c. ut ff. eod. l. ij. §. sed nõ facit. &c. sed fallit in casu: ut §. ad legẽ Rhodiam, de iactu. l. fi. §. pe. quæ est contra. Item in iudiciis: ut ff. si quis cau. l. ii. & per totum titu. Accursius.
v ¶ Ne incipiat dici. § aliud ostendit hic inconueniens ex prædicto falso accidere si quis dicat difficultatem impedire stipu.
x ¶ Non posse. § & propter hoc non obligari: cùm tamen obligatur; licet habere non possit.
y ¶ Possibile sit. § ut si stipulatus sim codicem mihi scribi ab eo qui scribere nescit. Item not. potest qui per alium potest. & est arg. p filio adnocati ut in feudum succedat si per alium possit seruire. Accursius.
z ¶ Cùm quis. § patronus ecclesiæ.
a ¶ Titius. § prælatus.
b ¶ Vendiderit. § de iure. de facto enim si cogitasset, posset ualere. & dic q stipulator nolebat eam uendi: quia stipulator erat patronus illius ecclesiæ: & fuit stipulatus à prælato.

Impedimẽtum aliud iuris aliud naturæ.

ædificetur, liberetur reus[a]: sicuti liberatur qui se daturum spopondit, si quandoque tradiderit.

¶ *Difficultas non impedit diem obligationis cedere, & uenire: secus, si est impossibilitas. Bar.*

¶ Illud inspiciendum est, an qui centum dare promisit, confestim teneat[b]: an uerò cesset obligatio donec cõferre[c] pecuniam possit? Quid ergo[d], si neq; domi habeat, neque inueniat creditorẽ[e]? Sed hæc[f] recedunt ab impedimẽto naturali[g], & respiciunt ad facultatem[h] dãdi. Est autem facultas, personæ commodum incommodumque[i], non rerum[k] quæ ꝓmittuntur: alioquin[l] si qs Stichum dare spoponderit, quæramus[m] ubi sit Stichus: ut sic non multum referre videatur, Ephesi daturum[n] se, an quod Ephesi[o] sit, cũ ipse[p] Romæ sit dare spondeat[q]. nã hoc[r] quoque ad facultatẽ[s] dandi pertinet, quia & in pecunia, & in Sticho illud commune est, quòd promissor in præsenti dare non potest[t]. Et generaliter causa difficultatis ad incommodum promissoris, nõ ad impedimentum stipulatoris pertinet: ne incipiat dici[u], eum quoq; dare non posse[x], qui alienum seruum quem dominus non vendat, dare promiserit.

¶ *Possum stipulari ab eo, qui non potest facere illud, quod ꝓ aliũ est factibile. Bart.*

¶ Si ab eo stipulatus sim q effice re non possit, cùm alij possibile sit[y]: iure factam obligationem Sabinus scribit.

¶ *Non sufficit de facto fieri ad pœnę commissionem. Bar.*

¶ Cùm quis[z] sub hac cõditione stipulatus sit, si rem sacram aut religiosam Titius[a] vẽdiderit[b], uel forum aut basilicam, aut huiusmodi res quæ publicis vsibus in perpetuum relictæ sunt[c], vbi omnino conditio iure impleri non potest †, & si uelit facere, ei non liceat: nullius momenti fore stipulationem, perinde ac si ea conditio q̃ natura[d] impossibilis est[e], inserta esset. Nec ad rem pertinet quòd ius[f] mutari potest: & id quod nunc impossibile est, postea est possibile fieri. Non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum ꝓsentis[h] æstimari debet stipulatio.

¶ *Quando præcedit conuẽtio affirmativa, stipulatio pœnalis debet concipi negative: & econuerso si præcedit conuentio negativa, debet concipi affirmative. Paul.*

¶ Si ut aliquid fiat stipulemur, & ut sit ius & elegantius esse Labeo ait sic subiici pœnam, Si ita factũ non erit. At cùm quid ne fiat stipulamur, tũc hoc modo, Si aduersus ea factum erit[i]. Et cùm alia fieri, alia non fieri, coniunctim stipulamur, sic comprehendendum est, Si non feceris, siue quid aduersus ea feceris[k].

¶ *In dandis non potest quis uni ex hæredibus promittere sicut in faciendis. Bar.*

¶ Præterea, sciendum est, cùm qd dari stipulamur, non posse per nos vni ex hæredibus acquiri[l], sed ne cesse esse omnibus acquiri. At cùm quid fieri stipulamur, etiã vnius[m] personam rectè comprehendi[n].

¶ *Promissio facta in nundinis, intelligitur de ultima die nundinarum. Bar:*

¶ Idem lib. 4. † LEX CXXXVIII.

Evm qui certarum nundinarum[o] diebus dari stipulatur, primo die nundinarum posse petere ait Sabinus. Proculus autem, cæteriq; diuersæ scholæ authores, quandiu uel exiguum tempus ex nundinarum spatio supereſſet, peti non posse existimabant. sed ego cum Proculo[p] sentio.

c ¶ Relictæ sunt. § quæ non possunt alienari nisi per principem: tuentem ius, quod quasi impossibile reputatur. quod per solum principem si: ut ff. de leg. i. apud Iulia. §. fi. Accursius.
d ¶ Natura. § nam non interest siue de natura, siue de iure impossibilitas sit. R.
e ¶ Impossibilis est.] de iure.
f ¶ Quod ius.] aliàs quamuis.
g ¶ Sed secundum. § scilicet ius. Accur.
h ¶ Præsentis. § scilicet temporis quo fit stipulatio.
i ¶ Erit. § scilicet promittis tantum nomine pœnæ. Accursius.
k ¶ Ea feceris.] facit ff. eo. §. fin. & supra eo. cũ quid. Accursius.
l ¶ Acquiri.] imò in dando potest aliquibus ita, ꝓ non omnibus, ꝓ uideri: ut & C. de excep. l. j. sol. ut ibi. Item contrà. supra, de pactis. l. anus. sed illud est in eo pacto qđ fit ad exceptio. & licet ei pacto ita uerſetur utilitas singulorum quibus prouideri possit: tamen non aliis, quibus non uoluit auus prouidere consuluit: hic de eo quod interponitur ad actio. puta, ut aliquid detur alicui hæredum secundũ Ioannem: uel melius imò ideni dicam in stipulatione de dando facto pacto ad exceptionem: cùm ratio diuersitatis reddi non possit. fiat supra eo. à Titio, & quod hic dicit acquiri, uerum est iure meroſed tamen obstat exceptio. iis, qui contra uoluntatem defuncti petunt. ut not. supra, de iis quibus ut in d. l. cùm quidam. Similiter dicam transire ad omnes exceptiones ibi, sed non efficaciter. & hoc est, quod hic dicit exceptione cõ. uel act. fatemi. erei. percipiet, id est, habebit ante partem si defunctus duraui. in eadem uoluntate: ut C. familiæ erciscun. filiæ, ut ibi; licet prima facie omnibus quæratur: ut hic.

† Sentit iste text. q non sufficit impleri cõditionem de facto quãdo de iure impleri non potest. cuius est contrariũ in l. Mæuius. ff. prin. de cõdit. & demon. & in l. si quis hæreditariũ. & ibi Bar. aliàs est l. si mulier. §. j. de condi. institu. quæ solue, ut in l. j. qui sãtiſd. cog. & per ea quæ no. in addi ad Guliel. de Cun. post eũ in l. eũ auum. nu. 11. in uer. posſit impleri. C. de insti. & substit.

‡ Stipulationum.

m ¶ Vnius. § hæredis. & est ratio: quia cùm dari stipulor, omnium hæredum semper interest. sed in faciendo secus: ut si stipulor domũ fieri demonstrato loco: & illũ locũ alii prælego: iam nõ intererit nisi eius cui prælegatus est secundùm Io. uel stipulor seruitutem fundo, quem uni eorum prælego: ut ff. de stipu. ser. proinde. §. fi. sed certè imo uidet hoc non ualere ut §. eo. quod dicit. quæ est contra. Solue ibi stipulator do filio, ut ibi fuit, aliud quando hæredi secundùm O. Accursius.
n ¶ Rectè comprehendi. § puta domum fieri Accursius.

EVm qui certarum. § CASVS. Promisisti mihi centum aureos soluere in nundinis Ferrariensibus, quę durant ꝓ menſem: uoluit à te petere ista c. in principio, uel in medio nundinarum: an possum? Sabinus dicebat q sic. sed Vemuleius contra, & Proculus: q

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sic non intellexit finem expectare. quid aũt si hoc uterque sensit? Respond. seruaretur fortè: arg. ſ. fi cer. peta. l. cùm quid. Accur.

a ¶ Cùm purè.] non adiecto utrũ uoluerit id est simpliciter: & sic est rei electio: ut ſ. de iure do. plerunque. in fine.

b ¶ Quoties·] etiam post scientiam secundum Io. nõ solùm post li. contestationẽ: licet Hu. dicat usq; ad lit. contesta. tantum: ut ſ. eo. l. ſi quis ita ſtipulatus. sic ergo secundum Ioan. in ipsa executione sententiæ ſi fuit damnatus, ad hoc, uel illud poterit uariare. Quid ergo ſi executor exequit in uno: & tunc ille alium eligat: & cùm iudex electum dari mandet, iterum uarietur: qualiter fiet executio? R ſi æſtimabitur quanti poteſt ualere acto illa: & in tãtam æſtimationem fiet executio captis pignoribus: non autem in altero seruorũ. & licet iudex debeat curare dare certam ſententiã, ut inſtit. de actio. §. curare. hic non poteſt plus: ut hic, & inſtit. de offiiudi. in princ. & facit ſupra de act. empt. ſi ſterilis. §. fi. & ſ. eo. qui ex pluribus. in fin. Accurſius.

† De isto uer. Quoties, ultra Bar. hic ad duco gl. in c. 1. §. taliter. i uerb. quoties. de co. in prag. ſanct.

† lib. 6. ſtipulat.

† q intelligi debeat de ſtip. prætoria iſta l. uiid. hormetum. in l. 4. §. cato. nume. 440. §. eo.

c ¶ Expreſsè.ʒ in ſtipulatore: ut ſi ſtipulatus ſum illud aut illud, utrum uolam: quocaſu diſtingue an dixi uolam, uel uoluero: ut ſ. ſi quis ſtipu. aliàs niſi alterum eorũ dixerit, non habet electionẽ: ſed reus: ut ſ. de iure do. plerunque. in fi. Sed in ,pmiſſore, aut tacitè habet electionem: & tunc generaliter licet mutare uoluntatem: ut dictũ eſt. ſecus in expreſſa: quo caſu refert an dixit quem uolam, an quẽ uoluero: ut plenè dixi in ſtipulatore. Vel plenius dic, refert inter tacitam & expreſſam: & inter expreſſas refert utrum ſic, quem uoles: uel uoluero: ut primo uaries quandocunq; uoles: ſicut in tacita. In ſecundo nõ uaries poſtquam elegeris: ut argu. ſ. eo. ſi quis ſtipulatus. Vel tertiò dicas: aut dixi uoluero: & tunc qđ dixi. aut quod uoles: & tunc uſque ad litem conteſtatã. & non ultrà. Argu. ſ. de eo quod certo loc. l. ij. §. & generaliter. aut ſimpliciter, & tunc etiam poſt ſententiam. & ſic diſtinguitur inter tacitum mandatum. & expreſſum. nam ubi mandato meo expreſſo ſtipulatus es aliquid tibi dari: rectè tibi ſoluitur, etiam me inuito, at ubi mandatum ineſt tacitum: ut ſi ſtipulatus ſum mihi, aut tibi dari: nõ rectè tibi ſoluitur ſi denuntiauero ut non ſoluatur: ut infrà de ſol. l. ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle. & l. aliud. ſic in ſententia arbitri differt tempus expreſſum ab eo, quod ineſt ut ſupra de arbi. l. ſi cùm diẽ. § fin. & l. ſequen. & l. Celſus. In legato nõ eſt uis uoles uel uolueris: ut de lega. j. huiuſmodi. §. Stichum. & de legat. iij. fideicommiſſ. & de opti. leg. l. apud. in fine. Accurſius.

Eligens in ſtipulatiõe an, & quãdo poſsit uariare; & quid i aliis cõtractib.

d ¶ Ineſt.ʒ tacitè: ut ſ. de iure dot. plerunque. in fi. & de contrahend. empt. l. penult. & inſtit. de act. §. huic. Accur.

CVm ex cauſa.ʒ CASVS. Vendidi tibi fundum Tuſculanum: & ,pmiſi de euictione. morior relictis pluribus hęredibus. peſt hoc fundus iſte eſt à te euictus, Tu uis conuenire unũ ex hæredibus meis pro euictione. certè non potes: ſed omnes debes cõuenire: & omnes debent reſpondere, pro euictone. & ſi unus eorum nõ reſponderit, nihil prodeſt cæteris, quòd reſpondet: quia inſolidum eſt hæc euictio defendenda: cuius natura eſt indiuiſibilis. tamen licet omnes cogantur defendere, unuſquiſque ,p parte ſua ſoluere tenetur. Fran. Accurſius.

c ¶ Intendimus.ʒ puta denuntiare uenditori, uel eius hæredibus. Accurſius.

f ¶ Conueniendi.ʒ id eſt denuntiandi.

g ¶ Subſiſtere.ʒ ſcilicet inſolidum. q. d. non poterit aliquis eorum ſuam tantum partem defendere.

h ¶ Cæteris ſubſiſtere.ʒ pro eorum partibus: ſcilicet quo ad hoc ut rectè uideatur defendere.

i ¶ Natura eſt.ʒ in hoc ut non ſufficiat ab uno defendi: uel ideo quia partem non emiſſet.

k ¶ Sed cùm.ʒ id eſt quamuis.

l ¶ Omnes.ʒ licet ſuas partes defendere uoluerit, non abſentium.

¶ *Quibabet electionem à lege: poteſt quã docunque uariare, h. d. Bar.*

¶ Cũ purè a ſtipulatus ſum illud aut illud dari, licebit tibi quoties b † uoles, mutare uoluntatem in eo quod præſtaturus ſis: quia diuerſa cauſa eſt uoluntatis expreſſæ c, & eius quæ ineſt d.

¶ *In cauſa euictionis ſi pro parte non defendatur: pœna in ſolidum committitur. Bart.*

¶ Idem, † LEX CXXXIX.

CVm ex cauſa duplæ † ſtipulationis aliq̃d intendimus e, uenditoris hæredes inſolidũ omnes cõueniendi f ſunt: omnèſque debẽt ſubſiſtere g: & quolibet eorum deficiente, cæteris h ſubſiſtere nihil prodeſt: q̃a inſolidum defendenda eſt uẽditio, cuius indiuiſa natura i eſt. Sed cùm k uno deficiente omnes l defuiſſe uideantẽ, ideòq; omnes teneantẽ, unicuiq; m pro parte hæreditaria præſtatio incumbit. n

¶ *Tot dicuntur ſtipulationes, quot præceſſerunt conuentiones diſtincte: & ſi diſtinguuntur per duplicem dictionem geminatam, tot cenſentur ſtipulationes, quot tempora. Bar.*

¶ Paulus li. 3. ad Neratiũ. LEX CXL.

PLuribus rebus propoſitis ita ſtipulatio facta eſt, Ea omnia quæ ſuprà ſcripta ſunt, dari. propius eſt, ut tot ſtipulationes ſint quot ſunt res. ¶ De hac ſtipulatiõe, Annua, bima, trima die id argentũ p quaq; die q dari? apud veteres variatum fuit. Paulus reſpondit, & verius eſt, hìc tres eſſe trium ſummarum r ſtipulationes.

¶ *Diſpoſitio non perfecta, & non conſummata uitiatur: etiam ſi ad eum caſum deuenit, à quo non potuit inchoari: ſecus in diſpoſitione perfecta. Bar.*

¶ Etſi placeat extigui obligationem, ſi in eum caſum inciderit à quo incipere non poteſt s: non tamen hoc in omnibus uerũ eſt. Ecce t ſtipulari uiam, iter, actum ad fundum cõmunem, ſocius non poteſt: & tamen ſi is qui ſtipulatus u fuerat, duos hẽdes reliquerit, nõ extinguitur ſtipulatio. Et pro parte dominorũ ſeruitus acquiri nõ poteſt, acquiſita x tamen cõfirmatur y; & propter partem dominij

m ¶ Vnicuique.ʒ ſupple tamen.

n ¶ Incumbit.ʒ omnes quidem tenentur: ſed non omnes exiguntur. Bar. ut ſ. de euic. ſi rem quam. §. j. Accur.

PLuribus rebus.ʒ Planum eſt principium: ſimiliter & §. ſequens. planus eſt. ¶ Etſi.] Vetus eſt regula iuris: quoties ſtipulatio incidit in eum caſum, à quo incipere nõ poteſt, extinguitur. Exemplũ ſicut cum ſtipulor ſeruum uiuum: nam ſi ſeruus moritur, ſtipulatio extinguitur: quia peruenit in eũ caſum, à quo incipere non potuit: puta quia non poſſum ſtipulari hominem mortuum. ſed hæc regula fallit, ut in tribus exemplis ſequentibus. Primo in hoc, quia ſocius fundi communis nõ poteſt ſtipulari uiã ad fundum communem: ſi tamen ſtipuletur, & relinquat duos hæredes: ſtipulatio non extinguitur. iſtud exemplum, ut dicit gl. eſt ineptum: ſed ipſa declarat etiam obſcurè: pace domini Accurſij dixerim. Alia duo exempla uide per teipſum. Franc. Accurſius.

o ¶ Propoſitis.ʒ ſcilicet nominatim in præfatione: ut ſ. eo. Titia. §. fi. & ſic non eſt cõtra ſ. de donat. cauſa mort. l. ſenarus. §. fina. Vel ſolue, ut ibi. Sed quæ eſt utilitas inquirere an ſit una, uel plures hic uel in inferiori §?

Reſpond. olim erat, quia miſta vna ſpecie vel ſumma, quæ non erat in ſtipulatione, non fit nouatio: ut l. ſupra ſcire debemus. & ibi notaui.

p ¶ Argentum. ʒ certum pondus. ne ſit contrà ſuprà eo. ita ſtipulatus. & l. triticum.

q ¶ Die.ʒ ſcilicet anni.

r ¶ Summarum.ʒ fortè malè: ut ſuprà de dona. cauſa mort. ſenatus. §. fi. & ſuprà eodem ſi Stichum. §. j. uel diſtingue an nominent anni. ut hic: an generaliter dicat, ſingulis annis: ut ibi. argu. ſ. e. quod dicitur, uel dic ut not. d. l. ſi Stichum.

s ¶ Non poteſt. ʒ Veluti Sticho mortuo qui uiuus promiſſus erat. R. Vel re priuata facta ſacra ſine facto ſuo: ut ſuprà eodẽ, inter ſtipulantem. §. ſacram. & not. hoc generale. ſic ſuprà eodem, exiſtimo. & de iis quæ pro non ſcript. ſi in metallũ. ſic econtrà ſuprà, de ſtatu homi. Paulus.

t ¶ Ecce.ʒ Ponit tria exempla, in quibus fallit dicta regula.

v ¶ Stipulatus. ʒ inconueniens uidetur exemplum. nec enim res uidetur peruenisse ad eum caſum, à quo incipere non poſsit. nam unicuique hæredum obligatus eſt promiſſor: inſolidum ad præſtandũ uiam: ut ſuprà eodẽ. l. ſecunda. & ambobus ita ſtipulantibus, ſcilicet inſolidum, teneret ſtipulatio. ergo quod dicit obligationem peruenisſe ad eum caſum &c. dic ſcilicet per unicam ſtipulationẽ alicuius hæredum, nã ad hoc ut ab eis inciperet obligatio: neceſſe eſſet omnes ſtipulari, uel omnibus uiã cedi: ut ſuprà de ſeruit. ruſt. prædio. l. ſi unus. & communia prædio. l. finali, Item & aliàs fallit inſtitut. de leg. §. eõ trario.

x ¶ Acquiſita.ʒ etiam conſtituta. Accur.

y ¶ Confirmatur.ʒ id eſt firma remanet. ſic ſ. de ſer. ru. præd. l. unus. in fi. & habes idem ſ. de ſer. l. pro parte. ſed uidetẽ & hoc incompetens exemplum. nam cùm de obligatione ſit locutus, quæ peruenit ad eũ caſum, à quo incipere non poteſt: hic nõ de obligatione exemplificat ſed de ſeruitute. & poteſt utique dici, quòd de ſeruitute ponendo exẽplum, retulit ſe ad generale promiſſum, ſcilicet rem extingui ſi perueniat ad eũ caſum, à quo incipere nõ ualet: quaſi nõ de ſola obligatiõe hoc promiſiſſet. Vel dic ſubtilius. nam cùm ſeruitus ſit res incorporalis, & ideo non propriè ſit eius traditio uel poſſeſsio, ſed uſus eius, ,p traditione habeatur ut ſ. de ſer. l. fin. ideo promiſſor licet iam conſtituerit eam non tamen eſt adhuc ipſo iure liberatus: ſed præſtare tenetur patientiam eundi. unde & cauere debet ,p eũ nõ fieri quo minus eratut ſ. de actio. empt. datio. §. ſi iter. hinc eſt quòd ex empto tenetur is, q̃ ſeruitutẽ in uendendo fundo retinuit, ſi illa tempore amiſſa ſit: ut ſ. de contrahẽ. emp. in uendendo. cùm itaque non ſit ipſo iure liberatus conſtitutor, ſed ad præſtandam patientiam adhuc teneat: ut not. C. de uſufruct. l. corruptionem. meritò de ſeruitute ponendo, rectè uidetur exemplificare de obligatione, quæ ad eum caſum peruenit, à quo nõ poteſt incipere, nec tamen extinguitur. uel dic quòd gratia ſimilitudinis dicit.

a ¶ Si pars.ʒ etiam ,p indiuiſo. nam pro diuiſo etiã ab initio poteſt conſtitui: ut ſ. de ſer. l. pro parte. & l. ad certã. & l. ut pomum. §. 1. Accurſius.

† libr. 2. de uerb. obli.

b ¶ Cœperit.ʒ aliena tione.

SI ſeruus.ʒ CASVS. Filius meus uel ſeruus meus ſtipulatur à Titio hoc modo. Titi promittis mihi dare rẽ illam aut illam, utram ego uolam? ille promittit. quæritur cuius eſt electio, patris uel domini, an filij uel ſeruiꝰ Reſpondetur, quòd eſt filij uel ſerui ſtipulantis, & non patris uel domini. cætera ſunt clara uſque ad §. pupillus.

¶ Pupillus. ʒ Pupillus poſtquàm fari poteſt, ſibi poteſt ſtipulari. obligari autem non poteſt ſi eſt in patris poteſtate: etiam ſi pater auctoriſet obligationẽ ſuam. pubes uerò, i. maior 14. annis obligari poteſt, ac ſi paterfamiliàs eſſet.

† Filiafamil.

¶ Si ita.ʒ Interrogauit hoc modo, Promittis mihi aut Titio 10? tu reſpondiſti, promitto tibi 10. an rectè reſponderis: ut obligatio contrahatur? Reſpond. quòd ſic: quia mihi ſoli obligatio quæritur, licet Titio rectè ſolui poſſe.

¶ Si inter eos.ʒ Eramus Pariſijs tu & ego: ego ſtipulatus ſum à te hoc modo promittis mihi hodie Lugduni c. aureos? an talis ſtipulatio ſit utilis? Videtur ,p non: quia eſt impoſsibilis. Quo modo enim poſſet promiſſor hodie promittere Pariſijs, & hodie ſoluere Lugduni, cùm longè hæ duæ ciuitates ad inuicem diſtent? Sed reſpondetur, ,p hæc ſtipulatio poteſt eſſe utilis. Ponamus enim ,p in menſe Maii nos eramus Lugduni. ego dixi inſtitori meo, Titius & ego ſecũda die Iulii Pariſijs erimus: & ea die ſtipulabor ab eo centum aureos: & ideo illos pete ab inſtitore ſuo, q̃ eſt Lugduni. ſimiliter Titius ,pmiſſor dixi factori, ſiue inſtitori ſuo, ,p die ſecunda Iulii eſſet Pariſijs mihi ,pmiſſurus: & ,p ſoluere ipſa die inſtitori meo Lugduni. Et cũ eſſemus ea die Pariſijs: ſum ab eo ſtipulatus ſic: Promittis mihi hodie dare c. Lugduni? certè hoc modo ſtipulatio ualet.

Docẽtes hic dicunt iſtum text. ſing. & uni cũ ad hoc, ,p impoſsibile ſimpliciter põt deduci in obligationem, ſi hominis permiſsiõe ducitur ad poſsibilitatem. Bolo.

¶ Cùm mihi.ʒ Iſte §. pulcherrimus quinque principaliter dicit. primò dicit, ,p ſi ego ſtipulor à te, & uolo in ſtipulatione adiungere perſonam Titii: ,p poſſum facere: dummodo eandem rem ſtipuler mihi & Titio: ueluti. mihi aut Titio huminem dare ſpondes? Non aũt poſſum mihi unam rem, & Titio alteram ſtipulari: ſicut ,pmittis mihi dare c. aut Titio fundum: ,p ſi ita ſtipulatus ſum à te: ſoluendo rem aliam Titio non liberaris ipſo iure: ſed bene per exceptionem. uſque ibi,

¶ Tempora uerò diuerſa. ʒ Dicit ,p licet (ut proximè dictum eſt) non poſsim diuerſas res mihi aut Titio ſtipulari: tamen poſſum unam rẽ diuerſis temporibus mihi, aut Titio ſtipulari: ueluti, ,pmittis mihi dare c. menſe Ianuarii: aut Titio menſe Februarii? & poſſum ,p Titio ciꝰ terius tempus apponere, pro me ulterius exẽpla ſunt in textu uſq; ibi,

¶ Sed rurſus. ʒ Vbi dicit, ,p poſſum mihi pure, Titio autem ſub cõditione ſtipulari: ſicut, promittis mihi dare idibus Ianuarii, aut Titio ſi nauis ex Aſia uenerit? textus clarus eſt uſque ibi,

¶ Ex his omnibus. ʒ Vbi ponit concluſionem ſuam: dicens ,p licet adiectio perſonæ tertiæ facta in ſtipulatione ſit quandoque inutilis: non eo minus ualet ſtipulatio in noſtra perſona: quia utile per inutile non uitiatur. Franciſcus Accurſius.

c ¶ Deſtinare.ʒ id eſt, eligere. Accurſius.

ſtipulator quàm ,pmiſſor ante id tempus ſuo quiſque diſpenſatori notum fecerit in eum diem futuram ſtipulationẽ: ac demandaſſet promiſſor quidem ſuo diſpenſatori vt daret, ſtipulator autem ſuo diſpenſatori vt acciperet. quod ſi ita factum fuerit, poterit valere ſtipulatio.

¶ *Diuerſitas rerum, temporum qualitatum uel conditionum adiecta facto extranei in ſtipulatione utili, non uitiat, nec ob eiuſdem factum ualida ſtipulatio impeditur. h. d. uſq; in fi. Bar.*

¶ Cũ mihi aut Titio ſtipulor dari, dicitur aliam quidem rem in perſonam meam, aliam in Titij deſignari non poſſe m: ueluti, Mihi decem, aut Titio hominem. ſi verò Titio ea res ſoluta ſit, quæ in eius perſonam deſignata fuerit, licet ipſo iure non liberetur promiſſor, per exceptionem n tamen defendi poſsit. Tempora verò diuerſa deſignari poſſe, veluti, Mihi, Calendis Ianuariis, aut Titio Calendis Februariis. imo etiam citeriorem diem in Titij perſonam conferri poſſe, veluti, Mihi Calendis Februariis, aut Titio Calendis Ianuariis dare ſpõdes? quo caſuo talem eſſe ſtipulationem inter eligimus, vt ſi Titio Calendis Ianuariis nõ dederis p, mihi Calendis Februariis dare ſpondes? Sed rurſus mihi quidem purè, aut Titio ſub conditione ſtipulari poſſum. Contrà verò ſi mihi ſub conditione ſtipuler, aut Titio purè, inutilis erit tota ſtipulatio, niſi in meam perſonam conditio extiterit: ſcilicet q̃ a niſi à me vim acceperit obligatio, adiectio nihil potuoto. & ſ. titu. i. l. filiusfamilias.

d ¶ De alterutro debet.ʒ q̃ a perſonalis eſt electio: ut ſ. eo. ſi ita ſtipulatus fuero. in princ. & quæ facti ſunt, non tranſeunt ad dominũ: ut ſ. de condi. & demõ. l. q̃ hæredi. & ſuprà de adi. leg. l. legatum nullo. & ſ. de ſol. Stichum. §. uſumfructum. & ſuprà de uulg. ſubſti. qui liberis. § fi. & ſ. e. ſi quis arbitratu. & ſ. pro ſocio. l. ſi ſeruus ſocij, & l. uerum. §. patri. Accurſius.

e ¶ Titius.ʒ nam & hæc perſonalis eſt: ut ſ. eo. ſi quis arbitratu. ſecus in legato: ut C. cõmunia de leg. l. fi. §. ſed & ſi quis. ubi reducitur ad arbitrium boni uiri. & ſic etiam ſoluitur ſ. de leg. 1. l. Iulianus. nã & ibi in legato. Accurſius.

f ¶ Pupillus.ʒ ſed impubes. non autem repetas pupillus: ne ſit contrà. ſ. de uerborum ſigni. l. pupillus. Vel dic ,p impropriè accipitur hic pupillus: ut & C. de iure delib. ſi infanti. §. fi. & de pecu. l. quã Tuberonis. §. pupillum. Ratio autem eſt, quia tutor ad hoc datur ut eo authore obligetur, ſed non patria poteſtas, cùm etiam ſexagenarius ſit in poteſtate: nec tamen eget authoritate in contrahendo. Item tutorem poteſt conuenire, non patrem, licet malè gerat. & facit inſtitu. de inuti. ſtipu. §. pupillus. & ſ. eod. mulier. Accurſius.

g ¶ Solet. ʒ excepto Macedo. & uoto: ut ſuprà, ad Macedo. per totum. & infrà, de pollici. ſi quis rem. §.

h ¶ In pupillo.ʒ id eſt, filio maſculo.

i ¶ Acquiri. ʒ & ſic ad totam obligationem eſt reſponſum. ſecus ſi Stichum aut Pamphilum ſtipulor, & tu Stichum promittis: q̃ a ibi ad obligationem uterque ponitur: ut ſuprà eodem, ſi duo rei. & l. inter ſtipulantem. §. item ſi ego. Accurſius.

k ¶ Soluitur.ʒ ſi in reſponſione fuerit inſertus. uel fortè ſufficit in interrogatione. Accurſius.

l ¶ Si inter eos.ʒ facit inſti. eo. §. loca. & ſ. de eo quod cer. loc. l. ii. §. ſi quis ita. ſed legatum non uitiat anguſtia temporis: ut ſ. de lega. i. ſi mihi & tibi. §. ſi quis ſeruos. Accurſius.

m ¶ Nõ poſſe.ʒ ut ipſo iure libereꝰ ſoluẽdo adiecto rẽ ei deſignatã.

n ¶ Per exceptionem. ʒ aliàs ipſo iure, ſi eadem ſit res: ut inſtit. de inuti. ſtip. §. ſi quis alii. Sed nonne q̃ ſoluit aliud ,p alio creditori uolenti, ipſo iure liberat? Reſp. ſic. ſed non ſic qui alii. ſed & aliàs ratihabitio comparatur mandato: nõ tamen datur mandati actio, ſed negoti. Et em & dolus ,p poſſeſsione eſt: ſed non directè, ſed utiliter tenetur: & ſic duo uident paria: nõ tamen ſunt per omnia. & facit ſuprà. de actio. & oblig. l. obligationum ferè. §. pe. Itẽ cõtrà. ſ. de oper. liber. ſeruus patroni. & l. quia. ſed ſpeciale in operis. Accurſius.

o ¶ Quo caſu. ʒ ueluti ſi anterior dies collata eſt in perſonam Titii.

p ¶ Non dederis.ʒ & ſi dederis, non liberaberis: imò non directè, ſed utiliter tenetur: ut ſ. eo. l. decem. & ſic intelligitur j. de ſol. l. qui res. §. qui ſtipulatur. & facit. j. de ſolu. l. qui hominem. §. ſtipulatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Tractari potest.ʒ scilicet q̄ non valet obligatio supradicta.
b ¶ Personam adiectam.ʒ & in eam sub conditione.
c ¶ Ex hoc.ʒ scilicet q̄ dictum est non posse solui adiecto, nisi in persona stipulantis consistat stipulatio. Accur.
d ¶ Personam.ʒ scilicet Titij.
e ¶ Defecerit.]scilicet conditio.
f ¶ Ex his omnibus.] & quia alterius persona nō adiicitur ad obligationē, sed ad solutionem: & quia si Titij cōditio defecerit, nec ipsi poterit solui.
g ¶ Non rectè adiicitur.ʒ quia mortuus, ad quod est ff. de usur. l. placuit.

¶ DE DVOBVS reis Stipulandi. & promittendi.

¶ *Quia ff. stipul. de quibus dixit suprà tit. t. plures iterum uenit quā duoque: ideo de hoc dicit: ut infra. l. cum princ. & q̄ dicit duobus: idē si plures: ut & instit. e. §. duo.*

† In uetustis quibusdam & scriptis & impressis exēplaribus legit de duobus reis cōstituendis. Accur.

† lib. 2. Regul.

QVi stipulatur.] CASVS. Iuriscō. more sapientis philosophi, ne pœdamus per ignotā, tractaturus de duob. reis, diffinit quid sit reus stipulādi: & quid reus promittendi, dicēs q̄ reus stipulandi est qui stipulatur: reus promittendi est qui promittit. Frāc. Accur.

h ¶ Qui stipulatur reus.ʒ à re, quæ in stipulationem deducitur, non à reatu. sed alij à re, id est ueritate, alij à re, id est contractu, quo obligat: alij à re, id est firmitate, ideo quia efficaciter stipulatur, & efficaciter tenetur, sic in Virgilio: uoti reus, ideſt quia erat uoto adstrictus. & sic uerbum reus firmitatem significat. Accur.

† lib. 3. ex Plautio.

CVm duo.ʒ CASVS. Titius, & Seius stipulati sunt à Sempronio centum aureos. Sempronius soluit uni eorum totā summā, an sit liberatus ab alio etiā? Respon. q̄ sic. Ité Titius stipulatus est à Mœuio & Seio centum aureos: utrum posſit à quolibet eorum totā summam exigere? posteà ibi, idcòque facit conclusionē suam: dicens, quòd per petitionem factam ab uno reorū debendi & acceptilationē tota obligatio resolnitur. Franc. Accur.

i ¶ Insolidum debetur.ʒ cùm hoc actum est tacitè, uel expressè, ut duo rei stipulandi sint insolidum: ut ff. e. reos. in fi. & sic etiā intelligitur ff. l. proxi. §. j. & instit. eo. §. pe. sed hodie secus: ut in auth. de duobus reis stipu. in prin.

k ¶ Petitione.ʒ accipe hæc duo actiuè & passiuè: ut & cætera uerbalia nomina. nā siue unus petat, uel accepto ferat: præiudicat aliis, siue econtra ab uno petatur: uel ei accepto feratur: placit aliis. Ad primū, scilicet ad petitionem prout passiuè ponitur, cōcor. ff. de euict. si p̄ imprudentiā. §. fi. sed est cōtra. C. de fideiuſſ. l. fi. §. idemq; & ff. depoſi. l. j. §. fi apud. Sol. hic petiit lit. contest. arg. ff. e. ex duobus. In contrariis aūt petiit extra iudiciū, uel hic cū effectu: arg. illius §. fi apud. & arg. ff. de fideiuſſ. l. cùm is, qui reū uel hic petiit animo nouandi: ut ff. de nouat. si rem. §. fi duo. & ff. de in rem uerso, ff. p̄ parte. ij. respon. Item facit ff. de noua. si rē. §. fi duo. & ad id q̄ ff subiicit, de acceptulatione: concor. ff. de accep. l. & per iusiurandū. §. finali. & l. fi ex pluribus. Sed cōtra. ff. de pactis. si unus. in princip. Solu. hic socij: ibi non, uel ſolu. ut ibi. Ité argu. contrà. suprà, de operis noui nuntia. de pupillo. in fine & l. qui in re. in princip. ʒ est §. in l. de pupillo. ʒ Ité facit ff. de pactis, idem. & suprà, de iureiur. duobus. Item aliud quam in accep. est, si ponas creditorē succeſsisse uni ex duobus reis debendi. nam non extinguit obligatio alterius: ut in arg. contra. ff. de fideiuſſ. l. Vranius. §. sed cùm duo. Accur.

De duobus reis † stipulandi & promittendi.

TITVLVS II.

¶ Modestinus.† LEX I.

QVi stipulatur, reus h stipulandi dicitur. qui promittit, reus promittendi habetur.

¶ *Hæc adictio idem facit, vt videantur constitui duo rei debendi, & credendi, & vnius petitione & acceptilatione tollitur obligatio. Bart.*

¶ Iabolenus.† LEX II.

XVm duo eandē pecuniā aut promiſerunt aut stipulati sunt, ipſo iure & singulis insolidū debēt i, & singuli insolidū debēt: ideòque petitione k & acceptilatione unius tota soluit l obligatio.

¶ *Licet prius contrahatur obligatio vnius, posteà obligatio alterius, non vitiatur constitutio duorum reorum: & frustra timetur nouatio. Bartolus.*

¶ Vlpianus.† LEX III.

IN duobus† reis ꝓmittendi frustra timetur nouatio. nam licet antè prior responderit, posteà posterior: & si ex interuallo† cōcipiatur, consequens est dicere pristinam obligationem durare, & sequentē accedere m. & paruī refert simul spondeant, an separatim promittant: cùm hoc actū n inter eos sit, ut duo rei constituantur, neque ulla nouatio fiat.

¶ *Potest à quolibet correorum insolidum peti: & etiam pro parte: & una solutio sufficit. Bartolus.*

¶ Vbi duo† rei facti sunt, potest uel ab uno eorum solidum peti o. Hoc enim ius duorum reorū est, ut unusquisque eorum insolidum sit obligatus, posſitque ab alterutro solidum peti p. partes autem à singulis peti posſe, nequaquam dubium est: q quemadmodum & à reo r & à fideiuſſore petere posſumus. utique enim cū una s sit obligatio: una etiam summa est: ut siue unus soluat, omnes liberent: siue uni soluatur, ab altero liberatio contingat t.

¶ *Siue vnica voce respōdeat, siue pluribus, non uitiat cōstitutio duorū eorū. Bar.*

† lib. 47. ad Sabinum. ad intell. huius. l. uide in Rub. ff. de uer. bo. oblig. † alias acci piatur.

Paul & Are. hic dicūt hoc ex tum fing. ꝙ creditor pōt petere ptē debiti à debitore, & partē a fideiuſſore. Bolog.

1 ¶ Accedere.ʒ Nam nec ſsto iure fit nouatio: nisi hoc agatur expresse, uel tacitè: ut hic, & ff. de noua. l. omnes. hodie expresse: ut C. de noua. l. fi. Accur.

m ¶ Separatim.ʒ contrà insti. eo. in prin. sed ibi in reis stipul. hic prō mittendi. uel hic uocat interuallum modicū, quod prō nō interuallo habetur: ut ff. eod l. duos. §. fi. & quod dicit simul: scilicet uno uocum contextu. & adde quod not. ff. eo. si ex duobus. in prin.

n ¶ Actum.ʒ ut ff. eo. l. reos. in fine. Accur.

o ¶ Peti.ʒ ut & C. eo. l. j. & §. l. proxi. Accur.

p ¶ Peti.ʒ scilicet solidum. sed hodie per aut. determinatur de duobus reis promittendi.

q ¶ Dubium est.ʒ sic suprà, de lega. j. si ex toto. §. j. & infrà, de fideiuſſo. l. inter. ij. §. duo rei. in fi. §. & §. de pec. & ancillarum. §. illud. & suprà, commo. l. in commod. §. duabus. Sed argu. contra. ff. iu. sol. l. iam tamen. §. penult.

ADDITIO. Dic secundum Bartol. q̄ ibi loquitur in conuen. & actor scindere uolebat, hic loquitur in creditore uolente diuidere secundum Dyn.

r ¶ A reo.ʒ audi Ioan. quia duo rei uidentur fideiubere propter hanc similitudinē. sed dicas audio. nam pro me est, cùm nil sit idem ei cui est simile, & hoc dic ut not. suprà, ad Velleia. l. uir uxori. in fine. Accursius.

s ¶ Cùm una.ʒ imò plures obligationes & actiones quot rei: ut infrà e. eadē. in fine. & l. fi reus. & infrà, de fideiuſſ. l. generaliter. & insti. eod. §. ex huius. ſolut. dic plures in essentia, ut in contrariis: sed una ꝓpter unum debitum & unam solutionem ut hic: argu. suprà, de pondi. & demon. l. hæc scriptura. & facit ff. de solut. q̄ hominem. §. j. in fine §. Accursius.

t ¶ Contingat.ʒ argu. contrà suprà, de interroga. act. l. qui seruum. circa prin.

Duo rei

DVo rei.ʒ CASVS. Duo rei promittēdi possunt respondere: spondemus uel promittimus: aut spondeo uel promitto: quia nō refert, quomodo respondeāt, dummodo ad interrogata respondeant Franciscus.

a ¶ Duo.ʒ facit instit. eo. in prin. & §. j. Accursius.

b ¶ Spondetis.ʒ scilicet tu & tu. Accursius.

† lib. 22. Digestorum. † Bart. hic dicit hāc l. sing. hoc ꝓ positum q̄ i obligationib. operarum potest accedere si deiuſſor: & q̄ etiam in ea possunt ꝓstitui duo rei actiuè & passiuè: hoc patet ex tex. ibi, & fideiuſſorē. & ibi ideoq;, &c. ꝓ quo ex. nostro allegabis bene facere tex. ff. j. dū dicit, oi obligationi. & qui totū dicit, nihil excludit. in l. Iulian⁹. de leg. 3. §. l. à mandatore C. mādati. ergo, &c. Bolog.

† lib. 52. Digest.

¶ Pomponius.† LEX IIII.

DVo a rei promittendi siue, ita interrogati, Spondetis b? respondeant, Spondeo, aut Spondemus: siue ita interrogati, Spondes? respondeant, Spondemus. recte obligantur.

¶ *Obligationi personarum potest accedere fideiussor: & in ea actiue & passiue possunt duo rei constitui. Bar.*

¶ Iulianus.† LEX V.

NEmo† est qui nesciat c alienas d operas promitti posse e, & fideiuſſorem adhiberi f in ea obligatione. ideoq; g nihil prohibet duos reos stipulandi constitui, uel promittendi: sicuti si ab eodem fabro duo rei stipulandi easdem h operas stipulentur. & ex contrario duo fabri eiusdem peritiæ easdem operas promittere intelliiguntur, & duo rei promittendi fieri.

¶ *Ex duobus interrogatis, Vel interogantibus qui respondet, obligat, & cui respondet, quæritur obligatio: & ab vno tantum ex correis potest accipi fideiussor. Bartol.*

¶ Idem.† LEX VI.

DVos reos promittendi factus, si utrunque interrogauero i: sed alter duntaxat responderit, uerius puto eum qui responderit, obligari. neque enim sub cōditione interrogatio in utriusque persona fit, ut ita demum obligetur k, si alter quoque responderit. Duobus autem reis constitutis, quin liberum sit stipulatori uel ab utroque uel ab altero duntaxat fideiuſſorem accipere, non dubito. Sed si à duobus l reis stipulandi interrogatus respondiſſet, uni se spondere, ei soli teneretur.

¶ *Modicum interuallum constitutionē reorum non vitiat: nec actus medius constitutioni reorum non contrarius. Bar.*

¶ Duo† rei sine dubio ita cōstitui possunt, ut temporis ratio m habeatur, intra quod uterque respondeat. Modicum n tamen interuallum temporis, item modicus actus qui modo contrarius obligationi non sit, nihil impedit, quo minus duo rei sint. Fideiuſſor quoque interrogatus o inter duorū reorum responſa, si responderit, potest uideri non impedire obligationem reorum: quia nec longum spatium interponitur, nec is actus est qui contrarius p sit obligationi.

¶ *Disparitas qualitatis quæ speratur reduci ad paritatem, non vitiat constitutionem correorum Bar.*

Operæ siue certę siue i certæ repeti non possunt ubi & quando indebitę sunt solutæ. & quare. ad intell. huius. §. uide Iaco. nigr. ff. l. j. §. q̄ præsens. nume. 21. §. titu. 1.

ad interrogatū ambo obligabuntur. Sed ponamus, quod solus Titius respondeat: certe solus Titius obligabitur, non Mœuius. sed uidebatur quod nec Titius obligaretur. quia uidentur istæ stipulationes duorum reorum fieri sub conditione, si scilicet alter etiam respondeat, & non unus solus. Sed respondetur, quod non est ita: imò qui responderit ille obligabitur, non aurem alter, qui non responderit. Item possium ab uno reo promittendi fideiuſſorem perere, ab altero non: quia forte uni melius confido. quam alteri. Item si duo rei stipulandi interrogent Titium an centum promittat: & Titius uni soli respondeat: illi soli obligabitur. ¶ Duo rei.ʒ Sicut in stipulationibus aliis modicum interual lum temporis uel actus non contrarius stipulationi non uitiat stipulationem: ita similiter nec in duobus reis promittendi, si unus nunc retionem: ita similiter nec in duobus reis promittendi, si unus nunc respondeat, post modicum tempus alter. Textus ab inde planus est. Franciscus Accursius.

i ¶ Interrogauero.ʒ subaudi, & ipsi responderint. Accursius.

k ¶ Obligetur.ʒ qui respondet. & est ad hoc suprà, de acquirenda possessione. quod meo. §. fi furioso. & C. de condictione ob causam. si repetendi. Sed argumentum contra supra, de operis noui nuntia. stipulatio. §. habet. Accursius.

l ¶ Sed si a duobus.ʒ cōuersum ca sum ad princip. huius legis ponit. Accursius.

m ¶ Ratio.ʒ id est, discreta inspectio, ut prolixū impediat, modicum non.

n ¶ Modicum.ʒ licet autem tempus prolixum possit impedire: modicum tamen, &c. & ad hoc suprà, de uerbo. obli. l. j. §. qui præsens. l. cōtinuus. in princ. & de ui & ui arm. l. iii. §. cum igitur. & ff. de adulte. q̄ ait & §. de testa. hæredes. §. fi. & §. ad legem Falcidiam. l. j. §. item si ita legatum. ibi, & quod dixi incontinenti. sed cōtra §. eod. l. in duobus cir ca princ. sol. ut ibi Accursius.

ADDITIO Dic secundum Bartolum quod inter interrogationē, & responsionem eiusdem actus contrarius, uel longum interuallum impedit constitutionem, ut hic: sed longum interuallum inter obligationem unius & alterius non uitiat.

o ¶ Interrogatus.ʒ idem in instrumento, si forte uelit secundo interrogatus primo fieri instrumentum super responsione primi interrogati & respondentis, quam ipse respondeat.

p ¶ Contrarius.ʒ accipe contrarium omnem actum præter obligationem: ut & ibi, Qui non est mecum, &c.

† Bart. hic dicit hanc gi. menti te nendam & sing. ad hoc ꝙ si te iterrogem: promittas mihi c. ducatos & dico facias hoc scribere, & postea rides, ꝓmitto valet stipulatio. & cēsetur facta nō ex interuallo sed ꝯtinēti. ꝓ ut requiriē per l. j. §. de uerb. obli. & l. continuus. e. tit. Bolog.

Ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX duobus.§ CASVS. Stipulor a Titio & Mæuio c.aures. Titius pure mihi promittit Mæuius autem sub conditione si nauis ex Asia uenerit an talis stipulatio ualeat? Re spon. quod sic. Sed ponamus quod conditio nõ adhuc existat: an interim possim exigere ab eo qui pure promisit totam summam? Dicitur quod sic. Fran.

a ¶ Sub conditione. § sup. & alius pure: ut insti. eo. § fi. & ff. eo. l. eandẽ. in fi. Itẽ vnus ciuiliter, & uaturaliter, & alius naturaliter tantũ: ut ff. eo. si ex duobus. §. fina. Sed contra. ff. l. eandem. §. sed si quis, ubi disparitas culpæ impedit. sed ibi erat obligatio re interposita: hic uerbis. uel ibi culpæ est disparitas: & sic quodammodo quãtitatis: hic qualitatis diei uel condi. Sed quare secus, ibi dices. Item cõtra. ff. eo. si id quod ego. §. idẽq; ait: sed ibi re plus est. in una: hic tempore, & patebit ratio in d. l. eandem.

†ff. 8. Instit. ad intell. huius l. uide. Io. Coras. in l. j. §. si quis. 15. ff. tit. 1.

HIs uerbis. § CASVS. Inueni quoddam instrumentum in quo scriptum erat. Nos Titius & Seius quæ præstare tibi Mæuio stipulati spopondimus, ea soluere uolumus constabat uero reorũ, scilicet Titium non fuisse presentem in stipulatione: quæritur utrum Seius insolidum teneatur? Distinguitur. aut actum est ut essent duo rei promittendi: & tunc solus Seius, q. præsens fuit, obligatur. sin autem nõ fit hoc actum: tunc Seius obligabitur tantum pro sua parte. Fran.

†lib. 1. Resp.

†alias Papinian' lib. 27. Quæst. †de huius. Intellectu tradũt. Butig. in l. iiij. §. cato. nu. 68. & 117. ff. tit. 1. ubi etiam Alc. num. 82. & Det. Florẽtinus. num. 174. & 195 & Mar. Soci. nu. 85. & 96.

b ¶ His uerbis.] id est significatione horum uerborũ., quæ sequuntur, eaque &c. & sic que breue, potest etiam longum esse: & die, quod in ueniebatur in quodam instrumento duos promisisse puta Stichum & x. & constabat unum de promissoribus fuisse absentem: & inter absentes promisisse: & alium inter præsentes: & quærebatur an presens teneretur insolidum: & respondi interesse, quid inter contrahentes actum sit, quorum scilicet uoluntate hæc scripta sunt.

c ¶ Facti sint. § quo ad propositum. nam unus non tenetur: ut subiicit. Accursius.

d ¶ Non teneri. § ut & ff. tit. j. l. j. in prin.

e ¶ Si minus. § id est si non fit actum ut sint duo rei debendi. & facit ff. e. reos. §. cum tabulis. & non est cõtra ff. e. si id quod. ubi impeditur: quia & hic impedit ut non sint duo rei: sed unus reus.

¶ Florentinus. † LEX VII.

EX †duobus reis promittendi, alius pure, alius in diẽ uel sub conditione [a] obligari potest. nec enim impedimento erit dies aut conditio quo minus ab eo qui pure obligatus est, petatur.

¶ *Sit unius persona nõ cõsistit obligatio, alter tenetur insolidum, tanquam duo rei se obligant. alias in uirilem. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX VIII.

HIs uerbis [b], Ea quæ præstari stipulanti tibi spopondimus, interest quid inter contrahentes actum sit. nam si duo rei facti sint [c], eum qui absens fuerit, non teneri [d]: præsentem autem insolidum esse obligatum: aut si minus [e], in partem fore obstrictum.

¶ *Re uerbis, consensu, testamento, possunt constitui duo rei. Bart.*

¶ Vlpianus. † LEX IX.

FAndem †rem apud duos pariter deposui, utriusque fidem insolidum secutus: uel eandem rem duobus simul commodaui. fiunt duo rei promittendi [f]: quia non tantum uerbis stipulationis, sed & cæteris fiunt contractibus g, ueluti emptione, uenditione, locatione [h], conductione, depositо, commodato, [i] testamẽto: ut puta si pluribus hæredibus institutis testator dixerit. Titius & Mæuius [k] Sempronius decem dato [l].

¶ *Imparitas culpæ ab initio utitiat constitutionẽ duorum reorum: secus si ex postfacto. Bar.*

¶ Sed si quis in deponendo penes duos, paciscatur ut ab altero culpa [m] quoque præstetur, uerius est non esse duos reos à quibus impar susceptа est obligatio [n]. Non idem probandum est, cum duo quoque [o] rei culpam promisissent, si alteri postea pacto culpa remissa sit: quia posterior conuentio quæ in alterius persona intercesit, statim & naturam obligationis, quæ duos in initio reos fecit, mutare non potest. quare si socij sint [p], & communis culpa intercesserit, etiam alteri pactũ cum altero factũ proderit [q].

¶ *Disparitas locorum non impedit cõstitutionem reorum. Bar.*

¶ Cum duos reos promittendi facerem [r], & ex diuersis locis Capuæ pecuniã dari stipulatus sim ex persona cuiusque ratio proprij temporis [s] habebitur. nam & si maxime [t] parem causam susciпiunt, nihilominus in cuiusque persona propria [u] obligatur. & illa est natura contractus, quod sic fieri possit, at quando culpa promittitur extra naturam contractus hoc fit. Item secundũ R. ille, qui in diem uel sub conditione promisit: adueniente die, uel sub conditione pure tenetur ut alius. & sic omnino est par: quæ paritas hic non separatur. Ioan. & per hoc etiam patet ratio diuersitatis inter legem illam, ex duobus. & infrà eodem. l. si id quod. Accursius.

o ¶ Quoque. § id æqualiter. sed certe idem in hoc uidebatur quod in superiori: ut in arg. contra. ff. de in rem uerso, si pro parte. §. uersum, & de cõdic inde sufficit. & ff. de fideiuss. si à reo. § sub diuersis. sed ille, quo ad suos contractus.

p ¶ Sint. § ergo non uidentur fideiubere nisi sint socij: ut hic, & arg. §. proxi. respon. quia si remittitur uni culpa, & ille esset principalis: minus, quam correus teneretur.

q ¶ Proderit. § facit suprà, de pact. idẽ & de arb. si duo. & sup. de lib. leg. l. iiij. §. nũc de effectu. & l. si is qui duos. & infra, rem ra. hab. si quis Accursius.

r ¶ Faceré. § isti facti sunt non uerbis, eum inter absentes: sed aliis cõtractibus per nuntium uel per epistolam. Et quod infrà, dicit stipulatus sit, dic id est dari conuenit. & promittendi, id est debendi: uel etiam in stipulatione poni potest: sed tunc est contra. ff. eo. l. duobus. §. fi. sed certe & hic potest fieri incontinenti: si ego hic, & seruus meus Mutinæ eadem decem a diuersis stipulamur: cum de hoc. eum fecer im certum: arg. ff. tit. j. l. fi. §. si inter. uel etiam egomet. nec uidetur cõtrarius actus si ad illum locum uadam ad stipulandum: dum alia extranea interim non faciam: ut dicimus in eo, qui incontinenti possessionem recuperat: ut suprà, de ui & ui arma. l. iij. §. cum igitur. & pro hoc facit ff. eod. l. in duobus. in prin. Accur.

s ¶ Proprii temporis. § quo potuerit illuc uenire: cum unus plus quam alius distet. ut supra, de uerbor. obligatio. interdum. & infrà, de fideiussor. si testamento. §. fina. sic & quandoque unus pure, & alter sub condit. uel in diem promisit. nec est hic imparitas, quæ nitiet, cum adueniente die utriusque tacite intellecto efficaliter, & æqualiter ambo teneantur.

t ¶ Maxime. § quia maxime uidebatur ad id quod dixerat remouendum, tale maxime est C. quod me. cau. l. iij. & infrà de cap. l. in bello §. medio. uer. sed cap.

u ¶ Persona propria. § ea tamen dicitur communis: ut ff. de solut. qui hominem. §. j. & una, ex eo quod solutio utrunque liberat: ut ff. eo. in duobus. §. fi. quæ sunt contra.

g ¶ Contractibus. § supple fiunt duo rei promittendi secundum M.

h ¶ Locatione. § ut & §. loca. item quæritur. §. duo. & l. cũ apparebit.

i ¶ Commodato. § & mandato etiã si hoc non agatur expressim, secundum quosdam: ut suprà, man. l. creditor. §. duobus & facit suprà, de constit. pecu. si duo. & de insti. habebat. §. fi duo.

k ¶ Mæuius. § scilicet hæres.

l ¶ Danto. § utriusq; fidem insolidum secutus: ut in prin. legis dixit, & sic non est contra. ff. eo. siue.

m ¶ Culpa. § leuis: de qua sine pacto non tenetur. ut §. depositi. l. j. §. si conuenit. & §. si quis seruum. in fi.

n ¶ Est obligatio. § pura. Sed contra. supra eod. ex duobus Solu. ut ibi, & eodem modo solue, quod est insti. eodem. §. fin. Sed qualiter hæc imparitas utiiat, & non illa quãdo unus pure, & alter in diem uel sub conditione? Respond. quantum ad conditionem non est quæstio, cum nec interim sit obligatus, quantum ad diem dic idem quo ad effectum: sed hic uterque pure, & efficaciter tenetur. Item quando unus pure: alius in diem uel sub conditione: nullus extraneus actus assumit: sed ab initio sic

o ¶ Quoque. § id æqualiter. sed certe idem in hoc uidebatur quod in superiori: ut in arg. contra. ff. de in rem uerso, si pro parte. §. uersum, & de cõdic inde sufficit. & ff. de fideiuss. si à reo. § sub diuersis. sed ille, quo ad suos contractus.

SI duo rei.] CASVS. Titius & Seius promiserunt mihi summam c. aureorum. ego debebam Titio summam. l. aureorum. Petija Seio c. mihi promissa. Seius uult compensare. l. quæ ego debeo Titio. an possit? Distinguit: utrum isti duo rei sint socij, uel non. si sint socij: Seius poterit compensare: alias non. Franciscus Accur.

a ¶ Alteri. § ut scilicet compensare possit cum alius sit: ut C. de compens. l. eius. secus autem in fideiussore: ut suprà de compen. l. si quid. & sic apparet istos non uideri fideiubere inuicem inter se. secus si essent socij: ut in pacto prodesset uni factum pactum etiam alteri: ut sup. de pact. l. idem. & facit suprà l. proxi. §. penult. & qđ ibi de hoc dixi. Accursius.

†lib. 37. quæstio.

†Du. reo.

†lib. 11. Respon.

Casum ponit.

Rei duo p̃mittendi si deiubere ui denẽ si sunt socij: uel si actũ est inter eos.

†Du. diuisis.

Plures si sunt in uno instro obligatorio de scripti, an p̃sumantur iuriliter obligati: & an insolidum possint cõueniri: an uerò in partes.

R Eos promittendi. § CASVS. In l. ista glossa. ponit casum usque ad. §. cum tabulis. ¶ Cum tabulis. § Textus procedit per terminos ponendo casum: & i summa hoc uult dicere duo rei stipulandi aut p̃mittendi non fiunt nisi hoc expresse dicatur. Franc. Accur.

b ¶ Reos promittendi. § CASVS. Duo rei promittendi uidentur fideiubere: si. si socii sunt: uel si est actum non alias secundum Ioan. ut not. suprà ad Velleia. l. uir uxori. in fine pro parte ergo tenetur unusquisque, ut principalis: & pro parte ut fideiussor. poterit itaque creditor actionem suam diuidere: scilicet ut unumquemque pro parte conueniat tanquam reos. non enim cogendus est: sed eundem in totum potest conuenire: in dimidia scilicet, ut reum principalem: in alia ut fideiussorem. & ad hoc. C. de fideiusso. tut. l. prima. & idem in duobus reis. Accursius.

c ¶ Accipi. § a iure si socij sunt, uel accipi a creditore cũ est actũ M. etiam in non socius: & si hoc non est actum: dicit idem.

d ¶ Diuidere. § conueniendo utrunq; in dimidia ut principalem. uel conueniendo utrunque ut fideiussorem alterius: cum iure isto fideiuss. posit iure conueniri ante reum: ut C. de fideiuss. iure nostro: non autẽ dicas, quod unum ut principalem: alium ut fideiussorem conueniat, & exigat insolidum: quia in quo unus est principalis, in eodem alius est fideiussor: & sic bis idem exigeretur.

e ¶ Reum. § scilicet in dimidia.

f ¶ Qui fideiussor. § de cuẽ dicit, qui pro parte ut reus principalis, & pro parte ut fideiussor conuenitur. uel dic quod unum de reis conuenit ut fideiussorem alterius: argu. ff. eodem l. duos. §. duobus. & secũdum hoc erit exẽplum quando diuidit: sed superiori expositione quãdo non diuidit.

g ¶ Potest. § & sic solidum habebit ab uno.

h ¶ Diuersis actionibus. § id est contra diuersos intentatis. una tamẽ est actio: ut. ff. e. l. in duobus. in fi. & facit ff. de fideiuss. inter eos. §. duo & ff. eo. l. in duobus. §. ubi. Accursius.

i ¶ Cum in tabulis. § quibus scripta est stipulatio.

k ¶ Videbantur. § hoc uerum indiuiduis: secus in indiuiduis: sed per ius auth. idem in utroque casu.

k ¶ Videbantur. § nisi aliis indiciis contra probetur. non tamen scriptura repugnat.

l ¶ Adiectum. § expressè, uel tacite: sed hodie expresse & sic addit. auth. de duobus reis, uel dic quod in hoc nõ addit: quia & olim erat necesse exprimi. sed in hoc quia etiam si exprimitur hodie, tamen nõ insolidum si sunt soluendo & præsentes, sed in partes conueniuntur. hoc ergo hic dicit, quod si instrumentum contineat eos sic obligatos, p̃sumitur uiriliter. & ad hoc sup. de re iudicata. Paulus. & C. si plures una sententia. l. prima. & de leg. j. si quis testamento Titio. & de leg. ij. si ex pluribus. Accursius.

SI ex duobus. CASVS. Volebam mihi constituere duos reos promittendi Titium & Sempronium. interrogaui hodie Titiũ. promittis mihi centum: ille promittit, eras interrogo Semproniũ: & ipse etiam mihi promittit. Dicitur hic, quod non sunt duo rei stipulandi: nec Sempronius. obligatur qui postera die respondit. nam stipulator ad alios actus discesserat: licet postea reuersus fuerit.

¶ Si a Titio.] Stipulatus sum à Titio libero homine & Pamphilo pupillo centum aureos. certum est, q̃ pupillus. sine tutoris authoritate non potest obligari, an ergo duo rei promittendi fiunt? Respond. quod sic: sed Titius solus erit obligatus. Item si stipulatus sum a Titio pupillo, & Stichо seruo: dominus quidem serui continetur insolidum pro seruo sine actione de peculio ac ff. Stichus liber fuisset. Franc.

m ¶ Si ex duobus. § simul interrogatis. M.

n ¶ Hodie. § ex conuentione nuda præcedenti. Azo. uel tacite: quia hodie interrogatur.

o ¶ Ab altero. § id est sine altero ab, enim separationem notat.

p ¶ Postera. § id est die postea sequenti. dicitur enim posterus postera posterum.

q ¶ Responderit. § ideo quia non statim post interrogationem respondetur suprà ut. j. l. prima. §. qui præsens. & l. continuus. in princip. Sed quid si hodie unum interrogo, & respondet cras alium de eadem re, & hoc acto, ut sint duo rei debẽdi? Videtur quod teneãtur: ut ff. eo. duobus. in prin. & l. eandem. in fine. Econtra quod non teneantur: ut hic, & suprà. eo. duos. in fi. Sed an ut fideiussor? Respondeo non: quia contrariũ agebatur, scilicet ut esset reus, non fideiussor: & sic potest quod non uult, & quod uult, non potest: ut C. si quis alteri uel sibi. l. multum. Azo. sed dic ut infra eodem titu. si id quod. in fi. notat.

r ¶ Authoritate. § nec etiam est locupletior: alias teneretur etiam ciuiliter: ut ff. de autho. tu. l. v. §. pupillus.

s ¶ Et seruo. § non gerente negotium peculiũ: nec etiam fideiubet. & sic naturaliter tenetur.

t ¶ Quasi. § cum reuera non sit.

v ¶ Constituí. § quantum ad destinationem. Azo. & est uerbum infinitiui passiui.

x ¶ Spoponderit. § non tamen animo donandi, tunc enim de peculio cessaret actio. & secundũ hoc punctua ibi, spoponderit. uel post dictionem peculio punctua. & dic in actione de peculio, id est in aliquẽ actũ pertinentẽ ad peculiũ. & quod subiicit, seruari debet, scilicet in actione de peculio. & sic in idem recidit. Vel dic, quod spopondit extra peculium: & tamen dominus tenetur de peculio: quia non uidetur fideiubere: tunc enim secus esset: nam etiam de peculio non teneretur dominus: ut suprà de peculio. licet. §. fi filius. & secũdum hoc est argum. hic quod non uideantur inuicem fideiubere duo rei: ut supra ad Velleia. uir uxori. in fine. Accursius.

y ¶ Fuisset. § ut insolidum conueniantur, si tantum est in peculio Mæuij, sicut liber homo insolidum conueniretur. erunt ergo duo rei, p̃mittendi seruus & Titius: quamuis ab altero insolidum, id est a Titio. à domino uero nomine serui peculio tenus sit cõsecuturus. nec propterea est dicenda dispar obligatio: quoniam æqualiter, quo ad partem. cuiet quilibet naturaliter: quamuis persecutio est dispar: sicut & alias dicitur æqualis, quamuis dilatio sit impar: ut & supra eod. l. eandem. §. fin. & l. ex duobus.

† In P.F. & Cornelius Dit. alias Dicis, ut apud Dna.

† lib. 2. stipulation.

† In P. hodie alter postera die rideri, probatur non est: &c. & ad intellectum hui. l. uide Iacob. nigr. in l. j. §. qui præsens. ff. tit. 23. & 27. de uerb. obli. & Io. Coras. in d. l. j. §. si quis simpliciter num. 16.

† Du. cadẽ decem, uel à seruo, & quasi. &c.

† ff. 2. aliàs 7. stipulatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI reus ꝙ promittendi. CASVS. Stipulatus sum a Titio & Męuio e ducatos: & sic sunt duo rei. moritur Titius: cui Mæuius correus suus est hæres. dicitur hic ꝙ Mæuius sustinet duas obligationes in se principales. vnam propter se, alteram propter Titiũ. Sed uidetur quod extinguatur vna istarũ. nam cũ fideiussor succedit reo principali aut reus principalis fideiussori: obligatio fideiussoria extinguitur: & remanet principalis. ergo hic a simili fieri debet. Sed respon. quod non est idem: quia hic sunt duę principales obligationes: & vna non perimitur per alteram: sicuti contingit in obligationibus accessoriis & principalibus. Idem est & si reus stipulandi alteri reo hæres extiterit. Franc. Accur.

a ¶ Si reus. ꝙ aut obligationes sunt pares, aut impares, si pares, & unus alteri succedat: ut puta reus debendi reo alteri: utraque remanet. si impares, ut si reus fideiussori vel econtra succedat: remanet principalis, & accessoria tollitur.

b ¶ Alteri reo. ꝙ id est correo.

c ¶ Sustinere. ꝙ quia insolidum suo nomine qui supereſt tenetur, & insolidum nomine morientis: ut ſ. de actio. emp. non est nouum.

d ¶ Aliqua. ꝙ aliàs altera.

e ¶ Perimi. ꝙ puta accessoriam per principalem: ut & J. tit. 2. hæres. §. quod si idem. & l. Lucius. & l. Vranius. ij. respon. Accur.

f ¶ Non potest. ꝙ & ideo vtraque remanet, siue sint ambæ principales, siue ambæ accessoriæ: ut & infra titu. ij. l. generaliter. & l. si duo. & l. si hæres. §. non est.

g ¶ Exiterit. ꝙ scilicet alteri reo stipulandi. M.

h ¶ Sustinere. ꝙ exacto tamen ex una, utraque tollitur: & utroque casu. & quæ sit utilitas, quod utraque remanet, habes J. de solu. si duo. & facit ſ. de actio. emp. non est. & de separa. l. debitor.

h ¶ Sustinere. ꝙ quia potest solidum debitum ex persona hæredis petere, & solidum ex persona decedentis. Accursius.

ET stipulationum. ꝙ CASVS. Tu & Titius ædificabatis in solo meo. nuntiaui uobis opus nouum. vos ambo promisistis mihi quod si appareret male ædificatũ, quod opus destrueretis: nunquid estis facti duo rei promittendi? Respon. quod sic. nam & prætoriarum stipulationum possunt fieri duo rei stipulandi & promittendi. Franciscus Accursius.

i ¶ Et stipulationum. ꝙ ut dam. infect. & similium, quas habes. J. de præto. stipu. l. j. Accursius.

k ¶ Prætoriarum. ꝙ quasi dicat nedum conuentionalium.

l ¶ Duo rei. ꝙ debendi. non stipulandi: cum tantum proprium inter esse ueniatur J. rem ra. habe. si procurator. & ar. J. l. proxi.

ADDITIO. Dic istud esse uerum nisi certa quantitas exprimatur. quia tunc possunt duo rei constitui secundum. Bar. hic.

SI id quod. ꝙ CASVS. Gloss. ponit casum, quæ est super verbo, cum usufructu. usque ad §. idemque. Idemque. ꝙ Titius & Seius stipulati sunt a Sępronio decẽ & Stichum seruũ qui erat Titij certe hic non possunt esse duo rei stipulandi. nam Seio possunt deberi decem aut Stichus: Titio vero tantum decem: quia nemo potest rem suam sibi dari stipulari. cum igitur Stichus sit ipsius Titii non potest eum stipulari. Et hoc est uerum in tantum, quod si Sempronius Titio uel Seio soluerit decem, uel Seio Stichum: nihilominus manet obligatus alteri. post hæc corrigit istud ultimum dictum, & dicit quod si Sempronius soluerit decem uni eorum, quod ab altero liberatur. Franciscus Accursius.

m ¶ In singulis personis. ꝙ id est singulariter in persona unius nostrũ intelligitur.

n ¶ Proprium. ꝙ id est proprietas inseparabilis: & non in alterius: ut quia talis res est, quæ uni tantum nostrum acquiri potest.

o ¶ Stipulandi. ꝙ ut utriq; insolidum debeatur tanquam principali.

p ¶ Cum usumfructum. ꝙ puta duo stipulamur usumfructum formalem fundi mei a Titio: & sic mihi non potest quæri cum res mea non potest mihi seruire: ut ſ. si usufruc. pe. l. uti. frui. & est sic quando nos duo stipulamur rem quæ unius est nostrum dari: secus si traditur infrà titu. j. l. item si seruus, vel pone secundo, quod duo stipulanti a Titio insolidũ usumfructũ eiusdẽ fundi qui erat Titij. & sic nõ poterit insolidum acquiri. sed an pro parte acquiritur, dubium est secũdum Io. q nõ erit dubium si ponas nos ab initio ꝙ partibus expresse stipulatos, cum diuisionẽ hæc seruitus recipiat: vt ſ. ad legem Falcid. l. j. §. si usus fructus, vt ergo una nupta duobus, ita nec usufru. duorum potest esse insolidum in eadem re: vel deberi duobus: vt hic dicitur.

Debitũ solidũ ex persona testatoris potest quis petere: & illud idem & solidum ex persona hæredis.

Frã. Are. hic reputat istam glos. sin. ad hoc q usufructus nõ potest constitui duobus insolidũ in eadem re & glo. in hoc tit. extra. Bolog.

SI reus [a] promittendi alteri [b] reo hæres extiterit, duas obligationes eum sustinere [c] dicendum est. Nam vbi quidẽ † aliqua [d] differentia obligationũ esse possit, vt in fideiussore & reo principali, constat alteram ab altera perimi [e]. Cum vero duæ eiusdem potestatis sunt, non potest [f] reperiri alteram potius quam alteram consummari. ideoque & si reus stipulandi hæres extiterit [g], duas species obligationis eum sustinere [h].

¶ Paulus. † LEX XIIII.

ET stipulationum [i] prætoria rum [k] duo rei [l] fieri possunt.

¶ *Disparitas rei debitæ, Vel cãe debendi. impedit duorum reorum cõstitutionẽ. Bar.*

§ Caius lib. ij. † LEX XV.

SI id quod ego & Titius stipulamur, in singulis personis [m] proprium [n] intelligatur, non posse

terimus duo rei stipulandi [o] constitui: veluti cum vsumfructum [p], aut dotis nomine [q] dari stipulamur: idq; & Iulianus scribit. Idẽm que ait, [r] si Titius & Seius decem aut Stichum, qui [s] Titij sit, stipulati fuerint, nõ videri eos duos reos stipulandi: cum Titio decem tantũ, Seio Stichus aut decẽ debeantur [t]. quæ sentẽtia eo pertinet, ut quamuis vel huic, vel illi decem soluerit, vel Seio Stichum, nihilominus alteri obligatus maneat [u]; sed dicendum est, vt si decẽ alteri soluerit, ab altero [x] liberetur [y].

¶ *Vnus ex reis credendi lite contestata perimit ius alterius. Bar.*

¶ Idem. † LEX XVI.

EX duobus reis stipulandi si semel unus egerit [z] alteri, ꝙmissor offerẽdo [a] pecuniã nihil agit [b].

¶ *Videntur hæredes in dubio grauari pro portionibus hæreditarijs. Bar.*

q ¶ Nomine. ꝙ pro ea, quæ est vel futura est uxor alicuius nostrum, nã dos sine matrimonio esse non potest: ut C. de donatio. ante nupt. l. fin. nec deberi nisi contrahenti matrimonium, scilicet ut principali creditori & sic non duobus: cum duobus nupta esse non possit: ut infra titu. j. l. item si alter. licet tanquam procurator nomine uiri alius possit eandem dotem stipulari: ut ſ. de iure. do. l. si mulier. & ita demum cõtracto matrimonio debetur: ut suprà de iure do. stipulationẽ Accur.

r ¶ Idemque ait. ꝙ ut nõ possint fieri duo rei stipulandi insolidum.

s ¶ Qui. ꝙ scilicet Stichus.

t ¶ Debeantur. ꝙ & sic proprium est in Seio, ut ei tantum alternatiua quæsita sit stipulatio: sed alteri acquisita est in decem, ut hic dicit debeantur. & J. subiicit, obligatus manet &c. & caue q tã in primo casu legis, quã hoc secundo est imparitas in re, quæ in stipulationem deducit: cũ plus uni quam alteri quæratur, vel uni soli. & est ſ. e. l. eandem. §. sed & si quis. secus si æqualitas ut dixi. ſ. eo. ex duobus. & sic etiam nõ obstat ſ. eo. si ex duobus. §. fi. quia nõ fuit ibi rei imparitas, imo æqualitas usq; quo durat peculium, uel ibi persona promittentis facit imparitatem rei: hic persona stipulantis, uel saltem utriusque. Accur.

v ¶ Manet. ꝙ stricto iure nam si Titio decem soluit, remanet obligatus Seio in Stichum uel x. Item si soluit Seio Stichum vel x. remanet obligatus Titio in x. nam ex quo non sunt duo rei stipulandi, impari

Obligationibus duabus existentibus inuicem utra il larũ tollit. lib. 2. Manualium.

† de uerb. oblig.

† Du. alteni

† lib. 3. de uerb. obli.

tate impediẽte, solutione uni facta non liberatur ipso iure ab utroq; ex quo enim nõ sunt eiusdem rei stipulationes, ergo diuersarũ: & sic alia decem Titio, & alia x. vel Stichus debentur Seio. sed hoc est contra mentem stipulantium. & ideo æquitate dic, quod si decem vni soluit, quæ communiter utrique debebat: ab utroque liberetur per exceptio. sed si essent duo rei, tunc ipso iure: ut ſ. eo. l. ij. Sed quid si Seio Stichum soluit: nunquid a Titio de x. liberatur? hoc non aperit: sed põt dici idem. nã quæ æquitas est ut decem vni solutis, ab utroq; libe rei, scilicet contrahentiũ uoluntas: hæc eadem est soluto Sticho Seio: quia hæc fuit uoluntas, ut semel alterum eorum alteri solueret. Item si Seio Stichum soluat, constat eum liberari ab eodem Seio de decẽ: ergo & a Titio: cum de eisdem decem de æquitate sentiat. ideo autem de Sticho non repetit, quia dicit decem alteri: quod dici non poterat de Sticho ut alteri cuiquam eorum soluendo, ab altero liberetur. nã non utrique. sed alteri tantum poterat solui. non enim ad solutionem tantum Titio [x] faciendam de Sticho est appositus Titius: imo ad obligationem: quę obligatio cum non possit ei quæri, nec solui poterit eiusdẽ ſ. de uerb. oblig. l. si duo rei. Accur. fius.

x ¶ Ab altero. ꝙ Not. quod ad hoc ut duo rei sint stipulandi oportet, quod stipulentur rem, talem, quæ utrique acquiri possit. Azo.

y ¶ Liberetur. ꝙ de æquitate. Accur.

EX duobus. ꝙ CASVS. Titius & Mæuius stipulati sunt a Sępronio c. de iure. ita est quod uni soluendo reus ab altero liberatur. sed ponamus, quod Titius petiit, & litem est contestata contra Sempronium. post hoc iste Sempronius offert pecuniã Mæuio an liberetur a Titio? Respon. quod non: quia Titius præcuenit litem contestãdo. Franc. Accursius.

z Egerit. ꝙ litem contestando &c. sic & infra de fideiuss. si reus & ſ. eo. l. ij. & ſ. de procura. l. pũ rubus. & J. de solu. si quis stipulatus fuerit x. in melle. & ſ. de consti. pecu. idem est. Idem est in accep. & iureiur. ab vno delato: ut J. de accep. l. & per iusiurãdum. §. fi. & supra de iureiurã. l. duobus, secus in pacto: ut in argum. contra. ſ. de pact. si vnus. j. respon. vel ibi secundum Azo. forte erant socij. hic non. vel secundo hic egit vnus. & succubuit: ut ar. ſ. de arbi. si duo, vel obtinuit, & exegit a g. ſ. de pecu. l. queries §. fi creditor. Accur.

a ¶ Offerendo. ꝙ & soluendo.

b ¶ Nihil agit. ꝙ quantum ad liberationem.

Siue

SIue. ꝙ intelligas legem istam in appellatiuis nominibus dicendo: lego rem talem dandam à primo, & à secundo. tertio excepto. vel dixi dandam à primo. isto casu pro pertibus hæreditariis tenentur. secus si propriis nominibus appellasset. nam tunc viriliter tenerentur. si vero ab omnibus excepto vno, vel ab omnibus nullo excepto, tunc non viriliter, sed pro partibus hæreditaris tenerentur. Accur.

† lib. 3. ad plautium.

† partibus totum &c. Du.

† al. insolidum, at deest in totũ vt apud Du.

† lib. v. ex plautio.

b ¶ Ab omnibus. ꝙ scilicet legatum esset.

c ¶ Pro hęreditariis. ꝙ prout ad primũ refertur, est contra. ſ. de leg. j. si ex toto. §. j. vbi in totum dicit eos teneri. Solu. voluntas testatoris hoc facit: vt sint plures rei insolidum, vel non: vt quia ibi hoc expresit, hic non. vel ibi verbum dato, bis legitur: vt sit perfecta constructio. & ideo quis insolidum tenetur: sicut contra cuique debetur solidum si taliter ꝙpluribus esset legatum: vt C. de cadu. telle. l. j. §. si vero non omnes. & supra de leg. iij. l. continetim. secundũ Azo. & eisdẽ modis solue: vt & ſ. eo. l. eandem in fin. j. respon. vel dic, ꝙ in l. si ex toto. dixit testator ab illo vel ab illo: hic vero copulatiue. Item adhuc oppo. ad primum dictum: quia non pro hæreditariis, nec insolidum, sed quod viriliter debeant, videtur: vt ſ. de lega. j. Turpia. §. fina. & l. si hæredes nominatim. quę sunt contra. Solu. secundum Io. ibi propriis nominibus damnauit hæredes: hic appellatiuis puta duos hæredes quos modo nominaui. arg. J. tit. j. l. si communis seruus ita. & ſ. ad Trebel. l. nonnunquam. Accur.

¶ Paulus. † LEX XVII.

SIue [a] à certis personis hæredum nominatim legatum esset, siue ab omnibus [b] excepto aliquo: Attilicinus, Sabinus & Cassius pro hæreditariis [c] † portionibus in totum eos legatum debituros aiunt: quia hæreditas in totum † eos obligat. Idem est cum omnes nominãtur. hæredes.

¶ *Factum unius ex reis debendi nocet alteri. Bartolus.*

¶ Pomponius. † LEX XVIII.

EX duobus reis eiusdem Stichi promittendi factis, alterius factum alteri quoque nocet, [d]

¶ *Si persona unius ex reis debendi. ab obligatione eximitur, alter remanens non liberatur & põt illi obligationi fideiussor accedere. Bar tolus.*

¶ Idem. † LEX XIX.

CVm duo eandem pecuniam debent, si vnus capitis diminutione exemptus est obligatione, [e] alter [f] non liberatur. [g] multũ enim interest vtrum res ipsa soluatur an persona liberetur. Cum persona liberatur manente obligatione, [h] alter durat obligatus, & ideo si aqua & igni † interdictum est † alicui, fideiussor poste a ab eo datus tenetur. [i]

a Et male, & ideo dic ꝙ hic sunt socij. ibi nõ secundum Bart.

d ¶ Nocet. ꝙ Si socij sunt: alias non secundum M. & Io. & sic non est contra. supra de usu. l. mora. in fin. quæ est contra. Alij vt P. dicunt i qđ hic mora fuit in faciendo: quia seruum promissum occidit. ibi in non faciendo. cui ob. C. eodem. l. fin. vbi de interpellatione dicit quod nocet: sed ibi cum executione. Tertij, quod interuenit hic factum: quia agnouit debitum, vt d. l. fi. C. eo. non autẽ mora. Quarti, quod hic fideiusserat vnus pro altero. ibi. non.

CVm duo. ꝙ CASVS. Pulchra lex: & casus eius talis est. Tu & ego promisimus decem Titio. contigit, quod tu propter aliquod delictum captus es, & deportatus. tu es liberatus ab obligatione. sed an ego liberer? Respon. quod non. videbatur contra: quia si soluisses, & esses liberatus: ego etiam liberatus essem. Sed hoc non obstat: quia aliud est per solutionem debiti liberari, quam per aliquem alium modum eximi ab obligatione. postea concludit dicens ex iis, quæ dixit, quod si aliquis sit obligatus, & fideiussore dederit, licet sibi interdictum sit aqua, & igni, nihilominus fideiussor eius manet obligatus. Franc.

e ¶ Obligatione. ꝙ quia deportatus est: vt in fi. l. idem si maximã ca. di mi. esset passus, vt alter non liberetur: & Idem si animam: vt ſ. de capi. dimi. l. ij. §. hi.

i ¶ Alter. ꝙ correus.

f ¶ Non liberatur. ꝙ per deportationem. & dic ciuiliter secundum M. vel o. immo, vt infra de fideiuss. si debitori.

g ¶ Obligatione. ꝙ naturali. Azo. vel dic etiã ciuili. scilicet in altero.

h ¶ Tenetur. ꝙ pro altero correo qui remanserat obligatus. & sic soluitur contra. infra titu. ij. si debitori. vel solu. vt ibi. in gl. j. ad fi. & facit in fra do solu. l. fin.

¶ DE STIPVLATIONE SERVORVM.

VM seruus. ꝙ CASVS. Sumus in tractatu de stipulatione seruorum. quæritur ergo a domino Iuliano quomodo cõcipiuntur stipulationes seruorum. & respondet, quod non refert an seruus concipiat verba stipulationis in sua persona: vt dicendo, Męui promittis mihi c. aureos? an vero cõcipiãtur in persona domini sui: vt dicendo, Mæui promittis domino meo centum? an vero sine expressione personæ domini aut suę stipuletur sicut promittus dare centum? quia omnibus his casibus quæritur dominum per seruum. ¶ Si seruus. ꝙ Seruus meus Stichus bona fide tibi seruiebat: quia credebas tuum esse: similiter & ipse credebat se esse tuũ. hic Stichus habebat peculium: forte quingentorum aureorum. ru mutasti Titio ex isto peculio c. aureos. isti aurei rem habebunt mei: nec seruus stipulando tibi, eos tibi acquiret. ego vero potero hanc pecuniam mutuatam vendicare

† De aqua & igni interdictione pulchre Bu. ſ. de donati. inter vi. & vxo. l. penul.

† Du. alicui.

† lib. 5. a. Digestor.

† alteru. trius.

† Vindicãdo in P. F.

De stipulatione seruorum.

TITVLVS III.

¶ Iulianus. † LEX I.

VM seruus [k] stipulatur, nihil interest, [l] sibi, an donino, an vero sine alterutra † eorum adiectione dari stipuletur.

¶ *Stipulatio inutilis non tollit domino rei uẽdicationem. Bart.*

¶ Si seruus tuus, qui mihi bona fide seruiebat, peculium habuit quod ad te pertinebat, [m] & ego ex eo pecuniam Titio credidero, numi tui manebunt. [n] stipulando autem mihi seruus eandem pecuniam, nihil agit. [o] † vendicando [p] ergo eã pecuniã actio. Item seruus iste meus Sticus stipulatur seruo Titij c. dari. certe ista stipulatio non valet: nec Titio actio quæritur ex stipulatu.

¶ Communis seruus. ꝙ Tu & ego habemus seruum communem, Stichum scilicet. iste Stichus sustinet vicem duorum seruorum: in tantum quod si seruus meus stipuletur aliquid huic seruo communi Sticho: hæc stipulatio perinde habenda est, ac si seruus meus esset stipulatus seruo meo & tuo, non isti communi: sed aliis qui non sunt communes nobis, sed cuique nostrum proprij. dicetet ergo aliquis, ergo ista stipulatio facta seruo communi est pro parte vtilis, & pro parte inutilis: sicut superiori §. traditum est. Sed respon. quod non est inutilis pro parte: imo totum acquiritur mihi, quia seruus communis est talis naturæ, quod quando per ipsum vni domino potest acquiri, alteri non potest, perinde habeatur ac si seruus esset vnius solius domini cui acquiritur. ¶ Si fructuarius. ꝙ Habeo vsumfructum in seruo Sticho, cuius proprietas est Titij. à Lomio vicino iste Stichus stipulatur mihi, vel proprietario Titio c. aureos. quæritur an proprietarius petere possit? Distinguitur. aut stipulatus est ex re fructuarij, & non potest proprietarius petere. aut stipulatur ex alia re, & tunc proprietarius petere potest. Sed & si promissor soluat fructuario, liberabitur. ¶ Cum seruus. ꝙ Textus ponit casum in terminis, quem vide. Franc. Accur.

k ¶ Cum seruus. ꝙ proprius, non communis, vel in quo quis habet ius.

l ¶ Nihil interest. ꝙ scilicet regulariter. nam semper domino quærit, vt infra eodem siue mihi. & sic supra de verbo. obliga. stipulatio ista. §. si quis ita stipul. hoc tamen fallit quando se stipulatur, vt infra e. l. ij. & l. si seruus cõmunis Męuij. §. j. item in stipulatione operarum, vt J. eo. l. ante penul. item in alio, vt infra e. l. si seruus communis Mæuij. §. j. ite in quarto, vt in stit. eodem §. sed eum factum. sed procuratore distinguit Ioan. vtrum domino, & non valet, nisi sua interfit, a sicut & si cuilibet alij stipuletur. an sibi stipuletur: licet nomine domini, & tunc acquirit: velem domino i casibus quos not. in stitu. p inutil. stipul. §. ei vero. q. secus i tutore & curatore & actore municipum. nam vtiles quærunt cuicunque stipulẽtur, vt ſ. de consti. pecul. l. eum. §. Iulianus. & §. fi. actori. Accur.

m ¶ Pertinebat. ꝙ ex aduentitia causa prouenient, Ioan. quo ad me. quasi dicat, non ex re mea, vel opera serui quæsitum.

n ¶ Manebunt. ꝙ nec ett mutuum nisi reconcilietur modis consuetis. Ioan. non tamen stipulatione, vt subiicit.

o ¶ Nihil agit. ꝙ quia non ex re mea, vel opera sua, vt supra de acquiren. rerum domi. acquiritur. §. non solum. & facit ſ. de vsufru. sed & si qs. §. quæstionis. sed cõtra. infra eo. l. si vsufru. in fin. sed ibi exponens. Item cõtra. C. si certum peta. l. ij. vbi stipulans conciliat mutuum, sed ibi dem qui numerauit, sibi stipulatus est.

p ¶ Vendicando. ꝙ rei vendicatione, si extat. si consumpta est, tu condicis secundum quosdam. sed tutius' imo ego, vt supra si certum petatur. l. nam & si fur. Accursius.

Scribeꝝ. vtique de ista glo. exclamãt valde & reputant singu. ad hoc q stip. nullo modo valet, & nulli acquiritur actio ex ea si stipulantis non interest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ad te solum.] quod quãdoq; contingit: vt §. de pec. l. quis ergo.
b ¶ Dederit.] nomine tuo: alias acquirit vtrique: licet per conditionem sine causa vel alia actione reddatur: vt j.eo. si ex re. §. j. & l penul.
c ¶ Non liberabit.] quia conditionē tuã deterioré non potuit facere.
d ¶ Exceptione.] nebis idem exigatur, sed certe jmo magis ego stipulari debeo a te: mittis vt j. de noua l. si ita. §. fi. & l. seq. quæ sunt contra sed ibi qui numerabat, stipulatur sibi. vbi distinguitur: in continenti, vel ex interuallo. hic alterius nomine numerat: & alteri stipulatur: & alteri, non sibi numerant.
e ¶ Stipulatur.] ab extraneo.
f ¶ Stipuletur] seruus meus repete. Azo.
g ¶ Vt altera.] prima. vt inf. eo. siue Acc. h. ¶ Altera.] scilicet secunda: vt §. eod. seruus alienus. & §. tit. ij. stipulatio ista. §. alteri.
i ¶ Communis seruus.] sub. quo ad qđ: & quo ad quid non: vt in hoc §. patet. sed in libero vix hoc inuenitur: vt supra de pact. l. si plures. quæ est ar. cõtra. reperitur tamen quandoque: vt supra de adopt. l. iij. & iiij.

ADDITIO. Pro solu. distingue secundũ Bar. sic quod quandoque habetur respectus ad substantiam personæ: & tunc tantum potest sustinere personam vnius: vel. si plures. §. de pact. aut habet respectus ad officium: & tunc aut sunt officia repugnantia, & non potest vicé plurium personarum sustinere: vt l. hi qui §. de postul. & l. nemo C. de assess. aut nõ sunt officia repugnãtia: & potest; vt l. iij. §. de adopt.

k ¶ Stipulatus fuerit.] ab extraneo. Ac.
l ¶ Mei serui.] Et hæc est vtilis: supra §. proxi,
m ¶ Tui serui.] & hæc est inutilis: vt supra proxi. §.
n ¶ Neque tamen.] licet quo ad predicta vicem duorum sustineat, non tamen quo ad omnia: vt subiicit.
o ¶ Facultatem.] Nor. ergo regulam hanc: vt hic, & infra eo. proinde. §. fina. & l. sequen. & §. de auth. to. si communis. Sed contra. huic §. in j. proinde. §. fi seruus princi. infra eod. Solu. hic ab extraneo: ibi ab vno dominorum stipulatur.
p ¶ Vel proprietario.] alternatiue. nam nominatim et iam ex re fructuarij potest ꝓprietario stipulari, vt infra eo. seruum fructuarium. licet reddatur per condi. sine causa, vt j. eo. l. penult.
q ¶ Ex re fructuarii.] idem si ex opera, cum operæ ex re esse videantur, vt §. de acquir. rer. do. l qui bona. in princ.
r ¶ Inutilis est stipulatio.] propter incertitudinem, & omnino, vt infra eo. item si seruus. §. fi & quatuor seq. & j. de sol. qui res. §. fi seruus. Alij dicunt inutile m in persona proprietarij sed quantũ ad vsumfr. tenet, vt pro hatur per finem huius §. & in totum tenet. sed tunc contra. sunt dictæ leges. j. eo. Sol. ibi non ex re domini alicuius, hic ex re fructuarij.
s ¶ Acquiret e non potuisset.] alias est nõ potuisset, & tunc plana. alias deest. & tũc potuisset, scilicet alias, non autem hoc casu, vel potuisset. id est possibile est, scilicet si nominatim ex re fructuarij stipularetur proprietario, vt. d. l. j. eod. seruum fructuarium. sed si esset aliunde stipulatus proprietarius, peteret, vt subiicit, & j. eo. si ex re. Accur.
t ¶ Si aliunde.] quod non esset ex re fructuarii.
v ¶ Solusset.] scilicet quod aliunde est stipulatus. & sic ad proximũ dictum refertur, in quo est quasi adiectus: vt & j. eod. si ex re. vel dic quo ad primum. & sic colliges primo casu, quod tenuit stipu. quo ad fructuarium: vt modo notaui.
x ¶ Vterque.] Sed quare prima non quæritur vterque [sicut secunda? Respõdeo quia secunda videretur acquiri tantum Titio, quia descendit ex prima. contra quod tantũ Mæuio vt puta nominato. sic ergo nec mihi, nec tibi, sed diui ditur de rigore.
y ¶ Poterit.] vnus ad decem, & alter ad viginti. & hoc de stricto iure: secus de æquitate vt subiicit.
z ¶ Exceptione.] non autem ipso iure & hoc ideo, quia in persona duorum concepte fuerunt stipula. alioquin ipso iure prior esset nouata: vt in cõtrario. supra de act. & obli. obligationum fere. §. fin quia seruus nõ habet ius nouandi, cũ domini condi. deterio rem faceret: vt infra de reg. iur. melior.

a Eruus communis. Non potest.] dicendo vni domino rum, promittis mi mihi sed si promittis me alij domino, valet. dicet quis: & hoc est tale quale, si fibiipsi se stipuletur. nam partem serui quam habet dominus cui stipulatur, acquirit sibi, & adiungit sibi partem promittentis, & per eum alteri domino. perinde ergo est ac si sibi dixisset? Respon nõ est verum, imo immedia te pars acquirentis ac quirit obligationem partis promittẽtis & hoc dicit. quod ergo dici nõ potest, scilicet vt acquiratur vni domino ab altero: nec etiam ab extraneo stipulando se sibi, est ratin naturalis & ciuilis, prima quia impossibile est, vt aliquid possit dari sibiipsi. nam nemo etiam liber est dominus sui, vt §. ad legem Aquil. l. liber homo. at dari videtur quod sit accipientis, vt in stitu. de ac. §. appellamus. multo minus ergo seruus potest sibi dari, vel solui vel acquiri. & sic est hic ratio ciuilis, quia seruus nil habet. & ad hoc C. si seruus ex. Li. in princ. Si vero alicui res dari potest, licet nõ etiam facto libero vtin seruitute ad fundum domini, valet stipulatio, vt j. e. si seruus communis meus. sed non legatum, vt §. de serpti. leg. l & si maxime. & facit j. eo. si seruus communis Mæuij. §. j.
b ¶ Domino posse.] alteri scilicet ab altero, quia pro parte vna domino partis dari potest, pro ea scilicet parte pro qua non est do minus Itẽ est contra. huic l. §. e. l. j. in prin. sed illud regulariter, vt ibi dixi.

S I seruus.] CASVS. Respublica alicuius ciuitatis, municipij, vel coloniæ: si habeat seruum communem: ille seruus poterit stipulando acquirere reipub. municipio vel coloniæ. Franc.
c ¶ Valere.] licet ipsa vniuersitas non facile stipuletur: quia non facilè consentit, vt suprà de acquiren. poss. l. j. §. fin. & l. sequen. & hic erat hæc dubitatio.

S I seruus.] CASVS. Tu & ego habemus seruum communem Stichum, iste seruus stipulatur sibi, & tibi nominatim. certe perinde est, hac si omnibus dominis & vni nominatim stipuletur, quasi si ter-

tius sic dixisset. promittis dominis meis c. & Titio nominatim, & hoc est cõmodũ eius cui nominatim stipulatur, quia tres partes habebit eius, quod deductũ est in stipulationem. alter autem dominus tantum quartam tum partem habebit. vide glo. super uerbo, dodrans. Franci.
¶ Titio.] nominatim. Accurſius.
p ¶ Mæuio.] sine nomine.
c ¶ Dodrans.] aliàs deest Titio: sed subaudi. haber enim Titius dimidiam statim tanquam nominatus. Item dimidiam alterius dimidiæ: quia est unus de duobus dominis: & idem in superiori casu quando sibi & Titio. Sed contra. §. eod. l. j. §. cõmunis in fin. sed reputatur unius solius esse cum ei soli acquirendi facultatem habeat, ut ibi dicit in exẽplo. Item contra. C. de leg. l. cum quæstio. §. fin. ubi repetitio testatoris nil operatur. sed illud in ultima uoluntate: hoc inter uiuos in contractibus. uel illa corrigit. uel uerius propter repetitionem legati, uel promissionis non quæritur amplius ex uoluntate testatoris uel promittentis. sed propter conditionem personę quæ stipulatur: ut quia est seruus. unde in acquirendo potest unius dominorum cõditionẽ facere meliorem: ut j. l. §. fi. uel sol. ut ibi.

ADDITIO. Tu dicas aliter & quando sunt plures nominationes uniformiter, & per eundem modum. uniformiter, ut hic secundum Barto. post Oidra.

d ¶ Debeatur] in utroque casu: cum idem sit.

S Eruus communis.] CASVS. Quæritur à domino iurisconsul. qualiter seruus communis cẽsetur esse duorum dominorũ, & pro quibus partibus? Respõdet iurisc. quod seruus communis censetur esse communis duorũ pro partibus indiuisis: non quod cuilibet dominus possit dicere seruum suum totũ: quę tamen partes magis intellectu, quã sensu percipi possunt, & ideo si seruus communis stipulatur dominis suis: cõcurrũt in æquales partes rei, quæ deducta est in stipulationem. ¶ Licet autem.] Item seruus communis Titij & Mæuij potest uni dominorũ soli acquirere: nominatim ei stipulando sic promittis Titio domino meo? uel rem aliquã per traditionẽ accipere nomine unius domini. Quid autem erit? iste seruus cõmunis nõ stipulatur nominatim uni dominorum, tamen unus dominus iussit eum stipulari sibi: an illi soli quæritur? Rñ si quod sic. l. §. quen. continua cum ista. Frã.

e ¶ Acquirit.] ut j. l. proxi. Accurſius.
f ¶ Omnibus.] ut §. depositi. l. j. §. si duorum. & infrà l. proinde. & §. de acquiren. rerum do. cõmunis seruus. & hoc nisi propria nomina dominorum ponat. quod dic, ut not. j. eo. l. si cõmunis seruus ita stipuletur. Item fallit quod hic dicit, quando uni tãtum potest quæri: ut §. l. j. §. communis. in fi. §. & pro socio. l. uerum. §. si seruo.
g ¶ Habent.] Scilicet acquirit
h ¶ Licet.] id est licitum est.
i ¶ Ei.] scilicet seruo.
k ¶ Iussu.] sed ubi unus iussit, & alium nominat: si res pertinet ad iubentem, ei quæritur: si ad nominatum, ei quæritur. si ad neutrum, præsumitur ad nominatum: ut C. per quas perso l. si duo. secundum so. uel dic secundum. Azo. ut ibi no. Accurſius.
l ¶ Dominorum.] scilicet stipuletur, & simpliciter.
m Offilius.] facit §. l. proxi. in fi. j. respon. & §. sed & si non.

P Roinde.] CASVS. Ista lex continuatur ad superiores duas proximas, ubi dicebatur quod serui acquirũt dominis, si iusserint stipulari. in hac ponit alia exempla: quę clara sunt in textu. ¶ Si seruus communis.] Quatuor erant, qui habebant seruum cõmunem, Titius Mæuius, Seius, & Sẽpronius: & sunt æquales in portionibus. iste seruus stipulatur sic hære Titi, promittis centũ dare Mæuio domino meo? ille promittit. certè huic soli Mæuio acquirunt ista centum. Si autẽ seruus iste stipuletur hoc modo ab uno dominorum: hære Titi, promittis dare dominis meis centum? tunc cuilibet dominorũ acquiritur pro portione, quã habet in seruo: ita ut cuilibet acquirãtur uigintiquinque, & xxv. remaneant apud dominum. qui promisit ista centum. Idem est, si iussu unius domini stipuletur: quia soli ei acquirit, ac si ei soli stipulatus esset. ¶ Interdum.] Dictum est suprà, qualiter seruus communis dominis acquirit pro portionibus: aliquãdo uni soli, scilicet si ille tantum stipulatus sit, uel ille solus iusserit. In hoc §. dicit iurisc. hoc euenire posse, ut uni soli domino quæratur, etiam si non iusserit, neq; ei nominatim stipulatus sit. & ponit exemplum. ueluti cum tu & ego haberemus seruum communem: iste seruus stipulatus est seruitutem ad fundum meum. certè mihi soli acquiritur ista seruitus: quia fundus meus est, & non tuus. aliud exemplum est in lege sequen. & in prin. legis seq. quare sequitur. §. sed & si. Seruus Titij, & Mæuij stipulatus est hoc modo. Dabis cẽtum Titio domino meo, aut Mæuio domino meo? an talis stipulatio ualeat? Rñ. quod non: quia incertũ est, cui dominorum acquiratur. h. d. etiam cũ lege seq. Fran.

n ¶ Stipulatus.] scilicet simpliciter.
o ¶ Totum.] ut & suprà, si seruus cõmunis. Sed pone tres esse dominos, unus habet i sertium, alius quartam: & alius sextam. cum hæc omnia non faciãt totum, ergo non totum acquiritur. sed dic totũ scilicet quod acquirit, hoc autem esse potuit, si alter dominus habuerat pro derelicto, uel de cesserat fine hærede, nec erat adhuc capta ea pars.
p ¶ Nam & si.] bene dico nisi nominatim. nam &c. & sic est argu. de toto ad partem: ut no. §. de usur. l. qui scit, in prin Accurſius.
q ¶ Nominatim.] id est expressim: ita ſ. omnibus dominis meis. uel etiam expressis nominibus propriis: ita tamẽ quod præcedãt appellatiua. nisi fic exponeres, esset cõtra. j. e. si communis seruus ita, in prin.
r ¶ Portionibus] scilicet dominicis.
s ¶ Ei soli.] ſ. nominato: ut & §. de usufru. sed si quis. §. seruus fruct. & j. de accept. an inutilis. §. accepto.
t ¶ Vlla adiectione.] scilicet domini.
u ¶ Præter eam.] id est quotam: puta dimidiam, uel tertiam. Accur.
x ¶ Ex qua.] id est quota secundum Io. uel dic. ex qua facere simplicem relationem, ut partem ad rem acquisitam: & quæ ad partẽ ferui referatur. nam quam partem habeat in seruo, eandẽ in re promissa retinet: stipulatione quantum ad eam partem habita pro nulla. sed uide tur, quod uni acquiri non possit, ut totum aliis quæratur: ut j. e. l. item si seruus. ij. respon. sed illud de his quę acquiruntur. hic non quæritur pro parte promittentis. uel retentio habet loco acq fitionis. sic & non obst. item contra. §. pro socio. l. uerum. § si communi seruo. Sed aliud in legato relicto seruo cõmuni ab uno ex dominis: cũ liberalitas largè interpretanda sit: quam in stipulatione, quæ nõ est ex causa liberalitatis. uel ibi contẽplatione socij rel. quit. & eodem modo sol. suprà de conditio. & demonstratio. l. qui hæredi. §. fina. & ad legẽ Falcidiã. l. Plautius. uel plenè dic, ut in dicta. l. pro socio.
y ¶ Socii.] ut j. respon. huius. §.
z ¶ Vel.] pro etiam.
a ¶ Acquirere.] imò nulli: ut suprà de ser. le. l. & si maximè testamenti factio. sed aliud in legato, quod seruo relictum ita demũ ualet si eo facto libero posset ualere: ut §. de leg. ij. debitor § fi. sed ei libero, cum non haberet fundũ, non posset ei seruitus legari uel acquiri. & fa

† Abconũ est apud Du.
† Alteram si est apud Du.
† Du. alter † Alter. Du.
† Sic Du. alias legiẽ q acquiren di,
† Du. quod tuo &c.
† Apud Dua. deest non. † Du. aliud.
† Intellectum huius text. uid. apud Mari. Soc. in l. ita stipulatus. nu. 212. de uerb. obli.
† Du. promissa.
† lib. 4. Sabin.
† alias, sed de se domino obligationẽ. nec habet vox facit. † Apud Du. deest. facit.
† lib. v. ad. ad fabin. lib. 21. ad Sab.
† Omnib⁹, nõ ẽ apud Du. Du. Sed fi. Du. si eidem illi socio nomi natim. &c.
Argumentum de toto ad partem an procedat, & an de parte ad totum.
† Duar. & Cassij. &c. † lib. 48. ad Sab.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cit infrà eodem, si communis seruus.

a ¶ ITem si alter. Seruo.] scilicet communi. & facit ſ. tit. j l. ſi id quod. & quod tibi nota. Accur.

b ¶ ITem ſi seruus. Stipulatus fuerit.] uel sibi, uel impersonaliter. de alius enim sequitur. parte: ut & ſ. l proinde. & dic ab extraneo. aliàs confunderetur pro

que acquiri nō poteſt, veluti ſi ſer uitutem ad fundum Corneliānum ſtipulatus eſt, qui fundus Sempronij erat, † id eſt alterius ex dominis, ei ſoli acquirit.

¶ Caius.† LEX VIII.

ITem, ſi alter ex dominis uxorem ducturus ſit, & huic ſeruo [a] dos promittatur.

¶ Vlpianus.† LEX IX.

ITem, ſi ſeruus duorum Titii, & Mæuii hominem qui Titii erat, ſtipulatus fuerit[b], ei ſoli [c] acquirit, cuius non fuit. Sed ſi ſtipulatus ſit Stichum [d]† ſic, Et Mæuio & Titio dare ſpondes? totum eum Mæuio acquirit. quod enim alteri ex dominis acquirere non poteſt, id ad eum, qui ad obligationem admittitur, pertinet [e].

¶ *Quiſtipulatur pluribus dominis, quibus æqualiter poteſt quæri, alternatiuè, inutiliter ſtipulatur: ſecus ſi ſibi primò: quia tunc domini ut adiecti habentur. idem ſi vni quæri non poſſit: quia habebitur vt adiectus. Hoc dicit cum quatuor legibus ſequen. Bar.*

¶ † Sed & ſi cùm [f] duos dominos ſeruus haberet, ſtipulatus fuerit illi, aut illi dominis ſuis, quæſitum eſt, † an ſic conſiſtat [g] ſtipulatio? Caſsius inutilem [h] eſſe ſtipulationem ſcripſit[i]: & Iulianus Caſsij ſententiam probat, eoque iure vtimur.

¶ Iulianus.† LEX X.

† Sed & ſi ita ſtipuleſ, Titio decem, aut Mæuio fundū dare ſpondes? quia incertum eſt, vtri eorum acquiſierit[k] actionem, idcirco inutilis [l] ſtipulatio exiſtimanda eſt[m].

¶ Vlpianus.† LEX XI.

Sed ſi ſibi[n] aut primo[o], aut ſecūdo[p] dominis ſuis ſtipulatus

adhuc uidetur idem, ut uel uni eorum totum poſsit ſolui, ut liberetur ab utroque. & hoc cum poſsit ſibi. ſed ſ. prox. reſpon. nō apposuit ſibi.

x ¶ Mihi.] aliàs nihil.

y ¶ Aut Titio.] quo caſu poteſt ſolui Titio: ut ſ. de uerbo. obliga. l. ſi. ſ. cum mihi. Accurſius.

ſit: & hic tantundem erit probandum [q], quod Iulianus† dixit inutilem eſſe ſtipulationem [r]. Sed vtrùm adiectio inutilis eſt? an tota ſtipulatio vtilis non eſt? Et puto adiectionem [s] ſolam eſſe inutilem. Eo enim nomine, quòd ait mihi, omnibus acquiſiuit ex ſtipulatu [t] actionem. An ergo & in cæterorum perſona ſolutio locum habeat [u], exemplo extraneæ perſonæ? Et puto, uel ſolui eis poſſe: quemadmodum cùm ego mihi [x], aut Titio [y] ſtipuler †. Cur ergo cum primo aut ſecundo dominis [z] ſtipulatio non conſiſtit [a], nec ſolutio eſt? Illa eſt ratio, quia non inuenimus in cuius perſona ſtipulatio conſiſtat, & in cuius ſolutio.

¶ Paulus.† LEX XII.

NAm cùm vterque obligationis capax[b] ſit, nō inuenimus quis adiectus [c] ſit: quia non eſt qui petere poſsit [d].

¶ Vlpianus.† LEX XIII.

CVm enim ſtipulatur dominо aut extraneo ſeruus, utrunq; conſtat, & in domini perſona ſtipulatio, & in extranei ſolutio: at hìc [e] πρὸς ἑαυτὸν † corrumpit [f] ſtipulationem & ſolutionem.

¶ *Si ſeruus ſtipulatur nominatim malæ fidei poſſeſſori, nec ſibi nec dño quærit. Bar.*

¶ Iulianus. † LEX XIIII.

SEruus meus cùm apud furem eſſet, furi dari ſtipulatus eſt. Negat furi deberi Sabinus †. Sed nec ego ex ea ſtipulatione agere potero: quia eo tempore quo ſtipulatus eſt, mihi non ſeruiret [g]. Sed ſi detracta furis perſona ſtipulatus [h] eſt, mihi quidē acquiretur actio, ſed furi nec mādati [i], nec alia actio aduerſus me dari debet.

z ¶ Dominis. ſ. ſcilicet ſtipulatur ſeruus non adiecto ſibi.

a ¶ Non conſiſtit. ſ. ullo modo etiam quo ad ſolu. ut hic, & ſuptà eo. item ſi ſeruus. in ſi. Accurſius.

b NAm cum uterque. ſ. Capax, id eſt uterque ponitur ut ei quæratur obligatio, alternatiuè tamen Azo.

c ¶ Adiectus. ſ. adiectus enim non eſt capax obligationis, i. nō ponitur, ut ei quæratur ſtipulatio. Accur.

d ¶ Poſsit. ſ. magis unus, quam alius. & ſic nō apparet quis ſit adiectus, cum non apparet quis ſit principalis. ſed ubi alter dunta xat obligationis capax eſſet, tenet ſub alternatione facta ſtipulatio: ut ſ. de de fide. l. fideiuſſor. Accur.

e CVm enim. ſ. At hic. Græcum: cuius ſenſus eſt, id eſt cum ſtipulatus eſt primo aut ſecundo, non adiecto ſibi.

f ¶ Corrumpit. ſ. ſ. alternatio.

SEruus meus ſ. CASVS. Quidam fur ſubtraxit mihi ſeruum meum Stichum. hic Stichus cum apud furem eſſet, ſtipulatus eſt ipſi furi. certè nulla quæritur actio furi: quia eo tempore non fuit apud dominum ſuū ſeruus. an autem ego dominus ſerui poſsim agere ex hac ſtipulatione? Rñ. q nō. Si uerò iſte ſeruus eſſet ſtipulatus nō facta mentione furis, nec domini, ſed impersonaliter: ut dicit glo. mihi domino acquiritur actio. Sed ponamus, q iſte ſeruus ſic imperſonaliter ſtipulatus ſit ex re furis, & ſic dominus habuit, quod ſtipulatus fuit ſeruus: an fur poſsit hoc repetere à domino ſerui actione mādati de peculio? Rñ. q non: imò remanet apud dominum. Franc.

g ¶ Non ſeruiret. ſ. ſecundum hunc ordinem literæ non eſt neceſſaria gl. quæ incipit: alij habent, ſed ſi habes, quia &c. iuxta primum reſpon. ſcilicet Sab. quia &c. & tunc ſic. Accur.

g ¶ Non ſeruiret. Jalii habent mihi: & tunc dic, q iſtud ſtatim probat non eſſe: quaſi dicat, mala eſt ratio: quia & ſi mihi domino ſeruiat, non tamen furi acquiritur ex tali ſtipul. ut & infrà eo. l. ſeruus alienus. Vt ergo ſit bona ratio, dic eum ſtipulatū furi his uerbis: promittis ei cui ſeruio? & ſic per conſequentiam ſtipulatus eſt furi, cum ei ſeruiat. ſed tamen ſi non acquirit, cum ſit malę fidei poſſeſſori nec domino, ut ſubiicit. & ſ. de acquir. poſſ. l. j. ſ. ſed per eū. uel ſecundum R. dic etiam ratione iſta ex qua uidebatur. quia enim nō mihi ſed furi ſeruiebat: & ab ipſo non à me poſsidebatur: ei ſtipulari poſſe credebatur: quod hic remouet: & ſecundum hoc eſt ratio remotiua: & eſt hæc eadem cū prima. alij habent ei. & tunc ei non ſeruiret: ſcilicet ſic ut ei poſsit quære re: quia non bona fide: ut in d. l. de acquir. poſſ.

h ¶ Stipulatus eſt. ſ. impersonaliter.

i ¶ Mandati. ſ. de pecu. cum fortè ex re furis ſit ſtipulatus, ſicut ſi uſu fructuarius ſtipula. domino ex re fructuarii acquirit domino: ſed cō dictione ſine cauſa reddit fructuario. ſed hic ſecus ſecundum Ioan.

Siue

† Dixit, nō é apud Du.

† Nomine, nō é apud Du.

† Du. Cum.

† li. x. Quæ ſtion.

† lib. 48. ad Sabin.

† Locum hunc reſtituit Alcia. lib. diſp. 2. c. 20. ſignificat ast ę Iſazon. idem quod æqualitas. tu illum uide to.

† lib. 3. ad Vrſeū. Forocem.

† aliàs legitur. Sabin. quia eo tēpore quo ſtipulatus eſt, ei non ſeruiret. ſed nec go ex ea ſtipu. agere potero. Sed ſi detrac. &c. in P. F.

SIue mihi. ſ. CASVS. Seruus meus qualitercunque ſtipuletur ſiue dicendo, promittis domino meo? ſiue, promittis mihi? ſiue, promittis dare ſemper mihi? acquiriē ſeruus meus. Franc.

a ¶ Siue. ſ. facit ſ. eo. l. j. in princi. & quod ibi no.

† lib. 8. Inſtitution. tibi.

¶ Eius† hæreditarius. ſ. CASVS. Mortuus eſt Titius qui hæredem ſuum fecit Mæuium. erat autem in Titij hæreditate ſeruus quidam. iſte ſeruus nondum adita hæreditate ſtipulatus eſt futuro hęredi Mæuio. an talis ſtipulatio ualeat? Reſpon. quod non. Franc.

† lib. 4. Regular.

b ¶ Nominatim. ſ. puta Titio: & ſic non ualet. cùm quaſi extraneo ſtipularetur: ut infrà eo. ſi ſeruus alienus. ſecus ſi appellatio tantum: ut J. eo. l. ſi ex re. ſ. fin. quę eſt contra. ſed ſecus, ſi neque proprium neque appellatiuum, ſed ſimpliciter: ut J. eo. ſi ſeruus hęreditarius. & ſ. de pact. ſi unus. in fin. quia his caſibus ualet. Alij dicunt, quod hæc corrigitur per l. ſi ex re. quod non placet.

† lib. 9. ad Sabin.

In P. F. mihi.

¶ communis ſeruus. CASVS. Si habebamus tu, & ego ſeruum communem, & ego habebam fundum iuxta fundum Titij: tu uerò ibi nullum fundum habebas. ſtipulatus eſt ſeruus noſter communis à Titio actum uel iter per fundum ſuum ad meū, ſine expreſsione nominis mei uel tui. iſta ſeruitus itineris, uel actus ſoli mihi poteſt acquiri, non tibi: cum nullum ibi fundum habeas. quod ſi tu etiam ibi fundum habeas, acquiritur etiam tibi inſolidum. & mihi inſolidum ſeruitus. Franc.

† Aliàs Papinian. lib. 27. Quæſt.

c ¶ Si communis. ſ. ut ſ. eo. proinde. in fi. & l. ſeq.

d ¶ Fundum habeas. ſ. uel eundem communem mecum. ut ſ. de ſer. urb. prædio. ſi unus. uel alium tuum proprium. Accur.

e ¶ Quoque. ſ. aliàs mihi, aliàs tibi. & in idē recidit. & quod dicit in ſolidum: ideo quia non poteſt diuidi ut ſuprà de uerbo. obliga. l. ij. circa princ. ſed cōtra. huic. l. ſuprà de ſeruit. leg. l. & ſi maximè. ſecus in relicto ſeruatur. nec immeritò: cum in multis inueniatur aliud ſtatutum in promiſsis, & aliud inueniatur in relictis ſecundum, Azo. & addenda tionem ut dixi ſ. proinde. in fin.

SI ſeruus communis. ſ. CASVS. Filiusfamilias miles defunctus inſtituit hæredem, qui nondum adiuit hęreditatem. erat autē ſeruus cōmunis ipſius filiifamil. & Titij: qui ſeruus ſtipulatus eſt dominis ſuis: quęritur cui ęquiratur ex hac ſtipulatione? Rñ. quod ſoli Titio. nā ſeruus eſt hæreditarius: nec poteſt hæreditati filiifamil. mortui quæri: quia nondum cenſetur eſſe alicuius quādiu nō eſt adita. nec poteſt quæri ei, qui dicitur hæres eſſe: quia non ſtatim poſtquam inſtitutus eſt, cenſetur hęres, nam illud primilegiū teſtandi quod conceſsit princeps filiisfamil. militibus, nō habet uigorem donec teſtamētū ſit confirmatum per additionē hæredis. Si ſeruus Titij. ſ. Titius & Mæuius habebant ſeruum cōmunem Stichum: iſte Stichus ſtipulatus eſt à Mæuio hoc modo: promittis mihi partem quā habes in meā talis ſtipulatio ualet? Rñ. quod non. Si autem dicat ſic, promittis Titio domino meo partē quam habes in meā talis ſtipulatio ualet. Sinautē ſimpliciter ſtipuletur ſine adiectione perſonarum, ſicuti, promittis partē quā ime habes, dare? certe talis ſtipulatio ualet: quia eſt cōcepta ſine uitio. & ideo ſequitur eū in cuius perſona ualere poteſt. ¶ Seruus capto. ſ. Pater familias quidā nō bonus armiger, ſed ex his qui faciliter abſq; impulſu de equo ſuo cadūt: hic captus eſt ab hoſtibus relictis dominis filio & ſeruo ſuo: iſte ſeruus eſt ſtipulatus domino ſuo decē: cui acquiritur hęc ſtipulatio? & uidetur, quod ad hæredē ipſius captiui pertinet: q a cum ſeruus ſimpliciter ſtipulatur, uel aliquid ab alio accepe-

¶ Florentinus. LEX XV.

SIue mihi, ſiue ſibi, ſiue conſeruo ſuo, ſiue impersonaliter dari ſeruus meus ſtipuletur: mihi acquiret.

¶ Paulus. LEX XVI.

SEruus hæreditarius futuro hæredi decem nominatim [b] dari ſtipulatus, nihil agit: quia ſtipulationis tēpore hæres dominus eius non fuit.

¶ *Ex ſtipulatiõe ſerui acquirit ei domino cui poteſt. ſi ſtipulet indiuiduũ, quæritur cuilibet inſolidum.*

¶ Pomponius. LEX XVII.

SI communis [c] ſeruus meus & tuus uiam, uel iter, uel actum ſtipuletur ſine adiectiõe nominis noſtri, cum ego ſolus uicinum fundum habeam, ſoli mihi eam acquirit. quod ſi & tu fundū habeas [d], tibi quoque [e] inſolidum ſeruitus acquiritur.

¶ *Mortuo uno ex dñis ſine hærede, uel hæreditate nõ adita, ex ſtipulatiõe ſerui quæritur inſolidum ſuperuenienti dommo. Bar.*

¶ Pomponius. LEX XVIII.

SI ſeruus comunis Mæuij [f] & caſtrenſis peculii, [g] defuncto filiofamilias milite, antequam adeat inſtitutus hæreditatem, ſtipuletur: ſocio, qui ſolus interim dominus inuenitur, tota ſtipulatio [h] quæretur: quoniam partem [i]

non facit hæreditas eius [k], quæ nondum eſt. Non enim ſi quis hę redem exiſtere [m] filiofamilias dixerit, ſtatim & hæreditatem eius iam eſſe conſequens erit [n]: cū beneficium principalium conſtitutionum [o] in eo locum habeat, [p] ut filiusfamil. de peculio teſtari poſſit: quod priuilegiū ceſſat [q] prius quàm teſtamentum additione fuerit confirmatum. ¶ Si ſeruus Titii & Mæuii partem, [r] quæ Mæuii eſt, ſibi dari ſtipuletur, [s] nulla ſtipulatio eſt, cum ſi Titio dari ſtipulatus fuiſſet, Titio [t] acquireretur. Quod ſi ſimpliciter [u] concepta eſt ſtipulatio, ucluti, Partem eam quæ Mæuii eſt, dare ſpondes? non adiecto mihi [x], propè eſt, ut quia ſine uitio [y] concepta eſt ſtipulatio, ſequatur eius [z] perſonam cuius poteſt.

¶ *Seruus & filius acquirunt patri, uel domino reuerſo quocũque modo ſtipulatur. Sed ſi ibi decedat, ſtipulatio notatim concepta eſt nulla, ſimpliciter concepta ualet in ſeruo. Bartolus.*

¶ Seruus capto domino [aa] ab hoſtibus [bb] decem dari ſtipulatus eſt. Quamuis [cc] quæ ſimpliciter [dd] ſtipulatur, uel ab alio acceperit [ee], etiam ad hęredem captiui pertineāt [ff] aliudque ſit iuris in perſona filij, quia nec tunc fuit in poteſtate [gg] cum ſtipularetur, nec poſteà

heredi: finaliter concludit idē eſſe in ſeruo & in filio: & probat hoc argumento, quod ſequitur ibi, nam & filius quod ſatis clarum eſt.

¶ Dum ſeruus. ſ. Habeo uſumfruc. in ſeruo Sticho iſte ſeruus locat operas ſuas in quinq; annos, morior medio tēpore locationis: reſiduum tempus locationis quæritur domino. ſic enim Iulian° ſcripſit. Et probatur hoc duabus rationibus quas uide per te. prima ibi, nam & ſi. ſecunda ibi, nam & cū. Franc.

f ¶ Mæuij. ſ. Aliàs meus, aliàs Męuij. Accurſius.

g ¶ Peculii ſ. id eſt filiiſamil. habentis caſtrenſe peculium.

h ¶ Stipulatio. ſ. ſcilicet interim cum pura ſtipulatio pendere non debeat: ut infrà e. uſusfru. ſed reſtituet poſteà partem hæredi adeunti, ſiue alius, ſiue ipſe idem ſeruus ſit inſtitutus: uel patri ſi non adeatur: ut ſuprà de acquiren. rer. domi. l. in eo. & infrà de caſtren. pecu. filiusfamilias. ſ. j. Alij aliter dicunt: ut not. in l. eo. & hoc uerum propter duplicem fictionem. ut hæredi adeunti reſtituatur: ſcilicet quia hæreditas uicem obtinet domini, & quia poſteà fingitur adita ex die mortis.

domino. dari Du. aliàs domino decem dari &c.

i ¶ Partem. ſ. id eſt non facit, ut partem tantum habeam: nam capio totum ut ſ. de leg. j. huiuſmodi. ſ. ſi Titio.

k ¶ Eius. ſ. militis.

l ¶ Quę nondum eſt. ſ. ante additionem. ſi enim eſſet prius hęreditas, ergo pater iure pecu. nō poſſet occupare et iam hærede repudiāte, & ad hoc quod non prius ſit hæreditas, facit in fi. huius. ſ. & ſ. ad legem Falcid. ſi filiusfamil. & arg. ſ. de ope. leg. l. ſi res. uel dic nondum eſſe ſcilicet eius hæredis.

m ¶ Exiſtere. ſ. ſcilicet poſſe. uel die ſimpliciter.

n ¶ Erit. ſ. hoc caſu. licet generaliter uerum ſit. ut ſ. de acquiren. poſſ. cum hæredes.

n ¶ Conſtitutionum. ſ. quæ permittunt filiosfam. teſtari in caſtrenſi pecu. ut inſtit. qui non eſt permiſſi facere teſta. in prin.

p ¶ Locum. ſ. id eſt cum ad hoc inſtitutum eſt.

q ¶ Ceſſat. ſ. id eſt non ſortitur effectum: adeo ut non faciat ſtipulatum pendere. & facit J. de caſtren. pec. l. ij.

r ¶ Partem. ſ. in ſemetipſo.

s ¶ Stipuletur. ſ. ab extero domino. uel extraneo. Accur.

t ¶ Titio. ſ. in proprio non diſtinguitur. ut ſ. eo. d. j. in princi. & adde quod not. ſ. eod. l.

v ¶ Simpliciter. ſ. id eſt imperſonaliter.

x ¶ Mihi. ſcilicet hæc uerba.

y ¶ Sine uitio. ſ. quia non poſsit ſibi.

z ¶ Eius. ſ. ſcilicet Titij. & facit J. eo. l. antepenul.

aa ¶ Capto. ſ. domino: ſi habes bis domino: primum cū aliis dictionibus ſunt ablatiui abſoluti, ſi ſemel ſunt datiui. Et nō. q non aperit an ſub. prio, uel apellatiuo noie ſtipuleſ dominos unde nō eſt ſuis. Acc.

bb ¶ Quamuis. ſ. mutat caſum.

cc ¶ Simpliciter. ſ. id eſt imperſonaliter.

dd ¶ Acceperit. ſ. per traditionem.

ee ¶ Pertinent. ſ. ut J. de capti. l. j.

ff ¶ In poteſtate. ſ. l. filius. Et ſic no. quod non pendet eius ſtatus: ut notatur C. de ſeruten. paſt. l. ſi.

† lib. 5. 2. Digeſto. Du. Sed ſi ita &c.

† lib. 48. ad Sabin.

m ¶ Id eſt, nō non eſt apud Du.

† l b. fingu. de caſibus.

† lib. 48. ad Sabin.

† Du. ſibi.

† Du. Si eū &c.

† Du. an cō ſiſtat.

† Vtile per inutile nō utitur: ſed regulariter eſt contra: & plenè in regula utile, extrà de re. iur. & in gl. ordi. in l. pecuniæ fœnebris. ſ. de uſur. & cap. cum ſpiritus extra de arbi. & in c. Maſſa. in fi. ubi Bartol. extra de elec-

n ¶ Sed ſi ſibi. ſ. ſeruo.

o ¶ Aut primo. ſ. domino. aut primo alternatiuè: & ſunt hæc propria nomina dominorum.

p ¶ Aut ſecundo. ſ. domino.

q ¶ Probandum. ſ. quod & dictum eſt ſ. l. proxi.

r ¶ Stipulationem. ſ. quantum ad primum & ſecundum: ut ſubiicit.

s ¶ Adiectionem. ſ. Nota utile per inutile non utitur. ſic ſ. ſi certum pet. certi condictio. ſ. quoniam. arg. contra. J. de regu. iur. l. actus. & ſuę arbi. l. parui. & facit ſ. eo. l. iij.

t ¶ Ex ſtipulatu. ſ. pro partibus dominicis.

u ¶ Locum habeat. ſ. dic quòd quatuor erant domini: & duos tantū nominauitur in princ. l. nam ſic bene poteſt eis totum ſolui, & contingit liberatio. & uni eorū. Sed quid ſi tunc tantū duo, quos nominauit?

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Deprehenditur.§& sic sibi quærit: licet non sit hæres patris.
b ¶ In proposito.§ quando non simpliciter sed nominatim stipulatur. M.
c ¶ Quomodo.§ id est sicut.
d ¶ Defuncto.§ quæ non ualet: ut &. §. si cert. pet. l. eius qui. §. quòd si stipulatus.
e ¶ Futuro.§ nominatim: quæ similiter non ualet: ut §. eod. seruus hæreditarius.
f ¶ In hac specie.§ scilicet quando nominatim stipulatur seruus domino capto.
g ¶ Non sibi.§ qui fingitur prima hora captiuitatis mortuus: & sic mortuo uidetur stipulari: quare nō ualet ex prædictis not. quia filius & seruus stipulantes,cum dominus, uel etiam pater sunt capti: quia aut nominatim: & tunc idem est in utroque:quia pēdet stipul. & si redeat, ualet: aliàs non. aut simpliciter: & tunc si redeat, idem in utroque: quia ualet, & acquiritur redeunti. si nō redeat seruus hæredi, filius sibi acquirit. sed quare plus operatur fictio postliminij quā l.Corne. cum per postliminium indistinctè qñeritur redeunti: sed per Corne. non quæritur hæredi indistinctè, sed distinguitur filius à seruo? Rñ. facilius dabet restitui dominium ei qui aliquando fuit, quàm de nouo hæredi tribui, qui non fuit dominus.
h ¶ Pecuniam.§ id est de petenda pecu. uerum si ante finem anni decedat fructuarius, repetit proprietarius per condictionem sine causa: & hoc subiicit, sed unicuique &c. sed in fructibus fundi, dic ut §. de usufr. l defuncta.& institit.de re. diui.
i ¶ Ratio iuris.§ id est tandiu ex ea stipu.fructuario quæritur, quandiu durat usufr.unde sequitur ut istius anni stipul. cōmissa sit fructuario: sequentis sit in pendenti:nec immerito.nā &c.sed non placet secūdum Io. q̄ pura stipulatio sit in pendenti: ut §.eo.usus fructus. licet sit incertum, quot & quorum annorum alterutri actio competitura sit. continua ergo, bene dico esse dubium ratione sequentis temporis cui quæratur.nam & sequēti casu ett dubium,nec tamē ibi dicitur pēdere.
k ¶ Dedero.§ id est mutuauero.
l ¶ In pendenti.§ id est incertum ratione futuri temporis: sed non præsentis: ut dixi §.de usufru.sed & si quis.§.interdum.
m ¶ Fructuario.§ scilicet quæritur actio.
n ¶ Domino.§ id est proprietario.

†Iste ter. est sing ad hoc q̄ si de lega. fit alicui sub nomine : & sub nomine dignitatis magis attenditur illud quod præcedit', quā illud quod sequitur. Tamē hoc habet uerum:patet §.in gratioribus& in extraordinariis : quia uidetur potius facta persone quam dignitati. Bolog.
†Du. Nam si &c.

SI alienus seruus.§ CASVS Stichus seruus tibi, & mihi bona fide seruit: tamen ex re mea aliquid acquirit,quæritur an hoc cōmune sit tibi & mihi? Respon. q̄ tantum ad me pertinet. & probatur. Nam ita est in ueris dominis:quoties potest utrique acquiri, quæritur utrique. sin autem nō potest utrique acquiri: quæritur alteri soli totū. igitur sic erit in nostro præsenti casu:si iste seruus non potest tibi quæ deprehenditur[a], vt seruus in hæreditate : tamen in proposito[b] casu potest quæri, num ex hac stipulatu sit habiturus actionē. si enim ex re fructuarii, uel ex operis suis pecuniam dederit, fructuario[m]: si verò aliunde, domino[n] quæretur stipulatio.

¶ *Quod uni ex possessoribus quæri non potest, quæritur alij cui potest. Bar.*

¶ Scæuola. LEX XIX.

SI alienus seruus duobus[o] bona fide seruiens, ex vnius eorum re acquirat, ratio[q] facit, ut ei, ex cuius re aliquid acquisiuit, id totum ei acquiratur: siue ei soli[p], siue quasi duobus seruiat. nam & in ueris[q] dominis quoties vtriq; acquiritur[r], toties partes acquiri. cæterùm,si alij non acquiratur[s],alium solidum habiturum. Igitur eadem ratio erit & in proposito, vt hic seruus alienus, qui mihi & tibi bona fide seruit, mihi insolidū ex re mea acquirat: quia tibi non potest acquiri,quia non sit ex re tua.

¶ *Liber homo bona fide possessus quod nō potest quærere sibi,quærit possessori. q̄ nō potest quærere possessori,quærit sibi. Bart.*

¶ Paulus. LEX XX.

LIber homo qui bona fide mihi seruit, si stipuletur[t] ex re mea[u],vel ex operis suis Stichum, qui ipsius[x] est,magis[y] est, ut mihi acquirat: quia & si seruus esset meus[z],acquireret mihi, nec enim illud dici debet, quasi ille[a] quoq; in peculio[b] eius esset. Sed si ex re mea[c] cum, qui meus est, stipuletur[d], sibi acquiret[e].

diem dedero[k], tantam dare spondes?in pendenti[l] est,quis ex stipulatu sit habiturus actionē. si enim ex re fructuarii, uel ex operis suis pecuniam dederit, fructuario[m]: si verò aliunde, domino[n] quæretur stipulatio.

¶ *Quod uni ex possessoribus quæri non potest, quæritur alij cui potest. Bar.*

¶ Scæuola. LEX XIX.

SI alienus seruus duobus[o] bona fide seruiens, ex vnius eorum re acquirat, ratio[q] facit, ut ei, ex cuius re aliquid acquisiuit, id totum ei acquiratur: siue ei soli[p], siue quasi duobus seruiat. nam & in ueris[q] dominis quoties vtriq; acquiritur[r], toties partes acquiri. cæterùm,si alij non acquiratur[s],alium solidum habiturum. Igitur eadem ratio erit & in proposito, vt hic seruus alienus, qui mihi & tibi bona fide seruit, mihi insolidū ex re mea acquirat: quia tibi non potest acquiri,quia non sit ex re tua.

¶ *Liber homo bona fide possessus quod nō potest quærere sibi,quærit possessori. q̄ nō potest quærere possessori,quærit sibi. Bart.*

¶ Paulus. LEX XX.

LIber homo qui bona fide mihi seruit, si stipuletur[t] ex re mea[u],vel ex operis suis Stichum, qui ipsius[x] est,magis[y] est, ut mihi acquirat: quia & si seruus esset meus[z],acquireret mihi, nec enim illud dici debet, quasi ille[a] quoq; in peculio[b] eius esset. Sed si ex re mea[c] cum, qui meus est, stipuletur[d], sibi acquiret[e].

ritur utrum isti pupillæ aliquid sit acquisitū? Respon. primò, q̄ seruus semper quærit suo possessori. Tamen si res quæ sunt uenditæ per tutores, sunt communes pupillæ & alteri: non tantum quæritur pupillæ per seruum, sed utrique eorum. Franc.

t ¶ Si stipulatur.§ ab extraneo.
u ¶ Ex re mea.§ puta domum locando meam, uel aliàs contrahendo in re mea. Accursius.
x ¶ Ipsius.§ scilicet liberi hominis.
y ¶ Magis est,ut mihi:§ ut &. §.de acquiren.rer.do.l. qui bona fide.in prin. Nec obest, q̄ se non credebat dominum liber homo.ut §. de iur. & fac.igno.l.regula §. qui ignorauit. Accursius.
z ¶ Esset meus.§ Ille liber homo , & stipularetur Stichum alienum. Et no.similitudinem istam: quia censetur ut seruus .
a ¶ Ille.§ scilicet Stichus seruus liberi hominis.
b ¶ In peculio.§ id est patrimonio quod ad eum spectat. sic & suprà ad Treb.li.cogi. circa prin.habet enim duplicem iure peculium: ut §. de pec.l huic.§.pe.& quod subiicit esset dici remaneret et post stipulationē secundum Azo.sic §.tit. l.si mādato nico. Vel aliter bene dico, q̄ similitudo est inter hunc seruum, & liberū hominē bona fide possessum non tamē tanta: ut sicut seruus stipulando peculium nihil agit ut quærat.sic hic non quærat. Vel tertiò non fit Stichus peculij acquirentis:quia non eum acquirit: sed eius obligationem.uel quarto licet habeatur ut seruus liber homo possessus : non tamen habet peculium.
c ¶ Ex re mea.§ subaudi, Stichum qui &c.
d ¶ Stipulatur.§ prædictus liber homo.
e ¶ Sibi acquiret.§ quia quod mihi acquirere non potest liber homo bona fide possessus, hoc sibi acquiret excepta possessione : ut §. de acq. rerum domi. liber homo. in fin.

Similitudo est & qualis inter liberū hominem bona fide possessum, & seruum alienum e. tit. a nobis possessum.

a ¶ In sua potestate.§ scilicet constitutus dum uiueret.
b ¶ Nihil ad se.§ cum medietas pertineret,& sic errabat in iure credens,quod hæreditas non pertineret ad fœminas, uel in facto credēs se exhæredatam.
c ¶ Seruo autō.§ communi istius puellæ & amitæ suæ errantis.
d ¶ Ab eo.§ scilicet emptore.
e ¶ Vendiderunt.§ scilicet tutores.
†ad hūc.§. uid. Ange. Gambilō. in l. uentre num. 61.& 63. de acq. hæred.
f ¶ Stipularetur.§ seruus auctus.
g ¶ Quanta pecunia.§ supple tantum pretij quanta pecunia .res hæreditaria.
h ¶ Ad eum.§ s. emptorem,&c. sic & §. de lega. inj. l. quisquis.
i ¶ Peruenisset.§ i. peruenire deberet. uel die ad eum seruum stipulantem : & tunc propriè acciptur pecunia
k ¶ Ne.§ id est an.
l ¶ Acquirere. § ut §.de acquir. rerum do. l.acquiritur. §. de his.
m ¶ Acquirit.§ non dicas seruum nomina tim pupillę stipulatū. quia tūc totū ei acquireret:ut §. l.proinde.§. si seruus. sed simpliciter.Itē adhuc obst.in ea.l.§. sed si iussu. quæ dicit totū quæri iubenti:sed hic iussit tutor q̄ loco domini est:ut §. de fur.interdū.§. q̄ tutelā. R. sed secundum Azo. inspecto affectu quærit utrique nā pupilla pro medietate tenetur restituere : sicut & cum nominatim ex re unius stipulat: ut §. l.pe.& l.si ex re. §.).alij.ut Io.q̄ etiā à principio non quærit nisi q̄ dimidia. & hoc ex ui uerborū,quanta pecu.&c.q.d.pro sua parte tm. & sic iussus non trahatur ad partē amitę.arg. §. de usufruc. l. si seruo fructuarius. §. si duos. ibi, & ait. Tertij dicunt pro dodrante quæri pupillæ. nam semissem eo q̄ bona fide possidet:quadrantem, quia domina,ut & amita.

lib. 15. Quæstion.

lib. j. stipulation.

¶ *Cum tractatur de commodo filij, existētiasni hæredis cū facit hæredem, etiā errātem & ius ignorantem. Bartolus.*

¶ Apud Labeonem ita scriptum est, Filium & filiam in sua potestate[a] pater intestatus reliquit. Filia eo animo semper fuit, ut existi maret nihil ad se[b] ex hæreditate patris ptinere. deinde frater eius filiam procreauit:& eam infantem reliquit. tutores autem seruo auito[c] eius imperauerunt, ut ab eo[d] cui res aui hæreditatis uenditæ sunt[e] stipularetur[f] quanta[g] pecunia ad eum[h] peruenisset[i] ex eanè[k] stipulatione quid pupillæ acquisitum sit,pero rescribas. Paulus respondit, Est quidem uerum bona fide possessum seruum, ex re eius cui seruit, stipulantem, possessori acquirere: sed si res quæ ex hæreditate aui communes fuerunt,in uenditionem hæreditatis uenerunt, non uidetur ex re pupillæ totum pretium stipulari. ideoque utrisque acquirit[m].

¶ *Stipulatio alternatiua inter personas quib. æqualiter potest queri,uitiatur. Bar.*

¶ Venuleius. LEX XXI.

SI seruus communis ita stipulatur,Calendis Ianuariis decem Titio, aut Mæuio dominis meis uter eorum tunc uiuet, dare spondes? inutilem esse stipulationem Iulianus scribit: quia non posit[n] in pendenti esse stipulatio, nec apparere utri eorum sit acquisitum.

¶ Neratius. LEX XXII.

SEruum fructuarium ex re domini[o] inutiliter fructuario

stipulari,domino[p] ex re fructuarij utiliter stipulari.

¶ Paulus. LEX XXIII.

EAdem de eo dicēda sunt cui[q] usus legatus est.

¶ Neratius. LEX XXIIII.

ET si duorum usufructus sit, id quod ex operis suis alteri eorum stipulatus sit, pro ea dunta xat parte ex qua usufructus eius sit,acquiritur .

¶ *Præscriptio currit à die, quo fuit facultas agendi. Bartolus.*

¶ Venuleius. LEX XXV.

SI seruus hæreditarius stipulatus sit,& fideiussores acceperit posteaque adita fuerit hæreditas, dubitatur utrum ex die interpositæ stipulationis tempus cedat,[r] an ex adita hæreditate. Idē[s] si seruus eius qui apud hostes sit, fideiussores acceperit. Et Cassius existimat tempus ex eo computandum[t] ex quo agi cum eis potuerit.id est,ex quo adeatur hæreditas,aut postliminio dominus reuertatur.

¶ *Substantia stipulatiōis puræ uel cōditionalis non pōt esse in pēdēti, sed legatū pōt pendere, antequam eius dies cedat. Bart.*

¶ Paulus. LEX XXVI.

VSusfructus sine persona[u] esse non potest: & ideo seruus hæreditarius inutiliter usumfructum stipulatur[x]. Legari autem ei posse usumfructum dicitur,quia dies eius non cedit statim[y]: stipulatio autem[z] pura suspendi non potest. Quid ergo si sub conditione stipuletur[a]? Nec hoc casu[b] uahic nō ut ibi dixi.& facit §. de excepti.l.species.§.h.& §.tit.ij. interdū §. si seruus, & §. de conditio. & demon.si in diem.

lib. 2. Respons.

¶ Neratius. LEX XXVII.

SEruum fructuarium ex re domini[o] inutiliter fructuario

rem sed meliorem potest,ut in secundo.
q ¶ Adem.Cui.§ sub.de eo cui,&c. & dic scilicet si stipularetur ex re alterius, scilicet usuarij nam ex operis suis usuario stipulari non potest:ut §.de usu & habitatio l. per seruum.
r ¶ Et si duorum. Acquiritur.§ irreuocabiliter: acquiritur tamen insolidū nominato : ut §. eo.l.si cum duorum.
s ¶ Seruus.§ CASVS Titius habens seruum Stichum moriē: hæreditas autē eius nō est adita. & fit iste seruus iacente hæreditate dicitur seruus hereditarius. Iste seruus stipulatus est à Titio c. aureos soluēdos intra annū: post modicum hereditas est adita ab hærede: quæritur nūc utrum tempus solutionis cedat ab ipsa stipulatione interposita,an ab adita hæreditate? Post interserit alium casum antequam respondeat ad primū. nunc respondet & dicit,q̄ tepus cedit ab adita hereditate : quia tunc primū potest agi contra eos, qui promiserunt.sic etiā respondeat ad aliū casum. Fran.
t ¶ Cedat.§ i. currat
u ¶ Idē.§ ponit simile
v ¶ Computandum.§ ad actionem excludēdā ut &. C. de præscri. xxx.ann. cum notissimi.§. illud sed contra. §. de diuer. & rep. præscri. l. si seruus. Sol. ibi speciale in stipu. iudi. isti,facilius enim in ea liberantur fideiussores : quia post menses duos nisi in scriptus uel intra certum tempus fideiusserint : ut C.de fideiuss. l. pen. uel hic hæredi: ibi heredi tati stipulatus est. uel solue ut ibi. Item contra.§.de uerb.obliga. si filius. sed ibi quo ad acquisitionem. Item cōtra.§.eo. seruus. hæreditarius. sed ibi proprium nomen potuit, hic nō ut ibi dixi.& facit §. de excepti.l.§pecies.§.h.& §.tit.ij. interdū §. si seruus, & §. de conditio. & demon.si in diem.

Seruus potest conditionē domini meliorem facere : deteriorem autem non. lib. 9. ad Plautium.

lib. 2. Respons.

lib. j. Manualium.

¶ Susfructus.§ CASVS eruus hæreditarius non potest stipulari usumfru.quia ususfru.nō potest esse sine persona. Seruus autem hereditarius non habet dominum, cui quæratur ususfr.sed bene pōt seruo hæreditario legari ususfru. Respon. quia dies legati non stat tim cedit.sed stipulatio,quæ est pura,nō potest suspendi.ulq; ibi,Quid ergo. Ponamus, quod seruus hæreditarius stipulatur usumfructū sub conditione:an ualeat stipulatio. Respon.q̄ nō quia stipulatio debet capere uires ex præsenti.scilicet tempore quo interponitur, licet suspendatur eius petitio aliquando propter conditionē appositam. hic autē non potest capere uires ex tempore præsenti. Franciscus.
x ¶ Sine persona.§ id est nisi ut persona cui ususfructus debeatur:& ideo dicitur seruitus personalis.
y ¶ Stipulatur.§ non ergo hæreditas sustinet hoc casu uicem personæ defuncti. arg. contra.§.de acquiren. rerū domi.hæreditas.& est ratio specialitatis:q̄ nec uti nec satisdare hæreditas potest:quod debet fieri,ut §.usufr.u. quemadmodum caueat l.j.
z ¶ Statim.§ scilicet cum adita fuerit hæreditas:ut C.de cad.tollen. §.in nouissimo. Accursius. Florentinus.
a ¶ Pura.§ serui hæreditarij,super usufru. & facit §.eod. si seruus cōmunis ita. & §.de uerb.obligatio.inter stipulantem. §.sed hęc dissimilia.sed cōtra §.communia prædiorum.l.fin. in fin. ubi actus utriorum pendent non defunctorum.sed hic speciale.
b ¶ Stipuletur.§ usumfru. hæreditarius seruus.
c ¶ Nec hoc casu.§ facit §.de uerb.oblig.si filius.sed contra.eo.ti.l.ſrem meam. Sol.refert an intrinseca uel extrinseca apponat conditio

Universidad de Deusto
Biblioteca

primo casu intelligitur.l. contraria ut promittis mihi dare Stichum meum. si meus esse desierit: alias quippe cōditio etiam si existeret, istatim pōt stipul, valere. In secundo, ut si Titius erit consul, promittis mihi Stichū meum, non valet. uel alio casu hic dicit: quia in vsufr. & in seruo hæreditario stipulante, ibi, in domino stipulante. Item arg. contra. supra de usufruc. sed & si quis. §. interdum, sed ibi alio respectu dicitur pendere.

a ¶ Suspensa sit. § nō ergo habet seruus cōmercium: ut supra de verbo. oblig. l. multū. Io. & facit ℈. de regul. iur. l. quod in initio.

Bruus communis. § CASVS. Stichus erat seruus communis Titij & Mæuij, habebat autem pe culium quod pertinebat ad Titium solum. iste ergo seruus emit aliquam rem, & soluit ex pecunia sui peculij, quod sequitur ipsum Titium. quæritur an ista res empta acquiratur utrique dominorum, an tantum Titio? Respon. quòd utrique acquiritur. Secus est in seruo fructuario, quod expone, ut in gl. super verbo, fructuarij serui. Franc.

b ¶ Stipuletur. § ab eo, cui pecuniam mutuaturus est.

c ¶ Tamen acquirit. § sed ille ex cuius re acquirit recuperat iudic. communi diuid. ut ℈. l. proxi. §. j. & §. communi diuid. communis seruus. & ℈. eod. si cum duorum.

d ¶ Fructuarij serui. § si plures habeant usumfru. in seruo, nam cuilibet insolidū ex re sua quæritur de æquitate: ut §. eod. si alienus seruus, secus de rigore: ut in contrario sup. de usufructu. sed & si quis. §. si duos. uel intellige diuersa &c. secundum quòd in contrario ponitur casus in duobus fructuariis. & sic concordabis.

Ex dominis non est apud Dua.

Seruus in quo plures habent usumfructū an cuilibet insolidum ex re sua acquirat & æquitate iuris: & qd de rigore.

Du. quoli bet.

lib. 3. De ueb. obli.

Du. exp eculio.

Manuali.

Si ex re domini. § CASVS. Habeo proprietatem in seruo quodam: tu autem usumfructū. iste seruus ex re mea stipulatur mihi aut tibi certè mihi quærit obligationem: tibi autem potest solui tanquam adiecto in stipulatione. Si seruus communis. § Tu & ego habemus seruum communem. iste seruus ex re mea stipulatur aliquid, quæritur actio utrique nostrum: tamen ego habeo actionem communi diuidundo ad recuperandū, quod ad te ex hac stipulatione peruenit. ¶ Sicuti uni. § Dictum est supra eodem tit. & quando seruus communis stipulatur nominatim uni dominorum: quòd illi soli acquirit, idē est si emat aliquid nominatim uni dominorum. Item si mutuat pecuniā: & stipulatur illam reddi uni dominorum: aut in quolibet alio negotio potest nominatim stipulando uni dominorum acquirere. ¶ Illud quæritum. § Titius mortuus reliquit hæredem, qui nondum adiit: in qua hæreditate iacēte erat seruus. quæritur an ille seruus possit stipulari futuro hæredi? Proculus dicebat quòd non: Cassius uerò dicebat & sic. & probat hoc duplici argumento. primo, quia hæres postquam adiit hæreditatem, uidetur defuncto successisse. Item quia statim postquam pater famil. moritur: familia ipsius hæredis censetur esse facta funesta: licet post certum tempus hæres extiterit. l. sequen. plana est. Franc.

e ¶ Si ex re. § promittis mihi pro domino meo dari, uel mihi & eo, qui in me usumfru. habet. secus si dixit, promittis domino meo uel usufructuario: quia tunc ratione incertitudinis non ualeret.

f ¶ Domino. § quia ualet: ut §. eo. si seruum fructuarium. quid econtra? Respon. non ualet quia utrique capax est obligationis. arg. §. eo. sed si sibi. & facit §. eo. l. j. §. penul. & ℈. de solu. qui res. §. si seruus.

g ¶ Ex re unius. § scilicet dominorum.

g ¶ Stipulatus. § scilicet simpliciter.

h ¶ Acquiri. § sed si stipulatus uni esset, uni acquireret: ut infrà eod. l. §. sicuti.

i ¶ Acturum. § ad hoc §. l. proxi. in prin. cum suis concordantiis.

k ¶ Alteri. § ei, scilicet stipulando. non ergo nominato tantum, sed utrique: licet actio detur nominato. sed contrà. supra eodē proinde. Sol. ibi nō ex re uel opera, sed aliunde. uel illa inspecto exitu, quia per condictionem sine causa, uel communi diuidundo redditur: ut dixi. Alij contra, ut acquiratur nominato: sed reddat alij.

l ¶ Stipulati. § scilicet dari.

m ¶ Semel. § idem & si bis: ut §. de duo. reis. l. duos. Azo.

n ¶ Placeat. § ut & §. de uerbo. obliga. dominus seruo.

o ¶ Acquirere. § ut & supra de acquirendo rerum domi. per seruum. §. sicut seruus. & l. si is qui. §. j. & supra eo. proinde.

p ¶ Credat. § id est mutuet.

q ¶ Exprimere. § sed si non exprimat, quærit utrique pro dominicis partibus: ut sup. eo. si seruus. § fina.

r ¶ Hæredi futuro. § sub nomine appellationis: ut & supra cod. si seruus hæreditarius. non proprio: ut in contrarijs. supra eodē, l. seruus hæreditarius. & l. si seruus communis Mæuij. §. seruus capto.

s ¶ Is. § id est futurus hæres.

t ¶ Mortis. § ut & in fra de reg. iur. l. omnis hæreditas. & l. omnia fere. & supra de acquirend. hæredit. l. hæres quandocunque hæreditatem. sed quo ad quædam non est uerum: ut infra de furt. hæreditariæ. & supra eo usufru. item facit §. de pact. si unus. § si.

u ¶ Funesta. § ut ex tunc usque ad nouem dies non possit ius uocari: ut C. de sepul. iuo. authen. sed nec. uel conuerte literam. quia iuguibris familia ex tempore mortis uidetur fuisse hæredis. ad quod est supra ad Sylla. si ex hæredarius. & dicitur funesta: quia tam hæres quam eius familia deferebant uestes lugubres. & aptas ad funus.

x ¶ I seruus. Domino. § puta Titio.

y ¶ Eadē. Nō alternatiue, sed copulatiue: ut §. e. ité si seruus. in fi.

z ¶ Alteri. § scilicet domino, puta Mæuio.

¶ Seruus alienus. § CASVS. Stichus seruus Titij stipulatus est nominatim mihi decem dare. an per istam stipulationem acquirat domino suo? Respon. quod non. Franc.

a ¶ Alij.] extraneo.

b ¶ Non acquirit.] Not. regulam, quòd ubi adiecto in stipul. non potest quæri, nec ei qui adiectus nō est, acquiretur, licet ei acquiri possit. sed fallit cum confligit. id est concurrit iussus cum nominatione: quia acquiritur nominato semper, nisi iubentis interit. tunc enim acquirit iubenti: ut C. per quas perso. no. acqui. l. si duo. & facit §. de acqui. rerū do. per seruum. §. quòd si unus. & l. proxi. in fi.

¶ Usufructuarii. § CASVS. Habeo usumfructum in seruo Sticho. I usufructuarii.] iste Stichus stipulatur non ex re mea: aut ex operis suis. certe nō quærit mihi, sed domino proprietatis, suis seruis. Aliud est si nominatim stipulatus sit seruus: quia tunc nec domino ipsius quæritur. Franciscus.

c ¶ Non solet his.] ut extra rem & operam: ut §. de acquir. rerum do. l. acquiritur. §. de his. & ℈. homo liber. §. qui quid.

d ¶ Dicetur.] quia tunc non ualet stipulatio, etiam quo ad dominū uerum: ut §. l. proxi. & §. eo. l. j. §. j.

e ¶ In stipulatione. § facta extra rem & operam.

Si cum

Possessoris seruus stipuletur, ex quibus causis non solet his acquiri, domino acquirit. Non idem dicetur, si nomen ipsorum in stipulatione positum sit.

¶ *Si seruus uni ex fructuariis stipuletur nominatim ex re, quæ pertinet ad utrumque, ei soli quærit. Bart.*

Adiecto in stipulatione si nō acquirat: nec etiam acquiritur non adiecto, quāuis illi possit acquiri: & utrum nominato.

nominatim exprimere ¶, ut uni ex dominis restituatur, aut soluatur.

¶ *Hæreditatis aditio retro ad tempus mortis trahitur. Bart.*

¶ Illud quæsitum est, an hæredi futuro r seruus hæreditarius stipulari possit. Proculus negauit: quia is s eo tempore extraneus est. Cassius respondit, posse: quia qui posteà hæres extiterit, videtur ex mortis t tempore defuncto successisse. quæ ratio illo argumento commendatur, quòd heredis familia ex tempore mortis funesta facta intelligitur, licet post aliquod tempus hæres extiterit. Manifestum igitur est serui stipulatione ei acquiri.

¶ Paulus. † LEX XXIX.

SI seruus communis sic stipulatus sit, Decem illi domino x, eadem x decem alteri z dare spondes? dicemus duos reos esse stipulandi.

¶ Idem li. viij. ad Plaut. LEX XXX

Eruus alienus alii a nominatim stipulando, nō acquirit domino.

¶ Idem LEX XXXI

† I Vsufructuarii, aut bonæfidei possessoris seruus stipuletur, ex quibus causis non solet his acquiri, domino acquirit. Non idem dicetur, si nomen ipsorum in stipulatione positum sit.

¶ *Si seruus uni ex fructuariis stipuletur nominatim ex re, quæ pertinet ad utrumque, ei soli quærit. Bart.*

u ¶ Funesta. § ut ex tunc usque ad nouem dies non possit ius uocari: ut C. de sepul. iuo. authen. sed nec. uel conuerte literam. quia iugubris familia ex tempore mortis uidetur fuisse hæredis. ad quod est supra ad Sylla. si ex hæredarius. & dicitur funesta: quia tam hæres quam eius familia deferebant uestes lugubres. & aptas ad funus.

x ¶ I seruus. Domino. § puta Titio.

y ¶ Eadē. Nō alternatiue, sed copulatiue: ut §. e. ité si seruus. in fi.

z ¶ Alteri. § scilicet domino, puta Mæuio.

¶ Seruus alienus. § CASVS. Stichus seruus Titij stipulatus est nominatim mihi decem dare. an per istam stipulationem acquirat domino suo? Respon. quod non. Franc.

a ¶ Alij.] extraneo.

b ¶ Non acquirit.] Not. regulam, quòd ubi adiecto in stipul. non potest quæri, nec ei qui adiectus nō est, acquiretur, licet ei acquiri possit. sed fallit cum confligit. id est concurrit iussus cum nominatione: quia acquiritur nominato semper, nisi iubentis interit. tunc enim acquirit iubenti: ut C. per quas perso. no. acqui. l. si duo. & facit §. de acqui. rerū do. per seruum. §. quòd si unus. & l. proxi. in fi.

¶ Usufructuarii. § CASVS. Habeo usumfructum in seruo Sticho. I usufructuarii.] iste Stichus stipulatur non ex re mea: aut ex operis suis. certe nō quærit mihi, sed domino proprietatis, suis seruis. Aliud est si nominatim stipulatus sit seruus: quia tunc nec domino ipsius quæritur. Franciscus.

c ¶ Non solet his.] ut extra rem & operam: ut §. de acquir. rerum do. l. acquiritur. §. de his. & ℈. homo liber. §. qui quid.

d ¶ Dicetur.] quia tunc non ualet stipulatio, etiam quo ad dominū uerum: ut §. l. proxi. & §. eo. l. j. §. j.

e ¶ In stipulatione. § facta extra rem & operam.

Du. Stipulationem. lib. 72. ad Edictum.

aliàs. j.

lib. 8. ad Plautium. In P. F. si iussu fructuarij &c.

SI cum duorum. § CASVS Tu & ego habemus usumfr. in seruo Sticho: iste seruus stipulatur mihi nominatim ex re, quæ est cōmunis tibi & mihi. certum est, quòd mihi, & missor est obligatus. si autem res deducta in stipulatum ad me perueniat, tenebor tibi restituere partem tuam actione communi diuidundo. Franciscus.

a ¶ Nominatim. §

† lib. 9. ad Plautium. Quid si non nominatim? pro parte acquiritur domino: ut §. de usufru. sed & si quis. §. si duos. Io. quæ est contra. & pro parte illi ex cuius re stipulatus fuerat. nel ibi ex re vnius possessoris tantū, hic utriusq; uel dices hic acq; ri dño & parte. & qđ subiicit hic soli noiato acq; ri: dic secūdū Azo. non insolidū, sed & parte dimidia: & eandem dimidiā cōica re tenet: quia non pōt intelligi ex sua tm re, uel opera magis, quā socij fieri solutionē: ut §. de leg. ij. cū pater. in prin. Azo. & nihilominus dās utriq; possessori tenet. arg. ℈. e. l. p. e. sed uideē contra, huic l. §. eo. l. si duorum. Sol. ibi ex operis, hic ex re possessoris. quod non placet: ut §. de acquir. re. domi. l. qui bona. in prin. Dic ergo, & ibi in specto exitu. & eodem modo respon. ad l. §. e. si alienus. & ad l. de acqui. re. domi. qui bona fide. §. ij.

† In P. F. quia iussum dño &c.

† lib. 2. ad Plautium. b ¶ Ad utrosque. § puta ex operis, uel locando domum communem.

c ¶ Vsuarius. § i. fructuarius: sed aliàs est censuarius, & exponitur eodem modo. de usuario autem die, ut §. eod. l. eadem.

d ¶ Quoniam. § & uidebatur quod non quoniam, &c.

e ¶ Communio. § i. & de iure communi diuidi possit directo. Vsusfructus enim diuidi non potest quamuis fructuum percipiendorū diuidatur utilitas utili iudicio communi diuidundo secundū R. ut hic & sic pro parte utimur: ut §. de usu & ha. l. usus pars. uel secundū Io. nulla est communio: quia nullum usumfructū habēt cōmunē. alius est enim in persona unius, & alius in p̄sona alterius: & patet quia uno mortuo eius ususfr. fit alterius iure accrescendi: quod in proprietate nō fit omnino: ut §. de usufr. ac. l. j. §. fi. uel dic, & nulla cōmunio iuris. i. ususfruc. supple talis qui possit diuidi, uel directum iudicium commu. diui. dari. Est enim usus fructus ius utendi: & ita quoddā simplex indiuisibile: licet utilitas percipiendi diuidat, ut dixi. & probatur. §. cōmu. diui. l. cōi diuidundo. §. cum de usufru. sed in dominio secus. nam talis est ibi cōmunio quæ potest diuidi. Vltimo quæro, quomodo uni fructuariorū nominato totū quæritur: cum sit extra suam rem, & serui operam? Respon. dicitur ex re sua, cū est ex simili re: id est confructuarij. & hæc est ratio, etiam quare magis ex re fructuarij, quam domini uel extranei. Est & alia ratio: quia quod ex re domini uel extranei est, tantū domino: quod ex re fructuarij, potest fructuario quæri & domino. ergo & ex re confructuarij alij fructuario.

Vsusfructus est indiuisibilis, licet utilitas illius diuidi possit: & quid sit vsusfru.

f ¶ Agi posset. § facit. §. eo. si ex re. §. j.

¶ Iliber homo. § CASVS. Pamphilus liber homo, vel Stichus alienus seruus seruit mihi bona fide ego iubeo ei, vt stipuletur mihi ex re alterius puta Titij. certe si Pamphilus stipuletur, qui est liber, sibi acquirit. ¶ Si duo rei. § Eramus duo rei stipulandi tu & ego, habemus usumfructum in vno seruo: vel ille seruus nobis bona fide seruiit. accidit, quod iussu meo ille seruus stipulatur a debitore centum: certe ipse mihi acquirit obligationem: quia ego iussi eum stipulari a debitore. certe ipse acquirit mihi, non correo meo. Franciscus.

g ¶ Alterius. § extranei. & sic non sunt contra. §. de vsufruct. sed & si quis. § si duos. ibi, & si nominatim, &c. & §. de acquiren. rerum do. qui bona. §. sed & si aduciat. quæ dicunt possidenti nominato quæri. nā in telliguntur quòd ex re nominati vel alterius possidentis quæritur: secus si ex re extranei. & pro hoc quod nota. modo §. l. proxi. in fi. Alij di cunt, quòd hic de æquitate, ille de rigore. Accursius.

h ¶ Stipuletur. § simpliciter, vel sibi. alias contra: ut §. eo. l. seruus alienus. & l. sequen. in fine.

i ¶ Quia ius, § scilicet stipulationis. Accursius.

k ¶ Ei soli. § ut iam alij non possit soluisse: ut arg. §. de constitu. pecu. Idem est. Et est ratio: quia ex re sua uidetur quærere. cùm tota obligatio erat ei quæsita: sed tenebitur alteri. arg. ℈. eo. l. penul.

I seruus. § CASVS. Titius moriens instituit duos hæredes, Titiū. ſ. & Męuium: & Stichum seruum suū, qui non erat præsens, manumisit. Stichus iste ignorans se manumissum esse, stipulatus est c. hæredibus Titio & Mæuio: qui sciebant eum esse testamento manumissum. utrū stipulatio acquirat hæredibus? Rñ. q̄ non: quia postquā sciuerunt esse manumissum non potuit dici seruus eorum: & sic eis non potuit acquirere. uidebatur contra. quia si emo hominem liberū, & ille mihi bona fide seruit, acquirit mihi stipulādo. Sed hoc non obstat: q̄a in hoc casu cū liber homō uēditur bonafide, cōsensus concurrit ab utraq; parte. ſ. ab emptore, & a seruo. sed hoc casu non erat consensus serui aliq̄s: cū se ignoraret manumissum testamento. ultra dicit in textu, q̄ nō solum non uidetur seruire iste seruus sic manumissus: imo nec ipsi hæredes uidentur cū possidere, cum sciant eum esse liberum. Fran.

† Du. distat ista cā eius &c. al. Distat ista causa ab eius.

† lib. 7. Regularum.

lib. 14. Epistolarū.

l ¶ Manumissus. § directo.

† Du. eius operib. uti, quem eo iure, &c.

† Du. alio.

m ¶ Stipulatus est. § a quodam extraneo.

n ¶ Sciuerunt. § hæredes.

o ¶ Testamento manumissum. § vel alias liberum.

p ¶ Non ignorabant. § facit. C. de rei vendic. l. j.

q ¶ Causa eius. § aliàs ab eo.

r ¶ Possidere. § spectantur enim singula momenta: vt supra, de acquiren. rerum dominio. l. cui bona. §. j. licet in seruo alieno sit secus: vt supra, de vsur. l. qui scit. §. fina. & facit supra de acquiren. rerum dominio. quæritum. & de acquiren. possessio. l. qui vniuersas. §. quòd si mobile. & supra, si certum petatur. l. eius qui. in fine. Item facit supra, de contrahenda emptione. l. & liberi. & l. si in emptione. §. item si. Item facit hæc lex ad id, quod no. §. de acqui. pos. quod meo.

Eruus hæreditarius. § CASVS. Titius mortuus est, hæredes eius nondum adiuerunt hæreditatem eius. seruus qui est in hac hæreditate, stipulatione sua potest acquirere hæredibus futuris, & etiam ipsi hæreditati. Franciscus.

s ¶ Seruus. § qui est in hæreditate iacente.

t ¶ Futuro. § appellatiuo nomine: secus in proprio. Accursius.

u ¶ Stipulatur. § De hoc dic vt §. eodem, l. seruus hæreditarius. quæ est contra. & facit supra, si certum petatur. l. eius qui.

Quis dicatur langues inde in c. j. & ibi doct. de infan. & langu gl. in c. fi. 88. dist. in l. j. & ij. C. de infan. expo. & in l. nemini. C. de episc. audien.

Vod seruus. § CASVS Habebam seruum quendam Pamphilum. quia malus erat & inutilis, habui eum pro derelicto. seruus iste stipulatus est a Titio centum, utrum mihi acquirat? Respondetur, quòd non. si vero iste seruus sic a me pro derelicto habitus fuerit apprehensus ab alio: potest illi quærere. ratio est in textu usque ibi. Interhæreditarium. vbi ponit differentiam, quæ est inter seruum habitum pro derelicto, & seruum hæreditarium. nam seruus habitus pro derelicto, censetur esse nullius: seruus vero hæreditarius non videtur esse nullius, cum contineatur in vniuersitate hæreditatis. Cætera clara sunt. Franciscus.

x ¶ Momenti. § scilicet stipulatio.

y ¶ Reiecit. § sic supra, pro derelicto. l. ij. & de noxa. l. si seruum pro derelicto.

z ¶ Apprehensus. § ante quam incipiat se gerere pro libero. potest enim seipsum forsan occupare in libertatem: quia non hoc ipso quòd pro derelicto habetur, est liber: ut hic, & supra, pro derelicto. l. fin. nisi esset languens: * vt supra, q̄ sine manum. ad libertā. l. seruo. & in auth. de nup. §. multo. & C. de Latī. libertate tollen. §. sed ſcimus. & facit C. de infan. ex. l. fi. Sed quidam dicunt idem, etiam in non languente, arg. dictæ auth. & sic corrigit quod hic dicitur. Accursius.

Stipulationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Stipulationem.§ quã interpolauit, eum pro derelicto habeat ur. vel dic,quod illa nullius momẽti sit, vt in principio:nec postea isti,q eum apprehẽdit,acquiritur.dic ergo stipulationem quam interposuit postquam apprehẽsus est,pro prima est, supra si ex re.§.illud.p secunda facit infra proxi.

Du.stipulatione.

b ¶ Donatio est.§ in incertam personam collata : ut instit. de re. diui.§.penult.

Du.Nam & hæc genere quodam donatio est.

c ¶ Retinetur.§ vnde si iste quærit: hæreditati quærit : ut supra de acquir. rer.do. hæreditas.

SASVS. Ista lex tria dicta continet. Primum, est quando seruus stipulatur dominis suis expresis tantum nominibus propriis:nõ appellatiuo,scilicet dominis. Secundum dictũ est, quando stipulatur expresis tantum nominibus appellatiuis non propriis. Tertium dictum,quando stipulatur dominis expresso nomine,prio & appellatiuo. primũ in prin. cipio. secundum ibi,Si vero.tertium ibi. Si vero ita Lucio &c. In primo dicto dicit, si seruus stipulatur dominis suis expresis tantum nominibus propriis , ut dicendo, promittis Caio & Seio c. tunc cuilibet dominorum acquiruntur l. Si vero stipuletur expresis tantum nominibus appellatiuis , veluti , promittis dominis meis c. tũc acquiritur stipulatio pro parte , qua quisque dominus est : ut si vnus habeat duas partes in seruo,acquirantur ei duę partes de c.alteri tertia pars.Si autem stipulatur seruus expresis nominibus propriis & appellatiuis : tunc quia primo nominauit propria nomina , acquiritur cuilibet dominorum pro parte dimidia:licet aliquando de hoc dubitatum fuerit Franc.

Du.ex stipulatione debetur.

Du.Vtrũ ne uiriles.

Du. & interesse.

d ¶ Scio.§ & ita propriis nominibus.H.

e ¶ Illius.§ scilicet serui.Azo.

f ¶ Pro uirilibus.§ contra supra.eod.proinde.ibi, nam & si omnium &c.solu.vt ibi.

g ¶ Si uero.§ secundus casus.

h ¶ Dominis meis.§ idem dico.& si dicam.domino meo:cum plures habeam dominos.arg.§. de lib.leg.l.ij.in fi.sed arg.contra.§. eod.l.sed & si ita.Azo.facit ad hanc distinctionem §. ad Treb.l.nonnunquã. & de leg.j.Turpia.in fi.& l.hæredes nominatim. & §.de statulib. l ita liber.in fi.item facit C.de impu.& ali.substi.l.j.& §.de re.du.l.utrũ.§. fi.

i ¶ Spondes.§ & ita appellatiuis tantum.

k ¶ Pro parte qua.§ & ita pro dominicis.

l ¶ Si uero.§ tertius casus.

m ¶ Spondes.§ & ita propriis & appellatiuis.

n ¶ Interesset § argumentando loquitur.

o ¶ Gratia.§ id est an propria ad designationem appellatiuorum, an appellatiua ad designationem propriorum.

p ¶ Quæ.§ & interesset,repete quæ pars.&c.M.

q ¶ Ad nomina.§ istud ponitur ad correctionem præcedentiũ , uel ad denotandum præsumptionem , quæ quorum demonstrandi gratia apponuntur.

r ¶ Stipulationem.§ si vero prius ad appellatiua est decursum : pro dominicis quærit.& sic sequentia determinant prima secũdũ Io. idẽ dicam & si permistim:ut Lucio domino & Titio domino.vel ecõtra. nam semper inspiciam quæ præcedunt. sed quiam dicũt, vt Al.semp pro virili quando propria & appellatiua ponũtur.& secundũ eos,qđ dixit prius,subaudies maxime.sed prima placet:& hoc cum oibus potest quæri:aliàs soli ei cui potest:ut §.eod.l.j.§.communis seruus.& l.si alienus seruus.in fi.& instit.u.§.fi. Item hoc cum nullus solus insit: nec vnus solus est nominatus:nam tunc ei soliut §. eo.seruus alienus. & l.proinde. Quid autem si unus iubet:sed alterũ nominat?dic.ut no. §.eod.seruus communis.§.fin.Cum autẽ seruus est fructuarius, in quo

stipulationem a ei acquirere potest. nam & hoc genere quędam donatio estb. Inter hæreditariũ enim seruum , & eum, qui pro derelicto habetur plurimũ interest: quoniam alter iure hæreditatis retinetur c : nec potest relictus videri , qui vniuerso hæreditatis iure continetur:alter voluntate domini derelictus,non potest videri ad usum eius pertinere, a quo derelictus est.

¶ Si propria nomina exprimant , Vocant domini in Viriles.si appellatiua,Vocant in dominicas.si Vtraque exprimantur , in dubio inspicitur quod præcedit.Bar.

¶ Pomponius. † LEX XXXVII.

SI cõmunis seruus ita stipuletd, Lucio Titio & Caio Seio dare spondes? qui sunt domini illius e,pro virilibus f partibus eis ex stipulatiõe sua dari dẽt.Si vero ita, Dominis meis h dare spõdes i ? pro parte qua k domini essent. Si uero l ita , Lucio Titio & Caio Seio dominis meis dare spõdesm dubitaretur, utrum per viriles partes,an pro dominica portione eis deberet. † & interesset n quid cuius demonstrandi gratia esset adiectũ, & quæ p pars eius stipulationis principalẽ causam haberet.Sed cum ad nomina q prius decursum est, rationabilius esse videtur pro virili parte stipulationem r eis acquiri,quod s domino rum vocabula t pro demonstratio ne habeantutu.

¶ Idem. † LEX XXXVIII.

SI seruus meus à liberto meo operas sibi dari stipuletur , inutilem x stipulationẽ esse Celsus scribit : aliter atque si non adiecto hoc uerbo , Sibi , stipulatus fuerit dariy.

¶ Idem. † LEX XXXIX.

CVm seruus, in quo vsumfructum habemus , proprietatis domino ex re fructuarii , vel ex operis eius z nominatim stipulatur , domino acquiritur a proprietatis . sed qua actione fructuarius recuperare possit a domino proprietatis , inquirendum estb .

¶ Item si seruus c bona fide nobis seruiat, & id quod nobis acqrere poterit , nominatim domino suo stipulatus fuerit , ei acquiret. Sed qua actiõe id recuperare possimus , quæritur. Et non sine ratione est) quod Caius noster dixit) condici d in utroq; casu posse domino.

¶ Licet stipulatio serui & filij cõferatur in tempus existentiæ sui iuris: nihilominus patri & domino quæritur.h.d.Bar.

† libr.3.ad Q. Mutiũ.

† libr.5.ad Q. Mutiũ.

† lib.22.ad Q. Mutiũ.

Operæ siue certæ siue incertæ nõ possunt p seruum deberi, nisi iure patronatus & ante illas positæ seruus stipulari.

¶ Licet stipulatio seruo & filio cõferatur in tempus existentiæ sui iuris: nihilominus patri & domino quæritur.h.d.Bar.

monstrant enim appellatiua , an prius nominati sint domini . & sic de ordine scripturę.sic in auth.de hęr.&Fal.§ inordinatũ.sed ar.ptra. §.eod.l.nec enim.item facit §. si cer. per l.eius qui.§.q; si. Accursius. I seruus. CASVS Habebam libertũ.à quo seruus meus stipulatus est hoc modo,promittis mihi operas tales ? certe talis stipulatio non valet. Si autem stipulatus esset non expresso hoc pronomine mihi:tunc stipulatio valet.Fran. Accur.

x ¶ Inutilem.§ ut supra de ope.li.l. seruus patroni. & est speciale.sic supra eodem.l.ij.& l.si seruus communis Mœuij.§. seruus capto.aliàs nõ refert sibi,vel domino stipuletur : ut supra eod.l.j.in princ.quę est contra,sed quæ est ratio?Respond.quia factum in stipulatione cõtinetur.vnde domino non potest quæri:ut instit.eodem.§.sed cũ factum. secundum quosdam.Sed certe ibi de facto serui , stipulãtis,hic liberti promittentis. Verius tamen dic, quod non possunt deberi nisi iure patronatus:at seruus non est patronus.& hoc de opera incerta. de certa valet:ut supra de oper.lib.l.operę in rerum, cum habeat instar pecuniæ ut §.eo.l.a duobus.

y ¶ Dari.§ quia tunc valet.Accursius.

CVm seruus. CASVS Habeo vsumfructum in Sticho seruo: cuius proprietas pertinet ad Titium.iste seruus stipulatur Titio nominatim ex operis suis,vel ex re fructuarij : certe acqrit ipsi Titio domino suo.postea subiungit quæstionem qua actione posit vsufructuarius recuperare illud a proprietario. & ante quam respondeat illi quæstioni,subnectit aliam quæstionem:quod scilicet seruus qui nobis seruit bona fide, si stipuletur domino suo nominatim,ei acquirit. Posrea respondet illi quæstioni quam indecisam reliquerat,dicens,quod fructuarius poterit recuperare , quod ex hac stipulatione ad proprietarium peruenit,condictione sine causa. h.d.Franc.

z ¶ Eius.§ scilicet serui.

a ¶ Acquiritur.§ domino proprietatis.sed non econtra: vt §.de usufruct.sed & si quis.§.quæstionis.& §.eo.l.seruum fructuarium. & infra de solu.qui res.§.si seruus.

b ¶ Inquirendum est.§ & certe condictione sine causa.

c ¶ Item si seruus.§ alienus.

d ¶ Condici.§ scilicet cõdictione sine causa.siue solutũ sit siue non. sed tunc vt actio cedat.habet ẽt locũ condictio incerti primo casu. & facit

facit §.si cert.pet. cum fundus.§.j.& de actio.emp.§i seruus.§.seruum.

Q Vicquid.§ CASVS. Seruus meus ita stipulatus est à Titio.promittis cũ fuero manumissus vel alienatus? quæritur an post manumissionem , vel ante mihi acquiratur? Respondetur quod sic. §. sequens. planus est. Franciscus.

a ¶ Seruus.§ scilicet noster.

¶ lib.33.ad Q. Mutiũ. † ad intell. huius.l.vid Io. Hannibal.i l.post ẽctũ.de donationib. nũ.184.

b ¶ Nobis.§ scilicet dominis.

c ¶ Seruit.§ id est dum noster seruus est.

d ¶ Vel manumissionem.§ puta promittis cum fuero manumissus, vel alienatus?Accur.

e ¶ Nostra fuit.§ bona ratio quia initium r inspicitur in acqui. hoc casu & sequen. vt & §. de vero. obli. si filius. Est & alia ratio , qa dolo fecit:vt §.in fi.l. f ¶ In emancipationis.§ puta, cum fuero emancipatus.

¶ Addo gl. & ibi sunt multæ con cor iurium allegatæ in ca. dudum. §.de electi. extra gl. in ca.j.§.item circa. i ver bo , legato rum.de col la. in pragmati.sanct.

g ¶ Dolo malo.§ id est in fraudem patris ne ei acquiratur, sic stipulatus est.Argument. supra pro loci actione.§. diximus. & hoc præsumitur, si contrarium non apparet : alias si appareat contrarium ,vtilis filio quæritur:vt supra. de hæredibus institut.lege quidam. & ibi exemplum est , quando non præsumitur dolo:quia non volebat patri quæri.qui filio dare volebat. Item aliud exemplum inst. titu.primò lege si de bitori.§. primo Sed nunquid etiam in seruo posset esse sine dolo,vt ei manumisso quęratur? Respondeo.non quia non oportet proficere ei libro facto , quod in seruitute egit,nisi in casu.C.an seruus ex suo facto.lege. quamuis. & le. promissæ.Item hoc quando sub cõditione intrinseca: si autem extrinseca,vt si Titius fuerit consul : tunc indistincte quæritur patri & domino: vt supra,de verbo,obligatio.§i filius. Item hoc in contractibus.secus in relictis:vt infra,de regu.iur.lege.quæ legata.& C.de conditio.in ser.leg. si vxor.Accursius.

¶ Idem. † LEX XL.

QVicquid cõtraxit seruus a dũ nobis b seruit , c etiam si stipulationem contulerit in alienationem vel manumissionem d suam, tamen nobis acquisitum erit: quia potestas eius tunc , cùm id contraheret, nostra fuit. e Idemque est, si filiusfamilias contrahat. namque etiam qđ in emancipationis f suæ tempus contulerit,nobis debebitur,si tamen dolo malo g id fecerit.

DIGESTORVM, seu Pandectarum.

LIBER XLVI.

De fideiussoribus & mandatoribus.

TITVLVS I.

¶ Omni obligationi & ciuili & naturali accedere potest fideiussor.Bartolus.

¶ Vlpibnus. † LEX I.

¶ lib.39.ad Sabi.

OMni obligationi fideiussor accedere potest.

¶ Ista lex loquitur de obligatione secundaria quæ contrahitur in commodato,uel depositatione doli , uel culpæ ad interesse , & pilla poterit fideiussor accedere,quandoq depositum uel commodatum sit pupillo sine tutoris authoritate:uel seruo,qui non obligatur nisi naturaliter : & tenetur fideiussor dummodo non interueniat illorum dolus uel culpa.nam si interueniat dolus , pupillus reputatur maior , & obligatur ciuiliter & naturaliter.Paul.de Cast.

¶ Pomponius. † LEX II.

ET commodati i & depositi fideiussor accipi potest : & tenetur, etiam si apud seruum k vel pupillum l depositum † commodatumve fuerit:sed ita demum, si aut dolo malo m aut culpa n hi fecerint, pro quibus fideiussum est. o

¶ Qui dat fideiussorem illum , qui non potest conueniri tenetur de nouo satisdare:secus si dedit fideiussorem non idoneum.Bart.

¶ Vlpianus. LEX III.

QVi p satisdare ¶ promsit,r ita demum impleſſe ſtipulationem ſatisdationis videtur ſi cum dederit acceſsionis loco,qui obligari potest & conueniri . s Cæterum , si dederit seruum t aut filiumfamili. ex quibus causis de peculio actio non datur , vel mulierem u quæ auxilio senatusconsulti vtitur , dicendum est non esse impletam x

† libr.5.ad Q. Mutiũ.

† lib.22.ad Q. Mutiũ.

† libr.3.ad Q. Mutiũ.

† Du.ex stipulatione debetur.

† Du.Vtrũ ne uiriles.

† Du. & interesse.

† lib.33.ad Q. Mutiũ.

† ad intell. huius.l.vid Io. Hannibal.i l.post ẽctũ.de donationib. nũ.184.

† lib.39.ad Sabi.

† lib.22.ad Sabi.

† Filiusfa. nõ tenet, si intercedat p mutuo trẽ cõtiõe de pecunio.

† Illoan. legis cõmẽ datumve.

† lib.45.ad Sabi.

† Pater põt cõueniri ad causam peculij,tenetur pater de peculio,vt §. fi filius fideiubeat etiam extra & ipse filius,vt supra eodem.l.filius. Accursius.

† lib.22.ad Sabi.

† lib.39.ad Sabi.

† lib.33.ad Q. Mutiũ.

† ad intell. huius.l.vid Io. Hannibal.i l.post ẽctũ.de donationib. nũ.184.

† lib.39.ad Sabi.

† lib.22.ad Sabi.

† Filiusfa. nõ tenet, si intercedat p mutuo trẽ cõtiõe de pecunio.

† Illoan. legis cõmẽ datumve.

† lib.45.ad Sabi.

† Pater põt cõueniri ad causam peculij,tenetur pater de peculio,vt §. fi filius fideiubeat etiam extra & ipse filius,vt supra eodem.l.filius. Accursius.

Mni obligationi fideiussor accedere potest.

¶ Ista lex loquitur de obligatione secundaria quæ contrahitur in commodato,uel depositatione doli , uel culpæ ad interesse , & pilla poterit fideiussor accedere,quandoq depositum uel commodatum sit pupillo sine tutoris authoritate:uel seruo,qui non obligatur nisi naturaliter : & tenetur fideiussor dummodo non interueniat illorum dolus uel culpa.nam si interueniat dolus , pupillus reputatur maior , & obligatur ciuiliter & naturaliter.Paul.de Cast.

¶ Pomponius. † LEX II.

ET commodati i & depositi fideiussor accipi potest : & tenetur, etiam si apud seruum k vel pupillum l depositum † commodatumve fuerit:sed ita demum, si aut dolo malo m aut culpa n hi fecerint, pro quibus fideiussum est. o

¶ Qui dat fideiussorem illum , qui non potest conueniri tenetur de nouo satisdare:secus si dedit fideiussorem non idoneum.Bart.

¶ Vlpianus. LEX III.

QVi p satisdare ¶ promsit,r ita demum impleſſe ſtipulationem ſatisdationis videtur ſi cum dederit acceſsionis loco,qui obligari potest & conueniri . s Cæterum , si dederit seruum t aut filiumfamili. ex quibus causis de peculio actio non datur , vel mulierem u quæ auxilio senatusconsulti vtitur , dicendum est non esse impletam x

Vis satisdare § CASVS. Vendidi tibi equum vel fundum.promisi tibi dare fideiussorem pro euictione : ad quod tamẽ non tenebar. vt igitur adimplerem promissionem meam , dedi tibi seruum vel filiumfamiliũ his causis , in fis,in quibus non possunt fideiubere. vel debi tibi mulierem in fi dei usstricẽ,quæ potest te repellere auxilio senatusc6. Velleiani. an satisfacerim promissioni meæ certe non Sed quid?dedi tibi fideiussorem,q paper erat,nunquid videor adimpleisse promissum?Respon.quod sic , quia debes tibi imputare,quod talem recepisti , cum potuisses eum repellere ab initio.Franciscus Accursius.

p ¶ Qui.§ scilicet debitor.Accursius.

q ¶ Satisdare.§ quod quandoque fit ex voluntate.vt §.qui satisda. cogantur.l.fideiussor.§ si necessaria.Accursius

r ¶ Promisit.§ fideiussores dare fic §.qui satisda.cogan.l.j.

s ¶ Et conueniri.§ vtrunque intellige cum effectu.nam sunt qui dam qui possunt obligari,& non conueniri,vt §. de in ius vocan. l.ij. & hi sunt non idonei, vt hic,& §.qui satisdare cogan.l.ij.in principio.Accursius.

t ¶ Seruum.§ seruus ex fideiussione non tenetur nisi in causa peculij intercedat, vt §.eo.seruus in fscio.& §.de pecu.licet.§. fi filius. sed filius etiam non tenetur, si intercedat pro mutuo facto in rem suam,nec etiã tenetur pater de peculio, vt supra.ad Macedonia.l.sed Iulianus adiicit vel si fideiusit,cum nihil esset in peculio,nec etiam spes vt esset,non tenetur pater, vt C. de pecu.quęsitum. vel alias animo donandi, vt supra, de donationi. l. filiusfamilias. alias enim si filius fideiubeat etiam extra causam peculij,tenetur pater de peculio, vt §. fi pecu.licet.§. sed si filius & ipse filius, vt supra eodem.l.filius. Accursius.

u ¶ Vel mulierem.§ hæc non tenetur cum effectu propter Velleianũ. vt hic,& supra, qui satisda. cogan.de die. §. qui mulierem. & supra , ad Velleia.l.j.Accursius.

x ¶ Impletam.§ sic supra, qui satisda. cogan. quoties, & si quis in ius voca.non ierit.l.j.& maxime si ignorans accepit talem, vt supra, de pactis,in personam.§.qui pecuniam,Arg.contra.§ de condi.& demon.Mę uius.Ac. ADDITIO. Dic secundum Bart. , qđ erat talis conditio,

quæ de

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ de iure impleri non potest: vnde sufficit si de facto: vt l. mu'ier. §. j. supra de condi. inst. hoc poterat impleri de iure. Dy. vero dicit, quod debet dari fideiussor qui possit conueniri & obligari.

a ¶ Idoneum. ʒ quo ad facultatem. alias contra. supra fi quis in ius vo. l. j. Accursius.

b ¶ Idoneum. ʒ opi tulus.

c ¶ Comprobauit. ʒ maxime si talem scinit. & facit ſ. manda. inter causas §. abesse. & qui satisd. cog. l. fi ab arbitro. §. j. & supra de separa. l. j. §. illud & ſ. vbi posse. si is a quo. §. fi. Et no hic mirabilia duo: quia toleratur ignorantia iuris, vt non afferat reci pienti damnum, sed facti non. Sed regulariter contra: vt supra de iur. & fac. igno. regula. in princ. Vel potest dici, quod & recipiens mulierem potest errare in facto: vt si credebat eam in rem suam fideiubere: & seruum liberum credebat. argu. supra de cōtrahen. emp. l. quia difficile.

lib. 45. ad Sabinum.

lib. 46. ad Sabinum.

POtest accipi. ʒ CASVS. Eram iturus ad nundinas. tu dixisti mihi Ego habeo Titium amicum meum Lugduni: si mutuaueris ei centum aureos, bene soluet tibi. ego respondi tibi, Fideiubes tu pro eo, si quicquam mutuauero ei? tu dixisti, Ita fideiubeo. nunquid talis fideiusio pro debito Futuro valet? Dicitur quod sic. §. sequens clarus est Franciscus Accursius.

In P.F. li beraet reū. Reū verò succedēte. Du. autem sic. liberari. Reum verò reo succedentem.

d ¶ Habituris sum. ʒ & sic futuræ: vt infra si stipulatus. §. adhiberi. Accursius.

e ¶ Eum pro quo. ʒ debitorē principalē.

f ¶ Negotiorum gestorum. ʒ quando te absente, & sine mādato fideiusisti: vt supra manda l. ex mandato. §. j. & l. qui fide. ij. respon. & facit supra eo. l. j. & ij.

Du. hæc.

g ¶ Fideiussor. ʒ facit inſti. eo. §. fideiussor. & C. eo. l. fideiussores.

h ¶ Et hæredem. ʒ suum.

i ¶ Rei ʒ id est debitoris.

GEneraliter. ʒ CASVS. Ego fideiusseram pro Titio. postea Titius moriens instituit me hæredem. certum est, quod sum obligatus tanquam hæres. sed an duabus obligationibus tenear, scilicet principali & accessoria fideiusionis? Respondetur quod tantum principali obligatione teneor: quia accessoria confunditur. vsque ibi, verum reo. vbi, dicit quod aliter est quando reus principalis alteri principali succedit: quia tunc ambæ manent obligationes. vna enim non consumit aliā: sed in fideiussore & reo re periri potest, quando altera alteram perimat. & ponit exemplum, quando reus reo succedit: veluti cum vnus reus promittendi succedit alteri reo promittendi. Item si sint duo rei stipulandi, & vnus alteri succedat: ille qui succedit, habet ius duarum obligationum. sed si egerit ex vna earum, altera consumetur. hoc dicit ista lex tota cum l. sequen. Franc. Accursius.

k ¶ Eum. ʒ fideiussorem. Accursius.

l ¶ Ei. ʒ scilicet reo. Accursius.

m ¶ Interuenerat. ʒ fideiubendo, vel mandando, vel constituendo.

n ¶ Teneri. ʒ idem econtra: vt j. eo. l. cum reus.

o ¶ Eum. ʒ fallit tamen in casu, vt cum principalis obligationis non fit exactio: vt j. eod. l. hæres. §. quod si hic seruus. Accursius.

satisdationis stipulationem. Planè si non idoneum a fideiussorem dederit, magis est, vt satisfactum sit: quia qui admisit eum fideiubentem, idoneum b esse comprobauit. c

¶ Idem. † LEX. LIII.

POtest accipi fideiussor eius actionis, quam habiturus sum d aduersus eum, pro quo e fideiussi, vel mandati, vel negotiorum gestorum. f ¶ Fideiussor g & ipse obligatur suum hæredem h obligatum relinquit, cum rei i locum obtineat.

¶ *Obligatio principalis extinguit accessoriā, si in eadem causa concurrit, secus in duabus obligationibus pares potentię. Bart.*

¶ Idem. † LEX V.

GEneraliter Iulia. ait, eum, k qui hæres extiterit ei, l pro quo interuenerat, m liberari ex causa accessionis, & solummodo quasi hæredem rei teneri. n Denique scripsit, si fideiussor hæres extiterit ei, pro quo fideiusit, quasi reum esse obligatum, & ex causa fideiusionis † liberari eum. o Verùm reo p reum succedentem, ex duabus causis esse obligatum. nec enim potest reperiri, quæ obligatio quam perimat: at in fideiussore & reo reperitur: quia rei obligatio plenior est. nam vbi aliqua differētia est obligationum, potest constitui alteram per alteram perimi. cùm verò duæ eiusdem sunt potestatis, non potest reperiri. cur altera potius quam altera consumeretur. Refert autem † q hoc ad speciē, in qua vult ostendere non esse nouum, vt duæ obligationes in vnius persona concurrant. Est autem species talis, Si reus promittendi hæres extiterit † alii reo promittendi, duas obligationes sustinet.

¶ Idem. LEX VI.

†SI reus stipulandi extiterit hæres reo stipulandi, duas species obligationis sustinebit. s Planè si ex altera earum egerit, vtranque consumit, videlicet, quia natura obligationum duarū, quas haberet, ea esset, vt cum altera earū in iudicium deduceretur, t altera consumeretur. u

¶ Idem. † LEX VII.

STipulatus sum à reo, nec † abeo fideiusorem accepi: posteà volo adiicere fideiussorē. si adiecero, fideiussor obligat. & parui v refert vtrum purè fideiussorem obligem, an ex die, an sub conditione. ¶ Adhiberi autem fideiussor tam futuræ, y quàm præcedenti z obligationi potest, dummodo sit aliqua vel a naturalis futura obligatio.

¶ *Tunc pro naturali sola obligatione potest accedere fideiussor, quando non est omnino in efficax: sed saltem est efficax, ut impediat repetitionem indebiti soluti per errorem iuris. Paulus.*

¶ Iulianus. † LEX VIII.

QVod enim solutū repeti non potest, b conueniens est † huiusmodi naturalis obligationis fideiussorē accipi posse. c

¶ Vlpianus. † LEX IX.

GRæcè d fideiussor † ita accipit. ἐγγυᾶται, ἐγγυάσαι. Sed & si dixerit ϙς, πίσῃ δώσω: pinde erit atq; si dixerit, ἐγγυάσαι. Præterea e sciē dū est fideiussorem oī obligationi adhiberi posse, siue re, f siue verbis, siue consensu. ¶ Pro eo etiam qui iure honorario a obligatus est, posse fideiussorem accipi b scié dum est,

¶ *Post litem contestatam potest accipi fideiussor: & fideiussor de iudicio sisti non tenetur post sententiam. Bart.*

¶ Et post litem c † contestatam fideiussor accipi potest: quia & ciuilis, & naturalis subest obligatio. & hoc Iulianus admittit: eoque iure utimur. An ergo condemnato d reo exceptione vti fideiussor posit, quæritur? nam ipso iure e non liberatur. & si quidem iudicati actionis acceptus non est, sed tantum litis exercitationis f: rectissime dicetur, uti eum exceptione posse. Si vero acceptus fuerit etiam totius causæ, cessabit exceptio. ¶ A tutore etiam qui testamento datus est g, si fuerit fideiussor datus h, tenetur. ¶ Sed & si ex delicto oriatur actio, magis i putamus teneri fideiussorem. Et generaliter omnium obligationum k fideiussorem accipi posse, nemini dubium est.

¶ *Fideiussor non potest teneri in causam grauiorem, quam principalis: sed in leuiorem sic. Bartolus.*

¶ Illud † commune est in uniuersis, qui pro aliis l obligantur, quod si fuerint in duriorem m causam adhibiti, placuit eos omnimodo n non obligari. In leuiorem plane causam accipi possunt, propter quod in minorem summam recte fideiussor accipietur. ¶ Item accepto reo pure, ipse fideiussor ex die, uel sub conditione accipi potest. Enimuero si reus sub conditione sit acceptus, fideiussor pure non obligabitur o.

¶ *Alternatiuæ obligationi non potest accedere fideiussor. Bartolus.*

¶ Si quis Stichū p stipulatus fuerit, & fideiussorem ita acceperit, Stichum aut decem q fide tua esse iubes? non obligari fideiussorem Iulianus ait: quia durior fiat eius r conditio: utpote cum futurum sit, vt mortuo s Sticho teneatur. t Marcellus autem notat u †, non ió tantum non obligari, quia in duriorem conditionem fideiussor acceptus est †. sed quia in aliam x potius obligationem acceptus est. Denique pro eo, qui decem promiserit, non poterit fideiussor ita accipi, ut decem aut Stichum y promittat z: quamuis eo casu non sit eius a conditio durior b.

¶ *Quo ad electionem fideiussor non potest in causam duriorem accedere: sed in causā leuiorem sic. Bartolus.*

¶ Idem Iulianus ait, Si is qui hominem, aut decem dari stipulatus fuerat, fideiussorem ita acceperit, Hominem aut decem, vtrum ego velim? non obligauit eum: quia durior eius conditio facta est. Cōtra autem si is, qui hominem aut decem, utrum ipse stipulator volet, stipulatus est, recte fideiussoré ita accipiet, Decem aut hominem, vtrum tu voles c? fit etenim (inquit) hoc modo fideiussoris conditio melior. Sed & si reum sic interrogauero d, Stichum & Pamphilum † dare spondes e? fideiussorem, Stichum aut Pamphilum? recte interrogem: quia leuior fideiussoris conditio est. Pro fideiussore accipi fideiussoré posse, nequaquam dubium est.

Pomponius. † LEX X.

FIdeiussores f † & in partem pecuniæ, & in partem rei recte accipi possunt.

¶ *Si dubitatur, an fideiussor sit soluendo: non potest opponi simpliciter beneficium divisionis. Bartolus.*

¶ Vlpianus. LEX XI.

† Bart. hic dicit hunc casum alibi non reperiri, ad hoc q̄ lite contestata potest accipi fideiussor de iudicio sisti: quinō tenetur post sententiam latam vt hic i tex. nerfic. sed tātum litis, &c. Bolog.

† qualiter intelligēda sit hæc litera. vide Jo. Coras. in l. j. §. fi stipulati. de verb. obli. nu. 17.

Factum tenet quod alias fieri nō deberet

a ¶ Iure honorario. ʒ vt de constitu. vel de iureiur. vel de peculio.

b ¶ Accipi. ʒ vt & s. de pecu. eo tempore. Accursius.

¶ Et post litem. CASVS. Conueni te in iudicio pro centum aureis. tu negasti te debere: & sic lis est cōtestata. peto fideiussoré de iudicio sistendo, an possim? Respond. q̄ sic. Sed ponamus, q̄ reus sit cōdemnatus. an fideiussor sit liberatus? Distinguitur. aut acceptus est fideiussor tantum pro exercitio litis: & tunc fideiussor reo condemnato libe ratus ē. aut acceptus est fideiussor super tota causa: & tunc fideiussor non liberatur reo condemnato.

¶ A tutore. ʒ Titius in testamento suo dedit Sempronii tutorem filio suo. de iure autem non tenetur tutor testamentarius da re fideiussorem rem pupilli saluam fore. Quid autem si eū dederit? Rn quòd ipse fideiussor tenetur. Ité tu cōmisisti mihi furtum: ego facio te conueniri: tu das mihi fideiussoré. Certe talis fideiussor tenetur: & gñaliter ex oi obligatione pōt dari fideiussor. ' ¶ Illud cōe. ʒ Tu ꝓmisisti mihi cētum. tu das mihi fideiussorem pro ducentis. an talis fideiussor teneatur? R nd. quod non. Si autem promisisti mihi c. tu potes dare mihi fideiussoré pro quinquaginta. exé plū sequens est clarū.

Siquis Stichum.] Promisisti mihi Stichum seruum. si Stichus moriat, tu eris liberatus. dedisti mihi fideiussorem, qui promisit mihi illum Stichum aut decem. certe talis fideiussor non tenetur quia acceptus est in duriorē causam. nam si pro so Sticho fideiusisset & fuisset mortuus fideiussor & reus liberati essent. sed cum fideiusit pro Sticho vel pro decem: mortuo Sticho fideiussor tenetur pro decem. Et non tantum nō tenetur: ideo quia in duriorem causam acceptus est, sed etiam quia in aliam rem est acceptus ipse fideiussor, quam ipse reus ꝓmiserit. & ponit rationem in sequenti: quia si tu promittis mihi decem: tu nō potes dare fideiussorem, ut promittat decem, aut Stichum. Sequētia clara sunt usque ad l. sequen. Franciscus Accursius.

c ¶ Post litem.] nec enim damnosa est nouatio. ut j. titu. j. l. aliam.

d ¶ Condemnato. ʒ sed non exacto. aliàs contra: ut C. de fid. tuto. l. non est ambiguum. Accursius.

e ¶ Ipso iure. ʒ quia tēpus nō est modus tollendæ obligationis. Azo. uel quia sententia non nouat, ut fideiussor liberetur, si est condēnatoria. & sic facit pro eo quod no. C. de usur. re iudi. l. fi. §. fi enim nouat.

f ¶ Exercitationis. ʒ ut iudicio sisti. & not. hunc casum.

g ¶ Datus est.] rem pupilli saluam fore.

h ¶ Datus. ʒ cum sciret se nō teneri dare: ut insti. de satisf. tu. §. j. alias non teneretur fideiussor: ut ar. ſ. fi quis cau sed & si quis. §. fi. & j. c. si post quam. Et not ar. ꝓ fieri non debet, factum tō tenet. sic j. qū ap. fit. l. j. §. dubium. & ſ. de ædi. edict. quod si nollit. §. in factum. & de iu. do. l. non solum. & ſ. pro so. quod autem. & ſ. de procu. sed & hę. §. penul.

i ¶ Magis putamus. ʒ Argumentum contra. J. eo. si à reo. § id quod. sed ibi patet solu. Accursius.

k ¶ Obligationum. ʒ quæ descendunt ex contractu. vel quasi, & maleficio vel quasi. Accursius.

l ¶ Pro aliis. ʒ & ita in mādatoribus spōsoribus & fideiusoribus.

m ¶ In duriorem.] aliàs duriorem, aliàs deteriorem. & dicit durior loco, tēpore, & causa: vt institu. de actio. §. plus autem. & sic non est cōtra. ſ. de re iu. l. & fideiussor. & ſ. eod. l. j. Accursius

n ¶ Omnimodo non.] i. in nihilum. Io. & sic vitiatur vtile per inutile secūdū eum. argu. ſ. de arbi. l. parui. §. fi seruū. Sed alij contra. debent esse teneri vsque ad id, ad quod tenetur reus. ꝓ quibus sunt arg. ſ. de consti. pec. l. hactenus in fi. & l. seq. C. de donat. si quis argentum. §. sed i omnibus. & ſ. de vſur l. pecuniæ. sed aliis casibus loquuntur. Item pro eis ſ. māda. l. rogatus. sed ibi in maiorem summā, quàm esset mandatū fideiusit, non in maiorem, quàm reus debebat. Item pro eis ſ. eo. si à reo. j. respon. & facit j. e. l. vsque in fi. & l. hi q. & l. si testa mēto §. quæsitū. & in ſtit. eo. §. fideiussores.

o ¶ Non obligabitur.] quia plus esset tempore.

p ¶ Si qs Stichū. ʒ & sic minus: quia partem, aut quia vnum solum. R.

q ¶ Aut decem.] & sic plus quia tot um vel quia duo.

r ¶ Eius.] fideiussoris.

s ¶ Mortuo Sticho.] & sic liberato reo.

t ¶ Teneatur.] scilicet fideiussor in x. & sic plus re. Accur.

u ¶ Notar.] reprehendendo Iul. vel ad dendo. Accursius.

x ¶ In aliam. ʒ quia hæc de toto: illa principalis ē de parte. Accursius.

y ¶ Stichum.] quia aliud promittit, & plus. & alia est obligatio. licet nō sit durior eius causa, ut subiicit, imo leuior: cū Stichum dando liberetur: q̄ uelet forte quinque tantum. Et not. argu. q̄ qui alternatiue duo promittit, ambo sunt in obligatione: ut ſ. de ver. obli. si duo rei.

z ¶ Promittat. ʒ alternatiue. Accursius.

a ¶ Eius. ʒ fideiussoris.

b ¶ Durior. ʒ nam debet plus causa: cum reus habet electionem ex lege: aut instirut. de actio. §. præterea.

c ¶ Tu uoles. ʒ tu. scilicet fideiussor. secus si in rei arbitrio esset electio: ut j. eo si Stichum. in princ.

d ¶ Interrogauero. ʒ quia minus debet re ipsa.

e ¶ Spondes. ʒ & ita tenebatur ad utrunque. Accursius.

f ¶ Fideiussores. ʒ Promisi tibi septem corbes uini: & cētum aureos. dedi tibi fideiussorem pro tribus corbibus, & ꝓ quinquaginta aureis. talis fideiussor tenetur: quia pro parte pecuniæ & ꝓ parte rei acceptus. Franciscus Accursius.

g ¶ Fideiussores. ʒ de hoc dic ut nota. supra loca. l. quæro. in fine primi casus.

Si

† Alij, non a apud Du.

† Apud D. est. §. legis præcedentis sic incipiens. Ité si reus &c.

† Dic quod duæ principales obligationes sic uniuntur: vt ibi &l. ij. ſ. de duob. reis. hic in obligationib. quę actiue dātur secundum Bart. lib. 47. ad Sabin.

† Ab eo nō è apud Du.

† Di ſi adhero.

† lib. ſi Digesta. † Du. hic ius.

† lib. 47. ad Sabinū. † Du. ibi ita.

† Tā ſi ꝓ mea ſiue iubeo. co, vt pio.

Hæc negatio expūcta est i P. F. sed non rectè ut apparet eo quod subiungit, sed q̄a. &c. Du. autē legit ut hic.

De isto uerbo oīno siue omnimodo ad do gl. in c. 1. §. necnō. de concub. in prag. sanctio. super uerbo omnino aliam in §. aliosquin. i uerbo omnino. c. titu.

† Duar. sed quia & in aliā. al. sed & quia:

Dare ſpōdes, nō est in P. F.

lib. 26. ad Sab. Sic. Du. sed in P. F. nō sūt hæc uerba & in partem pecuniæ.

lib. 7. Disputationū

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI dubitet,§ CASVS. Titius debitor meus in cētū dedit mihi tres fideiussores. si unus erat sufficiens, omnes erant sufficientes. ea pi dubitare, quod nō essent soluendo isti fideiussores. unus fideiussorū uenit: & dixit mihi, Amice, tu dicis confideiussores meos nō esse soluēdo: & sic timeo, quod uelis me insolidū conuenire: ecce ego offero tibi cautionē pro exteris confideiussoribus, ut cōueniās eos pro partibus uirilibus meo periculo. an iste sit audiendus? Respōdetur quod sic: ita tamen, quod de hoc det fideiussorem: & omnes fideiussores qui dicuntur esse idonei, sint presentes quando ista cautio præstatur.

¶ Ita demum,§ iuris dispositione fideiussores habēt beneficium diuisionis: ita quod cōueniuntur pro uirilibus partibus. Ponamus, quod sunt tres fideiussores pro Titio in sexaginta aureis. unus conuentus in iudicio negat se esse fideiussore: postea conuictus uult opponere beneficiū epistolæ diui Hadriani: an sit audiēdus? Respon. quod nō: quia perdidit istud beneficiū propter suū mēdacium.¶ Filiusfamiliās.§ Filius familiās duabus rationibus potest fideiubere p parte. rationes sunt in textu. Sed quæritur an pater propter hāc fideiussionem filij teneatur actione quod iussu? Respondetur, q̄ sic. Cætera plana sunt usque ad leg. sequen. Franc. Accur.

a ¶ Si dubitet. § ut sic enim cōstaret eos esse soluēdo, in parte s cōuenirentur: ut institu. eo. §. si plures. Accur.
b ¶ Sint. § ut sic debitū sit in liquido. Ac.
e ¶ Nec enim. § bene dixi in partem tantum cōueniendū offerēdo cautionem: quia si insolidum cōuenire tur, haberet necesse soluere plus: & ita quasi ex uēditione crederent ei actiones: ut ff. e. l. cum is. cū non haberet pecunias ad manus: quod esset iniquum. uel dic etiam: quod confideiussores non haberent q̄ inconti nenti redderent. & facit in auth. de duo. reis. in prin. Accur.

† Du. & si satisdationes offerat.

† sic edidit Haloā. sed in P. F. pro patre.

d ¶ Actio.§ ex epistola diui Hadriani.
e ¶ Indulgendum.§ punitur mendacium. sic C. de non nume. pecu. auth. contra qui propriam. & ꝫ. de re iudic. l. sed hæc ita. & ꝫ. pro so. fi unus. in fi. & §. quod cum eo. l. fed si ex parte. §. interdum.
f ¶ Filiusfamiliās.§ aliàs & aliàs. §.
g ¶ Fideiubere.§ ut C. eo, filius. & C. quod cum eo. l. i. & ex alia.
h ¶ Facere.§ nisi in casibus: quos dic, ut §. quod cum eo. l. ij. & l. iiij.
i ¶ Potest.§ scilicet insolidum: ut suprà de pecu. l. si quis cum filio. & l. seq. Accurſius.
k ¶ Sed ad pater.§ pro quo præsente filius fideiusit: siue mandet expresse pater, siue non.
l ¶ Referri.§ ut & §. quod iussu. l. j. Accurſius.
m ¶ Ista actio.§ scilicet quod iussu. Accurſius.
n ¶ Cum patre.§ scilicet de in rem uerso: quæ datur illi creditor, qui filio in hanc causam mutat. ei uero apud quem filius intercesserit, tenetur pater obligatione principali, nisi animo nouandi filius intercesserit: quo casu de in rem uerso. tenetur pater ei: a quo liberatur a prima: ut §. de in rem uerso. l. si pro patre, in prin. & l. si filius.
o ¶ Vtilis.§ scilicet mandati, uel negotiorum gestorum: ut §. manda. l. ex mandato. §. j. directa quippe. non tenet: quia ab initio non tenuit mādatum: cū inter patrem & filium in potestate constitutū non cōtrahatur obligatio: ut §. de iud. l. iis nulla. & ad hoc §. de hære. instit. quidā.

SI dubitet[a] creditor, an fideiussores soluēdo sint[b], & unus ab eo electus, paratus sit offerre cautionem, ut suo periculo confideiussores conueniantur in partem, dico audiendum esse eum: ita tamen, † ut satisdationē offerat, & omnes confideiussores qui idonei esse dicuntur, præsto sint. Nec enim[c] sem per facilis est nominis emptio, cum numeratio totius debiti non sit in expedito.

¶ *Propter mendacium perditur beneficiū diuisionis. l. d. Bar.*

¶ Ita demum inter fideiussores diuiditur actio[d], si non inficientur. nam inficiantibus auxilium diuisionis non est indulgendum:[e]

¶ *Filiusfamiliās pro patre utiliter fideiubet: & ex hac cā pater Quod iussu, & De in rē uerso tenetur, & filio emancipato soluenti de castrensi peculio subuenitur. Bar.*

¶ Filiusfamilias[f] pro parte potest fideiubere[g]: nec erit sine effectu hæc fideiussio. Primo quidem, quod sui iuris effectus poterit teneri in id, quod facere[h] potest[i]: deinde, quod & dum in potestate manet, condemnari potest. Sed an pater[k] ex hac causa Quod iussu teneatur, uideamus. Et puto, ad omnes contractus Quod iussu etiam referri[l]. Sed si ignorante patre pro eo fideiusserit, cessat ista actio[m]: tamen quasi in rem patris uersum sit, potest agi cum patre[n]. Plane si emancipatus soluerit, utilis[o] ei actio debebit competere. In potestate etiā manenti eadem actio[p] competit, si de peculio castrensi[q] pro parte soluerit[q].

¶ *Vbi nulla subest obligatio, non potest accedere fideiussor. Bar.*

¶ Iulianus.† LEX XII.

QVi contra† senatusconsultum[r] filiofamiliàs credidérit[s] mortuo eo[t] fideiussorem à patre[u] accipere non potest: quia neque ciuilem[x], neque honorariam[y] aduersus patrem actionem habet, nec ulla hæreditas est[z], cuius nomine fideiussor obligari possit.

¶ Idem.† LEX XIII.

PLane eius actionis nomine, quæ de peculio aduersus eum competit[a], fideiussor recte accipitur.

¶ *Electio mandatore non liberat reus principalis, nec econuerso. Itē ei qui conuenitur pro alio, debet cedi actio contra principalē & alter non debet condemnari. Pau.*

¶ Idem.† LEX XIIII.

SI mandato meo Titio decem crediderís, & mecum mandati egeris, non liberabitur Titius: sed ego tibi non aliter condemnari debebo, quàm si actiones quas aduersus Titiū habes, mihi præstiteris[b]. Item, si cum Titio egeris, ego non liberabor: sed in id duntaxat tibi obligatus ero[c], quod à Titio seruare non potueris.

¶ *Si reus principalis succedit fideiussori, sicut extinguit obligatio fideiussoria, ita & exceptio psonalis quę cōpetebat fideiussori nec pōt opponi ex persona eius. Pau. de Cast.*

LEX XV.

¶ Idem.†

CVm reus[d] promittendi fideiussori suo hæres extite-

lib. 12. Digest.

Infero ex hac lege post Bart. hic, q̄ fideiussor non tenetur, q̄ principalis obligatio non tenet: cum pars sint nō esse & esse inualidum. de quo est bo. tex. l. si ser uus. i. princ. & ibi doct. & Ale. §. si quis cau. ff. tā legem si mitabis p l. Marcell. & quod ibi no. Alex. Ja. eo. ti. C.

lib. 43. Digest.

lib. 14. Digest.

lib. 9. Digest.

a ¶ Perimitur.§ idem econtra: ut §. eo generaliter.
b ¶ Competenti.§ tantum quia scilicet personalis erat.
c ¶ In factum.§ si patronus erat uel parens: ut §. de excep. do. apud Celsum. §. aduersus. Accurſius.

SI stipulatus CASVS. Stipulatus sum à te centū aureos absq; ulla causa: & sic non teneris mihi. dedisti tamen fideiussorem pro ista summa, qui uult uti exceptione contra me. tu non uis, quòd utaturtali exceptione: sed uis, quòd soluat: ut postea reddas sibi pecuniam illam. an fideiussor possit uti exceptione te inuito? Respon. quòd sic. & ratio est: quia securius est non soluere indebitum, quàm solutum postea repetere. ¶ Si ex duobus. § Dedi Titio uiginti aureos mutuo: pro quibus dedit mihi duos fideiussores Mœuium & Seium. Seius uenit ad me, & dicit Scio quia potes me conuenire in uiginti. ecce ego do tibi quinq; ut me non conuenias & fui contentus. quæritur, an propter istud pactum factum cum Scio alter fideiussor Mœuius liberetur? Respond. quod non: imò potero quindecim ab altero fideiussore petere: nec poterit mihi aliquam exceptionem opponere. Item si uelim alia quinque petere à Scio, poterit me repellere dolimali ex ceptione. Fran. Accurſius.

¶ Du. sic. Quid ergo est? tanquā a reo &c.

lib. 51. Digestor.

d ¶ Sine causa. § spe futuræ numeratiōis: & non numerasti. uel quia putabam me debere, cum non deberem: ut §. de excep. doli. l. j. §. circa. & §. māda. si fideiussor. Accurſius.
e ¶ Inuito.§ ut §. de excep. l. omnes. & institu. de repli. §. fi. & §. de do na. l. fideiussor. Accurſius.
f ¶ Interest.§ ut & §. de compen. l. ij. & iij.
g ¶ Si ex duobus.§ & sic cuilibet in solidum tenebaſ: ut instit. e. §. si plures. Accurſius. Florentinus.
h ¶ Dederit.§ quinque dedit, & tu fecisti pactum de non petendo aliquid.
i ¶ Exceptione.§ etiam quia non potest cedere actio. contra fideiussorem liberatum: quod aliàs esset faciendū: ut §. eo. l. ut fideiussor. & sic est cōtra §. de solu. Stichum. §. si creditor. Sol. is, qui quinq; dedit: uel inutiliter fideiusserat, uel excep tutus erat. argu. §. ad Velleia. l. quamuis. §. Marcellus. & §. si mulieri. & §. eo. si Titius, uel alter transactioni cōsenſit: uel conuenit ut non peteret ad tempus, uel ille cum quo transegisti, fideiussor alterius fideiusſoris erat. Io. ut §. eo. si plures in fi. uel hic renuntiauerat beneficio cedendarum actionum quando intercessit, quod potuit: ut C. de pact. l. penult. uel secundum R. hic de rigore ibi de æquitate. Alij dicunt, q̄d pactum non intercessit, sed dato quinque ut nō peteret: & ideo idem qui quinque dedit, in quindecim potest conueniri. sed certe satis est pactum, cum fic recipiātur q̄nq;, ne amplius petat. M. sic forte potuit esse q̄d secundo fideiusſit, qui q̄nq; p̄misit uel dedit: & ideo si is qui cōuentus est in quindecim, postea conueniatur in quinque: doli mali exceptione se tueri potest, cum ea quinque a primo consecutus sit secundum Azo. & eisdem modis respon. supra eodem. l. si mandato. & supra de cōtrahen. emp. quod sæpe. §. si res, quæ est argu. cōtra. Debitor autem unum fideiussorem liberare potest: ut infra de solu. in his. §. si duos. Accurſius.
k ¶ Reliqua autem quinque.§ quæ dedit ne eū conuenires. Accur.
l ¶ A priore.§ id est, ab eodē qui soluit: & petebas hac ratione fortè quia si non propter debitum, sed propter pactum quinque soluerit. & facit supra de tute. & ratio. distra. si ex duobus. Sed contra supra de adm. tut. l. si pupillus. Accurſius.

FIdeiussor.§ CASVS. Dedisti mihi centū mutuo, dedi fideiussorem alij, quam tibi pro illis centū. certe talis fideiussor non obligabatur: quia fideiussor nō potest obligari alij, quā ei cui reus principalis est obligatus. de hoc ponit tex. aliud exemplū. Titius & Sempronius habent seruum communē Stichū. iste Stichus nominatim stipulatur Titio, dicēdo: p̄mittis Titio domino meo: postea adiecit fideiussorē a quo sic stipulatur: p̄mittis Titio aut Sempronio dominis meis: dicitur hic, quòd Titius poterit petere à fideiussore, Sempronius uerò non: quia seruus non est ei stipulatus, sed Titio. A. quid ergo prodest persona Titij adiecta in fideiussione: Respon. quòd ad hoc ut ei soluī possit ante litem cōtestatam, non potest etiā inuito uel ignoranto Titio.

lib. 53. l. festo.

¶ Qui certo.§ Continuat propositum suum ostendendo, quando fideiussor uidetur accipi in duriorem causſam ponendo tale exemplum. Stipulatus sum à te centum sine adiectione loci: sed pure, tu das mihi fideiussorem Titium, à quo stipulor quòd mihi soluat illa centum Capuæ, cum simus forte Romę. certe talis fideiussor non obligatur: quia in duriorem causam[l] obligatur: qui certo loco dare promisit, quàm qui pure promittit. Item ponit aliud exemplum quando reus principalis promittit in loco proquinquiori, fideiussor uero in remotiori: sicut cum reus promittit soluere Capuæ cum sit Romæ: fideiussor, uerò promittit soluere Ephesi. Capua enim est prope Romam in Campania, Ephesus uero in Asia ultra mare: & sic multo longius. Aliud exemplum quod sequitur, clarum est.¶ Fideiusſior.§ Dicitur hic, quod omni obligationi potest accedere fideiussor: siue ciuili tantū: siue naturali tantū: siue ciuili & naturali simul, dummodo sit aliqua obligatio, cui possit fideiussor applicari. usque ibi, Naturales autem. ostendit hic quid sit naturalis obligatio: & dicit, quod naturalis obligatio non est tantūmodo illa, ex qua non potest quis agere: uerum etiam illa ex qua fi soluo, nō datur mihi repetitio. nam impropriè naturales obligationes dicuntur obligationes, &c.¶ Stipulatione. § Tu, p̄misisti mihi decē aureos soluere in festo Penteco. pure sine ulla cōditione: dedisti q̄; mihi fideiusſorem, qui se promisit soluturum, p̄ te ista decē si impērator in Italiā uenerit. q̄ritur, quid iuris? Respon. quod obligatio fideiusſoris est in pendenti. nā si Imperator in Italiam uenerit ante Pentecosten: fideiussor non obligabit. si uerò in die Pentecost. uenerit aut post diem Pentecost. fideiussor obligabitur: iste est elegans. §.¶ Cū fideiusſor.§ Vendidi tibi equū meū pro uiginti aureis, & accepi a te fideiussore sub cōditione, si nō solueris mihi. q̄ritur quādo ista conditio sit impleta? Respon. q̄d tunc cū tu fueris interpellatus, & nō solueris: aut si antequā interpellatus fis, decedis: quia hoc etiam casu uerum est te non soluisse: & sic conditionem esse impletam. Franciscus Accurſius.

Limita.

m ¶ Non est.§ nam non est accessoria deficiente principali. sed fallit in pupillo & similibus: ut §. eo. l. ij.
n ¶ Poterit.§ cōtra. supra de stipulatione seruorum. item si seruus. in fine. Solu. ut ibi.
o ¶ Ei.§ manenti in eodem statu ut §. de solu. cum quis.
p ¶ Ante litem contestatam.§ sed post litem cōtesta. non potest: ut §. de fol. l. si quis stipulatus fuerit decem. in §. item.
q ¶ Aliquatenus.§ ideſt, aliquantulum. Accurſius.
r ¶ Potest.§ ut §. de eo quod certo loco. l. iij. §. item Iulianus. & l. is qui. & §. de uerborum obligatio. l. qui Romæ.
s ¶ Obligabitur.§ siue longiori siue proximiori loco promittat fideiusſor, qui in utroq; casu ad duriorem causam est acceptus. Sed quidam hoc intelligunt, quando locus fideiusſionis est remotior, pro quibus est infra eodem. si testamentum. §. quæsitum. Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vel purè,ʒ quia tunc non teneretur:ut ſ.eo.Græcè,§. item accepto.& facit ſ.eod.hi qui.Accurſius .
b ¶ Ciuilis.ʒ obſtat tamen hoc caſu excep.ut C.de nō numera. pecu.ſi cui.& eſt ciuilis ſola.
c ¶ Naturalis.ʒ ut & ſuprà eodem.quod enim. & l.penulti. & ſup. de condict.indebi.l.naturaliter.
d ¶ Actio aliqua.ʒ innuit quòd aliquando naſcitur actio ex naturali obligatione ſola, quod uerum eſt, quia ex nudo pacto:ut C. de dona.ſi quis argentum. §.fin.& C. de do.pro.l. ad exactionem . & in alijs not.ſuprà,de pact. iurisgentium.§. quinimo.
e ¶ Earum.ʒ ſ. obligationum. aliàs, eorū. l.quæ debentur. Acc.
f ¶ Dicantur.ʒ inſpecto proprio ſenſu, qui eſt J.de uerb.ſigni.l.debitor. Sed arg. contra. J.eo.tit.l. pecuniæ uerbum.§.fin.
g ¶ Recepiſſe.ʒ ſ uidentur.ut & ſ.de cond. & demon.qui bis.§. dominus.& ſ. de don.hoc iure.§. penul.
h ¶ Stipulatione.ʒ facit J. eo. ſi à reo.J. & ij. reſpon.
i ¶ Credidi . ʒ aliàs credidit. Accurſius .
k ¶ Reus .ʒ in iudicio uel extra. & nō eſt conditionalis hæc obligatio:ut ſ.de uerbo. obligati.l. ſi decem.
l ¶ Teneretur.ʒ hoc ideo quia mora rei fideiuſſori nocet: ut ſuprà, de uerbo.obliga.l. mora . alioquin non teneretur, niſi reus deſineret poſſe dare:ut in contrario.ſuprà, de uerbo. obligatio.l. ita ſtipulatus.ubi plenè dixi . Accurſius.
m ¶ Deceſiſſet.ʒ Sed nonne interpellari debet hæres rei? Reſpon. forte hic ſine hærede deceſſerat. alioquin interpellari deberet : ut quod in defuncto debuit fieri , & in hærede fiat:ut ſ.de arbi.l.diem. §.nec utimur.& l. quāuis. Item nota hic argumen. ad quæſtionem ꝙ ſi quis promiſit pœnam ſi non ſolueret: & mortuus eſt ante, quàm ſoluat uel interpelletur:ꝙ hæres teneatur ad pœnam:nec ſit opus eum interpellari?ſed dicas ut dixi , ꝙ hic non reliquit hæredem.unde ſi reliquit:debet interpellari:aliàs pœna non poteſt peti. Accurſius .

† Pro intellectu huius §.uid. Pet. Stel. in l.q Romæ . §. Augerius . de uerb. oblig. nu. 72. & 76.
† Du.appellatus . ſicut & paulò poſt .
† Quàm efficaciter teneatur fideiuſſor reo non ſoluente declarat Salomō. ꝙ uerbio . ca. xi.
† Du. quia.
† lib.89.Digeſt.

Promittēs pœnā ſi nō ſoluat, qui moritur ante ſolutionē uel interpellationē: an eius hæres teneat ad pœnam, nec ſit opʾ eum interpellare.

ditione promiſiſſet, fideiuſſor autem in diem certam vel purè promiſiſſet.

¶ *Pro ſola naturali obligatione poteſt accedere fideiuſſor:ſiue ex ea oriatur actio, ſiue non:dummodo propter eam impediatur repetitio ſoluti. Pau.*

XI ¶ Fideiuſſor accipi pōt,quoties eſt aliqua obligatio ciuilis, vel naturalis cui applicet . Naturales aūt obligationes non eo ſolo æſtimant,ſi actio aliqua d † earū nomine competit: verumetiā cū ſoluta pecunia repeti non poteſt. Nam licet minus propriè debere dicant naturales† debitores: p abuſionē tamen intelligi poſſunt debitores:& qui ab his pecuniam recipiunt,debitū ſibi recepiſſe . §

¶ *Si propter futurum euentum eſt dubiū, an fideiuſſor ſit receptus in duriorem cauſam,expectatur ille euentus: & interim ſi deiuſſio eſt in pendenti. Paulus.*

¶ Stipulatione h in diem concepta,fideiuſſor ſi ſub conditione acceptus fuerit,ius eius in pendenti erit : vt ſi ante diem conditio impleta fuerit,non obligetur:ſi concurrerit dies & cōditio, vel etiam diem conditio ſecuta fuerit,obligetur .

¶ *Fideiuſſoria obligatio concepta ſi reus principalis non ſoluerit,ex mora rei principalis uel eius morte committitur. Bart.*

¶ Cùm † fideiuſſor hoc modo acceptus eſſet, ſi reus quadraginta quæ ei credidit,i nō ſoluerit,fide tua eſſe iubes? veriſimile eſt id eſſe actū,vt cū interpellatus reus k non ſoluiſſet,fideiuſſor teneret. l Sed &† ſi reus ante , quàm interpellaret,deceſiſſet : m fideiuſſor obligatus erit : quaſi hoc quoq; caſu verū eſſet reum non ſoluiſſe.

¶ *Fideiuſſori ſoluenti ſolidum cedenda eſt actio contra fideiuſſorem. Pau.*

¶ Idem† LEX XVIII.

FIdeiuſſoribus ſuccurri ſolet, vt ſtipulator compellatur ei, qui ſolidum ſoluere paratus eſt, vendere cæterorum n nomina. o

¶ *Picta ſolutio fideiuſſoris parit ſibi actionē contra principalē debitorē. Pau.de Ca.*

¶ Idem† LEX XIX.

QVi debitorem ſuum delegat,p pecuniam dare intelligitur,q quanta ei debeē:& ideo ſi fideiuſſor debitorem ſuum delegauerit,quamuis eum qui ſoluendo non erat, confeſtim mandati agere poteſt . r

¶ *Si pro ſerui fideiuſſione ſoluatur pecunia dñica vendicat:ſi peculiaris pro debito non repetit:pro indebito cōcedit:ſed ſi dñs ſoluit,ipſe ab eo cui ſoluit, repetit. B.*

¶ Idem† LEX XX.

SEruus inſcio domino pro quodam fideiuſſerat: & eo nomine pecuniam ſoluerat . quærebatur, poſſetne dominus ab eo , cui ſoluta eſſet , repetere ? Reſpondi. Intereſt s quo noſe fideiuſſerit.nā ſi ex cauſa peculij fideiuſſerit , tūc id quod ex peculio ſoluerit, repetere dominus non poterit . t † Quòd ſi ex dominica cauſa ſoluerit,ʒ vendicabitur .† ſi vero nō ex cauſa u peculij fideiuſſerit , quod ex pecunia dominica ſoluerit , æquè vendicabitur . quod ex peculio, condici poterit .

LEX XXI.

¶ Iabolenus.†

†SEd ſi ſerui dominus pecuniā ſoluerit, repetere eam nō ab eo pro quo fideiuſsit,ſed ab eo cui numerauit, poterit : x cùm ſeruus fideiuſsionis nomine obligari nō poſsit . Sequit ergo, vt ab eo pro quo fideiuſſerat , y repeti nō poſſit : z cùm ipſe † pro quo ſoluit, ære alieno obligatus ſit, a nec ſolutione liberari b eius pecunię no

tur ſoluiſſe pecuniam præſentem.Franciſcus Aecurſius.

p ¶ Delegat.ʒ animo nouandi. Accurſius.
q ¶ Intelligitur.ʒ ſic ſ.ad Vellia.quamuis.§.planè ſi mulier . & de donatio. cauſa mor.l,mortis cauſa.§.j.& C. de condictio. indebi.l.ij.
r ¶ Poteſt.ʒ ut & ſ.manda.l.inter cauſas.§.abeſſe.& dic ut ibi.& facit ſ.eod. l.iij. in fine, Argu.contra. ſ. de pig. acti.l. eleganter.§. qui reprobos. & facit ſup. manda. ſi uerò non re. §.planè.in prin.& in fi.

ADDITIO. Dic quòd in dicto.§.qui reprobos. ignoranter recepit ideo nō iudicat † lib.90.Di ſibi : hic ſcienter , & geſtor. ideo nocet.argu. ſuprà de iure dol.promitten do. §. ſi debitorem . ſecundum Barto.

SEruus inſcio.ʒ CASVS. Titius habens ſeruum Stichum abſentem pro tempore,qui ignorante domino pro Sempronio fideiuſit , & etiam ſoluit , poſtea cognoſcens quòd ſeruus ſuus Stichus ſoluerat ex cauſa fideiuſsionis, uoluit pecuniam illam uendicare ab eo,cui erat ſoluta à ſeruo . quæritur utrū poſsit? Et diſtinguitur, an iſte ſeruus fideiuſſerit & ſoluerit ex peculio ſuo : & tunc Sempronius dominus non poterit pecuniam iſtā uendicare.ſi uerò ex pecunia domini ſoluerit : dominus poterit eam † Du.quod nendicare.ſi autem dominuſmet hanc pecu- ex &c. niam ſoluerit, poterit † Vindicaeam repetere ab eo,cui bit.In P.F. ſoluit , non ab eo , pro ut & paulo quo ſeruus fideiuſsit. h. poſt. d.cum l.ſequen.Franc. † Du. ſiue-Accur. ro cū cām

s ¶ Intereſt.ʒ hæc diſtinctio in filio locum peculi. non habet: ut & ſup.de † li.13.Epi pecu.l.licet.§. ſed ſi filius ſtora. ſed in ſeruo ſic : ut † Du. Sed hic & d.l. licet. §. ſi fi- & ſi. lius.Accurſius.

t ¶ Non poterit. ʒ ſine cauſa. per adminiſtrationem enim intelligitur dominum tranſ- †In P.F.de tuliſſe ſecundum quòd- ſunt hęc,ꝙ dam. ſed hoc falſum re quo ſoluit. putat:cum nulla ipſo iu- ¦ Iſta gl.re re ſit obligatio:ut J.eo. putat cauſa l. proxi. Item quia etiā ad hoc quę ſi liberam habeat pecu- ſicut error

lij adminiſtrationem, non tamen uidetur conceſſum alienare ex tali cauſa:ut J.de ſolu.ſi is cui nummos.§. Flauius.& facit ſ.de pact.l.con tra iuris.§.ſi. Quod igitur dicit hic poterit condici:puta a fure,uel re ſpectu poſſeſsionis:ut ſ.de condi.tri.l.j.in fi.& l.ij.de condi. inde.l.in debiti. Vel dic,ꝙ ſeruus putabat fideiubere ex cā peculiari.unde pro per inſtum † errorem: & liberam peculij adminiſtrationem tranſit dominium, ſecundum Azonem .

u ¶ Non ex cauſa peculij.ʒ pro creditore peculiari. Accurſius.
x ¶ Sed ſi ſerui. Poterit.ʒ imo uidetur actione mādati ab eo, ꝙ quo y fideiuſsit ſeruus:quia ſoluendo vī habere ratam fideiuſsionem: ut J.e.ſi ſeruus alicuius.quæ eſt contra. Sol. hic credebat dñs ſeruum fideiuſsiſſe ex cā peculiari:cum ſecus eſſet.ſecus ergo ſi fuiſſet ſciens. uel ibi agendo mandati,uidetur habere ratū:quod & hic eſſet,ſi agret mandati argu.C.de fur.l.j.& ar.ſ.ad Velleia.l. pen. Accurſius .
y ¶ Fideiuſſerat.ʒ ex cauſa non peculiari.
z ¶ Non poſsit.ʒ etiam naturaliter. & facit hoc ad dñam quæ aſsiguatur inter pupillum & ſeruū,inſti.qui mo.re con. obli.§. præterea.
a ¶ Obligatus ſit.ʒ i.remaneat.ſic ſ.e.ſi mandato. Accurſius .
b ¶ Nec ſolutione liberari.ʒ niſi forte poſt conſumptionem . Acc.

a ¶ Non pertinuit.ʒ etiam naturaliter.facit ſ.de condi.inde.l.ſi fideiuſſor.& ſ.man.l. Papinianus.

HAeres à debitore.ʒ CASVS. Titius faciens teſtamentum inſtituit hæredem Seium & roganit eum, ut hæreditatem reſtituere t Sēpronio. Seius hæres accepit fideiuſſorem,a quodā debitore hæreditatis : poſteā reſtituit hæreditatem Sempronio. quæritur utrū iſta actio quam habet Seius hęres aduerſus fideiuſſorem iſtum,trāſeat ad Sempronium cui reſtituta eſt hæreditas? Reſpon. quòd non,ſed in ſuo ſtatu remanet , niſi fuerit ceſſa ab hæredeipſi Sempronio. & ponit ſimile ibi. ¶ Idemque in hac cauſa.ʒ Iſtud eſt planum : ueluti ſi hæres accepit fideiuſſoré à debitore hæreditario,poſteà filius emancipatus petit bonorum poſſeſsionem : actio fideiuſſoria remanet apud hæredem : ſed per ceſsionem tranſit ad filium emancipatum.

¶ Non eſt nouum.ʒ Iuriſconſultus oſtendit hic modum , quomodò unus fideiuſſor poteſt teneri duabus actionibus nomine eiuſdem pecuniæ:ut puta , ſi fidemſſor fit primò in diem acceptus , poſteà purè accipatur. Item ſi ſint duo fideiuſſores , unius debitoris , & unius pecunia , & unus fideiuſſor facit alium hæredem : tunc iſte qui eſt hæres tenetur pro ſua fideiuſsione & etiam pro eo qui eum inſtituit hæredem. ¶ Seruo tuo. ʒ Pulcher caſus , ſed ſatis difficilis. Ego mutuaui pecuniā Sticho ſeruo tuo : poſteà tu ſeruum huac manumiſiſti: ego iſtum ſeruum accepi fideiuſſorem: quæriē utrum ex iſta fideiuſsione teneatur? Diſtinguitur.nam ſi ſeruus iſte fideiuſsit in eā obligatione qua tu intra annū teneris , hoc eſt in actione de peculio qua patronus tenet intra annum manumiſſo ſeruo quando peculiū remanet apud dominū:ex hoc caſu iſte manumiſſus tenetur ex ſua fideiuſsione.aut iſte ſeruus manumiſſus fideiuſsit ꝓ ſua naturali obligatione,qua tenebatur cum eſſet ſeruus:& tunc nullo modo obligat ex iſta fideiuſsione. non enim quis poteſt pro ſeipſo fideiubere. Quid aūt dicendum erit, ſi hic ſeruus nō fideiuſsit pro ſe in hac cauſa,ſed alium dedit fideiuſſorem: poſteà huic fideiuſſori ſuo extitit hæres an teneatur? Reſpon. ꝙ ſic:quia durat cauſa fideiuſsionis: nō tamen tollitur obligatio naturalis.Sed uidetur contra:ꝙ ſcilicet naturalis obligatio tollatur : quia ſi reus fideiuſſori ſuccedit, actio fideiuſſoria tollitur: & remanet tantū principalis:ergo, &c.Sed hoc nō obſtat:quia quando reus ſuccedit fideiuſſori:non poſſunt duæ obligationes ciuiles conſiſtere in uno reo. ſed in noſtro caſu una eſt naturalis tantū, altera ciuilis:q ſe non impediunt,quin inuicē ſtare poſsint. Deinde ibi, retro quoq; ponit caſum conuerſum ſuperiori, q clarus eſt. Si uerò ille qui ſtipulatus eſt à Titio,& fideiuſſorem acceperit,poſteà Titiū hæredē inſtituit: fideiuſſoris obligatio omnino extinguit. ratio eſt in textu. Si uerò ſtipulator inſtituit fideiuſſorem hæredem , ſola actio fideiuſſoria perimitur. nā, &c.ut in textu. ¶ Cum tu.ʒ Ego & Titius ꝓmiſimus Sempronio centum:& ſic facti ſumus duo rei debendi.ego pro me dedi fideiuſſorem Caium.quæritur utrum iſte Caius poſsit etiam fideiubere apud Sempronio pro Titio ſicut fecit pro me?Reſpon. quòd ſic. ¶ Cum fideiuſſor.ʒ Titius mutuauit Seio centū aureos. Sempronius fuit fideiuſſor pro Seio,iſte Sempronius poſt hoc extitit hīs creditori Titio.quęritur hic, utrum iſte fideiuſſor habeat actionem mandati contra Seiū debitorem ad iſta centum quaſi ipſe à ſeipſo exegerit? Et reſponde ꝙ nō:quia reus remanet obligatus huic Sempronio,quare nō pōt intelligi ipſum fideiuſſorem pro eo ſoluiſſe: habet tamen fideiuſſor, q creditori ſucceſsit actionē ex ſtipulatu ad iſta cōtū recuperanda. Fran.

b ¶ In ſuo ſtatu.ʒ ideſt,non cor umpetur:ſed ſtat penes hæredem: ut ſ.de pact.ſed ſi tibi.§.cū poſſeſſor.credi tamen debent: ut ſ.ad Trebel.l.ſi hæres.quæ eſt contra. & ſic eriā intelligitur ſ.de cōſtitu.pec.ſi poſt.alij dicūt trāſire ipſo iure ſcilicet ut les: ſed directę cedi debent. & facit ſ. qui mo. pig. uel hypo. ſol. ſicut. §.j. Accurſius.
c ¶ Accepit.ʒ & obtinuit. Accurſius.
d ¶ Acceperit.ʒ antequā ſuccumberet in contra tabu.
e ¶ Tranſeunt.ʒ ſ.ceſſę non ipſo iure: ut ſ. de contratabu. l. cum emancipatus. & fac. ſ. de cōdi .inde. l.ij. §.j.& l.iij.& iiij.& v. † Sic in P. F.licet Haloan. aliter ediderit.
f ¶ Ex utraque obligatur.ʒ ſuprà de uerb. obl. l. qui his. contrà. ſed illam literam expone ut ibi no. uel ibi fuit bis promiſſum eodem modo: hic diuerſo. Accurſius.
g ¶ Erit.ʒ facit ſ.eo. generaliter. in fi. & de acti.emp.non eſt nouū. Et not. ſecundū Azo. ſi fideiuſſor fideiuſſori ſuccedat, nulla tollitur obligatio : ut hoc §. non eſt. Si fideiuſſor ſtipulanti, uel contrà : accęſſoria tantum tollitur:ut J. eo. §. quòd ſi idem ſti. & l. Lucius. Si fideiuſſor reo tantum naturaliter obligaro ſuccedit : neutra tollitur. ſi ciuiliter & naturaliter , accęſſoria tantum tollitur: ut infrà e.l.§. ꝙ ſi hic ſeruus. Si reus ſtipulanti uel ecōtrà omnis tollitur ut ſ. ad l. Falc. l.j. §. ſi debitor. & J.eo. ſi Stichum. §.à Titio. & de ſol.Stichum.§. aditio. Azo. & no.C.de pact. debitori. Accurſius. † Bald.hic dicit iſtum tex.ſing.ad hoc ꝙ ceſſio bonorū facta ꝓ debitore contra creditorem, non liberat ipſū fideiuſſorē Bolog. † Du. pro ipſo. † apud Du. non ſunt hęc uerba, hoc eſſe.
h ¶ Credidi.ʒ & ſic naturaliter fuit obligatus.

† Eſſe, deeſt apud Du.

quis fideiubendo pro ſe, obligetur. l

¶ *Si debitor ſuccedit fideiuſſori, extinguitur accęſſoria , ſi principalis eſt utilis , ſecus,ſi inutilis. Bartol*

¶ Quòd ſi hic ſeruus manumiſſus† fideiuſſori m ſuo hīs exiſtat, durare cām fideiuſsionis putauit: & tamen nihilominus naturalem obligationem manſuram : n ut ſi obligatio ciuilis pereat o , ſolutū repetere non poſsit. P Nec his cō trarium eſſe quòd cum reus q fideiuſſori r hæres exiſtit, fideiuſſoris obligatio tollatur: s quia tunc dupliex obligatio ciuilis cum eodē eſſe non pōt: t retro u quoque, ſi fideiuſſor ſeruo manumiſſo hīs extiterit, eadē aduerſus x cū obligatio manet: quamuis & naturaliter teneatur y , nec z pro ſe quis fideiubere poſsit.

¶ *Si principalis reus ſuccedit creditori, omnis obligatio extinguitur: ſi fideiuſſor, ſola obligatio fideiuſſoria extinguit. Bar.*

¶ Quòd ſi ſtipulator † reū hæredē inſtituat, omnimodo fideiuſſoris obligationē perimi, a ſiue ci uilis , ſiue tantū naturalis in reū fuiſſet:quoniā quidem nemo poteſt b apud cūdē † ꝓſeipſo obligatus eſſe. Quòd ſi idē ſtipulator fideiuſſorem hęredem ſcripſerit, proculdubio ſolā fideiuſsionis obligationem perimi c . Argumentū rei † hoc eſſe, quod ſi poſ

i ¶ In obligationem.ʒ intra annum ſcilicet de peculio:ut ſ.quando act.de pecu.l.j.in prin.Accurſius.
k ¶ Ait.ʒ Africanus: uel Iulianus magiſter Africani.& facit ſ.eo.l. planè. & ſ.ad Macc.l.creditorem.§.planè.
l ¶ Oligetur.ʒ ut ſ.ad Velle. l.tutori. in prin.& J. ea.l.§. retro.in fi.
m ¶ Fideiuſſore.ʒ tempore ſeruitutis obligato.quod eſſe potuit : ut inſtit.eo.§.j.
n ¶ Manſuram.] ex perſona manumiſſi.
o ¶ Pereat.ʒ uel acceptilatione,uel tempore:ut quia ad tempus fide iuſſerat.
p ¶ Non poſsit.ʒ naturali cauſa impediente:ut ſ.eo. l. fideiuſſor.§. fideiuſſor. Et eſt argu.ſ.de nou oper.nuntia.de pupillo.in fi.& l.quia in re . in prin. Accurſius.
q ¶ Cum reus.ʒ ciuiliter & naturaliter obligatus.
r ¶ Fideiuſſori.ʒ uel mandatori:ut ſ.eo.l.Vranius.
s ¶ Tollatur. ʒ ut & ſ.eo.l.cum reus.& J.de ſol.cum quis.§.ſi.
t ¶ Non poteſt. ʒ ſed hic una eſt ciuilis & naturalis,& altera naturalis tantum.& ſic duæ naturales ſunt in eodem:licet una principalis,& altera accęſſoria.& ad hoc ſ. ad Velle.l.quamuis. §. ſi mulieri hæres.
v ¶ Retro.ʒ id eſt,econuerſo.
x ¶ Aduerſus.ʒ ſcilicet eum hæredem. Accurſius.
y ¶ Teneatur.ʒ ex perſona eius,cui ſuccedit.
z ¶ Nec.ʒ repete quamuis.
a ¶ Perimi.] quia & principalis tollitur ipſo iure:ut J.de ſol.Stichū. §.aditio.& C.de pact.l.debitori.Accurſius.
b ¶ Nemo poteſt. ʒ eſt autem tunc idem pro quo,& apud quē fideiuſit: cum hæres ſuſtinet perſonam defuncti:ut ſ.ad Velleia.l.tutor. Accurſius.
c ¶ Perimi.ʒ ut ſic eximatur tātum perſona ab obligatione:non autem ut perinde habeatur,ac ſi ſoluta eſſet pecunia.& ſicut in ſequenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

proponitur:nã ibi pfonal: habet beneficiũ is, q cessit bonis:ut ff.e. l. Vranius.ibi:sed cũ duo, &c.ut C.de bo.aut.iudi.pos.l.ex contractu.& instit.de replica.§.fi.& caue:quia est arg. per contrariũ:nã sicut in pro.o casu sola accessoria obligatio tollit, ita & hic sola durat sublata principali per cessionem bonorũ. Alij referunt hic argu.ad ꝓban dum quando manumissus suo fideiussori, uel econtra succedit, quando remanet fideiussoria obligatio: ut ff.eo.§. quòd si hic.& §. retro. sed prima placet. & facit. ff. qui satisda.cogan. l. de die. §. fi fideiussor. & ff. de solu. si duo.in fin. & argu. ff. de peculi. l. peculium. §. sed & creditor.& argumen. supra, ad Velleianum.l.quamuis.§.fi mulieri.

a ¶ Debitoris. ‡ latitantis.

b ¶ Obligatum. ‡ cũ non extinguitur principalis: quia missio in bona debitoris non est uere successio uniuersalis: ut suprà manda. l. fi ei.Accursius.

c ¶ Cum tu.‡ scilicet Sempronius.Accur.

d ¶ Pro te.‡ scilicet Sempronio.

e ¶ Habiturum.‡ sic ff.de solu.l.fi duo.

f ¶ Existat.‡ fideiussor.uel dic etiam secundum H. iste creditor apud quem fideiusserat hic fideiussor. H. ut ff.eod.l. Vranius. §. sed cum duo.

g ¶ Obligatione. ‡ fideiussoria. uel secundum H. principali & accessoria.

h ¶ Aduersus reum.] aliàs reum, & aliàs eũ scilicet pro quo fideiussit.

i ¶ Exegisse. ‡ ut ff. de cuict.si ei.§.fin.contra. Sol. illud obtinet, cùm creditor debitori succedit ff. eo.l.si debitori.secus autem cùm fideiussor creditori succedit.Accur.

k ¶ Potius. ‡ quàm electiuè. Sed contra.ff.manda.l. si ei. Solue ibi condemnatus fuerat fideiussor:hic non.

MOrtuo reo.‡ CASVS. Seius debitor meus in decem decessit relictis hæredibus. ante aditam hæreditatem ego peto fideiussorem pro his decem, an possim? Respondetur ꝙ sic:quia hæreditas sustinet uicem personæ defuncti. sicut municipium,curia aut societas.Lex seq plana est.Franciscus.

l ¶ Accipi potest.‡ sic ff.de constitu.pecu.l.hactenus in prin.

m ¶ Fungit.‡ ut & instit.de stipu.seruo. in princip.& C.depositi.l. eum hæredi.

n ¶ Sicuti.‡ scilicet cùm fungitur uice personæ defuncti.&c.

o ¶ Sibi mihi. Adiectus est.‡ facit ff.de constitu.pecu.sed & fi.§ 3.& de uerbo.obliga.eum qui.§.qui si.i. Accursius.

p ¶ Lucius. Apud Septicium.‡ creditorem.

q ¶ Si petierit.‡ uerba epistolæ.

r ¶ Frater meus.‡ scilicet Seius.Accursius.

s ¶ Epistolam.] scilicet missam.

t ¶ Septitius.‡ scilicet creditor.

v ¶ Deinde Titius.] scilicet mandator.Accursius.

x ¶ Fratrem.‡ reum principalem.& sic succesit reus mandatori ut infrà eodem. Vranius.

y ¶ Actio.] mandati contraria. principali absorbẽte accessoriã.Ac.

z ¶ Possit.‡ creditor.

a ¶ Seii.]qui Sejus tenet principali.non actione mandati cõtraria.

MArcellus scribit.‡ CASVS. Dedi pupillo centum mutuò:qui mihi dedit fideiussorem. iste fideiussor utilit restituit cõtra fideiussionem suam sicut pupillus. quæritur utrum possit? Respõ. ꝙ non:quia ei nõ competit mandati actio contra pupillũ.Fran. Acc.

sessio rerũ debitoris [a] data sit creditori, æquè dicendum est fideiussorem manere obligatum. [b]

¶ *Potest unus esse fideiussor duorum creditorum.Bar.*

¶ Cũ tu [c] & Titius eiusdem pecuniæ rei essetis, eum qui pro te [d] fideiussit, posse & pro Titio fideiubere respondit, quanuis eandẽ pecuniã eidem debiturus sit: nec tamen inanem eam creditori futuram.nonnullis enim casibus emolumentũ habituram: [e] ueluti si ei, ꝓ quo ante fideiussisset, hæres exitat, [f] tunc enim cõfusa prima obligatione [g] posteriorem duraturam.

¶ *Successio non habetur loco solutionis, quòd ad lucrum hæredis.Bar.*

¶ Cũ ‡ fideiussor reo stipulandi hæres extiterit, quæritur,an quasi ipse à se exegerit, habeat aduersus reum [h] mandati actionẽ? Respondit:cũ reus obligatus maneat non posse intelligi ipsum à se fideiussorem pecuniam exegisse. [i] itaq; ex stipulatu potius [k] quam mandati agere debebit.

¶ *Si obligatio consistit in persona repræsentata,potest accipi fideiussor.Bar.*

¶ Florentinus.‡ LEX XXIII.

MOrtuo reo ‡ promittendi etiam ante aditã hæreditatem fideiussor accipi potest: [l] qa hæreditas personæ defuncti uice fungitur: [m] sicuti [n] municipium, &‡ curia,& societas.

¶ *Adiectus fideiussorem accipere non potest,Bar.*

b ¶ Pupillo.‡ idem in adulto habente curatorẽ,sed non authorisantem:ut C.de restitu.mino.l.si curatorem.Accursius.

c ¶ Obligatio.‡ naturaliter ut ff.titu.l.j.in fin.& §.ad Trebellia. l.si eius circa princ.& qñ dies lega.ce.l. cùm illud. §.j. pro qua obligatione pòt intercedere fideiussor:& cùm effectu.ut §.eod.fideiussor.§. fideiussor. & de arbi.l. si pupillus. & de verbo obli. si pupillus. & cæue: quia si tutor interueniret, teneretur ciuiliter & naturaliter: ut §. de aut. tut.l.impuberes. Itẽ non est locupletior:quia & tunc teneretur ciuiliter: ut C. pro empt. l. fi. & utroque casu ageret fideiussor mandati uel alia actione, ut §. de nego. gest. si pupilli. in prin. & sic non haberet locum, quòd in fine huius legis dicitur. Item nec potes dicere, quòd nec teneatur naturaliter: quod est quandoque. scilicet quando promittit tutori. ut §. de auth.tuto. l. v. uel quando est infans: ut §. de act. & oblig. l. pupillus. quia tunc non posset accedere fideiussor ei obligationi, quæ nulla est. & facit C. de prædiis mino. l. & si is. hoc ergo casu non succurritur fideiussori per restitutionem in integrum: nisi sicut si pro adulto non habente curatorem: scilicet si dolo creditoris obligatus est: ut §. de minori. in causæ. & C.de fideiuss. mino. l. j. & ij. & eo modo quo ei qui pro quolibet maiori: ut habes §. de excep.l. exceptiones.§. intercessionis. & quod subiicit quoniam, &c. potest esse recta ratio uel etiam remotiua: quasi uideretur subueniri illa ratione: quoniam, &c. & prout est recta. facit §. de pact. l. quod dictum. Quod autem de furioso & prodigo subiicit. dic ꝙ ipsi nec naturaliter obligant.ut infrà.de regit. iur.l.in negotiis.& §.de uerb. obligat. l. is cui. in fin unde in eo qđ subiicit fideiussorem teneri, male dicit. & sic est contrà in utroque.e.§.de uerbo.obligatio.is cui.in fine.maximè cũ non sit obligatio cui accedat. Solu. non subueniatur per restitutionem quia nec tenẽt secundum M.ut ff. eo fi à reo.§.fi à furioso.in principio militudinis ergo causa magis ponit de his, quàm ꝙ sit idem quod in pupillo secundũ Ro.unde cautè non repetit obligato.& qđ subiicit, quoniam,&c.dicit ideo ipso iure non tenetur,non aũt restitutione iuuatur:quia non habeat actionem mandati, nam si haberet actionem mandati, subueniretur ei per in integrum restitutionẽ:nec ipse habet regressum contra eum pro quo fideiussit secundum quosdam. uel dicas hic teneri:sed intercessit tali casu, quo & ipse furiosus,uel pupillus tenetur ut ex cõtractu facto ante nitium. uel etiã postea quando obligatio desedit ex re:ut infrà eodẽ,si a reo.§.fi a furioso.in fine.& suprà de actio. & obligationi l.furiosus. & quod subiicit quoniã,&c. potest esse recta ratio uel remotiua. Sed quidam dicunt ꝙ non interuenit fideiussor pro his, id est in prædicium eorum:ut ibi:sed summ proprium sicut hic. qđ non placet:quia fic esset accessoria sine principali:& esset contra l.prædictam. infrà eodem, si à reo. Alij dicunt, ꝙ hic fideiussit pro furioso,uel prodigo, qui fuerat obligatus tantũ naturaliter,& ante uit um:cui obligationi accedit fideiussor,& tenetur cum effectu: & tamen nõ agit mandati: sicut dixi quando ꝓ pupillo: quæ naturalis obligatio potuit esse ex nudo pacto,uel etiã modis aliis. cæterum post nitium non potest nasci etiam naturalis. ꝙ saris dici potest.& sic consonat ꝓ pupillo. Alij ꝙ hic succedit furiosus cuidam, qui erat naturaliter obligatus.Accursius.

d ¶ Vs ei.‡ fideiussori.

¶ Martianus. † LEX XXIIII.

SI mihi aut Titio decem stipulatus fuerim, Titius fideiussorem accipere non potest: quia solutionis tantùm causa adiectus est. [o]

¶ *Pro parte hæreditaria tantũ cõfusione extinguit obligatio: & hæredes fideiussoris, uel mandatoris nõ tenent insolidum. Bar.*

¶ Marcellus. † LEX XXV.

LVcius †Titius cùm ꝓ Seio fratre suo apud Septitium [p] interuenire uellet, epistolam ita ei misit, Si petierit [q] a te frater meus, [r] peto des ei numos fide & periculo meo. post quam epistolam [s] Septitius [t] Seio pecuniã numerauit. deinde Titius [u] inter reliquos hæredes, & Seium fratrem [x] pro tertia parte reliquit hęredem. quæro, an quia aduersus Seium debitorem Septitij cõfusa sit actio [y] pro tertia parte, qua Titio fratri suo hæres extitit,cum cohæredibus eius agere insolidũ possit [z]? Marcellus respondi, cũ cohæredibus Seij [a] non pro maiore,quã hęreditaria parte mandati agi posse.

¶ *Qui fideiubet pro pupillo, furioso uel prodigo naturaliter obligatis, efficaciter tenetur: nec contra eos per mandati actionem regreditur.Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX XXVI.

MArcellus scribit, Si quis ꝓ pupillo [o] sine tutoris authoritate obligaro, [c] uel prodigo, uel furioso fideiusserit, magis est, ut ei [d] non subueniatur: quoniam his mandati actio non cõpetit. [a]

¶ *Si ante diuisionẽ unus ex fideiussoribus nõ soluendo,uel sine hærede decedat, ad periculũ cæterorum spectat,Bartol.*

¶ Caius. † LEX XXVII.

INter fideiussores non ipso iure [b] diuidit obligatio, † sed ex epistola diui Hadriani. Et ideo si quis eorum ante exactam à se partem sine hærede decesserit, uel ad inopiam ꝓuenerit,pars eius ad cęterorum [c] onus respicit. [d]

¶ *Fideiussor q̃ tenet sub cõditione, facit locũ beneficio epistolæ,sed si tũc soluendo non esset, in alios fideiussores restituit.B.*

¶ Vlpianus. † LEX XXVIII.

SI plures sint fideiussores, [e] unus purè,alius in diẽ uel sub condõne acceptus:succurri oportet [f] ei, qui purè acceptus est, dũ existere cõditio potest: scilicet ut interim in uirilem partem conueniatur.Sed si cùm cõditio extiterit,non est soluendo,q̃ sub condi tione acceptus est, restituendã [g] actionem in purè acceptum Pomponius scribit.

¶ *Hæredi, & eius fideiussori dat beneficium epistolæ respectu confideiussoris: secus respectu principalis: & in bonis principalis computant uires fideiussoris. Bar.*

¶ Prætereà, si fideiussor [h] extiterit † hĩs fideiussori, † siue unus, si ue plures,æquè hic quoq; pertinebit ad eandem causam, in quorũ persona æquè locũ habebunt ea, quæ sunt à diuo Hadriano constituta. [i]

¶ *In facultatibus fideiussoris ab eo dati computantur facultates confideiussoris. licet ergo fideiussor meus non sit soluendo.si tamen fideiussor ab eo datus soluẽdo est,& ego cõuenar insolidum, possum petere actionem diuidi inter me & illum: & sic ille reputabitur confideiussor meus: si cut ille pro quo fideiussi: aliàs non haberẽ hoc beneficium. Paul.de Cast.*

¶ Prætereà, † si quæraꝫ an soluẽdo sit principalis fideiussor, etiã uires sequẽtis fideiussoris ei aggregandę sint. [k] ¶ Sicut ipsis fideiussorib. ita hĩdib. † quoq; eorũ succurendum Pomponius scribit.

¶ *Inter fideiussorem principalẽ & subalternũ sibi nõ dividit actio:sed inter principalem & subalternum alterius. Bal.*

¶ Si fideiussor fuerit principalis, & fideiussor fideiussoris,nõ potẽrit desiderare fideiussor, ut inter se & cum fideiussorem pro quo fideiussit, diuidatur obligatio. ille enim [m] loco rei est: nec pòt reus desiderare, ut inter se & fideiussorem diuidatur obligatio.Proinde si ex duobus fideiussoribus alter fideiussorem dederit, aduersus eũ quidem non diuiditur obligatio, pro quo inuenerit: sed aduersus cõfideiussorem [n] magis est,ut diuidatur.

¶ *Reus qui habet exceptionem, si actor differt agere,fortè ut moriantur testes, q possunt exceptionem probare,correus potest ipsum ad iudicium prouocare implorando iudicis officium: & petẽdo declarari sibi exceptionẽ competere. & illi imponi silentium super actione: & sic non solum petere examinari testes ad æternam rei memoriam.Paul.de Cast.*

¶ Caius. † LEX XXIX.

SI contendat fideiussor cęteros soluendo esse,etiam exceptionem [o] ei dandam, Si non & illi soluendo sint.

¶ *Dyn.per istam l.dicit, q̃ ex contractu facto sub conditione impossibili, nulla nascitur obligatio ciuilis uel naturalis:quasi nasceretur,posset fideiussor accedere.*

¶ Idem.† LEX XXX.

SI sub impossibili † conditione ¶ stipulatus sim, fideiussor adhiberi non potest. [r]

¶ *Sed an ꝓinuito poterit qs fideiubere? dic ꝙ sic: tamen repetere non potest ab eo quod soluit.secus quando ignorante: quia repetit ꝓ actionem negotij gesti. Paul.de Cast.*

¶ Caius. † LEX XXXI.

FIdeiubere pro alio potest q̃ſque, etiam si ꝓmissor [s] ignoret. [t]

¶ *Nota hic, ꝙ fideiussor non potest obtinere exceptionem dilatoriam in prædicium debitoris;sed exceptionem fori, uel aliam personalem, quæ ipsum tantum concernat, bene pòt obtinere. Paul. de Cast.*

¶ Vlpianus. † LEX XXXII.

agi ut fiat diuisio:sed etiam, &c.

p ¶ Et illi.‡ uerba exceptionis.

SI sub impossibili. ‡ CASVS. Stipulatus sum à te c.si digito cælũ tetigero. ista est cõditio impossibilis.utrũm possim à te petere fideiuss.Respond. quòd non: quia impossibili obligationi non potest accedere fideiuss.Franc.

q ¶ Si sub impossibili conditione.‡ in faciendo: secus si in non faciendo:ut §.de uerb.oblig l. impossibilis.

r ¶ Non potest.‡ quia non ualet principalis.

FIdeiubere. ‡ CASVS. Aliquis potest pro reo ignorante fideiubere.Franc.Accursius.

s ¶ Promissor.‡ qui erat principalis, pro quo iste nunc fideiubet.

t ¶ Ignoret.‡ ut & §.manda.l.ex mãdato.§.fideiussori. & §.de nego. gest.l.iij.§.fi.Accursius.

e ¶ Si plures sine fideiussores.‡ simul accepti: aliàs secus: ut ff.e.fi à Titio.Accursius.

f ¶ Oportet.‡ per epistolam: secus in duobus reis sic acceptis:ut §. de duobus reis.l.ex duobus.

g ¶ Restituendam.] per in integrum restitutionẽ contrà rem prius iudicatam. Idem & si nullo modo extitit cõditio. uidebatur enim à residuo liberatus: tum propter epistolam. tum quia in parte tantùm fuerat condemnatus.

h ¶ Fideiussor.] aliàs est si fideiussor extitit hæres fideiussoris:& tunc dic hic qđq; &c. scilicet fideiussor succedens pertinet ad eandem causam. s. ut impetret beneficiũ epistolæ contra fideiussores primi: qui & sui cõ fideiussores sunt: & si duo uel plures fideiussores sint hæredes alterius fideiussoris, impetrent etiam inter se: cùm & ipsi fideiussores principales erant etiam cum aliis confideiussoribus defuncti & suis. aliàs deficit hæres: & tunc dic fideiussor extitit fideiussori, id est, fideiussor aliquis acceptus est profideiussore: & quod subiicit hic quoq; scilicet fideiussor, qui pro fideiussore accipitur, pertinebit ad eandem causam, id est, ut imploret beneficium contra fideiussorem illius qui eum ei dedit: ut in fi.huius legis.

i ¶ Constituta.‡ in epistola.

k ¶ Aggregãdæ sunt.‡ ut uideat ipse soluendo si eius fideiussor est. Accur.

l ¶ Ita hæredibus. ‡ sic C.ad Velle. l. hæredes ar. contrà. §. quod cum eo, sed fi. §. soli. Accursius. ADDITIO. Dic quòd ibi est beneficium mere personale. sic §. solu. matrimo.l.matrimum.cũ lege sequ.Bar.

m ¶ Ille enim.‡ pro quo fideiusit.

n ¶ Confideiussorem.‡ illius qui eum dedit:ut §. §. prætereà. in prin.§.

o ¶ Ita cõtendat. Etiã exceptionem. ‡ nõ solũ iudicis officio: uel non solùm potest

• Contrarium tenet Dyn. & Iacob. ab Arer. nempe quid idem sit utrobiq; per l. fi Titius infr.e. nec ob.l.si a Titio. ut hic per eos

† libr. 8. ad Edict. Pro uinciale al. Paulus.

† Sed, non ẽ apud Du.

† lib.22.ad Edict.

† Hæres, non est in P.F.

† Siue un°, nõ est apud Du.

† Bal. in l. mulier. C. de iu. do.& Alex. in l.fi cõstante.in princ. in 2. col. ff. solu. mat. istum tex.cum gl. singu. repu tat ad hoc ꝙ si sint duo rei debendi,& unus ẽ iops, & alter est dives, non potest agi contra uergentem ad inopiã, ratione inopię:quia diuitiæ unius supplent inopiam alterius. Bolog.

† lib.3.in-stitutionũ. † Bal.dicit istum tex. not.ad hoc ꝙ hæreditas i repręsentando ꝓ sonam, aſsimilat' uniuersitati vl municipio uel societati Bolog. † decuria. Dua.

† ad intell. huius.§.uide Crot.in l.fi is qui ꝓ emptore. nu. 178. de usucap.

† lib.singu. Responso. † de intell. huius Luc. de Iacob. nigrum in l.j. in prin. nu. 142. de uerb.ob.

† libr.18.ad edictum.

† Adde qđ notaui in l. cum hæres §. non est statuliber. & in apotitil.ad text. in uer. impossibilem cõditionę. §. de statuliber.

† libr. 5. ad Edict. Pro uinciale.

† lib.23.ad Edict.

† aliàs Paulus lib 25. ad edict.

† Iib.11.ad ad Edict.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI fideiussor.§ CASVS. Promisisti mihi c.aureos soluer e in festo paschæ.fideiussor tuus soluit mihi per mēsem ante paschā.queri if utrum possit te statim conuenire facta solutione? Respon. quod non sed expectabit usque ad festū in quo tu debebas soluere. Franc. Accu.

¶ Expectare diem.§ ad conueniendum reū actione mandati : uel nego. gest. ut & §. mandati. si mandauero tibi. in princi.

ESVS. X persona.§ CA- Titius pro misit mihi c. & dat fideiussorem. ego facio ei pactum de non petendo. utrum fideiussor posit uti ista exceptione pacti sicut reus principalis? Respon. quòd sic. Alia exempla sunt in glos. ultima Fran. Accursius.

† lib. 72. ad Edict.

b ¶ Ex persona rei.§ manentis in iuo statu: ut C.eo.l.j.

† Du. accessionibus.

c ¶ Inuito.§ ut & §. eo. si stipulatus. & §. de exceptio l.omnis.

† lib. 77. ad edict.

d ¶ Commoda.§ quæ rei cohærent : ut §. de except. l. exceptiones §.rei.

† Nos habemus, q quando obligatio de sui natura est transitoria ad hæredem. instantia tecū cœpta transit ad hæredē tum etiam lite incipiēte, & p aduersariū tum nondū contestata. l d functus §.de procu. l. ij. in fi. §. de præto. sti. Quid si ob igatio nō est trāsitoria ? dic quòd non transit nisi istācia cœpta & lite contestata: per istū textum. sing. Bolog.

e ¶ Accessoribus.§ ut mandatoribus, aliàs est in tex. uel successoribus. & dat Ro. exemplum ut in resti. in interdum in quodam casu : ut C. de fideiuss. mino. l.ij. & in compensatione, & in conditione taciti temporis.

SI eum hominem.§ CASVS. Tu possidebas seruum Stichum. ego dicebam ipsum esse meum. quare te feci vocari in ius ut eum mihi restituas. tu dedisti fideiussorem iudicio sisti, uel iudicatum solui. tu posteà moriens instituis Stichum hæredem cum libertate. certè iudicium debet transferri in istum seruum. q si nolit suscipere iudicium : fideiussores

† In P. F. Si autē meus petitoris &c.

conuenientur. & hoc uerum si seruus iste tuus fuerit. si uero seruus ille meus fuerit: & adierit hæreditatem non meo iussu fideiussores tenebuntur si non defendatur in iudicio. si uerò ego iussi istū seruū adire hæreditatem, tunc stipulatio, qua tenētur fideiussores, euanescit. Sequentia plana sunt. Franciscus.

f ¶ Peteram.§ ut seruum meum per rei uendicationem.

g ¶ Acceperam.§ iudicio sisti. uel iudicatum solui : sicut harum legū tēpore fiebat. ut instit. de satisdatio. in princi. in qua iudica. sol. est clausula de defendēdo: ut §. iudica. sol. l. iudicatum solui. de cuius comissione tractatur in hac le. Accursius.

h ¶ Titius.§ idemque possessor.

i ¶ Fuerit.§ quod etiam ex post facto cognoscetur, uel serui confessione falsem

k ¶ Iudicium.§ rei uendicatio. inceptum & consummandum.

l ¶ In eum.§ interim hæredem necessarium factum, & si nolit. R. & dic transferri iure hæreditario.

m ¶ Committi stipulationem.§ contra fideiussores: & etiam contra ipsum iure hæreditario: quia & Titius promisit nā licet in ea nō uideatur interesse, quia possessoris erat seruus: interest tamē, ut ueritas inquiratur: ut §. si quis cautio. l. si cum in princi. Accursius.

n ¶ Fuerit.§ non tamen ipse fatetur hoc. Accursius.

o ¶ Adierit. Non ut seruus meus: sed ut Titij libertus eiusque necessarius hæres hæreditatem adiuit. R. neque in se iudicium transferri patitur. nec enim in dubio possum eum compellere ut adeat: ut C. de iure deliberan. l. penul.

p ¶ Tenebuntur.§ scilicet si non defendātur. non ergo, quia non petetur: sed quia iudicium recusatur, quo fideiussores promiserant, stipulatio committitur. secundum R.

q ¶ Iubente. id est uelut seruus meus: ut etiam ipse fatetur

¶ Euanescit. Quia ego per seruum succedo principali reo : & sic extinguitur principalis obligatio: igitur & accessoria : ut §. eod. hæres. §. quòd si stipulator.

s ¶ Fuerit.§ & hoc etiam fatetur ille : unde ipso iure uel inuitus efficitur Titij hæres. Accursius.

t ¶ Vt cum uicero. § contra fideiussores, quia non defenduntur.

¶ Paulus. † LEX XXXV.

HI qui accessionis loco ,pmittunt, in leuiorem causam accipi possunt, in deteriorem non possunt. ideoque si à reo mihi stipulatus sum, à te fideiussore mihi aut Titio: meliorē causam esse fideiussoris Iulianus putat : quia potest uel Titio soluere. Quod si à reo mihi aut Titio stipulatus sim, à fideiussore mihi tātū interrogē, in deteriorē causam acceptū fideiussorē Iulianus ait. Quid ergo si à reo Stichum aut Pamphilum, a à fideiussore Stichum b interrogē? utrum in deteriorem causam acceptus est sublata c electione ? an in meliorem? quod uerum est d quia mortuo eo liberari potest e.

¶ *Fideiubēs pro naturali obligatione serui tenetur insolidum: sed pro actione de peculio tenetur dominus quatenus est in peculio. Paulus de Castro,*

¶ Idem. † LEX XXXVI.

CVm fideiubeat aliquis pro seruo, insolidum tenetur, f etiam si nihil in peculio sit. Planè si pro domino fideiubeat, cū quo de peculio † actio est, duntaxat de peculio tenebitur. g qđ tūc h erit cum res iudicatur.

¶ *Fideiussori soluenti debent actiones cedi quia soluendo uidetur eas emisse. Bar.*

¶ Idem † LEX XXXVII.

CVm is† qui & reum & fideiussores habet, ab uno ex fideiussoribus accepta pecunia præ

† lib. 2. ad Plautium.

† Actio nō est apud Du.

† lib. 14. ad Plautium.

† In P. F. Cum q; reum et fideiussores habens.

† Ampliabis hanc le gē, ut procedat non tantum in fideiussore soluēte, sed etiā in cōdēnato ad soluēdū p l.j. C. de fideiuss. min. & l. fideiussor p ūdītore. §. e. tit. de quo etiā gl. in c. fi. extrā de foro compet. lib. vj.

philo potest fideiussor liberari quod nō esset si promisisset Stichū aut Pamphilum: quia tūc uno mortuo deberet aliū soluere. Fran. Accur.

z ¶ Mihi.§ scilicet tantum.

a ¶ Pamphilum.§ & sic duo.

b ¶ Stichum.§ & sic unum.

c ¶ Sublata.§ i. ablata quam habet reus scilicet non fideiussor.

d ¶ Quod uerū est.§ f. ut in meliorem causam acceptus sit.

e ¶ Liberari potest. Jut §. de uerbo. obligat. l. si ex lega. & §. eod. l. Grecè. §. si quis Stichum. hoc tamē q; morti subiectus est Stichus, nō uidebatur attendendum. ut argu. cōtra. §. de transactio l. cum hi. in fi.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quod hic attenditur id ad quod res naturaliter rendit, ibi secus.

CASVS. Tu habes seruum Stichum. CVm fideiubeat. Iste Stichus nullt contrahere cū aliquo : ego fideiubeo pro seruo isto: certe ego tenebor insolidū. sed si ego fideiubeo, p te rogāte seruo tenebor tantummodo quatenus est in peculio serui : quod peculium æstimatur tempore rei iudicatæ. Franciscus.

f ¶ Tenetur.§ f. fideiussor. & facit §. de consti. pe. l. j. in fin. & l. ij. & de condi. inde. l. si is eū quo. & l. naturaliter. & de act. empt. si seruus §. pe. Sed contra. §. si quis cautioni. quoties. sed in iudicio speciale.

g ¶ Tenebitur. Jnon actio. de peculio: sed ut præstet quantum est in peculio cum res iudicatur. Nam hoc tempus inspicitur in cōdemnatione peculij : ut suprà. de pecu. quæstum. in princi. & suprà, de libe. lega. si quis reum. §. Iulianus.

h ¶ Quod tunc. Jscilicet peculium est inspiciendum tunc, &c.

CASVS. Creditor Titius qui habet reum Seiū obligatum & fideiussores, accepit solutionē plenā ab uno fideiussore. utrum possit illi cedere actionē contra reum? Et uidetur quod nō quia facta solutione nullæ remanēt actiones. ergo nullas cedere potest. sed hoc non est uerum : quia creditor, qui solutionem accepit :

non censetur quodammodo pecuniam quam recipit, in solutū accipere, sed uidetur uendere fideiussori nomen debitoris : & ideo habet actiones quas cedere tenetur ipsi fideiussori. Fran. Accursius.

a ¶ Præstat.§ quod facere debet ut: & C.eo.l. cum alter. & §. rem pu. sal. fo. l. fi. in prin. Sed contra. §. eo. l. ut fideiussor. Sol. ut ibi. Accursius.

b ¶ Dici.§ allegādo.

c ¶ In solutum. § f. creditor : ut sic extinguerentur obligationes omnino secundum quosdam. & intellige quando incontinenti post solutionem cedit actionem. uel si ex interuallo, dic hoc actū in soluendo, ut posteà possit fieri cessio : ne fit contra. §. de solu. Modestinus. uel etiam

† lib. 17. ad Plautium. dixit solu ens, soluo ut cedas. ut C. de actio. & obliga. l. j.

d ¶ Et ideo habet.§ hæc est uera. sed eius contraria non. §. quod ideo teneatur quod habeat actionem. ut §. de reg. iur. l. nemo ideo.

† lib. 20. Digestor. Item no. quia actio inutilis cedenti, erit utilis ei cui ceditur. Sed quomodo hoc? Respō. quia & aliàs actionem mandati uel neg. gest. habet soluens, efficacem. §. contra reū. arg. §. ad Velleian. quamuis. §. plane. posset etiā forte reperire pecuniam scilicet soluens à creditore si non cedat: ar. §. rem ra. ha. l. fi. §. fi. & de hoc not. C. de iu. do. l. fi circa prin. & facit ad l. §. de pe. quod debetur. & §. qui mo. pignus uel hypot. sol. l. soluitur. §. fi cōuenit. & C.e. l. ij. & §. de fur. si uendidero. in princ. & §. de solu. Stichum. §. pe. & §. de pecu. le. l. dominus Sticho. & §. man. l. Papinianus. & C. de hær. uen. l. ex nominis. & l. emptor. & §. de le. j. si res. & §. e. si fideiussores. §. idem respō. & §. de tute. & ratiōstra. cum pupillus. Item an insolidum: dic ut infrà de solu. Modestinus. Accursius.

SI quis postquam. CASVS. Stichus libertus debebat mihi præstare operas usque ad certum tempus: quas præstitit. trāsacto illo tēpore putās quod mihi adhuc deberet operas, dedit mihi fideiussorē pro illis operis an fideiussor obligetur? Respon. quod nō: quia hic fuit error credentis se teneri, cū nō teneretur & fideiussio facta per errorem nulla est. Fran.

c ¶ Erroris.§ scilicet facti. secus ergo si ex certa scientia : ut §. si quis cau. l. sed & si quis. §. fi. & adde quod no. §. mā. si fideiuss. §. quædam. Itē contra. §. e. l. ubicūque. Sol. ibi interuenit fideiussor antequā liberet reus. hic autē postea. uel plenè dic ut ibi. & facit C. de iu. & fac. igno. cum testamentum. & l. non idcirco.

f SI Seichum. § Voluisset. & ita non prioris obligationis esset accessio: sed alia quædam obligatio. & facit suprà eodem. l. Græcè. §. si quis Stichum.

g ¶ A Titio.§ hærede.

h ¶ Et ei.§ scilicet Titio.

i ¶ Extiti.§ & sic omnis obligatio extincta est ut suprà eodem, hæres à debitore. §. quod si stipulator. & C. de pact. debitori.

Accessoriū sine principali esse nō potest.

k ¶ Nec reus.§ No. non esse accessorium sine principali.

VT fideiussor.§ CASVS. Titius debitor meus in centum dedit mihi duos fideiussores. Conueni unum fideiussorem: qui mihi totum debitum soluit. quæro utrum debeam cedere actionē isti fideiussori contra suum confideiussorē? Respon. quod non. Fran. Accursius.

l ¶ Non est.§ à lege uel à iudice : sed à creditore oppositā exceptio. sic uel ante solutionē uel post incontinenti: uel hoc actio etiā ex interstat, a actiones, poterit quidem dici b nullas iam esse, cùm suū perceperit, & pceptione omnes liberati sint: sed non est ita. non enim in solutū c accepit, sed quodammodo nomen debitoris vendidit : & ideo habet d actiones, quia tenet ad hoc ipsum, vt præstet actiones.

¶ *Fideiubens per errorē pro eo, qui liberatus est tēpore, non tenetur. Paulus de Cast.*

¶ Idem. † LEX XXXVIII.

SI quis postquàm transacto tēpore liberatus est, fideiussorē dederit, fideiussor non tenetur: quoniam erroris e fideiussio nulla est.

¶ *Si in obligatione principali cōpetit electiō debitori, nō pōt in fideiussoria dari electio fideiussori. Paulus de Castro.*

¶ Marcellus †. LEX XXXIX.

SI Stichum aut Pamphilum stipulatus essem, vtrum promissor voluisset f, non possum fideiussorem ita accipere, Stichum aut Pamphilum, vtrum fideiussor vellet : quia futurū esset in eius ptāte alium velle, quàm reus voluisset.

¶ *Si tēpore existentis conditionis non est res vel persona, quæ in obligationem deducatur, fideiussor non obligatur. Bar.*

¶ A Titio §, qui mihi ex testamēto sub cōditione x. debuit, fideiussorē accepi, & ei h hæres extiti i: deinde conditio legati extitit. quæro an fideiussor mihi teneatur? Respondi si ei à quo tibi erat sub conditione legatū, cùm ab eo fideiussorem accepisses, hæres extiteris, non poteris habere fideiussorem obligatum: quia nec reus k est pro quo debeat, sed nec res vlla quæ posit deberi.

¶ *Fideiussori contra fideiußorem non datur actio nisi cessa. Bart.*

¶ Modestinus. † LEX XL.

VT fideiussor aduersus confideiussorem suum agat, actio danda nō est l : ideoque si ex duobus fideiussoribus eiusdem quātitatis alter electus à creditore, totum exoluerit, nec ei cessæ sint actiōes, alter m nec à creditore, nec à confideiussore n rectè conueniētur.

¶ *Ab vno ex duobus reis debendi potest dari fideiussor pro tota quantitate. Paul.*

¶ Idem. † LEX XLI.

CVm duo rei cōstituti sunt, siue ab vtroque, siue ab alterutro fideiussor datus fuerit, insolidum rectè accipietur o.

¶ *Si fideiussor in defectum principalis accipit, eo existente soluendo fideiussor non tenetur. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX XLII.

SI fideiussores P in id accepti sunt, quod à curatore q seruari non posit, & post impletam legitimam ætatem, tam ab ipso curatore, quàm ab hæredibus eius insolidum seruari potuerit, & cessante eo, qui pupillus fuit, soluendo esse desierit r, non temerè s vtilem t in fideiussores actionem cō petere.

¶ *Exceptio, quæ non impugnat sententiā, potest opponi post sententiam. Bartolus.*

¶ Idē † respondi, Si insolidū cōdemnatus est vnus ex mandatoribus, cum iudicati conueniri cœperit, posse eū desiderare u vt aduersus eos, qui idem mandauerunt, actiones sibi mandentur.

† lib. 2. Regular.

† lib. 3. Regular.

† lib. 15. Responso. respondit.

† Dua. respondit.

† Non temere accipe pro nō facilè.

Franc. Accursius.

p ¶ Si fideiussores.§ aliàs incipit fideiussores si, &c. aliàs si fideiussores.

q ¶ A curatore.§ qui promisit rem adulti saluam fore.

r ¶ Desierit scilicet curator.

s ¶ Nō temere.§ * temere esset si daretur. sic suprà de prob. si quis liberum. & de repu. l. uxores. & infrà de reg. iur. l. ea, quæ.

t ¶ Vtilem.§ nedum directā. sibi enim imputet qđ agere supersedit, cū soluendo fuit : & hic maior factus erat: secus si tunc soluendo non esset: ut C. fideiuss. tut. l. ij. & facit C. de tu. l. j. & C. de proba. ex persona. & suprà de eui. rem hæredi. Sed contra infrà eo. si fideiussor. Solu. ut ibi. & facit §. eo. inter. §. cum inter.

ADDITIO. Dic qđ hic dēt discuti hæres sicut defunctus : quia fuit habitus respectus ad rem : qđ apparet: quia discussio debet fieri ipso uolēte soluere: ut l. decem in fine. §. de uerborum obligationibus. sed in l. fideiussor. in fine, fuit habitus respectus ad persona : quod apparet: quia eo ipso quod est in mora, stipulatio implet: licet fit soluendo secundum Bart.

v ¶ Desiderare.§ idem in fideiussoribus: ut suprà eodem. l. fideiussoribus. & l. cum is. Sed contra. C. eodem. fideiussor. in fin. ubi ante sentētiā tantū cōcedit: sed illud in beneficio diuisionis, hic cessionis. uel ut ibi. Itē an insolidū fiat hęc cessio? Respō. ut infrà de solu. Modestinus. & facit suprà manda. si quis alicui. §. fi. Itē contra. C. sententiā rescindi non posse. Iperēptorias. sed hic speciale ut perēptoria opponatur post sententiam: ut ibi not. Item facit suprà nau. caupo. ff abulani. l. lucet. §. & si cum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI ita fideiussorem.§ CASVS. Dedi tibi x.mutuo.tu das mihi fideiussorem,qui ita promittit.fideiubeo pro tali:& ꝓmitto x.corbes uini pro x.aureis quos ei mutuaſti.certè iſte fideiuſſor nō obligatur:quia in aliam ſpeciem eſt acceptus, quam principalis. & ſubiugit rationē:quia licet ſpecies poſſint æſtimari pecunia, ſicut tot aureos dari pro tali re : tamen pecunia non poteſt facilicet æſtimari ſpeciebus. Franc. Accurſius.

† lib.x.Epiſtolar.

a ¶ Quòd§ i.quia uel ſubaudi de eo.

b ¶ Non poteſt.§ ſecus in conſtitutore : ut ſ. de conſtitut. pecu. l. j. §. antepen. Item ipſe debitor:ut ſ. ſi cert.peta.l.rogaſti.licet fideiuſſor non : ut hic, & ſ. eod. l. Græce. §. ſi quis Stichum.

c ¶ Poteſt.§ quia cum merces datur, in pecunia poteſt ſe obligare fideiuſſor : ut hic innuit. Sed contra.puto argumen.d.§. ſi quis Stichum.

† lib.7.ex uariis lectionibus.

d ¶ Aeſtimanda eſt.§ Sequitur ergo ut cum pecunia datur, in mercem non poſſit obligari fideiuſſor. facit ff. de uerbo. ſignifi. l. prope. & C. de conſtit. pecu.l. ij.§.ſed ut.& §. & nemi nem.Accur.

SIa Titio.§ CASVS. Stipulatus ſum à te decem, & fideiuſſorem accepi. poſt ea eandem ſummam ſtipulatus fui à Mæuio, & alium fideiuſſorem accepi. dicitur hic quòd iſti non ſunt confideiuſſores : quia ſunt diuerſarum ſtipulationum accepti. Franciſc. Accurſius.

† li.11.Epiſtolar.

† Bald. hic dicit iſtum tex. ſingul ad hoc ꝙ licet fideiuſſor regulariter non poſſit obligari ad aliud ꝙ ſit obligatus : debitor principalis quādo obligatio eſt i dari: cū ſecus eſt quando factum eſt in obligatione: quia pōt ſe obligare ad aliud ꝙ ſit obligatus principalis : uide licet ad intereſſe ſeu ad æſtimationem dāni. Bolo.

c ¶ Cōfideiuſſores.§ ergo non adiuuantur beneficio epiſtolæ. & facit infra.eod.inter. §. duo. Sed quid ſi ab eodem diuerſis temporibus? Reſpon.ut infra eodem. ſi Titius. ij. reſpon.

STipulatus eſt.§ CASVS. Titius erat bonus architectus : à quo ſtipulatus ſum hoc modo. Titi promittis mihi tale opus facere ? ille reſpondit,promitto.item promittis mihi quòd ſi non feceris ſolues expenſas,ſi alij faciendum locauero?promitto.& cum hoc fideiuſſorem dedit Mæuium . contingit quòd Titius opus iſtud non facit : quapropter ego illud alij locaui faciendum . ille ſimiliter non facit : quamobrem egomet opus illud facio. Nunc quæritur, utrum Mæuius fideiuſſor teneatur?Reſponde,quòd non, quia ego non ſum profecutus uerba ſtipulationis,cum ille ſecundus conductor opus nō fecerit: imo ego illud perfeci:ideo illa ſecunda locatio habetur ac ſi non eſſet interpoſita. Franciſcus.

f ¶ Arbitratu tuo.§ quod ad boni uiri arbitrium reducitur : ut ſ. locati.l.ſi in lege.

g ¶ Nō erat.§ elapſo die:quod eſt neceſſe. Item neceſſe eſt quòd eadem lege locet:ut ſupra,loca.item quæritur.§. ſi in lege.

h ¶ Alij.§ uerbotenus tantum. Accurſius.

i ¶ Non daret.§ de opere faciendo tuo arbitrio: ut fecerat primus.

k ¶ Ipſe.§ id eſt tu ipſe. Accurſius.

l ¶ Feciſti.§ & ſic ab utraque locatione receſſiſti.

m ¶ Non enim.§ facit.C.eod.ſi creditor.

n ¶ Non locaſti.§ cum effectu. Accurſius.

o ¶ Tamenſi.§ id eſt.quam. Accurſius.

p ¶ Poſtea.§ ſcilicet uerbotenus ſine effectu.

q ¶ Non effet.§ argu.ſ. de in diem addicti.l.quid autem . ibi , quaſi non uideatur,&c.& de in rem uer.l.ſi pro patre §. uerſum.

r ¶ Et.§ repete.& perinde ac ſi,&c.quaſi dicat,ſi nulla etiam uerbo tenus facta interceſſiſſet. Accurſius.

s ¶ Cepiſſes.§ quod hic feciſſe uideris.& facit.ſ. de ſta.l. Stichū.§. ſi. Ideiuſſor.§ CASVS. Ego uendidi tibi duos fundos:& dedi tibi fideiuſſorem pro euictione.contingit ꝙ unus fundus euincit: iō emptor fecit conuenīri fideiuſſorem:& condemnari in certam ſummam pecuniæ.ego morior relicto hærede. Nunc quæritur utrum iſte fideiuſſor poſsit conuenire hæredem meū antequam executio fiat contra eum ? Reſpond. ꝙ recte agere poteſt, & iudicis officio conti nebitur ꝙ ipſe fideiuſſor liberetur à ſua fideiuſſione per hæredē meum.ſ. ſolutione, uel alio modo. Fran. Acc.

† Quam ſecutus es,&cin P.F. uide Anto. Aug.emen da. libr. 1. cap.j.

† Du.etſi.

† lib.6.Digeſtor

t ¶ Quantitatē.§ præſtandam intra certam diem, quod facere poteſt : ut ſ. de re iudi. l. ij. uel ſi hoc non dicat, quatuor menſes dantur:ut C.de uſur.rei iudi.l.ij.

u ¶ Agere poſsit.§ ſ. fideiuſſor. Accur.

x ¶ Poſſe.§ ut & ſupra manda. l. Lucius. & C. manda.ſi pro ea.

y ¶ Ex iuſta cauſa.§ i. propter hāc iuſtam cauſam.

z ¶ Liberetur.§ ſolutione uel alio modo.

CVm lex.§ CASVS. Vendidiſti mihi rem ſacram, q̄ non poteſt uendi.l. pro hibente . ego dedi tibi fideiuſ. pro pretio ſoluendo, quæritur an iſte fideiuſ. teneatur ? Reſpō. ꝙ non : quia ſi fideiuſ. cogertur ſoluere, ipſe ageret contra emptorem actione mandati: & ſic reus, ſiue emptor compelleretur ſoluere ex ea emptione , quæ non ualet. Fran. Accur.

a ¶ Cum lex uenditionibus.§ ut uenditionibus dolo , uel metu extortis : uel quia res eſt ſacra uel religioſa uendita : ut not. inſtitut. de contrahend. emptio. §. fin. ſecus ſi lex noluit aſsiſtere uenditoris priuilegiis : uel ratione ſimili : ut C. de fideiuſ.mino. l.j. & ij. & C. de præ.mi.l. & ſi is.uel dic ut ibi.

† Libro. 9. Quæſtion.

b ¶ Actionem.§ contra fideiuſſorem intentandam.

c ¶ Peruenitur.§ quod eſſe non debet hoc caſu. alias autem nō ideo excuſatur fideiuſſor,ſ. quando cōtractus tenet:quia.ſ. poſsit redire ad reum.& caue tibi.quia in re ſacra uendita hæc non eſt bona ratio:niſi dicas rem uenditorem ignorāſſe:alias cum ipſe teneatur, non excuſatur fideiuſſor propter reum,ſed propter ſe. Item quid in fundo dotali?Reſpon.forte idem quod & in minore ſecundum H.Accurſius.

SI debitori.§ Gl.ponit caſum in princip. huius.l. ¶ Si filiusfami.§ Titius filiusfamilias habens peculum ſtipulatur à Mæuio fideiuſſore cuiuſdam, cui uult credere pecuniam:Mæui promittis ſoluere pecuniam quam mutuauero illi:ille dicit,promitto, poſt Titius filiusfamilias emancipatur.& tunc mutuat pecuniam.hic quæritur, utrū pater iſtius Titij poſsit conuenire reum,cui credita eſt pecunia ? Reſpō. quòd non.filius uero poterit eum conuenire. Franciſcus. Accurſius.

d ¶ Fideiuſſorem accipi.§ ſuper contractu ſuper quo tenebatur primo:quia omnis obligatio ciuilis & naturalis translata eſt in iſcum ut in hæredem:ut C.ad legem Iuli.de ui.l.tutor. & argu. ſupra , ad Trebellianum.l.Seius.ij.reſpō. & pro iſco poteſt accedere fideiuſſor. poſt pœnam autem naturaliter obligatur ex contractu facto poſt deportationem:ut infra, de pœ.l. quidam. in fine. & ſic poteſt accipi pro ea naturali fideiuſſor:ut ſ. de duo.reis.l.fina.in fine.quæ eſt contra. uel ibi mandauit expreſſe:hic non:quod nil eſt.uel ibi tenetur : ſed ſine effectu,ut hic:uel ut ibi. Item ſecus eſt in fideiuſſore captiui : ut ſupra, de conſti pecu.hactenus. Accurſius.

e ¶ Tota.§ id eſt omnis,uel utraq;.ſic ſ. de pact.l.ſi unus.§. pactus, & j. de noua.quoties. in fi.

a ¶ Credat.§ id eſt numeret.

b ¶ Nomine ſuo.§ alias ſuo nomine. ſecundū. Py. ſi non eſt reus,&c.

c ¶ Debet.§ ut & ſ. de uerb. obli. quidā. Sed contra in eo. tit. ſi filius. Sol. ut ibi. & facit ſ. tit. j. l. ſi.

† Du. Patri quidem ſi nō eſt reus obligatus &c.

SI Titius.§ CASVS. Titius & Seia ſimul fideiuſſerūt pro quodā Mæuio mulier autem non poteſt fideiubere propter ſenatus conſul. Velleianū. dabitur ergo actio in Titiū inſolidū ſubducta muliere:q̄ a nulli licet ius ignorare.

¶ Huic ſimilis.§ Iſte §. in principio ſui clarus eſt, licet in fine ſit obſcurus:ſed finis eius declaratur per glo. ſuper uerbo poſtea,& ſuper uerbo ætatis. Cætera ſunt clara. Fran. Accurſius.

† lib. x. Quæſtion.

d ¶ Muliere.§ per Velleia. & inſolidum, quando inſolidum pro alio tenebatur : alias ſi pro parte tenetur : pro alio, & pro parte pro ſe : pro parte extranei tantum ſubducit? ut ſ. ad Velleia. idē eſt. & l. uir uxori. in fi. Sed uidetur ꝙ etiam quando pro extraneo intercēſſit, pro uirili ſubducatur : & alter uiriliter teneatur tantum:ut C. ad Velle. l. ſi paterna. quæ eſt contra. Sol. ibi maſculus & fœmina animo nouādi interceſſerunt pro alio:& non fuit adiectum,ut inſolidum tenerētur ſinguli: ideoque pro uiribus portionibus tantū ſunt obligati:ut ſ. de duob' reis.l.reos. §.fi. ſed hic Titius & Seia fideiuſſerunt nō animo nouādi. unde quilibet tenet inſolidū:ut inſtit. de fideiuſ.§. ſi plures. exempta ergo fœmina à ſolido.alter remanet obligatus inſolidum.

† Onus nō eſt apud Du.

e ¶ Potuerit.§ ſcilicet fideiuſſor. ſic ſ. de bo.poſ.l.iij.§.bonorū.& ſ. de don.cau.mor.l.ſi is cui.& dixi ſ.de iuriſd. om.iudi.ſi idē. & facit ſ. ad Velleia.quamuis. Accurſius.

f ¶ Excipere.§ id eſt,ſubire.

g ¶ Poſtea.§ ex interuallo:alioquin poſteàquam pro eo interceſſerat quidam maior:puta Titius.

h ¶ Aetatis.§ neſciebat enim creditor eſſet ille minor,uel maior : & ſic utrū poſſet reſtitui uel non:& ideo uoluit ut Titius primò intercederet ut ſic teneretur inſolidū: licet poſteà appareat iſtum minorē eſſe,& reſtituendū: ſed ſi ſimul intercederent:reſtituto minore non tenetur Titius,niſi pro parte ſecundū H.niſi forte ſciuit Titius uel faciē ſcire potuit eū fideiuſſorem minorē. argumen.ſ. proxi.reſpon. Item quid ſi prius minorem accepit:poſtea ex interuallo maiorē hoc eodē reſpectu?reſpondeo, idem multo magis.& facit C.de dona.ſancimus. §. ne autem. Accur.

i ¶ Fideiubeat.§ etiam ex interuallo:non ſolum ſimul.

k ¶ Confideiuſſorem.§ prætendentem beneficium diuiſionis ex epiſtola.

l ¶ Facta.§ ut decem,quæ mihi Titius debebat animo nouādi ſtipulor à minore dolo à me inducto ad promittēdū:quo caſu reſtituto minore nō reſtituitur mihi actio in ueterem debitorem,ut hic ſubiicit.& j. de ſol.l.qui res.§. huic applicatur. Sed cōtra. C.de repu.quę ſi.l.unica §. ſed & ſi. ſed ibi non fuit creditor in dolo:& ideo nō reſtituitur actio in ueterem debitorem.& eodem modo ſol.ſ. ad Velle.l. quidam.nā & ibi licet ſciuit,nō tamen fuit in dolo creditor. hic ergo doloſo nō ſuccurritur:quia fruſtra,&c.ut ſ. de mino. auxilium. in fin.& l. ſi ex cauſa. §. nunc uidendū. & ſ. ad Velle. l. ſi decipiēdi.& ſ. ne quid in loco publi. l. ij. §. idem ait,cum in publi.

SI teſtamento.§ CASVS. Habebā Titium reum obligatum mihi in decem aureis,& eius fideiuſſ. feci teſtamentū in quo liberaui Titiū ab iſto debito. hæres meus homo callidus uult cōuenire fideiuſſorem Titij,quaſi ille non ſit liberatus in teſtāmēto: an poſsit? Reſpon. quod non imò ſi cōueniāt, poterit opponere doli mali excep. cōtra hæredem meum.

† Intell.huius. §. uide per Veriū, in Rub. de uerb. obli, num.20.

¶ Ex duobus.§ Ego eram fideiuſ. pro centum erga Mæuium creditorem. mortuus ſum relictis duobus hæredibus. unus hæredum ſoluit totum debitum credens ſe totum debere, cum tamen non teneretur niſi in parte hæreditaria. hic quæritur utrum alter hæres ſit liberatus? Videtur primò quod non. & ratio huius eſt : quia ſi alter eſſet liberatus: iſte, qui ſoluit, non poſſet repetere partem debiti : quod tamen facit : quia condicit id , quod ſoluit ultra partem ſuam. Item probatur alia ratione : quia ſi creditor iſte qui totum debitum ab uno hærede accepit, per errorem credens ſe teneri ad partis reſtitutionem , reſtituerit : non poterit condicere : quia erat naturaliter obligatus reſtituere quod indebitum acceperat. Item ſi duo ſunt fideiuſſores in xx. & unus moritur relictis duobus hæredibus : ſi unus hæredum totum ſoluit, habebit condictionem in x. ergo, &c. tamen in fine ibi, ſed uerior. concludit quod nullo iſtorum trium caſuum repetitur ſolutum : q̄a debitum fuit, licet fideiuſſores à principio poſsint iuuari auxilio epiſtolæ diui Hadriani de obligatione diuidenda . ſi tamen unus totum ſoluerit, non repetet partem

† Du.ſeuerior & utilior.

† Barr. hic dicit hunc tex. non reperiri alibi ita bene ſicut hic : & dicit hic eſſe casū ad hoc ꝙ illa naturalis obligatio qua quis tenetur ad antidora, impedit repetitionē indebiti ſoluti. Bolog.

† Du. habebit quidem decem quæ ipſo iure nō debuit, condictionem. an aūt & alia ꝙ que milia repetere poſsit. &c.

¶ Ex duobus.§ Ego eram fideiuſ. pro centum erga Mæuium creditorem. mortuus ſum reliquis duobus hæredibus. unus hæredum ſoluit totum debitum credens ſe totum debere, cum tamen non teneretur niſi in parte hæreditaria. hic quæritur utrum alter hæres ſit liberatus? Videtur primò quod non. & ratio huius eſt : quia ſi alter eſſet liberatus: iſte, qui ſoluit, non poſſet repetere partem debiti : quod tamen facit : quia condicit id , quod ſoluit ultra partem ſuam. Item probatur alia ratione : quia ſi creditor iſte qui totum debitum ab uno hærede accepit, per errorem credens ſe teneri ad partis reſtitutionem , reſtituerit : non poterit condicere : quia erat naturaliter obligatus reſtituere quod indebitum acceperat. Item ſi duo ſunt fideiuſſores in xx. & unus moritur relictis duobus hæredibus : ſi unus hæredum totum ſoluit, habebit condictionem in x. ergo, &c. tamen in fine ibi, ſed uerior. concludit quod nullo iſtorum trium caſuum repetitur ſolutum : q̄a debitum fuit, licet fideiuſſores à principio poſsint iuuari auxilio epiſtolæ diui Hadriani de obligatione diuidenda . ſi tamen unus totum ſoluerit, non repetet partem derit exceptio doli fideiuſſori propter improbitatem hæredis, quæ prodeſſe[n] reo debuerat, ſi conueniretur.

¶ Vbi ſolutū pōt repeti , uel redditū tenere, talis ſolutio nō parit liberationem. Bar.

¶ Ex duobus† fideiuſſoris[o] hæredibus, ſi per errorē[p] alter inſolidum exoluat,quidam putant[q] eū habere condictionem,[r] & ideo[s] manere obligatum cohæredem.[t] Cōdictione[u] quoque ceſſante durare obligationem cohæredis probatur , propterà quod creditor, qui† dum ſe putat obligatum[x] partem ei, qui totum dedit, exoluerit,[y] nullam habebit condictionem.

¶ Lex duodecim tabularū diuidit obligationē iter hæredes ipſo iure: ideo quatenus alter ipſorum ſoluit ultra portionem hæreditariā, quocūque errore repetit : ſed epiſtola diui Hadriani nō diuidit ipſo iure : iō ſoluatum antequam fiat diuiſio per iudicē quocunque errore, non repetitur.

¶ Quòd ſi duo fideiuſſores accepti fuerint, uerbi gratia,ſ uiginti , & alter ex duobus hæredib. alterius fideiuſſoris totum[z] creditori exoluerit,† habebit quidem cōdictionē in decem , quæ ipſo iure[a] non debuit:an autem & alia quinque repetere poſsit,[b] ſi fideiuſſor alter ſoluendo eſt,uidendū eſt. Ab initio enim[c] hæres fideiuſſoris ſi ue hæredes, ut ipſe fideiuſſor audiendi ſunt : ut ſcilicet pro parte ſinguli,qui fideiuſſores ſunt, conueniātur[d] † Sed uerior, & utilior indebitam. ¶ Quæſitū eſt.§ Iſte §. ſatis prolixus eſt in textu:& nihil intendit dicere quam hoc. Sicut habetur ratio taciti tēporis in principali reo quādo promittit ſoluere certo loco:ita habetur ratiō in ipſo fideiuſſore rei principalis. Franc. Accurſius.

† lib. 27. Quæſtion.

m ¶ Fideiuſſorē.§ ut ſ. de exceptio. l. omnes. & C. de exceptio. l. defenſiones.

n ¶ Quæ prodeſſe.§ ſcilicet excepr. & facit ſ. de libe. lega. l.ij. & l. v. §. ſiquid. & l.qđ mihi. & ut in poſ. lega. l.j. §. ſi debitori. & ſ. de do. excep. l. dolo.

o ¶ Fideiuſſoris.§ qui ſolus fideiuſſerat.

p ¶ Per errorem.§ cum pro hæreditaria parte teneatur ex l. duodecim tabularum:ut C. ſi cert. pet. l.j.

q ¶ Quidam putant.§ & beneut ff. de ſolu. l. ex parte.

r ¶ Condictionem.§ indebiti & ſine cauſa pro dimidia.

s ¶ Et ideo.§ id eſt,quia habet condictionē,remanet cohæres obligatus. Azo. ſed mala ratio:nā & ſi ceſſet cōdictio.manet obligatus cohæres:ut ſubiicit.

t ¶ Cohæredem.§ creditori.

v ¶ Condictione:§ ut quia ſciens ſoluit:ut C. de condi. inde. l. indebitum.

x ¶ Obligatum. § ſaltem naturaliter , ex eo quod indebitum accepit.

y ¶ Exoluerit.§ id eſt, reddiderit. Accurſius.

z ¶ Totum. § ſcilicet uiginti.

a ¶ Ipſo iure.§ ex lege duodecim.tabul. ſcilicet pro parte cohæredis.

b ¶ Poſsit.§ propter auxilium epiſtolæ.

c ¶ Ab initio enim.§ id eſt,antequam ſoluat.

d ¶ Conueniantur.§ ut ſ. eod. ſi plures. §. ſicuti. unde uidebatur & in v.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in v. dari repetitionem. Accursius.

a ¶ In utroq; casu. ℈ hoc non refertur ad casum ubi ex l. xij. tab. fuit ind. bitum sed ad alios quando ipse fideiussor soluisset omisso auxilio epistolæ suæ hæredes eius. nec enim uidentur indebita soluta, quæ Hadriani epistolâ retineri poterât: ut ℣. eo. l. inter fideiussores. quoniã ea posit solutione minimè dari repetitionem.

b ¶ Exoluerat. ℈ ut nisi repetat: licet ante solutionem iuuari per epistolam posset. Sed contra. ℣. de condi. indeb. si pœnę. ℣. j. sed nomine rei soluit: quod potuit: ut ℣. e. inter. ℣. j.

† Pij. Du.

c ¶ Romæ. ℈ scilicet existens.

d ¶ Capuæ esset. ℈ eo loco quo soluere debet. unde statim conueniri poterit. R.

† Paul. de Cast. & doct. hic inducunt istũ tex. ad hoc ꝙ fideiussor non possit prius conueniri quam principali discusso, ut est casus in authen. præsente. & ibi gl. C. eod. qué tex. cũ isto limita his ꝙ tex. i capitul. ex rupto extrà de iure iur. Debet ℣. nisi fideiusserit cũ iuramẽto.

e ¶ Statim.] subaudi an.

f ¶ Conueniri. ℈ sicut ipse reus illico cõueniri potest.

g ¶ Dixi. ℈ licet reus teneatur protinus.

h ¶ Si ipse. ℈ scilicet fideiussor.

i ¶ Capuæ. ℈ scilicet existens.

k ¶ Spopondisset. ℈ scilicet dare. & supple eo casu cum, &c.

l ¶ Non potuisset. ℈ cum alibi esset reus. quo casu. reum non teneri statim liqueret. R. ut ℣. de uerbor. obl. interdum. in prin. & l. si ita stipu. ℣. Chrysogonus. in fi. ℣.

m ¶ Nec ad rem. ℈ id est, dicere, non ob. ꝙ in hoc secundo casu est promptior ratio pro fideiussore quod non teneatur quam in primo, scilicet quia reus non tenetur in secundo casu: sed in primo fic: quia nihilominus est idem ius in primo, quod in secundo: primo propter tacitum tempus suum: secundò propter tacitum tempus rei.

n ¶ Latere. ℈ id est, hac parte siue hoc secundo casu. & est prima longa huius uerbi latere.

o ¶ Teneri. ℈ hac scilicet ratione, quia, &c. quæ cessat in primo casu: sed tamen idem ius est: ut dixi. Accursius.

p ¶ Econtrario. ℈ reuerà dicendum est fideiussoré utroque casu non teneri. nam si quis contradixerit, sequitur inconueniẽs. & generali ratioui contrarium.

q ¶ Romæ fuisset. ℈ ergo nec fideiussor, qui Romæ est. ne sit deterioris conditionis quam ipse reus. Ioan. & facit in authen. de fideiuſ. ℣. j. ibi cum utique Papinianus, &c. ut ℣. de eo quod certo loco. l. centum.

r ¶ Respondentibus. ℈ hoc scilicet quoniam, &c.

SI debitori. ℈ Casus talis est. Vendidi Titio fundum pro c. ipse mihi dedit fideiussorem. posteà Titius moriens instituit me hæredem & suum fideiussorem. & sic ista c. debẽt diuidi pro partibus hæreditariis. dicitur hic quod obligatio fideiussoria perimit pro l. & sic fideiussor iste nõ tenet nisi in aliis quinquaginta. & sic possum agere cõtra istũ fideiussorem qui est meus cohæres, ad alia quinquaginta, non quidem tanquam contra fideiussorem, quasi actione fideiussoria, sed tanquam contra cohæredem qui tenetur soluere debita pro parte hæreditaria. & sic maior obligatio extinguit minorem. h. d. ista satis difficilis lex. Franciscus.

s ¶ Accepto cohærede. ℈ id est, eo qui posteà fuit cohæres. Nam prius fideiussorem acceperam.

t ¶ Potestate. ℈ ut & supra de liber. legat. l. si id quod. in secundo respõso, uidelicet enim hæreditas ei soluisse, ut & infra de solut. Stichũ, § aditio. & suprà de euictioni lege fi ei. sed tamen non ꝓ omnia obtinet successio uim solutiónis uerę uel fictę, id est acceptilationis uel étpetitionis uel etiã pacti. Nã solutione ab uno debitore facta, omnes liberantur. ut instituta quibus modis tollitur obligatio. in principio. idem in acceptilatione uni facta, ut supra de liber. legat. l. si quis de eodẽs. § nunc de effectu. idem in petitione ut ℣. de duo. re. l. ij. idẽ in pacto facto uni: ut ℣. de pac. l. idẽ i duobus. & arg. ℣. de arbi. l. si duo. licet in hoc sit arg. contra. ℣. de duo. re. l. eandẽ. § sed & si quis. sed per successionẽ non nisi pro parte: ut infrà eodem. Vranius. & quandoque in nihilo: ut ℣. solu. matrimonio. l. si socer. j. respon.

est in vtroque casu a illa sententia solutionem non indebitæ quãtitatis nõ debere reuocari. quod etiã epistola diui † Hadriani significatur in persona fideiussoris, qui totum exoluerat b.

¶ *Fideiussor non põt priùs cõueniri quàm reus, vel quàm posset ipse, si esset reus. Paul. de Castro.*

¶ Quæsitum est † an fideiussor, q Capuæ pecuniam se daturum Romæ c promisit, si reus promittẽdi Capuæ esset d, stat im e cõueniri f possit. Dixi, g non magis fideiussorem confestim teneri, quàm si ipse h Capuæ i spopondisset k cũ reus adhuc Capuam peruenire nõ potuisset l: nec ad rẽ m pertinere, ꝙ hoc latere n nemo dubitet nondum fideiussorem teneri o: qa nec ipse reus promittendi teneretur. nam econtrario ꝓ quoque si qs responderit, quoniam debitor Capuæ sit, fideiussorem confestim teneri, non habita ratione taciti pro prij tẽporis, hoc cuẽturum, vt hoc casu fideiussor cõueniatur, quo debitor ipse, si Romę fuisset q, nõ cõueniret. Itaque nobis placet fideiussoriam obligationem conditionem taciti temporis ex vtriusque persona recipere, tam rei promittẽdi, quàm ipsius fideiussoris: quoniam aliud respondentibus r contra iuris formam in duriorem con

ditionem acceptus intelligetur.

¶ *Pro qua quantitate creditor debitori succedit, pro ea ꝙ sponte soluta obligatio extinguitur. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX LI.

† SI debitori creditor ꝓ parte shĩs † extiterit accepto cohę rede s fideiussore, quod ad ipsius quidé portionem attinet, obligatio ratione cõfusionis intercidit: aut (quod est verius) solutionis potestate t: sed pro parte cohæredis obligatio salua est, nõ fideiussoria, sed hęreditaria: quoniã maior tollit minorem u.

¶ *Inter fideiussores, qui tenẽtur insolidũ, est locus epistolæ: secus si interuenerunt in virilem. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX LII.

INter eos fideiussores actio diui denda x est, qui solidum & partes y viriles fide sua esse iusserunt. Diuersum erit verbis ita conceptis, solidũ, aut z † partes viriles a fide tua esse iubes? tũc enim ab initio nõ nisi viriles partes singulos debere conuenit.

¶ *Quod est solutũ, non venit in diuisionis rationem ex epistola de rigore: secus de æquitate. Bartolus.*

¶ Fideiussor b † ꝙ partẽ pecuniæ suo nomine vel rei promittendi soluit, quò minus residui facta diuisione, portionis c iudicium accipiat, recusare non debet d. Eam enim quantitatem inter eos, soluit per exceptionem, si partem suam totam scilicet quinquaginta soluit ¶. Duo rei. ℈ Titius & Seius promiserunt mihi centum aureos: & sic sunt duo rei promittendi. dedit mihi quilibet fideiussores separatim. fideiussores utriusque rei uolunt me cogere quod diuidam obligationé inter omnes: an hoc cogar facere? Respon. quod nõ, sed bene cogor diuidere inter eos, scilicet cuiusque partis fideiussores.

¶ Creditor. ℈ Dedi decem mutuo Titio: ipse dedit mihi pignus: & cũ hoc fideiussorem. ego possum omittere uenditionẽ pignoris: & cõuenire fideiussorem: quia in hoc habeo electionem.

¶ Cum inter. ℈ Vendidi Titio equũ meum pro centũ aureis pro quibus dedit mihi fideiussores duos. diuisa est inter eos obligatio, ego facio conueniri fideiussores unus eorum tpe litis contestatæ non est soluendo: uolo alium pro totis centum conuenire: an possim? Respond. quod non. possiquam enim semel diuisa est obligatio: non possunt fideiussores insolidum conueniri. Sed ponamus quod ego sum minor: an possim restitui contra hanc diuisionem? Respond. quod non: quia sum usus iure cõmuni: ergo non possum me dicere deceptum esse.

¶ Boni. ℈ Titius dedit centum mutuò Mæuio pro quibus dedit Mæuius duos fideiussores. unus fideiussorum popter aliquod crimen damnatus est: & bona sita sunt uendicata fisco: posteà diuiditur obligatio. dicitur hic quod fiscus tanquam hæres conuenietur in quinquaginta. Franc. Acursius.

x ¶ Diuidenda est. ℈ ex epistola.

y ¶ Et partes. ℈ & sic utrunque, & facit ℣. rem pu. fal. fo. l. fi.

z ¶ Aut. ℈ Et sic disiunctiuè.

a ¶ Viriles. ℈ Et sic non est opus epistolæ beneficio: cum in summis quod minimũ est uideatur promissum: ut ℣. de uer. oblig. l. inter stipulantem. § stipulante. & l. si ita stipulatus fuero decem aut quindecim. & ℣. de reg. iur. l. in obscuris.

b ¶ Fideiussor. ℈ scilicet unus ex pluribus. Accursius.

c ¶ Portionis. ℈ quæ eum tangit ex residuo. Accursius.

d ¶ Non debet. ℈ per epistolam: & hoc de rigore.

† ad intellectum huius § nid. Cur. j. l. si creditores. n. xl. et. 14. C. de pact. et ibidé per Stellam. nu. 26.

Soluendo

a ¶ Soluendo sunt. ℈ maximè secundum quosdam. argu. C. de pact. si creditores.

b ¶ Debent. ℈ sed solutam non debent: & sic nõ uenit in diuisionem.

c ¶ Per exceptionem. ℈ ex epistola descendentem, uel dic etiam doli propter electionem secundum quosdam. Accursius.

d ¶ Soluit. ℈ suo uel debitori nomine si modò fuit tantum quanta utilis: aliàs in id quod deest, cessat exceptio. & facit ℣. de solu. quoties. contrà. Sol. ut ibi. Accursius.

† Contestationis, non est apud Duar.

e ¶ Dederunt. ℈ quod esse potuit: ut suprà de duo. re. l. duos.

f ¶ Interuenerunt. ℈ quia illi confideiussores sunt.

g ¶ Conueniret. ℈ quo casu non est prohibendus: ut ℣. de duo. re. l. in duobus. §. fi. & facit ℣. eo. tit. l. reos. in princip.

h ¶ Non cogitur. ℈ quo ad hoc ut suum cõsequatur. Accur.

i ¶ Simpliciter. ℈ secus si in id quod ex pignore redigi non potuerit, acceptus sit: ut C. eo. l. commissis. uel in id quod ex bonis debitoris non possit redigi: ut ℣. eo. ſi fideiussores. & facit ℣. manda. l. qui mutuam.

k ¶ Non pertinet. ℈ ut instit. e. §. si plures. & C. eo. l. liberum. Sed contrà. l. reos. Sol. ut ibi.

l ¶ Deceptus. ℈ ut & C. de restit. in integ. l. non uidetur. & ℣. de mino. l. uerum. §. sciendum. & ℣. de sol. in pupillo. & C. de transact. de fideicõmiſ. & facit ℣. eo. l. amissi. §. inter.

m ¶ Vt hæredis. ℈ de quo constat: ut ℣. eo. ſi testamento. §. quòd si duo.

n ¶ Ita fisci. ℈ qui hæres uidetur: ut C. ad l. Iul. de ui. l. tutoris. sed non est per omnia: quia si supersit fideiussor, adhuc damnatur ille: & ideo dicit, ut hæredis.

† lib. xj. Responſo. Dua. tam fideiussoris quam rei.

MIſsi. ℈ CASVS. Dedi mutuo decem Mæuio, pro quibus ipse dedit mihi fideiussoré & pignus. istud pignus periit apud me ruina, naufragio uel alio fortuito casu: quæritur cuius sit periculum? Respon. ꝙ rei & fideiussoris. Cætera clara sunt. ut in glo. ꝓ l. omissis. C. eo. ¶ Inter fideiussores. ℈ Pamphilus habebat debitoré, & duos fideiussores. obligatio est diuisa inter fideiussores: & sunt condemnati in iudicio. tutores istius pupilli per fraudẽ, uel negligentiã omiserunt per lequi actionem iudicati contra fideiussores, intantum ꝙ ipſi fideiussores sunt facti non soluendo. certè damnum ptinebit ad tutores. Si autem diuisa fuerit actio inter fideiussores, qui tunc non erant soluendo, ita ꝙ nulla fraus tutoris interceſsit: tunc pupillus potest petere restitutionẽ in integrum contra istam diuisionẽ sic factã. ¶ Fideiussores. ℈ Locaui tibi prædium in quo erant multa instrumenta rustica. tu dedisti mihi fideiussorem pro mercede locationis. quæritur utrũ iste fideiussor teneatur mihi si forte ista instrumenta sunt deteriorata? Repſo. ꝙ sic: nec tantũ tenetur propter pensionem locationis. ¶ Plures. ℈ Titius, Mæuius, & Sempronius mandauerunt mihi ut mutuaré centum Caio: & sic omnes mihi tenentur pro ista summa. conuenio unũ, uidelicet Titium qui aliquo casu à iudice absoluitur: quæritur utrum alij duo scilicet Mæuius & Sempronius liberentur? Respon. ꝙ non: sed si unus ex mandatoribus soluat totam summam, omnes alij liberantur. Franciscus Accursius.

o ¶ Amiſsi. ℈ Apud creditorem.

p ¶ Ruina. ℈ & sic fortuito casu: aliàs si culpa creditoris, secus: ut instit. qui. mo. re contra. obli. §. fi.

q ¶ Ad fideiussoris. ℈ ut nihilominus teneatur actione personali. nõ quia non habeat actionem mandati. Accursius.

qui soluendo sunt, a diuidi cõuenit, quam litis † contestationis tẽpore singuli debent. b Sed humanius est, si & alter soluẽdo sit litis contestationis tempore, per exceptionem c ei qui soluit, d succurri.

¶ *Inter fideiussores diuersorum nõ est locus beneficio diuisionis, Bart.*

¶ Duo rei ꝓ mittendi separatim fideiussores dederunt. e Inuitus creditor inter omnes fideiussores actiones diuidere nõ cogitur: sed inter eos duntaxat qui ꝓ singulis interuenerunt. f Planè si uelit inter omnes actionem suam diuidere, non erit prohibendus: non magis quàm si duos reos ꝓ mittendi pro partibus conueniret. g

¶ *Non cogitur quis prius pignus distrahere, quàm ad fideiussorem uenire. Bart.*

¶ Creditor pignus distrahere nõ cogitur, h si fideiussorem simpliciter i acceptũ omisso pignore uelit conuenire.

¶ *Facta diuisione periculum pertinet ad creditorem, Bart.*

¶ Cũ inter fideiussores actione diuisa quidam post litem cõtestatam soluẽdo esse desierunt, ea res ad onus eius qui soluendo est, nõ ptinet: k nec auxilio ætatis defendetur actor, non enim deceptus l uidetur iure communi usus.

¶ *Fiscus ut hæres fideiussoris põt beneficium diuisionis implorare. Hoc dicit. Bar.*

¶ Bonis dãnati fideiussoris fiſco † uendicatis, inter fideiussores actio posteà si diuidi cœperit, ut hæredis, m ita fiſci n rationé habere oportet.

† Vindicatis in P. Fl.

¶ *Damnum amissi pignoris ad creditorẽ non spectat. Bart.*

† lib. xj. Responſo.

¶ Idem. † LEX LIII.

AMiſsi o ruina p pignoris damnũ † tam ad fideiussoris q quàm ad rei ꝓ mittendi r periculum spectat. Nec ad rem pertinebit, si fideiussor ita sit acceptus, s Quantò minus ex pretio pignoris distracti seruari potuerit t? iſtis enim uerbis etiam totum u cõuenit contineri.

¶ *Damnum contingens pupillo culpa tutoris, recuperat ab illo p actionem tutelæ: sed si sine eius culpa, recuperat p restitutionem in integrum aduersus aduersarium eius, si læsus est. Paul. de Castro.*

¶ Inter fideiussores actione diuisa, cõdemnatus, si defecerit esse soluẽdo, fraus uel segnitia tutoribus qui iudicatũ persequi potuerint, damnũ dabit. x Quòd si diuisam actionem inter eos qui non erant soluendo, y constabit, pupilli nomine restitutionis auxilium implorabitur.

¶ *Fideiussor simpliciter acceptus tenet ad pretium iuſtũ fundi. Paulus de Castro.*

¶ Fideiussores † à colonis datos, z etiã ob pecuniã dotis, a ꝓ diorũ teneri cõuenit, cũ ea quoq; species, locationis uinculũ b ad se trahat. nec mutat, cõsestim, an interiecto tempore fidem suam adstrinxerit.

¶ *Absolutoria lata pro uno ex mandatoribus, aliis non prodeſt. Bart.*

¶ Plures eiusdem pecuniæ credẽdæ mandatores, si unus in iudicio eligat, c absolutione quoq; secuta † cæteri non liberantur: d pecunia soluta e omnes liberantur.

¶ *Fideiussores tenentẽ licet capite principalis sit damnatus. Bart.*

¶ Idem. † LEX LIIII.

CApitis rei postulati f fideiussores, ex cõtractu, † citra ullam præscriptionẽ g à creditore, qui reũ postulauerit, rectè conueniuntur.

¶ *Qui fideiussor est in principali, nõ tenetur in eo quod uenit in pignoratitia. Bar.*

r ¶ Promittendi. ℈ ad hunc prorsus: ut C. de pigno. act. l. pignus.

s ¶ Potuerit. ℈ quod fieri potest: ut C. eo. l. omissis.

t ¶ Totum. ℈ cùm certum sit nihil seruari posse. & facit ℣. de tribu. Illud. & C. de hære. institu. l. ij. & ℣. de optio. lega. l. cùm optio.

u ¶ Damnum dabit. ℈ ut teneantur tutelę, si in culpa fuerunt. ut C. arbi. tut. l. ij. Accursius.

x ¶ Soluendo. ℈ à principio cùm diuideretur: secus si post diuisionẽ facti sunt non soluendo: ut ℣. l. proxi. §. penult.

y ¶ Datos. ℈ simpliciter. sed secus si in certa re: ut suprà qui satisda. cog. l. ij. in fi. Accur.

z ¶ Dotis. ℈ quæ præ dia cum propriis locauerat maritus uel mulier secundum M. & secundum hoc dic ob pecuniam, id est, ob mercedem in pecunia consistentem. uel secundum R. & Io dic dotis: id est, instrumenti prædij: ut & ℣. de fun. instr. & instrumen. leg. l. ij. §. dotes. & l. Seia. §. j. Vt enim dos onus matrimonij, sic instrumentum onus prædij sustinet. & secundum hoc dic ob pecuniã: id est, propter deteriorationem, uel etiam ob æstimationem: si ponas ęstimata data: quod aliquãdo fit: ut suprà loc. cùm fundus.

a ¶ Vinculum. ℈ alioquin contrà: ut infra eode. n, si in pignore. & l. siquis pro eo. §. fi nũmos.

b ¶ Eligatur. ℈ insolidum: ne obsset C. eodem. l. liberum.

c ¶ Non liberantur. ℈ cæteri.

d ¶ Soluta. ℈ ab uno: ut C. eodem, l. fi. & l. reos. & suprà de consti. pecu. item illa. §. fi. & de tut. & ra. distra. fi ex duobus.

CApitis rei. ℈ CASVS. Habebam reum quendam in centum & fideiussores ꝓ eo. accusaui reũ crimine capitali: & sic nõ potuit mihi soluere, q a condemnatus fuit. uolo conuenire fideiussores eius: ipſi respondẽt mihi, Amice, per te factum est, quod reus non soluit tibi: q a eum feciſti condemnari de crimine capitali: quare nõ uolumus tibi soluere, quæritur an fideiussores bene excipiant? Respon. ꝙ non: quia ego bene feci istum accusando. interest enim reipublicę ne maleficia remaneant impunita. Fran. Accursius.

e ¶ Postulati. ℈ id est, accusati rei de crimine capitali post fideiusſionem. & sunt genitiui casus.

f ¶ Præscriptionem. ℈ quia uidebatur cùm sit per creditorẽ accusantem factum, quo minus soluere possit, quòd nec fideiussores teneant: sed tamen tenentur, ut hic, & C. eodé. l. prima. cùm enim publicè expediat reos puniri: ut infrà de iniuriis. l. eum q. in principio, & infrà eodem. l. si in reo. §. finali. ergo qui hoc facit nullam pœnam uel dispendium debet patiut C. de adulter. l. Græchus. & suprà de uer borum oblig.

† Vt furto qui est casus fortuitus: ut l. j. C. depoſi. qđ est uerum saltem limita. de qua ꝓ Bal. ibidem. & in l. si creditor. C. de pigno. actí. f. quando est facta à persona cui erat confidendum: ut in cõiũcto vel famulo: ut not. omnino. C. j. extra de commo. & probatur. §. loca.

† Ludoui. Ro. in suis fing. folio 19 fi ngula. §44. reputat istum tex. fin. iuncta sua glo. in verbo. dotis. in eius secunda lectu. ad hoc ꝙ fideiusſ. intercedens pro conductore domus non solum tenetur ratione pensionis, sed etiam masſaritiorũ: seu etiam supellectilium ratione. Bolog.

† Non est cæteri, apud Duar. li. 15. Responſo.

† Secus siin iudicio ut ℣. qui satisda. cog. l. fi decesserit. & si quis cautio. l, sed & si quis in prin. vide Alber. & Imo. hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obligq.qui seruum.& facit §.unde cogna.l. cognatio.ar.contra.§.de excepti.l.omnes.

lib.3.ist. SI in pignore. § CASVS. Dedi Titio c. mutuo pro quibus dedit mihi fideiussorem & etiam pignus. istud tamē pignus erat alienū, uel alij obligatū:& sic ego sum deceptus. quæritur qualiter mihi subueniatur? Respond.de-

beo agere contraria actione pignorantia contra debitorem, qui me decepit, an autem fideiuſ. per iſtam fraudem teneatur? Respō. quòd non quia ipſe non obligauit ſe pro pignore: ſed tantum pro mutuo dato.Fran.Accur.

a ¶ Creditor. § rem alienam uel alij obligatam accipiendo:ut §.de pigno. actio. l. tutor.§. contrariam.

†Du.obliger.

b ¶ Interest. § interest autem habere æquè bonum pignus: quia tutius, &c. ut institut. de obli.ex delic.§. fiurt. maximè si est debitum qđ pignoris tantum retentione seruari poterat: ut §.de consti.pecu. l. q autem.§.j.

†li.11.qſt.

†Du. qñq.

c ¶ Non poterit. § id est,non tenebitur.

d ¶ Non enim. § bona ratio:ut j. eod. fideiussores.j.respon.

SI ita stipulatus. § CASVS. Caius Seius rogauit me ut pecuniā mutuam daret Titio.ego respondi Caio Seio, ꝓmittis ergo mihi quòd solues quantacunque pecuniam quam Titio credidero?ille respondet, ꝓmitto.& de hoc fideiussores dedit. ego nō una uice tantum,sed multis uicibus mutuo Titio pecuniam. quæritur vtrum in omnes summas sit Caius Seius obligatus & fideiussores? Respon. quòd sic. Franc. Accursius.

†libr. 15. Quæstion. ad hanc l. uide intellectum Io. Corasij. in Ludmonendi. num.20 de iur.iurā.

e ¶ Accepero.] à Seio.& facit §.de iudi.l. non quemadmodum.

f ¶ Nempe. § id est, certe.

g ¶ Summas.] sic §.de an.le.l.cum quidam.& §.de usu & habita.l.si habitatio.§.utrum.Sed arg contra.§.de leg.iij.fideicommiſ.§.si quis decem.& j.de uerb.sig.bones. §. hoc sermone.

h ¶ Proficere dēt. § ut & §.de exceptio.l.omnes.& C.de usur.l. constitutionibus.

SI quis pro eo. § CASVS. Putabam Pamphilum esse libertum: q̄ iuraut se præstare operas Titio.ego fideiusi pro eo.an teneat? Respondetur quod non.

¶ Item si filius.] Planus est.uide gloss.

¶ Si nummos.]Habebas apud te summam pecuniæ depositam.uenit quidā,& petiit ut mutuares ei pecuniam. Tu eras uir laudis auidus: & non audebas dicere te nullā pecuniā habere: sed accesisti ad arcem,& dedisti mutuam pecuniam alienā quæ apud te erat:& non fuisti stipulatus illam tibi reddi:accepistique fideiussorem.quæritur an iste fideiussor teneat? Respondetur quod nō. sed ponamus ſtantibus eisdem terminis qđ iste cui mutuasti pecuniam illam,consumpſit.& sic est nata ex hac consumptione certi condictio.an nūc fideiussor teneatur? Respond.quod sic: quia in omnem causam uidetur fideiussor acceptus,quæ soleret ex ea numeratione oriri,siue nasci.

¶ Pro furti actione.§ Surripuisti mihi librum: & sic teneris mihi actione furti. Iterū dedisti mihi dānum in aliqua re: & sic teneris mihi actione legis Aq. an pro istis duabus actionibus possim accipere fideiussorem? Respon.quod sic,secus est in act. popularibus. rationē uide in glo.ulti.Franc.Accursius.

i ¶ Non tenebitur.§ deficit enim principalis,cum non sit libertus: ut §.de ope.liber.l.ut iurisiurād. in princ.& facit §.q satisd.cog.l.fin. Sed oppo. qđ etiam pro eo.q. uere libertus est, nō tenet intercessio nam aut hic fideiussor ꝓmittit quod ille daret operas.& tūc non ualet iquia factum alienū:ut §.de neibor.oblig.l.stipulatio ista.in princ. aut promisit se præstaturum operas illius:quod uidet impossibile ut

¶Paulus. † LEX LV.

SI in pignore cōtrahendo decEptus sit creditor [a]q̄ fideiussorem pro mutuo accepit,aget contraria pignoratitia actióe: in quā actionē ueniet qđ interest [b] creditoris: sed ea actio fideiussorem onerare nō poterit. [c]non enim pro pignore, sed pro pecunia mutua fidem suam † obligauit.

¶ Si uerba sunt apta ad infinitatem, tolerātur infinitas.h.d.Bar.

¶ Idem.† LEX LVI.

SI ita stipulatus à Seio fuero, Quantā pecuniā Titio † quan docūq; credidero, dare spondes? & fideiussores accepero, [c] deinde Titio sæpius credidero, nempe [f] Seius in omnes summas [g] obligatus est, & per hoc fideiussores quoque: & id quod ex bonis eius seruari potest, omnibus æquo iure proficere debet.[h]

¶ Iuramentum nō est modus inducendæ obligationis in ingenuo: & ideo non potest ei accedere fideiussor.Bart.

¶ Idem.† LEX LVII.

SI quis † ꝓ eo, qui libertus non esset, & operas præstaturum se iurasset, fideiusserit, non tenebitur. [i]

¶ Pro obligatione naturali qua pater uel dominus obligatur filio uel seruo non potest accedere fideiussor,secus eōquerò pro illa, qua filius uel seruus obligatur patri uel domino.Paulus.de Castro.

¶ Itē si filius à patre,uel seruus à domino stipulatur, nec fideiussor acceptus tenet: [k] q̄a non potest pro eodem eidem esse obligatus. Ex diuerso igitur,patre à filio,uel domino à seruo stipulato,fideiussor acceptus tenetur.

¶ Si mutuū nō contrahitur ab initio, fideiussor pro eo acceptus nō obligatur. sed si ex postfacto reconciliatur consumptione, fideiussor dicitur teneri.Paul.de cast.

¶ Si numos alienos quasi tuos mutuò dederis sine stipulatione, [l] nec fideiussorē teneri Pompo.ait. [m]Quid ergo si cōsumptis numis nascat cōdictio? [n] Fideiussorem puto obligatū fore.In omnē enim causam [o] acceptus uidetur quæ ex ea numeratione nasci potest.

¶ Pro obligatione, quæ nascitur ex delicto, potest accedere fideiussor: non sic in actione populari antequām sit alicui appropriata & sua effecta.Paul.de Cast.

¶ Pro furti actione fideiussor accipi potest: [p] item pro eo, qui in legem Aquiliam commisit.Diuersa causa est popularium ¶ actionum.

¶ Scæuola.† LEX LVIII.

HIdeiussor antequam reus debeat, conueniri nō potest. [r]

¶ Stipulatio annua est una pro omnibus annis.Paul.de Cast.

¶ Caius. † LEX LIX.

SI à colono stipulatus, fideiussor acceditur insti. eo.circa princ. Sed hodie uidet qđ filius stipulando à patre,pōt accipere fideiussorē : cum non patri,sed sibiipsi ſerat filius ex aduentitia causa: ut C.de bonis quæ libe.l.cum oportet.Sed contra uidet insti. de inuti.ſtip.§. ei qui tuo.Itē not. qđ hoc primo casu naturali obligationi non accedit fideiussor : & hoc ideo,quia ciuilis quę contra fideiussorē nascēretur,quærēretur patri: ut dictum est.

l ¶ Sine stipulatione.] secus si stipulatio interuenisset : ut C.si cert. petat.l.quamuis.

m ¶ Pomponius ait] quia nec reus tenetur. ad qđ facit §.de admini.tuto.fine.hærede.j.respon.

n ¶ Condictio.] ut §.fi cer.petat.l.nam & si fur.

o ¶ Causam.] No. in omnem.sic §.quorū lega.l.diuersum j.respon. & d.l.fine.hærede.& §. de leg.iij.l.nomen.& de usu, fiqs solutioni.§. mora.& §.de magi ſtra.conu.l.fin.& §.eo. amiſsi. §.fideiussores. & j. rem pupil.fal.fo.l. si postea.& C. de pac. inter empto.in initio. Item no.ex ea scilicet principaliter.secus si secundario:ut §.eo.si i pignore. Sed contra hunc §.j.ad municip.l.Lucius.§.penult.Sol.dic plene ut no.§.locati,quæro.

p ¶ Potest.§ ut & j.eo.si a reo.§.fi.

q ¶ Popularium.] quia fideiussor in eis dari non potest.& est ratio: quia qui eam intendere potest,non est creditor nisi lit. cōtest.ut j. de popu.act.l.pe.& de uerb.sig.fi cui.nec ergo fideiussor accipi, nisi extunc:& nisi pro priuato damno experiatur:ut §.de procu.licet.

FIdeiussor.] CASVS. Tu rogasti me ut Titio pecuniam crederem cum esset Bononiæ & pro hoc fideiusisti pro eo. quæritur utrū possim te conuenire antequam dem pecuniam Titio? Respon.quod non. Franc.Accursius.

r ¶ Non potest.] licet possit interrogari uel adhiberi, ut §.eo. stipulatus sum.§.fi.ratio huius l.est,ne plus sit in accessione,&c.

SI à colono.] CASVS. Locaui fundum meum colono cuidā in quinque annos ꝓ certa summa pecuniæ. & accepi ab eo fideiuſ-

libr.18. Quæstion.

†Alias, Paulus lib. 22.Quæstionū. Filius quare non possit stipulari à patre & idem in seruo & domino suo.

Mæuium:à quo stipulatus sum hoc modo, Mæui, ꝓmittis mihi quod colonus meus mihi debet in v. an.ille respondet, promitto.nunquid tenebitur fideiussor in omnem summam v. annorum? Respon.q̄ sic.

¶ Cùm facto. § Titius ꝓmisit mihi Stichum seruum:ego petij ab eo Stichum promissum.ille nō soluit: & sic moritur seruus, quapropter ipse reus est in mora: & est perpetuata obligatio. quæritur utrum cont.a fideiussores sit eriam perpetuata obligatio? Respō. quòd sic. quia facto rei est obligatio perpetuata. Franciscus Accursius.

a ¶ Acceperit. § ita, promittis quòd ille debebit usque ad quinquennium: si enim sumæ sunt expressæ, plures essent stipulationes: ut §. de uerb. obliga. l. quod dicitur. & l plurибus. §. j. quæ est contra. & facit §. de dona. cau.mor.l. senatus. §.fi.

b ¶ Cum facto suo. § ut quia occidit seruum promissum: uel patiendo interpellationē : ut subiicit. & §. de uerbo. oblig. si ex legati. & l. mora. & l.si seruum. §. sequitur.& facit §. de usur. l. si quis solutioni. §. nora. Sed arg.cōtra. §. de eo quod certo. centum. sed dic ut ibi. Item facit C. de interdict.l.j.

†lib.4.Responso.

†lib.1.Responso.

Aulus respō. § CASVS. Dedi mutuò c. aureos Titio, pro quibus ipse dedit mihi tres fideiussores: q i mihi dederunt pignora pro ista ſumma, unus istorum fideiussorum soluit totam summam: & ideo alij duo fideiussores transfulerunt pignora in istum, qui soluit summā. quæritur utrum iste fideiussor uideatur emisse pignora? respon.q̄ non: & ideo fructus pignorum si quos percepit,de bene sibi computari in sortem. Franc. Accursius.

†aliàs,cum uerò in genere iure nouat, &e. sed ut hic legit Du.

c ¶ Data.§ scilicet creditori. Et no. q̄ in uno contractu erant confideiussores.

d ¶ Translata.§ eo quòd soluit.

e ¶ Sant.§ quod fieri debuit,& etiam in personali cessione:ut no.§. ut fideiussor.Accursius.

f ¶ Non emptoris. § licet ex lege uel ex pacto potuerit fieri uenditio: nō tamen iste potuit emere.ad quod est §.manda.l.si mandato.§.j. & de uisit pigil.ij.& l.cū seruus.§.j.& C.de dolo.l.j. & facit §. de negot.d.fideiussor.

g ¶ Sed eius.§ scilicet creditoris.

h ¶ Fructuum. § ut eos sibi computet in sortem, & in usuras: ut C. de pigno.act.l.i.& ij.non autem eos lucretur quasi ex re sua.

i ¶ Et usurarum.§ à fideiussoribus debitarum.ſ.pro eorum portionibus:ut no.j.de solu.Modestinus.& facit C.e.l.cum alter.

VBicunque.§ CASVS. Dedisti mutuò c. aureos Mæuio ꝓ quibus dedit tibi fideiussorem.iste ribaldus Mæuius accepit q̄nquē nellā:uel cessit bonis.& sic est infamis apud bonos & graues infamia facti:& est liberatus pro tempore iure ciuili: tñ adhuc naturaliter manet obligatus. quærit utrum fideiussor adhuc teneatur? Respond. quòd sic.Sed ponamus quòd tu liberasti istum Mæuium reum per novationem. dicitur hic quòd fideiussor liberatur ipso iure aut per exceptionem.Franc.Accursius.

k ¶ Fideiussorem. § Quid ergo si cùm in heritate quis debitor erat uel præscripsit,uel sententia absolutoria, uel iureiuran.cōtra creditorē est tutus,uel pacto: ſi sunt omnes rei cohærentes. nunquid ultra tenetur fideiussor? Respō. minimè.quāuis enim hic generalibus uerbis utitur Scæuola: tñ de exceptionibus personæ cohærentibus respondere cogimur.aliæ enim oēs fideiussoribus dantur:ut §.de excep.l. exceptiones.§.rei.& de iureiur.l.duobus.& de pac. l.fi. & j.e.fideiussores.§.fi. Erit ergo exemplū in deportato uel relegato debitore:ut C. e.l.j.nec ob.ſ.e.ſi debitori.q̄a postea ab eo fuit acceptus.ut plenè dixi. Isé erit

sorem acceperit, [a] una stipulatio est plurium pensionū: & ideo in uniuersis pēsionibus fideiussor tenetur.

¶ Factum rei principalis perpetuat obligationem, etiā quo ad fideiussorem. Paul.

¶ Cū facto suo [b] reus principalis obligationem perpetuat, etiam si deiussoris durat obligatio: ueluti si moram fecerit in Sticho soluendo,& is decesserit.

¶ Fideiussor q totū soluit & pignora recipit à creditore, non censetur illa emere sed luere:ideo tenet illa restituere ad quē pertinent, soluto sibi eo quod soluit.Paul.

¶Idem.† LEX LX.

PAulus respōdit,fideiussorem, in quē pignora à cōfideiussoribus data [c]translata [d]sunt, [e]nō emptoris [f]loco substitutum uideri,sed eius [g]q pignora acceperit: & ideo rationem fructuū [h] & usurarum [i]haberi oportere.

¶ Si debitor liberatur à ciuili fideiussor eum effectu tenetur: secus, si prima iure nouationis tollatur.Bar.

¶Scæuola.† LEX LXI.

VBicunque reus ita liberat à creditore, ut natura debitū maneat,teneri fideiussorem [k]respōdi.Cum uerò †genere nouationis obligatio transeat: fideiussorē [l] aut iure, [m]aut exceptione [n] liberandum.

¶ Mandans simpliciter, uidetur mandare in eum locum,in quē principalis se soluturum promisit.Bar.

¶Paulus. † LEX LXII.

SIut proponitur, cū pecunia mutua daretur,ita cōuenit, ut in Italia solueretur, intelligendū est mandatorē quoque simili modo contraxisse. [o]

¶ Si ad denuntiationem fideiussoris debitor idoneus nō exigitur,creditori nō imputatur.Bar.

¶Scæuola †. LEX LXIII.

SI fideiussor creditori denuntiauerit, ut debitorem ad soluendam pecuniā compelleret, uel ut pignus distraheret, isque cessauerit, an posit eum fideiussor doli mali exceptione submouere? Respondi,non posse. [p]

¶ Ex uerbis cōtractus colligitur fideiussorem teneri id, quod omnes ex uēditione pignoris possit redigi.Bart.

¶Idem. † LEX LXIIII.

INter creditorem & debitorē pactum interuenerat, ut si centum,quæ mutua dederat, ubi primùm petita fuissent, nō soluerentur,ornamenta pignori data intra certū tempus liceret ei uendere: & si quo minoris uēnissent, ¶quā quod sortis & usurarum nomine deberetur, id creditori redderetur: ¶ & fideiussor acceptus est. quæsitum est, an fideiussor in uniuersam obligari summam potuerit? Respondi, secundum ea, quæ proponerentur, teneri fideiussorem in id quod minus ex pigno-

hicexēplū in capite minuto minima. capi.diminu.ut §. de capi.diminu.l.ij §.fi. Itē in eo qui cessit bonis:ut iusti. de repli. §.fi. Itē in eo debitore q. ius iniquum impetrauit ut creditori apud quem dederat fideiussorem, nō teneretur.ad quod est supra.man.l. idemq;. §. generaliter.non autē in pacto personali reo facto pona:quia tunc naturalis tolleretur obligatio:ut infra de solu. Stichum. §.naturalis. Alij dicunt hic de eo fideiussore dici, qui iam liberato reo etiam prædictis modis liberandi intercessit: quibus obstat §. ea. l. siquis post. nisi dicas ex certa scientia datū: ut ibi diximus. præterea est contra metem huius literæ si conſideres: ut patet in fin. l. Tertij dicunt hic reum tempore liberatū: non dico præscriptione legali, ſed pacto. ut quia usque ad certum diem uoluit teneri - non ultra. Nam nihilominus tenetur naturaliter. & sic fideiussor tenetur: ut arg. supra mand.l. 1. fideiussor. §. fin. quod non placet: quia & tūc est rei cohærens, nisi expresse de reo tantum fuisset dictum. Quarto posset dici, quod etiam de rei cohærentibus posset dici. Sed quod dicit fideiussorem teneri: dic:sed habet exceptionem,quā & reus. Sed in inferiori casu ipso iure liberatur.

†lib.5.Responso. al. Paulus.

†lib.6.Responso.

†Du. quod que sortis uel usurarum.

l ¶ Transeat in fideiussorem. § sed exceptionem habet.

m ¶ Iure. § scilicet ipso.

n ¶ Exceptione.§ huius alternatiuæ prima pars est uera: ad quod est §. de accepti. l. fi ex pluribus.Accur.

SI ut proponitur. § CASVS. Fideiussor intelligitur cōtraxisse sicut principalis reus. & ideo si reus accipit pecuniam mutuò in Gallia ut reddat in Italia:fideiussor tenetur similiter hoc modo. Franc.Accursius.

o ¶ Contraxisse.§ sin Italia ut §.de bo.aut.iud. posſ.l.iij. & facit §.de au.& arg.lega.l.cum autem.in fin.

PIdeiussor.§ CASVS. Titius mutuauit pecuniam Mæuio pro quia dedit sibi fideiussorem & pignus. fideiussor Mæuij mandauit Titio creditori, ut Mæuiū compelleret ad soluendum:uel ut saltem pignus uenderet Titius cessauit facere quod fideiussor mandauit.hic quæritur utrū fideiussor, si ab eo petat Titius summam in qua fideiussit possit creditorem repellere doli mali exceptione, eo quod non fecit quod sibi mandauit? Respon.quòd non Franc.Accursius.

p ¶ Non posse. § nisi fuisset acceptus ad id, quod à deb tore seruari non possit:ut j. eod.l.pxi.& §. eod. si fideiussores. quæ est contra. Sed hic simpliciter fuit acceptus. argu. supra eodem.l.inter.§.creditor:& §.de constitu.pecu.l. utrum.& supra mand,qui mutuum.& l.Quintus. Sed arg.contra.§.de emēt.l fi cùm uenditor. Itē hodie per authentic. prius conuenitur reus:ut in authent. de fideiuſ. §.j.an autē ante numerationem: sed post fideiussionē nuntiatione facta creditori ne numeret,pficiat fideiussori,quēadmodum est sabbatina. Hoc autem quod hic dicitur, est ideo quia non uidetur dolo facere qui suo iure utitur. sed si in necem fideiussoris faciat, contra puto secundum Azo. & H.arg.§. de rei uendic.in fundo.& §.de aqua plu. arcen.l.j. §. denique.& l.ij.§. penultim.Accursius.

INter creditorem. § CASVS. Dedi Titio c. mutuò pro quibus obligauit mihi centum pignus.& tecum pactum, q̄ si non solueret pecuniam, possem uendere pignus:& si minoris esset uenditū pignus quām debiti summa esset, residuū creditori soluerētur:& de his est acceptus fideiussor.pignus istud est uenditū: sed nō est totū pretio redactum ex hac uenditione. Nunc quæritur utrum fideiussor teneatur in residuam partem,quæ non potuerat redigi ex hoc pignore? Respond.quòd sic.Franc.Accursius.

q ¶ Redderetur. § id est,solueretur à debitore.

Redactum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Redactum esset.ʒ nam nec reus ante conueniri potest,quā uenditis pignoribus.ut ex præmissa conuentione patet:& sic in id, quod ex pignoribus seruari non posset,acceptus uidet: ut & ſ.eod.l.amissi. in prin.& facit ſ.de pact.l.iiij.

Idemfior. CASVS. Minor xxv.annis dedit mutuā pecuniā Titio: pro qua accepit fideiussorem. fideiussor iste obtulit pecuniam minori: & cum recipere uellet, deposuit eam. quæritur utrum iste fideiussor potuerit agere mandati cōtra Titium? Respond. quòd sic. Franc.

† lib.2. iuris epitomarum.

b ¶ Poterit.ʒ ut & ſ. mandati.qui mutuam. §. fideiussor.& facit supra de mino.l.ait prætor. circa princip. & C. de usur.l.acceptam.

† lib.6. iuris epitomarum.

Sicut reus. ʒ CASVS. Sicut reus principalis non potest promittere,nisi factum proprium, ita neque fideiussor promittit nisi factum proprium.stipulatio ergo fideiussoris debet ita concipi, promittis dare pro Titio uel, promittis ita esse fide tua non autem sic: promittis quòd reus dabit? Franc.

c ¶ Promittant.ʒ scilicet fideiussores.

d ¶ Inutiliter.ʒ ut & ſ. de uer. obli.stipul. ista. in prine. & l. inter stipulantem. in prine. & de constitu. pecu.l. cū.qui. §. sed & si quis. sed se curaturum, tenet: ut instit. de inuti. stipul. §. siquis alium. sed suum factum quomodo potest promittere fideiussor quod hic promittit? nā in datione certum est, sed in facto uidetur contrà.ſ. de uerb. ob.li. l. cum filius. §. si stipulatus. & j. de solu. l. inter. Ad hoc respon. promittit se præstaturum fundum. nam tunc propter identitatem rei idem factum uidetur in obligatione. uel pone etiam in operis: ut arg.ſ.de ope. liber.l.libertus moram: & not. ſ. eod. siquis pro eo. in princi. & de duo. re. l. nemo. Tertij dicunt q reus promisit decem & fideiussor decem & ſi non daret, promisit se aliquid facturum nomine pœnæ.& sic incidente eo in pœnam tenetur,ut principalis persona ad pœnam,non ut fideiussor.

† lib.1. ad Neratium.

† Ange. & Io.de Imo. hic reputāt istam glo. fin. ad hoc q̄ fideiussor potest promittere pœnam ad quā nō tenetur de debitor principalis: & obligat ad eam.Bolo. Adde Bal. in l. qui cri men.col.8. C.qui accusa. nō pos. & Alex. in l. si qs reū. de custo. reo.de quo oino p eūdē in l.grāce. §. illud. ſ. de fideiuss. & Bal. in l. si pro eo. quę est ſi. C.mãda.

Si seruus. ʒ CASVS. Ego habeo seruum,qui fideiussit pro Sempronio & soluit. quæritur an Sempronius liberetur? Respon. q̄ si ego dominus uolo agere act. mandati contrà Sempronii: tunc ipse Sempronius liberabitur,qui habere ratam uidetur fideiussionem factā à seruo meo pro Sempronio. Franciscus Accursius.

e ¶ Fideiusserit.ʒ Ex causa non peculiari ut ſ. eodem, seruus inscio.

f ¶ Liberatur Titius.] Contra.ſ. eo.l. sed si seruꝰ. Sol. ut ibi.& facit j.rem.ra.ha.l.si sine.in prin.& ſ. de le.cō.si per emptorem.& supra ad Vellei.l.penult.& l.fin. §.penul.& C. de condi.indebi.l.indebiti.sed si dominus ratum non habet,non liberatur Titius:ut d.l.ſ. eodem,sed si seruꝰ. & C.de fur.l.j.

Exceptione. ʒ CASVS. Puisti fideiussor pro Seio erga Titium. Titius fecit pactum Seio de non petendo:quæ etiā tibi competebat tanquā fideiussori. Titius te convenit in iudicio.tu es usus ista exceptione,tñ iudex nō admisit: & sic te per iniuriam damnauit. tu solui: & nis agere mandati contra Seium reum. an possis? Respon. q̄ nō:quia ista iniuria quam tibi fecit iudex, non est ad alium transferendis,sed debet apud te remanere.item l.seq.ponit casum ad longum:& legem sequētem uide per te conjuncta glos. Franc.

ribus uenditis redactum esset.a

¶ *Fideiussor,q̄ pecuniā obtulit creditori, non tamen soluit ex iusta causa, sed consignauit & deposuit,perinde pōt ad debito re repetere, ac si soluisset. Paulus de Ca.*

¶ Hermogenianus.† LEX LXV.

Fideiussor,qui minori xxv. annis pecuniā obtulit,& in publico loco,metu i integrum restitutionis, consignatam deposuit, confestim experiri mandati potebit.b

¶ *Etiam fideiubendo non potest quis factum alienum promittere.Bart.*

¶ Idem.† LEX LXVI.

Sicut reus principalis nō aliàs quàm si de sua persona promittat,obligatur: ita fideiussores non aliàs tenentur, quàm si se quid daturos uel facturos promittant. nam reum principalem daturum aliquid uel facturum frustra promittunt: quia factum alienum inutiliter promittitur.

¶ *Qui agit ex contractu alterius, censetur illum ratificare.Paulus de Castro.*

¶ Paulus.† LEX LXVII.

Si seruus alienus pro Titio fideiusserit, & soluerit liberatur Titius: si dominus mandati contra eum agere instituerit. Nā qui mandati agit, ratā habere solutionem videtur.

¶ *Iniuriosa sententia cōtra fideiussorem lata sui culpa,non pudicat debitori. Bar.*

¶ Idem.† LEX LXVIII.

Exceptione, quæ tibi ꝓdesse debebat usus, iniuria iudicis damnatus es: nihil tibi præstabit iure mandati: quia iniuriam illā, quę tibi facta est,penes te manere quam ad alium transferri æquius est:scilicet si culpa tua iniustę dānationis causam præbuisti.

¶ *Qui intercedit p officiali simpliciter, uidetur interuedere in interesse,non in pœnam ex maleficio impositam.Bart.*

¶ Idem. LEX LXIX.

Fideiussores magistratuum in pœnam,uel in multam,quàm non spopondissent, nō debere conueniri Imperator decreuit.

¶ *Qui intercedit in summam, non tenetur ad usuras.Bart.*

¶ Pro Aurelio Romulo conductore vectigalis,in centum annua Petronius Thallus & alij fideiusserant. bona Romuli fiscus occupauerat ut obligata sibi:& statim conueniebat fideiussores tā in sortē, quam in usuras: q̄ deprecabant. recta subscriptione fideiusionis,quoniā in sola cētum annua se obligauerāt,non in omnē conductionem, decreuit Imperator fideiussores in usuras non teneri, sed quicquid ex bonis fuisset redactum, prius in usuras cedere,reliquū in sortem: & ita in id qđ defuisset, fideiussores cōueniēdos, exemplo pignorū à creditore distractorū. ¶ Non possunt conueniri fideiussores liberato reo transactione.

¶ *Si obligatio fideiussoria tēpore tollit,in aliā transfundit, & principalis remanet. Solutio fideiussoris liberat principalē & mandati actionem contra eum parit. Bar.*

¶ Tryphoninus.† LEX LXX.

Tutor datus eius filio, cui ex fideiussoria causa obligatus erat, a semetipso exigere debet: & quamuis tpe liberatus erit, tamē tutelæ iudicio eo nomine tenebitur: item hæres eius: quia cùm eo ob tutelam, non ex fideiusione agitur. & quamuis non ut fideiussor, sed quasi tutor solueret: etiam si tempore liberatus est, mandati actionem eum habere aduersus reum promittendi

† lib.3.De cretor.

† Non est Imperator in P.F.

† Statim nō est apud Du.

† Imperator,non est in P.F.

† lib.9.titio ipsa

a ¶ Dixi.ʒ sic supra de in rem uer.l.si filius.

b ¶ Inhæret.ʒ id est,hæret.

c ¶ In vtraque.ʒ in illa ex qua potest conuenire fideiussorem,& in illa ex qua potest conuenire reum principalem, & hoc probat,alij. id est,in obligatione fideiussoria & in tutelæ.

d ¶ Ab obligatione.ʒ quia adhuc erat obligatus.

e ¶ Et non titulus.ʒ i.tutelę,&c.& facit sup. de do. l. qui id quod.& C.ad Mace.l.iij.sed ar. contrà. supra. de pecu. l.iij.§.idē scribit. AD DITIO. Tu dic secundum Bar. hic quòd in contrario ex mutatione tituli mutatur ratio legis. sed hic ex mutatione titnli non mutatur ratio legis.

f ¶ Sed debiti causa.ʒ id est, quod debetur ex causa fideiussionis, licet soluat ex causa tutelæ.

g ¶ Pupillo.ʒ unde uidebatur non liberari, sed tamen liberatur & reum liberat.

h ¶ Non potest.ʒ sci licet alias quando debitum esset suum principale ut supra de autho. tut.l. fi. quæ est contrà. sed hic accessorium est, uel hic cum soluit nomine rei, qui tenebatur adhuc: non pro se iam tempore liberato: ibi pro se & pro sua obligatione. & hoc hic subijcit. & facit ad hoc supra manda.l.Papinianus. Item contrà. supr. de admini. tuto. quotiens.§.ſicut.ubi indistincte dicit soluere etiam pro se. Solu. ibi cum iudice secundum Ioa. Accursius.

i ¶ Pro Titio.ʒ principali debitore. secus ergo si pro se. & facit sup.de contrahen.emp. fistulas.§.j.& sup.de negog.gest. cum pecunia.

k ¶ Occupauerat.ʒ scilicet fiscus si non est in tex. cessante Romulo soluere quod debebat.

l ¶ Conueniebat.ʒ scilicet fiscus.

m ¶ In usuras.ʒ quas non ipsi promiserant, sed reus fic. alias si ipsi promisissent expresse uel simpliciter, tenerentur: ut arg. C. de pact. inter empto. in initio.& C. quod cū eo.l.si mandato.& C.eod.l.si fideiussor. & argu. ſ.de ædil.edict.l. Lucius.& no. plenè.ſ.loca.l.quæro.

n ¶ Deprecabantur.ʒ petentes se absolui uel non conueniri.

o ¶ In sola.ʒ hæc erat eorum obligatio. uel dic q̄ est causa responsionis imperatoris. Accursius.

p ¶ Non teneri.ʒ facit.j.eo.l.fi. Accursius.

q ¶ In usuras.ʒ quæ possunt peti,non alias: ut j.de solu.l.in his.§. Imperator.

r ¶ Pignorū.ʒ ut ſ.de pig.act.l.eum & sortis.& C. de usur.l.si usuras.

s ¶ Non possunt.]ut ſ.de pactis.l.si.& ſ.eo.siquis postquam.

t ¶ Vtor.Exigere debet.ʒ facit ſ.de neg.gestis,qui sine.& l.diuortio.& l.fin autem.in prin.& de peti.hære. sed & si leg.§.sed & culpa.& de admi.tuto.ita autem.§.debitor.& ſ.manda.l.si negotia.& ſ.de ture.& ra.distra.sed non dantur.

v ¶ Erit.ʒ quia ad tempus fideiusserit ut & ſ.manda.l. si fideiussor.§.fi. Accursius.

x ¶ Nomine.ʒ prioris scilicet obligationis.

y ¶ Ex fideiusione.] quantum ad actionem, durante tamen eadem causa.& facit C.de hære.tu.l.ij.

z ¶ Liberatus est.ʒ à fideiussione.

dixi inhæret enim in vtraq; causa adhuc illius debiti persecutio. nam eius solutione liberauit reum promittendi ab obligatione in quā pro eo fideiusserat. & non titulus actionis, sed debiti causa inspicienda est. Licet.n.is tutor, qui fideiussor apud pupillum ꝓ reo obligatus est, soluerit se authore pupillo: quia reo ꝓmittēdi liberato, & ipse tutor idē que fideiussor liberabitur: qđ sua authoritate efficere nō potest: tamē si non pro se soluendi animo,sed pro Titio fecit,vt maximè eum liberet, cum eo mādati actionem habebit.

¶ *Pro obligato sub conditione potest accipi fideiussor sub duabus conditionib. copulatiue cōceptis.si vero disiunctiue, inspicitur quæ prius extiterit. Bar.*

¶ Caius.† LEX LXXI.

Si à reo sub cōditione fuero stipulatus, potero fideiussorem & in hāc, & in aliam conditionē obligare,si modo eas coniūgā. nisi.n. vtraque extiterit, non tenebitur, cum reus ex vna tm conditione teneatur. Quòd si eas disiungā, durior fit conditio fideiussoris:nec ob id obligat: q̄pe siue communis vtriusque conditio extiterit, siue alterutra, vi deat apprehendi, cū reus non aliter teneatur, q̄ si communis extiterit. Aut igitur nullo modo tenebitur fideiussor,aut(quod magis est) ita tenebitur,si prius extiterit communis.

¶ *Si inter obligationem principalis & fideiussoris est diuersitas conditionis, inspicitur quæ præcedit. Bar.*

¶ Sub diuersis quoque conditionib. si fuerint interrogati, interest vtra earum prior extiterit. si reo iniuncta, tenebitur etiā fideiussor cū conditio eius extiterit,tanquā si statim ab initio reus purè, fideiussor sub cōditione acceptus esset. Ex diuerso aūt, si fideiussoris conditio prior extiterit, non tenetur, perinde ac si statim ab initio pure acceptus esset,reo sub conditione obligato.

¶ *Si reus promittit fundum, potest accipi fideiussor in vsumfructum. Bart.*

¶ Si reo in fundū obligato, fideiussor in vsumfructum accipiatur, quæritum est, vtrum obligetur fideiussor, quasi in minus, an non obligetur, quasi in aliud? Nobis in eo videtur dubitatio esse,an vsusfructus pars rei sit, an proprium quiddā. Sed cum vsusfructus fundi ius sit, inciuile est fideiussorē ex ista promissione non teneri.

¶ *Pro obligatione naturali, qua tenetur seruus,etiam ipsi domino potest accedere fideiussor, etiam seruo eodem a fideiussore stipulante. Paulus.*

¶ Adeo a seruo potest fideiussor accipi, vt ipse quoque dūs in id, quod sibi debetur, fideiussorem ab eo recte accipiat: quē fideiussorē etiā ab eo ipso seruo interrogari nihil impedit. ¶ Si a furioso stipulatus fueris,non posse te fideiussorē accipere certū est: q̄a non solū ipsa stipulatio nulla intercessisse,sed nec negotium quidem vllum gestum intelligitur. Quòd si pro furioso iure obligato fideiussorem accepero,tenetur fideiussor.

¶ *Pro maleficijs non potest accedere fideiussor,sed pro obligationibus descendentibus ex maleficio sic. Bar.*

¶ Id tꝺ, qđ vulgo dictū est, Maleficiorū fideiussorē accipi non posse, non sic intelligi debet, vt in pœnam furti is, cui furtum factum

Adeo.ʒ Seruus potest fideiussor accipi:ita ut etiam dūs possit accipere ab eo fideiussorem in id, quod sibi debetur. ¶ Si a furioso. ʒ Planus est. ¶ Id quod.ʒ Est commune prouerbium q̄ fideiussor maleficiorum accipi non potest. hoc dictum nō taliter intelligendū est, q̄ ille cui furtum factum est, non possit accipere fideiussorem a fure de re sibi restituenda: sed est intelligendum, si duo uel plures furtum fecerint, non possunt sibi inuicem dare fideiussores de re furtiua diuidenda. Item si quem hortatus fuero ut furtum faciat: non potest a me fideiussorem accipere, ne furti conueniatur.& est ratio,quia ista est turpis societas: & turpis societatis nulla est obligatio, & per consequens nullus fideiussor. Fran.

l ¶ Coniūgam.ʒ per copulatiuam coniunctionem.

m ¶ Teneatur.ʒ & sic apparet conditio fideiussoris leuior.

n ¶ Disiungam.ʒ per disiunctiuam coniunctionem: ubi alterum extare satis est:ut supr. de uerborum obligati. l.si ita quis stipuletur. Accur.

o ¶ Nec ob id.ʒ id est & ob id, nam, &c. quia in duriorem causam accipi non potest.

p ¶ Exiterit.] sub qua promisit reus & fideiussor promisit.

q ¶ Apprehendi.] fideiussor in obligatione.

r ¶ Si communis.] sub qua reus & fideiussor promisit.

s ¶ Magis est.] arg. contra id,quod no.sup. eodem Græce. §. illud. sed refert in quantitate uel tempore: uel quando in qualitate sic plus uel minus.

t ¶ Iniuncta.]scilicet prior exiterit.

v ¶ Si statim.ʒ sic supra de nau. fœ. l. nihil. & de uulg. substitu.l.fi. Titius.sed argu. contra supra ad l. fal.l. uerbam. Accur.

ADDITIO. Dic quod hic euentus inspicitur quo ad impedien dam actionem nasci ex hoc contractu:non quo ad tollendam actionem ad eundē effectum rendentem:ut not.per Dy.in ca. actus legitimi. de regu.iur.lib. vj.secundum Barto. hic.

x ¶ Obligato.ʒ quo casu non suspenditur: sed statim nō valet:licet sit aliud in consti.pecu.ut ſ. de consti. pecu.l. id quod sub.

y ¶ Non teneri.ʒ uidet enim pro parte intercessisse:ut ſ. eo.fideiussores.& ſ.de uerbor.oblig.l. qui usumfructum.& supra de usufruct. l. iij.sed contra.j.de excep.& per iustur andum.§.illud.Sol.ut ibi.

z ¶ Accipiat.ʒ ut & ſ.eo.siquis pro eo.§.j.& instit. eo.in princ.

a ¶ Impedit.ʒ ad hoc ut domino quæratur obligatio.& sic obtinet seruus uicem duorum.sed respon.ipse non uidet stipulatus:imo dominus: quia uox serui uox domini est: ut instit.ut. de inuti.stipul. §. post mortem.in princ.

b ¶ Certū est.ʒ nisi forte scienter intercesserit ut ſ. de mino.in causę. in prin.quod non puto:cum principalis non teneat: ut hic, & instit.de inut.stipu. §. furiosus. & supra de uerbo.oblig.l.is cui. & adde quod not.ſ.eo.Marcellus.Accursius.

c ¶ Obligato.ʒ ut cum obligatio uenit ex re:ut ſ. de actio. & obligat.l. furiosus. uel etiam ante obligationem: ut instituat. qui. non est permi.fac.test.§.item furiosi.

Reo, non ē apud Du.

† Caue ne te fallat Bart. dictū nimis generale. admittit enim in causis criminalib. fideiussor:ut il.j.cum ibi no.j.d cuit. reo. fed ue rū est hoc, quātum ad pœnā pecuniariā, non autem quā tum ad corporalem:ut not. glo. in c. cum homo. xxiij. q.v. & Panor.in rub. de fideiuss. & Alex. in alle.l fi q̄s, hic autem. §.debet intelligi, quā do pœna est corporalis, ad quā non pōt se obligare:ut per glo.in præalle. c. cum homo.B al in l. i.C.ne fideiuss.do. dētur. & in l.quoties.ſ. nox. & An gel. in trac. maleficio.i gl. in uerb. fideiusit.i prin.

† Du. est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Magna ratio.} aliàs magis.& facit §.ad leg. Aquil. ita uulnerat⁹.& §.de pactis.si unus.§.pacta quæ turpem. & propter hoc fideiuss⁹ potest adhiberi:ut & §.eodem Græce.§.sed & si ex delicto.& l.siquis pro eo.§.fin.

b ¶ Potius.} Scilicet intelligi debet id quod dicitur uulgo.

c ¶ Vt qui.] supple ita intelligi debet, ut qui &c.

d ¶ Cum alio quo.} aliàs deest cum quo : & tũc plana. sed si habeas: dic cum quo, furtum subaudi fecit. & quod subiicit,admisit.f.interuenientes aliquos : pro eo fortè, q̃ pacti sunt æqualiter partem præstari : & sic inter se fidem dederunt. Accursius.

e ¶ Posit.} facit institut.mandā.§.illud.

f ¶ In quibus casib.] duobus uel similibus.

g ¶ Societas.]esset autem hæc societas quodammodò, si quotam partem damni uel partem rei subtractæ per pactum rehaberet. facit §.pro soc.l.quod autem.& l. nec quicquã. & l. nec prætermittendum. & supra manda. l. si remunerandi. §.rei turpis.& supra de contrahen. empt. quod sæpe.§ ueneni. & l. si in emptione.§. item si emptor.& supra de tute.& ra.distra.l.j.§. non tãtum.

h ¶ Ranius.] mandator.

i ¶ Ruffo.] propria nomina debitorum.

k ¶ Palmam.] creditorem.

l ¶ Extitit.] eis præsentibus, ut sic uideãt mandare Vranio: ut supra man.l. qui patitur. nam infra dicit mandãtem agere mandati cõtra eos.ibi, planè quia, &c.

m ¶ Bona.] Pollionis ponè.

n ¶ Successerat.] Antequam Pollionis bona ad eum uenirent.

o ¶ Mandator.} Vranius.

p ¶ Creditori.} Aurelio.

q ¶ Debitori.]Pollioni.

r ¶ Fideiussorem.} de quo constat.ut C.de fol.l.ij.

s ¶ Non liberatur.] nõ secuta satisfactione:ut §.eo.si mãdato meo. in fin.

t ¶ Creditor.} quale est hic cum ille qui creditori successerit:succedit postea debitori.

u ¶ Obligatione.] scilicet principali : ut §.eo.si debitori creditor. & J.de solu.Stichũ.§ a Titio.& §.de eui. fi ei.§. fi. & C. de pac.debitori. ubi distinxi plenè.

x ¶ Vel.]proprie:uel pro saltem pone.& no.hic. & J.proxi.ibi,quia non possunt,&c.& §.ad Vell.tutor.in princ.& J.de fol.qui hominẽ. §.quidam. Et no.q̃ hic est ratio quare alter insolidum uel in partem remanet obligatus:ut J.dicit,at ubi in rem fit liberatio,tunc etiam alter liberat.ut in contrariis,§.de arbi.si duo. & de libe. leg.l.iiij.§.nũc de effectu.

y ¶ Extiterit hęres creditor.}id est,qui factus est creditor quia fuit cessit creditori.

z ¶ Persona liberari.]id est,mandator non tenebitur propter illius personam.

a ¶ Quia non possunt.]ut §.proxi.respon.Accursius.

b ¶ Remaneant.} quod ergo impedit faciendum,destruit iam factũ. de hoc dixi §.de his qui sunt sui uel alie.iur.l.patre.

c ¶ Alterum.]quia tantum persona eximitur.Io.

d ¶ Non liberari.} Sed obligatus remanet:cum distinctione tamẽ: est fideiussorem accipere non possit(nam pœnas ob maleficia solui, magna ratio ¶ suadet †)sed ita potius, †ut qui c cũ alio quo d furtum admisit, in partem quam ex furto sibi restitui desiderat, fideiussorem obligare non possit : & qui alieno hortatu ad furtum faciendum profectus est,nec in furti pœnam ab eo, qui hortatus est, fideiussorem accipere possit e. in quibus casibus f illa ratio impedit fideiussorem obligari, quia sicut licet in nullam rationem adhibeẽt fideiussor,cum flagitiosæ rei societas g coita nullam uim habeat.

¶ *Per confusionem persona ab obligatione eximitur,& eius accessoriæ obligationes,secus in correis principaliter obligatis:quia in obligatione remanent.Bar.*

¶ Paulus. † LEX LXXII.

† VRanius Antoninus pro Iulio Pollione, & Iulio Ruffo i pecuniam mutuam accipientibus ita ut duo rei insolidũ eiusdem debiti † fierent,apud Aurelium Palmam k mandator extitit l :& Iulij bonam ad fiscum deuenerunt:similiter & creditori fiscus successerat m.Mandator o allegabat se liberatum iure cõfusionis : quia fiscus tam creditorip q̃ debitori q successerat. Et quidem si unus debitor fuisset,nõ dubitabam, sicut fideiussorẽ r ,ita & mãdatorem liberatum esse. Quamuis enim iudicio conuento principali debitore, mandator non liberatur: s tamẽ ubi successit creditor t debitori,ueluti solutionis iure sublata obligatione, q etiam mandator liberatur, uel ¶ quia nõ potest pro eodem apud eundem qs mandator esse. Sed cum duo rei promittendi sint, & alteri extiterit y hæres creditor, iusta dubitatio est,utrum alter quoque liberatus est ac si fuisset soluta pecunia: an persona tñ exempta sit confusa obligatione? Et puto aditione hæreditatis,confusione obligationis eximi personam:sed & † accessores ex eius persona liberari z, pp illam rationem, quia non possunt ª pro eodem apud eundem obligati esse:ut quemadmodũ incipere aliàs nõ possunt, ita nec remaneant b.igitur alterum c reum eiusdẽ pecuniæ non liberari d :& per hoc nec fideiussorem uel mandatorem eius e. Planè † quia is f mãdati iudicio eligere potest uel creditorẽ b :competiturum ei exceptionem h doli mali, si cęperit conueniri . cum altero autem reo uel insolidum i, si nó fuerit societas: uel in partẽ k, si socij fuerint, posse creditorẽ l agere. Quòd si creditor fideiussori creditori, puto conueniens m esse confusione obligationis non liberari n reum.

¶ *Pactum factum uni ex correis,nõ pręiudicat mandatori.Bar.*

¶ Si ponamus unum ex reis promittendi pactum o esse, ne à se peteretur, deinde mandatorem solueret, mandati iudicio conuenire uisse, mandati iudicio conuenire poterit etiam eum, cum quo pactus est p. Non enim pactum creditoris tollit alienam q actionẽ.

a ¶ Placet mandatorem.] potest dici quod mãdator & fœnerator subponantur pro eodẽ.q.d.quod ér si unus fœnerator mãdet alij de mutando extraneo.tamẽ renetur. Vel dic uerius quod mandatarius nõ per se,sed per alium creditorẽ suum uel alterius fecit numerationẽ : sed ipse fecisse uidetur:ut & §.de admi. tuto. ita autem. §.gessisse.& ad hoc §. fi cer. pet. l. certi condictio.§.si nummos. Accursius.

¶ *Mandator tenetur sine mandatarius impleat mandatum per se,siue per alium. Bart.*

¶ Placet mandatorẽ ª teneri etiã † si fœnerator creditori mandet pecuniam credere.

¶ *Acceptilatio facta fideiussori, q̃ in obligationem non incidit, non prodest fideiussori.Pau.*

¶ Caius. † LEX LXXIII.

SI fideiussori sub cõditione obligato,Si nauis ex Asia uenerit quẽ sub hoc mõ b accepi, ut usq; ad tempus uitæ suę duntaxat obligaretur,pendente conditione accepto latũ fuerit c, & is fideiussor adhuc pendente conditione mortuus fuerit, confestim a reo peteri possum d; q̃a existens conditio neq; obligationem in persona iã mortui e efficere,neque acceptilationem confirmare possit.

¶ *Contumacia rei, non auget obligationẽ fideiussoris Bar.*

¶ Paulus. † LEX LXXIIII.

VM procurator in rem ageret, cautionem dederat rata rem dominum habiturũ:post ea victo eo reuersus dominus iterũ de eadẽ re † agebat: & cũ reus haberet possessionẽ, noluit eã restituere:& ideo magno § condemnatus est. In amplius fideiussores non tenentur n, hoc enim non debet imputari fideiussoribus qđ ille propter suam pœnam præstiterit.

† P.F.si fœneraturo creditori, &c.

† libr.3. de uerb. obli.

† lib.76.ad edict.

† Du. accessiones.

† Franci. Arc.in l.ex duobus. t. in ulti.col. §. de duo. reis ibiim tex. exclamat fin. ad hoc q̃ licet aliàs dolo facit,q̃ petite tẽ quã restituirus est:cũ contra eũ posit talis exceptio obijci:ut l. si socer. ¶ princ.§.fol. matri.& in l. dolo fit.§.de except. do. tamẽ hoc nõ habet, ut rum,quando agit ex persona ¶ pria:sed ex iure alteri⁹ non põt ei obijci hæc exceptio. Bolog.

† Du. agitabat.

CASVS. Procurator meus uendicabat quendam fundum a Titio, & dedit fideiussores me ratum habiturum quod feciſſet.uictus est procu. meus. ego postea reuersus iterum egi,& obtinui.possessor non uult restituere posse.ideoque delatum est mihi iuramentum in litem,& ipse possess. condemnatus est in magna multa.nec quæritur utrum fideiussores rei debeant cõueniri pro ista multa? Respon.quod non.non enim debet imputari fideiussoribus q̃ ipse reus pœnam sustinet pro sua contumacia.Franciscus.

f ¶ Agebat.} ad quod facit C.de procur.l.quia absente.& ff.de procurat.l. Pomponius.§.sed & is.& l.qui absentem.

g ¶ Magno.} quia fuit delatum iuramentum in litem.

h ¶ Non tenentur.} qui tenerentur si statim restituisset.& ad hoc facit supra,eo.fideiussores.& supra de procura.qui proprio.§.procurator ut in cæteris.de eo quod certo loco.lege,centum.& de in lit.iuran.legẽ prima, & ad legem Falcid. cum pater.§.legato.& supra de euict.l.hoc iure.& l.Herennius.

¶ DE NOVATIONIBVS ET DELEGATION.

¶ *Dicta est de obligationibus principalibus & accessoriis qualiter cæperunt,nunc qualiter tollant.& primo per nouationem.& not. quod per delegationem fit nouatio: ut infra e. delegare.ideo tamen ponit genus & speciem,quia maxime tractat de ea nouatione quæ fit per delegationem.sic C.de sen. & aqua.in Rub.*

NOvatio.} CASVS. Iurisconsultus tractaturus de nouationibus,more sapientis philosophi,ne procedamus per ignota,docet nos quid sit nouatio,dicit enim q̃ nouatio nihil aliud est quã prioris obligationis in secũdã crãsfusio, siue trãslatio. Nec refert qualis sit obligatio : quia omnis obligatio potest nouari dummodo secunda in quam fit translatio:teneat ciuiliter uel naturaliter. Et oẽs res possunt trãsire in nouationem. & debet hoc expresse agi ut fiat nouatio, alias erũt duæ obligationes. Itẽ prodigus cui bonis interdictũ est, uel furiosus nõ potest nouare obligationẽ, nisi faciat cõditionẽ sua meliorẽ.

hoc dicit cum lege seq.& sequenti.Franciscus.

i ¶ Nouatio.} effectum iuris uocat nouationem. Et not. q̃ uoluntariam nouationem describit,non necessariam.

k ¶ Ciuilem.} supple & naturalẽ.in ciuilem enim tantũ nõ potest transferri.nam cũ fiat per stipulationẽ:ut C.eod.l.j. & institu. eo. §. scilicet q̃ præterea.in princ. & ibus modis tolli. obli.

De nouationibus & delegationibus.

TITVLVS II.

¶ *Per sequentem obligationem etiam naturalem tantum nouatur præcedens, quæliscunque obligatio fuerit.Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX I.

OVatio est prioris debiti in aliã obligationẽ uel ciuilẽ k uel naturalẽ transfusio l, atq; translatio m:hoc est, cum ex præcedenti causa ita noua constituitur n, ut prior perimatur. Nouatio enim o a nouo nomen accepit, & a noua obligatione. ¶ Illud nõ interest. qualis præcesserit obligatio,utrum naturalis P, an ciuilis q, an honoraria:& utrũ uerbis,an re,an consensu. Qualiscunque igitur obligatio sit quę præcesserit, nouari uerbis potest:dummodo sequẽs obligatio aut ciuiliter r teneat,aut naturaliter s:utputa si pupillus sine tutoris authoritate promiserit t.

¶ *Omnis obligatio potest nouari.si tamẽ hoc agatur.Bar.*

¶ Idem. † LEX II.

OMnes res u trãsire in nouationẽ possunt. Quodcũque enim,siue uerbis contractum est, siue non uerbis x nouari potest,& trãsire in uerborũ obligationem ex quacunque obligatione:dummodo sciamus nouationẽ ita demũ fieri, si hoc agatur y ut nouẽ obligatio †, si uero hoc non agatur, uel repetitionem prohibeat.

† lib.46.ad Sab.

† lib.48.ad Sab.

† Limitabis hanc l. per glo. in l. fin.& q̃ ibi not. C. eod. ut fallat hæc litera tribus casibus de quibus ibi & in l. solutionem. J. de solu.

k ¶ Ciuilem.} supple & naturalis, uel etiam ciuilis tantum: puta literis.nam quæcunque fit, dummodo petitionem det, uel repetitionem prohibeat.

l ¶ Transfusio.} quãdo in eãdem personam.

m ¶ Translatio.} quãdo in aliam.

n ¶ Constituatur.] ex hoc patet manifeste, q̃ si à seruo animo nouandi stipulor, non liberatur prior debitor: quia cum sit intercessio, non obligatur seruus etiam naturaliter: ergo nulla est secunda, in quam prior transferatur.ut supra tit j.seruius in fi.& l.ij. quod secus est in pupillo, ut in fi. huius legis.

o ¶ Nouatio enim al Judi.] nõ abulo. sic supra, de acqui. possess. l.j. in princip. & potest de qualibet nouatione dici.

p ¶ Naturalis.} tantum, pura cõtracta cum seruo uel pupillo sine authoritate tutoris.

q ¶ Ciuilis.} supple & naturalis, uel etiam ciuilis tantum: puta literis.nam quæcunque fit, dummodo petitionem det, uel repetitionem prohibeat.

r ¶ Aut ciuiliter.} hoc expone ut suprà.

s ¶ Aut naturaliter.} scilicet tantum.

t ¶ Promiserit.} hoc cõstat q̃ pupillo promittente & naturaliter se obligante loco primi,fit nouatio:ut hic,& infti.qui,mo.tel.obli.§. præterea.Sed quæritur quando dicitur naturaliter rãũ obligari. nã hic & ad le.Fal.si pupillus,dicitur quod naturaliter obligat pupillus sed §.de act.& obliga.l.pupillus.& de condi.indebi.l. q̃ pupillus.quæ sunt contra.dicitur quod nec naturaliter. Ad hoc dicunt quidã si est proxi. pubertati,ut quia habet x.annos & dimidiũ.§.naturaliter obligatur,& ita hic.si habet minus,tũc non, etiã si esset locupletior. Alij nõ ætatem prædictã,sed si aliquid ad eũ perueniat,confiderant,ut sic teneatur naturaliter uel non. Tertij,ut M. exigunt utrunq; ut natura liter teneatur.scilicet quòd sit proximus pubertati: & q̃ ad eum perueniat aliquid:alioquin nec naturaliter tenet. Sed tu dicis esse infans nec naturaliter tenetur,peruenit ad eum aliquid uel nõ : & ita intelliguntur cõtraria.si autẽ sit maior infante:si quidẽ promittat suo tutori se authore:nec etiam iure naturali obligatur:ut §.de aut.tu.l.pupillus.Alij uero promittendo obligatur naturaliter tñ:ut hic.sic etiam intelligitur instit.qui.mo.tol.obl.§.præterea. Si autem tutoris authoritate:tunc ciuiliter & naturaliter:sed potest restitui : ut §.de aut.tu.§ impuberes.si autem est adultus non habẽs curatorem : tunc ciuiliter & naturaliter.sed potest restitui, si habet curatorẽ.idem in eo quod in pupillo:ut C.de resti.mi.l. si curatorem habens.ubicunque aũt dixi ex pacto pupillum naturaliter obligari tantum:tenebitur etiam ciuiliter si locupletior est:ut §.commo.l.sed mihi.in princ.

v ¶ Omnes res.] quę aliàs possunt subiici dominio nostro:ut instit. de inuit.stip.in prin.sic §.fi fer.uen.si quando.§.j.

x ¶ Non uerbis.} sed alio quocunque modo:ut §.l.proxi.

y ¶ Agatur.] expressè uel tacitè:de quibus est exemplum instit.q̃ mo.tol.oblig.§.præterea.sed hodie expresse tantum:ut C.eodẽ.l.hu. sed si tantum fieret tacitè, ẽt dicam hodie competere exceptionẽ ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

infrà de præsto. stipula. lege penultima.

a ¶ Erunt. ʒ sed exactione facta per vnam alia tollitur: vt. ff. eo. l. si stichum. §. fi. lo. & facit ſ. de re iudi. l. si se. §. si ex conuentione.

b ¶ Vi bonis. Nisi melior. ē. ʒ ut si à locuplete sit stipulatus quod inops debebat. Quid autem si æquè bonũ? dicam ꝙ possit: ut sic dicatur melior. id est non deterior: ut ff. eo. l. si stichum. §. fi. lo. & facit ſ. de re iudi. l. si se. §. si ex conuentione.

†li. j. ad Sabin. C Vi bonis interdictũ est, nouare obligationem suã non pót: nisi meliorem [b] conditionẽ suam fecerit.

¶ *In obligationibus quæ cõtrahuntur super rebus inseparabilibus à persona: non cadit vera obligatio. Bartolus.*

¶ Vlpianus †. LEX III.

†li. 5. ad Sabin. SI vsusfructus debitorẽ [c] meũ delegauero [d] tibi nó nouatur obligatio mea: quamuis exceptio ne doli mali vel in factum [e] tutus debeat esse aduersus me, is q̃ delegatus fuerit. Et non solùm donec manet eius vsusfructus, cui delegaui [f], sed ét post interitũ eius [g], videbimus [h] †: quia etiam hoc in cõmodum sentit [i], si [k] post mortem meã maneat eius [l] vsusfructus. Et hæc eadẽ [m] dicenda sunt in qualibet obligatione personæ cohærenti [n].

¶ *Obligatio pura potest nouari in diem, & ante diem non fiet exactio. Bartolus.*

¶ Idem †. LEX V.

†lib. 34. ad Sabin. IN diem [o] obligatio pót nouari, etiã priusquàm dies aduenerit. Et generaliter cõstat ex stipulatione in diem facta nouationẽ contingere, sed non statim ex ea

c ¶ Debitorem. ʒ id est qui mihi vsumfruct. debebat, nondum tamẽ constitutum, uel per patientiam traditum.

d ¶ Delegauero. ʒ impropriè ponitur hoc verbum. nam si propriè fuisset delegatio, & sic nouatio: mota esset obligatio mea, & à me liberatus esset debitor, solummodò ergo promisit alij ne mandante. uel dic ꝙ propriè ponitur. sed tamen mea obligatio non mouet: quia impossibile est ut à me separetur, quia hoc ius cohæret personæ meæ. fic ſ. de iure do. ſ. mulier. §. ex asse.

e ¶ Vel in factum. ʒ aduersus patrem. uel patronum.

f ¶ Delegaui. ʒ debitor tutus erit excep. Io.

g ¶ Eius. ʒ hominis, vel etiam vsusfructus.

h ¶ Videbimus. ʒ an sit tuẽdus. & quidè tutus esse debet aduersus me & post interitũ eius: q̃ a &c. Et fic not. ꝙ ubi est onus, & ibi debet esse emolumentum. fic ff. de reg. iur. secundum naturam.

Emolumentũ ibi debet esse vbi est onus & detrimẽtum.

i ¶ Sentit. ʒ id est sentire potest.

k ¶ Si. ʒ id est quia &c. & est hæc ratio rõnis hoc modo: est tutus post mortem, quia sentit incommodum: & uerè sentit incommodum. fi, id est quia &c. Accursius.

l ¶ Eius. ʒ tenuit ergo cessio: & fic est ℨ insti. de usufru. §. finitur. Sol. hic ſpeciale, uel hic nó cessit, cùm nec adhuc cõpereret ususfruc. sed actio ꝙ usufr. Itẽ cõtra. ſ. de peri. & cõmo. rei. uen. l. necessario. §. fi. ubi ex persona cedentis finitur, hic uero ex persona eius cui est cessum. Sol. ibi iam competebat cedenti ius: hic actio tantum.

m ¶ Eadem. ʒ ut non nouetur obligatio.

n ¶ Personæ cohærenti. ʒ ut usus & habitatio: ut suprà, q̃ dies ususfru. le. cedat, si habitatio. uel dic dotis: ut ſ. de stip. ſer. proinde. §. fin. & l. seq. & ſ. de iure do. ſi mulier. §. ex asse. Accursius.

† Est autẽ amphibologia (vt certò grãmatícos scire nó ambigo) sermonis ambiguitas q̃ fit potissimũ per ac cusatiuũ q̃ variũ intellectum cau sat.

IN diẽ. ʒ CASVS. Promisisti mihi decẽ soluere in festo paschæ: ego uolo nouare istam obligationẽ ante paschа: an possim? Respõdeo, ꝙ sic licet ante non possim petere. sic in omni stipulatione concepta in diem, potest nouatio fieri antequam dies venerit. Franciscus Accursius.

o ¶ In diẽ. ʒ hic est amphibologia: nam posset dici ꝙ obligatio quæ est in diẽ, nouetur quoquo modo. uel econtra ꝙ obligatio pura nouetur in diem. & hæc uerior, ut patet ex seq. litera. nã in primo casu, scilicet quando illa quæ est in diem nouatur in puram: etiam pót agi ſtatim. argu. ſ. de consti. pecu. l. iij. §. fi. & facit infrà. eo. ſi Stichum §. j. & suprà, de compen. quod in diem.

Sihi ita. ʒ CASVS. Ita sum à te stipulatus, Mæui, Titius debet mihi centum aureos: promittis mihi soluere quanto minus fuero

consequutus ab eo? an hic fiat nouatio? Respond. ꝙ non: quia hoc nõ agitur vt nouatio fiat. ¶ Cum pecuniã. ʒ Dedi tibi pecuniã mutuã: & incontinenti sum à te stipulatus illã mihi reddi. nõ fit hic nouatio, sed est unus ꝓtractus. idem est si prius à te stipulatus fuero, posteà pecuniã numeraui. Ratio horũ est in l. seq. Nã cùm stipulamur pecuniã nobis reddi quam numerauimus, non nascitur obligatio ex numeratione vt deinde stipulatione nouetur, sed magis est intelligẽdum quòd numeratio fiat causa stipulationis implendæ. Franc.

p ¶ Nouatio. ʒ scilicet fideiussoris.

q ¶ Nouetur. ʒ sed potius vt priori obligationi fideiussor accedat. & facit ſ. de ver. obliga. decem.

r ¶ Ex continenti. ʒ hoc expone vt suprà de duob. reis. l. duos reos. §. fin.

s ¶ Contractus est. ʒ scilicet verborum. & sic intelligi potest. suprà, si cer. pet. l. ij. §. fin. & facit infrà, l. proxi. & suprà de verb. obli. si ita stipu. §. Chrysogonus. Sed contra. ſ. si cer. pet. a. l. certi. §. quoniam. sol. vt ibi. Itẽ contra. ſ. de stipu. ſer. l. j. §. ij. sol. vt ibi. Item contra. C. de contrahen. stipul. l. iij. §. j. sed ibi inutilis stipulatio: hic vtilis. Itẽ contra. ſ. ad Maced. l. contra. & ſ. de verbo. obliga. quidam cùm filium in fin. Solu. ibi ex interuallo: hic incontinenti.

t ¶ Stipulatio. ʒ si habes stipul. habeas facta fuit, sed si habeas facta, vel nihil vsque ibi, mox pecunia &c.

v x ¶ Cvm enim. Stipulamur. ʒ incontinenti. Id agitur. ʒ hoc est dicere, quando hoc agunt inter se vt ex numeratione nó nascãt obligatio, nó nascitur: vt hic, & suprà, si cer. petat. l. non omnis. & argu. l. cum quid. Si verò dubitaretur utrũ hoc actum sit uel non: præsumitur actum quòd nascatur: sed secuta stipulatione fingit nec nata: vt suprà, de actio. & obli. l. obligationũ fere. §. fi. & de verb. obli. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. at in superiori nulla est fictio: vt not. ſ. si cer. peta. l. certi condictio. §. quoniam. & facit suprà, l. proxi. Accursius.

y ¶ Et magis. ʒ repete & quia. ad qđ facit ℨ rem. ra. haberi. l. si fine. Sed quid si stipulatus fuero, & postea non stipulor? Respon. ex numeratione datur mihi certi condictio.

SI Stichũ. ʒ Tex. hic in prin. est planus. ¶ Legata. ʒ Pater tuus in testamento suo legauit mihi quendam fundũ. ego venio ad te qui es hæres, & dico tibi: promittis mihi dare fundũ quem pater tuus legauit mihi? tu ꝓmittis. certè hic fit nouatio propter istam stipulationẽ, si hoc est actum, ſ. vt fiat nouatio: & hoc si purè fuit legatus fundus, & in diẽ: quia certum est diem venturum. Si autem sub conditione fit legatũ: non ſtatim fit nouatio: sed ita demum existente conditione: & ponit exemplum ibi, nam aliàs &c. quod satis clarum est. §. seq. planus est.

¶ Idem. ʒ Quando quis cõuenitur, & promittit iudicatum soluere: postea si cõdemnetur: an actio iudicati fit nouata? Respon. ꝙ nõ: quia ista stipulatio solũmodò interponitur, vt fideiussoribus sit cautum.

¶ Si decem. ʒ Ego stipulor à te hoc modo. Promittis mihi decẽ, quę Titius mihi debet: aut decẽ quæ Seius mihi debet? Vtrũ hic fiat nouatio? Respon. quòd non: quia nec Titius, nec Seius liberatur.

¶ Si ab alio. ʒ Berta cum mihi nuberet, Sępronius quidam promisit mihi dotem pro ea: post aliquod tẽpus ego ſtipulor ab vxore mea dotem quã mihi promiserat Sempronius pro ea. hic fit nouatio, si hoc actũ est vt fiat. nihil enim refert vtrum mulier det dotẽ, an alius pro ea. item alius promittẽdo quod ego debeo, pót me liberare, si animo nouandi hoc factum ſt. si verò non est factum animo nouandi: tunc vterq; promissor tenetur & primus, & secundus, tamen vno soluendo alter liberatur. Quid autem erit? Titius debebat tibi centũ: ego ſtipulor ista centum à Titio: utrum ipse liberetur à te propter ittam ſtipulationem

pulationem? Respon. quod non, q̃a nemini auferetur actio nisi ipse velit. si autem aliquis promittit ꝓ me quod ego debeo, ipse me liberat, etiam si nolim. Franciscus.

a ¶ Quasi mora.] Sed quid noui hic fuit? Respon. primo erat mora & vitiosa: hic nõ, & sic aliud hic ſsumitur: hodie secus: ut C. eo. l. ſi. Alij dicunt & hic expresè debere agi. & facit ſ. de uerb. oblig. scire debemus. & ℨ. de sol. qui decẽ. §. idem respon. & ſ. de cõdi. furt. l. parui. & qđ ibi no. itẽ facit ſ. de uer. obli. qui bis. & l. si rem. & ſ. ſtitu. j. hæres à debitore. §. non est. & ℨ. eodẽ, si rem. in princ.

b ¶ Statim. ʒ ſ. fiet nouatio. sed non petitur nisi die adueniente: ut ſ. eo. l. in diẽ. sed contra. ℨ. de accept. l. quod in diem. Sed ibi in diem incertum: uel ibi confiderauit effectum petitionis.

c ¶ Extiterit. ʒ id est tunc apparebit nouationẽ factã: ut ℨ. de accep. l. quod in diẽ. Ir.

d ¶ Qui in diem. ʒ scilicet debitam. id est qui nouat ſtipulationem conceptã in diem certã: & ſecũdum hoc aliàs. i. alio casu quã legato. potest etiam & aliter legi: & fic duobus modis eisdem.

e ¶ Conditione. ʒ id est conditionalẽ ſtipulationẽ nouat uel puram sub cõditione. & facit ℨ. j. quoties. & no. quòd hac. l. æquiparatur purũ debitũ & in diem, cùm dies utriusque cesserit. unde. in diẽ obligatio nouatur per purã, & per in diẽ: & ecõtra pura per puram, & per in diem si hoc actum est.

f ¶ Si quis ita ſtipulatus sit. ʒ id est promisit. fic ſ. de condic. indebi. si non sortem. §. ſi centum. aliàs est à Titio, & tunc plana.

g ¶ Actum sit. ʒ ut ſ. l. ij. §. dũmodo. & ſ. de re iudi. l. iiij. §. ſi ex cõuentione. Accursius.

h ¶ Tępore. ʒ Non tamen eodẽ inſtanti: cum hoc esset impossibile, ut ſ. qui. mo. usufr. amit. ſicut. §. penul. ibi, neque enim &c. & C. de bo. quæ libe. l. ſi. §. fi. & not. quod duplex hic erat dubitationis causa. Prima, q̃a obligatio, q̃ nouat, prima reperitur: & q̃ nouatur, posterior: cum alias sit ecõtra, sed hic ſpeciale. Secunda, q̃a non videbatur Titius obligari, sed tamẽ obligatur eodẽ momento: & liberat Seio succedẽte i obligationem: ſicut ſi alicui sub conditione obligato mihi, pedẽte condi. accepto ferram, conditione existente simul obligatur, & liberat: ut infrà titu. j. sub conditio. & de accep. l. quod in diẽ. Idem si quod ſtipulatus sum à te sub conditione, ſtipuler ab alio nouandi animo.

i ¶ Conditionem. ʒ Conditio proprie est quod Titius promittit, & sic debitũ. & quod dicit nouari hic: dic, scilicet obligationẽ ſecundã, ſcilicet Titij: & sic ſequens ſtipulatio momentanea est. & facit infra, eo. l. quoties. §. fina.

k ¶ Discedatur. ʒ ſi enim hoc ageretur, fieret nouatio: ut suprà proxi. §. & sic est ſimile ſuperiori. alij dicunt, putabatur ſimile ſuperiori: sed non est.

l ¶ A Titio. ʒ quodam tertio: uel etiam ab eodem.

m ¶ Fuero.] alternatiuè.

n ¶ Liberari. ʒ infrà, eo. ſi is cui decem. contra. ſol. ut ibi. Item cõtra. infrà eodem, l. à te. ſol. ut ibi. Item facit suprà de uſufruct. l. adhuc. ubi, ſi verò ſit nul in ſacculo.

o ¶ Sed Titium. ʒ tertium. Accarſius.

culum ad promissorem pertinere, quasi mora [a] purgata.

¶ *Obligatio in diem uel pura potest ſtatim nouari, sed conditionalis demum in conditionis euentum. Bar.*

¶ Legata uel fideicõmiſſa ſi in ſtipulationẽ fuerint deducta, & hoc est actum, ut nouaretur, fiet nouatio. ſi purè quidẽ uel in diẽ fuerint legata, ſtatim [b]. ſi verò ſub cõditione, non ſtatim nouatio est, sed ubi conditio extiterit [c]. nã & aliàs q̃ in diẽ [d] ſtipulatur, ſtatim nouat, ſi hoc actum est: cùm certum ſit, diẽ quandoque uenturum. At qui ſub conditione [e] ſtipulatur, nó ſtatim nouat, niſi conditio extiterit.

¶ *Conceptio ſtipulationis nouantis potest præcedere ſtipulationem nouatam. Bar.*

¶ Si q̃s ita ſtipulatus [f] à Seio ſit, Quod à Titio ſtipulatus fuero, dare ſpondes? an ſi posteà à Titio ſtipulatus ſit, fiat nouatio, ſolúſque teneatur Seius? Et ait Celſus, nouationẽ fieri, ſi modò id actum ſit [g] ut nouetur, id est, ut Seius debeat quod Titius promiſit. nam eodem tempore [h] & impleri prioris ſtipulationis cõditionẽ [i], & nouari ait. eòque iure utimur.

¶ *Actio iudicati non nouatur per ſtipulationem iudicatum ſolui. Bar.*

¶ Idem Celſus ait, Iudicatũ ſolui ſtipulatione, actionem iudicati nõ nouari: meritò, quia hoc ſolùm agitur ea ſtipulatiõe, ut [f] & fideiuſſoribus cautum ſit, non ut ab obligatione iudicati diſcedatur [k].

¶ *Si debita à duobus alternatiue promittantur, nouatio non extinguitur. Bar.*

¶ Si decem, quæ mihi Titius debeat aut decẽ quæ Seius [f] mihi debet [f], à Titio [l] ſtipulatus fuero [m]:

p ¶ Velit. ʒ in dubio ꝓſumo: ut ℨ. titu. j. l. & magis quod meo. uel ſecundum quoſdam ut innuitur. ℨ. eo. l. à te. & l. ſi is cui.

q ¶ Liberabitur. ʒ licet autem me liberet pro me promittendo: non tamen &c.

r ¶ Stipuletur. ʒ quod mihi debetur. ſupple: ſi non est hoc in textu.

s ¶ Ex uoluntate. ʒ præcedẽti uel ſequẽti: ut ℨ. eo. ſi quis abſente.

t ¶ Autem. ʒ pro ſed. & est ratio. ſ. de nego. geſt. l. ſoluendo.

v ¶ Et iam ſi nolim. ʒ dummodo neg. geſ. nõ habeat. & facit ℨ. de ſolu. l. ſolutionem. & l. ſi debitori & ſ. de excep. lege, ſi opera.

I pupillus. ʒ Pupillus omnis habet priuilegium in bonis tutorum ſuorum Casus iſto præſuppoſito talis est. Pupillus quidã habens tutorem ſtipulatus est ab eo rem ſuam ſaluam fore. quod quidem facere non potuit ſine tutoris authoritate. Pupillus iſte factus pubes habet hanc ſtipulationem ratam. cert. tè act. tutelæ tollitur. ſi autẽ hanc ſtipulationem non habuerit ratam, & agat act. tutelę: ſtipulatio prior rẽ pupilli ſaluã fore nõ tollitur. tamen iudex non debet tutorẽ eondem nare act. tutelæ: niſi pupillus liberet tutorem à ſtipulatione qua promiſit rẽ pupilli ſaluã fore. Qui ſub cõditione. ʒ Stipulatus ſum à te centum ſub conditiõe ſi moriar. an iſta ſtipulatio ſit pura uel conditionalis? Reſpon. quòd pura est: q̃a cõditio est omnino extitura. ¶ Qui actum.] Stipulatu ſum à te actũ qui plus est quàm iter: deinde ſum ſtipulatus iter. utrũm hic fiat nouatio? Vel ſic, ſtipulatus ſum uſufru. deinde uſum nudum: an etiam hic fiat nouatio? Reſpon. quòd non: quia cum totum ſtipulor: deinde partẽs nulla fit nouatio. ſed econtra ſi quis ſtipulẽ iter, deinde actum: fit nouatio: quia plus continetur in ſecunda ſtipulatione quàm in prima. Franciscus.

Nota quẽ & inuitum & ignorantẽ liberari, ſed nõ obligari. concor. tex. in cano. quæris. de conſe. diſt. 4.

Sibi, non ẽ apud Du.

lib. 47. ad Sab.

x ¶ Si pupillus. ʒ in duobus est duplicitas. Primò, quia uel ab extraneo est ſtipulatus ſine authoritate tutoris: uel cùm plures essent tutores, ab uno ſtipulatur ſine authoritate alterius. In ſecundo q̃a ſtipulatur rem pup. ſal. fore, id est, id in quo tenebitur ſi rem nõ ſaluauerit in futurũ. ad quod ſ. l. proxi. §. ſiquis ita. uel rem pup. ſal. for. id est id qđ iam debetur occaſione tutelæ: non dico ꝙ actio tutelæ naſcatur niſi finita tutela: ut ſ. de tute. & rat. diſtra. l. ſi tutor. §. fin. & l. ſequẽ. licet q̃ dam dicant contra.

y ¶ Authoritate. ʒ ſine qua authoritate actionem tollere nõ potest: ſed nec nouare. Accurſius.

z ¶ Tutelæ. ʒ id est uerũ priuilegiũ prioris obligationis. ſcilicet ex cauſa tutelæ in poſterioré transfertur: niſi cauſa abiiciendi priuilegij ſtipulatio facta ſit: ut ℨ. eo. l. aliam. & ℨ. de priuile. credi. l. ij. & iij.

a ¶ Egiſſet. ʒ quod potuit: quia ꝓ nouationẽ ſublata nõ eſt, pupillo nequeũte ſuã cõditionẽ facere deteriorẽ: ut ℨ. eo. l. nouare. §. pupillus.

b ¶ Habet. ʒ uidetur ſuperflua hæc liberatio: cũ ſemel ſo luendo ab utraque ſit liberatus, ſed dic. ꝙ non eſt propter hoc, quia ſi dubitetur de liberatione, ſtatim poſſit oſtendi. ſic & ſ. de petit. hæred. l. penul. & facit C. de bo. quæ libe. l. ſi. §. penul. & de rei uen. l. non ſolum.

c ¶ Fiet. ʒ ut & ſ. l. proxi. §. fina.

d ¶ Qui ſub conditione. ʒ Pone exemplũ: ſi moriar, uel ſi antichri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stus nascetur tit.ff.de cõdi.inde.l.nã & ff.& l.quod si ea.& de iur.do.l. Iulianus.& tunc est pura.id est non conditionalis:est tamen in diẽ,& ideo nõ potest statim agi:nec etiam fit nouatio prioris ad plenũ: ut ff. eo.l.in diem.& secundũ hoc facit ff.de peri.& commo.l.necessario.§.si ita.& de cõdi.inde.Iulianus,& ff.si quis omiſ.cau.testa.l.j.§.qui sub cõditione. Vel pone casum ut ff.de uerb.obli. l.in illa stipulatio. si calen.in fin.ibi, si non tetigero cœlum digito &c.& sic bene ponitur hic omnino.

a ¶ Nihil agit.§ Nõ fit nouatio cum totum stipulatus stipulor partem, etsi id agitur tacite:ut hic dicit. secus si expresse: ut suprà, de uer.obl.l. qui usumfru. illud autẽ constat quod secũdũ hæc iura ex quibusdam præsumebatur nouatio : ut iusſit eo, § præterea. uel dic quod nec tacite hic agitur:cum aliud fit unum,aliud fit aliud uel dic, nihil agitur quantum ad commodum.quia nullum aliud emolumentum uel mains consequit propter hoc quam primo habuit. illud autem constat quod bene tenet stipulatio, & aliqua est : quia alia est hæc seruitus quam prima, sed tamen ex ea agere nihil prodest : nec affert aliquod emolumentũ, nisi hoc fiat animo nouandi: ut d.l.qui usumfr.& facit supra de usu. habi. per seruũ.§.usus fruct.

b ¶ Stipulatur.§ unde non fit nouatio : ut supra de uer.obl.l.scire debemus & facit ff. de except.rei iudi.si maser.§. si quis iter.

Vi recte.§ CASVS Hic dicit q̃ ille, cui solui põt,ille et iã potest nouare.excipit quasdam personas quibus recte soluitur:tamen non possunt nouare:sicut est quãdo quis promittit Titio ipso Titio stipulante:uel alteri:quia uni eorum,scilicet alteri recte soluit:& tamen non potest nouare l.sequen.plana est. Franciscus.

c ¶ Excepto eo.§ & aliis quibusdam,ut procuratori generali uel speciali,qui ad hoc mãdatus erat ut debitum acciperet:ut j. titu.j.l.uero procuratori.& ff. de cõdi.inde.l.ſi procurator.& de procura.l.procuratore nostra.ut j.eo.seruus.& l.non iõ.& l.filius.& ff. de pac.l.ſi unus in prin.Item illo cui mãdaur.soluitur ff.eo ſi debitorẽ sed Io.ut omnia hæc tolleret,dixit soluitur: scilicet ut sibi debitum, sed tunc non esset exceptio de adiecto.Accursius.

d ¶ Non potest.§ ut j.tit.j.l.quod stipulatus.

e ¶ Elegare. Creditor iusserit § aliàs non est in textu.creditor, teneatur ut j. tit.j. solutionem.& ff. de in rem uer. ſi pro parte.in prin. sed quæ actio contra delegantem datur?Dic, illa utilis quæ cõtra debitorem datur directa. Vel sic:uendidi tibi actionẽ:& te procuratorẽ in rem tuam feci:& litem contestatus es cum eo.incipit tenere tibi,& a me liberari.hodie uero non fit nouatio,nisi per stipulationẽ : ut C. de noua. l.j. nel illud quando fit per stipulationem,non autem prohibitorem datur directa. Vel sic:uendidi tibi actionẽ: & te procuratorẽ in rem tuam feci:& litem contestatus es cum eo.incipit tenere tibi,& a me liberari.hodie uero non fit nouatio,nisi per stipulationẽ : ut C. de noua. l.j. nel illud quando fit per stipulationem,non autem prohiberet fieri per contestationem litis.

¶ I quis delegauerit.§ CASVS Ego induxi te dolo.ut mihi promitteres centum,& sic habes excep.dolt.contra me. uolui te delegare creditori meo : tu sciens te habere except. doli,promisiſti istam sum nã creditori meo,an tenearis?Respond.q̃ sic : quia postquã scies te tutum esse exceptione promiſſi:uideris donare. Quid autẽ ſi ignorabas te habere excep.& promisiſti, nunqd uti poteris except.aduersus creditorem me.im cui te delegaui?Respond.q̃ non. Ratio est:quia creditor quod suum est, persequitur: tamen ego quite delegaui, teneor tibi condictio.incerti. ſi tu non soluiſti:uel certi condi.ſi soluiſti. Franciscus.

g ¶ Debitorem.§ patientem se delegari.

h ¶ Mali.§ idem in similibus:ut j.eo.doli.

i ¶ Vti poterit.§ & ideo solutum repeti non potest.

k ¶ Sum.§ id est ſibi debitũ.sic ff.§.quod cum eo.l.ij.aliud ſi dolo:ut ff. de except.do.l. Iulianus.& facit ff. de iure.do.cũ in fundo.§.ſi.& de cõſti.pecu.l.ij.& de do.excep.lege.apud Celsum.§.itẽ quæritur.& lege,pure.§.ſi cũ.& de cõdi.ob.cau.l.ſi donaturus.§.ſi

ri se posse sciebat, similis uidetur ei qui donat : quoniam remittere exceptionẽ uidetur.sed ſi per ignorantiam promiſerit creditori, nulla quidem exceptione aduersus creditorem uti poterit[l], quia ille suũ[k] receperit : sed is, qui de lega uit,tenetur condictione, uel incerti[l],ſi nõ pecunia[m] soluta esset,uel certi, ſi soluta esset : & ideo cum ipse præstiterit pecuniam,aget mãdati iudicio[n].

¶ Vlpianus.† LEX XIII.

SI non debitorem[o] delegauero quaſi debitorẽ creditori meo, exceptio locum non habebit : sed cõdictio Paduersus eum,qui delegauit,competet.

¶ Stipulatio cõditionalis nouat puram in conditionis euentũ:sed statim moram præcedentis obligationis purgat. Item ſtipulatio pura nouat conditionalem in conditionis euentum ſi tunc existat persona in quã obligatio cadat.Bar.

¶ Idem.† LEX XIIII.

QVoties quod pure debetur, nouandi causa sub cõditione promittitur, nõ statim fit nouatio[q],sed tunc demũ, cum cõditio extiterit[r]. & ideo ſi forte Stichus fuerit in obligatione, & pendente cõditione decesserit, nec nouatio contingit : quia non subest res cotempore quo cõditio impletur[s]. Vnde Marcellus[t], & ſi post morã promiſiſti mihi eundẽ Stichũ sub conditione.an fiat nouatio? Respõ. quod non statim niſi conditione existente : in tantum quod ſi Stichus decesserit pendente cõditione,& postea conditio extiterit : nõ fit nouatio:quia nõ subest res promiſſa.usque ibi. ¶ Vnde Marcellus § Promiſiſti mihi Stichũ tu ſiiſti in mora soluẽdi : & sic Stichus mortuus est post hoc Stichus deducitur in obligationem condtionalem,dicit hic quod mora purgatur per hanc ſtipulationem : non tamen deduci uidetur in ſtipulationem ſequentem.

¶ Sed ſi id quod.§ Iſte.§ ponit casum conuersum casui superioris §. pone sic, Promiſiſti mihi Stichum sub conditione ſi nauis ex Asia uenerit:stipulatus sum a te Stichũ istũ pure.utrũ fiat nouatio? vi quod sic:quia plus est in ſtipulatione pura quam in conditionali : tamẽ hic dicitur quod non fit nouatio niſi demũ conditione existente.& reddi tur pulchra ratio,nam hic sunt duæ ſtipulationes.prima scilicet & secunda.qua uidebatur fieri nouatio.conditio autẽ facit cõmitti primã ſtipulationem:& cum cõmiſſa fuerit , transfert eam in secundã ſtipulationem. & ideo ſi promiſſor pendente conditione fuerit deportatus nulla nouatio potest fieri etiam conditione existente, nam cũ conditio exiſtit.nõ subest persona, quæ obligetur. Franciscus Accursius.

q ¶ Fit nouatio.§ quoniam ex conditionali ſtipulatione tantum modo spes est debitum iri:ut instit.de uerborum obligatione.§.ex conditionali.ergo nil ex ea debetur tunc demum ergo cum conditio extiterit, nouatio erit. Sed contra infra de regulis iuris.lege : actus. sed ſpeciale in acceptilatione,& ſimilibus:ut ibi.secus in nouatione:licet ſit actus legitimus.sic etiam est in ſtipulatione:ut supra eodem.ſi Stichum.§.primo.

r ¶ Exiterit.§ & ſi defecerit, durat prima : ut instituo.quibus modis tollitur obliga.§.quod autem diximus:nec obstat.instituo.de excep. in principio. quod hic ex certa ſcientia non errando promiſit sub conditione quod pure debebat : ibi errando; & sic habet exceptionem in factum.

s ¶ Impletur.§ ad quod est.ff.de pericu.& commodo rei uendi.l.q̃ ſi pendente.in d l.necessario § q̃ ſi pendente in princ.

t ¶ Marcellus. § quia demum existente conditione fit nouatio. Accursius.

a ¶ Stichus.§ ia m mortuus.

b ¶ Purgari.§ Imonõ uidetur purgari:ut ff.de uerb.obl.eũ q̃ ita.§. ſi. Sol.forte illud est distinguendũ:fuit in mora,q̃a interpellatus non dedit:an quia causam mortis occidendo pbuerit.uel hic ab eodẽ: ibi ab alio:qd nõ placet.uel sol.ut ibi.Item cõtra.j.eo.l.ſi rẽ.Sol.ibi fuit expreſsim actum ut nõ purgaretur mora. hic nõ fuit aliquid actum, ut purgaretur. R. Vel econtra secundũ alios. scilicet , quòd hic fuit actum , ut purgaretur: ibi non : uel ibi in absente ,hic in præsente seruo promiſſo secundũ alios. uel sol. ut ibi. & facit j.titu. j. qui decem. §. cũ mihi Stichũ.

c ¶ Stratim.] ut ff. & ff.eo. ſi Stichum. §. legata.in ſi.& §.ſequenti.

d ¶ Committit.§ ut ff.eo.ſi Stichum.§.ij.

e ¶ Conditione. § f. post deportationem antequam agnoſcantur bona à fiſco : alioquin non uidetur differre in ter mortem naturalẽ & ciuilẽ:ut j.eo. nouatio. quæ est contra. uel aliter ſi mortuus fuerit naturaliter.tunc enim obligatio cadit in hæredem: nõ autem ſi fuerit deportatus , ut ibi. & facit ff. de fideiuſſ. l. ſi debitori. & ff. ut inpoſſeſsio. lega. l. poſtquam.in princ.

f ¶ Obligetur.§ ciuiliter ſed naturaliter fit: ut ff.de fideiuſſo.ſi debitori.

Mora an & qñ poſſit purgari. † Iſtud est duinare se cũdũ Bart.

† lib.8.Inſtitutionũ.

† Sequẽtia uerba non ſunt apud Du.

† lib.8.ad edict.

† lib.57.ad edict.

† lib.13 Digeſt.

† lib.31.ad edict.

† lib.7.Diſputationũ.

Stichus in conditionalẽ obligationẽ deductus est, purgari moram: nec in ſequentẽ obligationẽ deduci putat. ¶ Sed ſi id, qđ sub cõditione debetur, purè q̃s nouã di causa ſtipuletur, ne nunc quidẽ statim nouat, licet pura ſtipulatio aliq̃d egiſſe uideaẽ:sed tũc nouabitur,cùm cõditio extiterit.etenim exiſtens cõditio primã ſtipulationem cõmittit[d], cõmiſſamq: in ſecundam transfert. Et ideo ſi fortè persona promiſſoris pẽdente conditione[e] fuerit deportata, Marcellus ſcribit,ne exiſtẽte quidem conditione ullam cõtingere nouationem: quoniam nunc cùm extiterit conditio, non est ſpona quæ obligetur[f].

¶ *Pœna non intelligitur repetita in ſtipulatione nouante.Bar.*

¶ Iulianus.† LEX XV.

SI creditor pœnam ſtipulatus fuerit, ſi ad diem pecunia ſoluta nõ fuerit, nouatione facta[g] nõ committetur ſtipulatio[h].

¶ Etiam obligationem quæſitam domino per ſeruum non potest ipse ſeruus nouare ſine uoluntate domini.

¶ Florentinus.† LEX XVI.

SEruus ne peculiarem[i] quidẽ obligationẽ citra[k] uoluntatẽ domini nouare potest : sed adiicit potiùs obligationem,quàm priſti nam nouet.&hoc uerum est.

¶ Nota hic , quòd licet delegatio requirat ſtipulationem , uel litis conteſt.inter delegatum & illum cui fit delegatio : non ſic inter delegantem & delegatum : cùm ſolùm requiratur uoluntas delegantis, quæ potest declarari per epiſtolam,& etiã nutu.Paulus.

¶ Vlpianus.† LEX XVII.

DElegare ſcriptura uel nutu, ubi fari non põt,[l] debitorem ſuum quis potest.

¶ In ſtipulatione non intelligitur repetitũ pignus vel vſura.Bartolus.

¶ Paulus.† LEX XVIII.

NOuatiõem[m] legitimè facta & hypothecæ liberantur,& pignus:& uſuræ non currunt.

C. *de fide iuſſ.lege nouatione.*& C.etiam ob chirogra. pecuniam. l.j. Accurſius.

OLi mali.§ CASVS Tu induxiſti me dolo ut tibi ꝓmitterem centum,uel cum essem filius famil.dediſti mihi mutuũ contra ſenatuſcon. Macedonianum.tu uidens quod ſi me cõuenias:ego opporem excep.senatuſcon. uel exceptio. doli : delegaſti me cuidam creditori tuo : puta Titio. Nunc quæritur utrum poſsim his exceptionibus uti contra creditorem cui sum delegatus ſicut possem uti contra te? Respond. quòd non : quia in hac ſecunda promiſsione nihil dolo, uel contra senatuſcon. factum est. Secus est in muliere: quia ſemper promittendo pro alio uidetur fideiubere contra senatuſcon. Velle. Cætera clara sunt usque in ſi. l.& est pulchra l.item l. ſeq.plana est.Franc.

n ¶ Doli mali exceptio.§ alind in exceptione metus : ut ff. de do. except. l. apud. §. pen. ſecundum Azo. imò idẽ :cũ promittẽdo uideatur remittere: ut C. quod metus cau. l.ij.& ff.eo. l. ſi quis delegauerit. & C. eod.l.j.

o ¶ Delegatus est,ſiue ſciuit , ſiue ignorauit:ut ff.eo.l.ſi quis delegauerit. & not. quod habenda est diſtinctio quæ colligitur hic. & d. l. ſi quis delegauerit. & l. ſi non debitorem. & de excep. doli , purè. §. ſi cum. & de re iudi. lege Neſennius.

p ¶ Exceptionib.§ f. non introductis fauore , ut rei iudi. uel pacti , & ſimilibus , quæ nec fauore , nec odio sunt inductę.certe imò & ſi odio sunt inductæ, idẽ est : & hoc ſubiicit, imo &c.

q ¶ Non uretur.§ cũ tamen cõtra delegantẽ possit uti.

r ¶ Factum est.§ imo contrà:ut ſupra, ad Macedo. l. ſed Iul. §. non ſolum.Solue ut ibi. Accurſius.

s ¶ Soluerit.§ ſi ſoluit illi qui contra senatuſcon.fecit, & non repetit : multò magis ab iſto qui non fecit contra senatuſc. repetere non potest. Accurſius.

¶ Idem.† LEX XX.

NOuare poſſumus aut ipſi[t], ſi noſtri iuris ſumus, aut per alios qui uoluntate noſtra ſtipulentur. ¶ Pupillus ſine tutoris authoritate non potest nouare[u] : tu

t ¶ Non potest.§ ut ff.de condi.indeb.l.qui exceptionem.

u ¶ Intercesio est.§ ut ff.ad Velleia.quamuis.§.ſi mulier.contra ſecundã opinionẽ M.sed illã non approbamus:ſed Iulia.uel dic ut ibi.

ADDITIO. Ibi loquitur ſecundum opinio.Mar.quæ non approbatur ſecundum Bartolum hic.

x ¶ Posit.§ in quadriennium hodie, olim utilis anni:ut C.de temp. in integ.reſtitu.l.fina.

y ¶ In priuatis contractibus.§ sunt enim quædam publicæ conuentiones:ut ff.de pact.l.conuentionum.

z ¶ Diſsimulare debet.]nec enim tenetur inſtruere:ut ff.de publ.l.ſi. §.diui.Sed argu.contra.ff.de in rem uerſo.l.iij.§.penultimo.ſed ibi in mutuando:uel alia ratione : quia alium ex alterius contractu inſolidum uolebat obligare.

a ¶ Nouare possumus.Nouare.§ niſi faciat conditionem ſuã meliorem:ut ff.eo.l.cui bonis.nec delegare:ut j.tit. l.pupillo.

† ad sẽsum huius.§.uide Verium ſup Rubr. ff. uerb.ob. num. 12.& ibidem Iacob. nigrũ. num.118.

† lib.11.ad Sabi.

† Scilicet quib. mo. tol. oblig.

† lib.27.ad edict.

† Non est creditor,in P.F.

† lib.31.ad edict.

† Vide ad hoc l. fing. 3. ſi certum pe. & l.qui iſumfruc. ff. de uerb. obliga. plenius in l. ñ. C. de noua tio.

In P. F. contra ſc. fit tãto magis q̃ hic nec ſolutũ &c.

Iſta reprehenſio] glo. est ueriſsima.ſecũdũ Bart. hic.

Bar.hic re putat iſtũ tex.ſing.ad hoc, q̃ licet minor 25.ann.læſus reſtituatur.l.j. & p totum.ff. de mi. tñ ſi est læſus i tpe quadriẽnij cõcesſi ad petendã reſtitutionẽ i integrũ nõ reſtituit. q̃ text.noſter hoc optimè ꝓbat. tñ hoc est limitãdũ i caſu.l.ff.C. de repu.hæredita.Bolog.

lib.7 2.ad edict. P.F.ſi ſui iuris.

lib.69.ad edict.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Expediat.] sed pupillus potest faciendo conditionē meliorem: & tutor nō demum si pupillo expediat: ut hic. ergo non uidetur q̄ plus possit tutor quam pupillus. sed dic q̄ potest esse dubiū: uel potest esse q̄ nec melior nec deterior conditio sit. sic §. de transact. l. cum hi. §. si prætor. uel forte hic subauditur maximè. ar. ff. de acce. l. & p̄ iusiurandum §. nihil.

† Aliàs, Pōponius. li. 1. ex Plautio.

¶ Bonorum. § si habet liberam, aliàs non: ut §. de procu cui. & l. procurator totorum. & C. eod. l. non absoluit.

SI debitorem. § CASVS. Iusi debitorem meum tibi soluere, an possis istud debitum statim recuperare? Rñ. q̄ non nisi prius eodem tibi actiones meas & faciam te procurat. in rem tuam. Franc.

† lib. 14. ad Plautium.

c ¶ Stipulando. § cane, quia nō consensi ut stipuleris. aliàs contra: ut suprà eodem, si Stichum. §. fina.

† libr. 3. ex Plautio.

d ¶ Possis. § quia nō ideo agere potes: nisi actiones cedam faciēs te procuratore in rem tuam. & facit §. eodem, qui rectè.

† libr. 5. ex Plautio.

SI quis absente. § CASVS. Habebam debitorem Bosi. cùm essem Romæ, tu stipulatus es ab eo me absente. postea ego sciens istam stipulationē habui ratā. dicitur hic quòd nouatio facta est ualida post istā ratihabitionem. Lex sequens plana est. Franciscus Accur.

e ¶ Nouandi. § ut mihi teneri desinat. ad q̄ est §. eod. si Stichū. §. fi.

† illius, nō apud Du.

EIlius. Actionem. § non etiā stiam: ut C. de bon. quæ lib. 1. fin. §. hoc proculdubio. in fi. & §. de iure delib. l. ait prætor. §. est enim absurdum. Sed contra. §. de iureiur. l. huic. Sol. ibi potest nouare seruus uel filius faciendo conditionem domini uel patris meliorē de inope ad diuitem: deteriorem non: ut hic. uel ibi habuit liberam administrationem. & facit C. de rebus cre. nec filius. & §. de pact. lege. si unus. in principio. Accursius.

Seruus potest nouare faciendo conditionē dñi meliorē: deteriorē non. & idem in filio.

† lib. 1. Digestorum.

NOuatio autē non potest cōtingere ex ea stipulatione, quæ non cōmittitur [b]. Nec huic contrarium est, q̄ si stipulatus à Titio fuero nouādi animo sub cō ditione qd̄ mihi Sempronius debet, & pendente conditione Titius [h] decesserit, quanuis ante adi tam hæreditatem conditio extiterit, nouatio fiat. hic enim morte promissoris nō extinguitur stipulatio, sed transit ad hæredem [i] † illius, cuius [k] personam interim hæreditas sustinet [l].

¶ *Non omnis cui potest solui, potest nouare. Paulus.*

¶ Celsus. † LEX XXV.

NOn ideo nouare uetere obligationem q̄squam rectè potest, q̄ iuterdum [m] rectè ei soluitur. nam & iis, qui in nostra potestate sunt, quod ab his creditū est, rectè interdum soluitur: cū nemo eorum per se nouare priorē obligationem iure possit [n].

¶ *Quando in summis alternatiuè positis cadere poterit affectio: utraque summa erit in obligatione tam minor, quā maior, sicut in speciebus. Paulus.*

¶ Idem. † LEX XXVI.

SI is cui decē Titius, xv. Seius debebat, à Titio [o] stipulatus est, qd̄ ille aut ille [p] debeat, dari sibi, nouatum utrunque nō est: sed in potestate Titij [q] est, pro quo uelit soluere, & eum liberare. Fingamus autem ita esse actum, ut alter utrum daret. nam aliòquin [r] utrū que stipulatus uidetur: & utrunq; nouatum [s], † si nouandi animo hoc fiat.

¶ *Cursus usurarum ex natura actionis procedens, in stipulatione nouante non intelligitur repetitus. Bar.*

¶ Paulus. † LEX XXVII.

EMptor cū delegante uenditore pecuniam ita [t] mittit, Quicquid ex uendito dare facere oportet: nouatione secuta usuras neutri [u] pòst insecuti tpis debet.

¶ *Si secunda stipulatio cōtinet aliud, quàm prima, nouatio non præsumitur. Itē, quando æstimatio debetur iure actionis, tempus contractæ obligationis: q̄n officio iudicis, tempus petitionis inspicitur. Bar.*

¶ Idem. † LEX XXVIII.

FVndum Cornelianum stipulatus, q̄ti fundus est, posteà stipulor [x]. Si nō [y] nouādi animo secunda stipulatio facta est, cessat nouatio: secūda uerò stipulatio tenet: ex qua nō fundus, sed pecunia debetur. Itaque [z] si reus promittendi [a] fundum soluat, secunda stipulatio iure non tollitur, nec si litem actor ex prima cōtestet. De hiq; meliore, uel deteriore facto

† lib. 3. Digest.

† Etsi.

† Aliàs Papinia. lib. 3. Respōsor.

† lib. 2. Diffinition.

hæreditatis: & instit. de hæredi. instituen. §. seruus alienus. & §. tit. j. lege, mortuo. Accursius.

NOn ideo.] CASVS Dictū est §. in l. cui rectè. q̄ ille potest nouare cui rectè soluitur. hoc non est semper uerum. nam his q̄ sunt in nostra potestate, rectè soluitur id qd̄ ipsi crediderunt: tamen ipsi non possunt nouare priorem obligationem. Legem sequentē uide per te ipsum. Franciscus Accur.

m ¶ Interdum.] id est antequam prohibeas ei soluere, habens peculij administrationem: ut §. titul. j. quod seruus. & facit §. eod. fil. ius.

n ¶ Possit. § in peiorē causam, sed in meliorē fic: ut §. eod. l. fi. & de iureiuran. huic. quæ sunt contra.

o SIis. A Titio. § vel prædicto, uel alio.

p ¶ Aut ille.] alternatiuè.

q ¶ Titij. § noui promissoris. Accursius.

r ¶ Alioquin.] id est si hoc fingas actum ut utrunque det. & sic ponetur disiuncta pro cōiuncta: ut §. de uerbo. sig. l. sæpè. & secundum hoc non est cōtra. §. eo. si Stichū. §. si decē. & §. eod. à te. & pro hac sol. §. de iur. do. plerunque. in fin. Item nōne quod minus est, semper uidetur renouatum: ut §. dt uer. obli. inter stipulantem. §. si stipulante? Rñ. non, si promissor eligit quod maius est: ut hic, & ibi dixi. Acc.

s ¶ Nouatum. § ut & §. eo. l. à te.

t ¶ Mptor. § CASVS. Vendidi Tio equum meum pro centum. ego delegaui ipsum creditori meo qui ab eo stipulatus est ista centum. quæritur utrū usuras debeat mihi aut creditori meo? Rñ. quod neutri debet, nec mihi, nec creditori meo. Fran. Accur.

u ¶ Neutri. § uenditori non cui, desierat obligatus esse. creditori non, cui ex stipulatu tenetur actione: in qua usuræ non præstant iudicis officio: ut C. de usur. l. iij. Sed hic contrà, quia usuræ præteriti tēporis petuntur ex stipulatione: ut hic dicit Rogē. non quasi usura, sed quasi fors. Vel dic non uenire: quia non qd̄ offi. sed quod iure actionis poterat peti, hoc est nouatum: nec tamen uenditori debetur usura præteriti temporis, cùm officio debeat, uel extinctum est extincta forte: ut arg. C. depositi. l. iij.

FVndum. § CASVS. Tu promisisti mihi fundum Cornelianum, posteà promisisti mihi pretium eius. utrum hic sit facta nouatio? Respon. q̄ non, si non nouandi animo sit facta hæc secunda stipulatio: tñ secunda stipulatio est ualida, ex qua pecunia & non fundus debetur: in tantum quòd si promissor fundum soluat: secunda stipulatio non tollitur ipso iure: nec etiam si actor contestetur litem super prima, tollitur secunda. Itē si actor agat ad fundum, & melior uel deterior factus sit fundus: æstimatio eius debetur præsens. ex secunda autem stipulatione si peratur pretium: uenit æstimatio quæ fuit tempore secundæ stipulationis. Franciscus.

v ¶ Stipulor. § ab eodem uel ab alio, & sic duæ sunt stipulationes.

x ¶ Si non. § id est quia non.

y ¶ Itaque.] ubi non nouandi animo secunda stipulatio secuta est.

z ¶ Promittendi.] condemnatus ex prima stipulatione ad fundum præstandum.

Sine

† Adde gl. Bart. & dcto. in l. qd̄ Nerua. supra depo. & i l. fi mora. §. so. ma. & plenius in l. i actionib §. de in litem iuran do.

a ¶ Sine culpa. § supple uel mora. uel large culpam accipe ut etiam moram comprehendat [1].

b ¶ Æstimatio.] non quæ fuerit tēpore primæ stipulationis interpositæ: sed quanti fundus est tempore quæ petitur. ut §. man. l. hominem.

c ¶ Petito. § ex prima stipulatione. ubi aūt per culpā uel post morā deterior facta est, habetur æstimatio, quanto deterior res facta sit: ut §. de condi. tri. l. pen.

d ¶ In altera. § scilicet stipulatione quanti fundus est dari.

e ¶ Æstimatio. § hoc utique uera ratione, quia cum quis stipulatur quanti fundus est, pone quod ualet decē ratione æquipollentiū uidetur certam pecuniam. § quanti est pretium fundi, stipulari iun de merito hic inspicitur tempus stipulationis: & facit §. de uer. obl. l. si a colono.

† libr. 24. Quæst.

† ad hāc. l. uide Veriū in Rub. de uerb. obli. nume. 366.

† Aliàs iudicij accepti. Du.

Liam causam. § ACASVS Duplex est nouatio: quædā est uoluntaria, quædā necessaria. Voluntaria est quæ fit per stipulationem extra iudiciū. Necessaria est quæ fit in iudicio per litis contestā. Et est magna differētia inter istas duas nouationes. Nam per uoluntariā nouationē perduntur priuilegia illius actionis quæ noua tur, ut apparet in act. tutelæ: quam si pupillus post pubertatem deducat in stipulatum, perdit sua priuilegia.

† lib. 5. Responso.

† In uetustiss. Cod. in cip. l. Si creditor, &c.

Item in act. dotis etiā si nouatur, perduntur eius priuilegia. Secus autē est in nouatione necessaria, quæ per litis contestā. fit quia per litis contestā. facimus cōditionem nostram meliorem. ut licet cernere in actionibus, quę tempore finiuntur. nam si super eis lis contestetur, perpetuā tur. Franciscus Accursius.

f ¶ Voluntariæ. § quæ fit per stipulationem & per lit. contestā. cum alio sponte: ut §. titu. j. l. solutionem.

g ¶ Dotis. § ex parte mariti, qui esset conuentus inquātum facere potest: & ex parte mulieris quæ præponebatur aliis creditoribus.

h ¶ Deducatur. § scilicet animo nouandi.

i ¶ Actum est. § quod nouetur actio tutelæ causa abiiciendi priuilegij: aliàs durat priuilegium: ut §. de priuile. cred. l. ij §. parui quoque.

k ¶ Lite contestata. § contra ipsum debitorem nostrum.

l ¶ Exercentes. § ut infra, de reg. iu. l. non solet. & supra, de usuris. l. lite. & facit C. etiā ob chirog. pe. l j. Sed contra supra, ad Velleia. aliquādo. §. de pigno. Sol. ut ibi. Item hoc fallit circa electionem: ut supra de uer oblig. si quis stipulatus sit.

† Glo. ista malè signat istud cōtrariū imò debet signa. j. l. proxi. fm Bar. hic.

m ¶ Finiri possunt. § quas perpetuamus, nisi act. de dot. & dic distinctionem. ut C. de iudi. l. j.

PAulus respondit. § CASVS Titius debebat mihi cētum aureos, & pro hac summa dedit pignora. ego nouandi aio stipulatus sum hanc summā Sempronio: itē ut omnino ab omni priore obligatione discederem. Nunc quæritur utrum iste secundus promissor possit obligare pignora quæ erant prioris debitoris? Respondet. quod non. Franciscus.

n ¶ Discederetur. § & sic extinctum est pignus.

o ¶ Debitore. § delegato.

p ¶ Prioris. § cuius res obligatæ fuerunt quæ iam liberatæ sunt per nouationem. ad quod est §. loca. item quæritur. §. fi.

SIrem aliquam. § Pone casum in hoc principio: ut supra eodem, lege, quoties.

¶ Si duo rei. § Stipulati sumus tu & ego a Titio centum, & sic sumus duo rei stipulandi. hic quæritur de duabus q̄stionibus. Primo an unus reorum stipulandi habeat ius nouandi. Item secundo quæritur quid iuris unusquisque habeat in tali stipulatione? Primo respondet ad secundam quæstionem & dicit quod uni reorū stipulandi rectè solui pōt. Item si unus reorum patet in iudicio: uidetur totam causam in iudiciū deducere. usque ibi, item unus. ponit aliud dicens, quod unus accepto ferendo tollit totam obligationem. usque ibi ex quibus: facit cōclusio nem quod unusquisque uidetur sibi acquisisse in hac obligatione. ac si ipse solus esset stipulatus. deinde ibi, secundum quod. respondet primæ quæstioni dicens quod etiam unus reorum potest nouare totā obligationem. ratio est: quia ea stipulatio de qua paulo ante dixit est similis solutioni. usque ibi, alioquin. ubi ponit quædam sequi ineconuenientia, si prædicta non essent uera: quia sequeretur, q̄ si tu & ego haberemus unum debitorem communem, & ego eū delego creditori meo, & ipse creditor stipuletur ab eo: quia non liberaretur à te: quod tamen est absurdum dicere. Vel si mulier iusit fundum sibi & alij promissum doti promittere, uel ipsamet promittit. nam debitor fundi liberabitur. Franciscus.

q ¶ Si rem aliqua. Dic si pure debes mihi aliquam rem, & stipulor sub conditione: nūquid fit nouatio? Respon. distinguendum. nam aut res non existit sine suo dolo: & tunc non fit nouatio. aut existit, uel nō existit suo dolo: quod idem est & tunc fit nouatio. Item & hoc probo: quia si mihi debes & es in mora: perpetuatur obligatio deficiente. ergo si mihi debes pure, & a te animo nouandi stipulor sub conditione & res tuo dolo desinat esse tempore existentis obligationis: nihilominus fit nouatio: quia tuo facto perpetuatā stipulationem sic ergo & obligatio durat, pōt cōingere nouatio.

Nouatio an possit fieri de re p stipulationē cōditionalē debita, si non extet res ipsa.

† libr. 3. stipulationū.

r ¶ Locis. § hoc totum dictum est §. e. l. quoties sed uī aduersari quod se quit nisi per promisso, rem &c. Et quod postea subsitcitur, nouatio quoque fiat: nam cum tacta nouatione mora purgaretur: non deducitur in sequentem stipulationē uel mora uel Sichus: ut ibi docet Mar. Item cum non sit res eo tēpore quo conditio impletur, non cōtingit nouatio: ut ibi dicitur. Sol. hic fuit actum ut mora transiret in sequentem obligationem, nec purgaretur mora prioris. Ibi uero actum non fuit secundum R. & secundum hoc mora fuit hic commissa ante stipulationem cōditionalem, & actum ut obligatio nouetur, non uero mora. Sed opponitur: cum conditionalis stipulatio nouandi animo facta fit: ex priore stipulatione non est petitio: sed nec ex secunda ante conditionis euentum. ergo nec mora: ut supra si certū peta. lege, lecta. sed hoc est uerum nisi ante esset commissa. Item cum tempore cōditionis non subsit res: non cōmittitur stipulatio ergo nec fit nouatio ea stipulatione, quæ non committitur. Sed respō. subesse uidetur propter moram: licet Ioann. aliter dixerit, scilicet q̄ promissor hic hominem occidit pendente conditione, qua ipse fuit in mora: ideoque debet teneri utiliter, ac si homo uiuat tēpore cōditionis hoc est ibi, nisi per promissor. &c. puta, quia conditione pendente rem promissam sub conditione post moram interemit. sed secundū hoc uidetur idem dicere per ea, quæ sequuntur: & si prinsquam &c. uel potes primā partem legis intelligere quando quis stipulatus est sub cōditione seruum, qui fuerat mortuus post moram. quare habet locum in morōso promissore sicut in fure. supra, de uerb. oblig. inter stipulantem. §. penul. sed in contrario non erat mortuus tēpore stipluationis: & secūdum hoc dies nisi per promissorem. &c. scilicet ante stipulationem eo mortuo post moram. Alij dicunt econtra quod ibi erat mortuus post moram ante stipulationem: hic uero erat in mora ante stipulationem: sed nō mortuus: quod est uerius. Quod aūt sequitur, & si priusquā &c. intelligitur quando seruus post moram sub conditione promissus, pēdente conditione mortuus est occidente ipso promissore: & hoc est si seruus postea pendente conditione decesserit: scilicet facto tuo. Si tñ dicatur prius dictum causa euidentie uel placationis repeti: non est ab ſonum neque nouum.

s ¶ Steterit. § id est in mora fuerit: nō tamen aperit ante stipulationem conditionalem uel postea ea pendente: sed plene modo dixi.

t ¶ In mora fueris. § unde perpetuata est obligatio: nec hic aperit quando.

v ¶ Et si. § id est quamuis.

x ¶ Stipulatus fuero. § animo nouādi: sed non animo purgādi morā.

y ¶ Quoque fier.] suprà de uerborum obligatio. lege, eum qui. §. fin. contra. fol. vt ibi. Accursius.

AVDITIO Die q̄ ibi loquitur q̄n unus erat debitor. & ab alio fuit stipulatus rem animo nouandi. hic q̄n ab eodem debitore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

unde quantum ad eum uidetur res extare, cum interrit post eius moram non purgatam: secus quo ad alium secundum. Bar.

a ¶ Sibi acquisierit. ʒ similiter quæritur.

b ¶ Fere. ʒ fere dicit propter id qđ dicit ſ. de duobus reis. lege, ex duobus, & propter id quod dicit ſ. de cõstituta pecu. l. idẽ est. uel hoc propter casum quando non sunt socij: uel propter, id quod post ea dicit excepto eo &c. uel fere inter omnes conuenit. aliqui enim forte dissenserũt: & secundum hoc conuenit inter omnes sapientes Accursius.

c ¶ Acceptilatione. ʒ ut & infra de accep. l. & per iusiurandum.

d ¶ Excepto. ʒ ecce quare dixit fere. Accursius.

e ¶ Stipulãdi ius est. ʒ alias stipulantis, alias stipulationis. Accursius.

f ¶ Amittere. ʒ l. accepto ferendo, alias admittere. Accursius.

g ¶ Si unus. ʒ reorũ stipulandi.

h ¶ Ab aliquo. ʒ uel extraneo uel reo debẽdi.

i ¶ Quoque. ʒ non solã solutione & accepti latione: ut supra dictũ est.

k ¶ Eum. ʒ reum debendi.

l ¶ Ab altero. ʒ reo stipulandi. Sed contra. supra, de pac. si unus. in princip. solu. aliud. in pacto: ut ibi. & aliud in nouatione vel accepti. ut hic. ad quod supra, de liber. lega. si quis reum. §. j. hoc non placet: quia & de nouatione ibi dicit, vel qđ ibi, dicit, idemque in duobus reis stipu. non ad omnia præcedentia refertur: sed ad id, quod dictum est, pactum unius non nocet alteri: non autem ad id, quod ibi de nouatione præmittit: nisi sic dicatur quod pactum factum ab uno reorum stipulandi, alteri nõ noceat: sed nouatio & acceptilatio sic. Vel uerius ibi de nõ sociis: hic de sociis: & quod ibi præmittit de duobus argentariis sociis, scilicet ut neque pactum neque acceptil. unius alteri noceat, speciale est in argentariis: uel improprie dicuntur ibi socii argentarij, quorum nomina simul facta sunt: secus in illis, qui sunt socij: ut hic. uel hic ab altero uolente: ibi non. Vel sol. ut ibi.

m ¶ Id specialiter. ʒ ut fiat nouatio: & expressim hoc casu: uel dic satis esse agi iure ueteri: hodie opus est exprimi: ut C. eo. l. fi.

n ¶ Ego magis. ʒ scilicet fiet nouatio

o ¶ Alioquin. ʒ id est nisi dicas alterum nouare posse, & debitorem communem ab utroque liberari, uel id est, si dixerimus non esse acceptilationem solutioni similem, secundum H.

p ¶ Si unus. ʒ ex reis stipulandi.

q ¶ Fuerit. ʒ nam secundum hoc non obligabitur illi, cum non liberetur à primo creditore & utroque: quod est absurdum.

r ¶ Aut. ʒ quid dicemus si &c. Accursius.

s ¶ Fundum. ʒ sibi & alij promissum.

t ¶ Iusserit. ʒ promissorem fundi illius: cum ipsa erat una de reis stipulandi.

v ¶ Nuptura ipsa. ʒ Duobus modis intelligi potest quod rea erat stipulandi, & per uoluntatem debitoris uiro futuro promisit fundum sibi & alij correo debitum. uel rea erat promittendi: & altero credito rũ uolente ipsa suo uiro promisit fundum: & hoc mulieris gratia, sm Ioan. Quod autem subiicit, nam debitor &c. secundum ultimam expositionem non refertur ad primum dictum.

Te hominem. ʒ CASVS. Stipulor a te hominem: & à Seio stipulor decem: postea ab aliquo tertio stipulor hoc modo: qđ illum & Seium dare oportet: promittis mihi? ille promittit certe ut iudicium nouare, delegare, & nomen debitoris cedere Bartolus.

¶ Si duo rei stipulandi sunt, an alter ius nouandi habeat, quæritur: & quid quisque iuris sibi acquisierit? Ferè autem conuenit & uni recte solui, & unum in iudicio petentem, totam rem in litem deducere. Itẽ unus acceptilatione perimit utriusque obligationem. Ex quibus colligitur unumquemque perinde sibi acquisisse, ac si solus stipulatus esset: excepto eo, quod etiam facto eius cum quo cõmune stipulandi ius est, amittere de bitorem potest. secundum quæ si unus ab aliquo stipuletur, nouatione quoque liberare eum ab altero poterit, cũ id specialiter agit: eo magis, cum eam stipulationem similem esse solutioni existimemus. alioquin qđ dicemus, si unus delegauerit creditori suo communem debitorem, isq; ab eo stipulatus fuerit? aut mulier iundum iusserit doti promittere uiro, uel nuptura ipsa doti eum promiserit? nam debitor ab utroque liberabitur.

¶ Stipulor ab Vno quod mihi debeẽ a duobus, animo nouandi, Vterq; liberatur, si cõpulatiue. Vel eo casu quo alternatiua ponitur pro coniunctiua.

¶ Papinianus. LEX XXXII.

A Te hominẽ, & à Seio mihi decem dari oportere stipulor: ab altero nouandi causa ita, nouatio: quia totum deducitur in secundam obligationem. Frãciscus Accursius.

x ¶ Ab altero. ʒ tertio uel uno reorum.

y ¶ Vtrunque. ʒ cum hoc actum fit. Rog. ne sit contra, supra eo. si is. cui. hic ergo aut pro & accipitur, ibi proprie. ad quod est infra de uerborum significatio. lege, sæpe.

Quod te aut Seium dare oportet. Vtrunque nouatur. Paulus. Meritò: quia utrunque y in posteriorem deducitur stipulationem.

¶ *Exceptio cohærens psonæ, quę obstat de legãti, non obstat ei, cui est facta delegatio. Bart.*

¶ Tryphoninus. † LEX XXXIII.

SI Titius donare mihi uolens, delegatus à me creditori meo stipulanti spoponderit, non habebit aduersus eum illam exceptionem, ut quatenus facere potest, cõdemnetur a: nam aduersus me talı defensione merito utebatur: quia donatum ab eo petebam: creditor autem debitum persequitur.

¶ *Qui habet liberam peculij administrationem, potest nouare: nisi animo donandi hoc facit Bar.*

¶ Paulus. † LEX XXXIIII.

DVbitari non oportet, quin filius, seruusve, cui administratio b peculij permissa est, nouã di quoque peculiaria debita ius habeãt c: utique si ipsi stipulentur: maxime d si etiam meliorem suam conditionem eo modo faciãt. nam si alium iubeant stipulari, interest utrum donandi animo e alium iubeant stipulari, an ut ipsi filio seruove † negotia gerãt: quo nomine etiam mandati † † actio de peculio acquiritur f. ¶ Agnatum furiosi, aut prodigi curatorem g nouandi ius habere, minime dubitandum est, si hoc furioso uel prodigo expediat h.

† Du. negotium gerat † Du. actio peculio &c.

† Aliàs Cius li. 3. de uerb. obli.

† Du. ipsi.

† Aliàs, Paulus. li. 1. ad Neratium.

In P. F. Te hominem, & Seium decem mihi dare oportet sti pulor ab altero &c.

a ¶ Id dare spondes. ʒ sed hæc non uidetur una nisi dicas propter unam conceptionem. & quia ab uno, plures tamẽ sunt res: ut supra, de uerborum oblig. l. pluribus.

DE SOLVTIONIBVS, & liberationibus.

¶ *Dixit de nouationibus, quæ æquivalent solutionibus, ut supra titu. 1. l. si rem. in fi. nũc generaliter de solu. Et est solutum rerum, & ita i facto. liberatio est obligationum: & ita iuris tantum. largissimè tamen ponitur aliàs solutum. pro qualibet liberatione, ut infrà eodem, l. solutionis. sed quidã hic dicunt de liberationibus illis, scilicet ubi remanet obligatio: ut aliquo deportato: qđ non placet: sed de his dicitur infrà de sentẽ. pas. & de bonis dam. dicitur ergo hic generaliter de liberationibus obligationum, tam de his quæ ipso iure, quàm etiam quæ pacto contingunt: ut infrà eod. Stichum. §. naturalis. & singulos casus in hoc titulo, & C. eodem, inuenire magis est laboriosum, quàm subtile.*

Voties. ʒ CASVS. Debebam tibi centum aureos ex causa uẽditionis fundi, & sine usuris. itẽ debebam tibi alia centum causa mutui sub usuris. item alia centum sub maiori pœna, quàm sint usuræ. Soluo tibi centum scuta, & dico, ego uolo qđ deducas mihi hoc debitum, quod soluo in illud debitum, quod debeo tibi sub pœna. tu dicis ego nolo, sed volo tibi deducere i debitum, quod est sine usuris? Quæritur quis nostrũ est potius audiendus? Respondetur quod ego debitor, qui soluo. Sed ponamus quod ego sum negligẽs in eligendo id quod debitum velim solutum esse. quid iuris? Respondetur quòd tu creditor poteris eligere in quale debitũ illud accipias, dummodo statim eligas: & in illam causam in quam fi tu debitor esses, eligeres: & ponit textus multa exempla: quæ vide per te. Sed si à neutro dictum fit in quod debitum soluatur: tunc intelligitur solutum in illud debitum, cuius dies, vel conditio iam uenit. hoc dicit hæc lex cũ tribus legibus sequentibus. Franciscus Accursius.

† lib. 43. ad Sab.

b ¶ Quoties quis.] ut plenè liqueat articulus iste, & intelligas usque ad §. fi duos. dic quod aut est causa principalis nõ usuraria: aut est principalis usuraria. In primo quando est principalis, & non usuraria: si debitor eligit dicẽdo: ego soluo i talem causam, & creditor tacet, id erit solutum: quia pactum in traditione appositum est seruãdũ. Præterea rei nostræ certã possumus dicere legem: & sic loquitur lex ista in primo responso. sed & si debitor dicit, soluo in talẽ causam: tamen creditor dicit, nolo in hãc causam: inuicem se impediunt, vt ff. l. ij. & li cet creditori non accipere, tamen cũ damno suo: quia si deponitur & consignat: denegabit ei actio postea ipso iure: aliàs ope exceptionis. Si autem debitor tacet, & creditor eligit: statim id erit solutũ: dum tamen eligat in causam in quam fi ipse debitor esset, solueret. Igitur si aliquid debeatur sine controuersia, aliquid non, &c. & sic loquitur secundum respon. huius legis. Si autem cõcordant creditor & debitor, planum est. si autem nullus eligit incontinenti, tunc recurrit ad iuris Portiatem: ut l. exterum. quæ est ut si in die uel sub conditione debetur, videatur id solutũ cuius dies uenit: & magis quod meo, &c. & potius, &c. in his uero, &c. si autem nulla prægrauat, i antiquiorem erit solutum. si autem una est usuraria, alia non: neutro eligente tunc compuratur in usurariam tanquam in grauiorem: ut infra eodem. l. si quid ex famosa. si autẽ est una principalis & usuraria: neutro eligente solutum videtur in grauiorem causam. quæ autem sit grauior, dicunt quidem usurariam: qa tenaces debitores, quãdo soluunt usuras, quas non receperunt, uidẽt ei quod soluant lumina vel oculos: sed de forte non fic eis videtur, cum ipsam acceperint. alij. dicũt qđ sors: quia sors parit usuras: sed usura non parit usuras.

¶ *Vna stipulatio potest nouare plures stipulationes. Bar.*

¶ In summa admonendi sumus, nihil uetare una stipulatione plures obligationes nouari: ueluti si ita stipulemur, Quod Titiũ & Seiũ mihi dare oportet, id dare spondes a? Licet enim ex diuersis causis singuli fuerant obligati, uttiq; tamen nouationis iure liberãtur: cùm utriusque obligatio in unius personam, à quo nũc stipulemur, confluat.

De solutionibus, & liberationibus.

TITVLVS III.

¶ *Debitor in diuersis summis & ex diuersis causis, cũ soluit unã summã, põt eligere in quam causam uelit eã cedere, & si hoc facit, & creditor tacet, cedit in illã solã. si aũt contradicit, se inuicem impediũt: quia creditor recipere non cogit: & sic in nullã cedit. si aũt non eligat, uel eligat, sed non incontinenti, creditor potest eligere in quã uelit, dummodo eligat similiter incontinẽti: & in illam causam in quã ueri similiter ipse eligeret pro se, si esset debitor. s. in grauiorem. & si hoc facit, & debitor tacet, si militer cedit in illã. si aũt cõtradicit, in nullam cedit: sed cogitur restituere. si aũt noluit eligat, cedit in causam duriorem: & quæ sit durior, hic declaratur. sed si neutra durior est, cedit in antiquiorem. Pau.*

¶ Vlpianus. † LEX I.

Voties quis b debitor ex pluribus causis c, unum debitũ soluit, ĩ arbitrio soluentis est dicere d, quod potius debitum uoluerit solutum: & quod dixerit, id erit solutum. Possumus enim certam legem dicere ei quod soluimus e. Quoties uerò f non dicimus, id, quod solutum sit, in arbitrio est accipientis, cui potius debito acceptum ferat: dummodo in id constituat solutum, in quod ipse, si deberet, esset soluturus, quoque debito se exoneraturus esset, si deberet: id est, in id debitũ g, quod non est in controuersia h: aut in illud, in quod quis i pro alio fideiusserat: aut cuius dies nondum uenerat k. Aequissimum enim uisum est, creditorem ita agere rem debitoris, ut suam ageret. Permittitur ergo creditori constituere in quod solutum uelit l: dummodo sic constituat, ut in re sua constitueret m. Sed constituere n in re præsenti, hoc est, statim atque solutum est o, debet.

¶ Florentinus. † LEX II.

† CVm ire agẽda hoc fiat p, ut uel creditori liberum sit non accipere, uel debitori non dare, si alio nomine exolutum quis eorum uelit.

¶ Vlpianus. † LEX III.

CAeterùm posteà q non permittitur r. Hæc res s efficit ut in duriorem causam semper ui caussa non habet probationes in euidenti secundum Io. & Azo. sed hoc non placet quibusdam: ut iam dicam. sed & si nunquam eligit, uel ex interuallo: decedit de omnibus pro rata: ut ff. eo. illud. & hoc casu prodesset ei eligere. Item qđ de electione dicit, intllige cũ creditor eligit, & debitor tacet: alioquin si cõsentiat: non est opus discretione caussæ. uel si dissentiat icontinẽti, repetit: ut ff. eo. l. ij. secundũ Azo. h ¶ Non est in controuersia.] id est, non debet constituere pro eo, quod non est in controuersia: sed pro eo, quod est in controuersia. ut quod non est in controuersia: sed pro eo, quod est in controuersia. ut fic uitetur controuersia. & repetitur in sequentibus duobus exemplis hæc glo. Vel si intelligatur affirmatiue, id est, qđ illud, quod nõ est in controuersia, debeat solui q.d. certum & liquidũ: nõ autem id de quo dubium est per cõtrouersiam, id est per negationẽ, planum est. & sic quæstia legent negatiuè: ut ff. l. iij. & iij. uel dic haud p non. & é plana. i ¶ Quis.] scilicet debitor qui non eligit, ut dictũ est. non autem dicas quis extraneus, qui fideiusserit p debitore: qui a illud esset grauius debitor: ut ff. eo. & magis. & l. fi.

k ¶ Nondum venerat ʒ imo potius in illud cuius dies uenerat: ut ff. eo. l. cum ex pluribus. & é sciendum qđ hæc exempla denotant simili tudinem ut modo dixi.

l ¶ Velit. ʒ id est velle debet: ut subiicit. & sic ponitur in prin. decretorum. & statim hic colligitur.

m ¶ Constitueret. ʒ aliud in pretio pignoris uendicti: ut infra, eod. l. Paulus. §. Paulus. in fine.

n ¶ Constituere. ʒ scilicet creditorem accipiendum est.

o ¶ Solutum est. ʒ aliquid. & si non totum.

p ¶ Vm in re. ʒ quæ fuit supple, ne propter Verbũ futurum agenda necesse habeas dicere qđ tantũ ante habeat fieri. & facit §. do ui & ui arma. l. ij. §. cum igitur. & ff. rem rat am hab. quo enim.

q ¶ Fiat. ʒ i. fieri dẽat, si electio creditoris uel ẽt debitoris: ut subiicit.

r ¶ CAeterum postea. ʒ id est, post solutionem factã ex interuallo.

s ¶ Non permittitur. ʒ constituere.

t ¶ Hæc res. ʒ quia creditor debet rem debitoris agere ut suam.

c ¶ Causis. ʒ principalibus: aliàs contra: ut C. eodem, l. j. & de usuris. l. si usuras. & dices ff. eo. l. in his. §. Imperator. & est ratio dictæ l. si usuras.

† Aliàs, ei, cui soluim⁹

ADDITIO. Dic istam glossam esse ueram, & bene dicere qñ solutio est facta simpliciter electione à nemine facta, secundum Bar. hic.

d ¶ Dicere. ʒ in ipsa solution: uel iuxta antè uel post: ut C. de usuris. l. si usuras.

e ¶ Solumus. ʒ ut supra, de pactis. l. in traditionibus. & C. eo. l. j. & infra eo. Paulus. & §. de seruit. l. fi cui. in princ. & facit C. de donat. quæ sub modo. l. perfecta. & C. de donat. l. sancimus. §. ne autem. & supra, de transact. cũ hi. §. fi eidem. Accursius.

f ¶ Quoties uerò. ʒ aliàs quos uero: & aliàs quòd.

† In P. F. non est, debet. lib. 8. Instit. tutionum. † Dũ in re, in P. F.

g ¶ Debitum. ʒ hæc exempla denotant ueri similitudinem: non necessitatem. nam & si in nõ grauiorem causam, constat per confessionem partium eam solutum si deberet: in eã dem causam hic accepto ferret secundũ Azo. In alio quoque casu prædest electio incontinenti facta: quia si plures essent pares causæ: si in unam eligit solutionem, potest prodesse ei, si forte in electa

† lib. 43 ad Sab.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Videatur.] scilicet creditor. Accursius.
b ¶ Suo.] scilicet si soluturus esset.
c ¶ Nomine.] id est creditore. iste creditor. id est ita uerisimile. posse tamen esse è contra: ut not. ff. eo. l. j.
d ¶ Dictum sit.] nec à creditore aliquo tempore: q̃ prius mortuus est: nec a debitore. Vel dictum sit à creditore: id est interuallo: ut statim dixit. sed secundum hoc nulla uidetur differentia, ut constituat sibi creditor electionem incontinenti: an taceat uterque. Sed Ioã. dicit talem esse. nam ubi nil ab aliquo dicit & nulla sit grauior, cedit in antiquiorẽ: ut infra in his. ij. respon. ubi uero creditor seruat sibi electionẽ: etiam in nouam causam cedere potest secũdũ eius arbitriũ. q̃ potest ei prodesse ẽt in hoc q̃ a de nouo forte debito probationes nõ habet: sed de antiquo habet: sm Ioan. & Azo. sed hoc quibusdam displicet: quia secundum hoc non ita debitoris ut suum gerat negotium. Item ubi neuter aliq̃d dixit: sed plures cæ sunt grauiores uel antiquiores: cedat in unãquãq; pro rata: ut ff. eod. illud ubi uero habet electionẽ in unã tm̃ eligere potest. sed Azo. aliter placet. cum enim sibi creditor seruat electionem etiam in leuiorem causam accepto feret, & in quancunq; uellit: dummodo sic faciat ut in re sua faceret. nam & si rem suam gereret. forte talis persona est, quæ in leuiorem causam solueret. si obiicias: quare ergo dicitur creditorem uideri accepisse in grauiorem? Respõ. præsumptio est q̃d sic ageret suum negotium, scilicet soluendo in grauiorem causam. sed si aliter constat: & in non grauiorẽ causam computare poterit. Et sic not. ex prædictis q̃d aut debitor eligit, & creditor consentit: aut econtra creditor eligit: & debitor consentit: & in his casibus non est opus his legibus. aut debitor eligit, & creditor tacet: ut i princ. titu. aut econtra debitore nõ eligente creditor ĩcontinenti eligit, & debitor tacet, uel dicit scilicet debitor erit, vel esse debebit uel similia: ut in secundo responso primæ legis, aut altero eligente alter dissentit: ut lege secũda, aut neuter eligit tunc, sed ex interuallo uel nũquã: ut hac lege cæterum. in prin. & in fin.
e ¶ Venit.] ut & infrà eo. l. cum ex pluribus
f ET magis quod meo nomine.] facit suprà, ad Treb. lege, si res aliena. in fin.
g ¶ Satisdato.] id est cũ fideiussore. hoc tamen patitur exceptionẽ: ut infrà, l. ob triginta. Accursius.

† Adde gl. & Bar. in l. creditor. §. si duob. ff. mandat. & in l. unde ff. ritur. & ibi Angel. ff. cõmo. & oino Bal. q̃ a ista materia est intricata. i l. si paternã C. ad velle.

† lib. 13. ad Q. Mutiũ.

† lib. 43. ad Sab.

INiis uero.] CASVS. Dictum est ff. eo. l. iij. q̃d si neuter nec creditor, nec debitor eligat in quam causam velit esse solutum: q̃d videt esse solutũ in his nominibus quorũ dies aut conditio venit. Quid si duo debita cadunt in unum diem: in quod videtur esse facta solutio? Respõ. quod videtur facta in grauiorem causam: & est grauior causa siue grauius debitum, quod sub satisdatione debetur, quam id q̃d sine satisdatione debetur. §. sequentem uide per teipsum.
¶ Apud Marcellum.] Debebas mihi centum soluenda p terminos: videlicet quolibet termino xxv. tu tantum causasti in solutione, q̃d vsuræ ascendũt usque ad xv. nũc uenis & soluis xxv. ego dico tibi q̃d nolo ea tibi deducere in sortem & in usuras. hic quæritur utrũ omnia ista xxx. deducantur in sortem, scilicet xxv. quod superest, scilicet v. deducentur in usuras. An uerò econtra? Respon. quod primo deducuntur xv. in usuras: & quod superest, scilicet alia xv. deducuntur in sortem: ut sic primo & ante omnia soluantur usuræ: postea sors. Rationẽ accipe in l. sequen. Franciscus Accursius.

deatur sibi debere accepto ferre. Ita enim & in suo cõstitueret nomine. Quod si forte à neutro dictum sit, in iis quidem nominibus, quæ diem uel conditionem habuerint, id uidetur solutum, cuius dies iam venit.

¶ Pomponius. LEX IIII.
ET magis quod meo nomine quam quod pro alio fideiussorio nomine debeo: & potius quod cum pœna, quam quod sine pœna debetur: & potius quod satisdato, quam quod sine satisdatione debeo.

¶ Vlpianus. LEX V.
IN iis uero, quæ præsenti die debentur, constat etiam quoties indistincte quod soluit, in grauiorem causam uideri solutum. Si autem nulla prægrauet, id est, si omnia nomina similia fuerint, in antiquiorem causam. Grauior autem uidetur, quæ sub satisdatione debetur, quam ea, quæ pura est.

¶ Pone hic casum q̃ debebas mihi centũ. & dederas duos fideiussores postea soluis mihi quinquaginta cum hoc pacto, quod in aliis quinquaginta tu remaneas obligatus & etiam mus de fideiussoribus, alter autẽ liberetur ex toto. utrum poterit hoc fieri? Respondetur quod sic: quod est notandum. Paulus.

¶ Si duos qs dedit fideiussores, potest ita soluere, ut unum liberet.

¶ Pecunia redacta ad uenditionẽ pignoris

h ¶ In grauiorem causam.] quæ sit grauior, dic ut ff. l. j. & l. proxi. & ff. eo. si quid ex famoso. & l. cum ex pluribus. Sed contra. C. eod. l. j. & de vsuris. l. fi. vsuras. solu. hic in pluribus principalibus. & est ratio, ut not. in dicta l. si vsuras. Accursius.
i ¶ In antiquiorem. § Qualiter accipiatur antiquior: dic ut ff. eo l. si ex pluribus. §. fin. & l. vbi fideiussor.
k ¶ Pura est.] id est simplex non autem dicitur ad differentiam conditionalis. & facit ff. l. proxi. in fin.
l ¶ Liberet. § si dicas quod quilibet pro parte fideiusserat: expeditum est. si uero dicas q̃ simpliciter, & sic tenet insolidũ: ut insti. de fideiussor. §. si plures. Ad huc dic q̃ soluẽdo mediatẽ debiti, p uno eorũ eum liberet, & alter remanet obligatus: si hoc fiat creditore uolente. Itẽ plus dico eo inuito: nec obstat q̃ non admittitur particularis solu. ut ff. de vsuris. legetutor. §. Lucius. nisi in casibus quos not. suprà si cer. pe. l. quidam. quia illud est cũ suo nomine. hic autẽ alieno, id est fideiussoris nomine soluebatur: & plerunque consequitur quis per alium quod per se non potest: ut ff. de accept. & per iusurand. §. & si fideiussori. uel dicas quod hic nõ fuit solutio particularis, sed solida. si enim erant ambo fideiussores soluendo. non tenebantur nisi uiriliter ex beneficio epistolæ diui Hadriani, ut inst. de fideiuss. §. si plures & C. de constit. pecu. l. fin. si ergo soluit pro uno dimidiam: soluit totum quid ille debebat. Aliud aũt dicerẽ si alio non soluendo existente uelim soluere dimidiam pro illo qui est soluẽdo & eũ liberare: quia nõ possum creditore inuito. & facit infrà eod. l. quoties. & suprà, de fideiusso. lege. si stipulatus. §. finali.

† P. F. distractis. & rectis.

cõuertit ad usuras debitas nõ solũ ciuiliter & naturaliter, sed et naturaliter tm̃ pro quibus erat obligatũ. & æqualiter, non pro rata: licet summę usurarum sint inæquales: & si quid supereſt, conuertitur in sortẽ. sed pecunia simpliciter soluta per debitorẽ, non cõuertit i usuras ciuiliter nõ debitas, licet naturaliter tantum debitas secũ sortem. si autem sunt debitæ ciuiliter & naturaliter tunc prius in usuras: & si quid supereſt cõuertitur in sortem, etiam si creditor copulatiue dicat se recipere, tam pro sorte, quã pro usuris. Paul. de Castro.

¶ Imperator Antoninus cũ diuo patre suo rescripsit, cum dictis pignoribus creditor pecuniam redegit, si sint usuræ debitæ, & aliæ indebitæ, quod soluitur in usuras, ad utranque causam usurarum, tam debitarum, quam indebitarum pertinere: puta cum quædam earum ex stipulatione debeantur. Si uero summa usurarum debitarum & indebitarum non cadẽ fit, æqualiter ad utranque causam proficit quod solutum est, non pro rata: ut uerba rescripti ostendunt. Sed si forte usuræ non sint debitæ, & quis simpliciter soluerit, quas omnino non erat stipulatus, Imperator Antoninus cum diuo patre suo rescripsit, ut in sortem cedant. Eidem autem rescripto ita subiicitur: Quod generaliter constitutum est, prius in usuras numum solutum accepto ferendum, ad

† P. F. distractis. & rectis.

† Du. & usuras se accipere.

† PF. i sortem & usuras prius usuras admittat tũc deide. &c.

† libr. 4. ad Plautium

† An ordo sit curãd⁹, addo gl. uidendam in c. 1. §. item quod ad dictas. de colla. in prag. in uerbo, ordinem.

† lib. 43. ad Sab.

† Du. ergo & ff. &c.

† lib. 10. ad Sab.

m ¶ Debitæ. § ciuiliter & naturaliter.
n ¶ Indebitæ. § ciuiliter: sed debitæ naturaliter.
o ¶ Soluitur. § ab emptore pignorum.
p ¶ In usuras. § id est, quod de iure videtur solui in usur. ut ff. de pig. act. l. cum & sortis.
q ¶ Indebitarum. § ubi par summa est utrarunque usurarũ. scilicet pro rata.
r ¶ Pro rata. § Arg. contra. ff. eod. pupilli. §. pe. & ff. de dam. infec. si fi nita. §. cum autem. & hoc si creditor nõ eligit: quod potest: ut infrà, eo. Paulus. §. Paulus.
s ¶ Verba. § quæ non habemus.
t ¶ Non sint debitæ. § nec ciuiliter nec naturaliter: & tunc consonat. & suprà, de cõdi. indebi. si non fortẽ. in prin. eo. quod dicit, si sorti debitas &c. & secundum hoc rectè legitur hęc litera: quia simpliciter soluit usuras nõ dicendo quas uel in quas omnino &c. Alij dicunt q̃d nõ sunt debitæ per stipulationẽ, sed nudo pacto sic suprà eo. & ff. eod. & tũc applica hunc uersum principio, non sunt debitæ quas omnino &c. uel fini. in sortẽ cedant quas omnino &c. id est quia omnino &c. Si autem rectè legeris: scilicet q̃d simpliciter in usuras soluisset quas omnino non promisisset: tũc non in sortem, sed in usuram naturaliter debitam cederet: ut in fine huius. §. Dices ergo simpliciter, id est nõ dicendo in sortẽ uel usuras. Nec obstat C. de usuris. l. si usuras. C. eodẽ, lege j. q. a ibi naturaliter & ciuiliter debent, hic uero uel nullo modo secundum primum intellectum, uel naturaliter tãtum secundũ alium, ut & infrà, ff. tatim dicitur.
v ¶ Nõ erat stipulatus. § scilicet creditor: uel, id est nõ promiserat debitor. sic suprà, de condi. indebi. si non sortem. §. si decem.
x ¶ Solutum. § simpliciter.

Exoluere

a ¶ Exoluere § actionis iure, uel pignoris retẽtione: ut C. de usuris. l. si usuras. Accursius.
b ¶ Conuentione. § qua peti non poterat.
c ¶ Repeti. § naturali caussa inhibente repetitionem: ut C. de usuris l. iij. & l. per retentionem. Accursius.
d ¶ Non numeratæ. § ut suprà, §. sed si fortè. duobus ergo modis hoc expone, ut ibi diximus.
e ¶ Non habebuntur. § aliter est cùm creditor pignus uendit: ut infrà eodẽ. Paulus. §. 1. quæ est contrà. & l. crediior. §. 1. & suprà eadem l. §. Imperator.
f ¶ Apud Marcellum. § adiunge cum l. sequen.
g NEc enim. Scripturæ. § Nota ordinem non curari. sic ff. de pœ. l. quidam. & de damno infecto, si finita. §. si plures. Sed argumen. cõtra suprà, de fideicommiss. lib. generaliter. §. si quis alienum. & in authenti. de hæred. & Fal. §. inordinatum. & suprà ad Trebellia. l. hæredes. §. fin. & de uulgari subst. l. ij. §. prius. & de stipu. ser. l. si communis seruus. & de leg. 2. cùm pater. §. a te.
h ¶ Videtur. § id autẽ agi uidetur, quod prius accessit: deinde principale computetur: cum hoc ius desideret. ut suprà. l. proxi. §. idem autem
CASVS. I quid. § Tu debebas mihi centum ex causa furti. item debebas mihi alia centum causa uenditionis. tu soluis: & nullus nostrum exprimit in quam causam soluatur. certè dicitur hic, quòd uidetur esse solutum in causam furti: quia est grauior. itẽ ex causa iudicati, & non iudicati debitum uidetur esse solutum in causam iudicati.
Item debebas mihi decem ex causa legis Aquil. & alia decem causa uenditionis, certè si soluas nullo nostrum exprimente in quam causam soluatur: uidetur esse solutum in causam legis Aquil. quia crescit per inficiationem. Franciscus Ac.
i ¶ Si quid ex famosa causa. § ut furti & tutelæ.
k D Non famosa. § ut ex illis contractibus qui non infamant & facit infra. de reg. iur. l. si in duabus. & suprà. de suspe. tuto. l. hæ. enim. Accursius.
l ¶ Iudicati. § quæ durior est propter usuras maiores: ut C. de usuf. rei iud. l. j. & iij. & propter id q̃d dicit C. de execu. rei iud. l. si causam.
m ¶ Pœnali. § ex conuentione fortè.
n ¶ Habet.] facit ff. eo. cum ex pluribus. & ff. e. l. j. & iiij.
ILlud non. § CASVS. Titius debebat mihi triginti ex causa uenditionis: itẽ alia uigi i ex causa locationis: & omnia ista debebat mihi soluere in uno die. soluit uiginti quæ recipio, & non dicit in quã causam soluat, neque ego. dicitur hic quod media pars scilicet deducẽtur in causam uenditionis, & decem in causam locationis pro æquali portione. seq l. est plana. Franciscus Accursius.

eas usuras uidetur pertinere, quas debitor exoluere cogitur. Et sicut ex pacti cõuentione datæ, repeti non possunt: ita proprio titulo non numeratæ pro solutis, ex arbitrio percipientis non habebuntur.

¶ Quando mens legis est certa: de ordine non curatur. Bar.

¶ Apud Marcellũ libro 20. Digestorum quæritur, si quis ita cauerit debitori, in sortẽ & in usuras eius se accipere, utrũ p̃ rata & sorti & usuris decedat: an uerò priùs in usuras, & si quid supereſt, in sortem? Sed ego nõ dubito, quin hæc cautio in sortem & in usuras admittatur: sed priùs in usuras, & tũc deinde si quid superfuerit, in sortẽ cedat.
¶ Paulus. LEX VI.
NEc enim ordo scripturæ spectatur, sed potiùs ex iure sumitur id, quod agi uidetur.

¶ In causam quæ maius periculum commi natur, in dubio solutum uidetur. Bar.

¶ Vlpianus. LEX VII.
SI quid ex famosa causa & nõ famosa debeatur, id solutum uidetur, quod ex famosa causa debetur. Proinde si quid ex causa iudicati & nõ iudicati debeatur, id putem solutum, quod ex causa debetur iudicati. & ita Pomponius probat. Ergo si ex causa quæ inficiatione crescit, uel pœnali debetur, dicendum est, id solutum uideri, quod pœnę habet liberationem.

¶ Hanc legem intellige, quando neuter eligit incontinenti. sed si debitore non eligente, creditor incontinenti eligeret, posset eligere unam tantum. Paulus.
¶ Paulus. LEX VIII.
ILlud non ineleganter scriptum esse Pomponius ait, si par & dierum & contractuum causa sit, ex omnibus summis p̃ portione uideri solutum.

¶ Si seruus est adiectus: nõ potest solui domino. Bar.

o ¶ Et dierum. § secus si antiquior sit aliqua: ut suprà. eo. in his in principio.
p ¶ Contractum § quia ex nullo infamia contingit, vel ex quolibet: ut infra. de regulis iuris. l. si in duabus. qui autem contractus infament, habes ff. de iis qui not. infa. l. j.

¶ Vlpianus. LEX IX.
SI stipulatus sum mihi, aut Sticho seruo Sẽpronij solui: Sempronio solui non potest. quamuis dominus serui sit.

¶ In obligatione quãtitatis uel speciei, certè solutio partis liberat à parte: secus in obligatione generis: nisi in eadem reliqua pars soluatur. Bar.

¶ Qui decem debet, partem solUendo: in partem obligationis liberatur, & reliqua quinque sola in obligatione remanent. Item, q̃ Stichum debet, parte Stichi data, in reliquam partem tenetur. Qui autẽ hominem debet, partem Stichi dãdo, nihilominus hominem debere non desinit: deniq; homo adhuc ab eo peti potest. Sed si debitor reliquam partem Stichi soluerit, uel per actorem steterit, quòminùs accipiat, liberabitur.

¶ Adiectus nullo modo potest liberare, ni si recipiendo solutionem. Bar.
¶ Paulus. LEX X.
QVod stipulatus ita fam, Mihi aut Titio? Titius nec petere, nec nouare, nec acceptum facere potest: tantùmque ei solui potest.

¶ In solutione quæ ad cõmodũ pupilli non cedit, tutoris authoritas non requiritur. Bar.
¶ Pomponius. LEX XI.
SI stipulatus fuero mihi aut pupillo dari, promissor sine tutoris authoritate soluendo pupillo, liberatur à me.

¶ Solutio facta uero procuratori, uel etiã adiectio ad solutionẽ recipiẽdã, liberat solUentẽ. Idẽ. si ei qui semel fuit procurator, sed postea fuit reuocatus, si soluens ignorabat reuocationem: secus, si sciebat. potest asserere data adiecto ex forma contractus, reuocari non potest. Itẽ facta ei, qui nunc fuit procurator, adhuc liberat, si habet ratam per creditorem. & ad hoc ut non incidat in pœnam ille, qui de rato promisit: debet incontinenti ratam habere, postquàm sciuit eam factam: cum moderamine tamen: quod iudicis arbitrio relinquitur. Paulus.
¶ Vlpianus. LEX XII.
VEro procuratori rectè soluitur. Verum autem accipere debemus eum, cui mandatum est

q ¶ Pro portione. § nec curo an una summa sit maior q̃ altera: ut dicta. l. si in duabus. Accursius.
r SI stipulatus. Sit. § nisi uoluntate seruitus. ff. Stichũ. §. usum fructum. & ff. de condi. & demon. l. qui hæredi.
s ¶ Partem. § ut q̃nq;, Accursius.
t ¶ Liberatur.] argu. contra ff. de uerborum obligatio. Iulia. §. 1. sed dic, ut ibi, & recolas quod not. ff. de uerborum obliga. l. ij in princip.
u ¶ Liberabitur. § si postea res perierit sine culpa sua: ut infrà eodẽ lege, qui decem in princip. & facit infrà eodem, l. qui hominem. §. 1.
QVod stipulatus. § CASVS. Cùm stipulor mihi aut alij alternatiue: alius nec nouare, nec petere, nec acceptum facere potest: sed tantùm ei solui potest, l. sequens plana est. Franciscus.
x ¶ Solui potest. § ut suprà, titu. 1. l. cui rectè. nec potest ei constitui: ut suprà, de constitu. pecu. l. sed & ff. §. si mihi.
SI stipulatus fuero. y Pupillo. § puberta ti proximo. & facit suprà, si stipulatus. 1. respon.
z ¶ Ame. § quia solutionis, non obligationis causa adiectus est. tunc enim non liberaretur, si obligatio esset acquisita pupillo: nisi cum authoritate tutoris. Item ff. eo. si seruus dare decem. cõtra Sol. ut ibi. Accur.
VEro procuratori. § CASVS. Hæc lex quatuor principaliter dicit. Primò dicit, q̃ si quis soluat meo p curatori cui specialiter mandaui, ut pecuniam reciperet. uel cui oĩum negotiorũ administrationem dedi, liberatur.

† lib. 24. ad Sab.

† libr. 4. ad Sab.

† libr. 8. ad Sab.

† lib. 30. ad Sab.

Secundo ibi, interdum tamen. dicit, quod aliquando licet non fit quis procurator: si tamen ei soluatur, liberatur debitor: sicuti contingit quando quis stipulatur sibi aut Titio: nam soluendo Titio liberat debitor. Tertio dicit, Pone, ego debebã tibi decem: tu mendasti mihi quod ea Titio soluerẽ: postea pœnitens mandasti, quod non soluerẽ Titio. ego autem ignorauste uetuisse, solui. certe liberor. si autẽ sciuero: non liberor. Secus est si aliquis stipulatur sibi aut Titio: q̃ a licet prohibeat stipulator ne Titio soluatur: nõ eo minus ei soluẽdo liberatur debitor: quia stipulatio ista habuit tacitam conditionem, ut ei possit solui, quam conditionem stipulator non potest mutare. Quarto dicit: licet non soluat quis uero procuratori: si tamen dominus, id ē, creditor ratum habeat, liberatur debitor, & debet habere ratum statim post quam scit. quod qualiter accipiendum est habetur in lege sequen. Franciscus Accursius.

Specialit

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Specialiter.ʒ ut & ʒ.eo.l.hoc iure.
b ¶ Administratio.ʒ & libera secundum quosdam, non aliàs: ut arg. ʒ. de procurato.l.procurator cui.& l.seq.& l.procurator.& l.mandato.& instit.de rerũ diui.§.nihil.sed tu dic ẽt non libera: ut hic, & ʒ.e.q hoiem.§.si Titius.& l.solutam.& ʒ.de cond.indeb.l. si procurator.in prin.& §. idem Labeo. uersi.Celsus.& ʒ. de pacti.l.quia & solui. & ʒ. de iniuriis.l.sed si uni⁹, §.pcuratorem. Sed an personis illis quę sine mandato agunt, solui poterit? Respon.nõ: ut ʒ. iudi. sol. l. iij.§. sed si forte ex liberis. In qui busdam tamen casibus exigitur speciale mandatum: ut ʒ. de procu. l.Pomponius,Accur.
c ¶ Non procuratori.] Argu. contra eos, qui dicunt adiectum teneri actione mandati: & dicunt mãdatum interuenire etiam in absentia, licet nõ per nũtiũ uel epistolã: quod est contra naturã mandati: ut ʒ. de procurato.l j. & pro eis est. suprà, de uerbo.obligat. l. Iulia. §.j.Accursius,
d ¶ Cuius. ʒ subaudi illi, cuius nomẽ stipulationi. &c. Accursius.
e ¶ Sed & si quis. ʒ scilicet creditor.
f ¶ Liberor.ʒ ad hoc facit supra de offi. præsi. l. ti sforte. & instit. mãda.§. idem si adhuc. & ʒ.eo.l. cum quis. §.j. & ibi plenius dices. & supra, ad Macedo. l. si autem sciente. Sed ar, cõtra. ʒ. de m anu. uin. lege.si pater.
g ¶ Mihi. ʒ authori legis.
h ¶ Non potuit stipulator.ʒ nisi ut infra eo. l.cum quis. in princ. & l. si quis stipulatus fuerit decem in melle.§. j. & facit ʒ.eo.l. aliud. & adiũge huic legi duas sequentes.Accursius.
i ¶ Comparatur.] ad quod est ʒ. de ui & ui arm.l.j.§. sed & cum quis, & ʒ. de reg.iur. l. hoc iure.§. j.& ʒ. eo.so lutũ. & ʒ. de iudi. licet Sed argu. contra. ʒ. de his qui not.infa.l. quid
R Atum. Dominus debet]ur non committatur stipulatio ratam rem dominum habiturum contra procuratorem, cui est solutum.& est ad hoc ʒ.rem ra.ha. l ¶ Certior.] certus de pecunia soluta.
m ¶ In legato.] neutraliter potest legi, ut si penum hæres nó dederit decem dato: ut suprà, ad legem Falc.lege j.§.itẽ si talem.Itẽ aliud exẽplum: ut suprà, de adi.leg.lege.iij.§.fi quis Titio. Item aliud: ut supra manda.lege,si hæreditatem.§.j.Et aliud ut supra,de ftatulibe.l. peculium seruo.in fin.Item in masculino genere legi potest,ut si potuit redire Titus legatus: ut suprà, quibus ex causis maio.lege, si cui. in prin.&§.fina.& de iudiciis.lege.ij.§.plane.& infra, de re mili.qui commeatum,in princ.
Q Vod si forte.ʒ CASVS. Debebam Titio decẽ: tu uenis ad me,& dicis, Titius mandat tibi,quod des mihi decẽ, quæ ei debes.ego dico, ostende literas suas siue ꝓcuratorium.tu respondes: ego promitto tibi,quod ipse habebit ratã solutionẽ: solue mihi audacter. dixi: sum contentus tibi soluere sub tali conditione: qd si Titius crebene dixisti, dat. Titius creditor nõ habet ratã solutionem. certe ego potero condicere pecuniam istam à te.

uel specialiter[a], uel cui omnium negotiorum administratio[b] mãdata est. Interdum tamen & non procuratori[c] rectè soluitur: ut puta ei, cuius[d] stipulationi nomẽ in certum est: ueluti si quis stipuletur sibi aut Titio.

¶ *Mandatum potest renocari, sed non facultas soluendi adiecto.Bar.*

¶ Sed & si qs[e] mãdauerit, ut Titio soluam, deinde uetuerit eum accipere si ignorans prohibitũ eũ accipere, soluã, liberor[f]: sed si scio, nõ liberor. Alia causa est: si mihi[g] proponas stipulatum aliquẽ sibi aut Titio. hic enim etsi prohibeat me Titio soluere, soluendo tamen liberabor: quia certam conditionem habuit stipulatio, quã immutare nõ potuit stipulator[h].

¶ Sed etsi non uero procuratori soluam, ratum tamẽ dominus habeat, quod solutum est, liberatio contingit. Rati etiam habitio mãdato comparatur[i].

¶ Iulianus. LEX XIII.

RAtum autem habere dominus debet[k], cùm primũ certior factus est. sed hoc cum quodam spatio tẽporis accipi dẽt: sicut in legato[m], cùm de repellendo quereretur, spatiũ quoddam tẽporis assumitur, nec minimum, nec maximum, & quod magis intellectu percipi, quã† elocutione exprimi possit.

¶ Vlpianus. † LEX XIIII.

QVòd si forte qs ita soluat, ut nisi ratum habeat, condicat, si dominus solutionẽ ratam non habuerit, condictio ei qui soluit, competit[n].

¶ *Solutio facta tutori, qui non administrat, potest tamen administrare, si vult, liberat soluentẽ. secus si non potest administrare, quia est sibi interdicta administratio per legem aut per iudicem uel testatorem. solutio uero facta ei, qui potest ab administratione repelli, non tamen est repulsus, adhuc liberat soluentem. Pau de Castro.*

¶ Sunt[†] quidã tutores, q honorarij[o] appellantẽ: sunt qui rei notiæ gratia dantẽ: sunt qui ad hoc dãtur, ut gerãt[q]: & hoc uel pater adiicit, ut unus putà gerat: uel uoluntate tutorum uni committitur gestus: uel prætor ita decernit. Di co igitur, cuicunq; [r] ex tutoribus fuerit solutũ, etsi honorariis) nã & ad hos[s] periculũ pertinet) rectè solui[t]: nisi inter dicta eis fuerit a prętore administratio[u]. Nam si interdicta est, non rectè soluitur. Idẽ dico, & si sciens quis suspectis postulatis soluat. nam his interim uidet interdicta administratio[x]. Quòd si iam remoto soluerit ei, qui tutor esse desierat, non liberabitur. Quid ergo si soluit ei, cuius in locum curator erat constituendus[y], ut putà relegato in perpetuum, uel ad tempus? Dico, si antè soluit, quàm substitueretur[z] curator[a], oportere liberari. ¶ Sed & si in futuro causa reipublicæ soluerit, recte soluit: quinimo etsi absẽti[b] soluit, si modo non est alius in locum eius substitutus. Sue autem legitimi sint, siue testamentarii, siue ex inquisitione dati, rectè uel uni[c] soluitur. ¶ Ei qui notitiæ gratia datus est, an rectè soluatur, uidendum est: quia ad instruendos contutores datur. Sed cùm tutor sit, nisi prohibitum fuerit[d] ei soluere, puto liberationem contingere[e]. ¶ Curatori quoq; furiosi rectè[f] soluitur. Item curatori non sufficientis[g] sibi, uel per ętatem, uel per aliam iustam causam[a], sed & pupilli curatori rectè solui constat. ¶ Pupillum[b] sine tutoris authoritate nec soluere posse palam est.† Sed & si dederit numos, non ſtatim fient accipientis, uendicarique poterunt. Plane si fuerint consumpti numi, ſtatim liberabitur.

¶ *Pupillus soluẽdo sine tutoris authoritate, non transfert dominiũ pecuniæ, quia nõ potest alienare: & ideo non liberatur, nisi pecunia postea consumatur, quia tunc cõsolidatur solutio, & videtur a principio fuisse translatum. Item pupillo sine tutoris authoritate non potest solui, ut soluens liberetur ipso iure. sed si pecunia est salua uel conuersa in utilitatem pupilli liberatur ope exceptionis. Pau.*

¶ Vlpianus. † LEX XV.

PVpillo solui sine tutoris authoritate non potest. Sed nec delegare[c] potest: q a nec alienare ullam rem potest. Si tamen soluerit ei debitor, & numi salui sint[d], petentem pupillum doli mali exceptione debitor submouebit[e].

¶ *Debitor cõditionalis solutione uera uel ficta, tunc liberatur uere, quãdo conditio extiterit, retro tñ fingitur liberatus. Bar.*

¶ Pomponius. † LEX XVI.

†SVb conditione debitor, Si ei accepto feratur, postea cõditione existente intelligitur iam olim †liberatus: & hoc ᵍetiam si solutio re fiat, accidere ʰ Aristo dicebat. Scripsit enim, si quis sub conditione pecuniam ꝓmisit, deditque eam ea cõditione, ut si cõditio extitisset, in solutũ cederet. existente conditione liberari eũ: nec obstare ei, q antè eius pecunia facta est[i].

¶ *Si procurator pecuniam domini soluat suo nomine, neuter liberat: sed consumpta pecunia liberatur ipse, non dominus. Pau.*

¶ Idem. † LEX XVII.

CAsius ait, Si pecuniã alicui dedi, ut eam creditori meo solueret: si suo nomĩe[k] dederit[l], neutrum liberari: me, quia non meo, nomine data sit: illum, quia alienam dederit: cæterùm mandati[m] eum teneri. sed si creditor eos numos sine dolo malo cõsumpsisset, is qui suo nomine[n] eos soluisset, liberatur: ne si aliter obseruaret, creditor in lucro[o] uersaretur.

¶ *Si ad renocationẽ mandati sufficit unũ, illud ignorari oportet à debitore soluẽte. si requiruntur duo sufficit ignorari unũ, ut liberatio competat: licet recipiens sciẽter furti teneatur. Bart.*

¶ Vlpianus. † LEX XVIII.

SI quis seruo pecuniis exigendis pręposito soluisset post manumissionem, si quidem ex cõtra

illam, cum soluiẽ pupillo, &c. ut no. C. si aduer. sol. l. j.& instit. qui alie. licet. §. nunc admonendi. & facit ʒ. l. proxi.
a ¶ Causam.ʒ quia datus est bonis. & facit supra, de acquirenda hæredi. l. pupillus.
b ¶ Pupillũ.] & sic non repetit: ut & supra, si certum petatur. l. non omnis. §. si pupillus. Sed contra suprà, de condictione indebi. interdum. Solu. hic tale debitum erat, quod expediebat pupillo fore solutum, ibi naturale debitum tantum erat: uel hic usurarium: ibi non. uel ut ibi. Et adde distinctionem quam nota. C. si aduersus solutio. lege secunda.
PVpillo. ʒ CASVS. pupillus non potest accipere debitum sine tutoris authoritate. Sed ponamus, quod pupillus non petit debitum, sed delegat alteri: an hoc facere possit? Respond. quod non. Si tamen aliquis pupillo soluerit, & postea iterum pupillus petat: si nummi soluti sunt salui, pupillus repellitur doli mali exceptione. Franciscus Accursius.
c ¶ Sed nec delegare. ʒ ut debitor liberetur: etiam si nummi accipientis fiant. & facit supra, titulo. 1. l. nouare. §. pupillus. in procuratore dic: ut infra eodem lege, debitores.
d ¶ Salui sint. ʒ hoc qualiter intelligitur, habes infra eo. in pupillo.
e ¶ Submouebit. ʒ ne iuris occasione trahat ad iniquum compendium ut C. de usuca. pro empto. l. cum. & facit supra, lege proxi. §. pe. & q ibi not. item facit supra, de excep. in pupillo. & de excep. do. apud Celsum. §. si quis.
Vb conditione. ʒ CASVS. Debebam tibi decem sub conditione, si nauis ex Asia uenerit. tu me ante conditionẽ existentẽ liberasti. post existit cõditio. certe uideor liberatus fuisse eo tempore, quòme liberasti. Idẽ est in solutione facta ante cõditionis euentũ: q a conditione existente uidet debitor liberatus eo tempore quo soluit. Franciscus Accursius.
f ¶ Olim.] licet aliud sit in ueritate: quia tantùm condit. existente obligatur, & per consequens liberatur. nec enim liberatur ante, quã obligetur: ut infrà, de accept. l. quod in die. & argumen: ʒ. titu. j. l. quoties. §. sed si id. & idem intelligo in sequenti casu: quia demũ existente condi. liberatur in ueritate: licet fingatur tempore traditiõis pecuniæ liberatus. Hoc autem: qd intelligatur iam olim liberatus in primo casu l. pdest: quia si tempore acceptilationis nullos habebat creditores, & tempore conditionis habet multos, non possunt p Pauliana re uocare liberationem, quasi in fraudem factam: quia fingitur liberatus antè, quàm isti essent creditores: & sic cessare fraudem. ad quod est suprà, quæ in fraudem credi. l. j. in fine. Item in secundo casu nó commodabitur hæc pecunia inter creditores, q post traditionem pecuniæ cœperunt esse creditores, & missi sunt in possessionem bonorũ. ut pote cum diu sit, quòd uere uel fictitiè recessi: de bonis debitoris. Itẽ nota, q sicut fingit lex aliquid quod est impossibile: sic etiam potest fingere quod nullum est. & sic potest intelligi. C. de donatio. inter uirũ & uxorem. l. antepenulti. scilicet ut fingat domina fuisse à tempore collatæ in eam donationis.
g ¶ Et hoc. ʒ scilicet q tempore alio liberetur pro uero, & alio liberatus fingatur: accidit etiam si solutio re, &c. nã & in superiori casu imaginarè hic solutio: in inferiori fit re: ut instituibus modis tol. ob. §. item p acceptilationem. fingitur ergo liberatio tempore traditionis pecuniæ: sed pro uero existente conditione liberatẽ. Alij, ut H. dicunt sic: & hoc si solutio, &c. scilicet q alio tempore traditur pecunia, & sit accipientis: & alio fingitur tradita: scilicet tempore existentis cõditionis: quod placet.
h ¶ Accidere. ʒ aliàs accedere: & aliàs accidere.

¶ Sunt qui iam. ʒ Iste §. bene distinguit genera tutorum: & breuiter dicit, q omnibus tutoribus qui hic enumerantur, rectè soluitur. Cætera satis plana sunt cum §. sequente, & usq; in fin. legis. Franciscus Accursius.
n ¶ Competit. ʒ facit ʒ. de condi. indebi. l. iij. in prine. & de condi. ob cau. l. si procuratori. & C. de cond. indeb. lege, creditoris.
o ¶ Honorarii.] l. sui honoris gratia dati: uel dic, id est a prætore dati: sicut dicitur honoraria actio à prętore inuenta. & pro hoc est insti. de iure naturali. §. prætorum, prima placet, non secunda: quia non distinguitur inter eos, qui dant tutores. tuebitur ergo hic tutor, ne aliquis uexet pupillum iniuste. Accursius.
p ¶ Qui rei notitiæ. ʒ ut liberti: ut C. de peri. tut. l. j.
q ¶ Vt gerant.] id est habeãt necesse gere re. honorarij uero non coguntur gerere: sed possunt si uelint, nisi sit eis interdictum: coguntur tamen repellere male gerentes: ut habes. hic: & ʒ. de admi. tuto. l. ij. §. si parens: & §. tantundem. & facit instituta. tu. §. if. & ʒ. de admini. tu. lege: Titium.] respon.
r ¶ Cuicunque. ʒ etiã non gerenti: ut suprà de acquirẽ. hære. l. pupillum. & sic est cõtra. ʒ. de aut. tu. l. & si pluribus. Sol. ibi non fuit concessa, sed denegata administratio. Itẽ etiã reo capitis postulato: ut ʒ. e. l. quamuis. in fi.
s ¶ Ad hos. ʒ interpositio est.
t ¶ Rectè solui.] secus in procura. ut infra eo. l. debitores. Azo.
u ¶ Administratio.] & aliquando interdicitur expressim. Item aliquando tacite, ut si committatur alij: ut ergo prohibitione administrationis prohiberi uidetur solutio. ita & ex concessione uidetur ei solui pmitti, cui soli administrationem concedo: ut & infra. in

† In hunc. §. quẽ Bar. magistralẽ dicit, unde Bald. in l. §. ubi autẽ C. de cad. tol.

† Dua. q si remoto soluit, ei soluit qui tutor esse desierat, & ideo nó liberabitur.

† Du. sed si &c.

† aliàs Paulus li. 6. ad Sab.

† lib. 15. ad Sab.

† Duar. sub cõditione debitori si acceptũ feratur.

† lib. 19. ad Sab.

† lib. 41 ad Sab.

† lib. 30. ad Sabin.

† i. latius, & inobseruatis iuris angustiis. Alcia. lib. 2. Disput. c. 11.

† Du. ex locutione.

† apud Du. non est, ueluti.

lib. 14. Digestor.

di. sol. si quis apud. §. ij. & ʒ. de ritu nupta. si quis tutor. §. ij.
x ¶ Administratio.] ut & C. de spec. tu l. eum quem. & instit. de spec. tuto. §. si quis autem. Accursius.
y ¶ Constituendus.] præsens ergo erat adhuc: aliàs contra. ut suprà de tutorib. & cura. da. ab his. l. curator. Item maior infante, alias contra. ut suprà, qui pe. tu. l. ij.
z ¶ Substitueretur.] quia non definit tutor esse: ut probatur suprà de administratio. tutorum. l. fine hęrede. §. fi. nam nec amittit ciuitatem uel libertatem: ut infra, de interdic. & relega. l. relegatorũ. §. hæc differentia. Accursius.
a ¶ Curator.] & sic ei præsenti.
b ¶ Absenti.] reipublicæ causa tutori.
c ¶ Veluti.] omnia fiunt etiã cum uno: nisi ut C. de authori. præstã. lege. finali.
d ¶ Fuerit. ʒ facit C. de peri. tu. l. i.
e ¶ Cõtingere.] hoc si cum iudice facta fuerit solu. ut C. de admini. tuto. l. sancimus. secundum quosdam. Tu dic etiam sine eo: sed dat restitutio: ut insti. qui. alie. li. §. nunc admonendi.
f ¶ Rectè soluitur. ʒ ut & ʒ. de cura. furio. l. consilio. §. fi.
g ¶ Non sufficientis.] his casibus soluitur secundum distinctionem illam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sufficit.ʒ dedesse est, ad quod est.ʃ.eo.l.quod seruus.§.fi.aliàs si sciret mutatum statum, deberet credere mandatum reuocatum: ut in stitu.manda.§.& huic.
b ¶ Ademptum.ʒ quia præsumitur quòd non sit ademptum: ut C.de pecu.eius q̃ me.liberta.l.j.& facit ſ. pro emptore.l.q̃ fundũ.§.seruus. & de pac. si unus. ibi, sic enim & his &c.& C. eodem, l.si eum. & ſ. de actio, & oblig. seruꝰ. in fin.& ſ. si cer. pe.l. eius. & ʃ.eod. quod seruus.j. respon. Accursius.
c ¶ Vtroque autem casu.ʒ id est cum soluit ex contractu domini, uel causa peculiari, & liberatus est debitor.
d ¶ Domino facit.ʒ id est debitori: quamuis eam cogatur actori cedere, si uult se tueri except. creditori autẽ non potest acquiri: quia nihil unquam in illa re habuit: ut ʃ. de furtis. l.si uendidero.§.si unus. secundum quosdam, sed hæc gl. non uidetur bona hic, cùm ibi loquatur de conditione furti. hic autem de actione furti. debitur ergo creditori quãdo ab initio accepit, ut domino acquireret: licet postea interuerterit: & debitor liberabitur, cæterũ si ab initio habuit animum lucrandi, furtum faciet domino in cuius permansit dominio: ut infrà, eo. cùm quis.§.j. secundum quosdam. ad quod est ʃ. de fur. l. falsus. §. j. & lege, si is qui rem.§.Iulianus.
e ¶ Liberabitur.ʒ si non animo interuerendi acceperit ab initio: ut modò superiori casu nota. & facit ſ. de procura. l. si procurator. & C. de fur. lege, falsus. & ʃ. eodé, l. cùm quis. §. j. & suprà, eo.l. uero procuratori.
f ¶ Vgitiuus seruus.ʒ C A S V S. Stichus seruus meus à me fugiés surripuit mihi numos quos dedit mutuo Titio. dicit hic, q̃ Titius est mihi obligatus. si autẽ Titius existimabat hunc Stichũ liberũ esse, & ei soluerit, liberabitur à me. Quid autem si iste Stichus non recuperauerit istos numos, sed iussit Titiũ debitorẽ alicui alteri soluere, & id ratũ habuit? Certè hoc casu non liberatur à me. & est ratio: quia primo casu, quando soluitur ipsi Sticho, intelliguntur numi fieri mei, & quasi mihi soluit. alio uerò casu nõ ita est, licèt quando iussit alij soluere pecuniam. Franciscus.
g ¶ Se gereret.ʒ non diu. aliàs defineré possidere: ut suprà, de acq. posse. lege iij. §. si seruus. & ideo mihi nõ quæreret possessionem, sed dominiũ: ut suprà, de acquir. pos. l. j. §. sed & per eum. & de acquiren. re. domi. l. si seruus meus. & l. homo liber. §. quicquid. Itẽ nõ credit se liberum: ut suprà, de acquiren. posse. lege, per eũ. §. per seruum. secundum quosdam. Sed quid ad Rhombũ de possessione? non enim de possessione quærenda, uel dominio hic tractatur: sed de obligatione ipso suprà. de uerbo. obli. l. seruus uetante. & suprà, manda. si mandauero. §. fin. Iulianus. Accursius.
h ¶ Obligari.ʒ facta consumptione, prius aũt habeo rei uendicat. quia seruus nõ potuit dominum transferre: ut suprà, si certum petam. rogatus. §. fina.
i ¶ Liberari.ʒ imò non uidetur liberari: ut infrà, e.l. qui hominem. §. si nullo. in fine §. solu. hic credebat liberum: ibi seruum, quamuis non fugitiuum unde non debuit ibi temere soluere ei. uel ibi sciebat fugitiuum: hic non. cui lutioni uidet obstare princip illius §. Tertio hic de 2 q̃ itate liberatur: ibi de rigore non. uel ibi debebatur pecunia ex 1 conditione: hic ex mutuo. & potest esse ratio: quia duo uolebat ibi emptor, scilicet dominium rei, & sic liberari. Hic autem tantùm liberari: quod facilius consequitur. uel non liberatur ibi, scilicet à rei uendi. Alij dicunt, quòd hic liberatur p exceptionẽ: ibi non, scilicet ipso iure. arg. suprà, si cer. pet. cùm fundus. §. j. uel secundũ alios forte aliud est in uenditore qui de sola culpa tenetur, quam in debitore q̃ soli creditori tenet soluere: unde cum strictius hic teneat, soluendo ipso iure liberetur: q̃ non placet.
i ¶ Non liberari.ʒ sic ſ. si cer. peta. l. cùm fundus. § j. sed certè imò uidetur quòd sic: ut ſ. manda. si mandauerò. §. fugitiuus. Sol. ut ibi. uel dic aliud in uenditore, qui de sola culpa tenetur, ut ibi, quam in debitore qui soli creditori tenetur soluere: quod non placet per l. ſ. si cer. peta. cùm fundus. §. j.
k ¶ Seruus meus.ʒ etiam non fugitiuus.
l ¶ Debitorem.ʒ ut & ſ. tit. j. l. non ideo. & de pac. lege, si unus. circa princip.
m ¶ Nouando.ʒ de hoc die ut ſ. titu. j. l. fin. in princip.
n ¶ Si rem meam.ʒ aut debeo speciem: & sic debeo dare, ut non possit ullo modo auelli aut euinci: aliàs non liberor: ut hic, & ʃ. eo. qui sibi aut Titio. & suprà, de acquir. poss. lege. non uidetur. & de statuliberis. lege iij. §. fi. quis seruum in fi. §. & suprà, de act. emp. dat. j. respõso. & de lega. ij. Mæuius. §. pe. & j.e. qui res. j. respõso. hoc fortè nisi causa præcesserit obligationem: ut in eo qui peruenit ad libertatem: ut ſ. de uerbo. obliga. l. si seruum. §. sed & si sit q̃dã. in fine §. si autem in genere, necesse est corpus sic solui, ut auelli non possit: ut ʃ. eo. l. cùm qs. §. qui hominem. & l. qui decem. §. fi. Item not. ut ʃ. eo. etiam. & l. q̃ sibi. sed fallit in casibus not. ſ. si cer. pet. quidam.
o ¶ Debitam.ʒ puta ex legato.
p ¶ Consequutus sis.ʒ id est consequi poteris.
q ¶ Egeris.ʒ & malè, quia primò Titium deberes conuenire. Accur.
r ¶ Liberabitus.ʒ per conuentionem Seij inutilẽ siue pendet causa, siue absolutus sit Seius. Sed q̃d si de facto cõdẽnatus fuit & ex tunc? uidetur teneri Titius, quasi actor ex sua astutia habeat. arg. ſ. de here. uen. l. uenditor ex. sed dic cõtra per l. ſ. si cer. pet. l. fi. ij. respon. & facit ſ. de uerbo. obliga. l. decem. & de iis qui deiec. uel effu. l. præceptionem. & ʃ. de uerbo. significa. l. si ita à te stipulatus.
s ¶ Debitum sit.ʒ ante Titium excussum.
t ¶ Quod.ʒ id est quia.
v ¶ Filius familias.ʒ facit C. de pactis. l. filius. & C. de rebus credi. l. nec filius. & ſ. quod q̃isque iur. l. ij. §. fi filius. Accursius.

Solutionem

¶ Deiectum.ʒ ut & ſ. e. l. j.
¶ Inspiciendum.ʒ ut & ſ. in his. in prin.

†Du. Solutione.
† Collige ex ista lege q̃ quis pt inuitus, & ignorãs liberari: secus obligari concor. text. in ea. quæris. de consecrat. dist. iiij.
† lib. 47. ad Sabin.
† Du. pro duobus de re. &c.
† Antiqus. Du.
† Duar. & aliũde q̃ que.
† lib. 31. ad Sabin.

SOlutionẽ.ʒ C A S V S. Titius fecit conuenirì debitorem suum in iudicio. Seius obtulit se pro debitore in iudicio, dicẽs se uelle accipere iudiciũ, p̃sto debitore. quæritur utrũ ille debitor liberetur: Respon. quòd sic, etiam inuitus & ignorans. Franciscus Accursius.
2 ¶ Solutionem.ʒ scilicet faciendã à nobis. accipiendo alius in se pro nobis, id est, soluendo liberamur nos etiam inuiti & ignorantes: ut hic, & suprà, de nego. gesto. l. soluendo. & infrà. quibus modis tollitur ob. in princip. & argumen. infrà eodem, l. si debitor tuus. & suprà, tit. j. ſ. si Stichum. §. fin. item iudicium accipiendo alius pro nobis animo nouandi & transferendi omnino iudicium in se, liberamur inuiti: ut suprà, tit. j. l. delegare. & de in rem uer. l. ſi pro patre. ij. respon. & de interroga. act. qui ex parte. & l. qui seruum. Et nota quòd talis est grãmatica hic in legendo, Titius nos audiuimus. sed licet debitor sit inuitus: creditorem tamẽ uelle oportet. nam nemo eum agere cogit: ut C. ut nemo inuitus. l. j. nec solutionem recipere: uerum tamen potest offerri. consignari, & deponi. & sic inuito creditore libera tur debitor: ut. C. de usu. l. acceptam. Item quod dicit alium suscipiente iudiciũ pro alio, eum liberare inuitum: uidetur contra in authent. ut omnes obe. iudi. §. si uerò alter ibi. si quid ipsi, &c. Solu. ibi procuratorio nomine, non animo nouandi. vade potest debitor alium constituere, & illum non habere etiam creditore inuito, ut ibi, & suprà, familiæ erciscun. l. planè. hic autem in rem suam procurator esse uolebat, & animo nouandi. Item ad utrumque uidetur contrà. ʃ. de regulis iuris. l. inuito. & l. inuitus. Solu. illa in priuilegiis: ut dixi in l. inuito. Item solutione liberor ipso iure: ut institu. quib. mod. tollit. ob. in princip. sed in iudicio liberor per exceptionem rantum secundum Albe. ut C. de pac. l. posit uen. & de interrog. act. l. qui ex parte. uel uerius dic, q̃ ipso iure, si agatur ab utroque. nam & hic & alias assignantur ut pœna solutio & iudicium: ut hic, & ſ. tit. j. l. delegare. & de in rem ver. si pro patre. secundum Azo. Item hæc nouatio iudicio accepto olim præsumebatur, hodie nõ fit: nisi exprimatur uerbis: ut insti. quibus modis tol. obli. §. præterea. & q̃ fit nouatio, iurabit de calumnia talis procurator in rem suam: ut no. C. de iura. calum. l. ij. §. finautem reus. Item an repetat à domino pro quo subiit iudicium? Respon. sic, si eo animo accesit: aliàs non: ut ſ. de interrog. act. l. qui seruum. utrobique tamẽ ut at de calum. nã & fideiussor conuentus iurat: licet repetat à reo. Accursius.
VBi fideiussor.ʒ C A S V S. Duo erant debitores Titij, scilicet Mæuius & Seius: & quilibet in decẽ. ego fideiussi pro ambobus in dena: & sic ego teneor 1 uiginti: si ego soluo uiginti, liberat uterq; Mæuius & Seius. Si autem soluo decem, iterum uterq; liberatur pro dimidia parte: quia quilibet liberatur in quinq;. Quid autem si tantum soluo quinq;? q̃s reus erit releuatus? Resp. ille de quo actũ est. si uerò nihil inter nos actum est: quis debitorũ releuetur? deducẽda est ista summa in antiquius debitum. si aũt soluo quindecim si appareat quid est actũ: tunc ille de quo actum est, erit releuatus in decem: alter uero in quinque. si autem non appareat quid est actũ: tunc antiquior debitor releuatur in decem: alter autem in quinque. Franciscus.
b ¶ Vbi fideiussor.ʒ fideiussit, p uno in x. pro alio in alia decẽ. Io.
c ¶ Siue.ʒ xx. scilicet simul.
d ¶ Siue dena.] id est, vna decem primò: & ex eis utrunq; pro me dierate liberat. & alia x. secundò: & ex eis similiter utrunq; p medietate liberat. Nam propter æqualitatem portionũ nõ attenditur hoc quod debitum: ut infrà dicit. Primus enim numerus par est: secundus impar. unde & superiusmelius diuidi potest. unde cũ soluit decẽ, præsumitur, q̃ uoluerit unumquemque pro quinque liberare. Sed H. non admittit hoc quando aliquid est antiquius altero. & facit suprà, de condi. inde l. pœnæ. §. fi falso. Et nota, q̃ hic scripsit Io. x. & x. non sunt xx. quod patet: quia disiungit siue xx. siue dena. quod est verum si per se unaquæque x. consideretur non si coniungantur.
e ¶ De quo actum est.ʒ ut & ſ. e. l. j.
f ¶ Inspiciendum.ʒ ut & ſ. in his. in prin.

†lib. 45. ad Sab.

†lib. 14. ad Sab.

†lib. 10. ad Sab.

† Duar. sed etsi &c.

†lib. 21. ad Sab.
† Deest seruus apud Du.
† Dua. etsi eam &c.
† Du. uel is ratum. &c.

†lib. 22. ad Sab.

¶ Solutio facta seruo fugitiuo ab ignorãte, cum liberat, si pecunia soluta efficiatur domini. Bar.

¶ Pomponius. † LEX XIX.

FVgitiuus † seruus meus cùm p̃ libero se gereret [f], numos mihi surreptos, tibi credidit obligari [g] te mihi Labeo ait. † Sed si eũ liberũ existimans, solueris ei liberari [h] te à me. Sed si alij soluisses iussu eius, † uel id ratũ habuisset, non liberari: [i] q̃a priori casu mei nũi facti essent, & quasi mihi solutũ intelligeretur. Et ideo seruus [k] meus q̃d peculiari nomine crediderit, exigendo liberabit debitorẽ: [l] delegãdo autem, uel nouando [m] non idem consequetur.

¶ Si res non efficiatur perfectè creditoris, debitor non liberatur. Bar.

¶ Idem. † LEX XX.

SIrem meã [n] quæ pignoris nomine alij obligata eẽt, tibi dectu domini, sufficiet [a] quod ignorauerit manumissum. Quòd si ex causa peculiari, quãuis scierit manumissum, si tamẽ ignorauerit ad emptũ [b] sibi peculium, liberatus erit. Vtroq; autẽ [c] casu manumissus, si interuertendi causa id fecerit furtũ domino facit [d]. Nam & si debitori meo mandauero ut Titio pecuniam solueret, deinde Titiũ uetuero accipere, idque ignorans debitor, Titio simulãti se p̃curatorẽ esse, soluerit, & debitor liberabitur [e], & Titius furti actio ne tenebitur.

¶ Solutio facta seruo fugitiuo ab ignorãte, cum liberat, si pecunia soluta efficiatur domini. Bar.

¶ Pomponius † LEX XIX.

FVgitiuus † seruus meus cùm p̃ libero se gereret [f], numos mihi surreptos, tibi credidit obligari [g] te mihi Labeo ait. † Sed si eũ liberũ existimans, solueris ei liberari [h] te à me. Sed si alij soluisses iussu eius, † uel id ratũ habuisset, non liberari: [i] q̃a priori casu mei nũi facti essent, & quasi mihi solutũ intelligeretur. Et ideo seruus [k] meus q̃d peculiari nomine crediderit, exigendo liberabit debitorẽ: [l] delegãdo autem, uel nouando [m] non idem consequetur.

¶ Si res non efficiatur perfectè creditoris, debitor non liberatur, Bar.

¶ Idem. † LEX XX.

SIrem meã [n] quæ pignoris nomine alij obligata eẽt, tibi debitam [o] soluam, nõ liberabor: q̃a auocari tibi res possit ab eo, qui pignori accepisset.

¶ Quando duo tenentur eidem ad idem debitum uno conuento, & etiã condemnato: si adhuc non soluit, nõ liberatur alter. eo autem soluente si alter tenebatur in subsidium, similiter non ꝓprie liberatur, sed in obligationem non incidit. Paulus.

¶ Paulus. † LEX XXI.

SI decem stipulatus à Titio, deinde stipuleris à Seio, quanto minus ab illo cõsecutus sis [p], etiã si decẽ petieris à Titio, non tamẽ absoluitur Seius. Quid enim si cõdemnatus Titius nihil facere pt? † Sed si cum Seio prius egeris [q], Titius in nullam partem liberabitur. † Incertum quippe est, an omnino Seius debiturus sit. [r] Deniq; si totum Titius soluerit, nec debitor fuisse videbitur Seius, quòd [s] conditio eius defecerit.

¶ Intellige hanc legem in debitore patrono, qui cõtraxerat cũ ipso patre: & tunc filius non potest eum liberare, etiam solutionem recipiendo: quia quantuncunque sit coniuncta persona, & possit agere pro patre, non tamen potest solutionem pro eo recipere. Paulus.

¶ Vlpianus. † LEX XXII.

FIlius familiàs [u] patre inuito debitorem eius liberare non põt. acquirere enim obligationẽ potest, diminuere non potest.

¶ Potest quis alium inuitum liberare soluendo pro eo, uel iudicium suscipiendo animo nouandi. Paulus.

¶ Pomponius. † LEX XXIII.

†lib. 45. ad Sab.

†lib. 14. ad Sab.

†lib. 10. ad Sab.

† Duar. sed etsi &c.

†lib. 35. ad Sabin.

†lib. 28. ad edict.

†Du. Solutione.
† Collige ex ista lege q̃ quis pt inuitus, & ignorãs liberari: secus obligari concor. text. in ea. quæris. de consecrat. dist. iiij.
† lib. 47. ad Sabin.
† Du. pro duobus de re. &c.
† Antiqus. Du.
† Duar. & aliũde q̃ que.
† lib. 31. ad Sabin.

SOlutionẽ.ʒ C A S V S. Titius fecit conuenirì debitorem suum in iudicio. Seius obtulit se pro debitore in iudicio, dicẽs se uelle accipere iudicium, p̃sto debitore. quæritur utrũ ille debitor liberetur: Respon. quòd sic, etiam inuitus & ignorans. Franciscus Accursius.
2 ¶ Solutionem.ʒ scilicet faciendã à nobis. accipiendo alius in se pro nobis, id est, soluendo liberamur nos etiam inuiti & ignorantes: ut hic, & suprà, de nego. gesto. l. soluendo. & infrà. quibus modis tollitur ob. in princip. & argumen. infrà eodem, l. si debitor tuus. & suprà, tit. j. ſ. si Stichum. §. fin. item iudicium accipiendo alius pro nobis animo nouandi & transferendi omnino iudicium in se, liberamur inuiti: ut suprà, tit. j. l. delegare. & de in rem uer. l. ſi pro patre. ij. respon. & de interroga. act. qui ex parte. & l. qui seruum. Et nota quòd talis est grãmatica hic in legendo, Titius nos audiuimus. sed licet debitor sit inuitus: creditorem tamẽ uelle oportet. nam nemo eum agere cogit: ut C. ut nemo inuitus. l. j. nec solutionem recipere: uerum tamen potest offerri. consignari, & deponi. & sic inuito creditore libera tur debitor: ut. C. de usu. l. acceptam. Item quod dicit alium suscipiente iudiciũ pro alio, eum liberare inuitum: uidetur contra in authent. ut omnes obe. iudi. §. si uerò alter ibi. si quid ipsi, &c. Solu. ibi procuratorio nomine, non animo nouandi. vade potest debitor alium constituere, & illum non habere etiam creditore inuito, ut ibi, & suprà, familiæ erciscun. l. planè. hic autem in rem suam procurator esse uolebat, & animo nouandi. Item ad utrumque uidetur contrà. ʃ. de regulis iuris. l. inuito. & l. inuitus. Solu. illa in priuilegiis: ut dixi in l. inuito. Item solutione liberor ipso iure: ut institu. quib. mod. tollit. ob. in princip. sed in iudicio liberor per exceptionem rantum secundum Albe. ut C. de pac. l. posit uen. & de interrog. act. l. qui ex parte. uel uerius dic, q̃ ipso iure, si agatur ab utroque. nam & hic & alias assignantur ut pœna solutio & iudicium: ut hic, & ſ. tit. j. l. delegare. & de in rem ver. si pro patre. secundum Azo. Item hæc nouatio iudicio accepto olim præsumebatur, hodie nõ fit: nisi exprimatur uerbis: ut insti. quibus modis tol. obli. §. præterea. & q̃ fit nouatio, iurabit de calumnia talis procurator in rem suam: ut no. C. de iura. calum. l. ij. §. finautem reus. Item an repetat à domino pro quo subiit iudicium? Respon. sic, si eo animo accesit: aliàs non: ut ſ. de interrog. act. l. qui seruum. utrobique tamẽ ut at de calum. nã & fideiussor conuentus iurat: licet repetat à reo. Accursius.
VBi fideiussor.ʒ C A S V S. Duo erant debitores Titij, scilicet Mæuius & Seius: & quilibet in decẽ. ego fideiussi pro ambobus in dena: & sic ego teneor 1 uiginti: si ego soluo uiginti, liberat uterq; Mæuius & Seius. Si autem soluo decem, iterum uterq; liberatur pro dimidia parte: quia quilibet liberatur in quinq;. Quid autem si tantum soluo quinq;? q̃s reus erit releuatus? Resp. ille de quo actũ est. si uerò nihil inter nos actum est: quis debitorũ releuetur? deducẽda est ista summa in antiquius debitum. si aũt soluo quindecim si appareat quid est actũ: tunc ille de quo actum est, erit releuatus in decem: alter uero in quinque. si autem non appareat quid est actũ: tunc antiquior debitor releuatur in decem: alter autem in quinque. Franciscus.
b ¶ Vbi fideiussor.ʒ fideiussit, p uno in x. pro alio in alia decẽ. Io.
c ¶ Siue.ʒ xx. scilicet simul.
d ¶ Siue dena.] id est, vna decem primò: & ex eis utrunq; pro me dierate liberat. & alia x. secundò: & ex eis similiter utrunq; p medietate liberat. Nam propter æqualitatem portionũ nõ attenditur hoc quod debitum: ut infrà dicit. Primus enim numerus par est: secundus impar. unde & superiusmelius diuidi potest. unde cũ soluit decẽ, præsumitur, q̃ uoluerit unumquemque pro quinque liberare. Sed H. non admittit hoc quando aliquid est antiquius altero. & facit suprà, de condi. inde l. pœnæ. §. fi falso. Et nota, q̃ hic scripsit Io. x. & x. non sunt xx. quod patet: quia disiungit siue xx. siue dena. quod est verum si per se unaquæque x. consideretur non si coniungantur.
e ¶ De quo actum est.ʒ ut & ſ. e. l. j.
f ¶ Inspiciendum.ʒ ut & ſ. in his. in prin.

¶ Deiectum.ʒ ut & ſ. e. l. j.
¶ Inspiciendum.ʒ ut & ſ. in his. in prin.

¶ Soluentes falso administratori, liberantur, si pecunia conuertatur in utilitatem creditoris. Bartolus.

pro ea parte erit obligatꝰ: & ideo condicenti indebitum, doli mali exceptionem obstare [m] existimo,
¶ Pretiũ perceptũ ex venditione pignoris uere uel fictè liberat debitorem? nisi uendito retractabilis sit. Paulus.

¶ Idem. † LEX XXVI.

SI creditor fundum pignoratũ vendiderit, & quantũ ei debebatur, receperit, debitor liberabitur. Sed & si acceptũ emptori prætium tulisset creditor, vel ab eo stipulatus [n] esset, debitor nihilominus liberabit. ¶ † Sed & si seruus pignoratus à creditore venierit, quãdiu redhiberi possit, non liberabitur [o] debitor: sicuti quolibet pignore vendito, quandiu res inempta fieri possit [p].
¶ Si res soluta deficit aliquod ius, liberatio non contingit. Bartolus.

¶ Vlpianus. † LEX XXVII.

ETiam circa stipulationem [q], & ex testamẽto actionem, si res tradita fuerit, quæ debebatur, quandiu aliq̃d iuris [r] rei deest, adhuc tamen ipsa res petenda est: vt puta fundum possum petere, licet mihi traditus sit, si ius quoddam cautionis supererit [s].

¶ Soluentes falso administratori, liberantur, si pecunia conuertatur in utilitatem creditoris. Bartolus.

g ¶ In decem.ʒ scilicet erit liberatus ille de quo actum est.
h ¶ Et alia.ʒ scilicet decem.
i ¶ Quinque id est.] in quinque erunt releuata.

EX parte.ʒ C A S V S. Paterꝰ meus debebat decem Titio moriens autem me instituit hæredem & fratrem meum. ego solui ista x. insolidum credens me debere tota decem: dicitur hic q̃ possum condicere à creditore quinque quæ non debebam: in aliis quinque liberor ab eo. Ponamus autem, quòd antequàm condicam illa quinque, altera pars fratris mei obuenit mihi: & sic tenebar ad tota decem. certè si uelim tunc repetere à creditore, poterit me repellere doli mali exceptione. Franciscus.
k ¶ Tota soluerit.ʒ quasi ipse solidum deberet ei cui soluit. & dices scilicet ut indebita: ut suprà, de fide iusso. si testamento. § primo. & C. de peti. hæred. de hæreditate.
I ¶ Accreuerit.ʒ ad quod est suprà, si pars hære. pet. l. ij.
m ¶ Obstare.ʒ remedio cõpensationis: quæ in stricti iuris iudiciis fiebat oli ope exceptiõis: hodie ipso iure: ut insti. de ac. §. i bonæ fei.
SI creditor.ʒ C A S V S. Titius mutuauit mihi centũ. pro quibus obligaui sibi fundum: & fecit pactũ, q̃ si non soluerẽ in termino conuento ipse posset uendere fundum, termino adueniente nõ soluo: quapropter creditor uendit fundum, & accipit pretiũ scilicet cẽtum. an ego sum liberatus? Resp. quod sic. Idẽ si ipse creditor remisit fundũ ipsi emptori: alias ab alio eẽt stipulatꝰ, uisq; ibi, sed & si seruus.
¶ Sed & si seruus.ʒ Creditori meo pignorau seruũ, p xx. nõ soluo. ipse creditor uendit seruum. dicitur hic, q̃ ego nõ liberor intra tẽpora, quibus potest seruus redhiberi, i. intra lex menses: q̃a actio redhibitoria durat sex mẽsibus. sed illis transactis ego sum liberatus: sicut euenit in quolibet pignore uẽdito, quãdu põt res fieri inempta. Frã. euenit in quolibet pignore uẽdito, quãdu põt res fieri inempta. Frã.
n ¶ Stipulatus esset.] animo nouandi.
o ¶ Non liberabitur.ʒ scilicet omnino uel in perpetuum, sed ad tempus: ut ſ. de pign. act. l. nec enim. & de distra. pign. l. reſcriptũ. §. j.
p ¶ Possit.ʒ quod esse potest, si forte emerat debitor cum pacto ad dictionis in diem: aut ſ. de in diem addi. Lubi.
ETiam.ʒ C A S V S. Debebas mihi fundũ ex stipulatione uel ex testamento. Tu soluis mihi eũ: sed nõ promittis de euic. dicit hic, q̃ semper possum petere fundũ debitum quãdu deest aliquid iuris huic fundo. lex sequens clara est. Franciscus.
q ¶ Circa stipulationem.ʒ nedum in contractibus bonæ fidei: & da exemplum de stip. suprà eod. l. si re. & de actio. ex testa da. ut suprà de actio. emp. l. si hæres. & de leg. ij. Mæuius. §. pe. sed uidet nõ prima sed de dolo agitur. ſ. de dolo. l. & eleganter. §. nõ solum. quæ est cõtra. Sol. hic nõ satisfecit in eo q̃ specialiter promisserat, uel sine promissione tenebatur: unde non est liberatus. ibi totum q̃ promisit, dedit: licet dolo suo deterius factum. arg. C. ad exhiben. l. exhibitionis. secus in contractu bonæ fidei: ubi indistincte agitur prim.: ut ſ. cõmoda. l. ij. §. si reddita. cætera dic, ut d. §. non solum.
r ¶ Iuri.ʒ id est, de iure restat circa rem. aliquid faciendum.
s ¶ Supererit.ʒ faciẽdum: ut de euic. promissio. ut & suprà de uerborum obligatio. Iulianus. §. j. & facit sup. a, de uerborum obligationibus. stipulatio ista. §. si quis forte. & ſ. eo. l. si rem. & j. eo. qui res. in princi. & l. qui sibi. §. j. & l. qui decem. §. pe. & insti. de leg. §. ii cui.

Debitor

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Ebitores. Si pecunia. ¶ ita demum. sed in eo qui uero tutori soluit dic ut ff. eo.l pupillo. Accursius.

lib.38.ad edict.

CASVS. Quando duæ species promittuntur duobus creditoribus:no potest uni una solui, alteri alia:sed dēt cuilibet dimidia soluiisecus est in summis:quia possum solui cuilibet una summa: sicuti si tu promittis duobus uiginti,potes cuilibet decem soluere: quia i sum mis promissis apparet hoc actum,ut diuidatur actio per numerū. Lex sequens plana est. Franciscus.

b Homines. ¶ s. specialiter designatos: aliō quin contra: ut suprà de uerbo.obli. l.in executi. §. pro parte. & l. in stipulationibus. & hoc est.nā ambigua est &c. nam in genere fuit ita facta promissio.

c Ambigua. ¶ id est confusa propter generalitatem, quādo scilicet in genere facta esset promissio.

d Duobus modis. ¶ & in pecie, & in numero. & facit ff. de cōd.indeb. l.si pœnę. §. si falso. & ff. si certum pet.a. l. nam & si fur. in fi.& de verbor. obliga. si centum.

e I debitor. Actionem.¶ uel dicas, quod debitor obtulit, consignauit, & depositit: & tunc ipso iure denegatur actio.ut ff.de positi.l. j. §. fi pecunia. Vel dic, q obtulit in iudicio,& tunc denegatur ope exceptionis: ut ff.de pig.actio. si rem §. fi. Vel tertiò dic, qđ extra ius fuit oblata, & postea amissa vt ff. eod.l.qui decem.in prin & de excep. doli. l. si opera. Sed huic est contra. ff. eo. creditor. Sol. ut ibi. Itē cidē contra. ff. de arbi. sed fi postea. Sol. ibi non fuit amissa. & facit C. de condi. ex lege. l. fi. & de adminituto. l. tutor pro pupillo. §. fi. & C. de usuris. l. acceptam.

lib.51.ad edict.

lib 7 Disputation.

Facit an q onus legēdi assumpsit, possit per aliū legere.đ quo est glo.quæ allegat ibi tex. in c.1. §.taliter,in uerbo,legere. de col. in pragma. sanc. circa mediū ibi, sed utrum possit ultra quā. ad istud addo Bar.in l.ne mo. suprà de duobus reis, & ibi Alexan. ad eum.

f Idem. LEX XXVIII. Debitores soluendo ei, qui ꝓ tutore negotia gerit, liberantur,si pecunia in rem pupilli peruenit.

¶ Obligatio ſpecierū diuiditur ꝓ quotas: obligatio generis uel quantitatis, diuidit numero. Bartolus.

Vlpianus. LEX XXIX. Vm Stichus & Pamphilus cōmuni seruo promissi sunt, alteri Stichus, alteri Pamphilus solui non potest: sed dimidiæ singulorum partes debentur. Idēmque est, siquis aut duos Stichos aut duos Pāphilos dare promisit, aut communi duorū seruo homines decē dare ꝓmisit.Nā ambigua vox est decē homines,quēadmodum decem denarij: atque vtriusque rei dimidium duobus modis intelligi pōt. Sed in nummis, & oleo,& frumento & similibus, quæ communi specie contentur,apparet hoc actum,ut numero diuidatur obligatio, quatenus & commodius ꝓmissoribus stipulatoribūsque est.

¶ Creditori, qui pecuniam debitam oblatam ſine iuſta cauſa nolit accipere, denegatur actio. Paulus.

Idem. LEX XXX. Si debitor offerret pecuniam, quæ peteretur, creditor nollet accipere, prætor ei denegat actionem.

¶ In operis artificialibus, in quibus uertit ingenium & diſciplina, in dubio intelligit perſonæ induſtria electa. Bar.

Idem. LEX XXXI. Inter artifices longa differentia est,& ingenii, & naturæ, & doctrinæ,& institutionis: h& ideo si nauem à se fabricādam q̄s promiserit, uel insulam ædificandam, fossāmve faciendam & hoc specialiter actum est,ut suis operis id perficiat, fideiussor ipse ædificans,uel fossam fodiens non cōsentiente stipulatore, non liberabit reum. k Quare l etiam si illis stipulationibus fideiussor accesserit, Per te non fieri quò minus mihi ire agere liceat ? prohibens ire fideiussor stipulationem nō committit: & si patientiam m præstet, nō efficiet quò minus committatur n stipulatio.

¶ Debitor ſoluēs ei cui erat ablata poteſtas recipiendi, liberatur ſi ignorabat eam ablationis. Itē procuratori q exequit mandatū poſtquā ē reuocatus no imputatur, ſi reuocationē ignorabat. Paulus.

Iulianus. LEX XXXII. Si seruus peculiari nomine crediderit,eiq; o debitor,cū ignoraret dominū mortuū p esse, ante aditam q hæreditatē soluerit,liberabitur. Idēmque iuris erit, & si manumisso r seruo debitor pecuniā soluerit, cū ignoraret s ei peculiū cōcessum nō esse. Neq; itererit, uiuo, an mortuo dño pecunia numerata sit. nam hoc quoq; casu debitor liberabitur: sicut is qui iussus est à creditore pecuniā Titio soluere, quamuis creditor mortuus fuerit, nihilominus recte Titio soluit, si modò ignoraverit t creditorē mortuum esse.

¶ Si res ſoluta adiecto euincatur, agitur actione perſonali. Paulus.

Idem. LEX XXXIII. Vi sibi aut Titio fundum u dari stipulatus est, quāuis

Promissor in stipulatione quæ continet facti ad duo tenetur.

lib.13.Digesto.

a Actionem ¶ priſtinā:ut ff.de uerb.obli. Iul.§.j. & C. de transac. l.si pro fundo.§.ex stipulatione. & ff.eod. l. etiam.& ff.de act.empt.l. datio.in prin.& de rei uen.l.ex diuerſo.§. ubi. & ff. eo. qui hominem §.j.in prin.Accursius.

b Si hominē.¶ in genere : nam secus contingeret, si certus homo ꝓmissus esset : ut suprà de uerb. oblig. l. is qui alienum.& l. si seruum. §. fin autem. quæ sunt contra.& facit ff. de cōdi. indebi. Neratius. & ff.eod.l. cum quis.§. qui hominem.

c Eum dando. ¶ hic & inferioribus casibus dicnō liberatur, ſ. ab hac actione de dolo:sed à priſtina liberatur:ut in cōtrario.suprà de do. l. & eleganter.§. nō solùm. ſimilis lectio est suprà manda.l. si mādato meo.§.fin. uel aliter si à se uulneratum offerat sine pretio deteriorationis, & illo nolente accipere perierit postea : non liberatur debitor si creditor habuit iuſtam cauſam non accipere. alioquin aliud esset : ut infrà e. creditor. & l. qui decē. in princ. & eo casu loquitur hic. & quod dicit dando, id est dare nolente.& daret, id est dare uellet. sic suprà de uerb. obli.l. ſi ſtipulatus ſum dare. nam pōst dicit offert. si autem daret, & ille acciperet hoc ipso uidetur remittere pretium deteriorationis,ut liberetur ab actione qua tenebatur: ut arg. suprà ſi q̄s cau. l. ij. in princi. & de eo qđ cert. loco. l. ſi.ergo

¶ lib. 54. Digestor.

dabitur pro eo ; quod deterior est factus, actio de dolo.& sic loquit lex illa , & eleganter . Vel aliter de ſtricto iure necesse est dare actionem de dolo,cum alia non sit:liberatur enim dando:& sic loquitur l. & eleganter.sed de æquitate non liberatur & sic datur priſtina,& ita de æquitate non datur de dolo. Vel dic rem hic esse ſoluram , & non dari priſtinam actionē ad deteriorationē : ſed alia cætera dāna rerum ſuarum diſtractarum datur de dolo : ut ibi , & in eadem l. §. ſi procurator.

d A se uulneratum.¶ Secus ſi ab alio:ut ſupra loca. l.ſed & de dā no.item & quando a se,dic ſine cauſa : alias non tenetur: ut ſupra de uerb.oblig.l.qui ſeruum.Accur.

e Qui hominem.] in genere promiſſum.

f Vulneratum.] a ſe uel ab alio.

g Non liberatur.¶ expone ut ff.

h Si hominem.¶ ſcilicet in genere promiſſum.

i Condemnandus.¶ renebatur enim in genere : ut ff. posuit.secus ſi in ſpecie:ut ff.loca.ſed & de damno.

Vi hominem.¶ CASVS. Stipulatus ſum à te mihi aut Titio dari decem aut hominem.tu ſoluiſti partē hominis Titio, ſtatimque mihi ſoluiſti decem.certe tu potes partem hominis condicere a me,quaſi mea uoluntate Titio ſoluueris indebitum.Idem iuris eſt,ſi Titius mortuus eſt,cui partem hominis ſolueras, & poſtea decem ſolueris mihi. nam tu poteris a me condicere potius , quam ab hæredibus Titij.

¶ Si duo.¶ Titius & Mæuius ſtipulati ſunt hominem a Caio : Caius ſoluit partem Pamphili Titio,& partem Stichi Mæuio:& diuerſorū hominē partes ipſis duobus reis ſtipulādi ſoluit. an liberetur Caius? Reſpon.quod non.ſi uero tantum Pamphili partes utrique ſoluiſſet, tunc liberaretur,quia communis obligatio hanc naturam habet , ut quod duobus ſoluitur,uni uideatur eſſe ſolutum. Idem eſt in duobus fideiuſſoribus,quod ſi unum hominem promiſerint , non liberantur ſoluendo partes diuerſorū hominum: ſed bene ſoluēdo partes unius hominis utriq; reo ſtipulādi. ¶ Stipulatus ſum.] Tu promiſiſti mihi decem aut Titio hominem dare : tu ſoluiſti Titio hominem , an ſis liberatus? Reſpon.ꝙ ſic, ſed ante quā tu dares hominē Titio:ego poteram decem petere. ¶ Si Titium.¶ Titium probū hominem eo ꝙ adeſſe non poterā,omnibus negotiis meis prępoſui: poſtea uetui eū adminiſtrare negotia mea ignorātibus debitoribus meis. ipſi ſoluerūt huic Titio:an liberantur? Reſpon. quòd ſic, ex quo ignorauerunt eū eſſe reuocatum ab adminiſtratione.& reddit iuriſcon.pulchrā rationem primi dicti: quia q̄ aliquem præponit omnibus negotiis ſuis:uidetur etiam debitoribus ſuis mandare ut illi ſoluant.

¶ Si nullo mandato.¶ Tu qui debebas mihi centum ,putabas ꝙ mandāſſem Titio , ut pecuniā à te exigeret : & ſic ei ſoluiſti. certè tu non liberaris: q̄a nemo ſoluendo ei qui ſe offert negotiis alienis liberatur.

¶ Et cum fugitiuus. ¶ Stichus ſeruus meus fugiens à merrem aliquam mihi ſurripuit : & cùm eſſet in alia prouincia ,ubi non cognoſcebatur , gerebat ſe ꝙ libero : & rem meam uendidit.emptor ſoluit ei pretium : quæritur utrum à me liberetur? Reſpondeo , quòd non.

¶ Si gener.¶ Sempronius dedit Bertam filiam ſuam in uxorem Scio & dotem mille aureorum ſolutum eſt ali qua cauſa matrimonii. Scius gener ſoluit dotē Sempronio ſocero ſuo ignorante filia. Dicitur hic , quòd ipſe gener non liberatur, ni ſi filia illam ſolutionē ratam habeatnam filia eſt particeps huius obligationis.

¶ Si debitorem.¶ Scius erat debitor meus in centum. inſti eum Titio dare hanc pecuniā , cui uolebam donare c. Titius hanc ſummam accepit ea mente, ut eā mihi daret, non pro ſe retineret.an Scius de bitor liberetur a me? Reſpond.quod ſic , ſed & ſi Titius poſtea hanc pecuniam mihi det,fiet mea.

¶ Quidam filiumfa.¶ Titius uendidit cuidam filiofami. e quū ꝙ centum aureis. & fideiuſſores ab eo accepit. iſte Titius inſtituit hæredē iſtum filiumfam. qui iuſſu patris ſui adiuit hæreditatem.hic quæritur utrum pater poſsit conuenire fideiuſſores? Reſpon.ꝙ nō.q̄a quoties ille qui accepit fideiuſſores ab aliquo reo, inſtituit reum hęredē fideiuſſores liberantur:quia non poſſunt eidem pro eodem teneri.

¶ Si prædo.¶ Aliquis puta Scius poſsidebat hæreditatem nullo titulo,ſed tanquam prædo exegit debita debitoribus hæreditariis contuentus eſt iſte prædo petitione hęreditatis a Titio & uictus , ita ꝙ cū aliis fructibus & reous reſtituit ēt debita,quæ exegerat.quæritur utrum debitores liberentur? Reſpon.quod ſic.¶ ſequens planus eſt.

¶ Qui perpetua. ¶ Tu debebas mihi centum aureos. feci tibi pactū de non petendo.ſi tu ſoluis,potes repetere : & ideo ſi ex duobus reis mittēdi alter fecerit pactum, ne ab eo peratur:ſi ſoluat,nihilominus alter correus ſuus remanet obligatus:quia ſoluens poteſt pecuniā repetere. Franc. Accurſius.

¶ Promiſit ¶ ergo eſt hęc alternatio rerum & perſonarum: Azo.

¶ Mox.¶ id eſt poſtea.

¶ Sed tibi.¶ in cum enim competit condictio indebiti , cuius nomine ſolutio eſt facta ut ff.rem rat.hab.ſi indebitum.in princip.& l.ſi fine.j.reſpon.

¶ Indebitum.¶ Quod ex poſtfacto apparet:ut ff. de cōdi.indeb.ſi non ſortem.§.ſi decem. Item facit arg.§.eo fugitiuus.in fi.

¶ Titio.¶ non eadem ratio eſt totius ad partem: ut in hac l.j. reſpon.& §.j.nam & ſoluendo totum hominem. inſolidum liberatur: ſoluendo partem,pro parte non liberatur:ad quod eſt ff.de uerb.obligat.l.ij circa prin.& de leg.j. ſi quando.§.hæres.

¶ Soluerit.¶ ſcilicet tibi.

¶ Non liberetur.¶ id eſt non liberatur , & alias eſt quin. & alias eſt quin non & facit ff.l. proxi.in prin.

¶ Communis.¶ ideòque cum ſint ſocij, res eſt cōmunicanda:nec tamen ſunt duę:& unicuique ſua propria eſt quæſita: ut ff.de duobus reis.l.eandem.§.fi.& l.iij.in fi.

¶ Non liberabuntur.] facit ff.de condi.indeb.l.ſi nonſortem.§.ii. & ff.de opti.lega.l.ſeruo generaliter.& j.ea.l.§.pen.

¶ Liberabitur.¶ quia aliud ꝙ alio dare pōt ſolēti creditori : ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſ.de conſti.pecu.l.j.§.antepe. & dic liberabitur, ſcilicet per exceptionem, non ipſo iure: ut ſ.de uerb.obli.l.ſi.§.cùm mihi.

a ¶ Decem.§ quę ſola erant in obligatione.

b ¶ Liberabuntur.§ ipſo iure, ſi bona a fide acceperat ut ſaluam faciat dominoalioquin per exceptionem: ut j.eo.cùm quis.§.j.

c ¶ Vt procuratori ſoluant.§ ſic etiam prohibẽdo adminiſtrare prohibetur etiã ſolui ei: ut ſ. e.l. q ſi fortè. §.j itẽ & generali mandato uidetur mandare, nt creditoribus ſoluatur: ut ſ. de condi.indebi. l. ſi procurator. & j. eod.l quodlibet. & ſ.de procur. l. ꝓcurator cui libera. & l.ſequen.

d ¶ Nemo liberabitur.§ ut ſuprà de condi. inde. ſi urbana. §. nam & ſi ſeruus. & §. quòd ſi nec. & ſ.ſi cert.pet. l. cũ fundus. §.j.

e ¶ Et cum fugitiuus.§ imò contra. ſ. e. fugitiuus. in fi. ſolu. ut ibi. & facit ſ. de pec. l. libera.

f ¶ Soluiſſet.§ ſoluto matrimonio. & idẽ eſt ſi ſoli filię ſoluiſſet.

g ¶ Habuiſſet.§ vt ſ. de neg.geſt.ſi ego.

h ¶ Et propemodum.] nã non eſt procurator, ſed particeps obligationis vt filius uel ſocius: & ideo dicit propemodum.

i ¶ Socia.§ non eſt ſic ſocia, nt ſunt duo rei ſtip. quia non ſi uni ſoluatur, contingit liberatio ab altero: ſed ſic dicitur actionem eis eſſe communem, quia filia mortua competit patri inſolidum. Item patre mortuo, uel ea emancipata, filiæ competit inſolidũ: ut ſ. ſo. matr. l.ij.§.j.& l.iij. & l. doté. & C. de rei uxo. act. §. & hoc. & C. ſol. matri. l.ij.& l.filiæ. & j.eo. l. ſi filia. §. qui in uita. & ſ. ad l. Falcid. pater filiam.in prin.

k ¶ Mihi dediſſet.§ & tradidiſſet. ſed interim cuius eſt: Reſpon. debitoris non. ar. ſuprà de acquir. poſ. l. quod meo. §. ſi furiorſo. Sed arg. contrà. ſ. de ui & ui arma. cum fundũ. & j. eo. cum quis. §. ſi debitorẽ. Itẽ Titij non, quia non habuit animum, ut ſibi acquireretur uel donaretur: & diſſenſus impedit donationẽ: ut ſ. ſi cer. pet. l. ſi ego. Itẽ creditoris non: quia nõ uolebat quęri ſibi: ſed poſteà cum ipſe ratum habet, uel accepit pecuniam, fit ſua: & ſic fingitur retrò fuiſſe ſua. ſed in ueritate nullius interim fuit: ut diximus ſuprà, de negotiis geſtis. l. ſi ego.

l ¶ Liberari.§ imò uidetur, quòd pater poſsit ſideiuſſores conuenire: quia nullo momento uidetur hæreditas fuiſſe penes filium: ut ſuprà, de acquir. hæred. l. placet. & ſic uidetur, q debitor non ſuccedit creditori, & ideo extinguitur obligatio principalis. imò pater ſuccedit creditori. Reſpon. hic non reſpondet qſtioni: ſed dicit quoties &c. at in quæſtione præmiſſa non ſuccedit debitor, id eſt filius: ut dictum eſt. igitur non confunditur obligatio: & ſic poterunt conueniri ſideiuſſores. uel aliter: licet tantũ filius teneatur, tamen pater conuenire ſideiuſſores nõ poteſt: quia ipſe eſt hæres creditoris nomine filij, & ex filij perſona: inde eſt: quòd legata ex filij perſona ſoluit: ut ſuprà de legatis. j. l. cùm filio. & ideo cùm ex perſona filij agat: tam filius quam ſideiuſſores ſunt liberati hæreditate patri per filiũ acquiſita. uel aliter:

daret, ego decẽ[2] petere poſſum.

¶ *Reuocatio mandati non nocet debitori ſoluenti, in cuius notitiã non puenit. Bar.*

¶ Si Titium omnibus negotiis meis ꝓpoſuero, deide uetuero eũ (ignorantibus debitoribus) adminiſtrare negotia mea, debitores ei ſoluendo liberabuntur. [b] Nã is, qui omnibus negotiis ſuis aliquẽ præponit, intelligitur etiam debitoribus mandare, ut procuratori ſoluant.[c]

¶ *Soluens falſo procuratori qui nunquã habuit mandatum, non liberatur, etiam ſi ſoluat bona fide, credens ipſum habere mandatum. Item ſi habuit mandatum, & fuit reuocatum: & ſoluens hoc ſciebat, uel ſcire poterat. Pau.*

¶ Si nullo mãdato intercedente debitor falsò exiſtimauerit uolũtate mea pecuniam ſe numerare, nõ liberabitur: & ideo ꝓcuratori q ſe ultrò alienis negotiis offert, ſoluẽdo nemo liberabit. [d] ¶ Et cùm fugitiuus[e] qui pro libero ſe gerebat, rem uendidiſſet, reſponſum eſt, emptores fugitiuo ſoluẽtes à domino liberatos non eſſe.

¶ *Reſtituens dotem profectitiam patri ſine uoluntate filiæ, non liberatur à filia: & ideo poteſt repetere. Pau.*

¶ Si gener ſocero ignoráte filia dotem ſoluiſſet,[f] non eſt liberatus, ſed condicere ſocero poteſt, niſi ratum filia habuiſſet. [g] Et ꝓpemodũ[h] ſimilis eſt gener ei, q̃ abſentis procuratori ſoluerit, & quia in cauſa dotis particeps, & quaſi ſocia[i] obligationis patri ſi lia eſſet.

¶ *Soluens alteri de mandato creditoris, liberatur: licet ille non recipiat eo animo quo creditor ſibi ſolui mandauit. Pau.*

¶ Si debitorem meũ iuſſero pecuniam Titio dare donaturus ei, quanuis Titius ea mẽte accepit, ut numos meos faceret, nihilominus debitor liberabit. ſed ſi poſteà Titius eandem pecuniã mihi dediſſet[k] numi mei fient.

¶ *Si debitor ſuccedat creditori, liberant ſideiuſſores: licet hæreditas momento pene eum non remaneat, ſed acquiratur patri in cuius eſt poteſtate. Pau.*

¶ Quidã filiumfa. à quo ſideiuſſorem acceperat, hęredẽ inſtituerat. quæſitum eſt, ſi iuſſu patris ad iiſſet hæreditatem, an pater cũ ſideiuſſore agere poſſet? Dixi, quoties reus ſatisfandi, reo ſatisfaccipiendi hĩs extiterit, ſideiuſſores ideo liberari,[l] quia pro eodem apud eundẽ debere non poſſunt.

¶ *Solutum prædoni, & ad eo uero hęredi reſtitutum, liberat ſoluentem. Bald.*

¶ Si prædo id qđ à debitoribus hæreditariis exegerat, petenti hæreditatẽ reſtituerit, debitores liberabuntur.[m] ¶ Si decẽ aut hominem dari ſtipulatus fuero, & duos ſideiuſſores accepero, Titiũ & Męuium, & Titius quinque ſoluerit, non liberabitur priuſquam Mæuius quoque quinque ſoluat. Quòd ſi Mæuius partem[n] hominis ſoluerit, uterque remanebit obligatus.

¶ *Eadem ſolutio nõ poteſt parere liberationem & repetitionem. Bar.*

¶ Qui ꝓpetua exceptione ſe tueri poteſt, ſolutũ repetit:[o] & ideo nõ liberabitur.[p] Quare ſi ex duobus reis ꝓmittendi alter pepigerit[q] ne ab eo peteret, quãuis ſoluerit,[r] nihilominus alter obligatus remanebit.[s]

¶ *Debitor meus ex contractu celebrato cum ſeruo meo, ſoluendo liberatur à me etiã ſi ei ſeruus uel manumiſſus, dũmodo hoc ignoret: uel ſaltem peculij ad emptionem. Paulus de Caſtro.*

¶ Vlpianus.[t] LEX XXXV.

QVod ſeruus ex peculio ſuo credidiſſet, aut depoſuiſſet id ei, ſiue uæniſſet, ſiue manumiſſus[u] eſſet, rectè ſolui põt, niſi ali qua cauſa intercederet, ex qua intelligi poſsit inuito eo, cuius tũc is ſeruus fuiſſet, ei ſolui. Sed & ſi qs pecuniam dominicam ab eo fœneratus[v] eſſet, ſi permiſſu domini ſeruus negotium dominicũ geſſiſſet, idem iuris[w] eſt. Videtur enim uoluntate domini eos, qui cum ſeruo negotium cõtrahunt, & ab eo accipere, & ei ſoluere.

pecunia mutuata filio conuerſa fuit in rem patris: uel iuſſu patris erat mutuata filio, & ſic tenebatur pater de in rem uerſo, uel quod iuſſu: unde cum ipſe ſuc ceſſerit creditori: confuſa eſt obligatio, & ſic ſideiuſſores liberati. & facit ſuprà de ſideiuſſ. l. hæres à debitore. §. ſeruo tuo. & de pet. hæ. ſi quid. §. ſi. & l. ſed & ſi lege. §. ſi minori. & de condi. inde. l. ſi urbana. & ad Vell. l. tutor. & de ſideiuſ. Vranius.

m ¶ Liberabuntur.§ ut & ſuprà de leg. ij. l. ſi quis duobus.

n ¶ Partem.§ Iam à Titio quinque ſolutis. ad quod eſt ſ. eo. l. ij. §. j. & ſ. de condic. indeb. ſi non ſortem. §. penult.

o ¶ Repetit.§ ut ſupra de cond. indebi. l. q. exceptionẽ. & ſ. ad Maced. l. cùm tamen. Acc.

p ¶ Liberabitur.] ab ab illa obligatione inefficaci qua tenebatur: & eſt. bona ratio: quia duos contrarios effectus eadẽ ſol. nõ operatur: ut hic, & ſ. de condic. indeb. l. cũ is. §. j. & ſ. de trit. l. alius. ibi cum igitur &c. ſed contra. j. eo. in numerationibus. in fi. Sol. ut ibi.

q ¶ Pepigerit.§ ergo nec pactio, quia non erant ſocij, prodeſt correo: ut ſ. de arb. ſi duo. & de lib. leg. l. iij. §. j. & de pact. l. idem in duobus nec ſolutio, quia repetitur pecunia ſecus in accept. ut in contrario ſ. tit. j. l. ſi rem. §. j. Accur

r ¶ Soluerit.§ ſcilicet ille, qui poſteà pacto facto fuerat liberatus.

s ¶ Remanebit.§ quia ille qui ſoluit, repetit.

Vod ſeruus.] CASVS. Habebam ſeruum cum peculio ſuo. iſte ſeruus mutuauit pecuniam aliquibus: poſtea eſt uenditus uel manumiſſus, quæritur utrum debitores ei rectè ſoluant id, quod ex peculio mutuauit. Reſp. quod ſic, niſi appareret aliqua manifeſta cauſa qua poſſet illi ſeruo ſolui, idem eſt ſi iſte ſeruus geſsit negotia domini. cætera clara ſunt. l. ſeq. uide per te. Fran. Accur.

t ¶ Manumiſſus.§ uel non manumiſſus: ut ſ. eod. l. fugitiuus. in fine. niſi dominus ſit mortuus, & hoc ſcit debitor: ut ſ. eo. l. ſi ſeruus. & ſi cert. pet. l. eius qui.

u ¶ Fœneratus.§ id eſt mutuam accepiſſet.

v ¶ Idem iuris eſt.§ quia liberatur ſoluens & ignorans eum alienatum uel manumiſſum: ut ſ. eo. l. ſi quis ſeruo. & facit ſ. depo. l. quod ſeruus. & ſ. tit. j. l. non ideo nouare.

Sipa

a SIpater meus. Petiſſem.§ & ſententia contra me lata fuiſſet.

b ¶ Conſumpſiſſe.§ id eſt me non amiſiſſe aliquo nato ex uxore poſtea, ſed mâle putant: quia in quartam ſaltem mihi prædicto: ut ſ. ſi pars hære. pet. antiqui. & de ſuis & leg. l. inteſtato §. eſt autem.

c ¶ Egiſſe.§ & bene qa &c. ut ſ. ſi pars hæredi. pet. l. illud. & ſic me totum amiſiſſe: quia obſtabit exceptio rei iudi.

d ¶ Partem.§ quia illam rectè potui petere: & ideo in illa obſtat mihi exceptio rei iud. in cæteris non: ut ſuprà de re iudi. l. ſi mater. §. eandem. ſed certè nec prima quorundam, nec ſecunda Iul. ſententia tenet: quia ego non potui petere, niſi quartam: & in illa obſtabit mihi exceptio rei iud. ut d. l. antiqui. & l. j. in fi. & facit ſuprà de iudi. l. ſed & ſi reſtituat. §. fi. & de rebus dub. l. utrùm.

† Et, nõ eſt apud Dua. uide Ant. Augemenda. libr. 1. cap. 6.

m ¶ Et cum fugitiuus.§ imò contra. ſ. e. fugitiuus. in fi. ſolu. ut ibi. & facit ſ. de pec. l. libera.

† In hunc locum copioſè diſſerit Gelli. libr. 6. no ctu. Attica. cap. 2. Celli. Rhodig. li. 2. lectio. antiqua. c. 53.

Voties vnus.§ QCASVS. Duo erant rei ꝓmittendi: & duo ſideiuſſores unus ſideiuſſor gerendo negotium unius rei ſoluit pro reo. perinde eſt dicendum. ac ſi ipſemet reus ſoluiſſet partẽ uni us ſideiuſſoris tamen de principali ſorte nihil minuitur pro qualibet parte: ſed tantum pro parte illius q ſoluit, uel pro quo ſoluto eſt. Frã.

e ¶ Partem.§ puta me dietarẽ debiti, cũ ſunt duo ſideiuſſores.

f ¶ Soluiſſet.] ſpecialiter dimidiã p illo ſoluo cũ duo ſint: ut dixi.

g ¶ Decedat.§ ipſo iure etiam modica: qa ille qui ſoluit tãtũ cauſa ſui ſoluit. merito ergo de ſorte nihil decedit: cum adhuc ille teneat inſolidum: cum ipſo iure non fiat diuiſio iter ſideiuſſores: ut ſ. de ſideiuſſ. inter ſideiuſſores. & ſ. manda. l. Papinianus. habebit tamẽ ſolués uel ille pro quo ſoluit reus excep. ꝓ parte ſoluta: ut ſ. de ſideiuſ. l. iter eos. §. j. quæ eſt contra. uel dic non ex ſorte ſcilicet ꝓ rata cuiuſq; portionis. id eſt non uterque ſideiuſſor liberatur ꝓ rata: ſed ille ſolus cuius nomine eſt facta ſolutio. & qđ dicit liberatur, dic nõ ipſo iure: ſed per exceptionem: ut dicto contrario. & ſic ſecundum utranq; ſolutionem liberatur ſideiuſ. per excep. uel ſolue: hic inſolidum, ibi in partes tenebatur. & adde quod nota. ſ. e. l. in his. §. ſi duos.

ADDITIO. Iſtæ duæ ſolut. glo. non ſunt ueræ ſecundum Bart. hic, ideo dic ſecundum eundem, quod ante ſolutionem nullus ſideiuſſorum liberatur ipſo iure: ſed per exceptionem deſcẽdente ex epiſtola. ſi ſunt ſoluendo: ut ſ. eo. l. iter ſideiuſſores aut poſt ſolutionẽ: & tũc aut ideiuſſor ſoluit pro parte ſua. tantum, hoc exprimẽdo, aut ſoluit ſimpliciter. primo. caſu pro parte ſoluta liberatur ipſo iure. cauſus eſt hic ꝓ alia parte q reſpicit ſideiuſſorẽ, liberat ope exceptionis taciti pactꝰ: ut l. ſi creditores. C. de pac. & ſ. eo. l. i his. §. j. ſi uero ſoluit ſimpliciter: tunc loquitur. l. inter eos. §. j. ſ. alleg.

† Libr. 1. ad Vrſeiũ Feroce aliàs Vlpia.

CVm quis.§ CASVS. Planum eſt hoc principium.

¶ Si debitorem.§ Habebam creditorem Titium, & debitorem Mæuium: uiſi debitorem Mæuij ſoluere Titio creditori meo. poſtea ipſo ignorante uetui ne Titius hunc pecuniam acciperet. Si debitor ſoluerit, liberatur, ſi Titius acceperit hanc pecuniam nõ animo lucri faciendi eam uel ſurandi. Nam ſi animo ſurandi acceperit, nummi remanẽt debitoris, & ſic non liberatur à me. tamen ſi iſte Mæuius debitor meus uult mihi cedere condictionem furtiuam, quã habet contra Titium creditorem meum: dabitur ſibi exceptio contra me. & ponit exemplum à ſimili. Si maritus habeat debitorem in centum, & uolens donare uxori iubeat debitorem ſoluere hanc pecuniam uxori: certe debitor non liberatur: quia numi non fiunt mulieris. donatio enim inter uirum & uxorem non valet. tamen ſi iſte debitor uult cedere condictionem marito quam habet aduerſus mulierem, poterit uti excep. aduerſus maritum ſi petat ab eo. Item ſi mulier hanc pecuniam acceperit animo lucri faciendi uel ſurandi: competet marito poſt diuortium actio furti contra mulierem: quia intereſt mariti numos non intercipi.

¶ De peculio.§ Habebam ſeruum cui dederã peculiũ ut negotiare tur, iſte ſeruus contraxit cum Mæuio: ita ut ei deberet centũ & dedit ſideiuſſores. fui conuentus à Mæuio: & condẽnatus ſolui Mæuio. hic quæritur nunquid etiam ſideiuſſores liberentur? Reſpon. quod ſic nã una pecunia ſoluta poteſt liberationẽ efficere in diuerſis cauſis, ſicut hic facit: quia me liberat actione de peculio: & ideiuſſores ſerui libe

¶ *Sententia abſolutoria præiudicat actori in eo q̃ ex poſtfacto apparebit ipſum petere potuiſſe, alteri uerò non præiudicat. Pau.*

¶ Iulianus,† LEX XXXVI.

SI pater meus ꝓgnante uxore relicta deceſſerit, & ex cauſa hĩditaria totũ hoc qđ patri meo debitũ fuiſſet, petiſſem,[a] nihil me cõſumpſiſſe[b] qđã exiſtimãt: ſed ſi nemo natus ſit, rectè me egiſſe:[c] qa in rerũ natura uerum fuiſſet me ſolum hæredem fuiſſe. Iulianus notat,† & uerius eſt eã partem[d] me perdidiſſe, ꝓ qua hę res fuiſſem antè quã fuiſſet certũ neminem naſci: aut quartam partem, quia tres naſci potuerunt: aut ſextam, quia quinque. Nam & Ariſtoteles ſcripſit quinque naſci poſſe: quia † vuluæ mulierũ totidẽ receptacula habere poſſunt: & eſſe mulierem Romæ Alexandrinã ex Aegypto, quæ quinque ſimul peperit, & tamen habebat eos incolumes. † & hoc in Aegypto affirmatum eſt mihi.

¶ *Fideiuſſor ſoluens nomine rei pro parte ſua ſolum liberat. Pau.*

¶ Idem.† LEX XXXVII.

QVoties unus ex fideiuſſoribus ſuam partẽ ſoluiſſet, tanquam negotium reo geſsiſſet, pinde habẽdum eſt, ac ſi reus ipſe unius fideiuſſoris partem[e] ſoluiſſet:[f] ſed tamen ut nõ ex ſorte decedat,[g] ſed is fideiuſſor ſolus liberetur, cuius nomine ſolutio facta fuerit.

¶ *Si conditio adiecti mutat in deterius, ei non poteſt ſolui. Bar.*

¶ Africanus.† LEX XXXVIII.

CVm quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus ſit, magis eſſe ait, ut ita demũ rectè Titio ſolui dicẽdum ſit, ſi in eodem ſtatu maneat quo fuit cùm ſtipulatio interponeretur.[h] Cæterum, ſiue iam in condicere ſeruum quem ſtatuliberum ſoluiſti, ſi uero interim conditio libertatis defecerit, tueris liber. tas hac ſolutione Stichi. & ponit Africanus iuriſconſ. exemplum: uelutiſi quis debet centum ſub conditione: & ſoluit per errorem: ſcilicet ſe credens purè debere: ſi conditio interim exſtiterit, non pòt repetere. Sed ponamus qđ iſte Stichus mortuus eſt: & poſtea conditio deficit: an liberatus es: Reſpond. qđ nõ: licet Stictio viuente, ſi conditio defeciſſet, tu fuiſſes liberatus. & ratio ẽ quia iſto caſu tua ſolutione nunquam dominiũ ſerui in me tranſtulíſti. Item ſequeretur inconueniens. Nã ſi promiſiſti mihi ſeruum in genere, & ſoluiſti Pamphilum in quo Titius habebat uſumfructum, & uſufructꝰ non finito ſeruus Pamphilus deceſſiſſet: tu eſſes liberatus. quod tamen nihil eſt quemadmodum ſi ſoluiſſes ſeruũ communem, & is interim deceſsiſſet. hoc dicit iſte §. difficilis. & ideo ieiuno ſtomacho ſcriptus.

¶ Si quis pro reo.§ Titius tenebatur mihi aliqua actione temporali: qui fuit miſſus in prouinciam aliquam cauſa reipublicæ. ipſo abſente actio mea præſcripta eſt. qua de re ſui malè contentus. quidam amicus Titij dixit mihi: ne te crucies propter præſcriptionem huius actionis: ego fideiubeo pro Titio, qui nunc reuerſus eſt. ego habeo annum ad petendam reſtitutionen in integrũ contra præſcriptionẽ iſtius actionis: qui præteriit antequam peterem reſtitutionem: & ſic ego non potero agere contra Titium. Nunc quæritur an ſaltem ipſe fideiuſſor teneatur, qui poſt. præſcriptionem actionis fideiubendo uidetur præſcriptionibus interrupiſſe: licet annus reſtitutionis ſpectet? Et reſpondeo: quod fideiuſſor tenetur: quia reſtituit in eum actio ex edicto: ſicut reſtituitur actio in illum fideiuſſorem, q occidit homi nem promiſſum ab aliquo pro quo ipſe fideiuſſerat: quia licet actio perierit mortuo homine: tamen quia ipſe fideiuſſor occidit, actio in eum reſtituitur.

¶ Qui pro te.§ Tu acciſti pecuniam mutuam à Titio: pro qua fide iuſsit Mæuius: & dedit pignus ꝓ ſua fideiuſſione. Mæuius iſte fideiuſſor inſtituit te hæredem: & ſic expirauit actio fideiuſſoria: quia tu teneris quaſi principalis. quæritur tamen an pignus quod Mæuius obligauit teneat? Reſpon. quod ſic. Sed ponamus quod creditor tuus non fuit contentus de fideiuſſione Mæuij: ſed uoluit a Mæuio habere aliũ fideiuſſorem: quem etiam ipſe Mæuius pro ſe dedit: poſtea te hæredẽ Mæuius inſtituit: an etiam iſte ſecundus fideiuſſor teneatur? Reſpõd. quod ſic, ſublata obligatione Mæuij pro qua pro te fideiuſsit. Franciſcus.

h ¶ Interponeretur.§ facit ſuprà, de legatis tertio. item legato §. penultimo. & de auro & argento legat. l. ij. Sed contra. ſuprà, de uerb. obligat. l. eum, qui ita. §. qui ſibi aut filio. Solut. ibi poteſt me nolente: hic uero non poteſt me inuito. uel ibi in filio: uel ibi in meliorem ſtatum. Item contra infrà eodem. l. Stichum aut Pamphilum. §. uſumfruc. Solut. ut ibi. Item facit ſuprà, de condi. fur. ſiue. §. fina. & ſeq. & ſ. de fideiuſ. l. ſi debitori.

† Libr. 2. ad Vrſeiũ Feroceм.

† Li. 7. Quæſtion.

† Aliàs Alphenus Varus li. 2. Digeſt. a Paulo epitematorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Eum liberari.} ipso iure. Accur.
b ¶ Numos.§ Nam cùm sic fide bona accepit: transfertur dominium in dominum, ꝓter præcedens mandatum: licet fuerit reuocatum. sic suprà, pro empt. l. ij. §. si à furioso. & ff. de regu. iur. l. semper qui nõ. & suprà, famul. ercisc. cùm putarem. secundum B. sed secundum nos aliter intelligimus l. illam cũ putarem.
c ¶ Debitoris.§ in eo quod dicitur hic, & ff. proxi. respon. non transire dominium quantuncunque debitor soluens noluerit transferre: est arg. contra. §. de acquiren. pos. l. quod meo. §. si furioso, sed aliud in possessio. quàm dominio: ut e. ti. si quis vi. § j.
† Pœnæ, non est in P. Flo.
d ¶ Conditionem.§ erat consumpta pecunia: alioquin haberet rei uendi. ut § proxi. dedit intelligi. cùm dixit mansuros eos debitoris: ut patet §. de do. inter vi. & vxo. l. vir vxori. ipse etiam furti directò tenetur: ut §. e. si q̃s seruo. & facit ad hanc distinctionem §. ad exhi ben. l j. §. unde quæritur. & C. de fur. l. falsus. & quod ibi nota. & §. eo. l. si quis seruo. in fin. & l. si seruus. in fi. & l. uero. §. j. & ff. de fur. l. si uendidero. §. si Titius. & l. falsus. §. primo.
e ¶ Vxori.§ scienti uirum non posse sibi donare.
f ¶ Quoque.§ non solùm superiori casu.
g ¶ Non liberari.§ ipso iure, sed ui excep. ut subiicit. & §. de don. inter uir. & uxo. l. uir uxori. in fi. sed uideturipso iure: ut e. tit. l. ij. §. sed si debitorem &c. sed ibi credens donationem ualere accepit. ut arg. superioris respon.
† quando mea.
h ¶ Si condictione.§ furtiuam: ut in superiori casu. & si extat, uendi cationem. ut §. de donatione. inter ui. & uxo. l. uir uxori.
i ¶ Diuortium.§ nam constante matrimonio non: ut C. rerum amo. l. fina. & §. rerum amo. l. j. in fi. & l. ij.
k ¶ Competituram.§ quia me inuito contrectet. aliàs contra.
l ¶ Respondi.§ ut §. de act. empt. si seruus. §. seruum. & de except. rei iud. si cum testamento. §. fi.
m ¶ Causas.§ Omnes liberatorias, ne obsit §. l. q̃ hominem. §. finali. Accursius.
n ¶ Reus.§ id est defensor, qui promisit iudic. solui. imò etiã principalis iure isto: ut instit. de satisda. in prin.
o ¶ Et magis.§ scilicet quàm dissimule.
p ¶ Indebitam.§ Ex persona, non ex causa: ut §. de condi. inde. si pœnæ. §. j. Accursius.
q ¶ Repetitionem.§ secundum hoc posset dici, q̃a si iste possessor, qui ita soluit, de hæreditate retineat quantum soluit, liberat debitorem à creditore, & creditorẽ à se: & sic una retentio facit duas liberationes: & hoc totum dicunt deesse in litera: & sic eam suppleri. Vel dic nihil deesse, scilicet sic. Nã cũ creditori hæreditarius restituit pecuniam possessori ab eo sibi solutam: parit illa pecunia liberationẽ in duas causas: quia tenebatur restituere ꝓ condict. indebiti. Item liberatur uerus hæres à possessore: q̃a possessor poterat retinere de hæreditate quantum soluerat paratus cedere cõdict. indebiti. hæredi. ut suprà de petit. hæredi. l. q̃ si possessor. in fine. & hoc si habes in litera simile. aliàs est in litera dissimule. & tunc plana est. & facit suprà, de petitio. hæred. si quid possessor. Accur.
r ¶ Qui hominem.§ in genere.
s ¶ Si statuliberum.§ scilicet Stichum iussum esse liberum, si nauis uenerit ex Asia usque ad annum.
t ¶ Conditionem.§ uel ut deficiat, uel ut existat.

adoptionem, siue in exiliũ ierit, uel aqua & igni ei interdictũ est, uel seruus † pœnæ factus sit, nõ re- 10
ctè ei solui dicendum est. tacitè enim hæc conuentio inesse stipulationi uidetur, si in eadem causa maneat.

¶ *Post mandatum reuocatum debitor ignorans soluendo liberatur ipso iure, si recipiens bonum animum habuerit: aliàs ope exceptionis si soluens conditionem cedere sit paratus. Bart.*

¶ Si debitorẽ meum iusserim Titio soluere, deinde Titium uetuerim accipere, & debitor ignorans soluerit, ita eum liberari [a] existimaui, si non ea mente Titius numos [b] acceperit, ut eos lucretur: alioquin quoniã furtum eorũ sit facturus, mansuros eos debitoris: [c] & ideo liberationẽ quidem ipso iure nõ posse cõtingere debitori, exceptione tamẽ ei succurri æquũ esse. si paratus sit condictionem [d] furtiuam quã aduersus Titiũ habet, mihi præstare: sicuti seruatur, cũ maritus uxori [e] donatu rus, debitorem suum iubeat soluere. nã ibi quoque [f], q̃a numi mulieris non fiunt, debitorem nõ liberari, [g] sed exceptione cũ aduersus maritum tuendũ esse, si condictionem [h] quã aduersus mulierẽ habet, præster. furti tamẽ actionẽ in ꝓposito post diuortiũ [i] mihi cõpeturã, [k] † quoniã mea inter sit interceptos numos non esse.

¶ *Eadem solutio prodest ad diuersas causas obligationis tollendas. Bart.*

¶ De peculio cum domino actũ est: is damnatus soluit. Et fideiussores pro seruo acceptos liberari respondi. [l] eandẽ enim pecuniã ĩ plures causas [m] solui posse, argumento esse, quòd cùm iudicatum solui satisdatum est, & damnatus reus [n] soluat, nõ solùm actione iudicati, sed etiã ex stipulatu & ipse & fideiussores liberantur. & magis [o] simile esse q̃ cùm possessor hæreditatis existimans se hæredẽ esse soluerit, hæres non liberatur. tunc enim propterea id euenire, q̃ ille suo nomine indebitam [p] pecuniam dando, repetitionẽ [q] eius haberet.

¶ *Qui hominẽ debet in genere, soluendo statuliberũ nõ liberat, si conditio libertatis eo uiuo defecerit: secus si eo mortuo. B.*

¶ Qui hominem [r] promiserat, si statuliberũ [s] soluat, magis puto non esse expectandam conditionem: [t] sed & creditorẽ agere posse, & illi condictionẽ [u] competere. Quòd si iterim cõditio defecerit, liberabitur, [x] ꝓinde atque si q̃s pendente conditione soluerit per errorem, & antè quã condiceret, conditio exiterit. [y] Illud nullo modo dici cõueniet, si mortuo Sticho [z] cõditio deficiat, liberari debitorẽ: quamuis si uiuente eo defecerit, liberaret: [a] quoniã isto casu [b] nullo tẽpore pfectè homine meũ fecerit. alioquin ꝓpè erit, ut etiam si eũ seruum in quo usus fructus alienus est mihi solueris, isq; [c] usufructu manẽte decesserit, ea solutiõe liberari uideatis, [d] quod nullo modo ꝓbãdum est. sicuti si cõmunem [e] soluisses, isq; † usufructu manente decessisset

¶ *Pro eo contra quem potest in integrũ restitutio postulari, põt accedere fideiussor: & cursus talis prodest reo præsenti, & non absenti. Bar.*

¶ Si q̃s † ꝓ reo iam reuerso [f] fideiusserit, qui cũ reipublicæ causa abesset, actiõe qua [g] liberatus sit: deinde annus [h] pterierit: an fide

† Præsens contra absentem quia prodoque restituitur.
† Aliàs, nõ habet usufructu manente.
† In P. F. pro eo reuerso.

finitam actionẽ præscriptione agnoscebatur debitum, hic post. & lecius est conseruare quam suscitare. uel forte ignorãte debitore intercesit, q̃d fieri potest: ut §. manda. l. ex mãdato. §. j. & §. de fideiussorib. l. fideiubere. uel dic etiam si det, nec per hoc agnoscat: q̃a nec lite cõtestata perpetuatur restitutio: sed demum restitutione habita perpetuat actio restituta: ut C. de tempo. in integr. restitut. l. finali. Vel dic q̃ non fatebatur reus se debere, sed dixit, do eum in eo quod apparuerit me debere.

g ¶ Qua.§ id est aliqua de iure ciuili.
h ¶ Annus.§ scilicet utilis, intra quem poterat actor in integrum restitui, hodie quadriennium: ut C. de temp. in integr. resti. l finali. sed tunc opponit: quomodo poterit pręterire, cùm nõ potuit conuenire fideiussorem: ut subiicit. & §. de diuer. præscri. l. j. sed respon. q̃ mutat casum ibi, & quidem &c. nã primò fuit potestas experiundi: & sic præteriit, exinde nõ fuit potestas experiundi: & sic nõ præteriit. & secundum hoc dices Iul. malè dixisse, quia si præteriit annus, quia fuit potestas experiũdi, & sic liberatur reus, ꝓ cõsequẽs & fideiussor ex persona rei: ut §. de except. l. omnes. Alij, ut Azo. dicũt, annus, l. cõtinuus, nõ utilis: propter id, q̃d subiicit, q̃ nõ fuit potestas experiundi: & sic tota litera de uno casu dicit. & bene dicit Iul. Nam constat q̃ nec anno cõtinuo, nec biennio, nec etiam decennio cõtinuo liberatur fideiussor, si non fuit potestas experiundi: & ita nõ currit utilis annus: & potest esse quòd non est potestas experiundi cum fideiussore uel reo, quia forte fuit absens, uel in dignitate positus, uel in simili casu: ut plures sunt §. qui. ex cau. ma. l. j. §. j. usq; in finẽ. Itẽ si potuit conuenire reum licet non fideiussorem: nunquid præteriit annus? Respon. sic. loquitur ergo cùm non potuit conuenire fideiussorem, uel nec reum ex alia causa. & ita sicut contra reum, ita contra fideiussorẽ nomine rei restituitur intrà utilem annum: aliàs non, cùm possem reum cõuenire, & interrumpere: & per hoc fideiussoris obligationem: ut C. de duobus reis. l. fi.
¶ Annus.§ etiam pro fideiussore ex pſona rei liberato quia qui potest facere ut possit &c. ut ff. de reg. iur. l. qui potest. Alij dicunt ꝙ secundũ hæc iura nõ interrumpebatur contra fideiussores, per hoc quòd cõtra reum ageretur: sed hodie sic per dictam l. uel illa in correis tantũ dicit, nõ in reo & fideiussore, ut hic patet cùm dicit in his casibus quos nunc seruo &c.
a ¶ Non fuit.§ uerum est ꝙ non liberatur.
b ¶ Casu.§ scilicet quando fuit experiundi potestas cum reo, non cũ fideiussore: ut §. proxi. & quidem &c.
c ¶ Ex edicto.§ posito §. ex q. cau. maio. l. j. H.
d ¶ Fideiussorem.§ f. restituitur utilis ex stipulatu. Sed contra §. de dolo. si fideiussor. Sol. hic de æquitate, ibi de rigore. uel hic fuit fideiussor liberari debitoris, ibi liberandi: quia hic non fuit in mora debitor, ibi sic. uel plenius dic ut ibi.
e ¶ Occiderit.§ ante morã rei, & post moram suam: quo casu utilis actio in fideiussorem datur: ut suprà, de usur. l. mora. §. finali.
f ¶ Idem.] scilicet fideiussor.
g ¶ Te.§ debitorem.
h ¶ Tenearis.] ut suprà, de fideiusso. l. hæres à debitore. Accur.
i ¶ Obligatum.§ habet enim suas conditiones hypothecaria ut dum ret donec debitũ fit solutum. uel aliàs satisfactũ: ut §. de pig. l. grege. §. etiam. huc enim pignus cùm liceret ob chirographariam pecuniam etiam retinere: multò magis hoc casu tenebit. hoc in secundo fideiussore nullo modo potest dici, ut ob pecuniam in qua se non obligauit, teneatur secundum R. & Ir.
k ¶ Si idem.§ fideiussor. ad quod est §. de fideiusso. l. Græcè.

† li 8. Quæstion.

SI soluturus. CASVS. Debebam tibi centum aureos & olebam tibi soluere, & obtuli tibi. tu dubitabas an ista pecunia esset bona siue probabilis. noluisti eam recipere tũ contentus fuisti q̃ deponere tur apud quendam numularium donec uideretur, si pecunia esset bona: ista pecunia perdita est. quæritur cũius periculo perierit, tuo, an meo? Respondetur, quòd tuo periculo periit. & hoc uerum est, si per te stetit quò minus pecunia probaretur: quia tunc habendum est perinde ac si noluisses recipere quando tibi obtulit. Nam quando debitor offert pecuniam creditori, & non uult recipere, & pecunia perit: debitor liberatur. hoc ita, si debitor obtulit pecuniam debito tempore & loco. Item idem est in hoc casu. ut ecce uendo tibi certam mercem: tu promittis pro ea pretium: tu eras homo modicæ fidei q̃a

solebas accipere quinquennalis: aut quia abnegasti proprium signũ tuũ manuale: ideo nolui tibi tradere merces meas antequã pecuniam mihi numerares: tandem conuenimus ut istæ merces deponant apud certum hominem, & etiam pretiũ. quæritur cuius periculo sint merces & pecunia deposita? Respondeo, q̃ si emptor elegerit eũ, apud quẽ deponeretur, est periculo suo. item merx deposita est etiam piculo emptoris. ratio, quia emptio est perfecta, & sic peri- † P. F. i opculum rei uendiræ transit ad emptorem. Fran. portuno.
l ¶ Eam fore.§ quia mala electio, mali, ff. de nummularij, est in culpa: ut §. de neg. gest. nam & seruus. §. fin. & hoc in primo dicto. uel si bene elegit: quia tamen distulit accipere nocet ei, ut subiicit in secundo dicto. cum tñ &c. primo ergo non bene elegit: secundò & si bene, cùm per eum stetterit, tertium dictum incipit. nam tunc &c. in qua, s. tertia, & sic incipit quartum dictum. Electio ma la in culpa est.
m ¶ Probaretur.§ pecunia. † aliàs Marcianus lib. 3. Institutionum.
n ¶ Nolles.§ ad quod est C. qui potio. in pigno. hab. l. prima. & suprà eodem, leg. si debitor. & suprà, de uerborum obligatio. interdum. in fine. & ff. eo. l. qui decem. & suprà, commo. l. si ut certo. §. abesse. sed contra. ff. eo. l. creditor. in princip. Iulus. ut ibi.
o ¶ Obtulerim.§ ad hoc C. eo. l. obligatione. & quod ibi dixi. & §. de uerb. obli. qui Romæ. & de usur. l. mora. in prin.
p ¶ Deposuerint.§ apud eundem.
q ¶ Perfecta sit.§ ad hoc §. de actio. emp. l. Iulianus. §. offerri. Accursius.

SI pro me. § CASVS. Debebam Titio c. pro quibus obligaui ei pignus aliquod. Mæuius amicus meus soluit pro me, me ignorante. dicitur hic quòd acquiritur mihi actio pignoratitia ad repetendũ pignus meũ. † Aliàs, Papinia. lib. 1. de Adulteriis.
† Illa l. iuncta l. post cõtractum. alleg. in gl. facit in argu. iuncto text. in c. si tibi absenti, de priuileg. libr. 6. quòd electores priuandi possunt ante priuationẽ eligere: gl. in ca. 1. §. q̃ pdicta. in uerbo ipso iure. de elect. in prag. sanc. Adde, q̃d notaui ad leg. post contractũ. ff. de don.
† libr. 3. de Adulteriis

¶ Marcellus. † LEX XL.

SI pro me [r] quis soluerit creditori meo, licet ignorante me, acquiritur mihi actio pignoratitia. ¶ Item si q̃s soluerit legata, debent discedere legatarij de possessione: [s] alioquin nascitur hęre di interdictum, [t] ut eos deiicere possit.

¶ *Accusato uel inquisito de crimine de quo nemant bona publicandæ, non uidẽ interdicta administratio bonorum suorum pendente accusatione, uel inquisitione, quominus debitores sibi soluendo liberen tur, & ipse etiã alij soluere poterit. Paul.*

¶ Idem. † LEX XLI.

REo [u] criminis † postulato ĩterim nihil ꝓhiberi rectè pecuniã à debitoribus solui: [x] alioquin plerique innocentiũ necessario sumptu egebunt.

¶ Paulus. † LEX XLII.

SEd nec illud prohibitum uidetur, ne à reo [y] creditori soluatur.

¶ *Qñ principalis obligatio tollitur ipso iure, tollunt etiã accessoriæ tam pſonales*

quã causa accipere nolles. [n] ĩ qua ſpecie nõ utique ſemper tuum periculũ erit. Quid. n. si † nõ oportuno tempore uel loco obtulerim [o]? His cõsequẽs esse puto, ut etiam si emptor numos, & uenditor mercem, q̃ inuicem parum fidei haberẽt, deposuerit: [p] & numi emptoris periculo sint: utique si ipse eum apud quẽ deponerẽt, elegerit, & nihilominus merx quoque, q̃a emptio perfecta sit. [q]

¶ *Etiam si tertius soluat debitum, libera tur pignus tam conuentionale, quàm pretorium: & nascitur & acquiritur debitori pignoratitia, uel aliud remedium petitione pignoris. Paul.*

¶ Marcellus. † LEX XL.

SI pro mẽ [r] quis soluerit creditori meo, licet ignorante me, acquiritur mihi actio pignoratitia. ¶ Item si q̃s soluerit legata, debent discedere legatarij de possessione: [s] alioquin nascitur hęre di interdictum, [t] ut eos deiicere possit.

¶ *Accusato uel inquisito de crimine de quo nemant bona publicandæ, non uidẽ interdicta administratio bonorum suorum pendente accusatione, uel inquisitione, quominus debitores sibi soluendo liberen tur, & ipse etiã alij soluere poterit. Paul.*

¶ Idem. † LEX XLI.

REo [u] criminis † postulato ĩterim nihil ꝓhiberi rectè pecuniã à debitoribus solui: [x] alioquin plerique innocentiũ necessario sumptu egebunt.

¶ Paulus. † LEX XLII.

SEd nec illud prohibitum uidetur, ne à reo [y] creditori soluatur.

¶ *Qñ principalis obligatio tollitur ipso iure, tollunt etiã accessoriæ tam pſonales*

usque ibi, Item si quis. ¶ Item si quis. § Pater meus faciens testamentũ instituit me hæredẽ: & legauit certas res Titio & Seio. isti duo legatarij petierunt se mitti in possessionem causa legatorum seruando rũ. posteà solui legata. dicit inrisorie. q̃ legatarij debent discedere de possessione legatorũ alioquin nascitur mihi interdictum, Quorum legatorum, ad restituendã mihi possessionẽ. seq. tres ll. sunt planæ. Frã. ¶ Si pro me. § facit §. eo. l. solutionem. & de nego. gest. l. soluendo Accursius.
s ¶ De possessione.§ impropriè, cùm causa legatorum seruandorũ missi sunt: ut §. quo leg. l. j. §. quæsitũ. hæres enim possidere non desinit.
t ¶ Interdictum.§ quorum leg ut §. quo. leg. l. j. §. quæsitum. uel uti possid. ut §. quibus ex cau. in pos. ea. l. hæc autem. §. fi.
u ¶ Eo.§ scilicet creditori.
x ¶ Solui.§ ut & ff. de iure fis. aufertur. §. in reatu. & ff. eo. l. quamuis. §. primo. & suprà eodem, q̃ si forte. §. quid ergo. excipitur tamen crimen perduellionis: ut C. ad legẽ Iul. maiest. l. fi. quæ est contra illud enim speciale est. Item fallit in eo, q̃ fugit: cuius bona annotantur, id est sequestrantur: ut ff. de requi. reis. l. fi. §. fi. quę est cõtra. & facit §. de do. l. post contractum.
ADDITIO. Dic quòd in l. contraria reus erat cõtumax: hic uerò comparuerat secundum Bar. hic.
y ¶ Sed nec illud. Ne à reo.§ scilicet debitore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nomnibus. Liberationum. ʒ ipso iure: quæ sunt x. ut in sum. in prin. siue hoc interueniat in psona rei, siue fideiussoris. aliud cum per exceptionem. tunc enim distinguitur: ut ŝ. de pac. l. & hæredi. ŝ. fi. & l. nisi, & l. idem, & l. uidelicet, & l. quod dictum.

b ¶ Appromissores.] id est fideiussores.

c ¶ Præterquam. ʒ hæc exceptio dat intelligi locutũ esse suprà, siue reus liberetur ipso iure, liberetur etiam fideiussor, siue econtra: aliàs non bene excepe ret, secundum Hug.

d ¶ Liberatur. ʒ puta reus stipulandi succesit fideiussori, uel econtra. aliud si succes fisset reo debendi: ut ŝ. de fideiuss. l. hæres. ŝ. q; si stipulator, & ŝ. q; si idem. & facit ŝ. tit. j. l. nouatione. & j. tit. j. l. & p iusiurandum. ŝ. & fideiussori. Accur.

† lib. 2. Regular.

† aliàs Marcianus. lib. 2. Regularum.

[N numerationibus.] CASVS.

Pulchra lex, & in principio suo hoc dicit, q; sæpe una numeratione tollũtur duæ obligationes. pone sic casum. Tu mutuatli mihi decem: pro quibus dedit tibi pignus. uendidit tibi hoc pignus. dic tolluntur duæ actiones. Prima quæ nata erat ex hac numeratione. ſ. certi condictio ex mutuo. Secunda quæ est ex uendito quæ mihi competebat, si nihil tibi debuissem. Item ponit aliud exẽplum Mæuius dedit cuidam pupillo pecuniã mutuã, postea instituit pupillum hæredem sub conditione, si hãc pecuniã soluat. uidet soluisse in duas causas. Primò in debitum suum. Secundò ut legatum consequatur. Item aliud exemplum, Si Titius legauit usumfructum certæ pecuniæ: hæres numerando pecuniam legatario, duo efficit. Nam seipsum liberat, & legatarium obligat ad restitutionem illius pecuniæ finito usufructu. Aliud exemplum clarum est. Francisc.

e ¶ Vno momento. ʒ & si reus soluerit, liberatur etiam fideiussor, & econtra: ut infrà. quibus modis tollitur obli. in princ. & ŝ. e. l. cũ q;s. ŝ. econtra: ut infrà. quibus modis tollitur obli. in princ. & ŝ. e. l. cũ q;s. ŝ. de peculio. hoc enim, quod hic subiicit, nõ est bonum exemplum: quia non est numeratio, sed remissio. p eodem tamen est: ut ŝ. de condi. ob causam. l. fi mulier. Et idem in aliis exemplis in lege ista positis, ut nõ sint bona exempla ad hanc regulam, sed sint similia. Accur.

f ¶ Accepit. ʒ & sic naturaliter tantum tenetur.

g ¶ Numerauerit.] id est soluerit.

h ¶ In debitum suum.] quod dic naturale, quia proximus puberti ei est: aliàs nec naturaliter: ut ŝ. de act. & obli. pupillus. si enim implẽ dæ conditionis causa tantùm daretur hæredi, non imputaretur in Falcid. R. o. ut ŝ. ad l. Fal. l. fi pupillus. & facit ŝ. quando dies lega. cedit, cũ illud. ŝ. hæres.

i ¶ Sibi legatarium.] de tanta pecunia restituenda finito usufruct. nec obit. suprà. eod. l. q; hominem. ŝ. fi. & de condi. indebi. l. cùm is. ŝ. j. ubi eadem sol ut. non parit duos contrarios effectus: quia hic nõ sunt contrarij. Est enim alia causa liberandi, & alia obligandi: at tunc essent contrarij quando liberaret debitorem: & repeteretur ut indebitum.

QVamuis.] CASVS. Sempronius duxerat in uxorem Bertam, à qua dotem centum aureorum receperat pro qua dote obligauit sibi fundos quosdam, & promisit, quòd si matrimonium solueretur, daret in solutum hos fundos pro dote. solutum est matrimoniũ. nunc dubitatur utrum mulier possit fundos istos petere? Respond. quòd non, si maritus uult reddere dotem, quam accepit.

¶ Idẽ Frontoni. ʒ Seius fuit tutor alicuius pu. accusatus est crimine capitali ab aliquo: tamen perseuerauit in administratione. quæritur an debitores pupilli possint huic tutori soluere. Respond. quòd sic. Franciscus.

¶ Vlpianus. † LEX XLV.

QVamuis[k] stipulanti uxori uir spoponderit[l], dirépto matrimonio prædia, quæ doti erãt[m] obligata[n], ĩ solutũ dare: tamen satis esse offerre[o] dotis quantitatem.

¶ *Per processum criminalem inchoatum contra tutorem uel alium administratorẽ, non interdicitur sibi administratio. Pau.*

¶ Idem Frontoni respondit pẽ sequenti tutori in tutelæ administratiõe, licet capitis reo † postulato potuisset id, qđ pupillo bona fide debetur, exoluiſ[p].

¶ *Si species pro specie soluta euincat in totum uel in partẽ, liberatio nõ cõtingit. Bart.*

¶ Marcellus. † LEX XLVI.

SI quis aliam rem pro alia uolẽti soluerit, & euicta fuerit res, remãet priſtina obligatio[q]. † Sed & si pro parte fuerit euicta: tamen pro solido obligatio durat. nam nõ accepisset† rem integrã creditor, niſi p solidoʳ eius fieret. Sed & si duos fundos uerbi gratia pro debito dederit, euicto altero fundo, remanet integra[s] obligatio. Tunc ergo res pro re soluta liberationem præstat, cùm p solido[t] facta est suſcipientis[u]. Sed si qs p dolum pluris æstimatum[x] fundũ in solutum dederit, non liberabitur, niſi, quod decſt repleatur.

¶ *Quando aliquem esse locupletẽ, est causa actionis dandæ, uel denegandæ, tempus litis contest. uſpicietur: & ille dicitur locupletior, qui non est pauperior. Bart.*

¶ Idem.† LEX XLVII.

IN pupillo cui sine tutoris authoritate solutum est[y], si quæ est contra. Sol. hic loquiẽ cùm non sit accipientis, ibi accipientis fuit, licet esset alij obligata. uel dic ut dixi in dicta. l. libera. Itẽ in eo modo est contra. suprà. de pig. act. l. eleganter. in prin. ibi, quemadmodum p soluto &c. Sol. hic eo modo accepit ut nõ discederet à prima obligatione, aliàs quã si fuerit facta eius res, ibi uerò non ita. Vel hic aliud pro alio, ibi aliud pro pecunia.

k ¶ Quamuis. ʒ aliàs quamuis, & aliàs Calipodius respond. quamuis &c.

l ¶ Spoponderit. ʒ constante matrimonio.

m ¶ Doti erant. ʒ id est pro dote. quæ erat centum pone.

n ¶ Obligata. ʒ uxori pro ea reddenda.

o ¶ Offerre. ʒ uxori cui promisit. sic C. de pac. pign. l. j. Sed contra. ŝ. de pig. act. l. Titius. Solu. hic qñ spoponit dare insolutum, id est uir erat in possessione & ideo satis est si offerat: ibi i possessiõe pignorum fuerat creditor, unde debitori nõ licet offerre. uel ut ibi.

† lib. 1. Responsorum Calippo. respondit.

P ¶ Exolui. ʒ facit ŝ. eo. l. reo. & l. quòd si forte. ŝ. quid ergo. Accursius.

† Postulato non est apud Du.

I quis aliam. ʒ CASVS. Ista lex sub paucis uerbis ponit quatuor casus. Primus est. Tu promisisti mihi fundum Cornelianum: ego fui contentus accipere fundum Sempronianum, iste fundus Sempronianus est euictus a me. dicitur hic q; prima actio durat mihi. Item alius casus: si tu soluisti mihi fundum quem debebas, & pars eius est euicta, dicitur q; obligatio manet insolidum. ratio redditur in textu. Duo casus sequentes facilè intelliguntur per præcedentes. Fran.

† aliàs Marcianus. lib 3. Regularum.

† Sed, non ẽ apud Du.

q ¶ Priſtina obligatio.] ut & C. de senten. l. libera. sed uidetur exceptio utilis pro euic. nõ prima: ut C. de euict. ſi prædium. quæ

† lib. 4. Regular.

† Du. reintegra.

r ¶ Nisi pro solido.] sic suprà, de in diem addic. l. quòd si uno. cùm suis concor.

s ¶ Remanet integra. ʒ secus si duos fundos uendiderat: & alter euincatur: ut ŝ. de eui. cùm plures. quæ est contra. ut ibi dixi.

t ¶ Pro solido.] nam non recesit ab obligatione nisi fretus hac acquisitione.

v ¶ Suscipientis.] est & alia ratio: quia nemo inuitus compellitur ad communionem: ut ŝ. de condi. indebi. l. fi non sortem. ŝ. si centum.

x ¶ Æstimatum. ʒ maximè subaudi. nam idem si nõ plurisʼ: cũ aliàs dare nolebat nisi dolo inductus: ut argu. ŝ. de uerb. oblig. si quis cum.

IN pupillo.] CASVS. Mutuaui pupillo centum, dum ab eo peterem, uult se defendere: dicens se non esse locupletiorem factum ex ista pecunia. ego dico q; sic: & facio eum uocari in ius: hic quæritur si pupillus sit locupletior, quo tempore debet illud inspici: R ndetur q; tempore litis contestatæ: quia si tunc habeat saluam illã pecuniã, uel eam in usus necessarios consumpserit: tenebitur mihi eã soluere. nã cùm rem necessariam emit intelligitur esse locupletior: sicut à simili cessat senatusc on. Mace. quando quis mutuat filiſa. in usus necessarios, licet posteà illam pecuniam perdiderit. Franc.

y ¶ Solutum est. ʒ i. cui est numeratũ; i. pecunia mutuò data est pupillo

pillo. nam in fine ponit alium casum cùm aliquis suus debitor soluerit ei.

a ¶ Quo agitur. ʒ id est lit. contest. ut & ŝ. de mino. l. si minor xxv. annis filio. & de nego. gest. l. litis contest. & ŝ. de dona. inter uirum & uxo. l. quod autem. sed & rei iudi. ut ŝ. de peti. hære. l. fi a patre. ŝ. quod tempore.

b ¶ Si exceptio. ʒ ut cùm debitor soluit ei. & facit ŝ. de doli exceptio. l. apud. ŝ. fi quis pupillo.

c ¶ Quo agitur. ʒ id est tempus litis contestatæ: ut ŝ.

d ¶ Locupletior. ʒ quàm esset futurus ſi pecuniam non accepisset. nam tantum de suo amisisset: & facit ŝ. de peti. hære. sed & si lege. ŝ. j.

e ¶ Non est pauperior. ʒ soluendo de suo. Sed contra. ŝ. de dona. inter uirum & uxo. l. quod autem. ŝ. j. & l. ſi sponsus. ŝ. cõcessa. Sol. ut ibi. & facit suprà de min. l. uerum. ŝ. item nõ restituetur. & C. de resti mi. l. fina & ŝ. quod metus causa. l. ſi ipſa.

† Sic in P. F. al. legiſ aut ſi exceptio doli. &c.

† lib. singulari Respõsorum.

f ¶ Necessarias causas ʒ unde tenetur quasi locupletior pater licet non sit. Acc.

† Hic est tex. sing. q; domin⁹ p. bat ex eo q; quis sẽ gerit ut dominũ ĩ re. Pro quo ẽt tex. in l. quidam in suo ŝ. de condit. instit. Bolog.

g ¶ Perdiderit. ʒ in pupillo autem secus dico ſi ponas eum pecuniam amisiſſe, non rem ex ea emptam: quia restituendus erit. nec dicas quòd ei fuit soluta tum ex necessaria causa & tamẽ datur ei restitutio ſi amiſit: ut ŝ. de minor. l. ait prætor. in princi. & facit ŝ. ad Mace. l. ſi filius. & l. item. ŝ. interdum. Accur.

TItia. ʒ CASVS. Titius duxit in uxorem Bertam, à qua dotem accepit: & pro hac dote mulier possidebat bona mariti: & omnia agebat sicut domina omnium bonorum. reditus exigebat. res mobiles uendebat. post hoc solutum est matrimonium. mulier uult habere dotem suam. nunc quæritur utrum ea quæ recepit, cũ ut domina administraret, sint ei computanda in dotem, ut scilicet tanto minus percipiat? Respondetur q; sic. & hoc usque ibi, sed ſi forte. Sed ponamus mulier propter retardatã solutionem dotis debet habere usuras. nũc pone sic. Mulier ista petit dotem suam, quæ forte erat mille aureorũ. administrando recepit forte ducentos aureos. usuræ autem quæ sibi debent ratione retardatæ solutionis dotis, sunt centũ & q;nquaginta. uir dicit: domine iudex, computentur sibi in dotem ducenta quæ recepit ex administratione. mulier respondet nõ domine, sed prius computentur in usuras quas mihi debet. hic quæritur, quid iudex facere debet. Respondetur, q; prius computabit in usuras de istis cc. scilicet c. & q;nquaginta & alia quinquaginta compensabit super dote: sic q; primò & ante omnia usuræ delebuntur de libro uiuentiũ: postea super cæteris ponetur ratio. hoc dicit hæc lex scabrosa & difficilis. Francisc.

h ¶ Dotem.] sibi restituendam.

i ¶ Possideret. ʒ iudicis permiſſu cùm ab aliquo nõ defenderetur.

k ¶ Reputari. ʒ id est computari.

l ¶ Habendum. ʒ quàm pro lucro: ut & ŝ. q. ex eau. in posſ. ea. l. Fulcinius. in princip. & de bo. auth. iud. possid. ptor. in princip. & ŝ. de uentre in posſ. mit. l. j. ŝ. fi. sed uidetur nõ esse p soluto: ut ŝ. eo. Stichũ ŝ. fi creditor. quæ est contra. solut. hic bona obligata erant, ibi nõ. uel hic fortè authoritate iudicis possidebat, ibi non. uel ibi fortè ut hæres possedit, hic non.

m ¶ Decedat. ʒ scilicet sortis & usurarum: licet fit argu. cõtra. ŝ. de eo quod certo loco. l. fina.

n ¶ Quantitatem. ʒ computandum est. ad quod ŝ. ut in posſ. leg. iis cui. ŝ. quæri. & ĵ. eo. Paulus. ŝ. j.

SOlutam pecuniam. ʒ CASVS. Ista lex ponit modos soluendi, & quibus modis quis liberatur soluendo: & quibus personis, utque ad ŝ. q; si acceptolatum sit. ubi dicit q; licet acceptilatione tollatur obligatio: tamen remanet pignoris datio siue obligatio. Franciscus.

o ¶ Sed & si iussu. ʒ facit ŝ. de pign. actio. l. solutum. ŝ. solutam. & ĵ. de regu. iur. quod iussu. & ŝ. de excepť. do. si opera. Sed contra de condi. ob can. l. qui se. ŝ. fi autẽ uerè. ubi dicitur, quòd nõ liberatur qui uiro soluit iussu mulieris creditricis. solutio ut ibi. item facit ŝ. de statulib. l. mortuo. Azo.

† libr. sing. ad hypotecariam formulam.

p ¶ Solutionem. ʒ factam alij sine iussu domini.

q ¶ Actori. ʒ pecuniis exigendis præposito. R. ut ŝ. eo. l. ſi quis seruo.

r ¶ Quod. ʒ nominaliter ponitur, & in neutro genere. ſ. quod erat hypotheca, hypotheca dico obligata nomine stipulationis: ut obligas? obligo. uel sine stipulatione, ut subiicit. ſ. nudo pacto.

s ¶ Solutionis. ʒ id est acceptilationis. nam acceptilatio est solutio seu dissolutio obligationis. non sufficit uel proficiet, ut alias est in text. ſ. ut tollat pignoris obligatio: ut ŝ. de pig. act. l. fi rem. ŝ. omnis. & l. seq. & ŝ. quibus mo. pignus uel hypo. sol. l. item liberatur. sic ĵ. citu. j. ſi accepto. & l. fin. & ŝ. de rescin. uend. l. cùm emptor. uel aliter subaudi in litera propter, id est ſi acceptolatum sit illud principale debitum propter quod &c.

† lib. 9. ad edict.

s ¶ Solutionis. ʒ id est acceptilationis: ut ŝ. dictum est, sed uidetur q; debeat tolli obligatio pignoris tunc ui acceptilationis. sed certè nõ: quia obligatio pignoris non contrahitur uerbis, sed consensu: ut suprà, de pact. l. fi tibi. ŝ. de pignore. Alij dicunt deesse in litera, & ea esse falsam.

t ¶ Satisdationis. ʒ aliàs satisfactionis. aliàs satisdationis.

v ¶ Sufficiet. ʒ aliàs sufficis. aliàs proficit.

¶ *Verbũ solutam, iunctũ cũ uerbo pecuniã, ſportat uerã & naturalẽ solutionẽ, p quã debitor liberat ipſo iure, siue soluat creditori, siue eius legitimo administratori: siue cui q; alteri de uolũtate creditoris sed uerbũ satisfactio, ſportat etiã solutionẽ fictã q; ſit p acceptilationẽ. Pau.*

¶ Martianus. † LEX XLIX.

SOlutam pecuniã intelligimus utique naturaliter, ſi numerata sit creditori. Sed & si iussu[o] eius alij soluat, uel creditori eius, uel futuro debitori, uel etiã ei cui donaturus erat, absolui debet. Ratam quoq; solutionẽ[p] ſi creditor habuerit, idem erit. Tutori quoq; ſi soluta sit pecunia, uel curatori, uel procuratori, uel cuilibet successori, uel seruo actori, [q]proficiet ei solutio. ¶ Quòd si acceptolatum sit id, [r]pter quod [s]stipulationis nomine hypotheca erat obligata, uel sine stipulatione accepta sit, solutionis [t]qdẽ uerbũ nõ proficiet, sed satisdationis, [v] sufficiet.[u]

¶ *Indebitum solutum scienti, cõtra agentem ex eadem causa, ope exceptionis repetitur. Bart.*

¶ Paulus. † LEX L.

SI cum aurum tibi promiſiſſem ignoranti, quaſi aurum æs soluerim, nõ liberabor: sed nec repetam hoc quaſi indebitum solutũ quod sciens feci: petentem tamẽ aurum, exceptione submouebo, ſi nõ reddas[x] æs quod accepiſti.

¶ Idem, † LEX LI.

DIſpensatori qui ignoratẽ debitore remotus est, ab actu, rectè soluitur. ex uoluntate enim domini ei soluitur: quam ſi nescit

n ¶ Quantitatem. ʒ computandum est. ad quod ŝ. ut in posſ. leg. iis cui. ŝ. quæri. & ĵ. eo. Paulus. ŝ. j.

SOlutam pecuniam. ʒ CASVS. Ista lex ponit modos soluendi, & quibus modis quis liberatur soluendo: & quibus personis, utque ad ŝ. q; si acceptolatum sit. ubi dicit q; licet acceptilatione tollatur obligatio: tamen remanet pignoris datio siue obligatio. Franciscus.

o ¶ Sed & si iussu. ʒ facit ŝ. de pign. actio. l. solutum. ŝ. solutam. & ĵ. de regu. iur. quod iussu. & ŝ. de excepť. do. si opera. Sed contra de condi. ob can. l. qui se. ŝ. fi autẽ uerè. ubi dicitur, quòd nõ liberatur qui uiro soluit iussu mulieris creditricis. solutio ut ibi. item facit ŝ. de statulib. l. mortuo. Azo.

† libr. sing. ad hypotecariam formulam.

p ¶ Solutionem. ʒ factam alij sine iussu domini.

q ¶ Actori. ʒ pecuniis exigendis præposito. R. ut ŝ. eo. l. ſi quis seruo.

r ¶ Quod. ʒ nominaliter ponitur, & in neutro genere. ſ. quod erat hypotheca, hypotheca dico obligata nomine stipulationis: ut obligas? obligo. uel sine stipulatione, ut subiicit. ſ. nudo pacto.

s ¶ Solutionis. ʒ id est acceptilationis. nam acceptilatio est solutio seu dissolutio obligationis. non sufficit uel proficiet, ut alias est in text. ſ. ut tollat pignoris obligatio: ut ŝ. de pig. act. l. fi rem. ŝ. omnis. & l. seq. & ŝ. quibus mo. pignus uel hypo. sol. l. item liberatur. sic ĵ. citu. j. ſi accepto. & l. fin. & ŝ. de rescin. uend. l. cùm emptor. uel aliter subaudi in litera propter, id est ſi acceptolatum sit illud principale debitum propter quod &c.

† lib. 9. ad edict.

s ¶ Solutionis. ʒ id est acceptilationis: ut ŝ. dictum est, sed uidetur q; debeat tolli obligatio pignoris tunc ui acceptilationis. sed certè nõ: quia obligatio pignoris non contrahitur uerbis, sed consensu: ut suprà, de pact. l. fi tibi. ŝ. de pignore. Alij dicunt deesse in litera, & ea esse falsam.

t ¶ Satisdationis. ʒ aliàs satisfactionis. aliàs satisdationis.

v ¶ Sufficiet. ʒ aliàs sufficis. aliàs proficit.

SI cum aurum. ʒ CASVS. Promiſi tibi massam auri usque ad sex libras. ego uersutus homo solui tibi ignoranti æs pro auro. an liberor? Respond. quòd non. Item licet non liberor: tamen non possum repetere illud æs qđ sciens solui. tamen ſi tu petas à me aurũ: potero te repellere exceptione donec mihi æs reddideris. Franciscus. Accursius.

x ¶ Si non reddas. ʒ uerba exceptionis, uel dic quòd factum denotat & facit ŝ. de pign. act. l. elegãter. ŝ. q; reprobos. & ŝ. de cõtrahẽ. em. l. in uenditionibus. ŝ. inde quærit. & ĵ. eo. ſi is cui. Item facit ĵ. de regiur. d. cuius p, sed, ibi exponitur, id est irrenouabilis datio: & hic est irrenouabilis. nec enim hic dicit q; renouari uel repeti possit. Item argu. cõtra. ŝ. de uerb. obl. ſi id quod. & de pig. act. l. j. sed dic ut ibi. Itẽ facit ŝ. de cond indeb. l. ſi nõ sortẽ. ŝ. ſi centũ. & l. Neratius. & ŝ. de iure dotium. l. ſi is qui. ŝ. quod dicitur. in fine. & de ædil. edi. l. undeamus. & l. illud. in fine. Accur.

DIſpensatori. ʒ CASVS. Habebam administratorem omnium bonorum meorum qui solebat recuperare debita mea. alij debitores ei soluerunt: aliqui uero nõ. Renouaui hunc dispẽsato-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem ab administratione sua ignorantibus debitoribus dubitatur si ei postea soluant ignorantes reuocatum, an liberentur? Respõdetur q̃ sic. lex sequens plana est legis sequentis casum pone s̃. eod. l. si p̃ me. Franciscus Accursius.

a ¶ Liberatur. ʒ facit s̃. si certum peta. l. eius. & s̃. eo si q̃s seruo. & l. quod seruus. & l. uero. ff. & inst. manda. §. rede. Accursius.

† lib. 14. ad edict.

b Satisfactio.] id est datio fideiussoris uel pignoris: q̃d accipe creditore uolente: ut & s̃. quib. mo. pignus uel hypo. solui. l. itẽ liberatur. §. qui paratus. & de pign. act. si rem. §. fi. & l. seq. & inst. de rerum diui. §. uendita. & s̃. de re iudi. l. iiij. §. ait prætor.

† lib. 56. ad edict.

c Soluere. Constitutũ. ʒ ut s̃. de neg. gest. soluendo. & s̃. eo. l. si p̃ me. & s̃. de excep. do. si opera. Sed cõtra. C. de iure delibe. l. nec emere. Sol. per obliquũ potest, ut hic: non directò: ut ibi: & ibi solue. sic s̃. de dona. l. hoc iure. §. non potest. & ʒ. de reg. iur. l. inuito.

† lib. 61. ad edict.

† Sẽsum huius. l. explicat Corasius in l. frater à fratrem de cond. ind. num. 13.

d Solutiones uerbum Solutionẽ. ʒ id est numerationem. & facit ʒ. de uerb. signi. l. liberatione. & l. solutionis, & ʒ. rem ratam habe. amplius, ibi, nam & si &c.

† lib. 62. ad edict.

QVi sic soluit. ʒ CASVS. Debebam tibi centum. ego soluo tibi sub hac conditione, ut iterum à te recuperem. an liberer? Respondetur q̃ non: quia non alienantur numi qui sic dantur ut recuperentur iterum. lex sequens plana est. Fran. Accur.

† lib. 71. ad edict.

e ¶ Vt recipiantur. ʒ ad quod est s̃. de dona. cau. mor. l. non uidetur. & s̃. commo. l. iij. §. fi. & l. seq. Sed contra. s̃. de do. l. qui id quod. §. ea lege. Solu. ut ibi ‡. Item §. fi cert. peta. l. fi tibi. sol. ut ibi. Item cõtra. s̃. eo. l. si quis duos, solue ut ibi.

‡ Vel solue, ut per Bar. hic.

† lib. 80. ad edict.

mutatam qui soluit, liberatur [a].

¶ Vlpianus. † LEX LII.

SAtisfactio [b] p̃ solutione est.

¶ Paulus. † LEX LIII.

SOluere pro ignorante & inuito cuique licet: cũ sit iure ciuili cõstitutum [c] licere etiam ignorantis inuitique meliorem conditionem facere.

¶ Paulus. † LEX LIIII.

SOlutionis uerbum pertinet ad omnem liberationẽ quoquomodo factã: magisque ad substantiam obligationis refertur quàm ad numorum solutionem [d].

¶ *Solutio, quæ debet durare momento ex pacto habito inter partes, nõ liberat soluẽtem. Pau.*

¶ Vlpianus. † LEX LV.

QVi sic soluit ut recuperet, non liberatur: quemadmodum non alienantur numi, qui sic dantur ut recipiantur [e].

¶ Paulus. † LEX LVI.

QVi mandat solui, ipse uidetur soluere [f].

¶ *Contestatio litis tollit facultatem soluendi circa rem adiectam ad solutionem, & circa personam. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX LVII.

SI quis stipulatus fuerit decẽ [g] in melle, solui q̃dem mel potest antequam ex stipulatu agat: sed si semel actum sit, & petita decẽ fuerint, amplius mel solui non potest. Itẽ si mihi aut Titio stipulatus fuero dari, deinde perã, amplius Titio solui non potest: quãuis ante litem cõtestatam posit.

¶ *Post cõstitutũ tollit facultas soluendi. adiecto à filio põt soluere pater: & q̃d ad iecto soluitur, potest cõdici à domino. Bar.*

¶ Idem. † LEX LVIII.

ADDITIO. Dic secundum Bar. hic q̃ ille cui soluitur, tenetur reddere ex pacto: sed si statim ipse reddidit ex sua liberalitate, translatio dominij non impeditur: ut in l. contraria.

f QVi mandat. Viderur soluere. ʒ solutione facta à procuratore: ad quod est s̃. eo. solutam. Accur.

SI quis.] CASVS. Tu debebas mihi decem aureos ex stipulatu: q̃a carebas pecuniis, dixi tibi. uis mihi soluere decẽ cados mellis uel olei pro illis decem aureis quos mihi debes. tu p̃mittis. dicit hic quòd tu potes soluere mel uel oleum. si hoc facias ante quàm agã cõtra te ex prima stipulatione ad decem aureos. Nam si semel litem fuero contestatus contra te amplius non poteris soluere mel uel oleũ: sicut euenit à simili in hac stipulatione. promittis mihi aut Titio centum? Nam Titio põt solui antequam lis contestetur: postea uerò nõ. Franciscus.

g ¶ Fuerit decem. ʒ quia decem sunt in obligatione, sed mel est in solutione tantùm: & sic dic, id est aut mel. & ita est bonum simile quod sequitur: item si mihi &c. sicut uideo in adiecto, quod ei non facit suprà, de re iudic. l. miles. §. decẽ. & de petit. hæred. itẽ uenunt. §. cum prædiximus. Ad secundum facit suprà, de diuer. & tempo. præscript. l. si ex duobus. & de fideiussor. l. fideiussor obligari. §. finali. Vel potest dici hic primum dictum gloss. poni ut dicimus in uulgari: decem quæ mihi debes, dabis mihi in melle: id est solutionem illorum decem facies in melle: quia dabis decem cados mellis pro illis decẽ aureis. & tunc etiam decem sunt in obligatione, & mel in solutione. Item facit suprà de actionib. & obligationum serè. §. accessio. & ad leg. Falc. l. j. §. item si ita. & s̃. eod. Luero. §. j. & de uerbo. oblig. insulã.

SAccursius.

SI quis offerenti. JC ASVS. Titius erant absens in longinqua regione. Mæuius amicus suus uidens negotia sua perire, & possessiones suas, & domos ruinam minari: gessit negotia ipsius Titij inter quæ recuperauit aliqua debita à debitoribus Titij. hic quæritur quando liberentur debitores Titij soluẽdo huic Mæuio negotiorũ gestori, Respondetur, q̃ tunc demum quando ipse Titius ratam habebit solutionem ab eis factam. Sed dubitatur utrum interim q̃ratum non habet Titius, debitores possint hanc pecuniam solutam condicere. distinguitur. aut ipsi soluerunt eo animo ut statim liberentur non expectata ratihabitione domini negotiorum: & tunc potuerunt condicere pecuniam solutam aut soluerunt ea intentione ut tunc demum liberẽtur, cùm Titiũs creditor ratum habebit: & tunc nõ poterunt condicere nisi cum certum sit Titium nõ habere ratam hanc solutionem.

† In P.F. incipit. In perpetuũ quoties id &c.

† In uetustiss. & scriptis. & impressis exẽplaribus legitur, siue ratam habuerit pater solutionẽ, siue non habuerit, repetere, &c.

¶ Si creditor. ʒ Mæuius creditor quorundam habebat procuratorem: cui ignorante Mæuio est facta solutio: postea iste Mæuius dedit se ad arrogandum Sempronium: dicitur hic q̃ si pater adoptiuus Sempronius habeat ratam solutionem, debitores liberantur. si uerò non habeat ratam: tunc debitores poterunt condicere pecuniam ab isto procuratore Mæuij cui soluerunt.

† Du. datũ anteq̃, &c.

¶ Et si duo. ʒ Titius & Mæuius stipulati sunt à Seio centum aureos: & sic sunt duo rei stipulandi. unus eorum, puta Titius erat absens, cuius procuratori soluit Seius: & antequam Titius ratum haberet, soluit etiam alteri. certè posterior solutio est in pendenti an sit solutio uel non. Nam si Titius cuius procuratori primò solutum est, habeat ratam solutionem: alter puta Mæuius recipit indebitum. sinautem Titius ratum non habeat: Mæuius recipit debitum. Franciscus Accur.

† libr. 2. ad Plautium.

h ¶ Ait. ʒ quærendo & respondendo.

i ¶ Habuerit. ʒ in medio tempore post solutionem ante ratihabitionem.

k ¶ Habuisset. ʒ scilicet esset liberatus. & si non haberet ratum, non esse liberatus. quando autem dicatur habere ratum, dic ut ʒ. rem ratã habe. l. quo enim. §. j. & facit s̃. eo. l. uero. §. j. & de cõdi. indeb. l. si pcu rator. & caue quia tota lex loquit in eo qui non habet mandatũ. Itẽ facit C. de fur. l. falsus. & quod ibi not. & ʒ. de fur. l. falsus. §. j.

l ¶ Sed dederit.] antequam ipse ratum habeat: quo facto iam non expectatur sua ratihabitio, sed patris adoptiui. & facit ʒ. rem ratã ha. l. penult. & l. fi. §. fi. Accur.

m ¶ Rata solutio. ʒ aliàs ratam solutionem, & tunc subaudi esse.

n ¶ Repetere. ʒ per condictionem ob causam.

o ¶ Exegerit. ʒ scilicet posteriorem ad quod est ʒ. eod. cùm ex pluribus §. finali.

SIta stipulatus. ʒ CASVS. Stipulatus sum à te centum mihi aut Titio solui. certum est quòd tu potes liberari soluendo Titio. Sed ponamus quòd tu postea constituisti te mihi solutorum:

rum: & sic competit mihi actio de constituta pecunia. dubitatur utrũ adhuc possis soluere Titio adiecto. Respondetur q̃ sic. Item stipulatus sum à Pamphilo filiofami. mihi aut Titio decem dari. dicit hic q̃ pater Pamphili potest soluere Titio ex peculio filij, dummodo suo nomine soluat. & reddit rationẽ: quia soluendo adiecto in obligatione, uidetur debitor soluere principali. postea concludit ex prædictis quòd si adiecto in obligatione soluatur, indebitum, illud potest à principali stipulatore condici: quia nihil refert an ego te iubeam adiecto soluere: an uerò ab initio stipulatio ita concepta fit. Fran. Accur.

† libr. 4. ad Plautium.

a ¶ Potest.] suprà, de cõstitu. pecu. si uero mihi. contra. solu. ibi non est actũ in cõstituendo ut soluatur adiecto, & ideo non potest solui adiecto: sed soli mihi: uel econtra. ut ibi

b ¶ Adiecto. ʒ ut utraque tollatur obligatio: sicut in casu sequenti quoad concurrunt Accursius.

c ¶ In peculio est. ʒ & liberabitur pater insolidum, scilicet si suo, &c. nam secus si nomine filij soluat tunc enim nisi totum soluat non liberatur filius: cùm filius in totum teneatur: ut & argumen. suprà, de constitu. pecu. lege prima. i. fine, & l. ij.

d ¶ Iulia. ʒ ut suprà eodem, l. q̃ hominem. in prin.

e ¶ Vt nihil. ʒ quantum ad tres prædictos casus huius legis. interest tamen ad alium: ut ʒ. eod. l. antepenul. & s̃. eod. uero. §. j. quæ sunt contra.

† libr. 8. ad Plautium.

ADDITIO. Dic secundum Bartolum hic, quòd hic nihil interest quantum ad ea quæ hac lege dicuntur: sed quantum ad alia bene interest: ut legibus contrariis.

f ¶ Concepta fit. ʒ scilicet mihi aut Titio. & facit suprà, de condic. indebi. l. si procurator. §. j.

SI qui alienum. ʒ CASVS. Titius promisit mihi hominem in genere: ipse soluit mihi hominem alienum. quæritur an liberetur? Respondetur quòd si ego usucepi hominem istum, quòd Titius liberabitur. sinautem non usucepi, non est liberatus. Franciscus Accursius.

g ¶ Hominem.] facit suprà, de donationibus causa mortis lege, qui alienam. & suprà, manda. l. Iulianus ait. §. finali. & de euict. l. qui alienam. & de conditione indebi. l. indebiti. §. j. & infrà eodem, l. si hominem. Accursius.

QVoties. ʒ CASVS. Debebam tibi seruum Stichum in specie. iste Stichus aliqua ex causa peruenit ad te, ita quòd tibi præterea nihil abest. hoc est dicere, q̃a fortè tibi nihil cõstitit. nunc quæritur utrùm ego sim liberatus à te? Respondetur quòd sic, dummodo id quod ad te peruenit, à nullo possit peti uel repeti. lex sequens ponit casum ad longum. Franciscus Accursius.

h ¶ Nihil abfit.] propter primum & secundum contractum.

i ¶ Repeti possit. ʒ id est, quoquomodo aduocari: ad quod est suprà, de lega.] l. nõ quocunque. in princip. & intellige hanc legẽ quando causa utraq; erat lucrativa: puta ex lega. uel ex donatione. secus si neutra, uel altera: ut supra, de actio. & oblig. l. fi is qui Stichum. & l. ex promissione. & concor. suprà, soluto matrimo. non solùm. in fi. & C. de re iudi. l. j. & s̃. de actio. emp. non est nouum. & de actio. & obli. l. omnes. cum suis concordantiis.

† libr. 9. ad Plautium.

k DIspensatorem. ʒ id est, seruum generaliter in gerendis negotiis, & per hoc debitoribus exigendis præpositum. Accursius.

l ¶ A debitoribus. ʒ hæreditariis non serui.

peculio eius q̃d exegerit, possit, quæritur? Et si quidẽ post aditã [m] hæreditatem exegerit pecuniam, dubitari nõ debet, quin [n] de Peculio eo nomine retinere nihil debeat: q̃a liber factus incipit debere [o], si liberanter solutione [p] debitores. Cum uerò ante aditã hæreditatẽ pecuniam accepit dispensator, si quidem liberantur [q] debitores ipsa solutione, non [r] dubiũ, quin de peculio [s] id retinendum sit †: q̃a hic ĩcipit debere [t] hoc hẽ redi [u] quasi negotiorum gestorũ, uel mandati actione. Si uerò non liberantur [v], illa quæstio est [x], cũ negotium meum gerens, à debitoribus meis acceperis [y], deíde ego ratum non habuero [z], & mox agere uelim [a] negotiorum gestorum actione, an uti ter agam si cauea te indemnem [b] futurum? Quod q̃dem ego non puto [c]. nã sublata [d] est negotiorum gestorũ actio, eò q̃ ratum non habui, & per hoc [e] debitor mihi constituitur [f].

† Du. quia incipit debere hic hẽ redi. &c.

¶ *Seruus in quo habeo usumfructum, potest mihi liberationem acquirere: & eadẽ solutio potest liberare soluentem à creditore, & creditorem ab altero: & si pater est furiosus, dos debet restitui curatori suo cum consensu filij, uel filiæ, & cũ cõsensu curatoris: & pupillus sine tutoris authoritate non potest liberare suum debitorem nec se alteri obligare efficaciter. Paul.*

¶ Idem. † LEX LXIII.

SI debitor [g] sit serui fructuarius [h], potest is seruus p̃ accepto facere [i] ei qui soluit, liberationem [k]: quia ipse dominus ei seruo ad hoc mandatum uidetur, ut accipiendo liberet. Quod si ipse seruus soluat, ipse dominus liberatur. Quod si ipse seruus soluat, ipse dominus liberatur. Quod si ipse seruus soluat, ipse dominus liberatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Per acceptilationem. ʒ à creditore in seruum factam. ad quod est ſ. de pact. l. ſi debitor. & de uſufru. l. ſed ſicuti. & infrà, de accepti. l. ſpecies.

CVm iuſſu meo. ʒ CASVS. Tu debebas mihi centum aureos. iuſsiſti ſoluere creditori meo. hic fiunt duæ liberationes. primò tu à me liberaris: ſecundò ego liberor à creditore meo. Fran.

b ¶ Cum iuſſu. ʒ idem & ſine iuſſu: ut ſ. de pigno. act. l. ſolutum. ſ. ſolutam. & de neg. geſt. l. ſi liber. homo.

c ¶ Liberor. ʒ una ſtatione. uideris enim mihi & meo creditori ſoluere ſecundũ R. ad quẽ eſt ſ. de don. inter uir & vxo. l. iij. ſ. fi. & ſ. eo. l. i numerationibus.

SI filia. ʒ CASVS. Titius, homo mente captus habebat filiam quæ erat nupta Titio. Titius maritus mortuus eſt, quæritur cui dos ſolui poſſit, cũ pater filiæ ſit furioſus? Reſpond. q̃ poteſt ſolui curatori ipſius patris furioſi: dumodo filia conſentiat. Fran. Accur.

d ¶ Voluntate. ʒ alioquin contrà: ut ſ. eod. qui hominem. ſ. ſi gener. Accur.

SI pupilli. ʒ CASVS. Titius debebat decem pupillo Mæuio qui tutorem habebat. pupillus ſine tutoris ſui authoritate iuſsit Titium ſoluere Seio creditori ſuo: dicitur hic q̃ pupillus liberat à Seio ſuo creditore. Titius tñ manet obligatus ipſi pupillo. tamẽ ſi pupillus petat à Titio poterit ſe exceptione tueri. Quid autem erit, ſi iſte Titius non erat debitor pupilli: an poterit condicere pecuniam à pupillo quam ſoluit iuſſu ipſius pupilli? Reſpond. q̃ non: quia pupillus iſto iuſſu non potuit ſe obligare ſine tutoris authoritate An autem à creditori condici poſsit hæc pecunia? Reſpond. q̃ non: quia debitor uidetur contraxiſſe cum ipſo creditore iuſſu alterius: tamen ne pupillus remaneat in lucro cũ aliena iactura, poteſt conueniri actione utili inquantũ factus eſt locupletior: ut poteſt debito liberatus. Fran. Accur.

† lib. 24. ad Plautium.
† Du. mihi debes, ſolui ſ. credito ri. &c.
† libr. 1. ex Plautio.
† libr. 6. ex Plautio.
† Duar. ſed ipſe.
† li. 13. Digeſtor.

e ¶ Eo. ʒ ſcilicet pupillo.
f ¶ Obligatus. ʒ debitor, ſcilicet pupilli.
g ¶ Exceptione. ʒ ſi expediat pupillo creditori ſuo ſolutam. Accur.
h ¶ Contraxit. ʒ id eſt quaſi contraxit ſoluendo creditori pupilli iuſſu eius ut inſti. de obli. ex quaſi contractu. ſ. item is. item no. quod pupillus non obligatur condi. inde. ſine tutoris authoritate.
i ¶ Actione. ʒ mandati uel nego. geſto. ad quod eſt ſ. de except. l. pupillo. & de except. do. apud Celſum. ſ. ſi quis pupillo. & de autho. tuto. l. pupillus. & de nego. geſt. l. ij. ſ. pupillus. & de condictio. indebi. l. interdum.

SI qs duos. ʒ CASVS. Tu debebas mihi duos homines in genere. una uice ſoluiſti mihi unum, ſcilicet Pamphilũ: & ſic reſtabas mihi debitor in alio, iſte Pamphilus reuerſus eſt in poteſtatem & dominium tuum. tu iterum ſoluis eum mihi. quæritur an libereris? Reſpond. quòd ſic: ſicut contingit in pecunia numerata. Nam ſi q̃s mihi debeat centum, & det mihi uiginti, egóque illa uiginti ei reddam: & ipſe iterum mihi det: ſicque quinquies faciat uſque ad centũ, uidebitur mihi ſoluiſſe: licet q̃dam fuerint in contraria opinione: ut in text. Franciſcus Accur.

k ¶ Homines. ʒ in genere. Accur.
l ¶ Conſecutus. ʒ debitor.

ptilationem [a] liberare eũ. uidebitur enim ex re eius acquirere. Idé & in pacto dicemus.

¶ Idem. † LEX LXIIII.

CVm iuſſu [b] meo id qđ † mihi deberes ſoluere, ſolueris creditori meo, tu à me, & ego à creditore meo liberor. [c]

¶ Pomponius. † LEX LXV.

SI filia furioſi à uiro diuerterit, dicẽdum eſt agnato curatori uoluntate [d] filiæ, uel filiæ conſentiente agnato ſolui dotem.

¶ *Pupillus non obligatur facto ſuo niſi quatenus eſt factus locupletior. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXVI.

SI pupilli debitor iubente eo [e] ſine tutoris authoritate pecuniam creditori eius numeraſſet, pupillum q̃dem à creditore liberat, † & ipſe manet obligatus, [f] ſed exceptione [g] ſe tueri põt. Si aũt debitor pupilli nõ fuerat, nec pupillo condicere põt, q̃ ſine tutoris authoritate non obligatur: nec creditori, cũ quo alterius iuſſu cõtraxit: [h] ſed pupillus inquantũ locupletior eſt factus, ut poteſt debito liberatus, utili actione [i] tenebitur.

¶ *Vna res poteſt ſolui ex duabus cauſis lucratiuis. Item in quantitatibus non habet locum regula de duabus cauſis lucratiuis. Bar.*

¶ Marcellus. † LEX LXVII.

SI quis duos homines [k] promiſit, & Stichum ſoluit, poterit eiuſdem Stichi dominium poſteà conſecutus, [l] dando [m] eum liberari. In numis minor, [n] uel propè nulla dubitatio ẽ: † nã & apud Alphenũ Seruius ait cum qui numos à debitore ſuo acceperit, & liberare [o] eũ uelit: poſſe ſæpius illos numos accipiendo ab eo, eiq; retro dando, ac rurſus accipiẽdo, id efficere: [p] ueluti ſi centũ debitorem, decẽ acceptis liberare creditor uelit, ut cùm decẽ acceperit eadem ei retro reddat, mox ab eo accipiat, ac nouiſsimè retineat: et ſi ¶ in dubitationem a q̃busdam hoc malè deducatur, q̃ [r] non poſſit uideri is, qui ita acceperit, ut ei à quo accepit retro reddat, ſoluiſſe potius quam † dediſſe.

¶ *Conditio conſiſtens in dando in perſona pupilli ſine tutoris uel curatoris authoritate, non impletur. ſecus ſi in faciendo conſiſtit. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXVIII.

† SI ſeruus decẽ dare iuſſus ſit pupillo, & liber eſſe, ſiue hæres ſit pupillus, ſiue tũ conditio in eum collata ſit: an abſente quoque tutore pupillo dando, libertatem cõſequatur? Moueris cõparatione cõditionis q̃ conſiſtit in facto: ueluti ſi pupillo ſeruierit: quæ poteſt [s], impleri citra interuentũ quoq; tutoris. [t] ¶ Et q̃d, inquis, ſi curatorẽ habeat. [u] † & furioſo dare iuſſus [x] ſit: an curatori dando liberetur? & ſinge alicui [y] fundum legatũ ſi dediſſet pupillo furioſo ve. ¶ Et ſciendũ eſt in omnibus iſtis caſibus [z] tutori quidẽ uel curatori utiliter dependi: [a] ipſis aũt, id é furioſo uel pupillo nõ rectè [b] pſolui: ne datio ex illorũ huic quæſtioni ſubiungit aliam ibi.

¶ Et quid inquis. ʒ Quid ſi teſtator aliquis uel alius iuſsit ſeruum ſuũ liberum eſſe ſi furioſo decem dederit: an poterit decem dare furioſo abſente curatore? Nunc reſpondet utrique quæſtioni ibi,

¶ Et ſciendũ.] dicens q̃ in ambobus caſibus rectè ſoluitur tutori & curatori. ipſis autem pupillo & furioſo non rectè ſoluitur tutore uel curatore abſente, ne forte hoc q̃d ſoluitur, peat imbecillitate pupilli uel furioſi. Nec enim fuit mens ipſius teſtatoris ut detur quomodocunque, ſed ut ſecurè deſ, ne res pereat. hoc dicit hæc lex pulchra & aurea. Franciſcus.

m ¶ Dando eum Stichum. ʒ Sed nonne ſecundũ hoc duæ lucrationes cauſæ cõcurrũt in eũdẽ ſeruũ? & ſic eſt cõtra. ſ. de leg. ij. l. Mæuius. ſ. duorũ? Sol. ibi de ſtricto iure, hic de æquitate. uel melius ibi debebatur idem ex duobus teſtamentis: & ſic ex duabus lucratiuis cauſis. & iterum ſolui non poteſt, ne frangatur regula. at hic ex una ſola, & forte non lucratiua, ſecundum H.

n ¶ Minor. ʒ dubitatio.

o ¶ Liberare ʒ ſ. naturali ſolutione.

p ¶ Efficere. ʒ ut debitor liberetur naturali ſolutione. Accur.

q ¶ Et ſi. ʒ i. quamuis.

r ¶ Quòd.] ratio eſt qua mouebantur qui dicebant p̃dicta non poſſe fieri: & dices is, l. debitor: & pro eis ſ. e. l. q. ſic. Vel econtra poteſt eſſe ratio contra eos quaſi malè dicerẽt hoc modo: bene dixi malè: quia is, ſ. creditor ſecũdũ hoc, q̃ ita accepit ut reddat, nõ poteſt uideri ſoluiſſe potius debitori quã dediſſe: imò potius uidetur donaſſe quã ſoluiſſe, nec enim creditor ſe obligauit ad reddendũ. & ſic nõ obſtat ſ. eo. qui ſic. nã ibi ex pacto ſe adſtrixerat ad reddendũ: quod hic nõ fecit. & facit ſ. ſi cer. pet. ſi tibi pecuniam. & ſ. de dona. l. qui id quod. ſ. ea. lege.

SI ſeruus. ʒ CASVS. Sẽpronius moriens iuſsit ſeruũ ſuum liberũ eſſe ſub cõditione ſi decẽ dederit pupillo: nec refert an pupillus iſte hẽs ſit, an nõ. Querit utrũ abſente tutore pupilli poſsit iſte ſeruus ſoluere decẽ pupillo, & ſic libertatẽ cõſequi? uidebat q̃ ſic. Nã ſi teſtator iuſsit ſeruũ ſuũ liberum eſſe ſi pupillo ſeruierit: poteſt ſeruus abſente tutore ſeruire pupillo, & libertatem conſequi. ergo etiã dando decem tutore abſente. Et antequam reſpondeat iuriſconſul.

Duæ cauſæ lucratiuæ an poſſunt in eundem ſeruum cõcurrere: & quid in libero hoic.

† Du. Nam & apud Alphenũ Seruius eũ qui minus à debitore ſuo acciperet, et liberare eũ uellet, Reſpõdit poſſe ſæpi aliquos numos, &c.

† In P. F. deceſsiſſe. i quibuſdam exemp. eſt ſiſſe.

† lib. 16. Digeſtor.

† In P. F. Seruus decẽ dare iuſſus pupillo & liber eſſe ſi hæres, &c. huius autẽ. l. ſenſum explicat fortun. Gar. in l. gallus. ſ. & quid ſi tñ. num. 75. de lib. & poſthu.

† Dua & ſi furioſo.

* Dic q̃ ibi pditio nullo modo effectualiter potera tad ipleri: hic fic ſm Bar. hic.

† lib. 24. Digeſto.

† Sic in P. F. Halo. legit ut: creditor eũ uindicet.

† lib. 26.
† In P. F. Quod certa die.

† lib. 27. Digeſt.

trarium ſuprà, l. in pupillo. Item argumen. contrà ſuprà, de condit. & demonſtra. l. Mæuius cui. . Item econtra pupillus pót parere: ut ſ. de condi. & demon. l. conditionibus.

SI hominem.] CASVS. Stichus ſeruus meus in quo Titius uſumfructum habebat, dedit tibi damnum. Tu me facis conueniri ut aut damnum reſarciam tibi, aut ſeruum dem pro noxa. dedi tibi ſeruum pro noxa: qui erat obligatus creditori meo, uel in quo alius habebat uſumfructum, quæritur quid iuris? Reſpond. quòd tu poteris mecum agere iudicati actione. Nec erit expectandum quòd creditor eum uendicet actione Seruiana, uel quòd uſusfructus ſit finitus. tamen ſi cauſa pignoris ſit finita: liberabor à te. Franciſcus Accurſius.

a ¶ Si hominem. ʒ Stichum.

b ¶ Condemnatus es. ʒ ut emendes damnum, uel noxæ des.

c ¶ Iudicati.] ut & ſuprà, de re iudic. l. iiij. ſ. fina. & argumen. infrà eod. m. qui decem. ſ. penul. & ſ. fina. & de legatis iij. l. qui concubinam. ſ. ſi hæres. ſed uidetur dari de dolo: ut ſuprà, de dolo. l. ſi olenus. ſ. & ſi ea. quæ eſt cõtra. Solut. ibi agitur de dolo id eſt, iudicati nomine dolo. ſic C. de dolo. l. j. uel ſolue ut ibi. Item adhuc nõ uidetur opus eſſe agi iudicati: quia per dationem huius p̃ noxa denegatur uſusfruct. uel pignoris perſecutio: ut ſuprà, de noxa. ſi ex duobus. ſ. finali. & l. ſi noxale. in principio. & de uſufruct. locum. ſ. proprietarius. & de damno infecto, hoc amplius. ſ. finali. Sed reſp. quia illud fit domino petente contrà fructuarium ut aut cõferat ad litis æſtimationem, aut dimittat uſumfructũ: at creditor hoc non petit: ſed agit iudicati ut hic dicit. lex tamen illa, ſi noxale, circa prin. uidet plus obſtare: quia dicit ipſo iure finiri pignus: & hic innuit q̃ non. nam quia duravit hic pignus, agitur iudicati. Sol. ibi creditor erat præſens quando ſeruus fuit, p̃ noxa datus: nec uoluit eum defendere ratione ſui iuris. unde ei imputatur: licet non ſic in fructuario: ut ibi dicitur. hic aũt creditor fuit abſens. Vel aliter: ibi ſoluitur pignus ipſo iure ſcilicet prætotio: hic non ipſo iure ſcilicet ciuili.

d ¶ Nec expectabimus. ʒ ad hoc ſuprà, de actione empti. l. ſernus. ſ. finali.

e ¶ Liberationem. ʒ ut ſ. eo. l. cùm quis. ſ. qui hominem. & ſ. eo. l. is qui alienum. cum ſuis concor.

QVod in diem. ʒ CASVS. Si promiſi tibi ſoluere decem in Paſcha, poſſum tibi ſtatim offerre: q̃a medium tempus apponitur grãtia debitoris. Franciſcus Accurſius.

f ¶ Liberum.] ut ſoluat ſi uult, ſi non uult, non cogatur: ut ſuprà, de actio. & obligat. l. quiſquis. & de uerborum obligatio. l. eũ qui. ſ. quoties. & de re iudi. l. intra. & C. de fideicommiſ. l. poſt mortem. hoc aũt fallit cum gratia eius cui debeẽ, dies ponitur: ut ſuprà, de le. ij. ſi ita. ſ. Pegaſius. & de uſur. l. in fideicommiſſi. ſ. cùm Pollidius. & ſic etiã poteſt intelligi ſuprà, de conſti. pecu. l. item illa. circa prin. Itẽ contra. ſ. de uſufruc. leg. ſi uſusfructus mihi. ubi etiã ante biennium agitur uel pro tempore ante biennũ. ſed ibi biennium erat ſtatutum: ut ſcilicet ultra hæres non teneretur dare uſumfructum. non autem ut uſq; tunc haberet dilationem.

CVm decem. ʒ CASVS. Planum eſt hoc principium.

¶ Si fideiuſſor. ʒ Titius debebat mihi centum: pro quibus dedit mihi fideiuſſorem: qui fideiuſsit uſque ad certũ tempus: obtulit pecuniam procuratori meo: ſiue uero, ſiue falſo, & ſoluit, poſt tempus fideiuſsionis ſi nitum ego habui ratam ſolutionem. dicitur hic q̃ iſte fideiuſſor non poteſt pecuniam reperere: quia ſoluit eo tempore quo tenebatur: nec erat finitum tempus ſolutionis. ſed & poterit agere manda
et aduerſus debitorẽ quaſi mihi creditoris ipſi præſenti ſoluiſſet. Sed imbecillitate peat. nec enim hoc egit teſtõr ut quoquo modo eſſet datũ, expleta uideatur conditio.

¶ *Non liberatur quis dando p̃ noxa ſeruum pignoratum: uel in quo habetur uſusfructus. B.*

¶ Celſus. † LEX LXIX.

SI hominem [a] in quo uſusfructus alienus eſt, uel qui erat pignori Titio obligatus, noxæ dediſti, poterit is cui condẽnatus es [b], tecũ agere iudicati [c]: nec expectabimus [d] ut creditor † euincar. ſed ſi uſusfructus interierit, uel diſſoluta fuerit pignoris obligatio, exiſtimo proceſſuram liberationem [e].

¶ *Debitor in diem certum, poteſt diem præuenire in ſoluendo etiam inuito creditore. Paul.*

¶ Idem † Digeſtorum. LEX LXX.

† QVod in diem certum promiſſum ẽ, uel ſtatim dari poteſt, totum enim medium tempus ad ſoluendum p̃miſſori liberum [f] relinqui intelligitur.

¶ *Per partis ſolutionem factam creditori, non tollitur facultas ſoluendi, adiecto alteram partem. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXXI.

CVm decem mihi aut Titio dari ſtipulatus ſim, ſi quinque accipiam, reliquum promiſſor rectè Titio dabit.

¶ *Poteſt quis ratum habere geſtum nomine ſuo ſi ius eius non erat extinctum contra principalem, licet eſſet extinctum contra fideiuſſorem ſoluentem. Paulus.*

¶ Si fideiuſſor [g], procuratori [h] creditoris ſoluerit, & creditor poſt tempus [i] quo liberari fideiuſſor potuerit, ratum habuerit, tamen quia fideiuſſor cùm adhuc ex cauſa fideiuſsionis teneretur, ſoluerit, nec repetere põt, nec minus agere aduerſus reum mandati poteſt, quam ſi tunc præſenti [k] dediſſet.

¶ *Actus medius interueniens facto hominis, negotium geri non impedit, nec ratihabitionem retrotrahit. Bar.*

¶ Item ſi ignorans creditor procuratori ſuo ſolutũ, ſeruo debitoris filióve acceptum fecerit, poſteà autem reſcierit, & id ratum habuerit, cõfirmatur ſolutio: & q̃d accepto latum ſit, nullius momenti [l] eſt. Et contrà, ſi ratum non habuerit, quod acceptum fecerit, cõfirmaſ [m]. ¶ Sed ſi ignorans ſolutum, litem conteſtatus eſt, ſi pendente iudicio ratum habuerit, abſolui oportet illũ cum quo actum eſt: ſi ratum non habuerit, condemnari.

¶ *Re perempta poſt oblationem debitor generis liberatur ope exceptionis: ſpeciei debitor ipſo iure. idem in debitore generis ex cauſa dotis. Bar.*

¶ Martianus. † L. LXXII.

QVi decem debet, ſi eadem ne mihi quid eſt petis: certè nodum in ſcyrpo quæris. ego perdidi hãc pecuniam quã altera die obtuli tibi. ſi accepiſſes, ego eſſem nunc liberatus: imputa tibi ipſi q̃ perdita eſt pecunia, certè non dabo aliã. ſurge & ambula: quia nihil aliud à me conſequeris. tolle igitur grabatum tuum, & vade in domũ tuam. dubitatur an bene excipiam? Reſpond. quòd ſic. Item ſi mulier dedit ſeruum in dotem, ſoluto matrimonio ſi uir offert, & mulier non uult recipere, ſeruusque moritur: liberatur ipſe maritus.

¶ Si cum mihi. ʒ Tu debebas mihi ſeruum Stichũ: interpellaui te ut cum ſolueres tu non ſoluis: & ſic es in mora. poſt hanc moram, p̃miſti mihi hunc ſeruum ſub cõditione ſi nauis ex Aſia uenerit. pendente iſta conditione ſeruus decedit. nunc quæritur utrum debeas mihi ſeruum. Videtur q̃ ſic: quia iſta nouatio fieri non potuit: ergo remanet prior obligatio in qua tu morã commiſiſti. & ſic teneris. Sed tamen reſpondetur q̃ debitor qui poſt moram, p̃miſit mihi creditori ſtipulanti: non uidet fuiſſe in mora: quia etiam qui poſt morã offert, ipſe purgat moram: ergo ille etiam eam purgat q̃ uolente creditore poſt moram ei, p̃mittit. Sed ponamus q̃ poſt morã factã in ſoluendo Sticho, ego ab alio eũ ſtipulor quam à debitore: an mora ſit purgata? Reſpondetur q̃ ſic, ſicut ſi aliquis alius obtuliſſet mihi hunc ſeruum pro debitore meo. Nam liberaret iſta obligatione, ſi ego recipere noluiſſem.

¶ Idem reſponſum eſt. ʒ Fur quidam furripuit mihi ſeruum quendã: ego ſtipulor ab eo fure q̃quid ipſe mihi facere ſiue dare debet. licet fur ſemper ſit in mora: tamen ſi ſeruũ offerat, & ego nolim accipere, & poſtea ſeruus decedat: fur liberat. Sed pone q̃ tempore iſtius ſtipulationis ſeruus à fure promiſſus ſit in prouincia: & priuſquam pueniret in manus iuris, deceſſerit: certè fur non liberatur: quia nunquam obtulit eum mihi, cùm facultatem non habuerit eum mihi offerendi.

¶ Stichum aut Pamphilum. ʒ Promiſiſti mihi Stichum aut pamphilum cum Pamphilus eſſet meus: & ſic mihi deberi nõ potuit. Item ponamus quòd meus eſſe deſierit: an liberabitur debitor ſoluendo eum? Reſpondetur q̃ non: quia nec obligatio nec ſolutio uidetur in Pamphilo conſtitiſſe. cætera huius ſ. uide per te.

¶ Qui hominem. ʒ iſte ſ. ponit quos homines ſoluendo quis liberari non poteſt. primò ſi hominem debeo, & ſoluo ſtatuliberũnõ liberor.

† aliàs, Marcellus, lib. 20. Digeſt.

Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item si soluo seruum qui damnum dederat, & non est solutus noxæ: non liberor. Item & ille qui soluit seruum qui fuerat deditus noxæ, non liberabitur: quia minus dat quàm ille, qui soluit eum, qui non est solutus noxa. Sed quid si dedit hominem uespertilionem, id est eum qui non uidet, nisi de nocte? certè seruum q̃dem dedisse uidetur: licet minus bonum: tamen plus dat quam ille, qui dat eum, qui non est solutus noxa, aut eum qui datus fuit pro noxa. ratio: quia isti possunt auferri ab eo ratione noxæ: uespertilio autem non potest à creditore auferri.

† Du. quia non &c.

¶ Promissor. ⁊ Tu debebas mihi seruum aliquem. soluisti talem qui aliquo casu non potest per me ad libertatem perduci. an libereris? Resp. quòd non: quia oportet quòd me pleno iure facias dominum serui quem mihi soluis. Fran. Acc.

a ¶ Obtulerit. ⁊ aliàs detulit. aliàs obtulit. & dic congruo loco & tempore: ut ſ. eo. si soluturus.

b ¶ Perdiderit. ⁊ secus si nõ perdidit: quia adhuc tenetur: ut C. de usur. l. acceptam. in fi. & ſ. de ar. l. sed & si posteà. nisi in casu: ut C. de condi. inser. l. fi. ibi, nisi ipse &c.

† Dua. cùm mihi.

c ¶ Exceptione. ⁊ & non ipso iure, quia erat obligatus in genere, & quod in genere est perire non põt ut ſ. ad leg. Fal. in ratione ſ. incertę. si autẽ in specie: interitu speciei liberatur ipso iure: nisi esset in mora: ut ſ. de uerb. obl. l. si ex legati causa. & l. si seruum. in prin. & facit ad hoc q̃ debitor generis liberetur per excep. si pereat post oblationem. ſ. de doli excep. l. si opera. & ſ. eo. l. si soluturus. & de uerb. obli. interdum. ſ. fi. sed non uidetur liberari etiã per except. ut in contrario. ff. eo. creditor. solu. ut ibi. Item est contra. ſ. de arbi. l. Celsus. in fi. sed ibi in pœna committenda: hic in sorte iam debita.

d ¶ Interpellatus.] uerum est ante oblationem: aliàs contrà: ut suprà de pericu. & commo. rei uendi. l. illud. Accursius.

e ¶ Numos. ⁊ cùm nummi essent dati in dotem. Ac.

f ¶ Ipso iure. ⁊ fauore doris, ut inuitentur ad offerendam dotem. argu. C. de do. pmiſ. l. ad exactionem. & ſ. quod metus cauſ. l. fi mulier. ſ. fi dos. uel dic aliud esse in cõtractu bonæ fidei quàm stricti iuris: ut in bonæ fidei ipso iure: in aliis p excep. arg. ſ. de leg. j. huiusmodi. ſ. ij. uel quod dicit ipso iure, referas ad casum quando seruus erat in dotem: at quando pecunia dic liberationem contingere per exceptionem.

g ¶ Obligatio. ⁊ ideo quia cùm existit conditio, non inuenit ubi figat uel ponat pedes suos: ut ſ. de dona. l. quoties. in prin.

h ¶ Sed in promptu. ⁊ nunc respondet.

i ¶ Sub conditione. ⁊ nam non petetur seruus: ut d. l. quoties. circa princ. ibi, unde, &c. & ſtatim reddit hic rationẽ, debitor enim, &c. sed contra huic & illi l. quoties. ff. eo. ti. si rem. circa prin. ibi, nisi p promiſ forem, &c. fol. ut in utraque earum dixi.

k ¶ Cessasse.] purgauit autem moram: ut d. l. quoties.

l ¶ Nam. ⁊ à simili.

m ¶ Dare noluit. ⁊ post interppellationem.

obtulerit[a] creditori, & ille sine iusta causa ea accipere recusauerit: deinde debitor ea sine culpa sua pdiderit[b]: doli mali exceptione[c] potest se tueri, quanq̃ aliquã do interpellatus[d] nõ soluerit, etenim non est æquum teneri eum pecunia amissa, † qui non tenere tur si creditore accipere uoluisset. quare pro soluto id in quo creditor accipiẽdo morã fecerit, oportet esse. Et sanè si seruus erat ĩ dote, eùmque obtulerit maritus, & is seruus decesserit, aut numos[e] obtulerit, eòsque non accipiente muliere perdiderit, ipso iure[f] desinit teneri.

¶ *Stipulatio cõditionalis animo nouandi tollit effectum moræ si erat res præsens: aliàs secus. Bar.*

† ¶ Si cùm mihi Stichũ deberes, & in soluẽdo moram feciſſes, sub cõditione eum promisisti, & pendente ea Stichus decesſit: uideamus an quia nouari prior obligatio[g] non potest, petitio serui cõpetat, ea quæ competeret si non itercesſisset stipulatio. Sed in prõptu[h] contradictio est. debitor. n. cùm stipulanti creditori sub conditione[i] promiserit, nõ uidetur in solutione hominis cessasse[k]. nam[l] uerum est eum qui interpellatus dare noluit[m] offerẽtem posteà periculo[n] liberari. ¶ Sed quid si ignoräte debitore ab alio creditor eum[o] stipulatus est? Hic quoque[p] existimãdus est periculo debitor liberatus: quemadmodum si quolibet nomine eius seruum offerente stipulator accipere uoluisset. ¶ Idẽ respõsum est[q], si quis cũ surreptus sibi seruus esset, sub conditione stipulatus fuerit q̃quid furẽ dare facere oportet. nam & fur[r] condictione liberabitur, si dominus oblatum sibi accipere noluit: si tamen, cùm in prouincia fortè seruus esset, interceſſerit stipulatio. Sed finge priusquàm facultatẽ eius[s] nanciſceretur fur uel ꝓmiſſor, deceſsiſſe seruum. Non poterit[t] rationi quã suprà reddidimus, esse locus. non enim obtuliſſe eum propter absentiam intelligi potest.

¶ *In stipulatione alternatiua si altera de rebus alternatiuè promiſſis erat stipulatoris tempore stipulationis, censetur altera tãtum promiſſa: & ideo nec obligatio nec solutio tenet in ea quæ erat stipulatoris etiã si desinat esse sua. Sed in stipulatione generis generaliſſimi potest solui illa quæ erat stipulatoris tẽpore stipulationis. si po steà desinat esse sua. In obligatione uerò generis subalterni idẽ, si desiit esse sua an tequã obligatio totaliter extinguatur: secus si posted. Bart.*

¶ Stichũ† aut Pamphilum stipulatus sum, cùm esset meus Pamphilus. Nec si meus esse desierit[u], liberabitur[x] promissor Pamphilum dando. neutrum enim uidetur in Pãphilo homine constitiſſe, nec obligatio, nec solutio. Sed ei qui hominẽ dari stipulatus est, unum etiam ex iis, qui tũc stipulatoris serui erant, dãdo promissor liberabitur, ui quidem ipsa[y]: † ac si is dari stipulatus esset[z], q̃ eius non erat. Fingamus ita stipulatũ, Hominem ex iis quos Sẽpronius reliquit, dare spondes? cùm tres Sempronius reliquisset[a], eorùm que aliquis stipulatoris fuiſſet[b]. an nunc mortuis[c] duobus qui al terius fuerant, supererit ulla obligatio †, an non, uideamus. Et magis est deficere stipulationem, nisi ante mortem duorum desierit[d] esse reliquus seruus stipulatoris.

diuiſo legata à duobus, & soluta ab uno: q̃a illa ad oculum ostendi nõ potest: ut ibidem dicitur. hic autem una causa erat tantùm lucrativa: ibi nõ. unde semel homo mihi solutus si desinat esse meus, iterum soluti potest: quia regula nõ uitiatur. una enim erat obligatio. Azo. Alij hic de æquitate: ibi de rigore. item facit ſ. eo. l. si quis duos.

y ¶ Quidem ipsa. ⁊ nam promiſſo homine in genere, nullus erat in obligatione: ut suprà, de lega. j. l. cùm incertus. sed si Stichum aut Pamphilum, tunc uterque: ut suprà, de uerborum obli. l. si duo rei. in aliqui bus tamen consonant hi ꝓmiſſores: scilicet generis: & in alternatiuis: ut in cõtrario suprà, de cõdict. indebi. l. cùm is. ſ. fi. uel dic ipsa, id est, ipso iure prædicta ratione.

z ¶ Stipulatus est. ⁊ seruum puta eius, scilicet stipulatoris.

a ¶ Reliquisset. ⁊ future legatur: si forte habes relinquet.

b ¶ Fuisset. ⁊ tempore stipulationis. H. uel dic posteà.

c ¶ Mortuis. ⁊ ante stipulationem interpositam: ut non contradicat princip. sed litera uidetur tota post stipulationẽ interpositam: sed secundũ hoc uidet quodammodo princip. ſ. repugnare fini. sed dic ut modò dixi. Accursius.

d ¶ Defierit. ⁊ antequã fieret stipulatio. Et nota mirabile, q̃ refert stipu-

n ¶ Periculo. ⁊ ita & hic, ut ſ. de uerb. oblig. sciendum. ſ. fi. & l interdum. in fine. & l. si seruum. ſ. sequitur. & de pericu. & commo. rei uendi illud.

o ¶ Eum.] scilicet Stichum.

p ¶ Hic quoque. ⁊ non solùm superiori casu: sed certè imò hoc casu non uidetur liberari à periculo per oblationem alterius: ut ſ. de uerb. oblig. l. eum qui ita. ſ. fi. quæ est contra. sol. ut ibi.

q ¶ Respõsum est. ⁊ quòd tollatur conditio: ut & ſ. de condi. fur. l. parui.

r ¶ Nam fur. ⁊ à simili. hæc enim duo paria sunt, stipulari à fure, quicquid debet: ut hic & ſ. de uer. ob. fcire. ſ. fi. & offerre furem: ut subiicit, & d. l. parui. in prin. quod intellige hoc secundo casu si posteà pereat res ut tunc tollatur cõdictio: sed in primo statim post stipulationem: & tunc tenetur ex stipulatione.

s ¶ Eius. ⁊ serui.

t ¶ Non poterit. ⁊ refert ergo sit absens uel præsens. sed contrà in hoc ſ. de condi. fur. l. parui. Sol. ibi facultatem habebat ostendendi seruum, quia prope absens erat: hic nequaquam facultatem habere poterat ita absens erat: uel plenè dic ut ibi no.

v ¶ Defierit. ⁊ altero iã mortuo. & sic obligatione soluta secundum H. ut ar. ff. in fin. ſ. uel aliter ut ibi dices.

x ¶ Liberabitur. ⁊ imò uidetur q̃ qui semel creditoris est, amplius ei solui non potest etia m si suus esse desierit: ut ſ. de le. ij. Mæuius. ſ. duobus. sol. ibi loquitur cum duo homines in genere alicui legauerunt: quibus casibus si unus soluit, alter eundem soluere non potuit, quamuis desiit esse stipulatoris: ne uideantur duæ causæ lucratiuæ in eadem re concurrere quæ possunt ad oculum demonstrari. secus autem in dimidia fundi pro indiuiso legata à duobus, & soluta ab uno: q̃a illa ad oculum ostendi nõ

† De sensu huius ſ. uide Alcia. l. ij. ſ. & hanũ. 2. de uerb. obli.

† In P. F. & hic ex his dari stipulatus est qui ei nõ erat.

† An non, non habet Dua. Lucratiuæ causæ duæ an possint in toto in unũ & eundem cõcurrere: & q̃d pro indiuiſo.

stipuler Stichũ aut Pamphilum: & tunc si unus est meus, nec obligatio nec solutio constat in eo cùm stipulor unũ ex illis: ut in fi. huius ſ. secundùm Azo. & sic non est cõtra principiũ ſ. ut & ff. de uerb. obli. si duo rei. quæ est contraria huic fini, sed concor. cũ prin. unde & principium secundum hoc est contrarium fini eadem ratione.

a ¶ Non uidetur. ⁊ ut ff. eo. l. cùm quis. ſ. qui hominem ut dixi suprà, de condi. indeb. l. Neratius. & facit ff. de legatis iij. qui concubinam. ſ. si hæres. Accursius.

† In P. F. desunt hæc quæ parentheſi inclusa sunt.

b ¶ Non liberabit. ⁊ ut suprà e. l. si homine, & de uerb. obli. ubi autem ſ. fi. Accur.

† Du. Nam uel minus.

c ¶ Nam & minus hic. ⁊ scilicet qui dedit statuliberum, minus dat quàm ille qui dat noxæ subditum: quia hunc statuliberum stipulator tenere non potest existente condicione: sed noxę ligatũ potest retinere dando æstimationem litis. uel dic hic, ſ. qui dat seruum iam noxæ deditum: minus dat quã ille qui dat seruum noxæ subditum, sed non datum, ratione prædicta: & caue q̃ quidã habẽt hic minus in litera.

† In P. F. Vispellionem. Duar. bispellionẽ Halo. Vespillonem.

Vespertilio quid dicatur.

d ¶ Vespertilionem.] i qui non uidet in fero: ut & suprà de ædil. edic. l. si hominẽ. uel, id est, spoliatorem latronum quasi ui spoliatorem: uel, id est, in uili arte constitutum: uel, id est, sepulchri uiolatorem ut suprà, ad Treb. sed sciendum.

e ¶ Perducere. ⁊ id est, ut plenè fiat stipulatoris: ut ſ. de leg. j. l. si à substituto. ſ. hæres. & de uerb. oblig. l. ubi autem non apparet. ſ. fi. Item & plenè dominus quandoque non potest manumittere: ut C. de his qui non pos. ad liber. perue. l. j. & ij. Accursius.

¶ *Qui soluit rem quam habere creditorẽ non licet, nõ liberatur: secus si sibi habere licet, quamuis uilem. Bar.*

¶ Qui hominẽ debebat, Stichũ cui libertas ex causa fideicommiſſi præstanda est, soluit. Non uidetur[a] liberatus. †(Similiq; modo si soluerit seruum q̃ noxa solutus non est, non liberabitur. [b]Item q̃ hominem noxæ debitũ soluit, nõ liberatur) † nã & minus hic [c] seruum dedit quàm ille, qui seruum dedit nõdum noxa solutum. Num ergo & si † uespertilionem, [d] aut aliàs turpem dederit hominem, idem sit? Et sanè datum negare non possumus: sed differt hæc species à prioribus. habet enim seruum qui ei auferri non possit.

¶ *Istum textum inducit Guil. de Cu. in l. q̃d te. si certum petat. q̃ q̃ tenetur quolibet anno dare alteri unum par caponum, tenetur eos dare uiuos, non mortuos: ut possit eos ad libertatẽ pducere eo modo quo seruus, hoc sit loco summarij. Pan.*

¶ Promissor serui, eum debet hominem soluere, quem si uelit stipulator possit ad libertatem perducere.[e]

¶ *Pecuniam redactam ex uenditione pignoris, potest creditor uertere in quã causam uult. Bar.*

¶ Idem † Digestorum. LEX LXXIII.

OB trigita[f] numos pecuniæ creditæ fideiussorem in uiginti † dedit, pignus in decẽ: & ex uenditione pignoris creditor decem consecutus est. utrùm ex uniuersitate id decedit (ut quidam putant ff.) si in soluendis decẽ nihil debitor dixisset: an (sicut ego puto) in totis decem fideiussori contingat liberatio: q̃a hoc dicendo potuit efficere debitor, ut ubi non dixit, id potiùs † solutũ existimetur, quod satisdato debeat, magis tamẽ existimo [h]licuisse creditori in id, q̃d solus [i] debebat reus, accepto [k]ferre.

¶ *Intẽtio huius l. est, quòd illud quod soluitur nomine, pœnæ, non computet in sortem: & sic poterat peti fors, aliàs non diceretur cedere lucro creditoris. Pan.*

¶ Modestinus libro † Regularum,

LEX LXXIIII.

ID quod [l]pœnæ nomine à debitore exactum est, lucro debet creditoris cedere.

¶ Idem libro Regularum. L. LXXV.

SIcut acceptilatio in eum [m]diẽ præcedentes pimit actiones: ita & confusio. [n] Nam si debitor hæres creditori exiterit. confusio hæreditatis pimit † petitoris actionem.

¶ *Non ualet cessio facta post solutionem contra correum pariter obligatum, nisi pactum decedendo præcesserit. Bar.*

¶ Idem libro † Responſo. L. LXXVI.

MOdestinus respõdit[o] †, Si post solutionẽ [p] sine ullo pacto [q] in omne quod ex causa tutelæ [r] debebat, actiones post aliquod interuallũ cessæ sint, [s] nihil ea cessione actum est: cùm nulla actio [t] superfuerit. Quòd si ante solutionem hoc factum est: [u] uel cùm conueniſſet [x] ut mandarent actiones, tunc solutio facta est, & mandatum subsecutum est, saluas esse mandatas actiones: cũ nouiſſimo [y] quoque casu pretiũ magis mandatarum actionum [z] solutũ,

s ¶ Cessæ sint. ⁊ scilicet tutori qui insolidum satisfecit pupillo.

t ¶ Nulla actio.] scilicet actori. hic ſ. de fideiuſſ. l. cùm is habet tamen tutor in rẽ utilem, licet non cessam, ut suprà, de tute. & ra. distra. l. j. ſ. nunc tractemus. ibi, & si forte, &c. sed uidetur ex interuallo etiã facta cessio valere: ut suprà, de administra. tuto. l. si minoris. quæ est cõtra. Solu. ibi fuit actũ tempore solutionis ut posteà fieret cessio: ut & hic subiicit. Item contrà. ff. eod. Stichum. ſ. fi mandato. ubi etiam ex interuallo creditur: sed ibi soluerat ꝓ sua obligatione tantùm mandator & tutor: ut ibi not. uel actum fuit ut posteà possent cedi. & eiſdẽ modis solue aliud contrarium suprà, de peculio. lega. l. dominus Sticho. in solue aliud contrarium suprà, de peculio. lega. l. dominus Sticho. in principio: & aliud suprà, de tute. & ratio. distra. l. alterius. Item cõtrà suprà. manda. l. Pomponius. ubi soluẽte mandatore uel fideiussore nõ liberat reus, & sic superest actio: & pòt dici cedi: sed in eis plenè dic ut ibi not. In tutoribus autem & correis serua quod hic dicitur. Item contrà suprà, de legatis primo. l. si res obligata. in fine, sed & ibi ante solutionem facta fuit cessio.

ADDITIO. Ista solu. non placet Bart. ideo dic q̃ ibi loquitur in duobus reis quorũ unus erat obligatus, alius non: sed soluebat causa liberandæ & retinendæ rei suæ: sed hic loquitur in pluribus pariter obligatis, secundum eundem. Bartolus.

v ¶ Factum est.] scilicet cessio.

x ¶ Conueniſſet. ⁊ ante solutionem uel in ipsa solutione.

y ¶ Cùm nouiſſimo. ⁊ id est, in posteriori casu.

z ¶ Actionum. ⁊ sed an insolidum contra correum debendi à creditore sint cedendæ actiones: & an in tutoribus? Ioan. dicit q̃ non sunt cedendæ: licet alij contrà. sed pro parte tam in correis, quã in tutor

† P. F. Soluturum.

m ¶ In eum. ⁊ scilicet quo facta est.

n ¶ Confusio. ⁊ scilicet perimit actiones: ut & infra eodem, Stichum. ſ. aditio. & noli repetere in eum diem.

† P. F. petitionis.

o ¶ Modestinus respondit. ⁊ & bene.

p ¶ Post solutionem. ⁊ factam ab uno reo debendi uel uno fideiussore.

q ¶ Sine ullo pacto. ⁊ facto de actionibus cedendis. Accur.

r ¶ Tutelæ. ⁊ malè administratæ. Accur.

† Duar. Si post solutũ fine ullo pacto oé q̃d ex cã. &c.

Actiones an sint cedẽdæ cõtra correũ debendi à creditore: an uerò à tutorib. & utrũ insolidũ, & an i parte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in tutoribus: arg.ſ. de tute. & ratio. diſtra. l. cum pupillus. & ſ. de cen. l. cum poſſeſſor. & de adminiſtra. tut. l. ſi plures. & ſ. ad legem Rho. de iactu. l. j. & ij. §. æquiſimum. & ſ. de pecu. l. quæſitum. §. ſed ſi uelit. alioquin lucraret. ſed lex illa, cũ pupillus. aperte uideat cõtra Ioan. ſed eã puncta utibi nota. Alij dicũt aliud tutoribus, ut ſcilicet fiat ceſſio

† lib. 7. Pãdecta.

† Dua. ſine quo libertas.

† lib. 11. ex Caſſio.

† Du. ſi miſti. eſſẽt ita &c.

† aliàs. 10.

inſolidum, quàm in correis: qui ſcilicet tutores & non ceſſa actione habent utilem pro parte. ſi enim tutor ex ſe habet actionem pro parte: ergo ſi ceſſa fuit inſolidum: ne nihil ceſſio operetur: ſicut cùm primò parte, poſt lego alteram partem: uideor legare aliam: ut ſuprà de leg. ij. l. Mæuius. §. duorum. ſed hoc nihil eſt. Itẽ ſi ceſſio fiat uni ex tribus an fiet in ſolidum ſaltem p duabus partibus: quod ſi eſt. an cedet ipſe actio. illi quẽ inſolidum conuenit p tertia. In fideiuſſoribus autẽ & mandatoribus dic ut no. ſuprà manda. l. Papinianus. Item facit ad hoc C. de contra. iudi. tut. l. j. & ij. & C. de action. & oblig. l. j. & ſuprà qui. mod. pig. uel hypo. ſol. l. ſoluitur. §. ſi cõ uenerit. Ac.

IN liberto. § CASVS. Seruus Stichus cum manumittere tur, promiſit præſtare operas. poſt manumiſſionem, cùm conuenire tur, uult ſe defendere, dicens quòd non teneẽ de operis quas p̃miſit: q̃a fit contractus factus in ſeruitute, de quo manumiſſus non teneẽ, ſed hæc allegatio non ualet: quia iſta promiſsio non cenſetur eſſe facta in ſeruitute, ſed prope in ipſa liberate: cum non eſſet conſecutus libertatem, niſi operas promiſiſſet. Fran. Accur.

a ¶ Antiquior. § id eſt anterior.

b ¶ Contractus.] quo ipſe liber factus teneatur. nam de contractibus in ſeruitute non tenetur: poſt manumiſſionem autem iſte primus eſt: quia in ipſa manumiſsione uel paulo poſt fit: ut ſ. de libe. cau. l. fin. & C. de ope. lib. j. item quod dicit operarum, ſupple quã. apparet ergo quod ſi nulla cauſa prægrauaret, & libertus ſolueret: in hunc contractum patronus accepto ferret: ut ſ. eo. l. in. his. in prin.

c ¶ Sine quibus. § id eſt ſine operarum impoſitione.

d ¶ Non eſſet. § forte.

SI alieni. § CASVS. Tu debebas mihi x. aureos: ſoluiſti mihi de pecunia aliena, puta Titij, ipſo Titio inuito. certe tu non liberaris quia numi manẽt eius cuius fuerunt ante. ſi autem ita miſti ſint ut ab inuicem tui & alieni diſcerni non poſsint, tunc acquiruntur mihi creditori: ſed domino numorũ cõpetit actio furti pro his numis. Franciſcus Accurſius.

e ¶ Soluti ſunt.] ſcienti creditori: uel forte etiam ignoranti: ut ar. ſ. de acqui. re. do. l. traditio.

f ¶ Fuerunt. § & hoc caſu loquitur ſ. eo. ſi is cui. in princip. & ita nõ fiunt accipientis.

g ¶ Miſti. § cum aliis numis.

h ¶ Accepit. § quaſi, ſint conſumpti per immiſtionem cum aliis: ut hic & ſ. ſi cer. pet. l. nam & ſi. in fi. & l. non omnis. §. fi. & inſti. de uſufruct. §. conſtituitur. Sed contra. ſ. de rei uendicatio. ſi frumentũ. in prin. & inſtituta de rerum diui. §. quod ſi frumentum. Solu. ſpeciale é hic in pecunia: argu. ſ. ſi cert. pet. l. ſingularia. ut debitum hic dicatur ſuiſſe piſſe. Item facit ſ. eo. l. is qui item hoc ſi bona fide acceperit. q̃d autem ſi mala? Item not. ſecundum quoſdam quod hic eſt caſus quo fur rem furtiuam dando, dominum transfert, ſecundũ quoſdam. Accur.

i ¶ Domino. § numorum.

k ¶ Cum eo. § ſcilicet debitore.

l ¶ Dediſſet. § id eſt ſoluiſſet.

m ¶ Competeret. § quãdo ſciens alienos ſoluit, certi condictio: arg. ſ. ſi cert. peta. l. ſi cum ſeruum.

PEcuniam. § CASVS. Titius debebat mihi centum aureos: uult mihi ſoluere. Iubeo ut ponat ibi ante me: & dimittar ibi. dico. ut hic quod Titius liberatur: quia cum illa pecunia á nullo poſsit deatur, acquiritur mihi, & longa manu tradita eſſe uideẽ. Franciſcus Accurſius.

n ¶ Pecuniam. § aliàs ſi pecuniam: & alias pecuniam incipit hæc lex.

o ¶ Mea eſſe. § nam cũ poſſeſsio quæratur: ut ſ. de acquir. poſ. l. j. §. pe. & l. quod meo. §. ſi uenditorem. & l. pe. §. fi. ergo & dominium, quod ab ea ſeparari nõ poteſt. & facit ſ. de fur. l. falſus. §. ij. & de iu re dot. l. ſi ego. §. dotis. ibi, quid enim intereſt &c.

¶ *Quælibet obligatio diſſoluitur eo modo quo ligatur. Bar.*

¶ Pomponius ad Quintum.
LEX LXXX.

PRout quiſq; ſ cõtractus eſt, ita & ſolui t debet: ueluti cũ re u contraximus, x re ſolui debet: y & cũ uerbis aliquid cõtraximus, uel re z uel uerbis obligatio ſolui debet. Verbis, ueluti cũ acceptũ promiſſori a fit. Re, ueluti cũ ſoluit q̃d p̃miſit. Aequè b cũ emptio uenditio, uel locatio contracta eſt: quoniam cõſenſu nudo cõtrahi poteſt, c etiam diſſenſu contrario diſſolui poteſt. d

¶ *Hæres adiecti non poteſt ſolutionem recipere. Bar.*

¶ Idem † ad Quintum Mutium.
LEX LXXXI.

SIſtipulatus ſum mihi aut Titio dari, ſi Titius e deceſſerit, hereditẽ eius ſoluere nõ poteris, f

¶ *Res indiuidua quo ad ſolutionem poteſt quibuſdam ex hæredibus ſolui mandato iudicis. Bar.*

¶ Si lancẽ h depoſuerit apud me Titius, & pluribus hæredibus relictis deceſſerit, ſi pars hæredũ i me interpellet, k optimũ quidẽ eſſe ſi prætor aditus l iuſsiſſet me

† Mutium. lib. 4.

† Du. prout quæque contractũ eſt, ita & ſolui debet ut eũ re contraxim̃re ſolui debeat: ue luti cũ mutuum dedimus, ut retro pecunię tantundem ſolui debeat, & cũ uerbis, &c.

† lib. 6.

priè ponitur. non enim excludit quin aliis modis fieri poſsit. & facit ad hanc regulam ſ. de acqui. poſ. l. quamuis ſaltus. & ſ. de reg. iur. l. nihil eam. & l. ferè.

u ¶ Cum re.] ut in mutuo.

x ¶ Contraximus.] contrahitur enim obligatio quandoque re: & quandoque uerbis. & aliis modis: ut ſ. de act. & obli. l. j. §. j.

y ¶ Debet.] ut & ſ. eo. l. uerborum.

z ¶ Vel re. § id eſt ſolutione facta.

a ¶ Promiſſori. § à creditore. Accur.

b ¶ Aeque.] id eſt ſimiliter: peræquè, id eſt ſicut.

c ¶ Contrahi poteſt. § non ſubnixa re uel uerbis.

d ¶ Poteſt.] ſi res integra eſt: ut C. quando lic. ab empt. diſc. l. prima.

SIſtipulatus. § Clarum eſt hoc principium.

¶ Si lancem. § Iſte §. ponit pulchram practicam. Titius depoſuit apud me lancem, id eſt ſcutellam auream uel argenteã. ego decedens relinquo quatuor hæredes. duo à me petunt hanc lancem. iſta lex dat cõſilium quod adeam iudicem, ut eius authoritate ſeu præcepto reſtituã illis duobus, & ſic liberabor ab aliis duobus hæredibus. ſi tamen ſine præcepto iudicis reſtituam illis duobus & bona fide: potero libe rari. conſulit tamen tutius eſſe quod reſtitutio fiat authoritate iudicis. Franc.

e ¶ Titius.] adiectus.

f ¶ Hæredi.] tacitum enim mandatum ita morte mandatarij finitur, ut expreſſum: ut iſti. manda. §. item ſi, ſed hanc rationem hic adiũgere non placet: quia hic expreſsim reuocari non poſſet: ut ſ. eodem uero. ergo nec tacite deberet reuocari: quod falſum eſt ut ſ. l. ſi quis iſtipulatus. §. item. nec tacitum mandatum hic interuenit: niſi aliud actũ ſit: ut diximus ſ. eodem. l. uero. in princip. & facit ſ. de ueri. b. oblig. ſi iſtipulatus. in princip. & l. cum quis. in princip. & l. fin. in prin. cip. & ſ. eod. cum quis. in princip. & ſ. eodem, Stichum. §. uſumfructum. & de condi. & demon. l. qui. hæredi. Sed argu. contra. ſ. de uerb. oblig. l. ij. ibi, non enim ex perſona hæredis &c.

g ¶ Non poteris.] niſi eſſet dictum de hærede. & eſt ratio: quia hic certa perſona fuit adiecta.

h ¶ Si lancem.] & ſic indiuiduum: ut ſ. depoſi. l. j. §. ſi pecuniam.

i ¶ Hæredum. § ſi autem omnes: ut d. §. ſi pecuniam.

k ¶ Interpellet. § ut lancem depoſitam reddam.

l ¶ Aditus. § à me. Accur.

Hæred

a ¶ Hæredum. § interpellantium.

b ¶ Non teneri. § id eſt, ipſo iure liberari.

c ¶ Sine dolo malo.] qui ſolus in depoſito uenit & lata culpa: ut ſupra, depoſi. l. quod Nerua.

d ¶ Liberabor. § quia tantùm dolum coërcet.

e ¶ Non incidam. § ratione doli, ſed ratione rei reſtituendæ incidam in obligationem & in actione depoſiti, quia naſcitur obligatio & actio ex die depoſitionis: ut ſuprà depoſi. l. j. §. idem Pompo. ibi, planè ſi, &c. & §. cùm autem & ideo liberor quo ad hoc. Sed alij dicunt q̃ nõ naſcit actio depoſiti niſi dolo commiſſo. pro quibus eſt arg. ſuprà depoſi. ſi quis inficiatus. ſed ibi de cõdic. fur. dicit: quæ pro dolo depoſitarij datur. item pro eis hæc lex: ſed eã expone ut dixi. præterea cum ipſi fatentur obligationem naſci, licet non actionem quomodohic exponant non incidam in obligationem? Sed fortè dicunt, non incidam, ut poſsim cõueniri: & ita ſecundum eos obligatio naſcitur, non act. Item pro eis quod diximus in multis aliis caſibus in quibus obligatio naſcit non actio: ut no. C. de rerum permu. ex placito. Accur.

f ¶ Optimum. § utomnino doli ſuſpicionem effugias ad q̃d eſt ſ. de min. l. ait Prætor. §. per mittitur. Ac.

g ¶ Facere. § No. q̃ aliquod poſſumi per me facere, quod eſt utilius per prætorem: ut C. de pig. l. creditores. Acc.

SI cum Cornelius. § CASVS. Quidam nomine Cornelius uir liberalis nolens Seiam quandam mulierem nuptui tradere, fortè quia erat coniuncta perſona ipſi Seiæ, dedit fundum quẽdam in dotẽ Sempronio uiro ipſius Seiæ: nec aliquod pactũ apposuit Cornelius q̃ ſoluto matrimonio redderetur ſibi fundus: procurauit tamẽ q̃ Sẽpronius & Seia paciſcerẽtur inter ſe ut ſoluto matrimonio fundus iſte redderet ſibi Cornelio, hic quæritur utrũ ſoluto matrimonio, ſi mulier nolit, fundus iſte debeat reſtitui per maritũ ipſi Cornelio? Reſp. q̃ nõ: ſicut à ſimili ſi nullum pactum interueniſſet de fundo reddẽdo: & ſoluto matrimonio mulier iuſsiſſet fundũ reddi deinde uetaret reddere: certe maritus non deberet reddere: ſinautẽ uir reddidiſſet fundũ, & nõ habuiſſet cauſam exiſtimandi ſe inuita muliere hoc facere: bene feciſſet fundum reddendo: nec deberet ille fundus redire ad Seiã. Franciſ. Ac.

h ¶ Si cum Cornelius. § extraneus. Accurſius.

i ¶ De eo.] fundo.

k ¶ Reddendo. § ſibi. Cornelio. Accurſius.

l ¶ Cauiſſet. § ſcilicet Cornelius. & per hoc uidetur mulieri donatum: ut C. de pac. conuen. l. ex morte. fi. & §. ſol. mat. ſi cum do. i prin. & C. de rei uxo. actio. §. accedit.

m ¶ Effecit. § Cornelius.

n ¶ Seia. § uxor.

o ¶ Cornelio. § tanquam ſuo procuratori ſcilicet Seiæ. R. nã ſi ut eidem donaret, aliud eſſet dicendũ ſecũdum quoſdam. imo puto idẽ eſſe. arguẽ. contra. C. de actio. & oblig ſi quidẽ. & ſ. de do. l. ij. §. ſi pecuniam? & hoc iure. §. ij.

p ¶ Vetante Seia. § cum ipſa iuſsit.

q ¶ Sicuti. § ſcilicet tunc non rectè Cornelio redderetur.

r ¶ Non tuto.] id eſt, non tutè. Accurſius.

s ¶ Redderetur.] ut & infrà. eod. l. aliud.

t ¶ Reddidiſſet. § uir.

parti hæredum a eam lancem tradere: quo caſu depoſiti me reliqs cohĩdibus non teneri. b Sed & ſi ſine p̃store ſine dolo malo c hoc fecero, liberabor: d aut (q̃d uerius eſt) nõ incidam e in obligationẽ. Optimum f autem eſt id p magiſtratum facere. g

¶ *Pactum de ſoluendo tertio ex interuallo appoſitum, idem operat quod ſimplex mandatum. Pau.*

¶ Proculus libro quinto Epiſtolarum.
LEX LXXXII.

SI cũ Cornelius h † fundũ ſuũ nomine Seię uiro eius doti dediſſet, nec de eo i † ſibi reddẽdo k q̃cquàm cauiſſet, l effecit, m ut uir & Seia n interſeſe paciſcerẽt ut diuortio facto is fundus Cornelio o redderet, non puto diuortio facto uirum uetante Seia p eũ fundum Cornelio tutò redditurum eſſe, ſicuti q ſi cum pactũ conuentum nullum interceſsiſſet, diuortio facto mulier † iuſsiſſet eũ fundum Cornelio reddi: deinde antequam redderetur, uetuiſſet: nõ tutò † redderet. r Sed ſi ante quàm Seia uetaret, Cornelio eũ fundũ reddidiſſet, t nec cauſam habuiſſet exiſtimãdi † iuita Seia ſe facturum eſſe: u nec melius nec æquius eſſe exiſtimarem eum fundum Seiæ reddi. x

¶ *Qui ſoluit debitum naturaliter tantum: non repetit. Bar.*

¶ Pomponius libro xiiij. Ex uariis. †
LEX LXXXIII.

SI tuo ſeruo credidero, eum q̃ redemero, & is manumiſſus

† Dicunt hic eſſe textum fin. ad hoc propoſitũ q̃ adiectus ſolutioni licet non poſsit agere ſuo nomine p̃prio, tamẽ potest agere nomine procuratorio dñi de quo p Alexan. in l. in ſtipulationib. in ulti. colũ. §. de uerb. obli. Bolog.

† Sibi. non eſt apud Du.

† Duarius ſit.

† Duar. id inuita Seia facturũ eſſe.

† Lection.

u ¶ Facturum eſſe.] certe bene facit.

x ¶ Reddi. § id eſt, bene feciſſet ſi ei reddidiſſet: nec eſſet æquius uel melius ſi Seiæ reddidiſſet. ad quod é C. de contrahe. ſtipu. l. ij. & ſ. de poſi. l. quod ſeruus. & de acquirenda poſſeſſ. l. fundi.

SI tuo ſeruo. § CASVS. Tu habebas ſeruum Stichum: cui dedi centum mutuo. poſteà cum redemi, id eſt, dedi tibi pecuniã ut eum manumitteres ipſe manumiſſus ſoluit mihi. an poſsit repetere? Reſpondetur q̃ non. Franciſcus Accur.

y ¶ Non repetet. § remanet enim naturaliter debitor: & ideo impeditur repetitio: ut ſ. de condic. indeb. l. frater. & l. naturaliter. & l. ſi quod. ſed ciuiliter nõ: ut ſuprà, de noxa. l. ſi alienus.

† eius, non ẽ apud Du.

EGiſti de peculio. § CASVS. Tu habebas ſeruum Pamphilum qui accepit à me mutuò centum: ego feci te cõueniri actione de peculio. tu ſoluiſti partem. dicitur hic q̃ fideiuſſores ſerui non ſunt liberati. ſi autẽ ipſe ſeruus ſoluerit pecuniam ex ſuo peculio cùm haberet adminiſtrationẽ eius, fideiuſſores eius erunt liberati. gloſſ. ponit caſum in l. ſeq. Franciſ.

† Aliàs. i. edicti monitorij.

† Aliàs. 8. ad edict. Soluens tardius minus ſoluere vſ, & econtrario ſoluitq̃ cito ſoluit.

z ¶ Liberatos. § de eo quod non eſt in peculio eius qui debebat.

a ¶ Fideiuſſores. § quia non ſoluit totum, cùm non eſſet totum in peculio. Sed contrà. ſ. de excep. rei iudi. l. ſi cùm argentum. §. fin. Solu. ibi ſeruus ſoluerat tunc: hic non. Item facit ſuprà, de actio. emp. ſi ſernus. in fine. & ſuprà eodem, l. ciuis. q.s. §. de peculio.

† 20.

† Ad idem eſt tex. in l. Plautius. ſ. de proc. & in l. ſi procurator. §. ſi ignorauerit. ſ. mandа.

b ¶ Permiſſa. § ſcilicet ſibi.

c ¶ Adminiſtratiõe. § nam alias nulla ratione ſeruus alienare poteſt. R.

d ¶ Soluiſſet. § inſolidum.

e ¶ Olidum. Quantitate.] id eſt, non ſoluit totum quod debebat.

f ¶ Quam die. § ſicuti qui decem debet, & ſoluit quinq. ei: & ita qui debet hodie uel cras, ſi ſoluit poſt cras, nõ ſoluit ſolidum ad q̃d infrà, de uerborũ ſignifi. l. ſi cui. i fin. & l. minus. & inſtit. de fideiuſ. §. antepenul. & de act. §. plus.

HOc iure. § CASVS. Conueniebam te i iudicio ad cẽtum quæ mihi debebas. feci procuratorem meum Titium, tu ſoluiſti huic procuratori meo quæritur an libereris? reſpõ. q̃ nõ: quia procuratori litis non rectè ſoluitur. ratio redditur in textu ibi, nã abſurdum eſt. Si tamen habet expreſſum mandatũ ad hoc: poterit ei ſolui. Franci.

g ¶ Procuratori.] id eſt, procuratori ad litigandum conſtituto. Ac.

h ¶ Non rectè ſoluatur.] ad hoc ſuprà, de pact. l. ſed ſi tantum. & C. de tranſact. l. tranſactionis.

i ¶ Iudicati. § iudicati tamen agit in caſu: ut ſuprà, de procurato. actoris. ergo rectè ei tũc ſoluitur. Ioan. & aliis duobus: ſcilicet quando in rem ſuam, & quando ad hoc habe: mandatũ: ut ſ. de procu. l. q̃. curator. & hic ſubiicit, & ſ. eo. l. uero. Accurſius.

QVodlibet debitum.] etiam naturale, ut dicunt: quod eſt verum ſi ſoluit de ſuo. nam niſi ratum habeam, non repeto: ſed nec tũc quaſi ego ſoluiſſem. ſed ſi de meo ſoluiſſent, tunc uidetur quod ſic: quaſi non uideatur ei eſſe mandatum: ut infrà eodem, lege, ſi is cui. §. Flauius. in fine. Accurſius.

k ¶ Solutum. § de burſa procuratoris.

l ¶ A procuratore. § ignorãte me tutum exceptione: ut ſuprà, mandа. idemque. §. generaliter. Sed illud eſt quantum ad acti. manda. dan da. idemque. §. generaliter. Sed illud eſt quantum ad actũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferte si debitum efficax est solutum. si inefficax, hoc est indebitū: obti
net tunc quod dicitur §. de condi. indebiti. si procuratori. in prin. Ité
facit §. de pact. l. fed & id quoque. Accur.

Filiæ intestato patri. § CASVS. Titius mortuus est intesta-
tus: cui successit filia sua Seia. mater ipsius Seiæ gessit negotia
eius: & dedit eius filiæ

lib. § Di-gestor. aliquas res uendendas argentariis. & hoc scri-
pſit in libro rationum argentarij. omnibus re
bus uenditis soluerunt pretium matri huius fi
liæ. & postea mater no-
uem annis administra-
uit bona filiæ intantum
q̄ eam etiam marito
collocauit, & ceteras
res ei tradidit. Nunc
quæritur, utrū ista filia
habeat aliquam actio-
nem cōtra argentarios
eo q̄ nō fit ab ipsis præ
tium rerum uenditarū
stipulata? Respondetur
q̄ argentarij sunt libe-
rati soluendo matri hu-
ius Seiæ. si tamen argen
tarij sciebant matrem
non habere ius admini-
strandi res filiæ, & ma-
ter non sit soluendo,
non liberantur matri
soluendo. Fran.

† In P. F. non est pre tium.

† Duar. nu-ptum.

† Du. quan do.

† Duar. Re sponderi.

a ¶ Et res. § filiæ.
b ¶ Dedit. § mater.
c ¶ Soluerunt. § matri.
d ¶ Quoniam. § aliàs qñ, & aliàs quoniam.
e ¶ Solutione. § matri puellæ facta per argentarios.
f ¶ Liberatos. § imó non: ut suprà de neg. gest. qui alienam. quæ est contra. So. ibi scitit hic ignorauit debitor. uel hic soluit ex posteriori contractu: ibi ex præcedenti uel ibi loquitur de debitoribus filiæ: hic de matris debitoribus. uel ibi erant debitores hæreditarij: hic non. uel hic ignorabant debitores esse pupillares: uel etiam scientes cum mater erat soluendo: uel ibi erant scientes & mater erat soluendo.
g ¶ Claudius. § notans Scæuolam quod minus sufficienter dixerat.
h ¶ Iurisdictione. § à iudice examinanda.
i ¶ Sciebant esse.] siue habeas qui, scilicet argentarij: siue quæ. scilicet pretia: dic sciebant esse pupillæ, scilicet res uenditas, secundum R. uel esse pupillæ, scilicet pretia prædicta, dic id est deberi pupillæ, quia ꝓcuratorio nomine erat stipulata: ex qua stipulatiõe pupilla habet utilem fortè: ut argu. §. solo. ma. l. Caius. & C. de pac. connen. l. pater. in subsidium tamen, ut hic sed si ignorabant, liberant: ut dixi.
k ¶ Sciebant. § scilicet res fuisse pupillæ. R. uel deberi filiæ pretia.
l ¶ Liberantur. § argentarij à filia.

Si ex pluribus. § CASVS. Titius quidam habebat multas obligationes contra Caiũ quendam: quas ipse Caius partim ipse contraxerat, & partim seruus eius Stichus. Accidit quod semel isti duo Titius & Caius posuerunt rationē simul de suis debitis, intantũ ut ipse Titius faceret Caio quittantiam in hæc uerba: ego Titius confiteor me recepisse mihi quæ satisfactum esse ex omnibus contractibus ex quibus ratione inter nos posita inuentum est Caium mihi teneri ex contractibus serui sui Stichi. Nunc quæritur utrum Caius sit liberatus ex omnibus contractibus factis a Sticho seruo suo, non ab his quos ipsemet fecit cum Titio creditore suo.
¶ Lucius Titius. § Casus istius difficilis & scabrosi textus talis est. Lucius Titius hēbat obligatũ Seiũ ūndā in cccc. aureis de istis cccc. aureis habebat duo chirographa. id est duas schedulas signatas manu

¶ Scęuola. † LEX LXXXVIII.

Filiæ intestato patri hīdis ne
gotia mater gesit, & res a uẽ
dendas p argentarios dedit: b id
que ipsum in codice rationũ con-
scriptũ est. argentarij uniuersum
redactum † pretiũ uenditionis sol
uerunt, c & post solutionẽ nouẽ
ferè annis quicquid agendũ erat
noīe pupillæ mater egit, cāmq;
marito † nuptui collocauit, &
res ei tradidit. quæsitũ est an puel
la cùm argentariis aliquam actio
nẽ habeat, † quoniã d nõ ipsa sti-
pulata sit pretium rerum quæ in
uenditionẽ datæ sunt, sed mater.
Respondi, si de eo quæreretur, an
iure ea solutione e argentarij libe
rati essent, † respõdendũ iure libe
ratos. f Claudius. g Subest. n.
illa ex iurisdictione h pẽdes quæ-
stio, an pretia rerum quæ sciebant
esse i pupillę, bona fide soluisse ui
deantur matri quæ ius adminis tra
tionis nõ habebat. ideòque si hoc
sciebant, k non liberantur: l scili
cet si mater soluendo non sit.

¶ *Clausula generalis restringitur ad spe
cificata tantùm si hoc fieri potest salua ra
tione recti sermonis. Bart.*

¶ Idem ¦ digest. LEX LXXXIX.

† Si ex pluribus causis & chiro-
graphis creditor ita cauit, Ti
tius m Mæuius a dico me accepis-
se, & habere o & † accepto tulisse
Caio p Titio reliquũ. q omne post
rationem posità r eius pecuniæ,
quam mihi Stichus Caij Titij ser-
uus cauerat. quæsitum est, an ex ce

† lib. 29.
† In P. F. Ex plurib. causis.

† In P. F. accepto tu lisse à Laico Titio re liquum om ne ratione propositā ei⁹. &c. Du ar. accepto tulisse Caio Titio reliquum omne ratione posita eius &c.

teris chirographis, † in quæ nõ Sti
chus cauit, sed ipse debitor, in-
tegra maneat actio, † id est ex
reliquis chirographis per ipsum
debitorem cautis? Respondi,
eam solam obligationem dissolu-
tam s, ex qua solutum proponere
tur. t

*¶ Ille qui habet mandatum recipiendi
solutionem ex certa causa, non potest ex
alia causa recipere. Bart.*

¶ Lucius u Titius ex duobus chi
rographis, quibus quadringẽta ei
à Seio debebantur, altero centũ,
altero trecenta, scripsit Seio, x ut
unius y chirographi centum per
Mæuium & Septitium sibi mitte-
rentur. quæro an Seius si Mæuio
& Septitio ex trecentis quoq; sol
uisse se dicat, liberatus sit? Respõ-
di, si nec mandauit ut ex ccc. sol
uerentur, nec solutum ratum ha-
buit, non esse liberatum. z

*¶ Simplex solutio refertur ad causam
antiquiorem, si utraq; est usuraria, licet
una grauioribus prægrauetur usuris. Bar
tolus.*

¶ Lucius Titius a duabus stipula
tionibus, una quindecim sub usu-
ris maioribus, b altera uiginti sub
usuris leuioribus Seium eadẽ die
obligauit: c ita ut uigīti prius sol
uerentur, id est Idibus Septembri
bus, d debitor post diem utriusq;
stipulationis cedentẽ soluit uigin
tisex. neque dictũ est ab altero e
pro qua stipulatione soluerentur.
quæro an qđ solutũ est eã stipula-
tionẽ f † exoneret, cuius dies ante

ipsius Seij. una schedula cõtinebat c. aureos: altera trecentos Lucius Titius creditor mandauit Seio debitori suo ut mitteret sibi. centum quæ in una schedula erant, per Septitium & Mæuiũ quosdam quos ad eũ miserat. iste Seius debitor uolens se bonũ uirũ ostendere, solu uit Septitio & Mæuio non tantũ c. de quibus mandabat Lucius creditor, sed etiam soluit trecenta ipsis Septitio & Mæuio quærit an liberetur ista solutione? Respon. q̄ si Lucius nõ mandauit Seio q̄ solueret alia cc. nõ libera tur hac solutione facta ipsis Septitio, & Mæuio.

† In, non é apud Du.

† Id est, nõ é apud Du.

¶ Lutius Titius. § Ego promisi tibi una die xv. aureos sub usuris maioribus & xx. aureos sub usuris minoribus, & pacto apposito q̄ xx. soluerent in mense Septẽbri. xv. uerò mense Decembri, ego permisi transire mensem Septẽbris & Decembris, & sic utrunque terminũ. postea uenio & solu uo tibi xxvj. aureos: & non discerno pro qua summa soluo, an pro xv. an. pro xx. Nunc quæritur in quam summam hæc xxvj. deducantur, an. xx. prius soluta esse uideantur in illa xx. quæ debebantur sub usuris leuioribus, & vj. pro usuris? Respon. quòd solutio debet cedere in uetustiorem obligationem. Franc. Accur.

† Soluerentur. Du.

m ¶ Titius. § ego. A.
n ¶ Mæuius. § creditor. Accur.
o ¶ Et habere. § uerborum inculcatio.
p ¶ Caio. § f. domino debitoris. Et no. q̄ iure pacti de non petendo accipiuntur hæc uerba: ut suprà. de pactis. l. tale.
q ¶ Reliquum. § quia prius partem accepe rat.
r ¶ Positam. § id est redditam.
s ¶ Dissolutam. § scilicet per pecuniam.

† Du. exoneraret.

t ¶ Proponeretur. § proponitur autem solutum ex reliquis rationibus seruius ex uerbis Titij patet. Item talis confessio extra iudicium facta, non uidetur? quod præiudicet, nisi post triginta dies: ut C. de non numer. pecun. l. in contract. §. super. & suprà, de pactis. l. tale pactum. in principio. & facit C. de transactionibus. l. fi de certa. & suprà, de arbitr. l. de his rebus. & de transactionibus. l. cum Aquiliana Accursius.

Confessio extra iudi cialiter fa cta an æquè obligat & post quod tempus.

u ¶ Lucius. § ita construe, Lucius scripsit Seio ut unius chirographi ex duobus chirographis, quibus cccc. ei à Seio debebantur, scilicet altero c. altero ccc. per Mæuium &c.
x ¶ Seio. § debitori. Accur.
y ¶ Vt unius. § non addito ex quo uellet sibi solui.
z ¶ Non esse liberatum. § in centum ex illis ccc. si non de hoc man dauit. Sed nunquid licuit debitori eligere: ut suprà eodem, l. prima? Respondeo, illud locum habet præsente constituto utroque, uel debitoris procuratore, sed hic erat in absentiat, & actor misit pro cura torem, secundum R.
a ¶ Lucius Titius. § creditor. Accur.
b ¶ Maioribus. § hoc faciebat dubitationem.
c ¶ Die obligauit.] diuersis horis.
d ¶ Septembribus. § est xv. calendas Octobris.
e ¶ Ab altero. § id est neque à debitore soluẽte, neque à creditore recipiente.
f ¶ Eam stipulationem. § utrum per stipulatione de quindecim uel uiginti.

Sortis

a ¶ Sortis. § nomine.
b ¶ Eorum. § viginti.
c ¶ Ex usu.] ut in uetustiorem obligationem solutio cedat nõ inspe cta causa usurarum. & facit §. e. l. in his. circa princ. & §. eo. l. cum ex pluribus. in fin. j. resp. si autem eiusdem essent diei uel horæ: q̄ a suprà posuit quod eadem die diuersis tamen ho is: aspiceretur causa du rior: ut supra eodem. l. j. ij. & iij.

Filius qui. § CASVS. Titius mor tuus reliquit hæredem filium suum qui omnia bona paterna adminis-

† lib. 26. trauit ut hæres: & ex his bonis dedit pecu nias mutuas Sempro nio: & particulatim eas recepit. postea uidens se læsum hac paterna hæreditate, abstinuit ab ea: quia minor erat. Nunc quæritur utrum curator qui erat datus bonis paternis admini-strandis, habeat ali-quã actionem aduersus hunc Sempronium utilem actionẽ h habeat? Respõ-di, nihil proponi cur non is qui so luisset id quod mutuũ ita acceperat, liberatus i esset. k

¶ Per nouationem debitor inuitus & cõ tradicens potest liberari. Bar.

† alias Labeo lib. vj. Paulo epitomatorũ.

¶ Idem. † LEX XCI.

Si debitor tuus l non uult à te liberari, & præsens est non po test inuitus à te absolui. m Paulus. Imò debitorem tuum & præsentem & inuitum liberare ita poteris, supponendo n † aliũ à quo de bitum nouandi causa stipuleris? o quod etiam si acceptum non fece ris, p tamen statim, quòd ad te attinet, q res r peribit. nam & petentẽ s te, doli mali præscriptio t excludet. u

† Alium nõ ẽ apud Du.

ceſsit, id est, ut uiginti sortis a so luta uideantur, & in usuras eorũ b sex data? Respondi, magis id acci pi, ex usu c esse.

¶ Solutio facta hæredi, qui postea per in integrum restitutionem est abstentus, li berat debitorem. Bar.

¶ Idem † digest. LEX XC.

Filius, d qui administrabat ut hæres paterna bona, pecuniã ex his Sempronio mutuã dedit, & eandẽ particulatim accepit: e deinde se abstinuit, f quia minor annis erat, ab ea hereditate. q̄sitũ est, curator bonorum patris cõsti tutus an aduersus Sempronium g utilem actionẽ h habeat? Respõ-di, nihil proponi cur non is qui so luisset id quod mutuũ ita acceperat, liberatus i esset. k

¶ Per nouationem debitor inuitus & cõ tradicens potest liberari. Bar.

¶ Idem. † LEX XCI.

Si debitor tuus l non uult à te liberari, & præsens est non po test inuitus à te absolui. m Paulus. Imò debitorem tuum & præsentem & inuitum liberare ita pote ris, supponendo n † aliũ à quo de bitum nouandi causa stipuleris? o quod etiam si acceptum non fece ris, p tamen statim, quòd ad te attinet, q res r peribit. nam & pe tentẽ s te, doli mali præscriptio t excludet. u

v ¶ Excludet. § secundus ergo per exceptionem, quia hoc pacto pro misit, quod & deberem eum accepto liberare. primus autẽ ipso iure liberatus est.

Si mihi. § CASVS. Tu promisisti mihi dare seruum Titij: aut tu fuisti damnatus in testamento eũ mihi dare. iste seruus antequã tu esses in mora dandi, est manumissus à Ti tio domino suo. Dicit hic quòd tu non tene-ris dare istum seruũ, ac si mortuus esset. Franc. Accur.

† 9.

x ¶ Seruum. § po ne Stichum, & ita in specie.
y ¶ Iussus. § ab eo qui te hæredem insti-tuit.
z ¶ Similis. § Nota manumissionem simi-lem morti: ut & in-frà de fur. l. inter omnes. circa princip. & ad id infrà de regulis iu-ris, seruitutem. sed non quo ad omnia: ut su-prà de ædil. edic. si ho-minem.

Manumissio quo ad aliqua simi lis é morti

a ¶ Tenearis. § imò liberaris interitu spe-ciei.
b ¶ Seruum. § scilicet certum pone Titij. Ac-cursius.
c ¶ A domino. § id est à Titio.
d ¶ Scriptus. § scili-cet promissor.
e ¶ Liberabitur. § ut & suprà de statulibe. statuliberum medio. §. illud. Sed contra suprà de condictio. indebi. l. Neratius. Solu. hic alie num, sibi suum ꝓmisit. & sic ibi statuliberum suo facto: hic nõ: ut ibi plenè diximus. & facit suprà de uerborum obligationibus. l. si seruũ. Accursius.

† Al. lib. singulari quæ stio publicè tractata rum.

† Du. quò bonum est hoc dicere?

Si duo rei. § CASVS Titius & Mæuius stipulati sunt à Seio centum: & sic duo sunt rei stipulandi. Titius moritur, & instituit hæredem Mæuium. an obligatio confundatur? Respondeo quod non. Sed ad quid prodest scire utrum obligatio confundatur uel non? Respondeo quod multum: quia si reus stipulandi qui est mortuus, feciſſet pactum cũ debitore de nõ pe tendo: alter qui est hæres. non posset submoueri exceptione pacti con uenti: quod alias secus esset. ¶ Item si duo rei.] Duo. scilicet Titius & Seius promiserunt Sempronio centum: & sic facti sunt duo rei ꝓ mittendi: alter factus est hæres alterius. quæritur utrum obligatio confundatur? Respond. qđ non. Sed ponamus quod tu ꝓmisisti Ti tio centum. ego fui fideiussor pro te. tu instituisti me hæredẽ, certe obligatio mea cõfunditur cum tua. nã generalis regula est, quoties obligatio accessoria accedit principali, confunditur cum ea. Sed quãdo duæ obligationes principales sibi inuicem coniunguntur, tunc non cõfunduntur: sed una alteri potius uidetur accedere. Ité si fideiussor reum principalem scripſit hæredẽ: confundit obligatio. Franciscus Accursius.

f ¶ Non confundi.] hic subiicit quæstionem secundam: scilicet an cogatur eligere agat propria uel hæreditaria? & uidetur qđ non: sed tamen dicit quod sic: & reddit rationẽ: & dic non confundi cõtinuã do quod ꝓ sed. sed si itendat &c. quasi dicat, si intendat sibi dari opor tere: uel quia est hæres: uel q̄ a ex sua persona debetur: & nũc accipe, quod bonum est dicere hoc, id est eligere magis unã illarũ causarum quàm alteram: & ipse respon. at quin &c. & hoc si habeas si: si aũt non habeas si, recte lege: & incipit ibi secunda quæstio, quod bonum est &c. & respondetur. posteà, at quin &c.
g ¶ Ex reis.] stipulandi.
h ¶ Extiterit.] alteri.
i ¶ Vt ita posit.] aliàs posis. aliàs posit.
k ¶ Animaduertere. § debitor.
l ¶ Nẽcne.] hic nõ erant socij: aliàs pactum unius alteri noceret ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

sup.de arbi.ſi duo.niſi ab alio ſit his cõteſtata:& poſtea alius paciſcatur:ut ſuprà de duobus reis.l.ex duobus.& facit infrà. l.ſi reus pro. & ſupra de pact.ſi unus.i princip.& de fideiuſſo.ſi reus.& l.generaliter. §.l. & infra.§.proxi.

a ¶ Obligatio.] uc ẽ.de duo reis.l.ſi reus promittendi.

b ¶ Confunditur. § & ſic interrogatiuè lege.& reſpon. non omnis, ſed fideiuſſoria tantum.aliàs, non confunditur.

c ¶ Obligationi. § quę ſcilicet eſt fideiuſſoria tantum.

d ¶ Sequelæ. § ut fideiuſſoriæ.Accur.

e ¶ Accedit.§ per ſucceſſionem.Accur.

f ¶ Obligatio. § fideiuſſoria.Accur.

g ¶ Alteri.§ ſcilicet obligationi.

h ¶ Parere. § ſcilicet uideatur. & facit ſuprà proxi.reſponſo, cũ ſuis concor.Accur.

i ¶ Reum.§ principalem.

k ¶ Confundetur. § niſi in caſu: ut ſuprà de fideiuſſ. hæres à de. §. quòd ſi hic.& in alio caſu ut in contrario. infra eod. Stichum. §. aliquando.

l ¶ Obligatio. § acceſſoria.

m ¶ Proculus.§ male.& ſic aduerſatiuè nõ correctiuè. Accur.

n ¶ Diſſentiat. § aduerſando.Accur.

SIis cui. § CASVS. Debebam tibi centum aureos: ſolui tibi de pecunia aliena.tu iterum petis à me debitum. an rectè facias? Reſpon. quòd non: quia ſi uis à me iterum petere centum aureos, tu debes reddere nummos alienos quos tibi ſolui: aliàs poſſum te repellere doli mali excep. Sed pone quòd ego credidi communes nũmos:& illos ſoluam. certè dicit hic quòd operor duos effectus:obligationem, ſcilicet & ſolutionem, ſiue illi nũmi ſint communes pro ſingulis corporibus:ſiue inſpecta tota quantitate nummorum. Itẽ ſi fideiuſſor Titij erga Seiũ ſoluat Seio nummos alienos: poterit agere mandati actione contra Titium, ſi Seius iſtos nũmos cõſumpſerit.Item ſi ipſe fideiuſſor ſoluat nũmos quos ipſe ſurripuit, liberatur:ſi prius ſatisfecerit actioni furti, uel codictioni furtiuæ.

¶ Fauius Ianuarius. § Caſus pulcher. Titius debebat Sempronio centum aureos,qui ex causa fideicommiſſi peti poſſunt, uel ex alia cauſa,non curo. Item debebat eidem Sempronio alios centũ aureos aliqua cauſa ex qua peti non poterant, tamen ſi ſoluti fuiſſent non poterant reperi,puta ꝓ uſuris promiſſis nudo pacto. Stichus ſeruus Titij abſente domino ſuo ſoluit Sempronio centum aureos,& Sempronius fecit cautionẽ ſine quittantiã huic ſeruo qualiter iſtos centum aureos receperat ꝓ uniuerſo debito Titij:Nunc quærit in quã cauſã uidetur ſolutum quod datum eſt ab iſto ſeruo; Reſpondetur quod ſi creditor fecit cautionem Titio debitori tantum in eam ſummam in uniuerſũ debitum recepiſſe:deducetur tantum in eam ſummam q peti poteſt: non in eam quæ peti non poteſt.ſi uero cũ ſeruus ſoluerat,diceret ſe ſoluere etiam in eam causã ex qua peti non poteſt:nũmos creditoris non faceret:quia dominus non uidetur ſeruo mãdaſſe ut in talẽ cauſam ſolueret ex qua peti non poteſt, ſicut nec dominus mandaſſe uidetur ſeruo qđ ſoluat eos nũmos ex cauſa fideiuſſionis quos nõ ſuſcepit ad utilitatem ſui peculii.ff.Franc.

o ¶ Si is.] creditor.Accurſius.

p ¶ Numis integris.] id eſt non commiſtis. nam tũc aliud eſſet:ut ſuprà eodem.ſi alieni.& facit ſuprà de pigno.actio. l.elegãter.§.q reprobos.& ſuprà ſi certum petatur.l. non omnis. & ſuprà eodẽ l. ſi cũ aurum.

q ¶ Pergat. § id eſt cẽtet.

r ¶ Petere. § adhuc.

s ¶ Nec offerat. § debitori.

t ¶ Credam. § id eſt mutuem.

v ¶ Pro parte.§ ſic ſuprà ſi certum petatur.ſi ſocius.

x ¶ Naſcetur. § ſcilicet quando mutuaui.

y ¶ Liberatio.§ quando ſolui.

z ¶ Intelligat.§ quod eſt uerum de rigore iuris.Azo.

a ¶ Excogitet § quod eſt uerius. Azo. ut ſuprà ſi certum petatur. nam & ſi fur. in fin. & facit ſuprà eo d.cum Stichum & Pamphilum. & ad Trebel. deducta. §.numis.

b ¶ Sed quantitatẽ. § ſcilicet ut quantitatis dimidium meum ſit ſcilicet decem.

c ¶ Agere poteſt. § contra debitorem:quia præſumptione fuit liberatus.

d ¶ Soluat. § fideiuſſor.

e ¶ Mandati aget.§ non expectata conſumptione.

f ¶ Furti nomine. § ſcilicet præſtiterit rem & pœnam.uel ex cauſa condictionis rem tantùm : uel pone illud uel pro &.Acc.

g ¶ Cùm Titius. § debitor.

h ¶ Caio Seio.§ creditori.Accur.

i ¶ Quantitatem.] puta centum.

k ¶ Tantundẽ.§ id eſt alia centum.

l ¶ Quæ peti. § ueluti uſura ex nudo pacto.

m ¶ Petitionem. § id eſt repetitionem. Accurſius.

n ¶ Titii. § debitoris.

causam efficacem uidetur directum Bar.

¶ Fauius Ianuarius † Papiniano ſaluté.Cùm Titius [a] Caio Seio [h] deberet ex cauſa fideicommiſſi certã quantitatẽ [i] & tantundẽ [k] eidem ex alia cauſa, quæ peti [l] quidem non poterat, ex ſolutione autem petitionem [m] non præſtat, Titii [n] ſeruus actor [o] abſente domino ſoluit eam ſummam [p] q † ſufficeret ad quantitatẽ unius debiti, cautumq; [q] eſt ei ſolutũ [r] ex uniuerſo † debito. quæro, id qđ ſolutum † eſt,in quam cauſam acceptum eſſe uideatur? Reſpondi, Si quidem Titio Seius ita cauiſſet, ut ſibi ſolutum ex uniuerſo credito ſignificaret, crediti appellatio ſolius [s] fideicommiſſi pecuniam demonſtrare uidetur: [t] nõ eam pecuniam, quæ petitionem quidem non habet, ſolutione autem facta reperi pecunia non poteſt. [u] Cũ uerò ſeruus Titii actor abſente domino pecuniam ſoluere ret, [x] ne dominium quidem numorum in eam ſpeciem obligatio nis quę habuit auxilium exceptionis,translatum foret, ſi ex ea cauſa ſolutio facta proponeretur: qa non eſt ueriſimile dominum ad eam ſpeciem ſoluendis pecuniis ſeruum præpoſuiſſe, quæ ſolui non debuerint: [y] non magis quã ut ntimos peculiares ex cauſa fideiuſionis, quam ſeruus non ex utilitate peculi ſuſcepit; [z] ſoluere-

¶ *In obligatione alternatiua ſine culpa debitoris, alterare pempta, in ſuperſtite obligatio tantum durat. idem ſimilior pit eius facto: & per interitũ alterius poſteà contingentem liberatur debitor à directa: ſed ad eſtimationem prioris utili conuenitur.Bar.*

† Hic tex. habetur ſingulã. aq hoc propoſitũ, ꝙ exc tus in terminis uoluit Bar to. in l. legatis.de ſi ber. legãBolo. Aliàs ſcribito,Dua.

o ¶ Actor.§ etiam habens liberam.

p ¶ Summam.ſcilicet centum.Accurſius.

q ¶ Cautumque.§ à Caio Seio.Accur.

r ¶ Solutum.§ dicens confiteor me accepiſſe quod debes: non qđ de toto te liberare uellẽ,ſentiens me forte accipere ꝓ rata de utroq; ſed tamen & uerba & mens ſoluentis eſt contra,que prualent.

s ¶ Appellatio ſolius.] creditum enim duntaxat dicitur quod exigi poteſt:ſicut & creditor dicitur is tantum qui habet actionem ſiue excep. ut infrà de uerborum ſignification. l. creditores. & ſuprà de action.& oblig.l.is cui.R.

t ¶ Videtur.§ aliud in pretio redacto ex uenditione pignoris: ut ſupra eod.in his.§.Imperator.

v ¶ Non poteſt.§ quia una ſol.nõ parit liberationẽ.& repetitionẽ.

x ¶ Solueret.§ dicens ex credito uniuerſo.Accurſius.

y ¶ Non debuerint.§ ut & ſuprà de pactis.l. contra iuris. §. fina. & de pec.Libera.& argumen.ſuprà de pigno.l.obligationẽ & ſuprà de condi.indebi.l.ſi procurator. in princip.nec obſtat ſuprà eodem.l.qđ libẽt.ut ibi dixi.

z ¶ Suſcep t.] nec in rem dominicã quãdo teneret fideiuſsio ſerui, nõ aliàs:ut ſuprà de pecu.l.licet.§.penul.& de fideiuſſ. ſeruus inſcio.

Stichum

STichum.§ CASVS. Tu promiſiſti mihi Stichum aut Pamphilum dare quem uellem:& ſic mea eſt electio.mortuus eſt Stichus: an ſolus Pamphilus peti poſſit? Reſpond.ꝙ ſic. Sed pone ꝙ petij à te Stichum: tu fuiſti in mora ipſum ſoluendi. certè ſi Stichus moriatur ſolus Stichus poterit peti ac ſi ſolus fuiſſet in obligatione. & hoc intellige qñ electio fuit creditoris,non debitoris ſi autem electio fuit promiſſoris: puta quia ſimpliciter ꝓmiſit Stichum aut Pamphilum, non addẽdo quem creditor uellet: tũc ſi unus mortuus fuerit, qui ꝓmiſſus eſt, alter poterit peti ſolus. cętera quæ ſunt in hoc princi. glo. optimè declarat:quam uide.

† 22.

† Du. præbetur.

¶ Idem.lib.† quæſtio. LEX XCV.

STichum [a] aut Pãphilũ utrum ego [b] uelim,dare ſpondes?altero mortuo [c], qui uiuit ſolus petetur [d] :niſi mora facta ſit in eo mortuo,quẽ petitor elegerit: tunc.n. perinde ſolus ille q deceſsit debetur,ac ſi ſolus in obligationem deductus fuiſſet.

¶ Aditio hæreditatis. § Tu debebas mihi centum aureos: inſtituiſti me hæredem: ego adeo hæreditatem tuã. certè obligatio confundetur. uel ecõtra tu ſuccedis mihi. certè extinguitur obligatio. uſque ibi, ſi fortè. pone ſic. Quicunque credit pupillo pecuniã :ſi pupillus non ſit factus locupletior, creditor nullam actionem poteſt intendere cõtra pupillũ. Sed ponamus quòd Titius mutuauit centum alicui pupillo :poſteà ſuccedit ipſi pupillo. hæreditas fortè cuincitur ab iſto creditore. utrũm ipſe poſsit retinere ex hæreditate pupilli id qđ ſibi debetur, non inſpecto an pupillus ſit locupletior factus iſta pecunia uel nõ? Rñ.qđ poteſt retinere quicqđ ſibi debebat pupillus indiſtincte. ¶ Aliquando euenit.§ Sunt aliquæ obligationes in alig bus perſonis, q tamen ſunt inanes, & ſine effectu : ſicut eſt obligatio contra hæredem qui iuſſus eſt reſtituere hæreditaté : & reſtituit fidei commiſſario.uel quando mulier fideiubet ꝓ aliquo:obligatio fideiuſſoria eſt inutilis ꝓhibente ſenatuſc. Velleia. mulieres intercedere ꝓ aliquo. Iſtis, præſuppoſitis pone ſic caſum. Titius inſtituit Mæuium hæredem:& iuſsit hæreditatem reſtituere Seio:& reſtituit. hæres iſte Mæuius nõ põt cõuenirí a creditoribus hæreditariis : licet ſit hæres. ſi tamen Mæuius extiterit hæres Seio fideicõmiſſario:cõuenit a creditoribus pro debitis Titij. Item ſi mulier ſuccedit debitori ꝓ quo ſi deiuſſerat:actio quæ prius erat inutilis his, ſic efficax:ut poſsit conueniri a creditore apud quem fideiuſſerat. ¶ Quod uulgo.§ Dictum eſt ſuprà de fideiuſſ. quòd quoties fideiuſſor ſuccedit reo principali,liberat ab obligatione fideiuſſoria. Iſte § illud dictũ limitat:& dicit illud eſſe uerũ quoties reus principalis eſt obligatus plenã obligatione.nã ſi reus ẽ plenè obligatus,& fideiuſſor ſuus ei ſuccedit,ipſe fideiuſſor liberat.uſque ibi, Et ecõtrario.ſuperior cãſus erat indubitabilis:iſte uero eſt dubitabilis. tamen dicit iuriſcon. ꝙ licet reus principalis habeat aliquã exceptionẽ, & fideiuſſor ei ſuccedit, ipſe fideiuſſ. liberatur,& ponitur tale exemplũ. Seius rautuauit pecuniam minori 25. an: quam ipſe minor perdidit:& ſic potuit reſtitui in integrum. tamẽ minor intra tempora reſtitutionis deceſsit relicto hærede fideiuſſore ſuo. certè difficile eſt dicere ꝙ ius prætorium quod minoribus ſubuenit,poſsit facere ꝙ fideiuſſor teneatur,cũ ſua obligatio acceſsit principali obligationi. & ſic concludit ꝙ fideiuſſor ex perſona minoris cui ſucceſsit, habet reſtitutionem in integrum intra tempora præſtituta reſtitutioni in integrum.

¶ Naturalis obligatio. § Vẽdidiſti mihi aliquam rem: ſed non tradidiſti:ſic ſumus inuicem obligati iure gentium ex conſenſu mutuo.faciꝰmus pactum nudum ꝙ diſcedimus ab iſta uenditione.dicit hic iuriſc. ꝙ iſta obligatio quã tu mihi,& ego tibi teneor,eſt ipſo iure nulla.nã uinculum æquitatis quo ſolo ſuſtinebatur,tollit conuentionis æquitatẽ:& ideo etiã fideiuſſor quem pupillus dedit, liberatur his de cauſis.h.d.hæc lex cum §.ſequen.uſque ad §.quæritum eſt.Franc. Accur.

a ¶ Stichum.§ Quatuor ponit caſus. primus & ſecundus plani ſunt. Tertius incipit ibi,enimuerò &c.ubi electio erat debitoris ꝙ ꝓmiſerat Stichum qui nalebat uiginti : aut Pãphilum qui ualet decẽ & occidit Pamphilum.nam remanet Stichus in obligatione:nec liberatur debitor offerendo pretium Pãphili mortui,& hoc in ſui odiũ. Quartus caſus incipit ibi, tametſi alter. ubi dicit ꝙ ſi poſteà decedat Stichus uidẽt debitor liberatus tunc:quia Stichus deceſsit ſine mora,& eius interitu eſt liberatus:nec ad pretium Pãphili tenetur,ut dictum eſt:& hoc de rigore:ſed de æquitate tenetur utili ex ſtipulatu ad pretium Pamphili,arguméto debitoris decedentis ſine hærede. nã licet liberet fideiuſſor à directa per hoc ꝙ principalis eſt extincta,tenetur tamen utili fideiuſſor.Accur.

illo,& remaneat ab utroque liberatus,de rigore tamen: quia non eſt æquum ꝙ creditor damniſicetur remaneat facto illius, quia ſi non interfeciſſet primum, forte hodie uiueret, & poſſet peti : licet extincta fuerit obligatio in eo quouſque alter uiuebat : quia ſuccurrebatur creditori in illo ſuperſtite: nunc uerò quia deſtitutus eſt omni remedio, de rigore reſtituitur actio utilis ad primum interfectum, ne malefi cium debitoris remaneat impunitum. Paul.

† ¶ Tametſi [l] alter ſeruus poſteà ſine culpa debitoris moriat, nullo modo [m] ex ſtipulatu agi poterit: cũ illo in tempore quo moriebatur,non commiſerit ſtipulationẽ. Sanè † quoniam impunita nõ debent eſſe admiſſa, [n] doli actio [o] nõ immeritò [p] deliderabitur, aliter, [q] quàm in plena fideiuſſoris, qui promiſſum hominem interfecerit: [r] qa tenetur ex ſtipulatu [s] actione fideiuſſor: quemadmodũ tenebatur ſi debitor [t] ſine hærede deceſsiſſet.

¶ *Succeſſio iterdũ extinguit obligationẽ iure confuſionis tantũ: ut cũ creditor ſuccedit debitori efficaciter obligato. interdũ iure ſolutionis: ut cũ ſuccedit naturaliter obligato, & habet pouere rationẽ cũ creditorib. legatarijs: aut fideicommiſſario uniuerſali. Interdũ obligationẽ directã in*

† Concor. tex.in l.locatio.§ qđ illicitè. §. de public. vnde dicit Bal.in l.ita vulneratus §. ad legem Aqui. q fauor publicæ diſciplinè dictat& ſuadet vt maleficia puniantur. Alleg. ipſe tex. in d.l. locatio.

† In P. F. tamen ſi & alter.

ti non poſſe offerri æſtimationem:imò uideturesſe ratio ad illud.& ideo dic quamuis id eſt quia.& quod dicit infra tamenſi,id eſt quãuis alter &c. Item nec reſpicit hoc quamuis illud tamen quod eſt infrà, ea ratione quia magis eſſet ratio,ut quia ſolus mueus poſsit peti,ut liberetur promiſſor eius interitu. expone ergo infrà tametſi, id eſt quamuis alter &c. & ſuſpenſiue lege uſque illuc, conſtiterit &c. & tunc accipe nihilo &c.& poſtea quamuis.

b ¶ Verum ego.§ ſtipulator.

c ¶ Mortuo.§ ante petitionem meam ſtipulatoris.

d ¶ Petetur.§ id eſt lolus remanet in obligatione & ſolutione.

e ¶ Aeque peti. § ac ſi ſolus in obligationem deductus fuerit: ut & ſuperiori caſu.Vel æquè, i. ſicut dictum eſt in ſuperiori ca ſu quando ſtipulatoris erat electio. Item hoc niſi iam promiſſor alium elegerit: ut ſuprà de leg. j. huiuſmodi.§.Stichum. & facit ſuprà de eo quod cert.loco.l.ij.§.qui Stichum.& de lega. ij. ſtatuliberum. §. fin. & de condi. indebiti. cùm is qui.in princ. & de verborum obliga. ſi quis ſtipulatus. & de contrahen. empt. l.in emptione.§ penulti. & ad legem Aquil.l. Stichũ. in princ.

f ¶ Quamuis.§ id eſt quia.Accur.

g ¶ Interim. § male uidetur aduerſari ad id quod dicit defun

i ¶ Quoniam id.]ut nõ poſsit offerre æſtimationem ulterioris.

k ¶ Conſtitutum eſt.] ſi ergo ſtipulator inulr de pretium,poteſt accipere.Sed contrà ſuprà de lega.j.cum res.§. qua ratione. Solu. ibi deceſſit ſine culpa hæredis,hic eum culpa promiſſoris:quia eum interfecit.uel aliter ibi dicit fortaſsis , non præcisè affert: quare ſic erit dicendum ut hic dicit.

l ¶ Tametſi.] hoc totum pone.quamuis.

m ¶ Nullo modo.] de ſtricto iure.ſub. ſed de æquitate ſicut infrà dicit.& ſic tenebitur utili actione ex ſtipulatu.nec dicas , imo uidetur ipſo iure liberatus interitu ſpeciei ab actione ex ſtipulatu: quia interitu facto ſuo quando non liberatur ut ſuprà de uerborum obligat.ſi ex legatis.& l.ſi ſeruum.& l.mora.in fin.& l.cum filius. circa prin. & de uſur.l.mora.§ fin.

n ¶ Admiſſa.] admiſſum fuit in eo qđ primus deceſsit culpa eius. & facit §.ad legem Aquil. ita uulneratus.& de fideiuſſ. ſi à reo. §. fi.

o ¶ Doli actio.]id eſt ex ſtipulatu utiliob dolum: ut ſuprà de uſur. l.mora.in fi.

p ¶ Non immerito.]id eſt immeritum effet ſi aliàs deſideraret : & ſic aduerbium non adiungitur uerbo deſiderabitur.Accur.

q ¶ Aliter.] q dam habent aliter, & alij habent aliàs.& dic id eſt eadem æquitate.& ſic alia dabitur hic ex ſtipulatu actio propter dolũ, ſicut datur contra fideiuſſorem. nec enim debet eſſe punctũ inter uerbum illud deſiderabit, & ſequens aduerbiũ aliter: licet quidã dicant ibi eſſe punctuandũ:& dicunt hunc teneri actione de dolo:ſed fideiuſſorem utili actione ex ſtipulato : ſed certè fideiuſſor actione de dolo tantum tenetur quandoque,ſquando ante moram ſuam occiditur §. de dolo,ſi fideiuſſor.non ergo hæc eſſet bona differentia.

r ¶ Interfecerit.] Poſt moram ſuam . tamen agitur aliàs actione de dolo:ut d.l.ſi fideiuſſor.quæ eſt contra.ubi de hoc plenè dixi.

s ¶ Ex ſtipulatu. Jutiliter d.l.de uſur mora.§.fi.

t ¶ Si debitor.]noam & hoc caſu tenetur utili,principali extincta: ſicut dictum eſt ſi bene uis proſequi ſimilitudinem.Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Hæreditatem.] ut C.de pact.l.debitori.& ibi dixi.
b ¶ Cedit.§ aditio hæreditatis.
c ¶ Retinet.§ cõtra legatarios præter Fal.uel cõtra generale fidei comm.præter quartã Trebellianicam & facit suprà quãdo dies leg. ced.l.cũ illud.§.hĩs meus.& de separatio.l.j. §. fi.& de peti.hæred.l.si quid possessor. & ĩ. de cuiũsli ei.§.fi is.& ad legem Falcid. quærebat. & infrà proxi. §. quod uulgò. Accur.
d ¶ Inanis.§ contra hæredem debitoris qui rogatus fuerat hæreditatem restituere pone Seio. Accur.
e ¶ Confirmetur.§ posteà
f ¶ Nam si hæres.] ex titerit Scio fideic.
g ¶ Hæres.§ rogatus restituere fideicommissum.
h ¶ Extiterit.§ qui licet prius hæres erat ex quo semel fuit: non tamen tenebatur nisi retinuit quartam: & tunc pro rata: sed amodo insolidum & cum effectu tenebitur. ad quod facit suprà ad Trebellia.l. prima.§. j. Accursius.
i ¶ Interceſſerat t.§ animo nouandi: & uide modum intercedendi. sunt enim plures modi intercedẽdi: quia per mandatum, per fideiussionem, per constitutionẽ, item & per nouationem, & quid sit proprium cuiusque eorum, dic ut suprà man. l. si uero non remunerandi. §. fi post. Portò expromissor dicitur qui nomine alterius se obligat illo non obligato: ut suprà de dolo. & eleganter. §. seruus pactionis. & in quarto modo hic cassus ponitur. nã in aliis ipso iure per successionem extinguitur accessoria obligatio: ut ĩ.de fideiuss. l. generaliter.& l.hæres.§.quid si.& ĩ.e.l.si duo rei j.respon.
k ¶ Interdictum.§ aliàs increditum. Accur.
l ¶ Mulieris.] in utroque casu.& sic facies.ĩ.de condi.& demostra.in facto.§.fiscus.& de procur.l. si quis cum procuratori. Sed contra.ifra de regu.iur.l. quod in initio. & ĩ. de act. & oblig.omnes. Sol.it. ibi reprobatis: hic de non approbatis. Accur.
m ¶ Periclitetur.§ ut & ĩ.ad Velleianũ.l.quamuis.§.si mulieri. Acc.
m ¶ Periclitetur.§ quia hic cõuenitur ut hĩs: & hæres & defunctus una persona censetur: & ita ex persona defuncti non sua qritur. Acc.
n ¶ Liberari.§ ut & suprà de fideiuss.l. generaliter Iulianus. nisi ut suprà proxi.§.
o ¶ Verum est.] indubitanter. Accursius.
p ¶ Plenior.§ id est plena & efficax ciuilis & naturalis: aliud si tantum naturalis: ut supra de fideiusso.hæres.§. qđ fide.& facit suprà de pact.l.nisi hoc.
q ¶ Duntaxat.§ id est omnino.uel reus duntaxat, id est reus qui nõ est fideiussor. nam fideiussor quoque reus est. Ioan. maxime si alium fideiussorem dat. Vel dic, id est simpliciter uel absolute obligatus ut eius obligationi non cohæreat exceptio uel auxiliũ. Azo. sed hæc est eadem cum prima. Accursius.
r ¶ Liberabitur.§ à fita obligatione. Accur.
s ¶ Econtrario.] suprà enim posuit casum indubitabilẽ quare reus nulla tuebat exceptione cui fideiussor successit: hic econtrà quando tuebatur exceptione. & nihilõminus dicit extingui obligationem: fide iusso. per in integrum restitutio. & sic fit infrà eo. qui res.§. mihi sed quidam, ut R. dicunt hic non extingui: quia deest eis dictio non: & habent talem literam. econtra non potest dici tolli &c. & uerbum inferius retinere ponitur pro impedire. uel secundum eam literam dic non tolli ipso iure, sed per in integrum restitutionem.

† Ista glo. est melior de iure ad hoc quo cognoscamus quot sunt modi fideiubẽdi seu intercedendi pro aliis de quo etiã uide not. p gl. not. in l. si uero. §. si post credi-tam. ĩ. manda. Bolog.
† In conditum, in P, F. aliàs in creditum.

effic acem reddit efficacem: cùm ille qui tenetur directa inefficaciter, succedit ei qui tenẽ utili & efficaciter: de quo duo ponuntur exempla. Pau.

¶ Aditio hĩditatis nonnunquã iure confundit obligationem: ueluti si creditor debitoris, uel contrà si debitor creditoris adierit hę reditatem.[a] Aliquando pro solutione cedit,[b] si fortè creditor, q pupillo sine tutoris authoritate numos crediderat, hĩs ei extiterit. nõ.n.quãto locupletior fact' pupillus est, consequit: sed insolidum creditũ suum ex hæreditate retinet.[c] ¶ Aliquãdo euenit, ut inanis[d] obligatio aditione hĩditatis confirmet.[e] nam si hæres[f] qui restituit ex Trebelliano hæreditatẽ, fideicommissario hæres[g] extiterit,[h] uel mulier quæ pro Titio intercesserat,[i] eidẽ hĩs extiterit, incipit obligatio ciuilis, ꝓpter hæreditatem eius, qui iure tenebatur, auxiliũ exceptionis amittere. etenim[†] interdictũ est sub uenire sexui mulieris,[k] quæ suo nomine periclitetur.[l]

¶ Si fideiussor succedat debitori efficaciter obligatio, extinguit obligato fideiussoria. Idẽ si erat inefficaciter obligatus: tamen ista inefficacia non transibat ad hæredem eius, qui habebat exceptionem merè personalem. Idem, si tempore successionis erat efficaciter obligatus: sed sperabatur effici obligatio inefficax beneficio restitutionis in integrum: licet tale beneficium ad hæredem transeat. Paul.

¶ Quod uulgò iactatur fideiussorem qui debitori hæres extiterit, ex causa fideiussoria liberari,[n] to ties uerũ est,[o] quoties plenior[p] rei ꝓmittendi obligatio inueniturnã si reus duntaxat[q] fuit obligatus, fideiussor liberabitur.[r] Et econtrario[s] nõ potest dici nõ tol li fideiussoris obligationem, si debitor propriam & personalem habuerit defensionem.[t] nã si minori xxv. annis bona fide[u] pecuniã credidisti, isq; numos acceptos ꝓdidit, & intra tẽpora in integrũ restitutionis decesssit hærede fide iussore,[x] difficile est[y] dicere causam iuris honorarii,[z] quæ potuit auxilio minori esse, retinere[a] fide iussoris obligationem, quæ[b] principalis[c] fuit, & cui[d] fideiussoris[e] obligatio accesit sine contẽplatione[f] iuris prætorii. Auxilium igitur restitutionis fideiussori qui adolescenti hĩs extitit, intra constitutum tempus[g] saluum erit.[h]

¶ Naturalis obligatio pacto & iureiurando tollitur ipso iure: quod prodest fideiussori. Bar.

¶ Naturalis[i] obligatio ut[k] pecuniæ numeratiõe[l] † tollit, ita[m] iusto pacto uel iureiurãdo ipso iure tollitur: quia uinculũ æquitatis[n] quo solo substinebat, conuẽtionis æquitate dissoluit. ideoq; fideiussor, quẽ pupillus dedit, ex istis causis liberari dicitur.[o]

¶ Tunc pater põt adiici à filio ad successionẽ, cùm patri actio nõ quæritur: sed filius indistinctè à patre adiicitur. Bar.

¶ Quæsitũ est an ita stipulari qs obligatione conuentus petat restitui, tamen ex persona minoris hoc petit cuius hæres ẽ. uel dic qđ dolus creditoris interuenit. nec obstat quod suprà dicit bona fide: qa fuit in accipiẽte. mediã ꝓbo. Accur.

† Defensionem.§ quæ non competebat fideiussori uel hæredi: ut pote personalis, non realis. & quod subiicit, eam &c. simile adducit.
u ¶ Bonæ fide.] & sic non fuit deceptus dolo aduersarij.
x ¶ Fideiussore.§ scilicet relicto.
y ¶ Difficile est.§ id est impossibile. sic econtra.ĩ.de his q. deiece.l.ij. sed secundum R. id est graue. Accur.
z ¶ Honorarii.§ id est in integrum restit. quæ à prætore est introducta.
a ¶ Retinere.§ id est facere eam durare. Io. sed R. ſ. facere eam impedire.
b ¶ Quæ.§ ſ. causa in integ. restit. iuris honorarij.
c ¶ Principalis.§ scilicet obligationis.
d ¶ Et cui.§ principali.
e ¶ Fideiussoris.§ aliàs fideiussoris: & sub audias obligatio. si non habeas. alias fideiussor. & tunc nil subaudias. Accur.
f ¶ Sine contemplatione.§ quia deceptus fortè fuit minor facilitate: & ideo non restituitur fideiussor: ut suprà de except.l. exceptiones.§. fi. & C.de fideiusso.mi. l.j. & ij. nisi esset hæres, ut hic subiicit in fi.§. gl. ista prosequitur dictũ domini Ro. tantum.
g ¶ Intra constitutũ tempus.§ scilicet quadriennij: hodie à die quo successit: ut C. de tem. in integrũ restit.l. ea quæ.§ fi.
h ¶ Saluum erit.§ ut hæredi, non ut fideiussori, id est conuenito, secundum R. cùm sui facilitate fuerit minor læsus. sed tu dic etiam si ut fideiussor conuenitur: ut hic: & sic erit spaciale ut restituatur fideiussor minoris læsi sui facilitate: quia licet pro sua obligatione conuentus petat restitui, tamen ex persona minoris hoc petit cuius hæres ẽ. uel dic qđ dolus creditoris interuenit. nec obstat quod suprà dicit bona fide: qa fuit in accipiẽte. mediã ꝓbo. Accur.
i ¶ Naturalis.§ id est de iure gentium.
k ¶ Vt.§ id est sicut.
l ¶ Numeratione.§ id est solutione.
m ¶ Iusto pacto.§ nam similia sunt: ut arg.ĩ.de pact.si unus. §. sed si stipulatus decẽ. Azo. apparet ergo quod obligatio naturalis ꝓ pactũ introducta, ipso iure per aliud pactũ tollitur. sed contra.ĩ.de pact.l.si unus.§. pactus ne peteret. Sol. aliud est tollere obligatoriũ pactũ: qđ fieri potest ut hic. aliud liberatorium: quod fieri non potest ipso iure, ut ibi: quia promptiores &c. ut ĩ.de acti.& obliga.l. Arrianus. uel dic ut ibi. Item facit ĩ. de iureiu.l. fi. & C. de pact. l. creditori. & ĩ. ad. l. Falcid. l.fi pupillus. Accursius.
n ¶ Aequitatis.§ unde etiam soluta pecunia repetitur: ut ĩ.de cõdindebi.l.qui ex.§.fina.
o ¶ Liberari dicitur.§ si supradictis modis tollitur obligatio pupilli. uel si talia faciat fideiussor. & facit ĩ.ea.l.§.fi.
¶ Quæritum est.] CASVS Persona domini & serui in cõtractibus censetur esse eadem, sicut persona patris & filij. Quæritur ergo his præsuppositis, utrũ cum pater stipulatꝰ, ponit persona filij adiici: uel cum filius stipulatꝰ, ponit patris persona adiici in stipulatione. Itẽ cum dominus stipulatur an ponit persona serui adiici: uel econtra. Et distinguit iurisc. nam si filius stipulatꝰ sibi ipsi rali stipulatione qua patri nihil acq.rit, sicut quãdo stipulatur de peculio suo castrẽsi: tunc persona patris potest adiici i stipulatione. Econtra autem si pater stipulatur potest persona filij adiici in stipulatione. & persona filij adiicitur i obligatione magis causa solutionis quã obligationis causa. ¶ Vsufructũ.§ Casus talis est: Ego stipulatus sũ à te mihi dari usumf. aut Titio

† Tollitur, nõ ẽ apud Dua.
† Iustũ pactum quod dicatur uide Alcian. l. lege obone. uerb. fin. Fideiussor hæres debitoris efficaciter obligati adiuuatur beneficio restitutionis in integrum: quo princi palis debitor se speculabat aditu uare.

† Ei, in P. F.
† Du. credit.
† Obligatio, deest apud Dua.
† Tollitur, nõ ẽ apud Dua. Iustũ pactum &c.

Titius capite minuitur. quæritur utrum ei rectè soluat ususfructus? Respon. quòd sic: quia etiã sic stipulari possumus: dabis mihi aut Titio cùm fuerit capite minutus? usque ibi, Nam & si furiosi. ubi ponit aliud exemplum, quod si quis stipuletur sibi, & adiiciat pupillum in stipulatione, non tantum pupillo rectè solui põt sed etiã tutori ipsius pupilli, uel curatori furiosi: quod quidem est receptum utilitatis causa. & hoc uerum est si pecunia quæ soluta est tutori, sit uersa in utilitatem pupilli uel furiosi: sicut si quis iusserit aliquem dare domino pecuniam: & ille det seruo, ut iste seruus det domino. Sed si quis iussus est dare seruo, & dederit domino: non uidetur ꝓpterfecisse conditionem nisi ex uoluntate serui domino dederit. Item idem est dicendum si quis stipulatus sit à patrono dari sibi aut seruo alieno: puta seruo Mæuij: si debitor det pecuniam Mæuio domino, non librabitur nisi uoluntate serui domino dederit.

¶ Si creditor.§ Titius creditor Mæuij possedit hæreditatem ipsius Mæuij sui debitoris, & tãtum recuperauit de hac hæreditate, ut consecutus fuerit debitum suum: ita qꝺ si aliquis bonorum possessor tãtum ei soluisset, liberaſ fset hæredem à debito. Nunc quæritur utrum fideiussores ipsius Mæuij liberentur? Respon. qꝺ non. nam iste Titius non uidetur sibimet soluisse ex ea hæreditate quæ ab ipso cuincitur. ¶ Dolo fecisti.§ Tu posidebas ex hæreditate: Sẽproni quendã fundum, uidens quod dominus fundi uolebat te conuenire rei uẽdi. dolo desiisti possidere dictum fundum. Si ille qui posidebat fũdum, præstiterit litis æstimationem. uel ipsum fundum restituerit, illud tibi proderit, quia liberaberis ab utili rei uendi. Sed si tu qui dolo desiisti possidere, fueris ante cõuẽtus quã possessor, & ꝓstiteris aliqd ex præterito dolo tuo: illud non ꝓderit aliquid possessori istius fundi.

¶ Si mandato meo.§ Mandaui ibi ut Titio pecuniam crederes. tu mutuasti ei decem. ego soluo tibi hæc decem. utrum debitor liberetꝰ Respond quòd non: imo tu debes mihi credere actionem quã habes aduersus Titiũ ut consequar quod pro eo solui. Nam iste cõtractus est similis huic contractui quando tutor soluit pupillo pro aliquo debitore suo nam debitor non liberatur, sed pupillus debet cedere actiones suas tutori contra debitorem suum. Et ista cõparatio facta de debitore pupilli & tutore, est multum similis & apta huic nostro casui: quod sic probatur. Nã si tutor pupilli alicuius tenetur pupillo: quia neglexit conuenire debitorem ipsius pupilli, & pupillus propter hoc conuenit tutorem, debitor pupilli non liberatur propter iudicium acceptum cum tutore, etiam si tutor condemnatus soluat pupillo. Item plus, quia tutor habet actionem tutelæ contrariam contra pupillum ut sibi cedat actiones contra debitorem suum.

¶ Si creditor.§ Mandaui tibi ut Titio decem mutuares: qđ fecisti. conuenisti Titium in iudicio: & quia malè processisti, perdidisti causam tua culpa. quæritur utrum me conuenire possis qui mandaui tibi? Respon. quòd non: quia tua culpa factum est quòd non potes mihi actiones cedere contra debitorem tuum: quare &c.

¶ Si inter.§ Vendidi tibi equum pro centum, non tradidi: nec tu mihi pretium soluisti, dedisti tamen fideiussorem. nos conuenimus quòd ab emptione ista discedatur. quæritur an fideiussor libereturꝰ Respon. quòd sic. Franc.

† Du. Nam si &c.
† In P.F. si cõditionis quoq; &c. al. deest, si.

putauerunt utilitatis causa esse recipiendũ. idq; ita recipi potest,[m] si pecunia in rem uel pupilli uel furiosi uersa est: quomodo si domino dare iussus seruo dedisset, ut domino daret.[n] Cæterũ, q seruo dare iussus est, domino dando non aliter impleſſe conditionem intelligendus est, quã si ex uoluntate serui dederit.[o] Idem respondẽdum est in solutione, si stipulatus fit[p] à Sempronio sibi aut Sticho Mæuii seruo decẽ dari, & debitor Mæuio domino pecuniam soluerit.[q]

¶ Sola peruentione rerum ad creditorẽ, non liberatur debitor, uel fideiussor. Bar.

¶ Si creditor debitoris hĩditatẽ ad se non pertinentem[r] possẽdit,[s] & tantum ad eũ peruenit,[t] quãtum si quilibet alius bonorũ possessor ei solueret, liberaret hæredem: nõ potest dici fideiussores liberari,[u] neq; enim ipsum[x] sibi soluisse pecuniam credendũ est, a quo hæreditas euincitur.[y]

¶ Perceptione rei omnes liberant: sed ꝑceptione pretij nõ liberatur possessor rei. Bart.

¶ Dolo fecisti,[z] quò minus possideres qđ ex hæreditate ad aliũ ptinẽte apprehenderas.[a] Si possessor corpus aut litis æstimationẽ pstiterit, ea res tibi[b] ꝓderit:[c]

† In P.F. si ftipulato Sẽproniosibi.

Soluens alteri quã debitori, aut adiecto, an & qñ liberatur à debito

c ¶ Ipse.§ pater.
d ¶ Sibi.§ patri.
e ¶ Non est.§ sed dixit: promittis filio meo dari? quo casu nõ rectè soluitur filio: ut suprà de uerbo. oblig.l.eum.§. qui ita. at hic in ꝑsona sui posuit: unde ualet, & est adiectus: ut ĩ.de uerborũ oblig..l. eũ qui. §. qui sibi. sed distinguitur, si potest acquiri patri quando stipulatur filio, tenet, aliàs non: ut suprà de uerbo. obli. l. dominus seruo. & l. quod dicitur. & instit. de iuti. stipul. §. ei qui.
f ¶ Non intercidit.§ suprà eod. l. cùm quis. in princi. contra. Sol. hic actum fuit nominatim, ut capite minuto soluatur. uel speciale in usufru. uel hic capite minutus in meliorem statum est deductus: qa emancipatur: ut suprà de uerborum obli. l. eũ qui ita §. qui sibi. & argu. instit. de capi. di. §. minima. sic ergo adiectio solutionis non tollitur capi. di. licet usufruc. tollatur. H.
g ¶ Nam & si.§ bene dixi solui posse capite minuto: nam & aliꝰ facta solutio quam adiecto parit liberationem: ut si fiat tutori cum pupillus fuit adiectus.
h ¶ Tutori.§ pupilli.
i ¶ Curatori.§ furiosi. Accur.
k ¶ Rectè.§ sed & ip si pupillo uel furioso recte solui potest etiam si ne tutoris uel curatoris authoritate: ut ĩ. eod. si stipulatus. sibi; debet imputare qui suum debitũ tali iussit solui: ut ĩ.de mino.l. cũ mandato. & ĩ.de instit. sed & si quis. §. fi. & l. seq.
l ¶ Implendæ.§ puta seruo reliquit libertatem si decem det pupillo uel furioso. Accursius.
m ¶ Recipi potest.§ cùm datꝰ causa implendæ cõditionis. aliud est cùm debitũ pupillo soluitur tutori. tunc enim statim est liberatus debitor, licet detur in integrũ restitutio: ut suprà de admi. tuto. Lucius. §. tutelæ. & §. fin. Itẽ secus in casu superiori de adiecto, ut modo diximus. Item huic est contrà. ĩ. eo. fi seruus. Solu. illa secundũ istam.
n ¶ Domino daret.§ contingit liberatio si pecunia est conuersa in domini utilitatem.
o ¶ Dederit.§ quia à persona non est recedendum: ut supra. eod. in omnibus.
p ¶ Stipulatus fit.§ pone Mæuius.
q ¶ Soluerit.] non aliter cõtingit liberatio quàm si ex uoluntate serui dederit domino: ut ĩ.e. si stipulatus sum. in princ. & facit ĩ. de condi. & demon. l. qui hæredi. & de uerb. obli. stipulatio ista. §. hi qui.
r ¶ Non pertinentem.§ sed ad alium. Accur.
s ¶ Possedit.§ mala fide. Accursius.
t ¶ Peruenit.§ de hæreditate debitoris.
u ¶ Liberari.§ Sed nonne ratione compensationis quæ potest obiici ab utraque parte, sũt ipsi liberati, & debitor? Respon. secũdũ uetera iura non liberatur per compensationẽ quis ipso iure nisi implorato officio iudicis: ut instit. de act. §. in bonæ fidei. & §. sed in stricti. & argu. ĩ. de negot. gest. l. debitor. uel quod dicit non liberetur, subaudi eo ipso quod ipse percepit tantum de hæreditate: sed liberat iure compensationis cum ea opponit. & facit suprà de peti. hæredi. si quid possessor. §. quid tamen. & de inoffi. testa. l. eum qui. §. fi.
x ¶ Neque enim ipsum.§ suprà eod. Titia. contra. solu. ut ibi.
y ¶ Euincitur.] unde non uidetur solutum si non durat.
z ¶ Dolo fecisti.] & ita teneris ad litis æstimationem, ex doli clausula.
a ¶ Apprehenderas.] puta fundum unum.
b ¶ Tibi.] qui dolo desiisti possidere.
c ¶ Proderit.] scilicet ut libereris ab utili rei uendi. nõ ut libereris ab illo edicto de alie. iu. mu. causa fac. Accursius.

Obligatus dño per seruum stipulantem an liberet solu uendo eidẽ domino ꝑdicto seruo inscio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si tu.§ qui dolo possidere desiisti.
b ¶ Conuentus.§ utili rei uendi.nam si per edictū de alie.iudi.mu. cau.fact.nullum esset dubium.& facit §.de petit.hæred.l.etiam.§.itē si quis.& quod ibi not.& supra de tabu.exhib. locum.§. condēnatio. & supra de rei uendi.l.is qui dolo.
c ¶ Præstiteris.§ litis æstimationem.
d ¶ Soluta fit. § à mandatore.
e ¶ Debitorem. § cui pecuniam mutuauit.
f ¶ Eius. § pupilli. Accursius.
g ¶ Cum altero. § puta tutore lit. contest. idem & econtra in hoc casu.
h ¶ Alter. § scilicet debitor.
i ¶ Debitori.§ pupilli.Accursius.
k ¶ Agendum.] contra pupillum.
l ¶ Ei.§ tutori. Accursius.
m ¶ Cedat. § principio & fini.§.in eo q; dicit fieri cessionē actionis ex interuallo post solutionem, concor.§. manda. l. Papinianus. & de leg.j. si res obligata.Sed contra supra eo. l.Modestinus. Solu. ibi loquitur cum una sola est actio qua omnes tutores. conueniuntur: at hic plures : & ideo una solutione una tantum tollitur qua tenebatur qui soluit : & sic alter liberatur.uel aliter, iste mandator uel tutor uidetur soluisse suo nomine, non nomine illius : inde est quòd ille non liberabitur, ut illa l.Papinianus. cum ipse sua teneatur actione,& ille alia. & ideo bene potest ei cedi postea actio, cum non sit extincta: & tenetur eā cedere hoc ipso quod eam præstare pōt:ut §.manda.l.hæredem.Quæ solutio in ideni quod prima recidit.uel planius secundū Ro.hic suo nomine tantum soluit,ut se solum liberaret.& plenius dic ut d.l.Modestinus. Item secundum prædicta non obest §.de fideiuss.cum is.Item facit §. de nego.gest.ex facto.& de pecu.leg.dominus Sticho.
n ¶ Si creditor.§ qui mandato meo pecuniam mutuauerat.Accursius.
o ¶ Ceciderit.§ contra debitorem agendo.
p ¶ Prope est.§ id est rationabile est.sic §.ad Velleianū,tutor.§.qd ergo.Sed contra.§. de fideiussoribus & manda. si stipulatus. §. si ex duobus.Solu.ut ibi.Accursius.
q ¶ Ipsius.§ creditoris.
r ¶ Vitio.§& alia ratio est,quia habet mandator exceptionē rei iu di.ex persona debitoris.& facit §. de admini. tuto.l. si pupillus & de noxa.l.quemadmodum.& C.arbi. tute.l.ij.§.j.& §. de fideiuss.l.cū is. & §.loca.si merces.§.culpæ.Accursius.
s ¶ Vitio.§.id est culpa.
t ¶ Discedatur.§ scilicet contrario consensu.Accur.
v ¶ Acceptus.§ à sponte dante:ut §.de euict.l.iij).
¶ Liberabitur.§ ipso iure : ut instit.qui.mo.tol.obli. §. fi. & §.de pac.l.ab.emptione. & C.quando lic.ab empt. dic.l.j. & ij. sed vī per exceptionem,non ipso iure:ut §.de rescid.uen.l.cum emptor.contrà solu.ut ibi. Item facit,§.de pac.l.nisi.

¶Petēs,nō ē apud Du.

PVpilli debitor.§ CASVS. habebat Seium debitorem in centum.tutor iste iussit Seium sol uere suo creditori,scilicet tutoris:an liberet debitor soluēdo illi cui eū delegauit tutor?Respon.q; sic,si nō malo cōsilio hoc fecit.sed si fe cit malo consilio:pupillis habet etiam interdictum fraudatorii con tra creditorem tutoris. ¶ Cum pupilla.§ Quidam iudex dedit malū tutorem cuidam pupillo,mortuusque iudex ille reliquit hæredē pu pillam quandam.iste pupillus fecit transactionem cū tutoribus suis, tamen pupilla hæres iudicis non vult transactionē illam ratā habe re. Tutores pupilli soluerūt pecuniā ipsi pupillo. quæritur utrū ipsa pupilla sit liberata?Respon.quod sic.nec quidē tutores habēt actio nem utilem ad repetendam pecuniam quam dederūt pupillo qui suū recepit.si autem pupillus uult restituere pecuniā tutori suo : poterit agere contra pupillam uel eius tutorem rescissa transatione facta cū tutore suo.

¶ Soror.§ Titius decedens reliquit hæredem filium suum: & legauit sorori suæ Bertæ fundum. ista Berta mouit fratri suo litem pro isto fundo, & post trāsegit cū eo, accepto nomine cuiusdam debi toris hæreditarij in solutum, tamen nulla est sibi facta cessio istius debiti à fratre suo,& nulla delegatio : quæritur ad quem spectet periculum istius nominis?Rñ. quòd ad ipsam filiam. quòd si post uelit legatum petere obstabit sibi exceptio pacti siue transactionis.

¶ Cùm in eodē.§ Mutuaui tibi centum aureos una die. item mutuaui tibi alia centum eadem nice:pro quibus summis pignoraui tibi unum fundum. soluisti mihi centum, & non dixisti super qua summa soluebas. certè ego debeo illa centum deducere super omni debito: nec possum eligere super qua summa ego deducam illa centum. usque ibi, quòd si temporibus. pone sic. Mutuaui tibi centū aureos hodie,tu pignorasti mihi fundum ualentē ducenta.uenis ad me post mēsem, & peti quaginta mutuo.credo tibi illa quinquaginta, & tu mihi obligas illūmet fundum, id est superfluum quod ualet ultra centum aureos. uenis postea & soluis centum & uigintiquinque : nec dicis in quod debitum. certè ego debeo tibi deducere in debitum primorū centum,quæ a me accepisti: & superfluū scilicet ui gintiquinque deducetur super reliquam partem debiti. ¶ Cum insti tutus.§ institui Titium hæredem,& substitui ei Meuiū. institutus de liberat si uelit adire hæreditatē,uel non.interim debitores hæredita rij soluunt substituto cui soluere non debent.post aliquod spatiū tē poris institutus repudiat hęreditatē, & sic deuoluitur ad substitutū. Dicitur hic quòd cōdictio deficit,id est condictio indebiti quā habe bant debitores cōtra substitutum.& ab eo tempore quo substitutus adiuit hæreditatem,debitores liberantur.Franc.
x ¶ Creditori.§ scilicet tutoris.
y ¶ Cum tutore.§ & cum debitore pupilli:alioquin ipso iure cōtin geret liberatio : cum ei licuit sic soluere ad hoc ut cōpetat liberatio ipso iure:ut §.de adminis.tr.tuto.l.Lucius.§.fina.& §.tutelæ.sed pote rit post dari pupillo in integrum restitu. licet uideatur quod tunc dari debeat quando solutum est pupillo cum authoritate tutoris,uel ipsi tutori,non alij:ut hic contingit.
z ¶ Probetur.§ Supplle ergo econtra si malo consilio,non libera tur,sed etiam &c.
a ¶ Interdicto.§ Alibi non inuenit aliquid de hoc interdicto. vñ dic olim fuisse interdictū in hoc casu secūdū H.imo certe inuenit:ut §.ad Trebel.si postulante. §. sed & si filius. sed hoc est uerū q; aliquis titulus de hoc interdicto nō inuenitur.uel die dari actionē in factū. & secundum hoc edictū istud est.§. quæ in frau.cred. quia iste tutor uidetur alienasse in fraudē sui creditoris:id est pupilli: & sic iste cre ditor tenetur actione in factum. & secūdum hoc istud edictum est §. quæ in frau.credi.l.j.& inuenitur in l.iij.eiusdem titu.ibi, sine nume rauerit &c.& sic intelligit dicta.l. si postulāte.§. ad Trebel.hic enim debitor & is cui solutum est con.mittit fraudem.
b ¶ Pupillo tenetur.§ in subsidiū.debitore & tutore pupilli existē te non soluendo:ut C.si uendi.pig.ag.l.j.& l.penult.
c ¶ Participasse. § Vt fraudaretur pupillus qui creditor conuentu rus erat tutorem ut dixi.Item facit supra pro emp. qui fundum.§. si tutor contrà.Sol.ut ibi.
d ¶ Tutores.§ scilicet pupillæ.
e ¶ Adolescente.§ quondam.Accursius.

†Du. sed & interdicto al. sed etiā.

†Sic P.F al.incipit si pupilla cū magistratū & pro scilectu huius tex. unde Carcium i l. si diuersā num.10.C transact.

a ¶ Tutore soluente pecuniam.§ aliàs tutore soluente pecuniam liberata:aliàs tutorū pecunia liberata.& dic soluente ex causa transactionis:uel dic ex causa prioris debiti : & idem erit. Sed nunquid p in integrum restitu.repetet pupilla? Respon.non:quoniam nihil eget ipsa,nec soluit,sed tutores.
b ¶ Liberata.§ for-

¶In P.F. nihilomin⁹ erit tutorū pecunia liberata: nec tutores&c.

te per exceptionē:alioquin non posset restituere scitari, quod dicit ita tim : ut infra eod. l. qui res.§. aream.
c ¶ Actionem.§ indebiti.
d ¶ Nec utilem. § non solum directam.
e ¶ Si adolescens.§ pupillus quondam qui tunc aduersus hæredē magistratus intēdebat: quoniam per fraudem magistratus sibi dedit tutorem.
f ¶ Rescisso.§ utriusque consensu : ut C. de transac.l.fi diuersa.
g ¶ Vtilem.§ scilicet in factum subsidiariam: ut institu. de satisd. tut. & cur.§.fi.
h ¶ Accipiet.§ scilicet adolescens.
i ¶ Soror.§ ut nomine sibi cesso à fratre cu iusdam hæreditarij debitoris.Acc.
k ¶ Delegatio.§ ſ. debitoris à fratre, scilicet quæ fit per stipulationem : ut C. de noua.l.j.
l ¶ Secuta esset.§ ipso iure,sed tantum cessio. Accur.
m ¶ Ad eam.§ quod dic ut §. de hære. uend. l.si nomen.& l. seq. Ité facit supra manda l.inter causas. §. ij. Sed argu.contra §.fol. matr.l. si cum dotem. §. fi mulier. Sol. speciale ibi in dote.Accur.

ADDITIO. Dic aliter secundum Bar. quòd aut loqueris de periculo inopiæ subsecutæ post cessionem: & loquitur ille §. aut loqueris de periculo inopiæ subsistentis tēpore cessionis : & loquitur.l: contraria.

¶Cōfortio ni subiecerit in P.F.

n ¶ Cùm in eodem tempore.§ ex uēditione debet mihi Titius decem,ex locatiōe quinque : nunc pro utroque debito obligat mihi codicem suum.

†Du. secundum superfluo compensabitur.

o ¶ Pro modo.§ id est pro rata. & sic est arg. contra.§.e in his. §. Imperator.ibi, si uerò summa &c. & de dam.infect.prætoris.§. §.j. Accur.
p ¶ Eius.§ scilicet creditoris.
q ¶ Omni.§ utriusque obligationis.Accur.
r ¶ Discretis.§ id est diuersis. nam cùm primò obligasset,& postea secundò obligat,non obligat nisi residuum.
s ¶ Superfluum.§ id est id quod plus esset in pignoris æstimatione quàm esset debitum prius pro quo fuerit iam obligata res. Accur.
t ¶ Placuerit.§ secundo debito. Accur.
v ¶ Soluetur.§ id est dissoluetur,& quidem totum.
x ¶ Cùm institutus deliberaret.§ de adeunda hæreditate. Accur.
y ¶ Soluta est.§ à debitore hæreditario.
z ¶ Condictionis.§ indebiti,quæ competebat soluenti. ad quod est C. de edi.diui Adri.l.i.ex quo enim cessat causa,cessat & condictio. Acc.
a ¶ Vt obligatio.§ Not.quòd breuissimo tempore tollitur cor dictio indebiti. nec mirum : quia & ratihabitione. ad quod facit supra eo.cùm quis.§.qui hominem.

Condictio debiti qui to tpe tol lat. & utrū ratihabitio ne secuta.

C Vm ex pluribus. § CASVS. Tu debebas mihi centum aureos ex causa mandati eo ea su quo si esses cōdemnatus, ir rogaretur tibi in famia. Ité debebas mihi alia centum quæ pro missisti soluere in festo Paschę sub pœna quinquaginta aureorū. Ité debebas mihi quinquaginta pro quibus obligasti mihi fundum aliquem. Item tu debebas mihi centum aureos ꝓ tuo proprio debito, & alios centum ex causa fideiussoria. Nūc uenit iurisc. gradatim ostendendo quod si soluas non exprimendo in quā causam soluas : super qua uideatur esse solutum. nam semper in gra uiorem. primò enim uideris mihi soluere in eam causam quæ:rogat condemnato infamiæ:eo quòd ibi sit maius periculum. Secundò in debitum quod mihi debes sub pœna. Tertiò in debitum pro quo obligasti mihi pignus. Quarto uideris mihi soluere pro tuo proprio debito, & non ex causa fideiussoria. Quod quidem rectè sta tutum est : quia uerisimile est ꝙ diligens debitor deduceret id qd soluit, in causam graiuiorem:& si non eligat, debet deduci i causam antiquiorem.

†Aliàs lib. 2.definitio.

¶ Si maior.§ Debebam tibi pecunias ex pluribus contractibus:posui mus rationem inter nos de omnibus quę tibi debebam : tamen ego solui plusquam deberem. quæritur in quam summam primo computen tur soluta? Respon. ꝙ primò in illum contractum qui est prior uel potior: reliquum in alios contractus qui sunt post illum contractum potiorem uel priorem.

†Du. si nihil eorum iteruenit.

b ¶ Vtriusque.§ debitoris & creditoris. Accursius.
c ¶ Sub infamia.§ id est ex ea causa ex qua si condemnaretur, esset infamis. & hoc iure succedente in eligendo.
d ¶ Pœnam.§ ex contractu promissam.

†Ex,nō est apud Du.

e ¶ Fideiussoris.] ueluti si ipse fideiussoris nomine teneretur. Accursius.
f ¶ Admonitum.§ sua discretione,uel ab amicis.Accur.
g ¶ Nihil horum.§ ꝙ alteri habeat potior actio ea. & facit ſ.de reg. iur.l.ſi in duabus..& supra e.l.& magis. & l. si quid ex famosa. & l.in hisin prin.
h ¶ Soluetur.§ id est dissoluetur.Accur.
i ¶ Singulorum.§ debitorum,neutraliter.
k ¶ Ex primo.§ sic lege : primò solutum uidebitur datum ex contractu qui potior erit.quis autem sit ille habes hac lege.
l ¶ In totum.§ si tantum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Q Vi res suas.§ CASVS. Obligaui tibi omnia bona mea: q̃a magnam̃ summam pecuniam tibi debebam. post hanc obligationem dedi quendam fundum in dotẽ filiæ meæ, & tradidi.tu creditor meus uenis & uẽdicas hunc fundũ actione Seruiana uel hypoth. & obtines.ita quod tibi maritus filiæ meæ cogitur eum tradere. Dicit hic quod gener meus potest contra me agere iterum ad dotem filiæ consequendam: ſicuti ſi ſtatuliberum promiſiſſem & ſoluiſſem. nam in hoc caſu pater dans aliquam rem pro dote non liberatur: niſi ſub conditione ſi hæc res non fuerit euicta ab ipſo cui datur. Secus autem eſt in ea re quam libertus aliquis promiſit & ſolut, quia liberatur, licet patronus poſtea per Fauianam actionem euincat hanc rem: quia actio Fauiana cum ſit noua & extraordinaria: non poteſt extinguere obligationem iam quæſitam ſoluenti. Cætera uide in gloſſ.

¶ Paulus li.xv.quæſt. L. XCVIII.

Q Vi res ſuas [a] obligauit, poſtea aliquã poſſeſsionẽ ex his p̃ filia ſua dotẽ promittendo obligauit, & ſoluit [b]. Si ea res à creditore euicta [c], eſt dicẽdum eſt maritũ ex dotis promiſsione agere poſſe, ac ſi ſtatuliberũ [d], uel rem ſub conditione legatã dotis nomine pro filia pater ſoluiſſet. Harum enim rerum ſolutio [e] nõ põt niſi ex euentu [f] liberare, ſcilicet quo caſu certum erit remanere eas.

¶ *Si ab alio qui habet cauſſam lucratiuã, euincitur res per extraordinariã uiam, non agit ille de euictione etiam ſi donatio cæpit a præcedenti promiſſione. Pau.*

¶ Diuerſum reſpondeẽ in ea pecunia ſiue re, quam patronus poſt mortem liberti per Fauianam [g] aufert. Hæc enim actio cum ſit noua [h], partam liberationem non poteſt reuocare.

¶ *Reſtituto minore ad rem, non reſtituitur aduerſarius eius ad pecuniam, ſi fuit in dolo inducendo minorem ad dandum in ſolutum. Paulus. de Caſt.*

¶ Huic † applicatur [i] minor uigintiquinque annis, qui a credito re circunſcriptus, in rem ex cauſa debiti ſolutam reſtituitur.

¶ *Si dat in ſolutũ res, quæ poteſt euinci, & tẽ põt nõ euinci, ex futuro euẽtu appa rebit an debitor fuerit perfecte liberatus,*

† Iſte text. eſt ſing. ad id quod dicit in ſummario: ſed de iſto adde uidendũ Cyn. in l.j. C.ſi aduer. tranſactio. & in l.ij.e. eit.& Spec. in tit. de in inte. reſtit. §.fin. uerſi. 1.Bolog.

† In P.F. Sicque & hoc ex his q̃ ex poſt factis ſunt, in præteritum cuius q̃d fuerit, declaret. Du. autem ſic, ſirq, & hoc ex his quæ poſt factis in præteritũ q̃d fuerit, declarent.

† Duar. aut Titio Calẽdis, uel ſub conditione &c.

an ſecus. Pau. de Caſt.

¶ Rem autẽ caſtrẽſis peculii ſoluente patre, pinde accipere debemus, ac ſi alienata dediſſet [k], quãuis poſsit reſidere apud eũ cui ſoluta eſt, mortuo prius inteſtato filio [l]. Sed tunc acquiſita creditẽ, cũ filius deceſſerit: & utiq; cuius fuerit, euentus declarat †. ſic qđ [m] & hic ex poſtfacto in præteritum quid fuerit [n] declarerur.

¶ *Cauſa leuior uel durior adiectionem non nitiat, hoc dicit. Bar.*

¶ Mihi decẽ dari pure †, aut Titio Calẽdis Iuliis ſub cõdõne aut Calendis Ianuariis mihi, Titio [o] Februariis, utiliter ſtipulor. Qđ ſi mihi ſolui Calendis Februariis Titio Calẽdis Ianuariis, poteſt [p] dubitari: ſed rectius dicitur utiliter ſtipulatum. nam cum in diem ſit ea quoque obligatio, etiã mihi ſolui poteſt ante Calẽdas Februarias, igitur & illi ſolui poterit.

¶ *Primo loquitur q̃n propter adiectum ſtipulatio eſt conditionalis. & hoc colligit ex dictione, Si. Secundo q̃n eſt conditionalis: & hoc apparet ex mẽte expreſſa. Tertio, q̃n de hoc nihil apparet. Quarto ponit unum caſum q̃n adiectus auget ad maiorem quantitatem quam principalis. Secũda ibi. Et ideo. Tertia ibi. At ubi. Quarta ibi, Contra. Bar.*

¶ Qui ſtipulatur ſibi aut Titio, ſi hoc dicit [q], ſi Titio non ſolueris, eſt ſ. prox. §. in patrono: ut credit ori minoris decipienti minorem ut rẽ magni pretij daret in ſolutum pro modica ſumma, non reſtituatur actio propter dolum ſuum: ut ſ. de fideiuſſ. ſi Titius alioquin contra: ut C. ſi aduer. tranſact. l.j. & ij. & aliis prælegatis legibus. Accur.

a ¶ Aut quinque.§ conditionaliter intelligendo.

b ¶ Liberabitur.] liberatur qui non fuit obligatus. Ioan. dic ergo. id eſt non obligatur reus: ut conditionalis ſit. R ſic ſ. de uerborũ obligatio. l. decem. Accurſius.

c ¶ Poteſt admitti.§ ut talis alternatiua ſit cõditionalis. R. ad quod eſt ſuprà, de act. & obli. obligationum ferè. §. fina. Accurſius.

d ¶ Stipulatur.§ reteto eodem themate.

e ¶ Contrà.§ id eſt eõtra. Accurſius.

f ¶ Conceptio ſtipulationis. Jſ. nec fortè ſententia.

g ¶ Decem ſoluerit.§ ſcilicet Titio.

h ¶ Mandati.§ taciti ſecundum M. & Ro. pro q̃bus iſtit. de inuti. ſtip. §. ſi q̃s. & de uerbo. obligatio. Iulianus. §. j. ſed tu dicas hic præceſsiſſe mandatum. aliàs, negotio geſto. agereturut & dixi ſ. eod. uero. procuratori. & facit ſuprà de uer. obli. l. ſi. §. ſi.

i ¶ Debebuntur.§ à Titio. ſ. ſed cõtra inſtit. de fideiuſſo. §. nec plus. Solu. ibi loquitur in acceſſoria obligatiõe: hic in adiecto: in quo plus poteſt eſſe tempore ut ſuprà proxi. §. Item re. ut hic. Item loco: ut infr. eod. proxi. §. Item contra. ſup. de uerbo. obligatio. l. inter ſtipulãtẽ. §. ſi ſtipulãte. Sol. ibi ei dem decem, aut q̃nque erant dãda: & ſic liberatur quinque dando. Accurſius.

k ¶ Videamus.§ & uidetur. quòd non: nam, &c.

l ¶ Facta.§ facienda mihi aut Titio: ut in ſequenti caſu ibi: at ubi, &c.

m ¶ Diuerſa.§ id eſt diuerſa datio. unde quod facit diuerſitas factorũ: ut non libereturalij facientẽdo: hoc facit diuerſitas dationum. ſed nõ eſt ita: ut ſubiicit ſed cùm, &c.

n ¶ Sed cùm. Jnunc ſoluit. Accurſius.

o ¶ Prævalet. § cauſa faciendi. Accur.

p ¶ Dandi. § quæ principaliter deducitur in obligationem. q. d. ſi non liberaſ debitor in obligatione factorũ, ergo nec in obligatione dandi: quia ubi diuerſæ ſunt dationes, ita diuerſa facta: ſ. cũ ſtipulor domũ mihi fieri Romæ, aut tibi Epheſi. Hoc enim uidebatur, quaſi indubitanter uerum, q̃ non contingeret liberatio? Reſpon. tamen ſecus in datione quàm facto. prævalet enim dandi cauſa: utpote cùm datum eſt Titio quocunque loco mihi expediat: q̃a ad illud reddendum teneatur Titius adiectus, uel mandati uel negotiorũ geſtorum. At domum uel aliquid tale in quolibet loco fieri. non expediat mihi: quia cederet ſolo extranei, cui aliquid fieri mea non intereſt: ut ſuprà, de eo quod certo loco l. ſecunda. §. ſi quis. iuris tamẽ conſultus etiam in facto dicit ita contingere liberationem: q̃a mihi ſatisfactũ eſt à debitore, qui habebat locorum electionem. Alij dicunt diuerſa ſoluere Romæ & Epheſi. Accurſius.

q ¶ Merum.§ ab omni datione. Accurſius.

r ¶ Liberatio.§ & certè non contingit.

s ¶ Soluto.§ adiectæ p̃ſonæ: ſine uoluntate maximè ſtipulatoris. ſeipſi ſtipulatori unum factum pro alio ſoluitur: ut ſuprà eodem inter. Alij, ut H. ſic puta, promiſit mihi ſe aliquid facturum aut Titio dari ſibi: uidetur conditionaliter ſtipulari. Et ideo etiã ſic facta ſtipulatione, Mihi decem, aut quinque [a] Titio dari? q̃nq; Titio ſolutis liberabitur [b] reus à ſtipulatore. quod ita poteſt admitti, [c] ſi hoc ipſum expreſsim agebatur, ut quaſi pœna adiecta ſit in perſona ſtipulantis, ſi Titio ſolutum non eſſet. At ubi ſimpliciter ſibi aut Titio ſtipulatur, [d] ſolutionis tantùm cauſa adhibetur Titius: & ideo quinque ei ſolutis remanebunt reliqua q̃nquæ in obligatione. Contrà, [e] ſi mihi quinque, illi decem ſtipulatus ſim, quinque Titio ſolutis non facit cõceptio [f] ſtipulationis ut à me liberetur. Porro ſi decem ſoluerit [g] non quinq; repetet, ſed mihi per mandati [h] actionem decem debebuntur. [i]

¶ *Diuerſitas locorum, rerum aut factorũ inter ſtipulatorẽ & adiectum, ſtipulationẽ non nitiat: & ſolutione facta adiectio, liberatur debitor à ſtipulatione. hoc dicit. Paulus. Et diuidit i tres partes. Prima loquit in obligatiõe mixta dãdi & faciendi. Secũda in obligatione meræ dandi. Tertia, in obligatione meræ facti. Secunda ibi, Liberaretur. Tertia ibi, At ubi.*

¶ Mihi Romę, aut Epheſi Titio dari ſtipulor. an ſoluendo Titio Epheſi, à me liberetur, uideamus. [k] Nã ſi diuerſa facta [l] ſunt, ut Iulianus putat, diuerſa [m] res eſt. Sed cũ [n] prævalet [o] cauſa dandi, [p] liberatur, Liberaretur enim & ſi mihi Stichum, illi Pamphilum dari ſtipulatus eſſem, & Titio Pamphilum ſoluiſſet. At ubi merum [q] factum ſtipulor, puta in ſuã in meo ſolo ædificari, aut in Titij loco, nunquid ſi in Titij loco ædificet, nõ cõtingat liberatio [r]? Nemo enim dixerit facto pro facto ſoluto [s] liberationem contingere. Sed uerius eſt liberationem contingere: quia non factum pro facto ſoluere uideẽ, ſed electio [t] promiſſoris completur.

¶ *Stipulatio concepta in perſona duorũ alternatiuè nõ ualet, ſi cuilibet eorum poteſt obligatio acquiri: ſed ſi uni tantùm, ualet: & illi acquirit: & alter cenſetur ad ſolutionem appoſitus. Pau.*

¶ Si ſeruus fructuarius ex re fructuarij domino proprietatis aut uſufructuario [u] ſtipuleẽ, inutilis eſt [x] ſtipulatio. At ex re proprietarij ſi ipſi domino aut fructuario ſtipuleẽ, rectè ſtipulaẽ. tãtùm enim ſolutionis capax eſt fructuarius hoc caſu, nõ etiam obligationis.

¶ *Exẽptio ſpeciei debitæ de rerũ natura, uel communi cõmercio, obligationem perimit. nec reuiuiſcit impedimento ſubmoto. translatio uerò in corpus integrale, obligationẽ non perimit: ſed res ipſa debet peti: æſtimatio uerò præſtabitur creditori, Et not. aliud eſſe, obligationẽ extingui, & aliud obligationem ceſſare: & q̃ obligatio extincta nunq̃am reuiuiſcit. Et dixi ſ. iſte in quatuor partes. In prima, ponit quæſtionem. In ſecunda arguit pro & contra. In tertia, reſpondet. In quarta, ponit quendam alium caſum. Secunda ibi, Nec admiſſum. Tertia ibi, Nec ſimili. Quarta ibi, Diuerſum dicemus.*

¶ Aream promiſi alienam. in ea dominus inſulã ædificauit. an ſtipulatio extincta ſit, quæſitum eſt. Reſpondi. [y] Si alienum hominẽ promiſi, & is à domino manumiſſus eſt, liberor: [z] nec admiſſum eſt (quod Celſus ait) ſi idem rurſus lege aliqua ſeruus effectus ſit, peti cum poſſe. In perpetuum [a] enim ſublata obligatio reſtitui non poteſt. & ſi ſeruus effectus ſit, alius uidetur eſſe. Nec ſimili [b] argumento uſus [c] eſt, ſi nauem [d] quã tu promiſiſti, dominus diſſoluerit: [e] deinde eiſdem tabulis compegerit, teneri te. hìc enim eadem nauis eſt, quam te daturum ſpopondiſti: ut uideatur magis obligatio ceſſare [f] quàm extincta eſſe. Homini autem [g] manumiſſo ergo hæc ſpecialia. uel dic regulam uerã, niſi ſubſit iuſta cauſa ex qua æquitas ſubuenit. ut in prædictis ſpecialibus: quod in idem recidit. Accurſius.

b ¶ Nec ſimili.§ quia non eſt ſimile.

c ¶ Vſus eſt.§ Celſus. quod ipſe putabat.

d ¶ Si nauem, § ecce argumen. & dic nauem alienam. Accurſius.

e ¶ Diſſoluerit.§ ea mente ut reficiat. aliàs contra. infrà, proxi. ibi. homini autem, &c. Accurſius.

f ¶ Ceſſare.§ ad hoc facit ſuprà, de ritu nuptia. l. palàm. §. non ſolùm. & ſuprà, de uerborum obligatio. inter ſtipulantẽ. §. ſacram. & de iudi. l. ſponebatur. & de ſeruitu. urbano. prædio. ſi ſeruitus. §. ſi ſubla tum. & de lega. j. quod in rerum. §. fi. & de uſufruct. l. qui uſumfructũ. & ſuprà, de pigno. Paulus. §. domus.

g ¶ Homini autem. § quaſi dicat in ſuperiori caſu non fuit argumẽtum bonum, quando ea mente diſſoluit ut eiſdem tabulis cõſtrueret: ſed nũc eſt bonum: quoniã alia mente: ut ſ. de uerbo. obligatio. inter. §. ſacram. Accurſius.

puta ſcribere librum: aliud fecit Titio: puta domum: non illud quod etiam ſibi facere debebat. & fortè etiam eo nolente. certe nõ liberatur. & hic caſus non corrigitur. Accurſius.

t ¶ Sed electio.] quam dedit ei à principio ſtipulator: alioquin contra. & in hoc differt à datione: ut ſuprà, de eo qđ certo loco l. iij. §. itẽ Iulianus. & facit ſuprà, de uerbo. obliga. l. fin. §. fi. Accurſius.

u ¶ Vſufructuario.§ diſtinctio ſtipulatoris, non legis. Accurſius.

x ¶ Inutilis eſt.] quia incertũ eſt, cui acquirit: ut ſuprà, de ſtipulatio. ſeruo. l. Item ſi ſeruus, & l. ſed ſi ita. uel dic ut ibi not. & facit ſuprà, de ſtipulatione ſeruo. l. j. §. penulti. contra. & l. ſi ſeruum fructuarium. & l. ſi ex re domini. Accurſius.

y ¶ Reſpõdi.] ſimiles caſus præmittit.

z ¶ Liberor.§ ſecus eſt in legatis: ut ſuprà de lega. iij. ſi chorus. §. fin. in fin. quæ eſt contra. vel dicas idem: ſed ibi per factum hæredis peruenit ad libertatem: ut quia manumiſit: hic non: ut ſuprà, de uerborum obligatio. ſi ſeruum. uel ibi uiuente teſtatore rediit in ſeruitutem: poſteà ex uoluntate noua uoluit ut pertineret ad legatarium. & eſt argumentum ad hanc ſolutio, ſuprà, de adimen. lega. l. iiij. ſed quidam ibi habent negationem: & tunc concor. Accurſius.

a ¶ In perpetuum.§ poteſt determinare uerbum ſublata. & no. hic regulam quòd actio extincta, &c. ut hic, & infrà, de furtis. ſi cum q̃s. §. finali. & infrà, de iniuſtificì. l. eius qui. §. finali. & ſuprà, de uerborum obligatio. inter ſtipulãtem. §. nam cum quis. & de actio. & obligationi bus. l. ſi ſeruus. & de adimẽ. lega. l. ſi ſeruus. & de noxalib. l. ſi alienus. ſed fallit ſuprà eodẽ. pupilli. §. j. & de capitis diminutione. l. ſecunda. §. ei. & l. tutelas. §. ſi libertates. & de ſerui. urba. prædio. ſi q̃s ædes. & ad Velleia. l. quamuis. §. ſi mulier. & §. ſi ex noxa. cau. aga. l. ij. §. ſi. ſunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fiet.] scil cer tunc. Accursius.
b ¶ H.s.§ s. prædictis in seruo. Accursius.
c ¶ Impositum sit.§ post promissionem.
d ¶ Natura esse.§ constructo ædificio. Accur.
e ¶ Maxima.§ ad quod est suprà de lega.j. l.seruum filij .§.si areæ.& §.quib. mo. vsustruct. amit. quid tamen. §.penult. & de le. ij. fi areæ. & l. si ita legatum §. fi domus. & de usufru l.q. usumfructū. & de pign. Paulus.§. domus. & ad Treb. ex facto. §. ex facto.
f ¶ Ante diem.§ uidetur enim obligatio accepisse dilationem, donec rediisset ab hostibus. Accur.
g ¶ Scisci.§ id est statuit. aliàs, si scit. scilicet alienum, id est si mala fide iniunxit. & dic q̃ ad interesse ꝑcedit condemnatio per iusiuran. in litem: q̃a dolo desiit possidere: ut argu. §. de acquir. possi. l. q. uniuersas. & §. de rei uend. l. q. restituere. nihilominus tamen potest agi actione de tigno iniuncto, qua consequatur in duplum, si ei hoc placuerit: ne melioris cōditionis fit, quàm qui bona fide iniunxit. & adde qđ not. supra de rei uendi. l. in rem. §. tignum. & facit infra de tigno iniuncto. l. j. & de acquiren. rerum dom. adeo. §. cū in suo. & suprà. ad exhib. l. gemma.
h ¶ Dari.§ quantum in litem iur. fuerit: ita ergo in area.
i ¶ Aulus. Sic ex ea re.] maximè. uel si, id est qa semper intelligitur aliquod damnū pati hoc ipso, quòd ei auferetur quod sibi placeret instit. de act. §. ꝑterea. item ad hoc §. si certum pet. cū quid. uel expone tertiò ita placuit ut dicit litera. sic colligitur recipere in aliam formam, si damnum ei nō est. sed tunc est contrà. C. de solu. eum. & §. si cert. pet. l. ij. §. mutui. Sed dices non est aliud fictione huius legis: licet sint diuersæ formæ, ut tres Bonoñ. pro uno imperiali. arg. §. de auro. & argen. leg. l. j. §. fi. & l. Titiæ. & secundum hoc est contrà. C. de don. l. si quis argentum in princ. quæ est contra secundum primos duos intellectus & ibi plenius dixi. Item adde quod no. in d. §. mutui. Item facit suprà de re. iudic. l. si se. §. ait prætor.

¶ Du. posuerit.
† Du. easdē compositas alia. &c.

† In P. F. iūctum uindicari posse scit.

† Respon. † Apud Du. additur uerbum respōdit inscriptione & incipit lex de bitoré non esse cogendum &c. & ad intellectum huius l. uide Buti geil. in l. cū quid. nu. 33 §. si cert. pe.

† Cōcor. l. nepos Pro culo: in fin. j. de uerb. sig. & addo tex. cū gl in c. faciat 22. quæst. 2. in c. quam sit §. cupiētes. de electio. in 6. in c. sta tutum. §. 2. de rescr. i 6

simile fiet[a], si ea mente dissolutam esse nauem† apparuerit, ut in alios usus conuerterentur tabulæ: deinde mutato consilio† eadē cō posita sit. alia enim uidebitur esse posterior nauis, sicut ille alius homo est. Non est his[b] similis area, in qua ædificium impositum est[c]. Non enim desiit area in rerum natura[d] esse: imo & peti potest area, & æstimatio eius solui debebit. Pars enim insulæ area est. & quidem maxima[e]: cui etiam superficies cedit. Diuersum dicemus, si seruus promissus ab hostibus captus est. hic enim interim eti nō potest, quasi ante diem[f], sed si redierit postliminio, recte tūc petetur. cessauit enim hic obligatio: area autem extat, sicut cætera, ex quibus ædificium consistit. Denique lex duodecim tabularum tignum ædibus† iniunctum uēdicari posse scisciti[g]: sed interim id solui prohibuit, pretiumque eius dari[h] uoluit.

¶ *Pone exemplū, si mutuauit centū ducatos Venetos & uis mihi restituere tot florenos Florētinos, q̃ ualēt cētū ducatos Venetos nō cogor recipere, si aliquod dānū sum passurus: puta fum nauigaturus, & ibi non exediuntur florēi Florentini. Pau.*

¶ Paulus li. xij.† LEX XCIX.

† Paulus respondit creditorem non esse cogendū in aliā formam numos accipere, si ex ea re[i] damnum† aliquod passurus sit.

¶ *Solutio pertinet ad illos, qui habent administrationem loci ubi est facienda: nec locus contractæ obligationis inspicitur, nisi aliud actum sit. Bar. Per istam legem fundantur duæ opi. doctorum. Prima est, quod multæ sunt species ꝓrogationis iurisdictionis: quæ ponuntur in l. ij. §. sed si iudex. suprà de iudi. sed dubitatur, an possit fieri prorogatio de loco ad locum. doct. inducit hanc legem quod sic. Ita refert Cyn. C. de epis. audient. l. si qui ex consensu. Secūdò inducitur ad aliud, quod ibi uidetur quis contraxisse, ubi est fienda solutio: & ibi potest conueniri: ut l. contraxisse. supra de act. & obliga. sed dubitatur, utrum in loco contractus possit conueniri. glo. uidetur uelle, quod non. C. ubi conue. qui cer. da. lo. prod. j. ueritas est ista, quod locus contra-*

k ¶ Datis.§ & in prouincialibus negotiis tantùm.
l ¶ Non sustinerent.§ sic etiam si nec Romę.
m ¶ Administrant.§ ergo & in Italicis tantùm.
n ¶ Sibi.§ aliàs ut sibi Romæ redderetur. Accur.
o ¶ Curauerint.] ut i casu huius legis fuit. & facit C. de administra. tuto. l. secunda. §. primo. & infrà iudic. solui, si quis apud. §. fi tutor.

PAulus respondit.§ CASVS. Titius moriens instituit duos hæredes: fidei quorum cōmisit ut restituerent quilibet certā summam pecuniæ Mæuio: puta uiginti: unus hæredum restituit per errore quadraginta. quæritur utrū alius liberetur propter hoc, quòd iste plus soluit quam deberet? Respōdetur q̃ non. gloss. ponit casum §. sequentis. Franciscus.

† Respon.

p ¶ Virilem.] puta plures cohæredes. Accursius.
q ¶ Ex collegis.§ id est cohæredibus. uel die de administratoribus reipublicæ, quibus cessantibus exigere fideicommiss. reipubli. relictum hæres desiit esse soluendo: unde debitores reipubli. constituti sunt. ut suprà de administra. tuto. l. Lucius. §. finali. Accursius.

† Du. ut sibi Romæ redderetur.

r ¶ Intulerunt.§ potest per condi. indebiti. repeti quòd non debitē solutum est. Accursius.

† Respon.

s ¶ In quā causam.§ ut §. eo. l. j.
t ¶ Quantitatem.§ licet pro ea pignus non erat obstrictum. aliàs non uidetur hæc lex notare differentiam aliquam. uel uerius dic, cùm pignus in hoc fit obstrictum: & erit differentia, quia primo casu potest eligere debitor, secūdo creditor. & hic est uerus sensus. sed si nō elegit debitor soluendo in primo casu: tunc serua q̃ dicit suprà eodē. i his. §. Imperator. & facit suprà de pign. act. l. cū & sortis. & de fideiuss. l. fideiussores. §. pro Aurelio.

† Du. in acceptum.

CReditor.§ CASVS. Debebam tibi centum: ego offero ea tibi. tu dicis, non accipiam hodie: ueni cras, & affer mihi ea. interim exactor talliarū aufert hanc pecuniam pro fisco. Item tutor alicuius pupilli seruabat pecuniam pupillarem bona fide, ut crederet tutis debitoribus. ista pecunia periit. Nunc quærit cuius sit periculū? Rñ. q̃ neque creditoris, q̃ noluit recipere: neq; tutoris q̃ eam seruabat, ut magis idoneè crederet. ¶ Cùm de sorte.] Gloss. ponit casum huius §. & sequentis etiam.

¶ Titius.§ Titius accepit pecuniam mutuam: puta centum sub usuris minoribus. soluit usuras maiores per errorem. quæritur utrūm id, quod plus debito soluit pro usuris quàm deberet, deducatur ei in sortem? Respondetur quòd sic. Franc. Accur.

v ¶ Creditor.§ Quidam habent erola. & tunc mox pecunia iussu præsidis sublata est: qua scilicet pecunia utebat respubli. uel secundū M. gre tgens. uel herola, id est deminabilis & potens per pecuniam quā tenebat:

tenebatur idē potens uideret. argumen. §. commo. l. iij. in fi. & l. seq. desmētia enim in osus, plenitudinē notant: sic enim olim cōsueuit facere respublica. cū egeret, uel uellet uideri potens. alij habent heros respublica & tūc dic eodē modo, id est dominans. nā heros potēs dicitur: ut §. ad leg. Aqui. item Mela. §. legis. & scias qđ alij habent qua. & alij. quia: quæ idem sunt.

† In P. F. quasi æroſa
† Vide Alciat. lib. disputanc. 2. ca. xxv. significat enim Græce mercedē etiam collationē pecuniæ uicē cuiusdā tributi indictæ.

a ¶ Credi.§ uel fortè in emptionem prædiorum: ut suprà de admini. tuto. l. ita autem. in princip.
b ¶ Seruata.§ in tuto loco à tutore.
c ¶ Interempta est.§ per insſum reipub.
d ¶ Nec creditoris.§ imò creditoris: ut suprà e. l. qui x. in prin. & l. si soluturus. quæ sunt contra. Solut. hic fuit oblata non congruo loco & tempore: ut d. l. si solutum. secūdum Ro. Alij dicunt: q̃ est speciale cū respubli. aufert. arg. suprà de euic. l. Lucius.

Casum ponit.

e ¶ Cùm de sorte.§ Titius mihi c pro sorte debet: usuras autem nudo pacto: posteà me cōuenit, & soluit p tribus mensibus, puta nunc petij usuras pro reliquis tribus mensibus: cū tantum steterit sors. at debitor dicit se non teneri: imò dicebat indebitas primas solutas: iudicatum est per iudicem appellationis de primis non repetendis: de secundis non soluendis. postmodū debitor soluit quinque simpliciter de quibus quæritur an sorti cedant: & dicitur q̃ sic. ad quod est suprà de condict. inde. si non sortem. in prin.
f ¶ Debita.§ non erat ergo soluta sors.
g ¶ De usuris.§ cum creditor diceret eas debitas esse ciuiliter, debitor naturaliter tantùm.
h ¶ Ex appellatione.§ fuerat enim primò iudicatum causa principali.
i ¶ Non repeti.§ naturali causa inhibente repetitionem.
k ¶ In futurum.§ id est nomine eius temporis q̃ transisset post solutionem. non autem dixit iudex in futurū: post sententiam: q̃a ad iudicem non pertinet tractus futuri temporis: ut suprà, de usur. l. j. & secundum hoc dic non deberi, scilicet ciuiliter.
l ¶ Data.§ id est soluta post dictam sententiam.
m ¶ Petitor.§ id est creditor.
n ¶ Defenderet.§ id est allegaret.
o ¶ Dixisset.§ idem est, & si simpliciter soluisset. cùm usuræ neq; ex stipulatione, neque ex pignoris retentione poterant exigi: ut §. eod. l. in his. & j. eod. l. cum ex pluribus. licet Scęuola surda aure transiens huic quæstioni non responderit.
p ¶ Valerius.§ præpositus pecuniis exigendis.
q ¶ Marino.§ qui Marinus erat debitor ex pluribus causis. administrauit enim negotia domini sui Titij ꝑ duos annos fortè. & i primo anno factus est debitor ob malam administrationē ex pluribus causis: &. fic plures summas debebat: sed ex una causa debebat maiorem quantitatem quàm ex aliis. idem fecit in secundo anno. Accursius.

† Du. in primam quāq; summā. &c.

† Reliquatores q̃ dicantur, pulchrè Crinitus de honesta disci. lib. 15. c. 3.

r ¶ Superioris.§ id est primi. Accursius.
s ¶ Reliquator.§ i. debitor ex mala gestione: t. & est aliàs reliquator, aliàs reliquatum. i. debitum contractum ex mala gestione.
t ¶ Proficere.] quasi in uetustiorem: ut §. eo. l. cùm ex pluribus. in fi. j. respon. & §. fin. & §. eod. in his. in prin.

distulit: mox pecunia, qua illa respublica utebatur, † quasi [illegible] †, iussu præsidis sublata est. Item pupillaris pecunia, ut possit idoneis nominibus credi, [z] seruata, [b] ita interempta est. [c] q̃situ est, cuius detrimentum esset. Respondi, secundum ea quæ proponerentur, nec creditoris [d] nec tutoris detrimentum esse.

¶ *Pecunia cedit in causam expressam à soluente. Bar.*

¶ Cùm de sorte [e] debita [f] cōstaret, & de usuris [g] litigatum esset, nouissimè ex appellatiōe [h] ꝓnūtiatum est, solutas quidem usuras nō repeti: [i] in futurum [k] uerò nō deberi, quęro, pecunia data [l] utrū usuris cedere deberet, quod petitor [m] defenderet, [n] an uerò sorti proficeret? Respondi, si is qui dabat, in sorte se dare dixisset, [o] usuris non debere proficere.

¶ *Solutum in dubio cedit in causam antiquiorem. Bar.*

¶ Valerius [p] Lucij Titij seruus scripsit, Accepi à Mario Marino [q] ex summa maiore tot aureos: quæro, an hæc summa in proximum annum ei accepto ferri debeat cùm superioris [r] anni sit reliquator [s]? Respōdi, uideri [t] in priorem magis, quā in supremā summam liberationem proficere.

¶ *Quod causam indebitam est solutum, cedit in debitum. Bar.*

¶ Titius mutuā pecuniam accepit, & quincunces usuras spopondit, easq; paucis annis soluit: post eā nullo pacto interueniente, per errorem & ignorantiā semisses usuras soluit. quæro, an patefacto errore id quod amplius usurarum nomine solutum esset, [x] quàm in stipulatum deductum, fortem minueret? Respōdi, si errore plus in usuris soluisset, quàm deberet, habendam rationē in fortem eius, quod ampliùs solutum est.

¶ Neratius lib. ij.† LEX CIII.

CVm ex pluribus causis debitor pecuniā soluit, Iulianus elegantissimè putat ex ea causa eum soluisse uideri debere, ex qua tūc cùm soluebat, compelli poterat ad solutionem. [y]

¶ Idem lib. viij. fid. LEX CIIII.

ANte restitutam [z] hæreditē, [a] solutiones [b] & liberationes [c] factæ ab hærede, ratæ omnino habebuntur. [d]

¶ Paulus lib. singulari.† LEX CV.

QVod dicimus ī eo hærede, † fideiussori testatoris id, quod ante aditam hereditatem ab eo [e] solutum est, [f] debere statim soluere: cū aliquo scilicet † tēperamento temporis intelligendū [g] est. nec enim † cum sacco adire debet. [h]

¶ *Ius quæsitum ex conuentione, non tollitur unius partis reuocatione. secus in mandato. Bar.*

¶ Caius lib. ij.† LEX CVI.

ALiud est iure stipulationis Titio † solui posse: aliud posteà permissu meo id cōtingere. nam cui iure stipulationis rectè soluitur, ei etiā prohibente rectè solui potest. [k] cui uerò aliàs permisero solui, ei non rectè solui tur, si priusquàm solueretur, denuntiauerim promissori ne ei solueretur. [l]

† Aliàs Maximus lib. 2. fideicommissio.

† Hoc tempus ex lege 1. 2. tab. erat 30. dierum. Vide Alex. ab. Alexan. libr. 6. Genial. dier. c. 10.

† Concor. in simili in cano. instituti. 1 prin. & ibi gl. 27 q. 2. & iste tex. facit ad not. i §. omnis stipulatio. inſti. de inuti. stipula.

† De uerb. oblig.

† adleg. Falcid.

† Duar. qui fideiussori &c.

v ¶ Semisses usuras.§ id est maiores.
x ¶ Solutum esset.§ facit C. de usuris. l. creditor. & l. indebitas. & de pactis. l. fi certis annis. & §. de operis liberto. l. oneris. & de leg. ij. l. qui fideicommissum. sed argu. contra. C. de fideicomiss. l. j. & §. de usur. l. cùm de in rem uerso. Accursius.

y ¶ Ad solutionem.§ quia dies uenit ut §. e. l. iij. in fine. & facit §. e. l. si quis. & suprà proxi. §. & j. de regulis iuris, si in dubius.

ANte restitutam.§ CASVS. Titius instituit Mæuium hæredem: & fideicommisit, quòd intra duos annos restitueret hæreditatē Caio. Mæuius hæres interim recuperauit plura debita. quæritur utrū debitores qui ei soluerunt liberati sint, a Respon. quod sic. Fran. Accursius.

z ¶ Ante restitutam.] & post quandòque: ut suprà de transact. l. I. fina.
a ¶ Hæreditatem.§ fideicommiss.
b ¶ Solutiones.§ factæ hæredi a debitoribus hēditariis. uel dic solutiones obligationum. & facit suprà, ad Trebellianū. l. Marcellus. §. res. q. & l. mulier. §. sed enim. & l. 6. §. hæres istitutus. §. si hæres.
c ¶ Liberationes.§ uel pro eodem: uel quia soluit creditoribus.
d ¶ Habebuntur.] à fideicommissario ſ. post restitutionem.

QVod dicimus.§ CASVS. Eram fideiussor Titij: qui moriens instituit hæredem Mæuium. soluī creditori apud quē fideiusseram. Dicitur q̃ hæres mihi statim soluere. sed istud statim est intelligendum cum aliquo temperamento, non enim debeo confestim adire cū sacco paratus. & est istud temperamentum spatium decem dierum. Franciscus.

e ¶ Ab eo.§ scilicet fideiussore.
f ¶ Solutum est.§ f. ei apud quem fideiusſit pro defuncto.
g ¶ Intelligendum est.§ decem dierum forte: ut suprà, de constituta pecunia. l. promissor. uel quod magis, &c. ut suprà, eodem. l. ratū. & facit suprà, de lega. ij. l. cùm q̃dam. in fin. & de administratio. tuto. l. tutor qui repertorium. §. si tutor. & de lega. j. l. domus. §. qui confitet. & instit. de inutili stipu. §. fi. & de colla. bono. l. si quis filium. §. stipulatio. & de nego. gest. l. diuortio.
h ¶ Adire debet.§ f. hæres hæreditatem. uel aliter non debet adire cum sacco. i. fideiussor non statim debet adire hæredem seu conuenire, sed cum aliquo temperamento temporis: ut in hac lege dicitur.

ALiud est.§ CASVS. Præsuppone q̃ quando quis adiungitur in stipulatione: rectè ei solui potest. Ité quando creditor iubet alicui alteri soluere, rectè etiā illi soluitur. ramen est differentia inter ista duo: q̃a primo casu etiā me inuitò rectè soluitur adiuncto secundo non si ꝓhibeam, ne ei cui iusseram soluere, soluatur. lex sequens clara est, & legis ultimæ glo. ponit casum. Franciscus Accursius.

i ¶ Titio.§ ut adiecto. Accursius.
k ¶ Solui potest.§ lite contest. ut §. eod. si quis stipulatus. § item. uel non mutato statu eius: ut §. eod. l. cùm quis.
l ¶ Ne ei solueretur.] facit §. eo. l. uero procuratori. §. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a V Erborum. Sine culpa. ℨ aliàs mora.
b ¶ Desit. ℨ nihilominus ciuiliter etiã dictis modis obligatio ut C. de pact. l. creditori.
c ¶ Deuenit ℨ iure successionis ut suprà eod. Stichum. §. aditio. & facit suprà de uerbo. obliga. l. si Stichus certo die. & suprà eod. l. prout quisque.
d ¶ Qui. ℨ Duo dicit hæc lex. Primò Titius stipulatus est me mandãre, & me uiuente à debitore meo decem Titio dari post mortem meam. rectè ei soluitur uel me uiuo, uel me mortuo: uel me uolente, uel etiam inuito & pœnitente: quia talis &c. id est quia habet actionem ex sua stipula. In secundo mandaui debitori meo ut soluat Titio. Nam soluens post mortem meam, non liberatur ab hæredibus meis: quia morte soluitur mandatum: ut suprà mandati. l. si quis alicui. §. morte. & l. inter causas. in prin. nec enim creditor fuit stipulatus hoc casu. sed huic secundo casui est contra, suprà de iure do. l. si ego. § si res. Sol. speciale ibi in dote: ut ibi dicit: & plenius dic ut ibi. Itẽ contra. suprà de donatio. causa mortis. l. mortis causa. §. Titia. Sol. ibi mandaui ut post mortem daret instrumenta debitoribus: hic ut in uita mea: & secũdũ hoc hęc uerba post mortem meã, determinãt uerbũ soluit, & non uerbũ soluere. & hoc eodem modo poterit solui aliud contra. suprà manda. l. si uerò non remuneran di. §. fin. & l. seq. ubi mãdaui fieri monumentũ post mortem meam. Itẽ & secundum hoc nõ obstat aliud contra. §. de leg. ij. cum pater. §. Mæuio. q a ibi mãdaui debitori, ut soluere t me uiuente ei, cui uolebam donare causa mortis quod mihi debebat. nã quia hoc mandatum fit in uita, sed tamẽ haber effectum irreuocabilẽ demum post mortem: distinguitur, ut ibi, an sciẽs debitor me mortuũ, & non liberet. aliàs sic. uel dicas, quod hæc uerba post mortem, determinent uerbũ soluere: & dices ad l. de donatione causa mortis, quod aliud sit i donatione causa mortis: & ad illam de leg. ij. qd mandaui. quòd in uita mea solueret: ut modò dixi. & ad illã mandati, solue ut ibi. & facit §. e. l. aliud
e ¶ Stipulatus. ℨ ſolui. Accurſius.
f ¶ Soluitur. ℨ etiam me mortuo.
g ¶ Lex. ℨ id est sua stipulatio.

Concor. text. in l. an inutilis. §. fi. ℨ. de acceptilati. idẽ dr acceptilatione esse iuris gẽtium.

† In hanc legem uide Cuiaciũ. lib. 1. obseruatio. cap. 38. qui ita legit. Ei q mandato meo stipulatus est, post mortẽ meã rectè soluit. Et paulò post Ei aũt cui iussi debitorem meũ soluere, post mortẽ meam non rectè soluitur.
† In P.F. de acceptilatione.

¶ Pomponius lib. ij. Enchi. LEX CVII.

VErborũ obligatio aut naturaliter resoluitur, aut ciuiliter. naturaliter, ueluti solutione: aut cùm res in stipulationẽ deducta, sine culpa promissoris in rebus humanis esse desiit. ciuiliter, † ueluti acceptilatione, uel cũ in eandem personam ius stipulantis promittentisque denenit.

¶ *In ista lege dicitur, quòd pupillus potest per acceptilationem liberari, sine tutoris authoritate. Paulus de Cast.*

¶ *Debitor qui mandato creditoris se obligauit alteri ad soluendum, potest illi soluere creditore mortuo uel inuito: quia permissio morte mandantis, uel expressa conditione non finit, cũ alteri sit ius quæsitũ. sed si se nõ obligauit sed simplex mandatũ de soluendo recepit, non potest creditore mortuo uel inuito soluere: q a tale mandatum utroque modo finitur, cùm ex illo alteri non sit ius quæsitum. Paul. de Cast.*

¶ Paulus li. iij. manu. LEX CVIII.

† EI qui d mandato meo post mortẽ meã stipulatus e est, rectè soluitur: f q a talis est lex g obligationis: ideoque etiã inuito me rectè ei soluitur. Ei autem, cui iussi debitorem meum post mortem meam soluere, non rectè soluitur: quia mandatum morte dissoluitur.

† De acceptilationibus.

TITVLVS IIII.

¶ *In lege ista ponitur potius effectus acceptilationis quàm eius diffinitio. Nam liberatio est effectus: acceptilatio uerò est quidam distractus uerbis solemnibus celebratus ad similitudinem stipulationis, in qua debet præcedere interrogatio debitoris, & responsio creditoris inconuenti. & per eam tollit ciuilis & naturalis obligatio: cum per pactum de nõ petendo nõ tollatur, nisi sola naturalis. Hoc tamẽ uerũ, si præcedit obligatio uerbis contracta, si autem re uel consensu, tunc acceptilatio non ualet iure acceptilationis, ut tollat ci uilẽ: sed iure pacti, ut tollat solam naturalem. Paul. de Cast.*

¶ DE ACCEPTILATIONIBVS.

¶ *Dixit de naturali liberatione: nunc de ciuili, uel dixit in genere de liberationibus: nunc in specie.*

h ACceptilati. ℨ CASVS. Ista prima lex diffinit quid sit acceptilatio. lex ij. & iij. clarę sunt. gl. ponit casum l. iiij. & v. Franciscus. Accur.
¶ Interrogationem. ℨ scilicet interrogantis & interrogati, uel inspecta nouatione, quæ etiam plerunq; acceptilationem præcedit. Accurſius.
i ¶ Nexu. ℨ quo unus tenetur, & alius tenet. & sic dicitur q libet absoluí. sic C. de iure delib. l. cũ antiquioribus. q animo & creditor dicitur liberari: ut ℨ. de exercitoria. l. j. §. non aũt. & de administra. tuto. l. quoties. §. sicut. A lij dicunt, quòd uterque debebat: sed nõ placet: q a sic esset duæ acceptilationes.
k PVpillum. Placet.] quia conditio eius melior fit: sed cùm præcedere debeat obligatio acceptilationẽ, nunquid obligat? R fi. sic, cùm fiat ob sum cõmodũ, ut acceptilatio sequatur. Io.

¶ Modestinus li. ij. regul. LEX I.

ACceptilatio est liberatio per mutuã interrogationẽ, h qua utriusque cõtingit ab eodẽ nexu i absolutio.

¶ *In ista lege dicitur, quòd pupillus potest per acceptilationem liberari, sine tutoris authoritate. Paulus de Cast.*

¶ Vlpianus li. † ij. ad Sabi. LEX II.

PVpillum per acceptilationẽ etiã sine tutoris authoritate liberari posse placet. k

¶ Paulus lib. iij. ad Sab. LEX III.

PEr procuratorem nec liberari, nec liberare quisquã acceptilatione sine mandato † potest.

¶ Pomponius li † v. ad Sabi. LEX IIII.

ACceptilatio sub cõditione fieri non potest. m

¶ Vlpianus li. † x. ab Sabi. LEX V.

IN diẽ acceptilatio facta, nullius momẽti est. nã solutionis exemplo n acceptilatio solet liberare.

¶ *Acceptilatio generalis refert ad omnia: nisi appareat esse sensum de certis. B.*

¶ Idem lib. † xv. ad Sabi. LEX VI.

PLuribus stipulationib. factis, si ꝑmissor ita accepto rogasset, Quod ego tibi promisi, habẽs ne acceptum? si quidẽ apparet q d actum est, id solum per acceptilationem sublatũ o est. Si non apparet, omnes stipulationes p solutæ sũt: dũmodo illud sciamus, si ego aliud accepto tuli, aliud tu rogasti, nihil ualere acceptilationẽ.

¶ Idem lib. † ad Sabi. LEX VII.

SAnè & sic acceptilatio fieri † potest, Accepta facis decẽ? † si ille respondet, Facio.

¶ *Si acceptilatio peccat in forma, nõ hẽt uim pacti: secus, si peccat in materia. Bar.*

¶ Idem lib. † xl. ad Sabi. LEX VIII.

ANinutilis † acceptilatio uti † ale habeat pactũ, quæritur? Et † nisi in hoc q quoque consensum est, non habet pactum. Dicet aliquis, Potest ergo non esse consensus? Respond. Cur non possit? Fingamus eum qui accepto ferebat, scientem b prudentemq; nullius esse momenti acceptilationẽ, sic accepto tulisse, q s dubitat non ineſſe pactũ, cùm consensum pacisci non habuerit? c

¶ *Seruus communis, qui quærit obligationem, potest quærere obligationis liberat. o nem. Bar.*

¶ Seruus communis sicut uni ex dominis stipulari d põt, ita etiam acceptum rogare uni ex dominis potest, eùmq; insolidum liberat. & ita Octauenus putat. ¶ Accepto liberare seruus communis alterum ex dominis etiam ab altero domino potest. id enim & Labeoni placuit. Denique lib. Pithana non scribit, si à primo domino, secundo domino socio suo stipulatus fuerit, † posse & à secundo acceptum rogare, & ꝑ acceptilationẽ primum liberare quem ipse obligauerat: & sic fieri ut per unum atque eundẽ seruum & constituta tur & tollatur obligatio. ¶ Acceptum fieri non potest, nisi quod uerbis † obligatum est. Acceptilatio enim uerborum obligationẽ tollit: quia & ipsa uerbis fit. Neque enim potest uerbis tolli † qđ non uerbis contractum est.

¶ *Obligatio ciuilis tollitur per acceptilationẽ, non prætoria. Item sublata principali tolluntur accessiones undecunque inductæ. Bar.*

¶ Filiusfamilias promittẽdo patrem ciuiliter non obligat, s sed se obligat. propter qđ accepto rogare filiusfamilias potest, ut se liberet: quia ipse obligatus est. Pater autem acceptum rogando nihil agit, t cùm non sit ipse obligatus, † sed filius. Id em erit & in seruo dicendum. Nam & seruus accepto liberari potest: & tolluntur etiã honorariæ k obligationes, si quæ sunt aduersus dominũ: quia † hoc iure utimur, ut iurisgentiũ m sit acceptilatio: & ideo n puto & Græcè acceptum fieri posse, dummodò sic fiat, ut Latinis uerbis solet. †

¶ Paulus. † LEX IX.

PArs o stipulationis accepto fieri pót, non tantùm si sic dicat, Ex nummis decem quos tibi ꝑmisi, quinq; habẽsne acceptos? sed & si sic, Quod ego tibi ꝑmisi, id pro parte dimidia habẽsne acceptum?

¶ Pomponius. † LEX X.

SEd & si non numerata pecunia, sed certum corpus, ueluti homo in stipulationem deductus est: põt ex parte acceptilatio fieri: quomodo p & uni ex hẽdibus acceptum fieri potest.

¶ Paulus. li. xij. ad Sabi. LEX XI.

SPecies acquirendi est liberationis ciuili sublata, illæ ꝑtoriæ nõ remanent: & sic in superiori casu erit ut suprà, de uerborum obligatione. l. cũ filius. & facit i frà, eodem. l. species. §. sed & si seruo. Item die tolluntur hic ipso iure per nouationem. nam obligatio magis dicitur transfundi quã tolli: q ppe cum alia in locum prioris substituitur, non tollitur obligatio, cum non contingat liberatio, licet tol atur ex prima causa. & argumen. sume hic, quod potest colligi ex duabus legibus: ut suprà, de bonorũ possessio. ex testamẽ. mili. † ii. tit. & de mili. testamẽ. l. antepenultima.
l ¶ Quia. ℨ rectè accepto fe atur seruo, quia hoc, &c. Io.
m ¶ Iurisgentium.] per approbationem: uel propter pactum quod in se continet. Ioan.
n ¶ Et ideo. ℨ non est bonũ hoc ideo, quia idem esset, si esset de solo iure ciuili. & facit instit. quibus modis tollit obliga. §. sed & Græce.
o ¶ PArs. ℨ facit instit. quibus modis tollitur oblig. §. sicut autem. & de libe. lega. non solum. in princip. & ℨ. l. pluribus.
p ¶ Sed & si non numerata. Quomodo. ℨ id est, sicut. diuiditur enim obligatio inter cohæredes: & pars uni ex hæredibus competens accepto ferri potest: ut suprà, de uerborum obligati. l. ij. §. idẽ q; item facit suprà. tit. j. l. si stipulatus sum. §. qui decem.
¶ Species acquirendi. ℨ CASVS. Habeo usumfructũ in Stichi seruo: iste seruus pót me liberare à creditore meo, accepti rogãdo quia potest mihi acquirere, & liberare à debito q est species acquirendi. Idem in seruo q mihi bona fide seruit. Item si seruus tuus mihi aliquid promittat, & ego ei acceptũ tulero, ipse liberabitur & dãs eius ab actionibus prætoris, quibus pro seruo tenebat: sicut est acto de peculio. de in rem uerso, &c.
q ¶ Si seruus.] Titius mortuus est cuius hæreditas nondũ est adita erat autem i eadem hæreditate seruus Stichus, q ante aditam hæreditatem

† Aliàs. 48. † De sensu huius. l. uide Io. Crot. l. j. §. si q s ita num. 8 de uerb. obliga. & ibidem Butigel. nu. 25. † nisi i hoc quoq; contra sensum est, habet pactum. in P.F.

† Du. posse secundũ ac cepto &c.

† colligatũ Duar.

† Aliàs 44.

Seruus creditoris accepto ferre non potest † Aliàs lib. 9.

† Aliàs 34.

† Aliàs 47.

† 50.

† Dua. ille respondit.

Acceptilatio inutilis an habeat uim pacti.

b ¶ Scientem. ℨ idem & in non sciente secundũ B. sed q a dubitare quis uel etiam iuste poterat: nã hodie quidã hæsitãt ideo indubitabi le ponit exemplum. & facit §. de hære. uen. l. hoc autem. & C. de iurisdi. omnium iudi. l. j. & §. de actio. & obli. l. obligationum. §. penul. & §. fi.
c ¶ Non habuerit. ℨ certe nullus.
d ¶ Stipulari. ℨ ut §. de stipu ser. l. proinde. §. accepto. Accurſius.
e Et ipsa. ℨ bona ratio: ut infrà, de regulis iuris, l. inhibi. & instit. eodem. §. item per accep.
f ¶ Tolli. ℨ ut liberatio ipso iure sequatur. Io. uel non potest tolli scilicet per acceptilationis: tollitur tamen obligatio consensu contracta potestate pacti: ut suprà de rescinden. uenditi. l. cum emptor. & infrà. eodem. fi acceptolatum. & l. fin. Item contra. infrà, eodem l. & per iusiurandum. §. & fideiussor. Solu. ut ibi. Item contra. C. de trãsactio. l. ut responsum Sol. ut ibi.
g ¶ Non obligat. ℨ sed prætorio iure quandoque.
h ¶ Agit. ℨ pacto uerò liberatur pater: ut suprà, de libe. lega. l. si quis reum. §. idem Iulianus. Accurſius.
i ¶ Obligatus. ℨ ciuiliter, sed de peculio iure prætorio. Sed non est ratio: quia seruus non est obligatus ciuiliter: accepto tamen rogare potest: ut subirit: sed dices uerbis obligatum seruum naturaliter.
k ¶ Honorariæ. ℨ ergo & quod non uerbis contractum est, per acceptilationem tamen tollitur? Respond. hoc non principaliter fieri, sed per quandam consequentiam. nam principali obligatione ciuili sublatã, illæ ꝑtoriæ nõ remanent: & sic in superiori casu erit ut suprà, de uerborum obligation. l. cũ filius. & facit i frà, eodem. l. species. §. sed & si seruo. Item die tolluntur hic ipso iure per nouationem. nam obligatio magis dicitur transfundi quã tolli: q ppe cum alia in locum prioris substituitur, non tollitur obligatio, cum non contingat liberatio, licet tol atur ex prima causa. & argumen. sume hic, quod potest colligi ex duabus legibus: ut suprà, de bonorũ possessio. ex testamẽ. mili. † ii. tit. & de mili. testamẽ. l. antepenultima.
l ¶ Quia. ℨ rectè accepto fe atur seruo, quia hoc, &c. Io.
m ¶ Iurisgentium.] per approbationem: uel propter pactum quod in se continet. Ioan.
n ¶ Et ideo. ℨ non est bonũ hoc ideo, quia idem esset, si esset de solo iure ciuili. & facit instit. quibus modis tollit obliga. §. sed & Græce.
o ¶ PArs. ℨ facit instit. quibus modis tollitur oblig. §. sicut autem. & de libe. lega. non solum. in princip. & ℨ. l. pluribus.
p ¶ Sed & si non numerata. Quomodo. ℨ id est, sicut. diuiditur enim obligatio inter cohæredes: & pars uni ex hæredibus competens accepto ferri potest: ut suprà, de uerborum obligati. l. ij. §. idẽ q; item facit suprà. tit. j. l. si stipulatus sum. §. qui decem.
¶ Species acquirendi. ℨ CASVS. Habeo usumfructũ in Stichi seruo: iste seruus pót me liberare à creditore meo, accepti rogãdo quia potest mihi acquirere, & liberare à debito q est species acquirendi. Idem in seruo q mihi bona fide seruit. Item si seruus tuus mihi aliquid promittat, & ego ei acceptũ tulero, ipse liberabitur & dãs eius ab actionibus prætoris, quibus pro seruo tenebat: sicut est acto de peculio. de in rem uerso, &c.
q ¶ Si seruus.] Titius mortuus est cuius hæreditas nondũ est adita erat autem i eadem hæreditate seruus Stichus, q ante aditam hæreditatem

† Posis ad hunc finem adiicere q d in instit. legitur eo. ii §. sed etiã Græcè nec pehoc ἐστὶ γραπτὸν ἐν τοῖς ἐκείνου βιβλίοις, ὅτι ναὶ ἔχεις ἐκεῖνο τὸ ἀργύριον, ὃ ἔδωκα σοι, quod promisi tibi habesne acceptũ habeo. uel, ut in Flo. exẽplaribus ἔχεις τὰ ἀργύρια habes acceptos denarios tot? accepros habeo. lib. 12. ad Sabin. lib. 26. ad Sabin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem acceptum rogauit aliqua debita Titij domini sui quondã. quę ritur, an hæreditas per hanc acceptilationem liberetur? Respon. q̃ sic. Item dominus est apud hostes: seruus eius potest eũ liberare acceptum rogando à creditoribus suis: & liberabit dominus, cum reuersus fuerit ab hostibus iure postliminii: quia etiã domino qui est apud hostes, seruus stipulari potest. lex seq. plana est. Fran. Accur.

a ¶ Obligatione. ʒ ciuili.

b ¶ Potest. ʒ ut suprà de usufruc. sed si cuti. & de pact. l. si debitor. & de sol. l. si debitor sit.

c ¶ Idem fiet. ʒ ut & ꝛ. de usu & ha. l. per seruum in princ.

d ¶ Sed & si seruo. ʒ alieno.

e ¶ Promisit. ʒ ex causa peculiari.

f ¶ Actiones. ʒ ut & ꝛ. l. an inutilis. §. fi.

g ¶ Dicendum est. ʒ uidetur enim facta quasi in ciuitate sit is, cuius seruus sit: cum contra eum ex postfacto in ciuitate esse credatur.

‡ Mihi, nõ ẽ apud Du.

h ¶ Seruus potest. ʒ & ualet si redit dominus: ut §. de stipul. ser. l. si seruus communis. §. seruus.

i ¶ Quod in diem. ʒ incertum: ne sit contra. suprà de nouatio. si Stichum. §. legata. uel solue ut ibi. Accursius.

k ¶ Extiterit. ʒ ut simul committatur & tollatur: ut suprà de nouatio. si Stichum. §. si quis ita. & facit §. de solu. sub conditione. & de iure do. l. licet. in princ.

ET per iusiurandum. CASVS. Cum serui manumittuntur, imponuntur eis operæ certæ, quas iurant se præstaturos ipsis patronis suis. quæritur, utrũm tales operæ possint accepto ferri? Respond. q̃ sic. §. seq. planus est.

¶ Illud certum est. ʒ Tu promisisti mihi fundum. ego tibi accepto tuli uiã uel usumfruct. certe talis acceptilatio non ualet. nã qui acceptũ fert aliquid, debet totum uel partem eius acceptum ferre. ususfructus autem uel uia nõ sunt partes fundi. & ponit exemplum ut si quis domum stipuletur, & accepto ferat cæmenta uel fenestras. nam talis acceptilatio nõ ualet. In §. seq. glo ponit casum. ¶ Si is qui hominem ʒ Promisisti mihi hominẽ in genere. ego tibi Stichũ accepto tuli. utrũ talis acceptilatio aliquid operetur? Respon. q̃ sic: quia tollit totam obligationẽ. & est ratio: quia si in genere tibi promisi hominem: poteram illum Stichũ tibi soluendo liberari. ¶ Eum qui fundum ʒ Stipulatus sum à te fundũ, tu promisisti etiã te nihil in hac promissione doli commissurum. quærit, utrũ possim tibi accepto ferre dolum comprehẽsum in hac clausula? Respon. q̃ non, si nondum sit commissus. si uerò commissus iam sit: tunc possum tibi acceptum ferre. §. seq. planus est. ¶ Et si fide iussori. ʒ Mutuaui tibi decẽ. & nõ sum stipulatus ea mihi reddi: sic tu es mihi re obligatus. dedisti fideiussorem mihi pro his decẽ. huic fideiussori acceptum tuli. quærit, utrum tu liberatus sis p̃ hanc acceptilationem? Respon. q̃ sic. ¶ Si legatorum. ʒ Titius faciens testamentum legauit mihi fundum Sempronianũ sub cõditione, si Imperator in Italiã uenerit, hæres Titii dedit fideiussorem p̃ his legatis soluendis: ego accepto tuli huic fideiuss. quæritur utrum hæres Titij liberet a præstatione legati istius? Respon. q̃ non: imò tenebitur illud soluere conditio. existente: & est speciale in legatis. aliàs contrariũ §. pxi.

¶ Qui ita stipulat. ʒ Eramus simul ru & ego dixi tibi: Rogo te crede re dominũ obligatione: [a] & ideo fructuarius quoque seruus liberare, acceptum rogando, fructuariũ potest, [b] quia ex re eius ui detur ei acquirere. Sed & si usum tãtum habemus, idẽ fiet. [c] Idemq; dicemus & in eo, q̃ bona fide nobis seruit, & in cæteris qui nostro iuri subiecti sunt. Sed & si seruo, [d] quod ipse mihi promisit [e] acceptum fecero, inutiles mihi erunt aduersus dominum honorariæ actiones, [f] quæ de peculio, uel de in rem uerso dantur. ¶ Si seruus hæreditarius ante aditam hæreditatem acceptũ rogasset, quod defunctus † mihi promiserit, uerius puto cõtingere liberationẽ: ut p̃ hoc hæreditas ipsa liberetur. Sed & si dominus apud hostes sit, dicendum [g] est iure postliminii cõfirmari acceptilationem. Nam & stipulari ei, q̃ apud hostes est, seruus potest. [h]

¶ Pomponius li. xxvj. ad Sabi. L. XII.

QVod in diem [i] uel sub conditione debetur, acceptilatione tolli potest. Sed ita id factũ apparebit, si cõditio stipulationis extiterit, [k] uel dies uenerit.

¶ *Obligatio iuramenti potest p̃ acceptilationem resolui. Bal.*

¶ Vlpianus li. i. ad Sabin. LEX XIII.

ET per iusiurandum liberti interpositam operarum obligationẽ, [l] per acceptilationẽ tolli uerius est. [m] ¶ Si id, † qđ in stipulationem deductũ est, diuisionem non recipiat, acceptilatio in partem, nullius erit momenti, ut puta, si seruitus fuerit prædii rustici uel urbani. Planè si ususfructus sit in stipulatũ deductus, putà fundi Titiani, poterit pro parte acceptilatio fieri, & erit resíduę partis fundi [n] ususfructus. Si tamen uiam [o] quis stipulatus sit, & acceptum iter uel actum fecerit, ista acceptilatio nullius erit momenti. [p] Hoc idem est, p̃ bandũ, si actus fuerit acceptolatus. Si autem iter & actus accepto fuerit latus, consequens erit dicere liberatum eũ, qui uiã promisit. ¶ Illud certum est, eum qui fundum stipulatus, usumfructum uel uiam accepto facit, in ea esse causa ut acceptilatio eius nõ ualeat. Qui enim accepto facit, uel totum, uel partẽ eius quod stipulatus est debet accepto facere. Hæ autem partes non sunt, [q] non magis, quã si q̃s domũ stipulatus, accepto ferat cæmenta, uel fenestras, uel parietẽ, uel diætam. [r] ¶ Si quis usumfructũ [s] stipulatus, usum accepto tulerit, si q̃dem sic tulerit acceptũ, † quasi ex usu [t] debito, liberatio nõ cõtinget. [u] si uero quasi ex usu fructu, cùm possit usus sine fructu constitui, dicendum est acceptilationem ualere. [x] ¶ Si is, q̃ hominẽ stipulatus est, Stichũ accepto tulerit, Iulianus lib. iiij. dig. scripsit acceptilationẽ aliquid egisse, † tulisseque totam [y] obligationẽ. Quod enim inuito [z] stipulatore p̃missor soluere potest, id & acceptolatũ liberationẽ pariet. ¶ Eũ, q̃ fundũ stipulatus est, nõ posse de Titio amico meo centũ: ego fideiubeo p̃ eo. posteà statim antè quã pecuniã numerares Titio, acceptũ tulisti mihi. si postea Titio crederis, quæritur, an ipse teneatur? Respon. q̃ sic. nã licet ipse fideiuss. non antè liberetur aut obligetur, quàm reo creditum sit: reus tamen non potest priori uel antiquiori obligatione liberari, quàm sit eius obligatio. Duo §. seq. plani sunt cum l. seq. Franciscus Accursius.

l ¶ Obligationem. ʒ quæ uerbis fit, non dico stipulatoris: quia tunc non esset dubium: licet iusiurandum interueniat.

m ¶ Verius est. ʒ nam & hæc obligatio quodammodo uerbis. est. & facit suprà de ope. liber. l. ut iurisiurandi. Accur.

n ¶ Partis fundi. ʒ quia recipit diuisionẽ: ut suprà de usufruc. l. v. sed prædiales seruitutes non: ut hic, & §. de uerborum obliga. l. ij. §. j. & ad legem Falci. l. j. §. fi ususfru. Accursius.

o ¶ Si tamen uiam. ʒ quæ & ipsa diuisionem non recipit: ut & §. de uerb. obliga. l. stipulationes non di.

p ¶ Momenti. ʒ §. fi serui. uen. loci. §. j. contra. Solut. aliud est à prin. constituere separatim: aliud post constitutionem separare. sic & eodem modo soluitur, aliud contra. §. de serui. rusti. prædio. qui sella. in princip. & §. qui uiam.

q ¶ Partes non sunt. ʒ imò ususfructus est pars fundi: ut suprà de uerborum obligation. qui usumfructum. & de fideiuss. l. si à reo. §. si reo. quæ est contra. Solut. hic in obligatione erat causalis: quæ non potest separari à proprietate: sed in contrariis de formali loquitur.

r ¶ Diætam. ʒ id est cœnaculum: ut infrà. de extra. cri. l. sacularij. §. item quia diæta.

s ¶ Si quis usumfructum stipulatus. ʒ id est in quo inest usus.

t ¶ Vsũ. ʒ id est seruitute usus. debetur enim usus ut commoditas, non ut seruitus constituto usufructu. & facit supra quibus mod. usus fructus amit. is qui usumfruct.

u ¶ Non continget. ʒ scilicet in aliquo.

x ¶ Valere. ʒ sic argumentatur, potest cõstitui usus separatim: ergo etiam remitti separatim. uidetur ergo qđ remaneat fructus sine usu. quod non potest esse: ut supra de usu & ha. per seruũ. §. j. & ibi fructus quidem &c. & ibi, denique si tibi &c. & ibi, sed & si ususfructus. &c. quæ est contra. Solu. non potest dici, quasi hic tollat seruitus ususfructuel dic ususfru. sine seruitute usus remaneat: sed nõ sine cõmoditate: licet ibi sic notent quidam: quia hic nõ erat nisi seruitus ususfru. sed potes dicere, quod ualet hæc remissio: & tu proprietarius iam possis alij dare usum, & ego habeo commoditatem usus cũ fructu, si super eũ aliquid: aliàs non: ut in eo. tit. l. fundi. & de usufru. l. si alij.

y ¶ Totam. ʒ supra de pactis. l. si unus. §. sed si generaliter. contra. Sol. hic in totum renuntiauit obligationi, suprà nõ. fecit enim pactũ de non petendo Stichum tãtùm: sed alium petere debebat. uel forte aliud in pacto: aliud in acceptilatione dicendum est. uel hic erat electio promissoris: ibi stipulatoris. Item secundum Ir. aliter in seruo legato in genere: quo casu si Pamphilus repudiatur, nihil obest: ut suprà de optione legata. l. hominem.

z ¶ Inuito. ʒ ad hoc facit §. si cert. peta. l. ij. §. primo. Accursius.

De dolo

‡ Du. quasi usũ debito.

† In P. F. tollisseque.

† ad intell. huius text. uide Alc. in l. j. num. 49. supr. de uerb. obl.

a ¶ De dolo malo.] siue fuit expressa in promittẽdo clausula doli, siue nõ: non potest accepto ferri ante dolum commissum: q̃a nihil p̃ dolo debetur: ut hic dicit. Sed si iam erat cõmissus, remitti potest: ut suprà, de pact. l. si unus. §. illud. & §. pacta quæ turpem. sed uidetur. etiam pro futuro ualeret, & expectare eũ committi: ut argumẽ. §. eo. l. quod in diem. sed hoc esset contra bonos mores expectare: ut d. l. de pact. & supra depos. l. j. §. si conuenit. Item dolo commisso fieri potest acceptilatio, etiam si non fuerit stipulatus expresse dolum malum abesse: quia ex promissione fundi. & ita uerbis tenetur ad non cõmittendum dolum malum: ut argument. suprà eod. l. iij. in princi.

b ¶ Accepto ferre. ʒ nihil enim ex ea debetur ante dolum comissum.

c ¶ Constitit. ʒ §. doli clausula.

d ¶ Fertur. ʒ unde nõ ualet: ut suprà e. l. pluribus. in fin.

e ¶ Manebunt. ʒ suprà de pact. l. si unus. §. sed si stipulatus. contra. sed non est contra: quia ubi acceptilatio est in uno facto. & tenet tota facta: tollitur obligatio: ut ibi: quia fuit pura stipulatio, licet alternatiua. hic autem non tenuit re perempta pendente cond. unde cùm in ea non tenuit: nec in altera quæ iam inerat tacitè, ualet: ut argu. suprà de serui. rusti. prædio. l. item. §. qui habet.

f ¶ Et si fideiussori. ʒ efficaciter obligato, uel nõ: ut suprà ad Vel Ieia. l. quamuis. §. Marcellus. & §. si mulier. Azo.

g ¶ Liberetur. ʒ hic est contra. §. eo. an inutilis. §. accepto. Solue consequitur reus per alium quod per se non potest. arg. §. quæ res pig. obli. poss. l. Aristo. uel non per acceptilationem, sed per consequentiam uel per exceptionem. Item contra. j. proxi. §. fi legatorum. Solue ut ibi. Item contra. j. eo. §. qui ita. sed ibi apparet sol. in fin. Item facit §. manda. l. inter causas. §. fi is. & l. idemq; §. fi. & l. si uerò non remunerandi. in prin. & de transact.

‡ Cum nõ est apud Duar.

l. post rem. §. j.

h ¶ Si legatorum. ʒ scilicet nomine.

i ¶ Debebuntur. ʒ a reo. ergo per acceptilationem factam fideiusso ri, non porrigitur liberatio ad reum: & sic est contrà §. proxi. §. Sol. hic in persona fideiussoris tantum: & sic personalis. ibi in rem facta fuit acceptilatio, secũdũ R. & Irne. uel pone hic casũ: ut §. de fideiussi. l. pen. Vel dic speciale in legato cõditionali: in quo sicut interim legatarius nõ est creditor, sic nec alius debitor: ut §. de actio. & obligatio. l. is cui. & sic non potest accepto ferri etiam in rem, ut reo. p̃ficiat: ut argu. j. proxi. §. ipse tũ fideiussor & obligabit & liberabit eodẽ tempore: ut ibi dices: siue in personam siue in rẽ fuit facta. & eisdẽ modis solue aliud contra. §. mãda. idẽque. §. fin. & l. si uero non remunerãdi. in prin. Itẽ cõtra. huic & iferiori. §. j. eo. si ex pluribus. §. fin. Sol. ut ibi.

k ¶ Conditione.] siue legatarius eum remunerare uoluerit, siue aliàs dolo malo [a] clausulã accepto ferre [b] cõstat. nõ enim in partẽ debiti id constitit: [c] & aliud est, qđ debetur, aliud qđ accepto fertur. [d]

¶ *Si acceptilatio non ualet in expresso, non ualet in tacito. hoc dicit. Bar.*

¶ Si Stichũ, aut x. sub cõditione stipulatus, Stichum aut x. acceptũ fecerit, & pendente cõditione Stichus decesserit, decẽ in obligatione manebunt, [e] pinde ac si ea acceptilatio interposita non fuisset.

¶ *Acceptilatio interposita super obligatione, per consequentiam tollit obligationem alio modo contractam. Bar.*

¶ Et si fideiussori [f] accepto fuerit latũ, cũ reus re, non uerbis fuisset obligatus, an reus quoq; liberetur? Et hoc iure utimur, ut licet reus nõ sit uerbis obligatus, tamẽ acceptilatione p̃ fideiussorem liberetur. [g]

¶ *Acceptilatio facta fideiussori pendẽte conditione, cuius existentia non fingit qnẽ retro obligatũ, nõ prodest principali. Bar.*

¶ Si legatorũ [h] sub cõditione relictorũ fideiussori dato accepto latum sit: legata debebunt [i] posteà cõditiõe [k] eorũ existẽte. ¶ Qui ita stipulatur à fideiussore, Quod Titio credidero, fide tua esse iubes? deinde antequã crederet, acceptũ fecit fideiussori, reus non liberabit: sed qñcũq; [l] ei [m] creditũ fuerit, tenetur. nã & si fideiussorẽ nõ antè liberatum esse credimus, quã cùm fuerit creditũ reo, [n] nõ tñ reus antiquiore acceptilatione quã obligatio eius est, liberari potuit. ¶ Tutor & curator furiosi uel prodigi, acceptum ferre non possunt: nec procurator quidẽ potest facere acceptũ: sed hi omnes debent nouare. Possunt enim [o] & sic acceptũ facere. nec his [p] quidẽ acceptum fieri potest: sed nouatione facta poterunt liberari p̃ acceptilationem. nam & in absentiũ p̃sonã hoc remedio uti solemus, † cũ stipulamur ab aliquo id nouã di causa, qđ absens nobis debet: & ita accepto liberamus eũ, à quo stipulati sumus: & ita fiet, ut absens nouatiõe, p̃sens acceptilatione liberetur. [q] ¶ Hæres quoq; & liberare & liberari accepto potest, & honorarij successores. ¶ Ex pluribus reis [r] stipulandi si unus acceptum fecerit, liberatio cõtingit in solidum. [s]

¶ *Si in acceptilatione uenit aliud, quã sit in obligatione, non ualet Bar.*

¶ Pau. li. xx. ad Sabi. LEX XIIII.

NIsi cõsentiat acceptilatio cũ obligatione, & nisi uerum est [t] qđ in acceptilatione demonstrat, imperfecta est liberatio: q̃a uerbis [u] ea demum uerba † p̃sol ui [x] possunt, quę inter se cõgruũt.

¶ *Adiectio ultra debitum, acceptilationem non uitiat. Bar.*

¶ Pomponius lib. [y] xxix. LEX XV.

SI is, qui Stichum promisit, ita interroget, Quòd Stichum p̃ misi, Stichum & Pamphilũ habes ne acceptũ? puto rectè acceptolatum, & p̃ superuacuo [z] Pamphili mentionẽ factam: quemadmodũ si is qui decem p̃misit, ita interroget, Quòd tibi decem promisi, uiginti habesne accepta? etiã decẽ nomine [a] erit liberatus.

¶ *Acceptilatio facta uni ex pluribus reis debendi, cæteros liberat sicut solutio. Bar.*

¶ Vlpianus lib. vij. dispu. LEX XVI.

SI ex pluribus obligatis uni acceptum feratur, non ipse solus liberatur, [b] sed & ij, qui secum obligantur. Nam cùm ex duobus pluribùsue eiusdem obligationis participibus uni accepto fertur, cæteri quoque liberantur: non quoniã ipsis acceptolatũ est, sed quoniã uelut soluisse [c] uideẽ is, qui acceptilatiõe solutus est. [d] Si iudicati fideiussor sit datus, & acceptus, eique acceptolatum sit, liberabit & iudicatus. [e]

¶ *Pars unius ex rebus alternatiuè debitis potest per acceptilationem ab obligatione subduci. Bar.*

donaturus erat. ad quod facit §. manda. l. idemque. in fi. Accursius.

l ¶ Quandocunque. ʒ aliàs quandoq;, aliàs quãdocunque. Accur.

m ¶ Ei.] scilicet Titio.

n ¶ Reo. ʒ tunc enim obligatur & liberat: ut hic, & suprà: de nouatio. si Stichum. §. si quis ita.

o ¶ Possunt enim. ʒ ut supra de nouati. l. noua re. §. pupil.

p ¶ His. ʒ etiam pupilli uel domini nomine accipientibus: nisi speciale mandatũ procurator habet à domino: ut §. e. l. per procuratorem.

q ¶ Liberetur. ʒ ut §. ti. j. l. fi debitor tuus.

r ¶ Ex pluribus reis. ʒ §. qui sunt socij.

s ¶ Insolidum. ʒ ut suprà de pact. si unus. j. respon. contra. Sol. aliud in acceptilatione quã in pacto. arg. §. de libe. lega. §. quis reum. §. fi. & j. proxi. respon. & facit §. de duobus reis. l. cùm duo. & de inoffi. testa. l. nihil. §. fi. & de nouationi. l. si rem. §. si duo, & est idem econtra ut uno debitore liberato alter liberetur, si fo cii sunt in utroque casu. Accur.

‡ Duar. resolui.

‡ alias 27. ad Sabin.

t ¶ Si consentiat. ʒ Verum est. ʒ i. nisi id uerè debetur quod, &c.

u ¶ Verbis. ʒ accepti latoriis.

x ¶ Verba. ʒ obligatoria.

y ¶ Persolui. ʒ id est dissolui quæ. & c. ut §. an inutilis. §. acceptum. Accursius.

z ¶ Pro supernacuo. ʒ sicut in obligando non nocet superfluum: ita nec in dissoluendo: ut §. de uerbo. obligatio. quæ extrinsecus. & l. v. §. fi. & l. si mihi.

a ¶ Nomine. ʒ non solùm Stichi in superiori casu. & facit §. de pact. l. si unus. §. fi cum mihi. & suprà, pro empto. l. emptor.

CASVS. Titius, Mæuius & Seius promiserũt mihi certũ aureos: ego acceptũ fero Titio certe alij ẽt liberatur, non ea ratione: quod ipsis etiam sit acceptolatum: sed quia ille cui acceptum tuli, uidetur mihi soluisse pro se & pro aliis. l. sequens plana est. Franciscus Accursius.

b ¶ Liberatur. ʒ imo cõtrà: ut §. de uerbo. obligatio. l. j. §. si tamen. Sol. ibi in personam, hic in rem acceptilationem factam intellige. uel ut ibi. & facit C. de diuer. re. l. j.

c ¶ Soluisse. ʒ solutione unius cæteri liberantur: ut §. de libe. leg. non solum. §. j. Accursius.

d ¶ Et iudicatus. ʒ ut §. eod. & per iusiuran. §. si legatarius. & §. qui ita. contra. Solue, hic etiam ante sententiam erat obligatus: & sic non

condemnatus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

condemnatus:ibi non. Vel dic, qđ hic fuit fideiussor iudicati, id est cõdemnati hominis:ibi nõ.prima placet. & facit ſ. de leg.j. non quocunque,ſ.qui Caium.

a QVi hominem. ℨ Dicas hominem certum: & qđ subiicit, aut decẽ: dic non simul &c.& ſic eſt diſiũctio legis, nõ hominis. & ſic uera ſunt quæ ſequuntur, ut v. accepto latis, tollatur in v. obligatio: & parte Stichi acceptolata, tollatur pro ea parte obligatio. ad quod eſt ſuprà tit. j. ſi ſtipulatus. §. qui decem. & ſecundum hoc nihil eſt contra. ſi autem diceres hominem in genere promiſſum, & partem Stichi acceptolatam:tunc non liberaris etiam in parte: ne plus operetur acceptilario quam ſolutio: ut d. l. ſi ſtipulatus. quæ eſſet contra. Sed contrà dicere poſſes, quòd licet partem petere poſſit, non tamen ſequitur, quòd in parte liberetur. Item ſi diceres quod eſſet alternatiua ſtipulatio: tunc eſſet contra. ſuprà de condi. indebi. ſi non ſortem. §. fin. ſed ſolue ut ibi,& facit ſuprà de reſcind. uendi.l. Proculus.

† lib. 8. Inſtitutio.
† Du.&plu ribus.
† Acceptio in P.F.
† Du. quarumque.
† Du.habeſne a ſe acceptum.

ADDITIO. Dic quod aliud in ſolutione ut in contrariis: aliud in acceptilatione, ut hic, & ratio eſt, quia ſolutio partis non parit liberationem:nec ſi ſolueretur pars in alia re, ſequeretur inconueniens quod ponitur. in.l in excutione.§. pro parte.ſuprà de uerborum oblig. quod inconueniens non poteſt habere locum, quando quis liberatur per acceptilationem, ut hic. Idem in eo qui à parte abſoluitur per ſententiam:ut l. ij. §. ſi tamen hominem. ſuprà de uerborum obliga. Bar.hic.

¶ Iulianus lib. digeſt. LEX XVII.

QVi hominem[a] aut decẽ ſtipulatus eſt, ſi quinq; accepto fecerit, partem ſtipulationis peremit,[b] & petere quinque aut partem[c] hominis poteſt.

¶ Florentinus. † LEX XVIII.

ET uno † ex pluribus cõtracti bus,uel certis[d] uel incertis, uel quibuſdam, exceptis cæteris, & omnibus ex cauſis una acceptilatio & liberatio fieri poteſt.[e]

¶ Eius rei ſtipulatio quã† acceptilatio ſequatur, à Gallo Aquilio talis expoſita eſt, Quicquid te mihi ex quacunq; cauſa dare facere oportet oportebitve, præſens in diẽmve,† quarumcunque rerũ mihi tecum actio,[f] quæq; aduerſus te petitio,[g] uel aduerſus te p ſecutio[h] eſt, eritve, q ue tu meũ habes,tenes,poſsides:quanti quę que earum rerum res erit, tantam pecuniã dari? ſtipulatus eſt[i] Aulus Augerius: ſpopondit Numerius Nigidius. quod Numerius[k] Nigidius Aulo Augerio promiſit ſpondesve, id† habẽsne acceptum?Numerius Nigidius Aulum Augerium rogauit: Aulus Augerius Numerio Nigidio acceptum fecit.

¶ Vlpianus.li.ij.Regul. LEX XIX.

SI acceptolatum fuerit ei, qui non uerbis, ſed re obligatus eſt, non liberabitur quidem, ſed exceptione[l] doli mali uel pacti conuenti ſe tueri põt.[m] ¶ Inter

b ¶ Peremit.ℨ quantum ad ſe: quia non põt amplius petere hominem aut decem, ſicut poterat prius:ſed non quantum ad reum quin poſsit ſoluere decem adhuc: & ſic decem uel hominẽ integrũ, ſecundum Hu.

c ¶ Aut partem.ℨ Et ſi partem hominis quam ſtipulatus eſt, accepta fecit.Accurſius.

ET uno.ℨ CASVS Contraxi cum Titio multis uicibus: ita quod mihi teneẽ ex pluribus cauſsis.ego poſſum ei accepto ferre ex uno cõtractu,aliis exceptis.uel ex omnibus,ſi uolo.& una acceptilatione omnes cõtractus poſſunt tolli.§.ſeq. ponit uerba & formã acceptilationis:quam formam ſeruare tutum eſt:quare non indiget cauſis poſitione.Franc.

d ¶ Certis.ℨ ubi dandum: incertis ubi faciendum cõtinetur in ſtipulatione.

e ¶ Fieri poteſt.ℨ ad quod ſuprà eodem l.pluribus.& ſuprà titu.j.ſi ex pluribus.

f ¶ Actio.ℨ in perſonam.

g ¶ Petitio.ℨ in rem.

h ¶ Perſecutio eſt.ℨ id eſt fideicommiſ.

i ¶ Stipulatus eſt.ℨ De prima perſona tranſit ad tertiam. ſic C. de in ius.uocan.l.fina.

k ¶ Quod Numerius.ℨ hic ſ.nitur ſtipul.Aquilia: & incipit accepti latio.ſed qualiter nouat rei uend. reſpon.ſtipulabor ptium rei. unde quædam uenditio intelligitur interuenire, & ſolum pretium deberi.

SI acceptolatum. CASVS Mutuaui tibi centum & ſum à te ſtipulatus ea mihi reddi. ſic es mihi obligatus re. acceptũ tibi fero.certè tu non liberaris ipſo iure:ſed tamen ſi petã à te illa centũ tu poteris mihi opponere exceptionem doli mali, uel pacti conuenti.

¶ Inter.ℨ Iſte §. ponit differentiã inter iſta duo genera liberationũ. unum eſt,quod uocatur apocha.& qđ ſit,uide in gloſſ.aliud eſt acceptilatio. & eſt differẽtia inter iſta duo.nã per acceptilationẽ debitor liberatur,etiã ſi pecuniã nõ ſoluat:per apochã uero non,niſi pecuniã ſoluat.

† acceptilationem & apocham[n] hoc intereſt, q acceptilatione omnimodo liberatio cõtingit, licet pecunia ſoluta non ſit:apocha non aliàs, quàm ſi pecunia ſoluta ſit.

¶ Idem li.lxvij.ad edict. LEX XX.

SI accepto[o] fuerit lata ob rem iudicatam clauſula,Marcellus ait cæteras partes ſtipulationis[p] euanuiſſe. propter hoc enim tantùm† interponit, ut res iudicari poſsit.

¶ Venuleius.† LEX XXI.

SI ſub conditione legatũ mihi datũ,[q] nouandi cauſa[r] ſtipulatus ſim,& ante exiſtentẽ conditionem acceptũ fecero, Nerua filius ait,etiam ſi cõditio extiterit, neq; ex teſtamento competiturã actionem: qa nouatio facta ſit:neque ex ſtipulatu,quę acceptilatio ne ſoluta ſit.

¶ Caius.† LEX XXII.

SEruus nec iuſſu domini acceptum facere poteſt.[s]

¶ *Reſoluta vna parte contractus, totus contractus ſoluitur.Bar.*

¶ Iabolenus.† LEX XXIII.

SI ego tibi acceptum feci, nihilo magis ego à te liberatus ſum.Paulus,Imò cùm locatio, cõductio,emptio,uenditio conuentione facta eſt, & nondum res interceſsit,utrique per acceptilationem,[t] tametſi ab alterutra parte duntaxat interceſsit, liberantur obligatione.

† Docto. hic maxime Bar.dicunt iſtum text.ſin. ad hoc propoſitum q exceptio non numeratæ pec. poteſt opponi cõfeſsioni: non autem acceptilationi.ita in terminis uoluit Bar. i.l.ſi ex plu ribus. ſ. de ſoluti. Bal. etiam in ad ditio.ſpec. in fi. de ex cepti. uerſ. cepti. uerſ. ſi. bio. interpo nitur. Du. lib.xj. ſtipulation.

lib.3. de verb. obli. alias Paulus.

† aliàs Labeo lib. v. Pithanõ a Paulo epitomatũ.

I ¶ Sed exceptione.ℨ per hoc apparet, quòd non iure acceptilationis ſed pacti: ut ſuprà de reſcin. uen. l. cum emptor.

m ¶ Poteſt.ℨ diſtinguitur ergo, quare acceptilatio deficiat. Io. ut.no. ſupra eodem. an inutilis. in princip. & ſupra de pact.ſi unus. §. penult.

n ¶ Apocham.ℨ fit enim apocha ut ex ea ſolutio probetur: qua confitetur creditor ſibi ſolutum: & datur debitori: ſed antapocha eſt contra.ut C. de fide inſtru.l.plures.

I accepto fuerit.ℨ

SCASVS. Conueni te in iudicio. tuus procurator ſatiſdedit iudicatum ſolui. quæ ſatiſdatio tria in ſe continet. Primò, ut ſoluatur iudicatum. Secundo, ut dolus abſit. Titio, ut defendatur res, ego accepto fero tibi clauſulam ob rem iudicatam. certe aliæ duæ clauſulæ. ſunt etiam ſublatæ. Franc.

o ¶ Si accepto.ℨ quod uerbum ſonat, ſcilicet ſoluere cõdemnationem.

p ¶ Stipulationis.ℨ ſcilicet de dolo, & de defenſione.Ir. ut infra iudi. ſolu. l. iudicatum ſolui.

SI ſub conditione.ℨ

SCASVS. Titius teſtamento ſuo legauit mihi fundum ſub conditione, ſi nauis ex Aſia uenerit. ego hoc legarum ſtipulatus ſum pure mihi dari animo nouandi. poſteà ante conditionis euentũ acceptũ fero hæredi ſtipulationem.ſi poſt cõditio extiterit:nõ poſſum petere legatum neque ex teſtamento,neq; ex ſtipulatione.Ex teſtamẽto non:qa actio quam habebã,eſt nouata per ſtipulationẽ quam interpoſui animo nouandi.ex ſtipulatione non:quia ſublata eſt per acceptilationẽ: & ſic nullo iure poſſum petere legatum,ubiq; appoſitis obicibus.l.ſequens plana eſt.Franc.Accur.

q ¶ Datum.ℨ id eſt relictum.

r ¶ Nouandi cauſa.ℨ amphibologia. nam uel legatum purum eſt, & ſtipulatio conditionalis.uel econtra legatum conditionale, & ſtipulatio pura:ut ſ.de noua.quoties. in princi.& §.j. ut & illa: uerũ eſt canem comedere panem.

s SEruus.Facere poteſt.ℨ quod domino debetur,niſi primò ſibi ſtipuletur animo nouandi:ut ſ.eod.& per iuſſum andum. §.tutor.

Ego tibi.ℨ CASVS. Tu & ego contraximus inuicẽ nendẽdo,emendo,locando, cõducẽdo:& ſic ſunt mutuæ obligationes. ego tibi acceptum fero.certè tu non ſolus liberaris,ſed etiã ego liberor.hoc uerũ eſt,ſi nondum res interuenit, aut ab altera parte tantũ res interceſsit.Fran.

t ¶ Per acceptilationem. Jnon natura acceptilationis,ſed conuentionis:ut ſuprà de reſcind.uend.l.cũ emptor.& ſic nõ obſt.ſuprà eod. an inutilis.§.acceptum. Item contra huic l.ſupra de pact.l.ſi conuenerit.Solu.hic erat res integra,ibi non:uel ut ibi.Et eodem modo ſolu. aliud contra.ſupra loca.l.ſi tibi habitationẽ.Itẽ nec contrà. ſupra de contrahen.empt.l.ſed Celſius.§. ſi fundus.quia & ibi fuerunt facta pacta in caſum illum, quando non eſſet res integra. Item ibi agebatur ut ex altera parte tolleretur obligatio.

De præ

DE PRAETORIIS ſtipulationibus.

¶ *Dixit ſuprà de uerborum oblig.de ſtipulatione in genere:nũc in ſpecie.uel ibi de ciuilibus principaliter,hic de prætoriis.*

Diuiſio Fran.Acc. De ſtipulation. ptoriis. apud Du.

PRætoriarũ.ℨ Iſta lex primò diuidit in duas partes principales. Nã primo facit diuiſionem ſtipulationũ prætoriarũ. Secundò declarat,quę ſtipulationes exigũt nudam repromiſsionẽ:& quæ ſatiſdationem. prima pars i principio.ſecũda in §. ſtipulationũ iſtarũ. prima pars ſub diuiditur in tres: quia primò oſtẽdit quæ ſint ſtipulationes prætoriæ iudiciales.ſecũdò, quæ conuentionales. tertio quæ cões. Prima ibi, Iudiciales. Secunda ibi, Cautionales. Tertia ibi,cões ſunt. Secunda pars diuiditur in duas: quia primò oſtendit,q ſatiſdationẽ requirũt. ſecundò. quæ nudã repromiſsionem. habita hac diuiſione huius legis,de ſe clara eſt: quia po..it plana exempla. Fran.Accur.

† lib.70. ad edict. alias Paulus.

† De prætoriis ſtipulationibus.

TITVLVS V.

¶ *Hæc lex diuiditur in quatuor partes. Primò, ponit diuiſionẽ ſtipulationum. Secundò quamlibet partem diuiſionis. Tertiò, dicit qualiter debent interponi. Quartò, ad cuius iuriſdictionem ſpectat cognitio ſuper eis. Secũda ibi, Iudiciales. Tertia ibi, Stipulationũ. Quarta ibi, q ſi ſit.Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX I.

PRætoriarum[a] ſtipulationum tres uidẽtur eſſe ſpecies: iudiciales[b], cautionales, [c]cõmunes.

¶ Iudicialis ſtipulatio prætoria eſt illa, quæ interponitur pp ſententiã ut rata ſit, & ſortiatur effectum. Cõis uerò eſt illa, quæ interponitur pp proceſſum & inſtantiam,ut procedat & ad ſententiam perueniatur:& ſic habet cõionem cum iudicialibus:quia niſi proceſſus expediretur, ad ſententiam non perueniretur. Cautionalis uerò eſt illa, quæ propter ſententiam interponitur, nec propter proceſſum ſed propter aliam cauſam æquitatis.b.d.Pau.

¶ Iudiciales eas dicimus, quæ p pter iudicium[d] interponuntur:ut ratum [e]fiat,ut iudicatum ſolui:& ex operis noui nuntiatione.[f]

¶ Cautionales.ℨ aũt ſunt quę inſtar actionis habent:& ut † fiat noua ſit actio. uatio,intercedũt.ut de legato ſtipulatio,& de tutela,& ratam rem haberi,& damni infecti. ¶ Communes ſunt ſtipulationes, q̃ fiunt iudicio ſiſtendi cauſa. [h] Et ſciendũ eſt, omnes ſtipulationes natura ſui cautionales [i] eſſe.hoc enim agitur in ſtipulationibus, ut quis cautior ſit, & ſecurior interpoſita [k] ſtipulatione.

¶ Stipulationes ptoriæ regulariter requirũt fideiuſſores, & ſic ſunt ſatiſdationes, fallit intribus caſibus, qui hic continentur uſque ad.§.q ſi ſit.Paul.

¶ Stipulationum iſtarum prætoriarum quædam ſunt, quæ ſatiſdationem exigunt: quædam quæ nudam repromiſsionem:ſed perpauçe ſunt, quæ nudam repromiſsionem habent: quibus enumeratis apparebit [l]cęteras nõ eſſe repromiſsiones,ſed ſatiſdatiões. ¶ Stipulatio itaque ex operis noui nũtiatione aliàs ſatiſdationem, aliàs repromiſsionem habet. † Ex qua igitur operis noui nuntiatione ſatiſdari oporteat, & quemadmodum ſatiſdetur,uideamus. Namque [m]de eo opere quod in priuato [n]factum erit, ſatiſdari: de eo

† In P. F. Ex qua operis noui nũtiatione ſatiſdari oporteat ? quẽadmodum ſatiſdetur? Nãque de eo opere qđ in priuato factũ erit, ſatiſdatio eſt: de eo quod &c.

noua.l in diem.& l.quoties.in tutela ſit nouatio: quia cum ſtipulatur pupillus rem ſoluam fore,& poſt pupillarem ætatem habet ratũ:nouat actionem tutelæ:ut ſ.de nouar.l.ſi pupillus . Vel etiam ſi dicas eũ ſtipulatum iam adultum rem ſuam fore,id eſt, ſibi reſtitui quod ex act.tutelę debetur,nouat actionem tutelæ ſtatim: ut diximus in ea.l. ſi pupillus. Per ſtipulationem ratam rem haberi: qua ſtipulor à procuratore creditoris cui ſoluo, nouatur condi. inde. quæ competeret non interpoſita hac ſtipulatione:ut j.rem ra..ha.l.ſi fine.in prin.& l.ſi. §.fi. Per ſtipulationem damni infecti nouatur interdictum, quod ui aut clãm,competens uel competiturum ſi opus facias,quod minaturmihi minatur in domum meam:& ipſum opus in meo facere te dico, pro quo competeret quod ui aut clam, cum ſcias uel ſcire debeas te prohibitum uel prohibẽdum ut ſ.quod ui aut clãm.l.iij.in fi. & l.iiij. Vel dic fm M.& Ioan.& Azo.& H. nouari actionem l.Aquiliæ, & in factum quæ competeret ſtipulatione non interpoſita: ſed ea inter poſita non competeret:ut ſ.ad legem Aquiliam, ſi ſeruus.§.ſi furiũ. & arg.ſ.de ripa mu.l.j. Alij dicunt, q nouatur excep. quæ competeret damnum paſſo contra dominum domus ruinoſæ:ut nõ aliter tollat,niſi etiam omnia inutilia tollat, & de damno futuro & præterito caueat.nam ſi damnum fuerit paſſus ſtipulatus,iam non eget dicta exceptione. Alij dicunt nouari quoddam interdictum, quod datur ei qui damnũ paſſus eſt: per quod dominus cogitur tollere rudera, aut ruras ædes pro derelicto habere:ut ſ.de dam.infect.l.præ. or.in h.Accurſius.

¶ Concor. gl.rub. extra de iud. refert & ſequitur not. Guill. de Cug. in l.j. nu.5. & ibi no. in apo. ad ipſum i uer.iudiciũ accipitur multis modis. C. de fac. ſanc.eccle.Cautionalis ſtipulatio. q̃ ſit.

b ¶ Iudiciales.Aliàs iudiciales,aliàs iudicionales.

c ¶ Cautionales.ℨ aliàs conuentionales.& aliàs cautionales.

d ¶ Propter iudicium ℨ id eſt ſententiam: ut & pareatur ei: ut ſic differat à communi:& ita comprehendit tantum quod ſonat uerbũ: ad quod eſt j. iudi.ſolui.l.iudicatum ſolui.

e ¶ Ratum.ℨ ſcilicet iudicium.

f ¶ Ex operis noui nuntiatione.ℨ cum caueatur de opere demolien do ſi apparuerit.i.ſi iudicatum fuerit iniuſtè ædificatum: ut ſ.de ope. noui nuntia.l.ſtipulatio §.habet.& §.ſiue autem.& ita per hanc ſtipulationem ſtabat firma ſententia.

g ¶ Cautionales.ℨ aliàs cõuentionales:ſed non eſt bona litera,ut patet p exempla, quæ ſupponit.aliàs cautionales:& hæc bona.& dicunt cautionales quæ non interponuntur ratione alicuius ſententiæ ut firma:in quo differt à iudiciali: nec ratione inſtantiæ alicuius cauſæ:ut differat à communi:ſed ob aliam cauſam interponuntur: ut patet in exemplis hic ſubiectis. Et no.. tria. Primò, quia hic attribuitur ſpeciei nomen generis.nã ois ſtipulatio genera liter eſt cautionalis.

h ¶ Siſtendi cauſa.ℨ ut in iudicio ſiſti, & de re defendenda.Io. quæ partim ſententiam uel iudicium, partim aliam iuſtam cauſam reſpiciũt.ſm Azo.uel quia tam ab actore q̃ a reo, uel tam extra iudiciũ q̃ in iudicio fiunt,ſecundum H.

i ¶ Cautionales eſſe.ℨ uel conuentionales,aliàs cautionales.& largè accipe nocabulum ut genus:ut dixi §. proxi.§.

k ¶ Interpoſita.ℨ facit j.de uerb.ſign.l.ſatiſdationis.& inſti.de fide iuſ.in prin.Accurſius.

l ¶ Apparebit.ℨ hic inſti.de his qui ſui uel alie.iur.ſunt in prin.

m ¶ Namque.ℨ pro certo.Accurſius.

n ¶ Quod in priuato.ℨ ſi loco nuntiantis. & ſic habet nuntiatio cauſam naturalem. Vel etiam priuato ſolo eius cui nuntiatur:quia fit cõtra ſeruitutem:& habet tunc cauſam poſitiuam: ut ſ.de no.ope.nuntia..l.de pupillo.§.ſextus.& utrobique eſt priuatum damnum nuntiatis.Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Repromitti.§ ab ædificato reperenti:& ex tunc cōpetit interdictum ut liceat ei ædificare: ut ff.de ope.no.nuntiati. prætor.§.deinde. Sed quare plenius prouidetur nuntianti in priuato quàm in publico? Respond. ut ff. de noui ope. nuntiatio.l.non solùm.§.sed fi cum iure. sed videtur etiam in publico satisdari ut ff.de no. ope.nuntiati.l.prætor.§.proinde. quæ est contra. Sol.ut ibi.

Du.sed hi quidem.

h ¶ Cauent. § de eo opere quod in publico fieret, de quo cœperat loqui.

c ¶ Satisdant.§ etiam si in publico fiat. ad quod cst ff. qui.ex cau.in poss.ea. hæc autem.§ fi. Accursius.

d ¶ Satisdatur. § in x. annos. ut ff. de dam. infe.l. prætor. §. de eo. Sed contra. ff. de ripa mu.l.j. in princ. Sol. ut §.j.in ea.l.

e ¶ De ædibus. § ff. publicis, uel priuatis quę minantur ruinam. alicui.

f ¶ Repromittitur.§ i. ab iis qui promittunt suo nomine. aliàs satisdatur:ut suprà de dā. infe. l. prætor. in prin. & l.qui bona.in princi. §.j.

g ¶ Stipulatio duplę.§ quæ fit in uenditione, ut ff. de ædilitio edic.l.q; fi nolit.§. quia afsidua. & ex necessitate ff. de euic.l.j.

h ¶ Satisdetur.§ ut & suprà de euictione. l. fi dictum. Item excipitur cum ante solutum pretium de re mouetur quæstio:sed tunc ad satisdandum non agitur: sed nisi satisdet, & pretium petat,excepti.repellitur:ut C.de euictio.si post.

i ¶ Ipse prætor.§ de dupla uel alia. nam omnium stipulationum est commune hoc:ut & ff.ut in possessio. lega.fi is à quo.excipit Azo nisi qui sit missio ex secundo decre. in causa dā. infect. ut ff. de dam.infe. l.iij.§.fi forte. Sed certè non quæritur ubi sit satisdandū uel non:sed quia non est satisdatum, an fiat missio,uel sit retardanda: quia adhuc forte nō timetur damnum de proximo. & facit ad summariam cognitionem quod not.ff.ad exhiben.l.iij.§.sciendum est. Accursius.

k ¶ Vel addi.§ additur ante eam interpositam, ut si iusserit prætor caueri, cum debuerit satisdari: uel si iusserit satisdari in uēditione,cū debuerit caueri:& mutatur ut cū iusserat obligari pignus, mutauit in fideiussorem ut infrà,eod.l. prætoriæ. uel in tempus longius:ut infrà eodem.l.Valerianus, & secundum hoc additur uel detrahit uel mutatur de eo quod dixerat prætor:hoc enim pōt ꝙ est interlocutoria? ut suprà,de arbitris,qualē.in fine.& suprà,de re iudicata.l. quod iussit.secus in diffinitiua:ut dicta l. quod iussit. Vel dic ei, quod dicebat per aliquam partium. Quid autem si fiat mutatio in aliam formam quam prætoriā? Respon.potest consensu partium:non aliàs:ut ff. pxi. §.stipulatio duplæ.sed tūc est conuentionalis, nō prætoria:cū no fiat ex necessitate. Itē quid si eam interpositam uel ipse prætor immutare? Respon. nec tunc pōt inuitis contrahentibus etiam si uelit reducere in formam prætoriæ. cum prius fortè non erat:nisi dicatur,quòd per errorem fit prius interposita:ut suprà,si quis cautioni.sed & si quis.§. fin.& secundù hoc non obstat suprà,de uerb.obligatio.l.in cōuentionibus. ubi dicit non posse eis addi uel detrahi: quia uerū est ab alio quam à prætore. Item nec à prætore in aliam formam. Ite nec etiā in formam prætoriā quādo iā erat interposita. nisi uolentibus partibus fieret. uec etiā hic dicit, ꝙ prætor addat uel detrahat: sed dicit, quòd est sua iurisdictio. quod intellige ut suprà dictum est. Accursius.

l ¶ In stipulatione.§ à prætore inuenta. Accursius.

P Rætoriæ stipulationes. §CASVS. Hæc lex facit aliam diuisionem stipulationum prætoriarum. scilicet quòd quædam continent restitutionem rei:quædam continent quantitatem incertā. Restitutionem rei cōtinent ueluti noui operis nuntiatio: qua cauetur ut opus restituatur id est ut in pristinum statum redigatur. usque ibi, Itaque. usi innuit ex præcedentibus, ꝙ data cautione de opere restituendo,si actor,qui petiit cautionem de opere restituendo,moriat: pluribus hæredibus relictis, & unus hæredum agat,ut opus restituatur,& uincat:totum opus restitui debet. Vel pone econtrà quòd stipulator decesserit uno hærede relicto: ꝓmissor uero de opere restituendo decesserit pluribus hæredibus relictis. si hæres stipulatoris agat contra unum hæredem promissoris, & eum uincat:totum opus debebit restitui. Nam quandin aliquid supereſt de opere restituendo, tandiu potest dici opus non esse restitutum. usque ibi,

¶ Incertam quantitatem.§ Vbi ponit aliud membrum diuisionis, dicens quòd incertæ stipulationes prætoriæ sunt: ut stipulatio iudicatum solui, quæ est incerta ante sententiam: quia ignoramus quid iudex sit iudicaturus. Item damni infecti: quia continet interesse:quod quasi semper est incertū. Et istæ stipulationes continentes incertum, diuiduntur inter hæredes promissoris & stipulatoris: ut unusquisque teneatur pro parte. licet allegando possit dici in contrārium: scilicet quòd non mutaretur stipulatio in hæredibus, sed sicut ipse promissor tenetur insolidum,ita & hæredes eius: sed non est ita. Item in hæredibus stipulatoris summa ratione fit, ꝙ si unus uincat,hæredes promissoris teneantur pro partibus. tamen si promissor iudicatum solui moriatur, qui conueniebatur rei uendi. ad fundum restituendum: & unus hæredum suorum possideat totum fundum: ipse solus conuenietur actione de iudicato soluendo: sicut & fideiussores eius. hoc uerum est si possessor moriatur ante lit. contestatio. si autem moriatur post litē cōtestatam tunc hæredes tenentur pro parte ad fundi restitutionē: licet unus totū fundū possideat. Lex sequens iuncta glo. plana est. Franciscus.

¶ Prætoriæ.§ potest esse diuisio: & tunc ibi, Sicut, &c. est exemplum primæ partis. Potest etiam totum de una stipulatione dici.scilicet de ope.noui nuntiatō.scilicet si cōtineat hoc uel illud: ut in exemplo qđ subiicitur ff. de ope.no.nuntiatio.stipulatio.§.fiue autē.prin. u uerius cum de utroque per ordinem ponat exemplum. Accursius.

m ¶ Restitutionem.§ id est in primum statum restauratione.

n ¶ Sicut.§ restitutionem rei repete sicut, &c.& sic est exemplū primæ partis.

o ¶ Vno uincente. § de hæredibus actoris super opere destruendo.

p ¶ Vel victo.§ de hæredibus rei. Accursius.

q ¶ Restitui.] facit ff.eo.l.§.fina.

r ¶ Superest.§ ex opere destruendo. Accursius.

s ¶ Solui.§ stipulatio iudicatum solui est incerta ratione duarum clausularum, scil.cet de defendēdo,& de dolo:sed ratione tertiæ certa esse uidentur:ut j.iudica solui.l.iudicatum solui: quæ est cōtra in eo quod dicit expeditam. uel dic etiam pro eo quod sonat uerbum, est incerta ante sententiam, ut hic:non post, ut ibi. De aliis sequentibus constat, ꝙ sunt incertæ, & dicuntur continere incertum,quia interesse,siue adiuuiantur,si non parueris, tenearis ad interesse,uel quanti eres est.quod quandoque consueuit poni: ut j.proxi.§.& ff.si quis cautioni.l.penul.fiue non:ut j. eo.l.fi.& j.tit.iij.l.si procurator. Accur.

t ¶ In quibus.§ incertam quantitatem continentibus.

v ¶ Hæredum. § in stipulatoris & ꝓmissoris si agit ex stipulatione.

x ¶ Dici.] Allegando secundum Azo.

y ¶ Promissoris.] qui cum conueniretur rei uendicatione, promisit iudicatum solui. Accursius.

z ¶ Diuersam.] ut quisquis reneatur insolidum. & pro hoc ff. de ver.obli.l.ij.§.j. & sic dicunt quidā hoc quanuis corrigere,& secus sit in hæredibus stipulatoris, ut subiicit.sic infra.de excu.tuto.§.item qui literas. sed tu dic secundum Io. & Azo. ꝙ aduersatur, non corrigit: & sic non mutat quod dixerat. ꝙ quo est ff. de uerbo.obli.l.eadem.§. Caro.in fin.& §.sequen. & hoc dicat, ut in contrariū, &c.& dic ut j. ut uno etiā, &c.& ita reincipiat de hæredibus stipulatoris loqui ibi, ut uno etiam,&c.ut & ibi, ut in contrarium, &c.ut primi dicebant.

a ¶ Ratione fit. § ut diuidatur inter hæredes promissoris, ut id est sicut, &c.

b ¶ Eares. § id est, ad interesse. Azo. quæ uerba in ipsa stipulatione quandoque

¶ Paulus lib. † ad edictum. LEX II. †lib.5.

PRætoriæ stipulationes aut rei restitutionē continent aut incertā quantitatem: † restitutio rē rei, sicut stipulatio ex operis noui nuntiatione,qua cauetur, ut opus restituatur.ideòq; siue actor siue reus decesserit pluribus hæredibus relictis, uno uincente uel uicto totū opus restitui debebit. Quandiu enim aliquid superest, tandiu non pōt uideri opus restitutum. ¶ Incertā quantitatem continet stipulatio iudicatū solui, & rem ratā dominum habiturū,& damni infecti, & his similes: in quibus respondetur scindi eas in personas hæredū: quanuis possit dici ex ꝑsona hæredum promissoris nō posse de fēdentem à defuncto stipulationem,diuersam conditionem cuiusque facere. At in contrarium summa ratione fit, ut uno ex hæredibus stipulatoris uincente, in partem eius committatur stipulatio. hoc enim facere uerba stipulationis,Quanti ea res est.

Restitutionē rei, nō ē apud Du.

¶ *Si possessor cōuentus rei uēdicatione decedit ante litē cōtestatā, & post satisdatum moriatur ante lit. contestatio. si autem moriatur post litē cōtestatam tunc hæredes tenentur pro parte ad fundi restitutionē: licet unus totū fundū possideat. Lex sequens iuncta glo. plana est. Franciscus.*

¶ *Quòd si sit aliqua cōtrouersia, ut puta, si dicatur per calumniam desiderari, ut stipulatio interponatur, ipse prætor debet super ea re summatim cognoscere, & cauere iubere, aut denegare. Sed & si quid uel addi, uel detrahi, uel immutari in stipulatione oporteat, prætoriæ erit iurisdictionis.*

Intellectū huius §. excutiūt doct. in §. Cato.l.iiij. de uerbo. ob. & post alios ibi Horman. Detur. nu. 449.& Marian. Soc. num. 229. Cro. Io. num.68. & Lud.Bologn. eum. 179.

¶ *Si prætoria stipulatio continet factum indiuiduum, non diuiditur inter hæredes stipulatoris uel promissoris, & transit ad quemlibet ipsorum actiuè & passiuè. secus, si cont net quantitatem certam uel incertam. Paul.*

quandoque inferuntur. Accursius.

a ¶ Ex hæredibus promissoris.§ scilicet iudicatum solui.

b ¶ Damnandum.§ in rei uendi.qua conuenitur,sed fi post condēnationē nolit restituere, pōt cōuenri actione ex stipulatu insolidū: & cōdemnabitur ꝓ portione hæreditaria. & hoc dicit j.in fi.l.secundum Io. & Azo. sic ff. depo. l. fi duo.sed & aliud auxilium est scilicet manus militaris: ut ff. de rei uendic. qui restituere. & dic quòd hic nō erat lis contesta ta contra defunctum: licet stipulatio iudicatum solui fuisset inter posita.

¶ Du. sed fi unus &c.& ad itell. huius.§. uide Mari. Soc. in l. iiij. §. Cato.num. 124.& Detum. ibidē. nu. 236.& 261. Hieron. Butigellam.nu. 93.ibidem.

c ¶ Inquantum.§ interserit quandam quæstionem, & non soluit: quam in fi. melius posuisset.Accursius.

d ¶ Ipse.§ scilicet promissor.

e ¶ Non committatur. § & respon. insolidum tenentur fideiussores, ut & reus principalis:ut ibi. de fideiuss. §.fi plures.hæredes autē ꝑ parte:licet Paulus furda aure transiens hanc quæstionem non soluit.Acc.

f ¶ Ex parte. § Azo & Al. hoc ultimum responsum intelligunt in uendicatione fundi. & sic secundum eor refert decesserit possessor ante litem contest. & tunc ille solus hæres teneatur rei uen. qui possidet: ut ff.§.fed & si unus. an post litis cōtest. contra se:& tūc omnes, etiam si unus de hæredibus tantum possideat:ut hic.& pro eis ff. de rei uen. si possessor. in eo quod notabiliter dicit ante iudicium. ité pro eis quod hic dicit,sed si lite cōtestata, &c. ut sic bona sit aduersāria in eodē. Item ut ait Azo,ante lit.conte.possessor non debuit: sed post lit. cōtest. debet quasi ex cōtractu:quod debere inter hæredes diuidit.arg. ff. de pecu.licet idē scribit.Ité pro eis:q a si possessor dolo desiit possidere, & sic tenetur utili, & decesit nā distinguitur an ante litem cōtest. inutili decessit: & hæredes teneantur in tactum, an post.& tunc teneā utili qui desinactus, licet ad eos nulla possessio pueneriit:ut ff. de rei uendi.l.cū autē. quod ergo in toto quo ad totum: q a nullus hæredū haben:& tamen omnes tenent utiliter.go idē in parte quo ad partem: ut in nostro casu teneantur etiam illi hæredes qui non possident. & secundum hoc omnes leges quæ dicunt illū hęredē teneri insolidū, qui possidet,intelligūtur eo mortuo ante.lit.cōtest.qui prius teneba tur:quales sunt istī:ut ff. de rei uend.si possessor.& de ui.& ui ar.l.si plures.& ff.commo.l.sed mihi.§.hæres.cum suis concor. Alij,ut Io. Azo. & H. dicunt in primo casu idem, scilicet quādo ante litem cōtestatā decesit possessor,ut ille hæres qui solus possidet, insolidum teneat: & non alij:sed fi decedat post litem cōtestatam:tunc discordant à prædictis.nam dicunt eum solum teneri & insolidum qui possidet,sicut & ante litem cōtestatā eo mortuo. Et qđ hic in fine dicit,in stipulatione iudicatum solui intelligit. sic ergo secundū primos dic dānandum in rei uendicatione: secundū istos damnandū in stipulatione iudicatum solui. Et quod dicit,sed si lite, &c. dicunt aduersarij sic:quia ante litē cōtestatā mortuo possessore solus hæres q possidet, conuenitur rei uend. unde & insolidum subaudi, & ille idem ex stipu. iudicatum solui tenetur insolidum eadem ratione, licet condemnetur pro parte:ut arg. suprà depo.l.si duo.sed lite contestata tunc nō tenetur q possidet:nec damnat in actione ex stipulatu nisi pro parte. & secundū hoc aduersatur ad subaudiendum. Ité pro istis q a si possessor lit. cōtest. desit possidere sine dolo & culpa,est absoluēdus: & ecōtra si incipit, est damnādus:ut supra de rei uend.siu autē. §. j. per quod uidet,quod hæres qui est eadem persona cum defuncto, qui incipit possidere,insolidum tenetur:ali non, quasi desierit. Sed huic potest dici, qđ in partem non in totum est eadē persona. & quo ad alias partes est alia persona.& secundum hoc illa l. sinautem. circa eandem personā loq turi:hic circa diuersas quo ad partes. prima placet. Vel posset distinguī, an facto testatoris uel hæredum q non possident, deuenit possessio ad aliū hæredem:& tunc quia quasi culpa desinunt habere, sua uel defuncti,q sua repucatur,quæ uenit post lit. cōtest. ut suprà de rei uēdi.l.si homo.& tūc omnes teneant rei uēdi.an sine facto:& tūc nō:

¶ Alex. in l. miles. §. iudicati. ff. de re iu.reputat istam gl. sing. ad hoc ꝙ qua si contractus celebratur i iudicio moto in realib. q gl. clara est Bol.

Dana gliam cōtē recisione a sinodanti exhorname Bar. in l. 2 § item si in facto ff. de ver Oblig Bag. Ac reositu Ale. & Dec. Cū l. n.° 90 explicat Corneus Ch 2 mem. c 9. n.° 6. u Peralta in rubr. C. de ed. dict n.° 89 Dinel in l. n.° C. de bonis matet ff. n.° 79 dd. Rhinumeri 2

¶ Idem† ad edictum. LEX V.

IN omnibus prętoriis stipulationibus hoc obseruandū est, ut si procurator meus stipuletur: † mihi causa cognita ex ea stipulatione actio † cōpetat. Idem est, & cū institor in ea causa esse cęperit, ut interposita ꝑsona eius dominus mercis † remansurus sit, ueluti bonis eius uenditis. succurrere enim domino prætor debet.

¶ *In stipulationibus prætoris potest apponi pœna,licet in edicto prætoris hoc non dicatur. Paul. de Cast.*

¶ Idem lib.14.ad Plautium. LEX VI.

IN omnibus prętoriis stipulationibus,in quibus fieri primò aliquid † conuenit, deinde si factū non sit,pœnam inferimus, pœnæ nomine stipulatio cōmittitur. ¶

¶ *In stipulationibus prætoris tenet quis dare fideiussores,non autē pignora. Paul.*

¶ Idem. † LEX VII.

PRętorię † stipulationes personas † desiderant ꝑ se † interponuntur, cum sine culpa stipulatoris cautum esse desiit.

¶ *Ex stipulationibus prætoris per procuratorem quæritur actio domino sine cessione causa cognita:sicut in contractibus institorum. Bart.*

¶ † Sed & si unus ex hrēdibus ꝓmissoris † totā rem possideat, insolidum eum damnandū Iulian. scribit. Inquantum aūt ipse ea stipulatione, uel fideiussores, & an omnino teneant, dubitari pōt. & uidendum esse ait, ne non committat. ¶ Sed si lite contestata possessor decesserit,unū ex hæredibus non maiore ex parte dānandum, licet totū fundū possideat, quàm ex qua hæres est.

¶ *Sti pulatio prætoria potest interponi ꝑ procuratorem: & per ipsum quærit actio dño etiam sine cessione insolidum. Paul.*

¶ Paulus. † LEX III.

GEneraliter in omnibus prætoriis stipulationibus & † procuratoriis satisdatur.

¶ *Prætoria stipulatio toties est interponenda,quoties expedit. Paul.*

¶ Paulus † ad edictum. LEX IIII.

Rætoriæ stipulationes sępius

† Du. procuratorib.

† aliàs, Vlpianus lib. 79.ad edic.

† lib.75.

ff. de ope.no.nuntia.prætor.§.pen.& de dam.infec.l. fi finita.in princ. & §.qui satisd. cog. l. fi ab arbitro. in fin. & l. de die. §. fi fideiuss. & l. quoties.& §.ut in possess.leg.l.plane.& per has leges patet hic exemplum. Accursius.

IN omnibus. CASVS. Procurator meus pōt mihi acquirere stipulatione ꝑtoria: similiter & institor id est, factor meus. Franc. Accursius.

† lib.48.

¶ Stipuletur.§ fi ipsi domino est stipulatus ad instar tutoris pupilli,& curatoris furiosi:ut ff. de cōtr.pecu.l.cū q. §. fi actori. aliàs si subi, etiā nomine domini sibi quærit:sed domino ac.man. cogitur cedere: ut ff.quorum leg.l.j.§ penult.

¶ Causa cognita.§ expone ut ff. de dam.infe.l. damni.§. fi. Sed regulariter contra:ut C. per quas perso. l.j. Item facit ff. de act.emp.l. Iulianus.§.fi procurator.& plene no.insti.de inuti.stip. §. siquis alij. & facit ff.e.l.generaliter.cum suis concor. Accursius.

¶ Actio.§ utilis ex stipulatu:ut ff. de procur.l. fi procurator.& l.in causæ.in fi.& quod cuiusque uni.l. fi.in fi.

¶ Interposita.§ scilicet institoris ad merces uendendas:ergo dānum patior. Vel interposita, id est, omissa seu postposita, quia nihil habet.

† rem amissurus.Du.

¶ Remansurus. § alias rem amissurus, aliàs remansurus scilicet ut teneatur ex contractu institoris dominis aliis uel alij domino. M.

¶ Succurrere.§ ei dando utiles actiones ex contractu institoris contra illos,cum quibus contraxerūt institores: ut ff. de instit.l.j.& ij.

IN omnibus.§ CASVS. Stipulatus fum de opere demoliēdo:& ti non destruas pœnam promittis. certe ista stipulatio ꝑtoria committitur etiam ad pœnam,non tantum ad principale. Franciscus Accursius.

† Cōuenit, non est in P.F

¶ Aliquid.§ supple conuenit.alias est in texru.

¶ Committitur.§ Aduenientе conditione. Accursius.

† aliàs. Vipia. lib.14. ad edictū.

† satisdationes.Du.

PRætorię.§ CASVS. Domus mea impendebat in tuam ita ut minaretur ruinam.tu conuenis me de damno infecto.do tibi fideiussorem de damno refarciendo.tu uis me compellere, quod dē tibi pignora,uel quod deponam aurum uel argentum pro fecuritate tua. quæritur utrū possis me ad hoc compellere:Respon.quod non: q a stipulationes prætoriæ desiderant personas fideiussorū. Glos. ponit casum l.seq. Franc. Accursius.

¶ Personas.§ supple fideiussorum per se, &c.facit ff.tit.j.l.nō quasi in prin.& in auth. de exhi.re.suscepto. qui satisd. cog. l.ij.secus si constituerit se satisdaturum:ut ff. de consti.pecu.l.promissor.§.fi.

¶ Pro se.§ principali promissor. Accursius.

Universidad de Deusto
BibliotecA

¶ Satisdationis fungitur. ℈ i. cogitur fungi: tamē potest si uult: ut insti. de rerum diui. ℈. nendite. & ℈. de col. bo. l. j. ℈. an pignoribus. & ℈. quorum le. l. ℈. i. ℈. si legatarij. & hoc est regulare. fallit autem ℈. eo. l. j. ℈. stipulationum. sed uidetur qū; accipi pignus ab inuito in ptoria: ut iiii. de satisd. ℈. si nero aliq; ℈. q est cōtra Sol. speciale. ubi ipse dominus per procuratorem satisdabat iudicatū solui quasi pro seipso: & ideo adiicitur hypotheca. Vel non est contra: quia hic de pignore dicit, quòd traderetur creditori, uel alij: ut subiicit. & ℈. de uerbo. sig. l. plebs. ℈. pignus. & inst. de act. ℈. item Seruiana. Vel tertiò aliud est pignus pro fideiussore dari, ut hic: ad qd reus non cogitur aliud adiicere hypothecam fideiussori: ut ibi: quod hic non prohibet: & sic in eo casu conceditur. Accursius.

b Aulus notat ℈ esse uerum qd sequitur. Et quod dicit i diem longiorem idest in diem conditionis deficientis. ℈. se restituturum hæreditatem si cōditio defecerit. non enim uult prætor beneficium suum. i. ut bonorum poss. instituto data, sit captiosa substituto. Sed nunquid substitutus uideretur hoc calumniosè petere quem alius. i. institutus antecedit? interrogatiue. quasi dicat, non secundum R. uel non interrogatiue sic, iste institutus pōt uideri satis calumniosè petere hoc ſ. ne latisder quem substitutus antecedit. i. antecedere potest. ſ. cōditione deficiēte. Vel aliter, Paulus notat esse falsum qd sequitur. & qd dicit in diem longio. i. si conditio etiam deficiat uel existat, cauere se restituturum, non enim uult, &c. i. instituto. & etiā pōt uideri iste substitutus satis calumniosè, &c. & legas plane. Vel dic, quod ibi agnouit bono. possessio. nō satisdat: ut hic. & dic, Paulus notat falsum esse qd sequitur. cū enim ptor dederit, nō uult esse captiosum. Si autem simpliciter p se accepisset, tūc satisdaret ut ℈. q satisd. cogan. inter. quæ est cōtra. sed secundum omnes literas satis apparet esse soluta. Accursius.

c Institutus est. ℈ instituī Titium hæredem si nauis uenerit ex Asia usque ad annum: & si non uenerit, Seium substituto directo uel per fideicommissum.

d ¶ Agnita. ℈ quod facere potuit etiam pendente conditione: ut ℈. de bono. possess. secundum tab. l. ij. ℈. si sub conditione. & l. hi demū.

e ¶ Beneficium. ℈ quod uertitur in danda bono. possef.

f ¶ Sub contrariis conditionibus. ℈ in quibus unius euentus est alterius defectus & econtra: & sub alternatione, non autem simul. & facit supra, ut in possessio. leg. l. etiā. & supra, quādo dies lega. ceda. l. hoc & ipsis. Accursius.

g ¶ Cauetur. ℈ prætoria stipulatione. Accursius.

In prætoriis. ℈ CASVS. Si quis ita ambigue proferat uerba satisdationis, ut faciunt duplices homines, ita ut intelligi uix possit, debet adiri iudex ut uerba stipulationis uel satisdationis interpretetur. Franciscus Accursius.

h ¶ Aestimanda est. ℈ fine in eius interpositione, siue postea: ut ℈. eo. l. j. in fi. & ad hoc ℈. qui satisda. cog. l. de die. sed in conuentionalibus contra proferentem: ut supra, de pactis. l. ueteribus. & de uerbo. obligatio. l. stipulatio ita. ℈. in stipulationibus, & facit infra, de appel. l. ab executione. & C. de fiero sanct. eccle. l. omni. & infra, de regu. iur. l. in ambiguis. ℈. fin. & ℈. de uerbo. oblig. l. in conuentionalibus. Accursius.

Valerianus. ℈ CASVS. Cum domus mea domui tuæ ruinam minaretur, prætor iussit ut tibi cauerem in triennium postea iussit ut cauerem in decennium. Dicitur hic, quod prima stipulatio triennij non est sublata ipso iure, sed tantum per exceptionem. Franciscus Accursius.

i ¶ Caueri. ℈ puta opus restitui, uel aliquid aliud. Accursius.

k ¶ In longum. ℈ decennium.

l ¶ Voluerit. ℈ ptor, nō dico stipulator: quia tūc ipso iure tolleret: ut instit, quib. mo. tol. obliga. ℈. pe. sed uidetur, q etiā ubi pars nō nouenientium. Et neq; pignoribus quis, neq; pecuniæ uel auri uel argenti depositione in uicem satisdationis fungitur.

¶ *Institutus sub conditione, si ea pendente petat bonorum possessionem secundum tabulas, cogitur satisdare substituto uulgari ad quem conditione deficiente peruenit. Sed si ante conditionem deficientem petierit, & ea deficiente uel existente, cogitur substituto uulgari satisdare, quia ante petitam hereditatem substitutus uulgaris non habet ius. Et ita Iulianus scribit. Et est hæc sententia uera. Et ita seruatur. Et ita Papinianus respondit. Et ita Marcellus scribit. Et ita Seuerus & Antoninus rescripserunt. Et ita Diuus Pius rescripsit. Et ita Diuus Marcus rescripsit. Et ita Diuus Seuerus & Antoninus rescripserunt. Et ita Diuus Pius rescripsit. Et ita Diuus Marcus rescripsit. Et ita Diuus Seuerus & Antoninus rescripserunt.*

Papinia. lib. 5. quæstio. LEX VIII.

Aulus notat: Qui sub conditione institutus est, agnita bonorum possessione cogit substituto in diem cauere longiorem. Prætor enim beneficium suū nemini uult esse captiosum, & pōt uideri calumniosè satis petere, quem alius antecedit. Cū sub contrariis conditionib. Titio & Mæuio legatum sit, utrique cauetur: quia uterq; ex uoluntate defuncti sperat legatum.

Venuleius lib. 1. stipul. LEX IX.

In prætoriis stipulationibus si ambiguus sermo acciderit, prætoris erit interpretatio: eius etenim mens æstimanda est.

¶ *In stipulationibus prætoris interitu nouæ personæ nouatio non præsumitur ipso iure, sed ope exceptionis. Bartolus.*

¶ Vlpianus lib. 1. respon. LEX X.

Valerianus rīdit, Si præses, qui ante in triennium cauerī iusserat, posteà in lōgū tempus caueri præceperit, quia à prima stipulatione prius discedi uoluerit: exceptionē primæ stipulationis obligatis peperisse vī.

¶ *In stipulationib. quæ cōmittunt ad interesse, propter difficultatem probādi interesse, utile est apponere pœnā certæ quātitatis, q̄ loco illius succedit. Pau. de Cast.*

Venuleius. LEX XI.

In eiusmodi stipulationib. quæ quanti ea res est, promissionē habent, commodius est certā summam comprehēdere: qū plerunq; difficilis probatio est, quanti cuiusq; interlit: & ad exiguā summam deducitur.

Rem pupilli vel adolescentis saluam fore.

TITVLVS VI.

¶ *Hæc stipulatio committitur finita pœna, & non antè. Paulus de Castro.*

Paulus ad edictum. LEX I.

Vm pupillo rem saluam fore satisdatū sit, agi ex ea tunc potest, cùm & tutelę potest.

Indexminus q̄ pōt condemnare debet.

obligatis. ſ. fideiussoribus & etiam reo. Accursius.

In eiusmodi. ℈ CASVS. Ista lex dat consilium illis, qui sibi uolunt caueri aliqua stipulatione: ut ſ. comprehendant certā summā in stipulationibus suis: sicuti promittis mihi cc. aureos, si domus uel paries tuus meam domum læserit & melius est sic dicere, quā dicere, promittis damnum uel interesse resarcire? quia plerunque ista interesse ad paruam summam reducunt, cū sint odiosa. Frāciscus Accurs.

n ¶ Habet. ℈ ad interesse: quales sunt prætoriæ: ut ℈. eo. l. ij. ℈. j. Accurs.

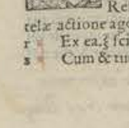
o ¶ Commodius est. ℈ ſ. stipulari: ut statim patet. non autem dico, quin ualeat stipulatio sine pœna: ut ar. contra ℈. de arbi. l. non autem. hic autem quæritur an cogatur promittere pœnam in ptoria stipulatione, si promissor non uult. uidet quod sic: ut hic & instit. de uer. obli. ℈. pe. ad quid enim diceret esse commodum, cum reus nunquam promitteret, & sic nunquam hoc commodo stipulator gauderet? Itē pro hoc, quia in crimine statuit iudex quantitatem: ut ℈. de custo. reo. l. iiij Itē pro hoc ℈. de uer. obli. l. cōtinuus. ℈. fi. Itē pro hoc ℈. rem. ra. habe. l. procurator ad exhi. ℈. fi. licet posset dici ibi speciale: & sic magis sit ar. contra. ut ibi innuit. Item p hoc ut cogatur ℈. de euicti. l. ij. Itē pro hoc ℈. si quis cautio. l. ij in princip. & l. si seruus pluriū. ℈. j. ecōtra uidetur, quod non nisi uelit promissor: ut ℈. qui satisda. cogan. l. ij. ℈. fi. & si quis cautio. l. sed & si quis. ℈. fi. & hoc magis placet. Accursius.

p ¶ Interfit. ℈ qualiter autem interesse probatur: no. C. de senten. quæ pro eo quod inter est. l. j.

q ¶ Deducitur. ℈ semper enim iudices sequuntur quod minus est, ad quod est ℈. de uerb. obli. l. inter stipulantem. ℈. diuersa. & l. si ita. Et not. q̄ inquātum potest iudex minus condemnare, sic facere debet. ad qđ ℈. de act. & obl. l. Arrianus. & ℈. de pœnis. l. si præses. & ℈. arbi. l. dié. ℈. stari. & ℈. de regul. iur. semp in stipulationibus. ℈. fin. Accursius.

¶ REM PVPILLI VEL ADOLESCENTIS SALVAM FORE.

¶ *Supra de prætoriis in genere, nunc in specie.*

Vm pupillo. ℈ CASVS. Cum iudex tutorem daret cuidam pupillo: iussit ut ſatisdaret rem pupilli saluam fore, tutor male administrauit. quæritur quando possit pupillus agere ex ista stipulatione rem pupilli saluam fore? Respond. quod demum finita tutela: quia tunc etiam tutelæ actione agere potest pupillus. Franciscus Accursius.

r ¶ Ex ea. ℈ scilicet stipulatione. Accursius.

s ¶ Cum & tutelæ. ℈ ut ℈. de tute. & ra. dist. l. si cū adhuc. & ℈. eo. non quasi

quasi. ℈. hanc stipulationem. nō aūt utraque dicas: agi: ut ℈. eo. cum pupillus. hoc autē tempus est finita tutela: ut ℈. de tute. & ra. dist. l. nisi finita. Item hoc uerum, q̄ satisdet nisi fit testamentarius uel datus cum inquisitione: ut instit. de satisd. tu. & cura. ℈. j. antea enim administrare nō debet: ut C. de tu. & cura. qui satis non de le. j. & iij. & ſ. plus hodie: quia iurat bene administrare: ut in aut. ut ij qui. ℈. fi. Accur.

¶ *Si pupillus potest fari, debet ipsemet stipulari rē pupilli saluam fore. Sed si non potest, debet adhiberi seruus eius ad stipulandum, si ipsum habet, uel habere potest: aliàs debet interponi per notarium de mādato iudicis: & tunc acquiretur pupillo utilis actio. Pau.*

¶ Vlpianus ad edictum. LEX II.

Si pupillus absens sit, uel fari non possit: seruus eius stipulabitur. si seruum non habeat, seruus ei ēmēdus est. sed si nō sit unde ematur, aut nō sit expedita emptio, pfectò dicemus seruum publicum apud prætorem stipulari debere.

¶ Idem ad edictum. LEX III.

Vt dare aliquem prætor debet, cui caueatur.

¶ Idem ad edictum. LEX IIII.

Non quasi ipso iure pupillo acquiratur (neq; enim pupillo acq̄rit) sed ut utilis actio ex stipulatu pupillo detur. Cauetur autem pupillo hac stipulatione per satisdationem.

¶ *Qui tutelā administrauit, etiam si non erat uerus tutor, sed ut tutor agebat, hac stipulatione tenetur. sed ille qui nullo modo gessit, etiam si erat uerus tutor, non tenetur hac stipulatione: licet teneatur utili actione tutelæ. Pau.*

¶ Illud sciendum est, hac stipulatione teneri tā eū, qui tutor est, quàm eum qui p tutore negotia gessit uel gerat, uel fideiussores eorū. Sed enim q nō gessit, omni modo nō tenebitur (nā nec actio tutelæ eū qui non gessit, tenet) sed utili actiōe cōueniēdus est: quia suo periculo cessauit: & tamē ex stipulatu actiōe neq; ipse neq; fideiussores eius tenebunt. Compellendus igit erit ad administrationē, propterea ut stipulatione quoque ista possit teneri.

¶ *Hæc stipulatio contra uerum tutorem committitur demum finita tutela: sed contra procuratorem & contra curatorem committitur statim, quòd res cœperit male gerī. Paulus de Castro.*

¶ Hanc stipulationē placet finita demum tutela committi, & fideiussoribus diem exinde incipere cedere. In curatoribus aliud est. Sed & in eo, q p tutore negotia gessit, aliud dicendū est. Itaq; istæ stipulationes, si quidem quis tutor fuit, finita demum tutela committuntur. Si uerò p tutore negotia gessit, cōuenīēs est dicere, statim atque quæq; res salua non esse cœpisset, committi stipulationē. ¶ Si tutor ab hostibus captus sit, an cōmittat stipulatio, uideamus. mouet: q a finita tutela est, licet recuperari speretur. Et puto posse agi. Generaliter sciendum est, Ex quibus causis diximus tutelæ agi nō posse, ex eisdem causis nec ex stipulatu rē saluam fore agi posse dicendum est.

¶ *Iste uersi. loquitur in gerente: & sic nō continuatur cum præcedenti, qui loquit in non gerente, & dicit, q̄ contra curatorem datum adulto uel etiam pupillo, uel cuique indigenti curatore potest cōmitti hæc stipulatio, etiam durante administratione: quod intellige p emendatione alicuius dicti particularis: non aūt pro reddenda ratione administrationis. b. d.*

¶ Si quis curator datus nō gesserit curam, consequens erit dicere stipulationem non cōmitti. Sed eadē hīc erunt dicenda, quæ in tutore diximus. Illud secus est, q̄ hæc stipulatio statim atque quid saluū esse definit, committit: & capitis.

Du. illo. secus quo hæc. &c.

No. q illius est interpretari, cuius é cōstituere ut cōdere. cōcor. tex. & ibi gl. in c. quoniā. de cōsti. extrā tex. in c. ex parte 3. de uerbo. sig.

In P. F. addit, Valeriano respōdit. Initiumq; legis est, si pſes.

p intell. huius ℈. ui de Fort. Garc. in l. gallus. ℈. & quid si tantum. num. 122. de lib. & posth.

t Speretur.] iure postli. ut instī. de autho. tu. ℈. ab hostibus.

u ¶ Posse agi. ℈ Sed contra quem? Respon. contra fideiussorem & contra defen. eius uel curatorem datum bonis. ut ℈. de tu. & ra. dif. l. si pupillus. ℈. fin.

x ¶ Diximus. ℈ in quodam libro quem non habemus. uel dic non finita tutela: ut dixi ℈. e. l. j. uel quia fit satisfactū: ut ℈. ti. j. l. cum quære batur. ℈. proinde.

y ¶ Non committi. ℈ sicut nec in tutore: & idcirco cogendus est gerere: ut supra eadem l. ℈. illud. sed sicut ibi agitur utili tutelæ contra non gerentem in subsidium: sic hic utili nego. gest. quæ in curatorem datur finita cura: ut ibi dixi per l. C. ſi tutor non ges. l. ij. & hoc est quod subiicit: sed eadem, &c. & sic etiā diximus in d. ℈. illud. Alij ut M. exponunt hunc uersum: sed eadem, &c. diximus scilicet quod teneatur utili ex stipulatu: sic hic non gerens' teneatur utili ex stipulatu quod non placet: ut ibi notaui. Item contra supra de cur. bon. dan. l. ij. in fin. sed ibi bonis etiam, hic personæ fuit curator datus. Accursius.

z ¶ Illud secus. ℈ in curatore quàm in tu. q̄ hæc stipulatio, &c. scilicet contra curatorem, quod non fit contra tutorem: quia demum finita tutela agitur: ut supra eadem l. ℈ j & supra ead. l. ℈. hanc stipulationem.

a ¶ Committitur. ℈ Sed quæ est ratio ibi diuersitatis? Respon. quia maiorem dominationem habet tutor in pupillum, quàm curator in adultum uel furiosum uel similes: cum tutor principaliter personæ det ut: ut instītu. de tuto. ℈. j & qui da. tuto. poss. ℈. certæ. curator autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

principaliter rebus: ut C. de nup. l. in copulandis. & hanc rationē redimus cum quæritur, quare habenti tutorem non potest dari tutor: sed habenti curatorem pōt dari curator: ut instit. de curato. §. interdum. Item adde hic quod notaui. ff. ea. l. §. hanc stipulationem. Accurs.

a ¶ Cedit. ʒ expone ut §. §. hanc stipulationem.

b ¶ Reuoluitur. ʒ i. sæpius committitur. ff. stipulatio. Sed contra. §. de arbi. l. si duo. in fin. Sol. ibi in mera pœna, hic in interesse: ut j. tit. l. l. si procurator. Vel dic reuoluitur curatio seu administratio: & p hoc stipulatio sæpius committitur. ad quod est §. de uerb. oblig. fi sic. Vel dic tertiò ſtatim q̄ quid ſaluum nō est, curator tenetur hac stipulatione: & ſi à ſe non exigat quod debet ex hac stipulatione, incipit teneri nego. gest. maximè ſi cœpit labi facultatibus: ergo & ſtipulatione tenetur in id quod negoti. gest. incipit teneri. & sic in ſe reuoluitur. & facit ſuprà de tuto. et cur. da. ab his l. ſi cum adhuc. Accurſius.

† lib. 76

† lib. 27. ad edict. Pronic. al. Pau. Tutoré habēti, tutor ſi daſ curatoré hūti curator daſ.

† Iſte eſt caſus ſing. ſecundū Bal. in l. donatarum. C. de acq. hæredi. & Alex. hic in add. q̄ pupillus uel infans ſibi acquirit ſine tutoris authoritate, rem ſaluam fore ſtipulando. & ad intell. huius l. uide Crot. in l. j. num. 52. ff. uerb. ob. in prin. & ibidem Butigel. nume. 65. Ale. ibidem. nu. 32. Iacob. Nigri. nu. 131. cū multis. ſeq. Coraſ. in d. l. j. §. qui preſens. nu. 19.

† Du. an dare.

† lib. 2. ² Filius pri curator datur.

c ¶ Siue impuberib. ʒ quod ſit q̄ cunque: ut inſtit. de cura. §. interdum.

d ¶ Aſſolet.] de quibus habes §. de priuile. credito. l. dabimus. §. fin. & l. ſequen. & §. de poſtu. l. j. in fi. & l. ſeq. Accurſius.

S I filius. ʒ CASVS Titius cum furioſus eſſet, datus eſt ei curator. quæritur quis ſtipuletur pro eo? R ſid filius ſuus, ſi aliquem habebat. Fran. Accur.

e ¶ Furioſi. ſcilicet patris. Accur.

f ¶ Rem.] ſ. patris.

g ¶ Stipuletur. ʒ à curatore paterno, poteſt et ² filius curator dari pri furioſo: ſi tamē probus eſt: ut §. de cura. fur. l. j. ij. ij. & iiij. alioquin petere debet curatorem: ut C. de cur. fur. l. iij.

h ¶ Obligationem. ʒ §. de uerb. obligatio. quodcunque. Accurſius.

S Eruum pupilli. ʒ CASVS. Dictum eſt ſuprà eodem. l. ij. quis ſtipuletur pro pupillo abſente. hæc lex dicit, q̄ ſi pupillus ſit præſens, & fari poſſit: melius eſt quòd ipſe ſtipuletur, licet non intelligat quid agatur. Franciſcus Accurſius.

i ¶ Nec ipſe eſt. ʒ aliàs ſi pupillus poteſt ſtipulari: non in neceſſitate ſed in uoluntate conſiſtit ſtipulatio ſerui. Accurſius.

k ¶ Stipulari & agere. ʒ Nota. non intelligentem ſtipulari, & ſic eſt contra. quod dicitur, q̄ in ſtipulatione debet eſſe conſonans intellectus: ut C. de contrahenda ſtipulatione. l. omnes. ſed dic, q̄ hic eſt conſenſus fictione huius legis. Itē contra. ſuprà. de uerbo. obligatio. l. j. in princi. & l. mulier quæ dicunt infantem nō poſſe ſtipulari. Sol. ſecundum M. hic de maiori infante, quod patet: quia dicit, q̄ poteſt fari, ergo non eſt infans. & q̄ dicit non intelligat, quod uidetur ei obſtare. exponi: ſcilicet plenè, aliquem tamen intellectū habet. ſed ſecundum hoc nulla eſſet ſpecialitas: quia ſic eſt in qualibet alia ſtipulatione: ut inſtitut. de inuti. ſtipulatio. §. pupillus. dic ergo ſpeciale hic, ut etiā infans & nullum habens intellectum in ſtipulando dummodo poſſit loqui, poſſit ſibi hac ſtipulatione prouidere: cùm ſic apertè hic dicat. q̄ nō intelligat, &c. & ſic reprobatur M. opinio. & facit C. de acquiren da poſſeſſio. l. donaturum. & C. de donationi. l. ſi quis in emancipatum. & §. de acquiren. hæreditate. pupillus.

D Atius. ʒ CASVS. Titius & Mœuius ſunt dati tutores in teſtamento, uel à iudice alicui pu. Titius dicit Mœuio: Volo q̄ ſarisdes mihi rem pupilli ſaluam fore, Mœuius dicit. Non teneor. quærit quid iuris? Reſpond. q̄ Titius non poteſt cogere Mœuium, ut ſibi ſatisdet. ueruntamen ſi nullt Titius poteſt offerre Mœuio ſatisdationē, uel an ipſe ſatisdare uelit. Lex ſequens plana eſt. Fran. Accurſius.

l ¶ Sed offerre. ʒ Quid ergo eſt, q̄ dicitur teſtamentarium tutorem ſatisdare non cogi: ut inſtitut. de satisdatio. tuto. §. item. Reſpond. nō cogitur ſcilicet à pupillo.

¶ *Etiam nomina debitorum comprehēdūtur appellatione rerū: & ideo cadunt ſub uerbis ipſius ſtipulationis. Paulus.*

¶ Pomponius † ad Sabi. LEX IX.

C Vm pupillus † a tutore ſtipulatur rem ſaluam fore, nō ſolum quæ in patrimonio habet, ſed etiā quæ in nominibus ° ſunt: ea ſtipulatione uidentur P cōtineri. Quod enim in tutelæ iudicium uenit q, hoc & ea ſtipulatione cōtinetur.

¶ *Fideiuſſor ſimpliciter datus, non ſolum tenetur ad ſortem. ſed etiā ad uſuras, quæ ueniunt ex natura actionis ſuper qua interceſſit. Paulus de Caſtro.*

¶ Africanus lib. 3. quæſt. LEX X.

S I poſteà q̄ pupillus ad pubertatem peruenerit, tutor in reſtituenda tutela r aliquandiu mora fecerit, certum eſt & fructuū nomine, & uſurarum medij temporis ſ tam fideiuſſores eius quā ipſum teneri.

¶ *Licet res pupilli ſint ſaluæ in ſe: ſi tamē ſunt penes tutorem, et non reſtituitur, cōmittitur contra eum hæc ſtipulatio: quia non uidentur ſaluæ quo ad pupillum. Pau.*

¶ Neratius lib. 4. Membra. LEX XI.

C Vm rem ſaluam fore pupillo cauetur, cōmittitur t ſtipulatio, ſi quod ei ex tutela dari u fieri oportet non præſtetur. Nam & ſi res ei x ſalua ſit, ob id nō eſt y ſalua, quia quod ex tutela dari fieri z oportet, non ſoluitur.

¶ *Inter plures fideiuſſores uniuſ tutoris datos pupillo non eſt locus beneficio diui Hadriani. ſ. ut diuidatur actio. ſecus in pluribus tutoribus exiſtentibus ſoluendo: & etiam in pluribus fideiuſſoribus datis alteri quàm pupillo. Paulus.*

¶ Poterit. ʒ uolens adminiſtrare ſolus. Accurſius.

n E T ſi ad ſpecies. ʒ ſcilicet adminiſtrationis ſecūdū Azo. ut totius panis, uel nini. Sed quid ſi ad litem? & tunc dicunt idem p l. iſtam ſecundum quoſdam. Et not. q̄ curator poteſt dari etiā ad certas res r, quod non eſt in tutore: ut inſtit. qui dari tuto. poſſunt. §. certe. & de curato. §. item inuiti.

C Vm pupillus. ʒ CASVS. Pamphilus pupillus latum habens patrimoniū habebat multos debitores. datus eſt ei tutor, qui ſatisdedit rem pupi. ſal. fo. quæritur, utrū nomina debitorum cō prehendantur hac ſtipulatione, ita ut etiam ſalua debeant eſſe per hanc ſtipulationem? Reſpond. q̄ ſic: ita q̄ ſi pereant negligentia tutoris, tutor teneatur ad damnum ſicut ſi cæteræ res pupilli periſſent. Franciſcus Accurſius.

o ¶ In nominib ſunt.] ut exigat. arg. contra. C. arbi. tute. l. nomina. & l. qui cquid.

p ¶ Videntur. ʒ per intereſſe præſtationem. & facit ſ. de uerbo. ſign. l. bonorum.

ADDITIO. Bart. fatetur quòd nomina ſunt in patrimonio: ſed ea quæ à debitore debent exigi, non ſunt in patrimonio. & eo reſpectu ſic loquit hæc lex.

q ¶ Venit. ʒ principaliter. ſecus in uſuris, quæ in actione tutelæ ueniunt non in actione ex ſtipulatu: quia ſtricti iuris eſt. imò ſi ceperint deberi: ueniunt etiam per actionem ex ſtipula. ut ſ. l. proxima. nam uideor ſtipulari omne quod in actione tu. deuenit uel deueniet. argu. §. loca. l. quæro. Accurſius.

† lib. 15. † Hic habemus tex. ſm Bal. q̄ patrimoni appellatione ueniunt nomina debitorum. qui text. bene & ſubtiliter ponderatus hoc non p bat. nam dicit, q̄ ſub appellatiōe rem pu. fal. fo. cōtineri uidētur nomina: non autē dicit de his quæ habemus in p. i. monio, nec q̄ appellatione patrimonij ueniant nomina. Bol.

Puta ad unam litem quēadmodū ad unū actum. de quo habes glo. ordi. in l. ſi. §. finaliter. C. de bo. quæ li. de ſecundo eſt tex. in l. j. §. de cur. bo. dan. & in l. ſiue generalis. §. iur. do.

I ſ. l.

S I poſteà q̄ pupillus abeſt, aut fari non poteſt. Nam ſi præſens ſit, & fari poſsit, etiam ſi eius ætatis erit, ut nō intelligat quid agat, tamen propter utilitatem receptum eſt rectè eum ſtipulari & agere. k

¶ *Tutor datus cum inquiſitione uel teſtamentarius non tenetur ſatisdare pupillo: ſed ſi offertur ſatisdatio à contutore uolente in ſe totam adminiſtrationem recipere, debet eam recipere uel auferre. Paulus.*

¶ Modeſtinus lib. 6. regu. LEX XII.

D Atiuus uel teſtamētarius tutor, ſiue curator nō petet ſatis à collega ſuo, ſed offerre l ei poterit m utrum ſatis accipere uelit, † an ſatisdare.

¶ *Not. hic q̄ poteſt dari curator ad unū actum. Paulus de Caſtro.*

¶ Vlpianus, ad edictum. LEX VIII.

E Tſi ad ſpecies n curator datus ſit, rem ſaluā fore, ſtipulatio interponetur.

x ¶ Imperare poſſunt. ʒ ut C. de conſti. pec. l. ſi. & §. de fideiuſ. l. inter fideiuſſores. & inſti. eo. §. ſi plures.

z ¶ Contraxit. ʒ cum tutore uel cum fideiuſſoribus eos accipiendo: ut §. eo. l. ij. & iij. & iiij. Idem forte & ſi ipſe accepit eos, propter rationem quæ ſequitur.

S I plures. ʒ Pulchra lex & elegantiſſima. & caſus eius talis eſt. Pamphilus pupillus habebat duos tutores, qui dederant ei duos fideiuſſores rem pup. ſal. fo. finita eſt tutela: pupillus nullt conuenire fideiuſſores, eo q̄ tutores malè adminiſtrauerunt. uidet q̄ facilius erit ſibi litigare cum uno fideiuſſore quā cū ambobus; ideo nullt unum eorum inſolidum conuenire: quæritur, utrum poſsit? Reſpond. q̄ ſic: nec poterit fideiuſſor uti beneficio epiſtolæ diui Hadriani de diuidenda obligatione. iſti tamen tutori debebit pupillus cedere actiones contra alium fideiuſſorem. Sed uidetur q̄ huic fideiuſſori qui inſolidum conuenitur, fiat iniuria, nam tutores conueniuntur tantùm pro parte quam quiſque adminiſtrauit: & tunc demum inſolidum conueniuntur q̄ res ab aliis ſeruari nō poteſt: ergo etiam in fideiuſ. fieri debet ut tūc inſolidum conueniantur, ſi res ab alio ſeruari non poteſt. Item ſic eſt etiam in cæteris cō tractibus, ubi fideiuſſores accipiuntur, ut inter ipſos obligatio diuidatur: ergo hic etiā fieri debet. Sed reſpōd. q̄ ab hac forma iuris receſſum eſt in hoc caſu ſumma ratione. nam cum in contractibus fideiuſſores adhibeātur: ipſi contrahentes quodammodo uoluntariè incidunt in fideiuſſores: & intelligunt bene quid agant: pupillus uerò non ipſe contraxit, ſed quodammodo incidit in tutorem: & nō bene intelligebat quid agebatur, quando ſibi tutores & fideiuſſores dabantur: & inconueniens eſt ei, q̄ ex una tutela plures ſ̄tiones oriantur, & fortè apud diuerſos iudices. quare conſtitutum eſt ut fideiuſſores tutorum poſsint inſolidum conueniri. Franc. Accur.

† al. Papinia. lib. 12. Quæſtion. † P. F. non eſſe eum diſtringendū

† P. F. & idonea culpa. aliàs & ideo ſic in eo. aliàs & ſi i eodem. † Du. arbitri.

a ¶ Dari. ʒ pro re pupilli ſalua fore. Accur.

b ¶ Diſtinguendum. ʒ id eſt, diuidendum ius agendi ex epiſtola diui Hadriani.

c ¶ Actionem. ʒ ſcilicet inſolidum.

d ¶ Præſtentur. ʒ aduerſus cæteros. ad quod eſt §. de fideiuſ. l. ut fideiuſſor. & l. cum is. & l. ſi mandato.

e ¶ Diſcuſſum. ʒ eſt enim euidens ratio eū qui adminiſtrauerit, prius conueniendum propter ſuum factum, q̄ illum qui nō geſsit. ille enim qui gerit, facit cur ipſe contutor conueniri poſsit: atqui non gerit, nō ex geſtione ſua conuenitur, ſed collegæ duntaxat. Sed cur fideiuſſor prius unus q̄ alter conueniri debeat, quis æſtimabit? ſed reſpondetur, æſtimabo, ibi: nam æquitas arbitrij, &c. Sed argu. contrà. §. de admini. tu. ſi plures.

f ¶ Poſtq̄. ʒ putauerit in q̄ hac ratione ductus, poſtq̄, &c.

g ¶ Placuit. ʒ ut §. de tut. & ra. diſt. l. j. §. nunc tractemus. & §. de admi. tu. tutores qui poſt finem. §. in eum. & facit C. de hæ. tu. l. pater uelſter.

h ¶ Condemnari.] beneficio diuiſionis.

i ¶ A cæteris. ʒ qui aliam partem adminiſtrauerunt.

k ¶ Non ſeruetur. ʒ id eſt, non poteſt ſeruari.

l ¶ Et ideo. ʒ inſolidum conueniendum: & eſt hic caſus ſecundus. Accurſius.

m ¶ In eo. ʒ ſcilicet tutore, ut hic. uel dic ut detegatur ſcilicet tutor in ea culpa, q̄, &c.

n ¶ Suſpectum.] ſcilicet contutorem. Azo.

o ¶ Superſederit. ʒ uel tardius quærelam mouit, uel ſua ſponte iura pupilli prodiderit: ut C. de diui. tu. l. j. & ij. Ir. & facit ſuprà de admi. tu. l. etiam.

p ¶ Æquitas. ʒ meritò, &c. ſ. diuiditur inter tutores actio.

q ¶ Atque officium. ʒ ſcilicet iudicis: quia actio tutelæ bonæ fidei eſt.

r ¶ Boni uiri. ʒ ſ. tutelare. quod à bonis duntaxat uiris adminiſtrari debet: & à quo officio tutelari minus fidei idonei ut ſuſpecti remouētur. ſed in fideiuſ. non principaliter bonitas, ſed an ſint diuites, conſideratur. Accurſius.

s ¶ Formam. ʒ ut unuſquiſque conueniatur pro parte.

t ¶ Cæterum.] pro ſed.

u ¶ Cæteris. ʒ maioribus à iure communi.

Iudicatum ſolui.

TITVLVS VII.

¶ *Dies huius ſtipulationis cedit lata ſententia, poſtquam tranſiuit in rem iudicatam: licet exactio differatur in tēpus quod datur iudicatis ad ſoluendum. Paul.*

¶ Paulus ad edictum. LEX I.

N ſtipulatione iudicatum ſolui, poſt rē iudicatam ſtatim dies cedit r ſed exactio in tempus reo n principali s indultum differtur o.

¶ *Peremptа inſtātia liberatur fideiuſſor iudicatum ſolui. Bar.*

¶ Idem † ad edict. LEX II.

C Vm lite mortua † nulla res ſit, ideo conſtat fideiuſſores ex ſtipulatu iudicatum ſolui non teneri.

¶ *Si ſententia eſt lata per illum iudicem, coram quo non fuit præſtita ſatisdatio, nō committitur hæc ſtipulatio. Paul.*

¶ Vlpianus † ad edictum. LEX III.

S I quis ad aliquem iudicem ituras, ſtipulatus eſt iudicatū ſolui,

¶ IVDICATVM SOLVI.

¶ *Aliam ſpeciem prætoriæ ſtipulationis ponit: & ſit hæc ante lit. cōteſt. ut §. qui ſatisd. cog. de die. §. ſi ſeruus. & olim à quocunque ſuo uel alieno nomine conuento reali uel perſonali actione: ſed hodie nō præſtatur ab eo, qui ſuo noīe conuenitur: ut inſtit. de satisd. in prin. & §. ſed hodie. Defenſor ergo rei præſtat etiam ſi habeat mandatū: ut C. de satisd. l. j. in fi. & ſi dominus eſt præſens, fideiubet pro procuratore ſuo: ut inſti. de satisd. §. ſi uerò aliquis, ſi abſens ipſe procurator inuenit fideiuſſores. ut j. eod. l. ſi ad defendendum. Accurſius.*

N ſtipulatione. ʒ CASVS. Feci te conueniri in iudicio ad centum. procurator tuus ſatisdedit iudicatum ſolui. fuiſti condemnatus. quæritur, quando dies iſtius ſtipulationis cedit? R ſid. q̄ ſtatim poſtq̄ ſententia iudicis tranſiit in rem iudicatam: tamen exactio non poteſt fieri, niſi poſt tempus reo à iure indultum, ſcilicet poſt quatuor menſes. Lex ſequens plana eſt. Franc. Accur.

f ¶ Cedit. ʒ id eſt, incipit deberi: ſed non uenit: ut j. de uerb. ſig. l. cedere. & hoc obtinet ex clauſula quod uerbum ſonat: cæterum ex aliis clauſulis etiam antè committitur: ut ſ. eo. iudicatum ſolui. Accurſius.

g ¶ Principali. ʒ quatuor menſium olim: duorū hodie: ut C. de uſur. rei iudi. l. ij. & §. de re iudi. l. debitoribus.

h ¶ Differtur. ʒ contra fideiuſſores: ut C. de uſur. rei iudi. l. ſi. in fi.

i ¶ Cum lite mortua. ʒ triennij lapſu: ut C. de iudi. properādum. uel ſolutione ſeu tranſactione uel alio ſimili modo: ut ſ. e. l. cū ære batur. §. proinde. & §. ſiquis cau. l. ij. in princ. uel quia quod petebatur rei uendi. mortuum eſt. nō enim tenentur fideiuſſores, uel reus niſi ſorte euictio immineret: ut j. eod. ſi ſeruus. nec enim de fatalitate tenetur ibi, & §. de peti. hære. l. illud. & facit j. l. proxi. in prin. & §. de iudi. l. ſi. ſed dic ut no. C. de iudi. l. properandum. §. j. Accurſius.

Prima acta. quod dic ut no. C. de iudi. l. properandum. §. j. Accurſius.

S I quis. ʒ CASVS Volebam te facere cōuenīri coram aliquo iudice: procurator tuus ſatisdedit iud. ſol. poſtea muto uoluntatem, & facio te uocari corā alio iudice, certè iſti fideiuſſores prius accepti non tenentur mihi: quia non ſubdiderūt ſe ſententiæ iſtius ſecundi iudicis. ¶ Stipulationem. ʒ Nunc iuriſcō. incipit numerare perſonas, q̄ dicis. ¶ Stipulationem. ʒ Nunc iuriſcō. incipit numerare perſonas, q̄ poſſunt ſtipulari iudi. ſol. & primò dicit, q̄ procurator, tutor, & curator, hi poſſunt ſtipulari iudi. ſol. & procurator accipiendus eſt ille, q̄ mandatum habet, ſiue pro illa cauſa tantum, ſiue ſit procurator uniuerſorum bonorum, & licet ab initio cum ſtipularetur iudi. ſol. non fuiſſet procurator, ſi tamen poſtea dominus ratum habuit, erit ratum fuiſſet procurator, ſi tamen poſtea dominus ratum habuit, erit ratum quod fecit, & procurator fuiſſe uidebit. ¶ Sed & ſi forte. ʒ Sunt certę perſonæ quæ poſſunt agere pro perſonis coniūctis: utrum iſtæ poſſint ſtipulari iudi. ſol? Reſpond. q̄ non: quia non ſunt procuratrices tales

z ¶ In tutorē.] id eſt in tutoris poteſtatem etiam inuitus.

a ¶ Ignorat. ʒ ut §. de iur. & fac. igno. l. fin. & C. de fal. mo. l. j. in fi.

b ¶ Beneficium. ʒ qd datur fideiuſſoribus aliàs.

c ¶ Diuidendę.] inter fideiuſſores à tutore uno datos non diuidit actio ex epiſtola, & hoc fauore pupilli: ſed inter fideiuſſores plurium tutorum diuidit: ut §. de fideiu. tu. l. pupillus. contrà. Nec ob. l. ſeq. ibidem: quia adultus ea cautione præiudicat ſibi. † lib. 24.

ADDITIO. Dic ſecundum Bart. q̄ ibi erant plures fideiuſſores diuerſorum tutorum: hic erant unius tā tùm tutoris fideiuſſores. † lib. 71.

d ¶ Iniuriam. ʒ ſcilicet ſi detur.

e ¶ Conſtituerentur.] contra fideiuſſores ſingulos in ſuo foro conuenientes. In tutoribus. n. illa ratio locum nō habet: ut §. de quibus reb. ad eun. iudi. eatur. l. j. Accurſius. † lib. 77

Universidad de Deusto
Biblioteca

personæ si non habeant mandatum: licet prætor permittat eis, quòd possint agere sine mandato: imò si tales personæ stipulatæ sint iudica. sol. non ualet stipulatio: sed erit de nouo satisdandum. Itē & tutor ille esse debet qui administrat, si uelit stipulari iudica. solui. usq; ibi, Sed & si. Ponamus quòd aliquis administrat negotia pupilli quasi tutor, & ratum tutor non est: utrum talis possit stipulari iu. sol? Respon. q; non. Item & si tutor esset, non tamen administraret, non potest stipulari iudi. sol. Nā solus ille tutor potest agere pro pupillo & stipulari, qui est datus à patre pupilli: uel cui maior pars tutorum cōmisit administrationem: uel qui datus est à iudice q habuit iusdandi tutorem. ¶ Sed & curatorem. § dictum est ſ. ea. l. §. stipulationem. q; curator potest stipulari iudi. sol. hic declarat quis curator illud facere possit: & dicit q; curator furiosi: item pupilli & adolescentis hi omnes possunt stipulari iudi. sol.

¶ Si tutor. § Pupillus habebat patrimonium in Italia & in Gallia, tutores etiam habebat vnum rerum Italicarū alium rerum Gallicarum. dicitur hic q; tutor rerum Italicarum non potest stipulari iudi. sol. super rebus Gallicis: quia non habet ea rum administrationē.

¶ Si reus. § Dicitur ſ. eo. ti. l. iudi. sol. q; stipulatio iudica. sol habet tres clausulas. prima est id, quod uerbum sonat. ſ. q; soluatur res iudicata. secunda est, q; reus defendatur. tertia, q; dolus absit. istis præsuppositis pone ea sum. Reus conuentus satisdedit iudicatum solui: quia secundum iura digestorum cogebatur satisdare etiam ille qui conueniebatur nomine proprio. satisdedit ergo reus. posteā se absentauit. utrum committatur clausula de defendendo? Respon. quod sic. si neme sit qui eū defendat. si uero sit qui eū defendere uelit, interim non committitur stipulatio iudicatum solui.

¶ Si plures. § Reus cōuentus satisdedit iudi. so. & dedit tres fideiussores. non defendit reus: & sic commissa est illa clausula de defēdendo. actor agit cōtra unum fideiussorem ad interesse ꝓpter rem non defensam, & litem est cōtestatus cum fideiussore. nūc quæritur, utrum reus principalis possit suscipere defensionē causę? Respon. q; sic: & fideiussor debet absolui. h. d. cum l. sequens. Franciscus. Accursius.

a ¶ Alterum. § scilicet iudicem. Accursius.

b ¶ Stipulatio.] iudicatum solui. & facit ſ. l. cum apud. & l. cum q; rebaſ. §. fin. & §. l. pxima. & de iudi. nō. a iudice. §. fin. & ad Macedo. si filius familias. in fin. & ll. sequen.

c ¶ Stipulari possunt. § id est exigere stipulationem. & facit ſ. tit. ij. generaliter.

d ¶ Rei.] pro qua agit nunc. Accursius.

e ¶ Videtur.] licet ab initio fallus fit: ut ſ. de solutioni. l. uero. in fi. & supra, de iudi. l. licet. Accursius.

f ¶ Non exigitur. § ut & supra, de procuratori. l. sed & hæ. & C. de procarato, maritus.

g ¶ Nec committi.] nec stipulanti, quia sua nō interest: nec domino, quia alteri stipulari nemo potest.

h ¶ Habitum.] negotium sine mandato gestum. Sed contra, infra eodem. si ant e. in fine. ubi per subsequens mandatū uel ratihabitionē

ui. & egit apud alterum, [a] non cōmittit stipulatio: [b] quia nō huius iudicis sententię fideiussores se subdiderunt.

¶ Ista stipulatio committitur, si fuerit interpositа per uerum ꝓcuratorē, aut ꝓ uerum tutorem aut curatorem, qui possunt acquirere obligationem & actionem dominis, quorū negotia administrant. secus, si ꝓ eū, q nō erat uerus ꝓcurator: licet haberet potestatē agēdi à lege, nisi fuerit secuta ratihabitio domini. Item secus si non erat uerus tutor, uel erat: tamen nō habebat administrationem ipse, sed alius. uel non habebatur in illo loco, sed alibi. Paul.

¶ Stipulationem iudicatū solui & procurator & tutor & curator, stipulari possunt. [c] Procuratorē autem eū accipere debemus, cui madatū est, siue huius rei [d] tantū mādatum susceperit, siue etiā uni uersorum bonorum. Sed & si ratū fuerit habitum procurator uidetur. [e] ¶ Sed & si fortè ex liberis uel ex parentibus aliquis interueniat, uel uir uxoris nomine, à quibus mandatū nō exigit, [f] an committatur stipulatio, quæritur. Magisque erit ne cōmitti [g] debeat: nisi fuerit eis mādatum, uel ratū habitū. [h] q; enim eis agere ꝓmittitur edicto prætoris, [i] non facit eos procuratores. Itaq; si talis persona [k] interueniat, [l] ex integro erit cauendū. [m] ¶ ¶ Sed qđ de tutore diximus, ita accipiendum est: si is fuerit q; tutelā administrabat [n] cū tutor nō esset, [o] tutoris appellatione eū nō cōtineri. Sed & si qđē tutor sit, nō tamen quasi tutor negotia administret, uel dū ignorat, [p] uel alia ex causa, [q] dicē dum erit nō committi stipulationem. ¶ Nā edicto prętoris illi tutori ius agendi, stipulandiq; facultas dat, [r] cui à parente maiore ve parte tutorū, uel cuius de ea [s] re iurisdictio fuerit, tutela permissa erit. ¶ Sed & curatorē accipiemus furiosi uel furiosæ, itē pupilli [t] pupillę ve, cæterorūq; curatores, putà adolescentis, uel si alterius cuius [u] curator sit, committi putō stipulationē. ¶ Si tutor esse ꝓponat regionis alicuius, uel ꝓuinciæ, uel rērū Italicarum, consequens erit dicere stipulatiōem ita demū committi, si ex ea causa †. egerit, quæ ad administrationē †. earum [x] pertinebat.

¶ Si causa non defendat, cōmittitur hæc stipulatio ꝓpter clausulā de defendendo, licet diffinitiua non sit adhuc lata. Paul.

¶ Si reus postquā iudicatum solui ꝓmisit, † absens [y] factus sit, an stipulatio cōmittatur ob rē [z] non defensam, quæritur? magisque est ut committat, [a] si nemo eū defendat. ¶ Ob rem † nō defensam stipulatio non committitur, quandiu potest existere [b] q; defendat.

¶ Mora commissa in non defendendo potest purgari usq; ad sententiā: post sententiam uerò uel solutionem purgari non potest. hoc dicit. Bar.

¶ Si plures fuerint fideiussores, posteaquam cū uno [c] lis contestata est, [d] ex clausula ob rem nō defensam, ipse reus potest suscipere defensionem. [e]

¶ Iulianus li. l v. digest. LEX IIII.

IS autem [f] cum quo actum fuerit, absolui debet.

¶ Vlpianus † ad edictum. LEX V.

IAm tamen fideiussore, qui iudiciū acceperat, damnato, frustra defensionem reus suscipit.

1 ¶ Interueniat. § & cautum fuerit.

m ¶ Cauendum. § ſ. domino ad hoc ut committatur. & facit ſ. de fideiusso. l. qui satisdare. Accursius.

n ¶ Administrabat. § supra de sol. l. quod si forte. §. j.

o ¶ Non esset. § & administrabat: & stipulatus fuit iudicatum solui.

p ¶ Dum ignorat. § se datum tutorem.

q ¶ Ex alia causa. § nam scit datum se tutorem: sed non gerit ideo, quòd tutor esse uelit, sed ut amicus: nec utitur excusatione sibi competenti. uel gerebat nomine contutoris qui solus administrabat sic stipulando.

r ¶ Facultas datur. § & stipulandi & excipiendi, si ut tutor uelit defendere: ut & supra de admi. tu. l. iij. §. fi. & l. iiij. & institut. de satisda. tuto. §. fed & si testamento. Si uerò non ut tutor sed ut extraneus defendere uelit, auditur præstita satisdatione legitima. ¶ alias in agendo seruа, quod hic dicitur.

s ¶ Vel cuius de ea. § sup. ab eo iudice cuius de ea, &c.

t ¶ Pupilli. § facit institut. de cura. §. interdū.

v ¶ Cuius. § id est alicuius. ad quod ſ. tit. j. l. non quasi. §. j.

x ¶ Earum.] aliàs rerum, aliàs eorum. & facit C. de autho. ꝓstan. l. fi. Accursius.

y ¶ Absens. § aliàs demens.

z ¶ Ob rem. § i. ob clausulam istam quæ inest in stipulatione iudicatum solui.

a ¶ Committatur.] alioquin contemni posset hæc stipulatio.

b ¶ Poterit existere.] potest tamen committi ex aliis duabus clausulis, etiam si defensor existat. sed si quæratur, an denūtiare stipulator debet, an sit qui uelit reum defendere? Respond. sic, argu. §. quib. ex causis in possessio. ea. l. prætor ait. §. fi.

c ¶ Cum uno. § ex fideiussoribus. Accursius.

d ¶ Contestata est. § ad interesse. Accursius.

e ¶ Defensionem. § secus post cōdemnationem: ut ſ. l. iiij. in princip. Et not. quod purgat morā etiam lite cōstante. Argu. contra. §. de uerbo. obli. l. si insulam. item facit §. de procu. l. qui proprio. Accursius.

ADDITIO Dic secundum Bar. post Pet. q; hoc est ideo, quia stipulatio citius cōmittit, quā debeat: ideo in alio releuet, ut ulterius tempore admittatur purgatio.

IS autem. § scilicet fideiussor. Accursius

IAm tamen. § CASVS. Dictum est §. proxi. l. & § pcedē. q; reus pōt suscipere defensionem lite contestā. cōtra fideiussorē. hoc dictū non habet locum, si fideiussor sit iam condemnatus: q; a si cōdemnato fideiussore daretur reo potestas suscipiendi defensionem, sequeretur q; solutione facta daretur repetitio: qđ esset incōueniens: ergo, &c.

Vnus. § Reus satisdedit de iudicato soluendo: & dedit plures fideiussores. uel sic: Plures erāt hęredes q; conueniebantur aliq; uolunt defendere: aliq; uero nō. dubitatur utrū unus fideiussorū aut unus hæredum

† Du. sed & quod.

† Du. eorū ve cuius ea iuris dictio fuit.

† Du. egerint.

† Du. eorū

† In P. F. demeas.

† ad intell. huius læ uid. Iacob. Nig. in l. si insulā. nu. mer. 202. de ner. obl. & ibi Hannib. nu. 133

z Quæ autem dicat legitimam satisdatio de gl. in authen. cui re licto. C. de indi. iudi tol.

† lib. 77.

Mora quādoque post litem cōtesta. purgat.

redū possit defendere si alij nolint? R. ſi. q; sic. Gl. bene declarat §. seq.

¶ Nūc videamus.] Sæpe §. dictū est, q; in stipulatione iudicatū solui sunt tres clausulę, inter quas est una de defendēdo. In hoc quærit, qualis exigatur defensio ut satisfieri possit stipulationi ne cōmittat. Itē quæ personæ debent defendere. Rū. iurisc. q; si personæ superius enumeratæ defendant, rectè uidetur facta defensio: nec stipulatio committetur. & sunt illę personæ fideiussorum hæredum uel debitorum: item tutores curatores & procuratores. Si uerò alię personæ sint, quam illæ quæ uelint defendere: stipulatio non committetur, si defendant arbitrio boni uiri. i. cum satisdatione. nam si satisdet, uidetur rectè defendere. si autē uelit defendere simpliciter. i. sine satisdatione, & iudex eū repellat, committit stipulatio, usque ibi, quòd si quis eum. Si aduersarius talem defensorem sine satisdatione admiserit, stipulatio non committetur: quia sibi debet imputare qui talem defensorem admisit. ¶ Si ex fideiuss. § Si unus ex fideiuss. qui fideiusserunt iudicatum solui uelit defendere: stipulatio non cōmittitur. ¶ in hac stipulatione. § Pone casum. Vnus fideiussorum iudicatum solui cœpit defendere. postea deseruit defensionē, an possit agi contra ipsum actione mandati ad interesse? Respondetur quod nō: quia non fideiussit in defensionem, sed tantū ad quantitatē. ſ. ut solueret rem iudicatā. Si uerò isti fideiussores fideiusserunt ut etiā defenderent: an tunc possint agere mādati? Distinguitur. aut uicti sunt in iudicio, aut uicerunt. Si uicti sunt: poterunt agere mādati contra reum, si soluerunt, iudicatum solui. ueruntamē expensas litis non consequētur. Si aūt obtinuerunt in iudicio: tūc poterunt petere litis expensas, quasi secundum mandatum fecerint. ¶ Si tamen plures fideiuss. § Quia ergo ita est, q; fideiussores possunt defendere ut enitet commissio stipulationis ob rem nō defensam: quæritur, si plures sint fideiussores, & uelint defendere: utrum possint omnes simul defendere: uel an cogant dare unum qui defendat? Respon. q; debent unum dare, q; se omnibus qui defendat. aliàs stipulatio committit ob rem non defensam. & arguit iurisconsultus a simili. Nā si reus principalis satisdedit iudicatum solui. si morit pluribus hæredibus relictis, hæredes debent unū dare qui defendat: ne si defensio ꝑ plures diuisa fuerit, actor in cōmodo afficiatur. Secus est in hæredibus actoris, q; nō habent necesse unū defensorem dare. Cętera clara sunt. Casus legis positus §. c. in l. iij. §. fi reus. & de se satis clarus est. Gl. ponit casum legis, si ante. & plane exponit. Frā. Ac.

¶ Iam tamen.] aliàs iam tamen, & aliàs non tamen. Accursius.

a ¶ Cæterum.] id est, alioquin si condemnato fideiussore reus admitteretur ad defensionem: ergo & solutione facta daretur repetitio: qđ inconueniens est: ut ſ. cod l. fi ex duobus. & §. de solu. l. id quod. & de condi. indebi. l. qui ob rem. Accur.

b ¶ Constituemus. § id est, uidebimur constituisse.

c ¶ Solutum est. § aliàs inemptum est: ut dixi.

d ¶ Vel hæredibus. § rei uel fideiussorum.

e ¶ In hac stipulatione.] scilicet iudicatum solui.

f ¶ Causæ.] id est, clausulæ, scilicet de defendendo, de dolo malo, & re iudicata. R. ut ſ. l. proxi.

g ¶ Vna quantitate. § id est una conceptione uerborum. uel quanti

† Illi, non ē apud Du.

Cæterū, [a] & si solutum fuerit postea quàm illi iudicatum est, repetitionē constituemus [b] eius quod solutum est. [c]

¶ Supra in §. fi. dixit, q; ipse reus q; fuit in mora, admittitur ad defensam usque ad sententiam ut morā purgetur. hic dicitur, quòd etiam unus ex fideiussoribus datis in hac stipulatione, & etiam si reus decessit pluribus hæredibus relictis, unus solus pōt suscipere defensionem pro omnibus, & purgare moram. Paul.

¶ Vnus ex fideiussoribus uel hæredibus [d] pluribus, alio cessante suscipere defensionem potest.

¶ Stipulatio semel commissa ad interesse totale, ulterius non committitur. Bart.

¶ In hac stipulatione [e] quia plures causæ [f] sunt una quantitate [g] cōclusæ, si committatur statim stipulatio ex uno casu, [h] amplius ex alio committi non potest, [i]

¶ Si defendat causa ꝑ aliquē ex illis, qui promiserunt defensionem, uel per aliquē ex hæredibus illorum, nō requiritur, q; detur alius fideiussor: & stipulatio nō committit ex clausula de defendendo: sed si alius à ꝓdictis causā defendat: etiā si nō sit ex fideiussoribus datis, requirit, q; det fideiussores nouos: aliàs actor non tenet eum admittere. si tamen admisit, dicetur causa legitimè defensa, & stipulatio ob rem nō defensam non committitur. Paul.

¶ Nunc uideamus qualis defensio exigatur, ne cōmittat stipulatio, & quarum personarum. Et siquidem ex personis enumeratis [k] in defensionē quis succedat, palā est rectè rē defendi, nec committi [l] stipulationem. si uerò extrinsecus persona [m] defensoris interueniat, æquè stipulatio non committetur: si modo ille paratus sit rem boni uiri arbitratu defendere, hoc est, satisdare. Sic enim uidetur defendere, si satisdet. Cæterùm, si simpliciter [n] paratus sit interuenire, nec admittatur, [o] cō mittetur ista stipulatio ob rē non defensam. Quod si quis eum, uel cum satisdatione, uel sine satisdatione admiserit, [p] cōsequens erit dicere stipulationis [q] istius nullam partem [r] committi: quia sibi imputare debet, [s] qui talem defensorem admisit. ¶ Si ex fideiussoribus qui iudicatum solui cauerant, existat defensor, placuit ob rem iudicatam [t] stipulationem non committi: cæteràque eadem esse, atque si extraneus defensor existat.

¶ Fideiussores dati in hac stipulatione nō tenentē defendere si nolunt: quia nec promiserunt. sed duntaxat pœnam & interesse, si causa nō defendatur. sed si defendant & succumbant, recuperant sortem quā soluunt: expensas uerò non. si autem obtinent: expensas recuperant per utile actionem mandati, non per directam, quia non fecerunt id quod mandatum erat, cum defensio nō esset eis mandata, ut dictum est, sed fecerunt iuxta mandatum. Paul.

¶ In hac stipulatione] hoc tractatur, an ij qui fideiusserant, si defensionē omiserint, mandati iudicio teneantur? & hoc est uerius nō teneri. hi enim in quantitatē [u] interuenerūt, & hoc illis fuit mādatū: nō in defensionem. [x] Quid tamē si & ipsi hoc sibi assumpserint ut defendant? [y] an mandati possint agere? Et si quidem uicti sint, [z] utique quod ob rem iudicatā præstiterunt, consequentur: [a] summandauerit, nec ratam habuerit sententiam: nec ille satisdedit. Hug. Quod est uerum in præiudiciū domini, uel fideiussoris, sed nullo se offerente defensioni fit executio: ut d. l. ſi se. & de procura. l. Plautius. in fin. Accursius.

s ¶ Imputare debet. § ad hoc supra de fideiusso. l. qui satisdare.

t ¶ Ob rem iudicatam. § id est, iudicatum solui ex ea clausula de defensione. & quod subiicit, cæteraq; &c. scilicet quia satisdabit sicut extraneus defensor. nā pro eo quasi ipse esset litigaturus, nō est satisdatum: sed quasi reo litigatur: ut unde non committitur stipulatio: ut infrà eodē. l. cū apud. Vel dic uerius secundum Ioannem ob rem iudicatam, quod uerbum sonat: hic enim non committit, licet fit iudicatū: quia non fuit persona huius defendentis in stipulatione cōprehensa. & quod subiicit, cæteraque: id non muto secundum Ioannem. at R. aliter exposuit cæteraque, scilicet de defensione, nam quod esset extraneo defendente, quia non committeret stipulatio quicunq; defenderet, ex quo esset admissus: ut supra proxi. §. hic fideiussore defendente: at satisdare non tenetur secundum eum. Nec obstat ei infrà eodem. cum apud. quia in mutatione iudicis dicit, non defendentis per Ioan. infrà proxi. §. in princ. cuius opi. placet. Accursius.

v ¶ In quantitatem. § quæ fuerit iudicata.

x ¶ Non in defensionem.] scilicet in: eruenerunt.

y ¶ Vt defendant. § licet eis mandatum non sit.

z ¶ Victi sint.] in defendendo. Accursius.

a ¶ Consequentur.] non quia iudicatum: ut supra de re iudica. l. si se. nec ideo quia liberassent eum ab illa stipul. iudi. sol. q; nec cōmissa fuit, cum sententia nō temuit: ut §. §. nunc uideamus. in fin. dictum est. sed quia

Hūc tex. no. ad hoc, q; procurator cōstitutus ab aliquo si non facit prout dicit mandatum sibi datum, sed iuxta illud omnino habet actionem mādati cōtra cōstituentem ad interesse suū. Bolog.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed quia liberauerunt eũ ab actione qua conueniebatur:& consequẽtur sumptus in sequenti casu utili mandati actione:quia iuxta mandatum factum est:& in prima fortè actio neg. gest.quia ipso gestu negotium summ est.Accursius.

a ¶ Petent.] hoc ideo quia in sententia apparet non utiliter negotium coptum esse:unde non agitur: ut ſ.de negg.gest.l.sed an ultro.§.1. at in eo qui cum mandato agit uel defendit, semp repetit sumptus: siue uincat:siue perdat: ut ſ.de procu.l.qui proprio.§.litis. & C. mandat.l.etiam. Item cõtrà. C.de negg.gest.ob negotium.Sol.ibi utiliter: hic autem non expedie bat domino litigare. uel ibi extra ius: hic in iudicio.Item facit ſ.de uerb.obli.l.uenditores. Accursius.

b ¶ Litis.] Sed nõne habent per l.properandũ? R.fuit iusta ignorantia:ut ſ.de leg.2.qui ſoliduũ.§. etiã, & in aut. de iudi.§.oportet.Acc.

c ¶ Pro parte sua.] ex beneficio epistolæ diui Hadriani Accur.

d ¶ Desiderante.]nisi actor ex uariis causis actiones intendat plures, tunc enim singuli in singulas possunt esse defensores: ut ſ.de procur.l.omnium . Accursius.

e ¶ Hæredes.] rei principalis qui satisfecit iudicatum solui.

f ¶ Per plures personas.] ad quod est ſ. fami.ercisc.l.ſi familię & de redhibito.qꝫ ſi nolit. §.ſi plures & de exercito.l.j.§.fin. & l. seq.& ſ. de procu.l. non tamen, & l. licet. §. planè . sed contra in eo.tit.l.ſi quis cum procuratoria. §. unius. Solu. ibi plures erant principales conuenti:hic unus satisfaciens,cuius sunt plures hæredes: & sic loco unius. Item argu.contra ſ.de duo.re.l.iij.§.ubi.Accursius.

g ¶ Actorem.]hoc in hæredibus rei,aliud,&c.

h ¶ Per unum litigent.] secuti nec ut litigent.

i ¶ Ibi.]id est,in eo foro,ad quod ſ.de iudi.l.uenditor.

k ¶ Vdicatum.] Tres habet, imò unam ut j. eo. l. cum quærebatur: quæ est contra.Solu.hic una est clausula uerbo:ut ibi.& trina est intellectu & effectu:ut hic.Accursius.

l ¶ Collectas.]aliàs collatas,aliàs collectas.

m ¶ Iudicata] scilicet soluenda.& hoc est quod uerbum sonat.

n ¶ De re.]id est,causa.& facit ad hoc supra de oper.no.nun.stipulatio.§.habet.

o ¶ De dolo.] ut abſit.& has duas per interpretationem. ſine quid in fraudem huius stipulationis fieri possit debitore nõ defendẽte: uel ne iudicet,dolosè q.d faciẽte,secundum R. Sed tamen si ex una clausula committatur , non committitur ex alia.sufficit enim,qꝫ ex altera committatur ad hoc ut possit agi:& sic diſiunctiue habet collectas in unum:ut j.e. l.cum quærebatur.

p ¶ Ante.]maximè.nam idem & si post,cum personæ cõditio mutatur:quod innuit ratio inferius scripta. Alij dicunt , quòd post prohibere non potest.

q ¶ Prohibitus fuerit.] scilicet defendere,& hoc post satisdationẽ. & dic qꝫ reus dedit procuratorem, & satisdedit pro eo iudi. sol.& postea prohibuit defendere:& tota hæc lex dicit de procuratore seu defensore rei.

r ¶ Procurator] scilicet rei.

s ¶ Committatur], ppter rem non defensam. R. uel secundũ alios propter rem iudicatam.uel secundum H.de dolo.

t ¶ Committi.]ſi dicas committi ex clausula de defendendo secundum R.uidetur litera contrà,quia dicit,egerit,& j.ſtatim dicam.

v ¶ Quòd ſi quis.]ſibi imputaturus.

x ¶ Committi.]quãuis non defendatur:quia non est illud iudicium pro quo obligauerint se fideiussores: & sic non uidetur defendi in eo iudicio,quo se obligauerunt fideiussores,secundum R.

y ¶ Acceptum.]ſ.uentilatum iudicium:& sic fuit defensus:quod sufficit per quemcunq; admissum:ut ſ.iam tamen.§. nunc uideamus. Sed rũ.pro eo,uerum est,si personæ conditio quæ incipit defendere,eadẽ pseueret:quod hic non fuit,imò fuit mutata de habente mandatum ad non habentẽ:& sic iam non est illud iudicium pro quo fuit satisdatũ. Item si dicas secundum alios committi pp rem iudicatam, & sic iudicatum fuit: vt contrà : q.a sententia non ualet in præiudicium dñi : cum iste se obtulisse vt reuocato mãdato: ut ſ.de re iudi.l.ſi se,sed dicas ualere in præiudicium oferentis se : ut ſ.de procu.l.Plautius. in fi. Sed pro certo non fuit satisdatum pro ea sententia, quæ teneret defendentem,sed quę teneret dominũ.] sed dices in odiũ reuocantis,ne probabilis ignorãtia damnum afferat. Itẽ ſi dicas tertio committi ex clausula de dolo , quia prohibuit dolo procuratore non certificato actore: alioquin ,babilis ignorãtia damnum afferret: quod esse non debet: ut inſt.manda.§.rectè, tũc ob. quod ſubiicit , nam ut cõmittatur , &c. ubi dicit committi , quãdo agit cum persona habẽte eandem conditionẽ quã prius.ad quid enim tũc committeretur dolꝰ clausula? ſed dices in eo, qꝫ dolum committere tur pro se iudicetur: ut diximus ſ.l. proxi.& ita omnes defendi possunt.

z ¶ Causam personæ.] id est,mandatum.

a ¶ Ecce.] ut ad defendum interueniens mandatum haberet,&non defendatur.R.

b ¶ Fuit.]non sufficit hæc ratio.nam eadẽ posset allegari cũ ignorauit actor.sed est alia:quia non dolo prohibuit cum iste sciret.

c ¶ Exteterit.]quo casu non condẽnatur ut procurator,sed ut reus principalis.non ergo committi potest stipulatio,quæ pro eo interposita fuit.& facit ſ.de excep.rei iudi.ſiquis hæres.Accur.

d ¶ Prohibitus.]ut in primo casu legis.

e ¶ Sipulatio.] quia utroq; modo desiit procurator esse. ar. contra. ſ.de iis qui no.infa.l.feruus, & in utroque dic dominum sciuisse: ut ſ.§. qꝫ siquis.

f ¶ Defendens.] sine mandato.ut discreper à casu superiori.

g ¶ Satisdederit.] iudicatũ solui. Sed quid ſi dominus satisdederit pro se,& postea ,procuratorem constituat:nunquid committitur stipulatio?& fortè committitur:quia domini causa non mutatur.

h Datus.]scilicet ille idem qui defensor erat.& sic eãdem personam ex alia causa defendit.

i ¶ Fideiussores.] scilicet dari in priori iudicio pro iudicato soluendo.

k ¶ Non teneri.] q.a pro hac sententia se nõ interposuerũt.in eo aũt qđ hic dicit mutatiões cõditionis pſonæ defendẽtis de habẽte ad nõ habentẽ mãdatũ, uel e cõtra, annihilare stipulationẽ:est cõtra.ſ.de ,pcur.i causæ.§.ſi.Sol.hic ante lit.cõte.mutatũ est iudiciũ:ibi uerò post. & sic ante lit.cõte.seu i lit.cõte.oportet cãm pſonæ esse eandẽ,q fuit tempore stipulationis interpositæ.secus si post ut ibi.& pro hoc est in prin.l.ſi ante,&c.& qđ ibi similiter dicitur causam pſonę eandẽ esse, quæ fuit tẽpore stipulationis interponendę. nã nõ dicit interpositæ, sed interponendę.& sic tempore interponendę id est,ante lit.cõtest.& tempore accepti iudicij , id est,lit.cõtest.debet habere eandẽ cõditionẽ.uel aliter hic ex parte rei:ibi actoris:ut patet hic & ibi.& hoc secũ do modo soluit:& aliud cõtra.ſ.qui satisfd.cog.Iulia.& est ratio diuersitatis:q.a huiusmodi persona mutata nõ est legitima. Nõ enim legitime defendit , cũ reuocatũ est mãdatũ:& nec dñs ratum habet,sed ibi in l.

† Du. fecerint.

† ad inteli. huius.§.ubi de Crot. in l.iiij.§.Cato. nu.126. ff uerb.ob. & ibi Gatianl. num. 107.&Det. num.438.

Pluribus ſi deiusſorib. ab actore cõuẽtis an plures dicantur defensores.

† lib.78.

† Du.collatas.

† Hæc quæ parentheſi inclusa sũt expungit Haloan.hz bentur tñ in P.F.

† Iul. non putat. &c. apud Dinppolita negatione q̃ hic postponitur.

in l. † causæ.est legitima,& legitimè defendit:q.a est ipse dominus.uel ibi in vtraq; ideo cõmittitur:quia non potest imputari dño,uel eius ,p curatori,quare iterũ nõ exegit cautionẽ:quia nimis esset graue reo tories ab eo exigi illã cautionẽ.sed hic potest ei imputari,quare mutata persona etiam non exigit sibi caueri uerus dominus.nã non esset graue reo,cũ ei non possit

† lib.74. imputari cur mutauit personã.ipse eñ imposuit sibi illam necessitatẽ. Itẽ contra. ſ. eo.l. iij. §. stipulationẽ. Sol. ut ibi.Item contra.ſ.de iudi.l. licet. sed ibi ex parte actoris. nec circa satisdationes aliqd dicit.& fa. ſ. quib. mo. pig.uel hypo.fol. l. j. §. fi.& quod no.in d.l.Iuli.Accur.

† lib.14. ¶ Ipetitor.] CASVS. Petebam à te fundum aliquem rei vend. & tu satisdedisti de iudi. sol. ego instituo te hæredẽ meum.dicitur hic , qꝫ stipulatio iudicatum solui est extincta.Franc.Accur.

a ¶ Si petitor.] ergo agebat rei uendi.

b ¶ Extinguetur.] est nempe iudicium extinctũ:quia & idem si post acceptum iudicium. & facit ſ.de iudi.l.ſi à me. & de noxa. ſi cõmunis. in fi.& l.ſi alienus.

c ¶ Vdicatum. Expeditam.] quo ad clausulam de re iud.sed quo ad alias incertã secundũ R.ut ſ.de præto.

† lib.74. stipul. l. ij. §. incertam. Vel dic certam quãdo erit iudicatum, ut hic. interim autẽ incertã, ut ibi , ẽt quo ad clausulam de re iudica. uel die quo ad alias clausulas cõtinet certam per iudicẽ , qui sententiam certam dabit in interesse: ante autẽ incerta est: ut ibi,& insti. de act. §.curare.

d ¶ Pronuntiauerit.] ſi agat ex ea clausula, scilicet de re iudica.ex aliis autem agitur ad interesse.

Diuiſio. ¶ Iad defendendum.] CASVS Duo notat hæc lex esse genera defensorum.quidam sunt qui defendunt prę sentes dominos suos. quidam uerò qui defendunt absentes. Defensores qui defendunt præsentes, debent satisdare iudi. sol. quæ satisdatio interponitur ab ipso domino.Defensores uerò qui defendunt absentes,debent per seipsos satisdare iudicatum solui,siue mandatum habeant, siue non habeant. Francisf.Accursius.

e ¶ Satisdare.] quo casu procuratoris fideiussor existit.

f ¶ Iubetur.] dominus,ſi præsens est.R.

Casum ponit. g ¶ A domino.] præsente,quod est etiam si est in ortis: ut ſ. de ,pcu. l.qui in foro.cum sequentibus,

h ¶ Si procurator.] habens uel non habens mandatum:ut C.de procura.l.exigendi.& de satisda.l.j.in fi.

i ¶ Aliquem.] absentem. Accur.

k ¶ Iudicatum solui.] cũ fideiussore extraneo. nemo enim,&c.ut inſtit.de satisda.§.ſin aũt reus.& §.seq. & ſ. de iudi.l.rectè.& de ,pcur. l. qui proprio.§.qui alium.& l.ſi minor.§.ſi.cũ seq.& facit ſ.de ,pcu.l.ſiliusfa.in fine. Et no. qꝫ ex hac stipulatione tenetur ille q promisit:nõ dominus ſi nõ ,pmisit. q.a ipse ſi se defendisset, ,pmittere nõ teneret: ut insti.de satisd.§.sed hodie.Actione aũt in factũ de re iudi.tenẽ dñs: quia mandauit: aliàs procurator se offerens: ut ſ. de procur. l. Plau.

S I seruus.] CASVS.Petebam à te seruum Stichũ per in rem actionem. satisdedisti de iudicato soluendo , & de re defendenda: mortuus est Stichus.Tu litem hanc deseruisti.quæritur utrum fideiussores tui teneantur ob rem non defensam? uidetur qꝫ non : quia nulla res est propter quam iudicetur.tamẽ nihilominus fideiussores tenentur licet res nulla sit: quia expedit iudicari propter euictionem & ,ppter fructus.Franciscus.

l ¶ Rem iudicari.] & ideo committitur stipulatio ob rem nõ defensam.Sed contra.C.de euic.l.ſi quis tibi.Solu.hic decesit li.cõtest.ibi ante.& eodem modo solues.ſ. de euict.ſi seruus.Item facit ſ.de noxa. l.ſi plurium.in fi. & l.seq.& C. de asser.tol.l.ij.in fi.& ſ. de arbi.l.non distinguemus.§.item non est.& facit ſ.de uerb.oblig.l.nemo.& de rei uendi.l.utique.& de reiudi.l.ſi homo.

SI reus.] CASVS.Conueniebãte in iudicio super certa summa pecuniæ tu satisdedisti iudi.solui.postea factus es prætor, uel alius maior magistratus :ita ut non possis uocari in ius.dicitur hic ,p mihi lominus committitur stipulatio:& fideiussores tui tenẽtur,si non defendaris arbitrio boni uiri.Franciscus.Accursius.

m ¶ Vocari.] ergo erat de maioribus : ut suprà de in ius uoc. l. ij. aliàs secus : ut j. de iniur. l. nec magistratibus.

n ¶ Fideiussores.] quia peronale priuilegium rei non transfit ad fideiussorẽ. Azo. Sed contrà.j. eo. l. uir bonus. Sol. ut ibi.Item contra. C. de usur. rei indi. l.ſi.Sol.hic personalis est exceptio : ut ibi dixi : per quod etiã soluitur ſ. de except. l. omnes. quæ est contra. cum suis concor. Accursius.

† Aliàs Põponius lib. 26.ad Sab. † In P. F. ab eo datũ, in magistratu.&c.

Vm quærebatur.] Hæc lex notabilis in quinque partes diuiditur. Primò ponit unam quæstionem. Secundò ostẽdit dubium quæstionis. Tertiò facit unam allegationem in quæstione. Quartò quæstionem determinat. Quintò ponit unam nouam quæstionem. Secunda ibi, Dicebam. Tertia ibi , Ecce enim. Quarta ibi , Proinde uidendum. Quinta ibi, proinde &, ſi fortè. usquæ ad §. final. Casus autem in terminis talis est. Conueniebam te in iudicio super certa summa pecuniæ: quam mihi debebas,uel pro aliquo fundo mihi restituẽdo,tu satisdisti iudicatum solui:in qua satisdatione continẽ clausula de defendendo.tu non defendebas:nec quisquam pro te cõparebat in iudicio. iudex te pro tua contumacia cõdemnauit. Nunc quærit utrùm stipulatio ob rem non defensam sit commissa attento qꝫ es condemnatus. & hæc est prima pars legis quæ ponit quæstionem,usq; ibi Dicebam. & ponit iurisconsul. dubium istius quæstionis : dicens qꝫ ista stipulatio.iud.sol.habet in se unã clausulam,quæ duo continet,scilicet interesse ob rem non defensam,& aliam rem iudicatam solui debere.cũ ergo ista stipulatio claudat una clausula : ut siue res iudicetur, siue non defendatur : quæritur utrùm si una clausula committatur , possit nihilominus altera etiam committi.usque ibi, Ecce enim.ubi facit iurisconsul. unam allegationem per quam uult probare , qꝫ una clausula stipulationis commissa non possit iterum altera committi.& dicit,Si quis ,pmisit centũ alicui sub alternatiua conditione,scilicet si nauis ex Asia uenerit,uel Titius consul factus fuerit: siue nauis prior uenerit , siue Titius prior consul factus fuerit:conditio est impleta. sed quando est impleta conditio ex priori clausula, nõ potest amplius ex posteriore cõmitti.usque ibi,Proinde uidendum. ubi ponitur quarta pars istius legis,in qua determinatur quæstio , dicendo quòd ſi commissa fuerit stipulatio ob rem nõ defensam:& postea reus cõdemnatus fuerit, stipulatio ob rem non defensam euanescit,nisi super stipulatione ob rem non defensam fuerit priùs lis cõtestata.ideo fideiussores non statim tenentur:licet res non defendat. quapropter ſi postea lis fuerit finita solutione,uel trãsactione, uel acceptilatione,uel quocunq; modo:stipulatio de re non defensa euanescit,& hoc dicit:& est difficilis lex.tamen pulchrum habet casum: in quo ponendo consumptus est labor unius diei. ¶ Si fuero.] Agebam contra te rei uendi. ad fundum quendam : exegi à te satisdationem iudicatum solui. postea mutata uoluntate egi actione personali contra te ad centum aureos quos te dicebam mihi debere ex causa uenditionis certarum mercium. quæritur ſi fueris condemnatus , aut ſi non defendaris : utrùm committatur stipulatio iudica. solui? Respondeo quòd non : quia de alia re egi , & de alia est interpositа stipulatio : & sic nihil ad Rhombum.Franciscus.

† De eremodicio uide l.ait prætor.ſ.de minor. pulchrè Alex. ab Alex.li. 4. Genial. dier. ca.15.

o ¶ Non defenderet.] lite contestata. aliàs non posset dari diffinitiua:quod hic fuit.

p ¶ Ex eremodicio.] ergo erat lis contestata.ut C.de iudi.properandum.§.j.& ij.Accursius.

Clausulam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Clausulam.ʒ scilicet iudicatum solui. Accursius.
b ¶ Iudicatum.ʒ & tertiam. & ſ. eo. iudicatum solui.
c ¶ Clausula.ʒ id est, committatur: ut ſ. iam tamen. §. in hac. uel dic id ut ſ. contineatur quo ad uerbū, ſed quo ad intellectū ſunt tres. ut ſ. eo. iudicatum solui. quæ est contra. in hoc. Accursius.
d ¶ Committatur.] scilicet ob rem non defensam.
e ¶ Ecce.ʒ adducit ſimile, q̄ non committatur pluries.
f ¶ Conſtat.ʒ ut ſuprà de uerb. obligat. l. ſi ita quis ſtipulatus.
g ¶ Commiſſa est.ʒ hoc referunt quidā ad utrunq; casum. ſed uidetur tātum ad proximū.
h ¶ Causa.ʒ id est, conditio.
i ¶ Non utraque.ʒ coniunctim.
k ¶ Stipulationi.ʒ ſic & hic in quæſtione quā nō ſoluit: ut ſ. iam tamen. §. in hac. Sed cōtrà. C. de ſecun. nup. authē. ſed ſi quis. Sol. ibi non ex pacto, ſed ex lege ſuccedit. Itē contrà. ff. tit. j. l. ſi procurator. & ſ. tit. j. l. non quaſi. §. ſiquis curator. ſed hic totum intereſſe cōſecutus erat: ibi non.
l ¶ Non defensa.] ante iudicium. uel poſtea ante ſententiam lata tam in principali. R.
m ¶ Ex ſtipulatione.ʒ non iſta ob rem nō defenſam: ſed ex ea ſtipulatione propter quam iudiciū ſperabatur, cum iudicatū ſolui ſatiſdaretur. R. Sed ſecundū hoc conteſtatio non poſſet fieri niſi contra reum: quia ille ſolus tenetur ex ea ſtipu. & ille nō defenditur. qua re dicas lit. conte. ex ſtip. iudi. ſol. pro clauſula quia non defenditur: & ſi contiget, q̄ conditio impletur ipſa conteſtatione litis. & acquiſiuit actor ius: ut & aliàs ſ. de uerb. oblig. l. ſi Titius.
n ¶ Quod magis eſt.ʒ ut committatur lit. cont. ad intereſſe: quia non defendit in poſita quæſtione quando ex eremodicio fuit damnatus: quia præualet reiſiudi. clauſula: ut ar. ff. e. l. in fi. aliàs autem ſi re non defenſa nō ſequatur ſententia, cōmittitur ſtipulatio etiā ante lit. conteſt. ad intereſſe: quia non defendit. uel uerius ſemper ante committitur ut ſ. iam tamen. §. in hac. & ſ. hac lege. ſed in caſu prædicto quando ex eremodicio eſt damnatus, creditur non commiſſa ni ſi fiat lit. conte. in ea: ut hic. & facit ſ. de uerb. oblig. ſi inſulam.
o ¶ Clauſulam.ʒ & facit ſ. titu. j. l. non quaſi. §. generaliter.
p ¶ Procuratoris.ʒ rei. Accurſius.
q ¶ Actione.ʒ perſonali.
r ¶ Dictauero actionem.ʒ non tamen de eadem re: aliàs eſſet contra. ſ. de excep. rei iudi. l. de eadem re. uel ſi de eadem re agit, tamē ex alia cauſa: ne ſit contra. ſ. de excep. rei iudi.ʒ & an eadem. §. actiones. C. de eden. edita. & facit ſ. de adul. denunciaſſe. §. quid tamen. & ſi mē for ſal. mo. dixe. l. j. §. ideo.

S I ex duobus. ʒ CASVS. Conueniebam te certa actione. tu ſatiſdediſti iudicatū ſolui datis duobus fideiuſſoribus nō defenderis, quapropter commiſſa eſt ſtipulatio ob rē non defenſam. unus fideiuſſorum tuorum ſoluit partem ſuam. Nunc quæritur, utrūm nihilominus alter fideiuſſor rectè defendere poſſit? Reſpon. q̄ ſic. ſed an ille qui ſoluit, poſſit repetere? Dicitur q̄ non: quia ſtipulatio pro parte ſua eſt extincta, ac ſi ſibi accepto latū eſſet. ¶ Quoties.] Titius conueniebat Mæuiū aliqua actione: exegit ab eo ſatiſda. iudi. ſol. non eſt de ſenſus Mæuius. Titius actor nult conuenire fideiuſſo res ob ſtipulationem commiſſam rei nō defenſæ. fideiuſſores dicunt Titio: nos ſumus contenti ſoluere: tamen nos petimus, q̄ abſoluas Mæuium à priore iudicio: quia ſi ſolueremus, & reus non eſſet abſolutus à priore iudicio, nos nō poſſemus quicquam ab eo conſequi actione mādati pro eo, quòd fideiuſſimus pro ipſo. aut ſi uellemus aliquid conſequi, cogeremur reum defendere in primo iudicio: & ſic eſſemus multum grauati. quæritur, utrū peritio iſta fideiuſſorū ſit iuſta? Reſpon. quòd ſic. glo. ponit caſum. l. ſequen. Franc. Accurs. ¶ Partem ſuam.ʒ imò & inſolidum committitur ſtipulatio. & ſi uoluiſſem inſolidum agere, potuiſſem: ut ff. eo. l. ex clauſula. Sed hic parte ſua ſuit contentus, uel hic interceſſerunt fideiuſſores ſinguli pro parte uiriliuel dic inſolidū. ſed hic imploratur epiſtolæ remedium: ut C. de conſtit. pecu. l. ſi. & ita poteſt intelligi quod eſtʒ cod. l. ex iudicatū. & l. fina.
t ¶ Poterit.ʒ ab alio.
v ¶ Repetet.] ut & ſ. iam tamen. in princ. & ſuprà de condi. inde. l. qui ob rem.
x ¶ Perempta.] ſcilicet ſolutione. unde eadem ſolu. non debet parere repetitionē & liberationem.
y ¶ Cum fideiuſſoribus.ʒ quod fideiuſſoſ debet poſtulare mandatis ſibi aduerſus eum actionibus.
z ¶ Caueri.ʒ ſcilicet à petitore.
a ¶ Priore.ʒ pro quo iudicio ſatiſdatum eſt iudicatum ſolui.
b ¶ Cbſolui.ʒ ſcilicet quòd actor abſoluet dominum.
c ¶ Cautione.ʒ hac ſcilicet quòd actor ab ſoluet dominum.
d ¶ Fideiuſſores.] qui ſoluerunt.
e ¶ Non conſequentur.ʒ ab eo pro quo fideiuſſerant.
f ¶ Aut certè.ʒ id est, ſi uelit actione mandati à domino conſequi. Io. & ſic habes, nō cōſequitur, &c. aliàs deeſt non: & tunc habes emiſſa cautione.
g HAcc ſtipulatio. promittis decem ſingulis diebus, quandiu reus non defendatur. & ſunt hæc uerba ſtipulationis, quandiu, &c.
h ¶ Simul.ʒ id est, poſtquàm.
i ¶ Deſierit.ʒ forte in tranſactione facta uel acceptilatione, ut ſuprà eodem, cum quærebatur. §. proinde ſi forte. Accurſius.
E X iudicatum.ʒ CASVS. Tu conuentus fuiſti à me, & dederas fideiuſſores iudi. ſol. nō fuiſti defenſus. quapropter uolui cōueni re unum ex fideiuſſoribus tuis. ipſe paratus eſt ſoluere mihi. quæritur, utrum cogatur iudicium accipere? Reſpon. q̄ non. cætera iſtius legis gloſ. declarat. Franciſcus.
k ¶ Ob rem.ʒ id est, pro hac parte ſtipulationis.
l ¶ Non debet.ʒ quanquàm enim pro parte defendere non poſſit ptem, tamē ſolū ſoluendo liberatur: ut ſuprà de uerbo. obli. l. in executione. §. inſolidum. uel melius dic ut no. ſ. eo. l. ſi ex duobus. ne ſit contra. j. l. proxi.

¶ *Licet facta fuerit ſolutio pro parte de intereſſe ex clauſula de defendendo, poteſt purgari mora, ne ſoluat altera pars: nec propterea repetitur ſolutum. Pau.*

¶ Iulianus lib. lv. dige. LEX XIIII.

SI ex duobus fideiuſſoribus q̄ iudicatū ſolui ſponderant, alter ob rem non defenſam partē ſuam ſoluerit, nihilominus res defendi poterit, nec tū is q̄ ſoluerit, repetet. ſtipulatio enim pro parte eius perempta eſt, perinde ac ſi acceptū ei factū fuiſſet.

¶ *Si agitur ob rem non defenſa. contra fideiuſſores: debet actor ſibi cauere de nō proſequendo litem contra principalem: aliàs non tenetur fideiuſſor ſibi ſoluere: & ſi ſoluit hac cautione non recepta, non repetitur à principali. Paulus.*

¶ Quoties ex ſtipulatiōe iudicatum ſolui ob rē non defenſam agitur cum fideiuſſoribus, non eſt iniquum caueri dominum priō rē iudicio abſolui: q̄ omiſſa cautione fideiuſſores mādati iudicio non conſequentur: aut certè ((ſi uelint actione mādati à domino aliq̄ conſequi,) cogantur dominū priore iudicio defendere.

¶ *Clauſula ob rem non defenſam, tollitur eoipſo, q̄ cæpit cauſa defendi, uel deſiit poſſe. hoc dicit. Paulus.*

¶ Africanus lib. 6. quæſtio. LEX XV.

HAec ſtipulatio, Quandiu res non defendatur? ſimul atq; defendi cœperit, aut defendi debere deſierit, reſoluitur.

¶ Neratius lib. iij. membra. LEX XVI.

EX iudicatū ſolui ſtipulatione ob rē nō defenſam. cū uno ex fideiuſſoribus agere uolo. Quòd pro parte eius ſit, ſi ſoluere mihi paratus eſt, nō debet mihi in cum dari iudicium. Neq; enim

† Hæc quæ paréthesi i clauſa ſunt non habet Dua.

a ¶ Aut iudicio.ʒ ſcilicet iam cœpto.
b ¶ Aſtringi.ʒ ſcilicet ad eum compellendum.
c ¶ Aut ad inficiationem. ʒ ſcilicet iudicij de nouo: uel dic ad inſtitutionem ſ. procuratoris: & hoc ſi habeas inſtitutionē. aliàs eſt inficiationē: q̄d ſubiicit, quoniam &c. & ſic eſt plana: aliàs eſt, quo non amplius per iu. &c. & eſt idem ſenſus. Aliàs eſt, quoniā plus, &c. q. d. licet per iudicem aliquid plus ſit conſecuturus fortè iniquum, uel fortè uſuras currentes lite pendente: nō ideo eſt cōpellēdus ad iudiciū. & ſic nō eſt hæc ſufficiens ratio: q̄ ſit compellendus ad iudicium. & facit ſ. de iudic. l. ſi debitori. & de procura. l. ſi reus. & inſtit. de perpe. & tempor. actio. ſ. fina.

X clauſula. ʒ ECASVS. Titius conueniebat Mæuium, & exegit ab eo fideiuſſores indi. ſol. Mæuius doloſus homo procurauit per dolum, quòd ipſe abſolueretur à iudice. quæritur, utrum uideatur defenſus eſſe ita ut non committatur ſtipulatio? Reſpoo. quòd non uidetur ſe defendiſſe ex quo per dolum uicit aduerſarium ſuum. Vel pone caſum in fideiuſſoribus, quòd. ſ. ſi non defendatur rens, fideiuſſores tenentur inſolidum ob rem non defenſam. Franc.

d ¶ Ex clauſula rei. ʒ aliàs eſt re indicata. & tūc dic ex clauſula ſcilicet ob rem nō defenſam inſolidum cō mitti ſtipulationem re iudicata dolo malo. ſ. defendentis: quaſi non uideatur plenè defendiſſe: qui dolum adhibuit ut uinceret. aliàs eſt de re indicata: & tunc p. o. unaquæque illarum committeretur ſtipulatio inſolidum cō tra fideiuſſores ſingulos quod tamen dic ut no. ſ. eo. ſi ex duobus. Itē contra reum: quia non poteſt defendere pro parte.
e ¶ Arbitratu.ʒ quod hic euenit, quando res fuit indicata dolo malo ſecundum primam literam. uel dic ſecundum aliam: plane. ad quā facit ſ. de dam. infec. in ſtipulatione. Accurſius.

VIr bonus. ʒ CASVS. Iudeus quidam conueniebat me ut daré ſibi mancipium Chriſtianū: ſatiſdedi indi. ſol. non fui defenſus. quæritur, utrum ſtipulatio ſit commiſſa? Reſpon. q̄ non: quia non poterat me ad mancipium Chriſtianum conuenire. Fran. Accurſius.
f ¶ Non cogat.ʒ imò & ſi rens nō ſit cogendus, committitur tamē ſtipulatio ob rem non defenſam contra fideiuſſorem, ſi non defendat reus: ut ſ. cod. l. ſi reus. quæ eſt contrà. Sol. aliud eſt ſi non compellat prætor reſpondere reum: ut ibi. Aliud, ſi uel actorem agere prohibeat uel reum conuenire, ut hic: quia ibi dignitas labrabit à iuriſdictione iudicis: hic litigare actor prohibetur, ut cōtra patronum libertus actionem famoſam inſtituere, uel hæreticū petere mancipiū Chriſtianū. ſm R. Idem de libris improbatæ lectionis: ut ſ. fa. eriſc. l. cætera. §. j. Aliàs ut Io. dicunt, q̄ hic non cogebatur: quia finita erat lis ſententia, tranſ. uel ut erat ut ſ. cū quærebatur. §. proinde. Tertij dicunt referre, an à prin. non poterat cogi defendi: q̄ a tūc cauſa defenſionē ſui eui tabat, uel per ſe uel p alium: ut hic. & ſuprà. de pecul. eo tempore. in princ. aliud ſi ex poſtfacto: ut ibi. Vel quæro hic: inter eos uenit cauſa excu ſationis inter ſe, & cū quē defendebat: uel alia iuſta cauſa impetuerunt inter ſe & cū quē defendebat: uel alia iuſta cauſa impediat: quo caſu nec defenſor cogitur, nec fideiuſſores cōuentum: ut ut ſ. de procu. l. mutus. §. fi. & l. nō cogendum. Ibi autem illa cauſa ſuperueneratʒ quæ reum excuſabat perſonaliter. Nam priuilegium perſonæ ad fideiuſſores non tranſit, ut reſtituat. in integ. quæ ad fideiuſſores mi. nō porrigi tur: ut ſ. de excep. l. exceptiones. §. rei autem. & facit ſ. de iudi. non uidetur. & ſ. de regu. iuris. j. nullus. Item per ea quæ dicta

† Iudice dare paratus eſt. quo non amplius aduerſarius &c.

† lib. 6. ſtipulationū. † P. F. re iudicata dolo &c. & ad hāc. l. uide Detū Florentinum in l. iiij. §. Caro. nu. 452. de uerbo. ob.

† lib. 7. Diſputationū

† lib. 9. ſtipulationū.

æquū eſt, aut iudicio aſtringi, aut ad inficiationem compelli eum, qui ſine† iudicio dare partē ſuam paratus eſt: quoniā plus aduerſarius eius per iudicem ab eo conſecuturus eſt.

¶ *Ratione doli committitur ſtipulatio ex clauſula de dolo inſolidum contra quemlibet fideiuſſorem. Paul.*

¶ Venuleius. LEX XVII.

EX clauſula† rei indicatę dolo malo ob rē non defenſam inſolidum committitur ſtipulatio. Nō enim uidebiē defenſa res boni uiri arbitratu, quæ non in ſolidum defenſa ſit.

¶ *Stipulatio iſta nō committitur ex clauſula de defendendo, ſi reus nō cogeretur iudicium ſuſcipere. Paul.*

¶ Idem. LEX XVIII.

VIr bonus non arbitratur indefenſam eſſe rē, de qua prætor accipere iudicium non cogat.†

¶ *Clauſula doli committitur propter dolum commiſſum ab initio ſtipulationis inſque ad finem iudicij ex dolo principalis & hæredis eius, & etiam extranei ſi pœna fuerit adiecta. Bartolus.*

¶ Idem.† LEX XIX.

NOuiſſima clauſula iudicatū ſolui ſtipulationis dolū malū abeſſe, abſuturūmq; eſſe, & in futurū tempus pmanens† fatētū demonſtrat. itaq; & ſi forte deceſſerit q̄ dolo malo fecerit, tenebitur hæres eius. † Verbum enim abſuturūmq;† eſſe pleniſſi mū eſt, & ad omne tēpus† refertur: ut ſi aliquo tempore nō abfuerit dolus, quoniam uerū ſit nō abfuiſſe, committatur hæc clauſula. Sin aūt adiectum ſit, Si huius rei dolus malus non aberit, quanti ea res eſt, dare ſpondes? etiam ob extranei dolum promiſſor de pœna tenebitur. ¶ Doli autē mali clauſula ſicut reliquæ ſtipulationes in qbus tempus nominatim adiectum nō eſt, ad principium† ſtipulationis refertur.

¶ *Fideiuſſor acceptus in prima cauſa nō tenetur in eo, quod iudicatur in cauſa appellationis, niſi aliud actum ſit. Bart.*

¶ Scæuola. LEX XX.

CVm apud† Sempronīū iudicem datū† reus defenderetur, ſtipulatione cautum eſt, ut qđ Sempronius iudex iudicaſſet, præſtaretur. à cuius ſententia petitor appellauit. & cum apud competentē appellationis iudicē res ageret, defenſore† rei cōdemnato, quęſitū eſt, an ſtipulatio cōmiſſa eſſet. Reſpondi ſecundū ea quæ proponerentur, nō eſſe† iure cōmiſſum. Claudius. Ideo in ſtipulatione adiicitur, Quiue in eius locum ſubſtitutus† erit.

¶ *Hæc ſtipulatio ex duabus clauſulis poteſt committi contra diuerſos: ſed contra eundē non, ſed pualet cauſa indicati. Bar.*

¶ Idem.† LEX XXI.

SI unus ex fideiuſſoribus ob rē nō defenſam† cōuentus ſit: ſunt ſatis. caſus huius legis colligitur. Item potes ponere in legato, qui habet ius reuocandi domum: ut ſ. de iudi. l. ij. §. legatis.

NOuiſſima clauſula. ʒ CASVS. Dictum eſt ſ. eo. l. indicatum. i. q̄tres ſunt clauſulæ ſtipulationis iudi. ſol. quarum ultima eſt de dolo abfuturo. dicitur in hac l. q̄ iſta uerba dolum abeſſe & abfuturum eſſe, non reſpiciunt tantum tempus præſens, imò etiam tēpus futurum, ita quòd ſi ille qui dolum cōmiſit, deceſſerit: hæres ſuus tenebitur: quia refertur ad omne tempus. Secundò dicit. ſi quis ita fuerit ſtipulatus, promitteis dolum abeſſe, & abfuturum eſſe. & ſi non abfuerit, promittis pœnam quin quaginta? ſi ita ſtipulatus fuerit: tenebitur promiſſor etiā pro dolo extranei ad pœnam per eum promiſſam. Tertiò dicit, q̄ ſtipulatio iudicatum ſolui refertur ad principiū ſtipulationis. quid hoc ſit dicere declarat gl. ultima ſuper uerbo, ad principium. Fran.
g ¶ Nouiſſima.ʒ i. nouiſſime à nobis poſita: ut ſ. e. iud. ſol. Vel ideo nouiſſima dicitur: quia donec poteſt eſſe locus aliæ clauſulis, non eſt recurrendum ad iſtam: ut ſ. de uerbo. obli. l. doli. Azo.
h ¶ In futurum.ʒ quamuis enim competat ſemel iam dolo cōmiſſo, nihilominus tamen committitur proſequenti dolo, ut ſic in ſe reuoluatur: ut ſ. tit. j. non quaſi. §. ſi quis curator.
i ¶ Permanens.ʒ aliàs eſt permanēs, &c. q.d. uenit ille, qui erat commiſſus tempore ſtipulationis interpoſitæ propter uerum abeſſe. & aliàs eſt ſine.

† lib. 20. Digeſtor.
† Bart. hic dicit ſe habere iſtum tex. p ſing. ad hoc, q̄ fideiuſſor acceptus i prima cauſa nō tenet ideo, quod poſtea iudicat in cauſa appellationis: niſi aliud ſit actum. Bol.
† Rei, nō ē apud Du.

† lib. ſing. Quæſtio. publicè tractatarum.

k ¶ Factum.ʒ quod ſcilicet factum ſit coercendum.
l ¶ Hæres eius.ʒ etiam de proprio dolo.
m ¶ Abſuturum.ʒ hoc enim facere debet, ut permaneat ſine dolo.
n ¶ Tempus.ʒ poſt ſtipu. labens. ar. contra j. de uerb. ſig. l. vij. & l. uerbum erit. Azo.
o ¶ Quanti.ʒ non adiecta pœna non teneretur de extranei dolo: q̄a factū alienum promittere non debet. ut ſ. de uerb. obligā. l. ſtipulatio iſta. Azo. & facit in ea. l. §. ſi quis dolum. & l. inter ſtipulantem. ij. reſpon. & j. de uerb. ſignifi. hæc uerba, cui rei.
p ¶ Ad principium.ʒ ut dolo cōmiſſo ab initio ſtipulationis agi poſſit. ad quod eſt j. de reg. iur. l. in omnibus. ſicut enim principiū ſtipulationis in præſenti tempore concipitur, ita & ſi in præſenti uerum ſit dolum non abeſſe, committitur ſtipulatio propter uerbum abeſſe.
¶ Vm apud.ʒ CASVS. Conueniebam te apud iudicem Sempronium, tu dediſti fideiuſſores, q̄ promiſſerunt mihi ſoluere id qđ Sempronius iudex iudicaret. tu fuiſti abſolutus à Sempronio iudice. ego appellaui ab iſta ſententia. tu poſtea fuiſti condemnatus apud iudicem appellationis. quæritur, utrum fideiuſſores tui teneantur? Reſpon. q̄ non: & ideo conſulit lex, q̄ adiciatur in ſtipulatione, promittis ſoluere pro reo quod Sempronius iudex iudicauerit, uel ille qui in Sempronij locum fuerit ſubſtitutus: tunc tenebuntur fideiuſſores etiam in cauſa appellationis. Franc. Accurſius.
q ¶ Datum.ʒ id eſt delegatum.
r ¶ Non eſſe.ʒ nec ex prima ſententia: quia ex ea ſolus ſoluere non potuit cogi. nec ex ſecunda: quia ex ea ſe non obligat fideiuſſor. ad quod ſ. eo. l. ij. j. reſpon. & l. cum quærebatur. §. fina.
s ¶ Subſtitutus.ʒ ut committi poſſit propter ſententiam ſubſtituti iudicis. Accurſius.

SI unus.ʒ Pone caſum ut ſ. eo. l. ſi ex duobus. Franc. Accurſius.
t ¶ Non defenſam.ʒ pro parte.
v ¶ Conuentus ſit.ʒ & ſoluit.

Defendatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Defendatur.ʒ id est,iudicetur.
b ¶ Conueniri potest.ʒ si condemnatus sit is pro quo fideiussit. & dic hic ut not.ʒ.eo.l.ex duobus.
c ¶ Creditur.] quo ad exactionem.ʒ. eo.l. cum quærebatur.
d ¶ Et nos [aperit qđ obscure dixerat. Et no.q alias est nos:& hæc bona, alias non : & tũc redimus ad plures personas.
e ¶ Præualere.] cum fortè utraque in eadẽ persona concurrit : ut ʒ.ea.l.

¶ REM RATam haberi.

¶ *Id est quomodo & quando quis promittit rem ratam haberi. Ir. Et nota, q duas partes habet rubrica, ut patebit per exempla infrà ee.*

f VM quis.ʒ id est,aliqs ex reis debendi, uel confideiussoribus.
g ¶ Stipularetur.ʒ a procuratore.
h ¶ Non idem.ʒ qui de rato stipulatus fuerit.Io.
i ¶ Pro domino.ʒ & de debitore & credito re log potest, puta aliquo agente pro creditore uel conuento pro curatore debitoris secundum primam expositionem.
k ¶ Conueniri.ʒ ab aliquo qui nomine domini ageret.
l ¶ Habuisset.ʒ scilicet dominus.
m ¶ Cum fideiussor.ʒ alias si cum. alias non est si.
n ¶ Socius est.ʒ secus si non est socius: ut ʒ.de fideiuss.l.Vranius. & de arbit.l.si duo . & ʒ.eo.l. si quis uni. & ʒ. de lib. le. si quis decedens.ʒ nunc de effectu.

aliàs,Papi. libr.28. Quæstion.

Dñs,non ẽ apud Du.

Dñs, non ẽ apud Du.

deinde posteà ea res defendat,[a] alter fideiussorum ob rem iudicatam conueniri potest[b]. Et si reus promittendi duobus hæredib.relictis decesserit,alter rem non defendat,alter defendat, is q nõ defendit, ob rem nõ defensam cõueniri potest:ille qui defendit,ob rẽ iudicatam:quoniam in unius eiusdemq; persona nõ posse committi has duas clausulas creditur.[c] & nos[d] dicimus semper ꝑualere[e] rei iudicatæ clausulam, eamq; solam committi.

¶ *Duas partes hꝫ hæc rubrica. Primò, Rẽ ra.habe,hoc est de illa stipulatione rem ra.habe . Scdò dicit de ratihabitione, hoc est qualiter possit haberi ratum.Bar.*

Rem ratam haberi,& de ratihabitione.

TITVLVS VIII.

¶ *Qũ conuenitur ille,cui exceptio rei iudicatæ cõpeteret,si eius procurator exegisset,stipulatio de rato cõmittitur. Bart.*

Paulus.† LEX I.

VM qs [e] de rato stipulaterit, [f] q̃is non idẽ, [g] sed alius † pro dño [i] conuenirẽ,qui conueniri [k] non posset : si ratum † dñs habuisset, [l] committi stipulationẽ placuit:ueluti cũ fideiussor,[m] aut alter ex reis promittendi qui socius est,[n] conuenitur. [o]

¶ *Stipulatio ista cõmittitur ad interesse*

si ergo in duobus reis sociis admittitur: hic restat,quod unus ꝑ alio fideiubere non semper uideatur.Nam hoc admisso stipu. semper cõmittitur.nec ob.ʒ.de duo.re.l. reos.in prin. quia expone ut ibi dixi.
o ¶ Conuenitur.ʒ qui actione pro socio cum sint socij,uel manda. seu neg.gest.recuperarent ab eo, qui fuit stipulatus:ut arg.ʒ. de pact. l.quod dictum. unde secus si animo donandi fideiussissent:arg. illius l.quod dictum.& ʒ.de arbi.aduersus.

Casum ponit.

PIN stipulatione.ʒ Duobus modis potest legi hæc lex.Primo,Titius nomine meo petit à te centum,quæ mihi debebas: à quo stipulatus es de rato.ego non habeo ratum. ages contra Titiũ procurato rem non ad centum,sed ad interesse tuum,quod quandoq; plus est, quam centum propter sumptum:uel si erat species petita, in qua singulare interesse habebas,quandoque est minus quã centum,si Titius habuerat mandatũ:unde non possum rẽ exigere.& pro hoc ʒ.de stip. l.ij.ʒ.incertam.& l.fi. & secundum hunc casum dic rei promit. & stip.pro uno supponere & sic promittendi pãsiuã accipitur:uel hæc cõnunctio uel,ponatur correctiue:uel rei promittendi debiti principalis,& rei stipulãdi.ʒ.de rato.& sic pro eodẽ his tribus modis ponit. & secũdum has tres expositiones quod dicit compendium.i. quod ab eo petitur. ſ. debitũ principale. uel secundũ R. redde ꝑprie singula singulis. sic enim hic scripsit. rei promittendi cõpendiũ dicitur, qđ ipse petit.R ei stipulãdi,quod ab ipso petiẽ.uel quinto dices in duplicibus iudiciis:ubi ab utraque parte cauet de rato a ꝑcuratoribus:ut ʒ.de procu.l.si defunctus.ʒ.. & ut ibidẽ non inspiciat cõpẽdiũ rei uel reorum. ſ. quantum ab his petatur : sed interesse tam in hac quam in superioribus:& quod dicit in fine,eius q ſtipulationẽ,&c.proprie ponitur, cũ ipse principalis reus cõuentus de rato fuit stipulatus , ſter quã in expositione de duplicibus iudiciis: in qua dicit , eius q ſtipulatus est,&c. scilicet ꝑ procuratorem, & hæ omnes expositiones sunt secũdũ primũ casum.Secũdo pone casum,qđ ex parte mea actoris & tua rei interuenit ꝑcurator:& tuus a meo stipulatus é de rato.ego nõ habeo ratũ ages q̃dẽ ex stipulatu de rato tibi per ꝑcuratorẽ tuũ quæ

stipulatoris,si dñs non habet ratum : quod potest transcendere summam petitam per procuratorem,si oino erat falsus. & etiã potest esse minus q̃ summa petita , si erat uerus: & sic sententia lata contra eum,non cet domino , & per consequens non committitur,nisi ad expensas litis.Paulus.

¶ Idem.† responso. LEX II.

IN stipulatione[p] de rato habẽdo nõ est cogitandũ rei promittendi uel stipulandi cõpendium, sed q̃d interfuerit eius, q ſtipulatus est ratũ haberi qđ gestum est. † lib.11.

¶ *Petens restitutionem in integrum aduersus actum gestũ cum procuratore,non uidetur ipsum impugnare ex defectu mãdati:sed potius approbare quantũ ad hoc: ideo non facit hanc ſtipulationem commiti ex eo,q̃ non fuit habitus ratus,nisi etiã de hoc fuisset promissum, q restitutio non peteretur:quam promissionẽ utile est reo conuento fieri facere.Bar.*

¶ Idem.† LEX III. † li.12.Responso.

CVm minor uigintiq̃nq; annis creditor pecuniã recuperare uellet,interpositus [q] procurator debitori de rato habendo cauit. [r] Restitutionẽ i integrum data, [s] neq; indebiti condictionẽ, [t] neq; ſtipulationem [u] cõmitti constabat . Idemq; [x] eueniret , si falsi procuratoris actum minor annis ratũ habuerit. [y] Et ideo ita cauendum erit, præcedente [z] quidẽ mãdato , Si ille in integrum restitutus [a] fuerit,hęresve eius,aut is ad quem ea res qua de re agitur,pertinebit, [b] quanti ea res erit , tantam pecuniam dari. Mãdato uerò minor:daretur iterum actio minori.

¶ Falsus procurator.ʒ Mutuaui Titio centum , quidam qui nullũ mandatum à me habebat, fecit conueniri Titium pro ista pecunia, & cauit de rato.uictus est procurator. & ego dominus appellaui.q̃ri tur utrum ſtipulatio de rato sit commissa contra istum falsum ꝑcur? Respon.quod non:quia ego uideor ratum habere actum procu.cõfugiendo ad commune auxilium iuris. Quod si ego postea pecuniam exegero,non habendo ratam sententiam , committetur ſtipulatio in eam pecuniam quam exegi: licet procur. mihi acceperit de pecunia a Titio glos.ponit casum l.seq.Franc. Accur.

q ¶ Interpositus.ʒ ab eo minore qui mutuam pecuniam dederit,& forte authoritate tutoris fecit hunc procuratorem:arg.C. de ꝑcura. l.neque.uel forte illa in iudicio.
r ¶ Cauit.ʒ & ei debitor minoris soluit.
s ¶ Data.] scilicet minori cum postulat solutionem procuratori factam rescindi, sibique ex integro solui, cum pecuniam perdidisset à procuratore restitutam.
t ¶ Conditionem.] contra minorẽ, quia ex ea non fit factus locupletior. Item & quia debita.
u ¶ Neque ſtipulationem.ʒ de rato:quia uerus erat procurator,& nunquam cõtraueniret nisi ratione ætatis. & quod facit hic mãdatũ ꝑcedens:hoc sequẽti casu facit ratihabitio.uel dic,q̃ petẽdo restitui, uidetur habere ratũ : ut ʒ. in proximo casu quãdo expresse habet ratũ.
x ¶ Idemque.] cum mandato primo casu,secundo sine mandato:& utrique per ordinem subiicit consilium.
y ¶ Habuerit.ʒ & postea restitui desideret.
z ¶ Præcedente.ʒ id est,ubi mãdatum præcessisse constat:ut in primo casu.
a ¶ Restitutus. ʒ facta ſtipulatione si ratum habuerit,promittis interesse:& ita est adiciendum uel si ratum habuerit, & restitutionem postulauerit ipse, hæresve eius, &c.
b ¶ Pertinebit.ʒ ut bonorũ possessori uel fideicõmissario. Accur.

Non

a ¶ Non interueniente.ʒ id est,si dubitetur de mandato.
b ¶ Verbis.ʒ datini casus id est,usitatæ ſtipulationi de rato habendo.
c ¶ Hoc.] scilicet si petat restitui pœnam uel interesse.
d ¶ Prudentius.ʒ quàm suprà cum habuit mandatum, cum tantum ob id quod ratũ non haberet, cauebatur:& dic inter consentientes,id est , pacisscentes : & dic adstruetur.id est, adiunget:& supple.ſ.stipulatio pœnæ , uel quanti ea res est , si restitutio fuerit postulata. alioquin si non conueniat præter ſtipulationem de rato pœnam præstari si minor restituat secundum R. Alij ut Ir. sic id est, creditore non consentiente agi non possit. Ir. Nec creditor minor consentiat id est , secundum R. ab iritio ratum non habuit iure cõmuni: quẽadmodum scilicet qui libet maior posset non habere ratum. non autem ideo,quòd post ratihabitionem in integrum restitutionem impetret. R.integra actio est ei. scilicet qui ſtipulatus est de rato, quam solam interposuit. sed an cogatur hic procurator falsus cauere de hac adiectione ? Quidã ut Ot. q̃ non : quia sic dicit, si non conueniat. Item dicit inter consentientes. & sic plus uerus quam falsus adstringatur secundũ eũ. sed R.dixit minus intelligunt,qui hoc signant. Io. Sic non per omnia rectum consilium dat. unde dici potest eum cogi , ut uerum procuratorem causatiuè , ut ei aliter non soluatur nisi debitor non curet. & ita hic dicit nisi conueniat, &c: ut suprà de noxa.l. nõ solum. Alij. dicunt,quòd hæc est mala litera.
e ¶ Adstruetur.ʒ de iure ciuili.
f ¶ Non conueniat.ʒ sed si non consentiret,competeret in integ.re stitu.consentire enim uidetur petendo in integrum resti.& non committitur talis ſtipulatio.
g ¶ Consentiat.ʒ ergo commissa erat talis ſtipulatio : & ita refert simpliciter ex prima causa petat,uel aliàs ratum non habeat:quo casu committitur ſtatim ex quo debuit habere ratum,& non habet:an competat ptr in integ resti.quo casu uidetur habere ratum : & sic nõ committitur ſtipulatio de rato,quia innuit se ratum habuisse:& cum semel habuerit ratum , iam deficit ſtipulatio: ut ʒ.Inon tantum. sic & ʒ.proxi.ʒ.
h ¶ Oportebit.ʒ debitori contra procuratorẽ falsum ad interesse. Accursius.
i ¶ Procuratore uicto.ʒ scilicet falso : iudicatum enim fuit nihil deberi.
k ¶ Prouocauit.ʒ quo ipso uidetur ratum habuisse : quia promisit dominum ratam rem habiturum.
l ¶ Conditionem.ʒ illa fuit conditio,si ratum non haberet.
m ¶ Commune.] scilicet appellationis:quod est commune omniũ condẽnatorũ: ut C.de app.litigatoribus.uel dic cõmune suum & ꝑ curatoris. si autem ad suũ proprium tantũ auxilium recurrisset:distinguitur sit contra ius commune & tunc idem:ut ʒ.in hac l.secundũ ius cõmune:ut quia petiit extra ius,uel non iure actione instituta:& tunc nõ habet ratũ:ut hic subiicit, & non repellit exceptio.rei iudi.qua repellit in pmissis duobus casibus. dic ergo , exigit extra ius . uel non iure actionem instituendo , nõ dico causam app.prosequendo.
n ¶ Non habuit.] sed si ratam habeat:repellitur excep.rei iu.si non appelleț. Accursius.
o ¶ Acceperit.] in tantũ enim interest. nõ ergo sufficit posse exigere nisi & exegerit, secundum R. scilicet quo ad hoc ut in totũ cõmitatur:sed rũ dic ut ʒ.eod.l. ꝑcurator ad exhib.§ j. dices,patet ergo ex præmissis q̃ sicut per restitutionem , sic per appellationem uidetur

Appellatio nulli cõdenatorũ est denegata.& an illi in cuius fanorẽ est lata sniа:uid. Ant. Cor. se.fing.suis in uerſ. appellatio.& qđ ibi notaui.

liàs astringetur.

Scriben. hic reputant istum text. singu. qđ q appellat à sentẽtia lata cõtra falsum procuratorem , uidet ratificare gesta p eũ: de quo uide not. per gl. magnã. in fi. in l.litem. C. de procu. per gl.in l.si ex presũm. ʒ. de appel. Bolo.& ad itell. huius §. uide Io. Hannib. in l.nemo potest. num. 444. de le. 1. & Ioan. igneum in Auth.ex cã nu.164. C. de lib.ꝑter.

Paulus respondit nõ tantum.

ratum habere dominus,ad quod est C.de filiisfa.& quemadmodũ pa. l.cum appellasset.& facit ʒ.l. non tantum. Accursius.
o ¶ Acceperit.ʒ reo absoluto.
p ¶ Procurator.Petiit.ʒ & habuit.
q ¶ Petat.ʒ ex eadem causa.

tat, [q] tenebunt fideiussores , qui de ratihabitione cauerunt in quinquaginta , & quanti interfuit differri in quinquaginta actionẽ. [r]

¶ *Ratihabitio potest fieri tacitè sicut ex pressè: & utroque casu facit ſtipulationẽ istam non committi.Paul.*

¶ Idem.† LEX V.

† PAulus respondit nõ tantũ [s] uerbis [t] ratũ haberi posse, sed etiam actu. Denique si eam item quam procurator inchoasset, dominus cõprobans [u] psequeretur, [x] non esse commissam ſtipulationem. [y]

¶ *In causa suspecti procurator ex parte rei cogitur cauere de rato.Bar.*

¶ Hermogenianus. † LEX VI.

† VTore [z] suspecto postulato, defensor si uelit respõdere, [a] cautionem [b] ratam rẽ dominũ habiturum cauere compellendus est.

¶ *Hæres non potest ratum habere quod factum est nomine defuncti in ijs , quæ ad hæredem non transeunt.Bar.*

¶ Paulus. † LEX VII.

SI is , cui [c] ignoranti petita [d] est bonorum possessio decesserit , hæres eius intra tempora petitionis ratam eam habere nõ potest. [e]

¶ *Propositio actoris, contra quam excepti rei iudicatæ non obstaret, si dominus uerus egisset , non facit ſtipulationem de rato committi.Bar.*

Casum ponit duobus modis.
† lib. 5. responso. respondit. al. Paul. libr. 11. respon so. respondit.
† In P. F. incipit, nõ tantum.

† lib. 1. iuris epitomarum.

† lib.3.sententia.

r ¶ Actionem.ʒ Pactus. n. erat reus , cum procuratore ut alia qn quaginta non peterent usque ad annum : & super toto cauit de rato scilicet tam pro soluris quàm pro aliis remissis usque ad annũ,secundum H. Vel dic secundum Azo. q̃ loquitur tantùm de acceptis , & de eis tantũ fuerat cautio de rato interposita agit enim debitor ad interesse quanti sua interest non soluisse. si enim non soluisset , luceratus interim aliquid esset cũ eis: ut ʒ. eod. l. si cõmissa. in prin.& secundũ hoc ꝑ aliis quin quaginta non agit : q̃a nec procurator petiit , nec de rato cauit.

PAulus respondit. ʒ CASVS. Quidam falsus procurator egit contra Titium nomine meo,non est data cautio de rato,ego tamen postea item incœptam ab illo ꝑcuratore prosequor. Nunquid uideor ratũ habere quod procurator fecit? Respon.quòd sic , etiam si uerbis non habeam ratum lex sequens plana est. & est speciale in tutore suspecto postulato: quòd procur.rei debet cauere de rato. Franciscus.
s ¶ Paulus respondit non tantum. ʒ aliàs incipit,Paulus respondit,aliàs , non tantum. Accursius.

t ¶ Verbis.ʒ dicendo,habeo ratum.
v ¶ Comprobans.ʒ Sed nonne hodie semper dicitur cõprobare dñs iurãdo de calumina : ergo hodie nunquã cõmittit ſtipulatio de rato? Respõ.imò quia reclamare pót dominus,ne ille eã causam prosequatur q̃ incohauit , asserendo se aliũ constituturũ procuratorẽ. & tunc si reus sponte susceperit actionẽ ꝑcuratoris, poterit quidẽ committi stipulatio:de quo etiam notaui ʒ. de procura.l. Pomponius scribit.
x ¶ Persequeretur.ʒ qualiter quis ratã rem habere uideatur,habes alibi plura arg.ut ʒ.de inoff.test.l. si pars.§. fi.& C. de códi. inde. l. indebitũ.& ʒ.eo.amplius.§.fi uerò.Sed argu.cõtrà ʒ.de inoffi.testa.l.nihil.§.fi.&l.mater.§.cæterũ.&l.eũ q̃ respon.& l.filius.ʒ.& ij.respon.& §.fi.& l.aduersus.§.tutores. & l.is qui.§.fi hæres.& §.quid ergo.
x ¶ Persequeretur.] non aliam inchoans.
y ¶ Stipulationem.ʒ De rato.

TVtore. ʒ CASVS. Qui defendit tutorem absentem accusatũ de suspecto:fitiſdare debet de rato.Franc.Accursius.
z ¶ Tutore.] absente.Accursius.
a ¶ Cautionem.ʒ speciale ut rei procur.hanc cautionem præster.sic & suprà de procur.l. nõ solum.§.fi statuas.& §.est casus.& §.item ait. & l.Pomponius.§.fi stipuletur.
b ¶ Dominum.] id est,tutorem.& hoc propter solitam cautio.iudi. solui:ut d.l.non solum.§.fi.Accursius.

SI is.ʒ CASVS. Delata est mihi bonorum possessio.procurator meus petiit eam mihi ignoranti:& ante quàm habeam ratam istã petitionem, decessi. dicitur quòd hæredes mei nunquàm possunt habere ratam istam petitionem. Franciscus.Accursius.
c ¶ Si is cui.ʒ hoc spectat ad ultimam partem ttu.Accursius.
d ¶ Petita.]sortè à tutore uel curatore uel ꝑcuratore.R. secus si scius fuerit & mãdasset:q̃a uidet agnoscere:ut ʒ.de acqui.hꝫ.l.siquis alicui.
e ¶ Nõ potest.ʒ non agnita enim non transmitteretur:ut ʒ.de bon. poſſ.l.ij.§.acquirere.at hic per se non petiit,nec ratam habuit per al alium petitam: ergo hæres non potest ratum habendo petere:ut hic, & ʒ.eo.bonorum.nisi in casu:ut ʒ.de acqui.hære.l.Pantonius.

Procurator.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRocurator.§ CASVS. Procurator meus egit ad exhibendum contra te,& promisit de rato,tandē fuisti absolutus:quia nō possidebas,nunc ego ago cōtra te ad exhibendū, quia nunc inueniris possidere. nunquid procurator meus tenebitur de rato? & certē nō cū ex alia persona ago. & adducit simile. ¶Si procurator.] falsus procurator eum in seruitutem petierit, uel aduersus procuratorem ¶ ex seruitute in libertatem petitus fuerit,quanti ea res est, ei præstetur,scilicet cum de libertate eius †constiterit,id est,quanti interfuerit eius de statu suo rursus non periclitari, & propter impendia, quæ in litem fecerit. sed Labeo certam summam comprehendendā existimabat:quia æstimatio libertatis ad infinitū r extenderetur.Ex quo autem dominus ratum non habuit,committi stipulatio uidetur:sed nō antè ex ea agi poterit, quā de libertate s iudicatū fuerit. †Quòd si seruus sit iudicatus, inutilis fit stipulatio:cum & si qua sit actio,eam domino acquisisse intelligatur.

¶*In hac lege Iurisconsultus facit mentionem de quatuor personis : quarum prima tenetur de ratoetres non. Bart.*

¶Vlpianus † ad edictum, LEX IX.

ACtor à tutore datus t omni modo u cauet,actor ciuitatis nec ipse cauet, nec magister x uniuersitatis, nec curator bonis consensu creditorum datus, y

¶*Etiā in actibus extraiudicialibus ꝓstatur ista cautio, si de mandato dubitat, ut pars aduersa tutior sit.h.d. cū l.seq.Paul.*

¶Idem † ad edict. LEX X.

INterdum ex conuentione z stipulatio rem ratā haberi,interponi solet : ut putà si quid †emat procurator,aut uendat,aut locet, aut si ei soluatur,

ACtor.§ CASVS. Actor à tutore datus cauet de rato. secus in actore ciuitatis : uel magistro uniuersitatis : uel curatore bonis dato. Franc. Accursius.

t ¶ Actor à tutore datus.§ id est,dari petitus.

v ¶ Omnimodo.§ etiam si constet eū habere mandatū à tutore.quia tū non est certū solenniter fuerit cōstitutus,an nō:cauet ei cōtra quē agit ꝓ minore:cauet dico de rato.solēniter enim est cōstituēdus.l.cū decreto:ut d. l.& instit.de cura.§.fi.sed fi cōstaret eū cū decreto cōstitutū,tunc nō caueret.in aliis de q̄bus hic subiicit,nō considerat solēnitas:uel ꝓsumitur solēnitas.q̄ interuenerit decretū:ideoq; nō cauet,dūmodo constet de mādato.sic & in tutore q̄ nō cauet,si constet eū tutorē:ut §.de admini.tuto.l.uulgō.si autē probabilis præsumptio esset in cōtrariū, uel hoc nō cōstaret: cauere deberet.s.actor uniuersitatis:ut §.q̄ cuiusq; uniuer.l.ite.§.actor.& sic in primo.i.in actore tutoris duo sunt necessaria cōpetere,si à primo incipias.s.mādatū tuto. & iudi.de rebus,ut uiret fatisdatio. In aliis unū.s. mandatū à ciuitate: uel ab uniuersitate:uel à creditoribus.Sed de quo cauet hic actor tutoris? Respō.ꝙ minor ratum habebit. uel secundum Azo certam summam pecuniæ si minor restitui petat: arg.§.eo.l. cū minor.ij.respon.

x ¶ Nec magister.§ ad hoc est §.de pac.l.item magistri.

y ¶ Datus.§ de quo dicitur §.de cura.bo.dan.l.ij.in prin.

NOte.§ CASVS. Non solùm iudicio præstatur cautio rati, sed etiā extra,ut si hoc cōueniet:ut ecce, si ꝓcurator meus uendat aut locet,aut ei nomine meo soluatur,hoc acto,ꝙ satisdet de rato.nā satisdaret debet. quæ satisdatio de rato præstat, ut magis sit tutus ille cui præstatur. & hoc dicit hæc l.cū seq. & prin.seq. Franc. Accursius.

z ¶ Interdum ex conuentione.] in iudiciis ex necessitate præstatur,cum est petita ab initio:ut supra de procura. Pomponius.§.rati. & insti.de satisfa.tuto.& cura.§.sciendum & ff.eo.l.nō solū.

a ¶ El si.§ Aliud. scilicet negotium.

QVò enim.§ principium continuatur. supra in casu præcedenti.

¶ Rem habere.§ Nunc dicit qualiter dominus uideatur habere ratum quod fecit procurator.

¶ Iulianus.§ Quærit quando dominus debeat habere ratum qđ factum est cum falso suo procuratore, quo ad hoc ut non committatur stipulatio de rato contra procurat. & dicit,ꝙ statim cum cœpit ferre quod fecit falsus procurator:dum tamē arbitrio iudicis aliqđ tempus modicum intertran seat. Secundò dicit, si dominus nō habuit ratum : quod procurator falsus exegit, & sic cōmissa est stipulatio de rato contra falsum ꝓcurato. sed demum habet ratum : an euanescat stipulatio de rato iam cōmissa? Respōd. quòd de rigore non euanescit,sed de æquitate sic ope excep.doli mali, quæ præuidet. Intellige autem dominum habere ratum siue dominus dicat, hoc habeo ratum quod exegit ꝓcurator meus falsus, siue exigat à procuratore falso quod ipse falsus ꝓcurator exegerat.

¶ Siue.§ Lenis est hic §.Franc.Accur.

b ¶ Quò enim.§ quò pro ut.

c ¶ Contrahit.§ cum procuratore.

d ¶ Comprobare.§ sed non improbare, ratihabitionis pars est.

e ¶ Procuratore.§ in falso exigitur ratihabitio:in uero nō. nam cogimur habere ratum: ut §.de procur. non solum.circa prin.

f ¶ Iulianus.§ differentia est:quia si statim debet habere ratū committitur si non habeat.ergo si statim non debet habere, ratū nō committitur.Item potest esse adiectum tempus in ratihabitione.

g ¶ Est.§ an post aliquod tempus.

h ¶ Hoc autem.§ ratū haberi uel non. R. alij dicunt hic fuisse Græcum,quod significat pinguius.& idem sensus sit.

i ¶ Accipiendum.§ id est cum primum certior factus est ut hic,& supra de solutionibus lege,ratum. Sed uidetur magis post tempus:ut supra de uerborū obligatio.lege,quicquid.§.finali. Solutio. ideo esset hic,si intra aliquod tempus certum ratum haberi cautum esset: argumentū infra de uerborū significatione,lege boues.§.hoc sermone.& supra de iure do.stipulationem. & lege sequēti.& lege dotis.& supra qui & a quibus.lege,matrimonij.

k ¶ Nihilomagis.§ id est non ideo magis. id est fi primo dominus ratū nō habuerit,quod procurator fecerat:licet postea ratū habeat: nihil prodest illa ratihabitio ad impediendam seu tollendā actionem,quam ipse dominus cœperit saluam habere cōtra debitorē, ob id quod primo ratum non habuit. ei tamē iterum agenti obstabit ex exceptione doli mali uel aliter. Sed a ratihabitio nihil ꝓficit ad impediendum actio.ex stipulatu,quā debitor stipulatus de rato cœpit habere contra procuratorem,ob id ꝙ dominus primo ratū nō habuit : licet exceptione doli mali debitor agens remouetur. ut hic dī,& supra eodem procurator.§.procurator. Ioan.

l ¶ Exegerit.§ dominus a procuratore sponte soluente cū non teneretur ex quo primo dominus non habuit ratum. ex hoc autem ꝙ modo acceperit,ratum habere uideatur. Alij dicunt,exegerit a debitore,quod non placet:licet possit saluari si dicas,sed ego &c.non ad proximum sed superius dictum referri.

m ¶ Poterit.§ de rigore.

n ¶ Eum.§ scilicet dominum eundemque creditorē secundum primum,uel eum scilicet debitorē ex stipu. de rato agentē. sed secundū utrunque est contra.supra de solu.dispensatorem. Solu.nō potest habere ratum postea ut act.nego.gestor.habeat:ut ibi. potest tñ habere ratum,ut procurator se per exceptionem defendat secundum unum casum,uel debitor secundum alium.uel hic sponte soluit procurator unde orit hic doli exceptio,ibi autē non possum modo habere ratū, ut ab eo inuito extorqueam : & sic nulli nocet doli excep. exquo iam non habueram ratum. Item dic habere locum exceptionem, si nec stipulationis,nec litis sumptuum nomine interfuit, secundum R.

o ¶ Habituru.§ si habes repellendum:bene stat glo. alias habituru: & sine dic. id est debitorem secundum primum. uel id est procurat. secundum secundum.

p ¶ Siue quis.§ dominus.

q ¶ Vetatur.§ extra debitorem agentem contra se ex alia causa.

r ¶ Nam qualitercūque.§ alias, qualiter.id est qualitercunq; ut §. eo.non tantū. & l.amplius.

s ¶ commissa.§ CASVS. Debebam decem Titio. solui falso procuratori eius, & ꝓmisit de rato procurator : tādem Titius egit contra me ad illā decē. dicitur ꝙ agam ex stipulat. de rato contra procuratorem ad interesse quod habeo eo ꝙ Titius non habuit ratum.

¶ Si sine.§ Hæres instit tutus grauatus dare legatum Titio, puta decem.nunc uult soluere cuidam nomine Titij tanquam procuratori Titij.dicitur, quod debet exigere cautionē de rato. Franciscus Accursius.

s ¶ Si commissa est.§ debitori contra procuratorem actoris.

t ¶ Interfuit.§ uel quia soluit:uel litis sumptus sustinuit.

v ¶ Lucrari.§ si non fuissem coactus stare iuri. R. uel si ratum esset habitum. Ir. ad quod est §.eod.l.procurator.§.fi.& infrà eod.l.in stipulatione.& l.si sine. § cum autem. Item ad hoc ꝙ uenit luerū, facit supra,de eo quod cer.loc.l.ij.§.fi.& supra, loc.fi fundus.& quod no.C. de sen.quæ pro eo quod interest.l.j.in fi.Sed arg.cōtra §.de act.emp. si sterilis.§.cum per uenditorem.

ADDITIO. Dic quod ibi petit interesse propter non factū : hic propter male factum. male enim fecit agere tanquam ꝓcurator, cū non esset.ita no.secundum Guil.de cu.ibi:quem sequitur Bart.hic.

x ¶ Si sine iudice.§ uel etiam cum iudice:ut §.eod.nō solum.& §.de procur.l.Pomponius.§.j.sed quando sine iudice, magis dubitabatur.

y ¶ Procuratori.§ de quo tamen dubium erat.

z ¶ Legatum.§ scilicet domino.

SI quis.§ CASVS. Decem nomine meo agens contra unū reorū exigit ab eo,& promisit habere ratam illam exact.si ego ago cōtra aliū coreum, dicitur, quod committitur stipulatio contra procurat.hoc est uerum,si isti rei sint socij. Franciscus Accursius.

a ¶ Si quis.§ procurator actoris.

b ¶ Ex reis.§ debendi.

c ¶ Aut amplius.§ alio tempore cōmittitur una, alio alia ut in fra. proxi.& supra,l.quo enim.§.j.

d ¶ Non peti.§ uerba stipulationis.

e ¶ Committi.§ contra procuratorem.

f ¶ Socius est.§ aliud si socius nō esset. quod dic ut supra. l.j.& facit supra,de duo.re.eandem.§.j.in fin.& de arbi. si duo. Item secus si ab uno hæredū stipulatoris petat de rato:quia nec socij sunt,& potest diuidi ut suprà de uerborum obligationibus,lege, eadem.§.Cato.in fi. quæ est contra. Azo.

¶ Hermogenianus. † LEX XI.

VEl si paciscatur, uel quodlibet aliud b absentis nomine gerat negotium.

¶ Vlpianus † ad edict. LEX XII.

QVò enim c tutiore loco sit, ꝙ cōtrahit, d de rato solet stipulari. ¶ Rē habere ratam,hoc est comprobare e agnoscereq; qđ actum est a falso procuratore.

¶ *Si dominus ratum habet statim quod sit actum suo nomine uel gestum,uel post modicum interuallum , quod iudicis arbitrio relinquitur,ista stipulatio nō committitur. si uero ex interuallo,tunc commissa soluitur ope exceptionis. Paulus.*

¶ Iulianus f ait, interesse qñ dñs ratā habere debeat solutionē in procuratorē factā, an tunc demū cum primum certior factus est. g Hoc aūt h exceptione crit accipiendum, & cū quodam spatio t pis, nec minimo, nec maximo : & qđ magis intellectu percipi, ꝙ elocutione exprimi possit. Quid ergo † si quidem primùm ratum habuerit,postea habebit ratum? Nihilo magis i proficere ad impediendā k actionem: qñ & ob id quod primò non habuerit ratum , actionē saluam habere ait. ideoq; si quod procuratori fuerat solutum , exegerit, perinde agi ex ea stipulatione poterit, l ac si ratū habere se postea nō dixisset. Sed ego puto exceptionē doli mali m eum habiturum. n

¶ *Qualitercunq; quis impugnet factum falsi procuratoris , facit hanc stipulationem committi. Paulus.*

¶ Siue quis o petat,siue compensatione utat, ¶ committit statim ratam rem dñm habiturum stipulatio. Nam † qualitercunq; q quis eundem actum retractet,qui a ꝓcuratore actus est,committi stipulationem oportet.

¶ *Ista stipulatio committit ad interesse consistens etiam in lucro. Paulus.*

¶ Paulus † ad edict. LEX XIII.

SI commissa r est † stipulatio ratam rē dñm habituram , in tñ competit , in quātum mea interfuit, s id est, quantum mihi abest quantumcq; lucrari t potui.

¶ Si line iudice u procuratori legatum v soluatur, † de rato caue re cum debere Pomponius ait.

¶ *A te uideor petere,si peto ab alio qui soluendo contra te habet regressum, putà a correo, socio uel fideiussore : ideo facio committi stipulationem hanc, ne si à te petexerim. Paulus.*

¶ Idem lib.3.ad Plaut. LEX XIIII.

SI quis x uni ex reis y ꝓmiserit ratā rem dñm habiturum , aut amplius z eam no peti: a dicendum est,stipulationē committi, b si ab eo petatur,qui eiusdem obligationis socius est.

¶ *Petitio iudicialis cū contestatione uel cum solutione subsecuta,facit hanc stipulationem committi de amplius non petendo. Idem in compensatione uel deductione, quæ dicitur ficta solutio: secus , si nullum istorum adest. Paulus de Castro.*

a lib.6 iuris Epitomarum.

† lib.80.

† Du. constituerit.

† Du. quasi &c.

† Du. si qđ primò ratum nō habuit , postea.&c.

† Du. actionem suam: & ob id &c.

† P. F. locum habituram.

† Emat, nō ē apud Du.

† Du. qualiter quis.

† lib.16. Bald. hic dicit, ꝙ ex ista l. pōt colligi diffinitio ipsius interesse, quod est dānū emergens & lucrū cessans, & habet hoc iste tex. ꝙ in factis ꝓmissis uenit interesse nō solū in dāno, sed etiā in lucro. Bald.

* Paulus respondit.

† De rato, nō ē apud Du.

† ite est §. multū fin. & m Bal. ad id quod in summario dī: & de defensore.qs dicatur defensor ex necessitate uide Bal.in l.ij. C. de pact. & §. ilte non est alibi , & m Bal.hic.

† lib. 15. stipulationum.

¶Venulcius. † LEX VIII.

PRocurator a ad exhibendū egit,& aduersarius absolutus est,quia non possidebat, b cum possessionē eiusdem rei nactus c esset, agit cū eo dominus ad exhibendū. Sabinus ait fideiussores d non teneri, quoniam hæc alia res sit. Nam e & si dominus egisset, mox absoluto aduersario, ꝙa non possideret, ex integro ageret : f nō obstaturam rei iudicatæ exceptionem.

¶ *Defensor ex necessitate pōt exceptionem ex sua persona opponere. Bar.*

¶Si procurator g † à debitore h pecuniā exegerit, & satis dederit rem ratam haberi : mox dominus de eadem pecunia egerit, & litē am iserit, i committi stipulationem , k & si procurator eandē pecuniā domino fine iudice l solueritcondicturum. m Sed cū debitor ex stipulatu agere cœperit , potest dici, dominū , si procuratoris defensionē suscipiat, non inutiliter doli mali exceptione n aduersus debitorem uti : quia naturale debitum manet. o

¶ *In causa status cauet tā ex parte actoris quàm rei : & certa pœna apponitur : quia res est inæstimabilis. Paul.*

¶Si quis à ꝓcuratore status controuersiam patiat, satis accipere debet à ꝓcuratore, ne impunè sæpius pro suo statu conueniatur: & si dominus , ucnientesq; ab eo ꝓsonę, ratum non habuerint,quòd contrà. si autem iudicetur seruus:stipulatio de rato efficitur inutilis. Fran. Accursius.

a ¶ Procurator.§ de rato cauens.

b ¶ Non possidebat.] nec dolo desiit possidere.

c ¶ Nactus.§ ex eadem uel alia causa.

d ¶ Fideiussores.§ scilicet datos a procuratore.

e ¶ Nam.§ argumentatur sic, quasi tunc de mum debeat committi hæc stipulatio, quando si uerus esset procurator,competeret rei iudi. excep.ad quod est supra eodem.l. cum minor.in prin. & §. falsus.& j.eo.sit.fi fine.§. penul.item facit ad l.C.ad exhi.neque.& supra de noxa.quoties.& §.de excep.rei iudi.fi rem.& l.si quis.& de rei uendi.l. fin autem.§.j. Accursius.

f ¶ Ageret.§ scilicet dominus.

g ¶ Si procurator.§ id est,procurans sine mandato.

h ¶ A debitore.§ qui reuera debet.

i ¶ Amiserit.§ Quia reus est absolutus.

k ¶ Stipulationem.§ ad expensas tantum, secundum R. & quosdā alios:ut j.eodem,fi fine.§.cum autem.& §. Marcellus .Item pro eis §. eodem,cum minor. in fin.quod Ioan.non placet.imò ad totum ꝙ solut debitor condemnatus procuratori.nam repeteret eam condictione indebiti ab ipso procuratore cum postea erat absolutus. ergo nūc per stipulationem de rato:ut j.l.si fine.in prine.& l.fin.§.fin.nec ob.d. §.cum autem.& §. Marcellus. q̄a in illis erat procurator uerus : licet satisfederit: quia dubitabatur de manda.hic non.& ideo dixit procurator id est, procurans.& ad illam l.cum minor.dic acceperit scilicet maximè.

l ¶ Sine iudice.§ aliàs si cum iudice,non condiceret:ut C.de condi. indebi.l.j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AMplius.§ CASVS Titius nomine meo petiit a te centũ, & promisit eo q̃ ego amplius non peterem. quæritur quãdo cõmittatur hæc stipulatio cõtra Titiũ? Respon. Labeo. si ego dñs petã in iudicio: non alias. sed anthor legis clarius dicit: q̃a si peto: si modo non cõtendier litem, nõ cõmittit stipulatio. hoc enim casu nõ peto sed petere uolo. sed si sum litem contestatus, uel si petij sine iudice, & habeam: uel dũ aliquid ei debeam, & petat à me, & ego obiiciam ei compensat. de his centum uideor petere. & sic committitur stipulatio prædicta contra p̃cu. & q̃ his casibus cõmittatur stipulatio prædicta, probat per simile. nam hæres à testatore grauatus ne petat à debitore hæredi. debitum quod debebat testatori: si aliquod de prædictis faciat, uidetur petere & uenire cõtra testamentum. Frãciscus.

¶ Idem lib. 14. ad Plaut. LEX XV.

AMplius† non petiª uerbũ, Labeo ita accipiebat, ᵇ in iudicio † petitũ nõn esset. Si aũt in ius eum uocauerit, & satis iudicio sistendi causã acceperit, iudicium ᶜ tamen cęptum nõ fuerit: ego puto nõ cõmitti ᵈ stipulationem Amplius non peti. hic. n. nõ petit, sed petere uult. si uerò soluta eẽt pecunia, licet sine iudicio, cõmittit stipulatio. nam & si quis aduersus petentẽ cõpensatione ᵉ deductioneve usus sit, rectè dictũ est petiisse eum uideri, & stipulationẽ cõmitti Amplius nõ peti. nã & hęres qui damnatus estᶠ nõ petere, si horum quicq̃ fecisset, ᵍ ex testamento teneretur.

† Iste tex. est sing. ad hoc, q̃ cõpensatio dicitur petitio: & is q̃ opponit compensationẽ, dicitur petere, & non exicere tantũ: ex quo dicimus ex cõcato, q̃ potest excipere nõ posse opponi cõpensationẽ i. q̃ dilecti. cũ ibi not. extrà de iud. Bolog.

† P. F. petitum esse.

† lib. 3.

¶ Amplius non peti. ‡ id est petendum: & cum dixit uerbum, melius dixisset orationem.

a ¶ Amplius non peti. ‡ id est petendum: & cum dixit uerbum, melius dixisset orationem.

b ¶ Accipiebat. ‡ obscure tamen. Accur.

c ¶ Iudicium. ‡ id est litis contestata.

d ¶ Non committi. ‡ tardius ergo hæc stipulatio, amplius non peti, cõmittitur quàm illa rem ratam, ha. quæ statim committitur, ubi quis ratum non habet: ut s. e. procurator. § iquis. & l. quo enim. § fi. Item si dicam quãdocunque à me petieris, tibi dabo decem, alias si non dedero x. promitto xx. committo in pœnam statim cum petis etiam extra iudicium. arg. ſ. de uerborum obligatio. si decem cũ petiero. Ité ad hoc suprà, de in ius uoc. lege, quamuis. & de testa. si is qui. Sed contra. C. de transac. lege. si quis maior. Sol. ut ibi Item arg. cõtra suprà. de solu. lege, cum mihi. § j. & de inoffi. test. Papinianus. § meminisse. & de bon. lib. lege. in seruitute. & lege, qui cum maior. § accusasse. & C. de iis qui, ut indig. alia. quibus dẽt post lit. cõtesta. licere desistere: Item argu. contra suprà de uerborum obligat. in stipulatione ista. §. sed quatenus. ubi qualis qualis controuersia sufficit in stipulatione habere licere.

† Haloan. discerni alij domino cõdici. Augusti. lib. 3. emẽda. c. 9.

ADDITIO Dic secundum Bar. aliud est in stipulatione habere licere: ut ibi aliud in stipulatione, amplius non petiut hic.

e ¶ Compensatione. ‡ & sic propter uerba & propter actum committit: ut hic, & ſ. eo. lege, quo enim. in fi. & sic contra deficit propter utrunque: ut arg. ſ. eo. l. non tantum.

f ¶ Amplius non peti. ‡ stipulationem horum uerborum. & facit supra eo. l. quo enim. § fin. qualiter stipulatio concipiatur, habes. j. eo dẽ, procurator. in fin.

g ¶ Damnatus est. ‡ in testamento.

h ¶ Fecisset. ‡ quia compensauit uel deduxit.

SI indebitum.‡ CASVS Credẽs mihi teneri ad cẽtũ soluisti Titio accipienti nomine meo. & promisit quod istam solutionẽ hab. o ratam tandẽ uidisti, quod nihil mihi debueras, & sic indebitũ solutum, uis condicere condi. indebiti. quæritur a quo cõdicas & dicit, quod si habeo ratam, solutionem factam Titio: túc a me cõdices. si non habeo ratam, tunc a Titio cõdices. poteris igitur agere cõtra Titium ex stipulat. de rato ut faciat me habere ratum. & si faciat, tũc teneor condic. indebiti. sed si non, tunc ipse tenetur.

¶ Si procurator.‡ Falsus procurator nomine meo petiit fundũ a te & promisit de rato. tandem succubuit. postea istũ fundũ uẽdidi alij & induxi emptorem in possẽ. licet nõ uacui. tandẽ emptor rei uẽdi. petiit a te fundum. dicitur quod stipulatio de rato committitur cõtra falsum procuratorem. Franciscus Accursius.

i ¶ Sit. ‡ sine iudice.

k ¶ Agi. ‡ aliàs est, an agi. &c. aliàs deest an.

l ¶ Ex ea stipulatione.] promisit enim quod faceret dominum rẽ ratam habere.

m ¶ Dignosci.] sic supra, si quis can. lege. si cum. Et no. quod quidã libri habent ut possit dignosci, utrumne domino &c. alij ut possit dominо condici, sed utrum ne domino &c. & utrumque est bonum.

n ¶ Non habeat. ‡ & certe sic est dicendum: hoc si habuisti an. aliàs plana est. & facit supra de cõdi indebi. lege. si procurator. & de negot. gest. si pupilli. §. ité quæritur.

o ¶ Habiturum. ‡ & succubuit tandem.

p ¶ Fundum. ‡ & induxit in possessionem, licet non uacuam, ut ſ. de fun. do. si fundum. & & ibi notatur.

q ¶ Petere. ‡ rei uendicatione.

r ¶ Committi. ‡ Quid si uendiderit ante, quã certior fieret de facto procu. nam & si ratum postea habet: nõ tã uẽ nocere ei, cui prius trãdidit. unde uẽ teneri. p̃cu. falsus. nisi dicas retro trahi ratihabitionem. Item quid si uendidisset ante sententiã latam inter procuratorem & eum a quo petebatur? uidetur idem.

s ¶ Iulianus scribit. ‡ nihil enim interest, ipse petat, siue alius pro eo, quia utrobique nõ habet ratum. quod est gestum. ad quod est ſ. de iudic. obl. si seruũ. § j. ibi, idemq; fiet &c.

¶ Ratihabitio potest fieri pro parte super re diuisibili: & tunc pro illa tantùm impedit stipulationẽ committi: & in alterna. ut a, si electio pertinet ad creditorem, & aliquis eius nomine petat partem unius ex alternatiuis, deinde ratificet petitio, censetur illa res electa: ut sic altera pars debeat peti, non autem altera res. Paul.

¶ Marcellus. † LEX XVII.

CVm ᵗ debitore ᵘ decẽ ˣ creditoris nomine Titius ʸ sibi egit. partẽ petitionis ratã habuit dominus. ᶻ dicendum est, obligationis partem cõsumptã: ᵃ quemadmodum ᵇ si decem stipulatus ᶜ esset, aut ᵈ exegisset, ᵉ creditorq; non totum, sed partem ᶠ rei gestę comprobasset. idcirco ᵍ si ex stipulatu, ʰ decem aut Stichum, utrũ ego uoluero: absente me domino Titius quinque petiisset, insecuta ratihabitione rectè actũ uideri.

† lib. 31. Digestor.

¶ Stipulatio q̃ ad particulare interesse committitur, potest sæpius committi. Bar.

¶ Pomponius. † LEX XVIII.

SI indebitum procuratori solutum sit, ⁱ agi ᵏ statim ex ea stipulatione ˡ aduersus procuratorẽ potest, ut ratũ habeat dñs, ut possit † dignosci ᵐ utrumne dño condici debeat id, quod indebitum solutum sit, si is ratum habeat: an uerò procuratori condicendũ sit, si dominus ratum non habeat. ⁿ

† Du. stipulationi.

¶ Pomponius. † LEX XVIII.

tionem. idem est si ista x. anno nouandi stipulatus est meus ꝓcurator & postea x. exegit, & promisit me ratum habiturum. nã si habeo ratũ in v. rantum pars obligat. consumpta est. promisisti mihi. Stichũ aut decem quod uolam, absente me Titius taquam meus ꝓcurator exegit a te quinque, & promisit me ratũ habiturum. dicitur, quod si habeo ratum: extincta est obligatio in v. Fraciscus Accursius.

† lib. 16. ad Sabin.

t ¶ Cum. ‡ Tres sunt easus pares. Primus, quando procurator falsus egit, & in totum succubuit. Alter quando animo nouandi totum debitũ domini stipulatus est. Tertius est, quando totum debitum dñi exegit, & in omnibus promisit debitori de rato: & dominus habuit tantum ratum pro parte. Accursius.

Casus ponit.

ADDITIO Dic quod ibi loquit in uero procuratore: hic in falso. Vel dic quod non pòt pro parte ratũ haberi procuratore inuito: ut legercontraria. sed eo uolente, & ad eius commodum sic: uthic secundum Bartolum.

Si procu-

SI procurator.‡ CASVS Titius nomine meo petiit à te c. & satisfedit de rato: posteà ego decessi duobus hæredibus relictis. unus quorum habet ratum quod fecit Titius alter nõ: dicitur q̃ pro parte illius, qui habuit ratum, non committitur stipulatio. pro parte alterius sic. Secundò dicit idem esse, si ego dñs pro parte habui ratum quod fecit Titius:

† ad intell. huius. l. uide de Alc. in l. iiij. §. cato nu. 150. de uerb. ob. & ibi. etiam p Butigel. nume. 137.

puta in quinquaginta, pro parte non, puta in aliis quinquaginta. nam in parte quam non habui ratam, committitur stipulatio, in alia non. ratio utriusque dicti est. quia hæc stipulatio de rato competit ad interesse eius in eo quod habui ratũ. & colligitur ex dicta ratione solutio talis quæstionis. scilicet an hæc stipulatio rati possit pluries cõmitti: puta cœpi agere ego dominus uocando te in ius: & ex hoc te pati damnum constet. secundò lit. sum contestatus contra te: & interest tua propter aduocatum uel alias expensas: & respondeo pluries cõmitti, & pluries agi, cum mea interest, si sim stipulatus à Titio procuratore. & ad hoc adducit simile de stipulat. damni infec. si promisisti emendare damnũ quod dabitur ex domo tua ruinosa usque ad decem annos. nam pro damno quod mihi dat in primo anno, statim agam: & sic de cæteris, si autem diceres tunc demum me posse agere cum certum sit me amodò damnũ ex illa domo non passurum: & tunc committatur stipulatio damni infecti. & non ante: fortè hoc eueniet post x. annos. Franciscus Accursius.

† P. F. finge ergo subin de.

† Sæpius, nõ é apud Dua.

† Budæ. in posterior. annotatio. ad Pãdect. ait uerbum aduocare, consiliũ petere significare.

¶ Stipulatio de rato continet interesse: sicut stipulatio dolum non committi, quæ interponitur multoties tam in contractibus quam in iudiciis. Franciscus Accursius.

¶ lib. 13.

¶ Paulus † ad Sab. LEX XIX.

IN stipulatione qua ꝓcurator caueret rem ratam dominũ habi

a ¶ Si ꝓcurator. ‡ sine mandato.

b ¶ Pro ea parte.] id est pro parte qua hæres est, qui ratum non habuit.

c ¶ Stipulatio.] ut ſ. l. prox. sed contra. ſ. de uerb. obli. eadẽ. §. Cato. in fi. fol. ſ. pro pro parte non habet ratum, cum ipse promiserit: hic procurator promisit. Mar. uel fortè tale erat negotium quod pro parte poterat haberi ratum ab hærede, non à defuncto: ut suprà, de le. j. legatarius. uel hic non fuit pœna promissa: ibi sic. Item cõtra. suprà, si quis cau. si seruus. §. fi plurium. Solu. ut ibi.

d ¶ Et ideo sæpius. ‡ sic suprà, rem pup. fal. fo. non quasi. §. si quis curator. Sed contra. ſ. de arbi. l. fi duo. §. fin. sed ibi in mera pœna: hic in interesse. Item contrà. suprà, tit. j. cum quæreb atur. Sol. ibi totũ consequitur: agendo semel. unde amplius non agit: hic autem non: ut hic. Item fac. suprà, si cui plus quàm per leg. Fal. l. nisi. §. quæsitum. & de uer. obli. si sic stipulatus.

e ¶ Consumit. ‡ in sumptibus litis: ut suprà, eodem procurator. §. fin. Accursius.

f ¶ Aduocat. ‡ id est quod aduocatis ministrat. uel dic q̃ aũocare se à suis negotiis: ut suprà eodem, l. fi commissa. §. fin. & quemadmodum testat. ape. l. siquis ex.

g ¶ Soluit. ‡ idipsum quod debebatur: ut & ſ. eod. l. ꝓcurator quinquaginta.

h ¶ Agat. ‡ id est statim cum commissa est stipulatio, uel damnum datum est: & sic sæpius, uel dic iterum & iterum.

i ¶ Cauet. ‡ per hanc stipulationem de iis quæ sequuntur, ut pro omnibus posit committi: ut hic, & ſ. de dam infect. l. damni infecti.

k ¶ Aedificabitur. ‡ ex quibus habebam damnum. Accursius.

l ¶ Eo. ‡ id est ex eo ædificio ex quo interposita est stipulatio.

m ¶ Sæpius. ‡ id est sæpius. uel statim. uel dic postea quàm semel. Accursius.

n ¶ Propemodum. ‡ id est ferrè. nam quandoque posset esse, q̃ etiã ante ageretur, puta si manifestum esset antequam stipulatio amplius committi non posset, pura domus tota ruit, quę damnum mihi dedit: & sic apparet, quod amplius mihi damnum dare non potest.

o ¶ Quàm dies. ‡ qui ponitur in stipulatione arbitrio prætoris, qui cõsiderat intra quantũ tempus pòt finiri timor dãni: ut suprà de dñ. infe. l. prætor. in princ.

p ¶ Non est. ‡ id est si concedatur, quòd nõ posit agi nisi toto dãno dato quod sperabatur: nõ uidetur esse cautum in stipulatione, ni si pars damni cõtingat medio tempore: quod falsum est.

q ¶ IN stipulatione. In clausulis. ‡ i. in omnibus promissionibus de dolo malo. nã siue in iudicio, siue in contractu quis promittat dolũ abesse, & cõmittatur dolus: agitur ad interesse. Ir. ad quod ſ. de dolo. l. arbitrio. §. non tamen. Alij dicunt, quòd hæc lex dicit, quod etiã in stip. rem ra. ha. contineatur dolum malum abesse: pro quibus est infrà eo. fi fine. §. fi in stipulatione. Item facit ſ. de re iudi. l. fi qs ab alio. §. fi. & de ope. lib. l. qui libertimus. §. nõ solum. Accursius.

Dolus malus in quocunq; contractu siue iudiciario siue extra si promittitur abesse, & committitur: agit contra dolosum ad interesse.

† lib. 1. opinionum.

† Quis, nõ est in P. F.

NOn solũ.‡ CASVS Si ꝓcurator meus agat aliqua act. contra te nomine meo, & dubitetur an sit procurator: debet cauere de rato. Idem si petat sibi nomine meo satisfieri, puta de euic. uel de damno infec. & dubitet an sit meus procurator. nam satisfiet de rato. Franciscus.

r ¶ Si uicem. ‡ id est si prætoriæ sunt. ut ſ. de act. & oblig. l. actionis uerbo. & de prõto. stip. lege j. §. j.

s ¶ Stipulationes.] de euictione. ut suprà de euict. l. emptori. & ſ. de prætor stipu. l. j. §. stipulatio duplæ. Accursius.

t ¶ Interponat. ‡ id est interponi desideret: ad quod suprà, de procu. l. Pomponius. §. fi fi.

v ¶ Interponatur. ‡ id est interponi petatur.

NE satisfiatio. ‡ CASVS Si Titius agat contra te ad centum possim eum releuare à satisfiat. de rato: ut si mittam libellũ seu epistolam principi dicendo in ea epistola qualitei feci eum meum procuratorẽ. Secundò dicit, q̃ procurator rei debet satisfiare iudicatum solui: nec ꝓ talem epistolã de qua dixi suprà releuatur à satisfiatione. Franciscus.

x ¶ Exigatur. ‡ à procuratore actoris.

y ¶ In eis. ‡ id est pro his.

z ¶ Eius. ‡ scilicet domini.

a ¶ Qui. ‡ uel hic punctua.

b ¶ Eum. ‡ scilicet dominum. Accursius.

c ¶ Prodest. ‡ si enim habeas qui eum &c. dic scilicet ille dominus qui sic professus est: scilicet se fecisse eum procuratorem per libellũ uel per epistolam principi datam sub quo erat lis. Idem si detur alij iudici sub quo est lis: ut suprà de procura. fi procurator. prodest dñs scilicet procuratori scilicet tali professione: ut iam non satisfidet de rato. Alij habent, quòd eum &c. & est idem sensus. & facit suprà de procura. lege, si procuratore. & quod ibi dixi. & C. de satisfda. lege prima, in principio.

d ¶ Quòd. ‡ pro sed. & dic q̃ mutat casum. nam suprà, in procurat. aãteris: hic rei. Vel dic in eodem: & dices loqui ut idem procurator per professionem domini: ab alia non.

e ¶ Pareatur. ‡ quod est ut nemo fine satisfiatione admittatur, ut instituitio. de satisfda. §. fi. etiam si domini professio interueniat: ut C. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

satisfda.l.j.in fi.sed ex parte actoris ꝓdest, ut dictū est, nisi in duobus casibus: ut§.de ope.no.nun. l. de pupillo.§ q procuratorio.& supra, ad Treb.quia.§.etiam.uel aliter ut dictum est ibi,& distingue ut §.de procu.lege,non solum.§.j.diximus.

† Iulianus lib.56. Digest.

S I sine iudice. §CASVS. Falsus ꝓcurator nomine meo exegit indebitum:& sine iudice.quæritur,qualiter cōsulatur soluenti: Et respō. nam aut ego non habui ratum, aut habui. Primo casu aut procurator nō satisfecit de rato & tenetur condi.inde.procurator soluenti. aut satisfecit de rato: & tunc tenetur ipse & fideiussores ad interesse, & ad impensas.act.ex stipulatu. Secundo casu, scilicet si ego habeo ratum, nō committitur stipulatio de rato: sed ego dominus teneor soluenti cōdi.inde.& hæc sunt uera quādo pecunia erat indebita. Sed quid si erat debita? certè idē: quia si non habeo ratum, tenetur procurator ex cautione de rato, & eius fideiussores. imò tamen differt qñ est debita, à casu superiori.s.quando est indebita. nam quādo est debita, & soluatur falso meo ꝓcuratori & habeo ratum: nulla actio datur contra me causa eius pecuniæ repetendæ.sed qñ est indebita, & soluatur falso meo ꝓcuratori, & habeo ratum: teneor cōdi. inde. & istum casum habuimus §.prox. hęc omnia uera sunt quando sine iudice soluta est pecunia procuratori meo falso. Quid autem si per iudicem soluatur falso meo procuratori? cūc distingue,an,indebita pecunia fit,an debita,primo casu non uidetur stipulatio de rato committi: siue habebam ratum, siue non, duabus rationibus: quia nulla res est quæ possit haberi rata. Item quid ad soluentem pertinet habeam ratum uel non: cum utroque casu non potest repetere:cū sit per iudicē solutū, & hoc de rigore. de æquitate tamen si ego domin̄s non habeo ratū: fideiussores falsi procuratoris tenētur quanti stipulatoris interest me habuisse ratū. quod dic ut in glo.si autem pecunia sit debita, & nō habebā ratū: tunc fideiussores tenentur insolidū. ¶ Cum autem. § Procurator uerus habens mandatū egit,& de rato satisfecit,& succubit. Postea dominus agit, & obtinuit, licet iniuriosè. quæritur an committatur stipulatio contra procuratorem & eius fideiussores? & dī ꝙ non nisi in expensis litis quas fecit conuentus. Idem dixit Marcellus & si dñs agēs succubuit. nam non committitur stipulatio nisi in expensis. ¶ Si procuratori.§ Constitui Titiū procuratorem ad exigendū quoddam legatum mihi relictū,& dandum à Sępronio hęrede cuiusdā. hic Titius exegit hoc legatū me mortuo,& satisfecit de rato.dī ꝙ si hęres meus nō hēt ratū,cōmittitur stipulatio:maximè cum hoc legatū uerè debitū fuerit.

† Du. existimo id agi, ut cōdictio &c.

† Du.qui in debitū soluit.

¶ Si in stipulatione.§ Pone casum ut in gl.quæ incipit, agebas &c.

¶ Si procurator.§ Procurator falsus nomine meo petiit hęredi. cuiusdam agendo petitio.hęreditā.& promisit de rato, & succubuit.postea ego dominus si peto à te fundum hæredi.ex ea hęre.dicitur ꝙ cōmittitur stipulatio contra procuratorem.

¶ Qui patris.§ Facta est iniuria filio,& sic orit actio iniuriarū patri & filio.si procurator patris agat iniuria patris nomine, debet cauere non solum ꝙ pater habebit ratum,sed etiam filius. poterit enim euenire ꝙ filius poterit agere iniuriarum. Idem dicas si nepoti facta est iniuria.nam si procurator aui agat iniur.& anteq̄ auus sciat procuratorem suum egisse,decedant auus & filius, modo nepos poterit agere iniuriarum:& ideo procurator aui debet cauere de rato ex persona aui filij & nepotis.Francisc̄us Accursius.

a ¶ Si sine.§ secus si cum iudice.ut §.9. ꝙ si procurator.

b ¶ Procurator.§ scilicet falsus qui de rato promisit: uel uerus, sed ad alia constitutus:ut §.de iureiuran.l.aliàs.

c ¶ Instituerit.§ postea,quamuis non debitam.

d ¶ Et condictio.§ indebiti,si soluēs ea solutione se liberatū putauit: ut C.de cōdic.inde.l.creditoris.si uerò dedit ut falsus ꝓcurator faceret eum liberari,dabitur ob causam: ut §.de condi. causa da. lege, si

¶ Vlpianus† LEX XXII.

S I sine[a] iudice non debitā pecuniam exegerit ꝓcurator,[b] & dominus ratam solutionem nō habuerit,sed eandē pecuniam petere instituerit,[c] fideiussores tenentur:& condictio[d] qua procurator teneretur, si stipulatio inter posita nō fuerit,perimitur.[e] Quoties enim ꝓcuratori pecunia soluitur, & dominus eam solutionē ratā non habet,† existimo[f] ea actione cum eo[g] agi, ut condictio perimatur: & sola actio ei,[h] q indebitam pecuniam soluit, aduersus procuratorem ex stipulatu[i] cōpetit. Hoc amplius præstant[j] fideiussores impensas quæ in iudiciū[k] factæ fuissent.[l] Quòd si dominus ratum habuisset, fideiussores quidem liberantur,sed ab ipso domino eadem pecunia per condictionē peti potest.[m] Quod si[n] procurator debitā domino pecuniā sine iudice exegisset,[o] idem iuris est.[p] Hoc secus, ꝙ si dominus ratam rē habuisset, nulla eius pecuniæ repetitio[q] futura est.

¶ *Si dñs nō habet ratā solutionē factam falso ꝓcuratori ꝙ sententiā iudicis,si pecunia erat indebita, stipulatio ista nō committit de rigore, sed de æquitate: si verò debita, committitur etiam de rigore.Bar.*

¶ Quòd si procurator per iudicē nō debitam pecuniam exegisset, dici potest,siue ratū dominus habuisset,siue non habuisset, fideiussores nō teneri: uel quia nulla res esset[r] quā dominus ratam habere posset, uel quia nihil stipulatoris interesset ratum haberi.[s] Affi cietur ego iniuria is, qui soluerit procuratori.[t] magis tamē est, ut si ratū dominus nō habuerit,fideiussores teneant.[u] ¶ Quòd si debitam pecuniam procurator,cui[x] nihil mandatum[y] fuerit, per iudicē petierit: magis est, ut insolidū fideiussores teneant, si dominus ratum non habuerit.

¶ *Si uerus procurator exegit debitum uel indebitum,& dominus ratum non habens iterum agat, siue obtineat, & iterū exigat,siue succumbat, non committitur stipulatio contra procuratorem,& eius fideiussores: nisi ad sumptus factos in lite mota per dominum.Paulus.*

¶ Cum autem procurator rectè[z] petit, dominus perperàm,[a] non debet procurator præstare, ne instant.§ pecuniam indebitam solutam,hoc amplius &c.

k ¶ In iudiciū.§ aliàs quas.s.in iudicio feciſſet stipulator de ra. aliàs quę.s.in iure factę fuissent.& est idem sensus. & dic iudicium scilicet cum domino nunc habitum.

l ¶ Fuissent.§ aliàs quas feciſſent.& aliàs quę factæ fuissent.

m ¶ Peti potest.§ id est repeti potest per soluentem: ut §.de condic. inde.lege,si procurator.

n ¶ Quòd si.§.de indebito,nunc interserit unum casum de debito.

o ¶ Exegisse.§ interposita stipu.de rato.

p ¶ Iuris est.§ ut fideiussores teneantur dño ratum non habente.R

q ¶ Repetitio futura.§ quia debitum est solutū . qđ in superiori casu non est.& hoc qñ extra iudicium.& facit C.de neg.gest.si pecuniam.

r ¶ Nulla res esset.§ quę ad dōm pertineat:cum exactio huius pecunię ad eum non spectaret,ut pote indebitę:uel quia nullum est iudicium cum falso procuratore contestatum: ideo uidebatur non posse imputari procuratori si ratum non haberet dñs, quod habere ratum non posset.uel dic,ꝙ malam assignat rationem.nam bene posset habere ratum,† ut §.de neg.gest.si pupilli.§.item quęritur.

s ¶ Haberi.§ nam si etiam ratum habeatur, non repeteret pecuniā nec a procuratore, nec à dño propter authoritatem rei iudic.cū ipse dñs uideatur exegisse:ut §.manda.l.si fideiussor.§.in omnibus.hic autem opponendo dicit.Azo.

t ¶ Procuratori.§ hoc de rigore:magis tñ &c.s.de æquitate, quia si ratum habet,tenetur etiam dñs sine causa,licet non indebiti: ut not. in d.§.in omnibus.& facit.§.de procur.l.licet.Accursius.

u ¶ Teneantur.§ in id quod stipulator actori præstiterit, uel circa iudiciū expenderit. nec ob.quod sequitur fideiussores ꝓp iniuriam iudicis non obligari.ibi enim rectè procurator egerat non mentitus de mandato, & ideo eius factum dño nocere potuit.at hic mentitus est procurator se habere mandatum.unde ex eius facto nulla dño exceptio poterit opponi.quare iniquum est fideiussoŕ in totum stipulatori præstare quod non præstitisset,si dm procuratoris falsi gestū ratum haberę cogere potuisset.R.alij expēsas tantum.arg. inferioris §.pro R.est quod s.dicitur,quādo sine iudicio indebitum est exactū: ubi expresse dicitur in totum solutum cōmitti.

x ¶ Cui.§ scilicet procuratori.Accursius.

y ¶ Mandatum.§ de petendo.

z ¶ Rectè.§ quia mandatum habet,& uerum debitum petit, absolutus tamen fuit debitor per iniuriam.

a ¶ Perperam.§ nā non debebat infringere quod fieri mandauerat.

Iudiciū cū falso ꝓcuratore nullum est.

Tu dic hoc esse uerum de cōsēsu aduersarij: ut §.i. in gl. cauſ. in integ.re stitu. nō est necessē.& ibi omnino ꝓ Bar. iuncto aduersario non. textus est fing.ſm cō munē lect. in l. inter quos.§. qui alieno.s. d damno infe.quem ad hoc refert & sequitur Ludo. Ro. fing.679.i. ci. tu audiuisti.l.si in tot. quę ite rum refert & segr Pe li. ca. cauſam. col.ſi. per totum. extrā de iudi.

Ne iniu-

a ¶ Ne iniuria.] iniuria enim fit debitori,si dominus aliquid extorqueat ab eo absoluto,cum egit procurator, cum ex iudicio tali orit exceptio rei iud.contra dominū ut supra,de excep.rei iudi.l.si mater §.hoc iure. Idem dicā si fuit damnatus vero procuratori,& soluit ei, cum & de hoc haberet mandatum,ut reciperet solutionē:nō aliàs:ut supra, de sol. l. hoc iure.& quod ibi dicit, nō debet præstare procurator.s. debitori ex stipulatione de rato ꝙ debitor soluerat domino cōsequenti per iniuriam: ut dixi. uel dic nō præstat debitori, ne iniuriam consequatur dominus.cui damnum procuratoris. Alij dicunt non debet præsta re.s.domino: quia si dominus cōsequeretur a debitore & à procuratore.iniuria esset.

† Du. propter.

† Du. in stipulatione ratam rem deducitur.

b ¶ Hoc casu. § scilicet cum debitor iniuste superatus est: ergo multo minus tenebitur uerus procurator, ubi debitor nullum damnum passus est: ut quia iure repulit creditorē obiciēdo exceptionē rei iudi. ut dicitur in proxim. §. Marcellus, sed hoc quod hic dico per §.Marcellus. uidetur cōtrarium iis, quæ scripsi secundum Io.s. eo.l.procurator ad exhibendum.§.1.sed ipse rsid. aliud est in uero ꝓ curatore.nam ubi unico uerum procuratorē licet damnum postea patiar victus iniuria: non agitur contra procuratorem, nisi ad impendia: quia & si bonā causam habui, euitare tamen nullo modo potui.fortis autē solutionē euitare potui. vñ culpa potest mihi obiici, siccque mihi imputare debeo: ut §.de regu. iur.l.ꝙ quis. in fi.tit.uel si exceptionē obieci & iniuria est mihi facta.nō debet alij nocere.arg. §.de euic.l.si per imprudentiā.sicut ergo non agit cōtra procuratorē ubi ego sum uictus à domino,ut hic,ita nō agitur & si uicit: ut hic.sed ubi falsus procurator est a me uictus.& à domino superor: cū ei ratū non habenti non debeat præiudicare factum falsi procur. committitē stipulatio rem ratam haberi ad oē interesse: quæ æquè insolidū dēt cōmicti etiā ubi ego dominū superani iniuste,& hoc ad similitudinē uerī procuratoris.qui tenetur cum ego superaui dominum: sicut cū fui uictus a domino. Firmius probo. Nonne falsus ꝓcurator ex stipulatione tenetur statim ad interesse non habente domino ratū:ut §.eo. l. ꝓcurator. §.si quis a ꝓc.& statim cōmissa est stipulatio ād interesse? Pone ergo tenebar in certū.modo autem teneor in c.cū me nō teneri in c.interest mea.in c.ergo committitur stipulatio:ex qua nihilo minus agetur.licet desierit interesse mea interim, qa absolutus fuit supra,siquis.cau.l.qui autem §.illud. Aliter autem iniuria creditori facta fallum procuratorem liberaret.

c ¶ Impensas.§ committitur stipulatio , etiam si non de iure quis agat,ut hic,& aliàs C.de trāsactio.l.ubi.& C.de condictio.ob cām.l. ex lege.Accursius.

d ¶ Amiserit.] pēr sententiam:quod iustum fuit.uel dic quia liti renuntiauit.uel dic quod res petita,sine dolo &culpa in rerum natura esse desinit:ut §.iudi.sol.l.si seruus.

e ¶ Nihil.§ cum procurator habuerit mandatum.

f ¶ Ratam rem.§ quam interposuit procurator uerus : alias aliud erit:ut §.eo.l.procurator.§. j. & nota , quod hic succubuit dominus: superiori.proxi. obtinuit:& in hoc differunt.

g ¶ Si procurator.§ & si uerus ab initio fuerit procurator , potest tamen non habere ratum cum mādatum morte expirauit: ut §.de acquirenda possē.l.fundi.in fi.

h ¶ Eius.§ scilicet legatarij.

i ¶ Sine iudice.§ idem si cum iudice:ut §.eo.si commissa.§.fi.

k ¶ Soluta legata.§ ignorante hærede de morte.

l ¶ Hæres.§ scilicet legatarij.

m ¶ Vtique.§ aliàs utiq; , aliàs itaq;.& tūc forma:quia generaliter uerum est dominō nō habente ratum stipu. committi : itaq; & in hoc casu,&c.si debita fuerint legata , &c.nam tunc præcipuè committit.

n ¶ Non dubiè.§ Idem si non sunt debita ut §. proxi.diximus. Acc.

o ¶ Si in stipulatione.] Agebas contra me nomine Lucij,& promisti eum ratum habiturum: de hæredibus autem eius si ratum nō haberent, no luisti teneri:& ego cōsensi,ut tantū de Lucio teneareris sci licet si ratā ipse non haberet.certe nō poterit agi pro dolo tuo.licet hæredes non habeant ratum, cum nullum dolum commiseris. nam consensi : & dolus uolenti non infertur. si autem fuisti in dolo, ut pote promisisti Lucium Titium tantum ratum habiturum , & suasisti mihi imprudēti, quod per ista uerba contineretur persona hæredis : tunc agam pro hoc dolo : ut dicit hic. quod intelligitur si promiseras dolum non committere:& postea promisisti prædicto modo. nam tunc ex stipulatu. uel dic quod non promiseras specialiter. nam & tūc si posteà hæredes non habeant ratum: agam ex stipulatu. & si excipias quòd fuerit personale pactum:replicabo de dolo , & sic competit actio. id est replicatio secundum hæc : uel actio replicatione munita . sed prima placet, quia dicit hic doli clausula.& facit §. de pac. lege , iurisgentium. §. pactorum.& §. de probat.l.si pactum.

† Nota,istū tex. ad hoc propositū , ꝙ clausula doli subiecta in stipulatione refert ad incognita,& ad omissa. & tex. iste hoc optimè probat Bolog.

† Du. propter.

p ¶ Hæredis.§ in hoc consentiebant ne teneretur promissor: ut faceret hæredes habere ratum.Accursius.

q ¶ Difficile est. § id est impossibile: quia

mali clausulam committi. Sanè† cum per imprudentiam ꝓ hæ per sonæ omittantur, actio ex doli clausula competit.

¶ *Si dominus petat id , quod petere non poterat,si ille qui cavit,fuisset uerus procurator,committitur hæc stipulatio. Paulus de Castro.*

¶ Si procurator[s] iudiciū de hæreditate[t] ediderit, deinde dñs fundū ex ea hæreditate petierit, stipulatio ratam rem haberi committetur:quia si uerus procurator fuisset,exceptio rei iudicatę dñm submoueret.[x] Plerunq;[y] aūt stipulatio ratam rem haberi, iis casibus committitur, quibus si uerus ꝓcurator egisset, domino aut ipso iure,[z] aut † per exceptionem actio inutilis esset.

¶ *Mutatione personæ extinguitur cautio rem ratam haberi : & in stipulatione sunt comprehēdendæ personæ ad quas uerisimiliter iudicium debet transire. Bart.*

¶ Qui patris[a] noīe iniuriarū[b] agit ob eam[c] rem, ꝙ filius eius uerberatus[d] pulsatusve sit, ī stipulatione cogendus est filij quoq; personam comprehēdere:præsertim cū[e] fieri possit, ut pater antè decedat, q̄ scierit procuratorem suum egisse: & ita iniuriarū actio nullus dolus fuit commissus hoc casu inter scientes,& cōsentientes: ut C.de tranſact.l.cum donationis.

† Nota,istū tex. ad hoc propositū , ꝙ clausula doli subiecta in stipulatione refert ad incognita,& ad omissa. & tex. iste hoc optimè probat Bolog.

† Du. propter.

r ¶ Per imprudentiam. § stipulatoris promittentę & dolum committere.

s ¶ Si procurator. § fallus vel ad alia constitutus.

t ¶ De hæreditate.] agendo petitione hęreditatis.

v ¶ Petierit. § ex eadem causa,scilicet hæreditatis,aliàs contra: ut C.de euict.lege prima.

x ¶ Submoueret.§ ut supra de except. rei iudi.l.Iulianus. & l.si ꝙs cum totum.in fin.

y ¶ Plerunque.§ id est in omnibus casibus. H. Vel id est pluribus quoq; casibus. Ir. Vel secundū R. die quod plerunque ideo dicit,quia committitur interdum ubi domino inutilis est actio,etiā absque omni ratihabitione cum falsus procurator egit:ut supra, R.& intellexit quando indebitū nomine meo exegit per iudi.ut supra,§.quod si procurator.

z ¶ Iure.§ ut quia ei solutum fit,cum de hoc habuerit mandatū : ut §.de fidei.l.hoc iure.& quod subiecit exceptio.scilicet rei iudi.

a ¶ Qui patris. § fupple procurator qui &c.secūdum R.uolens deducere in iudicium & filij & patris iniuriam.

b ¶ Iniuriarum.§ prętoria , non Corneliana:ut infra,de iniur.lege , lex Cornelia.§.illud.Azo. licet ex casibus illis quibus nascitur Cornelia ut hic erat.

c ¶ Ob eam.§ id est propter iniuriam filij & patris.

d ¶ Verberatus.] hæc uerba expone ut infra de iniur.l. lex Corne. §.inter pulsationem.

e ¶ Filij quoque.] id est de rato filij quoq;:non solū patris:qui filius similiter suo nomine agere potest ex l. Cornel.ut d.§.illud.sed uidē tur aliter:ut §.de ꝓcu.l.nō solū.§. fi pater. quę est contra.Sol. aliud in ipso patre,cui pla lex defert actionē: ut ibi,aliud in eo qui ꝓcurato rio nomine agit: ut hic. Vel secundum Py. & Ir.possimus dicere, ꝙ agebat nomine patris actione iniur.ex l. Cornel.de iniuriis:q̄ nō co peretur patri:ut §.de iniur.l.lex Cornel.§.illud.nā si de prętoria uelles intelligere,non esset necessaria satisdatio nomine filij:ut in contrario,cum pater eam habeat iure proprio,& si iniuria fit facta filio uolente:ut §.de iniur.l.j.§. usque adeo. Sed tunc ad quid caueret patrē rem ratam habiturum?ut hic dicit. prima uertor est.

Patri agenti actione iniuriarum pro iniuria filio suo illata , quæ actio competit.

f ¶ Præsertim cum.§ id est maximè: quod ideo dicit,quia si sciret ante,

Universidad de Deusto
Biblioteca

antè, quàm decederet, & ratum non haberet, similiter ad filium rediret: ꝙ si ratum haberet pater, filij actio extincta esset. Azo. cum eius exercitium competat patri ut S. de iniur. l. patri. Azo.

a ¶ Ad filium. ʒ quantum ad exercitium quod patri eiusque procuratori competit. sed & ipsi filio datur ff. de iniur. l. sed si unius. §. filio. & §. procuratorem & lege j. §. fina. & lege, lex Cornelia. §. illud.

b ¶ Nepoti. ʒ existenti in potestate aui. Accursius.

c ¶ Nepotis. ʒ Sed nõne sufficit, si hic procurator cauet eum ad quẽ res pertinet rẽ ratam habituũ? Respon. non: quia his uerbis hæredes continentur: ut S. de ædil. edi. l. sciendum. §. deinde. hic autẽ agit, etsi non sit hæres: ut ff. de iniuri. l. sed si unius. §. fi. Accursius.

d ¶ Patrem. ʒ id est auum.

e ¶ Filium. ʒ patrem scilicet nepotis.

Procurator. ʒ CASVS. Procurator agens nomine mo pro te promisit tibi amplius non peti. uidetur sensisse de me, & meis hæredibus. Fran.

f ¶ Acceptum. ʒ cum isto procuratore qui satisdedit amplius nõ peti. quę uerba expone ut supra l. amplius nõ peti & fortè quãdo interfuit hic aliusiam finitum erat iudiciũ cum primo absolutione uel condemnatione.

g ¶ Procuratoriis. ut non habens mandatum: ut S. de probat. l. in exceptione. §. fi. Sed quid si est coniuncta persona quæ nõ potest repelli? Respon. idem ut S. iudi. sol. l. iij. §. j. Accursius.

h ¶ Nũ. ʒ id est an. Ac.

i ¶ Pertinebit. ʒ ad quod supra de procur. l. nõ solũ. §. qui alieno. sed an ad impedia tantum: licut & supra, eodem. l. si fine. §. cum autem? Respondeo non. a liud est enim in persona falsi procuratoris, cuius persona non continetur in stipul. remota habenti: ut hic. aliud in domino cuius persona. in stipul. cõtinetur. Azo. licet nec dominus agere potuerit ut ibi.

k ¶ Intelligendus est. ʒ ergo de eius ratihabitione cautum non est.

Onorum. ʒ CASVS. Bonorum pos. mihi delatam quidam apprehendit nomine meo. dicitur ꝙ debeo ratam habere istam apprehensionẽ intra tempus, quo possem eam peteremec nocet. si tempore quo habeo ratum, ille qui apprehenderat, sit actus furiosus, uel sit mortuus. uel pœnituerit. Franciscus.

l ¶ Ab alio. ʒ id est nomine eius de ea re fuerat petitio.

m ¶ Peti possit. ʒ alias committitur stipulatio: ut infrà eodem, lege fina. §. finali.

n ¶ Non potest. ʒ Not. non trahitur hic retro ratihabitio ut hic, & ff. quis or. in bo. pos. ſerue. l. fi. & de bono. poſſ. l. iij. §. acquirere. sic & supra, de iis qui no. insa. l. quid ergo & infrà eo. l. fi. in fin. Sed arg. contra C. ad Ma cedo l. fi. & l. fi filius. & §. de solu. cum mihi decem. §. j.

Item facit ff. supra, de acquir. hæred. l. Pãonius. & l. fiquis alicui. & ad Trebel. l. seruo unuito. circa prine.

o ¶ Qui. ʒ Procurator. Accursius.

ad filiũ redeat. Sed etsi nepoti iniuria facta fuerit, & procurator aui propter hanc causam iniuriarum agat, non solùm filij, sed etiã nepotis pſona comprehendenda erit ī stipulatione. Quid enim prohibet & patrem & filium antè, quàm scierint, procuratorem egisse, decedere? quo casu iniquũ est fideiussores nõ teneri, nepote iniuriarum agente.

¶ Factum falsi procuratoris nõ facit committi stipulationem de rato ab alio interpositam. Bartolus.

¶ Idem. LEX XXIII.

PRocurator cum peteret pecuniam, satisfecit amplius non peti. post iudicium acceptũ extitit qui & ipse procuratorio nomine eandem pecuniam peteret. quæsitum est, cum is ꝙ postea peteret, procurator non esset, & propter hoc exceptionibus procuratoriis excludi possit: nũ fideiussores procuratoris prioris tenerẽt. Iulianus respondi. Verius est non obligari fideiussores. nam in stipulatione cauetur non petiturum cũ. cuius de ea re actio, petitio, persecutio sit: & ratum habituros omnes ad quos ea res pertinebit. is aũt qui procurator nõ est, nec actionem nec petitionem habere intelligendus est.

¶ Si superuenit defectus ex parte ratum habẽtis, ratihabitio impeditur: secus si ex parte gerentis. Bartolus.

¶ Africanus. LEX XXIIII.

BOnorum possessionem ab alio agnitam, ratã haberi oportet eo tẽpore, quo adhuc in ea causa sit ut peti possit: itaq; post centesimum diẽ rata haberi non potest. ¶ An aũt & si mor

p ¶ Videamus. ʒ uerè uidendũ est. quia sunt quidã, qui uolunt dicere non posse haberi ratum, quasi perinde habendum ac si nõ mandaret.

q ¶ His casibus. ʒ scilicet tempore transacto, uel eo mortuo, uel furente.

r ¶ consequens est. ʒ scilicet ei quod dicitur me non posse petere, si cœperit furere.

s ¶ Neutram. ʒ siue mortuus sit is qui petit, siue pœnituit post eã se petiisse, siue furiosus factus sit. dum tamen intra tempus posit à domino ratũ haberi.

t ¶ Ratihabitione. ʒ aliter eo mortuo cuius nomine petita est, ut suprà eodem, si is. ex prædictis patet secundum R. quòd aliud est si habeam ratum eo tempore, quo non possem petere. ut in princip. legis, aliud est si tunc eum meorum nego. gestor non posset petere. & facit suprà, de usuca. lege. nunquam. §. si seruus. & de bono. possef. lege pẽultima. §. finali. Accursius.

Ater. ʒ CASVS. Pater soluto matrimonio petebat sibi reddi dotem à marito quondam filiæ, & filia erat absens, & pater promisit quòd filia habebitratũ: antequàm habeat ratum, decesit filia. dicitur, quòd non committitur stipulatio.

¶ Procurator. ʒ Venditor meus tenebatur mihi redhibit. intra sex menses. quidam nomine meo egit, & exegit, & satisfecit quòd ego haberem ratum, ego non habui ratum, nisi post sex menses quando iam debitor liberatus erat tempore. quæritur an committatur stipulatio de rato ad repetendum, quod erat solutum procuratori? Et dicitur quòd sic. si autem stipulatio nõ in seruenisset: tunc tenebitur procurator condict. ob causam, uel indebiti, uel sine causa ad reddendũ retrò quod accepit. Franciscus Accursius.

v ¶ Eam. ʒ filiam absentem.

x ¶ Dotem restitui. ʒ sibi marito à patre, cum eandẽ sit restituturus patri. unde dolo facit &c. aut suprà de except. doli. l. dolo. uel dic restitui, scilicet alij quàm patri.

y ¶ Mortua. ʒ non distinguitur liberos habeat uel non. & sic est pro Bul. & Ioan. contra Mar. cuius tamen sententia seruatur hodie. & facit suprà soluto matrimonio. lege sequẽda, & de solut. lege. q. hominẽ. §. si gener. & de iure do. lege, iure succursum. & C. solut. matrimonio. lege, dos à patre.

z ¶ Agere.] ex stipulatu ut pecuniam restituat. non ergo trahitur retrò ratihabitio: ut suprà eodem. l. bonorum. & sic est contra. suprà de solut. l. cum mihi decem. §. si fideiussor. Solu. ut ibi.

a ¶ Condictio. ʒ scilicet ob causam datorum uel indebiti. uel sine causa: uel etiam furtiua: ut nota. suprà eodem lege, si fine. in principio. & nota ʒ hic argumen. ꝙ qui tutus est exceptio. triginta an. si solus repetere potest: ut argu. supra de administratione tutor. si pupillus.

De priuatis.

¶ Esse, non é apud Du.

† Ratihabitio nõ sem per retrotrahitur.

ʒ Idem gl. pro sing. ibi. gnabis ad hoc ꝙ tua exceptio præscriptionis si soluit põ solutum repetere. i cõtrariũ facit. qa hæc exceptio est odiosa. sm Bar. hic. & Bal. in l. fi. C. de edict. diui Had. tol. in 16. oppos. & Bal. in l. fi. C. de annal. excep. Bolog.

¶ DE PRIVATIS DELICTIS

Post obligationes ex contractibus ponit delicta.

Iulis. CASVS. Regula ciuilis est, ut ex delictis defunctorũ pœnales actiones non dentur in hæredes, seu cæteros successores, hinc est, quòd actio furti non datur in hæredes furis. Secundò dicit, ꝙ actio ad exhibẽdum datur in hæredem si ue possideat rem siue dolo desijt possidere. Itẽ & rei vendicatio. Item condictio furti datur in hæredem. Tertiò dicit, quòd actio furti, item actio legis Aquil. ut actio iniuriarum non datur hæredi. Quarto dicit, Si seruus meus fecit tibi furtum, vel dedit tibi damnum, vel rapuit tibi rem, hæ actiones quæ oriuntur ex prædictis delictis, sequuntur seruum. hinc est, si seruus desinat interim esse meus, & efficitur alterius, tenebitur nouus dominus, & nõ ego. Franciscus.

a Ciuilis. ʒ nec minus hoc natura dictat, & est hæc constitutio institut. de perpet. acti. §. non autem.

b Actionibus. ʒ ex delictis venientibus, secus si ex contractu: ut supra, de nau. fœn. l. fin. Item ex contractu intellige delictum: ut supra de actio. & obligatio. l. ex contractibus. & de his not. C. ne ex delic. defunct. l. j. Accur.

c Possunt. ʒ ex pſona defuncti, sed ex sua contractatione sic.

d Eos. ʒ scilicet successores prædictos: & quod dicit infra, condictio. scilicet furtiua. siue ad eos peruenerit, siue non: ut supra, de cõdict. fur. lege, si pro fure. §. finali. & lege, ex causa. & institu. de ob. ex delic. §. fina.

e Constat. ʒ ut in stitu. de perpe. ac. §. primo. Accursius.

f Non competit. ʒ quia non intelligitur ante in bonis nostris esse, quàm litem contestati fuerimus: ut infra, de iniur. lege, iniuriarum. §. ij. Accursius.

g Ciuiles. ʒ ut actio. l. Aquil. & fur. non manifesti.

h ¶ Honorariæ. ʒ ut actio vi bo. rap. & act. fur. ma. vt institu. de noxa. §. sunt autem. & facit. S. de ijs qui deie. vel effu. l. j. §. cum seruus. & infra, arbo. fur. cæſ. furtum. § penul.

Vnquam. ʒ Ponit regulam quam approbat per octo exempla regula est, quòd si plura delicta fiant in unam eandem rem, & agitur ex uno delicto, non tolluntur acti. ex aliis delictis ortæ. Primũ exemplum est, si seruum meum furripuisti & occidisti. pro furto agam furti, quia occidisti agã Aquiliæ nec una earum tollitur per aliã. postea ponit alia exempla: quæ omnia plana sunt. Franc.

i Concurrentia. ʒ etiam in eundem hominem & eandem rem, ex diuersis tamen factis: & sunt exempla octo huius regulæ in ista lege.

k Ob aliud. ʒ id est ob satisdationem pro altero delicto factam. sed

¶ DIGESTORVM, seu Pandectarum.

LIBRO XLVII.

De priuatis delictis.

TITVLVS I.

¶ Hæc lex diuiditur in tres partes principales. Primo, loquitur quando actio ex delicto transit contra hæredes. Secundo, quando trãsit ad hæredes. Tertio, quando transit contra eundem mutatione conditionis. Secunda ibi, Hæredem tertia ibi, Non tantum. Prima pars subdiuiditur in duas partes. primo loquitur de actio ne pœnali. secundo, de persecutoria. Secũda ibi, Sed quamuis, Bar.

Vlpianus. LEX I.

Iulis cõsti tutio est, pœnalib. actionibus hæredes nõ teneri, nec cæteros quidem successores. Idcirco nec furti conueniri possunt. Sed quãuis furti actione non teneantur, attñ ad exhibẽdum actione eos teneri oportet, si possideant, aut dolo malo fecerint, quo minus possideãt, Sed enim & vendicatione tenebuntur re exhibita. Item condictio aduersus eos competit. ¶ Hæredum autem furti agere posse, æquè cõstat. Execution enim quorundã delictorũ, hæredibus est data. Itaq; & legis Aquliæ actionem hæres habet: sed iniuriarum actio hæredi non competit.

Non tantum in furti, verũetiam in cæteris actionibus quæ ex delictis oriuntur, siue ciuiles sint, siue honorariæ: hoc placet vt noxa caput sequatur.

¶ Glo dividit hanc in duas partes, sed Bar. in quatuor. Primo ponit regulam, Secundo probat eam quatuor modis uel exemplis. Tertio format unam quæstionẽ circa prædicta. Quarto redit ad regulam, & eam probat tribus aliis exemplis Secũda ibi, Qui ergo hominem. Tertiæ ibi, Item quæsitum. Quarta ibi, Item si quis. Barto.

Idem. LEX II.

NVnquam plura delicta concurrentia faciunt, vt vllius impunitas detur. Neque eũ delictum ob aliud delictum minuit pœnam. Qui ergo hominem furripuerit, & occiderit, quia furripuit, furti: quia occidit, Aquilia tenetur: neque altera harum actionum alteram consumit. Idem dicendum est, si rapuit & occidit: nam & Vi bonorum raptorum, & Aquilia tenebitur. ¶ Item si quis furreptum flagellõ ceciderit, duabus actionibus tenetur: furti, & iniuriarum: & si fortè hunc eundem occiderit, tribus actionibus tenebitur. ¶ Itẽ q̃sitũ ẽ, si cõdictus q̃ fuerit ex cã furtiua, an nihilominus ex lege Aqlia agi possit? Et scripsit Põponius agi posse: qa alterius æstimationis est legis Aqliæ actio: alterius condictio ex cã furtiua. Namque Aquilia eam æstimationem complectitur, quãti eo anno plurimi fuerit: condictio autẽ ex causa furtiua non egredit retrorsum iudicii accipiẽdi tẽpus. Sed si seruus sit, qui hæc admisit, ex quacũq; actione noxę deditus fuerit, perẽpta est altera actio.

Item si quis ancillam alienam

libro 43. ad Sabi.

Hic vers. parenthesi inclusus in P.F. collocatus est ante ver. item si qs seruũ. qui est vlti. versũ. huius capit. apud Du. est positus añ vers. Item si qs ancillam.

Itẽ, nõ est apud Du.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vtraque. ¶ Supra dicta furti, & iniuriarum.
b ¶ Nam & serui. ¶ à simili. Et est septimum exemplum quando subtrahendo corrupi seruum: vt hic, & ¶. de ser. cor. l. Neratius. §. fi.
c ¶ Item siquis. ¶ Octauum exemplum.

I quis. ¶ CASVS Ex delictis priuatis oriuntur duæ viæ agendi. Scilicet ciuiliter item criminaliter. Ciuiliter quando ad bursam meam ago, nec debeo subscribere. & pone exemplum in act. furti, quæ datur ad duplũ vel quadruplum. Criminaliter, quãdo ago vt puniatur ex furto extra ordinem, nõ vt mihi aliquid detur: & tunc debeo subscribere. Franc.

libr. 8. de off. procon.

d ¶ Ex maleficiis. ¶ priuatis: de quibus hic liber tractat: puta furti: vt infra, titul. j. lege prima, & iniuriarum: vt infra, de iniur. lege fin. & institura, de iniur. §. in summa. & idẽ in similibus: vt infra, de extraordi. cri. l. stellionatus. sed de furto ad noctурnum videtur restringi hæc lex, vt infra, de furt. Bald. l. j. & ij.

e ¶ Ordinarium. ¶ qđ erat secundum legem istam de formulis & aucupationibus syllabarum, quod hodie est sublatum: vt C. de form. mu. lege j. & ij. Vel ordinarium intellige pena ordinaria. vt dupli. sed hoc qualiter in actione iniuriarum & aliis delictis, in quibus nec pecuniaria pœna certa est, intelligimus? Respon. ad arbitrium iudicis: vt institu. de iniuri. §. pœna. vbi dicit de arbitrio iudicis deferendo iuramentum cum taxatione super actione iniuriarum.

f Pœnam. ¶ id est accusationem vt pœna imponatur. Et not. quòd primo casu agit, vt sibi habeat hoc. Secundo ad vindictam, non vt aliquid sibi habeat. De subscriptione autem accipe: vt infra, de accusa. l. libello rum, dices. Item & not. quòd vna non tollitur per aliam: vt C. quando ciui. act. lege j. nisi interim: vt infra vi bono. rap. l. ij. §. j. Sed nunquid etiam extranei admittuntur ad huiusmodi accusationem de priuatis delictis, cùm criminalis sit? Respon. nõ: quia priuata est: vt ¶. de publi. iudi. l. j. j. respon. Nunquid damno dato i vbi locum habet Aquil. habet locum accusatio criminalis priuata. publica enim causa quandoque habet locum: vt institu. ad legem Aquil. §. liberum. & infra, de iniur. prætor. §. j. Item an pro rapina habeat locum accusatio priuata? de publica constat: vt infra, ad leg. Iul. de vi. publi. & priua. per ambos citus, quidam non, sed ex generalitate huius legis in omnibus habero videtur.

¶ DE FVRTIS.

¶ Dixit supra de priuatis delictis in genere, sequitur videre in specie. Sed quia delictum furti frequentius committitur: ideo de furtis præmittit.

FVrtum. ¶ Diuiditur hæc lex in tres partes. Primò dicit, vnde dicatur furtum. Secundo dicit, quod sola cogitatione furti faciendi non fit furtum. Tertiò dicit, quid sit furtum Franc.

furripuerit, & flagitauerit, vtraque actione tenebitur. nam & serui b corrupti agi poterit, & furti.

¶ Item siquis c seruum vulnerauerit, quem furripuerat, æquè duæ actiones locum habebunt, Aquiliæ, & furti.

¶ *Agens ciuiliter de crimine se non tenetur inscribere, secus autem si accusset. Ange.*

¶ Idem.

LEX III.

SIquis actiones quæ ex maleficiis d oriuntur, velit exequi, si quidem pecuniariter agere velit, ad ius ordinarium e remittendus erit: nec cogendus erit in crimẽ subscribere. ¶ Enimuero si extra ordinem eius rei pœnam ¶ exercere velit, tunc subscribere eum in crimen oportebit.

De furtis.

TITVLVS II.

¶ *Ponit tres deriuationes furti. Prima est a tempore. Secunda ab animo. Tertia ab actu corporeo. Bar.*

¶ Paulus libro xxxix. ad edictum.

LEX I.

FVrtum ¶ à furuo, id est nigro dictum Labeo ait: quòd clam & obscurè fiat, & plerunque nocte: vel à fraude, vt Sabinus ait ¶: vel à ferendo g, id est auferendo: vel à Græco sermone ¶ quo ¶ φῶρας appellant fures h. Imò & παρὰ τὸ φέρειν φῶρας dixerunt. ¶ Sola cogitatio furti faciendi non facit furem: ¶ sicut is qui depositum susceperit, si abnegat, non statim etiam furti tenetur: sed ita, si id intercipiẽdi ¶ causa occultauerit. ¶ Furtum est contrectatio rei ¶ fraudulosa m lucrifaciẽdi n gratia vel ipsius rei o vel etiam vsus p eius, possessio nisve q quod lege naturali prohibitum est admittere.

¶ *Diuidit hic iurisconsult. genera furtorum: dicens quod quoddam est furtum manifestũ, quoddam non manifestum. & declarat de quelibet usque ad legem si quis furti. litera plana est.*

¶ Caius lib. xiij. ad edictum.

LEX II.

FVrtorum genera duo r sunt, manifestum, & nec manifestum.

¶ Vlpianus. ¶

LEX III.

FVr est manifestus, quem Græci ¶ ἐπὶ τοῦ φωροῦ appellant, hoc est, eum qui deprehenditur cum furto. Et parui refert à quo deprehẽdatur: vtrum ab eo cuius res fuit, an ab alio s: Sed vtrum ita demum fur sit manifestus, si in faciendo furto deprehendatur? an verò & si alibi fuerit deprehensus u? Et magis est, vt & Iulianus scribit, & si non ibi deprehendatur vbi furtum fecit, attamẽ esse furem manifestum, si cum re furtiua fuerit deprehensus prius, quam eo loci rem pertulerit, quo destinauerat.

¶ Paulus. ¶

LEX IIII.

QVò destinauerit quis auferre sic accipiendum est, quò destinauerit eo die manere cum eo furto.

¶ Vlpianus. ¶

LEX V.

SIue igitur in publico, siue in priuato deprehendatur ante, quàm ad locum destinatum rem perferret, in ea causa est, vt fur manifestus sit, si cum re furtiua deprehendatur. & ita Cassius scribit. Sed si pertulerit quo destinauit, tametsi deprehendatur cum re furtiua, non tamen est manifestus fur.

¶ Paulus. ¶

LEX VI.

QVamuis enim sæpe furtum contrectando fiat: tamen in initio x, id est faciendi furti tempore, cõstituere ¶ visum est, manifestus necne fur esset.

g ¶ A ferendo. ¶ sibi enim affert, & alij aufert. & facit institu. §. furtum.
h ¶ Fures. ¶ sic & ¶. de ver. signi. fugitiuus.
i ¶ Intercipiendi. ¶ ad locum: sed occultat correctando nam vtrunque est necesse: vt ¶. de acqui. poſſi. ij. §. fi rem. & ¶. e. inficiando. in princ. & ¶. proxi. §. & ¶. man. procurator.

k ¶ Contrectatio. ¶ Sine hac non fit: vt ¶. proxi. §. nisi in casu. vt ¶. de ædil. edict. l. quis sit fugitiuus. §. idẽ ait interrogatus. Vel expone vt ibi.

l ¶ Rei. ¶ mobilis, vt institu. de vſuca. §. quod autem. nisi vt ¶. eod. ſi. certæ. & alienæ: nisi in casu: vt institu. eodẽ. §. aliquando. & corporalis: vt argu. ¶. de acqui. re. do. l. seruus. §. incorporales.

m ¶ Fraudulosa. ¶ vt instit. eod. §. placuit & domino inuito subaudi nisi in casu: vt instit. eo. §. sed si credat. Ité & animo celandi: vt hûc locum infra eo. qui vas. §. qui ex voluntate.

n ¶ Lucrifaciendi. ¶ sed fallit: vt ¶. de cõdi. ob cau. l. pe.

o ¶ Ipsius rei. ¶ vt habeat ipsam rem.

p ¶ Vsus. ¶ vt eius vsum habeat: vt ¶. e. l. q. iumenta.

q ¶ Possessionisve. ¶ vt si proprietarius naturalẽ possessionẽ auferat fructuario.

r ¶ Naturali. ¶ diuina, vt quod tibi non vis &c. & illud nõ furtum facies &c. & hæc eadem habes institut. eo. §. j.

FVrtorum. ¶ CASVS Furtorũ duo sunt genera: scilicet manifestum & nõ manifestum. Manifestus fur est, qui deprehenditur cũ furto: nec est vis à quo deprehẽdatur, dum tñ deprehendatur cum furto ante, quã perueniat ad locũ destinatũ. id est in quo loco destinauerat se eo die cũ furto manere. nec est vis si deprehendatur in loco publico vel priuato cum furto ante, quam perueniat ad locũ destinatũ. nã vtrobiq; ẽ furtũ manifestum. Vltimo dicit. fur portauit rem surreptã ad locum destinatum: & cum furto inuentus est. dicitur, q̃ non est fur manifestus. nam in initio id est ante, quam portetur ad locum destinatum, est inspiciẽdum, an sit manifestus fur vel non, vt si deprehendatur ante, sit manifestus: alias non: & hoc dicit hæc lex cum quatuor seq. Fran. Acc.

s ¶ Duo. ¶ olim plura: & coniunges sequẽtes leges cũ ista vsque ad l. ei qui. cum quibus omnibus facit insti. eo. §. furtorũ. vsq; ad §. pœna. Acc.

t FVr. Ab alio. ¶ negotium meum gerente: quod semper fit: quia ipse gestu negotium meum fieri videtur: vt ¶. de vſur. l. ſi quis soluturo ni. §. fina. & argu. supra, quod vi, aut clam. l. iij. in princ. & ¶. l. ſi quis in seruitute.

v ¶ Deprehensus. ¶ siue sit ipse qui furtum fecit, siue alius, qui sciẽs rem furtiuam alicui eam perferat. Accur.

x QVamuis. In initio. ¶ Initium appellatur illud totale tempus quo tulit ad locum destinatum: & hoc si fuit eiusdem conditionis fur toto tempore illo. alias non. Item & si actio fuit nata: alioquin non ita: vt ¶. l. proxi. in prin. Accur.

Si quis

¶ lib. 41. ad Sabi.

Scriben hic dicunt istum tex. sin. ad hoc ꝓpositum ꝙ licet in causa ciuili quis non possit capi in domo, per l. plerunq; ¶. de i ius uocan. tamen pro causa criminali potest quis extrahi de domo, etiã inuitus. est gl. de hoc etiã no. in l. sed hoc ¶ ita. ¶. de in iur. Bolo. Diuisio. ¶ Du. ex Sabino. ¶ Du. Ibidẽ Põponius. ¶ P. F. accurrisses. ¶ lib. 13. ad edict. prouincia. ¶ Nec, hoc loco ꝓ nõ, ponit. Bud. hic. ¶ libr. 6. ad Sabi. ¶ P. F. in qđ ¶ euisset.

¶ Vlpianus. ¶

LEX VII.

SI quis ¶ in seruitute furtum fecerit, & manumissus ¶ deprehendatur, an fur manifestus sit, vi deamus. Et ait Pomponius libro xix. ¶ ad Sabinum, non posse cum manifesti conueniri: quia origo furti in seruitute facti non fuerit manifesti b. ¶ Idem Pomponius c eleganter scribit deprehensione fieri manifestum furem. Cæterum, si cum tibi furtum facerem de domo tua, absconditi te, ne te occidam, etiam si vidisti furtum, fieri attamen non est manifestum d. Sed Celsus deprehensioni hoc etiam adiicit, si cum vidisses cum furripientem, & ad comprehendendum eum ¶ occurrisses, abiecto furto effugerit, furem manifestum esse. paruique referre putat, dominus an vicinus ¶ aut quilibet transiens apprehendat.

Caius. ¶

LEX VIII.

NEc manifestum furtum quod sit, apparet. nam quod manifestum non est, hoc scilicet nec manifestum est.

Pomponius. ¶

LEX IX.

EI qui furti actionem habet f, assidua cõtrectatione furis non magis furti actio potest nasci, ne in id quidem ¶ in quo decreuisset ¶ postea res surrepta. Sed si eam à fure ¶ vendicassem h, condictio mihi manebit. Sed potest dici, officio iudicis qui de proprietate cognoscit. contineri vt non aliter iubeat ei restitui rem, quam si condictionem k petitor remitteret l. Quod si ex conditione m ante damnatus reus litis æstimationem fusulerit n, vt aut ¶ omnino absoluat reum l. aut (quod magis placet) si paratus esset petitor æstimationem restituere, nec restituereturei homo, quam ti in litem ¶ iurasset, damnaretur ei possessor.

¶ *Furti actio datur ei, cuius interest ex honesta causa: & ꝙ nõ datur malæ fidei possessori, ne ex improbitate sua actionem consequat hoc dicit, usque ad §. sed & si res.*

¶ Vlpianus. ¶

LEX X.

CIus interfuit non surripui, is actionem ¶ furti habet.

¶ Paulus. ¶

LEX XI.

IS cuius ¶ interest, furti habet actionem, si ex honesta causa interest.

¶ Vlpianus scribit libr. xxix. ad Sabinum.

LEX XII.

ITaque fullo, qui curanda poliendaque vestimenta accepit, semper agit ¶, præstare enim ¶ semper custodiam debet. si autem soluendo ¶ non est, ad dominum actio x redit. nam qui nõ habet quod ¶ restituat, per rei vendicationem.

k ¶ Conditionem. ¶ furtiuam.
l ¶ Remitteret. ¶ sed cum possit se tueri exceptione si conueniatur quare superflue interponitur cautio: vt ¶. vt leg. no. ca. l. hæc stipulatio fin? Respond. propter fundus: vt dixi supra, de rei vendica. l. non solum. & facit supra, loca. si vulneraueris. & de actio & obliga. qui seruum. §. fi is. Accursius.

Vindicassem, i P. F.

m ¶ Conditione. ¶ scilicet furtiua. & dic econtra, quia primo fuit conuentus conditione furtiua, & condemnatus præstitit litis æstimationem: si postea conuenitur rei vend. quia res ad eum reuersa est.

n ¶ Sustulit. ¶ cum non posideret, vel diuerat non posse possidere per mẽdatum Acc.

o ¶ Vt aut. ¶ supple officio iudicis cõtur se cundum Mar. vt aut: & ¶ & facit supra, de rei vendica. l. si cui pa. in fi. sed argumen. contra in eo. titu. eius rei. Item facit supra, commo. l. in commodato §. Acc.

¶ lib. 29. ad Sabi.

p ¶ Absoluat reum. ¶ ab actione in rem.

¶ libr. 9. ad Sabi.

q ¶ In litem ¶ iure actionis in rem ¶ vt supra, de in lit. iuran. in Actionibus.

Al. ad edictum.

CIus. ¶ Casus in hac lege cum iij. sequenti. vsque ad. §. præterea. Is demum habet actio fur. cuius interest: non alius: vt habebis exemplã iam in Litaque, & hoc est verum, si ex honesta causa eius interest, non si ex inhonesta, vt quia fur rem furtiuam amisit. honesta autem potest esse, vt quia sit fullo, qui sint surrepta inuestimenta. quæ debebat appare. debet enim actio. furti, cum teneatur emendare hæc vestimẽta domino eorum: quæ vestimenta fullo amiserat culpa sua. & hæc sunt ura, si his fullo est fluendo, ita quod posit emendare domino damnum hoc. si autem non sit soluendo, tunc dabitur actio furti domino, non fulloni. Tantundem malæ fidei possessori si surripiatur res illa quam mala fide possidebat, non datur actio furti. & redditur actio. sed an creditori si surripiatur res obligata competit actio furti? dic quod sic, siue idem debitor qui obligauerat surripuit, siue alius: & quando alius surripuit, tũc & domino & creditori competit actio furti, & quod dico creditori dari actio furti, intellige siue debitor sit soluendo ad debitum quod debebet, siue non: & potest reddi ratio quia tutius est pignori incumbere, quam in personam agere ad debitum. sed si promisi tibi stat im dare, & fui in mora dandi, idem si non fui in mora dandi, & interim mihi surripiatur: an habeas actio fur. & dicitur quod non. Tandem quæritur de emptore an habeat actio furti pro re empta surrepta ante, quam sibi esset tradita. & dicitur quod non. venditor tamẽ credit eam act. emptori & etiam quasdam alias. Vltimo quæritur si emptor rem quam emit, nondum sibi traditam surripuat. an teneatur furti venditori. & distinguitur nam aut soluat pretium emptor venditori, & tunc actio furti non tenetur aut surripuit pretio non soluto: & tunc tenetur, sicut qui pignus surripuit. Franc.

¶ libr. 9. ad Sabi.

r ¶ Is actionem. ¶ si ilicet solus, non autem omnis. Ro. & sic non obst. infra lege, proxi. & l. itaque. §. sed furti. l. is cui. & l. eum qui in prin. & §. is apud. & §. an pater. & l. interdum accidit. & l. qui iniuriæ. §. qui alienis. & l. fi is. §. final. & li. is cuius interest. in fi. titu. & facit institu. eo. §. furti. & C. eo. l. fi. in princip. & quod in vtraque not. & adiunge quatuor seq. cum ista.

s Scuius. ¶ exemplum infra eodem, qui re. §. j. Sed arg. contra ¶. eo. qui vas. §. si ego.

t ITaque Semper agit. ¶ si sua interest: alias contra: vt infra eo. l. fullo. Accursius.

Semper nõ est apud Dua.

v ¶ Soluendo non est. ¶ insolidum. vt & ¶. de verborum significa. l. soluendo. & insti. eo. §. item si fullo.

P. F. qđ perdat.

x ¶ Actio. ¶ furtinam de ea dicit, non de condictione, vel rei vendicatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione quæ domini datur vt ſ. loca. l. ſi merces. § ſi. & l. cũ in plures. § veſtimata. & ſ. nau. cau. ſtab. l. ſed & ipſi.

a ¶ Reddat. ‡ alias perdat. & facit ſ. de dolo. l. nam is.

b ¶ Sed nemo de improbitate ſua. ‡ vt & ℣. eod. cum qui. §. is autem & ℣. reo. qui. re. §. ſi quis. & ſupra. de exhi. l. iij. §. ſi mecum. & ℣. de reg. iur.

Nota. non ſtatuãtur. §. nemo. Sed cõtra ſ. commo. l. ita. & depoſi. l. j. §. ſi pdo. & l. bona fides. §. j. & de iu. l. non ſ. tex. ad hoc pro poſitũ, qđ non dat eius periculo nihil eſt. Sed furti † actio male fidei poſſeſſori non datur, quamuis interſit eius rem nõ ſurripi: quippe cum res eius periculo ſit. ſed nemo b de improbitate ſua conſequitur actionem: & ideo ſoli bonæ fidei c poſſeſſori, non etiam malæ fidei furti actio datur.

¶ *Pro re pignorata ſurrepta dat actio furti creditori, & etiam domino rei, quia utriuſq; intereſt. Et ſemper creditoris intereſt: licet debitor ſoluendo ſit, cum tuum ſit pignori incumbere propter fallacem hominum fidẽ: hoc dicit.*

¶ Sed & ſi piguori data ſit, creditori quoque damus d furti actionem, quamuis in bonis eius res non ſit. Quinimo non ſolum aduerſus extraneum ei dabimus, verum etiã cõtra ipſum quoque dominum furti actionem. & ita Iulianus ſcribit. Nec non & ipſi domino dari placet, & ſic fit ut † non teneatur e furti, & agat. Ideo autem datur utrique furti actio, quia utriuſque intereſt.

¶ Sed vtrum ſemper creditoris intereſt, an ita demum, ſi debitor ſoluendo non eſt. Et putat Pomponi. ſemper eius intereſſe pignus habere. quod & Papi. lib. xij. quæſtionũ probat. & uerius eſt ubique ſuideri creditoris intereſſe. & ita Iulianus ſæpiſſime ſcripſit.

¶ Paulus. LEX XIII.

SI cui ex ſtipulatu res debetur. furti actionem non habet, ſi ea ſurrepta ſit: cum per debitorem h ſtetiſſet quo minus eam daret[1].

EVm qui. § CASVS in hoc princi. vſque ad. §. præterea continuatur præcedenti caſui. ¶ Præterea. ‡ Quidam collegit fructus ſundi, & eos ſurripuit, dicitur quod teneatur actione furti colono fundi. Secundo dicit, depoſui penes te liberum: tantundẽ eſt tibi ſurreptus. dicit qđ non habes actionem furti nam cum tenearis de dolo ſolo, aut non commiſiſti dolum: & tunc cum nõ tenearis mihi nil tua intereſt habere furti act. aut commiſiſti dolum: & ſic mihi tenearis & tunc non habes actio furti ratione doli tui. & adducit ad hoc ſimile.

¶ Papinianus. ‡ Obligani tibi duos ſeruos pro decem liberis, & tradidi tantundem unus eorum ſurreptus eſt tibi: & alter quis remãſit valet bene decem quæritur an poſſis agere. actio furti ad quinque quaſi intantum tua interſit, quaſi in alio ſeruo habeas ſalua alia quinque an vero indecem poteris agere, quæritur, & dicitur quod in decem.

¶ Idem ſcribit. ‡ Obligaſti mihi ſeruum pro decem, & tradiſti: tantum eſt mihi ſurreptus: egi contra furẽ act. furti ad decem, & habui: tandem iterum ſurripitur, dicitur, q̃ non habeo amplius act. ſur. hoc eſt uerum ſi ſine mea culpa ſurripitur, ſi autem culpa mea ſurripitur, tunc cum teneat tibi act. pig. ad reddendum agam contra furem act. furti, ſed in primo caſu quando ſine culpa mea, tunc actio furtiua competit domino.

¶ Idem dicit. ‡ Obligaſti mihi duos ſeruos pro decem, & tradiſti mihi: tandem ambo mihi ſurrepti ſunt, pro quolibet agam act. furti ad v. ſeus ſi ſeparatim ſurrepti ſunt, nam tunc nomine vnius agendo conſequar ſolida x. & alterius nomine amplius non agam. ¶ Ité Pomponius, ‡ Comodaui ego Franciſcus codicẽ meũ domino Scoto Patiſienſi, ipſe confeciſſe dolũ in libro perdendo, & ſic eſt ei ſurreptus, dicitur qđ non agit furti cõtra furẽ. Idem ſi mandaui tibi vt libru meũ perferas. Scoto

¶ An pater. ‡ commodaui filio tuo liberũ: poſtea ſurreptus eſt etiam tu pater commodatarij habeas furt. act. quæritur. & dicitur quod non. Idẽ de fideiuſſoribus commodatarij, vt eis non detur act. fur.

¶ Is qui. ‡ Conceſſi tibi librum precario: poſtea tibi ſurreptus eſt. dicitur, quod non habes fur. ac. niſi prius intentaſſem contra te interdictũ.

¶ *Emptor ante traditam ſibi rem furti actionem non habet. Quod ſi rem emptor ipſe furripiat ante pretium ſolutum, tenetur actione furti. ſecus uero poteſt pretiũ ſolutum. hoc dicit.*

¶ Vlpianus † LEX XIIII.

EVm qui emit, ſi non eſt tradita ei res, furti actionem non habere, ſed adhuc venditoris nõ hanc actionem Celſus ſcribit. Mandare eum plane oportebit emptori furti actionem & conditionem & uendicationem, & ſi quid ex his actionibus fuerit conſecutus i, id præſtare eum emptori oportebit: quæ ſententia uera eſt: & ita Iulianus ait. Et ſane periculum rei ad emptorem pertinet, dummodo uẽditor cuſtodiam tante traditionem præſtet. ¶ Adeo autem emptor ante traditionem furti actionem non habet, vt ſit quæſitum, an ipſe ſurripiendo rem emptor furti teneatur. Et Iulianus libro vigeſimotertio Digeſtorum ſcribit, ſi emptor rem cuius cuſtodiam uenditorem præſtare oportebat, ſoluto pretio ſurripuerit, actione furti non teneri m. Plane ſi antequam pecuniam ſolueret, rem ſubtraxerit, furti actione teneri n, perinde ac ſi pignus ſubtraxiſſet. ¶ Præterea habent actionem furti coloni, quamuis domini non ſint o, quia eorum intereſt. ¶ Is autem apud quem res depoſita eſt, videamus an habeat furti actionem. Et cum dolum dumtaxat p præſtet, merito placet eum non habere furti actionem. Quid enim eius intereſt ſi dolo careat. Quod ſi nim ex tunc cum te nearis de culpa, habebis fur. ac. ¶ Quod ſi conduxerit. ‡ Cndu xiſti rem à me: poſtea eſt ſurrepta tibi culpa tua dicit, quod habeas act. fur. ¶ Si ſi lius. ‡ P.o filio ſurrepto datur patri act. fur. ¶ Si res. ‡ Commodaui rẽ Titio: eo mortuo ſurrepta res fuit. dicit, quod actio furti mihi competit nõ hæredi Titii. Idem eſt, ſi ei obligaſſem vt locaſſem rem meam. ¶ Non ſolum. ‡ Cõmodatarius agit fur. non ſolum pro ancilla commodata ſi ei ſurripiatur: ſed eam pro parm eius. Ité ſi commodaui ſeruũ: etiam nomine veſtis ſerui, ſi ei ſurripiatur, competit commodatario fur. act. Idẽ ſi commodaui iumenta, & pullus ſequatur ea. nã etiam nõe pupilli ſurrepti cõpetit commodatario furti actio. Vltimo, dicit quod actio furti datur, commodatario: conductoris pdu ctori. at condictio furti datur domino rei.

¶ Si epiſtola. ‡ Epiſtolam tibi miſi, & ſurreta fuit. quæritur cui competit acti. furt. & antequam reſpõdeat, ad iſtam quæſtionem quæritur cuius ſit dominium illius epiſtolæ. & dicitur, ſi dedi epiſtolam ſeruo tuo ſtatim eſt affecta tua. idem ſi dedi tuo procuratori. ſi autem eo animo dedi, vt mihi reddatur: tunc dominus remaneo. Poſtea reddit primam quæſtionem: & dicit, quod actio furti datur ei cuius intereſt epiſtolam non fore ſurreptam: id eſt ei ad cuius vilitatem pertinebant ea quæ, ſunt ſcripta in epiſtola. Poſtea quæritur an nuntio qui portabat epiſtolam, competat act. fur. & dicitur quod ſic in duobus caſib. Primus. ſed ad eũ ſpectabat cuſtodia epiſtolæ. ſecundus, ſi eius nuntij intereſt epiſtolam non fore ſurreptam: vt quia in epiſtola cõtinebatur aliquid debere dari nuntio vel ei fieri. Franc.

k ¶ Conſecutus. ‡ ſcilicet venditor, & eſt ſic inſtit. de empt. & vend. §. quod ſi fugerit. & ſ. de contrahen. emp. quod ſæpe. §. ſi res, & de peri. & com. rei ven. l. eum qui. & de act. emp. l. ſi ea res. Sed cõtra. ſ. de hære. vel act. vendit. l. venditores. in fi. ſol. vt ibi.

l ¶ Cuſtodiam. ‡ qualem bonus pater familias, vt d. §. ſi res. & de peri. & com. rei vend. l. cuſtodiam.

m ¶ Non teneri. ‡ nõ tamen aperit an ſit prædo vel non, ſed hoc dic vt no. C. de aquiren. poſſeſſ. l. minus. & ſ. de acquiren. poſſeſſ. l. ſi ex ſtipulatione.

n ¶ Teneri. ‡ quia poterat venditor rem retinere loco pignoris: vt ſupra de act. emp. l. Iulia. §. offeri. & ſupra de aquiren. poſſeſſ. Lex ſtipulatione.

o ¶ Nõ ſint. ‡ eorum quæ à fundo non ſunt ſeparata, his enim perceptis ſtatim efficitur dominus, ſiue nũmis colat: ſiue partiarius ſit colonus: vt & ℣. e. ſi apes. §. ſi. & l. fullo. § fruguibus.

p ¶ Duntaxat. ‡ & lata culpa: vt ſ. depoſi. l. quod Nerua. ſed cum aliquando & leuem & leuiſſimam culpam præſtaret: vt ſ. depoſi. l. j. § ſæpe. aget furti eo caſu: vt ℣. ea. l. §. ſi. ibi, & ideo &c. & infra vi bon. rapt. l. i) §. generaliter.

Dolo

a ¶ Dolo fecit. ‡ ſcilicet utendo, & ſic fecit furtum: ut infrà eodem, l. fullo. in princip.

b ¶ Actionem. ‡ ut ſuprà eodem. itaq;. §. ſed & furti. Sed contrà infrà eodem, l. qui uas. §. ſi ego. Sol. hic ipſi depoſitario eidẽmq; furi repta fuit. Ibi alij cui conceſsit. uel hic commiſit furtum utendo. ibi alius concedendo. arg. infrà eadem l. §. idem Pomponius

c ¶ Iulianus. ‡ ratio eſt præcedentis dicti.

d ¶ Fures ſunt. ‡ niſi ex honeſta antecedenti cauſa interſit furis: ut dixi ſuprà proxi §. per l. infrà e. q uas. §. ſi ego. & facit ℣. de regu. iur.

e ¶ Non habebit. ‡ facit ſupra ead. l. §. is autem apud.

f ¶ Is. ‡ ſcilicet depoſitarius.

g ¶ Putat. ‡ ſcilicet in decem aureos agi duplicando: ut ſuprà eod. ita que. in fi. ſed uidetur ad totum pignus agi: ut ℣. eod. l. creditoris. quæ eſt contra. Solu. ut ℣. proxi. §. & facit ſuprà qui & à quibus. l. cum hæreditas. in fine. Item contra. infrà ead. l. §. idem dicit. Solu. ut ibi.

h ¶ Non competere. ‡ ſecus in domino: ut ℣. eod. l. inter. §. fina. quæ eſt contra.

i ¶ Surripiatur. ‡ & ita nec teneor pignoratitia.

k ¶ Agere potero. ‡ inſolidum in ſummam pignoris. ſic ergo diſtingue. aut debitor ſurripuit reſpõdeat, ad iſtam quæſtionem quæritur cuius ſit dominium illius epiſtolæ. & dicitur, ſi dedi epiſtolam ſeruo tuo ſtatim eſt affecta tua. idem ſi dedi tuo procuratori. ſi autem eo animo dedi, vt mihi reddatur: tunc dominus remaneo. Poſtea reddit primam quæ-

l. lib. 29. ad Sabi.

Vindicationem in P.F.

1 Du. q eã.

ſtionem: & dicit, quod actio furti datur ei cuius intereſt epiſtolam non fore ſurreptam: id eſt ei ad cuius vilitatem pertinebant ea quæ, ſunt ſcripta in epiſtola. Poſtea quæritur an nuntio qui portabat epiſtolam, competat act. fur. & dicitur quod ſic in duobus caſib. Primus. ſed ad eũ competat act. fur. & dicitur quod ſic in duobus caſib. Primus. ſed ad eũ ſpectabat cuſtodia epiſtolæ. ſecundus, ſi eius nuntij intereſt epiſtolam non fore ſurreptam: vt quia in epiſtola cõtinebatur aliquid debere dari nuntio vel ei fieri. Franc.

k ¶ Conſecutus. ‡ ſcilicet venditor, & eſt ſic inſtit. de empt. & vend. §. quod ſi fugerit. & ſ. de contrahen. emp. quod ſæpe. §. ſi res, & de peri. & com. rei ven. l. eum qui. & de act. emp. l. ſi ea res. Sed cõtra. ſ. de hære. vel act. vendit. l. venditores. in fi. ſol. vt ibi.

l ¶ Cuſtodiam. ‡ qualem bonus pater familias, vt d. §. ſi res. & de peri. & com. rei vend. l. cuſtodiam.

m ¶ Non teneri. ‡ nõ tamen aperit an ſit prædo vel non, ſed hoc dic vt no. C. de aquiren. poſſeſſ. l. minus. & ſ. de acquiren. poſſeſſ. l. ſi ex ſtipulatione.

n ¶ Teneri. ‡ quia poterat venditor rem retinere loco pignoris: vt ſupra de act. emp. l. Iulia. §. offeri. & ſupra de aquiren. poſſeſſ. Lex ſtipulatione.

o ¶ Nõ ſint. ‡ eorum quæ à fundo non ſunt ſeparata, his enim perceptis ſtatim efficitur dominus, ſiue nũmis colat: ſiue partiarius ſit colonus: vt & ℣. e. ſi apes. §. ſi. & l. fullo. § fruguibus.

p ¶ Duntaxat. ‡ & lata culpa: vt ſ. depoſi. l. quod Nerua. ſed cum aliquando & leuem & leuiſſimam culpam præſtaret: vt ſ. depoſi. l. j. § ſæpe. aget furti eo caſu: vt ℣. ea. l. §. ſi. ibi, & ideo &c. & infra vi bon. rapt. l. i) §. generaliter.

† 22. Du.

dolo fecit, a iam quidem piculũ ipſius eſt, ſed non debet ex dolo ſuo furti quærere actionem. b

¶ *Fur non habet actionem rei ſurreptę, quam ipſe furatus eſt. hoc dicit.*

¶ Iulianus c quoq; libro † xxv. Digeſtorum ſcribit, Quia in omnium furum perſona eſt conſtitutũ, ne eius rei nomine furti agere poſsint, cuius ipſi fures ſunt, d nõ habebit e furti actionem is, apud quẽ res depoſita eſt, quamuis periculo eius eſſe cœperit: † quia eã contrectauit.

¶ *In odium furis inſpicimus quod euenire põt, licet ueriſimiliter res non tendat ad hoc. hoc dicit. Bar.*

¶ Papinianus tractat, ſi duos ſeruos ob decẽ aureos pignori acceperim, & alter ſurripiatur, cum alter quoq; qui ſit retentus, non minoris x. ualeret, utrũm vſq; ad v. aureos tantũ habeã furti actionẽ: quia in alio habeo ſaltos quinq; aureos: an uerò quia mori poteſt, dici debeat in decẽ fore actionẽ etiam ſi magni pretij ſit is, f q retineã? Et ita Pomponius putat. g non enim debemus reſpicere pignus quod ſurreptum nõ eſt, ſed id quod ſubtractum eſt.

¶ *Qui ſemel conſequitur quod ſua intereſt, non habet amplius actionem furti pro eadem re ſurrepta: & diſtingue ut in uerſi. hoc ita. b. d.*

¶ Idem ſcribit, ſi cum mihi decẽ deberentur, ſeruus pignori datus ſubtractus ſit, & actione furti conſecutus fuero decẽ, non competere h mihi actionem furti, ſi iterum ſurripiatur: i q̃a deſiit mea intereſſe, cũ ſemel ſim cõſecutus. Hoc ita, ſi ſine mea culpa ſurripiat. tiã ſi culpa mea, quia intereſt mea, eo q̃ teneor pignoratitia actione, agere potero. k Quòd ſi culpa abeſt, ſine dubio actio competere domino uidẽ, quæ creditori non competit. quam ſententiam Pomponius quoq; libro decimo ad Sa

n ¶ Non poſſe. ‡ infrà eodem, qui uas. §. ſi ego. contra. Sol. ut dixi ſ. eod. §. is autem apud.

o ¶ Perferendam. ‡ facit C. de fur. ſi is.

p ¶ An pater. ‡ hoc intelligo, cum peculium filij ſoluendo non ſit: ſecundum ea quæ dicuntur infrà, l. ſi quis uxori. §. ſi ſeruus tuus. quæ eſt contra. hanc ſolutionem reprobat Ioã. quia huius reſponſionis quæ in hac l. fit, talis ratio redditur. quia ipſe pater non debet cuſtodiam ſicut nec fideiuſſor: unde nõ agit. dic ergo contrà. nam & pater agit non ſuo (vt ita dixerim) nomine, ſed potius nomine filij: quia peculiaris eſt actio: ut in ea. l. ſi quis vxori. §. ſeruus meus. licet ei aliquid poſſet obiici. Azo. Vel ſpeciale eſt hic in commodato. & facit ſ. commoda. l. ij. §. ſi filiofamilias. & §. ſequen. Accurſius.

† Du. Iidẽ dicunt.

† Du. ex Sabino.

q ¶ Sicut inquit. ‡ Iulia. & eſt bona ſimilitudo: ut ſ. de uerbo. oblig. l. cum filius.

r ¶ Non habet furti actionem. ‡ licet ſua intereſſet non ſurripi: q̃a tenetur.

s ¶ Actionem. ‡ ſi culpa eius res ſit ſurrepta.

t ¶ Tenetur. ‡ ex ſuo contractu, non quaſi contractu: ut ℣. eo qui iniuriæ. §. qui alienis. & de hoc dixi plene. ſ. e. l. cuius interfuit.

v ¶ Ciuilis actio. ‡ nominata: ut & ſuprà de preca. l. interdictum. innominata enim eſt præſcriptis uerbis: ut ſuprà, de preca. l. ij. §. j. & l. duo. §. fin. ali. q̃ ſunt contrà. uel ſolu. ut nos. in d. l. interdictum. Accurſius.

† 12. Du.

x ¶ Interdictum. ‡ de precario.

y ¶ Redditum. ‡ id eſt, lite cõteſtata in interdicto.

z ¶ Præſtare. ‡ inte ergo quia de ſolo dolo tenetur, ſi non agit furti: ut & ſuprà de preca. l. quæſitum. §. ſi ſeruitutes. & ſ. eod. §. is autem apud. Accurſius.

a ¶ Habebit furti. ‡ ut ſuprà, loca. l. is qui rem.

b ¶ Palam eſt. ‡ ut dupletur uel quadrupletur totum id pro quanto iurauerit ſe pater uoluiſſe carere tanto tempore filio ſuo, uel uiſione filij ſui, ſecundũ Py. quod nõ placet: quia cu in hac actione non habeat ratio lucri: ut ſ. eo. ſi is cui. §. j. nec actionis debet haberi ratio: ut ſ. ad l. Acquil. ſi ſeruũ meũ occiderit. dicam ergo duplicari operas quibus caruit pater: q̃a filius nõ potuit ei operari quæ ueniunt in act. leg. Aquil. ut ſ. ad lege Aquil. l. qua actione. & ſ. ſi quadrupes pau. feciſſe dica, l. ſi ex hac. Vel æſtimabit, ut ueniat duplandum quanti uendi poſsit. pater enim cũ uendere quando que poteſt: ut C. de pa. q̃ fili. diſt. l. ij. & in actione furti bene futurũ damnum uenit ut ſ. ea. l. §. Papinianus. Mater autem nõ agit: ut ℣. eo. mater. Alij hic dicunt aliter actionem, id eſt, accuſationẽ: ut ſ. ti. l. ſi. non ſimiliter, cum liberũ corpus, &c. ut ſ. de iis qui deiec. vel effu. l. j. §. ſed cum homo. & facit inſti. eo. § interdum. Accurſius.

c ¶ Non poſsit. ‡ ut & ℣. tit. ij. l. j. §. Sc æuola. & de crimi. expi. hæreditа.

† Vendere q̃nque põt. limitabis hoc dictũ non procedere i filio clerico ut plene per Cardin. in cle. in decorum. de æta. & qua.

† Iſta gl. eſt not. ad hoc propo. q̃ ſi plures res fuerunt ſimul ſubtractæ: dr̃ unũ ſolum furtum. Bolo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dita,lege ij.& fin.suprà.de noxa.si seruus legatus.Accursius.
a ¶ Furti agere.ʒ ut infrà eo.l.hæreditariæ.& l.seq.
b ¶ Non solum.ʒ facit ſ.commod.l.si ut certo.§.usque adeò.& depositi.l.j §.quæ de positis.& ſ.de preca.l.quamuis.Accursius.
c ¶ Nam est.ʒ ut parcus.
d ¶ Nam.ʒ à simili.
e ¶ Competere furti actionem.ʒ scilicet pœnalem.
f ¶ Actio detur ei.ʒ an pœnæ persecutoria.
g ¶ Condictio.ʒ scilicet furtiua: sed incerti datur ad instar creditoris:ut suprà de pig. act. si pignore. in prin. & suprà de condic. furt. l.& ideo.in fine. Accursius.
h ¶ Intercepta sit.]id est surrepta p aliquem ipsi nuntio.Ac.
i ¶ Procuratori.ʒ similiter eius:ut & suprà de acquir. re. dom. l. si epistola.in prin.ſ.cus si est mirrentis:ut arg.ſuprà,de dona.l. ij.§.si pecuniam.
k ¶ Quæri potest.]ut suprà de acquir. re. dom. l.traditio.in fin. & ſ.de acqui possef.l. communis seruus.§.j. & C.per quas pſo.no.acquir.l.j. Accursius.
l ¶ Manet.ʒ sic ſ. de sol.l.qui sic.
m ¶ Quis ergo.ʒ reddit ad propositam quæstionem. & facit suprà eodem,si is.
n ¶ Etsi.ʒ nunc respõdet.Accursius.
o ¶ Reddere.] id est dare. sic ſ. de leg. ij. & Proculo.sed nõ est hęc ratio necessaria , quia interfit , ut dixi ſ. eo. l. cuius.sed hic etiam detentationem habebat: ut & in l.itaq. ſ. eo. §. sed furti.
p ¶ Quoniam periculum.] ut & infrà furti.aduersus naufr. cau. sta.l.j.§.quòd si receperit.& ſ.nau. cau.ſta. lege , sed & ipſi. sic ergo & in nostro casu qñ periculum erat suum: ut & suprà, cõmo. si is. §.si quem ac.
C Reditoris.ʒ CASVS. Culpa creditori surreptum est ei pignus: & sic creditor uult agere act. fur. dicitur quòd debet agere in solidum:& quicquid consequitur ultra debitum, reddet debitori pig. actio. ab eo conuentus.
¶ Dominus.]Proprietarius surripuit rem in qua alius habebat usumfructum , dicitur quod tenetur ei actio. furti. Secundò dicit: cõmodaui tibi Stichũ: eundem tibi surripui. non teneor tibi acti. fur. cum tua non interfit, nisi forte feceras expensas in hoc seruo : quę poteras retinere donec tibi redderem expensas. nam hoc casu si surripio, teneor tibi ad fur. Franciſcus.Accursius.
q ¶ Insolidum.]cõtra extraneũ:& cũ sua culpa pignus est amissum:

P. F. adgnata est.

Vel pullus mihi & tibi,nõ habent. Dua. excẽplaria.

nomine , nõ é apud Dua.

ideo nec hæres eius cui cõmodata est,posit agere:tamen commodator poterit furti agere. Idemque & in re pignorata uel in re locata. licet enim hæreditati furti actio non acquiratur: tamen alij cuius interest, acquiritˉ. ¶ Non solum autẽ in re commodata competit ei , cui commodata est, furti actio:sed etiã in ea , q̃ ea nata est : quia & huius custodia ad eã pertinet. nam & si seruum tibi cõmodauero, etiã uestis eius nomine furti ages : quãuis uestẽ qua uestitus ẽ, tibi nõ cõmodauerim.
¶ Itẽ,si iumenta tibi commodauero , quorũ sequela erat equuleus uel pullus, mihi & tibi puto cõpetere furti actionem etiã eius nomine, quamuis ipse nõ sit commodatus.

¶ *Furti actio datur ei cuius interest: conditio uerò furtiua datur domino rei, hoc dicit.*

¶ Qualis ergo furti actio detur ei, cui res commodata est,quęsitum est. Et puto omnibus, quorũ periculo res alienæ sunt,ueluti cõmodati, item locati , pignorisue nomine accepti , si hæ surreptæ sunt,omnibus furti actionẽ competere : condictio autem ei demum competit, qui dominium habet.

¶ *Etiã in re propria quis nuntius esse potest. Angelus.*

¶ Si epistola quã ego tibi misi, intercepta sit, quis furti actionẽ habeat?Et primũ quęrendum est, cuius sit epistola : utrũm eius qui misit, an eius, ad quẽ missa est. Et siquidẽ dedi seruo eius, statim ipsi quæsita est , cui misi. si uerò pcuratori, æquè(quia per liberã personam possessio quæri potest) ipsius facta est: maximè si eius interfuit eã habere. Quòd si ita missi epistolam, ut mihi remittatur, dominium meum manet: qa eius nolui amittere uel transferre dominiũ. Quis ergo furti aget? Is, cuius interfuit eam nõ surripi : id est , ad cuius utilitatem ptinebãt ea,quæ scripta sunt. Et ideo quęri potest,an etiã is, cui data est perferenda , furti agere possit. Et si ut plenè dixi ſ.e.l.eum q. §.idem scribit.& quod amplius debito habet, debitori reddit totum:ut ſ.de pig.act.si pignore.& suprà,de pig. l.si inter.§.fi.licet quidam dicant debitum & duplum debiti retinere, & quod ultra sit reddat.
r ¶ Actione.ʒ scilicet qua ipse conuenitur.

custodia eius ad eũ ptineat , põt. Sed & si interfuerit eius epistolã reddere , furti habebit actionẽ. finge enim eam epistolam fuisse , quæ continebat ut ei quid redderetur, fierève:potest habere furti actionem:uel si custodiam eius receperit , uel mercedem pferendæ acceperit. & erit in hunc casum si milis causa eius, & cauponis , aut magistri nauis. nã his damus furti actionem,si sint soluendo:quoniam periculum rerum ad eos pertinet.

¶ *Creditor, cui pignus surreptũ est,tenetur debitori actione pignoratitia in id, qđ plus est in pignore : ideo habet furti actionem.h.d.*

¶ Paulus. LEX XV.

CReditoris cui pignus surreptũ est,non credito tenus interest , sed omnino insolidũ furti agere põt: sed & pignoratitia actione id,quod debitum ex cedit,debitori præstabit.

¶ *Vsufructuarius habet actionem furti cõtra proprietarium: sed commodatarius non contra dominum rei commodatæ , nisi impensas in re commodata fecerit.h.d.*

¶ Dominus qui rem surripuerit, in qua ususfructus alienus est furti usufructuario tenebit: sed eũ, qui tibi commodauerit, si eam rẽ surripiat,non teneri furti placuisse Pomponius scribit: quoniam nihil tua interesset , vt pote cum nec commodati tenearis. Ergo si ob aliquas impensas quas in rem commodatam feciſti , retentionẽ eius habueris, etiam cũ ipso dominio,si eã surripiat,habebis furti actionem: qa eo casu quasi pigno ris loco ea res fuerit.

¶ Idem. LEX XVI.

NE cum filiofamil.pater furti agere posit, nou iuris cõstitutio, sed natura rei impedimẽto est , q̃ non magis cum iis quos in potestate habemus, quã nobiscum ipsi agere possumus.

¶ *Cũ seruis & liberis nostris furti actionem nõ habemus: quia aliter eos castigare possumus: nec seruus manumissus tenebit actione furti: nisi post manumissionẽ iterũ rem illm contrectauerit.Bar.*

¶ Vlpianus. LEX XVII.

SErui & filij nostri furtũ quidem nobis faciunt:ipsi autem

Non tene

libr.5.ad Sabin.
Du.cuius

libr.7.ad Sabin.

libr.39.ad Sabin.
hanc l.intellige de furto leui tantum.sm Cora. io.l. frater.a fratre, nu.70. de cond. in deb.

a ¶ Non tenentur.ʒ ut institit.ecd.§.1.qui.& j.eod.qui seruo.§.item placuit.Accursius.
b ¶ Litigare.ʒ nec etiam ei proficit. & facit C.de patria potestate.l. congruentius.
c ¶ Non teneri.ʒ ut & insti.de noxa.§.si seruus.
d ¶ Neque enim.ʒ ut suprà,quod iussu, si tutoris. §. fina. & suprà , de legatis j. l.cætera.§. j. & infrà , si quis testa.liber.l.j.§.j. Accursius.
e ¶ Teneri eum.]pro furto non modico : ut infra , de pœn.l.respiciendum. §. furta. & infrà eodẽ , si libertus. & facit C. de noxa. l.j. & C. an ser. ex suo facto.l.si.
f ¶ Quem emi.ʒ & furtum mihi post emptionem fecit. Accursius.
g ¶ Meus fuisset.ʒ ut ita actio furti competat.
h ¶ Sed fuit.ʒ scilicet eius loco qui fuit meus. & desiit : & sic non posit agi furti: ut suprà , proxi. §. unde est quæsitum. & infrà eodem, l. inficiando.§. cum seruus inemptus.
i ¶ Continetur.ʒ ut suprà , de ædil. edic. eum autẽ. §. Iulianus. & infrà eodem , si seruus communis.§. idem dicendum,& ſ.de leg.j. si seruus Titij. Accursius.
k ¶ In fuga.ʒ nondum ab alio possessus : nec adhuc gerat se pro libero.
l ¶ Domino.ʒ putatiuo , id est bonæ fidei possessori primo. & sic in toto hoc §. accipe.
m ¶ Posset.ʒ dominus putatiuus.
n ¶ Non regressum.ʒ seruum, & domini dic putatiui.
o ¶ Videor.ʒ ut suprà, de acquiren. pos.Pomponius. in princ.& l.rẽ quæ nobis : nisi ab alio possideatur: uel pro libero diu se gerat: ut suprà, de acquirendo rerũ domi. homo liber. in fi.Azo.
p ¶ Actionẽ.ʒ noxali, si interim seruus alij fecit furtum:& per hoc uidetur q̃ agere possit, non ob prima ratione q̃ possideat : & per hoc ſ. de noxa.quoties.§. in potestate.& argu.ſ.ad exhiben.l.Celsus.§.fi. Sed contrà.ſ.eo.ti.l. apud antiquos.§.si nautem definat.ubi dicit uerum dñm teneri noxali etiam pro eo tempore quo apud eum uerè non est.fed hic in bonæ fidei pos. dicit,ibi in dño. Item & ibi postea fuit apud dñm : sed hic non proponitur q̃ redierit ad primum possessorem , Item contrà.ſ. ad leg. Aquil.si seruus seruum.§.serui.2.resp. ubi tenetur dñs noxali etiam pro fugitiuo.sed speciale est in Aquil. nã cum grauetur actor ut non agat nisi dominus:in hoc releuetur ut hac actione furti quilibet agat cuius interest.uel dic ut ibi.
q ¶ Ad usucapionem tantũ.] sic ſ.de usucap. serui nomine. & j.de rei uendi.si bonæ fidei.in fi.Sed contrà.ſ.de acq pos.l.j.§.per seruum. in fi.ubi dicit etiam pos.mihi per eum quæri.sed hic in non dño, ut dixi:ubi in domino tantùm.uel hæc dictio tantùm , non excludit nisi quantum ad noxalem actionem.Accursius.
r ¶ Huic domino.ʒ ideſt, bonæ fidei emptori:quod ex eo patet, qa de usucapione loquitur.si enim esset uerus dñs , non ageret etiam ex præterita contrectatione:ut ſ.ea.l.in prin.Azo.

† Nobis, non ẽ apud Dua.
intellige de modica coercẽtione & castigatione ſm Coraſ. ubi suprà.

furti †nobis non tenẽtur. Neq; enim qui potest in furẽ statuere, †necesse habet aduersus furem litigare. bidcirco nec actio ei a uetere ribus prodita est. ¶ Vnde est q̃situm,si fuerit alienatus uel manu missus, an furti actione teneatur. Et placet nõ teneri. neq; enim actio quæ non fuit ab initio nata, oriri potest aduersus hunc furem. Planè si manumissus cõtrectauit, dicendum erit teneri eum furti iudicio : quia hodie furtum facit.
¶ Cum aũt seruus quem emi, traditusq; mihi est, à me redhibetur,non est in ea causa,ut perinde habeatur , atq; si nunq̃ meus fuisset: sed fuit, & desiit . Idcirco dicit Sabinus eum,si furtum fecerit,i ea esse causa,ut furti eius nomine,is,qui redhibuit,agere non posit.Sed & si nõ posit, attamẽ ratio haberi debet eius qđ fecit cum redhiberi cœpit : idq; actione redhibitoria continetur.

¶ *Possidẽti seruum alienum datur furti actio contra eum, qui seruum fugientẽ & furem possidere cœpit, antè quàm in domini potestatem reuersus fuerit.Bar.*

¶ Illud quæsitũ est , si cum in fuga esset seruus,furtum dño fecisset,an æquè posset furti actionem habere aduersus eum, qui in potestatem domini non regressũ bona fide possidere cœperit? Mouet quæstionem, q̃ quamuis possidere seruũ eo emptore quo in fuga est , uideor: attamẽ furti actione non teneor,quasi nõ sit in mea potestate. Quòd enim uideor possidere seruum, ad usucapionem q̃:antum mihi proficere Iulia.scribit. Dicit igitur Pompo. lib.17. ad Sabinum,competere furti actionem huic domino cuius seruus in fuga fuerit.

† Du.ex Sabino.
ʒ Are. in l. j.§.per seruum. ſ. de acquirẽda poſſ. repu. iſtam glo. fin. ad hoc q̃ licet dñs ſim pliciter poſsideat ſeruum ſuũ qui eſt i fuga : ut d. §. per ſeruũ. tñ ſecus eſt i quaſi dño j.in eo qui habet titulum & bonam fidẽ: qa iſte non poſsidet ſeruũ in fuga:niſi quo ad effectũ uſucapionis ipſius ſerui. Bol.

s ¶ In fuga fuerit.]si seruus iste apud bonæ fidei poſſ.constitutus rẽ contrectauit,cæterum pro eo furto quod ante q̃ ab alio posideret, domino fecit:actio furti oriri non potuit.

QVod dicitur.ʒ CASVS.Quod dicitur noxam caput sequi: tunc est uerum si hoc fieri potest. nam aliqñ non . ut si seruus tuus fecit mihi furtum , tandem effectus sui dominus eius: & uendidi eum alij. nam non possum agere furti contra emptorem Franciſcus.
t ¶ Quod dicitur.] ut institit. de noxali. §. omnis. & C. de noxa. l.j.
v ¶ Sequatur.ʒ ubi hoc fieri potest : aliàs non:ut subiicit . & hoc in fi.
x ¶ Cum emptore.ʒ alij habent cum debitore:& tunc dicit est,uẽditore:qa debitor fuerit ex causa noxali ,& facit.j.eo.l.Falſus.§.fina. & ſ. de noxa. l. si alienus.
N actione furti.ʒ CASVS.Si ago condictio.fur.uel actione furti,debeo in libello meo declarare rem furtiuam:& si sunt uasa surrepta, debeo dicere lancem surreptam:non autem debeo dicere põdus uasorum: sed an argentea an aurea sint. Si autem peram argentum infectum , debeo dicere massam argenteam & põdus:& si sint numi argentei , debeo declarare numerum. si autem est uestis:debeo dicere colorem: & adducit simile.si autẽ non recordor de colore, & hoc iurem:tunc nõ cogor dicere.
¶ Qui rem.] Obligaui librum cuidam fœneratori puta Bozolo. eundẽ surripui. teneor furti. idem si istum librum quem obligaueram,mẽ didissem. nã teneor furti.Franciſcus.
y ¶ In actione furti.ʒ id est,actione quæ competit pro furto , id est, cõdictione furtiua. uel dic etiam in furti: quia nec potest sciri duplũ nisi sciatur simplum:sicut diximus de actione quod metus causa. ut suprà.de do.i. arbitrio.§.ideo.& pro hoc.j.eod. qui uas. in princ. Accursius.

libr.9.ad Sabin.

Dua.ut q̃ initio &c.

† De hac noxali furti actione Alex.ab Alex. libr.6. Genial.die cap.10. P. F.cum debitore. lib.40.ad Sabin.

Adscribẽ da Du.

70
z ¶ Intelligi.ʒ sic ſ. si certum petatur.l certum.
a ¶ Non est necesse.ʒ.depo.l.j.§.si quis argentum.arg. contrà.sed illud in depoſito ubi potuit prouidere quantum sit.
b ¶ Infectum.ʒ id est, neq; ſpecificatum,neq; ſignatũ.& facit ad hęc omnia ſ.de rei uendi.l.si in rem.
c ¶ Argenti.ʒ ut nummi.
d ¶ Plureſve.ʒ facit.ſ.de in lit.iuran.l.cum furti.
e ¶ Debet.ʒ quantum ad eius recipiendum libellum: sed postea debebit exprimere colorem:ut & dixi.ſ.depo.l.j.§.sed & si purpura. & facit ut sic iuranti ſuccurratur:ut hic,& d.§.sed & si purpura. & de arbit.l.Pomponius.in fi.& C.de fide inſtru.l.fi.§. 1.& ſ.quod ui,aut clã l.ſemper.§.in hoc interdicto.& C.unde ui.l.fi quando.
f ¶ Actione tenetur.ʒ ut ſ.de usucap.ſequitur.§.si rem.& institit. eo. §.aliquando.& C.de usucap.pro emp.l.cum sit probatum.& ſ.de pigno.actio .fi quaſi.Accursius.
g ¶ Non poſsidebat.ʒ sed aliquo tempore possedit : ut quia precario habet debitor à creditore:aliàs nõ uidetur quòd agere possit : ut

suprà

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Ista glo. est not. ad illud ꝓpsitum qd debitor uendãs pignus specialiter obligatum creditori committit furtum: secus si erat generaliter obligatus, ꝑ quo facit tex. in l. si pignore. ff. de pigno. actio. Bolog.

† lib.9.ad Sabin.

suprà, de præscrip. uerbis, si rẽ. §. fi. & ff. eo. si uendidero. §. fi. uel secũdum H. uerius etiam si nunquã habuit. ut hic. & ff. eo. si is qui in prin. & in dictis legibus nullum ius in re habuerat qui uolebat agere.

a ¶ Pignoratum] id est cõuẽtione specialiter. ff. eo. si is qui. aliud si generaliter. ut. C. de ser. pig. da. l. ab eo. uel expone ut d. l. si is.

b ¶ Vendiderit.] scilicet debitor.

Vm ęs. ¶ CASVS. Obligaui æs loco auri, dices esse aurum. non teneor furti, licet turpiter fecerim, secus est si obligaueram aurum: deinde cum uelles ponderare, posui æs loco illius auri: hoc casu teneor furti: rem enim iam pignori datam interuerti.

¶ Si bona.] Emisti a non domino rem meã bona fide, tandem eam tibi surripui: dicitur ꝙ teneor tibi actio. furti. idem si rem meam in qua habebas usũfruct. surripui. nam teneor tibi furtum non tamen hęc res efficitur utiosa qn alius eam postea apprehendẽs posset eam usucapere, & adducit similẽ. Franciscus Accursius.

c ¶ Turpiter fit.] unde stellionatus crimine tenetur, & cõtraria pignoratitia: ut ff. de pig. actio. l. j. & lege, si quis in pignore. & ff. de cri. stel. l. uj. Accursius.

d ¶ Tenebor tibi.] ut & ff. eo. itaq. §. 1. & ff. e. l. furtiuam.

e ¶ Dominus rei sim.] ut & instit. eo. tit. §. aliquando. & ff. l. proxi. §. fi. S. ed arg. cõtra. suprà de acqui. possi. l. fi de eo. §. fi. sed in alio casu est. Item arg. contra. infrà ui. bo. rapt. l. ij. §. hac actione. soluti. ibi credebat sibi licere. ar. instituai bon. rap. §. j. Itẽ contra. infrà eod. qui iniuriæ. §. fin. sed ibi ex causa lucratiua habebat ille cui est surreptum. Accursius.

† lib.40.ad Sabin.

f ¶ Non impedietur.] Vt & suprà de usucap. sequitur. §. fi rem. & suprà, pro empto. l. fi rẽ. & intellige quod alius usucaperet, sed tu non: quia interrupta est usucap. ut ff. de usucap. l. natura liter. nec ego qui dominus sum: ut suprà, de usuca. l. sequitur. §. Ina. Accursius.

& ¶ In meam.] ut instituit. de usucap. §. aliquando.

Vlgaris. ¶ CASVS. Ex alieno aceruo abstuli modiũ. vt quod faciam furtũ totius acerui: sicut & si tango aurẽ alicuius uideor totum tangere. Idem est & si doliũ tuũ uini aperui, & aliquantulũ uini abstuli: uideor totius uini fur esse. sed de æquitate secus est, ut eius tantum frumenti siue uini quod surripui, uidear furtũ fecisse. & circa hoc multos casus ponit. ¶ Qui furtũ] Cameram tuã intraui animo surripiendi tibi aliquas res, non tamẽ surripui. dicitur ꝙ non fuit furtiuiarum tũ teneor, uel de ui si per uim intraui. Sed si scrinium tuum aperui aut fregi, & aliquas res de scrinio surripui, teneor furti pro rebus tantũ quas abstuli. Quid si torsellum tuum dissolui ut contrectarẽ res quę in eo erant, & quasdã ex his contrectaui, quasdã non, pro rebus tantũ surreptis teneor. & hoc est uerũ, si totũ tollere non poteram simul, siue cõtrectare. si autem poterã totũ tollere siue contrectare, & hoc animo accepi torsellum, tandẽ postea dissoluti, & quasdam res tantum abstuli: in hoc casu totius torselli dicar fur.

¶ Si duo.] Plures simul portauerunt trabem meã animo furãdi: nec unus solus potuisset portare. dicitur quod quilibet eorum insolidum tenetur act. furti. Vltimo dicit cõtrectaui plures res tuas: quasdã tamen ex his tantum surripui. teneor furti pro omnibus etiam nõ surreptis: non tamen teneor condi. furtiua pro nõ surreptis. Franciscus.

h ¶ Putat.] stricta ratione.

i ¶ Videtur fur esse.] stricta ratione.

abstulit, nõ tantũ eius quod abstulit, uerũ totius uidetur fur esse. [i] Sed uerum est [k] intantum eũ furti actione teneri, quantũ abstulerit. [l] Nam & si quis armarium [m] quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectauerit, atque ita discesserit, deinde reuersus unam ex his abstulerit: & antequam se reciperet quò destinauerat, deprehẽsus fuerit, eiusdẽ rei [n] & manifestus & nec manifestus fur erit. [o]

¶ † Sed & is qui segetẽ ante lucem secat, & contrectat, [p] eius quod secat, manifestus & nec manifestus fur est. † P. F. sed & qui segetem luce secat.

¶ *Nota pulchrũ casum & elegantẽ textũ & satis planus est, si bene punctuetur.*

¶ Si is qui uiginti numorum sac cum deposuisset, alterum saccum in quo scit triginta esse, errante eo qui dabat acceperit, putauerit autẽ illic sua xx. esse, teneri furti [q] decẽ nomine placet. ¶ Si qs æs surripuerit dum aurũ se surripere putat, uel contrà (ex lib. viij. Pomponij ad Sabinũ) aut minus esse putat, cum plus esset, eius quod surripit, [r] furtum committit. Idẽ † Iulianus. [s]

¶ *Qui duas res surripuit, quarum unam suam putat, alterius tantũ furtum facit. hoc dicit. Bar.*

¶ Sed & si quis surripuerit furto duos sacculos, unum x. alterũ xx. quorum alterum suum putauit, alterũ scit alienũ, profectò dicemus tantũ unius quem putauit alienũ, furtũ eũ facere: [t] quẽadmodũ, si duo pocula abstulerit, quorum alterum suum putauit, alterum scit alienum. nam & hìc unius fit furtum. [u] ¶ Sed si ansam [x] in poculo suam putauit, uel uerè fuit, te domini: & sic postea iterum contrectando committit furtum: & sic tenebitur furti manifesti. ar. ff. de usuca. sequitur. §. idem Labeo.

† Du. Vlpianus.

k ¶ Verum est.] scilicet de æquitate, ut hic, & ff. §. sed & si de naui. uel suprà totum contrectauit. ponendo per sacculos ut minutatim portaret. hic & dicto §. sed & si de naui. non nisi quod portauit: uel suprà parum erat: ita q; totum poterat portare. hic & §. sed & si de naui, multum: arg. infrà ea. l. §. item si quis maioris, usque ad §. si duo.

l ¶ Quantum abstulerit.] in hoc enim solo & corporis animiq; actum plenum, (quo, ut furti actio sit, opus est,) adhibuit Ro. sed contra. infrà de incen. rui. nau. l. iij. §. fenatus. sed alius est casus: & totum periit ibi domino.

m ¶ Armarium.] locus ubi libri reponuntur: ut ff. de leg. iij. l. librorũ. §. chartis. Accursius.

n ¶ Eiusdem rei.] non dicit omnium, sed delatarum tantum: ut infrà eod. §. proinde. & §. ꝙ si totum. Azo.

o ¶ Fur erit.] imò uidetur quòd tantum ex prima contrectatione debeat agi, & tantũ manifestus fur dici: ut suprà eo. l. fiue igitur. in fi. & l. seq. Respon. uerũ est ex prima contrectatione tantùm agi: ut ff. eod. l. ei qui. & tamen nihilominus plura sunt furta. [a] hinc quotiescunque cõtrectat, committit furtum: & sic plura sunt adulteria si pluries ad alterius uxorem accedas: & tamen provno adulterio pœna imponitur. posset tamen fortè defendi ut nascatẽ: & agi possit ex prima contrectatione furti nec manifesti: & ex secũda furti manifesti: quia cum recessit, remansit res in potestate domini: & sic postea iterum contrectando committit furtum: & sic tenebitur furti manifesti. ar. ff. de usuca. sequitur. §. idem Labeo.

† Du. Vlpianus.

a ¶ Iste gloss. facit pro opi. Bar. in authen. sed nouo iure. uersiculo, ulterius. & ro nãquid plura. Ce. & in l. qui furere. de statu. ho. & in l. si qua. ff. e. l. sequitur.

p ¶ Contrectat.] scilicet post: & tunc deprehendit. & est contra. ff. arbo. fur. cæ. l. furti. Solu. ut ibi. & facit infra eodem, siquis per se.

q ¶ Teneri furti.] Sed si putabat tota xxx. aliena esse oium xxx. nomine furti tenetur. & facit ff. de cõdic. cau. da. l. dedi. §. fubtilius. & eod. si iussu. §. si rem. Sed contra uidetur. ff. eod. l. in actione. §. fin. sed ibi creditor, hic depositarius. & facit supra, de condic. fur. l. quoniam & infrà, de arbi. l. j. in fi. & de iniur. l. iij. §. fi.

r ¶ Quod surripuit.] omissa falsa eius opinione. M. & facit ff. eod. q. saccum. & ff. de iniur. eum. §. si iniuria.

s ¶ Idem Iulianus.] scilicet dicit.

t ¶ Furtũ eũ facere.] ut instituit. de iniur. rap. §. 1. Sed qd si sciebat alterũ sed nõ certũ: dicũt quidã ꝙ utriusq; in dubio: omnis enim &c. ut C. unde ui. l. finali. uel dic eius tantum de quo probabit actor eũ sensisse.

u ¶ Fit furtum.] sed quare non & eius quem putauit suum: cum potius ueritas quam opinio spectanda sit: ut ff. si quis ex Respõd. qa sine affectu furandi non fit furtum: ut hic. sed putare suum, non uidet excusare eum: cum & si suum esset, cõmitteret furtũ, & ff. eo. l. in actione. §. fin. sed ibi ius alienum putabat furari.

x ¶ Sed si ansam.] adiunctam per ferruminationẽ uel applumbaturam. Accursius.

k ¶ Quẽadmodũ] si duo pocula abstulerit, quorum alterum suum putauit, alterum scit alienum. nam & hìc unius fit furtum. [u] ¶ Sed si ansam [x] in poculo suam putauit, uel uerè fuit, totius poculi [a] eũ furtum facere Pompo. scripsit. ¶ † Sed & si de naui onerata furti qs sextariũ frumenti † sustulerit, utrũ totius oneris, an uerò sextarij tãtùm furtum fecerit? Faciliùs hoc quæritur in horreo pleno. Et durũ [b] est dicere totius furtũ fieri. Et quid, si cisterna uini sit: qd dices? aut aquæ cisternæ? qd deinde si de naue uinariæ? (ut sunt multę in quas uinũ infundit) quid dicemus de eo qui uinũ hausit? an totius oneris fur sit? Et magis est † ut hunc non totius [c] furẽ esse dicamus. Certè si ꝓponas ſ apotheca amphoras esse uini, eàsque subtractas: singularum furtũ fit, nõ totius apothecę: quemadmodum si ex pluribus rebus mouẽtibus in horreo reclusis unam tulerit. [d]

¶ *Non tenẽt furti qui causa furandi domum intrat: nisi furatus fuerit. Itẽ is qui totum furari proposuit, & partem furatus est, tenetur furti partis nomine tantũ, & non totius. si totum tollere non potuit, secus si potuit. Bar.*

¶ Qui furti faciendi causa cõclaue intrauerit, noadum fur est. quãuis furandi causa intrauerit. Quid ergo? qua actione tenebitur? Vtique iniuriarum: [e] aut de ui accusabitur, si per uim intrauerit. ¶ Itẽ si quis maioris ponderis qd [f] apperuit aut refregit, quod tollere nõ posset, non est omnium rerum cũ eo furti actio, [g] sed earum tantũ quas tulerit: quia totum tollere nõ potuit. Proinde si inuolucrũ, quod tollere non potuit, soluit ut contrectet, deinde contrectauit quasdã res: quamuis singulas res q̃ in eo fuerant, tollere potuerit: si tamen totum inuolucrũ [h] tollere nõ potuit, singularum rerũ quas tulerit, fur est: cæterarum nõ est. [i] Quòd si totũ uas tollere potuit, dicemus eum totius esse [k] furẽ, licet soluerit, † ut singulas uel quasdam tolleret: & ita Sabinus ait.

¶ Si duo plurèsve unum tignũ furati sunt, qđ singuli tollere non potuerunt, dicẽdũ est omnes eos furti insolidum [m] teneri, quamuis id † unus nec cõtrectaret nec tolleret. Accursius.

† Du. Sed si &c.

† Du. tulerit.

† Du. ut & hic non totius dicamus.

b ¶ Durum] & ideo æquitas prævalet: ut suprà eadem. l. in principio. & §. sed uerum est. ubi plenè dixi. Accursius.

c ¶ Non totius.] quantum ad hoc ut teneatur furti actione.

d ¶ Vnam tulerit.] cæteris non contrectatis.

e ¶ Iniuriarũ.] ut in fra, de iniuriis. is qui in domum.

f ¶ Quid.] ut scrinium in quo erant libri.

g ¶ Furti actio.] scilicet nec stricto iure. R.

h ¶ Inuolucrum.] id est, torsellum.

i ¶ Cæterarum non est.] scilicet fur. uel si fur aliqua ratione dicatur qui eas ubicunque contrectasset, scilicet ratione stricta ex bono & æquo relaxabit: ut suprà, in princi. huius l. & §. sed & si de naui.

k ¶ Totius esse.] cum eo animo contrectauit ut omnes tolleret. M.

l ¶ Licet soluerit.] postea ductus pœnitentia. Accur.

m ¶ Furti insolidũ.] nec unum soluentem, alium liberarent: & suprà, ad legem Aquiliã. ita uulneratus. in fin. & C. de condi. fur. l. j. & infrà, arbo. fur. cæ. l. si plures. & argumen. suprà, de iurisdict. omnium iudicum, si quis id. in fi. & l. sequen. & argu. quod ui, aut clã. l. semper. §. fi in sepulchro. Accursius.

n ¶ Non abstulit.] pœnitentia ductus: cũ iam contrectasset. M. uel quia deprehensus antè quàm omnia tollereret: ut suprà, §. quòd si totum. Vel dicas ꝙ mutat casum. scilicet quando ope & cõsilio alicuius fit furtum: ut suprà, de condict. fur. l. proinde.

o ¶ Ablata.] non ergo quæ ablata non est: uel dic tertio teneatur ratione mera, & sic loquit de eo qđ suprà e ad. l. in prin. dicitur. Accursius.

† Vnã nec, non sunt apud Du.

¶ Qui lancem.] Lancem tuam rasi. dicor fur esse totius lancis. & hoc de rigore: sed de æquitate teneor in tantũ quanti tua interest. Franc.

p ¶ Contrectauerit.] exemplum infrà proxi. §.

q ¶ Non potest.] sed l. Aquil. ut suprà, ad legem Aquil. si seruus seruum. §. iij. sed contrà infrà eodẽ, qui saccum. sed ibi etiam saccum portauit. Item contrà infrà eodem, qui tabulas. in fin. sed ibi debitori debenti animus lucrandi fuit: ut infrà eodem, si quis uxori. §. fi quis seruo quod hic non fuit in rebus fractis. Accursius.

r ¶ Vniones.] id est, margaritæ: ut suprà accipitur de except. do. apud. §. item quæritur. & hic dic ut in princip. huius l. dixi.

† libr. 9. ad Sabin.

s ¶ Totius.] scilicet lancis. & hoc de rigore: ut & suprà lege, proxi. in princip. sed de æquitate agitur ad interesse: ut subiicit. & suprà lege, proxima. §. sed uerum est. & §. sed si de naui.

t ¶ Interest.] id est, ad singularem æstimationem: ut æstimetur quasi adhuc cohærens ei à quo ablatum est. & hoc generaliter in similibus: cum aliàs quæuis res insolidum surripiatur, ueluti equus, ibi uerum rei pretium inspicitur: & sic non est contrà infrà eodem, l. in furti. in princip.

u ¶ Mpuberem.] CASVS. Impubes doli capax tenetur si faciat furtum. Item & Aquilia si damnum iniuria alicui dedit: secus: si est infans, uel non proximus pubertati: quia tunc non tenetur furti, nec Aquil. nec si ipse opem tulit furto, tenetur, nec condictione fur. tenetur. & hoc dicit hæc l. & sequens. Franciscus.

† lib. 41. ad Sabin.

† Du. quia id furtum.

v ¶ Capax sit.] ueluti si sit proximus pubertati: non aliàs: ut in stitu. eodem. §. ulti. & infrà, de regulis iuris. pupillum. & l. pupillus, & suprà, de doli excep. l. apud. §. fi quis non tutor.

† libr. 9. ad Sabin.

x ¶ Aquilia.] ut & suprà, ad leg. Aquiliã. sed fi quęcunque. §. sed si infans. & idẽ generaliter in quolibet delicto: ut suprà, de mino. l. fi ex causa. §. nunc. uidendum.

† Sequẽtia uerba non sunt in P. F.

y ¶ Teneri eum.] cum non est doli capax: ut infra eodem.

† In P. F. deest nomine, quod a Iureconf. plerũq; subtrahitur & subauditur ut in uocabulo causa, & tempore. Vide Anton. Augu. lib. emẽda. 2. cap. 1.

z ¶ Nec minus.] qua ætate potest furti conueniri & condictione. Erum est.] CASVS. Si deieci te de fundo: non teneor furti. condi. tamen tritticaria teneor ratione possessionis fundi quã habeo. sed si abstuli arbores de fundo tuo uel lapides uel cretam. teneor furti. Franciscus.

a ¶ Non posse.] ut instituit. de usuca. §. quod autem.

Possessio

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Possessionem.ʒ tantùm per triticariam si non erat domius dejectus:aliàs etiam dominium:ut & ʒ.de condi.trit.l.ij.
b ¶ Mobili.ʒ nt & ʒ.de tritica.l.j.in fine.
c ¶ Nulla dubitatio est.ʒ ut & ʒ. quod ui, aut clàm.l.fi alius.§.notauimus. & ad le.Aquil.si seruus serum.§.fi oliuam.& ʃ.l.proxi.§.j.& arg.infrà,tit.fur.eo§a.l. faciẽda.§.j.& ʃ.eod.lege si cretæ.

† Aliàs,fraudandi. Du.

† libr.9.ad Sabin.

† Non est furto,apud Dua.

† lib.41.ad Sabin.

CASVS. SI apes.ʃ Apes feræ stantes in arbore fundi mei fecerunt alias apes. surripuisti eas, uel tanum earum.non teneris mihi act.furti,cum meum non fuerit quod surripuisti.
¶ Itẽ cõstat.ʒ Colonus meus agrum meum colebat numis: quia pro certa mercede in pecunia consistente mihi dã da fructus agri mei debebat facere suos. uenit quidam, & fructus huius agri stantes in agro collegit & surripuit. dicitur quod tenetur furti huic colono. Franciscus Accur.
d ¶ Si apes.ʒ ad hoc ʒ.de acquir.re.do.l.naturaliter.§.apum. & insti.de.re.diui.§.apum.
e ¶ Qui numis.ʒ hoc est, qui mercede constituta in pecunia numerata collit: utita omnes fructus percipiendo suos faciat. partiarius uerò est, qui partem fructuũ domino reddit. distingue ergo aut colit numis: & tunc habet actionẽ furti & condictionem furtiuam, cum sui sint fructus, ut hic. addunt quidam, si ad non modicum tempus cõduxit: aliàs contra: ut arg. ʒ. si ager uecti. uel emphy. lege j. & ij. & iij. quod hic non dicitur. Aut partiarius: & tunc ipse solus habet condi. furti. ut in contrario. ʒ. loca. cum in plures. §. messem. de quo dic ut ibi. actionem aũt furti habet quilibet pro parte fructuũ quę eum tãgit. ʃ.eo. fullo. § fructibus. nec obst. ʃ.eo. si qs uxori. §. si sulphuratiæ. quia licet ibi agat conducto contra dominum, potest tamen & furti agere. Sed alij dicunt ibi loqui de eo qui colit numis ad modicum tempus.
f ¶ Cœpissent.] fructus:ut bonæ fidei possessoris:non sic in fructuario antequam consummãtur. ut ʒ.de acquiren.rerũ domi.bonæ fidei. §.denique.& ʒ.de usur.qui scit.§.præterea.& ʒ.de usufru.fi fur.

Vi tabulas.ʃ CASVS Tabulas uel cautiones meas siue instrumentã aliquis furripuit. dicitur quòd tenetur actione furti. & æstimabit non solùm ualentia tabulæ siue chartæ:sed etiam debiti quod in ea continetur: siue debitũ quod in his:continebatur,sit mihi solutum:siue nõ.& reddit ratio. idem uidetur & si alias probationes haberem ad illud debitũ.Idem de apocha si furripiatur.Sed pone q aliquis delet instrumentum meum.tenetur furti.& etiam actio.legis Aquil.Sed pone quòd primò furripuit,& posteà deleuit.nõ propter hoc crescit actio furti sed furti tenebitur & Aquil. itẽ actio ad exhibendũ. Itẽ quorũ bonorũ:si hæc instrumenta essent hæreditaria.Sed & si aliquis imaginem meam uel librum deleuit,tenetur Aquilia.Vltimò dicit:quæ dicta sunt de instrumentis priuatorum: idẽ & si essent reipublicæ alicuius muncipij. Item & de ęreris rebus publicis siue alicuius societatis.& hoc dicit hæc lex cũ quatuor sequentibus.Franciscus.
g ¶ Qui tabulas.ʒ ligneas uel cereas:in quibus olim scribebantur rationes debitorum:ut & ʒ.commo.l.in commodato.§.sicut.
h ¶ Continetur.] fit ergo æstimatio secundum causam cohærẽtem: sed Celsus putat posse cõdici possessionẽ: quemadmodũ potest re mobili surrepta. ¶ Eorũ nomine quæ de fundo tolluntur, ut putà arborum,uel lapidũ, uel arenæ,uel fructuum quos quis furandi animo decerpserit, furti agi posse nulla dubitatio est.

¶ Paulus. LEX XXVI.

SI apes feræ in arborẽ fundi tui apes fecerint,& qs eas uel fauum abstulerit,eum non teneri tibi furti, quia nõ fuerunt tuæ:eâ que cõstãt captarum terra, mari, cœlo, numero esse. ¶ Itẽ cõstat colonũ qui numis collit, cũ eo q fructus stantes furto furripuerit,acturum furti:quia ut primùm decerpti essent,eius eę cępissẽt.

¶ Chirographa furripiens tenetur non tantum propter pretium chirographorũ, sed etiam ad æstimationem iunnæ in eis contentæ,licet creditori solutum sit:quia eius interest tabulas habere, ne patiatur litem à creditoribus de eis reddendis.

¶ Vlpianus. LEX XXVII.

QVi tabulas uel cautiones amouet,furti tenetur,non tantùm pretij ipsarum tabularũ nomine,uerumetiã eius quod interfuit: quod ad æstimationem refertur eius summæ, quæ in his tabulis cõtinet: scilicet, si tanti interfuit, ut putà si chirographa aurcorum decem tabulæ fuerint. nã hoc dicimus duplicari. Quòd si iam erant inanes,quia solutum proponebatur, nunquid ipsarum tantùm tabularũ pretij uideatur esse æstimatio faciẽda?Quid enim interfuit eius?Sed potest dici, qa nonnunquã debitores tabulas sibi restitui petunt, quod nõnunquã calũniantur debitores quasi ĩdebito soluto ab his, interest creditoris tabulas habere,ne forte cõtrouersiam super ea re patiat. Et generaliter dicẽdum est, id qđ interest, duplicari. ¶ Inde potest quęri,si quis cùm alias probationes mensæ quã scripturã haberet, chirographi furtum sit passus, an æstimari duplo chirographi quãritas debeat? & nũq nõ,quasi nihil interfit.quãti enim interest,cùm possit debitũ aliunde probare? quemadmodum si in binis tabulis instrumentum scriptum sit:nam nihil uidetur deperdere: sed futurũ est ut alio chirographo saluo securior sit creditor. ¶ Apocha quoque si fuerit surrepta,æquè dicendũ est furti actionẽ in id qđ interest, locũ habere: sed nihil uidet interesse si sint & aliæ probationes solutæ pecuniæ. ¶ Sed si quis non amouit huiusmodi instrumenta,sed interleuit,non tantùm furti actio locũ habet. uerum etiam legis Aquiliæ. nam amouisse uidetur qui corrupit.

¶ Paulus. LEX XXVIII.

SEd si furripuit priusquam deleat,tanti tenetur quanti domini interfuit non furripi.delẽdo enim nihil ad pœnam adiicit.

¶ Vlpianus. LEX XXIX.

HOc amplius,etiam ad exhibendum agi potest, & interdicto Quorum bonorum agi potest.

a SEd & si imaginem.ʒ facit suprà ad legem Aquil. si quis testamentum.
b ¶ Deleuerit.ʒ posteà cum iam furripuisset. Vel dic deleuerit tantum animo lucrandi:ut ʒ.e.qui tabulas.in fi.
c ¶ Aut furripuit.ʒ scilicet tantùm.
d ¶ Furti.ʒ non peculatus: ut ʃ.eo. ob pecuniam.
e ¶ De cæteris rebus publicis.ʒ quæ sunt in patrimonio publico: non etiam in usu publico. M. uel dic publicũ, scilicet alicuius municipij.
f ¶ Societatibus.ʒ ut si instrumentum societatis alicuius quis furripiat.

† libr.9.ad Sabin.

† lib.41.ad Sabin.

QVidam.ʒ CASVS. Habebam instrumentum de decem contra Titium. furripuisti mihi illud instrumentũ. nunc ago contre te furti ac.uidetur quòd non tenearis nisi ad æsti ma. chartæ siue tabulæ, non autem ad decem quæ continebantur in instrumento quia si nunc possum probare de illis decẽ, non uidetur mea interesse. sed tamen dicit q potest interesse. pone enim quòd nunc furto facto rehabui instrumẽta:& sic possum nũc probare interesse per ea:quod non potui tempore quo egi ad debitum, sed succubui.sed multò magis quæritur de lege Aquil.nam si instrumentum meum de decẽ quod habebã contra Titiũ,destruxisti, & agam contra te Aquil. uidetur e non tenearis: quia si probo decẽ cõtineri in instrumẽto: potero agere ad ea contra Titium debitorem meum, etsi nihil mea interfuit,instrumentum fuisse destructum:si ait tem hoc non possum probare, uidetur mea interesse. sed tũ ponit duos casus quibus interest mea.Fran.
g ¶ Pecuniam. ʒ in instrumento redactam.
h ¶ Non potest.ʒ debitum in chirographũ redactum. sed nõ ualet hoc arg.quod fit a destructione antecedentis.

† Du.mensęq;scripturam, Rectius forte,sis legẽtur mensęque scripturam.

† Sic Dua. alias legit, quia si &c.

† Nec potuit post furtũ factũ &c. & malè August. lib.1.emenda.cap.3.

† Du.factũ, tabulas natus esse actor.&c.

† Du. uictũ rẽ amisisse.

† si Du.

† Apocha qđ sit, pulchrè Alcia. lib. præter. in dictione apocha.

† Rupisse, i in P.F.

† lib.41.ad Sabin.

† lib.41.ad Sabin.

¶ Idem. † LEX XXX.

SI hæreditariæ tabulæ deletæ sint.

¶ Idem. † LEX XXXI.

SEd & si imaginẽ quis uel librum deleuerit, & hic tenetur damni iniurię,quasi corruperit. ¶ Si qs tabulas instrumento rũ reipublicæ municipij alicuius aut furripuerit, aut ĩterleuerit, Labeo ait furti eũ teneri.Idem que scribit & de cæteris rebus publicis, dęque societatibus.

¶ Paulus lib.ix.ad Sab. LEX XXXII.

QVidam tabularum duntaxat æstimationẽ faciendã in furti actione existimant: qua si iudici apud quẽ furti agat, possit probari quantum debitum fuerit,possit etiam apud eum iudicẽ eadem probare apud quem pecuniam petat.si uero in furti iudicio probare non põt, nec illud quidẽ possit ostendi, quanti eius interfit. Sed potest, post furtũ factum si tabulas nactus esset actor,ut ex eo ꝓbet quãti sua interfuit si tabulas nactus nõ esset.

¶ De lege Aquilia maior ꝙstio est, quemadmodũ possit probari quãti eius interfit. nã si põt alias probare, non patitur damnũ. Quid ergo si fortè pecuniam sub cõditione crediderit, & ĩterim testimonia sunt, quorũ probationẽ habeat, q possunt mori conditio ne pẽdẽte? aut puta me petiisse creditũ: & quia testes & signatores qui rem meminissent, præsentes non haberẽ, uictũ remansisse:nunc uerò cùm furti agam, eorum memoria & præsentia ad fidẽ creditæ pecunię uti possum.

¶ Cui conceditur administratio rerum, non uidetur concessum ut in eis fraudem committat.Bart.

¶ Vlpianus. † LEX XXXIII.

TVtor adm inistrationẽ qdẽ rerũ pupillariũ habet, inter cipiendi autẽ potestas ei non datur: ¶ & ideo si qd furãdi animo amouerit, furtum facit, nec usuca pi res pót. sed & furti actione tenetur: quamuis & tutelæ cũ eo agi possit. Quod in tutore scriptum est:idem erit & in curatore adolescentis, cæterisque curatoribus.

¶ Paulus. LEX XXXIIII.

IS qui opẽ furtũ facienti fert, nunquã manifestus est. Itaq; accidit ut is quidem qui opem tulit,furti nec manifesti:is autẽ, qui deprehensus est, ob eandem rem manifesti teneatur.

¶ Pomponius. LEX XXXV.

SI quis quid perferendum acceperit, & scierit furtiuum esse, constat, si deprehendatur, ipsum duntaxat furem manifestũ esse . si nescierit,neutrũ. hunc,quia fur non sit: illum aũt non esse manifestũ furem, quia deprehensus non sit.

¶ Diuersis respectibus possunt duo fures eiusdẽ rei alter dici fur manifestus, alter non manifestus.Bart.

¶ Si unus seruus tuus hausisset & abstulisset, alter hauriendo deprehẽsus esset, prioris nomine nec manifesti, alterius manifesti teneberis.

¶ Qui præstat opem furto irregulari,nõ tenetur furti:nisi furtum regulare sequatur,Bart.

¶ Vlpianus. † LEX XXXVI.

QVi seruo persuasit, ut fugeret,fur non est. Nec enim qui alicui malum consilium dederit,furtum facit:non magis quam si ei psuaserit, ut se præcipitaret, aut manus sibi inferret. hæc. n.

† libr.9.ad Sabin.

† lib.19.ad Sabin.

In P. F. desũt hęc, illũ autem nõ esse manifestum. Iste §. vẽ sentire, q ad hoc q dicatur fur manifestus,requiritur q fuerit in furto deprehensus: sed tu dic q de necessitate nõ reqrit, sed sola acclamatio sufficit: ut no.Bart.in l.ij.in prin. ff.e. gl. in §. fur manifestus.isti.co. ti.& not.in l.fi qs i seruitu.§.j.ʃ.eo. & Cy. in l. falsus.in 3. oppo. C.e. tit. pót aũt & deprehẽsus dici fur manifestus ut in l. manifestè. ʒ. đ cõdi.fur. sicut & qui repertus ẽ: in domo.ut not. idem Bar.& Alexan. in præalleg.l.ij.§. eo.Bald. in authẽ.quas actiões. C. de sac. san. ecc.& Ioã. And.in addi.ad Spec. in tit. de ꝓbar.§.1.uer fic. ęro.& Spec.in titu. de præsumpt.§.1. lib.41.ad Sab.

Si qui opem.ʒ CASVS. Præbui opem & auxilium tibi facienti furtum:tandem tu fuisti deprehensus cum re furtiua. dicitur quòd ego teneor furti non manifesti, & tu furti manifesti.Franciscus Accur.
v ¶ Fert.ʒ Quis hoc faciat, habes infiit. eo. tit. §. interdum. & infra eo. in furti. §. ope. & l.fi pignore. §. qui ferramenta.
x ¶ Manifestus est.ʒ Item nec est furtnec est manifestus: licet tenea tur actione furti non manifesti. nec enim dici potest committere furtum, uel etiam furem esse, cum rem non contrectauerit. & facit infrà de incend. rui. nau.l. qui naufragium. §.non tantùm.

SI quis.ʒ CASVS. Rem furripui, & tradidi eam tibi ut portes eam ad aliquem locum: puta ad domum meam: nunc cum portabas fuisti in uentus cum re furtiua. dicitur quòd si sciebas eam rem furtiuam, tu es fur manifestus, & ego non manifestus. si autem ignorabas, hoc casu nec tu nec ego sumus fures manifesti.

SI unus.ʒ Vnus de seruis meis hausit uinum tuum, & portabat: alter hauriendo fuit deprehensus. nomine primi teneor furti non manifesti: nomine alterius teneor furti manifesti.Francisc. Accur.

† lib.41.ad Sabin.

y ¶ Neutrum.ʒ scilicet teneri.
z ¶ Non fit.] facit infra eodem, si is qui. §. tutor. & l. falsus. §. sed & si is.& supra eodem, l.vulgaris.§.primo. & §. item si quis maioris.
a ¶ Hausisset.ʒ scilicet uinum.

VI seruo.ʒ CASVS. Seruo tuo psuasi ut fugeret, & fugit: dicitur quod non sum fur.non enim ex meo malo cõsilio furtũ dicor facere. & adduc it simile. Secũdo psuasi tibi ut fugeres hoc animo ut ab alio furripiaris.fugisti,& surreptus ab alio fuisti.dicitur quod teneor furti. Tertio persuasi tibi ut fugeres:& hoc feci cã inimicitiarum.tandẽ fugisti:& surreptus fuisti.dicitur quod teneor furti.Quarto filio uel seruo tuo,uel uxori tuæ furripienti tibi rem, opẽ tuli.dicitur quod teneor tibi furti: licet filius uel seruus uel uxor nõ teneantur tibi furti. Quinto persuasi seruo tuo ut fugeret, & fugit cũ quibusdam tuis rebus. teneor furti tam nomine serui quam rerum quasi opem uidear tulisse.
¶ Si duo serui.ʒ Seruus meus cum seruo tuo habuerunt inter se cõsilium:& communi consilio ambo fugerunt a nobis. unus eorum nõ est fur alterius:nisi unus alium celaret. Franc.
b ¶ Inferret.ʒ id est detruncaret.Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

furti non admittunt actionem. [a]
Sed si alius ei fugam psuaserit, ut ab alio surripiatur, furti tenebitur is qui persuaserit, quasi ope & cõsilio eius furtũ factũ sit. Plus Pompo. scripsit, eũ q̃ psuaserit, [b] quãuis interim furti non teneretur, tũc tamẽ incipere teneri, cũ quis † fugitiuus fur esse cœperit: quasi uideaẽ ope & cõsilio eius furtum factũ. ¶ Itẽ placuit eũ, q̃ filio, [c] uel seruo, uel uxori opem tert furtũ [d] facientibus, furti teneri, quãuis ipsi [e] furti actione non conuenianẽ. [f] ¶ Idẽ Pompo. ait, si cum rebus aufugerit fugitiuus, posse furti actione solicitatorẽ conueniri rerum nomine: quia opem & consilium contrectatori tulerit. quod & Sabinus significat.

¶ *Persuasio inuicem facta ad fugiendũ, non facit aliquem furem: nisi se inuicem celauerint. Bar.*

¶ Si duo serui [h] inuicẽ sibi psuaserint, & ambo simul aufugerint, alter alterius fur non est. Quid ergo si inuicem se celauerint? (fieri enim põt, ut ambo inuicem fures sint.) Et potest dici alterum alterius furem esse: quemadmodũ si alij singulos surripuissent, tenerẽtur, quasi alter alterius nomine opem tulisset: quemadmodum rerum quoque nomine teneri eos furti Sabinus scripsit. [i]

¶ Pomponius. † LEX XXXVII.

SI pauonem meum mansuetũ, cum de domo mea effugisset, persecutus sis quoad is periit, agere tecum furti ita potero, si aliquis [k] eum habere cœperit.

¶ Paulus li. lxij. ad edi: L. XXXVIII.

† SI filiusfamilias surreptus sit, patrem habere furti actionẽ palàm est.

¶ Idem. † LEX XXXIX.

MAter filij surrepti furti actionẽ non habet. [l] ¶ Liberarum [m] psonarum nomine licet furti actio sit, [n] condictio tamen nusquam est. [o]

¶ *Voluntas & propositum distinguunt maleficia. hoc dicit.*

¶ Vlpianus. † LEX XL.

VErum est † si meretricẽ alienã ancillã rapuerit quis uel celauerit, furtũ non esse: nec enim factum quæritur, sed causa [p] faciẽdi. causa autẽ faciendi libido fuit, nõ furtum. & ideo etiã eum, q̃ fores [q] meretricis effregerit libidinis causa, si fures nõ ab eo [r] inducti, sed aliàs ĩgressi meretricis res egesserunt, [s] furti non teneri. [t]

†An tñ lege Flauia teneaẽ qui suppresit scortũ libidinis causa? Et non puto teneri: & ita etiam ex facto cum incidisset, dixi. hic enim turpius facit, quàm qui surripuit: † sed quia secum facti ignominiã compensat, [u] certè fur non est.

¶ Paulus. † LEX XLI.

QVi iumenta sibi cõmodata longius duxerit, † aliòve modo inuito domino usus sit, furtum facit. [x]

¶ Vlpianus. † LEX XLII.

SI cum quis [y] in hostium potestate esset, furtũ ei factũ sit, & postliminio redierit, poterit quis dicere eũ furti habere actionẽ. [z]

¶ Arrogatorem autẽ posse furti agere, scilicet eius furti noĩe, q̃d factũ est ei quẽ arrogauerit, ante quàm eum arrogaret, certum est. Cæterũ, si postea, nulla erit dubitatio. ¶ Quãdiũ [b] uiuit is, q̃ fur empt. l. ex empto. §. si quis uirginem. Alij dicunt hic de æquitate: uel ibi causa alienæ libidinis subtraxit. Item quare in meretrice non fit? Respon. quia licet ibi sit quidam usus: tamen non fit causa commodi pecuniarij uel damni per hoc domino inferendi.

q ¶ Qui fores. § id est ostia domus meretricis.

r ¶ Ab eo. § qui fregit ostia causa libidinis.

s ¶ Egesserunt. § i. seorsum portauerunt: & sic fecerunt furtum.

t ¶ Non teneri.] ut ff. e. l. qui iniuriæ. §. j.

v ¶ Compensat. § sic suprà de iureiur. l. nam posteà quam. & l. duobus. & ar. ff. de off. præ. l. diuus. in fi. Azo.

QVi iumenta. § CASVS. Iumentum tibi commodaui ut ff. usque ad certum locum eum ducas. tu duxisti eum longius. teneris furti. idem & si à principio contrectauerim eam uoluntatẽ quã duxisti. Fran. Accur.

x ¶ Furtum facit. § ut insti. eo. §. furtum autem: & arg. ff. commo. l. si ut certo. §. sed interdũ. Sed nunquid duplatur tantum æstimatio usus: an etiã plena proprietas? Respon. secũdũ H. solus usus. & pro eo est quod de fructu sublato dicitur ff. e. vulgaris. §. sed verum est. & §. sed & si de naui. Item pro eo ff. e si quid fur. §. qui lancem. ubi non æstimatur tota lanx. Item pro eo q̃ nõ iure dominij, sed usus agitur: ut ff. e. l. si uendidero. §. cum autẽ. in fi. §. item p eo. ff. e. si quid fur. in prin. & §. j. sed Io. & Hu. dicunt plenam proprietatẽ dici plari, & p eis ff. eo. qui tabulas. in prin. Item pro eis: quia dicunt iure dominij qd̃ habet in re, in qua contrectatur usus, agi, & eius totius furtum fieri. & sic inducitur ff. e. si uendidero. §. j. nec obst. quod dictum est de fructu & rasura: quia possunt separari: non sic usus rei à re: & ita cohærens causa æstimatur: ut not. d. l. qui tabulas. Item facit pro eis hæc l. quæ aliquid debet addere. nõ autem adderet si de furto usus diceret, cum sit dictum ff. e. l. j. de tota ergo re facit furtum contrectando usum: sed Azo inclinat in primã opi & fait ff. eo. l. qui re.

SI cum quis. § CASVS. Rem capti ab hostibus surripui. tandem dominus rei reuersus est. dicitur quòd competit ei act. furti.

¶ Arrogatorem.] Titio surripui rem eius: tendem Titius dedit se in arrogationem Sempronio. dicitur quòd Sempronio competit actio furti. Idem multò magis est si post arroga. Titio factum est furtum.

¶ Quandiu. § Actio furti durat donec fur uiuit. & aut fur est sui iuris: & tunc ipse conuenitur act. furti. aut est alterius iuris, ut quia filius familiàs: & tunc conuenitur pater eius. & hoc est qd̃ dicit noxa caput sequitur. ¶ Si quis.] Feci Titio furtum. tandem Titius captus est ab hostibus. dicitur q̃ extinguitur actio furti. si tamen Titius reuertatur ab hostibus, rehabebit acti. furti. Fran.

y ¶ Si cum quis.] id est aliquis sapiens dicet.

z ¶ Actionem. § contra uidebatur: quia non fuit cui fieret furtum, secundum M. ut ff. e. l. falsus. § q̃ alienum. Item nec posteà: cũ ex priore contrectatione non fit nata: ut ff. e. serui & filij. §. unde est quæstiũ.

a ¶ Factum est. § cum omnia per arrogationem fiant ei quæsita: ut insti. de acqui per arrogã. §. j.

b ¶ Quandiu.] usque ad xxx. an. ut C. de præscrip. xxx. ann. l. sicut. uel

uel respicit antiqua tempora, quando erãt perpetuę: ut instit. de pp. & temp. actio in princip. Accur.

a ¶ Post noxam. § id est delictum, puta furtum.

b ¶ Alio iure. § hostibus fortè demissus: ut tastit. quibus mod. ius pat. pot. sol. § sed & qui captus. Accur.

c ¶ Nasci. § sic ff. ex noxa. cau. aga. l. ij in fi. regulariter contrà: ut ff. de sol. qui res. §. area.

† Dux non perit furti actio.

CAssvs. Seruus meus exercitor nauis existens nõ meo uoluntate, habebat uiciariũ in naui, si datum est dãnum alicui mercatori in naui, daẽ actio in factũ contra me: & siquidem uiciarius dedit dãnum, teneor duntaxat de peculio. si autem seruus dedit damnum, tũc in æstima. damni, aut noxæ eum dedere. & si iste seruus efficiatur liber, adhuc teneor de peculio: & ipse factus liber tenebitur. ¶ Interdum. § Seruus meus fecit tibi furtũ. & ego manumisi eum ne tenear pro eo furti. dicitur q̃ adhuc teneor: & etiam ipse seruus: & si ego conueniar, liberatur fur. Fran. Accur.

† Renasci. Dua.

† libr. 9. ad Sabin.

d ¶ Vulgaris. § i. actio in factũ ex illo edicto nau. cau. q̃ orit ex receptо: ut ff. de noxa. in rem. §. fi. prout est ibi aut. & ff. de exer. l. § seruus. & §. nau. cau. l. ij. §. item si seruus. formula autẽ dicitur propter id quod habes ff. de origi. iur. l. ij. §. omnium. quod hodie est sublatum: ut C. de formulis. Accur.

† Du. ut noxæ dederet.

† Du. sed cum facti.

† libr. 9. ad Sabin.

† In P. F. manumisfit, ne furti &c.

e ¶ Alter. § uicarius qui erat in cura nauis. uel fortè extraneus, & sine uoluntate exercentis. ut d. l. si in rem. in fi. Azo.

† In P. F. alienaverit inuito &c. In quibusdam exemplaribus manuscriptis alioue iuniẽto.

† lib. 41. ad Sabin.

† lib. 41. ad Sabin.

f ¶ Quod ipse exercitor. § ff. seruus dedit damnum & supple in litis æstimationem damnetur, aut &c. nec dicas non dari de peculio, cũ detur ex delicto: ut ff. de iis qui deiec. l. j. §. cũ seruus. qui ex ex contractu serui exercentis datur de peculio: ut ff. nau. cau. l. licet. etiam si dominus prohibuit: ut ff. de pecul. si quis seruũ. §. etiam. sed noxalis ex delicto. Accursius.

g ¶ Adiiciatur. § scilicet in sententia condemnatoria.

h ¶ In peculium. § proprie, ibi dicimus agi ex contractu. si autem ageret actione in factũ ex quasi maleficio, liberaretur dando de peculio uiciarium ad noxam: ut d. l. si in rem. §. fin. prout est ibi litera ad noxam. Accursius.

i ¶ Annum. § ut ff. quando act. de peculio est anna. l. j.

k ¶ Ideo manumissus sit. § & ita dolo desiit habere: ut & ff. de noxa. l. de illo. Accur.

l ¶ Liberari. § ut & ff. de noxa. l. electio. in prin. nõ enim sępius &c. ut ff. nau. cau. l. licet. in fine.

FAlsus. § CASVS. Rem quam nõ debebã, tibi scienter accipienti solui, facis furtum. ¶ Falsus.] Falsus procurator accipiẽdo pecuniam facit furtũ. hoc est uerum si debitor eo animo soluit falso procuratori, ut falsus procurator portaret hanc pecuniam ad creditorẽ: & non portauit. si autem eo animo soluit, ut numi fiãt procuratoris, credens eum procuratorem in rem suã: tũc licet nõ domino, non tamen facit furtum. ¶ Sed & si is. § Cùm indebitum tibi scienti uellem soluere tu delegasti me quod alij soluerẽ: & solui. quæritur an tenearis furti? & distinguitur. nam aut solui te præsente: & tũc teneris aut te absente: & tunc non teneris.

¶ Si quis. § Petebas à me ut mutuarem tibi decem: & mutuaui, dicendo quod eras locuples, uel te uelle dare fideiussores: uel te confestim mihi soluturum pecuniam: & mentitus es, quæritur an teneatis furti. & dicitur quod non: sed de dolo teneris si alia actio non cõpetat. ¶ Qui alienum. § Librum alienũ iacentẽ in terra accepi animo lucrandi. dicitur quod facio furtum, licet nescierim cuius sit: nisi dominus rei habuerit eum pro derelicto. nam tunc non facio furtũ. Idem si putaui quod dominus habuit eum pro derelicto: licet ita nõ sit. Sed pone quod inueni rem alienam iacentẽ in terra: & accepi nõ animo lucrandi, uolebam enim reddere domino rei si inuenirem eum, dicitur quòd non facio furtum: & quicunque qui sic inueniunt, faciant scripturam in qua contineatur: notum sit omnibus quòd ego talis inueni sic & sic: & reddam ei qui peter. & hanc scripturam ponant in aliquo loco ut possit legi. & hæc sunt uera etiam si petat aliquod pretium nemine inuentionis. nam propter hoc fur non est. ¶ Si quis sponte. § Rem a domino habitam pro derelicto, accepi, nõ teneor furti: siue sciebã eum habitam pro derelicto, siue ignorabam.

¶ Si iactum § Rem iactam de naui accepi, quæritur an teneat furti. & distinguitur. nam aut dñs deiecit ens habuit eam pro derelicto: & tunc nõ teneor. aut non: & tunc si animo furandi teneo, teneor furti, aliàs non: sed semper reddere debeo eius dño. sed si putans simpliciter rem iactam accepi, non teneor furti. ¶ Etiam. § Surripui tibi seruum: & sic teneor furti, tandem emi à te partem huius serui, extinguitur actio. furti, etiam in alia parte. secus si usumfru. huius serui cœpi habere. nam propter hoc non extinguitur actio furti. Fran.

† Dua. si is qui. &c.

† Dua. si cũ eo &c. al. cum eo.

m ¶ Nec numi. § uiderat enim sub quadã conditione solutum, hæc scilicet si creditor est. argumen. suprà, de acquirenda possessio. si me in uacuam. Sed argu. contra. supra, de acquirenda possessione. quod meo. §. primo. uel melius secundum Azo. hoc est cũ debitor labif in persona: ut quia filium credebat esse creditoris eũ cui soluit: quia & hoc ipse asserebat: ut infra eodem, si quis uxori. §. cu Titio. Si uero non labitur, transfertur dominium: sed repetit condictione indebiti: & facit supra de condictio. furt. l. quoniam. & pro suo. l. homines in fine.

n ¶ Vera sit.] sed si rata sit habita solutio cessat actio furti: ut ff. eo. l. sũ mendidero. §. si Titius. Accur.

o ¶ Manent. § hic est contra. ff. de dona. l. qui mihi. Sol. ut ibi.

p ¶ Procuratoris fiant. § putans eum procuratorem in rem suam factum uel aliter uolui in eum transferre dominium: & ipse debebat facere contentum creditorem. Accur.

q ¶ Furtum facere. § sed habet locum condictio indebiti: ut C. de cõdi. indebiti. l. creditoris nisi creditor habeat ratũ: ut d. l. si nẽ debero. §. si Titius. & de hoc plene dixi. C. eo. falsus. in gestore habes ff. de neg. gest. si ego. & facit ff. de noxa. quemadmodum. in fine. Item contra. ff. eo. §. pro empto. l. ij. Sol. ut ibi.

r ¶ Accipiebat. § sciens.

s ¶ Soluendum. § ut suprà eodem titul. si quis quid perferendum. Accursius.

t ¶ Furtum facit.] quia breui manu. &c. ut ff. de dona causa mortis. l. quod si ita uliber. & ff. de donatio. inter uirum & uxorẽ. l. ij. §. fi. & si certum pet. l. singularia. & ff. de oblig. si procuratori præsentis. Accursius.

v ¶ Mentitur. § ut superiori §. uel dic non dicendo se esse aliũ quã sit: ut ff. eo. si is. qui. §. si tu Titium.

x ¶ Locupletem. § ut facilius credatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non tenetur.§ contra.J.e.l.si quis uxoris.§.cũ Titio.fol.ut ibi. secus si nõ in essentia,sed in cõditione persõæ:ut J.eo.si quis uxo.§. seruus qui se.

b ¶ Actio.§ sed nonne semper cõdictio certi? Resp.nõ dicit de illa: quia hęc illã nõ excludit:ut cum cõdictione indebiti:ut §.de dolo.l.legatarius.Sed nõne certi condictio specialis ex mutuo dat? Respon. posse esse q; non:ut q.a filiusfamilias fuit qui dixit se in rem patris uersurum :uel erat seruus cum accepit uersurus in rem dñi:nec uertit:nec est liber. & facit §. de dolo.l.& elegãter.in fi.& l. seq.nõ placet ut dicas q; non sit soluendo, cum nec dedolo tunc esset utilis.

† Cum hoc § dũ dicit, q; furripiẽs rem cuius dñm ignorat, furtum nihilomin⁹ committit. Concord. tex.in ca. li bellorũ. 2. q. 8. textus in authẽti. sed nouo iure. cũ ibi no. C.eo.ti tu.

c ¶ Ignoret.§ Sic C. ut de ui.l. fi.ibi, omnes autem &c.

d ¶ Fiat.§ ut J. tit.ij. l.j.§. Scæuola. & J. §. fi quis sponte.

e ¶ Desinere.§ ut & §.de noxa quemadmodum. §.j.& §.p derelicto.l.ij. & facit institutio. de rerũ diui.§.fi. & J. de incẽ. rui.nau.l.iij. in prin. & l.si quis.& §. de acquiren. posseſſ. l. interdum &c.

f ¶ Neque putauit.§ ille qui accepit.

† In scriptis exem. non habetur, in terra. nec etiã apud Du.

g ¶ Non tenetur furti.§ quia non fuit animus.

h ¶ Videamus.§ scilicet plenius prædictã responsionem.

† Sic Dua. alias legit, Pleriq; ẽt hoc faciũt. alias Pleri que etiã putant hoc facere.

i ¶ Plerique etiam hoc.§ id est. plerique hoc faciunt.Sed quid si simpliciter deiectũ credidit? Resp. non tenetur furti: ut J. ea. l.§. si iactum.in fi.

k ¶ Menytra dicunt.§ græcum est:cuius interpretatio ; est pretium inuentionis petat. per Lombardam autem ante iudicem debet portare: ut in titu. de fugacibus. l. fi quis aurum. Azo.Accur.

l ¶ Iecit.§ facit §. e.l. §.qui alienum.Azo.

m ¶ Plerunque.§ Imò in dubio præsumitur q; nõ: ut insti.de rerum diui.§. fi. & §. de acquirer. do. qua ratione. §. fi.& §.ad ie. Rho. l. qui leuandæ.& l.ij. §.fi. sed hic protecit ũc, ut sit uerisimile pro derelicto haberi, ut librum apertũ. & facit C. pro derelicto.l. si quis merces. & de acqui. posseſſ. in terdum. Accur.

n ¶ Animo.§ scilicet accepit.Accur.

o ¶ Extinguatur actio. § quia deuenit in eum casum à quo incipere non potest , & facto ideo, aliàs secus ut §.de condictio.furti.l.& ideo.& suprà,de iis,qui sunt sui uel alie.iuris. l. patre.ubi de hoc dixi.Accurſius.

p ¶ Non poterat.§ ut & §.de noxa.l.cum seruus.

q ¶ Non est] quo ad hoc,sed quo ad quędam. sic §.de bonis autho. iudi.possiden.l.in uenditore.quę est cõtra. & de hoc dixi J.de uerb. sig.l.rectè.Accurſius.

S I iussu.§ CASVS. Quidam dicens se meum procuratorem cum non esset,iuit ad debitorem meum : & petit quod mihi debeb atur. debitor cum non haberet pecuniam præ manibus,dixit destim se soluturum.nam ex his omnibus magis decepit, quàm furtũ fecit, & ideo furti non tenetur: a sed quia dolo fecit,nisi sit alia aduersus eum actio, b de dolo dabitur.

¶ *Surripiens rem licet ignoret, cuius sit, facit furtum, nisi habita sit pro derelicto: & prosequere distinctionem textus ualde pluchram, & satis claram usque ad finem legis.hoc dicit.*

¶ Qui alienũ † q.d iacẽs ĩ terra † lucrifaciendi causa sustulit, furti astringitur , siue scit cuius sit,siue ignorauit. Nihil enim ad furtum minuendum facit q; cuius sit ignoret. c Quòd si dominus id dereliquit,furtũ nõ fit eius, etiam si ego animũ furandi habuero. Nec. n. furtũ fit , nisi sit cui fiat. d In proposito autem nulli fit , quippe cũ placeat Sabini & Cassij sentẽtia, existimãtiũ statim nostrã desinere e rem esse, quã derelinquimus. Sed & si nõ fuit derelictum,putauit tamen derelictũ, furti nõ tenetur.Sed si neque fuit,neque putauit, f iacens tñ tulit, nõ ut lucret, sed redditurus ei cuius fuerit,non tenetg furti.Proinde uideamus h si nescit cuius esset:sic tamen tulit quasi redditurus ei qui desiderasset, uel qui ostendisset rẽ suam,an furti obligeẽ.Et puto nõ obligari eũ.¶ † Solent pleriq; etiã hoc i facere,ut libellũ ,pponant cõtinentem inuenisse se,& redditurum ei q; desiderauerit.Hi ergo ostẽdunt se nõ animo furãdi feciſſe. j Quid ergo si ea , quæ Græci κρυπτα dicunt, k petat? Nec hic uidetur furtum facere , etsi non probe petat aliquid. ¶ Si quis sponte rem iecit l uel iactauit , quasi ,p derelicto habiturus:tùque rẽ hanc tuleris : an furti tenearis , Celsus lib. xij. Digestorũ quærit:& ait,si q.dẽ putasti pro derelicto habitum,nõ teneris. q; si non putasti , hic dubirari posse ait : & tamẽ magis de fendit nõ teneri: quia (inquit) res non interuertitur ei qui eã sponte reiecit. ¶ Si iactum ex naue factũ aliquis tulerit , an furti teneatur quæstio in eo est, an ,p derelicto habitum sit. Et si quidem derelinquẽdi animo iactauerit (quod plerunq; m credendũ est , cũ sciat periturũ) qui inuenit suum fecit: nec furti tenetur.Si uerò non hoc animo, n sed eo, ut si saluũ fuerit, haberet:ei qui inuenit,auferendũ est.& si scit hoc qui inuenit,& animo furandi tenet, furti tenetur. enimuero si hoc animo ut saluum faceret domino, furti nõ tenetur. q; si putans simpliciter iactatum furti similiter non teneẽ. ¶ Etiã si partis dimidiæ nanciscar dominiũ in seruo qui mihi anteà furtũ fecerat, magis est ut extinguatur actio,o etiã parte redempta:quia etsi ab initio quis partẽ in seruo habebat,furti agere nõ poterat. p Planè si usus fructus meus ĩ eo seruo esse cœperit,dicendũ est, furti actionem non extingui: quia fructuarius dominus non est. q

Pomponius. LEX XLV.

S I iussũ debitoris ab alio r falsus creditoris ptocurator acceperit , s debitori iste teneẽ furti , & nũmi debitoris erunt. ¶ Si rem meã quasi tuam tibi tradidero scienti t meã esse,magis est furtũ te facere , si lucrandi animo id feceris. ¶ Si seruus hæreditarius nondum adita hæreditate furtum hæredi u fecerit,q; testamento domini manumissus est , furti actio aduersus eum cõpetit : quia nullo tẽpore x hęres dñs eius factus est. † qđ euenit , & si alij fuit legatus.

¶ Vlpianus. † LEX XLVI.

S I socius, communis rei furtũ fecerit (potest enim cõmunis rei furtum facere) indubitatè dicendum est furti actionẽ cõpetere. y

¶ *Actio noxalis non extinguitur : licet ex posſtacto desinat esse.Bart.*

¶ Idem. † LEX XLVII.

I Nter omnes z constat,etiam si extincta res sit furtiua , attamẽ

Hinc est si res communis duorũ furrepta est à tertio:ambobus dominis competit act. furti. & si unus eorum agat,non tollitur actio alterius.Item proprietario potest dari actio furti contra fructuarium,si fructuarius contrectet rem in qua habet usumfructum.

¶ Recte.§ Rem tuam accepi, credens de tua uolũtate facere,cũ nõ esset uerum.non facio furtum : sed si credidi contra tuã uoluntatem facere,cùm non esset uerum:fur sum,non tamen teneor furti.

¶ Si furtiua.§ Surripui tibi rem,& eam tibi reddidi:iterũ eam furripui.dicitur quòd teneor acti.furti alia quam prius.Fran.Accur.

z ¶ Inter omnes.§ ut J.eo.l.in furti.§.j.& §.de actio.& obli.l.quæcunq;.& §.fami.ercisc.l.in iudicio.in fi.& arg.J.de aqua cotid.& æsti. l.j.§.prætereà illud.& C.de fur.l.subtracto.

† lib.19.ad Sab.

r ¶ Ab alio.§ debitore debitoris.

s ¶ Acceperit.§ Præsente & iubente : ut suprà l. pxi. §. sed si is q. facit §. de donat. inter uirum & uxo. hæc ratio. in fi. & de solutio. l. si quis seruo. in fine. Accurſius.

t ¶ Scienti.§ facit J. e.si is.§.si tu Titium.& §.de cõdi.fur.l.quoniã. itẽ facit §. de condict. causa da. l. iij. §. subtilius.& distinctio quam not. §. de offi. procura. Cæsa.l.j. Accur.

u ¶ Hæredi.§ de bonis eius,non hæreditariis: quia tũc obtinet.J. tit.ij.l.j.in prin.

x ¶ Nullo tempore.] ut J.eod.l. à Titio.& §. de pecu.l.sed si damnũ. §. sed & creditor. sed cõtra.§.de ser.Papi.Solu hic pure fuit relicta libertas seruo : unde nullo tempore fuit dominus his. Suprà uerò erat prædiũ legatũ sub cõditione: quo casu dominium prædij transit ad hæredem.Accur.

S I socius.§ CASVS. Si socius rem communem furripuit. tenetur furti cõsocio.Frãc. Accur. † lib.19.ad Sab.

y ¶ Competere.§ facit suprà ,p socio. l. rei cõmunis. & l. meritò.

I Nter omnes.§ CASVS. Actio furti durat etiam re furtiua extincta. hinc est si seruum meum furripui sti : teneris furti etiam eo mortuo uel manumisso : & etiam condic. furtiua competit. idem si ista res furrepta deueniat in potestatem hostium , uel si habeam eam pro derelicto.nam adhuc durat act. furti. ¶ Si seruus.§ Habeo usumfructum in seruo:tu ,pprietatẽ. quidã tertius eum furripuit. acti.furti cõpetit & mihi & tibi Secũdò dicit, actio furti datur etiam usuario. Itẽ datur creditori , & datur etiam debitori, & si unus eorum agat uel transigat : adhuc alter poterit agere.

† Quæ sequuntur non habentur a quod Du. lib.42.ad Sabin.

† lib.42.ad Sabin.

a ¶ Quo ad subtrahẽdum.§ Item & quo ad actionẽ de peculio anna lem:ut supra, quando actio de pecu. est anna. l. j. & quo ad deductionem quæ fit de peculio utriusq;:ut suprà.de pecu.l.sed & si damnũ.§. idemq; est & si legatus & §.certè. Item & quo ad id quod habes.§.de solut.si mihi alienum.sed quo ad cõdictionem furtiuam non est similis : cum manumissio extinguat eam, sed non mors : ut J. proxi. & §. de act. & oblig. l. quæcunque. Item nec quoad redhibitionem : ut §. de ædil. edic. l. si hominem.

† Du. quod ad &c.

† al. attinet

b ¶ Abfuit.§ si habes per ad: dic benefic.o. i. maleficio. sic ponitur C. de inoff. testa. l. fratres. & sic nõ adfuit sed abfuit. si uero habet. abfuit p b. tũc bñficio proprie ponit. q.d. sed maleficio. sed contra. est J. c. fullo si actione. in princ.& §.j. Sol. hic agit ratione dominij: uel quia aliquid sibi abfuit de suo. sed ibi quia alij tenebatur

† Du. unũ. † Aliàs, maleficio.

c ¶ Hoc idem.§ f. ut cõdictio pseueret etiã re extincta : ut suprà de act.& obl.l.quæcũque. & suprà de condi. furt. l. in re furti. Sed cõtra. suprà de condi. fur. l. si seruus.ubi dicit eam extingui si interesse desinat. Sol.ibi. Accur.

d ¶ Hoc idem.§ f. ut condictio duret.

e ¶ Furti.§ f. actione. & non condictio. quia suo facto dominus esse desiit: ut §. de cõdi.fur. l.& ideo. & d.l.quæcunque.in fi. Accur.

† Dominũ. Du.

f ¶ Aget de fructibus.] ut suprà de usuca. l. si homo. & de usufr. l. si fur.

g ¶ Hoc amplius etiam debitor. § & ita pluribus: ut suprà e.ira que. §. sed & si res. & arg. J. de iniur. l. j. in fi. Sed arg contrà J. arbo. fur.cæ. l. si plures. Et dic q; tunc diuiditur actio inter creditorem & debitorẽ cum fine culpa creditoris est factum : quia tunc domini interest. sed si culpa, tunc soli creditori competit: nec est per hoc melior conditio creditoris cum culpam commisit : quia totum quod ultra debitum percepit , debitori reddit : ut suprà eod. l. cum. §. idem scribit,& l.creditoris.

h ¶ Plus ualeat. § quia in eo sua interest. in residuo agit creditor: quia ex quo à fure percipiet,iam a debitore nil petet:hic,& arg.§.ad legem Aquil.qui occidit.§.j.

i ¶ Decederit.§ id est transactione composuerit.

k ¶ Potest iudicio.§ ut & §.de usucap.l.fi cuius.§.ij.Accur.

l ¶ Non esse furem.§ ut insti.eo.placuit.& J.e.qui rem.

m ¶ Facere scisit.§ ut & suprà, de condictio.ob causam. l. cum seruus.in fine.

n ¶ Et ait Pomponius.§ & malè, secundum Azo.H.

o ¶ Verum tamen est.§ id est uerius.& corrigit dictum Pomponii. esset enim contra regulam communem, ut quis iubente domino faciat furtum:ut in princip.huius.§.& infrà,eod.qui uas.§.qui ex uolũtate.nisi in casum C.de fur.ſi quis.sed quidã dicunt Pompon. in prędicto casu specialiter loqui.& q; subiicit, generaliter dicat fieri furtum:quod nõ placet.& pro prima facit J.de incend.rui.nau.l.j.§.si fu furti remanere actionẽ aduersus furem. Proinde mortuo quoq; homine quem quis furto abstulit, ui get furti actio. Sed nec manumissio furti actionem extinguit. Nec enim dissimilis est morti manuissio , † quo ad subtrahendũ a dño seruum † apparet. Itaque qualiter cunque domino seruus sit subtractus, attamẽ superesse aduersus furem furti actionẽ : eòque iure utimur. Competit.n. actio non ideo quia nunc abest, sed q.a † nonnun quã beneficio † furis abfuit b. Hoc idem c in condictione quoq; placet. Nam condici furi potest, etiã si res fuerit aliqua ratione extincta. Hoc idem d dicendũ est, si res in potestatem hostium deuenerit: nam constat de ea posse furti agi. Sed & si ,p derelicto posteà à domino habita sit, furti e nihilominus agi poterit.

¶ *Pluribus competit actio furti si plurium interest.Bart.*

¶ Si seruus fructuarius surreptus est,uterque,& qui fruebaẽ, & dominus, actionẽ furti habet. Diuiditur enim furti actio inter † proprietarium & fructuariũ. fructuarius aget de fructibus , f uel quãti interfuit eius furtum factum non esse, dupli. ,pprietarius uerò aget quòd interfuit eius proprietatem non esse subtractã. ¶ Quod dicimus dupli, sic accipere debemus, etiam quadrupli competere actionem, si manifestum furtum sit.

¶ Hæc actio, & si sit qui in eo seruo usum tantũ habeat , poterit ei competere. Et si quis proposuerit hunc seruum etiã pignoratũ esse, eueniet,ut etiam is,q; pignori acceperit,habeat furti actionẽ. Hoc amplius , etiã debitor ,g si modò plus ualeat , h quam pro pignore debetur, furti habet actionẽ. Vsq; adeò autem diuersę sunt actiones quæ eis cõpetunt , ut si quis eorũ pro fure damnũ dederit , i dici oporteat solummodo actionẽ sibi competentem amisisse eum, cæteris uerò superesse. Nam & si ,pponas communem seruum esse furreptum, & alium ex dominis pro fure damnũ dedisse,is,qui non dederit,habet furti actionem. Proprietarius quoque agere aduersus fructuariũ potest iudicio k furti , si quid celandæ proprietatis uel supprimendæ causa fecit.

¶ *In delictis licet allegare ignorantiam ad commodum ignorantis,non ad incõmodum.Bart.*

¶ Rectè dictũ est, Qui putauit se domini uoluntate rem attingere, nõ esse furem. l Quid enim dolo fecit,qui putauit dominũ concessurũ fuisse, siue falsò id , siue uerè putet? Is ergo solus fur est,qui cõtrectauit,qđ inuito domino se facere sciuit. m Per contrarium quæritur,si ego me inuito domino facere putarẽ, cum dominus uellet, an furti actio sit? Et ait Pomponius, n furtum me facere. Verũ tamen esto ut cũ ego uelim eũ uti licet ignoret, ne furti sit obligatus.

¶ Si furtiua res ad dñm rediit & iterum contrectata est ,p competit alia furti actio.

¶ *Interuentu noui dominij assidua contrectatione nascitur actio furti.Bart.*

¶ Paulus. † LEX XLVIII.

S I dominium rei furreptæ quacunq; ratione mutatum sit ,q dño o furti actio competit. ueluti hæredi, & bonorum possessori,& patri adoptiuo , p & legatario. t

¶ *Licet dñs rem recuperauerit,nihilominus fur ad pœnã furti si fiue manifesti , siue non manifesti tenetur.Bart.*

¶ Vlpianus. † LEX XLIX.

Q Vi uas † argenteum perdiderat, eo nomine furti agebat. de pondere uasis cõtrouertia

† lib.42.ad Sabin.

† Iste text. facit q; ubi est cõtẽtio de uase aliquo , actor potest petere , ut illud exhibeat : ut testes illud recognoscãt, & uideat, de pondere uasis, & quali tate materię. italiar. hic. Seddic ut per eum in l. cum si exhibuissẽt C.de publ.

cum.§.j.

t ¶ Legatario.§ pro tempore præsenti.nam pro præterito aget hæres:ut §.de ser.cor.si hæres.sic in similibus:ut s.e.cũ q. in prin.& §.de hære.uend.l.uenditor.in fi.In cõdictione autẽ furtiua quid sit habes §.de condi.fur.l. fine.§.fi.& l.seq.

Q Vi uas. § CASVS. Vas meum argẽteum surripuisti. egi bas.unde obtulisti uas coram iudice,ut sciretur quãti ponderis esset: & ego obtuli tibi.iudex nihilominus condemnauit te in duplũ pretij uasis,dicitur quòd bene fecit iudex. nam in hoc dũplo non continet æstimatio rei:sed totum est pœna.

¶ Qui furem.§ Cognoscis eũ qui furripuit rem meam , siue indices eum mihi , siue non diceris per hoc fur : secus si celabas. ¶ Qui ex uoluntate § Seruum cũ domino suo iratum & ab eo recedente recepi.quæritur an fur sim fu.? & dicit q; si uoluntate domini eũ recepi, non sum fur.si autẽ domino uetãte recepi:tunc aut bono aio uoles eũ re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nere donec ira domini recessisset, & non animo celandi uel lucrãdi, & tunc non sum fur: secus si animo furandi recepi eũ. nã tũc fur sum. Deinde exponit uerbum suprà positum, s. uetare: & dicitur, q uetare dicitur coiplo quod non expresse consentit q seruum suum recipiã.

¶ Si ego. ‡ Locaui fulloni uestimenta mea ad fulliendum siue polié dum. hic fullo me ignorante uel inuito commodauit hæc uestimenta Titio: & Titio hæc uestiméta surrepta sũt. dicit quòd mihi competit act. furti. contra te: quia non debueras ea cõmodare: & tibi etiã datur actio furti cõtra furem: cum uestimenta ista debueris custodire. & hic est casus quo fur furti agit.

¶ Si ancilla. ‡ Ancillã surripuisti. hæc ancilla tempore furti erat prægnans, uel concepit penes furẽ, siue penes bonæ fid. possessorẽ. secus si concepisset, & pareret penes bonæ fidei possessorem. nã hoc casu partus non est furtiuus, & usucapi poterit. Et quod dixi in ancilla & partu, idem in pecudib. obserua: & de hoc dic ut in gl. Consequenter dicit, Equa surrepta penes bonæ fidei poss. concepit. dicitur quòd partus est effectus bonæ fidei possessoris. secus esset in partu ancillæ: quia non numeratur in fructu.

¶ Cum fur. ‡ Fur rem meam surripuit, & eandem uendidit. numos quos inde habebat, de manu eius abstuli. dicitur q facio furtum: q a numi redacti ex re furtiua, non erant per hoc furtiui. Franc.

a ¶ Diceret. ‡ sponte: ut suprà eodẽ, l. in actione. in prin.

b ¶ Rectissimè. ‡ imò malè, quia ius suũ amisit. ut suprà, quod met. cauſ. l. extat. & C. unde ui, si quis in tantam. quæ sunt contra. Sol. hic fur domino dedit ut sciretur quantum esset pondus, secundum Rog. ibi ab inuito abstulit. & sic expone hic abstulit, ideſt accepit. sic suprà, de peti. hære. l. postquam. & de leg. j. duobus. & de leg. ij. Mæuius. §. eũ. uel hic fuit ante edictũ & ante cõstitutionẽ, si quis in tantã. uel hic per iudicem accepit. uel uerius hic dicitur de act. furti non admittenda: contra quam non est delictũ factum, cum ad meram pœnã deturr ut hic subiicit, & C. eo. ancillæ. Frãciscus Accursius.

c ¶ Non tenetur.] ut & ſ. de ſer. ſugi. l. j. in princi. & facit ‡. de incẽ. rui. nau. l. iij. §. non solum. & C. de transac. l. sub prætextu. §. sane. & ſ. de condi. ob. tur. cau. l. idem. §. fi.

d ¶ Dici potest.] nullus: ut ſ. eo. l. inter omnes. §. penul.

e ¶ Non celandi. ‡ sed donec ira domini cessaret: ut ſ. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. fin autem.

f ¶ Sed si celauerit.] dolo, & animo lucrandi: quinetiã lege Flauia tenetur: ut ‡. ad l. Flauiam. de pla. & non statim. §. fi.

g ¶ Nec celauit.] dolo: ut ſ. de fer. cor. l. doli.

h ¶ Vetare. ‡ exponit uerbum uetare quod suprà posuit.

i ¶ Ignorat. ‡ qui non consentit, dissentit. ut pro hoc & cõtra hoc dixi supra, de procurat. l. filiusfam. §. inuitus. & potes dicere q ubi tacitus sufficit consensus, sufficit præsentia: aliàs non: uel quoties lex uetat uel, phibet aliquid, & certo modo illud fieri cõcedit, obtineat quod hic dicit cum suis concordantiis: alias contra uel dic ut dicto §. inuitus.

k ¶ Quia custodia. ‡ bona ratio: ut & ſ. eo. itaq;. & ‡. eo. l. fullo uel sarcinator. in fine. Accursius.

cum esset, & actor vas maius fuisse diceret, [a] fur uas protulit. id is cuius erat, abstulit ei qui surripuerat. dupli nihilominus cõdemnatus est: & rectissimè [b] iudicatum est. nam in actionem pœnalẽ non uenit ipsa res, q̃ surrepta est siue manifesti furti, siue nec manifesti agatur, ¶ Qui furem nouit, siue indicet eum, siue non indicet, fur non est: cum multum interſit, furẽ quis celet, an non indicet. Qui nouit, furti non tenetur: [c] qui celat, hoc ipso tenetur.

¶ Qui ex uoluntate domini seruum recepit, quòd neque fur, neque plagiarius sit, pluſquã manifestum est. Quis enim uoluntatẽ domini habens, fur dici potest? [d] Quòd si dominus uetuit: & ille suscepit, si quidem nõ celandi [e] animo, non est fur: sed si celauerit, [f] tunc esse incipit fur. Qui igitur suscepit, nec celauit, [g] etsi iuito domino, fur non est. ¶ Vetare [h] autem dominũ accipimus etiam eũ qui ignorat: [i] hoc est, eũ qui non cõsentit. ¶ Si ego tibi polienda uestimẽta locauero, tu uerò iſcio aut inuito me commodaueris Titio, & Titio furtum factum sit, & tibi competit furti actio, quia custodia [k] rei ad te pertinet, & mihi aduersus te, quia non debueras rẽ commodare, & id faciendo furtũ admiseris. [l] & hic est casus quo fur [m] furti agere potest.

¶ Si ancilla furripiatur prægnans, uel apud furem conceperit, partus furtiuus est: [n] siue apud furem edaſ, siue apud bonæ fidei possessorem. Sed in hoc posteriore casu furti actio ceſſat. ſed ſi concepit apud bonæ fidei possessorem, ibiq; pepererit, eueniet ut partus furtiuus non ſit: uerumetiam usucapi posſit. [o] ¶ † Idem & in pecudibus [p] obseruandũ est, & in fœtu earũ, qđ in partu. ¶ Ex furtiuis equis nati [q] ſtatim ad bonæ fidei emptorẽ pertinebunt, & meritò: quia & in fructu [r] numerãtur: at partus ancillæ non numeratur in fructu.

¶ Pretium rei alterius ex re furtiua, non est furtiuum: ideo dominus rei furtiuæ uendita id auferens furtum committit. Bart.

¶ Cum fur rem furtiuã uendidiſſet, ei numos pretij dominus rei per uim extorſit. furtum numorum eorum feciſſe rectè respõsum est. Idem etiam ui bonorum raptorum actione tenebit. Quod enim ex re furtiua redigitur, furtiuum non esse, nemini dubium est. Numus igitur hic q̃ redactus est ex pretio rei furtiuæ, non est furtiuus. [s]

¶ Creditor non habet actionem furti pro re debitoris surreptæ, ſi ei non fuit obligata, licet eius interſit. Bart.

¶ Caius. † LEX L.

INterdũ accedit ut non habeat furti actionẽ is cuius interest rem ſaluam esse. ut ecce creditor ob rem debitoris surreptam furti agere non poteſt, etſi aliunde credítum ſeruare non posſit. Loquimur autẽ ſcilicet de ea re, quæ pignoris iure obligata nõ sit. ¶ Itẽ rei dotalis [t] nomine quæ periculo mulieris est, non mulier furti actionem habet, ſed maritus.

¶ Vlpianus. † LEX LI.

INN furti actione quadruplabit † uel duplabitur: ſed rei uerum pretium [b]. Sed & ſi res in rebus humanis esse deſierit cùm iudicatur, nihilominus † iudicatio faciẽda est [c]. Idèm que & ſi nunc deterior ſit, eſtimatione relata in id tempus, quo furtum factum est. Quòd ſi pretioſior [d] ſit facta, eius duplum quãto tunc pretioſior facta fuerit, æſtimabitur: quia & tũc furtum eius factum esſe, uerius est [e]. ¶ Ope & cõſilio furtum factum Celſus ait, non ſolùm ſi idcirco fuerit factum, [f] vt ſocij furarentur: ſed & ſi non ut ſocij furarentur, inimicitiarũ tamen cauſa fecerit, ¶ Rectè tamen Pedius ait, Sicut nemo furtũ facit ſine dolo malo, ita nec cõſilium uel opem ferre ſine dolo malo posſe [h]. Conſilium autẽ dare videtur qui perſuadet & impellit atque inſtruit conſilio ad furtũ faciendum. Opẽ fert, qui miniſterium atq; adiutoriũ ad ſurripiendas res præbet [i]. ¶ Cũ eo, [k] qui pãnum rubrũ † oſtẽdit, fugauitq; pecus, ut ĩ fures ĩcideret, ſi quidẽ dolo malo fecit, furti actio ẽ. Sed & ſi non furti faciẽdi cauſa hoc fecit, nõ debet impunitus eſſe luſus tã pernicioſus. Idcirco Labeo ſcribit in factum dandam actionem.

¶ Caius. † LEX LII.

NAm & ſi præcipitata ſint pecora, utilis actio dãi iniurię, quaſi ex lege Aquilia dabitur.

¶ Vlpianus. † LEX LIII.

SI quis ‡ vxori res mariti ſubtrahenti opem cõſiliùmve ac dicitur quod agam act. furti & condict. furtiua nomine maſſę uel poculorum. Item & ſi furripuit mihi uuas, & de his fecit uinũ, & habet uinacea.

¶ Seruus qui ſe.] Seruus dixit ſe liberũ, ad hoc ut inueniret mutuãtem, & inuenit. dicitur q̃ nõ est fur: & redditur ratio. idẽ de filio ſi ſe ſui iuris dixit. ¶ Iuli. ‡ Tradidi tibi pecuniã ut eam ſoluas creditori meo nomine. tu ei dediſti nomine tuo, cũ & eius eſſes debitor. dicit quod furti uti facis. ¶ Si Titius. ‡ Rem alienã uendidiſti. nõ diceris numorum quos inde habes, furtũ feciſſe. ¶ Si duobus. ‡ Duo ei sãt ſo cij omnium bonorum. unus eorum mutuauit pecuniã cuidã ſchola ri habito pignore: quod pignus ei ſurreptum eſt. dicitur quod ille tã tum aget furti cui erat obligatum: non autem eius ſocius.

¶ Neque uerbo. ‡ Verbis ſolis ſiue ſcriptura nõ fit furtum. furtum enim non fit ſine contrectatione. unde ſi conſilium dedi furi uel opẽ ut furtum faciat, & non fecit: non ſum fur, nec teneor furti.

¶ Si quis aſinum. ‡ Aſinũ meũ poſuiſti in equas tuas, ut ſic eas cooperiret. non teneris furti ſi non habuiſti animũ contrectandi eum: & de hoc etiam extat reſcriptum. ſed teneris in factum. ¶ Cũ Titio. ‡ Cum crederẽs pecuniã mutuare Titio qui erat legalis & diues homo, ſubiecíſti mihi: alium Titium pauperẽ, cui mutuaui: & numos mutuatos cũ eo diniſiſti. dicitur quod teneris furti: & etiã Titius ſi hoc ſciuit. ¶ Si maiora.] Cum emerem frumẽtum à Titio ad põdus, puta centum corbes, & uellem facere menſurari, commodaſti mihi maiora pondera cũ quibus menſurarem, & menſuraui. hic cõmodãs tenetur Titio act. furti, & etiam ego, ſi ſciẽs maiora feci cũ eis mẽſurari.

¶ Si quis. ‡ Emi Stichũ a domino eius, & de hoc habeo inſtrumẽtũ quo continetur quod emi Stichum. perſuaſiſti Sticho ut nomẽ ſuũ de hoc inſtrumento deleret: & deleuit. dicitur quod teneris furti. ſi autẽ perſuaſiſti ei ut alia mea inſtrumẽta deleret, & fecit: teneris ſerui corrupti. ſi tumet hoc idem feciſti tuis manibus, teneris de dolo.

¶ Si linea.] Si lineam margaritarum mihi ſurripuiſti, & agã furti: debeo dicere numerũ. ſed ſi agã furti pro uino ſurrepto, debeo dicere quot corbes. ſed ſi uaſa ſunt ſurrepta, debeo dicere numerum.

¶ Si ſeruus. ‡ Seruo meo habenti liberam peculij adminiſtrationẽ ſurrepta eſt res peculiaris. actio furti mihi domino eſt quæſita quæ tollitur ſi tranſigat hic ſeruus cum fure non animo donandi. Idẽ & ſi tota pœna dupli uel quadrupli ſit ſeruo ſoluta:

¶ Si quis iurauerit. ‡ Iuraſti te furtũ mihi non feciſſe. non teneris furti niſi amodò contrectes: ſed rei perſecutio puta rei uendicatio mihi dabitur. & de hoc dic ut in gloſſ.

¶ Si ſeruus. ‡ Surripuiſti mihi ſeruũ: & interim eſt hęres inſtitutus: & antequàm meo iuſſu adiret, ut quia eũ mihi nõ dabas, deceſſit hic ſeruus: agam actio. furti ad pretium hæreditatis amiſſę: & etiã condictio furtiua ad hoc datur, non ſolum ad pretium ſerui.

¶ Si ſtatuliber. ‡ Statuliber uel res ſub cõditione legata ſurrepta eſt heredi. hęres habet cõdictionem furtiuam: & æſtimabitur quãti res talis ualet exiſtente autem condi. furti actionem amodò non habet hæres quia ſua deſiit intereſſe Fran.

l ¶ Si quis. ‡ ſcilicet extraneus.

1 ¶ Admiſeris. ‡ ut & ‡. e. l. Fullo uel ſarcinator, in prin.

m ¶ Casus quo fur. ‡ ſcilicet cum quis facit furtum eius rei cuius custodiam præſtare debet. nõ enim ad ſolum fullonem referẽdũ est. Roge. & ſic non obſtat ſuprà eodem, l. eum. §. is apud. quia ibi depoſitarius nõ debet custodiã. Vel dic ut ibi ſolui. ſed ob. ſupra eo. eũ. §. idẽ Pompon. econtra. Sed dic ut ibi. itẽ ob. ſuprà, nau. cau. ſtabu. l. ſed ipſi. contrà. ſed & ibi de iure communi de custodia non tenetur: ſed de dolo tantum, ut depoſitarius: ſed tenetur ſpecialiter ex illo edicto. unde quantum ad actionem furti denegandam ius commune inſpicitur, ut ei non deſ: ſicut nec depoſitario. uel ſolue ut dixi ſuprà e. l. eum. §. is autẽ apud.

n ¶ Furtiuus est. ‡ his duobus caſibus, vbicunque pariat: ut ſub iicit. & ſic habetur pro nato. & ſic ſuprà, de ſtatu homin. l. qui in utero. & quæ in fraudem credito. l. fina. §. Proculus.

¶ Vſucapi poſſit. ‡ ut C. de uſucap. pro emp. l. ſi matrem. & ſuprà, de uſucap. l. non ſolùm. in princip. hoc tamen cum diſtinctione accipe: ut not. in diſtinctione C. eodem, an cillæ. Item ſecus hic in pecude, quia ſtatim fierent fœtus bonæ fidei poſſeſſ. ut infrà eodem. §. ex furtiuis. & ideo ceſſaret uſucapio: ut ſ. de uſucap. ſequitur. §. Iana.

p ¶ Idem & in pecudibus. ‡ ſcilicet ut pecude prægnante ſurrepta, uel apud furem prægnante effecta, ſit fœtus furtiuus: & ideo nec uſucapi poſſit etiam apud bonæ fidei poſſeſſ. & ſic corrigitur quod eſt ſuprà, de uſucap. l. ſi aliena. §. fina. ubi dicit conceptum fœtum apud furem, & editum apud bonæ fidei poſſeſſ. poſſe uſucapi. uel ibi fuit apud hęredem furis conceptus, non apud furẽ, non autem ad ſuperiorem proximum caſum refertur idem: ut ibi modo dixi.

q ¶ Ex furtiuis nati. ‡ & concepti apud bonæ fidei poſſeſſ. ut ſuprà proxi. reſpon. & ſic etiam intellige ſuprà, de acquir. rerum domi. bonæ fidei. §. finali.

r ¶ In fructu. ‡ ut inſti. de rerum diui. §. in pecudum.

s ¶ Non eſt furtiuus.] ut & ſ. de noxa. quemadmodum. §. fina. & ar. gu. ſ. qui po. in pign. hab. idemq;. §. fina. & ‡. eo. ſi quis vxori. §. Titius. Sed arg. contra. ſ. de iur. do. l. res. & de hoc dixi ſ. de peti. hęre. ſi & rẽ & pretium. Accur.

ADDITIO. Die ſecũdum Bar. hic quod in uniuerſalibus iudiciis prælium ſuccedit loco rei: ſicut in petitione hæreditatis, & in fideicõmiſſis uniuerſalibus: ut l. ſi & rem & pretiũ. quod & nota. ſ. de peti. hęred. & l. Imperator. §. fi. cũ l. ſeq. ſ. de lega. ij. ſed dos eſt quoddã uniuerſale, ſicut hęreditas peculium, & ſimilia, ut l. quod dicit. ſ. de impen. & ibi no. per eundem Bart. ſ. ſol. matr. ſuper rubr.

INterdum. ‡ CASVS. Aliquando euenit quod intereſt mea fur tum non fore factum: & tamen non habeo actio. furti: ut ſi rẽ debitoris mei non mihi obligatam ſurripuiſti: & nihil aliud habes, unde poſſis mihi ſatisfacere. nam nõ teneris mihi act. furti. Idẽ in re dotali inæſtimata quæ ſurrepta eſt uiro. nam uir habet act. furti, nõ mulier: licet eius interſit furtum non eſſe factum. Fran.

t ¶ Dotalis. ‡ Inæſtimatæ: ut C. de rei uxo. act. §. cum & lex. & facit ad l. Iſtam ſ. e. l. cuius. & quod ibi nota.

† Sic in P. F. ſed i qui buſdã exẽplaribꝫ legitur Idẽ uerò in pecudibus ſeruandũ non eſt, & in fœtu earum, quod ĩ partu: Nam ex furtiuis equis &c.

† lib. 37. ad edict.

† De hac dupli & q̃ drupli pœna uide Crinit. li. 3. de honeſt. diſcip. ca. 13.

† Condemnatio. Dua.

† lib. 10. ad edict. Proucia. alias Paulus.

INN furti actione. ‡ CASVS. In acti. furti uenit duplũ uel quadruplum pretij rei: non autem intereſt: ſingulare duplicabiſ uel quadruplicabitur. Secundo dicit: act. furti durat etiã re ſurrepta extincta. Tertio dicit: tempore furti facti res ſurrepta ualebat xx. poſtea cœpit ualere minus uel ecõtra. dicitur quod inſpicitur æſtimatio illius tẽporis quo plus ualebat.

a ¶ Ope. ‡ Opem & cõſiliũ præbui ut res tuæ furarentur. dicitur q̃ teneor furti: ſiue idcirco præbui opem, ut ſocij mei furarentur: ſiue ut quicunq; alij. & hoc eſt uerũ ſi ego præbeo opem dolo malo: ſicut nec furtum ſine dolo malo eſſe poteſt. Tãdẽ exponit q̃s dicat dare cõſiliũ: itẽ q̃s dicat dare opem. ¶ Cũ eo.] Pãnũ rubeũ oſtendi oculis tuis, & ſic ea fugasti: & ſurreptæ ſunt. dicitur quòd ſi hoc feci dolo malo ut furarentur, teneor furti: aliàs non furti, ſed in factum act. debet dari. ſed ſi oues timore ductæ ſunt præcipitatæ, & ſic mortuæ: teneor utili Aqui. & hoc dicit hic. ſ. cum l. ſe. Fran.

b ¶ Non quod inter eſt. ‡ ſcilicet ſingulariter ſubaudi. & ſic non obſt. ſupra. eod. ſi quid fur. §. qui lucẽ. & l. qui tabulas. uel ſubaudi hic tantum. & ſic in electione ſua eſt q̃ uelit duplari uel quadruplari. & hæc prima placet uenit ergo duplandum omne qđ per condictionem eſt ſimplandũ: quod multa cõtinet: ut hac l. ſubiicit. & ‡. e ſi quis vxori. §. pe. & l. inficiãdo. §. j. & §. infans. & pro hoc ſ. quod met. cau. l. ſi cum excep. §. ſi qs nõ. & ſ. ad l. Aquil. l. inde Neratius. § hæc actio. & hoc fm Ioan. & Mar. ſed H. dicit, intereſſe extra rẽ nõ duplari: ut j. ut bo. rap. l. ij §. in hac. ſed infra rem ſicut d. l. inficiando. §. j. & §. infans.

b ¶ Verum pretium. ‡ id eſt commune quanti uendi poteſt: ut ‡. eo. ſi quis uxori. §. fi. & ſuper ea ueniunt quæ modo dixi: & hoc cũ agit in re dominij, aliàs nõ: quia intereſſe illud duplatur uel quadruplatur ‡. eo. ſi uendidero. §. cum autem. Accur.

c ¶ Facienda eſt. ‡ ut & ſ. eo. l. inter omnes. in princip. & C. de fur. l. ſubtracto.

d ¶ Pretioſior. ‡ ut & ‡. e. l. inficiãdo. §. infans. & ſ. de cõdi. furt. l. in re furtiua. & ſ. rerum. amota. l. penul.

e ¶ Verius eſt. ‡ augetur ergo pœna: ſed nõ geminatur. ut ſ. e. l. ei qui.

f ¶ Factum.] id eſt conſilium præſtitum uel opes. Accur.

g ¶ Inimicitiarum. ‡ poſtea ſecuto furto: ut ‡. e. l. qui ſeruo. §. idem Pompo. Sed contra. ‡. e. l. qui iniur. in prin. Sol. hic nõ ſuppoſuit, ſ. certum: ſed aliquos ſciebat accipere. & ſic etiam ſoluit inſtit. eo. §. ſed & ſi per laſciuiam. arg. ‡. eo. l. ſi quis uxori. §. ſi quis de manu. Accur.

h ¶ Poſſe. ‡ ut teneatur furti. in factum tamen tenetur, ut inſtit. eo. §. ſed & ſi per laſciuiam.

i ¶ Præbet. ‡ ut ‡. e. l. ſi pignore. §. pe. An autem de quolibet ſeparatim intelligatur, dic ut ‡. de uerb. ſig. l. ſępe. §. fi.

k ¶ Cum eo. ‡ ad hunc §. & l. ſeq. cõcor. inſti. e. §. interdũ. & ſ. ad l. Aq. l. itẽ ſi obſtetrix §. ſi ſeruum. & l. ſi boues. & inſti. ad l. Aq. cęterũ.

SI quis uxori. ‡ CASVS. Præſtiti opẽ & conſilium uxori ſuæ ripienti res uiri, teneor furti. Idẽ ſi ego & ipſa ſurripuimus. nam teneor furti: licet ipſa non teneatur. idẽ & ſi ipſa præbuit opẽ cuidã ſurripienti res uiri, nam ipſa non tenetur furti: ſed rerum amotarum. ſed ſi ſeruus uxoris ſurripuit eius uiro: tenebitur ipſa nomine ſui. & idem eſt in filiofa. milite. nam ſi ſurripuit patri, non tenet furti. ſecus ſi ſeruus eius. ſed ſi ipſe filius habẽs caſtrẽſe peculiũ ſurripiat patri, cũ habeat unde ſatis faciat, tenebitur furti. idẽ & de patre ſurripiente rem caſtrenſem filij. ¶ Eum creditorem. ‡ Si creditor nõ reddit pignus cũ eſt ſibi ſatisfactũ de debito, imò animo celãdi tenet illud: dicit q̃ tenetur furti. ¶ Si ſulphuriarię.] Agrũ ex quo ſulphur colligitur, tibi locaui ad hoc ut habeas fructũ ſulphuris. uenit quidã & ſurripuit de terra agri ex qua extrahitur ſulphur. dicitur quod tenetur mihi furti: & quicquid conſequar, reſtituta tibi colono. ¶ Si ſeruus. ‡ Seruus tuus uel filius accepit ueſtimenta mea ad poliẽdũ, poſtea ſurrepta ſunt ei: & ſic tenetur mihi emendare, uel tu pater uel dominus pro eo de peculio, quærit an tibi dño uel patri cõpetat actio furti cõtra furẽ? Et diſtinguit. nã aut peculiũ ſerui uel filij ſit ſoluendo: & tunc bene competit actio furti tibi. aut non: & tunc nõ cõpetit tibi actio furti. ¶ Sed & ſi rẽ. ‡ Titius a fure emit rẽ furtiuã ignorãs, & eidem Titio poſtea eſt ſurrepta. dat Titio actio furti. ¶ Apud Lalo mulieris eſt, non mulier furti actionem habet, ſed maritus.

¶ Vlpianus. † LEX LI.

IN furti actione non quod intereſt, quadruplabit † uel duplabitur: ſed rei uerum pretium [b]. Sed & ſi res in rebus humanis eſſe deſierit cùm iudicatur, nihilominus † iudicatio faciẽda eſt [c]. Idèm que & ſi nunc deterior ſit, eſtimatione relata in id tempus, quo furtum factum eſt. Quòd ſi pretioſior [d] ſit facta, eius duplum quãto tunc pretioſior facta fuerit, æſtimabitur: quia & tũc furtum eius factum eſſe, uerius eſt [e]. ¶ Ope & cõſilio furtum factum Celſus ait, non ſolùm ſi idcirco fuerit factum, [f] vt ſocij furarentur: ſed & ſi non ut ſocij furarentur, inimicitiarũ tamen cauſa fecerit, ¶ Rectè tamen Pedius ait, Sicut nemo furtũ facit ſine dolo malo, ita nec cõſilium uel opem ferre ſine dolo malo posſe [h]. Conſilium autẽ dare videtur qui perſuadet & impellit atque inſtruit conſilio ad furtũ faciendum. Opẽ fert, qui miniſterium atq; adiutoriũ ad ſurripiendas res præbet [i]. ¶ Cũ eo, [k] qui pãnum rubrũ † oſtẽdit, fugauitq; pecus, ut ĩ fures ĩcideret, ſi quidẽ dolo malo fecit, furti actio ẽ. Sed & ſi non furti faciẽdi cauſa hoc fecit, nõ debet impunitus eſſe luſus tã pernicioſus. Idcirco Labeo ſcribit in factum dandam actionem.

¶ Caius. † LEX LII.

NAm & ſi præcipitata ſint pecora, utilis actio dãi iniurię, quaſi ex lege Aquilia dabitur.

¶ Vlpianus. † LEX LIII.

SI quis ‡ vxori res mariti ſubtrahenti opem cõſiliùmve ac dicitur quod agam act. furti & condict. furtiua nomine maſſę uel poculorum. Item & ſi furripuit mihi uuas, & de his fecit uinũ, & habet uinacea.

¶ Seruus qui ſe.] Seruus dixit ſe liberũ, ad hoc ut inueniret mutuãtem, & inuenit. dicitur q̃ nõ eſt fur: & redditur ratio. idẽ de filio ſi ſe ſui iuris dixit. ¶ Iuli. ‡ Tradidi tibi pecuniã ut eam ſoluas creditori meo nomine. tu ei dediſti nomine tuo, cũ & eius eſſes debitor. dicit quod furti uti facis. ¶ Si Titius. ‡ Rem alienã uendidiſti. nõ diceris numorum quos inde habes, furtũ feciſſe. ¶ Si duobus. ‡ Duo ei sãt ſocij omnium bonorum. unus eorum mutuauit pecuniã cuidã ſcholari habito pignore: quod pignus ei ſurreptum eſt. dicitur quod ille tãtum aget furti cui erat obligatum: non autem eius ſocius.

¶ Neque uerbo. ‡ Verbis ſolis ſiue ſcriptura nõ fit furtum. furtum enim non fit ſine contrectatione. unde ſi conſilium dedi furi uel opẽ ut furtum faciat, & non fecit: non ſum fur, nec teneor furti.

¶ Si quis aſinum. ‡ Aſinũ meũ poſuiſti in equas tuas, ut ſic eas cooperiret. non teneris furti ſi non habuiſti animũ contrectandi eum: & de hoc etiam extat reſcriptum. ſed teneris in factum. ¶ Cũ Titio. ‡ Cum crederẽs pecuniã mutuare Titio qui erat legalis & diues homo, ſubiecíſti mihi: alium Titium pauperẽ, cui mutuaui: & numos mutuatos cũ eo diniſiſti. dicitur quod teneris furti: & etiã Titius ſi hoc ſciuit. ¶ Si maiora.] Cum emerem frumẽtum à Titio ad põdus, puta centum corbes, & uellem facere menſurari, commodaſti mihi maiora pondera cũ quibus menſurarem, & menſuraui. hic cõmodãs tenetur Titio act. furti, & etiam ego, ſi ſciẽs maiora feci cũ eis mẽſurari.

¶ Si quis. ‡ Emi Stichũ a domino eius, & de hoc habeo inſtrumẽtũ quo continetur quod emi Stichum. perſuaſiſti Sticho ut nomẽ ſuũ de hoc inſtrumento deleret: & deleuit. dicitur quod teneris furti. ſi autẽ perſuaſiſti ei ut alia mea inſtrumẽta deleret, & fecit: teneris ſerui corrupti. ſi tumet hoc idem feciſti tuis manibus, teneris de dolo.

¶ Si linea.] Si lineam margaritarum mihi ſurripuiſti, & agã furti: debeo dicere numerũ. ſed ſi agã furti pro uino ſurrepto, debeo dicere quot corbes. ſed ſi uaſa ſunt ſurrepta, debeo dicere numerum.

¶ Si ſeruus. ‡ Seruo meo habenti liberam peculij adminiſtrationẽ ſurrepta eſt res peculiaris. actio furti mihi domino eſt quæſita quæ tollitur ſi tranſigat hic ſeruus cum fure non animo donandi. Idẽ & ſi tota pœna dupli uel quadrupli ſit ſeruo ſoluta:

¶ Si quis iurauerit. ‡ Iuraſti te furtũ mihi non feciſſe. non teneris furti niſi amodò contrectes: ſed rei perſecutio puta rei uendicatio mihi dabitur. & de hoc dic ut in gloſſ.

¶ Si ſeruus. ‡ Surripuiſti mihi ſeruũ: & interim eſt hęres inſtitutus: & antequàm meo iuſſu adiret, ut quia eũ mihi nõ dabas, deceſſit hic ſeruus: agam actio. furti ad pretium hæreditatis amiſſę: & etiã condictio furtiua ad hoc datur, non ſolum ad pretium ſerui.

¶ Si ſtatuliber. ‡ Statuliber uel res ſub cõditione legata ſurrepta eſt heredi. hęres habet cõdictionem furtiuam: & æſtimabitur quãti res talis ualet exiſtente autem condi. furti actionem amodò non habet hæres quia ſua deſiit intereſſe Fran.

l ¶ Si quis. ‡ ſcilicet extraneus.

† lib. 37. ad edict.

† Vide in hũc locum Celiũ Rhodiginum li. lect. antiqua. x. cap. 11.

† lib. 13. ad edict. Prouincia.

† lib. 37. ad edict.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Tenebitur. ʒ licet furtum non faciat : ut infti. eo. §. interdum.
b ¶ Non teneatur. ʒ ut & ſ̃.e. qui ſeruo. §. item placuit. & ſ̃. eo. l. fi. in fi. & ſ̃. rerum amo. l. j.
c ¶ Furi. ʒ furripienti res uiri
d ¶ Sed rerum amotarum. ʒ ſi cauſa diuortij amouit : ut ſ̃. rerum. amotarum. ſi concubina. in hȝ reſpō. & l. ſed & ſi. & l. ſi rem.
e ¶ Nomine. ʒ qa ſeruus uxoris fecit furtū viro.
f ¶ Furti.] ſ. noxali
g ¶ Ambigendū eſt. ʒ ut ſ̃. re. amo. l. & ideo. ij. reſpon. Sed cōtra in eo. tit. ſi mulier. §. j. Sol. ibi timēs ſeruus paruus paruit mulieri uel credebat res mulieris.
h ¶ Furti. ʒ hoc ſtatim corrigitur.
i ¶ Agendum. ʒ ſic & ſuprà de fideiuſ. ſi dubi tetur. in fine. & de iudi. l. iis. in fi.
k ¶ Furti tenebitur. ʒ id eſt de furto. ſed agitur actione in factum: ut & ſuprà de dolo. l. non debet. & C. de dolo. l. ſi ſuperſtite. quæ ſunt contrà. Ex ſuprà dictis not. quòd in furto aliquando utiatur perſona & res. & per hoc ſit res inuſucapibilis : ut quando extraneus facit furtum : ut infti. de uſuca. §. furtiuę. Aliquando ſola perſona : & ſic eſt uſucapibilis : ut quando debitor creditori : ut ſ̃. de uſuca. l. ſequitur. §. ſi rem. quādoque res tantum : & ſic non eſt uſucapibilis, ut quando filij & ſerui faciunt furtum patri & domino : ut ſ̃.e. ſerui & filij. Idem de uxore : ut ſuprà eo. in prin. huius legis. & s. rerum amo. l. j. quandoq; nec perſona, nec res quo ad ſe : licet quo ad aliū ſic : & tamen furti tenetur : ut ille qui opem & conſilium dedit : ut infti. eod. §. interdum.

Furtiuæ res an uſucapi poſſit.

commodauerit, furti tenebitur. [a] Sed etſi furtum cum ea fecerit, te nebitur furti : cum ipſa non teneatur. [b] Ipſa quoque ſi opē furi [c] tulerit, furti non tenebitur, ſed rerū amotarum : [d] ſerui uerò ſui nomine [e] furti [f] eam teneri, nequaquā ambigendum [g] eſt. Idē dicendū eſt & in filiofami. milite. nā ipſe patri non tenebitur furti : [h] ſerui autē ſui nomine caſtrenſis tenebitur, ſi patri ſeruus furtū fecerit.
¶ Sed ſi filius meus, q̄ habet caſtrenſe peculium, furtū mihi fecerit, an poſsim actione utili aduerſus eum agere, uidendum eſt : cū habeat unde ſatisfaciat? Et poteſt defendi agendum. [i] An autē pater filio teneatur, ſi res eius caſtrēſis peculij ſubtraxerit, uideamus. Et puto teneri. Non tantùm igit faciet furtum filio, ſed etiam furti tenebitur. [k] ¶ Eum creditoré, qui poſt ſolutam pecuniā pignus nō reddit, furti teneri Mela ait, ſi celandi animo retineat. [l] qđ uerum eſſe arbitror. ¶ Si ſulphuriæ ſunt ī agro, [m] & inde aliquis terrā [n] egeſiſſet & abſtuliſſet, dominus furti [o] aget : deinde colonus cōducti actione cōſequeſ ut idipſum ſibi præſteſ. ¶ Si ſeruus tuus uel filius polienda ueſtimenta ſuſceperit, an furti actionē habeas, [p] quærit. Et ſi quidem peculium ſerui ſoluendo ſit, potes habere furti actionē. ſed ſi non fuerit ſoluēdo, [q] dicendum eſt non competere furti actionem. [r]
¶ Sed & ſi rem furtiuam imprudens [s] quis emerit, & ei ſurrepta ſit, habebit furti actionem. [t]
¶ Apud Labeonē † relatū eſt : ſi ſiliginario [u] qs [x] dixerit, ut † qui nomine eius ſiliginē petiſſet, ei daret : & quidam ex tranſeuntibus cum audiſſet, petiit eius [y] nomine, & accepit : [z] furti actiōné [a] aduerſus eum, † qui ſuppetiit, ſiliginario competere, non mihi. [b] Non enim mihi negotium, ſed ſibi ſiliginarius geſsit. ¶ Si fugitiuum meum † quis quaſi ſuum à duumuiris : uel ab aliis q̄ poteſtatē habent de carcere [c] † uel cuſtodia dimittere, acceperit, an is furti teneatur? Et placet, ſi fideiuſſores dederit, [d] in eos [e] dño actionem dandā : ut hi [f] actiones ſuas mihi mādent. [g] Quòd ſi nō acceperint fideiuſſores, ſed tanquam ſuū accipienti ei tradiderint, dominū furti actionē aduerſus plagiariū habiturum. ¶ Si quis de manu alicuius numos aureos uel argenteos uel aliam rem excuſſerit ita furti tenetur, [h] ſi ideo fecerit, ut alius tolleret, iſque ſuſtulerit. ¶ Si quis maſſam meā argenteā ſurripuerit, & pocula fecerit, poſſum [i] uel poculorum, uel maſſæ nomine furti agere, uel condictione. Idē eſt & in uuis & in musto & in uinaceis. Nam & uuarū & muſti & uinaceorum nomine furti agi poteſt, ſed & condici.
¶ Seruus qui ſe liberum affirmauit, ut ſibi pecunia crederetur, furtum non facit. Namque hic nihil amplius quàm idoneū ſe debitorem [k] affirmat. Idem eſt & in eo qui ſe patremfamilias fingit, cum eſſet filiusfamilias, ut ibi promptius pecunia crederetur.
¶ Iulia. lib. † xxv. Digeſtorū. ſcribit, ſi pecuniā q̄s à me acceperit ut creditori meo ſoluat, deinde cum tantam pecuniam eidem creditori deberet, ſuo nomine ſolueret, furtum eum facere. [l] ¶ Si Titius alienā rem uendiderit, & ab emptore numos acceperit, nō uidetur numorum furtum feciſſe. [m]
¶ Si ex duobus ſociis omniū bonorum unus rem pignori acceperit, eāque ſurrepta ſit, Mela ſcribit, eum ſolum furti habere actionem qui pignori accepit, & ſociū non habere. [n] ¶ Neq; uerbo, neque ſcriptura q̄s furtū facit. Hoc enim iure utimur, ut furtum ſine contrectatione non fiat. Quare & opem ferre, uel conſilium [o] dare tunc nocet, cum ſecuta contrectatio eſt. ¶ Si quis alienum meū coegiſſet, & in equas ſuas [p] intersteret ut ſ̃.e. qui iniuriæ. §. ſi. quæ eſt contra.
v ¶ Et ſi ſiliginario.] id eſt uenditori ſiliginis.
x ¶ Quis.] ſcilicet emptor.
y ¶ Eius. ʒ ſcilicet emptoris.
z ¶ Et accepit.] ſuo nomine. nō tñ ſiliginarius tranſtulit dominiū: niſi liberaret eū ab emptore : ut ſ̃. de ſol. cum quis §. ſi debitorem.
a ¶ Actionem. ʒ quā cedendo liberatur : & ideo ei cōpetit, ſecūdū Ro. ſed dic contra : quia in genere tenetur ad ſiliginem, quod perire non pōt : & ideo datur ei : quia & eius intereſt.
b ¶ Non mihi. ʒ emptori. & facit ſ.e. ſi uendidero. §. ſi Titius. Sed arg. contra. ſ̃. de ſolutio. ſi quis ſeruo.
c ¶ De carcere.] ubi cuſtodiebatur : ut & ſuprà de ſer. fugiti. l. limenarchæ.
d ¶ Fideiuſſores dederit.] duumuiris de rato, licet extra formam iudicij : ut ſuprà rem rata. interdū. & l. ſi cōmiſſa. §. j. & facit ſuprà de peti. hære. l. cum idem
e ¶ In eos.] duumuiros. & nihilominus furti contra accipientem
f ¶ Vt hi. ʒ duumuiri. Azo.
g ¶ Mandent. ʒ uel ſine ceſsione habeo utilem : ut ſ̃. de magi. cōue. l. j. §. exigere.
h ¶ Ita furti tenetur. ʒ ut infti. eo. §. interdum. & ſuprà ad leg. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. interdum. & arg. ſ̃. e. qui ſeruo. §. j. ſed contrà. ſ̃. eo. l. in furti. §. ope. ſed ibi dixi.
i ¶ Poſſum. ʒ contra uidebatur quaſi dominus eſſet per ſpecificationem : ſed nō eſt, quia bona fides ibi exigitur ut diximus ſ̃. de acquirer. do. adeò. §. cū quis. & facit ſ̃. de condict. fur. l. ſi ſeruus. §. boue. & l. ex argēto. & facit ſ̃. ad exhiben. de eo. §. ſi quis ex.
k ¶ Debitorem. ʒ qui furti non tenetur : ut j. eo. falſus. §. ſi quis mihi. Sed cōtra. j. e. l. §. cū Titio. Sol. ut ibi.
l ¶ Furtum eum facere. ʒ cum dominium non ſit tranſlatum : & etiam mandati teneā : ut ſ̃. de ſolu. l. Caſsius.
m ¶ Feciſſe.] ut ſuprà de act. emp. exempto. §. emptor. & ſuprà codē. qui uas. in fine. Accurſius.
n ¶ Non habere.] ſic & ſuprà, ꝓ ſocio. ſi qs ſocietatem. & C. de pignor. l. & ſi tuus frater.
o ¶ Vel conſilium. ʒ ob ſolum conſilium tunc tenetur quis furti, cum non aliàs erat facturus is cui conſilium datū eſt : ut & infrà, de iniur. l. non ſolum. §. ſi mandato. & not. infrà, de uerb. ſignific. ſæpe. §. fina. & facit infrà, de iniur. l. item apud. §. ſi curaueris. & ſuprà. eo. l. qui ſeruo. in prin. & §. j.
p ¶ In equas ſuas. ʒ ex quo coitu naſcūtur muli. & eſt hic Græcum. Accurſius Florentinus.

Error in perſonæ ſubſtantia an impediat dñij tranſlationem.
† γνῶναι.
† κρῖναι.
† Vide Budæū ī ann. poſterio. hic, & Alcia. lib. diſpun. 2. ca. 13.
† Du. Modeſtino ſtudioſo meo de Dalmatia &c.

a ¶ Furti teneris. ʒ aut tollas contraria, die aut erro in ſubſtantia perſonæ debitoris, credendo alium eſſe quàm ſit : & tunc obtinet q̄ dicit hic. aut in conditione perſonæ. ut quia liberum & ſui iuris ſe dicat : & tunc non tenetur furti : ut argumen. contra ſuprà eadē. l. §. ſeruus, aut ī qualitate cautelæ : ut an ſit idoneus : & tūc ceſſat furti. & datur de dolo : ut in contrariis. ſuprà eodem, falſus. §. ſi quis nihil. & ſuprà, de dolo. l. & eleganter. §. fina. & l. ſi. & quod hic facit error perſonæ, facit error ponderis : ut infrà proxi. §. ſed quidam dicunt errorem perſonæ nō eſſe impedimentum quo minus tranſferatur dominium. argumen. ſ̃. de acquiren. poſſeſ. l. quod meo. §. ſi furioſo. Sed argumen. cōtrà in eod. titu. ſi me in uacuam. § j. prima placet.
b ¶ Sed & Titius. ʒ ſi ſciuit : ut infrà eod. l. ſi is qui. §. ſi tu Titium.
c ¶ Tibi. ʒ emptori. Accurſius.
d ¶ Eum. ʒ commodantem cum cauſa lucri tulit opem hoc modo. Sed certè imò de dolo : ut ſ̃. de dolo. l. arbitrio. §. de eo. ſolutio ſecundùm Azo. hic ſciens ſcienti cōmodauit in quo furtum factum eſt : ſupra ſciens ignorāti : nec furtum factum eſt. & plenè ibi de hoc dixi. Accur.
e ¶ Venditori.] aliàs debitoris.
f ¶ Nomen ſuum. ʒ pſuaſoris : & tamen cauſa lucri, puta ne de cuictione teneret. ſed Ro. dicit prius, ſ. ſubtracto inſtrumento.
g ¶ Agendum.] quaſi ope & conſilio.
h ¶ Deſcriberet.] id eſt, deleret. uel dic, id eſt, ipleret : ut ad uſum iam non eſſent.
i ¶ Corrupti.] ut & ſuprà, de ſer. cor. l. Neratius. §. j.
k ¶ Fecerit.] qui perſuaſit ſeruo non corrupto.
l ¶ De dolo actionem. ʒ ſcilicet ſaltem. R. ſed Aquil. dari uidetur : ut ſ̃. ad legem Aquil. l. ſi quis teſtamentum. §. fin. & de his dixi ſupra eodem, l. qui tabulas. in fi. Accurſius.
m ¶ Numerus. ʒ facit infra eodem, l. in actione. & ſuprà, de rei uēdi. l. ſi in rem. Accurſius.
n ¶ Adminiſtrationem. ʒ ſpecialiter conceſſam : ut ſupra, de pecu. quam Tuberonis. §. alia. Accurſius.
o ¶ Non donationis. ʒ alias ſecus : ut ſ̃. de pac. l. contra iuris. §. fina. & l. ſeq. in prīc. & §. j. & ſ̃. de dona. l. filiusfami.
p ¶ Non contrectet. ʒ alias ſecus : ut no. ſ̃. eo. l. ei qui.
q ¶ Seruatur. ʒ imo nec condictio remanet : ut ſuprà, de iureiur. l. ſi duo. §. eum. qui eſt contra. Solu. hic de rei uendi. dicit, ibi de condictione ſecundum Al. Vel remanet cōdictio, ut hic : ſed exceptione remouetur. ut ibi. Vel hic quaſi cum hæredē furis : id eſt, qui hæres fecerit furtum, agi intelligitur : ut ibi dicit. & facit ſupra, de condic. furti. ſi pro fure. in princip. Accurſius.
r ¶ Et pretium.] duplum uel quadruplum. Ioan. uel dic ut dixi ſ̃. eo. l. in furti. in princip.
s ¶ Idem. ʒ ut & ſuprà, de cōdi. fur. l. ſi condicatur. & ſ̃. ad exhiben. ſed ſi hæreditas. Item eſt cōtra. j. eo. ſi is cuius. in fi. ſed illud lucrum cum alterius iniuria : ut ſ̃. ex quibus cauſis maio. l. ſciendum & l. denique. & ſ̃. de damno infec. Proculus.
t ¶ Conſequetur. ʒ ſcilicet pretium hereditatis.
v ¶ Antequam adeatur. ʒ ſi dicas hereditas, dic deſiit impropriè poni : quia nunquam interfuit, cum rei hereditariæ non fiat furtū : ut infrà, titu. ij. l. j. §. Sexuola. ſic ſ̃. uſufruct. quemadmodum cau. l. iij. §. j. ſi dicas adeatur, ſcilicet iudex, tunc propriè ponitur.
x ¶ Deſiit. ʒ ſed tunc eſt cōtra ſuprà eodem inter. in princip. Solu. hic de condict. fur. ibi de actio, fur. dicit, ut non deſinat competere, quia deſinat intereſſe.

† ϖεισθεὶς δ' αὐτὸν † dūtaxat captum admiſiſſet, furti non tenetur, niſi furandi quoque animum habuerit. Quod & Herennio † Modeſtino proconſuli me de Dalmatia cōſuluit lenti reſcripſi circa equos, quibus eiuſdem rei gratia ſubieciſſe quis equas ſuas proponebat, furti ſcilicet ita demum teneri, ſi furandi animo id feciſſet : ſi minus, agēdū in factū. ¶ Cum Titio honeſto uiro pecuniam credere uellē, ſubieciſti mihi alium Titium egenū, quaſi ille eſſet locuples, & numos acceptos cum eo diuiſiſti, furti teneris, [a] quaſi ope tua conſilioq; furtum factum ſit. ſed & Titius [b] furti tenebiē. ¶ Si maiora quis tibi [c] pondera commodauit, cū emeres ad pondus, furti eū [d] teneri uenditori Mela ſcribit : te quoque, ſi ſciuiſti. Non enim ex uolūtate uenditoris [e] accipis, cum eret in pondere. ¶ Si quis ſeruo meo perſuaſerit, ut nomē ſuū [f] ex inſtrumēto, putà emptionis tolleret, & Mela ſcribit, & ego puto furti agendum. [g] ¶ Sed ſi ſeruo meo pſuaſum ſit ut tabulas meas deſcriberet, [h] puto, ſi q̄ dē ſeruo pſuaſum ſit, ſerui corrupti [i] agendum. ſi ipſe fecerit, [k] de dolo [l] actionem dandā. ¶ Si linea margaritarū ſurrepta ſit, dicendus eſt numerus. [m] Sed & ſi de uino furti agaē, neceſſe eſt dici quot amphoræ ſurreptæ ſint. Si uaſa ſurrepta ſint, numerus erit dicēdus. ¶ Si ſeruus meus q̄ habet peculij adminiſtrationem [n] liberam, pactus ſit cū eo non donationis [o] cauſa qui rem eius peculiarem ſurripuerat, rectè tranſactum uidetur. Quamuis enim domino quæratur furti actio : attamē in peculio ſerui eſt. Sed ſi tota pœna dupli furti ſeruo ſoluta ſit, nō dubiè ſur liberabiē. Cui cōſequēs eſt, ut ſi fortè a fure acceperit ſeruus, qđ ei rei ſatis eſſe uideatur, ſimiliter rectè tranſactum uideaē. ¶ Si quis iurauerit ſe furtum non feciſſe, deindè rem furtiuam † non cōtrectet, [p] furti quidem actio perimitur : rei tamē perſecutio domino ſeruatur. [q]
¶ Si ſeruus qui ſurreptus eſt, hīs inſtitutus fuerit, furti iudicio actor conſequeē etiam pretium [r] hæreditatis : ſi modò ſeruus antequā iuſſu domini adeat, mortuus fuerit. condicendo quoque mortuum ſeruum idē [s] cōſequetur. [t]
¶ Si ſtatuliber ſurreptus ſit, uel res ſub conditione legata, deinde antequàm adeaē [u] † hæreditas, exiterit conditio, furti iam agi non poteſt : quia deſiit [x] intereſſe hęredis. pendente autem conditione tanti eſtimandus eſt, [y] quanti emptorem [z] poteſt inuenire.

¶ Idem. LEX LIIII

† SI qs† ex domo, in qua nemo erat, rapuerit, [a] actione de bonis raptis in quadruplum conuenietur : furti non manifeſti, uideicet, ſi nemo eū † deprehenderit, actione tollenda. [b]

¶ Paulus. † LEX LV.

QVi iniuriæ cauſa ianuā effregit, quamuis inde per alios res amotæ ſint, non teneē [c] ſed non manifeſti, ut hic innuit. ſed die cōtra, ſcilicet eū manifeſti teneri ut j. eo. ſi uendidero. §. cū raptor. Item not. ſecundū H. q̄ in caſu huius legis loquitur j. de pub. iud. l. infantem. Nā aliàs ſemper ui bona. actione ſi agatur criminaliter, erit publicū iudicium, ſcilicet legis Iuliæ uis publi. uel priua. quę publica ſunt : ut infrà, de pub. iudi. l. j. & facit infrà, de incen. rui. nau. l. iij. §. Labeo.
QVi iniuriæ. ʒ in princip. caſus eſt planus. ¶ Si ſeruus. ʒ Commodaui Thaddeo librum meum : ſeruus meus ei furripuit : & Thaddeus bene eſt ſoluendo in ſoluēda eſtimatione libri, dicitur q̄ agam cōmodati actio. ad eſtimatio. libri : & ipſe Thaddeus cōtra me actio. furti. & ab hac act. furti liberor reddēdo Thaddeo q̄ ab eo habui. idem & ſi antequam agam uelim ei remittere act. cōmodati, ſed ſi ſeruus Thaddei furripuit librum illū : Thaddeus mihi tenebiē acti. commodati tantum, non furti. ¶ Qui alienis. ʒ Geſtor meorū negotiorum culpa ſua rem meam amiſit per furtū. dicitur q̄ non habeo actio. furti. ſed agam cōtra geſtorum ad æſtimatio. rei meę : & teneor ſibi cedere act. fur quam habeo cōtra furem. Idē in eo qui geritq; negotia mea pro tutore. Idē in eo tutore qui ablata ſatiſda. cōtutoribus, ſolus adminiſtrat. ¶ Si ex donatione. ʒ Rem meā tibi donatā a Titio tibi furrip io : puta ſeruum : agis cōtra me furti, ſi interſit tua ratione poſſeſsionis : ut quia damnum ab eo datum alicui emendaſti, uel eū emptum curaſti : cum & ſi eū poſsideres, & eum a te uendicarē, ob ſtaret mihi exceptio niſi expenſas tibi redderem. Franciſcus.
c ¶ Non tenetur furti. ʒ ut ſupra eodem, l. uerum. Azo, ſed contra ſupra eodem, l. in furti. §. ope. Sol. ut ibi.

† In P. F. deeſt hæc negatio.

† Hæreditas, non eſt apud Dua. Franci.

† In P. F. eſt §. legis præcedētis ſic ſcripſi. Idem libro trigeſimo octauo. ſi quis ex domo. &c.

† Materiā furti habes latiſsimè tractatā ꝑ ſcribentes i authen. ſed nouo iure C. de ſer. fugi. ꝑ Alex. conſi. 5. in 1. uol. & ad materiam huius l. uide Bolo. in l. ſi quis in tantum. C. unde ui. & iſta lex eſt fin. & non habet concor. ſecundum Bar. Raptor q̄ſi que furti non manifeſti nō tenetur.

† In P. F. deprehēderit tollētē. lib. 39. ad edict.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ADDITIO. Dic quod ibi habuit animū ut furaretur res ab alio certo, uel incerto: ut ibi per Bart, aliàs, secus secundum eundem.

a ¶ Distinguunt.] No. sic ff. de iniuriis. l. quod reipub. & C. de sic. l. j. & §. de tabu. exhib. l. iij. §. si quis dolo.

b ¶ Rem. § commodatam.

c ¶ Is § commodatarius,

d ¶ Cum eo. § commodatario.

e ¶ Furti. § noxali: ut & supra commo. rē mihi, §. fi. aliàs, si seruus,

f ¶ Furti actionem. § id est cōdictionem furtiuam. aliud in actione furti: ut supra. e. inter. sed hodie forte idē in actione furti: ut in stit. e. §. quæ de fullone. & C. eo. tit. l. fi. §. tales, quę sunt contrà: quibus dicitur non dari cōmodatario actionē furti si dominus eum non conueniat commodati. sed certè prorsus alius est ibi casus: scilicet quia ibi extraneus hic seruus commodantis fecit furtū. Sed quare per cōpensationem non confunduntur saltem usque ad concurrentem quantitatē? Respon. propter electionem quam habet dominus in noxali. Accur.

g ¶ Sed tantum commodati. § Sed quare magis si tuo cōtrectas: ut instit. eo. §. placuit. cum non debeat licere seruo quod non licet libero: ut C. si ser. extero fe. l. j. & facit ad §. supra nau. cau. sta. l. licet. §. j & de excep. do. apud. §. si quis pupil. uers. fi. §. si is..

† Vindicātem i P.F.

h ¶ Non habet. § facit. §. eo. l. cuius. contra, & quod ibi nota.

† lib. 13. ad edict. Prouincia.

i ¶ Eadem sunt. § ut nomine rerum subtractarū teneatur: sed non condemnetur nisi actiones cedantur.

k ¶ Susceptū. § facit C. de tut. & cur. qui satis nō de. l. non omniū.

l ¶ Defendisti. § & sic ęstimationē damni pro eo soluisti.

m ¶ Habiturus. § Itē potest interesse ut feratur sententia in condemnatione: ut sic de euictione agat si donatio ceperit à promissione: ut C. de iur. do. l. j. aliàs ergo nō: ut hic. sed secus si ex uēditione posideas. ut ff. eo. cùm æs. §. j. & ff. si quis uxori. §. sed & si rē. quę sunt contra. item non obst. §. eo. l. cuius. ut ibi dixi.

Si pignore.] CASVS. Creditor puta Bozolus libro sibi obligato utitur teneē furti. idē est si rem tibi commodatam, alij commodas. Idē & si fullo uestimentis meis quæ accepit ad poliendū, utitur portando ea. Idem est si aliquis furripuit rē ad hoc ut alij donet, species enim lucri est ex alieno largiri.

¶ Furem. § Furem inueni in camera mea furripiētem de die mihi libram meum. possum eū impunè occidere si se telo defendat. Secūdò dicit quid appellatione teli significeē. ¶ Cum furti. § Cū actio furti detur ad pœnam: rei uendicatio & condictio furtiua deē ad rē uel eius æstimat. dicitur quòd pœnalis non tollitur per persecutoriam. uel econtra: sed persecutoria per persecutoriam tollitur.

¶ Qui ferramenta. § Commodaui furi ferramenta ad frangendum ostium, uel scalas sciens commodaui: nec aliter secum participaui cōsilium. teneor furti. ¶ Si tutor.] Tutor uel curator transigens cū rē rei pupilli tollit actio. furti. Franc. Accur.

n ¶ Furti tenetur. § ut instit. eo. §. furtum autem.

furti. nā maleficia uoluntas & ꝓpositū delinquentis distinguunt. a

¶ Si seruus cōmodatoris rem b furripuerit, & soluēdo sit is, c cui surreptū est, Sabinus ait, posse & commodati agi cū eo, d & cōtra dominū furti e serui nomine. sed si pecuniam quā dominus exegit, reddat. euanescere furti actionē. f Idem est, & si remittat cōmodati actionē. ¶ Quòd si seruus tuus rem tibi commodatā furripuerit, furti tecū actio non est: quia tuo periculo res sit, sed tantū commodati. g ¶ Qui alienis negotiis gerendis se obtulit, actionē furti nō habet, h licet culpa eius res perierit: sed actione negotiorū gestorū ita dānandus est, si dūs actionem furti ci cedat. Eadē sunt i in eo, qꝺ ꝓ tutore negotia gerit, uel in eo tutore, qui diligentiā præstare debet: ueluti q ex plurib. tutorib. testamēto datis, oblata satisdatiōe solus administrationē suscepit. k

¶ Si ex donatione alterius rem meam teneas, & eā furripiam, ita demum te furti agere mecum posse Iul. ait, si interfit tua retinere possessionem, ueluti si hominem damnatū noxali iudicio defendisti, l uel ægrū curaueris, ut aduersus† uēdicantē iustā habituruſ m sis retentionem,

¶ Caius,† LEX LVI.

SI pignore creditor utatur, furti teneē. n ¶ Eum, qui quid o utendum accepit, si ipse alij commodauerit, furti obligari responsum est. p Ex quo satis apparet furtū fieri: & si quis usum alienæ rei in suum lucrum conuertat. ¶ Nec mouere quē debet, quasi is nihil lucri sui gratia faciat. Species. n. lucri est, ex alieno largiri, & bene

o ¶ Eum qui quid. § id est aliquid.

p ¶ Responsum est.] ut & §. eo qui uas. §. si ego.

q ¶ Conuertat. § ut infra eodem. fullo. & argumē. supra, de donat. l. si tibi rem. & supra commo. si ut certo. §. sed interdum. & C. eodem, l. alienum.

ficij debitorem r sibi acquirere. † Vnde & is furti teneē, qui ideo rē amouet, ut eam alij donet. ¶ Furē interdiu deprehensum non aliter occidere lex xij. tabula. permisit, quàm si telo s se defendat. Teli autem † appellatione, & fustis, & ferrum, & lapis, & denique omne quod nocendi causa habetur, significatur. t

¶ *Condictio uel uendicatio rei furtiuę nō tollit pœnam, sed pœnalem actionem: furti econtra. Bar.*

¶ Cum furti actio ad pœnæ ꝓsecutionem pertineat, condictio uerò & uēdicatio ad rei recuperationem, apparet recepta re nihilominus saluam esse u furti actionem, condictionē uerò & † uendicationem tolli: sicut ex diuerso post solutam dupli aut quadrupli pœnā, salua est uēdicatio, & cōdictio. x

¶ Qui ferramenta sciens cōmodauerit ad effringendum ostium, uel armariū, uel scalā, sciens † (cuius rei gratia id fieret,) cōmodauerit ad ascendēdū, licet nullum eius consilium principaliter y ad furtum faciendū interuenerit, tamē furti actione tenetur. ¶ Si tutor, qui negotia gerit, aut curator trāsegerit cū fure, euanescit z furti actio.

¶ Paulus.† LEX LVII.

CVm creditor rē sibi pignora tā aufert, non uidetur cōtrectare, a sed pignori suo incūbere.

¶ Iulianus.† LEX LVIII.

INterdum fur etiam manēte pę næ obligatione in quibusdam casibus rursus obligatur, ut cum eo sæpius eiusdē rei nomine furti agi possit. Primus casus occurrit, si possessionis causa mutata esset:

r ¶ Debitorem. § naturalem: ut & supra, de pe. hæred. l. sed & si lege. §. consuluit. & in aut. de hære. & Fal. §. si uerò expressim.

† Iuxta hoc Cice. lib. 2. off. dum genera largorum explicat. Iam illud (inquit) nō sunt ad monēdi (é enim i prōpatu) ut animaduertāt cum alios adiuuare uelint, ne quos offendāt. Et paulo post. Extremū præceptum in bificiis est ne quid cōtra æquitatem contēdas, ne qd ꝓ iniuria.

s ¶ Telo. § no. telo: quia nocturnum etiam sine telo: ut §. ad legem Aquil. l. iij. §. lex. & ff. de sica. l. furem.

t ¶ Significatur. § & facit instit. de inter. §. qui autem. & supra, de vi & vi ar. l. iij. in princi. & infrà, de uerborum significa. l. armorum.

v ¶ Saluam esse. § ut C. eo. l. ancillæ. & instit. eod. §. j. & supra, de condi. furt. l. fi pro fure. §. fina.

x ¶ Condictio. § ut tamen una eligatur: ut C. de noxa. l. fina. & no, secundum Azo. quòd uendicatione non tollitur ipso iure condictio: ut §. e. ei qui. quia plus ea continet: ut supra de act. & obli. l. qui seruum. §. fina. uel dic ut dixi in d. l. ei qui. Itē uidetur contra ad §. quod me. cau. l. metum. §. licet. & nau. cau. l. idem. §. fina. sed ibi plenè dixi.

y ¶ Principaliter. § id est expressim: sed fortè nihil dixit: sed bene sciebat. ad quod accipiebat. Item ad id quod ex sola ope tenea tur, uidetur contra. ff. de uerb. sig. sæpe. in fi. sed ibi dixi. & facit institu. eo. §. ope. & §. eo. in furti. §. ope. & l. si qs uxori. §. neque.

† Vindicationē in P. F. ut & paulò post.

† Parenthesi hic inclusa non sunt apud Duā.

† Aliàs Vlpian. lib. 3. disputatio.

z ¶ Euanescit.] ut & infrà eod. l. interdū. §. qui tutelam. & §. pro empto. qui fundum. §. fi tutor. Accur.

CVm creditor.] CASVS. Creditor rem sibi obligatam aufert. nō tenetur furti. & itellige ꝙ erat ei tradita res, & eam posteà amiserit: uel à

† lib. 22. Digest. Al. Paulus.

debitore qui eam tenebat, abstulit. & dic ut in gl. Franc.

a ¶ Contrectare. § imò cōtra: ut supra, ui. bo. rap. l. iiij. Solut. hic loquitur in dubio: ut argumen. supra, pro socio. l. merito. sed ibi contrarium probatur, secundum H. uel hic loquitur quando fuerat ei tradita, & posteà possessionē amiserat. uel à debitore qui precario tenebat abstulit: uel ex conuentione uel iudicis authoritate. ibi nullum horum interuenit: ut arg. C. de pig. act. l. iij

INterdum.] CASVS. Aliquando euenit ut fur obligetur pluries act. furti pro eadem re: ut si furripuisti mihi rem, & peruenit ad me, iterum eādem mihi furripuisti, uel ei cui commodauerā: teneris duplici acti. fur. Idem si furripuisti mihi rem: tandem ea res pueniat ad me, & eam uendidi alicui & tradidi, & iterū eādem ei furripuisti: teneris & mihi & nouo domino act. furti.

¶ Qui Furem. § Furem deprehensum cū re mea furtiua duxi ad ꝓfectū uigilum, uel ad prefidem. uideor elogisse uiā persecutionis: & si iudex condemnat eum mihi in æstima. rei surreptæ, uidetē sublata quæstio furti: siue ultra æstima. eum condēnauit, siue non: cū maiori pœnæ, s. corporali sit surreptus. Si res peculiaris surrepta est seruo meo tandē reuersa est in potestatē serui. act. fur. ꝙ erat nata,

erat nata, tollitur. Secundo dicit, seruus rem suam peculiarem furripiendo non dicitur fur: cum rei conditio per hoc non mutetē. Tertio dicit Tutor potest transigere cū fure rei pupilli: & tollitur actio furti. Idem si reuertatur res surrepta in potestatem tutoris: cum tutor loco domini sit. Idē in curatore furiosi cū & alienare rē furiosi possit: intellige & cum decreto & ex causa iusta. Vltimò dicit, tutor item curator furiosi pro re pupilli uel furiosi surrepta habent conditionem furtiuam.

¶ Si duo serui. § Duo serui tui mihi furripuerunt uestem & argentum: egi nomine unius contra te occasione uestis surreptæ. possum agere nomine alterius occasione argenti. Frā. Accur.

a ¶ In domini potestatem. § ut & supra e. inter. §. fi. & arg. C. de ser. fugi. quicunque.

b ¶ Obligatur. § si in potestatē noui domini res rediisset, & iterum ei surrepta esset secundum R. sed de hoc nemo dubitat. eum superius responsum hoc satis dixerit. Dic ergo ut dixi supra eo. si dominium. Item facit infrà eodem, l. inficiando. §. infans.

† Habetis hic tex. no. ad hoc ꝙ é licitum capere furem & eum ducere ad iudicē: licet dicamus ꝙ nemo pōt sibi ius dicere ꝑ l. extat. §. qd me. cau. tñ speciale est in fure ſm Bar. hic de quo tex. faciunt festū Bar. & Bal. i l. fi ab hostibus. §. 1. §. fol. matr. Bolog.

c ¶ Ad præsidem.] facit supra, de officio præ fi. l. iij.

d ¶ Qua rem persequeretur. § scilicet tantum remittendo pœnam.

e ¶ Damnato. § scilicet non uidetur ꝙ deberit dānari: quia ius suum amisit: ut supra quod me. caus. l. extat. & C. unde ui. l. fi quis. & de exh. reis. l. fi. & C. vi bon. rapto. res. quæ sunt contra. so. hic fugisset. ut C. de Iudæ. l. nullus. & §. que in frau. cred. l. ait prætor. §. fi debitorem. uel dattu. fuit mihi à domino. uel ipse se dedit si erat liber ut eum torquerē, & crimen inquirerem, non iudici dārem: sed dedi: ut supra de condi. ob caus. l. qd Seruius. uel speciale in fure.

† Sic per cōtrariū Paul de Castr. cap. 4. Heredem puerum q̄diu sub tutoribus est, nihil à seruo differre affirmat.

veluti si res in domini pōtatem a rediisset, eandēmq; idē furripuerit, uel eidem dño, uel ei cui commodasset, aut uēdidisset. Sed & si ꝑsona domini mutata esset, altera pœna obligatur. b ¶ Qui furē deducit † ad præfectū uigilū, uel ad prefidē, c existimandus est elegisse uiam, qua rē persequereē. d Et si negotium ibi terminatū est, & dānato e fure recepta est pecunia sublata, in simplum uideē fur ti quæstio sublata: maximè si non solùm rem furtiuā fur restituere iussus fuerit, sed amplius aliquid in eū iudex constituerit. f Sed & si nihil amplius quàm furtiuā rē restituere iussus fuerit, nec amplius aliquid in eū iudex cōstituerit, eo ipso, ꝙ in periculū maioris pœnæ g deductus est, intelligēdū est quæstionem furti sublatā esse.

¶ Si res peculiaris furrepta ī potestatem serui redierit, soluitur h furti utilis: & incipit hoc casu in peculio esse: & ita à dño possideri. Cum autem seruus rem suā peculiarem furandi consilio amouet, quandiu eam retinet, cōditio eius nō mutatur. i nihil enim domino abest. sed si alij tradiderit, furtū faciet. k ¶ Qui tutelā gerit, transigere l cum fure potest: & si in potestatem suam redegerit rē furtiuā, desinit m furtiua esse: quia tutor loco domini † habeē. Sed & circa curatorem furiosi eadem dicenda sunt: qui adeò personā domini n sustinet, ut etiā tradendo rē furiosi alienare o existimetur. Condicere autem rē furtiuam tutor & curator furiosi eorum nomine p possunt. ¶ Si duo serui tui uestem & argentum furripuerint,

o ¶ Alienare. § cum decreto & ex causa: ut & C. eo. l. ij. & §. de cur. fur. l. ab agnato. & l. finali.

p ¶ Nomine. § nō suo: ut §. e. is cuius. & d. l. qui iniuriæ. §. q alienis.

q ¶ Nulla exceptio. § quasi videatur remisisse ꝙ alter o agēdo. sed nō sic: ut hic, & §. e. si quis ex. §. j. & facit §. de cōdi. fur. l. si seruus. §. bonæ. & §. cōmoda. l. in cō modat. §. duabus.

I creţe.] CASVS. Feci specum, id est, fossam in fundo tuo, & inde amoui cretam. teneor furti: non quia cauaui, sed qꝺ amoui cretam. Franc.

r ¶ Specum. § quid sit specus, dicitur supra de riuis. l. j. §. specus.

s ¶ Fodisset. § non animo furandi: aliōquin hoc ipso ꝙ amouit de loco ad locum, licet non abstulerit, tenetur furti: ut §. eo. l. uerum. §. eorum. & hoc patet in eo qui segetem secat: ut §. eod. l. vlgaris. uel hic subaudi tantum.

I filiofamiliàs.] CASVS. Filiofa. factū est furtum rei castrensis peculij, uel quasi, uel aduentitij. eidem facto sui iuris cōpetit actio furti. idem & si res ei locata sit ei surrepta. Fran.

t ¶ Eo nomine aget. § in castrensibus uel quasi, ubi competit actio ei etiā ab initio. hodie idem in aduentitiis. In profectitiis quoque rectē paterfa. factus aget si fortè peculiū ſparatum habet à bonis patris: ut supra de mino. l. denique. §. sed utrum. nam licet patri statim sit quæsita actio furti, est tamen in peculio filij: ut supra. eo. si quis uxori. §. si seruus meus. Azo.

v ¶ Agere poterit. § quia sua interest, & obligatur etiam filiusfa. ut supra de actio. & oblig. l. filiusfami.

I is, qui. § CASSVS. Rē tibi commodaui, & eam tibi furripui. non ages furti, cum liberatus sis actio. commodati. nisi interfit tua tenere rem commodatam, puta propter expēsas quas in re commodata feceris: quā melius sit per retentionē seruare, quàm habere ius agendi per actio. cōmodati. nam hoc casu habes act. fur. Frā.

x ¶ Liberatus esset.] ad hoc §. commo. l. rem mihi. & ad leg. Aquil. l. legis. Sed arg. contra. §. cod. in actione. §. qui rem.

ADDITIO. Dic secundum Bart. ꝙ ibi habebat retentionē occasione, idē & hic qū habet retētionē ob aliquā cām occasione debiti.

y ¶ Habebit. § ut §. eo. creditoris. §. fi. & ff. ii. bo. rap. l. ij. §. in hac.

ANcilla. § CASVS. Si ancilla mea fugiat a me: facit furtū sui. Itē si cōtrectat partū suum, facit furtum partus Franciscus

z ¶ Sui. § ut & C. de seruis fugi. l. j. & erat dominica, non peculiaris alterius serui, quia tunc seruares quod dicitur §. eo. interdū. §. fi res.

SI seruus communis.] CASVS. Seruus communis, id est, meus & tuus fecit tibi furtum, aut damnum tibi præstare teneor, aut partem quam habeo in seruo, tibi cedam: & si alienaui partem, meā, ages cū emptore ad hoc: & secus si efficiatur liber, uel decedat nam non teneor nisi de furto aliquid penes me sit. Secūdo dicit, Obligasti mihi seruum furem ignorans. is mihi furtum facit. agam contraria pignoratitia ut aut emendes furtum: aut pro noxa eum relinquas penes me. idem & si seruum quem emi à te, tibi reddam ex eā redhibitoria. qui seruus fecerat mihi furtum, nā teneberis mihi uel furtū emendare, uel seruum pro noxa dimittere. sed si sciens seruum furē,

eum

† lib. 4. Digest. à Paulo epitomatorum, ali. Vlpia.

† Aliàs Iulian. lib. 4. ad Vrseiū Ferocem.

† Du. itidē agere &c. † lib. 3. ex Mimicio.

Pater an habeat actionē pro furto commisso filio in peculio suo.

† lib. 7. §ſt.

† Du. furtiuum facit.

† lib. 8. qū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cũ mihi obligas, & is mihi surripiat: præcisè tenearis emãdare dãnũ.

in actio. autẽ ex empto spectãtibus quid uenditor serui promisit: ut ad id quod promisit teneaꝛ. in actione autem mandati aliud seruatur quàm in superioribus dictum sit: ut si mandaui tibi ut talem seruum puta, Stichum mihi emas, & emisti, & is seruus tibi surripiat: teneor

† Du. appa rere & mor tuo. &c.

† Du. ut & si &c.

† Dua. nisi quod i his &c.

† Not. primò ꝙ officium suum nemini debet esse dãnosum. Secundò not. & tene mẽti, quia alibi non reperies, ꝙ ī actione mãdati cõtraria uenit leuissima culpa, fm Bar. hic.

act. mandati præcisè omne dãnũ quod hãbes, tibi emendare etiã ignorabam eum furem. Id quod in mandato dixi, seruа in deposito, & reddi tur mirabilis ratio. sed in commodato aliud seruatur quando commodatum est factum gratia accipientis tantum: quia si seruus commodatus faciat furtum commodatario, tenetur commodans uel emendare dãnum, uel dare pro noxa seruum. hęc sunt uera, si non fuit in dolo commodans sicut & locator. imò potest dici ꝙ minus teneaꝛ quã locator: ut sic etiam sciens commodans seruum furem, non teneatur ultra æstimat. serui. Vltimo reuertitur ad casum depositi & mandati, ubi est dictum ꝙ mandans & deponens tenentur in solidum: dicens ꝙ hæc sunt uera: quãdo depositarius uel mandatarius nõ fuit in culpa: secus si depositarius aut mandatarius commisit totum aurũ uel argentum huic uilissimo seruo, quod dominus non fecisset: certe hoc casu nõ tenetur commodans uel deponens emendare dãnũ.

¶ Locaui.] Cum locarem tibi fundum pro certa mercede, conuenit ut fructus agri sint obligati pro mercede. tandem tu eos clãm exportasti, furti teneris. idem & si uendas eos, & emptores exportẽt. nam fructus efficiuntur furtiui. Secundò dicit: donec fructus cohæreant agro, domini dicuntur. remoti autem, si quidem à colono, sui sunt, cũ uolũtate dãi eos accipiat. sed qũ emptor, qui emit à colono, percipit, non fuit coloni, cũ emptor suo nomine percepit, non coloni. ¶ Stratuliberum.] Seruus liber esse iussus est si det decẽ hæredi, inter in hic seruus commisit delictũ propter quod hæres tãquã dominus conuentus est noxali: & pẽdente iudicio noxali seruus dedit hæredi decem, & peruenit ad libertatem. nũc hæres petit sẽ ab solui a iudicio noxali cum desiit habere seruum. quæritur quid iuris sit? & refert de qua pecunia soluit hic seruus x. hæredi. nam si de pecunia aliunde habita quàm ex peculio, tunc debet hęres hæc x quę habui: a seruo, dare agenti noxali: & liberabitur a noxali. nã & si dedisset eum pro noxa antequam dedisset hæc x. hæredi. dedisset hęc x. seruus enim pro noxa datus esset. si autem seruus dedit decẽ hæredi de pecunia peculiari: tunc liberabit hęres à noxali nullo dato agẽti noxali: quoniam & si dedisset eũ pro noxa ante data x. hęc x. quæ habebat seruus in peculio, nõ iuissent inuito hęrede ad eũ cui esset datus pro noxa. Franciscus.

a ¶ Communi dividundo.] non furti: ut & supra, de noxa. si seruus communis, & l. cum seruus. & ſ. famil. ercis. l. & puto. ſ. fina. & l. si id quod. ſ. j. & ĵ. de iniur. sed si unius. ſ. si seruus.

b ¶ Cum emptore.] ut & ſ. de noxali. de illo. & l. si ad libertatẽ. ſ. fi.

c ¶ Si proprius.] ut & ĵ. eo. serui & filij. ſ. fina. & ſ. de interrog. act. si ante. ſ. j.

d ¶ Ex his.] quia manumissio similis est morti. ut & ſ. eo. l. inter.

e ¶ Relinquas.] hoc cum fuisti ignorans: secus si fi sciẽs: ut ĵ. pxi. ſ. quod si sciens. & ſ. de pig. act. si seruus.

Morti simi lis est manumissio.

minem emi mandauerit, furem esse: nihilominus tamẽ damnum decidere n cogaꝛ. Iustissimè enim procuratorem allegare non fuisse se id damnum passurum, si id mandatum non suscepisset: idque euidentius in causa depositi apparere. o nam licet alioquin æquum uideatur non oportere cuiquam plus damni per seruum euenire, quàm quanti ipse seruus sit, multò tamen æquius esse, nemini offi cium suum, quod eius cum quo contraxerit, nõ etiam sui commodi p causa susceperit, dãnosum q esse. Et sicut in superioribus contractibus, uenditione, locatione, pignore, dolum eius, qui sciens reticuerit, puniendum esse dictũ sit: ita & in his culpã eorum, quorum causa contrahitur, ipsis potius damnosam esse debere. nam † certã mandantis culpam r esse, qui talem seruum sibi emi mandauerit: & similiter eius, qui deponat, quòd non fuerit diligentior circa monendum quale seruum deponeret. ¶ Circa cõmodatum autem meritò aliud existimandum esse: uidelicet: ꝙ tunc eius solius commodum qui utendum rogauerit, uertetur. Itaque eum qui commodauerit, sicut in locatione, si † non dolo quid fecerit, non ultra s pretium serui quid amissurum: quinetiam paulò remissius circa interpretationẽ dolimali debere t nos uersari: quoniam (ut dictum est) nulla utilitas commodantis interueniat. u Hæc ita putat uera esse, x si culpa nulla ipsius qui mandatum uel depositum susceperit, intercedat. Cæterum, si ipse y ultro ei z custodiam argenti fortè

† In P. F. certè. & re ctius.

† In P. F. ab est negatio

Aequitas rigori præferrur.

f ¶ Conuenisset.] id est constaret: vel conuenisset inter sapientes: vel cùm uenisset, si. cùm uenditus fuisset: & hæc uerior. uel id est conueniendus esset.

g ¶ Decidere.] idest emendare.

h ¶ Cogatur.] ad hoc ſ. de ædil. edic. l. cũ autem. ſ. Iuli. & ſ. seq. & l. quæro. & ſ. e. serui & filii. ſ. fi.

i ¶ In his.] scilicet damni æstimatione, & noxæ deditione. tunc enim non tenetur emptor præstare fructus & accessiones, sicut supra dictum est: cũ possit cõpensationẽ inducere. Idem & si tantum desit in sola noxæ deditione: aliud si plus uel tantum desit in dãno, quia dominus liberatur noxæ dedendo.

k ¶ Cogendus est.] sine noxa. secus in hærede: ut ſ. de leg. j. l. si hæres generaliter. quæ est cõtra. sed hic sua uoluntate ad hoc se obligat, ibi hæres non: arg. ſ. de condi. fur. & ideo.

l ¶ Promiserit.] promittens enim uel scies tenetur, non aliàs: ut supra de act. empti. l. Iulia. ſ. item qui furem. & de ædil. edic. l. quòd si nolit. ſ. j. Azo.

m ¶ Certum.] aliud si incertum: ut ſ. manda. l. inter causas. ſ. sed cum seruus. quę est cõtra. & facit. ſ. de leg. j. l. si seruus Titij.

n ¶ Decidere.] id est emendare.

o ¶ Depositi appare re.] nisi apud te cã tui deponãt: ut supra si certi. pecũ. si quis nec.

p ¶ Commodi.] si ergo causa utriusque sit mandatum idem quod in pignore dicam.

q ¶ Damnosum.] hic nota æquitatem rigori præferri: & aliquid esse bonum cuius contrarium melius est. & ad hoc ſ. de iniust. test. filio. & de inoffi. test. l. si. in fi. & C. de iudi. placuit. & de procu. l. exigendi. in fi. & ſ. depos. l. bona fides. ſ. j. de acquirẽdo rerum dominio. l. adeò. ſ. insula. in fi. Ité & not. officium suum nemini esse dãnosum. fic C. de test. l. si quado. & supra, quemadmodũ testa. ape. si quis ex signatoribus. Sed arg. contra. C. de do. l. j. sed ibi de lucro, hic de damno itẽdo certat.

Officiũ suũ nemini debet esse dãnosum.

r ¶ Culpam.] ergo ignorans tenetur: & sic uidetur contra ſ. de pig. act. si seruus. in fi. ité expone illam ut ibi dixi.

s ¶ Non ultra pretium] ut & supra, commo. si seruus. & ſ. loca. si domum. Accursius.

t ¶ Debere.] ut non comprehendat latam culpam: ut instit. de suspect. tu. ſ. suspectus. Accursius.

v ¶ Interueniat.] & sic etiam sciens non uidetur teneri ultra pretium. Accursius.

x ¶ Vera esse.] ut teneatur mandator uel depositor. Accursius.

y ¶ Si ipse.] depositarius uel mandatarius.

z ¶ Et.] scilicet seruo depositi uel empto mãdato domini. & sic facit supra, de pig. act. uel unumeiorum, & ſ. de neg. gest. si negotia.

Conuenit

a ¶ Conuenit.] causa tollendæ dubitationis: ut & supra, manda. l. qui mutuam. nam necesse nõ est: ut supra, quibus caus. pig. tac. cõtra. l. in prædiis. sed certe imò uidetur necesse quo ad actionẽ furti: ut infra eodem. si is qui. in prin. sed cõtra: ut supra, de actio. & obli. qui seruum. ſ. si is. & facit ĵ. pro socio, idem est.

b ¶ Furtiuam.] quod dic ut supra eo. l. Falsus. ſ. sed si is.

c ¶ Cohæreant, fundi esse.] ut supra, de rei uendi. l. fructus. Accursius.

† Yste ſ. est Jénis fm Bar. hic.

d ¶ Facere.] cum merx sit soluta: uel fides habita de pretio: ut instit. de rerum diui. ſ. uenditæ.

e ¶ Quod certè.] scilicet quòd fiant coloni: licet soluat mercedem.

f ¶ In proposito.] id est, eo casu quando uendidit. Accursius.

g ¶ Cogat.] & ex uoluntate coloni: & fic non obstat supra eodem, si apes. ſ. finali. & nota ex iis quæ hic dicit, quòd fructus non sunt facti coloni: agit ergo locator hic quia dominus fructuum, nõ quia obligati. Sed & illa ratione posset agere si nõ esset dominus: ut supra, de usucapio. l. sequitur. ſ. si rem. quæ est contrà. R.

h ¶ Referre.] nunc respon. Accursius.

i ¶ Hæc.] scilicet decem, ut & supra, de statuliberis. l. statuliber. ſ. j. nec ob. supra de noxali. l. si qs à multis. quia illa secundũ istam intelligit. Aliàs autem legitur hoc.

k ¶ Fuerit.] facit supra, de cõdicti. ob caus. l. iij. ſ. finali. & supra, de statulibe. l. iij.

† Du. hæredis.

Furtũ.] CASVS. Seruo tuo à te domino fugienti iter ostendi per quod iret. nõ fum fur. Franciscus Accursius.

† lib. 4. regular.

l ¶ Monstrauit.] etsi sciuit eum fugitiuum, secundum M. facit supra eodẽ, qui seruo. in princip. Sed argumen. cõtra supra, de fer. cor. l. j. in princip. & ſ. persuadere. unde potes dicere: aut in odiũ domini: aut ut sic iram domini euaderet monstrauit: ut supra eodẽ, qui uas. ſ. qui ex uoluntate.

Non potest.] CASVS. Damnatus furti est infamis: nec potest præses facere quin sit infamis. Franciscus Accursius.

m ¶ Infamia.] ut & ĵ. ad Turpil. ſ. j. in fin. Sed cõtra. C. ex quibus causis infa. irro. l. furti. Sol. ut ibi. & no. ꝙ argumẽto huius legis, & ſ. de ritu nupt. l. palãm. ſ. fi dicit Io. sola sententia aliquẽ effici infamẽ: licet non subsit causa. Sed ar. contra. ſ. de iis qui no. infa. l. ictus. & de hoc dixi ſ. de iis qui not. infa. Athletas. in fine.

Sententia sola an infamiam irroget.

Titio.] CASVS. Titio hærede instituto seruus Stichus legatus est Sẽlo, antequã Titius adeat hæredi. seruus Stichus fecit furtũ Titio. Postea Titius adiuit hęredi. & Seius uult habere seruũ legatũ, & habuit. quærit an Titius habeat act. furti contra Seiũ? & dicitur ꝙ sic: quia tẽpore furti Titij nõ erat seruus Stichus, cum nondũ adisset hæredi. & tẽpore aditę hęredi. siue post aditã non fuisset: cum recta uia transeant ea, quæ legantur ad legatarium. Franc.

n ¶ Titius.] ut & ſ. de noxa. si seruus legatus.

o ¶ Recta uia.] nõ statim, sed adita hęreditate: ut supra, de lega. j. si tibi homo. ꝙ cũ seruus. hoc quantum ad ueritatẽ: aliud de fictione: quia ex tempore mortis est legatarij. nam si hæredis fingeret, ita hic furti agi non potest: ut supra, de noxa. si alienus. & hic proximè diximus & secundum hoc loquitur supra, de pecu. l. sed si damnũ. ſ. idẽ si legatum. & de leg. ij. legatum ita. & de lega. j. si seruus Titij. & ĵ. tit. ij. l. j. ſ. seruus. & supra, de iudi. l. quòd legatur, in fine, & supra eodẽ, si iussu. ſ. si. Sed contra. huic l. ſ. de fideicommiss. liber. l. cũ uero. ſ. fina.

* peculiũ autem.

uel numorum commiserit, cum aliòquin nihil unquam dominus tale quid fecisset, aliter existimandũ est. ¶ Locaui † tibi fundũ, & (ut assoleat) conuenit * uti fructus ob mercedẽ mihi pignori essent. Si eos clàm deportaueris, furti te cũ agere me posse aiebat. Sed & si tu alij fructus pendentes uendideris, & emptor eos deportauerit, cõsequens erit ut in furtiuã b causam eos incidere dicamus. Et enim fructus quandiu solo cohæreant, fundi c esse: & ideo colonũ, quia uoluntate dñi eos percipere uideatur, suos fructus facere. d quod certè e in proposito f non æquè dicit. Qua enim ratione coloni fieri possint, cũ emptor eos suo noĩe cogat? g ¶ Statuliberũ qui si decem dederit, liber esse iussus erat, hĩs noxali iudicio defendebat. pẽdente iudicio seruus datis decẽ hæredi, ad libertatẽ peruenit. quæritur an non aliter absolutio fieri debeat, quã si decẽ, quæ accepisset hĩs, actori dedisset? R. e referre h existimauit, unde ea pecunia data esset: ut si quidẽ aliunde, quã ex peculio, hæc i saltem præstet: quoniam quidẽ si nõdum ad libertatem seruus peruenisset noxę deditus, ei cui deditus esset, daturus fuerit. k Si uerò ex peculio, qa numos l hæredi dederit, quos utique is passurus eum non fuerit ei dare, contrà statuendum est.

† lib. 4. regular.

¶ Martianus. † LEX LXIIII.

Furtum nõ committit qui fugitiuo iter monstrauit. l

¶ Marcellus. † LEX LXV.

Non potest præses prouincię efficere, ut furti damnatum non sequatur infamia. m

¶ Martianus. † LEX LXVI.

Atitio † hærede homo Seio legatus, ante aditã hæreditatem Titio furtum fecit. Si adita hæreditate Seius legatũ ad se pertinere uoluerit, furti eius serui nomine aget cum eo Titius: n quia nec tunc cum faceret furtum, eius fuerit. Et ut maximè quis existimet, si seruus esse cęperit eius, cui furtum fecerat, tolli furti actionẽ, ut nec si alienatus sit, agi possit eo noĩe: nec post aditam quidem hæreditatem Titij factus est: quia ea quæ legantur, recta uia o ab eo, qui legauit, ad eũ, cui legata sunt, transeunt.

¶ *Qui teneꝛ ex delicto actione originaliter pœnali, non liberatur pœnitentia. Bartolus.*

¶ Vlpianus. † LEX LXVII.

Qui ea mente alienum quid contrectauit, ut lucrifaceret, tametsi mutato consilio id domino posteà reddidit, fur est. Nemo. n. à tali peccato pœnitentia sua nocens esse desiit. p

¶ Paulus. † LEX LXVIII.

Si is qui rẽ pignori dedit, uendiderit eam, quamuis dominus sit, furtum facit: siue eam tra-

Qui ea mente.] CASVS. Rem suam surripui, & contrectaui animo lucrandi. licet postea pœnituerit, & tibi reddam: adhuc tamen furtum fecisse. & adducitur ratio. Franciscus.

lib. 2. publicor. iudicior.

p ¶ Desiit.] sic ſ. de ædil. edict. quis sit fugi. & arg. contrà. C. de apo. l. hi qui sanctam. in fi. & ſ. depos. l. j. ſ. fi rem. Sed contra. ſ. de usucap. sequitur. ſ. idem Labeo. Solu. ibi uendidit, non tradidit: & idcirco non contrectauit. Item contrà. ſ. de fer. fugit. l. j. ſ. j. Ibi ignorauit eum fugitiuum qui recepit: & sic fuit ad plus in culpa: hic in dolo. uel alius est casus. Item arg. contra. ſ. de in ius uocan. l. quamuis. & ſ. de iurisdict. omnium iudi. si conuenerit. Vltimò distingue circa pœnitentiam: quia aut in contractibus: aut in delictis. Primo casu in innominatis pœnitere licet: ut ſ. de condi. ob causam. l. si pecuniam. In nominatis si quidem utriusque gratia sunt celebrati, non licet pœnitere: ut C. de act. & obli. sicut. & de contrah. empt. l. non idcirco. si alterius tantùm: pœnitere potest is cuius gratia celebratus est: ut ſ. depos. l. j. ſ. penul. in delictis. si quidem statum est in finibus uoluntatis, & non est processum ultrà: licet pœnitere. & sic pœnam cuitare: ut ĵ. de pœnis. l. cogitationis. Si processum est ad actũ: si quidem consummatũ est & perfectum, non potest postea pœnitere ut cuitet pœnam: ut hic. & ĵ. ui. bon. rapt. l. pe. fallit. nisi ut C. de crimi. stellio. l. j. & ſ. de fer. fugi. l. j. ſ. j. & de pub. l. j. ſ. quod si fecerit. & quod metus cã. l. si cum excep. ſ. satis. Si autem ad actum nõ consummatum nec perfectum. si quidem quia noluit, sed potuit: licet pœnitere: & nõ incidit in pœnam: ut ĵ. ad legem Cornel. de Fal. l. qui falsam. Nisi in casu: ut C. ad legem Iuliam maiestatis quisquis. Si uero quia nõ potuit, nihilominus tenetur ut ĵ. ad legem Pompeiani, de parri. l. j. in fi.

Aliàs Neratius li. 1. Mẽbranar.

Nota ex ista l. fm Bar. ꝙ dominium rei legatæ trãsit in legatarium directa uia. & ad huius l. intellectũ uide Vinc. a sala. i Re pet. l. filiũ quem. nu. 7. C. fam. hercis.

Pœnitere an & quan do liceat.

libr. 1. ad edic. ædilũ Curulium.

Si is qui.] CASVS. Rem meã tibi obligaui & tradidi, uel rẽ meam tibi specialiter obligaui, & eã Titio uendidi. licet sim dominus rei tamen dicitur quod fur sum. ¶ Si is cui.] Rẽ meam mihi surreptam & apud furẽ existẽtem Titio legaui. nunc fur adhuc eam contrectat quæritur an actio furti Titio legatario detur: & dicit ꝙ sic ex hac contrectatione: non ex prima. & redditur ratio.

¶ Eum qui.] Mulionem plures mulas habentẽ in stabulo uocaui in ius dolo malo. ad hoc ut mulæ ei subtrahærent. & subtractę sunt. dicit quod teneor furti. ¶ Iulianus respõ.] Seruus prępositus ad pęcunias domini exigendas inanimissus postea fugit. dicit, ꝙ furtũ facit. Idem in tutore cui finita tutela solutum est a debitoribus pupilli.

libr. 7. ad Plautium.

¶ Si tu Titium.] Commendasti mihi Titiũ dicẽdo ꝙ erat idoneus, & ꝙ secure poterã ei mutuare. & ego ignorãs quis sit Titius mutuaui eundem alij, puta Seio pauperi, quẽ dixisti uocari Titium. & ipse Seius in hac fraude fuit. dicit ꝙ furtũ facis, & teneris furti, & etiam ipse Seius: secus si Seius hoc ignorat. nã hoc casu tu nõ teneris furti, sed actio in factum. ¶ Si stipulatus.] Promisisti per tẽ nõ fieri quo minus des mihi Stichũ intra Calẽdas Ianias, ante Calẽdas furreptus est tibi, & sic es liberatus ab actio. ex stipulatu. non tamẽ dat mihi actio furti: licet mea interfuit eum non esse furreptum. Franciscus.

Specia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Speciali.§ aliud si generali: ut C.de ser.pigno.da.manu.l.ab eo. Vel dic speciali, id est expresso: ut C.de neg.gest.l.negotiũ. qđ est au dacius: quia ius habet in re: ut arg.ŝ.de acqui. hære.l.si seruum quis. §.finali. Azo. Item uidetur contrà.ŝ.de distra.pigno.l.j. Sol.ut ibi. Ité facit ŝ.eod.interdũ accidit. & l.in actione.§.finali.& q ibi not. & C. de usucap. pro empto-re. l. cum sit probatum. Accursius.

b ¶ Suo nomine. § sed nomine defuncti ex prima contrectatione: ut ŝ.e. l. interdũ. Ité contra.j. eo.is cuius: §. fina. sed ibi sub conditione erat legatus, uel non erat hæreditarius. item dic ut nota. ŝ. e. fi dominium. & facit ŝ.e. tit.l.à Titio. Accur.

c ¶ Vocasset. § ut ei mulæ subtraherentur: & sic opem præbuit: ut & supra eodem. in furti.§.ope.

d ¶ Manumissus.] scies se manumissum: secus si ignorans: ut ŝ. si certũ peta. l. eius. quæ est contra. & facit supra de sol.fi quis seruo. & l. quod seruus. Accursius.

e ¶ Crederem. § id est mutuarem. Accursius.

f ¶ Furtum facies. § ut & ŝ.e.l.fi quis perferendum. sed contra. ŝ. de iurisdi.om. iudi. l. fi quis id.§.fi.fol.ut ibi.

g ¶ In factum.§ subsidiaria Aquilia: quia de dolo non datur: nam in personam labitur creditor: unde non transfertur dominium: ideò quæ cessat ne dolo, cum rei uẽ. duret. & de hoc dic ut dixi ŝ. eo. si quis uxori.§.cum Titio.

h ¶ Si stipulatus de te § id est à te. Accursius.

i ¶ Non tamen.] ut & ŝ.eo.is cui. & j.eo.is cuius.in prin. Accur.

Nficiando. § CASVS. Depositarius negat penes se depositũ esse, nõ propter hoc est fur: sed tunc demum, cum incipit cõtrectare. ¶ Si tibi. § Promiseras Titio Stichum dare intra certũ diẽ, & sub pœna. tandẽ interim est tibi surreptus Stichus. & sic qa nõ potuisti dare Titio intra diem, incidisti in pœnam. dicitur, q hoc totum consequeris per ac. furti. ¶ Infans. § Surripuisti mihi infantẽ. hic infans penes te furẽ existens adoleuit, & factus est magnus. dicitur, q dicens furtum fecisse & infantis & adolescentis. unum tamen furtũ est: & una actione furti agetur, in qua ueniet damnum quãti homo plurimi fuit. & sic tẽpus adolescẽtiæ spectatur, cum tunc pluris fuerit quàm prius. ¶ Cũ seruus. § Seruum emi. hic seruus fecit nunc mihi plura furta. & quia nũc apparet utiosus, egi redhibitoria: & sic factus est inẽptus. uolo agere furti contra uenditorem, cui nunc reddidi seruũ, pro furtis, quæ fecit seruus penes me existens. dicit, q non possum. ¶ Quod furti. § Seruus furtuus ipsi furi fecit furtum. tenetur dominus seruꝰ.

¶ Si colonus. § Colonus qui cõduxerat fundum usque ad quinquẽnium, finito quinquennio remãsit in fundo inuito domino fundi. & fructus percepit. dicitur, quod tenetur furti nomine fructuum etiam fructibus consumptis. Fran. Accur.

k ¶ Facit furtum.] ad hoc ŝ.de acqui.pos.l.iij. §. si rẽ. & ad exhib.l. thesaurus. & ŝ.eo.l.j. & ŝ.manda.l.fi procuratorẽ. §.dolo. & l.procurator. & ŝ.eo. fi quis uxori.§.neque. Accur.

l ¶ Datus. § id est obligatus, & creditori traditus: uel dic depositus in apotheca: & sic interuenit contrectatio. Vel dic quòd erat etiam prius in apotheca. sed tunc quomodo fine cõtrectatione? Respon. trahitur retrò, quasi tunc contrectauerit cum apprehendit. Quid ergo si medio tempore fuit pretiosior res post acceptationem ante interuersionẽ: nunquid æstimabitur cum retrotrahitur? Respondeo, non: quia non ad omnia retrotrahitur. sic & aliàs: ut C. de donationibus inter uirum & uxorem.l. donationes. uel si uelis dicere hoc casu non fieri furtum dic quòd hæc litera, nec refert &c. refertur ad principium legis, non ad proximè dicta: quod patet: quia subiicit, quem cum in depositum teneret &c. sed prima Io. placet.

m ¶ Sufficere. § aliàs sufferre. & tunc planè aliàs sufficere. & tunc, id est præstare: uel id est suppositam esse, uel subrogatam in locum illius: sicut & dicitur, Suffecti consules, id est subrogati. An autem pœna dupletur, dic ut supra eo. l. in furti. in princip. & facit j. proxime. Accur.

n ¶ Vnum tantum. § sic ŝ.de uerb.oblig. qui bis. Accur.

o ¶ Altero. § secus si à domino ad quem rediisset: ut ŝ. eo. l. interdum. Accur.

p ¶ Adolescentis. § facit ŝ. proxi. §. & ŝ. de condi. furti. l. ex argento. & ŝ. eo. l. in furti. & quod ibi nota.

q ¶ Existimare. § q.d. nihil. Accur.

r ¶ Cum seruus. § facit supra eodem, l. serui & nlij. §. cum autem.

s ¶ Placet. § contra. supra eodem, itaque, §. primo. sed solue ut no. supra, deposi. l. j. §. si prædo.

t ¶ Posit. § per condictionem furtiuam. & facit supra, si certum petatur. l. si quis nec. §. penultimo. & supra, quod ui aut clàm. l. si alius. §. notauimus. Accursius.

Haereditariæ.]CASVS. Rei hereditariæ non dicitur fieri furtum: nec datur actio furti, nisi in tribus casibus. Primus, si de functus eã obligauerat. Secundus, si commodauerat. Tertius, si aliius habet usumfruct. in ea. his enim casibus si res hereditaria surripiat, efficitur res illa furtiua, ut sic non possit usucapi; & hæredi postea adeunti datur actio furti. Fran.

Iulianus

se, quod est extra rem. Bart.

¶ Si tibi surreptũ est, quod n isi die certa dedisses, pœnã promisisti: ideòque sufferre[m] eam necesse fuit, furti actione hoc quoq; æstimabitur.

¶ Pro toto tempore unum furtum est, ni si fuerit posſesſio interrupta. Ité in actione furti inſpicitur, quanti plurimi res fuit à tempore furti. Bart.

¶ Infans † apud furem adoleuit. tam adolescentis furtũ fecit ille, quàm infantis, & unum † tantũ[n] est furtum: ideòque dupli tenẽ† tanti, quanti unquã apud eũ plurimi fuit. nam q semel duntaxat furti agi cũ eo potest, quid refert propositæ quæstioni? Quippe si surreptus furi foret, ac rursus a fure altero[o] eum recuperasset, etiã si duo furta fecisset, non amplius quàm semel cum eo furti agi posset. Nec dubitauerim, quin adolescentis[p] potius, quam infantis æstimationem fieri oporteat. Et quid tam ridiculũ est, quã meliorem furis conditionẽ esse propter continuationem furti, existimare? ¶ Cũ seruus[r] inemptus factus sit, non potest emptor furti agere cum uenditore, ob id, quòd is seruus post emptionẽ antequã redderet, surripuisset. ¶ Quod furi ipsi furtũ fecerit furtiuus seruus, eo nõe actionem cum domino furem habiturũ placet, [s] ne facinora talium seruorum non solùm ipsis impunitatem præstent, sed dominis quoque eorum quæstui sint. Plerunq; enim eius generis seruorum furtis peculia eorum dẽ augentur: ¶ Si colonus post lustrum conductionis, anno amplius fructus inuito domino pœpit, uidendũ est, ne messis & uindemiæ furti cum eo agi posit. Et mihi dubium non uidet, quin fur sit: & si consumpserit rem surreptam, repeti ab eo posit.[t]

† Colligit Bart. hic & malè, ex isto text. q fur contrectans rem furtiuam p diuersa territoria, uni cũ tñ furtum ex pluribus & diuersis contrectationibus cõmittit. de quo dic, ut posui in addi. ad l. uulgaris. in prin. in uer. plura sunt furta. & ibi bona gloſ. in uer. furetur ŝ. e. quibus adde sing. Alexan. de Imo. consi. 91. incipi. obiicit cardinalis. uol. 4.

† Du. tñ. † tanti, nõ é apud Du.

¶ Non habet quis per aliũ, quod per se habere non potest. Bar.

¶ Marcellus. † LEX LXX. li. 8. Dige.

HAereditariæ rei furtum fieri diderit creditori, siue speciali[a] tã tũ pactione obligauerit: ìdque Iulianus putat. ¶ Si is cui res surrepta fuerit, dum apud furem sit, legauerit eam mihi: an si postea fur eam contrectet, furti actione[b] hoc quoq; æstimabitur.

¶ Celsus. † LEX LXIX.

INficiando depositũ, nemo facit furtum.[k] Nec enim furtum est ipsa inficiatio, licet propè furtum sit. Sed si possessionem eius adipiscatur interuertendi causa, facit furtum. Nec refert, in digito habeat anulũ, † an datus † hypothecæ sit, quem cum in depositò teneret, habere pro suo destinauerit.

¶ In actione furti habetur ratio interesſe, finit o quinquennio remãsit in fundo inuito domino fundi. & fructus percepit. dicitur, quod tenetur furti nomine fructuum etiam fructibus consumptis. Fran. Accur.

k ¶ Facit furtum.] ad hoc ŝ.de acqui.pos.l.iij. §. si rẽ. & ad exhib.l. thesaurus. & ŝ.eo.l.j. & ŝ.manda.l.fi procuratorẽ. §.dolo. & l.procurator. & ŝ.eo. fi quis uxori.§.neque. Accur.

l ¶ Datus. § id est obligatus, & creditori traditus: uel dic depositus in apotheca: & sic interuenit contrectatio. Vel dic quòd erat etiam prius in apotheca. sed tunc quomodo fine cõtrectatione? Respon. trahitur retrò, quasi tunc contrectauerit cum apprehendit. Quid ergo si medio tempore fuit pretiosior res post acceptationem ante interuersionẽ: nunquid æstimabitur cum retrotrahitur? Respondeo, non: quia non ad omnia retrotrahitur. sic & aliàs: ut C. de donationibus inter uirum & uxorem.l. donationes. uel si uelis dicere hoc casu non fieri furtum dic quòd hæc litera, nec refert &c. refertur ad principium legis, non ad proximè dicta: quod patet: quia subiicit, quem cum in depositò teneret &c. sed prima Io. placet.

m ¶ Sufficere. § aliàs sufferre. & tunc planè aliàs sufficere. & tunc, id est præstare: uel id est suppositam esse, uel subrogatam in locum illius: sicut & dicitur, Suffecti consules, id est subrogati. An autem pœna dupletur, dic ut supra eo. l. in furti. in princip. & facit j. proxime. Accur.

n ¶ Vnum tantum. § sic ŝ.de uerb.oblig. qui bis. Accur.

o ¶ Altero. § secus si à domino ad quem rediisset: ut ŝ. eo. l. interdum. Accur.

p ¶ Adolescentis. § facit ŝ. proxi. §. & ŝ. de condi. furti. l. ex argento. & ŝ. eo. l. in furti. & quod ibi nota.

q ¶ Existimare. § q.d. nihil. Accur.

r ¶ Cum seruus. § facit supra eodem, l. serui & nlij. §. cum autem.

s ¶ Placet. § contra. supra eodem, itaque, §. primo. sed solue ut no. supra, deposi. l. j. §. si prædo.

t ¶ Posit. § per condictionem furtiuam. & facit supra, si certum petatur. l. si quis nec. §. penultimo. & supra, quod ui aut clàm. l. si alius. §. notauimus. Accursius.

Haereditariæ.]CASVS. Rei hereditariæ non dicitur fieri furtum: nec datur actio furti, nisi in tribus casibus. Primus, si de functus eã obligauerat. Secundus, si commodauerat. Tertius, si aliius habet usumfruct. in ea. his enim casibus si res hereditaria surripiat, efficitur res illa furtiua, ut sic non possit usucapi; & hæredi postea adeunti datur actio furti. Fran.

Iulianus

a ¶ Iulianus negabat. § ut & supra, de noxa. si seruos legatus. & infra, de crimine expila. heredi. l.ij. & fina. & j. titu. ij. §. Scæuola. idemque si putauit hereditariam: ut infra eodẽ. l. si quis ex bonis. secus in Aquil. ut & supra, ad leg. m Aquiliam. l. ob id. Accursius.

b Vt in qua. Alienus est. § ut supra, de usucap. si homo.

c HIs enim. Hæredi quoque. § per aliũ ergo habet qđ per se habere non potest. sic supra, quæ res pig. obli. poss. Aristo. & supra. de acquirenda hæredita. l. cum hæreditate. Sed argumẽ. contrà. C. de usur. l. eos. in fin. sed i llud generale: cætera specialia. uel non potest per alium à se submissum. at hic non fuit ab eo submissus. argumen. supra, de admi. tuto. l. ita autem. §. gessisse. Accursius.

† lib.4. ſſt.

† lib.8. Digesto.

† lib.15. ex Cassio. Aliàs Labeo

† ad intell. huius. §. ut de Rebuff. in l. uni. C. de sent. q. Þ eo q interest. nu. 197.

† lib.7. Responſor.

† ut intelligas hanc. l. uide Vrcurum in l. fi finita. §. Iulianus nu. 100. de dã. infec.

Is cui. § CASVS. Commodaui tibi rem: tu malè usus es ea: tractas eam. teneris furti, id est. condictione furti, ité com. & si agatur furti, id est condict. furtiua tollitur ipso iure actio cõmodati. & si agatur primò commodati: tollitur cõdictio furti. ope excep.

¶ Eius rei. § Aliquis hæres rem alienã possidebat titulo pro hærede. interim est ei surrepta. dicitur q non competit ei actio furti, licet eius interfit: quia usucapisset eam. sed ad hoc non dicitur interesse eius, qui lucrum sperat cum damno alterius: sed potius illius qui erat eam amissurus per usucaptionem. Franciscus Accursius.

d ¶ Admisit. § malè utendo. Si autem damnum dando: tunc obtinet. supra commoda. unde quæritur. in fine.

e ¶ Vt commodati. § sic in depositò: ut supra, depositi. l. fi sacculũ. & in locato: ut supra, locati. l. fi locutam. Accursius.

f ¶ Furti. § id est, condictione furtiua. & sic non est contra. supra pro socio. l. rei communis. & l. seq. & ŝ. de actio. & obli. l. qui seruum. §. fi is. in fin. ubi de actione furti dicit. uel solue ut ibi. sed hæc est ueritas: hodie uidetur tolli electione etiã actio furti: ut C. eod. l. fi. nec dicas ibi loqui, quando extraneus fecit furtum in re commodata.

g ¶ Extinguitur. § ipso iure: cum tantum & etiam plus contineat cõdictio furtiua quàm actio commodati, & extrinsecas utilitates: ut ŝ. de cõdi. fur. l. iij. ita solutione eius quod debetur, &c. institu. quibus modis tollit. obli. in princip. Item quod habeo, petere nõ possum: ut supra, de sol. l. stipulatus. §. j.

h ¶ Actioni furti. § i. condi. furtiuæ & ideo non ipso iure: quia plus continet condictio: ut dixi non autẽ actio furti, quæ ad pœnam tñ datur: ut d. l. pro soc. l. rei cõis. & l. seq. Sed quidam hic dicunt idẽ de actio. fur. quia datur ex eo quod interest: sicut commodati: licet in duplũ: arg. j. de reg. iur. l. nemo. §. quoties. quod nihil est. & facit C. eo. l. j.

i ¶ Non pertinet. § pro ea æstimatione ac si esset sua: ut sic nõ obsit ŝ. eo. itaque. §. j. & l. cum eo. §. j. & j. eo. furtiuam.

k ¶ Posit.] est ergo extraneus. aliàs contrà: ut C. de usucapio pro hærede. l. nihil. Azo.

Iulianus negabat, [a] nisi fortè pignori dederat defunctus, aut commodauerat.

¶ Scæuola. † LEX LXXI.

AVt in qua usus fructus alienus [b] est.

¶ Marcellus. † LEX LXXII.

HIs enim casibus putabat hæreditariarũ rerum fieri furtum, & usucapionẽ impediri, idcirco & hęredi quoque [c] actionẽ furti competere posse.

¶ Si is cui commodata res est, malè utitur ea, tenetur furti, id est, condictione furtiua, & comodati: & una actione experta, tollitur altera. Bart.

¶ Iabolenus. † LEX LXXIII.

SI is cui commodata res erat, furtum ipsius admisit, [d] agi cũ eo & furti & commodati [e] potest: & si furti [f] factum est, cõmodati actio extinguit: [g] si commodati, actioni furti [h] exceptio obiicitur.

¶ Actio furti non competit ei, qui de lucro certat: sed ei q de damno uitando contendit. hoc dicit. Lex sequens ponit per se casum.

¶ Eius rei [i] quę Þ hærede posidetur, furti actio ad possessorem non pertinet, [k] quamuis usucapere qs possit: [k] quia furti agere potest is, cuius interest rem non surripi: Interesse autẽ eius uidetur, qui damnũ passurus est: non eius, qui lucrum facturus [l] esset.

¶ Modestinus. † LEX LXXIIII.

SEmpronia † libellos cõposuit, quasi datura Centurioni, [m] ut ad officiũ [n] transmitteretur, sed non dedit. Lucius [o] Titius Þ tribunali eos recitauit quasi officio traditos. Quæro, cum non sint in officio inuenti, neq; Centurioni traditi, quo crimine subiiciat, qui ausus est libellos de domo subtractos pro tribunali legere, qui non sunt, dati? Modestinus respõdit, si clàm subtraxit, furtum commissum [p] esse.

l ¶ Facturus esset.] hic est contrà, suprà eodem, lege, si quis uxori. §. penul. fol. ut ibi.

SEmpronia. Centurioni. § sub quo uir eius militabat: quæ cum nollet amplius expectare, libellos repudij fecit.

n ¶ Ad officium. § superioris fortè.

¶ Creditor uendens pignus antè quàm debeat, furtum committit. Ange.

¶ Iabolenus. † LEX LXXV.

SI is qui pignori rem accepit, cum de uendendo pignore nihil cõueniſſet, uendidit: aut antequã dies uenditionis ueniret, pecunia non soluta id fecit, furti [q] se obligat.

¶ Qui emit ancillam furtiuã ab aliquo, & alius ei surripuit, tenetur surripiens domino ancillæ in duplum, & emptori in duplum quanti eius interest. Bart.

¶ Idem. † LEX LXXVI.

FVrtiuam ancillam bona fide duorum aureorũ pretio empta [r] cũ possiderem, surripuit mihi Titius: cũ quo & ego & dominus furti agimus. Quæro quanti æstimatio pro utroque fieri debeat? Respondi, Emprori, duplo quanti eius interest, æstimari debet. Domino autẽ, duplo quanti ea mulier fuit. Nec nos mouere debet, q duobus pœna furti præstabitur: quippe cum eiusdem rei nomine præstetur, emptori, eius possessionis, domino ipsius proprietatis causa præstanda est. [s]

¶ Pomponius. † LEX LXXVII.

SI is qui simulabat se procuratorem esse, effecerit, ut uel sibi, uel cui me delegauit, Þmitterem, furti cum eo agere non possum: quoniam nullum corpus interuenisset, quod furandi animo contrectaretur. [t]

¶ Idem. † LEX LXXVIII.

QVire sibi cõmodata † uel apud se depositа usus est aliter ætq; accepit, si existimabat se non inuito domino id facere, furti nõ tenebit: [u] sed nec depositi ullo modo tenebit: cõmodati autem ut teneatur, ĩ culpa existimatio erit, scilicet q nõ debuerit

o ¶ Lucius. § tabellio fortè.

p ¶ Commissum est. § cum intererat mulieris eos non legi in publicum: quia debitor suus quem ipsa conuenire uolebat, aufugit, cum in ipsis libellis contineb atur de committendo negotio alicui amico gerendo. æquiparatur ergo hæc lectio instrumentorum furti: ut & supra eod. qui tabulas.

† lib.15. ex Cassio.

I is qui. § CASSVS. Creditor uendidit pignus, cum de uendendo pignore nihil esset dictum. uel si esset dictum, uendis ante diem apposità de uendendo, dicitur, q furti tenetur. Fran. Accursius.

† lib.4. epistolar.

q ¶ Furti. § nisi ter denuntiauerit: ut supra, de pigno. actio. si conuenerit.

FVrtiuam. § CASSVS. Emi ancillam furtiuam à fure bona fide. tandem Titius mihi surripuit dicitur quòd tenetur Titius duobus actio. furti: scilicet uero domino ancillę duplum quanti ancilla fuit. emptori in dupium quanti eius interest. Franciscus Accursius.

r ¶ Præstanda est. § ut ŝ. eod. inter omnes. §. si seruus. & l. cum ars. §. j. & l. si is cui & infrà ui bon. rap. l. ij. §. in hac. & supra, uti posside. si duo. in fi. Sed in creditore & debitore quid sit, habes supra eod. eum qui. §. idem scribit. Accursius.

† lib.11. ad Q. Mutiũ.

S I is qui. § CASSVS. Titius dicens se procuratorem creditoris mei, fecit q sibi promitterem, uel ei cui me delegauit, id quod debebam creditori meo, dicitur quòd non est fur, cum nullum corpus interuenerit quod possit contrectari. Fran.

† lib.38. ad Q. Mutiũ. † Vide quæ in hunc locum ex Labeone & Scæuola refert Gel li. nocti. Attica. lib.7. cap.15. † Du. an teneatur.

s ¶ Contrectaretur.] ex solis uerbis non fit furtum: ut supra eodem. si quis uxori. §. neque. Accursius.

QVire sibi. § CASVS. Commodatarius utitur re cõmodata ad alium usum quem accepit: uel depositarius utitur re deposita, credens se non facere inuito domino: dicit q nõ est fur, nec actio ne depositi pro hoc tenetur: commodati autẽ tenetur: si nõ debuerit existimare dominũ, si scisset permissurum eum uti ad talem usum ad quem usus est. ¶ Si quis. § Fur rẽ furtiuam furto amisit. dicit q dominus rei datur actio furti, nõ fur, licet interfit eius q ex inhonestã interest. & hæc sunt uera etiã si nemo appareat dominus rei furtiuæ, ut quia sit hęreditaria: nec aliquis hæres sit extiturus. nã hoc casu fur nõ habet furti actio. sicut nec ille qui possidebat rẽ ti. pro hęrede, & interim surrepta est, nã nõ habet furti, act. licet si nõ amisisset, eam usucepisset. dominus ergo rei habet act. furti & contrà primũ furem, & contra secundum & si agat contra unum, adhuc cõperit contra alium. Item condictione furtiua uterque tenet. Franciscus Acc.

t ¶ Non tenebitur. § ut & ŝ.e. inter omnes. §. recte.

Exisli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Existimare.§ hoc quo ad actionem commodati. sed furtū non fit sine affectu:ut instit.eod.§.placuit.fic & §. depositi. l. q̄ seruus. & §. quod ui aut clā.l.Seruius.& ad l.Aquil.ob.id & §.de neg. gest. Sed an ultro,in fi.& §.de cr i.expil.hæred.l.fi.in fi.

b ¶ Non potest.] imò:ut §.eo.inficiādo.§.infans,sed ibi fine iudicio recuperauit.Accur.

c ¶ Non prioris.§ ex honesta causa:ut subiicit.

d ¶ Furis.§ scilicet interfuit.

e ¶ Si honesta ex causa.§ ut & suprà e.is cuius.& l.seq. nisi in casu: ut suprà eo.qui vas.§.fi ego.

f ¶ Nemo extaret.§ ut hæreditariæ.

g ¶ Lucrum.§ cum alterius iniuria:ut §.e.l. is cui.§.fi.

h ¶ Condictionem.§ sed & si semel cōdictio nem fuerit cōsecutus, cessat postea: ut C. de condi. fur.l.j. & §.eo.ei qui. Alij contra,uel dic an rem prius cōsequar à primo: & tunc nō tollitur.an æstimationem: & tunc fic:arg.instit.de leg.§.fi res aliena.

† Dua.non magis eni tūc eius esse intelligitur, qui lucrum &c.

Qui saccum.§ CASVS. Saccum in quo erat pecunia, furripui habens animum principaliter furripiendi pecuniam.dicitur q̄ teneor furti nomine pecuniæ & facci. Fran.Accur.

i ¶ Animus.§ principaliter & directò,sed secundariò: & fic non est contra. §. eo. si quid fur. uel solue ut ibi: & fic coacta uoluntas,est uoluntas,scilicet secundariò. ut §. quod metus causa, si mulier. §. pe. & §.de pœnis.l. si quis aliquid. §. qui abortionis. Et notant quidam tres casus quibus sine affectu fit furtum. Primus hic: secundus §. e. l. fullo. §. ij. Tertius §. de condi. cau. da. l penult.Accur.

† Voluntas coacta uoluntas est. † lib.13.ex uariis lcōnibus.

Rem inspiciendam. Spectet.§ quod quando fit,habes suprà commod.l. eum. §.1. & suprà de p̄scrip. uerb.l.fi gratuitam. §.j. & l.fi rem.

Furtū q̄nque sine affectu committitur. † lib.8.ff.

† lib.9. ff.

† Dicit tñ hic Bart.se putare,q̄ si debitor sit paratus soluere anteq̄ cōdemnet, liberat ab actione furti.

Si debitor.§ CASVS. Debitor furripuit pignus creditori: & furti condemnatus soluit pœnā creditori.hanc pœnā quam soluit,nullo modo recuperat.Franciscus Accursius.

† Du. recipit. † libr.12. Quæstion.

l ¶ Repetit.] ut & §.de pigno.act.fi pignore.et dic ut ibi. & fac.§. de condi.indebi.pœnæ.& de sol.l.id quod pœnæ.Accur.

Si uendidero.] CASVS Vendidi tibi seruum:& antequā traderem,est mihi surreptus sine culpa mea.dicitur quod actio furti mihi competit,cum dominium serui adhuc penes me sit.

¶ Cum autem.§ Cùm ago furti ratione dominij, etiam si nō interfit mea nisi ratione æstimationis corporis, illud demum ueniet. unde si hæredi statuliber est surreptus, uel res quæ erat alij. sub condi. legata: æstimatio demum rei ueniet in hac actio. furti.si autem agitur furti non ratione dominij,sed ratione interesse, siue alterius utilitatis:ut cum fulloni sunt surrepta uestimenta, uel creditori pignora: tunc id quod interest. ueniet in act. furti: nec inspicietur dominium. ¶ Si ad exibendum.§ Legaueras mihi quem uellem de seruis tuis,unus eorum hæredi tuo surreptus est. agebam ad exhibendum, potens omnes exhiberi, ut eligam quem uolo, dicitur quod hęres habet actionem furti contra furem. ¶ Cum raptor.§ Dicitur q̄ raptor est fur manifestus.sed ille qui præbuit opem raptori, non est fur manifestus.sed ui bo.rap.tenetur. ¶ Si Titius.§ Credebam debere decem Titio soluì ea falsò eius procuratori scienti non debere. Titius tamen hoc ratum habet.dicitur quòd Titius habet act. neg. gest. contra illum accipientem,& petam à Titio hęc decem cōdi.indeb. Ité aduersus falsum procuratorem agam condi. furtiua.& fi agā contra Titium cōdi. indebiti, debeo ei cedere condi. fur. quam habeo cōtra falsum procu. Si autem debebam decem Titio, & ratum habuit quòd ille accepit, cessat actio furti, cum sim debito liberatus. Tandem dicit: Falsus procurator tunc facit furtum si nomine ueri procuratoris utatur. Idem in eo qui dicit se hæredem creditoris, cum alius esset: & petit pecuniā, & habuit. ¶ Qui rem.§ Non uerus procu. Titij eius Titij nomine soluit decem falso procuratori creditoris. & Titius hoc habuit ratum, dicitur q̄ Titius non habet actio. furti. sed soluens condictionem autem indebiti habet Titius : soluens autem condic. furtiuā contra accipientē. Ité hic soluens. habet neg. gest. contra Titiū: qua si agat contra Titiū, tenebitur ei cedere condi. furtiuam quam habebat contra accipientem.Franciscus Acc.

† Etiā,non é apud Du.

† Du. quia itaque tūc &c.

† Du. cur præstari cu itodiā debeat.

m ¶ Sine culpa mea.§ per quod uidebat mea non interesse.

† Bar.dicit hic esse bonum tex.in materia furti manifesti :maxime in hoc, q̄ raptor omnino ē fur manifestus pro quo aperte dicit in text. qui in hoc est clarissimus. Bolog.

n ¶ Teneor.§ ut & §. e. l. eum qui.in prin. & §.de cōtrahen. empt. quod sæpe. §. si res. & instit. de cōtrahē. empt. §.quòd si fugerit.

o ¶ Alias.§ l.quando iure dominij.

p ¶ In statuliberis.§ contra. suprà e. fi quis uxori. in fi. Sol. ut ibi.

q ¶ Nascitur.§ ut fuloni,bo.fi. pos.& creditori:ut suprà e.l.itaque commodatario. & l. eū qui. § non solùm conductori. & dicta l. eum qui.§. præterea.

r ¶ Non potest.§ sed ad solam utilitatē. No. ergo hic regulam:

† In P. F. furtiua durabit. electo Titio non iniquè &c.

Quoties iure dominij datur actio furti,æstimatur dominiū & cohærentes utilitates:ut hic. & §.eo.in furti.ubi autem ratione interesse,solum id æstimatur:ut hic dicitur. In usu autem quid fit:dic ut supra eodem.qui iumenta.

s ¶ Opraturus.§.cum mea erat electio.

t ¶ Custodiā.§ siue cōductor siue sarcinator siue fullo sit:ut hic est.

u ¶ Existimandus est. § ex sua publicatione,quia publicè & manifeste facit furtum:non ex deprehensione:unde est manifestus:tñ furti manifesti non tenetur:nisi fuerit deprehensus, secundū M.uel dic, quod hic fuit deprehensus,& tenet actione furti manifesti: & fic contra Pla.est,ut ut dixi §.eo fi quis ex domo.Accur.

x ¶ Non tenebitur.§ scilicet manifesti fi deprehensus nō fuit. Sed non manifesti cur non teneatur, non uideo:cū a raptore factū sit : ut J.ui bo.ra.l.j.licet P.dixerit contrarium,arg. huius literæ scilicet eū non teneri furti etiam non manifesti.

y ¶ Perperam.§ id est sciēs indebitū: & sic in duobus deliquit: q̄ falsū,& quia sciens accepit.

z ¶ Indebiti condictio.§ ut §.de neg.gest.fi pupilli. §. ité quæritur. & §.fi,& §.de condi.ob causam l.fi procuratori.in prin.

Condictio

a ¶ Condictio.§ & actio furti:ut & §.de condi.fur.l.quoniā. & §.de solu.cum quis.§.j.

b ¶ Et à Titio.§ conuento cōdictione indebiti, ad quod fa.præd.l. cum quis.§.j.& j.proximo.§.Accur.

c ¶ Vti.§ pro ut.Accursius.

d ¶ Fuerit debita. § soluta non per iustam ignorantiam : aliàs esset liberatus : ut suprà de sol. l. uero procuratori. §. j. & l. cum quis.§.j.

e ¶ Liberatur.§ ut & §.de neg.gest.si ego.

f ¶ Assumpto.§ dicens, ego sum Titius procurator Seij. cum quidam Titius sit procurator. non tamē iste: & sic debitor labitur in persona : & sic non transfert dominium pecuniæ in procuratorē: ut & suprà eod. si quis uxori. §. cum Titio. uel dicit se procuratorem Seij , cum nullus sit : uel procuratorem procuratoris, cum non sit. Tu tamen dicas sem per quòd nō transferat dominium pecuniæ debitor: ut suprà eod.l.fal sus. §. j. & plenè dic ut ibi.& fa. suprà de cōdi. indeb.l.fi procurator.

† Du. qui si bi deberi pecuniā, ut hęredi Sēpronij,&c.

g ¶ Eius nomine.§ scilicet Titij.Accur.

h ¶ Soluit.] de sua bursa.

i ¶ Ei.] s.Titio.

k ¶ Nata est.]si dominium non transtulit : ut & §.proxi.§.nota.

l ¶ Neque possessio.] bona ratio : ut & suprà de præscri. uer. si rem.§.fin. & adde, id est neque ius habebat in ea : ut non obst. suprà eodem , in actione furti.§.fi.& l.fi is qui.in princip.

† necnon. legēdū hic putāt Alcia. li.1.Dispunct. Vide August. lib.1.emenda. cap.3. † lib.2.sententia.

m ¶ Titius habebit.§ quia eius nomine solutum est , & ratum habet: ut & suprà de condi.indebi.l. si procurator.& de condict. furt. l. quoniam. ubi plenè dixi.

n ¶ Furtiuam.§ scilicet condictionem , quæ soli domino datur.

o ¶ Quæ.§ scilicet cō dictio furtiua.

p ¶ Cœperit.§ ab illo qui soluit propter ratihabitionem. alias nō tenetur: ut suprà de negot.gest.l. fi quis negotia.Accur.

† Fauiæ. Dua.

q ¶ Præstabitur.§ ab eo qui conuenit.Accursius.

OB pecuniam.§ CASVS. Qui furripuit pecuniam alicuius ciuitatis præterquam Romanæ:furti tenetur.nō peculatus.Fran.

r ¶ Ciuitati.] alij quam Romanæ:ut J.ad l.Iul.pec.l.iiij.§.fi.cōtra.

s ¶ Tenetur.§ scilicet fur.

FVllo.§ CASVS. Fullo & sarcinator si utantur uestibus illis quas acceperunt ad fulliendum:furti tenentē. Secundo dicit fructibus ex agro surreptis act.furti datur tam domino fundi.quā colono. Tertio dicit,ancillam tuam non meretricē furripui causa libidinis.fur sum:& si eam celem,teneor pœna legis Flauiæ . Quarto dicit,instrumenta tua furripui. teneor furti intantum inquātum continebant debitum.Franciscus.

t ¶ Accepta.§ ut instit.eo.§.furtum autem.

v ¶ Agere possunt.§ de hoc plenè habes §.eo.si apes §.fi.

dictio:[a] & à Titio [b] non iniquè per doli exceptionē vti [c] præstetur ei furtiua cōdictio,desiderabitur. Quòd si pecunia fuerit debita, [d] ratum habente Titio, furti actio euanescit: q̄a debitor liberatur. [e] ¶ Falsus autem procurator ita demū furtum pecuniæ faciet, si nomine quoque veri procuratoris quē creditor habuerit, assumpto, [f] debitorem alienum circunuenerit. Quod æquè probatur & in eo, † qui sibi deberi pecuniā, dicēdo se esse hæredem Sempronii creditoris,asseuerauerit,cū esset alius. ¶ Qui rē Titii agebat, eius [g] nomine falso procuratori creditoris soluit, [h] & Titius ratū habuit,non nascit ei [i] furti actio: quæ statim cum pecunia soluta est, ei, qui dedit, nata est: [k] cum Titii numorū dominiū non fuerit,neq; possessio: [l] sed cōdictionem quidē indebiti Titius habebit: [m] furtiuam [n] autem,qui pecuniam dedit:quę [o] & si negotiorū gestorum actione Titius conueniri cœperit, [p] arbitrio iudicis ei præstabitur. [q]

¶ Idem li.j.resp. LEX LXXXIII.

OB pecuniā ciuitati [r] subtractā, actione furti, † non crimine peculatus tenetur. [s]

¶ *Qui rei usum puerit, furti tenet.b.d.*

¶ Paulus.† LEX LXXXIIII.

FVllo vel sarcinator qui polienda uel sarcienda uestimēta acceperit, si fortè his utatur,ex contrectatione eorum furtum fecisse videtur : quia non in eā causam ab eo videt accepta. [t] ¶ Frugibus ex fundo surreptis tā colonus , quàm dominus furti agere possunt: [u] quia utriusque interest rem persequi. ¶ Qui ancillam [x] non meretricē libidinis causā surripuerit, furti actione tenebit: & si suppresserit, [y] pœna legis † Flauiæ. [z]

x ¶ Qui ancillam.§ de hoc dixi suprà eod.uerum est.& fa.infrà de plag.l. non statim.

y ¶ Suppresserit.§ id est absconderit.

z ¶ Qui tabulas.§ & de hoc plenè habes §.eo.l.qui tabulas.

SI quis.§ CASVS. Si ego apprehēdi p hærede bona alicuius, quem credebam mortuum cum adhuc uiueret , dicitur quòd non committo furtum. Secundò dicit , surripuisti mihi rem. seruus tuus aliam rem furripuit mihi. dicitur q̄ si agam contra te furti pro tuo furto non tollitur alia actio furti p furto facto à seruo tuo. Franc:

† Hic est bo.§.& nodum dicit: quia ex his debitum , &c. ex quo tex.nota,q̄ per instrumentum cā cellatum p batur debitum secundum Bart. hic.

† lib.1.Responso.

a ¶ Non facere.§ nec tamen usucapit pro hærede:ut suprà pro hęrede.l.j.

† Hæreditarias, non é apud Du.

b ¶ De alia re.] quid mirum? imò & de eadem : ut §. eo. vulgaris. §. pe. & l. inter. §. hac actione.in fi.

† Placet, deest Dua.

† lib.2.ad Neratium.

c ¶ Vnā.§ i.insimul.

Vamuis.§ CASVS. Res furtiua non potest usucapi,nisi ad dominum reuertatur. hoc fallit in casibus. primus si dominus rei æstima. accepit.vel eā uendidit furi. Franc.Accur.

d ¶ Non possit.§ ut instit. de usuca. §. furtiuæ. & suprà de usucap. l. sequitur.§. quod autem.

† lib.2.Manuali.

e ¶ Iam in futuro.§ erit enim usucapibilis. & facit C. pro emptore.sciens.&.§.de vsuc.l. si fur.& l.seq. §. tunc in potestate.

IS cuius.§ CASVS. Actio furti datur ei, cuius interest. hinc est, q̄ & conductori cō petit hæc actio si ei sit surrepta: gestori autem uel pro tutori uel uero tutori , uel uero curatori eius cui est surrepta res , non datur hæc actio suo nomine, sed nomine pupilli sic. Item ei cui debebatur res ex causa stipulatio. vel ex testamento si antequàm sit ei tradita, aliquis surripuerit eam: non habet hāc actionem. Item nec fideiussori coloni datur. Franc.Accur.

† lib.9.Disputation.

f ¶ Locata est.] ut & suprà eod. l. eum qui.§. præterea.

† lib.1.Decretorum.

g ¶ Non habebunt.§ suo nomine.sic & suprà eod.qui iniuriæ.§.qui alienis.sed nomine pupilli.ut §.eod.interdum.§.qui tutelam.

h ¶ Stipulatu.§ ut & §.eod.l.is cui.& facit.l.cuius interest.& q̄ ibi not.Item contra.§ eo.si is qui rem.in prin.sed ibi habet ius in re.

ADDITIO. Intellige hoc quod res erat sibi obligata sub conditione, uel non erat res hæreditaria:ut per Bar.hic.

SI ad dominum.§ CASVS. Res mihi surrepta est, uel ui accepta, reuersa est ad me,& hoc ignoro.tandem desij eam possidere. dicit quod non desiit esse furtiua: unde nec usucapi potest ab aliquo. Franciscus Accursius.

i ¶ Non uidetur.]ut §.de usucap.sequitur.§.tunc in potestate & §. de uerbo.signific.l.Labeo.§.j.

CReditori.§ CASVS. Creditor cui agit furti : aut agit cōtra extraneū:& tunc ualentia libri æstimatur , quasi tantū interfuit

P sua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sua.& hoc intelligas quãdo in se creditor suscepit periculum si autẽ agit contra ipsum debitorem furripientem: tunc summa pecunię de bitæ & eius usura spectatur.& duplabitur. Franc.

a ¶ Pignoris.ʒ hoc est uerũ ubi competit ei soli : quod est cũ susce perit pignus suo periculo:uel cum culpa eius subtrahit: alioquin cre ditor tenus aget: ut supra eod.l. eum.§. idem scribit. ubi plenè dixi. Accursius.

b ¶ Cõueniatur.ʒ in duplum, licet sua culpa amiserit: quia debitor est in dolo:qui præponderat. Et facit ſ.e. l.si debitor. & ſ.de pign.si inter.§.fin. & ſ.de solu. id quod. & C. de pig.l.si tibi.

S I quis egerit.] CASVS. Si agat actio ne ui bonorum raptorum, tollitur actio furti non manifesti. secus ecõtra in eo quod ex cedit. Franc.

c ¶ Furti.ʒ non manifesti.Io. & facit ſ.ui bono.raptorum. l.j. Accursius.

S I libertus.ʒ CASVS. Libertus patrono leue quid furripuit,uel capiser domino siue scholari.nõ habet locum hæc actio. Franciscus.

d ¶ Non nascitur.ʒ in re uilioriutr & ſ.e.ſerui & filij.& instit.eo.§.hi. & ſ.de pœ.l.respicien dum. secus in non uili, si est sur libera pſona: ut C.e.l.apud.§.fin. Accursius.

F VSLo.ʒ CASVS. Locaui tibi uestimenta mea ad fullien dum.ea sunt tibi surrepta. tibi cõpetit actio furti : quæ tollitur si te liberem ab actio. locati,qua mihi teneris : siue te liberaui prius q̃ cœpisses agere furti: si ue posteà. si autem nõ te liberaui,condemnabitur tibi fur. Vltimò dicit, qui non tenetur furti si facit furtum, ut impubes : ille idem non dicitur dare consilíu uel o pem furi : nec tenetur ex hoc. Franciscus.

e ¶ De domino.ʒ id est à domino.

f ¶ Negat.ʒ ſ.Pomponius.

g ¶ Liberatus.ʒ puta per pactum.

h ¶ Absolui debet.ʒ ſ.eo.inter.in princ.contra.ſol.ut ibi. Itẽ facit ſ.eo.l.itaque.& ſ.loca.& condu.si merces.§.fi.

i ¶ Nemo.ʒ hoc habes.ſ.eo.l.impuberem.in fi.

S I quis cum sciret.] CASVS. Cum scirem mihi surripi rẽ, nihil dixi non ago furti. Paulus dixit contra.nãsi nõ prohibuit: qa nõ poterat prohibere.hoc agit furti. & hoc sæpe accidit, cũ surripit patronus liberto:qui ue recundia ductus non dicit aliquid. Franc.

k ¶ Furti.ʒ non manifesti : ut ſ.eod.si quis in seruitute.§.cæterũ.& hic.& facit ſ.de reg.iur.l.nullum crimen est.Accur.

l ¶ Agere.ʒ sed certe consentire uidetur ut ſ. de his qui not.infa. l. quid ergo. §. si quis alieno. sed hic expressus consensus exigit. ut ſ. eo.qui uas.§.uerare.Accur.

m ¶ Agere.ʒ ait Labeo:ut patet ex legis inscriptione.Accur.

n ¶ Prohibere.ʒ quia erat multitudo furũ, qui interfecissent eum.

o ¶ Liberto.ʒ qui aget in factũ:ut ſ. de obſe.l. honori.& l.parẽs. & l.licet.Accursius.

M Eminisse.ʒ CASVS. Nũc dicit furẽ posse accusari de fur mã pignoris[a] non debiti competit. Sed ubi debitor ipse subtraxisset pignus, contra probatur,ut in summam pecuniæ debitę & usura rum eius furti conueniatur.[b]

¶ Idem.† LEX XC.

S I quis egerit ui bonorũ raptorum, etiam furti[c] agere non potest.Quòd si furti egerit in duplum, potest & ui bonorũ raptorum agere,sic ut nó excedat quadruplum.

¶ Idem.† LEX XCI.

S I libertus † patrono,uel cliẽs, uel mercenarius ei qui eum conduxit,furtũ fecerit, furti actio non nascitur.[d]

¶ *Ille non potest furti agere, cuius non interest:aut si interest,desinit tamẽ facto furto interesse.Bar.*

¶ Iabolenus† LEX XCII.

F VIlo si actione locati de domino[e] liberatus est: negat[f] eum furti rectè acturum Labeo. Item,si furti egisset priùs, q̃ ex locato cũ eo ageretur, & anteq̃ de furto iudicaretur, locati actione liberatus[g] esset:& fur ab eo absolui debet.[h] Quòd si nihil eorum antè accidisset, furem ei condemnari oportere. Hæc idcirco,quoniam furti eatenus hẽt actionem, quatenus eius interest. ¶ Nemo[i] opem aut consilium alij præstare potest,qui ipse furti faciendi consilium capere non potest.

¶ Labeo.† LEX XCIII.

S I quis cùm sciret quid sibi surripi non ꝓhibuit, non potest furti[k] agere.[l] Paulus:Imò cõtrà: Nam si quis scit sibi rapi, & quia non potest ꝓhibere, quiescit,furti agere[m] potest. At si potuit prohibere,[n] nec ꝓhibuit, nihilominus furti aget. Et hoc modo patronus quoque liberto,[o] & is cuius magna uerecundia, ei quem to:& accusans inscribet: & nihilominus furti ciuiliter potest agere. p ¶ Plerunque.ʒ propter domestica:ut ſ.de pę.l.respiciendũ.& facit ſ.tit.j.l.fi.& quod ibi not.itẽ facit ſ.eod.interdum.§.qui furem.& ſ.ad Turpil.l.& in priuatis.

¶ DE TIGNO INIVNCTO.

¶ *Supra dictum est de furto in genere. sed qa iniungere tignum alienum suis domibus, est species furti:ideo ponitur rub. de tigno iniuncto. Vel ita, supra dictum est de furtis cuiuscunq; rei:hic de furto tigni iniuncti. Et hęc rubr.ponitur materialiter. Vel dic de furto pro tigno iniuncto, bene est ut uideamus. Vel sic supra de fur. generaliter dixit:nũc de quadam specie, in qua sunt quædam specialia.*

E Ex duodecim tabularũ.ʒ CASVS. Si tignũ meum mihi surreptum in ædificio tuo posuisti,uel in uineis: nõ pot sum petere illud tolli si ue remoueri de ædificio, neque uendicare. & hoc dixit l.xij.tabu. & redditur ratio, ne ædificia diruantur uel uinearum cultura turbetur. sed in eum qui iniunxit, datur actio in duplum æstima. tigni. & appellatione tigni omnis materia significatur ex qua ædificia uel uineæ fiunt: & sic lapides & tegulæ & trabes & similia comprehenduntur.& tignũ dicitur à tegendo.com prehenduntur tamen lapis & cęmenta & similia. & in uineis tignum comprehendit omne id ex quo fiũt uineæ: & sic pali & pertiçæ,& pedamenta. Tandẽ dicit, q̃ datur actio ad exhibendum contra eum qui sciens alienum tignum suo ædificio imposuit: nec conuenient quasi possidẽs, sed quasi dolo desiit possidere . Vltimò dicit,si agit tigni iniũcti, non tollitur rei uendi.

De tigno † iniuncto.

TITVLVS III.

¶ Vlpianus. † LEX I.

E Ex duodecim tabularũ neq; soluere[q] permittit tignum furtiuũ ædibus uel uineis iniunctũ,ne que† uendicare: [r] (qđ ꝓuidẽter lex efficit, ne uel ædificia sub hoc prætextu diruãtur , uel uinearum cultura turbetur) sed in eum qui conuictus est iniunxisse,in duplũ dat actionem.[s] ¶ Tigni[t] autẽ appellatione continetur oĩs materia ex qua ædificium constat, ui neæq; necessaria. Vnde quidam aiunt tegulam quoque & lapidẽ & cæmẽta, cæteraq; si qua ędificiis sunt utilia, hac appellatione contineri. tigna autem a tegẽdo dicta sunt. Hoc amplius & calcẽ & arenã tignorum appellatione cõtineri. ¶ Sed & in uineis tigni appellatione oĩa uineis necessaria continentur:utputà perticę,[u] pedamẽta.[x] ¶ Sed & ad exhibẽdum[y] danda est actio. Nec.n.parci oportet ei, qui sciẽs[z] alienã rẽ imò intentari poterit,ut saltem iuretur in litem. & hoc dicit hęc lex & seq.Franciscus.

† lib.38.ad edictum.

† Quibus legib.crimi naliter i furibus animad uersum fuerit, declarat Alexã. ab Alex. li. 6. Genial. dier.ca.10.

† Dua.iuncto.

† lib.30.ad edict.

† P.F.uindicare.

† P.F.& cetam, cæteraq;. si qua ædificiis sunt utilia. tigna enim a tegendo &c.

q ¶ Soluere.ʒ id est dissoluere.Accur.

r ¶ Vendicare.ʒ & ita nec tenet rei uẽ.sed quasi dolo defierit possidere tenẽt ad exhibẽdum uel rei uen.& itẽ soluit contrariũ. in fi. l.

s ¶ Actionem.ʒ ut & ſ.de acquir.reum domi.l.adeò.§.cum in suo: & instit.de re.diui.§.cum in suo.Accur.

t ¶ Tigni.ʒ facit ſ.de uerb.signi.l.pali.& tigni.Accur.

v ¶ Vt puta perticæ.ʒ quæ ponunt in longum, ut uites sustineant.

x ¶ Pedamenta.ʒ sunt quæ figuntur in terra.

y ¶ Ad exhibendum. ʒ iste finis uidetur tollere quicquid positum est in princi.quare dic,quòd te possum cõuenire actione tigni iniũcti ad duplum uel ad exhibendum,uel rei uendi. ut nõ eximas:sed quasi dolo malo defieris possidere.& not.quòd v.actionibus hic tenet:furti,& cõdi.furt.& de tig.iniunc.& ad exhiben. & rei uendi. & de hoc dicit hęc litera,si bene aduertas.

z ¶ Sciens.ʒ secus si ignorans:ut ſ.ad exhib.l.gemma.& l.tigni. quæ sunt contra.Item fa.supra quod ui aut clàm.l.non origo.

Sed si

S Ed si proponas. Non dubito.ʒ ut tamen & hic iuretur in litẽ: ut ſ.de sol.qui res,in fi.idẽ si separetur:ut C.de rei uẽd.l.ij. Sed quid si alius iniunxit,alius habet iniunctum? Respon.is tenet qui habet iniunctum:ut ſ.ne quid in loc. pu.l.ij. §. prætor ait.cætera dic ut dixi supra de rei uend.l. in rem.§.tignũ.Idẽ fa.ſ.de except.rei iudic. l.fi quis cum to.§.sed i cęmentis.

† Dua. uinxitve.

¶ SI QVIS TEstamento liber esse iussus fuerit,&c.

† lib.24.ad Sabin.

¶ *Habuimus supra de furtis in genere perpetratis a quacũque persona, & in quacunque re mobili:& de quadã speciali, scilicet de tigne iniuncto: sequitur uidere modo de quadã alio. Et not. † q̃ ista rubri,non ponitur materialiter:sed ponitur significatiue: & ponit uerba edicti prætoris habentia plenum intellectum. uel ponit causam totius tituli. unde quod sequitur ĩ nigro, est commendatio rubricæ.*

† Vindicatio,in P.F. † Ist.in gl. pro not.ale. Iason in ru. de actio. instit.in 2. col.ante cũ Bal.in rub. C.ad seruã ex suo facto.&c.

† Dua.si is q testamento liber esse iussus erit, post mortẽ &c.

† Dua.corrupisse qđ dicetur.

† lib.38.ad edict.

S I dolo malo.ʒ CASVS. Si seruꝰ cui in testamento domini relicta est libertas,iacente hæredi. aliqua surripuit de bonis hæreditariis, uel damnum in eis dederit : tenetur in duplum intra annum : & hoc dicit prætor . & hoc est æquum, ne hoc facinus remaneat impunitum. neque enim ut seruus posset puniri , cum spem habeat libertatis. neque ut liber , cum hæredi fecit furtum uel damnum, hoc est dominæ & domino. Sed dominę nõ datur actio furti nisi seruus liber factus contrectet. unde æquum fuit hanc actio.dari in duplum,ne eius delictum remaneat impunitũ. Et tunc demum hæc actio habet locum,quando dolo dedit uel culpa lata.& q̃ post mortem domini det damnum,uel furtum faciat,& quod ante aditã hæreditatẽ. Sed pone, quod libertas erat ei sub cõditione relicta,& interim det damnum:& postea est adita hæreditas ante existenteꝫ conditionem.nam habet locũ hęc actio , cum tanquã seruus ponsit castigari:nisi incontinenti post datũ damnum effectus sit liber quia eneuit condi tio.nam tunc hęc actio locum habet.¶ Si seruus.] Quidam fecit testamentũ: & instituit sibi hęredem: & Stichum seruc alicui pure legauit.hic Stichus in hęreditate iacente dedit dãnũ. tandem adita est hęreditas.quærit an hęc actio locum habeat? & dicitur quod sic.nam qualitercunq; hic seruus desiit esse hęredit.& per consequens hęredis,hẽt locũ hęc actio siue usucap.siue legato, siue libertate ei relicta, etiam si sub conditione:dũ tamen exiterit cõditio ante aditam hęreditatẽ,uel parum post. Secundo dicit,si hęres fe rogatus seruum Stichum manumittere, & hic Stichus det dãnum interim in hęreditate: quæritur an hęres nõ cogatur eũ manumittere, nisi primo hoc damnum sibi emendet seruus? & dicitur q̃ bene cogitur eum manumittere.nec obstat rescriptum diui Marci,in quo dicit quod debet eligi arbiter qui rationem serui inspiciat , & quo seruus damnificauit dominum iubeat primo solui , quam manumittat:quia illud habet locũ quando seruus gesserat negotia domini. sic ergo in nostro casu hac actio.tenet liber factus. Vltimo dicit,hoc edictũ dare hãc actio.qñ damnum datur a seruo libero esse iusso , ante aditam hęreditatem.habet etiam locum quãdo nemo hęredem adiuerat.seruus si saltem unus hęredum adiuerat tẽpore damni dati à seruo libero esse iusso.cum hoc casu puniat ut liber:quia liber erit factus adita hęreditate saltem ab uno hęredum. ¶ Si pupillus.] pupillum hęredem mihi instituit:& si decederet intra pupillarẽ ętatem eidem , substituit Titium. & hoc casu grauaui Titiũ ut manumittat seruum meũ ædificio inclusit † iniunxitve . nõ enim sic eum conueniemus,quasi possidentem : sed ita, quasi dolo malo fecerit , quò minus possideat.

† Ista §. est no. & sing. in hoc ſ. q̃ illa dicunt esse bona quę sunt in dñio habẽtis: & hoc uerè & ꝓriè loquẽdo:aliàs autem dñr q̃ bona fide possidem[s]: uel ea in q̃bus aliq̃d ius uel utilitatem habemus. Bo.

† In factũ, nõ é apud Dur.

¶ Idem.† LEX II.

S Ed si proponas tigni furtiui nomine ędibus iniuncti actũ, deliberari poterit, an extrinsecus sit rei † uendicatio . Et esse non dubito.[a]

† Si quis testamẽto liber esse iussus fuerit, & post mortem domini ante aditam hæreditatem furripuisse aut † corrupisse quid dolo malo dicatur.

TITVLVS IIII.

¶ Vlpianus. † LEX I.

S I dolo malo eius q̃ liber eẽ iussus erit, post mortem dni ante aditam[b] hęreditatem in bonis, quæ eius fuerint , qui eum liberũ esse iussisset, [c] factum[d] esse dicetur,quò minus ex his bonis ad hęredem aliquid peruenire t,in eum intra utilem annum dupli iudiciũ datur. [e] ¶ Hęc autẽ † actio † † in factum(ut Labeo scripsit)naturalem potiùs,q̃ ciuilem habet in se æquitatem.si quidem ciuilis ſ. deficit actio : sed naturâ æquum est non esse impunitum eum,qui hac spe audacior factus est, quia neque ut seruum se coerceri posse intelligit,spe imminentis[f] liber tatis : neq; ut liberum damnari, quia hæreditati furtum fecit , [g] hoc est dominæ: dominus autem dominave non possunt habere furti actionẽ cum seruo suo,quãuis posteà ad libertatem peruenerit , uel alienatus sit , nisi posteà quoque eam rem cõtrectauerit.[h] ¶ Itaque æquum esse prætor puta uit,calliditatem & proteruitatem eorum,qui hæreditates depopulantur , dupli actione † in factum coerceri. ¶ Non autẽ aliàs tenebitur iste libertus, q̃ si dolo malo quid dissipasse proponatur . Culpa autem negligẽtiaq; serui post libertatem excusata est:sed culpa dolo ꝓxima dolũ repręsentat.[i] Proinde si quid damni dederit sine dolo,cessabit ista actio:quamuis alias Aquilia teneat ob hoc, q̃ damnum qualitercunque dederit. ¶ Habet itaque certum finẽ ista actio , ut dolo fecerit iste , & post mortem domini, & ante aditam hæreditatem. Cæterũ, si sine dolo malo, aut dolo quidẽ , uerũ uiuo domino , non renebitur hac actione. Quinimò & si post mortẽ domini,post aditam tamen hæ possidet nisi apprehendat poss. Secundo dicit, hęc actio non habet locum quando alia comperit,nisi rei uendi.quę competit cũ ista.alia autem datur quando liber factus furr puit rem hęredi. aditę. Item actio datur hęredi & aliis similibus successoribus. Itẽ hęc actio datur siue unus seruus liber esse iussus. siue plures serui liberi esse iussi commiserunt furtum,uel damnũ dederunt in rebus hęreditariis,nec uno conuento & exacto alij liberantur. Franc. Accur.

† Dua.ere itaque esse ptor &c.

† In factũ, non é apud Dua.

a ¶ Ante aditam.] & de hoc furto quædam specialia dicit.

b ¶ Iussisset.] secus si in bonis hęredis:ut ſ.tit.ij.& Titio.

c ¶ Factum.] furtum uel damnum.Accur.

d ¶ Datur.] usque hinc sunt uerba edicti:ut supra de manumiſſ.test. l.Titia.§.pe.

f ¶ Hęc autem actio.] scilicet in factum : quia ex quolibet edicto prætoris ex quo non datur certa,datur in factum:ut supra de damno infect.l.iiij. §. an tamẽ.si dicas ubi est edictũ nõ reperio? Respon. ipsa rubr.uel dic quod non habemus uerba:sed eius mentẽ.alij dicũt hęc actio,id est ex lege condictio:quia quoties aliqua lege noua inducit obligatio.&c.Accursius.

g ¶ Ciuilis.] ut furti non manifesti.idem puto de prætoria, scilicet manifesti,licet deprehendatur.nã leges indistincte dicũt de furto.& sic de manifesto & non manifesto:ut hic. in princi. & ſ. de acquiren. rerũ domi.in eo quod.& ſ.de noxa.l.si seruus legatus.in fin.licet Azo dixerit contrarium.

h Imminentis.] sic ſ.si ex no.causa.l.pe.& fi.

i ¶ Furtum fecit.ʒ id est quod aliàs esset furtum,ne sit contrà. infrà.§.Sequela.

k ¶ Contrectauerit.]ad hoc ſ.tit.j.ſerui & filij.& C. de noxa.l.j. & C.an seruus ex suo facto.l.fi.

l ¶ Repręsentat.ʒ Not.sic ſ.manda.si fideiuſſ.in prin.& ſ. si mẽ.fal. mo.di.l.j.§ ideo & ſ.de uerb.sig.l.magna.item facit ſ. de libera.cau. illud. & ad leg.Aquil.si seruus.§.fi.fornicarius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cessabit.¶ nisi in casu:ut ¶.proxi.secundum R.
b ¶ Nondum libet est.¶ scilicet tempore additionis.
c ¶ Seruus potest coerceri.¶ a domino:non a iudice: ut ¶.de pœnis. l.mortis,in fine.& de quæstio.statuliber.quæ sunt contra.
d ¶ Cæsare.¶ pro furto tunc facto,scilicet post aditā hereditatem, & ante conditionem libertatis.
e ¶ Continuò. ¶ id est statim adita hæreditate: ut quia pure est relicta. Et secundum hoc est contrarium superiori dicto.¶.eo.l.fin. Sed dictio cito,: tollit contrarium. uel dic ut loquatur hic eodem casu quando sub conditione:tunc si continuò, id est ita cito competat libertas post factū delictum, ut dominus eum corripere non potuerit: habet locū hæc actio : ut infrà proxi. §.& ¶.cod. l. fin. & hoc casu secundum R. dabitur per interpretationem : cum eadem spe audaciorfiat, qui & ante aditam hæreditatem directo manumissus &c.
f ¶ Mutatur.¶ de testatore in legatarium recta via:ut ¶.de fur.l.à Titio.
g ¶ Immutatur. ¶ ut in legato.
h ¶ Amittitur . ¶ usucap. uel dic lege : ut C.de epiſco.& cler. l.fi. §. his ita. & hoc ante aditam hæreditatem. Accursius.
i ¶ Post interuallum.¶ quia sub conditione fuit relicta : ut suprà §. proxi.
k ¶ Eo casu.¶ dicunt quidam, si modo competat ei libertas unde eunque:quia aliàs contra nouum dominum non posset agi, ut institu. de noxa. §. si seruus. quod non placet: quia hic non fuit hæredis aliquo momento, quando fuit legatus uel amissas: unde per interpretationem dicas dari his casibus siue non fiat liber, siue fiat post aditam hæreditatem cito , cum dominus non potuerit eum coercere.
l ¶ Satisfecerit. ¶ q uideturː ut supra de lega. ¶. si seruus Titij. in fi.Accursius.
m ¶ Ab Imperatore nostro. ¶ Alexandro.
n ¶ Pertinet eius actus.¶ non autem ad hoc delictum.M.ut sup. de fideicommiss. lib. l. si pure.
o ¶ Hic.¶ quia referi ptū cessat.M.& facit ¶.ea.l.in princi.& de manu.testa.Titia. §. penul. & de noxa.si seruus legatus,sed cōtrà.¶.de liberali causa.l.penul. sed ibi non purè.
p ¶ Libertas ¶ ut ¶.de manu.test. l.legato seruo.§. fi.& l.testamento.§ j.& de bo.lib.etiam.§. ut patronus.
q ¶ Subſtituto.] pupillariter.
r ¶ Data.¶ id est grauatus erat substitutus dare libertatē seruis si euenerit casus substitutionis.Accursius.
s ¶ Admittantur.¶ scilicet a seruis.
t ¶ Non esse huic actioni.] quia dominū habuit tempore delicti.
v ¶ Quis.¶ scilicet substitutus.
x ¶ Causam bonorum. ¶ id est hoc uocabulum bona.sic institu. ui bono.rapt.§. penult. & ¶.ut in poss. leg.is cui. §.bonorum.
y ¶ Pro utilitate. Jhę redum.Accur.
z ¶ Furti actionis. ¶ uel leg. Aquil. ut supra ea. l. §. non autem. & in § non tantum.
a ¶ Propter seruitutem.¶ impedientē quo minus teneat.
b ¶ In omnibus.¶ nō tamen solum.
c ¶ Furti. ¶ uel pro damno dato:ut dixi.Accursius.
d ¶ Agnatos.¶ scilicet contrectauit. Acc.
e ¶ Præterea si impubes.¶ a cuius substituto fuit relicta seruo libertas:ut ¶.ead. l. §. fi pupillus.
f ¶ Non tantùm.¶ ſa. ¶. eo. in prin. & §. non autem.Accursius.
g ¶ Possessionis.¶ id est possessæ rei ab aliquo.Accursius.
h ¶ Furtum fieri. ¶ quia non est cuius fuit: ut ¶. titu. ij. l. falsus. §. qui alienum.
i ¶ Non habet.¶ ut & ¶. de cri. expi. hære. l.ij. & l. fi. ¶. re. amo. l. contra.& de acquir. rerum. dom. l. in eo. sed fallit.¶.tit.ij. l. hæreditarię. & l. seq. & l. in actione.§. fi.& l. fi is.& l.falsus.§. fi iactum.& l. eum.§. fi res.& ¶.de usuca.si homo.
k ¶ Quæ facti.¶ habet ergo multum iuris & multum facti in retinendo: ut hic, & not. C.de acquiren.poss.l. j. Azo.
l ¶ Hæreditatis.¶ id est dominia & iura : non autem possessiones: ut suprà.de acquiren.poss. l. cum hæredes. & de acquir. hære. gerit. sed contra suprà ex quib. cau. ma. l. cum miles sol.ut ibi.Item hoc fallit in causa peculiari: ut ¶. de act. & oblig. l. qui a seruo. in fin. & ¶. de ea.in bello.§. factæ. non tamen in peculiaribus iacente hæreditate usucapio incipit: ut & suprà de usuca. l. fi.§. fi. & facit in eo.tit. l.iuste.§. fin.& ¶.qui. ex cau.ma.l. ait prætor.§. j.& §. hi.& ¶. de furt. fi uendidero. §. fin. & de præscrip.uer. si rem.§. fina. item argu. est lex ista quòd hęc actio post aditam hæreditatē ante apprehē sam pos. Iocum habet:quod nō placet:quia statim adita hæreditate seruus est liber ut C.de cadu.tol §.in nouissimo.
m ¶ Ad suum.¶ actione scilicet speciali, ut furti,& cōd.furtiuo.nō, rei uen.ut ¶.proxi.§.& ¶.eo.§.non autem.in fi.
n ¶ Vt in id.] imo ad duplū:ut ¶.,pxi.§ &.§. fi. sed dic q ad alias se refert

1 Tu dic qualiter in relligię ista dictio citò per glo. & Ang i aut. de mensu ra. ordi.cleri.col.3.

† Subroga tum sapit naturā ei' in cuius locum subro gatur.concor. text.in op.¶.§.quę terminum & ibi gl. in uerbo subrogare. de authori. & potestate sacro.genera. cōcilio. in pragma. sanct.

† In P. F. non est, à substituto.

† auersa. Dua.

† Dua.cum in id.

refert actiones.& ¶a.¶.de dol.l.j.§.ait prætor.
a ¶ Successoribus.¶ nam sic est in actione furti:ut institu.de ppe.& tempo.act.§.non autem.ad cuius similitudinem hæc habet: ut suprà eod.§ plenius.& ¶.¶.proximo.
b ¶ Libertatē. ¶ ut & ¶.ad le. Aquil.ita uulneratus.in fi.& de furt. l. vulgaris. §. fi duo. &

†Fiat.]Du. †Vindicationem, in P.F.

arg. ¶. de iurisd. omniū iudi.fi quis id.§. fi. & l. sequen. Sed an in duplo continetur rei persecutio? quidam sic, ar. suprà eod. illud. suprà quod met. cau. si eum. §.j sed dic contra: cum ad instar furti sit : ut & ¶.proxi.§.

†Iustā deest Dua.

SI paulò. ¶ CASVS. Adita hæreditate seruus cui relicta erat libertas sub conditione ante euentum condi.dedit damnū in re hæredit.ignorante hoc hære.de.tandem extitit cōditio , & factus est liber. quæritur an hæc actio locum habeat. & uidetur quòd sic : quia hæres non potuit hunc castigare cum durauit post diu eius seruus , cum hoc delictum ignoraret.dicitur tamen contrarium , scilicet quòd hæc actio non habeat locum. & sic ignorantia hoc casu non prodesset : licet aliàs consuenit prodesse. & hoc dicit hæc lex. Si citò post delictū factus est liber, conditio tunc statim venit. nam tūc hæc actio competit. & hoc dicit l.seq.
c ¶ Obtigerit. ¶ uerum dudum post aditā hæreditatem: ne sit contra.suprà ¶.j. §. quid tamen.& §.fi seruus. & ¶. l.proxi.
d LAbeo. Citò. ¶ vt corrigi à domino non possit : ut ¶. l. j. §. quid tamen. & §. si seruus. & argu. ¶. de neg. gest. diuortio. ibi, non enim &c.Sed in superiori proxi. l. diu remansit seruus post delictum. Item non ob. ¶. l.j.§. quid tamen.vt ibi dixi.

†Iib.38.ad edict. al.ad Sabin.

¶ FVRTI ADuersus nautas,caupones stabularios.

†Du. si q.d a quoquo eorū quoſue ibi habebunt.

¶ Differentiam inter hunc titu.& supra nau.cau.sta.ut ibi in rubri.notaui,quidā n otāt & aliam scilicet quòd actio in factum ex quasi maleficio d āt tunc demū,qñ non recipit saluum fore.si autem recipiat,datur illa quæ est ex contractu quod non placet:quia si non recipit , debet teneri ex quasi maleficio:ut supra de actio. & oblig.l.ex malefi.§.fina.

NEos qui naues.¶ CASVS. Exercitor nauis & caupo & stabularius tenentē,si hospitātes in nauī uel in caupona,uel i stabulo furtū sint passi,uel ab ipso exercitore caupone,uel à stabulario,uel ab aliquo alio quē i nauī teneret exercitor,uel caupona,uel stabulo. Ité teneē si ope sua uel eorū, qui erant in nauī causa nauigandi, ut sunt nautæ: sunt furtū passi hospitātes. Et dat hęc actio i duplū &c. In electione est furtū passi, uel actione furti agere cōtra furem , uel hæc ac. cōtra exercitorē & similes. Ipse autē exercitor uel caupo actio. furti nō habet,nisi in suā custodiā recepit res,quæ postea sunt surreptę. Ité exercitor teneē noie eorū quos tenebat secū causa nauis:si ipsi furripuerint,ut dictū est.& hoc est uerū:si sunt liberi homines, uel serui alie ni.si autem est seruus exercitoris,& fecit furtum:tunc sufficit si eum det pro noxa:quasi minus sit in culpa,si suum seruum tenet licet malum,quàm si liberum hominem malum uel alienū seruum teneat. Ité caupo tenetur de furto facto ab aliquo , quē tenebāt caupones causa tabernæ exercendæ. Item factum eorum quos tenebat secū causa habitandi perpetuò,id est non ad modicum tempus,præstat caupo:non autem factum viatorum caupo præstat.nec vectorum factum siue delictum præstat exercitor. Franc. Accur.

† esset. Du.

e ¶ Eorum.¶ scilicet exercitorum.
f ¶ Judicium. ¶ primo casu ciuile, ut furti , & suo nomine. secundum prætorium ex hoc edicto : ut institu. de oblig. ex quasi delicto.§.fi.
g ¶ Exercitoris.¶ & hic suo nomine tenet: ut dixi ¶.
h ¶ Factum sit. ¶ ab extraneo.
i ¶ Essent.¶ aliàs esset , scilicet factum ab extraneo.
k ¶ In potestate.¶ hoc cum nō recipit res , sed homines : ut differat à sequentibus, secundum quosdam.uel dic ut ibi. Accur.
l ¶ Experiri. ¶ puta furti.Accur.
m ¶ Non dominus.¶ tantùm. alioquin contra:ut ¶.nau. caup.l. idē ait.§. fi. & l. seq. & per hoc differt à fullone.ut insti.de oblig.ex delict. §. furti. uel non differt à fullone:q.& hic soluendo erat exercitor: aliàs secus : ut in fullone.Acc.
n ¶ Quia recipiendo.¶ bona ratio:ut & ¶. de furt.l.eum q.§.qualis.& l.fullo.Acc.
o ¶ Noxæ dedendo.] f. seruum qui fecit furtum.Accur.
p ¶ Dedere.¶ contra. ¶.nau. cau. stab.l.idē.§. fi filius. fol. ut in eo. ti. l. fi. §. seruorum. item arg. contra. ¶. loca. uideamus. sed ibi in aliena domo inducebat: hic in sua tenebat. Ité facit ad hoc quod dicit hic statuere, &c. suprà de admi. tuto.l. fil.§. fi parens. & ad Tertul. l. ij.§ idoneos.
q ¶ Seruum.¶ & ille fecit furtum.Accursius.
r ¶ Non præstat.¶ contra.suprà nau.cau.l.prima.§. fi.& l.sicut.Sol. hic non recipit saluū fore:ibi fic.uel solue ut ibi.& facit in eod. titu. licet.§. in factum.
s ¶ Potest.¶ id est debet. & econtra quandoque ponitur ut not. ¶. de offic.procon.obseruare.§. fi.
t ¶ Iter agentes.¶ tanquam eorum mores agnoscentes.Accursius.
v ¶ Perpetuos.¶ id est nō ad modicū tempus.sic ¶.de pig. debitor. & de act.empt.l.fundi.§. Labeo.& ¶.pro socio l.j.Accursius.
x ¶ Eligit.¶ Not.qui non improbat,probat.sic C.de nup.si ut ,ppo nis.& C.quomodo & quando iud.l.ab eo.& suprà qui & a quibus l. fi. in prin.& suprà de ritu nupt.l.in eo.§.deinde. & ¶.de spond.in spon salibus.j. & ¶.ad Macedo.si filiusfamil. Sed arg. contra.¶.de seruit. urba.prædio. inuitū.& de procur.filiusfami.§. inuitus. & de tribu.l.j §.scientiā.& ¶.ad Macedo.Ité si filius.§. interdū.& ¶. de fur. qui nas. §.uetare.Accursius.
y ¶ Vectorum.] id est eorum qui nauc.uehuntur.nam nec illos potest eligere uel reiicere,sicut nec uiatores.

Approbare dicitur qui non improbat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶SI FAMILIA FVRTVM fecisse dicatur.

¶ *Specialia quædam de his seruantur.*

Si familia furtum fecisse dicatur.

TITVLVS VI.

¶ *Si familia alicuius furtum fecerit, habet dominus electionem aut totam familiam dedendi aut tantum offerre pro furto facto, quantum si unus liber furtum fecisset. hoc verum, si eo non conscio furtum factum sit. nam si eo conscio, tunc poterit conueniri suo nomine, & nomine singulorum de familia. deinde exponit verbum scientiam, hoc dicit.*

¶ Vlpianus.† LEX I.

VTilissimum id edictum prætor proposuit, a quo b dñis prospiceret c aduersus maleficia seruorum: videlicet, ne cum plures furtū d admittunt, euertant domini patrimoniū, si omnes dedere, aut pro singulis æstimationem e litis offerre cogatur. Datur igitur arbitrium f hoc edicto, ut si quidē velit† dedere noxios seruos, possit omnes dedere, q̄ participauerūt furtū. Enimuerò si maluerit æstimationem offerre, tantum offerat quantū si unus liber g furtum fecisset, & retineat familiam suam.

¶ Hæc aūt facultas domino tribuit toties, quoties ignorante eo furtum factum est. Cæterū si sciente eo, facultas ei nō erit danda. h nam & suo & singulorum nomine i cōueniri pōt noxali iudicio † (nec una pœna exacta, altera tollitur:) nec vna æstimatione, q̄tam homo liber sufferret, defungi poterit. ¶ Is autem accipitur scire, qui scit, & potuit prohibere. Sciētiā enim spectare debemus, quæ habet & voluntatē. Cæterū † si scit & ꝓhibuit, k tū dicendū, est vsurum edicti beneficio. ¶ Si plures serui damnum culpa dederint, æquissimum l est eandem facultatem domino dari.

¶ *Si secundum id cum ita se habet ad primum, quòd condemnatoria lata in prima & ex actione secuta tollatur, secundū interim differtur, & cumulatio impedit. Bart.*

¶ Cūt plures serui eiusdē rei furtum faciunt, & vnius nomine cū domino lis contestata sit, tandiu aliorū nomine actio sustineri debebit, quādiu priori iudicio pōt actor cōsequi, m quātum consequeretur, si liber id furtū fecisset.

¶ Iulianus.† LEX II.

ID est, pœnæ nomine duplum, & condictionis n simplum.

¶ *Diuiditur in duas partes. Primò loquitur, an solutio domum prosit habentibus causam à domino. Secundo, an solutio habentium causam à domino, prosit domino. Secunda ibi. Quòd si prius. Bart.*

¶ Vlpianus.† LEX III.

QVoties tantum præstat dominus, quantum præstare si vnus liber fecisset, o cessat cæterorum noxæ actio: non tantùm ad uersus ipsum dñm, verumetiam aduersus emptorē p duntaxat: si fortè quis eorum, qui simul q fecerant, r vænierit idemque est, & si fuerit manumissus. s Quòd si prius fuerit† oblatū a manumisso, t tunc dabitur aduersus dñm familiæ u nomine. nec enim pōt dici, quod à manumisso præstitum est, quasi à familia esse præstitum.

¶ Planè si emptor præstiterit, puto denegandam in uēditorē actio nē. quodammodo enim hoc à vēditore præstitum est, ad quem nonnunquā regressus x est ex hac causa: maximè si furtis noxiisque solutum esse promisit. Sed an si legati y serui nomine, uel eius, qui donatus est, actum sit cum legatario, uel eo, cui donatus est, z agi

ADDITIO. Die quod hic loquitur quādo dominus deliquit circa ipsum maleficium commissum: ibi quando ex postfacto deliquit desinendo dolo possidere, secundum Bar. hic.

i ¶ Suo nomine. ʒ id est insolidum: nō ex suo maleficio q̄ nullum est, sed propter maleficium cōmissum: sed secus est si iussit: q̄a tunc ob suum maleficium tenetur: ut ſ. de noxa. l. ij. §. j. & l. ſi ex duobus. in prin. Item est contra. §. de noxa. l. iiij. §. cum dominus. Solu. ut ibi. Accurſius.

k ¶ Et prohibuit. ʒ uel prohibere non potuit: ut & §. de noxa. l. iij. & iiij. in princ. & facit l. ſi communis seruus.

l ¶ Aequissimum. ʒ cum eadem sit ratio: ut & §. ad leg. Aquil. illud. Idem in rapina: ut j. ui bon. rap. l. ij. §. hac actione, uidetur secus in iniuria: ut §. de iur. omn. iud. l. ſi familia. in fi. quæ est contra. Sol. ut ibi.

m ¶ Consequi. ʒ quod sciemus quando dominus uel damnū emendabit, uel illum seruū pro noxa dabit. & ad hoc facit suprà de noxa. l. quod ait prætor. & facit §. de except. l. fundum Titianum. & l. fundi Accur.

n ID est. ʒ Conditionis furtiuæ. & ad hoc §. de noxal. quod ait prætor. Item, quod dicit duplum, dic nisi sit manifestum: q̄a tunc quadruplum.

o QVoties. Fecisse. ʒ usq; huc est subiectum.

p ¶ Emptorem. Iaccipe hominem omnē cui de euictione agere permittitur. id est qui iuratiuā nō habet causam. sic & accipitur §. de except. doli. l. apud. §. ſi quis ex causa. & de ædil. edic. scien. dum. §. deinde. Non ergo ad uersus habentem titulum lucratiuum, ut aduersus donatarium uel legatarium: ut & infra e. §. sed an ſi.

q ¶ Simul.] i. cum aliis.

r ¶ Fecerant.] scilicet furtum.

s ¶ Manumissus.] unus ex his qui fecerat & dato pretio sui; ut sic non sit ex lucratiua causa liber. Vel dic, etiam si nihil dedit. & dic idē quod in subaudito non expresso casu. dixit enim duntaxat emptorē. sic ergo aliud in eo qui habet lucratiuam causam: & ad hoc refertur idemque &c. & sic bene conuenit cum sequen.

t ¶ A manumisso.] gratis & idem accipe in omni eo qui lucratiuū habet titulum. & dic oblatū, & etiam præstitum. & sic est cōtra §. de noxa. l. de illo. in fi. & l. seq. Sed hic cū familia: ibi cum unus seruus. & sic alter soluēdo alter liberat. sed hic cum maius est delictū: q̄a à pluribus est cōmissum. itē contra. §. de peti. hære. l. etiā. §. pen. Sol. ut ibi.

v ¶ Dominum familiæ.] quia sui delicti tantū pœnā soluit. Azo.

x ¶ Regressus est. ʒ sic C. de uſur. rei. iud. l. ſi. sed quid ſi regressum non habet. forte idem: ut instr. ad leg. Aquil. §. his autem uerbis: sed Io. contra, ut habeat regressum.

y ¶ Sed an ſi legati. ʒ scilicet in specie. tunc enim de euict. non agit. secus ſi in genere legatus esset: ut §. de leg. j. ſi à subſtituto. §. hæres seruum. Accurſius.

z ¶ Donatus. ʒ cuius nomine de euictione non agitur: ut suprà de ædil. edict. l. ad res. secus ergo ſi agatur: q̄ quandoq; cuenit ut C. de tur. do. l. prima. & idem quod hic dicas in omni qui habet titulum lucratiuum. Item no. quod quidam posuerunt hic distinctionem talem: cum quis promisit mihi rem & pœnam: debeo eligere: ut suprà de pact. l. rescriptum. §. ſi pacto. nisi factum est rato manente pacto: ut suprà de transact. qui fidem. ſi uero sors fuerit exacta, pœna non petetur: ut suprà de eo quod certo loco. l. fin. idem econtra: ut suprà pro socio. l. ſi quis à socio. idem ſi duo sunt debitores, & sunt socij: ut §. ſi quis cau. ſi duo. nisi in id quod minus est: ut suprà de acc. emp. prædia. in non sociis ſi ab vno pœnam peto, ab alio rem nihilominus peto: ut hic, & suprà de solu. Stichum. §. dolo. & suprà de peti. hæred. l. etiam. §. penultimò. Si rem: non agitur ad pœnam: vt d. §. dolo. & argum. §. ſi quis cau. l. ſecunda. in principio. Sed certè quantum ad l. istam nō videtur bona hæc distinctio: ut hic: quia ab utraque parte exigitur pœna furti, & maxime à manumisſo, à quo non potest peti condict. furt. aliquid, nisi liber contrectasset: ut suprà de condi. fur. l. quod ab alio. fortè in emptore ſecus dici posset, cum non aliter detur condict. furti. ut actio furti: ut §. de cōdi. furt. ſi seruus.

a ¶ Possideret. ʒ est enim satis pro possessore haberi hoc casu. & ita non efficitur actoris conditio deterior, ſed non melior: ut suprà de noxa. act. electio. §. ſi is. & l. ſi plurium. in princi. ſed argu. contra. §. eod. l. j. §. hoc autem.

b ETiam hæredibus. ʒ Datur enim hæredi actio furti: ut instituta de perpetuis actionibus. §. j. & facit j. de iniur. l. ſed non oē.

c ¶ Eius. ʒ puta Titij.

d ¶ Cui.] scilicet Titio.

e ¶ Omnes. ʒ hæredes.

SIfamilia. ʒ CASVS. Ego Franciſcus habebam familiā seruorum communem cum Geruaſio, hæc familia fecit furtū Titio sciente Geruaſio: & me ignorante. dicitur quod Geruaſius tenebitur nomine singulorū seruorum. & ſic pro quolibet præstat ſuam pœnā. ego autem habeo beneficium huius edicti. nā præstabo quantū liber homo præstaret pro ſeipſo: & recuperabo partē eius q̄ſ solui a Geruaſio. Idem est ſi Geruaſij iussu damnum dedit familia ſe ruorum cōmunis. nam eius quod præſtiti, recupero partē a Geruaſio ſicuti ſi cōmuni rei damnum intuliſſet. Tandē dicit. ego & Geruaſius habemus duos seruos cōmunes: eo sciente & me ignorante serui fecerunt furtum. teneor non in parte dimidiā eius quod præſtitit, ſed in dimidiā eius q̄ liber homo præstaret pro furto à ſe facto. Si aūt Titius uult agere priùs contra me: teneor intantum quantum liber homo furtū faciēs præstaret. ſed me cōuēto & exacto an Titius posſit agere cōtra Geruaſium? dico quod non: niſi iussu Geruaſij esſet factū furtū. Frāc.

f ¶ Si familia communis.] duorum dominorum.

g ¶ Sciente. ʒ & non iubente. & ſupple & altero ignorante. Accur.

h ¶ Omnium.] id est ſigulorum.

i ¶ Cum altero. ʒ scilicet ignorante, & facit ad hoc ſup. l. j. §. hęc autem.

k ¶ Comprehenſus. ʒ ut ſ. det tantum quantū ſi unus liber fecisſet.

l ¶ Quod ſi ille. ʒ qui ignorauit, emendauit damnū tantum quantum ſi unus liber fecisſet. & de hoc dimidiā consequetur a sciente. ut & ſupra de noxa. ſi ex duobus. §. ſic est & ſi alter &c. Vel dic, ſi ille sciens ſoluit damnū quaſi pro quolibet, nō repetit ab ignorāte, niſi ꝓ media quantū, ſi liber fecisſet: ut j. e. l. §. ſi ergo. & d. l. ſi ex duobus. §. ipſi tamē. Sed uidetur quod nihil posſit repetere sciēs. ut §. de noxa. l. ſi communis familia. Solu. ibi in iubente tantùm, hic in sciēte tantùm: inter quos est differentia, ut plene not. in l. ſi ex duobus.

† lib. 38. ad edict.

† addicere in P.F.

† Parenthesi hic inclusa absunt a Dua. exemplaribus.

† Du. ſi scit ꝓhibuit tamen, dicendum &c.

† intellige in hoc textu cum esse furtum. & intellectum uide p Purpur. in l. edictum. nu. 194. de eden.

† li. 23. Digestor.

† lib. 38. ad edict.

† Du. ablatum.

† Nomine, non est in P.F. sed subaudi fur, sicut & aliàs hi ablatui cā, gratia, actióe. quæ plerunque apud Iurisc. desiderantur.

† Du. præstitit tantum, quātū &c.

† al. Iulia. lib. 22. Digestorum.

¶ li. 8. Dig.

¶ Du. quod ille &c.

† Dua. ab hoc socio.

m ¶ Præstiterit alter. ʒ qui non iussit.

n ¶ Agi poterit. ʒ quod semper ferè est ex delictis serui. & da exēplum infra. tit. de noxa. §. fin. aūt autem. Vel da exēplum de Aquil. in leuioribus, in lege xij. tabu. in atrocioribus: ut §. de noxa. l. ij. §. ſi. quandoq; tamen agi non poteſt: ut quando ignorans seruum facere furtū non possidet: nec dolo fecit quò minus possideat. ideoque ſi quid tunc solueret, non repeteret: cum sponte non necessitate soluisset. Vel dic, poteſt agi cum seruus in atrocioribus paruit altero domino iubente: alioquin non: cum nullum sit serui delictum: ut §. de noxa. l. j. §. is autē. Vel tertiò est casus ubi non poteſt agi contra ignorantem, puta ſi omnino inuitus seruus paruit, periturus ſi non paruisset. hic enim nullum est serui delictū, & ſic dominus ignorans eius nomine non tenetur.

o ¶ Nocitum. ʒ ut damnum omnino seruaret: ut §. de noxa. l. ſed & eo nomine. & cō muni duid. l. iij. & ad l. Aquil. ſed & ſi commenm. & l. ſeq.

p ¶ Eſt. ʒ culpa socij.

q ¶ Quo non ignorante, ʒ id est sciente & prohibere ualente, non dicas iubente, ut quidam dicunt. Acc.

r ¶ Factum est. ʒ scilicet furtum ab iſtis seruis.

s ¶ Agetur. ʒ contra scientem.

t ¶ Consequetur. ʒ sciens ab ignorāte socio, quàm ſi unus &c. Sed quidam q̄uiparant scientem & iubentem: q̄ſ non placet, q̄a iubens nihil agit: ut §. de noxa.

† Du. an iā in socium. &c.

† In P.F. conscio.

† lib. 4. q̄ſt.

† Debitoribus, nō est in P.F.

¶ li. 3. Dig.

† Du. ſi scit ꝓhibuit tamen, dicendum &c.

† Du. ſi scit ꝓhibuit tamen, dicendum &c.

¶ li. 3. Dig.

† Du. ſi scit ꝓhibuit tamen, dicendum &c.

† Du. ſi scit ꝓhibuit tamen, dicendum &c.

† Du. ſi scit ꝓhibuit tamen, dicendum &c

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Partes.ꝫ non ergo aliquis solidum consequetur.
b ¶ Duplo.ꝫ cõputato quod accepit defunctus: ut sic nõ plus i uris hæredes habeãt, quã defunctus habuit: ut ff. de reg. iu. l. hæredes. Ac.

¶ ARBORVM FVRTIM. cæsarum.

¶ *Et de hoc quædam sunt specialia.*

† Pares, nõ est in P.F. Dua. sed & cum eo. &c.

† pares partes[a] eius hĩdes pſecutores, † vt cum eo qđ defunctus abſtulit, vterque hæres non plus duplo[b] ferat.

Arborum furtim cæsarum.

TITVLVS VII.

¶ Paulus.† LEX I.

SI furtim † arbores cęſæ ſint, & ex lege Aq lia,[c] & ex lege xij. tabularũ dandã actionẽ[d] Labeo ait ſed Trebatius ita vtranque dandã ait, vt iudex in poſteriorem dedu cat.[e] id, qđ ex prima conſecutus ſit, ex reliquo condemnet.[f]

¶ Caius.† LEX II.

SCiendum eſt autem eos, qui arbores, & maximè vites ceciderint, etiam tanquam latrones[g] puniri.

¶ Vlpianus.† LEX III.

VItem arboris appellatione contineri plerique veterũ exiſtimauerunt.[h] Hederæ[i] quo que & arũdines, arbores non ma lè dicent. Idemque de ſalicto[k] di cẽdũ eſt. ¶ Sed ſi qs ſaligneas[l] virgas inſtituendi ſalicti[m] cauſa defixerit:[n] hęque antequàm radi ces egerint, ſuccidant aut euellan tur, rectè Pomponius ſcribit non poſſe agi[o] de arboribus ſucciſis, cum nulla arbor proprie dicatur, quæ radices non conceperit.[p]

† libr. 9. ad Sabin.

† Iſta lex iũcta ſequẽti. l. eſt not. ad hoc, q depopulatores uineæ rũ & agro rum debẽt puniri pœna capitali ſicut latrones: & huiuſmodi p ſonæ, poſſunt capi, p pria authoritate ſm Bar. in l. ex tat ſ. quod met. cau. & etiam poſſunt impunè occidi: per l. j. cum ibi plenè no. C. quando lic. uni. ſine iudic. ſe uindic. Bolog.

† libr. 1. ad leg. xij. tab. al. Paul.

† lib. 42. ad Sabin.

1 Tu dic grammaticos poſt Plinium in naturaliũ hiſtoriarũ lib. 5. aliter ſentire. & eſt hædera arbor (ut ait) ſemper uirens coronis militum & nouellorũ poetarum au thore Marone in gallo, apta.

2 Pius Antoninus Bar. in nouis legũ in terpre. pulchrè quid ſit ſeminarium expli cat.

a ¶ Pares.ꝫ non ergo aliquis ſolidum conſequetur.
b ¶ Duplo.ꝫ cõputato quod accepit defunctus: ut ſic nõ plus i uris hæredes habeãt, quã defunctus habuit: ut ff. de reg. iu. l. hæredes. Ac.
c ¶ Aquilia.ꝫ ſcilicet dandam actionem. Accurſius.
d ¶ Actionem.ꝫ ſcilicet arborum furtim cæſarum.
e ¶ Deducat.ꝫ id eſt extrahat de poſteriorib us.
f ¶ Condemnet.ꝫ ſicut ſit in cæteris cõcurrentibus: ut ff. eod. tit. l. j. & not. ſuprà naut. caupo. l. idẽ. §. fi. & facit infrà eod. l. ſi colonus. & l. penultima. & ſuprà de euict. l. cum fundus. & ſuprà de ædil. edic. q ſi nolit. §. fi quis egerit. & de act. empt. l. ex empto. §. etiã ſi ignorás. & ſupra de noxa. quod ait prætor. & de act. & obliga. cũ ex uno. & l. pluribus. Sed hæc uidetur contra, ſed non eſt: quia ſecundum prædicta eſt intelligenda. Accurſius.
g ¶ Ciendũ. Latrones.] criminaliter: ſecus ſi ciuiliter: ut patet ff. eod. l. facienda. in princi. Latrones enim furcis ſuſpendũtur deinde: beſtiis ſubiiciuntur: ut ff. de pœnis. l. capitalium. Accurſius.
h ¶ Item. Exiſtimauerunt.ꝫ ut & ſ. eod. l. j. in fine. j. reſponſi.
i ¶ Hederæ.ꝫ hæc hedera huius hederæ: impropriè dicit arborẽ. ſed ex interpretatione, & in uulgari dicit hædera: & inhæret plerunque arboribus. Accurſius.
k ¶ De ſalicto.ꝫ quando iam radices immiſit.
l ¶ Saligenas.] id eſt uirgas de ſalicibus quas appellamus plãtones.
m ¶ Salicti.ꝫ a ſalice.
n ¶ Defixerit.ꝫ id eſt detraxerit incidendo uel euellendo, ut ſubiicit.
o ¶ Non poſſe agi.ꝫ ſcilicet Aquil.
p ¶ Non conceperit.] infrà eo. §. ſtirpem. contra. Sol. ut ibi.
q ¶ Quod ſi quis ex ſeminario.] exponit ſeipſum.
r ¶ Tranſtulerit.] de loco alieno in ſuum fundum, aliusq; poſtea cecidit tranſlatam, quæ nondũ radices immiſerat. ille enim hac actione tenetur, ſed nõ is qui tranſtulit, ſed Aquil. ut j. eo. furtim. §. j. Azo.
s ¶ Videri.ꝫ Vt habeat locum hæc actio, ſed cõtra, ſuprà proxi. reſpon. ſed ibi in uirgis plantatis. hic de his q cũ radicibus plãtantur.
t ¶ Quamuis.ꝫ hoc quamuis non aduerſatur ad illud uerbũ uidetur. ſed ad illud viuere. Accurſius.
v ¶ Reponi poſſit.ꝫ licet adhuc non ſit poſita. ſecus ſi iam eſt ficca, ut reponi non proficiat: quia tunc ligni appellatione continetur: ut ſ. de. leg. iij. ligni.
x ¶ Stirpem oleæ.ꝫ uel ſylueſtris, uel domeſticæ. & eſt contra. ſuprà eodem, §. ſed & ſi quis. Azo. Solu. ſpeciale in oleis. uel uerius aliud in translatis cum radicibus: ut hic, & ſuperioribus reſponſis: & aliud in uirgis plantatis, ut ibi.
y ¶ Succidere.ꝫ ita ut eadat, & caput à pede ſeparetur.
z ¶ Deglabrare.ꝫ id eſt putare ramos, & ultra modũ excorticare, & corticem auferre, ut cortices qui remanent, quaſi arboris cingulũ uideantur.
a ¶ Secuiſſe.] ſed qualis eſt hęc expoſitio? Rñ. bona. ſic enim ptor forte dixit: qui ſecat arborẽ alienã, ſoluat tm, uel teneatur acti. arborũ fur. cęſa. in duplum. cõuentus enim dicebat, nõ ſęco, ſed ſerui. ſed certe prætor intelligebat in preſenti etiam tempus preteriti pluſquam perfecti.
b ¶ Non enim. ꝫ bene enim notauit prætor ſeorſum ſecare, quia ſub primo uerbo cedere nõ proprie accipiet qui ſecat, ſcilicet ſerra.
c ¶ Eſt legis Aquiliæ. ꝫ ſcilicet damnum datum, & dic quandoque cõcurrunt pro eodem delicto: ut ſ. eo. l. j. quandoq; non cõcurrunt: ut j. eo. furtim. §. j. & l. facienda. §. fi.
d ¶ Non habet. ꝫ ut ſupra ad leg. Aquil. item Mela. §. fin. cũ ambæ ex eadem cauſa dẽtur: ut ſ. proxi. reſpon. Et hanc habet utilem: ut ar. ſ. de aqua plu. arc. l. apud. §. fin. Quid ergo differt ab emphyteuta, de quo ſubiicit aliud eſſe? Reſpon. ille habet directam, cum habeat utile dominium, ſed fructuarius utilem: ut dixi.
e ¶ Aquæ pluuiæ. ꝫ utilem: ut dixi ſupra de aqua plu. arcenda. apud. §. fi. & l. fi uſus fruct.
f ¶ Finium regundorum. ꝫ ut ſ. fi. regum. ſed & loci. §. finium.

Si plu-

a Si plures. Inſolidum agetur. ꝫ ad pœnam duntaxat: ut & ſ. ad l. Aquil. l. ita uulneratus, in fi. & de fur. l. uulgaris. §. fi duo.
b ¶ Semel.] id eſt ſimul agant: aliàs quilibet pro ſua parte. ut & ſ. de fur. l. inter oẽs. §. hæc actio. non enim ideo plus deliquit, quia plurium fit arbor. Accurſius.
c ¶ Non licebit. ꝫ niſi prius facta denuntiatione. ut ſuprà eo. tit. l. j. ꝫ princi. & §. j. Vel dic ut plenè not. C. de interdict. l. j. Accurſius.
d ¶ Immiſſum habere. ꝫ ut & ſuprà ad leg. Aquil. l. quemadmodũ. Accurſius.
e ¶ Origo eius fuerit. ꝫ ut & ſ. quod ui, aut clàm, ſi uitem. Sed contra inſti. de re. diui. §. ſi Titius. & ſ. de acquir. rer. do. adeó. §. fin. Sol. hic alitur à ſolo uicini: non tamen occupauit: vt quia per latitudinem tangit, & per longitudinem. Vel ibi non poterat viuere ex radicibus quæ erant in ſolo vnde ducit originem: hic ſic: uel ſ. dicit meam ex cuius ſolo nunc viuit, ſed non inſolidum, ſed pro parte: uel ſ. eſt ſecundi de iure gen. hic primi de iure ciuili. uel hic de rigore: ibi de æquitate. uel hic maiorem partẽ radicũ habebat in vno. Accurſius.
f ¶ Vrtim. ꝫ CASVS. Tunc habet locum hæc actio, cum me ignorante arborem meam incidiſti celandi mei cauſa: nec datur ſuper hoc actio furti: cum & ſine lucrandi animo poſſis eam incidere. Si autem arborem meam cum radicibus extirpaſti uel euulſiſti: habet locum Aqui. & non hæc actio. Poſtea dicit: ſiue arbor tota ſit cæſa, ſiue pars; habet locum hæc actio. & ſiue ſuis manibus quis cedit, ſiue per alium, puta ſeruum uel alium: habet locum. Si autem ſine iuſſu domini ſeruus eius arborem meam incidit, habet locũ noxalis. Item hęc actio arborũ furtim cæſarum eſt pœnalis & perpetua: & contra hæredem non dat: hæredi autem datur: & datur in duplum ualentiæ, arboris deducto pretio nunc ligni. ut ſi quando erat non inciſa, ualebat decem nũc inciſa ualet duo. nam octo duplicabuntur. & ille dicit cędere qui clàm cędit: ſi habeat animum lucrãdi, tenetur etiã furti. Item ſi per uim incidit: non tenetur hac actione. Sed ui bonorum rapt. & quod ui aut clàm: & hoc dicit hæc lex. & ſeq. Franciſcus.
g ¶ Calandique. ꝫ aliàs ceſſat: ut j. eo. facienda. in fin. Accurſius.
h ¶ Pedius. ꝫ non uult enim habere arborem uel eius poſſeſſ. & ſic nõ concurrit cũ act. furti. ſed ſi poſtea cõtrectet. agit furti: ut j. e. l. facienda. §. j. & ſ. de fur. l. inficiando. §. fi. & de acqui. re. do. l. Pomponius & ad le. Aqui. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi oliũ. & ſic nõ a prin. ſed ex poſtfacto eſt furtum. Item facit ſ. de fur. l. inter omnes. §. recte. Accurſius.
i ¶ Si quis radicitus. ꝫ id eſt cum radicibus.
k ¶ Non tenetur. ꝫ contra. ſupra eod. uitem: §. quòd ſi quis. Sol. ut ibi.
l ¶ Et ſi non tota.] ſic ſ. ad Sylla. l. iij. §. ſi autem non totum, & de legatis primo, etiam ſi partis. & j. de incen. rui. nau. l. iij. §. ſenatus.
m ¶ Si libero. ꝫ cui ſit ius imperandi, ſecundum quoſdam. tu dic & ſi non ut no. ſ. ad leg. Aquil. liber homo. & pro hoc j. de iniur. nõ ſolũ. in princip. & §. ſi mandato. & §. Proculus. & ſ. de iuriſdi. om. iudi. ſi quis id. §. penulti. Item facit C. de noxalib. l. iiij. & v. Accurſius.
n ¶ Noxalem. ꝫ idem etiam ſi præceperit: quaſi domino in hac re parere non deberet: ut ſ. de noxali. l. ij. §. j. Accurſius.

† al. Pomponius lib. 20. ad Sab.

† Dua. aut quæ ita.

† libr. 1. ad leg. xij. tab.

† libr. 9. ad Sabin.

† Du. ſubſecrare, ẽ ſubſecuiſſe.

¶ Paulus.† LEX VI.

SI plures eandem arborem furtim ceciderint, cum ſingulis inſolidum[a] agetur. at ſi eadem arbor plurium fuerit, vniuerſis duntaxat vna & ſemel[b] pœna præſtabitur. ¶ Si arbor in uicini fundũ radices porrexerit, recidere eas vicino non licebit:[c] agere autẽ licebit non eſſe ei ius, ſicuti tignũ aut ,ptectũ immiſſum[d] habere. ¶ Si radicibus vicini arbor alat, tamen eius eſt, in cuius fundo origo eius fuerit.[e]

¶ Vlpianus.† LEX VII.

FVrtim cęſę arbores uidentur, quę ignorante domino celãdique[f] eius cauſa cæduntur. Nec eſſe hanc furti actionem ſcribit Pedius:[g] cum & ſine furto fieri poſſit, vt quis arbores furtim cędat. ¶ Si quis radicitus[h] arborẽ euulſerit, & extirpauerit, hac actione non tenetur:[i] neque enim uel cædit vel ſuccidit, uel ſubſecuit: Aq lia tamẽ tenetur, quaſi† rapuerit. ¶ Et ſi nõ tota[k] arbor cæſa ſit, rectè tamen agetur quaſi cęſa. ¶ Si ue autẽ quis ſuis manibus cædat, ſiue ſeruo imperet arbores cingi, ſubſecari, cædi, hac actione tenẽ. Idẽ ẽ & ſi libero[l] imperet. Quòd ſi ſeruo ſuo non præceperit domi nus, ſed ipſe ſua uolũtate id admiſerit, Sabi. ait, cõpetere noxalẽ[m] ut in cęteris maleficiis. quę ſententia vera eſt. ¶ Hęc actio etiã ſi pęnalis ſit, perpetua eſt: ſed aduerſus hæredem non datur: hæredi, cęteriſque ſucceſſoribus dabitur. Con-

n ¶ Duplum continet. Jan totum ſit pœna: dic ut j. l. proxi. in prin.
o ¶ Acienda. Arborum. ꝫ id eſt lignorum quæ habet dominus: puta quia arbor, nõ inciſa ualebat decem lignum ualer duo: dum plantur octo. Et eſt ad hoc ſupra, de condict. furti. l. ſi ſeruus. §. houæ. & ſ. de ſeruo corru. l. ut tantum. §. fi.

demnatio aũt eius duplum[n] continet.

¶ Paulus.† LEX VIII.

FAcienda æſtimatione quanti domini interſit nõ lædi, ipſarum quoque arborum[o] pretium deduci oportet: & eius qđ ſuper eſt, fieri eſtimationẽ. P ¶ † Furtim arbores cædit, qui clã[p] cędit. Igit ſi ceciderit, & lucrifaciendi cauſa contrectauerit, † etiã furti[r] tenebitur. ſi lignorum cauſa: & condictione, & ad exhibẽdũ. ¶ Qui per vim ſciente[s] domino cædit, non incidit in hanc actionem.[t]

¶ Caius.† LEX IX.

SI colonus ſit qui ceciderit arbores, etiam ex locato cũ eo agi poteſt. Planè vna actione[u] cõtentus debet eſſe actor.

¶ Vlpianus.† LEX X.

† SI gemina arbor eſſet, & ſupra terrã iũctura eius emineret, vna arbor videt eſſe. ſed ſi id† qđ adiungeret,† non extaret:[x] toti dem arbores ſunt, quot ſpecies earum ſuprà terram eſſent.

¶ Paulus.† LEX XI.

SEd ſi de arboribus cæſis lege Aquilia actum ſit, interdicto Quod vi aut clã reddito abſoluetur, ſi ſatis prima condemnatione iudex grauauerit reũ,[y] manente nihilominus actione ex lege xij. tabularum.[z]

¶ Iabolenus† LEX XII.

QVi agrum vendidit, nihilominus furtim arborũ cæſarum agere poteſt.[a]

p ¶ Aeſtimationem. ꝫ ut illa dupletur. ut ſuprà l. proxi. in fi. ſed an erit totum pœna? quidam ſic: ut in furto. tu dic in duplo rei perſecutionem contineri: q paret: quia tollitur perſecutoria per hanc, ut infrà l. ſi colonus. quod non fieret ſi totũ eſſet pœna: ut ſuprà de fur. l. ſi pignore. §. cum furti.
q ¶ Qui clàm. ꝫ vnde etiam habet locum quod vi aut clàm: vt ſ. quod vi, aut clàm. l. deniq. in prin. & §. fi.
r ¶ Furti. ꝫ ex ſecunda contrectatione: ut & ſ. de furt. l. uerum eſt. §. eorum. & ſ. e. furtim. in princi. Item facit ſ. de priua. deli. l. ij. Accurſius.
s ¶ Sciente domino. ꝫ non ergo furtim.
t ¶ In hanc actionẽ.] ut ſuprà eod. l. furtim. ſed incidit in acti. ui bono. rapto. ut infrà ti. j. l. ij. in princi. Item qđ ui aut clàm interdi. ut ſ. quod vi, aut clam. l. j. §. qđ ſit. & in l. Aquil. ut ſ. eo. l. j. & l. furtim. §. j. & ad leg. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi oliuam. & in l. Iuli. de vi publi. uel priua. ut infrà ad leg. Iul. de ui publi. uel priua. l. iij. in fi. & j. tit. j. l. ij. §. fi.
u ¶ Colonus. ꝫ CASVS. Colonus arborem agri cædit. tenetur hac actione & etiam actio. ex locato & vna intentata tollitur altera. Fran.
v ¶ Vna actione. ꝫ ad rem perſequendam. Azo. & ſic non ob. j. de iniur. item apud. §. ſi ſeruus ſeruum. & ſ. de furt. ſi is cui. & ſ. loca. ſi merces. §. culpæ: & de iureiur. à duobus. §. ſi colonus. & ſ. e. l. j. & j. eod. l. penul. & ſ. commo. unde quæritur. §. fi.
x ¶ Si gemina. ꝫ CASVS. Gemina eſt arbor: an dicat una uel duę, quæritur. & dicitur: aut iunctura appare ſuprà terram: & tunc una dicitur. aut nõ apparet: & tunc dicuntur duæ uel plures: ſicuti & ſeparatæ ſtant ſuprà terrã. etſi diceres quæ ſit utilitas hoc ſcire? dic ut in glo. domini mei. Franciſcus Accurſius.
y ¶ Non extaret. ꝫ ſuprà terram. Sed ad quid prodeſt hoc ſcire? Reſpond. ad l. ſi altem datam ut pro arbore ſoluenda ſucciſa certa pœna præſtetur. Item quantum ad tranſlationem, ut una uel plures uideãtur eſſe translatæ nt ſuprà eodem l. uitem. §. quod ſi quis non autem quantum ad utilitatem huius titu. cum etiam ſi ſit pars cæſa locũ habeat actio hæc: ut ſupra l. furtim. §. etſi non tota.
z ¶ Ed ſi de. ꝫ CASVS. Si actum ſit Aqui. nomine arborũ furtim cæſarum, tollitur interdictum quod ui aut clàm: nõ autẽ hęc actio in eo quod excedit Franciſcus Accurſius.
y ¶ Grauauerit reum. ꝫ ſcilicet iudex, tantum ſcilicet quantum & per ſecundam modo poſſet petere: ut j. titu. j. l. j.
z ¶ Xii. tabularum. ꝫ ſarbo. fur. cæ. quia illa plus continet: & illa in eo quod plus eſt, remanet: ut ſ. eo. l. j. & l. furtim. §. fi. & l. ſi colonus. & de actio. & obligatio. l. quoties. & l. cui ſeruum. Accurſius.
a ¶ Vi agrum. ꝫ CASVS. Cecidiſti arbores fundi mei, licet poſtea uendam hunc agrũ, tamen hæc actio mihi durat. Franciſcus.
a ¶ Agere poteſt. ꝫ de arboꝛib. ante uenditionẽ cæſis. & eſt ſic ſ. de

† lib. 39. ad edict.

† Haloan. caput legit hic facit. P.F. nobiſcum conueniunt.

† Dua. etiã furti tenebit lignorum cauſa. &c.

† lib. 13. ad edict. Prouincia.

† al. Iulia. lib. 3. ex Minicio.
Legem hanc reſtituit. Augu. lib. emendat. 21. ca. 1.

† Quã iũgeretur. in P. F.

† lib. 21. ad edict.

† lib. 15. ex Caſsio. al. Labeo.

aqua

Universidad de Deusto
Biblioteca

aqua quotid.& estí.l.j.si fundum. & de actio. & obligā. l. quæcunq;. & infra de iniur.si seruū.& §.quod ui aut clā.l.is qui.in §.si posteā. & de seru. cor.l.dolū. § fin.sed contra.§. de aqua plu.arcen.l.si tertius.§. si quis,sed speciale in eam dixi.

ADDITIO. Dic q; imò ibi competebat actio de damno futuro, ideò transit ad emptorem : hic pro damno præterito ante uēditionem: & ideo remanet penes uenditorem.

In scriptis exemplaribus legitur de ui bo. rā.& de tur ba. ut etiā apud Dua.

VI BONORUM raptorum.

¶ *Post furta ponit de rapina quæ manifestè fit.*

† lib.22.ad edict.

Vi rem rapuit.§ CASVS. Raptor tenet dua bus actio.§ui bonorū raptorum in quadruplū: & actio furti non manifesti in duplum.& si agatur ui bonorum raptorum tollit actio furti. sed si agatur primò furti, & sic ad duplum: adhuc durat actio ui bonorum raptorum in aliud duplum quod plus est in ea quā in furti actione. Franciscus.

† ad intell. huius uerſ. uid. Purpu. in l. edita. nu. 162. C. de eden.

† tū Dua.

† lib.56.ad edict.

* Coacti homines q dicātur Cice.i oratio. pro Cecin.

a ¶ Nec manifesti.] si in rapina non deprehendatur : ut & supra de furtis. si quis de domo.alioquin manifestus fur est:ut §.de fur.si uendidero.§. cū raptor. sed M.& P.aliter illum §.intelliguntur ui ibi dixi. Accursius.

b ¶ Consequatur.§ facit supra de actio. & obliga.l. cū ex uno.& †. qui seruum.& l.quoties lex.§.j.& l.plura.& l.nunquā. & supra pro socio,sed si ex causa.de actiī.empt. l.prædia.& commo.l.unde queritur. & supra titu.j.l.j.& l.si colonus.& l.pe.& supra nau.cau.l.de.§.fin.& quod ibi no. Accursius.

PRætor ait. §CASVS. Ponit edictū quod habet duo capita. Primum:Qui dedit damnum alicui hominibus coactis.Secundū qui bona alicuius rapit:uterque illorū tenetur ac.ui bono.rapt.intra annum in quadruplum:post annum in simplum. & hæc uera sunt si liber homo facit.si autem seruus fecit prædicta: tenebit eius dominus noxali.nam liberabitur dando eum pro noxa. Vltimo dicit,apparet ex prædictis quod prætor dat auxilium cōtra ea quæ ui fiunt.habet etiā locum actio legis Iuliæ de ui : & una tollitur per aliā secundū quosdā.sed male dicunt.nam interim donec una intentatur, altera cessat: una expedita,altera intentari poterit. ¶ Dolo autē malo.] Nunc exponit uerba ista dolo malo . nā siue solus rapiat , siue hoibus coactis ad hoc uel ad aliud,utatur tamen his hominibus,& dānum det: tenetur hoc edicto:& etiam si unum hominē colligat. nec est uis quales sint isti homines coacti siue liberi,siue serui.& appellatione doli cōtinet etiam uis.nā quod ui fit,dolo etiā dicitur fieri:non ecōtra.si tamen etiam uis.nā quod ui fit,dolo etiā dicitur fieri:non ecōtra.si tamen dolo detur damnū,non ui:habet locū hoc edictum.¶ Damni.§ Nunc exponit uerbum damni positum in prima parte edicti. Et ut quod omnia damna comprehēdat etiā clandestina.sed uerius est, ut damna per uiolentiam tantum facta comprehendat. ergo si dānū est datum sine ui,nec coactis hominibus:non habet locum hoc edictū,si autem coactis hominibus & sine ui datum est damnum , dolo tū interueniente: habet locū hæc prima pars. Vltima dicit , bene dixi qñ sine hominibus & sine ui quis solus deliquit , non habere locum hoc edictum:imò habet locum Aquil.uel furti.& illę nō sunt sic cōtractę cum hoc edicto,ut ubicunq; illæ locum habent,& hoc edictū habeat locum:sed econtra sic ut ibi hoc edictū locū habet , & illæ uel aliqua earum locum habeat:nā raptor improbior fur est,& furti tenet , nō solum hoc edicto. Item cū quis damnū dat hominibus coactis: habet locum hoc edictū,& etiam Aquil. ¶ Vel cuius bona.§ Nunc exponit uerba secundi capitis,hæc scilicet,cuius bona rapta esse dicent.nam quod dicit bona intelligas etiam si unam rē rapuit,& hac actio.tenetur etiam coactus,id est coadunatus ad damnū dandum, & dedit uel rapuit. Tandem reuertitur ad primum membrum,& dicit,quod dixi teneri qui dolo malo hominibus coactis dat dānum:est uerum siue a se sunt coacti, siue ab alio,ad hoc tamē est eis usus.tenet etiā ille qui coegit,& ipse coactus tenetur. Postea dicit hæc actio dat intra annū in quadruplum:& uerum pretium rei quadruplatur, & habet etiā locum quando familia tua ui alicuius dat mihi damnū uel rapit.nec cogor ostēdere qui de familia dederunt damnū uel rapuerunt.& appellatione familiæ cōtinent oēs de familia : siue liberi sint,ut scuti feri:

Vi †bonorum raptorum.

TITVLVS VIII.

¶ *Quādo duo delicta ex eodem facto descendentia, se habent ut genus & species, pœnæ tolluntur inuicem quatenus concurrunt. Bar.*

¶ Paulus.† LEX I.

Vi rem rapuit,& furti nec manifesti[a] tenetur in duplum: & Vi bonorum raptorum in quadruplū. Sed† si antè actum sit Vi bonorum raptorum , deneganda est furti actio. Si antè furti actum sit, non est illa deneganda : ut† tantū id quod amplius in ea est,consequatur.[b]

† lib.22.ad edict.

† Hæc quæ sunt præthesi in glossa, non habentur in P. F.

¶ Vlpianus,† LEX II.

PRætor ait , Si cui dolo malo hoibus[c] coactis† damni qd factum esse dicetur, siue cuius bonaraptā[d] esse dicentē, in eum qui id fecisse dicet,† (de ui bonorum raptorum intra annum in quadruplum,[e] post annū in simplum)iudicium[f] dabo.Itē, si seruus fecisse dicetur, in dominum iudicium noxale dabo.[g]

† ad intell. huius uerſ. uid. Purpu. in l. edita. nu. 162. C. de eden.

† tū Dua.

† Coacti homines q dicātur Cice.i oratio. pro Cecin.

¶ Primò ponit vnū dictum. Secundò ponit opinionem quorundam circa vnum dubium descendens ex edicto. Tertiò ponit determinationem illius dubij. secunda ibi, neque debere. tertia ibi, Sed utilius. & legitur iste §. in gloss. tribus modis. & secūdum lecturam 10. quæ est uerior , hoc intenait: Quando ex eodem delicto oritur ei utilis & criminalis, pt obhibetur quis eas simul intentare: sed una peracta poterit ad aliam redire. Bar.

¶ Hoc edicto cōtra ea quæ vi cō mittuntur , consulit prætor. Nam si quis se vim passum docere possit, publico iudicio de vi[h] pōt ex periri:neq; debere[i] publico iudicio priuata actiōe prēiudicari qui dā putāt.[k] Sed vtilius visum est, aliquis alius ones rustici rapuit , & fecit eas fame perire. nam tenet prædictis act. Tertio dicit,hæc actio datur ei cui est rapta res:siue sua:siue cōmodata ei erat,siue locata siue deposita: siue usumfru. uel aliquod aliud ius in ea habebat. & ut breuiter dicā : dat hęc actio ei re rapta cui datur furti re clām ablata. sed hoc uidetur falsum. nā de positario non dat furti,sed hęc actio sic.sed intelligas dari depositario hāc actio.qñ eius intererat,ut quia promiserat custodiā,uel pretium depositi accepit non ut mercedē. imò uerius dicas dari semper hāc act.depositario.& secus in act furti:cū rapina sit maius delictū. sic ergo hęc actio dat ei cuius (uel pro saltē) saltē modice interest: & subaudi maxime si interest.[l] Si fugitiuus.§ Seruus meus fugitiuus emit sibi aliquas res puta equū & similia. raptæ sunt sibi , dicit quod habeo actio.ui bonorum raptorū. ¶ Rerum.§ Rebus raptis & deterioratis, nō soluni actio ui bonorum raptorum potest intendi,sed et furti actio & legis Aquil.actio & condictio triticaria,uel furtiua: & etiam rei uendicatio . Secundo dicit actio ui bonorum raptorum dat hęredi & cæteris successoribus:cōtra hęredes tamen raptoris nō dat:cum sit pœnalis.sed inquantum sunt locupletiores facti, tenētur condictione furtiua.Franciscus.

Edictū ui bono. rapt. tria capita habet quæ inter se differunt.

c ¶ Hominibus.§ sub hoc uerbo & fœmina continet:ut ff.de uerb. signi.l hominis.Azo.& not. quod tria habet capita hoc edictum , duo hic,tertium ff.e.l.prætor.Inter quæ no.differentiā.quia primo exigit homines cogi.in secundo nō,ut ff.e. l. prætor.§.si quis.Itē primū pro damnis,secundum pro raptis:tertium aperte differt:ut patet ff.e.l.ptor.in princ.& facit ff.de uerb.signifi.l.Marcellus.

d ¶ Rapta.] etiam non coactis:ut dixi.

e ¶ In quadruplum.§ prout ad secundū caput refertur, cōstat quadruplo inesse rei persecutionem:ut instituo.eo.§. quadruplū.Sed ,put ad primum,dicunt quidam totū esse pœnam,ut in furto qđ non placet,& sic quātū ad pœnā nil refert inter hęc duo capita,in aliis differunt:ut modò dixi.Accur.

f ¶ Iudicium.§ hoc scilicet ui bono.rapto.ut ff.eod.l.prætor.§.loquitur,sed quomodo pro dāno dato habet locū ui.bon.rap? Respon. iuerunt forte causa rapiendi animalia:& cum ducere nō possent occiderunt,uel in factum in primo casu.

g ¶ Noxale dabo.] ut C.eo.l.de his.& de noxa.si seruus.

h ¶ De ui.pu.uel priua.ex qua publica[1] est accusatio.ut §.de pu.iu l.j.

i ¶ Neque debere.§ Pe.dixit quod si primo ago ciuili iudico mihi in criminali si absoluatur reus.licet quidam dicebant cōtra. secus ecōtra si primo criminali.nam non denegatur ciuilis, & sic istū.§.in telligū. Io.dixit nō præiudicari actori,nisi interim quācunq; prius eligat,& quemcunq; exitum eorū habeat,nisi in casu: ut ff. de iniur. prætor.§.j.Accursius

k ¶ Quidam putant.§ q.d.quod qui agit ciuili,non præiudicat sibi in criminali,ut dicunt,sed male , ut subiicit , quia præiudicat omnino secundum Pe.uel secundum Ioan.dicunt non prēiudicari etiā interim:& in hoc reprehēduntur,ut subiicit: quia interim prēiudicat, ut subiicit , & infrā de pub.iudi. l. interdum. Tertij dicunt q̄ donec potest

agi criminaliter,non agitur ciuiliter,per quod fieret præiudicium criminali.hoc nō placet:ut ff. de accusa.in eū.& ut no. C. de fide instrumen.l. fin.in princip.Accursius.

a ¶ Priuata fiat.§ omnino secūdū Pe.absoluto reo in ciuili.secus si condēnetur:ut C.quādo ci.ac.l.j.quæ est cōtra.quod nō placet,quia tm̄ facit absolutio quātum cōdemnatio cū solutione: ut §. de excep. rei iudi. l. si quis cum totum.§. planè. subaudi ergo hic interim.

b ¶ Nihilominus. § sensus est secundum Pe. qui eligit priuatam persecutionem.i. accusationē criminalē pro priuato damno:non est deneganda actio. ſ. vi, bo.rap. & secundū hoc nihilominus propriè ponitur prout habes non esse,&c.Si uerò habes sine non. dices nihilominus pro nihilomagis.& est sic.C.de iudi. properandum. §. fin. imò etiam habent quidam hic nihilomagis. sed tu dic secundū Io. simpliciter q̄ licet prætudicetur interim ut dixi : non præiudicabitur finito ciuili. & dic ac ff. acc. ut ff. de sepul. vio.l. ij. §. pe. & priuatām persecutionem. i. ac. vi bonorum rapto. & nihilominus expone vt prius, cætera quæ desunt, dic vt no. C. ad leg. Aquil. ex morte. & C. quando ciuilis actio.l.j.

† Dua. sic, Hoc enim qđ ait hominibus coactis, ut siue sol? uim fecerit,siue etiā hominibus coactis fic accipere debemus etiam hominibus coactis&c.

c ¶ Eligentibus. § & ad finem deducentibus.

d ¶ Is qui. § scilicet rapuit non coactis hominibus.

e ¶ Videtur.§ sic ff. de his qui deiec. l. si uerò. §. ait ptor. & §.sequen. & ff.sol. matri. etiam.§. licet.

f ¶ Neque additur.§ not.p generalitate. sic supra de lega. præstan. l.j.§.& generaliter.

g ¶ Sed si vnus.§ per hoc differt ab inferiori edicto vt infrà eod.l. ptor.§.j. sic & supra de vi & vi ar.l.j.§.familiæ. Sed argu. contra. infrà de verb.signi.l.detestatio §.fin.

h ¶ Solum.§ hominē vnum.

i ¶ Damnum dedisse.§ cum tamen ad damnū plures fuerunt coacti , nō aliter. nec enim locum habet hæc actio aliter: ut ff. e. l. §. etiam

k ¶ In se.§ vt genus suam speciem.

† Dolo malo , non est apud Dua.

¶ Doli mali mētio hic & vim in se [k] habet. nā qui vim facit , dolo malo facit : non tamē qui dolo malo [l] facit , vtique & vim facit. & ita dolus habet in se & vim. Et sine vi si quid callidè admissum est,æquè continebit. [m] ¶ Damnī quid prætor inquit. Omnia ergo damna continentur,& clandestina. Sed non puto [n] clandestina cōtineri:sed ea,quæ violentię per mista sunt. ¶ Etiā quis rectè definiet,si qđ† dolo malo solus admisit quis, non vi, [o] nō contineri hoc edicto : & si quid hominibus coactis.etiam si sine vi, [p] dummodò dolo sit admissum,ad hoc edictum spectare. Cæterum, [q] neque quanuis præiudicium legi Iuliæ de vi priuata fiat, [a] nihilominus [b] tamen nō esse denegandam actionem eligentibus [c] priuatam persecutionem.

¶ Hic incipit exponere uerba edicti prætoris.

¶ Dolo autē malo facere potest (quod edictum ait) nō tantùm is qui rapuit, sed & is qui [d] p̄cedente cōsilio ad hoc ipsum homines †coēgit armatos , vt damnū det, bona ve rapiat. Siue igit ipse quis cogat homines , siue ab alio coactis vtaē ad rapiendū , dolo malo facere videt. [e] ¶ Homines coactos accipere debemus ad hoc coactos, vt damnum daret:neque additur [f] quales homines: qualescunque , siue liberos, siue seruos. Sed & si vnus [g] homo coactus sit, adhuc dicemus homines coactos esse. Item si ꝓponas solum [h] damnum dedisse, [i] non puto deficere verba edicti. † Hoc enim qđ ait , hominibus coactis , sic accipere debemus , vt siue solus vim fecerit , siue etiam hominibus coactis vel armatis , uel inermibus , hoc edicto teneatur.

¶ Vbicunque est violentia, ibi est dolus: sed non econtrà. hoc dicit.

¶ Doli mali mētio hic & vim in se [k] habet. nā qui vim facit , dolo malo facit : non tamē qui dolo malo [l] facit , vtique & vim facit. & ita dolus habet in se & vim. Et sine vi si quid callidè admissum est,æquè continebit. [m] ¶ Damnī quid prætor inquit. Omnia ergo damna continentur,& clandestina. Sed non puto [n] clandestina cōtineri:sed ea,quæ violentię per mista sunt. ¶ Etiā quis rectè definiet,si qđ† dolo malo solus admisit quis, non vi, [o] nō contineri hoc edicto : & si quid hominibus coactis.etiam si sine vi, [p] dummodò dolo sit admissum,ad hoc edictum spectare. Cæterum, [q] neque furti actio,neq; legis Aquilię contributę sunt in hoc edicto.licet in terdum cōmunes sint cū hoc edicto.nam Iul. scribit eum qui vi rapit, furem esse improbiorē. [r] & si qđ damni coactis hominibus dederit, vtiq; etiam Aquilia poterit teneri. ¶ Vel cuius [s] bona rapta esse dicent. Quod ait ꝓtor , Bona rapta sic accipiemus, etiam si vna res [t] ex bonis rapta sit. ¶ Si qs homines nō ipse coegerit,sed inter coactos ipse fuerit, & quid aut rapuerit , aut damni dederit , hac actione teneb. Sed utrum hoc solum cōtineat edictum quod dolo malo hominibus à reo coactis dānum datū sit, uel raptum,an verò qđ dolo malo [u] rei raptū uel damnum datum sit,licet ab alio homines sint coacti, quæriē. Et melius esse dicetur etiā hoc contineri,vt omnia hęc contineantur,& quod ex coactis ab alio damnum datū sit,vt & is,qui coēgit, & is q coactus [x] est, contineri videat. ¶ In hac actione intra annum vtilē verum pretiū rei quadruplabitur , [y] non etiam quod interest. ¶ Hęc actio etiā familiæ nomine competit [z] nō imposita necessitate [a] ostē dēdi,qui sunt ex familia homines qui rapuerunt , uel etiam damnū dederunt. [b] ¶ Familiæ [c] aūt appellatio,seruos cōtinet:hoc é eos qui in ministerio sunt,etiā si liberi esse proponantur,uel serui alieni bona fide [d] nobis seruientes.

¶ Hac actione non puto posse actorē singulorū seruorum nomine agere aduersus dominū eorū : quia sufficit [e] dominū semel qua druplū offerre. ¶ Ex hac actione noxæ deditio non totius familię, sed eorū tantùm uel eius, qui dolo fecisse comperiet,fieri [f] debet.

¶ Hæc actio vulgò Vi bonorum raptorum dicit. ¶ Hac actione is demum tenetur,qui dolum malum adhibuit. Si quis igitur suam rem rapuerit, [g] Vi quidem bono-

†No. q̄ ille q̄ é principalis, & hoes coadunauit, tenet de dāno, qđ dedit ipse, & de damno quod dedit alius,secūm Bar.hic.

a ¶ Priuata fiat.§ omnino secūdū Pe.absoluto reo in ciuili.secus si condēnetur:ut C.quādo ci.ac.l.j.quæ est cōtra.quod nō placet,quia tm̄ facit absolutio quātum cōdemnatio cū solutione: ut §. de excep. rei iudi. l. si quis cum totum.§. planè. subaudi ergo hic interim.

b ¶ Nihilominus. § sensus est secundum Pe. qui eligit priuatam persecutionem.i. accusationē criminalē pro priuato damno:non est deneganda actio. ſ. vi, bo.rap. & secundū hoc nihilominus propriè ponitur prout habes non esse,&c.Si uerò habes sine non. dices nihilominus pro nihilomagis.& est sic.C.de iudi. properandum. §. fin. imò etiam habent quidam hic nihilomagis. sed tu dic secundū Io. simpliciter q̄ licet prætudicetur interim ut dixi : non præiudicabitur finito ciuili. & dic ac ff. acc. ut ff. de sepul. vio.l. ij. §. pe. & priuatām persecutionem. i. ac. vi bonorum rapto. & nihilominus expone vt prius, cætera quæ desunt, dic vt no. C. ad leg. Aquil. ex morte. & C. quando ciuilis actio.l.j.

c ¶ Eligentibus. § & ad finem deducentibus.

d ¶ Is qui. § scilicet rapuit non coactis hominibus.

e ¶ Videtur.§ sic ff. de his qui deiec. l. si uerò. §. ait ptor. & §.sequen. & ff.sol. matri. etiam.§. licet.

f ¶ Neque additur.§ not.p generalitate. sic supra de lega. prætan. l.j.§.& generaliter.

g ¶ Sed si vnus.§ per hoc differt ab inferiori edicto vt infrà eod.l. ptor.§.j. sic & supra de vi & vi ar.l.j.§.familiæ. Sed argu. contra. infrà de verb.signi.l.detestatio §.fin.

h ¶ Solum.§ hominē vnum.

i ¶ Damnum dedisse.§ cum tamen ad damnū plures fuerunt coacti , nō aliter. nec enim locum habet hæc actio aliter: ut ff. e. l. §. etiam

k ¶ In se.§ vt genus suam speciem.

l ¶ Dolo malo facit.§ ut hoc edictum locum habeat. Si autem uis esset sine dolo,habet locū l.ſi quis in tantā.ut instit.e.§ j.& sic nō obstat.§.ſi quis eum qui in uoca.l.ſiquis in fin. Vel §ol. ut ibi. Accursius.

m ¶ Continebitur.] sub doli mentione: non tamē hoc edicto coercendum & sic facit simplicem demonstrationem hoc edicto. uel dic, ut §.eodem,§.etiam.

n ¶ Sed non puto.§ corrigit seipsum.

o ¶ Non ui.§ nec coactis hominibus a se uel ab alio.

p ¶ Sine ui.] de facto, coacti tamen sunt homines ut nō possint in uentre resistere uolentem.& sic potes intelligere.§.§. doli, in fi.positum ergo inspicitur ut dicatur esse uis,ubi non fuit: ut supra , de fur.l.qui iniurię.in princip.

q ¶ Cæterū.§ pro certe.q.d.bene dixi ubi solus deliquit quis nō ui, non habere locum hoc edictum,sed Aquiliā , uel furti,& illę nō sunt sic contributæ uel commistę in hoc edicto.i.cum hoc edicto.ut ubicūque illę locum habeant,uel aliqua earum:habeat locum hoc edictū: sed econtra vbi hoc edictum habet locum vna illarum locum, habet vt subiicit. Vel dic, non sunt commistæ per hoc edictum, vt simul dentur Aqui. & furti : sed cum edicto bene concurrunt. & secundum hoc dic in hoc edicto.id est p hoc edictum.

r ¶ Improbiorem. § ut & supra de fur.si uendidero.§.cum raptor.& insti.eo. in princi.& C. ex qui.cau.infa.irroga. si te.

s ¶ Vel cuius.§ hæc sunt verba secundi capitis.Accursius.

t ¶ Vna res.§ vt instit.e.in fin. sic & §. de iniur. l. item apud. §. si quis bona. & §. quod fa.tu. aut.l.j. §. ité hoc. & §.de secun. tab.l. j. §. si quis in duobus.& §. de neg.gest. l.ij. §. negotia. & instit. de legi. ag.suc.§.si plures.

v ¶ Quod dolo malo.§ i. siue ipse idem coegit , & dānum cum eis dedit: siue ab aliis coactis vsus est , tenet. Accursius.

x ¶ Coactus est.§ si ipse damnum dedit : ut in princip. §. sed qui coegit , tenetur etiam alio damnum dare: ut hic apertè dicit. & ita est ar. ꝓ comes Albertus non teneatur ex damno dato à bannitis Bon. si ipse non dedit. sed arg. contra. ff.ad leg Iul de ui. pub. l.iij. § sed & qui.

y ¶ Quadruplabitur.§ ut & C. eo. l. j. & insti. eod. in prin. & facit supra de furt. l. in furti actione.& l.ſi uendideros. §. j.& infrà e. ptor. §.hæc autem actio.

z ¶ Competit.§ & facit ff. de uerb. signifi. detestatio. §. fin. & §. de ui, & ui arma. l. j. §. famili.Accursius.

a ¶ Non imposita necessitate. § secus in actione furti , & damni iniuriç:ut §.nau.cau. l. licet.§.possumus.contrà. uel dic ut supra de publi.l. iij. §. ante.quæ est cōtra. ité contra. ff. eo.§.ex hac.Sol. ut ibi.

b ¶ Dederunt.§ cum tantum recipiat,quantum ſi liber fecisset : ut infrà.§.hac actione.

c ¶ Familiæ.§ & facit ff.de uerbo.signi. ꝓnuntiatio §.j.& l.detestatio.§.liberi.& de ædili.edict.l.ediles.§.familiæ.& §.de ui & ui arma. l.j.§.familiæ.& de publi.l.j.familiæ.

d ¶ Bona fide.] uel etiam mala:ut §.de noxali.l.non sōlum.

e ¶ Sufficit.§ nisi domino sciente factū est:ut §.ſi fam. fur.fe di.l.j.

f ¶ Fieri debet.§ ergo uidetur necessarium ostendi rapientem.sed contra.§.ea.l.§.hæc actio.sed non est.probo enim hunc ibi fuisse, nō tamen hunc rapuisse.

g ¶ Rapuerit.§ credens sibi licere,non aliter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non tenebitur.ʒ ut & infrà eo.§.j.& argu.ſ.ne uis fiat ei.l.j.§.ſi quis ideo. & de lib.ho.exhib.l.iij.§.ſi quis eũ,& §. ſi eũ, & ſ. de furt.l. cum qui.§.adeo.& l. creditoris.§.ſi.& ſ.de acquiren.poſſ.ſi de eo.§.ſi. & ad leg.Aquil.quemadmodum.§.magiſtratus.

b ¶ Multabitur.ʒ ſcilicet criminaliter. uel dic per conſtitutionẽ:ut C. vnde ni.l.ſi quis in tantam, & ſic fiet hic mentio noui iuris.

c ¶ Debebit teneri.ʒ ſi accepit ut ſibi habeat:vt C. eod.l.res. aliàs ſi ut in pignore teneat, locum habet edictum diui Marci : ut ſuprà quod met. cau.l. extat. & hoc ſi non fuerit hoc actum: ut C. de pign. l. iij. uel illa j. extat. loquitur quando uult, licet coactè,ille cui aufertur,& ſic nec furtum nec rapina:ut in eo.ti.ſi cum ex.§.qui vi.

d ¶ In impuberem.ʒ quidam habent §. vi bo. rap. & tunc habeas actio. aliàs impuberẽ, & tũc habeas actione. Accurſius.

e ¶ Non dabitur.ʒad hoc ſuprà de fur impuberem.& inſti. de obli. quæ ex delic. §.ſi. & infrà de regul. iuris. pupillus.& ſ. de trib. l. iij. §.fin.& C. de fal. mo.l. j. §. fin. & ſuprà de rei uend. l. quod infans. & ſ.ne uis fiat ei. l.j.§.hoc edicto. & infrà de ſep. uio.l.iij.§.j. his enim legibus diſtinguitur an ſit capax doli, uel non. Accurſius.

f ¶ Si publicanus.ʒ quis ſit, dic ut ſ.de publi.§.j.

g ¶ Errauerit.ʒ bona ratio:ut & ſ. eod. §. hac actione. & facit C. de his qui not. infa. l. neque furti. Sed contra. C. de furt. l. etiam. Sol.ut ibi.

h ¶ Aquilia tenetur.ʒ q. d. non ſolùm vi bon. rap. ut & ſuprà. ad le. Aquil. quemadmodũ. §. magiſtratus. Accurſius.

i ¶ Si per uim.ʒ facit C. ad leg. Aquil. de pecoribus. & ſuprà ad legem Aquil l. quemad modum.§ magiſtratus. Accurſius.

k ¶ In bonis.ʒ id eſt dominio : ut ſuprà de acquir. rerum domi. l. rem in bonis. & j. de uerbo. ſigni. l. bonorũ. Accurſius.

l ¶ Ex bonis.ʒ de hoc ponit exempla.

m ¶ Non auferri.ʒ quod poteſt contingere multis ex cauſis.& intellige non tũ dolo : ut ſ.de furt. l.eum qui. §.is autem apud.

n ¶ Non dominium.ʒ id eſt dominij æſtimationem : ut ſ. q̃ metus cau.l.ſi mulier.§.qui poſſeſſionem.Accur.

o ¶ Illud ſolum.ʒ hoc non excludit pœnam tripli uſq; ad annum: ſed dominij æſtimationẽ.& facit ad hũc §.inſtit.eo. §.ſi.& ſ.nau.cau. l.j.§.item Pomponius.& j.de iniur.l.lex Cornelia.§.ij.& ſ.de re.eo. l.magis.§.j.& ſ.de ui & ui arma.l.j.§.quod autem. & de petit.hęre.l. & non tantùm.& de neg.geſt.liberto.§.inter.

p ¶ Et generaliter.ʒ quidam habent.§.& quidam non. Accur.

q ¶ Non habemus.ʒ quia non intereſt noſtra, ſi dolum non cõmiſerimus:ſed & ſi cõmiſimus, ex improbitate conſequi actio.nõ debe

rum raptorum non tenebitur, [a] ſed aliter multabit. [b] ¶ Sed & ſi quis fugitiuum ſuũ quẽ bona fide alius poſsidebat, rapuerit, æquè hac actione non tenebit:quia rem ſuam aufert. Quid ergo ſi ſibi obligatã rapuit? † Debebit teneri [c] Vi bonorum raptorũ actione. ¶ In impuberẽ [d] qui doli mali capax non eſt,non dabitur: [e] niſi ſeruus ipſius uel familia eius admiſiſſe proponat. Sed & ſerui & familiæ noſſe † noxali iudicio & vi bonorum raptorum actione tenebitur. ¶ Si publicanus [f] pecus meũ abduxerit, dum putat contra legem vectigalis aliquid à me factum, quamuis errauerit, [g] agi tamẽ cũ eo Vi bonorum raptorum nõ poſſe Labeo ait:ſanè, ſi dolo caret. Si tamen ideo incluſerit ne paſcere tur,& ut fame periret, etiam vtili lege Aquilia teneri. [h] ¶ Si per vim [i] pecus abductum incluſerit quis, vtiq; Vi bonorum raptorũ conueniri poterit.

¶ *Actio vi bonorum raptorum datur ei, cuius intereſt,ſicut actio furti: non inſpecto vtrum dominus rei ſit, an non,b.d.*

¶ In hac † actiõe nõ vtiq; ſpectamus rẽ in bonis [k] actoris eſſe: ſed ſiue in bonis ſit, ſiue non ſit, ſi tamen ex bonis [l] ſit, locũ hæc actio habebit. Quare ſiue commodata res ſit, ſiue locata, ſiue etiã pignorata proponat, ſiue depoſita apud me ſit, ſic vt interſit mea eã nõ auferri, [m] ſiue bona fide à me poſsideatur, ſiue vſumfructum in ea habeam,vel quod aliud ius, vt interſit mea eam non rapi, dicendũ eſt competere mihi hanc actionẽ:nõ vt dominiũ [n] accipiam, ſed illud ſolum [o] qđ ex bonis meis,hoc eſt ex ſubſtantia mea res ablata eſſe proponatur. ¶ Et generaliter [p] dicendũ eſt,ex quibus cauſis furti actio mihi competit in re clam facta, ex eiſdem cauſis habere me iſtam actionem. Dicet aliquis, At quin ob rem depoſitã furti actionẽ nõ habemus. [q] Sed ideo addidi, ſi interſit noſtra nõ eſſe raptã. nam & furti actionẽ habeo. ¶ Si in re depoſita culpam quoque repromiſi, vel pretiũ depoſitionis non quaſi mercedem [r] accepi,vtilius dicendũ eſt,& ſi ceſſet [s] actio furti ob rem depoſitam,eſſe tamẽ vi bonorum raptorum actionem: quia nõ minima differentia eſt in ter eum, qui clàm facit, & eũ qui rapit:cum celet ille ſuum delictũ, hic publicet: [t] & crimen etiã publicum admittat.Si quis igitur in tereſſe ſua uel modicè [u] docebit, debet habere vi bonorũ raptorũ actionem. ¶ Si fugitiuus meus quaſlãres iſtruẽdi [x] ſui cauſa emerit, hæque raptæ ſint : quia in bonis meis hæ ſunt, reſpõſum eſt de his vi bonorũ raptorum actione poſſe me agere. ¶ Rerum raptarum [y] nomine, etiam furti uel dãni iniuriæ uel cõdictione [z] agi poterit:uel certè ſingulæ res † vẽdicari poſſunt.

¶ *Hæc actio datur hæredibus,& in hæredes,de hoc quod ad eos peruenit,b.d.*

¶ Hæc actio hæredi cæterisque ſucceſſoribus dabitur:aduerſus hęredes autẽ, & cæteros ſucceſſores non dabitur:quia pœnalis actio in eos non datur. [a] An tamen in id, quo locupletiores facti ſunt, dari debeat,uideamus. Et ego puto prõtorem ideo non eſſe pollicitũ in hæredes in id, quod ad eos peruenit: quia putauit ſufficere condictionem. [b]

¶ *Quando actio una numero datur contra diuerſos, negligentia adhibita contra primum,præiudicat contra alium.Bar.*

¶ Paulus. † LEX III.

SI ſeruus quid rapuerit, & cum libero [c] agatur,etiam ſi cũ domino [d] experiũdi poteſtas fuerit, non rectè cũ manumiſſo poſt annũ [e] agetur, quia cum quocunq; experiũdi poteſtas fuerit,excludi tur actor. † & ſi cũ domino intra

† Vindicari, in P.F.

annum actum ſit, [a] de inde cũ manumiſſo agatur,rei iudicatæ exceptionem nocere Labeo ait.

¶ *Hîc ponitur aliud edictũ huius tituli vſque ibi, Turbã.ubi exponit verba præſentis edicti nide per te : quia planus eſt textus.*

† lib.56. ¶ Vlpianus † ad edict. LEX IIII.

PRætor ait, Cuius dolo malo in turba damnum quod factũ eſſe dicetur, [b] in eũ in anno quo primum de ea re experiundi poteſtas fuerit,in duplum : poſt annum in ſimplum iudiciũ dabo. [c]

¶ Hoc edictũ de eo damno proponitur, qđ quis in turba dedit.

¶ Turbam autem [d] appellatam Labeo ait ex genere tumultus : id que verbum ex Græco tractum, † ἀπὸ τοῦ θορύβου. ¶ Turbam aũt ex quo numero admittimus? Si duo rixam commiſerint, vtiq; non accipiemus in turba id factum:quia duo,turba non propriè dicuntur. Enimuero ſi plures fuerint, putà decẽ aut quindecim homines, turba dicetur. Quid ergo, ſi tres aut quatuor? Turba vtiq; nõ erit. [e] Et rectiſsimè Labeo inter turbam & rixã multũ intereſſe † ait. Namq; turbam multitudinis hominum eſſe turbationem & cętum,rixam etiam duorum. [f] ¶ Hoc autem edicto tenetur non ſolum qui damnum in turba dedit, ſed etiã is qui dolo malo [g] fecit, ut in turba damni quid daretur, ſiue illò [h] uenerit, ſiue non fuerit præſens. Dolus enim malus etiam abſentis [i] eſſe põt. ¶ Hoc edicto dicendum eſt, etiam eum teneri qui uenit, & in turba fuit author damni dandi : ſi tamen & ipſe in turba [k] fuerit cum damnum daretur,& dolo malo fuerit. Nã & huius dolo malo ĩ turba dãni q d factũ eſſe, negari non poteſt. ¶ Si quis aduẽtu ſuo turbã concitauit, uocata turba:ut infrà eodẽ.§.ſi quis aduentu.licet ſecus ſit in ſuperiori edicto: ut ſupra eodem,l.ij.§.homines.

c ¶ In ſimplum iudicium dabo.ʒ in factum:ut j. eod.§.hoc autem. Sed quare non in quadruplum? Reſpond. ut j.e.l.§.ſi quis aduentu. Accurſius.

† Vide Budæũ in annot. poſte. hoc ipſo titu.& q illũ reprehendit Auguſt. li. 4. emenda. cap. 16.

† Vide in hũc locum Laur. Val. lib. elegan. 6.c.61.

† lib.54.ad edict.

† aliàs, actio.

de intell. huius.§.uide Rui. in Rubri. de nou. oper. nuncia. nu. 18.ubi etiã Niconitius nu.176. & & Crot. nume.34.

† Du.debebit teneri. Vi bon.rapt.actio in impuberẽ. &c.

† Du. noxali ui bono. rapt actione &c.

† lib.56.

† Vide Budæũ in annot. poſte. hoc ipſo titu.& q illũ reprehendit Auguſt. li. 4. emenda. cap. 16.

† Vide in hũc locum Laur. Val. lib. elegan. 6.c.61.

† lib.54.ad edict.

† aliàs, actio.

de intell. huius.§.uide Rui. in Rubri. de nou. oper. nuncia. nu. 18.ubi etiã Niconitius nu.176. & & Crot. nume.34.

a ¶ Actum ſit.ʒ & exactum.& tunc eſt ſimile ſ.de exceptio. rei iudi. l.ſi quis.§.plane.uel dic & abſolutus.nã & tunc idẽ:ut & ſ.de fur.l. ſi ſeruus nauem.§.fin.& nau.cau.licet.§.ſi.& de condi.fur. l. q̃ ab alio. & j.de ſepulturis.l.ſepulchri uiolati.Azo. & de noxa.in delictis.§.cũ dñs.& C.de his qui à nõ domi.l.ſi. Sed argu.cõtra. C. de inoffi. teſta. l. contra maiores. & ſ. de alie.iud. mu.cau. fa. l.item.in princip.

RÆtor ait. CAPVT S. Ponitur edictum cuius ſenſus eſt : ſi quis commiſit dolum ut in turba damnum daretur : tenetur intra annum in ſimplũ : Secundò loquitur Vlpia.& dicit, habet locum hoc edictum cum damnum datur in turba. turba autem dicitur ubi eſt tumultus : ut decem hominum uel quindecim non duorum uel trium uel quatuor. nam illa dicitur rixa. Tertiò dicit,tenetur hoc edicto, qui dat damum in turba. Item is qui damnum dari fecit ſiue fuerit præſens in turba, ſiue non. Quartò dicit, hoc edicto tenetur etiam q̃ in turbã uenit occaſione damni dãdi, & in dolo fuit ut damnũ daretur, licet nõ fuerit præſens in loco quo datur damnum. Quintò dicit. qui turbam concitauit clamore uel ſimili modo, ut ponitur in litera, & dolo malo eius datum ſit damnum: etiã ſi non habuit conſilium turbæ cogendæ.i. coadunandæ, tenetur hoc edicto. erit ergo differẽtia inter hoc edictum & ſuperius §. e.l. ij. poſitum : quia exigit prætor dolo malo turbam coadunatam, & tunc damnum datum : uel etiã ſine turba raptum. hoc autem ut dolo malo damnum ſit datum in turba, exigit, etiam ſi non turbam quis coadunauit. & ideo in illo edicto imponitur pœna quadrupli, in hoc dupli. utrunque autem poſt annum imponit pœnam ſimpli. & habet locum hoc edictum cum damnum datur in turba. Item in amiſſo. De rapto autem habet locum primum edictum. Amiſſum autem dicitur quod corruptum eſt ut ſciſſa item fracta. Item hæc actio quę datur ex hoc edicto, datur in duplum, quanti ea res eſt : & inſpicitur tempus æſtimandi.probare tamẽ debet actor damnum in turba datum. Si cũ ſeruum meum uerberares in turba, aliquid perdidit.tenetur.ʒ Cum ſeruum meum uerberares in turba, aliquid perdidit.teneris hoc edicto, ſi ideo uerberaueris, ut turba collecta dãnũ daret. ſi autem alia de cauſa uerberaueris:ceſſat hoc edictũ. Secundò dicit. ſi autem alia de cauſa uerberaueris, ut turba collecta dãnũ daret. turbam coadunaſti,ut in turba ſeruum meum uerberares, nõ animo ei dandi damnum:tamẽ datum eſt ei damnum. Dicitur quod teneris hoc edicto.& nota uerba in fine huius.§ Tertio dicit, ſi à dño ſerui uel familiæ alicuius datũ eſt dãnũ in turba:tenetur dominus ſeruus uel familia ſua. Vltimo dicit, ea quæ dixi in actione ui bonorum raptorũ ut detur hęredi non in hæredẽ, habent locum & in hac actione ex hoc edicto deſcendente. Franciſcus Accurſius.

b ¶ Dicet.ʒ ab aliquo,uel eius dolo ab alio:ut ʒ.§.hoc,autẽ edicto. & q̃ dicit dicetur,ſupple & probabitur.nec exigitur ut ad hoc ſit cõ

annum actum ſit, [a] de inde cũ manumiſſo agatur,rei iudicatæ exceptionem nocere Labeo ait.

¶ *Hîc ponitur aliud edictũ huius tituli vſque ibi, Turbã.ubi exponit verba præſentis edicti nide per te : quia planus eſt textus.*

¶ Vlpianus † ad edict. LEX IIII.

PRætor ait, Cuius dolo malo in turba damnum quod factũ eſſe dicetur, [b] in eũ in anno quo primum de ea re experiundi poteſtas fuerit,in duplum : poſt annum in ſimplum iudiciũ dabo. [c]

¶ Hoc edictũ de eo damno proponitur, qđ quis in turba dedit.

¶ Turbam autem [d] appellatam Labeo ait ex genere tumultus : id que verbum ex Græco tractum, † ἀπὸ τοῦ θορύβου. ¶ Turbam aũt ex quo numero admittimus? Si duo rixam commiſerint, vtiq; non accipiemus in turba id factum:quia duo,turba non propriè dicuntur. Enimuero ſi plures fuerint, putà decẽ aut quindecim homines, turba dicetur. Quid ergo, ſi tres aut quatuor? Turba vtiq; nõ erit. [e] Et rectiſsimè Labeo inter turbam & rixã multũ intereſſe † ait. Namq; turbam multitudinis hominum eſſe turbationem & cętum,rixam etiam duorum. [f] ¶ Hoc autem edicto tenetur non ſolum qui damnum in turba dedit, ſed etiã is qui dolo malo [g] fecit, ut in turba damni quid daretur, ſiue illò [h] uenerit, ſiue non fuerit præſens. Dolus enim malus etiam abſentis [i] eſſe põt. ¶ Hoc edicto dicendum eſt, etiam eum teneri qui uenit, & in turba fuit author damni dandi : ſi tamen & ipſe in turba [k] fuerit cum damnum daretur,& dolo malo fuerit. Nã & huius dolo malo ĩ turba dãni q d factũ eſſe, negari non poteſt. ¶ Si quis aduẽtu ſuo turbã concitauit, uocata turba:ut infrà eodẽ.§.ſi quis aduentu.licet ſecus ſit in ſuperiori edicto: ut ſupra eodem,l.ij.§.homines.

c ¶ In ſimplum iudicium dabo.ʒ in factum:ut j. eod.§.hoc autem. Sed quare non in quadruplum? Reſpond. ut j.e.l.§.ſi quis aduentu. Accurſius.

d ¶ Autem.ʒ ſic j. de abigeis.l.oues.

e ¶ Non erit.ʒ ſed collegium etiam ex tribus ſit : ut j. de uerbo. ſig.l. Neratius Priſcus.

f ¶ Duorum.ʒ ſic C. de fide inſtru. comparationes. & ſ. de teſtib. l. ubi numerus. & j. de cuſto. reo.l. fin. & j.de pol. l. pactum. & ſ. de aſsig. lib. l. utrũm ita. & inſtit. de aſsi. lib. §. datur. ſed arg. contra. inſti.de in. perſo. in fin. ubi multitudinem dicit fieri ex duobus.

ADDITIO. Dic ſecundum Bart. q̃ hic exponitur quid ſit turba : ibi uerò exponitur quid ſit multitudo: quę poteſt eſſe maioris & minoris numeri : ut ibi not.

g ¶ Dolo malo.ʒ ſic ſ.de fur.ſi uendidero.§. cum raptor.

h ¶ Siue illò.ʒ ubi eſt datum dãnum. & ſic eſt aduerbiũ loci, & eſt contra. j. proxi. §. Acc.

i ¶ Abſentis.ʒ & abſenti fieri : ut & j. de iuiuriis. item apud Labeonem §. conuitium. & ad hoc ſ.ne quis eum qui in ius uoc. l. ſi per aliũ. in prin. & ad Syl. l.j. §. hoc autẽ. & quod ui aut clàm, ſi alius. §. eſt & alia.

k ¶ In turba.ʒ licet non eo loco ubi fit nocitum : ut ſ. proxi. §. quæ eſt contra.nam turba magnum ſpatium loci comprehendit, ſed damnum etiam parnũ.

l ¶ Non habuerit conſilium.ʒ non punitur tantum ſecundum effectum,ſed ſecundum affectum: arg. contra.ſ. ex qui.cau.ma.l.iij.

m ¶ Superius.ʒ ſ.e.l. ij.in principio.

n ¶ Datum eſt.ʒ in primo capite.

o ¶ Vel raptum.ʒ hoc ſecundo eius capite.

p ¶ Dicta.ʒ l.eius.

q ¶ De amiſſo.] non per rapinam, ſed per caſum: quia fecit ut caderet:ut j. dicit.

r ¶ Agi poterit.ʒ de rapto,& etiã de damno dato, & de amiſſo hominibus coactis.& facit j. de uerbo. ſigni.l Marcellus.Accurſius.

s ¶ Refertur.ʒ ſic infra de uerbo.ſignifi.l.inter hæc. & ſuprà eod. l.ij.§.in hac actione. ſed argumen. contra in ead.l.§. in hac actione non utique.

ADDITIO. Dic ſecundum Bar.q̃ hic agitur ratione dãni:ibi ratione alterius iuris.quod quis habet in re uel ex re:argumẽ.l.ſi uendidero.§.j.de furt.

t ¶ Præſentis.ʒ quo nocitũ ſit: & non retrotrahitur:ut lex Aquil. ut ſ.ad leg.Aquil.l.ait lex.& ſic ergo collige,quòd extra turbam non habet locũ hæc actio.ſic ſ.nau.caupo ſtabu. debet.in princip.& de inſtit.l.quicunque.§.non tñ. & l. ſed ſi pupillus. §. condictio. & de exer. l.j.§.no autem.& §.igitur.itẽ not.hoc §. intra quod tempus & cuius temporis habeatur ratio:& pro quo damno.Accurſius.

v ¶ Sic tamen.ʒ ſcilicet poteſtas agendi.Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Habet edictum.] ex interpretatione.
b ¶ Dedisse.ʒ sic supra ad legem. Aquil. qui occidit. §. in hac. oportet ergo uel ad hoc esse turbam conuocatam, ut iniuria fieret: uel dánũ uel iniuriam esse causam damni, etsi nõ ad hoc turba esset cõuocata secundum Azo.
c ¶ Inseruum.ʒ ist est in dominum nomine serui. sic §. tit. j. l. j. §. itẽ in seruum. & sup. à de iurisdict. omn. iudi. l. si qui sibi. §. seruũ. sed quidam dicunt ipsum seruum conueniri. pro quibus est j. de sepul. uio l. iij. §. pe. sed ibi in accusatione dicit.
d ¶ Cæterisque successoribus.] quibus datur: non his aduersus quos datur. nam licet superior non detur: ut supra eodem l. secunda. §. fi. hæc tamen datur.
e NOn prodest. Ante iudicii.ʒ ut & supra de fur. l. qui ea mente. & ar. supra de ædil. edict. l. quis sit fugitiuus. in princ. de posi. l. j. §. si rem. sed contra. supra quod metus cau. si eum §. j. sed illa est arbitraria: ut inst. de act. §. præterea.
f QVod ui possessum. Lex uetat.] ut & institu. de usucap. §. furtiuę. & supra. de usuca. l. sequitur. §. tunc. & l. ubi lex. §. j. & de acquiren. rer. domi. l. bonæ fidei. circa principium.

¶ DE INCENDIO ruina, &c.

PRætor ait.] CASVS. Ponit edictum cuius sensus est. Qui rapit, uel recipit dolo malo aliquid ex incẽdio, ruina, uel naufragio, rate, naue expugnata, uel damnum in his rebus datum intra annum quo experiũdi potestas est, in quadruplũ tenetur: post annum in simplum tenetur. si seruus autem, uel familia alicuius aliquod de prædictis fecit, tenetur dominus eius noxaliter. posteà loquitur Vlpia. & dicit, utilitas huius edicti magna est. interest enim nihil rapi ex huiusmodi casibus. & licet ex his delictis sint accusationes criminales propositæ: tamen hanc actionẽ pecuniariam introduxit prætor. Postea incipit exponere uerba edicti per ordinem, & primo id quod dixit ex incẽdio. & dicit q ex incendio dicit rapi uel accipi. siue accipiat aliquid ex loco in quo est ignis: siue ex domo tota: siue ex uicinis ædibus occasione incẽdij raptum uel acceptum, habet locum hoc edictum. & eodẽ modo exponas aliud uerbum edicti scilicet ex ruina. si tñ suspiciatur aliquis esse incendium uel ruinam in domo tua, & ibi ueni ens rapiat aliquid cũ non esset incendium uel ruina. cessat hoc edictum. Itẽ quod dictũ est ex naufragio, intelligas quando tẽpore naufragij aliquid raptũ est uel acceptũ, secus si postea. nam tunc ut fur tenetur. Itẽ quod dictũ est, rate naue expugnata, intelligas, quãdo tẽpore pugnationis aliqd rapuit. siue fuerit ex pugnatoribus, siue non. & h. d. hæc l. & seq. & princ. seq. Franc. Accurs.
g ¶ Prætor.] hæc uerba infrà exponunt per ordinẽ. & facit C. de fur. l. in cũ. & in auth. ibi posita. & §. de acquirẽ. rer. do. l. Pomponius. contra. §. idem ait. & C. de naufra. l. ij.

lib. 1 1.

lib. 17. ff. pulation.

lib. 56.

De incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata.

TITVLVS IX.

¶ *Diuidit in quatuor partes. Primo ponitur edictũ. Secundò commẽdatio edicti. Tertiò, exposito uerborum edicti. Quartò, promiscuæ quæstiones Iurisconsulti. Secunda ibi, Huius edicti. Tertia ibi, Ex incendio. Deinde cætera.*

¶ Vlpianus] ad edict. * LEX I.

PRætor, ait, In eũ, q ex incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata q̃d rapuisse, recepisse dolo malo, damnive q̃d in his rebus dedisse dicet: in quadruplũ in anno quo primũ de ea re experiundi potestas fuerit, post annũ in simplũ iudicium dabo. Item in seruum h & familiã † noxale iudicium dabo. ¶ Huius edicti utilitas euidẽs est, & iustissima seueritas est. si q̃dẽ i publicè interest, nihil rapi ex huiusmodi casibus. Et quanquam sint de his facinoribus etiã criminũ k executiones, attamen rectè prætor fecit: qui forenses l quoque actiones criminibus m istis † ꝓposuit. ¶ Ex incẽdio † quemadmodum accipimus, vtrum ex ipso igne? an uerò ex eo loco ubi incendiũ fit? Et meliùs sic accipietur: ꝓpter incendium, hoc est propter tumultum incendii, uel propter trepidationem incendii rapi: quemadmodum solemus n dicere in bello amissũ, q̃d propter causam belli amittitur. Proinde si ex adiacentibus ꝑdiis ubi incendium fiebat, raptum q̃d sit, dicendum est edicto locũ esse: quia verum est ex incendio rapi.
¶ Itẽ ruinæ appellatio refertur ad id tẽpus quo ruina fit: non tantum si ex iis quæ ruerunt, tulerit quis: sed etiã si ex adiacentibus.
¶ Si suspicio fuerit incendii, uel ruinæ, & incendium uel ruina nõ fuerit, uideamus an hoc edictũ locũ habeat. Et magis est, ne habeat: o quia neque ex incendio, neque ex ruina quid raptum est.

¶ *Hoc edicto tenetur qui eo tempore rapit quo naufragiũ fit, nõ si postea: sed furti tenetur. h. d. usque ibi, Deinde ait prætor. & ibi exponit iterum uerba edicti.*

¶ Itẽ ait prætor, Si quid ex naufragio. Hic illud quæritur, utrum si q̃s eo tempore tulerit, quo naufragium fit, an uerò & si alio tempore tulerit, hoc est, & post naufragium? nanq; res ex naufragio etiam eę esse dicuntur, quę in litore post naufragium iacent. Et magis † est vt eo tempore, p

E ¶ Caius † ad edict. ꝓin. LEX II.
T loco, q

Q ¶ Vlpianus. † LEX III.
VO naufragium fit vel fa-

† Noxale, non é apud Du.

† Dua. ꝓposuit.
† Nec fm Bar. ex isto text. de dictione ex, q̃ licet regulariter significet causam ꝓpinquam & proximã. l. põ dubium. C. de legi. tã hic demonstrat causam remotã. & dicit ex eo. i. ꝓpter eundum.

Suspicioni falsę an stãdum sit.

† No. dicit hic Bart. & tene menti q̃ quoties ad aliquem actum requiritur locus & certũ tẽpus illa ꝓbari debet. † lib. 21. † lib. 56. ad edict.

h ¶ In seruũ.ʒ id est in dominum nomine seruitii. sic & §. tit. j. l. ꝓtor. §. in seruum.
i ¶ Si quidem.] id est certè.
k ¶ Criminum.ʒ id est criminales accusationes. Ioan. quas habes C. e. l. in eum.
l ¶ Forenses.ʒ id est pecuniarias: Acc.
m ¶ Criminibus.] id est ad hæc crimina coercenda.
n ¶ Solemus dicere.ʒ ut j. de ca. l. in libello. in princi. & facit supra tit. j. l. prætor. §. si cum seruum. & de uulg. sub. sed si plures. §. in arrogato. & C. de leg. & constit. l. nõ dubium ibi, ex eo. uel ob. id. & de pact. l. petens.
o ¶ Habeat.] non ergo statur fatæ suspicioni. sic & supra de fur. l. inter. §. penul. in fin. & §. quod ui aut clã m. si alius. §. est & alia. Sed ar. contra. in auth. ut liceat ma. & aliæ. §. is quoque. & supra ad legem Aquil. in. l. si quis sumo. §. quod dicitur. & C. de aault. si hi qui. & l. quamuis. Item contra. j. eo. quæ in littore, &c.
p ¶ Vt eo tempore.ʒ uel etiam incontinenti post uel ante, cum iam naufragij trepidatio imineret. R. ut infrà eodem, Pedius. & l. si qs ex naufragio. Accursius.
q ET loco.ʒ scilicet sic accepto: ut infrà exponitur l. si quis. Azo.
Q VO.ʒ Casus princ. huius legis usque ad §. labeo. continuatur cum præceden. casu.
¶ Labeo scribit. ʒ Hoc edictum extenditur ad eum qui de domo expugnata uel uilla aliquid rapuit. Item hoc edicto tenetur etiam recipiens res amotas ex causis suprascriptis. & hoc est uerum, si dolo malo sciens recepit. Item non solùm qui rapuit ex causis suprà positis, tenetur hoc edicto: sed etiam qui abstulit uel amouit, uel damnũ dedit uel recepit. Posteà assignat differẽtiam inter rapere, quod fit tantum cum ui: & amouere, quod fit etiã sine ui. subsequenter dicit, qui rapuit res de naui ejecta uento, tenetur hoc edicto. ¶ Quod ait prætor. ʒ Dictum est in edicto: qui dánum dat in rebus naue expugnata uel rate, quod tenetur. additum est idẽ in domo expugnata. & hoc est uerum, si dolo malo dedit damnum, secus si sine dolo. ut si orto incendio iuxta meam domum, timẽs ne ad meam domũ ueniret ignis, destruxi domũ uicini ut sic ignis ad meã domum non ueniret. nam nõ tenetur hoc casu hoc edicto nec ét lege Aquil. ¶ Senatusconsul. ʒ Senatusc. de quo habet hic mentio punit eũ qui remouit clauũ uel clauos de naui per q̃ nauis fuit in periculo ut iste, ut iste remouens teneat & emendare omnes res quæ in naui erant. Itẽ alio senatusconsulto est dictum qui dolũ committit ne mercatores, qui sunt in naui naufragiũ patientes, sibi nauique consulãt, pœnis legis Corneliæ de sicariis tenentẽ. illi autem qui liberati sunt ex naufragio, tenentur in quadruplum damnũ passis: & in tantundem fisco tenentur. Fran. Accur.
a ¶ Rapuerit. ʒ eo tẽpore & loco. quis autẽ fur sit: de hoc dic ut supra ad leg. Rho. de iact. l. ij. in fi. Item intelligẽ hoc ex interuallo: ut infra eod. si quis ex. & ad hoc insti. de rerũ diui. §. fi.
b ¶ Nec rapere. ʒ nun quid ergo de raptu tantùm loquitur hoc edictum? Quidam utique dicunt: quod non placet nam secundum hoc iam non teneretur edicto qui admouit. Dico ergo principaliter rapientem teneri hoc edicto, sed per interpretationem conueniri potest etiam qui abstulit, uel amouit: ut j. ea. l. §. non solum. Accursius.
c ¶ Deinde. ʒ ad hoc j. eo. expugnatur.
d ¶ Labeo scribit. ʒ interpretando edictũ.
e ¶ Expugnatis. ʒ domo & uilla. Accur.
f ¶ Locus fit. ʒ ex interpretatione.
g ¶ Nec enim minus.] i. non minus. in uilla, quam in mari: ut §. de donat. causa mor. l. senatus. §. mortis causa. & sic est hic hysteron proterõ. sic §. de rerũ diui. l. riparum. & §. de pact. iurisgentium. §. utrum. Accursius.
h ¶ Quàm aggressores. ʒ sic j. de recep. l. j. & §. de seruo corru. l. dolo. in prin. & de fur. si quis per. & l. falsus. §. qui alienum. & §. si iactum. & C. de furt. l. eos. & l. in cũ. & C. de his qui latro. uel alias eri. reos. l. j.
i ¶ Additum est. ʒ in edicto.
k ¶ Qui rapuit. ʒ i. de nauibus abstulit per uim. ad quod est supra ne quis eum qui in ius uocatus. l. sed eximendi. in princi.
l ¶ Abstulit. ʒ non de manibus, sed aliàs ei inuito. Item facit §. de fur. qui uas. in principio.
m ¶ Qui ejecta.] scilicet ui uentorum.
n ¶ Iudicium.] i. actio ex hoc edicto.
o ¶ Defendendarũ. ʒ cum ergo gratia iusrum ædium, ergo gratia sui iuris conseruandi: & ideo excusatur, nec est quod ei imputetur: ut supra de lega. ij. cum pater. §. Titio fratri. & de acquirẽ. hęredi ta. l. Iulianus. in princip. & §. de neg. gest. ar q. §. cum me. & de actio. emp. l. j. in fi. & de excep. do. pure. §. si cui. & de bo. liber. l. fi quis libertum paternũ. & de aqua plu. arcen. l. j. §. denique. & l. ij. §. idem Labeo. & argumen. §. de iust. & iure. l. ij. Accursius.
p ¶ Labeo scribit. ʒ scilicet ut detur in me iudicium.

† Apud Dua. addit, q̃ hoc edicto teneat. quẽadmodum &c. de his uerbis tex. uid. Io. Hannibal. in Rub. solu. matr. num. 25.

q ¶ Et non puto. ʒ nisi certum esset ignem non esse ad ędes puenturum: ut §. ad le. Aquil. l. fi quis sumo. §. j. & quod ui, aut clã. l. si alius. §. est & alia. Accursius.
r ¶ Non posse. ʒ l. se teneri. sic & §. ad leg. Aquil. l. scilicẽt. §. qui est.
s ¶ Clauos. ʒ gubernacula nauis. duo enim claui sunt in nauigio qui eã rectam tenent. Accur.
t ¶ Omnium.] & meritò: quia his ablatis res omnes in periculum deducuntur. & est fic supra, ad Sylla. l. fi quis in graui. §. fi quis tabulas. Sed contra. supra, de fur. l. uulgaris. in princi. fed ibi soluitur. Accursius.
v ¶ Naufragi. ʒ id est opem cõtra naufragiũ præstantes.
x ¶ Suppresi. ʒ ipsi.
y ¶ Opitulentur.] ipsi suppresi. j. opitulari possint.
z ¶ Legis Corneliæ. ʒ quia homicidæ sunt: ut & infra ad le. Corne. de sica. l. eiusdẽ. §. alio. Accursius.
a ¶ Inquantum. ʒ i. in quadruplum: ut supra eo. l. j. in princi.
b ¶ Daretur.] ei cuius res est. Accur.
c ¶ Dari debere. ʒ sic & C. de sepul. uio. l. iiij. & facit C. e. l. in eum.

PEdius. ʒ CASVS. Ex naufragio dicitur rapere qui rapit etiam antequam naufragium fiat, cum in trepidatione rent gentes nauis, subsecutum tamen fuit posteà. & subsequenter dicit q̃ diuus pius Antoninus rescriptum fecit de his qui prædam ex naufragio faciunt. tractando de pœna criminali imponenda rapientibus ex naufragio. Et dicitur quòd si raptores rapuerunt magnas res, & quæ nõ erãt tpe naufragij per iturũ: si sunt liberæ per ſonę, fustibus cedantur, & in triennium relegantur (si autem sunt sordidiores plebeii ad opera publica in triennium pariter damnantur. si autem serui, nerberantur & in metallum damnantur. nerò res raptæ sunt modicæ: si sunt liberi raptores fustigant: serui flagellis readunt. Vl. dicit, hę actiones hrdibꝰ dant, non in hẽdes nisi in quãtũ ad eos pueniat ex rapina defuncti. F.
d ¶ Fiat. ʒ fuit tamẽ posteà factum: ut infrà e. si quis ex §. quodirà. aliàs contra. ut supra e. l. j. §. si suspicio. Acc.
e ¶ Quæpœnã. ʒ criminali. nam pecuniaria certa est statuta: ut j. e. l. j. & de hac criminali dicit C. eo. l. in eum.
f ¶ Grauior.] ut qa res nõ erãt pereuntes, & magnę erãnt subiicit.
g ¶ Eiusdem temporis.] i. quod erit eo tempore: uel in triennium.
h ¶ Fustibus. ʒ ad hoc j. de pœ. l. capitalium. §. nõ omnes. & de accu. l. lenia. Accursius.
i ¶ Conditione.] No. cõditionẽ personę inspici: ut plus minor, quã maior

† lib. 54.

† P. F. ex naufragio rapere, quidũ naufragiũ fiat, in illa trepidatione.

† al. ibive.

† Du. & diligeter sũt æstimandæ &c.

Personæ cõditio inspicienda ẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

maior puniat[a] ex eodē delicto extra ordinem.mut C. de ord.cog.l.iij.& ad legem Iul.de ui publi.l.seruos.& j.de pœnis,in seruorū. Et arg.ſ. de neg.geſt.Põponius.& C.de nauf.l.de submerſis.& j. ad legē Iuliā de ui priua.l.j. §.ſi.Sed arg.contra.C.de epiſc.& cle.præsbyter. Itē & qualit.& ei,ſi magna res uel parua:ut j.de abige.l.j.§.ſed & qui.

a ¶ Aut remiſsius.ſ ſic.j.de pœ.l.reſpicien dum.Accur.

b ¶ Peruenerit.ſ quia ex delicto : ut C. ex delic.defunct.l.j.

† lib.31. SIqs.ſ CASVS. Rem ſeruaſti ex naufragio uel incendio. eandem ſurripui uel rapui, teneor actione furti, uel ui bonorum raptorum. Idem ſi rem eiectam per uentum ex naui rupta ſurripiam : ut non habeat locum hoc edictum, ſed actio furti. & hoc eſt uerum ſi ex interuallo poſt naufragium accipiam rem. ſecus ſi incōtinenti. nam tunc haberet locum hoc edictum. & ea dem diſtinctio eſt ſeruanda ſi raptæ ſunt res naue expugnata. & qualiter dicatur nauis expugnari, exponit in l. ſeq. & hoc dicit hæc l. & ſeq.Franc.Accur.

† Bart. hic reputat ſiſtū tex.fing.& mirabilē, ad hoc, q̄ participiū ſpreriti tēporis uerifi catur ex tē pore ſſenti uel incō tinenti cla ſſo.Bol.

c ¶ Seruatam.ſ ab alio.

d ¶ Fluctibus.j id eſt undis.

e ¶ Putant.ſ ut furti non hoc edicto teneat: ut ſupra defur tis, l.falſus.§.ſi iactum.Accurſius.

f ¶ Acciderit.ſ adhoc ſ.eo.l.j.in fi.& l.ij. & iij.in prin.& ſ.ſi cer. pet.l.lecta.& C.de pac. l.pretens.

g ¶ Debemus.ſ ut in ipſa expugnatione habeat locum hoc edictū: aliàs furti.

h ¶ EXpugnaſ. Pertunditur.ſ id eſt perforatur.Acc.

i ¶ Conſcinduntur.ſ quibus ablatis nauigare non poterit. Accurſius.

k ¶ Inuolantur.ſ id eſt furantur : ut & ibi, Cæſaris inuolet arcus. & ſic etiam in vulgari dicimus,aliàs inuoluun tur : p quo eſt ſuprà ad leg.Aquil.quemadmodum.§.idemque Labeo ſcribit. facit ſupra eo.l. iij.§.deinde.

† Du.ſcirēt ſi quādo nauis uel inſi cta, uel fra cta intra fi nes agri cu iuſque fuerit.&c.

NEquid.ſ CASVS. Multis modis proſpectum eſt ne rapiantur res ex naufragio.nam & diuus Hadrianus de his ſcripſit. Itē raptores uel acceptores talium rerum puniuntur ut latrones. Item qui amiſit res per rapinam prędicto modo,uadat ad præfectū: qui præfectus faciat uenire de hoc inculpatos. Item dominus fundi in quo hæc dicunt facta: ſatisfdet iudicio iſti. Vltimo prohibet neminem debere accedere ad colligendas res per naufragium amiſſas.Fran.

l ¶ Ne quid eſt naufragius.ſ id eſt rebus ex naufragio amiſsis.& facit j.eo.§.ſi.Accurſius.

m ¶ Multifariam.ſ id eſt,multis modis. ſic ſ.de in integ. reſtitu.l.j. & in epiſtola Pauli,Multifariam,&c.

n ¶ Naufragia.ſ id eſt res amiſſas propter naufragium.

o ¶ A poſſeſſoribus.ſ rapientibus:& tunc in quadruplum:ut ſupra eodem l.in princi.Quid ſi illi quorum opera utitur? forte idē.ut inſtitu.de obliga.ex quaſi delic.§.ſi.Sed quid ſi extraneus eſt? diſtinguitur,forte fuerit ignorās,& tūc nō teneat poſſeſſor. uel ſi ſciēs tenea

rius aut remiſsius [a] conſtituatur quā cauſa poſtulabit. ¶ Hę actiones etiam hæredibus dantur.at in hēdes eatenus dandæ ſunt, quatenus ad eos peruenerit.[b]

¶ Caius ad edict.,puincia. LEX V.

SI quis ex naufragio, vel incendio ruinàve ſeruatam[c] rē, & alio loco poſitam ſubtraxerit,aut rapuerit, furti ſcilicet, aut aliàs vi bonorum raptorū iudicio tenet, maximè ſi nō intelligebat ex naufragio, uel incendio ruinàve eam eſſe. Iacentem quoq; rem ex naufragio,quę fluctibus[d] expulſa ſit, ſi quis abſtulerit,plerique idē putant.[e] qđ ita verū eſt, ſi aliquod tempus poſt naufragium interceſſerit. Alioquin ſi in ipſo naufragii tpe id acciderit, [f] nihil intereſt vtrùm ex ipſo mari quiſque rapiat,an ex naufragio,an ex litore.

¶ De eo† quoque qđ ex rate naue expugnata raptū ſit eandem in terptationē adhibere debemus.[g]

¶ Calliſtratus.† LEX VI.

EXpugnatur nauis, cum ſpoliatur,aut mergit,aut diſſoluitur, aut ptunditur,[h] aut funes eius præciduntur,aut vela cōſcinduntur,[i] aut anchorę de mari inuolantur.[k] †

¶ *Prouidet hic miſeræ fortunę naufragorum, ut nullus res eorum cauſa ſurripiendi colligat cum ad litus iectę ſint,uel adhuc in mari fluctuent: & imponit pœnas contrà facientibus uſque ibi, Sed nec,ubi iterum ponit prohibitionem ſenatus uſq; ad finem legis.*

¶ Idem.† LEX VII.

NEqđ ex naufragiis† diripiatur,vel ne quis extraneus interueniat colligendis eis, multifariam[m] proſpectum eſt. Nam & diuus Hadrianus edicto p̄cepit, vt ii qui iuxta littora maris poſident,† ſcirent qñ nauis vel infixa uel fracta intra fines agri cuiuſcunq; fuerit,ne naufragia[n] diripiant, in ipſos iudicia præſides iis qui res ſuas direptas querunt, redditurosut quicquid probauerint ademptū ſibi naufragio, id à poſſeſſoribus[o] recipiant. De iis autem quos diripuiſſe probatū ſit, præſidē vt de latronibus [p] grauē ſentētiā dicere. Et quo facilior [q] ſit ,pbatio huiuſmodi admiſsi, pmiſit eis,qui quid paſſos ſe huiuſmodi querunt, adire præfectum, & apud eum teſtari,[r] reosque petere, vt (pro modo culpæ) vel vincti,vel ſub fideiuſſoribus ad præſidē remittantur. [s] A domino quoque poſſeſsionis, in qua id admiſſum dicat, ſatis accipi[t] ne cognitioni deſit, præcipit. ¶ Sed nec interuenire naufragiis colligēdis aut militē,aut priuatū, aut† liberum,ſeruùmve principis, placere ſibi ait ſenatus.[u]

¶ Neratius.† LEX VIII.

RAtis vi fluminis in agrum meum delatę non aliter tibi poteſtatem faciendam,[x] quàm ſi de præterito quoq;[y] damno mihi cauiſſes.

¶ Cains.† LEX IX.

QVi ædes aceruùmve frumēti iuxta domum poſitū cōbuſſerit, vinctus verberatus igni necari iubet:[z] ſi modò ſciēs prudensq; id commiſerit. Si uerò caſu, id eſt negligētia,[a] aut noxā[b] ſarcire iubetur : aut ſi minùs idoneus ſit, leuiùs [c] caſtigat. Appellatione aūt ędium,omnis ſpecies ædificii continetur.

¶ Vlpianus.† LEX X.

NE piſcatores noctu lumine oſtēſo fallant nauigātes quaſi in portū aliquē delaturi,[d] eoq; modo in periculū naues,& qui in eis ſunt deducāt, ſibiq; execrādā prædam parēt:præſidis prouincię religioſa conſtantia efficiat.[e]

Reus quādoque ſorum actoris ſequit.

Immobilium poſſeſſor q̄nque ſatisdat.

† Du. liber tum.

† lib.2.Reſponſo.

† lib.4.ad leg.xij.tab.

† li.1.Opinionum.

qui ob inimicitias.

a ¶ Caſu.ſi.negligentia.talis expoſitio ſit ſ.ad l.Corne.de fic.l.j.§. diuus.niſi enim ſic exponeretur,eſſet contra. ſ.eo.l.ſi fortuito.

b ¶ Noxam.ſ id eſt damnum:ut inſtit.de noxa.

c ¶ Leuius.ſ ſi dolo feciſſet. & not. ſuppletur corpore q̄ pecunia deeſt.ſic & ſ.de iuriſd. omn. iudic. ſi quis id.§.in ſeruos, & de in ius voc.l.ſi.§.ſi. & ſ.de pœ.l.j.Itē contra.huic l.ſ.eo.l.ſi.§.ſi.Sol.hic effectum habuit incendium:ubi non.

NE piſcatores.ſ CASVS. Præſes ꝓuinciæ debet prouidere ne piſcatores fallant nauigantes imponendo lumē de nocte in loco periculoſo maris:ut ſic nauigātes ad illud lumen ueniāt credentes ibi eſſe portum:& ueniendo ibi periclitentur.Franc.

d ¶ Delaturi.ſ ſ.piſcatores, ut putent ibi eſſe portū ubi lumen uident cum tamen ibi ſit locus periculoſus.Accur.

e ¶ Efficiat.ſ tenentur etiā hi piſcatores ac ſi ipſi raperēt.ar. C. de famo.lib.cl.l.j.in princi.& C.de hęreti.q̄ciq.§.pe.& ſ.de ſer. cor.l.j.

§.fin.

§.ſi.& ad leg. Aquil. qui occidit. §.pe.Arg.contrà. ſ.de fur.l.furtum non.& de acqui.poſ.l.quod meo.§.ſi per venditorem.Accurſius.

SI fortuitò.ſ CASVS Qui fortuitò commiſit incendium. non tenetur niſi eſſet in lata culpa uel dolo.Franc.

a ¶ Venia indiget.ſ ſcilicet non cōburatur.damnum uerò reſarciet: uel caſtigabitur : ut ſ. eo.qui ędes.ſecundum Ir.Accurſius.

b ¶ Luxurię.ſ id eſt, latę culpæ.Accur.

c ¶ Dolo.ſ ſicque con cremabitur: ut ſ.e. qui ædes.Sed argu. contrà j.ad leg.Cor.de ſicl.in lege. Alij dicunt quòd damnum ſarciet, uel leuius caſtigabitur : ut ſ. eo. qui ædes. ſed illa magis dicit contrariū. Accurſius.

LIcere. ſ CASVS. Quilibet poteſt naufragium ſuū colligere. j. res quas amiſerat naufragio.Secundò dicit, qui ſtudio sè ignem poſuit in ciuitate : ſi humilis eſt, beſtiis ſubiici ſolet. ſi in dignitate eſt, capite punitur, aut deportatur.Franciſcus. Accurſius.

d ¶ Licere.ſ facit ſ. e. l. ne quid. in prin. & in fi. Sed arg. contrà ſ. ad leg. Rhodiā de iac. l.domine Imperator.

e ¶ Deportantur.ſ aut igne concremantur. & ſic non obſtat contrà.ſ. eo. qui ædes. uel ſolue ut ibi.Accurſius.

† fortuitu.

† aliàs, laſciuiæ, & al. luſoria, ut Halo. legit uid. Anton. Aug. emen. lib. 4.c.11.

† libr.8. de off.Proco.

✻ depreca tio.

¶ DE INIVRIIS & famoſis libellis.

† lib.56.ad edict.

¶ *Si in rebus meis de liquiſti dixit: nūc ſi in meipſo.Accur.*

Niuria.ſ CASVS. Iniuria dicitur eo q̄ non iure fit. omne enim quod non iure fit, iniuria dicitur : & hoc in generali ſignificatione. ſpecialiter autem iniuria dicitur, id eſt, contumelia : & ita hoc titul. accipitur. Item quandoque iniuria dicitur eamnū culpa datū: & ſic accipitur in l.Aquil. Item interdum iniuria ponitur pro iure ini quo: vt cum iudex iniquè uel iniuſtè dat ſententiam. Contumelia aūt dicitur à contemnendo. Item iniuria fit quandoque reiquandoq; uerbis.& dat exempla. Item iniuria aut in corpus infert: aut ad dignitatem,aut ad infamiam pertinet.& dat exempla. Item iniuriam quis patitur aut per ſemetipſum:ut cum ipſi patrifa. fit iniuria.aut per aliumut cum filio eius uel uxori uel nurui fit iniuria. Itē ſi cadaueri defuncti fit iniuria,datur actio iniuriarum hæredi eius. Itē ſi fama defuncti per aliquem minuitur, datur hæc actio hæredi. Bene aūt dixi facta filio datur patri hæc actio:nam & ſi filius meus patitur ſe uendi,mihi datur hæc actio:licet non detur filio,eū conſenſerit. Itē ſi cadaueri defuncti fiat iniuria:aut ante aditam hæreditatem eius,& tūc hæreditati eſt acquiſita hæc actio: & per eam hæredi futuro. aut poſt aditam hæreditatem:& tunc ipſi hæredi directò competit hæc actio. Idem dicendum eſt ſi corpus defuncti detineatur. Idē dicendū eſt & ſi ſeruo hæreditario fit facta iniuria. Itē ſi ſeruo in teſtamento manumiſſo facta eſt iniuria poſt mortem teſtatoris ante aditam hæreditatem: eſt nata actio iniuriarū hæredi.& p conſequens hæredi futuro. ſecus ſi poſt aditam hæreditatem facta ſit ei iniuria:quia tunc cum ſit liber, habet ipſe hanc act. Itē ſi fecit iniuriā filio meo uel uxori : ſine hoc ſciat, ſiue nō: eſt mihi data hæc actio. Itē ex una iniuria quandoque naſcitur tribus perſonis hęc actio:ut ſi filiam Titij habeo in uxorem, & ei ſit facta iniuria : ei & Titio & mihi cōperit hæc actio. facta autem iniuria mihi,nunquā uxori meæ competit hæc actio.& reddi tur ratio notabilis. Item quędā regula erat tradita circa hanc mate-

pà datum ſignificatur : vt in lege Aglia[n] dicere ſolemus. Interdū iniquitatem[l] iniuriam dicimus. Nā cū quis iniquè[k] vel iniuſtè[l] ſententiam dixerit, ex eo iniuriā dicam, quòd iure & iuſtitia caret, quaſi non iuriam. ¶ Contumeliam autem à contemnendo† dicimus. ¶ Iniuriam autem fieri Labeo ait aut re, aut verbis. Re, quoties manus inferuntur. Verbis autem, quoties non inferuntur manus: † vt cum conuitium[m] fit. ¶ Omnem autem iniuriā aut in corpus inferri, aut ad dignitatem, aut ad infamiam ptinere. In corpus fit, cum qs pulſatur.[n] Ad dignitatem, cum comes matronæ abducitur.[o] Ad infamiā, cum pudicitia attentatur.[p] ¶ Itē aut per ſemetipſum alicui ſit iniuria, aut per alias pſonas. Per ſemetipſum, cum directò ipſi patriſamilias uel matriſamilias ſit iniuria. Per alias, cū p conſequentiā[q] fit:vt cū ſit liberis meis, vel ſeruis meis,[r] aut vxori, nuruìve: Spectat enim ad nos iniuria, quæ iis ſit qui vel poteſtati noſtræ, vel affectui[s] ſubiecti ſunt. ¶ Et ſi fortè† cadauēri deſuncti fiat iniuria, cui[t] hæredes bonorumve poſſeſſores extitimus, iniuriarum noſtro nomine actionē habebimus.[u] Spectat. n. ad exiſtimationē noſtram, ſi qua ei ſit iniuria. Idemq; eſt & ſi fama eius,cui hēdes extitimus, laceſſatur.[x] ¶ Vſque adeò autē iniuria quæ ſit liberis noſtris,noſtrum pudorē† pſtringit,vt etiam ſi volen

† Dicimus, non eſt in P.F.

Peccatū ē quod ex fide non eſt. † In P. F. non eſt, ut cum.

† Text. iſte eſt nota.ad hoc q̄ infamia illata & cōtra defunctū facta,eſt iniuria ipſi hæredi,& poteſt hæres, pro ea agere.& ꝓbat iſtud idem text. in iſta eadē mat. l.iij. §.quoties. uerſi. ſempenim intereſt. & text. in l. ſi tua.iſto eo. tit. Bolog. pertingit Dua.

& ita dictio re,omnia comprehendit.

n ¶ Pulſatur.ſ ut ſ.eo.lex Corne.in prin.& §.j.

o ¶ Abducitur.ſ ut & ſ.eo.item apud. §.comitē.& ad idem.ſ.eod. iniuriarum.§.ſiquis de honoribus.

p ¶ Attentatur.ſut de pudico impudicus fiat:ut infra eodem.atten tari.Et arg.ſuprà de ſer.cor.l.j.§.fina.& facit infrà eodem,l.itē apud. §.ſiquis in libello. Et not.q̄ imperfecto flagitio deportatur:perfecto autem capite punitur: ut infra de extraordi. crimi.l.prima. Item hic ſtrictè:largè q̄cquid fiat ad infamiam, ſit ad dignitatē:ut ſ. de uariis cog.l.pe.Accurſius.

q ¶ Cum per conſequentiam.ſ No.tantum fieri per conſequentiā, quantum & directò:ut ſ. de his qui not.infa.l.athletas.§. ſiue autē.& de procu.l.qui proprio.§. penultimo, ut in cæteris.& ſ. ad leg. Aquil. proinde.§.item.& ſ. qui & à qui.l.ſi quis hac.§.j. & de ui,& ui ar. l.j. §.quod ſeruus.item facit ſ.de pac.in perſonam.

r ¶ Seruis meis.ſ & hoc ſi eſt atrox,uel ad contumeliam domini facta uel inſtit.eo.§.ſeruus.

s ¶ Affectui.ſut uxori,& nurui.& hoc ſ.de lib.cau.l.ij.& iij.& j.de ap.l.non tantum.Accur.

t ¶ Cui.ſ ſcilicet defuncto.

v ¶ Habebimus.ſ ut & ſuprà de reli.oſſa.in prin.Et not.quod hæc actio iniuriarum hæreditati quæritur, & per eam hæredi futuro : ut ſupra de pet.hære.l.ſi à domino.§.ſi poſſeſſor. & ad legem Aquil.ob id.& quod vi,aut clām.l.denique.§.quęſitum.& facit ſuprà de ſeruo cor.l.ut tantum.§.j.

x ¶ Laceſſatur.ſ id eſt,ab aliquo diminuatur.& ad hoc inſt. qui manumit.non poſ.§.j.Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Suo quidem nomine.‡ ut & ‡.l pater.& l.si quis seruum.
b ¶ In uolentem.‡ No.sic ś.de aqua plu.arcen.l.in diē. & ś.de furt. Linter oēs.§.penul.& ś.de in ius uocan.l.quāuis.& de libe. ho.exhi. l.iii.§ si quis uoleatem.& ‡.e.l sed si unius.in prin.& ‡.de reg.iu.l.nemo. Sed cōtra.C.de rap.uir.ibi,siue uolentibus siue nolentib.&c. & in aur.de rapt. muli. in prin.& ś. de seruo.corr.l.i.§.fin.
c ¶ Purgare.‡ vt & ś.proxi.§.Accursius.
d ¶ Acquiri.‡ vt & ś.ad leg. aqui. ob id. & ś.de nouati. l. nouatio. & insti. de stipu. ser. in prin.& ś. de leg. ij. l. si Titio & mihi.§.& qđ vi,aut clām.l. denique. §. quæsitū.& ‡. de reg. iur. l. nemo. plus iuris. & l.nemo plus commodi.sed si transit de hęre ditate in hæredem , est cōtra.insti.de perp .& tēp.act. §. nō autē oēs. Sol. ibi vetat transire de persona ad personā: hic vna uidetur fuisse persona. ſ.hæredis : qa fingit ex tempore mortis fuisse nīs : ut suprà de stipu. ser, si ex re. §. fi.& ‡. de reg.iur.omnia quæ.& l. omnis hæreditas. & de acqui. hære.l.hæres quoq; hæreditatem, &c. iam ergo non est quæstio an hic hæres in suum hæredē transmittat : quia non: ut patet ex prædictis. licet quidam contra : quasi hæreditaria sit facta : ut ś. quod mec. cau. l. uideamus. Acc.
e ¶ Denique.‡ procedit ad speciem de genere : ut clarius dicat. Accursius.
f ¶ Hæreditario. ‡ à sciente hæreditariā, uel eo qui idem fecisset si sciuisset : aliàs secus : ut ‡. e.l. illud. in fi.& l. ité apud. §. interdū. & l.eum. §. fin. secundum quosdam quod nō placet : quia in personam certam intulit , & se obligare uoluit : ut & ‡.e.l. eum. §. fi iniuria. & facit ś.de peti. hære. l.sed utrum.§. debitor. & ś.ad leg.Aquil.l.liber homo.§. fi seruus.Accursius.
g ¶ Aditam hæreditatem.‡ excunc enim est liber:ut C. de adu tol. §.in nouissimo.Accursius.
h ¶ Siue scit se.‡ Not.errorem esse in passo iniuriam, nō in inferē te.& sic non sunt contrà.infrà eodē, item apud.§.interdum.& l.eū.§. penulti.& l.fi.Accursius.
i ¶ Siue ignorat.‡ si tamen is qui fecit iniuriam,ipsum liberū sciebat:ut infrà l.iij.§.fina.secundum quosdam.quod nō placet: ut suprà proximo.§.dixi.
k ¶ Habere me.‡ hic est contra ‡. eo.item apud.§.interdū.& l.eum. §.fin.& l.sed si unius.in princip.Sol. hic facturus erat etiā si sciuisset. uel hic sciebat uxorē uel filiāfam.sed nesciebat cuius : ibi nec filium uel similē esse credebat.& facit ś.ad legem Aquil.scientiā §.j.& ‡.e. eum qui.§.fi iniuriam.
l ¶ Tribus. ‡ quandoq; etiam quatuor uel quinq; : ut si habet patrē & auum , item nurum & socrum.nam omnibus & sibi fit iniuria. Ac.
m ¶ Consumi.] ut argumē.ś.de fur.inter omnes.§. hæc actio.Sed cōtrà.ś.de actio.& obligationi.l.plura.Sed ibi plures uni, hic plxres diuersis dantur actiones. Item ad hoc ś.de priua.delict.l. ij. Accursius.
n ¶ Vxori meæ.‡ uxor ergo mea est in potestate sui patris:ut & C. de condi.insert.l.si uxor.Accursius.
o ¶ Quod si. æquum est.] ut instit.eo.§.pariter.& facit ś.ad Velleia.l.ij.& ‡.de reg.iur.l.ij.& ś.de statu.homi.l.in multis.
p ¶ Lud.posse.‡ sed non omnes,ut subiicit.
q ¶ Non est.‡ ut ‡.de reg.iur.l. pupillum.Accursius.

† Vide in hanc sentē tiam Arist. li.5. Ethic c.9. & 11.

† In P.F. illius actionem p aliū consumi.

† lib 50.

tem filium quis vendiderit, patri suo quidē nomine[a] competat iniuriarum actio , filij vero nomine non cōpetat:quia nulla iniuria est quæ in uolentē[b] fit. ¶ Quoties autem funeri testatoris uel cadaueri fit iniuria, si quidem post aditam hæreditatem fiat , dicendum est hæredi quodammodo factam. Semper enim hæredis interest,de functi existimationem purgare.[c] Quoties autē ante hæreditatē aditam, magis hæreditati,& sic hæredi p hæreditatē acquiri.[d] ¶ Denique[e] Iulianus scribit, si corpus testatoris ante aditam hæreditatē detentum sit , acquiri hæreditati actionem,dubium non esse. Idēm que putat & si ante hæreditatē aditam seruo hęreditario[f] iniuria facta fuerit. Nam per hæreditatem actio hęredi acquiritur. ¶ Labeo scribit, si quis seruum hęreditariū testamento manumissum ante aditam hęreditatem[g] verberauerit, iniuriarum hæredem agere posse. At si post aditam hęreditatem verberatus sit,siue scit se[h] liberum esse,siue ignorat,[i] ipsum agere posse. ¶ Siue autem sciat quis filium meum esse vel vxorem meam,siue ignorauerit, habere me[k] meo nomine actionem Neratius scripsit. ¶ Idem ait , ex vna iniuria interdum tribus[l] oriri iniuriarū actionem: neque[m] vnius actionem per aliam consumi :[m] vt putà vxori meæ[n] filiæfamiliàs iniuria facta est: & mihi & patri eius & ipsi iniuriarū actio incipiet competere.

¶ Paulus ad edictum. LEX II.

Qvòd si viro iniuria facta sit, vxor nō agit:quia defendi vxores à viris, non viros ab vxoribus,æquum est.[o]

¶ Vlpianus ad edictum. LEX III.

Illud relatum peræquè est eos qui iniuriam pati possunt, & facere posse.[p]

Furiosus & impubes nō doli capax possunt iniuriam pati : facere autem nequaquam, cū affectū habere non uideant.b.d.

¶ Sanè sunt quidam , qui facere nō possunt:vt putà furiosus,& impubes q doli[q] mali capax nō est:[r] nanq;[r] hi pati iniuriā solent , nō facere. Cum enim iniuria ex affectu[s] facientis consistat . consequēs erit dicere hos, siue pulsent, siue conuitium dicant, iniuriā fecisse non videri. Itaq; pati qs iniuriam,etiā si non sentiat,potest:facere nemo , nisi qui scit se iniuriā facere , etiā si nesciat[t] cui faciat. Quare si quis per iocum[u] percutiat,aut dum certat,iniuriarū non tenetur.

Error in persona cui fit iniuria , facit ut non oriatur actio iniuriarum.

¶ Si quis hominē liberū cecideritˌ dū putat[x] seruum[y] suū, in ea causa est , ne iniuriarum teneatur.

¶ Paulus. LEX IIII.

Si quum seruo meo pugnū ducere vellem , in proximo te stantem inuitus percusserim iniuriarum non teneor.[z]

¶ Vlpianus ad edictum. LEX V.

Lex Cornelia de iniuriis competit ei qui iniuriarum agere volet ob eam rem , quòd se pulsatum verberatùmve , domùmve per uim esse dicat. Secūdò prohibet certas psonas cōiunctas actori posse esse iudices in his causis,uel aliqua earū. Tertio dicit , hæc lex Cornelia habet locum in tribus casibus : & eos dicit. & sic comprehendit omnem iniuriam quæ fit manu.posteà assignat differentiam inter pulsationem & uerberationem. posteà exponit hæc uerba, Domum suam introitum ui , &c. & domum intelligas siue sit propria inhabitantis : siue conducta: siue gratis concessa : siue habitet in ciuitate : siue in uilla : siue in ortis. Item si colonus meus partiarius exritit in fundo, & in eum fundum aliquis per uim intrauit, ipse habet hanc actionem non ego : secus si esset simplex colonus. Et ut breuiter dicam : si scholaris Romæ existens causa studiorum domum quam habitabat , introitum fit per uim , competit ei hæc actio. Posteà dicit:uerberatus est filius meus. habet ipse hāc actionē non ego:sed prætoriam habeo:& illam acti.potest filius intētare me absente,nec debet cauere q̄ habebo ratū. Ité qui hac actio.legis Cornelię agit potest deferre sacramentum reo.idē est permissum in iniuriarum prætoria. Item qui facit librum ad infamiam alicuius, tenetur iniuriarum: siue expresserit nomen illius ad cuius iniuriam faciebat, siue non:ut euenit in honorabili uiro doctore Grāmaticę magistro Ambrosio,meo magistro qui fecit librum ad infamiam magistri boni,qui & fuit meus magister. Idem est seruandū in eo qui fecit causa & ad infamiam alicuius uel simile quid. quod dic ut in glossa. Idem seruandum in eo qui emi curauit talem librum :& quicūq; potest indicare siue accusare hoc faciētē:siue liber sit, siue sit seruus habebit præmiū.& si seruus est, habebit libertatem. & hoc est uerum si

Iniuriarū actio an ex petat iniuriato qui post collatam iniuriā non renouit ad animum suū.

† lib.56.

† mali, non est in P. F.

† lib.50.ad edict.

† lib.56.

ue in illo libro siue cautione erat expressum nomē infamati,siue nō: ut quilibet possit accusare.] Item agere poterit infamatus actio.iniurium ciuiliter. & si agat una, tollitur altera. & hoc dicit hæc l. & seq. Franc. Accur.

† Du. q ei, qui &c.

† Du. sobrinusve est, propiusve eorum quē quē ea cognatiōe affinitateve attingen:q.ve eorum eius, parentisve cuius eorum patronus erit

† Vide in hūc locum Laurentiū Val.lib.elegan.6. cap. 47.

a ¶ Dicat.‡ ut instit.eo.§.sed & lex. Sed nūquid his casibus agi potuerit prætoria actione iniuriarū? Respon.ita, arg.‡.ea.l.§. illud. Cur ergo lex Cornelia facta est? R.ſi. vt ostenderet curam esse maximè de his casibus. arg.‡. e. ité apud. §.hoc edictū. Ité erit hic perpetua : ibi annalis : vt instit. de perpe. & tempo. actio. in prin. Item non iuratur sed officio iudicis damnum æstimatur : ut ‡. e.l. constitutionibus Accursius.
b ¶ Iudicet.‡ id est,ius dicat. Accursius.
c ¶ Eorum. ‡ exponē , & cauetur eadem l. ne quis eorum q̄ propior est,j.in proximiori gradu ei qui agit: subaudi quàm sit sobrinus.non autem ad prædictos affines refertur cum nemo sit proximior in gradu affinitatis , quàm prædicti : cum nec gradus ibi sit : ut ś.de gradi.affi.l.non facilè. §. gradus. & sic erit hic exemplum de patruo & auunculo & fratre & aliis qui sunt intra sextum gradum , quo sunt sobrini : vt instit.de gradib.§. vj. & idem de his qui sunt vltra sobrinos. & hoc subiicit, quique. q.d.& ea. l. cauetur ne is qui in ea cognatione uel affinitare est , qua est is qui passus est iniuriam, dicat ei ius. & hoc ideo quia cum vni de cognatione sit , toti fieri videtur. & sic loquitur contrà. suprà de iud. l. in priuatis. & de arbit. l. quinetiam. vnde idem dico in prætoria scilicet quòd tales personæ non possunt iudicare:licet quidam contrà. Item contrà. ś. de off. præ. senatusconsul. Sol.hic in criminali, ibi in ciuili,uel ibi in subsidium.& usque ad litis contestationē tantumtut ibi dicit:ne pereat actio. Item cauetur ne is qui patronus erit eorū qui passi sunt iniuriam,uel eius qui passus est ius dicat. Ité si est patronus patris cuius eorū,id est, alicuius eorum qui passi sunt iniuriam:cui tamen patrono parentis nullā hic filius liberti prætat reuerētiam:ut ś.de obseq.hæres liberti.nisi uiuo patre:ut C. de libe. & eorum.li.i ij.& facit,suprà de iurisdictione omnium iudicum.qui,iurisdictioni.& de testi.l.lege.& de pœur.licet.§.j.& C.de excusa.tut.l. humanitatis.
d ¶ Non proprietatem.‡ scilicet solam uel ex necessitate. Accur.
e ¶ Sed domicilium.‡ sed nec solum domicilium,ut subiicit.
f ¶ Hospitio.‡ non tamen ad momentum, ut uiator,ut in fi.huius. §.& ś.nau.cau.sta.l j.in fi.& l.seq.& facit ś.de alea.l.j.§.domū. & ‡.de adul.qui domum.& l.nec in eam.§.ij.
g ¶ In uilla. ‡ in quo domus erat : & in quā dominus se recipiebat quandoque.
h ¶ Idem erit.‡ ut habeat locum lex Cornelia.
i ¶ Fundum.] in quo domus erat.
k ¶ Inque eum.] fundum,& domum ibi positam. Azo.
l ¶ Colonus.‡ partiarius.
m ¶ In fundum alienum. ‡ id est,non eius qui uim fecit. Accursius.
n ¶ Colebatur.]per operarios suos,nō per colonū:ne obstet quod modò dixi. Vel ibi de partiario:hic de eis qui nummis colunt,secundum Azo.
o ¶ Quia non possit.‡ mala ratio.reprobatur enim statim: sed non sententia:ut non obstet quod ś.dixi colonū agere. non dominū. Vel dic,refert colat dominus uel per colonus , uel suos operarios: ut & ś.dixi.Accursius.

Ille §. diuiditur in tres partes. Primò ponit dictum Labeonis. Secundò ponit reprehensionem dicti. Tertio ponit unā determinationem generalem circa præmissa.secunda ibi, Ego puto tertia ibi, Tantū igitur.Bart.

¶ Si tamen[l] in fundū alienū[m] qui domino colebat, vi introitum sit, Labeo negat esse actionē domino fundi ex lege Cornelia: quia nō possit[n] vbiq; domiciliū habere, hoc est, per omnes villas suas. ¶ Ego puto ad omnē habitationē, ī qua paterfamilias[p] habitat, pertinere hanc legē : licet ibi quis domiciliū non habeat.[q] Potestatem enim studiorum causa Romę agere. Romę vtiq, domiciliū non habet: & tamen dicendū est, si vi domus[r] eius introita fuerit, Corneliam locum habere. Tantū igit ad meritoria[s] vel stabula nō pertinebit. Cæterùm, ad hos pertinebit q inhabitant non momenti causa,sed perpetuò:licet ibi domiciliū nō habeant. ¶ Illud quæritur , an paterfamiliàs filio iniuriā passo , ex lege Cornelia iniuriarū agere possit? Et placuit nō posse: deque ea re inter oēs constat. Sed patri quidem prętoria iniuriarū actio competit , filio[t] verò legis Cornelię. In lege Cornelia[u] fi liusfamiliàs agere pōt ex omni causa , nec cauere[v] debet rē ratam patrem habiturum. Nam nec aliàs agentem filium iniuriarum ad cautionem de rato compellendū Iulianus scribit. ¶ Hac lege[x] permittitur actori iusiurandū deferre vt reus iuret iniuriā se non fecisse. Sed Sabinus in assessorio etiā prætores exemplū legis[y] secutos ait.& ita res se habet.

† Addictā hic p Bart. ego addo gl.in c.1.§. item q̄ ad dictā5,i uerbo, habendi , de col. ī prag. sāc.

Hic ponitur de secunda parte rubricę. Primò ponuntur uerba iurisconsulti. Secundò exponit aliqualiter illa uerba in l. quod senatus. Bar.

¶ Si qs librū[z] ad infamiā alicuius ꝓtinentem scripserit,composuerit,ediderit,dolove malo fecerit quo quid eorum fieret , etiā si alterius noīe ediderit , vel sine nomine[a] vti de ea re agere liceret,[b] & si condemnatus sit, q id fecit,[c] ĩtestabilis[d] ex lege esse iubet.[e] Eadē pēna ex senatusconsulto tenet is q̄ [illegible] , aliūde prætoria dicit ibi,nā necaliàs &c. quo casu filius agit,ut ‡.e.l.sed si unius.§.filiofami.& ideo non cauet,quia suo nomine agit aliàs cauere:ut ś.de neg.gest.finautem.& de compen.l.si cū filio.Accursius.
b ¶ Hac lege Cornelia.‡ & facit C. de rebus credi.l.in bonæfidei. Accursius.
c ¶ In assessorio.‡ id est,dum esset assessor illius prætoris.
d ¶ Secutos.‡ in actione quæ iur e prætorio datur.Azo.
e ¶ Res se habet.‡ ut etiam in prætoria posit deferri iuramentū, & necesse habeat rem iurare : sicut & sacramentum à lege defertur: ut C.de iur.delib.l.fi.§.licentiam.& ś.re.amo.Marcellus.& C. de his qui ad eccl.confu.l.præsenti.§.licubi.Accur.
f ¶ Alterius nomine.‡ quasi non ipse sed aliius componat. Vel dic econtrà cum intenderet Titium infamare,alium nominabat de quo constat eum non sentire:ut ‡.eo.l.proxi.
g ¶ Sine nomine.‡ facientis:uel eius cui fiebat iniuria.
h ¶ Liceret,‡ illi ad cuius iniuriam factus est:& subaudi uoluit senatus:ut innuit ‡.l.proxi.
i ¶ Qui id fecit.‡ etiam ciuiliter.illud autem constat q̄ criminaliter accusati potest:& imponitur pœna capitalis,ut C.de famo.libel. l.j.Accursius.
k ¶ Intestabilis.‡ hoc expone.ut ś.de testi.Lob carmen,in prin. & de test.is cui.§.fi.& l.cum lege.
l ¶ Epithesin.‡ Græcum est : cuius interpretatio est ephytha siue epigram-

† In P.F. fecuturos ait.

† Hæc iniuria capitalis erat secūdum leg. xij.tab. cuius meminit Alexā. ab Alex. li. 6. Genial. dies.ca.10.

† ἐπιφώνημα. in P.F. uide Alcia. lib.2. prætem. hoc ipso tit. lib. 1. Parerg. ca.8.& lib. 5.cap.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

epigrámata, quasi mortem alicuius significans: ut infrà, de extraor. crimin. l. penulti. §. plerique. Accursius.

a ¶ Siue scripturam. ‡ ut cautiones. sunt & alia exempla infrà, eod. l. item apud. §. generaliter.

b ¶ Curauerit. ‡ talem librum. Accursius.

c ¶ Primum. ‡ alias pretium. & facit C. de famo. libel. l. j.

d ¶ Præstanda. ‡ dando pretium domino à fisco: ut C. pro quibus cau. serui pro præmio acci. li. l. ij. & facit §. ad Syl. si quis in graui. §. utrum. Accur.

e QVod senatusconsultum. ‡ super accusatione factum,

† lib. 55. f ¶ Necessarium. ‡ maximè subaudi. nam & quando est certum, locum habet accusatio: ut suprà proxi. l. in fine dixit. & infrà subiicit.

† P.F. tunc ei, qa &c. g ¶ Publica quæstione. ‡ id est querela siue accusatione cuiuslibet de populo. Et sic not. criminaliter quem puniri licet non appareat ad cuius iniuriam fecerit. sic & suprà, ad leg. Aquil. item Mela. §. sed etsi plures. & l. ita vulneratus. Accursius.

† lib. 57. h ¶ Iure communi. ‡ i. ciuiliter. & pro etiã. nam & hic criminali agi potest prout nult iniuriam passus: ut subiicit. Acc.

i ¶ Priuatam.] q. d. prosequitur suam iniuriam: unde maxime auditur licet præiudicet in criminali, & sic omittit publica uindicta. Accur.

k ¶ Ex diuerso.] ut & ‡. l. pxi. §. j. & facit ‡. de publi. iudi. l. interdũ. & C. ne tutor uel cura. uecti. cõdu. l. j. & de crimi. stellio. l. j. & §. ui bono. rapto. l. ij. §. ij. Sed cõtra. C. de ordine iudi. l. fi. ubi unum per aliud non tollit, sed ibi uicissim recõueniendo: hic unus cõtra alium utrũque proponebat. Item contra. C. quãdo ciuilis actio crimi. iudi. l. j. Solue hic uetus. uel uerius hic utrunque ad uindictam: ibi quãdo, propter damnum rei familiaris agitur: ut infrà l. proxima. §. j. & eodẽ modo soluitur. suprà, ad legem Aquili. inde Neratius. §. fi dolo. quæ est contra. Accursius.

Vnum per aliud an tollatur in uicissitudinaria intẽtione.

PRætor edixit. ‡ CASVS. Prætor dixit. qui agit iniuriarum actio, debet nominare personam de qua conquærit. Itẽ debet dicere quam iniuriam sit passus. Secũdo dicit. seruum meũ in mei cõtumeliam occidisti. quæritur an possim agere actio. iniuriam priuata. Item accusare lege Cornelia de sicariis. I dem si ueneno eũ occidisti. dicitur quòd si ago una non possum alia agere. & licet aliàs dici cõsueuit quòd ciuilis uia per criminalem nõ tollit, uel econtra, nõ obstat: quia illa ciuilis datur ad bursam priuatã, siue ad damnum emendãdum: hæc autem iniuriarum datur ad vindictam. hinc est q̃ si lege Aquilia uelim agere occasione damni mortis serui mei, nõ tollit accusatio legis Corneliæ: quia Aquilia datur ad dãnũ emendandum. Sed si uolo agere actione iniuriarum eo, q̃ caput serui mei percussisti gladio, cum iam accusassem te lege Corneliæ dicitur q̃ non possum agere, licet Labeo contrà dixit. Item bene dixi quod qui agit iniuria rum, debet dicere iniuriam: quia secundum quantitatem iniurię quã doq; punit iudex, quandoq; non: ut euenit in liberto & filio qui dicunt se passos iniuriam a patrono uel a patre. nam debent dicere quã iniuriam. nã si erit atrox iniuria, tenetur pater & patronus: aliàs non. Filius autem in potestate etiã pro atroci iniuria non potest agere cõtrà patrem. Item qui agit iniuriarum, debet dicere certum, id est debet dicere quam iniuriam sit passus: non alternatiue illam aut illam. Sed pone q̃ plures iniurias mihi fecisti, pura gente coadunata domum meam intrasti per uim & opprobrium mihi dixisti, & me uerberasti, dicitur q̃ de omnibus iniuriis debeo simul agere, non separatim de qualibet. Item de omni iniuria põt ciuiliter agi, etiam de atroci. Postea dicit quod iniuria atrox fit quandoq; ratione psonæ: quandoque ratione rei, quandoq; ratione tẽporis. & dat exẽpla. nec ue quid, ‡ siue scripturã a in notã aliquorũ produxerit, itẽ q̃ emendũ uẽdendumve curauerit. b Et ei q̃ indicasset, siue liber, siue seruus sit, pro modo substantiæ accusatæ personæ, æstimatione iudicis præmium c consti tuitur, seruo forsitã etiã libertate pstanda. d Quid eũ si publica utilitas ex hoc emergit?

¶ Paulus ad edictum. LEX VI.

QVod senatusconsultũ e necessarium f est, cum nomẽ adiectum non est eius in quem factum est. ‡ Tunc enim, q̃a difficilis probatio est, uoluit senatus publica quæstione g rem uindicare. Cæterum si nomẽ adiectum sit: & iure cõmuni h iniuriarũ agi põt. Nec enim ꝓhibendus est priuato agere iudicio, ‡ quo publico iudicio præiudicat, quia ad priuatã i causam ptinet. Planè si actum sit publico iudicio, denegandum est priuatum. similiter ex diuerso. k

¶ Vlpianus ad edictum. LEX VII.

PRætor edixit, Qui agit iniuriarum, certum dicat q̃d iniuriæ factum sit: quia qui famosam actionem l intendit, nõ debet vagari cũ discrimine m alienæ existimationis, sed designare certum: n & specialiter dicere quam se iniuriam passum contendat, f. 91. de 2 pac. 3. aut si quem. & 8. quæ sup. Sig. l.

k ¶ Ex diuerso.] ut & ‡. l. pxi. §. j. & facit ‡. de publi. iudi. l. interdũ. & C. ne tutor uel cura. uecti. cõdu. l. j. & de crimi. stellio. l. j. & §. ui bono. rapto. l. ij. §. ij. Sed cõtra. C. de ordine iudi. l. fi. ubi unum per aliud non tollit, sed ibi uicissim recõueniendo: hic unus cõtra alium utrũque proponebat. Item contra. C. quãdo ciuilis actio crimi. iudi. l. j. Solue hic uetus. uel uerius hic utrunque ad uindictam: ibi quãdo, propter damnum rei familiaris agitur: ut infrà l. proxima. §. j. & eodẽ modo soluitur. suprà, ad legem Aquili. inde Neratius. §. fi dolo. quæ est contra. Accursius.

PRætor edixit. ‡ CASVS. Prætor dixit. qui agit iniuriarum actio, debet nominare personam de qua conquærit. Itẽ debet dicere quam iniuriam sit passus. Secũdo dicit. seruum meũ in mei cõtumeliam occidisti. quæritur an possim agere actio. iniuriam priuata. Item accusare lege Cornelia de sicariis. I dem si ueneno eũ occidisti. dicitur quòd si ago una non possum alia agere. & licet aliàs dici cõsueuit quòd ciuilis uia per criminalem nõ tollit, uel econtra, nõ obstat: quia illa ciuilis datur ad bursam priuatã, siue ad damnum emendãdum: hæc autem iniuriarum datur ad vindictam. hinc est q̃ si lege Aquilia uelim agere occasione damni mortis serui mei, nõ tollit accusatio legis Corneliæ: quia Aquilia datur ad dãnũ emendandum. Sed si uolo agere actione iniuriarum eo, q̃ caput serui mei percussisti gladio, cum iam accusassem te lege Corneliæ dicitur q̃ non possum agere, licet Labeo contrà dixit. Item bene dixi quod qui agit iniuria rum, debet dicere iniuriam: quia secundum quantitatem iniurię quã doq; punit index, quandoq; non: ut euenit in liberto & filio qui dicunt se passos iniuriam a patrono uel a patre. nam debent dicere quã iniuriam. nã si erit atrox iniuria, tenetur pater & patronus: aliàs non. Filius autem in potestate etiã pro atroci iniuria non potest agere cõtrà patrem. Item qui agit iniuriarum, debet dicere certum, id est debet dicere quam iniuriam sit passus: non alternatiue illam aut illam. Sed pone q̃ plures iniurias mihi fecisti, pura gente coadunata domum meam intrasti per uim & opprobrium mihi dixisti, & me uerberasti, dicitur q̃ de omnibus iniuriis debeo simul agere, non separatim de qualibet. Item de omni iniuria põt ciuiliter agi, etiam de atroci. Postea dicit quod iniuria atrox fit quandoq; ratione psonæ: quandoque ratione rei, quandoq; ratione tẽporis. & dat exẽpla. nec refert cui fiat iniuria atrox filiosami. an patrisfamiliàs. Itẽ si seruus tuus fecit iniuriã atrocẽ & te præsente, teneris noxaliter: si te absente castigatur seruus. Vltimo dicit, q̃ attentauit liberum uel seruum, masculum uel fœminam, tenetur iniuriarũ actio. Postea exponit qd sit attentare. & hoc dicit hęc lex & tres sequentes. Prãcisu s. Accur.

¶ *Iste §. diuiditur in quatuor partes. Primò ponit duas quæstiones & responsionẽ. Secundò opponit & soluit. Tertiò, ponit aliã quæstionem & responsionẽ. Quartò, similiter ponit aliã quæstionẽ & responsionẽ. Secunda ibi, Atqui. Tertia ibi, Quid ergo. Quarta ibi, Quid ergo si quis. Prima pars loquitur uno modo secundũ gl. alio modo secundum Iacobum de Are. Secunda & tertia pars leguntur uni formiter secundum omnes. Quarta pars legitur duobus modis secundũ gl. Tertio modo secundũ Iac. de Aretio. & secundũ glo. iste §. hoc intendit: Si actũ est actione ciuili quæ competit ad uindictam, tollitur criminalis accusatio. secus, si ad rem familiarem ciuiliter sit actum. Bar.*

¶ Si dicatur homo o iniuria occisus, p nunquid non debeat ꝓmittere prætor priuato iudicio q legi Corneliæ r ꝓiudicari? s Idemq; t & si ita quis agere uelit q̃ tu uenenũ dedisti hominis occidẽdi u causa. Rectius x igitur fecerit, si huiusmodi actionẽ y nõ dederit.

¶ Atquin z solemus dicere: a Ex quibus causis publica b sunt iudicia, ex his causis nõ esse nos prohibendos quo minus & priuato agamus: hoc & est uerũ: c sed ubi d nõ principaliter de eare agitur, e quæ f habet publicã executionẽ.

¶ Quid ergo de lege g Aqlia dicemus? h Nam & ea actio principaliter i hoc continet: k hominẽ autẽ occisum l non principaliter.

l ¶ Actionem. ‡ iniuriarum, quam constat infamare, ut subiicit, & §. de his qui not. infa. l. j. idem de actione de dolo: ut §. de dolo, sed & si ex dolo. §. fin. & l. & eleganter. in fin. Accursius.

m ¶ Discrimine. ‡ id est periculo. sic ponitur. C. de pœna iudi. l. ij.

n ¶ Designare certum. ‡ scilicet hominem iniuriam inferen tem. sed hoc quandoq; fallit: ut §. l. proxima. uel ibi in accusatione criminali. Vel secundò expone certum scilicet genus iniuriæ. & facit §. de rei uend. l. fi in rem. & de interrog. actio. l. de ætate. §. nihil. & de cõfessis. l. certum. in prin. & ‡. de iure fis. l. ita fidei. & ‡. e. l. 9. prętereà. & §. quod autem prætor. & §. de fur. l. in actione furti.

o ¶ Si dicatur homo. ‡ id est seruus tuus, & in tuam contumeliam.

p ¶ Occisus. ‡ & propter hoc ciuiliter iniuriarum, uel criminaliter ex lege Cornelia agatur, potest etiam lege Aquilia agi ciuiliter: ut suprà ad legem Aquil. inde Neratius. §. fi dolo. Accursius.

q ¶ Iudicio. ‡ scilicet iniuriarum.

r ¶ Legi Corneliæ. ‡ scilicet de sicariis.

s ¶ P. iudicari.] id est dicere, si actum fuerit uno, an possit agi postea altero: & econuerso. Accursius.

t ¶ Idemque. ‡ scilicet quæritur.

v ¶ Occidendi causã. ‡ cuius causa potest agi iniuria. ciuiliter, & l. Corne. de sicariis & ueneficis: ut ‡. ad leg. Corne. de sica. l. j. & ij. §. fi.

x ¶ Rectius. ‡ responsio secundum Ioan.

y ¶ Actionem. ‡ accusationem, si prius ciuiliter fuerit factum. sic ponitur in aut. de sanct. epis. §. j. sed si prius fuerit criminaliter actũ, proprie ponitur. Sed contra. §. ui. bono. rap. l. ij. §. ij. Sol. ut ibi.

z ¶ Atquin.] oppositio responsionis secundum Io.

a ¶ Solemus dicere. ‡ secundum generalem regulam quæ est C. qñ ciuilis actio l. j. Accursius.

b ¶ Publica.] id est criminalia. non autem proprie uocant hęc publica, cum non ciuilibet de populo cõpetant secundum R. & sic ut facit pro Pla. ad id quod not. C. quando ciuilis actio. l. j.

c ¶ Et hoc est uerum. ‡ id est prædicta regula per allegatam l. C. qñ ciuilis actio. l. j. Accursius.

d ¶ Sed ubi.] scilicet in eo casu ubi & contra. Accursius.

e ¶ De ea re agitur. ‡ id est de eo maleficio.

f ¶ Quæ. ‡ id est quod.

g ¶ Quid ergo de lege.] nam hęc datur ad pœnam, & continet rei persecutionem.

h ¶ Dicemus. ‡ an idem dicemus circa te nomnam & c. secundum M. & Azo.

i ¶ Principaliter. ‡ id est cum in actione non uertitur eadem quæstio quę in accusatione secũdũ M. ut in nostro casu, nã in ciuili. iniu. ut in criminali l. Corne. de sicariis, & ueneficis, agitur ad uindictã tantum & quod tibi nõ abest, petiti uidetur: & quod alteri nõ adest: & ita cessat regula prædicta. ubi ergo pro re familiari uel propter rẽ familiarem agitur, habet locum prędicta regula: ut hic, & C. quando ciuilis actio. l. j.

k ¶ Hoc continet.] scilicet damnũ: uel hoc quod facit locũ dictæ regulæ. quod idem est. Accursius.

l ¶ Occisum. ‡ id est crimen non agitur principaliter cũ ciuiliter agitur Aquilia: licet mentio eius fiat & probatio: sed cum fit accusatio,

satio principaliter agitur de crimine.

a ¶ Sarciatur. ‡ & ideo cessec dicta regula. cum enim dicitur, conuenio te lege Aquilia, quia hominẽ occidisti: oportet damnũ exprimi, scilicet conuenio te ad decẽ, quia in tantũ me damnificasti sed si cus in actione iniuriarum. Item & qd dicit damnum non uenire in actione iniuriarum: est contrà. C. eo. dominis, sed non uenit principaliter, ut hic: sed secundariò sic, ut ibi, & ‡. eod. item apud. §. si quis seruo uerberato. uel dic ut in cõtrario notaui.

b ¶ Iniuriarum. ‡ ciuiliter cum prius egisset criminaliter. I. Cornelia de sicariis: uel econuerso. Accur.

c ¶ Labeo ait. ‡ & benè secundum Iacobum & M. sed Ioan. & nos male

d ¶ Hoc.] crimen qđ ſ. pub. habeat animaduersionẽ. j. uindictã in utraq; uia agendi. imò in ciuili etiam damnũ imponsarum uenerat: propter quod uidebatur utraque uia licere agi, secundum Labeonem.

e ¶ Non est. ‡ ex hoc ratio non sententia Labeonis corrigitur secũdum quosdam. nos secundum Io. contra. ſ. q̃ utrunque corrigatur.

f ¶ Cornelia. ‡ de sica. uel de iniuriis? Respon. certè potest conuiniri, dummodo criminalis tollat ciuilẽ secũdũ nos: & econtra. Alij contra. & est ratio specialitatis secundũ eos quod de expensis dixi: & quia in capite: ut argu. §. de relig. l. cum in diuersis. & q̃a gladio. Ex prædictis no. tria exempla quibus utraq; uia agitur ad uindictã: & sic una tollit aliã: in occiſo, uenenato, & capite percusso. & est ratio: quia cum de eodẽ agit, exceptio. rei iud. repellitur: ut §. de exc. rei iudi. si quis eũ. §. planè. secus ergo ubi alterũ est de re familiari. & facit §. l. proxi. in fi. Accursius.

g ¶ Prętereà.] i. non solum: quia non debet uagari: ut §. in prin. sed etiã hac secunda ratione: ut ex qualitate.

† Iste text. est nota. & fin. ad hoc ꝙ delictũ dicit atrox ꝓp concursum multorum delinquentium. q̃ tex. hoc nõ probat de atroci iuria: sed ꝙ iniuria facta a turba hoium uel a cętu, consigitur, & reputatur una iniuria, nõ plures. Bol.

h ¶ Si seruilis. ‡ id est, talis quæ seruo facta pareret actionem iniuriarũ domino: ut quia atrox. ut infitu. eo. §. seruus.

i ¶ Dabimus. ‡ id est, non denegabimus.

k ¶ Eum. ‡ scilicet prætorem. Accur.

l ¶ Heri seruum. ‡ sic in authẽ. quomodo opor. episcopos §. j. & facit ‡. eo. non solùm. §. quanquam. & suprà de in ius uocan. sed & fi. §. prætor ait. & infrà de obseq. honori. Et argu. suprà de vi & vi arma. l. j. §. interdictum. & de excep. doli, apud Celsum. §. aduersus. & infrà ad legem Iul. de adulter. l. fi adulterium. §. penulti. & suprà de furtis, si libertus. Accursius.

m ¶ Non temere. ‡ id est, indistinctè. q. d. non dabitur. Accur.

n ¶ Atrocitas. ‡ & tunc non iniuriarum, sed in factum eius loco: ut C. de dolo, si superſuit. Vel ibi in actione doli: hic iniuriarum.

Nam ibi principaliter de damno agitur quod domino datũ est: at in actione iniuriarũ de ipsa cæde, uel uenęno, ut uindicetur, non ut damnũ sarciatur. a ¶ Quid ergo si quis ideirco uelit iniuriarum b agere, q̃ gladio caput eius percussum est? Labeo c ait, non esse ꝓhibendum. Neque enim utiq; hoc d (inquit) intenditur, q̃ publicã habet animaduersionẽ. quod uerum nõ est. e Cui enim dubiũ est etiã hunc dici posse Cornelia cõueniri? ¶ Prætereà f illò spectat dici certũ de iniuria quã passus q̃s sit, ut ex qualitate iniuriæ sciamus an in patronum liberto reddendũ sit iniuriarum iudiciũ. Etenim memi nisse oportebit, liberto aduersus patronum, non q̃dem semper, uerum interdum iniuriarum dari iudiciũ. scilicet, si atrox sit iniuria, quã passus sit, putà si seruilis g est. Cæterùm leuem coërcitionẽ utiq; patrono aduersus libertum dabimus: h nec patietur eũ prętor quærentẽ, q̃ dominus ei conuitiũ dixerit, uel quòd leuiter pulsauerit, uel emendauerit. Sed si flagris uel uerberib. uulnerauerit nõ mediocriter, equisimum erit prætorẽ ei subuenire. ¶ Sed & si q̃s ex liberis, qui non sunt in potestate, cũ parente uelit experiri, non temerè i iniuriarum actio danda est, nisi atrocitas k suaserit. Certè iis qui sunt in potestate, prorsus non competit, etiam si atrox fuerit. l

¶ *Hìc exponit uerba edicti prætoris.*

¶ Quod autẽ prætor ait, ꝓ Quid iniuriæ factũ sit, certũ dicat. quem admodum accipiẽdum sit? Certũ eum dicere Labeo ait, q̃ dicat nomen iniuriæ, neq; sub alternatione, q putà, Illud aut illud. sed illã iniuriã se passum. ¶ Si mihi † plures iniurias feceris, putà turbã m & cętu facto domum meam introieris, & hoc facto efficiatur ut simul & conuitium patiar, & uerberer, an possim seꝑatim tecũ experiri de singulis iniuriis, quęritur? Et Marcellus secundum Neratij sententiam hoc probat, cogendũ iniurias quas simul passus est, cõiungere. n ¶ Posse hodie de omni iniuria, sed & de atroci ciuiliter o agi, Imperator noster rescripsit.

¶ Atrocem iniuriam quasi cõtumeliosiorem & maiorem accipimus. ¶ Atrocem autem iniuriã aut persona, aut tempore, aut re ipsa fieri Labeo ait. Persona atrocior iniuria fit, cum magistratui, p cum parenti patronòve fiat. Tempore, si in ludis, & in cõspectu prętoris. Nam in prætoris cõspectu, an in solitudine q iniuria facta fuerit, multum interesse ait: quia atrocior est quæ in conspectu fit. Re atrocem iniuriam haberi Labeo ait, ut puta si uulnus illatũ, r uel os alicui percussum sit.

¶ Paulus † ad edict. LEX VIII.

VTI neris magnitudo atrocitatem facit: a & nonnunquàm b locus uulneris, c ueluti oculo percusso.

¶ Vlpianus † ad edict. LEX IX.

SEd est quæstionis, ꝙ dicimus re iniuriam atrocem d fieri, vtrùm si corpori inferatur, atrox sit: an & si non corpori, vt putà ve stimentis scissis, comite abducto, uel conuitio dicto? Et ait Pomponius etiã sine pulsatione posse dici atrocem iniuriam, psona atrocitatẽ faciẽte. ¶ Sed & si in theatro vel in foro cædit & uulnerat, quanquàm non atrociter, atrocem iniuriam facit. Parui autem refert, utrum patrifamiliàs an filiofamiliàs iniuria talis facta sit. nam & hæc e atrox existimabitur. f ¶ Si atrocẽ iniuriã seruus fecerit, si quidem prẽsens g sit dominus, potest agi de eo. h Quòd si

o ¶ Fuerit. ‡ ut & §. de iudi. l. iis. sed põ cogi ut emancipetur. ut §. fi paren. quis ma. fu. l. fi. Itẽ facit ‡. eo item apud. §. quæstionẽ. Accur.

p ¶ Quod autem prætor ait. ‡ ut & §. ea. l. in prin.

q ¶ Neque sub alternatione. ‡ Nota alternationem facere incerti Alternatio facit incertitudinem: quæ quandoque nocet, qñque non nocet. tudinẽ. ut §. de pact. l. uecteribus. & nocet ut hic, & §. de stip. seruo. sed fi ita. & de rebus eo. si pupillorum. §. fi prætor. & de testa. tute. l. tutor ita rectè. & §. de confessis, certum. circa princ. & de ope. lib. l. feruus. §. fin. quandoque non nocet: ut quia fic est uoluntas legantis uel pacisscntis: ut §. de leg. j. non quocunque. §. fi. & l. cum res. §. sed si Stichus. & C. de uerbor. signifi. cum quidam. & §. de uerbo. obligat. ubi autem. §. qui illud. & §. de iure dot. l. plerunque. & de arbi. item si unus. §. idem Pomponius. quibus casibus & libellus & confessio & sententia poterit sub alternatione dari: ut infrà, de offic. iudi. in princ. Accursius.

r ¶ Turba. ‡ quæ fit ex decẽ: ut §. ui bo rap. prætor. §. j. Accur.

s ¶ Coniungere. ‡ fic suprà pro socio. l. cum duobus. ꝓ §. fi plures. & §. famil. ercis. l. hæredes. §. de pluribus. Sed argu. contrà. §. de act. emp. nõ est nouũ. Acc. ꝓ fi fratres.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd † lib. 55. cogitur omnes proponere in uno libello: tameu ex qualibet sequitur condemnatio ac si proponerentur in diuersis libellis: ut d. l. non est nouũ. & quod ibi no. † lib. 57.

t ¶ Ciuiliter agi. ‡ ut & infrà eodẽ. consti tutionibus. §. etiam. & initi. c. §. in summa.

v ¶ Magistratui. ‡ ratione ergo personæ iniuriam passi. & sic econtra ratione personæ inferentis, ut infrà eod. sed si unius. §. quædam & argu. suprà de re iud. l. ij. & ‡. eodem, l. item apud. §. quod ait prætor. Sed argu. contrà. ‡. eo. eum qui. §. j. & facit inst. eodem §. atrox. & §. sequenti. Accursius.

x ¶ In solitudine. ‡ id est, quando est solus

y ¶ Illatum. ‡ scilicet fit. Accursius.

z. VVlneris. Atrocitatem facit. ‡ maiorem. & facit insti.

e. §. atrox. & §. sequen. Accursius.

a ¶ Et nonnunquam. ‡ sed multoties.

b ¶ Vulneris. ‡ facit scilicet maiorem atrocitatem.

c ¶ SEd est. Atrocem. ‡ id est, atrocissimam. sic personalis, id est, personalissima: ut suprà de colla. bonorum. l. j. §. fi impuberi. Accursius.

d ¶ Nam & hæc. ‡ scilicet filiofamiliàs facta.

e ¶ Existimabitur. ‡ ex causis prædictis: ut & insti. eo. §. atrox.

f ¶ Præsens sit. ‡ & uult eum defendere.

g ¶ De eo. ‡ noxaliter, uel etiam non noxaliter si dominus potuit prohibere, & non prohibuit: ut §. de noxa. l. ij. & iiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si absfuerit.§ dominus seruo præsente.& est ad hoc ſ.ſi ex noxa. causa aga.l.ij.§.fi. & §.penul. & ad hoc ſ. de mino.l.quod ſi minor. §.9 ſi ſernus,& ſ.eod.ſed ſi unius.§.cũ ſeruus. & ſ.de iis qui deiece. l.j.§.cum ſernus.& ſ.de iur.l.interdum.§.j.Accurſius.
b ¶ Flagris.§ id eſt flagellis.
c ¶ Tam fœminam quàm maſculum. § ut & infrà e.ſi ſtuprum. & continua l. proxi.
d ATtentari. Agitur.§blãda oratione ; ut & infra. eod. l. item apud. §. tenetur. Accurſius.
e ¶ Impudicus.§ uel ex impudico impudicior: ut & ſ.de ſer. corrup. l. j. §. fi. & hoc niſi erat in ea forma quæ hunc excuſet: ut j. eo. item apud.§.ſi quis virgines. & facit inſti. eo. §.j.Accur.
† lib.55.
† lib.57. NON ſolum.§CASVS. Non ſolum tenetur actione iniuriarum qui facit iniuriam : ſed etiam qui dolo fecit , uel qui curauit ut aliquis percuteretur , ſeu aliqua iniuria fieret. Secundò dicit.quod actio iniuriarum ex bono & æquo eſt , & quòd diſſimulatione aboletur. unde ſi feci tibi iniuriam , & tu ad animum non reuocaſti : licet poſtea uelis ad animum reuocare , non competit tibi iniuriarum act idem ſi tranſactum ſit ſuper iniuria , ſeu pactum factum. idem ſi iuſiurandum ſit exactum & præſtitum. nam hæc actio eſt extincta. Tertio dicit quòd actio iniuriarum poteſt intentari etiam per procuratorem & tutorem & curatorem & ſimiles. Quartò dicit , ſi mandato meo eſt facta alicui iniuria : & ille qui fecit , & ego mandans tenemur. idem eſt ſi te conduxi. i. pretium tibi dedi ut cui dam faceres iniuriam. idẽ eſt ſi filio meo mandaui ut ibi iniuriam faceret.nam teneor idẽ ſi perſuaſi tibi ut faceres alicui iniuriã,& feciſti maxime ſi non alias eras facturus.¶ Quamquã.] Si patronus leuem iniuriam faciat liberto,ut leuiter eum uerberando: nõ pot agere libertus iniuriarum act. contra patronũ.Sed quid ſi libertæ patronus leuem iniuriam faciat,an uir libertę aget iniuriarum? Quidã q; ſic.Vlpianus autem dicit q; nõ. Si autẽ uterq; eſſet libertus iſtius qui ea m leuiter uerberauerit:tunc ſecundũ omnes neuter agit iniuriarũ. Ex his apparet q; ſi patronus filio liberti uel uxori liberti faciat leuem iniuriam,q; libertus non poſſit hac actione agere contra patronum:ipſe autem filius uel uxor poterunt agere hac actione.¶ Ei qui ſeruus.] Si dico aliquem eſſe meũ ſeruum:ſiue agendo,ut petẽdo eũ in ſeruit ſiue defendendo,ut cum petat ſe in libertatẽ,ego dicam eũ eſſe meum ſeruũ,& ſciam eum eſſe liberũ, teneor ei actione iniuriarum:niſi peterem eum in ſeruit.ad hoc ut habeat regreſſum cõtra uẽditorem ſeruũ.& hoc dicit hic §.& l. ſequens. Franciſcus Accurſius.
f ¶ Mala.§ id eſt maxilla. hic enim prætoria, non Cor.teneſ ; arg. ſ.eod.lex.§.illud.& eſt idem inſti.e. §.nõ ſolũ.& ſ.ea.l.§.ſi mãdato,& §.Proculus.& C.de accuſatio.l.nõ io. Et argumẽ.ſ.de uſ,& ui arma. l.j.§.deieciſſe.& §.quotiẽs.& l.iij.§. cũ procurator. & de admini. tuto. ita autẽ.§.geſſiſſe.& j.eod.item.§ feciſſe.& ſ.de iuriſdicti.om.iudi.l. ſi quis.id §.penul.& j. de regu.iur.l.hoc iure.§.j.& quod ui aut clam, l.ſi ego.& inſtit.mã.§.& ideo.Sed vr qui fecit,nõ teneri ut ſ.ad legẽ Aquili. l. liber homo. in princip.ſed ibi in Aquilia,in qua ſola culpa. erat quia tenebatur parere: hic non ubi eſt dolus etiam ſi de illis eſt qui alias deberent parere:ut ibi plene dixi.Accurſius.
g ¶ Ex bono & æquo eſt.] imò ex delicto:ut inſtitut.de obligatio. ex deli.in princi.ſed illud ex parte rei,hic actoris. ſed ẽt ex parte rei eſt æquitas ſcilicet eum puniri , non pro eo : & eſt ſic j. de ſepul. violato.l.quæritum. Accurſius.
h ¶ Aboletur.] dicunt quidam dixiſſe Bulga. hanc actionem non naſci niſi dicat iniuriam paſſus ſtatim, ad animum reuoco. quod non credo eum dixiſſe , cum hic dicat aboleri, & inſti.e.§.fin. quod non eſſet niſi iam eſſet nata : ut arg. ſ. de iniuſto teſtamento. l. nã & ſi. §. poſt defectũ. & de verbo. obligatio. l.decem. Sed arguimen. contra. j. eod. iniuriarum.ſed illud quoad tranſmiſſionem ad hæredem.Accurſius.
i ¶ Actionis.]iniuriæ remiſſæ.
k ¶ Metum.§quem re us haberet.
l ¶ Contra æquum.§ id eſt propriam remiſſionem.
m ¶ Non tenebit.] facit ſuprà de pact.ſi tibi. §.quẽdam. & ſ. ad Sylla.l.duus. & C. de pac. l.pacta nouiſſima & j.e.ſed ſi unius. §. ſi autem.Accurſius.
n ¶ Agere.§ per procuratorem: ut j.e.ſed ſi vnius.§.idem Iulianus. & §. idẽ ait.& ſ.de procur. l. licet. §. ad accuſationem. & hoc ſi ciuiliter , non ſi criminaliter niſi in caſu: ut C.e.l. iniuria.& l.ſi.
o ¶ Aunt. § & bene: ut ſuprà , in principi. huius legis.
p ¶ Suſcepit.]ſi mandatum.Accurſius.
q ¶ Cum utroque.§ut & ſuprà in prin. huius legis.
r ¶ Idemque ait. § ut ego & filius teneamur. Ro. ut & ſ. arbo. furtim cæſa.l. furtim.§. ſiue.
s ¶ Nolenti.§ aliàs nolenti:& ſubaudi maxime, & aliàs uolenti:& bene.nã nõ oportet laudando augeri,&c.ut & ſ.de ſer.corru.l.j.§.ſi. Sed quidam dicunt q; ſi aliàs facturus erat : nõ tenẽ conſulens.vt in furto:ut inſtitut.de oblig.ex delict. §.ope.in fi. Sed quid ſi credidi eũ non aliàs facturum:& mandaui: ipſe autem aliàs facturus erat?
t ¶ Non detur.§ pro non atrociter:ut ſ.eo.prætor.§.præterea.Accur.
v ¶ Amittit.§ & male cum de non atroci dicat.
x ¶ Ego autem notaui. § id eſt reprehendi ſecundum R. unde male uideatur hic ſcripſiſſe Azo,pro leuiſſima agit aliusːnõ ipſa:pro atroci & ipſa & alius.
y ¶ Non de omni iniuria.§ liberto facta.
z ¶ Putare.] ut ſuo nomine maritus agat.
a ¶ Cur patrono. § pro ea ergo iniuria duntaxat maritus aget pro qua libertus.Accurſius.
b ¶ Omnino.§ ſcilicet ubi non eſt atrox iniuria. Vel omnino id eſt omnes dicimus nemine reluctante. Vel ſubaudi ſtricta ratione.
c ¶ Marito.] liberto,ſi ſibi uel uxori facta ſit iniuria. Accurſius.
d ¶ Non pati.§ & hoc nerũ quando ſuo nomine ageret.ſed ſi nomine filij uel uxoris qui,uel quæ eſt ingenuus,uel ingenua,bene põt : & hoc ſi ciuiliter . ſecus ſi criminaliter. ut ꝓbatur hoc ſ.de in ius uocã. l.quæſtum.& C.ſi tu.uel cura.non geſſerit.l.j.& C.de obſeq.l.j.
e ¶ Filius.]qui reuerentiã debet:ut C.de in ius uoc.l.uenia.& C.de obſequiis

† Hic habetis tex. ſin. ad hoc q; quis nõ poteſt proſeq. iniuriam facta alteri,ſi ille qui paſſus eſt,agere non poſſet pro ea & ponit exemplum i iniuria leui, ut ibi in uerbo ego autẽ apud eum, &c. Bolog.

† In P. F. ad ſucceſſores.

† Vltra ea q; not. Bar. hic in quæſtione ſua i cipiente, q; ro.addo gl. in cap.1.§. cui rei. in uer. rancores. de colla. in prag. ſanc. ultra illam addo tex. iunctis ibi not. in can.ſic illic a 3. q. 4. gl. in cano. pa nem. de cõ ſec.diſt.2.

† lib.22.

† Alcia.li. 3.diſp.ca. 13.

† Vide Bu. in anno.po ſterio. hic q; ſit eues riculum.

† Maioris au thoritas ex cuſat.
† in P.F.le gatio.
† indixerint.

† Officij ratione alicui ſubuenitur.

obſequiis.l ſi.licet ſit ingenuus:ut inſti.de ingen.ſed non tantã quãtã pater:ut in hoc exemplo patet. Vel dic , uiuo patre præſtat reuerentiam, ut ibi:non eo mortuo,ut hic, & ſ.de obſeq.l.hęres.
a ¶ Aduerſus dicentem.§ cum ſciat liberum:ut j.l.proxi.Accur.
b ¶ In ſeruitutem.§ Hęc bona uidebaſ diſtinctio:ut C.de aſſer.tol. l.j.in prin Accur.
c ¶ Indiſtinctè. § quantum ad hoc vt agat vel conueniatur. diſtinguitur tamen ſci at vel nõ liberum. arg. ſuprà e.l.iij. §. fi. & j.l. proxi.
d SI quis. Faciat. § quia tunc ſecus: vt arg. ſ. de rei. vend. vtique. & de euic.l.ſed & ſi. de neg. geſt. at qui. §. cũ me. & de bo. libe. ſi quis libertum. & l. qui cum maior. §. ſi patris. argu. contrà. C. de aſſer. tol. l. ſi. ſed ibi deceſſerat. Accurſius.
e ¶ Tenetur. § vt & C. de liber.cau. ſi tibi. & C. eod. qui filios. Accur.
† lib.57.
I Niuriarum.§ CASVS.Actio iniuriarum non datur hæredi,nec in hæredem.vnde ſi ſeruo meo facta eſt iniuria: ſi decedam, poſteà non uadit hæc actio ad hæredẽ meũ. lite autem conteſtata ſuper hac actione , vadit : & in hęredes , & hæredibus dabitur. Secundò dicit , qui iure publico, vtitur,non facit iniuriam. & ponitur exemplum. Tertiò, feciſti me citari vt ad iudicem quendam vadam , & hoc feciſti cauſa me vexandi , dicitur quòd teneris iniuriarũ actione. Quarò dicit, cum uelles ponere ſtatuam in honorem Titij , prohibui te ne id faceres. non teneor hac actione. Si cum ad quendam debebar ſpectare onus locandi ſtationes publicas, duumuiri iſtud onus mihi dederunt:non teneor hac actione.idẽ in ſimilibus muneribus ſiue oneribus.idem ſi iudex tulit falſam ſententiã.nam non tenetur hac actione.idem ſi iudex fecit aliquem contumacẽ capi,nõ tenetur hac actione.Sed ſi aliquis me ꝓhibet in mari piſcari,uel in diuerticulo iuxta mare ducere retia, tenetur hac act. Itẽ in eo qui ꝓhibet me lauare pannos in publico flumine: ut in Rheno uel in Apoſa.idẽ eo qui prohibet me federe in curia cõmunis,uel in palatio,uel in cãpo mercati.nam tenetur hac actione.idẽ in eo qui prohibet me egtare equum meum uel alia re mea uti. Si autem aliquis cõdixit cãpũ Rheni,uel alium locum publicum, habet interdictũ ne quis utaſ loco publico. Sed pone,habeo domũ iuxta Rhenũ uel iuxta mare: uis piſcari uel lauare in Rheno ante faciem domus mex. dicitur q; non poſſum te prohibere:conſuetudine tamen obſeruabatur cõtrariũ. tamen reiecta conſuetudine qui prohibet tenetur hac actio. in lacũ tñ meum proprium poſſum prohibere ne aliquis piſcetur.Itẽ ſi per priuilegiũ alicui eſt conceſſum ut habeat uſum maris,habet ut poſſide tis interdictum ne impediatur uſum ſuum ſiue ius ſuum exercere. & hoc dicit hæc lex & ſequens.Franciſcus Accur.
f ¶ Iniuriarum.] nec hic uidebatur quòd ſicut ſeruus tranſit ad hæredem,ſic & iniuria ei facta.ſed cõtra eſt,& eſt ratio hic & ſuperiori reſpon.quia non eſt in bonis meis ante litẽ conteſtatã , ut j.eo.iniuriarum.& quia ad uindictã datur,ut ſuprà eo. prætor §.j. & inſtit.de perpe.& tempo. act.§.non autem. ſic & ſuprà de in ius uocã.l.penul.
g ¶ Succeſſores.§ id eſt,cõtra ſucceſſorores:nõ ſolũ ſucceſſoribus. & facit C.ex delict.defunct.l.j.& ſupra de priua.delic.l.j. & C. de re uocan.do.l.fin.in fine.
h ¶ Non uidetur. § præſumitur enim iuſta ſententia, ſicut aliàs

I Niuriarum.§ CASVS.Actio iniuriarum non datur hæredi, neque in hæredem datur. Idem eſt & ſi in ſeruum meum iniuria facta ſit. nam nec hìc hæredi meo iniuriarum actio datur. Semel autem lite conteſtata , hanc actionem etiam † aduerſus ſucceſſores ſ pertinere. ¶ Is qui iure publico vtitur,non videtur h iniuriæ faciendæ cauſa hoc facere. Iuris enim executio † non habet in iuriam, ¶ Si quis q; decreto prætoris non obtemperauerit,ductus ſit, non eſt in ea cauſa vt agat iniuriarum propter prætoris præceptum. k ¶ Si quis per iniuriam ad tribunal l alicuius me interpellauerit m mei vexandi cauſa, potero iniuriarum experiri. n

¶ *Ille tenetur actione iniuriarum, qui facto facit iniuriam: non ille, qui prohibet ne quis ad honorem aliquem promoueatur. Bart.*

¶ Si q.s in honoribus decernendis alicui paſſus nõ ſit decerni , vt putà imaginem o alicui , vel quid aliud tale , an iniuriarũ teneatur? Et ait Labeo non teneri,quamuis hoc contumeliæ P cauſa faciat. Et enim multum intereſt (inquit) cõtumeliæ cauſa quid faciat, q an verò fieri quid in honorem alicuius quis non patiatur. r ¶ Idem Labeo ſcribit , ſi cum alium contingeret † locatio, s alij hoc onus diumuiri † iniunxerint , non poſſe agi iniuriarum ob laborem iniunctum. Aliud enim eſt laborem iniungere , aliud iniuriam t facere. Idem ergo erit probandum & in cęteris u muneribus & oneribus, x quæ per iniuriam y iniunguntur. Ergo ſi quis per iniuriam ſententiam z dixerit, idem a erit probandum. ¶ Quæ iure poteſtatis à magiſtratu fiunt , ad iniuriarum actionem non pertinent. b ¶ Si quis me prohibeat † in mari piſcari , uel euerriculum c (quòd Græcè σαγηνη dicitur) ducere,an iniuriarum iudicio poſsim eum conuenire? Sunt qui putent iniuriarũ me poſſe d agere. Et ait Pomponius, & plerique , eſſe huic ſimilẽ eum qui in publico lauare , vel in cauea e publica ſedere,vel in quo alio loco agere, ſedere, conuerſari non patiatur , aut ſi quis re mea vti me non permittat. nam & hìc iniuriarum † agi poteſt. Conductori f autem veteres interdictum h dederunt , ſi fortè publicè hoc conduxerit. nam vis ei prohibenda eſt fieri,quò minus conductione ſua fruatur. ¶ Si quem ta-

i ¶ Executio. § vt j. proxi. §. dicitur. & argu. ad hoc C. ad leg. Iul.repe. l.ſi. §. & licet neminem.& j. eo.l.nec magiſtratibus. & j. de regu. iur. nihil conſenſui.§. non capitur. & j. e.§.quæ iure. Accur.
k ¶ Propter prætoris præceptum. § authoritas maioris excuſat:vt & ſ.de aqua pluuia.arcen. l. quãquam. & facit ſ.§. ꝑx. Accurſius.
l ¶ Ad tribunal. § id eſt , ad iudicem aliquem.
m ¶ Interpellauerit. § id eſt, citari fecerit. Accur.
n ¶ Experiri. § ut & j.eo. item apud. §. ſi quis in l.bello.& ſ. qui fatiſda. cog. l.ſi verò pro condẽ.§.ſi. & facit C. de iuriſd. om. iudi. l.in criminalibus. ſed contrà.ſ.eo.§.idem Labeo.
o ¶ Imaginem.§ quãlij ad eius honorẽ ponere voluerint.
p ¶ Contumeliæ.] generaliter accipe R. vt & ſ. e.l.j. in prin. Accurſius.
q ¶ Quid faciat. § ad diminuendam dignitatem : quia tunc quandoque iniuriarũ actio datur ſecundum Azo.
r ¶Non patiatur. § hoc enim caſu ſemper hæc actio ceſſat ſecundum R. & facit ſ.de cõdit. & demon. l. Titio. §. j. & ſ. de his quæ in frau. credi. qui autem. in prin. item facit ſ.eo. l.j.§.omnem.
s ¶ Locatio.§ id eſt,onus locandi ſtipulationes publicas uel domos:aliàs eſt locator. Accurſius.
t ¶ Iniuriam.§ id eſt contumeliam.
v ¶ In cæteris.]quę multa ſunt ſub tribus generibus:ut j.de mun. & hono.] munerum.
x ¶ In oneribus.§ aliàs honoribus,& aliàs oneribus. pro prima. j. de mune.& hono.l.honor.
y ¶ Per iniuriam.§ i.contra ius. aliàs eſſet ſibi cõtrarius iſte. §.
z ¶ Sententiam.§ id eſt , contra ius & iuſtitiam: ut ſ. eod.l.j.circa princ.& inſti.eo.in prin.huic §.eſt contrà.ſ.eod.§.ſi quis per iniuriã. ſed non obſt.quia ibi animo inferendę contumelię ſiue iniurię fecit: hic nõ:ſed ut alium fortè releuet:tenet tamen hic actione in factum: ut j.de nau.cog.l.ſi iudex.
a ¶ Idem.§ ut non teneatur iniuriarum:ſed in factum, ut dixi. & facit C.de pe.iudi.l.ſi.
b ¶ Non pertinet.§ ut dixi ſ.ea.l.§.j.
c ¶ Euerriculum.§ aliàs euerriculum , aliàs diuerticulum.
d ¶ Poſſe agere.§ contrà ſ.de diuer.pręſcript. l. ſi quiſquã. Solu. ut ibi.
e ¶ Cauea publica.] locus erat in theatro ſecundum quoſdam.
f ¶ Nã & hic iniuriarum.§ ut j.e.ſi quis proprium.& ſuprà de act. emp.l.qui pendentẽ.& ſi ſerui.uend.l.ſicuti.§.Ariſto. in fi. Itẽ ad hoc j.ne quis in lo.pu.l.ij.in prin.& §.j. & de uſuc. l. ſi. & de ui,& ui ar. l. uim.& facit ſ.uti poſſi.ſi duos.§ j.& iij.& §.Labeo.Accur.
g ¶ Conductori.§ quidam habent hic §.ſed non debet eſſe:quia pẽdet ex ſuperioribus.& dic conductori loci publici.
h ¶ Interdum.§ uti poſſidetis utile ſecundum Azo.uel dic de locopublico

Universidad de Deusto
Biblioteca

eo publico fruendo: ut supra de loco publico fruendo. l. j. in princip. iniuriarum etiam agi potest.

a ¶ Quis agrum alienum.] ut & §. de ser. rust. prædi. diuus. & insti. de re. diui. §. apum. & §. de acqui. re. do naturalem. §. apū. Accursius.

b ¶ Vsurpatum.] i. consuetudine obtentū: ut §. de usuca. l. ij. uel cōtra rationem introductum. Item no. q; tenetur iniuriarum qui sciens iniusta vtitur consuetudine.

c ¶ Quare si quis.] quia nullo iure vsurpatū est: ergo si q̄s, &c.

d ¶ Agi potest.] licet sit vsurpatum: nisi consuetudo ex certa scientia sit inducta: qa tunc lege vinceret: vt C. quæ sit lon. consue. l. consuetudinis. & §. cōmu. prædi. l. vēditor. § si constat.

e ¶ Mei dominii.] q̄d esse potest: vt supra qui. mo. vsusfr. amit. l. quid tamē. § j. & supra ut in flu. pu. na. li. l. j. §. si priuatus.

f ¶ Anè. Per tineat.] per priuilegium, uel per longam consuetudinem: ut supra de diuer. præscrip. l. si quisquam. Azo.

† lib. 13.

g ¶ Interdicta sunt.] uti possidetis & utrobi. & plura alia multa: tamen causa publici iuris introducta sunt: ut supra de interdi. l. j. & l. ij. §. hominum. quæ sunt contra. Accursius.

Item apud Labeonem.] CASVS. Qui medicamenta alicui dedit ut eum alienaret a mente, uel qui alio modo hoc fecit, & sic factum est: tenetur hac actione. Secūdo dicit, eleuaui manum cōtra te quasi tibi alapam daturus, & non dedi. teneor hac actione.

¶ Ait prætor.] Ponitur edictū cuius sensus est, qui aduersus bonos mores cōuitium alicui fecit: cuius ve opera hoc factum esse dicet: in eum prætor dat actionē. Postea loquitur Vlpianus & dicit, conuitiū est iniuria. Et dicitur conuitium a cōcitatione uel a collatione uocū quando plures unam uocem ponunt: ut cum dicunt, Titius est cucurbita, eo præsente: uel ad domum Titii uadunt, & ibi dicunt ante domum, uel aliquid aliud dicunt quod sit contra mores huius ciuitatis. & non solum qui posuit uocem, teneē hac actione, sed & is qui induxit alium uel alios ad concitandū. Et bene dictum est in edicto cui si enim non nominarent personam: sed dicerent quis cucurbita, nō tenerent hac actione. Subsequenter dicit, procuram ut tibi cōuitium diceretur per aliquem, puta per Barbacam de porta noua: qui habet malam linguam: non tamen dixit conuitium. dicitur quod non teneor. ex his apparet conuitium cum uociferatione fieri siue ab uno siue a pluribus. id est si in cœtu dicatur. si autem aliquis astrologus, uel diuinus dicat aliquem furem cum nō esset: non tenetur hac actione, sed per constitutio. punitur. Item hæc actio iniuriarū, quæ nascit ex conuitio non datur hæredi, nec in hæredem.

¶ Si quis uirgines.] Appellaui uirginem ancillari ueste vestitā. minus pecco. & non teneor. uel aliter ut in glo. Item non teneor si erat uestita ueste meretricali, & eā appellaui, scilicet eius pudicitiā blādo sermone attentando: uel comitem abduxi. comitē autem intelligas qui associabat uirginem: siue liber sit, siue seruus: siue masculus, siue fœmina. sic ergo comes dicitur qui erat destinatus ut associaret puellam quandam. continetur etiam & pædagogus. & ille dicit abducere comitē qui fecit ne comes cū ea esset siue per uim, siue per blāditias. Tenetur etiam hoc edicto non solū qui comitem abduxit: sed & is qui affectatus est aliquem comitum, & qui appellauit. Postea dicit quid sit appellare postea dicit si dico uerba turpia alicui, teneor iniuriarū. postea dicit differentiam esse inter appellare & affectari. & dicit quid sit affectari. postea dicit quod non omnis affectator tenetur. ecce enim qui solatiandi causa cum aliqua domina uel uirgine loquitur, non tenetur. Item ioculatores qui præcedunt ante dominas sonando sua instrumenta: non tenētur. ultimo dicit pro iniuria facta sponsæ habet sponsus actionem iniuriarum.

¶ Ait prætor.] Ponit edictum cuius sensus est, prohibet prætor ne quid fiat ad infamiā alicuius. & si contra hoc fiat prætor animaduertet. Postea dicit, hoc edictum uidetur superfluum per superius. sed tamē specialiter de hoc noluit dicere. ea enim quæ notabiliter fiunt, &c. apparet ergo prætorem aliquid fieri uel dici ad infamiā alicuius

men ante ædes meas uel ante prętorium meum piscari, phibeam, quid dicendum est? me iniuriarū iudicio teneri? an non? Et quidem mare commune omniū est, & littora: sicuti est aer. Et sæpissimè rescriptum est non posse quem piscari prohiberi, sed nec aucupari, nisi quòd ingredi quis agrum alienum prohiberi potest. Vsurpatū tamen & hoc est, tametsi nullo iure, vt quis phiberi possit ante ædes meas vel prætorium meū piscari. Quare si quis prohibeatur, adhuc etiā iniuriarum agi potest. In lacu tamē, qui mei dominij est, vtique piscari aliquem prohibere possum.

¶ Paulus ad Plautiū. LEX XIIII.

Canè si maris proprium ius ad aliquem ptineat, Vti possidetis interdictum ei competit, si prohibeatur ius suum exercere: quoniam ad priuatā iam causam pertinet, nō ad publicam hæc res: vt pote cum de iure fruendi agat, quod ex priuata causa contingit, non ex publica. Ad priuatas enim causas accōmodata interdicta sunt, non ad publicas.

¶ Vlpianus ad edictum. LEX XV.

† lib. 77.

Item apud Labeonem quæritur, si quis mentem alicuius medicamento, aliòve quo modo alienauerit, an iniuriarū actio locum habebit? Et ait iniuriarū aduersus eum agi posse. ¶ Si quis pulsatus quidem non est, verùm manus aduersus eum leuatæ, & sæpe perterritus est quasi vapulaturus, non tamen pcussus, vtili iniuriarum actione tenetur.

¶ Ait ptor, Qui aduersus bonos mores cōuitiū cui fecisse, cuiusve opera quid factum esse dicetur quo aduersus bonos mores conuitium fieret, in eū iudicium dabo. Conuitium autem iniuriam esse Labeo ait. ¶ Conuitium autē dicit uel à cōcitatione, uel à conuentu, hoc est, à collatione vocū. Cum enim in vnum complures noluisse. & qui contra fecit, tenetur actione iniuriarum. & ponit plura exępla quando sit ad infamiam alicuius. Ité bene dixit prætor. si cōtra fiat animaduertā. quia quandoq; non puniet inspecta persona contra quam est facta iniuria, uel inspecta persona eius qui fecit, uel inspecta qualitate iniuriæ. & da exempla ut in glo.

Si quis libello. Libellum infamatorium dedi principi, in quo continetur infamia alicuius: teneor actione iniuriarum. Secundò dicit si comes uel assessor potestatis Bononi. accipiat à me pecuniam, & faciat dari per potestatem quandam sententiam pro me: & iste comes uel assessor ob hoc sit fustigatus: uidetur de iniuria damnatus. uidetur enim feciſſe iniuriam potestati. Tertiò dicit: bona uel rem alicuius per iniuriam occupaui, teneor actione iniuriarum. Quartò dicit, quidam dixit se habere à me in pignus quendam librum: & non erat uerum. illum librum posuit uenalem causa me infamandi, tenetur hac actione. Quintò dicit, uocaui quendam ad ius causa iniuriandi eū ut debitorem meum, cum non esset, teneor hac actione.

¶ Prætor ait. Prætor ait: qui seruum alienum uerberat aduersus bonos mores: item qui quæstionē habet de seruo alieno sine iussu dñi: iniuriarū. act. tenetur. item si q̄d aliud fiat: prætor act. dat. Postea dicit: qui seruo alieno fecit iniuriā i odium domini, domino dat hęc actio. siue in odiū dñi prætor non debet relinquere hāc iniuriā inultā. Postea dicit, qui seruū cōmunē suū & alterius uerberat non tenetur hac act. idem si fructuarius: nam non tenetur hac act. & bene dictū est in edicto: uerberet seruū in quo habet usumfru. Idē si proprietarius: nā nō tenet hac act. & bene dictū est in edicto aduersus bonos mores. quid enim si causa corrigēdi seruū meū eum uerbe re? non teneris. itē si magistratus. Postea exponit uerbum uerberasset positum in edicto. itē uerbum quęstionem. Postea exponit ultima uerba edicti, hæc scilicet. item si quid aliud factū esse dicetur, &c. nā si seruus alienus uerberetur, uel quæstio eius habeatur sine causę cognitione, tenet hac actione. qui hoc fecit. si autē alia iniuria sit ei facta: non semper tenetur qui fecit iniuriā. scilicet cum causę cognitione: qui cum leuiter seruum alienum pereussit uel maledixit, nō tenetur. Si autem aliquis infamauit eum carmine uel alio modo: bene tenet cum causę cognitione. nam inspicitur conditio serui: ut in litera declarat. Postea dicit facta iniuria seruo, domino oritur hęc actio: q̄nque non. quid enim si seruus dicebat se liberum, & eū uerberem? uel quid si alterius credebā seruum quā esse? Vltimo dicit, uerberasti seruum meum ita q; ei rupisti brachium: egi hac actione iniuriarum: possum adhuc agere Aquil. & redditur ratio.

¶ Si usumfructum. Habebam usumfr. in seruo, & tu proprietatē. si aliquis ei seruo facit iniuriā, tibi competit hæc actio, non mihi. idē si cum seruū alienum bona fide posidebā. Secundo dicit, posidebā liberum hominem tanquam seruum, ei est facta iniuria: si in mei odiū ego habeo. aliàs nō. Idē in seruo alieno quē bona fide posideo. Idē in fructuario serui est dicendum. Tertio dicit, seruum plurium uerberaui. omnibus dominis datur hæc actio. & cuilibet sum condēnandus pro parte quā habet in seruo, sed si uolēte uno ex dominis seruū uerbero: si quidem eius tantum credebam seruum: non teneor hac actio. si autem seruum eius & aliorum sciebam eum esse, tūc aliis teneor: ei qui uoluit, non teneor. Vltimo dicit iussu tutoris uel curatoris seruum pupilli uel adulti posui quæstioni. non teneor. & hoc dicit hic §. cum l. sequen. & princi. tertiæ. Franciscus.

Agi posse.] criminaliter etiam accusatur: ut C. de mathe. l. mathematici. argumen. contra. §. si quis ali. te. pro. l. fina.

Vapulaturus. id est uerberandus est. Azo.

Percussus. efficaciter.

Actione. prætoria, id est non Corneliа: ut §. eo. l. lex Cornelia, in princip. & §. inter.

Conuitium. differt inter conuitium & nudum dictum causa in famandi: ut j. §. ex his. & usque illuc est expositio horum uerborum.

Te absente

a ¶ Te absente.] Sit ergo dolus absenti. sic & absens dolum facere potest. ut §. ui bo. rap. l. prætor §. hoc autem edicto.

b ¶ Oportere. esse conuitium.

c ¶ Fecisse conuitium. ut & §. eo. non solum in prin. & j. ead. l. §. abduxisse. & §. de ser. cor. l. j. §. persuadere. & de ui & ui ar. l. j. §. decisse, & de minо. l. in causa. 1. §. in summa. & j. eod. sed si unius. §. seruus meus.

d ¶ Adiectum est. in edicto prætoris: ut §. ait prætor.

e ¶ Nulla executio est. Jalinō in famoso libello: ut §. eod. quod senatus & facit insti. de leg. §. tutor. & j. eo. cū. § si iniuria. & arg. contra insti. de rerum diuisione. §. hoc amplius. Accur.

f ¶ Non tenebitur.] non sufficit consilium uel conatus si dictum non habeat effectum: ut supra quod quisque iuris. l. j. §. fin. & supra. de fur. si quis uxori §. si quis de manu. & §. neque uerbo. & de ope. libe. sicuti. & de uerborum signifi. sæpe. in fin. & l. fugitiuus. & supra de his qui not. infa. l. qui autem. & si prā quæ in fraud. cred. ait prætor. §. ita demū. sed argu. contra supra de nego. gest. sed an ultrò §. is autem. & de cōtra. iudi. tu. l. ij. §. sufficit. & infrà tit. 1. l. j. Accursius.

g ¶ Non potest.] quia non dolo. sed suæ artis causa fecit. Accursius.

h ¶ Constitutiones. ultore gladio puniendos: ut & C. de mathe. l. nemo habet.

i ¶ Ex conuitio. imò ex bono & æquo: ut supra eod. non solum. §. 1. cōtra. sed sol. ut ibi.

k ¶ Nec hæredi. ut & §. l. iniuriarū. in prin. Accursius.

l ¶ Si quis uirgines. id est, eas quæ erant uirgines. Accur.

m ¶ Appellasset. id est, earum pudicitiā blando sermone attentasset: ut j. eo. §. appellare.

n ¶ Minus. id est, nullo modo. Ioan. uel minus quam si id liber fecisset. R. pro quo facit quod subiicit multò minus. sed non placet, cū non sit atrox. ut insti. e. §. seruus.

o ¶ Multò minus. id est, nullo modo Iofic. & §. loca. si q̄s ignorans.

p ¶ Appellauerit. id est, blando sermone earum pudicitiam attentauerit.

q ¶ Non tenetur. nullo modo: & hoc tertio casu secundum Ioan.

† Nota q̄ q̄s talis efficitur prima facie, qualē cū indicat uestes esse: & de habitu & ornatu ueſtimentorū, & q̄ & quales uestes competant hoibus cuiuscunque status, & qualiter ex uestibus præsumat contra aliquem de specu. in tit. de ad uoca. §. 2. addo glo. in c. 1. in 1. tit. quomodo diui. officium. fit celebra. 1 prag. sanc.

In P. F. abest negatio.

voces cōferuntur, conuitiū, quasi conuotiū dicitur. ¶ Sed q̄d adiicit a prætore, aduersus bonos mores, ostendit non omnem in vnū collatam uociferationē prætorē notare: sed eā quæ bonis moribus improbatur, quæque ad infamiā vel inuidiam alicuius spectaret.

¶ Idem ait: aduersus bonos mores, sic accipiendum est, nō vtiq; eius qui fecit, sed generaliter accipiendū, aduersus bonos mores huius ciuitatis. ¶ Conuitiū aūt nō tantū p̄senti, verū absenti quo que fieri posse Labeo scibit. Proinde si quis ad domum tuā venerit te absente, conuitium factū esse dicitur. Idē & si ad stationem vel tabernam ventum sit, probari oportere. ¶ Fecisse conuitiū non tantum is videt qui vociferatus est: verùm is quoque, qui cōcitauit ad vociferationē alios, vel qui simmisit vt vociferetur.

¶ Cui, non sine causa adiectum est. Nam si incertæ personę conuitium fiat: nulla executio est.

¶ Si curauerit quis conuitiū alicui fieri, non tamen factum sit, non tenebitur. Ex his apparet non omne maledictum conuitiū esse: sed illud solùm, q̄d cum vociferatione dictū est. Et siue vnus, siue plures dixerint, quod in cœtu dictum est, conuitiū est. Quod autem non in cœtu, nec cū vociferatione dicitur, conuitium non propriè dicitur, sed infamandi causa dictum.

¶ *Astrologi diuinantes sunt puniēdi gladio vltore. h. d.*

¶ Si quis astrologus, vel qui aliquam illicitam diuinationē pollicetur, consultus aliquem furē dixisset, qui non erat, iniuriarum cū eo agi non potest, sed constitutiones eū tenent. ¶ Iniuriarum actio q̄ ex conuitio nascitur, in hęredes non est reddenda, sed nec hæredi.

¶ *Talis quis esse præsumitur, in quali habitu reperitur. Bart.*

¶ Si qs virgines appellasset, si tamen ancillari veste vestitas, minùs peccare videtur: multò minùs, si meretricia veste fęminæ, non matrum familias vestitæ fuissent. Si igitur non matronali habitu fœmina fuerit, & quis eā appellauerit, vel et comitē abduxerit, iniuriarum non tenetur. ¶ Comitem accipere debemus eum qui comitetur eā & sequatur: & (vt Labeo ait) siue liberum, siue seruum, siue masculum, siue fœminam. & ita comitem Labeo definit, q; frequentandi cuiusque causa, vt sequeretur destinatus, in publico priuatòve abductus fuerit. Inter comites vtique & pædagogi erunt. ¶ Abduxisse videtur (vt Labeo ait) non qui abducere comitē cęperit, sed qui perfecerit, vt comes cum ea nō esset. ¶ Abduxisse autē non tantùm is videtur, qui per vim abduxit: verùm is quoque qui persuasit comiti, vt eam desereret.

¶ Tenetur hoc edicto non tantū qui comitem abduxit: verumetiā si quis eorum quem appellauisset, assectatusve esset. ¶ Appellare est blanda oratione alterius pudicitiā attentare. Hoc. n. non est conuitiū facere, sed aduersus bonos mores attētare. ¶ Qui turpibus verbis vtitur, nō tentat pudicitiam, sed iniuriarum tenetur.

¶ Aliud est appellare, aliud assectari. Appellat enim qui sermone pudicitiam attentat. Assectatur, qui tacitus frequenter insequitur. Assidua etenim frequentia quasi præbet nonnullam infamiam. ¶ Meminisse aūt oportebit, non omnem qui assectatus est, nec omnē qui appellauit, hoc edicto cōueniri posse. Neq; enim si quis colludendi, † si quis offici honestè faciendi gratiā id fecit, statim in edictum incidit, sed qui cōtra bonos mores hoc facit.

¶ Sponsum quoq; ad iniuriarū actionem admittendum puto. Et enim spectat ad contumeliā eius iniuria quæcunque sponsæ eius fiat.

¶ *Non est superfluum post generalem clausulam subiicere speciales, causa rei elucidandæ. h. d.*

¶ Ait prætor, Ne q̄d infamandi causa fiat. Si quis aduersus fecerit, prout quęque res erit, animaduertam. ¶ Hoc edictū superuacuum esse Labeo ait, quippe cū ex generali clausula iniuriarū agere possimus. Sed videt & ipsi Labeoni, & ita se habet, prætorē eandam causam secutum voluisse etiā specialiter de ea re loqui. Ea enim quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notent, vident quasi neglecta. ¶ Generaliter aūt ve

r ¶ Comitem. Scilicet uirginis.

s ¶ Fœminam. Jf. comitem accipere debemus.

t ¶ Et pædagogi. id est, magistri qui pede ad pedem sequuntur. Azo.

u ¶ Perfecerit. sic supra quod quisque iur. l. j. in fin. & ne quis eū qui in ius uoca. l. si per alium. §. 1.

x ¶ Persuasit. sic & supra de ser. cor. l. j. §. persuadere. & §. eo. §. fe cisse.

y ¶ Eorum quem. scilicet comitum. & sic iniuria facta comiti uidetur fieri socio itineris. & facit supra eod. sed est quæstionis. §. fi. & l. j.

z ¶ Tacitus. hic melius aperit quàm aliàs quid sit affectari.

a ¶ Nonnullam. id est, aliquam.

b ¶ Colludendi. uel solatiandi: ut faciunt milites domandо.

c ¶ Officij. ut uiatores præcedentes.

d ¶ Quæcunque. an ergo de adulterio accuset? Respon. ut dices j. de adulteris. si uxor §. primo. & facit supra eodem. l. j. §. fin. Accur.

e ¶ Fiat. manibus: scilicet scribendo, uel pingendo uel sculpendo. Azo. sed si aliter dicas: uidetur cautum per superius edictum supra eadem l. §. ait prætor qui. uerum ad hanc expositionem nidetur contra infra. §. proxi. & §. generaliter. unde posset dici generaliter hoc intelligi. Accur.

f ¶ Superuacuū. prima fronte. Accur.

g ¶ Ex generali clausula. id est, ex generali edicto. Sed quæro ex quonam nullum aliud propositum est nisi id quod est supra, eadem l. §. ait prætor qui. ex illo autem constat hic non agi, sed respōdeo: uetus fuit edictum q̄d non habemus, de quo fit mentio supra eod. prætor edixit. uel si intelligas superiorem §. generaliter. planum est quod hic dicit. Accursius.

aliàs colendi.

h ¶ Notabiliter. id est, generaliter & regulariter: & generalibus uerbis dicuntur. nam talia notabiliter notanda sunt. uel dic notabiliter id est, quæ fiunt ad notam & infamiā alicuius. uel notat id est, mandat.

i ¶ Notentur. id est, specialibus uerbis notentur ad uindictam imponendam.

In P. F. nō est, clausula.

k ¶ Neglecta.] à prætore. sic & §. nautæ caupones. ff. de publi. l. j. §. publicanus. plus ergo quod specialiter fit uel dicitur, natu-

leriut

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iet.ut &c.de acq.hæred.si quis mihi bona.§.sed utrum. & de auro & argen.lega.l.Quintus.§.sed quod Quintus.& in aut. de nup.§.soluto.ibi finde donec.& C.de fer.pig.dad.l.j.& de act. empt.quæro. arg. contra.l.j.de reg.iur.l.expressa.Azo.

a ¶ Fieri.§ generaliter ergo hic accipiendum est: & hoc subiicit, proinde,&c.sic s.de legā præstan.l.j. & de legatis.3.si plures.in fine titu.li.

b ¶ Quis fecerit.§ hoc ex uerbis edicti.

c ¶ Vel dixerit.§ hoc ex sententia.Azo.

d ¶ Ad inuidiam.§ id est,iniuriam.

e ¶ Veste.] facit.J.e. uestē. & in aut. de sanc. epis.§.pen. & C. de his qui notan.infā.i.decreto.

f ¶ Si carmen.] facit s.e.klex Corne.in fi.& l.seq. & j.eo.§. prætor ait.Accursius.

g ¶ Quod ait prætor.§ ut s.eo.§.ait prætor ne quid,&c.

h ¶ Moueri.§ ne debeat audire agentem.

† P. F. & quodcūq;.

i ¶ Qui agit.] ut qa talis est cui facta sit iniuria: cui fāmę damnū non est iniuria: ut C.ut intra certum tempus. l.ij.

† Id est, nō est in P. F.

k ¶ Aduersus quem.§ ut quia libertus aduersus patronum pro leui iniuria aut supra eo. prętor.§.prætereā. & §.penult.

† In P.F. non ad est negatio.

l ¶ In re ipsa.]statim se exponit,id est,i qualitate etiam: ut est cum fit seruo non atrox: ut infra eodem §.ait prætor.

† Du. uelut daturus pecuniam, uē didit.&c.

m ¶ Qui agit.] scilicet actione iniuriarum,uel agit cōtra id quod prætorem mouet. uel tertiò agit. id est,facit iniuriam.audit tamen eū qui actionem ,pponit: uel agit, id est, excipit dicendo se non teneri: quæ duæ ultimæ in idē recidunt, & alium sensum dant quā dixerim exponendo. & facit ut ex qualitate agatur.J. de ter. moto l.ij.§. de pœna. & §.de neg.ge.l. Pōponius.1. & de leg. 1.l.si seruus plurium.in fi.& s.e. prætor edixit. §.pe.& §.fi.

† Du. uendixauit.

n ¶ Si quis libello.] infamatorio & facit §. e.l.lex Corne.§.fi.& l. seq. ul dic i ciuili etiā ex causa uexandi: ut s. eo.iniuriarum.§.1.

† Du.uideo dñm &c.

o ¶ Idem ait eū.§ assessorem uel comitem.

† In P.F. uel quæstioni fieret. Halo.uel q stionib.afferit.

p ¶ Vendidit.] aliàs uēdidit & aliàs indicauit:& aliàs iactauit: & punitur æquali pœna dans, & accipiēs:ut C. de accu. qui explicādi ubi plene dixi. arg.in aut.de san.epis.§.fi quis autem erit.& §. prę omnibus. & C. de epis. & cleri.fi quenquam.in fi. facit s.e.de susp. tut.l.tu

† P.F.hanc enim. &c. al.hoc.n.& Seruiū sentire.&c.

tuit prætor quid ad infamiam alicuius fieri. [a] Proinde quodcunque quis fecerit [b] uel dixerit [c], ut alium infamet, erit actio iniuriarum. ¶ Hæc autem ferè sunt, quæ ad infamiam alicuius fiunt: ut puta si quis ad inuidiam [d] alicuius uestę [e] lugubri utatur, aut squalida, aut si barbam demittat, uel capillos submittat, aut si carmen [f] conscribat uel proponat, uel cantet aliquid, quod pudorē alicuius lædat. ¶ Quod ait prætor, [g] Si quis aduersus ea fecerit, prout quęque res erit, animaduertam.sic intelligendum est,ut plenior esset prętoris animaduersio, id est, † ut quodcunque eum mouerit, [h] uel in persona eius qui agit [i] iniuriarū actione, uel eius aduersus quem [k] agitur, uel etiā in re ipsa [l] † id est, in qualitate in iuriæ, † non audiat eū, qui agit. [m]

¶ Si quis libellō dato uel principi uel alij, famam alienam infectatus fuerit,iniuriarum erit agēdum:ut Papi.ait. ¶ Idem ait eū, [o] qui euentum sententię, † uelut laturus, pecuniā uendidit, fustibus à prędę ob hoc castigatum, iniuriarum damnatum uideri. Vtique autem apparet hunc iniuriam ei fecisse,cuius sententiam † uendidit. [p] ¶ Si quis bona alicuius, uel rem unam [q] per iniuriam occupauerit,iniuriarum actione tenetur. ¶ Item si quis pignus proscripserit uenditurus, tanq; à me acceperit, infamandi mei causa, Seruius ait iniuriarum agi posse.

¶ Si quis nō debitorem [r] quasi debitorem appellauerit iniurię faciendę causa,iniuriarum tenetur.

¶ Prætor ait, Qui seruum alienū aduersus bonos mores uerberasse,deque eo iniussu dñi quæstionem [s] habuisse dicetur,in eum iudicium dabo. Itē si quid aliud factum esse dicetur: causa cognita iudicium dabo. ¶ Si quis sic fecit iniuriā seruo,ut dño faceret, [t]

iudico dñm iniuriarū agere posse suo nomine. Si uerò non ad suggillationē dñi id fecit, ipsi seruo facta iniuria, inulta à prætore relinqui nō debuit:maximē [u] si ueteribus † uel quæstionibus afflixerit. † hoc enim & seruum sentire, [x] palàm est. ¶ Si cōm quis seruum uerberauerit, utique hac actione non tenebitur: cum iure

tor.§.qui ad alimenta.Accursius.

q ¶ Vnam.]facit.s.ui bo.raptorum.l.ij.§.uel cuius.Accursius.

r ¶ Si quis non debitorem.§ ut J.l.si creditor.& l.si iniuriæ.

s ¶ Quæstionem.]hoc expone ut infra eo.§.quæstionem.& §.quæstionis.

† dñij, id fecerit. Nec si fructuarius id fecerit, dñs cum eo aget: uel si ,pprietarius fecerit,fructuarius eum conueniet. [z] ¶ Adiicitur, [a] Aduersus bonos mores uerberauerit. ut non omnis omnino qui uerberauerit, sed qui aduersus bonos mores uerberauerit,teneatur. Cæterū,si quis corrigendi animo [b] uerberauerit,aut si qs emendandi,non tenetur. Vnde q rit Labeo, si magistratus municipalis seruum meum loris ruperit, an possim cum eo experiri, quasi aduersus bonos mores uerberauerit? Et ait iudicē debere inquirere quid facientem seruum meum uerberauerit.nam si honorem ornamentaq; petulāter attentantē ceciderit, absoluendum [c] eum.

¶ Verberasse dr abusiuè, & qui pugnis ceciderit. ¶ Quæstionē [d] intelligere debemus † & tormenta & corporis dolorem ad eruendam ueritatem. Nuda ergo interrogatio uel leuis territio non pertinet ad hoc edictum. ¶ Quæstionis uerbo etiam ea, quam malam mansionē † Græci dicunt, [e] continebitur. Cùm igitur p uim & tormenta habita quæstio est,tūc quę stio intelligit. Sed & si iussu dñi quis quæstionem habeat,modum tñ [f] excesserit, [g] teneri eum debere Labeo ait. ¶ Prætor [h] ait:Si quid aliud factum esse dicet, causa cognita iudicium dabo. Proinde si quidē uerberatus sit seruus, uel tormentis de eo quæstio habita est,sine causę cognitione [i] iudicium in eū competit. Si uerò aliā iniuriā passus sit,non aliter competit,q causa cognita: † quia prætor non ex omni ex causa, iniuriarum iudicium serui nomine † permittit. Nā si leuiter percussus sit, uel maledictum ei leuiter,non dabit actionem. At si infamatus sit uel facto aliquo,uel carmine scripto,puto causæ cognitionem prętoris porrigēdam, & ad serui qualitatē. Etenim multum interest, qualis seruus sit, bonæ frugi, [k] † ordinarius,dispensator,an uerò uulgaris uel mediastinus,an qualis qualis. & quid si compeditus, uel malè notus, uel notæ extremæ? Habebit igitur prætor rationem tam iniuriæ,quæ admissa dicitur,q̄ personę serui,in quem admissa dicitur:& sic aut permittet,

† Du.dñi.

t ¶ Vt domino faceret.§ i.ad eius suggillationem ut eum cruciaret facta est. sic insti.de excu.tut.§.idem si propter um.

u ¶ Maximè.§ hoc ideo quia idem dicetur etiā si alias atrociter cruciet eum. & sic concor. insti.eo.§. seruus. & §. si communi.

x ¶ Sentire.]ergo ipsemet agit. & hoc quidam concedunt. & pro eis s. ui bon.rap.l.prætor.§.pe. & J. de sepul. uio.l.ij.§. si seruus. sed quamlibet earū expone ut suo loco dictum est.& hic dicas dñm nō seruum agere: ut C.de iudi.l.seruus. licet sentiat: ut dicit inspecto iure naturali: ut s. de his qui sui iur. sunt uel alie.l.ij.§.dominorum. & facit J.e.§. interdū. Accur.

y ¶ Cū iure dominij.§ nobilis præsumptio: ut & s. pro so.l.meritò. nisi contrà probetur: ut in ar. contra. s. de ær. cor. si quis seruū. & ad legem Aqui.l.sed si cōmunem.

† Et,nō est apud Du.

z ¶ Conueniet.§ repete negationem. & facit J.e.l.§.si usumfru.

† Græci,nō ē apud Du. Quæ autē dicatur mansio, uid. Budęū hic in annotatio. postrio.

a ¶ Adiicitur.§ in §. prætor ait. qui est s.e.l.

b ¶ Animo.§ in hoc facit C. de emenda. propinquo. & de emenda. fer. & J. ad Turpil.l.j.§. calumniatoribus. Accursius.

c ¶ Absoluendum.§ scilicet iudicem.

d ¶ Quæstionem.§ facit J. prox. §. & s. ad Syl. l.j.§. quæstionem. & C. de iura. calum.l.j.in fi. & de rei uen. cum sup uernis.

e ¶ Dicunt.? ut si ponitur in carcere ut nō comedat donec dicat id de quo quæritur, & facit s. depositi.l. si hominem. Accur.

† Du. Itaq; prætor.

f ¶ Modum tamen.§ facit. C. de emenda. fer. & de emenda. propinquo. & s. de seruis. fu-cur. & s. solu. matr. si constā te. §. si maritus. & s. de cond. ob cau. l. cum seruus.

† Du.promittit.

g ¶ Excesserit.§ ad iniuriam domini. Accur.

h ¶ Prætor.§ ut s.e.l. §. prætor ait qui.

† Vide in hūc locum Budæ. s. de fer. cor. l.j. de fer. autē ordinatio nide Cælū Rhod. li. lectio. antiqua. 6. c. 3.

i ¶ Causæ cognitione.§ ut & s.e.l.§. quod ait prætor.

k ¶ Bonæ frugi.]sunt enim diuersæ qualitates i seruis: ut supra de usufr.l.sed & si quid. §. mancipiorū. & de æd. edic.l.

edic.l.fi §.fi.& l.j.in fi.cum seq.& s. de offic.præ.l.fi.& insti.eo. §. pœna.in fin.§.

a ¶ Non cæsurus.§ cecidit non cæsurus. Accursius.

b ¶ Iniuriam fecerit.§ at conueniretur a domino pro iniuria atroci facta quasi seruo non quasi sibi.aliàs esset cōtra. s.ea.l.§.si quis sic fecit. nec obstat ei quod dico non agi.J.eo.l.eū. §.fi. in princ. quoniam licet ibi non agat pater uel maritus: agit tamen ea persona quæ passa est iniuriam. at hic si non ageret dominus, nemo alius posset agere: & sic iniuria esset inulta. quod esse non debet. Item argu. contrà. s. de fer. cor. l. doli.§.j.

c ¶ Conueniri.] contrà.infrà eo. l. eum.§ si iniuria. sed ibi aliud in seruis: aliud in liberis. uel plenè ibi dices. Itē arg. contrà. s. de negoc. item si cum. & s. de acquir. hære. is qui purat. in eo quod hic non inspicitur nec qd in opinione, nec quod in uero est omnino. Accursius.

d ¶ Iniuriarum.§ ex eodem facto.

e ¶ Eandem rem.§ id est, eandem causam: quia iam interuenirēt quæ dicuntur s. de excepti. rei iudic. l. cum quæritur. §. & an eadem.

* lex est, non aut.§.

f ¶ Ad damnum.§ Aquilia. Accursius.

g ¶ Altera ad contumeliam.§ ut iniuriarum. sed si primò egit iniur. ciuiliter, postea non aget criminaliter ut s. eodem, prætor edixit. §. j Itē uidetur huic l. contra. s. arbo. fur. cæ. l. si colonus. Sol. ut ibi. Itē cōtrà. s. de action. & oblig. l. qui seruum. in princip. hæc secundum illam. Item contra. C. eo. l. dominū. sed dico ibi loqui in actione legis Aquiliæ: & de ea dico eam cōtinere damnum. Alij dixerunt de actione iniuriarum ut contineat damnum non principaliter, sed secundario, sicut ibi. sed secundum eos non uideo quare si egit una, non debeat repelli si agat alia: nisi dixerit hoc tunc esse cùm noluit rationem damni haberi in actione in iuriarum. Item facit ad legem iltam s. de priu. delic. l.j. Sed ar. contrà. s. de acqui. hære. Illud dubitari.

† Glo. est similis in l. ij. §. j. s. si certū pet. & in l.i cōmodato §. sic s. cōmo.

h ¶ Magis.§ electiue ponitur. & hoc ēiā nisi in contumeliā fructuarij facta sicut J. prox. §. in fi. & s. de usufr. l. ususfructus. quæ sunt contra. & est ad hoc s. ad l. Aquil. item Mela. §. pe. & §. fi. & l. sequen. & l. si dominus. & insti. e. §. quòd si usufru.

i ¶ In meam contumeliam.§ ut & insti. eo. §. sed si in libero. & facit §. proxi. §. & §. fi quis sic. Accursius.

k ¶ Dabimus.§ si læsus est in eius contumeliam: si non sit læsus in eius contumeliam: ut differat a fructuario.

l ¶ Si autem me.] possessorem.

m ¶ Sed non esse æquum.§ aliàs equum: & hæc est bona. & aliàs iniquum: & tunc Pedius malè dixit: & ideo corrigitur statim.

n ¶ Damnationem.§ sic & s. de leg. j. si seruus plurium. in prin. & de fiqu. seruo l. proinde in prin. Sed contra. insti. eo. §. si cōmuni. ubi dicit plus unius iniuriam esse imari quā alterius, si nobilior uel dignior est. Sol. hic corrigitur uel hic sunt æquè nobiles & boni: uel illud cū ad suggillatione dñorum fit iniuria: hic nō sed: atrociter est seruus tractatus. Vel uerius: hic nō negat unū plus pro sua dimidia petere quā alter: cùm si totus esset nobilioris, peteret xx. nunc petit x. si contra totus esset uilioris domini, peteret x. nunc petit v. Accursius.

o ¶ Portiones.§ aliàs petitiones.

SED si unius.§ CASVS. princip. huius satis declarat in fine ca. Sed si unius. ¶ Seruus meus.§ Querela tua falsa uel insufficiatio ne tua seruū meum potestas fecit flagellari. teneris hac act. sed si est mortuus seruus: ob hoc agā Aquil. cōtra te. ¶ Quędā. J Lęuis iniuria facta à libero, leuiter punitur: a seruo autem facta, grauiter punitur. Secundo dicit pro iniuria facta a seruo oriē passo actio iniuriarū non valis: & est in electione domini serui uel tradere seruū uerberandū: uel dare seruum pro noxa: uel emēdare iniuriam: & iudicis arbitrio imponetur modus uerberum quādo seruus tradit uerberandus. Ter

tio dicit, si exhibitus est seruus coram iudice ut uerberet iudicis arbitrio pro iniuria quā fecerat: & uerberatus est, amodo si passus iniuriam uellit agere iniuriarū, non poterit. idem si iniuriarū remisisset nuda uoluntate. Idem si tempore extincta sit actio iniuriarū: ut his casibus non possit esse iniuriarum actio.

toties admittamus iniuriarum actionem, quoties in meam cōtumeliam [i] iniuria ei facta sit. Nam ipsius q̄dem serui nomine domino dabimus [k] iniuriarum actionem. Si autem me [l] tangat & pulser, iniuriarum mihi quoque actio est. Ergo & in fructuario idem distingui potest. ¶ Si seruum plurium cecidero, competere iniuriarum actionem omnibus, plus quā manifestum est.

¶ Paulus † ad edict. LEX XVI.

SEd non esse æquum [m] ,p maiore parte, quàm pro qua dominus est, damnationē [n] fieri, Pedius ait: & ideo officio iudicis portiones [o] æstimandæ sunt.

¶ Vlpianus † ad edict. LEX XVII.

SEd si unius ,pmissu id fecero, si quidem solius eius esse puto cui, nulli competit iniuriarum actio. Planè si scitu esse pluriū, ei quidem qui permisit, iniuriarum actio non competit, [p] cæteris cōperit. ¶ Si iussu tutoris aut ,pcuratoris, [q] uel curatoris q̄stio habita fit, consequēs erit dicere, cessare [r] ta. Secundo loquitur Vlpia. facta iniuria filio Titii, & Titius sit præsens, non potest tamen agere. quia furiosus est: uel alio iusto impedimento: dicitur quòd iste filius agere hac actio. cum pater eius pro absente sit. Sed pone quòd Titius est sanæ mentis, & præsens: nō nullā men agere iniuriarum: sed remittit hanc act. Dicitur quòd filius non potest agere & redditur ratio: nisi persona patris sit nulis: p̄sona filij actoris habilis: nā hoc casu remissio patris nō nocet filio. Sed pone q̄ pater cœpit agere, & lite contestata incipit abesse, uel negligit procedere, cum sic utilis persona. hoc casu filius procedit in causa etiā si non sit emancipatus. Postea exponit uerbum edicti illud, scilicet neq; procurator, &c. scias enim q̄ si procurator patris uult agere: filius non possit agere: si tamen ipse procurator negligat aut eo ludat, tūc filius agere potest. & procuratorem intelligo etiā generalē. Postea exponit alia uerba edicti, si causa cognita. nam inspicit si pater a longe abest, & si citò est reuersurus, ut sic expectet. Itē quę persona sit filij: ut si non idonea ad agendū, ut sic nō admittatur. postea exponit alia uerba edicti, scilicet, si qui iniuriam accepit: & dicit q̄ comprehendunt etiam patrem passi iniuriam. ubi facta est iniuria nepoti: & pater est præsens, auus abest: patri dabitur actio. Postea dicit, dictum est patre absente filio dari, actionem. plus dico q̄ & si us pōt hoc casu agere per procuratorem. Item si nepoti facta est iniuria, & non sit auus præsens: pater passi iniuriā poterit agere per ,pcuratoreni. & subiicitur notabilis regula. Postea dicit, filius absente patre egit iniuriarum actio. pater reuersus nomine filij agere nō poterit. Vltimo dicit, filio datur hæc actio quoties nemo agit pro patre. Idē est seruandum siue sic in potestate sine emancipatus: siue mortuus sit pater, & filius sit exhæredatus: uel ex parte scriptus hæres, & eā adiuit siue abiitinit se à paterna hæreditate: nā semper his casibus filio prædicto passo iniuriam datur hæc actio. Franc.

¶ Si iussu.§ Seruus meus me iubente fecit tibi iniuriā teneor act. iniuriarum etiam meo nomine. seruus autem manumissus postea ipse tenetur. non enim debebat domino parere. unde & si occidit hominem meo iussu licet sit postea manumissus, tamen tenetur. si tamen causa defendendi dominum seruus alicui iniuriam fecit: non tenetur factus liber, nec ego pro eo.

† lib.45.

¶ Si seruus.§ Seruus in quo habebam usum fru. fecit mihi iniuria: competit mihi actio iniuriarum noxalis cōtra proprietarium. se cus si esset seruus communis mei & alterius: nam pro iniuria quam mihi facit, non habeo actio. cum si extraneo fecisset, tenerer pro eo.

† lib.57.

¶ Ait prætor.§ Ponitur edictum cuius sensus est. facta iniuria alicui qui sit in alterius potestate: si is qui habet eum in potestate, non sit præsens: neque procurator aliquis existat qui uelit agere pro eo ispi passo iniuriam prætor permittit agere act. iniuriarum causa cognita. Titii, & Titius sit præsens, non potest tamen agere. quia furiosus est uel alio iusto impedimento: dicitur quòd iste filius agere hac actio. cum pater eius pro absente sit. Sed pone quòd Titius est sanæ mentis, & præsens: nō nullā men agere iniuriarum: sed remittit hanc act. Dicitur quòd filius non potest agere & redditur ratio: nisi persona patris sit nulis: p̄sona filij actoris habilis: nā hoc casu remissio patris nō nocet filio. Sed pone q̄ pater cœpit agere, & lite contestata incipit abesse, uel negligit procedere, cum sic utilis persona. hoc casu filius procedit in causa etiā si non sit emancipatus. Postea exponit uerbum edicti illud, scilicet neq; procurator, &c. scias enim q̄ si procurator patris uult agere: filius non possit agere: si tamen ipse procurator negligat aut eo ludat, tūc filius agere potest. & procuratorem intelligo etiā generalē. Postea exponit alia uerba edicti, si causa cognita. nam inspicit si pater a longe abest, & si citò est reuersurus, ut sic expectet. Itē quę persona sit filij: ut si non idonea ad agendū, ut sic nō admittatur. postea exponit alia uerba edicti, scilicet, si qui iniuriam accepit: & dicit q̄ comprehendunt etiam patrem passi iniuriam. ubi facta est iniuria nepoti: & pater est præsens, auus abest: patri dabitur actio. Postea dicit, dictum est patre absente filio dari, actionem. plus dico q̄ & si us pōt hoc casu agere per procuratorem. Item si nepoti facta est iniuria, & non sit auus præsens: pater passi iniuriā poterit agere per ,pcuratoreni. & subiicitur notabilis regula. Postea dicit, filius absente patre egit iniuriarum actio. pater reuersus nomine filij agere nō poterit. Vltimo dicit, filio datur hæc actio quoties nemo agit pro patre. Idē est seruandum siue sic in potestate sine emancipatus: siue mortuus sit pater, & filius sit exhæredatus: uel ex parte scriptus hæres, & eā adiuit siue abiitinit se à paterna hæreditate: nā semper his casibus filio prædicto passo iniuriam datur hæc actio. Franc.

¶ Non competit.§ quia non sit iniuria uolentiue supra eodem, l. prętia. §. usque. & infra. §. proximo. & argumē. supra solu. matrimo. cum mulier. & supra cōmodati. si ut certo. §. planè si sic. & ad hoc supra de seruitut. rusticorum prædiorum. per fundum. & de leg. ij cū pater. §. libertis. & manda. l. si p̄cedente. in fine. & de ope. noui nūtia. l. de pupillo §. fi plurium. & quorum lega. l. j. §. fi alter. & de separa. l. j. §. quæritum & ad senatusco. Sylla. l. fi. Accur.

q ¶ Aut procuratoris.§ habentis generalem & liberam administrationem. Accur.

r ¶ Cessare.] facit hic tutor ne pupillo quęratur actio: ut & aliàs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. de admini. tuti. pupillorum. non ut quæsita pereatur §. de admi. tuto. Lucius. in fine. & §. de fur. l. tut or. quæ sunt argu. contrà. & facit §. quod ui, aut clam. l. ut §. firmiter. Accursius.

a ¶ Vel querela.] scilicet falsa. Accursius.

b ¶ Inquantum.] facit insti. eo. §. pœna.

c ¶ Agere, posse. § actione l. Aquiliæ : ut proinde sequens litera : quia & contrà. non autem in actione iniuriarum venit damnum : ut suprà eodem, l. item apud. §. si quis seruo. & competunt etiã seruo mortuo : ut & §. de actioni. & obligatio. l. quæcunq;. & facit §. e. l. item. §. fecisse. & C. de accusa. l. non ideo. & §. de condictio. ob causam. l. penult.

d ¶ Videntur. § & ita modicè coercendę.

e ¶ Eædem tamen. § aliàs tamen eædem, & aliàs enimuero, & facit §. eo prætor. §. atrocem. & l. item apud La beonẽ. §. quod ait prætor. & §. prætor ait si quid. & C. de epis. & cleri. si quis in hoc, & de liber. & eorum lib. l. ij. Item facit §. soluto matrimo. l. si cum dotem. §. eo tẽpore. & ĵ. ea. l. §. interdum tamẽ. & §. quod autem ait. & §. si ex noxa. causa agatur. l. si seruum. Accursius.

f ¶ Actio datur. § ut & instit. de noxa. in princi. & §. sunt autem. in actione autem de dolo distinguitur : ut & suprà de dolo. l. si oletum, §. Hæc actio. Accursius.

g. ¶ Sed in arbitrio. § actore scilicet pro uindicta postulante secundum Bart.

h ¶ Præstare. § ut iniuriam passus habeat seruum apud se. sic & in Lobarda de libero homine exhi. l. si seruus cum uoluntate. & l. si q; liber homo. Accursius.

i ¶ Facultas. § iniuriam passo hoc postulante. Accursius.

k ¶ Non satisfiat. § amittit ergo electionem propter moram : ut §. de pecu. leg. d. j. in fi. Accursius.

l ¶ Sufferendam. § alternativa est ergo sententia : ut insti. de of fi. iudi. in prin. & §. de re iudi. l. miles. §. decẽ. & de confess. certum. § j. & facit §. de mino. l. quod si minor. §. si seruus. & §. de iur. om. iudi. l. si quis. §. in seruos. & de his qui deiec. uel effu. l. j. §. cum seruus. & §. si ex noxa. cau. agatur. l. si seruum.

m ¶ Quasi. § assertio veritatis est ; nam iudex bonus vir dicitur : vt hic. & §. de verb. obli. l. continuus. §. cum ita. & in hoc facit §. pro socio. l. in proposita. & de leg. iij fideicom. §. fic fideì.

n ¶ Verberum.] cum verberandus traditur ex causa quæ §. proxi. §. dicitur. & hoc edictum non habemus cui hoc adiungitur.

o ¶ Iudicis. § ut §. proxi. §. aliàs alicuius.

p ¶ Remisit. § sic §. de admini. tuto. l. pupillus alterum.

q ¶ Nuda voluntate. § ut per abolitionem : ut insti. eo. in fi. & §. eo. non solum. §. j.

iniuriarũ actionẽ. ¶ Seruus meus opera tua uel q̃rela[a] tua flagellis cæsus est à magistratu nostro. Mela putat mihi dandam iniuriarum actionem aduersus te inquantum[b] ob eam rem æquũ iudici uidebitur. Et si seruus decesserit, dominum eius agere posse[c] Labeo ait : quia de damno quod per iniuriam factum est, agatur. & ita Trebatio placuit. ¶ Quædam iniurię à liberis hominib. factæ,[d] leues & nullius momenti esse uidentur :[d] eędem tamẽ[e] à seruis factæ, graues sunt. Crescit enim contumelia ex persona eius, qui contumeliam facit. ¶ Cùm seruus iniuriã facit, maleficium eũ admittere, palam est. Igitur meritò sicut ex cæteris delictis, ita & ex hoc iniuriarum noxalis actio datur.[f] Sed in arbitrio[g] domini est, an velit eũ verberandũ exhibere, vt ita satisfiat ei qui iniuriam passus est. Neque enim cerit necesse domino vtique eum verberandum præstare:[h] sed dabit ei facultas[i] præstare seruũ verberandum : aut si de eo verberibus satis nõ fiat,[k] noxę dedendũ, vel litis æstimationem sufferendam.[l] ¶ Prętor ait, Arbitratu iudicis, vtiq; quasi[m] viri boni, vt ille modũ uerberũ[n] imponat. ¶ Si ante iudicem dominus verberandũ seruũ suum exhibuerit, ut satis verberibus ei fieret, & erit factũ arbitratu iudicis :[o] postea actor agere iniuriarũ pseueret, non est audiendus. Qui enim accepit satisfactionem, iniuriam suã remisit.[p] Nam & si nuda volũtate[q] iniuriam remisit, indubitatè dicendum est extingui iniuriarum actionẽ : nõ minus quã si tẽpore[r] iniuria fuerit abolita. ¶ Si iussu domini seruus iniuriam fecerit, vtique dñs conueniri poterit etiã suo[s] nomine. Sed si proponat seruus manumissus, placet Labeoni in eum dandã actionem : quia & noxa caput[t] sequitur : nec in omnia seruus domino parere debet. Cæterùm,[u] & si occiderit iussu domini, Corneliæ eum eximemus.[x] ¶ Planè si defendendi domini gratia aliquid fecerit, rationem ei constare apparet :[y] inq; eam rem aduersus agentem exceptio obiicienda erit. ¶ Si seruus ĩ quo vsusfructus meus est, iniuriã mihi fecerit, aduersus dominũ noxali iudicio experiri potero :[z] neque debeo deterioris cõditionis[a] ob hoc esse, quòd vsumfructum in eo habeo, quàm si non haberem : aliter atq; si communis esset, tunc enim non daremus socio actionẽ, ea ꝓpter, quia & ipse iniuriarum actione tenetur.[b] ¶ Ait prętor :[c] Si ei qui in alterius potestate erit, iniuria facta esse dicetur, & neq; is cuius in potestate est, præsens erit, neq; procurator quisquam existat, qui eo nomine agat, causa cognita ip si qui iniuriã accepisse dicetur, iudiciũ dabo. ¶ Filiofamiliàs[d] in iuriam passo, si præsens sit pater, agere tamen nõ possit propter furorem, vel quem alium casum dementiæ, puto competere iniuriarum actionẽ. nã & hic pater eius, absentis loco[e] est. Planè si psens agere nolit, uel q̃a differt, vel q̃a remittit, atque condonat iniuriã, magis est, vt filio actio[f] non detur, nam & cum abest, idcirco datur actio filio, quia verisimile est patrem, si præsens fuisset, acturũ[g] fuisse. Interdum tamen putamus & si pater remittat, iniuriarum actionẽ filio dandam : vt putà si patris persona vilis abiectaq; sit, si lij honesta. Neque enim debet pater vilissimus, filij sui contumeliã ad suam vilitatem[h] metiri. Ponamus eum esse patrem cui iure meritoq; curator à prætore constituatur. ¶ † Sed & si lite contesta cœperit abesse,[i] vel etiam negligere executionem pater vilis, dicẽdum est causa cognita[a] translationem filio competere. Idẽ est etsi emãcipatus[b] filius esse ꝓponatur. ¶ Procuratorẽ patris prætulit prætor ipsis personis quæ in iuriam passę sunt. Si tamen procurator aut negligat, aut colludat, aut nõ sufficiat[c] aduersus eas personas, quæ iniuriã fecerint, ipsi potiùs, qui passus est iniuriam, actio iniuriarum competit. ¶ Procuratorem[d] aũt † accipere debemus, non utique[e] eũ cui specialiter data est procuratio actionis iniuriarum : uerùm sufficit esse eum cui omnium rerum administratio mãdata est. ¶ Quod autẽ ait prętor, causa cognita, ipsi qui iniuriam accepisse dicetur, iudicium pmitti. ita accipiendũ est, ut in cognitione causæ hoc uersetur, quã longe pater absit, & quando sit superuẽturus,[f] & nunquid is, q̃[g] iniuriarum uult actionem mouere, segnior, uel inutilis admodũ[h] sit, & qui non sufficiat ad rei alicuius ad ministrationem, ac ꝓ hoc nec ad actionẽ.[i] ¶ Quod deinde † ait,[k] Qui iniuriam accepit, interdum ita accipiẽdũ est, ut patri eius cõpetat actio ut putà nepoti facta est iniuria : pater psens est : auus abest. scribit Iulianus patri potiùs[l] dandam iniuriarum actionẽ, quã ipsi nepoti : ad cuius (inquit) officiũ ꝓtinet etiã iuuente auo filiũ suum in omnibus tueri. ¶ Idẽ Iulianus scribit filium non tantum ipsum agere[m] debere, verùm procuratorem quoq; dare posse. Alioquin (inquit) nisi ei permiserimus procuratorẽ dare posse, futurum est, ut si ualetudine impediatur, neque sit qui iniuriarum actio nẽ exequatur, impediatur actio. Idem ait, & si nepoti facta sit iniuria, & nemo sit, qui aui nomine agat, permittendum esse patri experiri : & is procuratorem dabit. omnibus enim qui suo nomine actionem habent, ꝓcuratoris dandi esse[n] † faculatẽ. Intelligit autem filiũ (inquit) familias suo nomine[o] agere, cũ patre cessante ꝓtor ei agere ꝓmittit. ¶ Si filiusfamiliàs iniuriarum egerit,[p] patri actio[q] non competit.

¶ *Filiofamilias datur actio iniuriarũ existenti in patris potestate, & etiã emãcipato, uel aliàs liberato à patria potestate. Bart.*

¶ Idẽ ait filiofamiliàs iniuriarũ nomine actionẽ dari, quoties nemo est qui patris nomine experiatur : & hoc casu[r] quasi patrẽfamiliàs cõstituti. Quare siue emãcipatus sit, siue ex parte hĩs scriptus, uel etiã exheredatus, siue paterna hĩditate abstinuerit, executionẽ litis ei dandã. Esse enim per absurdum, quẽ prætor manente patria potestate ad actionẽ admittendũ † putauerit, ei patrifa. facto ultionẽ iniuriarũ suarũ eripi, & trãsferri ad patrẽ, qui † eam, quantum in ipso est, omiserit : aut (qd est indignius) ad hĩdes patris,[s] ad quos non pertinere iniuriam filiofamiliàs factam, proculdubio est.

¶ Paulus † ad edict. LEX XVIII.

EVm qui nocẽtẽ infamauit,[t] non esse bonũ & æquũ ob eã rẽ cõdemnari. Peccata enim nocẽtiũ nota esse, & oportere, & expedire. ¶ Si seruus seruo fecerit in iuriã, perinde agendũ est[u] quasi si dño fecisset. ¶ Si nupta filiafamiliàs iniuriã acceperit, & uir & pater iniuriarũ[x] agẽt. Pomponius etiã rectè putat tanti patri cõdemnandũ esse reũ, quanti cõdẽnaret, si ea uidua esset. Viro tãti, q̃ti condemnarẽt si ea in nullius potestate esset : ꝙ sua cuiusq; iniuria propriã ęstimationẽ haberet. Et ideo si nupta in nullius potestate fit, nõ ideo minùs eam iniuriarũ agere posse : ꝙ & uir suo noĩe[z] agat.

¶ *Quando iniuria infertur in aliquem principaliter, ueritas inspicit potius quã opinio : & cum infertur in aliquem per cõsequentiam, inspicitur opinio potius quã ueritas. Bart.*

¶ Si iniuria mihi fiat ab eo cui sim ignotus, aut si quis putet me Lucium Titiũ esse, cum sim Caius Seius, prævalet quod principale

a ¶ Causa cognita.] hoc expone ut ĵ. eo. §. quod autem, & facit ĵ. e. l. §. idem ait filio. Accursius.

b ¶ Si emancipatus. § post litem contest. à patre in potestate tamẽ erat cũ sibi facta fuit iniuria. alioquin sine distinctiõe ageret. & facit ad hanc translationẽ. C. de rei vxo. act. l. j. §. videamus. & de vsufr. sed & siquis. §. si operas. & C. cõmunia dele. l. fi. §. j. ibi, censemus itaque &c. & de leg. j. l. cum res. & ĵ. de sepul. violat. l. ij. §. nõ perpetuę. & ĵ. ea. l. §. fi. & §. de iudiciis. l. tam ex contractibus. sed an de nouo incipiat agere filius, an procedet in instantia patris? dic quòd in prima istantia procedet : ut arg. d. l. tam ex cõtractibus. de rei vxo. act. de calumnia tamen iurabit filius : vt C. de iura. calum. aut. principales.

† Iste rex. ẽ ualde nõt. & sing. ad hoc, q̃ qde admodũ ꝓ curator cõstitutus ad negotium, siue negotia, potest per consequentiã ẽt deducere rem in iudicium. p gl. not. in l. cũ minor. §. rẽra. ha. ita ẽt constitutus hoc modo, Constituo te procuratorem rerũ mearũ. nã uidetur cõstitutus ad recuperanda & exigẽda nomina debitorum Bol.

† Scriben. hic, maximè Bar. dicunt hunc tex. not. ad hoc q̃ nepos debet aliã patre suo, non autẽ ab auo : & hoc dũ dicit tex. in omnib. tueri. Bol.

† Du. potestatem.

b ¶ Non sufficiat. § uel q̃a non potest probare mãdatum : uel q̃a pauper. argu. §. man. si procuratorẽ. §. fi ignorantes. Vel quia aliàs habet tot administrare, ut huic non possit superfedere. arg. §. de procur. l. si filiusfa. §. i. & l. seq. uel forte propter potentiã aduersarii. arg. §. de ali. iudi. l. iii. in princip. uel quia nescit talia facere, quia est simplex ut ĵ. eo. §. quod autem ait.

c ¶ Ait prætor. § plenè subsequenter hæc uerba exponuntur.

d ¶ Filiofamilias. § datiui casus.

e ¶ Absentis loco est. § ut & §. de iure co di. l. ij. §. furiosus. sed contrà. §. de procur. l. ij. §. j. sed expone ut ibi. & facit §. fol. matri. l. si cum dotẽ §. fi soluto. & de in ius uocan. l. si libertus. & de Actio. & obli. filiusf. & infrà eodem, seruo. §. filio. & suprà de iudi. si longius §. j. & de procu. filiusf. & non solum. §. si pater. Item facit ad hoc ut pater iniuriam filij remittat infrà ad leg. Iuliam. de ui. qui cœcu. §. fi. & suprà ad Syl. l. diuus. & C. de reuo. do. l. fi. & in authen. de ingreiurand. à mo. §. j.

f ¶ Filio actio. § secus in filio q̃ in patris præiudicium non remittit : ut §. de pactis. l. in persona. item secus in bonor. possess. quam pater non remittit in præiudicium filij : ut C. de repu. bon. possess. l. ij. Item hæc vera etiam si ex lege Corn. actio iniuriarum oriatur secundum H. alij contra. §. eo. tit. l. lex Cornelia. §. illud. & §. seq. Item secus in querela inoffic. testa. ut §. de inofi. testa. l. Papi. in princ.

† Du. Sed si pater lite. &c.

ADDITIO. Dic secundum Bartol. q̃ ibi erat iniuria soli. filio, quæ non transibat ad patrem : ideo per patrem non potest remitti, vi de circa hunc §. quod not. per gl. in l. in personam. §. de pac. & per Inno. extra de senten. excom. c. non dubium.

g ¶ Acturum. § facit §. de verb. obli. continuus. §. cũ ita ſtip. in. Sed argu. contrà. §. fol. ma. l. ij. §. voluntatem.

h ¶ Vilitatem. § aliàs vilitatem, aliàs vtilitatem, & ad hoc, §. solut. mat. si cum dotem. §. eo autem tempore.

i ¶ Abesse. § nec sit procurator patris, qui agat.

q ¶ Patri actio. § volenti agere pòst de iniuria filij nomine actione iam intentata per filium : ac suo potest : ut §. eodem. l. i. §. fina. & ĵ. eo. l. pater. Accursius.

r ¶ Hoc casu. § facit §. ea. l. §. fliæ. Accur. Floren.

s ¶ Ad hæredes patris.] cum fortè pater iã nomine filii esset itẽ litem contestatus, secundũ R. & facit suprà de operis liberto. l. fi operarum. & C. de rei vxo ri. actio. §. videamus & §. & ex hoc. Item facit §. soluto matrimonio. l. si marito. § fi uoluntate. & C. de usufr. l. fi. Accur.

† Du. probauerit.

† Du. eum.

† lib. §§.

t ¶ Infamauit. § Non tamen libello famoso : ut C. de fa. lib. l. j. Item hoc siue in iudicio agẽdo iniuriarum siue alio modo etiam extra ius : ut patet generali rationẽ : peccata enim &c. & ad hoc C. eodem. l. si non es. & l. si non conuitij. & l. penulti. & suprà ad Sylla. l. lege. & C. de offi. re. prouinc. l. iniustissimos. & in decretis. ij. quæst. j. si peccauerit. Accur.

v ¶ Perinde agendum est. § & ita iniuriarum nascitur actio

x ¶ Iniuriarum. § ut §. eo. l. j. in fi. & C. eodem, l. ij. & insti. eodem. § patitur. Accursius.

y ¶ Quòd. § id est, quia.

z ¶ Nomine. § scilicet viri, id est, pro iniuria quæ uidetur uiro fieri, cum eius uxori fiat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Certus sum ego.] & sic non obst. ſ. e. item apud. §. cui. ubi dicit incertæ personæ non fieri iniuriam.

b ¶ Putet me.ʒ ad §. iſtū facit ſ. quod ui, aut clàm. l. aut qui. §. si quis dum. & ad leg. Aquil. ſcientiā. §. qui cū aliter, & de fur. l. falſus. §. qui alienum, & de neg. geſt. itē ſi cū putaui. §. fi. & de ſer. cor. doli. & ĵ. de adul. ſi poſtulauerit. §. ſi liber. & ĵ. proxi. § in fi. ſed contra. ĵ. proxi. §. in princ. Sed ibi extra perſonam patientis producitur: & ſic duo cōtra propoſitum inferentis: quod non poteſt eſſe: & ſic etiam poteſt tolli aliud contrà ſ. e. item apud. §. interdum. item non obſtat. ſ. eod. illud. §. fin. quia ibi non habuit animum inferendi iniuriam alicui. & eodem modo reſpondeo ad l. ſi cum ſeruo. Item facit arg. contra. ſ. quib. ex cau. in poſſeſſ. l. Fulcinius. §. quòd ſi aduerſus. & C. de hæred. inſt. ſi pater. & ſ. de iurisd. om. iudi. ſi p errorem. ſed in hoc exigebatur cōſenſus duorum: quod hic non eſt.

c Cum aliquis filiumfami. ʒ ex parte ſuppoſiti, patremfa. ex parte appoſiti. Accur.

d Putat. ʒ id eſt, credit patremfa. qui filiusfa. eſt. Accur.

e In perſonam eorum. ʒ ſ parentum.

f Affectus.] qui inſpiciturut ſ. e. l. illud. in prin.

g Sciſſet. ĵ mutat caſum. & ſicut hic ſubii cit, loquitur ſ. e. l. j. in princ. & §. ſiue autem.

h Virum. ʒ poſſe agere.

i Sciret. ʒ licet ignoret cui' eſſet. aliud eſt in ſeruo. nam ſi fiat iniuria ab ignorante, cum eſſet non facturus ſi dominum cognouiſſet: non tenetur: vt in contrario. ſ. eo. item apud. §. interdum. Vel dic q licet non crederet eius filium vel vxorem: tamē animus eius erat, vt cuiuſcunque eſſet filius uel uxor, idem facturus eſſet: ut ſubiicit. ſecus ſi nullo modo feciſſet ſi Titij puta filium uel uxorem cognouiſſet eſſe: ut ibi: pót tamen tunc agi filij uxoris ve nomine: ar. ſ. e. apud. §. ſi quis ſic. & facit ſ. ad Mace. l. ſed Iulianus. §. item ſi duos.

† Actionē, non eſt in P.F.

† Adde an iniuriam filio illatam pr remittere poſſit. uide i l. ſed ſi unius. §. filiusfa. ſ. e. gl & Bar. to. in l. in p ſonā. ſ. de pac. ubi q ſic: niſi fit i l lata per cō iunctam p ſonā, l. Lucius. ſcdm Bar. ſ. ſolu. matr. & Alex. in præieg. §. filiusfa.

† ib. 22. li. 12. Reſponſo. lib. 9. Epiſtol.

† Quanti p leg. xij. tab. æſtimarent iniurię, declarat Aul. Gell. li. 20. noct. Attica. cap. 1. libr. 1. ad edict. prætali. ad Sab.

Cōſtat.ʒ CASVS. Creditor meus cū uellem ei ſoluere, interpellauit fideiuſſores meos cauſa me iniuriandi. Dicitur quòd habeo hanc actionem contra eum. Franc.

k Tenetur.ʒ ſ. gui ſatisfa. cog. l. ſi uerò pro. §. qui pro. Accur.

Iniurię.ʒ CASVS. Domum débitoris abſentis in iniuriā eius ſignaui quaſi debitoris mei, ſine authoritate eius qui pōt hoc concedere. dicitur quod teneor hac actione, Franc.

l Poſſe reſpon.] & facit ſ. de furtis, qui uas in princ. & §. fi. & l. qui iniuriæ. & C. ut nemini licę. ſine iudi. autor. ſig. impo. l. j. & ij. & ĵ. de pœnis. l. ij. & ĵ de reg iur. l. nemo de domo. & C. ad l. Iuliam de vi publi. l. in poſſeſſ. & l. qui in domum.

m Niuriarum æſtimatio.ʒ aliàs actio, aliàs æſtimatio. & dic referri ad tempus illatæ iniuriæ, cum forte poſteà ſit facta ultior perſona, uel econtra honeſtior: & fiet hæc æſtimatio per ſacramentum agentis: qui ioret q tantum de ſuo potius amiſiſſet, quā hanc iniuriā eſſet paſſus, & non ſe paſſurum iniuriam pro tanto, uel nolle eſſe tm lucratum. arg. ĵ. de pœnis. l. penult. & ſic intelligitur inſti. e. §. pœna. ſed cū hæc actio deſcēdat ex lege, Corne. nō iniuriā paſſus, ſed iudex æſtimat: ut ĵ. eo cōſtitutionibus. §. fi. & eſt ſic ad lege. ſ. ſiquis cau. qui aſſt. §. illud. & ſ. ſi ta te. ex. in fi. & de rdē. ubi. §. j. & de ſer. cor. doli. §. fi. Sed arg contra. ſ man. l. ſi procuratorem. §. mandati. & ĵ. de iure. fiſ. l. iij. §. diui. fratres.

n ¶ Apprehēſus.ʒ a ſciente liberū, & cauſa inferendæ iniuriæ: ne obſit ſ. eod. illud. §. ſi quis. at ſeruum fugitiuum capere licet: ut ſ. de ſer. fugi. l. j. §. vnuſquiſque.

o ¶ Agit.ʒ apprehenſus. Accur.

LEX XXIII.

¶ Paulus ad edict.

SI qui in domū † alienā inuito dño introierit, quamuis eum in ius vocat, actionem iniuriarum in eum competere Offilius ait.

LEX XXIIII.

¶ Vlpianus.

SI quis proprium ſeruum diſtrahere prohibeatur à quolibet, in iuriarum experiri poteſt.

LEX XXV.

¶ Idem ad edict.

SI ſtuprū ſerua paſſa ſit, iniuriarum actio domino dabitur: at ſi celauerit mancipiū, uel quid aliud furādi animo fecerit, etiam furti: vel ſi virginem immaturam ſtuprauerit, etiam legis Aquiliæ actionem competere quidā putant.

LEX XXVI.

¶ Caius.

SI quis ſeruum meum vel filium ludibrio habeat, licet cōſentiētem: tamen ego iniuriam iā videor accipere: veluti, ſi in popinā duxerit illum, ſi alea luſerit. Sed hoc vbicunq; locū habere poteſt, quoties ille qui ſuadet, animum iniuriæ faciendæ habet. Atquin poteſt malum conſilium dare ei, qui dominum ignorat: & ideo incipit ſerui corrupti actio neceſſaria eſſe.

LEX XXVII.

¶ Idem ad edict.

SI ſtatua patris tui in monumētō poſita ſaxis ceſa eſt, ſepulchri violati agi non poſſe, iniuriarum poſſe Labeo ſcribit.

LEX XXVIII.

¶ Vlpianus ad Sab.

INiuriarum actio in bonis noſtris non computat antè quā litem conteſtemur.

† lib. 4. Dua. qui in domum. Du. quamuis i ius uocati, actionem. &c.

† lib. 42. lib. 15. ad edict. prętо. Ali. ad Plau.

† lib. 10. lib. 18. Du. iniuriarū actio dabit: aut ſi celauerit. &c.

† lib. 42. Pulchrè in hanc ſententiam Cice. li. 1. epiſto. ad Q. fratrem, j. epiſt. al. Paul. ad edictū. lib. 19.

Du. utcūque tunc loco. Al. utrū que.

Du. & q.

† lib. 27. Iſte text. probat, q infamia ſi cta contra defunctum eſt hæredis iniuriæ & ideo poteſt hęres agere iniuriarum actione: text. eſt expreſſus: & ibi apoſtillani cū, fm Bolo. ĩ l. j. §. & ſi fortè. ſ. eo.

† Vide Budæū hic in annot. poſteri. ſignificat. n. hoc loco uindicādæ. i. aſſerendæ ab improbis & facinoroſis. al. uenerādę, ut in P.F.

inſtit. de perpe. & tem. actio. §. ſi hæredibus. ſed dū uiuimus, eſt in bonis: ut tā per nos quàm per alios exerceamus: ut ſ. eod. ſed ſi unius. §. idem ait & ſi nepori. unde & uendere eā poſſumus: ut C. de hęredi. uen di. l. ſi. licet quidam contra per l. iſtam. eſt autem ratio quare nō trāſmittamus: quia ad ſolam vindictam datur ſ. de col. bono. l. cū emancipati. §. emancipatus.

† lib. 10. & facit §. eod. iniuriæ. in princip. & §. eod. ité apud. §. iniuriæ. & de verbor. ſignifi. ſi cui. §. j. & de popula. actio. l. pen. & §. ſi quis cau. ſi eum. §. qui iniu. & de his qui deiec. vel effu. ſi vero. §. hoc autem. & ſuprà ad l. Falc. pœnales. in principio. & de lega. j. ſi pluribus. in fine. & C. ex delic. defun. l. j. Accurſius.

I ſeruum. ʒ CASVS. Seruo meo facta eſt iniuria: & ſic mihi nata eſt actio iniuriarum, hanc actionem non perdo licet ſeruum illum vendam vel manumittam. & hoc dicit hæc lex. & princi. ſequen. Secundò dicit. filio facta eſt iniuria: & ſic tam patri quàm filio nata eſt hæc actio. non tamen fiet æſtimatio eadem, poteſt enim eſſe maior iniuria ratione filij, cum ſit fortè in dignitate, non pater. & hoc dicit hæc l. & duæ ſeq. Franc.

a ¶ Actio. ʒ adiungitur legi ſequenti. & facit ſuprà arbo. fur. cęſa. l. fin. & quod vi, aut clam, is qui in puteum. §. ſi poſteà. & de op. lega. ſi Pamphilo. & ſi quid in frau. patr. l. j. §. ſi ſeruo. Accurſius.

b ¶ Eruo. ʒ facit ſ. de act. et obli. l. quęcunque. & de ſer. cor. doli. in fine. ſed arg. contrà. ſ. quando dies leg. ce. l. ſi vſumfructum. in fin. Accurſius.

c ¶ Quis dubitet. ʒ quaſi dicat, nullus dubitat quin cō petat etiam poſt manumiſſionem uel alienationem.

d ¶ Filio. facit ſupra de procuratoribus, l. non ſolum. §. ſi pater. & infrà eodem. pater. & ſuprà eodem, ſed & ſi. §. interdum. & ſ. de pac. l. in perſonam.

NEc magiſtratibus. ʒ CASVS. Si magiſtratus facit alicui iniuriam: tenetur hac act & ſi eſt de magnis magiſtratibus, cōuenit finito officio. ſi autem eſt de minimis magiſtratibus, conuenietur etiam durante officio Fran.

e ¶ Qui ſine fraude. ʒ id eſt, pœna: ut ſ. de ædil. edi. cum autē. §. excipitur. ut quia habet merum imperium: ut hic, & ſ. de in ius uocā. l. ij. & ſ. quibus ex cau. ma. ſed & ſi per ptorē. §. ait prętor. & hoc caſu loquitur ſ. de iudi. l. pars. quæ uidetur contra. ſi. huius l. hoc autē fallit quando in officio delinquunt: ut C. ad legem Iuliam repetund. l. iubemus. & quando actio tempore periret uſq; ad cōteſtat. lit. uel hodie ad executionem: ut ſ. de offi. præſi. l. ſenatuſconſulto. & C. de anna. excep. l. ut perfectius. ſed hodie dicunt quidam indiſtincte eos cōueniri etiam durante magiſtratu coram epiſcopo locorū: ut in auhē. ut diffe. iu. §. ſi tamen. ſed Ioā. dicit ibi quādo in officio. delinquunt: ut hic erat. minores autem dic qui habent ſimplicem iuriſdictionē: tamen hi poſſunt conueniri: ut ſubiicit, & ſ. quod metus cauſa. l. cōtinet. & ad leg. Aquil. l. quēadmodum. §. magiſtratus. & facit ad primā partē tantū. ĵ. de adult. l. ſi adulteriū. §. fina. & ĵ. l. proxi. & ſ. de operis noui nunc. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. & ſ. de tute. & ratio. diſtra. l. niſi. §. fin. ſequent & ad totam ſuprà eodem, l. iniuriā. §. 1. & ij. & C. de offi. præfec. prętori. & Illyri, l. de ordinario. apparet ex præmiſſis q in caſu huius legis indiſtincte conuenitur etiam durāte magiſtratu: cū in eo deliquerit. Accurſius.

f ¶ Abeat. ʒ id eſt recedat. Accurſius.

QVod rei publicæ. ʒ CASVS. Cum quidam miles ſe male habuerat in prælio: iudex ſiue poteſtas terræ fecit ſcutū prædicti militis perforari: & hoc fecit ut alij milites ſint fortes in prælio. dicitur quòd iſte poteſtas non tenetur hac act. Fran.

LEX XXIX.

¶ Paulus † ad Sab.

SI ſeruū cuius nomine iniuriarū actio tibi competit, manumiſeris, aut alienaueris, ſupereſt tibi iniuriarum actio. a

LEX XXX.

¶ Vlpianus ad Sab.

SEruo b autē manumiſſo non competere actionem ob iniuriam, quā in ſeruitute paſſus eſt, quis dubitet? c ¶ Filio d ſi iniuria facta ſit, cum vtrique tam filio quā patri acquiſita actio ſit, non eadem v tique facienda æſtimatio eſt:

LEX XXXI.

¶ Paulus † ad Sab.

CVm poſſit ,ppter filij dignitatem maior ipſi quā patri iniuria facta eſſe.

LEX XXXII.

¶ Vlpianus † ad Sab.

NEc magiſtratibus licet † aliqd iniuriosè facere. Siquid igitur p iniuriam fecerit magiſtratus, uel quaſi priuatus? vel fiducia magiſtratus, iniuriarum poteſt cū ueniri. Sed vtrùm depoſito magiſtratu? an verò & quandiu eſt in magiſtratu? Sed verius eſt, ſi is magiſtratus eſt, q ſine fraude e in ius vocari non poteſt, expectandum eſſe quoad magiſtratu abeat. f Quòd ſi ex minoribus magiſtratibus erit, id eſt, q ſine imperio aut ſine poteſtate ſunt magiſtratus, etiā in ipſo magiſtratu poſſe eos conueniri.

LEX XXXIII.

¶ Paulus. † ad Sab.

QVod reipublicæ † vindicādæ cauſa ſecundum bonos mores fit, etiam ſi ad cōtumeliā alicuius pertinet: quia tamen non ea mēte magiſtratus facit, vt iniuriā faciat, ſed ad vindictā † magiſtratus publicè reſpiciat, actione iniuriarum non tenetur.

LEX XXXIIII.

¶ Caius † ad edict. puin.

SI plures ſerui aliquē ſimul cæciderint, aut conuitium alicui fecerint, ſingulorum ,pprium eſt maleficium: g & tantò maior eſt iniuria, quantò à pluribus admiſſa eſt: imo etiam tot iniurię ſunt, quot & pſonæ † iniuriam facientium.

LEX XXXV.

¶ Vlpianus. † LEX XXXV.

SI quis iniuriam atrocem fecerit, qui contemnere † iniuriarum iudicium poſit ob infamiā ſuam & egeſtatem, prætor acriter exequi hanc rem debet: & eos qui iniuriam fecerunt coērcere. h

LEX XXXVI.

¶ ulianus † LEX XXXVI.

SI filij nomine cum patre iniuriarum agere velim, & is procuratorem det, non intelligitur filius defendi, niſi iudicatū ſolui ſatisdet: i & ideo actio aduerſus filium tanquā à patre non defenda tur, danda erit. k

LEX XXXVII.

¶ Martianus. † LEX XXXVII.

COnſtitutionibus principalibus cauetur, ea quę infamandi alterius cauſa in monumenta publica poſita l ſunt, tolli de medio. m ¶ Etiam ex lege Cornelia n iniuriarum actio ciuiliter moueri poteſt, condemnatione æſtimationē † iudicis facienda,

LEX XXXVIII.

¶ Sęcuola. † LEX XXXVIII.

† P. F. maieſtatis.

† lib. 13.

† libr. 3. de omnib. tribunal.

† li 45. Digeſt. al. ad edict.

† lib. 14. Inſtitutio.

† lib. 4. Regular.

niariter non poteſt. Item nec nocet ei infamia. ad quod C. ut in cer. temp. l. iij. infamatur enim iniuriarum damnatus: ut ſuprà de his qui notan infa. l. j.

l ¶ Coercere. ʒ corporaliter. ad quod ĵ. de pœnis. l. j. §. fi. & ĵ. eo. l. fi. & ſ. de admi. tu. l. Alphenus. & de in ius uoc. fi.

m ¶ Filii nomine. ʒ CASVS. Filius tuus fecit mihi iniuriam. uolo agere contra te patrem nomine filij tui, tu ordinas quendā procuratorem, qui defendat filium tuum. qui procurator nō uult ſatisfidare iudicatum ſolui. Dicitur quò non dicitur defendi hic filius: & ideo ipſe filius ſe debet defendere. Franc.

n ¶ Satisfdetur. ʒ ut ſuprà qui ſatisf. cog. fi filius. & ſupra qui ex cau. in poſſeſſ. eat. l. hoc autem. §. final. & C. de tuto. & cur. qui ſatis non de. l. fin.

n ¶ Danda erit. ʒ ſi ergo defenſio filij in ſubſidium concedit filio: ut hic, & ſ. de noxa. l. noxalis. & l. quoties. ſic & aliàs appellandi tempus indulgetur ſeruo. Item. not. quòd licet patri recuſare defenſionē cum nullum uſumfructum ei afferat lex: ut C. de bon. quæ libe. l. fi. §. fin autem patre. Accurſius.

CONſtitutionibus. ʒ CASVS. Carmē famoſum de aliquo eſt poſitum ſuprà quoddam monumentū. Dicitur quòd tolli debet ſiue remoueri: & qui impoſuit, tenet act. iniuriam ciuili, nō ſolum lege Cornelia prætoria: & ſic condemnatio arbitrio iudicis. Franc.

o ¶ Poſita. ʒ id eſt publicè poſita, ut carmen famoſum.

p ¶ Etiam ex lege Cornelia. ʒ non ſolùm prætoria. & facit inſtit. eo. §. ſed & lex. & §. in ſumma. & ſ. eo. prætor. §. poſſe.

q ¶ Aeſtimatione. ʒ quod dic ut ſ. eo. l. iniuriarum æſtimatio. ſed ſi criminaliter: tunc dic ut ĵ. eo. l. fi.

Senatuſcon

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEnatusconsulto.§ CASVS. Portabam quandã statuam principis,ideo (ut dicebam) quia timebam Titiũ,qui me uolebat occidere,ut dicebam. & hoc factebã in iniuriam Titij,dũ quod teneor Titio hac actione.Franciscus.Accursius.

a ¶ Portet.§ j.de pœnis.l.capitalium.§.ad statuas.

† Tu in iudiam alterius &c.

† lib.2.publico.iudicior.

† Ad legis huius intelligentiã ui de Bu.i an not.posteri.hic.

† Ratio autem huius text.est,q animus iniuriãdi nõ ꝑsumit inter coniunctos usque ad septimũ gradũ.glo.est not.in l.ut uim §.de iusti.& iur.quam limitabis ut p Bart.ibi.l. nisi in atrocissimis de Iictis.

† al.Marcellus,& aliasMacer. lib.2.publico iudicio.

† lib.5.mẽbranar.

† lib.5.sententia.

† lib.3.Regular.

VVSTVS. Cum quidam esset accusatus de aliquo crimine:portare volebam uestes nigras uel barbam longam, quasi in signum tristitiæ futuræ de accusato. dicitur, quòd non possum, nisi essem de coniunctis. Francis. Accursius.

b ¶ Rei.§ id est,accusati.

c ¶ Capillumve. § Sic dictum in signum tristitiæ, & causa inferendæ iniuriæ faciebat.

d ¶ Testimonium.§ quæ istæ sunt, habes §. de test. l. lege Iulia. his enim hoc facere permittitur propter dolorem : & sic ratio sanguinis tollit præsumptionem inferendæ iniuriæ. sic C. de adul. l. siquis adulterij, & de episco. & cleri.est qui, & quod falso tuto. autore.l. pe, & facit §. itẽ apud,§.generaliter.

DIuus.§ CASVS. Damnatus pro iniuria atrocis,est infamis : & ideo non potest esse decurio : nec prodest ei error iudicis. quod dic ut in glo. Fran. Accur.

e ¶ Nõ potest.§ quia est infamis: ut C.de digni. l. ij. & C. de in fa. decuriones. & C. de decu.l.infamia,Accur.

f ¶ Error. § in iure. Azo.

g ¶ Pronuntiauerit.§ ſuper iniuria: non autẽ aliquid dixit de remotione ab ordine : sed putauit te posse remanere. Alij dicunt quòd expressè pronuntiauit q̃ in ordine remaneret.

† libr.9. ex posterioribus Labeõ

h ¶ Putauerint.§ imò minorata pœna minoratur infamia:ut C.de his qui not. infa. l. & si seuerior. Solu. ibi cã cognita fuit minorata: hic non:ut hic,ut ℣.ad munici.l.ordine,circa prine. Vel dic q̃ hic nõ fuit minorata:sed hoc dicit hęc lex. Alij ut P. dicunt in hoc crimine pœna minorata nõ tollit infamiã,ut pote atrociori: sed aucta sic. Itẽ nec obst.℣.de pœ.l.in seruorum,quia & ibi fuit aucta:qd̃ hic nõ fuit.

PAter.§ CASVS. Facta iniuria filio, pater potest suo nomine agere iniuriarum: item & nomine filij.Franc.Accur.

i ¶ Pater cuius filio:] facit §.eo.l.j.§.fi.& l.sed si unus. §.fin. & de procu. l.non solum.§ si pater.& §.eo.seruo.§.filio.& l.cum possit.

IVdici.§ CASVS. Qui appellat a sententia iudicis, non dẽt iniuriã dicere ipsi iudici à quo appellat.& si dicit, tenet hac actione & condemnatus sit infamis.Franc.Accur.

k ¶ Iudici ab appellatoribus.] ut ℣.de appel. illud idem. & econtrà ut C.de appel.l.& in maioribus.& l.si quis prouocatione.

l ¶ Notantur.§ post cõdẽnationẽ in actione iniuriarũ de eis factã.

QVi iniuriarum.§ CASVS. Qui accusat per calumniã criminaliter Titium de iniuria,& non probat:extra ordinẽ damnatur,& datur in exilium,uel similem pœnam patitur.Franc.Accur.

m ¶ Qui iniuriarum actionem.] id est,accusationem.

n ¶ Extra ordinem.§ id est, criminaliter.& facit ℣.ad Turpil.l.siquis repetere.§.si stellionatus.

SI inferiorum.] CASVS. Dominus inferioris domus facit fumum causa mẽ iniuriandi in alta domo.dicitur quòd teneatur hac act.Item si proiicio aquam uel aliquid aliud in inferiorẽ domũ iniurię causa teneor hac act.Franci us Accursius.

o ¶ Si tamen.] facit §.si serui.uend.l.sicuti.§.Atiſco. sed quidam signant contra.sed non est.Accursius.

DE iniuria. CASVS. Iniuriã faciens potest puniri extra ordinem secundum qualitatem personæ quæ facit iniuriã, & quę sustiner. hinc est, quòd seruus faciens iniuriã uerberatur, & domino redditur. liber uero si est uilis personæ, fustibus subiicitur. cæteri autẽ homines uel in exilium dantur, uel certo loco interdicuntur.Franc.Accur.

p ¶ Ex persona.] dic ut suprà prætor.§. atrocem. & l.sed si unius.§. quędam. & facit §. l. lex Cor. §. fi. & instit. eodem.§.in summa. & §. eo. si quis iniuriam. & de suipec. tuto. l. si tutor. §. sed sciendum.

q ¶ Vel interdictione.] quia interdicetur fortè ei ars sua. Accursius.

† ad hunc text. uide Ant. Rub. il. seruum. §. publice. num.46.de procurat.

¶ DE EXTRAordinariis criminibus.

¶ Suprà de priuatis & nominatis criminibus, nunc de innominatis secundum Azo. Vel dic secundum R. sic, De priuatis delictis ex quibus etiam ciuiles nascunt actiones, posuimus : dicturi infrà de his criminibus ex quibus solæ criminales oriuntur actiones, publicam ordinariamque pœnam irrogantes: prę mittimus de his criminibus ex quibus sunt executiones criminales & extraordinariæ & priuatæ

† præterea to ſtuprum alindve ſi gitium abducto, &c. donum. in P. F. uide Augustl. emẽda. 3.cap.9.

OLicitatores.CASVS.Qui solicitat uxorẽ alienã uolens cum ea iacere,uel dicit,q̃ uult eã accipere in uxorem: licet non habuit effectũ hoc delictum:ad aliquem tamen peruenit actum: extra ordinẽ punitur.Secundo, enumerat quædam delicta quæ puniuntur extra ordinem:ut si quis simum corruptum in aliquem deiecit : uel quas uel lacum destruxit:uel quid aliud ad iniuriã publicam contaminauit. Tertio,enumerat quædã alia delicta,quæ puniuntur extra ordinẽ. Fran.

r ¶ Nuptiarum.] id est uxorum nuptarum ut cum eis rẽ habeant.

s ¶ Interpellatores.§ qui eas uolunt ad uxores : licet hoc esse non possit.Accursius.

t ¶ Propter uoluntatem.§ sic C. de epi. & cle.l.si quis non dicã.& de fur.l.siquis perfuaserit.& ad le. Iul.maie.quisquis. & C.si quacunque.prędi.pote.l.j.in princ.Sed arg.contra suprà de his qui no.infa.l. qui autem. Item argu.contra suprà, quod quisq; tur. l.j.in fin. sed hic speciale propte enormitatem criminis.sed an hic peruenerunt ad aliquem actum? Respond.sic ut ad colloquium uel basia, quæ sunt præcedentia Veneris : ut ℣. de adul.l.quod ait lex.aliàs contra : ut infrà de pœnis.l.cogitationis.& adde hic qđ no.C.de his qui ad acc.cõfugiunt.circa princ.& facit §.ut.j.l.ire apud.§.si quis uirgines. & C. de fica.l.fi.

v ¶ Perfuderit.] id est, siquid comburatur cũ aliquo cuius fumus est pestifer.ut sulphur:quo casu fumus dicit corruptus: aliàs est fimo corrupto, & tunc eam turpitudinem in aliquem deiecit. Accursius.

x ¶ Spurcauerit.] id est contaminauerit. spurca tamen proprie est quod ab ore porci cadit.

y ¶ Contaminauerit.] facit C.de re mili.l.cum suprà.

z ¶ Abducto.§ scilicet comite.

Quo id

a ¶ Quo id § aliàs is.

b ¶ Punit.§ hic ergo de ordinario crimine tractat, scilicet de adul. & stupro.uel dic punitur id est,puniri solet.& facit insti.de pub.iudi. §.item lex Iulia.

c ¶ Deportatur.§ erãt enim corrupti comites : & sic aliquod crimen interuenit. Accu.

d ¶ Summo supplicio.§ quod mors est, &c. ut ℣. de pœn. ultimum supplicium.

e SVb prætextu. Illicitos.§ quales, omnes sunt.nisi speciãliter contra probetur : ut infrà de col. illi. l. iij. §. j. & facit C. de fac. san. eccl. l. qui sub prætextu.

f ¶ Nec à veteranis.§ non solum à iuuenibus.

g STellionatus.Nõ sunt publica.§ ut suprà de infa.l. quid ergo.§.fin. & ſ. de cri.ſte. l.j.& iij.§. pen. & C. de cri.ſtel.l.iij.

h DIuus. Abegerit.§ id est, abortum fecerit.

i ¶ Exilium.] ante quadraginta dies: i qa antè non erat homo : postea de homicidio tenetur secundum legem Moysi, uel legem Pompeiam de parricidiis: ut infrà ad l.Põpe.de parri.l.j. & facit C. ad legem Corne. de fica. l. pen.& ℣. ad legem Corne. de fica.si mulierem. Accursius.

IN eã.§ CASVS. Instigasti seruum meum ut fugeret ad statuam quasi conquerẽs de me, quòd nimis erã crudelis contra eum, & sic causã me infamandi. dicitur quòd non solum teneris act. serui corrupti, sed etiam extra ordinem puniris. Franc. Accur.

k ¶ Animaduertetur.§ facit suprà de ser. corrup.l. corrumpitur. & ℣.de pœ.l. capitaliũ. §.ad statuas.

ANnonam.§ CASVS. Erant olim quidam qui emebant omne bladũ quod poterant:& postea vẽdebant carius:& isti vocabantur Dardanarij. erant & qdam alij qui colligebant multum bladi, & nolebant uendere nisi cum erat carum. Dicitur ergo, q̃ præsides curent ne hęc fiant,puniendo eos qui talia faciũt iubet etiã puniri eos qui stateras siue mensuras habent falsas.Franc,Accursius.

l ¶ Dardanarii.§ qui sicã quodam Dardano functionum auctore dicebantur:qui maxime dabat operã ut annona carior fieret emẽdo omnem quam inuenire posset : ut postea solus uenderet sicut uellet.

m ¶ Debebis.] O præses prouinciarum.

n ¶ Mercis sint.§ l.comparatores uel negotiatores i.interdicas eis negotiatoribus quales sunt Tricoli. & facit ℣.de pœnis.l.moris.

o ¶ Coemptas.] Quia plures simul emunt,ut sic annonam cariorẽ faciant.& sic habeas coemptas,aliàs est emptas.

p ¶ Supprimunt.§ supple ut annona oneretur quod est ℣.

q ¶ Prouentus.§ id est,ut plus uendantur:& caue,q̃ non cogit locupletes uẽdere:nec punit si nõ uẽdantur & ℣.ad leg. Iul.de an.l.ij.sed illos qui emũt ut carius uẽdant. nã per illos etiã locupletes seruant,

† Tu expone. ſ. ultimo supplicio. & iſte tex.allegatur per Roma. in suis ſing. q̃ mulier recipiens pecuniã ut ama ſiam tuã in domo con ducat & receptet punitur talis mulier pœna capitali: tñ iſte tex. ſi rectè intueaſ, hoc nõ probat: quia ſolum loquitur in comite, & non in allo.Bol.

† Not.glo. ſin. ad hoc q̃ mulier dans operã ad ſuffocandum filium quem habet iuuenem per 40.dies:teneſ de homicidio. idem i quo tunq; alio operante. Bol.

† lib.1.Regular.

† Seuerus. Dua.

† Partum, nõ é apud Dua.

† Dardanarij qui dicãtur, pulchrè Nebriſ. in lexico iuris ciuilis in dictiõe,Dardanarius, & Laza.cõmen.Reip. Rom. li.2. ca.15.

† Vide in hũc locum quę de Thaſete, Mileſio, & Syracuſano quodam refert Ariſto. lib.1.Politi.cap.7.

r ¶ Humiliores.§ id est,inferiores, quales sunt ut C.de incest.nu.l. humilem.& facit.ſ.tit.j.l.ſi. & de incen.l.Pedius.

s ¶ Stateræ.§ id est, mensuræ uel instrumenta quædam quibus fit mensura.

t ¶ Corneliæ. § de falſis, quæ est ℣. de fal.l penul.

æquis pretiis vendere nolunt, dũ minùs vberes prouentus ¶ expectant,annona oneretur.Pœna aũt in hos variè statuitur. nam plerunque ſi negotiãtes sunt,negotiatione tantũ eis interdicitur : interdũ & relegari ſolent:humiliores[r] ad opus publicũ dari. ¶ Onerant annonam etiã stateræ[s] adulterinæ: de quibus diuus † Hadrianus edictum proposuit. quo edicto pœnã legis Corniliæ[t] in eos statuit perinde ac ſi lege testamentaria, q̃ testamentum falsum scripsiſſet, ſi gnaſſet, recitaſſet,damnatus quis esset. Sed & diuus Hadrianus eũ qui falsas mẽsuras habuit,in insulam relegauit.[u]

¶ Idẽ libi.x. de offi. pconſul. LEX VII.

SAccularij[x] † qui vetitas artes exercentes, in sacculos partem subducunt,[y] partem subtrahunt: item qui directarij appellantur, hoc est, ij, qui in aliena cœnacula ſe dirigunt furandi animo, plus quàm fures puniendi sunt : idcircoque aut ad tempus in opus dantur publicũ, aut fustibus castigantur,& dimittuntur:aut ad tempus relegantur. ¶ † Sunt præterea crimina quæ ad † executionem[z] præſtrumenta ſua ꝑdita esse dicat. [a] Nam huius rei executio[b] præſecto urbi à diuis fratribus data est.

¶ † Sunt quædã † quę more pro uinciarum coërctionem ſolent ad mittere : ut in prouincia Arabia[c] crimen appellant, cuius rei admiſſum tale est, pleriq; inimicorum ſolent in prædium inimici [d] , id est, lapides ponere, indicio[e] futuros † q̃ is qui cum agrum coluiſſet,malò letho piturus esſet inſidiis eorum, qui ſcopulos[f] poſuiſſent. Quæ res[g] tantũ timoris habent, ut nemo ad eũ agrũ accedere audeat, crudelitatem timens eorum qui

† Traianus Dua.

† Vide in hanc l.Petrũ Crinitum lib. de ho.diſc.17. c.8. & Cælium Rho. lib. lec.antiqua.13.c. 35 & Bud. in anno.poſterio. hic.

† Apud Dna.initiũ hicẽ legis vij. ſic inſcriptæ. Idem eod. lib.

† Dua. excutionem, ut & paulo poſt excutio.

† Apud Du.non eſt §. ſed initium leg. 111. ſic inſcriptę. Idem eod. lib.

† Vide in hũc §. Alc. lib.prętex. 2. hoc ipſo tit. & Crinitum libr. 8.c.10.

† Dua. q̃ ſi quis eum. &c.

v ¶ Relegauit.§ ut & ℣ ad le. Corn. de fal. l.pen. §.fi. & facit ℣. de pœnis. l. in dardanarios. & quod not. §. de dolo,arbitrio.§. de eo.

SAccularii. § CASVS. Præcipit puniri saccularios. & qui sint dic, ut in glo. domini mei Ac. Item præcipit puniri directarios,& exponit qui sint directarij, & dicit quæ pœna eis imponatur. Secundò dicit, qui instrumentum meum alicui recitauit, ex quo doleo & passus sum damnum, punitur extra ordinem. Tertiò iubet puniri capite eos, qui ponunt lapides in aliquo fundo, & perhoc dant intelligere q̃ ſi quis colat illum, q̃ occidetur ab eis.Quartò dicit, cum in Aegypto non pluat,aqua Nili spargebatur certo tempore anni per fundos : & qui libet includebat de illa aqua in foſſatis ſuorum fundorum ſi ergo aliquis iſtos foſſatos rumpat uel deſtruat, & ſic aqua recedit, punitur extra ordinem. Item cum arbores plantentur in ripis illorum foſſatorum ut ripæ non ruant : ſiquis illas arbores inciderit, graviſsimè punitur. Item cum ſint aliqua inſtrumenta ſiue ductæ per quas diuiditur aqua Nili, quæ ueniebat in fundos: de ſtercoribus, ſiquis ea obſtruat, graviter punit.Franc. Accurſius.

x ¶ Saccularii.§ qui saccos ferunt plenos mercibus falsis, & falsis nummis, & cum eis ſoluitur pro merce pecunia, partem pecuniæ furantur negantes ſe accepiſſe quantũ acceperãt. & quod reddunt, ex parte fuit dãtis, ex parte eorum tantum. & ideo fallunt retenta bona pecunia, cum ſibi cãbiri traditã poſcunt. Azo. Vel ſaccularij,id est , iaculatores.uel tertio ſecundum H.id est,qui in ſaccis portant merces desuper bonas:inferius malas in eodem ſacco.

y ¶ Subducunt.§ ueritas ſupponentes bonis mercibus quas oſtendunt H.ad hoc & ſuperius primũ reſpon.facit ℣. de effra. l. j. §.ſimili modo.& C. de princ.agen.in reb.l.j. in fin.

z ¶ Executionem.] alias perſecutionem.

a ¶ Prodita esse dicat.§ id est,manifeſtata eſſe,exquo est lęſus:arg. ℣.de pœnis,ſi quis aliquid.§.inſtrumenta.

b ¶ Executio.] alias perſecutio.

c ¶ Arabia.] ſequitur Græcum. & facit ℣. de pœnis, aut facta.§.ſi.

d ¶ Plerique. § ut est in illo Græco.

e ¶ Indicio.§ id est,ut indicaretur quod ſi quis,&c.

f ¶ Scopulos.§ id est,lapides.

g ¶ Quæres.§ id est,delicta uel facta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Hanc rem ʒ id est, delictum & facit C. ut nemi. li. sine iudi. autho. l. j. & ij.
b ¶ Qui chomata.] id est, aggeres: ut statim ponit. choma enim pro prie dicitur diuisio. nam diuidunt, scilicet aggeres seu chomata loca abinicem. dicitur etiam fieri comma uocis: cũ in fine uox exaltat.
† aliàs qui scri os ꝑ posuerunt.
c ¶ Hi sunt.] melius dixisset hæc sunt: & exponit chomata.
d ¶ Aggeres.] id est, chomata Accur.
e ¶ Niloticam. ʒ in Aegypto non pluit: & ideo certis temporibus anni egreditur aqua Nili per prædia: & qui libet in suo prædio facit aggeres ut aquam contineat: & de his dicit hic. Sunt & alij aggeres qui sunt iuxta flumen Nili: & si quis eos rumpit, flãmis ibi comburit: ut C. de Nili aggere. l. j. Accu.
† Du. continuat hoc cum præcedentibus & initiũ clausulæ facit ibi. Et metallo.
† P. F. Sycaminonẽ. Halo Sycaminon.
f ¶ Quidam.] scilicet prædictorũ rumpentium dictam aquam.
g ¶ Et metallo. ʒ id est, in opus metalli. & est differẽtia inter hãc pœnã & metallum de quo subiicitur ff. de pœ. l. ant damnum. §. inter eos. Accurſius.
† P. F. dispensantur & coercentur, & diminutiones æquè coercentur.
h ¶ Cycomorum. ficus est Aegyptia prædulcis sine granis.
i ¶ Colligant.] id est, retinent ne ruant.
† qui id admiserint.
k ¶ Coercentur. ʒ ne fluant. Accurſius.
l ¶ Commata etiam & diacopi. ʒ hæc duo idem significant. & dicit diacopi à dia, quod est duo. & copos, quod est diuisio: quia in duas partes aquæ diuidebantur. sunt ergo hic commata de riuabatur,
† De sepulchris, & eorum uiolatione, non nihil Cælius li. 9. c. 44.
† Vide Budæũ in anno. posteri. hic. quæ dicantur hic commata, & diacopi.
m ¶ In aggeribus. ʒ id est, iuxta aggeres. Accur.
n ¶ Efficiunt. ʒ id est, faciunt eos puniri. Azo.
¶ In circulatores. ʒ CASVS. Quidã portant secum serpentes siue bibscas: & faciunt timoré aliquibus: qui ducti timore fugiunt, & sua dimittunt quæ ibi habebant: & alij ueniunt qui ea furãtur. dicitur ꝙ isti portantes serpentes graniter puniuntur. Fran. Accur.
o ¶ In circulatores. ʒ circunfero: & est in præpositio. Accurſius.
p ¶ Et proponunt. ʒ scilicet subitò alicui ut metu serpentino fugiat. suaque dimittat, ut interim alius occupet.
q ¶ Actio dabitur. ʒ id est, accusatio, de qua pœna est extraordinaria.

DE SEPVLCRO VIOLATO

Epulchri. Actio. ʒ scilicet in factum: ut infrà. l. iij. in prin. non solùm accusatio.
¶ Irrogat. ʒ condemnatione facta.
r ¶ I sepulchra. ʒ CASVS. Destruxi sepulchrum suum diruendo ipsum teneor quod ui aut clam. idem si statuam suprà sepulchrum tuum positam destruxi: siue sit affixa, siue sit applumbata sepulchro, siue non. nam teneor interdicto quod ui aut clãm, non Aquil. Francis. Accurſius.
s ¶ Diruat.] sine iudicis authoritate: ut suprà de aqua plu. ar. quam. ʒ
t ¶ Cessat Aquilia. ʒ quia non possum me dicere dominum sepulchri alibi ás Aquil. actio competit hero: ut ſ. ad lega Aquil. item Mela. ſ. legis. Accurſius.
v ¶ Aut clãm. ʒ scilicet ad opus restituendum.
x ¶ De monumento. ʒ quæ affixa fuerat monumento: ut differat à sequenti. Accur.
y ¶ Scribit. ʒ scilicet ut non agatur Aquilia: sed interdicto quod ui aut clãm, & de sepulchro violato.
z ¶ Fuerit. ʒ scilicet statua. Accur.
a ¶ Esse. ʒ scilicet statuam. Accurſius.
b ¶ Ossuariam. ʒ in lib. Io. ostaria. Et dic ossuariam urnam in qua ossa reconduntur: uel, id est, monumen

c ¶ Interdicto. ʒ & cessat Aquilia. & ad hoc ſ. quòd ui aut clãm. his qui in puteum. §. si quis de monumento. & l. denique. §. quæsitum. in fin. Sed contrà. ſ. de iniur. l. si statua. Sol. ut ibi.

PRætor. ʒ CASVS. Dolo cuius sepulchrum uiolatum est tenetur act. in factum ad interesse ei, ad quẽ pertinet sepulchrum. si nemo sit ad quem pertineat: uel si est, non tamen uult agere, prætor permittit cuicunque uolenti agere act. usque ad centum aureos. sed si plures sunt qui uolunt agere, præfertur qui iustiorem causam habet. Item si quis in sepulchro alieno habitauerit, uel ædificium aliquod non sepulchri causã ibi fecit: quicunque uult agere contra eum, prætor permittit usque ad quantitatem ducentorum aureorum. Postea Vlpian. exponit uerba prædicta, & dicit, apparet ex primis uerbis edicti, eum qui uiolat sepulchrum, ita demum teneri, si dolo malo hoc facit. Impuberes ergo non tenentur hoc edicto cum dolo careant. & appellatione sepulchri omnis locus sepulturæ cõtinetur.
¶ Siquis. ʒ Hæres si inferat mortuum in hæreditarium sepulchrum, tenetur quandoque sepulchri uiolatiũt si prohibuerat testator ne hæredes aliquem ibi inferrent. seruari enim debet võluntas testatoris. Idem si uni hæredum concessit inferre, aliis uetuit. nam seruabitur uoluntas defuncti. Secundò dicit corpus positum in uno loco animo alibi portandi, bene potest transferri: & nõ patitur pœnam qui transfert, licet si bene uellet facere, debet licentiã impetrare ab episcopo uel principe. Tertiò prohibet sepeliri aliquẽ intra ciuitatem. & pœna imponit in eos qui sepeliunt intra ciuitatẽ, & in magistratum qui hoc patitur. & locũ sepulchri publicari iubet: & inde mortuum transferri. & si consuetudo erat ante hanc legẽ posse in ciuitate sepeliri: eã consuetudinẽ tollit. ¶ Si q.s. in sepulchro.] Qui habitat in sepulchro, uel ædificium ibi facit: quicunque uult agere contra eum, potest. Secundò dicit. qui eadauera spoliant: si q̃dem cum armis, capite puniuntur. si sine armis, in metallum damnantur. Tertiò dicit. Iudex qui cognoscit super act. sepulchri uiolati: debet æstimare interesse agentis inspecta iniuriantem lucro uiolantis sepulchrum: item damno ex hoc contingẽte. non tamen minoris condemnet iudex, quàm si extraneus ageret: quod est centum aureorum contra uiolantem: & contra inhabitantẽ ducentorum. ¶ Si ad plures. ʒ Sepulchrum plurium uiolaui. dicitur ꝙ hæc actio omnibus datur cõtra me in eo quod cuiusque interest. Secundò dicit: sepulchro uiolato ille cuius interest non uult agere, imò renuit. dicitur quòd potest pœnitere ante lit. contest. ab alio. Tertiò dicit, seruus tuus in sepulchro meo habitat, uel ibi ædificauit, dicitur ꝙ potest accusari. noxalis autem non datur. sed si domum habeat seruus in sepulchro, nõ tamen habitat ibi, noxalis datur. Vltimò dicit, hæc actio quæ ex hoc edicto datur, est popularis. Fran. Accurſius.
e ¶ Aequum esse videbitur. ʒ ad interesse, nunquam tamen minoris quàm extraneo: ut ſ. e. l. §. qui de sepulchro. & §. item. & §. nunquã. & in hoc potest esse procurator: ut ſ. de procura. licet. in prin.
f ¶ Nolet. ʒ ad hoc C. de adul. quamuis. & ff. eod. l. sepulchri uiolati. & de suc. æd. l. j. §. quibus. & ad Tertul. l. j. §. si nemo. Accur.
g ¶ Centum aureorum. ʒ imò uidetur decem pondo auri: ut C. eo. l. qui sepulcha. sed ibi criminaliter. & infertur fisco: hic ciuiliter, & datur priuato. in iudice autem negligente punire est pœna uiginti lib. auri: ut C. eo. si quis sepulchrum.
h ¶ Cuius. ʒ nunc respondet.
i ¶ Iustissima. ʒ ad hoc ſ. de lib. ho. exhi. l. iij. §. si tñ plures. & ff. de accus. si plures. & ſ. de fideicõmiſ. lib. l. iiij. §. creditorib. & §. caueri. & de

† Dua. ad edict. Prætor.

† Dua. ad edict. Prætor.

† Dua. & Celsus scribit &c.

† Dua. ad edict. Prætor.

¶ Vlpianus libro secundo. ad Plaut.

LEX I.

Epulchri violati actio [r] infamiam irrogat. [s]

¶ Idẽ libr. 18. ad Plaut.

LEX II.

SI sepulchra quis diruat, [t] cessat Aquilia: [u] quod ui tamen aut clãm [x] agendum erit. Et ita de statua de monumẽto [y] euulsa Celsus scribit. [z] Idem quærit, si neque applumbata fuerit, [a] neque affixa, an pars monumẽti effecta sit, an uerò maneat in bonis nostris? † Et scribit, sic esse [b] monuti, ut ossuariam: [c] & ideo Quod ui aut clãm interdicto [d] locum fore.

¶ Idem lib. xxv. ad Plaut. LEX III.

PRætor ait, Cuius dolo malo sepulchrum violatum esse dicetur, in eum in factum iudicium dabo: ut ei ad quem ꝑtineat, quanti ob eam rem æquum esse videbitur, [e] condemnetur. Si nemo erit ad quem pertineat, siue agere nolet, [f] quicunq; agere volet, ei centum aureorum [g] actionem dabo. Si plures agere volent, cuius [h] iustissima [i] causa esse videbitur, ei agendi potestatem faciã.

f. 12. de 9. partida. 7.ª

De sepulchro † violato.

TITVLVS XII.

¶ *Condemnatus act. in factum de sepulchro uiolato, est infamis. Fran. Accur.*

instrumenta quibus aqua diuidebatur &

& de admi. tuto. l. iij. §. pe. & de pac. l. iuris gentiũ. in fi. & l. si maiorẽ. & ſ. de popu. act. l. ij. & iij. Item hoc accipe, quando non intererat horum qui agere uolebant. aliàs omnes agerẽt: ut ſ. ea. l. §. fi ad plures
a ¶ Volet. ʒ Not. curiosè in prime edicto haberi delectum personarum in hoc non.
b ¶ Ex hoc. ʒ scilicet edicto. Accur.
c ¶ Eiusdem. ʒ aliàs in eandem personam. alias, in eiusdem persona pœna.
d ¶ Pœna. ʒ id est, non erit, ea persona quæ teneatur.
¶ Impuberes. ʒ quidam, sed non omnes: ut suprà de excep. doli, apud. §. quæ in tutore.
† Edicto, nõ é apud Du.
† Du. cessabit eiusdẽ personę pœna.
f ¶ Accedunt. ʒ quos ignorantia consilij tuetur. Accurſius.
g ¶ Existimandum est. ʒ ut & ſ. quod ui aut clãm. l. fin. §. si quis.
h ¶ Si quis in hæreditarium. ʒ quod hæreditarium, & quod familiare sit, habes ſ. de religio. l. familiaria. & l. seq.
i ¶ Continetur. ʒ ad hoc C. de religio. l. fi necdum. & arg. ſ. de legat. iij. l. fi ita legatum. & ſ. de religio. si quis eo animo. Sed argu. contrà. ſ. de transac. l. cum hi. §. sed si non fuerint.
k ¶ Prohiberentur. ʒ facit suprà de religio l. ne corpora.
l ¶ Per territoria. ʒ quid sit, dic ut infrà de uerborum signifi. l. pupillus. §. territorium.
m ¶ Diuus tamen. ʒ quanquam diui Seueri sufficiat decretum. Ro. uel de his quæ non perpetuæ sepul. tradita sunt, dixit. uel de his quæ tradita sunt perpetuæ, ut hic: uel hic nulli sepulturæ traditum.
n ¶ Sine permissu. ʒ ut omnis euitetur suspicio. ad quod C. de relig. l. fin. & ſ. de religio. l. ossa. in princ. Et not. hic delictũ sine pœna: ut ſ. de relig. at si quis. §. item Labeo. & C. de pigno. l. iij. & suprà quod me. cau. l. fin. §. fin. & ff. quando app. fit. l. j. §. biduum. & de inter. & rele. l. relegatorum. §. ad tempus. & ſ. de fur. l. j.
o ¶ Eorum. ʒ scilicet pontificum uel principum: ut ſ. de religio. l. ossa. in prin. Accur.
p ¶ Quam.] scilicet pœnam quadraginta aureorum.
q ¶ Sepeliri. ʒ quidam hic colligunt quod consuetudo nõ uincit legem, quasi primo fuerit lex Hadriani, & postea superuenerit consuetudo. pro quibus est C. de usu. l. eos. in fin. & suprà ad legem Rho. de Iac. domine Imperator Antonine. secũdũ quod uno modo legitur. Tu dic ꝙ consuetudo superueniens uincit legem: siue sit generalis, & tunc generaliter: ut suprà de leg. & sena. l. de quibus. §. inueterata. siue specialis, & tunc specialiter: ut hic. & suprà communia prædio. uẽditor. §. si constat. & suprà quod cuiusque uniuer. l. item. §. ij. & secũdum hoc fiat hic punctum interrogatiue post dictionem sepelri. & de his dixi in dicta l. de quibus. Accurſius.
s ¶ Principali a rescripta. ʒ facta post legem municipalem.
t ¶ Ab hoc. ʒ rescripto Hadriani. R. sed caute in plurali de rescri. loquitur. unde dic ab hoc, & quod statuitur in rescrip. Hadriani.

Si quis in sepulchro dolo malo habitauerit, ædificiumve aliud q̃ quod sepulchri causa factum sit, habuerit, in eum si quis agere eo nomine uolet, ducentorum aureorũ iudicium dabo. ¶ Prima uerba ostendunt eum demum ex hoc † edicto plecti, qui dolo malo violauit. Si igitur dolus absit, cessabit in eiusdem † persona pœna. Igitur doli non capaces, quẽ admodũ impuberes, item omnes qui non animo violandi accedunt, excusati sunt. ¶ Sepulchri autem appellatione omnem sepulturę locũ contineri existimandum est. ¶ Si quis in hæreditarium sepulchrum inferat: quanuis hæres, tamen potest sepulchri violati teneri, si fortè contra uoluntatem testatoris intulit. Licet enim cauere testatori, ne quis eò inferatur, ut rescripto Imperatoris Antonini cauetur. seruari etenim uoluntatem eius oportere. Ergo & si cauit, ut unus tantùm hæredum inferat, seruabitur ut solus inferat. ¶ Non perpetuæ sepulturę tradita corpora posse trãsferri, edicto diui Seueri continetur: quo mandatur ne corpora detinerentur, aut uexarentur, aut prohiberentur per territoria oppidorum transferri. ¶ Diuus tamen Marcus rescripsit, nullã pœnam meruisse eos qui corpus defuncti in itinere per uicos, aut oppida transuexerũt: quãuis talia fieri sine permissu eorũ, quibus permittendi ius est, non debeant. ¶ Diuus Hadrianus rescripsit, & pœnã statuit quadraginta aureorum in eos qui in ciuitate sepulchrum faciunt: quam fisco infer

† Du. rescri pro pœnã & c. & ad intelle. huius. §. uide Reper. in certi Authoris sup. l. de quib. num. 39. de legib. & Io. Annibal in l. nemo potest. nu. 158. de leg. 1.

aliàs de ꝓcatio.

ri iussit. Et in magistratus candẽ statuit pœnam qui passi sint: & locũ publicari iussit, & inde corpus transferri. † Quid tamen si lex municipalis permittat in ciuitate sepeliri post principalia rescripta? an ab hoc discessum sit, videbimus: quia generalia sunt rescripta. Et oportet imperialia statuta suam uim obtinere, & in omni loco ualere. ¶ Si quis in sepulchro habitasset, ædificiumve habuisset, ei qui uelit, agendi potestas sit. ¶ Aduersus eos, qui ca dauera spoliant, præsides seueriùs intercenire solent, maximè si manu armata aggrediantur: ut si armati more latronũ id egerint, etiam capite plectantur: ut diuus Seuerus rescripsit. Si sine armis, usque ad pœnam metalli procedet. ¶ Qui de sepulchri † violati actione iudicant, æstimabunt quatenus interfit, scilicet ex iniuria quæ facta est: item ex lucro eius qui uiolauit: uel ex damno quod contigit, uel ex temeritate eius qui fecit. Nunquam tamẽ minoris debent † cõdemnare ijs, quorum interest, quam solent extraneo agente. ¶ Si ad plures ius sepulchri pertineat, utrum omnibus damus actionẽ? an ei, qui occupauit? Labeo omnibus dandam dicit. rectè: quia in id quod interest vniuscuiusque, agitur. ¶ Si is † cuius interest, sepulchri uiolati agere nolit, potest pœnitentia acta, ante quam lis ab alio contestetur, dicere se uelle agere: & audiet. ¶ Si seruus in sepulchro habitet, uel ædificauerit, noxalis actio cessat: & in eum prætor hanc actionẽ

v ¶ In omni loco. ʒ ad hoc C. de tẽpo. in integ. restit. l. superuacuã.
x ¶ Aggrediantur. ʒ hic criminaliter agitur.
y ¶ Quatenus interfit. ʒ quod qualiter probetur, dic ut C. de sententia quæ pro eo quod interest. l. j.
z ¶ Extraneo agente. ʒ quod est c. aureorum cõtra violantẽ. Item cc. aureorum contra habitantem: ut ſ. e. §. si quis. & §. fi quis in sepulchrum. & est sic instit. de excu. tut. §. qui autem. & C. de tempo.
¶ In integr. restitutio. ea quæ. ij. respon. Accur.
a ¶ Occupauit. ʒ scilicet dabitur actio. Accursius.
b ¶ Agitur. ʒ quid ergo si uni† interest in x. alterius in xx. Rñ. fiat condemnatio in c. ut bis tantum consequatur is cuius interest in xx. quam alius. non enim ideo plus de liquit uiolans. Item not. quòd dicit omnibus dari: quia omnium interest. aliàs eligitur unus: ut suprà ead. l. §. fi plures. Item facit ff. de adulte. l. si matritus. in princip. & §. j. & §. ij. Item instit. de cap. dim. §. fi.
c ¶ Nolet. ʒ sine dicas, nolunt dissimulando: sine expresse remittendo: est contra ſ. de minori. auxilium. sed facilius iniuria actio tollitur: ut ſ. ut. tut. ij. non solum. §. ij. Item contrà. ff. de adulter. si maritus. §. si negauerit. Solu. ut ibi. item contra. C. qui accusare non poſſ. l. accusationem. & l. si ea. Solu. ut in d. l. accusationem. Item contrà. C. de pact. l. postquam. sed ibi est lis contestata, hic non. uel ibi ciuilis. Vel die secundum alios, nolunt agere tunc, nec tamen remittere: ibi fic. ut args. de iudic. l. definitiue. Sed quid si ille expresse & prorsus remittit? Respo. Ir. & R. adhuc eundem audiendum, & idem in omni crimine publico dicunt: ut nota. ff. de pac. l. iurisgentium. §. si paciscar. excepto adulterio: ut in d. §. si negauerit. licet alij contradixerint quãdo expresse renunciauit. & facit ad hoc quod hic de pœnitentia dicitur ff. de falſ. l. qui falsam. & ſ. de iurisdict. omni. iudic. si conuenerit. & qd̃ quisque iur. l. j. in fi. & de repu. si pœnituit. & C. ad l. Iul. maie. l. quisquis. in fine. & ff. ad l. Iul. de ambi. l. j. & C. de pœna iudic. aut. nouo iure. argumen. cõtra sup. de furt. l. q ea men. & ut bono. raptor. l. non ꝓ desi.
¶ Item argumen. contra suprà de legat. j. huiusmodi. §. Stichũ.

ADDITIO. Dic quod ibi fuit statim ius quæsitum ex sola electione: hic non, nisi secuta renuntiatione, secundum Bart.

d ¶ Cessat.] quia quasi publica est accusatio, & ꝓ priuato crimine tantum solet noxalis actio dari: ut ſ. de ædilit. edic. quis sit fugitiuus. §. noxalis.
e ¶ Et in eum. ʒ scilicet seruum.
f ¶ Actionem. ʒ id est accusationem. sic in authenti. de sanctiſſ. epiſcop. §. si quis autem pro pecuniaria. nam & suprà eadem l. §. aduersus. de accusation. locutus est. & absit ut eredam actionem ciuilem dari in seruum, secundum Ioann. & Irner. Alij dicunt hic specialiter ut supra ui bonorum raptorum. l. antepenultima. §. penulti. uel dic etiã ciuilem: & dices in seruum: scilicet factum liberum. uel in seruũ id est, in dominum nomine serui. sic ſ. de iurisdict. omn. iudic. l. si familia. & sic intelligitur ui bo. rap.

† Dua. eandẽ, qui passi sunt.
† Et quandoquidem pœnã consentiant cõstitutioni principis ꝓpter ciale statutum municipale derogari: ut not. in c. 1. de consti. Ex hoc textu tñ meo iudicio ꝓbatur contrariũ, ubi potiſsimũ agit de re, quæ reip. non parum foret exitiosa.
† Hic text. bene not. & sing. ad hoc ꝙ interesse noſtrũ aliqñ considerãt ratione lucri quod facit aduersarius. Bolo.
† Du. condẽnare, q̃ solent. &c.
† ꝓ intell. huius. §. uide Signorol. in Repet. l. postq̃ nu. 18. C. de pact.
† Ibi in delicto nema lesicia remaneãt impunita: nõ é locus pœnitentię ex parte delinquẽtis: hic ex pte eius q̃ petit punitri secundum Bart.
† Aug. Are. isti. de act. in prin. dicit hanc gl. singu. in 6. colũ. mihi circa meditũ. ad hoc ꝙ licet pœna sit pecuniaria si tñ applicet fisco non rãtum dr criminalis sed criminaliter intenta,

& de

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ibi] id est in sepulchro.
b ¶ Noxale iudicium.] quia non est tam graue delictum, vt criminaliter sit puniendus. H.
c ¶ Possunt] sunt enim quædam sepulchra adeò parua vt in eis domũ culam habere non possit.
d ¶ Popularis. ‡ verumtamen ei cuius interest, primò competit, vt ſ. l. iij. in prin. fic & ſ. ne quid in lo. publ. l. ij. §. aduersus eũ. & §. hoc interdictũ. & ʃ. de lib. hom. exhi. l. iij. §. hoc interdictum. & C. de adul. quamuis. & ʃ. de popul. act. l. iij. item facit ad hunc §. ſ. ad Syll. l. j. in fi.

† al. Paul. libr 29. ad edict. Prçt.

C Epulchra. ‡ CASVS. Sepulchra hostium quæ cepimus non sunt apud nos religiosa. unde qui destruit ea, non tenetur hac act. Fran. Acc.

¶ Dua. ex Plautio.

e ¶ Non sunt. ‡ nec nostra eis: vt ſ. de reli. l. cum loca. in fi.

V Timur. ‡ CASVS In fundo meo habebam sepulchrum. vendidi fundum excepto sepulchro. dicitur quòd possum agere contra emptorem vt det mihi iter ad sepulchrũ. Frã. Accur.

¶ Dua. iter eius, aditus, ambitus, funeri faciẽdi sit.

f ¶ Adeundrom. ‡ quod est uerum si in uenditione excipit sepulchrum: uel si est ibi publicũ iter: alioquin transit cum prædio: ut ſ. de relig. l. fi uẽditor. & de act. emp. fi mercedem. ſ. fi eũ fundum. & facit de contrah. emp. qui fundum. §. in lege. quidam tamen dicunt tacitè semp exceptũ, quod nihil est.
g ¶ Legibus. ‡ id est, pactis. fic ſ. depoſi. l. j. §. ſi conuenerit.
h ¶ Cauetur. ‡ id est caueri solet. q. ſi non fuerit cautum, dic idẽ: ſi modo sepulchrum fuerit exceptum: ut modò dixi.

† Du. contactis.

† Al. Macer. li. 1. publi. iudicio

i ¶ Ambitus. ‡ id est circuitus. uel abitus, ſcilicet ad redeundum: & aditus ſcilicet ad veniendum: & iter comprehendit vtrunque, quaſi duo ſequentia exponant pimum.

S Epulchri.] CASVS. Actio sepulchri violati datur in primis ei ad quem id ſpectat: ſed ſi ille abeſt, & alius egit & obtinuit: amodò ille cuius intereſt reuerſus ſi velit agere, non auditur. Franciſcus Accurſius.
k ¶ Dominus.] id est is ad quem eas res pertinet.
l ¶ Sustulerit.] id est ſoluerit, vel etiam acceperit: uel etiam tantùm lit. conteſta. fuerit: vt ſ. l. iij. §. ſi is. nec enim in petitione pœnarũ auxilium proditum est: vt ſ. de minor. l. auxilium. Sed contrà ſuprà ex qb. cauſ. maio. l. ſi qua mulier. Sol. ibi tempore lædebatur: hic per hoc q. alius egit. facit ʃ. de popu. act. l. iij.
m ¶ Ad vltionem.] & ideo in bonis noſtris non est ante lit. conteſtat. vt hic, & infrà de uerborum ſignificatio, l. ſi cui. & ſuprà titu. ij. l. iniuriarum. & de acquiren. hæredit. pro hærede. in fin. ſic in actione iniuriarum: ut ſuprà titu. ij. l. iniuria. cum. ſed uidetur huic cpntrà ſuprà. l. iij. §. qui de ſepulchri. ubi dicit dari ad intereſſe. ſed certè licet veniat ad intereſſe, non tamen ad intereſſe datur tantum, ut ibi: uel dic uenit ſecundarió.
S Epulchri.] CASVS. Sepulchrum deteriorari prohibitum est. corruptum autem ſiue deſtructum poteſt quis reparare ſiue reficere corporibus quæ ibi ſunt non contrectatis. Accu.

pollicẽ. Si tamẽ non habitet, ſed domunculam ibi[a] habeat ſeruus, noxale iudicium[b] erit dandum: ſi modò habitare poſſe[c] videatur.
¶ Hæc actio popularis[d] est.

¶ Caius. † LEX IIII.

SEpulchra hostium, religiosa nobis non ſunt:[e] ideòque lapides inde ſublatos in quemlibet vſum cõuertere poſſumus, nec ſepulchri violati actio competit.

¶ Pomponius lib. vj. † epiſtol. LEX V.

VTimur eo iure vt dominis fundorum in quibus ſepulchra fecerint, etiã poſt venditos fundos adeundorum[f] ſepulchrorum ſit ius. Legibus[g] nanque prædiorum vendendorum cauetur, [h] vt ad ſepulchra, q̃ in fundis ſunt, † iter eis, aditus, ambitus † funeris faciendi cauſa ſit.

¶ Iulianus lib. x. digeſto. LEX VI.

SEpulchri violati actio in primis datur ei, ad quem res pertinet: quo ceſſante ſi alius egerit, quanuis reipublicæ cauſa abſuerit dñs,[k] non debebit ex integro aduerſus eum qui litis æſtimationem ſuſtulerit,[l] dari. Nec poteſt videri deterior fieri conditio eius qui reipublicæ cauſa abſuerit: cũ hæc actio non ad rem familiarem eius, ſed magis ad vltionem[m] pertineat.

¶ Martianus lib. iij. inſtitu. LEX VII.

SEpulchri deteriorem conditionem fieri, phibitum est:[n] ſed corruptum & lapſum monumentũ corporibus nõ † contrectatis[o] licet reficere.

¶ Marcellus. † LEX VIII.

SEpulchri violati crimen poteſt dici ad legem Iuliam de vi publica pertinere[p] ex illa parte, qua de eo cauetur, q. quid fecerit quò minùs aliquis funeretur, ſepeliatùrve: quia & qui ſepulchrum violat, facit quò minùs qs ſepultus ſit.[q]

¶ Idem. * LEX IX.

DE ſepulchro violato actio quoque pecuniaria[r] datur.

¶ Papinianus lib. viij. quæſtio. LEX X.

QVæſitum est, an ad hæredẽ neceſſarium † cũ ſe bonis nõ immiſcuiſſet,[s] actio ſepulchri violati ptineret? Dixi rectè eum ea actione experiri, quę in bonum & æquum[t] concepta est. Nec tamen ſi egerit,[u] hæreditarios creditores timebit: cum & ſi[x] per hæreditatem obtingit[y] hæc actio, nihil tamen ex defuncti capitur voluntate: neque id capitur, quod in rei pſecutione,[z] ſed in ſola vindicta ſit conſtitũatum.

¶ Paulus. lib. † j. a dedict. LEX XI.

REi ſepulchrorum[a] violatorum ſi corpora ipſa extraxerint, vel oſſa eruerint, humilioris quidem fortunæ ſummo ſupplicio afficiunt: honeſtiores in inſulam[b] deportantur: aliàs autẽ relegantur, aut in metallum damnantur.

De concuſsionibus.

TITVLVS XIII.

¶ Vlpianus lib. † j. ad edict. LEX I.

ISimulato[c] præſidis iuſſu cõcuſsio interuenerit, ablatũ eiuſmodi[d] terrore, reſtitui præſes prouincias iubet.[e] CASVS. Crimen ſepulchri violati pertinet ad l. Iuliam de ui in ea parte eius qua cauetur, qui fecit quòminus aliquis funeretur ſepeliatùrve. cum & violando ſepulchrum fit quò minus quis ſepultus ſit: & ſic ea lege pót accuſari. Franciſc. Accur.

† lib. 2. publico. iudicio.

p ¶ Pertinere. ‡ ut ſ. de iniu. l. prætor. §. j. & ʃ. ad legem Iul. de ui pu. qui cœtu. & ſ. e. l. ij. §. aduerſus. Accurſius.
q ¶ Sepultus ſit. ‡ §. de mor. inferend. l. j. in fine.

† cũ ſe bonis immiſcuiſſet &c. legit Halo. quę reprehẽdit Ant. Aug. lib. 4. emen. cap. 27.

r DE ſepulchro. Pecuniaria. ‡ ut ſ. e. l. iij. §. aduerſus. in prin. & §. j. & §. non ſolum criminalis.

† V. ſententiarum.

QVæſitum est. ‡ CASVS. Dicitur q. hæc actio pro ſepulchro violato competens uadit ad filium defuncti, licet non ſuccedat patri. nec p hoc uidet ſuccedere. Fran. Accur.
s ¶ Immiſcuiſſet. ‡ quod ei licet per prætorem: ut ſ. de acquir. hære. neceſſariis.
t ¶ Aquum. ‡ non ſeruato iuris rigore. ut ſuprà eo. l. iij. in prin. & facit ſ. de inſtit. l. non ſolùm. §. j. & de cap. diminu. l. eas. Accur.
v ¶ Si egerit. ‡ ſicut quilibet ageret.
x ¶ Et ſi. ‡ j. quamuis.
y ¶ Contingit. ‡ ſcilicet filium.
z ¶ Perſecutione. ‡ uel quod in hæreditate æſtimetur, cum ad liberos tranſeunt hæc iura, & non ad hæredes: ut ſ. de relig. l. uel quod. & facit ſ. de acquiren. hær. l. pro hærede. §. fi. & ſ. eod. l. ſepulchri uiolati. in fin. & ʃ. de popul. actio. l. penult. & ʃ. de uerbor. ſignific. l. ſi cui.

† V. Opinionum.

REi.] CASVS. Qui corpora extraxit de ſepulchro uel oſſa: ſi eſt humilis decapitatur, ſi eſt honeſtus, in inſulam deportatur. Franciſc. Accurſ.
a ¶ Rei ſepulchrorum.] id est accuſati.
b ¶ In inſulam. ‡ hic not. quòd ciuiliter agitur actione in factũ ad c. uel ec. aureos: ut ſ. l. iij. in princ. & §. j. itẽ criminaliter. & tũc ſecundũ qualitatem pſonarum & factorum: ut hic, & ſ. l. iij. §. aduerſus. & l. ſepulchri uiolati crimen. ſed & alibi dicitur q. x. pondo auri dat fiſco: ut C. eo. l. qui ſepulchra. unde poteſt dici q. quando ipſa corpora extraxit uel contrecta uit, habeat locum quod hic dicitur: alias quod in illa l. qui ſepulchra. ut ibi plenè diximus.

¶ DE CONCVSSIONIBVS.

c ISimulato.] Quod nõ est, ſimulo: diſsimuloq. qđ est. Dixit ergo officialis q. præſidis iuſſu debebat quẽdã capere. & non dixit uerum: & propter hunc timorẽ aliquid fuit ei datũ: ut faciunt nuntij cõmunis. Acc.
d ¶ Ablatum eiuſmodi.] aliàs ablatum hmõi terrore: & tunc plana. aliàs ablatũ est in omni tpe. & tũc ſpeciale ut prę ſcriptione nõ tollatur: ut C. de fal. querela. al. ablatum eiuſmodi tpe. j. hoc quod auferatur. Et nota q. hoc crimine tenetur qui occaſione alicuius.

n ¶ Prohibitum est.] ut C. eo. l. qui ſepulchra. & ſ. eo. l. ij. in principio. Accurſius.
o ¶ Non contrectatis. ‡ alias contractis: & aliàs contractatis. & facit ſ. de mor. inferen. l. j. §. prætor. uſque in fin. & facit C. de relig. l. j. in fine. Accurſius.

alicuius dignitatis quam habet uel officii aliquos premittut ar. C. de eõdi. ob tur. cau. l. quod euitandi. & quandoque ſine officio: ut infra. l. proxi. ſ. reſpon.
a ¶ Iubet. ‡ actione in factum. Accur.
b ¶ Coercet. ‡ extra ordinem: & hoc accuſatione inſtituta. ad quod ſupra de priua. deli. l. fina. & de fur. l. ſi. Accurſius.

† Al. Macer li. j. public. iudicio.

C Oncuſsionis. ‡ CASVS. Accuſatio de concuſsione non eſt publica. ſi autem quis accepit pecuniam à me ne me accuſaret de quodam delicto, poteſt accuſari lege Corne. de fal. qua cauetur ne quis accipiat pecuniam ob accuſandũ, uel non accuſandum. & hæc accuſatio eſt publica. Franc. Accurſius.
e ¶ Publicum non est. ‡ ſcilicet ſemper: ſed aliquando ſic. & hoc eſt, ſed ſi, &c. Eſt ergo priuatũ, ut tantum ille qui paſſus eſt concuſsionem, poſsit etiam criminaliter accuſare: niſi in caſu qui ſequitur ſecundum Azo. & H. & omnes. Vel potes dicere quod ſemper eſt priuatum, etiam ſi detur ex cauſsis ſequen. nec enim ibi dicit quod hoc ſit publicum: ſed ſi accuſatio. l. Cornel. de fal. inſtituatur: quæ poteſt inſtitui, ut ibi dicit, publicum eſt: quia illa accuſatio publica est: ut ʃ. de publi. iudi. l. j. Accurſius.
d ¶ Iudicium.] ſcilicet concuſsionis. & hoc ex ſenatuſconſul. id est, arg. horum ſenatuſcon. quæ inducunt aliam accuſationem publicã: ut per hoc etiam [a] ſit hæc publica. uel dic iudicium ſcilicet legis Corne. de fal. ut nõ dicat de crimine concuſsionis quod ſit publicum, licet habeat locum: ſed erit priuatum, ut modo dixi.

† Al. Macer li. j. public. iudicio.

† Du. equos de gregib⁹ &c.

a Bal. in l. ſi qs eũ. §. q iniuriarũ. ff. ſi qs cau. & Alexan. io l. cũ ſeruus. ff. de condic. ob cauſ. dicũt iſtam gl. ſingul. ad hoc quod crimen tũc dicitur publicum quia qñex dicitagi ex lege publicorũ indiciorũ. Bol.

† Du. boué aberranté, uel equos &c.

† Oberrantem ouem non abduci ſed dño reſeruari, iubet Deus Deuteron. cap. 22.

e ¶ Ex ſenatuſconſultis. ‡ Liboniano & Volusiano: ut infra ad l. Corn. de fal. l. j. in prin. ſecundum quoſdam. ſed certe ibi non eſt mentio horum ſenatuſcon. ſed habeiur ʃ. ad l. Iul. de ui. te ibi non eſt mentio horum ſenatuſcon. ſed habeiur ʃ. ad l. Iul. de ui. te ibi non eſt mentio horum ſenatuſcon. & no. hunc teneri hoc crimine: ut hic: item crimipri. l. ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

citur q vnus equus sit grex: sed idem erit forte quod in porcis, scilicet quod quinque uel quatuor faciunt gregem. Accur.

a ¶ Extra terram Italiam. ℨ si ergo non sit de Italia, extra prouinciam suam. & facit ℨ. de recepta. l. j.

¶ DE PRAEVARICATORIBVS.

Prauaricator.] CASVS Primo dicit quis est prævaricator. & proprie prævaricator est qui accusat aliquem, & fictitias proba. inducit, & veras omittit. aduocatus autem alicuius qui prodit causam suam siue criminalem siue ciuilem, & talis est animo: non proprie dicitur prævaricator: punitur tamen extra ordinem. & hoc dicit hęc l. & seq. Francisc. Accursius.

† Traiani. Du.

† In P. F. de prævaricatione.

b ¶ Ex altera. ℨ scilicet potius: quia prævalet animus: ut hic, & supra. de his qui not. insa. athletas. §. pe. & arg. infra. de cap. Inihil.

† Vide in hūc locum Lau. Vall. lib. elegā. vj. cap. j.

c ¶ Accusauerit. ℨ fictitie admittendo falsas defensiones, & bonas probationes dissimulando: vt ℨ. ad Turpil. l. j. §. prævaricationem.

† al. à uaricatione.

d ¶ Prævaricator. ℨ proprie: sed improprie seu abusiue sic. C. de aduoc. diuer. iud. l. j. & punitur extraordinarie: sicut & ille qui accusans de publico crimine prævaricatur. hic subiicit, & dicta l. C. & ℨ. l. proxi.

e ¶ Prodiderit causam. ℨ in qua patrocinatur etiā si causa erat publica: ut infra l. prævaricationis. §. quod si aduocato.

† Al li. 9. de offi. procōſu.

Ciendum. Prævaricati sunt. ℨ propria vel abusiua prævaricatione: ut no ℨ. l. proxi. in fi.

† Al. Macer. li. 1. publi. iudicio.

g ¶ Extraordinaria. ℨ & infamia: ut infra. l. si is.

PRæuaricationis. ℨ CASVS Iudicium prævaricationis est publicum quandoque: vt si absolutum de aliquo delicto volo eum adhuc accusare: & ille dicat se absolutum: & ego replicem & dicam primum accusantem prævaricatum fuisse. hoc enim iudicium est. Item quandoque est moribus introductum id est priuatum, si aduocatus de prævaricatione accusetur siue in causa priuata, siue criminali fuerit prævaricatus. Vltimo dicit quidam accusauit quendam de aliquo delicto: & desistit. non est publica accusatio contra eum inducta, sed v. lib. auri punitur per Turpillianum. Fran. Accurs.

h ¶ Moribus. ℨ quod est priuatum.

i ¶ Constiterit. ℨ vel nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur: vt infra de accusa. si cui. §. isidem. Item quid si iuramento se purgauit? Respon. vt ibidem not. & facit supra de iureiuran. l. eum qui §. in popularibus. & C. de accusa. si quis homicidii. & supra de libe. hom. exhiben. l. quod & lex. §. si tamen postea.

K ¶ Pronuntiatio. ℨ hoc est speciale, vt de incidenti quæstione pronuntietur: ea ratione, quia per eam sententiam prætudicatur omnibus omnino, cum nullus postea possit admitti si pronuntietur non prævaricatum: quod non fieret in aliis except. vel dic non speciale: quia hic principaliter secundus accusator obiecta exceptin. est repellendus propter absolutionem, & quia dicebatur, non est ille prævaricatus qui primo accusauit. Secundus vero ait: & ego accuso eum de prævaricatione: & sic fecit. vnde differtur accusatio donec pronuntietur: vt alias infra de adulter. l. denuntiasse. §. quæritur. Azo. & adde hic quæ not. ℨ. de ind. de qua re.

De prævaricatoribus.

TITVLVS XV.

¶ Vlpianus. lib. vj. ad edict. prætо. L. I.

PRæuaricator est † quasi varicator, q diuersam partē adiuuat prodita causa sua. qđ nomen Labeo a uaria † certatione tractū ait. nā qui prævaricatur ex vtraq; parte cōsistit: quinimo ex altera. b Is aūt prævaricator propriè dī, q publico iudicio accusauerit. c Cæterum, aduocatus non proprie p̄uaricator d dī. Quid ergo de eo fiet? Siue priuato iudicio, siue publico p̄uaricatus est, hoc est, p di derit causam, e hic extra ordinē solet puniri.

¶ Vlpian. † li. j. ad edic. LEX II.

SCiendum est quod hodie iis q prēuaricati f sunt, pœna iniungitur extraordinaria g.

¶ Marcell. li. j. iudi. LEX III.

PRæuaricationis iudicium aliud publicum, aliud moribus h inductū est. nam si reus accusatori publico iudicio ideo p̄scribat, q̄ dicat se eodem crimine ab alio accusatum & absolutum, cauetur lege Iulia publicorum iudiciorū vt nō prius accusetur, q̄ de prioris accusatoris prævaricatio ne constiterit i, & pronuntiatum fuerit. Huius ergo prēuaricatiōis p̄nuntiatio k publici iudicij l intelligitur. Quod si aduocato p̄uaricationis crimen intendatur, publicū iudiciū nō est: nec interest publico, an priuato iudicio prævaricatus dicatur m ¶. Si ideo q̄s accusetur, quod dicatur crimē iudicij publici destituisse n, iudiciū publicū non est: quia neque lege aliqua o de hac re cautum est: neque per senatusconsultum p quo pœna quinque librarum auri in de sistentem statuitur q, publica accusatio inducta est.

¶ Idem † li. epistо. LEX IIII.

SI is, de cuius r calumnia agi p hibetur, p uaricator ī cā iudicij publici p̄nūtiatus sit, infamis s erit.

¶ Venuleius † li. quæstio. LEX V.

ACcusator de prēuaricatione conuictus, postea ex lege non accusat t.

¶ Paulus † lib. j. ad edi. LEX VI.

AB Imperatore nostro & patre eius rescriptum est, ut in criminibus, quę extra ordinē obiiciūtur, p uaricatores eadē pœna u afficiantur, qua tenerent, si ipsi ī legē cōmisissent, qua re x pp uaricationē absolutus est.

¶ Vlpian. † ad edic. LEX VII.

IN omnibus causis præterquā in sanguine y, qui delatorem adulterium vxoris: vt C. de calum. mater. & de adulte. quamuis. iunct. Calūnians & aliæ, vt no. ℨ. de his qui no. insa. l. athletas. §. fi. nō semper

s ¶ Infamis. ℨ multo magis ergo alius de cuius calum. quæri potest: vt de calūnia d. l. athletas. in fi. Accur. accusatur.

t ACcusator non accusat. ℨ ut & ℨ. de accu. l. qui iudicio. & ℨ. ad Turpil. l. 2. & est ratio, quia infamis est: ut ℨ. l. prox. & infames non accusant: ut ℨ. de accu. l. qui accusare.

AB Imperatore. ℨ CASVS. Si accuso aliquem, & probationes bonas omitto, & fictitias dico: & sic absoluitur accusatus: reneor eadem pœna qua tenere, si illud crimen commisissem de quo illum accusaueram. Franc. Accur.

v ¶ Eadem pœna. ℨ id est simili scilicet extraordi. non autem dicas, quod in extraord. sit certa pœna.

x ¶ Reus. ℨ hoc est apertum si crimen erat ordinarium, sed etiam si extraordinarium erat, idem est ut similis pœna quæ solet imponi accusato & conuicto tali crimine, imponatur isti, secundum Azo. ad quod ℨ. ad Turpil. l. & in priuatis. & l. fi quis repetere. & facit C. de calum. l. fin. & de accu. l. fi.

IN omnibus causis. ℨ CASVS. Accusatus corrupit accusantem ita, q̄ nō fuit probatū crimen. dicit q̄ hic corrūpens pro victo habetur. & hoc est verū i omni crimine, ex quo imponit pœna minor sanguine. F.

y ¶ In sanguine. ℨ id est in quorum iudicta est pœna sanguinis.

z ¶ Delatorem. ℨ id est criminis accusatorem.

Habetur.

a ¶ Habetur. ℨ nisi appareat ab innocente extortā pecuniam: vt C. de adul. serui. & supra de calum. l. bb eo. idem in caussa ficabitur ℨ. de iur fisc. l. eius qui in p̄n. & l. in fisci. & facit infra de bo. eo. l. j. & ij. in princ. & C. de transac. l. transigere.

¶ DE RECEPTATORIBVS.

EIsimum.] CASVS. Crimen receptatorum pessimū est. & reddit rationem. & iubet eos puniri vt latrones, idem in eis qui peterant capere latronem, & pecunia accepta vel parte rerum subtractarum, eum non ceperunt. Fran. Accur.

† Sic in P. P. Halo. tū scripsit. De receptoribus.

† lib. 2. publi. iudici.

b ¶ Latrones.] imò x. annis à sua terra debent exulare, licet receptus aliter erat puniendus. vt supra. de abig. l. fi. §. fi. Sol. ibi speciale in recipiente abigeum: hic alium furem. vel dic per inde puniturnon tamen simili pœna sic supra de peri. & commo. rei ven. l. custodiam. & fa. supra, quod me. cau. l. nec timorem. & de offi. præfi. congruit. & de incē. rui. nau. l. iij. §. non tantum. & ad Syll. l. iij. §. fi quisque. & C. de his qui latro. l. ij. & C. de fabri. l. ij. & infra de pœ. l. Metrodorum. & supra. de fur. l. qui vas. §. qui furem. & C. de hære. auth. credentes. & omnes intellige quando fuit sciens. & ignorantia præsumitur: vt supra. de proba ve. ius, nisi sit notorium a: vt C. qui & aduer. quos. l. j.

† Al. li. fingu. de pœnis pagano rum.

† Vide Ari. in Proble. partic. 18. de his quæ ad mores, & ius ciuile pertinent. & Alc. lib. 2. Paret. c. 38.

† Al. li. 8. ff. of. Procōſ. a Ale. in l. si tutor. C. de picu. tuto. i apoſt. suis ad Bar. reputatiſtā glo. sing. ad hoc q̄ notorii tollit ignorantiæ p̄sumptionē, q̄ alias præsumere tur Bolog.

† Al. lib. 2. pub. iudic.

† Du. li. fin. de pœ. militum.

c ¶ Accepta.] aliud si gratis.

d ¶ Parte ℨ accepta.

EOs. CASVS. Qui cognatum suum vel affinem furem conseruauit, minus punitur, quàm si extraneum conseruasset. Fran.

e ¶ Recipiunt ℨ Not. aliquid fieri ratione sanguinis, quod alias non fieret. & sic C. de codicil. l. fina. §. penulti. & de adul. l. quamuis. & infra ad leg. Iul. repe. l. prima. & de re mil. l. iiij. §. fin. & l. milites prohibentur. in princ. & l. milites. §. penulti. & C. de iniur. l. lex Cornelia. in princ. & de iurisd. om. iudi. qui iurisdictioni. Accursius.

De receptatoribus.

TITVLVS XVI.

¶ Martianus. † LEX I.

PRæ

ESimum gen⁹ ē receptatorum: sine q̄bus latere nemo diu potest. & p̄cipitur, vt perinde puniātur atque latrones b. ¶ In pari caussa habēdi sunt, qui cùm apprehēdere latrones possent, pecunia acceptā c, vel surreptorum parte d, dimiserunt.

¶ Paulus † ad edictum. LEX II.

EOs apud quos affinis vel cognat⁹ latro cōseruatus ē, neq; absoluēdos, neq; seuerè admodum puniēdos. Non enim par est eorum delictum, & eorum qui nihil ad se pertinentes latrones reciпiunt e.

De furibus balnearijs.

TITVLVS XVII.

¶ Vlpianus † ad edictum. L. I.

VIres nocturni extra ordinem audiendi sunt, f & caussa cognita puniē di: dūmodò sciamus in pœna eorum operis publici tem porarij modum non egrediendū. Idem est & in balnearijs furibus. Sed si se telo fures defendunt, vel effractores, vel cæteri his similes, nec quemquam percusserunt, me talli pœna, vel honestiores relegationis g afficiendi erunt.

¶ Martianus † ad edictum. L. II.

SEd si interdiu h furtū fecerint ad ius ordinarium i remittēdi sunt.

¶ Paulus † ad edictum. L. III.

MIles qui in furto balneario deprehēsus est ignominia mitti k debet.

¶ DE FVRIBVS BALNEARIIS.

¶ Facit supra de offi. præfec. urbis. l. penult.

FVres. ℨ CASVS. Quæstiones de furibus nocturnis extra ordinem cognoscuntur, & puniuntur non vltra opus publicū vsque ad tempus. Idem est seruandum in furibus balnearijs. sed si fures se telo defendant, vel effractores, uel his similes, nō tamen percusserunt aliquem, in metallum damnantur, honestiores autem relegantur. fures autem diurni conueniuntur ciuiliter, & dic de hoc vt in gl. Vltimo dicit, miles qui furtum in balneo fuse stupha fecit puta vestium al erius furripuit, remittitur a militia cum ignominia. & hoc dicit hæc lex cum duabus sequentibus. Fran.

f ¶ Audiendi sunt. alias audiendi. & tunc dic id est, de eis. vel, id est, si volebant facere aliquam defensionem, quia negent. alias puniendi, & tunc plana est.

g ¶ Relegationis. ℨ pœna.

De effractoribus & expilatoribus †.

TITVLVS XVIII.

¶ Vlpianus †. LEX I.

EIis q̄ carcere effracto euaserūt, sumēdū sup pliciū diui fratres Acmylio Tyroni rescripserūt. Saturnin⁹ etiam, p̄bat eos q̄ de carcere eruperunt, siue effractis foribus m, siue cōspiratiōe cū cęteris, q̄ in ea dē custodia erāt, capite n puniendos. Quod si p negligētiā custodū euaserint, † miti⁹ puniēdos. ¶ Expilatores o, q̄ sūt atrociores P fures (hoc em est συλαγωγοι ut συλητα ℨ) ī opus publicū vel perpetuū vel tēporariū dari solēt: honestiores aūt ordine ad tēp⁹ moueri, vel patrię fines iuberi excedere: q̄b⁹ nulla specialis pœna reſcriptis principalibus imposita est. Idcirco † causa cognita liberū erit arbitriū q sta tuēdi ei q̄ cognoscit. Simili mō & sacularij r erūt puniēdi. itē & effractores s. Sed enim diuus Marcus effractorem equitē Romanū qui effracto t pariete pecuniā abstulerat, quinquēnio abstinere iussit prouincia Africa vnde u erat, & vrbe, & Italia. Oportebit aūt æq̄ & in effractores & in cæteros suprascriptos caussa cognita statui, prout admissum suggerit v: dū ne quis in plebeio w operis publici pœnam, vel in honestiore relegationis x excedat y.

h ℨ Ed si interdiu. ℨ id est, in die.

i ¶ Ordinarium. ℨ scilicet vt ciuiliter agatur in duplum vel quadruplum: vt supra de priua. delic. l. fin. j. respon. Sed nunquid etiam diurnus fur poterit accusari de crimine extraordinario? certè sic, vt ℨ. de fur. l. fi. & d. l. de priua. delic. in fi. sed ideo hoc dicit, quia mitius punit, vt arg. ℨ. tit. j. l. fin. sic & alibi est inter eos differentia, vt ℨ. ad l. Aquilia que. & ℨ. de fina. l. furem.

k Milles. Mitti. ℨ id est, remitti a militia.

¶ DE EFFRACTORIBVS & expilatoribus.

† Du. leui⁹ puniēdos. † In P. F. legē Expilatores, q̄ sūt atrociores, q̄ de p̄nis. & Bud. hic i posterior anno. illos tū reprehendit Ant. Augu. lib. 4 emēda. c. 16 † Suarez Sūma.

† No. istū tex. secūdū Bar. q̄ pœna nō limitata in iure remāet im ponēda ofício iudicis ad l. e tex. in c. de cauſis de offic. & pote. iudi. deleg. tex. in l. hinc di. & l. sāctio legū. ℨ. de pœnis. † Al Idem lib. singulos ossi præfecti angil. al. incipit inter, &c. Paul. Dua. Du. illi solent.

Vide Budo. hic i posterio. annot. q̄ dicātur expilatores. li. 8. ff. off. Procōſ. al. P. mu. ad edict.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 DE CRIMINE EXPILATAE HAEREDITATIS.

SI quis. Accusationem.§ & est pœna vt supra.de effrac.l. prima §.j. Et not.quòd actio ciuilis ex hoc crimine non datur quòd non est in aliis criminibus. sed potest dici actionem in fatum dari ad recuperandum possessionem. arg. supra de præscr. xx. quoties. Item ex eo probatur quia lex dicit negari hoc iudicium, quia datur famil. erciscund. quod non diceret nisi aliqua ciuilis daretur qua recuperarentur res, vt C. famil.erciscund. l. aduersus. ciuilis enim famil. erci per hanc crtminalẽ vel econtra tolli non posset: vt C. quando ciuil.act.l.j.

† In P. F. non est, de crimine.

† Al.lib. 3. institution.

SI expilatæ.] CASVS. Cùm agitur de crimine expilatę hęreditatis, præses debet cognitionem suam interponere.nam cùm furti agi non possit hoc solum auxilium superest. habet ergo hoc crimen locum cùm furtum fit ante aditam hęreditatem, vel post aditam ante apprehensa bona per hæredem. & sic furti actio non competit. Secundò dicit, est in electione hæredis vel agere hoc crimine vel petitione hæreditatis. Tertio dicit, si vnus hæredum agit hoc crimine contra expilatorem hæreditatis & obtinet, prodest alijs hæredibus. quod dic vt in glossa. Quartò dicit, vxor defuncti si furripuit de hæreditate viri post mortem eius, non tenetur hac actio. cùm nec furti ipsa posset teneri. Quintò dicit: furripuit rem hæreditariam credens eam non esse hæreditariam. dicitur, quòd bene teneor hoc crimine: nec prodest mihi mea incredulitas & hoc dicit hæc l. cũ quatuor seq. Franc.

† lib. 9. de of. Procõs.

† Al.lib. 2. publ.iudic.

† Seuerus.

a Quæ est lex j. C. qñ ciuilis act.

b ¶ Si expilatæ].ſ. ante aditam hæreditatem: vt & C eod.l.j in fi.&ſ. rer.amo l.contra naturam. §.fi.nisi in casibus: vt ſ.de fur. l hæreditariæ. & l.seq.& l.eum.§. fi res.

es ¶ Possessæ sint. § vel ab alio: quia tunc posset agi furti: vt ſ. de vſucapio.l.ſi homo.in fi.Accurſius.

d ¶ Competere § nec alia accusatio pro hoc crimine. secus si aliqua ciuilis detur pro hoc crimine. vt d.l.aduersus. C. famil.erciscund. hæc autem quæ sequuntur, ratione possessionis dantur, non delicti: vt hic, & infra.l.proxi.

e ¶ Palàm est.§ vt & ſ. de vſucap l.ſi homo. & de furt.l.ſi is. §.j. & l. ſi vendidero. & de acquir. poſſ. cùm hæres. & ad Treb. l. facta. in prin. Sed est contra C. de fur. de his. Solu. vt ibi.

f DIuus Verus. Agere.§ qui de talibus cognoscunt.

g ¶ Ordinario.§ alias ordinario. & alias hæreditario scilicet petitio.hære. ſi possideant pro hærede uel pro possessore: q hic erat. Sed contra. C. eo. l. fin. vbi dicitur dari in locum deficientis actionis huius criminis accusatio. hic autem erat alia actio: vt dicit. Sol. vt ibi. Item contra. C. fami. erciscun. l. aduersus. vbi dicitur cessare hanc actionem si habet locum alia. Solu. ibi cessabat hęc actio: non quia alia actio competebat: sed quia hoc crimen commissum non erat: cum cohæres magis suo iure vti, quàm criminis cõsilium videatur iniſſe: vt ſ. pro socio. l. meritò. vel aliter vt ibi. Item cõtra ſuprà de minor. in cauſę. vbi non habet locum extraordinarium ſi habet locum ordinarium. ac hic dicitur contra. Sol. hic non ad idem: cùm vnum ciuiliter, aliud criminaliter detur, Item quæritur ſi egi criminaliter, an possim agere ciuiliter? P. non: quia intellexit l.j. C. quando ciui. actio. quando est publica accusatio, & ciuilis actio: non quando priuata ordinaria. vel extraordina. pro quo ſuprà de furt. interdum. §. qui furem. & ſuprà vi bonor. rapto. l.ij. §. hoc edicto. & institu. de iniur. §. in summa. & q hic dicitur, quod nobis non placet: vt not. ind. l. à pleriſque a, alij dicunt

† De crimine expilatæ hæreditatis.

TITVLVS XIX.

¶ Martius † lib. l. quæſt. LEX I.

SI quis alienam hæreditatem expiſauerit extra ordinem ſolet coerceri per accuſationem b expilatę hæreditatis, ſicut oratione diui Marci cauetur.

¶ Vlpianus. † LEX II.

SI expilatæ b hęreditatis crimen intendatur, præses prouinciæ cognitionem ſuam accommodare debet. Cùm enim furti agi non poteſt, ſolùm ſupereſt auxilium præſidis. ¶ Apparet autẽ expilatę hęreditatis crimẽ eo caſu intẽdi poſſe, quo furti agi nõ poteſt, ſcilicet ante aditã hæreditatem, vel poſt aditã, antè quã res ab hærede poſſeſſę c ſint. nam hoc caſu furti actionem non competere d palàm ẽ c: quamuis ad exibendum agi poſſe eum qui vendicaturus exhiberi dꝰ ſideret, palàm ſit.

¶ Martianus † ad edict. LEX III.

DIuus † Verus & Antoninus reſcripſerũt electionem eſſe, vtrùm quis velit crimen expilatę hæreditatis extra ordinem apud præfectum vrbi, vel apud prætidẽ opus perpetuum vel temporariũ dandi ſunt.

† De crimine expilatæ hæreditatis.

TITVLVS XIX.

¶ Martius † lib. l. quæſt. LEX I.

SI quis alienam hæreditatem expiſauerit extra ordinem ſolet coerceri per accuſationem a expilatę hæreditatis, ſicut oratione diui Marci cauetur.

¶ Vlpianus. † LEX II.

SI expilatæ b hęreditatis crimen intendatur, præses prouinciæ cognitionem ſuam accommodare debet. Cùm enim furti agi non poteſt, ſolùm ſupereſt auxilium præſidis. ¶ Apparet autẽ expilatę hęreditatis crimẽ eo caſu intẽdi poſſe, quo furti agi nõ poteſt, ſcilicet ante aditã hæreditatem, vel poſt aditã, antè quã res ab hærede poſſeſſę c ſint. nam hoc caſu furti actionem non competere d palàm ẽ c: quamuis ad exibendum agi poſſe eum qui vendicaturus exhiberi dꝰ ſideret, palàm ſit.

¶ Martianus † ad edict. LEX III.

DIuus † Verus & Antoninus reſcripſerũt electionem eſſe, vtrùm quis velit crimen expilatę hæreditatis extra ordinem apud præfectum vrbi, vel apud prætidẽ agere f: an hæreditatẽ à poſſeſſori bus iure ordinario g † vendicare.

¶ Paulus. † LEX IIII.

RES † hæreditarias, omnium heredum fuiſſe communes h: & ideo eum, qui expilatę hæreditatis crimen obiecit & obtinuit i, ctiam cohęredi profuiſſe videri.

¶ Hermogenianus. † LEX V.

VXor expilatę hẽrditatis crimine idcirco nõ accuſatur, quia nec furti cum ea k agitur.

¶ Paulus ad Neratium LEX VI.

SI rem hæreditariam, ignorans in ea cauſſa eſſe, ſurripuiſti: furtum te facere l respon. Pau. rei hæreditariæ furtum non fit, ſicut nec eius quæ ſine domino m eſt & nihil mutat exiſtimatio n ſurripiẽtis.

† De crimine ſtellionatus.

TITVLVS XX.

¶ Papinianus. † LEX I.

ACtio o ſtelionatus neque publicis iudiciis neque priuatis p actionibus continetur q.

¶ Vlpianus † ad edict. LEX II.

STellionatus † iudicium famoſum quidẽ nõ eſt: ſed coercitionem exordinariam habet.

¶ Idem. † LEX III.

STellionatus accuſatio ad præſidis r cognitionem ſpectat.

† vindicare, in P. F. † lib. 3. Reſponſor.

† No. iſtũ rex. ad hoc q ꝓbatio nõ facit ius vbi ſententia nõ facit ius, & hoc clarè ꝓbati ſſe rex. iungẽdo gl. ſuã cũ eo aliter nõ Bolog.

† lib. 2. iuris epitomarum.

† lib.j.

† In P. F. non eſt, de crimine. † lib.j. Reſponſo.

† Al. lib. 8. ad Sabin.

† lib. 8. de offi. pcõſu.

a ¶ De dolo actio.§ quæ datur in ſubſidium ciuilis actionis dolo cõmiſſo: vt ſuprà de dolo. l j. ſic & hic in ſubſidium accuſationis crimina lis: vt hic Item voicunque poteſt agi de dolo ciuiliter, ibidem põt agi hoc crimine criminaliter: vt ſuprà de dolo, ſi legatarius

b ¶ Deficit.§ & certum eſt crimen commiſſum.

c ¶ Vel permutauerit.§ aliud ſi diuerſis vẽdidit. tunc enim pœna legitima eſt: vt infrà de fal. qui duobus. ſecundum Azo. Item idem quod hic ſi alij obligauit: & non ſufficit vtrique debito: vt ſuprà de pigno. act. l. ſi quis. in prin.

d ¶ Suppoſuerit.§ in locum earum quas obligaturum ſe dixerat, & oſtendat creditori futuro, & ſic malas in locum bonarum poſuit.

e ¶ Aduerterit. § vt quia iam obligauerat bonas, ſed non tradidit, poſteà autem tradidit malas, dicens eas eſſquas obligauerat. & facit ad hoc & ſuperius ſupra de pig.act. l. prima. & l. tutor. §. primo. & l. ſiquis in pignore. & ſupra de ſtatu lib. l. ſtatu liberum. §.j. & alij dicunt auerterit, vt quia ſub traxit mihi, & alii non obligauit.

f ¶ Corruperit. § antè quàm tradantur: ar. ſupra. de dolo. l. & eleganter. §. non ſolùm. ſi autem poſt traditionem tunc habet locum vtilis Aquilia: vt §. de pigno. ſeruum.

Impoſtura quid ſit.

g * Impoſturam. § id eſt, bonis viris mendacia impoſuit.

h ¶ Legitima.] id eſt, ordinaria per legem.

i ¶ Nec legitimum. § id eſt pœna criminis nõ eſt ordi. nam nullum crimen legitimum eſt. vel dic legitimum id eſt, publicum. & facit §. eo. l. prima.

† Alc. li. 3. de Pœnis.

k ¶ Remittenda. § id eſt, mitiganda.

† In hanc tractatum multa grauiter & copiosè diſſerit Plato dialog. 8. de legib.

† lib. 8. Regular.

l ¶ Qui merces. § obligatas. vt cum in furti vitium non ineidit. alio quin ceſſat hoc crimen.

E periurio. § CASVS. Obligaui tibi rem quam iuraui meam, cùm non eſſet mea: teneor hoc crimine. Franc.

m ¶ Stellionatus.§ nec ergo eſt infamis: vt ſ. eo. l ij. Sed contrà. C. de trã fac. l. ſiquis major. Sol. vt ibi.

n ¶ Et ideo.§ non quia peieranit, ſed quia crimen ſtellionatus commiſit. & ſic non ob. C. de rebus cre. l. ij. Vel ſol. vt ibi. An autem quilibet periurus teneatur hoc crimine? quod ſatis videtur cùm crimen ſit, & deficiat titulus criminis: vt §. l. proxi. §. item ſiquis hoc nec ob. d. l. de reb. credit. quia non periurat, ſed quia periurando incidit, punitur vt dixi.

¶ DE TERMINO MOTO.

TErminorum. § CASVS. Qui terminum de loco alieno auullit, non tenetur ad pecuniam, ſed corporaliter punitur pro conditione perſonæ delinquentis. & iſtud delictũ peſſimũ eſt. & ſi eſt nobilis, mitius punitur quàm plebius q

Stellionatum autem obiici poſſe iis, qui dolo quid fecerint, ſciẽdũ eſt: ſcilicet ſi aliud crimen non ſit quod obiiciat. Quod enim in priuatis iudiciis eſt de dolo actio a, hoc in criminibus ſtellionatus proſecutio. Vbicunque igitur ttiulus criminis deficit o, illic ſtellionat' obiiciemus. Maximè autem ĩ his locum habet, ſiquis fortè rem alij obligatã diſſimulata obligatiõe per calliditatẽ alij diſtraxerit, vel permutauerit c, vel in ſolutũ dederit. nam hæ oẽs ſpecies ſtellionatum continent. ¶ Sed & ſiquis merces ſuppoſuerit d, vel obligatas aduerterit e, vel corruperit f, eꝙ ſtellionatus re' erit. ¶ Itẽ ſiqs impoſturam g fecerit, vel colluſionem in necem alrerius, ſtellionatus poteſt poſtulari i. Et, vt generaliter dixerim, deficiẽte titulo criminis, hoc crimẽ locũ habet, nec opus eſt ſpecies enumerare. ¶ Pœna autem ſtellionatus nulla legitima h eſt, cùm nec legitimum i crimen ſit. Solent autẽ ex hoc crimine extra ordinem plecti: dummodò nõ dẽbeat opus metalli hęc pœna in plebeiis egredi. in iis autẽ qui ſunt in aliquo honore poſiti, ad tẽpus relegatio, aut ab ordine motio remittẽda k eſt. ¶ Qui merces l ſuppreſſerit, ſpecialiter hoc crimine poſtulari poteſt.

¶ Modeſtinus † lib. ad edict. L. IIII

DE periurio, ſi ſua pignora eſſe quis in inſtrumẽto iuraverit, crimẽ ſtellionat' m ſit: & ideo n ad tempus exulat.

De termino moto †.

TITVLVS XXI.

¶ Modeſtinus. † LEX I.

TErminorum auulſorum non multa pecuniaria o eſt, ſed pro conditione admittentiũ coerctione p declarat in litera. ſi autem quis amouit fines per ignorantiam, ignorans eos fines, verberabatum. & h. d. hæc l. & ſc. Fran.

o ¶ Pecuniaria. § contrà. ſ. eo. l. iij. in pr. n. Sol. vt ibi.

p ¶ Coerctione. § perſonali: vt ſ. l. proxi.

q ¶ Tranſigendum eſt. § id eſt, puniendum: vt C. de accuſa. l. j.

transigendum eſt q.

¶ Calliſtratus. † LEX II.

DIuus Hadrianus in hæc verba reſcripſit, Quin peſſimum factum ſit eorum qui terminos finium cauſſa poſitos propulerunt, dubitari non poteſt. de pœna tamen eorum modus ex conditione perſonę, & mente facientis magis ſtatui poteſt. Nam ſi ſplendidiores perſonæ ſunt quæ conuincuntur r, non dubiè ſi occupãdorum alienorum finium cauſſa id admiſerint, poſſunt ad tempus, vt cuiuſque patietur ætas, relegari. id eſt, ſi iunior, in longius: ſi ſenior, in recius s. ſi verò alij negotium geſſerint, & miniſterio functi ſint. caſtigari, & ad opus † publicum biẽnio dari. Quòd ſi per ignorantiam aut fortuitu t lapides furati ſunt, ſufficiet eos verberibus cędere.

¶ Idem. † LEX III.

A Gratia lege, quã Caius Cæſar tulit aduerſus eos, qui terminos ſtatutos extra ſuum † agrũ anèsve mouerint dolo malo pecuniaria pœna conſtituta eſt. nam in terminos ſingulos quo ciecerint, locõve mouerint, quinquaginta aureos in publicum dare iubẽtur: † & eius actionis petitionẽ ei, qui volet u, eſſe iubet. ¶ Alia quoq; lege agraria, quàm diuus Nerua tulit, cauetur, ſi ſeruus ſeruàve neſciente domino dominàve dolo malo fecerit † ei capitale eſſe: niſi dominus dominàve multam v ſuffere maluerit. Hi quoque qui finalium quæſtionum obſcuranda rum cauſſa faciem locorum conuertũt, vt ex arbore arbuſtum, aut ex ſylua x † cædua nouale, aut aliquid eiuſmodi faciunt, pœna plectendi ſunt pro perſona, & conditione, & factorum y violentia.

r DIuus Hadrianus. In reciſius. § i. breuius tempus. & facit ſ. de iu. immu. l. ſemper. & facit ſ. de crimi. ſacri. in prin. § i. j. & C. de accu. l. j.

† lib. 3. d Cognitionibus.

s ¶ Aut fortuitu.] quia cum alios lapides furarẽtur, fortuitu lapis qui erat terminus, inter eos ſublatus eſt, & ſic per ignorantiam. & leges aut, pro &. ſic eſt ſ. de pœ. abſentem. §. fi. vel dic ignorantia, negligentia tamen: vt ſuprà de incendio, ruina. l. qui ædes. & hoc ne ſit contra §. de iuriſ. omn. iu. l. ſiquis id. §. doli. & ſic furari impropriè dicitur.

† Du. non dubiè occupãdorũ alienorũ finiũ cauſa id admiſerunt. & poſſunt in tẽpus &c.

A Graria. § CASVS Ponit pœnam l. aureorum in eum qui amouet terminum: & pro quolibet termino ámoto hæc pœna imponitur, & hoc ſi eſt liber, ſi autem ſeruus eſt qui neſciente domino eius terminum alicuius amouit, decapitatur, niſi dominus eius velit ſoluere l. libras pro eo. Vtrmò dicit: qui cauſſa obſtruendi fines faciem agri mutauit, vel vineam extirpauit: vel ſyluam terram aratoriam fecit, punitur pro qualitate ſuæ perſonæ & in ſpecta qualitate delicti. Franc.

† Publicũ, nõ eſt apud Dua.

† Du. decidere.

† lib. v. de cognitionibus.

t ¶ Ei qui voler. § id eſt, cuilibet de populo. nec enim fiſco datur iudicium in eum: licet obſtruiare videatur ſuprà ad Syl. propter hoc. & erit actio de qua hic ſubiicit, condic. ex le. Agraria. vel dicas fiſco dari & dic actionem. i. accuſationem. nam criminis eſt accuſatio: vt §. fi. re. l. iiij §. fi dicatur. alij. dãt condictionem ex l. nomine fiſci. item dicunt quidam medietatem nomine præmij ei dari. cuius opera conuicta fuerit quis quis: vt ar. §. ad Syl. l. lege. §. fi. ſed in eo. ſi. ſed in eo. omn. iu. l. ſiquis id. §. doli. & ſic furari impropriè dicitur.

† Du. & eã actionẽ, petitionẽ &c.

A Graria. § CASVS Ponit pœnam l. aureorum in eum qui amouet terminum: & pro quolibet termino ámoto hæc pœna imponitur, & hoc ſi eſt liber, ſi autem ſeruus eſt qui neſciente domino eius terminum alicuius amouit, decapitatur, niſi dominus eius velit ſoluere l. libras pro eo. Vtrmò dicit: qui cauſſa obſtruendi fines faciem agri mutauit, vel vineam extirpauit: vel ſyluam terram aratoriam fecit, punitur pro qualitate ſuæ perſonæ & in ſpecta qualitate delicti. Franc.

† Du. gradũ

† Caput amittitalias ei capitale eſſet. Aut vt in P. F. Capitaleẽ. Capital autẽ interpretat Nonius Marcellus capitis oericulũ, aut crimẽ capite uindicandum. Vide Anto Auguſt. li. emẽda. § ca. 9. Cędus, non eſt apud Du.

u Du. ſi eſt nobilis, mitius punitur quàm plebius q

x ¶ Ex ſylua. § facit ſ. de verb. ſig. l. ſylua.

y ¶ Factorum. § aut igitur mouit vt lapides tibi furarentur: & tunc de furto: vt alias, aut cauſſa occupandorũ finium, & habetur ætatis diſcretio, vt §. l. proxi. aut cauſſa ſeminandarum littium, & tunc pro factorum veritate vt hic. & facit inſti. de of. iudi. §. eo quoque. vbi etiam dicitur agi ſi. repro crimine, ſi habemus agros confines.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE COLLEGIIS.

¶ *Quod sic dictum est, quia simul colliguntur*

a ¶ Illicitis.ʒtres constituunt collegium: vt ʃ.de ver.sig.l. Neratius.

b ¶ Corporibus.ʒcùm simul cohabitant,aliàs non.

Andatis.] CASVS. Prohibet fieri collegia sodalitia, de quib. dic vt infra.l. fi. Item omnia alia collegia prohibet. permittit tamen vilioribus hominibus fieri collegia causſa adiuuandi aliquē pauperem:non tamen in mẽſe vltra ſemel conueniant. & hoc habet locum in Italia, & in prouinciis, non in Roma. Item cauſſa religionis permittit fieri collegia, vt fratrum. Item in pluribus collegiis licitis non poteſt quis eſſe, ſed in vno tantùm: & ſi in pluribus fuit, eligat in quo vult eſſe & partem rerum cõmunium quæ erant in alio collegio, repetat. Item qui illicitum collegium fecerit, tenetur ea pœna qua tenetur, qui hominibus armatis intrauit loca publica uel templa per uim; & eſt capitalis. & hoc dicit hæc lex & ſeq. Franciſcus.

De collegiis,& corporibus [a] †illicitis [b].

TITVLVS XXII.

* Martianus. † LEX I.

Andatis principalibus præcipitur preſidib[e] prouinciarum, ne patiantur eſſe collegia ſodalitia [c], nè ve milites [d] collegia in caſtris [e] habeãt. ſed permittitur tenuiorib[o] [f] ſtipem menſtruam conferre: dum tamen ſemel in mẽſe coeãt: ne ſub prętextu huiuſmodi illicitum collegium coeat. quod nõ tantùm in vrbe [g], ſed & in Italia & in prouinciis locum habere diuus quoq; Seuerus reſcripſit. Sed religiõis cauſſa coire non prohibentur, dum tamen per hoc non fiat contra ſenatuſconſultum, quo illicita collegia [h] coercentur. ¶ Non licet autem ampliùs quàm vnũ collegiũ licitum habere. vt eſt cõſtitutum etiam à diuis Fratribus. & ſiqs in duobus collegiis fuerit, reſcriptũ eſt eligere eum oportere, in quo magis eſſe velit [k], accepturum ex eo collegio àquo recedit, idquod ei competit [l] ex ratione, quę communis fuerit.

¶ Vlpianus, † LEX II.

†Qui illicitũ collegiũ vſũr[m] pauerit, ea pœna tenetur, qua tenetur ij, qui hominibus armatis loca publica vel templa occupaſſe iudicati ſunt.

¶ Martianus. † LEX II.

Collegia ſi qua fuerint illicita ¶ mandatis & conſtitutionibus & ſenatuſcõſultis diſſoluũtur, ſed permittitur eis cùm diſſoluuntur, pecunias communes, ſi quas habent, diuidere [o], pecuniã que inter ſe partiri. ¶ In ſumma autem, niſi ex ſenatuſconſulti authoritate vel Cęſaris, collegium, vel quodcunque tale corpus coire itcontra ſenatuſconſulta & mandata & conſtitutiones collegium † elebratur [p]. ¶ Seruos [q] quoque licet in collegiũ tenuiorum [r] recipi, volentibus tamen dominis: vt curatores horũ corporum ſciãt, ne inuito aut ignoratę dominoin collegium tenuiorum recipiant, & in futurum pœna teneantur in ſingulos homines [s] aureorum cẽtum.

¶ *Primò ponit qualiter uocentẽ, qui ſunt de uno collegio Secundò dicit, quid poſſunt facere inuicem collegiati. Tertiò dicit, unde prædicti habuerunt originem, ſ. à lege Solonis Græca. Quartò ponitur interpretatio illius legis Græcæ. Secũda ibi, His autẽ. Tertia ibi, Sed hæc. Quarta ibi, Si autem plebs Bar.*

¶ Caius lib.iiij.ad leg.xij.tabula. ſcribit. LEX IIII.

Sodales ſunt qui [t] eiuſdẽ collegii ſunt: quam Græci ἑταιρείαν vocant [u]. His autem poteſtatem facit lex pactionem quam velint, ſibi †ferre [x], dũ ne quid ex publica lege corrumpant. Sed hæc lex videtur ex lege 7. Solonis tranſlata eſſe. nam illic [y] ita eſt ††:

Ἐὰν δὲ ὀυδὲν ὦσι, ἢ φράτορες, ἢ ἱερεῖς ὀργίων μεταξὺ, ἢ ὁμογάλακτες, ἢ ὁμοτάφιοι, ἢ διαῤῥῆδην, ἢ ἐπ' ἀλλήλοις ἰόντες, ἢ ἐπ' ἐμπορίαν, ὅ τι ἂν τούτων διαῤῥῶνται πρὸς ἀλλήλους, κύριον ἔστω, ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα. id eſt, Si autem plebs, vel fortè illud eſt ſtatutum de liberto: ne alioquin nimiũ eſſet impedimentum aliquem ciuem cõueniri dum eſt in ciuitate. ſed ſi eſſet extrà, debitor liberti ia m habebit cauſam cum eo cui non debet reuerentiam, & ſic tunc nullum eſſet dubium. Item in ſeruo magnum eſt impedimentum veritatis inquirendę ſi non torqueatur. vel dic quod collegia & vniuerſitates aliquid habent proprium, & ſingulorum eſt, & quicunque recedit, partem ſuam petit. ſcilicet cùm ex collatione ſingulorum habẽt aliquid commune, vt ſupra.ne quid in lo.pu. l.ij. §.viarum. ſed vbi collegia vel ciuitati legatur, non legatur niſi his qui ſunt in collegio, & qui de collegio ſunt, habent partem. ergo cùm quis recedit, nihil vendicabit, quia non eſt ſingulorum, ſed ciuium vel collegiatorum. & facit ad hoc ſupra. quod cuiuſ quę vniuer. l. ſicut. §. ſi qui. & ad Treb. l. prima §. ſi autem collegium. & infra. de quæſtio l. prima §. ſeruum. & §. de acquir. re. domi. l. ſtatuas.

†Du. celebrat.

m QVi illicitum. Tenetur, ʒ vt maiefiatis, ut ʃ.ad l.ſul.ma.l j. ibi quove cœtus, &c. uel alio capite vt C. de his q. ad eccl. confu. l. denuntiamus.

†Foro.

Collegia.] CASVS. Collegia illicita debent diſſolui: & res communes quæ ibi ſunt. debent diuidi. Secundò dicit, omne collegium eſt illicitum niſi ſit permiſſum ab aliquo ſenatuſconſul. vel à principe. Tertiò dicit in collegium tenuiorum poſſunt recipi ſerui voluntate dominorum, non alias, imo puniuntur qui aliter recipiunt. Sequens lex eſt plana cum toto tit. ſequenti. Franc. Accurſius.

†Al.nã ibi citata ẽ ea dẽ. vide in hac l. Alcia. lib. 5 ter. ij. hoc ipſo ti. & li. diſpu. ij. c xiiii. & Budęum i annot. poſterio. hic. Ant. Augu. lib. i. emẽd. cap. viii. ad hanc Solo. legẽ ptinet qđ Aelius Iampride refert Ale. Seuerum Imp. corpora olim artiũ cõſtituiſſe. ††id eſt, q ſi populus, uel ciuſdẽ religionis cultores, vel orgioni ſacrificuli, uel nautæ, uel ſodales, uel cõſepulchrũ habentes, uel publicã, uel i ſocietatẽ coeũtes, uel cuiuſcunque alterius rei cocuntes, paciſcãtur inter ſe tantum eiio, quatenus publica id non ſuũ etia prohibeat.

n ¶ Illicita. ʒ qualia ſunt omnia niſi probentur licita, vt infra. §. in ſumma. & ſupra. quod cuiuſque vniuer. l. prima in prin. & C. de hære inſtitu. l. collegium.

o ¶ Diuidere. ʒ de hoc di c vt ſupra eo. l. i. in fi.

p ¶ Celebratur. ʒ argumentum contra ſupra de procuratori. mutus. §. cum quæritur hoc tamen variè, quia hoc tanquàm illicitum generaliter prohibetur: illud tanquàm licitum conceditur, ut ſupra de iniur. ſed fi. §. idem ait. in fi. & ſupra eod. l. i in prin. & facit ʃ. de iur. immu. ſe per. §. quibuſdam. Item eodem modo ſoluitur arg. contra, §. ex qui. cau. maio. nec non. §. quod eis.

q ¶ Seruos quoque licet. ʒ id eſt, licitum eſt.

r ¶ Tenuiorum. ʒ hoc expone vt §. l. j. in prin.

s ¶ Sciant. ʒ vel ſuperiora determinat verbum ſciant. & tunc exponitur ſcilicet quod ſerui ſint, & quòd domini voluntate. vel inferiora, & tunc nil ſubaudiendum eſt.

t ¶ In ſingulos homines. ʒ ſcilicet ſeruos receptos domino inuito uel ignorante. quæ ignorantia ſemper præſumitur, vt arg. C. qui mil. non poſ. ſuper ſeruis.

u Odales. Vocant. ʒ id eſt, ſocietatem.

x S ¶ Velint ſibi ferre. ʒ i. ſibi inuicẽ facere, & dic q tenet hoc caſu ſocietas, alias nec pactum teneret, & hoc ſubiicit, dum ne quid, &c.

y ¶ Ex lege. ʒ quod eſt ſi pactum illicitum eſt, licet ſocietas licita ſit, ſiue pactum eſt etiã licitum: dummodò ſocietas illicita. cùm ergo principale non tenet, nec accẽſorium: ut ʃ. de reg. iur. cum principalis.

z ¶ Nam illic. ʒ alias licita eſt eadem, ſcilicet talis lex uel talis ſocietas. ſcilicet ſodalitia, alias illicitam eſſe ſcilicet talem ſocietatem vel legem. alias illicita eſt. & tunc habeas verba quædã quę inter

¶ In P.F. pcu eſt, illicitis.

†lib.3. Inſtitutio.

†lib. 6. de of. Procõſ.

†In P.F. quiſquis illicitũ &c.

†lib.2. publi. iudicium.

a Aedo qđ pòt qs inuitus cogi facere elemoſynã pauperi, etſi, ei ſubuenire, vt p gl. i c. ficut. xl. vſ. diſtin. not. Pan. in ca. cũ gratiam nu. viij. & ibi poſui in apoſtill. ad eũ, in ver. eleemoſynam. extra de elect.

†Du. arcẽt

b ¶ Sodalitia. ʒ ſodales ſunt, &c vt ʃ. l. fin.

d ¶ Milites. ʒ nedum priuati.

e ¶ In caſtris. ʒ vel proprie, vel dic in exercitu, & hoc niſi permiſſu ducis belli, vt legio, cuneus, ala.

f ¶ Tenuioribus. ʒ id eſt, vilioribus & dic qđ ſic ſtipes, vt infra. de verbo. ſignifi. l. ager. §. primo & dic conterre ad ſui ſuſtentationem vel alicuius qui incidiſſet in pauperrarem. & quod dicit ſemel ſcilicet ad plus, ne ſub prætextu &c. ſi ſæpi' coirent. & no. q magis pauperi quàm diuiti ſub uenitur [z]: vt ſupra, de tranſac. cũ hi. §. ſi in annos.

g ¶ In vrbe. ʒ Romana, per excellentiam, vt inſtitu. de iur. natu. §. ſed ius.

h ¶ Illicita collegia. ʒ Collegia ergo omnia illicita ſunt, niſi licita, ꝓbentur vt & ʃ. l. ij. §. in ſumma permittuntur autem cauſſa religionis: ſ vt hic, & alibi, & §. quod cuiuſq; vniuer. nom. l. j. niſi fiat fraus, quia fingant religionem, ſed non eſt, vt hic, & §. de extraor. cri. l. ij. & C. de ſacroſan. ec. l. qui ſub prætextu.

i ¶ Non licet. ʒ alicui. & ad hoc infra ad munici. l. libertus. §. iij. & C. qui mil. non poſ. Licius qui. in princ. & C de aſſer. col. l. fi. in prin. & quod ibi not.

k ¶ Eſſe velit. ʒ non poteſt eſſe in diuerſis collegiis. & ſic non valet de iure, ſed tamen poſtea permittitur ei eligere: vt hic, & infra de adul. ſi maritus. §. fi.

l ¶ Cõpetit. ʒ q ergo erat collegii, erat ſingulorum: vt ʃ. eo. collegia. in prin. & in aut. de ſanc. epiſ. §. ſi verò plura. & arg ʃ. de verb. ſig. l. rectè. & de leg. j. l. ſerui electione. §. fin. ſed contra. §. de re. di. l. int antium. §. vniuerſitatis. & de in ius vo. l. ſed ſi hac. §. qui manumittit. So. quidam dicunt, quòd quę collegij ſunt, vel populi, vel plurium, ſingulorũ ſunt. vnde & facta demõſtratione ciuium concedunt: iſti ſunt populus Boñ. & iſti ſunt domini huius prædy. non tamen cõcedunt ſi iſti moriũtur ergo populus moritur: quia alij ſubſtituti ſunguntur vice illorum. & idem fallit in voce emiſſa quæ periit: nõ tamen extincta eſt vox tua. quod autem dicitur in contrariis, non eſt ſingulorum: eſt verum vt poſſulare poſſit ius pa. vel ſeruũ non torquerì: & ad ſimilia: ſed cùm recedit ex collegio vel ciuitate, partem ſuam vt in proprio obtinebit. &

interpretantur d. l. Solonis, de Græco in Latinum: & dic illic. j. in l. Solonis ita continetur: & incipit. Nam illicitus eſt, &c.

a ¶ Vel fratres. ʒ alicuius corporis uel collegij. Accur.

b ¶ Sacramentales. ʒ id eſt, cuſtodes ſacrorum vaſorum.

c ¶ Confrumentales. ʒ id eſt, qui ſimul vendunt frumentum.

d ¶ Quicquid. ʒ hi, id eſt his quibus permiſſum eſt habere collegium: non dico collegium approbari eo ipſo quod non reprobatur: imo ecõtra: ut ſ. l. prox. §. in ſumma. & not. quod in quibuſdam libris deeſt hęc interpretatio Græca.

De popularibus actionibus.

TITVLVS XXIII.

¶ Paulus † ad edictum. LEX I.

†Popularẽ actionem [a] dicimus quę ſuum ius populo tuetur.

¶ Idem † ad edictum. LEX II.

Si plures ſimul agant populari actione, prætor eligat idoneiorem.

¶ Vlpianus † ad Sab. LEX III.

Sed ſi ex eadẽ cauſa ſæpius agat, cũ idem factum ſit, exceptio vulgaris rei iudicatæ opponitur. [b]

¶ In popularibus actionibus is cuius intereſt, præfertur. [h]

¶ Paulus ad edictum. LEX IIII.

Popularis actio integræ [i] perſonæ permittitur, hoc eſt, cui per ædictũ [k] poſtulare licet.

¶ Idem † ad edictum. LEX V.

Vi populari actione conuenitur, ad defendendũ procuratorem dare [l] poteſt. Is autem qui eam mouet, procuratorem dare non poteſt. [m]

¶ Vlpianus † ad Sab. LEX VI.

Mvlieri & pupillo popularis actiones non dantur, niſi cum ad eos res pertineat. [n]

¶ Paulus † ad edictum. LEX VII.

fratres, [a] uel ſacrorum ſacramẽtales, [b] uel nautæ, uel conſrumẽtales, [c] uel qui in eodem ſepulchro ſepeliunt, uel ſodales, qui & multum ſimul habitantes ſunt: enimuero ad negotiationẽ, aut quid aliud, quicquid hi [d] diſponent adinuicem firmum ſit: niſi hoc publicæ leges prohibuerint.

¶ DE POPVLARibus actionibus.

† lib. 8. † Du. Eam popularẽ &c.

† li. j.

¶ *No. ſuper hoc tit. regulariter quod hæ actiones de quibus hic tractatur, non ſunt rei familiaris perſecutoriçſed ex æquo & bono ex trinſecus ad vindictam propoſitę ſunt qualis eſt actio ſepul. vio. ut §. de ſepul. viol. l. j. §. ſi. & l. ſepulchri. & l. pe. Item actio liberi hominis occiſi uel uulnerati: ut ſupra de his qui deiec. uel effu. ſi uero. §. hæc autem. Item dic ſum. id eſt proprium.*

† li. j. ad edic.

¶ lib. 3.

¶ lib. 8.

† Al. li. 25. ad edict.

¶ li. 41.

Popularem actionem. ʒ da exemplum in albo cor. ut §. de iuriſdi. om. iud. l. ſi quis id. & in actione in factum de deie. & effu. ut §. de his qui deie. uel effu. l. ſi uero. §. hæc autem. Item die ſum. id eſt proprium.

Si plures. Idoneiorem. ʒ quis ſit idoneior, dic ut §. de lib. ho. exhi. l. 3. §. ſi cum plures. & infra tit. 2. ſi plures. & facit §. de fide inſtru. & de his qui deie. l. ſi uero. §. hæc autem. & de ſepul. vio. l. prætor. §. ſi plures.

Sed ſi Opponitur. Jut & ſupra de procu. l. non cogendum. §. qui ita. tñ datur replicatio ſi de præuaricatione primdoceatur: vt §. de li. ho. exhi. l. 3 §. ſi tamen poſtea. & de inreiu. Leum qui. §. in popularib. exhi. l. 3 §. ſi tamen poſtea. & de inreiu. Leum qui. §. in popularib. ho. exih

Universidad de Deusto
Biblio

secundum P. comprehendere sacrilegia & reſidua.

a ¶ De teſtamentis, ſi falſis, ut inſti. eo. §. item lex Cor. ¦ Sed quid ſi aliquod inſtrumentum dicitur falſum: an erit publica accuſatio. Rñ. P. non: ut hic, & ff. de fal. l. Paulus. ff. rñ & ff. tit. ff. l. 2. § ff. ſed Az ꝙ ſic. & ꝙ eo, inſtit. de pu. iud. §. item lex Cor. ex eo quod ibi dicit, itẽ, &c. quaſi coniungat præcedentib. q̃ coſtat eſſe publ. itẽ ꝙ eo. §. de concuſſio. l. ij. nec ob. hic qa ſup. uel aliis inſtrumẽtis. itẽ nec illa Paulus qa ꝙ ſurreptionẽ ſolã non eſt pub. accuſatio falſi niſi in teſtamento, ſed pro alio falſo ſic. quæ multa ſunt: ut ea. l. & ff. de fal. l. j. ad hoc quod not. C. de Fal. cum qui.

b ¶ Repetũdarum. § ſuperiora publica & ordinaria, hęc duo publica, ſed extraordinaria. M.

¶ lib. xv.

c ¶ De ãnona. § qd dicem de Flauia, & Viſcel. & Turpil. & decri. ſuſpe. tu. de Flauia dci. P. ꝙ ẽ priuata. cñ nõ dicat hic ꝙ ſit publica. & hoc niſi qñ liber homo, qui nõ ſit in alicuius poteſtate abduceretur: ut C. ad l. Fla. de pla plagij. ff. Azo dixit ſemp publicã p illam C. In ſe cunda uero vi pu. qa in C. ponitur iter pu. eo ita quod non qa hic nõ dicit de ea. In tertia vi pu ad inſtar puanicationis: ut & §. de pua. l. ff. in prin. cũ in pu. crimine tantum cõmittatur Turpil. ut C. ad Turp. l. l. l. ff. tutius eſt, ꝙ non. ut §. de prẽua. l. ff. in fin. & qa non inuenitur hic. De quarta dic ut inſtit. de ſuſpe. tu. § uel conſequens. Item facit ad hanc l. inſti. eo. §. j. vſque ad fin. titu. Accur.

¶ In P. F. permittitur Halo. legit nõ pmittit Fl. lectionẽ rechorẽ dicit Anto. Augu. li. j. emen. c. 2.

riis & veneficis, Pompeia de parricidis, Iulia peculatus, Cornelia de teſtamentis, a Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia ambitus, Iulia repetundarum, b Iulia de annona. c

¶ Iſta ſunt iudicia capitalia, ex quibus perditur libertas, vita, uel ciuitas: alias non. h. d. & diuiditur in tres partes. Primo ponit diuiſionem bimembrẽ. Secundo proſequitur primum membrũ. Tertio proſequitur ſecundũ. Secunda ibi, Capitalia. Tertia ibi, Non capitalia. Bar.

¶ Paulus ad edictum prætor. L. II.

PVblicorum iudiciorum quædã capitalia ſunt, quędam non capitalia. ¶ Capitalia ſunt, ex quibus pœna mors d aut exilij eſt: hoc eſt, aquæ & ignis interdictio. Per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate. nam cætera e nõ exilia, ſed relegationes proprie dicuntur. tũc enim ciuitas retinetur. ¶ Non capitalia ſunt ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coerctio f pœna eſt.

¶ Quidam habent in litera perimitur. Alĩ habent permittitur. Secundũ primã lectũrã dr̃, quòd mortuo accuſato uel accuſata, accuſatio extinguitur. Secundum aliã literã dicitur, ꝙ reo ſeu accuſato uel rea defunctis accuſatio non perimitur: & ſic durat. et ſic iſtę literæ ſunt contrariæ. Bar.

¶ Vlpian. lib. 35. ad Sab. LEX III.

PVblica accuſatio reo, g vel rea h ante defunctus † perimitur. i

¶ Pendente iudicio ſuper actione ciuili non poteſt proponi accuſatio criminalis ſuper eo

a Publicorum. Mors. § naturalis, uel etiam ciuilis. quia ſeruus pœnæ. Item exilium, quia perdit ciuitatem. tria enim ſunt quæ habem, &c. ut ſupra de capi. dimi. l. ſi.

e ¶ Nam cætera. § ſcilicet quando non eximitur caput de ciuitate: nõ ſunt exilia, ꝓprie ut dicit, ſed improprie. quandoque etiam illa dicuntur exilia: ut C. de epiſ. aud. l. nemo. in ſi. & ff. de inter. & rele. l. exiliũ. & §. ſi quis can. l. ſed & ſi quis ibi. aut ſi forte, &c. Et facit inſti. eo. § publicorũ. Itẽ fa. ff. de bo. poſ. edict. §. rei. & §. ſi quis cauti. l. 4. §. rei. & ff. de pę. l. ij. & l. capitalium. in prin. & ff. de uer. ſig. l. lic et capitalis.

f ¶ Aliqua coerctio. § ſ. modica: ne alioquin neceſſe habeas dicere ꝙ etiam ubi mors infertur, non ſit capitale. quod eſſet falſum. ut §. pxi.

g Vblica. Reo. § id eſt, accuſato.

h ¶ Rea. § id eſt, accuſata. Accur.

i ¶ Perimitur. § alias perimitur. & tunc dic ꝙ ſiue ante lit. con. ſiue ẽt poſt perimitur. & hæredes accuſatoris uel accuſati nõ habent neceſſe crimen exequi. niſi in caſibus. ut hic, & ff. e. l. de functo. & ff. de fal. l. cum falſi & C. ſi reus uel ac. mor. fue. l. 2. & 3. & ff. de accu. l. ex iudiciorũ. Itẽ nunquid hoc dices etiam poſt latam ſententiã ap. ſuſpenſam Rñ. ſic in perſona accuſatoris. In reo autem diſtingues qualis ſententia fuit: ut C. ſi pẽ ap. l. 2. & C. ſi reus uel ac mors. fue. l. ſi. alias eſt in litera permittitur. & tunc ſubaudi, ſcaſualiter. ut e. l. ex iudiciorum. Accur.

INterdum. CASVS. Qui agit Aquil. pro morte ſerui: non poteſt interim agere iudicio publico pro eodem delicto, ut lege Cornelia Item ſi agit act. furti ciuiliter, interim non poteſt accuſare de eodem furto. Idem in ſimilibus delictis. & da exemplum ut in gloſſ. ſed finita via ciuili, cum de re familiari ſit actum, intentabitur criminalis. Fran.

k ¶ Interdum euenit. § ſcilicet vt interim dum agit ciuiliter, non poſſit accuſari criminaliter, & econtra. ſic non ob. §. vi bonor. rap. l. 2. §. hoc edicto. & §. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. ſi dolo. & C. quãdo ciui. ac. cri. l. j. & §. de iniur. pter. §. j. & C. ad leg. Aquil. l. ex morte. & §. de tab. exhi. l. locum. §. ſi qs. quæ ſunt contra. & hoc no. §. vi bonor. rap. l. 2. §. hoc edicto. Item uidetur contra. C. de ordi. iu. l. fin. ſed hic utraq; quæſtio ab eodem intenditur, vbi poteſt eligere utrum primo ciuilem uel criminalem voluerit intendere: ibi quando ex diuerſis partib. puta ego aduerſus te ciuiliter: tu econtra vis me criminaliter accuſa: ut tua quæſtio tanquam maior præiudicet meæ, tanquam minori.

dem crimine Bar.

¶ Paulus ad edictũ. LEX IIII.

INterdũ † euenit, k vt præiudiciũ iudicio publico fiat: ſicut in actione legis Aquilię, l & furti, & ui bonorum raptorũ, & interdicto vnde vi, & de tabulis teſtamenti exhibẽdis. nã in his m de re familiari agitur.

¶ Diuiditur in duas partes. Primo loquitur, utrũ ætuſatus poſſit accuſare ſuũ accuſatorem pẽdente iudicio. Secundo, utrũ poſſit accuſare poſt ſententiam. Secunda ibi illud. Item ſecunda ſubdiuiditur in alias duas partes: quia prima loquitur utrum poſt ꝯdemnationem poſſit reaccuſare de nouo. Secundo, an poſſit proſequi accuſationem iam inchoatã. Secunda ibi. Inchoatas planè, & breuiter hoc intendit: Receptus inter reos non pãt ſuum accuſatorem reaccuſare, ſi fuerit condemnatus pœnã q̃ auſert ciuitatẽ uel libertatẽ, poterit tamẽ accuſationes inchoatas perficere. B.

¶ Vlpianus. LEX V.

IS qui reus n factus eſt, purgare ſe debet, nec ante poteſt accuſare, o quam fuerit excuſatus. Cõſtitutionibus enim obſeruat, vt non relatione criminũ, ſed innocẽtia reus purgef. p ¶ Illud incertum eſt, vtrum ita demũ accuſare poteſt, ſi fuerit liberat, an & ſi pœnam ſubierit. Eſt enim cõſtitutum ab Imperatore noſtro, & diuo patre eius poſt damnationẽ accuſationem quem inchoare ¶ nõ poſſe. ſed hoc puto ad eos demum pertinere, qui vel ciuitatem vel libertatem amiſerunt.

1 ¶ Aquiliæ. § pro damno. ſcilicet pro morte ſerui agitur ciuiliter & criminaliter: ut ſupra. ad lege. Aquil. inde Neratius. §. ſi dolo. Item pro furto ut ſupra de priuat. deli. l. fina. Item melius in plagio: ut C. de pla. ſi quis ſeruum. Item pro rapina. ut C. vi. bon rap. l. j. Item pro iniuſtione: ut C. quando ciui. act. l. j. Item pro teſtamento ꝙ lato: ut ſup. de tabul. exhi. l. 3. §. ſi quis dolo. Accur.

m ¶ Nam in his. § ideo interim tantum fit præiudicium. nam &c. ſi enim de re familiari per petuo fieri præiudicium ut ſup. vi. bono. raptorũ. l. prætor. §. j. & de iniur. l. prætor. §. i.

† lib. 37. † de intell. huius. l. uid fab. Acorom. i. Re. l. naturaliter §. nihil. cõe. no. 10. de acq. poſ. eor. ibid. p Rub. n. 276 er p parpur i. l. edit. no. 157. C. de eden.

† lib. 8. Di ſpu.

ISTVS. Accuſatus non poteſt accuſatorem ſuum accuſare, niſi primo expediat ſe de prima accuſa facta contra eũ. Secundo dicit: qualiter debet ſe expedire ut poſſit reaccuſare. certe ſi eſt abſolutus planum eſt, quod poteſt reaccuſare. ſed ſi eſt condemnatus, an poſſit reaccuſare, dubium eſt. & in quadam conſtitut. uidetur dici quod non poſſit reaccuſare damnatus. quod eſt intelligendum ſi ciuitatem uel libert. amiſit, ut non poſſit reaccuſare: proſequi tamen poteſt accuſa. quam prius fecerat. Fran.

n ¶ Is qui reus. § id eſt, is qui habitus eſt inter reos, ſecundum Ioan. ſic ponitur ff. de adul. l. j. §. extraneus.

o ¶ Accuſare. § ſcilicet acculatorem ſuum de pari uel minori crimine: niſi proſequatur ſuam uel ſuorum iniuriam. ut C. qui acc. non poſſ. l. neganda. quod accipe niſi accuſator ſuam uel ſuorum iniuriam proſequatur: alioquin quod ſecundo daretur, priori denegaretur: quod eſſe non debet. ut C. qui poti. in pigno. ha. l. aſſiduis. de maiori autem poteſt: ut C. qui accu. non poſſ. l. j. quæ eſt contra. maius enim minori præfertur: ut C. de adult. lege, in adultẽ. § ff. ſed hoc habet locum quando non eſt receptus inter reos, alioquin non poteſt etiam de maiori. ut infra. de adult. l. j. §. extraneus. & l. ſi maritus. §. præſcriptiones. Item & de minori potaſt interim deponere in ſcriptionem. ut d. l. neganda.

p ¶ Reus purgetur. § No. ſecundum l. de purgatione. ad quod eſt C. de ſica. l. ſi quis reum. & C. de fal. in princ. & l. maiorem. eo. tit. & C. de his qui ad ec. confu. l. ſi. §. ſic ubi & C. de requi. reis. l. j. & ij. Item no. ꝙ non debet quis alium inculpare priuſquam ſe lauet. ut & C. de pcu. reũ. & de accu. l. ſi. ibi, obiectu cuiuslibet cri. &c. & §. in prin. l. & ff. de adul. ſi vxor. §. iudex. Accur.

q ¶ Inchoari. § niſi ut ff. tit. i. l. qui iudicio.

r ¶ Amiſerunt. § ſi eum qui ſe accuſaut, uel it accuſare: non poteſt ſi libertatem uel ciuitatem amiſerit. ut hic. nam & alium ſcilicet uelit accuſare: qualiter publico iudicio damnatus poterit accuſare. & ſi nõ talem pœnã ſcilicet libertatis uel ciuitatis uel nullam fuerit paſſus cum eſt infamis: ut ff. tit. j. l. 4. & §. de iniu. rup. teſt. ſi quis filio exhæredato. §. irritum. certe poterit: ut infra titu. j. qui accuſare. & l. qui iudicio. Sic ergo quod hic dicit, intellige ſi uelit accuſare accuſatorem ſuum: & ſic ſequitur. ergo ſi non amiſit ciuitatem uel libertatem, ut quia ſit relegatus: poterit illum accuſare: nec poterit illud ei dici, quod ſit infamis, & ſic non poſſit accuſare, niſi ſuam uel ſuorum, &c. ut inſ. titu. j. qui accuſare. & l. hi. quia licitum eſt huic quoquo modo ſe vlciſci. ut arg. ff. de bon. eorum. l. j. & de bon. lib. l. qui cum maior. §. ſi libertus.

& de iure

& de iure ſiſ. l. ij in prin. Item nec poterit dici, ꝙ iſte nideatur calũniator. licet in prima cauſa appareat ꝙ calũniose reſiſtebat: quia aliud eſt ſi reſiſtendo, & aliud eſt ſi accuſando cõmiſit calumniã: ut ff. tit. j. l. ſi cui. §. iiſdem. Ar aliũ extraneũ accuſare non poſſet: obſtante eo ꝙ eſt infamis, niſi proſequatur ſuam uel ſuorum iniuriã. & facit ff. de iu. fiſ. deferre. §. j. & ij.

a ¶ Inchoatas planè. § ſ. aduerſus extraneos, ſecundũ quoſdã: ut differat à præcedentibus uel ſecũdũ Azo. & aduerſus quẽcunq;. & contrarium. §. ſtatim ſolues. & ſecundũ hoc generalius hic dicit quàm §. proxi. §. reſpon. & hoc uerũ quando libertatem uel ciuitatem, non uerò uitam naturalem debeat perdere. nam tunc quomodo moriens accuſaret? cautè ergo dixit ciuitatem uel libertatem. Ad plus. adde hic diſtinctionem R. quæ ſic dicit: ſi accuſatus fueris, ſic ut nomen tuũ iam ſit inter reos recep:um: eſt qui te accuſauit, de nullo crimine poteris accuſare. ſi abſolutus fueris, eũ de quolibet accuſabis: niſi ob aliud impediaris. ſi cõdemnatus fueris, ſubdiuidit. nã ſi nec ciuitatẽ nec libertatẽ amiſeris, idẽ erit. Itẽ ſi amiſeris libertatem uel ciuitatem, diſtingue. nã ſi ante condemnationem eũ accuſatorem detuleris: ſiue antè quã te accuſaſſet, ſiue poſt: nõ diſtinguo: adhuc ſimiliter eũ accuſabis. ſi uero non ante eũ detuleris, non audiris: ut hic, nec ob. primo dicto diſtinctionis qd̃ dicitur C. de calũ. l. j. ubi dicit calũ. eo tempore coercendam quo iudicaꝫ de cauſa, ꝙ quod uidetur ꝙ etiam lite. conte. accuſet. ſed coercet eum iudex, & nemine accuſante uel deſiderante, item reo deſiderante, non accuſante: ut ibi dicit, & §. de bo. liber. l. q cũ maior. §. ſi liberius. Porrò ſi alium de maiori crimine tũc accuſare uelis, audieris: ſi de pari uel minori, nõ, niſi tuam uel tuorũ iniuriam proſequaris: ut C. qui accuſa non poſſ. neganda. inſcribes tamen & tunc, ſcilicet qñ es receptus inter reos de maiori contra aliũ. nã de maiori contra aliũ non eſt poteſtas denegãda tibi: & proſequeris, ſiue abſolutus fueris, ſiue condemnatus. ſed nõ infamatus, niſi in cauſa tua tuorũve: ut ff. tit. j. l. iiij. ſi th fueris delatus ab aliquo, ſed nondũ inter reos receptus: aliũ certe deferes: ſed ut puto, nõ accuſas etiã alterũ niſi de maiori crimine: ut C. qui accuſ. nõ poſſ. l. j. Sed & ꝓ crimine quandoq; obiicies excipiẽdo: ut delatus de adulterio, obiicias de lenocinio: ut ff. de adul. l. j. §. lenociniũ. hoc tamen non eſt accuſare: ſed tamen aduerſus alium rectiſſimè inſcribes etiam de minori, ſecundum Azo.

b ¶ Permiſſum eſt. § imò uidetur ex euentu iudicii non permitti: vt C. qui accuſ. non poſſ. l. j. & l. neganda. q̃ ſunt cõtra. Sol. hic contra extraneum contra quem nullam calumniam commiſit, permittit: ubi cõtra accuſatorem contra quẽ cõmiſit calumniam, nõ permittit: arg. ff. tit. j. ſi cui. §. iiſdem. ſecundũ quoſdam. uel dic ꝙ ibi erat accuſatio talis, quæ perimebat per aliam: vt qa te accuſabam de furto ſerui mei facto tali die: tu autẽ me accuſabas, ꝙ in præcedenti die eum interfeci. hic vna per aliã nõ tollitur ſecundũ Azo. ſed ſecundũ H. nonne eſt dãnatus infamis? Rñ. ſic: ut ff. eo. infamẽ. ergo nõ accuſat: ut ff. tit. j. q̃ accuſare? Rñ. hic in inchoatis ante infamiã. Aliꝫ ꝙ hic proſequaſ ſuã uel ſuorum iniuriã: vt ff. tit. j. qui iudicio. & l. hi tamen. ſed an ſit differenda pœna ciuitatis uel libertatis uel etiã mortis donec impleuerit accuſationem antea inchoatam? qd̃ videtur: qa ex diſpenſatione qua dam pmittitur infami in accuſatione prima perſiſtere: ergo largiſsimè: vt §. de cõſti. prin. l. ſi. Item vt ueritas delicti inueniat: vt ff. de pœ. l. q vltimo. Itẽ nõ fuit negligens: vt C. de inof. teſt. l. contra maiores. item non potuit: ut C. de anna. except. l. j. in fi. itẽ authoritate legis di ſtuli: ut §. de iudi. in omnibus. item non pmittitur deſiſtere: ut §. de ac cu. l. ſi. itẽ propter partũ aliàs differtur. ut ff. de pę. l. prẽgnantis. econtra ꝙ non agit: vt C. de pœnis. l. cum reis. & l. ſi vindicari. & de cuſto. re. l. j. & ff. de pœ. l. ſi forte. So. in libertate & ciuitate ꝓmptũ eſt dicere, ut ſeruus accuſet, uel nõ ciuis per l. iſtã ſcilicet in inchoatis, ſed in morte non puto differri ꝓ leges prædictas. non obſtant prima arg. ut in ſingulis eis põt de facili reſponderi. Sed quomodo non ciuis ſtabit in ciuitate? dic ꝙ interim permittitur ei ſtare in ciuitate, ar. huius legis. uel dic, ſi præſes iuerit in terram ubi erat in deportatione: ut §. de mino. l. Papi. ſi autem eſſet crimen qd̃ imponeret pœnam minorem, faceret proeuratorẽ: ut ff. an ꝓ alium cau. app. l. j. & in d. l. Papi.

DEfuncto. § CASVS. Aliquo dãnato pœna corporali: eo decedente finit pœna. Secundò dicit: accuſatus de falſo deceſſit. poterit agi contra hæredem eius ad id quod peruenit ad eum de falſitate defuncti. & de hoc cognoſcet iudex qui de pecuniariis cauſis cognoſcit. Franc.

c ¶ Pœna. § ſcilicet corporalis. nam ſi in pecunia condemnatus eſt, hæres eius tenet. In iudicio autem repetundarũ & maieſtatis & quibuſdam aliis etiam lit. nõ conteſt. tenetur hæres: ut ff. tit. j. ex iudicio rum. & facit §. eod. l. iij. & ff. ad Turpil. Lin ſenatus. §. ſi ꝓpter. & C. ſi reus uel ac. mor. fue. l. ij. & l. fi. in princ. Itẽ hoc ſi caſu moritur: ſecus ſi mortem ſibi conſciuerit poſt lit. conteſt. uel poſtquàm fuerit in crimine deprehenſus: ut C. ſi reus uel accu. l. de functus. & ff. de bo. eo. l. ſi.

d ¶ Is cognoſcere. § ſcilicet ubi aliquid ad hæredem peruenit. ut ff. de fal. cum falſi. & §. de calum. in hæredẽ. & ar. C. ſi reus uel ac. l. ij. & hoc ſiue ante illatum crimen ſiue poſt deceſſerit. cognoſcet ergo etiam qui merum imperium non habet: & agetur actione in factum: ut argu. ff. de fal. l. qui nomine. ſed ſi in parte bonorum certa debeat condemnari, & etiam corpore puniri, licet mortuo criminis reo poſt litem conteſt. pœna extinguatur corporalis, de pecuniaria tamen agitur ſecundum H. ad inſtar priuatorum: ut furti ad duplum, quibus agitur tunc lite conteſt contra defunctum, etiam ſi nil peruenerit: ut ff. tit. j. ex iudiciorum. § fin. nam & hic in cauſa appel. hoc ſeruaretur: ut C. ſi penden. appel. l. ij. & C. ſi reus uel accu. l. fin. §. fin. Alij ut Ie. dicunt quòd non, niſi condemnatio ſit ſecuta: ut d. l. ex iudiciorum. in princ.

¶ lib. fing. de iudi. publ.

INfamẽ. § CASVS. Non ex omni crimine dãnatus ſit infamis, ſed cum damnatur ex publico crimine ſit infamis, ſi aũt quis damnetur de crimine priuato, ut puta debitor q̃ rem alienã obligauit: & ſic tenet crimine ſtellionatus, & ex eo damnat: non ſit infamis: ſecus ſi damnetur ex crimine furti uel iniuriarum uel ſimili: quia tunc ſit in famis cum ex priuatis act. talium criminum damnatus fiat infamis: ut act. furti damnatus. & idem in ſimilibus. Franc.

e ¶ Non ex omni. § id eſt, non ex publico uel priuato: ſed publico tantum, ut ſubiicit, & §. de titu. nup. l. palam. §. quæ in adulterio. licet ſit arg. contrà. in §. ſi qua. in ea. l. ſed dic ut ibi: & hoc ſiue ciuiliter ſiue criminaliter agitur de pub. cum hic non diſtinguitur niſi in caſu: ut infrà. l. fina.

f ¶ Damnatũ. § ut eſt ex priuato delicto quando criminaliter de eo agitur: ut ſupra de priua. deli. l. fina. Et not. damnatum, non punitum: quia tunc ſecus eſt. ſunt enim quædam quæ infamant executionẽ pœnæ: & not. ſupra de infa. l. ictus. ſic poteſt dici in omnibus his priuatis, ſecundum H.

g ¶ Niſi id crimen. § id eſt, econtrà actio ex crimine. uel dic crimẽ, id eſt, criminalis accuſatio venerit ex actione, id eſt crimine quod parit actionem talem quæ, &c.

h ¶ In priuato iudicio. § id eſt, ſi ciuiliter agetur.

i ¶ Importat. § Si quæritur an damnatus criminaliter de crimine priuato ſit infamis, diſtinguitur: qa aut ciuilis actio quæ ex eo crimine deſcendit, infamat: ut furti ciuilis: & vi bo. rapt. & de dolo. q̃ infamant: ut inſtitu. de pœna teme. lit. §. ex quibuſdam hic ſi criminaliter agitur, infamatur condemnatus: ut hic. ſi autem ciuilis nõ infamat, ut contraria pignoratitia, nã nulla cõtraria infamat, ut ſupra de infam. furti. §. cõtraria. tunc nec ſtellionatus crimen qd̃ ex eo deſcendit, infamat: ut ſupra de pignoratitia actione. l. tutor. § contrariũ. & de crimine ſtellionatus. l. ij. ſecus ſi ſtellionatus deſcenderet ex dolo ꝓ quo ciuiliter agitur de dolo: quia & tunc infamat: cum & ciuilis infamet, ut hic, & ſupra de infa. l. quid ergo. §. fin. Item de crimine concuſſionis poteſt dari exemplum ut non infamet: quia nec ciuilis infamat, ſcilicet in factum: ut §. de concuſ. l. j.

k ¶ Veluti.] exemplificat quorum criminum priuatorum actio ciuilis ſit famoſa. Sed & quomodo ui bonor. rapt. crimen de quo hic dicit, numeratur inter priuata iudicia: cum ſemper uim publicam uel priuatam contingat: ergo eſt publica: ut ſupra eodẽ. l. j. ? Reſpond. hoc poſuit gratia exempli: non ꝙ ſit priuatum. uel dic ꝙ in caſu eſt priuatum: ut ſupra de furtis, ſiquis ex domo. & ex eo caſu hic dicit. item eſt exemplum crimen expi. hære. quia ex furto deſcendit: ut C. de infa. l. ſi te.

ORdo. § CASVS. Ordo id eſt, ſolennitas quã proponebãtur olim accuſationes, deſiit eſſe in uſu: pœnæ tamen criminum durant, vnde extra illam ſolennitatem omnes accuſationes hodie proponuntur. Franc Accur.

l ¶ Ordo. § id eſt, ſolennitas, quia formabatur accuſatio à prætore, ut & actio: ut §. de orig. iur. l. j. §. omnibu. ſolenniter autem hodie fieri debet libellus: ut ff. tit. j. libellorum. quia ſic fit in ciuili. ut in authen. offeratur. & no. C. de eden. l. edita. Accurſius.

m ¶ Extra ordinẽ. § id eſt, ſine ſolennitate. omnia enim iudicia ſunt extraord. ut inſtitut. de interdi. §. fin. & C. de formu. l. j. & ij & ideo extraordinarie probari dicuntur: quia in iudiciis quę extraordinaria ſunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt, probatur. & fecit C. de his, qui no. infa. l. decreto.

Ciendum est. § CASVS. Dominus seruum suum accusatum de aliquo delicto non defendit, nō propter hoc amittit dominiū seruj. Fran. Accursius.

a ¶ Non defenderit. § quod potest: vt dices. j. l. seruus.

b ¶ Absolutus fuerit. § idem si cōdemnatus: nisi seruus pœnę fuerit factus, ut j. de pœnis. l. aut clām. §. fi. & C. de pœnis, seruo. & j. de quæstioni. l. j. §. fin. Accur.

c ¶ Domini. § ut j. qui & à qui. ille. Sed arg. contra. C. de Lati. lib. tol. §. sancimus. Accursius.

† Al. Marcian. lib. 1. de iudi. publi.

† Vi. ttell. giur dl. per Ants Rub. in l. pen. §. 1. nu. 74. j. eo.

Nec accusatorem.] CASVS. Accusatione cœpta reus cœpit se absenta re. vel nec nunc aliquis, & allegat causas absentię. interim licet citetur reus, nō debet damnari. idem contra. Franc. Accur.

† lib. 1. Definitionū.

d ¶ Suscepta. § scilicet lite contestata.

e ¶ Pro absente. § id est, eius absentiæ: ut & j. eod. l. penulti. §. ad crimē. in fi. & C. de accusa. l. reos. & §. de procura. l. seruum. §. publicè. & j. l. proxi. nō autem in causa principali: ut d. §. ad crimen.

† Du. nec p triduum.

f ¶ Ne per triduum. § aliàs nec, & aliàs ne, pro nec. & semper subaudi etiā (secūdum Io. ut sit sensus q̄ sticicatus: ut hic dicit. nec dānatur etiā pecuniaria pœna, uel usque ad relegationē, quę in absentes consueuit ferriut j. de pœnis. l. absentem. §. j. siue interuenerit prædicta excusatio, siue non. alij propriè ponunt ne, ut sic dicta excusatio faciat ut nō cōdemnetur qui condemnaretur secundum eos, si dicta excusatio non esset, in pœna scilicet pecuniaria. Itē quod dicit triduum, dic quod imò tridno cite tur ix. vicibus. i. qualibet die ter. vel dic quòd intra nouem dies citet ter: scilicet omni die semel: hoc modo ne per triduū: scilicet q libet citatus ter: scilicet per singulos dies semel. Itē an hodie sint sic citandi accusati? Respon, non: imó per interualla triginta dierum ter: vt in ciuilibus: vt C. de iudi. properandū. §. j. & C. quomodo & quādo iud. authen. qui semel. nec ob. quod hic dicit. nō enim ponit sic faciendū, sed quòd sic fuerit factum, secundum Io. imò innuit non faciendū: vt modò not. nec enim potest ferri sententia: vt j. de pœnis, absentē. §. fi. in prin. sed annotant bona: vt C. de requiren. reis. l. j. Alij dicūt fieri condemnationem: vt hic. & ne propriè ponunt. & sic intelliguntur C. de accusa. si accusatoribus. & facit pro eis C. quomodo & quando iudex. l. tres. & aliud dicunt in ciuili accusatore: quo non veniente præ dicto modo fiat citatio: vt in ciuili: vt d. authen. qui semel. sed etiam imponi potest pœna: vt C. qui accusa. non pos. l. qui crimen. & C. vt intra certum tempus eri. quæstio. l. ij. & ad Turpil. l. ij. Azo.

† lib. 3. de Pœnis.

g ¶ Accusatoris. § conuertit casum quando accusator est absens.

h ¶ Calumnia. § No. calumniari, &c. vt no. C. de aduo. diuer. iudi. l. j. & facit. C. de calumnia. l. j.

i ¶ Erunt. § scilicet accusatus: de quo potest. quod dic vt j. tit. j. l. hos. §. omnibus.

k ¶ Potest. § cōtra infrà. §. ad crimen. fol. vt C. de accu. l. si cuiusdā. & facit infrà, de appel. l. cunctis. & j. tit. j. l. si seruum. & §. eod. sciēdum.

CASVS. Vstodias. § Potestas cum vult audire causas captorum, & qui sunt in turri communis Bonoñ. debet habere cōsiliū super his à doctoribus legum qui sunt in hac terra. Itē ab aliis sapientibus viris, vt ab aduocatis bonis: vt est Palmerius de terra Focolis: & Guilelmo Pancone, & aliis. & etiam feriatis diebus de his dēt cognoscere: ita vt innocētes ipse liberet. eos autē q̄ videnē culpabiles, & qui indigent maiori animaduersione, cōseruet & differat. Francis.

¶ *Seruus de capitali crimine condemnatus, si tamen non efficitur seruus pœnæ, remanet sui domini. Auge.*

LEX IX.

¶ Marcellus. † SCiendū est, si in capitali causa suum seruum reum crimine factum quis non defenderit, nō eum p̄ delicto haberi: & ideo si absolutus fuerit, non liberū fieri, sed manere domini.

¶ *Hæc lex habet duas lect. secundum primam diuiditur in duas partes. Primò, ponit unum dictum. Secundo, ponit aliud dictum distinctū & separatum à primo. secundum aliam lectu. etiam diuiditur in duas partes. Primò, ponit unū dictum. Secundò, ponit effectum illius dicti: & secundum hoc debet habere litera, ne per triduum. & ibi est secunda pars. Bart.*

LEX X.

¶ Papinianus. † INter accusatorem & rem cognitione susceptā, excusatio pro absente iustis rationibus admittit: † ne per triduum per singulos dies tercitatus reus damnetur, vel de accusatoris absentis, præsente reo, calumnia pronuntietur.

¶ Martianus. † LEX XI.

SEruus etiā† per procuratorem domini æquè ac p̄ dominum defendi potest.

¶ *Diuiditur hæc lex in duas partes. Primò loquitur qui debent adesse examinationi reorum. Secundò loquitur quo tempore debet fieri examinatio reorum. secūda ibi, Et f. riatis. Bart.*

¶ Modestinus. † LEX XII.

CVstodias auditurus, tā clarissimos viros, quā patronos, nos causarū, si omnes† in ciuitate vel in prouincia quā regit, agunt, adhibere debet. ¶ Et feriatis die bus custodias audiri posse referi ptum est: ita vt innoxios dimittat: & nocētes q̄ duriore animaduersione indigent, differat.

¶ *Hic habentur tres lecturæ. una habet iudicante. alia habet inchoata. alia iudicata. secundum duas primas lecturas hoc intendit: Accusatore defuncto iudex potest proceßum p̄sequi, & ipsum finire, & terminare. secundum tertiam lecturam dicit, q̄ res iudicata ab alio potest executioni mandari per præsidem etiam accusatore defuncto, & nō petente, hoc dicit. Barto.*

¶ Papinianus. † LEX XIII.

ACcusatore defuncto, † reus ab alio, iudicante † p̄side prouinciæ, peragi potest.

¶ *Hic §. diuiditur in duas partes. Prima loquitur de eo, qui uenit ad prosequendū crimē publicum. Secunda loquitur de eo, qui uenit ad allegandum causas absentio. Secunda ibi, sed excusationes. Item secunda subdiuiditur in duas partes. Primò ponit dictum. Secundò effectum illius dicti. secunda ibi, Et si iustam. Item prima principalis subdiuiditur in duas partes. Prima loquitur de procuratore ex parte actoris. Secunda de procuratore ex parte rei. secunda, ibi, Mul'oque magis. & breuiter hoc intendit. In crimine public i iudicij nō potest interuenire procurator ad allegandum causas causæ, sed ad allegandum causas absentiæ admittitur. Bartol.*

¶ Ad crimē iudicij publici per sequēdum frustra † procurator interuenit: multoq; magis ad defendendū: sed excusationes absentium ex senatusconsulto iudi-

aliàs est decreto. A ceursius.

a ¶ Et si iustam rationem. § Quid si non fuerit ratio iusta, ut quia uoluptatis causa abest? Respon. condemnabit: ut dixi §. eo. inter. & de procurato. seruum. §. publice. & j. an per aliū causa appo. l. j. & de pę. l. absentem. §. j.

b ¶ Differtur. § sic C. de procura. l. exigendi. in fine.

Eneri. § CASVS. Socer accusauit seruos generi de morte filiæ & non probauit. iudex in sententia qua absoluit seruos, dixit accusantem calumniam commisisse. dicitur quòd propter hoc non est infamis. Idem si liberos homines accusauit de morte filiæ. Franciscus.

† Vindicaretur, in P. F.

c ¶ Pronuntiauerat. § ut in ipsa sententia absolutionis, ut & C. de calum. l. j. & dicitur, ut statim dices.

d ¶ Inter liberos. § id est, liberas personas cum hic accusatus esset seruus.

e ¶ Vindicaret. § per iudicem, patre accusante, & hoc ratione proximitatis: ut & C. de calum. l. si mater. & l. calumnię. Et notā quòd M. hanc legem inducit pro se in quæstione qua dicitur: si aliquis damnetur in delicto famoto, ut furti & simili: & in ueritate non deliquerat: an sit infamis? Et dixit quòd non. nam licet quo ad alia p̄iudicet, non tamen quo ad famam: arg. huius legis, & C. de his qui not. infa. furti. Sed tu dic contrà: ut §. de fur. l. nō poterit. nec ob. hęc lex, imo p̄dest. nā hic est speciale in patre. ergo patet q̄ secus est in alio: arg. j. ad munici. l. j. in fi. & sic cōtra M. & dicas iudicem nō iure iudicasse. cum sit in eò speciale ut citra metū calumnię liberum & seruum posśit accusare de morte filiæ. Itē non ob. l. furti, ut ibi not. Item not. plus coniūcto quā non coniuncto subueniri sic §. de excep. l. eos. & de inirr. l. vestem. & j. tit. u. l. j. & ij. & §. ut in pos. lega. quæ legator ū. & infrà de adul. patri. Sed contrà j. de adulte. pater fine. Solu. ut ibi.

† Iudicio-rū, non est apud Du.

bus allegantur: & si iustam rationem † habent, sentētia differtur. ¶

¶ *Sententia iniusta patrem prosequentē necem filij non infamat. Bart.*

¶ Idem. † LEX XIIII.

GEneri seruis à socero venefi cij accusatis, præses p̄uincię patrem calumniā intulisse, p̄nuntiauerat. c Inter infames patrem defunctæ non habendū respondi: quoniam & si publicum iudicium inter liberos d de morte filię constitisset, citra piculum pater † vindicaret. e

De accusationibus, & inscriptionibus.

TITVLVS II.

¶ Pomponius lib. j. ad Sabi. LEX I.

NOn est permissum mulieri publico iudicio quenquā reū facere: nisi scilicet parētū liberorūq;, & patroni, & patronæ, & eorum si lij filięve, nepotis neptisve f mor tem exequatur.

¶ Papinianus. † LEX II.

CErtis ex causis concessa est mulieribus publica accusatio: veluti si mortē exequanf eorū earūmq; in quos ex lege testimonium publicorum § † iudiciorum

† libr. 1. de adulteriis.

† Cum hoc dicto, q̄ in iudiciis publicis non admittitur procurator. concord. c. uenientes. extrà de accusa. nisi post conclusum in causa. p tex. sing. in l. quamuis indubitati. C. ad legē Iul. de adulter. Barb. ī repe. c. pastoralis. extrà de causa poss. & proprie. & Anto. Corse. sing. incip. procurator. ī. incip. licet q̄s in cā criminali. & ad tex. huius ī tel. nid. Rube. in l. seruum. §. publice. de p cura. num. 20.

† P. F. in ciuitate pronincię, quā &c.

li. 16. Responso.

li. 15. Responso. In P. F. res ab alio iudicante. &c.

† al. res ab alio iudicata pr̄ fidem prouinciæ per agi potest. Tuuid. Budæus in anno. poste. hic.

i ¶ Paterni liberti. § quos mulieris pater uel mater manumisit: quos suos dicere pōt etiam uiuente patre uel matre: ut j. de uerbor. §. g. l. licet. §. paternos. & §. de excu. tu. l. libertū. ibius ergo libertū potest dicere falsum Sed q̄d miri? quia cuiusliber potest. ut §. proxi. respōso. sed dic hic uidebatur repelli, eo q̄ inuita in eum ferre testimonium non cogitur: ut §. de testi. l. iiij. in fin. ni hilominus accusat, q̄a sponte facit.

k ¶ Pupillus. § non quòd pupillus accusset, sed tutor: ut C. qui accu. non pos. l. ij. uel dic, accusat pupillus cum tutor accusat. uel si fari potest, tunc pupillus tutoris authoritate: ut hic, alias tutor: ut in ciuilibus: ut suprà de adm. tu. l. j. §. sufficit. secundum Io. hæc ultima placet. Et not. quòd pupillus regulariter p̄hibetur. ut suprà titul. ij. l. mulier. & j. eodem, l. qui accusare. sed fallit in casibus istis: in adulto autem patet, quòd potest authore curatore, ex eo quòd in pupillo tantum prohibetur. Item patet C. de auth. præstand. l. clarum. nisi in accusatione adulterij quando quæritur de alieno, non de suo matri. ut infra §. de adul. l. si maritus sit in magistratu. §. lex. item secus in testimonio minorisut §. de testi. l. in testimonium. secundū Azo. sed H. non admittit minorem uiginti annis, sicut nec testem: arg. §. de bo. lib. l. qui cum maior. §. sed si nō accusauerit. Itē quod subiicit patris, subaudi uel aui. Item quod dicit, aui, subaudi uel patris mulcò magis. Item & quod dicit testamentaria. dic q̄d lex Cornel. testamentaria licet de falso principaliter tractaret, uel forte specialia aliqua circa id diceret in persona pupilli forte: ut j. proxi. §. adiecit & incidenter hoc speciale in pupillo circa legem Cornel. de fal. & hoc probat. nā de patris, &c. & dic testamento scilicet celato uel suppresso, prō quo agitur ciuiliter interdicto de tab. exhiben. ut subiicit. & §. de tabu. exhiben. locum. §. si quis dolo. & adde quod de fal. agitur quatuor modis: ut no. C. de transac. si ex falsis.

† Dua. sed quasi non. &c.

† libr. 3. de Adulte.

† non est in diciorum apud Dua.

l ¶ Per interdictum] de tabul exhiben.

IBellorum § CASVS. Nunc dicit quæ debet continere libellus accusationis. Secundo dicit: mortuo accusatore abolebitur accusatio postulante hoc reo: poterit tamen accusari ab alio intra triginta dies. Franciscus.

m ¶ Consul. § Item nomen Imperatoris scribi debet: ut arg. in authen. ut præpo. nomen Imperatoris. sic ergo consul & dies ponitur in initio libelli, secundum R. & dic, con ul apud quem sic accusatio: uel id est, Imperator, qui quandoque in signum humanitatis utebatur uestę consulari, & secundum hoc fit in instrumentis: & deinde sequitur narratio libelli, apud illum, &c. Sed quidam dicunt annos domini uel nomen Imperatoris non apponi in his libellis accusatoriis, sed tantum in instrumentis in quibus habet memoria temporis. uel dic tertio consul istius anni. Accur.

n ¶ Et dies. § quo datur, non quo scribitur libellus: ut in authen. de exhi. & introdu. §. susceptо. & idem in ciuili, sed à reo, non ab actore. ut d. authen. Alij hic exponunt dies scripti libelli. quod nihil est, nisi dixerint & dati, quando eodem tempore scriberetur & daretur.

o ¶ Titius. § loquitur in tertia persona, idem si in prima.

p ¶ Et persona. § vtraque scilicet. fic §. de dolo. l. sed si ex dolo. § fin. arg. j. de appel. l. j. in fi. & l. scio. j. respon.

q ¶ Neque autem diem. § commissi criminis scilicet, sed dati libelli sic. Item est contra §. quod ui aut clam. l. aut §. j.

r ¶ Neque horam. § admissi criminis. & hoc ne quid, &c. argu. §. de edendo. l. j. §. editiones.

s ¶ Non fuerint. § scilicet ut hic dictum est: ut not. C. eo. in causis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Subscriptio accusatoris i libello p q̃ uerba fiat, & quid cõtineat.

a ¶ Aboletur.ʒ id est,cancellatur accusatio postulante reo : ut ℣.§. si accusator.

b ¶ Repetendi.ʒ soleniter & legitime, si tempora accusationis largiantur.ut ℣.de adult.l.accusaturus.& dices ℣ proxi.§.

c ¶ Subscribere.ʒ dicendo:huic meæ accusationi subscribo, & usq; ad finem,uel sententiã perseueraturum promitto,super hoc etiam fideiussorem dabit : ut C.ad Turpil.l.j. & infra.l.si cui. Vel dic subscribit dicens & profiteor me dedisse talem libellum,per quem statim intelligitur esse ligatus ad talionem : ut hic, & d.l.si cui. Tertij dicunt quòd exprimat, ut, scribo me paratum subire eandem pœnam. ut dices in l.si cui. & sit hæc subscriptio ante lit. contest. ut infrà ad Turpil.l.senatus. §. qui post.

† de intell. huius text. uide Purp. in l. edita nu. 212. C. de eden.

d ¶ Vel alius.ʒ ad qđ C.de testa.l.hac consul tissima.in prin.

e ¶ Quòd domum.ʒ infrà de adulte.qui domum.

f ¶ Dimiserit.] infrà de adulte. l. mariti. in prin.

g ¶ Comperto.ʒ ut d. tit.l. mariti.§. complectantur.

h ¶ Simile.ʒ ut ℣.de mino.l.auxilium §.1.& not.q̃ hic dicit Azo ex hoc §. q̃ unus accusat unum simul de diuersis delictis: licet secus sit de uno : ut C.eo. l.j. & l. de crimine . sed potest dici q̃ alius sit hic sensus, scilicet si libellus adulterij malè fit, potest & de his dicere non simul, sed primò de uno, & sic alternatiuè, uel dic, sicut in accusatione adulterij ponuntur plura in libello:ut ℣.sic & in his criminibus. uel dic, finita prima accusatione,sed non interim. & sic potest intelligi quod Azo dixit:arg.℣.tit. 1.1.interdum.

† libr.2.de Adult.

i ¶ Causa.ʒ sic & illa comprehenditur quam dixi in superiori.§. puta si male conceperat libellos: de qua loquitur ℣. de adul.l.accusaturus.uel intellige hunc §.lit.cont.quãdo alia de causa,puta morbo uel simili quis impeditur,sed si impediatur mala conceptione libelli, potest iterum accusare intra uiginti annos: tanto enim tollitur tempore criminalis accusatio : ut C.de ſil.querela.H.nisi & prima minori tempore tollebatur,ut adulterium per quinquennium: de quo loquitur superius responsum.

k ¶ Simile.ʒ ut feriæ repentinæ,alias uidetur abundare,H.

l ¶ Aboletur.]id est,cancellatur:& ita à iudicij obseruatione absoluitur.

l ¶ Aboletur.ʒ nomen rei:non quidem absolutè,sed ita,&c.

m ¶ Alij.ʒ supple etiam.nam idem potest ſi uiuit, & cessat impedimentum intra idem tempus triginta dierum : ut hic,& ℣.provi. tit.& ℣.ad Turpil.l.aut priuati.in prin.& §.30.& l. in senatus.§.fin.& C.de generali abo.l.j.& ℣.eo.hi tamen.§. ſi.nisi sit priuata abolitio: quo casu non potest,nisi de hoc supplicet principi:ut C.de aboli.l.j.& facit C.si reus uel accu.l.fi.§ 1.

n ¶ Quod tẽpus.ʒ ſi alius accusare poterit: q̃ certè usq; ad 30. dies: ut hic,& ℣.eo.hi tamen.in fine.

QVi iudicio.ʒ CASVS. Hæc lex enumerat quosdam qui accusare non possunt,quos uideas in litera.Franc.

o ¶ Non habet.ʒ quia infamis est:ut ℣.tit. 1.l.infamem, & hoc si extraneum de nouo uult accusare.secus si non de nouo. Itẽ secus si suũ accusatorem etiam de nouo, nisi ciuitatem uel libertatem amiserit per damnationem:ut ℣ tit.1 l.is qui.

p ¶ Mortẽ.ʒ si ergo non sic exequatur suam uel suorum iniuriam,nõ admittitur : licet alij infames quandoque admittantur qui non sunt iure publico damnati:ut ℣.tit. 2.l.famosi.& ℣.e.l.mulierem.ubi in accusatione annonæ infamis accipitur.

q ¶ Notatis.]id est, qui per calumniam aliquem accusauerunt, nã rei nomen aboletur, [a] & ex integro repetendi [b] reũ potestas fiet.

¶ Itẽ subscribere [c] debebit is, q̃ dat libellos, se professum esse: vel alius [d] pro eo,si literas nesciat.

¶ *Iste §. legitur duobus modis, secundum unam lect. hoc intendit: Eodem modo debet formari libellus in alijs criminibus similibus sicut in adulterijs,secundum aliã lect.hoc dicit: Non solũ de crimine adulterij, sed & de pluribus alijs similibus potest quis accusari.Bart.*

¶ Sed & si aliud† crimẽ obiiciat, veluti q̃ domum [e] suam præbuit vt stuprum materfamilias patere tur , q̃ adulterum deprehensum dimiserit : [f] q̃ pretium pro compto [g] stupro acceperit , & siquid simile, [h] idipsum libellis comprehendendum erit.

¶ *Accusatore defuncto uel aliter impedito rei nomen aboletur,& intra triginta dies repetitio conceditur.Bart.*

¶ Si accusator decesserit , aliàve causa [i] cum impedierit quò minùs accusare possit,& siquid simile [k] est: nomen rei abolet [l] postulante reo : idq; & lege Iulia de vi, & senatusconsulto cautum est: ita vt liceat alij [m] ex integro repetere reũ. sed intra qđ tempus? [n] videbimus. Et vtique xxx. dies vtiles obseruandi sunt.

¶ Vlpianus† ad edict. LEX IIII.

† Qvi iudicio publico dãnatus est , ius accusandi nõ hẽt, [o] nisi liberorum vel patronorum suorum mortẽ [p] eo iudicio, vel rẽ suam exequatur. Sed & calumnia notatis , [q] ius accusandi ademptũ est. itẽ iis [r] q̃ cũ bestiis depugnandi causa in arenã intromissi sunt: quive artem ludicram vel lenociniũ [s] fecerint: quive p̃uaricationis calũniæve causa q̃d fecisse iudicio publico pronuntiatus fuerit:quive ob accusandũ,ne gotiumve [t] cui † faciendũ pecuniam accepisse iudicatus [u] erit.

† In P.F. is qui &c.

¶ Idem,† ad edict. LEX V.

SErvos quoque adulterij posse accusari nulla dubitatio [x] est. Sed qui ,phibentur adulterij liberos homines accusare , [y] iidẽ seruos quoque prohibebunt. Sed ex rescripto diui Marci etiam aduersus proprium [z] seruũ accusationẽ instituere dominus potest. Post hoc igitur rescriptũ accusandi necessitas [a] incumbet dño seruum suum. Cæterùm ,iustè mulier nupta [b] præscriptione [c] vtetur.

† Du.facessendum.

† libr.3.de Adult.

¶ Idem. † LEX VI.

LEuia [d] crimina audire & discutere de plano [e] proconsulem oportet , & vel liberare eos , quibus obiiciuntur , vel fustibus castigare,vel flagellis † cæsos [a] liberare.

† libr.2.de off. Procõ.

¶ Idem.† LEX VII.

SI cui.ʒ CASVS. Qui accusat , debet subscribere se ad talionem si non prouauerit : debet etiam dicere se perseueraturum in accusatione. Secundo dicit, de quo crimine quis est absolutus , non potest iterum accusari ab eodem, sed ab alio sic , si sua interfit, & probet se ignorasse de accusa.prima. Item probet primum accusantem fuisse prævaricatum. Tertio dicit , qui accusauit calumniosè , & succubuit : non potest eundem de alio crimine accusare. filius tamen eius posset accusare non obstante calumnia patris. Quartò dicit , seruus in ea ciuitate in qua delinquit , puniendus est : & dominus serui in eo loco in quo seruus deliquit , debet eum defendere. Vltimò dicit , sacrilegium commisit Titius in ciuitate Mutinæ .Item aliud delictum minus primo commisit idem Titius in hac ciuitate Bonõ.cum hic sit, debet de primo delicto hic facto cognosci. postea remittitur ad ciuitatem Mutin. Franc.

† Du. seruos uerberare.

† li.7.de of. Proconſ.

† Hunc locum diffuse explicat M. Cic. actio. 4. in Verrem.& ad huius text.intell. poteris uidere Ruin. in l.hoc edicto.§. nunciatio. nu. 235.de no. oper.nun.

† Quid importat ista clausula de plano in re scriptis & per quem possit concedi : uide gl. in extraganti ad reprimẽdũ in uer. de plano.gl.in c.fi. in uer. figura. extrà de here. lib.6.& in cle. sæpe. sub eo. uer. & ibi not. in apo. ad Lanfrã. de oria. sub eo. etiã uer bo de uer. signi.

Accusans de crimine qualiter debet libellũ formare.

† Bald. in l.ij.§. fin. ℣. si quis cautio. & scriben. ubiq; istã gl. reputãt sing. ad hoc q̃ si quis petit sibi dari nouã dilationẽ eo quia dicit ignorasse primã: qa forte non fuit sibi p̃sonaliter , data seu notificata: sed ad domum tantum : & ita iurat: sufficit tale iramentum Bolog.

Accusare plures pro hibentur.

† Al. Macer.li.2. de publ. iudi.

bene appello lenia quæ dixi, & alia q̃ non sunt ita magna,ut crimen lenocinij:& similia: & alia de q̃bus fit mẽtio suprà de offi. p̃consul. l.nec quicquã. §. de plano. & quod hic dicit de plano: licet nõ sedeat p̃ tribunali poterit discutere iudex: ut infra de quæstio unius.§. fi.& de adulte.miles.§.fexaginta.& facit i auth.de manda.princi.§.fi tibi.

a ¶ Seruos. ʒ aliàs cæsos, aliàs non. & facit ℣.de incen. rui. naul.Pedius. §.j.

CASVS. Si cui.ʒ Qui accusat , debet subscribere se ad talionem si non prouauerit : debet etiam dicere se perseueraturum in accusatione. Secundo dicit, de quo crimine quis est absolutus , non potest iterum accusari ab eodem, sed ab alio sic , si sua interfit, & probet se ignorasse de accusa.prima. Item probet primum accusantem fuisse prævaricatum. Tertio dicit , qui accusauit calumniosè , & succubuit : non potest eundem de alio crimine accusare. filius tamen eius posset accusare non obstante calumnia patris. Quartò dicit , seruus in ea ciuitate in qua delinquit , puniendus est : & dominus serui in eo loco in quo seruus deliquit , debet eum defendere. Vltimò dicit , sacrilegium commisit Titius in ciuitate Mutinæ .Item aliud delictum minus primo commisit idem Titius in hac ciuitate Bonõ.cum hic sit, debet de primo delicto hic facto cognosci. postea remittitur ad ciuitatem Mutin. Franc.

b ¶ Subscriptio. ʒ nedum inscriptio primo enim fit inscriptio,postea subscriptio.

c ¶ Perseueraturos.ʒ scilicet aduicere debet se perseueraturum:& hic forte sumitur subscriptionis forma secundũ R.debet enim scribere se perseueraturum usque ad finem:& super hoc paratum fideiussorem dare,uel si tabellio scripsit accusationẽ,satis est si hic (uel alius pro eo si nescit scribere) subscribat se ita professum:ut ℣.libellorum. Sed etsi ipse accusator scripsit libellum dicens, p̃fiteor me accusare illum:bene fiet si subscribat : & p̃fiteor me ita p̃fessum esse. Quidã tamen dixerunt quod subscribere debet se uelle pati eandem pœnã si non probauerit de crimine,quam passurus erat reus si probauerit. uel subscribere debet se ita ,p̃fessum esse,scilicet uelle pati.& de hoc dic hic loquit.ad quod ultimum est C.de arbit.l.ne in arbitris.& est p̃ eis C.de fide instr.l.ii.& fi.& C.de adulte.l.ita pudor.& l.fi. Itẽ facit C.eo.l.penul.& fi.& qui accusa.non poss.l.iii.

d ¶ Accusari.ʒ ab eodem uel ab alio.Sed quid si transegerit accusatus? Respon.ut not.C.de transact.l.transigere. siue in crimine de quo potest transigi siue non,& siue de publico,siue de priuato:ut in diuersis glo.ibi dixi.Item quid si delato sacramento se purgauit ? Respõsis glo.ibi dixi.Item quid si delato sacramento se purgauit ? Respõdeo.ℏ de iure patron.l.si iurauero. quia fauor ingenuitatis ibi est.Itẽ facit C.de fide instrumen.l.iii.

e ¶ Non præiudicant.ʒ regulariter. sed fallit hic:ut & alias:ut no. C.qui.res iud.non nocet.l. i.

f ¶ Docetaque.ʒ quod est eo ipso quod contrarium non probatur. tur:vt supra de proba. l. uerius.uel dic doceat suo sacramento:arg.℣. de re milit.l.non omnes.§.à Barbaris.

g ¶ Magna ex causa.] scilicet si doceat de præuaricatione prioris accusatoris:non aliter,secundũ Io.ut ℣.de præua. l.præuaricationis. Azo.sed secũdum alios subaudi,maxime si doceat.Idem tamen etsi non doceat secundum eos:& sic dicũt alterum horum sufficere: sed tu dic utrunq; necesse si à primo icipias:secus forte si à secũdo ,sic C. de iur.delib.potuit.& facit ad hoc ℣.de lib.ho.exhiben.l. iij.§. fi tũ.& C.eo.si qs homicidij.& ℣.de puari.l.iij.in princ.& ℣.de adul.l.iij.in fi.

h ¶ Admittendum eum.ʒ no.qui semel malus est, & postea præsumitur:ut hic,& supra de suspe.tut.l.ij.§.si aũt.& §. si curator. & ℣.eo. l.alii.& supra de testi.l.,p̃duci,& supra de pub.l.locatio.§.licitatores vectigalium ad iteradam. & econtra qui semel bonus &c. vt & ℣. de re mili. l. non omnes. §. à Barbaris. & sic de præterito ad præsens &c. sic ℣. quib. mo. pig. uel hypo. fol. l ſicur.§. super uacuum. arg. contra. C. de proba. l. cum te . Item qui semel dues , & hodie: vt C. de proba. ex persona. qui semel pauper, & modò: ut ℣. de proba. non est. qui semel dominus, & nunc. sed in poſſ. dicit Ioan. secus,ut no. C. de proba. sine possidetis.

i ¶ Pater accusauerat.] calumniosè: vt ex postfacto apparuit.& sic no. quod delictum patris non nocet filio : ut ℣. de pœnis.l. crimen. sed argu. contra.C.ad le Iuliam maie.l.quisquis.

Patris delictum filio non nocet.

† Du.Pontio Proculo rescripſit.

k ¶ Deliquerunt. ʒ ut ℣.de noxa. l. fina.& C. ubi de crimin. agi. oportet. l. j. & auth. qua in prouincia. & ℣. de iudic. l. uenditor. & in eo.tit.l.ii.

l ¶ Remitteret.] hoc ſi latitabat , ut in auth. ut nulli iudi. § ſi uero quis. uel hoc speciale : ut in naufragio : ut ℣.de incen. rui. naul. l.ne quid. uel hoc facere debet ex urbanitate.& facit ℣. eo.l. fin.& §.proxi.§.

m ¶ Non possunt.] nam quilibet pòt qui non prohibetur:ut supra quibus ex cau.maio.nec non.§. q̃ eis. & not. quod hæ,& seq.ll. sunt ii.q.i.ca.prohibetur.Accursius .

n ¶ Vt mulier.] mulier non prosequendo suam iniuriã repellitur ut hic.& C.q. accusa.nõ poſſ.l.de crimine. sed fallit i crimine maiest. ut ℣.ad leg.Iul.maiest.l.in q̃stionibus.& annonæ: ut infra ad leg Iul. de anno.l.fi.§.fi.& leg.Cor.testamentaria:ut supra eod.l. ii.Itẽ in crimine suspe.tut.ut institu.de suspec.tu.§.consequẽs.Itẽ in pupillo dicit secus ſi est adultus maior xx.an.ad instar testis: nõ autem minor.arg. contra.℣.de ſo.lib.l.qui cũ maior.§.sed ſi nõ.& de his qui.ut indig.l. post leg.§.his uero.uel dic secundum Azo. & minor: ut not.℣.eod.l. ii.§.pupillus.& dic quod etiã pupillus in casibus admittit. ut ibi not. Item per sacramentũ, scilicet in quo iurant non euitare mortẽ causa reipub.ut subiicit:ut & C.eod.l.ſi crimen.& l.nõ prohibent.nisi ut infra titu.ii.l.famoſi.Itẽ qui habet magistratum, id est merum imperium,quod dicit potestas:ut supra de iurisd.om.iud.l.imperium.non potest accusare dum durat magistratus:ut hic,& supra de iniur.l.nec magistratibus.& ℣. de adulte.l. ſi maritus sit in magistratu. quia nec accusari , ut subiicit hic:& supra de i ius uo.l.ii.& dic sine fraude, id est sine pœna.sic ℣.de ædil.edic.l. cùm autẽ. §.excipit.uel fraus fieret reipubli.ſi ab eius cura auocaret,qui pro eius utilitate quotidie det esse solicitus.Ideo enim magistratus dicitur, q̃a magis instat. utilitati pub.ad qđ infra de uerbo. signifi.l.q̃bus.& facit ℣.de iudic.pars.& ad Trebel.ille à quo.§.tempestiuum.Itẽ infamis non accusat:ut C.eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.criminis.& ſ.de popul.ac.l.popularis. niſi vt.infrà tit.ij.l.famoſi.& ſ.e.l.mulierē,& niſi ut ſ.l.hi tamē. nā & in pecuniaria cauſa poteſt agere pro ſe,ut ſuprà ad Tertul. l. ij. §.ſi mulier ſit famoſa. Item q̄ ac cuſauit duos:quod pōt:ut dices in l.hos accuſare. §. lege Iul.nec pōt tertium accuſare:ut hic, & C.eod. l.cū rationibus.& hoc ꝓpter quæ-

propter ſacramentum, vt qui ſtipendia merent. Alii propter magiſtratum poteſtatemve in qua agentes ſine fraude in ius euocari non poſſunt. Alii propter delictū proprium, vt infames. Alii propter turpem quæſtum, vt qui duo iudicia aduerſus duos reos ſubſcripta habent: numòsve ob accuſandum vel non accuſandum acceperunt. Alii propter conditionem ſuam, † vt filii[a] cōtra parentes,& liberti contra patronos.

¶ Paulus.† LEX IX.

ALii propter ſuſpicionem calumniæ,vt illi qui falſum teſtimoniūm ſubornati dixerunt.

¶ Hermogenianus.† LEX X.

NOnnulli propter paupertatem, vt ſunt q̄ minus quàm quinquaginta aureos[b] habent.

¶ Marcellus.† LEX XI.

NI tamen omnes ſi ſuam iniuriam exequanē, mortemve propinquorum defendant,ab accuſatione non excluduntur[c]. ¶ Liberi libertique non ſunt prohibendi ſuarum rerum defendendarum gratia de facto parentum patronorūmve queri: veluti ſi dicant vi ſe à poſſeſsione ab his expulſos,ſcilicet non vt crimen[d] vis eis intendant, ſed ut poſſeſsionē recipiāt.[e] Nam & filius non quidem prohibitus eſt de facto matris queri[f], ſi dicat ſuppoſitum ab ea partum, quò magis cohæredem haberet: ſed eam ream lege Cornelia facere, permiſſum ei non eſt[g]. ¶ Ab alio delatum[h] alius deferre non poteſt:ſed eum qui abolatione publica uel priuata[i] interueniente, aut deſiſtente accuſatore, ex reis exemptus eſt, alius deferre non prohibetur[k].

¶ *Viſum ē qualiter accuſatio dēt formari. Item q̄ perſonæ poſſunt accuſare, & q̄ nō. hic autē incipit dicere, q̄ perſonæ poſſunt accuſari, & quæ non.Bar.*

¶ Venuleius.† LEX XII.

HOs[l] accuſare non licet,legatum Imperatoris,id eſt præſidem[m] prouinciæ, ex ſententia Lentuli dicta Sylla & Tyrone† conſulibus. Item legatum prouinciālē,eius duntaxat criminis quod antè commiſerit[n], quam in legationem ueniret. Item magiſtratū populi Romani, cúmve qui reipubli.cauſa abfuerit,dum non† retractandi leges[p] cā abeſt. ¶ Hoc beneficio[q] etiam inter reos recepti[r] vti poſſunt, ſi abolitione interueniente repeti[s] ſe non debere contendant[t]: ſecundùm epiſtolā diui Hadriani ad Glabrionem conſulem ſcriptam. ¶ Lege Iulia iudicorū publicorū cauetur,ne eodem tempore de duobus reis,[u] q̄s quæratur, niſi ſuarū iniuriarum cauſa.

¶ Non prohibetur.§ intra triginta dies:ut ſ.eo.libellorū.§.fin.& ſ.tit.ij.l.pe.i princi ſed an eſt opus docere de quaricatione primēdic non,ut hic.ſed alij dicūt in publica fic:ſed i priuata abolitione nō: ut Harg.ſ.de præuari.l.iij.

Os accuſare.§ CAſVS. Numerat quaſdā perſonas quæ non poſſunt accuſari: aliqui propter dignitatem: alij quia legati: alij propter alias cauſas ſimiles. Item ſi accuſatus ſit abſolutus, & nunc cepit habere aliquam de dignitatibus ſuperioribus, & uelit de eodem crimine iterum accuſare intra triginta dies:repellendus eſt accuſans. Tertio dicit, non poſſum duos in eodem libello accuſare: niſi ꝓ iniuria mea. Quarto dicit,cùm ſeruus accuſatur: eadem ſunt ſeruanda quæ ſeruarentur, ſi liber accuſaretur: ut & de hoc habuiſti ſ. eod. l. ſeruos. Quinto dicit, ſeruus de qualibet lege pōt accuſari, excepta l. Iulia de ui priuata: cùm ea lege imponāt pœna tertiæ partis bonorum,quæ pœna in ſeruum non poteſt cadere.idem in cæteris legibus in quibus imponitur pœna bonorum uel capitis quæ in ſeruum non cadit: ſicut nec relegatio. lege autem Pompeia parricidij poteſt ſe ruus accuſari. Item Cornelia iniuriarū ſeruus non poteſt accuſari, ſed extraordinem punitur. Franc.

l ¶ Hos.§ alias hos. alias.eos.

m ¶ Præſidem. § ſi habes, id eſt præſidē, bene eſt: ut ſ. de offic. præſi.l. pe. nam quandoque uicem præſidis gerebat:ut C.de Peda,iu.l.i.alias eſt item pr̄ fidem.& facit ſ.de adult.l.ſi maritus. in prin.

n ¶ Ante commiſerit.§ ut ſ.de iudi.l.ii.§.legatis.

o ¶ Magiſtratum populi.§ ut & ſ.de in ius uoc.l.ii.ſed licet non accuſetur, uerum eſt ut procedatur : ſatiſfiatur tamen iudicio ſiſti i poſt honorem depoſitum.vt ſ.de adult.l.ſi adulterium.§.ſi. Accur.

p ¶ Leges] ex quibus ſperatur accuſatio.ad quod ſ.de adult.ſi maritus.§.i.& §.de teſti.l.inuti.

q ¶ Hoc beneficio.§ quod dictum eſt in princip. huius legis ut q̄s præſcribat propter dignitatem ſuam.

r ¶ Recepit.§ dicitur receptum poſt lit. cōteſt.ſ. de adul.ſi maritus. §.præſcriptiones.

s ¶ Repeti.§ poſt triginta dies ſecundum quoſdā: imò nec intra triginta dies:alioquin nullum eſſet beneficium ſecūdū Al.& probatur. ſ.eo.libellorum. §. fi. H.

t ¶ Contendant.§ ut quia abolitione habita accuſatus in aliqua dignitate ꝓdictorū fuerit electus.ſed an alio accuſante,an uero ipſo eodem? H. id.alio accuſante,nā primo nō pōt obiici:ut ſ.ad Turp.ſi q̄s repetere. Vel dic,quādo ſuperuenit dignitas etiam primo. ſed q̄ſi primo nō habuerat dignitatē cū primo accuſabat : tūc primo nō obeſt: ſed alii:ut d.l.ſi q̄s repetere.ar.C.de cōſor.l. ii.& ſ.de .pcu.Pompon. §.rati.Item eodē mō reſpon.ad l.ſ.de adul.ſi maritus.§. ſcriptiōes. uel ſubaudi ibi,niſi abolitiōe habita ſ nouo redincipiāt: ut hic dicit.

v ¶ De duobus reis.§ ſcilicet in uno libello:ſed vnum prius in vno libello,aliū alio bene pōt:ut in contrario.ſ.e. l. q̄ accuſare.& C. eo. l.cum rationibus.ſecundū Al.& nos.Alii dicunt,quod nec etiā duos & etiam diuerſis libellis.& quod in illis legibus dicit,dicūt iuſſe ad miſſum,ſed non admittendū.prima placet. Alii.hic de diuerſis crimi nibus:ibi ex uno.ſed uidetur.q̄ etiā uno libello duos poſſit: ut ſ. de adult.l.qui pupillā.§.fi.& l.uim paſſam.§.inceſti.ſed dic ut d.l.qui pupillam.Item adde q̄ no.C.qui accu.non poſ.l.cū rationibus.Accur.

Poſtul.

a ¶ Poſtulabitur.§ in caſibus illis quibus poteſtur ipſrà proxi. §.

b ¶ Liber.§ ut infrà eodem,l. ſeruos.ſed hoc fallit infrà ad Turpi.l. Domitianus. Item in eo q̄ ſeruus non excipit de lenocinio,ſed liber ſicut C. de adulte. quoniam Alexandrum. Item in eo q̄ poteſt defendi per dominum uel procuratorem domini, quod non eſt in libero homine:ut ſuprà titu. j. ſeruos.Accur.

c ¶ Legibus.§ publico rum iudiciorum.

d ¶ Rei.§ id eſt accuſari poſſunt.Sed eō tra non accuſant niſi in caſibus:ut C.de preci.Imper.offe.l.j. & infrà ad leg. Iul. maieſt. l. famoſi. & infrà eo. l. mulierem in fin & §. de po. act. l. popularis actio. & C. de adulter. quoniam Alexandrum. & ſuprà de iudi. l. vix.

e ¶ Vi priuata.§ id eſt quando ſine armis.

f ¶ Quia ea lege.§ ſcilicet uis priuatæ: ut inſtit. de pub. iudi. §. item l. Iul. ſed nidetur hāc lege ſeruum accuſari: ut C. ad leg. Iul. de ui. l. ſi crimi nis. ſed dic quòd ibi corporaliter punitur: ut in eod. tit. l. ſeruos. non pecuniariter : ut ibi dixi : & hic dicitur. Item quid de publica, ſtatim dices.

g ¶ Publicatione.§ & relegatio. ut inſtit. de publi. iudic. §. item lex.

h ¶ Pœna.§ tertiæ partis bonorum.

i ¶ Non cadit.§ cum nihil habet: ut inſtitu. per quas perſo. no. acquir. §. item quod ſeruī nam delinquendo non aufert peculium ſeruus domino,uel filius patri:ut C. de bo.pro ſcri.l.j.& l.ſi filius. Accurſius.

k ¶ Quibus.§ ut l. Iul.de ambitu:ut ſ. ad l.Iul.de ambi.l.i. item de anno:ut ſ.ad l.Iul de anno.ſecundum Al.

l ¶ Capitis § hęc eſt in tribus:ut ſ.de pœn.l.ii.in in prin.ſed hic nō comprehendit ciuitatis amiſſionē: q̄ ſeruus non eſt ciuis, ſm. Azo.

m ¶ Quæ.§ ſcilicet capitis: non conuenit &c. & dic q̄ quidam habent nō conuenit: & tunc contradicit principio huius §. & C.de bo ꝓſcri.l. i. ſed dices quantū ad bona,ut q̄ crimen perſonæ & bonorū pœnā inferebat.quo ad perſonā enim conuenit: quò ad bona nō cōuenit ſeruo.& differt à ꝓxi.ſuperiori reſpon.q̄ia ibi pecuniaria tantū pœna inferebat ex crimine.alii habent ſine non: & dic conuenit, quò ad corporalē:non tamen quo ad pecuniariam.et erit idem exemplum q̄ſi pro eodem delicto pecuniaria & corporalis pœna imponitur : ut eſt in omni crimine q̄ imponit pœnam mortis naturalis uel etiam ciuilis:ut ſeruus pœnæ:ut C.de bo. ꝓſcript.l.in metallum.quæ pœnæ indubitanter cōueniunt ſeruis quò ad corpus:ut infrà de pœn. aut damnum.§.fin.Eſt & tertium genus criminū,ubi etiam bona tacitè auferuntur : ut quia ciuitatem quis perdit, pura quia deportatur ut C.de bo.proſcrip.l.deportari.nō dico relegati:q̄ eis uel aliis quibus alia pœna quā una de prædictis imponitur , non auferunt bona: ut C.de pœn.l.deportatorū.quę relegatio an ſeruo conueniat ſtatim dices. Item q̄d ſubiicit,ſicut relegatio : dicunt ſcilicet non conuenit, prout ſ.habuiſti non conuenit: & tūc eſt cōtra.C. de ſ.pul uio.l.ii.& ſuprà q̄ & à quibus.l. ii. quibus dicit ſeruum relegari. Solu. non poteſt,ſic ſcilicet ut bona aliqua ꝓdat: q̄d euenire poteſt in relegato in perpetuū:ut infrà de inter.& releg.l.iiii.in fin.uel ſecundum Azo. ue rius non pōt ut ſimpliciter illa pœna imponatur : ſed grauior imponi etiam ubi relegatio tantum libero eſſet imponenda: ut C. ad leg. Iul.de ui.l. ſeruos. & ſ. e.l. fin. ſed & hoc eſt in omni crimine ex quo etiā ſeruus nō pōt accuſari : ut ſcilicet recipiat accuſatio : ſed durior ei pœna imponitur quàm libero, ſecundū Azo. Alii ut Io.ut dicta cō trariā nō obſt. dicunt:ſicut relegatio.ſcilicet cōuenit. & ſic dicunt ſeruum poſſe relegari,ut in contrariis,& hic:ut tamen ei durior quam libero imponatur pœna.& caue:quia cū diximus hic de pœnis capitali bus:oportet expōi relegatio,id eſt deportatio.nā relegatio nō impo nit pœnā capitalē.cum ciuitatem & bona retineat relegatus: ut infra de interdi.& releg.l. relegatorū.§. fine.& §.ad tempus.ſed in ſimplici relegatione dic q̄ ſeruo non conuenit, niſi ut grauior pœna ei impo natur.Tertij ut Al.referunt hanc literam, ſicuti relegatio,ad id q̄d ſ. dicitur,quibus pecuniaria &c.ſicut relegatio quæ impo:it pœnā pecuniariam q̄ſi fit in perpetuum: ut d.l. de inter.& releg.l.iij.in fin. In opus autem publicum non datur ſeruus:ut ſ.de pœn.l.ſeruus.

¶ Si ſeruus reus poſtulabitur,[a] eadem obſeruanda ſunt quæ ſi liber[b] eſſet,ex ſenatuſcōſulto Cotta & Meſſala conſulibus.

¶ *Iſte §. diuiditur in tres partes. Primò ponit quando pœna non cadit in ſeruum, ideo quia non poteſt priuari bonis, quæ nō habet: quando pœna non cadit in ſeruum, quia non poteſt priuari ſtatu quem nō habet: quando pœna non cadit in ſeruum,qa in eum uerba legis nō cadunt. Iſtis tribus caſibus loquitur l.iſta. Secūda ibi, Idemq; dicendum.Tertia ibi, Item nec lex Pompeia. Quartò redit ad primum ibi , Item Cornelia.Quintò conſulit in omnibus prę dictis ibi,Sed durior, & ſic quinque particulas habet.Bart.*

¶ Omnibus autē legibus[c] ſeruirei[d] fiunt,excepta lege Iulia de ui priuata:[e] qa ea lege[f] damnati, partis tertiæ bonorum publicatione[g] puniuntur:quę pœna[h] in ſeruū non cadit.[i] ¶ Idemq; dicendum eſt in cęteris legibus,quibus[k] pecuniaria pœna irrogatur, vel etiam capitis,[l] quæ[m] ſeruorū pœnis non cōuenit,[n] ſicut relegatio. ¶ Itē nec lex Pompeia parricidii:[o] quoniam caput primum eos apprehendit,qui parentes cognatósve aut patronos occiderint: [p]quæ in ſeruos,quantum ad hęc uerba pertinet,non cadunt.[q] Sed cùm natura cōmunis[r] eſt:ſimiliter[s] & in eos animaduertitur.[t] ¶ Item Cornelia[t] iniuriarū, ſeruum non debere recipi reum, Cornelius Sylla author fuit : ſed durior ei pœna extra ordinem imminebit.[u]

¶ *Qui hac lege enumerantur, licet prohibeantur de aliis crimimbus accuſare, tamen permittuntur accuſare lege Iul. de anno.b.d.*

¶ Martianus.† LEX XIII.

MVlierem propter publicā vtilitatem ad annonā pertinentem,audiri à præfecto annonæ deferentē diui† Verus & Anton. reſcripſerunt.[x] ¶ Famoſi[y] quoque accuſantes,ſinè vlla dubitatione admittunt.[z] ¶ Milites quoque q̄ cauſas alienas deferre non poſſunt, qui pro pace[a] excubant,[b] uel[c] maximè ad hāc accuſationē admittēdi ſunt. ¶ Serui quoq; deferentes[d] audiuntur.[e]

¶ Paulus.† LEX XIIII.

SEnatus[f] cēſuit,ne quis ob idē crimen pluribus legibus reus fieret.[g]

¶ *Non cogitur quis omittere actionem ciuilem,& proponere criminalem deſcendentem ex eodem facto.Bar.*

¶ Vlpianus† ad edict. LEX XV.

de crimine:quia ſpecialia ſunt quæ hac l.dicuntur.

y ¶ Famoſi § id eſt infame:.

z ¶ Admittuntur.§ facit ſ.ad l.Iul.maieſt.l. famoſi.Sed contra.ſ.eo. l.qui accuſare.Sol.hic ſpeciale.

a ¶ Pro pace.ſcilicet aliorum:ut ſ.de teſta.mil.l.j.

b ¶ Excuſant.§ i.uigilant.

c ¶ Vel.§ pro etiam. Sed arg.contra. C.qui. accu.non poſſ. l. non prohibentur.Sol.hic ſpeciale.

d ¶ Deferentes.] i.accuſantes de annona fraudata.

e ¶ Audiuntur.§ ut ſ.ad leg.Iul.de anno.l.i.etiam contra dominum: ut ſ.de iudi.l.vix.

f Enatus.§ cuius nomen non habemus.& da exemplū de eo qui filium occidit:qui uetteri Cor.de ſica.& noua l.de parricidiis.te neſ:non autem uetus p nouam tollit: ut ſ.de actto. & obli.l. quoties. Vel dic de eo, qui fecit ſocietatē cōtra innocentē:qui l.Iul.de ui priua.teneſ:ut ſ.ad l.Iul.de ui priua.l.ii.& iii.& iiii.& l.Cor.de fal.& infra de fal.l.i.§.i.q̄ non placet: ſed tantum ex ui priua. p ſenatuſcōſ. Voluſianū: ut infrà ad l. Iul.de ui priu.l.ex ſenatuſcon.& ſ.de cōſuſ. l.ii. Vel dic tertio de eo , qui accepit pecuniam ob negotiū faciendū uel non faciendum: qui teneſ l.Iul.repet.ut ſ.de calū.l. i.§.i. & Cor. de fal. ut ſ. de fal.l.i. §.i.Item dic q̄ nec accuſatio admittatur ex quo iā eſt factus reus.i.accuſatus alia.l.nec ab eodē,ut hic:nec ab alio : ut C.e.l.qui de crimine.i.reſpon. uel ſm alios poteſt accuſari ab eodem diuerſis legibus:ſed ſecuta cōdemnatiōe ex uno,nō cōſequet ex alio. Idem ſi fiat abſolutio. Tertii dicunt, q̄ non poteſt:ſcilicet in eo quod pœna concurrit:ſed in eo q̄ maior eſſet pœna:in altero ſecus dicunt ad inſtar ciuilium:ut ſuprà ui bonorum rap.l.i.& facit ſuprà ad actionibus & oblig.l. penultima.& ſuprà nau.caupo.ſtabu. lege idē.§.penultimo. Sed contra ſuprà, de actionibus & oblig.l. cum ex uno. ſed ibi cum agitur ciuiliter: per prædictā l.ui bon.raptorum. Item contra C.de accuſation.lege,qui de crimine.ii.reſpon.Sol.ibi diuerſis pſonis permittit, hic in una prohibet ſecundum quoſdam. uel ibi erant diuerſa delicta: hic unum: ut ibi plene no.Item contra.C.quando ci. actio.l.i. Solu.ibi altera ciuilis, altera criminalis:hic utraque criminalis.Item contra. C.ad leg.Fla.de pla.l.i.ſed & ibi diuerſa erant crimina:ſcilicet uio lentia & Pl.gium &c.Accurſius.

g ¶ Fieret.]& eſt ratio:quia de commiſſo eiuſdem hominis non debet amplius quæri:ut ſ.nau.cau.ſta.l.licet.

† Du. ut libertini cōtra patronos. cætera deſunt.
† lib.5.ſen ten.
† lib.6 .iur. Epitomarum.
† Al.Macer.li.2. de publ. iudi.
† Saturni. li.2.de iud. publ.
† Aliàs Triōe Du.
† retractandæ legis. Dua.
† Seuerus
† lib. ii. de of.Procōſ.
† lib.56.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INeũ.§CASVS Hominibus coactis, id est coadunatis deditis mihi damnum res meas rapiendo.uolo agere contra te acti.ui bono,raptorum,bene possum: nec cogor ad accusationem uenire omissa uia ciuili. Franc.Accursius.

a ¶ In eum.§ id est contra eum.

b ¶ Ciuili. § ut suprà ti bon.rapt. l.ij.in princip. & facit in ea. l. §. j. & C. qñ ciuilis actio. l. j.& de Fal.l. damus. & l.præbemus.

SI plures. § CASVS Plures volunt quendam accusare de eodem delicto. iudex debet unum ex his eligere causa cognita, quę specificat in litera. Franc.Accur.

† lib. 2. de of. Consul. Du. q cũ in publicis iudiciis accusare &c. melior hęc uidetur.

c ¶ Volunt.§ & simul omnes concurrant.

d ¶ Interest. § quia suam uel suorum iniuriam prosequatur:ut §. eo.si cui.§.j.

e ¶ De causa.] affinitatis uel cognationis. ar. suprà de iis qui deie.l.si uerò.§. qui autem. & ad hoc §.de fide instru. l.fin.in fin. & de col. deteg.l.fin. & j. de adult. l. ij. §. si simul.& §. de lib. ho.exhib.l.iij. §. hoc interdictum. & de sepul. viola.l.sepulchri. & de popula. act. l.ij.& §. de libe.cau. interest. & de excu. tut. l.si duas. & de dam. infec.in reficiendo.

† li.17. Responsor.

SI seruum.§ CASVS. Dominus qui uult seruum defendere de crimine capitali: debet satisfdare iudicio eum sisti. Franciscus Accursius.

† Posse nõ est apud Du.

f ¶ Iubetur.§ ut infrà tit.j.l. ij. & facit §. eod. hos accusare. §. si seruus. & C. de accusa. & inscript.l.ij. & §. titu.j. l.seruus.

TItia.§ CASVS. Titia proposuit libellum, quo accusabat testamentũ fratris sui de falso:& quia libellum ineptè compõsuerat,iudex interloquendo dixit, ò fœmina vade, & libellũ rectius ordina intra tale tempus,puta intra pascha,illa intra tempus statutũ nõ venit:& sic iudex tulit diffinitiuam,in qua dixit fœminam istam non admitti amodò ad accu.falsi.& ista non apellauit.dicitur q ista si uult amodò accusare de falso,repellitur. Franc.Accursius.

† Appellare ab interlocutoria quãdoq; licet.de quo dic ut nota ui ĩ apost. ad l.anfrã. de oria. in c.quoniam contra falsam. §. interlocutorie & appellatiões. nu.50. uersicu.prædicti omnes. & num.60. uersi. ex his omnibus . extra de ꝓbatio.

g ¶ Minaref. § dato libello accusationis minabatur se falsum &c.

h ¶ Non impleſſet.§ & non probauit testamentum factum falsum.

i ¶ Definitum.] hic not.quòd iudex tam actori quàm reo dat tempus ad except.proponendas.

k ¶ Iterum.§ apparet ergo,q; prius pronuntiauerat eam non posse de falso agere: & dicunt quida utranque diffinitiuam: & ex eo quod ineptè erat libellus factus: & habent j.aduersus quas sententias &c. Sed ſm hoc quis bis iudicat:Respon. quia prima cum secũda concordat:ut no.C.ren. rescind.nõ posse. l.ij. uel q.a prima fuit abiecta causa libelli malè concepti:ut §.si menfor.l.j.§.j. Alij ut Al.dicunt primã interlocutoriam:& dicunt ab ea apellari: quia effectũ habet diffinitiuę.nam cum dicitur istam agere non posse: per consequens uidetur absolui accusatus.& habẽt infrà quas sententias.Tu die primam interlocutoriam: & ab ea non potuisse appellari: ut infrà de appel.l.i. §.quæritum.& C.quo.app.non recip.l.antepenul.& ideo de nouo recipit causam: & sic habeas infrà quam sententiam. Et secundum omnes dic, q; post primam iudex statuit certum tempus intra qđ be ne libellum formaret, & causam ad finem perduceret:qđ pòt fieri:ut C. qui accusa. non poſſ. si ea. Item not.in hac lege ab interlocutoria appellari † secundum Al Item quid si diffinitum de falso fuit ex causa malè concepti libelli? Respon.posse iterum accusationem fieri:sed in secunda sententia nõ fuit adiecta causa: ad quod est suprà de euict. l.minor.§.i.& suprà de except.rei iud.l.si mater.§.i.

l ¶ Sed dixit.] per quod magis confirmare quàm infirmare sententiam de falso videtur.

m ¶ Audienda sit.§ sed de irrito sicut C.de inoffic.testa.l.eum.

DIui fratres.] CASVS. Hæres accusatoris non tenetur exequi crimina à defuncto inchoata. Item non compellitur quis plures accusare.quod expone ut in glo. Franc.Accur.

JNeũ[a] cuius dolo malo hominibus coactis damni qđ datũ esse dicatur, nõ debet cogi actor omissa actione ciuili[b] crimen intendere.

Ex pluribus accusantibus iudex debet idoneiorem eligere ex causis hac lege enumeratis.hoc dicit.

¶ Idem.† LEX XVI.

SI plures existant, † qui eundẽ publici iudicii accusare volũt,[c] iudex eligere debet eũ q accuset,cã scilicet cognita, æstimatis accusatorum pſonis vel de dignitate,uel ex eo quod interest,[d] vel ætate, vel moribus,vel alia iusta de causa.[e]

¶ Modestinus.† LEX XVII.

SI seruum dominus in crimine capitali defendat,sistendum sã tisdato promittere iubetur.[f]

Hęc lex ponit casum longũ in terminis

¶ Idem.† LEX XVIII.

TItia cum testamentum Caii fratris sui falsum arguere minaretur,[g] & solennia accusati onis non impleſſet[h] intra tempus à præside prouinciæ definitum, [i] præses iterum[k] pronũtiauit non posse illam amplius de falso testamento dicere. aduersus quas sententias Titia nõ prouocauit, sed dixit † se posse post finitũ tempus de irrito testamento dicere. Quæro an Titia quæ non appellauit aduersus sententiam præsidis, possit ad falsi accusationem post eà reuerti? Respõdi, nihil apertè proponi, propter quod aduersus sententiæ authoritatem de falso agens audienda sit.[m]

¶ Callistratus.† LEX XIX.

DIui fratres rescripserunt nõ debere cogi hæredes accusatorũ[n] exequi crimina.[o] Item nõ oportere compelli accusatorem plures reos[p] facere[q] diuus Hadrianus rescripsit.

¶ Diuiditur hæc lex in quatuor partes. Primò ponit unam regulam in accusationibus. Secundò ponit exceptionem. Tertiò ponit unam determinationẽ dubiũ præcedentis ex prædictis. Quartò & ultimò ponit unam regulam in ciuilibus. Secunda ibi,Excepto.Tertia ibi,Adeò. Quarta ibi,Ex cæteris.Bar.

¶ Modestinus.† LEX XX.

EX iudiciorũ † publicorũ admissis[r] nõ alias transeũt ad uersus hæredes[s] pœnę bonorum ademptionis, quàm si lis cõtesta,& cõdemnatio fuerit secuta[t]: excepto repetundarum & maiestatis[u] iudicio: quæ etiam mortuis reis quibus cum nihil actum est,[x] adhuc exerceri placuit, ut bona eorum fisco uendicentur: adeò ut diui † Verus & Anto. rescripserint, ex quo quis aliquod ex his causis crimen contraxit: nihil ex bonis suis alienare[y] aut † mutare eũ posse. Ex cæteris uerò delictis pœna[z] incipere ab hęrede ita demũ potest, si uiuo reo accusatio[a] mota est, licet nõ fuerit condemnatio secuta.[b]

n ¶ Accusatorum. § id est eorum qui accusabant. & est tunc arg. contra. §. pro socio. l. hæres socij. & suprà de fideiuſſ. tuto.l. j. uel id est eorum qui accusabantur. & tunc adhibe distinctionem quam habes infrà si pen. appell.l.j. & C. si reus uel accu.l.fin.

† lib.5. de Cognitionib.

o ¶ Crimina.§ sed ab alio poterunt accusari: ut §. eo. l. libellorum. in fi.

o ¶ Crimina.§ quia crimina prodita sunt ad uindictam.

† lib. 2. de pœnis. † ad intel. huiꝰ l. vid. Ign. in l.ne cessarios. §. nõ aliàs. ad S.c. Silan.nu. 21.

p ¶ Reos. § quia & si uellet, non posset, nisi cum determinatione:ut §.eo.hos.§.lege. & facit C. ut nemo inuitus age.uel ac.

† Seuerus. Du.

q ¶ Facere.§ scilicet eodem crimine.

EX iudiciorum. § CASVS. Pœna bonorum ademptionis descendens ex crimine publico,non transit in hæredem delinquentis nisi sententia fuerit lata ante mortem accusati, fallit in quibusdam criminibus in litera positis. de crimine autem priuato pœna transit in hæredes si lis fuerit contestata cum delinquente ante eius mortem: licet non sit adhuc secuta condemnatio. Franc.

† Dua.manumittere. Bal.in l. i. C. ne ex del defun. uer. sed hic resitat. reputat istã gl. singula. ad hoc qđ in causa criminali debet esse eiusdem naturæ tempus decennii qđ est ipſa appellatio inter posita. idẽ Dy. hic sed non restrictiue : ut idẽ Bal. in c.uenientes. de iur.cur. & Anton. Corſ. sing. 17. in ver. appellari. ii. & notat in l.post contractũ. in ver. condemnatio §. de dona.

r ¶ Admissis.§ id est delictis.

s ¶ Aduersus hæredes. § reorum defunctorum.

t ¶ Secuta.§ qua secuta fi est appellatum ante mortem, distingue, expresse uel tacitè bona sint adempta:ut primo casu tenantur hæredes nisi defendant: in alio nõ: ut C.si penden. appel.l.iii. idem dicam.[c] si non est appellatum ut non transeat pœna ad hæredes quando est tacita bonorum ademptio: quia in pœnis molliendis debemus niti:ut j.de pœnis.l.interpretatione.

u ¶ Maiestatis. § hoc in duobus casibus tantum est,ut quando contra principẽ uel rempub. ut infrà tit.ii.l.fi.& inst.de pub.iudi.§.ii.Ité adiicit reperũdarum. Est & tertius peculatus.Ité quartus de residuis: ut hic, & j.ad leg.Iul.repetũd.l.ii.& ad legẽ Iul.pec.l.fi.& j.ad Turp. in senatusconsul.§. & ſpter. Ité quintus crimen hæreseos:ut C. de hære.l.iiii.Item sextus apoſtatatus:ut C.de apo.l.ii.& l.apoſtatarum. Item septimus quando uxor de morte uiri accusata decessit: ut j.de iure fi.l.Lucius.nam non secuta condemnatione imminet pœna bonorum ademptionis hęredibus inulteris.Item octauus est crimen desertæ militiæ: ut C.de re mili.l.iiii. lib.xii. Nec obstat prædictis §. de iud.de qua re.§.cũ absentem.quia hæc speciali:ut alio prorsus casu ibi loquitur. Item alius:ut j.de bo.cor.l. fin Ité ut in prædictis falsis: ut §.de iniuſto rup. fi quis ex §.eius qui. Item obſt.§.de solu.l. reo.sed ibi in crimine alio non exceptato.

† Du.a.manumittere. Bal.in l. i. C. ne ex del defun. uer.sed hic resitat. reputat istã gl. singula. ad hoc qđ in causa criminali debet esse eiusdem naturæ tempus decennii qđ est ipſa appellatio inter posita. idẽ Dy. hic sed non restrictiue : ut idẽ Bal. in c.uenientes. de iur.cur. & Anton. Corſ. sing. 17. in ver. appellari. ii. & notat in l.post contractũ. in ver. condemnatio §. de dona.

x ¶ Actum est.§ etiam non dato libello.

y ¶ Alienare.] Nota ex die commissi criminis:sed in aliis non exceptatis tantùm ante lit.contesta.ut §.de manu.qui pœna.& facit §.de dona.l.donationes.§.fi. & l.post contractum. & C.ad leg.iul.maiest. l.fi.& §.qui & à quib.l.quæritum.

z ¶ Pœna.§ pecuniaria:ut pro furto dupli uel quadrupli.

a ¶ Accusatio.§ id est actio.& sic facit C.ex delic.defun.l.i.Alii propriè ponunt. quod non placet.& secundum hoc dices idem in priuato delicto si criminaliter agitur: quod in publico,scilicet prout est in princ.p.huius legis.ad quod est j.ad Turpi.l.in priuatis.Accur.

b ¶ Secuta.]& intellige qñ reus moritur pendente causa principali.

Capitis

CApitis.§CASVS. Accusatus de crimine capitali potest interim petere deferri bona aliqua in fiscum ex aliqua de causis positis. j. de iure fisci.l.j.Fran. Accur.

a ¶ Capitis reus.§ id est accusatus de crimine capitali.

b ¶ Causam.§ aliquam ex iis quæ sunt j. de iure fi.l. i. uel similem Putabatur autem contra.arg. C. de procur. reum. Item quia dictũ est regulariter accusatum accusare nõ posse:ut §.ti.i.l is qui.

† li. 15. Responso.

† li.16. Responſ.

b ¶ Causam.§ id est bona uacantia.

ALterius.§ CASVS. Mutinen. deliquit in hac terra: potest hic accusari & puniri: & hoc non solum in priuatis, sed & in militibus est obseruandum. Franciscus Accursius.

† lib. 1. de Adult. † Du.si seruus capitali crimine postuletur lege publicorum cauetur. &c.

c ¶ Ostenditur. § ut C.ubi de crimine. l. j. & auth. qua in prouincia. & ubi sen.l. j. & in aut. ut nulli iudi. §. si uero quis. & §. eod. si cui.§.pe. & fin.

d ¶ In militibus. § ut j.ti.i.l.de militibus. & C.ad exhiben.l.i. & C.de iurisdi. omn. iudi.l.pe.

† li.2.de of. Procõſ.

¶ DECVSTODIA & exhibitione reorum.

¶ Dictum est suprà de accusation. uerum quia accusati custodiuntur,& exhibentur: ideo ponitur hic ista rub.Bar.

DE custodia.§CASVS. De accusato qđ sit faciẽdũ: utrũ ponẽdus i carcere: an dãdus custodię militũ.id est nũtiorũ, uel alr expone ut i gl. dñi mei Ac. an sub fideiuſſoribus sit dandus. an uero sine fideiuſſore sit dimittendus:hoc debet æſtimare iudex causæ ex qualitate delicti:item pœnæ accusatę. Item videre dẽt si culpabilis uel non: ut aliter in uno casu se hẽat quam in alio,& expone literã: ut in glosis habes. Franc.

¶ Papinianus.† LEX XXI.

CApitis reus[a] ſuspẽso crimine causam[b] fisco deferre nõ prohibetur.

¶ Idem.† LEX XXII.

ALterius ,quinciæ reus apud eos accusatur & condemnatur , apud quos crimen contractum ostenditur[c]. quod etiam in militibus[d] esse obseruandũ optimi principes nostri generaliter rescripserunt.

De custodia & exhibitione reorum.

TITVLVS III.

¶ Accusatus custoditur arbitrio iudicis causis inſpectis, quæ hac lege ponunt Bar.

¶ Vlpianus.† LEX I.

DE custodia reorum ,pconsul æstimare solet, vtrũ in carcerẽ recipienda[e] sit pſona,[f] an militi[g] tradẽda, uel fideiuſſoribus[h] committenda,uel etiã sibi.[i] Hoc autẽ vel pro criminis, quod obiicitur[k] qualitate, uel propter honorẽ,[l] vel propter ampliſsimas facultates,[m] uel pro innocẽtia[n] pſonæ , uel pro dignitate[o] eius qui accusatur, facere solet.

¶ In causis capitalibus seruus ex vinculis causam dicit , niſi pro eo dominus uel extraneus ſatiſfecerit:ad quod admittenda ſit poſtquã seruus fuerit uiculatus. Bar.

† Papinianus. LEX II.

†SI qs seruus capitali[p] crimine poſtuletur , lege Iulia publicorum iudiciorum cauetur,ut ſiſtendum uel[q] ab extero[r] ſatiſdato promittatur. Quod ſi non defendatur,in vincula publica cõiici iubeſ,ut ex vinculis causam dicat. † Solet itaq; tractari, an poſtea domino[s] permittendũ ſit oblata ſatiſdatione seruum ſuum vinculis liberare.dubitationem auget edictum Domitiani, quo cautum est abolitiones ex senatuſconſulto[t] factas,ad huiuſmodi seruos nõ pertinere.[u] † Nã & ibi lex[x] ipſa prohibet eum abſolui[y] priuſquã de eo iudicetur. Sed hæc interpretatio prædura,& pernimiùm seuera est in eo , cuius dñs abſens fuit , vel qui per inopiam illo momento temporis ſatiſdationem implere non potuit. Neque enim ,p indefenſo derelictus rectè dici potest, qui dominum præſentem nõ habuit: vel habuit paratum defendere.pauperem tamẽ.Quod vtiq; faciliùs admitti poterit , [z] ſi non poſt longum temporis [a] ſpatium hoc deſideretur.

¶ Qui propter unum crimen detinetur , uel ad iudicium uocatur , propter aliam causam renocari non debet.Bar.

¶ Qui exhibẽdi[b] poſtulati sunt propter aliam causam , alterius criminis qđ antè admiſſum[c] est, rei non recipiuntur[d] ex senatuſconſulto. Quod in priuatis quoque causis[e] & † omnibus ſub fideiuſſore factis obſeruatur: nisi ex

† Du.homicidio.

do est graue ſcelus:ut j.e.l. diuus.nam tunc in carcerem mittitur in hoc erit tamẽ cognitio quod ſit grauecur hic & ibi dicitur Accurſ.

SQuis.§ CASVS. Si dominus uel alius uult defendere seruum de crimine capitali accusatum,debet ſatiſdare iudicio ſiſti: alias ponitur seruus in carcere.Secundo dicit, cum seruus accuſaretur de crimine capitali dominus erat abſens: uel ſi præſens erat non potuit ſatiſdare propter inopiam. & ſic seruus poſitus est in carcere. nunc dominus uult ſatiſdare, & ſic vult seruũ eximi de carcere, & defendere seruum. dicitur quòd audiatur, ſi non multum tardauerit. Tertio dicit, Accuſa[a] de uno delicto in hac ciuitate nõ pôt interim accuſari de alio delicto, ut uadat i ciuitatem Mutinen. idem in actio. priuatis, & da exemplum ut in glo. niſi ſecunda actio eſſet temporalis. Franciſcus.

† Ex uinculis causam dicere quid ſit ui de hic ex Bud.

p ¶ Si quis seruus capitali,] seruus ergo capite accuſatur & hic est contra ſuprà titul. proxt hos.§.fi. ibi.uel etiam capitis &c. Sol. ut ibi.

† Du. nam & lex ipſa &c.

q ¶ Vel.] pro etiam q.d.non ſolum dominus ſi defenderet , ſatiſdaret , ſed etiam ſi extraneus.

r ¶ Ab extero. § id est extraneo:q nomine domini defendat: ut §.titul. 2.seruus. nã uterque ſatiſdat : ut hic. Alii autem dicunt dominum cauere tantum,ſed extraneum ſatiſdare, quòd non placet.ut §.ti.i. ſi seruum. Dic ergo uel ab extraneo.id est non ſolum à domino: ſed etiam ab alio potest defendi cũ ſatiſdatione : & ſic ẽt per extraneum defendatur. ut hic , & infrà de pœni.l.ſi non defendantur:& de app. ſer-

ni. Et accipe hic prout no.C.de accu.l.ij. Et caue,quia hic non dicit, quòd dominus uel extraneus defendat:ſed ſatiſdare de præſentatione perſonę,ut in carcerem non ponatur. Accur.

s ¶ Domino.] ſcilicet poſt vinculationem.

t ¶ Ex senatuſconſulto.] Turpilliano .

u ¶ [Non pertinere.] quòd a vinculis interim eximantur .

x ¶ Lex § id est Domitiani edictum : ut j. ad Turp.l. Domitianus.

y ¶ Abſolui § a vinculis .

z ¶ Admitti poterit.] ut ante & poſt vincula admittatur dominus ſatiſdans. Accurſius .

a ¶ Temporis.§ id est longo tempore.facit .j. de cap. l. in bello.in prin.& §.de verb.oblig.l.ſi ita.§. Seia.& ſi quis cau. & ſi poſt tres. & j.de re mili.l.non omnes.§.a barbaris.& §. de priui.cred.l.ſi vetri.§. fi.& ſuprà de ritu.nup.plerunque.& C. de ordi. cog.l fi.& de arbi.ſi cum dies.§.fi.Item facit ad leg.§.ſi ex noxa.causa aga.l ij.§.ti.& ſupmanda.ſi procuratorum §.ſi ignorantes.

b ¶ Qui exhibendi.§ coram iudice.

c ¶ Quod ante admiſſum.§ id est ante accuſationem inſtitutam:ſecus ſi poſt:ut §.ſi quis cautio.ſed & ſi quis.§.illud.& ibi plenius nota.

d ¶ Non recipiuntur.]ſcilicet cum in prima causa neceſſe habeant ſtare:id est eodẽ die:ut §.de in ius no.l ij.in fi.& l.quicunq; in principio aſſis aũt diebus reſpondere debent: ut C. de accuſ. qui de crimine.& hic.nisi fortè ad manus auditorũ uocanturur in ciuili.argu.§. de re indi.l.contra pupillum.§ fina.

e ¶ Cauſis.§ ſi aliquis tenetur alicui cauere cum fideiuſſore iudicio ſiſti: ſiue erat ciuilis ſiue criminalis , & nunc uocetur ad ius in aliqua prouincia,nõ tenet ire:ut hic , & decta l. quicunq;. & in eo.titu.l ij. in fin.& de iudic.l.ij.§. legatis.hoc aut fallit,quãdo actio perit:ut

 subiicit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

subiicit: & §. de iud.l.ij.§.in omnibus.& l.sed & si restituere.§. si dies. & de feriis.l.j.in fi. Item fallit quando ad maius auditorium uocati: ut modò dixi.& dic q; quidam habent hominibus: aliàs nominibus. quod in idem recidit. Accursius.

a Iuus Pius. Fideiussores.§ iudicio sisti.

b ¶ Paratus sit. Iut §.I.j.

c ¶ Neq; militibus.] hoc expone: ut supra eo.l.j.

d ¶ Pœnam.§ id est custodiam.

e ¶ Suitinere.§ hoc in muliere hodie corrigitur: ut in authen. ut nulli iudic. §.necessarium.

SI quis reum.§ CASVS. Qui promisit accusatum iudicio sisti,& non fecit sisti: pœna pecuniaria punietur, nisi dolum commiserit in non exhibendo. Nã tunc extra ordinẽ punitur. Sed pone q; non erat certa pœna promissa si non exhibeat: neque fit consuetudo quanta pœna sit imponenda: tunc arbitrio iudicis imponitur: quod intelligas, ut in gloss. Franc.

f ¶ Nõ exhibuerit.§ sed in mora exhibendi fuit usque ad sententiam, non ultra: ut §. de fideiuss. Græcè.§. an ergo.

g ¶ Consuetudo.§ ad hoc §. de aqua plu. ar. l. si prius. & de testi.l. iij.§.fi.

h ¶ Pecuniæ.§ scilicet ad interesse: ut §. de uerb. oblig. l. quoties. & §. si quis in ius uoca. non ierit.l.j.imò non: quia in his criminibus interesse spectari non potest: ut §. ad exh. si liber. die ergo certæ.

i ¶ Statuet. § ita tñ, ut modũ non excedat: ut C. de modo mult.l. eos.& facit j. de regu. iur.l. semper in stipulationibus. & de constit. pecu.l.qui autem.circa princ. & C. de fideiuss. si Barsatoram.& l.saneimus.& C.de appella. eos.§.super his. & §.de arbit.diem.§. fi. & §.de in ius uo.lege cum pro quo.& j.de uerb. sign. l.antepe.ad fin. & l.fin. in prin.& §. de ser.cor. l.ut tantũ.§.1. Sed contra. C.ad Turp.l.ij.Sol. illa secundum illam. Acc.

k SI confessus. Pronuntietur.§ non ergo confessus habetur pro iudicato: & sic est cõtra.§. de cõfessis.l.j.& C. de cõfessis.l.ij. sed illa in ciuili, hæc in criminali. ad qđ j.de quæstio.l.j.§. diuus Seuerus. & §.si quis ultro. & dixi in d.l. C. uel hic extra ius: uel cum dubia est uindicta. ad qđ C.de pœnis. lege, qui sententiam. Itẽ aliud cõtra.§. ad legẽ Aquil. lege, proinde.§. fin. Solu. ut ibi. Item contra est prædictis: ut §. de confessis. lege Iul. sed ibi extra ius. & facit j. tit. ii. i. in. in fi.

DIuus.§ CASVS. Magistratus ciuitatũ cum apprehendissent aliquem de delicto aliquo inculpatũ, mittebant eũ ad præsidẽ: & epistolam mittebant præsidi in qua continebatur, q; iste erat confessus de delicto. dicitur q; huic epistolæ non est credẽdum. item nec epistolæ Irenarchæ. & hoc etiam continet in uno capitulo de lib. mã datorũ principis: & hoc etiã diuus Pius & alij principes dixerunt. si ergo præses uult inquirere de facto istius missi ad eũ: mittat pro ipso

hoc temporalis actio in periculũ cadat,

¶ *Accusatus de modico delicto, sub fideiussoribus debet dimitti, secus si ex gratia Franciscus Accursius.*

¶ Vlpianus.† LEX III.

DIuus Pius ad epistolam Antiochensium Græcè rescripsit, non esse in uincula coniiciendum eum, qui fideiussores [a] dare paratus sit: [b] nisi tam graue scelus ipsum admisisse constet, ut neque fideiussoribus, neque militibus [c] cõmitti debeat: uerum hãc ipsam carceris pœnam [d] ante supplicium sustinere [e] debere.

¶ Idem.† LEX IIII.

SI quis reum † criminis pro quo satisfecerit, non exhibuerit, [f] pœna pecuniaria plectitur, puto tñ si dolo non exhibeat, etiam extraordinem esse damnandum. Sed si neque cautione, neq; decreto præsidis quantitas certa cõprehẽsa est, ac nec consuetudo [g] ostenditur, q certam formam habeat, præses de modo pecuniæ [h] quã inferri oporteat, statuet. [i]

¶ *Confessus de crimine debet in carcere stare, donec sententietur. Franc. Accur.*

¶ Venuleius.† LEX V.

SI cõtestus fuerit reus donec de eo pronuntietur, [k] in uincula publica coniiciendus est.

¶ *Denuntiationibus non est credendum quò ad condemnationem: sed ex his potest procedi ad inquisitionem: & ueritate cõperta absoluet uel condemnabit denuntiatum uel denuntiantem. h.d. Diuidit in tres partes. In prima parte dicitur, q. denũtiatio non prodest ad condemnationẽ: & hoc probat duobus exemplis. Secundò dicit, q. denuntiatio prodest, ut perueniatur ad inquisitionem: & hoc probat duobus rescriptis. Tertiò dicit, quale debet esse iudicis officium super processu, quem facit super inquisitione, Secũda ibi, Sed & caput. Tertia ibi, Et ideo cum quis. Bar.*

¶ Martianus.† LEX VI.

DIuus Hadrianus Iulio Secundo ita rescripsit, & aliàs re-

magistratu uel Irenarcha: & aut magistratus uel Irenarcha probat quod in epistola mandauit: & laudandus est in hoc: aliàs uituperandus. imò quandoque puniendus. Fran.

l ¶ Eorum.] puta magistratuum qui ad præsidem remittunt: ut in auth. de defen. ciui. §. audient.

scriptum est, non esse utique epistolis eorum [l] credẽdũ, qui quasi damnatos [m] ad præsidem remiserunt. Idem & de Irenarchis [n] præceptum est: quia nõ omnes ex bona fide elogia [o] conscribere compertũ est. ¶ Sed & caput [p] mandatorum extat, quod diuus Pius cum prouinciæ Asiæ præerat, sub edicto proposuit, ut Irenarchæ cum apprehenderint latrones, interrogẽt eos de sociis [q] & recepta toribus, & interrogationes literis inclusas atq; obsignatas ad cognitionem [r] magistratus mittant. Igitur qui cum eo elogio † mittuntur, ex integro audiendi sunt, etiã si per literas missi fuerint, uel etiam per Irenarchas perducti. Sic & diuus Pius & alij principes rescripserunt, ut etiam de iis qui requirendi annotati sunt, non quasi pro damnatis, sed quasi re integra quæratur, si quis erit qui eos arguat. [s] Et ideo cum quis ἀνάκρισιν [t] faceret, iuberi oportet uenire [u] Irenarchã: & quod scripserit, exequi. [x] Et si diligenter ac fideliter hoc fecerit, collaudandũ eum. Si verò parum prudenter, non exquisitis argumẽtis, simpliciter de notare [y] Irenarcham minùs retulisse. Sed si q.d malignè [z] interrogasse, aut non dicta retulisse ꝓ dictis eũ cõpererit, † vindicet [a] in exemplum, ne q.d & aliud posteà tale facere moliatur.

¶ *Potest iudex unius prouinciæ scribere prouinciæ alterius iudici, ut remittat sibi eum, qui in sua prouincia deliquit ut ibi puniatur. h.d.*

¶ Marcellus.† LEX VII.

SOlent etiam præsides prouinciarum in quibus [b] delictum est, [c] scribere ad collegas suos ubi factores agere [d] dicuntur: & desiderare ut cũ † persecutoribus [e] ad se remittantur. Et id quibusdam

m ¶ Damnatos.§ id est confessos.

n ¶ De Irenarchis.§ qui corrigendis moribus & publicę disciplinæ præficiuntur: ut j. de mune. & hono. l. fi. §. Irenarchæ. & C. de Irenarch. l.j. lib. 11. & facit §. de offic. pfect. urb. l.j.§.& sanè. & qđ ibi nota.

o ¶ Elogia.§ id est epistolas & literas in quibus talia notificãt: ut j. statim. qđ no. contra nuntios mendaciũ referentes. quod dic ut 4.q.3.ca. testes. Accursius.

p ¶ Caput.§ i. unum capitulum de libro mãdatorum huius principis. sic in auth. de mandatis principum. in fi.

q ¶ De sociis.] ad qđ C. ad l. Iul. maie. quisquis in fin. & §. ad leg. Aquil. inde Neratius. §. sed si seruus. & §. ad exhib. l. fi. & j. de iure fisci. l.ij.§. diuus Pius. & not. C. de accusa. l. fi. in fin. Item facit §. ad Syl. l. prius. & l. si percussor. infrà de quæstioni. l. prima. §. si quis dominus.

r ¶ Ad cognitionẽ.§ ex hoc infertur, igitur &c. & facit C. de accusa. singuli. & l. ea quidẽ. Accur.

s ¶ Arguat.§ i. accuset: ut j. de uerb. sig. l. iu dicasse. & facit C. de accusa. l. absentem.

t ¶ Anacrisin.§ i. cõdemnationẽ, sm Pla. & secundum hoc dic faceret. i. facere uel let. sed sm Bul. i. iquisitionem.

u ¶ Venire.§ fortè ad præsidẽ, cum hic esset minor magistratus: uel dic ad collegam: ut j. eo. solent.

x ¶ Exequi.§ id est ꝓ bare.

y ¶ Denotare Irenarcham.§ repete, oportet.

z ¶ Malignè. § subaudi, cum compererit &c. aliàs interrogasset.

a ¶ Vindicet. § præses: & repete oportet: ut nota. in exemplo. sic C ad leg. Iul. repe. l.j. & suprà deposi. l. bona fides. circa princi. & C. de hære. l. quicunque. §. quòd si fecerint.

SOlent.§ CASVS. Titius deliquit in una prouincia, & in aliam prouinciam fugit. præses prouinciæ in qua est commissum delictum, solet mittere ad præsidem alterius prouinciæ ut delinquẽs remittatur: & ita quibusdam rescriptis continetur. Idem in militibus si deliquerunt. nam debent remitti ad magistratum militum. Itẽ is qui accepit exercitum, potest punire milites caligatos. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

b ¶ In quibus.§ scilicet prouinciis.

c ¶ Delictum est.§ scilicet commissum: ut j. eo. non est in princ.

d ¶ Agere.§ id est esse. Accursius.

e ¶ Cum persecutoribus.] id est fidis custodibus: ut in auth. ut nulli iud. §. si uerò quis. & facit §. tit. j. l. fin.

† Vide in hunc locũ Budæ. in l. ii. §. de ori. iu. in priori. annot.

† Du. ut uindicet &c.

† Vide Budæum in annot. poster. hic & Alc. li. præmiss. ii. hoc ipso etiam ci. & li. i. Parer. cap. 9.

† Al. Macer. li. ii. de off. præsid.

† Du. ꝓsecutoribus.

a DE militibus. Ad eum § feliciter magistrum militum: ut suprà titu j. l. ii. & infrà eod. non est. §. fina. & C. ad exhib. l. prima. & in authen. ut nulli iudic. §. fi uerò quis. & in decre. iij. q. vj. c. fin. & c. accusatus. & c. quamuis.

b ¶ Caligatos habet § id est infirmos & obscuros: ut in authen. quibus. mod. na. effi. leg. §. quisquis. & de his fit mentio. §. de infa l. ij. & C. de nup à caligato.

Arceri. § CASVS. Custos carceris dimittere captos in uinculis pretio forte corruptus, uel permisit capto portari ferrum uel uenenum in carcere. si hoc scienter fecit, punitur iudicis arbitrio, si ignorauit, repellitur à custodia. Franciscus Accursius.

c ¶ Custodiam § i. custoditam personam.

d ¶ Puniendus est. § de officio huius custodis habes C. eod. l. j. & pe. & fin. & de epis. audien. l. iudices. Item in eo, quòd remouetur ad officio, facit C. de offic. præfec. prætor. l. si quos. & C. de procu. l. eum. & de an. leg. l. fi. in princi. & de ser. fugit. l. mãcipia. & suprà de suspec. tut. l. impuberibus. §. fi. Item notnegligenti non parei: sed mitius puniri: ut hic, & infrà de adulte. l. si adulterium. §. stuprum. & facit in decr. xv. quæstio. j. si episcopus. & xxj. distinct. caiuramentum.

NE quis. § CASVS. Nullus sine causa dimittat captum. & si magistratus dimiserit sine causa, præses puniet magistratum: & dimissum faciet capi: & sic decetero timebunt alij magistratus. Franc.

e ¶ Ne quis. § hæc lex non est Py. R.

f ¶ Custodiam. § uel dic, id est custoditam personam. uel dic, id est officium custodiæ.

g ¶ Cognoueris. § ò præses. ei enim loquitur.

h ¶ Facient. § ut & C. de agricol. & censi. l. seruos uel tributarios.

NOn dubium.] CASVS. Vndecunque est ille, qui in hac terra deliquit, hic debet puniri. & si sit miles q. hic deliquit: data sententia contra eum remittitur ad magistratum suum, scilicet ad magistrum militum cum ista sententia. Franc.

i ¶ In qua agitur. § dummodò delictum sit ibi commissum: ut §. l. solent. & j. de re mili. l. iij. in princ.

k ¶ Et Constituerit.] alias constituerit, id est pronuntiauerit: aliàs constitit, id est pronuntiatum est. & primò executio, secundò etiam sententia remittitur.

l ¶ Cum elogio.] id est scriptura quæ declarat cum esse reum: ut suprà eod. l. diuus.

m ¶ Ex causa.] puta si miles est. ut suprà e. l. de militibus. & suprà titu. j. l. fina. uel uicinitatis, uel cõsimili. & facit in authẽ. ut nulli iudi. §. si uerò quis. & de testi. §. & quoniam. & j. de re milita. l. ij. & de rebus eo. l. magis. §. illud quæri.

MIlites.] CASVS. Imponit pœnam militibus qui custodiunt captos, si dimittant eos fugere. & aliter puniuntur si nimia negligentia militum fugiant, aliter si casu: & utrum unũ uel plures dimiserunt fugere. Item si uino oppressi fuerunt: & de hoc tractat tota lex. idem in pagano custode. Franc.

n ¶ Milites. § expone. ut supra. l. j.

o ¶ Custodias. § id est custoditas personas.

p ¶ In periculum. § quale statum dicitur.

q ¶ Nimia. § quæ est lata culpa: ut j. de uerb. o. significa. l. magna. & §. de act. & obli. l. j. §. is quoque. in fi. §.

r ¶ Vnã. § id est simul plures &c. alij dicunt de militibus: quia refert unus amiserit, uel plures.

s ¶ Supplicio. § ultimo. ut infrà eod. l. fi. † Du. quocirca princi. & de pœnis. l. ultimum. sed contra. C. eo. ad commentarienses. quare melius dices supplicio, scilicet quo erat afficiẽdus accusatus: ut ibi dicit: siue fit princeps carceris, siue ab eo præpositus: ut d. l. & Sic hæc secundum illam. Alii dicunt: ibi aufugit unus: hic plures. Alij dicunt, quòd ibi utilis persona, hic non utilis erat custos.

t ¶ Animaduertendum.] expone. ut suprà † Du. custodia euadet † Du. per uinum, aut &c.

v ¶ Desidiam. § quæ non fit lata culpa.

x ¶ Custodiam. § id est si is qui custodiebatur, euaserit pagani custodiam aliàs custodia, id est q. custodiebatur à pagano. & sic usque hic de milite custo de dixit: uel hucusque de officiali. hic nõ erat uel miles, uel officialis cui fuit custodia cõmissa. & facit §. eod. l. carceri. & infrà eo. l. fi. & suprà de termino mo. l. ij. & §. de pœn. aut facta. §. fin. & C. de fuca. l. eum qui.

INeos qui. § CASVS. Plures erant capti, & in una turri reclusi, isti capti fecerunt conspirationem, ut rupto ostio carceris uel fracto muro fugerent. si hoc conitat præsidi, faciet eos arctius custodiri: & puniet eos ob hoc: licet non uideantur culpabiles etiam de delictis de quibus erant accusati: & ille captorum qui hoc manifestabit, releuabitur à pœnis impositis aliis captis. Franciscus.

† Du. fortuito amittere. &c. le. fortuito id admiserit.

† Aliàs paganus. & Al. Si paganos euaserit custodia, idem &c. ut apd Du.

† lib. 6. de Cognitiõ.

y ¶ Conspirauerint. § id est se inuicem sub silentio adstrinxerint: ut probatur j. Azo.

z ¶ Constituendum est.] in lib. R. custodiendum est: in lib. Bul. statuendum. & facit §. de effrac. l. j. in princ.

a ¶ Impacti.] immissi uel impulsi. sic suprà ad leg. Aquiliã. quemadmodum. §. ii.

b ¶ Puniendi sunt. § non aperit qua pœna: sed uidetur referre se ad pœnam eius criminis pro quo erat ibi: ut sic habeatur pro confesso: ad quod in authen. de collator. §. prohibemus. col. nona.

c ¶ Releuandos.] à pœna. si de illis erant: uel id est à præstatione munerũ. similis expositio. C. de fal. mo. l. prima. §. primo. & C. de ser. mili. l. i. libr. duodecimo. Itẽ not. parci se offerenti. sic C. ad legẽ Iuli. maiest. quisquis. in fin. & infrà ad legem Iul. de ambitu. l. prima. & infrà de re mili. l. milites agrum. §. penult. & C. de pe. iudi. auth. nono iu re. nec ob. infrà de pœn. aut damnum. §. solent. quia hic non ad pœnã erant in carcere: sed ad custodiam.

† Al. Hæc ẽ ni⁹. Modestin. li. 4. de pœnis.

quoque rescriptis declaratur.

¶ *Milites deliquentes puniuntur à duce, sub quo militant.*

¶ Venuleius,† LEX VIII.

† DE militibus ita seruaꝛ, vt ad eum [a] remittanꝛ, si qđ deliquerint, sub quo † militabant. Is autem q. exercitum acceperit, etiam ius animaduertendi in milites caligatos habet. [b]

¶ Paulus,† LEX IX.

CArceri præpositus si pretio corruptus, sine uinculis agere custodiã, [c] uel ferrũ uenenũue in carcerem inferri passus est, officio iudicis puniẽdus est. [d] si ne scit, ob negligẽtiam remouendus est ab officio.

¶ *Si maior magistratus coercetur ꝓpter dolum uel negligentiam, a fortiori minor magistratus. hoc dicit.*

¶ Idem,† LEX X.

NE quis [e] receptam custodiam [f] sine causa dimittat, mandatis ita cauetur: Si quos ex his q. in carceribus sunt, celeriter & sine causa solutos à magistratibus cognoueris, [g] eos uinciri iubebis: & his qui soluerint, multã dices. Nam cum scierint † tibi quoque molestiæ futurum magistratus, si facilè soluerint uinctos, non indifferenter decætero facient. [h]

¶ Celsus,† LEX XI.

NOn dubium est, quin cuiuscunque prouinciæ est homo qui ex custodia ꝓducitur, cognoscere debeat is, qui ei prouinciæ præest, in qua agitur. [i] ¶ Illud à quibusdam obseruari solet, ut cum cognouerit & constituerit, [k] remittat illũ cum elogio [l] ad eũ qui prouinciæ præst, unde is homo est. Quod quidem ex causa [m] faciendum est.

¶ *Delicta commentariensium sunt puniẽda pro mensura culpæ. h.d.*

¶ Calistratus.† LEX XII.

MIlites [n] si amiserint custodias, [o] ipsi in piculũ [p] † ad ducuntur. Nam diuus Hadrianus Statilio secundo legato rescripsit, † quoties qs custodiã militũ euaserit, exquiri oportere utrum nimiaq negligentia militum euaserit, an casu: & utrum unus ex pluribus, an unà [r] plures: & ita demũ afficiẽdos supplicio [s] milites † quorum custodiam euaserit, si culpa eorum nimia deprehendatur: alioquin pro modo culpæ in eos statuendum esse. ¶ Saluio quoq; legato Aquitaniæ idem princeps rescripsit: in eum, qui custodiam dimisit, aut ita sciens habuit, ut posset † custodiã euadere, animaduertendum. [t] Si tamẽ † per uitiũ aut desidiã [u] custodis id euenerit, castigandum eum, & in deteriorem militiam dandum. Si verò † fortuitò id amiserit, nihil in eũ statuendũ. ¶ Si pagani † euaserit custodiam, [x] idem puto exquirẽdum, quod circa militum personas explorandum retulit.

¶ *Suprà usum est qualiter puniunt personæ, quæ non custodierunt bene, nunc sequitur uidere de personis custoditis. Bar.*

¶ Idem,† LEX XIII.

IN eos q. cùm recepti essent in carcerem, conspirauerint [y] ut ruptis uinculis & effracto carcere euadant, amplius quam causa ex qua recepti sunt reposcit, constituendũ est, [z] & quamuis innocentes ex eo crimine inueniantur propter quod impacti [a] sunt in carcerẽ, tamẽ puniendi sunt. [b] Eos verò qui conspirationem eorum detexerint, releuandos. [c]

¶ Neratius,† LEX XIIII.

† lib. 37. Digestorum.

† Saturnin. lib. 1. de of. Proconſ.

† Lex hæc apud Du. posita est post sequẽtem.

† Hæc lex trahitur in argumẽ. ad scholares ut puniantur & conueniantur sub eorum rectore, ut in authen. habita ubi scribẽt. C. ne filius ꝓ patre.

† Du. militabunt.

† lib. singu. de pœnis militum.

† lib. 2. de offi. procõſ.

† lib. 9. de offi Procõ.

† Iste text. est sing. ad hoc quòd fideiussor qui promisit præsentare aliquẽ reum mortis, si non præsentat eum, non punitur pœna mortis quaille ve niebat puniendus. q. tex. hoc ꝓbat optime pro quo fecit gl. in c. cũ homo. 23. q. 5. Bolog.

† Saturnĩ. lib. 2. de iudi. publ.

† lib. 2. de iudi. publ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOn est facilè.§ CASVS. Tyroni,id est nouo militi non debet tradi custodia alicuius:& qui tradidit,punitur. Item vni nō debet tradi custodia,sed duobus:& si nō bene custodierunt,puniunt: secundum qualitatē delicti.& si custos est leuis personа:castigatus restituitur. si aūt custos misericordia ductus dimisit custoditum, repellitur custos à nullitia.

si autem fraudulenter dimisit : grauius punitur. Item si unus custos fugit eum capto : alter custos non punitur. si autem captus se occidit, castigatur custos quasi hoc debebat præuidere. si autem custos occidit captum:ut homicida punitur. si autem casu captus decessit, hoc debet probari : & absoluitur custos. Item si captus fugit, & custos uult eum apprehendere: assignatur ei tempus à iudice intrà quod inquirat: & dabitur ei socius, qui cum eo vadat. Ité qui seruum alicuius fugitiuum iussu magistratus custodiebat : & dimisit eum fugere: condemnabitur custos ad æstimationem serui dño dandam.Franc. Accur.

a ¶ Tyroni.§ id est nouo militi: fortè quia uagantur tunc, uel nimium sunt curiales : ut C. de tyronibus. l. j. & fin. hoc autem fallit si est diligens : item si alij deficiunt : uel talis sit consuetudo : ut ℣. de decur.l. generaliter. §. spurios. & l.non tantum.§.fin. & C. qui ætate.l.ij. lib.x. & ideo hic dicit facilè. Accur.

b ¶ Prodita.§ id est data.

c ¶ Commiserit. § sic suprà de offic. præto. diuus. in fin. & pro soc.si id quod.in fi.maximè si est commentariensis hic qui præposuit:ut C. eo.l.ad commentariensem.

d ¶ Sed duobus. § sic C.de test. leg. iurisiurandi.

e ¶ Vel.§ pro id est, ne sit contra. supra eo. milites. ubi dicit castigandum eum, & in deteriorem militiam. & facit C.de offi. præfec. præto.l.si quos.

f ¶ Custodiæ.§ id est custodis:ut C. eo. l. ad commentarienses:uel, i.custoditæ personæ.

g ¶ Castigati.§ scilicet custodes.

h ¶ Dimiserit. § ut instit.ad le. Aqui. §. fin.

i ¶ Capite. Jsi taliter erat puniendus incarceratus: uel aliter ut dixi suprà eod.l.milites.

k ¶ Custodia.§ id est custodita persona.

l ¶ Probandum est. § à custode:& est contra ius commune,secūdū M.q primò culpa deberet probari contra eum:sed est speciale ideo q a speciale officium suū erat custodire sic. & in argētario est: ut ℣. de eden.l.si q.s ex argentariis. §.fi. ubi plenè dixi.& facit C. de testi.l.ij.

m ¶ Custodia est.§ id est custodita persona.

n ¶ Applicato.§ id est dato ei alio milite,ut secum uadat.

o ¶ Fugitiuum.§ seruum,qui à magistratu debet detineri:quod hic faciebat per custodem:ut suprà de fugi.l.j.§. unusquisque.sed hic perdidit,id est recedere permisit:quare emendat,si habet unde.

Sic in P. F.Halo.legit perdita. Hoc loco pdita interpretatur,p cui data, seu ablegata, aut deserta.

Du.qui si negligētia amiserint.

¶AD LEGEM IVLIAM MAIESTATIS.

¶ Dictum est suprà in genere de publicis iudicijs: nunc sequitur in specie: & primò incipit dicere de criminibus grauioribus

NOn est facilè tyroni[a] custodia credenda.nā ea † prodita,[b] is culpæ reus est, qui eam ei cōmiserit.[c] Nec uni,sed duobus[d] custodia cōmittenda est. † q si negligentiam commiserint,pro modo culpæ uel [e] castigantur, uel militiam mutant. Quòd si leuis persona custodiæ [f] fuerit, castigati.[g] restituuntur. Nam & si miseratione custodiam quis dimiserit,[h] militiam mutat. Fraudulenter autem si fuerit uersatus in dimittēda custodia,uel capite [i] punitur, uel in extremum gradum militiæ datur. Interdum ei † uenia datur. Nam cum custodia cū altero custode simul fugisset, alteri uenia data est. Sed si custodia se interfecerit, uel præcipitauerit, militis culpę adscribitur,id est,castigabitur. Quòd si ipse custos custodiam interfecerit † uel præcipitauerit, homicidii reus est. Ergo si casu custodia [k] defuncta fuisse dicat, testationibus id probandū est :[l] & sic uenia dabitur. Solet ptereà, si amissa culpa custodia[m] est, si tamen interfit eam apprehendi, tempus causa cognita militi dari ad eam requirendam,appliCato[n] ei alio milite. Quòd si fugitiuum[o] domino reddendū † perdiderit,si facultates habeat,domino pretium reddere iuberi Saturninus probat.

Alex.hic in apo. ad Bart. dicit hūc tex. nedum sing. sed singularissimum ad hoc q custos carceris nō tenetur de facto sui socij : & hoc ideo q a iustè erat de suo socio cōfisus. qđ est notandū pro istis castellanis. Bolo.

Vel præcipitauerit non est in P.F.

Du.prodiderit.

Hæc olim fuit Cornelia,& a Cice. contra P.C.lex cornelia maiestatis uocatur. Porrò elegās maiestatis descriptio ex tat apud Ouid. li.5. Fastor.

libr.7.de off. Procō.

Inquātū Bart.hic in 1.col. loq; de securitate ambasiatorū, q nō debēt offēdi ét missi ab hostib. ego addo ad hoc gl. uidendā in c.j.§.itē circa. in uer. ambasiatores.de cau. in pragma. san.

Ad legem Iuliam maiestatis. †

TITVLVS IIII.

¶ Primò ponit comparationem criminis læsæ maiestatis.Secundò diffinitionē.Tertiò in quibus contrahitur crimen læsæ maiestatis.Secunda ibi,Maiestatis autē.Tertia ibi,Quo tenetur is:usque ad §. hoc crimine,qui est infrà eo.l.iiij.nec indiget summarijs.h.d.

¶ Vlpianus.† LEX I.

ROximum † sacrilegio crimē est quod maiestatis dicitur.

¶ Maiestatis autē crimē est illud, qđ aduersus populum Romanū, vel aduersus securitatem[p] eius committitur:quo tenetur is cuius opera dolo malo cōsiliū initum erit, quo cōsilio iniussu[q] principis in tercidērēt:[r] quo armati homines cum telis lapidibùsve in Vrbe [s] sint,conueniāntve aduersus rempublicam : † locāve occupenē vel templa:[t] quove cętus,[u] conuenūsve fiat: hominēsve ad seditionem conuocentur: cuiùsve opera & cōsilio dolo malo consiliū initum erit, quo q magistratus populi Romani, quìve imperiū potestatēmve habeat, occidaē:quòve quis contra rēpublicam armaferat: quìve hostibus populi Romani nuntiū literasve miserit, signùmve dederit , fecerìtve dolo malo quò hostes populi Romani cōsilio iuuenē aduersus rempubli cam, quìve milites[x] solicitauerit cōcitauerìtve,quò seditio tumultùsve aduersus rempubiicam fiat.

¶ Idem.† LEX II.

QVìve è prouincia, cū ei successum esset, non † decesserit,[y] aut q exercitū deseruerit: aut priuatus ad hostes † ,pfugerit: quìve sciens falsum conscripserit, vel recitauerit in tabulis [z] publicis. nam & hoc[a] capite primo legis maiestatis enumeratur.

¶ Martianus. † LEX III.

LEx duodecim tabularū iubet eū qui hostē[b] cōcitauerit, [c] † quìve opē hosti tradiderit, capite puniri. Lex autem Iulia maiestatis præcipit eum, qui maiestatem publicam læserit,teneri:qualis est ille, † q imbellis cesserit, [d] aut arcem non tenuerit, [e] aut castra concesserit. [f] ¶ Eadem † lege tenetur & q iniussu principis bellū gesserit, † delectùmve [g] habuerit, exercitùmve comparauerit :[h] quìve cū ei in prouincia successum esset, exercitum successori nō tradiderit :[i] quìve imperium exercitùmve populi Romani decipi petenti,cum ab eo habuerit in custodiam.

Du.quis adactus est quis aduersus &c.

Saturnin. lib.2. de iudi.publ.

[a] ¶ Gesserit.§ hoc dic ut ℣.de fal.qui nomine.

[b] ¶ Viusque.Veniant.§ sic ℣.de pœnis.l.Metrodorum.

[c] ¶ Adiuti erint.§ id est auxilium habuerunt.

[d] ¶ Exteræ nationis.] Rex Bocchus.Io.vel Iugutha.

[e] ¶ Minus.§ id est non.

[f] ¶ Reum.§ de alio crimine. uel dic de hoc læsæ maiestatis. & facit ℣.tit.j.l. si confessus.

[g] ¶ Hoc crimine liberatus erit. § ut nec dicatur incidisse: sed tamen extraordi. potest puniri qui facit ut arg.ℰ. de acqui. pos. l.fundi.

[h] ¶ Reprobatas.§ i, sine permissu factas ut C.de statu. & ima.l.penul & l.fin.

[i] NOn contrahit. Reficit.§ arg. supra de sepul. vio. sepulchri deterioré. ac.

[k] ¶ Iactato.§ in certum locum ,iecit, sed fortuitò attigit statuā. argu. suprà de iniu.l. si eum seruo.

[l] ¶ Incerto.§ scilicet loco.

[m] ¶ Confecratas.§ aliàs secus: ut ℣. l. proxi.& facit C.de fur.l.si nondum.& ℣. de polli. l.j.§.fi.Accur.

[n] QVi. Confecratas.§ alioquin aliud erit ut ℣. l. proxi.

Famosi.§ CASVS. Numerat quasdam pſonas quæ possunt de hoc crimine accusare, quæ aliàs non possunt accusare. Secundò dicit,quod iudices de hoc crimine cognoscentes cum deliberant in hac causa, iudicent & inspiciant personam accusati, an potuerit hoc crimen commisisse : & an simile quid fecerit aut cogitauerit : & an fama mentis fuerit. Vltimò dicit, quòd si milites destruant statuas uel imagines principis : grauiter sunt puniendi,& plus quàm priuati. Franciſc.

[o] ¶ Famosi.§ id est infames.

[p] ¶ Non habant.§ ut suprà tit.ij. qui accusare.& facit in eod. titu. mulierem.

[q] ¶ Non possunt. § ut d. l. qui accusare. & facit in eo.tit.l. mulierem.Accurſ.

[r] ¶ Pro pace. § i. ut populus habeat pacē.

[s] ¶ Exeubant.§ id est uigilant.

[e] ¶ Deferentes.§ id est accusantes.

[v] ¶ Dominos suos.§ ut ℰ. de iud.l.uix.

[x] ¶ Patronos.Jut C. qui accuſ.non poſ,l.penul.& C. eo.l.pen.in fi.

[y] ¶ Facere.Jad hoc ℰ.de dolo hæredibus.in fi.& l.seq.

[z] ¶ Quid.Jscilicet simile.ad quod ℰ.de accu.ſicuti.§.iidem.

[a] ¶ Cogitauerit.Jad hoc C.eodem.l.quisquis.

[b] ¶ Linguæ.§ſic C.qui bon.cede.poſſ.l.ij.ſed argu.contrà.C.de epiſcop.& cler.l.omnes qui.§.fin.

[c] ¶ Parcendum est.§ aut ergo verbis tantùm contra principem de linquitur: & tunc ſi ex leuitate uel furore, parcitur.ſi ex iniuria: tunc ad principem remittatur ut hic, & C. ſi q.s Imperatori maledixerit.l. j.ſi autem facto:ſi ex ſcriptura legis: ut quia ſit de capitulis dictis ℰ.c. l. i. & ij. & iij. tenetur. Si autem ex ſententia, tunc idem: ut hic, & ℰ. eod l.qui ſtatuas.& argum. ℣. de parricid. l. iij. in fi. Alij hic exponunt ſcripturam , ut quia famoſum libellū de principe ſcripſit ex ſententia : vel quia ſine ſcriptura famoſum carmē de eo fecit : pro quibus ℰ. de iniu. l. lex Corn.§. fin.

[d] ¶ Exacerbatur. § aliàs exercebant milites : quia audaciores. aliàs exercebant in milites.i. per milites etſi idē ſenſus:uel,i. maximè puniebant,ſacrius milites. Alij dicunt hic loqui de ſtatuis militum, qui ſunt iuxta latus ptincipis: ut C. e. l. quiſquis. in princip. & tunc in milites,i. cōtra milites quibus frequēter inuident populares : ut C. de ſtatu. l. fi. ſed non placet. quia nō niſi pro ſtatua principis iam conſecrata agitur hoc crimine : ut ſuprà eodem qui ſtatuas. Item dic differentiam inter ſtatuam & imaginem. ut not. C. de ſtatuis & ima. in rubri.

[e] IN quæſtionibus. Mulieres.§ ut ſuprà de accu. Muiereſ. Accur.

[f] EOrū. Exiſtat.§ imò prima fronte fiſco : ut C. de bo. liber.l.j.& infrà de interdic. & relegat. l. iiij. quæ ſunt contrà Solut. hic in aliis capitulis : ibi contra principem uel rempublic. argum. infrà. l. fin. uel hic de xquitate : argu. infrà de bon. damna. l. fin.Alij ut Hug.dicunt quòd decapitatur : in contrariis deportatur uel relegatur. argu. in authē.de man.prine.§. oportet. hoc non placet : quia & iſte perdit libertatem : ut infrà de pœn. l. qui ultimo. Et plenius dic , ut in contrariis not. prima placet. & ſecundum hoc intelligitur inſtitut.de hæredi. ab inteſtat. §. per cōtrarium. & facit ſuprà de iure patronatus. l. eum. & ad Trebe. l. ſi patroni. in princ.

Aieſtatis.] CASVS.

Qui commiſit dolum , uel opem dedit ut prouincia uel ciuitas proderetur hoſtibus , poteſt accuſari hoc crimine. Franciſcus Accurſius.

¶ Accuſari.§ aliàs eſt appellari : & tunc expone appellari id eſt accuſari.

Ita qui.

Lib.4.Regular.

Opera, non est in P.F.

Iste text. est méti tenendus secundum Bar.hic,ad hoc, q eximens captū condēnatū uel condēnandum cū esset cōfessus crimen, talis eximens incidit in legē læsæ maie.

lib.5. Regular.

Seuerus.

Du. Cassiano.

Du.Pontio.

lib.12.Pādecta.

Scæuola.† LEX IIII.

CVìusque dolo malo iureiurā do† quid adactum est,quod aduersus rempublicam faciat, cuiùsve dolo malo exercitus populi Romani in insidias deductus,hostibùsve proditus erit , factùmve dolo malo cuius dicetur quò minùs hostes in potestatem populi Romani veniant:[b] cuiusve opera dolo malo hostes populi Romani commeatu, armis, telis, equis, pecunia , aliave aliqua re aduti erunt :[c] vtve ex amicis hostes populi Romani fiant : cuiùsve dolo malo † opera factū erit, quò Rex exteræ nationis[d] populo Romano[e] minus obtemperet : cuiùsve dolo malo opera factum erit, quò magis obsides, pecunia , iumenta hostibus populi Romani dentur aduersus rempublicam : item qui confessum† in iudicio reum ,[f] & propter hoc in uincula coniectum , emiserit. ¶ Hoc crimine liberatus est[g] à senatu , qui statuas Imperatoris reprobatas ,[h] conflauerit.

¶ Martianus.† LEX V.

NOn contrahit crimen maiestatis q statuas Cęsaris vetustate corruptas reficit.[i] Nec qui lapide iactato[k] incerto,[l] fortuitò statuam attigerit , crimen maiestatis commisit.& ita† Verus & Anton. Iulio †, Cassio rescripserunt. Iidem† Pompeio rescripserunt , non videri contra maiestatem fieri ob imagines Cæsaris nō dum consecratas[m] venditas.

¶ Venuleius.† LEX VI.

QVi statuas aut imagines Imperatoris iam consecratas[n] conflauerint,aliudve quid si mile admiserint , lege Iulia maiestatis tenentur.

¶ Certæ pſonæ hac & sequen. l. enumerat licet non admittantur ad accusationem in reliquis criminibus : tamen admittuntur in crimine læsæ maiestatis.h.d.

¶ Modestinus.† LEX VII.

FAmoſi[o] q ius accusandi non habent,[p] ſine vlla dubitatione admittuntur ad hanc accusationem : ſed & milites , qui causas alias defendere non poſſunt.[q] nā qui pro pace[r] excubant,[s] magis magìsque ad hanc accusationem admittendi sunt. Serui quoque deferentes[t] audiuntur , & quidem dominos[u] ſuos , & liberti patronos.[x] ¶ Hoc tamen crimen à iudicibus non in occaſione ob principalis maiestatis veneration̄em habendum est, ſed in ueritate rei. Nam & perſona ſpectanda eſt ,an potuerit facere :[y] & an antè q[z] fecerit,& an cogitauerit & an[a] ſa ne mentis fuerit. nec lubricum lingue,[b] ad pœnam facile trahendū eſt. Quanquam enim temerarij digni pœna ſint : ut inſanis tamen illis parcendum[c] eſt , ſi non tale ſit delictum,quod uel ex ſcriptura legis deſcendit,uel ad exemplum legis uindicandū eſt. ¶ Crimine † maieſtatis facto,uel uiolatis ſtatuis uel imaginibus , maximè exacerbatur[d] in milites.

¶ Papinianus.† LEX VIII.

IN quæſtionibus læſæ maieſtatis etiā mulieres[e] audiuntur. Coniurationem deniq; Sergij Catilinę† Fuluia mulier detexit , & Marcum Tullium cōſulem† in iudicium eius inſtruxit.

¶ Bona damnatorum ex hoc crimine uadunt ad filios eorum,aliàs ad Fiſcum. Frā ciſcus Accurſius.

¶ Hermogenianus.† LEX IX.

EOrum qui maieſtatis crimine damnati ſunt,libertorum bona liberis damnatorū conſeruari diuus ſeuerus decreuit : & tunc demum fiſco uendicari , ſi nemo damnati liberorum exiſtat.[f]

¶ Idem.† LEX X.

MAieſtatis crimine accuſari[g] poteſt cuius opę conſilio dolo malo prouincia,uel ciuitas hoſtibus prodita eſt.

¶ Morte rei extinguitur crimen,excipit crimen læsæ maiestatis, scilicet perduellionis:non in aliis capitulis.h.d.

¶ Vlpianus. † LEX XI.

Aieſtatis.] CASVS.

Qui commiſit dolum , uel opem dedit ut prouincia uel ciuitas proderetur hoſtibus , poteſt accuſari hoc crimine. Franciſcus Accurſius.

¶ Accuſari.§ aliàs eſt appellari : & tunc expone appellari id eſt accuſari.

Ita qui.

† In P. F. Iulia. Sallust. tamen & alij hiſtoriographi Fuluiā uocant . Vide Budx,i annot.poſter. hic.

Du. indicium eius, &c.

libr.5.iuris epitomarum.

lib.6.iuris epitomarum.

lib.8. Diſputatio.

lib.13.Reſponſ.

crimen, in P.F.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ISq. ¶ CASVS. Accusatus de aliquo delicto si interim decedat extinguitur delictũ nisi de crimine læsæ maiestatis esset accusatus. nam accusato de crimine hoc nisi heredes eius probent de purgatione, bona defuncti ad fiscum ibunt. & hoc est tantùm in duobus capitulis læsæ maiestatis. Franciscus.

ISqui† in reatu[a] decedit, integri status decedit. Extinguitur enim crimen mortalitate: nisi qs forte maiestatis reus fuerit. Nam nisi hoc crimen[b] a successoribus purgetur hæreditas fisco† vẽdicatur. Planè nõ quisquis legis Iuliæ maiestatis reus est, in eadem cõditione est: sed qui perduellionis[c] reus est, † hostili animo aduersus rempublicã[d] vel principem animatus. Cæterum, si quis ex alia cã legis Iuliæ maiestatis reus sit, morte, crimine liberatur.

Ad legem Iuliam de adulteriis † & stupro.

TITVLVS V.

¶ *Continua rubricam: quia crimẽ adulterij est crimen grauius: quia oẽ crimen committitur extra corpus: fornicatio uero cõmittitur in corpus: ut infra ad leg. Corne. l. vi. circa fin. ideo ponitur hic rub. ad leg. Iuliã de adulteriis. Bart.*

Vlpianus. † LEX I.

HAec lex lata est a diuo Augusto[e].

¶ Idem. † LEX II.

EX lege Iulia † seruat, ut cui necesse est ab adultero ſcipere, qa mulier ante denunciationem nupsit: non aliàs ad mulierem posſit peruenire, nisi reum[f] peregerit. Peregisse autem non aliàs quis videtur, nisi & condemnauerit[g].

¶ Marito[h] iure mariti accusanti illa præscriptio obijcitur: † Si nõ legem prodidisse dicatur ob hoc, quòd aggressus accusationẽ adulterij, accusare destitit. ¶ Lenocinij qdẽ crimini lege Iulia de adulteriis præscriptũ est:[i] † cum sit eadem in eum † maritum pœna statuta, qui de adulterio vxoris suæ quid acceperit: item in eum, q in adulterio deprehẽsam retinuerit. Cæterum, qui patitur vxorẽ suam delinquere,[k] matrimoniũq; suũ contemnit, quiq; † contaminatio ne[l] non indignatur, pœna adulterii in eum infligitur.[m] † Qui hoc dicit,[n] lenocinio mariti se feciſſe, releuare quidẽ vult crimen suum: sed non est huiusmodi compensatio admissa.[o] Ideo si maritũ uelit reus[p] adulterij, lenocinij reum facere, ſemel delatus[q] non audieẽ.

¶ *Exceptio lenocinij opposita à muliere inter reos recepta, maritum non repellit: sed eum puniri facit. sed si obijcitur ab extraneo, nihil importat, hoc dicit. Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit unum dictum. Secũdò, illationem ex dicto. Tertiò, determinat unam quæstionem dependentem ex præmissis. Quartò ponit aliud dictum. Secũda ibi, Lenocinium. Tertia ibi, Vnde queri potest. Quarta ibi, Extraneus autem. Bart.*

¶ Si publico iudicio maritus suã vxorem ream faciat, an lenocinii allegatio repellat maritum ab accusatione? Et putem non repellere.[r] ¶ Lenociniũ igitur mariti ipſum onerat: non mulierem excusat. ¶ Vnde quæri potest, an is qui de adulterio cognoſcit, statuere[s] in maritum ob lenociniũ posſit? Et puto posſe. Nam Claudius † Gorgonius vir clariſsimus vxorẽ accusans, cũ detectus esſet vxorẽ in adulterio deprehensam retinuiſſe, etiã sine accusatore[t] lenocinii damnatus est à diuo Seuero.

¶ Extraneus aũt nequaquã lenociniũ obiiciens, posteà quàm reus pro sed: sed subaudi &, ut non aduerſetur. & facit s. so. ma. l. cum mulier. & C. eo. l. crimen. & l. ita nobis. & ſ. e. mariti. §. j. ij. & iij.

n ¶ Qui hoc dicit. § ſ. extraneus de adulterio accusatus à marito.

o ¶ Admiſſa. § ut s. de publi. iudi. l. is qui reus & s. de in rem uerso, ſi filius. sed argu. contra ſ. eo. l. ſi uxor. §. iudex. & §. ſi.

p ¶ Velit reus.] id est accusatus extraneus.

q ¶ Delatus.] id est accusatus, ut lis ſit conteſtata: ut infrà proxi. §. in fin. sed ante sic: & uterque punitur.

r ¶ Non repellere. § ſi nomen uxoris receptum esſet inter reos. alioquin est cõtrà: ut s. ſolu. ma. l. cum mulier. & ſ. e. ſi maritus. §. præscriptiones. & C. eo. ita nobis.

s ¶ Statuere. § ſpœnam.

t ¶ Sine accusatore. § ſpeciale. sic C. de epiſc. & cle. ſi qs in hoc. Idẽ in crimine ſuſpect. tut. ut ſuprà de ſuſpect. tut. l. tutor quoque. §. præterea. Idẽ in charta falſa: ut C. de ꝓba. l. penul. Idem in teſtibus: ut C. de teſti. l. nullum. Idẽ in calumniatore. ut C. de calũ. l. j. & ff. de bo. lib. l. qui cũ maior. §. ſi libertus. Idẽ in falſo: ut C. de falſi. l. ubi. ſed nos dicimus, q ibi fuit principaliter accusatio de falſo inſtituta. Idẽ in notorio: ut C. de accuſa. l. ea quidẽ. ſed regulariter contra: ut s. de mu. & ho. l. reſcripta. §. ſi qs accuſatorem. Item quæro an quod hic dicit ut puniatur ille contra quẽ excipitur: ſit in crimine falſi & ſimilibus, ut excepti. repulſus puniatur? Reſpon. non poteſt eſſe ratio ſecundum Hu. quia per exceptionem lenocinij tollitur accusatio lenocinij: ſed per

† Du. cum sic in eum. &c.

† Aliàs cũ sit in eundem maritum, &c.

† Du. contaminationi.

† Aliàs pœna adulterũ nõ affligit. Du. ſic. Pœna adulterũ nõ infligitur.

† Du. Gorgus.

† Bald. in l. falſam. C. ſi ex ſal. inſtru. poſt Dy. hãc gl. dicit nõ reperiri alibi ad hoc q ſi ſuper falſo deducto p iuriani exceptióis fuit pronuntiatum per iudicem: non poteſt ille iudex punire nisi fiat noua accusatio. quæ gl. quoquo pacto non loquitẽ de pronuntiatione. ideo cogitabis. Bolog.

† Crimis, non est apud Dua.

† Du. instituẽte, arq; muniente, ut facilius &c.

† Iibr. 2. de adult.

† Bald. per exceptionem † falſi non tollitur accusatio falſi.

a ¶ Nec maritum.] imò obijciturut C. eod. l. quoniam. quæ est contra. ſolu. hic extraneus obiiciebat lenocinij quæſtionem poſtquam nomen ſuum redactum est inter reos, qd non licet: ut ſ. eod. ſi maritus. §. præscriptiones. ibi uerò ante. uel aliter: lenocinij illius exceptio repellit maritum quolibet accusato: quia dicatur uxori adulteræ conſensiſſe: uel poſt adulterium ipſius factum approbaſſe: ut ibid. & obiicietur hæc exceptio, cum sit peremptoria: quandocunque, ante ſententiam forſan: & hic maritus repulſus ſubiicietur pœnæ. Exceptio autem lenocinij quòd dicatur duxiſſe uxorem damnatam de adulterio: non prodeſt extraneo actori. nec nocet maritо: aut uxori accuſatæ non prodeſt: nocet tamen marito, ut hic diſtinguitur.

b ¶ Magis est. § ad hoc C. eod. l. quamuis. & ſ. eod. l. ſi maritus præuenerit. in princi. & §. fina. & arg. C. qui admit. ad bon. poſſe. l. ſi. in fi. Item facit ſ. de iure fiſci. l. edicto. §. extat. & §. de damno infect. l. ſi finita. §. eleganter. Accur.

c ¶ Poſſunt. § de quibus dicitur C. eod. l. quamuis. licet enim ordinatè ꝓnatur: non tamen hic ſeruatur ille ordo. Accurſius.

d ¶ Constituat. § ſuprà de accuſatio. l. ſi plures.

e NIſi. Infamen. § qui iure mariti non accuſabit: ut ſ. e. l. marito. in fi. ſed iure extranei, cum ſuam in inriam perſequatur: ut ſuprà de accuſ. l. ij. & facit s. titu. j. l. famoſi in princip.

f ¶ Infligitur. § in lib. B. est non, & tunc dic quòd poteſt excuſare ignorantiam: ut ſ. eo. l. mariti. & ſic dic cæterum pro ſed: alij non habent hic non: ut quia ſcit cõmitti adulterium & dices cæterum pro certè: uel dic cæterum pro ſed: ſed ſubaudi &, ut non aduerſetur. & facit s. ſo. ma. l. cum mulier. & C. eo. l. crimen. & l. ita nobis. & ſ. e. mariti. §. j. ij. & iij.

g ¶ Condemnauerit. § id est condemnari fecerit: ut ſuprà de infam. l. furti. §. mandati. & hoc ideo quia ſi abſoluitur adulter, prodeſt adulteræ: ſed non nocet condemnatio: ut ſ. e. l. denũtiaſſe. §. penult.

h ¶ Marito.] ut C. eo. l. abolitionem. & ſ. ad Turpil. l. qui deſtitit. & ſ. eodem. l. quæſitum. & l. miles. §. ſocer. Accur.

i ¶ Præscriptũ est. § id est de eo certum capitulum est: ut ſuprà de mino. l. auxilium. §. fi. uel dic, id est exceptio inducitur.

k ¶ Delinquere.] cũ non deprehenderit.

l ¶ Cõtaminatione.] ſubaudi de. Acc.

m ¶ Infligitur. § in lib. B. est non, & tunc dic quòd poteſt excuſare ignorantiam: ut ſ. eo. l. mariti. & ſic dic cæterum pro ſed: alij non habent hic non: ut quia ſcit cõmitti adulterium & dices cæterum pro certè: uel dic

factus est† criminis, ſe releuabit, nec maritum[a] pœnæ ſubiiciet.

¶ *Maritus præfertur patri uxoris ſuę ad accuſandum de adulterio uxoris, ſi non fuerit negligens ad cauſam inſtituendam & proſequendam. hoc dicit.*

¶ Si ſimul ad accuſationem veniant maritus & pater mulieris, quem præferri oporteat, quęritur. Et magis est,[b] ut maritus præferatur. Nam & ꝓpenſiore ira, & maiore dolore executurum eum accuſationem credendum est, in tãtum ut etiam ſi pater præuenerit, & libellos inſcriptionum depoſuerit, marito nõ negligente nec retardante, ſed accuſationem parante, & probationibus† inſtante atque imminente, ut facilius iudicantibus de adulterio ꝓbetur, idem ſit dicendum. Sed & quoties alij qui poſt maritum & patrẽ accuſare poſſunt,[c] ad accuſandum profilierint, lege expreſſum est, ut is cuius de ea re notio est,[d] de iuſto accuſatore conſtituat.

¶ Idem. † LEX III.

NIſi igitur pater maritum in famem[e] aut arguat, aut doceat colludere magis cum uxore, quàm ex animo accuſare, poſtponetur marito.

¶ *Viro accuſante non currunt tempora patri, utroque differente, utriq; currunt tempora. Item accuſanti adulterium non currunt tempora contra adulteram. Item extranei admittuntur poſt accuſationem patris & mariti: & habent quatuor mẽſes. h. d.*

¶ Idem. † LEX IIII.

SI maritus præuenerit, accuſareque inſtituerit, tempora nõ cedunt patri: quia accuſationem inſtituere non poteſt: ſic tamen, ut quoad unus occupet,[f] utriq; tempora cedant. Vbi uerò maritus occupauit reſidua tempora ei qui occupare non poteſt, non cedãt. quod & in eo dici poteſt, qui ab adultero uel ab adultera cępit. Nam aduerſus eum aduerſus quẽ nõ cœpit, deſinũt ei tpa cedere.[g]

† lib. 2. Diſputatio.

Negligenti tẽpus nõ currit.

Accurſius. Floren.

i ¶ Poſt ſexaginta utiles dies. § præſtituuntur autem ad accuſandum adulterium patrono, patri, & marito ſexagnita dies utiles: poſt quos extranei habent quatuor mẽſes utiles. & hoc à tẽpore diuortij: ut infrà eodem, l. is cuius. §. penultimo. ſed quinquennium cõtinuum uniuerſis ſtatuitur qui uolũt accuſare: & hoc ex die commiſſi criminis: ut ſ. eo. l. miles. §. adulterij. & C. eo. l. adulter poſt quinquennium. & hæc est una † Vtiles, nõ ẽ apud Dua. præſcrip. ſeu exceptio ſcilicet remporis: alia est lenocinij: quod dic ut ſuprà eodem. l. prima. §. lenocinij. Item alia: ut s eodem. l. j. §. j. Accurſius.

¶ Si antè extraneus iſtituerit accuſationem, an ſuperuenienti marito permittatur accuſatio, quęritur? Et magis arbitror hoc quoq; caſu maritum audiendum, ſi non negligentia[k] præuentus est. Et ideo ſi accuſatione inſtituta, abſoluta ſit mulier extraneo accuſante: tamen marito debet permitti inſtaurare accuſationem, ſi idoneas cauſas allegare poſsit, qbus impeditus non inſtituit accuſationem.

¶ *Maritus potest accuſare uxorẽ ſuam de adulterio, quod commiſit in primo matrimonio. hoc dicit.*

¶ Iulianus. † LEX V.

NVptã[l] mihi, adulterij ream poſtulari poſſe in priore matrimonio commiſſi, dubium non est: cum apertè lege Iulia de adulteriis coércendis caueat, ut ſiquidem uidua ſit de cuius adulterio agitur, accuſator liberum arbitrium[m] habeat, adulterũ, an adulteram priùs accuſare malit. Si verò nupta ſit, ut priùs adulterum peragat, & tunc mulierem.

¶ Papinianus. † LEX VI.

INter liberas tãtum ꝑſonas[n] adulterium ſtuprúmve paſſas lex Iulia locum habet.[o] Quod autem ad ſeruas pertinet, & legis Aquilię actio facilè tenebit: & iniuriarum quoq; competet. P nec erit deneganda prætoria quoque actio de ſeruo corrupto. ¶ nec propter actiones plures parcendum erit[r] in huiuſmodi crimine reo. ¶ Lex Iulia † ſtuprum & adulterium promiſcuè[s] † ...

† lib. 86. Digeſtor.

† Vide in hũc §. Lauren. Val. li. elegan. 6. cap. 45. & Alc. lib. diſpunc. 1. ca. 26. & Budæũ in annot. poſte. hic.

† κατεξοχην. ¶ P. F.

re commiſſo. Franc.

n ¶ Inter liberas tantum perſonas. § inter ſeruos enim non tenet matrimonium: ut C. de inceſt nup. l. cum ancillis.

o ¶ Locum habet. § ut C. eo. l. ſerui ob.

p ¶ Competet. § ut s. de iniuriis. l. ſi ſtuprum.

q ¶ De ſeruo corrupto. § ut s. de ſer. corrup. l. ſi qs ſerui in fi. Acc.

r ¶ Erit. § ne etiam extraordinè puniatur: ut s. de of. præ. l. ſi. uel dic ꝙ licet una conueniatur: poterit & aliis cõueniri in id quod est plus: cum ex uno facto competant: aliàs ſi ex diuerſis, tunc in ſolidum: ut ſuprà ui bon. rap. l. j. & de actio. & oblig. l. qui ſeruum. & de tut. & ra. diſtr. l. j. §. in tutelam

s ¶ Promiſcuè. § ſ. de uerb. ſig. l. inter ſtuprum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In nuptam. ʒ uel sponsam alienam:ut: C.eo.l.propter.& .codé, si uxor. §.diuus. Accursius.
b ¶ Nomine.] id est dictione:scilicet adulterium. nam dicitur quasi ad alterius thorum accessus: uel quasi ad alterũ accessus. & dicunt ꝙ magis significatione quã uoce fit cõpositio:sed certè & uoce: scilicet ex corruptione : & est pœna in fœmina & mare. C. e. l. quamuis. ij. in fin. in stupro est qualis dicitur institutio.de publiud. § ij.Ité in incestu dices. infrà eo. si adulterium cum. §. nonnunquam. & de lenocinio punitur ut adulter :ut ʒ. eod l. qui domum.
c ¶ Viduàmve.ʒ non meretricem, uel illicitam concubinam : ut C.eo. si ea. & suprà de concub l. antepenul.& sup.uel puerum: ut C. eo.l.cum uir. & ʒ. eod. l.stuprum.§.j.
d ¶ Phthoran appellant. ʒ id est corruptionem , quasi societas turpis uel consortium turpe dicatur stuprum.
e ¶ Non separatur. ʒ quia sic accusat , acsi esset sui iuris : ut subiicit.
f ¶ Posse. ʒ fortè hoc est correptum : ut C. de bonis quæ libe.l. fina. §. necessitate. uel illud in ciuili. & pro hoc C. qui accusa non poss. l. ij. ubi tutor qui est legitimus administrator, non accusat nomine pupilli. nec ergo pater. & facit infrà eodem l.filium.
g ¶ Crimine. ʒ & alio subaudi:nam eiusdẽ criminis duos reos eodem tempore facere non potest , secundum Py. nec obst. C. si reus uel accusator. l. j. quia ibi prosequebatur suã iniuriam:quod nõ placet. imò etiam decem potest quis eodem tempore accusare:dum tamen diuersis libellis : quod plenè dic ut C.qui accusa. non poss. l. cum rationibus.
h ¶ Accusare.] iure speciali: quia suam iniuriam prosequitur: ut d. l. cum rationibus.
i ¶ Cæterarum.ʒ scilicet causarum:& aliàs cæterorum scilicet criminum siue accusatorum. Accursius.

† Accusationũ nõ é apud Du.

† Al. Martia.li. x. Institutio.

appellat. Sed propriè adulterium in nuptam [a] committitur, ꝓpter partum ex altero conceptum cõposito nomine. [b] Stuprũ verò in uirginẽ uiduámve [c] committit quod Græci appellant. [d]

¶ Filiusfamiliàs potest inuito patre accusare de adulterio uxoris suæ. Item maritus potest accusare uxorem de adulterio, licet alios duos de alijs criminibus accuset. hoc dicit usque ad l.qui pupillam.

¶ Filiusfamiliàs igit̃ maritus ab eo qui sui iuris est,in ea lege nõ se paratur. [e] Diuus quoque Hadrianus Rosiano Gemino rescripsit,& inuito patre filium hac lege reum facere posse.. [f] ¶ Maritus & si duos reos ex alio crimine [g] habeat,poterit iure viri tertium accusare : [h] quoniã ea causa nõ cedit in numerum cæterarum † † accusationum.

¶ Illicitum matrimonium non excusat quem à pœna stupri. Angelus.

¶ Marcellus. † LEX VII

QVi pupillam suam duxit in vxorem contra senatusconsultum , nec matrimoniũ est : [k] & potest adulterii [l] accusari,qui tutor uel curator fuerit , & intra vigesimum sextum annũ [m] duxerit uxorem non à patre desponsatã , uel destinatam, uel in testamento denominatam .

¶ Duo possunt simul ab uno accusari crimine incestus.h.d.l.sequens plana est.

¶ In libro secundo de adulteriis Papiniani Martianus notat,Incesti [n] cõmune crimẽ aduersus duos simul intentari [o] potest.

buit domũ ob hoc.idem si agrum suum uel alienũ ob hoc alicui præbuit idem si præbuit domum ad collocquiũ ibi.faciẽdum cum aliqua matrefamil.ob hoc factum. nam tenetur. Item materfamil. intelligit non tantum nupta:sed etiam uidua. Item non solum masculus tenet qui domum præbuit, uel qui pretium accepit pro stupro:sed etiã fœmina quæ aliquid de prædictis facit. Vltimò dicit,quædam materfamil.non nupta timebat , quòd si haberet rem cum aliquo, quòd accusaretur de stupro : unde facta est lena , aut operas suas in scenam locauit , ut sic euitaret pœnam stupri. & sic posteà habuit rem cum aliquo. dicitur ꝙ hæc fraus sibi non prodest. unde de stupro potest accusari. & hoc dicit hæc lex cũ duabus seq. Frãciscus.

¶ Papinianus. † LEX VIII

QVi domũ suam præbuerit vt stuprum adulteriúmve cũ aliena matrefamiliàs , [p] vel cũ masculo fieret sciens,vel quęstum ex adulterio vxoris suæ fecerit, cuiuscunq; sit cõditionis, quasi adulter punitur. [q] Appellatione domus [r] habitationem † quamque significari palàm est.

¶ Qui est cã causæ, est causa causati.h. d.

¶ Vlpianus. † LEX IX.

ETsi † amicis quis domũ prębuisset , tenet. [s] Sed & si qs † in agro suo alienóve stuprũ fieri præbuisset , [t] comprehẽdi debet. Sed & si in domum aliquam soliti fuerint cõuenire ad tractandum de adulterio. & si eo loco nihil ad missum fuerit. verumtamen videtur is domum suam ut stuprũ adulteriúmve committeretur,præbuisse:quia sine [u] colloquio illo adulterium non cõmitteretur. [x]

¶ Papinianus. † LEX X.

MAter autẽ familiàs significatur [y] nõ tantùm nupta, sed etiã vidua. Mulier quoq; hoc capite legis, ꝙ domum suam præbuerit , uel pro comperto stupro aliquid acceperit,tenetur.

¶ Quæ se uilem ponam facit ut effugiat legum laqueos, non euitabit pœnam legis. hoc dicit.

¶ Mulier quæ euitandæ pœnæ [z] adulterii gratia lenocinium fecerit, aut operas suas in scenã [a] locauerit, adulterii [b] accusari damnariúque ex senatusconsulto potest.

¶ Idem, † LEX XI.

MIles qui cum adultero vxo

† lib. 2.de Adult.

† quoque Du.

† lib.4. de adul.

† amici. in P.F.

† In P.F.in agro balneóve stuprum .&c.

† lib. 2.de Adult.

† lib.fin.de Adult.

lier nupta est secundo de quo erat suspicio , quòd viuo primo viro habebat rem cum ista.non potest ista accusari de adulterio ante adulterum. & adducitur pulchra ratio. Tertiò dicit. cum Berta audisset quòd vir qui iuerat vltra mare vel alibi. decessisset: nupsit Titio.deinde vir reuersus est.quæritur an ista puniatur?& dicitur,quòd si longo tempore expectauit primum virum : & audito quód decesserat, nupsit secundo : non punitur. si autem finxit se audisse virum decessisse , & nupsit: hoc casu puniat. ¶ Ream ʒ Accusatam de adulterio sciẽs duxi eam in vxorem: & cum sit damnata , eam repudio. dicitur quòd culpa mulieris dicitur factum diuortium : ut sic patiatur pœnas quæ mulieribus ob hanc causam imponuntur à lege.C. de repudijs. l. consensu. Franciscus.

† Bart.hic alleg.istum tex.p not. ad hoc qd̃ comminatio de accusando, si desistat ab illa cõminatione, ira repellit quẽ ab accusatione, sicut si accusasset & postea desistitisset.Bolog.

a ¶ Pactus est. ʒ gratis uel non gratis, nã utrũque prohibitũ est:ut C.eo.l.de crimine. & de transact. l. transigere. & dic vt ibi. Accursius.
b ¶ Sacramento. ʒ militiæ. ꝙ dic ut §. de insa.l.ij.§.miles. & facit ʒ. de re milit. l. cum vno. §. adulterij .
c ¶ Adulterii.] i. stupri.ad quod §.de iis quib.vt indi. l. mulier.
d ¶ Recepta est. ʒ hoc autem posset fieri de absente.s. recipi inter reos : vt C. eod. l. adulterium. Accur.
e ¶ Non potest.] hic dic ut §. de pub. iudi. l. pen. §. i. sed fallit in casu:vt C.eo. quamuis indubitati. Acc.
f ¶ Fuisset. ʒ ꝙ proprie fit apud præsidem uel magistratum : ut C.de cano. fru. vr. ro. l. i. & no. qd̃ hic libellum non dedit. nã tunc nulla esse dubitatio : ut §.l. j.§. j.
g ¶ Commentum. ʒ aliàs commercium.
h ¶ Culpa. ʒ quo casu vir dotem lucratur: vt C.de repu. cõsensu.
i ¶ Repellitur. ʒ ab accusando iterum.non autem incidit in Turpil.ut C. ad Turpill. l. i. contrà. sed non incidit in Turpil. ante lit. contesta. ut ibi. sed de nuo accusatum non repetit: ut hic, & §.el ij. §. marito. Ac.

† Du.quos in custodia feciſſet.me hoc &c.

† ad intellectũ huiꝰ §.uid. Ioã. Annib. in l. naturaliter.n. 325. de usucap. & ꝓ Seisel. ibidẽ nu. 48.

k ¶ Cõmodum.ʒ fic §.de iure dot.l.cum post.§.& patrono. Ité C.de dona.iter virũ & uxo.si maritus.& §.de ifti.& subst. l. reprehẽdenda.
l ¶ Admisi.] facit infra eod.mariti. §. præterea. & § quinquennium. & l.quinquẽnium. & §.ad Sylla.l.in cognitione.Acc.
m ¶ Defuncta.ʒ infra eod.uim passam.§. in matrimonio. & l.fi.
n ¶ Posse. ʒ scilicet maritum, uel alium ex parte subiecti.
o ¶ In custodiam. ʒ scilicet publicam:ut ʒ.de verb. signi.l.uinculorum.& supra ex qui.cau.ma.l.succurritur. Accur.
p ¶ Fuisse.ʒ scilicet ipse accusator.
q ¶ Vtiles dies.ʒ lx.ut C. eo.l.iure mariti. & quatuor menses:ut supra eodem,si maritus.§.hæc in maritis.
r ¶ Non debuit.ʒ ut C.eo.comunissa.& l.fi quoddam.& supra de diuer.præscr.l.j.& §.qui.ex cau.ma.l.fi qua. & ʒ.proxi.§.dixi.

ris suæ pactus est [a] , solui sacramẽto [b] ,deportarique debet. ¶ Militem qui sororis filiam in cõtubernio habuerit, licet non in matrimoniũ,adulterij [c] pœna teneri rectius dicetur. ¶ Ea quæ inter reas adulterij recepta est [d] , absens defendi non potest [e] .

¶ Lucrum pecuniarium non est præferendum honestæ uindictæ.h.d.

¶ Socer † cùm nurũ adulterij accusaturum se libellis præsidi datis testatus fuisset [f] ,maluit ab accusatione desistere , & lucrum ex dote magis petere. Queritur , an huiusmodi commentũ [g] eius admitti existimes?Respondi , Turpissimo exemplo is qui nurum suam accusare instituisset,posteà desistere maluit , contentus lucrum ex dote retinere , tanquam culpa [h] mulieris dirempto matrimonio. Quare non iniquè repellitur [i] qui commodum [k] dotis , vindictæ dominus suæ præponere non erubuit.

¶ Adulterij reum, intra quinque annos cõtinuos a die criminis admissi [l] ,defuncta [m] quoq; muliere postulari posse [n] , palàm est.

¶ Dies constituti ad accusandũ de adulterio,sunt utiles. h.d.

¶ Quidã accusare volebat adulterij mulierem : & postulabat ne sibi computarent dies † , quos in custodia [o] fuisset [p] .me autẽ hoc admittente, extitit qui mihi contradiceret:cuius opinionem an tu probes rogo maturiùs mihi rescribas. Respondit , Opinionem quidem tuam , & verba legis & sententia adiuuant, cui placuit utiles dies [q] accusatori computandos esse,id est , quibus potuit accusationis solẽnia implere . Quare sine dubio dies quibus qs in custodia fuerit extra computationem utilium dierum existimanti tibi constitutos,contradici non debuit [r] .

¶ Sexaginta [s] dies q marito accusanti utiles computantur [s] , feriatis quoque diebus, si modò facultatem præsidis adeundi accusator habuerit, numerari certũ est : quoniam de plano [t] quoque libellus dari potest. Quod priuilegium si amiserit , non prohibetur intra alios quatuor mẽses querelam suã apud iudicẽ deferre [u] . ¶ Quærebatur an iure mariti posset accusare vir eam fœminã , quæ cùm ei desponsata fuisset,alij in matrimoniũ à patre tradita fuisset?Respondi,Nouam [x] rem instituere huiusmodi accusatorem existimo , qui adulterij crimẽ obiicere desideret propter hoc tantùm , quod priori sibi despõsata puella,à patre ĩ matrimoniũ alij fuerit tradita. ¶ Defuncto † marito,adulterij rea mulier postulatur [y] :quæ propter impuberem filium vult dilationẽ ab accusatore impetrare [z] , an debeat audiri?Respondi,Non videtur mihi [a] cõfugere ea mulier ad iustam defensionẽ, quæ ætatem filij prætendit ad eludendam legitimã accusationem. Nam non vtique crimẽ adulterij, quod mulieri obiicitur,infanti præiudicat:cũ possit [b] & illa adultera esse, & ipubes defunctum patrem habuisse.

¶ Vxor non repudiata non potest de adulterio accusari,Bartol.

¶ Volenti mihi reã adulterij postulare eam , quæ post cõmissum adulterium in eodẽ matrimonio perseuerauerat,contradictum est. Quæro,an iuste responsum sit?Respondi,Ignorare non debuisti,durante eo matrimonio in quo adulterium dicit esse cõmissum ,non posse mulierem [c] ream adulterij fieri, sed nec adulterũ interim accusari posse.

¶ Adultera sẽdo nubẽs nõ põt accusari, nisi prius cõuicto viro de adulterio.Bar.

¶ Licet [d] mulier ei,q in suspicionem adulterij ĩcidit,nupsisse dicatur.f. suspecto. & facit ʒ.eo. quæsitum. Item arg.contra.in auth.de rap.mulier. Accur.

s ¶ Vtiles computantur.ʒ ut suprà proxi.§.
t ¶ De plano.ʒ id est non sedente iudice pro tribunali. Sic in aliquibus bon.pos.in aliis nõ:vt supra quis or.in bon.pos.ser. l.ij.§.j.cõtra. Item ꝙ dicit de die feriato: est speciale.sic C.de fer.l.j.& de dilatio. l.fiue. §.j. cõtrà §.fi quis in ius vo.non ierit.l.ij.§.fi.& facit §.de condi. & demõ.l. quibus diebus. in prin. & de offi. procon.l.nec quicquã. §.de plano. Accursius.
v ¶ Deferre. ʒ facit C. eo. l. iure mariti.
x ¶ Nouam rem. ʒ & ideo non auditur. aliud si à non viro fit cognita : ut in contrario infra eodé, si vxor. §.diuus.
y ¶ Postulatur. ʒ facit ʒ. eodem l. fin. in fin.
z ¶ Impetrare.] hoc autem petebat ad instar Carbon. edict. vt §.de Carb. edict. l.j. in prin. & ad instar ventris : ut de ven. in pos. mit. l. j. §. si ea. Accur.
a ¶ Non videtur mihi. ʒ imo videtur differri: ut §. de uen. in pos. mit l.antepe. contra.sol. hic de iam natoubi de nascituro,uel ibi male respondit & scripsit Hadrianus : vel personaliter. Iean. vel ibi dum nascitur: vt ʒ. de pœ. l. ij.uel ut no. C. de fal. l.j.& facit C. de Carb. edict.l. Titia.& ʒ. e l. in crimine.

† Casum hic habes no. ad hoc quod mulier mereatrix habeꝰ maritum si pariat par tus natus ex ea præsumitur ex matrimonio natus. Bolog.

b ¶ Cùm posit.] contrario à contrario cũ mater accusatur de partu suppositi , debet differri quæstio propter puerum. sed l. dicit contra. §. de Carb. edic.l.j. §. fin. & l.ij. & C. de fals. l. j. fi enim constat in causa matris partum subiectũ: fit præiudicium filio. Ad qd̃ dic q iõ nõ differtur, quia maiori cõstantia se defenderet: nec dicas præiudicium fieri filio. & qd̃ dicitur in d.§.fin. ꝙ filio deneganda actio de hæreditate , uerum est si lentẽtia contra se fuerit lata, non contra matrem : ut §. de iureiu.l. iij.§.pen. nec ob.prædictis de Carb. edic.l.iij. §.ibidem. vbi etiam in pubere fratre discutitur quæstio propter impuberem : quia ibi in illo pubere cessat ratio quam in matre dixi.nam non est cõsilius, cùm sit minor viginti quinque an. Item nescit ueritatem rei ut mater.
c ¶ Non posse mulierem.] iure isto prius debet uir vxorem dimittere,& tunc accusare:ut hic,& ʒ.eo.constante.& C.eod.l. crimẽ.nec est contra ʒ.eo.uim passam.§.nupta.ut ibi not. sed hoc uidet corrigi etiam iure codicis:ut C.eo.quamuis.sic enim dicit connubia.uel ibi in personis certis:hic in extraneis. uel dic ibi connubia secundo contracta cum iam alii nupserat. Vel dic futura , uel etiam præterita,at iure authen:est expeditum ut constante matrimonio accuset & conuictam deferat:ut in authen.ut liceat ma. & amæ. §. quia uero plurimas.colla.viij.& in authe.hodie. C.eodem.
d ¶ Licet.] i.quamuis : & est aliàs ei:& ita qui.& est plana.alias est ea:& itaque:& tunc supple nupsisse dicatur.f. suspecto. & facit ʒ.eo. quæsitum. Item arg.contra.in auth.de rap.mulier. Accur.

Potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Poterit.§ posteà ergo sic:ut C.eo.l.commissum.
b ¶ Conuictus.§ hoc si nupserit ante denuntiationem:ut ſ.eodem, l.ij.in princip.
c ¶ Concordatum.§ ad hoc infrà eodem constante.& suprà de libe. ho.exhib.l.j.in fi.
d ¶ Si longo.§ id est decennio: uel uicēnio: ut inttit. de usuca. in princip.
e ¶ Nuptiis secundis.§ quantum ad utriusque propositū. unde dico filios interim natos legitimos esse: sed uir reuersus recuperat uxorem suam: ut in auth. ut liceat matri & auiæ.§. quod autem. & in decre. trigesima quæstione j. ca. j. & facit ſ. de repu. l. uxores & C. de repudiis.l.uxōr.
f ¶ Quod Verisimile.§ q̄ id est quia: & est ratio sequentis. Accursius.
g ¶ Vxorem duxi.§ sciens, uel ignorans eam accusatam: sed non credens eam commisisse crimen: aliàs essem leno: ut C. eodem, l. fine metu. & l. castitati.
h ¶ Prohibearis.]Sciens, ut modò dixi.
i ¶ Diuortio.§ ut habeat locum lex C. de repud.l.consensu.

† In P.F. mindicari.

HAcc Verba.§ CASVS. Exponit quædam uerba quæ fortè erant talia: nemo iudex dimittat impunitum adulterū uel stuprum factum post hanc legem. hæc enim uerba spectāt ad eum puniendum qui fecit stuprum uel adulterium. Item ad eum qui suasit hęc fieri. Frā ciscus.
k ¶ Post hac.§ uel hoc,id est in posterum.
l ¶ Dolo malo.§ defectiua sunt. fortè enim erant talia: nemo iudex dimittat impunitum adulterium, uel stuprum factum post hanc legē: & hoc si habes factum. aliàs est facito: & tunc est sic suprà eod.l, miles.§.penult.& ϳ.eod.l.pe. aliàs est stupro uel adulterio factō:sed non est bona.

† Bart.hic post Dy. p ritū text.de terminat ta lē quæstionem, an si aliquis reli quit centū ecclesiæ fratrum prędicatorum si ibi cū sepelierint in tali loco i ecclesia, post modum se occidit, uel in tali statu decessit.ita q̄ nec ibi nec alibi in sacro sepeliri potuit, debeāt fratres cētum habere: decidit q̄ sic.

† libr.1.de Adult.

SI vxor.§ CASVS. Patronus habebat libertam suam in concubinam. Titius iacuit cum ea:dicitur q̄ patronus potest eam accusare de stupro tanquam extraneus, non ut uir, cū nō sit uir. Secundò dicit,habebas uxorē bonā uel malam,ipsa iacuit cum scholari.competit tibi accusatio adulterij. non. n. soli Atridæ uxores suas amant. & hoc est uerum etiam si ipsa uxor sit meretrix. nā adulterium committit qui cum ea iacet.secus si esset uidua & meretrix.nā qui cum ea iacet, non committit stuprū: sed si quis iacet cum sponsa mea,stuprū committit:& de hoc pōt accusari.si iacet cum cōcubina mea, possum eum de stupro accusare:non de adulterio,cum uir nō sim. Vltimò dicit in causa adulterij cū uir accusat uxorem suam de adulterio, debet iudex inspicere, an iste uir sit pudicus, an uero fuerit leno,& puniat eum. ¶ Si quis planè uxorem.§ Accuso uxorem meam de adulterio ob id, quòd antequam mihi esset nupta, iacuit cum scholari. dicitur q̄ non audior. Idem & si tunc temporis fuerit concubina. Idem si filia mea nupsit alicui sine mea uolūtate & postea cōsensi illis nuptiis. nam cessat accusatio adulterij ob præcedens factū. Vltimò dicit aliquis iacuit cum uxore mea capta ab hostibus.possum eā reuersam ab hostibus de adulterio accusare, nisi per uim hostium illud passa fuit.

¶ Si minor.§ Minorem duodecim annis desponsaui,& eam in domū meā duxi. ista iacuit cū scholari. posteà facta maior duodecim annis est & sic uxor mea esset cœpit. uolo eā de adulterio accusare cōmisso ab ea intra minorē ætatem. dicit q̄ non audior: sed de stupro possum eā accusare. Secundò dicit, cum uxore mea iacuit scholaris.eandem repudio: & aliquo tpe elapso eandem reduco in uxorem. dicitur quòd amodò non possum eam de adulterio prius commisso accusare. & redditur ratio in litera. Vltimò dicit: quandam puellam accepi in uxorem: nunc uolo eam de stupro accusare,quod cōmisit antequàm esset mihi nupta. dicitur quòd non audior: & redditur in litera ratio.Franc.
m ¶ In adulterio.§ id est stupro. adulteriū enim proprie esse non potest: ut suprà eodem, l. inter liberas. §.j aliį contra.
n ¶ Concubina.§ Nō fecit stuprum cum erat uxor,sed cum erat concubina.
o ¶ Accusationem.§ scilicet stupri: sed alij, id est adulterij. & adde quod dicitur C. eo. l.si ea.& l. quæ adulterium. item & quod est suprà de concubi.l.j.in princi. & §. cum Atilicino. & l.in concubinatu. & infrà eodē. §. diuus. & §.si quis uxorem.
p ¶ Si modò.§ aliàs si modò. & ϳ. est non. aliàs si non:& deest infrà non.
q ¶ Concubina.§ hæc non amisit honorem matronæ: ut arg. suprà de ritu nupt.l.stuprum.
r ¶ Iusta.§ id est bona.& iniusta,id est mala: † uxor tamen. uel dic iniusta: quia erat talis quæ impunè potera dimitti: ad quod est C. de repud. l. consensu. & de sponsalib. l. mulier. § his quoqi. uel dic iusta, id est legitima: iniusta, id est non legitima: ut quia de facto erat uxor, iure tamen prohibita: ut ſ. §. diuus. in fi. & arg. ſ.ad Sylla.si quis in graui.§.si quis codicillos. Accursius.
s ¶ Inquit Atridæ.§ id est nobilissimi: sic dicti à genere.imò etiam pauperi:uel id est legitimi uiri ēm H.unde Virgilius. Cōiuge præcepta, nec solos tangit atridas. Iste dolor solisque &c. Accursius.
t ¶ Vindicare.] iure extranei: non iure mariti:ut ϳ. eod.marito. in fi.& arg.ϳ proxi.§.
v ¶ Vulgaris.]hoc est contra. C.eod l.qui adulteriū. & l.si ea. Solu. neutra erat ibi uxor: hic fic: & ideo ibi adulterium pro stupro dicitur. Sed alij dicunt hic uerè meretrix.in l.quæ adulteriū. præsumptuè, ut q̄a uinū propinabat. uel dic hic de ea quæ definit esse uulgaris, & accepit uirum, secus si uidua remansisset uel uulgaris.nam impunè stuprum &c. Item nota hic delictum remanere impunitum. & sic est arg.contra suprà ad leg.Aquil.l.ita uulneratus.

ADDITIO. Dic secundum Bar. q̄ propter utilitatem uitæ,delictum hic habetur pro non delicto.

x ¶ Vindicandū.§ scilicet iure uiri: si modò uxor esse poterit:aliàs non de adulterio,sed de stupro,quasi sponsam:ut ϳ.ea.l.§.si minor.& C.e.l.propter. uel dic ut ibi. Item contra.ſ. eo.l.miles.§.quærebatur. Solu.ut ibi.item facit ſ.de iniur.l.item apud.§.sponsum.
y ¶ Tamen.§ alia causa quàm consanguinitatis.
z ¶ Accusari.] de adulterio.
a ¶ Iure extranei.] non iure mariti:ut ϳ.e.§.fi.& ſ.e.in princ.

Videtur

a ¶ Videt.§ ut ſ.de public.iud.l.is qui.& de eden.si quis.§.prohibet.
b ¶ Non exhibeat.] committendo lenocinium.& dic q̄ postquàm est receptata inter reos: & sic non extinguitur accusatio adulterij: sed vterque punitur:secus si ante:ut ſ.eod.l.j.§.qui hoc dicit.& §.si publico.contra: Alij dicunt, q̄ hic etiam ante litem contestā. obiicitur.& quod dicit uirum damnare, exponunt alio accusante, non uiro: uel etiam uiro non ut uiro: ut ibi: sed extranei iure,ut hic.
c ¶ Inter utrosque.§ hoc aliquando fit, ſ. si ante litis contesta. obiicit: arg. ſ. solu. matr. l. uiro. de compensa. l. si ambo .in princip. & de dolo. l. si duo. & de eo per quem factū erit. l.fin.§.j.
d ¶ Non poterit.§ nec iure extranei: ut ϳ. eod. l.fina.
e ¶ Non cum.§ aliàs non cum: & aliàs antè quam ei nupta esset.
f ¶ In Concubina.§ ut si aliquis habeat cōcubinam, & alius eam uiolet, licet celebretur posteà matrimonium inter concubinam & amasiū: non tamen accusari poterit de adulterio uiolator sed iure extranei: ut ſ. in princip. l. nisi. quia eam approbat. ut in fi. huius legis.
g ¶ In filiafamiliàs.§ Sic pone, quòd filiafami. nupserat sine consensu patris: unde cum matrimonium non ualeret:ut instit. de nupt. in princip.nec adulterij accusatio locū habet. Accurſ.
h ¶ Viri.§ contrà uidebatur: quia non est uxor: ut in authen. de nup.§. sed etiam captiuitatis. &. solu. matri. l.si quis sic.
i ¶ Damnetur.§ ut C.eod. l. fœdissimæ.& ϳ. uim passam. & ſ. de postuland.l.j. §. remouet. Accursius.
k ¶ Sponsa.§ nam potest esse sponsa, licet non uxor à septem annis.ut ſ.de sponſ.l.in sponsalibus.
l ¶ Quod suprà.§ in 6.diuus.
m ¶ Eam.] ut ϳ.eod.l.quæsitum.in fin. & ſ.rerum amot.l.fina.& C. de test.l. si quis. & ſ.nau. caup.l. penul.§.fi.& ſ.de ædil.edic.l.quod si nolit.§.in factum.Sed arga.contrà.ſ.manda.l.qui mutuā.§.non ideo. & de negot.gest.l.Pomponius.& ſ.l.ij.§.qui hoc. Accursius.

IS cuius.§ CASVS. Qui opem præstitit:item qui dolum commisit ut scholaris uel fœmina in adulterio sit inuēta,& se pecunia redimat:tanquam leno punitur. Secundò dicit: subieci quēdā scholarē in camera mea,ut sic eum inuenia cū uxore mea: & hoc feci causa eā infamandi:dicitur,q̄ ego punior:& etiam ipsa.& dic de hoc ut in gl. domini mei Accur. Tertiò dicit, uir uel pater mulieris potest primò accusare adulteram: & hoc intra sexaginta dies: nec aliquis alius interim admittitur:sed pòst sic. Quartò dicit,qui iure mariti accusat: si committat calumniam, punitur: & hoc declarat ut in glo. domini mei Accur.quæ incipit maritus:&c.Francis. Accurſ.
n ¶ Is cuius.§ expone ut ſ. de fur.l. in furti.§.ope.& §.rectè.& facit ſ.eo hæc uerba.
o ¶ Ea pœna.§ ergo adulterij: ut ſ. qui domum.ergo gladij. ut C. eod.l.quamuis.& facit q̄ æqualiter teneantur.C.de accus.l.non ideo. & de dolo.l.& elegāter.§.si quadrupes.& suprà de iniur.sed si unius. §.si iussu.& ϳ.de iure fis.l.j.§.diuus Pius.
p ¶ Et uir.§ quia suasit:ut ſ.hæc uerba.
q ¶ Tenentur.§ hæc uidetur ex sola deprehēsione damnata:ut ſ.de ritu nupt. palàm.§. qui in adulterio. uel illud quò ad prohibitionem nuptiarum cum prædictis in dignitate.

rit. Periniquū enim uideī esse, ut pudicitiā uir ab vxore exigat, quam ipse non exhibeat. Quæ res etiam potest virum damnare, non rem ob compensationē mutui criminis inter vtrosque communicare. ¶ Si quis vxorem suā uelit accusare, dicátque eam adulteriū cōmisisse antè,quàm sibi nuberet,iure uiri accusationem instituere non poterit: quia nō cū ei nupta est, adulterium cōmisit. Quod & in concubina dici pōt, quam vxorem q̄s posteà habuit: vel in filiafamiliās cuius coniunctioni pater posteà consensit.

¶ Non coinquinatur corpus, nisi de consensu mentis, hoc dicit.

¶ Si quis planè vxorem suam cū apud hostes esset, adulterium cōmisisse arguat,benigniùs dicetur, posse eum accusare iure viri: sed ita demum adulteriū maritus vindicabit,si vim hostium passa nō esset. Cæterùm,quæ uim patī,non est in ea causa vt adulterij vel stupri damnet. ¶ Si minor duodecim annis in domū deducta, adulterium commiserit, mox apud eū ætatem excesserit, cœperitq́; esse vxor,non poterit iure viri accusari ex eo adulterio, q̄d in minori ætate antè, quàm nupta esset commisit:sed quasi spōsa poterit accusari ex rescripto diui Seueri, q̄d suprà relatum est.

¶ *Quod approbo, non reprobo, hoc dicit usque in finem legis.*

† Du. quod ante ętatē nuptā commisit.

† Errat hic toto cœlo Accur. Prouide tu uide Budæū annot. posterio. hic.

r ¶ Ex senatusconsulto.§ cuius nomen non habemus.
s ¶ Vel patri.§ Imò pater non.ut ſ. eodem.l. nec in ea.§.j. Solu.ut ibi.Accursius.
t ¶ Neutrius.§ nec patris nec uiri:sed de iusto accusatore constituetur: & poterit esse quòd etiam uir uel pater præferatur: ut suprà eodem.l.ij..§.fina. & facit suprà eodem.l. iiij. & C. eodem. l. iure. & l. quamus.
v ¶ Non euitant.§ Maritus habet quædā præcipua iura in accusando. Primum quia habet lx. dies quibus præfectur aliis: ut suprà proxi. §. Item sine metu calumniæ. Item ex sola suspicione. Item secundum P. sine inscriptione seu libello: ut C. eodem. l. quamuis. ij. sed in hoc ult. dic ut ibi not. hæc eadem habet pater, præterquàm quia uir ei præfertur nisi colludat, uel sit infamis: ut ſ. proxi. §. & ſ. eod. l.ij.§. fina. & præterquàm quia non accusat ex sola suspicione sine libello: quod uiro licet, secundū quosdam. Sunt & alij qui habent aliqua de prædictis:scilicet quòd anteponantur aliis: sed cæterea non habent: ut colligitur ſ. proxi. §. & C. eodē, l. quamuis. Item in eo quod hic dicitur, sine metu talionis hoc accusare nō posse, est contra. C. eodem.l.quamuis.& l. iure mariti. in fine. & ϳ. l. proxi. §. lex Iulia. in fin.§. & ſ.de mino.l. auxilium. in prin. Sol. si euidēs calumnia est, obtinet quod hic:aliàs q̄d in cōtrariis: argu.ſ. de petit hæredi.l. postquàm. in fin. & C. qui accusa. non possl.ij. in fi.& C. de admin.tut. l. non est.& C. de iis qui. ut indig. l. tutorem.uel illæ in uiro: hic in patre, & aliis iure mariti accusantibus: ut argu.ϳ. eod.pater.& secundū hoc dic non euitant scilicet quandoq;. Vel dic.non euitant si ꝓbentur calumniari: non autem præsumuntur eo ipso q̄ non probant: ut in contrariis, secundum Io.uel refert accuset uir uel pater intra sexaginta dies:& sic euitant.an post: & tunc non. Et secundum hoc dices, accusant:id est accusare solent. Accursius.

¶ Sed & si qua† repudiata, mox reducta sit,non quasi eodē matrimonio durante, sed quasi alio interposito, uidendum est, an ex eo delicto q̄d in priore matrimonio admisit, accusari possit. Et puto non posse. Aboleuit enim prioris matrimonij delicta reducēdo eā. Idem dicendum est, si stupri velit accusare eam, quā postea duxit vxorē. serò enim accusat mores, quos uxorē ducendo probauerit.

† Not. q̄ semel est approbatum amodo non potest reprobari. concord. text. in cano. in istis iiij. distin. tex. in cano. dilectissimi. viij. quæst. 2. in cano. horrēdus. 32.q.5. Maritus in accusando plura præcipua habet.

† li. 4. Regular.

¶ Scæuola.† LEX XIIII.

IS, cuius ope & consilio dolo malo factum est, vt vir fœmina ve in adulterio deprehensi, pecunia,aliáve qua pactione se redimerent,eadē pœna damnatur,quæ constituta est in eos qui lenocinij crimine damnātur. ¶ Si uir infamandæ vxoris suæ causa adulterū subiecerit,ut ipse deprehenderet, & mulier & uir adulterij crimine tenenē. ¶ Ex senatusconsulto de ea re facto, † marito primū, vel patri eā filiā, quā in potestate habet, intra dies sexaginta diuortij accusare permittitur: nec vlli alij intra id tēpus agendi potestas datur. vltra eos dies neutrius uoluntas expectatur. ¶ Iure mariti q̄ accusant, calumniæ periculum non euitant.

† Apud Du. hic incipit. §. & præcedentia verba superioribus connectuntur.

¶ Quando duo habent æquale ius, & est locus poccupationi, si unus est impeditus, impeditur socius.Bartol.

¶ Vlpianus.† LEX XV.

SI maritus sit in magistratu, tamen

† lib. 2. de Adult.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen eos compleuerat. ¶ Præscriptiones.} Præscriptiões siue exceptiones quæ obiiciunt accusantibus de adulterio ut non admittant ad accusat. ut elit ista, q̃a minor est accusans, uel similis: ut suprà proximè habuisti notatum: debent opponi antequam nomen accusari sit receptũ inter reos, non post. Secundò dicit, uolo accusare quandã ut cuꝫ de adulterio quod commisit cum erat nupta. dicitur, quòd est in mea electione uelim ab ea incipere, an ab adultero: sed simul utrũque accusare non possum: & accusatio facta de utroque irritatur. & interim incipere possum à quo uolo. Tertiò dicit: inueni uxorem meam cum scholari, repudiaui uxorem, & ei denuntiaui ne nubat alij. possim & ab ea incipere si uolo: & dicit qualiter sit denuntiandum. Quarrò dicit, pone quòd non denuntiauí, libellum tamen accusationis de ea dederam antequàm ipsa alij nuberet, & hoc scito ipsa nupsit. dicitur quòd nunquam ab ipsa incipiam hoc casu. Quintò dicit, denuntiaui ei ne nuberet, cum uelim eam de adulterio accusare: nec dixi pro quo adulterio: nec quando facto. dicitur quòd satis est. unde si ipsa amodò nupsit, possum ab ea incipere. sed si specifico in denuntiatione de quo adulterio uelim eam accusare, ut de eo quod commisit cum Titio: nunc uolo eam accusare de adulterio cum Caio cõmisso, cum iam alij nupta sit. dicitur quòd non prodest mihi denuntiatio. Sextò dicit, quòd per procuratorem potest fieri denuntiatio, & per seruum. & hoc dicit hic §. cũ l. seq. & parte tertij usq; ad §. quæritur. ubi dicitur, q̃ unus potest adulterum accusare: alius adulteram. mulier tñ si est prius nupta ante denuntiationem sibi factam, nõ põt accusari priusquàm adulter: sed prius accusatio facta de adultero expediri debet: & si absoluit adulter, ipsa amodò non accusat. si autẽ condemnatur, non præiudicat mulieri, sed accusatio eius fiet. Sed pone, q̃ adulter decesit ante accusationẽ de eo factam, uel post accusa. ante condemna. dicitur q̃ statim adultera potest accusari. idẽ si adulter sit relegatus. Sed pone, q̃ tempore quo accusaui adulterum, adultera non erat nupta. dicitur, q̃ bene potest ipsa accusari nõ obstãte absolut. adulteri hoc casu. Vltimò dicit, absoluto adultero, adultera nupta non potest accusari ab eodem qui accusauerat adulterum: nec ab alio: etiam si adulter per collusionem sit absolutus. sed si adultera desiit esse nupta: põt & ipsa accusari etiam absoluto adultero. & h. d. hic §. cum duabus legibus sequentibus. Franc. Accursius.

Dn. interrogatiue legit.

† uigilibus. Dua.

† Budæus legit q. tũc fine detractione rei pu. cã aberit.]

† De castris pitorianis Budæus interliged̃um putat.

pòt pueniri à patre †[a]: atquin [b] nõ oportet. Et putat Pomponius debere dici, quoad maritus magistratum gerit, patris quoque accusationem impediendam: ne præripiatur marito ius, quod cum eo æquale habet. [c] Igit non cedent. sexaginta dies patri, cùm accusare non potest. [d]

¶ *Qui reipub. causa absunt sine fraude, non ut accusationem criminis euitent: nõ possunt interim accusari adulterij: secus esi in militibus, qui sunt in eadem prouincia. Item q̃is debet puniri in ea prouincia in qua adulterium commisit: nisi esset talis persona, in quam præses prouinciæ non habet iurisdictionem. b. d. usque ad §. si ne gauerint. Bar.*

¶ Legis Iuliꝫ de adulteriis capite septimo ita cauetur, Nẽ quis inter reos referat eum, qui tunc sine detrectatione [e] reipublicæ causa aberit. Neque enim æquum visum est, absentes reipublicæ causa, inter reos referri, dum reipublicæ operantur. Necessariò adiicitur, † sine detrectatione. Cæterũ, si quis euitandi criminis sui causa id egerit, ut reipublicæ causa abesset, nihil illi commentum hoc, pficiet. Quòd si quis præsens sit, vice tamen absentis habetur, vt putà qui in † villis vel † vrbanis castris militat; [f] dicẽdum est deferri [g] hunc posse. neq; in laborare habet, [h] vt se repræsentet. ¶ Et generaliter dicendum est eorum demũ absentiam excusatã esse, qui in alia prouincia reipublicæ causa absunt, quàm in ea in qua deferuntur. Proinde si quis in ea, puincia, in qua agit, adulterij commiserit, † vindicari & accusari poterit: nisi sit ea persona, [i] quæ ad præsidis cognitionem. [k] non pertinet.

¶ *Renuntiante aliquo iuri suo, non immerito sequens admittitur: nec erit renuntianti regressus ad id, cui renuntiandũ putauit. h. d.*

¶ Si negauerint † se pater & maritus accusaturos intra diem sexagesimũ, an statim incipent ipsa tempora extraneo cedere? † Et primũ Pomponius putat, admitti ad accusationẽ extraneum posse statim atq; isti negauerint: cui assentiendum [l] puto. Fortiùs enim dicitur eum, qui se negauerit acturum, posteà non audiendum. [m]

¶ *Minor non potest accusare de adulterio nisi de commisso cum uxore sua: & in eo de facili calumnia nõ † præsumitur. Bar.*

¶ Lex Iulia de adulteriis speciali[n]ter quosdam adulterii accusare prohibet: ut minores annis [o] vigintiquinque. Nec enim uisus est idoneus accusator, qui nondũ robustæ ætatis est. Quod ita verum est, si non matrimonii sui iniuriam exequatur. Cæterùm, si suum matrimonium uindicare velit, quãuis iure extranei [p] ad accusationem ueniat: tamen audiet [q]

† Apud Du. nõ sunt uerba hæc, uindicari &c.

† Huius. §. intell. uide apud Curt. in l. transigere nu. 36 C. de transac.

† Du. & primus.

† Concor. text in ca. si episcopus. l. dist. & in c. apostolus 8 t. di. & in cap tuç. de secretioni. cũ ibi not. per Panor. & quæ ad cum addidi in uer. i magnis criminibus. nu. j. extrà de pœnis.

f ¶ Reipublicæ.} non data opera.
g ¶ Castris militat.} ut §. quibus ex cau. maio. l. ut sunt. & l. milites. & l. cui mittuntur. §. sed & in urbanis. & l. ij. qui.
h ¶ Deferri.} ad est accusari.
i ¶ Habet.} scilicet accusatus.

k ¶ Cognitionem.} ut C. si quacunque præpo. l. j. uel pone quòd habet primlegium indultum à principe, ut sub illo præside non teneatur respondere: ut C. de ueteranis. l. fi. in fin. lib. xij. sed hoc hodie non ualeret, nisi esset dictum non obstante auth. qua in prouincia. Vel tertiò pone exemplum in milite armato. ad quod C. ubi quis decu. uel co. l. ij. & C. quib. cau. mino. fo. præ. l. j. sed tunc obstat. supra de custo. reo. l. non dubium. ubi fallitur est cognitio præsidis. Sed dices ibi in milite inermi secundum quosdam, si uelis hanc expositionem tueri. sed non placet: cum graue delictum sit adulterium: † ut ff. de re mili. l. iij. in prin. & §. de accu. l. fi.

l ¶ Assentiendum puto. } ut C. qui admit. ad bono. posset. l. fina. cum suis concordan.

m ¶ Non audiendum. } cum ista concordant C. ad Turpil. l. quamuis. & infrà ad Turpil. qui destitit. & l. in senatus. §. si propter. in fin. §. & suprà de inoffic. test. l. Papinianus. §. ij. & infrà ad legem Iul. de ui. pub. l. qui cœtu. §. ij. & C. de pet. hæred. l. ficut. & de ædil. edict. quæritur. §. si uenditor. & de iud. l. sed etsi susceperit. in prin. & C. qui accusa. nõ possl. accusationẽ. & de pact. l. posteà. & de condi. insert. l. fin. & §. qs or. in bon. poss. seruc. si cohæredi. & C. de rebus cre. l. si qs. Sed cõtra. C. de trãsac. trangere. Solu. hic nec transactio nec pactum est, sed repudiatio quædã illicita. Nã facit eum incidere in Turp. scilicet Si accusatio erat instituta. aliàs non incidit: ut C. ad Turp. l. j. & est ratio: q̃a p negationem vr confiteri se nõ habere ius: ut C. de si. instru. l. si aduersarius. q̃d non fit per transactionẽ ex parte trangressis. uel dic, q̃ non tenet transactio uel pactio: ut ibi: ipse tamen qui fecit, nõ põt cõtrauenire: ut ar. suprà de serui. rusti. prædio. per fundũ. quę non placet. Itẽ contra. §. de sepul. uio. l. iij. §. fi ss. Solu. ibi distulit. hic desticit. Vel uerius hæc secundum illã: quia hic iam ab alio erat accusatio cœpta qñ pater uult accusare de nouo: aliàs auditur pater: ut ibi. Vel secundum Io. dic etiã patrem interim non audiri antequã lis ab alio cõtestetur: & sic speciale in adulterio. In aliis enim criminibus, & idẽ ipse qui remisit auditur tut in contrario: ut §. de pact. si unus. §. item ne experiar. & l. iuuisgentium. §. si pacisc. secundum eum. sed contra se facit ff. ad Turp. l. qui destitit. Sed ipse respondet, q̃ ibi iam cœpta accusatio de seruitur, hic incipienda. uel potest dici, q̃ ibi in crimine, in quo licet transigi uel pacisci. hic nõ. uel ibi ab alio iam erat lis cõtestata. Et eisdem modis potest responderi ad has duas quibus dicitur eundem nõ audiri, scilicet C. ad Turpi. l. quamuis. & ff. ad Turpil. l. in senatus. §. si propter. & etiam C. qui accusf. non poss. l. accusationem. Item contra hoc respõsum ff. de appel. l. si quis libellos. sed ibi iusta, hic iniusta est pœnitentia. & eo. modo l. si quis libellos. sed ibi iusta, hic iniusta est pœnitentia. & eo. modo

n ¶ Specialiter.} nam in aliis accusationibus admittitur minor, et si nõ prosequat̃ suã inturiã: nõ pupillus: ut §. de acc. l. qui accusare. Acc.

o ¶ Minores.} xxv. an. secus in testificatione: ut §. de testi. l. in testibus.

p ¶ Extranei.] puta post sexaginta dies.

q ¶ Tamen audiet.] cum authoritate curatoris. ut C. de authori. præstan. l. clarum. & §. de acc. l. ij. & l. qui accusare. & l. hi tñ. in princ.

Obiicitur.

a ¶ Obijcitur.} minoris ætatis de qua dixerat. Itẽ nec illa quæ non obijcit maiori, vt lenocinij, post quã esset inter reos recepta: ut §. l. ij. §. fi publico. sed aliæ quæ alijs opponunt, etiam huic opponuntur, ut q̃ sit magistratus: ut §. in prin. l. Item viginti an. ut C. de fal. quærela. Itẽ quinquennij & sex mensium, & sexaginta dierum: ut ff. e. l. mariti. & l. quinquennium. Item secũdum Al. qui habet duos reos delatos eodem tẽpore: ut C. qui accu. non pos. l. cum rationibus. quod non placet: cum suam iniuriã prosequatur: ut in d. l. & §. de accu. l. hos accusare. §. lege. in fi. Item & aliæ sunt quæ possunt opponi: vt not. C. e. ita nobis.

b ¶ Non facilè.} §. l. proxi. in fi. cõtrà. fol. ut ibi. & illa quæ fuerunt ibi contraria, hic concordãt.

† Concor. text. in l. fi vxor. §. fin. §. e. iunctis. ibi concor. traditis de iure cano.

c ¶ Ætatis.} i. complenit. vt dic, i. inchoauit. & sic nõ sunt argumenta contraria gl.

d ¶ Agit.} sic §. de mino. l. ij. §. minorẽ. & §. de cõdi. & dem. l. non putabam. sed arg. contra. ff. de mu. & ho. l. ad rẽpublicã. & §. ad Treb. l. qui filium. §. j.

e ¶ Obijci solent.} quæ istæ sint, dixi sup. proxi. §. & ex illis apparet, quæ dilatoriæ, quæ perẽptoriæ sint.

f ¶ Tractari.} hoc de dilatorijs forte verum est: ut si dicat nupta, ab adultero incipiendum est: ut §. eo. l. ij. in prin. secus in perẽptorijs: ut in ciuili causa: ut C. sen. rescin. non posse. l. peremptorias. & facit C. de procur. l. ita demum. Sed contrà. §. e. l. ij. §. fi publico. in fi. §. sed ibi speciale in lenocinio, ut tantum in prin. opponatur: licet sit peremptoria. Alij dicunt in criminalibus etiam peremptorias opponi in prin. quod dic ut no. §. eo. l. ij. §. fi publica. Accursius.

† Ad intell. huius. §. uid. Rub. in l. uinum. nu. 166. ficer. pet.

† lib. 2. ad l. Iul. de Adult.

† Iste text. est notandus quòd ubi requiritur denuntiatio ad alium finẽ quã sciẽdi fieri debet scienti, nõ solũ ignoranti. Bolo.

g ¶ Recipiatur.} quod fit post lit. cõtest. vt C. eo. l. adulteram.

h ¶ Perseuerat.} facit §. eo. l. nuptam. & l. ij. in prin. & l. miles. §. uolenti.

i ¶ Nihil agit:} sed quantum ad abolitionem aliquid agit: ut ff. uim passam. §. pe. & ff. ad Turpil. l. j. §. accusationẽ. & ar. de ser. urb. præ. per fundum. & facit C. eo. l. reos.

k ¶ Detulerit.} facit ff. de decu. l. Imperatores. §. fin. & sup. de ædili. edic. bouem. §. fin. & de oper. lib. l. ii. Accursius.

† lib. 1. de adulte.

l ¶ Delatione.} id est, accusatione.

m ¶ Vi uxori. denuntiare.} sic §. de eden. l. quędam. §. sed fi ante. & C. eo. fi dum. & l. ita. & inf. l. proxi.

n ¶ Denuntiasse. Et si non denuntiauit.} uel præcedentibus uel sequentibus iunge. & facit §. l. proxi. cum suis concordan. & §. ad legẽ Aq. l. qui foueas. & C. de anna. except. ut pfectius. & ff. e. uim passam. §. nupta. & ff. §. qd ergo. & §. manda. si hominẽ. & de solu. si qs seruos. §. fi. & l. aliud. in fi. & de curat. fur. consilio. in fi. Sed arg. cõtrà in aut. de hæredi. & falci. §. his igitur. ibi, ex decreto iud. &c. & hæc ualent ad protestationem.

o ¶ Acturum.} id est, accusaturum.

p ¶ Non uideri.} arg. contra. §. de admini. tut. l. quidã. §. ex quo. & de peti. hære. item ueniunt. §. quid ergo.

Nec enim ulla præscriptio obijcitur [a] suam iniuriam vindicãti. Sanè si iuuenili facilitate ductus, vel etiam feruore ætatis accẽsus ad accusationem prosilijt, accusanti ei non facilè [b] calũniæ pœna irrogabitur. ¶ Minorem vigintiquinq; annis etiam eũ accipimus, qui annum vigesimumquintum ętatis [c] agit. [d] ¶ Præscriptiones q̃ obijci solent [e] accusantibus adulterij, an tè solent tractari [f], quàm quis in ter reos recipiatur [g]. Cęterum [h], posteà quã semel receptus est, nõ potest præscriptionem obijcere.

¶ Si in uiduitate mulier pseuerat [i] accusatoris est arbitrio, à quo velit incipere: vtrũ ab adultero, an ab adultera. ¶ Si quis adulterũ & adulterã simul detulerit, nihil agit [k]; poterit q̃; quasi neutrũ detulerit [l], rursus à quo velit injtiũ facere: q̃a nihil prĩa delãtiõe [l] agit.

¶ *Diuiditur eum l. sequen. Primo ponit unũ dictũ. Secũdo circa illud format quinque q̃nes per ordinem, usque ad §. Quæritur. in l. denuntiasse. Bart.*

¶ Idem. † LEX XVI.

QVi vxori repudiũ miserit, potest denuntiare [m], ne Sio nubat: & si denuntiauerit, & ab ea incipere potest.

¶ Idem. † LEX XVII.

DEnuntiasse † qualiter accipiamus? vtrũ ad iudicem, an verò simpliciter? Ego, etsi nõ denũtiauit [n] ad iudicẽ, sufficere credo si adulterij se acturũ [o] denũtiauerit. Quid ergo † si nõ q̃dẽ denũtiauerit, verùm libellos accusatorios dederit antè, quã nuberet: ea q̃ue, cũ id cognouisset, nupsit ne ignorans? Puto non videri [p] ei denũtiatum: & idcirco non posse accusatorem ab ea incipere. Quid ergo si tantùm denuntiauit ne nuberet, sed nõ addidit [q], quare? nũ recte nupsisse videatur? Sed melius est illud sequi, ut eius denuntiatio videatur electionem accusatori reseruare, qui crimen [r] denuntiauit. Omnino igit̃ si fecit adulterij criminis commemorationẽ in denũtiatione, etsi iudicẽ non monstrauerit [s], magis putamus mulierẽ, quasi denũtiatio præcesserit, posse accusari. Quid tamẽ si specialiter eum cũ quo adulterium fecit, denũtiatione complexus est, mox velit eam ex alterius persona accusare? Magis est, ut non debeat [t] audiri. neque enim crimen quod denuntiauit, obijcit. ¶ Sed & si per procuratorem denũtiauerit, puto posse eum, si velit, accusationẽ in stituere, sufficereq; procuratoris denuntiationẽ [u]. Ergo & si per actorem denuntiauerit, id est, per seruum dominus denũtiauerit, ratа erit denuntiatio.

¶ *Licet unus nõ possit adulterũ et adulterã simul accusare: ut suprà e. l. si maritus. §. ult. tñ duo pñt accusare, unus adulterũ. alter adulterã: itẽ absoluto reo mulier ultrà non poterit accusari: sed si cõdemnet reus mulier pp hoc non erit condẽnata. & reddit huius dicti elegantes rationes usq; ad §. ult. cæteræ duæ leges seq. planæ sunt.*

¶ Quęritur † an alius adulteram, alius adulterũ postulare [x] possit: vt quamuis ab eodẽ ambo simul postulari non possint [y], à diuersis tamẽ singuli possint? Sed non abest [z] hoc ꝓbare, diuersos accusatores admitti posse, dũ, si ante denuntiationem nupserit, prior mulier accusari nõ possit. Expectabit igitur mulier sententiã de adultero latam. Si absolutus fuerit, mulier per eũ vincet, nec ultra [a] accusari potest. Si condẽnatus fuerit, mulier per eum non est condẽnata [b], sed aget causam suam: ut fortassis obtinere uel gratia, uel iustitia, uel legis auxilio [c] possit. Quid enim si adulter inimicitijs oppressus est, vel falsis argumentis, testibusq; subornatis apud præsidem grauatus, qui aut noluit, aut non potuit prouocare: mulier verò iudicẽ religiosum, sortita pudicitiã suam defendat [d]? ¶ Sed & si antequàm condemnetur.

¶ Marcellus. † LEX XVIII.

VEl antequàm cũ eo agi potuerit [e],

† Denuntiatio quãdoque sine cã admittit.

† Expressa quãdoque nocent.

† Probatur hic, ubi est cõnexitas respectu eiusdem delicti, sententia contra unum. non præiudicat alteri. cõcor. text. in ca. significasti. de adul. & uide gl. in c. j. §. itẽ placuit. in verbo, ordo. de coll. in prag. sanc.

† fib. 1. de Pub. Iudicijs.

q ¶ Non addidit quare.] quia non dixit pro quo delicto, nec pro quo adulterio. & sic not. admitti denunciationem sine causa: ficut §. ad Trebel. l. quia. & l. sed si alio. & §. de suspec. tutor. l. hæc enim. & de iudic. solemus. sed argu. contrà. suprà de actio. empti. l. j. in fine.

ADDITIO. Dic quòd hæc denuntiatio est de substãtia, secundum Bar. hic.

r ¶ Qui crimen.} id est, criminis memoriam habuit. Accur.

s ¶ Non monstrauerit.} ut de oper. noui nun. l. j. §. ij.

t ¶ Non debeat.} quia expressa nocent. sic §. de iudi. l. non à iudice. §. fi. & C. de eden. edita. & de procura. l. maritus. in fi. arg. contrà. ff. de appel. scio.

u ¶ Denuntiationem.} ad hoc quòd per alium: ut §. pro socio. l. actione. §. renuntiare. & fi mensor fal. mo. dixe. l. j. §. fina. & de peti. hæredi. item ueniunt. §. à quo. & de usu. fi quis solutioni. in fine. & l. mora. in prin. & C. de preci. imp. offe. l. uniuersis. Accursius.

x ¶ Postulare.} id est, accusare. Accur.

y ¶ Postulari non possint.} C. eo. l. reos. Accursius.

z ¶ Sed non abest.} id est, absurdum.

a ¶ Nec ultra.] id est, nisi desinat esse nupta: ut infrà eodem. l. adulter. in fin. & not. quòd res inter alios acta alij prodest: non nocet. quod not. plenè ut C. quibus res iudi. non nocet. l. ij. & facit §. nau. cau. l. licet. §. fin. & C. de procura. l. non eo. & §. de liber. cauf. l. fi usumfructum. §. finali.

b ¶ Condemnata.} scilicet ideo: ut C. eodem. l. & si crimine.

c ¶ Auxilio.} ut præscriptione temporis à lege indulta: qua etiam adulter uti potuit: sed non fuit usus: uel quia crimẽ ei mulieri supplicanti est remissum: ut C. de precibus impera. offer. rescripta. uel quia accusator ex persona sua poterat repelli.

d ¶ Defendat.} quod cũ contingit: quæro an proficiat adultero iã damnato? Respon. non, ut suprà de liber. cau. l. fi pariter. in fi. & l. duobus. & infra de appellatio. si qui separatim. §. fina. & suprà de inoff. Vetetta. filio quidem.

e ¶ Vel agi. potuerit. aliàs cœperit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ADulter. Sine præscriptione. ℈ scilicet illa ut ab adultero sit incipiendum: ut C.e.l. crimen.
b ¶ Pœna alia. ℈ ut relegationis. uel similis.
c ¶ Adultera nupta. ℈ aliàs secus: ut ſ.l. denuntiasse. §. queritur.
d ¶ Nupta inuenitur. ℈ post diuortium, & ante denuntiationem. & facit ſ. de aqua plu. arcen. l. quanquam. §. i. et de iurisd. om. iudi. l. penult. & ad Maced. l. i. §. rectè.
e ¶ Nupta. ℈ post diuortium, & ante denuntiationem.
f ¶ Omnes. ℈ nisi prius de præuaricatione doceatur primi accusatoris: ut ar. ſ.e. constan te. & ſ. de diuer. præsc. l. inter quatuor. & C. de acc. l. si quis. uel secundum Al. etiam conuicto isto de præuaricatione, non poterit tamen statim istâ accusare nisi incipiat ab adultero, & eum accuset prius de adulterio.
g ¶ Quandiu. ℈ Cessante causa, &c. ut C. de epi. & cler. l. genera liter. & ſ. de ope. liber. planè. & de iniur. l. nec magistratibus. & in auth. de mona. §. si uerò. & ſ. de iure immu. l. semper. §. negotiatores. & in aut. de nup. §. & non permittimus. & de san. epis. §. sed neq; curialè. & §. si seruus. & ſ. de excu. tu. l. Geometræ. Item contrà. ſ. e. denuntiasse. §. quæritur. Sol. ut ibi. Acc.

† Iste text. ad hoc potest allegari, quòd deficiente causa deficit effectus.

† alias ad mulierem ueniri.

† li. 2. ad l. Iuliam de Adul.

¶ Vlpianus. † LEX XIX.

ADulter diem suum obierit, constitutũ est etiã mortuo adultero, sine præscriptione [a] mulierẽ posse accusari. Sed & si non mors, sed pœna alia [b] reũ subtraxerit, adhuc dicimus posse † mulierem conueniri. ¶ Si eo tpe quo eligebatur reus, adultera nupta [c] non fuerit, quo autẽ absoluatur, nupta inuenitur, [d] dicendum est hãc absoluto quoq; adultero posse accusari: quia eo tempore quo adulter eligebaſ, nupta [e] nõ fuit.

¶ Nupta † non põt accusari, nõ tantum ab eo qui adulterũ accusa uit, nec obtinuit, sed nec ab alio q. dẽ, si adulter absolutus est. Proinde si per collusionẽ cum adultero constiterit, fuerit q; absolutus, dedit mulieri nuptæ aduersus oẽs [f] securitatẽ. Planè si nupta esse desierit, accusari poterit. neq; enim aliam lex tuetur, quàm eam, quæ nupta est, quandiu [g] nupta erit.

¶ Pomponius. † LEX XX.

PAtri datur ius occidẽdi adulterum simul cum filia [h] quã in potestate habet, Itaque nemo alius ex parentibus idem iure faciet, sed nec filius familiàs pater.

† lib. i. de Adult.

† al. Vlpi. alias Pãto nius lib. i. de Adult.

Patri. ℈ CASVS. Pater adulterum inuentum cũ filia sua quam habet in potestate potest occidere. si ergo hic pater nõ habet eã in potestate: nõ potest eã occidere: & p consequens nullus alius, ut quia hic pater filiæ sit in potestate sui patris. Item nõ est uis: sit uerus pater filiæ: siue adoptiuus. nã quilibet horũ põt occidere adulterum inuentũ cũ filia quã habet in potestate. Sed ò dicit, scholaris iacuit cum filia mea uidua. dicitur, q quilibet extraneus admittitur ad accusationẽ stupri: nec ego præferor eis. Tertiò dicit.

¶ Vlpianus. † LEX XXI.

SIc euenĩet, vt nec pater nec auus possint occidere, nec immeritò. in sua enim potestate nõ videtur habere, qui non est [k] suæ potestatis.

† al. Paul. lib. i. de Adult.

¶ Papinianus. † LEX XXII.

NEc in ea lege naturalis [l] pater ab adoptiuo separatur. ¶ In accusatione [m] uiduę filię nõ hẽt pater ius præcipuũ. [n] ¶ Ius occidendi patri conceditur domi suę, [o] licet ibi filia nõ habitet: uel in domo generi. ¶ Sed domus & ut dict. al. nihil.

i Ic euenĩet. Nec alius. ℈ aliàs nec auus: & est bona. aliàs alius: & tunc scilicet qui non habet in potestate: nec etiam pater habet in potestate.

k ¶ Qui non est. ℈ sed nonne filius famil. potest esse tutor: & ita habet alium in potestate: ut institu. qui dari tuto. pos. in prin. & insti. de legi. tuto. §. j. sed ibi aliter dicitur potestas. Itẽ contrà. ℈. de mune. & honor. l. ij. sed illud quo ad honores. ar. ſ. ad Treb. ille à quo. §. fi. & l. seq. item facit ſ. de acquir. rerum do. l. homo liber. in fi. & C. de leg. tut. l. fin.

l NEc in ea lege naturalis. ℈ & legitimus subaudi: ut insti. de adopt. in princ. hodie autem in adoptiuo habet locum quando dat: non extraneo: ut dicto ti. §. j. qui poterit adulterũ quem liber occidere ut hic dicitur.

m ¶ In accusatione uiduæ filiæ.] cum qua stuprum commissum est. Et sic non ob. ſ. e. is cuius. §. marito.

n ¶ Præcipuum. ℈ nã extraneus sicut ipse pater statim poterit accusare.

o ¶ Domi suæ. ℈ in qua habitat: ut ℈. l. proxi. §. si sed fi. pater.

p ¶ Et pro domicilio. ℈ i. habitatione.

q ¶ De iniuriis. ℈ sic ſ. de imu. l. lex Cornel. §. domum. & ſ. de aleato. l. j. §. domum.

r ¶ Multò magis. ℈ ut infrà de regu. iur. l. non debet. & de in lit. iuran. l. uideamus. in fi. Accursius.

s ¶ Omnem.] sed marito turpem tantũ: ut ℈. l. marito. sed certè imò uidetur, q mulierem occidere liceat uiro: ut. sad Syll. l. fi quis in grau. §. si maritus. contrà. Solu. subuenitur ut puniatur minus: ut ibi, & C. eo. l. Gracchus. & ℈. eo. si adulterium. §. Imperatores. & ℈. de fica. l. j. §. fi. non ut prorsus ei pareatur: ut hic.

t ¶ Pietas. ℈ sic ℈. de

pro domicilio P accipienda est: vt in lege Cornelia de iniuriis. q

¶ Sed q occidere põt adulterũ, multò magis r cõtumelia poterit eũ iure afficere. Ideò aũt patri nõ marito mulierem & omnem s adulterũ permissum est occidere, quòd plerunque pietas t paterni nominis consilium pro liberis capit. u Cæterùm mariti & calor & impetus facilè x sæuientis fuit refrenandus.

¶ *Licitum est patri filiam & adulteram occidere, si eos in flagranti crimine deprehendat, & in domo sua uel generi sui, nõ in aliena. & redditur ratio in tex. ibi. qa maiorem, &c.*

¶ Vlpianus, † LEX XXIII.

QVod ait lex, y Cũ † in filia adulterum deprehenderit, nõ otiosum uidetur. Voluit enim ita demum hãc potestatem patri cõpetere, z si in ipsa turpitudine filiam deprehendat. Labeo quoq; ita ꝓbat: & Pomponius scribit ipsis rebus a Veneris deprehẽsum occidi. Et hoc est, qđ Solon b & Draco dicunt †ἄθῳον τὸν κτείναντα ἔχοντα.

¶ † Sufficit c patri si eo tpe habeat in potestate, quo occidit, nõ quo in matrimonium collocauit. Finge enim posteà redactã in potestatem. Quare nõ ubicunque deprehenderit pater, permittitur ei occidere, sed domi suæ, generiue sui tantùm. Illa ratio reddit, quia maiorem iniuriã putauit legis lator, q in domum patris aut mariti ausa fuerit filia adulterũ inducere. Sed si pater alibi habitet, d habeat autem & aliam domũ, in qua non habitet, deprehensam illic filiam ubi non habitat, occidere non poterit.

¶ *Interposito die non dicitur aliquid fieri incontinenti. Item quæ incontinenti fiunt, ineſſe uidentur. b. d. usque ad finem l.*

† lib. i. de adult.
† aliis deest cum.
† ὥστε.
† Vide Budæũ in annot. poſtic. hic.

Veneris res q̃ sint.

a ¶ Quod ait lex. ℈ in loco quem non habemus.
b ¶ Æquali. ℈ ad hoc ſ. de ui & ui ar. l. iij. §. cum igitur. & l. qui possẽ fione. & si cert. pet. l. lecta. & de uerb. oblig. l. continuus. in prin. & de duo. reis. l. duos. in fi. & de test. l. hæredes. §. fi. aliàs aliter accipitur: ut ſ. ad le. Fal. l. j. §. item si ita. & C. de erro. aduoca. l. fi.

† Iste tex. secundum Bartol. est ualde not. in fine ex tex. not. q in maleficiis dicit incontinẽti fieri, qđ fit uno impetu, licet duret per horam illa rixa.

c ¶ Non affectauit. ℈ fugã filiæ. & habeas hic non: & in fine fine non: & sic plana. alibi hic fine non: quasi pater affectauit fugam filiæ: sed eam posteà occidit mutato proposito: & habẽt in fi. non uiderur. uel si habent hic non dicunt non affectare, scilicet occidere cætera dicunt ut dixi. prima uerior.

d ¶ Persequatur. ℈ subaudi, & tunc pater occidit. Accursius.

e ¶ Occidisse. ℈ scilicet & sic non tenebitur pater. Accur.

† alias Mt cer. li. i. Publicorum.

Arito. ℈ CASVS. Maritus potest occidere adulterũ uxoris suę inuentum cum ea in domo sui uiri: non inuentum i domo soceri. nec quẽ libet adulterum occidit: sed uilem personã. de quibus uilibus dat exẽpla multa. & cum occidit uir aliquẽ istorum, statim debet uxorem dimittere, nec refert sit sui iuris hic uir, an non. Vltimò dicit, qd si inuenio magistratum cum filia mea: nunquid eum possum occidere: item quid si filia mea est ignominiosa aut contra leges nupta: uel quid si uir est leno, uel turpis persona; an possum adulterum occidere? & ad omnia respõdet, dicẽs quòd ille pater, & ille uir potest occidere, q & posset accusare. non ergo turpis persona patris & mariti potest occidere magistratum: & sic hoc exponut in glo. domini mei Accur. hic posita quæ incipit, ergo, &c.

f ¶ Permittitur. ℈ Imo non: ut ℈. de fica. l. j. in fi. secundum quosdam. sed certè imò sic: ut ℈. statim determinat. Sed an adulteram? quidam ficut suprà ad Syll. l. si quis in graui. §. fi maritus. in fine. sed tu de ea dic ut ſ. eod. l. nec in ea. §. fi. no. Accur.

† lib. i. de adult.
† aliis deest cum.

¶ *Hæc lege numerantur personæ, quæ post sunt à marito occidi, si deprehendãtur in adulterio cum uxore sua,*

¶ Martianus, † LEX XXIIII.

MArito quoq; adulterũ uxoris suæ occidere permittitur: † sed non quẽlibet, vt patri. g Nã hac lege cauetur, vt liceat uiro deprehensum domi suæ, h non etiã soceri, in adulterio uxoris suę occidere i cũ qui leno fuerit: quiue artem ludicrã fecerit, uel in scenam saltãdi captandiue causa ꝓdierit: iudicióue publico dãnatus neque in integrum restitutus erit: quiue libertus eius mariti, uxoris ue, patris, matris, filij, filiæ utriusque k eorũ fuerit: nec interest prius cuius eorum, an cum alio cõmunis fuerit, quiue seruus erit. Et præcipitur vt is maritus, qui horũ quẽ occiderit, uxorem sine mora dimittat. l Cæterũ sui iuris, an filius familiàs sit maritus, nihil interesse, à plerisque dictũ est. m ¶ Illud in utroque n ex sentẽtia legis quæritur, an patri magistratum o occidere liceat? p Itẽ si filia ignominiosa sit, aut uxor cõtra q leges nupta, an id ius nihilominus pr maritúsve habeat? & q̃d si pr maritúsve, leno, uel aliqua ignomi-

cum talis persona est: ut suprà si maritus. in prin. Accus.

CApite.] CASVS. Adulterum inuentum cum uxore mea si nolo cum occidere, uel non possum eũ de iure occidere: & uolo eum retinere per aliquas horas ut ostendam eum aliis qui posteà testificentur contra eum: bene possum retinere per horas saltem uiginti: nec est uis ubi eũ inuenerim: siue in domo mea, siue alibi. & quod dicitur in uiro, idem in patre. sed si dimisi eum ire: non possum petere ut reducatur. sed si fugit, bene reducetur: si hoc uolo ad hoc ut aliqui uideant eum ibi: ut sic ferant posteà testimonium. Franciscus Accursius.

† lib. 2. id Iul. de Adult.

s ¶ In uxore. ℈ id est, cum uxore. & aliàs cũ uxore.

t ¶ Retinere. ℈ scilicet liceat.

v ¶ Testandæ. ℈ scilicet ostendendo eum testibus.

x ¶ Sine fraudæ. ℈ id est, sine pœna. Accursius.

y ¶ Suo iure. ℈ scilicet iure uiri. Accursius.

z ¶ Poterit retinere. ℈ ad hoc ut ostenderet aliquibus qui possint posteà testificari qualiter uiderant eum. Accursius.

a ¶ Reduci non potest. ℈ ut C. de remiss. pig. l. fi.

b ¶ Si euaserit. ℈ ita quòd tunc non potuit capi.

c ¶ Accusaturo. ℈ sed hoc dicere, scilicet quod inuenerint captum: non prodest accusanti: sed si in rebus Veneris: ut suprà quod ait. Sic & aliàs in pecuniariis: ut suprà de testi. l. testium. unde dicit P. hoc genus testimonij non multum approbo: ut C. quod metus cau. l. metum. Alij quod est speciale, ut uideat testimonium de auditu. ad quod suprà de probat. l. fi arbiter. & in authenti. de fide instrumen. §. si quis igitur. Tu dic quòd duo

† aliàs accusatori.

† lib. 3. Disput.

† aliàs ex ceteri.

audient & probabunt, scilicet hunc cõfessum de crimine. item & q ı pro hoc est captus: quod prodest ad indicium ut torqueatur & ıtetur confessioni factæ in tormentis: cui aliàs nõ stat: ut infrà de quæstio. l. i. §. dimus. & §. penult. Sed si in iudicio nõ cõfitẽt, hoc factum extra ius nõ nuler, ut suprà de inter. act. l. i. in fine. nisi ad liberandũ: ut C. de testi. authẽ. rogati. Et est sic C. de agrico. & cẽsi. l. cũ scimus. in prine. & in authen. ut lice. mat. & auiæ. §. iis quoq;. ubi similiter adhibet ut possit de adulterio probari. Item sic C. de anna. except. l. ut perfectius. §. fin autem. & suprà quæ in fraudem credi. ait prætor. §. si quis particeps. Item not. sic de hac acclamatione, suprà ad legem Aquil. itaque. §. i. sic suprà de libero homi. exhib. l. iii. & iiii.

† Vide Budæũ in annot. poſtic. hic.

Scriben. hic dicunt hanc glos. esse not. ad hoc quòd confessio extraiudicialis est sufficiens causa seu indicium ad torturam. Bolog. ad de qđ not. Pan. in ca. de hoc. nu. 7. & ibi po sui in add. ad eũ ubi alleg. hanc gl. pro singu. ad hoc in verb. ad supponendum terro rem ex-

COnstante. ℈ CASVS. Vxorem tuam non possum accusare de adulterio constante matrimonio inter te & eam, nisi te uirum de lenocinio accusauerim & conuicerim. Franc. Accur.

d ¶ Extra maritum. ℈ sed nec maritus: ut suprà eo. l. miles. §. uolenti. & C. eodem. crimen. nec obst. infrà eo. uim passam. §. i. ut ibi dicemus: sed hodie contrà in uiro: ut in authen. ut lice. mat. & auiæ. §. quia uerò plurimas.

e ¶ Inquietare. ℈ C. eodem. l. quamuis. & suprà de libe. homi. exhib. l. i. §. i. in fine.

B. ex Sua gl. colligit, q si uxor committat delictum graue, ut adulterium, uel aliud simile, ut homicidium, uel maiestatis, quod maritus non possit eam accusare, sed tantum denunciare, ut ibi dicit. Sed contrarium tenet Bal. in l. 1. C. ad l. Iul. maiest. n. 6. Paris. vol. 1. cons. 79. Faun. cons. 600. opinio fundamentis rei tutat. Ant. Gom. in l. 40. Tauri, n. 8. Greg. Lopez, Covarr. Bonif. in practica criminali. Hz. Lemp. de testib. q. 100. opinionẽ nec sub nec vera sunt. Non ita in Burgos de Paz in q. Ill. Sanctius de Salon. in practica. q. 2. n. 8. Sed ita Sanctius de Salon. in practica. q. 2. n. 8. Sed ita Sanctius de Salon. in practica. q. 2. n. 8. Sed ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra de fim. & in c. quã sit grauc. nu. 21, ubi etiã nota ui in apostill. in uer. torturæ. de exec. præl. & notaui etiam in apost. post Guillel. de Cugn. in l. si quis in hoc genus. nu. 1. i uer. fuæ confessioni. C. de epis. & cle. Quod tñ limitabis nisi reuocasset illã extraiudicialem cõfessionẽ. istud est singula. dictũ Bal. in l. unica. col. fi. uersi. item dicit Inno. C. de confess. refert qd sequit Pan. in ca. olim. ii. & ibi notaui in apostill. ad ipsum in uer. subiicit torturæ. num. 9. & ibi omnino Fe. col. 2. ver. secundo ni si reuocet. extra de rescr. & deo. meus do. Iason. in l. magistratibus. col. 2. uersic. ii. singulariter limita. ff. de iurisd. om. iud.

† lib. 3. de adult.

† alias pecunia.

SI post ll uerit. ‡ CASVS. Accusaui quendã de adulterio: peto ut eundem seruum torqueri. siue uelim quæstioni esse præsens, siue non, iudex æstimabit seruum, & condemnabit me & accusatum in quantitatem pecuniæ in quantum deteriorabitur seruus: & hæc æstimatio deteriorationis dabitur ei ad quẽ seruus pertinet. Posteà dicit ad quem seruus dicitur pertinere, posteà dicit de quibus seruis habeatur ꝙstio in crimine adulterij. Itẽ dicit: seruos accusati qui torquentur, iubet lex Iulia publicari, ut sic serui securè dicant ueritatem ex quo sciunt se nõ debere reuerti in dominium dominorum antiquorum. Item serui accusatoris qui torquentur, debent publicari. Itẽ accusatus uel accusata de adulterio si absoluatur, debet emendari damnum seruorũ eius qui erant deteriorati propter torturã, & debet emendari simplum damni dati. si autem seruus tuus accusetur de adulterio, & torqueatur & sit læsus ex hac tortura: in duplũ hoc damnũ emẽ datur domino eius à me accusante. Vltimò dicit ꝙ cõditio ex lege datur ad petendam deteriorationẽ seruorum aduenientem propter tormenta. & hoc dicit hæc l & seq.

a ¶ Accusator. ‡ adulterij alicuius.

b ¶ Accusato. ‡ alio quo non seruo: ut ff. eo. § fi. & sic sunt ablatiui absoluti.

c ¶ Voluerit. ‡ scilicet accusator. Accurs.

d ¶ Vbi. ‡ i. postquã.

e ¶ Adulterium.] i. illum qui dicebaꝫ adulter. & no. ꝙ aliàs adulterum: aliàs adulterã: aliàs deest adulterum. & facit ff. de quæst. certo. Accurs.

f ¶ Quantam eum. ‡ quia ambo conferunt ad simplum deteriorationis præstandũ quando seruus extranei erat, ad qđ C. de rebus credit. l. generaliter. § his de præsentibus. & secundum hoc non est cõtrà, infrà eadem. l. §. fina. ubi ibi not. & suprà de calumn. l. fi. sed secundum hoc quare adulter aliquid præstat? Respond. quia ꝓ utroque dicit. argumen. C. de episcopis & cleric. authent. sed iudex. Sed Ioann. exposuit ꝑdicta. & habet secũdum hoc adulterij accusato. & hic habet adulterum. Alij habent adulteram: quasi dicat non adulterum accusatum: quia fortè absolutus est: sed eũ qui nomen serui detulit. hoc non placet. Alij dicũt adulterum: scilicet quando condemnatur quantũ, &c. scilicet quando absoluitur adulter: & ita rotam præstabit alter tantam. Alij dicunt duplum æstimari: & sic dicit iubet iudex æstimari, id est quantum lex iubet: id est duplum: ut ff. §. fina. & quod ibi dicit, hoc capite non caueat: dic de quo lex ibi dicit: sed alio bene cauetur: ut hic. Vel potest legi lex ista quòd seruus adulterij accusabatur: & quod dicit detulit, id est accusauit. Sed tunc opponitur, quomodo potest duos reos simul de adulterio accusare, ut C. eod. l. reos. scilicet adulteram siue alium adulterum: ut hic uidetur dicere? Respõdeo, erat iste seruus adulter: non quòd adulteraſſet, sed quia opem & consilium dedit adulterio cõmittendo: tunc ipse simul cum adultera potest accusari: ut ff. eod. l. nihil. §. fina. Accurs.

g ¶ Detulerit.] id est petierit ut habeatur quæstio.

h ¶ Qui pignori.] contrà, arg. §. ad Sylla. l. j. §. j. & de ædil. edic. sciendum. §. dictum. & arg. §. de proc. l. non solum. §. quæritur.

ADDITIO. Die secundum Bart. hic quòd ibi actio quæritur per hominem, hic uerò datur per legem.

¶ Hæc lex concatenata de quæstionibus seruorum loquitur: nec succinctiùs potest summari quàm textus loquatur. uide eam per te: quia est ualde philosophalis, id est rationibus æquis fulta: & præcipue ibi, Ratio autem publicandorum seruorum.

¶ Idem. † LEX XXVII.

SI postulauerit accusator [a] ut quæstio habeatur de seruo adulterij accusato, [b] siue ipse adesse uoluerit, [c] siue interesse nolue rit, iubent iudices eũ seruũ æstimari: & vbi [d] æstimauerint, tantam pecuniam adulterum, [e] quantam eum [f] qui nomẽ eius serui detulerit, [g] ei ad quem ea res ptinet dare iubebunt. Sed dispiciamus cui ista [f] pœna præstanda sit: quia lex eum nominauit ad quẽ ea res pertinebit. Igitur bonæ fidei emptorem quanuis ab eo emerit qui dominus non est, rectè dicemus eũ esse ad quem ea res pertinet. Eum quoq; qui pignori [h] acceperit, magis admittimus in eadẽ causa esse: scilicet quia intererat eius quæstionem non haberi. Sed & si usus fructus in seruo alienus sit, inter dominum & fructuarium diuidi debet [i] æstimatio. Et si cõmunis plurium erit seruus, utique inter eos quoque èrit æstimatio diuidenda.

¶ Si liber homo dũ seruus existimatur, tortus sit, qa & ipse conditionẽ suam ignoret, magis admittit Cæcilius actionẽ utilem [k] ipsi dandam aduersus eum qui per calumniam appetit, ne impunita sit calumnia eius, ob hoc, ꝙ liberum hominẽ quasi seruũ deduxerit in quæstionẽ. ¶ Haberi quæstionẽ lex Iulia iubet de seruis ancillisue eius de quo, uel de qua quæritur, parentisue [l] utriusq; eorum, si ea mancipi a [m] ad usum ei à parentibus data sint. Diuus autẽ Hadrianus Cornelio Latiniano rescripsit & de exteris seruis quęstionẽ haberi. [n] ¶ Quæstioni interesse iubentur [o] reus [p] reáve, & patroni [q] eorum, & qui crimen detulerit: [r] interrogandique [s] facultas datur patronis. [t] ¶ De eo quoque seruo, in quo usumfructum reus habuerit, magis est ut quæstio haberi possit. Licet enim seruus eius non fuerit, in seruitute tamẽ fuisse uidetur. Nec tam proprietatis causa ad quæstionẽ, quàm ministerij pertinet. Ergo & si bona fide seruiat [u] reo seruus alienus, admittit quis interrogari eum per quæstionem posse. Sed & si seruus is sit, cui fideicommissaria debetur libertas, vel statuta [x] speratur, torqueri eum posse magis [y] est.

¶ Iubet lex eos homines de quibus quæstio ita habita est, publicos esse. [z] Proinde in communi [a] partem publicamus, in ꝓprio cuius ususfructus alienus est, nudam proprietatem: in quo tãtum usum fructum habuerit reus, magis est ut perceptio ususfructus, ad publicum incipiat pertinere. Alienum seruum [b] utique non publicamus. Ratio autem publicandorum seruorum ea est, ut sine ullo metu uerum dicant: & ne, dum timeant se in reorũ potestatẽ regressuros, [c] obdurent in quæstione. non tamen prius publicantur, quam quę

a ¶ Dividi debet. ‡ idem dicas inter bonæ fidei possessorem & uerum dominum. argum. §. de furt. l. furtiuam ancillam. Et idẽ inter creditorẽ & debitorem. Vel illud in duobus casibus tãtum: scilicet cũ debitor est non soluendo: uel cum tempore accusatio expirauitur ff. ad legẽ Aquiliam. l. qui occidit. §. j. uel dicas creditori dandũ creditorem: superfluum debitori. uel melius totum creditori: sed reddi debitori qđ superfluum est, pigno. actio. ut §. de furt. creditoris. Item facit §. eo. tit. l. inter omnes.

k ¶ Vtilem. ‡ condi. ex lege: ut ff. l. proxi. sed uidetur in factum quasi ex re iudicata, quia iudex æstimauerit: ut §. de fideicom. lib. l. cum quæritur. §. fi plures. ad quod dicũt quidam eas concurrere: ut arg. §. de actio. & obl. l. quoties. Vel dic quòd diuersi sunt casus: & sic sola cõdictio habet locũ. Item habet etiã locum iniuria cum calumnioſè petit: ut hic dicit, ad quod §. de iniur. l. si liber. & facit §. ad leg. Aquil. liber homo. in princi. & not. ꝙ pro sola calumnia hoc casu agitur: quam qui obiicit, debet probare: ut §. de probat. l. quoties. §. qui dolo.

l ¶ Parentis. ‡ iusti duntaxat: ut C. e. l. iij.

m ¶ Si ea mancipia. ‡ Hoc non ad seruos adulteræ uel adulteri refertur: ne sit contrà. §. qui & à quib. pro spexit. Alij ꝙ hæc illã corrigit. Accur.

n ¶ Quęstionem haberi. ‡ & si ipsi sint in usu mulieris: uel aliàs verisimile est eos scire ueritatem: ut §. qui & à quib. l. prospexit. Alij dicunt, etiam si nõ sunt in usu. pro quibus est quod de extraneis dicitur ff. de quæstio l. extraneo. & l. diuus. & qđ not. C. e. uerba. sed lex illa prospexit, uidetur contra quo ad quid: in eo ꝙ extranei hic torquentur. Quare die quòd hic supplet: licet alij ꝙ hic corrigat. Item facit C. e. l. i adulterij. & C. de repud. l. consensu. §. pen.

o ¶ Quæstioni interesse iubentur. ‡ sic in authenti. de testib. §. & hic uerò.

p ¶ Reus. ‡ qui accusatur.

q ¶ Patroni. ‡ id est aduocati. Accur.

r ¶ Detulerit. ‡ scilicet accusator. Accurs.

s ¶ Interrogandique ‡ §. de interrog. act. l. si fine. §. j.

t ¶ Patronis. ‡ sic ff. de exhib. reis. l. ij. in fi.

v ¶ Seruiat. ‡ ad hoc & superius responsum est ar. contrà. §. ad Syllа. l. j. §. qui seruum. sed concordat §. de noxa. l. quoties. §. j.

x ¶ Vel statuta. ‡ ut in statuliberis: ut ff. de quæst. l. edictum. §. fi.

y ¶ Magis est. ‡ arg. contrà. §. ad Syll. l. j. §. serui appellatione. & §. sed in eo. item facit ff. de quæst. l. is cuius. & l. patre. & l. extraneo. in prin. & §. qui & à quib. l. prospexit.

z ¶ Publicos esse.] sed an fiscus dabit pretium? Respond. sic, argu. C. pro quibus causis serui pro præmi. li. act. l. ij. sed cur æstimatur & cauetur, ut hic, & infrà. §. fi reus. & C. eodem. uerba? Resp. demum torti & deteriorati publicantur. unde in deteriorationem committitur stipulatio secundum Ioann.

a ¶ In communi. ‡ accusati & accusantis & extranei.

b ¶ Alienum seruum.] bona fide possessum: ut suprà proxi. §. uel uerius extranei omnino: ut suprà §. diuus. ratio est ut infrà proxi. §. Accursius.

c ¶ Regressuros. ‡ id est remansuros.

Habita-

a ¶ Habita fuerit. ‡ & finita: quia posteà cum essent publici, non torquentur. Alij dicunt inchoata tantum.

b ¶ Reuersuros. ‡ id est, remansuros. sic suprà usufruct. quemadmodum. ca. l. iij. §. j.

c ¶ Recedunt. ‡ sed an redeant, hic non aperit: sed satis innuit quòd non, argu. ff. de pœnis, aut damnum. §. fi. sed Ro. & B. contrà. Accu.

d ¶ Absoluti.] serui erant accusatæ uel accusati: uel patris scilicet sic emendatur demum secuta absolutione: ut C. eo. l. uerba. in fin. sed si extranei, tunc indistinctè: ut §. in prin. huius. legis, & plenè dic ut not. C. eo. l. uerba. in fi. illius gl. non aliter, &c. sed an econtra si seruus accusatoris petatur torqueri? Respon. B. idem ut caueatur, & eum condemnato reo emendetur.

e ¶ Factúmve. ‡ non ergo publicationis damnum: quia id à fisco: ut §. dixi secundum B. sed R. contrà. & facit ff. de quæstionibus. l. patre. Accursius.

f ¶ Non cauetur. ‡ quod lex aliàs iubet scilicet duplum domino præstari, &c. quod est ff. si seruus. & facit §. de calum. l. fin. & C. de calum. l. dominus. & C. eo. l. uerba.

g ¶ At hic simplum. ‡ quando non seruus sed alius accusatur: & dimidium huius simpli accusator, & dimidium accusatus præstat: ut suprà ea. l. in prin. sic est extranei seruus. Alij dicunt accusati.

† aliàs Marcianus. lib. 1. de iud. publ.

† aliàs Vlpia. libr. 4. de adult.

k ¶ Vod ex his. Petitur. ‡ de hoc die §. de condi. ex lege. l. ij.

ariti. ‡ CASVS. Vir uxorem inuentam cũ scholari in lecto finxit se non uidere: & scholarem recedere dimisit: & uxorem retinuit. dicitur quòd hic punitur de lenocino. Item punitur qui duxit in uxorem fœminam de adulterio condemnatam, uel de stupro: secus si ob aliam causam damnata erat. Item punit qui pretiũ accepit pro comperto stupro. [a] Sex mensium.] Adultera potest accusari de adulterio intra sex mẽses utiles: & aut remanet uidua: & tunc incipiunt sex menses currere ex die cõmissi criminis. aut hæc nupsit secũdo: & tũc incipiũt ex die diuortij facti. Secũdò dicit: vir separauit se ab uxore: habet sexaginta dies intra quos potest iure mariti accusare. cucurrerunt prædicti dies, itẽ quinquennium cucurrit à die commissi criminis computandum. dicitur ꝙ amodò non potest uir eam accusare: & sex menses utiles qui dantur ad eam accusandam, nó possunt extendi ultra quinquennium. Itẽ cum quinquenniũ detur ad accusationem adulterij faciendã: intelligas illud quinquennium competere quocunque capitulo legis Iuliæ accusetur quis. quæ sunt ultra, dic ut in gl. & hoc quinquennium incipit à die commissi criminis: & connumeratur usque ad diem inceptæ accusationis. Item si plures eundem accusauerint ad adulterio, & unus eorum tantũ persueuerauerit: inspici debet dies qua data fuit accusatio istius: ut sciatur an illa die retro cucurrit quinquennium. Vltimò, dicit: qui per uim aliquam uel aliquem stuprauerit, perpetuò potest de hoc accusari, cum l. Iul. de ui teneatur. Fran.

i ¶ Lenocinium. ‡ aliter ponitur suprà de infa. athletas. §. j. & adde

quod dicitur ff. eo. si quis. in prin. & §. si quis adulterum. & C. eod. l. ij. & l. sine metu. & xxxij. q. j. sicut. Accur.

k ¶ Dep rehensam. ‡ aliàs uxorem. aliàs fine. sed hodie uidetur correctum quod hic dicitur & ff. proxi. respondeo, per authen. ut hic. ma §. adulterum. uel dic ut not. §. de minori. l. auxilium. §. fi.

I ¶ Quod magis est. ‡ ut non possit ducere damnatam de stupro.

m ¶ Ob aliam causam. ‡ quæ explanatur suprà de min. auxilium. §. fi. & facit C. eo. l. castitatis. & l. serui ob. & §. quod met. cau. l. isti quidem. & §. e. l. ij. §. j.

n ¶ Plectitur. ‡ id est, punitur lege Iulia.

o ¶ Stupro. ‡ id est, adulterio: ut §. eo. inter liberas. §. lex Iul.

e ¶ Gratis quis. ‡ uir, uel alius. & facit §. ad Sylla. l. si quis pecuniam. & de iis qui notan. infa. furti. §. pactus. & §. de posthu. l. §. bestias. & C. ad Vel leia. l. antiquæ. & ff. ad legem Iul. de ui pub. qui cœtu. sed quia uxorem retinet, puniri potest: ut suprà in princip. Accur.

q ¶ Mediocriter. ‡ id est, non parum, sed multum.

r ¶ Siue enim. ‡ ad hoc C. de seruis fugi. l. quicunque. & ff. de pœnis capitalum. §. grassatores. & C. ad legem Iuliam de ui. l. seruos. §. primo. & facit C. eodem. l. ij. & l. castitati. & l. serui. & l. de crimine.

s ¶ Vel nimiam. ‡ argumen. contrà. suprà de eo per quem fac. erit. l. j. §. j.

t ¶ Sex mensium. ‡ quorum duo iure mariti, quatuor iure extranei dantur: ut suprà. l. iiij. Accur.

v ¶ In nupta. ‡ secundo uiro, renuntiata à primo.

x ¶ Diuortii. ‡ à primo viro. Accursius.

y ¶ Commissi criminis.] de adulterio constat quòd ultra quinquennium continuum non accusatur: ut C. eodem. adulter. nisi in tribus casibus, suprà eodẽ. l. iiij. & infrà eodẽ, l. quinquennium. & infrà ead. l. §. fina. sed in adultera uidet hic distinguere, inter nuptam secundò, & uiduam, ad hoc ut quilibet usque ad sex menses utiles, & non ultra: sed in nupta incipiunt à die diuortij: in uidua à die commissi criminis. & est ratio quia facilius accusatur uidua: ideoque facilius præscribit. & ad hoc infrà ad Turpil. l. j. §. accusationem. hi tamen sex menses utiles non excedunt quinquennium continuum: ut infrà proxi. §. alij exponunt crimini scilicet computetur quinquennium. uel dic sex menses, sed ad quid? Respond. ut qui repudiauit ex delicto commisso: posteà iure mariti accuset. uel forte loquitur de stupro quod in uiduam committitur. Vel uerius loquitur de muliere quæ commisso adulterio diuerterat. si enim interim nupta est, tuetur se sex mensibus à die diuortii. si uidua, quinquennio à die commissi criminis. prima placet: ut not. C. eodem. l. adulter? Sed quid si tribus annis continuis in adulterio perseuerauerit? Respond. à die primo commissi secundum quosdam: argumen. suprà de furt. ei qui. sed absurdum est: ut not. infrà de pœnis. l. fi diutino.

z ¶ Sexaginta dies.] qui dantur marito: ut §. eo. si m aritus. §. si ne gauerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sex menses.ʒ duo iure mariti,quatuor iure extranei.
b ¶ Similes,ʒut ſ.de mino.auxilium.§.fi.& ſ.eo. qui domũ Accur.
c ¶ Et ad eum.ʒid eſt uſq; ad eum.
d ¶ Et non ad eum.ʒ ſufficit ergo accuſationem incipere ante quin quennium,non autem eſt neceſſe perficere.ad quod eſt C.de rei uendi.l.more. & C. de colludente.l.ij.§.quinquennium.
e ¶ Poſtulationis.ʒ in ſcriptis factæ.Io.
f ¶ Exigatur.ʒ ut fiat intra quinquennium.
g ¶ Spectet] aliàs ex pectet.ſ.intra quinquẽnium fieri.
h ¶ Nõ alienos] nec enim ei prodeſt ut accuſare poſsit ſed contrà ʃ.e.quinquennium. ſol.hic unus in accuſatione præceſſerat: non tamen in lite m proceſſerat,ſm Io. Item not. hic q̃ interruptio ciuilis non prodeſt a.l.ij. ẽt quod ſ. de diuer. præſcri.l intra,& ne de ſta. defunc. l.ij. §. præſcriptio.
† ad intelligẽtiam huius. §. uide Io. Annib. in l. natura liter. num. 322. de uſu cap.
i ¶ Huius temporis.ʒ quinquennij,& caue q̃a loquitur ſi accuſetur.l. Iul. de ui, & non Iul. de adulte. Duplex eſt enim delictum. & facit ʃ.tit 1.qui cętu.§.fi.ſm H. uel forte l. Iul. de adul. ut bene cõueniat prędictis,& aduerſetur coniunctio autem,ibi, eum autem &c. & facit C.de apoſ.l. qui apoſtatarum.

PAter.ʒ CASVS. Pater adulteratę ac cuſans de adulterio ſi committat calumniam euidentem:punitur. Itẽ in ſexaginta diebus qui dantur uiro ut iure mariti accuſet: computatur & ſexageſim⁹ dies. Item quinquenniũ q̃d datur ad accuſationem adulterij, cõtinuum eſt: non tamen computatur tempus accuſare uolenti intra quod adulter erat accuſatus, uel intra q̃d alius egerat, & prævaricatus fuerat. & hoc dicit hęc l.& ſequen.Frãciſcus Accurſius.
† libr.1.de adult. alias Papinia.
† libr.2.de adult.
† aliàs continuo. P.F.
k ¶ Calumnię.ʒ euidentis: ut ſ. eo. is cuius. in fi.ne ſit contra.ſ. de pub iud.l.fi.
l ¶ Sexaginta dies a diuortio.]hoc dic ut ſupra.l. proxi.§.ſex menſium.
m ¶ Dies eſt.ʒ ʃ.de reg.iur.ubi lex.Accurſ.
n Quinquennium. Continuum.ʒ. ex hoc colligit Ioann. quòd utile eſt quo ad ſui initium: ſed continuũ quo ad ꝓceſſum: ut & aliàs, infrà q̃ſi appell. ſic.l. prima. §. biduum. & ſupra de ædili. edict. cũ ſex. Itẽ eſt contra huic legi,ſupra l.mariti.§.hoc amplius. ſolu. ut ibi. Item ad hoc quod negligenti non currit præſcriptio. ſupra de ſtatuliber.l. cum hæres.§. Stichus.& de colluſio.detegen.l.ij. §.j. ſic C. qui admitt. ad bonor. poſſeſsio.l.fina.& ſupra eod.l.iiij.& de minorib.l.intra utile.
o ¶ Non potuit.ʒ ut ſupra denuntiaſſe.§.quęritur.& infrà.l.proxi. §.cum alterum.
p ¶ Tranſierit.ʒ certè bene poterit accuſari adulter non obſtante quòd lapſum ſit quinquennium.
q ¶ Poſtulauerat.ʒ id eſt accuſauerat.

ſex menſes [a] utiles, ſic ſit accipiẽdum,ne crimen quinquẽnio continuo ſopitum excitetur. ¶ Hoc quinquennium obſeruari legislator uoluit, ſi reo uel reæ ſtuprum uel adulteriũ uel lenociniũ obiiciat. Quid ergo ſi aliud crimẽ ſit, q̃d obiiciatur,q̃d ex lege Iulia decẽdit:ut ſunt qui domũ ſuam ſtupri cauſa præbuerint, & alij ſimiles [b]? Et melius eſt dicere omnibus admiſsis ex lege Iulia venientibus quinquennium eſſe præſtitutum. ¶ Quinquẽnium [i] aũt ex eo die accipiẽdum eſt,quo q̃d admiſſum eſt: & ad eum [c] diem quo quis poſtulatus poſtulatáve eſt:& non ad eum [d] diẽ quo iudicium de adulteriis exercetur.

¶ Hoc amplius ſenatuſconſulto adiectum eſt, vt ſi plures eundẽ poſtulauerint: eius qui perſeuerauerit reum reàmve facere,poſtulationis [e] dies prima exigatur [f]: ſcilicet,ut qui accuſat ,ſuos libellos accuſatorios ſpectet [g] , non alienos [h]. ¶ Eum autem qui pervim ſtuprũ intulerit uel mari,uel fœminæ, ſine præſinitione huius temporis [l] accuſari poſſe dubiũ non eſt , cum eum publicam uim committere nulla dubitatio ſit.

¶ Paulus.† LEX XXX.

PAter ſine periculo calũniæ [k] agere non poteſt. ¶ Sexaginta dies à diuortio [l] numerantur. In diebus autem ſexaginta & ipſe ſexageſimus dies eſt.[m]

¶ Idem.† LEX XXXI.

QVinquennium non utile, ſed continuum †[n] numerandum eſt. Quid ergo, ſi prior mulier rea facta ſit, & ideo adulter eodem tempore reus fieri nõ potuit: [o] & diu tracta lite quinquennium tranſierit? [p] Quid ſi is qui intra quinquẽnium quem poſtulauerat, [q] nõ peregerit, aut prævaricatus eſt,& alius eundem repetere [r] uelit, & quinquenniũ tranſactum ſit? Aequum eſt computationi quinquennij eximi id tempus quod per poſtulationem præcedentem conſumptum ſit.

¶ Marcellus.† LEX XXXII.

NIhil intereſt, adulteram filiam priùs [s] pater occiderit, an non, dum utrunque occidat. Nam ſi alterum occidat, [t] lege Cornelia reus erit. Quòd ſi altero occiſo,alter [u] uulneratus fuerit,uerbis quidem legis non libe ratur, [x] ſed diui Marcus & Commodus reſcripſerunt impunitatẽ ei concedi:quia licet interempto adultero mulier ſupuixerit poſt tam grauia [y] uulnera , quæ ei pater inflixerat,magis fato, q̃ uolũtate eius [z] ſeruata eſt: [a] quia lex parem in eos qui deprehẽſi ſunt, indignationem exigit, & ſeueritatem requirit.

¶ Vno electo adultero ad accuſandum expectatur de alio donec iudicium primum finitum ſit. Poteſt tamen ſimul cũ adultero accuſari, qui domum conceſſit ut adulterium committeretur.h.d.

¶ Cùm alterum ex adulteris elegerit maritus, [b] alterum nõ antè accuſare poteſt, q̃ prius iudicium finiatur:quia duos ſimul ab eodẽ accuſari non licet. [c] non tamen prohibetur accuſator ſimul cum adultero uel adultera eum quoq; accuſare qui domum [d] ſuam præbuit,uel conſilio [e] fuit ut crimen redimeretur. †

¶ Marcellus.† LEX XXXIII.

SI quis adulterium à ſeruo ſuo commiſſum eſſe dicat in eam quam uxorem habuit,diuus Pius reſcripſit accuſare potius mulierem eum debere, quàm in præiudicium eius [f] ſeruum torquere.

¶ Si qs adulterũ non dimiſerit, ſed retinuerit(forſitan filium [g] in nouercam, uel [h] etiam libertum uel ſeruum ſuum in uxorẽ) ex ſententia legis [a] tenẽt, quamuis uerbis [b] non continetur.quę autẽ retinetur,punitur. [c] Sed & ſi dimiſſam reduxerit, uerbis non tenẽt: ſed tamen dicendũ eſt vt teneat, ne fraus [d] fiat. ¶ Si vxor ex adulterio viri [e] præmium acceperit, [f] lege Iulia quaſi adultera tenetur.

¶ Qui filium uel ſeruum qui cõmiſerunt adulterium in uxorem ſuam, retinet,punitur quaſi leno, & mulier etiam retenta punitur. & ſi eam dimiſsam poſtea maritus reduxit, tenetur etiam ipſe,hoc dicit.

¶ Modeſtinus.† LEX XXXIIII.

STuprum committit qui liberã mulierem [g] conſuetudinis cã, nõ matrimonij retinet:excepta ei delicet [i] cõcubina. [h] ¶ Adulteriũ in nupta admittit:ſtuprũ ī vidua [i] vel virgine,vel puero committit.

¶ *Per correctionem libelli malè cõcepti nõ interrumpit ꝓſcriptio adulterij. Bar.*

¶ Idem.† LEX XXXV.

ACcuſaturus adulterij, ſi q̃d circa inſcriptionem erraverit,ſi tempora [k] largiantur,emendare non prohibetur:ne cauſa criminis aboleatur.

¶ Papinianus.† LEX XXXVI.

SI minor annis adulterium cõmiſerit,lege Iulia tenet: quoniam tale crimen [l] poſt pubertatem incipit.

¶ Idem.† LEX XXXVII.

FIliumfamiliàs publico iudicio adulterium in uxore ſine voluntate patris arguere poſſe,cõſtitutum eſt.vindictam enim proprij doloris conſequitur. [m]

¶ Si committatur adulterium cum inceſtu,mulier punitur ut uir.Idẽ ſi cõmittatur ſtuprũ & inceſtus: ſed ab inceſtu ex-

a ¶ Legis.ʒ quæ eſt ſ.l.mariti.Accur.
b ¶ Verbis.ʒ quæ ſunt ſ.l.mariti.in prin.
c ¶ Punitur.ʒ hoc accipe ut ſ.l.conſtante.in fi.
d ¶ Nec fraus fiat.ʒ l.Iuliæ.& ad hoc C.eo.l.caſtitati.Accur.
e ¶ Acceperit.ʒ a uiro uel ab adultera.
f ¶ Tenetur. ʒ ſic ergo pœna lenocinij eſt eadem quæ adulterij.
g Stuprum. Mulierem.ʒ uiduam ut ʃ.proxi.§. & facit infrà de uerb. ſig. l. inter. & C. eo.l. quæ adulteriũ. & ſ.eo.inter.§ j.
h ¶ Concubina.ʒ in qua proteſtatio eſt ne ceſſaria:ut ſuprà de cõcubi.l.j.§.cum Attilicino. & l. in cõcubinatu.
i ¶ In uidua.ʒ honeſtè uiuente : ut inſti. de pub.iud.§. item lex.
† Pretium.
† lib.1.Regul.
† Innuit iſte textus adulterium non cõmitti cũ concubina. quod fallit in cõcubina patris:ut i autben. ut cũ ad app. cogo. §. cauſas. colla.8. & in c. quatuallis. extrà de iure iur.
† lib.8.Regul.
† lib.3.q̃ſt.
† lib.5.q̃ſt.
k ¶ Si tempora.ʒ ſtatuta à iudice:arg.ſuprà de accu. Titia. & C. q accu.non poſ. ſi ea. uel à lege ſcilicet xxx. dierum: ut ſ. de accuſa. libellorum.§.fi. uel quin quennij:ut ſ.eo.l.quinquennium.& facit ʃ.ad munic. l. libertus.§. error. Sed arg. contrà. ſ. de arbi. l. qui arbiter. & de leg.ij ſi is cui Accurſius.
ADDITIO. Dic ſecundum Bart. quòd ibi totum ius ſuum conſumpſerat ille qui uolebat mutare & variare:hic uero ſecus.
SIminor. ʒ CASVS. Minor xxv. an. ſi adulterium commiſit. poteſt accuſari. intelligas tamen ſi maior erat xiiij. an Fran. Accur.
l ¶ Crimen.ʒ ſcilicet adulterij. ſed ſtuprum etiam priùs:ut ſ.eo.l.ſtuprum.in fin.& facit ſ.de mino.auxilium.§. ſed ut ad.& l.ſi ex cauſa.§. nunc uideamus.& §. ſi mulier.& C. de pœ.l.impunitas.Accur.
FIliusfamilias.ʒ CASVS. Filiusfamil.ſcholarẽ,qui iacuit cum uxore ſua, poteſt de adulterio accuſare etiam ſine uoluntate patris ſui.Franc.
m ¶ Conſequitur.ʒ ad hoc ſ.de iniur. ſed ſi unius.§.filoſamiliàs.& ſ.eo.l.inter.§.penul.& quod ibi nota.Accur.
SI adulterium.ʒ CASVS. Titius iacuit cum priuigna ſua alii nupta,uel cum nuru ſua, uel cum nouerca: & ſic commiſit adulteriũ & inceſtum. dicitur q̃ ipſa mulier poteſt accuſari de adulterio:& punietur ſicut Titius,hoc idem eſſet ſi de ſtupro accuſaret.nam punirẽtur ſicut uir.Secũdò dicit: Titius iacuit cũ filia ſororis ſuæ nupta cui dam.quæritur an ſufficit ſi puniatur pœna ſtupri:& certè duo ſunt delicta:unde augẽda eſt pœna:q̃a hic & in ſequẽti caſu ubi duo ſunt delicta,maior imponi pœna.ſi enim filiã ſororis meæ accipio in uxorẽ, refert an errore hoc fecì. an non : ut magis uno caſu puniar : ſcilicet q̃ſi ſciens ius & factũ hoc feci, quã ſi neſcirem.& quia plus delinquitur ubi eſt contumacia iuris: apparet q̃ mulier inceſtum committens minus dicit delinquere:quia in ea non dicit eſſe contumacia iuris:ut ſi adoptiua filia cum fratre cõtraxit matrimoniũ.nam hoc caſu ei nõ parcitur:cum ius gentium,id eſt,naturale nõ debeat ignorare. Itẽ qui per matrimonium committit inceſtum:humanius tractatur quã adulter. & dat exemplum. iubet tamen dirimi tale matri.mulier tñ in iure errans, à crimine inceſtus liberatur:ab adulterio nõ liberaret. Itẽ ſi accepi nouercam meã in uxorẽ bona fide: & cũ ſciui hoc eſſe illicitũ, ſeparaui me ab ea: amodò nõ poſſum accuſari de crimine inceſtus.

& hoc idem ſubiicit in ſequenti §. generalius tñ. Vltimò dicit: inceſtu per adulterium commiſſo:parcitur mulieri ignoranti ius. Itẽ parcitur minori ætati maſculi uel fœminæ:uel etiam quandoque modicè puniuntur ſi error allegatur: & hoc cũ accuſatore:& facilius puniuntur ſine accuſatore. ¶ Imperatores.ʒ Vxorem meam in adulterio deprehenſam occidi. uon puniorl. Cornelia de ſica.mitius tamen.nam ſi humilis ſum, in opus ꝑpetuũ trador.ſi honeſtus ſum ,i inſulam relegor.

¶ Liberto.ʒ Libertus non admittitur de facili ad accuſandum patronum ſuum : ſed de adulterio quod commiſit patronus cum uxore liberti, poteſt libertus accuſare patronum ſuum : ſicut & de atroci iniuria ſibi facta à patrono poſſet eum ac cuſare. Libertus ſi inueniat patronum ſuum cum uxore ſua in lecto, an poſſet eum occidere , cum ſit perſona patroni uilis? & dicitur quòd non. Vltimò dicit, Titius commiſit adulterium. poſtea in aliquo officio publico eſt collocatus : debet interim differri accuſatio : ſed promittet ſtare iuri cum erit officium finitum.Franciſcus.
n ¶ Si adulterium. ʒ poteſt ergo adulteriũ & inceſtus eſſe ſimul : & quodlibet ſeparatim : ut hic. & eſt inceſtus cum his fœminis de quibus hic dicit , & ſ. de ritu nup. l. fin. & eſt eadem pœna quæ eſt adulterij:ut hic colligitur.
o ¶ Cum priuigna.ʒ alij nupta. & ſic de ſequentibus.
p ¶ Mulier ſimiliter.] ſcilicet ut uir.
q ¶ Punietur.ʒ ſcilicet de adulterio.
r ¶ Id enim.ʒ id eſt, ut mulier ſicut uir puniatur,remoto,&c.

cuſatur propter ignorantiã.quę præſumit in muliere minore, & ſtatim pœnitente.h. d.uſq; ad §.imperatores. Diuidit principaliter in quinque partes. Primò loquitur quando committitur adulterium cum inceſtu.Secundò loquitur,quando committitur ſtuprum & inceſtus à maſculo.Tertiò,quando committitur ſtuprum & inceſtus à muliere ſub colore matrimonij. Quartò,quando maſculus aliqualiter excuſatur.Quintò,quando in totum liberatur.ſecundà ibi Stuprum.tertia ibi, Quare mulier,quarta ibi,Nonnunquam.quinta ibi,Fratres denique.Bart.

¶ Idem.† LEX XXXVIII.

SI adulterium [n] cum inceſtu cõmittatur , ut putà cum priuigna , [o] nuru , nouerca , mulier [p] quoq; ſimiliter punieꝛ. [q] id. n. [r] remoto etiã adulterio eueniret. [s]

¶ Hæc ſecunda pars legitur duobus modis. Primò,q̃ hic loquitur finaliter de adulterio & inceſtu.Secundò q̃ loquitur de ſtupro & inceſtu. & q̃ hæc lex loquitur de inceſtu & adulterio , primò facit tex. qui dicit an adulterij pœna ſufficiat,item quòd loquitur de ſtupro & inceſtu , facit tex. qui dicit ſtuprum. primæ lectur. aplaudit gl.ſuper uerbo,adulterij. & ſuper uerbo,duplex. & ſuper uerbo, errore B.

¶ Stuprum [t] in ſororis filiã [u] ſi committat, an adulterij [x] pœna ſufficiat marito , [y] conſiderandũ eſt. Occurit, [z] quòd hìc duplex [a] admiſſum eſt : quia multum intereſt,errore iuris [b] matrimonium il licitè contrahat , [c] an cõtumacia iuris, & ſanginis contumelia concurrant : [d] quare mulier tunc de mũ eam pœnam,quam mares,ſuſtinebit, [e] cum inceſtum iure gentium [f] ,phibitũ admiſerit. [g] Nã ſi ſola iuris noſtri [h] obſeruatio interueniat, mulier ab inceſti crimi tentia legis [a] tenẽt, quamuis uerbis [b] non continetur.quę autẽ retinetur,punitur. [c] Sed & ſi dimiſſam reduxerit, uerbis non tenẽt: ſed tamen dicendũ eſt vt teneat, ne fraus [d] fiat. ¶ Si vxor ex adulterio viri [e] præmium acceperit, [f] lege Iulia quaſi adultera tenetur.

¶ Qui filium uel ſeruum qui cõmiſerunt adulterium in uxorem ſuam, retinet,punitur quaſi leno, & mulier etiam retenta punitur. & ſi eam dimiſsam poſtea maritus reduxit, tenetur etiam ipſe,hoc dicit.

¶ Modeſtinus.† LEX XXXIIII.

STuprum committit qui liberã mulierem [g] conſuetudinis cã, nõ matrimonij retinet:excepta ei delicet [i] cõcubina. [h] ¶ Adulteriũ in nupta admittit:ſtuprũ ī vidua [i] vel virgine,vel puero committit.

¶ *Per correctionem libelli malè cõcepti nõ interrumpit ꝓſcriptio adulterij. Bar.*

¶ Idem.† LEX XXXV.

ACcuſaturus adulterij, ſi q̃d circa inſcriptionem erraverit,ſi tempora [k] largiantur,emendare non prohibetur:ne cauſa criminis aboleatur.

¶ Papinianus.† LEX XXXVI.

SI minor annis adulterium cõmiſerit,lege Iulia tenet: quoniam tale crimen [l] poſt pubertatem incipit.

¶ Idem.† LEX XXXVII.

FIliumfamiliàs publico iudicio adulterium in uxore ſine voluntate patris arguere poſſe,cõſtitutum eſt.vindictam enim proprij doloris conſequitur. [m]

¶ Si committatur adulterium cum inceſtu,mulier punitur ut uir.Idẽ ſi cõmittatur ſtuprũ & inceſtus: ſed ab inceſtu ex-

s ¶ Eueniret.ʒ ſcilicet ſi de ſtupro argueretur.
t ¶ Stuprum.ʒ id eſt,inceſtus.Accur.
v ¶ Filiam.ʒ ſcilicet nuptam alii.
x ¶ An adulterii.ʒ id eſt, ſtupri ſeu inceſtus.plerunque enim unum pro altero ponitur:ut ſ.eo.inter.§.j.Accur.
y ¶ Occurit.ʒ ut non ſufficiat pœna.
z ¶ Duplex.ʒ ſcilicet ſtuprum & inceſtus.
a ¶ Errore iuris.ʒ facti inſtiſsimi & cõtinui:ut C.de incеſ.nup.l.qui contra.uel dic iuris ciuilis: q̃a tunc de inceſtu tantũ,nõ de ſtupro punitur,cum ſtuprum non proponat in contumeliã iuris,&c.ſicut in noſtro caſu. unde de utroque ſcilicet ſtupro & inceſtu accuſatur : ut C. de accuſa.quide crimine. licet ſit arg.contrà.ſ.de accu.l.ſenatus.
ADDITIO. Dic ſecundum Bart.quòd ibi dicit ob id crimen: hic uerò ſunt diuerſa delicta,licet ex eodem facto deſcendant.
b ¶ Contrahatur.] ut cum filia ſororis,
c ¶ Concurrant.ʒ quia ſciuit ius & factum quando erat alii nupta: ut in noſtro caſu.
d ¶ Quare.] quia plus delinquitur ubi eſt contumacia iuris:ergo & in muliere mitius, quia ibi non eſt contumacia quandoque , ut ſubiicit.& mulier inceſtum committens,
e ¶ Suſtinebit.ʒ ſcilicet de inceſtu.
f ¶ Iure gentium.] id eſt,naturali:quod ignorare non licet:ut C.de in ius vo.l.venia.
g ¶ Admiſerit.ʒ ſciens delinquere , & nolens matrimonium contrahere.Accurſius.
h ¶ Noſtri.ʒ ut in adoptiua:quod ignorare licet.& facit ſ. de uerb. obligat.l.ſi ſtipuler. uel dic quia tuto res: ut C.de interdic.ma.per to-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum. Sed est contrà in eo.tit.l.j.sed ibi clàm: unde scientia pſumitur. ut ſ. de ritu nuptiar.l.fi.& ad hoc ut error ciuilis iuris prosit, uel non noceat, facit ſ. ut in pos.lega.l.j.in prin. & ad Syl.l.j.ſ. ſi qs ignorás. & de lega.2. qui fideic.& de peti.hered.ſed & ſi lege. ſ. fcire. item facit. C. de iuris & fac.igno.l.fi.& j. de iure fiſc.l.ij.an fi.& C.ſi aduer. de.l.j.& fina.

a ¶ Grauiora.ʒ i.grauia, uel id est grauiora quàm adulterij. Accurſius.

b ¶ Illicitum contractum fit.] errore forte iuris: quia hic cõtumelia forte ſanguinis nó continetur: ut ſ. & ſic not. q̃ parcitur in delictis ſi bonã habuit originem, id est causam fauorabilem: argu. ſ. de furt. q. uas. ſ. ſi ego. & de re iud.l.inter pares. & de dona. inter uir.& uxor.ſi donatꝫ.in prin. & ſ. fi. Accur.

c ¶ Fratres deniq;ʒ exemplum ſuperioris.

d ¶ Inceſti.ʒ per matrimonium contractũ: ut ſubiicit.

e ¶ Per ætatem.ʒ maxime ſubaudi, cũ aliàs mitius ſe habet lex cũ incestuoſis q̃ cum adulteris. H. & potes dicere q̃ ubi cõiuges ſciũt factum.t. conſanguinitatem. & ius.i.non licere, habent locum pœnæ. C. de incest.nup.l.q̃ contrà. ſi uerò errant in facto, iuſtè excuſantur: ut ea.l.ſi in iure. in adulterij pœna nec mares nec fœminæ excuſantur: ut hic: ibi, cum in adulterio, &c. ſed in inceſtu, ſi quidem ignorantia iuris naturalis uel gentium: neuter excuſatur in totum, ſed releuantur, ut hic, uel etiam puniendi &c. ſi ciuilis: ſi maſculus, relenatur in aliquo: mulier in totum. Item minor excuſatur in totum: ut ſ. ea.l.ſ. 1. & hic, & j. e. ſ. Imperatores. & ſ. in ceſtũ. Item not. in hoc ſpeciale q̃ ſi quis diſtrahit illicitam coniũctionem antequàm accuſetur: non punitur: ut j. e. ſ. iidem Pollioni. Sed q̃d ſi unus ſciat: alter non? Reſpond. in ſciente quod dixi: & in ignorante quod de ignoráte dixi: ut dictæ pœnæ habeant locum, uel non habeant.

† pubertate delinquitur.

† Habetis hic tex. unicum in iure ad hoc q̃ licet confeſſio erronea in contractu ſine p̃miſſiõe nõ valet. l. tres fratres. cũ ibi no. ſ. de pact. tamẽ cõfeſſio erronea cuidẽter in delictis valet niſi erroꝝ alleget. Bolog.

f ¶ Ætate.ʒ etiam iuris ignorantia. & facit C. de pœ. l. impunitas. & ſ. de mino. l. auxilium. in fi. Accur.

g ¶ Suprà dictum eſt ʒ ut ſ. eo. ſ. ſtuprum. in fi. & ad ſ. ſ. de ritu nuptiar. l. qui in prouincia. in fi. & de condictione ſine cauſa. l. fi. & j. e. l. fi. & j. de iure fiſci. l. ij. in fine. Accurſius.

h ¶ Cum nouerca.ʒ ſi accepit nouercam in uxorem, licet eã cognouerit. ſi tñ cum ſcit eſſe illicitum, eam dimittit: non tenetur inceſti. & idem dicit ſ. ſequens, generalius tamen. & ita remittitur al. cui delictum ſi præueniat in ſatisfactione. ſic C. ne tuto. uel curator. l. j. & de crimine ſtelliona. l. j. & de Fal. Codicillos. & de iis q̃ adſcri. l. ij. & de plus petit. l. j. & ſ. de public. l. hoc edicto. & C. de inceſtis & inutil. l. q̃ contra. & C. ad legem Iuliam maieſt. l. quiſquis. in fi. & j. de falſ. qui falſam. Accur.

i ¶ Poſtulatus eſt.] quia in iure erraut. nam ſi in facto: nec ante nec poſt poteſt accuſari. Accur.

k ¶ Admittitur. ʒ per errorem iuris.

l ¶ Sexu.] quia mulieribus eſt permiſſum ius ignorare: ut j. de iure fiſc. l. ii. in fi. & C. de iur. & fac. igno. l. fi.

Mulieri permittitur ius igno.

m ¶ Vel ætate. ʒ ut C. de inceſt. nup. qui contrà. & ſ. proxi.

n ¶ Puniendi. ʒ Genitiui caſus.

ne erit excuſata. Nonnunquam tamen & in maribus inceſti crimina, quanquam naturà ſunt grauiora, humaniùs quàm adulterij tractari ſolent: ſi modò inceſtum per matrimonium illicitum contractum ſit. Fratres denique Imperatores Claudius crimen inceſti propter ætatem remiſerunt: ſed diſtrahi coniunctionem illicitam iuſſerunt: cùm aliàs adulterij crimen quod poſt pubertatem delinquitur, non excuſetur ætate. nam & mulieres in iure errantes, inceſti crimine nó teneri ſuprà dictum eſt. cùm in adulterio commiſſo valeat habere poſſint excuſationem. ¶ Iidem Imperatores reſcripſerũt poſt diuortium, quod cum nouerca bona fide priuignus fecerit, non eſſe crimen inceſti admittendum. ¶ Iidem Pollioni in hæc uerba reſcripſerunt: Inceſtæ nuptiæ conſtrmari non ſolent: & ideo abſtinenti à tali matrimonio, pœnam præteriti delicti ei, qui nondum reus poſtulatus eſt, remittimus.

¶ Inceſtum autem quod per illicitam matrimonij coniunctionẽ admittitur, excuſari ſolet ſexu, uel ætate, uel etiam puniẽdi correctione quæ bona fide interuenit: utique ſi error allegatur: & faciliùs, ſi nemo reũ poſtulauerit.

¶ *Qui uxorem deprehẽſam in adulterio occidit non tenetur lege Cornelia de ſicariis tamen aliter & aliter ſecundùm conditionem perſonæ punitur. h.d.*

¶ Imperatores Marcus & Antoninus & Commodus filius reſcripſerunt, Si maritus uxorem in adulterio deprehenſam, impetu tactus doloris interfecerit, non utique legis Corneliæ de ſicariis pœnam excipiet. nam & diuus Pius in hæc uerba reſcripſit Apollonio, Ei qui uxorem ſuã in adulterio deprehenſam occidiſſe ſe non negat, ultimum ſupplicium remitti poteſt. difficillimũ enim eſt iuſtum dolorem temperare: & magis quia plus fecerit, quam quia ſe uindicare non debuerit, puniendus ſit. Sufficit igitur, ſi humilis loci ſit, in opus perpetuum eum tradi: ſi quidem honeſtior in inſulam relegari. ¶ Liberto patroni famã lacẽſſere non facile conceditur. Sed ſi iure mariti uelit adulterij accuſare patronum, permittendum eſt, quomodo ſi atrocem iniuriam paſſus eſſet. Certe ſi patronum, qui ſit ex eo numero qui deprehenſus ab alio interfici poteſt, adulterio uxoris deprehenderit, deliberandum eſt an impunè poſſit occidere. q̃d nobis durum eſſe uidetur. nam cui ius famæ, multò magis uitæ parcẽdum eſt. ¶ Si quis in honore miniſteriue publico ſit, reus q̃d poſtulatur: ſed differtur eius accuſatio: & cautione iudicio ſiſtendi cauſa promittitur in finem honoris. & hoc ita Tyberius Cæſar reſcripſit.

¶ *Violentia excuſat ab adulterij pœna, licet celetur marito hoc factũ. §§. ſeq. hæc ues ſunt, ideo non ſummantur.*

¶ Idem. LEX XXXIX.

VIm paſſam eſſe mulierem ſententia pſidis prouinciæ continebatur. In legem Iuliam de adulteriis non commiſiſſe reſpondi, licet iniuriam ſuã protegendæ pudicitiæ cauſa confeſtim marito renuntiari, phibuit. ¶ Nupta quoq; muliere, tametſi leno cinij uir prior non poſtuleſ: adulterij tamen crimen contra adulterum ab extraneo poteſt inferri.

¶ In matrimonio quoq; defuncta uxore, uir iure adulterum interreos recipi poſtulat. ¶ Nupta priuſq̃ adulter damnetur, adulterij non poſtulaſ, ſi nuptias denuntiatio uel ad domum lieris miſſa non præceſſit. ¶ Mulierem ob latronum ſocietatem exulare iuſſam citra pœnæ metum in matrimonio retineri poſſe reſpondi, q̃a non fuerit adulterij damnata. ¶ Præſcriptione q̃nque annorum crimen inceſti iunctum adulterio non excluditur.

¶ Duos quidem adulterij mare & fœminam propter commune crimen ſimul non iure nec à uiro poſtulari conuenit: cùm tamen duobus denuntiatum fuiſſet ab eo qui poſtea deſiſtere uolebat, abolitionem eſſe neceſſariam in utriuſque perſona reſpondi. ¶ In ceſti commune crimen aduerſus duos ſimul intentari poteſt.

¶ De ſeruis quæſtionem in domino inceſti poſtulatos ita demum habendam reſpondi, ſi per adulterium incestum eſſe contractum dicatur.

¶ *Mulier repudiata à uiro poteſt nubere illi, quem maritus ſuſpectũ habet de adulterio: dum tamen non accuſauit. h.d.*

¶ Paulus. LEX XL.

QVæſitum eſt, an ea quã maritus adulterij crimine ſe accuſaturum minatus eſt, nec q̃quam egit, uel iure mariti, uel iure publico nubere poſſit ei, quẽ in eam reum adulterij deſtinauerit. Paul. reſpondit, nihil impedire quò minus ei, quem ſuſpectum maritus habuit, ea de qua q̃ritur, nubere poſſit.

† lib. 19. Reſponſ.

† aliàs ſi ea.

† intell. huius §. uide apud Bereng. fern. in l. fi. num. 43. C. de poſth. hæred. inſtit.

† lib. 15. Reſp.

† Iſtã l. induco ad depoſitionem teſtis probantis uim fuiſſe illatã ut nõ dicat Titiũ uiolenter cognouiſſe Bertam: quia eius depoſitio eſt nulla p̃ uerbũ uolenter: q̃d actiuè & paſſiuè põt accipi ut ſ. de quæſtio. l. j. ſ. uerſ. circa ſecundã partem: & ibi Alex. oi no. ſ. d̃ duobus re. quẽ ẽt uide in l. ſi ita ſcriptũ. ſ. de manu. teſt. in l. ſi uxor ſ. pe. uerſ. uolo uos ſcire. ſ. eo. q̃d eſt uerũ niſi conſuetudo aliter diſponat ſe cũdũ Alex. ubi ſ.

Reſpondi.

a ¶ Reſpondi ʒ & benemut ſ. eo. ſi uxor. ſ. ſi quis planè. & ſ. de poſt. l. j. ſ. remouet. & C. eo. l. q̃ diſimam. & ar. ſ. de li. cau. l. imò. Accur.

b ¶ Prohibuit. ʒ expreſsè uel tacendo.

c ¶ Nupta. ʒ ſecundo uiro facto diuortio à primo cuius matrimonium adulterauerat. & ſed m hoc nihil eſt contra. uel die de eodem uiro loq. Et q̃dicit prior i. primo. ſed tunc eſt cõtra. ſ. eo. l. cõſtante. ſed ibi uxorem: hic adulteram. Item eſt contra. ſ. eo. miles. ſ. uolenti. ſed ibi uirum prohibet accuſare: hic extraneum permiſit. & facit ſ. eo. l. adulter. ſ. fi. & C. eo. ſi dum.

d ¶ Poſtulat. ʒ ſic j. eod. l. fi. & ſ. e. miles. ſ. adulterij. Accur.

e ¶ Nupta.] ſ. ſecundo uiro.

f ¶ Damnetur. ʒ facit ſ. e. adulter. ſ. fi. & l. denuntiaſſe. ſ. fi. in princ. & l. ſi maritus. ſ. fi. & l. qui uxori. & C. eod. l. ſi nondum.

g ¶ Ad domum.] ſ. de dam. ifec. l. iiij. ſ. ro. ties.

h ¶ Adulterij. ʒ uel ſupri: ut ſup. eo d. mariti. ſ. i.

i ¶ Iunctum adulterio. ʒ nec forte adulterij iuncti inceſto: ut ſ. l. prox. ſ. 1. & facit ſ. e. l. mariti. ſ. fi. ſed ſeparatim tollitur: ut ſ. e. l. mariti. ſ. hoc quinquennium.

k ¶ Propter commune. ʒ alioquin ſecus eſſet. & facit ſ. de accuſhos accuſare. ſ. lege. & C. eo. tit. l. reos. & ſ. e. ſi maritus. ſ. fin. & l. nihil ſ. fin. & inſt. ad Turpillianum. l. j. ſ. accuſationem.

l ¶ Poſtulari. ʒ id eſt, accuſari. Accur.

m ¶ Tamẽ duobus. ʒ adultero & adulteræ.

n ¶ Intẽtari poteſt. ʒ de hoc dic ut ſ. e. l. qui pupillã. ſ. fi. & C. ſi reus uel accu. l. j.

o ¶ Per adulterium. ʒ ſecus in adulterio: ut C. eodem. l. in adulterij quæſtione. & l. iij. & C. de quæſtio. l. j.

p ¶ Dicatur. ʒ aliàs non: cum de domo accuſatæ, uel accuſantis non debeant produci ſerui ad torquendum: ut j. de quæſtio. l. j. ſ. 1. & l. de inceſtu.

Q ¶ Væſitum eſt. ʒ CASVS. Dixi uxori meæ q̃ eã uolebam de adulterio accuſare q̃d cõmiſerat cum Titio: & eã non accuſaui. poſteà ſeparauit ſe à me, & nupſit Titio. dicit q̃ bene tenet matrimonium. Sed pone ſe poſtquàm à me ſeparauit ſe, eam accuſaui de adulterio, & interim eam reduxi in uxorem. dicitur q̃ uideor deſtitiſſe ab accuſat. & amplius eam accuſare non poſſum ex eadem lege. Fran. Accur.

q ¶ Publico. ʒ id eſt, extranei.

r ¶ Deſtinauerit. ʒ maritus.

t ¶ Nihil impedire. ʒ aliàs lex. & facit ſ. eo. l. miles. ſ. licet. & C. eo. l. commiſſum. ſed arg. contrà. in aut. de rap. mu. colla. ix.

t ¶ Videri. ʒ nec ideo crimen lenocinij contrahere uidetur: ut C. eo. l. ſine metu. & l. ſerui. ſ. j.

v ¶ Non ſupereſſe. ʒ ut C. eo. l. oblationẽ. in fi. & ſ. eo. l. ſi uxor. ſ. ſi d ſi ꝫ. & j. ad Turpil. q̃ deſtitit. & ſ. eo. l. ij. ſ. j. & nu. de tacita remiſſione ſimilia. ſ. de mino. ſi filiusfa. & C. de iur. do. l. ij. & ſ. de le. commiſſ. l. poſt diem. & ſ. ſol. mat. l. ij. & ſ. rerum amo. l. fi.

IN crimine. ʒ CASVS. In accu. adulterij nulla datur dilatio niſi ut perſonę exhibeantur: item niſi hoc uideatur iudici. Fran.

x ¶ Hoc. ʒ aliàs hoc, aliàs hanc dilationem. aliter ergo uel nulla dãda, uel una ſaltem tantũ. & eſt ſpeciale. aliàs tres: ut ſ. de fer. l. fin. & facit quod not. ſ. de pu. iu. l. inter. item facit ſ. eod. l. miles. ſ. quapropter.

SIis. ʒ CASVS. Libertus ſi ius an nulorum aureorum impetrauit: ſi iacebat cum uxore patroni uel cum patrona, uel cũ ſimili perſona, & inueniat in lecto cũ ea: põt occidi ut libertus, & ſic ut uilis perſona. Franc.

y ¶ Aut in eius. ʒ ſi habeas eius, bene ſtat. ſ. uxorẽ. ſi eis uel eã: bñ ſtat. nam ſemper dic eorum, uel eius uxorem & quod ſubiicit eum, uel eamnon eſt uis.

z ¶ Eamve. ʒ ſuxorẽ.

a ¶ Patris. ʒ præmitte patris cuius, &c. & ad omnes genitiuos ſe quẽtes ſuppone cuius. & facit ſ. de teſti. l. iij. & ſ. eo. l. marito. ſ. 1.

b ¶ Occidatur. ʒ à ui ro: ut d. l. marito. ſ. 1.

c ¶ Placuit. ʒ quo hoc pro liberto habetur. ſic C. qui accuſa. poſt. l. pen. & fi. & ſ. de iur. aure. annu. l. j. & de cond. & demon. l. falſa ſ. 1. ſed arg. contrà. ſ. de ex cuſa. tut. l. cum ex oratione.

SIex lege. ʒ CASVS. Repudiaui uxorem non legitimè: & ſic adhuc uxor manet. qui eã ducit in uxorem: ſi quidem ſine dolo, credens eam iuſte repudiatam, non committit adulteriũ: aliàs ſic. Accur.

d ¶ Non fit. ʒ ex lege mittitur: prout habes ſ. de di. l. ij. quod hic non fuit legitimè. ſed miſſum fuit de facto.

e ¶ Videatur. ʒ nã ſi ipſo iure fieret diuortium per adulterium, fruſtra diceretur q̃ uir debet eam repudiare: ut ſ. eo. l. conſtante.

f ¶ Duxerit. ʒ credẽs eam repudiatam legitimè.

ʒ ¶ Non committit.] l. conſcientia maritalis thori: ut C. de repu. l. vxor. in fi. Item nec ſtuprum ſine dolo cõmittit: ut ſ. e. l. eũ qui. & ſ. ſ. e. hæc uerba. & l. is cuius. in prin. & l. miles. ſ. mulier. & C. de fica. l. j.

h ¶ Committat.] adulterium, ut communiter pœna ſtatuta debeat imponi. nam nõ debet impoñ: quia per qualequale matrimoniũ cõmiſſum eſt adulterium: ut ſ. e. l. ſi adulteriũ. ſ. nonnunquã. Vel dic q̃ non committitur adulteriũ hoc ipſo q̃ duxit uxorem, niſi eã cognouerit. & ſecundũ hoc habeas ne. & facit ſ. de cõdi. ſine cauſa. l. annuncio. & ſ. unde uir & uxor. l. j. in fin. alij habẽt ſine ne: & tũc eſt ſenſus q̃ committit adulterium, quia ſciens: in primo caſu nõ, quia ignorans.

DEfuncta. ʒ CASVS. Gener iacuit cum ſocera. etiã mortua ſocera poteſt gener accuſari de inceſtu, ſicut adulter poſt mortẽ mulieris. Franc.

i ¶ Quoque ſocru. ʒ cum qua gener concubuit.

† libr. 3. ad l. xij. tabul.

† al. Papinianus. lib. 4. Reſp.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vt.ʒid est sicue.
b ¶ Adulter.ʒut ſ.eo.uim passam.§.a.

¶ AD LEGEM IVLIAM de vi publica.

LEge Iulia. Domi.ʒ not mirabile q̃ reputatur uis solum habere arma domi, uel portare.
d ¶ Agróve.] fortè ubi erat una domus.
e ¶ In uilla.ʒubi plures.
f ¶ Præter usum.ʒ sic ʒ.eo. qui dolo.§.t.
g ¶ Coegerit.ʒ i.habuerit.
h EXcipiuntur.ʒ q̃dam enim, &c. ut ſ.de acq.rer.do.q̃dam & ʒ. de decurioñ. l.decurio.Accur.
i ¶ IN eadem.] ut hac l.teneatur.
k ¶ Habuerint.] C. eo.l.fi.
l ¶ Qui pubes.]maximè.nam impubes tenetur ſi fit doli capax: ut arg.C. de autho.p̃ſtan.l.clarum. & ʒ. de reg. iur.l. pupillũ ſed arg. contrà.C. de fal. mo.l.j.in fi.
m ¶ Rapuerit.ʒ ut C.eo.l.fi.Accur.
n ¶ Præter materiã.] qua utitur ad ædificãdũ: ut ſ.de le.2.ligni. i prin.& ſ. de uſufruc. l. arborib. in princip. & hoc ideo, q̃a aliàs combureretur.
o ¶ Per uim.]ut ſ.tit. 1.l.mariti.§.fi.
p ¶ Vel prohibẽdi.] repete ſunt cauſa.phi.
q ¶ Eadem.ʒ id est, pœna eiuſdem l. quæ ẽ inſti.de pub.iudi.§.itẽ lex.
r ¶ Armatis ʒ ſed ſine armis locum habet ſequens tit. ut ʒ. tit. 1. ſi quis.& l.j.§.1.
s ¶ Suo.ʒ ſ.dñi faciẽtis uim.Accur.
t ¶ Naui ſua.ʒ pro aliis datur interdictũ unde ui: ſed pro nauiñ, ut ſ.de ui & ui ar. l.j.§.ſi quis de naui. & facit C.eo.l.ſi quis.
v ¶ Concuſſerit.ʒ aliàs concuſſerit .& aliàs excuſſerit.
x VTive id.ʒ P. utive diſtraheretur.
y ¶ Fieret.ʒ ſ.aliq̃d de ſupradictis.Accurſius.

† lib.14.in ſtit.
† al. Scæuola. lib.4. Regul.
† lib.14.in ſtit.
† lib.59.ad edict.

QVi cętu.ʒ Caſus huius prin.eſt planus.
¶ Si de ui.]Dico me deiectũ p uim de domo q̃ dico eſſe meã: unde peto te puniri.Item peto domum mihi reſtitui:cũ ſim dñs:tu te dicis dñm.dẽ q̃ prius cognoſcitur de ui. Secundò dicit: uiduam uel nuptam rapui.ultimo ſupplicio dãnor.ſed ſi pater mulieris hanc iniuriam remiſit mihi:quilibet extraneus poteſt me accuſare etiam ultra quinquennium:cũ maius ſit hoc delictum quã adulterium. Fran.
z ¶ Concurſu.ʒ aliàs conuerſo.& tunc dic cętu conuerſo, id eſt, cõuocato.uel dic proprie.
a ¶ Incluſerit.ʒ ſic ſ.quod met.cau.l.qui in carcerem. & C.eo.l.iij. & ʒ.eo.l.& eum.Accurſius.
b ¶ Quo minus.ʒ Sicut B. ſed R. quò magis.

ner inceſti poſtulabitur, ut [a] adulter [b] poſt mortem mulieris.

Ad legem Iuliam de vi publica.

TITVLVS VI.

¶ Hic titulus planus eſt, nec indiget ſummariis; quia ſuccinctè ponit in quibus caſibus tenetur quis lege Iulia de ui publica: & pœnam deſcribit in l.qui dolo.§.ult. & pauca uerba legis exponit: ut in l.armatos.& in l.j. qui ædes.§.telorum.

¶ Martianus.† LEX I.

LEge Iulia de vi publ ca tenetur q̃ arma, tela,domi [c] ſuæ, in agróve, [d] ĩ uilláve [e] præter uſum [f] uenationis,uel itineris , uel nauigationis coegerit. [g]

¶ Vlpianus.† LEX II.

EXcipiuntur [h] autem arma q̃ quis commercij cauſa habuerit,hæreditatéve ei obuenerint.

¶ Martianus.† LEX III.

IN eadem [i] cauſa ſunt qui turbę ſeditionisve faciendæ conſiliũ inierint, ſeruósve aut liberos homines in armis habuerint. [k] ¶ Eadem lege tenetur, qui pubes [l] cũ telo in publico fuerit.In eadẽ cauſa ſunt,qui peſsimo exemplo,conuocata ſeditione uillas expugnauerint, & cum telis & armis bona rapuerint . Item tenetur qui ex incendio rapuerit [m] aliquid præter materiam. [n] Præterea punitur huius legis pœna qui puerum,uel fœminam , uel quenquam per uim [o] ſtuprauerit.Sed & qui in incendio cum gladio aut telo rapiendi cauſa fuerit , uel prohibendi [p] dominum res ſuas ſeruare , eadem pœna tenetur . Eadem [q] lege tenetur qui hominibus armatis [r] poſſeſſorem domo agróve ſuo [s] aut naui ſua [t] deiecerit,concuſſerit, [u] expugnauerit.

¶ Vlpianus.† LEX IIII.

QVi cętu.ʒ Caſus huius prin.eſt planus.
¶ Si de ui.]Dico me deiectũ p uim de domo q̃ dico eſſe meã: unde peto te puniri.Item peto domum mihi reſtitui:cũ ſim dñs:tu te dicis dñm.dẽ q̃ prius cognoſcitur de ui. Secundò dicit: uiduam uel nuptam rapui.ultimo ſupplicio dãnor.ſed ſi pater mulieris hanc iniuriam remiſit mihi:quilibet extraneus poteſt me accuſare etiam ultra quinquennium:cũ maius ſit hoc delictum quã adulterium. Fran.
z ¶ Concurſu.ʒ aliàs conuerſo.& tunc dic cętu conuerſo, id eſt, cõuocato.uel dic proprie.
a ¶ Incluſerit.ʒ ſic ſ.quod met.cau.l.qui in carcerem. & C.eo.l.iij. & ʒ.eo.l.& eum.Accurſius.
b ¶ Quo minus.ʒ Sicut B. ſed R. quò magis.
c ¶ Diſtrahatur.ʒ aliquid quod ſit neceſſarium funeri ſepeliendo. Azo.uel dic diſtrahatur,id est,auferatur funus ut portetur ad ſepeliẽdum.ſic ſ.depoſi.bona fides. & facit ſ.de ſepul.uio.l.ſepulchri.
d ¶ Reſcindit.]ut ſ.quod met.cau.metum.§.ſed quod.& § ex hoc.
e ¶ Si de ui & poſſeſsione.ʒid est,de re poſſeſſa,& ſic uel,pro id est, & adde quod no.ſ.de iudi.l.ſi de ui.

VTive id [x] fieret, [y] homines accommodauerit.

¶ Martianus.† LEX V.

QVi cętu, concurſu, [z] turba, ſeditione, incendium fecerit, quique hominem dolo malo incluſerit, [a] obſederit,quíve fecerit quò minùs [b] ſepeliatur,quò magis funus diripiatur, diſtrahatur: [c] quíve per uim ſibi aliquem obligauerit. nam eam obligationem lex reſcindit. [d] ¶ Si de ui & poſſeſsione [e] uel dominio quæratur,antè cognoſcendum eſſe de ui, [f] quã de proprietate rei , diuus Pius τὸ κυῤῥὸ τὸ πραγματικὸν [g] reſcripſit. Sed & decreuit [g] ut prius de ui quęratur, quàm de iure dominij ſiue poſſeſsionis. [h] ¶ Qui uacantem [i] mulierem rapuerit , uel nuptam, ultimo [k] ſupplicio punitur. Etſi pater [l] iniuriã ſuam precibus exoratus remiſerit, [m] tamen extraneus [n] ſine quinquennij præſcriptione reũ poſtulare poterit , cùm raptus crimen legis Iuliæ de adulteriis poteſtatem excedat. [o]

¶ Vlpianus.† LEX VI.

ET eum qui puerum ingenuũ rapuit,puniẽdum diuus Pius reſcripſit , in hæc uerba, Exemplũ libelli dati mihi à Domitio Sylua no , nomine Domitij Syluani patrui , ſubiici iuſsi motus querelacius , qua ſignificauit filium ſuum ingenuum,iuuenem admodum,raptum atq; concluſum , uerberibus ac tormentis uſq; ad ſummum periculum afflictum. Germane [f] charisſime uelim audias eum: & ſi cõpereris hæc ita admiſſa,rem ſeuerè exequaris. [p]

¶ Idem.† LEX VII.

LEge Iulia de ui publica tenetur qui cùm imperiũ poteſtátémve haberet,ciuẽ Romanum ad uerſus prouocationẽ necauerit, [q] uerberauerit , iuſſeritve quid fieri, aut quid in collũ iniecerit, ut torqueatur. [r] Item quod ad legatos, [s]

p ¶ Exequaris.ʒut ſ.qui cœtu.2.reſpon.
LEge Iulia.ʒ CASVS. Si ptãs Boñ.aliqué cõdemnat morti uel uulneribus uel ſimili pœnæ: & cũ appellaret, iuſsit ptãs has pœnas imponi ſpreta appellatione:tenetur ptãs hac l.Iul. Idẽ in legato proconſulis,& in oratore,i.doctore artium. Et idem in comite:ut ſi aliquem illi pulſauerunt, ſiue iniuriã fecerunt, teneantur hac l.Frã.
q ¶ Prouocationem necauerit.ʒ quia appellabat ab eius iniuriam.ut C.de ap.ſi quis.& ʒ.de ap.reci.l.ij.
r ¶ Vt torqueatur.ʒ facit ʒ.tit.1.l.legis.ſed contra.in eo.tit.l.hac lege.ſed hic armis,ibi non:ut ſ.l.iij.in fi.
s ¶ Ad legatos.ʒ proconſules. uel dic hoſtium:ut ʒ.de legationib.l.fi.in prin.prout habes quem.Accur.

Oratores,ʒ

1 Imò uerò oratores hoc loco intelligendi ſunt legati , ut apud Virgi.i.11.Ianque oratores aderãt ex urbe Latina uelati ramis oleę, ueniamq̃ rogantes. Budæ° hic.
† al. ſi quis quẽ eorum pulſaſſe , aut iniuria affeciſſe arguatur.
lib.5.Publicorum.
† lib.7.
† lib.68.ad edict.

† aliter q̃. Eius erit.

† alias miniſtros enĩ.

† lib.5.ſententiarum.

a ¶ Oratores.] id eſt, doctores 1 artium.dicuntur enim & ipſi aliquam habere dignitatem: quod patet:quia à muneribus quandoque excuſantur:ut C.de profeſſ.l.j. & ij.& ii. & l.medicos.
b ¶ Comitésve.ʒ de his ſit mentio ſ.lo.ſed addes.in fin.uel comites, id eſt,aſſeſſores.
c ¶ Si quis.ʒ id est,ſi quis ſupradictorum legatorum uel oratorũ uel comitum.
d ¶ Eorum.ʒ i. aliquem alium pulſaſſe , &c.uel aliter , ſi quis in dignitate aliqua poſitus quem prædictorum ſcilicet legatorum comitum oratorũ pulſaſſe , &c. & hoc ſi habeas ſi quis quem,aliàs eſt ſi quiſquam:& tunc ſerua primam expoſitionem.
LEge Iulia.ʒ CASVS.Lex Iul.p̃hibet impediri aliquẽ accuſatum quo minus Romam uadat ad excuſandũ ſe, & ad ſe defendendum.F.
e ¶ Reum.ʒ id est,accuſatum aliquẽ uel cõuentum.
f ¶ Romæ.ʒ uel alibi ubi neceſſe habeant ſe excuſare.& hoc ſi cum armis. ſi autem ſine armis, tunc obtinet infrà tit.j.l. legis. & inſti. de publi. iudi. §. item lex.
g ARmatos. Non utique. ʒ ſcilicẽt tantum. & facit inſti. de interdi.§.qui autem. & de pub. iud. §. Item lex. & ʒ. de uerb. ſig.ſi calumnietur. §.telum. & l. armorum. & ſ.de ui & ui ar.l.iij.§.armis. & ʒ.e.ij,qui.
QVi dolo.ʒ CASVS. Qui dolum commiſit ut iudicia non procedãt uté , uel ut iudex malè iudicet , uel ut poteſtas aliter quàm ſit ius decernat , tenetur hac l. Iul.Item hac lege tenetur qui per iniuriam exegit ab alio pollicitationem de ludendo , uel de pecunia danda. Item hac lege tenetur litigator qui coram iudice uel ibi iuxta ſtabat cum lacena ad terendum iudicem.ſed ille,qui habet ſecum homines,& miniſtros cauſa pugnandi cum beſtiis, nõ tenetur hac lege. Item hac lege tenetur qui conuocatis hominibus uim fecit ut aliquis uerberetur & pulſetur,licet non ſit occiſus. Item damnato hac lege interdicitur ei aqua & igni.Franciſcus.
h ¶ Quàm.ʒ ſubaudi aliter.
i ¶ us.] aliàs ius erit.& aliàs iuſſerit.
k ¶ Faciat.ʒ ſ.teneẽ l.Iul.de ui.& ſemper repete,quominus.Accur.
l ¶ Qui ludos.ʒ ſupple idem tenetur lege Iul.qui exegerit polliceri ludos faciendos,uel pecuniam.
m ¶ In conuentu.ʒ in lib. B.eſt incontinenti, id eſt,in loco prope iudiciu m:quod dic ut ſuprà de ꝓcur.l.præſens.& l. qui in foro. & de uerborum ſignifica.l.ij.& l.ut Alphenus.& l.ędificia.& l.qui in continentibus.ſed in lib.R.eſt conuentu.aliàs concione.
n ¶ Exercebitur.ʒ ſub.tenebitur hac lege.
o ¶ Ad eas.] ſcilicet beſtias:ut ſuprà eodem,l.ii.Accurſius.
p ¶ Vim fecerit.ʒ cum armis.aliàs locum habet infra tit.j.
q ¶ Aqua & igni.ʒ cuius loco eſt hodie deportatio: ut infrà ad legem Iuliam peculatus. l. iii. Et ſic non obſt. inſtitu.de publicis iudiciis.§.item lex.ubi dicitur quod omnia bona perdit,& hoc in libero. At ſi ſerus inſcio domino uim fecerit, ultimo ſupplicio: ſi iubente,in metallum damnatur:ut C. eo. l.ſeruos.

oratores , [a] comitésve [b] attinebit, ſi quiſquã [c] † eorum [d] pulſaſſe ſiue iniuriam feciſſe arguetur.

¶ Martianus.† LEX VIII.

LEge Iulia de ui publica caue tur ne quis reũ [e] vinciat,impediátve quò minùs Romæ [f] intra certum tempus adſit.

¶ Paulus ad edictum.† LEX IX.

ARmatos nó vtiq; [g] eos tantũ accipere debemus qui tela habuerint: ſed etiam eos qui habent aliud quod nocere poteſt.

¶ Vlpianus.† LEX X.

QVi dolo malo fecerit quò minùs iudicia tutò exerceant,aut iudices ut oportet iudicent, uel is qui poteſtatem imperiúmve habebit , quàm [h] † eius [i] erit decernat, imperet, faciat. [k]
¶ Qui ludos , [l] pecuniámve ab aliquo ĩuito polliceri publicè priuatimve per iniuriam exegerit:itẽ qui cũ telo dolo malo in conuentu [m] fuerit, aut ubi iudicium publicè exercebitur. [n] Exceptus eſt qui propter uenationẽ habeat homines,qui cũ beſtiis pugnent: miniſtroſq; † ad eas [o] habere cõcedit.
¶ Hac lege tenetur & qui conuocatis hominibus uim fecerit , [p] quo quis uerberẽ & pulſet , & ſi neq; homo occiſus ſit. ¶ Damnato de vi publica aqua & igni interdicitur.

¶ Paulus.† LEX XI.

HI qui ædes alienas aut villas expilauerint,effregerint, expugnauerint , ſi quidem in turba cum telis fecerint,capite puniuntur. Telorum [r] autem appellatione omnia ex quibus ſinguli homines nocere poſſunt, accipiuntur.

HI qui ædes.ʒ CASVS. Qui intrant domum alienam per vim, & eam frangunt & deſtruunt: item qui damnum dant turba,puniuntur capite.Secundò dicit quid contineat appellatione telorũ.vl timò dicit, qui telum portat cauſa ſe defendendi,non tenetur: & ita ruſtici noſtri comitatus portant pro maiori parte eorum.Franc.

¶ Qui telum tuendę [s] ſalutis ſuę cauſa gerunt,non videntur hominis occidendi cauſa portare.

¶ Idem.† LEX XII.

QVi noua vectigalia exercent, [t] lege Iulia de vi publica tenentur.

Ad legem Iuliam de vi priuata.†

TITVLVS VII.

¶ Primò ponit pœnam l. Iul.de ui priuata:deinde caſus quibus quis tenetur l.Iul. de ui priua.uſque in ſi. tit. & planus eſt tex.

¶ Martianus.† LEX I.

DE vi priuata [u] dãnati [x] pars tertia bonorũ ex lege Iulia publicat: [y] & cautũ ẽ, ne ſenator ſit aut decurio,aut vllũ honorem capiat:néve in eũ ordinẽ ſedeat:néve iudex ſit: & videlicet omni honore quaſi infamis [z] ex ſenatuſcõ ſulto carebit. [a] Eadẽ pœna [b] afficiũtur qui ad pœnã legis Iuliæ de vi priuata rediguntur : & ſi quis ex naufragio dolo malo quid rapuerit.Sed ex cõſtitutionibus principum extra ordinem qui de naufragiis aliquid diripuerint, [c] puniũtur. nã & diuus Pius reſcripſit , [d] nullã vim nautis fieri debere: & ſi quis fecerit,vt ſeueriſsimè puniatur.

¶ Scæuola.† LEX II.

HAc lege [e] tenetur, q̃ conuocatis hominibus uim fecerit quo quis uerberarẽ , pulſaretur, neque homo occiſus erit.

¶ Martianus.† LEX III.

DE vi priuata.ʒ CASVS. Numerat pęnas quas patiẽ dãnatus ex lege Iul. de ui priuata: ut in ſequenti uerſu,eadẽ,&c. dic ut in gl. ibi poſita. Itẽ q̃ rapuit aliquid ex naufragio:punitur hac pœna. ſed hodie ſecus: quia extra ordinem punitur. cætera ſunt plana uſque ad l. creditores. Fran. Accurſius.
¶ De ui priuata. ʒ ut C.eo.l.tutoris.& inſti. de pub. iud. §. item lex.Itẽ amiſſio dignitatis & infamiæ : ut ſubicit. Item poteſt dici relegatio : ar. C. eo.l. quoniã. & ar. ſuprà de ter.mo.l. ij. Item ſi humilis ſit perſona , forte deportatur : ut C. eo. l. ſeruos. item quandoque capitis ſi homicidium occaſione uiolentiæ ſit cõmiſſum : ut C. eo.l.quoniam.
x ¶ Dãnati.ʒ genitiui caſus.

† lib.14.in ſtit.
† lib.14.in ſtit.
† lib.14.in ſtit.
† lib.14.Reg.
† aliàs Macer. libr.1. Pubhcorũ.

y ¶ Publicatur.ʒ ipſo iure,quod eſt hic ſpeciale.uel per ſententiam: ut ʒ.de interdic.& releg.l.relegatorum.§.ad tempus.
z ¶ Quaſi infamis.ʒ expreſsiuum ueritatis : ut C. de pu. iu. l. infamis. & ʒ.eo.l.ſi. Alii dicunt quòd de facto, non de iure eſt infamis.& ſecundum utrunque eſt ſic.C.de digni.l.ii.
a ¶ Carebit.ʒ ſemper ſupple hæc l.damnatus.
b ¶ Eadem pœna. ʒ q.d. ſic erit infamis:& omni honore carebit is qui non criminaliter ex hac lege , ſed ciuiliter conuentus admnæ ad ſi dicas ipſo iure fieri publicationem bonorũ tertiæ partis.Sed certè neurta talium actionum infamat. ſed dicã de facto infamari: uel dicã ſpeciale. uel aliter eadẽ pœna,i. qui punit aliàs ex alio edicto ſcilicet ex hoc ſi q s,&c. ſic ut hic efficitur infamis ſi extra ordinẽ pecuniariter condẽnat.Sed nõnne ex illo edicto eſt pœna quadrupli:ut ſ.de in e.tit.ſ.de incen.uel tertio eadẽ pœna afficiẽ q.ſ. ex naufragio,&c.quãdo,ſ. fecit uim,nam ſic redigitur ad pœnam huius legis nihilominus ciuiliter & in quadruplum. & hoc ſi ſine armis.nam ſi cum armis:tenetur l.Iul.de publ.ut ſ.tit.i.l.iii.in fi.quæ uidetur contra.
c ¶ Diripuerint.ʒ ui priuata.Accur.
d ¶ HAc lege.] continuatur ſequenti.l.nec intereſt.Accur.
¶ Reſcripſit.ʒ ut ſ.de incendi.Pedius.§.i.

Nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

a NEc interest. Eadem lege. ¶ Hic no. similia ¶. ad Turpil. l. j. §. incidit. & C. de ac. l. non ideo. & §. ni bo. rap. l. ij. §. si quis uerò & l. prætor. §. si quis adiuentu. Item arg. contrà. §. de mino. l. cum mãdato. Item facit C. eo. l. si criminis.

b Legis. Produceretur. §§. tit. 1. lege.

c ¶ Moderatius. ¶ id est, mitius agitur ciuiliter iniuriarum: q̃a posteà potest hæc l. accusari. ad quod est suprà de iniur. itẽ apud. §. prætor. sed ob. in e. tit. l. prætor edixit, in princi. sed rñ. iniuriarum ciuili & criminali nõ agitur: sed diuersam habet naturam.

d SI quis aliquem. Vis priuatæ. ¶ aliàs publicæ: ut §. tit. j. in eadem. in fine.

c ¶ Postulari. ¶ id est, accusari. Accur.

† lib. 55. f EX senatusconsulto. Ex condemnatione. ¶ innocentium: ut §. de cõcuf. l. ij.

g ¶ Ipsius. ¶ id est, quicquid habuerint, communicent.

† lib. 69. h ¶ Deui priuata. ¶ item crimine falsi: ut ¶. de fal. l. i. §. i. Item. l. Cornelia de fica. ¶. tit. i. l. i. §. i. & l. iii. §. alio. in fi. §. Itẽ crimine cõcussionis: ut §. de concuf. l. ii. nec tamen omnibus, sed una accusatur. Accursius.

† li. 8. Reg. Creditores. ¶ CASVS. Creditor debet coram iudice petere quod sibi debetur: non autem sua authoritate in rem debitoris debet intrare: alioquin ius crediti pdit. Item creditor qui res debitoris sui occupat sine parabola iudicis, tenetur hac lege: & tertia parte bonorum multatur: & fit infamis. & hoc dicit hæc lex & sequens. Franc. Accur.

i ¶ Nullo conceden te. ¶ iudice: ut ¶. l. fi. uel debitore etiam à prin. ut C. de pi. l. iii.

k ¶ Crediti eos non habere. ¶ in illa re quã acceperint. Quid si aliam pro alia? Rñd. ut no. §. quod me. causa. extat. Itẽ no. q̃ quidam dicunt q̃ edictum diui Marci tãum in eo casu loquit in quo si nõ esset creditor qui uim adhibuerit, teneretur quod met. cau. f. quando uoluntas fuit, licet coacta. sed Io. cõtra. ar. huius. l. cui rñ. fic, quia licet nullo cõcedente interim, uoluntas tamen debitoris intercessit, licet coacta. Item contra. §. de furqui uas. Item contra. §. quæ in frau. credi. ait prætor. §. si debitorem. contrà. C. de iudæ. nullus prout ibi sumitur à contrario sensu. Itẽ contrà §. quorum leg. l. j. §. rediguntẽ omnia. Sol. ut d. l. extat. Itẽ contrà. C. unde ui, siquis in rã. Sol. illa generalis. uel hoc speciale in re in qua actor habet ius. Itẽ cõtrà. C. ut bo. rap. l. ij. Sol. ut modò dixi. Itẽ facit §. ad l. Aquil. l. quẽ admodum. §. 1. & de acq. possess. l. si ex stipulatione. Sed arg. cõtrà. C. de decur. l. generaliter.

ADDITIO Dic q̃ speciale est ubi quando non potest haberi copia iudicis, secundum Bar.

† li. 5. de cognitionib. l ¶ Vulnerentur. ¶ interrogatiuè & planè legi potest.

in eam rem dixisse: ius crediti non habebit. m

¶ Modestinus. † LEX VIII

SI creditor sine authoritate iudicis res debitoris occupet, hac lege tenetur, & tertia parte bonorũ multatur, & infamis fit. n

Ad legem Corneliam de sicariis, & veneficis.

TITVLVS VIII.

¶ Marcianus. † LEX I.

LEge Cornelia de sicariis & veneficis tenet, q̃ hominem occiderit: cuiúsve dolo malo incẽdiũ factũ erit: o qve hominis occidẽdi, furtive faciẽdi causa cũ telo ambulauerit: P qve cũ magistratus esset, publicove iudicio pẽesset, operam dederit quo q̃s falsum iudicium ¶ profiteretur, r ut q̃s innocens circumueniretur, & condemnaret. ¶ Prætereà, tenetur qui hominis necandi causa venenum confecerit, dederit: quive falsum † testimoniũ dolo malo dixerit, quo q̃s publico iudicio s rei capitalis damnaretur: quive magistratus iudexve quæstionis sub capitalẽ t causam pecuniam u accepit, ut publica lege reus fieret. & qui hominem x occiderit, puniẽ, non habita differentia cuius cõditionis hominem interemerit.

¶ *Nullus tenetur l. Corne. de sica. nisi qui dolo occiderit. Item, qui ex iusta causa occiderit lege permittente, non tenetur. hoc dicit usque ad l. in auditum.*

¶ Diuus Hadrianus rescripsit eũ qui hominẽ occiderit, si non occidẽdi animo hoc admiserit, absolui posse: y & q̃ hominẽ non occiderit, sed vulnerauerit ut occidat, p̃ homicida damnandũ: & ex re z constituendum hoc, nã si gladium strinxerit, & in eo percusserit, a indubitatè occidẽdi animo id eũ admisisse. Sed si claua † percusserit aut cucuma in rixa, quam uis ferro percusserit, tamen nõ occidendi animo, leniendã eius pœnam qui in rixa casu b magis quã

m ¶ Non habebit. ¶ imò tãtùm actionm ui bo. rap. debent teneri: ut C. ui bo. rap. l. iii cõtrà. sol. ius crediti amittit, & in bo. rapt. teneẽ. uel aliter hic non erat res obligata. M.

n SI creditor. In famis fit. ¶ ut §. e. l. i. §. i. & fa. C. eo. l. in possessione.

¶ AD LEGEM i Corneliam de sicariis.

¶ *Qui dicuntur sicarij: habes insti. de pub. iud. §. item lex. sed interpretatio est largior: ut ibidem dicit.*

o EEge. Factũ erit. ¶ ut ¶. e. i. si quis dolo. Et not. dolo. nã secus si culpa etiã lata: ut in cad. l. itẽ ad hoc q̃d de incendio dicit, fa. §. de incẽ. q̃ ædes & l. fin. & C. qui accu. nõ poss. l. data. & §. rit. ii. q. cętu. & ¶. de pę. aut facta. §. fin. & C. eod. eũ qui. & ad leg. Aq. l. ii.

P ¶ Ambulauerit. ¶ C. eo. is qui. & instit. de publi. iudi. §. item lex. Accursius.

q ¶ Iudicium. ¶ id est, sententiam.

r ¶ Profiteretur. ¶ id est, proferret: ut & ¶. e. lege. in prin.

s ¶ Publico iudicio. ¶ duo sunt necessaria, scilicet q̃ sit publicum, & capitale. aliàs locum habet lex Cornel. de fal. ut ¶. de Bal. l. i. in princ. & §. i. & fic ¶. dicas de iudice, licet quidam idem in ciuili. Accur.

t ¶ Sub capitalem. ¶ i. sub capitali causa.

v ¶ Pecuniam. ¶ ad hoc ¶. ad le. Iul. repe. l. ea. §. fin. & l. sequent. Accursius.

x ¶ Hominem. ¶ uel liberum uel seruũ: ut & suprà ad le. Aquil. inde Neratius. §. si dolo. item sit in dignitate uel non, masculus uel fœmina.

y ¶ Absolui posse. ¶ non omnino, sed ab accusatione huius legis: ut infrà l. lege. §. i. facit C. eodẽ, l. i. & l. eũ. & infrà de xdil. edic. eũ autem. §. excipitur. Accursius.

† lib. 2. de pœnis. De interpretatione huius l. Cor uel. de sic. adde videdam gl. in can. quisq̃s de pę. dist. i.

† lib. 14. Instit. z Imò verò iudiciũ pfiteri est ultro sese cõfiteẽs q̃s criminis deferre. author Bud. hic.

| Not. hic text. ualde singula ad hoc quod testis falsidicus & p̃iurus i cãsa capitali & homicidii, si depo suit contra innocentẽ dolo malo ut homicida est puniendus. ad hoc dicit hunc text. sing. Bald. in c. i. ¶. in iuria. in fi. de pace iu ra. hr. in vsib. feudo. post eum Alexã. hic in apostill. ad Bartol. istũ tex. dicit egregiũ Corset. In huius singulari uerb. testis. nu. 12. † claui legit Budæ. hic.

z ¶ Ex re. ¶ id est, ex causa.

a ¶ Percusserit. ¶ ut occidat repete. quid enim si cum ferro percutere potuit, hasta percusserit? Accursius.

b ¶ Casu. ¶ culpa tamen præcedente: & ideo punitur casu. arg. §. cõmo. l. in rebus. Vel casu, id est, negligentia sic exponitur §. de incen. qui ædes.

quis ædes §. i. aliàs casus non esset puniendus: ut C. eo. l. j. & l. eum qui. & facit §. de iniur. l. illud. & C. de iniur. l. fi non conuicij. Accur.

a ¶ Dimittendum. ¶ ad hoc §. quod met. cau. l. fisti quidem. in fin. & de incen. rui. nau. l. ij. §. quod aut prætor.

b ¶ Deprehensam. Iuilem. Vel dic quòd in adulterio habetur illa distinctio: ut §. de adul. l. marito. in prin.

c ¶ Rescripsit. ¶ non enim hæc lege tenetur ut C. de adulte. Gracchus. & §. de ad. l. fi adulterium cum. §. Imperatores. sed mitius punitur, ut hic. sed uidetur in nihilum: ut §. ad Syl. si quis grauis. §. fi maritus. Sol. ignoscitur, ut ibi. sed non omnino, ut hic.

d INauditum. ¶ id est suppositum, & tunc de falso potuerit accusari si erit dolicapax: ut C. de falsis. l. j. ut fuit in Esu quodammodo. Vel dic inauditum, id est, non accusatum. sic ¶. de remili. l. iij. in prin. Vel dic inauditũ, id est, cõmittentẽ aliquid inauditum, & sic contra patrem deliquit. Sed quid si contra aliũ, uel si cõtra patrem, sed leuiter? Respon. nõ accusat pater: ut C. qui accu. non poss. l. si magnum. & l. propter. & ¶. de parricidium. §. fin. & C. de pa. po. l. iij in fi. & ¶. de pœ. capitalium. §. omnia. Accur.

† Vetus lectio habet lustramenti. sed quoniam nec Plini[i] nec Dioscoridis usquã Iustrationis meminerint de cãtharidibus loquẽtes, maluimus hic Ruellii cõsiliũ sequi ut ulcerameti legamus, cum præcipua cãtharidũ uis si texerare. Nisi cui magis placeat inseruramenti lepre. uide Budæum hic. Quidam tamẽ legit, mandragorã, cantharidas, aut q̃d lustramenti causã derint: pœna, &c.

e ¶ Punitur. ¶ §. ad l. Aquil. si seruus seruum. §. & si puerum. contrà. sed licet cesset Aquil. non tamen hæc accusatio.

v ¶ Ademptio. ¶ hodie contrà: ut C. de bonis damna. aut. bona.

x ¶ Capite. ¶ hoc statim expone quòd subiiciatur bestiis.

y ¶ Deportantur. ¶ hoc uerum, si non aliqua specialis pœna imponitur. & de bestiis ad legem Iuli. pecu. l. sacrilegij pœna. & ¶. de pœnis, respiciendum. §. fi. & ¶. eo. l. penul.

z ¶ Transfugas. ¶ contrà. C. de ser. fugi. l. iij. Solu. ibi in itinere: hic perfecto flagitio. & facit infrà de pœnis. l. fi quis. §. ij. & ¶. de re mili. proditores.

† al. insulæ deportatio.

LEge. ¶ CASVS. Magistratus, qui curauit ut aliquis occideretur contra legem, tenetur l. Corneli. Item si quis per culpam, causam mortis alicui præbuit, ut putator arboris iuxta uiam existens cum deiiceret ramum non proclamauit: & sic homo inde transiens percussus & occisus est: in quinquennium relegandus est: & sic fuit de facto. Item qui spadones faciunt, siue seruos, siue liberos. l. Cornel. puniuntur: & si sunt serui, i morti dantur. Item in absentem potest hæc sententia l. Corne. ferri. unde cõquerente[m] quia sit spadatus à Titio, & sic petit Titium puniri: audiet præses prouincię. puniuur enim medicus qui castrauit: item punitur qui se fecit sponte castrari. & uterque capitaliter puniturFran.

† lib. 7. de of. procõl.

a ¶ Non sit. ¶ ut §. l. j. in prin. & ¶. j.

b ¶ Per lasciuiam. ¶ ergo per culpam. † sic §. ad l. Aquil. si putator. & ¶. de re mili. cedere. §. pen. & ¶. l. in lege. & suprà l. j. §. fed si claua.

† Quid p proprie hoc loco significet lasciuia. ui de Bu. hic.

c ¶ Constitutum. ¶ aliàs est §. constitutum quidem, &c. aliàs est. §. idem.

† al. nõ adfuerint.

d ¶. Eos. ¶ scilicet liberos.

e ¶ Crimine. ¶ scilicet quòd fecit spadones bere.

f ¶. Arguerentur. ¶ id est, accusarentur.

g ¶ Teneri. ¶ suprà eodem, l. iij. §. qui hominem. & contrarium ibi signatum, & hic signa. item facit C. de eunnu. l. j. & ij.

h ¶ Bona. ¶ hodie contrà. ut not §. l. proxi. § penult.

i ¶ De absentibus. ¶ quia non uenerunt ad ius.

k ¶ Pronuntiandum esse. ¶ infrà, de pœn. absentem. contra. Solut. hic speciale. uel hic non pronuntiaſ in l. Cornel. de fica. sed ¶ pnuntiatur in eo in quo ibi conceditur, scilicet usque ad relegationem.

l ¶ Sinentémve. ¶ sic §. de iniur. l. j. §. usque adeò. & l. si quis seruum. & C. de rap. uir. & C. de me. a. l. deuotum & C. de furt. fi quis. & C. de nup. l. si contra mandata. & C. de re mili. l. fin. & in authen. ut nul. iudi. §. j. item facit ad hoc C. de eunuchis. per totum.

m ¶ Præbuerit. ¶ scilicet erit capitale.

volũtate homicidium admiserit.

¶ Itẽ diuus Hadrianus rescripsit eum qui stuprum sibi uel suis per vim inferentem occidit, dimittendum. a Sed & in eum q̃ vxorem deprehẽsam b i adulterio occidit, diuus Pius leuiorem pœnam irrogandã esse rescripsit: c & humiliori loco positum, in exilium perpetuum dari iussit: in aliqua dignitate positum, ad tempus relegari.

¶ Vlpianus. † LEX II.

INauditum d filium pater occidere non potest: sed accusare eum apud præfectum præsidémve prouinciæ debet.

¶ Marcellus. † LEX III.

EIusdem legis Cornelię de sicariis & veneficis capite quito, q̃ malum venenũ necandi hominis causa fecerit, vel vẽdiderit, vel habuerit, plectitur. Eiusdẽ legis Corneliæ pœna afficitur qui in publicum e mala medicamẽta vẽdiderit, vel hominis necãdi causa habuerit. ¶ Adiectio aũt ista veneni mali, ostẽdit esse quædam & non mala venena. ergo nomẽ medium est: & tam id quod ad sanandum, quàm id quod ad occidẽdũ paratum est, f continet: sed & id quod amatoriũ appellatur. g sed hoc solùm notaſ in ea lege, quod hominis necandi causam habet. Sed ex senatusconsulto h relegari iussa est ea quæ non quidem malo animo, sed malo exẽplo i medicamentũ ad conceptionem dedit, ex quo ea, quæ acceperat, decessit.

¶ Alio senatusconsulto k effectũ est, ut pigmentarij l sicut temerè ci cutã, salamandram, aconitum, pityocampas, bupresti[m], mandragoram, & id quidem ulceramenti † causa, dederint cantharides, m pœna teneant huius legis.

¶ Itẽ is cuius familia sciẽte n eo adipiscendæ & recuperandæ o possessionis causa arma sumpserit. ¶ Itẽ, qui author p seditionis fuerit, & qui naufragium suppresserit, quive falsa indicia ¶ professus fuerit. profitendáve curauerit, quo quis innocens circunueniret. q

† Imò verò inauditum intelligere reũ iudicio non conuictũ.

† lib. i. de Adult.

† al's Marcianus. lib. 14. Instit.

¶ Qui homĩem libidinis, s vel commercij causa castrauerit, ex senatusconsulto pœna legis corneliç punitur. t

¶ Legis Corneliæ de sicariis & veneficis pęna, i insulã † deportatio est, & omniũ bonorum ademptio. u sed solẽt hodie capite x puniri: nisi honestiore loco positi fuerint, quã vt pœnam legis sustineãt. humiliores enim solent uel bestiis subiici: altiores vero deportãtur y in insulã. ¶ Transfugas z scilicet vbicunque inuẽti fuerint, quasi hostes interficere licet.

¶ Vlpianus. LEX IIII.

LEge Cornelia de sicariis teneẽ qui cum in magistratu esset, eorũ quid fecerit contra homines necẽ, q̃d legibus permissum non sit. a ¶ Cum quidã per lasciuiam b causam mortis præbuisset, comprobatum est factum Ignatij Taurini proconsulis Betycæ à diuo Hadriano, quòd eum in quinquenniũ relegasset. ¶ Idẽ diuus Hadrianus rescripsit. Cõstitutũ c q̃dẽ est ne spadones fierẽt: eos d aũt q̃ hoc crimine e arguerẽtur, f legis Corneliæ pœna teneri, g eo rúmq; bona h meritò fisco meo vẽdicari debere. Sed in seruos q̃ spadones fecerint, vltimo supplicio animaduertẽdum esse: & qui hoc crimine tenentur, si † abstulerint, de asentibus i quoque, tanquã le ge Cornelia teneantur, pnuntiandũ esse. k ¶ Planè si ipsi qui hanc iniuriã passi sunt, pclamauerint, audire eos præses puincię debet, & qui virilitatem amiserint. Nemo enim liberum seruúmve inuitum, sinentémve l castrare debet: nec q̃s se sponte castrandum præbere debet. At si q̃s aduersus edictum meum fecerit, medico quidem q̃ exciderit, capitale erit: itẽ ipsi qui se sponte excidendũ præbuerit. m

eunnu. l. j. & ij.

Li quoque.

Universidad de Deusto
Biblioteca

I quoque.§ CASVS. Qui faciunt thlibias, id est, instrumentum quo quis castratur: puniuntur eadem pœna qua castrantes. uel aliter ut in glo. Fran.

a ¶ Thlibias. § id est, instrumentum cum quo quis leuiter castrat. uel quæ sunt quibus incisis uirilia amittuntur: unde instrumẽtum quo inciduntur, sic dicitur.

† No. 2. de of. procōs. † thlibiæ qui dicuntur, pulchre Alci. lib. præter. ii. hoc ipso tit. & Nebriss. in lexico iur. ci ui. i dictione thlasiæ. † lib. 1. de of. procōs.

uel aliter ut ℣. de uer. sig. l. spadonum. aliàs est tibias.

b ¶ Castrant. § in qua autem hi, sunt habes ℣. l. proxi.

S qui.] CASVS. Qui seruum tradidit castrandum: in dimidia parte bonorum pœnit. Fran. Accur.

c ¶ Multabitur. § ℣. de bo. dam. l. j. in fi. & de insa. quid ergo. § pœna. Accur.

† lib. sing. de publ. iudiciis.

† lib. 33.

IN lege.§ CASVS. Dolus pro facto habetur, ut puniatur quis ex hac lege: & da exemplum ut in gl. hic posita. & qui per culpam occidit alterum, non tenetur: ut si quis in arbore existens iuxta uiam non proclamauit & se ſe deiecit in terram, & super transeuntem occidit uel ramum deiecit, & prætereuntem cecidit: non tenetur hac l. Franc.

d ¶ Dolus. § id est, dolosum propositum, ut si ambulauerit cum telo causa occidendi, tenetur ac si occidisset: ut ℣. l. j. in prin. Accur.

No. glo. cũ suo tex. q licet lata culpa & dolus in ciuilibus æquiparentur: secus est tamẽ in criminalibus. Bolo. † lib. 37. † Concor. text. in cap. perfodiẽs de homici. extra, text. in l. j. itaque § lex. ℣. ad leg. Aquil. † lib. 18.

e ¶ Culpa i lata. § ut in tantum puniatur culpa ut dolus: punitur tamen culpa: ut ℣. eod. l. lege. § j. & l. j. §. sed si claua. & in l. iij. §. ex senatusconsulto. idem puto in aliis criminibus: ut patet ex hac litera in eo quod dicit: nec in hac l. q. d. nec in alia. l. & facit ℣. de incen. rui. nau. l. iij. §. non tantum. & de ædil. edi. cum autem. §. excipitur. Sed arg. contrà. ℣. si men. fal. mo. di. l. j. §. j.

ADDITIO. Dic secundum Bar. q in pœnis corporalibus lata culpa non æquiparatur dolo: in aliis autem quid iuris sit, uide eundem Bar. in l. i. § i. ℣. si quis test. lib. esse inf. fue.

f ¶ Non pertinet. § hoc dic ut ℣. de pœ. l. respiciendum. & ℣. ad l. Aquil. si putator. & insti. ad l. Aquil. §. iniuria.

SI mulierem.§ CASVS. Mulier procurans ut abortum faciat, & faciat abortum: in exilium relegatur. Fran.

g ¶ Abigeret. § id est, faceret abortum. Accur.

h ¶ Conciperit. § id est, fecerit abortum. Accur.

i ¶ In exilium. § facit C. eo. l. pe. & ℣. de pœ. l. Cicero. & ℣. de extraord. cri. l. duus. ubi plene dixi. Accur.

VRem.§ CASVS. Qui furem nocturnum occidit: nõ punitur si aliàs parcere ei nõ potuit, sine periculo. quod exponetur in glos.

k ¶ Periculo.] imò indistincte permitti uidet occidi: dummodo clamet: ut ℣. ad l. Aquil. itaque. §. lex. i. respon. quæ est contrà. Sol. secundum B. sub. hic maximè: & sic hæc secundum illam. uel secundũ alios ibi secundum l. xii. tab. hic secundũ æquitatem iurisconsultorum, quę prætulit ut C. de iud. l. placuit. cũ eam interpretentur & reducant ad formã diurni furis. & secundum hoc non differt diurnus à nocturno, ut ibidem. ij. respon. & ℣. de fur. si pignore §. furem. Vel uerius dic q nocturnũ possunt etiã recedentem & fugientem cũ rebus occidere: licet se non defendat telo. unde die periculo, scilicet pſonæ uel rerũ suarum. sed diurnum non ita facile: sed ita demũ, si resistat telo: & ita pro timore pſonæ tantũ. & pòt esse ratio, quia nocturnum, si recedat cũ rebus, postea non recognoscam: qđ secus est in diurno, qui poterit accusari, & sic non facile occidi: argu. ℣. ad l. Iul. de ui pri. l. lege. Ité q tẽpus aggrauat delictũ: ut C. de adulte. Gracchus. & secundũ hoc illa secundum istam intelligitur: & non ad modũ diurni reducitur. & facit C. eod. l. si ut allegas. & ℣. quod met. cau. nec timorẽ. §. i.

¶ Paulus.† LEX V.

I quoq; q thlibias a † faciunt, ex cõstitutione diui Hadriani ad Iunium Hastã in ea causa sunt qua ii qui castrant. b

¶ Venuleius.† LEX VI.

S qui seruum castrandum tradiderit, pro parte bonorum dimidia multabit c ex senatusconsulto, quod Neratio Vero & Annio Prisco consulibus factum est.

¶ *In pœnis corporalibus lata culpa non comparatur dolo, sed mitius punitur. hoc dicit. Bar.*

¶ Paulus.† LEX VII.

IN lege Cornelia dolus d pro facto accipit: nec in hac lege culpa lata e pro dolo accipit. quare si quis ab alto se precipitauerit, & super alium venerit, eumque occiderit: aut putator ex arbore cũ ramum deiiceret, non proclamauerit, & prætereuntem occiderit, ad huius legis coërctionem non pti nent. f

¶ Vlpianus ad edict.† LEX VIII.

SI mulierẽ uisceribus suis uim intulisse, quo partum abigeret, g cõsiterit, h eam in exiliũ i præses prouinciæ exiget.

¶ Idem ad edict.† LEX IX.

FVrem nocturnum † si q s occiderit, ita demũ impunè feret, si parcere ei sine suo periculo k non potuit.

¶ Idem ad edict. LEX X.

SI quis dolo malo insulã meã exusserit, capitis pœna plectetur, l quasi incendiarius.

¶ Modestinus.† LEX XI.

CIrcuncidere m Iudæis filios suos tantùm, rescripto diui Pii permittitur: at in non eiusdem religionis hominẽ qui hoc fecerit, castrantis pœnan irrogatur.

¶ Seruo sine iudice ad bestias dato, ° non solũ qui uendiderit, pœna, p uerum & qui comparauerit, tenebitur. q ¶ Post legẽ r petronianam & senatusconsulta ad eam legem ptinentia, dominis potestas ablata est ad bestias depugnãdas suo arbitrio seruos tradere: oblato tamen iudici seruo (si iusta sit domini querela) sic pœnæ tradetur.

¶ Idem.† LEX XII.

INfans s furiosus si hominem occiderit, lege Cornelia nõ tenetur, t cum alterum innocentia cõsilii tueatur: alterum fati u infelicitas excusẽt.

¶ Idem.† LEX XIII.

EX senatusconsulto x eiusdẽ legis pœna damnari iubetur qui mala sacrificia y fecerit, habuerit.

¶ Callistratus.† LEX XIIII.

DIuus z Hadrianus i hæc uerba rescripsit, In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.

¶ Vlpianus.† LEX XV.

NIhil interest a occidat quis, an causam mortis b præbeat.

Accursius.

SI quis.§ CASVS. Qui dolo insulam meam exusserit imponendo ignem. capite punietur. Fran.

¶ Plectetur. § hac l. quasi enim occidit qui incendit. & dic ut ℣. l. j. in princ.

CIrcuncidere. § CASVS. Iudæis permittitur filios suos circuncidere, id est pellem quæ est in summitate uirgę, incidere: non autem aliis personis hoc permittitur: imò si faciunt, ut castrantes puniuntur. Item qui seruum suum uendit hoc pacto ut ad bestias detur, punitur pœna huius l. tam uenditor quàm emptor. & ad hoc cõcordat lex prætoria, cuius sententia statim subiicitur in litera. Franc.

m ¶ Circuncidere. § id est, pellem quæ est in summitate uirgæ naturalis, circuncirca incidere. Accur.

n ¶ Castrantis pœna. § quæ sit, dicitur. ℣. eo. l. lege. in fine.

o ¶ Dato. § id est, uendito l. hac. uel dic ad pœnam huius l. necesse esse dari. & no. q secundum hanc l. potest intelligi institu. de iis qui sunt sui uel alie. iur. ibi, bonis, &c.

p ¶ Pœna. § scilicet huius legis Accur.

q ¶ Tenebitur.] facit. ℣. de contrahend. emp. l. domini.

r ¶ Post legem. § alias legem alias rem.

NFans.] CASVS. Si furiosus uel infans occidat aliquem, non tenetur. l. Cornelia, & redditur ratio in litera. Fran.

s ¶ Infans § C. de iur. deliberan. si infanti.

t ¶ Non tenetur. § ut pupillus. C. si aduer. delictum. l. i.

† li. 6. Reg.

† li. 8. Reg.

† li. 12. Pãdect.

† lib. 6. de cognitio. † lib. 8. ad l. Iuliam & Papiam.

v ¶ Fati. § id est, casus uel morbi. & facit C. eo. l. i. & ℣. de rei uen. quod infans. & ℣. de admi. tu. l. fi. & ℣. de offi. præ. diuus. & l. congruit. in fi. & ad le. Aqui. sed & si. §. pe & ℣. tit. i. l. pe. §. fi.

X senatusconsulto.] CASVS. Qui mala facit sacrificia, punitur pœna. l. Cor. & da exemplum ut C. de paga. sacri. & rem. l. ii. & iii. Franc.

x ¶ Ex senatusconsulto. § l. Corn. de sica. & da exemplum. C. de paga. sacrifi. l. ii. & iii. & iiii. §. pen. & fina.

y ¶ Sacrificia. § ut faciunt pagani.

z ¶ Iuus. § ut ℣. e. l. i. §. diuus. & dic uoluntas: ut si deliquisti, sed non fuisti: nõ tenearis: ut ℣. de iniur. illud. & de fur. qui iniuriæ. in princ. & l. uerum. & l. qui ea. uel dic uoluntas, quia delinquere uoluisti, sed non perfecisti. & tũc est sic C. ad l. Iul. maiesta. quisquis. & C. si quacunque præ. potestate. l. i. & ℣. tit. i. l. i. in fi. & secundum hoc est contrà. ℣. de pœnis. l. cogitationis. & ℣. quod quisq; iur. l. i. in fin. Sol. ut not. C. de iis qui ad ecc. confu. præsenti. in princ. & de epi. & cle. si quis non dicam. & ℣. de extraor. cri. l. i. & de furtis, qui ea mente. item sic suprà, de neg. gest sed an ultro. §. i. & ℣. de re. mili. l. iii. §. is qui. Item ar. contrà. ℣. de fal. qui falsam. item facit C. eo. l. fi. & ℣. eo. l. infans. & ℣. tit. i. l. i. in fi. & ℣. quod quisque iur. l. iii.

ADDITIO. Dic secundum Bar. quòd in l. contraria potuit delictum perficere, & noluit: hic non potuit.

NIhil.§ CASVS. Siue occidam aliquem, siue causam mortis præstiti, ut dado cultellum in manu furiosi qui se occidat uel aliũ: teneor hac l. Fran.

a ¶ Interest. § quantum ad hanc accusationem, sed quantũ ad Aquil. interest: ut ℣. ad l. Aquil. l. item si obstetrix. in prin. quia altero casu itti li. Aquil. altero directa teneatur. Accur.

b ¶ Mortis. § ut si gladium furioso dederis ut se occidat uel alium. & facit

& facit ℣. eo. l. iij. in princ. & §. j. & ui bo. rap. l. prætor. §. si cum, & ℣. ad l. Aquil. qui occidit. §. penul. Accurſius.

a VI cædẽ admiserint.] id est, commiserint.

† lib. 3. de pœnis

Q ¶ Capite. § ut bestiis subiiciantur: ut ℣. l. iii. §. penul.

¶ Fieri potest.] ut deportentur.

d ¶ Prius. § de hoc dic ut ℣. de pœn. l. dini fratres. §. j. & de bonis eo. l. ij. §. j. & de leg. iij. l. j. §. hi. & de iniu. rup. test. si quis ex. §. eius. & ℣. quando ap. fic. l. j. in fin. j. respon. & ℣. de pœnis. l. moris. §. iste. & l. ij. §. j.

† Not. qđ propter tumultũ & scãdalũ aliqua post ponuntur & fiunt, q aliter non fierent. cõcor. text. in can. de his uero. l. dif. text. in ca. placuit. de consec. distin. i. † lib. 5. sententiarum. † ars Marcianus lib. 14. Instit.

e ¶ Non posit.] quã hominis occisione qui tunc punitus erit iudicio populi.

SI in rixa. § CASVS. In quadam rixa percussus Titius fuit, & decesserit. ictus cuiuslibet inspicitur, ut præsumatur quis percusserit: ex animo occidendi, ut ille teneatur. Fran.

f ¶ Vniuscuiusque. § ut præsumatur quis occidendi animo percusserit, quis non: ut ℣. l. j. §. diuus. ut ille, & nõ alij teneãtur. quod si non potest apparere, tunc omnes: ut ℣. ad l. Aquil. item Mela. §. sed si plures. & ℣. de iis qui deiec. l. j. §. fi. & l. ij. & ℣. ad l. Iul. de ui priua. l. iij. & ui bono. rap. l. ij. §. fi quis. & l. prætor ait. §. hoc autem. & §. hoc edicto. & §. si cum ferunt. cautè ergo dixit rixa. nam si ex proposito, tunc etiam si non percussisset: ut ℣. l. j. in prin.

¶ Modestinus.† LEX XVI.

VI cædẽ admiserint a spontè, dolòve malo in honore aliquo positi deportari solẽt. qui secũdo gradu sunt, capite b puniũtur. Faciliùs hoc ĩ decuriones fieri potest, c sic tamen ut & consulto prius d principe & iubente id fiat: nisi fortè † tumultus aliter sedari non possit. e

¶ Paulus.† LEX XVII.

SI in rixa percussus homo perierit, ictus uniuscuiusq; † in hoc collectorũ contemplari oportet.

Ad legem Pompeiam de parricidiis.

TITVLVS IX.

¶ Marcellus.† LEX I.

LEge Põpeia de parricidiis cauet, b vt si quis patrem, matrem, auum, auiã, h fratrem, sororem, patruelem, matruelem, i patruũ, auunculum, amitam materteram, consobrinum, consobrinam, k uirum, uxorem, generum, nurum, socerum, l vitricũ, priuignum, priuignam, patronum, m patronã occiderit, cuiusve dolo malo id factum erit, vt n pœna o ea teneatur quę est legis Corneliæ de sicariis. Sed si mater quoque filiũ P filiam ve occiderit, huius legis pœna affligitur: & anus qui nepotẽ occiderit: & præterea, qui emerit q venenum ut patri daret, r quamuis nõ potuerit dare.

¶ Scæuola.† LEX II.

FRater autẽ eius qui cognouerat tantũ, nec patri indicauerat, relegatus est, & medicus s supplicio affectus.

¶ Martianus.† LEX III.

SEd sciendum est lege Pompeia de consobrino comprehensum esse, t non eos etiam pariter complecti u q pari x prioréve † gradu fuerint. Sed & nouercæ & sponsæ personæ omissæ sunt: sententia tamen legis continentur.

¶ Idem.† LEX IIII.

CVm pater & mater spõsi & sponsę, socerorum (vt y liberorum sponsi, generorũ) appellatione contineantur.

¶ Idem.† LEX V.

DIuus Hadrianus fertur, cùm in venatione filiũ suum quidam nec uerat, qui nouercam suã adulterabat, in insulã eum deportasse: z quòd latronis magis quã patris iure eum interfecisset. nam patria potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere. a

¶ Vlpianus.† LEX VI.

VTrũ qui occiderint b parentes, an etiam conscij c pœna parricidij afficiãtur, quæri potest. Et ait Mætianus etiã conscios eadem pœna afficiendos, non solũ parricidas. Proinde cõsciį etiã ex tranei eadẽ pœna afficiẽdi sunt. d

¶ Idem ad edict.† LEX VII.

SI ciẽte † creditore ad scelus c committendũ pecunia sit submin istrata, vtputà si ad veneni mali comparationem, uel etiã ut

† li. 4. Reg.

† li. 14. Instit.

† aliàs pro prioreue.

† lib. 1. de publ. iudiciis.

† li. 14. Instit.

† al. Mar. li. 8. de offi. proconſ. lib. 29.

† Glos. in iſta l. i uerbo cauerit eſt ſing. ad hod quòd proxenera ad reſtitutionem vſurarũ tenet, quas debitor ſoluit creditori pindeac ſi eas recepiſſet. Bolog.

p ¶ Filium.] hoc in iuſinitum: ut ℣. de in ius uocan. l. ſed ſi hac. §. liberos. idem de patre: ut C. eo. l. i. & inſti. eo. §. alia.

q ¶ Qui emit.] ut daret, hic plus punitur, quàm ſi ipſemet daret: ut ℣. eo. l. utrum.

r ¶ Daret. § de hoc dic ut ℣. tit. i. diuus.

s ERater. Et medicus.. § in lib. B. medicus, qui dedit venenum filio ut patri daret, ſub. tenetur. l. Cornel. de ſica. ut ℣. titu. j. l. iij. §. j. ſed in libro Al. eſt mediocri, & tunc: id eſt, relegatione: ut de filio hic dicitur. Accur.

t SEd ſciendum, Comprehenſum eſſe. § qui ad ſententiam.

v ¶ Complecti. § quo ad verba, nec quo ad uerba, nec quo ad ſententiam ante. ſenatuſ. Mar.

† lib. 1. de publ. iudiciis.

x ¶ Qui pari. § ſcilicet gradu in quo eſt cõſobrinus, ſcilicet in quarto, qualis eſt patruus magnus & alij qui ſunt inſtit. de gra. cognatio. §. iiij. item priorem, id eſt, proximiorem quàm conſobrinus, qualis eſt frater, ſoror, qui ſunt in ſecundo, ut inſt. de gradi. cogna. §. ij. de quibus non eſt dictum in l. i. ſed tantum de patruelibus. Item qualis eſt filius fratris qui eſt in tertio. ſed licet nec uerbis nec ſententia ante ſenatuſcon. Mar. iſtæ perſonæ cõprehendantur: ex interpretatione tamẽ huius Martiani continebuntur amodò ſentẽtia. Aliì dicunt has perſonas non contineri uerbis nec ſententia & quod dicit in fi. ad nouercas tantum & ſponſas referunt. Item cõtinua l. ſequentem cum iſta. Accurſius.

† li. 14. Instit.

y CVm pater. Vt. § id eſt, ſicut. liberorum. id eſt, filiorum: ut ℣. de gradibus. l. Labeo. & ſuprà, de teſtil. in legibus.

60

g EGe. Cauetur. § non expreſsim de omnibus quæ ſequuntur, ſed ex ſententia. nam de ſolo patre & matre in ea exprimitur. Io.

h ¶ Auiam. § idem puto & in infinitum: ut ℣. de in ius vocan. l. quique. §. parentes. Accur.

i ¶ Matruelem. § id eſt, amitinam: ut inſti. de gradi. §. iiij. cum ſ. dicatur de conſobrina.

k ¶ Conſobrinam. § not. q non excedit quartum gradum ex latere.

l ¶ Socerum. § aliàs ſocerum: & bene: & comprehendit etiam ſocrum: ut ℣. de uerb. ſig. l. i. aliàs ſocrum.

m ¶ Patronum. § expone ut ℣. de in ius uoc. adoptiuum. §. i.

70

n ¶ Vt. § hoc ut, abundat propter aliud ut, quod eſt in princ. l. ſic C. de agri. & cen. l. litibus.

o ¶ Pœna. § not. q primò dicit de linea aſcẽdente. & dic in infinitum. ſ. cundò de tranſuerſali. & ponit de tertio & quarto gradu. idẽ in ſecundo: ut ℣. eo. l. ſed ſciendum. tertiò de q buſdã affinibus: de quibus adi cit in l. ſed ſciẽdũ. & l. cũ pater. quartò de linea deſcendenti: & hoc in infinitum. Sed duo obſtant: primò quia dicit q l. Corne. de & hoc in infinitum. Sed duo obſtant: primò quia dicit q l. Corne. de ſica. habet locũ. ſed alibi dĩ aliam pœnam habere locum & hanc, & omnẽ ſolennitatẽ ceſſare: ut inſti. de pub. iudi. §. alia. & C. e. l. i. q ſunt contrà. Sol. hæc p illas corrigit. uel ſecundum Io. hic tenetur: ſed nõ accuſatur. uel dic q tenet pœna. l. Cor. id eſt, capitis. nam utraque eſt pœna capitis. licet diuerſo modo imponat. uel dic nulla alia ſi primo illa l. Cornel. accuſet: ut ℣. de accu. l. ſenatus. Vel dic q cõtraria habẽt locum in patre & in matre, & in aliis pſonis enumeratis: arg. ℣. eo. l. pxi. Secundò obiicitur, quia nõ iſtæ pſonæ oẽs hac l. nident cõtinere, ſed ſolummodo pater, mater, auus, & auia: ut ℣. eo. l. pe. Sol. ut ibi.

80

A quo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ A quo] id est, ei à quo data est pecunia.
b ¶ Cauerint. ʒ id est, fideiusserint. aliàs curauerint. Et not. ar. contra proxeneras ut teneantur reddere usuras secundum ecclesiam ac si ipsi accepissent. & fa. ʒ. tit.] .l. lege Cor.

PArricidii. ʒ CASVS. Accusatus parricidij interim decedens si
alterem sibi intulit, fiscus ei succedit. si naturaliter decessit, & testatus : instituti succedunt si intestatus decessit : & agnati eius ei succedunt. Franciscus.
c ¶ Postulatus. ʒ id est, accusatus.
d ¶ Debebit. ʒ ut C. qui testamẽ. fa. poss. l. ij. & infrà de bo. eorũ qui ante sententiam. l. fina.
† lib. 8. Dispu.
e ¶ Quem uoluit. ʒ finitur ergo hic crimẽ morte : ut & aliàs regulariter : ut suprà, de accu. l. ex iudiciorum. & facit C. si reus uel accu. mor. fue. l. defunctis.
† li. 12. Pãdect.
† Vide in hanc l. Cæsium Rhodi. lib. lect. antiq. 6. cap. xxi. & Cicer. pro Roscio Amerino, & in Orat. re.
POena. ʒ CASVS Hic dicit quæ sit pœna parricidij Secundò dicit, qui aliquam personam occidit exceptis iis qui nominantur in l. j. huius tit. capite punitur, aut ultimo supplicio damnatur. Tertiò dicit filius furiosus si occidat patrem, non punitur. Franc.
f ¶ Sanguineis. ʒ id est, de ligno illo, uel die de quocunq; dummodo sanguis exeat, id est, sic uerberetur.
g ¶ In culeo. ʒ corio cocto.
h ¶ Gallinaceo. ʒ id est, cum gallo qui non habet testiculos, quia fortius pugnat cum serpente : uel gallo qui habet testiculos, & gallinaceo qui non habet secundum alios. unde dicimus in uulgari, iste est gallus gallinaceus, id est, fœmineus. uel dic gallinaceus qui diligit gallinas : qui fortior est : ut uir uxorius qui diligit uxorem.
† lib. sing. de pœnis om. legũ.
i ¶ Alioqui. ʒ imò uidetur in proximum amnem : ut C. eo. l. j. & insti. de pub. iudi. §. alia. Solu. hic non erat. uel dic mare comprehendere etiam amnem & flumen, cum mare sit congregatio aquarum multarum.
k ¶ Qui alias ʒ quæ non continẽtur appellatione parentum, scilicet prout probatur insti. eo. tit. §. alia. & §. l. j. Alij dicunt quæ appellatione parricidij continentur.
l ¶ Et auiam. ʒ & alias similes quas habes §. l. j. & C. eod. l. j. quæ sunt contra. uel illi soli uerbis & sententia : alij sententia tantum : ut §. eo. l. sed sciendũ. sed prima placet. similis expositio fit C. de adult. l. ita nobis. & §. de noua. l. cui.
m ¶ Capitis. ʒ scilicet ciuitatis : ut §. l. diuus.
n ¶ Supplicio. ʒ fortè in metallum uel deportatione quæ sunt similes mortis : ut j. de pœnis. l. capitalium. in prin. uel dic propriè : ut §. tit. j. l. iij. §. pe. & optimè dicit ur insti. eo. §. i.
o ¶ Puniri. ʒ sic §. tit. i. l. infans. & dic ut ibi.
p ¶ Coercendum. ʒ §. de offi. præsi. diuus.
q ¶ EOrum. Semper.] id est, in perpetuum est accusatio parricidii. sic. j. titu. i. q. falsam. in fi. & §. ad l. Iuliã. de adul. mariti. §. fina.

latronibus aggressoribusque dare tur qui patrem interficerent: parricidij pœna tenebunt quiq; quęsierint pecuniam, quique eorum ita crediderint, aut à quo [a] ita cauerint. [b]

¶ *Qui parricidij postulatus est, & nondũ condemnatus, potest testamentum facere: nisi sibi mortem metu pœnæ conscieuerit : quia tunc fiscus succedit. hoc dicit.*

¶ Idem. † LEX VIII.

PArricidij postulatus [c] si interim decesserit, si quidem sibi mortem consciuit, successorẽ sibi fiscũ habere debebit. [d] si minus, eum quem uoluit: [e] si modò testamentum fecerit. si verò intestatus decesserit, eos hæredes habebit, qui lege vocantur.

¶ Modestinus. † LEX IX.

POena parricidij more maiorum hęc instituta est, vt parricida virgis sanguineis [f] uerberatus, deinde culeo [g] insuatur cũ cane & gallo gallinaceo [h] & uipera & simia : deinde in mare, [i] pfundũ culeus iactet. hoc ita si mare proximum sit: aliòquin [k] bestiis obiicitur secundum diui Hadriani cõstitutionem. ¶ Qui alias [l] personas occiderint præter patrẽ & matrem, & auũ & auiam, [m] quos more maiorũ puniri suprà diximus, capitis [m] pœna plectantur, aut vltimo supplicio [n] mactentur.

¶ *Nemo debet publici contritione conteri, quia afflictio nõ est dãda afflictio. h. d.*

¶ Sanè si per furorem aliquis parentem occiderit, impunitus erit: vt diui Fratres rescripserunt super eo, qui per furorem matrem necauerat: nam sufficere furore ipso eũ puniri [o] diligẽtiusque custodiendum esse, aut etiam vinculis coërcendum. [p]

¶ Paulus. † LEX X.

EOrum qui parricidij pœna teneri possunt, semper [q] accusatio permittitur.

Digestorum Liber XLVIII.

& ad Syl. l. ineognitione. & de accu. l. j. regulariter cõtra. C. de falsi. l. querela.

AD LEGEM CORNELIAM DE falsis.

¶ *Facto ad eam supplendam.*

Ad † legem Corneliã de falsis : & de † senatusconsulto Liboniano.

† aliàs De lege Cornelia.
† al. & ad senatusco. Libonia.

TITVLVS X.

¶ *Diuiditur in tres partes. Primò loquitur de eo qui uerè falsum commisit, & in hoc proponunt septem uel octo casus. Secundò loquitur de eo qui commisit quasi falsum. Tertiò ponitur pœna falsi, & qua si falsi. Secunda ibi, Ad testamenta. Tertia ibi, Pœna loquit in scribente falsum: uel in eo qui tradidit dicta testium falsa iudici. Bartolus.*

¶ Martianus. † LEX I.

† lib. 14. Instit.

† aliàs ei.

POena legis Cornelię [r] irrogat in eũ † q. in falsas testationes faciẽdas [s] testi moniáve falsa inuicem dicenda dolo malo coierit. [t]

¶ Item qui ob instruendã aduocationẽ [u] testimoniáve pecuniã acceperit, pactúsve fuerit, societatem coierit ad obligationẽ innocentiũ: ex senatusconsulto [x] coercetur. Sed & si quis ob denuntiandũ † [y] remittẽdúmve testimoniũ, dicendum uel non dicendũ, pecuniam acceperit pœna legis [z] Corneliæ afficitur: & qui iudicem corruperit, corrumpendúmve curauerit. [a] Sed & si iudex cõstitutiones principum neglexerit, punitur. [b] ¶ Qui ĩ rationibus, [c] tabulis, [d] cereisve, uel alia qua re [e] † si ue confignatione falsum fecerint, vel rem amouerint, [f] perinde ex his causis atque si essent falsarij, [g] puniũtur. Sic & diuus Seuerus lege Cornelia de falsis damnauit pfectum Aegypti, quòd instrumentis suis cùm prærat prouincię, falsum fecit. ¶ Is qui puerterit [h] vi ui testamentũ, legis Corneliæ pęna teneẽ. ¶ Is q. deposita instrumenta apud alium, ab eo [i] pdita esse aduersariis suis, dicit, accusare eum falsi potest. [k]

† aliàs ob renũtiadũ. † fine.

r ¶ Lege cornelia. ʒ de falsis. ad quod est C. de iis qui sibi adscrip. l. penulti.
b ¶ Inter filium & seruum. ʒ siue extraneus, siue filius uel seruus, sine iussu adscribant sibi uel alij qui tangit eos p potestatẽ, incidunt in Cornel. & legatum non habent. sed si iussu : filius uel seruus à pœna Corn. excusantur : licet legato caret : extraneus in nullo excusatur. Vltra si filius uel seruus, uel extraneus sibi adscribant, & postea testator recognouit : si quidẽ specialiter prodest filio & seruo, & etiam extraneo quo ad utrunque. si verò generaliter : tunc filio uel seruo prodest quo ad utrunque, & etiam extraneo quo ad pœnam Corn. tantum. & probantur hæc hic, & infrà eod. filius. & l. diuus. Et facit ad hoc quòd plus specialis quàm generalis recognitio ualeat. suprà communia prædi. l. in tradendis. & suprà de acquiren. hær. si quis mihi. §. iussum. Accur.
† Seuerus.
† aliàs pro fectus.
c ¶ In extraneo. ʒ ergo in emancipato qui extraneus est : ut infrà eo. filius. sed cõtra. C. eo. l. j. Sol. ut ibi. Accursius.
d ¶ Facta est. ʒ postea à testatore.
e ¶ Quòd illi. ʒ uerba subscriptionis.
f ¶ Et recognoui. ʒ id est illud recognoui : & placet mihi, & confirmo.
g ¶ Pœna cessat. ʒ sed quo ad pœnam eui tandam etiam generalis sufficit : ut j. eo. diuus. §. planè.
h ¶ Vel generalis. ʒ uel pro saltem, uel pro etiam.
i ¶ Subscriptio. ʒ specialis est si dico, decem quæ tibi adscripsisti, recognosco & confirmo generalis quando sic : omnia que tibi Titio adscripsisti (uel etiam non nominando personam) confirmo.
k ¶ Euitandam. ʒ imò sine subscriptione pœnam euitant : ut j. eod. filius. & C. eo. l. fi. & dic, ut C. eo. l. ij.
l ¶ Ex illa. ʒ alias est §. & aliàs non est §.
m ¶ Falsi. ʒ id est si aliquis hanc subscriptionẽ falsificauerit. uel dic, etiam si uerum scripsit : sed testator generaliter uel specialiter non recognouit ut prædixit. Item an in nuncupatiuo habeat locum?
n ¶ Non possunt. ʒ nec contrahere matrimonium cum pupilla : ut C. de inter. ma. l. si patris. uidentur enim uelle fraudem fiscum, quasi asserant se nulli teneri : ut C. ne tut. uel curat. uet. con. l. j.
o ¶ Præfecto.] in lib. Al. præfecto. & bene. sed in lib. R. præfectus, scilicet quòd uidetur puniri præfectus si obrepserit contrahendo cũ tutore & est præfectus, id est procurator fisci : ut & suprà de fideicommiss. lib. l. iiij. §. si bona.
p ¶ Sed ad illos. ʒ scilicet tutores uel curatores.
q ¶ Geſſerunt. ʒ id est cum fisco contraxerunt.
r ¶ Excusationem. ʒ id est dicere, licet tutor qui prius cum fisco cõtraxerat, non excusat se à tutela posteà ei delata, cũ possit ex aliqua causa : non ideo tenetur crimine falsi, sed qũ fraudem committeret quã esset si prius fuisset tutor, & tunc contraheret cum fisco. & sic admisisse & exclusisse ad tutores referatur : uel fraudem exclusisse quo ad pupillum fictione huius l. & sic in ueritate in fraudem pupillorũ sit factum. teneẽ tamen crimine stellionatus : ut j. de pig. act. tutor. §. certũ. An autẽ hæc sit iusta excusatio à tutela, quia cum fisco contraxerat quidã sic : ut C. ne tu. uel cu. l. j. in fin. uel dic contra : ut C. de excu. tut. l. coloni. & illam ne tu. uel cu. expone ut ibi dixi. Alij dicunt q. admisisse & exclusisse referẽ ad principes, quasi dicat principes non admittunt excusationem a tutela, quia tenetur fisco : sed excludunt fraudem quæ esset in contrario casu, scilicet qũ prius fuisset tutor. & facit C. de inter. ma. l. iiij. aliàs iij. & de iure fis. l. j. item no. ex hoc §. q fraus facta fisco inducit hoc crimẽ : sed facta pupillo nõ. & sic fiscus fauorabilior est. 1 Accur.
s ¶ Eum cõtrahere. ʒ facit §. de ritu. nupt. non solũm. §. si puellæ. & de admi. tuto. l. ex pluribus.
t ¶ Vel curator. ʒ quia successerunt eis qui fisco tenebantur. & facit j. de decu. l. decurio qui. & j. de re mili. l. militres prohibentur. §. fi. & §. quod cum eo. l. quarta. §. fili & C. de euict. l. fi. & §. quæ res pig. ob. pos. l. Aristo. & j. de inoffi. test. l. filius. §. multo. Sed arg. contra in authen. ut j. qui ob. se ha. phi. res mi. §. sed & si quis.
v ¶ Pœnã. ʒ le Cor. de fal Accur.
x ¶ Pœna falsi ʒ ut si utitur falso instrumento scienter. quod non fecitur C. eod. si falsos. quod non uidetur bonum exemplum : ut infrà eo. falsi. §. ordine. sed dic exemplũ §. ex. l. §. tutores. Item in eo qui sibi adscribit, ut §. §. ad testamenta.
y ¶ Publicatio. ʒ hoc hodie corrigitur : ut in auth. ut nul. ind. §. fin.
z ¶ Eorum. ʒ quæ prohibentur leg. Cor. Et no. hic pœnam Fal. uel quasi : ut C. e. l. ubi. in fi. & insti. eo. §. Item lex. sed quandoq; grauior, quandoq; mitior imponitur casualiter : ut C. e. l. maiorẽ. & j. e. l. quicunque. & l. diuus. §. j. & l. hodie. §. j. & l. qui duobus. Accur.
† lib. 8. Dispu.

¶ *Hic incipit secunda pars in qua incipit tractare de crimine quasi falsi. Bar.*

¶ Ad testamẽta militum senatus consultum pertinet : quo lege Cornelia [a] tenentur qui sibi legatum fideiue commissum adscripserint.
¶ Inter filium & seruum [b] & extraneum testamentum scribentes hoc interest, quòd in extraneo [c] si specialiter subscriptio facta est, [d] Quod illi dictaui, & recognoui. [e] pœna cessat. [f] & capi potest. in filio vel seruo, vel generalis [g] subscriptio [h] sufficit, & ad pœnã euitãdam, [i] & ad capiendum. Ex illa [k] quoque causa falsi [l] pœnæ quis subiicitur, ut diui quoque. Verus & Anto. constituerunt. ¶ Tutores & curatores, & ii qui officio deposito non restituerunt tutelã vel curationem, cum fisco contrahere non possunt. [m] At si quis aduersus hanc legẽ prætecto [n] ærario obrepserit, perinde puniatur ac si falsum commisisset. Sed ad illos [o] non pertinet (vt iidẽ principes rescripserũt) qui antequam tutelam susciperẽt, hoc gesserunt: [p] nec enim excusationem [q] admisisse, sed fraudẽ exclusisse uidentur.
¶ Iidem principes rescripserunt, ita demum eum qui rationem tutelæ uel curę nondum reddiderit, cum fisco contrahere non debere, si uiuat is cuius tutela administrata est. nam si decesserit, licet nondum hæredi eius rationem reddiderit, iure eum contrahere. [r] Sed & si iure hæreditario successerunt in fiscalem contractum tutor vel curator, [s] licet ante rationem reditam, non puto pœnam [t] locum habere : licet adhuc viuat is cuius tutela vel cura administrata est.

¶ *Hic ponitur tertia pars de pœna falsi, & quasi falsi. Bart.*

¶ Pœna falsi [x] † vel quasi falsi, deportatio est, [y] & omnium bonorũ publicatio. [z] ¶ Et si seruus eorũ [a] quid admiserit, vltimo supplicio affici iubetur.

¶ Vlpianus. † LEX II.

QVi testamẽtum amouerit, celauerit, rapuerit, deleuerit, interleuerit, [a] subiecerit, resignauerit, quive testamentum falsum scripserit, signauerit, recitauerit, mutauerit dolo malo, cuiusve dolo malo id factum erit, legis Corneliæ pœna damnatur.

¶ Paulus. † LEX III.

QVi ignorans falsum esse testamentum, vel hæreditatẽ adiit, [b] vel legatum accepit, vel quoquomodo agnouit, falsum esse testamentum dicere non [c] phibetur.

¶ Idem. † LEX IIII.

SI quis cum falsò sibi legatum adscribi curasset, decesserit, id hæredi quoque extorquendum [d] esse diuus Marcus rescripsit. Idem quoque cùm quidam à patre hæres institutus codicillos [e] intercidisset, & decessisset, fisco [f] tãtum esse putauit vendicãdum, quantũ

60 falsi. §. j. Sol. hæc secundũ illã. Item contra. ʒ de pœnis, si quis aliquid: §. qui uiui. sed ibi ipso iure nõ ualebant, qa nõ erant signatæ tabulę. ad qđ j. eo. si quis legatum. & facit §. eo. l. j. § qui rationibus. & § seq. & j. e. l. si qs patris. & l. Paulus. §. j. & C. de Iustini. co. con. §. hũc igit. & C. eo. l. eum. & §. de dolo, si quis affirmauerit. in fine. Accursius.
Qvi ignorans. ʒ CASVS. Hæres qui adiuit hæreditatem, ille qui accepit legatum, credens testamẽtum ualere, potest accusare testamentum de falso. Franc. Accur.
b ¶ Adiit. ʒ Quomodo potuit adire : ut §. de acquiren. hære. l. cum falsum : Respon. erat falsum in aliquo legato non in institutione hęredis. Vel dic gnorans adire potest, ut C. de edict. diui Hadriani tol. l. ij. at ibi. sciebat : quia quæstio iam erat mota. Accur.
c ¶ Non prohibetur. ʒ facit §. de inoffi. test. Papinianus. §. fi cõditioni. & l. nihil. §. fi cũ filius. & l. mater. & C. eo. l licet. & ff. de his qbus ut indig. l. post legatum. hic tamen post legatum uidet facere distin. inter agentẽ primo de inoffi. testa. & agẽtem de falso. & dic ut ibi. Accursius.
Si quis. ʒ CASVS. Qui falso sibi legatum adscribi curauit, & decessit : tab hærede eius hoc legatũ ex torqueꝛ. Secundò, dicit filius codicillos destruxit, & decessit, apud fiscum quarta remaneꝛ. Franc.
d ¶ Extorquendum est. ʒ turpia enim & c. ut §. de calum. l. in hæredem. & quod met. cau. l. quod autem. & ʒ eo. l. cum falsi. & l. si quis patris. & C. ex deli. defunc. l. j. & confiscantur : ut j. proxi. §. Sed arg. cõtra. j. eo. filius. §. fi. sed j. proxi. §. solues. Accur.
e ¶ Codicillos. ʒ quibus rogatus erat restituere alij hæreditatem.
f ¶ Fisco. ʒ si habes fisco, dic uendicandũ efficaciter, & erogari, id est determinatiqđ est quarta : ut C. ad leg. Falcid. l. etiam. sed fi habes à fisco. dic qđ fideicommissã a fisco uendicabit, id est petet dodrantem, ut hic.

a Adde ✠ notaui in addi. ad la co. Rebuf. in rubr. de iure fis. nu. §. in ver. fiscus. C. libro x.
† lex Anti qua de sa xo deiici iu bebat A lex ab Ale. Genialiũ, dierũ li. 6. c. 10.
† al. Paul. ad Sab. li. 3
† al. Vlpi. li. 4. Dispu tat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& suprà ad Syl.l.cùm fisco.& ſ.de iure fisci.l.quod dicitur.& sic quar tam sibi retinet: vt dixi.nec obst.ſ.eod.filius.§.fin. & ſ. de iis quæ pro non scrip.l.fin.vbi remanet hæredi:quia hic deliquit hęres, ibi non. Ad quod est ſ.ad Trebel.l.Paulus respondit.si certa.& de iis quib. vt indig.rescriptum.

a ¶ Erogari.§ id est retineri. Accur.

†lib.86. Digest.

SEnatus.§ CASSVS Filius scripsit testamentum patris in quo est hæres à patre institutus, & legata pluribus relicta. posteà filius idem scripsit codicillos patris, in quibus legata omnia a patre in testamento relicta erant revocata. dicitur hic q̃ remittitur filio pœna falsi, eo quòd erat minor xxv. annorum, & fecerat iussu patris: & erit hęres patris. hoc dicit.Franc.

†lib. 3. Quæst.

b ¶ Ei.§ scilicet filio.

c ¶ A se.§ hærede in stituto.

d ¶ Data.§ i. danda relicta.

e ¶ Ademerat.§ per quod videtur adscribere in codicillis.

f ¶ Annorum. § id est in his annis. non enim eos cõpleuerat. aliàs magis esset ratio in contrarium.

† Scribẽt. hic dicunt hunc text. ualde not. ad hoc q̃ licet notarius non posit sibi adscribere in testamẽto alteri[a], nec esse rogat[b] ad sui utilitatẽ: tamen põt sibi adscribere meredẽ suã, & põt esse rogat[b] de hoc. Bolo.

g ¶ Capere. § vt C. eo l.j.

SI quis.§ CASVS. Qui adscripsit legatum, tenetur pœna leg. Cornel. licet sit inutile legatũ, vt quia rei sacræ. idem si testamentum in quo sibi adscripsit, est postea ruptũ. secus si testamentum nõ sit perfectum: ut quia non signatum. nam qui in tali testamento adscripsit, non punitur, cùm nec testamentum sit, nec interdictum de tabulis exhibendis competat. Item hæres institutus si adscribat exhæred. filij uel aliarum personarum: punitur per hanc legẽ. idem si ademit sua manu libertatem relictã seruo. Vltimò dicit, patronus in testamẽto liberti adscripsit sibi legatũ: & impetrata venia ut remittatur pœna falsi, abstinuit a legato. dicitur q̃ non habet bonorum possessio. contra tabul. testamenti liberti prædicti. secus si uxor scribit in testamento uiri dotẽ sibi pure restitui uel creditor id quod in diem sibi debetur, & uenia impetrata abstinet ab huiusmodi legato. nã mulier bene poterit petere dotem tempore a lege statuto, & creditor debitum die uenientẽ: cum non esset bonum debito eos carere. Franc.

h ¶ Legatũ sit. § puta rei sacræ, uel fundi Albani: ut ſ. de le.j. apud Iul. §.j. Et nos pœnam licet non habeat effectum delictum. sic C. de adult.l.cum.& ſ. de calum.l. & generaliter. Sed arg. contra. ſ. quod quisque iur.l.j.in fin.

i ¶ Ruptum est.§ natiuitate posthumi: ut institt. quib. mod. testa. infir. §.j. idem de irrito: ut §. alio. item si aliud secundum fecit arg. ſ. de tabu. exhib. l.j.§. siue autem. Accur.

k ¶ Non iure.§ puta præterito filio iam nato, uel non ritè exhæredato uel præterito. Accursius.

l ¶ Perfectũ.§ ea perfectione quæ dicitur insti. de testa. scilicet vij. testiũ præsentia: & q̃ sigillent, & q̃ subscribant: licet quo ad præteritiones uel exhæredationes non sit perfectè factum: quia non fit ritè factum. & secundum hoc intelligitur etiam de tab. exhi. l.j.§. hoc inter. quę est cõtra. & quèadmo. test. ape. l.ij.§.j. quibus dicitur q̃ etiam pro imperfecto testamẽto datur interdictum. Nam dicit imperfectũ quo ad præteritiones uel exhæredationes: aliàs autem erat perfectũ: vt hic dicitur. Cęterùm si nec quo ad istã esset perfectũ, nec illud interdictũ daretur: vt hic subiicit. & facit ſ. de pœ. si quis aliquid. §. testamenta. Alij dixerunt q̃ pro falso & imperfecto non habet locũ lex Corn. nec interdictũ de tab. exhib. nec illud quemadmodũ test. ape. p falso verò & imperfecto, vel pro vero & imperfecto omnia hęc locũ habẽt. & hęc colligun tur ex hac lege. Acc.

m ¶ Vel.§ pro etiã: & non iure expone: ut supra. Vel pro saltem. Accursius.

n ¶ Adulterinum. § id est falso fabricatum. ad quod facit infra de uerborũ signification. Paulus.

o ¶ Nominatim filij. § scilicet testatoris non suipsius. ut sup. de contra tab. non putauit. §. si quis sua manu. & ſ. eod. l. impubere. in fine.

p ¶ Personarum. § quas necesse habet exhęredare, ut instit. de exhære. lib. §. fi.

q ¶ Et is. § hæres institutus. & facit suprà l. proxi. & ſ. eo. l. impuberẽ. §. qui codicillos.

r ¶ Impetrata. § ut remittatur pœna falsi: sicut dicitur in multis ll. C. eo. l.ij. & iij. & penul. & scias quòd illis casibus tantum datur nenia in quibus expressè dicitur: & non alias.

†aliàs dotis.

†lib. 2. institut.

s ¶ Non posse. § secus in filio: vt C. eo. l.j. quia magis debetur hęreditas filio. nam & aliàs patronus per contra tabu. irritat testa. pro parte filij in totũ: ut instit. de succ. li. §. si uerò. & de leg. præst. l. j. & sic exæquamus filium cuilibet creditori de æquitate, licet secus sit de rigore: ut ſ. eodem l. filius.

†lib. 7. de off. pcons.

t ¶ Dotem. § sibi debitam annua bima trima die.

v ¶ Debito. § est enim magis debitum quàm id quod pareno: quia ex conuentione & lege. sed patrono ex lege tantùm. & facit ſ. quę in frau. cred l. qui autem. §. si quid. & C. de codicil. l. fina.

†lib. 8. de off. pcons.

¶ Idem.† LEX IX.

LEge Cornelia cauetur eũ qui Similiter & is¶ qui libertatem sua manu ademit seruo testatoris, & maximè cui à se legata vel fideicõmissa data erant, senatusconsulto tenetur. ¶ Si patronus in testamẽto liberti legatum sibi adscripserit, & venia impetrata[r] abstinere à legato iussus est, an emolumentum bonorum possessionis contra tabulas habere possit? Et magis placet non posse. [s] Nec tamen huic consequens est, vt & si vxor dotem, [t] vel creditor id quod in diem sibi debetur, sibi ad scripserit, & similiter venia impetrata abstinere se a legato iubeantur, aut mulieri dos, † aut creditori actio sua denegari debeat, ne eorum vterque merito debito[u] careat.

¶ Martianus.† LEX VII.

NVllo modo serui cum domi nis suis, consistere possunt: cùm nec quidem omnino iure ciuili, neque iure prætorio, neque extra ordinem cõputentur[x] præterquam quòd fauorabiliter diui Marcus & Commodus rescripserunt, cum seruus quereretur[y] q̃ tabulæ testamenti, quibus ei data erat libertas, supprimerentur, admittendum[z] ad suppressi testamẽti accusationem.

¶ Vlpianus.† LEX VIII.

QVicunq; numos aureos partim raserint, [a] partim tinxerint, vel finxerint, si quidẽ liberi sunt, ad bestias[b] dari, si serui supremo supplicio affici debent.

L ¶ Idem.† LEX IX.

LEge Cornelia cauetur eũ qui

& non prohibuit. Item prohibetur ne q̃. numos stanneos plumbeos emat uel uendat dolo malo Item pœna le. Corneliæ irrogatur ei qui aliquid falsum signauit, vel signari fecit, etiam in alio quàm in testamento. Item ei qui procurauit falsam attestationẽ fieri, vel falsum testimonium. Item qui delatorem submisit in causa, eadem pœna tenẽ, qua tenentur aduocati qui ob instituendas lites falsas pecuniã acceperunt. Franc.

a ¶ In aurum. § priuatũ. de publico enim cauetur leg. Iul. peculatus: ut ſ. ad leg. Iuli. pecu. l.j. & l. sacrilegij. § qui eum.

b ¶ Non prohibuit. § sic suprà ti. j. l. ſi sciente creditore. & l. frater. Item qui cœperit accusare cum non poterat, si desistat, Turpil. punitur: ut infrà ad Turpil. l. prima. §. accusationem. Item facit suprà de noxa. in delictis. & infrà de remili. l. non omnes. §. fi. & l. desertorem. §. fin. & suprà de rece. l. j. & suprà loca. ſi fundus. in auth. de non alie. §. j. Accursius.

† aliàs Macer. li. j. publicorum.

c ¶ Quid aliud. § supple etiam: ut infrà eo. Paulus. & facit suprà eod. l. j. in princ. & §. primo. & institu. de public. iudi. §. item lex Cornelia.

d ¶ Coierint. § id est procurauerint. Ac.

e ¶ In causa pecuniaria. § sub. etiam: ut probatur infrà de iure fisc. l. senatus. §. j. & suprà de calum. l. j. in princip. & §. j. & facit infrà ad Turpil. l. prima. §. & incidit. & §. uerum.

f ¶ Pœna tenetur. § falsi: ut suprà, l. j. in princ.

† lib. j. de iud. publ.

g ¶ Ii. § scilicet aduocati.

h ¶ Lites. § scilicet falsas.

i ¶ Acceperunt. § ad hoc facit suprà, l. j. §. j.

DE eo.§ CASVS. Qui legatum adscripsit fratri suo, & erant ambo in potestate patris eorum: incidit in legem Corneliã. & redditur ratio in litera. secus si extraneo adscripsit quę posteà in potestate habere cępit. Itẽ secus si pater scribẽs testamentũ cuiusdam militis adscripsit legatũ filio suo militi qui erat socius testatoris. nam punitur hoc casu pater, cùm hoc legatũ nõ acquiratur patri. quia ex causa castrensi filio est quæsitũ. Itẽ cùm filius adscribit legatũ matri suæ iussu testatoris, non punit per hanc l. & h. d. hęc l. seq. Frãc. Acc.

k ¶ Ei.§ puta fratri.

l ¶ Committitur.§ scilicet l. Corne. de fal. sed quis incidit: filius vel seruus adscribens? & in filio põt tolerari quoquo modo: quia videtur dominus etiam patre viuẽte. in seruo põt esse ratio: quia & ipse a domino habet sustentationem sui, & quia ab eo sperat præmiũ. vel posset dici vt hic pater dominùs ve incidant: cùm eorũ voluntate filius & seruus adscribant eis, vel alij in eorũ potestate constituto: vt ſ. eo. diuus. §. scribere aũt. non aũt filius vel seruus incidunt in Corn. Acc.

m ¶ In legem. § scilicet Corneliam de falsis.

n ¶ Sibi. § facit ſ. de inoffi. testa. l. nihil.

o ¶ Cœperit. § sed ſi tunc esset in potestate, incidit: vt ſ. eo. filius. in prin. nisi in casu: vt ſ. eo. l. proxi. Accur.

p ¶ Non esse. § nam non vitiatur, licet ad eum casum perueniat a quo incipere non põt: vt ſ. de noxa. l. in delictis. §. si extraneus. & C. de interdi. ma. l. iij. & ſ. de donat. l. donationes. in princi. & ſ. de ritu nupt. ſi qua. & ſ. vnde lib. l. fi. & ſ. quod iussu. l. si tutores. §. fi. & ſ. de regu. iuris. in ambiguis. §. non est. Sed arg. contra. ſ. de decu. l. ij. §. in filiis. Et no. q̃ tribus modis tangit quis alium per potestatẽ: vt ſ. de dona. inter vir. & vxo. l. iij. §. qui in eiusdem.

SI pater. Nouit.§ hìc declarat quod sit castrense: ut ſ. de castren. pecu. l. miles. & l. si fortè. & l. castrense.

r ¶ Cum iussu. § idẽ si sine iussu: quia non est in potestate. ut institu. de adop. §. fœminæ. uel fortè secus si sine iussu: cum sperat ad se puẽturum per successionem.

pserit, quem commilitonẽ in militia nouit, ¶ quia patri non acquiritur, extra pœnam est. Et cùm matri filius adscripserat, diui Fratres rescripserunt, cum iussu[r] testatoris hoc scripserit, impunitum eum esse, matremque capere posse.

¶ *Turpia lucra sunt ab hæredibus extorquenda. hoc dicit.*

¶ Papinianus.† LEX XII.

CVm falsi reus[s] ante crimen illatum aut sententiam dictã è vita decesserit, cessãte[t] lege Cornelia, quod scelere quæsitũ est, hæredi[u] non relinquitur.

¶ Idem.† LEX XIII.

FAlsi nominis vel cognominis assęueratio pœna falsi coërcetur.[x]

¶ *Spoliatus dignitate ad tempus, finito tẽpore restituitur ad suam dignitatem. Bart.*

¶ Ordine† decurionum x. annis aduocatũ motum, qui falsum[y] instrumentum cognoscente[z] præsidẽ recitauit, post finem tẽporis[a] dignitatem[b] recuperare[c] respõdi: quoniam in Corneliam, falso recitato † non facto, [d] † non incidit. eadem ratione plebeium ob eandem causam exilio temporario punitum, decurionem post reditum rectè creari.

¶ *Filius emancipatus adscribens legatum sibi & Titio, vel seruo suo, et Titij in testamento patris, non excusatur a pœna falsi, licet iussu patris fecerit: & legatum nulli acquiritur.*

¶ Paulus.† LEX XIIII.

FIlius emancipatus cùm scribe ret patris testamentum, iussu

¶ Martianus.† LEX XI.

SI pater filio suo militi quem habet in potestate, testamento commilitonis filii aliquid adscri-

CVm falsi.§ CASVS. Accusatus de falso, decessit ante crimẽ probatum. dicitur quòd cessat hæc lex. hæredi tamen eius extorquetur quod scelere erat quæsitum. Frãci. Accur.

s ¶ Reus.§ id est accusatus: & illatum, id est probatum. vel dic reus, id est nocens: quia cum miserat falsum, sed non erat accusatus: & illatum, scilicet antequàm accusaretur.

† lib. 13. Resp.

t ¶ Cessante.§ vt sup. de pub. iudic. l. iij. & l. defuncto.

v ¶ Hæredi. § de hoc dixi sup. eo. l. si quis cũ. in princ.

† lib. 15. Resp.

FAlsi.§ CASVS. Qui sibi mutat nomen vel cognomen, pœna falsi punitur. & dic de hoc vt in gloss. Item aduocatus qui falsum instrumentum recitat coram præside, ob hoc remotus decennio ab ordine decurionum: finito tempore dignitatem decurionatus recuperat. Item plebeius prędictam pœnam passus, finito tempore poterit creari decurio. Francisc. Accursius.

† Text. in l.ij. C. de dig uer. offi. li. xij. videtur huic esse cõtrarius. Sed tu dic q̃ ibi loquitur in spoliato dignitate propter delictũ, qui illud restituere non põt. hic aũt nõ: maximè si delictum il lud irroget infamiam. de quo pe. Gerar. de petra sancta, singul. fuo j. ver. facit secundũ Bald.

† Non facto incidit.

† Haloander detraxit negatiuã sed male secundũ Augustl. lib. 4. emend. c. vltimo.

† al. Papi. lib. 22. Quæst.

x ¶ Coërcetur. § in seruo in quo fraus præsumitur. in libero contra. vt C. de muta. no. l.j. Vel ibi sine fraude, hic cum ea. Alij dicunt quòd aliud est mutare generaliter: aliud in casu asseuere.

y ¶ Qui falsum. § subaudi ideo.

z ¶ Cognoscente. § de quocunque negotio.

a ¶ Post finem temporis. § aliàs finitum tempus.

b ¶ Dignitatem. § est enim dignitas decurionatus: vt C. de decur. l. ij. & intellige si locus vacet. aliàs expectat donec vacet: vt ſ. de decu. l. secunda. §. alia.

c ¶ Recuperare. § Innuit hic. & infrà proxi. respon. q̃ statim recuperat. & sic videtur contrà. ſ. ad munic. ordine. in princip. vbi dicit q̃ tanto tempore debet expectare posteà quantũ fluxit in pœna. Solu. hęc secundũ illam: & sic post reditũ, & non statim. sic ſ. de verborum obl. si stipulatus sum Damã. in fi. l. in verbo. cõtinuò. Alii distinguũt, aut damnatur ex crimine quod irrogat infamiã, quo casu licet finita sit infamia: vt C. de infa. l. & seuerior. adhuc tamẽ debet abstinere: vt ibi. arg. C. de episc. & cleri. auth. sed neque cura. aut nõ famoso: & tũc tempus. hoc nõ valet: quia hic ex famoso, cùm enim sit publicum crimen falsi: vt ſ. de publi. iudic. l.j. ergo infamat: vt eodem titu. l. infamem. sed ipsi dicunt q̃ non est publicum, nisi pro testamento: vt ſ. eo. Paulus. quod non placet: vt not. d. l.j. de pub. iudi. Tu ergo dic q̃ ibi ad nouum honorem volebat aspirare, hic ad veterem: quia vacabat ad quem statim admittitur cùm vacet: vt ſ. de decu. l.ij. §. j. & adde si vis quod no. C. de infa. ſi Posidonium. & l. & si seuerior. & de infa. l. quid ergo. §. pœna grauior. Accursius.

d ¶ Non facto. § a se. & sic mitius cum eo agitur: vt aliàs. C. eod. l. si falsos. Accursius.

FIlius.§ CASVS. Filius emancipatus scribens testamentum patris, iussu patris adscripsit legatũ seruo suo & Titij. quæritur quis exitus sit huius legati? Et certè duæ quæstiones ex hoc nascuntur. nã hic filius incidit in hoc senatusconsultũ: nec excusat eũ iussus patris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cũ nõ esset in eius potestate. Secunda dubitatio est. qd de hoc legato fit: an totum acquirat Titio, an pars? Et certè Iulianus dixit. si quis adscribat legatum sibi & Titio vel seruo communi: cùm pro non scripto sit: fac ly potest quæri quantum Titio uel socio quæratur. unde dicendum est q̃ nihil quæratur Titio uel socio. ¶ Maritus.] Maritus seruum dotalem manumisit: & illius manumissi testamentum scribens adscripsit sibi legatum. quæritur ad quid uir teneatur uxori, cum lex Iulia uult uirum teneri uxori restituere quicquid ad eum peruenit? Et certè hic maritus qui est patronus ad manumissum, punitur per hanc legem. sed filius emancipatus scribens se hæredem patris non punitur de æquitate, sed petat bono. poss. secundum tabu. hic ergo uir cum nihil habet de bonis liberti, cum legatũ sibi adscriptum non teneat, in nihilo tenetur suæ uxori: nec ob hoc tenetur quasi dolo desiit habere, cum nullũ dolũ excogitauit quo ad eam. sed cur uir non habet petit. legati sibi adscripti: cum alij scilicet mulieri debeat restituere? certè non propter hoc petet: cũ ille qui sibi adscribit legatum iussu testatoris, & grauatur alii restituere, non potest petere legatum: sed apud hæredem remanet cũ onere fideicom. Franc. Accursius.

a ¶ Et suo. ʒ scilicet filij. Accursius.

b ¶ Et quidem quantum. ʒ ad euidentiam huius l. dic ut not. ś. l. j. §. inter. in princ.

c ¶ Ad senatusconsultum. ʒ spertinet.

d ¶ Legatum. ʒ uel ei in cuius fumus potestate: uel ei qui est nobiscum in potestate eiusdem: ut ś. eo. l. de eo. Accursius.

e ¶ Eadem pœna. ʒ scilicet legis Corneliæ, & amissionis relicti. secus si est extraneus. sed certè imò iussus uidetur eũ excusare ab utroque: ut C. eo. l. j. quæst contra. Sol. ut ibi. Accur.

f ¶ Licet iussu. ʒ est enim extraneus: unde iussus nihil ei prodest.

g ¶ Excusatus. ʒ scilicet à pœna l. Cornel. ut habeat commodum. sed hoc non propter iussum, sed propter subscriptionem, ut subiicit. & facit ś. de his quibus ut indignis. l. in fraudem. Accur.

h ¶ Is. ʒ filius. Accursius.

i ¶ Sicut. ʒ similitudinariè.

k ¶ Seruus.] hoc uerum quòd istis excusentur, si tamen &c.

l ¶ Ex subscriptione ʒ etiam generali. secus in extraneo.

m ¶ Adnotasse. ʒ id est deprehendisse. hoc scilicet quòd hoc totũ scio debeatur.

n ¶ Scripsisset. ʒ hanc quæstionem: si sibi &c.

o ¶ Adscripsisset. ʒ quis legatum &c.

p ¶ Subducitur. ʒ quasi dicat nihil seu nullo modo.

q ¶ Quæstione. ʒ secus si forte mihi & Titio adscripsi quia Titij nomen quasi falsum non subuertitur, sed totum habet. ad qd est ś. quia. ad l. procla. non licet. l. fi. & C. de cadu. toll. l. prima §. in primo. & de leg. j. plane. §. si cõiunctim. & de leg. ij. si Titio. & ar. ś. de do. inter ui. & uxo. si iponsus. §. j. & de autho. tut. si seruus communis. Sed arg. cõtra. supra de leg. ij. l. & Proculo. & l. si duobus seruis. & de usufruc. accrescen. l. j § si communi. & §. idem.

r ¶ In testamento eius.] scilicet manumissi.

s ¶ Adscripsit. ʒ scilicet marito.

t ¶ Lege Iulia. ʒ quæ uult quòd quicquid ad uirum peruenerit, restituat mulieri: ut ś. sol. ma. l. fi uer. in princ.

v ¶ Et patronum. ʒ hic copula, &, continuatur cum illo quod sequitur, & filium.

patris seruo cõmuni Titii & suo[a] legatum adscripsit. quæro, quis exitus quæstionis sit? Respondi: Plures quæstiones coniunxisti. & quidem quantum[b] ad senatusconsultum[c] quo prohibemur nobis, vel iis quos in potestate habemus, adscribere legatum:[d] emancipatus quoque filius eadem pœna[e] tenebitur: licet iussu[f] quoque patris scripserit. Excusatus[g] enim is[h] videtur qui in potestate est: sicut[i] seruus:[k] si tamen iussus ex subscriptione[l] testatoris appareat. sic enim inueni senatum censuisse.

¶ Sequens quæstio est, an quoniam placet id quod illicitè scriptum est, pro non scripto esse: quod seruo communi scribentis & alterius adscriptum est, vtrùm in totum pro non scripto sit, an quantum ad eum tãtum qui adscripsit: cæterum socio totum debeatur? Et inueni Marcellum apud Iulianum adnotasse[m]. nam cùm Iulianus scripsisset,[n] si sibi & Titio adscripsisset,[o] aut seruo communi, cum pro non scripto sit, facilimè quæri posse quantum Titio & socio eius acquiratur: ita adiicit ipse Marcellus, Quemadmodum socio debebitur, si quasi falsum nomen serui subducitur[q]? quod & in præsenti quæstione[q] obseruandum est.

¶ *Iste §. diuiditur in quinq; partes. Primò ponit thema & q̃nem. Secũdò, ponit duo euidentialia ad solutionẽ. Tertiò, ponit solutionem quæstionis. Quartò, ponit vnum dictum contra solutionem, & illud soluit. Quintò, ponit aliud dictum, & illud determinat. secunda ibi, Respondi. tertia ibi, Ergo. quarta ibi, An ideo. quinta ibi, An ideo non. Barto.*

¶ Maritus seruum dotalem manu misit, & in testamento eius[r] legatum sibi adscripsit.[s] quæsitum est, quid mulier ex lege Iulia[t] consequi posit? Respondi & patronũ[u] incidere in pœnam edicti[x] diui Claudii dicendum[y] esse, & filium emancipatum (licet præteriri possit) petere bonorum possessionẽ. Ergo si nihil habeat patronus ex bonis liberti,[z] non tenebitur mulieri. An ideo teneri potest, quod adiectum est in lege,[a] aut dolo fecit quò minùs ad eum perueniat? Sed nihil fecit in fraudem mulieris. nõ enim aduersus illam hoc excogitauit[b]? An ideo non denegamus huic[c] actiones, quoniam alii restituturus est[d]? At qui cùm quis sibi iussu testatoris legatum adscripsit, etiam si fidei suæ similiter iubẽte testatore commisisset vti[d] id alii restitueret, senatus iusit eum nihilominus à legato se abstinere: idque apud hæredem remanere[e] cum onere fideicommissi.[f]

¶ Callistratus. ʒ LEX XV.

DIuus Claudius edicto præcepit adiiciendum legi Corneliæ, vt si quis cùm alterius testamẽtum vel codicillos scriberet, legatum[g] sibi sua manu adscripserit: perinde teneatur ac si commisisset

x ¶ Edicti.] quod sequitur Cor. ut J. l. proxi. in prin.

y ¶ Dicendum est. ʒ hic no. quòd hic duo dicenda sunt, scilicet quòd patronus sibi adscribens in testamẽto liberti incidat in edictũ: vt hic, & ś. eo. ũ quis legatũ. §. fin. & q̃ filius adscribens se hæredem in testamẽto patris, non incidat de æquitate, sed petat bon. poss. secundũ tab. ut subiicit. & C. e. l. ij. licet secus sit de rigore: ut ś. ea. l. in princ. licet præteriri possit: quia aliàs erat ingratus: uel possit: quia nihilominus nalet testamentum, licet haberet contra tab. & sic petitur bo. possef. in bonis patris ab emancipato. uel dic quòd loquitur de illa bon. possef. quæ datur in bonis liberti. nam licet filius, scilicet patroni poterat præteriri, habet tamen bo. poss. contra tabu. in bonis liberti. Idem si fuit exhæredatus, sed non mala mente, uel præteritus: ut ś. so. matri. l. si uerò. §. si filium. & de bo. lib. j. Paulus.

z ¶ Ex bonis liberti. ʒ quia quod sibi adscripsit, sibi aufertur.

a ¶ In lege. ʒ prædicta Iul. ut d. l. si uerò. §. adiicitur.

b ¶ Excogitauit. ʒ ad hoc supra quæ in fraud. cred. aut prætor. §. j. & supra solu. matrimo. etiã. §. j. & qui. ex cau. in poss. ea. l. Fulcinius. §. quòd si aduersus.

c ¶ Huic. ʒ scilicet patrono.

d ¶ Vti. ʒ id est ut.

e ¶ Remanere. ʒ contra. supra eo. si quis cũ. in fin. sol. ut ibi. Item arg. contra. ś. de inoffi. test. Papi. §. meminisse. & ś. de excu. tut. l. legatarius. & ś. si quis asi. testa. pro. l. j. §. sed & si legatum. sed similia sunt. supra de iis qui. ut indign. l. fi. & C. de cadu. tollendis. §. in primo.

† lib. 1. Quæst.

f ¶ Fideicommissi. ʒ quæstionem non soluit, sed satis remanet soluta quòd sint denegandæ.

DIuus. ʒ CASVS. Si quis scribens alterius testamentũ vel codicillos adscripsit sibi legatum: pœna l. Corn. affligitur: & hoc diuus Claudius in edicto dixit, & adiecit. l. Cornel. nec prodest ei q̃ dicat se ignorasse hoc edictũ. Itẽ non est vis siue sua manu adscribat, siue manu serui sui vel filij. si tamen testator in subscriptione sua dixit de sua voluntate illud adscriptũ Titio a seruo Titij: debetur legatũ: & non punitur seruus. Si autẽ generaliter subscripsit omnia cõfirmãdo quę in eo testamẽto erãt adscripta: legatũ non debetur. nõ tamẽ punitur seruus: institutus cũ puto veniã petendam a principe. ¶ Itẽ senatus. ʒ seruus in testamẽto domini adscripsit sibi libertatẽ. senatus censuit non cõpetere ei libertatẽ directã. sed hęres testatoris manumittat eũ: & hoc est verũ si testator in subscriptione sua cõfirmauerat ea quæ in testamẽto sunt scripta. diuus tamẽ Pius plus dixit: & dixit libertatẽ putà cõpetere si testator postea subscripsit. sed alijs personis quę non sunt in pręte testatoris, si adscribat sibi legatũ vel libertatẽ: nõ pdest eis generalis subscriptio testatoris. nã per hãc nõ habent legatũ vel libertatẽ, de quibus dã autẽ personis quæ nolentes adscribere legatũ quasi cõpulsæ scripserunt: dubitat an puniant: vt ecce seruus Bertæ scribẽs testamentũ filij Bertæ adscripsit legatũ Bertæ. bene valet tale legatũ: nec punit talis seruus. Itẽ si filia scribẽs testamentũ matris adscripsit sibi legatũ matre iubẽte ignorãs hæc iura bene facit hęc filia.

¶ Si quis duobus. ʒ Quidã instituit sibi duos hæredes: & adiecit, si alteruter eorũ decedat sine filijs. ei qui supererit & habebit filios, restituatur hæreditas. vel si cõtingat vtrumq; mori sine liberis, hæreditas restituat Titio: & Titius prædictus tale testamentũ scripsit de q̃ non punit Titius. imò habebit hæreditatẽ prædicto casu cõtingente. Frã. Legatum. ʒ quod testator ei legabat. Accursius.

Et ne.

a ¶ Et ne. ʒ præcipit edicto repete. Accursius.

b ¶ Detur. ʒ imò videtur dari ueniatur C de iis qui sibi adscrip. inte sta. l. pe. sed ibi non sola ignorantia, sed & militiæ priuilegiũ interuenit. Item contra in eod. titu. l. iij. Solu. ut ibi. Itẽ cõtra. supra ad Syl. si quis ingraui. §. si q̃s ignorans. cõtra & infrà de decre. ab or. fac. l. fi. contra. & de iur. omn. iud. l. si quis id. §. dolo. Sol. non sic licet ignorare hoc edictum ut illa: cum offendere hic maius delictũ est: quia punitur & perdit relictum.

c ¶ In potestate. ʒ quod non possum per me, nec per alium: ut supra eod. l. de eo. & j. de adminis. rerum. ad ciui. perti. l. ij. §. j.

d ¶ Specialiter ʒ secus si generaliter: ut j. proxi. §.

e ¶ Subscriptione sua.] licet superiore proximo casu non subscripsit.

f ¶ Senatusconsulti. ʒ ut in prædicto casu.

g ¶ Pro nõ scripto. ʒ facta generali subscriptione tantum.

h ¶ Et qui. ʒ supple ei seruo scribẽti. Et sic not. quòd per generalem confirmationẽ remittitur pœna in extraneo. sic & C. eodẽ, l. secunda. & not. supra eod. l. j. §. inter.

i ¶ Dari ʒ hucusque erant uerba edicti. Accursius.

k ¶ Petendã. ʒ quando generalis subscriptio erat.

l ¶ Post eam. ʒ non ergo aliter: ut C. eod. l. fin. & infrà eo. impuberem. §. item non contineturn.

m ¶ Quatenus.] id est quia.

n ¶ Rescripsit. ʒ hoc modo. Accur.

o ¶ Excusari. ʒ ut & supra l. pxi. circa princi. & C. de his qui sibi adscri. l. fin. & supra quod vi aut clã. is qui in puteum. §. tutoris. Accursius.

P ¶ Subscribentis. ʒ etiam generaliter: ut ś. l. j. §. inter.

q ¶ Ea.] scilicet scripta nisi specialis recognitio interueniat: ut supra ead. l. §. plane. & facit supra de vi & vi arma. l. prima. §. deiecisse. Accursius.

r ¶ Quod tamen. ʒ id est similiter.

s ¶ Non facientibus.] id est nolẽtibus facere nisi compulsi.

t ¶ Veniam. ʒ nunc respondet: & subaudi &. Accursius.

v ¶ Tribuendam. ʒ id est dandm uel tuendam.

x ¶ Idem. ʒ Subaudi respondet.

y ¶ Scripserat. ʒ iustè ergo obedit filio seruus matris: item filia matri. item iustè fœmina errat in iure: ad quod C. de iur. & facti ignoran. l. fin. & j. de iure fisci. l. ij. in fine. & ś. de eden. l. j. in fine.

z ¶ Si quis. ʒ aliàs §. senatus censuit si quis aliàs §. si quis &c. Accur.

a ¶ Testamentario. ʒ id est scriptori prædicto.

b ¶ Remitti. ʒ criminaliter nõ punitur nec ciuiliter: ut sequif. Acc.

c ¶ Scripta sunt. ʒ in testamento. & est ratio: quia per alium conse-

in legem Corneliam: & ne[a] vel iis venia detur[b] qui se ignorasse edicti fecerint prætendant. ¶ Scribere autem sibi legatũ videri non solùm eum qui manu sua id facit, sed etiã eum qui per seruum suum vel filium, quem in potestate[c] habet, dictante testatore, legato honoratur. ¶ Plane constitutionibus principalibus cauetur, vt si testator specialiter[d] subscriptione sua[e] declarauerit se dictasse seruo alicuius vt domino eius legatum ab hæredibus suis daretur, id valere: nec generalem subscriptionem testatoris valere aduersus senatusconsulti[f] authoritatem: & ideo legatum pro nõ scripto[g] habendũ: & ei qui[h] etiam sibi legatũ adscripsit, veniam dari.[i] ego tutius esse puto veniam ab Imperatore petẽdam,[k] scilicet eo, quod relictum est, abstinentibus.[l] Item senatus censuit, vt si seruus domini sui iussu testamento codicillis ve liberta tem sibi adscripserit: ob eam rem quòd ipsius manu adscriptum est, non ideo minus liber sit, sed liber tas ei ex fideicommissi causa præstetur: si modò post eam[l] scripturam manu sua testator testamento codicillis ve subscripserit. Et quatenus[m] de sola specie fideicõmissariæ libertatis hoc senatusconsul to continebatur, diuus Pius rescripsit[n] sententiam magis sequendã esse huius senatusconsulti, quàm scripturam. nam seruos cùm domi nis suis parent, necessitate potestatis excusari,[o] si tamen accedat domini authoritas subscribentis[p] se ea[q] dictasse, & recognouisse. videri enim ait ipsius domini manu scripta, cuius voluntate ea scripta sunt. Quod tamẽ[r] †(inquit) ad liberas personas in quas nullum ius testator habuit, extendi non debet: quæri tamen debet an æquè subsequendi[†] necessitas, nec honesta excusatio est non facientibus[s] quod non fit concessum. Matri quoque cui per seruum

quitur. argum. supra de hæred. institu. l. si is qui. Item quia non purè, sed sub pluribus conditionibus est restituenda hæreditas ei. Vel forte erat filius testatoris. ut C. e. l. j. vel forte testator specialiter recognouit. ut ś. eod. l. j. §. inter.

PAulus. ʒ CASVS. Qui furripuit publicum instrumẽtum, non committit crimen publicum: nam furti tenẽtur, quod est priuatum crimen: secus si furripuit testamentum alicuius: cum crimine falsi teneatur, quod est publicum. Secundò dicit: pœna falsi tenentur qui etiam extra testamenta alia falsa signarunt. Item qui in tabulis vel rationibus, vel in similibus falsum fecerunt, uel ut non appareat, celauerunt pœna falsi tenentur. Franc. Accur.

d ¶ Paulus. ʒ aliàs Paulus. alias incipit in strumentorum.

e ¶ Crimen. ʒ furti. nam falsum non est nisi testamentum subtrahatur. & sic non est p Pin. in eo quod no, supra de publi. iudi. l. j. aliud si signasset: ut j. §. proxi. li. 3. resp.

f ¶ Alicuius. ʒ ut & C. eod. l. cum qui. & supra eo. l. ij.

g ¶ Signassent. ʒ id est figillassent. sic ponitur. ś. de test. ad testium. §. posse. uel alias signassent, ut dicitur in auth. de fide instru. §. oportet.

h ¶ In rationibus. ʒ ad hoc supra. l. j. in princip. & §. q in ratiobus.

i ¶ Surripuerint. ʒ siquidẽ suppresserint, vel non simpliciter surripuerint: sed sic ut nõ essent, vt veritas apparere nõ posset: aliàs cõtradiceret ad id qd in prin. dixit.

CVm quidam. ʒ CASVS. Vnus hæredum in testamento testatoris adscripsit sibi seruum legatum: & cum hoc erat rogatus eum manumittere. certe hic seruus est manumittendus ab omnibus hæredibus testatoris: & sic legatum serui non tenet. Franc. Accur.

k ¶ Cum quidam. ʒ de hæredibus.

l ¶ Manumittendũ.] & sic non ualet legatũ primum. & facit ś. e. filius. in fi.

VXori. ʒ CASVS. Scribens scilicet scribentis. item si adscribat se tutorem filio impuberi testatus est à iudice: nec potest se excusare à tutela. Franc. Accur.

m ¶ Non prohibemur. ʒ nos mariti.

n ¶ Adscripserit.] sic ergo si fideicommissarium eadem ratione.

o ¶ Præsumitur. ʒ vt quòd ś. de procu. l. quæ omnia. & C. de episco. & cleri. si quenquam. & de offic. præ. l. prætor. nuc.

p ¶ Vltro. ʒ id est spontaneè.

q ¶ Approbet. ʒ ad hoc ś. de condi. institu. l. quidam. ij. respon. & de

mitt.

† al. tamẽ si.

† obsequẽdi.

† No. text. ad hoc, q̃ marit' notarius potest facere instrumentum ad vtilitatẽ vxoris suæ: licet nõ possit pro se ip so facere. & adde, q̃ maritus nõ põt esse curator vxoris minoris xxv. ann. l. maritus. C. qui da. tu pos. & ibi Bart. in l. fi quis. §. Iul. in fi. ś. de pecu. Bolo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudic.l.obseruare.

a ¶ Decreto.ʒ id est à iudice.

b ¶ Admitteretur.ʒ quā excusationem aliàs habebat:ut instit. & de excus.tut.ʒ.item propter.& suprà de testa. tut.l.ex sententia. & facit suprà de contra tabu.l.non putauit.§. si quis sua manu.& de leg.ii.cū patet §. filius matrem. & infrà de iur. immu. semper. §. cōductores. & infrà eod. impuberem. §. fin. & suprà de interrog. actio.de ætate.§.primo.& depositi. l. prima. §. sed & siquis. Accursius.

† lib. 5. sententiarum.

QVi falsam. ʒ CAVS. Qui percussit falsam monetam, non tamen perficere eam uult, id est formare: absoluitur, id est non punitur. Secundò dicit. Accusatio suppositi partus perpetuò competit. etiā si de cesserit mulier quæ dicitur supposuisse partum. nā possunt adhuc accusari qui fuerunt conscij & participes illius delicti. Franc.

† li. 6. Iuris epitomarum.

c ¶ Percusserint. ʒ sed nondum formauerint. nam formare, id est perficere & facit suprà de adult. l. fi. adulterium. §. idem Imperator.& C. eod. l. fi falsos. & de appel. si quis. & de hære. & Manich. l. Manicheos. & ʒ. de in ius voc. quamuis. & quod quisque iuris. l. prima. in fi. & de infa. l. qui autem. & de iis qui. ut indig. l. alia. & de inoffic. testa. Papinianus. §. meminisse. & infrà de bon. eorum. l. fi. §. fi autem. & suprà de fur. l. j. Sed arg. contra. C. de apost. l. ij. qui & de ædil. edict. l. quis sit fugitiuus. & C. de fur. ei qui.

† lib. singu. ad SC. Turpillianum.

QVi duobus insolidum eandem rem diuersis contractibus vendidit, pœna falsi coërcetur. [h] & hoc diuus Hadrianus constituit. His adiungitur & is qui iudicem corruperit: [i] sed remissius puniri solent, vt ad tempus relegētur, nec bona illis auferantur. [k]

† lib. singu. ad SC. libonianum.

IMpuberem in hoc edictum incidere, dicendum non est: sed ex decreto [a] tutor dandus est: nec excusatio eius admittetur: [b] quia consensisse videtur voluntati testatoris.

¶ Idem† LEX XIX.

QVi falsam moneram pecusserint, [c] si in totum efformare noluerint, suffragio iustæ pœnitentiæ absoluuntur. ¶ Accusatio suppositi partus nulla tēporis præscriptione depellitur: [d] nec interest decesserit nè cne, ea, quæ partum subdidisse contenditur. [e]

¶ Hermogenianus.† LEX XX.

FAlsi pœna coërcentur & qui ad litem instruendam [f] aduocatione vel testibus [g] pecuniam acceperunt, obligationem pactio némve fecerunt, societatem iierunt, & vt aliquid eorum fieret curauerunt.

¶ Paulus.† LEX XXI.

QVi duobus insolidum eandem rem diuersis contractibus vendidit, pœna falsi coërcetur. [h] & hoc diuus Hadrianus constituit. His adiungitur & is qui iudicem corruperit: [i] sed remissius puniri solent, vt ad tempus relegētur, nec bona illis auferantur. [k]

¶ Idem.† LEX XXII.

IMpuberem in hoc edictum incidere, dicendum non est: quoniam falsi crimine vix [l] possit teneri: cum dolus malus in eam ætatem [m] non cadat. ¶ Si ei filio qui apud hostes est adscripserit [n] pater [o] legatū, dicendum est reuerso eo incidere in pœnam senatusconsulti. [p] Quòd si ibi decesserit, innocens pater existimetur. ¶ Sed & si emancipato filio adscribat, rectè id faciet: item in adoptionem dato. [r] ¶ Item, si seruo cui moram fecerit in fideicommissaria libertate præstanda, adscripserit, dicendum est extra sententiam senatusconsulti eum esse: quoniam placet, omne quod per huiusmodi seruum acquisitum est, restitui oportere manumisso. [s] ¶ Sed & si ei seruo, qui bona fide seruit, aliquid adscribit, [t] quo ad cogitationem [u] animi nocens est, qa ei adscribit, quēn suum putat. sed quoniam neque legatum, neq; hereditas bonę fidei possessori acquiritur, [x] dicimus eū pœnæ eximendum [y] esse. ¶ Si dñs adscripserit seruo legatum cum liber erit, dicimus senatusconsulto dominū excusatum esse, qui compendio suo nullo modo prospexerit. Eadem & de filio postea emancipato [z] dici possunt. ¶ Qui codicillos [a] ante testamentum factos, in quibus legatū ei ad scriptū erat, rum quod prius fecerat Titius: in quo testamēto mihi erat legatū relictum. Dicitur q̄ in senatusconsultum incido. punior enim de falso. Sed quid si in testamento erat mihi seruus legatus, & rogatus sum de manumittendo: in codicillis autem quos scripsi, dixi ademptum esse onus manumittendi? certè punior de falso: & si hæc scripsi uoluntate testatoris, non dabitur libertas. aliàs sic. Idem si in codicillis ademptus fideicommissi mihi legatario impositū in testamento: nam punior de falso. Idem si adscripsi mea manu assignationem liberti mihi factam: nam incido in sententiam senatus. Item si seruus Titij scribens testamēto alterius adscripsit sibi libertatem per fideicommiss. dandam à Titio domino suo cui aliquid erat relictum, punitur hic seruus de falso. sed si scribens testamentum alterius, scripsit seruo suo deberi libertatem, non punitur, nisi hoc fecit ut magno pretio seruus redimatur. Item qui scribens testamentum cum esset legatus Titio fundus, adiecit, si ipsi scriptori dentur x. punitur de falso. filius autem scribens testamentum patris sui voluntate eius scripsit se exhæredatum, uel sibi legatum ademptū, quòd erat ei prius relictum. nō punit. Frāc. Accur.

l ¶ Vix.ʒ id est nullo modo. sic ʒ.ad Vellei. l. tutor aliter. ʒ. de iud. l. vix.

m ¶ Aetatem.ʒ nisi sit doli capax, ut proximus pubertati. ut ʒ. de regu. iuris. l. pupillum. Accur.

n ¶ Adscripserit.ʒ in testamento. alterius. Accursius.

o ¶ Pater.ʒ scilicet qui erat tabellio.

p ¶ Senatusconsulti.ʒ scilicet quo tenetur ac si commisisset falsum: ut ʒ. e. l. diuus. in princ.

q ¶ Existimetur.ʒ quia non ualet legatum, ut ʒ. de le. j. l. si seruo meo. §. j. sed obstat ʒ. e. si quis legatum. in prin. sed hic quasi conditionale, scilicet si redierit: ibi purum inutile. uel ibi directo sibi: hic per obliquum. Item hic uidetur mortuus ante captiuitatem.

r ¶ In adoptionem dato.ʒ qui iure isto est in potestate adoptiui: ut ʒ. de adop. l. j. sed hodie distinguitur: ut C. de adop. l. cum in adoptiuis. Item facit ʒ. e. l. de eo. & l. diuus. §. j. & §. ij. l. si pater. Item uidetur hodie distinguendum de eo qui est in potestate, cum ei quærantur adquentitia, sed dico contra, quia sa Item ususfru quæritur patri.

s ¶ Manumisso. ʒ ut ʒ. de le. ij. si quis seruo. in fi. & C. ad Syll. l. pe. & facit ʒ. de pec. le. l. demq;. §. fi. & de ali. leg. cum unus. §. uerbū. Accur.

t ¶ Adscribit.ʒ scilicet in alio testamento.

u ¶ Cogitationem.ʒ id scientiam suam.

x Acquiritur.ʒ nisi contemplatione bonæ fidei possess. relinquatur: quo casu caderet in legē dominus si scriberet: arg. suprà de usufruct. sed & si quid. Accur.

y ¶ Eximendum.ʒ No. puniri affectū. sic ʒ. de iur. & fac. ign. l. regula. §. q ignorauit. & institu. de ob. quæ ex de. §. placuit. & ʒ. de furt. inter omnes. §. rectè. & facit ʒ. de acq. re. do. l. liber homo. & de acq. hære. si q̄s mihi. in princ. Sed argu. contra. ʒ. ad leg. Corne. de ficca. l. diuus.

ADDITIO. Dic secundū Bar. quod hic loquit de quasi falso qd non pōt committi adscribendo alij, nisi adscribenti quæratur: & ideo cum ad perfectionē delicti requiratur euentus acquisitionis: ideo in spicitur euentus, non animus. sed in l. contraria ad perfectionē illius delicti sufficit animus cum aliquo actu, ut colligit ex uerbis l. Corne.

z ¶ Postea emancipato.ʒ ut si adscribat filio legatū dandum cum erit emancipatus. & facit quod dixi ʒ. §. item si seruo. item facit ʒ. de manumissis testa. l. si quis locuples. Accursius.

a ¶ Qui codicillos.ʒ qui scilicet legatarius.

Confirmat.

a ¶ Confirmat.ʒ nam per sequēs testamentum erant immutati eo dicilli, secundum P. sed hodie contrā. ut instit. de codicil. §. sed cum.

b ¶ Manumisso.ʒ id est manumittendo per fideicommiss.

c ¶ Hoc ita.ʒ quod non habent hunc uersum, hoc ita & c. usq; illuc, nā si &c. & tunc dic ignorante eo, scilicet seruo: quia si sciente eo, nō ualeret libertas. sed tu habeas. & dic si uolentet testatore: incidit in falsum: & non erit liber. Si uerò ignorante, incidit, sed tamen seruus erit liber. ad quod suprà de in quæ in testa. delen. l. prima. Sed uidetur quòd etiā uolente testatore cum onere remaneat apud hæredem: ut suprà eo. filius. in fi. sed hic ademit: quod ualet in præiudicium serui: licet non ad utilitatem scribentis.

d ¶ Fideicōmissum ademerit.ʒ pse. legatarius. & concor. cum superiori respon.

e ¶ Qui.ʒ scilicet filius.

f ¶ Sed sentētia.ʒ quia liberti non sunt res æstimabiles. Acc.

g ¶ Non continentur.ʒ uerbis edicti uel senatusconsulti Liboniani. Accursius.

h ¶ Adscripserit.ʒ eū fortè dominus aliquid ex eo testamento percipiat. Accur.

i ¶ Hæsitari.ʒ id est dubitari.

k ¶ Diximus.ʒ suprà eod. §. diuus. §. item senatus.

l ¶ Hunc.ʒ scilicet seruum.

m ¶ Qui.ʒ f. seruus.

n ¶ Si testamentarius.ʒ id est tabellio qui scripsit testamentum.

o ¶ Ab eo.ʒ scilicet hærede.

p ¶ Et manumittatur.ʒ quo casu uidetur legatum quod plus. uendit. ad quod ʒ. de fideicommiss. lib. sed si alienare.

q ¶ Sibi.ʒ scilicet tabellioni.

r ¶ In uoluntatem.ʒ id est contra mentem.

s ¶ Neque sententia.ʒ de inoffic. testa. tamen non agit: ut suprà de bono. possess. cōtra tabu. l. non putauit. §. fi quis. & facit ad hoc quòd qui scribit sibi onus, non incidit. suprà eo. uxori. §. primò. & de inter. ac. de ætate. §. j.

† lib. sing. de pœnis paganorū.

† Budeus hic docte exponit, uerbū imitetur.

t ¶ Vid sit falsum. Imitetur.ʒ sic in anth. de fide instrumen. in princip.

v ¶ Mentitur.ʒ uerum est hunc mentiri: sed non incidit in senatusconsul. quia non omnis mendax tenetur falsi. & sic nō obstat C. si cōsul. quia non omnis mendax tenetur falsi. & sic nō obstat C. si contra ius uel uti. publi. l. ij. nam & secundum iura cano. multa sunt genera mendaciorum.

ATHaletus. ʒ CASVS. Vetitus Callimachus instituit filiam suam hæredē in una uncia, & quosdā alios instituit hæredes in xj. uinciis, & eosdē grauauit ut Athaleto seruo suo dent libertatē, & duas uncias hæreditatis. nunc iste seruus p̄sente filia testatoris & ea confirmat, [a] in senatusconsultum incidit. quod & Iulianus scribit. Adimendo quoque aliquid, in pę nam incidere debet, quasi sibi aliquid dederit: ueluti si seruo legato sibi, eidemque manumisso [b] libertatem sua manu ademerit. hoc ita, [c] si voluntate testatoris ademerit. nam si ignorante eo, libertas ualebit. Idem, si rogatus restituere legatum sibi adscriptū, fidei commissum ademerit. [d] ¶ Qui [e] liberti assignationem sua manu adscripserit, non uerbis, sed sententia [f] senatusconsulti tenetur.

¶ Item non continetur [g] uerbis seruus, qui in alieno testamento fideicommissariam libertatem sibi adscripserit. [h] sed de hoc pót hæsitari: [i] quoniam (vt suprà diximus) [k] senatus ita demū ei, qui sibi libertatem fideicommissariā in testamento domini adscripserit, pœnam remisit, si dominus subscripserit. Imo magis dicendū est. hunc [l] contra senatusconsultū facere, quàm eum, qui [m] legatum sibi adscripsit: cum libertas omnimodo ipsi competitura sit, legatum autem acquiri domino possit. ¶ Si testamentarius [n] seruo suo fideicommissariā libertatē derit, videamus ne id extra pœnā sit: quoniam nullum ipsius commodum est: nisi ideo adscripserit, vt seruus magno pretio redimatur ab eo, [o] & manumittatur. [p] Sed & ille qui, cùm Titio fundus legaretur, adiecit sua manu conditionem pecuniæ sibi [q] dandæ, in uoluntatem [r] senatusconsulti incidit. ¶ Qui autem ex uoluntate patris se exhæredat, uel legatum sibi adimit, neq; uerbis senatusconsulti, neque sententia [s] continetur.

aliàs in cōputatione, uel in ratione mentitur. [u]

¶ *A crimine falsi potest quis liberè desistere ante sententiam secundum glos. Bar.*

¶ Scæuola.† LEX XXIIII.

ATHaletus † seruus cui testamēto Vetiti Callimachi domini per fideicommissum libertas & portio [x] hæreditatis relicta erat ab iis q̄ ex vndecim portionibus hæredes erant instituti: professus est † in iudicio apud [y] Maximillā filiam testatoris ex parte duodecima hæredem scriptam, se posse probare falsum testamentum Vetiti Callimachi: & apud magistratum interrogatus [z] à Maximilla, professus est probaturum se quem admodum sit falsum testamentum factum. & cum [a] † crimen falsi sub scripsisset Maximilla [b] in scriptorem [c] testamenti, † & Proculum cohæredem: acta causa, præfectus vrbi falsum testamentum non esse pronuntiauit, & Maximillam partem duodecimam fisco dari cogi [d] iussit [e]. quæsitum est an Athaleto † libertas & fideicommissum post hæc facta debeantur. Respondi, secundum ea quæ proponerentur †, deberi.

¶ Vlpianus ad edict.† LEX XXV.

QVi nomine prætoris literas falsas reddidisset [f], edictum ve falsum proposuisse [g] dicetur, ex hac causa actione in factum pœnali [i] tenetur: quanquam lege Cornelia reus sit.

¶ Marcellus.† LEX XXVI.

SI quis patris sui testamentum aboleuerit, & quasi intestatus decessisset, pro hærede se gesserit, atque ita diem suum obierit: [k] iustissimè tota hereditas paterna hę redi eius eripietur. [l]

¶ *Diuiditur in tres partes. Primò loquitur de eo q dixit uaria & diuersa testimonia eodem tempore, & coram eodem iudice, & in eadem causa. Secundò loquitur de eo cuius testimonium uariat ab eo quod aliàs dixit extra iudicium. Tertiò de eo cuius testimonium uariat ab eo quod aliàs dixit in alio iudicio. secunda ibi, Et eum qui contra signum. tertia ibi, De impudentia, hoc dicit usque ad §. qui se. Bart.*

interrogante coram iudice professus est posse probare testamentum Vetiti Callimachi esse falsum: & sic ad instigationē illius accusauit testamentum de falso filia testatoris, & succubuit: & sic amisit unciā in qua fuerat instituta: & fisco accreuit. Quærit an Athaletus seruus cui per fideicōmissum relicta erat libertas cū parte bonorū, aliquid de his perdat? Et dicitur quòd non, cum ipse non accusauerit. Franciscus.

x ¶ Portio.ʒ fortè duæ unciæ.

y ¶ Apud.ʒ id est præsente Maximilla.

z ¶ Interrogatus.ʒ Athaletus seruus.

a ¶ Et cum.ʒ id est cōtra. Accur.

b ¶ Maximilla.ʒ cū uelles accusare

c ¶ In scriptorem.ʒ id est cōtra tabellionē.

d ¶ Cogi.ʒ quod iustum est, quia accusando succubuit: ut C. eo. l. qui falsas. & facit suprà de acquiren. hære. l. quæsitum. sed argu. contra. C. eod. l. maiorem. Accursius.

e ¶ Iussit.ʒ quòd fiscus haberet.

f ¶ Proponerentur.ʒ hoc est contrā. suprà de his qui. ut indign. l. post legatum. §. an libertas. sed ibi tulit testimonium: quod plus fuit: hic autem tantum quædam uerba dixit. Item secundum hoc contra. infrà ad Turpillia. l. prima. §. incidit. Sed speciale in hoc crimine, ut non prosequendo parcatur instiganti: quia & accusanti & desistēti parcitur: ut C de his qui. ut indigni. l. alia. & suprà de inofficio. testa. Papinia. §. meminisse. Item contra. suprà de his qui. ut indig. l. post legatum. §. sunt qui putant, sed hic non persecuit seruus, licet ab initio uerba fecit: sed pœnituit. ibi persecuit.

Vi nomine.ʒ CASVS. Quidam literas præsentani alicui ex parte potestatis. cum ipse eas non mitteret: uel edictum falsum proposui ex parte potestatis, cum nō esset uerum. Dicitur quòd teneor act. in factum ad interesse: licet & accusari possim ex l. Cornel. Franc.

g ¶ Reddidisse.ʒ id est cui præsentasse quasi prætor mitteret: ut C. eod. l. maiorem. & dic ut ibi.

† lib. 22. digest.

† al. Athales ser. cui testa. Vetiti Callicini, &c.

† aliàs indicium.

† aliàs in crimē, alij in crimine.

† Iste text. est sing. ad hoc q̄ mandans delictū & mandatarius possunt accusari in eodem libello. Bolog. Adde ad hoc q̄ si mandas & mādatarij dinersis libellis fuissent accusati, possunt tamē una. l. condemnari, secundum Cy. in l. non ideò minus. C. de accusa. & Ang. Are. in §. interdum. in fi. de obliga. quę ex quasi deli. nasc. Pan. & doct. in c. ad audiētiam extrà de homic. Fel. in c. sicut dignū. in pen. co. ti. & Hippo. de Mar. fil. singul. clxxxj.

† Aliàs Athali.

† lib. 7.

† li. 30. dig.

h ¶ Proposuisse.ʒ scilicet in edict. ad quod infrà eod. hodie. §. j. sed in lib. Alb. est edictum. Accursius.

i ¶ Pœnali.ʒ ad interesse: ut infrà eodem, hodie. §. j. sed contrà infrà ad munic. Titio. Solu. ut ibi. Accur.

S Iquis.ʒ CASVS. Patris mei testamentum aboleui. & bona eius possedi quasi intestati: & decessi relicto hærede. Dicitur q̄ bona patris mei auferuntur hæredi meo. Franc.

k ¶ Obierit.ʒ filius.

l ¶ Eripietur.ʒ ut ʒ. eod. si quis cum. in princ. Et sic no. quòd etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

nepoti auferetur hæreditas propter factū aui. sic & in feudo. ad qđ C. de quæst. diuo. & de bo. lib. quæritur. Sed argu. contra. suprà de senato. l. emancipati. §. i. in fine. & de in ius uocando. adoptiuum. in fi. l.

EOs qui. § CASVS. Qui diuersa præbuerunt testimonia inter se, id est falsa uel uaria: puniuntur leg. Cornel. Item qui dixit falsum testimonium contra figillum suum: de falso punitur. Item qui in eadem lite testificatus est pro actore, & postea pro reo: & sic contraria dixit: de falso punitur. Item qui gessit pro milite, cum non esset: uel qui falso diplomate usus est: quod expone ut in gl. punitur pro qualitate delicti. Franc. Accur.

† aliàs imprudentia

† aliàs qđ.

† Quid sit diploma Bude. hic declarat.

† lib. 4. Respon.

† Duar. legit prælato.

† Scriben. hic reputant istum tex. singul. ad hoc qđ sententia lata ex falsis actis, est ipso iure nulla, hoc addito, ꝙ idem est si sit lata ex falso testimonio: ut in c. olim extra de priuil. per Bald. in l. si ueritas. C. de fideicó.

† lib. 12. Pādect.

¶ Modestinus. LEX XXVII.

EOs, qui diuersa [a] inter se testimonia p̄buerunt, [b] quasi falsum fecerint, præscripto legis [c] Cornelię teneri pronūtiatum est. ¶ Et eum qui contra signū [d] suū falsum præbuit [e] testimonium: pœna falsi teneri pronuntiatum est. ¶ De † impudētia eius q̄ diuersa duobus [f] testimonia p̄buit, cuius ita anceps fides vacillat, † q̄n crimine falsi teneatur, nec dubitādū est. ¶ Qui se pro milite gessit, [g] uel illicitis insignibus vsus [h] est, uel falso † diplomate uias cq̄ meauit, [i] ꝙ admisi qualitate grauissimè puniendus est.

a ¶ Diuersa. § id est falsa uel uaria: uel id est aduersa. ad quod in auth. de testibus. §. si uerò. & §. de testi. l. qui falsa.

b ¶ Præbuerunt. § scilicet in eodem negotio.

c ¶ Legis. § scilicet Cornel.

d ¶ Signum. § id est sigillū, uel etiam aliud signum quod fecerat.

e ¶ Præbuit. § ut & §. proxi. respon. dixi.

f ¶ Duobus. § scilicet actori & reo. Acc.

g ¶ Pro milite gessit. § cum non sit miles.

h ¶ Vsus est. § ut cum Centurio non sit, fixit se in capite legionis.

i ¶ Commeauit. § id est iuit cum sociis: ut cum deberet equitare cum x. equis, equitaturus iuit cum xx. per aliquem locū, uel cum per singula xx. miliaria deberet habere certum salarium, dixit quòd una die iuerat per xl. miliaria: & sic percepit salarium quasi duorum dierum. cum non tantum iuisset. secus si tantum iuisset: ut §. de uerbo. obli. l. continuus. §. cum ita. uel cū deberet ire per uiam securam ad custodiendum castra: iuit per magis curtam, & minus securam.

Casum ponit.

k SI à debitore.] Cum debitor qui antea obligauerat fundū, nunc eum uenderet, asserit nulli obligatum. nec obst. ꝙ hoc casu iidetur teneri crimine stell. quod demum in subsidium datur: ut suprà de crimi. stell. l. iii. quia hic asserit nulli obligatum: ibi tantum dissimulauit. sic etiam potest poni. C. eod. l. si creditor. uel pone. ut §. de fide instru. l. repetita. Accursius.

l ¶ Die.] i. antecedentibus diebus facta, secundum primum casum.

m SI quis obrepserit. § id est tantum persuasit præsidi quòd habuit sententiam pro se. Titius qui me conuenichat in cent. dolosè obrepsit sententiam contra me à præside, ostendens ei libellum suæ petitionis, & quandam confessionem falsam quam dicebat me fecisse apud acta: nihil egit: quia rescinditur: ut suprà de iudic. l. si prætor. & tenetur de falso. & facit suprà de fideicommiss. lib. cum uerò. §. hoc senatusconsul. & C. de diuer. offic. & appara. iudic. l. secunda. lib. xii. & suprà de nata re. l. i. Accursius.

n ¶ Per acta. § quæ iudici dixit.

o ¶ Temeratoris. § id est falsatoris: ut subiicit.

p ¶ De ea re. § id est super ea quæstione.

q ¶ Libello dato. § præsidi.

r ¶ Subscriptione. § id est sententia præsidis quam facit ad libellū. nam in sententiis libellus proponitur. & facit C. si contra ius uel utipubl. eam. l. ii. & v.

s ¶ Sufferre. § id est sustinere.

LEge Cornelia. § CASVS. Qui signum falsum fecerit uel sculpserit: tenetur l. Cor. testamētaria. Itē accusatio de suppositio partu nō est publica, sed ad certos spectat, ut in litera dicitur. Franc.

t ¶ Lege cornelia. § scilicet de falsis.

v ¶ Signum. § figillando uel etiam subscribendo. de quibus dicit insti. de test. § j. & ij. & facit §. e. Paulus. § j.

adulterinum [x] fecerit vel sculpserit. ¶ De partu suppositio soli accusant parentes, [y] aut ij ad quos ea res pertinet: nō quilibet ex populo, vt publicam [z] accusationem intendat.

x ¶ Adulterinum.] id est falsum.

y ¶ Parentes. § non tamen filius matrem: ut §. de accu. hi tamen.

z ¶ Vt publicam. § speciale in hoc falso, ut non sit publica accusatio. aliàs contrà: ut suprà de publi. iud. l. j. no. & facit C. eod. l. cum suppositi. & §. e. l. qui falsam. §. j.

¶ Callistratus. † LEX XXXI.

DIuus Pius Claudio rescripsit pro mensura [a] cuiusque delicti constituendū in eos qui apud iudices instrumenta protulerunt, quæ uerba probare nō possunt: [b] aut si plus eos meruisse videatur, quàm ex forma iurisdictionis pati possint, [c] vt Imperatori describatur, æstimaturo [d] quatenus coërceri debeant: Sed diuus Marcus cum diuo fratre suo pro sua humanitate hanc rem temperauit: ut si (quod plerunque euenit) per errorem huiusmodi instrumenta proferantur, ignoscatur [e] eis qui tale quicquam protulerint.

† li. 3. de cognitionib.

a ¶ Pro mensura. § id est qualitate seu magnitudine. Accur.

b ¶ Non possunt. § cum suspecta essent: ut C. eo. prohibemus. & de prob. l. iubemus. Accursius.

c ¶ Pati possint. § ut quia deportari: quod præses non potest: ut infrà de pœn. l. ij. §. ii. uel dic plus quàm sit forma iuris: id est iurisdictionis, id est plus quàm sit pœna ordinaria falsi ut alii terreantur: ut C. ad le. Iulia. repet. l. i.

d ¶ Æstimaturo. § Imperatori dico.

e ¶ Ignoscatur. § si tamen suam innocentiam probant, & ostendant à quo acceperant: ut C. eodem. l. maiorem. & secundum hoc ponitur casus in falso rescripto: quod tamen dic ut ibi: uel dic in alio instrumento. si desinat uti: ut C. eodē titulo. l. si falsos. & j. ad munic. l. libertus. §. error.

† lib. 3. de pœnis.

¶ Modestinus. † LEX XXXII.

HOdie qui edicta proposita [f] dolo malo corrumpunt, falsi pœna plectunt. ¶ Si ueditor mensuras publicè ꝓbatas frumenti, uini, uel cuiuslibet rei, aut emptor corruperit, dolóve malo fraudem fecerit, quanti ea res est, eius duplo † condemnat: [g] decretoq; diui Hadriani præceptum est in insulam eos relegari, qui pondera aut mensuras falsassent.

f lib. 1. de pœnis. † aīs duplī.

¶ Idem. † LEX XXXIII.

SI quis falsis constitutionibus nullo [h] authore habito vtitur, [i] lege Cornelia aqua & igni [k] ei interdicitur.

g ¶ Vtitur. § ut Galgosius. Papien.

h ¶ Nullo. § nullum habent authorem etiam quæ habēt, sed reprobatæ sunt: ut C. de Iusti. codic. cōfir. §. hunc igit. ille ergo habet authorē qui habet talē qui habet ius cōdendi legē, ut principem uel senatum uel præfectum, uel dic aliter authorem à quo accepit rescriptum quā si constitutiones, quæ tamē non sunt. & concor. tunc. C. eo. l. maiorē.

i ¶ Igni. § id est deportatione: ut §. e. l. i. §. fin.

k ¶ Igni. § id est deportatione: ut §. e. l. i. §. fin.

¶ AD LEGEM IVLIAM REPETVNDARVM.

¶ Hodie dic eremus vel petendarum, scilicet pecuniarum.

Ex Iulia. § CASVS. Lex Iulia repetun. ptinet ad eas pecunias quas q̄s existēs in magistratu uel officio publico accepit ab aliquo priuato, uel aliquis de eius famil. permittit tñ posse accipere à q̄busdā p̄sonis: s. à sobrinis, & abeis qui propiore gradu, & à cognatis, & ab vxore. q. cōtrafacit, tenet in duplum hac l. in tra annū. itē hac l. tenetur q̄ cum haberet aliquā potestatem, s. officiū: accepit pecuniā ob iudicandū: uel ob nō iudicandū: uel ut faceret aliquid ultra officium suū. Itē in comites siue socios militū dat actio ex hac l. si faciat cōtra hanc legē. Itē hac lege punitur q̄ accepit pecuniā ob denuntiandū testimoniū uel ob nō denūtiandū. & q̄ dānatur ex hac lege, nō pōt esse testis uel iudex uel aduocatus. Itē lege Iulia repetundarū cauet, ne quis accipiat pecuniā ob aliquā de canſis numeratis in litera huius l. & prin. sequētis, & sic apparet, ꝙ à personis extraneis nō licet accipere: à cōiunctis puté numeratis in litera §. l. i. in fi. licet accipere in infinitū. & h. d. hæc l. cum quinque sequentibus, & prin. sextæ.

† Ad legem Iuliam repetundarum.

TITVLVS XI.

¶ Marcellus. † LEX I.

Ex Iulia repetundarum pertinet ad eas pecunias quas quis in magistratu, potestate, curatione, [a] legatióe, vel quo alio officio, munere ministerióve publico acceperit, [b] vel cū [c] ex cohorte [d] cuius eorum [e] est. ¶ Excipit lex à sobrinis, [f] ꝓpioréve gradu cognatis suis, vxoréve.

† aliàs de l. Iulia repe.

† Martianus. li. 14. Instit. Huic l. Iul. meminit & Cice. i ora. per C. Rabir. posth.

a ¶ Scæuola. † LEX II.

DAtur ex hac lege & in hæredes actio [g] intra annum dumtaxat à morte eius qui arguebatur.

† li. 4. Reg.

¶ Marcellus. † LEX III.

LEge Iulia repetundarū tenetur, qui cum aliquam potestatem haberet, pecuniam ob iudicādum vel non iudicandum, decernendúmve [h] acceperit.

† aliàs Macer. li. j. publicorum.

¶ Venuleius. † LEX IIII.

VEl quó magis aut minús q̄d ex officio suo faceret.

† Saturninus li. 3. publi. iudicio rum.

¶ Marcellus. † LEX V.

INcomites [i] quoque iudicum ex hac lege iudicium datur.

† aīs Martianus li. i. publicorū.

¶ Venuleius. † LEX VI.

EAdem lege tenentur [k] qui ob denuntiandum vel non denuntiādum testimonium pecuniam acceperint. ¶ Hac lege dānatus testimonium publicè dicere, aut iudex esse, postularéve [l] prohibetur. ¶ Lege Iulia reperūdarum cauetur, ne quis ob militē legēdum [m] mittendúmve [n] ꝙs accipiat: [o] néve quis ob sententiam in senatu consilióve [p] publico dicēdam pecuniam accipiat, vel ob accusandum vel non accusandum: vtque vrbani magistratus ab omni sorde se abstineant: néve plus doni muneríve in anno accipiāt, quàm quòd sit aureorum [q] centum.

† Saturninus li. 2. publi. iudicio rum.

¶ Marcellus. † LEX VII.

LEx Iulia de repetundis præcipit, ne quis ob iudicē arbitrúmve [r] dandum, vel mutandum iubendúmve vt iudicet: néve ob non dandum, non mutandum, nónve iubendum ut iudicet: néve ob hominem in vincula publica coniiciendum, uinciendum, uincirive iubendum, vel ex vinculis dimittendum: néve quis ob homi nem condemnandum, absoluendúmve: néve ob item æstimandam, [s] iudiciúmve capitis pecuniæve [t] faciendum vel non faciendum, aliquid accipiat. Apparet autem, ꝙ lex ab excepris [u] quidem in infinitum capere permittit: ab iis [x] autem qui hoc capite enume

† aliàs Macer. li. i. iudiciorum publ.

a ¶ Legatione. § publica.

b ¶ Acceperit. § à priuato ut faciat non faciēdū: uel omittat faciēdū. & sunt exempla j. eo. l. eadem. §. fi. & l. lex. & est pœna legis. j. eo. l. lex. §. fina. Item actio ciuilis. quod dic ut j. l. proxima. & dic ꝙ etiam durante officio accusat: quia in offic delinquit, uel quia subiectos opprimit: ut C. eodem. l. iubemus. aliàs autem non pōt magnus magistratus in ius uocari: ut suprà de in ius uoc. l. ii. nisi in furto: ut in authent. ut iudic. fine quoquo suffrag. §. si quis aūt minores magistratus etiam durante officio conueniuntur: ut suprà de iniur. l. nec magistratibus.

c ¶ Vel cum. § suprà solus: hic cum aliis est in magistratu. Accurs.

d ¶ Ex cohorte. § i. aliquis ex cohorte. i. ex societate. Accurs.

e ¶ Eorum est. § i. aliorum eorum, accepit subaudi: ut infrà eodem. l. in comites. aliàs est ex forte: & in idem recidit.

f ¶ A sobrinis. § qui sunt in sexto gradu: ut instit. de gradi. §. sexto. & ab omnibus proximioribus: ut subiicit. nam ratio sanguinis tollit suspicionem: i. ut argum. §. de recep. l. ii. & in authent. de eccle. titu. §. interdicimus. Et dic ꝙ in infinitum ab istis, dummodo non ratione officii. ab aliis autem usque ad centum aur. per annum inter omnes, & non ratione officii: ut j. eod. l. eadem. §. finali. & l. lex. §. i. licet quidam dicant ab his usque ad centum aur. a b aliis nihil: quod est contra l. illam expresse, Esculentum autem potest accipere secundum l. ut §. de offic. proconsi. solent. & de offic. præsid. l. plebiscito.

† l. suspicionem tollit sanguinis rō. de quo uide gloss. in l. uestē. & qđ ibi no. in apostill. in uer. affinitate. §. de iniur.

g DAtur. Actio. § Ex hac l. datur actio in factum uel condictio ex hac lege contra iudicem uel officialem, ꝙ eo qđ ipse uel minister accepit: ut C. eod. l. i. & intra annū à tempore depositi offic. ut C. eod. l. pen. licet q̄dam dicant ibi speciale in comite domorum: qđ non placet: ut ibi & l. iubemus. & fortè intra annum in quadruplum: post annum in simplū: ut §. de calum. l. i. in princip. & hoc quadruplū datur totum fisco quando turpiter dedit. nam fibi, ne repetat, sua turpitudo obstat: ut infrà de iure fisci, Lucius. & hoc casu est popularis accusatio. si autem fuerit extortum, tunc remediū est spoliato: ut C. de assess. l. iii. Item in casu punitur etiam qui dat: ut C. eodem. l. fina de assess. l. iii. Item in casu punitur etiam qui dat: ut C. eodem. l. fina de assessor

Universidad de Deusto
Biblioteca

tun.& quod dicit permittit,scilicet dicta l. ¶ Illud quoque.§ Dic ea sum ut in glo.hic posita proxima seq.

a ¶ In acceptũ.§ id est ne accepto ferat alicui, debet opus q publi cum facere uel frumentum præstare publicè. Itẽ cũ aliquis debet ex publica utilitate sarta tecta habere,nõ debet iudex accepto ferre,ut hic. & C. de edifi.priv.l. singuli. in fi. & facit ſ. de oper.pu.omnes.

b ¶ Legerunt.§ aliàs legerũt, aliàs legerint, aliàs lege erunt.

¶ Hodie. § Casus. Damnatus crimine repetundarum extraordinem punitur hodie: & quãdoque grauiter & quandoque modicè secundum modum delicti. Franciscus.

† Duar. legerunt.

c ¶ Extra ordinem.] id est extra antiquam solennitatem: ut dixi. supra de publi. iudi. l. ordo. & facit ſ. de pœ. hodie uel extra ordin. id est non imponitur ordinaria pœna,quòd una semper imponitur: imò quandoque maior: ut subiicit. & dic quod etiam aliis modis potest accusari: ut dixi supra eodem, l. lege Iulia.

† Hic est tex. singu. & vnicus in iure ad hoc q̃ iudex faciẽs executionẽ corporalẽ in eũ qui appellauit ante tẽpora appellatiõis, vel durãte tẽpore appellatiõis, est puniendus pœna mortis: quia pari sunt occidere innocentem, uel nocentem qui tamen habet iustam causam defensionis. Bo. † Hoc ex l. xx. tab. refert Aul. Gellus lib. 20.c. 1.] † lib.54. † Vlpia. li. 15. resp. † alias de l. iulia de annona. † lib. 2. infi.

d ¶ Admiserint.§ id est deliquerint.

e ¶ Calore.§ id est iracundia.

QVod contra.§ CASVS Quod datur proconsuli uel præfidi contra legem Iuliam repetundarum: non potest vsucapi. Item venditio uel locatio facta præsidi minori pretio ad hoc ut faciat plus uel minus in officio, non tenet: nec talis res potest usucapi priusquam redeat in potestatem eius à quo descenderat. Franc.

f ¶ Vel prætori.§ vel alij iudici.

g ¶ Vsucapi.§ vt sup. de ac. re. do. l. bonę fidei. circa prin.

h ¶ Factas.§ præsidi ut faciat plus uel minus in officio uel dic à præside de rebus sibi datis ob causam prædictam. & facit institu. de usucap. §. aliquãdo. & no. quòd definit esse utilosa, licet redeat in potestatẽ delinquentis.

† lib. 9. de offi. procõſ.

i QVi munus.§ id est aliquod officium publicum.

k ¶ Publicè.§ id est à republica.

l ¶ Ruperunt.§ id est male se in eo habuerunt.

¶ AD LEGEM IVLIAM DE ANNONA.

QOnstituitur. § aliàs constat. & aliàs constitit. Et nota speciale,ut & aliàs ſ. de iudi. vix. & de accusa.l. musierẽ. in fi.regulariter cõtra: vt C.de iud.seruus. & facit ſ.de fal.nullo. & C.de quæstio.l.j.

n ¶ Dicat.§ scilicet seruus.

LEge Iulia. § CASVS. Qui contra annonam fecit ut carior esset,uel de hoc societatem coiuit:punit le.Iul.de annona. Itẽ in eadem le.Iu.cauetur ne quis detineat nauem ferentem annonam, & pœna xx.au. imponitur contrarium facienti. Franc.

o ¶ Pœna statuitur.§ quæ est supra de extraordin.crimi.l.annona. rantur,à nullo neque vllam quantitatem capere ꝓmittit. ¶ Illud quoque cauetur,ne in acceptum a feratur opus publicum faciendũ, frumentúmve publicè dandũ,præbendum, approbandũ, sarta tecta tuenda antè, quàm perfecta, probata,ſtita † legerunt. b ¶ Hodie ex lege repetundarum extra ordinem c puniuntur: & plerunq; vel exilio puniunt, vel etiam duriùs, ꝓut admiserint. d Quid enim † si ob hominem necandum pecuniã acceperint,§ vel licet non acceperint,calore e tũ iducti iterfecerint vel innocentem, vel quem punire non debuerãt? f Capite plecti debent,vel certè in insulam deportari: vt plerique puniti sunt.

¶ Paulus ad edict.† LEX VIII.

QVod cõtra legem repetundarum proconsuli vel prætori † donatum est, nõ poterit vsucapi. g Eadẽ lex venditiones oẽs, locatiões,eius rei causa pluris minoris ve factas,h irritas facit: impeditque vsucapionem priusquã in potestatem eius à quo ꝓfecta res sit hæredis ve eius veniat.

¶ Papinianus,† LEX IX.

QVi munus † publicè i mandatum accepta pecunia ruperunt, k crimine repetundarum postulantur.

† Ad legem Iuliam de annona.

TITVLVS XII.

¶ Martianus.† LEX I.

Onstituitur l m interseruum & dominũ iudiciũ, si annonã publicam fraudasse dicat n dominum.

¶ Vlpianus† LEX II.

LEge Iulia de annona pœna statuitur o aduersus eum qui cõtra annonã fecerit, societatémve coierit, quò ꝓ annona carior fiat. Eadem lege continet ne quis nauem q nautãve rẽtineat, aut dolo malo faciat, quò magis detineantur: & pœna viginti aureorum r ſtatuitur.

¶ Papinianus. † LEX III.

IMperatores † Verus & Antoninus Augusti in hæc verba rescripserũt,Minimè æquum est decuriones ciuibus suis frumentum vilius,quàm annona exigit,vẽdere. s ¶ Item rescripserunt,ius nõ esse ordini t cuiusq; ciuitatis pretium grani quod inuenitur u ſtatuere. ¶ Item in hęc verba rescripserunt, Etſi nõ solent hoc genus nuntiationis x mulieres exercere: quia tamẽ demonſtraturam te eaquæ ad vtilitatem annonæ pertinent, polliceris,y præfectũ annone docere potes.

Ad legem Iuliam peculatus,& de sacrilegiis, & residuis.

TITVLVS XIII.

¶ Ponit quid ſpectet ad legem Iuliam peculatus.

¶ Vlpianus ad Sab.† LEX I.

LEge Iulia peculatus cauetur, ne quis ex pecunia sacra,z reli gioſa,a publicáveb auferat, néve intercipiat, néve in rem suam uertat: néve faciat quòc quis auferat, intercipiat, in rẽ suã vertat: nisi cui vtiq; lege licebit:d néve q̃s in aurum,argentum,q̃s publicum,quid indat, néve immiſceat, néve quo quid indatur,e immiſceat, faciat sciẽs dolo malo,quo id peius fiat.

¶ Paulus ad edictum.† LEX II.

LEge Iulia de residuis tenetur qui publicam pecuniam delegatam f in vſum aliquẽ retinuit, neque in eum g vſum consumpſit.

† aliàs Papirius Iustus li. j. de constitution.

† Seuerus & Antoninus Augustinus &c.

† aliàs ad Sab. lib. xj.

z ¶ Sacra.§ largiſsimè pone nomẽ,ut pro ſacris vaſis. ad q̃d est in ſtitu. de pub. iud. §. item lex Iul. ſic & aliàs: ut nota. C. de constit. pe. l. ij. §. pen. Item quod dicit ſacra, expone ut ſ. l. iiij. in princ. Accurſius.

a ¶ Religioſa.§ ut in ornamentis ſepulchrorum.

q ¶ Publicáve.§ fiſci, uel ciuitatis Romanæ: ut ſ. l. iiij. in fi.

c ¶ Quo.§ pro vt.

d ¶ Lege licebit. § ut ſacerdoti de re ſacra, & officiali de re publi. cuius periculo eſt: ut ſ. l. ſacrilegij. in prin.

e ¶ In datur.§ id eſt adiiciatur ferrũ vel aliquid ſimile. & facit ſ. ad legem Cornel. de fal. l. lege Cornelia.

LEge. § CASVS. Qui pecuniam publicam deſtinatã ad aliquod factum, puta ad cluſum: retinet eã, nec eam expendit in vſum quẽ debebat, punitur le. Iul. de reſiduis. Franc. Accur.

f ¶ Delegatam. § id eſt deſtinatam. ad q̃d ſ. l. iij. § ſed & q. Accur.

g ¶ In eum vſum.§ ſcilicet in quem erat delegata.

MPeratores. § CASVS. Decuriones non coguntur uilius uendere annonam ciuibus ſuis quàm annona exigat. Item non debet ſtatui ut certus ordo hominũ puta mercatorum uendat frumentum certo pretio. Item & fęmina poteſt accuſare de crimine fraudatæ annonæ. Fr.

s ¶ Vendere.§ ut & ſ. ad municip. l. non debere. & ſ. de admin. rerum ad ciui. ptin. l. decuriones.

t ¶ Ordini.§ ſicut nec alicui priuato: ut C. de iudi. l. nemo. & ſupra re. amo. non eſt. Sed contra. ſ. de offic. præfect. urb. l. j. §. cura carnis. & C. de epiſc. audi. l. j. ubi de hoc dicit.

ADDITIO. Die ſecundùm Bart. quòd nõ poteſt ſtatuere pretium non iuſtum, ut hic: pretium autem iuſtum poteſt ſtatuere, ut in contrariis.

v ¶ Inuenitur.§ ſecũdum morem loci. ar. ſ. de fal. hodie. §. j.

x ¶ Nuntiationis.§ j. accuſationis publicę: ut C. qui accu. nõ poſſ. l. de crimine. ſed hoc ſpeciale: ut ſ. de accuſ. mulierem. Accur.

y ¶ Polliceris.§ ò mulier. † lib.54.

¶ AD LEGEM Iuliam peculatus, & de ſacrilegiis, & reſiduis.

LEge Iulia peculatus. § CASVS Lege Iul. pec. cauet ne quis auferat ex pecunia ſacra, religioſa, uel publica, né ve intercipiat, néve in rem ſuã couertat, néve faciat ſiue procuret q̃ hæc fiant ab aliquo. Item eadem l. præcipitur ne quis adiiciat quid ferri uel immiſceat in aurum uel argentum publicum: néve procuret ut hæc ab alio fiant. Franc. Acc.

a PEculatus. Succesit.§ vt in auth. de nupt § deportatio. & no. ſ. de pœ. l. ij. §. conſtat.

b ¶ Statum.§ id eſt in pœnam ſupradictam. Accurſius.

c ¶ Admittit.§ hoc hodie contra: ut in auth. ut nulli iud. ¶ fin.

LEge Iul.§ CASVS. Hic declarat mentem. l. proxi. præceden. quæ pœna imponatur ex crimine peculatus. Secundò dicit q̃ prædicta pœna pemitur qui pecuniam ſacram uel religioſam auferт. idé ſi rem donatã deo quis auferat. Tertiò dicit, mãdatis principium cauetur ut præſides cõquirant ſacrilegos, latrones & plagiarios: & eos inuẽtos puniant ſecundũ modum delicti. Quartò dicit, Qui pecuniam habitã ex loca. fundi reipublicæ uel ex ſimili cauſa in litera declarata, penes ſe retinet: lege Iul. de reſiduis puniſ. Item qui pecuniam publicam habebat ut eã expenderet in aliquo facto publico, & nõ expendit eã, imò retinet: pœna legis Iuliæ. de reſiduis tenet. ¶ Non fit. § Locus in quo theſaurus inuenitur, non fit religioſus, etiã ſi in monumento inueniatur: prohibitũ eſt enim ſepeliri theſaurum. & quod prohibitum eſt ſepeliri, ſi ſepeliatur, non facit locũ religioſum. Vltimò dicit, qui rẽ ciuitatis Romanæ furripit: crimine peculatus tenet. Item ſi res priuatorum in ædem ſacram depoſitæ ſurreptæ fuerint: actio furti competit. & hoc dicit hic §. cũ l. ſeq. Franciſcus Accur.

† lib. 1. de Adult.

d ¶ Sacram. § priuatim: ſecus ſi publicè: ut ſ. l. vj. & l. ſacrilegi capite. Accur.

e ¶ Donatum. § forte ad eius donantis honoré in loco publico: & ſic quando ad decorem publicum pertinet habet locum hæc lex. & facit ſ. ad l. Fal. l. j. §. ad municipum. & quod not. C. de furt. l. nondum.

f ¶ Mandatis. § principum.

g ¶ Conquirant. § id eſt conquiri faciant. ſic ſ. de infamibus. l. furti. §. mandati. & facit ſ. de offic. præfid. congruit.

h ¶ Prout. § ſic ſ. de offi. præſi. diuus Mar. in princip.

i ¶ Extra ordinem. § ut ſ. eod. l. ſacrilegij pœnam. ſed certè imò ordinaria pœna: ut ſ. eo. l. ſacrilegij. Sol. ut ibi.

k ¶ Ex locatione. § à publico facta. & hic exigebat nomine publico: uel erat ei data à publico ut emeret fundum fiſco: uel ut aleret aliquem à republica alendum. Vel dic quòd ipſe locabat nomine publico, & vendebat: & ſic emptione ab aliquo perfecta. pro quo infrà eodem, l. hac lege.

l ¶ In vſum aliquem. § id eſt alium quàm ſuperioribus caſibus.

m ¶ Lege. § ſcilicet de reſiduis.

n ¶ Tertia parte. § id eſt in triplo eius quod accepit: & plus: & ſic in quadruplum ſecundum P. pro quo eſt infrà ſacrilegij. §. fina. & l. pe nulti. & inſtitu. de actio. §. tripli. Alij dicunt extraordina. & amplius tertia parte, ſcilicet ſuorum bonorũ. tu dic in eo quod accepit, & tertia eius plus. ad quod C. de inoffic. teſtam. l. ſi quis in ſuo. & C. de liti. l. fina. Accurſius.

o ¶ Theſaurus. § ſ. de acquiren. rer. dom. nunquàm. §. j.

p ¶ Non poteſt. § ut ſ. de reli. ſi quis. §. funeris. niſi cauſa cuſtodiæ: ut ſ. de acqui. poſ. peregrè.

q ¶ Ciuitatis. § Romanæ, non alterius: ut ſ. de furt. l. ob pecuniam. contrà.

r ¶ Committi.§ aliàs committi, & aliàs committatur.

s DIui. Furti.§ imò ſacrilegij nam facit locus ut ſacrilegij ſit: ut infra de pœ. aut facta. §. locus. q̃ est contra. Solu. ſecundũ R. & Al. hic ſubaudi furti actionem, ſcilicet etiã, non ſacrilegij ſcilicet tantum. & ſic utraque uia locum habet. ſimile ſubauditum est. ſ. de acquiren. poſſ. poſſideri. §. ſi rem. & de furt. l. ſi is. & de uerb. oblig. cũ ſtipulatus. & l. in illa. & C. de abolit. l. ij. & §. quo leg. l. ij. & de iudi. ſolemus. & de cuie. l. ſi mancipium. §. ſi. & C. de teſt. l. j. & §. de oper. no. nũ. de popillio. § ij. & §. de re. per. l. j. in fi. uel ſecundum Azo. & H. hic dic nihil ſubaudiri: & ſic non erit hic ſacrilegiũ. Idẽ & ſi ſacrum auferatur de non ſacro. nã locus, &c. ut ibi. oportet ergo & q̃ ſacrũ de ſacro loco auferatur ſecũdũ hoc. ad quod ſ. de incen. ruina naufrag. & loco. Sed quãdo q̃d incipit eſſe ſacrũ: dic ut C. de fur. l. ſi nondũ. ſed ſecundũ can. eſt ſecus: ut xv. q. iij. quiſquis. Item facit ſ. de ui & ui arma. l. i. c. illud. & §. ſi quis. & §. j. ſed arg. contra. C. de epiſcop. & cleri. l. ſi qs i hoc. uel dic rectiõ hic res priuata de ſacro: ibi res ſacra de ſacro: & ſic locus facit ſacrilegium uel furtum. quod in idem recidit.

† vide hic Alc. lib. diſpunct. j. c. iij.

† li. 5. Reg.

SAcrilegii.§ CASVS. Hic dicit q̃ proconſul imponit pœnam ſacrilegij pro qualitate perſonæ quando que acriter, quandoq; leuiter. ¶ Qui cum. § Qui nomine ciuitatis faciunt pecuniam publicam, & partem pecuniæ ſibi retinent, partem aſſignant ciuitati: non ſunt falſarij, ſed fures: & ideo peculatus crimine tenentur. Secundò dicit, qui ex metallis Cæſarianis aurum argentúmve furatus fuerit, ex edicto diui Pij exilio

† lib. 7. de offi. procõſ.

† Adde q̃ nõ tantum proconſul. t. iudex laicus, ſed & eccleſiaſticus de ſacrilegio cognoſcit: vt C. cũ ſit generale. & ibi notaũi in apoſtil. ad Pan. nume. 1. in uer. tam ſecularis q̃ eccleſiaſticus. extra de foro cõpe. & in l. ſi quis i hoc genus. C. de epiſc. & cleri.

& ſi de re ciuitatis q aliquid furripiatur, † conſtitutionibus principum diuorum Traiani & Hadriani cauetur peculatus crimen commitri, r & hoc iure vtimur.

¶ Idem.† LEX V.

DIui Verus & Antoninus Caſſio Feſto reſcripſerunt, res priuatorum ſi in ædem ſacram depoſitæ, ſurreptæ fuerint, furti s actionem, non ſacrilegij eſſe.

¶ Vlpianus. † LEX VI.

SAcrilegij pœnam debebit t proconſul † pro qualitate perſonę, proque rei conditione & temporis & ætatis, u & ſexus, vel ſeueriùs, vel clementiùs ſtatuere, & ſcio multos etiam ad beſtias damnaſſe ſacrilegos, nõnullos etiam viuos exuſiſſe: x alios verò in furcas ſuſpendiſſe. Sed moderanda pœna eſt vſque ad beſtiarum damnationem eorum qui manu facta templa effregerunt, & dona Dei noctu tulerunt. ¶ Cæterùm, ſi quis interdiu y modicum aliquid ex templo tulit, pœna metalli z coẽrcendus eſt: aut ſi honeſtiore z loco natus ſit, deportãdus is in inſulam eſt. ¶ Qui cum in moneta publica operanẽ, extrinſecus a ſibi ſignant pecuniã forma publica, vel ſignatã furanẽ, ij nõ uidẽtur adulterinã monetã exercuiſſe, ſed furtum publicæ monetæ feciſſe: quod ad peculatus b crimen accedit. ¶ Si quis ex metallis Cæſarianis aurum argentúmve furatus fuerit, ex edicto diui Pij exilio tum ſurripuit: in exilium uel in metallum damnatur ſecundum qualitatem perſonę. Tertio dicit, qui auxilium præſtitit furanti pecuniam publicam: punitur in quadruplum ut manifeſtus fur, & infamis ſit. Item qui ex metallo Cæſaris aurum accepit illicitè. & conflauit, in quadruplum punitur. Fran. Accurſius.

t ¶ Et ætatis. § uidetur ergo extraordin. & ſic eſt contrà infrà eodem ſacrilegi capite. ſed & iſtæ ſunt capitales. uel dic ut ibi. Item q̃d dicit moderandam pœnam pro ætate & ſexu, facit ſupra de adulter. l. ſi adulterium. §. fratres. & de termino moto. l. ij. de minoribus. auxilium. item ad hoc ſupra de incendio rui. naufrag. Pedius. §. j. & l. ne quid. §. j. Accurſ.

v ¶ Exuſsiſſe. § id eſt combuſsiſſe.

x ¶ Interdiu. § id eſt ex die.

y ¶ Pœna metalli. § quæ minor eſt quàm beſtiis ſubiici, ut hic colligitur. nam grauius pro nocturno puniendus eſt: ut ſupra de effract. l. fina. Item not. modicum, ut pro modica re magna pœna. argumen. contrà. ſupra de dolo. l. ſi oleum. in fi.

z ¶ Honeſtiore. § ad hoc ſupra de ter. mo. l. ij. & de arbit. l. ij. §. ij. in fine. & C. de ſacroſanctis eccleſiis. l. placet. in fi. & ſupra ad le. Corne. de ſicariis. l. iij. §. penul. & ſ. de pœn. l. capitalium. in fi. & ſ. de re milita. l. iij. §. is qui ad hoſtes. & ſ. proxi. §. ſi quis ex metallis.

a ¶ Extrinſecus. § id eſt extra eam quam de publico faciunt in alia manu: ut ſibi habeãt & faciant, publica forma tamẽ, ut ſubiicit: alias tenenẽ crimine falſi: ut C. de falſa moneta. l. ij. & ſ. de Fal. l. lege Cornel. & l. qui falſam. Accurſ.

b ¶ Quod ad peculatus. § R. hic habet §. alij non, ſed ſ. ſiquis. &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Punitur.ʒ per hanc l.vt ſ. l.iij.in fi.& ſ.ea.l.in fi, primi caſus.& facit j. de pœnis. l. ſi quis.in princ

b ¶ Signum.ʒ aliàs ſignum.ad quod C. ad leg. Fla.de pla. ſi quis.

c ¶ Condemnatus eſſet.ʒ id eſt punitur in quadruplum eius quod ablatum eſt,& dat fiſco propoſita actione huius l.vel actio.in factũ. & p.o hoc j. l. pe.& j. proxi. reſpon. nam & aliàs qui opem præſtat furi, furti tenetur: vt inſti. de ob. quæ ex delic.§. interdũ furti. ſed ob. manifeſtus fur tenetur cõdictione fur. ſed iſte qui opem tulit, nonnat ſ. de condi. furt. proinde. ergo non eſt idem, item qui præbet opem furto manifeſto:nõ tenetur furti manifeſti, ſed nõ manifeſti : vt ſ. de furt. is qui opem. ad quod dicq; perinde habetur: nõ tamen per omnia idẽ. ſic ſuprà qua. rerum actio non datur. l. j. §. in ſumma. fic & aliàs nihil intereſt:nõ tamen per omnia nihil : ut ſ. de inter. act. de ætate. §.nihil.& inſti. de vſufru. §. nam extraneo. & ſ. de compen. poſtquam.& C. de procur. l. nihil. & de erro. adnoc. l.j. & ſ.de pig.act. l. ſolutum. §. ſi quaſi. & ſ. de ſtatulibe. l. ſtatuliberi a cæteris. in princi.& inſti.qui. modius pa po.ſo. §. noſtra. & C. de iure do. l. vbi in me. & ſ. de accuſa. hos accuſare . §. ſi ſeruus. & j. de pę. l. capitalium.& ſ. de acquir. poſſ.naturaliter. §. ratio. & de vſucap. nunquam.§.ſi ſeruus. & p emp. qui fundum. §.ſi. & de ſolu. ſi ita ſtipulatus.& arg. ſ. de iureiuran. ſed & ſi. §. ſi.

† lib.2.Iudiciorum publicorum.

† lib.3. publ.iudiciorum.

† lib. ſing. de ind. publ.

vel metallo (prout dignitas perſonæ patitur)punitur [a]. Is autem qui furanti ſignum [b] præbuerit, pinde habetur ac ſi manifeſti furti condemnatus eſſet, [c] & famoſus [d] efficitur. Qui autem aurũ ex metallo [e] habuerit illicitè, & cõflauerit in quadruplum [f] condemnatur.

¶ Venuleius.† LEX VII.

PEculatus crimẽ ante quinquẽnium admiſſum [g] obiici non oportet. [h]

¶ Idem.† LEX VIII.

QVi tabulã æneã [i] leges,formámve agrorum, [k] aut q̃d aliud continentem [l] reſixerit, vel quid inde immutauerit,lege Iulia peculatus tenetur. ¶ Eadẽ lege tenetur, qui quid in tabulis publicis deleuerit vel induxerit. [m]

¶ Paulus.† LEX IX.

SAcrilegi capite [n] puniuntur. Sunt autem ſacrilegi qui publica ſacra cõpilauerint. [o] At qui priuata ſacra,vel ædiculas incuſtoditas tẽtauerint,amplius quàm fures, minus quàm ſacrilegi merentur. Quare quod ſacrũ, [p] quòdve admiſſum, in ſacrilegii [q] crimẽ cadat, diligẽter conſiderandũ eſt. [r]

¶ Labeo lib. xxxviij. poſteriorũ peculatum definit pecuniæ publicæ aut ſacræ furtum, non ab eo faciendum, cuius periculo fuit : & ideo ædituũ [s] in iis quę ei tradita ſunt, peculatum non admittere. [t] Eodem capite inferiùs ſcribit, [u] non ſolum pecuniam publicam, ſed etiam priuatam crimen peculatus facere : [x] vt ſi quis quod fiſco debetur, ſimulans ſe fiſci creditorem acceperit, quamuis priuatam pecuniam abſtulerit.Is autem qui pecuniam [y] traiicendam [z] ſuſcepit, [a] vel quilibet [b] alius ad cuius periculum pecunia pertinet, peculatum non committit. [c] ¶ Senatus iuſsit lege peculatus teneri eos qui iniuſſu [d] eius, qui ei rei præerit, tabularum publicarum inſpiciendarum deſcribendarum q̃ue poteſtatem fecerint. [e] ¶ Eũ quoque qui pecuniam publicam in vſus aliquos [f] retinuerit, nec erogauerit, hac lege teneri Labeo [g] libro †xxxvj. poſteriorum ſcripſit.

¶ Labeo,† LEX X.

†CVm eo [h] autẽ qui cùm in prouinciam abiret, [i] pecuniam [k] quæ penes ſe eſſet, ad ærarium profeſſus, [l] retinuerit, non eſſe reſiduæ pecuniæ actionem, quia eam priuatus [m] fiſco debebat:& ideo inter debitores [n] eum fieri: cámque ab eo is qui hoc imperio vtitur, exiget, id eſt, pignus capiẽdo,corpus retinẽdo, [a] multam [b] dicẽdo. Sed eã [c] quoq; lex Iulia reſiduorum poſt annum reſiduam [d] eſſe iuſsit.

¶ Martianus,† LEX XI.

HAc lege tenetur qui in tabulis publicis minorem pecuniã,quàm quid vænierit, [e] aut locatũ fuerit,ſcripſerit,aliúdve quid ſimile commiſerit. ¶ Diuus Verus & Antoninus quẽdam clariſsimum iuuenem , cũ inuentus eſſet arculam [f] in templum deponere, ibiq; hominẽ includere, qui poſt clauſum templum de arca exiret , & de templo multa ſubtraheret , & ſe in arculam iterum referret,conuictum [g] in inſulã deportauerunt.

¶ Vlpianus ad edict.† EEX XII.

QVi perforauerit [h] muros , vel inde aliq̃d abſtulerit [i] peculatus actione [k] tenetur.

¶ Marcellus.† LEX XIII.

PEculatus nequaquàm committitur ſi exigam ab eo pecuniam, qui & mihi & fiſco debet. [l] non enim pecunia fiſci intercipit, quæ debitori eius aufertur : ſcilicet q̃a manet debitor fiſci nihilominus.

¶ Modeſtinus.† LEX XIIII.

ISqui prædam ab hoſtibus capiẽs [m] ſurripuit , lege peculatus

† xxxviij.

† lib.38.Poſteriorum.

† aliàs eſt. §.

a ¶ Retinendo.ʒ ad hoc C. qui bo.ce.poſſ.l.j.& ſ.quæ in fraud.credi.l.fina.in fine.

b ¶ Multam.ʒ hæc enim ſunt remedia cogendi:vt ſ.de ven. inſpicien.l.j.§.quid ergo.

c ¶ Sed eam.ʒ ſcilicet pecuniam.

d ¶ Reſiduam.ʒ i.vt reſiduam.ſi tanto tempore differat, haberi.

HAc lege. ʒ CASVS. Quidam gubernator rerum publicarum cũ uenderet fundum reipublicæ vel locaret certo pretio,ſcripſit in libro rationũ ſuarum ubi ſcribebat omnia quæ faciebat in his factis, minori pretio uendidiſſe uel locaſſe quam eſſet uerum. Dicitur quòd tenetur hac l.ſcilicet peculatus , uel dic de reſiduis. Secundò ponit quãdam fabulam , & eſt leuis. Fran.

† lib.j. pub. iudiciorũ.

e ¶ Venierit.ʒ id eſt cum uenditor aliquid a fiſco uel locatur. & dic i. hac. ſ. peculatus. ut ſ. l. qui tabulam.alij de reſiduis : ut ſ. l. iiij. §.Iul. & erat uenditor & locator nomine publico : & redigebat in ſcriptis. ſi autem alius notarius , tenetur crimine falſi: ut ſ.de falſ. l.j.§.qui in rationibus. ſed certe & iſte per eã dem legem.

† lib.68.

f ¶ Arculam.ʒ id eſt paruam arcam.

g ¶ Conuictum.Iuuenem prædictum.

† lib. 25. Dig.

h ¶ Qui perforauerit.ʒ CASVS. Qui frangit muros eccleſiæ , uel de eccleſia aliquam rem ſacram aufert, peculatũ committit.Franc.

† lib. 2. de pœn.

i ¶ Abſtulerit.] pecuniam. publicam, uel ſacram, uel religioſam uel lapides.

k ¶ Actione.ʒ ſic econtra in authen.de ſanc.epiſc.§.ſi quis aũt pro pecuniaria.

PEculatus.ʒ CASVS. Debebas mihi x. item fiſco debebas aliquam pecuniam exegi à te x. quæ mihi debebas. non committo peculatũ quaſi pecuniam fiſci accipiam , cum adhuc ſis debitor fiſci. Franciſcus.

l ¶ Et fiſco debet.ʒ aliàs quantitate fiſco,& aliam mihi debet.& dic exigo meo nomine tm̃,aliàs contra.ſ.eo. l ſacrilegi.§.eo.& C.de exa.tri.l quoties.quæ ſunt contrar.uel hic ignorabat fiſci debitorem: ibi ſciebat. Item hic erat communis debitor: ẽd ſupra fiſci tantũ.hoc tamen caſu fiſcus aduocat à me: vt ſ.de iure fiſ.deferre.§.fi.

ISqui prædam.ʒ CASVS. Prædam captam ab hoſtibus uirtute militum fiſci,& ſic erat publica effecta,ſurripuit. Dicitur q̃ crimine peculatus teneor,& in quadruplum punior. Franc. Accur.

m ¶ Captam.ʒ uirtute militum noſtrorum,& ſic fiſci factam:ut j.de capt.l.ſi captiuus.§.j.

n ¶ Tenetur. ʒ & ſic accuſatus deportatur: ut ſ.l.iij. Item ciuiliter actione in factum,uel condi.ex hac l.in quadruplum fiſco.ad quod ſ. e.ſacrilegii pœnam.§. fina. Vel dic quòd ſolam quadrupli pœnam patitur, quocunque modo contra eum agatur. ad quod ſ.de falſ.l.pe.§. Accuſatio quãdoque contra hęredes inchoari debet.

& erit totum quadruplum pœna, & extra id rei perſecutio. Vel dic j.& erit totum quadruplum pœna.ar.j. de pœ.l.interpretatione. quòd ſolũm triplum erit pœna.ar.j. de pœ.l.interpretatione.

PVblica.ʒ CASVS. Accuſatio criminis peculatus.item de reſiduis, item repetendarum, licet ſint publica crimina, competunt tamen aduerſus hæredes delinquentium,cum in qualibet earum quæſtio ablatæ pecuniæ moueatur.Fran.

o ¶ Hæredẽ.ʒ eſt hic ſpeciale ut inchoẽtur contra hæredes. ad q̃d ſ.de accuſ.l.ex iudiciorum.& j.ad Turp.in ſenatus.§.ſi propter.& ſ. ad l.Iul.repetundarum.l.ij.

p ¶ Principalis.ʒ eſt & alia ratio:quia turpia lucra,&c.vt ſ.de calum.l.in hæredem.& j.de iure fiſci.l.Lucius.

¶ AD LEGEM IVLIAM DE AMBITV

AEc lex.ʒ CASVS. Hæc lex in vrbe nõ habet locũ, ibi princeps det magiſtratus. ſi autem in alia ciuitate p pecuniam quis petierit magiſtratum aut ſacerdotũ:(& hoc expõe ut in gl.) puniẽ cẽtũ aureis, & ifamis ſit. Et ſi dãnatus hac lege accuſet aliũ de ſimili delicto , & eum cõuincat,reſtituitur in priſtinum ſtatum: pecuniã tamẽ nõ recuperat. Item qui in ſtituit nouũ vectigal: hac pœna tenet. Item ſi accuſator uel accuſatus intrat domum iudicis rogãdo eũ:ut iudex faueat ei poſtea: in centum aureis punitur. Fran. Accur.

† lib. 36. Quæſt.

q ¶ In urbe.ʒ Romana,per excellentiã: ut inſt. de iu. na.§.ſed ius quidem ciuile. Accur.

r ¶ Fauorẽ.ʒ eſt eñ quidam fauor vel honor habere electionẽ magiſtratus.

† al. ad legem Iuliã ambitus.

s ¶ In municipio. ʒ largè etiã ,p ciuitate ubi princeps nõ eligebat ſed populus : ut in aut. de defe.ci.§. iteri.

† lib. 2. de pœnis.

† aliàs centum aureis.

t ¶ Contra hanc legem.ʒ ſper pecuniam: ut C.eo.l.fina.&hoc ſi clã:ſecus ſi palam:ut j. depo. l.j. §.j. & l.ſi qs. & ob.j̃ de dec.l.eos.& ſ. de do. l. hoc iure. in prin. & de offi præſi.l. Barbari*.quæ ſunt cõtra.arg.ad hoc ſ.de admit.tut.l.non exiſtimo. Item q̃ epiſcopatũ deſiderat,&c. non ut præſit,ſed ut proſit. Sed quid ſi præſes tantum? videtur idem ſi clam:ut C.ad leg.Iul. repetun.l.ſi.in princi.ibi;ambitu uel pretio. Item quid ſi alius eo ignorante pecuniam dedit: fortè nõ incidit iſte in legem:licet decreſtæ dicant ſecus.

v ¶ Sacerdotiũ.ʒ dic eſſe dignitatẽ ſeculárẽ:ut & C.de natu.lib.l.j. multò magis eſſet idẽ in eccleſiaſticam:ut C.de epi.& cle.l.ſi quenquã.

x ¶ Per ſenatuſconſultum.ʒ ſ.factum ad interpretandũ hanc legem.

y ¶ Cum infamia.ʒ & ſic nõ admittitur ad poſtulandum:ut ſ.de poſtulan.l.j.§.ait prætor.

z ¶ Conuicerit.ʒ aliàs conuicerit,aliàs conuenerit.& dic alio crimine ſecũdum quoſdam:imò dic ſimili crimine: & eſt mirum.ſic j.de re milita.l.nõ omnes. §.fi.& C. ad legem Iul.maieſta.quiſquis.in fi. & ſ. de cuſtod.reo.l.in eos.& C.de pe.iud.q̃ malè iudic.aut. nouo iure. & C.de fal.mo.l.j.§.accuſatoribus.ſed contrà.ſ.de minor.l.auxilium.in prin.ſed ibi ut alium accuſet;hic ut ſe excuſet reſtituitur.

a ¶ Recipit.ʒ imò adhuc in quadruplum dans & accipiens fiſco damnatur:ut C.ad leg.Iul.repe.l.fi.§.fin. & facit ſ.de tute.l.eos.ité facit ſ.ad le. Iul.de ui priua.l.j. in prin. ſed in quo reſtituitur ſi pecuniam non accepit?R.ſi in fama.ſic C.ad tertul.l.ſi quis.

b ¶ Inſtituerit.ʒ etiam ſi id non exerceat.nam ſi exerceat,lege Iulia de vi fieret reus:ut ſ.ad leg.Iul.de ui pub.l.ſi. item facit C. no uec.inſtit. non poſ.per totum.

c ¶ Et ſi quis reus.ʒ id eſt accuſatus.& ſic de criminali cauſa tantũ.

d ¶ Ingrediatur.ʒ ſ.ſtudio, ut iudex faueat ei poſtea.ſic C.de offic. ciui.iudicium.l.j.

e ¶ Iudiciariam. ʒ Item quarto caſu cum quis ſuſcipit iterum diguitatem uel officium in quo ſemel fuit:& ei imponitur pœna deportationis:ut C.eo.l.j.& dic ut ibi. Et dic q̃ hæc lex iudiciaria fuit facta ſuper l. Iul.de ambitu. Accurſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ AD LEGEM FLAVIAM de plagiariis.

SI liberum ‡CASVS. Qui sciens liberum hominem uēdit, item qui sciens emit, punit pœna legis Flauiæ: & est pœna capitis. sed qui seruum suum absentē uendidit non punitur. Itē si tibi mando ut seruum meum fugitiuum persequaris & uendas: nō punior hac lege. Idem si tibi mādaui ut seruū meum fugitiuum deprehendas, & eum deprehensum habeas emptum pro decem. nam non punior. si autem seruum meum in fuga constitutum uendo: punior hac lege. & h. d. hæc lex & seq.

a ¶ Siens. ‡ secus si seruum credens: ut ff. l. legis.

b ¶ Capitale. ‡ hoc dic, ut C. eod. l. fin. & ff. eod. l. fina.

c ¶ De plagio. ‡ à plaga dicitur, id est dolore. infligit enim &c. ut C. eod. l. fi. aliàs plaga, id est uulnus: ut supra ad leg. Aquil. si ex plagis. & facit C. eo. liberū. & C. ubi de cri. agi opor. l. sciens. Acc.

d ¶ Quo. ‡ id est hoc crimine legis Flauiæ de plagiariis.

e ¶ Vendiderit.] Sed an idem si quis sciens uendat uel emat seruum alienum, uel alias contrectet? Respon. sic si animum celandi dominus habuit: ut infrà eo. l. pe. §. lege. & nihilominus furti. & ser. cor. ut C. eo. l. j. alias si non habuit animum celandi non nisi ser. cor. ut infra l. penul. §. planè. ubi autem exportatur liber uel seruus: indubitanter habet locum hæc l. ut C. eod. l. quoniam.

f SCiendum. Senatusconsultum. ‡ facit C. eo. l. in fuga. & dic ut ibi. & facit ff. de contrahen. empt. quod sæpe. §. ij. Accurſius.

g ¶ Seruorum. ‡ id est seruos in fuga constitutos.

LEgis Flauiæ. ‡ CASVS. Si sumpſi siue celaui seruum alienum credens meum, uel credens domini sui uoluntate facere: non teneor l. Flauia: cum lex Flauia puniat tantum dolum. Secundò dicit, cum uenderes liberum hominem hoc sciens uel aliter in l. Flauiam incidiſti, licet decedat is homo cuius occaſione incidiſti in l. Flauiā: adhuc tamen teneris pœna l. Flauiæ. Franc. Accurſ.

h ¶ Legis Flauiæ. ‡ expoſitio ſuperioris. ad quod infrà de uerb. ſig. bonæ fidei. & ff. de contrahen. empt. qui à quolibet. & adde quod no. C. eo. l. plagij criminis. Item facit eod. titu. l. comparentem.

i ¶ Lex Flauia ‡ Accurſius.

k ¶ Adiicitur. ‡ in l. Flauia. Accurſius.

l ¶ Legis Aquil.] ſi ſeruum meum uulneraſti, & ſic nata eſt mihi Aq̄lia: nō liberaris, licet poſteà deceſſerit: ut ff. de actio. & obliga. q̄

† lib. j. publ. iudiciorū.

† Flauiam appellat hanc l. Pōponius Lętus in libello de Romanorum legibus. Sypōtinus autē quo loco quid ſit plagiū explicat, Fanniā uocat. Cic. i Ora. pro Caio Rabirio, appellat legē Fabiam alii Fauiā. lib. j. Rez.

† lib. 9. de off. procōſ.

Ad legem Flauiam † de plagiariis.

TITVLVS XV.

¶ Vlpianus. † LEX I.

SI liberum hominem emptor ſciens[a] emerit, capitale[b] crimē aduerſus eū ex lege Flauia de plagio[c] naſcitur: quo[d] venditor quoq; ſit obnoxius, ſi ſciens liberū eſſe uenditerit.[e]

¶ Idem. † LEX II.

SCiendum eſt, legem Flauiam ad eos non pertinere, qui cùm abſentes ſeruos haberent, eos uenditerunt. aliud enim eſt abeſſe, aliud in fuga eſſe. Item non pertinere ad eum, qui mandauerit ſeruum fugitiuum perſequendum & diſtrahendū. nec enim fugam uendidit. ¶ Hoc amplius dicēdū eſt, ſi quis mandauit Titio ſeruum fugitiuū apprehendendum, ut ſi eū apprehendiſſet, eum emptum haberet, ceſſare ſenatuſconſultum.[f] Hoc autem ſenatuſconſulto domini quoque continentur qui fugā ſeruorum[g] ſuorum vendiderunt.

¶ Martianus. † LEX III.

LEgis Flauiæ[h] crimine ſuppreſſi mācipii bona fide poſſeſſor non tenetur, id eſt, qui ignorabat ſeruum alienum: & qui voluntate domini id putabat eum agere. & ita de bonę fidei poſſeſſore ipſa lex[i] ſcripta eſt. nam adiici tur:[k] Si ſciēs dolo malo hoc fecerit. & ſæpiſſime à principibus † Vero & Anton. cōſtitutum eſt vt bonæ fidei poſſeſſores hac lege non teneant. ¶ Illud nō eſt omittendum, q̄ exemplo legis Aquiliæ[l] ſi is, ꝑpter quem quis in Flauiam commiſit, deceſſerit, adhuc accuſatio & pœna legis Flauiæ ſupereſt: vt diuꝰ† Verus & Anton. reſcripſerunt.

¶ Vlpia. aliàs Caius ad edic. † L. IIII.

Ege.] CASVS. Qui ſciens liberum hominē donat alicui, uel in dotē dat: item qui accipit ex aliqua de prædictis cauſis ſciens liberum punitur, ut uēditor uel emptor. idem in eo qui ex cauſa permutationis dat. Franciſcus Accur.

m ¶ Qua. ‡ id est aliqua. & facit ff. l. proxi. in prin. & quod ibi no.

n ¶ Pro eo. ‡ ſcilicet libero homine.

EVm qui. ‡ CASVS. Seruum alienum fugitiuum celaui: & cum à me petitur, dico eum eſſe ſeruum meum. teneor pœna l. Fla. Franc.

o ¶ Crimen. ‡ l. Flauiæ.

p ¶ Minimè. ‡ quia negat agentis: non tamen ſuum aſſerit, aliàs ſecus. ut C. eo. præſes. Vel dic quòd etiā ſuū aſſerit: ſed calumnioſè commiſit uelandi cauſa: ut ea. l. probatur. l. ij. & facit C. eod. l. eum qui. & ff. de fur. fullo. §. qui ancillam. Accur.

NOn ſtatim. ‡ CASVS. Non eo ipſo quòd ſeruum meum furripio, teneor pœna plagij: ſed quandoque furti acti. tantum: quādoque etiam crimine plagij: & hoc uideat iudex corā quo agitur. ¶ Lege Flauia. ‡ Qui hominem ingenuum uel libertū inuitum celat: uel uinctum habet: uel emerit ſciens liberum le. Flauia tenetur. Item qui ſocius fuit huius facti. Item qui ſeruo alieno uel ſeruæ alienæ perſuaſit, ut à domino diſcedat uel domina: uel qui eum celauit inuito domino uel neſciente: uel uinctū habuerit: uel emerit ſciens dolo malo: uel qui fuit ſocius in hoc pacto: pœna legis Flauiæ tenetur. & erat olim pœna pecuniaria: hodie pro modo delicti coercentur: & plerunque in metallū damnantur: ſubaudi ſi eſt nobilis. ſi alterius conditionis eſt homo, dic ut in gl. domini mei Accurſij hic poſita. & hoc dicit hic §. cum l. ſeq. Fran. acc.

q ¶ Et ideo. ‡ bona ratio: ut & ff. de iudic. eum. §. j.

r ¶ Furti. ‡ ut ſi opē ad furtū præſtitit: uel q̄a etiam corrupit ut fugeret: nec ſurripuit ut exportatione dominum celaret ut dixi ff. l. j. & facit ff. de fur. fullo. §. qui ancillam. Accurſius.

s ¶ Paſceretur. ‡ aliàs paſceretur, aliàs paciſceretur. ad quod eſt C. de ſer. fugi. l. quicunque. §. quòd ſi.

t ¶ Vt liber. ‡ aliàs ut liberi: & tunc tranſit de ſingulari ad pluralem. ad quod C. de minus. uoc. l. fin.

v ¶ Earum qua re. ‡ id eſt aliqua. Accurſius.

x ¶ Eius pœna. ‡ ſ. legis Flauiæ, & etiā le. Iuli. de vi. vt C. eo. l. j. & interdictū de lib. ho. exhi. uel ff. de lib. ho. exhib. l. iij. & facit C. eo. l. ij.

† lib. 6. de Cognit.

Pœna

a b POena ſtatuta. ‡ ut C. eo. l. in fuga. & dic ut ibi. Accur.

b ¶ Detecti. ‡ i. conuicti. Accur.

c ¶ In metallum. ‡ quando nobilis eſt. ſi aūt ignobilis, gladio: ſeruus uel libertus beſtiis ſubiicitur. C. eo. l. fin. & ſic no. ex hac l. & C. eod. l. quoniā. q̄ ordinaria pœna imponitur in quolibet plagio. Sed q̄d dixerunt eſſe ordi. tantum quando cōmittitur in filio: ut C. eod. l. ſi. Item not. q̄ publica eſt accuſatio ut C. eo. l. ſi. ſed P. ſ: ut ibi no.

† Venuleius. lib. 6. iuris epitomarum

¶ AD SENATVS conſultum Turpillianum, & de abolitionibus criminum.

ACcuſatorū. ‡ CASVS. Accuſatorū temeritas detegitur uno de tribus modis: & tribus pœnis ſubiicitur. nam aut q̄s calūniatur: aut prœuaricatur: aut tergiuerſatur. & quid ſit unūquodque. declarat in litera. Poſtea dicit q̄ nō eoipſo q̄ q̄s nō probat q̄ intēdit, calūniari uidetur: ſed de hoc iudex inquiret. nā reo abſoluto iudex incipiet cognoſcere de cōſciētia accu. qualis fuit cum uenit ad accuſationē: ut ſi bonā conſcientiā habuit, nō puniatur. ſi uerò iudex in euidenti uideat accuſatoris calumniā: legitimam pœnā imponet. & qualis ſit, dic ut in gl. Sed ſi iudex pronuntiat, calumniatus es, ſatis eſt. nam condēnatus de calumnia dicitur, ut pœna legalis id eſt à lege ei imponat. cū queſtio facti ſint ī arbitrio iudicis. impoſitio autē pœnæ eſt in legis uoluntate. ſed quid ſi iudex dicat interlocūdo, temerè Titius accuſauit? nō uidet Titius de calū. damnatus: imò ueniā uidet cōcedere. ¶ Prœuaricatoré. ‡ Quis ſit ꝓuaricator dicimus. nā ꝓuaricator eſt q̄ colludit cū reo &c. & dic ut in litera ſubiicitur. Secundò dicit, q̄ deſtitit ab accu. nō petita. aboli. i. licētia: punitur, ſcilicet pœna Turpilliani. Tertiò dicit q̄ abolitio primi pōt à præſide peti. Itē ꝓ tribunali & non de plano debet ei concedi. Itē nō pōt præſes delegare hanc cognitionē. Quartò dicit de pluribus delictis te accuſo. ſi ab omnib. uolo deſiſtere, de omnibus abol. petere debeo: aliàs punior Quintò dicit, accuſaui adulterū poſt quinquennīū, uel adulterā poſt ſex menſes: & ſic nō tenet mea accuſatio: nunc deſiſto abſq; abolitione. dicitur q̄ punior. Sed ſecus in caſu dixit Papi. mulier cū non poſſit accuſare de falſo niſi ſuam ſuorūmque iniuriam proſequeretur, ſi tamen accuſet, & deſiſtat ſine aboli. non punicur. & hoc dixit Papin. Sed quid refert impediatur q̄s accuſare propter temporis præſcript. uel propter uitium ſui ſtatus an propter ſexum? imò mulier magis debet puniri quām alius cum mulier poſſit accuſare ſi proſequeretur ſuam uel ſuorum iniuriam. ſed alij non: cum ſit præſcriptum: uel propter ſuæ perſonæ uitium. Papin. autem in aliis perſonis quæ impediuntur accuſare aliqua cauſa excepta fœmina, ſi accuſent & deſiſtant: dicit idem quod dictū eſt in eo cuius accuſatio non ualet: ut quia eſt præſcriptum: uel propter uitium perſonæ, ſcilicet ut puniatur deſiſtens. & dat exempla. Primum in eo q̄ accuſauit eodem tempore marem & fœminam: quia licet nō teneat accuſatio, cum marem & fœminam eodem tempore accuſare non poſſit, tñ ſi deſiſtat ſine aboli. punitur. Secundum ſi non tenet accuſatio propter conuunctionem perſonarū, ut quia libertus patronum accuſet, & deſiſtit ſine abolitione, non punit. Dicamus ergo ad omnes quæſtions, qui accuſant & deſiſtunt ſine aboli. puniantur, excepta fœmina. & mi nore xxv. ann. ¶ Suſpecti. ‡ Accuſatio ſuſpecti tutoris pro tribunale & non de plano eſt cognoſcenda. & ſolus præſes prouinciæ de ea cognoſcit: & qui deſtitit ab ea, incidit in Turpil.

¶ Item ſi dicat. ‡ Pone caſum ut in gloſ. domini mei Acc. quæ incipit, dic q̄ &c. ¶ Incidit. ‡ Qui deſtitit ab accuſatione, aliū ſubmittendo uel inſtigando: uel qui inſtruit alium ad accuſationem: uel mandat alicui & inſtruit eum ad accuſa. capitalē, dando ꝓba. & ſimili modo: alicui & inſtruit eum ad accuſa. capitalē, dando ꝓba. & ſimili modo: non eſt iſis per ſe quis mandet accuſat. aliꝰ: an per alium. Itē qui fuit

† Hermogenianus. † LEX VII.

POena pecuniaria ſtatuta a lege Flauia, in uſu eſſe deſiit. nā in hoc crimine detecti b pro delicti modo coēr centur: & plerunq; in metallum c damnantur.

Ad ſenatuſconſultum Turpillianum, & de abolitionibus criminum.

TITVLVS XVI.

¶ Primò dicit accuſatores tripliciter delinquere. Secundò illa tria delicta enumerat. Tertiò illa proſequitur per ordinem. ſecunda ibi, Calumniari. tertia ibi, Calumniatoribus. & ibi uſq; ad uer. prœuaricatorem. ponit de calūniatore & prœuaricatore. abinde uſque ad §. ſi quis autem. ponit de tergiuerſatore uſque ad finem legis. & iſta pars quæ incipit, Calumniatoribus, diuiditur in tres partes. Primò, dicit calumniatorem puniri. Secundò, ponit modū procedendi. Tertiò, modum & effectum pronunciādi. ſecunda ibi, Sed non utiq;. tertia ibi, Nam ſi quidem in §. quæri poſſit. Bar.

¶ Marcellus. † LEX I.

ACcuſatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubiicit. Aut enim calumniātur: aut prœuaricantur: aut tergiuerſantur. ¶ Calumniari, eſt falſa crimina intendere. d prœuaricari verò eſt vera crimina abſcondere. e tergiuerſari, in vniuerſum ab accuſatione f deiiſtere. ¶ Calumniatoribus pœna g lege Rhemia irrogatur. h ¶ Sed non utique qui non probat i quod intendit, proti nus calumniari uidetur. nam eius rei inquiſitio k arbitrio cognoſcētis committitur: qui reo abſoluto, de accuſatoris incipit l conſilio quærere, qua mente ductus ad accuſationem proceſſit. & ſi quidem eius iuſtum errorē[m] repererit, abſoluit eum. ſi uero in euidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam pœnam[n] ei irrogat. quorum alterutrum ipſius verbis pronuntiationis manifeſtatur. Nam ſi quidem ita pronuntiauerit, Non probaſti. pepercit[o] ei. ſi autem pronuntiauerit, Calumniatus es. condemnauit[p] eum. & quamuis nihil de pœna ſubiecerit, tamen legis poteſtas aduerſus eum exercebit. nā, vt Papinianus reſpondit, facti quidem quæſtio q in arbitrio iudicantis eſt: pœnæ verò perſecuti ff. eo. ſi q̄s rapere. §. j. & hoc debet fieri ſeruato ordine iuris. ſ. accuſatione facta, & ꝓductis probationibus ab eo qui calumniatorē dicit.

† aliàs Marcianus lib. ſing. ad S.C. turpi.

† lib. 6. de Cognit.

† lib. 17. Reſp.

nuntius ad iſtam accuſa. ex ſententia ſenatuſcon. punitur. Item qui ſuſcepit hoc officium accuſandi: punitur hoc eo dem ſenatuſconſulto.

¶ Reus condemnatus. ‡ Accuſani Titiū de quodā delicto, & ſuccubuit: tandem appellauit. ego deſtiti in cauſa appellationis. dicitur quòd punior pœna Turpilliani, cum pronuntiatum ſit extinctū per appellat. Frāciſcus Accurſius.

d ¶ Crimina intendere. ‡ ſ. ſcienter. ad quod ff. de infa. l. athletas. § calumniator. Accurſius.

e ¶ Abſcondere. ‡ facit ff. de uerb. ſigni. l. prœuaricatores. & d. l. athletas. §. prœuaricator. & ff. de præua. l. j. & qualiter punitur prœuaricator, dic ut ff. de prœuaric. l. ij. & l. accuſator. & l. ab Imperatore. Accur.

f ¶ Ab accuſatione. ‡ dic publici nō priuati: ut ff. eo. ſi quis repetere §. j. & incidit in Turpillianum: ut C. ad Turpil. l. j. et eſt pœna eius ut dixi ff. de prœuaric. l. ij. §. fi. Acc.

g ¶ Calūniatoribus pœna. ‡ pro publico iudicio ſimilitudo ſup plicij. ſ. extraordinaria pro motu iudicis: ut C. de accuſ. l. fi. & de calum. l. fi. & ff. e. & in priuatis. & ſuprà de prœuari. l. ab Imperatore. & de fur. l. fi.

h ¶ Irrogatur. ‡ eſt ergo publica accuſatio, cum ex publico crimine ueniat, ut ff. de prœua. l. prœuaricationis. §. fi. & j. rſi. nam pro priuato nō habet locū hoc ſenat. con. ut

i ¶ Non probat. ‡ i. pronuntiatur non probaſſe. ſic enim uidetur ei iudex remiſiſſe pœnam calum. ut apparet ex ſequentibus. & ſic intelligitur in illis caſibus in quibus eſt ſpeciale: ut in marito, matre, & ſimilibus. quod plene no. ff. de infa. athletas. §. pen. alioquin uidetur cōtra Io. qui dixit, eoipſo q̄ non &c. ut C. de adu. diuer. iu. l. j. ac ſi dicat, nō eſt uera illa regula ſemper: imò fallit in prædictis caſibus, & ſic perdit officium ſuum. ut ff. de reg. iur. l. j

k ¶ Inquiſitio. ‡ an ſit calumniator, uel non. Accurſius.

l ¶ Incipit. ‡ incontinenti, non ex interuallo. ut C. de calum. l. j. cōtrà: uel abſoluto reo. ſ. deſtinatione, argu. ff. de uerbo. ſigni. l. fugitiuus. & dixi in. d. athletas. §. pe. Accur.

m ¶ Errorem. ‡ accuſantis ſine metu calum. i. ſuſpicione: non ergo de præſumpta, ſed de euidenti: ut ff. de adul. l. is cuius. §. fin. & ibi no. & facit ff. de iniur. item. §. adiicitur. & ff. de fal. l. antepenul.

n ¶ Pœnam. ‡ quæ ſit, modò no. Accur.

o ¶ Pepercit. ‡ deliquerat ergo Ioan. & ſic intellexit C. de calum. l. qui non probaſſe.

p ¶ Condemnauit. ‡ quoniam de eius calum. pronuntiatum eſt. ad quod ff. de pub. iudi. l. fi.

q ¶ Facti quidē quæſtio. ‡ nam poteſt iudicare & non iudicare de quæſtione. & ſi nō iudicat iudex de facto: nec ꝓnuntiat de pœna. ſed ſi de facto pronuntiat iudex, nec de pœna aliquid decernit, ius ꝓnūtiat de pœna: poteſt tamen iudex in ipſa ſententia pœnam minuere: ſed cauſa cognita: ut C. de iis qui not. infam. l. & ſi ſeuerior. nō aliàs: ut ff. de pœn. l. hodie. quę eſt contra. & ſic no. quod ſufficit in crimine adulterij ſi dicat iudex: pronuntio te adulterum. Idem in aliis crimibus quæ certam pœnam continent. Item pro hoc quòd pronuntiando in principio. & C. de uſur. l. eos. in principio. Itē ad hoc ſuprà de furtis. l. non poterit. & de ritu nuptiarum, palam. §. penultimo. & fina. & facit C. plus. ua. quod agi. l. ſecunda. & infra ad municip. ordine. & de uerborum ſignificatio. ſi quā. Sed opponoindicare uel nō eſt de poteſtate, cum poſſit cogi per ſuperiorem: ut infrà de muneribus & honoribus l. fina. §. iudicandi. ſed dic, eſt de poteſtate donec cogatur. Item eſt in poteſtate ſua abſoluere uel condemnare etiam cōtra ius litigatoris: & ualeret ſententia. ſed ipſe poſſet puniri ſi faceret

Universidad de Deusto
Biblioteca

ret dolo:vt §. de fal.l.j.§.sed & si iudex.Accu r sius.
a ¶ Eius.§scilicet iudicis.
b ¶ Authoritati.§facit in auth.in me.li.nō fieri sacras iusiones.cir ca princ.Accursius.
c ¶ Interlocutus.§ iudex.
d ¶ Subire.§ aliàs su bire: aliàs sustinere. & facit infrà de regul. iuris.l.quicquid. & suprà de iniur.l. diuus. & C. de iniur.si non conuicij. & C. de inf.l.interlocutio. & l. verbum. & C. si quis Imperato. ma.l. j.
e ¶ Ostendimus.§ §. in princi. huius l. sed posteà hucusque de ca lum. dixit.
f ¶ Dissimularet. § dādo testes de nihilo.
g ¶ Excusationes.§ aliàs actiones, id est exceptiones, sic dictæ, quia agere &c vt §. de excepti.l.j.
h ¶ Admitteret. § id est reciperet tanquam bonas.
i ¶ Si quis.§ nunc au tem de tergiuersatione.
k ¶ Punitur.§ pœna Turpil. quæ est vt not. suprà de præua.l.iij. in fi.& facit C. de aboli. l. abolitio.
l ¶ Abolitio.§ nunc de secunda parte rubri cę.Accursius.
m ¶ Priuatim.§ nam publicè datur, sed non à præside: vt infra eo. l.abolitio. & l. sequen. & facit. C. de abolit. l. prima & secunda. & ℣. de iure fisc. senatus. in princip.
n ¶ Cognitionem.§ quia cum causæ cognitione fit. quod dic ut C. eod. fallaciter. & l. penult. & facit suprà quis ordo in bon poss. ser.l. ij. § dies. & §. in bonorum. & §. si præses. Accursius.
o ¶ Intulerit.§ quod qualiter fiat habes §. de accusl. hos accusare.§.lege.
P ¶ Patietur.§ quæ est vt suprà de præuarica.l.iij. in fin. & facit suprà de euic. l. si rem. §.j. & de colla. bono. l. j. §. si cum duobus. & suprà.si quis cau. si seruus.§. j. & de oper. no. nuntia.de pupillo. §. si plurium do.& l.quia.in princ. & l.stipulatio.§. fi.Accur.
q ¶ Adulterii.§ subaudi crimen inferens.
r ¶ Diuortii.§ de his habes.ſiſp. de adulte.l. mariti. §. sed cum sequen.
s ¶ Desistiterit.§non petita abolitione.
t ¶ Necnè.§ aliàs nècne, aliàs belle, id est bellissimè.
v ¶ Penè.§id est ferè.& facit ℣.de reg.iur.l., nihil interest.
x ¶ Vitium.§quod ab accusando repellit, vt infames & similes : de quibus habes §.de accusa.l.qui accusare.Accur.
y ¶ Permitteret.§scilicet spatium temporis.
z ¶ Qualiscunque.§ siue vera, siue falsa.ad quod suprà de infa.quid ergo.§.cum autem.

alias tran slatiuè.

rei Duar.

Accusa tor.

Promit teret.

tio non eius[e] voluntati mandatur, sed legis authoritati[b] reseruatur. ¶ Quæri posit, si ita fuerit interlocutus,[c] Lucius Titius temere accusasse videtur, an calũniatorem pronuntiasse videatur. Et Papinianus temeritatem, facili tatis veniam continere: & inconsultum calorem calumniæ vitio ca rere: & ob id hunc nullam pœnam subire[d] oportere respondit. ¶ Prę uaricatorem esse eũ ostendimus,[e] qui colluditur cum reo, † & translatiuè munere accusandi defungit, eò q̃ proprias quidē probationes dissimularet,[f] falsas verò† excusa tiones[g] admitteret.[h] ¶ Si quis[i] autem ab accusatione citra abolitionem destiterit, punitur. ¶ Abolitio[l] priuatim[m] a præsidibus postulari ac impetrari solet: item pro tribunali, non de plano: nec præses hanc cognitionem[n] alteri demandare potest. ¶ Si plura crimina idem eidem intulerit,[o] singulorum abolitionem debet pete re: alioquin prout quidem omisserit, cius nomine senatusconsulti pœnam patietur.[p]

¶ *Primò ponit vnum dictum. Secundò po nit dictum Papiniani, quod videtur sibi ad uersari. Tertiò ponit aliud dictũ Papiniani, quod videtur sibi consonare. Quartò, ponit determinationem & conclusionem omnium præcedentium. secunda ibi, Atquin. tertia ibi, Atquin idem. quarta ibi, Meritò. Bartol.*

¶ Accusationē is intulit, qui præscriptione submoueri poterat, vt quilibet, adulterij[q] masculo post quinque annos continuos ex die commissi adulterij, vel fœminæ post sex mẽses vtiles ex die diuortii.[r] An si desiterit,[s] hoc senatusconsulto plecti debeat, † nène?[t] dubitatur. mouet, q̃ penè[u] nulla erit accusatio, quam temporis spatium aut personæ vitium[x] omnimodo remoueret, reoque securitatem timoris ac periculi† permitteret.[y] contrà mouet, q̃ qualiscunque[z] accusatio illata, cognoscentis authoritate, non accusantis voluntate aboleri debet, maioreq;[a] odio dignus existimetur, qui merè ad tam improbam accusationem proceſisset.[b] Ergo verius est eum quoque de quo loquimur,[c] in senatusconsultum incidere oportere. Atquin Papinianus respõdit mulierem, quæ idcirco ad falsi accusationem, non admitteretur,[d] q̃ suam suorumve iniuriam non persequeretur, desistentem, senatusconsulto Turpilliano non plecti. Num ergo & in cæteris idem respondisse[e] sit?[f] Quid enim[g] interest, propter sexus infirmitatem, an propter statum turpitudinem, temporisve finem ad accusationem aliquam non admittatur? Multoque magis excludẽdi[h] sunt, q̃ mulieris quidem accusatio, vel[i] propter proprium eius dolorem, effectum habere potuerit:[k] illorum autem accusatio voce[l] dunta xat hactenus interuenit. Atquin idem[m] aliàs scribit non posse aliquem duos eodem tempore adulterii accusare, marem & fœminã:[n] & tamẽ si† vtrosque simul denuntiauerit, in vtriusque persona abolitionem eum petere debere,[o] ne in hoc senatusconsultum incidat. Quid[p] porrò refert, propter causas suprà scriptas[q] accusatio non valuerit, an propter numerum personarum nõ tenuerit? an hoc interſit,[r] plenã habuerit aliquis accusandi facultatem, sed propter personarum coniunctionem[s] ab hac accusatione submoueatur: an verò stricta ratione quibusdam accusandi facultas non competat? Meritò[t] itaque[u] dicendum est, omnes, excepta muliere & minore, nisi abolitionem petierint, in hoc senatusconsultum incidere.

¶ *Licet accusatio suspecti tutoris importet infamiam, si remotus sit a tutela: tamẽ desistens ab accusatione, non incidit in senatusconsultum Turpil. hoc dicit.*

¶ Suspecti tutoris accusatio pro tribunali[x] tantùm examinari potest: & nullus alius de huiusmodi quæstione, quàm præses[y] prouinciæ pronuntiare potest: & tamen qui ab ea desistiterit, senatuscõsulto

a ¶ Maioreq; §quàm ipse qui suo nomine ad accusandum accesit & posteà desistit.
b ¶ Proceſisset.§subaudi, verius erit &c.aliàs est in textu. Accur.
c ¶ Loquimur.§qui cùm posset exceptione remoueri, desistit. Acc.
d ¶ Non admitteretur.§ vt C. de fal.l & si.
e ¶ Respõsurus.§ Et videtur idem respondere debere. quid enim &c.
f ¶ Sit.§scilicet Papinianus.
g ¶ Quid enim.§confirmatio oppositionis. & ad hoc §. de accusatio.qui accusare. Acc.
h ¶ Excludendi.§a pœna senatusconsul. quam mulier, hi, ſ. qui submouentur præscriptione, vel etiam vitio persoņę.
i ¶ Vel.§ pro saltẽ.
k ¶ Potuerit.§ si per sequeretur suam vel suorum iniuriam. Acc.
l ¶ Voce.§ nõ etiam effectũ habere potuit.
m ¶ Atquin idem.§ scilicet Papi & objicit author legis eundem Pap. sibi in eo quòd eundem muliere dixit, contradicere. Vel sic ostendit Papi. in aliis idẽ sentiat in muliere: & sic non est superiorũ obiectio.
n ¶ Et fœminam.§ vt C.de adul.l.reos.
o ¶ Debere.§ vt sup. de adul. l. vim passam. §.duos.
p ¶ Quid.§ confirmat oppositionẽ proxi.positam.
q ¶ Suprascriptas.§ scilicet propter præscriptionem temporis: vel propter vitium personæ.Accur.
r ¶ Interſit.§ inter hæc duo quæ sequuntur.
s ¶ Coniunctionẽ.§ vt frater fratrẽ: libertus patronũ & cognatus proximum cognatũ: vt C.qui accus. non poſſ.l. ſi magnum. & l. pen.& §. de accusſ. l. qui accusare.& l. hi. §.j.
t ¶ Meritò.§ nunc soluit.
v ¶ Itaque.§ quia pa. ita dixit, meritò &c. & sic concludit vtranque pa.sententiã. & sic nulla remanet contrarietas. & adiicit etiam de minore, qui ætatis beneficio iuuatur, & cum muliere beneficium habet. sed in muliere est contra. C. ad Turp. l. ſi fœmina. Sol. vt dices ℣.eo. l. mulier & eodẽ modo solue. ℣.eo.l.mulier. Itẽ cõ

trà. ℣. l. quęrebatur. Sol. vt ibi. Itẽ in minore est cõtra. §. de mi. l. auxilium. Sol. ibi petebat restitui vt posset accusare: q̃ non licet: hic vt nõ puniatur, quia desistit: quod potest: vt hic, & §. de adul. ſi maritus. §.j.
x ¶ Pro tribunali.§& non de plano. Accur.
y ¶ Præses.§suprà de off. eius cui man est iur. l. cognitio. cõtra. Sol. vt ibi. & eodem modo suprà de suspect. tutori. l. j. §. an aũt. Alij dicũt q̃ cognoscit de remouendo, sed non remouet. quod non placet: vt in titu. de suspect. tuto in princip. Item per hoc q̃ dicit præses, qui est clarisſ.

aliàs vtri que.

clarisſimus, multò magis spectabilis: ut no. §. de offic. præſi. illicitas. §. qui uniuersas. Accursius.
a ¶ Non tenetur.§ quia non est publicum, sed extraordi. ad qđ ℣. e. §. qs repetere. §.j. sed certè imo uidet publicum. descendit enim ex l. xij. tabu. ut instit. de suspec. tut. in prin. ergo publicũ: ut §. de præuari.

Du. Item Si dicat aliquis &c.

Casum ponit.

Scriben. hic dicunt istum tex. singulꝛ. ad hoc quod dicit mandans alicui aliquid illicitum, si ille posteà mandet alteri & ille vltimus faciat, obliget primũ mandantẽ, & non secundum: ratmẽ hoc est uerũ in ſe. uibus, ſecus in grauioribus: quia tunc obligat. Bolog.

Diffitendo, in P. F. Du. pœna subditi etc.

l. iij. in fin. econtra uidetur non uerè: sed quasi publicum: ut institut. de suspec. tu. § consequens. sed quicquid est, erit speciale fauore pupillorum, ut multi ueniant ad eorum cõmodum, & in Turpil. nõ incidant. sic & alia specialia sunt in crimine suspectis qa fine accusatore: ut §. de suspec. tut. l. tutor. §.j. & quia cognitio de legatut legato proconsulis, & iudicat: ut §. de offic. procon. solent.
b ¶ Idem si dicatur. ¶ Dic quòd accuso Titium quòd incidit in Turpil. præses cognoscit: ut superiori §. etsi desero accusationem, non incido in Turpil. quia extraord. est accusatio mea: ut l. ſi quis repetere. §. j. & pro hoc ℣.proxi. §.& §. quod quisque iur. l. ſi. Alij dicunt quòd ſi accuſo de Turpil. & desisto: præses inquirit an ego inciderim in Turpil. ut ſi iusto errore, uel non: ut §. eo. l.j. §. j. & hoc hic dicit: quod non placet per dictas duas ll. Item quod subiicit: dicunt de eo, qui accusat desertorem militiæ: de quo dicitur C. de deserto. mili. l. ij. & erit speciale fauore militiæ, ut superiori fauore pupilli. ad quod C. quando li. unicuiq;. l. opprimendorum. Accursius.
c ¶ Accusator non est. § ut desistens incidat in Turpil. vt §. proxi. §. dicit.
d ¶ Accusatorem.§ alium, ipse desistendo.
e ¶ Instigat. Jut §. de fal. l. Athaletus. cõtrà. Sol. vt ibi. Itẽ §. de iis. qui no. infa. l. ob hoc. cõtrà. Sol. ut ibi. & facit §. de bo. liber. q̃ cũ. §. sed ſi.
f ¶ Crimini.§ id est, de crimine. Accur.
g ¶ Nisi subornatus.§ §. de calũ. l. pe. & de bo. lib. qui cũ maior. §. ſi.
h ¶ An per alium.§ ad quod §. ne quis eũ, qui in ius. l. pe. in princ. & §. de vi, & vi ar. l. j. §. deiecisse. & quod vi, aut clàm. l. auc qui. §. fin. & l. ſi ego. Accursius.
i ¶ Papinianus.§ vt & C. de accu. l. non ideo. & C. de calũ. l. noſtris.
k ¶ Receperit.§ & sic tres puniuntur. Accur.
l ¶ Videatur.§ ad hoc C. de his, qui. ut indig. l. minoribus.
m ¶ Extinguitur.§ proprie accipe. scilicet ſi nec fuisset iudicatũ: ut hic, & §. qui satisda. cog. sciendũ. §. penul. & de iniusto resta. ſi q̃s filio ex. §. hi autem. & de his, qui not. infa. furti. ij. respon. ubi dicitur q̃ interim non est infamis damnatus furti. Itẽ pro hoc §. de condi. indebi. eleganter. §. j. & de bo. liber. qui cum maior. §. accuſaſſe. & ℣ de pœ. l. ij. in fi. Sed econtra uidetur tenere: nec extinguitur omnino, sed ſuſpenditur. & hic expone extinguitur, i. ſuſpenditur: quod patet, quia ſi nõ proſequatur, retro habet effectum: ut C. e. l. furti. §. j. ibi, finautẽ, &c. & C. de temp. appel. l. fin. §. illud. sed illud est cum fictione. nam uerè interim est extincta. Accur.
n ¶ Vi desistit.§ hoc exponitur ℣. desistiſſe. & l. ab accusatione. in princ. & § j. & l. quęsitum. & §. de adul. l. quæsitum. & de iudi. desistiſſe. & de mi. desistiſſe. Item quod dicit agere: dic scilicet ciuiliter. ad quod C. de pac. l. postquàm.
o ¶ Accusare. §scilicet. criminaliter. quod potest uerum esse, quà do ex eodẽ crimine ciuilis & criminalis oritur actio: ut C. quãdo ciui. act. l. j. uel dic agere, id est, accusare. sic §. ad legem Iul. pecu. l. qui perfora

Du. pronuntiatio. † lib. Singu. de pœnis omnium le gum.

† lib. j. Sententia.

lib. xv. Respons.

Du. ex Senatuſc.

† lib. 2. Respons.

neri. Idem est in eo, qui prœuaricatus est: ut §. de præuari. l. accusator. & facit suprà de adul. l. ij. §. j. & l. ſi maritus. §. ſi negauerit. & C. qui accu. non poſ. l. acculationem. & de adul. abolitionem. & ℣. eo. l. mulier. §. j. Accursius.
p ¶ Prohibetur.§ hoc cum iã ab alio cœpta est accusatio. aliàs contrà, §. de sepul. uio. l. iij. §. antepen. Vel hic in totũ ibi non: ut not. d. l. accusationem.
q ¶ Et in priuatis.§ dic priuata crimina nominata & ordinaria: ut furtum & similia. Extraordinaria scilicet innominata extraordinaria. de primis habes suprà de priuatis delic. de aliis in tit. de extraord. cri. cum seq. Alij dicunt, & pro id est: ut omnia prædicta comprehendat. Tertij dicunt priuata, quando pro calumnia commiſſa in ciuili causa agitur iniur. quod posteà etiam hodie: ut hic, & C. de lib. cau. l. ſi tibi. arg. §. de iniur. l. ſi creditor. Erat & alia actio prodicta pro calum. quod hodie non est: ut inſti. de pœ. te. li. §. hoc autem. Etiam ſi committatur in causa liberalitat C. de calum. l. qui calumniatores. Quarti dicunt priuata ordinaria, scilicet de famoso libello: quod est falsum: ut C. de fa. libel. l. j. & §. de iniu. quod ſenatus. & de suppoſito partu: ut §. de fal. l. lege. §.j. Sed nec hoc placet: ut no. §. de publi. iudi. l. j. Item ponunt in accusationibus de seditio sis & in eo qui accusat illicitum collegium: quod ultimum ſtare potest. Accur.
r ¶ Admiſi.§ id est delicti: quia & sic accusati damnarentur: ut §. de prina. delic. l. fin. & de prœuari. l. ij. ergo & iste eadem: ut hic, & §. de prœua. l. penul. & de iniur. l. qui iniuriarũ. & l. ſi quis repetere. §. j. Accur.

† Qui ab accusatione desistit in causa appellationis, incidit in hoc senatusconsultum. b. d.

¶ Reus cõdemnatus, puocauit: deinde accusator desistit. an ſi hoc senatusconsultum incidit? Prope est, ut incidiſſe uideatur: quia, p uocationis remedio, cõdemnationis extinguitur[m] † pronuntiatũ.

¶ Paulus.† LEX II.

QVi desistit,[n] agere amplius & accusare[o] prohibetur.[p]

¶ Idem† LEX III.

ET in priuatis,[q] & in extraordinariis criminibus, oẽs calumnioſi extra ordinem pro qualitate admiſsi[r] plectuntur.

¶ Papinianus.† LEX IIII.

MVlier, quæ falsi crimẽ iniuriæ[s] priæ posit interposi tam denuntiationẽ desistens omisit, † senatusconsulto Turpilliano teneri non videt.[t] ¶ Post abolitionem[u] idem crimẽ ab eodẽ in eundem instaurari non potest.

¶ *Licet quis in libello principi porrecto dicat se uelle aliquem de publico crimine accusare, non incidit in senatusconsultum, licet non accuſet. hoc dicit.*

¶ Paulus.† LEX V.

QVæsitũ est an is, q̃ libello principi dato falsum ſe obiecturũ minatus est, ſi nõ obiecisset, Turpilliano senatusconsulto teneretur. Paulus respondit, verbis[x] senatusconsulti Turpilliani cum, de quo quęrit, non cõtineri.

† Du. pronuntiatio. † lib. Singu. de pœnis omnium le gum.

† lib. j. Sententia.

lib. xv. Respons.

Du. ex Senatuſc.

† lib. 2. Respons.

Accurſius.

QVæsitũ est.§ CASVS. In libello principi porrecto à me, dixi me velle quendam de fallo accusare: & non vltra proceſsi. dicitur quòd non puniot, cum non accusauerim. Franc Accur.
x ¶ Verbis. ſed sẽtẽtia sic, secundum Io. & Azo. ut ℣.eo. in senatusconsult. §. qui post. & C. de calũ. l. penul. sed H. dicit nec etiam sententia: vt C. ad Turpil. l. penulti. sed eã expones ut ibi. nec enim accuſat, sed accusare vult, vt dicit H. vt suprà rẽ rat. hab. amplius. & pro eo §.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de adulter. miles. §. socer. sed hic vt ibi. Item pro eo suprà de in ius voc. libertus. & l. quamus. & C. de adulte. sine metu. Sed oppo. huic l. C. quando lib. prine. da. l. j. & ij. sed illud quo ad perpetuationem in quibusdam casibus: hic quo ad aliud. Item pro Ioan. §. de adulteriis. l. quæsitum. Accursius.

† lib. j. sententia.

A B accusatione. § CASVS. Hic dat tria exempla, quis dicatur desistere ab accusatione: & sic litera est plana. ¶ Nuntiatores. § Dic vt in glo. quæ incipit: pone exemplũ. ¶ Calumnię. § Qui librum scribit in fraudẽ alicuius: uel q̃ testimonium tulit in fraudem in iudicio, de calumnia pót puniri. Fran. Accur.

a ¶ Locutus. § cum effectu, scilicet, transigẽdo. nec distinguitur sit tale crimen super quo poterat transigi, vel non: quia illud quo ad reũ: vt C. de bo. e. l. j. & §. de præua. l. in omnibus. ar accusator semper incidit in Tur. vt hic, & C. eo. quàuis. & l. si fœmina. & de adulte. ferui. §. j. & de abolit. l. abolitio.

† Indicia p dere, est rẽ arcanã in medium af ferre.

† lib. 8. Disputa.

b ¶ Depoſuit. § ut & C. eo. l. fi. & §. destitisse. aliud si impedimentus differt: vt l. destitisse. & l. in senatus. §. qui post. & facit §. eo. l. qui destitit. Accurſ.

† In P. F. non ẽquè enim. &c.

c ¶ Non peregerit. § i. accusationem ad finem non perduxerit: vt C. qui accu. nõ poſſ. l. si ea. & C. vt itra cert. temp. l. ij.

† In P. F. q̃ ante reorum abolitionẽ &c.

d ¶ Nuntiatores. § pone exemplum in curiosis, vel aliis officialibus, qui licet sine inscriptione deferant, debẽt tñ probare: ut hic, & C. de accuſ. l. ea. & de decur. l. j. & arg. §. de accuſa. l. leuia. Accur.

† Du. nec si furti &c.

e ¶ Per notoria. § id est, manifeſta. alias per nota, id est, ualde nota. alias notoria.

† al. Papi. lib. 2. de Adulter.

f ¶ Indicia. § aliàs iudicia. id est, accusationes in iudicio.

† Nugatur hoc loco ut & aliis multis Accur. proinde tu Bud. in annota. posterior. uideto.

g ¶ Afsistere. § aliàs asistere. q. d. aliàs incidunt in Turpil. ut argumen. d. l. de curioſis. & suprà de custod. reor. diuus. alias abstinere. & dic scilicet cum abolitione, ne incidant. Alij dicunt etiam sine abolitione non incidere in Turpil. ad quod dicit notorius, id est, nõtis, scilicet nuntiatoribus. Accursius.

h ¶ Calumniæ. § hic tractat de calumniantibus. dic casum in iniu. vt §. de iniur. l. lex Cornel. §. fi quis librum. & l. quod senatus. Sed q̃d ad hunc titulum? Respond. ut talis, qui de hoc crimine accuſaret, scilicet, famoſi libelli, incidat in Turpil. ex quo dicit esse publicum crimen famoſi libelli: vt diximus §. eod. l. & in priuatis. Accurſ.

i ¶ In fraudem. § id est, iniuriam.

k ¶ Conscripſiſſe. § id est, ordinaſſe. Accursius.

SI quis. § CASVS. Publica abolitione interueniente, q̃ desistit ab accusatione prius incepta: nunc nult repetere illud idem crimen. dicitur quòd poteſt repetere illud idem crimen. hæ tamen exceptiones, quæ non poterant opponi accuſatori tempore abolitionis: ut quia erat tunc lis contestata: nec nunc poſſunt opponi. Secundò dicit: qui de crimine stellionatus, uel crimine expilatæ hæreditatis accuſauit aliquem, & desistit: non punitur pœna Turpilliani: officio iudicis tamen punitur. Franc. Accur.

l ¶ Si quis repetere. § intra xxx. dies utiles: ut §. l. aut priuatim. §. triginta. & hocin publica: secus in priuata: ut C. de abolit. l. j. & §. l. mulier. §. j.

m ¶ Quæ à reo. Si habes reo, subaudi à, ut sit ablatiui casus. Si ergo erat lis contestata, & non poterat opponi præscriptio: ut §. de adul. si maritus. §. præscriptiones. nec nunc opponetur. idem si ob aliam causam: ut j. e. l. aut. §. abolitione. sed contrà, §. de accusatio. hos accuſare. §. hoc etiam. aliàs obiici ei, quæ ante reorum aboli. &c. Accurſ.

n ¶ Si stellionatus. § scilicet, crimen.

o ¶ Nec. § subaudi etſi, &c. Accursius.

¶ Idem. † LEX VI.

A B accusatione desistit, qui cum aduersario suo de compositione eius criminis, quod intẽdebat, fuerit locutus. a ¶ Animo ab accusatione desistit, qui affectum & animum accusandi deposuit. b ¶ Desistisse videtur, qui intra prefinitum accusationis à præside tempus reum suum non peregerit. c ¶ Nuntiatores, qui per notoria d indicia e produnt, † notoriis suis asisstere f iubentur. ¶ Calumniæ g causa puniũtur, qui in fraudem h alicuius librum, vel testimonium, aliúd ve quid conquiſiſſe vel conscripſiſſe, i vel in iudicium protuliſſe dicuntur.

¶ Vlpianus. † LEX VII.

SI qs repetere k velit crimẽ publica abolitione ĩterueniẽte, eo iure reperit, quo accusabat. † neq; enim possunt ei præscriptiones obiici, † quę l à reo ante abolitionem non sunt obiectæ. & ita diuus Hadrianus rescripsit. ¶ Si stellionatus m quis obiecerit, uel expilatę hęreditatis crimen, & desistit, pœnam senatusconsulti Turpilliani nõ subibit, nec n furti vel iniuriarum, o sed officio iudicis culpa eius coercebitur. p

¶ Paulus. † LEX VIII.

A Bolitio q aut publicè fit ob diem insignẽ, r aut ob publicam gratulationem. s

¶ Martianus. † LEX IX.

VEl ob rem prosperè t gestam.

¶ Papinianus. † LEX X.

AVt priuatim actore u postulante. v Tertio genere fit ex lege abolitio mortuo accusatore, vel ex iusta causa impedito, x quò minùs accusare possit. ¶ Abolitione aũt publicè facta non retractabit y in iudicio repetendo de mariti iure. Triginta dies repetẽdi rei z diuus † Adrianus vtiles esse ĩterpretatus est: ex die scilicet quo feriæ finitę sunt. & senatus cẽ suit eos dies cedere, quibus quisque reum a suum repetere possit. Hoc autem repetendi rei tempus non aliter cedit, quàm si accusator b quoque potuit adire.

¶ *Quando quis accusationem non prosequitur, qa iudex exceptionem temporis obstare pronuntiat, in Turpillianum nõ incidit. Bart.*

¶ Idem. † LEX XI.

QVærebatur, an ij, qui ab accusatione tempore excluſi essent, in senatusconsultum Turpillianum ciniderent? Respondi, non oportere dubitari, de calũnia non puniri c eos, q̃ præscri-

p ¶ Vel iniuriarum. § nec aliud delictum priuatum: multò minus in pecuniaria causa: vt C. de calumn. q calumniatorẽ. Sed an iniur. potest conueniri, qui in ciuili commiſit calũ. fortè non: cum de calumn. iurent: vt instit. de pœn. teme. lit. §. hoc autẽ. quod sacramentum est loco antiquæ actionis pro calũ. Sed certè & in criminali iuratur. quare dicunt alij, quòd habet locum iniu. sed non in illa in factum, quæ dabatur pro decima parte litis: ut dixi. §. & in priuatis. Accur.

q ¶ Coercebitur. § relegatione uel simili: ut §. de iniu. l. qui iniuriarum.

† al. Macer lib. ij. Publicor.

A Bolitio. § CASVS. Abolitio quãdoque fit publicè. & de hoc dicit hęc l. & seq. quandoque priuatim, scilicet, ad postulationem accusantis. quãdoque fit abolitio ex l. ut accusante mortuo, uel ex iusta causa impedito, quò minus possit accusare. & de hoc dicit hæc l. & seq. & principium sequentis. ¶ Abolitione. § Dic casum ut in gl. quæ incipit, id est, dicere. Secundò dicit: abolitione publicè facta, finitis feriis potest accusator intra xxx. dies vtiles repetere accusationem. Fran. Accur.

† lib. ij. de adulter.

† al. Traianus. Du.

r ¶ Abolitio. § incidit enim in repentinas feriasiut C. de feriis, à nullo. & concedit ut omnes qui accusare aliquem inceperant, sine metu Turpil. possint desistere. hęc quidẽ est publica: & cõceditur à solo principe: ut hic: & non refertur ad crimina in quibus uterq; probatur: ut C. e. fallaciter. & §. e. Lucius. priuata verò à quolibet iudice. ord. de causa cognoscente conceditur, ut C. de abolitio. l. j. & ij. & §. l. j. §. abolitio. & §. eo. l. si interueniente. Accursius.

† lib. sing. de adulter.

s ¶ Ob diem insignem. § quia natus est ei filius.

t ¶ Gratulationem. § quia par ludus debet fieri.

v ¶ El ob rem prosperè. § quia deuicit hostes.

x AVt priuatim actore. § id est, accusatore. sic suprà eodem. l. qui destitit.

y ¶ Postulante. § à præside, ut §. l. j. §. abolitio.

z ¶ Impedito. § & tantum quòd biennium sit elapsum. ad quod §. eo. in senatus. §. penulti. & C. de accusatio. l. iiij.

a ¶ Non retractabitur. § id est dicere, si tempore concesſæ abolitionis iste accusator erat in eo statu, ut iure mariti accusaret: & nũc erit: & nõ obiicitur ei, q̃ media tempora dum duraverunt feriæ, noceant ei. ad quod suprà eodem, si quis repetere. uel contra si iam tempus illud erat finitum: nec nunc illud habebit, nam in eodem statu reponitur: ut dicta l. si q̃s repetere. in princ. & facit §. de damno infecto. hoc amplius. in princip. Accurſ.

b ¶ Rei. § licentia redeundi ad accusationem datur quando fuit publica abolitio: sed si priuata, non nisi petat abolitionẽ: ut C. de abol. l. j. in fine. & post hos dies nõ datur: ut C. de gene. aboli. l. j. nisi ex causa: ut statim dicit. Et not. q̃ non omnino extincta fuit prima accusatio, cum ad eandem instantiam redeat.

c ¶ Reum. § quia potuit citari & adesse. & idem de accusatore sub icit mortuo, uel accusato: ut suprà de pub. iudic. l. defuncta. & C. si reus uel accuſ. l. ij. & iiij. & facit infrà eo. l. diuus.

d ¶ Si accusator. § fic suprà de damno infec. hoc amplius. in prin. & suprà de diuerſ. & temp. præscr. l. j. & §. in senatusconsulto. §. fina. & facit §. de accuſa. l. libellorum. in fine. Acc.

d ¶ Accusator quoque. § non solùm reus.

e QVærebatur. Non puniri. § Si dicas casum q̃ iam excluſus nunc utile accusare, & non incipit, quia uidet se præscriptio ne excludendũ: planum est: ut suprà. l. quæsitũ. Si dicas hunc incepisse, & postea desistisse: tũc est contrà, suprà l. j. §. accusationem. Solut.

hìc

hic impetrabit ãboli. & eodem modo sol. C. ut intra certum tps. l. j. & ij. Vel ibi de tpe instantiæ, sibiennij: hic de tpe accusationis. Vel dic, q̃ in pœnam talionis non, ut hic. sed Turpil. fecit ut ibi, & secundum hoc dic peiferre: & ita succubuit. & facit ad §. depo. l. j. §. est aũt. & in decr. xxij. q. ij. ne quis. & §. de acqu. poſ. si quis rem. & §. de cond. inſt. filius. & qui satisd. cog. l. fi.

† Du. eximitur aũt reorum abolitione &c.

SI interueniente. § CASVS. Propter publicam abolitionem desistit ab accusatione: & finitis feriis non repetit accusationem, nõ punior pœna Turpilliani. & reddit ratio in litera. Secundò dicit reus eximitur abolitione facta. Fran. Accur,

a ¶ Præstitutos. § xxx. vt §. eod. aut priuatim. §. fin. nec est contra. si prà eodem mulier. §. j. quia ibi in priuata. Accur.

b ¶ Exemptum. § ab accusatione per abolitionem generalem. ad quod est etiam. j. l. pro xi. in fi. Accur.

† libr. 3. de adulte.

c DEstitisse. Accusationem. § §. de min. desistitisse. & de iudi. desistitisse. & C. eo. l. fin. & §. eod. ab accusatione. §. j.

d ¶ Permiſſu. § uel publi. aboli. vt §. l. proxi. uel etiam per priuilegium ex certa scientia: ne sit contrà. C. eo. l. ij. & facit in authen. quo modo oport. epiſ. §. illud. Accurſ.

† libr. 7. de offi. proc.

DIuus Adrianus. § CASVS. Tutor pupilli accusauit quendam causa pupilli, & mortuo postea pupillo uult desistere ab accusatione: dicitur q̃ potest sine pœna. Francisc. Accur.

e ¶ Cretæ. § id est, Africæ.

f ¶ Pupilli causa. § nõ nomine: quia hoc non potest, ut C. qui accuſ. non poſ. l. ij.

† al. Macer lib. 2. publicor.

g ¶ Cęperat. § hoc est pro opi. H. sed si de facto hoc erat. quod dicit §. eo. quæritum. & facit §. si q̃s cau. l. fi. & de his quib. ut indi. tutorem. §. etsi tutorem.

IN senatusconsulto. § CASVS. Qui subiecit accusatorem, itẽ subiectus ad accusandum, qui desistit & non peregit, quiq; pecuniã ob accusandum promisit, uel aliquam pactionem ob hoc fecit: incidũt in senatusconsulto. Q̃d autem dictum est, & non peregissent, refertur ad utrumque. i. ad subiicientem & desistentem. Secundo dicit: hodie de omnib. criminibus cognoscitur extra ordinem. Si aliquis hodie accusat & desistit: an hęc locum pœna Turpilliani? Et dicitur q̃ sic. q̃ accusare possunt sine metu calumniæ. & de his si desistant ab accusatione: non incidunt in pœnam senatusconsulti Turpil. & de his da exemplum ut in glo. domini mei Accursij. ¶ Si propter. § Si accusator desistit ab accusatione p̃p mortem accusati, finitur accusatio: nisi in crimine læsæ maiestatis. Item in accusatione repetundarum, quæ non finit morte accusatissimo & in hæredes accusati protenditur hæc accusatio. Sed ò dicit, desistit ab accusatione iã cepta: & postea decessit accusatus. non releuor quin pœna Turpilliani teneor. sic & si postq̃ desistiti, uolo nunc iterum accusare. nam punior pœna Turpilliani, cum semel desitierim. Tertiò dicit uolens Titiũ accusare, si bellũ dedi, & me scripsi ad talionem: & nondũ lit. contc. fui impeditus p̃cedere p̃ annum uel biennũ uariis p̃siũ occupa. uel simili cã non punior pœna Turpilliani. Vltimò dicit, abolitio publice: cõcessa antequàm reum iterum reaccusare, alia abolitio est cõcessa. dr q̃

xxx. dies incipiunt mihi currere finita secunda abolitione ita quos possim iterum reaccusare. Fran. Accur.

h ¶ Chirographum. § in quo continebatur pecuniã se daturum, si accusaret illum: uel quo poterat probari delictum. Accur.

i ¶ Peregiſſent. § suprà positum.

chirographum h ob accusandum dediſſent, pactionem ve aliquã interpoſuiſſent. Hoc autem uerbũ, Nec pegiſſent i, ad uniuersos suprascriptos k ptinere dicedũ est.

Hodie de oĩ crimine cognoscitur extra ordinẽ, et ideo de oĩ crimine, qui accusat, & desistit, incidit in hoc senatusconsultum. excepti his, qui sine periculo calumniæ accusant. nã tales non incidunt in senatusconsultum. qui autem sint illi, glo. ponit. b. d. cũ l. seq.

¶ An ad eos, qui hodie l de iudiciis publicis extra ordinẽ cognoscunt m, senatusconsultũ ptineat, q̃rit? Sed iam hoc iure ex facris constõnib. utimur, ut pertineat: ita, ut ex singulis cautis singulæ pœnæ irrogent. ¶ Eos, de quorũ calumnia n agi non pmittitur, si desiterint, non incidere in pœnã huius senatusconsulti, cõstitutionibus cauetur.

¶ Qui post mortem rei desistit ab accusatione, non incidit in hoc senatusconsultum. sed ille, qui prius desistit, licet reus postea moriatur, euadet pœna huius senatusconsulti. exceptis crimĩb. hic positis. b. d.

¶ Si p̃p mortẽ rei accusator desiterit o, nõ pót p hoc senatusconsulto teneri: q̃a morte rei iudiciũ soluit q: nisi tale crimẽ fuerit, cuius actio r ẽt aduersus hęredes durat, ueluti maiestatis s. ¶ Idẽ in accusatione repetundarũ t est: q̃a hæc quoq; morte non soluit. Cæterũ, si postea quàm accusator desistit, reus decesserit, nõ ió u magis dilictũ accusatoris releuaẽ. Nã eũ, q̃ semel desistit: si postea accusare paratus sit, nõ esse v audiẽdũ, diui † Verus & Antoninus statuerũ t. ¶ Qui post inscriptionẽ añi tẽ contest. uel anno, uel biẽnio agere nõ potuerũt x, uariis præsi-

k ¶ Suprascriptos. § sufficientes & subiectos: ut suprà. l. j. §. pe. & hoc si crimen erat publicum, non aliàs: ut suprà, si quis repetere. § fina.

l ¶ Hodie. § §. de pub. iudi. ot do.

m ¶ Cognoscunt. § i. cognoſci postulant.

n ¶ Eos de quorum calumnia. § in accusando commiſſa: & da exemplum de tutore, ut C. qui accuſ. non poſ. l. ij. & alia specialia quæ diximus §. l. j. §. j. sed op. de marito, qui licet fine metu calũniæ accuſet, ut C. de adul. l. iure mariti. tñ incidit in Turpil. ut C. de adul. l. abolitionem. quæ est contrà. Solu. ut ibi. Itẽ op. quia patronus accusando libertum nõ potest de calumnia accusari, ut §. de obſeq. parens. & de bo. libe. qui cum. §. fi patris. & tamen incidit in Turpil. desistẽs: ut j. ea. l. §. sed fi minor. sed fortè incidit si est in eundem calum. Et sic in omnibus prædictis dicas in quibus dixi dari exemplum, & etiam in mariti. & secũdum hoc habet locum quod hic dicitur. uel dic ut dixi in d. §. sed si minor. Item dicunt quidam Azo, posſuisse exemplum econtra in liberto, qui non potest patronum accusare etiam proſequendo suam iniuriã: ut §. de ac. hi. §. j. quasi si desistiterit, non incidat in Turpil. quod nõ est uerum, ut suprà. l. j. §. accusationem. Sed certè hoc non dixit: sed dixit q̃ non potest patronum accusare de alio: & ideo nec de hoc q̃ patronus in aliqua accusatione in Turpil. lia. incideret: & sic be-

† Seuerus.

† Dua. ita ex singulis &c.

nè dixit. Accursius.

o ¶ Desistiterit. § etiam non petita abolitione.

p ¶ Non potest. § aliàs non puto. & aliàs non potest.

q ¶ Soluitur. § ut §. de pub. iud. l. defuncto. & C. si reus. uel ac. mor. fue. l. j. & fin.

r ¶ Actio. § i. accusatio.

s ¶ Maiestatis. § in duob. casib. ut §. ad leg. Iul. maie. l. fi.

t ¶ Repetundarum. § ut §. de accu. l. ex iudiciorũ. & C. ad leg. Iul. repe. l. ij. & l. fi. in fi. & C. de hære. l. Manichęos. Accur.

v ¶ Non ideo. § superueniens casus non excusat præcedens delictũ, sic. §. de fur. inter oes. in princ. & §. de condi. furt. qui furtum. & C. de spon. arris. & §. qui satisd. cog. si decesserit. & de ui & ui ar. l. j. §. rectiſſimè. & commo. l. in reb. & C. de fideiuſ. l. fancimus. Sed arg. contrà. §. de rei uen. sinautem. §. fi homo. & §. quod ui, aut clàm. fi alius. §. est & alia. & ad leg. Rho. de iac. l. fi. §. j. Accur.

x ¶ Non esse. § Nõ remittentib. &c. ut §. de ædil. edic. quæritur. §. fi uenditor. & §. eo. l. qui desistit. & l. mulier. §. j. & §. ad leg. Iul. de adul. l. j. §. j. & l. si maritus. § si negauerit. & C. de adul. l. abolitionem. & C. de pac. l. postquàm. & C. eo. l. iij. §. j. Accur.

y ¶ Non potuerunt. § maximè secundum H. sed Ioan. nil subaudit, quasi alias non incideret in Turp. licet lis non sit contest. quod dic,

Universidad de Deusto
Biblio

vt supra eodem.l. quæsitum.
a ¶ Post abolitionem.§ publicam.
b ¶ Abolitio.§ alias intra xxx.dies.& si non habeas,subaudi.
c ¶ Abolitione.§ utraque fuit publica.& facit §.l. aut priuatim. §.fi. Item facit C.de temp.in int eg.restit.l.j.ij.iij.& iiij.Accur.

D Omitianus.Dicitur.§ §.eo. aut priuatim. Accur.
c ¶ Ad seruos . § nam interim dum feriæ durant , non liberant, ut §.de cust.reo.l.ij. circa princ. Sed ar.contra §. de accus. hos accusare. §. si seruus.
f ¶ Piniatur.§ finiretur aut:quia si ille exiret,forte fugeret,& sic frustra amodò procederetur in accusando. & hoc si habeas finiatur, alias puniatur . nã punitur iudicium quodammodo cùm deseritur, uel pro deserto habetur.Accur.

L Vcius. § CASVS. Accusauit quẽdam de fallo : & antequam sententiam obtinerem, abolitione publicè facta oportuit me desistere : dicitur q finitis feriis si non reaccuso eũ, incido in Turpillianũ. Et sic not . hoc speciale. & dic ut in glo . dominimei Accursij . Franciscus.
g ¶ Persequeretur . § usque ad sententiam . Accurs.
h ¶ Publicè. § idem de priuata : ut C.de aboli.fallaciter. §.fi.sed in utraque contra . C. de fal.si docueris. sol. ex certa scientia fuit ibi concessa generalis uel specialis.
i ¶ Non pertinere . § incidit ergo in Turpil. post ferias si ad accusationem non redierit : quod non est in alio: ut §.l. si interueniente. Accur.

Imperatores . § CASVS. Accusauit quendam . non possum petere abolit , ut desistam inuito aduersario uel eo ignorante. sed fi expresse cõsentiat: possum. Secundò dicit: in accusatione capitali abolit. impetrauit, & sine causæ cognitione habui aboli.dicitur q nõ tenet . vnde si non probauit quod in accusatione deduxit: punior. Franc.Accur.
k ¶ Abolitionẽ.§ priuatam: de qua loquitur tota hæc l.& facit C.de abolitio . fallaciter. §.quando autem .
l ¶ Nisi euidenter.§ circa eundem casum.& sic nec contradicente, nec etiam tacente:sed oportet q expresse consentiat . ad quod §.de procur .filius.§. inuitus .
m ¶ In re pecuniaria.§ i.non causa cognita:quod est opus: ut §.l.j. §.abolitio.& C.de aboli.l.fi.

¶DE REQVIRENDIS REIS.

Iui uerus.§ CASVS. Nemo absens punitur: & si graue est delictum,de quo quis absens accusatur, de quo deberet imponi pœna operis metalli uel similis, uel capitalis tunc non debet damnari absens:sed requirit : & sic ò annotat. Item tertiò requiritur p edicta:& etiam literæ demãdant instaurãdã esse nihilominus cognitionem † :&, si non probasset hoc quod proponeret,non impunè eum laturum.

De requirendis † reis,uel absentibus damnandis.

TITVLVS XVII.

¶ *Dictum est suprà de uariis & diuersis delictis.Itẽ dictum est qualiter contra accusatorem non persequentem , uel persequentẽ calumniosè procedatur : sequitur uidere qualiter procedatur contra reum. sed quia reus quandoque est cõtumax,iõ præmittit, qualiter proceditur cõtra reũ contumacẽ,ut in hoc titu.quandoque uerò quia reus est præsens,ponit qualiter p cedit contra reum ad criminis examinationẽ,ut infrà tit.de qõ. post maleficiũ uerò inuentum ponit qualiter procedat contra reum ad pœnæ impositionem : ut infrà titu.de pœnis.Bar.*

¶ Martianus.† LEX I.

Dini † Verus & Antoninus Magni n rescripserunt,ne quis absens puniat† o . & hoc iure utimur, ne absẽtes dãnent.Nec enim iam dita causa quẽ damnari æquitatis rõ patitur P . ¶ Si aũt ¶ grauiùs quis puniatur,puta in opus metalli,uel similẽ q pœnam , siue capitalem r , hoc casu non est irrogenda in absentem pœna r , sed absẽs requirendus u † annotãdus x est, ut copiam sui præstet.Præsides autem ,puinciarũ circa requirẽdos annotatos hoc debent facere y , ut eos , quos annotauerint edictis z adesse iubeãt a , ut possit in notescere b eos † ,q annotati sũt. Sed & literas ad magistratus , ubi cõsistũt,mittere,ut p eos c † possit inotescere, requirẽdos reos esse annotatos : & ex hoc d annus cõputet ad se purgãdos e . ¶ Sed & Papinianus lib.xvj.rũsorũ scribit requirendũ f annotatũ, si prouinciæ præsidem g intra annum adierit , & satis obtulerit h ,

n ¶ Magni.§ scilicet Imperatores .
o ¶ Puniatur.§ etiam lite conte.ut C.eod.l.j. Sed an accusari? Rñ. ut dixi §.de pœ.absentem.ij.respon.
p ¶ Ratio patitur.§ ni si in casu : ut C.de pœ. l.ne diu.& fa. §.de pœ. absentem.i prin . & C. de ac.l.absentem . & si per uim uel alio modo l.ij.& in auth. de litig. §.omnem . & imponit pœna relegationis uel minor.ut §.de pœ. absentem. §.j.& ij.
q ¶ Autem.§ pro certè.Accurs.
r ¶ Vel similem.§ q̃ faciunt aliquem seruum pœnæ .
s ¶ Siue capitalem.§ ut deportationem, q̃ facit perdere ciuitatẽ .
t ¶ Pœna.§ ad hoc d.l.absentem. §.j. & ij.
v ¶ Requirendus . § i.requisitus . aliàs requirendus,f.antequã requratur: quod in idem recidit. primò ergo debet requiri ad instar ciuilis:ut dixi §. de publ. iudi . l. inter. Secundò bona annotantur , dicendo:omnia bona pono in b inno fisci , nisi uenerit intra annum : & describentur : ut §.l. fin. & ab hac sententia conditionali appellat: ut C.si pẽ.ap . l.eius q. secundum unũ intellectum illius l. nec tñ fiscus de facto occupat , nisi post annum : ut §. l. ij.& l.fi. Tertiò iterum requiritur per edicta , ut subiicit, psides, &c. & ex quo innotescere potuit , computat annus ut §.eod.annus, ut subiicit.Item no. q hic qui expectatur usq; ad annum: habẽdus est p confesso quo ad bona usq; ad annum: ut &§. de cust.reo.diuus. §.fic & diuus . quo ad crimen aũt perpetuo auditur:ut §.eo.l.anni spatium.in fi.l.Accur.
x ¶ Annotandus est.§ i. bona describuntur i publicum .
y ¶ Facere. § tertio loco .
z ¶ Edictis.§ scilicet,in albo positis.Accur.
a ¶ Iubeant.§ edictis:ideo ut possit,&c.
b ¶ Innotescere.§ i.eos fieri certos .
c ¶ Per eos.§ scilicet,magistratus .
d ¶ Ex hoc.§ i. ex quo edicta posuit. Hug. & illi innotuit. Azo.uel fortè satis est publicè innotescere:ut §.eo.annus. & expressum vt in auth.ut nulli iud. § si quid uerò quis.nam si inuenitur : statim capiẽ : & reducitur:ut ibi.
e ¶ Purgandos. § quantum ad bona:ut §.l.proxi.
f ¶ Requirendum.§ edictis uel literis .
g ¶ Si prouinciæ præsidem.§ sit hic caput uersus,si præsidem , &c. uel sub.& si præ.&c.Accurs.
h ¶ Obtulerit.§ de stando iuri.Accur.

† Du. restaurandã.
† Du.ita ut si non &c.
† Reis, nõ est in P. F.
† lib.2.publico iudi.
† In P. F. diui Seueri & Antonini magni rescriptũ ẽ. neque &c.
† Vide in hãc legem Franciscũ Duare.li.j. disput. c.8.
† Hic Cic. action. 4. veri crimi nosè obijcit p multos absentes & innocentes dãnasset .
† In P. F. adnotatus, est.
† eis. fortè nõ male ita legas, ut per eos his possit innotescere, requirendos se esse annotatos , &c.
† Du.eos.

Manda

a ¶ Mandatis.§ scilicet,principum diui Seueri & Ant.vt§. in prin. huius. l.
b ¶ Transmittuntur.§ vt C eo.l.j.& C.si pen.ap.l.eius qui.nisi sit crimen quod morte non extinguatur:vt §.tit.j.l.in senatus.§.si propter.

† Vindicentur, in P. Flo.

ANni.§ CASVS. Annus datur vt intra annum non occupentur bona à fisco: & si fiscus steterit per xx. an. post annotat. quòd nõ occupauit bona: remouetur amodò præscrip. hæc enim præscri. xx. ann. regulariter currit contra fiscũ nisi minor quandoque reperiat. & da de hoc exemplum vt in glo.& hoc dicit hæc lex & sequens.Fran. Accur.
c ¶ Ad occupanda.§ vt interim non occupet , sed annotet. Accursius.
d ¶ Per viginti annos.§ post annotationem: vt §. de iure fisci. l.j. & C.de fal. l. quere la.& §.eo.l. annus.& §. de diuer. præ.l. in omnibus.& §.l. proxi.quæ huic continuatur. Accursius.
e QVancunque. Apud.§id est, contra.Accur.
f ¶ Præscriptio. § scilicet minor , id est, contra fiscum pertinens , vt quadriennij, vt C. de quadri. præscri. per totum. & facit §. l. proxi. cum suis concor.

† al.Macer li.2.Publicor.

† lib. 2. de publi. iudi.

† Propria, nõ est apud Du.

† al.Macer lib.2.de publi. iudic.

† Facta est, non est apud Du.

ANnus. § CASVS Hic dicit à quo tempore computatur annus post quem nõ recuperat bona accusatus, sed quandocũque reuertatur , etiam post annum potest de crimine se defendere. Fran.Accursius.
g ¶ Nulla temporis præscriptione.§ etiam centum annorum : vt C.eod.l.iij.est enim exceptio : & sic non tollitur tempore : ut §. de exceptio. do.pure.§.fi.
h ¶ Defensione. § ipsius criminis. Accursius.

† fi. ti. Pãdect.

MAndatis.§ CASVS. Nunc dicit quòd intra annũ post requisitionem possunt bona accusati obsignari , vt sic non diminuantur : & si intra annum reuertatur accusatus , ea recuperet. si autem non venerit, bona eius confiscantur. & si qua bona mobilia sunt , quæ ex mora possunt fieri deteriora,possunt vendi intra annum, & pretiũ depoñi.& appellatione mobilium continentur etiam fructus. Item iudex debet curare ne debitores illius accusati,qui fugit, soluant debita ei. Franciscus.Accursius.
i ¶ Obsignari.§id est,publico assignari.vel verius quasi sub sigillo poni,vt non diminuantur:vt statim innuit.sic ergo sententia de annorandis bonis fertur sub conditione:vt no.§.l.j. in prin.
k ¶ Purgauerint.§ Qualiter purgatur? Respon. excusando & satisfando de stãdo iuri.ad quod est §.de publi.iud.l.pe.§.j.& §.l.j.§ si prouinciæ præsidem.quia sic est in ciuili : vt in authen.de exhi. §. si verò quædam.Sed quidam dicunt q demum lata sententia absolutoria,re habeant bona.ad quod insti.de suspect.tuto.§.fi quis autem. Accur.
l ¶ Cogantur.§ licet postea de crimine velit incipere se excusare : vt C.eod.l.ij.in fi.& §.l.proxi.

m ¶ Debere.§ ad hoc §. de pet.hær.diuus.& C.de admini.tu.l.fi.in fi.
n ¶ Mouentia.§id est,mobilia. Accursius.
o ¶ Hoc.§facit §.de solu.reos.contrà.Solu.hic fugit:ibi non. Item facit C.ad leg.Iul.ma.l.fin.

¶DE QVAESTIONIBVS.

† Antoninus & Seuerus.

IMperatores † Verus & Antoninus augusti Iulio Seuero rescripserunt,cùm satis diu litẽ traxisse diceretur , inuito aduersario non posse eum abolitionẽ k accipere. Item rescripserunt, nisi euidenter l probetur consentire aduersarium,abolitionem non dari. Item rescripserũt cùm in crimine capitali abolitionem, vt in re pecuniaria m petiram esse dicerentur, tereant, vænire debere, m pretium quæ eorũ in depositò esse,diui † Verus & Antoninus sanxerunt . Sed & diuus Traianus inter mouẽtia n fructus quoque haberi rescripsit.
¶ Curandũ est autem ne quid ei, qui profugit,medio tempore à deboribus eius soluatur:ne p hoc o fuga eius instruatur.

L. 5. † De quæstionibus. (1.13.8)

TITVLVS XVIII.

¶ *Hæc lex diuiditur principaliter in tres partes.Primò loquitur quando peruenitur ad quæstionem seu torturam. Secundò loquitur quę personæ debeant torqueri,& quæ non.Tertiò de effectu quæstionis , seu confessionis habitæ per tormenta . secunda ibi,Idem diuus Adrianus.tertia ibi, diuus Seuerus. Item quælibet pars in plures partes diuiditur : ideo prosequitur per particulares.& in ista prima parte primò iurisconsultus dicit quædam generalia,post ad descendit ad specialia.*

¶ Vlpianus.† LEX I.

IN criminibus scrutandis P quæstio Q ad hiberi solet:sed quã do vel quatenus id faciẽdum sit, videamus.Et non esse † á tormentis inciendum diuus Augustus constituit , neque adeó fidem quæstioni adhibẽdam : quod & epistola diui Adriani ad Sennium Sabinum cõtinetur, s verba rescripti t ita se habent : Ad tormenta seruorum ita demum veniri oportet, cùm suspectus est reus, & aliis argumẽtis ita probationi admouetur u , vt solacõfessio x seruorũ deesse videatur.
¶ Idem diuus Adrianus Claudio Quartino rescripsit : quo rescripto illud expressit,a suspectissimo incipiendũ, y & a quo facillimè possit verũ sciri iudex crediderit. ¶ Ad quæstionem non esse prouocãdos eos , quos accusator de domo sua produxerit: z nec facilè credẽdum subiectam a eam esse, quam ambo

† Seuerus.

† Memorabilia exempla ad hũc tit pertinẽtia refert Val. Max. lib.8.ca.4.

† lib. 8. de off. consul.

† eruẽdis. Du. Bud. placet ut scrutandis legaẽ.Scrutari autem crimen est argumenta sceleris inquirere.

† Nam cõfessio facta in tortura etiam perseuerata sine indiciis non nocet cõfessõ: vt plene per Alex.cons. xciiij. vol. j. vbi dicit esse cõmunẽ opin. & alleg. multas quotas, quã opin. sum secutus in apostil.ad Lan fran. de oria. in cap. quoniã cõtra falsam §. cõfessiones.nu. 6. i ve. neq; tenet. extrà de proba. quod fallit in tribus exfibus p gl. positis in c. quæstionẽ. xij. ij.

C.eo.l.milites.& l.j.& §.eo.l.vnius.§.in ea.& C.de fal.ficut.Sed contra,§.ad Syl.l. prius.Sed certe non dicit prius,id est, ante indicia , sed prius quàm alij. Accur.
s ¶ Continetur.§ scilicet non esse a tormentis incipiendum .
t ¶ Rescripti.§id est,epistolæ.
v ¶ Admouetur.§ de innocentia ad innocentiam, scilicet, reus.
x ¶ Confessio.§ scilicet, per tormenta. Accur.
y ¶ Incipiendum.] vbi multi accusabantur , qui torquendi erant , cùm præcederent indicia:vt §.eo. vnius. Vel dic quòd vno accusato contra quem erant indicia, & multi petebantur torqueri : ab eo , qui minus timeat illum,in quem torquetur,est incipiendum. Accur.
z ¶ Produxerit.§ Facilè enim pro eo dicerent. ad quod C. de testi. l.secunda.& ff. de testi.l.pater.& l.penul.
a ¶ Subiectam.]i.q sit suppositra.ad quod §. de l.ib.agnof.l.j. §. Iulianus.in fi.§.licet sit argu.cõtrà §. de Car.& ic.l.j.§.fi quis. in fi.§. Acc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Idem Cornelio.§ CASVS. Quæstioni unius serui, id est dicto eius nō creditur plenariè: sed alia argumenta requiruntur. Secundò dicit. seruꝰ dicuntur aurum alicuius exportasse cum domino eorum, & de hoc corqueri tur. dicitur quòd non debent interrogari de domino. & si sponte dicunt de eo non creditur. ¶ Diui fratres.§ Quæstio aliqua est inter hæredes de rebus hæreditariis. serui eorum communes ex alia causa quam hæreditatis, uel serui unius eorum tantùm nō sunt super hoc torquendi: etiam si dicatur unū hæredū quæ fisse dominium fictitiè in illo seruo. ¶ Seruū.§ Seruus municipum potest torqueri in caput cuiusq; ciuis. Idem in seruo cuiuscunque corporis siue societatis ut possit torqueri contra quemlibet de illo corpore siue societate. Itē ille, qui mihi seruit bona fide tanquam seruus siue esset seruus alienus, siue liber homo esset, non potest contra me torqueri. Item liberos cōtra patronum nō potest torqueri. Itē nec frater contra fratrem. & omnes illæ personæ quæ contra certas personas nō cogun tur dicere testimonium nec contra eas torquendæ erunt. ¶ Seruū mariti. § Seruus mariti potest torqueri contra vxorem eius. Item aliquo damnato possunt seruꝰ eius quondā torqueri contra eum, cum desierint eius esse. Item si manumitto seruum meum hoc acto ne torqueatur contra me: poterit torqueri contra alium & intelligas eo casu, quo liberi homines torquentur. Item seruus, q nūc est tuus, tempore autem accusationis incœptæ contra te nō erat tuus, bene pōt torqueri contra te. Item seruus quem dicis te emisse: si probo vendi. non tenuisse aliqua de causa, ut quia uenditum tibi à pupillo sine tutore uel alia de causa, & sic non tuum esse: potest torqueri cōtra te, cum tuus non sit: hoc tamen prius probato. Vltimò dicit, seruꝰ nō sunt torquendi contra dominum: & si torti sint de facto, nulla fides habetur dictis eorū. ¶ Diuus Seuerus. § Confessio accusati non habetur pro probatione, si nulla alia sit probatio. & hoc intelligas quādo non pleuerat in accusatione: uel quando in tormentis fuit confessus. & dic de hoc ut in glo. dñi mei Acc. hic posita. ¶ Cùm quidam.§ Cùm te accusarem de aliquo delicto, petebam seruū meum torqueri contra te, uolens seruꝰ pretium deponere vt tibi detur. dicitur q nō audior. Secundò dicit, seruꝰ tui torquentur occasione cuiusdam delicti quod dicitur eos commisisse. si aliquid contra dominum dicunt, dominus ex hoc grauatur. id est, nocet domino. & hoc dicebat quod dam rescriptum: sed hoc rescriptum correctum est: nam nullo modo præiudicat domino. ¶ In causa.§ Dic causam ut in glo. dñi mei Acc. hic posita: q incipit, negotiator, &c. ¶ Qui quæstioné.§ Docet qualiter est interrogandus qui torquetur. ¶ Diuus Adrianus. § Seruus agricola Pompeij accusatus de aliquo delicto positus ad tormenta de se pōt interrogari. de aliis autem si dicat, est rei indicium. id est, ut reus indicaretur, ut sciatur qui alij fecerunt delictum. ¶ Quæstioni.§ Nunc dicit quando credatur tormentis, & quando non. Itē inimicorum quæstioni quandoque habetur fides, quandoque non: ut si est inimicitia magna, eis non credat: aliàs sic: ut hic habes in glos. ¶ Cùm quis. § Latrones quosdam cepi: & eos iudici assignaui, ut eos faciat torqueri ad sciendum si sint latrones, uel nō. ipsi torti dicunt se latrones fuisse mecum. dicitur q quantum est contra eos, creditur: quantum contra me est, non. & dic ut in litera. ¶ Si quis ultrò.§ Licet q sponte confiteatur se homicidium fecisse: nō semper eius confessioni stātur. quidam enim ob metum uel simlem causam dicunt, quod non

† Du. Senio.

† Du. non habui &c.

parentes dicuntur charam filiam habuisse, rescripto diuorum Fratrum ad Lucium Tyberianum emisso declaratur. ¶ Iidem Cornelio Proculo rescripserunt, non utique in serui vnius [a] quæstione fidem rei constituendam, sed argumentis [b] causam examinandam. ¶ Diuus Antoninus & diuus Adrianus† Seruio Sabino rescripserunt, cùm serui pariter cum domino aurum & argentum exportasse [c] dicerentur, non esse de domino interrogandos: nec quidem si ultrò aliquid dixerint, [d] obesse hoc domino. ¶ Diui fratres Leliano Lōgino rescripserunt de seruo hæredum [e] non esse habendam quæstionem in res hæreditarias, quamuis suspectum fuisset, q imaginaria uenditione [f] dominium in eo quæsisse hæres uideretur. § ¶ Seruum municipum posse in caput ciuium [h] torqueri, sæpissimè rescriptum est: quia non sit illorum [i] seruus, sed reipublicæ. Idémque in cæteris [k] seruis corporum dicendum est. nec enim plurium seruus videtur, sed corporis. ¶ Si seruus bona fide mihi seruiat, etiā si dominiū in eo† non habeā, potest dici torqueri eum in caput meum non debere. Idem est & in libero homine, qui mihi bona fide seruit. Sed nec libertum torqueri in patroni caput, constitutum est: [l] nec quidem fratrem in fratris [m] Imperator noster cum diuo patre suo rescripsit: addita ratione† , quòd in quem quis inuitus testimoniū dicere non cogitur [n], in eum nec torqueri debeat. ¶ Seruum mariti in caput vxoris posse torqueri diuus Traianus Seruio Quarto [o] rescripsit. ¶ Idem† Nummio Iuliano rescripsit, damnati seruos, qui deserunt esse ipsius [p], posse in eum torqueri. ¶ Si seruus ad hoc erit manumissus, ne torqueatur [q], dum modo in caput domini [r] non torqueatur, posse eū torqueri [s] diuus Pius rescripsit. Sed & eum, qui cognitionis [t] susceptę tempore alienus fuit: licet posteà rei [u] fit effectus [x], torqueri in caput [y] eius posse, diui Fratres rescripserunt. ¶ Si quis dicatur nullo iure emptus: non prius torqueri poterit, quàm si constiterit [z] venditionem non valuisse. & ita Imperator noster cum diuo patre suo rescripsit.

¶ † Antoninus Seuerus Septitio Antigono ita rescripsit: Cum quæstio de seruis contra dominos, neque haberi debeat, neque si facta sit, dicturi sententiam consilium instruat [a], multò minus [b] indicia seruorum contra dominos admittenda sunt.

¶ Diuus Seuerus rescripsit confessiones reorum pro exploratis [c] facinoribus haberi non oportere. ¶ Constitutum est. § C. eo. l. pridem.

† Quòd in eū, in quē &c. Du.

† Al. Mummio Lollianō, ut apud Du.

† Apud Du. sic legitur, Ité Seuerus Spicio Antigono &c.

l ¶ Constitutum est. § C. eo. l. pridem.
m ¶ In fratris. § scilicet, caput. & facit C. qui ac. non posl. si magnū.
n ¶ Non cogitur. § quos habes ſ. de testib. l. iiij. & v. Accurſ.
o ¶ Seruio Quarto. § arg ſ. ad Syll. l. j. ſ. vir.
p ¶ Ipsius. § scilicet, per damnationem: quod fit vt ff. de bon. dam. l. j. i prin. secus si alio modo vt ff. l. proxi. & ff. l. extraneo. §. fi. & l. vnius. §. seruus in eius caput. & C. eo. l. seruos. & l. nō solum. quę sunt cōtrā.
q ¶ Ne torqueatur. § nam liberi non torquentur nisi vt infrà eo. l. ex libero.
r ¶ In caput domini. § antiqui: vt dixi in superiori. §.
s ¶ Torqueri. § in his in quibus liber torquetur.
t ¶ Cognitionis. § scilicet accusationis.
v ¶ Rei. § id est accusati.
x ¶ Effectus. § scilicet, seruus.
y ¶ In caput eius. § scilicet domini, id est, rei cuius núc est seruus effectus. & facit suprà de arbitr. non distinguemus. §. facerdotio. oportet ergo q tempore accusationis vel antea fuerit rei, vt in eum non torqueatur.
z ¶ Constiterit. § per eū, qui dicit hoc, ſ. venditionē non valere. licet sit arg. contrà. ſ. de pub. l. quicunq;. §. fi. & facit ſ. ea. l §. diui fratres.
a ¶ Instruat § ſ. dictum seruorum in quæstione positorum.
b ¶ Multò minus. § ad hoc ff. l. diuus. §. ex quibus. & C. eod. l. j. & de testib. seruos. Accurſ.
c ¶ Pro exploratis. § id est, probatis. Sed ar. contrà, ſ. de custo. reo. l. si cōfessus. & C. de pœn. l. qui sententiā. & ſ. de minori l. auxilium. §. sed vt ad legem Iul. Solut. valet si perseueret: vt ibi. aliàs non: vt hic arg. j. e. l. §. si quis vltrò. Alij vt Ro. q hic in tormentis: ibi fine tormētis: vt argum. e. usdem. §. si quis vltrò. Item contra C. de confeſſ. l j. Solu. ibi in ciuili. Et not. quòd dominus seruum confitentē & inuitū potest defendere: vt ff. de appella. l. non tantū. & ſ. de libera. cau. l. j. ij.

iij. &

iij. & iiij. & de re iu. sæpe. §. scientib. & C. de libe. cau. l. principaliter.
a ¶ Non oportere. § aliàs non oportet. & facit ff. eo. l. penul.
b ¶ Cognoscentis. § iudicis. Accur.
c ¶ Pretium § domino dandum. & facit C. eo. l. j.
d ¶ O tenditur. § a l hoc ff. eo. l. §. diuus Antoninus. & ff. eo. l. vnius. §. seruo. & C. de testi. l. seruos.
e ¶ In causa tributorū. § negotiator seruorū præstat vect gal pro seruis, etiā si sint alicuius ciui atis: & debet eos profiteri: & q hoc faciat, instruit eum pœna capitalis, quæ sibi cedanti, & seruo consciо imponitur: vt C. de vect. l. vniuersi. §. fi & l. j. & dic reipubl. alicuius ciuitatis. non romanę: vt ſ. de publ. l. locatio. § fiscus. & incipit cōtractio ibi, quoque &c.
f ¶ Quod. § scilicet periculum vel quæ scilicet ratio & in quibus scilicet tribu is, id est, sub quibus: vel dic seruos alicuius ciuitatis torquendos in causa tributo um: non dico ciuitatis Romanæ: vt ſ. de adul. si postulauerit. §. iubet. & §. ratio. & construe vt ſ. & q dicit seruos. scilicet, torquēdos. quibus, id est sub quibus tributis.
g ¶ Professionem. § i. manifestationem seruorum delatorū: vt C. de vecti. l. omnibus. secundum primū casum. vel id est, dictum siue testimonium. secūdum alium in primo sit professio a deferente, in secundo a seruo.
h ¶ Interrogare. § nisi in se torqueatur: vt ff. proxi. §.
i ¶ Suggerentis. § q Lucius fecerit.
k ¶ De se § ſ. proxi. §. contra. Solu. vt ibi.
l ¶ Amplius. § quam de se. quod de aliis dixit certè hoc fuerit, i. erit, vel est indiciū rei, si indicaretur reus: nō tamen culpa interrogatoris: id est, interrogationis: quia bene fic de huit interrogari.
m ¶ Non semper. § imò semper: vt ff. eo. l. edictum. contra. Sol. il la secundùm istam. Itē facit C. quando appel. fit. l. ij.
n ¶ Ab eis. § aliàs ab eis, aliàs ab eius scilicet criminis in quo torquetur. Et not. quòd narijs ex causis formal quis suam opi & mutat: ut hic, & ad Trebel. quia poterat. & de col. bo. l. nonnunquā & de transac. cum hi. §. in persona. & ff. de pœ. l. diui.
o ¶ Mentiuntur. § facit ad hoc in authen. de test. §. si uerò. odiosus. & ſ. de adi. le l. iij. §. fin. & ſ. de testi. l. tertiū.

† Tributa esse Reip. nerios, do cet Cic. pro lege Manil.

† Traianus. Du.

† Du. si dū &c.

† Du. inter rogationis.

† Huc pertinet locus communis a quæstioni bus contra quęstiones de quo elegāter disse rit Quintil. lib. 5. Instit. Orat. circa prin. Cice. lib. 2. de inuent. Rhet. i Partitio. Orat. & li 2. Rhetor. ad Heren.

† Du. ut ex primi eis &c.

¶ Constituitur quòd dominus interrogetur, ut ſuprà dictum est. ¶ Cùm quidam.§ Cùm quidam deponere pretium [c] serui paratus esset, vt seruus torqueretur contra dominum, Imperator noster cùm diuo patre suo id non admisit. ¶ Si serui qua si sceleris participes in se torqueā tur, deq; domino aliquid fuerint confessi apud iudicem, prout causa exegerit, ita pronuntiare eum debere diuus Traianus rescripsit. Quo rescripto ostenditur [d] grauari dominos confessione seruorū: sed ab hoc rescripto recessum constitutiones posteriores ostendūt.

¶ *Iste §. potest legis tribus modis. Vnomodo dicit sic: Seruus cuius est omissa professio, potest torqueri cōtra obtinentem, etiā si sit seruus reipublicæ. Secundò sic: Seruus reipublicæ potest torqueri cōtra omittentem professionem alicuius rei. Tertiò sic: Seruus potest torqueri, si ipse dicatur omisisse professionem alicuius rei. & per omnes istos casus intellige esse omissam istā professionē in causa tributorum, & sic seruus est capitaliter puniendus. Bar.*

¶ In causa tributorum [e], in quibus esse reipublicæ neruos† nemini dubium est, periculi quoque ratio, quod [f] seruo fraudis conscio capitalem pœnam denuntiat, eiusdem professionem [g] instruat.

¶ Qui quęstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare [h], an Lucius Titius homicidum fecerit: sed generaliter quis id fecerit. alterum enim magis suggerentis [i], quàm requirētis videtur. & ita diuus† Adrianus rescripsit.

¶ Diuus Adrianus Calpurnio Celeriano in hæc verba rescripsit, Agricola Pompeij Valentis seruus de se [k] potest interrogari? † etsi dū quæstio habebitur, amplius [l] dixerit, rei fuerit indicium, non† interrogantis culpa. ¶ Quæstioni† fidem non semper [m], nec tamen nū quam habendam, cōstitutionibus declaratur. Etenim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatē tallat. nam plerique patiētia, siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, † vt exprimi ab eis [n] veritas nullo modo possit. alij tanta sunt impatientia, vt in quouis potiùs mēturi, quàm pati torméta velint: & ita fit, vt etiam vario modo fateantur: vt non tantùm se, verumetiā alios criminentur. ¶ Prætereà, inimicorum quęstioni fides haberi nō debet: quia facilè mentiuntur [o], nec tamen sub prætextu inimicitiarum detrahenda erit fides quæstioni: sed causa cognita [p] habenda fides, aut non habenda. ¶ Cùm quis latrones tradiderit [q], quibusdam rescriptis continetur non debere fidem haberi eis [r] in eos [s], qui eos tradiderunt. Quibusdā [t] verò quæ sunt† pleniora, hoc cauetur,† vt neq; districtiùs hoc [u] habeatur, vt in cæterorum persona solet, sed causa cognita æstimatur habenda fides sit, nēcne. Plerique [x] enim, dum metuunt ne fortè apprehensi eos nominent, prodere eos solent: scilicet impunitatem sibi captantes, quia non facilè eis indicātibus, † ditores suos [y] creditur [z]. Sed neque passim impunitas eis [a] per huiusmodi prodiciones concedenda est, neque trāsmittenda [b] est allegatio [c] dicentium idcirco se oneratos, q eos ip si tradidissent. Neque enim inualidum argumentum haberi debet mendacij, siue calumniæ in se instructæ.

¶ *Si post sententiam ex prima confessione lata de innocentia rei constiterit, debet eō demnatus restitui a principe, non ab inferiore. Bart.*

¶ Si quis vltrò de maleficio [d] fateatur, nō ſp ei fides habenda est. nonnūquam [e] enim aut metu, aut aliqua alia de causa [f] in se confitētur. & extat epistola diuorum Fratrum ad Voconium Saxā, qua continetur liberandum eum, qui in se fuerat confessus [g], cuius post damnationem de innocentia constitisset; cuius verba hæc sunt: Prudenter & egregia ratione humanitatis, Saxa charissime, Primitium [h] seruum, qui homicidium in se confingere metu ad dominum reuertendi [i] suspectus [k] esset, † persequente [l] falsa demonstratione damnasti, quęsiturus de conscii, quos æquè habere se [m] cōmentus fuerat, vt ad certiorem ipsius de se confessionem peruenires [n]. nec frustra fuit tam prudens cōsilium tuum: cùm in tormentis constiterit [o], neque illos ei cōscios fuisse, & ipsum de se temere commentum [p]. Potes itaque decreti [q] gratiā facere: & cum per officium distrahi iubere, conditione addita, ne vnquam in potestatē domini reuertatur [r] quem† pretio accepto certum habemus libenter tali seruo caritu-

† Du. perseuerantem.

† Commentitus, in P. Flo. D. cmon. l. 4. tit. 19. p. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quòd si.§ aliàs quasi.& alias quia.& ſ.habeas ſi fuiſſet,&c. damnaretur.ad hoc ſ.de fideicommiſſ.liber.l.generaliter.§.ſi ſeruus. Sed contrà.ſ.de pœ.l.aut damnum.§.ſeruos.& C.de ſen.paſ.fruſtra. Sol. hic reſtituendus fuit.ad quod ſ.de ſenten.paſ.l.fina.

b ¶ Reſtituere.§ quando vere commiſerat delictum,de quo fuit cõfeſſus.

c ¶ Non poteſt.§ neque in criminali, neq; in ciuili: vt hic,& ſ. de re ind.l.acta. §. de amplianda.& Liuder.& l. Paulus.& ſ.titul.j. aut damnũ.§.ſi.C. ſen. reſnõ poſ l.j. & C. de ſen. l.poſt ſententiam. & ſ. de re iud.l.quod iuſsit. & ſ.titu.j. diui fratres. in prin. & §. j.l.moris. §.iſte.& de offi. procõ. ſolent.§.ſicut.& de offi.procura.Cæſ.l.fin. & ſ.de fur.l. non poterit. Sed contra.ſ. de mino. l.in cauſæ. §.fin. ſed ibi ratione ætatis.ad quod ſ.de poſtu.l.j.§.dequa. vel illud in ciuilibus. Item ſecus in multis: vt ſ.de offi.præſi.l. illicitas.§.fina.

d ¶ Sententiam ſuã.§ niſi ratione ætatis : vt ſup.de minori.l. in cauſæ. §. fin.

e ¶ Principi.§ multa enim principi licet, quę non licent alij : vt ſ.ſi quis inge. eſſe di. l. ij.§ fin.& de fideicom. liber.l. itaque. & de adop.l.adoptio.

f ¶ Cõſtituerit.§ aliàs conſiſtit Accurſius.

g ¶ Bona.§ hæreditaria quia vnus negat alium cohæredem. & cõcor.C.e.l. hoc quod placet. & l. cum te. ſed hodie etiam ſi conſtet ad quem ſeruus pertinet:vt C.eo.l. ſi. vbi erat ſpeciale ſecundũ hoc, vt ſeruus in caput domini torqueatur:vt ibi dixi.& facit ſ.eo.l.j. §. ui fratres.

h ¶ Plurium.§ niſi ſit collegium:vt ſ.l.j.§.ſeruum.Accur.

i ¶ In nullius.§ vt & C.eo.l.hoc quod placet.niſi in caſu : vt ibi in ſi.& ſ.eo.extraneo.§.penul.

k ¶ Ceſſant.§ ſcilicet contra dominos.

l ¶ Lex Iulia.§ hoc eſt uerum ex capite adulterij : ſed tamẽ inceſtus eſt vnum de capitulis eius:vt ſ.de minor.l.auxilium.§.ſi. vbi ergo eſt adulterium,torquetur in dominum: vt hic innuit, & ſ. eo.extraneo. in prin. Item vbi inceſtus cum adulterio,idem:vt ſ.eo.l.proxi. & ſ.de adult.l.vim paſſam.§.fina.

m ¶ Ceſſat.§ pro ſimplici inceſtu.

n ¶ Deportandus eſt.] ſaltẽ, ſecundũ Io.nã vbi erat uidua: omnino eſt deportandus, vbi nupta : ſaltem ad minus hęc eadem pœna debebit imponi,nec obeſt.C.de adulter.l.quamuis.in fin.l. poteſt enim eſſe, q̃ ex dignitate & nobilitate deportatio ſufficit : vt ſ. de ſicar. l. eiuſdem.§. penulti.& adde quod not.ſ.de adulter. ſi adulterium cum inceſtu.in prin.Accurſius.

o ¶ Adiungir.§ delinquens.

p ¶ Hoc caſu.§ adulterij tantum, non ſtupri ſolius.alioquin cõtrà.ſ.l.proxi.

q ¶ Reus.§ id eſt, accuſati.

r ¶ Perorata.§ ſi cauſa fuit probata : quomodo fuit abſolutus? R.ſi. forte per errorẽ, vt dicunt quidã : vt & C.ſi minor ſe ma. di. l. ſi.& ſ. de teſt.tute.l. iure noſtro vel hic nõ dicit, q̃ fuerit probatum.

s ¶ Habetur.§ & emẽdat: abſoluto,nõ cõdẽnato: imò ſi quid ſupereſt,publicat: vt hic & no.ſ.de adul.l. ſi poſtulauerit.§.ſi reus.

t ¶ Torqueri.§ vt C. eo. l. cum teſtamentũ, & facit ad hoc l.ſi.

u ¶ Væſtionis.§ CASVS. In arbitrio iudicis eſt, quem modũ teneat in quẽlib. & cum ſeruus accuſat, quæſtio haberi poterit,ut ſic ſeruus ſit ſaluus,uel innocentiæ,vel,&c. Fran. Accur.

v ¶ Oportere.] ad hoc facit ſ. eo. l.de minore.§.tormenta.& ſ. de iniur.item apud.§.quæſtionis. Accur.

¶ Vlpianus †ad edict. LEX II.

HAereditarii ſerui, quãdiu in certum eſt ad quem bona pertineant, non poſſunt videri in caput domini torqueri † poſſe.

¶ Idem †ad edict. LEX III.

COnſtitutione Imperatoris noſtri,& diui Seueri placuit plurium h ſeruum in nullius i caput torqueri poſſe.

¶ Idem. † LEX IIII.

DE inceſtu, vt Papinianus reſpõdit,& eſt reſcriptum, ſeruorum tormenta ceſſant k: quia & lex Iulia l ceſſat m de adulteriis.

¶ Martianus. † LEX V.

SI quis viduam,vel alii nuptam cognatam cum qua nuptias cõtrahere nõ poteſt, corruperit, in inſulam deportãdus eſt n: quia duplex crimen eſt:inceſtum, quia cognatam violauit cõtra fas: & adulterium vel ſtuprum adiungit o. denique hoc caſu P ſerui in perſonam domini torquentur.

¶ Vlpianus,† LEX VI.

CAereditarii.§ CASVS. Cum quæſtio ſit quis ſuccedat Titio, an ego vel tu: interim ſeruus hæreditatis non dicitur eſſe alicuius noſtrum.vnde poterit torqueri contra quemliber noſtrũ Fran. Accur.

CAsvs. Tres vel quatuor habemus ſeruum communem.hic ſeruus non poteſt torqueri contra aliquem noſtrum.Fran.Accur.

CAsvs. Titius iecuit cum quadam uidua,uel cum vxore alterius, quæ erat ſua cognata,deportandus eſt in inſulam, cum duplex ſit delictum,ſcilicet, inceſtus,quia cognata:itẽ adulterium,quia nupta erat alij. uel ſtuprum, cum eſſet vidua : hoc ergo caſu,ſcilicet,quando cum cognata ſua alij nupta iacuit,torqueri poſſunt ſerui Titij contra Titium.Fran.Accur.

CAsvs. Titius accuſatur de inceſtu : vt quia iacuit cum quadam vidua vel virgine : non poſſunt torqueri ſerui Titij,contra eum: cũm lex Iulia de adul. ceſſat : quia non eſt adulterium.Fran.Accur.

CAsvs. Ponitur ędictum diui Auguſti , cuius ſenſus eſt , quæſtio tormentorum non ſemper , non in omni cauſa, non in omni perſona habenda eſt , ſed cùm capitale crimen eſt , uel aliud delictum atrox,& ueritas non poteſt aliter ſciri,quàm per ſeruorum quæſtiones:hoc caſu ſerui torquentur,& eis credetur. Secundò dicit.accuſato aliquo de adulterio,peto quendam ſeruum torqueri , cui relicta erat libertas à domino ſuo ſub condi. ille ſe excuſare vult dicens ſe liberum: dicitur,q̃ hæc excuſatio non recipitur , cum interim ſeruus hæredis eſt.Fran. Accur.

CAsvs. In cauſa pecuniaria poteſt quæſtio ſeruorum haberi , ſi ueritas facti aliter ſciri non poteſt : & hoc diuus Pius reſcripſit:& etiam aliorum reſcriptis continetur. Secũdò dicit

PAtre vel marito de adulterio agente, & poſtulante q, vt de ſeruis rei R quæſtio habeatur,ſi verè cauſa perorata r teſtibus prolatis abſolutio ſecuta fuerit,mancipiorũ,quæ mortua fuerint,æſtimatio habetur s: ſecuta verò damnatione,quę ſuperſunt publicantur.

¶ Cùm de falſo teſtamento quæritur , hæreditarii ſerui poſſunt torqueri t.

¶ Idem. † LEX VII.

QVęſtionis modũ magis eſt iudices arbitrari oportere u. Itaque quæſtionem haberi oportet,vt ſeruus ſaluus ſit,vel innocentia, vel ſupplicio.

¶ Paulus. † LEX VIII.

EDictum diui Auguſti, quod propoſuit † Iunio Auito, & Lucio Aproniano conſulibus, in hunc modum extat, Quæſtiones neque ſemper, † neque in omni cauſa & perſona deſiderari debere arbitror: † ſed cùm capitalia & atrociora maleficia x non aliter explorari, & inueſtigari poſſunt, quàm per ſeruorum quæſtiones, efficaciſsimas y eas eſſe ad inquirendam veritatem exiſtimo, & habendas cenſeo. ¶ Statuliber in adulterio z poſtulari poterit, vt quæſtio ex eo habeatur,q̃ a † tantiſper ſeruus hæredis b eſt, ſed ſpẽ ſuam retinebit.

¶ Martianus.† LEX IX.

LIuus Pius reſcripſit poſſe rit,ut ſic ſeruus ſit ſaluus,uel innocentiæ,vel,&c. Fran. Accur.

EDictum.§ CASVS. Ponitur ędictum diui Auguſti , cuius ſenſus eſt , quæſtio tormentorum non ſemper , non in omni cauſa, non in omni perſona habenda eſt , ſed cùm capitale crimen eſt , uel aliud delictum atrox,& ueritas non poteſt aliter ſciri,quàm per ſeruorum quæſtiones:hoc caſu ſerui torquentur,& eis credetur. Secundò dicit.accuſato aliquo de adulterio,peto quendam ſeruum torqueri , cui relicta erat libertas à domino ſuo ſub condi. ille ſe excuſare vult dicens ſe liberum: dicitur,q̃ hæc excuſatio non recipitur , cum interim ſeruus hæredis eſt.Fran. Accur.

x ¶ Maleficia.§ imò & in ciuili:ut ſ.l. proxi.

y ¶ Efficaciſsimas.§ nam tormentis , uerberibus, & igne fatigati, quę dicunt,veritas ipſa videtur dicere:vt Tullius in topicis. Sed contrà,ſuprà eodem.l.j §. quæſtioni. Solut. hic perſeuerauit:ibi non: ut ſuprà.l.j. §. ſi quis vltrò. vel hic torquebatur in alium , ut teſtis : ibi in ſe.

z ¶ Statuliber in adulterio.] à quocunque commiſſo , ſed non in cauſa ciuili: ut ſ.l.proxi.in fi.& facit ad hoc C.eo.l.nec ſi mors.

a ¶ Quòd.id eſt,quia.

b ¶ Hæredis.§ q.d.non eſt liber,ut per hoc euitet tormẽta: ſed ſeruus quidem hæredis:ut hic,& d.l.nec ſi mors. Sed arg.contrà.ſ. eod. ſtatuliber. & ſ.ad Sylla.l.j.§. ſerui.& ſ. de adulte.l.ſi poſtulauerit. §. quæſtioni.& ſ.de ſtatulib.l. ſtatuliberi.

Diuus. § CASVS. In cauſa pecuniaria poteſt quæſtio ſeruorum haberi , ſi ueritas facti aliter ſciri non poteſt : & hoc diuus Pius reſcripſit:& etiam aliorum reſcriptis continetur. Secũdò dicit

†Du. ut Diuus Seuerus reſcripti.

†Qui & Charisius lib. ſingul. de teſtib.

†Interrogandos, in P. P.

†al. Papinianus.

†lib. 2. de adult.

†lib. 39.

†Poſſe,nõ eſt apud Du.

†lib.50.

†lib 3.Diſputa.

†lib.2. Inſtitutio.

†lib. 3. de adulter.

†Du. innocẽtię. & reẽtius mea ſententia.

†lib. 2. de adulter.

†Viuio, in P. F.

† Neque , nõ eſt apud Du.

† Du. Et cùm &c.

† Tãtiſper, non eſt apud Du.

† lib. 2. de iudi. publi.

dicit.quo caſu ſeruus non põt torqueri contra dominum,eodem caſu ſi torqueaſ de facto,dicto eius non eſt credendũ;nec indiciũ aliquod inde colligendũ. Tertiò dicit.ſeruus Titij deportatus eſt in inſulã ob aliquod delictum.non põt torqueri contra dominum antiquum ſciliicet Titium. Vel dic caſum. ſeruus deportatus nõ põt torqueri in cauſa aliquorum. & eſt ſecũdum hoc ratio,quia quodlibet diceret ut euaderet. Quartò dicit. ſtatuliber non poteſt torqueri in cauſa pecuniaria niſi defecerit cõditio ſub qua relicta erat libertas. Frã ciſcus. Accur.

a ¶ De ſeruis .] ſcilicet alienis. quaſi dicat non ſolùm de ſuis, & ſic innuit ſeruũ torquẽdum in dominum in cauſa pecuniaria.& ſic eſt contrà. C.eo.l.j, in fine. Solu. hic loquitur cùm cõtra alium, non contra dominum ſeruus in pecuniaria cauſa torquetur , vt innuitur in hac litera, vel dic vt ibi , & facit ad hoc ſ.de teſtib.l. ſerui.& C.de iura.calum. l.j.in fine.

b ¶ Valere.] q.d. ſeruus non debet torqueri: ergo ſeruus quod dixit,non valet : ut C. de legi. & con.l.nõ dubium. & adhuc minus ſi ſine tormentis aliquid dicat: vt ſ. l.j. §. idem Cornelio . & §. Antonius Seuerus .ut hic ſubiicit.

c ¶ Habenda non eſt.] in prętęritum do minum : ut infra. eo.l. extraneo.§. fi. Vel dic de libero.et ẽ rõ: quia & ſi lex de quolibet diceret,non euaderet.

d ¶ In pecuniariis.] at in criminibus ſic cũ diſtinctione: ut ſ.l.pro xi.§. fi.

DE minore.] CASVS. Minor xiiij. ann. non poteſt torqueri: nemo autem excuſatur, quin poſſit torqueri in crimine lęſæ maieſtatis, quod cõtra principem dicitur cõmiſſum. Secundò dicit.filiusfa.in caſtrenſi peculio habet ſeruos. dicitur q̃ iſti ſerui non poſſunt torqueri contra patrem domini eorũ : ſicut nec ſerui patris cõtra filium domini poſſent torqueri. Tertiò dicit.cum iudex facit aliquos torqueri,non debet per omnia facere ad voluntatem actoris:ſed modum in tormentis adhibeat. Item non debet iudex incipere à ſeruis,uel libertis accuſati,ut faciat eos torqueri. Item iudex inſpiciat qua uoce loquatur in teſtificando qui torquetur : & qua conſtantia : & qua trepidatione loquatur. Quartò dicit. cum quæritur ſis meus,uel ſis liber : non debes in hac cauſa torqueri.& dic de hoc ut in gl. domini mei Accur.Fran.Accur.

e ¶ Diuus.§ ut ſ.eo.l.ex libero.§.j.& ſupra de teſti.l.iij. §. lege Iul.& l. in teſtimonium.

f ¶ Principum.§ ad hoc facit ſ.ad legem Iul.maie.l. famoſi.& C.ad legem Iuliam ma.nullus.& ſ.de teſti.ob carmen.§. ſi ea.

g ¶ Nam patris.§ ſcilicet ſeruos.

h ¶ Torquendos.§ aliàs interrogandos.& facit ſupra ad Sylla.l.j.§. ſi pater.

i ¶ Temperamenta.§ ut & ſ.eo.l.quæſtionis . & facit ſ.de teſti.l.ſi.in fi.& de in lit.tur.uideamus.§.iurare.& de iniur.ſed ſi unius. §.ait prætor,arbitratu.

k ¶ Sumere dum.§ C.de teſtib.l.nimis.& de edẽ.l.j.& l. qui accuſare.

l ¶ Exiſtimationis.§ id eſt,famæ.ad quod ſ.de fun.inſtru.& inſtru. le. l.cum de lamonis.§. afinam.& de teſtib.l.iii.in prin.& ſ. de re mili. nõ l.cum de lamonis.§. afinam.& de teſtib.l.iii.in prin.& ſ. de re mili. nõ oẽs.§. barbaris.& ſ.de tranſactio.l.cùm hi.§.ſed & perſonarũ . & ſ. ſolu.matrimo.l. ſi cùm dotem.§.eo tempore,& in authen.de teſti.§.j.

nr ¶ Veritatem requiri.] Quatuor modis fit mihi cõtrouerſia de ſeruo:uno per rei uendicationem : quia ego ab alio,uel alius à me uendicat:& tunc torquetur:ut C.eo.l.quoties.& de rei uen.l.cùm ſuper.& de ſer.fugi.l.quicunque.§.fi.& l.cùm ſeruum. quæ ſunt contra.Secundo de poſſeſſione eius,uel inter me & eũ,quod fit uel officio iudicis, vel utrobi : ut C. ubi cauſa ſtatus.l.j.& tunc ſimiliter torquetur : ut C. de libe. cau. l. ea quæ. quæ eſt contrà. Tertiò de libertate : quæ quæſtio ſit prætudicialibus act.& tũc non: ut hic:fortè propter ſpem proximæ apparitnræ libertatis: arg. infra eo.l. ſtatuliber . Quartò per petitionem hæreditatis : uel quia ipſe ſolus , uel una cum aliis hæreditariis rebus petitur per petitionem hæreditatis : & tunc torquetur ſuper omni re hæreditaria : ut ſuprà eodem .l. hæreditarij: & C.eo.l.ſi. quia unus dicit ſe inſolidum hæredem : alius econtra : aliàs ſi ſeruum conſiterentur communem , & ſe cohæredes. ſed ſi de una alia re ſit quæſtio,non torquetur: ut C.eod.l. hoc quod placet. Item ſi de aliis nõ de hæreditariis reibus quæſtio ſit : licet dubium ſit , cuius ſit ſeruus hæreditarius non torquetur : ut ſ. eod. l. ex libero . uel uerius illa ex libero , & illa , hoc quod placet, corriguntur per l.C. eod. l.ſi. Accur.

ETiam.§ CASVS. Redhibito ſeruo nõ poteſt ſeruus torqueri,§ contra dominum quondam , ſcilicet contra emptorem. Franc. Ac.

n ¶ Etiam ſi redhibitus.§ infra eo.unius. §. ſeruus.

o ¶ Emptoris .§ accuſati de aliquo crimine.

SI quis.§ CASVS. In cauſa quam habeo contra Titium,peto ſeruum cuiuſdam torqueri,qui dicit ſe liberum . prius debet inquiri ſit liber uel non:& ſi iudicatur ſeruus,poterit torqueri.Fran.

p ¶ Experiatur.§ ſeruꝰ,uel dic,id eſt,agatur à domino:ut C.de adul. l.quoniam Alexandrum . & facit ſ.l.j.§.ſi quis dicatur.

CErto.§ CASVS. Cùm peto ſeruum cuiuſdam torqueri:ita dempromittam domino ſerui.,& quando committatur hæc ſtipulatio:dic ut in glo. Franc.

q ¶ Stipulatione.§ id eſt,petitione, ne torqueatur.

r ¶ Receptum eſt.§ de hoc dic ut ſ.de adulte.ſi poſtulauerit.in princ. & §. penul & C.de adul.l.iij.

STatuliber.§ CASVS. Statuliber deliquit,puniendus eſt,ut homo liber.Fran. Accur.

s ¶ Puniendus eſt. § ut & ſ.titu.j.moris.§. fin. Sed contra.ſ. de ſtatulib.l.ſtatuliberi à cæteris.Sol.ut ibi. Item arg.contrà.ſ.ſi quis teſti. eſſe iuſſ. j. §.quid tamen.Sol.ut ibi.& facit ad hoc ſupra, ſi ex noxa. cau.aga.

EX libero.§ CASVS. Liber homo teſtificans & non uacillans non debet torqueri. Item minor xiiij. an. non poteſt torqueri in cauſa aliquorum . & ſi ſine tormentis dicat teſtimonium:nõ creditur ei. Vltimò dicit:petebam à te ſeruum.promiſiſti iudicatum ſolum.interim hæc cauſa pendente pro domino haberis. unde talis ſeruus nõ poteſt torqueri contra te in aliqua alia cauſa . & hoc etiam diuus Pius reſcripſit in hæc uerba, Cauſam, &c. Franc.

¶ Veritatem requiri.] Quatuor modis fit mihi cõtrouerſia de ſeruo:uno per rei uendicationem : quia ego ab alio,uel alius à me uendicat:& tunc torquetur:ut C.eo.l.quoties.& de rei uen.l.cùm ſuper.& de ſer.fugi.l.quicunque.§.fi.& l.cùm ſeruum. quæ ſunt contra.Secundo de poſſeſſione eius,uel inter me & eũ,quod fit uel officio iudicis, vel utrobi : ut C. ubi cauſa ſtatus.l.j.& tunc ſimiliter torquetur : ut C. de libe. cau. l. ea quæ. quæ eſt contrà. Tertiò de libertate : quæ quæſtio ſit prætudicialibus act.& tũc non: ut hic:fortè propter ſpem proximæ apparitnræ libertatis: arg. infra eo.l. ſtatuliber . Quartò per petitionem hæreditatis : uel quia ipſe ſolus , uel una cum aliis hæreditariis rebus petitur per petitionem hæreditatis : & tunc torquetur ſuper omni re hæreditaria : ut ſuprà eodem .l. hæreditarij: & C.eo.l.ſi. quia unus dicit ſe inſolidum hæredem : alius econtra : aliàs ſi ſeruum conſiterentur communem , & ſe cohæredes. ſed ſi de una alia re ſit quæſtio,non torquetur: ut C.eod.l. hoc quod placet. Item ſi de aliis nõ de hæreditariis reibus quæſtio ſit : licet dubium ſit , cuius ſit ſeruus hæreditarius non torquetur : ut ſ. eod. l. ex libero . uel uerius illa ex libero , & illa , hoc quod placet, corriguntur per l.C. eod. l.ſi. Accur.

¶ Idem. † LEX XIIII.

STatuliber in delicto repertus, ſperandæ libertatis prærogatiua , non vt ſeruus , ob ambiguum conditionis , ſed vt liber puniendus eſt s.

¶ Calliſtratus. † LEX XV.

EX libero homine pro teſtimo

¶ Paulus.† LEX XI.

ETiã ſi redhibitus n fuerit ſeruus,in caput emptoris o non torquebitur.

¶ Vlpianus †ad edict. LEX XII.

SI quis,ne quæſtio de eo agatur, liberum ſe dicat , diuus Adrianus reſcripſit non eſſe eũ ante torquẽdum, quàm liberale iudicium experiatur P.

¶ Modeſtinus. † LEX XIII.

CErto pretio ſeruum æſtimatum in quæſtionem dari interpoſita ſtipulatione q, receptũ eſt r.

¶ Idem. † LEX XIIII.

STatuliber in delicto repertus, ſperandæ libertatis prærogatiua , non vt ſeruus , ob ambiguum conditionis , ſed vt liber puniendus eſt s.

¶ Calliſtratus. † LEX XV.

EX libero homine pro teſtimo

†Du. liber tos .

†Du.& cognitoris.

†Adde gl. uidendã in ca. hoc habet. xlvj.di ſtin. Not. iſtum text. cum text.ſ. proxime. ibi etiam uox ipſa , &c. nã Ludo. Ro. in ſuis ſingu. ſing. viij.refert Bal. in ru. de iureiur. ſ. teneriſſe per iſtum text. qualiter teſtis non poteſt iurare per nũriũ, ſiue per ꝓcuratorẽ , tamen Bal. ibi non alleg.iſtũ text ũ, ſed rex., i l.iii.§. idẽ diuus ſ. de teſti.qui bene facit in rõne ſua cũ gl ſuper uerbo,teſtimoniis.& Bartolus in l. quæ bona fide. §. ſi alieno. ſ. de dam.infec. iſtud tenẽdo allegat d.§. idẽ diuus, &c.

†Vide in hunc locũ quę præclarè diſſerit Cic. in Orat. pro P. Scylla, paulò ante finem orationis.

†Lib. 2.de off.procõſ.

†Lib.5 4.

† Libr. 5. Regular.

† Libr. 8. Regular.

†Lib.5. de Cognitionib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non vacillante.ʒ tunc ergo posset torqueri: vt ʃ.eo.l.vnius.§. testes.& C.de testi.nullum.& in authen.de testi.§ j.& C.de abo.l.fal laciter. sed an etiam hoc in ciui. non solùm in crimi. dicam sic, ut ŝ. eo.§.diuus.j.respon.Accur.

b ¶ Eisdem.ʒ aliàs eiusdē.& facit ŝ.de mino.in princ.& ŝ.ad Syll.l.j. & l.excipiuntur.§.impuberes.& §. impuberi.& ŝ. de transa.l.cum hi.§ in persona.

c ¶ Cauit.ʒ scilicet iudicio sisti.vel iudicatum solui: vt institu.de satisda.in prin

d ¶ Seruos.] in alia causa quā suspsius vt no.ŝ.de mino.§.fi.

e ¶ Habeatur.ʒ ut ŝ. qui satisda. cog.l pe.§. pen. Sed contrà. C. eo. l.fi. Sol. hic corrigitur uel hic loquitur cum de aliis rebus non de hæreditariis erat controuersia. tūc enim seruus torqueretur.

Repeti.ʒ CASVS. Semel in tormentis positus, potest iterum torqueri. Secundò dicit. confessus de se, non debet torqueri vt de aliis dicat. Franc.Accur.

f ¶ Repeti.ʒ argu. ad reuersionem testiū. sic C. de testi. l. fi. & ŝ. de opti.lega.l.ij.& ʃ.eo dem. l. unius. §.j. Sed arg.contra. ŝ. de testi.l. producī.

g ¶ Rescripsit.ʒ Sed arg. contra. suprà ad Syll. l. prius. Solu. ibi speciale: ut & alia quæ not.C.de accu.l.fi. in fi.

Extraneo.ʒ CASVS. Etiam extraneo accusante quendam de adulterio possunt serui accusati torqueri, & sic contra dominum secus si accusaretur de stupro. Secūdò dicit:mortuo patre plurium, quidam dicit se filium defuncti, & se debere & uelle succedere cum fratribus, qui sunt filij defuncti. at illi negant illum filium esse defuncti, & sic non debere succedere, sed se tantùm debere succedere. dicitur quòd serui hæreditarij poterunt torqueri super hoc. Idem si socius dicatur sociū occidisse. nam seruus communis eorum poterit super hoc torqueri. Vltimò dicit: seruus damnatus in metallum & sic desiit prioris domini esse, non pōt torqueri contra dominum quondam. Fran.

† Du. facultatem.

† Vindicanti in P.F.

† lib. 3. de Pœnis.

† Limitabis hanc legem per l. vnius. §. reus. i princip. ʃ.eo.vt procedat si noua indicia superueniant: quam limitationē iterum limitabis per l. & si certus. & qd ibi no. Ange. & doct. ŝ. ad Sylla. scilicet ut possit tortura repeti nullis supueniētibus indiciis: vt manifestet mandatorem & socios criminis.

† lib. 16. Respon. al. Vlpi.

† Extrario, in P.Flo.

† Du. dominos.

h ¶ Placuit.ʒ vt C.eo.l.j.imò & de statulib.vt ŝ.eo.edictum.§.fi.

i ¶ Sed in quæstione stupri.ʒ non de incestu simplici: ut ŝ.de incestu &.l.seq.

k ¶ De quæstione.ʒ quæ per accu.fal.exercetur:vt ŝ.de fal. qui falsam.§.accusatio.& C.de fal.l.j.& facit ŝ. de Carbo.edict.l.iiij.§.duæ.

l ¶ Hæreditatem.ʒ scilicet ille quem,&c. Accur.

m ¶ Contra dominum.ʒ subaud.id est,cæteros,&c.

n ¶ Quæritur.ʒ aliàs quæritur.aliàs quæri.& facit C.eo.l.hoc quod placet.& l.super.& communi diui.l.communi.

o ¶ Postularetur.ʒ id est,accusaretur.

p ¶ Pro domino.ʒ ad hoc ŝ. ad Syll.l.& si certus percussor.§. vnus.

q ¶ Damnato.ʒ secus si ecōtra dominus fuisset damnatus:vt ŝ.l.j.§. ité Nūmio.& facit ad hoc C.eo.l. seruos.& de sen.pas.l.fruſtra. & ʃ. eo.l.vnius.§.seruus.& ŝ.eo.diuus.§.fina.

nio non vacillante quæstionem haberi nō oportet. ¶ De minore quoq; xiiij. annis ī caput alterius quæstionem habendā non esse, diuus Pius Mecilio rescripsit: maximè cū nullis extrinsecus argumentis accusatio impleatur: nec tamē cōsequens esse, vt etiā sine tormētis eidem credatur. nam ætas (inquit) quæ aduersus asperitatē quæstionis eos interim tueri videtur, suspectiores quoque eosdem facit ad mentiendi facilitatem.

¶ Lite pendente super dominio serui,'non potest torqueri interim in eum, à quo seruus petitur,Bartolus.

¶ Eum qui vendicanti seruū cauit, dñi loco habendum,& ideo in caput eius seruos torqueri nō posse, diuus Pius in hæc verba rescripsit, Causam tuam aliis probationibus instruere debes. nam de seruis quæstio haberi non debet: cùm possessor hæreditatis,q petitori satisfecerit, interim domini loco habeatur.

¶ Modestinus. LEX XVI.

Repeti quæstionem posse diui Fratres rescripserunt.

¶ Is qui de se confessus est,in caput aliorum non torquebitur: ut diuus Pius rescripsit.

¶ Papinianus. LEX XVII.

Extraneo quoque accusante seruos ī adulterij qstione cō tra dominū interrogari placuit. quod diuus Marcus, ac postea Maximus principes iudicantes secuti sunt. Sed in quęstione stupri serui aduersus dominū non torquentur. ¶ De qstione suppositi partus, vel si petat hæreditatē, quē cæteri filij non esse fratrem suum cōtendunt: quæstio de seruis hæreditariis habebit: quia non contra dominū cæteros filios, sed p successione domini defuncti qritur. quod congruit ei, qđ diuus Adrianus rescripsit. cū enim in socium cædis socius postularetur; de communi seruo habendā quæstionem rescripsit, q pro domino fore videret. ¶ De seruo in metallū dānato, qstionē contra eum q dominus fuit, non esse habendam respondi:nec ad rē pertinere, si ministrū se facinoris fuisse confiteatur.

¶ Paulus. LEX XVIII.

Vnius facinoris plurimi rei ita audiendi sunt,vt ab eo primum incipiatur, qui timidior est,vel teneræ ætatis videtur.

¶ Reus cuidentioribus argumentis oppressus, repeti in qstionē pōt:maximè, si in tormenta animus corpusq; durauerit. ¶ In ea causa in qua nullis reus argumentis vrgebatur, torméta non facilè adhibenda sunt: sed instandū ac cusatori, vt id quod intendit,comprobet,atq; cōuincat. ¶ Testes torquendi non sunt conuincendi mendacij,aut veritatis gratia, nisi quum facto interuenisse dicunt.

¶ Iudex cū de fide generis ſtrui non potest, poterit de seruis hæreditariis habere quęstionem. Seruo qui vltro aliquid de domino confitetur,fides non accommodatur. Neque enim oportet salutem dominorum, seruorū arbitrio cōmitti. ¶ Seruus in eius caput à quo distractus est, cuiq; aliquando seruiuit, in memoriam prioris dominij, interrogari non pōt. ¶ Seruus nec si à dño ad tormenta offeratur, interrogandus est. ¶ Sānè quoties quęritur,an serui in caput dñi interrogandi sunt, prius de eorum dominio oportet inquiri.

¶ Iudex debet dare terminum parti ad faciendum suam defensio sine, licet possit fieri defensio sine termino.Bar.

¶ Cogniturū de criminibus prę-

Ante

a ¶ Ante diem.ʒ fortè rerum: uel ante diem illum, quo allegationes debet audire: ita tamen q sinos possit habere aduocatos. ad quod facit C.de exhi.reis.l.ij.§.fi.& d. pub.iud.l. custodias.

b ¶ Custodias.ʒ id est, custoditas personas.sic ŝ.de offi. proconsul.l. solent. secundùm unum sensum.

c ¶ Quocunque.ʒ ante sententiam.

d ¶ Proferantur.ʒ scilicet custodiæ.aliàs est in textu.

e ¶ Pro tribunali.ʒ dic libello & inscriptione deposita. sed etiā fine his. ad quod facit ŝ. de accu.l. Ieuia. & C.de custo.re.l.fi.& dicas hic de custodib qui captos affixerāt: ut C.de custo.re.l. j.§. fin. Accursius.

Iscui.ʒ CASVS. Seruus, cui per fidei commissum relicta est libertas: non potest interim torqueri, nisi quæstionibus aliorum oneretur. Franciscus. Accursius.

f ¶ Aliorum.ʒ demum ergo si oneretur ab aliis, torquetur ut seruus:ut C.e. l. nec si mors.& facit ŝ. de adulter.si postulauerit. §.sed & si seruus is sit. & ŝ.eo.l. edictum.§.fi. & ŝ.eo. statuliber.

Aritus.ʒ CASVS Successi uxori meæ, & peto à Surro pecuniam puta decem,quæ dico uxorem meam apud eum deposuisse me viro tūc absenti, & ad hoc unū testem produxi, qui plenè dixit, & petii ancillam Surri torqueri super hoc. & iudex habuit quæstionem de ancilla,& ipsa torta cōcordauit cum teste primo: & sic iudex condemnauit Surrum.postea Surrus appellat ad principem. Imperator dixit, q ancilla nō debuit torqueri contrà dominum suum, & sic dictum eius pro nihilo esse.nō ergo potuit iudex condemnare Surrum ex dicto unius testis tantum. & sic rectè appellatum. Franc. Accur.

g ¶ Absente.ʒ scilicet marito.hoc nō sine mysterio positum fuit. hic enim maritus veritatem ignorabat, & ideo sic fuisse iurare non potest: unde dictum solius unius testis non erat sufficiens. si uerò & ipse, & testes iurarent id esse iurare uellent, defertur eis iuramentum, nisi reus sic non esse iuret. tunc enim quia iusiurā dum actoris elidit reus, non defertur ei actori secundum consuetudinem. Azo. sed hoc dic, ut no.C.de iureiu.l. in bonæ fidei. uel illud in ciuilibus: at in criminalibus etiam inopia probationum non defertur.

h ¶ Procuratorem.ʒ Cæsaris uel fisci uicem præsidis agentem, uel ex consensu partium audientem: ut C.de iurisdic. om.iudic. l.j.& de pedane. iudi. l.j.

i ¶ Ancilla.ʒ scilicet defuncti.

k ¶ Admitti.ʒ ut C.de testi.l.iurisiurandi. Sed arg.cōtrà.ʃ.de re mili. l.non omnes.§.a barbaris.

l ¶ A quæstionibus.ʒ nisi præcedant indicia: ut ŝ.eo.l.in princ.sed postea,ut hic subijcit, reprobatur quæstio.ergo nō præcedit indiciū: ergo unus testis nō inducit præsumptionē.secundùm Io.Sed contrà. ŝ.de do.prælega l.Theopōpus.non enim hic sunt reprobata sententia quasi quęstio esset habita nō præcedente indicio:licet hoc Surrus allegaret: sed malè: sed quia ancilla in causa pecuniaria contra dominū torta est:ut C. de qōnibus. l.j. Vel melius quæstio fuit habita antè, quàm libertus diceret testimoniū. & ideò allegabatur bene secūdùm Io. uel ideo nō fuit facienda quæstio,quia talis testis sic familiaris nō inducit indicij: cùm in seruitute à pducente possit reuocari, ut C.de

sidem oportet ante diem palàm facere, custodias se auditurum: ne ij qui defendendi sunt, subitis accusatorum criminibus opprimantur:quamuis defensionē quo cunque tempore postulante reo negari non oportet: adeò vt propterea & differantur & proferantur custodiæ. ¶ Custodiæ non solùm pro tribunali, sed & de plano audiri possunt, atque damnari.

† Libr. 4. Disputation.

¶ Tryphonius. LEX XIX.

Is cui fideicommissaria libertas deberur.nō aliter vt seruus quę stioni applicetur,nisi aliorū quę stionibus oneretur.

¶ Testis qui nō debet examinari propter partis reuerentiam, examinatus non facit indicium, nec probationem. Bart.

¶ Paulus. LEX XX.

Maritus qđam hæres vxoris suæ petebat à Surro pecuniam, quam apud eū deposuisse defunctam se absentē dicebat: & in eam rem vnum testem libertī sui filium produxerat apud procuratoré, desiderauerat & quæstionem haberi de ancilla. Surrus negabat se accepisse, & testimonium non oportere vnius hominis admitti, nec solere à quæstionibus incipi, etiam si aliena esset ancilla. procurator quæstionem de ancilla habuit. cùm ex appellatione cognouisset Imperator,pronuntiauit quæstione illici tē habita vnius testimonio non esse credendum, ideoque rectè prouocatum.

¶ Idem. LEX XXI.

Quæstionis habendæ causa neminem esse damnādum diuus Adrianus rescripsit.

¶ Idem. LEX XXII.

Qui sine accusatoribus in custodiam recepti sunt,quæstio de eis habenda nō est, nisi aliquibus suspicionibus vrgeantur.

† De pœnis.

TITVLVS XIX.

¶ In imponendis pœnis tempus delicti nō sententiæ inspicitur.h.d. Superius dixit in genere: hic in specie.Bart.

¶ Vlpianus. LEX I.

Votiest de delicto quæritur, placuit nō eam pœnam subire quem debere, quam conditio eius admittit eo tempore, quo sententia de eo fertur,ʃ sed eam causam sustinere quam sustineret, si eo tempore esset sententiam passus, cùm deliquisset. Proinde si seruus crimen commiserit, deinde libertatem consecutus dicetur eam pœnam sustinere debere quam sustineret,si tunc sententiā passus fuisset,cùm deliquisset. Per contrariū quoque,si in deteriorem conditionem fuerit redactus, eam pœnam subire eum oportebit, quam sustineret, si in conditione priore duraſſet.

¶ Qui non habet in ære,debet luere in corpore.hoc dicit.

¶ Generaliter placet ī legibus publicorum iudiciorum, vel priuatorum criminum, qui extra ordinem damnantur:vt ʃ.cit.proxi l. absentem.quæ est argu. contra.

† lib. sing. de Pœnis Paganorū.

† lib.j. Sententia.

† Tres puniēdis pœnis debere esse causas declarat elegant Gell.

† Potest ad hoc allegari, q̄ initiū est spectandū. cōcordant ibi. de elec. extrà in gl. super verbo, electionis.

† In P. F. sed eam, quam sustineret &c.

¶ DE POENIS.

¶ Pœna est delicti, vel delictorum satisfactio quæ à lege vel mini- Pœnę diffinitio.
stro legis imponitur.

Voties.ʒ CASVS Cùm quæritur, quę pœna imponatur delinquenti, inspicitur conditio delinquentis, cuius conditionis erat tēpore quo deliquit: non aūt inspicitur cuius cōditionis sit tēpore, quo sententia datur. si ergo tpe delicti erat seruus: nunc, scilicet tēpore sententię in ueniatur liber: punietur vt seruus. idē ecōtrà seruandū est. Vltimo dicit, vbicunque imposita est pœna pecuniaria delinquenti, & eā non pōt soluere: extra ordinem corporaliter punietur. Fran. Accur.

s ¶ Quoties de delicto.ʒ id est, pœna delicti. Accur.

t ¶ Causam.ʒ id est, pœnam.

v ¶ Cùm deliquisset.ʒ nisi fit statuliber. vt ŝ. eiu. j. l. si statuliber. Sed huic legi est contra.ŝ.fi ex noxa.cau.l.pennl. Sol. hęc illa corrigit. Vel solu. vt ibi. & facit C.ad legem Corn.de fal.fi quis.& ŝ. de testi. ad restium.§.j.& ŝ.de iniur.l.iniuriarum qstimatio.& de iurisdi. om.iudi.l. cùm quedam.§. quoties.& in prin. legis.

x ¶ Proinde.ʒ exemplificat prędicta.

y ¶ Redactus.ʒ ex libero seruus: vt per ingratitudinem,vel venditionem ad pretium participandum.

z ¶ Publicorum.ʒ qualia sunt ŝ. de publiaudi.l.j.

a ¶ Vel priuatorum.ʒ vbi crimina aliter agitur: vt ŝ. de priua. delic. l.fina.Accursius.

Cognoscunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cognoscunt. ʒ vt sit hodie in qualibet publico crimine: vt ff. de publi. iudi. ordo.
b ¶ Eludunt. ʒ quia non possunt soluere. & facit ff. de in ius uoc. l. fi. & de offic. præf. l. illicitas. §. fi. & facit C. de ser. fu quicunque. §. q. fi. & ff. de iurisd. om. iu. §ig's id quod. §. in seruos. & C. de sepul. uio. l. fi. in fi.
c ¶ Coerctionem. ʒ scilicet in corpore.
d ¶ Extraordinariam. ʒ id est, extra antiquam solennitatem.
e ¶ Indicant. ʒ id est, imponant.
f Rei capitalis. ʒ Quia plerunq; hoc tit. habetur mentio pœnæ capitalis: ideo hic exponit.
g ¶ Mors. ʒ naturalis.
h ¶ Amissio.] quæ est mors ciuilis: ut de cõtra tab. l. j. §. fi. sic & seruitus dicitur mors ciuilis: ut subiicit: & ff. de regu. iur. seruitutem. & facit ff. de iure patro. l. eum. §. j. & si quis cau. l. iij. §. rei. & de bon. pos. l. edicto. §. rei. & ff. de uerb. sig. l. licet. ij. & ff. de pub. iu di. l. ij.
i ¶ Vel seruitus. ʒ ut quia damnat in metallum.
k ¶ Succesit. ʒ ut ff. ad l. Iuliã pecula. l. iij. in princ.
l ¶ Deportandi. ʒ sed & præfectus prætorio, & qui uice præfecti ex principis mandato cognoscit: ut ff. de lega. iij. l. j. §. hi. Idẽ magistratus muni. nec etiam seruum ad mortem damnare potest: ut ff. de iurisdi. om. iudi. l. magistratibus. & adde quod not. ff. de of fic. præsi. l. illicitas. §. qui uniuersas. & de offi. præfect. urb. l. j. §. relegandi. & ff. de iniust. testa. fiquis ex. §. eius. & facit j. de inter dic. & releg. l. inter.
m ¶ Damnatus. ʒ ut ff. ad Turpil. l. j. in fi. & quod ibi not.
n ¶ Causa. ʒ vt nõ videatur damnatus: vt argu. ff. quod cuiusque uni uer. l. j. in fine & j. quod quisque ut. l. j. in fi. & de re iud. l. iij. §. condemnatum. & ff. de contra tab. l. nõ putauit. §. non quæuis. Item facit j. eod. l. in metallum.

Dua. ind u cant.
lib. 48.
Vide hic Budæ.
In P. F. deportatũ in insulam.
lib. 14.

dinem cognoscũt a pfecti vel prẽsides, vt eis qui pœnam pecuniariã egentes eludunt, b coërctionẽ c extraordinariam d indicant. e

¶ *Quicunque damnatur ad mortem naturalem, uel ad amissionem ciuitatis, uel ad seruitutem, dicitur dãnatus rei capitalis, hoc dicit. Franc. Accursius.*

¶ Idem ad edictum. LEX II.

Rei capitalis f dãnatũ sic accipere debemus, ex qua causa damnato vel mors, g vel etiã ciuitatis amissio, h vel seruitus i cõtingit.

¶ *Loco pœnæ aquæ & ignis successit pœna deportationis: & cum princeps statuit aliquem deportandum, ille statim amittit ciuitatem. præses autem hoc non potest facere: sed præfectus urbi sic. & damnatus statim amittit ciuitatem. Item prouocatio ne extinguitur pronuntiatum. h. d. cum §. seq. Franc. Accur.*

¶ Cõstat, postquã deportatio in locũ aquæ, & ignis † iterdictionis successit, k nõ prius amittere quẽ ciuitatem, quã princeps † deportandum eum in insulam statuerit. Præsidẽ enim deportare non posse, nulla dubitatio est: sed pfectus vrbi ius habet deportãdi: l statim q; post sententiam præfecti amisse ciuitatem videtur. ¶ Eum ac cipiemus damnatum, qui non prouocauit. cæterum, si prouocat, non dum damnatus m videt. Sed & si ab eo, q; ius damnãdi non habuit, rei capitalis quis dãnatus sit, in eadem causa n erit. damnatus enim ille est, vbi damnatio tenuit.

In P. F. deportatũ in insulam.

¶ Idem ad Sabinum. LEX III.

Prægnãtis mulieris consumẽdæ o damnatæ pœna differtur, quoad pariat. Ego quidem, & ne quæstio de ea habeatur, scio obseruari, quandiu prægnans est. p

¶ *Qui iussus est relegari, & non obtemperat, aut citius reuertitur, mittit in exilium. & qui iussus exulare non obedit, pœna capitis plectitur. & nemo potest exulẽ reuocare nisi princeps. h. d. tota lex.*

¶ Marcellus. † LEX IIII.

Relegati, siue in insulam deportati, debent locis interdictis abstinere. & hoc iure utimur, vt relegatus interdictis locis non excedat: q aliòquin † in tempus quidem relegato, perpetuum exilium relegationis, r in insulam relegato, s deportationis, in insulam deportato, pœna capitis t † irrogatur: & hæc ita, siue quis non excesserit u in exilium intra tempus intra quod debuit: siue etiam aliàs exilio non obtemperauerit. nam contumacia eius cumulat pœnam: & nemo potest commeatum x remeatúmve dare exuli, nisi Imperator, ex aliqua causa. y

¶ *Primò ponit unum dictum. Secundò ponit aliud dictum, quod uidetur primo contrarium. Tertiò soluit contrarietatem. Secunda ibi, Sed nec de suspicionibus. Tertia ibi, Potest quis. Bartolus.*

¶ Vlpianus. † LEX V.

Absentem z in criminibus damnari non debere diuus Adrianus Iulio Frontoni rescripsit. ¶ Sed nec de suspicionibus debere aliquem damnari a diuus Traianus † Aufidio Seuero rescripsit. Satius b enim esse, impunicit posse damnari, sed certè non sunt contraria. nam in absentem põt pecuniaria pœna imponi, vel quæ infamiam contineat. Item vsque ad relegat. pœna potest imponi in absentem, màior puta metalli, uel capitis non potest in absentem ferri.

¶ In accusatorem.] Qui accusat & destitit, punitur quandoque vltra pœnam Turpilliani. Item magis punitur qui scienter deliinquit, quã qui casu. Franc. Accur.

z ¶ Absentem. ʒ No. absentem non damnari: vt hic, & C. de accusa. l. absentem. & de adulte. l. fi quondã. & suprà de requi. re. l. j. etiam lit. contest. contra eum ante absentiam: ut C. de requir. re. l. j. qd secus est in ciuilibus: vt C. de iud. properandũ. §. j. Sed contrà ff. de procu. l. seruum. §. publice. ibi, vbicunque, &c. & j. ea. l. §. j. sed ibi solues. Item cõtrà. C. eo. l. ne diu. Sol. ibi speciale. Item contra. C. de adulte. l. quamuis indubitati. Sol. ut ibi. Item contra. ff. titu. j. l. fin. Sol. ut ibi. Item an libellus. potest dari, uel accusatio recipi? Videtur q; non: ut C. de accus. l. absentem. quod q dam dicunt. tu dic q; sic: vt C. de exhib. reis. l. ij. §. ex longinquo. sed non procedatur: ut d. l. absentem. Item nec procura. pro eo adueniat, ut possit damnari eius nomine: ut suprà de publi. iudi. l. penult. §. j.

a ¶ Damnari. ʒ No. ex sola præsumptione quem non grauari. sic ff. de mino. l. iij. §. idem tamen confitetur. & ff. de uen. in pos. mit. l. j. §. sed si incertum. & arg. C. de proba. l. sciant. Sed argu. contrà. C. de adult. l. fi hi qui adulteri. & in authen. ut lic. ma. & auiæ. §. his illud. sed in illis est præsumptio legis: hic hominis.
b ¶ Satius. ʒ id est, melius.

Aduer

r ¶ Relegationis. ʒ irrogatur. quod est j. s ¶ Relegato. ʒ in perpetuum. Accur.
t ¶ Capitis. ʒ sed nõ ne deportatio est pœna capitis: ut ff. de publi. iudi. l. ij. & j. eo. l. capitalium. in princ j. respon. sed hic dicit ad literam capitis amputatio. Item ad hoc, quòd augeatur pœna, si non pareatur minori, facit infrà eod. capitalium. §. in exulibus. & C. de pa. po. l. iij. & de episc. & cle. l. quicunque. & j. eod. aut damnum. §. inter. & in authen. de san. episco. §. fi monachus. & in authen. ut lic. mat & auiæ. §. his quoque. & in decre. xj. q iij. fi quis episcopus.
v ¶ Excesserit. ʒ aliàs non. & tunc dic, id est, accesserit. aliàs sine non: & tunc dic excesserit. i. recesserit de exilio. & secundũ hoc debuis, scilicet, stare.
x ¶ Commeatum. ʒ eundi: sed remeatum domi.
y ¶ Ex aliqua causa. ʒ magna. & justa causa est eius uoluntas. & facit ff. titu. j. l. j. in fi. & quod ibi not.

Bsentem. ʒ CASVS. Absens de crimine non damnatur. Item ex suspicionibus aliquis non debet damnari: & redditur mirabilis ratio. Iustius enim est, &c. Item aduersus absentes contumaces, qui citati nõ obediunt iudici, potest sententia ferri, sicut in priuatis iudiciis, sic & in publicis. sed hæc uidentur contraria. nã primò dixit absentem non damnari. nunc dicit posse damnari, sed certè non sunt contraria. nam in absentem põt pecuniaria pœna imponi, vel quæ infamiam contineat. Item vsque ad relegat. pœna potest imponi in absentem, màior puta metalli, uel capitis non potest in absentem ferri.

¶ In accusatorem.] Qui accusat & destitit, punitur quandoque vltra pœnam Turpilliani. Item magis punitur qui scienter deliinquit, quã qui casu. Franc. Accur.

z ¶ Absentem. ʒ No. absentem non damnari: vt hic, & C. de accusa. l. absentem. & de adulte. l. fi quondã. & suprà de requi. re. l. j. etiam lit. contest. contra eum ante absentiam: ut C. de requir. re. l. j. qd secus est in ciuilibus: vt C. de iud. properandũ. §. j. Sed contrà ff. de procu. l. seruum. §. publice. ibi, vbicunque, &c. & j. ea. l. §. j. sed ibi solues. Item cõtrà. C. eo. l. ne diu. Sol. ibi speciale. Item contra. C. de adulte. l. quamuis indubitati. Sol. ut ibi. Item contra. ff. titu. j. l. fin. Sol. ut ibi. Item an libellus. potest dari, uel accusatio recipi? Videtur q; non: ut C. de accus. l. absentem. quod q dam dicunt. tu dic q; sic: vt C. de exhib. reis. l. ij. §. ex longinquo. sed non procedatur: ut d. l. absentem. Item nec procura. pro eo adueniat, ut possit damnari eius nomine: ut suprà de publi. iudi. l. penult. §. j.

a ¶ Damnari. ʒ No. ex sola præsumptione quem non grauari. sic ff. de mino. l. iij. §. idem tamen confitetur. & ff. de uen. in pos. mit. l. j. §. sed si incertum. & arg. C. de proba. l. sciant. Sed argu. contrà. C. de adult. l. fi hi qui adulteri. & in authen. ut lic. ma. & auiæ. §. his illud. sed in illis est præsumptio legis: hic hominis.
b ¶ Satius. ʒ id est, melius.

Præsumptione sola nõ grauatur.

† lib. 7. de off. pcõsu.
† P. F. Absidio. Du. adsiduo.
†† al. Martianus. lib. 13. Institutio.
† In P. F. in tempus quidem relegato, perpetuũ exiliũ: in perpetuum relegato, insulę relegationis: in in sulam relegato, &c.
† Du. ad rogatur.

† Sing. est ista glo. ad hoc ꝓpositũ q licet ff. de re iud. l. contumacia. §. j. & C. quo. & quando iud. l. ij.
† Du. etiã absẽtes etc.
† libr. 9. de of. procõs.
† De intel. huius. l. Vi de Crot. in l. q Romæ. § duo ffes. num. 38. de uerb. ob.
† Dua. non nunquam.
† Du. q que qd ꝓ &c.
† Du. post quæ aut sustinent pœnã, aut nõ sustinent.

fista a ¶ Aduersus contumaces. ʒ absentes, ut subiicit, fit lis contesta. uel non: ut dices j. proxi.
b ¶ Denuntiationibus. ʒ præconum.
c ¶ Neq; edictis. ʒ in albo: ut in auth. de litigio. §. omnem. & facit ff. de re iud. l. contumacia. §. j. & C. quo. & quando iud. l. ij.
d ¶ Pronuntiari. ʒ id est, proferri.
e ¶ Iudiciorum. ʒ id est, in priuatis pronuntiatur in absentem: & sic in his publicis. Et sic not. ꝓ nobis, ut eodem modo sint faciendæ citationes: ut no. ff. de publ. iudi. l. inter. licet ibi plures: ut supra de fer. l. fina. nec fortè in confessum ꝓnuntiatur in crimine: ut supra titu. j. l. j. §. diuus. & quod subiicit, potest quis, supple tamen: & soluitur cõtrà. quòd est in princ. l. & superiori respõ. alii habent ff. sed secũdũ, &c. & legitur hic: sed potest, &c.
f ¶ Contraria. ʒ id est, quem absentẽ damnari, & non damnari.
g ¶ Existimationẽ. ʒ id est, famam: ut j. de uar. cog. l. pen.
h ¶ Statui. ʒ id est, sententiari. i Accur.
i ¶ Vsque. ʒ inclusiuè ponitur: ut not. infra an per alium cau. ap. l. j. §. j.
k ¶ Ad relegationẽ. ʒ si tamen sit tale crimẽ, cuius nomine accusatus est is, q est absens, quod non irrogaret in præsentem capitalem pœnam, sed relegatio nem uel minorem pœnam. si autem irrogaret capitalẽ, nullo modo damnabitur absens: sed annotabitur bona, & accusabitur: ut ff. de requiren. re. l. j. circa princ. p. & habet hoc locum etiã lit. non contest. per hunc §. & §. superiorem. & per l. ff. de requi. re. l. j. circa princip. quod secus est in ciuili ut detur sententia lit. non contest. ut C. de iud. l. properãdum. §. j. & de tempo. ap. l. ij. §. illud. Sed qd si lis est contest. ? H. & Azo dicunt idem per omnia, scilicet ut capitalis pœna non imponatur absenti: ut argu. C. de requir. reis. l. j. de his dic ut not. ꝓ summa per Azo. de requir. re.
l. j. sed alij dicunt contrà. nam dicunt posse sententiari in principali. sed recipitur inter reos. quod fiebat lit. contest. Item adde hic, qd no. ff. de procu. seruum. §. publicè. Accur.
l ¶ Pœna. ʒ quæ autem hæc sit, dic ut ff. de præua. l. iij. §. fi. item facit C. qui accu. non pos. l. ij. §. fi.
m ¶ Et in maioribus. ʒ non solùm in minoribus. & facit ad hoc in fra eodem respiciendum. §. fi. & C. de fisca. l. j. & l. eum. & ff. de fisca. l. j. §. diuus Hadrianus. & de incen. l. qui ædes. & de cust. re. l. milites. & ff. de termi. mo. l. ij. §. fi.
n ¶ Hæc. ʒ scilicet dolo, uel casu.

tum relinqui facinus nocẽtis, q; innocẽtem dãnari. ¶ Aduersus contumaces a uerò, qui neq; denũtiationib. b neq; edictis c præsidum obtẽperassent †, sniam in absentes ꝓnũtiari d oportet, sed secundũ morem priuatorum iudiciorum e. Potest quis defendere hæc non eẽ contraria f? Quid igitur est? Melius statuet, in absentes pecuniarias quidẽ pœnas, uel eas quæ existimationem g cõtingũt, si sæpius moniti, per contumaciã desint, statui h posse, & usque i ad relegationem k procedi. Verũ si quid grauius irrogãdum fuisset, puta in metallum, uel capitis pœna, non esse absentibus irrogandum. ¶ In accusatorem aũt absentem nonnunq; grauiùs statuendum, q; Turpilliani senatusconsulti pœna l irrogatur, dicendũ est. ¶ Refert & in maioribus m delictis, consulto aliquid admittatur, an casu. Et sanè in omnibus crimi nibus distinctio hęc n pœnã, aut iustam eligere debet, aut tempera mentum admittere.

¶ *Qui damnatus est ad mortem, non debet ultra audiri, quicquid dicere velit: licet etiam de salute principis se dicturum dicat. hoc dicit.*

¶ Idem. † LEX VI.

Si quis fortè †, ne supplicio affi ciat, dicat se habere qd̃ principi referat salutis ipsius causa, an remittẽdus sit ad eum, uidẽdum est. Et sunt plerique præsidum tã timidi, ut ẽt post sententiam de eo dictam, pœnam sustineant o, nec quicquam audeant. alij oĩno non patiũtur quicquam tale allegantes p. nonnulli neq; semꝑ neq; † nunq; remittunt, sed inquirũt qd sit qd̃ allegare principi velint †, quidque pro salute ipsius habeãt q dicere †, propter quod r aut sustineant pœnã, aut non sustineãt: quod videtur habere † meram rationem s. Cæterũ, ut mea fert opinio, prorsus eos non debuisse posteà quàm semel damnati sunt, audiri, quicquid allegẽt. Quis enim dubitet eludendæ pœnæ causa ad hoc eos decurrere: magisque esse puniẽdos, qui tãdiu conticuerũt, quod pro salute principis habere se dicere iactãt? nec eũ debebãt tam magnã rem tandiu reticere.

¶ Si quos comitũ t † suorũ, vel legati sui u reos ꝓconsul. inuenerit, utrúm punire eos debeat, an succedere seruare, q̃ri potest: sed multa extãt exempla, quæ non tãtum officialium suorum x †, uel sub se agẽtium y, uerùm seruos quoq; suos pœna affecerunt. quod quidẽ † ideo faciendũ est, ut exẽplo deterriti minùs z delinquãt.

¶ Nũc genera pœnarum † nobis enumeranda sunt, quibus ꝓsides afficere † quẽquã possint. Et sunt pœnæ quæ aut uitam adimant, aut seruitutem iniungant, aut ciuitatem auferãt, aut exiliũ, a aut coercitionem corporis contineant.

¶ Callistratus. † LEX VII.

Veluti fustiũ admonitio, flagellorum b castigatio, uinculorum c uerberatio:

¶ Vlpianus. † LEX VIII.

Vt damnum d cũ infamia: aut dignitatis † alicuius alicuius ad̃ depositionẽ, aut alicuius actus prohibitionẽ e. ¶ Vita adimit; ut putà, si dãnatur aliquis, ut gladio f in cũ animaduertãt. sed aãd uerti gladio oportet, non securi, uel telo g, uel fustibus, uel laqueo h, uel aliquo alio modo i.

¶ Proinde † nec liberam mortis facultatem concedẽdi ius ipsi prę sides habent k: multo magis l † nec ueneno necandi. Diui tamẽ Fratres rescripserunt † cõtrà, per pem. nunquid ob hoc remittitur ad principem, & sic differat pœna? & certè plures iudices sunt, qui differunt pœnam iponere, & remittunt eum ad principem. quidam alij sunt iudices, q̃ non differãt pœnam imponere. Item sunt alij iudices, qui q̃q; mittunt eũ ad principem, q̃q; non. sed mihi vr, q d̃ non remittatur ad principẽ ob hoc, cum causa differendæ pœnę hoc uideatur dicere damnatus. Icẽ ob hoc q̃ nunc dicit, magis deberet damnari, cum tãdiu distulerit manifestare consilia pro ditionis contra principem factũ. ¶ Siquos. ʒ Proconsul pôt punire comites suos, item legati sui comites si inueniat eos delinquere. Item & seruos suos punire pôt si uiderit eos delinquere. & de hoc extãt multa exempla. & redditur ratio in fi.

¶ Nunc genera. ʒ Nũc enumerat genera pœnarum quas præsides iponere possunt. quãdoque enim imponitur pœna mortis, quãdoque seruitus imponitur. sunt & aliæ pœnæ quę subiiciuntur in litera: & dat exempla de omnibus, ut ex litera infra posita patebit, quæ satis est plana cũ l. moris. usque ad §. fed enim sciendum. Franc. Accur.

o Sustineant. ʒ id est, differant.

p ¶ Allegantes. ʒ & isti bene.

q ¶ Habeant. ʒ & de sententia postea dicere.

r ¶ Propter quæ. ʒ in lib. R. est per quæ.

s ¶ Meram rationẽ. ʒ aliàs mediam. & facit ad l. j. de re milit. non omnes. §. fi. & ff. de spõ. furo. & C. eo. fi uindicari. & l. ne diu.

t ¶ Si quos comitũ. ʒ id est, eorum qui eos comitantur: ut seruitores. idem in iudice.

v ¶ Sui. ʒ scilicet, comites.

x ¶ Suorum. ʒ ff. seruitores. C. eod. ne diu. & quorum ap. l. nulli.

y ¶ Agentium. ʒ scilicet, tantum.

z ¶ Minus. ʒ fic C. de fur. fiquis per & j. eo. aut facta. §. fin. & C. ad l. Iul. repe. l. j.

a ¶ Exilium. ʒ hoc est triplex, ut infra de interdi. & relega. l. exilium.

b Vinculorum. ʒ quia uinculati uerberantur fustibus

c Vt damnum. ʒ pecuniarium. & dic, ut si furti uel iniuriarum damnetur ciuiliter, q̃ hic ciuiliter agatur: sed dic pecuniariter fisco. Accur.

d ¶ Prohibitionem. ʒ semper repete contineant.

e ¶ Gladio. ʒ animo lubrici facit differentiam inter gladiũ & telũ.

f ¶ Telo. ʒ id est, sagitta.

g ¶ Laqueo. ʒ nisi quis damnatus esset ad furcam: ut j. eod. capitalium. §. famosos.

h ¶ Alio modo. ʒ ut igne quandoque: ut j. proxi.

i ¶ Præsides habent. ʒ ut dicant damnato, eligę qua morte uis mori sed princeps habet: ut subiicit.

k ¶ Multo magis. ʒ id est, minus.

Permit

† Dua. mediam. & refstius p pez quæ sequũtur.
† Suorum non est in P. F.
† Dua. nec sub se &c.
† Ideo. nõ ẽ apud Bu.
† Vide varia pœnarũ gũa apud Celsũ Rhodi. lib. lect. antiq. 6 ca. v. huncque locũ diffusè explicat Alexan. ab Ale. libr. 3. Genial. dier. c. 8.
† Du. quãque.
† li. 6 de cognitionib. li. 9 de of fi. proconsl.
† Alicuius nõ est apud Du.

Exiliũ triplex.
† Lud. Ro. i suis sing. fol. 5. sing. 13. 3. dicit hũc tex. sing. ad hoc q̃ iudex nõ pôt moriturò dare electionẽ pœnę. qui tex. si bene videat hoc nõ uult: ut dẽ hic i primis interpretatio. Bolog.
† alias multõmin⁹ uel ueneno. &c.
† In P. F. ut ueneno.
† Contra nõ ẽ apud Dua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Permittentes.§ personaliter.& specialiter alicui, uel aliquib. damnatis eligere mortem.
b ¶ Hac pœna.§ alij quoque multi:ut C.de iudæ.l.1.& C. de mulieribus quæ seruis proprijs.l.j.& C.de fal.mo. si quis.
c ¶ Exurantur.§ vt j.e.siquis aliqd.§.j. uel si uelimus seruare erũt serui nostri:vt ſ.de acquiren.re.dom.l. transfugam. hoc nisi sit seruus transfuga: ut j. de cap.l.postliminium. §. transfugæ.
d ¶ In opus metalli.] differentiam inter hęc dic ut j.proxi.§. & facit.ſ.de contratab.l.j. in fi.& inſt.qui.mo.iuspa.po.ſol. §. pœnæ. & j.deiu.ſiſ.in metallum. sed hodie nemo liberſit seruus ex ſupplicio: ut in authẽ. de nupt.§. quod autem. Itẽ argu. contra.ſ.de uerb.obli. ex ea.§.inſulam.
e ¶ In metallum. § cur ergo non relegat præſes in inſulam : vt j.de interdi.& releg.l. relegatorum. §. ſicut? Reſpond.ut ſ.de offic. præſi.l. illicitas. §. qui uniuerſas.& facit.ſ.de offi.præfe&.ur.l.j.§ relegãdi.& ſ.eo.l.ij.§. j.
f ¶ Grauioribus . § ſtabat ergo uterque in uinculis . Item ſeruiebat, quia portabat de loco adlocum metalla pu.ut j. eo. in metallũ. & l.in ſeruorum.§.qui ex cauſa. & j. §.in calcariam quoque . malè ergo dicit Azo , quòd opus metalli erat ſeruire dãnatis in metallum, ſed illa erat quædam ſpecialis pœna, ut j.§.in miniſterium.
g ¶ Ex metallo.§ ſcilicet refugæ,& facit ad hoc infertus reſpon.ſ. eod.l.relegati. Accurſius.
h ¶ Grauius.§ puta capite : ut j.eod. capitalium.§. in exulibus. & facit j. de extraordi, cog.l.pen.§.fi.
i ¶ In opus . § hoc differt à ſuperioribus: ut j.eo.l. quidam. & l. capitalium. in prin.
k ¶ Publicum.]quod faciebat cũ erat in carcere.
l ¶ Damnari.§ ad tẽpus .
m ¶ Solet.§ ad hoc ſ. proximo.
n ¶ Duplicare] eum iudicem.uel uerius dãnatum, qui duplicat patiendo.
o ¶ Appꝛehenſus.] ſcilicet modo.
p ¶ In carcere.] ſcilicet pati.
q ¶ Fuerit.]id eſt.dicere , non totum quod fuit in carcere etiam ante ſententiam,ſed reſiduum duplicatur.ſed ſi peregerit ſtatim, relaxatur poſtea:ut C. eo.l.antep.& penul.
r ¶ Transferatur.]in opus metalli.
s ¶ Perpetuetur.§ a pœna operis publici.
t ¶ Arctandam.§ ſed perpetuandam,uel in metallum dandam : ut ſ.l.proxi.
v ¶ In miniſterium.]vt ſeruiant exiſtentib.in metallo.
x ¶ Fœminæ.] niſi nobiles:ut C.eo.l.ſi matrem.
y ¶ Amittunt.§ſi habes amittunt ciuitatem: ſubau.tũ,& eſt bona, ſi habes retinent:ut eſt Py.dic, ſcilicet libertatem:at ciuitatem perdunt ſ.eo.l.capitalium.§.diuus.
y ¶ Perpetuis.§ alias non habetur, ſed intelligitur.
a ¶ Ad continendos.§ donec de delicto cognoſcatur.& facit C.de exac.tri.l.ij.& j.de uerb.ſig.l.uerum eſt.
b ¶ In calcariam. § i. in opus calcandi terram ad faciendum murum : uel die de calcaria.

†Seuer i. ad Fabium &c.Du.

†Du. qqs.

†Du, id tẽporis oportet,quod ei cum ſupereſſet fugit.

mittentes[a] liberam mortis facultatem. ¶ Hoſtes aũt, item transfugæ hac pœna[b] afficiuntur, vt vi ui exurantur[c] . Nec ea quidem pœna damnari quem oportet, ut verberibus necetur,uel virgis interimatur,nec tormẽtis: quamuis pleriq; dum torquentur, deficere ſolent. ¶ Eſt pœna quæ adimat libertatem,huiuſmodi:puta,ſi quis[d] ĩ metallum,uel in opus metalli damnetur. Metalla autem multa numero ſunt:& quædam quidem prouinciæ habent , quædam non habent.ſed quę non habẽt, in eas prouincias mittunt, quæ metalla habent. ¶ Præfecto planè urbi ſpecialiter cõpetere ius in metallum[e] dãnandi , ex epiſtola diuorum[†] Veri,& Antonini ad Fabiũ Cillonem exprimitur. ¶ Inter eos autẽ qui in metallum , & eos qui in opus metalli damnantur, differentia in uinculis tãtum eſt : q̃ qui in metallum damnãtur,grauioribus[f] uinculis premuntur:q̃ in opus metalli,leuioribus[†] q̃q; refugę ex opere metalli, in metallum damnantur, ex metallo[g] gratuius[h] coercentur. ¶ Quiſq; aũt in opus[i] publicum[k] dãnatus reſugit,duplicato tempore damnari[†] ſolet[m]:ſed duplicare[n] eum[†] id tẽpus oportet, quod ei ſupereſſet cũm refugit.ſ.ne illud duplicetur , quo apprehenſus[o] in carcere[p] fuerit[q].& ſi in decem annos damnatus ſit , aut perpetuari dẽt ei pœna,aut in opus metalli tranſmitti . Planè ſi decennio damnatus fuit , & in initio ſtatim fugit, uidendum eſt, utrũm duplicari ei tempora debeant:an uerò perpetuari:uel transferri in opus metalli. Et magis eſt ut transferatur[r] , aut perpetuetur[s].Generaliter.n. dicitur,quoties decennium exceſſura eſt duplicatio , non eſſe tempore pœnam arctandam[t].In miniſterium[u]metalli eorum fœminæ[x] in perpetuum, uel ad tẽpus damnari ſolent:ſimili modo & in ſalinas . etſi quidem in perpetuũ fuerint damnatæ, quaſi ſeruæ pœnæ conſtituũtur. ſi uerò ad tẽpus damnentur , amittunt[y] ciuitatem . ¶ Solent ẽt præſides in carcere continẽdos damnare[z] ,ut in uinculis perpetuis[a] contineant: ſed id eos facere nõ oportet : nã huiuſmodi pœnæ interdictę ſunt. Carcer enim ad cõtinendos[b] homines , nõ ad puniendos haberi dẽt. ¶ In calcariam[b] quoq;,uel ſulphurariã dãnari ſolent : ſed hę pœnæ metalli magis ſunt. ¶ Qui cunq;[†] in ludũ uenatorium ſunt damnati,uidẽdum eſt,an ſerui pœnæ efficiãtur ?(ſolent enim iuniores[c] hac pœna affici.) Vtrùm ergo ſerui pœne iſti efficiantur, an permaneant in libertate, uidẽdũ eſt.Et magis eſt, ut hi quoq; ſerui efficiãtur. hoc enim tãtum diſtãt à cęteris, q̃ inſtituũtur uenatores, aut[†] pyrrhicarij[d] , aut[e] in aliam quam uoluptatẽ, geſticulãdi, uel aliter ſe mouẽdi gratia. ¶ Seruos in metallum,uel in opus metalli,itẽ in ludũ uenatorium dari ſolere,nulla dubitatio eſt[f] . Et ſi fuerint dati, ſerui pœnæ efficiunt: nec ad eum ptinebunt,cuius fuerint ante, q̃ damnarẽtur. Deniq; cùm quidam ſeruus in metallum damnatus,bñficio principis eſſet iam pœna[g] liberatus , Imperator Anto.rectiſsimè reſcripſit, q̃a ſemel domini deſierat eſſe,pœnę ſeruus factus :nõ eſſe eum in poteſtatem dñi poſteà reddendum[h] , Sed ſiue in perpetua[i] uincula fuerit dãnatus ſeruus,ſiue in temporaria,eius remanet, cuius fuit antequam damnaretur.

¶ Idem. † LEX IX.

†In P. F. retinent ciuitatẽ. Halea.retinẽt libertatẽ .
†Imo verò pyrrhicarij dicebãtur qui ſaltabãt armati. Bud. in annota. poſt.hic.
†In P. F. aut ut in uinculis cõtineantur.
†In ludum uenatoriũ damnare é in exercitionẽ cõſiciẽda feras in theatro dãnatos ad dicere , ut hic p Bud.
†Hæc,quę parentheſi incluſa sũt nõ habenẽ in P.F. hẽt ea tñ Du.
†Du. hoc eſt dictas, &c.
†purricharij,in P.F.

MOris ẽ aduocationib.quoque præſides interdicere:

†Libr.x. de of. pconſ.

nitur.Vltimò dicit:cum iudex impoſuit maiorẽ pœnã loco minoris: remiſſa eſt infamia damnato, quaſi cõpenſata cũ maiori pœna. & dic circa hoc vt in gl.domini mei Accurſ.ibi poſita quæ incipit: ſi pro pecuniaria. &c.& hoc dicit hic §.cum l.ſequen.Fran.Accur.
a ¶ In perpetuum.§vt & C.de poſtu.l.j & ſ.de of.præſe.vrb.l.j. § fi. Sed contra.ſ.l.fin. Sol. vt ibi. & dixi de hoc in d.l.C. & ſ. de poſtul. l. & puto. §. j. & facit ad hoc ſ.de iniur.l. fi.
b ¶ Ad annum.] aliàs ad annum, aliàs annis, tunc intellige duobus: vt ſ.de manu teſtamento.libertas. §. fin. & de teſti. vbi numerus.
c ¶ Metiuntur.§ i.ſtatuunt præſides. Azo.
d ¶ Cui.§ i. alicui.
e ¶ Vel procuratorem.§ fiſci uel Cæſaris. Accurſius.
f ¶ Per conſequentiam. § nam cui maius interdicitur,multo magis minus. ad quod facit ſ.de ſer.expor.l. cui pacto.& j.de interdi.& reie. l. relegatorum. §. conſtitutum.& §. fin.& ſ.de ſena.l.iij. & in de cre.v.quæſt.vij. ca.epiſcoporũ.& C.de princ. agen. in rebus. l. ex eo & in authenti. de defen.ciui.in prin. Accurſius.
g ¶ Nonnunquam. § ſed multotiẽs.
h ¶ Huic. § cui eſt in terdictum foro.
i ¶ Non permittitur. § neq; procuratorio nomine vel ſuffra. vel alio modo.
k ¶ Pragmaticis. § ſcilicet qui conſueuerunt ſcribere pragmaticas ſanctiones : vt C. de appel.l.præcipimus. Imò verò ſunt iuris interpretes . Budæus hic.
l ¶ Conſignent. § id eſt , ſcribant dicta teſtium.
m ¶ Archiuo ı.§ aliàs dicitur archiuum vbi ſacra vaſa reponuntur : vt in auſ. qui. mona.eſſi legi. §. illud. in fin. § ſed hic pro loco, ubi ſcripturæ publicæ reponuntur : ut in auſ. de his qui ingredi. ad appel. § illud.
n ¶ Gazophylacio. § à philattein quod eſt cuſtodire , & gramma quod eſt litera. Idem etiam gazophylacium à gaza , quod eſt diuitia. q.d. cuſtodia diuitiarũ. uel repoſitoriũ. Accurſ.
o ¶ Præcipitur. § i. publicis abſtinere. & hodie dicuntur Bono. publicati de officiis.
p ¶ Tractare.§ id eſt, intelligere.
q ¶ Tractauerit. § puta in eo , qui ſcit id facere in quod damnatur:aliàs ſi neſcit ſunt inciuiles:ut ſ.& facit ſ.de pub.l.coté.§. fi. Acc.
r ¶ Cuius.§ id eſt,alicuius.Accurſius.
s ¶ Iſte.§ de quibus dixit ſ.ſiquis fortè. §.fi. hucuſque.
t ¶ Nõ poſſunt.§ ad hoc facit j.quando ap.fit.l.j.§.ſimili.& ſ.ad legem Cor.de ſica.l.pen.& C.eo.l.decurionum.& l. decurionem. & C. de quæſtio.l.antepe.& fi.& j.de priuile.veterа.l.iij.Accurſius.
v ¶ Erunt.]qua pœna ſint damnandi? Reſpon.deportatione vel relegatione ,ꝓter capi. alia crimina:vt j.de interdi.l.inter pœnas.in fi.
x ¶ Aut permutetur.§aliàs permutetur,aliàs ꝓmuſcetur.ı.imponetur ſi placuerit principi.Accur.
y ¶ Liberetur. § tenuit ergo ſententia: aliàs ipſe idẽ iudex cognoſceret: ut C. de accuſa. l.iij. ſed hic ad principẽ itur. Sed argu.contrà,ſ. de innuſto teſta.ſi quis ex.§. quòd ſi quis fuerit. aliàs expono vt ibi.& facit. C. eo.l.pœnam.& ſ.titu.j. l.j.§.fin.
z ¶ Omnes liberos.] uſque ad pronepotes, niſi præcedentem perſonam aliqua macula pudoris aſperga:ut C. de quæſtio. l. diuo. & dic,ut ibi. Sed arg.contra.j. de verb.ſig.l.liberorum.& facit C.eo.l. ſi matrem.

†Du. inter dicunt.
†Du. uel annis &c.

ſunt genera pœnarum:nunc incipit tractare, quæ pœnæ diuerſis perſonis ſecundum ſuum ſtatum ſint infligendæ. hoc dicit.

¶Sed enim ſciendum eſt diſcrimina eſſe pœnarum: neque omnes eadem pœna affici poſſe. nã in primis decuriones in metallum dam nari nõ poſſunt, [†] nec in opus metalli:nec furcæ ſubiici, vel viui exuri. etſi fortè huiuſmodi ſententia fuerint affecti,liberandi erũt. [u] ſed hoc non poteſt efficere , qui ſententiam dixerit: verùm referre ad principem debet: vt ex autoritate eius pœna aut permutetur , [x] aut liberetur. [y] ¶ Parentes quoque & liberi decurionum in eadem cauſa ſunt. Liberos non tantùm filios accipere debemus , verùm omnes liberos. [z] Sed vtrũ hi ſoli,qui poſt decurionatum ſuſcepti ſunt , his pœnis nõ afficiantur: an verò omnes omnino liberi etiã in plebeia familia ſuſcepti , videndum eſt. Et puto magis omnibus prodeſſe debere. [a] Planè ſi parens decurio eſſe deſierit , ſiquidẽ iam decurione [b] fuerit editus,pro derit ei ne afficiatur. Enimuero ſi poſteà quàm plebeius factus eſt, tunc ſuſcipiat filium, quaſi plebeio [c] editus ita erit plectendus .
¶ Statuliberum quaſi iam liberũ puniendum [d] diuus Pius Saluio † Iuliano reſcripſit.

†Du. Marciano.

¶ Marcellus. † LEX X.

†al.Macer. lib.2.de publi. iud.

IN ſeruorum perſona ita obſeruatur , vt exemplo humiliorum[e] puniantur. † Sed ex quibus cauſis liber fuſtibus cæditur , ex iis ſeruus flagellis [f] cædi, & domino reddi iubetur:& ex quibus de lictis liber fuſtibus cæſus, in opus publicum damnatur , ex iis ſeruus ſub pœna vinculorum ad eius tem poris ſpatium flagellis [g] cæſus domino reddi iubetur . Si ſub pœna vinculorum domino reddi iuſſus non recipiatur: †à domino, venũ dari,etſi emptorem nõ inuenerit, in opus publicũ [h] & quidẽ perpetuum tradi iubetur. ¶ Qui ex cauſa in metallum [i] dati ſunt, & poſt hoc deliquerũt,in eos tanquam [k] metallicos cõſtitui [l] debet:quãuis

†delictis, nõ eſt apud Du.

†a domino non eſt apud Du.

i ¶ In metallum.§ non tamen in locum illum peruenerunt adhuc.
k ¶ Tanquam.§ id eſt,quaſi uenirent iam ad metallum, durius puniuntur.
l ¶ Conſtitui.§ ut grauius puniantur: ut ſ.eo.aut damnum.§.inter.

Permutant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Permutant.ʒut ℣.eo.l.quod ad statum.& l.qui vltimo.& ℣.eo.l. ij.§.j.Sed contrà.ℨ.de iniurt.testa.fiquis exhæredato filio.§.eius.Solu. ibi non a competenti iudice,puta præfecto,vel similibus:ut dixi ℨ.eo.tit.l.ij.§.j.

b ¶ Infamis.ʒsi pro pecuniaria imponitur corporalis, remittitur in famiam:ut ℨ.de infa.quid ergo.§. pœna grauior. Si pro corporali minori imponitur maiori: tunc idē. & his duobus casibus pōt hic loqui. si uerò minor corporalis pro maiori: aut causa cognita: & tunc idē: ut C.de infa.l. & si seuerior.& ℣.ad munt. l. ordine.sed si sine causę cognitione, tunc non idem: ut d.l. quid ergo. §.quantum. Interim tamen dum durat pœna aucta, uel minuta cum causæ cognitione durat infamia: ut d. l. & si seuerior. quę est cōtra. & facit ℣. de re mili.l.q cū uno.§.ad tempus: & addē quod not. in d.§. pœna grauior. & facit ad hoc ℨ.de fur.interdū §.j.& C.de sac. fan.ecc. l.sanctimus.in fi.& ℣. de reg.iu.ſi in duab.

c ¶ Multatus.ʒ qui in nullo debuit multari: quod non nisi ex causa facere deberet: ut ℣.eo. l.aut facta. §. fin. & C. ad l. Iul. de mi l. seruos. in fi. & sic accipe. ℣. eo. l.hodiè.

¶ Ejspiciendum . ʒ CASVS Docet hæc lex qualiter iudex se debeat habere in cognoscendo & iudicando circa crimina. Secūdò dicit, ꝙ furta domestica ſi de nilibus rebus ſunt: non ſunt iudicanda ſiue punienda per iudicem: ſed ipſe pater uel dominus intra domum castigabit: & dat exempla de furto domestico. Tertiò dicit, qui delinquit, aut delinquit casu: aut proposito: aut impetu. & de omnib. dat exempla. Vltimò dat exempla de pœna capitis. Fran.

d ¶ Clementiæ. ʒ id est, pietatis.

e ¶ Res expostulat.ʒ ut ℨ. de incen. Pedius. §.primo.

f ¶ Seueritatem.ʒetiam in extraordi.cri. habito respectu ad id qđ fieri solet:ut & ℨ.de d.um.infe.l.ſi finita.in prin.& C.de epi aud.l.ij. & ℨ.de pigno.actio.l.uel uniuersos.ff.& ad mu.ſed Iulia. §. quod dicitur. & ℣ eo.hodiè.Item facit ℨ.de actio.& obli.l.Arrianus.

g ¶ Leuiora sint.ʒalias leuioratalias uiliora.Accursius.

h ¶ Publicè.ʒid est,per iudicē,ſed domi: ut hic,& C.an ſer. ex ſuo. l.ſi.& ℨ.de fur.l.ſerui & filii.& C.de pa.po.l.congruentius. ſed ſi grauia sint,pōt agi ciuiliter & criminaliter:ut ℨ. de iniur.l.prætor.§.prætereà.& de acq.re.do.homo liber.in prin.& C.de fur. apud. in fin.niſi contra ſeruū,cōtra quem ciuiliter agi non pōt.ut C.de acq.poſſ.l.fin.

i ¶ Vel mercenarius.ʒ No. personas familiares, ut a testimonio repellanturtut C.de his qui ad eccle.confu.l.fin.§.fane.ut ibi dixi. ité facit ℨ.de relig. l.familiaria.& ℨ.de testi.l.pe.

k ¶ Offeratur.ʒi.fiat de eo querimonia,uel quæstio.

l ¶ Apud.ʒfubaudi.his apud, &c.

m ¶ Delinquunt.ʒ ſcilicet homines.

n ¶ Aut casu.ʒaut quis deliquit ſine animo,ut casu: & nō punitur: ut hic,& ℨ.de prędua.l.pe.aliquando culpa leui uel leuiſſima, & tunc punitur propter culpā,uel propter malū exemplū,ſed leuius: ut hic, & ℨ.l.abſentē.in fi.& l.ſi q̄s aliquid.§.qui abortionis,& ℨ.de ſica.l.iij.

nondum in eum locum perducti fuerint,in quo operari habent. nā ſtatim vt ſentētia de his dicta eſt, conditionem ſuam permutant.[a] In perſonis tā plebeiorum, quàm decurionum illud cōſtitutum eſt, vt qui maiore pœna afficitur quàm legibus ſtatuta eſt, infamis[b] non fiat. Ergo & ſi opere temporario quis multatus[c] ſit, vel tantùm fuſtibus cæſus,licet in actione famoſa,veluti furti,dicendum erit infamem non eſſe: quia ſolus fuſtium ictus grauior eſt, quàm pecuniaria damnatio.

¶ *Hæc lex eſt philoſophica,& dat doctrinam iudicibus,quomodo in cauſis crimina lib.procedere debēt.& uide elegantē tex.*

¶ Marcellus.† LEX XL.

REſpiciendum eſt iudicanti,† ne quid aut du riùs aut remiſſiùs conſtituat, quàm cauſa depoſcit. nec enim aut ſeueritatis, aut clementiæ[d] gloria affectanda eſt: ſed perpenſo iudicio prout quæq; res ex poſtulat,[e] ſtatuendum eſt. Planè in leuioribus cauſis proniores ad lenitatem iudices eſſe debēt:in grauioribus pœnis ſeueritatem[f] legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi.

¶ *Furta domeſtica de uilibus rebus non ſunt uindicanda per iudicem,ſed paterfamilias domum ſuam uindicabit. hoc dicit. cætera plana ſunt.*

¶ Furta domeſtica,ſi leuiora ſint,g publicè[h] vindicanda nō ſunt. nec admittenda eſt huiuſmodi accuſatio,cū ſeruus à domino, vel libertus à patrono in cuius domo moratur,vel mercenarius[i] ab eo, cui operas ſuas locauerat, offeratur[k] quæſtioni.† nam domeſtica furta vocantur quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij† iis apud[l] quos degunt, ſurripiunt.

¶ † Delinquunt[m] autem aut propoſito,aut impetu,aut caſu.[n] Propoſito delinquunt latrones,qui factionem[o] habent. Impetu autem, cùm per[p] ebrietatem ad manus, vel ad ferrum venitur. Caſu verò, cum venando telum in feram miſſum hominem interficit. ¶ Capitis pœna eſt vēl beſtiis obiici,[r] vel alias ſimiles pœnas pati,vel animaduerti.[s]

¶ *Quæcunque accuſatione ſiue publi.ſiue priuati criminis, ſiue extraordinem quis damnatur ad beſtias, ſiue ſimilem pœnam, ſtatim ſit ſeruus pœnæ.Bart.*

¶ Marcellus.† LEX XII.

QVod ad ſtatum damnatorū pertinet,nihil intereſt, iudicium publicum fuerit,nécne.[t] nā ſola ſententia,non genus criminis ſpectatur. Itaque ij in quos animaduerti iubetur,quiue ad beſtias damnantur,confeſtim[u] ſerui pœnæ fiunt.[x]

¶ Vlpianus.† LEX XIII.

HOdie licet ei, qui extra ordinem[y] de crimine cognoſcit, quam vult ſententiam ferre, vel grauiorem, vel leuiorem: ita tamen, vt in vtroq; moderationē[z] non excedat.

¶ *Quod delictum plerunque unus impunè fert, alteri idem mortis infligit pœnam.ſecūdùm diuerſitatem perſonarum.b.d.l. ſeq. uide per te,& eſt pulchra & clara, ſetpsā diſtinguens per membra.*

¶ Marcellus.† LEX XIIII.

QVædam delicta pagano, aut nullam aut leuiorē pœnam irrogant,militi verò grauiorem.[a] Nam ſi miles artem ludicram[b] fecerit, vel in ſeruitutem ſe venire paſſus eſt, capite puniendum Menander ſcripſit.

§.ſed ex ſe.cō.& l.iiij.§. cùm quidam. & l. in lege. ſed etſi prætendat ignorantiā iuris ciuilis,ex cauſa in inceſtu: vt ℨ.ad l.Iul.de adul. ſi poſtulauerit. Ité in ſena.cō. Libboniano:ut C. de his qui ſibi in te. adſcri. I.Senatus.aut naturali,uel quaſi.& non parcitur:ut C. de in ius uo.l. uenia.aut dolo:& tūc ſecundū legem punitur. ut hic.ſed ibi diſtingue procedat ad actum, uel non:ut no.ℨ.eo.tit. l.cogitationis.

o ¶ Factionem.] id eſt, ſocietatem cum aliis. in malam enim partem ponitur.

† Du. delinquitur.

p ¶ Cùm per.ʒ alias cùm,alias eum.& ℣. uenit. ſed certè tunc ſubintelligitur qui.

q ¶ Caſu.ʒ id eſt, non dolo uel culpa: lata uel leuiſſima tamen interuenit: unde tenetur Aquil. vt ℨ. ad l. Aquil.ſcientiam.§. pe. & l. in lege. & facit ℨ. abſentem. §. fi.

r ¶ Obiici.ʒ hoc expone ut ℣.eo.l. qui ultimo.

† al. Macer lib.2.de of. præſid.

s ¶ Animaduerti.ʒ ad hoc ſupra eod. l.ij. in princ.

¶ Vod ad ſtatum.ʒ CASVS. Siue ex accuſa.priuata ſiue publica ſiue etiam extra ordinem quis damnatur ad beſtias, uel ad ſimilem pœnam: ſtatim fit ſeruus pœnæ. Fran.

t ¶ Necne.ʒ ut quia priuatum uel extraordinarium: ut ℨ. de priua.deli.l.ſi.

† li.j.de Appellatio.

u ¶ Confeſtim.ʒ ut ℣. eo.l.qui ultimo.

x ¶ Fiunt.ʒ non inſpecto an ex eo crimine talis pœna debuerit imponi: cùm ex cauſa poſſit augeri: ut ℣. l. proxi.

¶ Odie.ʒ CASVS. Qui extra ordinem de crimine aliquo cognoſcit, poteſt pœnam imponere, quam uult leuem uel graué, dum tamen nō excedat rationem,i. conſuetam pœnarum impoſitionem.& dic de hoc ut in gl. domini mei Accurſij.Fran.

† al.Macer lib. 2.de re militari.

y ¶ Extra ordinem.] uel ordinariè: ut ℨ. ad le.Cor.de fal. l. antepe.

& de ſic.l.iij.§.lege.& de mino.l.auxilium. §.j. & de bo. lib. qui cum maior.§.is demum.& §.ſi tamen.& ℣.l.aut facta.in fi.& l. pe.ℨ. eo. reſpiciendum.Sed contrà,ℨ.ad Turpil.l.j.§.finautem.ſed non licet poſt ſententiam,ut ibi,ſed in ipſa ſententia ſic ex cauſa: ut not. in d.§.pœna grauior.ſed ut ponis in extraord. cri.ſeu priua. quando dicitur augeri uel minui? Reſpond. quidam: de pœna ſcripta dicit: nemo ambigit. imò de non ſcripta: ut dixi ℨ. eod. reſpiciendum. circa prin. Poteſt & hæc lex loqui i ordinario crimine: & quod dicit extraordi. cri.id eſt,extra antiquam ſolennitatem: ut ſuprà de pub. iud. l. ordo. Item contra,ſuprà ad Turpil.l.j.§. finautem. ſed dic ut in ipſa ſententia poſſit augere & minuere ex cauſa: ut modo dixi, non autem poſtea,ut modo not.

z ¶ Moderationem.ʒaliàs modo rationem. id eſt, conſuetam pœnarum impoſitionem: niſi ex cauſa,aliàs moderationem.

a ¶ Grauiorem.]ut C.de epiſcopis & clericis.l.presbyteri. in fine. & ℣.de re militari.l.ij.& l.omne.§.j. argumentum contra, ℨ. de incen. Pedius.§.j.& de ſica.l.iij.§.pen.& C.de teſta.mili.l.fruſtra.

b ¶ Ludicram.ʒde qua habes ℨ.de infa.l.ij.

Diuus

DIuus Hadrianus.ʒ CASVS Decurio non poteſt puniri capite,niſi parentem occidiſſet. poteſt etiam puniri leg. Cornel.de ſica.Franciſcus.

a ¶ Eſſent.ʒuel eorum filij uel parentes:ut ſup.l.moris.§.iſte.

b ¶ Capite.ʒnon capite parricidij,ſed de ſica.

c ¶ Qui.ʒ ſcilicet decuriones.

Saturninus ii 1.de oſſ. pcōſu.

d ¶ Mandatis.ʒ ſcilicet principium: ut ſup. de ſica.l.iij. in prin.& l. penult.

¶ Venuleius.† LEX XV.

DIuus Hadrianus eos, qui in numero vel ordine decurionum eſſent,[a] capite[b] puniri phibuit:niſi ſi qui parentem occidiſſent. Verum pœna legis Corneliæ puniendos mandatis[d] pleniſſimè cautum eſt.

ASVS Quandoque punitur factum, ut furta & cædes: quandoque dictum, ut conuitia, & infidæ aduocationes: quandoque ſcriptum, ut falſa, & famoſi libelli: quādoque conſilia, ut coniurationes, & latronum conſcientia. & circa iſta quatuor genera criminum leuiter, uel acriter punienda ſeptem ſunt conſideranda; ſcilicet cauſa, perſona, locus, tempus, qualitas, quantitas, euentus. & aliter punitur uno caſu quàm alio: & de omnibus dat exempla: quæ per te uideas i litera. Item ſcias, quòd aliter unum delictum in una prouincia factum punitur: & ſi fieret in alia,aliter puniretur. & nominat prouincias. Vltimò dicit, cùm frequens uſus delinquentium ſit in una terra: poteſt iudex unum delinquentem punire ultra ſpendi. & modum uſitatum,ad hoc ludo. Ro. ut terreantur alij. Fran- alibi in ſuis ſingul.Bal. e ciſcus.

¶ Venuleius.† LEX XVI.

Acędeſq;::aut dicta,vt conuitia & infide aduocationes: aut ſcripta,vt falſa,& famoſi libelli:aut conſilia,c vt cōiurationes, & latronū cōſcientia: quosque alios[e] ſuadendo iuuiſſe,[f] ſceleris eſt inſtar.[g] Sed hæc quatuor genera conſideranda[h] ſunt ſeptem modis,cauſa,perſona,loco,tēpore,qualitate,quātitate,[i] euentu.

¶ Cauſa,vt in verberibus, quę impunita ſūt à magiſtro illata,[k] vel parēte:quoniā emēdationis,non iniurię gratia videntur adhiberi. Puniūtur,cū quis per iram ab extraneo pulſatus eſt. ¶ Perſona dupliciter ſpectatur: eius q̄ fecit, & eius qui paſſus eſt. Aliter enim puniunt ex iiſdē facinoribus ſerui,[l] quā liberi: & aliter q̄ quid in dominū parētemve auſus eſt, quam qui in extraneū: in magiſtratū,[m]

quā in priuatū. In huius rei conſideratione ætatis quoq; ratio habetur.[n] ¶ Locus facit vt idē vel furtum,[o] vel ſacrilegium ſit,& capite:[p] luēdum, vel minore ſuppliciſo.[q] Tempus diſcernit emauſorem à fugitiuo,[r] & effractorem vel furem diurnum à nocturno.[s]

¶ Qualitate cùm factū vel atrocius vel leuius eſt: vt furta manifeſta à nō manifeſtis diſcerni ſolēt: rixæ à graſſaturis:[t] expilationes à furtis: à uiolentia petulantia,[v] qua de re maximē apud Græcos orator Demoſthenes[x] ſic ait: Οὐχὶ ἡ σκηνὴ παρέσκευε τὸν ὕβριν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία. εἰδὼς τὸ τυπτόμενος τοῖς ἐλευθέροις δεινὸν, καὶ οὐ τὸ πάσχειν ὃ ἔστι δεινὸν, ἀλλὰ τὸ ὑφ' ὧτινος. πολλαχοῦ δ' ἂν ἰσχυσειεν ὁ τύπτων, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ὁ παθὼν ἕνεκα οὐδ' ἂν ἀναγγεῖλαι δικαίως ἕτερῳ, πλὴ χρήματι, τῷ φωτὶ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς

§.seq.& § penul.

n ¶ Ratio habetur.ʒut & ℨ.de ſic.l.infans. & de mi.l. auxilium. §. 1.& l.ſi ex cauſa.§. nūc uidendum. & ℨ.de adul.ſi adulterium cum inceſtu.

o ¶ Furtum ʒſolū vel ſacrilegium.l.& furtum.& c ſt cōtra. ℨ. ad l.Iul. pec.l diuus.Sol.ut ibi.

p ¶ Capite.ʒ cum eſt ſacrilegium, ut ℨ. ad leg. Iul. pecu l.ſacrilegii. & ad hoc ℨ. de ædil. cei. qs ſit fugitiuus. §. antepenult.

q ¶ A fugitiuo.ʒ i.defertore.& dic quid ſit emāſor & deſertus, ut ℣.de re mili.l.3.§. emanſor. & l. qui cum. §. 1. alias furtiuo.

r ¶ A nocturno.ʒ ſupra de furt.Bal.l.j.&ij. & de effra.l.ſi.& de condi.fur. l.furtum.

s ¶ A graſſaturis.]graſſatores ſunt nitentes ad malum,qui aliena ſubera hunt:ut & inf.ea.l.in fin. Accur.

t ¶ Expilationes.ʒ ut ℨ. de cri.expi.hære. per totum & de effra.l.i.

v ¶ Petulantia ʒ i.contumacia quędā. & facit ſupra de ſica. l.i.§. diuus. Accur.

x ¶ Non enim ʒ quam interpretationem quidā non habent. Acc.

y ¶ Contumeliā.ʒ ſub. ſed iniuriam.

z ¶ Quamuis.ʒ ſcilicet aliquod ſpeciale: uel dic lege non punitur, ut puta ſi per locum. Accurſius.

† à clementiſſimo, in P.F.

a ¶ Malum.ʒ generaliter:uel dic malum: quia affligit.uel etiam ſpeciaſ liter. & dic ſed &c. aliàs ſed.& alias ſi.

† Locumex antiquis codicibus Piſanis reſtituit Alc. ii. d ſpun. ſ. c. xvij.attigit ęt pter. a. hoc ipſo ti. Bu.aut i an not. poſte. hos ſubſtituit ex vle. li. Iliado. ὃς δ' ὅτιν ἀνδρὶ ἄτ υποιμον κάθ, ἕως τί τρῶτα ταχτίσας, ἄλλον ἐξίκε τὸ ὄμμα ἑῷ χέρι τίσ δ' ἔχαν τίσ ρίπτος, ἔς Ἀχαιικὸς δέ μέτωπ δ' ὀρθομένῳ αράια, δάμ ἔπταν δ' ἐκ ἄλλοι, ἰὸν ἀλ νίκας δ' ἐ- δ' ἔντο, τὸ il lū videto

† Incitores

§.ad le.Corne.de ſica.l.diuus.& C.ad le.Corne.de ſica. is qui.& inſti.de pub.iud.§.item lex Cor.Accur.

n Voluntario.ʒid eſt arbitrium iudicis.

o Lucbantor ʒad hoc ſup.de ſica.l.iii.§.i.

p Incenſores.ʒquia multum naſcitur ibi de frumento, ut apparet in metallis.

q Vitium ʒincenſores.Acc.

r Supplicia.ʒ id eſt pœnæ creſcunt ex perſonis quorundam maleſi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciorum siue malefactorum ut alij cerrantur. ad q̃ §. ad l. Iulia. maiest. l. famosi. in fi. & C. de epi. au. l. iij. in fi. & §. de abig. l. j. § puniunt. & §. e. l. hodie. & j. e. l. capitaliũ. § famosos. arg. cõtra. j. tit. j. cũ ratio. §. si plures. & § ad l. Cornel. de fal. l. antepenul. in fi.

a ¶ Nimirum. ‡ alias nimium, alias nimirum.

† Dia nimi rumen remanẽt alii nõ delinquentes: alias fi iſſunt plures detrahendũ eſt ſeueritati ubi multorum ſtrages iacet. argumen. ſuprà de ſicar. l. qui cædem. & facit infrà. eodem capite alium. §. famoſos. & §. graſſatores.

b ¶ Multis. ‡ plures

c ¶ Graſſantibus. ‡ id eſt ad malum tendentibus: ut d. §. graſſatores. & §. ſolent. & facit C. de hæred. quicunque. §. quod ſi fecerint. & C. ad leg. Iuliam re. l. j.

† libd. inſtitution.

q ¶ Quidam. Metalli. ‡ hi ſunt ſeruitus ut & ſupra eodem. aut damnum. §. eſt pœna. & C. de bon. proſcriptio. l. in metallum. & inſitu. quibus. mo. ius pater. po. ſolut. §. pœnę. & de capi. dimi. §. j. & infrà de var. cog. l. pen. §. conſumitur.

† lib. 3.

e Pro non ſcripto. ‡ ut C. de hæred. inſtitutio. l. j. & ſupra de acquirendi. hæredi. ſi quis mihi. §. ſi quis plane. niſi in cauſa alimentorum. ut ſupra de his quæ pro non ſcript. l. ſi in metallum. & de capi. di. l. legatum. & facit infra de iure fiſc. l. in metallum.

† lib. 17.

t ¶ Apolides. ‡ Græcum amonex, alias Apolides: abà quod eſt ſine. & polis, quod eſt ciuitas.

† lib. 18.

† i. fictitio. al. commentitium. i. non tum, ex copoſiti.

g ¶ Perpetuo. ‡ ſecus ſi ad tempus: ut infrà l. capitalium. in fin. j. reſponſi.

h ¶ Non habeant. ‡ ut teſtatur ut ſuprà. de lege. j. l. i. §. hi. Item nec eis legari ut in eo tit. ſi deportati ſerui. §. j. Item nec ſtios retinent in poteſtate. ut inſtitu. quib. mo. ius patr. pot. ſol. §. cum autem quæ poteſtas eſt iuris ciuilis: ut inſtitu. de pa. po. at emere. & alia quæ iuriſgentiũ ſunt, bene poſſunt: ut §. de cura. fur. l. conſilio. §. pe. & de capi. dim. l. legatum.

i ¶ Iur. ſgentium. Jut & ſibi acquirant. ut dicta l. ſi deportati. in prin. & § i.

k ¶ Ogitationis. ‡ hoc uerum eſt, ſi eſt ſtatum in finibus cogitationis: ut & J. de uerb. ſignific. l. fugitiuus. & de infa. l. qui ante. & J. de uerbo. ſignifi. l. ſæpe. in fi. & de fur. l. inficiãdo. in prin. & ſic omnia contraria toluntur. ſic §. de extraor. crimi. l. j. & C. de epiſ. & cle. l. ſi quis non dicam. & de fur. l. ſi quis. & ſi quacunq; præ. pote. l. i. & de his q. ad eccle. confu. l. ſi §. j. & de ſica. l. diuus. & dixi §. de fur. l. qui ea mente.

S I non defendantur. ‡ CASVS. ſeruum tuum accuſo, licet non uis eum defendere. non propter hoc ſtatim damnatur. poteſt tamen alius eum defendere uel ſeipſum defendet. & iudex qui de hoc cognoſcit, non puniet eum, niſi uiderit eſſe eum culpabilem. Fran.

l ¶ Ab alio. Jut & §. de cuſto. reo. l. ii. in prin. & facit J. de cap. ſerui. & §. de ſta. ho. ſeruus.

m ¶ Qui. ‡ ſcilicet iudex.

n S I pœna. Commentitio iure. ‡ cõtracto ex commentis. ad quod inſtitio pro cmio. §. cunq; Ali. opinione ſapiẽtũ. & fac. J. e. crimen. & §. de priu. deli. l. i. in pri. & C. e. l. ſancim'. & C. ex deli. defun. l. vnica.

o ¶ Hominum. ‡ ut & C. ad le. Iul. repe. l. j.

P V Ltimum. Interpretaramur. ‡ ſic ultima uoluntas, quæ non redit. ut C. de ſacroſan. eccle. l. j. & facit J. e. l. capitalium. in prin.

I N metallum. ‡ CASVS. Titius damnatus eſt in metallum: nunc eſt effectus inutilis ad iſtud opus infirmitate ductus uel ſenectute. dicitur, quod poteſt dimitti. ſi aliquis p̃ eo hoc poſtuler, ut cognatus uel amicus, & ſi in hac pœna ſtetit per decem annos. Fran.

cerbentur: quoties † nimirum a multis b perſonis graſſantibus exemplo opus ſit.

¶ *In metallum damnatis nihil poteſt relinqui in teſtamento: apolidibus uerò, id eſt qui ciuitatem perdunt, auferũtur ea, quæ ſunt iuris ciuilis: ut teſtatis fed nõ ea, quæ ſunt iuris gentium, ſicut emere, uendere.* Bar.

¶ Martianus. † L. XVII.

QVidam ſunt ſeruiꝑnæ, ut in metallũ dati, & in opus metalli, d & ſi quid eis teſtamento datum fuerit, pro nõ ſcripto e eſt: quaſi non Cæſaris ſeruo datũ, ſed pœnæ. item quidam ἀνάξιοι f ſunt, hoc eſt, ſine ciuitate: vt ſunt in opus publicum ppetuò g dati, & in inſulam deportati: vt ea qui dem quæ iuris ciuilis ſunt, nõ habeant; h quæ verò iuriſgentium i ſunt, habeant.

¶ Vipianus † ad edictum. L. XVIII.

Ogitationis k pœnã nemo patitur.

¶ Idem † ad edictum. L. XIX.

SI non defendantur ſerui a dominis, nõ vtique ſtatim ad ſupplicium deducuntur, ſed pmitte reſ eos defendi, vel ab alio: l & qui m cognoſcit, debebit de innocentia eorum quærere.

¶ *Pœna impoſita delinquenti non tranſit in eius hæredem. ratio eſt in textu. Franc. Accur.*

¶ Paulus † ad plautium. L. XX.

SI pœna alicui irrogatur, receptum eſt commentitio. † n iure, ne ad hæredẽ trãſeat. cuius rei illa ratio videtur eſſe: quia pœna conſtituitur in emendationẽ hominum: o quæ mortuo eo in quẽ conſtitui videtur, deſinit.

¶ Celſus. † L. XXI.

VLtimum ſupplicium, mortem ſolam interpretamur. P

¶ Modeſtinus. † L. XXII.

IN metallum damnati, ſi valetudine aut ætatis infirmitate inutiles operi faciendo deprehendãtur, ex reſcripto diui Pij a præſide dimitti poterunt: qui q eſtimabit de his dimittendis, ſi modò vel cognatos, vel affines habeant, r & non minùs decem annis pœna ſua functi fuerint.

¶ Idem, † L. XXIII.

SIne † tẽpore in metallum dato, ſ imperitia dantis, decennii tempora præfinita videntur.

¶ Idem. † L. XXIIII.

EOrum qui relegati, t vel deportati ſunt ex cauſſa maieſtatis, ſtatuas detrahendas ſcire debemus. u

¶ *Qui heri, aut nudiuſtertius commiſit adulterium, magis punitur, quàm qui cõmiſit quinque annis elapſis. uide gl.*

¶ Idem. † L. XXV.

SI diutino tempore aliquis in reatu † y fuerit aliquatenus pœnæ z eius ſubleuanda erit. Sic etiã conſtitutum eſt, non eodem modo puniendos eos eſſe, qui longo tempore in reatu agunt, quoꝫ eos qui in recẽti ſententiã excipiunt.

¶ Non põt quis ſic damnari, vt de ſaxo a præcipitetur.

¶ *Pœna impoſita patri nõ tranſit ad filiũ: quia ex delicto patris filius nõ punit.* Ba.

¶ Calliſtratus. † LEX XXVI.

CRimen † paternũ, vel pœna paterna nullam maculam filio infligere b poteſt. nanque vnuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubiicit, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur. idque etiam diui Fratres Hieropolitanis reſcripſerũt.

¶ *Præſides non poſſunt mutare ſententias ſuas, ſed princeps ex cauſſa dat in integrũ reſtitutionem.* Barto.

¶ Idem. † LEX XXVII.

DIui Fratres † Arantio Silloni reſcripſerunt, non ſolere præſides prouinciarũ ea quæ pronunciauerint, ipſos reſcindere. † Veti næ c quoque Italicenſi reſcripſerunt ſuam mutaturõ ſententiam neminem d poſſe: idq; inſolitum eſſe fieri. Si tamen de ſe quis mẽtitus fuerit, vel cùm non haberet probationum inſtrumenta, quæ poſtea repererit, pœna afflictus ſit, e nonnulla extant principalia reſcripta, quibus vel pœna eorum imminuta f eſt, vel in integrum reſtitutio cõceſſa. ſed id duntaxat à principibus fieri poteſt. § ¶ De decurionibus † principibusq; ciuitatũ, qui capitale h † crimẽ admiſerunt, mandatis cauetur, ¶ vt ſi quis eorũ quid admiſiſſe videatur, propter quod relegandus extra prouinciam in inſulã ſit, Imperatoti ſcribatur, adiecta ſententia à præſide. Alio quoque capite mãdato

a ¶ De ſaxo. ‡ facit §. e. aut damnum. § j. Accurſius.

b CRimen. Infligere. ‡ niſi in crimine maieſt. ut C. ad leg. Iul. maieſta quiſquis. & niſi in cauſſa primipil. ut C. de primi. i. ſi. uel niſi circa uſucap. ut ſupra de diuer. præſcript. cum hæres. & niſi C. de quæſtionibus. l. diuo Marco. & niſi C. de libe. & eo. lib. j. cum hac autem cõcor. C. de inoffici. teſta. ſi quis in ſuo. §. fina. & §. de in ius vocand. l. adoptium. in fine. & in decret. xlvij. diſtinct. per totum. & infra de decurio. l. ij. §. nullum. & §. eo. ſi pœna. et ſupra de oper. nou. nun. l. penul. & ſupra de ſenat. filiam.

† U. 1. de edition.

¶ Paternũ, nõ eſt apud Duar.

† li. §. de eo initio.

¶ Pan. in e his ex d accuſ. & Alex. in l. à diuo Pio. i prin. in ult. col. in fi. §. de re iudi. ‡ ſũ tex. reputãt ſing. ad hoc q̃i criminalib. ſententia trã ſit in rẽ iudicatã: ſed ſi bene adtertaſ, hoc non dicit, ſed quod iu dex ꝓnuntiãdo Iup criminalibus ſemel functus eſt officio, ut retractare nõ poſſit, ut inciuili: ut §. de re iu. Iudex poſtea quam Bolog.

† Hunc principẽt exẽpla quę de Decio Sylla no Sueto. Iulio ſcſa re, el plutarch. de Philippo Macedonũ Rege in Apopht. refe runt.

Du. & principalibus ciuitatum.

¶ Crimen, deeſt, i Du. exẽplarib.

¶ Dua. ut ſi q̃ sid admiſſe &c.

† lib. 37. Digeſt.

† lib. 1. Differentia.

† lib. 8. Regular. Bar. dicit hũc textũ no. & ſing.

† lib. 41. Pãdect. adhoc q̃ vbicunque q̃s depucarus eſt ad fodiendũ metallũ nen; dicitur liber. 12. Pandue in condemnatione, per quãtũ tempus itelligitur uſq; ad decẽ ãnos. & nõ ultra. Bologni. Reatus, ẽ qualitas, ꝑ dicio, et ſta tus. Du. hic. Alciat. liberj. Paret. cap. 10.

† Du. principalibus.

† libr. 6. de Cognitionib.

† quoq; nõ habet Du.

† Deeſt ad tempus, in Du. exẽpl.

† turbulentib', i P. F.

¶ Omnia. ‡ Qui deliquit in patrium ſuum uel eius patrem, uel in filium, uel in ſimiles perſonas numeratas in litera: grauius punitur quam ſi deliquiſſet in extraneum. Item uenenarij, id eſt qui venena conficiũt, capite puniuntur: uel ſi erant in aliqua dignitate, deportantur: & ſecundũ hoc habes in litera uenenarij. alij libri aliter habent expone ut in glo.

¶ Graſſatores. ‡ Graſſatores, i deeſt qui nituntur ad malum, & cauſſa prędæ id faciunt, proximi ſunt latronibus. & ſi cum ferro aggrediũtur & ſpoliant homines puniuntur capite. & hoc eſt uerum, ſi ſunt confecti talia facere maxime in itineribus: alias in metallum damnãtur, uel in inſulam relegãtur. Item ſerui, qui inſidiantur uitæ domini: igne concremandi ſunt. Item liberi homines plebeij, ſi ſunt incendiarij, ſæpe puniuntur capite. nam quãdoque uiui exuruntur: ut cum extra ciuitatem imponuntigem in domibus aliquorum cauſſa inimicitię, vel cauſſa prędę. ſi uero in uillis imponant ignem: leuius puniuntur Item qui ortum incendium in domo ſua leuiterpoterat extinguere, & negligentia ductus nõ extinguit, & ſic illarum eſt damnum uicinis tenetur eis. Aquil. uel modice caſtigatur. ¶ In exulibus. ‡ Relegatus ad tempus ſi non obſeruet pœnã gratuius punit, & de his dat plura exempla. & primo loquitur de omnibus accuſatis & damnatis exceptis cuſtodibus. Secundo loquitur de cuſtodibus, ideſt cuſtoditis perſonis damnatis, uel proprie de ipſis cuſtodibus.

¶ Famoſos. ‡ Famoſi latrones furca ſuſpenduntur in eo loco, ubi graſſati ſunt, id eſt ubi frequentius deliquerunt. & redditur ratio in litera. Item latrones qui aliquem occiderunt: puniuntur eodem loco quo deliquerũt. Vltimo dicit, ex ſimili delicto grauius punitur ſeruus, quàm liber. Item grauius punitur infamis, quàm homo bonæ famæ. Franc.

k ¶ Ferè. ‡ ferè dicitur quia aliæ ſunt capitales, ut beſtiis ſubiici: ut §. l. reſpiciendum. §. fin. Item aquæ & ignis interdictio: ut §. de pub. iudi. l. j. Itẽ & alia pœna de qua dicitur. C. de mathematicis. l. & ſi exceptæ. item & aliatut §. ad l. Pompe. de parri. l. pe.

l ¶ Concrematio. ‡ nou in uſtu. Item nec in cruce palsio: argu. C. eo. ſi quis in me. Accurſius.

l ¶ Concrematio. ‡ ut & C de Nilli ag. non rumpen. l. j. & §. ad le. Iul. peculatus. l. ſacrilegii pœnam.

m ¶ Coercitio. ‡ hæc inducit ſeruitutem: ut §. e. l. aut damnum. § j.

n ¶ Deportatio. ‡ hæc amiſſionem ciuitatis: ut ſupra. l. quidam. Accurſius.

o ¶ Ad tempus.] hæc infamat: ut hic, & C. de infamibus. l. ad tempus. ſicut & plures ſimiles. ut J. de uar. & extraordi. cogni. l. pen. §. innuitur. & facit J. de interdi. & releg. l. relegatorum. in fi.

q ¶ Subiicitur. ‡ hæc infamat: ut §. de infa. l. ictus.

r ¶ Qui liberi. ‡ ſerui uero flagellis: ut §. eo. l. in ſeruorum. & facit J. §. & ut generaliter. & §. moris. §. iſtæ. Accurſius.

s ¶ Accõmodare. ‡ Vt Bergollus Piſanus: nõ Ioſeph Bonoñ. decurio-

bus promittant: merito iuſſum eſt eos, qui ad ſtatuas confugiunt dicẽtes ſe timere de Titio: hoc facere videri eos in iniuriam Titij: niſi derẽti eſſent a potentioribus, & tunc fugiſſent ad ſtatuas. nam non puniuntur hoc caſu. In ‡ imponit pœnam fugienti ad ſtatuam in iniuriam alterius.

¶ Omnia. ‡ Qui deliquit in patrium ſuum uel eius patrem, uel in filium, uel in ſimiles perſonas numeratas in litera: grauius punitur quam ſi deliquiſſet in extraneum. Item uenenarij, id eſt qui venena conficiũt, capite puniuntur: uel ſi erant in aliqua dignitate, deportantur: & ſecundũ hoc habes in litera uenenarij. alij libri aliter habent expone ut in glo.

¶ Graſſatores. ‡ Graſſatores, ideſt qui nituntur ad malum, & cauſſa prędæ id faciunt, proximi ſunt latronibus. & ſi cum ferro aggrediũtur & ſpoliant homines puniuntur capite. & hoc eſt uerum, ſi ſunt confecti talia facere maxime in itineribus: alias in metallum damnãtur, uel in inſulam relegãtur. Item ſerui, qui inſidiantur uitæ domini: igne concremandi ſunt. Item liberi homines plebeij, ſi ſunt incendiarij, ſæpe puniuntur capite. nam quãdoque uiui exuruntur: ut cum extra ciuitatem imponuntigem in domibus aliquorum cauſſa inimicitię, vel cauſſa prędę. ſi uero in uillis imponant ignem: leuius puniuntur Item qui ortum incendium in domo ſua leuiterpoterat extinguere, & negligentia ductus nõ extinguit, & ſic illarum eſt damnum uicinis tenetur eis. Aquil. uel modice caſtigatur. ¶ In exulibus. ‡ Relegatus ad tempus ſi non obſeruet pœnã gratuius punit, & de his dat plura exempla. & primo loquitur de omnibus accuſatis & damnatis exceptis cuſtodibus. Secundo loquitur de cuſtodibus, ideſt cuſtoditis perſonis damnatis, uel proprie de ipſis cuſtodibus.

¶ Famoſos. ‡ Famoſi latrones furca ſuſpenduntur in eo loco, ubi graſſati ſunt, id eſt ubi frequentius deliquerunt. & redditur ratio in litera. Item latrones qui aliquem occiderunt: puniuntur eodem loco quo deliquerũt. Vltimo dicit, ex ſimili delicto grauius punitur ſeruus, quàm liber. Item grauius punitur infamis, quàm homo bonæ famæ. Franc.

k ¶ Ferè. ‡ ferè dicitur quia aliæ ſunt capitales, ut beſtiis ſubiici: ut §. l. reſpiciendum. §. fin. Item aquæ & ignis interdictio: ut §. de pub. iudi. l. j. Itẽ & alia pœna de qua dicitur. C. de mathematicis. l. & ſi exceptæ. item & aliatut §. ad l. Pompe. de parri. l. pe.

l ¶ Concrematio. ‡ non in uſtu. Item nec in cruce palsio: argu. C. eo. ſi quis in me. Accurſius.

l ¶ Concrematio. ‡ ut & C de Nilli ag. non rumpen. l. j. & §. ad le. Iul. peculatus. l. ſacrilegii pœnam.

m ¶ Coercitio. ‡ hæc inducit ſeruitutem: ut §. e. l. aut damnum. § j.

n ¶ Deportatio. ‡ hæc amiſſionem ciuitatis: ut ſupra. l. quidam. Accurſius.

o ¶ Ad tempus.] hæc infamat: ut hic, & C. de infamibus. l. ad tempus. ſicut & plures ſimiles. ut J. de uar. & extraordi. cogni. l. pen. §. innuitur. & facit J. de interdi. & releg. l. relegatorum. in fi.

q ¶ Subiicitur. ‡ hæc infamat: ut §. de infa. l. ictus.

r ¶ Qui liberi. ‡ ſerui uero flagellis: ut §. eo. l. in ſeruorum. & facit J. §. & ut generaliter. & §. moris. §. iſtæ. Accurſius.

s ¶ Accõmodare. ‡ Vt Bergollus Piſanus: nõ Ioſeph Bonoñ. decurio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Admoniti.§ nam tunc grauiss. & f.. sed hoc C. de ps. pote. l.3. & C.de excep.l.penult.
b ¶ Cum sæpius §.ad hoc est quod diximus.§.c.l. si dimitino. item facit C.de his qui ad eccle siam confu.l.denūtiamus.& §.de fica.l.3.§.alio.& ¶.de re mi.ita.l.3.§ qui seditionem.& ¶.si quis aliquid.§.2.sed cōtra.C. de seditiosis.prima. Solu. ille secundum istam. Accursius.
c ¶ Serui cæsi.§ ex caussa superioris §. & nota. quod quidam non habēt hic §.sed ibi, & vt generaliter.
d ¶ Prohibuerunt.§ quales sunt honestiores: vt supra ead.l.§. nō omnes. Vel dic quales sunt, qui se accommodant &c. etiam vt sic continuetur cum superiori.§.
e ¶ Intelligi debet.§ quo ad omnia huiusmodi.
f ¶ Quandiu.§ id est sicut: & subaudi retinent &c. vt infra.eo.l.quidam. Accursius.
g ¶ Pariunt.§ secus si in metallum: vt §. de fideic. liber. l. generaliter.§. ex damnata & facit § eod.l. aut damnum. §. in ministerium.
h ¶ Alterius. § nam dicebat quod Titius volebat eum occidere, cum non esset verum.
i ¶ Prohibitum est.§ vt C. de his qui ad statuas con.l.j.
K ¶ Confugere.§ præsumitur ergo contra confugas: vt C. de Iudæis.l. nullus.& l.cum verisimile.& C.de his qui per metum iudic. l. prima. & in authen. de mandatprinc. patrocinia. at si quis ad imaginem summi Regis.id est Dei confugiat: tunc dic vt C. de his qui ad eccl. confu.l.fina.§.fane. Accursius.
l ¶ Pius.§ ad hoc supra. de inim. l. senatus. & C. de extraordin. cri. l. in eum.
m ¶ Grauius. § ad hoc supra de iniur. l. prætor. §. penult.
n ¶ Venerarii.§ alias venerarii, id est qui colunt planetas: de quibus dicitur C.de pag. per totum. alias venenarii, qui venena conficiunt: ad quod supra ad legem Cornel. de fica. l.j.§. j. & l. eiusdem.
o ¶ Oportuerit.] ad hoc fac.§.de ter.mo.l.2. & de crimi.stell.l.2.§. pen. Accursius.
p ¶ Grassatores.] id est ad malum nitentes: vnde grassor, id est nitor ad malum. Acc.
q ¶ Si sæpius. § ad hoc quod no.§.eodem, diutino.
r ¶ Incendiarii. § alias est hic §. & non.§.nonnun quam &c.
s ¶ Exuruntur.§ ad hoc supra. l. capitalium. in princi.
t ¶ Aut villam. § scilicet extra oppidum. ad quod C.de inces.nup.l.3.in fine.
v ¶ Discepter. Jagendo Aquil. vt supra.ad leg. Aquil. si seruus seruum. §. si forocarius. & §. si quis alteri. & §. si quis insulam. & dic vel pro &: vt C. quando ciui. actio. l.j. & facit supra de fica. l. si quis dolo. & supra. de incen. rui. l. qui ædes. & l. si tortuito. & l. fina. & supra ad leg. Aquil. l. si quis, Item & facit §. de abigeis. l.j. in fine. Accursius.
x ¶ Relegetur.§ scilicet in perpetuum: vt & supra eod. l. relegati. & facit §. eod. l. aut damnum. §. inter. & ¶. de re mili. q. cum vno. §.j. & §. 2. Accursius.
y ¶ In custodiis.] idem videtur repetere: nisi dicas supra de aliis accusatis: hic de custodibus. ad quod supra de pu. iu. l. custodias.
z ¶ Grassati sunt.] id est consueuerunt aggredi cū armis, vel sine armis & violenter: vt in authen. vt nulli iu. §. pro furto. vel grassati, idest vbi frequenter obsederint itinera publica. nam si semel veniam merentur à furca: vt supra. §. grassatores. & C. de epis. au. l.3. in fine.
a ¶ Furca.§ aut clam aliquis furripuit, & non est famosus: & fustigatur. vt in authen vt nulli iu. §. penul. aut palam. & est famosus: & tunc furca: vt hic. aut palam. sed non est famosus: & tunc lege Iul. de vi pubi. vel prima. vt institut. de pub. iu. §. item lex. sed hodie hoc casu pœnis legalibus: quod exponūt pœna huius legis: vt d. authenti. vel posset dici dicta. l. fulii. de vi. si modo tantum semel fecit: alias pœna huius §. vt supra. §. grassatores. aut est famosus: sed non nisi clam furripuit: & tunc fortè quod hic dicitur obtinet: sed secundum Longobardam pro prima culpa oculum, pro secunda nasum perdat: pro tertia moriatur: vt in Longobarda de furtis. l. de latronibus. Item facit supra de incendiariis. l. ne quid. § j. & supra ad leg. Iul pec. l. sacrilegii. & §. ea. l. in princ.
b ¶ Interemptorum.§ i. eorum quos interemerunt latrones.
c ¶ Liberos.] quandoque æqualiter seruus, vt liber in priuatis criminibus vel delic. vel dic vt supra. eod. l. prima. in princ. & facit C. de ord. cog. l.3. & supra. eod. l. in seruorum. & si ex noxa. caussa agatur. l. penul. & supra. de dolo. l. non debet. & supra. ad leg. Iuliā pecula. l. sacrilegii. in pri. Sed arg. contra. C. de episco. & cle. l. præbyteri. & supra. eo. l. aut facta. §. persona.

Qvi vltimo. § CASVS. Vltimo supplicio damnatus statim perdit ciuitatem & libertatē: licet dudum post differatur pœnæ impositio: qđ plerunq; euenit: vt in litera dicit. Franc. Accur.
a ¶ Perdunt.§ antequàm interficiantur. & intra x. dies. sed appellatione facta extinguitur hic effectus: ut supra de iniusto testa. §. si quis filio exhær. §. hi autē.
b ¶ Casus.§ i. à libertate & ciuitate. Accu.
c ¶ Ad bestias. § qui ergo damnatur ad bestias, debet mori: ut hic: & §. de iniust. test. si quis filio exhæred. §. sed & si quis. vnde tra hebatur forte ad causā equi donec morere tur: uel uerùs poneba tur inter feras bestias. nā cùm dico bestiā, intellige ferā: ut §. de postu. l.j. §. bestias. Et no. damnatum ad mortē, statim fieri seruum: ut hic, & d. §. sed & si qs. & §. eo. quod ad statū. Idem si in metallū, vt §. eod. in seruorum. §. q ex cā. quia illa est proxima morti: ut supra l. proxi. in prin. sed hoc hodie corrigitur in bene nato. non sic in spurio puto: ut in auth. de nup. §. quod autem. In deportatis verò dic, q ipsi statim post sententiam perdant ciuitatē: ut & §. de leg. iij. l.j. §. deportatos. in fi. fic ergo dictæ sententiæ trahunt secum executionem: ut sententia excommunicationis. unde sicut ab hac appellatur, sic ab illa. nec obst. q ibi casus non infligit: quia & hic lex. uel ibi Deus. quia & hic princeps. uel quia ibi terror: quia sic & hic. Sed tamen decretistæ cōtradicunt: & de hoc dixi. C. si à non comp. iud. l. fin.
d ¶ Solent.§ f. dānati in metallum.
e ¶ Habeatur.§ & propter alia q̄nq; ut §. eo. prægnantis. & hoc qđ hic dicitur, dic in casib. permissis: ut C. de accus. l. fi. uel ibi in confesso. hic in convicto. uel ibi in non damnato. hic in iam damnato.
f ¶ Iquis.§ CASVS. Omnes terrentur, ut mortem uel similem timorem habeant: in insulam relegatur. Francis.
f ¶ Rescripsit.§ sed & pœnam capitis patietur, si ipsa territio mortem minabatur. ut §. de extraor. cri. l. pe. §. sunt quædam.
g ¶ Bestias.§ CASVS. Damnatos ad bestias præses non debet eos dimittere ad clamorem populi: nisi hoc uideat expedire populo. nam tunc dimittere pōt, cum principis tamen consilio. Item non licet damnatum transduci de prouincia in prouinciā sine licentia principis. Franc.
g ¶ Ad bestias.§ non dicas damnatos ad fauorem, uel ad clamationem populi. hoc n. fieri non debet, ut C. de decur. l. decurionum. & arg. §. qui & à quib. l. si priuatus. sed uolebat populus hos dimitti, cū essent iam damnati.
h ¶ Sine permissu principis.§ ad hoc & superius nō. est §. eo. l. diui. & l. iij. in fi. & qđ no. §. tit. j. l. j. in fi. sed arg. contra. C. de reli. l. j.
i ¶ Si præses.§ CASVS. Præses uel alius iudex tulit sniam definitiuam, in qua dixit Titium uim commisisse, quæritur an sit infamis: & inspicitur forma petitionis. nam aut super interdicto unde ui esset conuentus: & tunc non erit infamis. si aūt de crimine leg. Iuliæ esset accusatus, tunc erit infamis. sed qua pœna punietur: an pœna legis Iuliæ de ui priuata, an de ui publica? & certè inspicitur qua fuerit accusatus, & illius pœnam patietur, si aūt de utraq; esset accusatus: & sic simpliciter iudex tulit sententiam ut dictum est: tūc significatur damnatus de ui priuata. Franc.
i ¶ Vel iudex.§ f. talis qui habeat merum imperium: q̄ hic exigit: ut §. de offi. præsi. illicitas. §. qui uniuersas.
k ¶ Ex interdicto.§ proposito.

l ¶ Non erit notatus.§ ut §. de ui & ui ar. l. neque. Accur.
m ¶ Ex crimine.§ scilicet proposito fuit interlocutus.
n ¶ Aliud est.§ f. quia erit infamis: sed opp. quia interlocutio non infamat: ut §. de infa. l. quid ergo. §. cum autem. & C. de infa. l. uerbū. & l. interlocutio. q̄ sunt contra. Sol. hic ponitur pro diffinitiua sniā, qua sola talia crimina diffiniuntur: ut C. de fal. l. ubi. uel hic causa cognita: in contrariis non.
o ¶ Præses.§ in sententiando.
p ¶ Ex crimine.§ proposito. Et no. quòd H. dicit, q̄ si ex lege publica, erit infamis. si verò. l. Iul. de ui priua. non: quod probat: q̄a descendit ab interdi. unde ui accusatio leg. Iul. uis priuatæ: quod interdictum non infamat. nec hoc ergo infamet: ut §. de pub. iud. l. infamem. Sed opinio eius grauatur. & fic in telligitur §. ad leg. Iul. de ui priua. l.j. in prin. & l. fi. quod nō placet: quia illa distinctio descendit à ciuili famosa: uel non habet locū in priuato delicto, nō publico: ut d. l. infamē. at hæc accusatio vis priuatæ est publica: ut §. de publ. iud. l.j. ꝓ quo. rea expresse dicitur §. ad l. Iul. de ui priua. l.j. in prin. & l. fi. q̄ infamet: quod de infamia iuris est intelligendū. & quod hic dicit, est intelligendum, quò ad pœnam imponendā: quæ statim lata sententia intelligitur, ut §. ad Turpil. l.j. § fin autē. nam alia est pœna unius legis, alia alterius: ut instit. de pub iudi. §. item lex.
q ¶ Mitior.§ ad hoc ¶. de reg. iur. l. semper. & l. si in duab. & §. de uerb. obl. fi ita stipulatus fuero. & de don. eau. mor. l. mortis causa capitur. §. fina. & §. ad l. Rho. de Ia. l. ij. §. portio. & de supe. tut. l. hæc enim. in princ. & ¶. eo. l. pen. & §. de leg. j. apud Iulianum. §. Scio.
r ¶ Expleuerint.§ quia post completā pœnam cedit dies legati. ad quod §. de manumi. teſt. l. Aristo. Item facit C. de infa. l. & si seuerior.
s ¶ Constitutionis.§ C. qui ad liber. perue. non possunt.
t ¶ Data.§ specialiter & expressim, q̄ manumittere non possunt. secus si generaliter uel tacitè: ut §. qui & a quib. l. iiij. & C. de seruo pig. da. ma. l. ij & iij. Sed uidetur q̄ debitor possit manumittere seruum pignori datum, ut §. de fideicom. lib. l. g fialiter. §. fi quis seruū. q̄ est contra. Sol. uerum est per fideicom. non directam, nisi cedat dies hæreditate: ut hic, & C. de cad. tol. §. in nouissimo.
u ¶ Eruus.§ CASVS. Seruus non debet damnari in opus publicū perpetuum nec temporarium, si tñ de facto damnatus sit in opus temporarium: finito tpe redditur dño. Item pœna delatoris tenetur & qui delatorem per suppositam personam subiecit. P. anc.
v ¶ Non datur.§ §. eo. l. in seruorum. iij. respon. contra. sol. ut ibi.
x ¶ Respondi.§ ut C. eo. seruo.
y ¶ Eos quoque.§ nō solum ipse qui incidit per se: ut supra ad Turpillia. l.j. §. incidit.

Dānatus ad mortē statim fit seruus.
†al. Modestinus. li.j. de pœnis.
†libr.3. de pœnis.
†Huc pertinet memorabile exēplum cuiusdam serui ad bestias damnati apud Gel. li. 5. noct. Attic. c. 14.
No. q̄ excellenti in arte sua de capitando parcēdum est, si reus mortis sit optimus artifex, & ualde utilis rei publicæ. ex. cōcor. in fimi. tex. in c.j. §. finaliter de numero & qua. Card. in prag. sanc. Vide in hūc locum Alcia. lib. 2. Parerg. cap. 28. libr. 6. ad edict.
Iste text. reputatur hic sing. p scriben. ad hoc propositū, quòd sinia simpliciter lata declaratur secundum originē libelli, seu petitiōis hoc addito, q̄ pōt ēt declarari per iudicē, qui eā tulit, p gl. not. in l. ab executore. de appel. j. Bolog.

†Duar. qui ad tempus

†al. quemadmodū ēt in his q. &c.
†Decst hęc negatio in P. F. habetur tñi Du. exempl.

†Vide in hunc §. Io. Bap. pium in annota. post. ca. ex. quāquā in scriptis nostris exemplaribus omnino venenarii legatur, sicut & apud Du. ¶ Du. respectum.

†Iusdiuerint, in P. F.

†Hæc i F. F. præcedēti bus continuantur, vt sit sēsus eos incēdiarios capite puniri, qui ob inimicitias &c. †Du. & plerunque.

†alias Cassius. lib. j. ad leg. Iuliam & Papium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAndatis.] CASVS. Nemo liber homo damnari debet in perpetuis vinculis. Franciscus.
a Perpetuis.] nisi seruus: ut C.eo. incredibile. & lege seruus.
N metallum.] CASVS. Damnati in metallum & in ministerium metallorum serui fiunt pœnæ. Franciscus.
b Efficiuntur.] ut & supra eod. aut fecta. §. fi & l. capitalium. in princ. Sed hodie cõtra, ut dixi §. eod. l. qui ultimo.

† libr. j. qõ. N dardanarios.] CASVS. Dardanarij qui habent falsas mensuras ad mensurandum annonam, extra ordinẽ puniuntur pro modo delicti: & qui sint hi, dic vt supra de extraordi. cri. annonam. Franciscus Accursius.
c Extra ordinẽ.] facit ad hoc supra de extraordi. cri. l. anno nam. Accursius.

Du. Sed pœnæ. al metallicorum, & al. metalla riorum. SCASVS. Qui aliquid ex metallo principis, uel ex moneta sacra surripuit, in metallum dari debet: vel in insulam secundum qualitatem personæ. Item transfuga, id est qui ad hostes vadit item qui renuntiant hostibus nostra consilia: uiui comburi debent, aut furca suspendi. Item factores, siue authores seditionis tumultus populo concitato furca damnantur aut bestijs, aut in insulam secundum qualitatem personæ. Item qui corrumpunt virgines nondum uiri potentes, grauiter puniuntur: quod dic ut in litera. Item seruus, qui nocat dominum suum in ius dicens se ab eo emptum suis numis, & sic petit se manumitti: si hoc non probet, domino suo redditur sub pœna uinculorum: aut in metallum damnatur, si hoc domino suo placebit. Item qui dat poculum abortionis, aut amatorium poculum, grauissimè punitur: licet non in fraudem dederit: & magis punitur, si ex hoc poculo homo, uel fœmina perierit quod dic, ut in litera. Item qui supprimit testamentum, quod ipso iure non ualet non dicitur delinquere. Item qui testamentum uiuentis aperuerit, recitauerit & resignauerit, pœna legis Cornelię tenetur. Item procurator meus si instrm litis meæ, pdidit aduersario, grauiter punitur. quod dic ut in litera. Item si duo deposuerunt in trumenta penes Titium, & Titius ea restituit uni eorum altero absente: uel ex oñdit aduersario litis eorum: grauiter punit. Ité iudices pedanei, id est qui negotia humiliora discẽpãt: si corrupti dicant, & hoc inueniat: grauiter puniuntur. qđ dic ut in litera. Item miles qui de carcere fugit cultello sibi dato, & ense extracto, capite punitur. Item custos, qui dimisit captũ: eadem pœna tenet. Ité miles qui sibi manus infert, uolens se occidere, non tñ se occidit: capite punitur: nisi ob impatientiã doloris uel mortbi, uel simili de causſa hoc fecisset. tunc enim cum ignominia remittitur. Franc.

† Contrariam Arconagitarum sniam refert Arist. libr. j. magno mor. cap. 16.

† Actores, apud Du.

d Punitur.] §. vrs. ad legem Iuliam pec. l. vj. §. fi quis ex.
e Furca.] ut §. de re mili. l. oēs. §. exploratores. & l. pditores. & §. aut dānũ. §. j. & arg. §. de fic. l. iij. §. fi. Sed contra. C. de seru. fugi. l. iij. sed ibi delictũ nõ erat cõsummatũ: qa in itinere fuit deprehẽsus: nantur, honestiores in ĩsulã amissam parte bonorũ relegantur. Quòd si ex eo mulier aut homo perierit, summo supplicio afficiũtur. ¶ Testamentũ, quod nullo iure valet, impunè supprimitur. nihil est enim qđ ex eo aut peratur, aut consistere possit. ¶ Qui uiui testamentum aperuerit, recitauerit, resignauerit, pœna legis Corneliæ tenetur: & plerunq; humiliores aut in metallum damnãtur, aut honestiores in insulam deportanẽ. ¶ Si quis instrumentum litis suæ à procuratore aduersario proditum esse conuicerit: procurator si humilior sit, in metallũ dãnatur: si honestior, adempta bonorũ parte dimidia, in perpetuũ relegatur. ¶ Instrumenta† duorũ penes se depositat, quicunq; alteri altero absente reddiderit, uel adũersario, pdiderit, prout personæ cõditio est, aut in metallũ dãnatur, aut in insulam deportañ. ¶ Iudices pedanei, si pecunia corrupti esse dicantur, plerunq; à præside, aut curia summouentur, aut in exilium mittuntur, aut ad tẽpus relegantẽ. ¶ Miles qui ex carcere dato gladio erupit, pœna capitis punitur. Eadem pœna tenet, † & qui eũ quẽ custodiebat, deseruit. ¶ Miles qui sibi manus intulit, nec factũ pegit, nisi impatientia doloris, aut mor bi, luctus ve alicuius, uel alia causa fecerit, capite puniẽdus ẽ: aliàs cum ignominia mittendus est.

† Duorum non est apud Du.

¶ Tryphoninus.† LEX XXXIX. Cicero in orõne pro A. Cluẽtio† Habito scribit Milesiã quandam mulierem, cum esset in Asia: quòd ab hæredibus secundis accepta pecunia partum sibi ipsa medicamentis abhumiliora negotia disceptant: ut C. de peda. iudic. l. fi. & facit C. de pen. iud. qui malè iudi. l. j. & ij. & in auth. ibi posita. Accur.

† In P. F. & qui cũ eo quã &c.

† Lib. x. Disputation.

† Du. Autor.

x ¶ Deseruit. ad primum facit §. de re mili. l. milites. §. eius. in fin. Ad secundum §. de custo. reo. l. fi.
y Mittendus est.] ad hoc §. de re mili. omnes. §. qui se. Item facit §. tiã. l. fi. Item arg. contra. §. de fal. qui falsam.

CIcero.] CASVS. Vir Milesiæ fecit testamentũ, & instituit sibi hærede venerem Milesiæ suæ uxoris. erat enim grauida ex eo, ut dicebatur. & si non nascer etur aliquis, uel aliqua ex Milesia sua vxore, substituit quosdam: postea hæc Milesia accepta pecunia a substitutis fecit abortum aliquibus medicamentis factis. dicit Cicero hanc Milesiam capite damnandam. Item mulier quæ postquã diuertit se à viro, & erat prægnans, uim intulit uentri, ut fic abortũ faceret: in exilium temporarium damnatur. Franc.
z ¶ Cùm esset.] scilicet mulier, uel dic Cicero.
a ¶ In Asia.] prouincia.
b ¶ Ab hæredibus secundis.] scilicet substitutis.
c ¶ Sibi.] aliàs filijs, & aliàs sibi. Accursius.

Damna

a ¶ Damnatam.] ut & §. de fica. si mulierem. & quod ibi not.
b ¶ Marito.] C. de diuor. l. fi. §. inter.
c Etrodorum.] Deportari. §. eo. l. eorum. Accur.
d Anctio legum.] id est legalis. sic C. de leg. & con. l. non dubiũ.

SEt dic si alicui delicto imponitur certa pœna per legem: non cumulari, ut imponatur extraordi. arbitrio iudi. sed ibi tantũ ubi non est certa pœna lege. Accursius.

† Bud. in not. poste. hic, ad icidũ hoc loco putat ex Cic. neque iniuria: q̃ spẽ parentis, memoriam nois, subsidium generis, hgredẽ familiæ, & desiignatũ reipub. ciuem sustulisset. lib. 3. Decreto.

† Nos habemus tit. de receptatorib. qui punit receptates malefactores de quo ẽt p scrib. l. iij. §. is cuius. supra ad l. Corn. de sicar. qd dicendum de eo, qui non iudicauit rebellẽ ciuitatis: vel hostem fugientẽ & occultatũ? & dicendũ p istũ text. q̃ pœna est relegationis. et è bene not. iste tex. Bolog.

† lib. 2. Definition.

† Du. certã pœnã irrogat iis, qui &c.

† lib. 1. iuris Epitomarum.

† Sic molire seueritatem, in l. fi. C. ad Vell.

† Quo noie laudat Marcus Antonius Philosophus, cui mos erat uel oia crimina minore supplicio, quam legib. plecti solent, puniret. Iulius Capitolin. ieo.

† lib. j. Responso.

† Patriæ, non est apud Du.

¶ Marito.] §. de diuor. l. fi. §. inter.
e ¶ Nouissime.] scilicet per generalẽ doctrinam, uel per regulam, quod nouissimè fieri solet: ut supra ad leg. Aquil. si seruus fuerit. §. inquit. rende regulæ in fine digestorũ ponuntur.
f ¶ Pœnam.] scilicet iudicis arbitrio inductam. ante tñ est incerta, id est extraordi. utpote in crimine stellionatus accusatione deficiente, specialis accusatio locum habet contra eum, qui legi non pareat: ut supra de crimin. stelli. l. iij. si autẽ utraque esset certa: neutra alteri derogaret, & ideo malè sequeretur: nec ambigitur &c. potest tamen dici extraordina. fieri certam per arbitrium iudicis, & illam pœnã quam iudex imponit, lex imponere uidetur: ut supra de hæred. institu. l. asse.
g ¶ Legis præceptis, id est legale præceptum.
h ¶ Non uidetur. id est locum sibi in his specialibus non uendicat, pertinet tamen ad generalitatem uerborum, qua etiã species continetur: ut diximus infra de regu. iuris. l. j. alioquin non posset dici derogatio. Sunt autem hæc generalia uerba: quicunque legi nõ paret, extraordi. coerceatur.
i ¶ Omni iure. sicut in supradicto respon. ad quod §. de leg. iij. feruis urbanis. §. fi. & de pec. leg. seruo manumi. & de tritico legato. l. ij. & de uerb. obl. l. doli clausula. & §. de reg. iu. l. in toto. & de leg. ij. l. Titio centum aureos. & §. de fun. instr. & instru. leg. quæsitum. §. pen. & l. cùm de lanionis. §. cui fundum. & §. de man. test. si peculium.
k ¶ Eadem lege.] in genere hoc accipe. Accur.
l ¶ Interpretatione.] facit §. eo. hodie. & l. respiciendum. & §. de pig. l. in quorum.
m Mperator.] CASVS. Dic casum huius prin. ut in glo. hic posita, quæ incipit; hoc intelligit Io. &c. In fẽa parte dic: filius decurionis ex delicto suo amisit honorem debitum filiis decurionũ. amodò sustinebit pœnas plebeiorum. Franc.
n ¶ Admnistrationis.] hoc intelligit Io. si non lite contest. in iudicio solenniter damnaret aliquẽ de crimine cap. sed extra iudiciũ p aliquo excessu, quantumcunq; dicat, prohibeo te uti arte tua. hæc. n. interlocutio ultra suum tps non extenditur. & secundùm hoc nõ est contra. C. de postulan. l. j. quæ signatur contra. alij aliter soluunt, ut ibi. Ité facit ad hanc legẽ. §. de arb. l. fi cum dies. §. fi intra. & de offi. pfec. prb. l. j. §. pen. & de postul. l. & puto. §. fi. & §. eo. l. moris. & §. de iurisd. om. iud. eum qui. §. j. de pig. l. in quorum.
o ¶ Vendicare.] ut C. de qõnib. l. diuo. & supra de Sena. l. emancipatum. & j. de decur. l. ij. Accursius.

¶ DE BONIS DAMNATORVM.

SVpplicij.] CASVS. Cùm quis damnatur ad mortem naturalem, uel cùm ciuitatem perdit, uel cùm seruitus imponitur, his tribus casibus perdit bona. Secundò dicit, quòd etiam filij damnati patris, ante damnatio. patris cõcepti, nati tamen pòst accipiunt partem dimidiam bonorum patris: & eã retinẽt, & hoc est uerũ, si sunt ex iustis nuptiis nati: secus aũt, & si pr̃tũ partem bonorũ amisit: quia hoc casu filij nihil accipient. Franc.
o ¶ Supplicij.] suppliciũ dicitur ubi mors naturalis, uel ciuitatis, uel libertatis amissio accidit: ut hic, & §. tit. j. l. capitalium. in princ. & perdũtur bona his tribus casib. ut hic, & C. eo. l. in metallum. & l. deportati. nisi in duobus casib. ut hic, & C. de mulierib. quę seruis propriis. l. j. & C. de rapt. uir. l. j. & perduntur etiam tacitè: ut C. si pẽdente appella. mors. l. iij. sed hodie contra: ut in authen. ut nulli iud. §. fi. & hoc fi damnatus erat sui iuris. Si uerò seruus, nõ publicatur peculium: ut C. eod. l. j. Item si filiusfam. non publicatur peculiũ etiam castrense: ut C. eo. §. filius. & facit §. de test. l. eius. §. fi cui. item utilia non publicant: ut §. eo. l. diuus.
p ¶ Aut ciuitas.] quia deportatur in insulam.
q ¶ Portionem.] aut erat curialis damnatus: & tunc filio mari omnia, filiæ dimidia: mistis, mari dimidia, & alia dimidia inter mares, & fœminas diuiditur. si uerò non est curialis, tunc oia publicantur: sed princeps ex benignitate dimidiã liberis concedit: ut hic, & C. eo. l. fin. in fin. nisi sint plures: tunc omnia, ut §. eod. l. fin. §. fi plures. Ité hoc nisi dimidium. ex snia est eis seruata: ut hic dicit. & hoc etiam in adoptiuis, ut §. eo. l. fi. §. ex bonis. De matre damnata dic, ut C. eo. l. de bonis mris. Item liberto damnato non minuitur portio patroni: ut §. eod. l. fi. §. fi in libertinũ. De uxore dic, ut §. eo. l. quinq;. & fac. §. tit. j. fi quis aliquid. §. fi quis. & de fica. is qui seruum. & Insti. de pub. iud. §. item lex Iul. de ui. Sed quid de quæritis pòst publicationem.

† In P. F. decurionũ honorem.

† Vindicare, in P. F.

† libr. 1. de iure fisci & populi. Supplicij non est in P. F. et rectius. Aug. lib. 1. emendation. c. 4.

† lib. 6. De Cognitio.

† al. Vlpia. libr. 33. ad edictum.

r ¶ Nuptiis.] §. eo. l. fi. §. pen. contra. Sol. ut ibi.

NOn ut quis.] CASVS. Cùm delinquens capitur, & in carcerem ponitur: non statim bona eius auferuntur, sed demũ pòst condemnationem. Franc. Accur.

s ¶ Spoliari.] §. bonis, uel dic uestib. & sic est contra nuntios Boñ.
t ¶ Sed pòst.] id est statim.

QVinque legibus.] CASVS. Vno de quinq; delictis mulieres damnata, dos eius, quæ erat penes uirum, publicatur: & ea delicta numerat in litera. Si autem maritus hẽt aliqđ ius in reb. dotalib. agat contra fiscum: & ius qđ habet, saluum erit ei. de hoc dic, ut in glo. si aũt ex alio delicto punitur, ex quo dos nõ publicatur, seruata tñ pœnæ fit: dos lucro uiri cedit, quasi sit mortua. Sed si est deportata hæc uxor filia Titij, tunc matrimonium durat, si retinent affectionem inter se uiri & uxoris. si aũt mulier deportata desinat hærere animo ad maritũ, discedere ab eo uolens, tunc pr eius mulieris repetet dotem. si aũt esset sui iuris hæc mulier, & constante matrimonio fuit deportata, dos penes uirum stabit: & soluto postea matrimonio ipsa petet dotem. & hoc dicit hæc lex cùm duab. seq. Fran.

v ¶ Quinque.] qđ est intelligẽdum, cùm maritus non erat pactus de dote lucranda. alioquin ut l. x proxi. dicit, maritus contra fiscum oēs actiones omnino habet: & multò magis oēs exceptiones habet saluas. si uerò mulier damnaretur alia lege, non aliqua pdictarum quinq;, ut si quidẽ amittat libertatem: dotẽ lucratur maritus, quasi culpa mulieris tali casu sol. ma. uel quasi ea mortua. arg. §. tit. j. l. capitalium. in princ. si uerò amittat ciuitatem solam: nõ lucratur dotem maritus, siue mulier sit filia, siue materfam. sed tunc retinebit eã ma

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritus, donec cõstat matrimoniũ. & hæc probanť ff. l. proxi. & alia seq. sed hodie nec fœmina amittit propter delictum libertatẽ: nedũ masculus. Vnde nec solueretur matrimoniũ, nec iam maritus lucraret dotem: ut in auth. de nup. §. qđ autem prius. Azo. & facit ff. sol. ma. si maritus. Item ex his collige, q̃ pro debito uxoris fit missio in rebus eius, ex aliis causis.

†Al. Papi. quãm istius.

†lib. 2. de adult.

¶ Paulus. † LEX IIII.

ET oẽs oĩno maritus saluas actiones [a] contra fiscũ habet.

a ¶ Actiones. ff ad res dotales, cùm eas lucrat uir: ut dixi. Alij dicũt ad impensas: quod nõ placet, cùm uir lucretur: ut C. eo. ff ut proponis. & ff. de capi. dimi. l. eas. contra.

†lib. 33.

¶ Vlpianus † ad edictum. LEX V.

SEd si alia lege capite punitus sit, q̃ lex dotẽ non publicat: q̃a priùs serua pœnę efficitur, uerum est dotẽ mariti lucro cedere, quasi mortua sit [b]. Quòd si deportata [c] sit filiafamilias, Marcellus ait (quę sententia vera est) nõ utiq; deportatione dissolui matrimonium [d]. nã cùm libera mulier remaneat, ñihil prohibet & uirum mariti affectionẽ, & mulierẽ uxoris aĩum retinere. Si igitur eo animo mulier fuerit, ut discedere a marito velit, ait Marcellus, tunc patrẽ de dote acturum. Sed si materfamil. sit, & interim constãte matrimonio fuerit deportata, doté penes maritum [e] remanere: posteà uerò soluto matrimonio posse eã agere: quasi humanitatis intuitu, hodie nata actione [f].

b Sed si alia lege. Mortua sit. ff ut supra de contra tab. l. j. §. filium.

c ¶ Quòd si deportata. ff & sic ciuitatem tãtum perdit. & facit in auth. de nup. §. deportatio. & C. de don. int. uir. & uxor. l. res. & ff. de do. inter ui. & uxo. sed si mors. Item contra ff. de capi. dim. eas. Sol. ut ibi.

d ¶ Matrimonium. ff aliàs contra. qđ dic, ut ff. pro socio. l. actione. §. publicatione.

e ¶ Maritum ff in ciuitate existentem, secus econtrà si ipse deportatus: quia mulieri redditur: ut C. de repudiis. l. j. in fine.

f ¶ Actione. ff sic hic ex humanitate demũ sol. matrimonio datur actio: ergo alibi mero iure etiam constante matrimonio est nata. sed dici potest humanitatem esse in hoc, q̃ pœnam non soluitur: vel q̃ non perdat dotem. & sic dicimus cõmuniter nasci demum sol. matr. vt C. de iure dot. in rebus. §. omnes. Accur.

†lib. 10. de offi. procõ.

¶ Idem. † LEX VI.

DIuus Hadrianus Aglio Braduæ ita rescripsit, †Pãnicularia [a] causa quemadmodũ intelligi debeat, ex ipso nomine [b] appa ret. Non. n. bona damnatorũ panicularia significari quis probè dixerit: nec si zonam [h] circa se habuerit, protinus aliquis [i] sibi vẽdicare debebit: sed nec uestem [k], qua is fuerit indutus, aut numulos †inueterales [l] quos uictus sui cã in promptu habuerit, aut leues [m] anulos [n], id est, qui rem non excedũt aureorum quinque. alioquin si quis damnatus in digito habuerit aut sardonycha, aut aliam gemam magni pretij, uel si quod chirographum magnæ pecuniæ in sinu habuerit, nullo iure illud in pãnicularia rõne tenebitur. ¶ Panicularia sunt ea, quæ in custodiã receptus secum attulit spolia, quibus indutus est quis, cum ad supplicium deducitur: ut & ipsa appellatio ostendit. Itaque neq; Spiculatores ultrò sibi uendicẽt, ne-

†Du. Pãnicularię.

† Vide in hanc legẽ Cęl. Rhodigi. lect. antiqua. iij. ca. xxvj. Alciati. præter. j. in dictiõe numos inueterales. & Bud. in ann. poste. hic, & Pyrrhũ Angleberm. meũ in lib. de Roma. magistra. j. & ij. circa fi. vtrobiq; q̃ dicant Spiculatores & optiões, de quib. in hac lege.

Du. in ueteralẽ. ali. in uentrali. Alcia. li. 1. Parerg. c. 4. uel potius in lateraliq; dictio reperitur in l. pen. prin. de lega. 3. aut laterales, ex ead l. pe nult.

5. ad legem Rho. de Iac. l. ij. §. cùm in eadem.

o ¶ Hanc rõnem. ff scilicet panniculariam: nec etiam de aliis reb. potest intelligi: cùm alia fisco describantur: non aliquib. officialib. ut C. eo. l. si quis intra. & l. in metallum. sed hodie nec officialibus, nec fisco aliquid datur: ut in auth. ut nul. iud. §. fi.

p ¶ Abuti. ff contra nuntios Bonoñ.

q ¶ Corrasas. ff id est, acceptas.

¶ DE PORTIONIBUS quę liberis damnatorum concedunt.

VM rõ. ff CASVS. Cũ ex delicto aliquis amittit bona: si habet liberos, pars bonorũ eius uadit ad eos: & de hoc plenè habuisti not. ff. e. l. j. cùm bona paterna dicantur debita filiis. Item si iste, qui bona perdit ex delicto, habebat patronum: illa pars bonorum liberti ibit, quæ iret si libertus naturaliter decessisset: reliqua pars ad fiscum uadit: & nõ solùm ueri filij accipiũt partẽ bonorum patris damnati, sed & adopti ui: nisi in fraudem facta esset adoptio: qđ qualiter fiat, declarat in litera. sed fi damnatus hẽt plures filios: hoc casu nulla ex bonis publicantur, sed omnia uadũt ad filios: & de hoc extant plura exempla. ea tamen quæ occasione delicti damnatus quæsiuit, ut quia occidit cognati cuius hæreditatem postea adiuit: nõ uadunt hæc bona ad filios delinquẽtis, sed ad fiscũ. idem & si filiafam. ueneno necauit eum, à quo hæres erat institutus, & hoc fecit iussu sui patris. Franc.

†Du. non compẽdio suo debẽt. &c.

†P. F. chartaticum. †Du. uel si q̃ fortiter.

r ¶ Adiiceret. ff ff. unde de lib. l. scripto. in fin. Accursius.

s ¶ Inditum est. ff ff. de liberis & posthum. in suis.

t ¶ Parentis. ff Quę à iure alicui dantur, priuatus nõ aufert: ut hic, & C. de inof. test. quoniam. & l. fcimus. §. fancimus. & in authen. de exhibẽ. §. optimum. & de nup. §. sed hoc quidem. & §. percipient. Itẽ quæ à genere, uel alia persona, alius nõ aufert: ut ff. de seru. expor. l. pen. & C. cõmu. de le. si duob. §. sed q.a. & ff. quibus modis usufr. amit. l. sub conditione. Ea enim quæ ex genere descendunt, filius per notam patris non perdit: ut ff. de iure patro. diui. §. sed & Volusius. & ff. de Senatoribus. l. emancipatum. §. fin. & de bo. lib. si ex patroni. §. j.

v ¶ De causis. ff quæ hodie sunt in auth. ut cùm de ap. co. §. causas.

x ¶ Possunt. ff scilicet ubi sunt ingrati. Accur.

y ¶ Existimatum. ff alias tum. alias dum.

z ¶ Concessas. ff hoc dic, ut ff. l. j. item facit. ff. de pœ. crimen.

a ¶ Esset. ff quanta autem sit, habes inst. de succ. lib. in fi. & in prin. titu.

†Titu. hic non habet in P. F. sed l. seq. est 7. tituli pcedentis.

†lib. sing. de portionib. quæ liberis dãna torum con ceduntur.

† Iste text. est sing. ad hoc q̃ legitima succedit loco alimentorũ. idẽ uoluit Cy. in l. Manicimus. C. đ rup. Bolo.

† Vide in hunc locũ Epistolam Aureliani Imper. de Heraclãmone ad Mallium Chilonem quam recitat Flauius Vopiscus. i eo. Huc ẽt ptinet Oratio Marci Antonij ad Senatũ cuius meminit Vulcatius Gallicanus in Auidio Cassio.

†Du. meritis de causis.

tit. & §. j. & jj. & §. sed nostra. siue secundum legem xij. tab. siue ex edicto prætoris, siue secundum ius legis Papię, siue secundum nouũ. & facit C. eo. l. v. & de cõdi. l. j. & in auth. de hær. & Falc. §. j. & C. de epis. & cle. si quis presbyter.

a ¶ In reatu. ff id est post accusationem reatus: ut patet ex seq. litera. & facit C. de rescindẽn. uen. l. hi.

b ¶ Si plures. ff tres ad minus: nec ob. §. l. j. §. alij dicunt ibi fuisse unũ, licet in plurali dicat: pro quibus ff. de uerb. sig. l. non est.

†Vindicãda, in P. F.

c ¶ Exempla. ff Sic ff. de re mi. qui cum uno. in prin. Sed arg. cõtrà C. de sent. l. nemo. sed dic ut ibi.

d ¶ Ampliari. ff facit ff. de pœn. aut facta. in fi. & C. de decu. si quis decurio. & C. qui numero libe. l. j. & C. cõ. de ma. l. ij. in fi.

e ¶ Non augentur. ff cùm ea bona sint fisco applicanda: ut ff. de iure fisci. Lucius. & ff. de fal. si quis cum. & l. cũ falsi. & facit supra famil. erc. l. iiij. §. pe. & p socio l. si fratres. §. fin. & l. sequen.

†Du. ĩ hac sentẽtia rescripsit.

f ¶ Idem. ff ut portiones liberorum non augerentur.

g ¶ Iussu. ff cùm nec auerit. & no. q̃ patris iussus non excusat. argu. contra. ff. de insa. l. j. §. fi. & l. quid ergo. & ff. de fal. si pater.

Patris iussus nõ sem p excusat.

h ¶ In potestate. ff sicìcet nec auerit.

¶ DE BONIS EORVM, QVI ANTE SENTENTIAM.

†Du. interemi.

N capitalibus ff Accusatus ď crimine ex quo imponit pœna sanguinis: si corrũpit accusantem, non punitur p̃p hoc. nam unicuiq; licet redimere sanguinem suum. se cus autem est si accusatus est de furto: & sic non de tam graui delicto & scilicet corrupit aduersarium: nam pro confesso habetur: & licèt nunc decedat, pœna ad eius hæredes nadit, i. bona auferuntur hæredibus. Sed si cùm aliqs esset accusatus, iudex scripsit ad principem ut assignaret insulam in quam iudex eum damnaret, uel alia de causa: & interim accusatus decessit: non transit pœna ad eius hęredes: & adducit simile de eo, qui est missus Romã, ut ibi contra cũ detur sententia: & interim in uia decessit: nam eius bona uadunt ad suos hæredes. & h. d. hæc l. & sequens. Franc.

†In P. F. non est esser. Porrò eo loco remanet uacuum spatium semipaginę mẽbranæ cum signis, quasi desint aliqua.

†Apud Du. addit, uel accusatorem corruperunt.

i ¶ In capitalibus. ff non omnibus: sed in his, quæ pœnam sanguinis infligunt. ut in fi. & §. de prætorica. l. fin. & ff. l. proxim. in princip. quæ sunt contrà.

k ¶ Non noceret ei. ff accusato.

l ¶ Ignoscendum. ff Hic distinguit superius dictum secundum Ioã. ut non sit contrà. ff. l. proxi.

m ¶ Qualitercunque. ff per pecuniam, non dicas per calumniam, cùm de calumnia iuret: ut C. de iuram. calum. l. j. licet quidam cõtrà, arg. huius legis. Item nonne iurat q̃ nihil dabit: ut C. eo. tit. authen. principales? Respon non iurat hoc capitulum. uel dic q̃ lex dare permittit: ut hic, & C. de transac. transigere.

n ¶ Imperatores. ff In latronib. i. inter latrones numerati: & tũc plana. & sic habes latrones. sed in lib. R. est latrones.

o ¶ Defensionem. ff ac si dicat, bona auferuntur hæredib. Sed contrà. C. de hær. l. Manicheos. ubi bona hæredib. relinquuntur: ut ff. de iure fis. l. eius qui. Sol. secundum Ia. speciale hic in latronib. ut & in crimine læsæ maiestatis. ut C. ad legem Iul. maiesta. l. quisquis. & dic latrones, id est fures. nam & latrones, q̃ suspenduntur furca, ut ff. tit. j. capitalium. §. famosos. possunt redimere sanguinem suũ: ut ff. l. proxi. quæ est contra. & facit C. de pœna in. qui malè iud. l. j. & §. ad Turpill. l. senatusconsultum. §. fi propter. Item contra. ff. l. proxi. in fin. Sol. ut ibi. Accursius.

†lib. 8. Disputation.

p ¶ In insulam. ff facit ff. quando appel. sit. l. j. & de le. iij. l. j. §. hi. & ff. de fica. l. qui cedẽ. & ff. tit. j. l. ij. & vj. & ff. ti. ij. l. ij. §. j. & l. diui. §. decurionib. & ff. de iniust. test. si quis filio. §. eius qui.

†Marcellus. al. Macer libr. 2. Publicor. † In P. F. Iulio Iuliano. Eos &c.

q ¶ Videatur. ff qđ p derit: ut ff. de accu. l. ex iudicium.

†Dua. qui à latronib.

r ¶ Argumento. ff q̃ ante sententiam.

s ¶ Debent. ff ff. l. proxi. §. fi quis autem.

De bono. eo. qui ante sen. &c. Tit. XXII.

QVi rei. ff CASVS. Qui se occidit metu pœnæ, in duob. casibus bona eius confiscantur, unus quãdo iam erat accusatus, alius quando inuentus fuit in crimine & nondum accusatus se occidit metu delicti quod commiserat. Si uerò non fuerit accusatus, nec in scelere deprehẽsus, reus tamen criminis nostrum sibi intulerit, bona eius non confiscantur, sed ad hæredem eius uadũt. Item cùm accusatus se occidit ad hoc ut bona eius confiscentur: oportet esse tale delictum ex quo damnatus perderet uitã aut deportaretur, secus si esset accusatus de furto modicæ rei: uel inuentus in tali delicto se occidat. nam bona eius uadũt ad suum hæredem, nõ ad fiscum. Item si quis se occidit tædio vitæ: uel impatientia alicuius doloris uel simili modo finiuit uitam: bona eius uadunt ad suum hæredem non ad fiscum. Item si pater cùm occidisset filium suũ, se occidit: præsumitur quòd ob dolorem filij amissi se occiderit, non metu pœnæ: & ideo bona eius uadunt ad suum hæredem, non ad fiscum. Item secundum q̃ distinguitur in eo, qui occidit se, qua de cã se occiderit: ita est distinguendum in eo, qui uoluit se occidere, sed gentes non permiserunt: nam talis homo puniendus est, nisi tædio uitæ uel impatientia alicuius doloris se occidere uoluerit: & redditur ratio mirabilis in litera. Item si accusatus interim decessit mortis naturali: bona eius non confiscantur. Vltimò dicit: accusatus de graui delicto, credens se deliquisse, se occidit. si hæredes eius uolũt probare eum non deliquisse, audiuntur: & hoc probato habebũt bona defuncti: & non fiscus. Franc.

†publicata. in P. F.

†lib. sing. de dilationibus.

† Iuxta hoc est qđ scribit Aristi. libr. 5. Ethich. c. ii. Plato. Dialogo. 9. de legib.

t ¶ Metu. ff quem metum habere vẽ demum postulatus, uel in crimine deprehensus. & facit ad l. ff. de insa. liberorũ. §. nõ solent. & ff. ti. ij. ti quis aliquid. §. fi. & C. fi reus uel accusatur. fiue l. defunctis. & C. eod. l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eo.l.ij.& ij.& qui test.fa.pos.l.ij.& j. de iure fis.in fraudē.§.j.ij.& iij. & ſ. de iniust.test.ſi quis ex.§.eius qui.in fi.& ſ.ad Syll.l.j.§.ſi quis.

a ¶ Postulatū.] id est accusari.

b ¶ Deprehensi.§ſ. de ritu nup.l.palàm.§.quæ in adulterio. Accur.

c ¶ Afficiendus esset.] facit ad hoc, & inferius responsum j. de iu. fis.l.in fraudē.§.ij.

† Du.Pipi. tin. lib. &c.

d ¶ Finierit.§ id est ipsemet suspēderit se.

† al. est lex.

e ¶ Furtum.§ scilicet in casu sequenti, cum &c. Accur.

† Vindicantur in P.F.

f ¶ Fuisset.] sed casti gareturut in Auth. ut nul.iud.§.pen.

† Du.facti.

g ¶ Diuus Antoninus.§ ſ. de test.milit.l. eius militis.

h ¶ Occidisse.§ id est occisum esse. Accur.

i ¶ Non ppetrauit.§ & facit j. de re milit. l. ij.§.is qui.& ſ. de fica. l.diuus. Sed ar.cōtra. supra de falſ.l.qui falſam.& de inof.test. Papin.§.meminisse.& qd dicit non perpetrauit, id est se non occidit: quia fuit detentus ab hominibus.

† In P.F. uindicāda. ut & paulò post uindicari.

k ¶ Manus.§ supra de ædil.edi. cum autē. §.in aliis.

l ¶ Cauetur.§ ſ.eo.l. ij.in fi.& j. de iure fiſ. i fraudem.§.bona.

m ¶ In reatu.§ id est in suspicione reatus.

n ¶ Probatum.§ contra.C.qui test.fac. pos. l.ij.ſol. ibi innocentia probatur eoipso q; cōtrarium nō ostēditur: & sic habes quid in dubio præsumatur: & distingue ut ibi. Item cōtra.ſ.eo.l.ij.in prin.sed ibi accusatorem corrupit. Item contra.ſ.ea.l. §.uideri.

¶ DE INTERdictis, & relegatis, & deportatis.

† Du.Sic autem hoc.

Apitulū. CASVS Aliquo relegato ad tps: bona eius confiscabantur, & hoc olim, hodie secus. Franc.

o ¶ Capitulum.§ id est caput.

† Du.detulit.

p ¶ Relegatorum.] ad tps, ut j.l.relegatorum.§.ad tps. non ſi in perpetuum: ut j.l.relegati. Accur.

q ¶ Superiorum tēporum.§ sic B.& R. sed aliàs Imperatorum.

r ¶ Inter cætera.] i. quia inter cætera hoibus quib. innocentia rationum meorum tēporum, id est nos qui sumus innocentes, lucrari fiſco, quod nō debemus, & ſub. remiſi & hoc quoque &c.

s ¶ Quibus.§ aliàs qd. aliàs quibus. Acc.

t ¶ Innocentiam.§ aliàs innocentia: aliàs innocētia. itē aliàs rōnes: & aliàs rōnem.

consciuerunt, hæredem nō habēt.

¶ Papinianus† lib.xvj.digestorū ita scribit.† Qui rei criminis non postulati,[a] manus sibi intulerūt: bona eorum fiſco nō† vēdicētur. non enim† fati celeritatē esse obnoxiam, sed cōscientiæ metum in reo ueluti confessō teneri placuit. Ergo aut postulati esse debēt, aut in scelere deprehensi[b], ut si se interfecerint, bona eorū confiscentē. Vt autem diuus Pius rescripſit, ita demū bona eius, qui in reatu mortem sibi consciuerit, fiſco uendicāda sunt, ſi eius criminis reus fuerit, ut ſi damnaretur, morte aut de portatione afficiendus esset[c].

¶ Idem rescripſit eū, qui modici furti reus fuisset, licet suspēdio uitam finierit[d], non uideri in ea cā esse ut bona eius hæredibus adimenda essent: ſicuti neque ipſi adimerentur, ſi compertum in eo furtum[e] fuisset[f]. Ergo ita demū dicendum est bona eius, q; manus sibi intulit, fiſco uēdicari, ſi eo crimine innexus fuerit, ut ſi conuinceretur, bonis careret. ¶ Si quis autem uitæ tædio, uel impatiētia doloris alicuius, uel alio modo finierit uitam, successorem habere diuus Antoninus[g] rescripſit. Videri autem & patrem qui ſibi manus intulisset, q; diceretur filium ſuū occidisse[h]: magis dolore filij amiſsi mortem ſibi irrogasse: & ideo bona eius non esse publicanda diuus Hadrianus rescripſit.† Sic aūt distinguit, interesse qua ex causa quis ſibi mortem cōsciuit: ſicuti cùm quæritur an is, qui ſibi manus intulit, & non perpetrauit[i], debeat puniri quaſi de ſe ſententiam† tulisset. nam omnino puniendus est, niſi tędio uitæ, uel impatientia alicuius doloris coactus est hoc facere. & meritò, ſi ſine causa ſibi manus[k] intulit, puniendus est. Qui enim ſibi non pepercit, multò minus alij parceret.

¶ Si qui autem ſub incerto causæ euentu in uinculis uel ſub fideiussoribus decesserint, horum bona non esse confiſcanda, mandatis cauetur[l].

¶ *Si accusatus de graui crimine ſi occidit, credēs ſi deliquisse, ſi hæredes eius no lunt probare innocentiam defuncti, auditur: qua probata habebunt bona defuncti: non fiſcus. Bart.*

¶ De illo uideamus, ſi quis con-

a ¶ Retinent.§ inſt. quib mod. ius pa pot. ſol. §. relegati.

b ¶ Non licet.§ ut ſ. de pœnis. l. relegati.

c ¶ Retinent.§ vt j. de iure fiſci. l. bona. & ſ. ex quib. cauſ. maior. ſi qua mulier. in fi.

d ¶ Si qua.§ id est aliqua.

e ¶ In perpetuum.§ ſecus ſi ad tempus: ut infrà, relegatorum. §. ad tempus. ſic & ſupra de pœnis. l. ſi quis aliquid. §. ſi quis inſtrumentum.

f ¶ Relegati.§ pro eodem ponit, ſcilicet pro relegato in perpetuum. Accurſ.

† lib.j. Regula.

g Xilium.§ exiliū propriè dicitur deportatio, ſed relegatio impropriè, ut ſupra de public. iudic. l. ij. hic ergo impropriè dicitur: quia aliàs est in perpetuum, & tunc perdit ciuitatem: aliàs temporalis, & tunc non: ut ſupra ſi quis cauſ. ſed & ſi quis. circa princ.

† Lata fuga ad qd ui de apud Bud. in anno. ad l. aut facta j. de pœn. ubi de uoluntario exilio tractat, quo loco cēſet caput hoc ortum eē uel mutilatum.

h ¶ Interdictio.§ ut ſtaret Bononiæ uel Mutinæ.

† lib. 9. de of. procōſ.

i ¶ Certum locum.§ puta ut ſtaret Mutinę tantum: ut infrà eod. relegatorū §. item in parte.

k ¶ In inſulam.§ ubi non ſtat cum hominibus.

† Iſta glo. tū ſuo text. est not. ad hoc quòd ille, qui debet relegari dēt mitti in inſulā ubi nō ſunt homines. et adde q; relegatio æquiparat ſuſpenſioni ſecundum Spec. in tit. de ſuſpen. §. j. uerſicu. j. Bol.

† Du. nominatim.

Nter pœnas.§ CASVS. Inter cæteras pœnas est etiā deportatio inſulæ: quę pœna aufert ciuitatē. & ius deportandi habet præfectus urbis, non præſes prouinciæ: ſed cum præſes uidet aliquem deportandū: potest de hoc ferre ſententiam: mittat tamen postea ad principem, qui aſsignet huic damnato inſulam, ſi hæc ſententia ei placuerit: & interim faciet damnatum cuſtodiri. Vlti mò dicit: decutio ex crimine capitali deportāndus est, uel relegandus. Item confeſſus ante quæſtionem, in inſulam deportādus est. Cæterū il. huius titu. sunt planæ.

† libr. 10. de off. procōſ.

l ¶ Non est dubium.§ niſi habeat ſub ſe prouinciam: ut infra l. proxi. in prin. quæ est contra. uel ibi in relegatione, hic in deportatione. & facit ſ. de pœ. l. ij.§.j. & l. diui. & ſ. ut. j. l. ij.§.j.& j.qui app. fit. l. j. & ſ. de off. præf. urb. l.j.§. relegari. Accurſ.

† Du. et eā ſpecialiter.

m ¶ Prouinciæ.§ cuiuslibet. Accurſ.

n ¶ Annotare debent.§ condemnando eum in inſulam: ut j. l. proxi. in prin.

o ¶ Nominatum.§ id est, accuſatum.

† Sibi, non ē apud Bud. in l. ſi diuti no. ſ. de pœ.

† de iſtorū dria uide Crinitū li. de honeſta diſciplina. xxxij.c.v. et Celiū Rhodi. libr. lect. anti. xxvij. cap. xv.

† al. Pōpo. lib. 9. ad Sabin.

† Vindicata in P.F.

† Sic in P. F ſpter quā q; illis deest uerbum tu eor. Hal. autē legit cætera qui dem innocētia, ac ratione meorū tēporū hoc quoq; &c.

† al. Marcianus. lib. 13. Inſtitu.

† lib. 1. Epitomarum. al. Pompo.

† Al. Martian. lib. 2. Inſtitu.

nent[n]. Tantū. n. inſulā eis egredi nō licet[b]: & bona quoq; ſua omnia retinent[c], præterea ſiqua[d] eis adempta sunt. Nā eorū, qui in ꝑpetuū[e] exilium dati sunt uel relegati[f]: potest quis ſententia partem bonorum adimere.

¶ Idem.† LEX V.

Exiliumg triplex est: aut certorum locorum interdictio[h]: aut lata fuga, ut omnium locorū interdicatur præter certū locū[i]: aut inſulæ uinculum, id est, relegatio in inſulam[k].

¶ Vlpianus.† LEX VI.

Inter pœnas est etiam inſulę deportatio: quę pœna adimit ciuitatem Romanam. ¶ Deportādi aūt in inſulam ius præſidibus prouinciæ nō est datum[l], licet præfecto urbi detur: hoc enim epiſtola diui Seueri ad Fabium Cillonem præfectū urbi expreſſum ē. ¶ Præſides itaq; prouincię[m], quoties aliquem in inſulam deportādum putant, hoc ipſum annotare debent[n]: nomen uerò eius ſcribendum est principi, ut in inſulam deportetur: ſic deinde principi ſcribere, miſſa plena opiniōe, ut prinCeps æſtimet an ſequenda ſit eorum ſnīa, deportariq; in inſulam debeat: medio autem tēpore dum ſcribitur, iubere eum debēt in carcere esse. ¶ Decuriones ciuitatum ꝑp capitalia crimina deportandos, uel relegandos diui Fratres rescripſerunt. Denique Priſcum in homicidio & ic̄dio† nominatum[o], ante quæſtionē confeſſum, in inſulam deportari iuſſerunt.

¶ Idem.† LEX VII.

Relegatorum duo gña sunt. Sunt quidam, qui in inſulā relegantur: & ſunt qui ſimpliciter ut prouincijs eis interdicatur, nō ēt inſula aſsignetur. ¶ In inſulā relegare præſides prouinciarum poſſunt: ſic tamen, ut ſi quidem in ſulam ſub ſe habeāt, id est, ad eius prouinciæ formam pertinentem, quam adminiſtrant, † etiam ſpecialem inſulam aſsignare poſsint, inque eā relegare[p]. Si verò non habeant, pronuntient quidem in inſulam ſe relegare: ſcribant aūt Imperatori ut ipſe inſulam aſsignet. Cæterùm, non poſſunt damnare in eam inſulam, quā in ea prouincia cui præſunt, non habeāt. Interim quoad inſulam Imperator aſsignet, militi tradēdus ē relegatus. ¶ Hęc est differētia inter deportatos & relegatos[q]: q; in inſulam relegari, & ad tēpus, & in perpetuū quis pōt[r]. ¶ Siue ad tēpus, ſiue in perpetuum quis fuerit relegatus, & ciuitatē Romana non retinet[s], & teſtamenti factionē nō amittit[t]. ¶ Ad tēpus[u] relegatis neq; tota bona, neq; ptē admi dēre[x] rescriptis q; buſdā manifeſtat: reprehēſæ q; sunt ſententiæ eorū, qui ad tempus relegatis ademerunt partē bonorū vel bona: ſic tñ, vt non infirmarentur ſnīæ, quæ ita[y] sunt prolatæ. ¶ Est quoddam genus quaſi in inſulā relegationis in prouincia Aegypto†, in nouas inſulas relegare. ¶ Sicut aūt relegare in inſulam quiſquam, quæ non est ſub ſe, non potest[z]: ita nec in prouinciam quidem relegandi hēt ius, quæ n est ſub ſe; fortè præſes Syriæ in Macedoniam non relegabit†: ſed intra prouinciam ſuam potest relegare. Item in partē certam prouinciæ moraturum relegare potest: vt fortè nō excedat[b] ciuitatem aliquam, vel regionē aliquā[c] non egrediatur. Sed & in eas partes prouinciæ, q̄ sunt deſertiores, ſcio præſides ſolitos relegare. ¶ Interdicere aūt quis ea prouincia[a] pōt, quam regit: alia non potest. & ita diui Fratres rescripſerūt. Vnde eueniebat, ut qui relegatus esſet ab ea prouincia in qua domicilium habuit, morari apud originem ſuam poſſet. Sed Imperator noſter cum diuo † Fratre ſuo huic rei prouidit. Mętio enim Probo præſidi prouinciæ Hiſpaniæ rescripſit, etiam ea prouincia interdici, unde quis oriundus est, ab eo qui regit eam prouinciam, ubi quis domicilium habeat. Sed & eos, qui cùm incolæ eſſent, non in ea prouincia quid admiſerint, ꝙ eum est adreſcripti[c] authoritatem pertinere. ¶ Dubitatum est an interdicere quis alicui poſsit prouincia†, a qua

† In hanc differentiā pulchrè Oui. li. ſ. de Triſtib. ad uxorem. q; eam quidā exulis uxorem appellaſſet. Cicero in Orat. pro Cecina cir. fin.

† In P. F. in ouaſin relegare Est autem Oaſis siue Oaſis tam parua q̄ magna, locus Aegypti Ptolomæo. Ee aut tem relegabantur ſontes aut propter ſontibus habiti. Hiſto. Tripart. li. 7. c. 16. & li. 12. c. ſ. Vide Dua. li. 2. Diip. c. 39. qui infinitos locos ex omni genere ſcriptorū hac pertinētes congeſsit.

† In P. F. ſed extra, p uinciam.

† Pub. Patre.

† Hic hebetis gl. ſingq; iudex originis pōt punire ſub datū rōne delicti ppetrati extra territoriū de quo per Bar. in l. ſepulchri. ſ. de ſep. uio. Bolog.

† Du. i qua.

liqueritnut C. ubi de cri. agi opor. l. j. Et no. hic, qué esſe incolā. & habere domiciliū, idē est: ut & j. de ver. ſi. l. pupillus. §. incolæ. qd ergo differt

q ¶ Præſunt.§ quia extra territorium. &c. vt ſ. de iuriſ. om. iud. l. ſi. & facit ſ. quod quiſque iur. l. j. in fi. & j. de bo. aut. iud. poſſ. l. eū vnus. terius diſtrictus. Item facit j. eo. §. ſicut. Accurſ.

r ¶ Quis potest.§ quaſi diceret, non deportari, niſi in perpetuū: & ſic est contra ad hoc ſub auditum ſ. de pœn. l. ſine præfinito. Sol. nō debet quis deportari ad tempus, uel dāmnari ad tempus in metallum: ut hic. Si tamē cō prehendatur tempus, tenet ſententia nihilominus: vt ibi. & facit j. ea. l. §. ad tempus. & facit ſ. de pœnis. l. capitalium. in prin. Accur.

s ¶ Retinet.§ Imò perdit: vt ſupra de capitis dimin. l. amiſsione. § ſed & hi. Solu. ibi exponitur, id est deportari, vel vt ibi.

t ¶ Non amittit.§ vt & ſupra de teſtam. l. ei us. §. pen.

u ¶ Ad tempus.] ſecus ſi in ꝑpetuū: ut patet in dānato. l. Iul. de vi pub. vt inſt. de pub. iud. §. item lex. & ſ. e. l. relegati. & facit ſ. de pœ. capitaliū. in princ. & j. de iure fiſ. l. bona. in prin. & ſ. ad l. Fal. in ratione. §. cum quidā.

x ¶ Debere.§ niſi ex dicat ſpecialiter: ut C. de epiſc. audien. l. nemo. in fi. & C. de poſtu. l. fin. quæ est contra.

y ¶ Ita.§ ſ. cum adem ptione bonorū. & dic prolatæ ſcilicet tēpore huius legis: ſed quæ ferentur poſtea infirmantur ut C. de legi. & conſt. l. non dubiū vel quia licet fieri non debeat: factum tamen tenet. ad quod ſ. de pœnis l. moris. §. illæ. & j. quando app. ſit l. j. §. biduum. & ſ. de cond. indebit. l. eleganter. §. ſi quis poſt. & quod met. cau. l. fin.

z ¶ Non potest.] ſ. ea. l. in princ. & ij. q. ij. nullus potest.

a ¶ Potest relegare.§ forte ſi prius imperator aſsignaſſet: & ſic potest intelligi. ſ. in princ. huius l. per hoc qd̄ est ſ. l. inter pœnas.

b ¶ Non excedat.§ i. nō recedat, uel excat pœnas. Accurſ.

c ¶ Aliquam.§ ad quod ſ. eo. l. exil ium.

d ¶ Ea prouincia.§ in qua ſunt incolæ.

e ¶ Ad reſcripti.§ ut ſcilicet poſsint interdici ea, à qua ſunt oriundi, ab eo præſide qui præeſt prouinciæ in qua ſunt incolæ: ut & infra proxi. §. Et ſic nor. quod accuſatur quis de delicto in ea prouincia ubi habet incolatū, licet alibi de

Universidad de Deusto
Biblioteca

differt à superiori §. Respon. ibi deliquit vbi habitabat, hic alibi.
a ¶ Oriundus. § id est ortus.
b ¶ Incolæ. § id est habitat.
c ¶ Sua. § id est ea prouincia cui præest.
d ¶ Italia. § in qua est ortus.
e ¶ Patria. § in qua habitat: & in qua est præses.
f ¶ Si quis eam sententiam. § quã habes §. §. sed & eos.
g ¶ Admiserit. § id est receperit.
h ¶ In aliam prouinciam. § ab ea quam incolit, vel vnde est oriundus Io.
i ¶ Commiserit. § id est deliquerit.
k ¶ Prouinciæ. § quã incolit.
l ¶ Præter Italiam. § innuit Italiam esse prouinciam. sic suprà de ma. uindi. l. etiam. §. fi. Accursius.
m ¶ Patronorũve. § ad quod j. ad munic. l. assumptio. §. fina. & l. eius qui in prouin.
n ¶ Patria. § scilicet sua propria.
o ¶ Etiam ab vrbe. § Rom. per excellentiã: vt insti. de iu. na. §. sed ius. quæ & sua patria est, & quidem maior vñ abstinet ab ea: sed non idem in communi casu: quia non ideo videntur interdici minora, quòd interdicantur maiora: vt j. ad muni. l. Roma. & §. de seruis expor. l. ij. & l. cui pacto. & j. ead. l. §. potest. & suprà de scena. l. qui indignus. & C. fi seruus expor. l. fin.
p ¶ Patria sua. § vtpote minori.
q ¶ Non videtur. § tacitè. expressim autè interdici debet: quia licet non sit maior quo ad alios, sibi tamen videtur esse maior: vt §. de offic. præfect. vrb. l. j. §. fin. vel hic patria: ibi ciuitate. vel dic, nõ videtur cõmuni opin. secundum quã est minor: & hoc hic respexit: sed respectu suæ propriæ opinionis, secundum quam est maior, est interdictum: vt ibi: quæ præualet: & secundum hoc hic nõ soluit plenè.
r ¶ Excedendi. § id est recedendi.
s ¶ Relegatum. § si habes relegatus: legas cum superioribus. si relegatum tunc cum inferioribus. & dic q præses dat libellum cõtinentem modum relegationis ipsi relegato.
t ¶ Dare. § scilicet præsides.
v ¶ Ne excedant. § ideſt ne accedant in patriam fic §. de pœnis. l. relegati. vel pone etiam proprie. & facit §. de pœnis. l. moris.
x ¶ Ad honores. § alios, nam & decurionatus honor est: ut C. de decurio. l. j.
y ¶ Non admittat. § facit j. de decur. l. ij. & j. de varijs cog. l. pen.

†Du. interdicit.
†al. ut assolent Itali.
†Dub. etiã prouinciæ.
†Etiam de est apud Bud.
†Du. patronorum: uel pluribus principijs &c.

oriundus a est, cũ ipse ei prouinciæ præfit, quã incolit b, dũ sua c nõ †interdicat: vt solet Italia d † interdicere, qui patria e nõ interdicunt: vel an per consequentiã videatur †et ea prouincia interdixisse cui præest. Quod magis erit probandum. Per contrarium autẽ is, qui originis prouinciæ præest, nõ est nactus ius interdicendi ea prouincia, quam incolit is, qui relegatur. ¶ Si quis eam sententiã f admiserit g ut is, qui in alia prouincia h commiserit i, possit relegari ab eo, q ei prouinciæ k præé, eueniet, ut relegatus iste tribus prouinciis præter Italiam l dẽat abstinere, & in qua deliquit, & quam incolit, & originis. & si ex diuersis prouincijs oriri uideatur propter conditionem uel suã, uel parentis †, patronorũve m pluribus etiam prouincijs consequenter interdictum ei dicemus. Quibusdam tñ præsidibus, ut multis prouincijs interdicere possint, in dultum est: ut præsidib. Syriarũ: sed & Daciarum. ¶ Cõstitutũ est eum, cui patria n interdictũ est, ẽt Vrbe abstinere debere. Cõtrà autẽ si cui Vrbe fuerit interdictũ patria sua o interdictum non videtur p. & ita multis constitutionibus cauetur, ¶ Si cui planè nõ patria sua, sed aliqua ciuitate iter dictum sit, videndum est, an etiã patria sua, itemque Vrbe interdictum dicamus. quòd magis est. ¶ His qui relegantur dies excedendi r à præsidibus dari & põt, & solet. Etenim moris est ita pronuntiari, Illum prouincia illa, in fulisque illis relego. excedereque debebit intra illum diẽ. ¶ Relegatum s planè libellũ dare t possе principibus, †etiã diui Fratres rescripserunt.

¶ *Cui interdicitur minus officium nõ potest accedere ad maius: sed non habet locum econuerso. Bartol,*

¶ Solet præterea interdici sentẽtia quibusdã, ne intra patriæ territorium, uel muros morentur, ne excedãt u patriam, uel in uicis q̃busdam morẽtur. ¶ Solet decurionibus ordine interdici uel ad

x ¶ Non petere. § aliàs petere, & facit j. de decu. l. iiij. aliàs repetere. ad quod C. ad l. Iuli. de ambi. l. j.
a ¶ Nec eos. § scilicet honores.
b ¶ Perquàm. § ideſt ualde.
c ¶ Aspirare. § ad quod §. §. constitutum. cũ

tempus, uel in perpetuũ. ¶ Itẽ põt alicui pœna iniungi, ne honores adipiscatur: nec ea res facit vt decurio esse desinat: cum fieri possit ut quis decurio quidem sit, ad honores x autem non admittatur y. Nã & senator quis esse potest, & tũ honores nõ petere z.

¶ Põt alicui & unus honor †interdici: sic tñ, vt si cui honore vno interdictum sit, nõ tantùm eum honorem petere nõ possit: verũ nec eos a quoque, qui eo honore maiores sunt. est enim perquàm b ridiculum, eum qui minoribus pœnæ causa prohibitus sit, ad maiores aspirare c. maioribus tamẽ prohibitus, minores petere non prohibetur. Sed muneribus si q̃s pœnę causa fuerit prohibitus, nihil ualebit sententia. Neque enim †immunitatem pœna tribuere debet. Ergo & si honoribus d quis in pœnam fuerit prohibitus, poterit dici, nisi honores isti habuerint mistam muneris grauem impẽsam, infamiam e illi ad hoc f non profuturam.

¶ Marcellus. † LEX VIII.

Sed honore quidem illum arceri puto; cæterum impendia debere præstare.

¶ Vlpianus. † LEX IX.

Potest præses quendã dãnare †, ne de domo sua ꝓcedat b.

De sententiam passis, & restitutis.

TITVLVS XXIII.

¶ *Deportatio & damnatio in metallum non extinguit ius patronatus patrono restituto. b. d.*

¶ Vlpianus ad edictum. LEX I.

De successionem liberti patronus deportatus, & restitutus admittit †. Sed & si in metallũ dãnatus, restitutus est, nunquid seruitus pœnæ i extinguet ius patronatus, etiam post restitutionẽ. Et magis est, vt nõ extinguat seruitus k ius patronatus.

¶ Idem. † LEX II.

Si deportatus restitutus dignitatem quidem indulgentia

†Nota q̃ quis ꝓ̃ de lictum suũ, uel pœnam non debet esse immunis. cõcor. xvj. q. j. cap. legi. rex. in c. intelleximus. de iudic.
†Al. Martianus li. 2. Pub. iudic.
†lib. 10. de off. procõs.
†Du. ne domo.

†lib. 38.

†Du. Sed si.

†li. 5. opin.

facit §. de iu. pat. l. siue. in princ. & de in ius voc. l. sed & si per. & de bonis libe. l. iiij. §. si deportatus.

Si deportatus. § CASVS. Quid deportatus est, deinde restitutꝰ quo ad dignitate recuperãda, nõ ad bõa: nõ tenet creditorib. suis antiq. nec reip. si aliq̃d ei prius dẽbat, si aut princeps iusserit bóa ei restituti

De sententiam passis, & restitutis.

TITVLVS XXIII.

¶ DE SENTENtiam passis, & restitutis.

Deportatio. § CASVS. Aliquis de capitato si cognati eius uel alii petant a principe ut eis liceat corpus eius accipere & sepelire concedendum est eis: nec aliter possunt corpora eorum sepeliri nisi de principis licentia: & hoc princeps quandoque nõ concedit: ut si erat damnatus ob crimen læsæ maiestatis. Item corpora eorum, qui sunt combusti, non licet sepeliri sine principis parabola: ut puta ossa. quæ remanserunt uel cinis collectus. Fran.
f ¶ Cognatis. § & aliis petentibus. ut j. l. fin. & Ioseph petiit. à Pilato corpus Christi. & facit C. de relig. l. obnoxios.
g ¶ Petirum. § à principe ut j. l. prox.
Si quis. § CASVS. In insulam deportatus aut relegatus, ibidem decessit, non potest sepeliri extra illam insulam nisi de principis licentia: & sic pœna etiam post mortem durat. Frã.
Corpora. § CASVS. Corpora damnatorum ad mortem quibuslibet petentibus ad sepeliendum princeps concedit. Franci.
h ¶ Animaduersorum. § id est corũ in quos anima duertitur, & qui dãnantur ad mortem. & facit §. l. proxi. in prin.
i ¶ Danda sunt. § a princ. ut §. l. prox. Accursius.

¶ DE APPELLATIONIBVS.

sticui si uellet ea: & ipse non vult. bene tenebitur creditoribus antiqs ac si haberet bona. Fran.
a ¶ Non. est. § nec in quota parte: ut C. eo. l. fi debitor.
b ¶ Puerat. § ad hoc C. eo. l. si deportationis. & de act. & obl. seruus. sed contra j. de reg. iu. inuito. Itẽ §. quod cũ eo. l. 2. sed hic in primũ statum reponitur.

† Recipe. stauit, in P. F.
† Dua. nec publico nomine &c.
† Du. Sed cum ei
† Recipe. rãdi, in P. F.

In insulam. § CASVS. Deportato in insulam pœnam ei princeps remisit retentis bonis. non tenetur creditoribus antiquis, cum non habeat bona, nec habere possit. si autem bona recuperat, tenebitur directa act. Fran.
c ¶ Competant. § facit §. l. proxi. & quod ibi notaui.

† liber. 16. Respon.

In metallum. § CASVS. Mulier existẽs grauida, damnata ẽ in mettallũ. & nunc edidit. deinde restituta est dicitur q̃ & cognatio quo ad filium est ei matri restituta. Fran.
d ¶ Conceperat. § ante: damnationem: secus si post: quia parit seruum: ut supra. de fideic. liber. l. generaliter. §. ex damnata. nisi cum matre restituatur: ut insti. de ser. cog. in princip. sed quidam dicunt etiã postea conceptum liberum esse: argu. sup. ad Tert. l. j. §. q̃ mortis. quod non placet. Item facit insti. de cap. di. §. quod autem. cõtra. solut. hic restitutus: ibi simpliciter manumissus ut d. §. qui mortis. sed cõtra hanc solutionem est: insti. de ser. cogn. sed ibi semper serui. unde manumissi accipiunt cognã. & fac. §. de iu. pat. l. siue. & §. e. l. j.
e ¶ Restituta.] mulieri: & per consequens filio. Accur.

† liber. 17. Quæstion.

¶ DE CADAVERIBVS PVNITORVM.

Corpora. § CASVS. Aliquis de capitato si cognati eius uel alii petant a principe ut eis liceat corpus eius accipere & sepelire concedendum est eis: nec aliter possunt corpora eorum sepeliri nisi de principis licentia: & hoc princeps quandoque nõ concedit: ut si erat damnatus ob crimen læsæ maiestatis. Item corpora eorum, qui sunt combusti, non licet sepeliri sine principis parabola: ut puta ossa. quæ remanserunt uel cinis collectus. Fran.
f ¶ Cognatis. § & aliis petentibus. ut j. l. fin. & Ioseph petiit. à Pilato corpus Christi. & facit C. de relig. l. obnoxios.
g ¶ Petirum. § à principe ut j. l. prox.
Si quis. § CASVS. In insulam deportatus aut relegatus, ibidem decessit, non potest sepeliri extra illam insulam nisi de principis licentia: & sic pœna etiam post mortem durat. Frã.
Corpora. § CASVS. Corpora damnatorum ad mortem quibuslibet petentibus ad sepeliendum princeps concedit. Franci.
h ¶ Animaduersorum. § id est corũ in quos anima duertitur, & qui dãnantur ad mortem. & facit §. l. proxi. in prin.
i ¶ Danda sunt. § a princ. ut §. l. prox. Accursius.

principis † recuperauerit, in sua aũt omnia bona non est a restitutus, nec a creditoribus, † nec reipublicæ nomine conueniri potest. † Sed si cum ei facultas oblata esset a principe ad bona quoque sua † recuperãda, maluerit ea relinquere, & actionibus exuere se, quib. b ante sentẽtiam subiectus fuerat, b non poterit.

¶ Papinianus. † LEX III.

In insulã deportati bona fiscus pœna remissa retinuit. Credito res ex antè gesto nõ habere cũ eo, qui debitor quondam fuit, actiones, constitit. Quod si bona cum dignitatis restitutione cõcessa recuperauerit, vtiles actiones necessariæ non erunt, cum & directæ competant. c

¶ Paulus. † LEX IIII.

In metallũ dãnata mulier eũ, quẽ conceperat, d edidit: deinde à principe restituta est. Humanius dicetur etiam cognitiõis iura huic restituta e videri.

De cadaueribus punitorum.

TITVLVS XXIIII.

¶ Vlpianus. † LEX I.

Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis f ipsorum negãda nõ sunt. & id obseruasse se etiam diuus Augustus libro decimo, de vita sua scribit. ¶ Hodie autem eorum, in quos animaduertitur, corpora non aliter sepeliuntur, quam si fuerit petitum g & permissum: & nonnunquam nõ permittit, maxime maiestatis cã damnatorum. ¶ Eorum quoque corpora, qui exurendi damnantur, peti possunt, scilicet vt ossa & cineres collecta sepulturę tradi possint.

Appellandi. § CASVS. Vsus appellandi frequens est & necessarius. Per appellationem enim corrigitur quod male iudicatum erat siue dolo, siue imperitia. Iicet quandoque deterius iudicetur in causa appellationis quam in prima.] ¶ Quæritum. § si princeps respondet alicui iudici de quadã quæstione: & iudex secundũ illam rescriptionem iudicat, potest appellari a sẽtentia prædicta. potest enim esse quod iudex in consulendo Principẽ fuit mentitus: & sic contra rescriptionẽ siue rescripti principis appellari vr & dic de hoc ut in gloss. domini mei Accur. quæ incipit: non dicas appellari, &c. ¶ Si q̃s. § A suia quadam appellaui ad quendam iudicem. cuius de berem ad aliũ iudicem appellare. quæritur an mihi error meus prꝺicẽt nocear & distinguit. nam si appellaui ad minorem iudicem quam fuerit iudicãs: tunc mihi noceet. si aũt cũ deberem appellare ad quendam qui erat aliquantulum maior iudicãte, appellaui ad quendam magis maiorem: non nocet mihi. & de hoc dat exẽplũ. nã cum iussu principis consules iudicẽ delegarũt in cãnea, quã habebam cum Titio, deinde à sentẽtia istius delegati appello ad principem, cum deberem ad consules appellare, non noceret mihi. & ipsi cõsules de causa appell. cognoscẽt ac ꝺ ad eos effet appellatum.
¶ Libelli. § Nunc decet qualiter fiat libellus appellatorius. Secundo dicit quod si in ipsa die, qua lata est sententia, volo appellare: sufficit si dicam, appello. Tertio dicit quod in appellatione non est necesse declarare cõtra quem aduersariũ appellet. Item si in appellatione quosdam ex aduersariis nominaui, quosdam non, ut cum essent plures mei tutores quondam contra quos egi propter malam administrationem, & succubui, nunc appello, & quosdã ex eis nomino, satisfacit mihi. & quidã eorũ appellãt quorũ nomina in libello appellata. Itẽ licet in appel. est apposita causa quare appellet, poterit tñ in processu causæ aliã causam allegare, & aliã omittere, & prosequi appel. quibuscunque modis poterit. & hoc dicit hic §. cum duab. ll. seq. Franc.
k ¶ Nesciat. § & ideo plenius attingendus. ut §. de lib. leg. legaui.
l ¶ Iniquitatem. § cum dolo: imperitia sine dolo, ad primum est §. de minori. l. præfecti. ad secundum. C. eod. l. i. ad utrumque instit. de iniur. prin. si autem contra constitutiones, ipse iure non ualet, & non est opus appellatione, ut j. quæ sentent. sine appella. l. i.
m ¶ Corrigat. § vsus appellandi. i. appellatio, seu appellationis iudex Pronun-

† Al. Martianus li. 2. Publicorum.
† Seuerus Du. lib. Sentẽtia.

†li. i. de Appellatio.
† Vsus.
† Huc spectat q̃ de Milesiorũ Rep. refert Arist. li. 2. polit. ca. 6.
† etiam. nõ è apud Du.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pronuntiat.§ scilicet quandoque.
b ¶ Aduersus rescriptum.§ quo respon. alicui iudici consulenti ad aliquā quæstionem de iure: non dico de facto: ut §. de iudi. eum quē.§ j. & hoc casu princeps nō dat dilationē. ut C. de dilationi. l. cū à nobis.
c ¶ Prouocari oportet. § Non dicas appellari à literis, in quibus mendacia sunt insertaquia iam sunt approbatæ: ut j. quādo appel. fit l. fi. quę est cōtra. nec ā rescript. licet hoc uideat dicere. nō enī a sententia pricipis appellatur: ut infra āquibus appell. non licet. l. j. i pri. Sed dic appellari à sentētia iudicis quam fert secundū cōsiliū principis, q consilium fuit secundum relationem: & sic quodāmō appellat cōtra rescriptū, & contra literas cōsultationis: & hęc p bantur in Greco q ē hic. si scripserit &c. & sic intelligi potest. C. de appell. l. ij. & in aut. ut i med. li. §. super hoc. Sed op. qa sicut non appellat à sentētia princip. ita nec ab eius iudicis sentētia, q iudicat se cundū quod ipse mādat: ut in aut. ut inmedio. li. §. j. q̄ est cōtra. Solu. ibi a princ. priceps audiuit causam, & rescripsit iudici: si sic, p babitur tibi, ita iudices. sed hic iudex post, causā discussam cōsuluit principē. uel ibi: secūdū jus cōmune rescripsit: hic contra ius cō mune: uel hic princeps iudicauit.
d ¶ Ad sententiam: nostram. § uetus lectio, Ab enuntiatiōe id est à mendacij relatione principi facta: ut hic subicit.
e ¶ Non esse appellandum. § Io. & Azo. dicūt ab hac interlocutoria appellandū: ut infra quādo app. fit. l. j. in prin. & C. de relationibus. l. pria. in fine. quę sunt contra. & hic exponūt ſi esse. appellādū dū ne cessitate: sed pōt ſi vult. Vel ſm alios in illa. j. quando appel. fit iō appellat, quia iam erat lata sentētia. hic ferēda: & in illa C. uocat refutatorias preces. non appellationē sed contradictionē, quæ fit cōtra consultationē. Et secundū hoc hic nullo modo appellatur. & sic ſm hoc ab interlocutoria non appellatur: q dicut j. de app. reci. l. 2. Vel tertio cōtra interlocutoriā: qua pronūtiat principē cōsulendū, nō appellatur. sicut nec ab aliis, ut hic. sed a grauamine. quia inserit mēdacia, uel iterloquitur inserendo, pōt appellari: ut d. l. C. sic enim hic dicere uidetur
f ¶ Iudicem. § scilicet ad maiorem.
g ¶ Vt minorem. § scilicet minorem eo qui iudicauit. ut colligitur j. deni que &c. uel dic uerius forte minorem eo qui iudicaturus est. & facit §. de mino. l. minor autem.
h ¶ Ei nocebit. § uidetur quod non. quia in damno utrando etiam iuris error non debet obesse: ut §. de iur. & fact. igno. error. Sed speciale ut hic noceat error facti uel iuris. quia ad rigorem iuris conseruādū hoc statuitur. ut in vsucapione. ut no. eo. tit. l. iuris ignor. Item sic ē in confessione: ut §. de confes. l. non fatetur.
i ¶ Nihil ei oberit. § quia non alium, sed magis plus: ut supra quemadmodum serui. amit. is cui. in prin.
K ¶ Ex rescripto nostro. § mandauit enim princeps consulibus ut dent iudicem: ut j. quis & à quo. l. fi.
l ¶ Consules. § ad hos fuit appellandum: ut j. quis & à quo. l. fi. & j. e. Imperator. ij. respond. & idem si Imperatorem appellasset: ut j. eod.

tas sententias in peius reformet. neque enim vtique melius pronuntiat[a] qui nouissimus sententiam laturus. Quæsitum est an aduersus rescriptum[b] principis prouocari possit: forte si præses puinciæ, uel quis alius consuluerit, & ad consultationem eius fuerit rescriptum. Est enim quæsitum, an appellandi ius supersit. Quid enim si in consulendo mentitus est? De qua re extat rescriptum diui Pij, πρὸς τὸ κοινὸν τ θρακῶν: quo ostenditur prouocari oportere[c]. Verba rescripti ita se habent: † Εἰσὶν ὀσημέρας τὰς ὑμῶν, ἅμα δὲ καὶ ἀντιτάσσομεν ὑμῖς, ὅτι ἐν ὑπάρχει τοῖς βουλομένοις ἐπικαλεῖσθαι πρὸς τῶν ἀποφάσεων. οἱ γὰρ δεδόξασεν, ἢ ψευδῶς, ἢ οὐκ ὄντως ἔχοντα τὰ ὑποτεταγμένα, ὑβρίζ ὑμῶν εἶναι δόξη προδιαγινώσκειν, τῶν δὲ ὑστέρως ἔχουσιν τοῖς γραφεῖσιν ἀντιτασσόμενον. id est, Si scripserit, quisquam ad nos, & illi aliquid rescripserimus, volentibus ad sententiam[d] nostram prouocare permissum erit. Si enim docuerint, uel falsa, uel non ita se habere, quæ scripta sunt, nihil a nobis videbitur iudicatum prius, quam contra scriptum fuerit, quemadmodum alii ter res se habeat, quam nobis insinuatum sit. ¶ † Hinc consequenter videtur rescriptum, a consultatione iudicis non esse appellandum[e], si quis forte interlocutus fuerit principem se consulturum, cum possit post rescriptum prouocare.

¶ *Error in appellando iudicem maiorem uel parem, appellationem non vitiat, secus, si minorē appellauerit h. d. Primo ponit quæstionē Secundo solutionem. Tertio eam probat per rescriptum. Secunda ibi, Et si quidem. Tertia ibi, Denique. Bar.*

¶ Si quis in appellatione errauerit, ut puta cum alium appellare debere, alium appellauerit: uidendum est an error ei nihil obficit. Et si quidem cum maiorem iudicem[f] appellare, deberet, ita errauit ut minorem[g] iudicē prouocauerit, error ei nocebit[h]. si uero maiorem iudicem, prouocauerit, error ei nihil oberit[i]: & ita multis constitutionibus continetur. ¶ Deniq: cum q̄dam iudicem ex rescripto principis à consulib. accepisset, & præfectum vrbi appellasset, error eius subuentum est rescripto diuorum Fratrū: cuius verba hæc sunt, Cum per errorem factū esse dicas, ut a iudice, quē ex rescripto nr̄o[k] ab amplissimis cōsulib, acceperas, ad Iulianū† Faustinū amicum nostrū præfectum vrbi prouocaris, consules[l] amplissimi perinde cognoscant atque si ad ipsos facta esset prouocatio[m].
¶ Si qs ergo uel pare,[n] uel maiorem[o] iudicē appellauerit, aliū tñ p alio, ī ea cā est ut error ei nō noceat: sed si minor est, nocebit.

¶ *Libellus appellatorius debet continere personā appellantis: personam iudicis a quo appellatur: & sententiam a qua appellatur personam uero eius cōtra quam appellatur, de necessitate non debet contimere: & tempore sententiæ potest quis solo uerbo appellare dicendo, appello. h. d. cum l. seq. & prin. l. seq. Bar.*

¶ Libelli qui dantur† † appellatori, ita sunt concipiendi, ut habeant, scriptum & a quo dati sunt hoc est, qui appellet: & aduersus quem[q], & a qua sententia[r].

¶ Martianus. † LEX II.

SEd si apud acta[s] quis ipso die voce appellauerit, satis erit si dicat, Appello.

¶ Vlpianus. † LEX III.

SCio quæsitum, si quis nō addiderit in libellis contra quem aduersarium appellet, an præscriptioni[t] subiiciatur. Et puto nihil oportere pscribi. Sed & illud cecidit ī quæstionē: si plures habuerit aduersarios & quorūdā nomina in libellis sint cōphensa, quorundā non, an æque præscribi[u] ei

Imperatores. in princip. nonne consul est maior: quia superillustris & præfectus illustris tantum: ut in auth. ut cum de appel. §. illud. & ut ab illustri. & qui supra eam dign. §. j. & in authen. consti. quę de dicol. vj. Ad hoc dic quod consul maior est quo ad dignitatem. non quo ad administrationē: quia non habet nisi voluntariam iurisdictionem ut: colligitur §. de offi. consulis. l. j. quod non placet: quia imo habet etiam contentiosam: ut §. de arb. l. 3. in fina. & l. seq. Alij dicunt quod hic dicit de illis consulibus, qui dignitatem habent, non administrationem. arg. d. l. de arbit. Vel dic scilicet, minorem: scilicet eo qui iudicauit.
m ¶ Prouocatio. § non ergo opus est noua appellatione.
n ¶ Vel parem. § parem uel maiorem accipe: ut sup. dixi. Item facit j. l. 3. & de app re. l. fi cuius & de censi. l. forma. §. fi. sed arg. contra §. de iur. omn. iudic. l. si per errorem. & de aqua plu. arcen. l. sed hoc.
o ¶ Vel maiorem. § ordinarium tamen, vel quasi ordi. vt delegatū à principe. Quid ergo est quod dicitur non debere, appellari, nisi ad delegantem nec etiam ad imperatorem: ut inf. e. l. Imperat. respond. verū vt ipse cognoscat.
p ¶ Libelli qui dantur. § alias appellatorij, & ita planum est: vt sub audias dantur, scilicet iudici. sed in libro Alb. est, appellationis, & tūc dic, scilicet, faciendæ. & dic dantur iudici à quo appellatur, si fieri potest alias ei ad quem appellatur. ut quando appellatur: sit. l. j. §. dies. & §. fi quis & j. decem dies hodie.
q ¶ Aduersus. quem] scilicet iudicem. nec enim ei nocet si non dicat in libello appellationis aduersus quem aduersarium: ut j. l. j. in princ. nel dic, est dicēdum ut hic: non tamen nocet si non dicatur: ut ibi.
r ¶ A qua sententia. § puta quam tulit contra me de tali re, ad quod infra de lib. di. 2. respon. & est addendum, apostolos peto: & instanter secundum quosdam: ut j. de lib. di. §. fin. sed forte non est opus poni in libello appellationis.
s ¶ Ed si apud acta. § Quid si iudex surrexerat; uidetur in scriptis appellandum. ar. §. de in integ. rest. diuus. sed ibi contra ius cōmune vollebat admitti. unde hic potest dici tota ea die, dummodo sit iudex: ibidem in eadē iudicij figura posit viua voce appellari, cæterū sequēti die in scriptis: ut hic, & j. l. a sententia. § fi. & ar. C. eo. l. litigatoribus. sed an cum appellatur ab interlocutoria, quod est quandoque, sit appellandum in scriptis die seq respon. non puto, cum nec sentiētiet in scriptis ex necessitate: q̄ secus ē in diffi. ut C. de sen. ex breuicu. re. l. v.
t ¶ Cio quæsitum. Præscriptioni § id est exceptioni.
u ¶ Præscribi. § non obst. §. l. j. in fi. ut ibi exposui.

Et

† Rusticū, in P. F.

† Dua. Sed Si minorē, nocebit.

† Du. appellatorij.

† Macer. lib. j. de appellationi. † li. j. de Appellation.

† Du. Sed illud. † al. complexa.

a ¶ Et cum una. § puta pluriū tutorum relinquatur: ergo secus esset si diuersæ causæ sunt. arg. infra. proxi. respon. Accur.
b ¶ Hi soli. § hic est contra. C. si unus ex pluribus ap. l. j. & ii. fol. hic uidentur soli illi appellare, uictoria tñ eorum aliis prodest, ut ibi. uel dic ex diuersa causa, ibi ex una, ut j. si qui separatim. §. fina. ad quod §. de ope. no. mun. de pupillo.
§. si plurium. Alii dicunt quod hic aliis absentibus, ibi aliis præsentibus appellauit, uel hic alii ac quiescunt sententiæ, ibi non, quæ duæ non placent, quia diuinare est & facit j. qui separatim. in prin. & per totam l.
c Sunt comprahensa. § ut infra qui separati in prin.
d ¶ Reddere. § hic not. q aliam proponit, licet Primo unam allegauerit. ad quod instit. de excutut. §. qui autem. & de suc. edic. l. j. §. sed uidendum. & de bon. lib. si nero. §. sed & si mortis. & C. de eden. edita. & supra de inof. test. mater. & C. de inof. test. l. contra maiores. & de ann. excel. l. fi. sed argu. contra supra. de adul. l. denuntiasse §. quid tamen. & C. de cod. l. vl. in princ. & §. illo. Sed an teneatur dicere causam, hic enim non bene aperit. sed certē satis innuit q non, cum dicit, quibuscunque modis, &c. & patet per formam libelli, ubi de causa nihil dicitur, ut supra l. j. §. fi. Item arg. contra supra de iud. solemnis. & quod not. supra de adul. l. denuntiasse. § quid ergo. Sed arg. contra infra e. appellāti. sed in interlocutoriis secundum canones est causa inferenda in appellatione, ut extra de appell. cum debitus. Item no. in causa appellationis quibuscunque modis posse procedi ad eam prosequendam ad quod est C. de temp. ap. l. per hanc.
e ¶ Ab executore. § scilicet ab ipsa executione facti, est enim executor, &c. ut & C. de execu. rei iudica. l. executorem. Sed si pronuntiat exequendam, sic, ut C. de appel. l. & in maioribus.
f ¶ Non licet § ut C. eo. l. quoniam iudices. & j. de uerb. sig. si qua pœna. ubi dicit de pœna non prouocandum secūdum unum intellectum. hoc autem uerum est nisi executor excedat modum quod minus modis fieri potest, ut C. quorum app. ab executione. ii. respon.
g ¶ Præses prouinciæ] qui præses sententiā duorum legatorum interpretatur, ut supra de re iu. l. duo. uel etiam unius. sed an suam propriam posit interpretari? quidam dicunt quod non, ut: C. sententiam rescindi nō pos. l. j. Nec dicas, ibi non interpretatur, sed retractat, quia per interpretationem ad idem posset uenire, quod esse non debet, argu. supra de reb. eo. l. magis. §. fi pupillus. item pro eis supra de re iu. l. iudex. alii quoc ar iā suam. & pro eis quod pri cep. fa. C. de le & const. l. j & fin. & de re. iud. l Neratius. & in authent. de rap. mul. in princ. & supra de vulg. substit. l. ex facto. in princ. Item testator, ut supra de testa. hæredes. §. fi quid. Item prætor, ut supra de præto. stip. l. j. §. fin. & l. ante pen. Item tabellio, ut C. de fid. §. fi quis decurio. & in authen. de fid. instr. §. fi uero moriantur. Item pro hoc supra de re iudi. Lactorum, item an quilibet iudex secundum hoc poterit? Respon. nō minor maioris uel paris, arg. supra l. j. §. fi quis. & in auth. de ap. §. fi. ité nec delegatus etiam suam, ut d. l. iudex. De simplici ordinario potest dubitari. nam hic de præside dicit qui merum habet imperium, ut supra de offic. præ. fid. illicitas. §. qui uni uersas. sed potest dici qđ

¶ *Alio condemnato non appellante, uel appellationem non prosequente, alius cuius interest poterit appellare: & appellationem interpositam ab alio prosequi. Bartol.*

¶ Alio cōdemnato, is cuius interest, appellare pōt: qualis est qui per procuratorē expertus victus est, nec procurator suo nomine appellat. Ité si emptor de proprietate victus est, eo cessante auctor eius appellare poterit, aut si auctor agerit, & victꝰ sit, nō est denegāda emptori appellādi facultas. Quid enim si venditor, qui appellare noluit, idoneus nō est? quinetiā si auctor appellauerit, deinde in causæ defensiōe suspectus sit visus, Peride defensio causæ emptori committēda est, atque si ipse appellasset. Idq; ita cōstitutum est in persona creditoris, cū debitor victꝰ appellasset, nec ex fide causam defenderet. Quę cōstitutio ita accipiēda est, si interueniēte creditore debitor de pignore victus prouocauerit. nam absenti creditori nullū prēiudicium debitor facit: idque constitutum est.

¶ *Procurator qui litem contestatus est, si mutatur, per procuratorem appellat. Bartol.*

¶ Si procurator† qui iudicio interfuit, victus sit, an ipse quoque per procuratorem appellare possit, videamus: qa constat procuratorem alium procuratorē facere nō posse. Sed meminisse oportet, quòd procurator lite cōtestata dñs

† Deest Du.

† Du. certè

† Du. facili item.

† Mace. li. j. de Appellation.

† Not. q li ert iudex suā sententiam diffinitiuā non possit reuocare, tamen ea declarare & interpretari pōt. Ad quod conco. ca. olim. & in c. ex parte. de verb. sig. facit l. in prætoriis. & ibi concordata per n.e. §. de præt. stipula.

† Ab executore non appellatur: sed ab iniqua sententiæ interpretatione sic: & tunc solum de iustitia interpretantis quæritur. b. d. Tres partes ex summario colliguntur: secunda ibi, Sed ab eo tertia ibi, ita tamen. Bartol.

LEX IIII.

† Martianus.

AB executore sententiæ appellare non licet: sed ab eo, qui malè sententiā interpretari † dicitur, appellare licet: si tamen is interpretandi potestatem habuerit, velut præses puinciæ, aut procurator Cæsaris: ita tamē vt in causa appellatiōis reddēda hoc solū quæratur an iuste interpretatum sit, id quod etiā diuus Antoninus rescripsit.

† Du. Ro. in suis singulis. fo. 18. fing. cccc. ii. iſtū text. fing. reputant ad hoc q procurator etiam ſi non habet potestatem ſubſtituendi, potest ſubſtituere alium ad appellādum.

† l. u.

CASVS. Ab executore sententiæ non appellatur, & die de hoc ut in glo. sed bene potest appellari ab eo, qui male sententiam interpretari dicitur & de hoc de exemplum ut in glo. hic posita, quæ incipit, sed quomodo aliter, &c.
¶ Alio condēnato. § Alio condēnato is cuius interest potest appellare. Ité iure: ut ecce prouocare condemnato potest dominus apppellare. Ité si auctio emptore & non appellante, auctor eius potest appellare. Ité si auctor egit & succubuit, poterit emptor appellare. ut quia forte ueditor non est soluendo. Item cū uenditor appellauit, poterit emptor. i caution sa appellationis cum uenditore adesse. ut ſi eū habeat ſuſpectum. Item cum debitor meus obligasset mihi fundum, conuentus ad fundum rē uendic à quodam qui se dominū dicebat, succubuit in hac causa, & appellauit. & non ex fide agit, potero ego creditor in hac cā adesse. sententia enim contra debitorē meū lata mihi præsenti præiudicat. Item procurator alicuius succubuit, pōt procuratorē ordinare ad appellandū. Ité si ego & tu ſumus hæredes Titii, & tu agis contra debitorē hæreditariū, et pateris te succūbere in mei præiudicium. potero ego appellare, quia mihi qualequale præiudicii facit illa sentētia. Item fideiuſſores uenditoris possunt appellare. Ité eptore victo fidefores Titii Titio cōdemnato possunt appellare. Ité si scriptus hæres ſuccubuit in querela contra eū mota, legatarii & serui quibus erat relicta libertas possunt appellare ſi dicant collusum ſuiſſe: & ſi ſcripto relicta libertas possunt appellare & ſeruī quibus erat relicta libertas, agere ad legata & libertates ſi dicant & probent ſtraudē eorum ſuiſſe tranſactum. Idem & ſi tranſegit ſine appellatione. Vltimo dicit, ea dic, qua eſt data ſententia, pōt appellari uiua uoce: ſic ſine ſcripto, ea dic, qua eſt data ſententia, pōt appellari uiua uoce: ſic ſine ſcripto, ſed intra triduum. Item ſi ſententia data eſt contra reum, & ipſe appellauit, & ſuccubuit, pōt actor appellare

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Litis efficitur.§ ut & C.de procura.l.iii.& l.nulla.& l.à procuratoribus.& l.quod quis.& C. eo.l.si actor.& supra de ꝓcura.l.is cuius. & supr à manda.si procurator.§.j. & de dol.except.si procurator §. j.& not. quod etiam dominus litis dicitur, qui nunquam fuit in iudicio sic,& C. eod. dominus.& de senten tiis.l.j.

b A Sententia. Ptæiudicium.§ siue in odium cohæredium, vt hic, fuerit vnus de cohæredibus damnatus: siue non in odium: qualequale præiudicium facit aliis: vnde appellat: vt hic: non tamen est firmum præiudicium ut subiicit hic, quamuis &c. & in contrariis: vt supra de re iudic. l. fæpe. & de exception. rei iudica. si cum vno. & C. de liber. cau. l. Arrianus. Item quod subiicit similem causam: sunt exempla supra de peti.hær. si quis in princip. & de Carbo. edict. l. iii. §. ibidem: &, de ventre in pos. mit. l. antepenul. & de Carbo. edict. l. Titia. item similiter ad qualequale præiudicium sunt exempla supra de iure patrona. si duo. & de interrog. actio. l. & quia. §. interdum. Sed argumen. contra. supra de infam. l. Lucius. in fin.

c ¶ Pro eo.§ aut pro principali appellauit fideiusso. & habet triduũ. aut pro se, quasi sibi fiat præiudicium : & habet biduum : ut infra quando appel. fit. l. j. §. in propria. & l. iii. §. j.

d ¶ Et uenditor.§ supra de separatio. l. j. §. sed & si quis suspectum. in. fin.

e ¶ Acceperunt.§ destinatione.

f ¶ Permittendum est appellare.§ præiudicaretur enim eis, cum ius ex sententia fiat ut supra de inoff. testa. Papinia. in fin. & facit infra. eod. si pro lusorio. in princip. & supra de inoffi. testam. si suspecta. in princ.

g ¶ Si quæratur.§ id est dicatur.

h ¶ Ab eo.§ instituto hærede.

i ¶ Dicerent.§ scilicet legatarii.

K ¶ Idem dicẽdum est.§ nisi in causam testamenti agant petentes legata, non dico quod à tran fact. appelletur. sic infra proxi. respon. & de inoffic. testa. si suspecta. §. quamuis. & facit ſ. de transact. l. iii. in princ.

l ¶ Sufficit.§ hoc dic ut ſ. eo. l. ii.

m ¶ Computandum est.§ ut C. e. l. eos. §. penul. sed hodie decem dies, ut in authen, ibi posita.

N On tantum.§ CASVS. Aliquis est damnatus ad supplicium potest ipse appellare, item alius etiam extraneus pro eo etiam inuito eo. Franciscus.

n ¶ Ducitur.§ post sententiam.

o ¶ Necessarius.§ id est coniunctus.

p ¶ Humanitatis ratione.§ qua ratione quilibet homo alii debet benefacere, ut supra de fer. expor. l. seruus ea. Nam natura constituit cognationem inter nos, ut supra de instit. & iure. l. ut uim. & pro hac cognatione ponit hic humanitas. alias pro ægritudine, quia naturaliter homini conuenit, ut ſ. qui ex cau. ma. sicut. §. fi. alias pro morte, ut instit. de do. §. ité quod subiicit, nec quærimus cuius interſit &c. scilicet pecuniariter, uel ratione uexæ cõsanguinitatis, iteresse ramẽ ratio e præ dicte cognationis, quæ est inter omnes, ut dictũ est. & hac ratione, q audiẽs, quia sua interest, appellabit intra bidaũ, ut in sua causa, ut inf. quãdo app. fit. l. ii. §. ii. & §. j. & de app. reci. l. i. nec obst. quod i causis

litis efficitur a,& ideo per procuratorem appellare potest.

¶ *A sententia inter alios data põt appellare, is cuius interest ratione pleni uel qualiscunq; præiudicij: & causam appellationis a iudice interpositæ potest prosequi. hoc dicit cum duobus. §§. seq. Bar.*

¶ Martianus. † LEX V.

A Sentẽtia † inter alios dicta appellari nõ potest, nisi ex iusta causa: veluti si quis in cohæredum præiudiciũ b se condemnari patiatur, uel similem huic causam: quamuis & sine appellatione tutus est cohæres. Item fide iussores pro eo c pro quo interuenerũt. Igitur & uenditoris fide iussor emptore victo appellabit, licet emptor & venditor d ac quiescant. ¶ Si hæres istitutus victus fuerit ab eo, qui de inofficioso testamento agebat, legatariis, & qui libertatem acceperunt e, permittendum est appellare f, si querantur g per collusionem pronuntiatum: sicut diuus Pius rescripsit. Idem rescripsit legatarios causam appellationis agere posse. Sed & si in fraudem suam transactionem factam ab eo h, qui appellasset, dicerent i, idem dicendum est k. Sed & sine appellatiõe si fuerit transactum, similiter rescriptum est. ¶ Si quis ipso die inter acta voce appellauerit, hoc ei sufficit l. si autem hoc non fecerit, ad libellos appellatorios dandos biduum uel triduum computandum est m.

¶ *Cuilibet licet prouocare pro eo, qui ad supplicium ducitur, etiam eo inuito. Bart.*

¶ Vlpianus. LEX VI.

N On tãtum † ei, qui ad supplicium ducitur n, prouocare per

mittit, verum alii quoque nomine eius: non tantum si ille mãdauerit, verum quisquis alius, puocare voluerit, Neque distinguit, vtrum necessarius o eius sit necne, Credo enī humanitatis ratione p omnẽ prouocantem audiri debere. ergo & si ipse acquieſcit sentẽtiæ. nec quærimus cuius interſit. Quid ergo † si resistat qui damnatus est, aduersus prouocãtẽ q, nec velit admitti eius appellationẽ, perire festinans? Ad huc putẽ differendum r supplicium.

¶ Martianus. † LEX VII.

C Vm † quidam propter uiolẽtiam iudicis nõ ipsi à quo appellauit s, dicisset libellos, sed publicè t proposuisset, diuus Seuer u veniam ei dedit: & permisit ei causam appellationis agere.

¶ *Appellãs non debet iniuriari ei, à quo appellat, alias punitur. b. d.*

¶ Vlpianus. † LEX VIII.

I Llud sciendũ est, eum, q prouocauit, non debere cõuitiari ei, à quo appellauit: cæterum oportebit eum plecti. & ita diui Fratres rescripserunt.

¶ *A sententia lata p libertate põt appellari: non in integrum restitutio peti. Bar.*

¶ Marcellus. † LEX IX.

I Llud sciendum est, neque pusillum, neque rempublicam cum pro libertate x iudicatur, in integrum restitui posse: sed appellationem esse necessariam. Idque ita rescriptum est.

¶ *Si plures sunt diuersis sententijs cõdemnati. plurib. appellation b. opus est: nisi una p batio esset contra eos conueniẽter. hoc dicit istud principium cum uersic. sed cũ aduersus, qui cum isto debet iungi. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX X.

S I qui separatim fuerint con-

q ¶ Acquiescit sententiæ.§ scilicet audietor alius appellans. & sic ei inuito fit bonum: ad quod est C. de nat. liber. l. quoniam. & C. eod. l. addictos. & C. de episco. aud addictos. & institu. quib. mo. tol. ob. in princ. & supra de quæst. l. j. §. diuus. & de libe. cau. l. iii. sed hic contra. C. quorum app. non re. l. ii. sed ibi loquitur ubi ante sen tentiam est confessus: un de non potest appellare. sed hic cum postea secundum Ioan. & eodem modo solue. C. de pœnis. qui sententiam. Item cõtra. infra de uerbo. signi. l. si qua pœna. in fin. titul. Item contra. infra de re. iu. l. inuito. sed hoc magis pro se: & quia ut dixi, sua interest. uel illa in priui. ut not. supra. de neg. gest. l. solũdo. Item contra supra de procur. Pompon. §. fina. Sol. hic speciale ratione prædicta. Accur.

r ¶ Prouocantem.§ alterum pro se.

s ¶ Differendum.§ si tamen perseueret durante causa ap. supplicium patietur: nisi forte appellãs probet contra.

t ¶ Vtquidam.§ CASVS Timore & minis iudicis, qui tulerat sententiam: non fuit ausus appellationis libellos ei dare: sed coram uicinis obtuli appellationem meam: satis est. Franc.

u ¶ Appellauit.§ id est appellare uolebat. Accursius.

v ¶ Publice?. id est coram uicinis. sic supra. de operis noui nunt. nõ. l. de pupi. §. fed & si ipſi. & supra quod ui aut clam. l. j. §. & si forte. & facit C. de his, qui per me. m dic. non app. l. ii. & infra de regu. iur. l. in omnibus caussis præfecto.

† Allegaſ q non autẽ dit perire uolẽs. addo q iste text. facit q uno d. Bal. in c. at si clericis. tra, qđ refert Iaſ. in l. error. de &fac. igno. Cuidelicet q si qs fuit cõfessus se occidisse hominem: tũ per hoc non debet puniri præ tutiuæ confessionis, nisi constet de corpore occiſo: hoc est iõ quia non audit, &c.

¶ Macer. li. de Appellã. lib. 4. de Appella. Scrib hic iſtum text. ad hoc ſu. reputant. q ubi index non uult recipere appellationẽ poteſt appellari cõ pellãs uicinis. Bart. in l. j. § si quis s. eo. Bolog. ¶ Macer. li. 2. de Appe. † lib 8. Disputa.

Llud.§ CASVS. Qui appellat non debet iniuriosa uerba dicere iudici à cuius sententia appellat: & si dicat, punietur. Franc.

x ¶ Conuitiari.§ iudici. sed nec iudex appellanti: ut ſ. de iniur. l. iudici, non enim est iniuria iudicium C. eo. l. & in maioribus.

Llud.§ CASVS. Res publica uel pupillus dicunt Stichum seruum suum. lata est sentẽtia pro Sticho quod sit liber. nõ potest respũ. uel pupil. rest. petere, sed potest appellare. Franc.

y ¶ Pro libertate.§ competenti: ut & C. de dolo. l. si dolo. Azo. secus si competitur a ut C. si aduersus. lib. l.j.

S I qui.§ CASVS. Plures tutores separatim condemnati sunt ex mala gestione unius eorũ. omnes debent appellare: nec sufficit unũ appellasse. Item si actum est contra unum tutorẽ pro pluribus speciebus male administratis: & pro unaquaque specie condemnatus est: & appellauit: & simul coadunate ascendũt xx. lib. au dicitur quod princeps de causa appellationis cognoscet. Item si egi contra plures quondam meos tutores pro mala gestione eorum: & condẽnati sint in cent. sufficit unũ ex his appellare. & prodest ali s. sed nũquid quilibet eorũ exigerur in cent. & dicitur quod nõ, sed per partes quilibet soluet condẽnationem. Vltimo dicit, quod dicitur alias pluribus in cõmuni causa condemnatis, sufficit si unus appellet, est ita demum uerum, si ex una causa fuerint condẽnati. quid enim si unus fuit condemnatus eo q non gesserat

gesserat tutelam: alter eo quia malè gesserat? unius appellatio alteri non prodest. Franc. Accur.

a ¶ Condemnati.§ ut multi tutores ex gestione unius tutelæ: ut ſ. eo. l. scio. §. certe. & arg. j. eo. l. cum in una.

b ¶ Si quis cum una.§ ut tutelæ.

c ¶ Non faciũt.§ qa xx. libras excedunt: ut C. eo. l. in offerendis.

d ¶ Et poterit.§ i. debebit. sic C. de peda. iudi. l. ij. Inspicitur ergo quasi coniunctæ sunt. ad quod ſ. de pac. si plures. §. ij. & C. de do. sanctus. §. fi. & sic est cõtrà. ſ. de iurisd. om. iud. l. si idem. ibi, ut singulæ. Sol. ibi plurib. actionibus, hic una, uel ad idem tendit, ut potius res, i. iurisdictio ualeat quàm non. uel ibi in cã principali: hic appellationis.

e ¶ Aduersus plures.§ tutores puta: ut j. eo. §. fi. item si unus cõdemnatus fuit ex diuersis causis, & simpliciter appellat, secus si ab una: ut j. eo. l. cùm in una. & ſ. de iniur. etiam. §. ex causa.

f ¶ Nocerent.§ & ita sunt omnes condemnati simul.

g ¶ Appellatio.§ ẽt ab uno ex his facta.

h ¶ Conueniebant.§ puta quia omnes gesserunt, & male: uel quia nullus.

i ¶ Teneatur.§ & ita una sit necessaria appellatio ut faciat ad titul.

k ¶ In personas.§ & ideo sunt plures appellationes necessariæ.

l ¶ Partes debere.§ facit C. si plures una sententia. l. j. & quod ibi not.

m ¶ Quod est rescriptum.§ ut C. si unus ex pluribus appella. de ge prima.

n ¶ Obtinere.§ hic distingue an res de qua est quæstio, est corporalis & communis: & tunc unius app. alteri prodeſt: non restitutio in integrum: ut C. si unus ex plu. l. j. & econtra. idem si contra unũ appellatur: ut ſ. eodẽ. scio. §. sed illud. aut est

Parenthe. hic inclusa desunt i Dua. exempla.

Eorũ, nõ est apud Du.

Eum, nõ habet Du.

demnati a quamuis ex eadẽ causa, pluribus eis appellationibus opus est.

¶ *Plures summæ ex diuersis speciebus. quæ eadem actione comprehenduntur, debent inspici cumulatę non separatæ. Bar.*

¶ Si quis cũ una b actione agere tur, quæ plures species in se habebat, pluribus summis sit condemnatus, quarum singulæ notionem principis non faciunt c, oẽs autẽ coniunctæ faciunt, † (quid faciat, uidẽdum est. Et) poterit d aduersus plures e prolatæ essent rationes, quæ eis nocerent f, sufficit eis vna appellatio g: quia uno titulo com probatarum rationum omnes cõueniebantur h.

¶ *Si plures una sententia condemnantur, quilibet in uirili tenetur. Bar.*

¶ Quoties aũt plures in unã summã condẽnantur, atrùm una sũa est, & quasi plures in unã summã sint rei promittẽdi, ut unusquisq; eorũ insolidum teneatur i, an uerò scinditur in personas † eorum sũa, quæritur. Et Papinianus respondit scindi sũam in ꝑsonas k atq; ideo eos, qui condẽnati sunt, uiriles partes debere l. ¶ Qđ est rescriptum m, In cõi causa, quoties alter appellat, alter non, alterius uictoriam etiam ei proficere, qui non prouocauerit. ita demum probandum est, si una eademq; cã fuerit defensionis. cæterùm, si diuersæ, alia cã est: ut in duob. tutoribus procedit, si alter tutelam gesserat, alter non attigerat: & is qui nõ gesserat, prouocauerit. Iniquũ est enim † eum, qui idcirco agnouerat sententiã, qm̃ gesisse se scit: ꝑ ꝑ appellationem eius, qui non gesserat, obtinere n.

¶ Idem. † LEX XI.

C Vm ex causa iudicati soluta cẽt pecunia ex necessitate o iudicis, ab eo qui appellatione interpositа meruerit meliorem sententiam, recipere eum pecuniam quam soluit, oportet.

¶ *Si electio & confirmatio est inualida, appellatio non est necessaria. Bart.*

¶ Idem. † LEX XII.

S Iconstat nullo actu ex lege habito duumuirum creatũ, sed tantùm uocib. populariũ postulatum, eisq; tunc proconsulem (quod facere non debuit p) cõsensisse, appellatio in re aperta superuacua fuit q.

¶ Idem. † LEX XIII.

A Ppellanti nihil obest q in libellis à qua parte sniæ appellaret, non significauit r. Nõ solere ĩprobari appellationes eorum qui uel sunam cãm appellandi probabilem habuerunt s.

¶ *Aduersus sententiam contra testamentũ legitimè latam permittitur legatariis appellare. Bart.*

¶ Idem † ad edict. LEX XIIII.

S I † prolusorio iudicio actũ sit aduersus testamentũ u, an ius faciat iudex x, uidendũ est. Et diuus Pius cũ inter cõiunctas y ꝑsonas diceret ꝑ collusionẽ in necem legatariorum & libertatũ actum, appellare eis pmisit: & hodie hoc iure utimur, ut possint appellare: sed & agere z cãm apud ipsum iudicem, qui de testamento cognoscit, si suspicantur non ex fide † cohæredem causam agere a.

¶ *Sententia lata contra testamentum in contumaciã hæredis non facit ius, nisi cõtra ipsum hæredem. Bart.*

¶ Idem † ad edict. LEX XV.

Q Ui † appellat, non cogitur dicere causam, nisi cum reus petit absolui. Item si reus petit absolui, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat intentionem suam. Item si actor probat intentionem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat exceptionem suam. Item si reus probat exceptionem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat replicationem suam. Item si actor probat replicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat duplicationem suam. Item si reus probat duplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat triplicationem suam. Item si actor probat triplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadruplicationem suam. Item si reus probat quadruplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quintuplicationem suam. Item si actor probat quintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sextuplicationem suam. Item si reus probat sextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat septuplicationem suam. Item si actor probat septuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat octuplicationem suam. Item si reus probat octuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat nonuplicationem suam. Item si actor probat nonuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat decuplicationem suam. Item si reus probat decuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat undecuplicationem suam. Item si actor probat undecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat duodecuplicationem suam. Item si reus probat duodecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat tredecuplicationem suam. Item si actor probat tredecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quattuordecuplicationem suam. Item si reus probat quattuordecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quindecuplicationem suam. Item si actor probat quindecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexdecuplicationem suam. Item si reus probat sexdecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat septendecuplicationem suam. Item si actor probat septendecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat octodecuplicationem suam. Item si reus probat octodecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat novemdecuplicationem suam. Item si actor probat novemdecuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat vigesimuplicationem suam. Item si reus probat vigesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat vigesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat vigesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat vigesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat vigesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat vigesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat vigesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat vigesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat vigesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat vigesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat vigesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat vigesimosextuplicationem suam. Item si reus probat vigesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat vigesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat vigesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat vigesimooctuplicationem suam. Item si reus probat vigesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat vigesimonovemplicationem suam. Item si actor probat vigesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trigesimuplicationem suam. Item si reus probat trigesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trigesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat trigesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trigesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat trigesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trigesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat trigesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trigesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat trigesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trigesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat trigesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trigesimosextuplicationem suam. Item si reus probat trigesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trigesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat trigesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trigesimooctuplicationem suam. Item si reus probat trigesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trigesimonovemplicationem suam. Item si actor probat trigesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadragesimuplicationem suam. Item si reus probat quadragesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadragesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat quadragesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadragesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat quadragesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadragesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat quadragesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadragesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat quadragesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadragesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat quadragesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadragesimosextuplicationem suam. Item si reus probat quadragesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadragesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat quadragesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadragesimooctuplicationem suam. Item si reus probat quadragesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadragesimonovemplicationem suam. Item si actor probat quadragesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quinquagesimuplicationem suam. Item si reus probat quinquagesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quinquagesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat quinquagesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quinquagesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat quinquagesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quinquagesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat quinquagesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quinquagesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat quinquagesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quinquagesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat quinquagesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quinquagesimosextuplicationem suam. Item si reus probat quinquagesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quinquagesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat quinquagesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quinquagesimooctuplicationem suam. Item si reus probat quinquagesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quinquagesimonovemplicationem suam. Item si actor probat quinquagesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexagesimuplicationem suam. Item si reus probat sexagesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexagesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat sexagesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexagesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat sexagesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexagesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat sexagesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexagesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat sexagesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexagesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat sexagesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexagesimosextuplicationem suam. Item si reus probat sexagesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexagesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat sexagesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexagesimooctuplicationem suam. Item si reus probat sexagesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexagesimonovemplicationem suam. Item si actor probat sexagesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat septuagesimuplicationem suam. Item si reus probat septuagesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat septuagesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat septuagesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat septuagesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat septuagesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat septuagesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat septuagesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat septuagesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat septuagesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat septuagesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat septuagesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat septuagesimosextuplicationem suam. Item si reus probat septuagesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat septuagesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat septuagesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat septuagesimooctuplicationem suam. Item si reus probat septuagesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat septuagesimonovemplicationem suam. Item si actor probat septuagesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat octogesimuplicationem suam. Item si reus probat octogesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat octogesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat octogesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat octogesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat octogesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat octogesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat octogesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat octogesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat octogesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat octogesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat octogesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat octogesimosextuplicationem suam. Item si reus probat octogesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat octogesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat octogesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat octogesimooctuplicationem suam. Item si reus probat octogesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat octogesimonovemplicationem suam. Item si actor probat octogesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat nonagesimuplicationem suam. Item si reus probat nonagesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat nonagesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat nonagesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat nonagesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat nonagesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat nonagesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat nonagesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat nonagesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat nonagesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat nonagesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat nonagesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat nonagesimosextuplicationem suam. Item si reus probat nonagesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat nonagesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat nonagesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat nonagesimooctuplicationem suam. Item si reus probat nonagesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat nonagesimonovemplicationem suam. Item si actor probat nonagesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat centesimuplicationem suam. Item si reus probat centesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat centesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat centesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat centesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat centesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat centesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat centesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat centesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat centesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat centesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat centesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat centesimosextuplicationem suam. Item si reus probat centesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat centesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat centesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat centesimooctuplicationem suam. Item si reus probat centesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat centesimonovemplicationem suam. Item si actor probat centesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat ducentesimuplicationem suam. Item si reus probat ducentesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat ducentesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat ducentesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat ducentesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat ducentesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat ducentesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat ducentesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat ducentesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat ducentesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat ducentesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat ducentesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat ducentesimosextuplicationem suam. Item si reus probat ducentesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat ducentesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat ducentesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat ducentesimooctuplicationem suam. Item si reus probat ducentesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat ducentesimonovemplicationem suam. Item si actor probat ducentesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trecentesimuplicationem suam. Item si reus probat trecentesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trecentesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat trecentesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trecentesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat trecentesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trecentesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat trecentesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trecentesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat trecentesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trecentesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat trecentesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trecentesimosextuplicationem suam. Item si reus probat trecentesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trecentesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat trecentesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat trecentesimooctuplicationem suam. Item si reus probat trecentesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat trecentesimonovemplicationem suam. Item si actor probat trecentesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadringentesimuplicationem suam. Item si reus probat quadringentesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadringentesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat quadringentesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadringentesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat quadringentesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadringentesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat quadringentesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadringentesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat quadringentesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadringentesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat quadringentesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadringentesimosextuplicationem suam. Item si reus probat quadringentesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadringentesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat quadringentesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quadringentesimooctuplicationem suam. Item si reus probat quadringentesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quadringentesimonovemplicationem suam. Item si actor probat quadringentesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quingentesimuplicationem suam. Item si reus probat quingentesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quingentesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat quingentesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quingentesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat quingentesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quingentesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat quingentesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quingentesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat quingentesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quingentesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat quingentesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quingentesimosextuplicationem suam. Item si reus probat quingentesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quingentesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat quingentesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat quingentesimooctuplicationem suam. Item si reus probat quingentesimooctuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat quingentesimonovemplicationem suam. Item si actor probat quingentesimonovemplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexcentesimuplicationem suam. Item si reus probat sexcentesimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexcentesimoprimuplicationem suam. Item si actor probat sexcentesimoprimuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexcentesimosecunduplicationem suam. Item si reus probat sexcentesimosecunduplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexcentesimotertiuplicationem suam. Item si actor probat sexcentesimotertiuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexcentesimoquartuplicationem suam. Item si reus probat sexcentesimoquartuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexcentesimoquintuplicationem suam. Item si actor probat sexcentesimoquintuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexcentesimosextuplicationem suam. Item si reus probat sexcentesimosextuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum actor probat sexcentesimoseptuplicationem suam. Item si actor probat sexcentesimoseptuplicationem suam, non cogitur dicere causam, nisi cum reus probat sexcentesimooctuplicationem suam. Item si reus probat sexcentesim

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Neq; legatis.§ ad hoc supra, de lega. j.l.si seruus plurium. §. j. & de excep. rei iud. l.j. & de inof. test. a. qui repudiantis. in fi. Sed contrà in eo. tit. l. Papinianus. §. fi. Solu. hic hæres est absens: unde non facit ius: ut hic, & d.l. qui repudiantis. in fi. aliàs faceret: ut ibi, & aliis casibus ibi notatis in l. Papinianus.

b ¶ Possessore.§ id est scripto hærede.

c ¶ Neglexerit.§ per contumaciam. ad hoc §. de re iud. l.fi Prætor. & de re iudi. l. de unoquoque. & de procu. l. qui absente. & C. quo. & quan. iud. l. ea quæ. & C. res inter alios actas. l. ij. & iij.

d ¶ Acceperũt.§ spe.

e ¶ Qui uicit.§ quod dic ut no. §. de transac. l. iij. in princi. & l. controuersia. & d.l. qui re. in fine.

f ¶ Eis.§ legatariis, & similibus.

Serui.§ CASVS. Seruo meo damnato possum appellare. Item & libet alius meo nomine appellare potest. & si nullus appellet, ipse seruus appellare potest. Fran.

g ¶ Serui.§ damnari in causa capitali.

h ¶ Auxilio.§ quia eorum interest, & ideo eorum uidetur causa: unde quasi in causa sua appellant: ut §. eod. l. Lucius.

i ¶ Et alius.§ puta ꝓcurator domini: ut d.l. Lucius. uel dic etiam extraneus: ut §. de custo. reo. l.ij.

k ¶ Triste.§ aliàs tristẽ, & aliàs tristem. s. sententiam: & sub. contrà. & fa. §. de pœ. si nõ defendãtur. & §. de publi. iud. sciendũ. Accur.

Constitutiones.§ CASVS. Constit. quæ dicunt nil noui fieri appellatiõe pẽdente, non habẽt locũ in quibusdã personis dãnatis, quæ statim si condẽnantur, debent pati pœnam: & nominat eas in litera. Fran.

l ¶ Nihil noui fiat.§ donec deliberetur sit appellandum uel non. quas cõstitutiones habes. C. eo. l. iiij. & j. nil no. app. pen. l. j. princ. & de ap. rer. l. sciendũ. & arg. §. de imu. test. si quis. §. hi autem.

m ¶ Vel duces. si modò sint connicti & confessi: ut C. quo. appel. l. ij. alij dicunt his casib. etsi sint connicti tantùm. sunt & alij. ut j. de app. re. l. fi.

Vm in una.§ CASVS. Condemnatus sum tibi ad decem nomine sortis: in alia sententia sum damnatus ad quinq; noie usurarum per stipulatum promissarum. uolo appellare. nõ sufficit una appellatio pro utraq; snia. Secundò dicit. Tutor datus à pupillo excusab at se reiecta fuit excusatio, uult tutor appellare: põt interim cùm datur curator, & alius tutor ẽt dabitur si non sufficiat curator, ut cùm pupillo prædicto delata est hæreditas ad quam adeundam non sufficit authoritas curatoris. Fran. Accur.

n ¶ Vsurarum.§ per stipulationem promissarum: ut §. de eo quod cer. lo. l. centum. secus si per officium iudicis: ut C. depositi. l. iiij. Sed arg. contrà. C. de iud. l. nulli.

o ¶ Datur.§ id est dari pronuntiatus.

p ¶ Si prouocer.§ de hoc dic ut j. quando ap. sit. l. j. §. j.

q ¶ Ad hoc inutilis est.§ Sed quare? respon. quia tutoris iussus est necessarius in adeunda hæreditate: & iubere non potest nisi dñs: ut in auth. ut nulli iud. §. & hoc. & tutor quasi dñs est: ut suprà de usuc. pro emptore. l. qui fundum. §. si tutor. & eius potestas dicitur uiolenta: ut instit. de tute. §. j. unde prætat authoritatem: ut hic, & §. de act. & oblig. obligari. & instit. de auth. tuto. §. neque. & §. de tuto. & cura. da. ab his. l. impuberi. in princip. & suprà, de autho. tut. l. curatore. sed est argu. quòd etiã tutor non põt iubere: ut §. de acqui. hæred. si q̃s mihi bo. §. iussum. sed in eo differunt, ut posit etiam subsequi: ut ibi dicitur. curator autem personæ non insistit: sed patrimonio: ut C. de nupt. l. in copulandis. secundũ Ioan. Itẽ hoc si est pupillus: si autẽ est adultus. sufficit curatoris authoritas. ut C. de admi. tut. l. cùm quidam. Alij distinguunt: ut si curator ad alia, non potest: ut hic. si ad hoc, uel generalis, sic: ut ibi.

Vcius.§ CASVS. Seruo meo damnato appellaui: possum ordinare procurat. ut procedat in causa. Franc.

r ¶ Datus.§ i. dari ꝓnuntiatus.

s ¶ Posse.§ §. de pub. iud. l. pe. §. j. cõtrà. fol. hic dominus instituit: cuius pecuniariter interest: & sic non est criminalis quo ad eũ: ut §. de publ. iudi. seruus. & §. eo. l. serui.

I expresim.§ CASVS. Sententia lata expresim contra iuris rigorem. i. contra legem, app. non ualet ipso iure: & ideo non est opus appellare. sed si quis appellet, & non prosequatur: non confirmatur ꝓ hoc prima sententia. & da exemplum in hac lege ut si iudex pronuntiet minorẽ xiiij. an. posse testari: non. n. ualet ipso iure hæc sententia.

t ¶ Sine appellatione.§ ut suprà, de reiudi. l. præses. contra. sol. ut ibi.

v ¶ Prolata.§ ut pronuntio minorem xiiij. ann. posse testari, ut C. quando prouo. non est necesse. l. ij.

x ¶ Præscriptione.§ anni uel biẽnij hodie, ut in authen. de his qui ingre. ad appel. Sed pone de facto appellatũ, & à iudice appellationis confirmatam primam sententiam: an potuerit adhuc nulla dici prima? Videtur quòd non, quasi alius sit effectus, si confirmetur expresè: & alius si temporis cursu. ut §. de infa. furti. §. j. Vel dic uerius non confirmari, ad quod C. de inof. testa. l. eum. Item eligit appellare errando: cum nullam dicere poterat, non ergo sibi præiudicat: ut C. de inoffi. test. l. mater. & de peti. her. l. legitimam. Item uidetur contrà. §. rem rat. hab. cùm minor. §. falsus. Sol. ibi ualuit iudicium inter litigantes, licet non in præiudicium dñi: sed hic nullo modo: & ideo confirmari in hoc non potuit: ut arg. extrà de ap. c. inter cæteras.

y ¶ Ab initio.§ an denuo ab initio fiet lit. conte. an uerò ex eisdem actis sententiabitur? & quidem vt ꝓ ab initio: ut hic in fin. & C. de sen. l. j. in fi. maximè si alij iudici committuntur: ut C. quo. & quãdo iud. l. fi ut proponis. sed econtrà vt ex eisdem actis: ut §. de iudic. l. mortuo. Item expressum vt C. de accus. l. iiij. quod puto uerum. & qd dicit tur, ueluti una sortis, alia usurarum m, duplex appellatio necessaria est, ne alteram agnouisse, de altera prouocasse intelligatur.

¶ *Exceptione tutoris, seu appellatione interposita interim dat curator pupillo, & curatoris pupilli authoritas ad adeundã hæreditatem non sufficit: ideo ad id ex eã specialiter tutor datur. Bar.*

¶ Tutor pupillo datus o si prouocet p, interim pupillo curator dabitur: sed si tutoris authoritas fuerit necessaria, ueluti ad adeundam hereditatem, tutor ei necessariò dabitur: quare curatoris authoritas ad hoc inutilis q est.

¶ *Dominus appellationem quam interposuit proseruo, potest prosequi per procuratorem. Bar.*

¶ Idem. † LEX XVIII.

Vcius Titius pro seruo suo q ad bestias datus est r, prouocationẽ interposuit: quæro, an huiusmodi appellationis causas, ꝓ ꝓcuratorẽ reddere posit? Modestinus respondit posse s.

¶ *Sententia, quæ continet expressũ iuris errorem, est nulla, & appellatio ab ea, nõ est necessaria: et si appellat, & desideret appellatio, snia non confirmat: b. d. Primo ponit unũ dictũm. Secundo illud declarat. Tertio illud infert ad declarationem nouæ quæstionis, secunda ibi, Non iure. tertia ibi, Vnde siquis. Bar.*

¶ Idem. † LEX XIX.

Si expresim sententia cõtra iuris rigorem data fuerit, ualere non debet: & ideo & sine appellatione t causa denuo induci põt.

¶ Non iure profertur sententia, si specialiter contra leges uel senatusconsulta, uel cõstitutiones fuerit prolata u. Vnde si quis ex hac snia appellauerit, & præscriptione x submotus sit, minimè confirmatur ex hac præscriptione sententia: unde potest causa ab initio y agitari.

† Iustus li. j. de Cõstitution.

† Du. recti.

† libr. 17. Respons.

† lib. sing. de enucleatis casibus.

dicit hic ab initio: & alibi q quasi re integra. s. quo ad sententiam, quæ non ualeret: ar. §. de pecu. quoties. §. ii. & sic utile per inutile non uitiatur: ut supra, de uerb. oblig. l. j. §. sed & si mihi.

Qvi suspectum.§ CASVS. Quidam pupilli dicit tutorẽ suspectum: & sic petit eum remoueri à tutela. Item cum quidam tutor datus pupillo excuset se: & aliqs nomine pupilli dfendat in hac causa pupillum, uolens tutorem illũ posse excusari: in utroque casu ifte dicitur alienam causam agere: ut si succumbat, habeat triduum: sed procurator in rem suam constitutus, si succumbat in causa, habet biduum ad appellãdum: quia suam causam litigat. Item miles si in causa sua succubuit: potest appellare intra tempora quæ priuatis dantur ad appellãdum. & si non appellet intra tempus statutum: postea non auditur. Franc.

a ¶ Qui suspectum.§ puta amicus pupilli. nam ipse pupillus non potest: ut instit. de suspec. tut. §. cõsequens. fa. infra quando ap. sit. l. j. §. pen. & de ap. re. intra.

b ¶ Non recipienda. § alias de non repudianda: quia iam cœperat tutelam, quæ dimitti non potest nisi raro: ut not. supra de mi. l. uerum. §. ex facto. alias non recipienda quia adhuc non erat assumptum officium tutelæ: quod facile fit: ut de excu. tut. ff. & C. & instit. & dicas, quod egit dicta causam excusationis aliquis pro pupillo contra illum qui se excusat, arg. superioris respond. Vel dic, quod aliquis pro excusante: non autem ipse se excusans alienam causam agit: & secundum hoc agit defendendo pupillum. sic §. de eden. l. j.

c ¶ Alieno nomine.§ sic intra triduum: ut C. eod. l. eos qui. §. apostolos.

d ¶ Agit.§ ut & j. quando ap. sit. l. j. §. in propria.

e ¶ Tempora.§ biduum, non triduum, cum alienam causam agere nõ possint: ut C. de procura. l. militem.

f ¶ Et solennia. in formatione libelli, & nominatione iudicis ad quẽ appellatur ut §. l. j. §. pe. & fina. & repete non.

g ¶ Non audiuntur.§ in appellando. ff. & sic non ob. C. de iur. & fac. igno. l. j. quæ est cõtra, quia in alio ibi auditur. Item & in hoc audiet si petat restitutionẽ ex iusta causa: quod dic, ut §. de in integ. rest. l. fi. & hoc etiã modo quidã intelligunt contrarium. Alij hoc uerius ius, illud nouũ. Alij quod refert, agat ut hic: an conuemur, ut ibi. Alij, quod ibi erat in castris, hoc domi prima placet.

Imperatores.§ CASVS. Cum deberet appellari ad præsidem, appellatũ est ad principẽ. dicitur quod hæc causa appellationis mittitur ad præsidem. Itẽ si præses deleget iudicem in quadã causa: & appellerur à sententia delegati ad principẽ: non rectè est factũ remittere: ergo cã debet ad præsidem. Subsequenter dicit. Duo magistratus eligẽdi sunt: unus appellat, interim aliet sibi onus utriusq; officii. sed si ẽti sunt: unus appellat, interim aliet sibi onus utriusq; officii. sed si uterque appellet, alius ponitur in locũ uterq; ut iusque: & qui illorum apparuerit iniuste appellasse, eũ debet reipublicæ omne damnũ quod ex appellatione eius habuit & si uterq; iuste appellauit, tunc præses uel princeps æstimabit cu hoc & afferendũ sorte ad nominantem. Itẽ electus ad annonã administrandã si appellet, dabitur alius interi loco eius. Vltimò ponitur casus in quo equestrantur fructus agri petiti pendẽte appellat. ut si depopulabantur ab aduersario qui condemnatus ad restit. fundi appellauit. Franc.

h ¶ Retro.§ id est, ante hanc. uel uerius, id est, ordine transuerso.

i ¶ Debuerunt fieri.§ quod dic ut j. quis & à quo. l. j. §. fi.

k ¶ Ex uno ordine.§ præmitte. præsides. qui sunt de uno ordine, s. clarissimorum. cum multi sint ordines magistratuum: ut in authen. ut ab illu. §. j. Vel dic ex uno ordine, q̃a multi sunt ordines in diuersis negotiis, inter quos hic est unus, ut à minore appelletur ad superiorẽ ꝓ tius.

a Alci. lib. disput. j. c. xv. recto legẽdum putat.

mum. Et no ap. nõ fieri per alium. sic & in authẽ. de defen. ciui. §. & iudicare. & §. l. j. §. pe. & in authẽ. de mãda. pri. §. si tibi. & §. de offi. pcõ. dine ut in authen. de hæredi. & sal. §. uetus. in fine. Item & not. de ord

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sententia.ʒ lata à legatis.
b ¶ Patrem eius,ʒut de profectitio uel aduentitio peculio.
c ¶ Non nisi patris.ʒ sed nonne filii interest habere peculiũ, ut ff. de min.l.iii.§ sed utrum.in fi.ergo appellat:ut ff.e.l.à sententia.sed hæc est coniuncta persona: unde potest ratione patris facilè appellare etiã si-
dandi iudicis non habuisset, frustra prouocatum ab ea sententia[2] constitit,quæ non tenebat.
¶ *In profectitijs filius potest tantùm nomine patris appellare.Bart.*
¶ Filiumfamiliàs,cũ aduersus patrem eius[b] de bonis, quæ ꝓ ipsũ poterãt acquiri pronuntiatum esset,respondi nõ nisi patris[c] nomine potuisse prouocare.
¶ *Verus contumax non appellat.*
¶ Eum,qui cognouit[d] edictum peremptorium, secundùm ordinis[e] causſam† datũ,[f] placuit non rectè prouocasse,[g] cùm in eius postestate fuerit, ante diem præstitutum pro tribunali respõdentem[h] aut defensum edicti denuntiationem rumpere.

¶ Scæuola. † LEX XXIIII.

NEgotiorum† gestor,[i] vel tutor vel curator bona fide[k] condẽnati[l] appellauerũt,& diu negotiũ tractatũ[m] est:quæsitum est,appellatione eorũ iniustã pronuntiata, an quia tardius iudicatum sit,[n] vsuræ principalis pecuniæ[o] medij tẽporis deberẽtur.Respondi, secundùm ea quæ proponerentur,dandam esse vtilem actionem.
¶ *Iuuenis adolescẽs factus maior, debet prosequi appellationem interpositam à suo curatore.Bartolus.*
¶ Curator iuuenis aduersus tutoris hęredes iudicio[p] expertus appellationem interposuit: cùm impleſſet autẽ vicesimumquintum annũ ætatis iuuenis, & in militia ageret,exeq; appellationẽ desiit. Quæro, regressus à militia vtrum ipſe appellationẽ explicare deberet, an verò curatorẽ in eam rem conueniri oporteret? Respondi, ipsum militẽ causſam ad se pertinentem exequi debere ¶ secundùm ea quæ proponerentur.

¶ Hermogen. LEX XXV.

Ὁ στρατηγὸς Ἀλέξανδρος τῷ τοῦ ἐν Βιθυνίᾳ ἐπάρχου, Σκαιβωνίῳ Μ

a ¶ Sententia.ʒ lata à legatis.
b ¶ Patrem eius,ʒut de profectitio uel aduentitio peculio.
c ¶ Non nisi patris.ʒ sed nonne filii interest habere peculiũ, ut ff.de min.l.iii.§ sed utrum.in fi.ergo appellat:ut ff.e.l.à sententia.sed hæc est coniuncta persona: unde potest ratione patris facilè appellare etiã si-
dandi iudicis non habuisset, frustra prouocatum ab ea sententia[2] constitit,quæ non tenebat.
¶ *In profectitijs filius potest tantùm nomine patris appellare.Bart.*
¶ Filiumfamiliàs,cũ aduersus patrem eius[b] de bonis, quæ ꝓ ipsũ poterãt acquiri pronuntiatum esset,respondi nõ nisi patris[c] nomine potuisse prouocare.
¶ *Verus contumax non appellat.*
¶ Eum,qui cognouit[d] edictum peremptorium, secundùm ordinis[e] causſam† datũ,[f] placuit non rectè prouocasse,[g] cùm in eius postestate fuerit, ante diem præstitutum pro tribunali respõdentem[h] aut defensum edicti denuntiationem rumpere.

¶ Scæuola. † LEX XXIIII.

NEgotiorum† gestor,[i] vel tutor vel curator bona fide[k] condẽnati[l] appellauerũt,& diu negotiũ tractatũ[m] est:quæsitum est,appellatione eorũ iniustã pronuntiata, an quia tardius iudicatum sit,[n] vsuræ principalis pecuniæ[o] medij tẽporis deberẽtur.Respondi, secundùm ea quæ proponerentur,dandam esse vtilem actionem.
¶ *Iuuenis adolescẽs factus maior, debet prosequi appellationem interpositam à suo curatore.Bartolus.*
¶ Curator iuuenis aduersus tutoris hęredes iudicio[p] expertus appellationem interposuit: cùm impleſſet autẽ vicesimumquintum annũ ætatis iuuenis, & in militia ageret,exeq; appellationẽ desiit. Quæro, regressus à militia vtrum ipſe appellationẽ explicare deberet, an verò curatorẽ in eam rem conueniri oporteret? Respondi, ipsum militẽ causſam ad se pertinentem exequi debere ¶ secundùm ea quæ proponerentur.

¶ Hermogen. LEX XXV.

Ὁ στρατηγὸς Ἀλέξανδρος τῷ τοῦ ἐν Βιθυνίᾳ ἐπάρχου, Σκαιβωνίῳ Μ

† Dati, in P.F.

† lib.5.Responſ. Angel. hic reputat ium text. noca.unam cũ l.tutor. ỹ. e. ad hoc q redditio rusticumẽto rusticũ facta dño exparte ꝑcurato ris, inducit expiratio- nem mandati. Bolo. Du. tractum est. Contumax uerus quis sit & an & qñ appellare possit.

† Du.item ad se.
† al. Paul. lib. xx. responſorũ.
† Alc.libr. disputat. ꝑ. c. xvj. legẽ hanc ex pãdect. Flor. restituit, si mul & uerit, cuius interpretationem textui ſiternimus, ꝙ netus ne legenda ip ſi quidem Ac. uideat.

m ¶ Tractatum est.] frustra toriè.nam quamuis bona fide appellauerint, frustratoriè tamen causſam differebant.imo aliter:ut not.ff.de re iud.l.fi.per quam tollitur contra.C.de usur.rei iud.l.fi. & facit ff. de rit. nup.l.ſi quis tutor.§.quid ergo. ſic & ff.de usur.l.tutor.
n ¶ Iudicatum sit.ʒ de forte & usuris etiã medii temporis secundum quoſdam. & dicũt etiam hanc esse dubitationem: quia iudex ap.non potuerit de eis iudicare: ut C. de app. l. cos. §. j. & C. quando prouo.nõ est necеſſ.l.fi. ſed tamen potest: ut hic. & pre eis C. de len.quæ sine cer.quan.l.j. Sed quare dicit utilem act.dandam, cum iam iudicatum sit ? ſed dices dandam corã iudice ap. uel uerius dic ut no.ff. de re iud.l.vl. in fi. Item oppo.C. depo.l.iiii. So.hic fuit appellatum : unde non uidetur iudicatum : ut C.de usuris.l. in bonæ fid. & ad Tur. l.j. in fi. & ibi no.
o ¶ Pecuniæ.ʒ quæ debetur ex mora : ut C. de usu.l.in bonæ fidei.
p ¶ Iudicio.ʒ tutelæ.
q ¶ Exequi debere. ʒ quaſi non curatorem. & ſic est contra.infra.e.tutor.Sol.hic non poterat imputari curatori : quia iuuenis forte habebat instrumenta causſę uel probationes, quas iſte non poterat exhibere:& ideo non erat in culpa. Vel dic ꝙ & curator tenetur:ut ibi.& infra e.l.ult. §.fina.vel dic,factus maior cœpit exequi : ut hic innuit : ibi non. Item facit cum hac l.ſupra de admin. tut. l. tutor pro pupillo. & C. de ar. l. tutor post. Item eodem modo ſolue illas ll. quæ concordant ad illam l.tutor.
r ¶ Imperator.ʒ in multis libris deeſt hæc lex, quæ incipit, Imperator Alexander, &c. & nullius utilitatis, nec legenda est.
¶ Imperatorem. ʒ CASVS. Præses causſam appellationis remiſit ad principem partibus uolentibus. deinde princeps hanc causſam remittit ad præſidẽ. poterit præses cognoſce re.Fran.
s ¶ Causſam remiſſam.ʒ apræſide.
t ¶ Consentientibus. ʒ hoc determinat remiſſam, uel illud quod ſequitur. & facit ſupra eodem l. ad principem. & ſupra, quibus ex cauſ. in poſ. eadem l. ad cognitionem.
v ¶ Audire potest.] ſi denuo permittat princeps quaſi mandato eius, quia à ſe eius causſę abdicauit iurisdictionẽ:quod potuit,ut ff. de orig. iur.l.ii.§ & cum placuiſſet.
¶ Vtor.ʒ CASVS. Tutor in causſa pupilli appellauit,uel curator in causſa adulti, deinde deceſsit hic tutor uel curator.dicit quod hęres eius debet complere causſam appellationis,& hoc est uerum ni ſi ſint redditæ rationes. Franc.
x ¶ Debet.ʒ facit C. de adminiſtr.tuto.l. ſi bona.& infra, ſi tutor uel cur.l.ſi & ſi pen app.l.j.§.fina.& ſi quis cau l.ſi. & de admini.tut.tutores qui poſſ.§.qui ſe.& l.ita autem.§ fin.& C.ut cau.poſt pu. adſit tu.l. ſed contra ff.e.l.negotio um.§.fin.ſol.ut ibi.In procuratore dic ut infra,an per alium causſa app.l.fina.

Creditor.

i.Imperator Alexander vniuerſitati Græcorũ in Bithinia.Quã quã non uideo quo pacto iudices prohibere poſsit quominus quis prouocet, cũ alia uia capeſſenti idẽ efficere celeriusqi ad me puenire liceat, ne ſi iniuria aut uis aduersus prouocantes uatur, cuſtodiaq; militari eos circũſiſtat, & (vt ſimpliciter dicã) aditũ illis ad nos obſtruant curatoribꝰ, principibuſque gentiꝭ phibemꝰ: obediantqꝫ huic meæ promulgationi:ſcientes non magis mihi uerorũ beneuolentiam, obediẽtiãque curæ eſſe, quàm ſubditorũ libertatem.
† al.Hermogenia.lib.i. iuris epitomarum. lib.5.iuris epitomarũ. † lib.25.Digeſtor.

CReditor.ʒ CASVS. Creditor egit cõtra fideiuſſores: deinde citatus ad cãm peragendam non venit.& ſic abſoluti sunt ſi deiuſſores:nunc ſeruus creditoris appellat dr ꝙ non tenet appel. Secundo dicit: Iuſſus vt exhibeas inſtra, ꝙ fueras confeſſus penes te eſſe,non exhibes:& delato mihi iuramẽto quãti mea interest, & in eo fuiſti condẽnatus, dicitur ꝙ potes appellare à tali ſententia. Tertio dicit tutore legitimo remoto ut ſuſpecto: dati sunt alij tutores iuuenibus : qui tores egerunt contrà remotum à ct. tutelæ: & iudex condemnauit eum in minus quã debuit tutores appellauerunt. interim iuuenes facti sunt adulti. dicit quòd ipſi adulti poſſunt proſequi causſam appel. etiam inuito ad uerſario. idem ſi curator in causſa adulti appellauit, deinde adultus cõpleuit xxv. ann. nam factus perfectæ ætatis poterit proſequi causſam appellationis inceptã à curatore ſuo quondam. Franciſcus.
a ¶ Cum fideiuſſoribus.ʒ debitoris.
b ¶ Non adfuit.ʒ citatus tamẽ fuit legitimè. aliàs ſententia non valeret ipſo iure:ut ff. de re iud.l. de uno quoqi.
c ¶ Eius.ʒ ſcilicet creditoris.
d ¶ Iuſſus.ʒ per interlocutoriam ſententiã ante diffinitiuam, cum ſit arbitraria actio ad exhi. vt inſti. de act. §. præterea. & ideo in litem iuratur: ut ſubijcit & C. ad exhiben. non ignorabit.
e ¶ Cauerat.ʒ i. cõfeſſus fuerat.
f ¶ Iurasset.ʒ ſ. in litem,Accur.
g ¶ Appellandi auxilium. ʒ hoc est contra. C.de iu.pro perandum §.finautem.& ff. de iud.& poſt.§. fina. ſed ibi in non veniendo : hic in non exhibendo fuit contumax.& est ratio: quia plus delinquit non veniẽs:quia ibi in duo bus,hic in vno. Ité no. ꝙ hic colligitur ſol.quæſtionis quæ est. C.de iura. calum.l.ij. §. ꝙ ſi actor.ut.ff. contumax in non iurando de calũ. appellet. Alij contra quaſi ſit confeſſus, per id quod est ibi. & C. quo. ap.l.ij. Sed nunqd confeſſus & condemnatus appellare poteſt?Rñ. ſic, niſi in casib. ut not.C.quo. appe.l.ij.poteſt enim esſe ꝙ errauit in facto conſitendo & ſic uſque ad ſententiam poteſt corrigere:ut C. de iur.& fac.ingn. & ſic uſque ad ſententiam poteſt corrigere:ut C. de iur.& fac.ingn. l.error.& ideo appellat,ut corrigat:vt ff.ad Turpi.l.j.in fi.& ff.l.j.in prin. Item in hoc caſu an iudex appellationis faciet iterum iurare? Reſpon.non,ſed confirmabit uel infirmabit primam ſententiam:ut C.de appel.l.eos.Sed quid ſi uidetur minus esſe iuratum? Reſpon.taxat:ut ff.de in lit.iur.l.uideamus.§.pe.& l.in actionibus.
h ¶ Legitimi.ʒ remoti ut ſuſpecti fortè.
i ¶ Cum eo.ʒ tutore legitimo.
k ¶ Cõdemnauit.ʒ tutelæ iudicio,non admittendo ipm. ſ. iudiciũ.
l ¶ Quãm.ʒ ſ.tutelam.id est,tutelæ rationem, &c. vel dic ꝙ cõdemnauit aliter quàm,&c.putà minus quàm debuit:& tunc est.ſic C. de iud.properandum.§.fi.
m ¶ Huius.ʒ appellationis. dicebant enim malè appellaſſe. uel ſi habeas accuſatio,uel executio,planum est.Azo.
n ¶ Eorum.ʒ id est,eius.
n ¶ Contra quos.ʒ i.quem.ſic C.de in ius uoc. l. qui in poteſtate:
p ¶ Dicentium.ʒ id est dicentis prohibendos. ſic ff. an per alium l. ſi,& C. eol.ſi actor.& ff. co.tutor.cum ſuis concor.

¶ A QVIBVS APPELLARE NON LICET.

TRactandum est.ʒ CASVS. Non poteſt appellari à ſententia principis : ité nec à ſententia ſenatus. Item cum aliqua pars ante ſniam iudicis dixit ſe non appellaturam:non poterit amodò appellare. Item cũ princeps delegat causſam, hoc expreſſo ꝙ nõ poſſit appellari à ſententia delegati : non poterit amodò appellari : & excepto principe alius iudex non poſſet hoc vetare. Franciſcus.
q ¶ Stulcum. ʒ id est ſuperuacuum: quia omnes ſciunt : ſed ab eius reſcripto poteſt. ut ſupra titul.l.j.§.primo.& C. eod. non est nouum &c.
r ¶ Prouocatur.ʒ ſic in authen. de ſanct. epiſ.§.j.
s ¶ A ſenatu. ʒ ſub. etiam. ſic & ſupra de poſtu.l.j.§. de qua. & de leg. & ſenatuſcon. non ambigitur. & ſupra de flum.l. quominus.
t ¶ Perdidit. ʒ hoc ſi in iudicio. ſecus ſi extra: vt C.de iur. & fac. igno. cum falſa. niſi extra ius paciſceretur cũ aduerſario : ut C. de temp.app.l.fina.in fin. item facit C.de fide in ſtrumen.l. ſi aduerſarius. & C. de pact. ſi quis in conſcribendo. Item argum. contrà ſupra quorum leg. l.j. §.quod ait.ſed ibi ideo quia quod ſequitur, non eſt legitimum,ſcilicet poſſeſsionis apprehenſio.hic ſic, ſcilicet ſententia. Ité arg. contra ſupra de acqr. hæred. qui ſuperſtitis. & de ſuc. edi. l.j. §. decretalis.
v ¶ Ab eo prouocare.ʒ & tunc non appellat.ſecus iure caſi. nam nihilominus appellat. & est ratio : quia niſi hoc operetur.at ibi cùm poterat appellari à quocunque grauamine, operat illud ut ab aliꝭ non appellet niſi iuſta cã:& ſic ſolum friuola remouet: vt arg. ff. de leg.j.ſi quando.ſed quare facilius iure canonum ? Reſp . mitius eo modo agitur.Inde est ꝙ hoc iure punitur temere appellans, non illo:vt C.quorum ap. l. ab executione. §. fin. Item nunquid hoc caſu poterit recuſari ante lit.conteſt? Reſpon.ſic : ut C. ne in vna eadẽq; cã l.j.& de ſententijs l.ſi,& de iudi.l. apertiſſimi.in eo enim tm̃ nocet in quo est prohibitum:ut C.ad Velle.l.iubemus .& de ſuc.edi l. j.§. quibus.decretalis tamen dicit contra,extra de app.ſuper eo.niſi in caſu:ut extra de app.ad aures. In hac igit̃ l. not. quatuor caſus in qbus non appellaſ. Eſt.v.à præfec.præto.ut C.de ſen.præfec. præto. l.j. Eſt & ſextus ab arbitro:vt C.de arb.l.j.& eſt rõ:quia eſt nulla. Eſt ſeptimus ff. de iniuſt.teſt.ſi quis ex.§.hi.in fi. Item alius.C. quorũ appcauſæ naturam.
¶ Væsitum est.ʒ CASVS. Arbiter,iudex delegatus ad fideiuſſores probandos,ſi iudicet ſuper hoc poteſt appellari ab eius ſententia. quidam tamen dicũt ꝙ delegãs ſine appellatione poſſit eam corrigere.Franc.
x ¶ Liceat.ʒ Rñ.ſic vt ff. qui ſatiſd.cog.arbitro quamuis.&c.ſed ſic est contra.C.de arbit.l.j.Sol.ut d.l.arbitro. Item fa.ff. qui ſatiſd.cog. ſi ab arbitro.
v ¶ Quidã putant. & bñ ſm quoſdã,imo male ſm nos:ut C.ſniam reſcin.non poſ.l.j.& plene dic ut not. ff. qui ſatiſd cogan. l arbitro.

A'† quibus appellare non licet.

TITVLVS. II.

A principe uel à ſenatu non appellatur.Bart.

¶ Vlpianus.

LEX I.

TRactandũ est à quibus appellare nõ licet. Et quidem ſtulũ est illud admonere, à principe appellare fas nõ esſe:cum ipſe ſit,qui prouocatur. ¶ Sciẽdũ est appellari nõ poſſe à ſenatu ad principẽ.idq; oratione diui Adriani effectum est. ¶ Si quis añ ſniam profeſſus fuerit ſe à iudice nõ prouocaturum,indubitatè prouocandi auxilium perdidit.
¶ *Imperator poteſt delegare causſam appellatione remota,non alius.Bar.*
¶ Interdũ† Imperator ita ſolet iudicẽ dare,ut non liceat ab eo ꝓ uocare:ut ſcio ſępiſsimè à diuo Marco iudices datos. An & alius ita poſsit iudicẽ dare, uideamus. Et puto non poſſe.
Ad reprobandum arbitros a delegato põt appellari, & poteſt ex officio delegationis quod falſũ est per eos corrigi.Bar.
¶ Papinianus.

LEX II.

QVæsitũ est† in arbitros ꝙ ad fideiuſſores probãdos dantur,an eppellare liceat: quãuis hoc caſu & ſine appellatione qui dã putent† ab eo,qui† eos dedit ſententiam eius corrigi poſſe.

† Pro intelligẽtia not. & ſcias iſtud ꝙ remota appellatiõe nõ itelligit vn quã remota qñ ſnia ẽ euidenter nulla & iniqua.ut i ca. inter cæteras.de re iudica. & ibi plenè no. Domi.can. & in ca. ex cõqæſtione.de reſti. ſpo.Bolog.
† Paul⁹ lib. ſing.ď app.
† Du.in arbitris.
† Dua.eum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶QVIS, ET A QVO APPELLET VR.

Olim omniū ptātū et dignitatum appellationes ad præfectum urbi erāt ut refert Flauius Vopiscus in Floriano Imp, † libr. 1. de Appell.

Casum ponit.

† De intellect. huius §. uid. hic p Barh. Soc. nu. 12. vsque. 29.

† Saturni. li. 2. de off. proconsu.

Du. appellari à legatis proconsul pōt: & si multā dixerit &c.

CASVS

Quod dicitur à snia delegati appellari ad delegantem, adeò est uerum ꝙ & si delegans decesserit, ad eius successorem i eodem officio appellabitur à snia delegati. In secta parte ibi, ab eo, cui quis, &c. pone casum ut in glo. ibi posita. Fran.

a ¶ Quod dicit. ꝙ ut C. de appellatio. præcipimus. §. hoc si. & l. fina. & supra titul j. Imperatores. & in authent. de iudi. §. illo. in fin. §.

b ¶ Et successor. ꝙ in officio. ad quod supra, de offic. procon. l. meminisse.

c ¶ Proinde. ꝙ id est igitur.

d Præfectus prætorio. ꝙ quod dic ut in authent. de appella. §. fin. & de sanctiss. episco. §. si quis contra aliquem.

e ¶ Qui. ꝙ uel eius successor.

f ¶ Ab eo. ꝙ delegato ad unam causam. Et pone casum secūdum Ioan. Præses prouinciæ delegauit uniuersitatē causarum Titio quæcunq; contingeret moueri in tali castro: qui Titius subdelegauit. nam de dictis causis Seio. si igitur appelletur à Seio, cognoscet præses. dic ergo ab eo, ſ. Seio: cui quis, scilicet Titius, non ipse, ſ. Titius, &c. posito sic casu non ob. C. q. ꝑ tua iur. l. j. in fi. qa ibi fuit princeps primus 'delegans. Item non est contrà. C. de iud. l. à iudice. qa simplex delegatus nō subdelegat: ut ibi, & §. de iur. om. iud. l. more. sed delegatus ad uniuersitatem causarum sic unà: ut hic, & §. de iurisd. om. iud. l. solet. & de iudi. cùm prætor. §. j. non aūt ipsam uniuersitatem: ut §. de offi. eius cui man. est iur. l. fina. Alij retento ꝓdicto casu dicunt lit. cont. coram primo delegato, ad instar procuratoris. ut C. de procu. l. necq. qđ stare pōt. Tertij ut alij, dicunt unū tm delegatum à præside. in quo distinguunt, aut mādata est ei cā cognoscenda: & tunc delegans: ut in prin. huius l. aut iurisdictio: & tunc ille, qui appellaretur à delegante: ut hic, quasi delegans non reseruauerit sibi iurisdictionem cuius ꝓtextu poterat ad eū redire ēt iure appellationis, quib. ob. §. de offi. præsid. l. legatus. sed pōt dicere ꝙ alius modus est ille desinendi hēre iurisdictionē, qa hoc ſm l. ibi contrà. item obſ. quia sic ſemꝑ ad principem: qđ est falsum: ut §. de appel. Imperatores. Quarti ut ꝑ. dicunt retenta prima oppositione, ꝙ ad vtrunque appellatur: & qđ hic dicit non ipse. ſ. tm. Et quod subiicit erit, ſubau. etiam: non autem ponas in delegato principis, qui subdeleget. Et ut omnia comprehendas: dic cùm appellatur ab ordinario: tunc ad maiorem, non parem: ut C. de appel. præcipimus. § hoc si. & in auth. de appell. §. fin. aut à sententia delegati ab ordinario: & tunc ad delegantem tantum: ut in princip. huius legis cū concor. aut à sententia subdelegati: & tunc si primus fuit princeps, ad eum: ut C. qui pro sua iurisdict. l. j. in fi. si ab alio (quod potest esse) post litem contestatam, uel quando ad uniuersitatem causarū) tunc obtinet quod hic dicitur, quod autem dixit ꝙ a delegato debet appellari ad delegantem, fallit cùm princeps delegat: quod dic ut C. de appell. præcipimus. §. hinc. & in alio casu: ut eodem titu. eo casu. Item ex prædictis patet solu. contrà ſu[illegible] titu. j. Imperatores. quia possumus hic subdelegari à delegato. Item contrà extrà de appella. cum, ſol. ut ibi. Alij dicunt ꝙ non est hic. §. ab eo, &c. & continuant cum præcedentibus, & tenent tertiam positionem ꝙ unus tm fit delegatus, & dicunt, ipse, quem scilicet præfectus, dedit iudicē. sed hoc est contrà l. prædictam, Imperatores, quia sic semper ad principem, qui facit ordinarios, appellaret, &c.

g ¶ Quis. ꝙ delegatus ad uniuersitatem causarum.

h ¶ Non ipse. ꝙ delegatus ad uniuersitatem causarum sub. sed primus delegatus,

i ¶ Is. ꝙ scilicet primus delegatus,

k ¶ Ab eo. ꝙ delegato ad unam causam.

l ¶ Qui. ꝙ ſ. primus delegans.

m ¶ Ab eo. ꝙ delegato ad uniuersitatem causarum.

Quis, & a quo appelletur.

TITVLVS III.

¶ *A iudice appellatur ad eū, qui eū dedit: vel ad successorem suum. Bar.*

¶ Vlpianus. ꝙ LEX I.

QVod dicitur[a], Eum appellari, qui dedit iudicem, sic accipiēdum est, vt & successor[b] eius posit appellari. ¶ Proinde[c] & si præfectus vrbi iudicem dederit, vel præfectus prætorio[d], ipse erit prouocandus, qui[e] eum iudicem dederit.

¶ *Ad delegato non appellatur ad ꝓximū sub delegātem, sed ad ordinariū. h. d. secūdū lect. gl. vel aliter: A uicario nō appellatur ad eum, qui eum dedit uicarium, sed ad superiorem ipsius dantis. Bar.*

¶ Ab eo[f] cui qs[g] mādauit iurisdictionem, non ipse[h] prouocabitur. Nam & generaliter is[i] erit prouocandus ab eo[k], cui mandata est iurisdictio, qui[l] prouocare tur ab eo[m], qui mandauit iurisdictionem.

¶ Venuleius. LEX II.

APpellari[†] à legato procōsulis potest: & si multam indixerit, pōt de iniquitate eius proconsul cognoscere: & qđ optimū putauerit, statuere[n].

Quando appellandum sit, & intra quæ tempora.

TITVLVS IIII.

¶ *Potest appellari eum principi scribitur, & cùm secundum eius rescriptū sententiatur. Bart.*

¶ Vlp. lib. j. de appel. LEX I.

IT[†] quē in insulā deportandū annotauerit[q] præses prouinciæ[†], & Imperator rescripserit, ut deportetur, uideamus quando sit ꝑ uocandum: utrum cùm Imperator[†] rescripsit, an cùm ei scribitur[†]. Et puté tunc esse appellandum, cùm recipi eum præses iubet[r], sententia prolata[s] Imperatori[†] scribendo ut deportetur. Cæterùm, uerendum est, ne sero fit, ut tunc prouocet ur cùm Imperator insulam ei asignauerit. comprobata enim sententia præsidis, tunc solet[t] insulam asignare. Rursus[u] illud uerendū est, si mēdaciis apud principē onerauerit eum quem deportādum laborat: intercludi illi uiā prouocādi. Quid ergo est? Rectè dicē humanitatē suggerente, ut & hoc & illo tpe[b] nō frustra prouocet: qa non aduersus[c] principem, sed ad uersus iudicis calliditatem[d] ꝓpuo cauit. Simili mō & ī decurione erit probandū: quē punire[e] sibi p- ses prouinciæ ꝓmittere nō debet: sed recipere eum in carcerem, & principi scribere de pœna eius.

¶ *Si onus est munus publicum authoritate, sed utilitate priuatū, debet excusari. si uerò publicū oīno, debet appellari. Bart.*

† Du. uel testamento, uel à quo alio, q &c.

¶ Si quis tutor datus fuerit, † uel à testore, uel à quouis alio † qui ius dandi hēt, non oportet eū ꝓuocare: (hoc. n. diuus Marcus effecit) sed intra tpa pstituta excusationem allegādam hēt: & si fuerit repulsa, tunc demū appellare debebit: cæterùm añ frustra[g] appellatur. Alia cā est eorum, qui ad ali qđ munus uel honorē uocantur, cùm dicāt se habere excusationē. nam non aliter allegare pōt causas immunitatis suæ, quam si appellationem interposuerint[h].

¶ *A decreto electionis, non à nominatione appellatur: & ab ordine appellatur ad præsidem, licet ipse eum nominauerit, uel de collegio fuerit. Bart.*

¶ Solent plerunque præsides remittere ad ordinē nominatū[i], † ſ. ut Caium Seium creēt magistratum, uel alius quis honor, uel munus in eum conferatur. Vtrum igitur tunc appellandum est cum ordo decreuerit interposuerit, an uerò à remissione, quam præses fecerit, appellatio sit interponēda? Et magis est ut tunc sit appellandū, cùm ordo decreuerit. magis enim consilium dedisse præses uidetur quis sit creandus, quàm ipse constituisse[k]. deniq; ipse erit appellā dus[l], non ab eo prouocandum.

¶ Sed & si præses in ordine[m] fuerit (ita ut assolet fieri) cū ab ordine crearetur[n] quis, ipse erit prouocandus, quasi ab ordine, nō ab ipso fiat appellatio.

¶ *Tempus appellationis interponēdæ curit à tpe sententiæ latæ, etiam si sententia fuerit conditionalis. Bar.*

¶ Biduum[o] uel triduū appellationis, ex die snīæ latæ[p] computādum erit. Quid ergo, si snīa fuerit sub conditione dicta: utrū ex die sententiæ latæ tempus computamus ad appellandum: an uerò ex die quo conditio sententiæ extiterit? Sanè quidem non est dicenda sub conditione ¶ snīa. Sed si fuerit dicta, quid fiet? Et est utile statim[†] tempora ad appellandum computari debere.

¶ *Tempus appellationis interponēdæ est uniforme à quocūq; actu interponat. Bart.*

¶ Qđ in sententiis † receptū est, ut uel altera die, uel tertia prouocetur, hoc ēt in cæteris obseruandum est, ex quib. snīa quidem nō profertur, appellari tū oportere & posse supra[q] relatum est.

¶ *Tempus appellationis interponēdæ est utile quo ad initium, continuū quo ad processum. h. d. Vel aliter: Tempus appellationis interponendæ currit à die sententiæ, si est facultas adeundi iudicem à quo uel ad quem: & tunc uidetur esse facultas, cùm iudex in publico se ostendit. Bart.*

¶ Dies autem istos quib. appellādum est, ad aliquid[r] utiles esse oratio diui Marci uoluit: si fortè eius à quo prouocatur, copia non fuerit, ut ei libelli dentur. ait. n. Is dies seruabitur, quo primū adeundi eius facultas erit. Quare si fortè post sententiam dictam statim copiam[s] sui nō fecerit is, qui pronuntiauit, ut fieri assolet: dicē dum est nihil nocere appellatori. nam ubi primum copiam eius habuit, non ab eo prouocandum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Subueniendum est.ʒ in quinquennium: vt non incipiat currere tempus,& no.similia ubi stat per iudicē,& non nocet.ſ.qui.ex cau. ma. l.fed & ſi per prætorem.§.ait prætor ſicut &c.& §.ſi feriæ.& de diuer. præ.l.j.& ſ.de arb.l.arbiter calendis. & in auth. vt ſpon.larg. §.hoc quoque.Accurſius.

b ¶ Hora.ʒ diei.

c ¶ Subtraxiſſe. Vnde biduum ex illa hora cōputabit, fauore rei iudicat: ergo de momēto ad momētū: qđ eſt no. ut alias not. ſ.de mi.l.3.§. minoré.

d ¶ In publico.ʒ id eſt in loco ut publicè poſsit uideri,& eiloq.

e ¶ Alicui.ʒ condemnato.

f ¶ Suburbanam.ʒ non accesit.

g ¶ Appellauit.ʒ i. appellare debuit. ad neutrum enim appellauit:aliàs ad q̃d curet biduū uel triduū?

h ¶ Ad qué appellauit.ʒ i ulit appellare.

i ¶ Præſcriptio.ʒ biduí uel triduí.

k ¶ Suo nomine.ʒ ex hoc apparet q̃ non facit cōtra P. in eo q̃ dicit C.de iura.calū.l.ij. nam cum intendit procurator qui eſt in rem ſuā, directas: nomine domini, non ſuo agit, & facit ad hoc ſ. §. biduū.& C.de app.l. eos in fi.& de procu. l. qui ſtipēdia.& ſ. de appel. lat.qui ſuſpectū. & de dāno.infect.qui bona. §.ſiue & ſ. ad Velleia. l.aliquādo.& j.l.prox. §.ſed ſi alius. Sed arg. cōtrà.ſ. ſi ex nox. cau. agat. ſi cū uno. hodie verò in ſua & aliena decē dies: ut in authē. de app.§.j. ADDITIO. Dic ſecūdum Bar. q̃ ibi ex neceſsitate litigat: & ideo tota dicitur ſua illo reſpectu, ſed quo ad hunc §. forte habet tertiā diē pro parte ſocij.nā eſſe in iudicio alieno nomine dicit multis modis. vt ſ.de his qui.no. inf. l.furti. §. qui alieno.

† Du. eius autē quem &c.

† In P.F. in partē q̃ alieno.

l ¶ Procurator.ʒ ſimplex.Accur.

m ¶ Alteram.ʒ id eſt biduum.

n ¶ Litigat.ʒ Vt cohēres.Accur.

o ¶ Cauſam egerit.ʒ ideſt, defendit,ſic ſ. de edendo. l. j. ſed ſi non habet mandatum,ergo ſi non eſt executio:vt ſ. de procur. l. Plautius.ergo ſuum dānum:& ſic biduum:ut ſ.prox. §. Solue. etſi dānū non tū proficuum.uel dic nec dānum,quia recuperat à domino: ut ſ.iudicatum ſolui.l.iam tamen.§.in hac.Item no.q̃ defenſor quādo que ut defenſor,quandòque ſuo nomine interuenit, quod eſſet quādo animo nouandi,ut ſ. de ſolut.l.ſolutionem,& ſic facit ad id quod no.ſ.de procu.l.non ſolum.§.qui alieno.

p ¶ Suam cauſam.ʒ ſuam dico lit. conteſt.ſit enim dominus procurator lit.conteſt.ut C.de procur.l. ꝓcuratorib.& l. nulla.Accur.

q ¶ Triduum debere.ʒ j.tit.j.l.iij.& de appel.qui ſuſpectum.

r ¶ Computandū eſt.ʒ ſed in quo caſu intelligendum eſt qđ hic dicitur.nam cū abſente ante lit.conteſt.non cum tunc non poſsit ferri diffinitiua ſecundum nos:ut C.de temp.appellat.l.fin.§. Illud. Item nec de abſente poſt,quia ſi fuit defenſus,tamen in nullo reſtituitur: niſi ſit abſens cauſa reipublicæ 1. qui ad appell.tantum reſtituitur ut ſuprà. de in integr. reſt.it.l.fina. & C. quo & qñ iudex.l. ab eo, ſi aūt non fuit defenſus, aut legitimè citatus:& ſic contumax: ut ſ. de re iud.l.contumacia.non hēt locū appellatio:ut l. & poſt.§.fina.niſi venerit adhuc ſedente iudice pro tribunali:ut ſ.de in integ.reſt. diuus.aut non fuit legitimè citatus: & tūc ipſo iure ſine appellatione non ualet ſnīa:ut ſ.de re iud.de uno quoque.& j.quæ ſenten.ſine appel.l.j. §. item cum ex edicto.& ad hocrefpō de q̃ loquīt de abſente poſt litem cōteſtatā & citato,non tū uenit in eius notitiam citatio:nā tunc uerè cōtumax diceretur. ad domum ergo tantū fuit miſſum: quod ſufficit: vt ſ.de damno infec.l. l.4.§.toties.& dices in d. §. item cum ex edicto. in prædicto ergo caſu apppellabiſ intra biduū uel triduū:& cedit demum ex quo ſcit ut hic dicitur, & dicta l.ab eo. item eſt hic argumentum q̃ ſi heres emphyteotę nō ſoluat debitum canonem per triēnium vel biennīū: nō cadat a iure ſuo ſecundum Io. Sed argu. contrà ſ.de verb. obl. ad diem. quod dic ut not.C. de iure emphyteo.l.iū in fi.& ſacit ad hoc ſuprà, quodui, aut clam, ſemper. §. ſed & is.& ſuprà, de excuſa. tut.l.quinquaginta.& ſupra,de calum.annus Accur.

† xl.Du

s ¶ Si ille.ʒ qui defendebat abſentem.

r ¶ Audiatur.ʒ 2. nā auditur ꝓcuratore nō exiſtente ſoluendo: ut argu.C.de iud.properandum.§.fin. & aliàs not.C.eo.authenti. hodie.

† al.Macer lib.j.de Appella.

*. Iſta glo. eſt ualde notabilis ad hoc q̃ reus ſpōtap pellare ēt poſt decē dies, qñ eius procurator non appellauit in tēpore debito: & non ſit ſoluendo.Bolog.

SI procurator.ʒ CASVS. Procurator meus pro me egit,& ſuccubuit:dein de appellat, & iterum ſuccubuit, uult nunc appellare poteſt intra triduum. Secundo dicit: lata ſententia contra unum: alius cuius intereſt, poteſt appellare intra biduum. & redditur ratio in litera. Tertio petebar inlibertinitatē: dico me ingenuū: & ſuccubui. pater meus intra biduum poteſt appellare. Itē aliquo iuſſo de capitali, aliq̃s de ſuis coniunctis uult appelare poteſt intra biduum.Franciſcus.

† Du.ſñ ſi.

v ¶ Num.ʒ id eſt an.

x ¶ Interfuiſſe.ʒ uidetur enim quòd quia iniuſtam exercuiſti appellationem:tenearis actione mandati.

y ¶ Iudicio.ʒ collige ergo q̃ qui in iudicio interfuit, appellat etiā ſi non interſit:ut quia iuſtè ſuccubuit.Accur.

z ¶ Intereſt.ʒ exempla ſunt ſuprà,de appel.ab executore.§.j.uſque ad §.ſi procurator.& l.à ſententia.in princ.& §.j.& ſic eſt argum. q̃ hi non poſſunt eſſe teſtes,quod dic ut not.C.de teſtibus.omnibus.in principio.

a ¶ Quia uerum eſt.ʒ bona ratio:ut ſ.l.proxi.§.in propria.

b ¶ Quoniam.ʒ id eſt,quia.

c ¶ Excludit.ʒ No.qui dicit contraria,non auditur.ſic C.de fur.l. j.& de codic.l.fin.& de hæred.act.ut debitum.& de cond.inſti.l.ſi Titius.& de cond.& demon.l. ſecundo.

d ¶ Appellare.ʒ niſi de non [illegible] procurator, uel niſi gerat negotiū dominiſ

domiuiſ:nt ſ.tit.j.l.j.

2 ¶ Probatur.ʒ ut poſsit appellare ſcilicet.Accur.

b ¶ Appellare.ʒ ſuo nomine,non quaſi defenſor:ut ſ.de appel.non tū.& ſ.l.j.§.in propria.& ſ.de lib.cau.l.j.

c ¶ Neceſſaria.ʒ maximè ut l.non tantum. uel ſecundū quoſdā ubi neceſſaria perſona,tūc biduum.ubi non, tunc triduum:quod non placet.

d ¶ Defendit.ʒ ad qđ ſupra de appell. l.non tantum.

ILlud.ʒ CASVS. Iudex cauſæ noſtræ cùm ſcribere uellet ad principem tenoré cauſæ & actorū, & ab eo habere conſiliū,oſtendit literas partibus in quibus acta & tenor cauſæ continebantur: & partib. hoc placuit: deinde priceps reſcripſit. dicitur quòd non poteſt appellari per aliquam partium ab illis literis. Franc.

† libr.ij. de Appella.

† Hic é melior textus de iure, ad hoc, q̃ pars vī cōſentire actūs factis per iudicē ſi non cōtradicat & in eis actis præſumitur obſeruata omnis ſolēnitas.hoc uerum in his, quæ ſunt parui præiudicij ſecūſi magni. Bolo.

† libr.29.

† Et dicit q̃ nō, quia &c. ut ſeqtur Dyn.& Iacob. de Aren.

e ¶ Aeditum ſit.ʒ qđ faciendum eſt:ut C.de rela.l.j.& ij.

f ¶ Conſenſiſſe.ʒ arg. q̃ ſatisfactione iudici præſtita nō poſsit obiici literis. ſic C.de re iudic.l.abſolutionem.& ſ.de ſepa. l. j. §. illud. Sed arg.contrà.ſ.eo.l. fi.& ſ.de re iudi. l.non uidetur.

g ¶ Nec audiendus.ʒ ſ.eo.l j. j.reſpon. contra. ſolu.non conceditur ei appellare à literis, quia eis conſenſit: ut hic dicitur: ſed poteſt appellare à ſententia, quaſi mendaciis referentis, non literis ſibi editis fuerit oneratus.Io.uel hic quærendo, non reſpondendo loquitur. H. & eodem modo ſolue ſupra de appella.l.j.§.j. in prin. vel ſupra eo. loquitur quando poſt ſententiam,hic ante conſulitur princeps.

¶ Si is qui ex libertinitate in ingenuitatē ſe defendebat, victus appellare omiſerit,an pr̃ eius appellare poſsit,maximè ſi dicat eū in ſua ptāte eſſe, quæritur. Sed ſi pōt,quod magis probatur[a] ,ſecū da die, vt in propria cauſa appellare[b] debet. ¶ Si pro eo qui capite puniri iuſſus eſt, neceſſaria[c] pſona appellet,an tertia die audiri poſsit Paulus dubitat:ſed dicēdum eſt, hāc quoque perſonā, vt in propria cauſa,ſecūda die appellare debere: quia q̃ ſua ītereſſe dicit, propriā cauſam defendit[d] .

De appellationibus recipiēdis vel non.

TITVLVS V.

¶ Vlpianus † ad edictum. LEX II.

NOn ſolent audiri appellantes, niſi ij quorū intereſt[h] , uel q̃bus mādatū eſt, vel qui negotiū alienū gerūt,quod mox† [i] ratū reus habeat† [k] . Sed & ſi cùm mr̃e[l] filij perſentētiā † verſam[m] aīaduerteret, prouocauerit † ,pietati operam dādo,dicēdum eſt & hāc audiri debere: & ſi litē p̃parādam curare[n] maluerit, intercedere nō uidetur ,licet ab initio defendere non poteſt.

¶ *Ab interlocutoria, quæ infert grauamen,quod non pōt reparari per appellationem,à diffinitiua appellatur.hoc d. ſecundum lect.Io.quæ placet ſola Bar.*

¶ Scæuola. † LEX II.

ANte ſententiam[o] appellari pōt,ſi quæſtionem P in ciuili negotio habēdā iudex interlocutus ſit,uel in criminali,ſi contra ¶ leges iudex hoc faciat.

¶ *Propter ſupplicationem factā principi iudex inferior impeditur procedere:et qui ob eā cauſam appellat, nō audit Bar.*

¶ Paulus, † LEX III.

INtra triduum[r] appellare licet ei,qui de ſuſpecto tutore egit: victuſq̃ue appellat.

¶ Marcellus. † LEX IIII.

EIus q̃ ideo cauſam agere fruſtratur,quod dicit ſe libellū principi dediſſe, & ſacrum reſcriptū expectare, audiri deſiderium prohibetur[s] :& ſi ob eam cauſam ꝓuocauerit, appellatio eius recipi,ſacris cōſtitutionib.uetatur[t] .

¶ *Appellatione interpoſita,ſiue ſit recepta, ſiue non, dēt officium.iud. conquieſcere: & attentata reuocantur per ſuperiorem. hoc dicit uſque ad uerſi.planè Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX V.

EI cuius appellatio non reciſatur,cum ipſo iure nō ualeat:vt j.quæ ſen. ſine appel.l.j.item cū cōtra ſacras conſtitutiones?Reſpon.non expreſsè:vt q̃ dixit, ꝓnuntio vel interloquor hunc Stichum torquēdum in Seiū.ſecus ſi dixiſſet in dominum. nam dñs erat Seius. In dominum enim non debet torqueri: vt C. de quæſtio. l.j. niſi in caſibus: vt ibi: vel niſi de facto ſerui q̃rat: vt j.eo.tit.l.interrogari. ſed contra aliū regulariter pōt.vt ſ.de quæſtio.diuus.in prin. Item pone q̃ dixit ſimpliciter torquendum, cū nō præcederent indicia.ſecus ſi dixiſſet, ꝓnuntio torquendū:nō præcedentibus incidiis: ut d.§.item.& C. qñ prouo.non eſt neceſſ.l.ij. Non enim à quæſtionibus eſt inchoandū 1 niſi præcedentibus incidiis:vt ſ.de quæſtio.l. j. in prin. niſi ſecundum quoſdam in quibuſdamcaſib. vt no.C.de quæſtio.l.j.

INtra.ʒ CASVS. Petij quendam tutorem remoueri ut ſuſpectum,& ſuccubui. poſſum appellare intra triduum. Franc.

† Dua.Sed & cum.

† Du.Euerſam.al,legitur aduerſam , ſed malè.

† In P. F. pietati dās dicēdū &c.

† libr.4. Regula.

† lib.ſingu. Regula.

† al.Macer lib.1. de appella.

† libr. 4. de Appella.

ITus.ʒ CASVS. Quidā appellauit,& differt procedere in cā eo q̃ de hoc reſcripſit ad principē,& eius riſum expectat.nō audiē volēs,ob hoc differre:& ſi appellet ob hoc,nō recipit ei[s] appellatio.

s ¶ Prohibetur.ʒ ut & C.de appel.l. ex illo. ſecus quandoque ſi ab aliàs cauſas ſupplicat lit.pen.ut C.ut lit.pen.l.ij.

t ¶ Vetatur.ʒ & quia lit.pen.ſupplicatur,ut dixi.& quia eſt interlocutoria,ſi dicat non expecto te propter hoc.ut no.ſ.l.antepe.

ICuius.ʒ CASVS. Cùm appellare uellem à ſententia iudicis obtuli ei libellum appellationis,iudex non recipit eum. dicitur q̃ mea appellatio pro recepta eſt:& debeo ire ad iudicē, q̃ de appellatione cognoſcet,& ſi aliqđ impedimentū interuenerit,q̃ non potuit interim iri ad iudicē appellationis,impedimento ceſſante ibiē. ſi aūt cùm iudex non recepit appellationem meam, iui ad principē ut cognoſceret de appellatione,cum ad alium iudicem ire debere: non

† Concor. tex. iuncta ſua gl.in c. quæſtionū xij.q.j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non mihi nocet: secus si ad minorē iudicem iui quàm esset ille, qui de appellatione mea cognoscere deberet: nam non mihi ꝓdest. Vltimò dicit non recepta mea appone debeo ire coram iudice cāe appellationis intra tempora ad hoc statuta. quod dic vt in glo. Fran.

a ¶ Dicere. § i. probare, ut subiicit. solū enim dicere non sufficit. sic § sic dolo. l.j.§.j.

b ¶ Principi. § i. ad principem.

c ¶ Quam. § scilicet directo.

d ¶ Alium pro alio. § forte minorem: ut § de ap. l.j.§.pe. & facit C. d ap. l.à proconsule. in fi. & de his qui per metū iud. l.j. & ij. in fi.

e ¶ Intra constituta. § scilicet, anni uel sex uel quatuor mensium: ut C. de appellat. si appellationem oblatam. Ioan.

CIendum. § CASVS. Cū appellauit, & iudex non recipit appellationē meā: omnia stant in eodem statu: nec quicquam mutandum est, etiam si contra fiscum appellassem: & iudex, q non recepit appellationē, debet sententiam manifestare mihi: & cām dicere quare non recepit appellationē & eius exemplum dare mihi debet. Fran.

f ¶ Non recipitur. § alias est non. & alias deest: & tūc debet deesse similiter in medio & in fi. huius l. & facit C. de ap. l. appellatiõe. & j. eiti. j. l. & qd ibi no. & xxiij. q. j. c. j.

g ¶ Opinionem. § i. sententiam. ad hoc C. de app. l. eos. §. super. & de rela. l. j. & ij.

h ¶ Manifestare. § iudici ad quem est appellandum.

SIres. § CASVS. Ponit quinque casus in quib. non appellatur: & est ratio omnibus quia non recipiunt dila. quod apparet ex litera. Fran.

i ¶ Appellare. ꝙ supra. de appel. constitutiones.

k ¶ Aperiatur. § C. eodem. l. quisquis.

l ¶ Io annonæ. § ad hoc §. de re iudi. l.ij. & §. de fer. l. eadem. & C. quo. ap. l. fi.

m ¶ Ex perpetuo edicto. § de appella. l. ex consensu. §. fi.

n ¶ Vendere. § ab ipso scilicet uenditore, cū nulla sit ibi sententia: uel etiam à sententia, si quam fecit creditor denuntiari ei postquam expectauit biennio: ut C. de iure do. impe. l. fi. §. fin autem.

¶ DE LIBELLIS DIMISSORIIS.

POst appellationē. § CASVS. Nūc dicit ꝙ iudex à cuius sñia appellat, debet epistolā mandare iudici cogituro de cā appellationis: & illa epistola uocat ſra dimissoria, siue apostoli. Sed ò dicit quid debeat continere illa epſa. Tertiò dicit: pars, q̄ appellat, debet petere intra tps ad hoc statutum, qđ est xxx. dierum, à iudice, à quo appellatum, sufficit si posit dicere [a] appellationem suam non esse receptam, †qđ quacunq; ratione doceat, admittetur eius appellatio. Non recepta autem appellatiõe, si quidem principem appellari oportuerit, principi [b] erit supplicādum. Sin uerò alius appellabatur quàm [c] princeps, ille erit adeundus. sed & siqđ aliud post receptā appellationē impedimēti factum fuerit, eum adiri oportet, quē appellare quis debet. Planè si appellatione non recepta, non ipsum adierit, quē debuit, sed principē, pro eo habebit atq; si is aditus esset, q adiri debuit, idq; rescriptis Imperatoris nr̄i Antonini declaratur. Planè si aliū pro alio [d] adiit, non principē, nihil ei hic error ꝓderit, licet non uideat cessasse. Intra constituta [e] autē appellatoria tēpora debet is, cuius appellatio non est recepta, uel competentē iudicem, uel principem adire.

¶ *In appellatione non recepta nil debet innouari. Item apostoli ēt refutatorij debent dari, ita ꝙ partes quid in eis contineatur, intelligant. Bart.*

¶ Marcellus. † LEX VI.

SCiendū est cū appellatio non recipitur [f], prēcipi sacris constitutionib. oīa in eodem statu esse, nec quicquam nouari, ēt si contra fiscum appellatum sit: eumque qui appellationem nō receperit, opinionē [g] suā confestim ꝑ relationē manifestare [h]. † & eius causam pro qua non recepit appellationem, eius q; exemplū litigatori edere debere, mandatis caueō.

¶ *Primò ponit unam regulam, ꝙ in his quæ non recipiunt dilationem, non potest appellari. Secundò hanc declarat per tria exempla. Tertiò ponit duos casus in quib. non licet appellari, qui non ponitur in dicta regula. Secunda ibi, Veluti. tertia ibi, Item si ex perpetuo. Bart.*

¶ Paulus. † LEX VII.

SIres dilationem non recipiat, non permittitur appellare [l]. † ueluti ne testamentū aperiat [k]: ut uit, istam epistolam fieri & demandari: & sufficit si petiit, licet nō sit facta. nam sibi non nocet. Franc.

o ¶ Dicta est. § ideoq; à meo iudicio dimitto, & ad vestrum examē dirigo. ad quod ſ. de uerb. sig. l. dimissoriæ.

p ¶ Intra tempus. § triginta dierum à die latæ sñiæ: ut C. eo. l. iudicib. quæ punit iudicē non dantem intra tempus dictum.

q ¶ Contestetur. § intra aliud tēpus de quo habes §. tit. j. l. fi cuius. in fi. & C. de appe. si appellationem. & ad hoc C. de iis qui per me. iu. l. ij. quæ contestatio si fuerit deserta, uidetur appellatio deseri: ut C. eo. l. quoniam nonnulli. in fi. licet iudex à quo appellatur, dare debet ēt non petenti: ut C. de appell. l. eos. §. apostolos.

r ¶ Accipienti. § i. accipere uoleti. ad quod in auth. ut exac. instante do. §. fi.

† al. Marcian. lib. 2. de appel.

¶ NIHIL NOUARI APPONE IN TERPOSITA.

APpellatione. § CASVS. Appellatiõe interposita: siue est recepta, siue nondū est recepta: nil interim est nouandum quandiu iudicē super cā appella. & dat exemplum de iusso per sententiam relegari, qui appellauit. nā interim non relegabitur. idem de iusso deportari. idē de iusso remoueri ab ordine. qui si appellēt, interim non procedet contra eos. Vltimò dicit, ex plurib. delictis Titius fuit accusatus & condemnatus: & appellauit p̄ quædam, se iniuste dicens condemnatum: propter q̄dam non. quæritur an interim ꝓnietur ꝓp illa delicta ꝓp q̄ non appellauit, & distinguitur. nam si hæc delicta, ꝓp quæ non appellauit, sunt graviora aliis: tunc non differtur exe cutio. Fran.

† No. cautelā ex isto tex. pro differenda executione ān cā criminali ut ſ. cō demnatus de alio maleficio accuset de alio maiore maleficio: quo casu secundū eum retardatur executio mortis ei⁹ quousque pendet ac. secū da. no. Bar. in l. ij. §. fi. ſ. de cust. re.

† al Macer lib. 2. de appella.

s ¶ Nouari. § i puta executio uel simile. Sed quid si non est facta appellatio: an intra biduum possit fieri executio? Respond. non, argum. contra. C. communia de leg. l. fin. §. fin autem.

t ¶ Recepta est. § ut in authent. ut cum de appel. cog. in princ. & in authent. ut nulli iud. in princ. & §. illas uerò. & §. de infa. l. furti. §. j. & j. hac l. sed contra. in authen. ut spon. lar. §. aliud. ad hoc sol. illud speciale in supplicatione, & aliàs: quod dic ut no. C. de appel. l. iiij. & facit ſ. ad Turpil. l. j. in fin. & C. in integ. restī. po. ne quid noui fi. l. j. & C. de bo. pos. secundum tab. l. j. & C quo. ap. non recī. l. ab executione. §. à quo. & §. qui fatisd cog. sciendū. §. fi. & §. de pœnis. l. ij. in fin. Item opp. quia uidetur appellans fieri actor etsi prius erat reus, quod est uerum secundū P. sed nos contrà: ut no. C. eo. l. hi, qui.

† De hmõi Apostolis, literisque qualiter formēt ac cõcipiantur, uide Spec. de app. §. sequitur uide re de Apostolis & 2. q. 6. c. post app. & 72. dist. c. eps. & Card. in cle. 2. d ap.

† repetentis, Du.

† lib. 4. de appel.

† Scrib. hic dicunt hāc glo. fing. ad hoc propositū ꝙ iudex nō pōt exequi sententiā suā itra tps data tūc appellandū. idē est i causis criminalibus: licet aliud de cōsuetudine obseruet. Bolog.

v ¶ Fiat ei. § appellationi quoad, &c. ut § tit. ij. ſciendum. Sed apud quem

Nihil nouari appellatione interposita.

TITVLVS VII.

¶ Vlpianus. † LEX Vnica.

APpellatione interposita, siue recepta sit, siue nō, medio tpe nihil nouari [s] oportet. Si quidem fuerit recepta appellatio, quia recepta est [t]. Si uerò non est recepta, ne præiudicium fiat [u] ei quoad deliberet utrū recipiēda sit appellatio, an nō sit. Recepta aūt appellatione, tandiu nihil erit innouandum, quādiu de appellatione erit

quem deliberabitur? Rñ. apud principem, non apud eum à quo appellatur, ut § de iniusto testa. l. fi quis ex. §. hi aūt omnes. & de admi. tu. l. ex chirographis. & l. fi. in prin. uel apud eū, qui de appellatione est cogniturus: cùm pro eo habeaſ ac si fit recepta quo ad cōmodū appellantis: ut C. de app. l. à ꝓconsulib. in fi. & l. fi q̄s appellanti. sed iudex qui non recipit, in triginta pōdo auri, & eius cōfī. in tantundē punitur: ut C. eo. l. qm̄ iudices. Item quid si patēter appareat nō recipienda, quod pōt esse frequēter: ut § tit. ij. l. fi. & § de app. l. constitutiones. & C. quo. ap. per totum? Rñ. non punitur iudex non recipiens, imò appellās in quinquaginta libr. argenti, & in corpore & in fama: ut C. eod. l. eos. §. fin ꝓ his. & quo. ap. non reci. l. ab executione. §. fi. & C. eod. l. à procōsulibus. & sic poterit statim exequi si talis sit iudex, q̄ aliàs hoc posit. sic ergo hic loquitur, cùm dubium est sit recipienda, an non. Accur.

a ¶ Pronuntiatū. § fit iusta uel non. Idem tamen & si lapsa sint fatalia: quia tunc est firma sententia prima: ut C. de temp. appe. l. fin. § illud.

b ¶ Si quis. § ponit exempla.

c ¶ Deportatus. § uerbo tenus.

d ¶ Deportandi ius est. § ut Imperator & præfectus præto. & urbis, nō præses prouin. ut § de pœn. l. ij. §. j. de iniust. testa. si quis filio ex §. eius. & de leg. iij. l. j. §. hi. & de interdic. & relega., interesse. §. j. sed uidetur nūquam dubium: q̄a aut est specialiter inhibita à iure: & sic certum est nō posse appellari. aut nō: & certū est posse: ut C. de app. l. & i maiorib. Respon. negatione fit dubiū: ut C. qui. ad lib. pro. non licet. l. iij. in prin. Vel dic ꝙ aliquis casus est ubi non est ꝓhibita expresſè: tūc est prohibita in eius similiter ut in condi. ex l. si quis in tantam. & in infinitis similib.

e ¶ Adnotatus. § subaudi appellauit.

f ¶ Non acquieuerat. § nec appellauerat. posset aūt ēt aliter legi.

g ¶ Participare. § j. de mun. & ho. l. reus. §. cum. in fi. contra. sed hic habuerat honorem, à quo per sniam deponebatur. unde appel. pen. remanet in eodem: ibi de nouis honorib. non de habitis per sniam prohibetur. unde si appellat, interim abstinet: & sic utrobiq; est ea dem rō: quia pen. ap. &c. ut in prin. huius legis.

h ¶ Differenda. § hic no. dānatum ex multis causis, in aliquib. posse appellare: in aliis omittere. ad quod § de ap. l. appellanti. & de min. l. etiam. §. ex causa. & de inof. test. si minor. §. fi. & l. pe. §. fi. in princ.

¶ QVAE SENTENTIAE SINE APPELLATIONE RESCINDANTUR.

LLud. § CASVS. Quatuor casus ponit in quib. sententia retractatur sine appellatione: quod uideas i litera. Vltimò dicit: peto à te x. & tu à me petis x. cōdemnat me iudex ut tibi dem x. & nondum te mihi condēnat, me iudex ut tibi dem x. & nondum te mihi condēnat. dicebatur olim ꝙ non erat necesse me appellare à tali sententia: quia non cogebar tibi soluere ex tali sñia. cùm possem cōsententia: quia non cogebar tibi soluere ex tali sñia. cùm possem cō pensā. opponere. sed certè tenet sententia, & appellare possum si nō iustè me condemnatum dico. Fran. Accur.

pronuntiatū [a]. ¶ Si quis [b] ergo fortè relegatus fuerit, & appellauerit, nō arcebit neq; Italia, neq; prouincia, qua relegatus est. Propter eandem rōnem & si quis deportatus [c] fuerit ab eo cui deportandi [d] ius ē, vel adnotatus [e], neque uincula patiet, neq; vllā aliā iniuriam, quam patitur, qui sententiæ nō acquieuerat [f]. Integer enim status esse videtur prouocatione interposita. Ergo & si abstinere ordine iussus sit, & prouocauerit, eadem ratione poterit interim participare [g]: cum hoc sit cōstitutum, & sit iuris, Ne quid pendēte appellatione innoueē. ¶ Si quis † ex pluribus facinoribus cōdemnatus, ꝓp quędam appellauerit, propter quædam non, vtrum differenda pęna eius sit, an non, q̄ritur? Et si quidem grauiora sint crimina, ob quæ ꝙappellatio interposita est, leuius autem id, ꝓpter quod quis non appellauerit, reciēda est oīno appellatio, & differenda [h] pęna. Si verò grauiorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua non est appellatum, omnino pęna imponenda est.

Quæ sententiæ sine appellatione rescindantur.

TITVLVS VIII.

¶ Marcellus. † LEX I.

ILlud me minimus. Si q̄ratur [i] iudicatū sit [k], nècne, & huius rei iudex non esse iudicatum pronūtiauerit: licet fuerit iudicatum †, rescinditur †, etsi [m] prouocatum non fuerit. ¶ Itē si calculierror in sententia esse dicatur, appellare necesse non est: ueluti si iudex ita pronuntiauerit: Cum constet Titiū Seio ex illa specie quinquaginta, item ex illa specie viginti quinque dēre: idcirco Luciū Titium Seio in centum condemno. Nam quoniam error computationis est, nec appellare necesse est, & citra prouocationē corrigitur [n]. Sed & si huius cōnis [o] iudex sententiam in centum confirmauerit, si quidē ideò, ꝙ quinquaginta & viginti quinque fieri centum putauerit [p]: adhuc idem error computationis est: nec appellare necesse est. Si verò ideo, quoniā & aliàs species viginti quinq; fuisse dixerit, appellationi [q] locus ē. ¶ Itē cùm contra sacras constitutiones iudicāt, appellationis necessitas remittit [r]. Contra constitutiones aūt iudicāt, cùm de iure constitutionis, non de iure litigatoris pronuntiāt. nā si iudex, volenti se ex cura muneris vel tutelę beneficio liberorum vel ætatis aut priuilegij excusare, dixerit neque filios neque ętatem aut ullum priuilegium ad muneris vel tutelæ excusationē ꝓdesse, de iure [s] constitutionis pronuntiasse intelligit. Quòd si de iure suo probanté admiserit, sed idcirco contra eum sententiam dixerit, ꝙ negauerit eum de ętate sua aut de numero liberorum ꝓbasse, de iure litigatoris pronuntiasse intelligitur: quo casu appellatio necessaria est. ¶ Item cùm † ex edicto peremptorio quod neque ꝓpositum [t] est, neque in notitiam [u] peruenit, literisque [v] quæratur. § cùm fortè uictor peteret coram pſide executioni mandari: uictus dixit nō esse iudicatum. & adde hic qđ not. C. qũ prouoc. non est necess. l. j.

k ¶ Iudicatum. § aliàs aūt super iudicato frustra iudicatur: ut C. de senten. post sententiam. sic & transactio: ut C. de transact. l. fi causa cognita.

l ¶ Rescinditur. § prima sententia.

m ¶ Etsi. § i. quāuis. Accur.

n ¶ Corrigitur. § secus si non sit expressum: ut C. de re iudic. l. ij. & facit C. de iure fisci. l. ij. Accur.

o ¶ Cōnis. § qua petebatur corrigi dicta erronea sententia, uel cùm peteretur executio, excipiebatur in ea erratum.

p ¶ Putauerit. § non tollitur ergo qō erroris calculi per primam uel secundam sententiam: & sic est contrà. C. de errore cal. l. j. fol. ibi fuit sententiatum super errore habito extra ius: & in sententia non fuit error expressus. hic autem primus error fuit in sententia: similiter & utrobique expressus: uel saltem i prima: quod sufficit secundum quosdam. & sic expressa nocēt, &c. ut & § de condi. & demon. l. nonnunquàm. cum suis concor. Item no. quòd fatua opi. nil operatur 1. argu. § de furt. l. qui rem. putauit enim (qđ nullo modo esse poterat) scilicet quinquaginta & xxv. esse centum. & ita nil ualet: ut hic, & § de supelle. leg. l. Labeo. & § de usufru. lega. l. si alij. sic etiam distinguitur inter expressum, & nō expressum errorem iuris, ut j. proxi. §. q.

q ¶ Appellationi. § quia sententia ualet.

r ¶ Remittitur. § ut & § de appel. si expēdim. sed fallit suprà de pœ. l. moris. §. iſtæ. item § de interdi. & releg. l. relegatorum. §. ad tēpus.

s ¶ De iure. § id est, contra ius.

t ¶ Propositum. § solenniter ut debuit. fuit tamen interpositum: alioquin sine causa poneret de notitia: illud tamen ad maiorem exaggerationem intelligo positum, ꝙ non peruenit in notitiam: secus si solenniter fuit propositum: sed non peruenit in notitiam: ut C. quō & qñ iud. ab eo. & C. si min. ab hærede. se absti. auth. si omnes. & C. de iudi. properandum. §. j. quæ uidentur contrà. item nec ob. prædictis. C de accus. l. absentem. quia secus in criminalib. ut not. § de pœnis. l. absentem. Accurſi.

u ¶ Notitiam. § hoc ponitur ut dixi. ad maiorem & euidentiorem iniquitatē sententię ostendā: ut dicenda sit ipso iure nulla. & dic

1. Addetti q̄ opinio fatui q̄sq; attendit ſcut de fatuo illo Parisiensi. qui decidit q. de pauper qui comederat panē suum ad odorem alsi ut dicūr ca. no. in c. ad nostrā de consue. ꝙ qua facit gl. in l. ij. in uer. consti tui. § de origi. iur.

† Iste text. facit ad id qđ uoluit gl. in ca. j. § lis autē in uer. cōtrouersias. de pacif. poſ. in pragm. sanct.

fic

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic q̃ si solẽniter fuit propositũ: licét non puenerit in notitiã: tenet
fnia: ut s. de dam. infec. l. iiij. §. toties. & s. quod ui aut clam. aut qui.
§. j. & C. de an. except. vt pt̃ctus. & est expressum. C. quo & qñ iud.
l. ab eo. Item facit §. de oper. no. nuncia l de pupil. lo. §. nuntiationẽ.
& si quidẽ erat per contumaciam absens, non auditur postea, nisi
veniat iudice sedente
pro tribunali: ut s. de
in integ. rest. l. pe. & de
iud. & post. in fin. & C.
de iud. properandum.
§. cum autem. si autem
probabili & iusta de
causa: seruabo distinctio
nem, quæ fit de absen
tibus. Alij dicunt esse
necesse puenire in no
titiã absentis: vt hic, &
s. de ap. l. ex consensu.
§. fin. & in authen. de li
tigio. §. omnẽ. & s. de
requirẽ. reis. l. j. & d
idẽ quod no. d. l. ex cõ
sensu. §. fi. & quãdo ap.
sit. l. j. §. fin.

a ¶ Absentis. ʒ quia
non fuit propositum.
b ¶ Sine usuris. ʒ ma
ximẽ: ut s. de compen.
l. cùm aliter.
c ¶ Priorem. ʒ id est
prius.
d ¶ Me condemna
tum. ʒ quàm ego te. &
fa. s. de iurisd. omn. iud.
si idem. §. j. & C. de cõ
pen. l. neque. item. s. fa.
erciſ in hoc iudicio. cõ
trà. sed ibi in indiui
duis.
e ¶ Iudicatum. ʒ
opposita compen. &
ideo uidebatur nulla
sententia, cùm ex ea ef
ficaciter agi non pos
sit. non ergo necesse é
appellari: sed non est
verum: quia ipso iure
tenet: imo quia oppo
nitur compensatio a
genti, apparet ualida,
uolebat conuenire: &
Titius erat iam mortuus, non tenet delegatio: & sententia à tali de
legato lata non tenet. Fran. Accur.
f ¶ Condemnatum. ʒ No. non ualere sniam in mortuum: ut hic, &
s. de re iud. l. in summa. §. fi. & si per uiuum defendi: ut s. de iudi. de
qua re. §. cum absentem. sed econtra pro eo sic: ut s. de fideicom. li. l,
cũ quasi. uel speciale ibi. in priuilegio aũt concesso ꝓcuratori mor
tui dic ut j. de reg. iur. l. Neratius. Itẽ pactum pro mortuo uel cõtra
ualet: ut supra, de pac. l. tale. §. fi. & facit. s. de act. l. ex iudiciorum.
P Aulus. ʒ CASVS. Præceptũ iudicis impossibile de iure non te
net. ut si iusserit partes quãdã die adesse in quadã taberna. & dic
de hoc ut in glo. idem si est impossibile de facto: ut si iusserit cuidam
qui promiserat Titium facere stare iuri, ut eum Titium exhibeat in
iure: cum Titius iam decesserat. nam hoc præceptum non tenet. &
de hoc dic ut in glo. Fran. Accur.
g ¶ Impossibile ʒ de iure: ut s. de arb. si cũ dies. §. antepe. & pe. hoc
autem euenit quandoq; ex repugnantia: ut s. de rẽ iud. duo. & C. de
fide instru. scripturæ. & s. de cond. & demon. Titiæ si non nupserit.
Sed ar. contrà de inoffi. test. Papi. §. sed nec impuberis. & facit s. de
act. & oblig. l. non solum.
h ¶ Non possit. ʒ vt s. qui fatisd. cog. l. si decesserit. & sic no. æquipa
rari impossibilitatem iuris & naturæ: ut s. de cõd. inst. filius. & l. cõ
ditiones. Sed si iudex condemnat debitorẽ Stichi in Stichũ: eo mor
tuo post moram an ualeat sniã? vr q̃n on. ut hic. Econtra quòd sic,
quia in stipu. pôt venire: ut s. de uerbo. oblig. l. inter stipulantem. §.
fi. & i constituto: ut s. de const. pe. l. promissor. & ideo dicam valere.
Tutius tamen est si in æstimationem condemnet: licet æsti. non sit in
obli. ut & aliàs. s. fi cert. pet. l. uinum. cum & pretium loco rei succe
dat: ut s. de peti. hære. si & rem. & quia sic punitur culpa debentis: q̃
aliàs remanet impunita: q̃d esse non debet, ut & s. ad legẽ Aquil. ita

Iuris & na
tu æ pos
sibilitas eq
parantur.

nerit, absentis[a] cõdemnatio fit,
nullius momenti esse sententiã
constitutiones demonstrãt. ¶ Si
apud eundem iudicẽ inuicem pe
tamus, si & mea petitio & tua sine
usuris[b] fuerit, & iudex me prio
rem[c] tibi condemnauit, quo ma
gis tu prior me cõdẽnatũ[d] hẽas,
non est mihi necesse pro hac cã
appellare quoniam secundum sa
cras cõstitutiones iudicatũ[e] à me
petere non possis prius, quàm de
mea quoque petitione iudicetur.
Sed magis est ut appellatio inter
ponatur.

¶ Paulus. † LEX II.

PAulus respondit,† eum, qui
in rebus humanis nõ fuit sen
tentiæ dictæ tempore, inefficacia
ter cõdẽnatũ[f] uideri. Idem rñdit,
aduersus eum, qui in rebus huma
nis nõ esset cùm iudex datus est,
neque iudicis dationem ualuisse,
neque sententiam aduersus eum
dictam uires habere.

¶ Idem. † LEX III.

PAulus rñdit, impossibile[g] ꝑ
ceptum iudicis nullius esse
momenti. Idem rñdit, ab ea sniã
cui pareri† per rerum naturã non
possit[h], sine causa appellari.

An per alium causæ appella-tionis reddi possint.

TITVLVS IX.

¶ *Quando principalis causa potest agi per procuratorem, tunc etiam cã appella*

SEntẽtia data ad
uersus Titium qui tẽ
pore sententiæ erat mor
tuus, non ualet ipso iu
re. Item iudex delega
tur contra Titiũ, quẽ
uolebat conuenire: &
Titius erat iam mortuus, non tenet delegatio: & sententia à tali de
legato lata non tenet. Fran. Accur.

P Aulus. ʒ CASVS.

f ¶ Condemnatum. ʒ No. non ualere sniam in mortuum: ut hic, &
s. de re iud. l. in summa. §. fi. & si per uiuum defendi: ut s. de iudi. de
qua re. §. cum absentem. sed econtra pro eo sic: ut s. de fideicom. li. l,
cũ quasi. uel speciale ibi. in priuilegio aũt concesso ꝓcuratori mor
tui dic ut j. de reg. iur. l. Neratius. Itẽ pactum pro mortuo uel cõtra
ualet: ut supra, de pac. l. tale. §. fi. & facit. s. de act. l. ex iudiciorum.

P Aulus. ʒ CASVS. Præceptũ iudicis impossibile de iure non te
net. ut si iusserit partes quãdã die adesse in quadã taberna. & dic
de hoc ut in glo. idem si est impossibile de facto: ut si iusserit cuidam
qui promiserat Titium facere stare iuri, ut eum Titium exhibeat in
iure: cum Titius iam decesserat. nam hoc præceptum non tenet. &
de hoc dic ut in glo. Fran. Accur.

g ¶ Impossibile ʒ de iure: ut s. de arb. si cũ dies. §. antepe. & pe. hoc
autem euenit quandoq; ex repugnantia: ut s. de rẽ iud. duo. & C. de
fide instru. scripturæ. & s. de cond. & demon. Titiæ si non nupserit.
Sed ar. contrà de inoffi. test. Papi. §. sed nec impuberis. & facit s. de
act. & oblig. l. non solum.

h ¶ Non possit. ʒ vt s. qui fatisd. cog. l. si decesserit. & sic no. æquipa
rari impossibilitatem iuris & naturæ: ut s. de cõd. inst. filius. & l. cõ
ditiones. Sed si iudex condemnat debitorẽ Stichi in Stichũ: eo mor
tuo post moram an ualeat sniã? vr q̃n on. ut hic. Econtra quòd sic,
quia in stipu. pôt venire: ut s. de uerbo. oblig. l. inter stipulantem. §.
fi. & i constituto: ut s. de const. pe. l. promissor. & ideo dicam valere.
Tutius tamen est si in æstimationem condemnet: licet æsti. non sit in
obli. ut & aliàs. s. fi cert. pet. l. uinum. cum & pretium loco rei succe
dat: ut s. de peti. hære. si & rem. & quia sic punitur culpa debentis: q̃
aliàs remanet impunita: q̃d esse non debet, ut & s. ad legẽ Aquil. ita

tionis per procuratorem agi potest. Bar.

¶ Vlpianus. † LEX I.

QVæri solet, an per
lium causæ appella
tois reddi possint, quæ res in rebus pe
uniariis & in crimi
nibus agitari consueuit. Et in re
bus pecuniariis sunt rescripta pos
se agi. uerba rescripti ita se habẽt:
Diui Fratres Longino: Si tibi, qui
appellauit, mãdauit ut eum de ap
pellatione, quàm Polla ad eũ[i] fe
cit, defenderes, & res pecuniaria
est, nihil prohibet nomine eius te
iustè respõdere. Sin aũt † non sit
pecuniaria causa, sed capitalis, p
procuratorẽ agi nõ licet[k]. Sed &
si ea causa sit, ex qua seq; solet pœ
na usq; ad relegationem[l], nõ o
portet per alium causas agi: sed ip
sum adesse audi;torio debere, sciẽ
dũ est. ¶ Planè si pecuniaria cã
est, ex qua ignominia[m] sequitur[n], pôt & per procuratorẽ hoc
agi[o]. Idq; erit probandum & in
ipso accusatore si appellauerit,
uel si aduersus eum sit appellatũ.
Et generaliter[p], quæ causa ¶ per
alium agi non pôt, eius nec appel
lationem per alium agi oportet.

¶ *Licet procurator, qui uoce appellauit, reddendo rationes domino, desinat esse ꝓcurator: tamen poterit in causa appellationis pro domino respondere: & procuratore cessante potest dominus respondere. hoc dicit.*

¶ Marcellus. † LEX II.

† libr. 4. de Appella.

† Ad intellectũ huius tex. uid. Auto. Rubeũ. in l. seruum §. publicæ de ꝓcuratorib. nu. 45. & in l. penul. §. ad crimẽ. nu. 79. de publ. iud. & ibidẽ per Bened. de plũbi. nu. 13. & 32.

† libr. 3. de off. Consul.

† libr. 16. Respon.

† No. gl. ad hoc q̃ com
penſa. pôt
opponi ét
post sniam
latã. adde
q̃ idem si
snia transi
uit in rem
iu. fm Bar.
in l. si cum
dos. s. re. a-
mota. Bol.

† Du. rerũ
natura non
potuit.

† libr. 5. iur. opitomarũ.

† Du. reten tus.

† Concor. tex. in c. ue niens extrà de accusa. Ro. decisi. excvj. incipiẽs ẽ inan. & Spe. in tit. de ꝓcu. §. j. uer. sed ꝓcedẽs regula.

† al. Macer li. 2. de ap pella.

SI procurator.ʒ CASVS. Procurator meus appellauit. deinde ra
tionem administrationis suę mihi reddidit. & si desiit esse procura
tor. dicitur q̃ potest ꝓcedere ipse idẽ in causa appellationis. & eo ce
sante possum ego procedere. secundum quod & de adolescente dr̃ s.
de appella. l. fi. Fran. Accur.

a ¶ Si procurator.] simplex ꝓcurator ad cau
sam victus appellare te
netur, secundum omnes:
ut C. de procura. l. inuitus. sed an exercere, sub
iudice lis est, ut ibi nota. vbi dicimus quod non te
netur. & huic l. respond.
quod non simplex procu
rator, sed omnium negotiorum domini erat procurator. sic & de causa
app. uel dic quod specia
liter erat constitutus ad
principalem causam, &
& ad causam appel. uel
tertio debet id est, potest
sic sup. de officio. pro
con. obseruare. §. fina. &
secundum primos duos
intellectus tenetur domi
no act. man. nisi respon
derit ipse procurator. Ac
cursius.

b ¶ Appellauerit. ʒ facit
s. de ap. l. fin. §. fina. & C.
de appel. l. si actor. & l. do
minus. & in auth. de ap
pel. §. j.

c ¶ Reddiderit. ʒ s.
domino suæ adminis
trationis. & sic est con
tra. s. de appel. l. tutor si.
sed ibi in tuto. uel cura
in quo duo conue
niunt, scilicet finiri of
ficium, & rationem red
di. hic autem unum tan
tum, scilicet rationem
reddi. uel si dicas hic de
bet pro potest, non est
contra. uel dic rationes
reddi. scilicet quia appel
lauerit. ad quod supra, de
appel. scio. & quod sub
iicit respondere, scilicet
prosequendo. Accur
sius.

¶ SI TVTOR VEL curator, uel magistratus creatus, &c.

SIqui.ʒ CASVS. Electus ad aliqd mu
nus appellauit & succubuit. om
ne damnum quod interim accidit reipubli. ipse debet emendare. si au
tem obtinuit: tunc præses uel princeps æstimabit ad quem damnum
hoc redundet, forte ad eum, qui dolo malo illum elegit. & si interim
pendente appellatione decessit: hæres eius debet prosequi causam
appellationis propter periculum medii temporis. & hoc dicit hæc l.
& seq. Fran. Accur.

d ¶ Nominati. ʒ id est, electi.

e ¶ Aestimabit. ʒ scilicet nominato uel cuius dolo facta est nomina
tio. ut C. lib. xi. quo quis. ord. cun. l. quoties & l. fi. & facit supra, de ap
pella. Imperatores. §. fi magistratus. & quando appel. sit. l. j §. alia. Ac
cursius.

f ¶ Vtor. Detentus. ʒ id est, in tutelã datus. & dic hic ut s. quando
appel. sit. l. j. §. fi quis tutor. & instit. de c cusa. tut. §. qui autem.

g ¶ Mediis temporis. ʒ si pateat tutorem per malitiam causam egis
se, spectat ad eum periculum. alioquin contra. ut supra de excu. tuto.
l. qui testamento. & C. de excusa. tuto. l. quanquam. & de ritu nup. fi q̃s
tutor. §. quid ergo.

¶ EVM QVI APPELLAVERIT, IN PRO-vincia defendi.

VM qui.ʒ CASVS. Appellauit à quadam sententia. & ob
hoc fum extra prouinciam. interim aliquis uult me con
uenire ad aliquid in prouincia. debeo ibi defendi. secus si
sim absens extra ꝓuinciã causa reipub. nam interim non
cogor me i ꝓuincia defendere. hoc dicit cũ l. seq. Frã. A.

h ¶ Rescripserunt. ʒ Romæ enim uel alibi ubi peregrinetur causa

SI procurator[a] absentis appel
lauerit,[b] deinde rõnes reddi
derit:[c] nihilominus ipse re
spondere debet. Sed an eo cessan
te dominus litis respondere pos
sit exemplo adolescentis, videa
mus. Magis tñ obseruaẽ, ut audiri
debeat in causis appellationis
reddendis, is cuius absentis pro
curator appellauit.

Si tutor, vel curator, vel magistratus creatus appellauerit.

TITVLVS X.

¶ *Qui ad publicum munus uocatus frustratoriam interposuit appellationem, tenetur reipublicæ de damno, quod interim acciderit. h. d.*

¶ Vlpianus. † LEX I.

SIqui ad munera publi
ca nominati[d] appella
uerint, nec causas pro
bauerint, sciant ad pe
riculum suum pertinere, si quid
damni per moram appellationis
reipublicæ acciderit. Quod si ap
paruerit eos necessariò prouocas
se, cui adscribendum sit id dam
num, prẽses vel princeps æstima
bit.[e]

¶ Hermogen. † LEX II.

TVtor, vel curator † detẽtus
si ꝓuocauerit, & ante caus
sam actã moriatur, propter
periculũ medij temporis[g] succes
sores eius causas appellationis
necesse habent reddere.

Eum, qui appellauerit, in prouincia defendi.

TITVLVS XI.

¶ Vlpianus. † LEX I.

VM, qui appellauerit,
oportere in prouincia
defendi[i] aliis suis caus
sis, etiam si appella
tionis causa peregrinetur, diui
Fratres † Decio Philoni rescrip
serunt[k].

¶ Martianus. † LEX II.

HOc enim illis præstatur, ne
cesse habeant se defende
re[l], qui Reipublicæ cã absunt.

Apud eum, à quo appellatur, aliam causam agere compellendum.

TITVLVS XII.

¶ *Iudex ꝑpter appellationẽ ab eo factã non efficitur suspectus in alia causa. Ba.*

¶ Vlpianus. † LEX Vnica.

SIquis ex alia causa[k] appellauerit à iudice, an in alia causa eun
dem iudicem habere necesse habeat, videamus. Et ho
die hoc iure vtimur, ut tametsi appellatio interposita sit: tamẽ
apud eundem iudicem, à quo quis ꝓuocauit, compellat[l] alias
causas, si quas habet, agere: nec uteẽ hoc ꝓtextu, quasi apud of
fensum[m] iudicẽ nõ debeat experiri, cũ possit denuo prouocare.

Si pendente appellatione mors interuenerit.

TITVLVS XIIII.

¶ Marcellus. † LEX Vnica.

APpellatore defuncto,
si qdẽ sine hẽde, cuius

¶ SI PENDEN. APPELLA. MORS interuenerit.

APpellatore.ʒ CASVS. Appellaui a sententia lata contra
me. nunc decessi sine hærede. dicitur q̃ appellatio est ex
tincta, cuiuscũque generis causa fuerit, id est, siue ciuilis,
siue criminalis. si aũt reliqui hæredẽ, qui adiuit hæredita
tẽ meã, si nullius interest cãm appellatio. expediri, tũc nõ
cogit hæres meus prosequi causam appella. & ponit exemplum infrà
in litera ibi, nullius aũt, &c. & est tale. Si sententia lata contra me in
dicabat me relegandum, de bonis aũt meis nihil dicebat, & ego ap
pellaui. & decessi interim relicto hærede: non cogit hæres meus, ꝑse
qui cãm appella. hoc enim casu nullius interest causam prosequi. si au
tem interesset alicuius, scilicet fisci causam appellationis expedire: tũc
cogitur hæres meus prosequi. & ponitur exẽplum, quãdo interest fisci:
ut si in sententia dictũ ẽ me deportandũ uel relegandũ bonis adẽptis
uel in metallum dãdũ & appellaui ab ista sententia: & interim decessi
relicto hærede. hoc casu hæs meus tenetur prosequi causam appella
tionis & non aliter bona mea habebit hæres, nisi prima sententia retra
ctet. alias haberet fiscus: quãdo autẽ interesset priuati appellationẽ
exerceri, nõ habes in litera exẽplũ, sed fere oẽs causæ appellationum
sunt tales, q̃ interest aduersa: ij ꝓcedi in cã appellationis. Tutor: ʒ
Tutor in cã pupilli appellauit: tandem decessit relicto Titio hærede.
hæredes ꝑdictus reddidit rationẽ pupillo, de eo qđ gesserat tutor di
cit q̃ cogit reddere causam quare appellauerat tutor, in causa pu
pilli: sed

† libr. 4. de appell. actonib.

† Du. Decimio. Philoni.

† libr. 2. de Appell.

† Du. quasi a l offensi.

† libr. 4. de appel.

† al. Macer lib. 2. de appell.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pilli.sed diuus Seuerus dixit ꝙ tutor postquã reddidit rationes, non cogitur causam appellationis reddere: & sic multo magis nec eius hæres cogetur. Franciſ. ¶ Appellatore.§ Fuerat ergo damnatus in causa ciuili uel criminali.

a ¶ Generis.§ uel ciuilis,uel criminalis causa.

b ¶ Peragere appellationem.§ de hoc statim ponit exemplum. & sub hic,& tamen habetur ꝓ eo,ac si obtinuisset appellator.

c ¶ Necesse habet. § & quatuor habet menses plus quam defunctus.ut C.eodē.l. fina. & sub.hic uel statutis acquiescere.ut C.eodem.l.j.

d ¶ Ademptione.] ex pressa.nam si etiam tacita fuit, nihilominus extinguitur.ut C. eodē.l. si is.& ꝛ. de fer. rusti. prædict. qui habet. & facit C.si reus uel accu. mort., fuit.l. fina.

e ¶ Ademptis.§ expresse.

† al. P. ille torio. f ¶ Successionis.§ hæres.

g ¶ In reddendis. § aut interit res super qua appellatum est: & tunc si est ad aliquem vsum tenetur exequi: ꝛ. de condi. fur. si seruus. §. boue.& subaudi si erat in mora. si autem ad nullum vsum, non tenetur nisi propter peculium. ut C.de libera. cau.l. principaliter. uel propter moram.ut superiori casu:ut supra.de uerbo.oblig. inter stipulantem. §. penulti. Si autem litigator interit: aut causa erat ciuilis, & durat post mortem:ut C. eod l. ij.aut criminalis:& tunc non propter pœnam corporalem,quæ iam mortuo appellanti imponi non potest.sed propter bona.si expresse i sententia continebatur.alias nec in bonis durat.ut C.e l.iij.vbicunq; dixi hæredem appellantis prosequi,sub uel acceſcat statutis.ut ibi, nõ aliter,&c.& C.eo.l.j.ubi autem à sententia onetis uel muneris appellatur,dicit ut C eo.pater.

h ¶ Decreuerit.§ quod fecit eo ipso quod aduersarius nõ probat.quod dic ut C.de appel.l.ei,qui. Accur.

i ¶ Tutorem. § nec hæredem.ut plene dixi ſ. de ap.l. tutor.

¶DE IVRE FISCI.

¶ Iura priuatorum dixit,nũc audi fiscalia,uel dixit ī lib. superiori de crimnibus,per quæ bona ueniunt ad fiscum, ideo de hoc & aliis turibus fisci dicit.ut inf.eo.l.i.

KVARIÆ. Se quis § si ipse nõ capax sed defert,habet p̃mium, siue sit hæres,siue sit legatarius, siue fideicom. ut ſ. e. Senatus.§. Senatus. Item & si non capax peruenitur.ab alio ut ab hærede capace uel ab extraneo. & tũc similiter habet præmiũ deferens.ut C.de his,qui se de.l.j.& plene no.ſ.e. edic. §. extat. Sed quis non est capax? Respon. deportatus.ut C.de hær.instl. j. Ité hæretici.ut C.de apost.l.ei,qui sẽt entiã.& de hær.l. Manicheos Item damnati in metallum.ut ſ. de his,quę pro nõ scrip.si ī metallũ. Ité nati ex damnato coitu.ut in auth en. quib.mod.na.ef.sui.§.fi. & C. de incest.nup.si quis. & de natu.li.j.& hi ultimi offerendo se lucrantur, non primi:uerum in his omnibus locum habet ut fisco possit deferri,Accur.

i ¶ Tacitæ.§ uel non tacitæ.ut ſ.eo.edicto.§ j.

m ¶ Non vindicetur.] ut C.ubi causæ fiſ l.i.& C.de his, qui, ut indi. i.j.

n ¶ Indignus § aliis modis quam superioribus.& est exemplum.ſ. de his,qui.ut indi.l.indignum.& aliis multis in eo.tit.nam & superiores modi sunt indignorum.

o Surrepti § quo casu si priuatus esset hæres,ipse accusaret, & hæreditatem petere.ut supra,de fal. qui testameto. nunc quia fiscus est hæres,ipse petit hæreditatem,& accusat.

p ¶ Inueniſſe.§ scilicet in loco publico uel fiscali,secus si alias,id est, in loco priuato,quia cessat delatio a:ut insti. de rerum diui. §. thesauros.& ſ. eo.non intelligitur.§. fi. Accur.

q ¶ Magni pretij.] si dicas abesse dolum utriusque uel gratiam: dices de deceptione ultra dimidiam iusti pretij: ut C de rescin. uendic. l. ij. si dicas illa adesse, tunc etiam pro minorri deceptione.ut C. eod.si minori. & l. qui in contractibus.& sic iure priuari.ut C. de petitio. hæreditã.l.j.

r ¶ Ex prævaricatione. § quia procurator fisci,uel aduocatus prævaricatus est. ut C. de sent. aduer fisca. la.l.j. lib.x.

s ¶ Capitali crimine esset.] scilicet damnatus, & bona expresse adempta. ut supra titul. j. l. j. & C. de bo. præscript. l. fina. uel dic esset, scilicet postulatus uel deprehensus. & postea se occidit timore futuræ pœnæ, ut infra eodem. in fraudem.§. ij.& iij. & supra de bon.eod.l.fina. Accurſius.

t ¶ Reum esse. § quod dic per exempla ut supra de accu.l.ex iudicio rum,

v ¶ Destructam esse. § per uim public uel priuatam. ut supra ad lege. Iulia. de ui public. l. hi. qui.uel causa negotiandi destructa fuit. ut sup. de contrahen.empt.l. fenatus.& de damno infe. l.fi.

x ¶ Recessum.] & obiid de calum seu tergiuersationem damnatũ esse.aliter enim non deferrentur bona in fiscũ: ut C. ubi cau. fiscales. l. i.& ut intra certum tempus.l.i & sic esset ubicunque uiueret crimino sus. nam primo deberet accusari & conuinci coram præside antequam procurator Cæsaris se intromitat.ut ubi decessit, ut in præcedẽtib. casibus,sola pecuniaria quæstio supereſt,nisi se statim intromitere procurator Cæsaris ut iudex.& procurator si sciat actor, uel alius nomine fisci,nuntians & prosequens.ut no. C.ubi can. fis.l. i.in fi. Accurſius.

y ¶ Rem litigiosam.§ pone exemplum C. de litigio. l. final. Accurſius.

z ¶ Venundari § ubi pretium perditur.uel fisco datur.

a ¶ Contractu priuato. § quia ex officio quod administrat emit. ut ſ. eo.aufertur.§. quod a præside.& ſ. de contrahen.emp.non licet. & C. quod met. cau. l. fi per impresionem.& sic est pœna legalis. Vel dic ꝙ fiscus succesit alicui priuato,cui debebatur aliqd nomine pœnæ uel sortis etiam.ut ſ,eo.fiscus.& sic est etiam pœna cõuentionalis. Ex suo autem contractu non est uerisimile quod ignoraret.sed ex alterius cõtractu sic.ut ſ. de reg.iur.l.qui in alterius.

b ¶ Aduersus leges.]sub uel pro eo quod.&c.& quod subiicit aduersus leges factum esse, & est exemplum C. de assel.l. conciliarios.& ad leg. Iul.rep l.j. Item quod subiicit, uel cõmissum factum esse,scilicet ī fiscum.& est exemplũ supra de pub. cotem ferro.§. dominus.& l. commissa.uel secundo non sabandias,scilicet factum esse. sed repete, uel aduersus commissum,&c.& in idem recidit. Alii non habẽt ibi,uel ad uersus,&c.& tunc est unus tantum casus,scilicet de cõmisso. & no. ꝙ ex aliis causis fit nuntiatio.ut C.de sacrosan. ecc.l. iubemus nullam. in fi. Item si quis falem uel arma uendidit hostibus,ut supra, de pu.eo tem.& C.quæ res expor.non de.l.x.& ij.Item si qs incestas nup.cõtraxerit.ut C.de incest nup.l.qui contra legem. Item alibi ut C. de his q à non do.l.fin. Item C.ad l. Iul.de vi.l.ij.& l.fi quis.in fi. Ité si qs seruos.fiſ.occultaverit.ut ſ.de pnb.l.fin.§.quoties. Item C.de sepul.vio. l.iij.sed hodie his & similibus bona nõ auferuntur hæredibus, nisi in crimine maiest.ut in authen.ut nulli iud.§.fi.

c ¶ An bona.] puta hæreditas uel patrimonium alicuius alterius ex prædictis causis:uel etiam quia sit institutus fiscus:ut ſ.eo.l.nõ possunt. & supra,de offi.procu. Cæſ.l.ij. fisco obuenit. Item qđ dicit ipso iure:nunquid ergo sine aditione erit hæres,qñ est institutus? Rñ. non:ut ſ.de offi procu.Cæſ.l.j.in fi.sed aditione factus erit hæres si bona sint soluendo. alias non,etiam si adierit. si autem dicerens sine aditione esse dominũ:

a Limitabis hãc glẽ per l i.cum ibi not. C. de thesauri.x.nisi essent reperti tales thesauri arte magica: quæ tunc competũt Fiscus.ut p gl. in uer.arte.in præ alleg. l.i.

† Lu. Ro. ī suis sin. fo. 2.sing. 301. dicit hic ef se casũ singu. de hoc ꝙ licet confessio in uno iudicio facta p̃ iudicet in alio: hoc é uerũ in cõfessione ure:secus in ficta.Bolo. Amaranto.in P. F. Du. diui Titi,solet. &c.

† Du.& restamentũ.

† libr.2. de iure fisci. † Delatione. in P.F.

† ad intell. huius.§.uti Io.Ign. in. l.necessarii. § non alias. d S C. Sylan.n.22.

contra sententiam eius a edictũ perpetuum scriptũ est,quod b bona ita veneunt c, si ex his fisco nihil acquiri d possit.

¶ *Huius.§.& seq.glo.ponit casum.*

¶ Diuus e Pius † Cælio † Aromãto ita rescripsit, Vacantiũ bonorũ nuntiationẽ quadriennio finiri, f idque tẽpus ex die, quo certum esse cęperit, neq; hæredẽ g neq; bonorum possessorem extare,cõputari oportere. ¶ Præscriptio autem xx. annorum, quę ẽt circa requirendorũ annotatorum bona h obseruaẽ, ex cõstitutiõe diui Pij Anto. solet ex eo numerari, ex quo quid ad fiscum pertinere potuit. ¶ Causę aũt i, quæ statim k motę sunt l, & tractæ vltra xx.annum,differri possunt & post xx.ann m. Ille quoq; causæ,quæ à priore nũtiatore proditæ n dicantur, etiam post tẽpora o, quibus præscribi diximus, fisco nuntiari possunt.

¶ Idem.† LEX II.

EX quibusdam p causis † delationes q susçipientiũ fama nõ lædit:ueluti eorũ,qui nõ præmij consequendi, item eorũ, qui ulciscendi gratia aduersariũ suum

EX quibusdam.§ CASVS. Ponit tres casus in quib. deferẽs bona in fiscum,licet non probet,non infamatur & dic eos ut in litera habes,& expone literam ut in glo. ¶ Diuus. § Cũm fiscus haberet cãm cũ Titio:puta fundum petebat fiscus a Titio rei uẽ.& petebat fiscus à Sẽpronio exhiberi quædã instrumẽta, quæ dicebat ad hanc causam spectare, qui Sẽpronius non exhibet: dicitur quòd præsumitur Sẽpronũ subtraxisse ea instrumenta, quæ sunt nocitura huic causæ fiſci, non alias eius causis ꝓsumitur nocere.Secundò dicit in quibus casibus fiscus habens causam cũ vno, possit petere ab alio sibi exhiberi instrumenta spectantia ad hanc causam. ¶ Senatus.§ Deferre cœpi quæda bona possessa à Titio in fiscum: tandem iudex fecit me citari,ut procederem in hac causa: nec ueni cora iudice: & ẽt Titius citatus nõ uenit. dicitur quòd ego & mei fideiussores tenemur fisco ad omne damnum, quod ex hoc habet. Item Titius debet absolui ab ista delatione: & apponi debet causa quare absoluitur, ſ. ob culpam & cessa. delatoris, eadem pœna imponitur ei, qui mandauerat mihi ut deferrem bona illa in fiscum: & ob hoc cogor mandatorẽ nominare. ¶ Impator.§ Prohibetur seruus deferre aliquid cõtra dominum suum. Item libertus prohibeẽ mandare aliquid deferẽdũ contra patronum suũ.

† al. suas quis exequitur causas.

† De intel. huiꝰ. §.uid. Io. de nico me rcato el. 2. post glo. C. de edẽ.nu. 46. & 48.& ibi dẽ p Gozad. nn. 15.

† In P. F. uel de alia causa simili res numaria &c.

deferunt, uel ꝙ nomine Reipublicæ r suæ † quis exequitur s cãm. & hoc ita obseruari, plurifariã t principalibus constitutionibus præcipitur. ¶ Diuus † Adrianus Flauio Arriano in hęc u verba rescripsit.Quin x ei, qui instrumẽta ad causam fiſci pertinentia cũ possit exhibere, nõ exhibet, nocere debeat:si uerum aliter nõ inueniẽ & ea subtracta esse credantur,quę nocitura causæ eius fuerint, dubitandum non est:sed nec aliàs dubitari oportet, quin non in aliam rem nocere debeant, quã in eam in quam desiderata sunt.

¶ Licet in causis ciuilib. quandoque quis compellatur edere instrumenta:ñ hoc locum non hẽt in causis criminalibus. Bar.

¶ Item diui Fratres ad libellum Cornelij Ruffi rescripserunt, toties edẽda esse instrumẽta y, quoties de iure capiẽdi z,uel de iure dñij †,uel de alia simili a re numaria quæratur:non si de capitali causa agatur.

¶ Primò loquit qñ delator & possessor est contumax. Secundo, quando delator tantum.secunda ibi, quoties tamen. In prima parte fit absolutio ab instantia iudicij: in secunda ab impetitione. Bar.

¶ Senatus cẽsuit,ut si neq; dela-

¶ Cõplura.§ Dic casum ut in gl.q̃ incipit,quidã Titij,&c. Frã. Acc.

p ¶ Ex quibusdam.§ Construe fama susçipientium delationes non læditur ex quibusdam,&c. i.delatores non infamantur, subau. licet non probant. regulariter ergo delator non probans infamatur: ut hic,& C.de dela.l.ex uaria.sed hoc fallit,qñ non ſperat p̃miũ fortè à fisco:ut ſ.eo.l.edicto.uel à delato ut desistat. Item & fallit in eo, qui ulciscendi,&c.ut subiicit:quia fortè alius eum defert. unde ipse delatus suum defert delatorem ex alia cã.ad quod ſ.de bo lib. qui cũ. §.fi libertus.& C.de mẽra.l.deuotum.sed in hoc est arg.contrà, ſ.ad legem Aquil.scientiam.§.pen.sed hic ciuiliter coram iudice, ibi facto uolebat se ulcisci.

q ¶ Delationes.§ id est,qui susçipiunt ut defendat.

r ¶ Reipublicæ.§ pro hæreditate puta decurionum & similiũ: ut C.de hære.decu.per totum.aliàs non,ut C.de bon.va.l.j. idem i eo

q defert cãm fibi cum fisco cõẽm:ut ſ.eo.deferre.§.sed & cõem.

s ¶ Exequitur.§ non pro præmio. Accur.

t ¶ Pluriſariam.§ i.pluribus similibus modis: ut in epistola Pauli, Multifariam.& facit ſ.eo.fiscus in qõne.& l.delator. uel dic plurifariam,id est,constitutionibus multis.

v ¶ In hæc.§ scilicet ꝙ ea,&c. Accur.

x ¶ Quin.§ pro ut.

y ¶ Esse instrumenta.§ fisco.

z ¶ Capiendi.§ i.usucapiendi,uel,id est,acquirendi, ut quia habes instrumentum ꝙ fiscus emit,uel alio modo dñium acquisiuit, ut per testamentum,& ꝙ dicit nummaria,puta de mutuo. alij ponunt exẽplum per leg.C.ad legem Iul.pe.l.j.

a ¶ Simili re.§ subaudi,ſuel abundat re.

b ¶ Agatur.§ imò videtur,ꝙ etiam in capitali:ut C.de eden. l.is apud. quę est contrà Solu.primus iudex,qui tulit sententiam, uel iudex appel.indifferenter acta publica ciuilia uel criminalia iure cõi exhibere cogitur: ut C.ne lite pend.l.supplicare, & ita loquitur lex Cod. sed alia instrumenta non cogitur in causa criminali, sed in ciuili:ut hic,& ſ.de eden.:e quisquam. nam nec cogitur acti.ad exhibendũ pro instris in criminalib.actionib.fortè nec actio.in factum: q̃a pecuniariter nõ interest,ut ſ.ad exhib.si liber.si tũ fisci essent,est certum ꝙ põt intendere rei uen. Vel dic,in causa pecuniaria tãtum hoc ipso ꝙ quis etiam non interpellatus non exhibet fisco instãa ei

necesse

Universidad de Deusto
Biblioteca

necessaria, patitur pœnam, quia creditur eum instra ei subtraxisse: & ita furti conueniturſ. sed in causa criminali quam fiscus mihi mouet, secus. nam non patior pœnam hoc ipso q̄ non exhibeo: possum ñ arctari ut exhibeam: ut ibi. pōt & hæc regula intelligi in conuento à fisco, ut in pecuniaria causa sit speciale q̄ licet sit reus, exhibet ñ officio iud. actori instrumenta ad eū pertinentia: ut ſ. de eden. l. ne quisquam. secus in criminali. sed quilibet alius, q̄ non est conuentus, acta ciuilia & criminalia exhibere tenetur: ut ibi. Azo, uel ibi in rationib. hic in instrumentis. Vel hic q̄dam tertius hębat: ibi aduersarius. prima & secunda placent.

Deferendi. Du. Du. idem esset, quod si delatus. &c.

a ¶ Trib. ſ. qui ter citatus est hęcur pro cōfesso: ut ſ. eo. senatus. §. senatus. & l. Arrianus.

b ¶ Teneantur. ſ. in summam petitā: ut in. frā, eo. senatus. §. senatus. uel ad damnum: ut C. de lit. contest. auth. libellum.

c ¶ Adimatur. ſ. sic C. qui accuſ. non poſ. l. si ea. & de iudic. l. in peremptorio. & C. de procur. l. eum.

Du. pœna.

d ¶ Omnino non esset. ſ. quia absoluitur: ut d. §. senatus, & infrà proxi.

e ¶ Id comprehendisse. ſ. i. debet in sententia dici qualiter delatores uocauit per edicta. & construe sic. Sententia scilicet, absolutoria etiam delatores comprehendisse, id est, fecisse, id scilicet, ut absolueretur possessor. fecerunt dico edicto. i. per edictum quo fuerunt citati, i. propter contumaciam quę colligitur propter illam citationem ternam: ut ſ. de re iudic. l. contumacia. §. j. & no. hic duo arg. primum, q̄ etiam actore absente cōtrahatur eremodicium: quod dic, ut ſ. Senatus. § Senatus. Item q̄ in sententia continetur causa absolutionis: ut non obstet alij excepti iud. vt ſ. l. j. in fi. & ad hoc C. de iud. properandum § illo.

f ¶ Compelleretur. ſ. ad hoc supra, ad Syl. l. & si certus sit percussor. & l. prius. sed contrà. ſ. de eden. l. § quis. §. rationem. ubi non cōpelli tur edere unum mandatum. Sed ibi ideo quia non erat liber rationum, sed rōnis. Prætereà hic mandatorem edit, ibi mandatum: iscriptura m mandati non edit. Accur.

g ¶ Subduceretur. ſ. i. euaderet: quæ pœna est suprà. §. Senatus. & ſ. eo. Senatus. §. diuus. & facit supra, de ui, & ui arm. l. j. §. quoties. & ſ. eodē. de eo. & l. non tantùm. & l. Senatus. §. j. & C. de accuſ. l. non ideo. & ſ. ad Turpi. l. j. §. incidit. Item hoc fallit. C. de dila. l. ij. sed ibi procu. fisci suppoſuit delatorem. Item ar. contra, C. de fur. l. ciuile. & C. de fal. l. maiorem.

h ¶ Puniretur. ſ. ut ſ. eo. senatus. §. j.

i ¶ Coerceant. ſ. seueriſsimè, ét si probent, ut C. de dela. l. fi. lib. x.

k ¶ Plectendos. ſ. ſ. constituit imperator, ad quod ſ. de fal. diuus. §. pe. & dic pœna. ſ. metalli: ut ſ. de offi. præf. ur. l. j. §. cū patronus. & ad hoc C. qui accuſ. non poſ. l, pe. & l. fi. & ſ. de accu. hi qui. §. j.

l ¶ Cōplura. ſ. quidam Titij filius ex Berta quā reieccerat uir, & tenebat Seiam pro uxore, institutus ab illo Titio detulit se errans in facto: quia nesciebat mę̄m esse uxorem uerā, nec ob. q̄ dicit matris: quia ignorabat factum, & p consequens ius. Vel dic q̄ in ire: quia credebat posse reiici uxorē unā, & accipi aliā: uel desinere esse uxorem eo ipso, q̄ non cohabitabat cū uiro: qđ non nocet: ut ſ. de do. inter uir. & uxo. l. cū hic status. §. si mulier. licet ergo fi uera esset professio, haberet dimidiam tm̄: nunc totum habebit: quia est legitimus, & potuit instituiſ, & facit ſ. eo. edicto. §. fi.

m ¶ Si ea persona, ẓ his pſonis exceptatis non nocet error facti uel iuris ét in hoc ut probet se dignā: ut ſ. de prob. cum de indebito. §. j. sed aliis noceret: ut à contrario sensu hic colligitur. & sic est contrà, ſ. eo. edicto. §. fi. sed dic illam ſm istam loqui in personis exceptatis, uel dic ét in aliis: & nocet ei, ut hic, quo ad onus probandi se dignā, ſ. error facti: quo probato non nocet: ut ibi. In errore iuris non pōt contra probari: ut ſ. de confeſ. l. non fatetur. nisi dicat illā habere locum, qſi in iure, & præsente aduersario, qui non fuit hic pſens: vnde & hic pōt contrà probari. Alij dicunt facti errorem simpliciter nemini nocere, sed iuris sic aliis: sed pſonis exceptatis nō. & sic hic de errore iuris: in l. edicto. de errore facti. Accur.

n ¶ Posſit. ẓ uel etiam p p ætatem. ut ſ. de reg. iur. l. ferè in omnib. item facit ſ. de adul. l. si adulterium cum incestu. §. fratres, & ſ. ad mu-

tor neq; possessor trib. a edictis euocati affuerint, delatoris quidē fideiussores teneantur b, & ei postea publicam cām † defendendi ius adimat c: possessoris aūt ius † idē sit, quod foret, si delatus omnino non esset d. ¶ Quoties tñ delator adesse iussus, cessat, nec hoc fraude possessoris factū esse probatur, diuus Hadrianus rescripsit, constitutionem patris sui, qua cōpellere tur e delator edere mandatorem: ac nisi edidisset, ut in uincula duceret, eò ptinere, nō ut delator † pœnæ subduceret g, si mandatorem haberet: sed ut mādator quoque perinde ac si ipse detulisset, puniret h. ¶ Imperator nr̄ Seuerus Aug. cōstituit, ne serui delatores dominorum audiantur, sed ut pœna coerceantur i: libertos quoque cāæ mandatores cōtra patronos, à præsidib. prouinciarum pœna plectēdos k. ¶ Cōplura l sunt rescripta principalia, quib. cauetur non obesse errorem cuiquam q̄ † ignarus iuris sui ipse se detulerit. sed extat eorundem principū rescriptum, ex quo uidetur posse defendi ita demū, non nocere cui quā se detulisse, si ea pſona m sit, quæ ignorare ꝓpter rusticitatē †, uel p p sexum fęmineum ius suum posſit. n

¶ Idem. † LEX III.

NOn intelligitur fraudem legi o feciſse, q̄ rogatus est palām restituere. Sed cùm quidā testamēto suo ita scripsiſſet. Vos rogo, ut in eo quod à uobis petij p, fidem præstetis, perque Deum, ut faciatis, rogo: & quæreretur, an id palām datum intelligeretur, Iuni. liberius. §. error. & ſ. de eden. l j. §. fi. & C. de iur. & fac. ign. l. fi. & ſ. ad Syll. ſi quis grauj. §. si quis ignorans. & C. qui admit. ad bo. poſſ. possunt. l. fi. sed arg. contrà. C. de in ius voc. l. ij. Accurſius.

NOn intelligitur. § CASVS Instituj quendā capacem hæredem: & eum palā rogauj ut talē meum fundum det Titio, qui erat nō capax. non punitur hic hæres. sed si in eodem testamento dixi postea: de eo qđ te rogaui, rogo ut compleas: Iuli. dixit hunc hæredem perdere hæreditatem. sed malè dixit: & hoc subiicit infrà ibi, ideoque, &c. posteà dicit, quando quis dicatur in fraudem legis fidem accommodare. subsequenter dicit: hæres rogatus est tacitè dare c. cuidam non capaci: de inde illud idem, & eidem palām est rogatus dare. prætulet qđ palām dictum est: ut fic non uideatur contra l. fidem accommodare. Posteà dicit: grauatus est hæres dare centum cuidam non capaci, q̄ factus est posteà capax tempore mortis testatoris, uel econtrà. dicitur exitum spectandū: ut fi tępore mortis testatoris sit capax legatarius, habeat legatū: aliàs non. Quid aūt fic de pœna imponenda hæredi, uel non: dic ut in glo. hic posita, quæ incipit, si utroque tempore, &c. Subsequenter dicit qualiter ostendatur tacitum fideicommissum. Vltimò dicit, quoties bona auferant hæredi ob hoc q̄ tacitam fidē accommodauerat de dando legato cuidā non capaci: & sic hæc bona ad fiscū ptinent: fiscus teneť soluere oia, q̄ utiliter in testamento sunt relicta. ¶ Diui Fratres. ẓ Cū procurator uendit rē fiscalem, debet eā uendere iusto ptio. & dicit qđ sit iustum. ¶ Cū quinquenniū. ẓ Conduxisti prædium a fisco usq; ad quinquenniū: & prote fideiusi. nunc finito tpe prædicto remanes in eadem conduc. dr̄ q̄ non teneor pro futuro tempore. Item nec ipse cōductor cogitur reconducere finito tempore. ¶ Si posteriori. ẓ Fiscus succesſit posteriori creditori Titij, dr̄ q̄ fiscus uti debet eodem iure, quo priuatus uteretur si uiueret. Sed ò dicit, fiscus hét debitorem, non potest conuenire debitorem debitoris, nisi in casib, quos ponit in litera. & eos dic ut in gl. q̄ incipit, quia non soluendo, &c. ¶ Diuus. ẓ Hæreditas delata ad fiscum, quidam, qui dicitur seruus illius hæred. petit se in libertatem. dicitur q̄ in hac causa debent esse pſentes illi, qui sunt consueti agere cām fisci, & sententia lata contra fiscum absente fisci aduocato, non tenet. ¶ Si in locis. ẓ Si in loco fiscali uel alio in litera numerato inueniat thesaurus: medietas fisco debeť. Idē si i Cęsaris fundo, & q̄ inuenit in p̄dictis casib. thesaurus, debet deferre: aliàs non: si aūt qui inuenit thesaurum in loco fisci, non detulit partem fisco, imò celauit totum thesaurū inuentum: cum alio tantundē cogitur fisco soluere. Fran. Accur.

o ¶ Legi. ẓ indefinitè dicit, ut ſ. de pœ. l. sanctio legum. sunt. n. multæ leges, q̄ prohibent relinqui alicui: ut no. ſ. eo. l. j. in princ. & qđ dicit palam, cautè dicit, ſ. q̄ intelligi posſit: ut ſ. de testa. l. hæredes. Sed est contrà. ſ. de prob. l. qui testm̄. Sol. hic quo ad rogatum, qui est capax: ibi, quò ad non capacem legatarium: qui ergo palām rogatur, non pōt non audire: & ita non punitur etiamsi fortè dicat, bene faciā. sed si tacitè. tunc delinquit, ut subiicit: & punitur ut pdat Falc. & non capax perdat dodrātem: siue sit hæreditas, siue res singularis uel quantitas: & dať fisco, ut ſ. de usur. l. cū quidam. §. in tacito. & de iis, quib. ut indi. l. hæres, & l. eum qui. & ſ. de pet. hære. l. prædonis. & C. ad leg. Falc. l. etiam, nisi rogatus erat i ptāte rogantis, ut filius: ut ſ. de iis, quib. ut indi. in fraudem. §. fi. Et idem in seruo: ut ſ. ad l. Fal. si tacitum. & sic tria excusant rogatum: ſ. quia palām, uel quia filius, uel quia seruus. Item hét locum prædicta pœna si utroque tempore fuit non capax, ſ. tpe mortis, & tpe testamenti. Si aūt altero eorum fuit capax: cessat pœna. Sed an ualeat relictum, dices ſtatim infrà ſ. quæri autem. Item hæres aliquando perdit quartam: & tamen fideicom. habet dodrantem: quia est capax, sed hæres indignus, ut ſ. ad Treb. Marcellus. in fi. Accur.

p ¶ Petij. ẓ in hoc testamento, & ita palām. petierat enim ut daret decem uel fundū certū Titio, qui erat non capax. & sic non est contra, ſ. eod. l. ita fidei. ubi erat scriptus fundus in testamento, & dicit hæc uerba, quæ hic: quia fundi appellatio est incerta. ut ibi dr̄, & ita

† In P. F. ignotus iuris sui.

† al. in textu habetur tertiū mēbrum. ſuel p p pauperta: sed qa in nullo explarium scriptorū, q̄ mihi quidem uidere contigit, legitur, expū gendū putauimus: similiter qa nusquā in iure ciuili memini paupertate ignorantiā excusari. libr. 3. de iu. fisci.

poteſt esse in testamento, & esse certum uel incertum relictum, & secundū hoc q̄ alè dixit Iul. hic statim: & ideo corrigitur, ideoq̄, &c. Vel dic q̄ allegando dixit. Quod aūt in medio interserit, quæri autem &c. interpoſitio est. sed R. aliter dixit, quod à uobis petij &c. qđ est tacitum. & sic hæredes patiuntur pœnā, quam dixi suprà, proxi. responſo. & secundum hoc Iuli. bene dixit: & id, quod dixit, ideoque &c. exponit & ſupplet ita, nisi pſona cui prædictis uerbis prospicie bat, sic talis ut eius iudicio ex testamento eius prohibeaſ accipere. Item ex p̄dictis noaliquid posse fieri palàm, & non puniri, & non clàm, scilicet, poſse fieri: ut ſ. de ritu nuptı. l. fi. & de admin. tu. l. non exiſtimo. & ſ. de auth. tut. l. pupillus. §. pupillus.

† Sic Du. i P. uerò F. id præſtandum.

a ¶ Iulianus rīdit. ẓ uel dic malè, uel allegando: ut modo no.

b ¶ Rogaretur. ẓ aptè & clarè. si uerò obscurè rogaretur ét i testamento: contra est, ſ. ut uideaſ fieri fraus legi: ut ſ. eo. l. ita. & ad hoc supra de iis, qui. vt indign. l. in fraudem. & infrà eodem. §. tacitè. & suprà, de leg. j. in tacitis.

c ¶ Obligaret. ẓ uel ét pollicitus est: ut suprà, de iis, quib. ut indig. in fraudem.

d ¶ Non poteſt. ẓ secus si poterat: ut C. de dela. l prima. uel expone ut ibi ſcđm Ro.

e ¶ Ex supradictis. ẓ i. qōne facta: uel expone ut dixi ſecundū R. niſi persona &c. Accur.

f ¶ Si quis palām rogatus. ẓ ſ. primò.

g ¶ Tacitè. ẓ scilicet, posteà.

h ¶ Accommodaſſe. ẓ eligendum est bonum, & fugiendum malum: ut i auth. quib. mo. nat. efñ. sui. in princ. & ad hoc suprà, de condi. & demonſtr. si quis. & de adminiſtr. tuto. l. ſi pupillus. & ad Maced. sed Iulia. §. item si duos. & C. mand. l. fin. & C. de ſena. l. emancipatum. in fi. Sed arg. contrà. ſ. nau. cau. l. fi. §. sed & si quis sit nauta. & quib. ex cau. in poſ. eat. l. Fulcinius. §. quod ergo. & ad Syllanianum. l. ſi quis in graui. §. fi.

i ¶ Interpoſita. ẓ & tacitè rogato hærede. Accur.

k ¶ Agendum est. ẓ id est uidendum est.

l ¶ Non capiebat. ẓ quo casu palām relictum esset pro nō ſcripto: ut ſupra, de iis qui. ut indi. l. ſi in meta llum. & l. ſequen. & C. de cad. tol. l. j. §. ea autem.

m ¶ Exitum. ẓ i. tempore mortis. Accur.

n ¶ Spectandum. ẓ ſi utroque tpe. ſ. testamenti & mortis fuit non capax, non ualeret relictum: & hēt locū pœna quā dixit in prin. l. & contrà ſi utroque tpe capax fit: ualet relictū, & cessat pœna. ſi uerò altero sit capax, altero non, cessat pœna. sed an ualeat relictū? & ſi quidem tpe testamenti fuit capax: non peccauit hæres, ſi ét tacitè ſe adſtrinxit: niſi in futurum casum fidem accommodauerit: ut & ſi legi bus capere prohiberi poterit, reſtituat: & tunc remanet apud hæredes capere poterat, uel contrà. Et pla cuit exitum m esse ſpectandum n.

¶ Tacita autem fideicommiſſa frequenter sic deteguntur o, ſi p ferat ur chirographū, p quo q ſe ca uisset is cuius fides eligitur, quod ad eum ex bonis defuncti peruenerit, reſtituturum r. Sed & aliis probationibus s manifeſtiſsimis idem fit t. Cum ex causa taciti fideicommiſsi bona ad fiscum perlianus respondit a non quidē apparere quid ab hæredibus ex huiſmodi uerbis petitum est, quęri autem solere quādo intelligatur quis in fraudem legis fidem ſuam accommodare: & ferè eò iam decurſum esse, ut fraus legi fieri uideatur, quoties quis neque teſtamento, neque codicillis rogaretur b, sed domeſtica cautione & chirographo obligaret c ſe † ad præſtandum ei, qui capere nō poteſt d: ideoq̄; dici posse ex ſupradictis e uerbis non esse legi fraudem factam.

¶ *Inſpicitur id, quod prodeſt: nō id, quod nocet. Bart.*

¶ Si quis palām rogatus f & tacitè g esset, agitabatur quid magis prævaleret: & utrum idipſum noceret q̄ tacitè rogatus esset, an prodeſſet, quòd palām petitum eſſet. Diuus Adrianus rescripsit in eo quod cuiusque fidei palām cōmiſſum est, non esse existimandū, fidem ſuam in fraudem legis accommodaſſe h. ¶ Quando aūt fraus interpoſita i uideatur, agendum k est: id est, utrùm exitus ſpectari debeat, an conſilium: fortè si tunc cùm tacitè fidei committebatur, non capiebat l is, cui reſtituj iubebatur: mortis uerò tępore capere poterat, uel contrà. Et placuit exitum m esse ſpectandum n.

¶ Tacita autem fideicommiſſa frequenter sic deteguntur o, ſi p ferat ur chirographū, p quo q ſe ca uisset is cuius fides eligitur, quod ad eum ex bonis defuncti peruenerit, reſtituturum r. Sed & aliis probationibus s manifeſtiſsimis idem fit t. Cum ex causa taciti fideicommiſsi bona ad fiscum perexitu ut ceſſet pœna: non aūt debeatur relictum: ut inſtit. de hæred. qua. & diffe. §. in extraneis. & ſ. de iis q. ut indi. l. fi. §. j. & sic exitus di uersimodè accipitur alio & alio caſu. Alij dicunt & bñ hoc casu ualere relictum. ad qđ ſ. de leg. præſt. interuenit. & inſti. de hær. qua. & diffe. intelligunt in hærede non capace, & facit ad text. ſ. de furt. l. ſi quis uxori. §. neque uerborum. & ſ. de uerbo. sign. ſæpe. in fi. & ſ. quod quiſque iur. l. j. §. ait prætor. & §. fin. & ſ. ne quid in flu. publ. l. j. & ſ. de iniu. item apud Labeonem. §. abduxiſſe. & de fideicom. libe. l. generaliter. §. ſi libero. & de minori. l. iij. §. j. & ad Macedo. l. ſi filius in fi. & l. ſequen. Accurſius.

Exitus diuersimodè accipitur.

o ¶ De eo quntur. ẓ i. manifeſtantur. Accur.

p ¶ Chirographum. ẓ manu priuati factum.

q ¶ Quo. ẓ scilicet, chirographo.

r ¶ Reſtituturum. ẓ ſ. non capaci: ut ſ. §. quæri aūt. plenè no. Accur.

s ¶ Probationibus. ẓ ut per confeſsionem rogati.

t ¶ Fit. ẓ i. manifeſtantur tacita fideicomm. Accurſius.

v ¶ Pertinent. ẓ quidam notant hic, q̄ ex quacunque causa bona debitoris mei veniant ad alium poſſeſſorem, conuenio eum quaſi hæredem p hoc quod est hic, & ſ. ad Syllā. l. cum fiſco. & ſ. ſol. ma. l. ſi marito publico. & C. ad leg. Fal. l. ij. & ſ. eo. l. dicitur. & ſ. de iis quib. ut ind. cū quidam. & l. cum tabulis. & ſ. ad Treb. l. Marcellus. §. fi. & de fideicommiſ. lib. l. Imperator. §. fi. & de legat. j. ſi ſeruus plurium. §. j. & in Lombarda de iis q. à pa. uel à re. l. ſi quacunque. & per alias leges, quæ aliæ magis dicunt contra. ſuprà ſcilicet, de iure dor. l. mulier. & quæ in frau. credi. omnes. §. Lucius. & de uſufr. leg. l. fin. & de hære. uen. l. ij. §. fi. & de pec. leg. l. ſi peculium. §. pen. & ſuperiores in fiſco loquuntur, q̄ qua ſi perſonā hæredis ſibi aſſumit ſuo priuilegio: ut C. ad l. Iul. de ui. l ij.

†Du. probantur.

x ¶ A procuratore. ẓ aliàs negligens in ſimplum, fraudans in dupen. §. item reſcripſerunt. Accur.

y ¶ Ex præſenti. ẓ ad hoc C. de reſcin. uen. ad reſcindendā. Sed arg. contra. ſ. de iniur. l. iniuriarum æſtimatio. Accur.

z ¶ Sicut enim diligenti. ẓ ſic ſ. de oti. iur. l. ij. §. poſt originem.

a ¶ Non tenetur. ẓ l. fideiuſſor: ut C. loc. ſi cū Hermes. nec alterius pignus: ut ſ. loc. item quæritur. §. fi. & facit ſ. eo. tit. qui fideiuſſor.

b ¶ Diuus. ẓ aliàs §. aliàs non.

c ¶ Vectigalium. ẓ ſ. de pu. l. cotem. § fi. contrà. Sol. ut ibi.

d ¶ Non poſſunt. ẓ ſ. aliis.

e ¶ Si fuerint. ẓ i. ſi hoc contingeret, ut ſi &c. uel illi, qui ſunt facilius, i. facilioribus pactis & conuentionibus.

f ¶ Is uſurus. ẓ uariatio hæredis non uariat ius: ut ſ. de edend. qđā. §. j. & de re. eo. magis. §. fi pupillus. & ſ. de dec. l. decurio. qui. & ſ. de uſur. cū quidam §. fiſcus. & de iud. l. hæres. & C. cre. euic. pig. non de. l. j. & ſ. eo. fiſcus. Accur.

g ¶ Multa defecerint. ẓ quia ſunt non ſoluendo. tunc. n. condictio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne ex lege, uel illa utili, quã debitor, idéq; creditor habet directam, exigere: ut C. qui fiscus uel priua. lege, nõ prius. & de cond. ex lege. l. j. Item eodem modo agit in proximo casu qñ ex pecunia fisci factus fuit hic secundus debitor. In tertio dic q̃ agit fiscus ex contractu fiscali prius. f. condemnato debitore. & sic offic. iudic. ut C. quando fiscus uel priua. l. si debitum. in fine. & hoc in prædictis tribus casibus si fatetur, alias dic ut not. C. quãdo fis. uel priua. l. ij. Item ad quartum quando esset delegatus fisco: ut C. de noua. l. j. & sic apparet q̃ duo primi sunt speciales. Tertius est de iure communi. Sed Azo & H. dicunt etiam tertium specialem: & sic debitore condemnato. sed si ita posset semper fiscus: ad quid p̃diceret hoc quando esset non soluendo, uel quando ex pecunia fisci &c.

a ¶ Proclamat is. ʒ quis sit iudex in tali casu: dic ar. C. ubi cau. status. lege penul. Accursius.

b ¶ Restituuntur. ʒ id est, ex integro cognoscitur nil ualere quod actum est: ut j. eod. l. si fiscus. & arg. C. in qui. cau. in integr. resti. non est ne. l. pe. & qui satisf. cog. de die. §. si seruus. & §. de adul. si maritus. §. fina. secus ubi prætextu falsi: quia tunc per in integ. resti. ut §. de re iudi. l. diuus. Sed an sit idem in alijs casibus fisci? uidetur quod non per hoc quod dicit, & huiusmodi &c. & per illam. j. si fiscus. licet plures aliæ dicant 2 duo actum eius debere adesse: ut C. de aduoc. fis. l. fi. & si aduersus fis. l. ij. & de delatoes. nox tñ dicunt si cõtra fiat, q̃ non ualeat sententia: sed satis puto esse idem. ad quid em exigeretur adesse si absentia nihil noceret? Itẽ per hoc, quia in priuato dicitur secus ut C. de pactis. l. uelamento. Item hæc uera sunt, si contra fiscum pronuncietur: secus si pro eo: nã arg. C. de procu. lege, non eod. & supra, de arbi. l. pupillus. & de re iud. acta. §. fi. & sunt similia ubi pro eo ualeat. sed certe a non ualentur §. de inoffic. testa. posthumus. §. si quis ex his. & de adul. denuntiasse. §. fi. Quòd dixi in aduocato, ide in ꝓcuratore: cũ & ipse aduocatus dici põt: & cõtra.

e ¶ Vendicarei. ʒ in eo qđ dicit religiosus, est contra insti. de re. di. §. thesauros, ubi dicit totũ inuentori cedere. Sol. ibi Adrianus fuit secutus naturalem æquitatem: hic diui Fratres ciuilem authoritaté & publicam utilitatem, cuius roue quandoque derogatur æquitati cõmuni. Vel (quod in idem recidit) hic loquitur de iure ciui. nam licet sacra & religiosa sint in bonis Dei, tamen quodammõ & in bonis Imperatoris per constitutionem hominum sunt. & hic præiudicatur iuri naturali per ius ciuile: sicut & in usuca. fm loan. ut §. de usuca. l. j. & j. de re. iur. lege, iure naturæ. Vel hic de rigore, ibi de æquitate, quæ præualet: ut C. de iudi. placuit. Vel hic data opera: ibi non data a: & facit §. de acqui. re. do. fi. s. & sol. ma. l. diuortio. §. si fundus. in fi. §. & C. de thesau. l. j. Item quod dicit fi in loco Cæsaris. q̃ medium fisco datur: instit. dicit ipsi Cæsari. & sic est contra. sed Cæsar pro fisco accipitur: cuius Cæsaris omnia sunt: ut C. de quadri. præscri. l. fi. in prin.

d ¶ Vendicari. ʒ scilicet, iure dominij.

e ¶ Deferte. ʒ aliàs. §. & aliàs non est.

f ¶ Debeatur. ʒ quod quando fit §. proxi. dixi.

g ¶ Totum. ʒ perdit ergo partem suam, & iterum quantum est totum: & est mirabilis pœna. §. simpli. & dimidię simpli. uel uerius in triplo, quia in dimidia fisci tantum deliquit: nec deferre poterit cũ iam in pœnam incidit.

Si fisci. ʒ CASVS. Cùm quandam hęredi. à te possessam in fiscum deferrem: dedisti mihi aliquod pretium: ut desisterem. dicitur q̃d pro confesso haberis. Franciscus.

¶ Diuus Adrianus Flauio Proculo rescripsit, cũ in libertaté ꝓclamat[a] is, qui ex bonis ad fiscũ pertinentibus esse dr, iudicium dari præsentib. & agẽtibus ẽt ijs, qui negotijs fisci solent ĩteruenire. Et huiusmodi liberales causę, si non interueniente fisci aduocato decisæ sunt, in integrum restituuntur[b].

¶ *Ponit casus in quibus thesaurus inuentus partim pertinet ad fiscum, partim ad inuentorem.*

¶ Si† in locis fiscalib. uel publicis, religiosis ve, aut in monumẽtis thesauri reperti fuerint, diui Fratres constituerunt†, ut media pars ex his fisco† uendicaret[c]. Item, si in Cæsaris possessione repertus fuerit, dimidiã æquè partem fisco uendicari[d]. ¶ Deferre[e] aũt se nemo cogit†, qui thesaurũ inuenerit, nisi ex eo thesauro pars fisco debeat†. Qui aũt in loco fisci thesaurum inuenerit, & partem ad fiscum pertinentem suppresserit, totum[f] cum altero tanto cogitur soluere.

¶ Vlpianus† ad edictum. LEX IIII.

IN fisci causis pacti cũ delatoribus[g], pro confessis[h] habentur[i], si modò[k] pretiũ uel[l] modicum[m] dederunt,

h ¶ Delatoribus. ʒ ut cessarent. Accursius.

i ¶ Pro confessis. ʒ illi delati.

k ¶ Habentur. ʒ & ideo tñ dant ut conuicti: ut j. Adrianus. in fi. & insuper quingentos solidos. ut j. Impera. Verus. Accur.

l ¶ Si modò. ʒ non aliter secundum Ioan. ut §. ad l. Iul. de ui pub. q cętu. §. qui uacantem. ij. respon. & secũdum hoc intellige. §. de diuer. & temp. præscr. in era. ij. respon & facit §. de insa. qñ. & l. furti. §. partus. & j. eo. l. eius qui. & §. de præua. l. fi.

m ¶ Vel. ʒ pro saltẽ.

n ¶ Modicũ. ʒ ad hoc supra de ædil. edic. l. si quid. in fi. & de dam. in fe. si proprietarius. in fi. Accur.

I procurator. ʒ CASVS. Procurator Cæsaris uendidit quãdam rem: & duplum uel triplũ pro euictione promisit. licet euincatur res emptori: fiscus tamen simplum præstabit. Secundò dicitprocurator fisci nẽ dendo rem fiscalem, & tradendo emptori, tũc emptoris fit cum pretium soluerit. Franciscus.

o ¶ Fiscus. ʒ sed an ꝓ cu. teneatur? Respon. quid sic: sed Azo non. & est sic §. ad l. Falc. l. cũ emptor. & C. communia de leg. l. fi. §. fin. & de euic. l. non tamẽ. nec ob. §. de euic. l. si dctum. in princ. fol. hic speciale.

p ¶ Datum est. ʒ ut pro curatori fisci: ut C. de uen. re. fi. l. j. & j. l. bonorum. & l. aufertur. §. a-

q ¶ Fit emptoris. ʒ ut C. de quadrien. præsc. l. fina.

r ¶ Soluto. ʒ uel aliter satisfacto: ut C. de contrahen. emp. quod uendidi. & insti. de rer. diui. §. uenditæ. nõ aũt fide habita de pretio: & est speciale contra ll. prædi. & no. pro minoribus. 1 & pro ecclesiis. Accur.

HIscus. ʒ CASVS. Fiscus succedens priuato pro antiquo tempore iure priuati utitur: sed postquã succesit, utitur priuilegio uo. & de primo da exemplũ ut in gl. q̃ incipit, ut & C. cred. euic. &c. De secundo da exemplum ut ff. de usur. cũ quidã. §. si debitores &c. Secundò dicit: fiscus succedit creditori Titij, qui Titius ad usu. modicas tenebat. ex tunc incipient deberi fiscales. i. semisses ex quo fiscus conuenit in iudicio Titiũ debitorẽ. priuilegiis aũt aliis ut in hypotheca & aliis ex tunc utitur fiscus, ex quo nomen Titij receptũ est inter nomina debitorum fisci. Vltimò dicit: q̃ priuilegia competunt fisco, eadem cõpetunt & patrimonio Cæsaris. item Augustæ uxori principis. Fran. Accur.

s ¶ Vtitur. ʒ ut & C. cred. euic. pig. non debe. l. j. & §. de usur. cũ qui dam. §. fiscus. & §. de ser. rust. prædio. l. uia. §. fi fundus. & de fisca. usu. l. ij. & fi. in fi. & de condi. & demon. lege, in facto. §. 1. & de iudi. legę. hæres. in princi. & supra eodem. l. non intelligitur. §. cum ex causa. & §. fi potteriori.

t ¶ Priuilegium. ʒ ut d. l. cum quidam. §. fi debitores.

v ¶ Pertinere nomen. ʒ quod est quando succedit.

x ¶ Conuenit. ʒ extra ius, uel in iure. ad quod est C. de nouat. l. iij. Accursius.

y ¶ Inter nomina. ʒ quod postea fit in aliquo quaterno.

z ¶ Fiscales. ʒ id est semisses: ut supra, de usur. cum quidam. §. si debitores.

a ¶ Conuenit. ʒ in iudicio.

b ¶ Variè. ʒ id est, aliter.

c ¶ Priuilegio. ʒ alio ab usuris: ut in hypotheca. & in priuilegio personalium actionum: & in aliis de quib. habes in summa de priuile. fisci. Accur.

d ¶ Solet. ʒ ut C. de quadr. præscri. l. fi. & §. de leg. & se. cũ princeps. & sic contra: ut ibi. Accur.

Si

SI fiscus. ʒ CASVS. Fiscus dicit aliquem seruũ suum: ille se liberum dicit. in hac cã debet adesse aduocatus fisci: & si iudicetur contra fiscum absente eius aduocato, non tenet. Franc. Accur.

a ¶ Oportet. ʒ hoc dic ut no. §. l. non intelligitur. §. diuus. Accur.

ONorum. ʒ CASVS. In hæred. fisco quæsita inter cætera quæ

Bibi sunt, sunt seruti castaldiones. prohibet ne procurator vẽdat eos: etsi fiat p̃, dicit non valere. Franc.

b ¶ Vendicatorum. ʒ quia uacantia.

c ¶ Actores. ʒ id est, castaldiones seruos. & ad hoc. j. eo. procuratores. & l. aufertur. §. actores & facit §. de of fic. procu. Cæsa. l. j. in prin. Item sic accipit actor C. quod cũ eo. l. fin. Item ratio huius l. in promptu. est per l. §. de offi. præ. l. fi.

d ¶ Procuratorib. ʒ fisci. Accursius.

Vcius. ʒ CASVS. Lucius instituit sibi hæredem ex dodrante sororem suã: in reliquo ĩstituit Mæuiam vxorẽ suã & socerum suum. deinde mortuo Lucio natus é posthumus ex Mæuia: & sic ruptum est testamẽtũ: qui posthumus intra paucos dies decesit: & sic mẽ eius. ſ. Mæuia succedẽs huic puero habet oĩa bona. nunc soror testatoris accusat Mæuiam de morte testatoris, q̃ venenauit eum. in hac accusatione succubuit ista soror testatoris, & appellauit. pendente appellatione decesit Mæuia. dicitur quòd appellatio est extincta: fiscus tamen poterit ꝓsequi bona quę scelere sunt quæsita: & hoc probato habebit illa bona. Fran. Accur.

e ¶ Breui. ʒ tempore. post mortem tñ patris: aliàs æquitate prætoria ualet: ut §. de iniust. testa. l. posthumus.

f ¶ Deuoluta est. ʒ olim per Tertul. hodie per authẽ. defuncto. C ad Tertullia.

g ¶ Accusauit. ʒ de quo si fuisset conuicta, perderet etiam primã ĩstiõnem filio non nato: ut C. de ijs quib. ut indig. lege, fororem. Itẽ hoc potest prosequendo suorum iniuriam: ut C. qui accu. non pos. l. de crimine.

h ¶ Prouocauit.] intra triduum: ut §. qñ. ap. fit. l. j. §. pe. & l. ij. §. fi. & ante xxx. dies intra quos apostoli dantur: ut §. de hb. di. l. j.

i ¶ Decesit. ʒ hæc mulier.

k ¶ Inducendam. ʒ ſin iudicio: quod videtur propter hæredi. &c. vel dic inducendam. i. cancellandam. quod non uidetur propter hæredi. &c. Sed modest. respon. q̃ alia ratione aufertur ei hæreditas. ſ. quia scelere quæsita: non autem propter crimen: quia si propter crimen aufertur, eodem mõ alia sua bona, ut hæc hęreditas auferrentur. & sic patet q̃ non est contra. C. si pen. appel. l. iij. & C. si reus uel ac. & sic patet q̃ non est contra. C. si pen. appel. l. iij. & C. si reus uel actor. fuerit. l. fin. quia ibi fuit condemnatus accu. vnde distinguitur in bonis expresse uel tacite: hic autem: absolutè. unde nõ distinguit: imò indistinctè dimittuntur bona hæredibus eius: verum quia hæc hæreditas est cum scelere quæsita: aufertur hæredibus. ad quod §. de ca. l. in hæredem. & §. quod me. cau. l. quod diximus. §. fi. & de bo. dam. l. fin. §. fin. & sic patet q̃ non põt prosequi appellationẽ. Item not. ex hac l. q̃ oia turpiter quæsita, uel quæ indigne possidẽtur, cõfiscantur apud quencunq; inueniantur: siue apud quærentem, siue apud hæredem, per hanc legem, & per prędictas. & ad idem §. de donatio. inter uirum & uxorem. l. cum hic status. §. fin. & de inofficio. testa. Papinianus. §. meminisse. fallit tñ hæc regula: ut C. de lega. si legatarius. & §. de ijs quib. ut indig. post legatum. §. amittere. & C. de hæred. institu. fi pater. & lege, nec apud. Item opp. q̃ non vt hæc mulier scelere quæsisse. nam filium a quo habet, nõ occidit. à viro non habet. sed respondeo cum posthumus in breui decesserit, creditur Lucium vixisse post mortẽ posthumi: nisi ab uxore fuisset interfectus: & sic bona nõ haberet mulier. quod ergo habet, est propter scelus: sed & fm hoc esset secus si diu postea decesit posthumꝰ. quare da & aliam rõnem: quia hæres hæredis &c. vt C. de hæred. instit. l. fin. bona autem, quæ aliunde obuenissent posthumo, non puto auferenda matri. arg. supra, de vulg. sub. fi is qui. Item nota q̃ hic est vnus de casibus in quibus post mortem criminosi quæritur de crimine propter bona: ut not. supra, de ac. lege, iudiciorum.

l ¶ Crimine extincto.] & sic appellatione extincta.

m NOn puto delinquere. ʒ loquitur de his à quorũ sententijs vel resp̃sis recedere non licet: ut instit. de iure natu. §. responsa. & forte est ratio: quia diues est: ut in authen. de nõ alie. §. fi minus. & §. de fun. do. l. ij. & hac ratione nõ satisdatur ut §. ut leg. no. ca. lege j. §. fi ad fiscum. econtra in mulier. ut §. de iure do. l. in ambiguis. posset etiã intelligi hæc lex in iudice & doctore, qui & ipsi interpretantur: ut §. de le. & sena. con. nã ut ait Pedius. Accur.

NOn possunt. ʒ CASVS. Illa bona dicuntur ad fiscum pertinere cum effectu quæ superfunt satisfactis creditorib. Fran:

n ¶ Pertinere. ʒ per seueranter: pertinent tamen ex quo soluẽdo sunt, & fiscus soluit: ut & j. eo. l. dicitur. & C. ad leg. Iuli. de vi. l. tutoris. secus si non sunt soluendo: ut §. lege. j. §. an bona.

o ¶ Supereſt. ʒ nõ est contra. j. l. deferre. §. fin. quia ibi fiscus creditor erat: hic non facit §. de usufru. lega. l. & §. de leg. ij. si quis seruum. §. fi. & l. sequen.

IN metallum. ʒ CASVS. Damnatus in metallum fit seruus: & quod relictum erat ei qui postea damnatur in metallum, non vadit ad fiscum: & dicitur seruus pœnæ, non fisci. Fran.

p ¶ In metallum. ʒ perpetuum. secus si ad tẽpus: quia non adimit eis libertas: ut supra, de pę. l. capitalium. §. diuus. uel ibi in opus metalli: quod est aliud: ut in eodem titu. aut damnum. §. inter. at metallum semper est perpetuum: ut §. de fideicomm. lib. l. generaliter. §. si seruus.

q ¶ Seruilibus. ʒ quia flagellantur.

r ¶ In metallum. ʒ de relicto postea minus dubij est.

s ¶ Non pertinere. ʒ vnde euanescit quasi in cã caduci. ad quod §. de pœn. l. quidam. & de ijs quæ pro non scrip. l. j.

t ¶ Quàm fisci. ʒ imò fisci: ut C. de senten. pas. lege, fruſtra. contrà. Sol. vt ibi. Item contrà. C. de bonis pro. l. ij. Solu. ibi in deportato: hic in damnato in metallum. & eodem modo sol. §. man. lege, si mã dauero. §. is cuius.

EDicto. CASVS. Relictum est legatum non capaci masculo vel fœminæ. antequam alius hoc legatum deferat in fiscum, ipse legatarius defert hoc legatũ in fiscum, dicens se non capacem: & hoc probat. f. legatum. Dr q̃ dimidiam legati accipi: fiscus, & aliam dimidiam retinet legatarius uel legataria. nec est uis qua ex cã fit non capax, ut quia incestuosus, uel alia ex cã sub. dum tamen nõ ꝓpter delictum: quia tunc secus, quod dic ut in eodem. §. pen. & si ille, qui sic detulit, decedat antequam hoc legatum uadat ad fiscum: hæredi eius hoc idem præmiũ dabitur q̃d defunctus habuisset si vixisset. Sed quid si decesit legatarius non capax antequã se deferat? Certè hæres eius deferendo (si quidem animum deferendi habuisset defunctus: non tñ detulit morte præuentus) illud idẽ consequetur quod defunctus esset consecuturus si uixisset & detulisset: secus si nõ habuit animũ deferẽdi defunctus. nã tunc hæres eius deferendo consequitur vulgare præmium. i. tertiam eius quod detulit. vel aliter expone ut in glo. quæ incipit, tertiæ partis &c. & hoc etiam diui Fratres rescripserunt.

Cum

† Vide in hunc locũ Alcia. libr. 7. Parer. c. 1. et Augu. lib. 1. emenda. cap. 3.

† Du. ut dimidia pars.

† Vindicare in P. F. ut & paulò post uindicari.

† Dua. q̃ thesaurum.

† lib. 6.

Procurator aduocatus dici potest.

† lib. 16.

† In P. F. si curator.

† Du. distrahẽtũ quiq fisci, statim &c.

† lib. 63. ad edict.

† lib. 54.

† Ista glo. est not. ad hoc ꝓpositũ, q̃ sicut procurator uendẽs rẽ dñi sui non põt hęreditatẽ dẽ ꝑtio, ita idẽ est ipso minore & in ecclesia. Bolog.

† lib. 5. Regular.

† Vindicatorum, in P. F.

† li. 17. Resp̃nſ.

† Facilè delinquere, &c. Angel. libr. j. emẽd. c. iij.

† Vnde laudatur M. Anto. Philo. Impe. q̃ in causis cõpendij iudicans fiscus nñ fauit. Iuli. Capitoli. in eo. de intell. aũt huius. l. uid. per doc. in l. 1. fol. ma. ubi Bulga. nu. 4. Crot. nu. 16. & 18. vi starin. n. 31. li. 9. Epiſt.

† libr. 6. de cognitio nib.

† Crimino so mortuo quęque de crimine, quæritur.

† Du. Morte reæ.

† libr. 7. ad leg. Iul. & Papi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Cum ante.§ Hæres rogatus in testamento tacitum fideicom. da re cuidam,non capaci, ante apertum testũ hoc manifestauit fisco. postea aperto testamento legatarius hoc idem manifestauit, s.se nõ capacem. qđ fecit hæres, non sibi prodest. quod aũt legatarius fecit, proderit sibi, s.ut dimidiam legati retineat, secundò dicit: qui se detulit non capacem:
habet beneficium Traiani. i. dimidiam legati retinet. qui aũt defert alium non capacem ẽt filium uel seruum suũ, cui erat aliqd legatũ: nõ pót deferre. s.ut habeat dimidiam legati: sed tertiã habebit. Ter tio dicit: qui quasi indigni p̃p eorum delictũ repelluntur à legato: licet deferant fisco se nõ esse capaces nõ habẽt aliquod præmiũ. & de his dat exempla in litera. Vltimò dicit: legatarius credens se non capacem, detulit hoc legatũ fisco. postea scitur q̃ est capax. dicitur q̃ non præiudicat sibi quod fecit. i. q̃ detulit. Franc. Accur.
a ¶ Ad ærarium.§ i. ad præfectum ærarij id est, fisci: ut s. de fideicõ. li. l. generaliter. §. si bona. Accur.
b ¶ Deferatur.§ per alium.
o ¶ Capere.§ cũ effectu ut retinere possit. vt ĵ. de uer. sig. l. aliud. erat n. nõ capax iste cui erat legata uel relicta hæc, scilicet res.
d ¶ Partem.§ dimidiam. ut ĵ. eod. senatus. §. j. & ĵ. proxi. respon. & datur sibi electio: ut C. de iis qui se de. l. j. & facit in auctẽ. ut litig. iur. §. si quis. & ĵ. de remilit. l. non oẽs. §. qui i desertione. & C. ad le. Iul. ma. quisque in fin. Accursius.
e ¶ Quæcunq;.§ s. mulier. nam s. de mare, nõ de fœmina dicit, ut ĵ. eo. ait Diuus.
f ¶ Et, p̃baſſet.§ quo probat contra se? Rñ. probat sibi relictũ, & fatetur se non capacem. Sed an infametur si non probat? Respond. sic: nisi sit de exceptuatis: vt s. l. ij. in prin. Accur.
g ¶ Possideret.§ s. fiscus. ad quod s. de pu. l. commissa. Vel dic secũdum H. id est, deferens. Accur.
h ¶ A Præfecto. ĵ. procuratore fisci.
i ¶ Ferat.§ & alia mulier deferẽs. nec ob. C. de iis qui se de. ubi dat tertiam: quia ibi rogato. & datur illi, qui prius detulit, non alteri: ut s. in prin. huius l. & ĵ. eo. §. id autem. nisi in casu: ut ĵ. §. cùm autem.
k ¶ Quæ causa.§ quia incestuosus, uel quocunque modo illegitimus. & restringe dummodo non sit propter suum delictum: ut s. de iis quib. ut indi. post legatum. in fi. & ĵ. eo. l. pen.
l ¶ Fisci est.§ da exemplum in primo respon. huius l. & ij. & ĵ. eod. in fraudem. §. eius.
m ¶ Quàm.§ aliàs antequam. sed est cancellatum in lib. R. & facit s. de inof. test. posthumis. in fi. & l. seq.
n ¶ Deferre.§ siue non capax, siue fidem accommodans.
o ¶ Consequatur.§ q̃ defunctus consecuturus erat, quod erat dimidia in eo cui relictum erat: sed in accommodante fidem in tertia: ut ĵ. eo. l. senatus. §. senatus.
p ¶ Deferre.§ arg. contra. s. de reb. eo. l. j. §. fi defunctus.
q ¶ Vulgare.§ tertiæ partis: ẽt si non capacis sit hæres. q̃ tertia datur ei cuius fidei erat commissum: ut C. de iis. q. se de. l. j. & cuilibet deferenti bona in fiscum: ut ex hac l. & s. l. j. in prin. & j. e. senatus. §. j. cũ enim tertiã hẽat is, qui deliqt. i. cuius fidei erat cõmissum: multò ergo magis hẽt q̃ non deliquit. Arg. s. de noxa. l. nõ solũ. Vel dic remunerari pro arbitrio fisci. uel erat certum p̃tũ statutum cuilibet antequam causa eius ad ærariũ deferatur, professus esset eã rem quam possideret, capere sibi nõ licere: ex ea partem fisco ĩferat, partem sibi retineat. Idem postea edicto significauit, ut quæcunq; professa esset, uel palàm, uel tacitè relictum sibi quod capere non posset, & probasset iam id ad fiscum pertinere, etiam si id nõ possideret: ex eo quod redactum est, à præfecto ærario partem dimidiam ferat. Nihil autem interest, quæ causa impediat ius capiendi. ¶ Id autem deferri debet quod latet, non id qđ fisci est. ¶ Ad hæredes eius, qui se detulerat, non uidebatur præmium transire: sed diuus Adrian. rescripsit ut licet antè decessisset is, q. se detulerat, quàm id qđ detulerat, fisco adiiceretur, hęredi eius præmiũ daretur. ¶ Extat eiusdẽ Adriani epistola, ut si is, qui se de ferre poterat, morte præuentus fuerit: hæres eius si detulerit, præmium consequatur; si tamẽ (inquit) liquebit defunctum eius animi fuisse, ut se uellet deferre. Si uerò idcirco dissimulauerit, dum rem occultari sperat, hæredẽ eius ultra uulgare præmiũ nihil consecuturum. Item diui Fratres rescripserunt hæredes eorum, quibus tacitè fideicommissum relictum est, ita demum ex beneficio diui Traiani deferre posse, si is, cui datum fuerat, morte præuentus esset, & ideo per angustias tẽporis deferre se nõ potuerit.

†Du. antequam.

¶ Cùm ante apertum testamentum, tacitum fideicom. nuntiatũ esset ab iis qui fidem tacitam susceperãt, deinde post apertas tabulas à fideicommissario delatum esset, diuus Antoninus recipi professionẽ eius iussit: neq; enim dignam esse præmio tã præcipitẽ festinationem prioris. Et cùm se quis nũtiat non capere: potius confiteri de suo iure, q̃. †alium deferre uidetur. ¶ Ad eos beneficium Traiani pertinet, qui ex defuncti uoluntate relictũ sibi capere non possunt. Ergo nec illud, quod seruo meo relictũ est, deferre potero. ¶ Eos, qui qua si indigni repelluntur, summouendos esse ab huiusmodi p̃mio, i. eos, qui de inofficioso egerunt, uel falsum dixerunt testamẽtũ; qui usque ad finem litis oppugnauerunt testamentum. ¶ Ei qui p̃ errorẽ se detulit, cùm capere solidum posset, non nocere hoc diuus Adrianus & diuus Pius & fratres rescripserunt.

†Deest tabulas, apud Du.

†Du. aliud.

¶ Caius. † LEX XIIII.

DIcit†, ex asse hæreditatem ex Syllaniano, cũ fiscus †vẽ dicasset, q̃ nec libertates, nec legata tueatur, quod apertè nullã habet rationem; cùm ex quibusli bet aliis causis fisco uendicatis hæreditatibus, & libertates & legata maneant.

†Diui, fi ẽ in Du. ex empl.

†lib. 11. ad leg. Iul. & Papi.

† In P. F. uẽdicat. et paulò post uindicatis.

S ¶ Iulianus. † LEX XV.
Enatus censuit, si delator abo

fal. Iunius Mauricianus. li. 3. ad leg. Iul. & Papi.

qui deferret. sic & s. de pecu. l. & ancillarum. j. rñ. Vxor aũt defuncti consequitur medietatẽ: ut C. de iis qui se de. l. j. Si uerò nõ hæres uel extraneus, sed is cui non erat relictũ, se deferat, hẽt dimidiã: ut ĵ. eo. senatus. §. iij. scilicet, dodrantis, ut ĵ. eo. cũ tacitum. & quis primò admittitur si ambo nuntiant, habes ĵ. eo. §. cùm ante. Accur.
r ¶ Consecuturum.§ nam nec conditionem appositam à defuncto potest implere hæres: ut s. de condi. & demõ. l. à testatore.
s ¶ Quibus.§ scilicet, defunctis.
t ¶ Se non potuerit.§ s. quib. ex cau. ma. non enim. Accur.
v ¶ Ab his.§ rogatis. Accursius.
x ¶ A fideicommissario.§ cui erat restituendus, & nõ erat capax.
y ¶ Professionem.§ refert an post apertas tab. an ante. si post: qui primò nuntiat, præfertur ut s. ea. l. in princ. & l. j. i prin. siue rogatus, siue non capax, siue extraneus. si autem ante: nõ nocet incapaci, dũmodo posteà deferat, ut hìc. nec puto infamari, cùm per eum non stat: ut s. eod. l. ij. ibi, & hæc ita &c.
z ¶ Eius.§ cui erat restituendum. Accur.
a ¶ Dignam esse.§ sic s. de bon. lib. fi filius. §. cũ filius. & C. de iis q. ut indi. fororem.
b ¶ Præmio.§ qđ esset tertia: ut ĵ. eo. l. senatus. §. j.
c ¶ Capere non possunt.§ nõ sibi quasi nõ seruo uel filio: ut subiicit, sic & s. de leg. præ. l. iij. §. hoc solum. & de adi. le. l. legatum. & de inter. ac. si defensor. §. illud. & qđ ibi not. sed tanquã extraneus uulgare præmium hẽat: ut s. eo. l. j. §. extat.
d ¶ Potero.§ ad hoc ut habeam dimidiam: sed tertiam habebo.
e ¶ Indigni.§ facti suo facto. nec obst. s. ea. l. §. nihil.

¶ Testamentum.§ idem in simili lib. indignis: ut s. de iis quib. ut indig. post legatum. in fi.
g ¶ Oppugnauerunt.§ & succubuerunt. & ad hoc s. de bo. lib. l. qui cum. §. antepe. & de inof. testa. Papinianus. §. meminisse. & C. de iis quib. ut indig. l. aliam.
h ¶ Rescripserunt.§ hic dic ut s. eo. l. ij. in fi. quæ est contra. & facit ĵ. ad munici. libertus. §. error.

DIcitur.§ CASVS. Ex quacunq; causa ad fiscum deuenit hæreditas alicuius, ut quia institutus erat non capax, uel aliter indignus: tenetur fiscus ad legata relicta à testatore, itẽ ad libertates: licet quidam contra dixerint, & malè. Fran. Accur.
i ¶ Dẽ.§ à quibusdam. & male, ut subiicit. & construe, cũ fiscus &c.
k ¶ Tueatur.§ fiscus &c.
l ¶ Causis.§ quibus hæreditas aufertur indig. ut & C. de iis quib. ut indig. l. hæreditas. in fi. & s. de fideicom. lib. l. Imperator. & s. ad Syllan. l. cum fisco. & s. fi quis ali. te. pro. l. ij. in fi. & s. ad Treb. l. iij. in fi. & de legat. j. quidam. §. quoties. & suprà eodem. non intelligitur. §. cùm ex causa.

SEnatus.§ CASVS. Bona, quæ erant penes Titium, detuli in fiscum: uolo desistere à delat. & sic peto aboli. dicitur q̃ ex causa est concedenda si errauerim in deferendo, credens me iustè deferre, abàs non concedit: sed si non prosequor: teneor fisco in tantũ, quantum haberet si delationem meam probassem. Item q̃ suppositi delatorem calumniose: in tũ tenetur fisco, quantum haberet deferẽs si probasset. & aliam pœnam paritur: quod dic ut in glossa. Item delator qui citatus non uenit, perinde punitur ac si persistens in delatione

tione eam non probauit: de qua pœna s. proximè habuisti. Itẽ q̃ detulit quæd am bona in fiscum quæ ipse capere non poterat, partẽ dimidiam retinet: alia ad fiscum vadunt. si aũt bona à Titio possessa defero in fiscum, & non prosequor: Titius absolui debet: & ego intantum teneor fisco, quantum habuisset si dela. meam probassem.

†Iudicet. Dua.
† In P. F. ꝑdidit.

¶ Senatus. § Dic casum vt in glo. quæ incipit, si cõuersiue &c. ibi si igitur rõnes &c.
¶ Si quis.§ Hæres in stitutus cùm non esset capax, detulit hæc bona in fiscum: & librum rationum in quo erãt multæ falsitates, detulit similiter in fiscũ. præfectus ærarij inspiciet an hîs fecit fraudem in illis rationibus, puniẽdo eũ. Frãc. Accursius.
a ¶ Abolitionem.§ id est, licentiam desistendi impunè. quod aliàs non liceret: ut infra eodem. l. res. §. fin. Accursius.
b ¶ Errasse.§ hæc eũ & similia inducunt ut detur abolitio: vt C. de abolit. l. ij.
c ¶ Imprudentiæ.§ id est, ignorantiæ. Accursius.
d ¶ Calumniæ.§ scilicet causa detulisse vi debitur: ad quod s. ad Turpil. l. j. §. calumniatibus. & facit s. de acq. hæredit. si seruum. §. amouere.
e ¶ Accusatori perinde.§ id est ad damnum accusatoris.
f ¶ Perdidisset.§ tũc enim tãtum daret, quãtum delatus si fuisset victus: vt ĵ. §. senatus. sic s. de accu. l. fi.
g ¶ Si quis delatorem.§ extraneũ ergo.
h ¶ Subiecerit. Jid est ſuppoſuerit. nam mandauit alicui ut deferret.
i ¶ In ærariũ.§ imò plus: quia tantum quãtum penes fiscum remanurum foret si probasset: vt ĵ. ea. lege. §. senatus, nam mandator & is, cui mandatur tenẽtur pariter: ut s. eodem, lege ij. §. diuus. sed dic vere tantum: quia plus: & maiori summæ minor inest: vt s. de verb. obl. l. j. §. stipulanti. & facit ĵ. l. res. §. fin. Item facit s. quod ui, aut clam. l. fi ego.
k ¶ Præmij.§ l. tertiæ: quod est vulgare præmium: ut s. eò. edicto. §. extat. sed certè imò plus: vt modò not.
l ¶ Delator.§ subiectus.
m ¶ Si citatus.§ l. ter: ut ĵ. proxi. §. Accur.
n ¶ Si cãm.§ quod dic vt j. proxi. & facit ĵ. eo. l. Adrianus. & de re mili. l. j. §. fi ad diem. & facit C. de censi. l. ij. lib. xj.
o ¶ Non potuerit. Jsuccũbit hîs non capax, siue legatarius, siue fideicom. nec ob. quod dixi s. eo. edicto. §. extat. si hæredem retinere tertiam, per l. C. de ijs qui se de. l. j. quia de hærede capace & fidẽ tacitè accommodante (quod est malus delictum) ibi dixit: hic non capax est hæres. Item facit s. eo. edicto. j. & ij. respon.
p ¶ Quod si trib. Jvel mutat casum: qñ alium. l. defert. Vel si dicas q̃ se: dic q̃ fideicommissarius se deferẽs, & hæres possidet.
q ¶ Pronuntiandum.§ colligo hic ſpãle ut actore absente contra hitur eremodicium: vt j. eo. Adrianus. §. j. & s. eo. l. ij. §. quoties. sicut & in li. erali. cãut & C. de libe. cau. si is. & s. de inoffi. test. Papinianus. §. meminisse. sed regulariter contra: ut l. & post edictum. §. j. sed hodie est expeditum: ut C. de iud. properandum. § j.
r ¶ Quam detulerat.§ s. eo. l. ij. §. senatus. & j. proxi. §. & j. eodem. Adrianus.

s ¶ Euicta est.§ quasi non capaci.
t ¶ Atq;.§ si conuerſiue dixisset, mihi plus placuisset: sic s. de pact. iurisgen. pactorum. Si igitur rõnes, i. liber rationum: (ut s. de edend. l. si quis ex argentariis. §. rationem.) erant in bonis: apud fiscũ esse debent: siue tota substantia, siue pars confiteatur: siue vẽ: quia inter alia etiam rõnes erant

¶ Hoc uerbum, Quicunque masculinũ, comprehendit etiam fœminam, quæ potest ẽt se in fiscum deferre, & alij bom nes cu iuscunque sint ætatis. Fran. Accur.

¶ Vlpianus. † LEX XVI.

AIt diuus Traianus, Quicũque† professus fuerit. Quicunq; accipere debemus tam masculum, quam fœminã. Nã fœminis quoque, quanuis delationi bus prohibẽtur: ex beneficio tamen Traiani deferre se permissum est. Necnon illud quoque non intererit, cuius ætatis sit is, q̃ se defert, utrum iustæ, an pupillaris. Nam pupillis etiam permittitur deferre se, ex quibus non capiunt.

¶ Modestinus. † LEX XVII.

IN summa sciendum est omniũ fiscalium pœnarum petitionẽ creditoribus postponi.

¶ Hic ponit qui possint in fiscũ deferre, & qui non, & ẽt plana.

¶ Martianus. † LEX XVIII.

DEferre non possunt mulieres propter sexus infirmitatem: & ita sacris constitutionib. cautum est. Itẽ clarissimi uiri deferre non possunt. Item damnati deferre non possunt: ut diui Fratres de eo rescripserunt, qui fustibus cæsus in opus publicum erat datus. ¶ Item constõnib. principum prohibentur illi deferre, qui in metallum damnati sunt. hoc ideo, ne desperati, ad delationẽ facilè possint sine causa confugere. sed eas causas, quas ante dãnationem cœperunt deferre, posse eos etiam post damnationẽ exequi, rescriptum est. Veterani

†lib. 18. ad leg. Iul. & Papi.
† Colligo ex hac lege post Bar. q̃ hæc dictio qui, cõprehendit masculinum, & fœminum. est tã dictio masculina. no. in l. quicunque. C. de fer. fug. & in l. hoc articulo. s. de hær. insti.
† lib. 2. de pœn.

† lib. singu. de delatoribus.

c ¶ Iidiuus.§ ut s. eodem, edicto ĵ. & ij. respon.
d ¶ Fœminam.§ sic ĵ. de uerb. significa. l. j. & suprà, de negot. gest. l. ij. §. j.
e ¶ Delationib.§ scilicet, extraneorum. ut ĵ. eod. deferre. in princ. nisi de annona: ut s. de accu. mulierem. & nisi prosequendo suam iniuriam: ut s. de accus. l. hi tamen.
f ¶ Permissum est.§ ut s. eod. edicto. ij. respõso. & C. de iis qui se deferunt. l. j nam in rem suam agunt. argum. C. de procuratorib. l. qui absente.
g ¶ Iust.§ id est, adultæ. sed argumen. contrà, suprà, de minorib. l. prima. in fine.
h ¶ Deferre.§ sic s. de eo. ope. nun. l. de pupillo.

70 IN summa.§ CASVS. Fiscus petendo hæredi. quæ aufertur nõ capaci: postponitur creditoribus hæreditariis qui petunt sibi fatisfieri. Fran. Accur.
i ¶ Postponi.§ ut & C. pœ. fis. cred. præ. l. 1. & infra eodem, qđ placuit. & l. Statius. in fin. & suprà lege j. §. an bona. & lege, nõ possunt. Accursius.

DEferre.§ CASVS. Personas quasdam numerat quæ nõ possunt deferre alium. i. bona ab alio possessa.
¶ Papinianus.§ Debitor fiscalis cũ etiam mihi deberet pecuniam: eam soluit mihi. dicitur, q̃ fiscus põt eam à me repetere. nec dilinguitur, ut olim. non autem ad usuras pecuniæ teneor. ipse aũt debitor meus & eius fideiussor es, item pignora ab eo mihi data, tenẽtur mihi perinde ac si nihil unquam mihi fuisset solutũ. & hoc dicit hic. §. cùm trib. legib. sequen. Fran.
k ¶ Non possunt.§ l. alios: sed sic fic: ut s. eo. ait. cum suis concor. Et no. hac l qui repellantur à deferendo.
l ¶ Ad delationem.§ aliàs ad declarationem.
m ¶ Rescriptum est.§ s. de pub. iud. l. v. in fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Deferre.§ sic supradictis.
¶ Vindicare.§ alias indicare. ad quod est ff. de uerb.sig.l.iudicasse.& s.eo.l.ij.in princ.
¶ Non obtinuerit.§ qui ergo propriam defert: quia propter præmium, infamatur si non probat:ut & j.eo.l.si fiscus.§.delatoris.& l. delator.& infrà eo.bona.§.j.
¶ Rescripserunt.§ ad hoc. C.qui accu.nó possl.pen.& in auch.ut hi qui ob.§.q; si quis. & §.ut autem.
¶ Interrogari.§ pertineant ad dominũ bona,an ad fiscum. ad qđ supra de procur.l.omnium.& l.non solũ. Et notant hic quidam argumentum quòd procurator potest esse testis in causa quam procurat, quod nó placet: ut supra, de test.l.fin.& hic non ut testis interrogatur.
¶ Sed accusare.§ s. prohibitum esse.
¶ Deferre debet.§ & sic ueniet cõtra suũ factum:ut suprà, de adop.post mortem.erat enim res illa ad fiscum pertinens ob aliquam causam.
¶ Pœnam.] dupli uel tripli nomine euictionis promissi omissa doli excep.ut §.de euic. l.uendicantem. & l.sequen.
¶ Publicam.§ i. fisco debitam: ut §.de eo quod certo loco.l.j.aliter enim non diceret debitor:ut insti.de act. in prin. & præterea re cõsumpta lteratus esset. Azo.
¶ Creditor.§ s.posterior.
¶ Accepit.§ id est,solutum est ei.
¶ Sed placet.] doleo q; contradicit Papi. Ioan.
¶ Auferendam.§ p hypothecariã si extat. aliàs condictio.ex lege q̃ est extraord. ut C.de priui.fisci.l.pecuniã. & de cond.ex lege.l.j.nec cõmisit peculatum ille creditor: ut §.ad l.Iul.pe.l.antepe. sic & alius priuilegiatus reuocat: ut §.qđ cum eo.l.ij. & de pecul.l.ex facto. in fi. Item iste reddit cum altero tñ si antequam consumat, sciat fisci debitorem:ut j.eod.Laufertur.§.j.Accur.
¶ Directam.§ s.priſtinam, ſuſcitatam, s. creditori primo: i.qui primò erat creditor,nunc desierat per solutionem sibi factam competere in ipsum debitorem & in fideiussorem & in pignora:ut j.eod.sed reuocata.& l.Titius.Sed oppo.q; directa non competat quasi sit sublata,& debitor ab eo liberatus: ideo dicitur utilis:ut §. eod.l.sed reuocata. sed dic ibi liberatum quo ad opinionem, uel liberatum quondam. & utilis, id est efficax.& pro hoc j.eod.l.Titius. Alij dicunt primam omnino sublatam:sed utilis modò suscitatur, uel condict.ex lege, uel in factum, ut C.si aduer.transl. lege prima, & secunda. & de euict. lege,minor.in princip.& si ex noxa.cau.l.secunda.in fin,& quod hic dicit directam: exponunt, fisco in debitorem cui est ablata pecunia per creditorem priuatum. Accursius.

PDEnique.Præstandas.] fisco à debitore cùm primo solutũ est, quoq; sacris constitutionib.delatores esse prohibentur, ꝓp honorem utiq; & merita militiæ. Item milites propter honorem stipendiorum,quæ merent, deferre ꝓp hibentur. Sed cõem causam sibi cum fisco quiuis deferre põt, hoc est uindicare nec per hoc famosus est, licet in causa sua non obtinuerit. ¶ Item eos, qui tutores,uel curatores fuerint, non oportere deferre cãm pupillorum, uel adolescentium suorum, diui Verus & Antoninus, rescripserunt. quod consequẽs est obseruari & in eo qui quasi procurator negotia gessit.& ita hoc iidẽ diui Principes rescripserunt.Iidem decreuerunt nulla constõne prohibitum esse procuratorem interrogari, sed accusare eum, cuius negotia gessit: & tutorẽ qui aut detulit,aut mãdauit, seueriſsimè puniendum rescripserunt.Sed nec q̃ dem is,qui aliquam vẽdidit rem, eandem deferre debet uel ꝑ se, uel per subiectam personam, ne aliquis pœnam patiatur dignã suæ personæ: ut & constitutum est ſe refertur.

¶ Si debitor fiscalis creditori suo soluit, fiscus põt hanc pecuniã à tali creditore repetere:et si eremanebit debitor obligatus creditori suo, et eius fideiussores et pignora,æsi nihil soluisset.h.d. cũ trib. ll.seqn.

¶ Papinianus tam lib.vj. q̃ xj. responsorum scribit ita demum publicam auferri pecuniam ei, qui cùm erat creditor, in solutũ pecuniam accepit, si aut sciebat cũ accipiebat, publicum quoq; debitorẽ esse,aut posteà cognouit añ, q̃ cõsumeret pecuniam. Sed placet oĩno ei pecuniam auferendam esse,ẽt si ignorauit cũ consumeret. & posteà quidam principes directam actionem competere ablata pecunia rescripserunt: ut & Marcellus lib. vj. Digestorum scribit.

¶ Res.§ i.ratione rei quæ peruenit.Accur.
¶ Non psona.§ ex suo contractu. f.tunc enim præstaretur vsura. C.de priuile.fisci.l.pecuniam.& s.de usu.l.cum quidam. §.si debitores.& facit §.de publ.l.Imperatores.
¶ Ed reuocata.Liberatum.§ quo ad opinionem.Accur.

¶ Papinianus. LEX XIX.

DEniq; non esse prestandas usuras,quum pecunia reuocatur,cõuenit:quoniam res, nó persona conuenitur.

¶ Idem. LEX XX.

SEd reuocata pecunia:in fideiussorem liberatũ utilis actio dabitur.

¶ Paulus. LEX XXI.

TItius, qui mihi sub pignorib. pecuniã debebat,cùm esset fisci debitor, soluit mihi q̃ debebat.posteà fiscus iure suo usus, abstulit mihi pecuniã. q̃rebat, an liberata eẽnt pignora. Marcellus rectè existimabat, si id, qđ mihi solutũ est,fiscus abstulit,nó competere pignorum liberationem. Neq; differentiã admittendã esse existimo interesse putantiũ utrũ idipsum quod solutum est, an tantundem repetatur.

¶ Rẽ litigiosam non põt procurator fisci vendere,nec alij obligatam: sed sibi obligatam bene.h.d.usque ad §.lites.cuius ea sum dic ut in glo.

¶ Marcellus. LEX XXII.

REs,q̃ in cõtrouersiã sũt, non debẽt à ꝓcuratore Cæsaris distrahi: sed differẽda ẽ earũ vendó:ut diui quoque Verus & Anto.rescripserunt. Et defuncto maiestatis reo parato hærede purgare innocẽtiã mortui, distractio nẽ bonorũ suspendi iusserũt: & gñaliter prohibuerunt rem distrahi à procuratore,q̃ esset in cõtrouersia. ¶ Res aũt nexas pignori, distrahere procuratores põt. Sed si antè alij res obligatæ sunt iure pignoris, non debet procurator ius creditorũ lædere; sed si quid superfluum est, iure permittitur procuratori uendere, ea lege,ut in primis creditorib. præcedentib. satisfiat: & si quid supfluum est,fisco inferatur: aut si acceperit totũ fiscus,soluat ipse.

Vtilis.§ id est, efficax,ut no.§.eod l.deferre.in fi. licet alii fecus:ut ibi dixi. & facit §.de inofficte.testa.l.mater. & supra l.proxi. & iij.§.fin.

TItius.§ facit §. eo.deferre.§.fi. & quod ibi.no. & superiorib.proximis legib. duabus.

RES q̃.§ CASVS. Cõtrouersia erat de quibusdam reb. sint fisci uel alterius. interim nó possunt illæ res distrahi à procuratore Cæsaris. & dat exemplum in litera. rem autem fisco obligatã potest ꝓcurator fisci vel Cæsaris uendere. sed si hæ res sint aliis prius obligatæ: non põt procurator fisci lædere ius æquum.si tamen eas uẽdat, & de pretio faciat solui creditoribus, uel ipsemet soluat eis: tenet uẽditio. ¶ Lites.§ Dic casum ut in glo. q̃ incipit,si quis &c. ¶ Si cut.§ Nemo cogit fisco nuntiare alium,i.bona ab alio possessa.ex quo tũ denuntiauit, debet persistere: aliàs punif. & hoc est uerũ etiam si mandato alterius nũtiauit. si tñ iste q̃ mandato alterius nuntiauit, uelit abolit. petere:auditur, si mandatorem sibi subtractũ quẽratur, i. si mandator q̃ secum detulerat, discessit à lite. secus si solus iste denuntiauit: q̃ tenetur cõplere licet mãdator iterim decesserit, aliàs si non pfistat,punitur. si tñ viuat mandator,& delator nó ꝓbet: punitur uterq; & hoc dicit hic §. cũ duabus ll.sequen. Francis. Accursius.
¶ Res quæ in cõtrouersia sunt.§ fisci uel alterius: imò nec iterim capienda:sed apud possessorem consistere: ut C.eod.l fina.& facit §. de re iudi.l.à diuo. §.fi super. & C.de litigio. l.ij. & C.quando fi. uel pri.l.ij.& iij.& de sol.l. j. & de bo.auth.iu.pos. quamuis. Accursius.
¶ Iusserunt.§ s.de accus.l.ex iudiciorum.& ad l.Iul.maie.l.fi.
¶ Pignori.] fisco uel ei cuius bona sunt in fiscum delata.
¶ Procuratores.§ s. Cæsaris uel fisci.
¶ Pignoris.§ s.specialiter:ut C.qui po.in pig.hab.l.eos. nã si generaliter,potior est fiscus secundum quosdam:ut j.eo. l.fi is q̃ mihi. quæ distinctio non placet:ut §.qui po.in pig.hab.l.sed pignus.
¶ Creditorum.§ priorum.
¶ Superfluum.§ i.plus ualeant pignora,quàm id quod debet creditoribus primis.
¶ Acceperit.§ sã lege ut soluat.
¶ Soluat ipse.§ f.fiscus creditorib.aliis.& facit j.eo.quod placuit, & C.pœ.fil.cred.præferri.l.j.lib.x.Accur.

Vel

† lib.10.re spon.

† lib.11.respon.

† li.3.qõa.

Al. Martianus lib. sing. de delatorib.

† Scrib.hic dicunt istũ tex.esse no. ad hoc pro positũ, ꝙ fiscus nó põt alienare bona, q̃ sunt i cõtrouersia: q̃ text. ad hoc est clarus: & nõ eget alia interpretatione. Bol.

† Du.Seuerus.

† Du.sed si quidẽ supfluum est i re, permittitur &c.

† Du.Seuerus.

† Du.bonorum donatum.

† Renuntiare.Du.

† Seuerus. Du.

† libr.2.de iure fisci.

† libr. sing. de delatoribus.

† Ipse,non ẽapud Du. 2 lib.19.ad Sabin.

† Al.extat decretum.

a ¶ Vel simpliciter.§ id est,uendidit tantum:non autem pecuniam accepit.
b ¶ Lites.§ si quis unle fisco cedere ac. non suscipit ut hic, & §. de alie.iu.mu.can fac.l.pe.& C.ne fi.uel resp.l.ij.& inst.qb.mo.rol. ob. §.pe.& §.de hær.instit.l.pe.nec ẽt recipit pollicitationẽ illius q̃ pollicẽt se derelicturũ bona sua fisco uel partẽ. & facit C.de test. l.ex imperfecto.
c ¶ Se quis.§ f.donator. in quib. erat fortè uel non erat lis:& hoc ideo, quia futuræ successionis &c.
d ¶ Non suscipere.§ rescripsit diuus Pius.
e ¶ Commento.§ suo luntate inspecta: quia per eum nó stetit quo minus delinqueret.
f ¶ Durum.§ Inspecto exitu qui non fuit secutus:sed dignũ inspecta uoluntate:quia nó erat atrox delictum.
g ¶ Videatur.§ publico consilio.
h ¶ Statuere.§ s. dignum fuisse.
i ¶ Nemo cogitur.§ vt C. ut nemo inuitus. & facit C.de act. & oblig.sicut. & §.de arbi.l. iij.§.rametsi.
k ¶ Audiendum.§ ut non puniatur.
l ¶ Subtractũ.§ spontè non coactè : ut §.eo. l.ij.§.diuus. sic & §.de alie.iud.l.iij.§.fi. Item hoc casu solus mandator colludens tenetur.
m DE eo.Mandatoris.§ nã tũc secus est:ut §.l.px.§.fi.
n ¶ Puniendum.§ nihilominus. Accur.
o NOn tantũ.§ fa. §.eo.l.ij.§.senatus.& §.diuus. & l.senatus.§.j.& ad Turpil. l.j.§.pen.
ESt & decretum.§ CASVS. Bona à te possessa defero in fiscum. mihi incumbit onus probandi qualiter ad fiscũ pertineãt: non aũt cogeris ostendere quo iure ea héas. Franciscus.
p ¶ Quem.§ s.possessorem conuentum.
q ¶ Quæ intendit.§ ut C.de eden.qui accusare.& de pet.hær.cogi.& de prob.l.ij.& l.actor. qñq; contra:ut C.de prob.l.sine possidetis.& de don.inter uirum.& uxo.l.etiam.& C.de præscr.lon.temp.l.emptor.& l.pe.& in auth.de testi.§.fi uerò dicatur.& §.fi fer.uend.l.fi quis diuturno.
CVm quidam.§ CASVS. Accusatus de crimine ex quo dãnatus amittet bona:interim pendente cã emancipat filium suum, qui erat à quodã hæres institutus,qui filius emancipatus adiuit hæred.Dicitur ꝙ non uidetur in fraudem fisci factum. Franc.
r ¶ Cùm quidam.§ cuius bona erant publicanda.
s ¶ Reus.§ i.accusatus. Accursius.
t ¶ Hæreditatem.§ alicuius fibi relictam.contra hanc l.j.eo.in fraudem. in prin.sed hic nũdum erant bona fiscalia, nam non erat dãnatus.& facit §.quæ in frau.cred.l.qui autem.& j.de reg.iur. l.qui fraudantur.& j.eo.aufertur.§.in reatu.Accur.
CVm mortem.§ CASVS. Vir morte uxoris occisæ lucratus ẽ dotem ex pacto:quam dotem perdit,si non uindicat mortẽ uxoris accusando occisores eius.Fran.Accur.
v ¶ Non defendit.§ i.non uindicat accusando occisores.
x ¶ Pertineat.§ per pactum dotis.ad quod §.de iis qui.ut indi. l.ei quoque.& C.de iis qui.ut indi.l.j.& §.ad Treb.l.Marcellus.§.fi.& §. fol.mat.l.fi ab hostib.§.j.Accur.
SIis,qui.§ CASVS. Accepi à Titio c.mutuò:eidẽ obligaui ea, q̃ habeo,& quæ habiturus sum:tandẽ contraxi cum fisco,& sum ei obligatus:& sic tacitè sunt obligata ei omnia mea bona:in rebus quas amodò acquiro præfertur fiscus. Fran.Accur.
y ¶ Habiturusve esset.§ hoc superfluè fuit dictum:ut C. quæ res pigno.oblig.pos.l.fi.Accur.
z ¶ Contraxerit.§ & sic generaliter fisco tacitè sunt omnia bona obligata:ut j.eod. aufertur. §.fiscus.
a ¶ Respondisse.§ si priuatus habet generalem prius, & posteà fiscus similiter generalem:præfertur fiscus in posteà quæsitis: ut hic. Sed contrà. §.qui pot. in pig.ha.l.fin.j.fñ. ubi ẽt in posteà quęsitis ꝑfertur prior. Solu.ibi prior duplex priuilegium habebat tutelæ & temporis: hic temporis tantum. Vel illa secundũ istam ut prior præferatur in posteà q̃sitis.f.usque ad tempus quo cum fisco contractum est: non post. Vel tertiò dicas. hic cum fisco contraxit antequam mecum.& secundum hoc quod dicit in posteà quæsitis subau. etiam. nã idem de antè quæsitis. sed de posteà q̃sitis plus dubitabatur. Item contrà. C. de remiſ.pig. si ignorãte. ubi prior generalis præfertur reipubl. sed illa secundum istam, s. in quęsitis ante obligationem fisci. Item si tã fiscus, quàm priuatus habeat idem speciale pignus præfertur q̃ prior est tempore: ut C.qui po.in pig.hab. si fundum. Sed quid in antè quęsitis? Rñ.quidam distinguunt hic, an habeat prior specialẽ, & præfertur fisco: an generalem, & tunc non: ut §.qui pot. in pignoſi pignus. qđ non placet:ut ibi no.per le. prædictam, si ignoran te.Sic ergo siue specialem siue generalẽ habeat priuatus ante fiscum: præfertur. & secundum hoc accipe §. eo.res. §.j. multò magis econtra,si fiscus sit prior,præfertur: ut d. §.si fundũ.Item quid si duob. priuatis obligo bona mea ꝑsentia & futura:nunquid erit prior potior in posteà quæritis, an simul concurrent? Vt priorem præferendum:ut §.qui pot.in pign.l.qui generaliter.& l.qui balneum.§.fi.& l.fi.in princ.& hoc in eo.f.quia si est priuilegium fisci,ut posterior præferatur,ergo secus in alio:ut j.ad municip.l.j.in fi.Econtra uidetur ꝙ concurrant:ut eo.tit.idemq;.in fin. & l.generaliter.& in antè quæritis dicit. Item nec obſt.illa, qui balneum in fi.ut ibi no.nec finalis in eo.tit.quia ꝑp priuilegium tutelę. Item nec hic:quia in hoc est priuilegium,ut præferatur,non ut concurrat:sed totum occupat.Accur.

Priuatus hypothecã habens an & qñ fisco ꝑferatur.

† lib. ſi.

† De intel. huius l.uide qđ notaui j. eo. ad l.in fraudem.

† lib.34.

† Vindicãdam,i P.F.

† lib.3. Disputatio.

† lib.8.Dicuto.

EIus.§ CASVS. Qui corrupit delatorem, pro victo habetur. hæc autem pœna non transit aduersus hæredẽ corrumpẽtis,sed tunc cũ de crimine ꝙaricatio.constabit ꝑ sniam sup hoc latam: & si de hoc sententiabitur,sniа prima,qua erat absolutus corrũpẽs,re tractabitur. ¶ Eum qui.§ Ego Franciscus testm patris mei in quo eram istitutus hæres accusaui de falso,& succubui: nihilominus possim adire hæred.tñ bona mihi ut indigno auferuntur: & uadũt ad fiscum etiam actio.hæreditariæ. Si quid tñ pater meus mihi dẽbat, & sic per meam adi.confusum est ius petendi:non mihi restituit ius petendi. & adducit simile in litera. Franc.
b ¶ Pro victo habeatur.§ de hoc dic ut §.eo.in fisci.& facit §.de bo. eor.l.ij.& j.eo.Imperator.
c ¶ In fiscalibus.§ in priuatis dic ut C.de pœ.ind.l.j. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cæterum,ʒ pro sed.
b ¶ Transire,ʒ ut pro uicto habeatur hæres:etsi uelit quis probare corruptelam: sed videtur contra hoc.ſ.de bo.eo.l.ij.ſol.ut ibi.
c ¶ Exinde.ʒ vt nō audiatur hęres postea in iure.
d ¶ Redempta est.]& forte absolutus corruptor.
e ¶ Vel actio.ʒ competens corrumpentiꝫ puta non capaci: quā actionem deferebat in fiscum.Accursius.
f ¶ Constare.ʒ tunc ergo ꝑdicta pęna trāsibit.
g ¶ De crimine.ʒ prę uaricationis:ut ſ. de p ua. l. prævaricationis.
h ¶ Agi posit.ʒ facit ſ.de iureiur. l.eum qui.§. in popularibus. & de po.ac.l.iiij.
i ¶ Non pœnæ.ʒ id est non ut hæres habeatur pro conuicto ut dictum est: sed ut plenè discutiatur causa ac si nulla corruptela facta fuerit. Alij dicunt: si ago contra hæredem: satis est probare corruptelam defuncti:quia per hoc apparet meā delationem fuisse validam. & quod dicit nō pœnæ, est sensus: ideo sufficit probari delictū defuncti,quia non peto pœnā ab hærede: sed tantum quia prius deferebā.ad quod C.si pen.appella.l.j.sed certe non potest palliari quin esset pœna si hanc admitto probationē: scilicet corruptelam defuncti. quid enim si ius habeat delatus? nō ne esset ei pœna si propter corruptelam ei uel hæredi auferatur: ut ſ. eo. Imperator. iō prima placet. Accur.
k ¶ Dixit.]& succubuit ut C.de iis qui. ut indi.aliam.& no.q̄ nihilominus hæres est.et ideo si q̄s habeat actiones contra defunctū: extinctæ sunt, licet ei auferatur hæreditas ut indigno: & actiones hęreditariæ denegantur? & sic nomine nō re remaner hæres: tamen actiones confusæ non suscitantur: ut hic,& ſ.de vulg.ſub.ex facto.§.Iul.& de ijs qui.ut indig.qui Titii.in fin.& l.hæredem.& l.eum qui.§.si quid tamen.
l ¶ Actionibus.ʒ scilicet hæreditarijs.
m ¶ Obligationes.ʒ aliàs actiones.& subaudi,& aliàs est.§.
n ¶ Resuscitari.] hæredicate ei ut indigno ablata:vt not. superiori responso.

†Cætero quin i P,F.
†libr. 3.Institutio.
†Du.Seuerus.
†libr. 4. Institutio.
†libr. 14. Instit.
†Hic habetis text. in iure uniꝫ ad hoc, quis dicat ciuis, & ad q̄ ꝑpriè est ille,qui est ex origine:non aūt ex priuilegio.l.ciues C.de inco. li. x. Bolo.
†Toga qd fit uid hic ex Budæ.

Ne procuratores.] CASVS. Hęreditate delata ad fiscū in qua erant serui castaldiones bonorum,procurator Cæsaris nō debet eos alienare manumittendo uel alio modo . si tamen manumittat eos,reuocantur in seruitutem.Franciscus Accursius.
o ¶ Actores.] seruos.Accursius.
p ¶ Alienent.ʒ manumittendo uel alio modo,ut subijcit.& facit ſ. eo.bonorum.& quod ibi not.Accursius.
q ¶ Si manumissi fuerint.ʒ de facto.& reuocantur quatenus de facto sunt manumissi.sic ſ.de fer.l.j.§.j.uel fi dicas tenere, reuocantur per in integ.resti.ad quod ſ.de minori.l.nisi.

Iuus. CASVS. Bona obsidum confiscantur sicuti captiuorū.& qui sint obsides,dic ut in gl.q̄ incipit,ut puto &c. Itē de quib.captiuis loquatur:dic ut in alia glo. quæ incipit, potest intelligi &c. Si aūt capiāt uel obsides cum essent iuris doctores, impetrauerunt ut togati dicerentur.i. aduocati: bona debent habere ꝑpriati tales:& instituere possunt sibi aliquos hęredes. & hoc dicit hæc lex,& seq.Franciscus.

ipsum locum habeat,qui delatorē redemit:† cęterum [a] ,aduersus hērdē eius trāsire[b] nō dēt. Nec enim exinde [c] perit cā, ex quo redempta [d] est, uel actio [e] pimit, uel condemnatio facta vī : verū oportet constare [f] prius,& de crimine [g] pronūtiari. Planè si fortè de retractanda cā agatur, quæ semel iudicata est per delatoris corruptelam: mortuus corruptor nō efficiet quò minùs agi posit [h] , atque retractari causa. hęc enim pœnæ [i] ,sed causæ restitutio est. ¶ Eum,qui falsum testamentum dixit [k] , posse adire hæreditatē constat: sed denegatis ei actionibus [l] , fisco locus erit:& obligationes , quas adeundo confudit, non restituentur. nam & in eo q̄ post aditam hęreditatem defuncti mortem nō defendit,Imperator noster cum patre rescripsit obligationes [m] confusas non resuscitari [n] .

¶ Martianus. † LEX XXX.

Ne procuratores Cæsaris bonorum actores [o] ,quæ ad fiscum deuoluta sunt,alienēt [p] ,Imperatores †Verus & Anto. rescripserunt.Etsi manumissi [q] fuerint reuocantur ad seruitutem.

¶ Idem. † LEX XXXI.

Diuus Commodus rescripsit obsidum bona ʒsicut captiuorum [s] ,omnimodo in fiscum esse cogenda.

¶ Idem. † LEX XXXII.

Sed si † accepto [t] usu togæ Romanæ,ut ciues Roma. sp egerint,diui Fratres procuratori-

r ¶ Bona.ʒ ut puto,post mortē obsidū dēt hæc lex exaudiri,ſm R. ar.ꝺ.l.proxi.ſecus in alijs de qb.dī ꝺ.eo.in fraudē.§.j. Vel dic, q̄sita in obsidatu:siue uiuant, siue moriantur.nā ea,quæ domi obsides reliquerunt,in fiscum non coguntur: quia nec captiuorū. & dic obsides qui cōmissi erant Imperatori ꝓ aliquo pacto seruādo uel ꝑcepto;: uel pro aliquo capto qui recessit eo dimisso. & hos constat non posse testari : ut suprà , de testa.l. obsides. nec tamē capite minuti sunt. Alij dicunt quòd etiā bona,quæ anteà habebant,amittunt.
s ¶ Captiuorum .] potest intelligi de hostibus , qui per virtutē bellicam deuicti , cum agris suis capiuntur.hi enim quamuis fiāt serui capientium , & res mobiles , quæ cum his captæ sunt:ut suprà,de acquiren.rer.domin.l. transfuga . & ad leg. Iul.pecu . lege penult. quæ sunt contra . prædia tamen eorum non sunt capientium:sed fisci : ut ꝺ. de capti. l. si captiuus.§.expulsis.& hæ sunt res quæ limitatæ dicuntur :ut ſ. de acqui.re.do.l.in agris. vel dic loqui de ijs q̄ ob causā m capti & detenti sunt, sola ciuitate non libertate amissa.cum enim hi liberi remaneant sibi acquirunt : sed eis detentis bona eorum publicantur:ut C.de bo.ꝓscrip. l.deportati.quod autē subijcit in lege , prox. potest referri tam ad obsides , quam ad captiuum de quo proxi. exemplum posui:si ponas eos iurisperitos:& ita acceperunt usum togæ,ut dicerentur togati.id est aduocati:ut C.de aduo. di. iu.l. nequis. Aut impetrato ab Imperatore usu cuiusdā uestis quæ toga dicitur. Vnde dicitur Italia Gallia togata & fortè de huiusmodi. captiui bonis loquitur Vlpianus.ſ.de bo.poſ. non est ambigendum. secundum Ro.

†lib.x. Resp.
†al.Macer libr. 2. Publicor.
†Du. Seuerus.

¶ Vlpianus. † LEX XXXIII.

Evm qui debitoris fisci adijt hæreditatē , priuilegijs fisci cępisse subiectum esse [y] .

¶ *Qui corrupit delatorem pecunia,condemnatur in quingentis solidis.b.d.*

¶ Martianus. † LEX XXXIIII.

Imperatores † verus & Anto. ita Asclepiadi rescripserūt , Tu qui defensione omissa , redimere sniam maluisti , cùm tibi crimen obijceretur,non immeritò quingentos solidos inferre fisco iussus es.omissa enim ipsius causę inquisitione, ipse te huic pœnæ subdidisti [z] .Obtinendū est enim ut ij, quibus negotia fiscalia mouētur, ad defensionem causę bona fide ueniant:non aduersarios aut iudices redimere tentent.

¶ *Priuato & fisco mouentib.cām super una re,prius tractatur causa fisci.*

¶ Pomponius. LEX XXXV.

Apud Iulianum scriptum est, Si priuatus ad se pertinere hæreditatem Lucij Titij dicat, altero eandē hērditatem fisco † uendicante: quæritur utrum ius fisci antè excutiendum sit, & sustinendæ [a] actiones [b] cęterorū, [c] an nihilominus inhibendę petitiones creditorū singulorū , ne publicæ causæ præiudicetur † . Quod etiā

†lib.x.Epistola.
† Vindicāte,in P. F.
†Du. Idq; senatusconsultis expressum est.

t ¶ Sed si accepto.] ab Imperatore:quia Imperator permisit vt Romana toga uterentur Ro.cætera dic:ut ſ.l.proxi.Accur.
v ¶ Eorum.ʒ qui impetrauerunt vsum togæ.
x ¶ Eis.ʒ qui ab ipsis fuerunt hęredes instituti.R.ſ.ab obsidibus H. ad quod ſ.de bonorum pos.non est.

Vm qui.ʒ CASVS. Qui successit debitori fisci , ut ad vsuras maiores teneatur quam priuato deberentur,& in alijs multis fisci priuilegijs subijcitur.Franc.
y ¶ Subiectum esse.ʒ ad hoc ſ.de usur.l.cum quidam.§. debitores.

Imperatores.ʒ CASVS. Quidam deferebat in fiscum quædā bona à te pos.tu eum corrupisti,uel iudicem causæ.de hoc fuisti accusatus , in quingentos solidos fuisti condemnatus.dicitur ꝙ rectè fuisti condemnatus.Franc.
z ¶ Subdidisti.]& pro conuicto debes haberi:vt ſ.eod.l. eius. & l. in fisci.& C.quando prouo,non est necesſ.l.uenales.

Apud Iulianum.] CASVS. Quandam hērdi. à Titio posse sā deferebas in fiscum.& ego eam à te petebam,dicēs ad me spectare.quæritur an mea qō sit differenda propter illam fisci:non aūt peti. creditorum hæreditariorum differatur? Et dicitur ꝙ mea qō & petitio creditorum differendæ sunt.Fran.
a ¶ Sustinendæ.ʒ id est differendæ.
b ¶ Actiones.ʒ uniuersales.Accur.
c ¶ Cæterorū.ʒ i.vēdicātiū hērdit.& nō singulorū credi.an &c.Ac.

Expres-

a ¶ Expressum est.ʒ scilicet ut actiones ēt creditorū differantur: q̄ non differuntur si inter duos priuatos de hæreditate ageretur: ut in contra C.de peti.hære.l.fi.& facit ſ.de excep.rei iud.l. qui cum hæred.Item contrà ſ.fi cui plus quam per l.fal.si hæres. Sol. hic iam erat lis,scilicet mota pro fisco:ibi non.Accursius.

†lib.3.Respons.
†Du.tributum.& qđ sequit eorūdē onus appositio est.
†li. 10. Respons.

Prædijs. CASVS.

Qui emit prædia tributaria à fisco , etiā ad præteritorum annorum tributa tenetur. Franciscus Accursius.
b ¶ Distractis.ʒ cum suo onere.Ac.
c ¶ Placuit.ʒ facit ſ. de hære.vend.l.ij. §. si quid.& 9.pe.

Qvd placuit.ʒ CASV hæredi. fisco delata , fiscus non potest per priuilegiū auferre ius creditorū hæreditariorum : sed iure communi poterit uti contra eos : & de hoc uitimo dat exemplum:ut ſ.eod. Statius in ſi. Francis.
d ¶ Quod placuit.ʒ ſ.eod.l. in summa. & l. j. §. an bona. & l. non possunt.& j. l. Statius. ſ.fi.& C.de pœn.fisci. l. j. aliàs est de priuile. fisc l.j.& ſ.eo. l. Arrianus.in princip.Ac.
e ¶ Fisco.ʒ id est , ad vtilitatem fisci, aliàs à fisco.
f ¶ Suum.ʒ id est,sibi debitum.
g ¶ Ius commune. ʒ quod est : ut in sortis pet. prætextatur cæteris:ut C.de pœnis fil.l. l.j.vel uerius da exemplum.j.eo.Statius.§.fi.

†lib.16. respon.

item sunt exempla . C. de testa. l. ex imperfecto.& C. ne fiscus rem quam vendi. emit. l. j. item.ſ.e.l.res.§ j.& sic communia iura tenent in præmissis ad quod etiam est C.ꝺ petitio. hæred.l.j. Accursius.

Fiscus.] dic casum in hoc princi.ut in gl. q̄ incipit,quidam delator,&c. ¶ Delatoris.]Legata erant x.fisco in diem ego cū essem procurator Cęsaris,petij hanc pecuniam noīe fisci,credens diē veniſſe,non tamen uenerat: & sic succubui. non punior pœna delatoris,cùm nec delator dicar.Franc.Accur.
h ¶ Fiscus.ʒ quidam delator pro fisco seu pro utilitate fisci accusabat testamentum de falso.si obtinuerit,habet propositū. si succubuerit,non habet fiscus:ut C.de ijs quibus ut indig.l. aliam. si autem pēdet lis ,& ex alia causa bona uacant:quæ causa constat,nec est ambigua:ueniunt fructus ex die motæ primæ litis.
i ¶ Vacare.ʒ ex alia causa:ut quia non sit capax hæres instituturus in testamento falso.
k ¶ Absumi.ʒ id est,consumi ad damnum fisci.
l ¶ Neque enim.]nota , quod dī bonæ fidei pos.non teneri nisi inquantum locupletior est:ut ſ.de pet.hære.item ueniunt.§. cùm ante quam.non habet locum post controuersiam motam:ut hic fuit , & supra de peti.hære. sed & si lege.§. si autem.& §. consuluit. & de ijs quibus ut indig.l.hæredem.& l.eum qui.in prin.
m ¶ Controuersia mota.ʒ in secundalite.Accursius.
n ¶ Non esse functum.ʒ & sic non infamari.
o ¶ Pertinere.ʒ proponendo diem soluendæ pecuniæ veniſſe: & suum tempus quia legata erat reipubli.in diem, non tñ uenerat, & erat procurator fisci iste,& facit ꝺ.eod.l.lator.& ſ.eod.l.deferre.& l. ij.in princip.& ꝺ.eo.l.proxi.§.fi.alii ponunt per l.C.de delator.l.nullam.Accursius.
p ¶ Egerat.ʒ non pro præmio:ut ſ.l.ij.in prin.

Bona.ʒ CASVS Bona alicuius damnati,ut relegati,non debēt per fiscum auferri ei,& fisco dari, nisi esset in exilium perpetuū datus.i.deportatus , uel in aliam pœnam capitalē damnatus. ¶ Eū qui.ʒ Dic casum ut in glo.quę incipit,duo uel plures.
q ¶ Exilij.ʒ i. deportationis uel alterius capitalis pœnæ, non re-

senatusconsultis expressum est [a] .

¶ Papinianus. † LEX XXXVI.

Prædijs à fisco distractis [b] prę teriti temporis †tributi eorū dem prædiorum onus ad emptorem spectare placuit.

¶ Idem. † LEX XXXVII.

Qvod placuit [d] , fisco [e] pęnā nō esse petendam , nisi creditores suū [f] recuperauerint, eò pertinet, ut priuilegium in pęna cōtra creditores nō exerceat, non ut ius [g] communæ priuatorū fiscus amittat.

¶ Idem LEX XXXVIII.

Fiscus [h] in qōne falsi testamēti non obtinuit. Priusquam autem quæstio ea decideret, alio nūtiante bona posteà uacare [i] cō stitit. Fructus post primam litem absumi [k] non oportuisse respōdi. neque enim [l] ad senatusconsulti beneficium scriptū hæredem pti nere controuersia mota [m] . ¶ Delatoris opera nō esse functum [n] respondi,qui fisci pecuniam, quā alius tenebat, ad sui temporis administrationem pertinere [o] ,quā uis probare non potuisset , contēdit: quoniam propriam causam egerat [p] .

¶ Idem. † LEX XXXIX.

Bona fisco citra pœnā exilij [q] perpetuam adiudicari sua nō oportet. ¶ Eum , qui periculum communis condemnationis diuidi postulauit [r] , quòd partici

pes iudicati soluendo essent , reuocatis alienationibus, quas fraudulenter [s] fecerāt, nō uideri cām pecunię fisco uendicasse [t] rndi.

¶ Paulus. † LEX XL.

Ita fidei hæredis commisit,Rogo,fundum Titio des , de quo te rogaui [u] . Si Titius capere non posit , non euitabit hīs pœnam taciti fideicommissi. nō est enim palā relinquere , qđ ex testō sciri nō potest,cùm recitatū est:quem admodum nec ille palàm dat , q̄ ita scribit , Rogo uos hæredes †meos, in eo,q̄ à uobis petij , fidem præstetis.Imò in priori specie maiorem fraudem excogitasse vī,qui non tātum legem circūuenire uoluit [x] , sed ēt interpretationem legis , quæ circa tacitum fideicommissum hī . Quamuis enim fundum dominauerit , nō tñ eo [y] cognoscī potest , de quo sit rogatus hæres: cum diuersitas rerum [z] obscurū faciat legatum .

¶ Patronus si tacitè in fidem suā recipiat ut ex portione [a] sua prę stet [b] ,cessare fraudem dicitur: q̄ de suo largitur.

¶ Idem. † LEX XLI.

Evm qui bona uacātia a fisco comparauit debere actionē, quæ contra defunctum competebat,excipere [c] .

¶ Iabolenus. LEX XLII.

Arrianus [d] Seuerus pfectus

†In P. F. nuntiasse.
†libr. 2 r. quæstio.
†nō ē meos , apud Dua.
†li. 21. Respons.
†al. Valēs libr. 5. fidei commissorum.

x ¶ Voluit.ʒ legem circunuenit , dum non capienti aliquid restituere debuit.at legis interpretationem. ſ. circunuenit:dū uoluit ne qđ certū appareret qđ fideicōm.petat: & plenè dic ut ſ.l.3.in prin.
y ¶ Eo.ʒ id est,ideo.
z ¶ Rerum.ʒ ad quod ſ.cōia prædi. l. in tradentis & de iniur. prætor.in prin.& §.quod ait.Item & generalitas ambiguum parit :ut ſ.de sol.l.cum Stichus.& no.ſ.de pact.l.uectoribus.
a ¶ Ex portione.ʒ quæ est terti.ut instit.de suc.lib.§. nostra.& dic sua id est,sibi debita Accursius.
b ¶ Præstet.ʒ non capaci:in qua non poterat grauari ēt capaci: vt ſ.de lega.ij.l.cùm patronus.& si quis omiſcau.testa.l.qui autem. §. si patronus.& facit ſ de inoffi.test.Papinianus.§.si quis.in prin.Sed argu.contrà ſ.de fal.l.fi quis leg.§.fi. Accursius.

Vm qui.ʒ CASVS. Qui emit bona uacantia à fisco: actionibus q̄ cōpetebant contra defunctum,ipse tenetur.Franciſc.Ac.
c ¶ Excipere.ʒ i.suscipere:ut & C.de hær.ven.l.j. Sed contra. C. fecus in eo qui à priuato emit:quia uenditor creditori , & emptor venditori tenetur:ut d.l.C.de hære.uen.l.ij.§.fi. Itē facit ſ.de pet.hære.nec ullam.§.item si quis à fisco.

Rrianus.ʒ CASVS. Hīs accommodauit fidem de dādo fundo Titio nō capaci.iste hīs cōmisit delictum ꝓp qđ oia bona eius sunt obligata.nunc Titius defert hoc fideicommissum fisco. Dī qđ habet beneficiū diui Traiani.ſ.ut partem fundi retineat:& pars alia ad fiscum vadat. ¶ Quia aūt.ʒ Qui fideicommissum sibi relictum detulit fisco,dicens se non capacem:tandem cum hærede possidente hoc fideicommissum trāsigit:& sic in delat.non procedit: & ter citatus non uenit. dicitur ꝙ in tantum tenet, inquantum ad fiscū peruenisset si processum esset in delat. & probatum. Item possessor in tantundem tenetur si fraudem in hoc commisit. Fran . Accur.
d ¶ Arrianus.ʒ alias Adrianus.alias Artianus.Accursius.

†li. 21. Respons.
†Dic nimia gñalitas est reprobanda. cōcor. tex. & ibi gl. in c.ad hęc. ꝺ rescrip. ex trā gl. in c. qa nōnulli. in uerbo indere minatè. eo.ti. extra.

Publica-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Publicata.ʒ ex aliquo delicto alio:ut ff.eo. Statius.§.fin.
b ¶ Relictum ʒ & habebit præmium:vt not.s.eo.l.edicto. §. extat.
c ¶ Diui Traiani ʒ quod est s.eo.l.edicto.§.extat.j.& ij.respon.
d ¶ Transigunt.ʒ puta cum hæredibus rogatis: idem tamen & cũ alijs de fore alium:vt s.eo.l.ij.§.senatus.& l.senatus.Accursius.
e ¶ Quod cõuictus aliàs qui. sed melius quod. & not. simplum exigi ab vtroque. sed contra ff.eo.l. auferẽ. §. fina. ubi quadruplum. Sol.ut ibi.Accursius.

IMperator.ʒ CASVS. Qui accommodat fidem de dãdo fundo non capaci: dominium ĩstius fundi ipso iure transit ad fiscũ: & sic fiscus habet act. in rem pro fundo.Fracíscus.
f ¶ Fiscũ.ʒ sic ergo ipse qui tacitum fideicommissum præstandũ suscepit, propter suũ delictum ab eius dominio cadit ipso iure: ut hic,& s.de pub.l. cõmissa.& s.l.j. §. an bona. nec obst.ff.eodé. in fraudem. §. eius. quia & hic constat relictũ non capaci.Accursius.

† libr.6. fideicommissorum.

DElator. CASVS. Ego Fracíscus pono casum in hac lege vt litera stat: & da exemplum vt in glo.Franciscus.
g ¶ Denuntiat.ʒ qđ dic ut s.l. deferre. §. si communem. & l. ij. in prin.& l fiscus.§.fin.& C.de dela.l.nulla.& facit s.de lib. cau. qui ex libertate. & de aqua plu.arcen.l.j.§.deniq;. & de bo.li.qui cum maior.§. si libertus. Acc.

† libro. x. sententia.

IN fraudem.ʒ CASVS. Debitor fisci res quasdam suas donauit in fraudem fisci, uel alio modo alienauit,uel actio.suas amisit cursu temporis non intentando eas. D ẽ fiscus hæc omnia reuocabit. Secũdo dicit, Aliqs in custodia,uel in vinculis,uel in cõpedib. existẽs decesit. bona eius uadunt ad hẽdẽ suum,siue testatus siue intestatus decesit. Tertiò dicit,Aliquis male factor pp delictum quod commiserat,timens de hoc puniri, seipm occidit. hoc probato bona eius ad fiscum uadunt. si aũt tædio uitę uel impatientia doloris alicuius uel simili de cã se occidat :hoc casu bona eius non uadunt ad fiscum, sed ad hẽdem defuncti. Quartò dicit à debitore fisci datę libertates in fraudem fisci, reuocant,debitor autem fisci pôt seruum emere hoc pacto ut manumittat:& manumittere poterit,& tenet manumissio.

† Pro itellectu hui* legis & l. cũ quidam s. eod. uid. Pau.de mõte pico i l. post, cõtractum in fi. de dona. & ibidem Io. Hannibal. nu.321.usque 325.

¶ Ex ijs.ʒ Dic casum ut in gl.q̃ incipit.uel qa cõia &c. ¶ Neq; .] Dic casu:ut in gl.q̃ incipit,aĩs edi &c.ibi cũ dicit quare dic ꝙ &c.
¶ Quoties.ʒ Coram procuratore fisci ago contra quẽdã,lite pẽdẽte peto actorum copiam mihi fieri. Dr ꝙ manu commentarienſis, i.notarij huius cãę sunt scribenda. & redditur rõ in gloss. Secundò dicit procurator fisci existens iudex in cã mea iudicauit contra me. cum essem minor,petij restitui:& ipse idem cognoscit:peto nũc copiam priorum actorum factorũ in prima cã, audior. Tertio dicit. cum essem fideiussor pro Titio: petij penes fiscum solui debitum ,p eo,dicitur ꝙ procurator fisci debet mihi cedere omnia iura quæ habet contra Titium etiam in bonis Titij.
¶ Fiscalibus.ʒ Debitor fiscalis conuenitur.pôt petere dilationẽ ad ĩueniendã pecuniã : & fi est modicę summę debitor, usq; ad duos menses:si magnę summæ est debitor.usq; ad tres mẽses dilatio pôt dari per iudicem causę: non maior, nisi à principe hoc concederet.
¶ Si principalis.ʒ Titius debebat fisco c. & dederat fideiussores. cum Titius non solueret,bona eius sunt à fisci procuratore occupata.Dr ꝙ liberantur fideiussores, nisi illa bona non sint sufficientia ad debitum.nam tunc in residuum remanent obligati. si autem procurator fisci vendidit hęc bona, & habuit ultra quam sit debitum: quod plus habuit restituat Titio.
¶ Conductor.ʒ Qui fundũ fiscalẽ conduxit:nec cypressũ nec oliuã non subtractis alijs uendere pôt:nec arbores pomiferas cędere.etsi contrà facit:facta æstimat.eius quod uẽdidit, in quadruplum tenet. Vltimò prohibet ne procurator fisci locet fundum uel uectigalia minoribus xxv.ann.& redditur ratio in litera.Franciscus.
h ¶ Alienatæ.ʒ à debitore fiscali.

† libr. 5. sententia.

ærario, cũ eius qui tacitè rogatus fuerat non capienti fideicómissũ reddere,bona publicata[a] erant: pronunciauit nihilominus ius deferendi ex constitutione diui Traiani habere eum, cui fideicõmissum erat relictum[b]. ¶ Quia aũt nonnulli ingrati aduersus beneficium diui Traiani[c], post professionem quoq; de tacito fideicommisso factam, cum possessoribus transigunt[d],atque tribus edictis euocati non respondent, placuit fẽatui tantum ab eo,qui id fecisset,exigi,quantum apud ærarium ex ea causa,quam detulerat,remanere oporteret, si professionem suã implesset:& si possessoris quoque fraus apud prefectũ conuicta fuisset,ab eo quoque quod conuictus[e] inferre debuisset, exigi.

¶ Vlpianus.† LEX XLIII.

IMperator noster rescripsit fiscum[f] in rem habere actiones ex tacito fideicommisso.

¶ Paulus.† LEX LXIIII.

DElator non est,qui protegẽdæ causæ suæ gratia aliquid ad fiscum denuntiat[g].

¶ Idem.† LEX XLV.

IN fraudẽ† fisci non solum per donationem, sed quocunque modo res alienatæ[h] reuocantur. Idéq; iuris est & si nõ quærat[i].

Aequè enim in oĩbus fraus punitur[k]. ¶ Bona eorum[l], qui ĩcustodia, uel in uinculis, uel compedibus decesserint, hæredib. eorũ non auferunt, siue testato, siue in testato decesserint. ¶ Eius bona qui sibi mortem cõsciuerit, nõ añ ad fiscum coguntur[m] quàm prius constiterit cuius criminis gra manus sibi intulerit. ¶ Eius bona,q sibi ob aliqđ admissum[n] flagitium mortem cõsciuit,& manus ĩtulit,fisco† uẽdicant. Quòd si is tędio uitę, aut pudore ęris[o] alieni,uel ualetudinis alicuius impatientia[p] id admisit, non inq̃etabuntur[q],sed† suo successori relinquentur[r].

¶ *Libertates datæ à debitore fisci ĩ fraudem ipsius fisci reuocantur. Potest autẽ debitor fisci emere seruum,ut eum manumittat quæ manumissio tenebit.hoc. d §. seq;glo.c.ponit.*

¶ A debitore fisci in fraudem datas libertates retrahi placuit[s]. Sanè ipsum ita ab alio emere mãcipium, ut manumittat, non est prohibitum, ergo tunc & libertatem prestare poterit. ¶ Ex ijs bonis, quæ ad fiscum delata sunt, instrumenta,uel chirographa, acta ẽt ad ius priuatorũ pertinentia[t], restitui postulantibus conuenit. ¶ Neq; instrumenta, neque acta[u] à quoquam aduersus fiscum edi[v] oportet†. Idem aũt

i ¶ Nõ queratur. ʒ hic est contrà.s. eod.l. cum quidam.Solu.hic non quærit qui patiẽtem moueri uel liti præscribi:quia nõ conqueritur.id est liteꝫ non contestatur.ad quod s. quæ in frau.cre.l.uel ei §. j. & secundum hoc nõ queratur.i.non conqueratur. vel secundo quæratur.id est acquiratur. & sic non erit par conditio fisci & aliorũ creditorum: ut s. quæ in frau. cred. qui autẽ in princ.Et ad l.cõtrariam dic ꝙ hic iam delatum lucrum: puta mortuo iã testatore q debitori fiscali legauerat.arg. s.ad legẽ Aquil. inde. Neratius. §.idem Iulianus.quod legatum debitor fisci in fraudem fisci repudiat. Vel dic non quæratur.i. acquiratur, qa ex his rebus quæ fisco sunt delatæ, patitur alios percipere fructus. Vel.sol.ut ibi.

† Scilicet ei, in quo alienatio facta est, Alci.lib.3. Parer.capi.19.

† Vindicãtur, i P.F.

† Dua. sed sue successioni.

k ¶ Punitur.ʒ in hoc ut reuocet,& quandoque plus:vt j.aufertur. §.j. & facit s. qui & à qui.l.in fraudem.& l.fi cum.§.à debitore.
l ¶ Bona eorum.ʒ & facit j.proxi.§.
m ¶ Coguntur.ʒ id est inuaduntur.
n ¶ Admissum.ʒ id est commissum.
o ¶ Aeris.ʒ i. pecuniæ q̃.
p ¶ Impatientia.ʒ nã fortè habebat talem in firmitatem quam non poterat sustinere:vnde se occidit.
q ¶ Non inquietabuntur.ʒ scilicet bona.
r ¶ Relinquũtur.ʒ sed hic distingue ut no.C.qui testa.face.posſ.l. ij. Item facit s.de bo.eo.l.iij.& C.eo.l.j.& ij.& j.de re mil.l.omne delictum.§.qui se vulnerauit.& s.de iniust.test.si quis filio ex. §. proinde.& §.quod.& C.si reus uel accu.mor.fu.l.defunctus.
s ¶ Placuit.ʒ suprà,qui & à quibus.cum fideiuss.§.Aristo.& lege, in fraudem.
t ¶ Pertinentia.ʒ vel quia communia, uel alio mõ tali quo potẽrãt peti ab eo:hoc est alius pôt petere ab ipsius fisci debitore, cuius bona sunt fisco delata:quod multis modis cõtingit:ut not.s. de edẽ. l.j.§. editiones. Et quod subijcit restitui, dic ad exemplificandum: vel etiam omnino ut ibidem not.hoc pacto ꝙ si fisci sunt,uel habet ibi partem:hac conditione edit, ꝙ alius non vtetur eis aduersus fiscum:ut infrà prox.§. ubi ponit exemplum quo acta possunt pertinere ad fiscum & priuatum.& facit suprà eodem lege,senatus.§. penult.& §.fina.
v ¶ Neq; acta.ʒ s.publica:puta inter te & me facta.cùm te de homicidio accusarem,postea ego, uel alius defert bona tua tanquam nocentis & damnati in fiscum.& habet illa acta in quibus de innocentia continetur:non cogetur ea tibi exhibere.uel dic acta.i. sententias.Azo.
x ¶ Edi.ʒ aliàs edi,s.in lib.Bu. & aliàs reddi. Et no. ꝙ quantũ est ad instrumenta,est contra.C.de eden.l.procurator. & lege, iustum. & l.non est nouum,& C.de fide instru.l.illatæ. quib. dr ꝙ fiscus edit instrumenta ẽt contra se:ut etiam per hoc contradicant inferiori re spon.Solu.ibi erat controuersia inter fiscum & priuatum: hic inter duos priuatos,quo casu ab alio nullo mõ,à fisco non sine cautione. & hoc ideo secundum P.ne si postea agereꝫ cum fisco his rationib⁹ uteretur contra eum,eo.s.casu,quo non posſit postulare sibi edi. id ẽt cum esset actor.sed si hoc est fisci priuile.ergo aliàs priuatus teneretur edere alijs inter se litigantibus:ut j.ad munici.l.j.in fin.Sed dices quòd hic dicit de instrumentis,quæ etiam pertinent ad peten

† Du. ipse autem.

tem:sed tunc esset iniquum si etiam contra fiscum eo non iuuetur vt fiso. Quare dic in j. respon.hic erat causa inter fiscum & priuatum:& non eduntur acta à tertio contra fiscum: quia nõ cogitur,nec sponte debet:sed in causa priuatorum potest tertius, licet nõ cogatur & sic expone non oportet ,id est, oportet ꝙ non. In secundo respon. duo priuati litigant maximè apud procuratorem fisci. & fiscus edit si vult : & si non vult, non cogitur : quia nec priuatus. sed si contingat quòd edat procurator fisci , edit cum cautione prædicta. & ex prædictis etiam patet quòd non est contra C. eodem , lege ij. At econtra fit editio. quod dic ut s. eo.l.ij. §. finali.Accursius.
a ¶ Ne is.ʒ scilicet cui fit editio.
b ¶ Aduersus se.ʒ scilicet fiscum.
c ¶ Vel rempublicam. ʒ pro eodem ponit fiscum & rempub. ut infrà, de uerborum signific. l. eum qui vectigal. uel non pro eodem: ut infrà, ad municip.l.fimile.
d ¶ His actis.ʒ id est, hac editione. non ita si quandocunq; in aliis articulis.
e ¶ Vtatur. ʒ licet enim probatio plena ex his expensis non esset præsumptio : tamen contra fiscum esset, si cõstarent eadem scripta,secundum Azo. & sic non ob. in authẽ. ut spon.lar.§.j. & C.de eden. l. procurator. & de fide instrumen. l. ij. Vel dic quòd hic erant publicata : ut in auth. vt frà.fi.§.illud.uel his scilicet originalibus. ad quod C.de eden.l.procurator.Accursius.
f ¶ His.ʒ actis.ʒ uel is cui fit editio.
g ¶ Quoties apud fiscum.ʒ id est,apud fisci procuratorem.
h ¶ Postulanda est.ʒ ab iis . qui inter se agunt.& de actis illius cause dic ut C. vt lite pendẽn.l.supplicare. & C.de edendo.l.is apud.nõ autem dicit de actis fisci de quibus dixi s. proxi.§. & dic potestas,id est,editio:ut posſit uidere aperta.
i ¶ Commentarienſis.ʒ sic dictus quia ei sunt acta commissa. Aliter autem ponitur C.de custo.reo.l.ad Commentariensem.
k ¶ Adnotanda sunt. ʒ ut significet quam,& in qua parte habeat li teram admissam.ad quod in auth.ut diuinæ iussiones.
l ¶ Aliter.ʒ quàm sint scripta.Accursius.
m ¶ Cadat.ʒ qui falsitatẽ committit in causa,perdit eam. nec est cõtrà C.de formul.l.j.quia in alio casu dicit.Accursius.
n ¶ Apud fiscum. ʒ ex causa restitutionis: vt suprà,de mino.l.præfecti.Azo.
o ¶ Postulatus.ʒ id est, denuntiatus per aliquem quòd aliqua ad fiscum pertinentia tenet. uel dic petitus, scilicet usus actorum.& facit C.de tempo.appel.l.per hanc.
p ¶ Pro quo.ʒ ad quod infrà,de censi.cum posſessor.in prin.& suprà,de fideiuſ.l.fideiussores.& suprà,de sol. Stichus.§ penul.& C.de senten.l.cum eorum.
q ¶ Ad comparandam.ʒ quia soluit usuras pro dilatione,quod est pretium dilationis. imò planè potest legi. & dic comparãdam,id est, inueniendam.
r ¶ Plus quàm.ʒ minus ergo esse potest:ut s. de usur.l.si bene.& facit C.de dila.l.j.item facit s.de re iudi.l.ij.
s ¶ Postulandum est.ʒ ad hoc s.de pœ.diui fratres.§.j.
t ¶ Si principalis. ʒ dic bona occupata. quia non soluebat.si autem successisset fiscus reo: ipso iure liberati essent fideiussores fisci, quos fiscus accipiebat ex cõtractu, etiã si reus nõ esset soluendo: quia sibi hæredi dicit soluendo:ut s.ad l.Fal.l.quærebatur.Item habeas infrà, nisi forte,&c.& dic idonei,s.rei sint. uel dic rei idonei sint fideiussores,uel dic bona,ut sic uerbũ idonei sit gẽtiui casus:hoc est ꝙ nõ idoneo interceſſerunt.Alij dicũt idonei nominatiuũ:& supponere,s.debitores principales.qđ in idem recidit:sed tunc de singulari numero ad pluralem transiret. Et quod dicit accesſerunt : dic ꝙ tunc si fisco

non satisfit ex bonis,incidunt in obligationẽ:aliàs nõ incidunt:ut suprà,de uerb.obl.l. decẽ.aliàs nõ est nisi,&c.sed é ibi,etsi fortè, &c.& tunc dices fideiussores datos alicui ab eo cui fiscus extitit hæres.hoc ideo,quia non potest timeri ꝙ fiscus desinat esse soluendo: licet timeretur de reo:ut s.de fundo do.l.ij.& ponit,liberanẽ impropriè,id est, non incidunt in obligationem. & dic si, id est, quamuis: & idonei est genitiuus : ut suprà,vel propriè,& fortè dices idem si idonei. nam vtrobique liberantur.

mis nõ plus quàm[r] tres menses, in minoribus verò non plus quã duo prorogentur: prolixioris autem temporis spatium ab Imperatore postulãdum est. ¶ Si principalis[s] rei bona ad fiscũ deuoluta sunt, fideiussores[t] liberantur: nisi fortè minus idonei sint, & in reliquum non exolutæ quantitatis accesserint. ¶ Si plus seruatũ est ex bonis debitoris à fisco distractis, iure ac meritò restitui[y] postulat[z]. ¶ Conductor ex fundo fiscali nihil transferre pôt, nec cypressi materiam[a] vendere vel oliuæ non substitutis[b] aliis, cæterásque arbores pomiferas cædere : [c] & facta eius rei æstimatione, [c] in quadruplum conuenit. [c]
¶ Minoribus vigintiquinq; annis neq; fundus neque uectigalia locanda sunt:ne aduersus ea beneficio ætatis vtantur.[f]

¶ Hermogenianus.† LEX XLVI.

AVferẽ† ei quasi indigno[g] successio, qui cum hæres instítutus esset vt filius, post mortẽ eius, qui pater dicebatur, suppositus declaratus est.[h] ¶ Qui ali quid sciens in fraudem fisci suscepit,[i] non solùm rem, in qua frau

† Fideiussores. ʒ quos fiscus acceperat ex contractu: prout habes nisi : non illi qui interceſsissent apud alios creditores: vt C. de fideiuſ.l j. cõtrà.uel vt ibi.

x ¶ Distractis. ʒ id est , plus uendidit quàm deberet exigere.
y ¶ Restitui. ʒ scilicet illud plus.
z ¶ Postulatur. ʒ à debitore. ad quod C. de iure do. imp.l. fi. §. fi. aliàs postulantur, s. quæ sunt seruata. vltra debitum.
a ¶ Materiam.ʒ quid materia, quid lignum, dic ut suprà. de leg. iij. ligni.in prin.
b ¶ Non subſtitutis. ʒ arboribus.
c ¶ Cædere. ʒ id est incidere.
d ¶ Aestimatione. ʒ scilicet , si contrà fecerit.
e ¶ Conuenitur.ʒ facit suprà solu.matrimonio. l. diuortio.§ . si in fraudem. & locati. l. si merces.§.culpæ.

† lib.6. iur. Epitomarum.

† ad intell huius. l. uid. Io. Annib.ĩ l. post contractũ. nu.305. de donat.

AVfertur.ʒ CASVS. Testator instituit quendam ut filium suum. post mortem testatoris apparet ꝙ iste non fuit filius eius. dicitur ꝙ huic instituto auferuntur bona ut indigno,& ad fiscum vadunt.Secundò dicit:qui in fraudem fisci emit aliquid à debitore fisci, rem illam perdit:& tantundem de suo.
¶ Quod à præside.ʒ Si præses prouinciæ uel procurator fisci,uel Cæsaris,uel quilibet alius in prouincia quam administrat, à fisi subdito emit aliquam rem per interpositam personam:ille,qui vendidit,uendicare potest rem suam: & qui emit,æstimat.rei dat fisco.nam nec naem in prouincia quam;administrat fabricare potest.
¶ Fiscus.ʒ Ex omni cõtractu habet fiscus tacitè obligata bona cõtrahentis secum. Secundò dicit, Debitor fisci conuentus à fisco pôt opponere compensatio.de eo qđ fiscus ei debet,si hoc debitũ probet in tra duos menses. fallit aũt in casibus ubi non obiicitur compensatio cõtra fiscum,quos nominat in litera. Itè accusatus de aliquo delicto, interim pôt bona sua administrare,& debitor eius soluẽdo ei libera tur. Item actor institutus à procuratore Cæsaris uel fisci nõ pôt uendere absque scientia principis seruos castaldiones aliquorũ bonorũ fiso delatorũ. Item seruus Cæsaris si iussu procuratoris Cæsaris adit hæredi.Cæsari delatam: Cæsari uolenti acquiritur. Vltimò dicit:plures surripuerunt rem fisci. omnes non tenentur ultra quadruplum:& qui sunt idonei,pro non idonis tenentur.Franciscus.
g ¶ Indigno. ʒ non tamen fisco applicatur:sed agnatis:ut C.de hære.instituen.l.si pater.& l.nec apud.§.finali.quæ sunt contrà.nam nec hic dicit fisco applicari. uel uerius ut faciat ad titulũ,dic hic applicari fisco, & eum non habere aliquos agnatos. & facit C. de fideicommiſ.l.eam quam.& de testamen.l.neque professio.& de inge.ma.l.j.& quod nota.C. de iis qui. ut indig.l.hæreditas.sed secundum primum intellectum fallit hæc regula, quæ auferuntur indignis, applicari fisco:ut & nota.suprà eodem,l. Lucius.
h ¶ Declaratus est. ʒ per accusationem de partu suppositio. de quo dic ut no.C. de fal.l.j. uel per petitionem hære.agente legitimo,cum non ualeat institutio ipso iure, ut C.de hæred.instit.l.nec apud.& de fideicommiſ.l.eam quam.Accursius.
i ¶ Suscepit,ʒ à debitore fisci fortè. aliàs contrà:ut infrà,ea.l.§.fi. & de administra.re.ad ciui.perti.l.fi.§.iij.& s.eo.in fraudem.in prin.

Vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vel procuratore.§ fisci,uel Cæsaris.Et dic q̃ isti emunt.
b ¶ Vendicatur.§ ulla priuatus qui uendidit uendicat,& officialis de suo dat fisco eiusdem rei æstimationẽ:sed vī in quadruplum:ut ff. de contrahen.emp.l.non licet.contrā. Solu. dic æstimationem: sin quadruplum,uel hic à priuato aliquo de sua iurisdictione emit: ibi

† Vindicatur, i P. F.

ipsi reipũ, quā a¹ministrat . uel dic q̃ hanc æstimationẽ præstat uenditor:puta pretium quod habuit . ut arg.ff.de contrahẽ. empti.l.fenatus.& de dā. infec.l.ult. & secundũ hoc nihilominus fiscus habebit quadruplũ,& facit C.de contra.iud. l.j.& j.de re mili.l.milites.& de admi.rerum ad ciui.perti.l ij.§.j. & C.quod metu cau. l.si p impressionem. hoc autem fallit in escu lētis, ut ff. de offi.procon. l. lent. Item quando paterna erant:ut not.ff.de contrahen.emp. q offi cijl.uel nisi in casu qũ confirmatur quinquennio:ut C.de cond.ind. l.j.in prin.
c ¶ Fit nauem.§ facit j.de ua.mu.l.hi qui.
d ¶ Aedificare.§ id est facere.
e ¶ Pignoris.§ex suo contractu:ut C.q.cau. pi.tac.co.l.ij. non si pe

¶ Ista gl. ẽ no. ad hoc q̃ fiscus nõ hẽt tacitā hypothecā i bonis delinquẽtiũ . de qua materia hẽs ẽt gl. in l. rescriptũ . in uerbo, hypothecas, ff. de pac. q idẽ tenuit. vide Bart. in l. post cõtractum. ff. de don. Bolog.

tac maleficij pēnā: ut ff.eod. l. quod placuit. uel priuato succedit:ut ff.eo.fiscus. sed tunc qñ inter nomina potuit, habet hypo. ut ibi dicitur. Accur.
f ¶ Duos menses.§ fi est C.de compen.l.ult. & j.§.proxi.
g ¶ Constitutũ est.§ ut ff. de compen.l.fin. & l. idem . nisi in casu. qui hic sequuntur : ut C. de compen.l.j.& lege, in ea . & lege si ex uenditione.
h ¶ In reatu constitutus.§ etiam post accu. inchoatā. & dic ut no. supra de solu. l.reo. sic ponitur reus, i. accusatus ut ff.d pub.iud. l.v. & ff.eo.l.cum quidam . Accursius.
i ¶ Actores.§ institutā procuratore fisci,uel Cæsaris:ut dicitur insti.de cura.§.fina. Accursius.
k ¶ Procuratores.§ i.castaldiones seruos.ad quod ff.eo. l.bonorũ. & l.ne procuratores. Accur.
l ¶ Adiit hæreditatem.§ dic ut ff.de acq hær.si quis mihi bona.§.fisci.& de offi.procu Cæsa.l.j.§.ult.& l.seq. Accur.
m ¶ Fecerint.§ furtipiendo:non ita si alio modo,ut ff.eod. l.Arrianus.§.qui aũt. & ff.ead.l.§.j.Et sic no.q̃ in hoc est deterior cā fisci ꝙ priuati, qui pro furto ageret ad duplum uel quadruplum cõtra oēs: nec unus per alium liberatur:ut C.de cond.fur.l.j. sic & aliās ff. de diuer.præscl.in omnib. Præterea dicunt quidam,ut Azo hanc pœnam habere locum,ubi non est alia pœna specialis à lege statuta. Item huic §.est contra.ff.de pub.l hoc edicto.§.fi.& l.fi multi. ubi duplicā dum dicit:sed ibi in quærendis fuit fraus:ut C.eod.l facultas. hic in quæstis iam fisco:ut ff. de iis qui ex pura.l.j.& C.de assess. l.consiliarios. Et arg.C de acq.pos.l.ult.nam in eo qđ iam quæsitum est,non sic fit fraus,Ar.ff.eo.l.cum quidam . Item in contrariis priuatus agit in duplum contra publicanum:hic ipse fiscus.Accur.
n ¶ Solidum.§ i.in duplum uel quadruplum.
o ¶ Conueniuntur.§ in hoc est sic ff. de pub. l.fi multi.

MOschis §. Moschis cõduxerat uectigal à fisco: deinde tenebatur fisco ad pensionem aliquorum annorum uel unius anni:& decesit relictis hæredib.qui hæredes adita hæreditate quædam prædia hæreditaria uendiderunt plurib. personis . nunc fiscus uult agere contra emptores illos. Dicitur, q̃ primò cõuenien di sunt hæredes Moschidis:& in residuũ emptores . Secundò dicit, Aemilius conduxit à fisco quandam possessionem pro centum.tandem Aemilius locauit aliis p partes illā possef.pro centũ & viginti. Dicitur, q̃ tñ in centum tenetur fisco.Fran.Accur.

¶ Paulus. † LEX XLVII.

MOschis quædam fisci debitrix ex conductione uectigalis[p], hæredes habuerat,à quibus post aditā hæreditatē Faria Semilla,& alij prædia emerant. cũ conuenirentur[q] ꝑ Moschidis reliqua,dicebant hęredes Moschidis idoneos esse,& multos alios ex iisdem bonis emisse. Aequum putauit Imperator[r] noster prius hæredes conueniri[r] debere: † deinde in reliquũ possessorẽ[s] oẽm † : & ita pronuntiauit.

¶ *Qui conducit à fisco põt alij plus locare: & soluet tantum quanti à fisco cõduxit,non plus.b.d. Bart.*

¶ Aemylius[t] Prætolinus cõduxerat à fisco possessionem: eamq; paulatim plurib. locauerat maiore quantitate,quàm ipse susceperat[u]. Conueniebatur à procuratorib.Cæsaris[v] in eam quantitatem,quam ipse perciperet[x]. Hoc iniquum & inutile[y] fisco uideba tur[z],ut tantum suo periculo ipse eos quibus locauerat, cõueniret: ideoque pronuntiauit in eam solam[a] quantitatem eum cõueniri debere, qua ipse conductor extiterat.

¶ *Revocato testamento non uidetur revocatum fideicommissum tacitè inuunctum. Bartolus.*

¶ Idem.† LEX XLVIII.

STatius Florus testamẽto scripto,hæredis sui Pompeij taciti fidei commiserat ut non capiẽti,fundum & certæ pecuniæ quantitatẽ daret:& eo nomine cautionem[b] à Pōpcio exigi curauerat,

p ¶ Vectigalis.§ per hoc bona eius fisco tenentur: ut ff.l.proxi.§. fiscus. † lib.1.Denecretor.
q ¶ Conuenirentur.§ extranei possessores hypothecæ pro bonis uel prædiis quondam conductoris,non dico per hæredem quæritis: ut supra,de pign.act.l. Paulus.in princi. licet hoc quidam dicāt.Accursius.
r ¶ Conueniri.§ imò uidetur,quòd hoc emptor allegare non possit:ut infra,de censi.lege, cum possessor . §.fi contrā. Sol.hic in prædio conductricis non vectigali : ibi in nectigali . & cum eo jcō cor. supra,de public. Imperatores. & supra,eod. in lege,prædiis . Item nota.in hoc tacito pignore principales debitores primò debere conueniri quam possessores rei: secus in expresso:ut C.de pig.persecutionem . sed hodie idem in expresso : ut in authenti. ibi posita. Item facit infrà, de admiss.rer.ad ciui.pertinen. lege tertia. §.fina.& quod ibi no.Accursius.
s ¶ Possessorem omnem.§ id est, quēlibet. Alij dicunt collectiuè: ut quisque uiriliter teneatur: quod hic probari uidetur . nam duo dicebant emptores , ff. hæredes idoneos:& alios esse emptores . & ad utrunque respond. sed prima uerior. nam etiam pro paruo debito tota res quamuis magna tenetur: ut C. de distractiõn.pignor. quandiu. † lib.2.decretor.
t ¶ Susceperat.§ à fisco. Accur.

† Noster, nõ est apud Dũ.
† Apud Du. nõ est, deinde .
† De ista dictione vtī Oēs, addo ultra Bart. hic gl. in c. j.§.ipsas omnes.de re fer . i prag. sanc.
† Al. Ptolemęus . Du.
† Quo hic accipiatur inutile uide Du. lib. j.disp.c.11.

v ¶ Cæsaris.§ id est,fisci:quæ & Cæsaris sunt:ut & C.de quadr.præscrip.lege ultima.
x ¶ Perciperet.§ à fuis conductoribus .
y ¶ Videbatur.§ quia nemo accederet ad conductionem fiscalium prædiorum:ut ff.l.ij.§.cum in quinquennium. Accur.
z ¶ Solam.§ nam si minoris locasset,non esset fiscus contrarium postulaturus:ut C.de solu.l.penult. Item quia hic non conuenit:ut ff.locā.lege,ea lege. primo responso. Item quia sustinet periculum:ergo & lucrum si intercederet,ut supra, commod.l.fi is. §.j.Item colonus aliis locare põt,ut C.loca.nemo.& si plus locauerit, quàm ipse præstat, suum erit,ut ff.de act.emp, si mercedem.& loc.l.ff tibi. & l.fi. & loqui insulam. Accur.

STatius Florus.§ Pone casum in hoc principio prout habes in gl. quæ incipit, Pompeius &c.

¶ Cornelio.§ Filius instituit matrem suam hæredem , & rogauit eam, ut post mortem suam mater restituat hanc hæreditatem Flanio: & ita fœmina commisit delictum ,propter quod omnia bona sua fuerunt confiscata, & sic hæc hæreditas. nunc Flanius petit hęc bona à fisco quasi debita. Dicitur, quòd non auditur interim, cũ nondum uenerit dies, sub qua erant ei relicta , cùm & ipse posset prius mori,quàm illa fœmina, & sic deficeret prædictum fideicommissum : uel alias res acquirere posset illa fœmina. Franciscus Accursius.
a ¶ Cautionem.§ domesticam quod dic ut ff.l.iij.§.quæri.

Per

a ¶ Per præceptionem.§ igitur cohæredem habet, Faustinum scilicet,ut subiicit .
b ¶ Quod.§ pro quia .
c ¶ Desiderabat.§ apud iudicem appellationis .
d ¶ Oportere.§ Pompeius se restituturum quasdã res non capienti cauerat:& easdem res

† In P. F. quæ capere.

per præceptionẽ à cohærede acceperat : & sic hoc legato totā hæreditatē onerauerat : non solùm partē Pompe.qui damnatus uolebat omnis legati, etiam nunc ad totam hæreditatē ꝑtinere . uolebat enim per præceptiones cōsequi à cohærede , ut in primo testamẽto scriptum erat hac allegatione: quia non pōt uideri pro parte , &c. sed contra eum meritò pronuntiatum est: nam cũ per secundum testamentum ruptum est primum,& ita præceptiones intercederint : ex posteriore peti nequeunt, cum nõ sint in eo relictæ . unde q̃ ipse solus cauerat , ipse solus soluere onerat. Si quæras, cũ totũ sit testamentum ruptũ per posterius, cur solũ tacitum fideicommissum durat? Respõ.hoc supra.de proba.l.iij.explicatur.

† Quidam hic legunt, Faustinus nec posse, &c.

e ¶ Non acceperat .§ in secundo testamẽto.
f ¶ Pro parte.§ ut ita præstetur de parte sua tantum scilicet ut onus sentiat, lucrũ non habeat.

† Du. condemnata esset a fisco, & oia &c.

g ¶ Pronuntiauit.§ iudex appellationis .
h ¶ Extare . § aliàs constare in lib.R.in B. extare.
i ¶ Dedisset.§ i.reliquisset testator,scilicet præceptiones .
k ¶ Repetitum esset.§ in secundo testamẽto .
l ¶ Placuit.§ mihi paulo:& est responsio.
m ¶ Non probabat.§ non capiens . Sed contrà supra,de proba. cũ tacitum. sed ad aliud hic probat,ut etiã ex testamento agatur:ibi non probat ut uideatur repetitum : quia præsumitur : nisi hæres contra probet. Item facit supra de hæred.instit.l.ult. & ff.de leg.iij.si iure testamento. Accursius .
n ¶ Sibi.§ scilicet Pompeio .
o ¶ Ex sola.§ hoc est contrà ff.de prob.l.iij. in eo quod hic dicit ex sola cautione. Item in eo quod dicit hic, ff.dedit in primo,non vī re petitum in secundo. Solu hæc secundum illamm uideatur repetitũ fideicommiss.tacitum.& quod hic dicit,nec si dedisset,ff.prælegationes. & quod dicit ex sola cautione sub . etiam . Vel dic secundo, q̃ hic fuit interpositа cautio animo nouandi actio . ex testamento: & sic non potest agi ex fideicom.sed ex sola cautione . & secundũ hoc quod hic dicit,nec si dedisset,potest intelligi etiam in fideicomm.ut primò dixi. Vel sol.ut ibi.
p ¶ Fideicom.§ quasi dicat,non præceptiones: quia eas a cohærede percipere non potest ex secundo testamento gratis,ut uoluit testator in primo testamento. fideicom.autem præstat : quia de bursa sua uoluit testator in primo testamento eum præstare .
q ¶ Hæres.§ scilicet a filio.Accur.
r ¶ Post mortem suam.§ scilicet matris .
s ¶ Condemnata.§ de aliquo crimine.
t ¶ Ante.§ id est, se esse admittendum antequã fiscus ad pœnam. Accursius .
v ¶ Constitutum est ff.§ut ff.l.quod placuit.cum suis concor. sed hæc allegatio non uidetur bona:cũ non dicatur creditor ille cui sub cõdi.debetur,ante cond.ut ff.de act.& obl.is qui.licet sit arg. contra. j. di.debetur,ante cond.ut ff.de act.& obl.is qui.licet sit arg. contra. j. de uerb.sign.l.creditores.
x ¶ Venisset.§ adeò ut etiam ad præsens restitui non possit, etiam si uellet,ut suprà, ad Treb.l.sed si ante.nec ob.C.de fideicom. l.post mortem. ut ibi no.
y ¶ Ipse.§ Felix. & sic deficit fideicom.vt supra,de mino. in causę. §.Pomponius .
z ¶ A petitione.§ tria nota.primum,quia non debet esse quis solicitus de hæred . uiuentis. ad quod supra , de uulgari substi.l.ij.§. interdum. Item quia non uidetur mori,licet cõdemnata & deportata. ad quod supra, de uerborum obligation . l. ex ea.§.insulam.& de leg.ij. cum pater.§.hæreditatem . Item tertiò,quia dicit interim. cũ ergo erit naturaliter mortua, petet scilicet , à fisco fideicom. ut supra ad Treb.ex facto §.ex facto.& ff.eo. l.dicitur.Item quia dicit alias res,&c.

† lib.singu. de tacitis fideicom.

CVm tacitũ.§ CASVS. Hæres fuit rogatus de restituenda hæreditate Titio non capaci.Titius hoc detulit fisco, dicens se non posse capere.& sic debet habere dimidiã ex beneficio diui Traiani. quæritur de quanto debet esse hæc dimidiatas totius hæreditatis:an dodrantis tñ? Et dicitur , q̃ dodrantis. quarta.n.quæ deberet remanere aliàs penes hæredem, confiscatur. & hoc apparet ex quodam rescripto : cuius uerba in litera ponuntur.Fran.Accur.

† Du.ipsi*.

† lib.3. decretor.

a ¶ Fideicõmissum.§ totius hæreditatis. Accursius.
b ¶ Datum.§ i.relictũ. quod qualiter fiat, & quando hoc inspicit, dic ut no.ff.eo . non intelligitur.j.ij.& ij. respon.Accur.
c ¶ Dimidiam.§ dimidiam enim constat eũ habere secundum edictum Traiani : ut ff.eo. de l.j.quia plenè no.ff.eo.edicto.§.extat.

† Du. Statitio.

† Adiectionem, Du.

d ¶ Transferatur.§ ut ff.& ff.ad leg.Falcid.l.beneficio.& ad Sylla . si sequens. & C. ad legem Falc.l.etiam si tacitum.
e ¶ Vnde.§ colligitur ex supradictis .
f ¶ Semissem.§ scilicet relicti .
g ¶ Detulit.§ nam tantum erat sum relictum,& non plus .

VAlerius.§ CASVS. Valerius procurator Imperatoris uẽdidit prædium Flauio Statilio pro certo pretio hoc pacto,quòd si alius offerat plus ipsi; ad annum,posset discedi ab ista uenditiõe. nunc cũ alius offert plus pro antiquo , idem Statilius inductus fuit in uacuã possessionẽ pdij. cuius erunt fructus medio tpe percepti, quæritur? Rñ. si medio tpe inter licitationem & sequentem additionem percepti sunt,ad uenditorem pertinent. si aũt intra undemias utraque addictio facta est,tunc fructus interim percepti sunt emptoris:nisi hæc prædia colebantur per colonum, qui nummis colat. cui locauerat fiscus. nam tunc fructus coloni sunt: & hoc fauore fisci.pensionem tamen debet emptori. si autem fiscus faceret ea prædia coli per suos rusticos, fructus essent emptoris .
¶ Tryphonio.§ Dic casum ut in gl.o. quæ incipit,iudicio meo , &c. Franc.Accur.
h ¶ Addixerat.§ i.sub addictione in diem uenditionis .
i ¶ Licitatione.§ ab alio.Accur.
k ¶ Obtinuerat.§ nam emptori primo licuit addicere, ut ff.de i diē addict.l.item quod.§.fi.& l.necesse.
l ¶ Inductus erat.§ uel tunc qñ primò emit, uel tunc cùm secundò obtinuit in licitando .
m ¶ Planè.§ id est,certè. & incipit determinare.
n ¶ Licitationem.§ id est,emptionem. Accur.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ad venditorem.ʒ nisi prędia erant sub colono: ut in fin. huius legis.
b ¶ Allata est.ʒ cũ. n. vendo tibi fundũ sub addic. in diẽ, & alius in eam meliorẽ conditionem attulerit: & fructus interim pcepti ad me uenditorem pertinent. Idem ẽt si tu ipse meliorem cõdi. ab alio oblatam pstiteris. vt s.
de in diem addict. l. itẽ quod dictum. & l. licet & lege sequen.
c ¶ Intra tps.] citra, & sic medio tempore non est perceptus fructus: ergo pendentes fructus cedunt empto ri: ut s. de actio. emp. Iulian. §. fi fructibus.
d ¶ Ab hoc tractatu.ʒ i. ab hac sententia, quę est ut fructus venditori cedant.
e ¶ Papinianus.] debent fructus emptori nulla licitatione facta, idẽ si vtraque addictio intra tẽpus uindemiarũ processit. Papi. aũt & Mesius nouã sententiam inducunt, quãdo non per dominum, sed per colonum cui fiscus locauerat, hęc prędia excoluntur. & hoc propter fiscī priuilegium, quasi tacitum de recipiendo colono pactũ inter emptorem & uendi. interuenerit.
f ¶ Sententiã.ʒ cũ eũ sub colono est pdium locatũ: licèt venditum à dño, non dẽt eũ emptor expellere de æqtate: sed pensionem ab eo accipe fatore fiscī: ne colono teneat. sic C. de uen. prę. fi. l. j. §. fi. lib. x. & if. de bo. aut. iu. pos. l. in vẽditione. §. j. & in decre. Alex. c. querimoniã. de iur. pa.
g ¶ Quia.ʒ hanc scilicet quia &c.
h ¶ Ei.ʒ colono. & ap plicatur emptori.
i ¶ Eius.ʒ tantum. si ergo colon⁹ eẽt partiarius: partẽ tm̃ accipet emptor ut uerus dns,
k ¶ Ne.ʒ & hoc ideo, ne &c.

Du. Tryphonino.
Du. putaret.
Du. præcepti.
Du. respõdit.
Aliàs de captiuis & de postliminio, & redemptis ab hostib. Dua.

venditorem, a pertinere: sicut solet aliàs uideri, cùm in diem addictio facta est, deinde melior conditio allata b est. nec moueri debemus, q idem fuisset cui & primò addicta fuerant prædia. Sed cum utraq; addictio intra tẽpus c uindemiarum facta fuisset, recessum est ab hoc tractatu d. itaque placebat tractatus emptoris esse. Papinianus e, & Mesius nouam sniam finduxerunt: quia ſ sub colono erant prædia, iniquum esse fructus ei hauferri uniuersos: sed colonum quidem percipere eos debere, emptorẽ uerò pẽsionem eius. i anni accepturũ: ne k fiscus colono teneretur, q ei frui non licuisset: atq; si hoc ipsum in emendo conuenisset. l. pronuntiauit tamen secundùm illorum opinionem m, q si quidem à domino colerentur, uniuersos fructus n haberet: si uerò sub colono, pensionem acciperet.

¶ *Inspicitur dies, quo pensio debet præstari: non dies, quo fructus percipiuntur. hoc dicit. Bart.*

¶ Tryphonio suggerẽte o quid putarem de fructib. aridis p, qui antè ꝓcepti ī prædiis fuissent, q ſ respõdi, si nondũ dies pẽsionis uenisset, cùm addicta, r essent, eos quoque s emptorem acceptur̃.

De captiuis ſ, & postliminio reuersis, & de redemptis ab hostibus.

TITVLVS XV.

¶ Marcellus. † LEX I.

Vod seruus eius qui ab hostibus captus est posteà stipulatus est: aut si legatum sit seruo eius posteà, quàm ille ad hostes peruenit t, hoc habebunt hæredes eius: quia etsi captiuitatis eius tpe decessisset x, acquisitum foret hæredi.

¶ Idem. † LEX II.

Nauibus y longis atq; onerariis propter belli usum postliminium z est, non piscatoriis, aut si quas actuarias a uoluptatis causa parauerint. Equus item, aut equa freni patiens recipiunt̃ postliminio. nam sine culpa equitis proripere † se potuerunt. Non idem in armis iuris est: quippe q̃ non sine flagitio amittuntur. Arma enim postliminio reuerti negantur, quòd b turpiter c amittantur.

¶ Pomponius ad Quin. Mu. LEX III.

Item vestis d

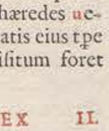
¶ Modestinus. † LEX IIII.

Os qui ab hostib. capiuntur, uel qui ab hostib. deducuntur, e iure postliminij reuerti antiquitus placuit. ¶ An qui hostibus deditus f, reuersus g, nec à nobis receptus est, ciuis Romanus sit, inter Brutum & Scæuolã uariè tractatũ est. Et cõsequẽs est, vt ciuitatẽ non adipiscatur, h

Vel dic, q hìc fuit aliud pactum. & secũdùm hoc intellige ab illo §. Papinianus. usque in fin. f. quòd uel fuerit pactum adiectum in diẽ, uel non.
s ¶ Eos quoq;.ʒ i. pro eis debitã pensionẽ: ut declarat litera. loquitur enim de colono, qui colit nummis. si uerò partiarius esset, & ante percepti essent, ut posuit in casu: sine dubio erant emptoris. & est ratio: quia cedit & venit dies contracta iam emptione. si uerò antè uenissent: essent uẽditoris. aliud in prædio dotali locato: ut ſ. so. ma. diuortio. Accu.

† lib. 22. digestor.

¶ DE CAPTI. & postlimi. reper.

Vod seruus.ʒ CASVS Seruus captꝰ ab hostib. aliqua acquirit interim ex cã stipulatiõis vel ex causa legati. Dicitur, quòd licet decedat ibi dominus, tamen hæc acquisita vadũt ad hæredes defuncti. Franc.

† lib. 39. digestor.

t ¶ Peruenit.ʒ viuit tamen adhuc naturaliter. Accursius.
v ¶ Hæredes.] eo postea ibi moriente. Ac.
x ¶ Decessisset.ʒ ante stipu. uel legatum. & est bona ratio: quia prima hora captiuitatis videtur decessisse: ut j. eo. pater. in fi. j. respõ. & facit ad hanc l. ſ. de stipu. ser. si seruus communis. §. seruus capt. & j. in bello. §. j. & l. bona. in princ. Accur.

† i. raptim se ex cõspectu eius auferre. Hoc uerbo usus est Vlp. in l. quis sit fugitiuus. §. idem ait. ſ. de ædi. edi. ubi uulgò malè legit̃ pripuit.

Auibus.] CASVS. Nauis longa, & deputata propter belli usum si capiatur ab hostibus, fit hostiũ. si tamẽ recuperatur, primo domino redditur. secus in naui piscatoria uel in scapha. Idem quod in naui magna, est in equo uel equa: dum tamen sint domi: secus in armis: quæ si capianꝰ ab hostibus, deinde recuperentur, non redduntur primo domino. Idẽ in veste quod in armis. & hoc dicit hæc l. cum seq. Franc.

† lib. 37. ad Q. Muti.

y ¶ Nauibus.ʒ No. q̃ in agris aliud est, quàm in reb. mobilib. mobilia enim sunt hostium, & postliminium habent. at agri non fiunt alicuius spãliter, quia nec dicuntur occupari, sed inuadi, & q̃a potius vniuersi dicuntur inuadere uel uniuersitas quàm aliquis: & ió dicendum est, q̃ sint vniuersitatis hostium. Azo. Sed certè & immobilia dicuntur recipi iure postliminij: ut j. eo. si captiuus. §. j.
z ¶ Postliminium.ʒ id est primo domino restituuntur: ut j. eo. lege, postliminium est. in prin. & insti. eo. §. si ab hostibus.
a ¶ Actuarias.ʒ id est agiles ad agẽdum. i. ducendũ: ut sunt scaphę.
b ¶ Quod.ʒ id est, quia.
c ¶ Turpiter.ʒ ad quod j. de re mili. l. iij. §. miles qui in bello. Acc.
d ¶ Tem vestis.ʒ scilicet, denegatur habere postliminiũ: quia turpiter &c.

Os qui.ʒ CASVS Captum ab hostibus, uel deductum ab hostibus arte non bello, postliminio reuerti antiquitus placuit. Item transfuga ad nos reuersus non á nobis receptus, ciuitatem nõ recuperat. Franc. Accursius.

e ¶ Deducuntur.ʒ arte. non etiam bello. Accursius.
f ¶ Hostib. deditus.] ut eorum esset seruus, fortè quia legatum hostium pulsasset: ut j. de leg. l. fi. §. pen. Vel pone in transfuga, ut s. q. b. ex cau. ma. l. item ei. Accursius.
g ¶ Reuersus.ʒ contra uoluntatem hostium: qui receperunt eum, alioquin contrà: ut j. de legationibus. l. fi. in fin.
h ¶ Non adipiscatur.ʒ sed libertatem sic secundum P. de æquitate. Sed contra eum ſ. de acq. rer. dom. transfuga. Accursius.

Postli-

POstliminij.ʒ CASVS. Ius postliminij qñque in bello, qñque in pace competit. & dat exemplum de unoquoque.
¶ Captiuus.] Cepimus hostem, puta Cremonensem: deinde manu misimus eum: & reuersus est ad suos. ita demum habet postliminiũ, si nõ habet animum reuertendi. & adiungit exẽplũ de Marco Regulo capto à Carthaginẽ

† li. 37. ad Q. Muti.

sibus, qui est reuersus Romam, & iurauerat se reuerti Carthaginẽ: nam non dicitur habe be postliminium, nisi habeat animũ Romæ standi. Item & aliud exemplum de Menandro adiungit Franc.
a ¶ In pace.ʒ non in bello.
b ¶ Ceperunt.ʒ in bello.

† Dua. per ducatur.

c ¶ Ei.ʒ uel alij. Accursius.
d ¶ Aut intra præsidia.ʒ præmitte ſ. Accursius.
e ¶ Ceperit.ʒ facit ad hoc institu. quibus modis, ius pa. po. solui. §. si ab hostibus. & de rerum diui. §. item eaq;.
f ¶ In pace.ʒ id est, non in bello. Accursius.
g ¶ Cum gente.ʒ nõ subdita nobis.

ſ Quid sit hospitium hoc loco pulchre Budæ. in ann. poste. hic.

h ¶ Hospitium ſ ʒ quia nec ipsi apud nos nec nos apud eos hospitamur: solumque differunt ab hostibus, q̃a non est indictum bellum: sed tamen guerrã habemus. & sic patet, quòd à latrunculis differunt, qui non habẽt inimicitias patentes: & ideo non est postliminium: ut infrà eodem. l. hostes. & l. postliminium. §. ij. quæ uidetur contra.
i ¶ Hi.ʒ nec tamen est indictum bellum.
k ¶ Non sunt.] ut in frà eodem. l. hostes. Accursius.
l ¶ Captiuus.ʒ liber, non seruus alicuius de hostibus: ut infrà. eo. l. in bello. §. certè apud hostes, &c.
m ¶ Manumissus.ʒ & per consequens dimissus. & sic expone j. eo. in fin. l.

ſ De hoc Regulo vide apud Ciceronẽ lib. offi. iij. & de Menandro apud eundem in orõne pro Cornelio Bal. bo.

n ¶ Regulo.ʒ qui fuerat Romanus, & captus a Carthaginẽsibus.
o ¶ Non habebat.ʒ alioquin contra: vt j. eod. nihil.
p ¶ Remanendi.ʒ non ita in seruo secundũ Io. ut probatur j. eo. in bello. §. manumittendo.
q ¶ Missus est.ʒ fortè vt esset eorum seruus: quia legatum hostium pulsasset: vt j. de legatio. l. fi. uel dic, id est, remissus libere.
r ¶ De illo.ʒ Menandro interprete. Accur.
s ¶ Desineret.ʒ quia domicilium sola constituit, & mutatur uoluntate: vt s. ad municip. placet. & l. seq. sed aliud in origine: ut in eo. tit. l. assumptio. & in eo non est lex superuacua. Azo. & facit j. ad municip. l. fi quis instructus, § pe. & fi. Accursius.

M Vlier. CASVS. Berta damnata est in opus salinarum propter delictum quod commiserat. deinde capta est à latruncu lis, & uendita est Cocceio. Dr, q̃ reuerti debet in antiquam pœnam & pretium eius dabit fiscus Cocceio. Franc. Accur.
t ¶ Data.] si perpetuò perdit libertatem: si ad tempus, ciuitatẽ tm̃: ut s. de pœ. aut damnum. §. in ministerium. Accursius.
v ¶ In causam suam.ʒ id est, in pœnam: ut j. eo. in bello. §. si deportatum. Alij dicunt redit in propriẽ.
x ¶ Recidit.ʒ aliàs redit. aliàs incidit.
y ¶ Cocceio.ʒ redemptori.
¶ Ex fisco.ʒ idest, à fisco.

N ¶ Reddendũ est.ʒ quia negotium fisci utiliter gessit.
On dubito.] CASVS. Fœderati homines i. qui nobiscum fecerunt treugas, ut Mutinenses. item alij liberi homines, ut Florentini & similes, nobis sunt extranei. & non habet locum postliminium inter nos & eos: cum & ipsi huc uenientes retineant libertatem, & dominium rerum suarum, ac si in suis ciuitatib. essent: & idẽ nobis euenit. Postea dicit, quòd liber populus dicitur, qui non est subiectus potestati alterius populi: siue est fœderatus cum alio populo, siue non: & si fœderatus cum alio populo, siue æquali fœdere, siue nõ, ut Mutinen. populus nobiscum. & sicut clientes nostri sunt liberi: sic & hi qui maiestatem principis comiter conseruant, ut Bononienses & Mutinenses, liberi dicuntur. & qui sunt clientes: expone ut in glo. Si autẽ aliquis de ciuitatibus fœderatis nobiscum delinquat: puniam eũ. Franc. Accur.

† lib. 1. ex varijs lectionibus

† lib. 8. Epistola In P. F. nob extern sint. Butĩ hic hæc locõ placet apud quẽ vide q populi fœderati diceré tur, q item liberi.

b ¶ Fœderati.ʒ id est, cum quibus fecimus treugas, ut infrà eodem, postliminium. §. inducię.
c ¶ Et liberi.ʒ scilicet alij homines, qui non habent nobiscum treugas, uel habent: ut j. §. liber.
d ¶ Siue non fœderatus est.ʒ aliàs non habetur in text. hæc particula, sed intelligitur.
e ¶ Aequo.ʒ æquali hinc inde obseruatione ob treugas custodiendas, uel inter se tantum, uel eos & alios, ut utrinque uel ab altera parte tantum habita consideratione R.
f ¶ Fœdere.ʒ i. fœderis pacto. Azo.
g ¶ Comiter.ʒ aliàs comiter, aliàs cõmuniter.
h Clientes.ʒ id est, ruſticos quibus in causa patrocinamur, ¶ ut C. de iudi. l. rem non nouam. Vel dic, id est, seruientes: ut suprà, de usu & ha. l. & clientes.

† Paréthesi hic iclusa, non habet Dua.

† Imo uero fœderati dicẽtur, cum qb. po. Romanus amicitia coierat sociosque appellabat. i. prouinciales uel italicos populos, qui se in clientelã dabãt ꝓceribus Roman. Bud. hic.

i ¶ Neque authoritate.ʒ hoc tale est: licet clientes nostri non præsint nobis, id est, comparentur, nec subsint nobis ut boni uiri: nec ꝓ authoritatem uel dignitatem: tamen liberi sunt: sic, &c. Ro. sed quidam habent cancellatum boni uiri. Accursius.

† In P. F. neq; uiribus nobis. Du. aũt sic, neq; uiri, boni nobis ſsunt. sic eos &c.

N ¶ On ut à patre.ʒ CASVS. Pr ab hostib. captus si reuertat, recuperat filium in potestate iure postliminij, uelit nolit filius. Sed secus in uiro, qui captus ab hostibus & reuersus non recuperat uxorem, nisi ipsa uelit: cùm non esset alij nupta. & cum ipsa non uult eum non ista ex causa, punitur pœnis statutis contra eas, quæ sine causa repudiant uirum: quæ sunt. C. de repu. l. fina. Franciscus Accursius.
k ¶ Non ut à patre.ʒ scilicet reuerso. Accursius.
l ¶ Filius.ʒ ut institutio. quibus modis ius patriæ potestꝰ. solu. §. si ab hostibus.
m ¶ A marito.ʒ reuerso.

† Du. Reguli. Dua.

† Du. ideo an Atilio Reguo, quem &c.

† Paréthesi hic iclusa, non habet Dua.

† Imo uero fœderati dicẽtur, cum qb. po. Romanus amicitia coierat sociosque appellabat. i. prouinciales uel italicos populos, qui se in clientelã dabãt ꝓceribus Roman. Bud. hic.

† In P. F. neq; uiribus nobis. Du. aũt sic, neq; uiri, boni nobis ſsunt. sic eos &c.

† libr. 3. ad leg. Iul. & Papi.

ſ Cliétes q̃ dicanꝰ pul chrè Budæ hic in annot. posterio.

Potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Potest.ʒ ut ff.eo.l. cum duæ.in fi.Sed arg contrà.ff.de ritu nup. l.in eo iure.ff.fi.sed ibi in patrono.
b ¶ Constitutum tempus.ʒ scilicet,triennij:ut in authen.de nup.§. sed etiam capitur.
c ¶ Pœnis diſsidij.ʒ quæ ſunt C.de repu l.fi.Accurſius.

† In P.F. noluerit. Sed hic rectus meo iudicio.
† Alias, Vlpianus. lib. 4. ad leg.Iuli. & Papi.

APud hoſtes. ʒ CASVS. Filius ſuſceptus apud hoſtes, & reuerſus recuperat iure poſtliminij iura filiationis, ut ſuccedere poſsit patri, & agnatis ſuis, Franc Accurſius.
d ¶ Nulla dubitatio ʒ facit ff. ad tertu. l.ſ.§. ſed ſi apud hoſtes. & C. eo.l.ſ. & ff. ex q.b. cau.ma. l. ab hoſtibus. §. ff. & ff de ſuis & legit. hæ.l.pe.§.pe. & ff. de in iuſt. teſt. ſi quis filio. §. ſine autē. & dices ff.eo. diuus. Accurſius.

† In P.F. ad Quinū Tertullū.

PAter. ʒ CASVS. Pater filiū ſuum impuberem inſtituit hæredem, & ſubſtituit ei Titium, ſi cōtingeret eum mori in pupillari ætate. nunc pater captus ab hoſtibus ibidem deceſsit in pupillari ætate. Dicitur, quòd ſubſtitutus habet bona perinde ac ſi teſtator prima hora captiuitatis deceſsiſſet. Secū ſò dicit. pater filio inſtituto uel exhæredato reliquit ſubſtitutū, ſi contingeret filium mori in pupillari ætate. nunc filius mortuo patre captus ab hoſtibus ibidem deceſsit. Dicitur, quòd ſubſtitutus habet bona de æquitate, & utiles actiones in hæreditatē dabunt ſubſtituto: licet de rigore uideret ſecus: quia hic puer deceſsit in tali ſtatu, quo teſtari nō poterat: & ſic ſubſtitutio ſibi facta quaſi teſtamentū ſuū non uidebāt ualere:ſed ſecus eſt, ut dixi. Tertiò dicit. Ponè, q̄ filius deceſsit in ciuitate ante captiuitatē patris. amodo ſubſtitutus eius nihil pōt habere, ſiue pater reuertatur ab hoſtibus, ſiue nō. & ſic filius non erat in poteſtate patris tempore mortis patris: q̄d eſt neceſſe, ut pupillaris ſubſtitutio teneat. Sed ſi ambo ſint capti ab hoſtibus, & pater primò deceſsit, & filius reuerſus poſteà decedat: ſubſtitutus admittitur ad bona. & hoc dicit hæc lex & ſeq. Franc. Accurſius.

c ¶ Legitimum.ʒ id eſt, agnatum & non ſubſtitutum.
f ¶ Neque tabulas.ʒ in q̄bus facta fuit ſubſtitutio pupillaris. Acc.
g ¶ Refragatur.ʒ id eſt, contradicit. Accurſius.
h ¶ Captus eſt.ʒ ut ff. de uſucap.l.penul.§.fi.
i ¶ Tenet.ʒ infrà,l.proxi.contrà.in prin.Sol.ut ibi.Sed concor.ff. de uulg.ſubſti.l.lex Cornelia.in pri.
k ¶ Si mortuo ʒ in ciuitate:ſecus ſi eo uiuo impubes capit: ut ff. de uulg.ſubſti.l. lex Corne.§. ſi uerò uiuo .& §.quærit etiam. Accurſius.
l ¶ Inſtitutus ʒ cui pupillariter alius eſt ſubſtitutus:quę ſubſtitutio appellatur ſecundæ tabu.
m ¶ Vel exhæredatus. ʒ cui etiam poteſt ſubitui pupillariter:ut inſtitu.de pupil.ſubſti.§.non ſolùm.
n ¶ Teſtamenti factionem.ʒ quā hic impubes non habuit in actiua ſignificatione:ſed in paſſiua ſic:ut inſtitutio.de hīd.quali.& dif.§. teſtamenti.qui eſt contra. Ité nec obſt. infrà eodē l.bona.in princip. ibi, ſine factione &c. q̄a confirmat legitimam,non teſtamentariam: vt hic ſtatim ſubiicit.uel de æquitate, ut hic ſtatim dicit. Et ex prædictis diſtingue ſic,an pater capiatur filio in ciuitate mortuo.an ecōtra filius capiaſ patre in ciuitate defuncto. an uterque capiatur, ibique ambo decedant. In primo caſu ubi pater capitur,aut primò pater ea prius moritur,& poſteà filius non captus:& ſic cōfirmantur primæ & ſecūdæ tabulæ,ut ſupra,hac lege.in princip.& ſupra,de uulg. ſubſti. lege, lex Corne.ff. reſpon.aut ecōtra primo moritur filius nō captus, & tunc nihil eſt tractandū de ſecundis tabulis. ut infra, leg e proxi. in principio. In ſecundo uerò caſu ubi filius capit,pater non: aut capitur patre uiuo:& non eſt locus legi Cornelię ſeu ſecun.tabu etiam ſi ante patrē decedat:ſed legitimi ſuccedunt patri:ut ſupra,de uulga. ſubſti.lege, lex, Corneli.§.ſi uerò. & §.quærit. aut capitur mortuo patre: & tunc ſecund.tabu. irritantur capi.di.ut ſuprà,de iniuſto teſta.ſi quis filio.§.irritū.In hoc itaque caſu lex Cor.nihil locuta eſt:nec cōfirmantur ſecundæ tab. ut hic,ſed ex æquitate prætor indulget ſecundas tabu.ut hic in fin.& §. de iniuſto teſta.poſthumus.& lege,filio.& inſti.quibus mo.teſta.infir.§.non tamen.Sed uidetur q̄ etiam per legem Cornel.deferatur ſubſtituto:ut ſuprà, de uulgari ſubſtitu. l. lex Cornel.§. ſed ſi pater. Sol. defertur ea lege, id eſt iure præto. quod eā legem imitatur. uel ea lege inducta per prętorem ad tabul. pupillares: ſicut lex Falcid. per edictum prætoris inducitur: ut ff. ad legem Falcidiā. l.ſ. §. ad eos.uel ea.l.non ex uer bis, ſed per interpretationem Iuriſconſul. Alij dicunt ad ſubſtitutos hic, & ibi ſci licet in hęreditate, id eſt ad legitimos. Et quod ibi dicit ea lege, ſub. ſcilicet non impediente: quod non placet. In tertio vbi uterq; capitur, aut ſimul uel incontinenti: & neutrę tabul. confirmantur: ut ff. de uulga. ſubſtitu. lege, ſi pater captus. nimirum cum patris hæreditas adita non fuerit. ſi uerò poſt patris captionem filius ex interuallo capitur, utrąque tab. confirmantur: ut infrà, lege proxi. ſecundùm Ro. uel ſecundùm Azo.& B.non refert incontinenti, uel ex interuallo: q̄a nunquam confirmantur, niſi filius redeat: ut infrà lege proxima.& dicta lege,ſi pater captus.

¶ *Subſtitutio facta filio impuberi à patre, qui poſtea ab hoſtibus capitur, non euaneſcit,licet impubes defunctus ſit, & apud hoſtes pater moriatur.*

¶ Si mortuo † patre capiaſ impubes inſtitutus, † vel exhæredatus, in prōptu eſt dicere legem Corneliā de tabulis ſecundis nihil locutam eſſe: ſed eius duntaxat perſonam demonſtraſſe, qui teſtamenti factionem habuiſſet. Planè captiui etiā impuberis legitimam hæreditatem per legem Corneliam deferri: † quòd verum eſt ne impuberem quidem factionem teſtamenti habuiſſe:& ideo non eſſe alienum, prætorem ſubſequi non minus patris, quàm legis voluntatem, & utiles actiones in hæreditatem ſubſtituto dare.

¶ Idem lib.xxxj.q̄ eſtionem. LEX XI.

QVòd ſi filius antè moriatur in ciuitate, nihil eſt, quod de ſecundis tabulis tractari poſsit: ſiue quoniam uiuo patre filius fami. mori intelligitur: ſiue quoniam non reuerſo eo, exinde † ſui iuris uideſ fuiſſe

† Sic In P.F. licet Haloā. legerit Sui iuris nō uidētur fuiſſe.

ad intell. huius. l. uid. Hieron. ueriū. in. l. ex facto.nu.136. de nulg.& pupill.
† Du. nihil locutam,eius &c.
† Du. quoniam uerū, eſt. Halo. autē legit quod non uerū eſt im puberē&c.

a ¶ Subditus eſt ʒ alias poteſtati hoſtium ſubditus eſt, aliàs hoſtiū potitus eſt:ut ff.eo. in bello §.codicillis in fi.
b ¶ Subſtituto. ʒ reuerſo in ciuitatem filio.Io.ut ſtatim ſubijcit.& ſic non eſt contra ff.de uulg.ſubſti.l.ſi captus pater.
c ¶ Deceſsiſſet. ʒ & ſic ſecundæ tabulæ tenent, & uere etiam ſine auxilio l. Cor. Sed qd

† ita legit Bu.hic verū Du.legit hoſtiū potitus ē. poſiti autē hoſtium quid ſit uide apud Anto. Augu.li. 7. emēd. c. x. Alc.li.j.Paret.cap.33.
† Sint non ē apud Du.
† lib.4.Diſputation.

† Du. uerū in pace.

† Suo facto in P.F.

si ambo ibi moriātur, Reſpon.ut no.ff.l. proxi.Accur.

IN bello.ʒ CASVS. Captus i bello,ſire cuperetur in bello, habet poſtliminium. Idē ſi recuperetur per pacem, niſi eſſet hoc caſu factum pactum in contrarium.ſ.quod nō haberet poſtliminium. nam hoc pactum ualeret. & redditur ratio in litera. Item ſi tēpore pacis quis iuit ad ciuitatem quondam inimicam: & ſubito nata eſt diſcordia inter eos & ſic eſt ibi captus: efficitur ſeruus hoſtiū.& ſi recuperareſ per bellū uel per pacē, habet poſtliminiū:niſi pactū eſſet factum in cōtrarium. ¶ Si quis.ʒ Capto patrefa.ab hoſtib. filij interim ſunt dubii ſtatus. nā patre ibidē mortuo filij præſumūtur ſemp ſui iuris fuiſſe:& id quod interim quiſibetfiliorum acquiſiuit,proprium eius dr. Si autem pater reuertatur: ſemper filij eius dicuntur fuiſſe in eius poteſtate.Serui aūt iſtius patris capti.i.defuncti,quod iterim domino eorum capto acquiſierunt, ad filios defuncti domini cōiter uadit,& quare ſecus in acquiſitis per ſeruos quàm in acq̄ſitis p filios, redditur ratio in litera. ¶ Factæ.ʒ Vſucapiebam aliquā rem interim captus ſum ab hoſtib.dr, q̄ uſucapio interrumpitur. Si aūt ſeruus meus qui emit peculiari nomine,uſucapiebat aliquam rem tpe quo fui captus,uel poſt cepit uſucapere, non nocet mea captio q̄n in uſucapione procedatur. licet Marcellus dixerit ſecus:ſed malè dixit. ¶ Medio tpe.ʒ Filius capti uxorem pōt ducere: nec pr captus pōt conſentire uel diſſentire. & puer natus ex hoc mrimonio erit nepos capto reuerſo:& ſuus hęres erit: Vltimò dicit capto uiro ſol uit matrimonium, ēt ſi uxor quo ndam velit remanere uxor. ¶ Co dicilli.ʒ Feci teſtm, in quo cōfirmaui codicillos quos poſteà faciā: poſteà captus fui, & in captiuitate exiſtens feci codicillos, nunc reuerſus ſum ab hoſtibus,& deceſsi. dr, q̄ codicilli ualent inſpecto q̄ fuerant confirmati in teſtō. & hoc de æquitate, perinde ac ſi nunquam fuiſsem captus: cùm etiam quo ad bona mea pinde habeā reuerſus ab hoſtibus,ac ſi nunquam fuiſſem captus.
¶ Si quis.ʒ ſeruum Titij captum ab hoſtib.ab eis emi ſciens eū alienum. Dr, q̄ meus fit,ſi tñ Titius det mihi pretium quod pro eo dedi, poſtliminio dr rediſſe: aut receptus uirtute militari:& ſic Titio redditur.ſi aūt ignorans eum captum, credens uendentis emi cū bona fide,& triennio tenui eum:præſcripſi iuri offerendi: ut ſic Titius offerens mihi pretium,& petens hunc ſeruum reddi, non audiatur. ſed ſi manumitto eum,& mic meus eſſe definit:an Titio reddaſ:an uero fit liber quo ad oēs? & certè ſi eſſet manumiſſus ab hoſtib.& poſteà reuerſus eſſet intra prædifia nra: Titius iure dominii recuperat eum. Nec diſtinguitur quo aio redeat:ſiue a io ſtandi, ſiue nō.licet ſecus in libero homine capto ab hoſtib.qui ſi reuertaſ ab hoſtib. aio non reuertendi ad hoſtes,dicatur poſtliminio reuerſus:aſs non. ſed hoc non multum facit ad noſtram qōnem.hoſtium enim manumiſsio non dēt præiudicare domino ſerui.ſed in nra qōne ego manumittens dns eram ſerui.ſic ergo dico, q̄ ſi Titius non obtulit mihi pretium ſerui, potui eum manumittere. & ſit plenè liber quo ad oēs.nam & iure ueteri ſi emi bona fide ſeruum à te,quem tu ſciens alienum redemiſti ab hoſtib.& eum uſucepi, poſſum amodo eū manumittere:& per hoc prior dominus ius dñij perdit. ſi autem ſciuiſſem alienum ante uſucap.non poſſum eum manumittere.
¶ Si ſtatuliber.ʒ Seruus cui relicta eſt libertas ſub conditione, interim captus eſt ab hoſtibus,& redemptus eſt ab aliquo.Dr q̄ iuſtatuta.i.in ſtatura libertate reuertitur,ut ueniente conditione ſit liber. Sed quid ſi erat ei relicta libertas ſi decem daret,& captus eſt ab hoſtibus,& ab aliquo redemptus? iſti dabit hæc decem ut ſic ſit liber? Et dicitur, q̄ de eo quod acquiſiuit ex opera ſua, uel ex rebus redimentis, redimenti quæritur:& de eo dando non fit liber.quod autē aliunde acquiſiuit,ſuum eſt:& de hoc dando decem fit liber.
¶ Si pignori.ʒ Obligaui ſeruum Stichum Titio: deinde ſeruus eſt ab hoſtibus captus, & à ſempronio redēptus. Dicitur quòd ex quo ſuus factus erit Sempronio, Titio reſtituiē actio in ſeruum.& ſi hic Titius ſoluiſſet de ſuo redēptori,habebit ſeruū obligatū pro utroque debito. Et adducit ſimile de poſteriori creditore q̄ priori ſatisfecit.nam habet pignus obligatum pro utroque debito. in facto tñ eſt diſsimilitudo:quia in primo caſu qui redemit ſeruum ab hoſtib. ultimus eſt tempore, tamen prior iure. ſed in caſu ſimili q̄ prior eſt tēpore, prior erat iure. Si ſeruꝰ.ʒ Seruum pluriū captus eſt ab hoſtibus,& redemptus eſt. dicitur, q̄ ſi ſoluatur redēptori no mine omniū dominorū reuertitur hic ſeruus ſub domino omniū dominorū. ſi autē nomine quorūdam ex dominis ſoluatur redēptori:illius tantū reſtituitur pro partibus eorū,q̄ partibus aliorū remanet penes redemptorem. ¶ Si fideicōmiſſāria.ʒ Per fideicommiſſum relicta eſt libertas Sticho.hic Stichus poſtea fuit ab hoſtibus captus, & redēptus eſt. dicitur, q̄ non pōt petere libertatem priuſquā ſatisfaciat redēptori. ¶ Si deportatum.ʒ Liber homo deportatus in ſulam captus ab hoſtibus ſtatum reuertitur intelligas tamen q̄ pretium à fiſco dabitur redimenti. Secundò dicit. ſeruus qui non poterit manumitti uſq; ad tps (de quo dantur exempla in litera) captus eſt ab hoſtib. deinde redēptus eſt.dr, q̄ non mutatur eius conditio: & ſic non poterit manumitti:perinde ac ſi nunquam eſſet captus. Item damnatus in metal lum,deinde captus ab hoſtibus,& redemptus,in priſtinam pœnam reuertit:nec ut transfuga punitur. redimens tamen pretium à fiſco recipit. ¶ Si natum.ʒ Titius legauit mihi partum naſciturum ex Pamphila. tādem Pamphila capta eſt ab hoſtib. & eā redemi:& perinde ac ſi Pamphilam & partum emiſſem per ſe.Sed q̄d ſi partus natus eſt apud hoſtes,& redemi utrunque? Dr, q̄ æſtimationē partus petam ab hærede Titij quantum ex pretio totali partum contingit. Idem multo magis ſi alius redemit ancillam, alius partū eius. ſed ſi unus emit utrunque ſeparatim, id dandum eſt redemptori qd̄ pro utrunque dederit. Franc. Accur.
¶ In bello.ʒ id eſt propter bellum.uel ijs qui recuperātur in bello.Accurſius.
¶ De quibus.ʒ ſcilicet captis. Accur.
¶ Comprehenſum.ʒ contrarium ut ſtatim ſequitur.ſi ergo tēpore pacis ſit pactum,q̄ capti in bello non habeant poſtliminium, ualet pactum.
¶ Quod ideo.ʒ in bello recuperatis,ſemper in pace recuperatis, non,cùm eſt pactum in contrarium.quod ideò &c.ergo ſi eſt pactū q̄ recuperati in bello non habeant poſtliminium :non ualet pactū, per hanc legem.
¶ Exarſiſſet.ʒ id eſt inceptum eſſet.Accur.
¶ Efficiuntur.ʒ niſi cauſæ legationis ibi erant:ut infrà, de legat. l.finali.
¶ Suo facto.ʒ aliàs facto.quia.ſ.iuerunt.
¶ In bello.ʒ.i. ſi recuperentur in bello.Accur.
¶ Cautum.ʒ quod pactum ualet, ēt ſi in bello recuperetur: q̄a non fuit in bello captus.Accur.
¶ In incerto.ʒ Hoc dicit ut inſtitu. quib. mod. ius patriæ poteſt. ſoluitur.§.ſi ab hoſtibus.& facit ſuprà,ad Macedonianum.l.j.§.pēdeat.Accur.
¶ Captus eſt.ʒ ſ.præſumuntur ſui iuris.
¶ Patrefa.ʒ ſ.fuiſſe credentur.quod eſt ff. & facit ſuprà,de ſuis & leg.l.ſi pater.
¶ Nunquam non.ʒ ſed ſemper.
¶ Nam hæreditate.ʒ interpoſitio eſt uſque illuc, tractatum eſt &c. ubi ad omnia ſe refert dicens, tractatum eſt &c. ſed alij habent hic, nam hæreditatem non poſsunt,quæ eſt falſa lisera.Accurſius.
¶ His ʒ ſcilicet filiis.
¶ Vel in partem.ʒ ſubaudi,ſi in partem &c.
¶ Captiui.ʒ ſ.ſit quæſitum:& ſic diuidat cum hæredibus.
¶ Inducitur.ʒ quia niſi per fictionem eſſet nulla. ut ff. de uerbor.

Duar. ex quo captus eſt, patrefamiliarū: reuerſo,nū quā nō &c.

Duar. nā hæreditate nō poſsunt tractatū é.

Universidad de Deusto
Biblioteca

signi.l.ij.in fine.
a ¶ Verius est.? q̃ sint eorũ ꝓpria:ut ℨ.de stipulatione seru.l.si seruus.§.seruum.& infra cod.bona.§.quod si filius.& §.ii. & de usuca. iusto.§.fin.& ℨ.eod.l.j.
b ¶ Acquiruntur.ꝛ nam totum cedit hæredibus.
c ¶ Quoniam hi.§ scilicet serui.Accur.
d ¶ Illi.§scilicet filij. Accursius.
e ¶ Acquisisse.§ aliàs non acquisisse:& tunc dic. ſ. capto aliàs sine non:& tunc dic ipsis.ſ. filijs.
f ¶ Factæ.§& aliàs facti.& aliàs factæ.
g ¶ Causæ.§ id est interruptiones possessionum per captiuitatem,quę sunt causę desinendi usucapere: nõ possunt fieri infectæ ul la constitutione potẽti minij uel alia:ut ℨ.q.b. ex cau.ima.denique. & sunt sic ℨ. de acq. poss. l.j.§.si uir. & in authẽ. de æquali. do.§. quæ igitur prius.& itra, de regu. iur.l. nerum est. Sed ar.ꝓtra. C. de leg. & cõſt. l.nõ dubiũ. Ac.
h ¶ Possidens. Aliàs possidens qui postea captus est. aliàs possidens & ei qui posteà nactus ẽ: & destingue secundũ H. cũ aliqs capitur ab hostibus: aut usucapit per se,uel per seruũ non noie peculiari:aut per seruũ, & nomine peculij. si per se,uel per seruum non nomine peculiari: aut est reuersus, aut ibi de cesserit,primo casu iterrumpitur: nec poterit continuari usucap. Si uero decesserit: dicũt quidã idẽ cẽ.ſ. quia nõ complebitur usuc.qua si non plus operetur fictio Cor.quã postliminium. sed H. dicit usucapionem impleri.& est rõ:quia fingitur ea hora qua captus est decessisse: quare ẽt hæreditas sine possessione usuca.complet: ut & ℨ.de usuca.l.nunquam.§.uacuum. Si uerò per seruum uel filiũ noie peculiari:si ue reuertatur,siue ibi decedat,completur usu. & hoc cũ erat inchoata ante capti. si aũt postea filius uel seruus aliquam rem per traditionem accipiant:distingue,aut nomine patris uel domini, aut peculiari. primo casu siue reuertatur,siue ibi decedat: nõ icipit usuc. ante reuersionem,uel ante aditam hẽditatẽ:siue succedat suus, siue extraneus:imò vñ,ꝙ incipiat in suo hęrede:ut ℨ.de usuca. iusto.§.fi. Si uero nomine peculiari,subdistingue:q̃a aut est reuersus suus, & intelligitur usuca. incœpta in capti. aut ibi decesit: & tunc aut successit suus:& tunc intelligit cœpta. in cap. aut extraneus & tũc adita hæreditate:ut ℨ.de usuca.si is qui.& l.iusto.§.fin.& hic, & ℨ. e. bona.§.pen & l.pen.secundum H.Accur.
i ¶ Interrumpitur ℨ.de usuc.si is qui. §.j. contra .Solu.hic per se: ibi per subiectam personam ex cã peculiari: ut & hic subiicit. & ℨ. quib.ex cau.ma.ait prætor.§.j,& ij.Accur.
k ¶ Vsuque capiebat.§ ex cã peculiari, & erat inchoata usuc.ante cap.ut differat à sequenti respon.Vel dic etiam ex cã non peculiari cum ante capt.incœperat & in cap. decesserat:ut modo not.in distinctione.
l ¶ Posteà.§ i.posteà,quàm captus est.
m ¶ Peculiari nomine.§ quasi dicat in peculiaribus cum finitur usuca. domino illic decedente,utrique hæredi proderit. in his autem quæ per se possidebat,non ita:nec hæredi prodest tempus medium: ut hic.& ℨ.de usuca.iusto.§.fi,secundum R.
n ¶ Iulianus scribit. ℨ licet primò dubitauit: ut supra, de usucap, si is.
o ¶ Hæredi.§& aliàs credi.
p ¶ Tempore.§i.ut initium sumat usueap. demum hæreditate adi ꝙdit ℨ.de u ſuca.l.fi.in fi.secundum quosdam.imò dic tempore.id est in re mobili triẽnio:& in immobili decem uel uiginti ann.domino

† In P. F. facti autẽ.

† Dua. possidens: qui postea natus est.

† In P. F. scribit cẽdi sino tempore. &c.

. Du. potestate est, ut redierit.

an propria ipsorum sint? Qđ uerius est. Diuersum in ijs, quę p seruos acquiruntur: & meritò: quoniã hi, bonorum fuerunt, & esse perseuerant:illi ,sui iuris, exindeq; sibi ideo acquisisse intelliguntur. ¶ † Factæ autem cãas infectæ nulla constitutione fieri possunt. Ideoque eorũ quæ usucapiebat per semetipsum† possidens: ei qui posteà captus est, interrumpitur usucapio: quia certum est,eum possidere desisse. eorum uerũ,quæ per subiectas iuri suo personas possidebat, usuq; capiebat ,uel si qua posteà peculiari nomine comprehendũtur, Iulianus† scribit hẽdi suo tempore impleri usucapionẽ, remanentibus ijsdem personis in possessione. Marcellus scribit nihil interesse, an ipse possedisset, an subiecta ei persona: sed Iuliani sententia sequẽda est. ¶ Medio tempore filius quem habuit in potestate sua captiuus,uxorem ducere potest: quamuis consentire nuptijs pater eius non possit: nam utique nec dissentire. Susceptus ergo nepos, in reuersi captiui† potestate ita est,ubi redierit, suusque hęres ei quodammodo inuito ,cum nuptijs non consenserit. Nec mirum, quia illius temporis cõditio necessitasque faciebat,& publica nuptiarũ utilitas exigebat. Sed captiui uxor tametsi maximè uelit , & in domo eius sit, non tamẽ in matrimonio est. ¶ Codicilli, si quos tempore captiuitatis scripserit, non credunt iure subtili confirmati testamento,quod in ciuitate fecerat. Sed nec fideicõmissum ex eis peti potest: quia non sunt ab eo facti, qui testamenti factionem habuerit. Sed quia merum principium eorum in ciuitate cõstituto captiuo factum est,† & in eo testamento cõfirmatio codicillorum, & is posteà reuersus est,& postliminio ius suum recepit,humanitatis rationi congruum est eos codicillos ita suum effectum habere, quasi in medio nulla captiuitas interceſsisset. Cætera,quæ in iure sunt , posteà quàm postliminio redijt, pro eo habetur, ac si nunquam iste† hostium potestati subditus fuisset.
¶ Si quis seruum captum ab hostibus redemerit , protinus est redimentis , quamuis scientis alienum fuisse: sed oblato ei pretio quod dedit,postliminio redijsse aut receptus esse seruus creditur. Et si ignorans captiuum,existimans vendentis esse, redemerit, an quasi usucepisse uideatur , scilicet ne post legitimum tempus offerẽdi ptij priori dño facultas sit,uideamus .Nã occurrit, ꝙ constitutio quæ de redemptis lata est , eum redimẽtis seruum facit: & quod meum est, iam usucapere me,intelligi non potest . Rursus , cùm constitutio non deteriorem causam redimentium, sed si quo meliorem effecerit, perimi ius bonæ fidei emptoris uetustissimum,& iniquum, & contra mentem constitutionis est . ideoque transacto tempore , quanto (nisi constitutio eũ proprium fecisset) usucapi potuisset : nihil ex cõstitutione domino supereẽ rectè dicetur.
¶ Manumittendo autem utrũ desinit dominus tantùm esse , & relictus ab eo seruus in ius prioris domini redit? an & liberum eum facit, ne præstatio libertatis†, dominii fiat translatio? Certè apud hostes manumissus liberatur: & tamen si cũ nactus dominus ipsius uetus in tra præsidia nostra fuisset, quanuis non secutum res nostras, sed cùm eo consilio uenisset, ut ad illos reuerteretur , seruum retinet iure postliminij. quod in liberis aliter erat. Non enim postliminio reuertebatur , nisi qui hoc animo ad suos uenisset, ut eorum res sequeretur , illosque relinqueret à quibus abijsset: qa (ut Sabinus scribit) de sua quaque ciuitate cuique constituẽdi facultas libera est,non de dominij iure. Verùm hoc non multum onerat præsentem† inspectionem :quia hostiũ manumissio obesse ciui nostro domino serui non potuit: at is de quo quæritur† lege nostra , quem constitutio fecit ciuem Romanum, dominum habuit: & an ab eo possit libertatem assequi, tractamus . Quid enim si nunquam ille pretium eius offerat? si nec conueniẽdi eius sit facultas? liber erit seruus, qui nullo merito suo poterit à domino libertatem consequi? quod est iniquum, & contra institutum à maioribus libertatis† fauore . Certè & ueteri iure si ab hoc quis sciens alienum esse redemisset, alius bona fide emisset,usucapere,ad libertatemque perducere potuit : & isto quoque modo prior dominus qui ante captiuitatem fuerat, ius suum amittebat † . Quare igitur iste non habet ius manumittendi?
¶ Si statuliber fuerat antè , quã ab hostibus caperetur,redemptus pendente conditione suam causam retinebit . Quid ergo, si ita libertatem acceperat,si decem dederit? quæsitum est , unde dare ea debebit: quoniam & si concessum est statulibero de peculio daret , hoc tamen quod apud hunc qui redemit, habet , nunquid uice illius sit, quod apud hostes quæsiuisset? Vtique,si ex re illius , aut ex operis suis quæsitũ est. Ex alia autem causa parto peculio potest dari , ita ut conditioni benignè eum paruisse credamus.
¶ Si pignori seruus datus fuerat ante captiuitatem , post dimissum redemptorem , in uetere obligationem reuertitur: & si creditor obtulerit ei , qui redemit, quanti redemptus est, habet obligationem† ,& in priorem debiti causam , & in eam summam qua eum liberauit : quasi ea obligatione quadam constitutione inducta:ut cùm posterior creditor priori satisfacit† ,cõfirmat sui pignoris causa.

† Du. id est in testo. ll

† Hostium potius fuisset Du.

† Du. Dñi

† Inspectatione, quia in hostium iure manumissio &c.

† Apud sic legitur & interpũgit. l. nra, quã constitutio fecit, ciué Romanum dũm habuit.

† Du. fauorem.

† Sic in P. F. Halo.autẽ citra interrogationẽ absolutè legit,igitur iste nõ habet ius manumittendi. Sed hic,& i P. F. rectius.

† In P. F. & i ꝓprio rem debiti cãm. Halo. aũt, & i ꝓpiorem.

† Du. cõfirmandi sui pignoris causa.

v ¶ Non posset.§ utpote seruus hostium constitutus.
x ¶ Ita est.§ ſ statim:ubi.i.postquam redierit,&c.
y ¶ Inuito.§ sic insti.de adop.§. licet & ℨ.de ꝑ ta.l.ij.§. si emancip.
z ¶ Maxime.§ Not.quale maxime sic C.quod met.cau.l.3. Azo.
a ¶ Velit.§ remanet uxor,sed sec' eo deportato:ut ℨ.d bõ.dã.l.sed si.
b ¶ In mrimonio.§ finit enim cap.ut hic & in aut.de nup.§. sed ẽt captiuitatis.& ℨ.eo.l.non ut à patre.& ℨ.sol.ma. si quis sic stipuletur. nisi ad hoc,ut alij non nubat:ut ℨ.de diuor.l. uxores. contra. hoc tñ fallit in patrona.ut ℨ.de ritu.nup.l.in eo.§.si ab hostib.sed hodie nõ soluit mrimoniũ capt.ut in aut.de nup.§.sed ẽt captiuitatis.in fi.Ac.
c ¶ Iure subtili.§ id est de rigore.
d ¶ Fecerat.§ ante captiuitatem:in quo comprobauerat,si quos co dicillos posteà faceret.
e ¶ Quia.§ bona ratio:ut ℨ.de codi.diuus.§. codicillos.
f ¶ Principium.§i.:estñ quo dictum est,codicillos quos faciam cõfirmo.& no.de princip.sic ℨ.de leg.ii.cum filius §.hæres.
g ¶ Eorum.§ scilicet codicillorum.
h ¶ Interceſsisset.§ secus in testõ ibi facto,licet redierit:ut insti.q. bus non est permissum face.testa.§ fi.Accur.
i ¶ In iure sunt.§ i.quorum petitio uel retentio iure sibi competebat ante captiuitatem.& sic punctua in iure sunt, uel sunt in rerum natura:ut sic iura possint peti uel retineri. ad quod C.e.l.ab hostib.
K ¶ Subditus.§ simile ℨ. quòd si filius. Accur.
l ¶ Si quis.§ nunc de redemptis.
m ¶ Seruum.§ alienum.
n ¶ Redemerit.§ non tamen quærit ei nisi ex duab.causis fortè:ut ℨ.ea.l.§.statuliberis.Accur.
o ¶ Oblato.§ q̃cunque si fuit sciens aliàs intra triennium tm̃: ut ℨ. proxi. Sed cum sit redimentis:qũo põt dici eidem obligatus: ut ℨ. de leg.1.l.senatus.§ fina.R.si. toleratur: quia liber redemptus est liber,& tamen est obligatus iure pignoris:ut C.eo.l.fin.Accur.
p ¶ Receptus cẽ,§ receptos esse dicimus,q̃ uirtute militari sunt liberati.
g ¶ Lege nostra.§ in primo.
h ¶ Quem.§ scilicet redemptorem.
i ¶ Constitutio.§ de redemptis:ut ℨ.ibi,nam occurrit &c.
K ¶ Ab eo.§ scilicet redimente.
l ¶ Tractamus.§& si dicamus q̃ nõ,sequitur absurdum.quid enim &c.Dyo.
m ¶ Ille.§ scilicet uerus dominus.
n ¶ Conueniendi.§ extra iudicium pro ꝑtio redemptionis.
o ¶ Eius.§ scilicet ueri domini.Accur.
p ¶ Facultas.§ redemptori.Accur.
q ¶ Liber erit.] Rñ. certè liber &c.& lege planæ. & quod sequi qui &c.à domino scilicet ueteri. nam nõ potest ei seruire, ut meri to suo libertatem assequatur:qđ est iniquũ: & ideo perueniat ad libertatem per manum redimentis: ut hic, & ℨ.de acquir.hæredit. si seruum. Alij legunt interrogatiuè& eodem proxi.resp.usque ad finem.ubi exponũt iste scilicet redimẽs. & respon.certè manumittere potest per d.l.si seruum.pretiũ autem domino debet restitui:ut d.l.si seruum.
r ¶ A domino.§ redimente.
s ¶ Quod ẽ iniquũ.] scilicet eum non posse consequi libertatẽ per suum seruitiũ. Accursius.
t ¶ Fauore.§ ut ℨ. de condition. & demõ. Titio.§.ij.
v ¶ Ab hoc.§ scilicet redimente.
x ¶ Ad libertatẽq;.§ post usucapionem tamen.
y ¶ Potuit.§ scilicet secundus emptor.
z ¶ Iste.§ scilicet qui emit à redimẽte sciẽte alienum,ſ.ante usucap. fortè : nec redimens ꝓpter scientiã manumittere potest: aliàs posset:ut ℨ.de acquir. hære. si seruum. Alij interrogatiuè legunt:ut dixi.
a ¶ Pendente conditione.§ statutæ libertatis.
b ¶ Remanebit.§ remanet statuliber , ẽt reddito pretio serui, ad quod j. eo. postliminium.§.fi statulib.Accur.
c ¶ Quæsiuisset.] q̃ esset hostium,& non posset dare pro implenda conditione libertatis.uel si una cum seruo haberet id redimẽs,si militer non posset dare:ut ℨ.de statulib.non uidebitur.
d ¶ Benigne.] cum hoc respiciat primum dominũ,in quo est benignitas: rñd. ut quanquam pleno dominio sit redimentis iste seruus: ut ℨ.§.fi quis seruum.non tamen quærat,nisi ex re uel ex opera.Vel dic acquiri undecunque redimenti. & sit in hoc benignitas ꝙ permittitur dare ex alterius peculio, quàm eius qui libertatem relicursius.
e ¶ Captiuitatem.§ sub.& posteà fuit captus.
f ¶ In uetere.§ sicut proprietas ad dñm,sic pignus ad creditorẽ: ad quod ℨ.proxi.§.& ℨ.quib.mod.pign.uel hypo.sol.uolũtate. & de ui & ui arma.l.si defuncto.& quemadmodum seru.amit.si locus per quẽ.& ℨ.quib.mod.ususfruct.amit.l.si ager cuius. & ℨ. de fid.instru.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.iij.Sed arg.contra.§.de actio.& obl.seruus.

a ¶ Causam.] Habet in primam & secundam causam: ut argu. C. qui pot.in pign.l.i.& §.de distract.pigno.l.cum secundus.& supra,q pot.in pign.hab.si prior.§.sciendum.& C.de pign.l.secundus.

b ¶ In hoc.§ scilicet casu cum posterior offert priori, est diuersa res ad præcedentem.

† Du.eōuersa res est.

alium casum.Accur.

c ¶ Diuersa.§ aliàs conuersa. & aliàs diuersa. & dic quòd differt in facto: quia altero casu posterior offert priori, & altero prior tempore offert posteriori:prior creditor redẽptori, q̃ post eà redemit.utrobique tamen est idẽ iuris:q̃a semper offerens confirmat pignus.& est ratio:quia ille qui redemit,quanquam posterior tempore, potior tamen est iure. & hoc dicit posterior,scilicet tempore redimẽs, qui apud nos est prior. id est potior in iure: nisi fuisset ei oblatũ à primo:& q̃ui scilicet redimens effecit sua redẽptione eum seruum ut esset apud nos : ab eo qui tempore prior fuit infirmior tamen iure. Accursius.

† in P. F. ut infirmior re.

† Dua.obtineat, & in parte cęterorum ei q̃ redemit, succedant.

d ¶ Quia.] aliàs qui.

e ¶ Dimittẽdus est.] scilicet qui redemit. id est necesse est ut sibi redimenti satisfiat à primo, ut ille prius confirmet sibi pignus.

† Dua. Faniam.

f ¶ Fuerat.§ sub. & est captus ab hostibus: & quidam redemit eum.

† Eum, nõ ẽ apud Du.

g ¶ Vel quorũdam.§ scilicet nomine pœnæ fuerit solutum.

h ¶ Obtineat.§ id est retineat.Accur.

i ¶ Petere.§ cum nec ante redemptionem fuerit primi dominii: ut §.§i seruus.& facit §.§i statuli.

k ¶ Si deportatum.§ liberum Accur.

l ¶ Deportabitur. § sed redemptor pretiũ à fisco habet.ut in fine huius §.

m ¶ Commisisse eũ.] seruum, per quod intra decem annos prohibetur manumittiut supra, de manumiss.l. lege Fal.Accur.

n ¶ Sine pœna.] nam non est pœna seruo non posse à domino manumitti : cum & si non esset hęc pœna, tamen non posset manumitti à primo domino, nisi offerat pretium redimenti.Sed an ipse redimens credens uẽdentis fuisse, poterit manumittere? Videtur q̃ sic: ut §.eod.§. manumittendo. Sed dico contra:quia in causam pristinam redditur:arg.in princ.huius §.& §.§i statuliber.Accur.

o ¶ Transfuga.§ qui grauius coercetur:ut §.de pœ. aut damnum. §.inter. Accur.

p ¶ Reciperet.§ ut & supra eod.l.mulier.& C.pro quib. cau. seru. pro pre.l. ij.

q ¶ Si natum.§ i.nasciturum.Accur.

r ¶ Lucratiua.§ & ideo eum uel eius æstimationẽ petes:ut instit. de lega.§ fi res.& de leg.ij.§i quod ex Pamphila.& facit.§.de leg.j. nõ quocunque.in prin.& §.fundus.

s ¶ Officio.§ aliàs arbitrio, aliàs officio. Accur.

t ¶ Perinde atque.§ nam intuitu partus plus matrem emit.

gnoris cãm [a] : nisi q̃ in hoc [b] † diuersa [c] res est:& posterior, qui apud nos esset prior:quia [d] eũ seruum ut apud nos esset,effecit: ab eo q̃ tpe prior fuit † ,ut infirmior dimittendus est [e] . ¶ Si seruus complurium fuerat [f] , & omniũ nomine ei qui redemit, restitutũ pretium erit,in communionẽ redibit.si unius tantum,uel quorũdam [g] ,nec omnium, ad eũ cósve qui soluerunt,pertinebit:ita ut in portione sua pristinum ius † obtineat [h] , & in partes cæterorum is qui redemit, succedat. ¶ Si fidei cómissaria libertas debita captiuo fuerat,redẽptus nondũ eã petere † poterit, nisi redẽptori satisfecerit. ¶ Si deportatum [k] ab insula hostes ceperunt, redemptus is quib.casibus redijt,in eam cãm ueniet, in qua futurus esset,si captus non fuisset. deportabitur [l] igitur.Sed si ĩ captiuo seruo tal is præcesserat cã, quæ eius, uel ad tempus,uel in perpetuum libertatem impediret,nec redemptione ab hostib. mutabitur : ueluti si in legem † Flauiã commisisse [m] eũ constiterit,uel ita uẽnierit,ne manumitteretur.habebit autem interim sine pœna [n] sua † eũ qui redemit. Ergo de metallo captus,redẽptus in pœnam suã reuertetur:nec tamen ut transfuga [o] metalli puniẽdus erit:sed redemptor à fisco pretium recipiet [p] .q̃d etiam cõstitutũ est ab Imperatore nostro & diuo Seuero. ¶ Si natũ [q] ex Pamphila legatum tibi fuerit,tuque matrẽ redemeris, & ea apud te perierit, nõ uidetur te partum ex cã lucratiua [r] habere : sed officio [s] iudicis æstimandum,constituto pretio partus:perinde [t] atq; si quanti mater est empta, simul & partus uẽnisset [u] . Quòd si iã [x] natum apud hostes, quod eo tempore mater quo capiebatur in utero gerebat [y] , cùm matre redimat ab eodẽ uno pretio, obl ato tanto quantum ex p̃tio quod pro utroq; † vænumdatum est, æstimationem partus contingeret, uidetur is [z] postliminio reuersus:multòmagis,si diuersi emptores utriusq; extiterint, uel unius. Sed si suo quenq; [a] p̃tio redemerit, id offerri pro singulis oportebit redemptori, q̃d hosti pro quoq; darum est, ut separatim quoq; postliminio reuerti possint.

† In P. F. unũ datum est,æstimatiõe cõtingere part': & vſ. & cæt. deest uerũ. & legiẽ q̃d ,p utro q̃ datũ est.

¶ Paulus. † LEX XIII.

SI me tibi arrogãdum dedissem [b],emãcipato [c] me,reuersum [d] ab hostib. filium meum loco nepotis tibi [e] futurum cõstat.

† libr.2. ad Sabin. al ad edict.

¶ Si reuersus ab hostib. erat filiusfamil. ipse recuperat bona sua, & pater recuperat eum,sed uxor non recuperat maritũ nisi matrimonium redintegretur.h.d.

¶ Pompo.† ad Sab. LEX XIIII.

CVm duę species postliminij sint,ut aut nos reuertamur, aut aliqua recipiamus: cum filius reuertitur, duplicem in eo cãm esse oportet postliminij: & q̃ pater eum † recuperet , & ipse ius suum. ¶ Non ut pater filium,ita uxorem maritus iure postliminij recipit: sed consensu redintegratur [f] matrimonium.

† lib.j.

† Recuperet in P. F

¶ Patre capto ab hostibus, & à quodam redempto,si moritur pater,potest filius offerre pretium redemptori patris, & esse hæres patris,uel etiam nihil offerendo. h. d.seq.plana sunt.

¶ Vlpianus † ad Sabinum. L. XV

SI patre redempto [g] , & anteluitionem [h] defuncto [i] ,filius post mortem eius redemptionis quantitatem offerat [k] ,dicendum est suum [l] ei posse †hæredem existere: nisi fortè quis subtiliùs dicat hunc [m] dum moritur, quasi iure pignoris finito † nactum esse postliminium,& sine obligatione debiti.

† lib.14

Hẽdẽ,nõ ẽ apud Du.

† Nactum postlimiuũ, i P. F.

CVm duæ.] CASSVS. Duæ species sunt postliminij. nam reuersus ab hostibus recuperat sua bona.Item si erat filiusfamil. recuperat eum pater suus . Secundo dicit filiusfa. captus ab hostibus reuertitur sub potestate patriam. Secus in uxore capta ab hostibus.

nam reuersa non redintegratur matrimonium, nisi de nouo cõsentiat.Fran.Accur.

f ¶ Redintegratur.§ fuit ergo finitum:ut §.eo.l. non ut à patre. & dic ut not.in l.in bello.§.medio.

SI patre. CASVS. Patrefami.capto.& redempto, & antelutionem sui defuncto: filius eius offerrendo quanti tatem redimenti qua fuit redemptus pater suus poterit succedere pri suo, sed uerius dicas, ut etiam non offerendo aliquid succedere possit. Franc.Accur.

g ¶ Si patre redemptio.§ à quodam alio redemptote,non filio.Accursius.

h ¶ Lutionem.] à filio faciendam.

i ¶ Defuncto.§ scilicet patre.

k ¶ Offerat.§ redemptori.

l ¶ Suum.§ f.hæredem.

m ¶ Hunc.§ scilicet patrem.

v ¶ Vęnisset.§ per se.

x ¶ Quòd si iam.§ construe.sic: q̃ si iam natum apud hostes, redimatur ab eodem cum matre uno pretio: natum dico quod gerebat in utero eo tẽpore quo capiebatur : uidetur is.ſ. partus postliminio reuersus: & hoc dico oblato tanto ex pretio quod pro utroque vęnum datum est , id est datum nomine uẽditionis, quantum cõtingeret æstimatione partus.

y ¶ Gerebat.§ statuliber.

z ¶ Is.§ ſ.partus.

a ¶ Qęmque.§ aliàs quoque,aliàs pro quo eorum.

SIme tibi.§ CASSVS.Permisi me à te arrogari: tandem me emancipasti, Dicitur q̃ si filius meus captus ab hostib. reuersus est, nepos tibi erit. Fran.Accu.

b ¶ Dedissem.§ qui habebam filium in potestate.Accur.

c ¶ Emancipato.§ filio adoptiuo.Accur.

d ¶ Me reuersum.§ ante captiuitatem filij mei uel post: dum tamen ante ingressum. nam si post : non iure postliminij , sed iure communi.

e ¶ Tibi.§ idem ergo fieret,si nepos semper in ciuitate fuisset: ut §.e.l.retro.q̃a postlimi. fingit enim semper in ciuitate fuisse. & sic facit pro eo q̃d not.suprà, de adopt. l. sed etiam.Item contra suprà, de coniungen. cum emanc.liber.l.penult.Sol.licet non cõiungatur ibi patri: nõ est quia non sit nepos adoptiuus in potestate aui:sed quia non remanet ipsi suo patri ex liberis , nec habet uim naturalis nepotis in illa cõiunctione. & facit infrà l. proxima. §.fin.Accur.

† Recipere ret in P. F

CVm duæ.] CASSVS. Duæ species sunt postliminij. nam reuersus ab hostibus recuperat sua bona.Item si erat filiusfamil. recuperat eum pater suus . Secundo dicit filiusfa. captus ab hostibus reuertitur sub potestate patriam. Secus in uxore capta ab hostibus.

† lib.14

Hẽdẽ,nõ ẽ apud Du.

† Nactum postlimiuũ, i P. F.

a ¶ Debiti.§ dandi redemptori.Accursius.

b ¶ Possit.§ aliàs poterit,aliàs possit.

c ¶ Suum.§ scilicet hæredem.

d ¶ Habere.] & non tenetur offerre quantitatem, ut prędixi,& ad hoc §.de fuis & leg.l.j.§ fi filius.& §.de probat.l.Proculą.

RETro creditur. § CASVS. Qui ab hostibus reuerritur, præsumitur semper in ciuitate fuisse. & hoc ex fictione postliminii.

† lib.13.ad Sabin. al. ad edict.

fallit in illis , q̃ armis, victi hostib.se dediderunt. Itẽ captus ab hostibus sibi dec̃ dat: præsumitur mortuus prima hora captiuitatis. & hoc dicit hęc l. cum duabus.seq.Fran.

† lib. 2. ad Sabi. al. ad ad̃ edict.

e ¶ Aduenit.§ ut infr. quib. mod. ius pat. po.sol.§. si ab hostibus. Accursius.

† lib. 35.

f ¶ Oliminio. Armis .§ hostium. Accur.

g ¶ Hostibus .§ licet nõ sponte: quia coacta uoluntas, uoluntas est.

h ¶ Dediderunt.§ ut §.eo.l.ii.Accur.

† lib. 16. † De hac difinitione differit Ci. in Topicis in loco ab etymologia.

i ¶ IN omnibus. Ab hostibus .§ ſ.ibi mortuis.

k ¶ Decessisse.§ quia per momentũ prius: & sic liber. ad quod facit in ſt.quibus nõ est permiſſa. test. §. finali. & supra de uulg. subſt. l. lex Cor.& ſ.eo.l.bona.

† Du. recipiendæ.

† Omnes, non est apud Du.

† Citra bel lũ, in P. F.

POstliminium est. § CASVS. Primò dicit , quid sit postliminium. Secundò dicit , quid sint inducię. Tertiò dicit , quòd capti à piratis , aut à latronibus, liberi permanent. Quartò dicit, q̃s quis dicatur reuersus postliminio. Quintò dicit, transfuga reuersus non habet postliminiũ.& dicit q̃d sit transfuga, & hæc sunt uera in libero transfuga. si uerò seruus meus ad hostes trãsfugit, & tũc reuersus est : mihi reddendus est. si statuliber transfuga reuersus fit : hic hæredi domini reddi-

ne debiti [a] obiisse , vt possit [b] suum [c] habere. [d] quod non sine ratione dicetur.

¶ Idem † LEX XVI.

RETro creditur in ciuitate fuisse q̃ ab hostibus aduenit. [e]

¶ Paulus. † LEX XVII.

POstliminio carent , qui armis † victi, hostibus [f] se dediderunt. [h]

¶ Vlpianus † ad Sabin. LEX XVIII.

IN omnibus partibus iuris is q̃ reuersus non est ab hostibus, quasi tunc decessisse [k] uidetur,cũ captus est.

¶ Paulus † ad Sabin. LEX XIX.

POstliminium est ius † amissæ rei † recuperandæ ab extraneo , [l] & in statũ pristinum restituendæ,inter nos ac liberos † oẽs populos regẽsq; moribus ac legibus constitutũ. [m] Nam quod bello [n] amisimus, aut etiã † circa bellũ, hoc si rursus recipiamus, dicimur postliminio recipere. idque naturali æquitate [o] introductum est : ut qui per iniuriam ab extraneis [p] detinebatur, is ubi [q] in fines suos rediisset , pristinum ius suæ reciperet. ¶ Inducię sunt,cũ in breue & in præsens tempus cõuenit, ne inuicẽ se lacesserent. [r] quo tempore non est postliminiũ. [s] ¶ A piratis aut latronibus capti,liberi pmanent. [t] ¶ Postliminio redisse uidetur quis , cum fines nostros ĩtrauerit: sicut ubi [u] fines nostros excesĩt, amittitur. Sed & si ĩ ciuitatẽ sociã amicãve, aut ad regẽ sociũ uel amicum venerit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [x] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [y] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [z] dicitur etiam ei [a] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [b] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [c] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [d] neque hæredi [e] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [f] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [g] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [h] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [i] quemadmodũ patria : [k] & q̃a disciplina [l] castrorũ antiquior [m] fuit parentibus Romanis , quã charitas [n] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [o] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [p] est,fide [q] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [r] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [s] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [t] dicitur etiam ei [u] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [x] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [y] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [z] neque hæredi [a] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [b] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [c] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [d] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [e] quemadmodũ patria : [f] & q̃a disciplina [g] castrorũ antiquior [h] fuit parentibus Romanis , quã charitas [i] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [k] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [l] est,fide [m] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [n] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [o] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [p] dicitur etiam ei [q] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [r] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [s] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [t] neque hæredi [u] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [x] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [y] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [z] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [a] quemadmodũ patria : [b] & q̃a disciplina [c] castrorũ antiquior [d] fuit parentibus Romanis , quã charitas [e] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [f] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [g] est,fide [h] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [i] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [k] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [l] dicitur etiam ei [m] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [n] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [o] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [p] neque hæredi [q] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [r] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [s] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [t] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [u] quemadmodũ patria : [x] & q̃a disciplina [y] castrorũ antiquior [z] fuit parentibus Romanis , quã charitas [a] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [b] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [c] est,fide [d] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [e] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [f] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [g] dicitur etiam ei [h] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [i] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [k] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [l] neque hæredi [m] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [n] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [o] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [p] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [q] quemadmodũ patria : [r] & q̃a disciplina [s] castrorũ antiquior [t] fuit parentibus Romanis , quã charitas [u] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [x] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [y] est,fide [z] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [a] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [b] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [c] dicitur etiam ei [d] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [e] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [f] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [g] neque hæredi [h] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [i] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [k] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [l] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [m] quemadmodũ patria : [n] & q̃a disciplina [o] castrorũ antiquior [p] fuit parentibus Romanis , quã charitas [q] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [r] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [s] est,fide [t] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [u] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [x] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [y] dicitur etiam ei [z] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [a] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [b] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [c] neque hæredi [d] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [e] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [f] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [g] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [h] quemadmodũ patria : [i] & q̃a disciplina [k] castrorũ antiquior [l] fuit parentibus Romanis , quã charitas [m] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [n] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [o] est,fide [p] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [q] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [r] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [s] dicitur etiam ei [t] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [u] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [x] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [y] neque hæredi [z] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [a] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [b] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [c] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [d] quemadmodũ patria : [e] & q̃a disciplina [f] castrorũ antiquior [g] fuit parentibus Romanis , quã charitas [h] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [i] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [k] est,fide [l] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [m] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [n] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [o] dicitur etiam ei [p] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [q] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [r] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [s] neque hæredi [t] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [u] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [x] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [y] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [z] quemadmodũ patria : [a] & q̃a disciplina [b] castrorũ antiquior [c] fuit parentibus Romanis , quã charitas [d] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [e] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [f] est,fide [g] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [h] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [i] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [k] dicitur etiam ei [l] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [m] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [n] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [o] neque hæredi [p] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [q] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [r] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [s] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [t] quemadmodũ patria : [u] & q̃a disciplina [x] castrorũ antiquior [y] fuit parentibus Romanis , quã charitas [z] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [a] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [b] est,fide [c] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [d] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [e] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [f] dicitur etiam ei [g] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [h] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [i] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [k] neque hæredi [l] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [m] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [n] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [o] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [p] quemadmodũ patria : [q] & q̃a disciplina [r] castrorũ antiquior [s] fuit parentibus Romanis , quã charitas [t] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [u] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [x] est,fide [y] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [z] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [a] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [b] dicitur etiam ei [c] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [d] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [e] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [f] neque hæredi [g] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [h] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [i] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [k] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [l] quemadmodũ patria : [m] & q̃a disciplina [n] castrorũ antiquior [o] fuit parentibus Romanis , quã charitas [p] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [q] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [r] est,fide [s] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [t] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [u] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [x] dicitur etiam ei [y] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [z] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [a] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [b] neque hæredi [c] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [d] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [e] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [f] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [g] quemadmodũ patria : [h] & q̃a disciplina [i] castrorũ antiquior [k] fuit parentibus Romanis , quã charitas [l] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [m] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [n] est,fide [o] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [p] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [q] captus est, dominus in eo postliminium habet. Rectissimè [r] dicitur etiam ei [s] postliminium esse,scilicet vt dominus in eo pristinum ius recipiat , ne contrarium [t] ius non tam ipsi iniuriosum sit qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur. ¶ Si statuliber transfuga reuersus sit , [u] existente conditione postquam rediit , liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset , dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti potest ut liber sit , [x] neque hæredi [y] in eo ius postliminij est : quia nõ potest quæri , [z] cum nullum damnum patiatur , libertate iam obtingente , [a] si non impediret, q̃ transfuga factus est. ¶ Filius [b] quoq; familias transfugà nõ põt postliminio reuerti , neque uiuo patre : q̃a pater sic illum amisit, [c] quemadmodũ patria : [d] & q̃a disciplina [e] castrorũ antiquior [f] fuit parentibus Romanis , quã charitas [g] liberorũ. ¶ Transfuga autẽ non is solus accipiendus est , qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit:sed etiã qui per induciarũ [h] tempus ad eos,quibus cum nulla amicitia [i] est,fide [k] suscepta trãsierit , statim postliminio rediisse videtur:quia ibi primum nomine publico tutus esse ĩcipiat. ¶ Trãsfugæ nullum postliminium [l] est. Nam qui malo consilio , & proditoris animo patriam relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est,siue fœmina,siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes , quoniam & cum causa [m] captus est, dominus in eo post

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Emerat.§ i.redemerat pro decem.
b ¶ Cesserit.§ i.pro viginti uendiderit.
c ¶ Quantitatem.§ i.viginti.
d ¶ Priorem.§ qua fuit redemptus.ad quod C. quæ res pigno. ob. pos. sint.l.nomen.
e ¶ Debet.§ sic ergo emptori ut uenditori potest offerri.ad quod C. qđ met. cau.l.si ui. sic in uero seruo : ut §. de statuliber. si statuli. §.i.& §.fi.& i.statuliberū me.§.fi.& §.i.& C. si quis ign.rē mi.l. pē.
f ¶ Emptor.§ qui emit pro viginti.
g ¶ Serui sint.§ ut & §.transfugæ.
h ¶ Pugnare.§ ut sūt homines qui uadūt ad bellum.
i ¶ Possint.Jnam omnia sunt occasione belli. ad quod §.ad legem Aquil.qui occidit.§.in hac.Accur.

† Du. quia eius.

SI captiuus.§ CASVS. Tempore pacis factæ inter nos & Mutinenses conuenit q̄ oēs captiui redirent. tandem quidam captus noluit reuerti. non competit amodo ei postliminiū. Secundo dicit,hostes occupauerunt nros agros:nos eos recuperauimus. Dicitur, q̄ ad priores dominos reuertūtur. si autem occupauimus agrū hostiū, publicat. Vltimo dicit captus si redimatur:habet facultatem redeūdi,nec mutatur ius postliminij: & dicit ut in gl. Fran.
k ¶ Si captiuus.§ captus eo tempore quo erat guerra.
l ¶ Pace.§ facta posteà.
m ¶ Cautum.§id qđ sequitur.
n ¶ Mansit.§ergo seruus mansit sua uoluntate: ut & quis manumittit sua uoluntate, secundum P.Sed arg. contra C.de testa.ma. l.fi.§.i.& facit.§. de hæred.uend.l.ii.§.feciſſe. & §.titu.i.l. nō omnis. §.qui captus.
o ¶ Redire.§ & receptos non captos dicimus:ut C.eo.l.ab hostib. & facit §.de rerum diui.l. in tantum.
p ¶ Ager.§ imò occupanti:ut §.de acq.rer.dom.l.transfugam. contra Solue.ut dixi §.de iure fisc.diuus. Item non obst.§.fi quis.in prin. quia ibi de mobili,hic de immobili dicit. & facit §.de acquir.rerum dom. in agris.
q ¶ Mutat.§habetur ergo perinde,ac si esset reuersus sine redēptione:nam & redempta parit ingenuum,& alteri succedit,& alter ei:ut C.eo.præsens prouinciæ.& l.commercio.& l.is qui.nec obstat.lib. ber captus,statim enim habet postli. præterquàm in uinculo pignoris quo tenetur.& ita ut per omnia pristinum statum recipiat, dēt soluere pretium:ut ibi dicitur Accur.

SI quis ingenuum.JCASVS. Quandam ingenuam ab hostibus captam redemi,& eam mecum tenui:& ex ea habui filios: & eam & filios manumisi. Dicitur,ex hoc ius pignoris remissum uidetur, & ipso iure postliminij reuersa dicitur. & sic ingenua ingenuos peperit filios.& hęc manumisso nihil eis nocuit. si autem captam ab hostib.recuperauimus uirtute militum,& eam tenui mecum, & habui ex ea filios: uxor mihi dē. Vltimò dicit inter ciues nata discordia,ut hi qui sunt citra Aposam habent discordiā cum ijs,quis sunt ultra Aposam:in exitiū,id est in damnum reipublicæ non contendunt.hoc est dicere re,licet capiantur aliqui:nō fiunt serui.& capti si mittantur, frustra fit manumissio : & frustra petent ingenuitatem, fugit. ¶ Si is qui emerat [a] ab hostib. pluris alii ius pignoris, qđ ī redēpto habet cesserit [b], nō eam quantitatē [c], sed priorē [d] redemptus reddere debet [e]:& emptor [f] habet actionem aduersus eū,q uendidit,ex empto. ¶ Postliminiū est omnibus cuiuscunq; sexus conditionis ve sint,nec ītere, liberi,an serui [g] sint. Nec enim soli postliminio recipiuntur, q pugnare [h] possunt: sed & omnes homines † qui eius naturæ sunt, u. usui esse uel consilio , uel alijs modis possint. [i]

¶ Pompo li.xxxvj.ad Sab. LEX XX.

SI captiuus [k] de quo in pace cautum [m] fuerat,ut rediret,sua uoluntate apud hostes mā sit [n] †, non ei posteà postliminium esse, uerum est. ¶ Expulsis hostibus ex agris quos receperāt,dominia eorū agrorū ad priores dominos redire [o],nec aut publicari, aut p̄dæ loco cedere. Publicatur enim ille ager [p], qui ex hostib. captus est. ¶ Redemptio facultatem redeundi præbet,non ius postliminij mutat [q].

¶ Vlpianus. † LEX XXII.

SI quis ingenuam ab hostib.redemptam,eo animo secū habuerit [r],ut ex ea susciperet liberos:& posteà ex se natū sub titulo naturalis † filij [s] cū matre manumiserit [u],ignorātia mariti [x] eiusdēq; patris neq; statui eorū,quos manumisisse uisus est, officere debet [y]:& exinde intelligi oportet remissum matri uīculū pignoris, ex quo de ea suscipere liberos optauerat [z].iōq; eā q̄ postliminio reuersa etat † liberam & ingenuā ingenuū peperisse constat. Quòd si publicè præda uirtute militum recuperata [a],nulli pretiū matris pater numerauerit,protinus postliminio reuersa, non cū domino, sed cum marito [b] fuisse declarat.

¶ In ciuilib. discordiis si aliqui capiunt ab aliqua partium,non fiunt serui : & tō frustra fit manumissio. & frustra petunt ingenuitatem à principe.b.d.

¶ In ciuilibus [c] dissentionib. q̄uis sæpe per eas respublica lędat: non tamen in exitiū [d] reipublicę cōtendit [e]. ¶ Qui in alterutras partes descendunt [f], uice hostiū non fiunt eorum, inter quos iura captiuitatum aut postliminiorū fuerint:& ideo captos & uenūdatos posteaque manumissos [g] placuit sup eruacuo [h] repetere à principe ingenuitatem , quam nulla captiuitate amiserant.

¶ Mortuo capto apud hostes omnia restituūtur in eum statum,acsi captus nō fuisset:& hoc per legem Corneliam exēplaride in text.

¶ Iulianus. † LEX XXII.

BOna eorum qui in hostium potestatē peruenerint,atque ibidem decesserint,siue testaméti factionem habuerint, siue non [i] habuerint,ad eos ptinēt,ad quos pertinerent si in potestatem hostium non peruenissent. idemque ius [k] †& eadem cā omniū rerū † iubentur esse lege Cornelia, quæ futura † essent, si ij de quorum hę reditatibus & tutelis cōstitueba tur [l],in hostium potestatem , nō peruenissent . Apparet ergo eadem omnia pertinere ad hæreditates

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex cau.ma.l.ab hostibus.§.non minus.Itē not.casum vbi ex matrimonio natus est spurius.nam inter hos remanet matrimonium secūdum ius nouum:vt ff.s.e.in bello. §. medio. item facit ff. ad Tertl.j.§.sed si apud.& C.quib.ex cau.ma.l.fi.Accur.

Atrones.§ CASVS. Latrones mihi seruum Stichum abstulerunt: & sic est factus furtiuus. deinde hostes ceperunt eū per vim, posteà amiserūt. qui eū recuperauit ab hostibus vendidit eū. Dicitur, q̄ non potest vsucapi ab emptore, cū furtiuus sit.Franc.

a ¶ Eripuerant.§ per hoc non erat eorū seruus : ut ff. postliminium.§.à piratis.

b ¶ Ad Germanos.§ s.ad hostes.

c ¶ Vænierat.§ ab eo qui eum cepit : uel ab alio non domino.

d ¶ Rediisset.§ per hoc q̄ erat factus hostium,erat dubium:sed tamen rediit in pristinā causam:ut ff. in bello.§. si deportatum.antea autem non poterat usucapi: quia furtiuus: ergo nec nunc.

† lib. 9. ex posterio-- rib. Labeonis.

SI quid.§ CASVS. Seruū meū, uel equum hostes ceperūt, tādem cum Bononiēses essent in exercitu, recuperauit eum aliquis. Dicitur, quòd nō reddetur mihi Frāciſco iure postliminij, sed efficit illius qui eū recuperauit ab hostibus.sed hoc fallit in casu, si seruū hostiū cepi. deinde facta pace reuersus est ad domum. tandē renouata guerra ille idem seruus captus est ab aliquo Bono. mihi reddēdus est, nisi tempore pacis conuenisset ut redderētur captiui.Fran.

† In P. F. pace facta demum refugit,deinde &c.

† lib. 6. Pithanon à Paulo epitomatorū.

e ¶ Si quid bello.§ mobile : ut suprà de acquir. rerum do. transfugam.& C.eo.l.ab hostibus. & dixi suprà, si captiuus.§.j.

f ¶ Rediit.§ nisi prius alicuius nostrū fuerit.

g ¶ Erat.§ ne fit præda duorum. & sic no.q̄ firmi⁹ occupata prius.

¶ *Non purgatur uitium rei subreptæ eò quòd in potestatem hostium pervenit, & pòst ab aliquo empta est, & ideo usucapere eam emptor non potest hoc dicit.*

¶ Iabolenus† LEX XXVII.

LAtrones tibi seruum eripuerant: [a] & posteà is seruus ad Germanos [b] peruenerat.inde bello victis Germanis,seruus vænierat, [c] Negant posse vsucapi eū ab emptore Labeo,Offilius & Trebatius : quia uerum esset eum subreptum esse: nec quòd hostium fuisse, aut postliminio rediisset, [d] ei rei impedimento esse.

¶ *Primò ponit unum dictum.secundò ponit limitationem iurisconsulti circa illud. Bartolus.*

¶ Labeo.† LEX XXVIII.

SI quid bello [e] captum est, in præda est,non postliminio redit.Paulus: Imò si in bello captus † pace facta domū rediit, deīde renouato bello capitur,postliminio redit [f] ad eū, à quo priore bello captus erat: [g] si modò non conuenerit in pace, [h] vt captiui redderentur. [i]

¶ *Captus ab hostibus per se nihil potest usucapere,sed per seruum sum sic, si seruus aliquid possidet peculiari nomine, & ponit simile in fine,hoc dicit.*

¶ Idem.† LEX XXIX.

SI postliminio rediſti, nihil dum in hostium potestate fuisti, vsucapere potuisti. [k] Paulus: Imò si quid seruus tuus peculij nomine,dū in eo statu [l] esses, possederit,id eo [m] quoq; tempore usucapere [n] poteris: quoniam eas res etiā isciētes [o] usucapere solemus: & eo modo etiam hæreditas [p] nō dum nato posthumo, aut nondū adita,augeri per seruum hæredita rium [q] solet.

¶ *Seruus captus ab hostibus, licet intra fines populi Romani venerit,non tamen intelligitur postliminio reuersus : nisi in venerit in potestatem domini, uel alicui seruiat.hoc dicit.*

¶ Idem.† LEX XXX.

SI id, quod † nostri hostes ceperūt,eius generis est,ut postliminio redire [r] possit,simul atq; ad nos redeundi causa profugerit ab hostibus,& intra fines imperij nostri esse cœperit, postliminio rediisse existimādum est. Paulus: Imò † cū seruus cuiusuis nostrūm ab hostibus captus inde aufugit, † & in urbe Roma ita est,ut neq; ī domini potestate sit, [s] neque ulli seruiat, nondū postliminio rediſſe existimandus est.

† lib. 8. Pithanon à Paulo epitomatorū.

† Du. cùm Seruus ciuis nostri ab hostib. &c.

† Du.ex uel in urbe.

†De re militari.

e

TITVLVS. XVI.

¶ Vlp. ad edi. LEX I.

MIles qui in commeatu agit, [t] non uidetur reipublicæ causa abesse.

¶ *Enumerat militum delicta usque ad l. qui cum uno.& plana est litera.*

¶ Furius.† LEX II.

MIlitū delicta siue admissa aut propria sunt, aut cum cæteris communia : unde & persecutio [u] aut propria, aut communis est. ¶ Propriū militare est delictum, quod quis uti [x] miles admittit. ¶ Dare [y] se militē cui non licet, graue crimen habeī, & augetur [z] (vt in cæteris delictis) dignitate,gradu, [a] speciēque militiæ.

† In hunc tractatum Alex. ab alex. lib. j. Genial.dier. cap. 12.

† lib.6.

† Al. Arrius Menāder lib. j.de re milit. al.Vlp.

¶ Modestinus.† LEX III.

† lib. 4. de Pœnis.

SIid quod, CASVS. Seruus meus captus ab hostibus inde aufugit statim cum exiuit manum hostium, & intra fines nostros uenit, dicitur postliminio reuersus. sed Paulus contrà. si enim seruus meus captus ab hostibus fugit ab eis. & iuit Romam : neque sub potestate mei domini sit neque ulli seruiat: non dicitur reuersus postliminio. Franciscus.

r ¶ Redire.§ nam aliqua sunt quæ non possunt : ut suprà l. iij. & l. postliminium. §. transfugam. & aliàs in multis legibus huius titu.Accur.

s ¶ Potestate sit.§ tunc enim esset postlimi. reuersus : ut suprà eod.in bello. §. manumittendo. contra. habet postlimini. ut liber:ut C.eo. sicut. quæ est contrà. sed non tam citò ut liber.Accur.

¶ DE REMILitari.

MIles.§ CASVS. Qui steteratcū principe: habita licentia recedendi si nō reuerttitur, non dicitur amodò abesse causa reipublicę. Frāciscus.

t ¶ Agit.§ vacando : ut non obstet suprà, quibus ex causma.qui mittuntur. §. j. & facit lex,si cui,§.tandiu.

MIlitum.§ CASVS. Delicta militum aut sunt propria, aut communia : & sic pœna aut propria est, aut communis. & proprium delictum militare est, quod quis uti miles facit.Secundò dicit: miles sī dat se cui non licet,id est,deputat se ut cō ducendo agros, uel similia inhibita militibus faciat. grauiter punitur.Tertiò dicit,Delictum proprium,id est,militare augetur qualitate personæ:ut magnus miles grauius puniatur,quàm paruus. Accursius.

v ¶ Et persecutio.§ id est pœna. & est propria: ut infrà,hac l.& ʃ. l.proxi.per totum.

x ¶ Vti.§ pro ut.Accur.

y ¶ Dare.§pone ut ff. titu j.postliminio carent.& l.postliminium.§. transfugam,uel ut infrà eod.q̄ cum.§.i.ii.& iii.uel largè.id est,deputare.ad quod C.loca.milites.& l.finali. & de condict.ob caus.l.si militem.& per totum hunc titu.

x ¶ Augetur.§ scilicet hoc crimen ut det se cui non licet. & quod subiicit, vt in cæteris, scilicet militaribus delictis.uel dic delictū militare siue proprium augetur qualitate personæ : sicut & communia uariantur qualitate personæ,illa tamen minuuntur: ut supra,de pœ. aut facta.§ personæ.hæc augentur,ut hic, & arg.C.de episco.& cleri. præsbyteri.& facit ʃ.eo.non omnes.in prin.

a ¶ Gradu.§ nam tyroni parcitur:ut infrà eodem,l.tertia.§.si plures.

Desertorem,

DEsertorem.§ CASVS. Miles desertor accusatus coram præside remittendus est ad iudicem suum : nisi graue sit delictum. tunc enim ipse præses puniet eum.Secundo dicit,quæ pœne possunt imponi. Tertiò dicit, quis sit emansor, & quis sit desertor. Quartò dicit,qui iuit videre hostes contra prohibitionem, sine dolo tamē, aut qui à fossato recedit, capite punitur. Quintò dicit, qui munus siue officium stationis reliquit : pro modo delicti punitur. & stationis officium habet miles deputatus ad tuendam popularium quietem:qui per ciuitatem discurrit ad sciendum in qua parte ciuitatis sit riza. Sextò dicit, qui non obedit præcepto præsidis vel potestatis: pœna desertoris tenetur.

† Seuerus. Du.

† In P. F. munerū indictio.

¶ Si ad diem.§ Dic casum vt in glos. quæ incipit,id est, die posito,&c. Secundò,dicit, miles qui certo tempore stetit,emerito,id est, stipendio priuatur. Tertiò dicit, si plures milites simul primipilum deseruerint, & posteà intra certum tempus reuersi fuerint : dignitate priuati, in diuersa loca mandantur : parcitur autem tyronibus, nisi bis hoc admiserint.

† Habes hic quis dicatur emānsor : de eo etiā habes textum & ibi glos. in canon. aut facta.de pœnitē. dist.i.

† Vide hic Bud.

¶ Is qui.§ Qui ad hostes confugit,& rediit: ad bestias damnatur. vel ad furcam. & hoc in paganis. Item qui cœpit fugere ad hostes, si apprehēsus fuit in via,capite punitur. si autem aliquis cùm iret ad uillam suam, captus est ab hostibus: inspicitur si ante à erat bonus homo : vt sic non sit verisimile, q̄ studiosè fecerit se capi, & parcitur ei. & si redeat ab hostibus expleto tempore, intra quod erat assumptus ad militiam:ut veteranus dicetur,& priuilegia veteranorum habebit,& emerita accipiet.

† ab ex cubatione, in P.F.

¶ Miles.§ Miles q̄ in bello arma amisit illicitè, vel ea alienauit: capite punitur.& hoc de rigore:sed de æquitate militiam p̄dit. Ité miles furripiens aliena arma,perdit militiam.Item miles qui ducī belli non obedit,aut eius mandata nō seruat:capite punit:licet bene ei acciderit. Item miles qui agmen excesserit,vel fustibus cæditur, vel mutat militiam.Item qui uallum transcendit:aut per murū castra ingreditur.capite punitur. Item qui fossam transiuit:perdit militiam.

¶ Qui seditionem.§ Dic casum ut in glos.domini mei Accursij,quę incipit,id est,milites.&c.

¶ Si intra.§ Di casum vt in glo.quæ incipit,p aliquem militē, &c.

¶ Qui præpositum.§ Qui non defendit ducem belli, aut qui deseruit eum:eo occiso capite punitur.Franciscus.

a ¶ Desertorem.§ militem.

b ¶ Auditum.§ id est,accusatum.sic & ff. de fica.l.mandatum.

c ¶ Ducem.§ aliàs iudicem.& aliàs ducem.

d ¶ Elogio.§ id est, literis designantibus qualiter reliquit. ut ff. de cura.re.diuus. & hoc est crimen militare.& est ad hoc in auth.ut nulli iudi. §.si uerò quis.& ff. de accusa. l.si cui.§.fin.idem si commune.sed leue:ut innuit statum.& C.eo.l.fin.in prin.sed si graue,tunc præses:vt subiicit, & C. ubi de cri. agi. oportet. l.j. & in auth. qua in prouin. & ff. de accusa.l.fi.& no.C.de iurisdi.omnium iudi.l.pe.

e ¶ Admiserit.§ commune crimen tamen committendo. Alij dicunt.si aliter tumultus sedari non potest:ut ff. de fica.l.qui cædem.qđ in leui communi posset dici,non graui,ut patet ex prædictis.

f ¶ Admissum est.§ ut C.ubi de cri.agi oportet.l.j.& authenti.qua in prouin.

g ¶ Pœna.militum.§ etiam pro communi crimine.

h ¶ Castigatio.§ fustium quandoque,ut ff.§.in bello.item verberū quandoque:ut ff.l.qui commeatus.§.fi.

i ¶ Torquentur.§ nec alias similes pœnas quæ plebeiis cōeniunt, ut suprà,de pœ.l.moris.§.ifte. & C. de pœ.l.honor.& C.de quæstio. l.milites. & ideo hodie de consuetudine non suspenduntur etiam ex ſejicto ex quo plebius suspenditur.

k ¶ Per prolixum.§ breuius est diu quàm tempus prolixum secundùm Ioan.verumque tamen iudicis arbitrio:ut ff. de iure delibe.l.j. & ita est maius crimen desertoris. ut ff. qui cum uno. §.leuius itaq;.Sed nonne & hæc posset esse differētia inter reduci & redire,ut hic, & in d.§.leuius? Respon.non,ut in ea.l.§.edictum.

MEro temporis : facta priùs copia docendi [p] num fortè casibus quibusdā detentus sit, ꝓpter quos venia dignus esse videat. ¶ Qui militiæ tēpus ī desertione impleuit, emerito [q] priuat. ¶ Si plures simul † primū [r] deseruerint,deinde intra certū tēpus reuersi sint, gradu pulsi,in diuersa loca distribuēdi sunt.sed tyronibus parcendū [s] est: q̄ si iteratò [t] hoc admiserint, pœna cōpetenti afficiunt. ¶ Is q̄ ad hostes confugit & rediit,tor quebit,ad bestiás q; vel ī furcā damnabit: quamuis [u] milites nihil eorū patiantur.Et is qui volens [x] trās fugere apprehēsus est, capite punietur. Sed si ex improuiso, dū iter quis [y] facit,capiatur ab hostibus inspecto uitæ eius præcedētis actu, [z] venia [a] ei dabitur. [b] & si expleto tēpore militiæ [b] redeat, vt veteranus restituetur, [c] & emerita accipiet. ¶ Miles q̄ in bello arma amisit, [d] vel alienauit, capite punit: humanè [e] militiā mutat, ¶ Qui aliena arma surripuit, † gradu militiæ pellēdus est. ¶ In bello qui rem à duce prohibitam fecit,aut mandata non seruauit, capite punitur, etiam si res bene cesserit. [f] † Sed q̄ agmen † excesſit, docendi,& aliàs ducendi,id est,retinendi se diosè fecerit se capi, & parcitur ei. & si redeat ab hostibus expleto tempore, intra quod erat assumptus ad militiam:ut veteranus dicetur,& priuilegia veteranorum habebit,& emerita accipiet.

† In P. F. primo deseruerint.

† Limitabis hāc gl. per text. in c. cum non liceat. & ibi bo. glo. & doc. extrà de præscrip. uide licet nisi esset notorię crimino-- sus, uel ex cōmunicatus secundùm Inno. in ca. i. de schismati. item nisi in non obseruāte canones secūdùm Inno. in cap. i. in fi. extrà de consti. Felinus post Abb. in c. fcisitatus. num. ix. & ibi notaui in apostil. ad ipsum. in uer. sacerdotes. extra de re script. et Alex. in l. ita stipulatus. col. v. ff. de uerb. obliga.

† Huc spectat quod ff. de furtis militarib. ex Cintio refert Gelli. lib.16.noct. Attica. ca. 4.

† i. exitum rei fœlicem Sors dederit. Egi. p. † Aggere.

p ¶ Docendi.§ aliàs domi.aliàs dicendi.Accuntur commoda veteranorum.

q ¶ Emerito.§ id est,stipendio:vt infrà, sed & ff. Emerita enim dicitur mutare. vel hic de æquitate, sed ff. de rigore. sic ponitur supra, de appel.l.non tantùm.& est aduerbium.aliàs humerale,quod est genus armorum:vt infrà, qui commeatus.§.fi.

r ¶ Primum.§ puta primipilarium:vel aduerbium temporis si habes primò. Accursius.

s ¶ Parcendum est.§ ad hoc infrà lege proxi.in fine,& lege,qui cō meatus.in fine.

t ¶ Iteratò.§ ad hoc C.de episco.audien.l.iij.in fi.& infrà eodem, non omnes.§.desertor.& in authen.de sanc.epis.§.antepe.& ff. de pœ. l.capitalium.§.solent.& §. grassatores.

v ¶ Quamuis.§ quasi dicat,hoc in paganis, secus in militibus:ut ff. e.l.j.§.j.uel aliàs subaudi scilicet in aliis criminibus.

x ¶ Volens.§ id est, voluntariè transfu.sic ff. de rerum diui.l.fin.& sic non ob.ff. de pœ.l.cogitationis.uel dic,q̄ non profugit,sed tamen ad aliquem actum processit:vt & aliàs ff. de fica.diuus.& de parric.l.j.in fi.& de bo.eo.qui mor.sibi consci.l.fi.§.sic autem.

y ¶ Quis.§ pro aliquo facto fortè vt naturæ seruiat.

z ¶ Actо.§ ad qđ C.de prin.agen. in re.l.pe.lib.xij.& ff. de li.exhi.l. iij.§.Iulia.& ʃ.e.non omnes.§.à barbaris.

a ¶ Venia.§ deliquit enim quia stultè ibat. & facit ff. de ædil. edic. quis sit fugitiuus.§.idem ait.

b ¶ Militiæ.§ erat enim assumptus in decem annis infra quos fuit captus:& rediit post eos elapsos:aliàs si intra eos militię restituitur: vt infrà eo.non omnes.§.à barbaris.

c ¶ Restituetur.§ scilicet vt habeat priuileg.veteranorum & emerita:sed non ſt.pēdia medij tēporis:vt ʃ.l.pe & l.non omnes.§.pe.cōtra.C.eod.l.j.vel dic vt ibi. Ité secus in desertore:ut ff.§.qui militię, ludum, tunc comprehenditur sub verbo alienauit. de quo uerbo dic vt ʃ.eo.qui commeatus.§.fi.

d ¶ Admisit.§ illicitè:vt ff. tit.j.l.ij.& l. postlimino carent.fi aūt ad ſ.l.milites.&c.

e Humane.§ id est,humanius est vt sic puniatur:& sic propriè dicitur mutare. vel hic de æquitate, sed ff. de rigore. sic ponitur supra, de appel.l.non tantùm.& est aduerbium.aliàs humerale,quod est genus armorum:vt infrà, qui commeatus.§.fi.

f ¶ Cesserit.§ aliàs gesserit.magna est virtus obedientiæ:& sic est cōtra subditos pro prælatis. ad qđ in decre.v.q.ij.c.ij.& ff.s.man.si remunerādi.§.fi passus.& l.sed Proculus.& ad Mace.sed & ff.§.ij.& ad le.

Aquil.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aquil.l.si seruus seruum.§.si puerum.& C. de neg.gest.l.fi.& §. de cõdi.ob tur.cau.l.ii.§.pe.& in authe.ut defun.seu fu. §.i.C.de infan.ex.l.ij.& C.si cõtra ius uel uti.pub.l.& si legib. §. de iur.dotiũ.l.i.& infitu.de authori.tu.§. neq.& C.de sac.san.eccl.authen. qui rem.& §. de ope.nó.nun.præter.§.interdictum hoc.Sed arg.cõtra.C.de ap.l.quoniam iudices. & quod vi aut clam. l. si alius. §.antepe.

a ¶ Castra.] sic §. de rerum diui.l.fi.Acc.

b ¶ Atrocem militum.§ id est milites qui sunt atroces in hostes, seditiosè concitauit in aliquem, non in hostẽ:uel dic,siquiẽtes in hostes concitauit,i. remouit ab illo proposito: uel hic cõcitauit etiam ĩ hostes, sed nõ ex præcepto ducis belli: ut §. §.in bello.

c ¶ Mota est .§ per aliquem militẽ facta est seditio, dum quidã alii quoquo modo rixarentur: hic quidem deiicietur militia. ad quod §. de iniur. item apud.§. feciſſe.

d ¶ Conſpirent.§ ac cipeauocari &c.& dic uel pro etiam.

e ¶ Si legio.§ i. qui præest legioni deficiat ad maleficium puniẽdũ ĩ, & sic p præsidẽ. ad quod C. de iis qui latro.uel ali.cri.l.ii.

f ¶ Auocari .§ alias auocare, scilicet præsides.

g ¶ Qui præpositum.§ puta ducem belli.

h ¶ Protegere.] id est,defendere.

i ¶ Capite.] ut ʃ.eo.omne delictum:in fine .& §.ad Silla. l.ij.§.cũ dominus.

† Du. trãſiluit.

† Du.deiici tur. Et cũ multi.

† i.exautorari,militia mitti,ſi autẽ totus exercitus peccauerat, oli fiebatdecimatio, in una ẽt legione Egi.per.& uid. Budæ. hic in poſter. annot.

† Al. Arri⁹ Menander lib. i. de re milit.

QVi cum uno.CASVS. Qui tantum vnum testiculum habet potest esse miles, & extant exempla de Cotta & Silla. quorũ quilibet habens vnum testiculum fuit dux. ¶ Ad bestias. § ad bestias datus,deinde profugit,& militiæ se dedit,uel passus est se eligi militem:quãdocunque inueniatur,capite punitur . Item in insulã deportatus si inde fugit,& militię se dedit,uel passus est se eligi in militem diſsimulando deportationem:capite punitur.¶ Tẽporarium.§ Dic casum ut ĩ gl.quæ incipit,id est dicere si ad tẽpus erat &c.¶ Ad tempus.§ ad tẽpus relegatus finito tẽpore relegationis dedit se militiæ dicitur,q̃ est inspicienda causa damnationis.ut si contineat petuã infami ã,repellat à militia.aliàs non reppellatur.¶ Reus. § Accusatus de crimine capitali , pendete accusatio.factus est miles.si ꝓbabiť illud crimen,puniet capite:nec remittendus est ad iudicẽ coram quo cẽpta fuit accusatio.sed vbi est causa militiæ, auditur:si dicta cã fit,id est verum fit eum primò accusatũ. & si à militia reiicitur ignominiose:ad iudicem suum coram quo fuit cœpta accusatio, remittitur,nec ad militiam amodo admittitur.¶ Adulterii.Accusatus de adulterio,vel de aliquo iudicio publico non põt interim effici miles. Item non omnis homo habens litẽ prohibetur effici miles, sed ille tantũ qui eo animo se dedit militiæ, ut pretiosiorẽ se aduersario faceret in lite.nã talis remouet a militia . parcitur autem ei.si transigat in illa lite:& prædicta de causa remotus non fit infamis:& lite finita poterit se militiæ dare. ¶ Qui post desertionẽ.§ Miles deserta una militia in aliã militiam se contulit . Dicitur,quòd militari pœna puniendus est: & grauius delictum est detrectare militiam , q̃ nouam illicite appetere.Item miles qui non respondebat præceptis factis a duce belli::in seruitutem olim reducebatur sicut proditor libertatis:& sic fit hodie:& militiam perdit,& pœna capitis ceſſat hoc casu:nec a d militiam reuertatur, cũ alius loco eius in numero militum sit positus. ¶ Qui filiũ.§ Pater subtrahit filium suũ militem à militia tẽpore belli.dandus est iſte pater in exiliũ, & in parte bonorũ multetur.sed si tẽpore pacis subtrahit filium à militia , sustib.cæditur:filius autẽ requisitus,uel a patre postea exhibitus dandus est in deteriorem militiã.non enim debebat pati se corrumpi à patre.sed si pater debilitauit filium suũ militem , ut sic fit inhabilis militiæ,deportãdus est talis pater.¶ Edictum .] Desertor dicitur miles, qui diu ausugit à militia,ut sic inter emanſores habeatur. si autem se offerat postea duci belli,uel si deprehensus offeratur, pœnam desertoris in casibus cuitat quos infra proxime dices. Item crimẽ emãſoris leuius est, ut vitium erroris in seruis:desertoris crimẽ maius est, ut vitium fugitiui in seruis. Vltimò ponit causas,propter quas subuenitur emanſori. Franc

k ¶ Memorantur.]passiue. & sic Cotta & Silla fuerũt duces cum uno teſte : uel deponẽs,& dices q̃ fuerunt iurisconsulti, qui referũt quosdam duces fuisse carentes altero teste . & quod subiicit natu uel naturæ , dic id est, natiuitate.

† Vide in hunc locũ Cælium Rhodig. lib. lect.antiqua.ii. c. 37.

† Nati.

† Du.quãdoque.

l ¶ Quandocunq; § aliàs quandoq; , id est quãdocunque.

m ¶ Puniendus est.§ facit §.de pœ. l.capitalium.§.in exulibus. & l.aut damnũ. §.inter.

n ¶ Legi se.§ hoc ex pone ut ʃ. proximis duobus.§. ubi ponitur lego pro eligo . uel lectus pro electus.

o ¶ Lectus . § id est electus : & dissimulauit deportationẽ uel non electus dissimulauit dãdo se militiæ, ut subiicit.uel dic utroq; casu . spõte fuit miles electus uel nõ electus. sed primo dixit qualiter erat deportatus , spõte tũ recepit militiã:& altero dissimulauit:ut & ʃ. prox.§.& sic expone.§.proxi.§.

p ¶ Temporarium.§ id est dicere,si ad tempus erat relegatus , & excesit ante præfinitum tempus, & factus est uoluntarius miles: dicendũ tamen qualiter fuerat relegatus , debebit relegari ppetuo in insulam. si dissimulando passus est se eligi in militem,tunc in perpetuũ exilium , id est deportationẽ.ad quod §.de pœ.l.capitaliũ. §.in exulib.& l.rei capitalis.& l.aut damnum.§.inter.sed si deportatus fiat miles, tũc capite:ut §.proxim.§ .& est sic de episcopo qui est indignus,nisi fuerit ordinatus inuitus:ut C.de episcop. & cleri. si quenquam.& facit infra.§.reus.

† Dua.sed ut accedens te .

q ¶ Fugæ.§ id est relegationis , quæ lata fuga quandoque dicitur: ut §.de interdi. & releg.l.exilium.

r ¶ Perpetuã. § ergo aliqua est temporalis. quod dic:ut §.de pç.l. in seruorum.§.fi.& facit ʃ.de decu.l.ad tempus.

s ¶ Idem obseruetur.§ quod plene dicitur §.proxi.§.

t ¶ Sit.§ id est esse intelligitur.& dic de futuro,id est de infamia futuri temporis,quod est si corporalis pro pecuniaria:ut §.de iis q no. infa.quid ergo.§.pœna.& ibi no.al.de furto:ut quia relegatus fuerat propter furtum.sed certe non videtur inquiri debere hanc causam: ut §.de postu.imperator.contra.Sol.ut ibi.

v ¶ Et honores.§ uetetes statim:alios non statim : ut ʃ.de decu.l.ii. & ʃ.ad municip.l.ordine .Accur.

x ¶ Reus.] id est accusatus.

y ¶ Voluntarius.§ secus si coactus. & hoc fuit pendente accusatione.Accursius.

z ¶ Capite.§ ob hoc ipsum accusatus , q̃ passus est fieri uel eligi miles.ar.§.ea.l.§.ad bestias. uel dic ex crimine probato quo accusatur, quod capitale erat.

a ¶ Postulatus est.§ id est accusatus de primo crimine , sed ubi est causa militiæ.

b ¶ Si.§ id est quamuis. Accursius.

c ¶ Dicta causa fit.] id est verũ fit eum primo accusatum,uel si dicta ex causa,scilicet militiæ.fit ibi:alias si abest a loco militiæ,requiritur:ut ʃ.de requi. reis.l. j. sed contra §.de iudic. l.fi quis post.Solutio, speciale hic in milite armato ne auocetur propter cõmunẽ causam militiæ. q̃ publice prodest.uel hic vo catus , licet sponte accepit:ibi non vocatus . uel ibi in eadem re vocatus : hic in alia.sed aut succumbit in ista,& non remittitur in prima. aut absoluitur: & tunc remittitur in prima secundùm quosdam . sed prima placet.in casu tamen remittitur etiam in noua,ut ʃ.proxi.§. Accursius.

d ¶ Requirendus .] scilicet de secundo crimine secundum quosdã. Accursius.

e ¶ Annotatus.§ id est bona sequestrata .

f ¶ Ad iudicem suum.§ coram quo ante militiam fuerat accusatus. & coniungitur superiori §.& in simili casu loquitur. sed quomodo, cum ibi capite , hic ignominia? Respon.hic ex leuiori crimine ante accusatus fuerat:ibi de capitali.ad quod §.eo.l.iii. §. pen.& l.ii.in fi. & facit ʃ.eo.l.fin.

Absolutus

a ¶Absolutus.§ à suo iudice.& sic not. ar.q̃ perinrus pœnitentiam accipiens vel infamis non testificatur : ut not. C. de nupt . Imperialis.& facit C.eo. l.iij. Accursius.

b ¶Recipiendi.§ suprà,de iis qui not.infa. l.ij.§.miles.& §.de adult.miles.Sed quid mirum,cũ capite puniãtur?sed dico,quòd tempore huius legis non erat pœna gladij pro adulterio , licet hodie sit : ut C. de adulter. quãuis . ij. vel ex alio capitulo . l. fuit damnatus , cum multa sint vt suprà, de minori. l. auxilium . vt stupro , ubi tãtùm publicatio bonorum fit : ut institu.de publi.iudic.§. 2. nisi in casu ibi excepto , & C. si quis eam cuius tu. fu. cor.l. j. & de mulier. quæ seruis propriis.l.).

¶Memorabilem cõmissi a militiæ adulterii uindictã refert Flauius uopiscus in Aureliano Imp.

c ¶ Faceret.§ sic C. qui mili.non pos. l.i.

d ¶ Indulgẽdũ est .§ scilicet illis qui dicũt se nõ malo animo militasse.Ac.

e ¶ Extra ordinẽ .§ duæ partes,i. extra iudiciũ: uel aliter ut §.de hic q. dei.e.uel effu. l. j. §.cum seruus. q. d.puniẽdi sunt:nec eis parcitur nisi per iudiciũ. sed q̃ non animo malo militauerunt , tunc parcitur iure communi:quia absoluit:idem si transigat . & sic est argu.quòd qui transigit , vincere videtur. de quo dic ut suprà, mand.l.fi.

f ¶ Iudicationis .§ id est , sine cognitione iudicis.

† In P. F. ad delectũ.

g ¶ Qui . § illi scilicet qui,&c.

h ¶ Negotium . id est,litem.

i ¶ Recidit. § ſ. negotiorum illud.

k ¶ Indulgendum est .] de iure cõmuni.

l ¶ Exauthoratus.§ id est , à militia depositus.

m ¶ Eo nomine.§ id est,eadem causa quæ fuit dicta in supiori. §. secus si ex alia:ut §.de iis qui not.infa. l. ij.§.sed & si.

n ¶ Relinquat litem § pacisçendo,uel transigendo , ut subiicit, aduersario desistente.Accursius .

o ¶ Retinendus est.§ in prohibitioue.quod est iniquum : ut §. §. non omnis.

p ¶ Qui potest desertionem.§ quis sit desertor, dic vt infrà eodẽ. edicto.

q ¶ Legive.§ id est,eligi.

r ¶ Militariter.§ id est,pœna militiæ.

s ¶ Detrectare.§ sic §.de admi.tu.tutores qui primò. §. tutor.datus. & ʃ.ad muni.l.fi.j.respon.& C. de condi.ob cau.l. quod euitandi.& C.quod metus cau.l.cùm te.

t ¶ Appetere. § ẽt illicitè nam licite petere non est delictum:ut §.§.ad tempus.in fi.vel vbi veterem:nouam autem petere delictum est:vt suprà , ex quibus causis maiores.l.qui data . & ad legem Iuliã de ambi.l.j.

v ¶ Et qui.§ scilicet milites . Accursius.

x ¶ Ad edictum.§ scilicet factum à duce belli.

y ¶ Vt.§ id est,sicut.

z ¶ Redigebant §hodie ẽt hoc contingit in causa liberali:ut C.de asser.tollen.l.j.§.scientes.sed in alijs.ut contumax punitur : ut suprà de re iudicata.l.contumacia.in princip & §.j. & de iud. l. & post.§. sciendum.

a ¶ Recessum.§ quia hodie redigitur ĩ seruitutẽ: & sic recessum ẽ à pœna capitali secundũ quosdam scilicet qñ mutauit militiã ut hic fuit.Vel dic recessum à pœna capitali,scilicet & seruitutis:& mutat militiam,id est,reiicitur de vtraque : vel ponitur in deteriorem.

b ¶ Quia plerunque.§ ynde bene deijcitur & non admittit : quia remittendus est:nec recipiendus posteà militare volens, licet fuerit absolutus ᵃ. ¶Adulterij uel aliquo iudicio publico dãnati,inter milites non sunt recipiendi ᵇ.

¶Nõ omnis qui litem habuit,& ideo militauerit, exauthorari iubetur:sed qui eo animo militiæ se dederit,vt sub obtentu militiæ ſtiosiorem se aduersario faceret ᶜ. Nec tamen facilè indulgendum est ᵈ,extra ordinem ᵉiudicationis ᶠqui ᵍnegotium ʰantè habuit:sed si in transactionem recidit ⁱ,indulgendum est ᵏ. ¶Exauthoratus ˡeo nomine ᵐnõ vti que infamis erit , nec prohibendus lite finita militiæ eiusdẽ ordinis se dare : aliòquin & si relinquat ⁿlitem , vel transigat , retinendus ᵒest. ¶Qui post desertionem ᵖin aliam militiam nomẽ deruntlegive ᵠse passi sũt, Imperator noster rescripſit,& hos militariter ʳpuniendos . Grauius autem delictũ est detrectare ˢmunus militiæ,quã appetere ᵗ.Nam & qui ᵘ†ad edictũ ˣ olim nõ respondebant,vt ʸproditores libertatis in seruitutem redigebant ᶻ: sed mutato statu militiæ,receſsũ ᵃ à capitis pœna est:quia plerũq; ᵇ voluntario milite numeri supplẽtur. ¶ Qui filium suum subtrahit militiæ belli tẽpore,exilio,& bonorum parte multandus est. Si in pace,fustibus cædi iubetur : & reꝙsitus iuuenis , vel à patre posteà exhibitus , in deteriorem militiã dandus est.Qui enim se solicitauerit ab alio ᵇveniam non meretur. ¶Eum qui filiũ debilitauit delectu ᵈper bellũ ᵉindicto , vt inhabilis militię sit, præceptũ diui Traiani deportauit. ¶Edictũ Germanici Cæsaris militẽ desertorẽ faciebat,qui diu absuiſſet ᵍvt is inter ẽmãſores ʰhaberetur. Sed siue adeat ⁱqs, & offerat se , si ue deprehẽsus offeratur:pœnã desertionis euitat ᵏnec interest cui se offerat,vel à quo ˡdeprehendatur.Leuius itaque delictũ ẽmanſoris habetur , ut erronis ĩ seruis, ᵐdesertoris ⁿgrauius,ut in fugitiuis ᵒ. ¶ Examinantur autẽ semper causę emãſionis: id est,& cur, & ubi fuerit,& quid egerit:& datur uenia valetudini,affectioni parentum ᵖ& affinium,& si seruum fugientẽ persecutus est , uel si qua huiusmodi causa sit. Sed & ignoranti adhuc disciplinam tyroni ignoscitur ᵠ.

¶Idem. † LEX V.

NOn omnes desertores simili ter ʳpuniendi sunt: sed hĩ & ordinis & ſtipendiorũ ratio,& gradus militię vel loci ac muneris deserti , & añ actæ vitæ ˢ. Sed & numeri,si solus,vel cũ altero , vel cũ pluribus deseruit , aliúdve qđ crimẽ desertioni ᵗadiũxerit.Item tẽporis quo in desertione fuerit, & eorum , q̃ posteà gesta fuerint. †Sed si fuerit ultrò reuersus , non

a ¶ Alius iam impleuit numerum , qui eius loco suppositus est:& sc̃m hoc voluntas:quia voluntarie recesit.

b ¶ Solicitauerit ab alio.§ & se subtrahi à patre passus est ad quod ʃ.eo.miles.§.pe.

c ¶ Delectu.§ aliàs delectum.Delectum,id est, electũ,sic supra eodem, l. j. §. 1. vel dic proprie.

d ¶ Per bellum.§ id est propter timorem belli indicti hostibus, uel ab hostibus . & facit infrà , ad municip. l.fi.§.antepe.

†Aliàs q̃ enim se solicitari ab alio passus est veniã, &c.

e ¶ Defertorem . § impropriè.

f ¶ Absuisset .§ als abfuisset,aliàs abfugisset.

g ¶ Emanſores . § qui non diu ſtabant : ut infrà dicit. & suprà l.iij.§.emanſor. qui erg. diu emanebat, desertor erat : ut hic dicitur.

Du.remãfores.

h ¶ Euitat.§ ex causis , ut ſtatim subiicit ʃ.examinantur, &c. & ʃ.l. proxi. Accursius.

Du.emãſionis.

i ¶ A quo.§ non refert à quo:ut suprà,de ver.ob cum seruus.

Du.desertionis.

k ¶ Desertoris. § ſ. delictum.

l ¶ Fugitiuis.§ sic §. de ædil.edi.l.quis sit fugitiuus.in prin. & §.ei ronem.

m ¶ Parentum.§ nota,propter consanguinitatem aliquem excusari.sic §. de excep.l.ii. & de lib.ho.exhib.l.3. §.si eum.

Consanguinitas excusat. ſib. 2. de re milit.

n ¶ Idem. † LEX V.

NOn omnes desertores simili ter ʳpuniendi sunt: sed hĩ & ordinis & ſtipendiorũ ratio,& gradus militię vel loci ac muneris deserti , & añ actæ vitæ ˢ. Sed & numeri,si solus,vel cũ altero , vel cũ pluribus deseruit , aliúdve qđ crimẽ desertioni ᵗadiũxerit.Item tẽporis quo in desertione fuerit, & eorum , q̃ posteà gesta fuerint. †Sed si fuerit ultrò reuersus , non

o ¶Ignoscitur.§ ad hoc infrà,l.proxim.in prin.& l. qui commeatus.in fi.& §.l.j.in fine. Accursius.

NCASVS On omnes . § desertorem non semper eadem pœna imponitur , sed habetur ratio ordinis & ſtipendiorum, & gradus militiæ,& vitæ eius præcedentis . Item inſpici tur si solus recesit,uel cũ alijs.Itẽ quanto tempore fuit in desertione.Itẽ si vltro,id est,sponte reuertat: mitius punitur . nam tantũ in insulam deportat.Item qui in pace deseruit militiã, eques gradu repellitur.pedes militiam mutat.sed si tẽpore belli deserat militiã,capite punitur.& si deserẽdo militiã, aliud delictum faciat: ueluti furtum aut plagium vel simile:grauius punitur . Item desertor militiæ si in vrbe scilicet Romana inueniatur:capite punitur.si autem alibi apprehendatur:ex prima desertione potest restitui, ex secunda nõ, imò penitus capite punit.Itẽ desertor militiæ si se offerat:ex indulgentia principis in insulam deportari solet . Itẽ captus ab hostibus si cùm posset redire nõ rediit,pro transfuga hĩ.Item cùm quis iuisset ad hostes vt spia,ibidẽ captus est : & cum posset redire, non redijt,pro transfuga habetur.si tamen cũ iter Seius faceret,uel epistolam ferret captus est, non cõmittendo in hoc dolum, deinde reuertatur:veniam meretur,& merita accipiet.

†Dua. sed & si.

¶ A barbaris.§ Cùm aliquis miles esset captus ab hoſtib. reuertit. ita demũ restituitur suæ militiæ,si probabit se captum ab hostibus euasisse,nõ transfugisse.& si hoc non põt liq; dò probari , inspicitur si antea bonus miles fuit:ut sic eius dicto in hoc ſtetur.si aũt fuit malus.ut quia emanſor,aut negligens stiorum , aut segnis:nõ credet ei si post multum tẽporis rediit.Item captus si reuertatur finito tẽpore militiæ:ut veteranus hĩ.& præmiũ emeritum habet. Vltimò ponit casum,in quo parcitur trãsfugę, vt si transfuga multos latrones apprehendit,& transfuga plures demõstrauit.põt.n.ei parci.si aũtẽ promittat se prædicta facturum, non ei creditur: & sic ei non parci tur.Franciscus.

p ¶ Similiter.§ id est,æqualiter.

q ¶ Vitæ.§ vt infrà eodem,à barbaris.

r ¶ Desertionis.§ scilicet criminum.

Sortis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sortis.§ i.conditionis. nam tñ in insulam deportatur:ut ff. §. qui deserto:em.& sic no. q in aliquo parcitur sponte se offerenti: ut C.de pœna.iudi authen.nouo.& facit ſ.quæ in frau. credi. pupilli:& ad senatusconſ.Tertul.ii.§.ſi mater.Accur.

b ¶ Admiſſum.§ delictum deſertionis.

c ¶ Veluti.§ id eſt quaſi alia à ſimplici, cum quia nõ eſt admiſſum aliud delictũ, uel id eſt ſecunda, quaſi bis deſerat, qui delinquendo deſerit.

d ¶ Capite.§ inſpecta ſua uita priori: ut ſ. in prin.huius legis.

e ¶ Item deſeredo.§ ſecundo: & ſic ex conſuetudine,ut ſ.eod. de ſeſſore.§. ſi plures. & facit ſ. de pœn.capitalium.§.ſolent. & in authen.de litig.§.antepenult. aliàs dicit literæ differendo,

f ¶ Puniendus.§ at's eſt in litera quandoq; quod expone:ut ſuprà in princ. huius l. aliàs de eſt. Accur.

g ¶ Si ſe obtulerit.§ ſic ſuprà de iure fiſci, edicto.& ſ.in prin.huius legis.

h ¶ Pro transfuga habetur.§ ſ.tit j.poſtlim. §.captu .& l.ſi captiuo in prin. Item facit ſuprà, quib. ex cau. ma. item hi.§.j.& l.ſi cui.§ tanditu.& de ædil.edic. quis ſit fugitiuus.§.idẽ ait.& in decre.xi. q. 3. §.præmiſſis. & ij. q.j. c. in primis. & §.deſertoris.& ita qui non facit quod debet cũ poſſit,punitur,ut ſ.eo.omne §. ſi.& arg.ff. de uer. ſign. alienationis. §. j. Accur.

i ¶ Qui in præſidio.§ id eſt exploratione uel ſpia,& poterat redire, & debebat, & non rediit. per tales enim habemus præſidium , id eſt inſidias hoſtium ſciemus. ſic ponitur ſ. de leg.ii.ſi chorus. §. j.& de capti.l. in bello. §.manumittendo.

k ¶ Conditione.§ ut ſit pro transfuga:ut ſ.proxi.reſpon.

l ¶ Meretur.§ & emerita accipiet:ut ſ.eo.deſertorem.§. is qui.ibi, ſed ſi ex improuiſo.& ff. §. qui ab hoſtibus.

m ¶ A Barbaris.§ id eſt hoſtibus.

n ¶ Reſtituí.§ ſuæ militiæ.Accur.

o ¶ Bonus miles.§ ſi bonus fuit,& bonus præſumitur. ſic ẽt ſi malus.ad quod facit ſ.de proba.cũ tacitum.& l. eum. & de tranſact, l. cum hi.§.in perſona eius.& de teſti.l.teſtiũ, in prin.& C. de in integ. reſt.mi.l.ſi minorem.& ſ.de libe.exhiben.l.iii.§. Iulianus ait. & de accuſa.l.ſi cui.& in authen.de mo.§.ſi uero intra.& qui ſatiſd. cogã. de die.§.ẽ.& de act.emp.l.pen.

p ¶ Credatur.§ quantum ad præſumptionem,probabitur ergo in contrarium:ut C.de inceſt.nup. qui contra legem.

q ¶ Si emanſor.§ ſ.eo.l.j.§.emanſor.

r ¶ Suorum.§ commilitonum:uel id eſt ſuæ patris.

s ¶ Segnis.§ in ſuis propriis negotijs:quo caſu ex fatuitate captus uidetur.ad quod ſ.de pœn l.j.in fi.

t ¶ Redir.§ ſecus uſ ergo ſi poſt paruum.arg.ſ.de arbi.itẽ.§. ſi multo.& hic eſt multum quinquennium:ut ff.eo.l.milites.§.fi.

v ¶ Reſtituẽdus.§ Si expleto tempore militiæ rediijsſet ſ.l.j.§. ſed ſi ex improuiſo.& dic ut ibi.Accur.

x ¶ Et præmium emeritum.§ aliàs præmium & meritum.

y ¶ Reſcripſit.§ parcitur ſponte confitenti.ſic C.ad l.iul.maieſta.l. quiſquis.in fi.& C. de ijs qui ſe.l.j.

z ¶ Ea.§ ſcilicet apprehẽdere latrones,& demonſtrare transfuga & ſic no.arg.contra docẽt.promittens maria & montes,ut nõ ſit eis credendum.

OMne delictum.§ CASVS. Delictum militare appellatur,qđ committitur contra diſciplinam militarem:ut delictum pigritiæ.Item contumaciæ uel deſidiæ.Item ſi manum intulit in præpoſitũ.i.in ducem belli,capite punitur:& dignitate præpoſiti augetur crimẽ.Item contumacia aduerſus ducẽ uel præſidem commiſſa, capite punienda eſt. Item miles qui ꝑ fugit,& poſteà multos latrones apprehendit,& transfugas demonſtrauit, poſſe ei parci diuus Hadrianus reſcripſit :ei tamen poſt licenti ea , nihil permitti oportere.

¶ Idem. LEX VI.

OMne † delictum eſt militis, quod aliter quã diſciplina cõis exigit , cõmittitur: ueluti ſegnitiæ crimen,uel cõtumaciæ,uel deſidię. ¶ Qui manus intulit ꝓpoſito capite puniendus eſt.augetur autem petulantiæ crimen dignitate prępoſiti . ¶ Contumacia oĩs militis aduerſus ducem,uel præſidem , capite puniẽda eſt. ¶ Qui ĩacie fugã prior fecit , ſpectantib. militibus (propter exemplum)capite puniendus eſt. ¶ Exploratores ſ q ſecreta nuntiant hoſtib. proditores ſunt, & capitis pœnas luunt. Sed & caligatus qui metu hoſtiũ languorem ſimulauit , in pari cã eſt: ¶ Si qs cõmilitonem uulneraverit, ſi quidẽ lapide, militia reijcit:ſi gladio , caput amittit . ¶ Qui ſe uulneraverit , uel alias mortẽ ſibi cõſciuerit, Imperator Hadrianus reſcripſit (ut modus eius rei ſtatus ſit) ut ſi impatientia doloris,aut tædio uitę,aut morbo,aut furore,aut pudore mori maluerit , non animaduertatur in eũ , ſed ignominia mittatur , ſi nihil tale prętendat , capite puniaẽ . ¶ Per uinum aut laſciuiã

† lib.r.3. de re milit.

† Que nili tariadicta q̃ itẽ mulctæ militares fuerint pulchrẽ Alexã. ab Ale. lib.2. Genial. dier.c.13.

† Concor. hõ Chriſtianus xl. di. & iſte text. facit ad Bald.in c.i. §. iiur. de pace iu ra fir. i uſi. feudo. ubi uolut inſe rẽtem alã pam prãti alicui terræ,poſſeca pitaliterpa niri : qđ re fert & ſeq tur Iaſ.in l. j.C. de pẽt. impe. offi.

† Duar. cã eis eſt.

† In P. F. capital.admittit.

† Du. Et ꝙ mij.& eme ritum.

a ¶ Exigit.§ de his reſpondet ſub duce belli, uel ſub præſide:ut C. eod.l.finaan prin.

b ¶ Segnitiæ.§ id eſt pigritiæ.

c ¶ Præpoſito.§ puta duci belli,

d ¶ Dignitate præpoſiti.§ ſic ſ.de pœ.aut facta.§.perſona. & inſtit. de iniur.§ atrox.& ſupra l.ij.& iij. & infra, l.milites. §. miſſionum; in fine.

e ¶ Contumacia.§ ſ.ex animo.& facit ſ.l.iij.§.in bello.Et not. arg. contra clericos contumaces.Accur.

f ¶ Propter exemplum.§ malum,ſut fugiant.ſic ſ.de pœn. aut facta §.fi.& C.ſi ſer.expor.l.moueor.& in auth. ut iudi. ſiue quoquo ſuffra.§.eos.in fi.§.& C.ad legem Iul.repe.l.j.& ſ.de bo. eo. qui ſub tu.l.quamuis.& C.de hæreti.quicunque.

g ¶ Exploratores.§ ſ.de pœ.ſi quis aliquid.§.j.& §.ſi quis. & §. in ſtrumenta.& ad leg.Iul.maieſt.l.j.Accur.

h ¶ Proditores.§ & ideo puniuntur:ut ff.l.proxi.

i ¶ Calligatus.§ expone ut in authent.quib. mod.nat.effi. legiti.§. quiſquis.

k ¶ Metu.§ quia nolebat pugnare:ut Grimaldus.

l ¶ Caput amittit.§ ſic C.ad leg.Iul.maie.quiſqui is.in prin.

m ¶ Statutus.§ aliàs ſtatutus,aliàs ſtatuendus.

n ¶ Mittatur.§ id eſt remittatur.

o ¶ Prætendat.§ ſed metu pœnæ criminis.

p ¶ Puniatur.§ facit ſ.de iu.fi.in fraudem.§.eius. & de pœn. ſi quis aliquid.§.fi.& l.reſpiciendum.§.ij.& ad l.Pompe.de parrici.l.pe.& de iniuſto teſtam.ii quis filio.§.ꝙ ſi quis,& §.quòd ſi tadio.& C. ꝙ teſta.

teſta.fa.poſſ.l.ij.& de bo.eo l.j.& ij.& C.de ſica.l. in lege. §.j.& ſup. de pecu l.peculium.§. ſi ipſe ſeruus.

a ¶ Lapſis.§ culpa præcedens non omnino punitur.

b ¶ Non protexit.§ non adiuuauit.

c ¶ Factori habendus eſt.§ facit ſ. non omnes.§. qui captus.Item facit.ſ.ad Silla.l. j. §. occiſorum.& ſ. ſi ſibi. & ſ.l.iiij.§. ſi præſidis. & §.ſeq. & ſ. locat.itẽ quæritur , §. exercitu. & in decre. xxxvii. di. c.ergo ſi quis . & lxxxviij.diſt.c.culpa.

d ¶ Centuriæ.§ id eſt,centurij.

e ¶ A latronibus .] hoc expone vt ſ. titul. i.hoſtes.

f ¶ Placuit.§ Capite , ubi præpoſitus eſt occiſus:ut ſ.l.iij.§.fin. ſed qui manum intulit , capite punitur , etiam ſi non occidit ſ. ea.l.§.j.

g ¶ Proditores . § quilibet tranſfuga eſt prodior: ſed non econtra : ut ſuprà tit.j.poſtlimi. §.tranſfugæ & ſ.l. proxim. §. exploratores.& de pœnis.ſi quis ali. §.j.& de iis qui no.infa. Athletas.§.ſi. & nota , quòd aliàs eſt ꝓditores :vel aliàs deeſt vel.

Vi ſtatus .] CASVS. Qui patitur quæſtionẽ ſeruitutis: licet in veritate ſit liber, interim nõ poteſt effici miles , ſiue ex ſerui. in libertatem ſe petat,ſiue econtrà. Itẽ ingenuus qui bona fide ſeruit : non põt interim fieri miles . Item redemptus ab hoſtibus nõ poteſt effici miles priùs, quã ſoluat.Franc.

g ¶ Maxime.§ protiam:nam tunc magis videbatur ꝙ poſſet:ut ſ.de lib. cauſa.l. qui de libertate.

i ¶ Luant .§ ad hoc ſ.ti.j.ſi patre.j. reſpon. Accurſius.

† Al. Tarruntenus Paternus li. 2. de re milit. al. Neratius.

† Vel non eſt apud Du.

† lib.8. Diſputatio.

† Seuerus. Du.

† Dua. Sed & ſtipẽdiis

† Vindicatur,,i P.F.

† In P.F.ſi delatꝰ fuerit.

† Ii. ſingul. Regular.

MIlites .§ CASVS. Prohibetur miles prædia cõparare in ea prouincia in qua militat, prę terquã ſi bona patris eius fiſcus venderet. nam tunc emere poteſt.ſi autem durante militia emat ꝓdium cõtra interdictũ noſtræ legis,cõfiſcatur tale ꝓdium : & fiſcus poteſt illud vendicare ſi delatũ ſit.ſi autem nondum delato prædio in fiſcum finita ſit militia:non põt amodo deferri Item miles iure ſucceſſionis poteſt acquirere prædia in prouincia in qua militat.Fran.

k ¶ Si paterna.§ prædia.& facit ſ. de contra. emp.l. qui officii.& de iure fiſci, auferſ.§.quod a præſide. & de inoffi.teſt. filius.Accur.

l ¶ Permittuntur.§ ſupra eo.qui cum uno. §. exauctoratus ,& ſ. de adult. ſi adulterium. §. idem.

m ¶ Fiſco.§ id eſt,a fiſco.

n ¶ Comparatum.§ a milite. Accur.

o ¶ Delatum.] ſcilicet prædium illud fiſco.

p ¶ Cauſa.§ prædii comparati.

q ¶ Non eſt locus.§ quia peruenit ad eum caſum a quo incipe nõ poteſt ut ſ.proxi.reſpon.& l.milites.ibi,is autem, &c.

r ¶ Non prohibentur.§ quia qꝛ non põt per ſe poteſt ꝓ alium : ut ff.de decu.l.decurio qui.& ſ.de acqui.re.do. l. quædam.& de iis qui bus ut indig.l.poſt legatum.§ qui accuſauit.& de fal.l.i §.pe.in fi.& de lib.cau.ſi ſeruus.& ſ.qui, & a qui.ſi ſeruo.& C.de pet. hę. hẽdita. & de le.j .pater filiũ.§.quindecim.& de exceptio. l.inter. & ſ.q res lapſis , capitalis pœna remitten da eſt,& militiæ mutatio irrogãda. ¶ Qui præpoſitum ſuum nõ protexit ,cũ poſſet,in pari cauſa factori habendus eſt ſi reſiſtere non potuerit,parcendũ eſt ei. Sed & in eos , qui præfectum centuriæ à latronibus circunuentum deſeruerũt,animaduerti pla cuit.

¶ Martianus. LEX VII.

PRoditores § uel tranſfugæ plerunque capite puniuntur: & exauctorati torquentur . nã ꝓ hoſte,non pro milite habentur.

¶ Vlpianus. LEX VIII.

QVi ſtatus cõtrouerſiam patiuntur,licet re uera liberi ſint,non debent per id tẽpus nomẽ militiæ dare,maximè lite ordinata, ſiue ex libertate in ſeruitutẽ,ſiue cõtrà petant: nec ij quidẽ,qui ingenui bona fide ſeruiũt: ſed nec qui ab hoſtibus redẽpti ſunt priuſquam ſe luant.

¶ Martianus. LEX IX

MIlites prohibentur ꝑdia cõparare in iis prouincijs in quibus militant:præterquã ſi paterna corũ fiſcus diſtrahat. nam hanc ſpeciem Verus & Anto.re miſerunt, ſed ſtipẽdiis impletis emere permittunt . Fiſco autẽ vendicatur prædiũ illicitè cõparatũ , ſi delatum ſit. Sed ſi nondum delata cauſa ſtipendia ꝑpleta ſint,vel miſsio contigerit, delationi nõ eſt locus. ¶ Milites ſi hæredes extiterint, poſſidere ibi prædia non prohibentur.

¶ Paulus. LEX X.

QVi excubias palatij deſeruerit,capite punitur.Sed ex cauſa deſertionis reſtitutus ĩ militiã, non aliter medij temporis ſtipẽdia & donaria accipit , niſi hoc ei ſpecialiter liberalitas principalis indulſerit.

¶ Martianus. LEX XI.

ABomni militia ſerui ꝓhibentur:aliòquin capite puniuntur.

¶ Martianus. LEX XII.

OFficium regentis exercitũ, non tantùm in danda , ſed etiã in obſeruanda diſciplina conſiſtit.

¶ Milites non debent exercere officia uilia,ſiue mechanica , quib. poſſunt a militia diſtrahi.h.d.

¶ paternus quoq; ſcribit dẽre eum, qui ſe meminerit armato præeſſe, parciſſimè commeatũ dare,equum militarem extra ꝓuinciam duci non ꝓmittere: ad opus priuatũ, piſcatum , venatũ militem non mittere. Nã in diſciplina Auguſti ita cauetur : Etſi ſcio fabrilibus operibus exerceri milites nõ eſſe alienum ſuereor tamen ſi quicquã permiſero , qđ in uſum meum aut tuum fiat , ne modus in ea re nõ adhibeatur , q mihi ſit tolerãdus. ¶ Officiũ tribunorũ eſt , uel eorum qui exercitui præſunt, milites ĩ caſtris continere, ad exercitationẽ producere,claues portarum ſuſcipere, vigilias interdum circumire,frumentationibus cõmilitonũ intereſſe,frumentum probare,mẽſorum fraudẽ coercere, delicta ſecundũ ſuæ authoritatis modum caſtigare, principijs frequẽter intereſſe, ꝙrelas commilitonum audire,ualetudinario inſpicere .

¶ Idem. LEX XIII.

MIlites agrum cõparare ꝓhibentur in ea prouincia ĩdic præeſſe:ſcilicet militiæ uel exercitui.

b ¶ Parciſſime.§ ſed tempore expeditionis nullo modo: ut C.de commea.l.i.li.12.

c ¶ Etſi.§ id eſt,quamuis.hæc ſunt uerba Auguſti.Accurſius.

d ¶ Alienum.§ a iure,id eſt,non eſt contra ius ,

e ¶ Tuum fiat.§ id eſt,aliquod opus alicuius priuati,

f ¶ Tolerandus.§ & ideo nõ concedam. ad hoc. ſ.nau.cau.ſta.l.j. & ſ.de ſuſpect.tu.l.ii.§.ſed ſi pater.

g ¶ Frumentationibus.§ ut abundet frumentum & annona.

h ¶ Frumentum . § ſit bonum uel malum.

i ¶ Modum.§ id eſt , militaribus modis.

k ¶ Principiis.§ cũ milites aſſumuntur : uel cum aliqua rixa naſcitur:ut ſ.l.iii.§.pe.& ſic facit in aut.de non alie.§.fi minus.Accur.

l ¶ Inſpicere.§ ut ſic ſint licentiandi, vel non:ut C.eo.l.ſemel.

MIlites.§ CASVS. Milites prohibentur agrũ comparare in ea prouincia in qua militant,ſecus in domo.& redditur rõ in litera.in alia autem prouincia poſſunt cõparare agros. ſed in ea ꝓuincia in qua militant:nec noĩe alieno agrum debẽt cõparare. alioquin ager cõfiſcatur ſi deferatur fiſco antequã miles miſſionẽ,i.licentiam recedendi accepit.poſtquã n.miles reuerſus eſt de militia: non

s ¶ Qui excubias.§ id eſt,nocturnas vigilias ad cuſtodiam palatij principis, vel ducis belli.ſic ſ. de offic. præfect.vrb.l.j.

t ¶ Deſertionis.§ at's deſpectionis : & aliàs deſertionis,vt quia deſpexit uel deſeruit ſuã præpoſitum: ut ſ.eod. omne. §. ſi. uel militiã deſeruit.

v ¶ Accipit.§ ut C. eo.l.j.

x ABomni . § ad hoc C.de tabulariis, generali. ſed cõtrà C.qui mili.nõ poſſ. l. fin.& l. ſuper ſeruis. Solu. hic corrigit: uel ibi authoritate principis:nõ alias ut hic. uel ibi electus:hic appetit. H.uel ibi non militat ſeruus, ſed propter domini ſcientiam ſit liber: & ſic militat , liber,non ſeruus.

OFficium.§ CASVS. Officium eius qui regit exercitũ, conſiſtit & in dãda & in obſeruanda diſciplina. Itẽ parciſſimè debet cõmeatũ dare. Item equũ militarem extra prouinciã duci nõ permittat. Itẽ non dimittat militẽ ire piſcatum vel uenatum: nec fabribus operib. militẽ immiſceat . Itẽ & in aliis conſiſtit officium tribunorum uel eorum qui exercitui præſunt:quæ declarantur in litera. Fran.

y ¶ Diſciplina.§ quæ eſt in militibus : ut ſ. eod.l.iii.§. in bello. & in aliis multis. Ac.

z ¶ Paternus.§ proprium nomen.

a ¶ Armato.§ id eſt, armatis, ſcilicet militibus. & ſic ſingulare pro plurali:ut ff.de uer bor. ſignifica.l. in uſu. uel determinetur armato a uerbo dare , quod eſt infra, & tunc

† Du.ſtipẽdiũ & donatiua. donatiuũ aũt eſt largitio Imp.in milites. Donariũ eſt oblatio ſeu donum ꝙ Diuis dicatur, ut ex Bud. in l. pen.ff. eod. li. 2. Regular.

† al. Mar. lib.j. de re milit.

† Vide Bu. in l. munerum.§.cleẽporia.ad fi. ff.de mune. & honor. Egi. per.

† Principia, in caſtris erãt ubi ius red debatur ſe dentibus ſibi ordinũ Principib. Egi. per. † lib.2. de re milit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō potest deferri in fiscum. & hoc est uerum: si ex honesta cā est reuersus. idē si ex causaria. secus si ex ignominiosa. Vltimo dicit, missionū tres sunt cāe scilicet honesta. itē causaria. itē ignominiosa. & dat exempla. & de effectu earum dicit. ¶ Irreuerens. § Miles irreuerens id est qui non reueretur ducem belli: coërcēdus est. & dicit a quibus est castigādus.

Item miles qui nō patitur se castigari a centurione, eidem resistēdo infamatur: si autē tum, i. nō tum tenet, ita q̄ non patitur se verberari: mutat militiam. si autem frāgant virgam, uel manū centurioni infert, capite punit. ¶ Eius fugā. § Miles sub custodia uel in carcere existēs inde decessit siue aufugit: nō dicitur desertor militiæ. qui autē carcere effracto fugit: licet ante non fuerit desertor militiæ, capite punit. Item si filiusfamiliās miles deserat militiā: & erat eius conditiōis q̄ si apprehēderetur, deberet decapitari. & pater cū obtulit duci belli: non decapitabit hoc casu: ne videatur patrē filiū ad supplicium obtulisse. sed in durtorē militiā dabitur. Itē qui per quinquennium sterit in desertione: si offerat se duci belli: p quinquennium debet deportari, & sic fuit de facto iudicatum à diuo Vero & Antonino. Fauciscus Acc.

a ¶ Peragunt. § nisi &c. ut s. e. milites. & fac. C. locati. milites. & de iure fisci. aufertur. §. quod a præside. & s. de authōri. tuto. pupilus. & de conrahend. emptio. non licet. & l. qui officij. Accur.

b ¶ Domum. § quia in ea non exercet culturam: sed alias deest hic versus. & ideo nō prohibentur. pro quo est C. de contra. iudi. l. j. Accursius.

c ¶ Alieno quidem nomine. § 1. per interpositam personam: ut d. §. quod a præside. & C. quod met. cau. fi per impressionem.

d ¶ Quæstione mota. § quæstio ergo ante missionē mota etiā post missionē durabit, quamuis ad eū casum puenit a quo incipere non posset: ad q̄ s. de noxa. l. si alienus. & C. de vsuca. transfor. l. j. & s. fi ta. te. nul. ex. l. i. & q. satisd. cog. l. penu. §. fin. & quod ui, aut clam. si alius. §. est & alia. & de don. l. donationes. in prin. & facit s. e. l. milites. ibi, sed si nondū. & C. de nup. & si contra.

e ¶ Commodum. § ut prius non delati, posteà non deferantur: ut s. proxi. respon. & s. eo. l. milites.

f ¶ Quòd §. quia. & est bona ratio: quia ubi pœna, non præmiū: ut s. de neg. gest. siue hæreditaria.

g ¶ Ideo. § bene infert. qui a q̄ habet honestè missus, hēt & causarie missus: id est propter ægritudinem: ut s. de testa. tutel. testamenta. & j. proxi. §.

h ¶ Causarie. § id est cum causa: puta infirmitatis.

i ¶ Præmium. § omne quòd præstatur honestè missis: ut dixi.

k ¶ Renuntiatur. § a medicis. alias renuntiat.

l ¶ Agere potest. § s. de excu. tuto. sed & milites. §. qui autem. & de infami. l. ii. §. pen. & C. eo. l. iii.

m ¶ Intelliguntur. § imo videtur semper causa inferenda: ut in cō

†Vindicabitur, i P. F.

†Du. causaria.

†Nihilo magis, legit Halo. Augu. li. 1. emend. ca. 3.

†Du. a principali.

†De hoc ipso uide apud Plin. natur. histo. li. 14. c. 1. & Ale. ab Ale. li. Genia. dier. 6. c. 18. Erat autē uitis centurionum gesta men, quos tardos milites ad aquas deducerent. uel si q̄d commisissent, puniret, Egi. per.

qua bellica opa peragunt [a], scilicet ne studio culturę à militia sua auocentur: & ideo domū [b] cōparare non prohibentur. Sed & agros in alia prouincia cōparare possunt: cæterùm in ea prouincia in quam propter causam belli uenerunt, ne sub alieno quidem nomine [c] eis agrum comparare licet, aliòquin fisco †uendicabitur.

¶ *Qui miles cōtra legē emerit agrū, dēt deferri in fiscum, scilicet an missionē de militia. postquam uero missionē, nō deferē. hoc ita, si honestè missus sit: at's si ignominiosè nō minus i fiscū deferē ager illuc. h. d.*

¶ Is etiam qui contra disciplinā agrum comparauerit, si nulla de ea re quæstione mota [d] missionē acceperit, inquietari prohibetur.

¶ Illud cōstat præscriptionis huius commodū [e] ad eos qui ignominiæ causa missi sunt, nō ptinere: quod [f] præmij loco veteranis concessum intelligitur. ideo o[g] & ad eū q̄ [f] causariè [h] missus est, potest dici pertinere: cū huic quoq; præmium [i] præstetur. ¶ Missionum generales causæ sunt tres, honesta, cāria, ignominiosa. Honesta est quæ tempore militiæ īpleto datur. Causaria, cū quis vitio animi vel corporis minus idoneus militiæ renūtiat [k]. Ignominiosa causa est, cū qs propter delictum sacramēto soluit. Et is q̄ ignominia missus est, neq; Romæ, neq; in sacro comitatu agere potest [l]. Sed & si sine ignominię mētiōe missi sunt † nihilominus ignominia missi intelliguntur [m].

¶ Irreuerens [n] miles, nō tantū à tribuno uel cēturiōe, sed etiā † à principe coërcendus est. nam eū qui centuriōi castigare se volēti, restiterit, ueteres notauerūt [o]. Si uitē [p] † tenuit, militiā mutat †. si ex industria fregit, uel manū centurioni intulit, capite punitur.

¶ Eius fugam, qui cum sub custodia uel in carcere esset discesserit, in numero desertorum non computandam Menander scripsit: quia custodiæ refuga, non militiæ desertor est. Eum tamen qui carcere effracto fugerit, etiam si ante non deseruerit [q], capite [r] puniendum Paulus †rescripsit. ¶ Desertorē [s] q̄ a patre suo fuerat oblatus, in deterioremilitiā diuus Pius dari iussit [t]: ne videat (inquit) pater supplicium filium obtulisse [u]. Item diui † Verus & Antoninus eum qui post quinquennium [x] desertionis se obtulit, deportari iusserūt: quod exemplū & in cęteris sequi nos debere Menander scripsit.

¶ Paulus. † LEX XIIII.

QVi cōmeatus † spatiū excesserit, emāsoris [y] uel desertoris loco habendus est. habet tamen rō dierū quibus tardius reuersus est: itē tēporis, nauigationis, uel itineris: & si se [z] pbet ualetudine impeditū, uel a latronib. detentū, similiue casu morā passum, dumtamē nō tardiùs à loco profectū se probet, quàm ut occurrere posset ītra commeatum, restituēdus est. ¶ Arma aliēasse graue [a] crimē est: & ea culpa desertioni exæquat: utique si tota alienauerit. Sed & si partē eorū, † nihil quidē interest. nā si tibiale [a] uel humerale [b] alienauit, castigari verberib. debet. si uerò loricā, scutum, galeā, gladiū [c], desertori similis est. Tyroni in hoc crimine faciliùs parcetur: armorúmq; custodi plerunque ea culpa īputatur [d], si arma militi commisit non suo tempore [e].

n ¶ Irreuerens. § id est qui non reueretur dominum.

o ¶ Notauerunt. § in famia. Accur.

p ¶ Vitem. § qua casti gantur, id est flagellū. & facit s. ad leg. A qui. quemadmodum. §. fin. Accur.

q ¶ Deseruerit. § facit s. non omnes. §. desertor.

r ¶ Capite. Iut s. de pę. l. si quis aliquid. §. mile s. & de effra. l. i. in princ. & s. de custo. re. l. in eos.

s ¶ Desertorem. § ēt a liàs decapitandum: ut s. non omnes. §. desertor.

t ¶ Iussit. § non autem capite punitur: ne &c. & facit s. eo. l. qui cum §. qui filium. & l. non omnes. §. qui desertioni.

v ¶ Obtulisse. § non enim est verisimile patrē velle mori filiū: ut C. de pa. pot. l. iii. in fi. & ad idem C. de fidei. l. cum acuti ssimi. & q̄ fal. tut. author. falsus. §. Iulianus. & de re. eo. l. si pupillorum. §. si pater. & quod met. cau. isti quidem. in fine. & Lombar. de prohi. nu. l. iii. & C. de epi. & cl. l. orphanotrophos.

z ¶ Post quinquennium. § s. nō omnes. §. a barbaris. in fin. Accursius.

Qvi commeatus. § CASVS. Miles habuit cōmeatū a duce belli vsq; ad certū tēpus. deinde intra tēpus nō rediit. dicitur q̄ emāsor siue desertor dicit. tamen inspiciendum est quot dies stetit post, & an fuit impeditus in redeūdo, propter infirmitatē, uel propter tēpus: uel propter nauigationē, ut in his & similibus ei parcatur. dū tamen incepat iter tam tempestiue q̄ potuisset redisse intra tempus statutū nisi impedimentum euenisset. Sed o imponit pœnā militi alienanti arma uel partē armorū. parcit tū tyroni si arma alienet. & punitur quandoque custos armorum si arma commisit militi nō suo tempore. Frā.

y ¶ Emansoris. § differūt: ut s. l. iii. §. emansor. & facit s. l. j. §. fi ad diem. & l. j. & quibus ex cau. maio. l. si cui. §. fi. & si quis cau. l. ii. §. q̄ diximus. & §. fi quis tamen. & de uer. ob. continuus. §. cū ita. & l. cū ita stipulatus sim mihi a Proculo. & de solu. ratum. & de eden. fi q̄s ex argentariis. & de arbi. l. i. §. fi. & l. seq.

z ¶ Graue. § ut supra l. iii. §. miles. & s. ti. i. l. iii. & l. postliminio ca. tent.

a ¶ Tibiale. § genus armorum ad tibias.

b ¶ Humerale. § aliud genus ad humeros.

c ¶ Gladium. § plus punitur qui maiora arma alienauit. sic s. ad Syllanianum. si quis in graui. §. fi quis ea. & de abig. l. i. §. sed & qui porcum.

d ¶ Imputatur. § s. de custo. reo. l. fi. in prin.

e ¶ Tempore. § sic s. loc. fi merces, §. conductor. & l item quæritur. §. i. & de solu. soluturus.

†Du. scripsit. al. respondit.

†Seuerus.

†lib. sing. de penis militum.

†ad intell. huius l. uide Io. ign. in l. necessarios. §. fi alias num. 393. ad Se Con. Sil.

†Dua. nisi q̄ interest. al. sic legit sed & si ptem eorū, idem est: ni si quod interest.

Ex

EV causa. CASVS. Miles damnatus ex causa desertionis, deinde restitutus non recuperat salarium medii temporis quo in desertione fuit. si autē pronuntietur desertorem non fuisse: tunc salaria medij temporis bene recuperat. Franciscus Accur.

a ¶ Expungitur. § id est, repellitur ab eorū petitione. & expone, id est, cācellantur quæ ei debebantur: ut s. l. iii. §. qui militiæ. & C. eodem, l. cum allegas, sic accipitur infrà, de verborum significa. cognoscere. §. j. & suprà, de diuer. præscript. in omnibus. §. j. & de bonis autho. iud. pos. l. fi. b ¶ Reddūtur. § hoc dic ut s. l. iij. §. sed si ex improuiso.

QVi metu. § CASVS. Aliquis accusatur de aliquo crimine, metu eius fecit se fieri militem. dicitur q̄ repellitur a militia: & a sacramento quod in militia dederat, liberatur. Item miles turbator pacis capite punitur. Franc. Acc.

c ¶ Postulatus. § id est, accusatus.

d ¶ Soluendus est. § facit s. de adul. si maritus: §. j. & C. de re. po. l. j. & de iis qui ad eccle. confu. l. i.

¶ DE CASTRENSI peculio.

Iliifamiliàs. § CASVS. Filiusfamiliàs miles decessit ab intestato, pater occupat peculium filii, non autem eius hæres dicitur, sed eius hæres dicitur cui successerat ille filius. si autem testamento facto decessit, tunc pro hæreditate habetur peculium castrēse. & hoc dicit hęc lex & sequens. Franc. Accur.

e ¶ Remansit. § remanere dicitur ubicunque fit, eo ipso q̄ intestatus decedit: ut infrà l. proxi.

f ¶ Pater ipsi. § filio: ut plene dices infra l. proxi.

g ¶ Fier. § scilicet pater. nam. & aliàs hæres hæredis, &c. ut C. de hæredi. instit. l. fin. & de vsufruct. l. ambigui tatem. & s. de peri. hær. l. iii. §. j. & quæ re ut ibi. Itē arg. s. de uul. substitutio. l. q. duos. sed hic nec filius, nec pro eo alius testatus fuit. ibi pater fuit testatus pro filio impubere ultimo moriente.

h SI filiusfamilias. Non quasi hæreditas. § ut s. l. proxi. & C. eod. l. penul. & de neg. gest. l. successori. & de mino. l. iii. §. Pomponius, & ad Maced. sed Iulia. §. quanquam. & infra eodem, pater. & l. proponebatur. & l. filius. j. respon. sic supra, de peti. hære. l. item ue l. proponebatur. & l. filius. j. respon. sic supra, de peti. hære. l. item ue niunt. §. non solum. & C. de bo. quæ li. l. quicunque. §. eo vers. in fi. & inst. qui. non est pmiss. face. test. §. si uero intestati. sed in duob. casib. habet hīdem etiam intestatus: ut C. de episco. & clerī. l. sacrosanctę. & §. fi. à parente quis fu. manu. l. i. §. nepos. hodie, etiam quasi hæreditas: ut in aut h. de hære. ab intesta. §. fi igitur defunctus. Item quasi ter olim hoc superiori casu pater tenebatur post mortem, filii, habes j. eo. pater. in prin.

i ¶ Peculium. § fi aliter. alias cōtra: ut s. de stipu. ser. si seruus communis meus & s. de acquirenda rerum domi. in eo. Sed quid si codicillos faciat? Respon. non uale: ut supra, ad legem Falci. filiusfamilias. nisi in casu: ut d. l. sacrosanctæ.

¶ *Glo. bene declarat hanc legem.*

¶ Paulus. † LEX XV.

EX causa desertionis notatus ac restitutus, temporis quo ī desertiōis causa fuerit, stipēdiis expungitur [a]. quòd si ratio cōstiterit, neque desertorem fuisse apparuerit, omnia stipendia circa temporis finem redduntur [b].

¶ Paulus. † LEX XVI.

QVi metu criminis quo reus iam fuerat postulatus, nomen militię dedit, statim sacramēto soluendus est [a]. ¶ Miles turbator pacis capite punitur.

De castrensi peculio.

TITVLVS XVII.

¶ Vlpianus. † LEX I.

Ulijsfamiliàs militis si peculium apud patrēm remansit [c], sine testamento filio defuncto, pater [d] ipsi hęres non fit: sed tamen hæres iis fiet [e], quibus filius fuit.

¶ *Filiusfamilias non habet hæredem abintestato: secus si fuerit testatus. hoc dicit cū l. seq. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX II.

SI filiusfamiliàs † miles decesserit, si quidem intestatus, bona eius nō quasi hæreditas [h] sed quasi peculium patri deferuntur. Si autem testamento facto, hic pro hæreditate habetur castrense peculium [i].

¶ Idem. LEX III.

SI mulier filio viri [k] militi ad castrenses vel fortè militares res comparandas reliquerit pecuniam, utique castrensi peculio ea, quæ comparantur, adnumerari incipiunt [l].

¶ Tertullianus. † LEX IIII.

MIles præcipua [m] habere debet quæ detulit [n] secum in castra concedēte patre [o]. ¶ Actionem perfecutionémq; castrensium rerum semper filius etiam inuito patre habent. ¶ Si paterfamilias militiæ tēpore, uel etiā post missionem arrogandum se præbuerit, videndum erit, ne huic quoq; intelligatur earum rerum permissa administratio, quas ante arrogationem in castris acquisierit. quanquis constitutiones principales de iis loquātur, qui ab initio cum essent filijfamiliàs missi tauerit. qđ admittendum est [p].

¶ Idem. † LEX V.

MIles filiusfamiliàs a cōmilitone, uel ab eo quem per militiam cognouit †, hæres institutus [q], etiam citra iussum patris suo arbitrio rectè pro hærede gerit.

¶ *Quæ ab uxore dant uiro nō ea militia, non sunt castrensis peculij: secus si dentur causa militiæ. hoc dicit.*

¶ Idem. † LEX VI.

SI militi filiofamiliàs uxor seruum manumittendi causa donauerit, an seruum libertum fecerit, videamus: † qa & peculiares seruos & libertos potuit habere. Et magis est, ut hoc castrensi peculio non adnumeretur: quia uxor ei non propter militiā nota est [r]. Planè si mihi [s] proponas ad castra euntí [t] marito vxorem seruos donasse, ut manumittat, & habiles ad militiam libertos habeat: pōt dici sua voluntate sine permissu patris manumittentem ad libertatē perducere. [u]

¶ Idem † ad edictum LEX VII

SI castrense peculium habeat maritus: in quātum facere potest, ēpndemnabitur [x]: quia etiam nō castrēsib. [y] creditoribus ex eo peculio magis est eum cogi respondere.

SI mulier. § CASVS. Nouerca mea mihi militi reliquit pecuniam ad res militares comparandas: ut equum, arma, & sistia, & comparaui ex illa pecunia res prædictas, dicitur q̄ istæ res sunt castrensis peculij. Secundo dicit q̄ filius res castrenses debet hre præcipuas: & actio. & p̄secutiones circa castrēses res etiā inuito patre intentare potest. Item si miles sui iuris existens cum esset in militia vel post missionem dedit se in arrogationē omnia quæ in castris prius quæsierat, habere penes se debet velut castrensia. & administrationem in his habebit: licet constitutiones loquantur tantum de filiisfamiliàs qui existentes milites castrensia lucrant. & h. d. hæc lex. & seq. Fran. Acc.

k ¶ Si mulier filio uiri. § f. priuigno.

l ¶ Incipiunt. § ut C. eo. l. j.

m ¶ Milles scipua. § id est ante petita. Accur.

n ¶ Detulit. § mobiliaz: ut arma: ut C. eo. li. & fami. erc. si filius.

o ¶ Patre. § habet: quia & cōtra patrem: ut suprà, de furt. si qs vxori, in princip. & s. ad Trebel. Imperator. ibi, post decretum.

p ¶ Admittendum est. § ut sit permissa administratio prædictorum.

Milles filiusfamilias. § CASVS. Filiusfamiliàs miles hæres institutus à commilitone, uel ab eo quem cognouerat in militia, potest adire hæreditatem etiam sine iussu patris. Item si vxor eius legat ei seruum causa manumittendi, dicitur q̄ non fit hic seruus castrēsis peculij. & redditur ratio in litera. & sic manumittere nō pōt sine permissu parris, si autē ei eunti ad castra uxor eius ei donat seruum vt eum manumittat, & eum libertum hēat secū in militia: potest eū manumittere sine permissu patris. Item ex castrensi peculio tenetur vir soluere dotem mulieri inquantū facere potest. nam ex castrensi pęculio tenetur quis etiam non creditoribus castrensib. Item si uxor militis uel cognatus eius uel quis alius non ex causa militiæ notus donauerit uel legauerit aliquid filio militi hoc expresso ut in peculio castrensi illud habeat: non p̄p hoc erit castrensis peculij. secus si ex causa militiæ notus esset legati uel donanti. & h. d. hęc lex cum tribus seq. Franc.

q ¶ Institutus. § ut C. eo. l. j. & iij. & j. eo. dotem, in prin. & §. i. & j. eo. l. si forte. & l. castrense. & §. de fal. l. si pater.

r SI militi. Nota est. § bona ratio: ut s. l. prox. cum suis concorrenet tamē donatio: ut s. de do. inter ui. & uxor. quod autē. § pe, & §. fi. & l. si cum. §. j. & C. de do. inter virum & uxo. l. maritus.

s ¶ Mihi. § iurisconsulto.

t ¶ Eunti. § s. eo. l. miles. in prin.

u ¶ Perducere. § ad quod s. de iure par. seruum.

x SI castrense. Condēnabit. § uxori de dote agenti uel alia actione. nam quacunque actione, & a quocunque miles cōuenitur, sic conuenitur: ut s. de re iudi. l. miles. in prin. & l. item miles.

y ¶ Castrensib. § nō solum castrensibus: & ita mulieri & cuilibet

a lij

†Aliàs, Vlpianus, li. 6. ad Sabinum.

†Nota, q̄ notitia militaris prodest notitia scholastica. ut de gl. quæ solet ad hoc allegari in ca. in notuit. de elec. extra. super vers. in scholis.

†Vlpianus libro xxxij. ad Sabinum.

†Du. quia peculiares et seruos. &c.

†Sic in P. P. Haloan. autem negationem hanc fustulit. Augu. li. 4. emēd. cap. ult.

†lib. 33.

†Aliàs, Papinianus, li. 19. Responso.

†Du. impendiis. uide Budæ. hic.

†Citra. Dua.

†lib. 5. sententia. al. ad Sabi.

†li. 14. ad edict.

†li. 67. ad edict.

†ad intel. huius l. uide Bal. in nouel. in l. i. nu. 168. Sol. matri.

†lib. 8. ad leg. Sab. & Papi.

†li. sing. de castrē. pec.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alij satisfacit ex eo.

a ¶ Si fortè. Quid.§ id est aliquid.& facit C.eo.cũ allegas.& ſ.eod. miles.cum ſuis concor.& ſ.e. caſtrenſe.

b ¶ Non puto.§ ſ. de admi.tu.quidam.& de pecu.le.ſi peculium.& C.ſi quis alteri uel ſibi l.multum.Sed argu.contrà in auth.ut lic.ma. & auræ. in prin.

lib. 45. ad edict.

c ¶ Veritatem.§ C. de edit.tit.a lib.tol.l.j.& ſ. de condi. & demon. l.iij.§.cõditio. & de of fic.præ. ſed licet. & inſti.de le.§.ſi rem.

d ¶ Spectamus.§ ſcilicet an &c.

e ¶ Verè.§ aliàs uerò.

¶ Idem. † LEX VIII.

SI fortè vxor vel cognatus, uel quis alius nõ ex caſtris notus, filiofamiliàs donauerit quid a vel legauerit, & expreſſerit nominatim uti in caſtrẽſi peculio habeat, an poſsit caſtrẽſi peculio aggregari? Et non puto. b veritatẽ enim ſpectamus, d an uerè c caſtrẽſis notitia uel affectio fuit, non quod quis finxit.

¶ *Legem iſtam rumina per te:& cuius ſaporis ſit,guſtabis.*

¶ Idem. † LEX IX.

PRoponebaẽ filiusfamiliàs miles teſtamento facto extraneum hæredem ſcripſiſſe, patre deinde ſuperſtite deceſsiſſe: § pater deliberante hærede inſtituto, & ipſe diem functus, deinde hæres inſtitutus repudiaſſe hæreditatem † defuncti. quærebatur ad quem caſtrenſe peculium pertineret. Dicebam caſtrenſe peculium filiifamilias, ſi quidem teſtatus deceſsit, quaſi hæreditatem deferri hæredi ſcripto,ſiue extraneum ſcripſit hæredem, ſiue patrem. Sed cũ nihil de peculio dixerit filius,nõ nũc obuenille patri,ſed nõ eſſe ab eo profectum creditur. Denique ſi ſeruo filij caſtrenſi libertatem pater adſcripſerit,móxq; filius uiuo patre defunctus ſit, non impediẽ libertas: cùm ſi filius patri ſuperuixerit, impediaẽ libertas. l Vnde Marcellus putat neceſsarium quoque hæredem ſeruum filii peculiarem patri exiſtere poſſe, ſi filio pater ſuperuixerit. m Idem referebã & ſi rem peculiarem filii pater legauerit, nã eodem caſu quo libertatem competere n diximus, legatum quoque uel debebitur,uel impedietur. b Quibus ita præmiſsis, in propoſito dicebam,cùm hæres nõ adiit hæreditatem,retrò peculiũ patris bonis acceſsiſſe. Vnde poteſt dici etiã patris bona aucta per hanc repudiationem. Nec eſt nouum,ut ex poſtfacto aliquis ſuccеſſorem habuiſſe uidatur. nam & ſi filius eius, q ab hoſtibus captus eſt, deceſſerit patre captiuo uiuo: ſi quidẽ pater reuerteretur, quaſi filiusfamilias peculium haberet. enimuero ſi ibidem pater deceſſerit,quaſi paterfamilias legitimum habebit o ſucceſſorẽ & retrò habuiſſe credetur eius ſucceſſor. Ea quoque quæ medio tẽpore filiuſfamiliàs ita queſiuit, nec hæredi patris, ſed ipſi filio quæſita uidebuntur.

¶ *In caſtrenſibus bonis filij nullum ius habet pater,h.d.Franc.Accur.*

¶ Pomponius. LEX X.

EX nota Marcelli conſtat nec patribus aliquid ex caſtrenſibus bonis filiorum deberi. q

¶ *Hìc dicitur quid ſit caſtrenſe peculiũ. hoc dicit Franc.Accur.*

¶ Idem. † LEX XI.

CAſtrenſe peculiũ eſt quod à parẽtibus uel cognatis ĩ militia r degenti donatũ eſt:uel qđ ipſe filiusfamiliàs in militia acqſiuit: r qđ niſi militaret, acquiſiturus non fuiſſet. s nã quod erat etiã ſine militia acquiſiturus, id peculium eius caſtrenſe non eſt.

¶ Papinianus. † LEX XII.

PAter qui dat in adoptionem filium militem,peculium t ei auferre non poteſt, quod ſemel iure militiæ filius tenuit. qua ratiõe nec emancipando filium, peculiũ ei aufert:quia nec in familia retento poteſt auferre.

¶ *Filiusfamilias miles inſtitutus hæres ab uxore ſua affectione militiæ,poteſt adire hæreditatem citra iuſſum patris, & ſeruos hæreditarios manumittere.h.d. Frãc. Accur.*

¶ Idem. † LEX XIII.

DIuus Adrianus reſcripſit in eo quem militãtem vxor hęredem inſtituerat, filium extitiſſe hæredẽ, & ab eo hæreditarios ſeruos manumiſſos, proprios eius libertos fieri. x

¶ Idem. † LEX XIIII.

FIliusfamilias miles ſi captus apud hoſtes uita fungaẽ, lex Cornelia ſubuenit ſcriptis hęredibus,q;bus ceſſantibus, iure priſtino peculium pater habebit. Proxima ſpecies y uidetur,ut ſcriptis hæreditarium ſeruum. ſi autem eam non adeant, & ſic penes patrẽ peculium ſtet:hoc quod acquiſierunt ſerui, non uadit ad patrem cũ eo tempore nõ eſſent eius. & hoc de rigore. ſed de æquitate ſecus:ut patri hoc quæratur quod ſerui peculiares quæſierant.

¶ Legatum.§ pone caſum ut in glo. quæ incipit legatum &c. circa medium.glo.ib;,aut non adeunt &c. Fran.Accur.

y ¶ Proxima ſpecies.§ aliàs ſpecies id eſt quæſtio. aliàs ſpecie, id eſt quæſtione.

& à quibus.ſi ſeruo.& ſ.e.hæreditate.§.pater.

m ¶ Superuixerit.§ ſ.eo.l. ex caſtrenſi.ij.reſpon.Accur.

n ¶ Competere.§ uel non competere.

o ¶ Impedietur.§ ex poſtfacto igitur declaratur:ut ſ.ſubiicit.ad qđ ſ.ſi cert.per.l. proinde. & de rebus dub.l.quædam.& ſ. de acquir.re. domi.l.in eo.Accur.

p ¶ Habebit ſucceſſorem.§ ſ.filius.Sed cõtra. ſ. de cap. & poſtli. re.bona.§. quod filius. Sol.ut ibi.Item facit ſ. de ſu. & le.ſi pater.

† Apud Du. ſic interpungit, & retro habuiſſe creditur & eius ſucceſſor ea quoque, quæ &c.

q ¶ Ex nota.Deberi.] C. de bo. quæ lib. cum oportet.§. exceptis.& C.e.l.iij.& ſi prà eod. l. miles. cum ſuis concor.

† lib. ſing. Regula.

r ¶ Caſtrenſe. Acquiſiuit.§ ab aliis nõ cognatis. & facit C.e.l.iij. & l.ii. & ſ. eo.miles.cũ ſuis cõcors ¶ Non fuiſſet.§ ad hoc ſuprà quib.ex cau. maio l.is qui tei. Acc.

PAter.§ CASVS. Pater filium ſuum dat alij in adoptionẽ. non poteſt peculium eius caſtrenſe auferre. Item nec mancipando eum poteſt ei auferre. Franciſ. Accurſius.

† Aliàs,Macer li. 2. de re milit. al. Martian⁹. † Du. agẽti.

t ¶ Peculium.§ caſtrenſe.ſecus in profectitio uel aduentitio iure iſto: ut ſuprà de doli exceptio. apud Celſum.§.ſi.quæ eſt cõtra.

v ¶ Quod.§ i. quia

† li. 14. Quæſtion.

x DIuus. Fieri.§ erit ergo hæreditas caſtrẽſis peculij: ut ſ.c.dotẽ.ij.reſp.Sed cõtra.C.eo.l.j.non placet q hic erat in militia:quia & ibi. Sed dic qđ hic affectione militiæ inſtituebat eum,ibi non:ut ſ.l. ſi fortè.& ſ. e.l. hæreditate. in prin. Item hic ex teſtamento,ibi ab inteſtato.unde ibi nulla poteſt aſſignari affectio. Item facit ſ.ſi mil.in fine.Accurſius.

FIliusfamilias. § CASVS. Filiusfamilias miles fecit reſtamentum in quo aliquos ſibi inſtituit hæredes. tandẽ captus eſt ab hoſtibus & ibi deceſſit. bona eius uadũt ad inſtitutos, ſi uolunt bona. ſi aũt nolunt:tũc penes patrem remanet peculium. ſed ſi hæredibus ſcriptis deliberãtibus ſeruus caſtrenſis peculij aliquid ſtipulatur uel aliquid ex alia cauſa acquirit: ſi poſtea hæredes ſcripti adeunt hær. eis eſt hoc acquiſitum, quaſi per

† li. 16. Quæſtion.

a ¶ Quod quidem.§ hoc totum ponitur pro inquantum.

b ¶ Reſederit.§ quod eſt etiam hæreditate non adita:ut ſ.de ſtipula.ſeruo.ſi ſeruus communis.

c ¶ Poſt aditam hæreditatem ſit.§ i.contingit id per quod ereditur retro hæreditarius.ſ.per additionem:quæ ſi non fiat,non fuit hæreditarius: ut d. l. ſi ſeruus communis.& ſ.ad leg. Falc.filius.& de ſtipula.ſeruo.ſi ſeruus communis.Accur.

d ¶ Priſtino.§ id eſt antiquo quod eſt cum hæreditas non aditur.

e ¶ Fiat.§ ut & ſuprà de acquir.rerum dom. in eo.& quæritur quãdo uerè? Reſpon.cum conſtat non adiri: ut ſtatim dicit.

f ¶ Seruo.§ caſtrenſis peculij mortuo filio, & hæredibus deliberãtibus.ut & ſuprà prox. dixit de alijs acquiſitionibus.

g ¶ Primum.§ aduerſium.

h ¶ Acquiritur.]legatum.& die, cùm legatur ſeruo peculij caſtrenſis deliberantib. inſtitutis:aut poſteà adeunt:& tũc legatum fuit acquiſitum peculio ſtatim cum ceſſit dies eius:ſicut cùm legatur cuilibet hæreditario ſeruo qui quærit ſtatim hæreditati, & hæreditas poſteà hæredi cum adit. ut & de lega.ij.cum debitor.in fin.& inſtitu. de ſtipul. ſer.in prin. nam & peculium eſt hæreditas cum adeunt inſtituti: ut ſ.de ſtipul ſer.ſi cõmunis. & retro fingitur fuiſſe: ut ſ. de acquerum domin.l. in eo. aut non adeunt: & tũc ſeruus non quærit peculio, nec peculium domino: ſed recta uia per ſeruum domino quæritur ex die omiſſi teſtamenti uerè: ut hic.retro fictitiè: ut infrà. hæreditate. § pater.ibi, quid ergo &c. niſi dicas, ſic ius patris hodie non conſideratur,quod eſt cõſiderandum. Eſt autem ius patris ut omnia retro ſita fuiſſe uideantur:ut ſ.proponebatur.in ſi. 1. rñ.& ſi eſt ſeruus legatarius: ergo dicrẽto per eum dẽt queri:quia ſic fieret per ſeruum peculiarem pecunib.q per eum fierent quod eſt in legato dictum:ut ſ.prox. Iſm aũt peculiũ cuius interim ſit,habes ſ.eo hŕditate.§.pr.ibi, qđ ergo &c.

† lib. 35. Quæſtion.

† Iſta gloſ. non reperitur in antiqs libris.

i ¶ Hŕditatis. 1 § q.d.hŕditas vŕ acquiſita à die capitulatis:& per conſequens uidebatur ex tunc hæredi quæſitum.ſi tũ hæres ſcriptus eam nolnerit,ex tunc patri quæſitam crederem.M.F.

PAter.§ CASVS. Pr̃filio ſuo militi reuerſo de militia donauit aliquã.hæc non fiunt caſtrenſis peculii:ſed profectitii pinde ac ſi filius nunquã militaſſet. Item ſi pr̃filio militi ſtipulanti promittat aliqua:ſi quidem ex cã caſtrenſis peculii tenet ſtipulatio. ſi ex alia cã,non tenet ſtipulatio.idem contra.ſ.ſi pr̃ ſtipulatur à filio. Itẽ ſi ſeruus caſtrenſis peculii filii ſtipuletur aliqua ab extraneo uel per traditionem aliquid acquirat:ad filium hoc quæritur non diſtincto ex qua cã ſtipuletur.ſ.ex caſtrenſi uel alia quacunq; licet ſecus eſſet in ipſo filio per ſe acquirente.ſuſtinet enim filius miles ius ſeruorũ. nam ſi ex cã caſtrenſi quærit,ſibi acquirit. ſi autem ex alia cã quærit,ſecus.ſed ſi ſeruus caſtrenſis peculii filii aliquid ſtipuletur à patre militis,uel ex alia cauſa aliquid quærat:acquiritur hoc filio per ipſum ac ſi ab extraneo ſeruus acquiſiſſet. Vltimo dicit, pater habebat uſumfrũ. in ſeruo.filius eius miles ex caſtrenſi pecu. habebat proprietatem.pr̃ uſumfru. amiſit. dr̃ o filio acquiritur.& ſic filius habet plenam proprietatem in ſeruo. Fran.Accur.

k ¶ Peculij.] ſ.profectitij:ut C. de bo. quæ lib.cum oportet.§. j.

l ¶ Spondeat.§ ſ.pater.

hæredibus deliberantibus, quod ſeruus interim ſtipulatus ẽ, uel ab alio ſibi traditum accepit (quod quidem ad patris perſonam attinet) ſi fortè peculium apud eum reſederit b, nullius momenti uideaẽ:cum illo tempore nõ fuerit ſeruus patris. quod autem adſcriptos hæredes,in ſuſpẽſo fuiſſe traditio itemq; ſtipulatio intelligatur. ut enim hr̃ditarius fuiſſe credatur,poſt aditam hr̃ditatẽ fit c. Sed paterna uerecundia nos mouet,quatenus & in illa ſpecie ubi iure priſtino d apud patrẽ peculium remanet, etiã acquiſitio ſtipulationis uel rei traditæ per ſeruum fiat e. ¶ Legatum qđ ei ſeruo f relictũ eſt,quamuis tunc p pter incertum nulli ſit acquiſitũ, omiſſo teſtamento,patri tunc primum g ſeruum acquiritur h,cũ ſi fuiſſet exemplo hæreditatis peculio acquiſitum, ius patris hodie non conſideraretur.

¶ Idem. † LEX XV.

PAter militi filiofamiliàs reuerſo qđ donat, caſtrenſis peculij i no facit, ſed alterius peculij, perinde ac ſi filius nunq militaſſet. ¶ Si ſtipulanti filio ſpondeat k, ſi quidem ex cã peculij caſtrenſis, tenebit ſtipulatio. cæterum ex qualibet alia cauſa non tenebit. Si pater à filio ſtipuleẽ, eadem diſtinctio ſeruabitur l.

¶ *Quicquid ſeruus peculii qđ ad filiumfamil.pertinet,ab extraneo ſtipulaẽ, uel per traditionem accipit,hoc filiofamiliàs acquirit,in ipſo filio tamen diſtinguit: aut ſtipulatur ex cã peculij ſui: & tunc ſibi acquirit.aut ex alia cã,& tunc patri q̃rit.idem in peculiari ſeruo ſi ſtipuletur à patre:quia tunc etiam filio quærit.h.d.*

¶ Si ſeruus peculij qđ † ad filium ſpectat,ab extero m ſtipuletur,aut per traditionem accipiat, ſine diſtinctione cauſarum n res ad filiũ pertinebit. Non enim ut filius duplex ius ſuſtinet,& patris o & filijfamiliàs p ita ſeruus q caſtrenſis peculij reſt, quiq; nullo iure quãdiu filius uiuit,pr̃ ſubiectus eſt, aliquid acquirere ſimpliciter ſtipulando uel accipiẽdo pr̃i põt. quæ ratio ſuadet ut ſi ab ipſo patre ſeruus qui ad filium pertinet, ſtipuletur ex quacunq; cã, uel traditum accipiat, ſic acquiratur filio res & ſtipulatio, quemadmodum † ſi extero r miſiſſet e:quoniam perſona ſtipulantis & accipientis ea eſt, ut ſine differentia cãrum, † quod per eum agitur, ad emolumẽtũ filij ſpectet. ¶ Si ſerui pater uſumfructũ amiſerit, cuius proprietatem in caſtrẽſi peculio filius habebat, plenam proprietatem habebit filius s.

¶ Idem. † LEX XVI.

DOtẽ filiofamiliàs datã uel promiſſam, in peculio caſtrenſi non eſſe reſpondi. Nec ea res contraria uidebitur ei q diui Adriani temporibus t filiumfamiliàs militẽ uxori hęredem extiteſſe placuit,& hæreditatem in caſtrenſe peculium habuiſſe. nã hæreditas aduentitio iure quæritur: dos autem matrimonio cohęrẽs, oneribus eius,ac liberis communibus,qui ſunt in aui familia,confertur u. ¶ Hæreditatem caſtrẽſi peculio non uideri queſitam reſpõdi, quam frater patruelis a in alia prouincia ſtipendia merens, fratri patrueli cum quo nũquam militauit b, reliquit. Sanguitantem in alia prouincia:qui inſtitutus hanc hæreditatem adiuit.dr̃ q̃ non uidetur ex cauſa caſtrenſi quæſitum, imò ratione ſanguinis. Franc.Accur.

† libr. 19. Reſpon.

m ¶ Seruabitur.§ ut inſtitu.de inutil.ſtipul. §.item & §.ei qui.& ſ. de uerb.oblig.l. dominus ſeruum. Et dic idẽ in quaſi caſtrenſi:ut ſuprà. de col. bo. l. j. §. nec caſtrenſe. & facit ſuprà de iudicd. lis. & de in ius uocan.adoptiuum. & C.de bon.quæ libe.cum oportet.§.exceptis.

n ¶ Ab extero.§ id eſt extraneo. Accu.

o ¶ Cauſarum.] id eſt ex cauſa caſtrenſi, uel alia quacũque. Accurſius.

p ¶ Patris.§ quo ad caſtrenſe uel quaſi: ut ſ.ad Mace.l.ij.

† Du. ſi exter promiſſet.

q ¶ Filiifamiliàs.§ quo ad omnia alia ab hinde patri quærat: ex caſtrenſi uel quaſi, ſibi.

† Dua. qđ rerum agitur.

r ¶ Peculij.§ ſ. ſuſtinet duplex ius.

s ¶ Patri.§ ſcilicet ſi lij uel in cuius peculio caſtrenſi eſt ſeruus qui ſtipulatur.& ad hoc ſ. eod.hæreditate. ij. reſpon.Accu.

t ¶ Promiſſiſſet.§ ſ. pater.aliàs exterus,ſcilicet promiſſet ſeruo prædicto.

v ¶ Per eũ.§ ſcilicet ſeruum caſtrenſem.

x ¶ Filius.§ ſ.eod.ex caſtrenſi.§.ſeruos.

Otem.§ CASVS Dos data filiofamil. militi non eſt caſtrenſis peculij: ſecus ſi uxor eius inſtituit eum hæredem affectione militiæ,& hanc hæreditatem adiuit hic filiusfamil. miles. caſtrenſis peculij dicitur hæreditas. & quare ſecus in dote, reddit ratio in litera. Secundo dicit,frater patruelis militans in una prouincia inſtituit ſibi hæredem fratrem ſuum patruelem militem in alia prouincia:qui inſtitutus hanc hæreditatem adiuit.dr̃ q̃ non uidetur ex cauſa caſtrenſi quæſitum, imò ratione ſanguinis. Franc.Accur.

y ¶ Temporibus.§ placuit,quod eſt ſ.ut ſ.l.diuus. Et dic contra: ut C.eo.l.i.& ſol.ut d.l.diuus.

z ¶ Confertur.§ à filia fratrib.& fratrũ filiis: ut ſ.de col.do.l.j.§.i. & §.filiam.qđ ergo dicit onus.ſ.in matrimoni.Item qđ dicit cõibus.ſ. patri & matri mulieris.Et quod dicit aut:ideo dicit,quia aliqui erãt filii filiorum quib.& à quibus confertur: ut C.de col.l.maritus.& ſecundum hoc uerbum confertur, diuerſimodè ponitur.ſic ſ.de oſſic. procõ.l.ii.alii dñt conferẽ à filio & hoc cũ deceſsit uxor uiuente patre:ut ſ.pro ſoc.actione.§.fi.& l ſe.quia cũ ſubiiciant eius oneri, q̃ a tenentur ad reddendum:& lucrum eius participare debent cũ iſto filio.ſecus aũt ſi non prædeceſſiſſet uxor:quia non conferret hic filius:ut C.fa.ercil.l.ii.& ſ.fa.erc.ſi filia.§.i.& l.ſi maritus.& hoc ſi nõ lucretur vir.Si aũt lucretur:quid tunc? Rñ.nec tunc confert. tu dic q̃ hic non dicit de tali collatione:ſed dic confertur. i. ad uſum dat, uel ſubiicit:ut cætera,pfectitia uel aduẽtitia ẽt hodie q̃ tũ ad uſumf.

a ¶ Patruelis.§ ut inſtit.de gradi.§.4.

b ¶ Militauit.§ aliàs ſecus:ut C.eo.cũ allegas, & ſ. eo. ſi fortè. & l. miles. cum concor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Meritum.§ ideo sic dictum.quia plerunque merenti relinquit: vt ff.pro soc.l.nec adijcit.

PAter qui castrense.§ CASVS. Filiofamiliàs milite mortuo ab intestato apud patrem remanet peculium castrense.& debita filij debebit intra annum utilem soluere inquantum patitur peculiũ. si aũt succesſit pater filio ex testamento: tũc perpetuò tenetur ad debita filij. Si autẽ pater instítutus à filio omittat ex testamento succedere, & uelut peculium occupat bona filij: tanquam legitimus hæres,id est sicut si adijsset,tenetur perpetuò ad debita filij soluenda inquantum patitur peculiũ, id est, non deducta Falci. Si autem filiusfamil. miles postquàm per annũ desierat militare, fecit testamentum iure communi in quo instituerat patrem,& reliquit legata:debebit pater ea soluere retenta quarta ratione Falci. si autem pater omisit hæc bona accipere ex testamento, cum non

† lib.2. Definition.

nis etenim ratio, non militiæ cã, meritum [a] hæreditatis accipiendæ præbuerat.

¶ Idem.† LEX XVII.

PAter qui castrense peculium intestati filij retinebit, ęs alienum intra modum [b] eius & annũ utilem [c] iure prętorio soluere cogitur. Idẽ si testamẽto [d] scriptus hęres extiterit, perpetuò ciuiliter ut hæres conuenietur.

¶ *Si filiusfam. facit testamẽtũ iure militari patre instituto, & pr̃ omittit hr̃editatem ex cã institutionis, peculiũq; filij possidet:ipse tenebit ad legata pr̃standa nõ deducta Falcidia. si aũt fecerit filius testamentum non iure militari,tunc vr̃ potest detrahere Falcidiam. cætera uide in glo.*

¶ Pater à filio milite,uel q̃ militauerat [e], hęres ĩstitutus,testamẽti causam omisit, & castrense peculium possidet, legitimi hr̃dis [f] exemplo cogetur ad finem peculij§ perpetuò [h] legata præstare. Quòd si filius post annũ quàm militare desierat, iure cõmuni testamento facto uita decesserit,ratione Falcidiæ retinebitur [i] quarta. Cæterùm, si testamẽti causam pater omisit, cùm peculium creditoribus soluendo nõ esset, nil dolo uidebitur fecisse,quamuis temporis incurrat compendium [k].

¶ Martianus.† LEX XVIII.

EX castrensi peculio seruus [l] à patre hęres institui †nõ potest [m]: & filium necessariũ [n] hęre dẽ patri facit. Et in summa, eius rei [o] actus patris, qui ad pśens [p] ducit, vt hic no.quia non adiuit:vt ff.si quis omiſ.cau. testa. l. duo.§. fi.sed quia militis testamentum,si in militia est factum:aliàs non: ut C.de test.mil i.l.in testamento. & l.ne diu.& j.proxi.respon.

† al. Mæcianus lib. j. Fideicõmiſſ

† In P. F. deest negatio. & ad hanc l.uid. Fabiũ Accoromb.in l. q se prĩs. nu.24. C. unde lib.

g ¶ Peculij.i.ẽ nõ detracta Falc.nec ultra vires peculij seu hæreditatis tenetur:ut ff.ad Trebel.l.j.§.denique.

h ¶ Perpetuò.§ hoc fi intra annum filius miles decedit.si autẽ post annum,tunc locum habet j. cæterum.

i ¶ Retinebitur.§ à patre hęrede existente:ut ff.ad leg.Fal.l. si miles testamento.

k ¶ Compendium.§ quia non tenetur nisi intra annũ:vt ff.in prin. l.sed si adijsset,tenereť perpetuo:ut ibi.& facit ff.de leg. j. l. filio pr̃. & de inoffi.test. Papianus.§.quarta.& de le.ij.cũ pr̃.§. Titio. Et no. q̃ dictio compendium, potest esse accusatiui & nominatiui casus.

FX castrensi.§ CASVS. Si pater instituat sibi hæredẽ seruum castrensis peculij filij sui militis.non tenet statim institutio.ſ. q̃ ille sit liber & hr̃s . sed si filius pdecesit antequã pater,tenet instio, & erit seruus liber & hæres.si aũt pater primo pdecesit, fit filius p̃ se necessarius hæres patri.& ut breuiter de hoc dicã:actus patris facti circa res castrensis peculij filij, si statim pstant aliena.rei castrensis peculij filij: ut quia pr̃ vendat uel donet alicui rẽ castrensis peculij filij:non ualent.si aũt non statim pstant præiudiciũ filio,& tũc pẽdent, ut q̃ rem castrensis peculij filij pr̃ uendat sub condi. nã si cond.ueniente filius sit pmortuus, ualet qd̃ pr̃ fecerat:aſs nõ. hinc est q̃ pr̃ nõ pòt prouocare ad diuisionẽ ſociũ filij sui militis:& alienatio ob hoc facta non tenet. Itẽ nec socius filijſami. militis pòt ꝓuocare patrem militis ad diuisionẽ rerũ quas hẽt cões cũ filio eius: sicut nec cui bonis esset interdictũ. Itẽ pr̃i filij fam.si remittat usufru.quẽ habet aliquis in ſe ruo filij,uel in agro filij, uel seruitus remittat:acquirit ꝓ patrẽ filio liberatio,sicut & ꝓ eũ cui eẽt bonis interdictũ.non aũt pòt pr̃ imponere. Item si filiusfa. miles in peculio castrẽsi rem alienã habebat:an ipse filius an eius pr̃ debeat rũdere in rei uendi.q̃ mouetur à dño rei pro ista re? & dr̃ q̃ filius dẽt se defendere.Item nec pr̃ conueniri pòt de peculio occasione debiti castrensis à filio contracti:& si pr̃ uelit defendere filiũ,pòt:dum tamẽ insolidũ defendat & hoc pmittat.Itẽ noie pdictis talis filij nõ potest agere pr̃ actionib. filio cõpetentib.nisi satisdet de rato.Fr. Ac.

l ¶ Seruus.§ peculij castrensis institutus à patre non fit hr̃s & liber indistinctè:sed facit filium necessarium hæredẽ aliquã.nã si superuiuit filium,fit necessarius per seruũ:si pr̃ ſuꝑuiuat: erit hæres & libert & sic ex postfacto consideraբitur utietur actus patris,uel non: q̃ consideraբif quis superuiuat.At in his in quibus actus patris statim recipiunt effectum:in rebus castrensib.indistinctè statim uitiant. & hoc probat itaq; &c,& facit ff.proponebaſ.§.deniq;.& §.uñ Marcellus.& §.idem referendũ.& j.eo.hr̃ditate.§.pr̃.dic ergo,ex cã &c.

m ¶ Non pòt.§ ut statim sit hr̃s & liber: quia actus patris pendet.

n ¶ Necessarium.§ aliq̃ñ.ſ.si pater præmoritur.nam aut iubet, & erit per eum hæres:aut non,& erit per ſe necessarius.Et not.secundum hoc q̃ aliquis erit necessarius filio,q̃ non poterat esse necessarius instituenti.& sic est cõtra.ff. de acq.hær. qui in aliena. § interdũ.in fi.Sol.ibi loquit de prorsus extraneo,quę post mortẽ pr̃is filij arrogauit:qui siue præmorię filius siue superuiuit, nõ pòt esse necessarius instituenti:hic aũt pòt esse aliquo casu.ſ. si filius pmoriatur.

o ¶ Eius rei.§ aliàs est rei,& est plana:& aliàs est res.i. effectus . & dictio actus secundum hoc est genitiui casus.Accur.

p ¶ Ad pśens.§ aliàs ad præsens,aliàs apprehensus actus &c. ut q̃ uendidit uel donauit pater rem peculij castrensis:uel etiam prouocat socium filij ad diuisionem:ut j.ſubijcit,itaque &c.

a ¶ Solent.§ parere seu præstare liberationem uel alienationẽ rei peculiaris: ut uendere sub conditione, uel legare:ut ff.proponebat. §.idem.& de lega.j.seruum.in princ.& in nostro casu.

b ¶ Si sit filiusfamiliàs.§ id est siquidem sit. quia præmoritur pr̃.

c ¶ Auferatur.§ fallit in libertate. §. pater. ibi,non tamen &c.in fine legis.

d ¶ Decesserit.§ scilicet filius. sic ergo pendet, & ex postfacto apparet.ad quod ff.de testa.tut. l.ſi hæreditas.§. ij. & de le. j. seruum.§. fi.in princ.

e ¶ Saluo. § i. uiuo.

f ¶ Alienaturum.§ alias alienare. per diuisionem enim peruenitur ad alienationẽ : ut C.de præ.mi.l.inter.

g ¶ Dotalis.§ut C.de fundo.do.l.ii.

h ¶ Veluti.§ id est, sicut.

i ¶ Interdictum.§ ut ff.de uerb.obli.l.is cui. Accursius.

k ¶ Vsufructu.§ sibi patri debito:ut ff.e. pater.§.fin.

l ¶ Posse.§ quia acquirere potest : ut dicta l.is cui.

m ¶ Potest.§ sed pro mittere q̃ constituet, bene potest: quia pendent:ut ff.proxi.

n ¶ Filiorum nomine.§ut suprà de pecul. l.depositi.

o ¶ Separetur. § suprà de separa. l. j.§. fi filij.

p ¶ Contraxisse.§ aſs concessisse, id est promisisse.

q ¶ De peculio.§ uel de eo peculio uel alio ut not.ff.l proxi.hoc filio uiuo: sed eo mortuo sic: ut ff.l.proxi. in princ.

r ¶ Insolidum .§ suprà de pro cu. seruum. §.penul. & ff. instit. de satisda.§. penulti. & §. qui satisda. cogan. si filius.

s ¶ Habiturum. § suprà de nego. gest. finautem.

HEreditate.§ CASVS. Filiusfamilias miles est institutus hæres ab agnato suo commilitone.quæritur an hæc hæreditas sit castrensis peculij, an non. et distinguitur an ille agnatus fecit testũ ante militiam : et tunc ex causa parentelę non eã militiæ uidet instituisse.an uero post militiam cœptam fecit testamentum: et tũc ex castrensi causa vr̃ acquisita hæreditas.si autem seruus peculij castrensis filiusfamilias militis instituatur hæres ab aliquo (et quicunq; instituit, non est uis) et iussu domini adiuit hæreditatem:hæc hæreditas castrensis peculij dicitur.Secundo dicit, filiusfamilias quondam miles, nunc ueteranus fecit testamentum in castrensi peculio, ignorans patrem suum decessisse. decessit et hic filius . quæritur an uideatur pro parte testatus,et pro parte intestatus decessisset: et cer tum eẽt miles, hoc potuisset fecisse.sed q̃ ueteranus ẽ,hoc non potest si eẽt miles, hoc potuisset fecisse.sed q̃ ueteranus ẽ,hoc non potest.filius.n. si uiueret, posset manumittere , cũ sit dñs eius.ergo pr̃ eius non potuit hoc facere. Item si filius in testõ reliquisset libertatem seruo suo, sicut & pater eius reliquerat: præualeret libertas à filio relicta.sed certè pdicta uidentur uera, scilicet quòd non sit liber ex testamento patris tunc quando filius utitur iure sibi concesso, id est testatur & relinquit libertatem seruo:ut tunc non ualeat quod pater fecit. si autem filius ab intestato decedit,et sic non utitur iure suo : uidetur quasi iure postliminij patrem antiquo iure habere peculium, et retro dominium pecũ li,ĩ habuisse:et sic manumissionem ab eo factam prædicto modo tenere . secus si uindicta manumitteret. Sed quid si filius decessisset testatus, et non sit eius hæreditas adita? non sic dicas cõtinuatum dominium peculii de filio ad patrem, sicut si intestatus decessisset filius ; et sic medio tempore, id est deliberantibus scriptis hæredibus dominium peculij nõ sit patris:sed in pendenti.si autem diceres dominium esse interim patris:si scripti hæredes a filio adirent, transiret dominium peculij à patre ad hæredes filij:quod esset absurdũ dicamus ergo interim dominiũ peculij esse in pẽdenti: ut si hæredes scripti à filio nõ adeant, patris dicatur retro fuisse dominiũ peculij.si adeant, fit secus. et si dicas esse in pendenti dominiũ peculij. Quid si seruo peculiari aliquid ab extraneo legatur, ex cuius testamento pater nihil posset capere: an per hunc seruũ queret:cũ ad hæredes filij pertineret si adiret? Facilior tamẽ responsio est cum ab intestato decessisset filius. dicamus ergo in utroq; casu libertatem à patre relictam seruo peculiarij filii tenere. multo magis tenebit libertas si ponas filium testatse,et patrem suum hæredem instituisse : ut libertas quam primò pr̃ reliquerat seruo filij , teneat quasi ab initio fuerit serui,et secus si in eo qui seruum alienum manumittit: deinde postea effectus est dñs huius serui . nam non cõfirmatur libertas. et h.d. hic.§. cum l.seq.Franc.Accur.

† lib.2. Definition.

Ageret. Duã.

Propter, non est apud Du.

In P. F. feciſſe dicetur.

† al.18.

Dua. non habuerit , nagis q̃ ſine observatione legẽ faceret testamentum.

¶ Tryph.lib. † ix.dispu.

LEE XIX.

HAereditate ab agnato cum militõe data, Scæuola noster dubitabat : quia potuit & aũ notus, & amicus dare, potuit & nõ dare, nisi cõmilitiũ charitatẽ auxisset. Nobis ita vr̃,si ante commilitium factum sit testamentũ nõ esse peculij castrensis eam hæreditatem.si postea , cõtrà . Sed si seruus peculij castrensis [u] à quocunq; sit hæres scriptus,iussu militis adire debebit hr̃ditatem: eaq; fiet bonorum castrensis peculij.

¶ *Miles potest pro parte testatus et pro parte intestatus decedere : sed paganus nequaquàm.b.d.*

¶ Filiusfamilias paganus [x] de castrensi peculio fecit testamẽtum: & dum ignorat patri se suũ hæredem extitisse, decessit . Non pòt uideri pro castrensib. bonis testatus pro paternis intestatus decessisse: quiamuis id in milite ẽt nũc rescriptũ sit: q̃ miles ab initio [y] pro parte testatus, & pro parte intestatus poterat mori: quod iuſ iſte [z †] ſi habuit [a] : non magis q̃ ſi ſine obſeruatione legũ faceret testamẽtum [b]. Necessariò ergo castrensis peculij hęres scriptus uniuersa bona habebit [c], perinde ac si pauperrimus [d] facto testõ decessisset, ignorãs se locupletatũ per seruos alio loco agentes.

¶ *Hunc §.diuide in tres partes usque ad finem. Primo quando pater manumisit in testõ seruum filii: & filius intestatus decessit. Secundo , quando instituit extraneum qui non adiuit. Tertio,quando pater fuit institutus. Secunda ibi. Non tamẽ si ut hęres. Tertia in l.ſi. quæ continuatur cum ista Bart.*

¶ Pater peculij castrẽsis filij seruum testamẽto liberum esse iussit.intestato defuncto [e] filiofamilias

[u] Imo uero cõmilitium est sotietas militaris. & cõtubernalis amicitia. Bud. in an. poſter. hic & Alc.li.di ſpũ.3.c.17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Competat.ʒ & respondeo sic de æquitate: sed de rigore non: ut in fine legis.
b ¶ Occurrebat.ʒ i. obstabat nobis uolentib. fieri liberum, hoc qđ subjicit: non posse &c. nam si tenet manumissio patris: ergo ipse dominus. Item si filij, ergo ipse: quia tantum dominus manumittit: ut C. de iis, qui à non domino, si non proprietatem.
c ¶ Pro solido.ʒ ut ℨ. de leg. ij. l. Maximus. §. duorum. 1 & ℨ. commo. l. si ut certo. §. si duobus. & idem i possessione: ut ibidem. & ℨ. de acq. pos. l. ij. §. ex contrario.
d ¶ Constituit.ʒ ut ℨ. de iure pa. l. seruum. & ℨ. eo. diuus.
e ¶ Et si testamẽto.ʒ mutat casum.
f ¶ Liberum esse.ʒ quia siue dicas filium præmortuũ, siue postidem est. Quis autem præsumatur prior mori: dic ut ℨ. de reb. dub. l. qui duos. §. cũ in bello. & l. cum pubere. & l. si mulier.
g ¶ Dici possunt.ʒ s. ut ualeat hoc, nunquid &c.
h ¶ Eousque.ʒ q. d. non ultra. Et dic concesso in alienando & manumittendo & testando: quæ omnia ut paterfam. potest.
i ¶ Rerum dominia.ʒ hæc allegatio est bona: ut supra eo. proponebatur. & l. ex castrensi. & de lega. j. seruum. §. fin. & ar. supra de acquiren. rerum domin. seruus. §. fin.
k ¶ Vindictam. ʒ i. libertatem per uindictam: quasi statim habeat effectum: ut ℨ. ex castrensi. in princip. & supra qui & a quib. si seruo. Sed argu. contra. ℨ. de solu. l. qui res. §. tem autem. in fin. §. ubi prima alienatio confirmatur. Sed dic quod ibi trahitur retro: ut uideatur fuisse patris, non ut ex illa sol. facta olim liberetur. Item hoc de rigoreide æquitate immutatur: ut infrà in fi. huius legis.
l ¶ Non tam facile.ʒ ut & quando decessit intestatus. Accursius.
m ¶ Medium tempus.ʒ præstiterit: quod est j.
n ¶ Successionis.ʒ in hoc ut alius ab intestato non ueniat: ut j. de reg. iu. l. quandiu. item & ipse deliberans interim aliquid facit qñq:: ut ℨ. de iure delib. l. ait prætor. Accur.
o ¶ Alioquin si fi dicas medio tpe. dnium esse patris, & si adita sit, postea, puta anno inter mortem filii & additionem.
p ¶ Ad eum.ʒ s. filium, & sic ambulare.
q ¶ In pendenti.ʒ alias nisi. & bene. alias si. & tunc dic, absurdũ est si sic dicamus: dicimus tamen, quia non possumus aliud.
r ¶ In alijs.ʒ ℨ. de usufr. sed et si. §. i. et de acq. re do. seruus. §. fin.
s ¶ Credamus.ʒ hoc est uerum q̃ sint in pendenti: qđ patet et ℨ. e. filius familias. per totum. et l. proponebatur. et hoc pp spem quę est de futuro. in ue itate tamen patris sunt: ut ℨ. de stip. seru. si seruus cõmunis. in fi. respon. Sed eis adeuntibus fingitur non quæsitum: ut no. ℨ. de usufr. sed et si quis. j.
t ¶ Secundum quod.ʒ i. si dicimus esse in pendenti.
v ¶ Hęres.ʒ à filio milite instituitus.
x ¶ Dati.ʒ i. relicti ab aliquo extraneo testante.

duobus.

Dua. successionis.

Du. si in.

Du. ut ex facto.

liás, mox patre, quæritur an libertas seruo cõpetat[a] ? occurrebat[b] enim non potuisse dominiũ apud duos pro solido[c] esse. Deniq; filium posse manumittere talis peculii seruũ, Adrianus cõstituit[d]. Et si testamento[e] tam filij quàm patris idẽ seruus accepisset libertatem, & utrique pariter decessissent, non dubitaretur ex testamẽto filii liberum eum esse[f]. Sed & i superiori casu pro libertate à patre data illa dici possunt ℨ, nunquid quoad utatur iure concesso filius in castrensi peculio, eousque[h] ius patris cessauerit: q̃ si intestatus de cesserit filius, postliminii cuiusdã similitudine pater antiquo iure habeat peculium, retroq; uideatur habuisse rerum dominia[i]: nõ tamen si ut hæres uiuo filio uindictam[k] seruo imposuit, dicatur eũ post mortem intestati filii ex illa manumissione liberum factũ esse.

¶ Quid autem si testamentum fecerit filius, & non sit eius adita hęreditas? Non tam facile[l] est dicere continuatum patri post mortẽ filii rerum peculii dominium: cũ medium[m] tempus quo deliberabant instituti hæredes, imaginem † successionis[n] præstiterit. alioquin[o] & si adita sit ab instituto filii hæreditas, dicet à patre ad eũ[p] trãsisse proprietatem: quod absurdum est, † nisi in pendenti[q], ut ī aliis[r], & in hac specie habeamus dominia: † ut ex postfacto retro fuisse, aut non fuisse patris credamus[s]. secundum quod[t] difficile erit expedire, si dum deliberat hæres[u], dies cesserit legati seruo isti[x] peculii dati[y] in testamento eius ex quo pater nihil capere potuisset: an id ad ipsum[z] ptineat[a], cũ utique ad hæredem filii pertineret, facilior tamen de libertate serui deliberatio est in specie, in qua intestatus filius decessisse ꝓponitur. Non est ergo ratio respõdendi[b] competere libertatem eo tẽpore datam, quo non fuit in dominio patris[c]: fauorabilem tamẽ sententiam contrariã utroque casu[d] non negamus.

† Dua. successionis.

† Du. si in.

† Du. ut ex facto.

¶ Paulus. † LEX XX.

SEd si ponas filium testamentũ fecisse, & patrem hæredem instituisse, cũ utiq; pater testamento suo[e] seruo filii libertatẽ dedisset[f], qui ad eum ex testamẽto filii pertinere cęperit, uidendũ est, nunquid ei comparari debeat, q̃ cũ manumitteretur, alienus erat, deinde posteà acquisitus[g] est. Sed fauorabilius est libertatẽ à patre relictam admittere[h], & ab initio patris eum esse uideri, ex hoc qđ posteà contingit, ostenditur.

† De priuilegiis ueteranorum.

TITVLVS XVIII.

¶ Arrius Menander. † LEX I.

VEteranorũ priuilegium inter cætera êt in delictis hêt prærogatiuam, ut seperentur à cæteris in pœnis. Nec ad bestias itaque ueteranus datur, nec fustib. cæditur.

¶ Vlpianus. † LEX II.

HOnestè sacramento solutis data immunitas[k] etiam in eis ciuitatibus apud quas incolæ sunt, ualet[l]: nec labefactatur[m], si quis eorũ uoluntate sua honorẽ aut munus susceperit. ¶ Vectigalia[n] & patrimoniorum onera

i ¶ Nec fustibus.ʒ ut j. eod. l. iij.

HOnestè. ʒ CASVS. Veterano concessa immunitas tenet êt in ea ciuitate, de qua est incola: nec perdũt priuilegium, licet sponte aliqđ munus susceperint. Secundò dicit, q̃ opera uectigalia & patrimonialia omnia debent sustinere. Franc. Accur.
k ¶ Immunitas.ʒ in quib. sunt immunes, habes. C. eo. l. j. Accur.
l ¶ Valet.ʒ ex differ. cm loci, &c. ut C. de temp. in inte. resti. su puzcuam. q. d. nõ solũ ubi habet originem: ut C. de muni. & orig. l. j. li. x.
m ¶ Labefactatur.ʒ quò minus ipsi & eorũ liberi pseuerent immunes in aliis: ut C. de iis qui spon. mu. sub. l. iij. & pro constanti ponas, q̃ fuerat iã decurio. aliàs non daretur ei honor: ut j. de decur. honores. §. is qui. & postea fuit ueteranus. vñ accipiendo unũ honorẽ, in alio non piudicat. secus si hodie postquam est ueteranus, patitur se fieri decurionẽ: quia tunc oib. renuntiare vr: ut in contrarijs. j. l. fin. in fi. & C. de iis qui spon. mu. sub. l. iij. & j. de decur. l. ij. §. fi. & de iur. immu. l. j. & arg. j. tit. j. l. ij. Item facit. C. de excu. tut. l. uoluntaria. Sed arg. contra. ℨ. ex quib. cau. maio. l. & qui data.
n ¶ Vectigalia. j contra. C. de uete. l. j. ibi, neq; uectigalib. &c. Solu. ut ibi. Accursius.

Susti-

a ¶ Ratio respondendi.ʒ restricta: ut in principio. §. ibi, occurrebat &c.
b ¶ Patris.ʒ quod fuit tam in primo casu quã in §. non tamen.
c ¶ Vtroque casu.ʒ tam in eo qui ponitur in princ. §. quam in eo qui ponitur in §. nõ tamen &c. & cum primo concor. ℨ. proponebat. §. denique. & ℨ. de le. j. seruum. cũ suis cõcor. & ℨ. de condi. instit. l. mulier. § pen. & de option. lega. l. si cum. Ex quibus collige, qđ ab initio si ualet, ex postfacto confirmat. Sed argum. contra. ℨ. qui & a quib. l. si seruo. Alii dicunt in utroq; casu, scilicet libertatis primę & legati, de quo dixit difficile expediri. sed si dicas ualere id legatum: ius patris nõ consideratur. Et sic est contra. supra filius familiàs. in fi. si enim ei legare non potest, nec eius seruo, ut de leg. ij. debitor. §. seruo. & de lega. j. si mihi & tibi. § regula.
d ¶ Ed si ponas. Testamento suo. j. ℨ. patris.
e ¶ Dedisset.ʒ i. reliquisset.
f ¶ Acquisitus est.ʒ quo casu non ualet: ut & supra, qui & a quib. si seruo.
g ¶ Admittere.ʒ i. ualere.

¶ DE PRIVILEgiis ueteranorũ.

VEteranorũ.ʒ CASVS. Veterani habent priuilegiũ êt in delictis, ut non patiant pœnas quæ aliis conueniunt, sut bestiis dentur, uel fustibus cædant. Fran. Accur.

† lib. 3. opi.

† lib. singu. ad regulã Catonianam.

† In P. F. hic titu. sic inscribitur, de ueteranis.

† libr. 3. de re milit.

a Sustinere.ʒ vt C. de mu. pa. l. ij. & iij. libr. x. & ℨ. e. l. vix. & facit. ℨ. de mu. & ho. rescripto. §. fi. & l. fi. §. patrimonium. ibi, ab his autem.
b ¶ Veteranis & liberis.ʒ vsq; ad primum gradum tantum: vt C. de quæstio. l. diuor. Et not. aliqđ priuilegiũ dari filijs, non tamẽ alijs hæredibus. sic ℨ. solu. matri. l. maritus. & l. etiam in princ. Ité supra, de excu. tut. l. dicimus. § si pa
† lib. 4. de offi. pconſ. ter. ati, Sosiano. Du.
c ¶ Igitur.ʒ bene infert: vt ℨ. de pœnis. l. moris. §. ifte. & §. liberos.

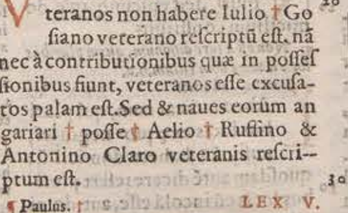
VIæ.ʒ CASVS. Veterani nõ hẽbent immunitatem
† Angaria. q̃d sit, vide Rhodi. de li. l. ect. anti. & Asiã. in lib. Co. xij. de ppo. fac. d nostrã. † lib. singu. de cognitionib. † alias, Fimo. Du.
viæ sternendæ: nec à collectis, quæ pro possessionibus præstantur. Item & naues eorum possunt angariari. Fran. Accur.
d ¶ Viæ sternendæ.ʒ facit ad l. C. de cursu publ. l. nullus. penitus. lib. xij. & C. de fac. san. eccl. l. ad instructionem. & infra, de vac. munc. l. sunt munera.

VEteranos.ʒ CASVS. Veterani excusantur à nauiũ fabrica. Ité nec coguntur esse exactores tributorum. veterani autẽ qui passi sunt se eligi decurio nes, coguntur suscipere munera. Fran. Accur.
e ¶ Hoc est ne exactores.ʒ Noluit inciere in contrarium. infra, de mu. & ho. l. ij. §. exactionem. quę est contra.
f ¶ In ordinem.ʒ decurionũ. ad quod C. de excu. tut. l. voluntarie. & C. de iis qui sponte mu. l. ij. libro x. & infra, de vac. mu. l. penulti. §. fi. & de iur. immu. l. v. §. fi.
g ¶ Legi.ʒ id est eligi.

¶ ADMVNIcipalem, & de incolis.

¶ Continua fic rubricã, Quatuor sunt genera cognitionũ, scilicet de re pecuniaria: aut de æstimatione: aut de crimine capitali: aut de muneribus & honoribus: vt l. cognitionum. in princip. infra, de varijs & extraor. cog. & de primis tribus dictum est supra, sequitur videre de quarta scilicet de mune. & ho. verũ quia prædicta indicuntur ciuibus & incolis: ideo præmittit ti. ad muni. & de incolis. B.

MVnicipem.ʒ CASVS. Primo dicit municipem fieri vno de tribus modis: & nominat eos. Secundò dicit, qui proprie dicantur municipes. Tertio, qui dicantur municipes in larga significatione. qui ergo ex duobus Campanis natus est, Campanus dicitur. sed si ex parte Cãpano, & ex matre alterius loci, Campanus est inspecto patre: nisi priuilegium habeat materna origo: vt filij sint ejus ciuitatis cuius, unde est mater: vt alienibus concessum est, item Delphis concessum fuit. Item Ponticis concessum fuit, vt qui ex matre Pontica nascatur, & ex patre qui aliunde sit, Ponticus dicatur filius hic. & hoc priuilegium intelligitur in veris filijs, id est in iis qui nascuntur ex legitimo matrimonio. nam in vulgo quæsitis filius hoc idem seruatur, & sine priuilegio vt matre sequatur. licet quidam in vulgo quæsitis tantum dicebant priuilegium locum habere. sed male dicebant: quia superfluum esset priuilegium: vt dictum est. Francif. Accursius.
h ¶ Natiuitas.ʒ ppria, vel paterna: vt infra, eodem. assumptio. j. respon. & §. primo. & infra, de verborum significatio. l. municipes, & C. eodem. l. ij.
i ¶ Manumissio.ʒ vt eius originem sequatur à quo fuit manumissus: vt infra eo. l. eius. non illius qui iussit manumitti: vt C. eo. l. ij.
k ¶ Aut adoptio.ʒ dum durauit. j. eo. sed si is, & hic retinet primam: vt j. eo. ordine. §. ii.
l ¶ Proprie.ʒ inspecta significatione vocabuli. sic supra, de acquir. rer. dom. l. prima. in prin. & secundum hoc qui non habẽt munera, licet ſter in municipio, non sunt tamen municipes: sed large & illi sunt municipes: v. j. proxi. & not. hic cuita tem dici municipium: vt hic, & supra, de re. diui. l. antepenult. Item dicitur ciuitas oppidum: vt in proœmio dige. §. hæc autem. & §. illud autem.
m ¶ Ciues.ʒ etiã qui munera non subeunt.
n ¶ Campanos.ʒ est ergo ciuitas Campania, ficut & Puteolanum. Sic ponitur supra, quod metus cauſ. l. metum. §. sed quod prætor. Est & pronuncia: & sic etiam posset hic exponi: licet non sic bene.
o ¶ Priuilegio.ʒ priuilegio ergo municeps fit vt hic, & C. de inco. l. priuilegio.
p ¶ Non probat.ʒ id est improbat. & ita minus dicit: & plus intelligitur.
q ¶ Habet.ʒ interrogatiue. certe nullam: vt ℨ. e. l. eius qui iustum.
r ¶ Parentibus.ʒ scilicet legitimis. sic ergo vult go quæsitus matrem, legitimus patrem sequitur: vt ℨ. de sta. ho. cum legitime. Sed quid de legitimato per principem? Respon. patrem etiam sequitur, vt ad optimus: vt ℨ. eod. ordine. in fin. Item no hic quòd non debet aliquid sic intelligi vt sit superuacuum, si aliquis intellectus sanus possit ei dari. Item not & illud quòd superuacuum est precibus imperrare, qđ iure communi cõceditur &c. ad quod facit supra, de can. postliminium. §. fi. & supra de condi. instit. l. verba hæc. & de vſur. l. si stipulatus. & de lega. j. si quando quis. & l. si creditori. & de Carbo. edict. l. quod Labeo. & de minori. in cauſæ. j. respon. & de ver. obli. doli. & C. de iur. delibe. l. j. & de thesau. l. j. & Carbi. tute. cum interdict., & de verb. oblig. si sic stipulatus. & l. si dari. Sed arg. contra. ℨ. de aut. & arg. le. pediculis. §. Labeo. &

† Ad municipalem †, & de incolis.

TITVLVS I.

¶ *Primo ponit qualiter efficiantur municipes ipso facto. Secundo qualiter fiant ex dispositione ciuitatis. Tertio quid importat nomen municipis largo modo, & improprie sumendo.*

† Orerent, in P. F.

Universidad de Deusto
Biblioteca

s.m an l.qui mutuam. A ccur.

ADDITIO. Dic ẽm Bar. quòd hæc verba possunt ibi operari: vt no. ℣ pro soc.l.fed & ñ adijcitur.

Q CASVS. Vorties ℣ Cùm filius familias sit decurio patris voluntate pro omnibus muneribus quæ filio vt decurioni iniunguntur, pater tenetur vt fideiussor fil j. Secundò dicit, qualiter pater dicitur consentire decurionatui filij. & quicquid talis filius in republic. gesti, pater tenetur vt fideiussor filij. & exponit, quando dicatur filius aliquid gerere in republic. Sed quid si filio vt decurioni commissum est dare tutores pupillis, & eos non dat, vel minus idoneos dat, nec satis exegerit? ipse qui dem filius tenetur. pater autem tenetur pro eo sicut fideiussor: sed fideiussor nõ tenetur, cùm rem pupilli sal.fo. promittat. hoc autem casu non interest reipubli. dederit tutorem vel non: vel minus idoneum dederit: sic ergo nec pater tenetur hoc casu.

Q Is qui. ℣ Dic casum vt in gloss. quæ incipit, aliquo &c. ibi, puta &c. Frã. Accur.

a ¶ Quoties filius familias. ℣ aliud si emancipatus: vt C. de filiusfamil. & quemadmod. l. prima. libro x. & fac. infra, de mu. l. prima. & l. sponte. ℣. primo.

b ¶ Vniuersis. ℣ ergo tutelæ & curæ rationẽ consequuntur: vt C. quod cũ eo. l j.

c ¶ Quasi. ℣ infra eodẽ. Lucius. ℣ idem respõ. hæredes. in fin. contra. Sol. vt ibi.

d ¶ Non contradixit. ℣ cõtradicere ergo debet: vt infra titu. primo. l. honores & ℣ final. & l. spurij. ℣ pater & C. ne filius pro patre. fi filius. & f. cit ad hoc vt filio videatur consentire. C. de decur. l. j. & j. de admi. re. ad ci. perti. filius. & ℣ fa. ere. fi filia. ℣. idem scribit. & j. e. Lucius. ℣. idem rñ. & j. de mu. & ho sponte. ℣. j. sed qua actio. conuenietur. Respon ex stipulatu vel quod iussu: cùm dicat eum quasi fideiuss. teneri: vt hic, & ℣. de hære. tu l. j. ij. ℣ fi. & sic aliàs in multis articulis fingitur stipulatio vbi non est: vt & ℣. de ædo. his verbis & l. fi Item not. h. c. qui tacet, consentire videtur. pro quo sunt prædictæ leges. & ℣. loc. ité quæritur. ℣ fi. & de ædi. l quidam. & man. l. qui patitur. & l qui fide. & solu. ma. l. j. ℣. voluntate. & de adop. l. in adoptionem. & de cu. fu. l. cõstio. ℣. fi. & de ſponſi. l. in ſponſalibus. Item nõ hic dist. quia aut fit tutor filius, aut accur. primo casu si in testamento indistincte tenetur pater de peculio tantum, etiam si agnouit. vt ℣. de admini. tut. Lucius. Si aliter tamen si agnouit, in solidum, aliàs de pecul. vt ℣. de tuce. l. fi filius. Enimuerò si fiat decurio eo consc̃oso ad publicam causam contingit, insolidum: quo ad priuatam, pecuho tenus: vt hic, & ℣. de magist. con. l. j. ℣ fi. & de pecu. l. iij. in fi. & l. fe. Et no. q primum membrum est quando authorita. te publicum, sed vtilitate priuatum munus est: vt institu. de excu. tu. in princ. in secundo vtroque modo est publicum. ideo facilius & plenius obligatur pater.

e ¶ Negotii. ℣ id est officij.

f ¶ Creauit ℣ scilicet iste filius cùm erat decurio. & hoc erat sibi concessum. Accur.

g ¶ Tenebitur. ℣ si illi quos elegerit, male gerant.

h ¶ Nominauit. ℣ vt succedere in suum officium quod habebat filius: vt & j. eo. ordine. ℣ j. Sed contra. j. eo. l. libertus. ℣ fi. Sol. vt ibi.

i ¶ Obstrictus. ℣ scilicet insolidum.

k ¶ Curauerit ℣ cum esset sibi commissum.

l ¶ Acceperit ℣ tutorem vel fideiussorem.

m ¶ Ipse. ℣ scilicet filius.

n ¶ Sicut fideiussores. ℣ nisi quòd hoc tenetur de pecu. vt ℣. de pecu. l. fi. ct. in fin. & sic non est per omnia bona similitudo. item secus si ipsemet. scilicet filius esset tutor, vt C. quod cum eo. l. j. item no. quod hæc est si-

† lib. j. Disputano.

† ad hãc. l. vide Ioan. Cr. et in l. j. nu. 26. Sol. tinct.

† Sic, nõ ẽ apud Du. Du. pecuniã publicã tractare, siue erogãdã decernere.

Negotii, non est in P.F.

† Du. Sed ſi

† Du. ſi & ſi deiuſſores. † Tu dic q tegulæ tractoriæ cũ fœmina habet ꝓ ꝓſenſitu. l. i. ſpõ. ſolib. ℣. de ſpõ. de quo bsocardo, vide Pa. in c. venerabi. in u. 2. & ibi in apoſtil. meis in ver. conſen. extera q fi it ſine legitime. c. ſi poſt nu. 1. vbi etiã poſui in addi. ad eũ in ver. tacitur nicas. extra de pœn. lib. vj. Rebuf. i l. j. nu. 2. & qã ibi poſui in apoſt. ad eũ i ver. ꝓſentien te. C. de ſiliis. fami. & quemad. pr tenetur ꝓ eis li. x. ro. fin. 485. inci. inferior. a primo pe. & Conci. ſing. ſuis in verſi. tacitumitas.

† Du. vocã

† lib. 25. ad Sabin.

† lib. 39.

† lib. 45.

† libr. 1. de indi. publ.

† lib. 3. Mẽbrarum.

† Du. eo oq; dic.

† Concor. rer. in c. ſta tutũ. ℣. cum verò. iũctis notatis per Phi. Frã. & qd ibi poſui i aposti. ad iſtm nu. 5. in ver. do micilia plura. extrã de reſc. lib. vj.

† lib. 2. Opinion.

† Vide Valer. Maxi. lib. 9. c. 16. de ijs q. infimo loco nati &c.

cuniariam attinet, interest pupillis tutores dari. ¶ Is qui vltra cõmeatum abest, vel vltra formã commeatui datam, ad munera † reuocari poterit.

¶ Idem. LEX III.

PLacet etiam filiumfamilias domicilium habere posse.

¶ Idem, ad edict. LEX IIII.

NOn vtique ibi vbi pater habuit, sed vbicunq; ipse domicilium constituit.

¶ Non est a iure dissonum, quem plurib. locis habere domicilium. b. d.

¶ Paulus, ad edict. LEX V.

LAbeo iudicat eum, qui pluribus locis ex æquo negotiet, nusquã habere domiciliũ: quosdam autẽ dicere refert pluribus locis eũ incolã esse, aut domiciliũ habere, quod verius est.

¶ Propter vestrum affirmare aut negare, nihil mutatur in re. b.

¶ Vlpianus. LEX VI.

ASsumptio originis quæ non est, veritatem naturæ non perimit. Errore eũ veritas originis nõ amittit: nec mendacio dicentis se esse vnde nõ sit, deponitur: neq; recusando qs patriam ex qua oriũdus est, neq; mentiendo de ea quã non habet, veritatem mutare potest.

¶ Hic habes duo. Primo, q filius sequit originẽ patris quantũ ad ciuitatẽ. Secũ q filius non sequitur domicilium patris. Bar.

¶ Filius ciuitatem ex qua pater eius naturalem originẽ ducit, nõ citur. Francis.

y ¶ Ex æquo. ℣ id est non plus in vno loco quam in alio.

z ¶ Nutquam. ℣ i. nullo prædictorum locorum.

a ¶ Quod verius est. ℣ vt j. l. proxi. ℣. iuris prudentibus. & j. eo. l. si quis, cum concor. & C. de adop. l. in adoptione.

ASsumptio. ℣ CASVS. Si natus Florentiæ dicat se non esse ibi natum, sed Bononiæ: non potest mutare veritatem. Item ego Franciscus dicor ciuis Florentinus: cùm ibi pater meus Ac. fuerit natus. nõ autem sequor domicilium patris mei: vt si starec Muti non sum per hoc ciuis Muti. Item si domum habeo Mutinæ, & domum Bon. & vtrobique moror diuersis temporibus, dicor ciuis vtrobique esse. Item libertus sequitur originem vel domicilium patroni. idem in descendentibus libertorum. Item manumissus à pluribus dominis, omnium patronorum sequitur originem. & h. d. hæc lex, & seq.

b ¶ Naturæ. ℣ ic. ℣. de contra tabu. l. non putauit. ℣. fi quis emancipatus. arg. contra. ℣. de postu. l. j. ℣ bestias.

ADDITIO. Dic ẽm Bart. q hic est quæ dam qualitas propter quam quis obligatur alteri, scilicet ciuitati suæ ad munera subeunda: ideo mutari nõ potest sine ciuitatis consensu. In contrario est quædam qualitas per quã quis alteri non obligatur: vt bestiam esse ferocem.

c ¶ Non amittitur. ℣ id est perditur.

d ¶ Deponitur. ℣ veritas originis, id est absconditur.

e ¶ Oriundus ℣ i. oritur. sic. C. de epi. & cle. l. nulli.

f ¶ Mutare potest. ℣ vt vel desinat esse vnde est, vel incipiat esse vnde non est, & ad hoc. C. de incol. l. ij. in fi & de mun. & orig l. origine. & l. fi. & j. eo. ordine. ℣. ius originis. & ℣. de ofſi. præſi. l. legatus. & l. illicitas. ℣. veritas. C. de libe. caul. nec omissa. & sic non nocet mẽtiri quia veritati statur: vt d. ll. & C. de iur. & fac. igno cum falsa. & ℣. qui & à quibus. fi prima. tus. ℣ j. & ℣. de quæstio. l. j. ℣. si quis vltro. arg. contra. ℣. de rei ven. l. fina. & C. de non nu. pecu. authen. contra qui propriam.

ADDITIO. Dic q mendacium non nocet: quia per hoc non mutatur veritas: vt hic cum concord. sed bene nocet mentienti: quia ipse punitur: nietur: vt in contrarijs secundum Bar.

a ¶ Non domicilium sequitur. ℣ patris: ut j. eo. libertus. ℣ patris, cũ ipse filius sua voluntate sibi constituit ubi vult: ut ℣. l. placet. & l. seq. sic ergo not. quòd filius suam propriam originem sequitur quam nec mutare põt: ut ℣. proxi. respon. Item & patris sui: ut hic. & etiam illam non potest mutare: ut supra. l. proxi. cum concordan. quod accipe in eam quam pater habuit ex se non ex origine sui patris. alio quin oportet nos quæ rere, vbi natus fuit Adam, scilicet agrũ Damascenũ. sed pro Deo, in quo sequitur originem sui patris vel suã? Respond. quantum ad honores & quantum ad tutelas, quas in illis locis habet necesse agnoscere: ut C. ubi pe. tu. vel cu. l. j. non quantum ad alia munera: vel ut ibi conueniatur: sicut dicitur in municipe translato ad dignitatem senatoriam: ut j. eodem, municipes. & sic etiam intelligitur, supra de senat. l. penul. non ergo patrimonialia munera, vel alia personalia ibi subit, nisi alibi habeat domicilium. & eadem possunt dici in eo, qui per manumissionem fit municipes: ut non sequatur nisi in præmissis, quæ dixi ratione originis. Alij dicunt prædicta uera nisi in origine propria: quo casu omnia ibi subit: ut dicunt. & sic intelligitur supra de senat. l. penultri. Tu dic, quòd in omnibus subit munera ratiõe suę vel paternæ originis nisi manumissionis hic. nisi habeat alibi domicilium: quia tunc nihil ibi subit oneris vel honoris: ut C. de mun. & origi l. filios. Nec obst. de senatore: quia in eo est speciale propter dignitatem, ut liberetur à muneribus municipij sui. Sed hoc reprobatur. C. de munic. & origin. l. fina unde prima placet.

b ¶ Alteros. ℣ i. alios. & facit j. eo. si quis. & ℣. eo. l. Labeo. Accur.

c ¶ Vel domicilium. ℣ hoc quando patronus ibi habet domicilũ, ubi est eius origo alioquin contrà: ut j. eod. eius qui. vel verius subaudi interim. Azo & facit. j. eo. filij. in prin, & l. municeps. & ℣. l. j. in princ. & j. l. proxi.

d ¶ ¶ Ex his. ℣. l. libertinis.

e ¶ Siquis à pluribus. ℣. l. proxi. ℣ fina.

f ¶ NOn debere. Frumentum. ℣ pro omni blado ponitur: ut j. de uerb. sign. l. frugem.

g ¶ Cantũ est. ℣ ad hoc ℣. ad leg. Iul. de anno. l. fi. & j. de admini. re. ad ciui. perti. decuriones.

h ¶ Eius. Editus est. ℣ ℣. de ſta. ho. l. lex.

i ¶ Simile. In bonis. ℣ tacitè obligatis, quæ fiscus habet: ut hic. & ℣. de iur. fi. l. auferetur. ℣ fiscus. non ciuitas: ut C. de iure reipu. l. ij. lib. xi. Item fiscus habet personale priuilegium: quia primo de bonis eis satisfit: ut hic, & ℣. de priuileg. credi. quod quis. Non ciuitas alia. nisi per priuilegium, uel nisi Romana: ut hic subijcit & ℣. de priuile. credit. l pen. ℣ j. & nisi Antiochena, ut in eo. tit. l. antepe. & facit j. de uer. sign. l. eum qui uectigal. & ℣. de usu. l. etiam. & qui po. in pig. hab. si pignus. & j. eod. Lucius. & ℣. ad Macedo. l. nihil. & C. de bo. ua. l. j. & dic ut not. de debi. ciui. l. ij.

¶ Du. viris prudentib

† lib. 5. de ofſi. pconſ.

† libr. 1. de indi. publ.

† lib. 3. Mẽbrarum.

† Du. eo oq; dic.

nisi manumissionis hic. nisi habeat alibi domicilium: quia tunc nihil ibi subit oneris vel honoris: ut C. de mun. & origi l. filios. Nec obst. de senatore: quia in eo est speciale propter dignitatem, ut liberetur à muneribus municipij sui. Sed hoc reprobatur. C. de munic. & origin. l. fina unde prima placet.

domiciliũ sequit. ¶ † Iuris prudentib. placuit duobus locis posse aliquem habere domicilium, si utrobiq; ita se instruxerit, ut non ideo minus apud alteros se collocasse uideat. ¶ Libertini originem patronorũ, uel domiciliũ sequuntur: item qui ex his nascuntur.

¶ Idem. † LEX VII.

SIquis à pluribus manumissus sit, omnium patronorum originem sequitur.

¶ Decuriones non coguntur frumentum uilius ciuibus vendere, quam annona exigit. Fran. Accur.

¶ Martianus. † LEX VIII.

NOn debere cogi decuriões viliùs præstare frumentũ ciuibus suis, q̃ annona exigit, dixi fratres rescripserũt: & alijs quoque constitutionibus principalibus id cautum est.

¶ Qui non habet iustum patrẽ, sequitur originem matris. hoc. d. Fran. Accursius.

¶ Neratius, † LEX IX.

EIus qui iustum patrem non habet, prima origo à matre † exque eo die quo ex ea editus est, numerari debet.

¶ Bona debitoris fisci sunt fisco tacitè obligata: secus in debitore cuiusque ciuitatis; nisi princeps hoc concederet. Fran. Accursius.

¶ Martianus. † LEX X.

SImile priuilegium fisco nulla ciuitas habet in bonis debitoris, nisi nominatim id à principe datum sit.

¶ In hac lege & duab. seq. ponit quo ordine sint conueniendi magistratus qui male gesserunt: aut is qui eos nominauit: aut fideiussores. & est tex. planus.

¶ Paulus. † LEX XI.

IMperator Titius Antoninus Lentulo Vero rescripsit magistratuũ officium idiuidnũ, † at periculum esse commune. qđ sic intelligi oportet, ut ita demũ collegę periculũ adscribatur, si neque ab ipso qui gesit, neque ab ijs qui pro eo interuenerũt, res seruari possit, & soluendo non fuerit honore q̃ depositi, alioquin si ꝑsona † eorũ uel cautio sit idonea, uel soluẽdo fuerit, quo tempore conueniri potuit, vnusquisque in ijs quæ administrauit, tenebitur. ¶ Quòd si forte is, q̃ periculo suo nominauit magistratum, soluendo sit, utrum in eum prius actio reddi † quasi in fideiussorẽ debeat, an uerò nõ aliàs, quàm si res a collega seruari non possit? Sed placuit fideiussoris exemplo priorem conuenien dum, qui nominauerit: quoniam

† libr. sing. de Delatori.

† Alias, Papinian⁹, li. 2. Qõn.

† Dua. ac periculũ.

† Eorũ nõ e apud Du.

† Du. quasi fideiussorẽ.

¶ Magistratuum. ℣ dic quòd simul gerẽdum fuit iniũctum: sed ipsi sua authoritate diuiserunt.

l ¶ Indiuiduum. ℣ & teneretur insolidum: sed ordine q̃ sequitur. ut j. eo. quid ergo. j. respon. & dic ut j. eod. l. magistratus.

m ¶ Collegæ ℣ datius casus.

n ¶ Adscribatur. ℣ ita ut teneatur unus pro administratione alterius.

o ¶ Interuenerint. ℣ id est fideiusserunt. ad quod j. de administra. re. ad ciuita. perti. l. ij. & iij. in princi. & ℣. antepenulti. & ℣. fi. & C. de conue. fi. de. l. quoniam. & quo quis or. con. l. iij.

p ¶ Seruari possit. ℣ reipublicæ. privatus enim non tenetur: ut ℣. l. quoties. ℣. penulti. & de magistra. conue. l. j. in principio. Accur.

q ¶ Honore. ℣ aliàs honore, aliàs onere. & facit C. de probatio. l. ex persona. & infra. e. ordine. ℣. i. & C. de peric. & com. rei uendic. l. j. & supra. de fideiuss. l. fideiussores. quis autem probet hoc, dic ut & supra. de prob. l. non est. & ℣. de magi. con. l. j. ℣. si magistratus. & de administ. tut. l. Titium. ℣. Lucius.

r ¶ Sit idonea. ℣ f. nunc.

s ¶ Fuerit. ℣ persona magistratuum uel fideiussorum.

t ¶ Vnusquisque. ℣ magistratuum.

v ¶ Nominauit. ℣ quid est ergo quod dr̃ C. de magistratibus conueniendis. l. aduersus. f. nominantem non teneri antequam bona principalis & fideiusso. & collegæ excutiantur? R fi. aliud forte in tuto. ut ibi: & aliud i magistratib. ut hic. uel hic forte expresse fuit dictũ tempore nominationis, ut possent conueniri antequam collega cõueniatur: ibi simul. Vel uerius, hic forte ſeparatim gesserunt. Sed huic solutiori ob. ℣. de ma. có. l. duo. Sed dic q̃ ibi erat tutor in lata culpa, q̃ non administrauerit in totũ, cũ sciebat aliũ tutorẽ mortuũ. Vt tñ hæc & alia contraria soluas, distingue, quia aut magistratus reipub. gesserunt oẽs simul, aut diuisim: & tunc aut ab eis facta fuit diuisio. aut à iudice, aut ẽt unus tñ gessit. primo casu q̃ oẽs simul: cũ & indiuisim fuit eis iniunctum officium: non prius ad nominatores porrigetur manus, quàm omnes qui gesserunt, & eorum fideiuss. solenniter fuerint excussi: ut C. quo quis ord. con. l. ij. in princ. li. xj. idem in tutoribus: ut C. dema. con. l. aduersus. sed si diuisim gesserũt cum & diuisim fuit eis iniunctum officium: tunc unus non conuenit propter administrationem alterius, nisi demum excusso nominatore: ut C. quo quis or. con. l. ij. ℣. i. & fortè demum cũ & collegam debuit suspectum facere: ut j. de administratione rerum ad ciuitatẽ pertinentium. l. pen. ℣. antepenultimo. & idem sit in ijs q̃ in tutoribus. ut argu. ℣. de administratione tutorum. Lucius ℣. penul. Si uero diuisim gesserunt diuisione facta ab ipsis, non à iudice: tunc non conuenitur unus propter administrationem alterius, nisi demum nominatore excusso: ut hac l. in princ. sed aliud est in tutoribus tũc ut C. de administratione tut. l. j. in fi. & ℣. de administratione tutorum. Lucius. ℣. i. sed si unus gessit rantum: si omnibus fuit iniunctum indiuisim, idem est quod in superiori proximo casu: ut j. quid ergo. Idem in tut. ut ℣. de tutor. & ra. dist. l. j. ℣. nũc tractemus. Et sic not. cé duos tractatus: unus q̃ respub. agit contra magistratus, & eorum fideiussores, uel nominatores. & de hoc principaliter dicit hic. alius quando priuatus. ſ. pupillus uel adultus agit contra tutorem & curatorẽ eorum, uel fideiussores, uel magistratus. de quo principaliter nota. C. de diuer. tutori. l. ij. & C. de transactionibus. l. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Causa.ʒ ſ. conuenitur.
b ¶ Conuenitur.ʒ ad quod ſ.de dolo.l.Sabinus.
c ET ei. Non oportet.ʒ i.nominator unius cùm priùs conuenit, quam collega,non aget contra alium collegam,ſ.nominatim. & ſic iungitur cum l.ſuperiori.ſed collegæ in collegam datur.ut ſ.de tut.& rat.diſt.l.j.ʒ.nunc tractemus.
d Vid ergo. To to anno. ʒ aliàs tot annis, id eſt multis.
e ¶ Peractis omnibus.ʒ de duobus dicit.
f ¶ Ex magiſtratibus.ʒ aliàs ex adminiſtratoribus, aliàs ex magiſtratibus. Et eſt contra.C. quo quis ord. con.l.ij.j. reſpon.Solu. ibi ambo adminiſtrabant:ut ſ.Imperator.
g ¶ Suſcepturum.ʒ inſolidum:ut ſ. Imperator.in prin.
h ¶ Collegam.ʒ qui eſt non ſoluendo.& ſic eſt idem caſus qui eſt ſ.Imperator.& ſo.contra.C. quo quis ordin. conue.l. ii. ut modo in diſtin.notaui. in l. Imperator. uel dic collegam qui eſt ſoluendo. Sed tunc qualiter primo nominauit quàm magiſtratus? Reſpon. qui ſoluêdo eſt in parte ſua:non in eo quod à primo nó potuit ſeruari. ſic ergo ipſe primo exigitur in toto, quod poteſt ſoluere.& caue: quia nihil hic dicit de ordine cõuẽtionis: ſed ſolùmodò nominan:em inſolidum teneri, licet alterũ tantum nominauit.
i MVnicipes. Sciunt ii. ʒ uel maior pars: ut j.e. l.quod maior. & facit C.de aduo.di.iud.l.reſtituendæ. circa princ. ibi,non redditur omnibus &c.& ſ.de cond.& demonſt. l.municipib. & quod cuiuſque uniuer.nomine.l.item.ſ.j. & de acq.poſſ.l.j. in fin. & l.ſequen.
ORdine.ʒ CASVS. Remotus ab ordine decurionatus uſque ad tps,tandem tempore finito reuerſus in ordinem,ad nouos honores aſpirare non pòt:niſi tanto tpe nunc ſter, quàto ſteterat remotus à decurionatu,ad exemplum relegati,ſed in utroq; caſu inſpiciendum eſt,qđ crimen commiſerat:ut ſi minor pœna quã deberet tanto crimini imponi,impoſita eſt,tunc hẽat locum qđ dictum eſt.ſi autem maior pœna ſit impoſita quã deberet, tunc liberat à pœna, & oia nidentur remiſſa. ¶ In eum.ʒ Cum dño Richardo de uilla poteſtati Bon.commiſſa eſſet à ciuib. huius terræ electio de poteſtate ſequentis anni eligendo:elegit quendam,qui electus male geſſit poteſtariam:& tpe finiti officij erat ſoluendo . dr ꝙ dns Richardus non tenetur pro iſto : ex quo ſoluendo fuit tpe finiti officij . Item ſi Bon. cauſa euitandorum munerum fictitiè uendidit prædia ſua alicui: dr ꝙ prædia confiſcantur . Item uenditor pretium ſibi ſolutum fiſco cogitur aſsignare. Item Bon.ſi patiatur ſe adoptari ab aliquo Mutinen.& remanet ciuis de Bononia: & efficitur de Mutina rõne patris adoptiui: & cum emancipatur ab adoptante, nõ durat filius: nec eſt ammodo ciuis de Mutina.& h.d.hic ſ.& l.ſeq.Franc.
k ¶ Ad tempus.ʒ puta ad x.annos.
l ¶ Ad honores.ʒ nouos.ſed ueteres ſtatim recuperat poſt reuerſionẽ:ut C.de iis qui in exilium da uel or.mo.ſunt.l.ij.non ob.j.tit.j. l.ij.in prin.& l.ad tempus.quia ſtatim hic diſtinguitur. & hoc ét modo ſoluitur.ſ.de fal.l.falſi.ſ.ordine.qui eſt contra.uel ſol.ut ibi.
m ¶ Dignitate.ʒ quam habebat ut decur. nam decurionatũ ſtatim recuperat ut prædixi .
n ¶ Sed in utroque.ʒ ſ.relegato,& ab ordine moto.

collega quidẽ negligentiæ ac pęnę cauſa[a], q̃ uerò nominauerit, fidei ratione conuenitur[b].

¶ Idem.ʒ LEX XII.

ET† ei q̃ nominauerit, cõtra collegam utilem actionẽ dari non oportet[c].

¶ Idem.† LEX XIII.

QVid ergo ſi alter ex magiſtratib.toto anno[d] abfuerit,aut ſortè pſens p contumaciã ſiue ignauiam, uel ægrã ualetudinẽ reipublicæ negotia non geſſerit,& oĩa collega ſolus adminiſtrauerit,nec tñ tota res ab eo ſeruari poſsit? Talis ordo dabiť, ut ĩ primis q̃ reipublicæ negotia geſsit, & q̃ pro eo † cauit,inſolidũ cõueniant: mox pactis oĩb.[e] periculũ agnoſcat,qui nó idoneũ nominauit: poſtremò alter ex† adminiſtratorib.[f] q̃ reipubliçę negotiis ſe nõ ĩmiſcuit.Nec iuſtè q̃ nominauit † uniuerſum periculũ recuſet,cũ ſcire deberet eũ qui nominaretur, indiuiduum officium, & commune periculũ ſuſcepturũ[g]. Nam & cùm duo geſſerunt, & ab altero ſeruari qđ deberetur, non pòt,qui collegam[h] nominauit, ĩ uniuerſum conuenitur.

¶ Idem.† LEX XIIII.

MVnicipes intelligunt̃ ſcire, qđ ſciunt ij[i], quibus ſumma reipublicæ commiſſa eſt.

¶ *Si grauior pœna impoſita ſit alicui de curioni, nõ cogitur abſtinere ab honorib. tanto tpe quanto fuit relegatus: ſecus ſi non grauior pœna impoſita fuit.h.d.*

¶ Quo crimine.ʒ ſutrum crimine tali cui conueniret talis pœna: aut non. nam hîc ſecundo diſtinguitur,ſi maior imponat̃,& tũc locum hẽt princ.l.aut minor:& tunc aut cauſa cognita, & tunc ſimiliter,aut cauſa non cognita:& tunc cũ remaneret infamis, nõ habet locum prin.huius l.Sed uidetur non diſtinguĩ:ut ſ.de poſtul.l.Imperator.Solu.ut ibi. Sed quid ſi conueniens imponitur? Reſpõ. remanet infamis etiã poſteà.ad quod ſ. de re mi lita.qui cum uno. ſ.ad tempus.
p ¶ Affectos.ʒ ſiue ꝑ pecuniaria corporalis, ſiue pro corporali alia corporalis maior: nec exquiritur cã cognita, uel non. ſecus autem ſi pro pecuniaria alia pecuniaria, licet maior:ut de iis qui no.inſa.l.quid ergo.ſ. pœna. & ſ.de pœn. in ſeruorum. ſ.fi.
q ¶ Poſteà.ʒ finito tẽpore pœnæ. interim ergo eſt ifamis ut hic, & C.de infa. & ſi ſeuerior. & hoc cùm adtẽpus pœna durat: aliàs ſi ſtatim imponitur & finitur,tũc nó interim eſt infamis: ut d.l.i ſeruorum. in fin. & adde quod not. in d.ſ. pœna grauior.
r ¶ Subiectos.ʒ ſine cauſę cognitione,alio quin contra: ut C. de infam. & ſi ſeuerior. quæ eſt contra. & hoc modo intelligitur ſupra de iniur.diuus. ut ibi not.
s ¶ Haberi.ʒ & ſic nec ad decurionatum, uel ad aliam dignitatẽ admittitur:ut C.de dignı.l.ij.& j.de decur.l. ad tempus.
t ¶ Cum facti.ʒ q. d. potuit relegare, uſ nó relegare, ſed ex quo re legauit,non poteſt facere,quin ſequatur effectus. ad quod facit ſ. ad Turpil.l.j. ſ.calumniantib. uel aliter uide re ſit probatũ uel non, poteſt:ſed hoc uiſo nõ poteſt abſoluere damnandum, uel econtrà:niſi in certis rationibus:ut C.de infa. & ſi ſe uerior. hoc non ualet:quia ualet ſententia,licet contra ius litigatoris:ut ſ.quæ ſent.ſine appel.l.j.ſ.j.
v ¶ In eum.ʒ magiſtratum ſuccedentis.ad qđ ſ.Imperator.in prin. cùm ſuis concord.
x ¶ Non oportet.ʒ j.eo.l.libertus.ſ.pen.
y ¶ Per tacitam.ʒ i.clàm:ut C.de reſcin.uen. l.pen.
z ¶ Miniſter.ʒ i.emptor,ſi pretium non ſoluerat, uel id eſt uenditor,ſi ſolutum fuerat.ad quod ſ.de contrahen.emp.ſenatus.& dam. infe.l.ſi.& C.de lit.l.ſi.& ſ.de iur.fiſc.l.aufertur.ſ.ꝙ ſi à præſide.& j. eo.l.ſi.ſ.antepe.uel dic miniſter, i.proxeneta. ſic ponitur in auth.de ſi.inſtru.ſ.ſi uerò omnes .
a ¶ Non mutatur.ʒ ut C.de adop.l.in adop ſed nec uoluntate: ut ſ. aſſumptio.in prin.& facit j.tit.j.l j.& de mun.& hon.& qui originẽ. aliàs contra.C.ne ſan.bap.iteretur.l.iij.& j.e.municipes. Accur.
b SEd & ſi is.Deſinit.ʒ ſic & ſ.de adop.l.in omnium. & l.ſequ.& C.de adop.l.pe.ſ.ſed 1 & hæc oĩa.& ſic no.ꝙ ambulat ſtatus. ſimilia ſunt ſ.de admi.tut.l.iiij.& de fur.ſi quis uxori.ſ.fi.& in auth. de ſan.epiſ.ſ.ſi ſeruus.& ſ.de ſena.l.ſenatoris.in fi.& j.de iur.ĩmu.l. ſemper.ſ.negotiatores.& ſ.de adul.l.adulter diem.in fi. & ſ.de re.di ui l.in tantum.& ſ.quem adm.ſer.amit.l.ſi locus.& de ope.lib. l.plane.& de in ius uoc.led & ſi.ſ parentes.
LIbertus.ʒ CASVS. Libertus non excuſatur à munerib.ciuilibus ꝓp patronum:licet patrono ſuo capto luminibus operas uel miniſterũ præſtet. fallit in liberto ſenatoris: q. ſi gerat negotia ſui patroni,à tutelis aliorũ excuſatur. Sed ò dicit, pater uoluit filiũ decu-

† lib.1.reſpon.
† In P.F.& ei contra nominati collegam &c.
† lib.2.qõ.
† cauerũt. Du.
† magiſtratibus. Du.
† Dua.uniuerſi periculum recuſuit. cùm &c.
† li.15.qõ.
† lib.1.reſpon.
† Du.ad honorem.
† Vindicãtur, i P.F.
† Du. obeũ dis.
1 Al. ſed hoc manere.
† lib.1.iur. Epitomarum.
† li.1.rũlo.

decurionem creari: qui filius factus decurio malè geſsit, dr ꝙ primo ipſe filius eſt conueniendus q̃ pater. Tertio dicit, cum lege quadam cauetur ꝙ qui habuit officium, ad id officium nõ debet eligi uſque ad quinquennium: hoc eſt uerum in eadem ciuitate:ſecus in alia. Item non dẽt quis eodem tpe duo officia habere in diuerſis ciuitatib. ſed debet recipere in ea unde eſt ciuis. Item licet habeam aliqua prædia in ciuitate Mutinæ: non propter hoc cogor ibi ſuſcipere munera perſonalia niſi de hoc ciuitas Mutinæ haberet priuilegium. Item reuerſus poſtliminio debet ſubire munera in patria ſua licet moreť alibi: & ſubaudi, non cauſa conſtituendi ibi domicilium. Item decuriones poſſunt eligi ad exigẽda tributa cũ non ſit ſordidum munus. Item manumiſſus ex cauſa fideicõmiſi, ſequitur originẽ manumittentis,et ibi rogatur munera ciuilia ſubire, non originem eius qui libertatem reliquerat. Itẽ natus ex filio adoptiuo ſequit originẽ aui naturalis, non ſolum adoptini quoad munera ſubeunda: pinde acſi ipſe ſe in adoptionem dediſſet.
¶ Error.ʒ Credẽs me municipem Mutinenſem, proteſtatus ſum ibi me uelle munera ciuilia ſubire,dr ꝙ errore comperto non præiudicat mihi . Item ſi pater meus cępit habere domicilium Mutinæ:non dicor inde ciuis,ſi nolim eſſe. Item accuſatus de crimine capitali,ad nouos honores interim non admittitur:priſtinam tamen dignitatem retinet. Item eoipſo ꝙ habeo domum Mutinæ, non dicor per hoc domicilium habere ibi.
¶ Nominati.] Si aliquis magiſtratus nominauit ſibi ſucceſſorem qui geſsit male:tenetur nominans, non fideiuſſores nominantis. Item illi qui fideiubent penes Rempublicam pro aliquo officiali promittentes rempublicam ſeruari indemnem, itẽ nominatores magiſtratuum tenentur emendare damnum ciuitati illatũ per eũ : non autem ad pœnam tenentur. Franciſcus. Accur.

ciuilibus munerib.nõ excuſaťa, nec ad rem pertinet,an operas patrono uel miniſterium capto luminibus exhibeat. ¶ Liberti uero ſenatorum qui negotia patronorum gerũt, a tutela decreto patrum excuſantur. ¶ Filiũ pater decurionem eſſe uoluit. antè filiũ ex perſona[b] ſua reſpublica debet conuenire†, quàm patrem ex perſona filij . Nec ad rem pertinebit an filius caſtrenſe peculium tantũ poſsideat[c], cũ antè militaſſet[d], uel poſteà.

¶ *Lege quadam dicitur, quòd qui habuit unum officium, non debet in quinque annis ad illud officium eligi. certè hæc lex habet locum in illa ciuitate, ubi geſsit officium,non in alia.h.d.*

¶ Præſcriptio[e] tẽporum,quę in honoribus repetendis uel in alijs ſuſcipiendis data eſt[f], apud eoſ dẽ ſeruatur,non apud alios. ſed eodem tempore nõ ſunt honores in duabus[h] ciuitatibus ab eodẽ gerendi . Cũ ſimul igitur trobiq; deferuntur, potior eſt[i] originis cã. ¶ Sola ratio poſſeſsionis ciuilibus muneribus[k] poſſeſſori de iungendis citra priuilegium ſpecialiter ciuitati datum[l] idonea non eſt. ¶ Poſtliminio reuerſi, munerib.patriæ obtemperare coguntur quamuis in alienæ ciuitatibus[m] finibus conſiſtant[n]. ¶ Exigendi tributi munus iter ſordida munera nõ habeť: & ideo decurionibus[o] quoq; mandat. ¶ Ex cauſa fideicommiſſi manumiſſus in muneribus ciuilibus manumiſſoris originem[p] ſequitur,non eius qui libertatem reliquit.

† Dua. quã pater.

¶ *Natus ex filio adoptiuo ſequitur originem aui naturalis , non ſolum adoptini quo ad munera ſubeunda: acſi ipſe ſe in adoptionem dediſſet.h.d.*

¶ In adoptiua familia ſuſceptũ[q], exẽplo dati, munerib.ciui lib.apud originem aui quoq; naturalis reſpondere, diuo Pio placuit:quamuis in iſto[r] fraudis ne ſuſpicio quidem interueniret.
¶ Error[s] eius qui ſe municipẽ aut colonum exiſtimans,munera ciuilia ſuſcepturum promiſit, defenſionem iuris non excludit[u].
¶ Patris domicilium,filiũ[x] alio rum incolam ciuilibus munerib. alienæ ciuitatis[y] non adſtringit: cum in patris quoque perſona domicilij rõ temporaria[z] ſit. ¶ In quæſtionibus nominatos capitalium criminum ad nouos honores ante cauſam finitam admitti non oportet[a]:cæterum, dignitatem priſtinã interim retinent.
¶ Sola domus poſſeſsio quæ in aliena ciuitate comparatur,domicilium non facit[b]. ¶ Nominati ſucceſſoris periculum, fideiuſſores nominantis[c] nõ tenet. ¶ Fideiuſſores,qui ſaluam rempublicam[d] fore † ſpoponderunt, & q magiſtratus ſuo periculò nominant, pœnalibus actionibus non adſtringuntur, in quas inciderũt ij, pro quibus interuenerunt[e]. eos enim damnum reipublicæ præſtare ſatis eſt † :quod promittere uidentur.

¶ Paulus.† LEX XVIII.

† In P. F. reſponderunt.
† Quod ꝓmitti uidetur Du.
† li. 1. Quæſtion.

v ¶ Non excludit.ʒ hoc die vt j.de iur.immu.l.ij. Accurſius.
x ¶ Filium.ʒ aliàs filium,aliàs filiorum,ſcilicet aliquem.
y ¶ Ciuitatis.ʒ unde neuter ducit originem:ut j.eodem l. eius. & ſ. eodem,aſſumptio.ſ.filius.& quod cuiuſque uniuerſita.plane.& l. ſequenti.
z ¶ Temporaria.ʒ quia poteſt mutare qñ uult:ut j.eo.l.ſi quis. & l. domicilium.& ſ.eo.non utique.& l.l.abeo.
a ¶ Non oportet.ʒ facit j.de mun.& hon.l.reſcripto.ſ.ſi quis accuſatorem.& l.reus.& l.iij.ſ.quod pater.& C.de procur.l.reum. & C. de reis po.l.j.& j.eo.l.Lucius.ſ.idem reſpondit:Item ſuprà,de poſtul.j.ſ.caſum.
b ¶ Non facit.ʒ ad ſubeunda perſonalia munera:ut not.ſ.ead.l. ſ.fola.
c ¶ Nominantis . ʒ ſi aliquis magiſtratus nominauit ſibi ſucceſſorem,qui ſucceſſor male adminiſtrauit: ipſe nominans tenet, ut ſ. e. ordine.ſ.in rem.non fideiuſſor nominantis: quia male geſta à ſe in repub.promiſiſſe vr.ut j. ſ proxi.ſecus in patre, quia hoc caſu tenetur.ut in contra.ſuprà.l.ij.ſ. geſtum. Item facit ad hoc ſuprà . Imperator.
d ¶ Rempublicam.ʒ pro aliquo officiali non dico ex contractu.
e ¶ Interuenerunt.ʒ vt ſ.de admi.tu.l.tutor qui repertoriũ.ſ.pe.& facit.C.de peri.eo.qui pro ma.con.l.j.& ſ.de fideiuſ.l.fideiuſſores.& C.de ijs qui ex offi.l.j.& ſ.eo.l.ij.circa fin.& j.l.proxi.ſ.fin.

Diuus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIuus CASVS. Cum quis habuit honorē aliquem: non admittitur intra certum tempus ad illum uel alium honorem. hoc est verum inuitus: sponte tamen admitti potest. Fran.

a ¶ Inuitus ẓ sensus est ut inuiti nō cogantur, sed volentes admittantur ad honores, & quæ sunt interualla: dic ut not. ℈. l. proxim. §. præscriptio.

b ¶ Continuet. ẓ Nō. quòd nemo debet cōtinuare honorē: ut C. ad leg. Iul. ambi. l. i. & C. de asses. l. nemo. & i auth. de defen. ciui. §. interim. & C. de hō. ſ conti. inter pa. & ſ. l. i. & l. ſi. ſed fallit in quatuor casibus. Primus in defectum: ut infrà de mune. & honor. §. ſi. Alius in defen. ciui. quādo volunt omnes: vt in authē. de defen. ciui. §. fin. quia paruus honor est. Tertius C. de asses. liceat. quia & ille paruus. Quartus suprà de off. proconſ. l. proconsulis.

† Onerib. in P. F.

† li. i. Quæſtion.

c QVod maior Curiæ. ẓ præſentis. nam duę partes debent esse præsentes: sed sufficit maiorem partem duarum partium cōsentire: i ut C. de decur. l. nominatio num. & ſ. quod cuiusque uniuer. l. nulli. cū ſeq. quandoque tamē maior pars nō potest præiudicare minori: vt C. de auth. præſtan. l. fin. & ſ. de aqua plu. ar. ſi autē. & de ſer. ru. præ. per fundum. & de ædil. edict. quòd ſi nolit. §. ſi plures. & man. hſi præcedente. §. Lucius. & C. fa. erec. l. cohæredibus. & facit ad l. iſtam, ℣. de regul. iur. l. aliud. §. referē. & ſ. de teſt. tu. l. ſi nemo, §. j. & ſ. e. l. municipes. & de ven. inſpi. l. j. & C. qui bo. ced. poſ. l. ſi. §. i. & ſ. de bo. aut. l. ſi. & ſ. de re iudic. l. Pomp. & l. duo ex tribus. & de arbi. diem. §. ſi plures.

† lib. 24. Quæſtion.

d DOmicilium. Facto. ẓ ſub. & animo. nam hæc duo sunt necessaria: ut hic, & ſ. eo. l. nō vtiq;. cū ſuis concor. & ℣. e. l. ſi. §. pe. ſic in acquiren. poſſ. vt ſ. de acquir. poſ. poſ. l. iii. in prin. & quòd dicit nuda conteſt. facit ſuprà eo. aſſumptio. i. reſpon.

e ¶ Conteſtatione. ẓ id est proteſtatione.

f ¶ Incolas. ẓ collige ergo quòd domicilium facit incolas: ut C. de incolis. l. j. & l. ſi in patria. & l. ciues. hic enim hactenus fuerant in colæ per conſtitutionem domicilij: nunc dicebat deſijſſe per translationem, & sic non teneri ad munera.

LVcius. ẓ CASVS. Filiusfamilias inuito patre ſuo conſtitutus est curator frumēto cōparando: quod officium noluit ſubire: & sic eius collegę geſſerūt: & malē: & ob hoc cōuenti, nō sunt ſoluēdo nūquid hic filiusfamilias factus ſui iuris tenebit ob geſtionē collegarum? Et dicitur quòd sic. ¶ Paulus. ẓ Dic caſum vt in glo. In ſeda parte dic caſum ut litera ſtat, & etiam in tertia parte. Idē qui adprat decurionē: tenet pro oneribus eius. ¶ Idē reſpōdit, cōſtāte. ẓ Dos dicitur in bonis viri conſtante mrimonio. ſi autem vocet mari tus ad munera municipalia pro mō bonorū, non cōputatur dos. Itē pendente accuſatione criminis capitalis accuſatus non est vocādus interim ad honorē: licet intra primā dilationē à iudice datam non probaſſet accuſator iuſta de cā impeditus. ¶ Imperator. ẓ Pater consenſit quòd filius ſuus infans eſſet decurio, & pro eo ſe obligauit: rei publicæ. dicitur quòd interim non potest teneri pro tali filio cū nec decurio esse poſsit cū ſit infans. ¶ Idē reſpōdit. ẓ Ciuitas aliqua nē didit vel locauit quandam rē alicui: nūc cū alius offerat plus, uult ciuitas diſcedere ab illo contractu. dicitur q̄ non potest, niſi de hoc haberet priuilegium. ſecus in fiſco ſeruatur. Fran.

g ¶ Poteſtate. ẓ Duo hic no. ſ. non gerentem teneri: ſed & potest

† lib. j. Reſponſ.

† Tu dic q̄ maior pars conſideratur nō ſolum reſpectu numeri ſed ét dignitatis & ſapientiæ ut in c. prudentiæ. ubi addidi inapoſtill. ad Panor. poſt cū in verſic. non tradas obliuioni nu. x. extra de oſſ. deleg. Mandagotus in ſuo tra. de ele. in 1. parte cap. xxii. in verſi. & ſanior per ſ. & idē Panor. in c. ecclesia, ij. ubi etiam addidi in verſicu. ſed etiā ſanior ætas extrà de elect.

cogi vt gerat: ut ℣. de muneribus & honoribus. l. ſi quis litē. Itē etiā filiumfamil. teneri ad officium publ. ad quod facit ſuprà ad Trebe. nam quod. & C. de decurio. filios.

h ¶ Inuito. ẓ quia contradixit: ut no. ℈. eo. l. ij.

i ¶ Titius. ẓ filius.

DIuus Seuerus reſcripſit iterum alla tēporū in continuandis †honorib. inuitis [a], non etiam volentibus conceſſa, dum ne quis continuet [b] honores.

¶ Scæuola. † LEX XIX.

QVod maior ps curiæ [c] effecit, pro eo habetur ac ſi omnes egerint.

¶ Paulus. † LEX XX.

DOmiciliū re & facto [d] transfertur non nuda conteſtatione [e], ſicuti in ijs exigitur, qui negant ſe poſſe ad munera ut ĩcolas [f] vocari.

¶ *Filiusfamiliàs poteſt eligi ad munus inuito patre. quòd ſi non gerat, tenebitur factus ſui iuris ſi quod reipublicæ propter hoc damnum contingit.*

¶ Idem. † LEX XXI.

LVcius Titius cùm eſſet in patris poteſtate [g], à magiſtratibus inter cæteros frumento comparādo inuito [h] patre curator cōſtitutus eſt: cui rei Lucius Titius [i] neque conſenſit, neque pecuniam accepit, neq; in eam † rem cauit, aut ſe comparationibus cum cæteris miſcuit: & poſt mortem patris in reliqua collegarum interpellari cępit. quæriē, an ex ea causa teneri poſsit? Paulus reſpōdit [k], eū q̄ iniūctū munus à magiſtratib. ſuſcipe ſu pſederit, poſſe cōueniri eo noīe p p dānū reipublicæ, q̄uis eo tpe quo creatus eſt, in aliena fuerit poteſtate. ¶ Paulus reſpōdit, eum, qui pro alijs non ex cōtractu ſed ex officio quod adminiſtrauerit [l], conuenitur, in damnum ſortis ſubſtitui ſolere, non etiam in vſuras [m]. ¶ Idem reſpondit, hæredes patris propter munera filij, q̄ poſt mortem patris ſuſcepit, iure conueniri non poſſe [n]. ¶ Hoc reſponſum & ad eum pertinet qui à patre [o] decurio factus, poſt mortem patris munera ſuſceperit.

¶ Idem reſpondit, eum qui decurionem adoptauit, onera decurionatus eius videri ſuſcepiſſe: exemplo patris cuius volūtate filius de curio factus eſt [p].

¶ *Dos non onerat maritum quo ad ſubeūda munera: licet ſit dominus dotis. h.d.*

¶ Idem reſpondit, conſtante matrimonio dotem ĩ bonis [r] mariti eſſe: ſed ſi ad munera municipalia † accepto mō ſubſtātiæ vocetur [s], dotē nō debere cōputari [t]. ¶ Idē reſpondit, ſi per accuſatorē criminum capitalium [u] nō ſtetiſſet quò minùs [z] crimē intra ſtatutū tēpus [y] perſequeretur, reum non debuiſſe medio [z] tēpore honorē appetere.

¶ *Licet pater velit filiū ſuū infantem eſſe decurionē, non propter hoc adſtringit ad aliqua onera. h.d. ſ.eq. gloſ. ponit caſum.*

¶ Imperatores †Verus & Antoninus, AA. Septimo Zenoni, Pro infante filio quē decurionē eē voluiſti, quāquā fidem tuā in poſterum adſtrinxeris [a], tamē interim onera ſuſtinere nō cogeris [b]: cū ad ea quæ mādari poſſunt, voluntatē

† Du. a certo modo.

† Seuerus. Du.

a ¶ Videaris. ẓ alias hic expreſsè mandare nō potuit: nec ergo raciōnabiliter: vt ſ. eod. l. ij. & facit C. de mu. & ho. l. j. & ℈. quæ ſ frau. cre. l. ſi pater. & ℣. de adminiſtra. rerum ad ciuita. perti. l. curatores. §. fi. Acc.

b ¶ Lex, m. ẓ id est, priuilegium quod dicitur priuata lex.

c ¶ Admittendis. ẓ puta ſi ciuitas locauit pro x. & alius offerat. xv. non admittitur niſi hoc priuilegium ſit conceſsum ciuitati. Aliud in fiſco: vt hic & ſ. de priuile. credi. l. Antiochen ſium. & facit C. de ven di. re ciui. l. j. & j. & de lo. ſundorum, per totum, & iure haſtæ fiſ. ſi tempora. & ſ. de iure fiſ. l. fin.

d ¶ Pertinere. ẓ q. d. non ad ciuitatem.

† Aſs, Paulus, lib. 11. Senten.

E Ilij, ẓ CASVS. In hoc princip. dic caſum vt in gloſ. quæ incipit: hic duo dicit, &c. Secundo dicit vidua retinet domicilij viri primi donec ſecundo nubat. Tertio dicit, vbi liberti conſtituunt domicilium: inde dicū tur municipes: & nihilominus ſequuntur originem patroni, & vtrobique munera ſubeunt. Quarto dicit: relegatus ad certum locum ſequitur interim domicilium loci inquē relegatus eſt. Quinto dicit: ſenator remotus à ſenatu propter turpitudinem, non recuperat patriam originalem vt in ea admittatur ad honores: niſi hoc ſpecialiter impetrauerit. Sexto dicit q̄ ſenatores & eorum filij, item nepotes eo tempore nati quo pater eſt in ſenatu, eximuntur ab originali patria: q̄d intelligas quo ad onera: nō quo ad honores. ¶ Senatores. ẓ Senatoribus conceſſum eſt liberum arbitrium commeandi vbi volunt dicitur quod adhuc retinent domicilium in vrbe ſcilicet Romana. Item qui fœnus exercent: licet non habeant poſſ. tenetur ad onera patrimonialia. Fran. Acc.

† Du. vbi ipſi.

† In P.F. quoquo tēpore.

† Neptes, nō eſt apud Du.

dediſſe videaris [a]. ¶ Idem reſpondit, ſi ciuitas nullam propriam legem [b] habet de actionibus admittendis [c], non poſſe recedi a locatione vel venditione prædiorum publicorum iam perfecta: tēpora enim adiectionibus prætitutа, ad cauſas fiſci [d] pertinere.

¶ Vlpianus † LEX XXII.

FIlij libertorum libertarumq;, liberti paterni [e] & [f] patroni manumiſſoris [g] domiciliū, aut originem [h] ſequūtur. ¶ Vidua mulier amiſſi mariti domicilium retinet, exemplo clariſsimæ pſonę per maritum factæ. ſed vtrunque aliis interuenientibus nuptiis pmutatur. ¶ Municipes ſunt liberti, & ĩ eo loco [i] quo ipſi domiciliū ſua voluntate tulerunt [k]. necaliqđ ex hoc origini patroni faciunt prætudicium: & vtrobique muneribus [l] adſtringuntur. ¶ Relegatus [m], in eo loco in quem relegatus eſt, interim neceſſarium domicilium habet. ¶ Senator ordine motus [n] ad originalem [o] patriam (niſi ſpecialiter hoc impetrauerit) non reſtituitur [p]. ¶ Senatores, & eorum filij filięq; [q] eo tempore natiatę, itęq; nepotes neptes, pronepores & pronepres ex filio, origini [r] eximuntur [s], licet municipalem recipiāt dignitatē. ¶ Senatores, qui liberum commeatū id est, vbicunque velint morandi arbitriū impetrauerūt [t], domicilium in vrbe [u] retinent. Qui fœnus exercent oneribus patrimonii in tributionibus fungi debent, etſi ad id tantum quo perdit, non propter turpitudinem.

q ¶ Eo tempore. ẓ quo pater erat in dignitate ſenatoria: vt ſ. de ſenatori. & quod alias habetur in tex. origine ex filiis, intellige antea natis, qui non habent hoc: vt C. de digni. ſenatores. Itē quod dicit eximuntur: quo ad munera non quo ad honores: vt ſubiicit. & ℣. l. proxi. in prin. alias ſequuntur originem patris: vt ſ. aſſumptuo. §. filius.

r ¶ Origin. ẓ alias pro origine. vel melius ex origine. vel pro originem. & quod alias habetur in tex. origine ex filiis, intellige antea natis, qui non habent hoc: vt C. de digni. ſenatores. Itē quod dicit eximuntur: quo ad munera non quo ad honores: vt ſubiicit. & ℣. l. proxi. in prin. alias ſequuntur originem patris: vt ſ. aſſumptuo. §. filius.

s ¶ Eximuntur. ẓ i. ſeparantur à filijs primo natis quo ad onera.

t ¶ Impetrauerunt. ẓ ſed ſi non impetrauerunt, hoc habent: vt C. de digni. l. clariſsimis. §. fi. & ſ. de inco. l. pe.

v ¶ In vrbe. ẓ Roma, per excellentiam: vt infrà. de iure na. §. ij.

x ¶ Non habeant. ẓ vt ℣. de mune. l. munerū. §. patrimoniorum. & hoc est etiam ſi alias nō habeant ibi domicilium: vt not. ℈. eod. libertus. §. ſola. Sed in perſonalibus ſecus: vt ibi: ſed dic diſtinguitur quo ad onera vel ℣. de mu. & honori. reſcripto. in fi. Accurſius.

† Reliquari, est ex religiōnum alienū cōtrahere vide de Bud. hig & Alex. ab Alex. lib. 1. Genial. die c. 17.

† lib. 1. iur. Epitomar.

1 Vide ad huius itel ligentiā li. x. C. ti. de municipib. & originariis. p totū.

† Hoc aūt, nō est apd Du.

Du. quātū verò ad hoc notē, retinere credit originem.

Merere, est militare est enī verbum ad milites ptinēs al. ē hic no tatur.

† Du. ſi nihil.

† lib. 2. Digeſtor.

† Seuerus.

¶ Hermogenianus † LEX XXIII.

MVniceps deſinit esse, ſenatoriā adeptus dignitatē.

hoc autē [a] quantū ad munera [b] quātūvero ad honorem pertinere creditur, originem retinet [c]. Denique manumiſſi ab eo [d], eius municipii efficiuntur municipes, unde originem trahit [e]. ¶ Miles ibi domicilium habere videtur, vbi meret [f], [g] etſi nihil in patria poſsideat [h].

¶ *Adminiſtrator cum conuenit ad aliqua reddenda, & ob hoc condemnat, nō debet condemnari in eius pecuniæ uſuris. & hoc idem ſeruatur in fideiuſſoribus eius. h.d.*

¶ Scæuola. LEX XXIIII.

COnſtitutionibus principum continetur vt pecuniæ, quæ ex detrimento ſoluitur, vſuræ nō prętętur. & ita Imperatores † Verus & Antoninus reſcripſerunt his verbis, Humanum eſt reliquorum vſuras neque ab ipſo q. ex adminiſtratione honoris reliquatur [f], neque à fideiuſſore eius, & multo minus à magiſtratibus qui cautionē acceperint, exigi. cui cō ſequens est vt ne in futurum à forma obſeruata diſcedatur.

¶ *Licet duo ſint poteſtates: tñ uicem unius ſuſtinent. hoc dicit.*

¶ Vlpianus † LEX XXV.

MAgiſtratus [a] municipales cūvnum magiſtratum adminiſtrēt, ē vni [b] hominis vicē ſuſtinent [c]: & hoc plerunq; quidē lege municipali eis datur, verū & ſi nō ſit datum, dūmodo nō denega

† lib. 1. iur. Epitomar.

1 Vide ad huius itel ligentiā li. x. C. ti. de municipib. & originariis. p totū.

† Hoc aūt, nō est apd Du.

Du. quātū verò ad hoc notē, retinere credit originem.

Merere, est militare est enī verbum ad milites ptinēs al. ē hic no tatur.

† Du. ſi nihil.

† lib. 2. Digeſtor.

† Seuerus.

† Reliquari, est ex religiōnum alienū cōtrahere vide de Bud. hig & Alex. ab Alex. lib. 1. Genial. die c. 17.

† libr. 1. ad edict. ꝓtor.

a ¶ Adiectionibus. in P. F. licet paulo inferius.

† Als, Paulus, lib. 11. Senten.

† Du. a certo modo.

† Seuerus. Du.

† In P.F. quoquo tēpore.

† Neptes, nō est apud Du.

† lib. 1. iur. Epitomar.

1 Vide ad huius itel ligentiā li. x. C. ti. de municipib. & originariis. p totū.

† Hoc aūt, nō est apd Du.

Du. quātū verò ad hoc notē, retinere credit originem.

Merere, est militare est enī verbum ad milites ptinēs al. ē hic no tatur.

† Du. ſi nihil.

† lib. 2. Digeſtor.

† Seuerus.

† Reliquari, est ex religiōnum alienū cōtrahere vide de Bud. hig & Alex. ab Alex. lib. 1. Genial. die c. 17.

† libr. 1. ad edict. ꝓtor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

perator in princ.& de pact. l.si plures. & supra si famil.fur. fe. dic. l.j. in princ.& de exercit.tut.l.tria onera. Item an vnius sententia sine altero valeat: Respon.non vt in authen.vt iudic.non ex.ſa.iuſ.§.j.& no. ſupra de arbi.l.ſicuti.

a ¶ Moribus. ‡ id est consuetudine. ad quod infrà de policit.l. Imperatores. in fi. & ſ. de iudic. cum præton. & infra tutu. j. non tantum.§.fina. Item quod non prohibe-

† lib.11. Permiſsũ tur, permittitur: vt ſupra dẽ quod fur.aduer.nau.cau. ităb.l. no† phibet. j.in fi.& ſ.quibus ex cauſ. huic tex. ma.l. necnon.§.ſed quod ocs in prio cto is.

decreto in telligũt no inter aut in ſcẽo intelligis Bolog. in fi.f ita ſ.Iuſianus. de dã.infe. r.cure. ibi eius.

EA quæ. ‡ CASVS. Magiſtratus municipalis non poteſt facere ea, quæ ſunt imperij mei vel miſti. non ergo poteſt reſtitu. in integrum concedere, vel iubere poſsidere bona cauſa rei ſeruandæ, aut dotis ſeruandæ: aut legatorum ſeruandorum cauſa. Franc.

b ¶ Iuriſdictionis. ‡ vt quia ſunt de miſto imperio: vt & ſupra de iuriſdict. omnium iud.l.impe. rium.& l. iubere.ſic ergo no. quod defenſor ciuitatis, vel municipij non hẽt merum vel miſtum imperium: vt & in authen. de defen. ciui. ſ. nullam. in fin. ſ. & infra de regu. iuris. l. vbicunque & ſ. de dam. infec. l.nij. ſi forte. & de iuriſd. omnium iudi.l. magiſtratibus.

† Honorib. deeſt apud Du. † Du.quam vtr toledi cã deneſ. tur & abeſt verbum vſ.

c ¶ Reſtituere. ‡ eſt ergo miſti imperij. Sed contra, C. vbi & apud quem.l. fin. in fin. ibi quod & veteribus &c. vbi etiam iure veteri videtur competere iure magiſtratus eo quod poteſt delegari: vt ibi dicitur. Solu. ſpecialiter ſic, vt ibi non generali commiſsione: vt hic vel ibi pro minoribus reſtituendis, non pro maioribus vt hic: ſed hodie competit iure magiſtratus, cum generaliter etiam poſsit delegari: vt d.l.in fin.& de offic.eius. l.j. ij. reſpond. & in hoc hodie corrigitur hæc lex. Accurſius.

d ¶ Poſsidere. ‡ iſta ſunt miſti imperij: vt ſ. de iuriſd. omn iudic.l.iubere. Sed cõtra.ſ.de dam.infec.l.nij. §. duas. & l.j. Solu. ibi ex primo decre. vel vt ibi, Item contra.ſ. de offi.eius cui mand.eſt iuriſdi.l.cognitio. §.fi. Sol.cognitio poteſt mandari ſit danda vel non, vt ibi ſed ipſa miſsio non, vt hic & ibi notatur.

Ius. ‡ CASVS. Manumiſsus efficitur municeps eius ciuitatis vnde habet originem ſiue patronus: non autẽ domicilium patroni ſpectatur: & ſub tantum.vel aliter vt in glo. & ſi patronus ſit municeps duarum ciuitatum, ſic fiet libertus eius eandem ciuitatum municeps. Item qui in municipio moratur: ibi emit: ibi contrahit: ibi dies feſtos celebrat: in colonia vbi ſunt argi ſui, non moratur niſi raro: dicitur habere domicilium in municipio. Item ſi quis in duabus ciuitatibus ſit inſtructus æqualiter: quia vtrobique habet domum, & maſſaratica patrifamilias neceſſaria, & vtroque loco moratur æqualiter: dicitur municeps vtriuſque ciuitatis. Poſtea dicit poſſe aliquẽ eſſe ſine domicilio: & dat exempla in litera. Item relegatus vt ſtet in ciuitate quadam, puta Mutinæ: dicitur Mutinæ habere domicilium. Franc. Acc.

e ¶ Non domicilium. ‡ ſcilicet tantum. vel ſine eo legi poteſt: vt ſ. aſsũptio.§.fi.

f ¶ Municipem. ‡ niſi in altera ſit municeps ratione dignitatis: vt ſ. municeps ij.& reſpon.facit.ſ. Labeo. in fi.& l.ſi quis à pluribus. & l.filij. §.ij. in fi. Acc.

1 Imò vero coloniahic p oppido ſimitur qđ coloniæ iure vtitur. g ¶ Colonia. ‡ i. villa vbi agri ſui coluntur. ſic.ſ.loc.ſi in lege. §. colonus. Itẽ dic qđ nõ ſuberat municipio illa villa: alias cõtra j.e.q. ex uico.

h ¶ Si quis. ‡ alias lex, ſi quis alias. §. Celſus. Acc.

i ¶ Animo. ‡ §. de cap.& poſtli.l. v. in fi.& l.nihil. & C. de inco.l.ciues.

k ¶ Verum eſt habere. ‡ ſ.c. Labeo.& l.aſſumptio.§. iuris prudentib.& l.ordine.in fi.& l.ſeq.& l.filij.§. municeps.& l.proxi.§.j.

l ¶ Conſiſtat. ‡ alias conſtituat.

m ¶ Domicilio. ‡ ſic aliquis eſt ſine domicilio: & ratione originis quis habet domicilium: vt §.l.j. in princi. ergo originem propriam poteſt quis derelinquere. Et ſic eſt cõtra ſ. eo. aſſumptio. in prin. & C. de mu & ho.l. origine. Sol. dicunt quidam quod aliud eſt origo, & aliud eſt domicilii: cum primum ex neceſsitate, & deſeri non poteſt: ſecundum ex voluntate conſtituitur & retinetur: vt ſ. eod. libertus. §. patris, & ſecundum hoc non ſequitur hic habet origine. ergo habet domicilium: licet ſequatur ergo eſt municeps: vt 3.d.j. & ita hic de domicilio, non de origine dicit hoc non placet. nam qui originem habet, ergo & domicilium. vnde etiam infantes ſtatim habent domicilium: vt ſ. aſſumptio. in fin. & l. filij. j.ſi. vnde dic quod hæc terra ſuæ originis chaſmate periit, vel capta eſt, vt Troia: vt argu. ſ. de relig. l. cum loca. vel paſſa eſt aratrum, vt Chartago: vt ſ. quibus mo. vſu fruct. amit. l. ſi vſusfructus ciuitati. vel omnes receſſerunt: & ſic ẽ inhabitalis: vt arg. ſupra de col. l. ij. in princip. vel etiam per priuilegium: deſinit: vt ſupra eodem. fil ij. §. ſenator.

† Du. exiſtimatiõe animi eſſe accipiẽdam.

† Du. conſtituat.

n ¶ Vnde a.cetur. ‡ id eſt in quo. ad quod ſup.l.filij.§. regulatus. & ſi quidem perpetuo: planum eſt: alias non niſi maiorem partem fortunarum habeam: vt C. de inco.l. ciues. vel niſi x.an. ibi ſtetit: vt in eodem titulo. l. nec tempore. ſed an in priſtino domicilio poteſt conueniri? Reſpond. ſic, ſi illud habet ex origine: & procuratorem habere poteſt: vt ſupra de minõ. legẽ Papinia. exuli. ſed ſi domicilium tantum, tunc non, niſi illud ſi mandatum voluntate: vt ſ. in princ. huius l. not. & ſ. libertus. §. patris.

† lib.j.

† lib. j. ad edict. Prouincia.

I Nter. ‡ CASVS. Defenſor ciuitatis cum infra certam ſummam à iure taxatam poſsit cognoſcere & iudicare, dicitur quod ex conſenſu partium poterit & de maiori ſumma cognoſcere & iudicare. Franc. Accurſi.

o ¶ Maiori. ‡ quam ei liceat ratione ſuæ iuriſdictionis. quid autem ei liceat, id eſt ſuæ iuriſdictionis die ut in authẽ. de defen. ciui. §. audiẽt. & §. iudicare. Sed ſecundum hoc nunquid poteſt vnus in eum cõſentire de cauſis mer imperij? Reſpond. non cum tales cauſæ maxime maximos exigant iudices: vt ſupra de arbi. non diſtinguemus. §. Iulianus. & C. vbi cauſæ ſit. l. j. Idem puto in cauſsis miſti imperij: vt ſ. e.l. ea quæ. quia & illæ maximos iudices exigunt: vt d.l. non diſtinguemus. §. de liberali. & C. de Peda iudic. l.ij. in fin. De cauſsis ergo pecuniariis debet intelligi: i quibus tantum vſque ad centum aureos poterat olim cognoſcere: vt C. de defen. ciui. l. & adde quod nota. ſ. de iudi. l.j. Item facit. ſ. de iuriſdict. om. iudi. ſi idem. §. j. prout habes ibi i litera maiorem. & de iudic. de qua re. §. j. & l.ij. §. ſed ſi iudex. Acc.

p ¶ Incola. ‡ conſtitutione domicilij, aliud unde veniens: vt j. de verb. ſignifi. pupillus. §. incola. & C. de inco. l. ciues.

q ¶ Ciuis eſt. ‡ origine.

r ¶ Iuriſdictioni. ‡ vt poſsit ibi conueniri.

s ¶ Fungi debet. C. eo.l.j. in fi.

Ncolla. ‡ CASVS. Natus Mutinæ, in hac terrã venit ad habitandum. dicitur quod munera ſubire debet vtrobique. Fracciſcus. Accurſius.

QVi ex vico. ‡ CASVS. Natus in terra Butrij, dicitur ciuis huius terræ, cum villa butrij ſub hac ciuitate ſit Franc. Acc.

t ¶ Qui ex vico. ‡ vt Virgilius Mantuanus, licet ex vico eius, ſcilicet Plectolæ fuerit ortus.

v ¶ Habere. ‡ ſcilicet vt ibi habet domicilium. & hoc quo ad omnia ſecundum quoſdam: vt C. de inco.l. eſt verum. vt in alio caſu ibi loquitur. ſcilicet quia non habent ibi domicilium. & facit j. cenſio. forma. §. qui vero agrum. & C. de epiſcopis & clericis. l. nulli. § quod ſi vico. & de natur. lib. l. iij. §. j. & in authen. quibus modis natura. eſne. ſui. §. ſi quis.

igitur ex quolibet. & j. de verb. ſign. pupillus. §. incola. & §. territorium. & ſ. de iuriſd. om. iud. l. fi. & de iud. l. inſulę.

a ¶ Cui. ‡ aliàs cui, & alias cuius. & tunc dic reipub. &c.

b NIhil. Quòd. ‡ i. quia. & tunc ſimilia. ſ. eod. l. magiſtratus. vel quod. ſ. domicilium. nam quandoque interdicitur: ut j. e. incola. & facit ſ. de cap. l. in bello. §. manumittendo. & de condit. & dem. Titio. §. Titio. & de oper. liber. l. pen. & ſ. eo. l. non utique.

† al. Marcellus, lib. 1. Digeſt.

EA quę. ‡ CASVS. Deſponſaui quandam Mutinen ſem per uerba de futuro: ante contractas nuptias non ſequitur domicilium mei viri. In l. ſeq. dic caium ut litera ſtat, & expone ut in glo. Franc.

† lib. 4. Diferen.

c ¶ Ea, quę deſponſata. ‡ per uerba de futuro.

† ſuũ non mutat domicilium. Du.

d ¶ Ante cõtractas. ‡ ſecus ſi poſtea: ut ſ. de iudi. l. exigere. & de iuriſd. om. iud. l. cũ quędam. & C. de inco. l. fi. & de dig. l. mulieres. & j. e. l. fin. §. iij. niſi eſſet non legitima: ut j. eo. de iure. fi. Sed quid añ ductionẽ, poſt matrimonium tamen uidetur q ſtatim ut hic. nam & donationes ante impediũtur: ut ſ. de donat. inter uir. & uxo. l. penan prin.

† lib. 3. Regular.

† lib. 1. Excuſation.

† Hoc caput i P. F. grecè ſcriptum eſt.

e ¶ Oma communis. ‡ Vnde quilibet poteſt ibi cõueniri niſi ſpeciale prętendatur priuilegiũ, ut legationis uel ſimile: ut ſ. ex quib. cau. ma. nec non. §. ſi cui. & de iudi. l.ij. §. legatis. Item philoſophantes ibi excuſantur à tutelis. acſi in ſua patria hoc facerent: ut ſ. de excu. tu. ſed & reprobari. §. fin.

† lib. 1. reſpon.

f ¶ Cui reipub. uicus ille reſpondet.

¶ Martianus. † LEX XXXI.

NIhil eſt impedimento quominus quis ubi uelit domicilium habeat, quod b ei interdictum non ſit.

¶ Modeſtinus, † LEX XXXII.

EA quæ deſponſata c eſt, ante contractas d nuptias, ſuum † mutat domicilium.

¶ Idem. † LEX XXXIII.

ROma † communis c patria noſtra eſt. †

¶ Idem † LEX XXXIIII.

INcola iam muneribus publicis deſtinatus f, niſi perfecto munere incolatui renuntiare non poteſt.

¶ Idem. LEX XXXV.

SCire † oportet quoniã qui in agro permanet g, incola eſſe non exiſtimatur. qui enim illius ciuitatis h præcipuis non utitur, nõ exiſtimatur eſſe incola.

¶ *Qui exercet actum alteri mandatum ſub certo ſalario, ſalarium petere poteſt. Bart.*

¶ Idem. † LEX XXXVI.

TItio, cũ eſſet Romæ ſtudiorũ gratia, epiſtola miſſa eſt i à magiſtratibus patrię ſuę, ut porrigeret Imperatori decretum eiuſdem ciuitatis, quod erat cum ipſa epiſtola miſſum. Is k autem, qui

† lib. vlt.

† Du. exiſtimatiõe animi eſſe accipiẽdam.

† Concor. gl. in c. q ſ. quis. xvij. q. iiij. & text. in ca. non dubiũ. extrà de ſent. excõ. & facit tex. in cle ij. cũ ibi not. de præben.

† Scripſit, in P. F.

† vide in hunc locũ Piũ Antoninũ Bart. in nouis le gum interpret. † Du. ab ea petere poteſt. † Incidiſſet in P.F.

† al. gradu.

† repromiſſionem in P.F.

ticum à nuntio: an uerò Titius. Item quid cõſuerit Titius. Et ad primam reſpondet. ſ. quod nuntius petet uiaticum, & non Titius. Ad ſecundam rñdetur ut in glo. quę incipit, repetere & quęro, &c.

¶ Titius. ‡ Titius cum eſſet poteſtas Bononię, pecuniam publicã huius ciuitatis mutuauit alicui accepto pignore, puta fundo, pacto facto cũ debitore, ut ſi debitor loquitur non ſoluat debitum, creditor poſsit uendere pignus, non promittendo de euictione. ſequẽtes poteſtates poſt Titium illud nomẽ & pignus approbant, uſqa ad Męuium, qui & poteſtas fuit, & uendidit iſtum fundũ, in maiore quãtitate oſtendẽs eum q eſſet in ueritate. & ſic ciuitas bene habuit ex illo pretio debitum ſuum: ſed cũ poſtea apparuit minꝰ eſſe fundum obligatũ quam oſtenſus eſſet, reddidit poteſtas de pretio emptori: & ſic non remanet penes ciuitatem tantum pręcium quantum erat debitum. dicitur quòd hic Męuius tenetur ciuitati emendare hoc damnum: cum ipſe ultimo approbauerit hoc pignus quaſi bonum eſſet. Fran.

i ¶ Miſſa é. ‡ & uiati cum erat miſſum Titio per eundem nuntium pro ſuo labore quem haberet in porrigendo principi.

k ¶ Is. ‡ nuntius.

l ¶ Reſtituendas. ‡ id eſt dandas. ſic j. de uerbo. ſignifica. l. verbum reddendi.

m ¶ Colluſione. ‡ cũ Lucio.

n ¶ Lucio. ‡ alij quã ei cui iuſſerat dare.

o ¶ Suum nomen. ‡ Lucij.

p ¶ Inſcripſit. ‡ idem Lucius. ſic enim dixit colluſione.

q ¶ Mandata ‡ facta Titio.

r ¶ Dedit. ‡ ſcilicet Lucius.

s ¶ Ab eo ‡ nuntio.

t ¶ Et quid. ‡ repete, & quero quid, &c. & dic is. ſ. nuntius qui non reſtituit. i. non dedit Titio & dic q multum commiſit. i. deliquit, qa crimen falſi. vt ſ. de fal. l. j. §. qui in rationib. & l. qui nomine. licet hic non dicatur. Vel dic is. ſ. Titius qui non reſtituit. i. non dedit literas principi: & tunc dic quod nihil deliquit.

v ¶ Et is. ‡ item repete & quod cõmiſit is Lucius qui ſublato, &c.

x ¶ Indidiſſet. ‡ alias incidiſſet, & als indidiſſet. et no. hic argum ad eõnem ſi tutor fecit ſibi relinqui quod teſtator pupillo uolebat relinquere: ut non teneatur reddere pupillo. Ioã. Item no. q aliquis ex dolo ſuo lucratur. ad quod facit ſ. de origi. iur. l. ij. §. poſtea cum Appius. et ſ. de doli excep. ſi procurator. et de noua. l. doli. in fi. et de neg. geſt. at qui natura. §. cum me. et ſ. ne quis eum qui in ius uoc. ſi per alium. §. j. Sed arg. contrà. C. de fur. et ſer. corru. ſi quis per. Item facit ſ. de fur. l. Sempronia. Sed nunquid hic Lucius tenetur Titio? Reſpon. ſic actio. in factum, ut ſ. de fal. l. qui nomine, et ſic non lucrabitur ex dolo. Nec etiam in alijs concorda. quas modo dixi: ut rum eſt mandati uel negot. geſtor. quaſi ex acceptatione, ſed quaſi ex falſo ſic: ut dictum eſt.

y ¶ Sine ulla repromiſsione. ‡ de eui. uel de indemnitate. quod et ſi non diceret: tamen promittere non tenetur. vt C. cred. eui. pi. non de. l.j. et hoc ſi habes ex promiſsione. alias eſt demonſtratione. i. de numeratione. hoc eſt quod non tenetur denuntiare plus: quod ſ. pactum ualet ut ſ. de euic. l. Herennius. in princ. Vel demonſtratio: qa non demonſtrabat ementi, alias remiſsione: quia nil ſe de pretio remiſsurum emptoribus cum debitore conuenit.

z ¶ Gradus. ‡ magiſtratus ſuccedentes.

a ¶ Propter remiſsionem. ‡ alias demonſtrationem: et dãt à magiſtratu, ſcilicet Titio fuit facta demonſtratio uendentibus. i. ſequentibus magiſtratibus qui uendiderunt: et ſic uendentibus eſt datiui

Universidad de Deusto
Biblioteca

casus:& non erat bonum pignus.at's est in remissionem:& tunc ven
dentibus,id est ementibus:ut §.de ac.emp.l. ueteres.& q dicit a ma
gistratu,s.qui vẽdebat. & quod dicit pro modo, id est propter fun
dum maiorem demonstratum plus fuit vẽditus quam ualeret: ita q
resp̃u.poterat satisfieri: sed remissione posteà facta:nõ vt hic, & in
frà subijcit. aliàs re-
promissionem : quia
promisit magistratus
qui vendidit emptori
bus quòd tot iugera
erant : quod non erat
verum: & ideo fuit co
actus reddere.

† Dua. de modo.

a ¶ Restituere. ʒ pro mittendo.

b ¶ Eum ergo. ʒ id est Titius qui fuit nouissimus , id est primus.Sic & ibi. & erũt primi nouissimi , & nouissimi primi: & sic corrigit quod dixit Herennius Mode.Vel dic eum, id est Mæuiũ qui verè nouissimus magistratus est qui no men approbauit, & sa cit ad hoc quod veri' est infrà de admi. rerũ ad ciui. pertin.l. iiij. §. prædium. qui ergo vltimus probauit , tenetur reipub. siue vendi derit, siue non nam po tuit non uendere , nec approbare : vt si recipit nomen in suam rationem, non tamen ap probando : sed saluo iure reipub. cõtra eũ. ad quod facit §. de ad mi.re.ad ciui. pertin.l. cùm quæritur.

De iure. ʒ CASVS Si una ciuitas cum alia ciuitate eiusdem prouinciæ litigat pro quodam ciue quem quælibet ci uitas dicit suum, & nõ alterius ciuitatis : de hoc cognoscet præses prouinciæ carũ . si au tem hæ ciuitates sunt de diuersis prouinciis: tunc cognoscet præ ses sub qua est ciuitas quę cõuenitur. & hoc etiam diuus Adrianus

de Cogni tion.

† In P. F. quos q̃que ciuitates si bi vindi-cant.,

magistratu vendentibus factam, † pro modo fundi demonstrato sa tis debito factum non est. quærebatur quis reipublicæ teneretur. Herennius Modestinus respondit, Titium , cùm successores eius nominis periculum agnouerint, eo nomine ob strictum non esse, sed nec post magistratus,qui vendidisse proponuntur, cùm videlicet pluris vendiderint propter mensuræ agri demonstrationem: & hoc, quia pluris vendiderunt, restituere a minore modo deprehenso iussi sunt. eũ ergo b qui nouissimus nomen probauerit, indemnitati reipublicæ satisfacere debere si nomen ad successorem idoneum,transmisisse non doceatur.

¶ 15tud principiũ legitur duob. mo. vno mõ secundũ Dy. alio mõ secundũ Iaco.de Are.& Odof. secundũ Dy. diuiditur sic. Primò loquitur quando ciuitas uendicabat aliquẽ in suũ ciuẽ : Intelligas aliquem singularẽ uel uniuersalem alterius villæ. Secũdò q̃n aliquis negat se esse ciuem uel incolam alicuius ciuitatis.Secũda ibi , Cũ tñ.sed secundũ Iac.de Aretio primò loquitur q̃n est contentio inter duas ciuita tes quæ subsunt diuersis præsidibus:quia vterque p̃ses simul cognoscit.Sed o loquitur,q̃n est contentio inter priuatũ & rẽpublicam.& hoc secundum Iac.de Aret. & Odofredum Bartol.

¶ Callistratus lib.j. † L. XXXVII.

De iure omnium incolarum q̃ quæque ciuitas sibi vendicat ʒ præsidum prouinciarũ cognitio est. Cùm tamen quis se negat incolam esse, apud eum præsi-

dem prouinciæ c agere debet, subcuius cura est ea ciuitas à qua vocatur ad munera c, non apud eam ex qua ipse se dicit oriundum esse. Idque diuus Hadrianus † rescripsit in persona mulieris , quæ aliunde orta,alibi nupta est d. ¶ Libertos eo loco munera facere debere, vnde patrona orta erit, & ubi ipsi domiciliũ habebunt,placet e. ¶ Mulieres quæ in matrimonium se dederint non legitimum f : non ibi munerib. † functuras, vnde mariti sunt earum,sciendum est:sed vnde ipsæ ortæ sunt. idque diui fratres rescripserunt.

10

20

† Du.rescripsit mulieri,quæ &c.

¶ Papinianus. † LEX XXXVIII.

Imperatores †Verus & Antoninus rescripserunt gratiam se facere iurisiurandi ei qui iurauerat se ordini g non interfuturum, & posteà duumuir creatus esset. h

30

† Seuerus.

¶ Item rescripserũt colonos præ diorum fisci muneribus i fungi sine damno fisci oportere : idque ex cutere k præsidem adhibito procu ratore l debere. ¶ Imperatores † Verus & Antoninus rescripserunt ad magistratus m officium pertinere exactionẽ pecuniæ legatorũ n: & si cessauerint,ipsos q̃ uel hæredes conueniri:aut si soluendo non sint ʒ fideiussores eorũ qui pro his cauerunt. ¶ Itẽ rescripserunt mulierem, quandiu nupta est, incolã eiusdem ciuitatis videri, cuius maritus eius est:& ibi vnde originem trahit,nõ cogi muneribus fungi.

† Seuerus.

g ¶ Placet.]& sic in duobus locis suprà e. filij.§.ii.

h ¶ Non legitimum.] aliàs si legitimum, contra:ut suprà proxi.§.idque. et ʒ. l. proxima.§.item. Quo ad aliquid tamen nõ legitimum pro legitimo habetur: vt quia adulterium committi tur:ut suprà de adult. si vxor. §. si quis planè.Item patri ius occidendi datur ut eo.tit. l.marito.§.fi.

Imperatores. .. ʒ CASVS Aliquis iurauit quòd nũquam erit decurio, id est de consilio posteà eligitur in duumuirum,qui habet necesse administrare in cõsilio remittitur ei sacramentum. Item colonus fisci debet fungi muneribus in sua patria , si hoc fit sine fisci damno . quod ispiciet præses cum procuratore fisci Item ad offi cium magistratuum spectat exigere ea, q̃ sunt legata ciuitatibus.et si non exigant: ipsi magistratus et eo rum hæredes tenentur. Item mutinensis fœmina hic nupta sequitur hoc domiciliũ viri,nec interim cogi tur munera subire in ciuitate Mutinæ . Itẽ si pater fraudulenter emancipat filium electum in magistratum, ne pro eo teneatur, te netur quasi fideiussor. Item cùm quæritur an quis sit municeps huius ciuitatis inspicitur an hic habeat do

† Fũgendas, i P.F. †Al.Papirius Iustus lib.2 de cõstitution. †Seuerus.

num & similia nõ sufficit quod Bononinus vocat. Item magistratus siue sponte siue coactus fungatur magistratu, debet cauere de indẽnitate reipublicæ. Fran. Accur.

i ¶ Ordini. ʒ decurionum.

k ¶ Creatus esset. ʒ q̃s ergo non interest cõsilio qui iurauit nõ esse de consilio , & eligitur cõsul iustitiæ.qui habet necesse interesse consilio ut consul:indulgetur ei:ut hic, & C. ad legem Iul.maiesta.l.ij.& qui fatif.cog.l.fi.& §.de re mili. qui cũ uno. §.qui post.Vel dic quod hic primo decurio fuit electus : aliàs duumuir esse nõ potest:ut ʒ.tit.j.l.honores.§. 2.Accursius.

l ¶ Muneribus.ʒ municipalibus.

m ¶ Excutere.ʒ possit fieri sine damno,uel non.

n ¶ Procuratore.ʒ fisci quia eius interest, & sic vocandus:ut §.de mino.in causa.§.causa.& concor. ʒ. de iure immu.semper.§.conductores,& §.coloni.Sed contra.C.de excusatione tutorum coloni.Solu.ut ibi.

o ¶ Magistratus.] genitiui casus.

p ¶ Legatorum.ʒ reipublicæ relictorum.

q ¶ Ipsos.ʒ scilicet magistratus:ut & C.vt in poss.leg.l.fina.

r ¶ Non sint.ʒ non ergo prius.& sic contra. C.de fideiusl.iure no stro.Sol.sub.hic maximè hodie constat hoc esse verum : vt in auth. de fideiusso.§.j.& §.e.libertus.§.j.

ADDITIO Vel dic aliter secundum Bar. hic, q̃ hic specialiter ut l.iij.§.fi.& ibi no.infrà de admi.re.ad ciui. perti.

s ¶ Muneribus.ʒ nisi pro possessione quã ibi hẽt:ut C. de mulier. & in quo loco mu.ferui.l.j.lib.x.& facit §.l.proxi. §. penult.& suprà de iudi.exigere.& C.de inco l.fina. & de digni.l.mulieres. & de iurisd.om.iud.l.penul.

Consulto

a ¶ Consultò.]id est malitiosè .ad quod infrà.de uac.mu.l.j.§.q̃ i fraudem.& suprà,de fur. si seruus naue.§.interdũ.& §. si quis omiss. causa test.l.j.in prin.& suprà,eodem.l.ordine.§.in fraudem. & de re mili.qui cum uno.§.eum qui.secus si non malitiosè:ut C.de fil.fam. & quemadmodum.l.j.li.x.

b ¶ Caueret.Iexpresse uel tacitè:ut §. l.ij.

c ¶ Ex ipsis rebus.ʒ §.eo.domicilium.

d ¶ Nam solam nominis .ʒ quia vocetur Bonognetus:non ideo Bononiẽsis est.aliquid tamẽ operatur , ut nomina sint consonantia rebus:vt inst. de dona. §.est & aliud.

e ¶ Debere .] de indemnitate reipubli.ut §.l.ij.in fine.

f ¶ Agnouerunt.] §. fam.er.q̃ erat. contra. Sol.hoc potest facere: ut in cautionẽ nõ inci dat:puta bene regens.

DE DECVrionibus,& eorum,&c.

¶ Qui sint decuriones,dic ut inf. de ver. sig.pupillus.§. decuriones , & continua. Dixit de membris , nunc de capite.

ADDITIO Vel continua aliter secundũ Bar.hoc modo, Supradictũ est de municipibus: sequitur uidere de ijs qui regunt municipia.Barto.

Ecuriones.

CASVS. Decurio huius ciuitatis cum in hac ciuitate deberet stare , & tractare facta huius ciuitatis:recessit de hac terra,& alibi iuit.dicitur quod præses prouinciæ reuocabit eum,ut in hac terra subeat munera.Fran.

g ¶ Reuocare.ʒ ad istar seruorum glebę. in auth.de man.princ. §. sed neq;.& hoc nisi

¶ Item rescripserũt patris, q̃ cõsultò a filium emancipauerat, ne pro magistratu eius caueret b:per inde bona teneri †quasi fideiussor pro eo extitisset, ¶ Item rescripserunt , cùm quæritur an municeps quis sit, etiam ex ipsis rebus c probationes sumi oportere. Nam solam nominis d similitudinem ad confirmandam cuiusque originẽ satis non esse. ¶ Imperatores †Verus & Antoninus rescripserunt nõ minùs eos,qui compulsi †magistratu funguntur, cauere debere e,quàm qui sponte officium agnouerunt f.

† Du. atq; ʒ fideiussor.

† Seuerus.

† Magistratui,in P.F.

De decurionibus, & eorum filiis.

TITVLVS II.

¶ Decuriones debent manere in ciuitatibus aliàs reuocabuntur de locis ubi habitant,in suas ciuitates.hoc dicit.

¶ Vlpia.lib.ij.opin. LEX I.

Decuriões quos sedibus ciuitatis ad quã pertinent, relictis, in alia loca transmigrasse probabitur, præses prouinciæ reuocare g in patrium solum, & muneribus congruentibus fungi curet.

¶ Idem lib.j.Disputatio. LEX II.

Qui ad tempus relegatus h est:si decurio sit,desinit esse decurio i .Reuersus planè locũ suum quidem non obtinebit k:sed nõ semper prohibebitur decurio fieri l .deniq; in locum suum non decedat antequam in ordinem reuertatur.Itẽ si conceptus sit a plebeio,& antequàm nascatur,pater eius fuit decurio , & desiit esse dẽ decurionis filius. ¶ Nullum.ʒ Ex delicto patris non imponitur pœna filio:nec ad decurionatũ uel ad cæteros honores ,prohibet filius aggredi propter delictũ paternũ:& dic de hoc ut in gl.Item maior q̃nquaginta & quinque annis non cogitur honorẽ decurionatus susc̃ipere: sed spõte susci pere potest: & si susceperit spõte, munera ciuilia nõ cogitur susc̃ipere:etiam si esset maior lxx. ann. ad quæ decti-ones alij uocari consueuerunt. honores autẽ gerere debet. Fran.

† Locus ſi eſt apud Du.

h ¶ Relegatus est.ʒ puta ad decem annos.

i ¶ Esse decurio . ʒ durante pœna.

k ¶ Nõ obtinebit. ʒ ipso iure , etiam si inuenerit locum uacuũ. Accur.

l ¶ Fieri.ʒ id est de nouo eligi.

m ¶ Non restituet.ʒ ipso iure.

n ¶ Nam & sublegi.] bene dico nõ semper eum posse eligi.

o ¶ Potest.] scilicet alius dum ille non est in pœna.

p ¶ Alius.ʒ aliàs alius , & alias alicuius : & deficit locus : & tũc dic scilicet ordo:& facit in auth. ut clerici q̃ recedũt,alijs pro. §. 1. Sed iure canonum nemo potest poni i loco viuentis:vt 7.q.j. c. 1. & *.

† Apud Du.hoc loco non interpungit, sed continuata lectione legitur si forte &c.

* Adde huc extra. de concef. præb.c.uel ecclesia nõ uacãtis,li. vi:

† Adde , q̃ ista quæstio est dubia, & doctores diuersimode sentiunt:& qua plenè tractaui in apostill.ad Iac. rebuf. in l. priuilegio.nu.i. C. de decurion.lib.x. uide quod not. Cre. ſing.ſuo. l. incip. uide pulchram disputationem,& ibi in apostil.

q ¶ Qui ad tempus .ʒ vt in primo casu huius legis.

r ¶ Decurio est.ʒ ipso iure . ſi inuenit locum vacuum.

s ¶ Restitutus.ʒ ſ.ipso iure.

t ¶ Agatur.ʒʒ.ti.i.l. j.in fine.

v ¶ Ad tempus.ʒ ut in primo casu huius legis,

x ¶ Venit.] ex crimine damnatus:aut perpetuam subiit infamiam: vt quãdo cõueniẽs pœna vel minor,sed non causa cognita : aut temporalem,ut q̃ aucta vel etiã minuta,sed cũ causa cognita:ut no.J.ti. i.l.ordine. In primo casu ad nullũ honorẽ aspirat:vt C.de dig. l. ij. Nec obſt. ʒ.l.pxi. ii.& iii.respon.quia ibi fuit pœna minuta ex causa : & fic infamia tẽporalis.& codẽ mõ respon.ad l.ſ.de fal.l.falſi.§.ordine.nã in utraq; fuit damnatus est tali crimine quod perpetuã irrogat infamiã , sed minuta fuit cũ causa:ut dixi . Si vero temporalem, durante infamia non aspirat:sed & tẽpore finito ad nouũ non aspirat:nisi tanto tempore stet quanto dignitate caruit:ut §.ti.i.ordine.in prin. & ʒ.e.ad tepus.si verò veterem velit recuperare:aut non vacat , & nõ recupat relegatus uel ab ordine motus.si verò vacat : relegatus p̃ nouã electionẽ ab ordine motus ipso iure recuperat:ut hic, & hoc si prius fuerat decurio,alias sine permissu principis:vt ʒ. e.l. Imperator.

y ¶ In filiis.] legitimis,non autem spuriis : ut C.de suis & legiti. l.exlibera.

z ¶ Pertinet.ʒ nã quo ad alia nõ prodest eis dignitas pris. post dignitatem enim demum susceptus dignitate patris gloriatur:ut in filio senatoris dicitur:ut C.de dig.senator.R. Vel dic ut no.§. de sena. l.senatoris filium.non ergo his pœnis plectuntur decuriones:uel eorum filij:ut hic,& §. de pœn.moris.§.iſte.& C.de infam.l.decuriones, & C.e.l.omnes iudices.

a ¶ Item rñ.ʒ ut factus senator post natiuitatẽ neporis dicat nihilominus nepos decurionis : q̃ potest prodesse:quia posito q̃ prẽ eius fuerit & ipse decurio,sed desiit añ conceptionẽ huius nepotis: nota ille patris filio nõ nocet:q̃a & si nõ filius erit, tamen nepos decurionis:ut §.de sena.l.emancipati.in fi.& facit. §. de pœ.moris.§.pe.& §. de in ius vo.adoptiuum.§.fi.Sed arg.contra.C. de quæstio,diuo.

Mouea

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Moueatur.¶ id est remoueatur.
b Vt decurionis.¶ ad omnia hæc facit ſ.de pœn. moris. §.pe.& ſ.de ſena.l.ſenatoris.& l.emancipatum.per totum.
c Venerit.¶ id est redierit.
d Illi prodesse.¶ arg.insti.de inge.
e ¶Nullum patris delictum.¶ concor. ſ. de pœn.l.crimen. & C. de pœn.l.fancimus . & ſuprà de bo. dam.l.fin. in princi. & infrà titu. j. & qui originem . §. quod pater. & C.de in offi. teſt. ſi quis in ſuo. §.fi.& de bo.liber. l.in ſeruitute. §. ſi patroni. & ſ.de ſena.l. emancipatũ. in fin.& l. filiam & de ri.nup. generali. in fin.& ſ.e.l. §.in auo. & infrà eod. ſpurij. in princ.& de in ius voc. adoptiuũ. in fi. & C.de lib.& eo.li.l. j. & ſ. de iis qui. ut indign. poſt legatũ. §. ſi pater.Sed fallit in caſibus , ut in crimine læſæ maieſta. & in alijs:ut no. C. de inoffic. teſta. ſi quis in ſuo.in fi.& ſ. ſol.matr. l.Mæuia.§.fin. & C.de quæſtio.diuo. & C. de cohor.l.antep. lib. xij. & C. de nup. imperialis. §. his illud . quæ ſunt ar.contrà.
f ¶Conſtitutionibus.¶C.qui æta.ſe excuſa. l. j. lib. x. & ſic in omni perſonali munere,niſi in tutela uel cura. ubi ad lex. ann.ut inſtitu. de excuſa. tut. §.item maior.& C.qui æta.li.x.
g ¶Annis.¶ lxx. nedum lv.& facit C.eod. l.iij.non vltra. Sed argum. contra C. de excu. tu.l. voluntariæ.& j.de va.mu. l.pe. §.fin.
ADDITIO. Tu dic ſecundùm Bar. qđ hic cõſenſit decurionatui , qui eſt actus uniuerſalis adijciens honores omnes:ibi conſenſit cuidam officio particulari
h ¶Ciuilia.¶ ad quæ eligunt aliqui ex decurionibus. & facit ad hoc j.titul.ij. l. ſponte & l.cui muneris.
i ¶Generaliter.¶ CASVS. Quidam relegatus ad tempus, cùm grauius dẽret condẽnari, bona ſua retinet:nec ad decurionatũ admittit finito tpe , & intelligas quòd ſine cauſæ cognitione fuit minuta.ſi autẽ cauſa cognita fuit minuta pœna:ut quia ob delictum falſi vel aliud ſimile ad tempus ſit ordine decurionum motus,cum grauius deberet damnari:finito tempore in ordiné reuerti tur:q intelligas ſi locum uacantem inuenit.& hoc ẽt dixit quidam Imperator, qui dixit q motus ab ordine ad tẽpus, vel ille cui eſt interdictum officium aduocationis , uel aliquod aliud uſq; ad tẽpus: quòd finito tempore poterit fungi honore uel officio. ¶Spurios.¶ Dẽ ſpurios poſſe eligi in ordiné decurionũ. ſed ſi alij ltimi filii extãt qui in ordinem volunt venire: ſpurii hoc caſu non admittuntur:tũc ergo demum ſpurii admittuntur ad decurionatum , cùm alii legitimi deſunt. Item Iudæi poſſunt vocari ad honores. Fran.
i ¶Clementiorem.¶ id eſt,minorem quàm debebat.
k ¶Boni.¶ aliàs bonis:quia bona nõ pdit:ut ſ.de inter.& rel.l.relegatorum.§.ad tempus.aliàs boni, id eſt conſolationẽ bonã ,ppter bona,quæ non amittit:ut dixi.ſic ſuprà, de iure do.ſi res. §. i.
l ¶Decurionatũ. ¶ ſi dicas ſine cauſæ cognitione minutam:plane l.ſi cũ cauſæ,dices quòd non accepit decurionatũ:ſcilicet nõ

¶Moueatur.¶ id eſt remoueatur.
Vt decurionis.¶ ad omnia hæc facit ſ.de pœn. moris. §.pe.& ſ.de ſena.l.ſenatoris.& l.emancipatum.per totum.
Venerit.¶ id eſt redierit.
Illi prodeſſe.¶ arg.inſti.de inge.
¶Nullum patris delictũ innocẽti filio pœnæ eſt:ideoq; nec ordine decurionũ aut cæteris honoribus propter eiuſmodi cauſam prohibetur. ¶Maiores annis quinquaginta quinque ad decurionatus honorem inuiti vocari conſtitutionibus prohibentur.Sed ſi ei rei cõſẽſerit,& ſi maiores annis ſeptuaginta ſint,munera quidem ciuilia ſubire nõ coguntur: honores autem gerere debent.

¶Qui minorẽ ſuiam patiẽ, quã delictum expoſcit, retinet bona ſua:nec ad decurionatum admittitur finito tempore condemnationis.b.d.

¶Idem li.j.de of.proconſ. LEX III.

GEneraliter id erit defendendum,vt qui clementiorem ſententiam paſſus eſt ob hoc qđ ad tẽpus relegatur, boni cõſu-

lere debeat humanitatem ſententiæ,nec decurionatum accipiat. Sed ſi quis ob falſi cauſam, vel aliam de grauioribus non ad tempus ſit relegatus, ſed ad tẽpus ordine motus,in ea eſt cauſa,ut poſſit ĩ ordinem redire. Imperator enim Antoninus edicto ,ppoſito ſtatuit ut cuicũq;, aut quacunque cauſa,ad tempus ordine,uel aduocationibus , uel quo alio officio fuiſſet interdictum, completo tẽpore nihilominus fungi honore vel officio poſſit:& hoc rectè : neque. n.exaggerãda fuit ſententia, quæ modũ interdictioni fecerat,

¶Spurij tunc demũ eligi poſſunt in ordinẽ decurionũ, cũ alij legitimi deſunt.b.d.

¶Spurios quoque poſſe in ordinem adlegi ,nulla dubitatio eſt. Sed ſi habeant cõpetitorem legitimè quæſitũ, præferri eũ oportere diui Fres Iuliano † Auito Bithyniæ præſidi reſcripſerunt. Ceſſantibus verò his etiã ſpurii ad decurionatum & re & vita honeſti recipientur. quod vtique non ſordi erit ordini, cùm ex utilitate eius ſit, ſemper ordinẽ plenũ habere. ¶Eos † qui Iudaicam ſuperſtitionem ſequuntur diui †Verus & Anto. honores adipiſci permiſerunt: ſed & neceſſitate eis impoſuerũt, † qua ſuperſtitionem corum non læderent.

¶Martianus lib. i. de iu di publ. L. IIII.

DEcurio, qui prohibetur cõducere quædam,ſi iure ſucceſſerit in conductionem,remanet in ea:quod & in omnibus ſimilibus ſeruandum eſt.

¶Vlpianus.lib.ij.Quæſtion. LEX V.

ADtempus ordine motus ex crimine quod ignominiam importat in perpetuum mo

vacantem:vel etiam vacantem,niſi per nouam electionem:ut no. ſ. e.l.ij.& cum hac ſecunda expoſitione melius cõtinuat, ſed ſi &c.
m ¶Redire.¶ ut ſ.de fal.l.falſi.§.ordine. & dic quòd cauſa cognita fuit minuta,& ſic rediit ipſo iure ad vacantem:quòd eſt in relegato ſecus,q a per nouã electionẽ:ut ſ. prox.reſpon. eodem mõ intellige quod ſequitur Imperator &c.nec obſt.ſ.de poſtu.l.Imperator.ubi non ſit differentia iter relegatũ, & ab ordine motum : quia illa ſecũdum hoc intelliguntur ut ibi no.& fa. ſ. titu.j. ordine.& j.e.ad tẽpus. & quod not.ſ.l.ij. Alij dicunt eum damnatũ ex crimine quod non irrogat infamiam . & quod dicit falſi, ſ. non publici : & grauioribus, i. grauibus. ſic ſ. loc.ſi merces. §. qui calumniam . & quod dicit non relegatus, ſubaliter vt fuit ſ. ſcilicet ex cri. quod importat infamiam . & ſic intelligunt inferiorem. §. Imperator.
n ¶Adlegi.¶ i.eligi.
o ¶Legitimè .¶ i. hũc filiũ legitimũ qui petat decurionatum.
p ¶Oportere.¶ No. inter aliquos alios eorum præferri. ſic C. de hære.auth. idem eſt.& C.de loc.præ.fi.l. j.§.j. & ſ. quæ in frau. cre.l. j.& de hære. inſtit. qui ſoluẽdo.& de pac.maiorem.& depo.l. bona fides.& de adult. l.ij.in fi.& l.ſeq.& de lega.iij. l.re coniuncti.
q ¶His.¶ ſcilicet filijs legitimis.
r ¶Recipientur.¶ neceſſitas non habet legem: ut ſuprà de offic. procõſ.l.j.& ſ. de fun. do.l.j. & infrà eo. ſpurii,& ſ. de acquir. rer. domin.quædam. et C. eo.titu.eos. & in auth. quomodo opor. epi.§. quantam.
s ¶Plenum.¶ ſ.ſolu. matri.l.i.
t ¶Permiſerunt. ¶ C.de Iudæ.l.fi. contra. fol.hic & ibi prohibentur.ſed hic ea demum permittuntur quæ ad eorum ſpectãt ſuperſtitionem.R.uel dic ut ibi.& facit.C. eodem, l.omnes.
v ¶Eis.¶ Iudæis.ad quod eſt j.ti. i.l.ſi quis magiſtratus.
x ¶Qui ſuperſtitionem .¶ ſub modo.nam ſi læderentur , non coguntur id agere.

DEcurio.¶ CASVS. Licet prohibeatur à lege ne decurio cõducat agrõs & ſimilia:ſi tamen ſucceſſit conductori agrorũ , remanet in conductione.Fran. Accur.
y ¶Prohibetur.¶ ut C.loca.curialis.et C. eo. ſi quis procurationem.et j.eo. ſpurii.
z ¶Succeſſerit.¶ titu. vniuerſali.
a ¶Remanet in ea.¶ ratio eſt, quia melius eſt remanere quã ad in tere eſſe iure hẽreditario teneri,et fa. ſ.de in.fiſci.l.iii. §.ſi poſt.et de fal. l.i. §.pe.et de re mi. milites .in fi.et de vſu. cũ quidã.§.fiſcus.et de re. e.l.magis.§.ſi pupillus.et ſ.de acq.re.do.quædã.et C.de vſur.fi.l.ij.

AD tempus.¶ CASVS. Cũ minor pœna quã debeat de iure, imponitur decurioni:ut quia ad tẽpus ordine remouet ex crimine q infamiam importat:etiam finito tempore remouet à decurionatu.ſi aũt quis relegẽt ad tẽpus ex crimine leuiori , et ſic aucta eſt pœna:non habetur inter infames:et ad honores admittit. Frãc.
b ¶Motos.¶ dic mocũ lata ſniã ut debuit:uel fuit minuta ſine cauſa,

Dua. humanitatis.
†aliàs falſam Du.
† Sportula quid ſic, pulchrè Bud. ſ. l. ſi mulier. de dona.inter vir. & uxo.
† al. Lolliano. Du.
†Du.eis.
†Vide in hunc locũ Alc.li. diſpun.iii. ca. viii. et in librũ C. x. de decur.et his uerbis Chriſtiani intelliguntur ut apparet ex Tacit. lib.18.Annal. Tráq. in Tib. et Plin.in Epiſtol.
†Seuerus.
† Sed et neceſſitates eis impoſuerunt quæ ſuperſtitione eorum nõ læderent.
† ſ.bonũ iudicare .Bu. hic.

ſa, & perpetuò durat infamia.& ſic in perpetuũ remouetẽ:ut C.de digni.l.ij.& ſ. de re mili qui cum uno.§. tps.& ſ.tit.i. ordine.ij.reſpon. & qđ dicit crimen qđ ignominiã importat, dic q eſt omne publicũ. Itẽ & priuatũ ſi modò ciuilis competẽs ,p eodẽ priuato infamet : ut ſ.de pub.iudi.l.infamẽ. Item qđ ſubiicit ad tempus, &c.dic relegatũ ex cri. leui, ſed non famoſo, ut dã. iniur. uel concuſſionis : uel termini moti ſecundum quoſdam. quod nõ placet:quia nõ bene diceret tranſacto. dic ergo q fuit aucta pœna : & ſic remittitur infamia poſt cauſam finitam:ut hic , & § pœna grauior.& C.d infa.ſi Poſſidoniũ.non ergo imẽdit hic facere differentiam inter releg. & ab ordine motũ, ſed inter eum in quo minuta,& eũ in quo aucta eſt pœna:& ſic nõ ob.ſ.de poſtu.Imperator.& adde hic quod no. in §.pœna grauior. Icẽ nec ob.ad primũ reſpon. huius l. ſ.de fal.l.falſi.§. ordine.q a ibi cauſa cognita fuit minuta.& eodẽ modo reſpõ.ſ.l.proxi. ij.& iij. rñ. Alij diſtinguunt aut in publico crimine ordinario augetur , uel aliàs diminuitur pœna,& nõ remittitur infamia. aut extraordi.& tũc aut p ſententiã, aut ex genere pœnæ. ſi ex genere pœnæ aucta,remittit. idẽ ſi diminuta:ſed certis rationibus. ut C.de infa. l. & ſi ſeuerior. ſi aũt per ſententiam aucta, minuit : ut §. pœna grauior.minuta autem nõ minuit: ut ſ.de iniu.diuus, quæ diſtinctio in prima parte eſt cõtrà. §. pœna grauior. in eo quod dicit,ultro le.&c.ut ſ.de pœ.in ſeruorum.in fi. Itẽ dicunt quidã,ubi ex genere pœnæ una eſt infamia:& ſic finita pœna finitur: ubi duratura eſt pœna per ſententiam latam, duæ ſunt infamiæ. Prima ex ſentẽtia,ſecunda ex pœna: unde finitur tempus:& ſic finit una: alia tamen remanere poteſt ſecundum prædictas diſtinctiones.

SPurii.¶ CASVS. Spurii, itẽ inceſtuoſi poſſunt fieri decuriones:& redditur ratio in litera. Itẽ ſi minor xxv. an. ſic factus decurio ex cauſa:debet habere ſalariũ quod decurioni datur:interim tñ non ſubeunt ea,quæ alii de ordine. Itẽ decurio prohibẽt uectigalia etia ſuæ ciuitatis cõducere. Itẽ q accuſauit aliquẽ de crimine publico,& deſtitit ſine abol. non põt in decurionẽ eligi:ſicut nec dãnati.calumniæ cauſa iudicio publi. ¶ Pater.¶ Filio in decurionẽ electo pater eius appellauit nomine filii. licet ſi excluſus eo q a tardè appellauit,& ſic filius ſubiuit decurionatũ inuito patre:nõ tenebitur pater p filio. Itẽ cum decuriones debent aliquam ſententiam ferre:primam uocẽ habent qui decorati ſunt pluribus honoribus iure decurionis. Item & illi qui plures habent liberos in ordine decurionũ. Fran. Accurſius.
a ¶Spurij decuriones.¶ in defectum:ut ſ.l.generaliter.§.ſpurios.
b ¶Poterit.¶ decurio.
c ¶Admiſit.¶ i.deliquit. ſic enim uitium eſt,&c. ut C de leg.hære.l lege xij.tabu.Sed arg. contrà C.de natu.lib.legem.& l.ſi,& extrà de fil.presby.c.j.& iiij.& in Lombar.de fil.presby.
d ¶Facti.¶ ex cauſa:ut j.eo.non tantum.§.j.
e ¶Non poſſunt.¶ contrà,ſ. de re iudi.quidam.Sed ibi à principe, & inter certas perſonas:hic generaliter. Item ibi ex conſilio aſſeſſoris:ut in authen.de iudi.in prin. hic ipſemet debet conſulere: ut j.de uerb.ſig.pupillus.§.decuriones.& facit j. tit.ij.ad rem.
f ¶Etiam ſuæ.¶ ſ.eo.l.decurio.cum ſuis concor.
g ¶Exercere.¶ id eſt,conducere. Accurſius.
h ¶Decurionum ¶ ut j eo. Herennius Mod.
i ¶Ignominia.¶ ut C.ad turpil.l.ij.
k ¶Veluti.¶ id eſt,ſicuti.
l ¶Iudicio publico.¶quos cõſtat eſſe ifames:ut ſ.d ifa.l.i.§.q i iudicio.nõ ãt dicit q accuſatio.Tur.ſit publica.Sed d hoc dic ut ſ.d pub. iud.l.i. no.& facit ſ.ti.j. libertus.§.in qſtionib.& l.Lucius.§.autepẽ.
m ¶Creato ¶ patre abſente.
n ¶Preſcriptiõe.¶bidui uel tridui:ut & ſ. qñ ap.l.j.§.qđ ĩ ſentẽtiis.

o ¶Ratum.¶ Sed nonne appellando ratificat:ut C.de filiofa.& quẽ admo.Icum apud Reſpond. hſc etiam contradicit ſecũdum Ro.uel ibi nomine ſuo : hic filij nomine appellatur ſecundum H. & facit ad hoc.C. eo.filios.& ſ.tit.j.l.ij & j.l.proxi.§.fi.
p ¶Pro filio.¶ id enim tantum pro patre ſufficit, ſi contrariam reportauerit uoluntatẽ.
q ¶Cæteris.¶ ex priuilegio.ergo poteſt dari prima vox : ut & ſ. tit. j. l. j. Vel dã exemplum de tacito priuilegio j.tit.j.l.ij.
r ¶Perendis.¶ i. uel magis creditur: uel illi habent primã nocem.
s ¶Decurionum. ¶ aliàs decuriones : & tunc ſub.cõſtituti.Acc.
t ¶Decorati ſunt.¶ hoc expone ut j.tit.j. l. j.Accur.
v ¶In ſuo collegio.¶ i.familia.Accur.
x ¶Rogatur.¶ aliàs rogatur.& ſub. dicere. aliàs rogatus, & tunc ſub. dicit, cæteroſque. &c. Sed ſi non habeas que,nõ ſub.dicit. & fa. C. de decu.l.in albo.

HOnores.¶ CASVS. Non inſpicitur qui primò fuerit decurio , ut p hoc priad honores admittat. Item ſurdus qui nunquã audit,itẽ mutus q in totum non loquitur. ab honoribus ciuilibus non etiã a muneribus patrimonialibus excuſantur. Itẽ qui non eſt decurio, non poteſt eligi duumuir , cum hic honor ad decuriones ſpectet, non ad plebeios. Itẽ pater non dicit conſentire decurionatui filij quando oſtẽdit contrariam uoluntatem uel apud acta præſidis,uel apud ordiné,uel alio modo,& ſic pro filio non tenetur hoc caſu.Franc.
y ¶ Honores ¶ adiuncti oneri.
z ¶ Non ordinatis omnibus.¶ aliàs ordinationis,aliàs ordinationibus.& eſt ſenſus:i nõ ſecundum ordinẽ: ut qui primò fuit decurio, primò ad honorem aliquem admittatur. ſic in authen.de mona.§. ordinationẽ.& C.eo.l.ad ſubeunda.lib.x. & de potio.ad mu.uo.l.j.Sed ar.Contrà.C.de offi.præ.vr.l.primicerius. a Item non ob.j.de mu.& ho.l.ut gradatim.in prin.Sol.ibi de ordine honoris:hic oneris.
ADDITIO. Iſta ſolã gloſ.nõ eſt bona ſecundum Bart. ideo dic aliter ſecundum eundem q ibi loquitur de ordine honorum in eadẽ perſona:hic in diuerſis.
a ¶ Si in totum.¶ aliàs ſecus:ut C.qui morbo.l.j. contra.lib.x.& de excu.tu.l.frater.& inſti.qui non eſt permiſſ.face.te.§.item ſurdus.
b ¶ Non etiam à muneribus.¶ſcilicet patrimonialibus:ſed à perſonalibus bene excuſantur:ut C.qui mor.l.j lib.x.
c ¶ Plebeij] hoc quære ut j.de na.mu.l.ad decurionatum.
d ¶ Si contrariam.¶ ſ.ti.i. quoties.& ſ.ſol.ma.l.ij. §.uoluntatem.& C.de filiofa.& quemadmo.l.ij.lib.x.& quando prouo.non eſt neceſſi pater.& ſ.ad mace.ſi filius.§.i. Item facit j.ti.ii.l.ſponte.

DEcurionibus.¶ CASVS. Si decurio pdat bona ſua,maximè quia multa dona contulerat in alios , danda ſunt ei aliměta de publico.Franciſcus Accur.
e ¶ Decerni.] de publico. ſic ergo no. q qui de ſuo non poteſt ali, quandoque de alieno eſt alendus: ut & ſ.ut in poſ.lega. l.penul.& de tut.& ra.diſtra.l.i.§.ſi pupillus.& de libe. agno.l.iii.§.ſolent. & C.de or.cog l.ſi.& de inoffi.teſta.inſtituta.§.penul.
f ¶ Ob munificentiam.¶ſ.cõferendo munera & dona in alios, uel id eſt, occaſione muneris ſui.ad quod j.tit.ij.honor.in prin.& §.i.
SEuerus.¶ CASVS Natus ex ſeruo & ex matre libera põt fieri decurio. Item nauicularij non poſſunt fieri decuriones.Franc.Acc.
g ¶ Non prohibẽt.¶ plãnè ſi eius pater tunc ſit effectus decurio:ut decurionis filius priui.ſibi non uendicabit:diuerſum eſt in legitimo: ut ſ.eo.l.ij & C.de ſuis & legi.l.ex libera.Rog.
h ¶ Nauicularij.¶ His enim ea immunitas eſt danda,quæ decurionibus effectis non eſſet largienda,ſecundũ M. Sed quamuis decurio nes non debeant fieri : tamen creati muneribus compellentur fungi. ut j.de iur.immu.l.v.§.ſi.Accurſius.

Vide Budæũ in annot. poſte. hic.
Dic q ibi loquit de electis & nominatis qualiter ordinentur : hic de eligendis & nominandis ſecundum Bart. hic.
Al. de alieno quando que quis poteſt.
In P. F. nõ ordinationi , ſed potioribus &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Decuriones.ʒ Quia utrunque offi. gerere non possunt: ut ff. de iure immu. l. sen. per. §. fina.

HErennius.ʒ CASVS. Licet quis habuit salarium ut decurio: non propter hoc est effectus decurio, cum secundum l. non erat factus decurio. Fran.

b ¶ Salarij.ʒ aliàs al bi.ʒ & alias salarit, ut quia adh. percepit salarij, uel diu stetit scriptus in albo. Et est ar. cõtra eos, q non rectè in ecclesijs sunt cõstituti. ad qđ §. de admi tu. l. antepe. & C. de rei uendi l. solẽnibus. & §. spurij. §. minores. & C. de iscript. triginta an. competit. & de reli. lo cum. Sed arg. cõtra §. de ritu nu qui in prouincia. §. diuus. & de off. præt. Barbarius.

c ¶ Non ſit ut quia minor uel aliàs inhabilis: ut ff. l. proxi. §. i.

NOn tantum. ʒ CASVS. Qui sunt teneræ ætatis, ut minores uiginti quinque, an. ité q sunt grandes ætatis, non debent eligi decuriones: & grãdem ætatem intelligas ætatem quinquaginta & quinque an. nã ibin de infra debẽt suscipere decurionatũ, ut sic iuniores non ita grauẽtur. Ité minor uiginti quinque an. potest eligi decurio ex causa, puta in defectu aliorũ. Item consuetudo est spectãda in talibus: & hoc etiam principes dixerunt. Franc.

d ¶ Aetatis.ʒ ut minores uiginti quinque ann. ut j. l. proxi.

e ¶ Grandes.ʒ aliàs graues.

f ¶ Natu.ʒ maiores quinquaginta quinq; annis. ut j. proxi. §. & ff. l. i. §. fina.

g ¶ Seniores.ʒ scilicet, excusantur, nisi qn quagintaquinque habeant an. ne, &c. & dic non alias: id est, non sine causa. Accursius.

h ¶ Munera publica.ʒ personalia. nã patrimonialia subeunt minores: ut C. de mun. pat. l. etiam. lib. xj.

i ¶ Ex causa.ʒ propter inopiam aliorum: ut C. qui & aduer. quos. i. i. & ff. e. l. ii. §. fi. & C. qui ætate se excu. l. ii. li. xi. & C. quando puo. non est necesse. l. fi. pare. & j. de mu. & ho. l. ad rem.

k ¶ Consuetudo.ʒ Not consuetudinem in electione seruari: ut C. de ædi pri. l. iii. & §. de admi. tut. l. fine hẽde. §. Lucius & j. de polli. l. Imperator. §. fi. & §. de testi. l. testium. in fi. & §. cõmunia prædi. l. uẽditor. §. fi constat. & de aqua plu. arcen. l. i. in fi. Accurs.

EOs qui. ʒ CASVS Qui esculenta & poculenta uendunt: ut Petricolus Baillardi, & Guido ctus de Vingola: licet sub ædilibus sint. i. sub escariis: tamen possunt eligi in decuriones. si tamen cæsi sint ab escariis. i. fustigati: ut qa malum forum faciebant de uinorita demum possunt eligi in decuriones, quando aliàs honesti homines non inueniuntur ad decurionatum. Fran. Accur.

l ¶ Vtensilia.ʒ esculenta & poculenta, & forenses epulas. P.

m ¶ Petere.ʒ i. habere nec enim honores peti debent, sed offerri: ut j. de uariis cog. l. i. §. & de cri. sacrile. l. fina. uel forte in casu loquit ut patriæ necessitas hoc exigeret, secundum Io. uel dic licet iam electo: ut & §. de officio præsid. l. fina. in princi. nondum electo nõ licet: ut §. ad legem Iul. ambi. l. i. Vel dic ut dixi in l. Barbarius.

n ¶ Infames.ʒ ut C. de infa. nullũ. & §. de infa. l. actus. si ergo essent infames, ab honoribus non oneribus repelluntur: ut C. de infa. l. i. Acc.

non debeant decuriones [a] creari.

¶ Modestinus lib. j. Respon. LEX X.

HErennius [†] Modestinus respõdit, [f] sola salarij [b] perceptione [†] minimè decurionem factum, qui secundum legẽ decurio creatus non sit. [c]

¶ Callistratus lib. j. Respon. LEX XI.

NOn tantum qui teneræ ætatis, [d] sed etiã qui grandes [e] natu [f] sunt, decuriones fieri prohibentur. illi quasi inhabilis rempublicam tuert, ad tẽpus excusantur: hi verò in perpetuum amouẽtur: non alias seniores: [g] ne seniorum excusatione iuniores onerentur, ad omnia munera publica [h] suscipiẽda soli relicti. Neque enim minores xxv. annis decuriones adlegi, nisi ex causa [i] possunt: neq; ij, qui annum quinquagesimum & quintum excesserunt. Nonnunquam etiã longa consuetudo [k] [†] in eare obseruata respicienda erit: quod etiam custodiẽdum principes nostri consulti de adlegendis in ordinem Nicomedẽsium huius ætatis hominibus rescripserunt.

¶ *Qui castigati sunt flagellis ab ædilibus curulibus, cõ quòd mala uita alia uexedebant, admittuntur ad decurionatum, si alij honestiores non reperiuntur. b. d.*

¶ Idem lib. vj. Cognition. LEX XII.

EOs qui vtensilia [l] negotiant & vendunt, licet ab ædilibus cædantur non oportet quasi viles personas negligi. denique nõ sunt prohibiti huiusmodi homines decurionatum, vel aliquem honorem in sua patria petere: [m] "nec enim infames," sunt. Sed nec quidem arcentur [n] honoribus, qui ab ædilibus flagellis cæsi sunt. Quinquam iure [o] suo ita ædiles officio isto fungantur, inhonestum tamẽ puto esse huiusmodi personas flagellorum ictibus subiectas in ordinem recipi: & maximè in eis ciuitatibus quæ copiã uirorum honestorum habent. nã paucitas [q] eorum q. muneribus publicis fungi debeant, necessariò hoc etiã ad dignitatem municipalem, si facultates [r] habeant, inuitat.

¶ Papinianus. [†] LEX XIII.

IMperatores Anto. & Verus rescripserunt ī tẽpus relegatos, [s] & reuersos in ordinem [t] eligi sine permissu principis non posse. Itẽ rescripserunt relegatos [u] nõ posse tempore finito in ordinẽ decurio nũ eligi: nisi eius ætatis [x] fuerint, [†] ut decuriones creari [y] possint, [†] & dignitas [z] certã spẽ eius honoris [†] iis fecerit, ut id princeps ĩdul gere possit. ¶ Itẽ rescripserunt eũ qui in relegatione natus est, nõ ꝓ hiberi honore decurionatus fungi. Itẽ rescripserunt nõ admitti cõ tradicere uolentem, q non rectè qs sit creatus decurio, cùm in initio contradicere [†] debuerit. [a]

¶ Paulus lib. j. Quæstion. LEX XIIII.

DE decurione dãnato non dubitare quæstionẽ haberi diuus Pius rescripsit. [b] unde etiã si desierit decurio [c] esse, deinde damneť, non esse torquendũ, in memoriã prioris dignitatis [d] placuit.

De albo †scribendo.

TITVLVS III.

¶ Vlpianus lib. iij. de off. Procõs. LEX I.

DEcuriones [†] in albo ita scriptos esse oportet, ut lege [e] municipali præcipitur. Sed si lex cessat, tunc dignitates erunt spectandę: ut scriptiones. & C. de proc ita. & §. de aqua plu. arcen. l. Labeo. & de mor. infe. si proprius. in prin. & j. de decr. ab or. fa. l. pe. & §. de ma. uin Iusta. §. & de iure fis. de eo. Accurs.

DE decurione. ʒ CASVS. si decurio sit damnatus, nõ propter hoc potest subiici tormẽtis: etiam si antequam damnaretur, de fierit esse decurio & redditur ratio in litera. Fran. Accur.

b ¶ Rescripsit ʒ C. de infa. l. decuriones. Accurs.

c ¶ Decurio esse.ʒ honestè, aliàs secus. ut C. de tab. l. ii.

d ¶ Prioris dignitatis.] §. de quæst. l. unius. §. seruus. cum concor.

¶ DE ALBO SCRIBENDO.

¶ *Cuius corruptor vindicat egregiè, ut supra de iurisdictio. omn. iudi. si quis id quod iurisdictionis causa.*

DEcuriones.] CASVS. Nomina decurionum scribenda sunt in albo eo ordine, quẽ consuetudo requirit. si nõ est cõsuetudo, insi; iciẽtur dignitates eorũ: ut q in maiori dignitate est, eius nomẽ primò scribat: & sic de singulis: & specificat in litera. & similis ordo inspicieť, cũ sententiã aliquã debẽt dare dec. Itẽ noia eorũ q. dignitatẽ al q̃ habuerũt à principe: i albo scribẽdo ꝓferunt illis, q. municipalib. honorib. fuctis sũt. & h. d. hęc l. & §. F.

e ¶ Leg..ʒ i. consuetudine: ut §. ritu i l. non tantum. concor.

Qui

o ¶ Arcentur.ʒ id est, non habebunt honores.

p ¶ Iure.ʒ i. iurisdictione sua. & sic non uidetur illis esse dedecus.

q ¶ Paucitas.ʒ ff. ut j. ut gradatim. §. etsi lege. & §. eo. l. ij. in fi.

r ¶ Facultates.ʒ C. eod. ad subeunda.

IMperatores.ʒ CASVS Plebeius relegatus ad tẽpus finito tẽpore reuersus non põt eligi i ordinẽ decurionatus sine pmissu principis. Item relegatus ad tẽpus q. priꝰ fuerat decurio, finito tẽpore potest eligi i decurionẽ, si erat minor xxv. an. tẽpore damnationis. si autem erat maior, non admittitur ad decurionatum: nisi tantũ tẽpus labatur nũc, quantum fuit tẽpus relegat. Itẽ natus ex patre relegato potest eligi decurio. Itẽ ex quo quis est factus decurio: si aliquis nũc ueniat, & uelit dicere q non rectè sit factus: non audit. à principio enim debebat uenire. Franc.

s ¶ Relegatos.ʒ plebeios. f. aliàs sine pmissu principis redirẽt secũdum distinctionem quæ est §. e. l. ij. Vel dic q hic non fuerat prius decurio: ibi fic.

t ¶ In ordine.ʒ decurionum.

u ¶ Relegatos.ʒ f. nõ plebeios. Vel dic, i. eos q priꝰ fuerãt decuriones: & qđ dicit eligi f. statiẽ ergo sensus: ut si era: maior, statim posit eligi in nouum, cum & infamia finita fit. si maior nõ nisi tanto tẽpore steterit quãto fuerit primò in relegatione: ut §. ti. j. l. ordiae. in prin. Accur.

x ¶ Aetatis.ʒ tẽpore damnationis.

y ¶ Creari.ʒ i. minores: ut §. e. spurij. §. j. nã tũc statim, per nouam electionem tamen.

z ¶ Dignitas.] al. dignitas certam spẽ. i. dignitas cõferenda post reditũ facit pricipi certã spẽ, si ille bene egeret: ut ita princeps probabiliter indulgeat.

a ¶ Debuit. ʒ ut §. de adult si uxor. §. fin. & l. si maritus. §. præ-

† Eorum, nõ est apud Du.

† Du. spectãdus est.

† Du. in municipio nomina.

† Dignior est preferẽdus cõcor. c. solitæ. de ma. & obe. glo. in prin. cœm. prag. sanc. §. qui bus attẽtè. in uer. committib. Addo pro illa gl. quod dignitatũ ordines sunt seruandi. rub. C. ut dign. ordo seruẽ. li. 12. & secundũ dignitatem est honorãdus aliquis gl. in c. cum olim de cõsue. extrã & qđ sup impedimento prælationis possit iudex adiri, & eius officiũ implorari. vide Io. Fab. & Ange. in §. aliam vero. in gl. super uerbo, altiori. de bo. possess. insti.

† In P. F. uel patrimoniũ scribatus. Sed videtur legendũ scribatus: ut sit munus scribæ de quo inf. eo. l. fi. §. iudicãdi quoq;. & il. iiij. C. de appell.

† In P. F., p fitonia legitur κακοηθεία. Vide in hũc locum Alc. li. præter. ii. hoc ipso tit. & in lib. C. x. vt nemini liceat. & Bud. in annot. poste. ad l. ult. huius titu.

† Al. Papyrius iustus li. 2. de Cognition.

† Du. ut nõ dum decuriones.

† Du. et di gnitas certa, spẽ. etc.

† Du. id faceret.

† Not. ꝙ sufficit semel appro bare. concor. text. in can. horrẽdus. xxxii. q. v. tex. et ibi gl. in c. dilectissimi. viii. q. ii.

† Album qđ sit. pulchre Marinus Becichemus in præfationem Pliniană, ad hoc uerbũ Non erasi hoc albo.

† Ista lex facit ꝙscripturis factis in muro fit credẽdum, secundum Bartol.

† Dignitas hoc loco qđ sit, pulchrè Bud. in annota. poster. hic.

a ¶ Qui eorum.ʒ aliàs deest eorum.

b ¶ Vnius.ʒ id est, electus est.

c ¶ In sententiis.ʒ l. primò sententiam de electione vel decreto alicuius seu consilium suum dentur: ut §. tit. j. l. ij. §. restituitur tamen. & l. spurij. §. fina.

d ¶ Diximus.ʒ §. de offic. præt. verb. l. fi. & de consuet. li. & j. titu. j. l. rescripto. in prin. & l. ve gradatim. in prin. & C. d mu. pa. l. j. & de ma. testa. l. fin. & j. de le. l. sciendum. §. ordine. & §. titu. j. spurij. §. fi. & §. de va. ma. l. pe. §. fin. cum concor. Sed contrà §. tit. j. l. honores. in principium con cor. & C. qui bonis cẽ. post. l. fi. & §. de le. & est. con l. non est nouum. e ¶ Nalbo. Consecuti sunt. ʒ maius enim est bonum & efficacius à maiori datum. ad quod C. de ad uocã. di. iu. l. restituendæ. in fi. & in authẽ. vt iud. sine quoquo sint. §. eos autem. & §. de re iu di. quidã. & §. tit. j. spurii. §. fi. in princ.

¶ DE MVNERibus & honoribus.

¶ *Dixit de municipibus & eorũ primatibus: nunc de honoribus & oneribus eis imponendis.*

MVnerũ. ʒ CASVS. Primò ponit diuisionẽ qua dicitur, q. munerum quędã sunt personalia: quędam patrimonialia: & dat exẽpla de patrimonialibus primò, & postea de personalibus. & ut breuiter dicam, patrimoniale munus respicit onus personæ: & dat alia exempla de personalibus per totã hanc legem. & ea exponeture in gloss. Franc. Accursius.

f ¶ Personarũ. ʒ sub. alia mista: ut §. l. fin. in princip.

g ¶ Vehicularis. ʒ scilicet, præbens uehiculum ad onus portãdũ. ad quod §. loca. l. cum in plures. §. uehiculum. Sed contrà. §. l. fin. § personæ munus. sed plana est solutio.

h ¶ Nauicularis. ʒ hic idem de naui quod §. de uehiculo.

i ¶ Priuatus. ʒ id est, cuiusdamqui præerat decem. Idem dicitur de caprotos: ut §. l. in. §. decaprotos. & est patrimoniale propter piculũ caprotos: ut §. l. in. §. decaprotos. & est patrimoniale propter piculũ quod subit, si non bene exigit. Est tamen psonę labor: unde & mistũ: ut §. l. fin. §. mistã.

k ¶ Ab istis. ʒ scilicet, decemprimatibus.

l ¶ Ipsorum. ʒ decemprimatuum.

m ¶ Solennium. ʒ functionum.

n ¶ Accipiendos. ʒ omnia accipe cum eorum sumptu.

o ¶ Scribatur. ʒ quod dic ut C. de bo. præscrip. si quis post. cum cõcordin.

p ¶ Annonæ. ʒ deferendæ fortè exercitui.

q ¶ Publicorum. ʒ locandorum: ut C. de lo. prædi. l. j. lib. xij.

r ¶ Comparandi. ʒ exercitui pub. & facit §. l. fi. §. j. contra. sol. hic omnia de suo faciebat: ibi de publico.

s ¶ Aquæ ductus. ʒ scilicet, curã.

t ¶ Frumentariæ. ʒ scilicet, custodiendæ.

obantur eo ordine, quo quisque eorum maximo honore in municipio functus est: utputà qui duumuiratũ gesserunt, si hic honor præcellat: & inter duumuirales antiquissimus quisq; prior, deinde ij qui † eorũ [a] secundo post duumuiratum honore in republica functi sunt: post eos qui tertio: & deinceps: mox ij qui nullo honore functi sunt: prout quisque eorũ in ordinẽ uenit. [b] In sententiis [c] quoq; dicendis idẽ ordo † seruãdus est, quẽ in albo scribendo diximus. [d]

Idem lib. ij. Opinion. LEX II.

INalbo [e] decurionũ & municipum nomina ante scribi oportet eorum, q. dignitates principis iudicio cõsecuti sunt: [e] posteà eorum qui tãtum municipalibus honoribus functi sunt.

De muneribus & honoribus.

TITVLVS IIII.

¶ *Primò loquitur de muneribus personalibus publicis authoritate & utilitate. Secundo de muneribus publicis authoritate, & utilitate priuatis. secundò ibi, Aeque personale. Bart.*

Hermogen. lib. j. Epitomarũ. LEX I.

MVnerũ ciuilium quædam sunt patrimonii: quędam personarum. † Patrimonij sunt munera rei vehicularis, [f] itẽ nauicularis, [g] decẽprimatus. [h] Ab istis [i] enim, periculo ipsorum, [k] exactiones solẽniũ [l] celebrantur. ¶ Personalia sũt ciuilia munera, defẽsio ciuitatis, id est, ut syndicus fiat; legatio ad cẽsus accipiẽdos † [m] uel vt patrimoniũ scribat? † fitonia; id est, annonę [n] ac similiũ cura, ꝑdiorum quoq; publicorum, [o] frumẽti cõparãdi, [p] aqueductus, [q] equorum, circensium spectacula, publicæ uiæ munitiones, arcæ frumẽtariæ, [r] calefactiones thermarũ, [s] annonæ diuisio, & quæcunq; aliæ curę sunt similes istis. Ex iis enim quæ retulimus, cętera & per leges cuiusque ciuitatis, [t] & ex consuetudine longa intelligi poterunt.

¶ Illud tenendũ est generaliter, personale quidem munus esse [u] quod cum corporis labore, & soli citudine animi ac uigilantia principaliter existit. [x] Patrimoniale verò est, in quo sumptus maximè postulatur. ¶ Aeque personale munus [y] est tutela, cura adulti, furiosive, item prodigi; muti, & vẽtris, etiam ad exhibẽdum [z] cibũ, potum, tectũ, & similia: sed & in bonis: [a] cuius officio usucapiones [b] interpellantur, ac ne debitores liberentur, [c] prouidetur. [d]

¶ Item ex Carboniano edicto bonorum possessione petita, si status non detur: [e] custodiendis bonis curator datus, personali fungitur munere. His similes [f] sunt bonis dati curatores, quæ fuerunt eius qui ab hostibus captus est, & reuerti speratur. [g] Item custodiendis ab eo relictis [h] bonis, cui necdum quisquã ciuili uel honorario iure successit, curatores constituti. [i]

¶ Vlpianus lib. xxj. ad Sabi. LEX II.

QVod ad honores pertinet, creditur in potestate filiũ habere etiam is, q. in patris potestate [k] est.

¶ *Enumerat personas, quę debent & possunt uocari ad honores & munera. hoc dicit.*

Idem iib. ij. Opinion. LEX III.

ETqui originem ab vrbe Roma habent, si alio loco domicilium constituerint, munera

† Thermarum. ʒ id est, balneorum.

x ¶ Ciuitatis. ʒ Not. legem ciuitatis, eius consuetudinem. ad quod §. qđ cuiusq; vni. l. nulli & latem. §. sed hoc hodie. & C. de ædi. pri. l. an in totum. & §. de aqua plu. arcen. fi prius. §. j. & de leg. & senatusco. l. fi de interpretatione.

y ¶ Existit. ʒ aliàs ex uenit id est, ut infra. l. fi. in princ.

z ¶ Munus. ʒ hæc sunt authoritate publica tantum: sed superiora etiam utilitate: omnia tamen personalia. ad quod institu. de excu. tuto. in princip.

a ¶ Ad exhibendum. ʒ uentris dico, ad exhibendum, & c. ut & §. de uen. in pos. mit. l. j. §. quoties. & l. curator.

b ¶ Bonis. ʒ scilicet, absentis.

c ¶ Vsucapiones. ʒ corporalium.

¶ Liberentur. ʒ a personalibus.

e ¶ Prouidetur. ʒ scilicet, per procura. officium, &c. ut & §. de neg. gest. l. j. sed quidam dicunt hic loqui de curatore dato bonis mortui, uel capti ab hostibus. quod non placet: quia de eo statim dicet. habent tamen & illi idem offic. circa act. & ad hoc §. de priui. cre. idem. §. j. & not. in hac l. multa genera curatorum. hist & aliud quando constituitur ut soluat creditoribus: ut §. de cura. bo. dan. l. fina. Item alius quãdo bonis etiã præsentis: ut C. de bo. quæ libe. l. fin. §. i. & in authent. ut lice. ma. & auiæ. §. j.

† Bonis, nẽ est apud Du.

f ¶ Satis non detur. ʒ ut §. de Car. sed si is. §. quoties.

g ¶ His similes.] ut psonali fungantur munere.

h ¶ Speratur. ʒ de quo habes §. qui ex cau. in pos. ea. l. in possessio. & §. quibus. ex cau. maio. l. ab hostib. & interrumpit iste præscri. ut §. de cu. bo. dan. l. fina.

i ¶ Constituti. ʒ scilicet similes sunt prædictis ut personali munere fungãtur. & fa. §. quib. ex cau. in pos. ea. l. fi diu. & de col. bon. l. j. §. fi cum duobus.

† Du. quod corporibꝰ, labore. cũ solicitudine, ac uigilantia solẽniter extitit. Patrimonii uerò.

QVod ad honores.] CASVS. Qui in potestate alterius est: si habet filium, dicitur eum habere in sua potestate quo ad honores, scilicet ut quasi fideiussor teneatur pro filio in magistratu assumpto. Franc.

K ¶ In patris potestate est. ʒ ut uideatur fideiubere pro eo: ut §. ad mu. l. ij uel dic ut prosit ei ad excusationem: ut j. titu. j. l. ij. §. ij. uel ut prosit ei ad ho. ut §. de mi. uigintiquinque an. l. iii. & facit §. de his qui sunt sui uel alie. iur. l. filius.

ETqui. ʒ CASVS. Natus Romæ, licet in prouincia habeat domicilium: tamen munera subire debet Romę Item donec miles moratur in castris, id est in exercitu: nõ debet subire onera in ciuitate sua. Alij autem homines licet cognati militũ sint, onera subire debent in sua ciuitate. Item damnatus in metallũ si in integrum restitutus est munera subire debet in sua patria, & honores suscipere pinde ac si nunquã extitisset damnatus Item munera corporalia, ut honores, & munera personalia fœminis sunt interdicta. Item non potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

pater contradicere, quò minus filius eligatur ad honores, cùm nullâ excusationem iustam filius haberet: & pro honore quem habet filius parte non consentiente licet filius male gerat, pater non tenet: filius autē officium sibi iniunctum gerere debet. & tenetur si malè gerat. Ite maior lxx. & v. ann. habens v. filios, cum excusetur à muneribus ciuilibus: filij tamen eius munera eis iniuncta subire debent. Item vitricus non tenet pro oneribus priuigni. Itē liberti debent subire munera in ea ciuitate, vnde sunt patroni: si habent patrimoniū ad hoc sufficiens. nō enim bona patronorum ad hoc tenētur. Item licet pater commiserit aliquod delictū: nō nocet filius eius, quò minus ad honores nocentur. Item minor xxv. annis potest eligi in decaprotum: & ideo fic dicitur: quia præest x. & dic ut in glos. domini mei Acc. Item exactio tributorum. i. fiab aliquo exigitur tributū: onus est patrimonij. Itē cura frumēti cōparandi est munus personale: ab hoc excusatur maior lxx. an. Itē si habet filios. Itē homines qui debēt præstare hospitia in ciuitate militibus superuenientibus: debent præstare ea per uices. i. quidam vna die: quidam alia die: & onus tale est patrimonij. Item præses prouinciæ prouideat munera & honores in ciuitatibus æqualiter distribui inter homines. Itē si pater habet duos filios: non cōpellitur subire munera pro eis. Itē si sponte subiuit munera p̄ uno: deinde cum alter filius eligerē ad honores, pater decesset: & hic filius gessit officium, & male: nunquā de communibus bonis hoc malè gestum refarcitur, nisi pater hoc dixisset. Fr.

† In P. F. filio si nullam.

† In P. F. subiiciatur præstat de feasione, non ciuē. &c. Hanc tamen lectionē probat Bud.

Du. septuaginta, & quinque liberorum &c.

a ¶ Debent. § ſ Roma: quasi nil profit trāslatio domicilii sicut aliàs: ut ſ. ad munici. l. in cola autem, & de iurisdictio. omni. iudi. l. cum quidā. sed certe ibi erat præuentus. Itē pro eis ſ. tutu. ii. l. j. sed ibi erat inofficiosi. dic ergo hic eius scilicet loci, unde Versus Terræ ad quā pergis, cape mores quos ibi cernis. nihilominus tamen & Romæ: ut C. de mū. & orig. l. fin. prout no. ſ. ad muni. l. assumptio. §. filius. Accurſius.

† Imò uerò ad filiū refert hoc sensu q̄ pater qui filium suum quantū potest patriæ commodis aufert, facere non pōt quomodo filii patrimoniū aduentitiū aut castrēse honorū administrationi munerumque functioni obstringatur. Bud. hic.

b ¶ His qui castris. § id est, exercitui.
c ¶ Municipale. § id est, de illo municipio unde est.
d ¶ Munus. § scilicet personale.
e ¶ Et prouinciæ. § facit ſ. ad municipa. l. ii. §. fina. & j. ead. l. §. decaprotos. & j. l. proxi. §. fina.
f ¶ Vel munera iniungantur. § personalia. sed patrimonialia subit ubi habet possessionē: ut C. de mu. pa. l. patrimoniorū. lib. x. & de mu. & i quo loco mu. l. i. sed & p̄sonalia q̄nq; subeūt: ut no. j. de re. iu. l. ii.
g ¶ Intercedere. § id est, rogare.
h ¶ Non habet. § quò minus filius eligatur: ut j. eod. honor. §. de honoribus. & sic intercedere, id est, supplicare. & sic rep̄hitur: ut C. de preci. imperato. offeren. l. nec damnosa. Alii habent ullam: & tūc dic non habet ius. id est non opus. uel dic intercedere. id est fideiubere. & dic ius non habet, id est, ius non imponit ei necessitatem.
i ¶ Quòd pater. § in lib. R. §. in li. B. non. & facit ſ. ad muni. l. ii.
K ¶ Illius. § scilicet patris.
l ¶ Defensionem. § patri.
m ¶ Ciuem. § id est, filium.
n ¶ Potest. § scilicet, filius.
o ¶ Aufert. § ſ. pater ad quod ſ. de uē. in pos. mit. l. j. §. & generaliter

Ille non est laudandus, qui se uel alios subtrahit utilitatibus patriæ. b. d.

¶ Quòd pater[l] nō consensit honoribus siue muneribus filij, nec filius[k] patrimoniū oneri[l] subiicia tur, non præstat defensionē. [l] nā ciuem[m] patrię utilitatibus, quate nus potest, [n] aufert.[o]

Excusatio patris non tribuit immunitatem filio à muneribus.

¶ Quāuis maior annis septuaginta aut quinque liberorū incolumiū pater sit, ideóque à muneribus[r] ciuilibus excusetur: filij tamē eius suo nomine competētia munera agnoscere debent. Id enim proprium præmium immunitatis propter filios patribus datū[s] est, quod illi subibunt. ¶ vitricus one

ra munerum[t] ciuilium nomine priuigni sui suscipere nulla iuris ratione cogitur. ¶ Liberti munere fungi[u] debent apud originem patronorum, sed ita si sua[x] patrimonia habeant suffectura oneribus. Res[y] enim patronorum[z] muneribus libertinorum subiecta non est. ¶ Quòd si pater in reatu criminis alicuius est, filiis impedimento[a] ad honores esse non debet. ¶ Decaprotos[b] etiam minores annis xxv. fieri (non militantes tamen) pridē placuit: qa patrimonij magis[c] onus videtur esse. ¶ Exactionem tributorum onus patrimonij esse cō stat.[d] ¶ Cura frumenti cōparandi, munus est:[e] & ab eo ætas septuaginta annorum, vel numerus quinque liberorum incolumium excusat.[f] ¶ Eos milites quibus superuenientibus hospitia pręberi in ciuitate oportet, per uices ab omnibus, quos[g] id munus cōtingit, suscipi oportet. ¶ Munus hospitis[h] in domum recipiendi, non personę, sed patrimonij onus est. ¶ Præses prouinciæ prouideat munera & honores in ciuitatibus æqualiter per uices secundum ætates & dignitates,[i] aut gradus munerū honorúmq;, qui antiquitus statuti[k] sunt, iniungi ne sine discrimine[l] & frequenter † his oppressis, simul uiris & uiribus respublicæ destituant.[m] ¶ Si duo filij in potestate patris sunt, eodem tempore munera eorū pater sustinere non compellitur.[n]

p ¶ Ann. lxxv. § sic de facto erant. nam soli lv. sufficiunt: ut ſ. titu. ij. l. ij. in fin. nisi in tut. & cura. ubi lxx. ut j. tit. ij. maiores.
q ¶ Liberorum. § scilicet, v. ut C. qui nu. lib. l. eos. lib. x. & j. ea. l. cura. & sic geminam habet excusationem.
r ¶ Muneribus. § personalibus. aliud in honoribus: ut C. qui nu. lib. l. j. lib. x. & ſ. tit. ij. l. iii. in fi. & j. tit. j. l. in honoribus. Item aliud in patrimonialibus: ut C. de mu. pa. l. neque. lib. x.
s ¶ Datum est. § quid ergo si sunt minus idonei? Respon. adhuc patrem per eos iuuari: ut C. de iis qui mil. l. fina.
t ¶ Munerum. § personalium uel patrimonialium.
u ¶ Fungi. § aliàs iungi, & aliàs fungi, & dicetiā si aliàs domicilium transtulerunt. nā utrobique muneribus adstringūtur: ut ſ. ad muni. filius. §. municeps. & l. de iure. §. libertos.
x ¶ Sed si sua. § ſ. ita demum est hoc uerum. adquod ſ. titu. ij. l. cos. in fi. & dic habeant, scilicet, ibi, nam si alibi tantum, forte secus: ut no. ſ. eodē. assumptio. §. filius.
y ¶ Res. § id est substantia.
z ¶ Patronorum. § quamuis ex causa fideicommissi manumittentium: ut C. de mu. & origi. l. ij. & ſ. ad munici. libertus. §. ex causa.
a ¶ Impedimento. § ut ſ. tit. ij. l. ij. §. nullum.
b ¶ Decaprotos. § decaprotos Græcè, Latinè dicit decē primus: ut protocolum & protomartyr Stephanus, id est: primus martyr: in de dicitur decē primatus: ut ſ. l. j. in princ. & quia est patrimonij: ut hic & ibi dicit, & C. eo. nec protostasiæ. ideo non excusatur minor a personali: ut hic, & C. de mu. pat. l. etiā. qui excusatur à personali: ut C. qui ætate se ex. l.

Du. ut gradus. Decaprotiqui cēnā tu pulcherr. Alcia. de muneribus patrimonio. ſ. C. x.

Du. hic de oppressis.

cum filios Vel dicitur decaprotos munus colligendi decimas: à protos: primum, & deca, decem: quia prima mensura de decem colligit.
c ¶ Magis. § comparatiuè. nā est mistum: ut j. l. fi. §. mista. & sic intellige C. eo. l. nec protostasiæ. ſ. q̄ est tantūm patrimoniale in hoc. ſ. vt eius naturam habeat ut omnibus imponatur: mistum tamen est.
d ¶ Constat. § si ab aliquo exigatur. aliàs contrà: ut ſ. l. i. & C. de priuile. uetera. l. fin. contrà.
e ¶ Munus. est. § personale: ut ſ. l. j. §. j. & ij.
f ¶ Excusat. Imò non excusat: ut C. de qui. mu. uel prę. ne. li. ſe excu. l. fina. libr. x. contrà. Solu. ut ioi. Item ad idem c̄ntra. C. ut ne. li. in emp. specu. l. j. lib. x. Solue ut ibi.
g ¶ Quos. § nam non omnes contingit: ut infrà l. fin. §. penul. & §. fina. & dic q̄ illustri militi medietas domus: non illustri tertia: ut C. de metal. l. ij. & nil plus etiam à uolentibus petit: ut C. de falsa. ho. non præ. l. ij. lib xij. & facit j. titul. j. sunt munera. & C. de episc. & cler. l. j. & de mu. pa. l. iij. & j. proxi. §.
h ¶ Hospitis. § facit ſ. proxi. §.
i ¶ Statuti. § ſ. de albo scribendo. l. j.
k ¶ Discrimine. § id est, indistincte. & facit infrà, eo. honor. §. gerendorum. & facit infrà, titu. j. l. §. penulti. & C. eo. l. fina. & l. cum te. & ſ. tit. j. honores. §. is qui.
l ¶ Destituantur. § aliàs destruantur.
m ¶ Non cōpellitur. § sed pro uno cogitur. secundum quosdam: argumen. huius literæ: quod non placet: ut ſ. ea. l. §. quod pater. & C. tit. ij. spurii. § pater. & l. honores. §. fina. & quod dicit hic eodem tempore. subaudi maximè. nam nec diuerso.

Iniun

a ¶ Iniunguntur. § licde nouo post mortē patris: licet electi in vita: vt j. eo. l. & si filium uel etiam eo viuente: sed nō cōsentiente: ut ſ. fami. ercis. ex parte. §. filius. & l. si filia. §. idē scribit Neratius. & ſ. ad muni. Lucius. §. idem rescripsit. & sic est argu. ad sumptus quos vnus fratrum fecit pro vxore ducenda, vel pro sua militia exercenda.

CVra. § CASVS. Cura extruendi vel reficiēdi operis publici, munus publicū personale est: à quo munere excusatur qui habet quinque filios. & licet cōpulsus hoc officiū gesſit, non præiudicat sibi ad alia munera subeunda. Item excusatio paupertatis propter quam qs excusatur a muneribus uel ab honoribus, non est perpetua. durat enim donec pauper est: sed factus dites cogitur ea subire. & omnia patrimonialia subire quis non cogitur propter paupertatem: personalia autem cogitur subire.

† Vide in hunc locū Arist. lib. 4. Polit. c. 13.

Item qui tenebat munera subire: si causa eorum euitandorum dedit se militiæ, non præiudicauit ciuitati, quin adhuc munera subire cogatur. Franciscus.

b ¶ Operis. § publici.
c ¶ Munus. § personale: vt ſ. l. j. §. j.
d ¶ A quo. § munere.
e ¶ Excusatur. § C. qui nu. lib. l. fi. li. x. & ſ. l. proxi. §. quamuis. & C. de sump. re. l. j. li. x.
f ¶ Auferet. § quinimo etsi sponte, nisi fit decurionatus: ut C. de iis qui spon. mu. sub. l. j. & ii. li. x. & not. ſ. de prini. vete. l. fi. & l. ii.
g ¶ Si ex voto. § qui libet anhelat ad lucrū: vt hic, & C. arbitr. tute. l. si defunctus.
h ¶ Aestimabitur. § j. de uaca. mun. l. his oneribus. §. penulti. & j. tit. ij. semper. §. negotiatores.
i ¶ Corpori. § aliàs corpora indicta. & idē est sensus: & facit. C. de iis qui nu. lib. l fin. lib. x. item facit ſ. de pœ. l. i. §. i.
k ¶ Non potuit. § Argu. cōtra. habes de pœnitentia ut hic, & in Lombard. de episcopis & clericis, de liberis ho. & de iis qui se in possess. a. l. i. & ii. & iii. & C. qui mi. li. non pos. l. ii. lib. xii. & C. de col. l. i. & de iis qui ad ec. p̄fu. l. i. & ſ. de infa. l. ii. §. est & quartū. & infrà tit. j. l. penultima. §. pen. & C. de episcopis. & cle. qui sub prętext. & arg. j. de iure immu. semper. §. diuus.
l ¶ Auicularii. Intra quinquennium. § Infra tit. ij. semper. §. negotiatores. contra. vbi dicit, dum durat actus. Sol. ut ibi.
m ¶ Publici. § personalis: ut d. §. negotiatores. & facit C. de hono. non contin. inter patrem & filium. l. ij. vbi simile spatium dicit. Item facit j. tit. j. l. eos. & ſ. de infa. l. ij. §. est & quartum.

¶ Si is qui duos filios relinquebat, nihil de expediēdis muneribus alterius filij ex communi patrimonio supremis suis cauit, propriis sumptibus & munera & honores qui ei iniunguntur, [a] suscipere debet: quamuis pro altero viuus pater eiusmodi onera expedierit.

¶ Idem lib. iij. Opinion. LEX IIII.

† In P. F. uel perficiēdi.

CVra extruendi vel reficiendi operis [b] in ciuitate, munus [c] publicum est, à quo [d] quinq; liberorum incolumium nomine pater excusatur: [e] nec si per vim ex tortum munus fuerit, excusationē quā habet ab aliis muneribus, auferet.[f] ¶ Deficientium facultatibus,† ad munera vel honores qui indicuntur, excusatio non perpetua, sed temporalis est. nam si ex voto [g] honestis rationibus patrimonium incrementum acceperit, suo tēpore an idoneus sit aliquis ad ea, ad quæ creatus fuerit, æstimabitur.[h] ¶ Inopes onera patrimonij, ipsa non habendi necessitate, non sustinent: corpori [i] autē in dicta obsequia soluunt. ¶ Qui ob noxius muner. ib. suę ciuitatis fuit, & nomen militię defugiendi onere municipalis gratia dedit: deteriorem causam reipublicæ facere non potuit.[k]

¶ Scæuola lib. j. Regular. LEX V.

NAuicularij & mercatores olearij, qui magnam partem patrimonij ei rei contulerunt, intra quinquennium[l] muneris publici[m] vacationem habent.

¶ *Quodam rescripto cauetur, q̄ postquā quis est decurio, debet subire magistratus. hoc debet intelligi, si aliàs est idoneus facultatibus. deinde ponit alios qui eligi non possunt ad munera & honores: quos uide. Textus satis planus est. Fran. Accur.*

¶ Vlpianus li. iiij. de off. Proconſ. L. VI.

REscripto diuorum fratrū ad Rutilium Lupum ita declaratur, Constitutio[n] qua cautum est, prout[o] quisq; decurio creatus est, vt ita & magistratum adipiscatur: toties seruari debet, quoties idoneos & sufficientes omnes esse cō

n ¶ Rescripto. Constitutio. § quam non habemus, sed eius mentem habes hic, & infrà l. si quis. & facit in authen. de defenſo. ciui. in princi. titu.
o ¶ Prout. § id est, postquàm. Accursius.
p ¶ Honoribus. § aliàs oneribus.

tingit. Cęterùm, si ita quidam tenues & exhausti sunt, vt nō modò publicis honoribus [p] pares nō sint sed etiam vix de suo victum sustinere [q] possint: & minus vtile, [r] & nequaquam honestum est talibus mandari magistratum: præsertim [s] cùm sint qui conuenienter rei, & suæ fortunæ, & splendori publico possint ereari. ¶ Sciant igitur locupletiores non debere se hoc prętextu legis vti: & de tempore quo quisque in curiam adlectus[t] sit, inter eos demū esse quærendum, qui pro substātia sua capiant honoris dignitatem. ¶ Debitores rerū publicarum, ad honores inuitari nō posse certum est: [u] nisi priùs in id quod debetur reipublicæ, satisfecerint. ¶ Sed eos demum debitores rerum publicarum accipere debemus, qui ex administratione rei publicæ † relinquantur.[x] Cęterū, si non ex administratione sunt debitores, sed mutuam pecuniam a republi. acceperunt, non sunt in ea causa vt honoribus arceantur.

¶ Planè vice solutionis sufficit, vt quis aut pignoribus, aut fideiuſſoribus idoneis caueat.[y] & ita dui Fratres Claudio Herennio rescripserunt. Sed si ex pollicitatione debeant, quæ tamen pollicitatio recusari nō potest,[z] in ea sunt conditione, [a] vt honoribus arcentur.

¶ *Nemo sine accusatore ab honoribus arcetur, hoc dicit.*

¶ Si quis accusatorem nō habet, honoribus prohiberi non debet:[b] quemadmodum nec is cuius accusator destiterit. ita enim Imperator noster cum diuo[c] Fratre suo rescripsit. ¶ Sciendum est quædā esse munera aut personarum, aut patrimoniorum: itidem quoſdā[c] esse honores.[d] Quæ munera patrimoniis iniunguntur,[e] vel in retributiones,[d] talia[e] sunt, vt neq; ætas ea excuſet, nec numerus liberorum, nec alia prærogatiua, quæ solet à personalibus muneribus excusare. Sed enim hæc munera, quæ patrimoniis indicuntur, duplicia sunt. Nam quædam possesſo

q ¶ Sustinere possint. § ergo aliquid plus expendunt occasione dignitatis: ut & ſ. titu. ii. l. decurionibus.
r ¶ Vtile. § quaſi & aliis subeāt hoc onus.
s ¶ Præsertim. § abundat præsertim. nā & aliàs etiam nō idonei eliguntur: ut j. eo. vt gradatim. §. quoties. & ſ. titul. ii. l. ii. §. spurios.
t ¶ Adlectus. § aliàs alligatus. id est, obligatus sit excusabilis per ętatem senilem vel inuenilem uel non inter eos, &c. ad quod ſ. tit. ii. non tantum. §. fin. & §. penul. & fa. C. de decu. l. ad subeunda. & ſ. eo. & qui origine. §. liberti. & j. tit. ii. eos. in fi. & j. e. honor. §. de honorib. vel dic de tempore: quia vult se excusare præscriptione cęporis. quod dic ut ſ. ad muni. libertus. §. præscriptio.
v ¶ Certum est. § facit. ſ. de debi. ciui. l. i. & j. titu. i. l. his oneribus. §. i. & §. fin. & j. de iure immu. semper. §. conductores. & j. de leg. l. iiii. in prin.
x ¶ Relinquantur. § id est, debitores ex reliquis fiunt, aliàs relinquant: & est idem.
y ¶ Idoneis caueat. § fic ergo datis fideiuſſoribus & pignoribus cautum uel satisfactum intelligitur: ut ſup. mand. si mandato. §. fin. & de constit. pecu. promiſſor. §. fin. de coll. bo. l. i. §. iubet. & j. de uerb. sig. l. solutionis. & l. liberationis. et ſ. de solu. l. satis facto. & l. solutionis. et ſ. de contrah. empt. l. ut res. et ſ. de publi. l. licitatio. §. debitores. Sed contrà, ſ. qui. mo. pig. vel hyp. l. ite. §. fin. et de pign. act. fi rem. §. omnis. et l. fin.
z ¶ Non potest. § ut j. de pollici. li.
a ¶ Conditione. § id est, vt non admittatur.
b ¶ Non debet. § quamuis criminoſus. ſecus si accusatur etiā non criminoſus: ut j. l. proxima cum concor. Item not. hic quòd sine accusatore nemo damnatur. vnde illud: Mulier, nemo te accuſat, &c. & ad idem C. qui accusare nō pos. l. iij. sed hoc fallit in casibus notā. ſ. ad legem Iuliam de adult. l. j. §. si publico. Item si habet hoc post electionem: ut ſ. tit. ii. l. penul. §. fi. & j. l. ii. § patrimoniorum.
c ¶ Quoſdam. § id est, tertio loco.
d ¶ Retributiones. § aliàs retributionis. aliàs retributione.
e ¶ Alia. § aliàs talia: & bene: & sic cōprehendit omnia patrimonia

Adlectus quis hoc loco dicatur, pulchrè Budæus in annot. poſte. hic.

Sic Dual. legitur reliquant.

Du. Ausidio Herenniano.

† Patre Dua.

vel in tributiones. Du.

exuere. Du.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lia quæ ei propriè cohærent, siue indicant possessionibus. & sic cõsistant in retributione: siue personæ p patrimonio indicant: vt hic, & C.e.l.v. & j. tit.j.l.j. §.fi. & l.sunt munera. & l.his honoribus.in princi. & l.fi.§. patrimoniorum, & l.seq. Alibi est alia. & tunc innuit q̃ patrimonialia vitentur. Alij (qđ & verũ est) per priuilegium principis: vt d.l.sunt munera.

a ¶ Possessoribus. § aliàs possessoribus: & aliàs possessionibus.

b ¶ Non sint. § accipe exemplum, in retributiones, &c. Accur.

c ¶ Incolis. § vt collectę quę imponuntur pro rebus. Accursius.

d ¶ Incolis. § ad hoc referas illud, munera, &c. Accursius.

† In tributiones, quę agris. Du.

REus. § CASVS. Accusatus non admittitur ad honores pẽdente accusatione ante sententiã intra annum: sed post annum posset admitti, nisi per istũ staret, quò minus causa complere tur intra annum. Item cũ aliquis ad honores esset electus: appellatũ est à quodam dicente eum nõ esse idoneum, dicitur, q̃ si interim pendente appellatione vsurpat. i. accipit honorẽ, punitur. Item si Titius occasione alicuius delicti per sententiam prohibitus ne ad honores admittat à sententia apdellet: dicitur, q̃ interim pendente appellatione nõ debet admitti ad honores. Franc. Accur.

e ¶ Petere. § de hoc dic ut j. tit.ij.eos. & facit j. ad mu.l. libertus. §. in quæstionibus. & l. Lucius. §.j. & C. de reis po.l.j.lib.x. & §.l. proxi. §. fi quis. Accursius.

f ¶ Sed post annũ. § licet causa criminis vique ad biennũ duret: vt C. vt intra certũ tẽpus. l.fi. & de hoc tẽpore põt loqui §. ad muni. Lucius. §. idẽ respõ. si per. Accursius.

† Minores, non est apud Du.

† Sed sunt auscultatores tãtum. Vide Budhic.

g ¶ Appellatũ est. § à quocunque, & cum dicere tur electus non idoneus. nam interest reipublicæ, &c. vt §. de ope. no. nun. l. nam rei. h ¶ Honoribus. § futuris. aliàs secus: ut no §. mihil noua. l.j. §.ij. Accursius.

† Causa, non est apud Du.

i ¶ Sententiam. § latam occasione alicuius delicti: vtſ. de pœ. l. moris. & j. de var. cognitio. l. cognitionum. §.j.

ribus a iniunguntur, siue municipes sint, siue non sint. b quædam verò nõ nisi municipibus vel ícolis. c † In retributiones quæ in agris fiunt vel ædificiis, possessoribus indicuntur: munera verò quæ patrimoniorum habentˉ, non aliis quam municipibus vel incolis. d

¶ Martianus lib.ij. Publicor. LEX VII.

REus delatus etiam ante sententiam honores petere, e principalibus constitutionibus p hibetur. Nec interest, plebeius, an decurio fuerit. sed post annum f quam reus delatus est, petere nõ prohibetur: nisi per ipsum steterit, quò minus causa intra annum expediretur. ¶ Eum contra quem propter honores appellatum g est, si pendẽte appellatione vsurpauerit honorem coërcendum diuus Seuerus rescripsit. Ergo & si is qui honoribus h per sententiam i vti phibitus est, a appellauerit, abstinere iterim à petitione honoris debebit.

¶ Vlpianus lib.xi. ad Edict. LEX VIII.

AD rempublicam administrãdam ante vicesimumquintum annum, vel ad munera quæ non patrimonii sunt, k vel ad honores admitti minores non oportet. † Minores denique, nec decuriones creantur, nec creati l suffragium in curia ferunt. † ¶ Annus autem vicesimusquintus cœptus, pro pleno habetur. hoc enim in honoribus fauoris causã m constitutum est, vt pro plenis inchoatos accipiamus, sed in iis honoribus, n in quibus reipublicę † causa, quid eis non committitur. o

Cæterùm, cũ damno publico honorem eis committi, non est dicendum, etiam cũ ipsius minoris pernicie.

¶ Idem lib.iij. de off. Consul. LEX IX

SI quis magistratus in municipio creatus, munere iniuncto fungi detrectet, per præsidem munus agnoscere cogendus P est, remediis quibus tutores quoq; cogi solent ad munus, quod iniunctum est, agnoscendum. ¶

¶ Modestinus lib.v. Differẽtiar. LEX X.

HOnorem sustinẽti, munus q imponi non potest: munus sustinenti, honor deferri potest.

¶ *Ascendẽdum est de gradu in gradum, nã q nimis festinat, scipsum decipitat. b. d.*

¶ Idem lib.xj. Pandecta. LEX XI.

VT gradatim † honores deferantˉ, edicto: s & vt à minoribus ad maiores perueniatur, epistola diui Pij ad Titianum exprimitur. ¶ Et si lẽge † municipali caueatur, vt præferãtur in honoribus certæ conditionis homines: t attamen sciendum est hoc esse obseruandum, si idonei sint. & ita rescripto diui Marci continetur.

¶ *Necessitas legi præiudicat. b. d.*

¶ Quoties penuria est eorũ qui magistratum suscipiunt, immunitas ad aliquid infringitur: u sicuti diui Fratres rescripserunt.

¶ Reprobari x † posse medicũ à republica, quamuis semel probatus sit, diuus Magnus Antoninus cũ patre rescripsit. ¶ Eos qui primis y literis pueros † iducunt, nõ habere vacationẽ diuus Magnus Antoninus rescripsit.

¶ *Excusatus ab onere, nõ semper excusatur ab honore. hoc dicit.*

¶ Iabolenus. lib.vi. ex Cassio. LEX XII.

† Concor. tex. in c. legimus. in fi. xciii. dist. et tex. in c. fi officialix. dist. et j. gl. † ad intell. huius text. uid. Rui. in l. hoc edicto. §. nunciatio. nu. 115. de no. ope. nunc.

† Ad istum tex. et glo. tu adde gl. in c. i. §. ité ut decreto. in uerbo, approbat de colla. in prag. sanc. addo idẽ dam glo. in cano. dilectissimi. §. q. † aliàs imbuunt.

l.iij.§. minorem. & infrà. de verb. significa. l. anniculus. Item quod de honoribus dicit, & de munere videtur idem: vtrd. §. Sabinus. cum determinatione quæ hic sequitur.

n ¶ Honoribus. § scilicet est verum annum pro pleno haberi.

o ¶ Non committitur. § id est, cum dignitas sine administratione confertur.

SI quis. § CASVS. Electus i magistratum debet cogi à præside illum suscipere remediis, quibus tutores coguntur gerere. Franciscus.

p ¶ Cogendus est.] & si non cogitur, tamen tenetur: ut §. ad mu. l. Lucius. in princi.

d ¶ Agnoscendum. § fa. C. de suspe. tut. l. iij. & § de admi. tut. l.j. & insti. de satisf. tu. §. pen. & in authẽt. de defen. ciui. §. interim. & C. de pig. l. nominatorum.

HOnorem. § CASVS. Habenti honorem nõ est imponendum munus: econtrà sic. Franciscus.

r ¶ Munus. § extraordi. vt non sit contrà: j. e. l. fi. §. ab huius. Vel ibi in eo patrimoniali quod rebus imponi tur: non in aliis: regulariter secus ut hic. & sic est arg. hic q̃ consules non debent soluere collectã. Item q̃ duo onera quis nõ debet sustinere: vt §. ad le. rho. de iac. l. nauis. §. quid ergo. Sed hic stat magis est argu. contra. quod dicit §. de of. præfi. diuus. Item pone ex emplum §. ad mu. l. municipes.

VT gradatim. § CASVS. Edicto prætoris exprimitur ut honores gradatim dentur, & ut à minoribus ad maiores perueniatur. Ité quod lege municipali cauetur, quòd quidam homines cuiusdam prolis ad dignitates habendas præferantur aliis: ita est intelligendũ, si idonei homines ad hoc sint. Item si non inueniuntur in ciuitate aliqui idonei ad magistratum: etiam primi legati eliguntur ad hoc muiti, qui aliàs habent excusationem, si sunt de eis aliqui idonei. Item medicus semel approbatus reprobari potest, si causa subsit. Item qui docet alphabetum pueros: non habet uacationem. Franciscus.

s ¶ Edicto. § prætoris: & accipe exprimitur qđ est j. & facit C. eod. l.j. & j. eod. honor. § geredorũ. & §. de nego. gest. quæ mulier. in prin. Sed argumen. contra. §. titu. ij. honores. Sol. vt ibi. Vel ibi non erant idonei: ut infrà eod. honor. §. fin. & j. proxi. §. Accursius.

t ¶ Conditionis homines. § puta seniores', vel qui in albo præcedunt. ad quod §. titu. j. l.j. & de fide instru. l.fi. vel aliqua progenies: attamen. &c. & facit j. titu. j. l.ij. §. antepe. & §. pe. & §. e. l. rescripto. in prin. & j. proxi. §. Item argumen. contra. §. de publi. cotem. §. fina.

v ¶ Infringitur. § vt & j. e. l. honor. §. fi. & l. æstimationem. §. fi. & §. ti. ij. l. iij. §. spurios. & l. eos & C. qui ætate. l. ij. in fin. lib. x. & §. proxi. §. & in authen. quomodo opor. episco. § quantam. & argu. §. de publi. l. cotem. §. fi. Sed in casu fallit: vt j. de iure imm. l. ij. in fin.

x ¶ Reprobari.] si causa reprobandi subsit. vt hic. & C. de professo. & medi. l. ij. & in authen. de col. §. iubemus. & §. de excusatio. tuto. sed & reprobari. in princip. aliàs cõtrà: ut supra, de negot. gest. Pomponius. & dic ut ibi.

y ¶ Qui primis. § scilicet, a. b. c: vt infrà, titul. ij. in fin.

CVi muneris. § CASVS. Qui habet vacationẽ muneris publici, pòt eligi in magistratum, & suscipere cogitur: non autẽ cogitur suscipere officium muniendi vias. Item si vacatio cõcedit liberis & posteris alicuius, ad eos tantũ extenditur, qui sunt de familia eius: non ergo filiis eius emancipatis videt cõcessum. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

a ¶ Cui muneris. § quo ad munera pone exemplum: ut j. tit. j. sextum. §. j. & l. iij. & l. in honoribus. §. q. muneris. sed & idem in tutore pupilli: ut suprà de excus. tut. l. spadonem. §. qui acceperit.

b ¶ Ad tempus. § id est, pro tempore: ut j. tit. j. l. ij. qui. sed ordinaria fit: ut j. tit. j. l. pen. §. due.

† lib. i de Cognition. al. Paul.

c VAcatio. Familiæ sunt. § ergo non emancipatis: sed largè p omnibus aliis descendentibus ponitur familia: ut & patet infrà de iure immu. l.j. & iij.

HOnor. § CASVS. Primò dicit, q̃ honor municipalis est administratio reipub. cum dignitatis gradu, siue cum sumptu suo, siue sine suo sumptu. Secũdò dicit, q̃ munus aut publ. est, aut priuatum: & dat exemplum de publico. Tertiò dicit, q̃ soluere p.o prædiis ad uiatum munitionem, siue tributa soluere p prædiis, non est personale munus, sed locorum munera sunt. Quartò dicitur, quæ sunt considerãda cum quæritur, i. tractatur de honore alicui deferendo. Item quid si filiusfamil. plebeius eligitur ad aliquem honorem, licet pa re inuito, & sic non tenetur pater pro eo licet male administret ipse filius. dicitur, q̃ filius debet suscipere illum honorem: & si malè gerat, & non sit soluendo, tenetur nominans pro eo: & de hoc extant verba cuiusdã rescripti quæ ponuntur in litera. Item non debet promiscuè siue indistinctè quis eligi ad honores. nam non debet quis vocari ad maiorem magistratum, nisi & minorem gesserit. Ité debet inspici ætas. Item talis debet eligi, qui non continuit honores. si tamen non inueniuntur idonei ad honores gerendos: etiam qui primo gesserunt, cõpelluntur iterum eos gerere: & hoc pluribus constitutionibus cauetur: & diuus Adrianus etiam hoc dicit. Franc.

† Per istum tex. uult. gl. in c. i. §. ité ut decreto. in uerbo, honorum. quòd ad doctoratus gradum illegitimus aspirare nó põt. tamen q̃ consuetudo se habet in contrarium. ita etiã Alex. in apostill. ad Bart. in l. i. de dig. lib. xii. C.

d ¶ Sumptu. § quia aliquid facit suo sumptu. sunt enim talia, & alia quæ sine sumptu fiunt: vt habes exemplum §. eo. l.j. §. j. & ij. & §. de iurisdic. & releg. l. antep. in fi. & l. penul. nam consul iustitiæ tenetur habere equum: sed alij iudices non coguntur: vt subiicit.

e ¶ Sine erogatione. § id est, sine sumptu.

f ¶ Cum sumptu. § vel etiam sine sumptu. nam potest esse lex in ciuitate, ut quilibet faciat ambasiatam suo sumptu: potest & quòd publico: & sic de aliis: & ita uel est personale, uel patrimoniale: ut j. munerum. §. legati. de priuato dicit j. proxi. §.

g ¶ Collationes. § id est, conferre pro prædiis ad tributa. & sic accipitur in authen. de colla. & facit j. de uerbo. sig. pupillus. §. munus. & j. titu. j. sunt munera.

h ¶ De honoribus. § Ité lex, id est, cõsuetudo. & fac t ad §. ſ, tit. ij. l. iij. §. penul. & l. honores. §. is q. & l. eos. & C. si ser. aut li. ad dec. aſp. l. ij. §. lib. x. & §. titu. ij. nó tñ. §. fin. & qđ cuiusq; uniuer. l. iij. & iiij. & j. & ij. lib. x. & §. titu. ij. nó tñ. §. fin. & qđ cuiusq; uniuer. l. iij. & iiij. & infrà. §. gerendorum.

i ¶ Tenebitur. § scilicet, subire munus: & nisi erit soluendo reipublicæ tenebitur nominans. & facit C. de filiisfamil. l. fi.

k ¶ Non debebas. § id est, periculum pro honore: tanquã fideiussor.

l ¶ Certus. § vt & §. eo. vt gradatim. & C. eo. l.j. sed cõtrà. §. de decur. l. honores. in prin.

m ¶ Honores potest. § vt & C. de assessorẽ de domesticis. et C. de decur. l. quis tam. et j. e. l. æstimationem. in fi. et est ratio, ne fraquétia honoris, etc. vt in authen. de defen. ciui. §. fi. aliàs cadit in legem Iuliam: ut C. ad legem Iul. de ambi. l. i. nisi vt j. proxi. §. et nisi. vt in auth. de defen. ciui. §. fi.

† Vide Aristo. lib. 4. Politico. cap. 1. 2. & seq.

† Du. q sq.

n ¶ Creentur. § ad hoc §. vt gradatim. §. quoties. cum concord. Sed contrà. j. eo. l. ſponte. in prin. Accur.

ET. § CASVS. Pater voluit filium suum fieri decurionem: et factus est. tandem mortuo patre filius susceptit aliquos honores et malè gessit, dicitur hoc non spectare ad onus cohæredum huius filii nam ipsi et eorum bona non tenentur. Franc.

† al. Papinianus libro v. Responsorũ.

o ¶ Defuncto. § patre scilicet.

p ¶ Cum eidem. § maximè. ad quod §. ad muni. Lucius. §. idem respon. et suprà fami. erci. fi filio. * §. Pomponius, et supra, l iii. §. fi. nec obst. C. de periçu. succe. paren. l. i. lib. x cõtra. quia ibi uiuente patre accepit filius bonores.

† Simi. §. neratius.

† Al. Paul. lib. i. Sententia.

AEstimationẽ honoris, aut muneris in pecunia pro administratione † offerentes, audiẽdi nõ sunt. ¶ Qui p honore pecuniam promisit, si soluere eã cœperit, totam præstare, operis inchoati exẽplo, cogẽdus est. ¶ Inuitus filius pro patre rẽpublicã saluam fore cauere non cogitur.

¶ Defensionem reipublicæ amplius, quàm semel suscipere nemo tenetur, periculo eius, qui nominauerit, iure patriæ potestatis non potes. ¶ Gerendorũ honorũ non promiscua facultas est, sed ordo certus huic rei adhibitus est. Nã ne quę priùs maiorem magistratum quisquam nisi minorẽ susceperit gerere potest: neque ab omni ætate: neque continuare † quisquam honores potest. ¶ Si alij non sint qui honores gerant, eosdem compellendos qui gesserunt, cõpluribus cõstitutionibus cauetur. Diuus etiam Hadrianus de interãdis muneribus rescripsit in hæc verba, Illud consentio, vt si alij nõ erunt idonei, qui hoc munere fungantur, ex iis qui iam functi sunt, creentur.

¶ *Vnius hæredis mala gestio muneris nõ onerat cohæredes: licet pater illius hæredis decurionatui consenserit dũ uiueret. hoc dicit.*

¶ Paulus. † LEX XV.

ETsi filium decurionẽ pater esse voluit: tamen eo defuncto honores qui filio decurioni congruentes post mortem patris obtigerunt, ad onus cohæredis filij non pertinent: cùm eidem † de curioni sufficientes facultates pater reliquerit.

¶ Papinianus. † LEX XVI.

AEstimationẽ honoris, aut muneris in pecunia pro administratione † offerentes, audiẽdi nõ sunt. ¶ Qui p honore pecuniam promisit, si soluere eã cœperit, totam præstare, operis inchoati exẽplo, cogẽdus est. ¶ Inuitus filius pro patre rẽpublicã saluam fore cauere non cogitur.

¶ Defensionem reipublicæ amplius, quàm semel suscipere ne-

Universidad de Deusto
Biblioteca

originē.§ quod pater. fallit autē in hoc casu: vt C. qui nu. libe. l. fin. lib. x.

2 ¶ Nemo cogitur.§ vt & ſ. ſed. honori. 6 penultē concor. ſed ſpōtē poteſt: vt ſ. l. proxi.

b Pontè. Sacerdotiū.] dignitas eſt: vt & C. de na. li. l. nec ob. ſ. eo. honor. §. fi. qa hic ſpeciale: nō dico q hic alii definūt: q a tūc ēt cogitur: vt ſ. l. honor. §. fi. Vel verius. vt ibi de honore ſine ſūptu, hic autem cum ſumptu, ad quod ſupra. l. honor. in princ. & ſ. l. proxi. in fi. & ſ. ti. j. l. ij. & quod ibi no. & C. d iis q ſpōte mu. ſubeūt. l. j. & 11. lib. x. & ſ. titu. ij. in fine.

c ¶ Poteſtate.§ nā ſi fortè emācipatus, conſentiendo ei pater nō obligaret: vt ſ. ad mu. l. quoties. & facit C. de filiisfa. l. i. Accur.

d ¶ Compellitur.§ ſ. de libe. agno. ſi quis. §. non tantum. & ſ. tit. ij. honores. in fi.

e Mvnerum. Pertractantur.§ vt ſ. eo. l. j. §. j.

f ¶ Calendarii.§ i. qui deputantur nominibus faciēdis: vt ſ. de le. iij. qui filium.

g ¶ Quæſtura.§ vt ſi quis præeſt pecuniæ quærendæ. aliàs eſſet honor: vt ſ. de off. quę ſto. l. j. §. fi.

h ¶ Tyronum.§ i. nouorum militum.

i ¶ Productio.§ ad hoc ſ. de ifa. athletas. Sed cōtrà. C. eo. l. iiij. Solu. ibi à ſe ſumptu ſuo: hic publico.

k ¶ Pecuniæ.§ ſcilicet, peruehendę: vt ſ. tit. j. l. ij. §. quem ita.

l ¶ Vehicularis.§ ſ. titu. j. in princ. contra. ſo. hic publico, ibi ſuo ſumptu.

m ¶ Prębitio.§ aliàs prohibitio i. qui prohibet exigi ab his, à quibus exigi non debet. Alij habēt angariarū prębitio: & eſt patrimoniale munus: vt ſ. tit. j. ſunt munera.

n ¶ Frumēti.§ de pecunia publica. & ſic nō eſt contrà, ſ. l. j. §. j.

o ¶ Harū ſpecierū.§ ſcilicet, olei & frumēti

p ¶ Publici balnei.§ & eſt ſordidū. vt C. de epiſc & cleri. placet.

q ¶ Præficiuntur.§ vt milites qui vadūt per q. rendo latrones: vt ſ. d cuſt. reo. diuus. & C. de irenarchis. lib. x. l. j.

r ¶ Vēalibus.§ pulta carnibus præſunt, ut iuſto pretio prębeant: vt & ſ. de officio ꝑfe. vib. l. j. §. cura. & facit

† Ἀκμάζοντας. Du.

† Græci, nō eſt apud Du.

† vide Bud. hic.

Du. ad cotidianū uſum ſunt, perſonalib. &c.

† In P. F. ſubiungantur. quo verbo vſus uidetur Cice. in frumentaria.

† Cuſtodes ędium ædituos intelligē. Archeotas eos qui bus archiuia curæ ſunt. Logographos q rationū libros cōſcribūt Xenophontes q publicè munera hoſpitib. contribuūt ſeu ut Budæus vult qui peregrinis ſalem & ligna prębebant. Limenarchas q

† Iſtam ſequit Bart. † Charęſius lib. ſing. de muner. ciuilibus.

† i. recēſio, & cōcentuatio. vide Bud. hic.

mo cogitur[a], niſi id fieri neceſſitas poſtulet.

¶ Hermogen. li. j. Epito. L. XVII.

SPontè prouinciæ ſacerdotiū[b] iterare nemo prohibeſ. ¶ Immunis ab honoribus & muneribus ciuilibus, ſi decurioni creato filio quem habet in poteſtate[c] cō ſentiat, in muneribus & honoribus ſumptus ſubminiſtrare filio compellitur.[d]

¶ Arcadius, † LEX XVIII.

MVnerum ciuilium triplex diuiſio eſt: nam quædā munera perſonalia ſunt, quædam patrimoniorū dicuntur, alia miſta. Perſonalia ſunt, quæ animi prouiſione, & corporalis laboris intentione ſine aliquo gerentis detrimento pertractantur:[e] veluti tutela, & cura. Calendarii[f] quoq; curatio, & quæſtura[g] in aliqua ciuitate, inter honores non habetur, ſed perſonale munus eſt. Tyronū[h] ſiue equorū productio, † [i] & ſi qua alia animalia neceſſariò producenda, vel res peruehendæ ſiue perſequendæ ſunt, vel pecuniæ[k] fiſcales, ſiue annona, vel veſtis: perſonale munus eſt. Curſus vehicularis[l] ſolicitudo, item angariarum prębitio,[m] perſonale munus eſt: cura quoque emendi frumēti[n] & olei. Nam harum ſpecierū[o] curatores, quos † [k] Græci appellant, creari moris eſt. ¶ In ter perſonalia munera in quibuſdam ciuitatibus numeratur & calefactio publici balnei,[p] ſi ex reditibus alicuius ciuitatis curatori pecunia ſubminiſtretur. ¶ Sed & cura cuſtodiendi aquæductus, perſonalibus muneribus aggregatur. ¶ Irenarchæ quoque qui diſciplinæ publicæ & corrigendis moribus præficiuntur:[q] ſed & qui ad reficiendas vias eligi ſolent, cùm nihil de proprio patrimonio in hoc munus conferant: item epiſcopi, † qui præſunt pani & cæteris vænalibus[r] rebus, quæ ciuitatum populis† cotidianum victum ſuggerunt, perſonalibus muneribus funguntur. ¶ Qui annonam ſuſcipit, vel exigit, vel erogat, & exactores pecuniæ pro capitibus, perſonalis muneris ſolicitudinē ſuſtinent. Sed & curatores qui ad colligendos ciuitatum publicos reditus eligi ſolent, perſonali muneri† ſubiguntur. ¶ Hi quo que qui cuſtodes[s] ædium vel archeotæ, vel logographi, vel tabularii, vel xenoparochi (vt in quibuſdam ciuitatibus) vel limenarchę,[t] vel curatores ad extruēda[u] vel reficienda ędificia publica ſiue palatia,[x] ſiue naualia vel manſiones deſtinantur (ſi tamen pecuniam publicam in operis fabricā erogent) & qui faciendis vel reficiendis nauibus, vbi vſus exigit, præponuntur, muneribus perſonalibus adſtringuntur. ¶ † Camelelaſia quoque ſimiliter perſonale munus eſt. nam ratione habita & alimentorum & camelorum, certa pecunia camelariis dari debet: vt ſolo corporis miniſterio obligentur. † hos & alio ordine vo cari, nec vlla excuſatione liberari niſi ſola læſi & inutilis corporis in firmitate, ſpecialiterſit expreſsū.[y]

¶ Legati quoque, qui ad ſacrariū principis mittuntur: quia viaticum, quod† legatitiū[z] dicitur, interdum ſolent accipere, ſed & nicto ſtrategi, & piſtrinorum curatores,[a] ꝑſonale munus ineūt. ¶ Defenſores quoque ciuitatum, quos Græci ἔκδικους appellant, & qui ad certam cauſam agendam vel defendendam eliguntur,[b] laborem perſonalis muneris aggrediūtur.

¶ Iudicandi quoque neceſsitas[c] inter munera perſonalia habetur.

¶ † Si autē aliquis fuerit electus, vt compellat eos qui pecuniā publicam[d] poſsident, ſternere viā, perſonale munus eſt. Pari modo qui acceptandis ſiue ſuſcipiendis cenſualibus profeſsionibus deſtinātur: ad perſonalis muneris ſolicitudinē animū intendunt. ¶ Maſtigophori quoque qui agonothetas in certaminibus comitantur, & ſcribæ magiſtratus, perſonali muneri ſeruiūt. ¶ Patrimoniorū[e] ſunt munera, quę ſumptibus patrimonij & damnis adminiſtrantis expediunt.† Elǣporia & oſprionia apud Alexādrinos patrimonij munus exiſtimantur. Suſceptores quoq; vini per prouinciam Africam, patrimonij munus gerunt. ¶ Patrimoniorū aūt munera duplicia ſunt. nā quædam ex his muneribus, poſſeſsionibus ſiue patrimoniis indicūtur: veluti agminales equi, vel mulæ,[f] & angariæ, atque veredi.[g] Huiuſmodi igitur ob ſequia & ii, qui neq; municipes[h] neque incolæ ſunt, agnoſcere cogūtur. Sed & eos[i] qui fœnus exercent, etſi veterani[k] ſint, tributiones eiuſmodi agnoſceredebere, ſępe reſcriptum eſt. Ab huiuſmodi locis maritimis præſunt vnde traiectus é ad exteras nationes. Camelelaſia camelorū eſt productio, Neoſtrategi, corruptum eſt uocabulum, inquit Bud. hic. Syndici patroni fautores defenſores, & velut ſimul iudices. Alcij. l. j. Parer. cap. 5. Maſtigophori, a gonothetarū erant lictores quaſi dicas flagriferi. ad ſūmouēdam turbam, & cohibēdas ſeditiones. Agonothetæ decemuiri erāt ſacris certaminibus ꝑpoſiti. Eſcę poria eſt oleī publicè coemendi cura. Of prionia ab ætē legumi num cōparandorum cura. Veredi, equi ſūt curſus celerrimi. De caprotis, de cē primi dicūtur & de caprotia ꝺ cē primatus. Icoſaproti, uigintiprimi. & icoſaprotia viginti primatus. de quibus vocibus & aliis uide Bud. in an. poſter. hic & Alci. in lib. C. x. de muner. patrimoni. l. nec proteſtaſiæ.

† Du. Melaſia.

† Du. hos & albi ordine.

† Du. legatiuum.

† Du. fi aliquis.

† Du. Elemoria & Oſpretura.

† Not. q di ſpucatio multū pro deſt ad ſtudium: & de ipſo ſtudio addo gloſ. pulchre & elegāter loquētem in cap. j. §. cui rei. verſic. iuuenibus autem. de collatio. in prag. ſanc. in uerbo, ſtudio.

† Du. ſed ea quę.

† Du. uel more, etiā de ꝓpriis.

† Græcismus. Du.

† Græci, nō eſt apud Du.

† vide Bud. hic.

Du. ad cotidianū uſum ſunt, perſonalib. &c.

† In P. F. ſubiungantur. quo verbo vſus uidetur Cice. in frumentaria.

† Cuſtodes ędium ædituos intelligē. Archeotas eos qui bus archiuia curæ ſunt. Logographos q rationū libros cōſcribūt Xenophontes q publicè munera hoſpitib. contribuūt ſeu ut Budæus vult qui peregrinis ſalem & ligna prębebant. Limenarchas q

a ¶ Muneribus.§ patrimonialibus: vt ſ. eod. cura. §. fi. & ſ. tit. j. l. ij. §. quæ patrimoniorū. & l. ſunt. §. fi. & l. his oneribus. in princ. ſed perſonalibus multis ex cauſis: ut ſ. tit. j. per totum.

b ¶ Veteranus.§ ſ. de priuileg. veter. l. ij. & l. viæ.

c ¶ Aliúsve. Jvt §. e. l. reſcripto. §. fi. & ſ. ti. j. l. ij. §. quę patrimoniorū. & C. de mu. pa. l. ij. & iij. & l. neque. Accur.

d ¶ Subnixus eſt.§ ſiquidem quiſq; munera publica ſubire cogitur, niſi priuilegio principis relaxetur: ut ſ. titu. j. ij qui, & l. ſunt munera. & ſ. de iur. immu. l. ſemper. §. priuilegia. cum leges multę cōtrariæ, & obuiantes priuilegiis tribuentes immunitatem munerum reperiantur: ut C. de decur. l. uacuatis. & l. nullus. & l quicunq;. & l. curiales. & l. oēs. lib. x. & C. vt ne. li. in emp. ſpe. l. j. & C. de q. mu. mu. vel ſōdi. l. ij. & C. de agri. & cenſi. immunitates. & l. originarios. & C. de murile. l. j. l. b. xj.

e ¶ Pontifex.§ ergo nec clericus, nec eccleſia: qa ut prædia poſſi deant, à lege humana eſt. ſ. d q eccleſia, & ꝑ ea ius decimationis & primitiarū habet, hoc eſt à lege Dei: & ideo ꝑpriè principi ꝑ ſuo epiſcopo ſubſit: vt hic, & C. d ſacroſan. eccle. l. ad inſtructionē. & l. ſacroſancta. & C de epiſc. & cler. l. de his. & i authen. de alie & emphy. §. ſi uero quis. & de eccle. tit. §. ad hoc. & in decre. xj. q. j. c. ſicque. & c. cum ergo. & c. ſi tributum. & c. magnum quidem eſt.

f ¶ Poſsident.§ prædia. & facit ſ. de uſufr. ſi pendentes. §. ſi quis.

g ¶ Decaprotiæ.§ Græcum.

h ¶ Decaproti.§ hoc expone, ut ſupra. l. ij. §. decaprotos.

i ¶ Ciuitatis ſuæ.§ nam lex dicitur: ut ſ. de leg. & ſenatuſcon. l. cum de conſuetudine. & l. de quibus.

k ¶ Publica apellantur.§ infrà titul. j. in honoribus. §. qui publica.

l ¶ Ab angariis.§ inf. à tit. j. l. his oneribus. §. angariarum.

m ¶ Recipiendo.] Dic vt ſ. tit. j. l. penult. §. duo.

n ¶ A capitatione.§ licet ergo capitatio ſit perſonale: quia pro capite præſtatur: & ab aliis perſonalibus per priuilegium quis excuſetur: ab hoc tamen non: quia damnum eſſet fiſci: vt C. de precī. l. nec damnoſa. & C. ſi contra ius vel vti. publi. l. fi. & C. de vectig. & com. l. quicquid Accurſius.

o ¶ Veteranis.§ veteranus ergo excuſatur à nauium fabrica: ut ſ. de priuile. veterano. l. fi. & l. pe. ſed nō à ſua naue quin ſeruiat: niſi cōcedatur immunitas.

p ¶ Poteſt.§ facit ſ. §. ad huius. cum concor.

q ¶ Et medicis.§ ut C. de epiſc. & cleri. l. j.

r ¶ Philoſophis.§ aliàs ergo tenentur: vt infrà titul. j. l. in honoribus. §. penul. & de profeſſ. l. penult. & l fin. & facit C. de profeſſoribus. & me. l. medicos. lib. x. & C. de excu. tu. o. ſi duas. §. primo. & C. de mune. patri. profeſsio. lib. x.

De vacatione & excuſatione munerum.

TITVLVS V.

¶ Vlpianus lib. ij. Opinion. LEX I.

Mnis excuſatio ſua æquitate nitiť. Sed ſi prętendētibus aliqd ſine iudice[a] creꝺať, aut paſsim ſine temporis præfinitione, prout cuique libuerit, permiſſum fuerit ſe excuſare, nō erunt qui munera neceſſaria in rebus publicis obeāt.[b] quare & qui liberorum incolumiū[u] iure à muneribus ciuilibus ſibiť vēdicant excuſationē appellationē iterponere debent:[x] & q tēpora præfinita[y] in ordine ciuſmodi appellationē ꝓpendo non ſeruauerint, meriſò præſcriptione[z] repellunť. ¶ Qui excuſatione aliqua vtuntur, quotieſcunque creati fuerint, etſi iam antè abſoluti ſunt,[a] neceſſe habēt appellare.[b] Sed ſi per calumniam & ſæpius[c] idem aduerſarius vexandi gratia eius quem ſcit ꝓpetua vacatione ſubnixū, id facere[d] probatus erit, ſumptus litis exemplo decretorū principalium[e] præſtare iubeatur ei, quem ſine cauſa ſæpius inquietauerit.

¶ *Ad eum confugiens de ciuitate ne muneribus maioribus ſubiiciatur, excuſationem non habet, hoc dicit.*

¶ Qui in fraudē ordinis,[f] in honoribus gerendis, cum inter eos ad primos honores creari poſſent,[g] q in ciuitate† numerabantur, euitandorum maiorum onerum[h] gratia ad colonos[i] prædiorum ſe transtulerunt, vt minoribus ſubiiciantur, hanc excuſationem ſibi non parauerunt.[k]

¶ Quamuis† lxxv. an. ſit aliqs.[l] & tres liberos ſi columes habeat,[l] à muneribus tamen ciuilibus[m] pro

¶ DE VACATIONE ET EXCVSATIONE MVNERVM. CASVS. Omnis excuſatio ſua æquitate nitiť. & ſi cuilibet electo ad officiū vel munus aliquod allegāti excuſat. aliquā creꝺatur: iam non erunt qui munera ſubeant. dicendum eſt ergo, quòd omnis electus ad aliquod munus ſi vel ſe excuſare: appellet ab electione, & proſequatur eam intra tempus ſtatutum. & ſi non proſequitur, cogitur ſuſcipere munus. Item electus ad munus aliquod ſi appellat & obtinet, & interim eligatur: iterum debet appellare: & quoties ſit electus, debet appellare. Sed quid ſi per calūniam eligatur. tam ſæpe vt expenſas faciat in appellatione? cogitur eligens de ſuo reſarcire expenſas electo. Ité ſi decurio cauſa cuitandorum munerum tranſtulit ſe ad colonos prędiorum: non propter hoc excuſatur à muneribus. Item quamuis quis habeat quinquaginta & quinque an. & tres liberos in Italia: idem ſi in prouincia: non propter hoc excuſatur a muneribus ciuilibus. & dic de hoc vt in glo. Franc.

s ¶ Iudice.§ id eſt, ſi ne cauſæ cognitione.

t ¶ Obeant.§ id eſt, ſubeant: quod malum eſſet vt ſ. de orig. iur. l. ij. poſt originem.

v ¶ Incolumium.§ j. l. ij. §. numerus.

x ¶ Debent.§ vt ſ. qnando appel. fit. l. j. §. alia. & C. de mu. pa. l. nō videſ. lib. x & ſ. biduum vt §. qñ app. fit. l. j. §. quod in ſententiis.

y ¶ Præfinita.§ duorum menſium: vt C. de tempo. & re. appel. l. j.

z ¶ Præſcriptione.§ C. de excu. tuto. l. teſtamento.

a ¶ Abſoluti ſunt.§ à prima electione.

b ¶ Appellare.§ à ſecunda electione.

c ¶ Et ſæpius.§ C. de epiſco. audi. l. iij. in fin.

d ¶ Id facere.§ ſcilicet, cauſa vexandi: aliàs vt illum faceret. & dic quòd probatur eo ipſo, quòd obtinet modò: vt C. de decur. l. ij. & C. de ſum. re. l. j. li x. & ſ. de iu. eū. & C. de epiſc. & cle. l. oēs q. i fi.

e ¶ Principalium.§ conceſſorum multis pro ſumptibus repetendis.

f ¶ In fraudem ordinis.§ ſcilicet decurionum.

g ¶ Poſſent.§ ad hoc ſ. tit. j. l iij. §. præles. & de decu. honores. §. j.

h ¶ Onerum.§ quæ honoribus inhærent: ut ſ. j. proxi. §. numerus.

i ¶ Colonos.§ qui excuſantur. ut ſ. tit. j. l. ſemper. §. coloni.

k ¶ Parauerunt.§ facit ſ. ad mu. l. an. §. antep. & de ma. có. l. j. §. ſciēdum. & C. ſi curialis relic. ci. l j. & ſ. de re mi. l. qui cum uno. §. cum. & C. de reſcin. ven. l. pe. & ſ. tit j. l. cura. in fi.

l ¶ Incolumes habeat.] in Italia vel prouincia, nam ſi Romæ, perfecta eſſet excuſatio: vt infrà. de excuſa. tuto. in princ. hæ ergo ſunt duæ imperfectæ ſpecies.

m ¶ Ciuilibus.§ ſcilicet tutela & cura. ſecus in aliis ꝑſonalibus: qa ibi ſufficit Iv. vt C. q. ætā. l. fin. li. lib. x. ité ſecus in patrimonialibus, quia

† Aliquando hoc uerbum uacare ponitur pro intendere & operā dare: aliquādo pro deficere: ut hic. tu habes gl. in c. j. §. & quo. in uerbo, uacare de colla. in prag.

† Vindicāt, in P. F.

† Du. munerabantur.

† Du. lxv.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia ibi nullum tempus sufficit: vt C. de mu. pa. l. neque. lib. x. Et not. hic, q̃ quando non p̃ o/unt singula, nec multa iuuant. quod dic vt C. qui mili. l. j. lib. xij. ité contrà, ŝ. de excu. tut. l. excusantur. §. amplius. Sed ibi simules, species imperfectæ, hic dissimiles.

Extumdecimum. CASVS. Habens xvj. ann. ad munus Sitoniæ non vocatur, nisi sit consuetudo in cõtrarium. & est nomẽ dignitatis Sitonia, & dic ut in glo. Item min or xxv. an. nõ vocatur ad munera. Ité numerus liberorũ aut lxx. ann. ætas non præstat vacationẽ ab honoribus uel muneribus. cohærentibus honoribus, sed à muneribus tantùm ciuilibus. Ité filii adoptiui non prosunt adoptanti vt in numerũ liberorũ eius cõputẽtur. Item cùm quis vult se excusare a muneribus propter liberos: liberi viuntũc inspiciuntur, non iam mortui. Ité liberi postea suscepti, à munerib. susceptis non liberant. Ité propter liberos nõ excusatur quis ab onere patrimonij. Item liberi emãcipati prosunt patri ad excusationem munerũ ciuilium. Ité qui nõ bene audit: nõ excusatur a muneribus ciuilib. Ité grauatus senectute, aut infirmitate corporis, ita quòd nõ possit sufficere officio pecuniæ, & sub. publicæ, perferẽdæ dimitti debet, & alius constitui. Item corporis debilitas nõ excusat quẽ a muneribus patrimonij: sed a personalibus sic. Item magistri alphabeti nõ habẽt immunitatẽ à ciuilibus muneribus. Item præses quideat ne ultra vires idicatur eis munus patrimonii: siue i ciuitatibus doceant, siue in uicis. Franc.

† In hunc locum Arist. lib. 3. polit. cap. j.

† septuagint. quinque.

† aliàs munera.

† In P. F. in homines obiri. &c.

a ¶ Sitoniæ. § nomẽ ciuitatis vel muneris. ad quod ĵ. de admi. re. ad cini. perti. l. fi. §. idẽ rescripserunt sitonas.

b ¶ Seruatur. § id est, nisi sit alia consuetudo: ut ŝ. de decur. l. non tãtum. §. fin. nec est opus appellare: vt C. quando prouo. non est necess. l. si pater.

c ¶ Seruanda est. § id est, expectanda. quæ est xx. ann. ut supra titu. j. ad rem.

d ¶ Septuaginta. § an. scilicet numerus.

e ¶ His cohærentibus. § ŝ. tit. j. l. honor.

f ¶ Non præstat. § ubi est patrimonii tantum. nil enim excusat: ut ĵ. §. quæ patrimoniorum. Idẽ si honor cum onere patrimonii: ut hic. & sic potest intelligi ĵ. l. in honoribus. in prin. fi autem est sine onere patrimonii, tunc lv. ann. ut ŝ. de decurionib. l. ij. in fin. & l. non tantùm. §. pe. Vel dicas illas in decurione loqui: secus in aliis honoribus: ut hic, & d. l. in honoribus. & C. de iis qui mili. l. j. lib. xij.

g ¶ Non proficiunt. § patri adoptiuo: est tamen argumen. cõtra ŝ. de adoptioni. l. pen. fol. dic ut insti. de excu. tu. in prin. Item numerus est quinque liberorum: ut ŝ. ti. i. l. cura. item nota hic q̃ fauor non producitur, sed odium sic ut supra de bo. damna. l. fi. §. ex bonis. & sic est argumen contra. ŝ. de lib. & posth. cum quidam. & facit ŝ. de condi. & demonstra. fideicommissum.

h ¶ Non liberat. § ut ŝ. tit. i. semper. §. hoc circa. & ŝ. de iud. si quis postea. & de excuf. tut. l. excusantur. §. oportet.

i ¶ Quæ patrimoniorum. § ut & C. de mu. pa. neque. lib. x. & ŝ. eod. §. numerus.

k ¶ Ciuilibus. § sicut & tutelæ: ut insti. de excu. tu. in prin.

l ¶ Minus audiens. § vt surdaster: ut ŝ. de lega. j. l. fi. si autem nullo modo: tunc dic ut ŝ. tit. ij. l. honores. §. j. & C. qui mor. l. j. & ij. lib. x.

m ¶ Perferendæ pecuniæ. § quod est personale munus: ut ŝ. ti. j. l. fin. in prin. & facit insti. de excu. tu. §. ité propter aduersam. & ŝ. de iudi. si longius. & ĵ. eod l. pe. in prin. & C. qui mor. pe. totum. lib. x.

n ¶ Sufficientis. § uiri repete.

o ¶ In honores. § aliàs in honores. & aſs hominis. Et dic obiri. i. oriri. uel, i. obuenire uel accidere. H. uel, id est, subiri, & facit ŝ. de cap. l. postlimi. §. fi.

p ¶ Immunitatẽ. § ut ŝ. tit. j. ut gradatim. §. fin.

q ¶ Cui eorum. § scilicet, magistrorũ. & facit supra titu. ij. l. iij. §. præses. & l. rescripti. in princ. & C. qui mor. l. fin. lib. x.

¶ Is qui naues. § CASVS. Qui naues marinas fecerũt non minores quin quagita milia modiorũ: aut plures fecerũt singulas non minores decem milium modiorum, & ad annonam Romani populi præfuerunt: donec illę naues aut aliæ loco earũ nauigant: vacationem munerum publico. habent. Senatores hanc vacationem habere non possunt, cùm nec naues eis liceat habere. Franc.

r ¶ Annonam. § hæc duo sunt necessaria & alia: vt ĵ. titu. j. l. semper. §. immunitati. & §. diuus. & §. licet. & not. in §. negotiatores.

s ¶ Non minores. § naues dico non minores &c. & facit C. de naui. l. j. lib. xj. & infra tit. j. semper. §. negotiatores.

t ¶ Ob naues. § inf. titu. j. l. j. contra. Solu. ut ibi.

v ¶ Licet. § supra de iure fis. l. aufertur, §. quod a præside.

Tempus uacationis. § CASVS. Qui reipubli. causa abfuerunt: habent excusa. anni ad nouas tutelas. Sed quãdo incipiet annus currere? Et certè ex tunc cum abesse desiit cum aliquo laxamẽto temporis. si autem moratus in itinere aut alio loco fecit, ut plus tẽporis consumeret, quàm esset iustum, ex tunc computabitur annus, cũ potuisset esse reuersus domum commodè. Fran.

x ¶ Tempus uacationis. § quod est anni ad nouas tutelas: ut instit. de excu. tut. §. item qui reipublicæ.

y ¶ Neque enim minus. § non minus unus quàm alter qui gerit id negotium: quia est in absentia. uel ab eo, &c. & facit ŝ. quibus ex cau. ma. l. fi cui. §. i. & ŝ. de re mili. l. i.

z ¶ Ex commodo. § aliàs quoquo modo.

A Decurionatu. CASVS. Quamuis quis sit decurio: potest ad alium honorem uocari, nec habet uacationem ob hoc, quòd sit decurio. Item qui habet uacationem muneris publici: non compellitur ad aliud extraordinarium. Item ueterani habent uacationẽ a muneribus ciuilibus quę non patrimoniis imponuntur. & h. d. hæc lex cum duabus seq. Franc.

a ¶ Honor est. § Nota honor est: sed non talis quòd impediat aliũ superuenientem, quod secus in aliis: ut C. de ho. non conci. l. fi. Item non dicas, quòd honor p̃æ-esserit decurionatum: ut supra de decu. honores. §. ij. sed quomodo? ab honore aliquo casu excusatur antè, quam sit decurio? non: quia nec eligi ad aliquem potest, nisi prius sit decurio;

pueros primas literas docent, immunitatem[p] a ciuilibus muneribus non habent. Sed ne cui eorũ[q] id quod supra vires sit indicatur, ad præsidis religionem pertinet: siue in ciuitatibus, siue in vicis primas literas magistri docent.

Hs qui naues marinas fabricauerũt,[r] & ad annonam[s] populi Romani præfuerunt, non minores[t] quinquaginta milium modiorum, aut plures singulas non minores decem milium modiorũ donec hæc naues nauigãt, aut aliæ in earum locum, muneris publici vacatio præstatur ob naues.[u] Senatores autem hanc vacationem habere non possunt, quòd nec habere illis nauẽ ex lege Iulia repetundarum licet.[v]

¶ Neratius lib. j. Membranar. L. IIII.

TEmpus vacationis[x] quod datur eis qui reipublicæ causa abfuerunt, non ex eo die numerãdum est, quo quis abesse desiit: sed cum laxamento quodam itineris. Neque enim minus[y] abesse reipublicæ causa intelligendus est,[z] qui adit negotium, vel ab eo reuertitur. Si quis tamen plus iusto temporis aut in itinere, aut in alio loco commoratus consumpserit, ita ea interpretanda erunt, vt ex eo tempore vacationis dies incipiat ei cedere, quo iter ex commodo[z] peragere potuisset.

¶ † Martianus. lib. ii. de off. præsi. L. V.

A Decurionatu (quamuis hic quoq; honor est[a].) ad alium honorem nullam vacationem tribuendam Vlpianus respondit.

TEmpus uacationis. § CASVS. Qui reipubli. causa abfuerunt: habent excusa. anni ad nouas tutelas. Sed quãdo incipiet annus currere? Et certè ex tunc cum abesse desiit cum aliquo laxamẽto temporis. si autem moratus in itinere aut alio loco fecit, ut plus tẽporis consumeret, quàm esset iustum, ex tunc computabitur annus, cũ potuisset esse reuersus domum commodè. Fran.

x ¶ Tempus uacationis. § quod est anni ad nouas tutelas: ut instit. de excu. tut. §. item qui reipublicæ.

y ¶ Neque enim minus. § non minus unus quàm alter qui gerit id negotium: quia est in absentia. uel ab eo, &c. & facit ŝ. quibus ex cau. ma. l. fi cui. §. i. & ŝ. de re mili. l. i.

z ¶ Ex commodo. § aliàs quoquo modo.

A Decurionatu. CASVS. Quamuis quis sit decurio: potest ad alium honorem uocari, nec habet uacationem ob hoc, quòd sit decurio. Item qui habet uacationem muneris publici: non compellitur ad aliud extraordinarium. Item ueterani habent uacationẽ a muneribus ciuilibus quę non patrimoniis imponuntur. & h. d. hæc lex cum duabus seq. Franc.

a ¶ Honor est. § Nota honor est: sed non talis quòd impediat aliũ superuenientem, quod secus in aliis: ut C. de ho. non conci. l. fi. Item non dicas, quòd honor p̃æ-esserit decurionatum: ut supra de decu. honores. §. ij. sed quomodo? ab honore aliquo casu excusatur antè, quam sit decurio? non: quia nec eligi ad aliquem potest, nisi prius sit decurio;

† al. fabricauerint & ad an. pop. Ro. prębuerint non, &c.

† In P. F. qui ad ad negotiũ.

† al. Macer.

decurio: vt ŝ. de decur. honores. §. is qui. ergo non excusatur: ut instit. de excusat. tut. §. penu. cui. sus postea quàm erit decurio, non: vt hic, & ŝ. de decur. l. ij. in fi. Resp. on. q̃ põt se excusare ab honore, & à decurionatu, qui & ipse honor est: ut hic, & ŝ. & sic satis se excusat: vt & ŝ. de spõ. ocario. Ité & põt esse q̃ fuit factus decurio, quando non cõpetebat ei excusatio, sed

† Al. Vlpi. lib. 36. quæstion.

† Ciuilib. nõ est apud Du.

† Hoc caput in P. F. antecedit præcedens caput.

Idem. † LEX VI.

A Muneribus † ciuilibus quæ nõ patrimonijs indicũtur, veterani post optimi nostri Imperatoris Seueri Augusti literas perpetuò excusantur.[a]

¶ Papinianus. lib. ij. Quæstio. LEX VII.

† HI qui [b] muneris publici vacationem habẽt, ad ea quæ extraordinem imperantur, compelli non solent.

¶ Idem lib. primo. Respon. LEX VIII.

IN honoribus delatis neque maior annis septuaginta, neq; pater numero quinq; liberorum excusantur,[c] sed in Asia sacerdotiũ prouinciæ † susceipere non cogun tur numero liberorum quinq; subnixi. quod optimus maximusque princeps noster Seue. August. decreuit, atque postea cæteris in prouinciis seruandum esse cõstituit.[d]

¶ Non alios fisci vectigalium redẽptores à muneribus ciuilibus ac tutelis excusari placuit,[e] quàm eos qui præsentes negotium exercent. ¶ † Vacationum priuilegium non spectat † ad liberos veteranorum.[f] ¶ Qui muneris publici vacationem habet, per magistratus ex improuiso collationes indictas rectè recusat:[g] eas verò quæ ex lege fiunt, recusare non debet. ¶ Philosophis qui se frequentes atque vtiles per eandem studiorum sectam cõtendentibus præbent, tutelas, item munera sordida corporalia remitti placuit, non ea quæ sumptibus expediuntur. [h] Etenim verè philosophantes pecuniam contemnunt, cuius retinendæ cupidine fictam asseuerationẽ detegũt.[i] Quæ maximos principes appellauit,[i] & causam

† aliàs, sed in Asia prouincia sacerdotium susceipere, etc.

† In P. F. vacationũ priuilegia nõ uetant liberos ueteranorũ.

nisi doceat leges: qui non est immunis, nisi Romæ doceat: ut ŝ. de excu. tut. sed reprobari. §. fi. & facit in præcedentibus. §.

n ¶ Concessum. § ŝ. titu. j. l. nauicularij.

His oneribus. § CASVS. Nullum priuilegium excusat quem à muneribus patrimonij. Item illi qui præsunt mensurationi frumenti siue annonæ vrbis habẽt uacationẽ, secus i prouinciis seruatur. Item milites & professores liberaliũ artium habent immunitatem ab angariis,[k] & a necessitate recipiendi hospites. Item electus ad honorẽ appellauit, dicens se pauperem, interim est effectus diues. amodò ille excusat. cessat. Ité defensor reipub. interim habet uacationẽ, ab honorib. & muneribus. Franc.

o ¶ His oneribus. § aliàs honoribus qui, & tunc omne mistum: ut & supra. l. ij. §. numerus.

p ¶ Corpus. § C. de mu. pa. l. neq. lib. x. & ĵ. eo. l. sunt. & ĵ. ti. j. l. v. & ŝ. tit. j. l. fi. §. fi.

q ¶ Vacationem. § scilicet illi de corpore, sicut dicitur: populus currunt: quia est collectiuũ, alias est habere: & tunc plana: & præsunt mẽsurationi: ut & ŝ. de excusa. tut. l. mensores.

r ¶ Angariarum. § cùm inter personalia munera numerentur: ut ŝ. tit. j. l. fi. §. j. nõ rei propriæ cohærent: ut in prin. huius l. & ĵ. l. proxi. in pr nc. uel dic distinguendum in mi litib. sed professores indistinctè sunt immunes ab his & ab aliis muneribus: siue personalia siue patrimonia lia sint: quia specialia habẽt in omnibus privilegia: ut C. de profes & me. l. fi. & l. medicos. li. x. Hug. & no. modo in l. in honoribus. §. philosophis.

s ¶ Et liberalium artium. § instit. de excusatio. tuto. §. item Romæ. Accur.

t ¶ Non excusantur. § aliqui: vt ŝ. titu. ij. cura. §. j. sed argu. contrà. ŝ. eodem. l. ij. §. qui ad munera.

v ¶ Tempore. § scilicet biennij: ut ĵ. legato. in prin.

Vt munera. § CASVS. Quædam munera nominat à quibus nõ excusatur quis propter liberos ut l militiam uel propter ætatem, nisi priuilegium principis de nouo indultum hoc concederet. Item legatus qui defendit semel negotium publi. cum: intra biennium ad idem officium non compellitur. Vltimò nominat quosdam, qui habent excusationem a muneribus uel honoribus & tutelis. & hoc dicit hæc l. & seq. Franc.

x ¶ Neque liberi. § similia sunt ŝ. eo. his honoribus in prin & ŝ. tit. j. rescripto. § fi. & C. de mu. pa. l. neque. lib. x. & ŝ. ti. i. honor. § uiarũ. & l. iii. §. munus. ar. ŝ. de priui. uetera. l. uiæ. & ŝ. l. prox. § ii. & C. de anno. & tri. l. obsistere. lib. x. & ŝ. l. ii. §. numerus. sed contrà. ŝ. tit. i. l. fi. §. pen. & fi. solu. ut statim dices.

y ¶ Principali. § de nouo indulto: ut C. de iis qui à prin. ua. acceperunt. l. i. lib. x. uel uerius. l. scripta: ut C. de profes. & me. l. medicos. & l. fi. eo. lib. & ŝ. titu. i. l. fi. §. pen. & fi. & C. de epiſc. & clerı. l. i. & no. in 6. patrimomorũ. & supra titul. i. l. fina. & supra, in honoribus. §. philosophis. & supra l. proxi. §. angariarum. & nota quòd hęc omnia subit eccleſia præter hospitem. si modò sit prouincialis: ut C. de sacrosan. ecc. neminẽ. & lege, ad instructionẽ. & de episcopis & clericis. l. i. et l. de his.

Leges Romæ docẽs immunis.

† Paulus. l. i. Respõsorum.

† Ab his Du.

† Ulpianus in P. F.

Ijb i. iur. Epitomarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de his.& in authen.de eccle.tit.§.ad hæc.et ¶.de cen.l.fi.et C. de vecti.l.uniuersi.et noua vect.l.fin.

a Legato, Præstituta.§ biennij:ut C. de ho.non conti.l.fi.lib.x.et ¶.de leg.l. Paulus.§.j.et 5.tit.j.l.æstimationem.§.j.

b ¶ Vacant.§ C. de excu.mu.l.eos.li.x.et 5.quib.ex cau. ma. abesse.

DRator.§ CASVS Prætor cõcedit excusationem illi, qui non potest operã dare ad iudicãdum: ut quia ea valetudine sit, vt certum sit eum non posse perpetuò ciuilia munera subire: aut si ad sacerdotium aliquis sit assumptus. nãisti in perpetuũ excus. Secundò dicit, ꝙ sunt duo genera tribuendi uaca. muneris publici: et declarat in litera. Item qui non habet excusationẽ, inuitus cogitur iudicare. Itẽ si sponte quis suscepit officiũ iudicãdi, et cœpit de causa cognoscere: nũc uult se excusare: an audiatur, quæritur. et siquidem ex priuilegio quod prius habebat, uult se excusare, non auditur. si aũt nunc cepit habere excusationem, ut quia effectus infirmus sit, non debet in aliũ transferri iudiciũ: si cũ damno alicuius partium esset, sed expectabitur donec liberetur. Frãc.

c ¶ Prætor. § aliàs præter. et continuatur eũ l præc.sed malè. al. prætor, et bene. Acc.

d ¶ Excusaturum.§ aliàs enim cogerẽtur: ut 5. titu. j. l. fi. § iudicandi.

e ¶ Quòd.§ i. quia.

f ¶ Non potest.§ 5. de iud. si longius. et de procur. filiusfam. §. fi. cum legibus seq. et l. post litem. cum. sequẽ. item facit C. qui morbo.l.iij.lib.x.

g ¶ Quòd.§ i. quia.

h ¶ Religione.§ f. violata ad quod C. de epis. et cle.l.omnes qui. item facit 5. de arbi.non distinguemus.§. sacerdotio.

i ¶ Datur.§ Ille imperat immunitatem,qui excusatur etiã ab honoribus. Accursius.

k ¶ Acceperint.§ scilicet aliqui: vel accepit, scilicet aliquis.et not. diligenter hanc distinctionem, quia per hoc intelligitur 5.tit.i.l. cui. et l.fi. §.pe.et 5. in honoribus,§.qui muneris. et l.hi qui. et C.de uac. mu.pa.li.Accursius.

l ¶ Cogitur.§ hoc dic ut 5.titu. i.l.fi.§. iudicandi.excusationem autem habet quandoque perpetuam, quandoque temporalem: ut 5. in princip.huius legis.et ¶. prox.§.Accur.

m ¶ Si post causam actam.§ id est ceptam,aliàs acceptam. Accur.

n ¶ Agnoscendo.§ Not. quòd ipso facto renuntiauit,et ꝙ possunt aliqua fieri re integra, quæ postea nõ possunt ad quæ facit C.de test. nullum.et 5.de priuileg. uetera.l.fin et de reẽhibi. ꝙ si nolit. §. in factum.et 5.de arbi.quid tamen. et l.licet aũt.et l.fi qua.et l.non distinguemus..§.compromisso.et §. sacerdotio.et §.itẽ si quis Romæ.et §. sed si nunc.& C.si ex fal.alleg.l.ij.& 5. de dã.infec.fi finita.§.fi q̃s metu.& 5.eo.l.ij. §.q ad munera.& C.si fæpius in integ.resti.l.quanquã. & 5.de iureiur.admonendi.& C. de inoffic.testã.parẽtibus .& ad Maced.sed & si.§.penult.& fin. & l.sed & si.in princip. & ¶.titu.ij. vicarius.& 5. rem ratam hab.quo enim.§. Iul.& ¶.de ope.pub.l.j.in fin.& 3.de excus.tut.non solùm.§. fin.& l.sequen.& 5.de ꝓcurat.l.qui procuratorem.§.fi q̃s.& 5.de adult.fi vxor.§.fin.& de decur.l.Imperatores.in fin.& 5.de lege commis.fi fundus.§.fin.& C.de iure do.impe.l. si creditor. & 5. deposi.l. si hominem.§.fin.& C.de appel.ex illo.& 5. de decur.l.ij.in fi.sed arg.contrà,5.de priuil.vetera.l.ij.

o ¶ Vel ad tempus.§ secus si in perpetuum: vt in prin. huius legis.

p ¶ Nouo.§ facit 5.de iudi.l.de qua re.& l.vbi.

¶ Paulus libro primo.Sẽtẽtia. LEX XII.

LEgato qui publicũ negotiũ tuitus sit, intra tẽpora vacationi præstituta rursus eiusdem negotij defensio mandari non potest. ¶ Comites Præsidũ & Proconsulum, procuratorum Cæsaris,à muneribus vel honoribus & tutelis vacant. b

¶ Vlpianus lib.xxii.ad edict. LEX XIII.

PRætor c eos,quoscunq; intelligit operã dare non posse ad iudicandũ,pollicetur se excusaturum, d fortè ꝙ c in perpetuum quæs operam dare non potest: f quòd in eam valetudinẽ incidit, vt certum sit eum ciuilia officia subire nõ posse:aut si alio morbo laboret, vt suis †negotiis superesse non possit, vel si qui sacerdotium nacti sunt, vt discedere ab eo sine religione h nõ possint. nã & hi in perpetuũ excusantur. ¶ Duo genera tribuẽdæ muneris publici vacationis sunt:vnum plenius,cũ & militiæ datur. i aliud exiguius,cũ nudam muneris vacationem accepérint. k ¶ Qui autem nõ habet excusationem, etiam inuitus iudicare cogitur. l ¶ Si post causam actã m cœperit se excusare iudex, si quidem priuilegio quod habuit antè quàm susciperet iudiciũ, velit se excusare, nõ est audiẽdus.semel enim agnoscendo n iudiciũ, renuntiat excusationi. quòd si postea iusta causa incidat, vt iudex vel ad tempus o excusetur,nõ debet in alium transferri iudicium, si cum captione id futurum est alterutrius. Tolerabilius deniq; est interdũ iudicẽ qui semel cognouerit, tantisper expectare, quã iudici nouo ꝓrem rursus iudicandã committere.

¶ Modestinus lib.vii.Regul. LEX XIIII.

AD excusationem munerum defunctus filius nõ prodest, præterquàm in bello amissus. q

¶ Eodem tempore idem duas curas operis non administrabit. r

De iure immunitatis.

TITVLVS VI.

¶ Vlpianus lib.iii.Opinion. LEX I.

VI ob hoc tantũ in nauibus sunt,ut ĩ eis agendi s causa operentur, nulla constitutióe immunitatẽ à muneribus ciuilibus habent.

¶ Personis datę immunitates,hę redibus non relinquunt. t Sed & generi posterisq; datæ, u custoditæq;, x ad eos qui ex fœminis nati sunt,non pertinent. y

¶ Idem. † LEX II.

HI qui certa conditione muneribus vel honoribus se adstrinxerunt, cum aliàs compelli non possent inuiti suscipere istum honorem, fides eis seruanda est: conditio quoque, z siue ad munera, siue ad honores applicari se passi sunt, a ¶ Impuberes, quam uis necessitas penuriæ hominum tetigit eum. Item cõcessa immunitas alicui vt & ad posteros eius nata:in perpetuum ibit ad eius posteros. & hoc dicit hæc lex cum tribus.seq.Francis.cus.

† lib. 4. de off. Procõs. Du. fi. q.

† Du. condition̄e quase ad munera.&c.

s ¶ Agendi.§ i.nauigandi. ad quod 5. nau. caup.stab.l.j.§.ij.sed arg. contrà,5.de bo. pos.ex testamento mi.l.j.§.item nauarchos.Item contrà,5.ti.j.is qui.sed in prima iurauerat:vnde habet prjuilegiũ testandi.in secunda de domino dicit, hic de remige.vel hic causa agendi ꝓ prii commodi principaliter: in illa secundariò,sed principaliter reipub.vt 5.qui.ex cau.ma.l.qui data.

t ¶ Non relinquuntur.§ ut & ¶.eo.semper.§.immunitati.& 5.ti.i.in honoribus.§.vacationũ.& ¶.de reg.iur.l.priuilegia.& C.de excu mu. l.fordidorũ.lib.x.& ¶.de censi.l.iii.& 5.de verbor.oblig. l.fi Stichũ.§. stipulatio.& C.q numero lib.l.fin.lib.x.& 5.de vac.mu.l.vacatio.Acc.

v ¶ Datæ.§ immunitates.

x ¶ Custoditæ quæ.§ scilicet,datæ.

y ¶ Non pertinent.§ facit ¶.de uerbo.signi.quisquis.& l.non est.& 5.de pact.tale.§.fin.& instit.qui da.tu.pos.§.fin. Sed argumen. cõtrà, 5.de leg.i.si ita scriptum.& ¶.de verbo.signific.l.cognoscere.§.libero rum.sed illud quo ad alia.item facit ¶.eod.l.iiii.item facit C.de leg.l. in annalibus,& de condi.inser.l.i.

z ¶ Qui.Conditio quoque.§ f.seruanda.& facit 5.titu.ii.sponte. & 5.de uac.mu.l.pe.§.fin.& de noua.l.si delegatio.& 5.de veteranis,l.ii.& fin. & C.de iis qui sponte mu.sub.l.i.lib.x.

a ¶ Passi sunt.§ sed ille qui nõ cogit munera susciperé, spontè susciperé põtest supra titu.ii.sponte.et hic.sed nõ ꝓiudicat in aliis:siue hoc pacto assumpsit,siue etiã non: nisi ꝓmisit se omnia subiturum:ut hic,et C.de iis q spõte mu.sub.l.q cõditioni.et argũ.suprà,de operis libertorũ.l,operis non impositis.et C.de usuris.si creditor.nisi errore lapsus ꝓmisit omnia se subiturum: ut suprà,ad municipalem.l. liber tus,

tus.§.error.& locat.& conduct.si ignorans & ¶.de epis.& cler.auth. presbyteros.

a ¶ Cogat.§ id est, videtur propter neritiam eos esse cogendos.

b ¶ Admittendos.§ nisi vix ad tribunatũ numeri: vt C. de testamẽ. mili.l.6.& facit 5.ad mun. Lucius.§ pen.

c ¶ Declaratur.§ alter in adultis, vt sup. de decur.l. non tantũ. § j. & C. qui ætate. l. cum filius.lib.x.

d Aiores. Vacant.§ vt instit. de excus. tut. §. item maior & C qui ætate. l.j.& v. lib.x.

e ¶ Maior esse.§ in honoribus vitandis: secus in honoris adipiscendis: vt 5. de munc. & honorib.l.ad rẽ. quę est contra. nã sicut ibi fatur, ita hic odium. & facit 5.de postul.l.i. §. initium.& insti. de verborũ oblig.§. oẽs. in fi. & de ritu nupt. l. minorẽ. & 5. dẽ adult. l. si maritus. §. lex. & de excus. tut.l. ij. in princ.sed argu.cõtra, 5. ad Trebel. qui.l.iii. §. Sabinus. sed omnia dic ut not. 5. de minor. iii.§.minorem.

f ¶ Immunitates. Succedentibus.§ masculis. vt suprà.l.i.in fi. & 5. de mune. & hon.l. vacatio. & facit 5. de pœ.l.moris. § ille. & ¶.de cen.l. ętatẽ in fin. & 5.de ann.le.l.annua. & C.de legat. l. in annalibus. Sed arg.contrà, C.de vsufru. l. antiquitas. Item facit cõtra, C.de pœ.l.iiii.

S Emper.§ CASVS Honor debetur senectuti: similis qui & magistratibus, & circa munera municipalia subeunda, & circa alia quæ hic 5.tis elarè ponuntur in text. ideo vide ꝓ ipsum.Franc.

g ¶ In ciuitate.§ cõtrà in authenti.de appel.§.illo.Accur.

h ¶ Magistratibus.§ sed magistratus non potest uocari in ius:ut suprà de in ius uoc. l. j. ergo nec senex: ut eod.tit. l. generaliter. sed respon. vt in illa l. generaliter. & not. senem qui habet sexaginta annos,ut 5.de decurio, l. nõ tantum. §.j.

i ¶ Pecuniæ erogationem.§ quod quandoque fit,ut 5.tit.j.l.his honoribus. & sic no. g hi ex causa admittuntur: vt d.l.honor.in fi. & de decur.l.non tantum.§.pen.& fi. & l. ut gradatim.§.quoties.& l.eos.Accur.

k ¶ Legem quoque.§ id est,consuetudinem. nor. legem loci inspici oportere,sit scripta uel non:ut 5.de leg.& Senatu con. l. cùm de consuetudine. & l.fi de interpretatione.& 5.de decur.non tantum. §.fi. & quod cuiusque uniuersi l.item.& C de excu.mu.l.negotiantes. li.x.& continua cum præcedentibus.

l ¶ Complecteretur.§ lex municipalis.

m ¶ Nec abscise.id est,distincte uel præcisè,interpretatio Græci: & dic non ab omnibus quia non patrimonialibus:vt 5.tit.j.l. sunt & tit.jj. fi.§. ab huius.Accur.

n ¶ Sedecim.Sed hic xvj.aliàs xij.ut C.de decur. l. fi qs decurio.

cogat, a ad honores non esse admittendos, b rescripto ad Beridium Rufum legatum Siciliæ declaratur. c

¶ Idem lib.v. LEX VII.

MAiores septuaginta annis a tutelis & muneribus personalibus vacant. d sed qui ingressus est septuagesimum annum, nõ dum egressus, hac vacatione non vtetur: quia non videtur maior esse e septuaginta annis qui annum agit septuagesimum.

¶ Modestinus lib.vi.Regular. L. VIII.

IMmunitates generaliter tributæ eo iure vt ad posteros transmitterentur, in perpetuum succedentibus, f durant.

¶ Callistratus. † LEX V.

SEmper in ciuitate nostra senẽ tus venerabilis fuit. † nanque maiores nostri penè eundem honorem senibus, quem magistratibus h tribuebãt. circa munera quoque municipalia subeunda idem honor senectuti tributus est. sed eum qui in senectute locuples factus est, & antè nullo munere publico functus est, dici potest non eximi ab hoc honore priuilegio ętatis: maximè si non tam corporis habeat vexationem, quam pecuniæ i erogationem indicti muneris administratio: & ex ea sit ciuitate,in qua non facilè sufficientes viri publicis muneribus inueniantur. ¶ Legem quoq; k respici cuiusq; loci oportet, an cum aliquas immunitates nominatim cõplecteretur, l etiam de numero anorum in ea commemoretur. † id quod etiã colligi potest ex literis diui Pij, quas misit ad † Aemilium Proculum proconsulem prouinciæ Africę. ¶ Demonstratur varièe nec absciscè m numerum liberorũ ad excusationem municipaliũ munerum prodesse ex rescriptis diui † Aelij Pertinacis. nanque Siluio Candido in hæc verba rescripsit, n

† Du. idq; etiam.

† al. Deme trium. al. Enniũ. ut apud Du. Senex dicitur qui habet lx.ann.

† Eluij. Du.

In P.F.hĩ hoc loco græcum re scriptum. Lex Ioi in spicienda est.

Etsi non ab omnibus muneribus dimittit patrem natorũ numerus: tamen quia sedecim o pueros habere te perlibellum notificasti,nõ est irrationabile vt concedamus filiorum educationi, remitti tibi munera. ¶ Negotiatores qui annonam Vrbis adiuuant, item nauicularij p qui annonę Vrbis seruiũt, immunitatem a muneribus publicis cõsequuntur q quandiu in huiusmodi r actu sunt. nam remuneranda pericula eorum,quinetiã cohortãda s præmiis meritò placuit: vt qui peregrè muneribus quidè publicis cum periculo & labore fungerentur,a domesticis vexationibus & sumptibus liberentur: t cùm non sit alienum dicere etiam hos reipublicæ causa, dũ annonæ Vrbis u seruiunt,abesse. ¶ Immunitati,quæ nauicularijs præstatur, certa forma data est: quã immunitatem ipsi duntaxat habent: non etiam v liberis, x aut libertis eorũ præstatur.idque principalibus cõstitutionibus declarat. ¶ Diuus Hadrianus rescripsit immunitatẽ nauium maritimarum duntaxat habere, qui annonæ Vrbis seruiunt. y ¶ Licet in corpore nauiculariorum quit sit, nauem tamẽ uel naues non habeat, nec omnia ei congruant, quæ principalibus constitutionibus cauta sunt: non poterit vti priuilegio nauicularijs indulto. idque diui Fratres in hæc verba rescripserunt: †

† Vide Al. lib.dispun. ij.c.xix.

Ἐὰν γὰρ ἄλλαι τινὲς ὦσι πρόφασεις τῶν παιδίων, πρὸς τὸν ἀριθμὸν, πρὸς τὸ ἔλαττον ἀναγόμενον οὐ τοῦτο δεῖ ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτηδεύειν τὸ ἐπιτήδευμα, ἀφ' οὗ ἐπιτηδεύεται τὸ ἐπιτήδευμα, ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν ἔργων, ἀφ' ὧν τὸ ἔργον ἐπιτηδεύεται ἀπὸ τοῦ ἔργου.

id est,Fuere z & alii quidã sub nauicularioru prętextu frumentũ & oleũ mercantiũ in foro populi Romani, eoque immunitate fruentiũ, equũ ducẽtes publicas functiones subterfugere, cùm neque naugẽt,neq; plurimã a substãtiæ par-

o ¶ Nauicularii.§ suprà titu j. is qui naues.& C. de excu. tut. l.penult. & C.de naui. l.j.lib.xi.

p ¶ Consequuntur.§ nisi in tutelis connaviculariorum: ut de excu. tuto. l. penultima.

q ¶ In huiusmodi.§ aliud est in immunitate causa dignitatis cõcessa: ut C de excu. mu.l.eum. lib. x. item facit. 5. ad mu. l. sed si is.& de oper.lib.l. plane.& de procur.l. mutus.5.fi.ibi,quòd si affinitate.& C. de inofficio.test.l.fi. § sed hoc obtinere.& C. de profes.& me.l.i li. & sup. de re.di. l. in tãtum.& j.prox.§.

r ¶ Cohortanda.] aliàs coronanda: & aliàs cohortanda.

s ¶ Liberentur. § à patrimonialibus,ergo muneribus liberãtur: ut C.de naui.l.cum naviarchorum.lib.xi.

t ¶ Annonæ urbis.§ hic nota,quòd nauicularij vnum corpus habẽt, & licitum: ut ¶.§. licet.& §. fin. & suprà quod cuiusque uniuer.l.j. quorum ali qui deseruiunt annonæ portandæ Romæ. & de his loquitur C. de naui.per totum lib. xi.& duo.titul.sequẽt. Et hi sunt immunes dum durant in cõmuni seruitio: ut hic & ¶.§.diuus. est ergo opus quòd duret gestio, & quod nauis sit sua, aliàs non: vt suprà tit. j.iis qui.& suprà.l.i in prin. Item quòd nauis sit magna: ut ibidem, & ¶.§.licet. Item quòd non causa effugiendi muneris fecerit se nauicularium, ut infrà. §.diuus quoque. & ibi etiam succedunt sibi admicem:ut C.de naul.j.li. xi sunt & alii, qui non deseruiunt annonæ urbis, sed tamẽ habent maiorem partem substantiæ in negotiatione: ut suprà titu. j.l. nauicularij. ut in Græco quod est ¶.§.licet.& in isto sunt eadem necessaria quæ 5. excepto quòd non seruiunt annonæ urbi. & isti habent usque ad quinquennium:ut d.l.nauicularii. & facit ad hęc intelligenda infrà l. penultima.

v ¶ Non etiam.§ idem est in priuilegiis concessis ueteranis: ut 5.ti. i.in honoribus.§. vacationum.

x ¶ Liberis.§ personis enim data immunitas, cum personis finitur vt ¶.de censi.l.ij.R. & 5.eo.l.i.§.j.& facit C.de priu.de.l.i.

y ¶ Seruiunt.§ vt & 5.tit.i.iis qui & C.de sacrosan.eccl.quę sub prętextu.& 5.§.negotiatores.& no.ar.ꝙ possit uocari in ius etiam tempore feriato,qui eis non impeditur,secundum Io.ut no. 5. de feriis.l.i.

z ¶ Fuere & alii.§ interpretatio Græci.ꝓ Alci. lib.Dispũ.iij.c.xix.

a ¶ Neque plurimam.§ 5.titu.ij.l.nauicularij.

Hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Hoc circa.§ i. circa ea quæ sequuntur.
b ¶ Gerendũ.§§. ti. j. l.iii.§. q. ad munera. & de excus.tu.l. ij. §. j.& §.iij.his onerib.§. auctis.& §. q. ad liberta. pclama.nõ licet.l.j.in fi. & alia similia q̃ notãtur §.tit.ij.l. pe. §. fi. & §.ad muni.l. incola.
c ¶ Muneribus. §§. tit. ij.l. nauicularii.
d ¶ Non obstringũtur. § à tutelis tamen non excusãtur: ut C. de excus.tut. l. coloni. Ir. uel fortè speciale est in cõductore uectigalium. quod ultimũ reprobatur, secũdum Hug.§. de falsis. l. j. §. penult. & C. ne tutor uel curat.luectig. cõ.l. j.uel dic ut not. in l.illa coloni.& facit C.q. mu.li. se excusare. lib. x.l.i.& §.tit.i. in honoribus.§. nõ alios. & C. de conduct. & procura.l.iii.lib.xii.
e ¶ Subsignatæ § i. obligatæ. & sic ponit C.de admini.tut.l.fin. §.defensionem.
f ¶ Subsisti.§ i. dubitari. fic §. de procur. seruũ.in princ. Accur.
g ¶ Offerant.§ & sic suspecti: ut §.de pcur. l.quæ omnia.& C. qui mil.non pos.l.cura.
h ¶ Paria.§ aliàs principalia, & aliàs paria. nã principalia fiue paria Hispani & Cathelani dicunt, P. fic §. de manu.l.iiii.§.i. fortè si deiussorem dando qui debitis eorum satisfaciat, sicut dicitur in debitore fisci, q uectigalia cõducere non põt: ut §. de publi.licitatio. §. debitore. uel dic. i. soluẽdo:ut no.§. de cõdictio.ind.l.fi. § Titi°. aliàs est hic patria.
i ¶ Coloni quoque Cæsaris.§ non patrimonialis: ut hic colligitur posteà. Idẽ est si patrimonialis est, id est, priuata domus Imperatoris:ut C. qui da. tu.pos.l.fi. licet sit contrà: ut C. de excu.tut. l.coloni.fol.ut ibi.
k ¶ Idoneiores. Japud Boethiũ idoneius est prædicatum, quàm subiectũ in cõstituenda propositione. Acc.
l ¶ Coeundi.§ i. col legiũ faciendi. Accur.
m ¶ Adlegi.§ id est, eligi. Accursius.
n ¶ Imbecillæ ætatis. § hoc accipe ut §. d dec.nõ tm. §. i. Acc.
o ¶ Tenuioribus. § i. usilibus & pauperib. ad qd §.de col.illi.l. i. in prin.& l.iiii. i prin.
p ¶ Eos q.§ſ.diu° P.i°.
q ¶ Adlecti sunt.Jid est, electi.

† arg. huius literæ colligit Bart. q excrescẽtib. facultatibus eccle siæ debet tũc numerus canonicorũ augeri. concor. in c. cũ omnes. & in c. cum accessissent, de constit. extra. Adde tu et melius tex. in c. cum M. Ferrar. et ibi per oẽs scrib. quia est materia peculiaris illius c. præallegat. tit. de constit. in ant.

† Propius. i. uerisimilius. Bud. hic ubi exprimit qd sit paria facere.
† Du. nisi si paria fisco etc.
† Ciuilibus uel, nõ est apud Du.
† Ad nota ta hic per Barto. in ii. nota. addo gl. in c. i. §. item q ad dictas. in uerbo, resideb unt. de col. in pragma. sanc.
† Absunt hæc a P.F.
† In P.F. id est idcirco ĩstituta sũt &c.

tem in nauicularia & in mercatura habeant. Huiusmodi igitur hominibus, immunitas auferatur.

¶ Hoc circà [a] vacationes dicendũ est, vt si antè quis ad munera municipalia vocatus sit, quàm negotiari inciperet, vel antè quàm in collegium assumeretur quod immunitatem pariat, vel antè quàm septuagenarius fieret, vel antè quàm publicè profiteretur, uel ante quàm liberos susciperet, compellatur ad honorẽ gerendũ. [b] ¶ Negotiatio † pro incremẽto facultatũ exercenda est: aliòquin siquis maiore pecuniæ suæ parte negotiationem exercebit, & rursus locuples factus in eadẽ quãtitate negotiationis perseuerauerit, tenebitur muneribus. [c] sicuti locupletes qui modica pecunia cõparatis nauibus, se publicis muneribus subtrahere tentãt. idq; ita obseruandum epistola diui Adriani rescriptũ est. Diuus quoq; Pius rescripsit, vt quoties de aliquo nauiculario quęratur, illud ex cutiatur, an effugiendorum munerum causa imaginem nauicularii induat. ¶ Conductores etiam vectigalium fisci, necessitate subeundorum municipaljum munerum nõ obstringuntur. [d] idq; ita obseruandum diui fratres rescripserunt. ex quo principali rescripto intelligi potest, nõ honori conductorum datum ne cõpellantur ad munera municipalia: sed ne extenuentur facultates corũ, quę subsignatę [e] sunt fisco. vnde subsisti [f] potest, an prohibendi sint a pręside vel procuratore Cæsaris, etiam si vltrò se offerant [g] municipalibus muneribus. quod † propius est defendere, † ni si paria [h] cùm fisco feciſſe dicantur.

¶ Coloni quoque Cæsaris [i] à muneribus ciuilibus vel municipalibus liberantur, vt idoneiores [k] prędiis fiscalibus habeantur. ¶ Quibusdam † collegiis vel corporibus quibus [l] (artificii sui causa) ius coeundi [l] lege permissum est, immunitas tribuitur: scilicet eis collegiis vel corporibus in quibus artificii sui causa vnusquisque assumitur: ut fabrorum corpus est, & si qua eandem rationem originis habent. †

¶ Hæc idcirco constituta sunt, vt necessariã operam publicis vtilitatibus exhiberẽt. nec omnibus promiscuè qui assumpti sunt ĩ his collegiis, immunitas datur, sed artificibus dũtaxat, nec ab omni ętate ad legi [m] possunt: vt diuo Pio placuit, qui reprobauit prolixæ vel imbecillę [n] admodum ætatis homines.

Sed ne eos quidem qui augeant facultates, & munera ciuitatum sustinere possunt: priuilegiis quæ tenuioribus [o] per collegia distributis cõcessa sunt, vti posse, plurifariàm cõstitutum est. ¶ Eos qui [p] in corporibus adlecti [q] sunt, quę [r] immunitatem præbent † nauiculariorũ, si honorem decurionatus agnouerint, compellendos subire munera publica accepi: idque etiam confirmatum videtur rescripto diui Pertinacis.

¶ Callistra. aliàs Martia. lib. j. † LEX VI.

QVibusdam aliquam vacationem munerum grauiorum, cõditio tribuit: vt sint mẽsores, † † optiones, [t] valetudinarii medici, capsarii [u] artifices, & qui fossam faciunt, veterinarii, [x] architecti, [y] gubernatores, [z] naupegi, † balistarii [a] fabri, sagittarii, ærarii, [b] † bacularii, structores, carpentarii, scãdularii, gladiatores, † aquileges, tubarii, cornuarii, † arcarii, [c] plũbarij, [d] ferrarij, lapidarii, & ii qui calcem coquunt, & qui syluam incidunt, † & qui arborem [e] cædunt ac torrent. In eodem numero solent haberi lanii, venatores, victimarii, & optio fabricæ, & qui ęgris pręstò sunt, librarii quoque qui docere possunt, & horreorũ librarii, & librarii depositorum, & librarii caducorum, & adiutores corniculariorum, & stratores, & † poliones, & custodes armorum, & præco, † & buccinator. hi igitur omnes inter immunes habentur. [g]

De legationibus.

TITVLVS VII.

¶ Vlpianus lib. viij. ad Massurium Sabin.

LEX I.

EGatus municipalis si deseruerit legationem, pœna afficietur extraordinaria, motus ordine, [h] vt plerunque solet. [i]

¶ Idem lib. ij. Opinion. LEX II.

LEgatus contra rempublicam cuius legatus est, per alium a principe quid postulare potest. [k]

¶ Vtrùm quis deseruerit legationem, an ex necessaria causa moram passus sit, ordini [l] patriæ suæ probare debet. ¶ Cessatio vnius legati, [n] ei qui munus vt oportet obiit, [o] non nocet. [p] ¶ His qui non gratuitam legationem susceperũt, † legatitium [q] ex forma [r] restituitur.

r ¶ Quæ.§ſ. corpora. q. ergo est nauicularĩ pòt se excusare à decurionatu: ut hic, & §. de decu. l. Seuerus. sed si spõte suscepit, renuntiat excusationi eo ipso ut hic. & C. de his q. spõ. l. i. fic §. de priui le. uete. l. fi. & de inof. test. Pap. §. si conditionis. & de decu. l. ij. in fi. ité facit §. tit. ij. l. nauicularii: et §. tit. j. his q. &§. e. l. §. negotiatores
s Vibusdã. Mẽsores. § de quibus dĩ §. de excu. tu. l. mẽsores. ats ẽ hic messores.
t ¶ Optiones. Ji. q sunt i aliqua optione. i. societate peditũ: ut C. loca. l. fin. Accur.
v ¶ Capsarii. § hoc expone ut §. de offi. præfec. urbi. l. pen. §. fin.
x ¶ Veterinarii. § i. illi q fodiunt aurũ uel argentũ. aliàs uitriarii qui uasa uitrea faciũt.
y ¶ Architecti. Jprĩcipes tectorũ: ut i aut. de non alienan. §. qui autem. Accur.
z ¶ Gubernatores. J fortè nauium. Acc.
a ¶ Balistarii. § qui faciũt balistas. Accur.
b ¶ Aerarii § q faciũt uasa ærea uel de ære.
c ¶ Arcarii. § q faciũt arcus uel arcas. Accu.
d ¶ Plumbarii. § q fodiunt hæc.
e ¶ Arborem. § id est, carbonem.
f ¶ Præco. § ut §. de in ius uo. l. ii. in fi. Acc.
g ¶ Habẽtur. § ut & C. de excu. ar. li. x. l. ii.

† A. Tarũtenus Paternus lib. j. Militariũ

† Mensores, sunt q loca tentoriis figẽdis apta metiũtur: quique hospitia in ciuitatibus præstant.

† Du. optio. quid autẽ, sit optio in re militari vide Bud. hic apud quem & de cæteris.

† Du. balistrarii, specularii, fabri, &c.

† Du. et iõ arena missum.
† Seuerus.
† Du. Rufo.
† Du. qui in curiam lecti sunt. Du. de primorib. uiris.

† Bucularũ structores apud Du. al. legitur buccellarũ structores. al. bracteariĩ structores.
† Du. aquilices.
† Du. arcuarii.
† In P.F. & qui carbonẽ cedunt.
† pelliones.

DE LEGATIO.

h EGatus. Ordine. § si quo erat. i Solet. § fieri, & facit §. de ifa. l. neminẽ. & C. c. l. ii. & j. c. l. proxi. §. j. Accur.
k Egatus. Pòt. § nõ per se: ut j. eo. legatus. & l. Paulus. §. fi. & l. is qui. et facit C. de aduo. diuer. iudi. l. qui necessariò. Accur.
l ¶ Ordini. § ſ. decur.
m ¶ Probare debet. § §. de re milita. nõ omnes. §. a barbaris.
n ¶ Legati. § Cum duo erant legati.
o ¶ Obiit. § i. peregit uel fecit, uel subiit et facit C. eo. l. ii. in fi.
p ¶ Nõ nocet. § sed qualiter cessatio cõtutoris cõtutori, exactoris; suo cõsorti nocere debeat optimè p exẽpla poterit edoceri.
q ¶ Legatitiũ. § f. salariũ uel uiaticum: ut ad mu. Titius. aliàs. i. sumptus: ut j. eo. legatus. §. si quis.
r ¶ Ex forma. § f. legationis, ut cõsuetudine

neloci. fic C. de offic. præfe. præt. l. forma. & §. de pact. rescriptum. & dic restituitur. i. datur: vt j. eo. legatus. §. si quis. Accursius.
a CVm. dari debeat § ex aliquo contractu.
c ¶ Vbi quis. § scilicet, agere volens.
c ¶ Solueretur. § q. d. vtrunq; est opus, nec sufficit alterum. nã ante debitum licet tũc soluendum non posset petius §. de constit. pecuneum qui. §. Iul. ité tunc debitum, sed extra legationẽ soluendũ, non potest petit: vt hic dicitur. & facit §. de actio. & obliga. l. cõtraxisse. & de iudi. l. si qs in le. & l. non aliàs. §. i. & de arbi. nõ distinguemus. §. item si quis.
c ¶ Solueretur § ex aliquo contractu.
d ¶ Ciendum. Reipubli. § f. Romanorum.
e ¶ Rescripsit. § sed debito soluto posset. arg. eius quod in honore dicitur §. de mu. & hono. rescripto. §. debitores. Accur.
f ¶ Missum. § id est, dãnatum unde postulare non potest: ut §. de postu. l. j. §. item.
g ¶ Missum. § id est transmissum.
h ¶ Debitores fisci. § fortè principis. aliud est ergo fiscus: aliud respubli. ut hic, & in principio l.
i ¶ Legatione. § fine dãno fisci: ut §. tit. j. semper. §. conductores. & ad mu. l. fina. in princip. & de mu. & hono. rescripto. §. debitores. Accur.
k ¶ Dicit.] & est uerũ: ut §. tit. ij. l. j. in princip & facit j. de uerb. sig. l. Iaræ. §. amicos. & C. de inoffi. testamento. l. liberi.
l ¶ Non alios. § nisi sint absentes: ut infrà eodem. l. si absenti. §. penult.
m ¶ Filios. § & sic sine damno fisci hoc fit. argu. supra, ad mu. l. finali.
n ¶ Ordine. § id est, per ordinem
o ¶ Electi sunt.] sup. de alb. scri. l. i. & de mu. & ho. l. ut gradatim.
p ¶ De primatibus. § aliàs prioribus.
q ¶ Ternos. § i. sex, ut de lega. j. l. si quis testamento. Vel uerius, i. tres: ut in authen. de iudi. §. ne autem
r Legato. Prodesse.] ut ab eo tempore in antea reipubli. causa videatur abesse: & non tantum quando iter incipit arripere: sicut tẽpus suæ uacationis concessum non statim ex die reuersionis numeratur: sed cùm quodam temporis laxamento: ut §. de ua. mu. l. tempus. R. et facit §. qui. ex cau. ma. l. qui mittuntur. §. similiter.
s ¶ Cognoscet. § §. de iu. l. hi. §. sed si dubitetur. & §. ad muni. l. de iure. in prin. et §. eo. l. ii. §. i. et l. j. Accur.
t Filio. Vacatio. § quæ est biennii: ut C. eo. d. l. iii. et de ho. non conij. in fine. libr.

v ¶ In stipendiis. § aliàs impendiis. & dic semper. i. laborib. personæ. & facit. C. de hono. non con. inter pa. & filium. l. j. & §. lib. x.
x Filius biennii. § fic ergo biennio excusatur: ut j. l. proxi. & C. eod. l. iij & facit §. de mane. & ho. l. & qui. §. quamuis. & j. eo. l. vicarius. & §. eo. l. sciendum. §. legati. & §. l. proxi.

† In P.F. in impendiis.

† Vindicare in P.F.

† Seuerus. Du.

ad intellectũ huius tex. uid. Iacob. nigri in l. pen. in prin. num. §. de uerbo. obliga.

prum habent, rectè obseruatur: † in stipendiis [u] legationum, quę solo ministerio obeuntur, diuersa causa est.

¶ Papinianus. lib. j. respon. LEX VII

FIlius decurio pro patre legationis officiũ suscepit. ea res filium quò minùs ordine suo legatus proficiscatur, non excusat: pater tamen biennij [x] vacationem † vendicare poterit: quia per filium legatione functus videtur.

¶ Paulus lib. j. respon. LEX VIII.

PAulus respõdit, eum qui legatione functus est, intra tempora vacationis [y] prefinita non oportere compelli rursus ad defendendum publicũ negotium, etiam si de eadẽ causa litigetur. [z] ¶ Imperatores Verus & Antoninus AA. Germano Syluano. Legatione functis, biennij vacatio cõceditur: [a] nec interest vtrum legatio in urbe an in prouincia agentibus nobis mandata sit. ¶ Paulus. respondit, eum qui legatione fungitur, neque alienis, [b] neque propriis negotiis se interponere debere, in qua causa non uideri eum quoque contineri, qui cum amico suo prætore gratis consilium participat.

¶ Idem lib. iij. respon. LEX IX.

PAulus respondit, de eo dãno, quod legationis tempore legatus passus est, posse etiam legationis tempore experiri. [c]

¶ Idem lib. j. Sententia. LEX X.

LEgatus antè quàm officio legationis functus sit, in rem suam nihil agere potest: [d] exceptis iis, quæ ad iniuriam eius vel damnum parata ¶ sunt. ¶ Si quis in mu nere legationis antè quam ad patriam reuerteretur, decesserit, sumptus qui proficiscenti dati sunt, non restituuntur. †

¶ Idem lib. sing. de iur. libellor. LEX XI.

SI absenti § iuncta est legatio, eamque gratuitam [h] susceperit, potest & per alium quis legationem mittere. ¶ Qui legationis officio fungitur: licet suum negotium [i] curare non potest, ma

y PAulus. Vacationis. § scilicet bienniĩ: ut sup. l. proxi. & j. l. proxi.
z ¶ Litigetur. § suprà de uac. mu. l. legato. & §. de mune. & hono. l. æstimationem. §. fin. Accursius.
a ¶ Conceditur. § C. eo. l. ij. & de hono. nõ con. l. ij. in fin. lib. x.
b ¶ Alienis.] si sponte vellet gerere. nam si ex necessitate, puta pupillæ suę nomine, secus: ut j. l. legatus. & l. proxi. in prin. & l. legatus creatus. & l. si absenti. §. j. Accursius.
c PAulus. Experiri. § quo casu sicut alium conuenit legatus, ut hic, sic respondere debet eidẽ se conuenire uolenti: ut §. de iudi. l. qui non cogũtur. & facit §. l. proxi. in fin. & j. l. proxi. in princ. & §. de iudic. l. ii. §. ité si extra. ibi, non tantum, etc. Accur.
d LEgatus. Agere potest. § ut j. l. proxi. §. qui. et l. is qui. et l. eundem. §. ante. et §. l. ij. §. Paulus. sed certè imo uidetur°, q agere posit quãdocunq; vult: ut §. de iudi. l. ij. §. item si extra. ibi, sed si agant, etc. Solu. non agunt, ut hic, quin aduersus omnes se defendant: ut ibi, uel non agũt, si dãnum est recip. ut hic. alias sic: ut ibi. ad quod §. ad muni. l. fi. ij. respõ. In certis casibus tamen agit, et se non defendit: ut in ea. l. §. sed si agant. et hic subiicit. et j. l. proxi. §. j. & l. legatus & §. eo. l. Paulus.
e ¶ Parata sunt. § ut §. eo. l. proxi. & j. l. proxi. §. j. & §. de iudi. l. ij. §. sed si agant.
f ¶ Non restituuntur. § an autẽ possunt peti, quod uidetur: ut in aduocato fisci: ut C. de aduo. di. iudi. l. post duos. & ſ. aduo. diuer. iudi. iubemus. §. fin. uidetur enim perfunctus defunctus: ut arg. j. de ua. cog. l. j. §. duus. & §. de off. assef. diem. et de statulib. cùm hæres. §. Stichus. & ad Tertullia. l. ii. §. confessi. et de condi. ob causam. l. si pecuniam j. respon.

g Absenti. § suprà ad mu. Titio.
h ¶ Gratuitam. § id est, spontè. aliàs non susceptã quomodo alij dare potestet est speciale hic quando absens: et sic intellige j. eo. l. ui carius. alias contrà, §. eo. scièdum. §. legati. et facit §. eo. filio. et l. filius. uel dic gratuitam propriè, ut §. l. ii. in fi. uel si legatuum habet, nõ potest delegari alii. Accursius.
i ¶ Suum negotium § quo lucrum capiet. secus si damnum fugere pullare,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulsare, iniuriam vè repellere: vt ſ. proxi. l. Paulus.

a ¶ Participem ꝫ vel contutorem.

b Dicat. ꝫ neceſſa. as eum excuſat, ad quod ſ. de poſtulā. l. j. §. ſed eſt æquiſſimum. & l. puto. in prin. & l. pen. & fin. de aduo. diuer. iudi. iubemus. §. ad hoc. & l. petitiones. §. & ad hoc. & ſ. l. proxi. in prin.

c Egatus creatus. ꝫ nomē ciuitatis vn de erat legatus. Et eſt ſpeciale in domo: quę eſt tutiſſimū cuiq; refugiū: vt & ſ. de in ius voc. plerique. In aliis cōtrā. ut hic ſubiicit.

d ¶ Emiſit. ꝫ ſcilicet legatus.

e ¶ Obſtringi. ꝫ vt & ſ. Paulus. §. fi. & l. legatus i prin. & l. ſi abſenti. §. j.

f Icarius. ꝫ Pone exēplū. §. ſi abſenti. in prin. uel ut ſ. filio. & l. filius. ne ſit contrā. §. ſciendum. §. legati.

g ¶ Cogetur. ꝫ ut ſ. e. filio propter patrē.

h Vi libera. ꝫ i. liberatus: quia eſt finita: ut ſ. de iudi. l. ij. §. planè. & ſ. q. ex cau. ma. l. non videtur & de re mil. l. i. & ſ. ti. ii. rēpus. vel dic, liber abeſt, & nō tanquam legatus: quod in idem recidit.

i S qui legatione. Libellum ꝫ conſectionalē. ſed ob. ſ. l. legatus ante. in princ. Rū. vt hic. Item fallit hoc in caſibus ut ibidē no. Item ar. ſ. de in ius vo. l. libertus.

k Vndem plures. ꝫ ſ. perfecta prima, adeò quòd cogatur poſt biēnium: vel etiam una uice poteſt cōmitti pro pluribus negotiis ad plura loca vel vnum. Accur.

l Præſertim. ꝫ l. ſunt vera ꝓdicta. Acc.

m ¶ Sumptus. ꝫ ſcilicet ſufficies maximè. nam & gratis ſuſcipere poteſt: ut ſ. l. ij. §. fi.

n ¶ Suadeat. ꝫ aliàs ſubeat.

o ¶ Suſcepta ꝫ negotium morum.

p ¶ Fūgatur. ꝫ i. fugitius ſit: & iſto ſecūdo caſu ſi feratur ſententia in eum, uel in aliquo in eum procedatur per quod ius ſuum lędatur, reſtituitur: ut no. ſuprà, de in integ. reſti. l. fi. in alio denegatur ei reſtitutio: uerūm vtroque caſu debet ſe defendere per ſe vel p alium. & ſi nō ſit qui eum defendat, mittitur aduerſarius in poſſeſſionē: uel reſtituitur aduerſus ipſum legatū: ut ſ. ex quib. cau. ma. itē. §. primo. & l. ſequenti. & l. ſ. d & ſi per prę. §. j. & fi. & facit ſ. eum qui ap. l. i. & ii. & quod ibi not. & ſ. l. proxi & ſ. iudi. ſolui. ſi reus.

q ¶ Si quis legatum. Sancti. ꝫ id eſt, inuiolabiles: ut & ſ. de re. diu. l. ſanctum. §. j.

r ¶ Liberos. ꝫ ſecus ſi ex alia cauſa: ut ſ. de cap. in bello. ii. reſpon.

s ¶ Expulſiſſe. ꝫ ſcilicet perpetuò. ad quod ſ. de capi. dimi. l. amiſſione. §. qui ceſſant.

t ¶ Interdiceret. ꝫ ut inſti. de capi. dimi. §. minor.

v ¶ Numāni. ꝫ erant: hoſtes qui voluerunt Hoſtiliū, ꝙ offenderat eorum legatos: aliàs eſt manumiſſum. & legū per l. ſ. de capti. & poſtliminio reuer. l. v. ſ. fi. ſed prima placet.

x Vt eſſet. ꝫ id eſt, remaneret. ſic ſ. de iudi. Iulianus.

y Ciuis Romanus. ꝫ quaſi inſit in deditione ea tacita cōditio, ſi ab hoſtibus admittatur. Quædam enim quandoque tacitè intelliguntur. ut ſi errāti poſ. tradat, non vī tradens perdere, cum errans non quærat: vt ſ. de acqui. poſſ. l. ſi me in vacuam. Item ſi creditor permiſit vendi pignus: ita nocet, ſi venditio ſecuta eſt: vt ſ. qui. mo. pig. vel hypot. ſol. ſicut. §. ſi voluntate. & ſ. de fideiuſ. ſi ſtipulatus. §. penul.

¶ DE ADMINISTRATIONE RERVM ad ciuitatem pertinentium.

SI quis legatum hoſtium pulſaſſet, contra ius gentium id commiſſum eſſe exiſtimatur: quia ſanctiq; habentur legati. Et ideo ſi cū legati apud nos eſſent gentis alicuius, bellum eis indictum ſit, reſpōſum eſt liberos r eos manere: id enim iure gentium † conueniēs eſſe. Itaque eum qui legatum pulſaſſet, Quintus Mutius dedi hoſtib. quorum erant † legati, reſpōdit vtilius eſſe. quem hoſtes ſi non recepiſſent, quæſitum eſt, an ciuis Romanus maneret: quibuſdam exiſtimātibus manere, aliis contrà: quia quē ſemel populus iuſſiſſet dedi, ex ciuitate expuliſſe ſ videretur: † ſicut faceret cùm aqua & igni interdiceret t. in qua ſententia videtur Publius Mutius fuiſſe. Id autem maximè quæſitum eſt in Hoſtilio † Mancino, quem Numantini u ſibi deditum, non acceperunt: † de quo tamen lex poſteà lata eſt, vt eſſet x ciuis Romanus: y & præturam quoque geſſiſſe dicitur.

z ¶ Vod. Nō licet. ꝫ niſi in caſibus: vt ſ. l. legatū. & ſ. de vſufruct. leg. l. legatam ciuitati. & infrà de ope. pu. l. pen. & de poſſi. l. Imperatores. in fi n. & C. de expen. pu. li. xj. l. j. & facit ſ. de iur. & fac. ign. l. penul. §. fi. & de vſufr. lega. l. quidā. & de an. le. liberto. §. Lucius.

† Facit ad id qđ voluit glo. in ci. §. q rei. de coll. in prag. ſanc. in uer. pluralitatis. in vij. col.

NOn vtique. ꝫ CASVS. Aliqua pacta quæ ſunt apposita in præteritis locationibus, non ſpectātur in futuris. Item quod quis prohibet per ſe exercere, nec per alium facere poteſt: & ſic decurio qui per ſe prędia ad colēdum conducere non poteſt, nec per alium debet conducere: etſi contrà facit, reuocatur quod factum eſt. Item qui emit frumētum à republic. ſi ſoluit pretium in aliam frumentariam, quàm frumentariam, adhuc ſoluere tenetur: & contra eum abſentem poteſt de hoc dari ſententia. Item debitor ex frumentaria cauſa debet ſoluere citò, & debet cogi ad ſoluendū per præſidem prouinciæ. Item pecunia data ad comparationem frumenti, debet reſtitui ciuitati, non compenſari: & ſi pecunia frumentaria in alios vſus ſit conſumpta, quàm quibus deſtinata erat: reddi debet ciuitati a procuratore reipubli. Item ſi pecunia frumentaria reddatur ciuitati cum vſuris fiſcalibus, ſatis eſt: nec uſura uſurarum debetur. & hoc dicit hæc lex uſque ad §. grani.

† In P. F. le gati, ſolit' eſt reſpondere. quem &c.

¶ Grani ꝫ Dic caſum ut in glo. Secundo dicit: procurator reipubli. non habuit quendam officialem qui tunc temporis erat idoneus: poſteà factus eſt non idoneus ex aliquo fortuito caſu, cui prouidere nequiuit. procurator reipublicæ huius nomine non tenetur. Item ſi duo magiſtratus vel collegæ habeant adminiſtrationem rei ad ciuitatem pertinēris, & unus malè gerat: tenetur & alter ciuitati: & quod unus ſoluit ciuitati pro mala geſtione alterius, recuperat ab eo pro quo ſoluit & ab eius hæredibus.

† Cic. in Topicis.

¶ Conductore. ꝫ Conductor operis publici fraudulenter geſſit: & ꝓpter hoc punitus fuit in aliqua pœna, fideiuſſor eius idē opus extruēdum alii locauit: nec perfectū, eſt dicitur, ꝙ hic fideiuſſor tenetur etiā in uſuras pecuniæ, quæ erat ſoluta pro mercede conductori: tum, quia fideiuſſerat in omnem cauſam, tum quia ſecundo locando videtur ſuum periculum agnoſcere. Item qui fideiuſsit pro conductore uectigalis in uniuerſam conductionem, in vſuris quoque videtur fideiubere: & ſic in eis tenetur, niſi aliud eſſet dictum. In ultima autem parte legis dic caſum ut in gloſſa, quæ incipit, qui emit, &c. Franciſcus.

† vid Bud. hic.

† Cic. lib. ſ. de Orato. & lib. j. officio. Gell. lib. x. noct. Attica. ca. 20.

a ¶ Non vtique. ꝫ volebat fiſcus a primo quod habebat a ſecundo.

¶ Idem lib. viij regul. LEX XVI.

EVndem pluresk legationes ſuſcipere prohibitum non eſt: præſertim l ſi & ſumptus m & itineris compendium ſuadeat. n

¶ Ante legationem ſuſceptā ſi cui negotium moueatur, etiam abſens defendi debet. ſuſcepta o verò legatione non niſi iniuncto munere fungatur. p

¶ Pōpo. li. xxxvij. ad Quin. Mut. LXVII.

¶ Idem lib. iii. Opinio. LEX II.

NOn vtique a de exemplo poſterioris locationis, præteritarum conductionum quæ ſuam legem habuerunt, rationem iniri

¶ Vlpianus lib. x. Diſputa. LEX I.

Vod ad certam ſpeciem ciuitati relinquitur, in alios vſus conuertere non licet. z

¶ Vlpianus lib. xx. Diſputa. LEX I.

IS qui legationi ſine permiſſu principis de aliis ſuis negotiis dare nō poteſt.

¶ Modeſtinus lib. vj. regul. LEX XV.

IS qui legatione fungitur, libellum i ſine permiſſu principis de aliis ſuis negotiis dare nō poteſt.

¶ Idem lib. viij regul. LEX XVI.

EVndem pluresk legationes ſuſcipere prohibitum non eſt: præſertim l ſi & ſumptus m & itineris compendium ſuadeat. n

¶ Ante legationem ſuſceptā ſi cui negotium moueatur, etiam abſens defendi debet. ſuſcepta o verò legatione non niſi iniuncto munere fungatur. p

¶ Pōpo. li. xxxvij. ad Quin. Mut. LXVII.

u ¶ Agere debet ꝫ Hic no. quatuor. Primò, quod nō poſſum p me, nec per aliū: ut hic, & ſ. de tut. & cura. da. l. ſcire. §. ſi mater. & ſ. de cō trahen. empt. l. non licet. & C. de hære. inſti. l. neq; per ſe. & de diſtra. pigno. & qui ſub imagine. & de uſu. l. eos. in fin. & ſ. de autho. tuto. pupillus. §. ſed ſi per interpoſitā. & ſ. ad Maced. ſed Iuli. in prin. & l. filium. qui & à qui. l. ſi quis in rem. §. fi. & C. de contractib. iud. l. i. in fi. & ſ. de fal. dmus. ii. reſpon. & de uſuca. Labeo. §. ſed cū. & de bo. lib. quæritur. & C. de pœ. iud. l. i. Secundò, quod poſſum per me, & per aliū. ad qđ ſ. de leg. j. ſi mihi. §. regula. & de iniur. ſed ſi vnius. §. idem ait & ſi. Tertiò, quod per me nō poſſum, poſſum tamen per alium: ut & ſ. de offi. præfec. urb. l. ſi. & mand. l. ſi mandauero. §. ſi hi. & C. de procu. l. quicunque. & de acquiren. hæred. Antiſtius. §. fi. & ſ. quæ res pigno. obl. Ariſto. ubi de hoc Jixi. Quartò, ꝙ aliqua per me poſſum, quæ non per aliū. ad quod ſ. an per alii. cauſa appel. l. j. & de pub. iudic. l. pen. §. j. & C. de his qui ve. ætā. impe. l. ij.

† Du. locat.

† Sic in P. F. Halo. au tē legit nō ſecundum. Sed malè Auguſt. lib. j. emēd. c. 2.

† Du. uſurpatam.

b ¶ Non licet. ꝫ ut & C. loca. l. curialis. uerū ſi ſuccedat ei, qui habet ea conducta, rema nebit in conductione. ut ſ. d decu. l. decurio. & argu. ſ. de re mili. l. milites prohibentur. in fi. & de fal. l. j. §. pe.

c ¶ Vſurpata. ꝫ id eſt in malum uſum ducta.

d ¶ Reuocentur. ꝫ ut & ſ. de iur. fiſc. l. auferē. §. quod à præſide.

e ¶ In alium uſum. ꝫ qui emit frumentum à repu. ſi ſoluit pretium in aliam rationem q̄ frumentariam, reipu. adhuc ſoluet: ut & C. de cōpen. l. ſi ex uendi tione. & redditur ei quod ſoluit: ut ſubijci. Vel dic uerius, ꝙ ſuit pecunia data alicui ut emeret frumentum reipub. qui in alium uſum reipub. conuertit: debet reddere ſtatim. ſi reſpu. ei reſtituit, quod in alium uſum eſt conuerſum: ut ℸ. §. ad frumenti. & §. ſi autem.

† Curatore. Du.

† In P. F. cōputationi.

f ¶ Debito. ꝫ cum uſuris, nō cum uſurarum uſuris: ut ℸ. §. ſi indemnitas.

g ¶ Inanis. ꝫ id eſt ualet etiam contra abſentem. & eſt ſpeciale, regulariter contra. ſ. de re iudi. l. de unoquoque. Accur.

h ¶ Acceptorum. ꝫ pro frumento emendo.

i ¶ Et datorum. ꝫ in alium uſum.

k ¶ Ponatur. ꝫ niſi tm ei reſtituatur à repu. quantum in alium uſum poſuit, & ipſe totam frumentariā pecuniam reddat: ut ℸ. §. ſi autem.

l ¶ Debitor. ꝫ uel emptor uel qui acceperit pecuniam ad emendū: ut ſ. proxi. teſpon. dixi.

m ¶ Quàm primum. ꝫ id eſt cito. ad quod ſ. de iur. fiſc. in fraudem. §. fiſcalibus.

n ¶ Habet. ꝫ ſi habes in litera habent, dic reſpu. & debitor frumentarius. Si uero habes habet: dic reſpu. uel uerius, ſ. debitor frumenta riæ pecuniæ: ut ſ. de iure fiſc. l. iij. §. multa. & C. quando fiſc. uel pri. ſi non inficiantur.

o ¶ Compenſari. ꝫ ut & C. de compen. l. in ea. & l. ſi. & ſ. de iure fiſ. l. aufertur. §. qui compenſationem.

p Pecunia. ꝫ data ad compenſationem frumenti ut prædixi.

q ¶ Solui. ꝫ id eſt reddi.

r ¶ Vſuris. ꝫ ſcilicet fiſcalibus, quæ ſunt ſemiſſes: ut ſ. de uſu. cùm quidam. §. ſi debitores. at ſi in ſuum uſum, tunc centeſimæ: ut ſ. de negot. geſt. qui ſine.

s Sit. ꝫ uel ſoluta uel ſoluenda.

t Faciant. ꝫ ut & C. ex qui. cau. infa. ir. l. improbum. & C. de uſur.

oportet. ¶ Quod qs ſuo nomine exercere prohibetur, id nec per ſubiectam perſonā agere debet. Et ideo ſi Decurio ſubiectis aliorum nominibus prædia publica † colat, quæ decurionib. conducere non licet, b † ſecundùm legem † vſurpata reuocētur. d ¶ Quod de frumentaria ratione in alium vſum e conuerſum eſt, ſuæ cauſæ cum incremēto debito † reſtituatur: idq; & ſi contra abſentē pronūtiatum eſt, inanis g querela eſt: ratio tū adminiſtrationis ſecundùm fidem acceptorum h & dato rum i ponatur. k ¶ Frumētariæ pecunię ſuo nomine debitor l q̄ primùm m ſoluat. Neceſſaria em omnibus rebus publicis frumentaria pecunia moram ſolutionis accipere non dębet: ſed debitores, quos ex eadem cauſa habet, n ad ſolutionem per præſidem prouinciæ compeliantur. o Ad frumenti comparationem pecunia data, reſtitui ciuitati, nō compenſari o in erogata debet. Sin autem frumentaria pecunia p in alios vſus quàm quibus deſtinata eſt, cō uerſa fuerit, uelut in opus balneorum publicorum: licet ex bona fide datum probatur, compenſari quidem frumentariæ pecuniæ nō oportet: ſolui q autem à † procuratore reipublicæ iubetur. ¶ Si indemnitas debiti frumentariæ pecuniæ cum ſuis vſuris r ſit, s im modicæ & illicitæ diſpenſationis modus non adhibetur, id eſt, ne commodorum commoda, & vſuræ vſurarum incrementū faciāt. t

¶ Grani æſtimationem per iniuriam u poſt emptionem ablati, quæ rationibus publicis refertur, curator reipublicæ domino reſtitui iubeat. x ¶ Si eo tēpore quo eſt nominatus idoneus, y poſteà lapſus z facultatibus, dānum debitis reipublicæ dederit, a quia fortuitos caſus nullum humanū conſiliū præuidere poteſt, b † procurator hoc nomine nihil præſtare debet. ¶ Ius reipublicę pacto c mutari nō poteſt, quò minùs magiſtratus collegæ quoq; nomine conueniatur in iis ſpeciebus, in q bus fieri id iure permiſſum eſt. d Actio autē quæ propterea in collegam decerni ſolet, ei qui pro alterō dependit, ex æquitate e competit: & quod depenſum eſſe per collegam f in magiſtratu probabitur, ſolui & ab hæredibus eius præſes prouinciæ iubet. ¶ Cō ductore perficienti operis puniendo, g fideiuſſor, qui pro eo interuenerat, idē opus extruendū alij locauerat. Nec à ſecundo redempto re opere perfecto, vſurarum præſtationem hæres fideiuſſoris recuſare non debet: cùm & prior cauſa in bonæ fidei contractu in vniuerſum h fideiuſſorem obligauerit, & poſterior locatio (quia ſuū periculum agnouerit) ſolidæ præſtationi reipublicæ eum ſubſtituerit. i ¶ Qui fideiuſſerunt pro cō ductore vectigalis in vniuerſam conductionem, in vſuras quoque iure conueniuntur, niſi propriè quid in perſona eorum verbis obligationis expreſſum eſt. † Sed & ſi in locatione fundorū, k pro ſterilitate temporis, boni viri arbitratu in ſoluenda penſione cuiuſque anni pacto compre-

† Du. creator.

† Du. Sed ſi.

¶ Per iniuriam. ꝫ aliquis emit à repub. frumentum. ſed pretiū ſoluit ut debuit. ſed frumentū fuit emptor. à repub. poſteà ablatum: uel non traditū. certè eſt reddendum pretium. uel dic ꝙ fuit traditum, & per extraneum euictum. nam tenetur fiſcus ad pretiū reddendum. ſed tunc eſt contra. ſ. de euic. ſi per imprudentiam. q a hic dicit per iniuriā: & dicit ꝙ prima facie videbatur iniuria, ſed non erat: nec tamen ſi ſcus tenetur ad intereſſe: uel ultra æſtimationem, etiā ſi promiſit: ut ſ. de iure fiſc. ſi procurator. uel dic ꝙ etiam ſi per iniuriam eſt euictū, tñ ad pretiū tenetur: ut ſit ſpeciale contra fiſcum: cùm aliud ſit pro eo aut d. l. ſi procurator. ad quod C. communia de lega. l. ſi. §. fina.

Apud Du. §. iſte hoc modo incipit. Idē ex eodem lib. Conductore, &c.

x ¶ Iubeat. ꝫ aliàs iubeatur reſtituere, ſ. à præſide prouinciæ. & facit ſ. de actio. emp. ſi ſterilis. §. cùm per uenditorem.

y Idoneus. ꝫ aliquis officialis à curatore reipublicæ: ut C. de peri. no. l. j. lib. xj. & fac. ſ. de fideiuſ. l. fideiuſſores. & de magi. cō. l. j. §. ſi magiſtratus. Accur.

z ¶ Lapſus. ꝫ ſubaudi eſt fortuito caſu. & hic officialis.

a ¶ Dederit. ꝫ patiēdo debitores reipu. fieri non ſoluendo.

b ¶ Poteſt. ꝫ ut ſ. de admini. tut. l. ſi reſpublica. & C. de pig. ac. l. quæ fortuitis. Accur.

c ¶ Pacto. ꝫ inito inter ipſos magiſtratus: ut ſ. de pac. l. ius pu. & ℸ. de re. iur. l. neq; §. j. & l. nec ex ꝓterito. niſi quo ad hoc quia primò cōueni: ꝫ ille: ut ſ. de magi. con. l. j. §. ſi magiſtratus.

d ¶ Permiſſum eſt. ꝫ quod eſt ſemper niſi quando à iudice fit diuiſio. Sed & tunc ſi prohibere potuit: ut ℸ. l. proxi. & l. pe. § antepe. & not. ſ. ad muni. l. imperatores. Accur.

e Ex æquitate. ꝫ ſcilicet utilis neg. geſt. ut ſ. de tut. & ra. diſt. l. j. §. nunc tractemus. & de neg. geſt. l. ſoluendo.

f ¶ Collegam. ꝫ id eſt per eum qui erat collega in magiſtratu.

g ¶ Punito. ꝫ in pœna aliqua, cùm fraudulēter admiſerit: ut ℸ. l. ult. §. iiij. non autem ſortem, id eſt mercedem quam acceperat reſtituet. & ideo eius infrà, dicit præſtari uſuras. Sed oppo. C. de uſur. eos. §. pen. ubi nec occaſione pœnæ. Reſpon. ratione doli fuit pœna inflicta, at uſura ratione morę.

h ¶ In uniuerſum. ꝫ hoc dic ut ℸ. proxi. reſpon.

i ¶ Subſtituerit. ꝫ quaſi ſequelam: ut ſ. de inſtit. l. cuicunque. §. item ſullonum. cum concor. Accur.

k ¶ Expreſſum eſt. ꝫ ut ſ. de fideiuſ. l. fideiuſſores. §. i. & facit C. de pac. inter empt. l. in initio. & C. de fideiuſ. l. fideiuſſor. & de uerb. obl. l. ſi ſeruum. §. nunc uideamus. in fi. & ſ. loca. quæro. & quod ibi not. & C. quod cum eo. l. ſi mandato. & ſ. ad muni. Lucius. §. j. & ſ. de fideiuſſor. l. ſi quis pro. §. j.

l ¶ Fundorū. ꝫ quia timebatur ſterilitas, actū fuit ut penſio cuiuſ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

libet anni æstimaretur arbitrio boni viri.sed tũc est contra. ſ.loca.ſi merces.in princ. Respon.hic ſpecialè.uel dic boni viri,ſ.certi.uel pone ſecundò,quòd tantùm diminuere debet fieri arbitrio boni viri cuiuſq; anni,ſcilicet quo contigerit ſterilitas.Et fa.ſ.loc.& cõduc. l. ex conducto.§.fina.& §.ſequen.

a ¶ Fides.} quæ eſt ut ſeruetur pactum: ut ſ.de pact. l.j. in princ. Accurſius.

CVratores.} CASVS. Quidam erant curatores alicuius officij cõis: & eis omnibus inſolidũ certa pecunia publica dãda erat,data eſt cuique pars ſua pecunię,& ſic diuiſim.dicitur q pp hoc nõ liberatur vnuſquiſq; ab oblig. inſolidum.Vipia. tñ dicit gerenti primò conueniendũ ad ſimilitudinẽ tutorũ.Item ſi curator reipub.locauit prædiũ vſq; ad quinquennium non exacta idonea cautione deinde cõductor remãſit in cõductione & poſt quinquẽniũ: eſt factus debitor reipub. quia approbare uidetur dimittendo ei prædium. non idem in uectigalibus erat conſtitutum : imò quilibet curator pro ſuo tpe tenetur. Item ſi curator reipu. animo nouandi promiſit creditoribus reipu.dicitur q ex hoc liberatur reſpu. & ipſe tenetur ex officio : ſecus ſi conſtituat ſe ſoluturum. Item patre electo curatore reipu. filius eius non cogitur pro eo fideiubere etiã ſi prius eſſet emancipatus à patre. Item ſi fideiuſſor magiſtratus dedit pignora : tenentur pignora in eum caſum, cũ ſolidum à magiſtratu ſeruari non poſſit.hoc dicit cum l.ſeq.Franciſcus.

b ¶ Periculo.} ſcilicet ſolidi.

c ¶ Vlpianus} ſcilicet dicit quod ſequitur,uel quod præcedit.

d ¶ Rior tamen.} alias incipit lex.& fac. C.ſi tutor non geſſ.l.j & i.& C.de conue.fiſci de.l.iiii. & ſ. de admini.tu l.tutores. §.in eum.& C.quo quis ordi.con.l.j.& de admini.tut.l.fi.Sed argum.contra.ſ.de cur.bonis dan.l.ij.§.fina.ſed eſt ibi ratio,ut ibi dixi.Item facit qđ no.ſ.admu.l.imperator.& facit ſ.de admini.tuto.l.etiam.& ĵ. l.ultima.§.penulti.

e ¶ Cæteris annis.} ultra quinquennium.

f ¶ Reliqua.} id eſt debitor fiſco eſſe cœpit.

g ¶ Non potuerint.} ſcilicet à colono.

h ¶ Succeſſor.} ſcilicet eius qui &c.id eſt alius curator. & dic tenẽbitur.ſ.reipu.quia approbare tũ dimittendo ei prædium : ut ſ. ad muni.Titio.§.j.ſed duo quæro, primò ſi ante quinquennium finiuit ſuum officium curator qui locauit,cuius ſit periculũ ex tunc?Reſpõ. ſuum quo ad rempu.ut ſtatim ſubijcit. non tũ amodò tenebitur : ut ĵ.proxi.no.Item quid ſi durauit.offi. ultra quinquennium , cuius eſt periculum eius temporis? Reſpon.huius locatoris . nam ſi efficitur periculum alterius per approbationem: multò magis remanet huius in offic.durantis.

i ¶ Sui temporis.} id eſt ſuæ locationis.amodò ergo innuit factum idem.Sed quid differt locatio à uectigali? Reſpon.mutũ : quia altero caſu tranſit dominium utile uel effectus:altero non : ut ſ.ſi ager uect. per totum.

k ¶ Singuli.} curatores.reipu.

l ¶ In eum.} poteſtatem uel alium officialem.

m ¶ Adminiſtrationis.} ſcilicet ſuæ.Accur.

n ¶ Creditoribus.} qui mutuauerunt reipub.

o ¶ Facta.} per hoc rempub.liberauit.

p ¶ Denegari.} creditoribus qui nouauerunt.

q ¶ Videtur.} ſcilicet qui nouauit ſecundùm Azo.& ſic tenetur ex omni alio cõtractu etiam finito officio,præterquam de cõſtituto.ſic hensum eſt explorata lege conductionis,fides[a] bona ſequẽda eſt.

¶ Papinianus li.j.Reſpon. LEX III.

CVratores communis officij diuiſa pecunia,quàm omnibus inſolidum publicè dari placuit,periculo[b] vice mutua non liberantur.

¶ Vlpianus[c] ſcribit. LEX IIII.

PRior[f] tamẽ[d] exemplo tutorum conueniendus eſt is,qui geſſit. ¶ † Prædium publicum in quinque annos idonea cautione nõ exacta curator reipublicę locauit. Cæteris annis[e] colonus fi re liqua[f] traxerit,& de fructibus p̃dij mercedes ſeruari non potuerint,[g] ſucceſſor,[h] qui locauit,tenebitur. Idem in vectigalibus nõ ita pridem cõſtitutum eſt, ſcilicet ut ſui temporis[i] ſinguli[k] periculum præſtarent. ¶ In eum,[l] qui adminiſtrationis[m] tempore creditoribus[n] reipublicæ nouatione facta[o] pecuniam cauit, poſt depoſitum officium actionem denegari[p] non oportet. Diuerſa eſt cauſa eius qui ſolui cõſtituit ſimilis etenim videtur[q] ei qui publicè[r] vendidit aut locauit. ¶ Filium pro patre curatore reipublicæ creato cauere cogi non oportet.[s] nec mutat quod in eũ pater emancipatum priuſquàm curator crearetur, certam partem bonorum ſuorum donationis cauſa cõtulit. ¶ Pro magiſtratu fideiuſſor interrogatus,pignora quo que ſpecialiter dedit. In eũ caſum pignora videntur data,quo rectè conuenitur:[t] videlicet poſtquã res ab eo ſeruari nõ potuerit,[u] pro quo interceſsit.

¶ Valens libr. ij. fideicommiſſorum.

LEX V.

LEgatam municipio pecuniã, in aliam rem,q̃ defunctus voluit,conuertere citra principis authoritatem non licet:[x] & ideo ſi vnum opus fieri iuſsit,quod Falcidiæ legis interuẽtu fieri non põt: permittitur ſummam , quæ eo nomine debetur, in id , quod maximè neceſſarium reipublicæ videatur,cõuertere.† Si verò plures sũmæ in plura operã legantur,& legis Falcidiæ interuentu id quod relinquitur,omniũ operum extructioni nõ ſufficiat , permittitur in vnum opus quod ciuitas uelit erogari.[y] Sed municipio pecuniã legatam, ita ut ex reditu eius venatio aut ſpectacula edãtur , ſenatus in eã cauſam erogari vetuit;[z] † & pecuniam eo nomine legatam,in id , quod maximè neceſſarium municipibus videatur, conferre permittitur: vt in eo munificentia eius qui legauit,inſcriptione[a] notetur.[b]

† Du. ſius plures.

† Du. & pecuniã eò legatam.

in ſimplici procuratore:ut ſ.de procu.l. ꝓcurator qui pro euict. Sed quæ eſt ratio in conſti.fm eum? Reſp.fortè conſtituit ad fidem débiti proteſtandã,non animo ſe obligandi : ut ſ.de inſtit.l.ſi.aliàs in cõſti.vſ idem quod in aliis:arg.ſ. de conſti.pec.l.Titius. ſed H.dicit finito officio magiſtratũ nõ teneri ad inſtar tut.ut C.qđ ſal.tu. autho. l.j. nam hic ut tutor ex neceſsitate ſuſcepit magiſtratum:ut ſ. de mu. & ho.ſi quis magiſtratus.& hic exponit. Similis et vſ is qui conſtituit &c. & in ſtipulatione facta animo nouandi eſt ideo, quia eo ãio fecerit, ad quod ſ. qđ ſal.tu.au.l.v.& ſ.de conſti. Titius. Vel dic tertiò ſecũdũ Al. quia refert in adminiſtratione ciuitatis vtrum ſpõte ſe obligeret an neceſſitate.Primo caſu obligatur ipſe & non ciuitas, & depoſito officio nõ libratur : vt hic,& d.l. ꝓcurator qui.ſi aũt ex neceſsitate, tunc obligat ipſe & ciuitas. ut ſ.ſi cer.pe.l.ciuitas. & in iſto caſu ſiue adminiſtrator ſit conuentus,& nõ ſit ſolnendo: ſiue ciuitas: non libera tur alter iſtorũ ẽt ſi cũ altero iudicium ſit cœptũ.ſed regreſſum hẽt creditor ad alterum altero exiſtente nõ ſolueudo:ut arg. ſ. de his qui deie.l.iiij.& de inter.act. l. qui ex parte. nõ ob.eo quod dicitur ſ.de ſo. l. ſolutionem. quia illud eſt verũ cũ iudicium accipiens ſit ſoluẽdo.& ſic itelligit Al. ẽt finito offic.ſed media probabilior eſt. & pro ea.ſ.fami.erci.l. qui erat . nec ob. ſ.qđ iuſſu.l.pe.quia tenetur durãte offi. Vel dic ẽt poſteà: quia non in utilitatẽ ciuitatis iuſſerat.nam ſic eſſet in tutore:ut no ſ.de act.em P.Iul.§.Idem Iul.

r ¶ Publicè.} id eſt,reipu.nomine,curator puta.

s ¶ Non oportet.} ut & ſ.de mu.& ho.l.exiſtimationẽ. §. inuitus. & C.ne filius pro pa.l.patris.& ſic ecõtra nec pater pro filio:ut ſ.de mu.& ho.l.iij.§.pater.& l.honor.§.plebeij.

t ¶ Cõuenitur.} fideiuſſor ad quod ſ. ad munic.l.Lucjus.§. Imperator.

u ¶ Non potuerit.} ſic ſ.ad mu. libertus.§.j.& C.de decu.l.j & ſ. de iure fiſ.l.Moſchis.ſed contra.C.de fideiuſ.l.iure noſtro.ſol. ſpecialè hic & prædictis ll.qñ apud rempu. pro offi. ſed in contrario apud priuatum.Item hic pro magiſtratu: in contrario pro priuato. ſed hodie idem in priuato,ut in auth.de fideiuſ.§.j.& ij.

LEgatam} CASVS. Legata pecunia municipio ut in certum uſum expendatur,in alium uſum expendi non debet citra parabolam principis . hoc fallit in caſu: ut ſi minuta eſt pecunia ex cauſa Falcidiæ.& ſuperfluũ pecuniæ nõ ſufficit ad opus:tunc expẽdi poteſt aſs ubi ſit utile reipu.ldẽ eſt ſeruandũ ſi pecunia ſit relicta municipio ad plura opera facienda,& ſit minuta ꝓp Falcidiam,& ſic oĩa opera perfici non poſſunt.nã expenderetur aliàs ubi ſit utile municipio.ſi aũt ſit legata pecunia municipio ut ex eius reditu aliquid ibi fieret,puta uenatio aut ſpectaculum,cùm fortè hoc ibi agere nõ licebat:dicitur q̃ non ſeruatur uoluntas legantis:& ſic pecunia expẽderetur in alia facta ciuitatis.Franc.Accur.

x ¶ Non licet.} ut & ſ.l.j.niſi in caſib.ut ibi no. Itẽ q̃ hic dicit fine principis authoritate.ſub.uel iuris.& ſic bene ſequitur, & iõ &c. qđ enim ius permittit,& princeps permittere uſ: ut C.de ueter.iur.enucle.l.j.§.j meritò enim.& adde hic concor.quas dedi.ſ.l.j. Accur.

y ¶ Erogari.} facit ſ.ad Syll.l.j.§.ſi non omnes.& de reli.l.ſi. & Io. ca.l.in naue.in fi.

z ¶ Vetuit.} cùm fortè hoc ibi agere non licebat:ut ſ.de uſufr.le.l legatum.

a ¶ Inſcriptione.} puta nomen eius cuius pecunia ſit.

b ¶ Notetur.} alias non teneatur,& aliàs notetur.

Decurio

DEcuriones.} CASVS. Decuriones non coguntur frumentum uilius uendere quàm annona exigit,niſi in caſu quem ſpecificat in litera.Franciſcus.

a ¶ Decuriones.} ſuprà,ad municip.l.non debere.

b ¶ Quod.} ſcilicet frumentum.

c ¶ Reficiẽda ſunt.} infrà de ope. pub.l. peculiam. contra ſolu.ut ibi.Accur.

d ¶ Magiſtratus.Negligentiam. } aliàs culpam , ſ. leuem de qua hæredes non tenentur:ut ſupra de magiſt. cõue. nõ ſimiliter.

e ¶ Iliusſa. Patrẽ.} & eius hæredẽ : excuſsis tamen prius bonis filij.ut C. de decu. l. i. & ſuprà famil. ercif. ſi uni.§. idem ſcribit.& §.Neratius. & ſ. ad mu.l.quoties.& adde quod ibi no. Item facit ſ. quod iuſſu. l. i. & de pœ.l. licet.§.ſi.Acc.

f ¶ Abeſſet.} ſ.principaliter. nam & quod priuatorum intereſt principaliter, reipu.intereſt ſecundario: ut infti. de his qui ſunt ſui uel.alie.iur. §. expedit. & tamen de eo non tenetur pater:ut d.l.quoties.Accur.

g ¶ Alcui. Admittetur . } etiam uſque ad xxx. ann. quãdo per erroré. ſed quandoque per gratiã quam fecit curator reipu. alicui adminiſtratori: tũc non retractaſ ultra decẽ uel uiginti an. ut ſ. de di.prę.l.i omnibus. §.j. non autẽ audeas dicere q̃ primo caſu uſque ad decimũ uel xx. annum , ſecundò nullo modo reuocẽtur : quia eſſet cõtra l.C.de tranſact. præſes. & ĵ. tit.ii. l. iiij.& ſ.de pac.l.Imperatores. Et facit C. de erro.cal.In caſu tamen uſque ad xv. annum:ut ĵ.de oper.pub.l.in omnibus.Accur.

h ¶ Expunctæ.} hoc expone: ut ĵ. de uerb. ſignì.l. cognoſcere.§.i. & de re militari. l. ex cauſa.

i Retractabuntur.} ultra decẽ uel uiginti annos.

IMperatores.} CASVS. Pecunia publica quę remanſit penes curatorem reipublicæ , tenetur ad eam & ad eius uſuras: in ea uerò quæ remanſit penes redemptorem operũ , qui redemptor nõ eſt ſoluendo,curator tenetur ad eam tantum:non ad eius uſuram.Itẽ periculum operum publicorũ quæ locauit curator reip. ſpectat etiã ad hæredem curatoris.Item curator debet reuocare agros reipu. poſſeſſos etiã à bonæ fidei emptoribus. Item opera publica non ſunt locanda ſine cautione. Itẽ ſi curator in diſtrahendis rebus publicis malè ſe habuit: ſi quidem dolo.in duplum teneẽ reipubli.& nõ eius hæres.ſi negligentia:in ſimplũ tenetur. Item pecuniam ad annonam deſtinatã diſtractis rebus curator debet exigere. Item ſitonæ qui non ſegniter ſuum officiũ geſſerunt: indemnes conſeruari debent. & expone ut in glo.ſ.Item curator calend. nõ debet cauere: cum a præſide ex inquiſi. eligatur. Itẽ vnus curator tenetur pro alio ſi uidens eum malè gerere,non petiit eum remoueri. Itẽ curator teneẽ reipu.ſi nomina debitorum reipublicæ facta erant deteriora tẽpore curationis ſuæ:ſecus ſi prius facta erant deteriora.Itẽ magiſtratus qui tenuit pecuniam publicam penes ſe tẽpore magiſtratus,& poſt magno tempore teneretur eam reddere,& eius uſuras.& hoc dicit hæc l.uſque ad ſi. titu.Franciſcus.Accurſius.

k Imperatores.} hæc lex undecies,ſed ſ.ad muni.l.fin.ſpeties,in l.ſi.de decu.quater habet uerbum reſcripſerunt.

l ¶ Vſuras.} ſemiſſes:ut no.ſ.eo.l.ij.§.ſi indemnitas.

¶ Paulus lib.j.ſentent. LEX VI

DEcuriones[a] pretio uiliore frumentum quod[b] annonę temporalis eſt, patriæ ſuæ præſtare non ſunt cogẽdi. ¶ Niſi ad nouũ opus pecunia ſpecialiter legata ſit , uetera ex hac reficienda[c] ſunt.

¶ Idem.† LEX VII.

MAgiſtratus reipublicę non dolũ ſolũmodo, ſed & latam negligẽtiã,[d] & hoc amplius etiam diligentiam debent.

¶ Paulus libro primo ad edictũ. Prætor.

LEX VIII.

FIliusfam.uolente patre magiſtratum ſi geſſerit , Iulianus exiſtimabat inſolidum patrẽ[e] teneri in id qđ eius nomine reipublicæ abeſſet,[f]

¶ Modeſtinus libro viij.Regularum.

LEX IX.

CAlculi† erroris retractatio etiam poſt decẽnij & uicennii tempora admitteẽ.[g] ſed ſi gratioſè expunctæ[h] dicantur,non retractabuntur.[i]

¶ Papinianus.† LEX X.

IMperatores[k] Antoni.& Verus reſcripſerunt, pecuniæ q̃ apud curatores remãſit,vſuras † exhibendas:eius uerò quę à redemptoribus[m] operum exigi nõ poteſt, ſortis[n] duntaxat periculum ad curatores ꝓtinere. ¶ Itẽ reſcripſerunt operum periculum ad hæredes etiam curatorum[o] pertinere.

¶ Itẽ reſcripſerunt agros reipublicæ retrahere[p] curatorem ciuitatis debere,licet à bonę fidei emptoribus poſsideantur : cùm poſſint ad auctores ſuos recurrere.

† ¶ Imperatores Verus & Antoninus reſcripſerunt operũ exactionẽ[q] ſine cautione non oportere com mitti.[r] Item reſcripſerunt curatores ſi negligenter in diſtrahendis bonis ſe geſſerint,in ſimplum

† Aliàs Vlpianus libro primo ad edictũ. Prætoris.

† Ioannes Baptiſta Pius anno ta. poſter. c.xcj calcularij legit , pariter et nonnulla ad hanc rem pulchra differit.

† Al. Papyrius Iuſtus lib. 2. de Conſtitution.

† Du.exigẽdas.

† ApudDu. addunt uerba. Idem eodem libro.

† Du. intra numerũ ſ̃ finitum.

† In P. F. inutilis eſt. aptatum in tuliſſet.

† Du. ſi.frumentatores , q̃ frumento publicè emendo,cõdendoq; præſunt.

† Du. potuit.

curatoris, in P.F.

teneri:ſi ꝓ fraudem, teneri in duplum: nec ad hæredes eorum pœnam[s] deſcendere. ¶ Item reſcripſerunt pecuniam ad annonam[t] deſtinatã, diſtractis[u] rebus curatorem exigere debere. ¶ Itẽ reſcripſerunt ſitonas[x] idẽnes eſſe oportere qui nõ ſegniter officio ſuo functi ſunt, ſecundùm literas Hadriani. ¶ Itẽ reſcripſerunt à curatore calendarij[y] cautionem exigi non oportere , cum à præſide[z] ex inquiſitione eligatur.

¶ Item reſcripſerunt curatorem etiam nomine collegę teneri,ſi in eo tempore[a] curationis , periculum ad ipſum pertinere. quæ verò antequàm curator fieret, idonea non erant : æquum uidere periculũ ad eum nõ pertinere.[b] ¶ Imperatores Verus & Anto. reſcripſerunt eum, qui pecuniam publicam magiſtratus ſui tempore,& poſt non pauco tempore detinuerat,uſuras etiam præſtare debere , niſi quid allegare poſsit , qua ex cauſa tardius[c] intulerit.

De decretis ab ordine faciendis.

TITVLVS IX.

¶ Vlpianus lib.iij.opinio. LEX I.

MEdicorũ intra terminũ[d] præfinitum conſtituendorum arbitrium non præſidi prouinciæ[e] commiſſum eſt,ſed ordini & poſſeſſoribus cuiuſq; ciuitatis : ut certi de probitate morum & peritia artis eligant[f] ipſi quibus ſe liberóſq; ſuos in ægritudine corporum cõmittant.

m ¶ A redemptoribus.} quibus curator dederat opera facienda: ut ſ. de rei uendi. l. redemptores.& ĵ. titu. iij.l.ij. §.j.

n ¶ Sortis.} quamuis ex contractu cõueniatur per quod uidebatur etiã in uſuris teneri:ut ſ. ad muni. Luci. §.j.& hoc niſi in ea cõmiſerit fraudem : ut ſ. de uſur.cum quidam.§. eos qui. Accurſius.

o ¶ Curatorum.} rei publicæ q̃ locauerunt opera facienda.

p ¶ Retrahere.} id eſt uendicare rei uen. nomine ciuitatis : ut ſ. quod cu uni.l.ſi.

q ¶ Exactionem.} locationẽ operis poſt ea exigendi. uel , id eſt commiſſionem operũ exigendorum.

r ¶ Committi.} ut & ſ.l. curatoris. §. prædium. & C. de fundis pa.l. quicũq;. & de lo. prædi.ciui.l.j.lib.xj.

s ¶ Pœnã.} ratione pœnæ.ſed in ſimplum tenenẽ ut ſuprà e. l.§.i.

t ¶ Pecuniam ad annonam.} ſcilicet emendam.

v Diſtractis rebus.} ſuis comparatoribus perpetua poſsidenti firmitate data:ut C. de cap.& diſ.pi.trib.l.j. & ij.lib.x.

x ¶ Reſcripſerunt. ſitonas.} Sitonia munus publicũ.unde ſitonæ q̃ id munus gerunt. ad qđ ſuprà,de ua.mu. l.ſextum. Alij habent annonas inderanes.& tũc pro præfecto annonę ponunt. Alii annonæ indẽ.oportere. ſ.ib. præfectis eius reſcripſerunt Imperatores.

y ¶ A cura calendarii.} quid ſit , dic ut ſ. de lega. iij. qui filium. Accur.

z ¶ Cum à præſide.} bona ratio:ut inſtit. de fatiſda. tu. & ſic not. q̃ curator reipu. eum nõ eligit , ſed præſes prouinciæ:quia maius periculum poſſet inferre circa pecuniam , quàm circa aliàs res.Accur.

a ¶ Oportuit.} hoc habet locum etiã diuiſa à iudice adminiſtratione: aliàs ſi non eſſet diuiſa , etiam ſi potuit ꝓhibere tenetur nomine collegæ:ut no.ſ.ad mu.l. Imperator.& facit ſ.l. ij.§. ius reipu.& l.ij. in prin.& ſ.de admi. tu.l. etiam. item facit C. de ap.l.quoniam.& C. de diui.tu.l.ij §.j.& de uſu.pu.l.ij.Accur.

b ¶ Non pertinere.} niſi ipſe nomen ꝓbauit:ut ſ.de mu. Titio.§.j. & facit ſ.arb.tu.l.ij.& de admi.tu.l.debitoribus.& ſi cer.pe.l.periculũ.

c ¶ Intulerit.} aliàs inutilis eſſet,id eſt inutiliter & uacua exterit apud ſe.& facit ſ.e.l.ij. in prin.& de uſu.l.cum quidam.§.eos. Accur.

DE DECRETIS AB ORDINE FACIENDIS.

d ¶ MEdicorum. Terminum.} qui eſt v.in minore, vij.in ciuitate maiori:ut ſ.de excu.tuto.ſi duas. §.j.

¶ Prouinciæ.} arg.contra.C. de epiſ.& cle.l.parabola ni.ſolu.ibi de epiſcopo in Alexandria ciuitate.

c

f ¶ Eligant.} & electi poterũt re,pariut ſ.de mune.& ho.l. ut gra

Universidad de Deusto
Biblioteca

datim §. reprobari. cum concor. & facit ¶ de uarijs co.l.j. §.j. & ij. & l.medicus. Accur.

a ¶ Lla decreta. Coacto. § id est coadunato. & est legitimus: vt ¶. p. xi. & sic. C. de ap. nominationes. & de sen. l. prolatam. & C. quo & quando iu. ab eo Itē sume à contrario: si est legitimus, ergo ualet: ut C. de admi. tut. l. fcimus. & C. de adult. l. Gracchus.

b ¶ Ege. Duabus. § ad minus cęterū & si duæ partes nō adsunt, potest inter ipsas numerari quā ipsi decreuerint: ut ¶. s. quod cuiusq; uniuer. l. nulli. & l. plane. & facit ¶. ad mu. l. quod maior. cum cōcor. & C. de decu. l. nominationes. & ī auth. de sanc. episc. §. iubemus igitur.

† libr. sing. de off. curatoris Reipub.

† Ambitiosa decreta, q̄ dicantur pulchrè Bud. ¶. de vsur. l. si bene collatę.

† Du. alicui us.

c ¶ Mbitiosa. § q̄ largitur ambit honorem: ut C. si cert. pet. l. quisquis. & facit ¶ de min. l. deniq;. in prin. & ¶. de iureiur. eū qui. §. in popularibus. d ¶ Rescindi. § ergo tenent: ut ¶. de inia. te. l. nam & fi. & sic est ar. cōtrà ¶. quæ sen. fi app. l. i. §. cū contra sacras. ibi sententia, hic decretū. imò expressè cōtrà ibi, hic uerò nō decreuerunt donationē ualere: sed donauit, tenet ergo hic, sed pt rescindi: ut C. de pa. l. pactū cum. & ¶. de pa. l. Imperatores. & C. de transactio. l. præses. Itē & ab eo uel eis qui remisērūt, posset extorqueri: ut C. de ann. & trib. l. ij. lib. x. itē contra ¶. ti. j. calculi. i fi. fol. ut ibi. itē & arbitrium ambitiosum tenet licet retractetur: ut ¶. de arb. l. iij. §. tanditu. C. de arbi. l. arbitrorum.

¶ Martianus lib. j. publico. iudiciorum.

LEX II.

ILla decreta, quæ non legitimo numero decurionum coacto a facta sunt, non valent.

¶ Vlpianus lib. iij. de appel. LEX III.

LEge autem municipali caueturvt ordo non aliter habeatur, quàm duabus b partibus adhibitis.

¶ Idem. † LEX IIII.

AMbitio sa c decreta decurionum rescindi d debent: siue aliquem debitorem dimiserint, siue largiti sint. Proinde (vt solent) siue decreuerint de publico † alicui uel prędia, vel ędes, vel certam quantitatem præstari, nihil valebit huiusmodi decretum. Sed & si salarium alicui decuriones decreuerint, decretū id nonnunquam e ullius erit momenti. vtputà si ob liberalem artem fuerit cōstitutū, vel ob medicinā. ob has enim causas licet constitui salaria. f

¶ Callistratus libro ij. de cognitio. LEX V.

QVod semel ordo decreuit, nō oportere id rescindi diuus Hadrianus Nicomedensibus rescripsit: nisi ex causa, id est, si ad publicā g vtilitatem respiciat rescisio prioris decreti.

¶ Scævola lib. j. digest. LEX VI.

MVnicipali † lege ita cautū erat, † Ἐὰν τις ἐψηφίσατο παρὰ τὰ πάτρια τῆς πόλεως, ἀφείσθω, καὶ πρασσέτω τὰ ἐξόντα μόνα χιλίας. (id est, Si quis extra collegium iudicio experiri voluerit, ipso collegio prohibeatur, & soluat drachmas mille.) Quæsitum est, † quam pœnam sustinere debeat qui ignorans † aduersus decretum fecit. Respondi, huiusmodi pœnas aduersus scientes h paratas i esse.

¶ Du. Munícipij lege.

¶ Vide Alcia. lib. dis. 2. c. 18. i. fi quis extra ordinē decurionū in dicauerit, et ipso ordine moueat, et insuper mille drachmas persoluat.

¶ Ad hoc i simili concor. q̄ no. in c. fi soli. p Archid. ibi de concē. pb. lib. 6. tex. in c. ut aiarū. de cōstit. in 6.

Ita gl. ē singul. ad hoc not. q̄ non est tolerabilis ignorantia iuris quod publice notū est, pro

¶ De operibus publicis.

Vrator. § CASVS. Titius electus in curatorē operum cępit se excusare: & nō potuit, & decessit posteà. dicitur quod pro tēpore quo cessauit in vita sua, tenetur ipse & hæredes eius: sed pro tēpore quod cucurrit post mortē suā, nō tenētur eius hęredes. Secundò dicit, quidam in uno munere constitutus electus est ad curam aquæductus: & eā suscepit: & uolebat primum munus recusare: dicitur q̄ non auditur. secūdum enim munus recusare potuit Fran.

De operibus publicis.

TITVLVS X.

¶ Vlpianus lib. ij. Opinionū. LEX I.

VRator operū creatus, p̄scriptione motus ab excusatione perferenda, k sicuti cessationis noīe, in qua quoad viuit moratus est, hæredes suos obligatos reliquit: ita temporis quod post mortem eius cessit, nullo onere eos obstrinxit.

¶ Curam operis aquæductus in alio iā munere cōstitutus, posteà susceperat. præposterè visus est petere exonerari priore munere, vtriq; iam implicitus: quādo l h alterum tantùm sustinere eū oportuisset, m antè probabilius n impetrasset propter prīus munus à sequente excusationem.

¶ Paulus. LEX II.

QVi liberalitate, o nō necessitate debiti, reditus suos interim ad opera finienda concessit, munificentiæ suæ fructum de inscriptione nominis sui operib. siqua p fecerit, capere, per inuidiā non p̄hibetur. ¶ Curatores operum cum redemptoribus negotium q habent: Respu. aūt cum ijs quos efficiendo operi p̄stituit. r quatenus ergo, & quis, & cui obstrictus sit, æstimatio præsidis prouincię est. ¶ Nec eius noīe cuius liberalitate opus extructum est, erasō, aliorū nomina inscribantur & propterea reuocētur similes ciuium s in patriam liberalitates, præses prouinciæ authoritatem suam interponat.

¶ Marcellus † lib. ij. de officio præfid. LEX III.

OPus nouum t priuato etiā sine principis authoritate facere licet: præterq̄ si ad æmulationem alterius ciuitatis pertineat, vel materiam seditionis præbeat, vel circum theatrum vel amphitheatrum sit u. Publico b verò sumptu opus nouum sine principis authoritate fieri nō licere, cōstitutióibus c declaratur. Inscribi autem nomen operi publico alterius quàm principis, aut eius, cui a pecunia id opus factum sit, non licet d.

a ¶ Amphitheatrū sit. § puta aliqua tumba. & sępe dic ad æmulationem.

b ¶ Publico. § forsan sumptu ciuitatis Romanæ, quæ propriè dicitur publica: vt infrà. de ver. sig. l. i. eum qui vectig. & l. bona si verò sumptu alterius ciuitatis, bene licet. & sic licet vniuersitati facere muros municipii, non autem alicui priuato: vt not. suprà. de ru. diui. l. antepenul. §. muros.

c ¶ Constitutionibus.] C. eo. l. nemo. & Lintra. & infrà. eo. l. de operibus.

d ¶ Non licet. § vt & ¶. l. proxi. in fi. & continua legem sequentem.

¶ Du. aut loco.

SI legatum. § CASVS. Legata pecunia ad opus publicum, si non soluatur: quæritur ex quo tēpore vsuræ currant, & quantę currant, & si quidem dies non fuit appositus à testante intra quē statuæ vel imagines ponantur statuendum est tempus à præside prouinciæ, intra quod si hæredes non fecerint, tenentur ad leues vsuras, scilicet trientes. & hoc intra sex menses: posteà currūt semisses. si verò dies fit positus à testatore, & intra diem non fecerunt: ex tunc ad semisses tenētur. Item præses prouincię curare debet fines publicos à priuatis separare, & publicos reditus augere, & si qua loca publica inuenerit occupata à priuatis, vel ea recuperet, uel dimittat penes possessorem, & exigat vectigal à possessore. Franciscus Accur.

¶ In P. F. vindicāda.

e ¶ Ad opus. § quod vsque ad perfectionem intelligitur: vt ¶. de verb. sig. l. rei appellatio. §. operæ.

f ¶ Leniores. § id est trientes.

g ¶ Semisses. § unò videntur semper leuiores: vt ¶. de vsu. cùm quidam. §. fina. fol hic non posuit præses tempus. & dices ita nisi posuerint hæredes scilicet cùm nec testator nec præses posuerunt diem vsuris &c. pro quo est C. vt in pos l. eg. l. certa forma. quod non placet: quia sic iā deberentur in primis sex mensibus. quod est contra legem ¶. de vsu. liberalitatis. in princip. vnde dic quòd hęc illam determinat hoc modo, nisi posuerint hæredes: scilicet intra diem positum à præside præstent leuiores intra sex menses: vt hic & ibi: sed posteà maiores, vt hic, & de hoc nihil ibi. Item facit ¶. titu. ij. l. j. in princi. sed contra. ¶. de vsu. l. liberalitatis. fol vt ibi.

h ¶ Datus est § ab his qui legauerunt.

i ¶ Deponant. § hæredes.

k ¶ Dixerunt. § nec tamen deponunt.

l ¶ Pendant. § cùm deposuerint ante diem. & die protinus, scilicet die elapso. nec cōsignando & deponendo impeditur cursus: cum facere non soluere debeat: vt C. de mu. & ho. l. existimationem. alias secus: vt C. de vsu. l. acceptam.

quilibet facere quod vult: vt C. de ædi. priv. per prouinciam. & de ser. vr. præ. l. Imperatores. & l. cum eo. & C. de relig. l. statuas. nisi in alienū aliquid immittatur, vt ¶. de dam. infec. fl. minū. in fi. & de aqua plu. arc. l. j. § idem aiunt. & § deniq; & § item sciendum. & ¶. fi ser. ven. sicuti. §. Aristo. Sed potest dici & in priuato non licere, per l. istam, quam exponas opus nouum, in pub. f. vel priuato. & q̄ a publica vtilitas præferēda est priuatæ: vt ¶. p socio. l. actione. §. Labeo. & secundum hoc intelligas dicta. l. per prouinciam. Itē si opus necessarium est publico, & facio in eodem de meo, cur non licet si ad æmulationem p tinet? Respon. imò licet, sed cum authoritate p̄incipis.

a ¶ Amphitheatrū sit. § puta aliqua tumba. & sępe dic ad æmulationem.

b ¶ Publico. § forsan sumptu ciuitatis Romanæ, quæ propriè dicitur publica: vt infrà. de ver. signifi. l. eum qui vectig. & l. bona si verò sumptu alterius ciuitatis, bene licet. & sic licet vniuersitati facere muros municipii, non autem alicui priuato: vt not. suprà. de ru. diui. l. antepenul. §. muros.

c ¶ Constitutionibus.] C. eo. l. nemo. & Lintra. & infrà. eo. l. de operibus.

d ¶ Non licet. § vt & ¶. l. proxi. in fi. & continua legem sequentem.

SI legatum. § CASVS. Legata pecunia ad opus publicum, si non soluatur: quæritur ex quo tēpore vsuræ currant, & quantę currant, & si quidem dies non fuit appositus à testante intra quē statuæ vel imagines ponantur statuendum est tempus à præside prouinciæ, intra quod si hæredes non fecerint, tenentur ad leues vsuras, scilicet trientes. & hoc intra sex menses: posteà currūt semisses. si verò dies fit positus à testatore, & intra diem non fecerunt: ex tunc ad semisses tenētur. Item præses prouincię curare debet fines publicos à priuatis separare, & publicos reditus augere, & si qua loca publica inuenerit occupata à priuatis, vel ea recuperet, uel dimittat penes possessorem, & exigat vectigal à possessore. Franciscus Accur.

¶ In P. F. vindicāda.

e ¶ Ad opus. § quod vsque ad perfectionem intelligitur: vt ¶. de verb. sig. l. rei appellatio. §. operæ.

f ¶ Leniores. § id est trientes.

g ¶ Semisses. § unò videntur semper leuiores: vt ¶. de vsu. cùm quidam. §. fina. fol hic non posuit præses tempus. & dices ita nisi posuerint hæredes scilicet cùm nec testator nec præses posuerunt diem vsuris &c. pro quo est C. vt in pos l. eg. l. certa forma. quod non placet: quia sic iā deberentur in primis sex mensibus. quod est contra legem ¶. de vsu. liberalitatis. in princip. vnde dic quòd hęc illam determinat hoc modo, nisi posuerint hæredes: scilicet intra diem positum à præside præstent leuiores intra sex menses: vt hic & ibi: sed posteà maiores, vt hic, & de hoc nihil ibi. Item facit ¶. titu. ij. l. j. in princi. sed contra. ¶. de vsu. l. liberalitatis. fol vt ibi.

h ¶ Datus est § ab his qui legauerunt.

i ¶ Deponant. § hæredes.

k ¶ Dixerunt. § nec tamen deponunt.

l ¶ Pendant. § cùm deposuerint ante diem. & die protinus, scilicet die elapso. nec cōsignando & deponendo impeditur cursus: cum facere non soluere debeat: vt C. de mu. & ho. l. existimationem. alias secus: vt C. de vsu. l. acceptam.

lationem alterius ciuitatis pertineat, vel materiam seditionis præbeat, vel circum theatrum vel amphitheatrum sit a. Publico b verò sumptu opus nouum sine principis authoritate fieri nō licere, cōstitutióibus c declaratur. Inscribi autem nomen operi publico alterius quàm principis, aut eius, cui a pecunia id opus factum sit, non licet d.

a ¶ Modestinus libro xij. Pandectarum. LEX IIII.

NE præsidis quidem nomen licebit superscribere.

¶ Vlpianus libro singu. de officio curato. Reipub. LEX V.

SI legatum uel fideicōmissum fuerit ad opus e relictum, usuræ quæ & quando incipiant deberi, rescripto diui Pij ita cōtinetur, Si quidem dies non sit ab iis q̄ stat uas uel imagines ponēdas legauerint, præfinitus, à præside prouinciæ tēpus statuendū est: & nisi posuerint hæredes, usuras leuiores f intra sex menses, si minus, semisses g usuras reipub. pendant. Si uerò dies datus est h, pecuniam intra diem deponant i. Si autē non inuenire se statuas dixerit k, † aut de loco cōtrouersiam fecerint, semisses, p̄rinus pendāt l. ¶ Fines publicos à priuatis detineri nō oportet m. Curabit igitur p̄ses p̄uinciæ, si qui publici sunt, à priuatis separare, & publicos potiùs reditus augere. siqua loca publica, vel ędificia in vsus priuatorū inuenerit, estimare n vtrùmne vēdicāda in publicū sint, an vectigal ibi satius sit o imponi: & id quod vtilius esse reipu. intellexerit, sequi.

† Patrias. Du.

† Al. Macer.

¶ Modestinus lib. xi Pandect. L. VI.

DE operibus quæ in muris vel portis, vel in rebus p publicis fiunt, aut si muri extruātur q, diuus Marcus rescripsit p̄fidem aditum consulere principem debere.

¶ Callistratus lib. ii. de cognitionibus. LEX VII.

PEcuniam, quæ in opera noua legata est, potius in tutelā eorum operum, quæ sunt r conuertendā, quàm ad inchoandū opus erogandam diuus Pius rescripsit: scilicet si satis operum ciuitas habeat, & non facilè ad reficiēdā pecunia inueniat. ¶ Si qs opus ab alio factū adornare marmoribus, vel alio quoquo modo s ex volūtate populi facturum se pollicitus sit, nominis proprij titulo scribendo, manētibus priorum titulis quę opera fecissent t, id fieri debere senatus censuit. Quòd si priuati in opera, quæ publica pecunia fiant, aliquam de suo adiecerint sūmā, ita titulo inscriptionis vti eos debere iisdem mandatis cauetur, vt quantam summam cōtulerint in id opus, inscribant.

De nundinis.

TITVLVS IX.

¶ Modestinus lib. iii Regula. L. I.

VNdinis impetratis à principe u nō vtēdo qui meruit decennij tempore x, vsum amittit.

¶ Callistratus lib. iii. de cogn. L. II.

SIquis a ipsos cultores agrorū

m ¶ Non oportet. § vt ¶. tit. ij. Imperator. §. ij. & C. de ser. fugi. l. mancipia. & arg. in authen. de ali. & emphy. § quoniam. Accur.

n ¶ Aestimare. § id est deliberare. quæ deliberatio est in hoc, vt si publico nocet, destruat. aliàs salarium imponat: vt ¶. ne quid loco pu. l. ij. §. si quis nemine. & C. de diuer. præscri. l. j. lib. xj.

o ¶ Satius sit. § id est elius est.

De operibus. § CASVS.

Si præses p uinciæ aditur ab aliquo priuato occasione operum quæ in muris vel portis ciuitatis fiunt: de hoc præses consulat principem. Franciscus. Accursius.

p ¶ Vel in rebus. § vt in vita pu. & in sanctis religiosisque rebus, nam hęc pu. dici possunt: quia ius publicum in sacris constitit: vt ¶. de iusti. & in l. j. §. ij. Accur.

q ¶ Extruantur. § f. de nouo. & semper dic sumptu publico, vt suprà eo. opus. quæ est aliàs contra. Accur.

r ¶ Debere. § qui estimabit an locari vel destrui debeant propter pericula: vt ¶. l. proxi. & ¶. ne quid in loco sa. fiat. l. fina. Accur.

PEcuniam. § CASVS.

Pecunia legata in opera noua facienda potius expendi debet circa opera vetera reficienda, quam circa nona facienda, si plura opera sint publica. nec adsit pecunia aliunde ad reficiendum. Item si opus ab alio factum aliquis vult adornare marmoribus, & vult quod nomen suum in opere inscribatur, dicitur quod debet audiri. Item si priuatus aliquid de suo expendit in opere quod sit de publica pecunia, debet inscribi in opere qualiter talis tantam pecuniam dedit ad opus illud faciendum. Franciscus.

s ¶ Quæ sunt. § scilicet inchoandā, quæ & noua dici possunt. & facit suprà. tit. ij. l. j. & l. legatū. & C. e. l. fina. & in authē. vt nullus fabri. ora. do.

¶ Vnde dicæ nūdinę §. quæ earū origo: & causa diffusè explicat Macrob. li. j. Satur. ca. 16.

a Puta decēnio vel in hac l. & in l. fi. & ibi p Barto. ¶. de cōsti. prin. & aliq̄ din auth. vt nō pigno. in prin. col. 1. v.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vtensilia.ǁid est frumentum,& gallinas,& pisces,& similia: quibus homines vtuntur.sed alii dicunt instrumenta vt aratrum, cum ex caussa sit eis inhibitum:vt arg.ǁ.de pœnis.l.moris.§.sunt autem.prima placet.Accursius.

b ¶ Distrahant.ǁad quod vtiq; cōpellendi non sunt.satis est enim si in vrbem ferant.P.

c ¶ Qui.ǁrustici,l.

d ¶ Tradere.ǁalias tradere,s.alicui officiali ad hoc quòd remaneat venditurus,vt in Græco postea dicitur. aliàs distrahere,s.totam si mul.& sic non cogitur minutatim vendere. sed contra seruatur Boñ.in tricolis circa fructus vt vsque ad certam horam non emāt & sic per consequens rustici vendant minutatim,

e ¶ Et aliis.ǁ vt cerdonibus & pelliparijs & fabris,P.

f ¶ Inuehentibus.ǁ ad vrbem.

g ¶ Euehentibus.ǁ ab vrbe.

h ¶ Negotiatores.ǁ s. quibus eget vrbs.

i ¶ Agricola.ǁ id est nō sessurus in foro vt distrahat.P.

k ¶ Permutare.ǁ i.cum uenerit,nōstatim inueniet emptorem,vel eum cum quo permutet.

l ¶ Vacabit.ǁ id est otio sè fedebit.

m ¶ Nequaquàm.ǁ sub au.respon.

n ¶ Hæc.ǁ idest vtensilia ab agricola illata, qui emant, & postea otiosè vendant quales sūt tricoli. vel dic quod aliquid officiales erant deputati qui res rusticorū accipiant & otiosè vendant, & rustici ad opera redeant:quod est uerius, licet non seruetur. Accur.

¶ DE POLLICItationibus.

SI pollicitus.ǁ CASVS. Qui pollicitus est opus se facturum reip. vel pecuniam ob hoc dare:si non fuit in mora, nō tenetur ad vsuras: alias sic. Item qui pollicetur se certum quid daturum reipub.ob honorem decretum ei vel decernēdum, vel ob aliam iustam caussam tenetur : alias si fine caussa promisit, non tenetur:vt si promisit opus se facturū reipub.nō tenetur nisi cœpisset facere:nā postea tenetur: & qualiter cœpisse dicatur, dat exempla in litera.Item facto opere & assignato reipu.si postea aliquo casu destruatur, non tenetur qui fieri fecerat.Item qui vouet rem aliquam,obligatur:non autem obligatur res, que vouetur:& qs obligetur ex voto, dicit. Itē qui vouet decimā bonorū, tenet:nō aūt decima dicitur exire de bonis eius nisi fuerit sepatata de bonis eius:& si decessit prius, hæredes eius tenētur ex voto defuncti:postea dicit qd fit pactū.& quid si pollicitatio. Itē qui non ob honorē promiserit reipu. opus se facturū,sic cœpit teneri ad implere.Item qui ex pollicitatione tradidit rem municipibus,nō potest eā vendicare:imò & si municipes desināt eā possidere,vēdicabūt.& hoc dicit hæc l.cū duab.seq. Franc.

o ¶ Non conuenietur.ǁ cùm non sit in mora.

p ¶ Vsuræ accedunt.Jetiam sine stipulatione. & sic est contrà. C. de vsu.l.ij.fol.hic speciale,vt arg ŝ.de vsu.l.etiam.item contra ŝ. de vsu.l. liberalitatis.fol.ibi non erat in mora.Item contra.ŝ.de dona. cum.fol. hic speciale in do.rdip.facta.& facit ŝ.tit.ij.l. si legatum.

vel piscatores deferre vtēsilia [a] in ciuitatem iusserit, vt ea ipsi distrahant [b], destituetur annonę præbitio,cùm auocentur ab opere rustici: qui [c] confestim vbi detulerint mercem,tradere [d] eam,& ad opera sua reuerti debeant. Denique summæ prudentiæ & auctoritatis apud Græcos Plato, cùm institueret quēadmodū ciuitas bñ & beatè habitari posit, in primis istos negotiatores necessarios dixit. † Sic enim lib.ij. πολιτείας ait, Δεῖ γὰρ τοὺς ὠνὴν ἀρὰ γεωργοῦντε, καὶ ἐξ ἄλλων δημιουργῶν, καὶ ἐξ ἄλλων † διακονήτων εἰσαγόντων, ἐξαγόντων ἕκαστα. διὸτοι δὲ εἰσὶν ἔμποροι, κάπηλοι δὲ ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγορὰν ἂν ποιῆ, ἢ τις ἄλλος τῶν δημιουργῶν, εἰ μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκοι τοῖς δεομένοις τὰ παρ' αὐτοῦ ἀπαλλάξασθαι, ἀργήσει τῆς αὐτῶ δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ· οὐδαμῶς· ἀλλ' ἐᾶν οἱ τοῦτο ὑπηρετοῦντες ἑαυτοὺς δεῖ τὴν διακονίαν τάττουσι τοιαύτην. id est [f], Indiget enim ciuitas pluribus vtique rusticis,& aliis cōductoribꝰ, & aliis [e] ministrantibus inuehentibus [f] & euehentibus [g] singula. hi autem sunt negotiatores [h]. afferens autē agricola [i] ad forum aliquid eorū quæ facit,vel aliquis alius conductorum, si non in idem tempus venit, cum indigētibus ea, quæ ab ipso allata sunt,permutare [k], vacabit [l] sua statione sedens in foro? nequaquā [m]:sed sint qui hæc [n] videntes, seipsos in hoc statuant ministerium.

De pollicitationibus.

TITVLVS XI.

¶ Vlpianus lib. singul. de officio Curato. Reipub. LEX I.

SI policitꝰ quis fuerit reipu.opus se facturū, vel pecuniā daturū, in vsuras nō cōuenietᵒ: sed si vel piscatores deferre vtēsilia [a] in ciuitatem iusserit, vt ea ipsi distrahant [b], destituetur annonę præbitio,cùm auocentur ab opere rustici: qui [c] confestim vbi detulerint mercem,tradere [d] eam,& ad opera sua reuerti debeant. Denique summæ prudentiæ & auctoritatis apud Græcos Plato, cùm instituere-
10 ret quēadmodū ciuitas bñ & beatè habitari posit, in primis istos negotiatores necessarios dixit. † Sic enim lib.ij. πολιτείας ait, Δεῖ γὰρ τοὺς ὠνὴν ἀρὰ γεωργοῦντε, καὶ ἐξ ἄλλων δημιουργῶν, καὶ ἐξ ἄλλων † διακονήτων εἰσαγόντων, ἐξαγόντων ἕκαστα. διὸτοι δὲ εἰσὶν ἔμποροι, κάπηλοι δὲ ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγορὰν ἂν ποιῆ, ἢ τις ἄλλος τῶν δημιουργῶν, εἰ μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκοι τοῖς δεομένοις τὰ παρ' αὐτοῦ ἀπαλλάξασθαι, ἀργήσει τῆς αὐτῶ δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ· οὐδαμῶς· ἀλλ' ἐᾶν οἱ τοῦτο ὑπηρετοῦντες ἑαυτοὺς δεῖ τὴν διακονίαν τάττουσι τοιαύτην. id est [f], Indiget enim ciuitas pluribus vtique rusticis,& aliis cōductoribꝰ, & aliis [e] ministrantibus inuehentibus [f] & euehentibus [g] singula. hi autem sunt negotiatores [h]. afferens autē agricola [i] ad forum aliquid eorū quæ facit,vel aliquis alius conductorum, si non in idem tempus venit, cum indigētibus ea, quæ ab ipso allata sunt,permutare [k], vacabit [l] sua statione sedens in foro? nequaquā [m]:sed sint qui hæc [n] videntes, seipsos in hoc statuant ministerium.

De pollicitationibus.

TITVLVS XI.

¶ Vlpianus lib. singul. de officio Curato. Reipub. LEX I.

SI policitꝰ quis fuerit reipu.opus se facturū, vel pecuniā daturū, in vsuras nō cōuenietᵒ: sed si

† Vid. Alciat. li. disp. iij. c. viij.

† Du. διὰ τοῦτον τοῦτο ἔστιν ἔμπορον &c.

† Alciatus ita vertit: Plurib.igit agricolis & huius artificib. & ministris opꝰ est qui important & exportent singu. sunt aūt hi mercatores. Cū autē aliquid horū quæ ipse fecit, vel aliqs alius artifex in forum defert si nō eodē in tēpore veniat quo et illi quibus cū est hæc permutatus,cessabit ab opere in foro consistens? Minimè verò, sed sint q cum hoc animaduertat se ipsos ad hoc ministerium pparent.

† Rōnes reddit Alc. li.5. Parer. cap.9.

† Vide in hunc locū Bud. l. qui sunq.ŝ. de instit.actio. et i annot. posterio. hoc loco.

† Afs Martianus li.3. Instit.

† intelligit Iaſ. hunc tex. hīe ca sum specialē.& peū i l. quomin⁹ num.67.de fluminib.

† In P. F. duæ sunt dictiones qs quam.

† In P. F. municipib. uindicare uelit.etc.

† Cisiensit. in P. F.

† In P.F. gestum est

† Du. passus sit.

† Scriben. hic dicunt istū tex.ual de not. ad hoc ꝓposi tum q⁹ assignatio operis perfecti facta abipso cōducto re, liberat à casu fortuito superueniēte. & dēt istetex. intelligi nō solū si totū opus peregerat, verūmetiā si pars. Bolog.

† Du. Dionī.

† Al. Idem li. 3. de oſt. Consu.

† In P. F. hoc caput incipit Ex epistola. In ſcriptioni aūt addunt hæc verba Charidemo respondit.et ad in tell.uid.Iacob. Nigr. in Rub. de uerb. obli. num. 76.et Zuchar. in Rub. C.de pac.nu. 68.

a ¶ Vtensilia.ǁid est frumentum,& gallinas,& pisces,& similia: quibus homines vtuntur.sed alii dicunt instrumenta vt aratrum, cum ex caussa sit eis inhibitum:vt arg.ŝ.de pœnis.l.moris.§.sunt autem.prima placet.Accursius.

b ¶ Distrahant.ǁad quod vtiq; cōpellendi non sunt.satis est enim si in vrbem ferant.P.

c ¶ Qui.ǁrustici,l.

d ¶ Tradere.ǁalias tradere,s.alicui officiali ad hoc quòd remaneat venditurus,vt in Græco postea dicitur. aliàs distrahere,s.totam si mul.& sic non cogitur minutatim vendere. sed contra seruatur Boñ.in tricolis circa fructus vt vsque ad certam horam non emāt & sic per consequens rustici vendant minutatim,

e ¶ Et aliis.ǁ vt cerdonibus & pelliparijs & fabris,P.

f ¶ Inuehentibus.ǁ ad vrbem.

g ¶ Euehentibus.ǁ ab vrbe.

h ¶ Negotiatores.ǁ s. quibus eget vrbs.

i ¶ Agricola.ǁ id est nō sessurus in foro vt distrahat.P.

k ¶ Permutare.ǁ i.cum uenerit,nōstatim inueniet emptorem,vel eum cum quo permutet.

l ¶ Vacabit.ǁ id est otio sè fedebit.

m ¶ Nequaquàm.ǁ sub au.respon.

n ¶ Hæc.ǁ idest vtensilia ab agricola illata, qui emant, & postea otiosè vendant quales sūt tricoli. vel dic quod aliquid officiales erant deputati qui res rusticorū accipiant & otiosè vendant, & rustici ad opera redeant:quod est uerius, licet non seruetur. Accur.

¶ DE POLLICItationibus.

SI pollicitus.ǁ CASVS. Qui pollicitus est opus se facturum reip. vel pecuniam ob hoc dare:si non fuit in mora, nō tenetur ad vsuras: alias sic. Item qui pollicetur se certum quid daturum reipub.ob honorem decretum ei vel decernēdum, vel ob aliam iustam causſam tenetur : alias si fine causſa promisit, non tenetur:vt si promisit opus se facturū reipub.nō tenetur nisi cœpisset facere:nā postea tenetur: & qualiter cœpisse dicatur, dat exempla in litera.Item facto opere & assignato reipu.si postea aliquo casu destruatur, non tenetur qui fieri fecerat.Item qui vouet rem aliquam,obligatur:non autem obligatur res, que vouetur:& qs obligetur ex voto, dicit. Itē qui vouet decimā bonorū, tenet:nō aūt decima dicitur exire de bonis eius nisi fuerit sepatata de bonis eius:& si decessit prius, hæredes eius tenētur ex voto defuncti:postea dicit qd fit pactū.& quid si pollicitatio. Itē qui non ob honorē promiserit reipu. opus se facturū,sic cœpit teneri ad implere.Item qui ex pollicitatione tradidit rem municipibus,nō potest eā vendicare:imò & si municipes desināt eā possidere,vēdicabūt.& hoc dicit hæc l.cū duab.seq. Franc.

o ¶ Non conuenietur.ǁ cùm non sit in mora.

p ¶ Vsuræ accedunt.Jetiam sine stipulatione. & sic est contrà. C. de vsu.l.ij.fol.hic speciale,vt arg ŝ.de vsu.l.etiam.item contra ŝ. de vsu.l. liberalitatis.fol.ibi non erat in mora.Item contra.ŝ.de dona. cum.fol. hic speciale in do.rdip.facta.& facit ŝ.tit.ij.l. si legatum.

q ¶ Promiserit.ǁ per stipulationem magistrat ui puta uel dic promisserit,id est pollicitus fuerit,ut statim innuit.

r ¶ Decretum.ǁ id est datum iam ab ordine uel dandum.

s ¶ Iustam causſam.ǁ scilicet similem si qua potest reperiri,ut ǰ.e.l.pter.& l.ob causſam.& ŝ.de don.l.hoc iure.in prin.& quod dicit tenebitur, dic ex stipulatu si interuenit promissio p stipulationem. aliàs si pollicitatio, id est solius offerentis promissio tunc in factum actio: vt infra eo.pactum.sed non ne ob honorem promittens incidit in legem Iuli.ambitus? Resp.non: vt no.ŝ.de offi.præto.l. Barbarius.Item videtur non teneri etiam si incœpit soluere,ut ŝ.demu &ho. l.existimationem.§.j. sol. hic causſa honoris suæ ꝓmissa promisit,ibi causſa alieni.sed in opere nō distinguitur:ut infra eo. titu.toties.§ primo.& facit C. de ratio. pu.l. prima. §. quod uerò. & de neg.gest.quæ vtil.ter. & de admi.tu. Lucius. §. j. & in authen.de san.epis. § pro consuetudinibus. Accur.

t ¶ Sine causſa.ǁ ad hoc supra.de excep.do.l.ij.§. circa. & de condi. sine causſa.l.qui sine. & de pecu.l.non solum.& ŝ.de acqui.re.do. nonnunquam & de dona. nuda. & de pac.iuris.§.sed cum nulla.& de leg.j.filiusfam.§. diui.& de fideiuſ.si stipulatus esſes. in princip. & istæ sunt constit. veteres & nouę:de quibus hic dicit.Item hoc nisi cœperit: vt subiicit.

v ¶ Cœperit.ǁ No. qđ rei principio obligatur. ad quod fa.in aut.de hære.& fal.§.non autem. & de ec.ti. si quis autem.& C.de inof.test.l. parentibus. & de fideiuſ.l.j.& ŝ. de iudi.fideiuſ. in fine. & ad Macę.Iul.in fin.& C. de non num.pecu.l. cum fide.& ar.ŝ.de mi.l. iij.§. scio.& C.de his qui ſpō. mu.ſub.l.j.lib.x.& ǰ. e.l. toties.§.j.& ǰ.e.l. pen.& ŝ.pro ſol.hæres ſocij.& de hęre.tu.l.j. Accursius.

x ¶ Purgauerit.ǁ Not. mirabiles modos incipiendi. ad quod ŝ. de ope. no.nū.l.j §.poteſt.& poteſt intelligi ex legibus modo allegatis. ſe.l argu. contra. ŝ. de ope. nouni. l. ſtipulatio. §. opus.

y ¶ Locus.ǁ in quo debebat fieri opus.

z ¶ Illi.ǁ qui facere pollicitus est.

a ¶ Apparatum.ǁ ad hoc ŝ.de condi.ob cau.l.ſi pecuniam.

b ¶ Cœperit.ǁ scilicet respu.ad quod ŝ.ad peti.hære.sed & ſi lege. §. qđ autem. Quid autem si ipse de pecunia cœperit soluere? Respon. satis est,vt arg.C.de noua.l.iii.& in legibus ŝ.allegatis.Accur.

c ¶ Tenebitur.ǁ ipse promissor.

d ¶ Non pertinere ǁ cria hoc faciūt,quia fortuito, item quia assignauit.item quia non erat actum expresſe vel tacitè vt esſet conductoris periculum.& sic non ob.ŝ.de verb.ob.l.& ideo. quia non assignauit, nec fortuito,sed operis vitio ruit. Item non ob.ŝ.de ſer.vr.præd.l.eum. quia ibi tacitè agitur ex natura seruituis illius,& de his plenè no. ŝ. loc.Martius.Item fecit C.de ope.publi.l.omnibus.in fine.

e ¶ Si quis rem.Vouentis.ǁ vt etiam hęres eius teneatur:vt & ǰ.eo.l.ſi iis in fine.

f ¶ Non efficitur.ǁ ipso toto.ad quod ŝ.de acqui.poſ.qui absenti.& l. ſi rem.ſed quare non ſtatim trāſit ab eo dominium:vt C.de ſac. ſanc. eccle.l.ſi.Si respondens ſic:quare ergo persona obligatur,cùm res tā tū tradi petatur:vt insti.de act.§.j? respon.hic alter utrius tantum dicverba interuenire,per quæ dñium non mutatur.at ibi erat contractus:vbi hinc inde erat cōsensus:vnde dominiū potuit tribuere: vt ŝ. de act.& obli.l.ex contractib. In vltima aūt voluntate est ſpeciale vt verbis ex vna parte tantum prolatis & consensu dñium mutetur:ut d.l.dē. Et potest esse ratio: quia actus morientium nō debēt pendere.vt ŝ.cóia præ di.l.ſi.in fi.ſed quis petet hoc votū.Rñ.ut C. de epiſ.& cle.l.nulli.& in auth.de ecc.titu.§.ſi quis autem. Item qua actione? Resp.offi.iudi.vel condic.ex hac.l. nam pro l.veteri dat: vt ŝ. de adulter. ſi poſtulauerit.§.ſi.& l. ſeq. Adde quod no. C. de fur.ſi nondum. vel dic ſecundum P. fortè iuriſcon. non intellexit ut nouerat quis decimā Deo. nec enim id exprimit.ſed fortè intelligit ut nouerat reipu. ut ǰ.eod.l.penult. Accurſius.

a ¶ Puberes.ǁ vt xvj. q.j.ſi quis laicus.& xx. q.j.per totum.& extra, de regula.c. j. & capit. nullus.& c. ſi. & c. ad noſtram.

b ¶ Filiusfam.ǁ & pubes.impubes enim nec patre auctore obligatur: vt ŝ. de ver.obli.l. ſi.§.j. Itē in filio est cōtra.C.de epiſc.& cle.l. ſi.§.j.& i auth.de ſanc. epiſc.§.interdicimus. in penul.col.ſol. ibi de perſona:hic de rebus,

c ¶ Seruus.ǁ ut xvij. q.iij. ſi quis ſeruum. Accurſius.

d ¶ Nō obligantur.ǁ ſpeciale,ſic in Maced. Item in ſeruo, ut etiā naturaliter hoc casu non teneatur : ut hic. ſic ŝ.de fideiuſ.l. ſed & ſi ſeruus.Sed opp.quomodo tenet filius hominī mortali ciuiliter & naturaliter: ut ŝ. de act.& ob.filiusfa.& non Deo immortali? Respon. mitius cum Deo agitur:ut ŝ.de arbi.Celſus.Accur.

e ¶ Si decimam quis bonorum.ǁ aliàs ſuorum.& aliàs deeſt. Acc.

f ¶ Separata.ǁ à bonis:ut ŝ.de mino.l.iij.§. ſed utrum. in fi. & de pecu.l.iiij.

g ¶ Separationem.ǁ aliàs poſitionem.

h ¶ Voti enim.ǁ quod in dādo conſiſtit.ad qđ ŝ.de iure do.ſi ego. §.j.& de leg.iij.fideicomiſ.§.pe.& C.de ſpon.l.ſi pater.& ŝ. de fideicom.li.cū uerò.in prin.& C.ad Treb.l.ſancimus.in fi.& §. q. ſine ma. l.eum qui. Quid autem ſi uouerat ut uadat ad ſanctū Iacobū? Reſp. non tranſit ad hæredē:ut C.de cad.tol.l.j.§.ne aūt.& ŝ.de uerb.obl. l.centeſimis.§.ſi ita.Accur.

i ¶ Actum eſt duorum.ǁ ut & ŝ.de pac.l.j.& C. de tranſac.non minorem.& in auth.de litig.§.omnem.

k ¶ Offerentis.ǁ & ſic non eſt ibi conſenſus niſi unius partis:per qđ differt à pacto.& ideo non ualet niſi in caſib. ut ſubijcit,et ideo etc.

l ¶ Sed cœpturn.ǁ id eſt iam cœptum.

m ¶ Pœnitentia.ǁ ut et C.de act.et obl.l.ſicut.et inſti.de act.§. alię. Accurſius.

n ¶ Actionem.ǁ in factum:ut ŝ.de rei uen.l.quæ religioſus. uel uti lis in rē:ut ŝ.l.proxi.& C.de ſac.ec.ſancimus.& facit ŝ. de acqui.re. do.ſtatus.et de exce.l.pe.et de priui.cre.l.Furius.

o ¶ Eis.ǁ ſcilicet municipibus.

PRopter incendium.ǁ CASVS. Cùm ciuitas Romana ſuſtinuit damnum occaſione incendij uel ruinæ uel terræmotus:ſi quis aliquid promiſit ob hoc reipu.dicitur q⁹ tenetur Franciſcus.

p ¶ Tenetur.ǁ quaſi ſufficiens causſa ſit incendiū,aliàs non valeret: ŝ.l.j.§.ſi uerò.& facit ŝ.de do.inter ui.& uxo.l.quid ſi uir.& ualet hoc caſu etiam vltra legitimam ſummā: ut C. de dōn.l.pe.§.j. & facit ǰ. eo. l.ob caſum.

q ¶ Haridemus.Nō poſſe ǁ ſi habeas non poſſe: dic muneris,i.doni edendi, & faciendi,ut opus. & ſunt tunc ſimilia ŝ.de adop. poſt mortē.§.fi.& inſt. de inuti.ſtip.§. itē uerborū.& ŝ de excu. tut. l.excuſare.& C.de præ di.mi.l.minorū.ŝ.de of fi.procon.l. nec quicq. §.ubi,ſed ſunt.arg.contra.ŝ.de pact.l.ij. & C. de dona.l.ſi aliquid. & de fideicō.lib.l.& in epiſtola.& ǰ.eo. ex pollicitatione.§.pe & ŝ. dma.uin.l.ēt. §. abſens. Si uerò habeas ſine non:tunc hęc ſunt ſimilia, ſed ſuperiora ſunt ar. cōtra. dic caſum q⁹ abſens qui à munere ſonali poterat ſe excuſare,inter abſentes, nō poſſit,ſed intes præſentes ipſo facto: vt ŝ. de in.immu. l. ij. & ſic dices edēdi.i.ſubeūdi.

TOties.ǁ CASVS. Qui pollicit ſuit ſe aliquid daturū: pura c.reipu. & effectus ſit non ſoluēdo: diminuēda eſt pollicitatio.hoc fallit qñ ob honorē facta ſit pollicitatio Secundò dicit, qui ob honorem alienū promittit aliquid reipu.ſi inciꝑit ſoluere, tenetur ſoluere reſiduū quaſi cœpto opere. Tertiò dicit: ſiue maſculus ſiue fœmina pollicetur aliquid reipu.ob honorē teneē ſoluere. Quartò dicit: reſpub. præcepit mihi ut ſtatuas de meo ponā ad honorē principis,cū eas ponere nō promiſeram.dicitur q⁹ nō teneor obedire tali præcepto.Fran.Accur.

r ¶ Toties.ǁ caſum dicit ǰ.eo.l.ex pollicitatione.

s ¶ Ob honorem.ǁ alienum.aliàs non eſſet opus inchoare: ut et ŝ. l.j.§.j.et ſic etiam intelligitur ŝ.de muneri.et ho.l.exiſtimationem §. j.et ſubau.maximè.

t ¶ Cœpto opere.ǁ ab eo qui pecuniam promiſit: ut ǰ.ſi quis ob honorem.in fi.

u ¶ Ob honorem.ǁ ſi quidem ſuum,planum eſt.et tunc dicit ut C.de muli.et in quo loco mu.l.j.lib.x.ſi dicas alienum: et tunc oportet ut incipiat ad hoc ut teneatur: ut ŝ.proxi.§.

x ¶ Principi.ǁ id eſt ad honorem principis.

y ¶ Obtemperare.ǁ reſtituit ergo magiſtratui in illicitis.ad quod C.de iure ſiſ.prohibitum.libro decimo,et not.de hoc C.de app.quoniam iudices.

OB caſum.ǁ CASVS. Ob damnum quod ciuitas Boñ.paſſa eſt occaſione incendij uel ruinę uel de cluſa Rheni, ſi promitto me aliquid facturum ei ciuitati: dicitur q⁹ teneor,et ſi nōdum inchoauerā.Franciſ.

z ¶ Inchoauerit.ǁ quia eſt cum cauſa:ut ŝ.l.j.§.j.et facit ŝ.eo. propter.Accur.

DE pollicitationibus.ǁ CASVS. Iudices debent cognoſcere ut pollicitationes factæ ciuitatibus adimpleantur.et de hoc extat reſcriptum:cuius ſenſus eſt talis: Gabinus promiſit ſe facturū quoddam opus cuidam ciuitati:et illud opus incēpit. poſtea in triennio re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

legari iussus est occasione alicuius delicti dicitur q opus quod incœperat,debet cõplere per se uel saltem per alium cùm uadit in relega. & hoc iudex loci fieri ꝓcuret: & si Gabinus nõ vult facere,actor ordinatus à ciuitate aget contra Gabinũ: & iudex causæ cognoscet de hoc ante ꝙ Gabinus in exilium uadat: & si uideat Gabinũ teneri ad opus perficiendum, iubeat iudex q Gabinus hoc faciat: & si nolit facere, iubeat fundum Gabini non distrahi à Gabino. Franciscus Accursius.

a ¶ Proscenij.ʒ id est in tali loco.vel genus operis.

b ¶ Relegatus esset.ʒ per sententiam. non tamen adhuc iuit. Accursius.

† Iste tex.ẽ ualde not. ad hoc q promittẽs facere opus, poterit illud opus ꝑ aliũ explicare, si absit & immineat urgens cã. istũ tex.dixit not. ad hoc Rom. in suis fingu.fo.4.fingul.74.

† Du. Constituerit.

c ¶ Muneris. ʒ id est doni.

d ¶ Et absens.ʒ nõ solum antè,quam absit.

e ¶ Per amicum.ʒ fit ergò opus per aliũ. & sic sunt arg. contrà. ut ſ.de ſtatulib. Stichum. §.fi.& de ſo.inter artifices. ſed nec ſsitas suæ absentię hoc facit: ut ſ.de offi. eius cui man. eſt iurisd.l.j.§. j. & facit ſ.de admi.tuto.l. ita autem.§.geſsiſſe.

f ¶ Det rectat. ʒ id est nolit facere Accur.

g ¶ Legitimè. ʒ vt ſ. qđ cuiuſq; uniuerſitatis no.l.j.§.quib. Accu.

h ¶ Pro ciuitate.ʒ Gabinorum quib. fuit ꝑmiſſum.Accur.

i ¶ Proficiſcatur.ʒ ad eũms profectionẽ conſueuit poni terminus: ut ſ. de interdict. & relega. l. relegatorum. §. is qui.

k ¶ Fundum. ʒ Not. prohibitionẽ ad inſtar miſsionis bonorum.

EX pollicitatiõe. ʒ CASVS. Si ꝑmitto reipub. centum me daturum ob honorem habitũ uel habendum: teneor inſolidũ, & mei hæredes inſolidum tenẽtur. ſi autem ſine cauſa pollicitus ſum reip.me quoddam opus facturũ: & cœpi opus: & factus ſum nõ ſoluendo. uſq; ad quintã partẽ mei patrimonij teneor ꝑficere opꝰ. Item & hæres meus ſi eſt extraneus,in quintam partẽ patrimonij tenetur.ſi eſt de liberis meis,in decimam tenetur.Fran.

† φιλοτιμοῦμαι καὶ διαλεχθῆναι. Vide Alciatum li. diſpũ.3. c. 1.

l ¶ Promiſsione. ʒ in pecunia, ne obſit ſ.l. pen.ſm quoſdã. uel ueriusdic ſecundum Ot. vt ibi.Accur.

m ¶ Inſolidum.] non ergo deducitur æs alienum.

n ¶ Cœptum eſt. ʒ à pollicente quia ſine cauſa fit pollicitatio:ut ſ. l.j.§. j.idem ſi cum cauſa quo ad hæredem:ut ſ.l. pen.

o ¶ In quintam partem.ʒ mirabiliter hæredes & ẽt ipſe obligatur: ſed quare nõ ut ſuus ipſe,ſed vt cæneus obligatus permanet? Reſp. quia contra factum directius vult uenire q̃ hæres eius. Item no. alio modo teneri hæredes quàm defunctum.ad quod C.de primipil. l. fi. & C.de rei uxo.act.l.j.§. & hoc ex rei.& ſ.l. pe.& fi.

SEptitia. ʒ CASVS. Quædam fœmina pollicendo reipub. certamen pollicita eſt rẽipu.c.hac forma,ut pecunia penes eam remanet,ſemiſſes illius pecuniæ dabit ad præmia certantiũ.quæritur an hoc & in hæredib.eius ſit ſeruandum.& dicitur q̃ ſi certamen illud licitum erat,forma pollicitationi data ſeruabitur,& ad hæredes extẽdetur.Franciſcus Accur.

p ¶ In hæc uerba.ʒ hoc eſt Græcũ quod incipit, honoris gratia &c.

τίνων, ἀναπεπταμένης καὶ πρακεκληρώσθω τῇ ἀνδρὸς μου. ἐπαυξῆσι δὲ τῶν ἐξ ἐμοῦ γενομένων τέκνων, χωρίσι δὲ ἑκάστοις ὧν τὰ ἄβλαπτα τῶν βιωμάτων, καθὼς ἂν ἑφ' ἑκάστου ἀβλήματος ἡ βουλὴ ἐρίσῃ.

† (id est,Ex liberalitate mea quadriennale certamen dedico triginta milium ſortis: vt pecunia penes me retenta, idoneè apud Decemprimos caueam me ſoluturam, quæ ſolent præſtari, triginta miliũ vſuras, agonotheta q & præfecto ipſi certamini marito meo: deincẽpſque filiis qui ex me gignentur,cedẽtq; id fœneris in Thymelicorum † præmia, ſicut in vnoquoq; certamine ſenatus decernet.)Quęro an poſsint iniuriã pati filij Septitię quò minus ipſi † preſideret in his ſ ſecundùm verba conditionẽmq; pollicitationis. Herẽnius Modeſtinus reſpondit, quo caſu certaminis editio licita eſt, t formam u pollicitationi datam ſeruandam eſſe.

¶ Modeſtinus libro quarto different.
LEX IX.

EX pollicitatione quam quis ob honorem apud rempu. fecit,ipſum quidẽ omnimodo inſolidum teneri, hæredem verò eius ob honorem quidẽ facta promiſsione l ũnſolidũ m teneri: ob id verò ꝙ opus promiſſum cœptũ eſt, n ſi bona liberalitati ſoluendo non fuerint, extraneum hæredem in quintam o partem patrimonij defuncti, liberos in decimam teneri diui † Verus & Antoni. reſcripſerũt. Sed & ipſum donatorem pauperem factum ex promiſsione operis cẽpti quintam partem patrimonij ſui debere diuus Pius conſtituit.

† Verus.

¶ Idem lib.j.Reſpon. LEX X.

SEptitia certamẽ patrię ſuę policẽdo,ſub hac cõditione pollicita ẽ, vti ſors apud eã remaneat & ipſa vſuras ſemiſſales ad ꝑmia certãtiũ reſoluat, in hæc verba, P

† φιλοτιμοῦμαι διαθεῖναι ἀπὸ τετρακοσίων ἀπὸ μυριάδων τρόπῳ τῷ κεφαλαίῳ, ὥστε κατέχουσα αὐτὰ ἐγὼ καὶ ἀσφαλιζομένη παρὰ τοῦ ἀνδρὸς πρόσοδα λήψεσθαι ἐκ τῶν τόκων μετὰ ἐξ ἔτη τριῶν μυριάδων

† i. Ex liberalitate ac munificentia mea dedico quadriennale certamẽ de triginta miliũ ſortis: ita quidem ut pecunia apud me retenta apud Decẽprimos de præſtandis in editionẽ cõſuetis triginta miliũ uſuris idoneè cauent deſignatore apꝓfecto mariti mei, & deiceps qui ex me naſcẽtur liberis. Cedet aũt hæ uſuræ in ꝓmia Thymelicorũ, prout unoquoq; i certamine Senatus definierit.

† In P. F. præſideret certamini ſecũdũ &c.

¶ Idem lib. xij. Pandectarum. LEX XII.

IN priuatis operibus, x inuitis ijs qui fecerunt, ſtatuas alijs y ponere nõ poſſumus, vt reſcripto diui Seueri continetur. ¶ Cùm quidam, b ne honoribus fungeretur,opus promiſiſſet, tam honores c ſubire cogẽdum,quàm operis inſtructionem, diuus Antoninus reſcripſit.

¶ Papyrius Iuſtus lib.ij.de cõſtitutionib. LEX XIII.

IMperatores Verus & Antoni. reſcripſerunt opera extruere debere eos qui pro honore polliciti ſunt: non pecunias pro eo cogitur ſoluere. Itẽ in donatione facta reipub. conditio appoſita ſeruanda eſt,ſi ſit vtilis reipub ſecus ſi dãnoſa: vt ſi teſtator legat c.reipubl.& voluit quod reſpubl.non exigeret vectigal quod conſueta erat exigere,nõ ſeruatur hæc prohibitio legãtis. Franciſcus Accurſius.

a ¶ Cogi. ʒ ad quod ſ.de mu. & hono.l.exiſtimationem.in princ. & de leg.iij. fideicom. §.fi. Item ſuprà, ſi certa.l.ij.§. j. ibi, aliud pro alio,&c.

b ¶ Si vtilitatis. ʒ eſt autem vtilitas eo ipſo quod non eſt damnũ: vt ſuprà eo.l. Septitia. & de ſol. l. in pupillo. & facit ſuprà de decre.ab ordi.fa.l pe.Accurſius.

c ¶ Non debere. ʒ ſicut & q̃ prorſus ſunt illicita, nõ ſunt ab initio obſeruanda. ideo pecunia legata in aliũ vſum reipubli.eſt conuertenda, vt ſuprà, de admini. re. ad ciuiperti.l. legatum. & de uſufructl.leg.l. legatum. R.

† & uariarũ lection.

d ¶ Legata. ʒ reipub. alicuius ciuitatis.

e ¶ Exerceri. ʒ quod ex conſuetudine exercebatur pro ciuitate vel patria: vt C. noua vecti. l. j. & ſic legitimũ:ut ſuprà, de publicitatio.§.eorum.mulcò minus ſi ipſi reipub. Romanorum. ergo nõ omnis voluntas defuncti eſt ſeruanda vt ſ.de lega.j. l. nemo poteſt. & l.ſi quis in qui.§.fin. & facit. ſ. de reli l. at ſi quis. §. equum. & C.de teſt.l. teſtandi. & tamen legatum hic uallet vt C.de leg.l.ab adminiſtratione.& de uſufru.lega.l. quidam.

Defuncti uoluntas nõ ſemper ſeruatur.

f ¶ Conſuetudo.ʒ ſic ſ.de decu.l.non tantum.§.fi.& ad muni. l. magiſtratus.& C.nona.vect.l.fi.

SIquis ſui. ʒ CASVS. Titius promiſit cuidam ciuitati opus ſe facturum ob honorẽ habẽdum pro ſe uel pro Cicerone. & honorẽ habuit:tenetur Titius & eius hæres illud opus perficere.ſed ſi incœpit Titius opus facere,& honorem nõ habuit: & antequã perficiat opus,deceſsit Titius,hęres eius tenetur pficere:debet aũt quintã partem bonorũ defuncti dare ciuitati cui opus debebat perfici. ſi aũt ex numero liberorum ſit is,qui hæres extiterit, decimam bonorum Titij dare debet ciuitati.Franciſcus Accurſius.

g ¶ Promiſerit.] & honorẽ receperit.aliàs non haberet locũ quod de hærede dicitur,ſi dicas opus nõ inchoatũ à pollicente:ut ſ.l. ſi qs ob.Et nota,ꝙ quo ad opus non refert utrum ob ſuum uel alienũ honorem promittat:quia utrobiq; eſt inchoãdum.uel dic ad perficiendum tenetur.at ubi pecunia,tunc fortè diſtinguitur: ut no.ſ.eo.l.j.& facit.C.de ratio.operum pu.l.j.§.qui uerò.

h ¶ Perficiendum.ʒ & etiam inchoandum. uel dic ad perficiendum id eſt,faciendum.

i ¶ Obligatus eſt. ʒ videtur in primo caſu hæres teneri inſolidũ q̃ opus non fuit cęptum.in ſecũdo non inſolidum ſi fuit cęptum. Sed dices quod in primo tenetur,non inſolidum ſi bona non ſint ſoluendo liberalitati ſed tunc malè aduerſatur ſm H.unde dic quod in primo accepit honorem,in ſecũdo non. ſed & ſic etiam intelligitur lex ſ.eo.l.ex pollicitatione.ij.& iij. reſpon.

k ¶ Ob honorem.ʒ idẽ & ſi ſine cauſa: quia ex tunc tenetur ex quo cœptum eſt: ut ſ.eo.l.j.§.j.& l.ex pollicitatione.

l ¶ Inchoauerit. ʒ non tamen honorẽ ſuſcepit. aliàs hæres tenetur inſolidum: v. ſ.eo.ex pollici.ij.reſpon. & ſic nõ obſtat:ut ſ.eod.ſi qs ob.quia ibi incœperat:unde hæres complere tenetur:ut argumen.ſ. pro ſocio.l.hęres ſocij.& de hęre.tut.l.j.uel dic,quod ibi pecunia ob honorem,hîc opus tantum erat promiſſum.Accurſius.

m ¶ Patrimonij.ʒ ſi bona liberalitati ſoluendæ non ſunt: ut ſuprà eo.ex pollicitatione.Accurſius.

n INter liberos.ʒ facit ſuprà,qui ſatisda.cogan.l.ij.§ j.& de uerbo. ſignifi.cognoſcere.§.ij.& l.iuſta.& l.liberorum.ſed argu.contra ſuprã,de iure immu.l.j.in fi.

¶ DE VARIIS EXTRAORDINARIIS cognitionibus : & ſi iudex litem,&c.

PRæſes prouinciæ. ʒ CASVS. Hic intendit dicere de quib. factis poſsit præſidis officiũ implorari, vt ſic ipſe præſes extra ordinem poſsit cognoſcere: & dicit quod ꝑſes ꝓuinciæ ſolet extra ordinem cognoſcere de mercedibus conſtituẽdis & dandis pręceptoribus ſtudiorum liberalium:& quæ ſint liberalia ſtudia,ſpecificat. Item cognoſcere debet de mercede dandã da obſtetrici. Item de mercede conſtituenda & danda etiam medico qui peritiam habet ſanandi aliquam certã partem corporis.ut aũ riculæ, vel fiſtulæ, vel deãtium: non ei qui incantat aliquod malum ſiue imprecatus eſt. Idem nõ dicet ius philoſophis qui petunt ſalarium cõſtitui à diſcipulis ſuis. & redditur ratio in litera, ſi tamẽ diſcipuli velint aliq̃d ſponte dare doctori ſuo: doctor poteſt recipere. Item nec doctoribus legũ ius reddent qui petũt à diſcipulis ſuis ſalarium cõſtitui & ſolui. & redditur ratio in litera. ſi tamen diſcipuli uelint aliquid ſponte dare doctori ſuo: doctor poteſt recipere. Item pręſes cognoſcet de mercede reſtituenda & danda à diſcipulis magiſtris ludi literarij: & qui ſint hi, dic vt in glo.quæ incipit, pro conſtituenda &c.non autem cognoſcet exordinem de mercede conſtituenda librarijs & notarijs & calculatoribus & ſimilibus qui in litera nominãtur.Item ſi aſſeſſores petant ſalarium:de hoc cognoſcet præſes extraordinẽ. Itẽ ſi aliquid dicitur contra aliquem prædictorum:de hoc poteſt præſes cognoſcere extra ordinẽ.Item qui iudices cognoſcere poſsint aduerſus aduocatos diui fratres reſcripſerunt.ſ.in Græco: & de hoc habes exemplũ ſuprà,de pœnis l.moris.in prine. Item de ſalario conſtituendo aduocato debet cognoſcere præſes extra ordinẽ:& conſtituet ſalariũ pro modo litis,& pro facundia aduocati. & alia ſunt inſpicienda q̃ in litera continentur:& ſpecificat quis dicatur aduocatus. Itẽ ſi aduocatus fecit pactum cum clientulo de quota parte litis: non valet. ſi aũt cauſa finita factum fuit pactum prædictũ: ualet uſq; ad probabilem quantitatem. Itẽ ſi nomine victoriæ aliquid ſibi dari paciſcitur aduocatus,ualet:ut tamen computetur in hoc quod primo fuerat datum: ut tñ non excedat licitam quantitatem:& quę ſit licita,ſpecificat. Itẽ ſi pendente cauſa decedit aduocatus,ſalarium quod erat ei præſtitũ pro tota cauſa,non repetitur. Item præſes prouinciæ uel prætor cognoſcet ex officio de nutriciis dandis nutricibus, id eſt, de mercede conſtituenda & danda nutrientibus pueros qui ſint infantes: non ſi maiores infantibus nutriant. & omnes iſti qui conueniuntur coram præſide:ex eius ſcilicet præſidis officio & coram eodem præſide poterunt reconueniri à conuentis.Franciſcus.

† Aliàs,Antoninus.vt apud Du.

† lib.ſingu. de offi. cura. Reipu. al.Pompo.

† Varijs et,nõ eſt in P. F.

TITVLVS XIII.

¶ Vlpianus libro octauo de omnib. tribunalibus. LEX I.

PRæſes prouinciæ de mercedibus ius dicere o ſolet, ſed præceptoribus tantùm ſtudiorum liberaliũ. P

¶ Liberalia autem ſtudia accipimus, quæ Græci † ἐλευθέρια † μαθήματα appellant.Rethores continebuntur, ¶ Grammatici, Geometræ.

¶ Medicorum quoque eadẽ cauſa eſt, quæ & profeſſorum: r niſi quod iuſtior: s cùm hi ſalutis hominum,illi ſtudiorũ curam agãt: & ideo his quoque extra ordinẽ ius dici debet. ¶ Sed & obſtetrices t audiant: u quæ vtique medicinam exhibere videntur.

¶ Medicos fortaſsis q̃s accipiet citi ſunt:non pecunias pro his inferre cogi. a Item reſcripſerunt conditiones donationibus appoſitas,quæ in rẽpublicam fiunt, ita demũ ratas eſſe, ſi vtilitatis b publicæ intereſt.quòd ſi dãnoſæ ſint obſeruari nõ debere: c & ideo nõ obſeruandũ, quod defunctus certa ſumma legata d vetuit vectigalia exerceri: e eſſe enim tolerabilia quæ vetus conſuetudo f comprobat.

† ἀναθήσεα .i.liberalis diſciplinę.

† In P. F. nõ eſt μαθήματα.

¶ Pomponius lib. vj. Epiſtolarum. † LEX XIIII.

SIqs ſui alienìve honoris cauſa opus facturum ſe in aliqua ciuitate promiſerit, g ad perficiẽdum, h tam ipſe, quàm hæres eius ex conſtitutione diui Traiani obligatus eſt. i Sed ſi quis ob honorem k opus facturum ſe in ciuitate aliqua promiſerit, atq; inchoauerit, l & priuſquã perficeret deceſſerit,hæres eius extraneus quidẽ neceſſe habet, aut perficere id, aut partem quintã patrimonij m relicti ſibi ab eo, q̃ id opus facere inſtituerat,ſi ita malit, ciuitati in qua id opus fieri cęptum eſt,dare. Is autem, qui ex numero liberorum eſt,ſi hæres extiterit,nõ quintæ partis,ſed decimę concedendę neceſsitate afficitur. & hoc diuus

¶ Vlpianus. † LEX XV.

INter liberos n nepotem quoq; ex filia contineri diuus Pius reſcripſit.

De † varijs & extraordinarijs cognitionibus : & ſi iudex litem ſuam feciſſe dicatur.

TITVLVS XIII.

¶ Vlpianus libro octauo de omnib. tribunalibus. LEX I.

PRæſes prouinciæ de mercedibus ius dicere o ſolet, ſed præceptoribus tantùm ſtudiorum liberaliũ. P

¶ Liberalia autem ſtudia accipimus, quæ Græci † ἐλευθέρια † μαθήματα appellant.Rethores continebuntur, ¶ Grammatici, Geometræ.

¶ Medicorum quoque eadẽ cauſa eſt, quæ & profeſſorum: r niſi quod iuſtior: s cùm hi ſalutis hominum,illi ſtudiorũ curam agãt: & ideo his quoque extra ordinẽ ius dici debet. ¶ Sed & obſtetrices t audiant: u quæ vtique medicinam exhibere videntur.

¶ Medicos fortaſsis q̃s accipiet

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Auricularum.ʒ aliàs auricularius. & dicitur is qui aures ægras curat,aliàs articularis.ut a tthretidem intelligas.hoc sensu.ut is etiam medicus sit qui articularis morbi sanitatē pollicetur,vel aurium doloris.

b ¶ Vel dentium.ʒscilicet sanitatem pollicetur.

c ¶ Non sunt ista.ʒ vel hoc superius non, abundat.sic ſ. de dam. infe.l.fluminū.in prin.

d ¶ Tametſi.ʒ id est quamuis.

e ¶ Prædicatione.ʒ f.laudis.Accur.

f ¶ Mercenariā. ʒ id est mercedē ex ope re capere:vt ſ.de vac. mu.l. in honoribus. §. philosophis. & C. de mu. patri. l. possessor. & idē vī de poeta : ut C.de profes.l.pe. Acc.

g ¶ Dicet.ʒ ſ. præses. non ergo doctor extraord. petit constitui salariū: ut hic. Sed cōtra.C.de profes.&me. l. medicos.in fi. So.ibi erat promissum : & sic potest peti : vt ibi. Itē in aduocato secus : ut j.§.in honorariis.

h ¶ Sanctiſima. ʒ quo ad animā:q a eius Præcepta concordant diuinis : ut ſ.de iust.& iur. l. iustitia. §. iuris præcepta. Item est firmissima quo ad mundum:ut instit. de re. di ui.§.sanctę.& per hoc videbatur debere red di ius. sed quæ pretio &c. vt subiicit.

i ¶ Aestimanda. ʒ potest ergo sciētia donari,nō uendi : ut hic, & ſ.de do. l. Aquilius. sit C.de episc.& cleri. l.ſi quenquam. Sed argu.contra.j. de regul. iur.l.cuius.

k ¶ Honor.ʒ i. salariū, ideo sic dictū q a honor est donanti, & cui datur.sic ſ. man.l. ſi remunerādi. qui debet dari pro facultate & dignitate donantis: vt ſ.de admistr.tu l.cū plures. §. in primis. & etiam eius cui donatur:ut C. de episco.audi.l. tam dementis.

l ¶ Petitur ʒ scilicet à scholari per doctorem.

m ¶ Qui] scilicet honor.

n ¶ Ingressu sacramenti. ʒ quod sacramentum fit à iudice per præsentiā euangeliorum: ut C. de iudi.l.rem non nouam. uel calū.qđ fit à part bus:ut C.de iur.cal.l.ij. anteq̄ ergo iurēt, debet ſolui. uel dic sacramenti,id est studij:ideo sic dicti,quia doctor iurabat fideliter docere.uel ideo q a studiū res sacra est:cū leges in quibus studetur, sint sacratiſsimæ:ut C.de leg.& con.l.leges sacratiſsimæ.& secundū hoc in prin.studij sunt offerendæ dona.& p hac expositione optimè facit qđ sequitur,quædā enim &c.Sed an pro donis quæ hodie fiunt, possit agere doctor, cum ipſe non loquitur cum promittēte? Respond.sic: quia consentit: qđ sufficit:ut C. de do.l.ſi quis argentum.§.ſi autē.& de act.& obli.l.in quibuſcunque.& l.obligationum.in fine.

o ¶ Petuntur.ʒut hoc salarium ante promiſsionē.sic ſ.de oper.lib. l.Campanus.& de iud. obseruandum.& ſ. de ori.iur.l.ii.§.primus.de inde.circa fi.l.& ibidem de hoc no.

p ¶ Ludi.ʒ genitui casus.

q ¶ Vſurpatum est.ʒ id est per suum obtentum.

r ¶ Quoque ius dicatur. ʒ pro constituenda sibi mercede : ut ſ. in prin.& sunt isti satyrici qui ludendo & saltando recitabant. Accur.

s ¶ Tametſi lib[…]riis. ʒ qui libro scribunt,ut in procem.digeſt.§. illud autem.

t ¶ Notariis.ʒ qui notas faciunt, quæ non sunt literæ:ut ſ.de bon. poſſ.l.ſed culpa.§.fin.Accur.

v ¶ Calculatoribus . ʒ hi sunt computatores de quibus dicitur C. de erro.cal.& ſ.de lib.cau.l.fin.in fine.

† In P. F. ſi auricularius, ſi fistule &c.

† Vide gl. in procemio prag. sanct. in. quibus ad plenum. in verbo,specie.

† Du. Iam librariis

† Du. Sed ceterarum.

† Du. Sed aduersus.

etiam eos qui alicuius partis corporis, vel certi doloris sanitatem pollicentur: vtputà † ſi auricularum, [a] ſi fiſtulæ, vel dentium. [b] Non tamen ſi incantauit, vel imprecatus est, & (vt vulgari verbo impoſtorum vtar) ſi exorcizauit: non sunt ista [c] medicinę genera:tametſi [d] sint qui hos sibi profuisse cum prædicatione [e] affirment.

¶ An & philoſophi professorum numero sint ? Et nou putem : non quia non religiosa res est : sed quia hoc primū profiteri eos oportet, mercenariam [f] se operam spernere. ¶ Proinde nec iuris quidem ciuilis profeſſoribus ius dicet. [g] Est enim res quidem sanctiſsima [h] ciuilis sapientia, sed quæ pretio numario non sit æstimanda, [i] nec dehonestanda, dum in iudicio honor [k] petitur [l] qui [m] in ingressu sacramenti [n] offerri debuit. Quædā enim tametſi honestè accipiūtur, inhonestè tamen petuntur. [o] ¶ Ludi [p] quoque literarii magiſtris, licet non sint professores, tamē usurpatum est [q] vt his quoque ius dicatur: [r] † tametſi librariis, [s] & notariis, [t] & calculatoribus, [v] ſiue tabulariis, [x] † & cęterarum artium opificibus, ſiue artificibus quę [y] sunt extra literas vel notas positæ,nequaquam extra ordinem dicere ius præses debebit. ¶ Sed & ſi comites [z] salarium petant, idem iuris est,quod in professoribus [a] placet. † Sed & aduersus omnes ipſos [b] cognoscere ipſes debet. ¶ †Quòd autem & aduersus aduocatos adeatur, [c] diui Fratres rescripserunt.

¶ In honorariis quoque aduocatorum ita versari iudex debet, ut pro modo litis, [d] proque aduocati facundia, & fori consuetudine, † & iudicii in quo erat acturus, æstimationem adhibeat: dummodo licitum honorarium quantitas non egrediatur.ita enim rescripto Imperatoris noſtri & patris eius continetur:& verba rescripti ita se habent, Si Iulius Maternus quem patronum causæ tuæ esse voluiſti, fidem ſuſceptam exhibere paratus est, [e] eam duntaxat pecuniam quę modum legitimum egressa est, [f] petere debes. [g] ¶ Aduocatos accipere debemus omnes omnino, qui causis agendis quoquo [h] ſtudio operantur. non tamen qui † pro tractu [i] non assueti causis accipere quid solent, aduocatorum numero erunt. ¶ Si cui cautum est [k] honorarium, [l] vel ſi quis de lite pactus est, videamus an petere possit. Et de pactis quidem ita re ſcriptum est ab Imperatore noſtro & diuo patre eius : Litis causa malo more [m] pecuniam tibi promiſſam ipſe quoq; profiteris. Sed hoc † ita est, ſi ſuſpenſa lite [n] societatem futuri emolumenti cautio pollicetur. Si verò poſt causam actam cauta est honoraria ſumma, [o] peti poterit vſque ad probabilem quantitatē:& ſi nomine palmarii [p]

† Hìc uidetur tex. qualiter ſty lus & conſuetudo ꝓ legehaberi debent, & obſeruari. Dequoego addo uidē dū Guido. Papam in prę fatione ſuarum deci.parlamenti. qui tamen ibi nō allegat iſtum tex. addo Ange. in §. ex nō ſcripto. inſti. de iure na.gen. & ciui. in j. & ij. col. uide gl.in c.j.§. notarius. in uer. taxetur. de electio. in pragma. ſanct.

† In P. F. pro tractatu.

† Du. ita ius est.

a ¶ Professoribus. ʒ f. aliis quàm iuris ciuilis:vt ſ.§.medicorum. & §.proinde.

b ¶ Omnes ipſos. ʒ ſi aliquid cōtra eos dicatur:ut j.ea.l.in ſi.uel etiam ſi principaliter conueniantur. Accur.

c ¶ Adeatur.ʒ ſcilicet præses vel iudex: vt ſ.ea.l.§.pinde, iusdicēt.Aliàs legiſ.Qui autē aduer.aduoc. ad. di.fra. reſcripſerūt. in Greco. ſ.& dic etiā q ſcilicet iudex. & dā ex emplum ſ. de pę l.moris.in prin. & de offic. præfect.urb.l.j. in fi.& de off.procō. nec quic quā.§. de plano. & de poſtu.l.j.§. accepit. & C.de iud. properādū. §.illo.& de poſt.l. prouidendum. uel die reſcripſerunt quod dicitur in ſequen. §.

d ¶ Pro modo litis.ʒ i. pro quantitate causę. & ſic ſ. de trāſact.cum hi.§. modus. & de relig.ſi q s ſepulchrū.§.ſumptus. ſic & ſ. de vſu & ha. plenū. §.j. & C. cōm. de leg. auth.res.& C.de adm. tut.l.ſi curatores.

e ¶ Paratus est. ʒ quod esſe debet. ad quod C.de iud. propērandū.§.illo.& loca l. q operas.in prin. & §. j.& C.de cōdi. ob cauſam.l.aduocati.

f ¶ Egressa est. ʒ aliàs est in text. non: & tūc habeas debet;ſcilicet aduocatus. Accur.

g ¶ Petere debes.] i. repetere quod plus ſoluiſſes.vel petere ut abſoluaris ſi nō ſoluiſti: ut C.de poſtu. l.iij.

h ¶ Quoquo. ʒ plus est opus, ſcilicet q̄ quinquennio leges audiuerit:ut C. de aduo.diuer.iu.l.iubemus .p tempore.§. ne decętero. Itē qđ doctor iurer peritia iuris eum inſtructum:ut C.de aduo.diuer.iudi l.nemini.per quæ remouet illiteratos q̄ quandoq; expertos negotiorū poſtulant quod poſſunt,ut arg.C.de iudi.l.pe.niſi sint libertiſtut C.de poſtu.l.ij.Item per hoc remouo ,ꝓcuratores,tutores,actores,& ſimiles qui licet causis operentur aliquo ſtudio,non tamen ſunt aduocati ut reddatur eis eius pro ſalario conſtituendo. qđ ergo dicit,quo quo ſtudio , id est ſiue in allegationibus tantū debet adeſſe,ſiue vſq; ad lit conteſt.tantum:vel in causa principali tantū,uel appel.uel utra que:uel in certo loco uel quolibet.quot autem modis petiſ ſalarium aduoca,dic ut not.C.de ſuſ.l.j.

i ¶ Pro tractu. ʒ Puta ut dilationem unam acquirat.alias pro contractu.aliàs pro tractatu.id est pro conſilio.

k ¶ Si cui cautum eſt.ʒ id est promiſſum.

l ¶ Honorarium.ʒ id est ſalarium.

m ¶ More.ʒ de quota litis.

n ¶ Suſpenſa lite . ʒ id est lite pendente qui iam cœperat esſe aduocatus , paciſcatur de quota parte litis: ut ſic ſit quædā societas,nō ualet:duplici ratione:Prima: qa lite pędēte:ut C.de poſtu.l qſquis. §.præterea.& argu.j.l.medicos. Alia qa de quota:quæ & anteā impedirer: ut & hic intelligi poteſt quaſi ſuſpenſiuè lucrū inſpiciat : quod poteſt esſe & non esſe:ut probatur C de procura.litē.& man.l.cōtra licitum.& ſ.de pact.l.ſumptus.& mandati.ſi remunerandi.§.Maurus. & adde quod not.C.de poſtulan.ſi quis.& l.quiſquis.§.præterea.

o ¶ Summa.ʒ puta etiam de quota:ut hic uidetur uelle.nec lex aliqua prohibet:argu.ſ.de pact.do.licet.

p ¶ Nomine palmarii.ʒ uictorię. nam palma uictoriam ſignificat.

Cautum.

a ¶ Cautum.ʒ ſubaudi poterit peti quod promiſſum eſt.

b ¶ Aureos.ʒ ſcilicet ad plus [a] .nam minus quandoque datur : quod videndum pro modo cauſſæ & aduocati:vt ſ. ea.l.§.in honorariis.

c ¶ Repeti.ʒ dic ſi ſtat per aduocatum viuentem,nō petit ſalarium : imò ſolutum reddit:vt C.de condic.ob cauſ.l.ſi verò per caſum mortis

a Vide in hunc locū Alcia. lib. diſpun. iij. cap.

† Iſte §. facit ꝓ aduocatis & vide gl. in cano, magna pietas de pœdi. j. eſt fama.in gl. circa fina.

† Iſta lex eſt ſingul. & notabi, ſecundùm Bar.hic.

† Iurisdictionis ordiné cōueniente &c. Du.

† In P. F. incipit ſi medicus.

Iſta lex ét reputaſ ſing.ꝓBar. hic.

b Cōclude vt ꝓ glo.& plenius per Barto.poſt glo.in l.ſi vxo. §. itē cū qdā. in glo.mag.ſ. loc. & in l. j.§.diu[b].& j.ii.col. fin. ver. quæro aliqs eſt cō ductus ad legendū. §. de variis & extra. cog. c Nutricia pluraliter nutricum ſunt merces: q̄ Græcè trophia dicūt Budæ.ti. de offic.ꝑſe.prato.ſuprà.

cautum [a] sit:sic tamen, vt cōputetur id quod datū est, cū eo quod debetur: ne vtrunque cōpoſitum licitam quātitatem excedat. Licita autem quātitas intelligiť, pro ſingulis cauſsis vſque ad cētū aureos [b]. ¶ Diuus † Seuerus ab hīdibus aduocati eo mortuo prohibuit mercedem repeti [c]: quia per ipſum nō ſteterat quò minus cauſſam ageret. Ad nutricia quoq̄ officiū præſidiis, vel prætoris deuenit nanq; nutrices [d] ob alimoniā inſātium apud præſides quod ſibi debeť, [e] petunt.Sed nutricia couſque producemus quoad inſātes veribus aluntur: cęterum poſthęc ceſſant partes prætoris vel præſidis. ¶ Hęc oīa [f] ſi apud præſides petantur. ¶ Videamus an de mutuis petitiōibus poſsint præſides cognoſcere. Et putem debere admitti [g].

¶ Idem libro j.ꝓpinionum. L. II.

De vſu† aquæ [h] , dèque riuis nouis inciuiliter inſtitutis, itē de equis [i] alienis à ſciēte poſſeſsis, fœtùque earū, & de damno dato per immiſſos in prædiū ſuū vniuerſos homines eos,q̄ in plurium prædia diſtribui debuerāt [k], ſi modo ī nō ex authoritate ei [l], qui iuberi potuerit,factumeſt,præſidem prouinciæ doceri oportere reſponſum est: vt is ſecundum rei q̄itatē & † iuriſdictionē cōuenientem formam rei det.

¶ Idem libro v.Opinionum. L. III.

Medic[m] † cui curādos ſuos oculos q̄ eis laborabat,cō miſerat, periculum amittēdorum eorum per aduerſa medicamenta inferendo, compulit vt ei poſſeſsiones ſuas cōtra bonam fidem æger venderet. Inciuile factum præſes prouincię coerceat,remq̄re ſtitui iubeat.

¶ *Licet aduocatus non poſsit adimplere aduocatiōem propter caſum fortuitum in eius perſonam cōtingentem : tamen totum ſalarium debet conſequi.Bart,*

¶ Paulus lib.iiij.ad Plautium. † III.

Diuus Anton.Pius reſcripſit iuris ſtudioſos [n] qui ſalaria petebant,hæc exigere poſſe.

¶ Calliſtratus lib.j.De cognitio. L. V.

Cognitionum numerus cum ex variis cauſsis deſcēdat,in genera diuidi facilè non poteſt [o], niſi ſummatim diuidatur. Numerus ergo cognitionum in quatuor ferè genera diuidi pōt. Aut enim de muneribus ſiue honoribus gerendis agitur:aut de pecuniaria rediscęptatur:aut de exiſtimatione alicuius cognoſcitur:aut de capitali crimine quæritur. ¶ Exſtimatio est [p] dignitatis [q] † illæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus: † q̄ [r] ex delicto noſtro authoritaſe legum aut minuitur,aut cōſumitur. ¶ Minuitur exiſtimatio quotiēs manēte libertate circa ſtatum [s] dignitatis pœna plectimur: ſicuti cum relegatur quis: vel cùm ordine mouetur:vel cùm prohibetur honorib. publicis fungi: vel cùm plebeius [t] fuſtibus [u] cæditur, vel in opus publicum datur [x]: vel cùm in eam cauſſam vt infrà. de vſur. l. mora. & argument. infrà. de regulis iuris. omnis definitio. & not. quod aliqua cauſſa est quæ ſub duobus membris ponitur, vt ſuſpecti tutoris:vt ſuprà,de procu.non ſolum.§. fina. Accurſius.

† Ialeſæ,it P.F.

† Du. qui f.ſtatus.

Homini natur. Angelica deſeruit.

p ¶ Exiſtimatio est.ʒ id est,fama ſiue opinio.nam hæc tria idem ſignificantur vt mucro,enſis,ſpatha,gladius:vnde dicitur infamia,id est,fame priuatio.

q ¶ Dignitatis.ʒ id est,potentiæ à natura tributæ cuilibet quia homo est.homo enim est dignior omni creatura,vt ſ.de ædil.edic. inſtiſsimè. cum omnis creatura ei ſeruiatsſed & angelica natura. nam & angelus ei ſeruit.vel aliter ponitur dignitas vt C.de dign.Item per hoc q̄ dicit illæſæ,id est, in nullo diminutæ.

r ¶ Quæ.ʒ ſcilicet exiſtimatio ſeu fama.Accurſius.

s ¶ Circa ſtatum.ʒ perſeuerantem.

t ¶ Cùm plebeius.ʒ honeſtior enim non ſubiiceretur,vt ſ.de pœ.l.capitalium.§.non omnes.Accurſius.

v ¶ Fuſtibus.ʒ ſuprà,de infa.l.i.ctus contrà.Solu.verum est quod infamit est dum pœnam patitur,ſed ea pœna finita,& reſtituto eo definit esſe infamis. Vel aliter cùm crimen præcedens tale ſit quod per ſententiam irrogat infamiam,tunc is qui cæſus vel damnatus est, infamis eſt perpetuo. Accurſius.

x ¶ Datur.ʒ dic in opus pub.datur.ſ.ad tempus.& hę non admittit ciuitatē: vt ſ.de pœ.l.capitaliū.circa prin.aliud ſi in perpetuum, vt ſ. de pœ.l.quidā.ſecūdū Io.& C.de pœ.l.j.Sed & ſi perpetuo, adhuc differt à damnato in metallum,cū ille ſeruus pœnæ efficitur.hic ciuitatē tantum perdit:vt ſ.de pœ.capitaliū.in prin.at relegatus etiā in perpetuū remanet ciuis:vt ſ.de interdic.& releg.l.relegatorum.§. ſiue autem.

Perpes

Universidad de Deusto
Biblioteca

z ¶ Perpetuo.]id est generali, vt instit. de satisda. tut. §. j. quod edictũ habes ſ. de insa. l. j. Accur.
b ¶ Consumitur.ꝫ scilicet existimatio. Accur.
c ¶ Veluti.ꝫ innuit quod ille cui interdicitur aqua & igni, in cuius locum succesit hodie deportatio, vt hic subiicit, & supra ad l. Iul. pec. l. ij. efficitur seruus. & sic est contra insti. de capi. di. ſ. minor. Sol. hic. magna ponitur pro media tantum. & quod dicit libertas: non ponitur pro ea quæ est contraria seruitut: sed id est impossibilitas faciendi quod vult, quod non potest facere damnatus aqua & igni, vt ecce non potest testari: vt ſ. de iniusto testa. si quis ex. §. eius, & sic hic nihil de maxima dicitur. Vel dic quod magna comprehendat maximam & mediam: vt alias ſ. de vsufru lega. l. j. in fi. & ad Tert. l. j. §. proinde. & quod dicit libertas: est exemplum de maxima. Ité quidam dicit veluti exemplum de media, interposito puncto loco copulę. Sed quidam habent vel, & tunc planior est hæc secunda lectu. & facit de verbo. significa. l. capitalis. Sed quis est effectus minutionis vel consumptionis? Respõ. de primo patet per exẽpla hic posita. de alio cõstat quod ad nullum actum ciuilem admittitur cuius fama est consumpta, vt supra. de pœ. l. quidam. & C. de dign. l. ij. Acc.
d ¶ Nec diuersa.ꝫ qualitate, sed quantitate sicut ves. de pœ. l. aut damnũ. §. inter. eod. & hic subiicit.
e ¶ Operis.ꝫ scilicet metalli.
f ¶ Metalli.ꝫ scilicet simpliciter.

Du. quæ ſ. pœna perpetuo infra in ſ. causa enumerat.

Adimitur. Du.

Vi. iii. Rerum quotidia. Glue aurorum.

quis incidit, quæ ex edicto ppetuo a inter infamiæ causas adnumeratur. ¶ Consumitur b verò quoties magna capitis diminutio interuenit id est, cùm libertas amittitur: veluti c cum aqua & igni interdicit: quæ in persona deportatorum euenit: vel cùm plebeius in opus metalli vel in metallũ datur. nihil inter refert, nec diuersa d pœnę est operis e & metalli f: nisi quòd refugę operis, non morti, sed pœnę metalli subiiciuntur.

¶ Caius. † LEX VI.

Si iudex litem suam fecerit, non propriè ex maleficio obligatus videtur: sed quia nec ex contractu obligatus est, & vtique peccasse aliquid intelligitur, licet per imprudentiam h ideo videtur quasi ex maleficio teneri in factum actione: & in quantum de ea re æquum religioni iudicantis visum fuerit, pœnam sustinebit.

De proxeneticis.

TITVLVS XIIII.

¶ Vlpianus lib. xlij. ad Sabinum LEX I.

Roxenetica i licito iure petuntur. k

¶ Idem lib viij. de omn. tribu. LEX II.

Si proxeneta interuenerit faciẽdi nominis causa, vt multi solent, videamus an possit quasi mãdator teneri. Et non puto teneri: quia hic monstrat magis nomen, quàm mãdat: tametsi laudet nomen. Idem dico & si aliqd philanthropię nomine accepit, nec ex locato, nec ex cõducto erit actio. Planè si dolo & calliditate creditorem circunuenerit, de dolo actione tenebitur l.

¶ Idem. † LEX III

De proxenetico, quanq̃ est sordidum m, solent præsides cognoscere: sic tñ, vt in his mod⁹ esse debeat & quantitatis & negotij in quo operula ista †defuncti sunt: & ministeriũ qualequale accommodauerint, facilius quod Græci ὑφηνητικὸν n appellant, peti apud eos poterit, siquis sortè conditionis o, vel amicitiæ p, vel assessuræ q, vel alicuius alterius huiusmodi proxeneta fuerit. Sunt enim huiusmodi hominum, vt in tã magna ciuitate, officinę r. Est enim proxenetarum modus qui s emptionibus, venditionibus, cõmerciis, contractibus licitis avtles non adeo t improbabili more se exhibent.

De censibus.

TITVLVS XV.

¶ Vlpianus lib. j. de Censib. LEX I.

Ciẽdũ est †esse quasdã colonias iuris Italici vt ẽ in Syria Phęnice splẽdidissi. Tyriorũ colonia u (vñ quia hic monstrat magis nomen, quàm mãdat: tametsi laudet nomen. Idem dico & si aliqd philanthropię nomine accepit, nec ex locato, nec ex cõducto erit actio. Planè si dolo & calliditate creditorem circunuenerit, de dolo actione tenebitur q.

In P. F. ? Philantropii.

lib. viii. d omnib. Tribunal.

Du. quod est sordidũ

Alias opera sua fũcti.

Al. ὑφηνητικὸν.

Alias ἐπιλαλῶν ματα.

Vide Budeũ i anno. posterio. hoc ipso ti. & Alci. lib. dispunc. i. c. xxii.

b Quid sit philanthropia, unde Budeũ hic in annot. posterio. Alci. li. 8. Parer. cap. 21.

† Alci. li. 2. Dispunct. cap. 21.

E proxenetico.ꝫ CASVS. Cum proxeneta petit proxeneticum, id est salarium sibi constitui & præstari: præses prouinciæ de hoc cognoscer, & constituet salarium secundum qualitatem negocii & laboris. & proxenetę sunt qui intromittunt se circa amicitias faciendas inter aliquos, & circa matrimonia, & circa assessoꝝ rem inueniendum, & circa emptiones & uenditiones, & alios contractus & eorum officium est ualde utile. Fran.

r ¶ Sordidum.ꝫ sordidum dicitur, quia debet offerri, non expectare petitum: vt ſ. ti. j. l. j. §. proinde. uel etiam sordidũ cũ petitur vltra modum, qui debet æstimari, ut hic subiicit: ad quod ſ. tit. j. l. j. §. i honorarius. uel dic sordidum, id est vile officium, vt j. innuitur, si operula, & qualequale & officinę & sic salarium sordidum, sicut munus dicitur sordidum, vt C. de sacr. sanct. eccl. l. placet.
s ¶ Hermeneuticon.ꝫ id est salarium.
t ¶ Conditionis.ꝫ ad matrimonium. de quo est C. eo.
v ¶ Amicitię.ꝫ id est quærit fœdera inter aliquos.
x ¶ Assessuræ.ꝫ id est assessorem inueniat iudici ordinario, vt in auth. de iudi. §. i. Accur.
y ¶ Officinæ.ꝫ id est, utilia seruitia, vt supra, de infam. l. athletas. §. ait præter.
z ¶ Qui.ꝫ scilicet proxenetæ.
a ¶ Licitis.ꝫ secus si illicitis, ut in auth. ut nulli iudi. §. si quando uerò. & de sanc. epis. §. præ omnibus.
b ¶ Adeo.ꝫ ut salariũ ultra modũ habeant q̃ uelle uidebantur. Accur.

DE CENSIBVS.

Ciendum.ꝫ CASVS. Cum Italici tributa non præstent, sed tñ quinquies, nominat Vlpia. hic l. qualibet quinquies quib. ius Italicũ tributũ est, ut nõ præstent tributum sicut nec Italici, & eas prouincias numerat in litera. F.

c ¶ Italici.ꝫ ut sicut Italici tributa non præstantia nec istæ prouinciæ ut C. de epis. & cle. de his. & j. eo. l. fi. Accur.
d ¶ Colonia.ꝫ id est terra, uel comitatus quidam, uel uilla, ut supra ad municip. l. eius. § fi. quis negocia.

Miki

a ¶ Mihi.ꝫ Vlpiano.
b ¶ Nobilis.ꝫ scilicet uilla.
c ¶ Regionibus.ꝫ id est, inter regiones Syriæ.
d ¶ Fœderisque.ꝫ id est, pacti: ut ſ. de cap. l. non dubito. Accursius.
¶ Percusit.ꝫ id est, pactum fecit. nam dicitur à percusione palmarum: ut no. ſ. de pactis. l. j. in princ. firmiter enim seruauit fœdus cum Romanis.
f ¶ Gratiosa.ꝫ sub. est.
g ¶ Colonia.ꝫ scilicet dicitur.
h ¶ Habet.ꝫ & est Metropolitana beneficio principis: ut C. de Metropol. lib. xj. Acc.
i ¶ Occasionem.ꝫ uenit fortè sedare ciuile bellum.

† In P. F. Augustina colonia.

k ¶ Rempub.ꝫ i. à repub. accepit. subaudi ius Italicæ Coloniæ.
l ¶ Coloniæ.ꝫ est ergo iuris Italici nomine, sed non re. aliàs aliquis habet dignitatem sine administratione: ut ſ. de iudi. l. j. aliàs finali. & facit j. e. l. fin. §. diuus Seuerus.
m ¶ Palmyrena.ꝫ quę scilicet ius Italicum habet.
n ¶ Coloniam deduxit.ꝫ id est, ius Italicum. de hoc enim quęritur. Accursius.
o ¶ Deducta.ꝫ ad ius Italicum.
P ¶ Vicus.ꝫ dictio nicus ad omnes præcedentes genitiuos refertur. & subaudi semper, ius Italicũ habet: qui scilicet uicus à diuo Seu. &c. & sic est masculini generis: ut & C. de natu. lib. l. fi q. s fe.
q ¶ Synopensis.ꝫ scilicet colonia.
r ¶ Traianopolis.ꝫ sc. colonia. & subaudi, quę omnes habent ius Italicum. Ac.

† Emiſen.

† Prolemẽ ſium. Du.

† In P. F. in dicia quoque Zernãcina. Colonia.

Vtria.ꝫ CASVS. Cum possessio sit ablata censuali per alluuionem, & sic census sunt uitiati, nouis censibus impositis soluuntur per eum cui accreuit. Francisc.
s ¶ Censuum.ꝫ id est, priores census uitiati per hoc quod pos. per alluuionem est ablata censuali. Accur.
t ¶ Editis.ꝫ id est, positis.
v ¶ Euanescunt.ꝫ cum ille cui accresit, susciꝑiat, ut hic, & C. de alluuio. & palu. l. ij. & iij. Accursius.

† Du. Silicii. uid August. lib. 3. emẽda cap. 9.

Etatem.ꝫ CASVS. Ille, qui facit scripturam censualem, debet etiã dicere ætatem suam. quia quibusdam non imponuntur tributa propter ætatem. nam in Syria à xiiij. an. supra masculi. fœminæ à xij. supra usque ad lxv. an. præstant tributa. & sic ætas inspicitur tempore censitionis. ité concessa immunitas aliquibus rebus ut tributa ex his rebus non præstentur, auferri per rescriptum principis non debet: & nunquam extinguitur illud priuilegium. si autem concedat personis ut non præstent tributa: priuilegium cum persona extingui tur. Francisc.
x ¶ Significare.ꝫ ille qui facit scriptũ censuale: ut j. l. proxi. dices in prin. debet etiam suam ætatem dicere propter hoc quod hic dicit.
y ¶ In Syria.ꝫ regulariter non tribuit: ut C. de mu. patri. l. neque.
z ¶ Extinguitur.ꝫ adeò ut etiam si ad diuinam domum uel aliam dignitate prædictam deueniat, soluet tributa: aliàs deueniat scilicet prædium in illam ciuitatem cui solui debet: ut C. de exact. tribut. l. fi diutina. Accursius.

mihi a origo est) nobilis b regionibus, c serie seculorum antiquissima, armipotens, fœderisque d qđ cum Romanis percusit, e tenacissima. huic enim diuus Seuerus Imperator noster ob egregiam in rẽ publicam, imperiumq; Romanũ insignẽ fidem Italicum ius dedit. Sed & Berytẽsis colonia est in eadem, puincia, Augusti beneficiis gratiosa, f & vt diuus Hadrian. in quadã oratione ait, † Augustana colonia, g quę ius italicũ habet. h Est & Heliopolitana, quæ à di uo Seuero per belli ciuilis occasionẽ i Italicæ coloniæ rempubli. k accepit. Est & Laodicena colonia in Syria Cœle, cui diuus Seuerus ius Italicũ ob belli ciuilis merita cõcesit. † Ptolemaidẽsium enim colonia quæ inter Phœnicẽ & Palestinam sita est, nihil præter nomen coloniæ l habet. Sed & † Misenæ ciuitati Phœnicię Imperator noster ius coloniæ dedit, iurisque Italici eam fecit. Est & Palmyrena m ciuitatis in puincia Phœnicę propè barbaras gẽtes nationesq; collocata. In Palestina quæ fuerũt coloniæ, Cæsariẽsis, & Aelia Capitolina: sed neutra ius Italicum habet. Diuus quoque Seue. in Sebastenam ciuitatem coloniã n deduxit. † Inclyta quoq; Cyrenensiũ colonia à diuo Traiano deducta, o iuris Italici est. Zarmezigethusa quoq; eiusdem iuris est: itẽ Napocẽsis colonia, & Apulensis, & Patauicensium uicus, P qui à diuo Seuero ius coloniæ impetrauit. Est & ī Bithynia colonia Apamæna: & in Ponto Synopensis. q est & in † Sicilia Selinus, & Traianopolis. r

¶ Idem libr. xxviij. ad Sabinũ. LEX II.

Formꝫ. CASVS. In scriptura censuali qua quis confitetur se talem agrum habere, &c. debet plura alia dicere, quæ numerant In litera. Item censitor, id est, ille qui censui colligendo præest debet quandoque releuare eum qui tributa præstat: ut si pars fundi periit chasmate Item si uites aliquæ mortuę sint, secus si eas excidit. nam etiam pro incisis tenebitur præstare tributum nisi causam incisionis probauerit professor cẽsitori. Item in ea ciuitate debet professor positeri pro agro ubi ager est. Item priuilegia cõcessa per sonis de nõ exigendis tributis, cum persona finiuntur. secus si populo, ut ciuitati uel uilę. quia illa semper durant. Item si possideo fundum alienũ. & professus sum pro eo: licet verus dominus nõ sit professus: non perdit propter hoc actio. in rem. Item cum defero seruos debeo dicere nationes eorũ, & alia quæ declarantur in lteta. Ité & lacus quos quis habet, ité salinas, item inquilinos uel eos quos quis in præ diis habet, debet deferre. Item postquam qs incœpit profiteri: antequam finiatur professio, si aliqua interim sunt ei nata, aut in prædiis quæsita: profiteri quis debet. Item si quis post professionem perfectam petiit ueniam à principe, ut posit eam emendare: posteà uidetur quod non indiget emenda. & si non uult emendare, non nocet ei petitio quam fecit. Franc.

† Du. oliua.

a ¶ In censum.ꝫ id est, in scriptura quadam qua contineatur confiteor me talem agrum habere, & dicat signa quę hic sequuntur. & pro eo debeo tantum nomine tributi & hanc debet facere possessor statim cum incipit possidere uel emptione uel alio modo: ut & C. si cen uel re. l. finali. hoc autem ideo ut sciatur quid ei auferendum est tributo non soluto: ut in authenti. ut nul. iudi. §. si uerò aliquando. Accursius.
b ¶ Pago.ꝫ id est, uilla.
c ¶ Vicinos.ꝫ no. ad hoc ſ. de reiuend. si in rẽ. §. fi. & de contrahẽempt. qđ sæpe. §. fi. & C. de bo. pteri. l. si q s. in fi. & de ædil. edic. l. j. §. & l. quod si nolit. §. q mancipia. & faciunt hæc ad formationẽ libelli, ut sic sufficiat dici duos cõfines. Ité si erretur in confinibus, si ita men constat de re, ualet iudicium: ut ſ. de leg. iij. patronus. §. j. & ij.
d ¶ Cæduæ.ꝫ quæ sint, habes ſ. tit. j. l. Sylua. in prin.
e ¶ Estimet.ꝫ id est. consideret ut rectè hæc dicat.
f ¶ Censito.ꝫ id est, ille qui præest censui colligendo.
g ¶ Delato modo.ꝫ id est, tanta quantiate ut detulit.
h ¶ Per censitorem.ꝫ non autem sua authoritate minuet: ut C. de colla. do. libro xj. l. prima, & facit C. de pollici. l. ij. & de anno. l. fina. & supra, loca. l. fi uno. Sed contrà C. de iure emphy. l. j. Solut. speciale in tributis: ut & ibi not.
i ¶ Censui.ꝫ pro illis uitibus. Accursius.
k ¶ Exciderit.] scilicet possessor.
l ¶ Arbores.ꝫ fructum ferentes.
m ¶ Numerum cum.ꝫ pecunię quã debet nomine cẽsus. H. uel dic numerum

† Glo. in l. finali. ſ. fi. reg. & in l. census ſ. de prob. quibus adde gl. in c. si Pap. i uer. probata. extra de priuile. & ita, cum in ture de offi. dele.

Universidad de Deusto
Biblioteca

numerum arborum cùm fortè pro qualibet certum tributum dabat: vt & §.ea.l & fa.§.de iniur.l.iniuriarum.& de leg.j. quid ergo.§.si hæres.& C.eo.l.ij.lib.xj.

a ¶ Probauerit.§ f.possessor.quia pro copia & recuperãdis agrorũ fructibus nõ vt sterilitate vel inopia cẽsum euitaret:ut C.eo.l.ij.R.

b ¶ Profiteri debet.§ ut potius res ipsa, quã possessor conueniatur.

c ¶ Leuari.§ id est alleuiari: ut C.qbus loc. mu. &c.l. j.lib.x.simile leuare habes suprà de pœ.l.si diutino. à simili ergo secundum H. qui fundum in aliquo loco habet, & ibi conueniri debet ad quod §.de bon.aut.iudi. pos. l. cum unus. in fine. & de cur.bo. dan. l. ij. in prin. & C. qui pro sua iurisdict.l.j. & §.de excu.tut.l.propter litis.§. fi.& de interd.& releg. l.relegatorum. in prin. qđ in reali pro eo fundo expeditũ est: ut C. ubi in rem ac.l.fi.in personali falsum est ut §. ad munic. l.liber.us. §. sola . sed intelligẽbat forte personali pro hoc tributo:quod dici potest per l.iltam: saltem ratione cõtractũs quia ibi profitetur: ut §. de iud. l. omnẽ. Item hoc intellige secũdum R. si ex permissione principis hoc fiat non ꝓ sua authoritate hoc sibi faciat ciuitas , ut hoc habeat per præro gatiam:ut §. de mune. & hono. munerum. §. præterea.

† Du. data immunitatis. cũ psona extinguantur:tã cũ gñaliter locis , aut cum ciuitatibus etc.

† In P. F. non est, et res.

† Vide ad §. huius intelligentia Piũ Antoninũ in adnotationibus ad ll.in nouis legũ interpretationibus.

† In P. F. edictum.

d ¶ Cum personis extinguantur. § si hoc agitur à concedente: ut s l.proxi.in fi.cũ concor. ibi positis. & habeas hic. §. quanquam &c. & est plan2.

e ¶ Transmittatur.§ nam semper vt idem populus:ut §. de iudi.l. proponebatur.sed forte extinguitur si ciuitas destruatur : vt §. quibus mod. vsusfr. amitt.l.fi vsu.

f ¶ Petitor.§ qui à me vindicabat.

† Aliàs,Papin.lib.19. Responsorum.

g ¶ Placet. § ut C. de rei ven.l.solẽnibus. & de acqui.re.domi. quę quisque. Accur.

† Du.unus.

h ¶ Nationes.§ §.de ædi. edict. quod si nolit . §. si mancipium:

i ¶ Lacus.§ quid sit,habes.§.ut in fiu.pub.l j.§.lacus.

k ¶ Colonum.§ qui erat in fundo censuali.

l ¶ Tenerur. § quia res cõmittet in fiscũ:ut C.de uecti.l.iij.& §. de publi.l.cõmissa.uel aliud tñ quantum fuerit subtractui, ex proprijs facultatibus fiscо debit: vt C.de bo.prõscrip.si quis posthac. in fi.

m ¶ Quæsita. § in prædiis .

n ¶ Operis.§ aliàs tẽporis,aliàs operis : & est sensus,quia antequã compleatur scriptura professionis,hæc quærũtur,inde in quarta posſunt & debent ponи,& hoc dicit ꝓfes.id est charta professionis.Sed quid si post consummatã professionem? videtur idem, ad instar inuentarij . ut C.de cura.fu.l.pe.§.tali.

o ¶ Rescriptum est. § §.de bo.li.fi verò. in prin. & de do.l.fi patronus.in prin.Sed arg.contra.§.de interro.act.de ætate.§. ex causa.& §. ad mu.libertus.§.error.& de iure fisc.edicto.§.fi.& de mino.fi iudex.

C Vm possessor.§ CASVS. Prædia quædam habebam cõia cũ pluribus solui tributa pro me & pro consortibus . debet nicus mihi cedere act.contra socios meos pro quib. solui.¶ Qui non habita. § Dic casum ut in gloss.domini mei Accursij, quæ incipit,pone casum &c. ¶ Pro pecunia. § Item pro prædio legato si tributũ non sit solutũ fisco suo tempore:fiscus potest illud vendere non obstante quod legatarius vult cauere de soluendo.itẽ non obstante quod hæres pro præteritis tributis sit soluendo. Fran.

p ¶ Conueniretur. § sed quomodo unus censualis pro alio potuit cõueniri, cũ statim hic dicat pro modo tributorum? Respon.cõuetus fuit extra ius , & sponte soluit. uel in iure, & exceptione facti uti noluit . uel dic qđ ipse possidebat omnia prædia . vñ merito debuit conueniri:ut §.de publicanis.l. Imperatores.& facit ꝓ utroq; intellectu. §. de iure fisci , in fraudem. §. qui pro alio. uel dic quod hęc prędia sibi cũ aliis erant cõmunia: & ipse soluit pro se & cõsortibus , cùm possideret cũ eis pro indiuiso.

q ¶ Tametsi.§ si habes tam,planũ est. Si verò habes nã,tũc supple sic . nam & si fiscus pecuniã suam recuperauerit:tñ actiones cedere põt &'debet,quia &c. & facit §. mã. Papi. & de fideiuss. is qui. & de tu.& ra.distrahẽ. cùm pupillus.& đ sol. l. Modestinus. & not. quod dicit pro modo prædiorum,quia est argumentum quod pro parte tm̃ fiat cessio vni reorũ soluenti : ut not. d.l.Modestinus.

r ¶ Qui nõ habita.§ pone casum quod legatarius q̃ rogatus erat alij restituere,soluit ꝓ prætcrito tempore:un de repetit ab hærede: nõ à fideicõmissario : ut §. de lega.j.apud Iulianũ.§.hæres.secundũ Azo. uel dic unum legatarium tm̃ qui soluit tributa prætcrita.& secundum hoc dic quod ille nominatiuus qui , hæredes , non habet uerbum: quia uerbum habent quod est j. habet suum nominatiuũ, s.fideicõmissarij & est sic: in conuertendo dominus capti uitatẽ Siõ. & secundum hos duos casus habet locũ actio ex testamento : quam hoc casu dicit dãdam diuus Pius:non quod ipse inuenerit eã,sed coaptauit huic casui. vel dic tertio quod hæres cum traderet rẽ legatario, fideiusit ꝓ eo, utpote nõ idoneo, vt in aut.de mand.prin.§.& nõ permittas. & posteà fuit hæres exactus tributa futura pro quibus fideiusserat.hoc.n. casu si caniit sibi à legatario de indẽnitate,aget ex cautione:vt §. de pact. l.epistola.§.pactum.& Linter.aut non cauit:et tunc cõdictione ex lege diui Pij,ut hic.et fm hanc positionem non obstat dictus §.hæres. quia licet hẽs hic soluat futura:soluit ut fideiussor.et licet repetat,repetit futura:non præteritа:et facit §.de pub.l.Imperatores. Accur.

s ¶ Voluit .§ scilicet diuus Pius.

t ¶ Pro pecunia. § quidam habent hic §.et alij. j. quo minus etc.

u ¶ Oblata.§ scilicet hsco à legatario de soluendo tributo. Accur.

x ¶ Legatarius. § cui prædium tributarium est legatum.

y ¶ Hęres.§ qui dẽt ea soluere ꝓ præterito tpe.ut §.de le.j.apud Iulia.§.hẽdes.sed vt primo principale quam pignoris possessorẽ cõuenirit:ut §.de iu.fi.l.Moschis.cõtra. et C. de conueni.fisci debi.l j.sed certè hic hẽs nõ est principalis fisco.sed possessor:uel saltẽ ęquè possessor ut hæres ea rõne qua possidet:vt §.de publi.Imperatores.

z ¶ IN Lusitania.Et solum earum. § sic j.eo.l.diuus Vespasianus.

Colonos

a ¶ Colonos.§ sic suprà eo.l.j.§ Ptolemaidensium.

b ¶ Italici. § scilicet nomine & re.

c ¶ Fecit. § scilicet nomine solùm,& non re.

d ¶ Immune factum. § sic §.ea.l.§.in Germania.

¶ DE VERBORVM, ET RERVM SIGNIFIC.

¶ *Omne ius quo utimur , pertinet uel ad psonas,uel ad res, uel ad actiones:ut isti. de iure uatu.§.fi.de quibus est dictum in hoc uolumine pãdectarũ. sed quia in his uertuntur multæ dubitatiões circa uerborum & rerũ expositiones & interpretationes , iõ de hoc ponit: et dic quod uerbũ aliàs strictè est pars orationis:sed hic largè sumit pro qualibet parte oronis, sic et rei uerb. qđ sequi t in rub.est gñale:vt §. si cer.pet.l.1.in fi.& caue tib.:qa verba significant actiuè, sed res passiuè nã uerba significãt, et res significãtur.Et est significare demõstrare rem de qua q̃rit , proprio nomine ei attributo. sed hic largius sumit: ut ẽt si non proprium nomẽ interueniat, sed quocunq; modo designeturres : ut suprà si cer.pe.l.certũ.&c.*

† Seuero † Verus et, nõ ẽ apud Du.

† Du. Calasirenses. † Stouenses,in P.F.

† Du. Vticẽa. † Du.Seuero.

† Et rerũ, nõ ẽ apud Du.

† Adde cõ cor. tex.cũ gl.in c. gñali.in princ. de elec. in 6.et de materia istius l. j uide Prœp. in c. ibi Bñdict. in addi. ad eum in ca. cum apud. exẽ de ispõ.

Erbũ .§ Pone ecẽplum. §. de nego. gest.

Erbum ꝓ hoc, Si quis , tam masculos quàm fœminas complectitur.

Rum ciuitas à diuo † vero & Antonino facta est. ¶ Diuus Verus & Anton.Antiochẽses colonos fecit,saluis tributis. Imperator noster Anto. ciuitatẽ Emisenorum coloniã & iuris Italici fecit. Diuus Vespasianus Cęsarienses colonos fecit, nõ adiecto vt & iuris Italici essent: sed tributũ his remisit capitis.sed diuus Titus ẽt solũ immune factũ interpretatus est. Similes his Capitulẽses esse videtur.In prouincia Macedonia Dyrrhacheni, † Cassandriẽses,Philippenses,Dienses, Stobienses,iuris Italici sunt . In prouincia Asia duæ sunt Italici iuris,Troas,& Parium.In Pysidia eiusdem iuris est colonia Antiochensium. In Africa Carthago, † Vtice,Leptis magna, à diuis † Vero & Antonino iuris Italici factæ sunt.

De verborum, † & rerum significatione.

TITVLVS XVI.

¶ Vlpianus lib.j.ad Edictum. LEX I.

Pauus lib.j.ad Edictum. LEX II.

VRbis f appellatio, muris, § Romæ † autem, continentibus † ædificijs finitur:quod k latiùs patet. † ¶ Cuiusq; diei m maior pars est horarum n septem primarum o diei:non supremarum. p

¶ Vlpianus lib.ij.ad Edict. LEX III.

ITinere † faciendo xx. milia † passuum u in dies singulos peragenda,sic sunt accipienda, † ut si post hãc dinumerõnem minus q̃ xx. milia supersint, integrum diem occupent: † veluti si xxj. milia paxuum sunt, biduum eis attribuetur , qu æ dinumeratio ita demum † colligenda erit, si de die † non conueniat. ¶ Eius,qui apud hostes decesit,dici hæreditas nõ potest: ꝓ quia seruus decesit. ꝑ

¶ Paulus lib.j.ad Edictum. LEX IIII.

PEcuniæ † appellatione rem significari Proculus ait.

¶ Idem lib.ij.ad edictum. LEX V.

REi c appellatio † latior d est q̃ pecuniæ: e quia ea etiam quæ extra cõputationem patrimonij nostri sunt,continet: † cùm pecuniæ significatio ad ea § referat, quæ in patrimonio h nostro sunt.

Vide hic Crinitum lib.4.c.9.

In P. F. nois appellatione. † ad intell., huꝰ. l. uid? Io. Coras. in l natura liter. §. nihil cõe nu. 55.et 56.d acqui. pos.

Faciẽda . Du.

o ¶ Primarum. § scilicet ad v. sequentes.

p ¶ Non suprema rum. § scilicet pars horarum vij. est maior pars ad v præcedẽtes.

q ITinere. § Pone exẽpiũ in tut ore qui est ultra centesimum lapidẽ , & se excusat:ut instit. de excu. tuto. §. qui aũt. Itẽ pone suprà , si quis cau.l. j. & §. quis ordo in bonorum pos.seru l.ij. §. si prasens.& hæc in iudicijs.In contractibus autem inspicitur arbitrium boni uiri secundum possibilitatẽ itinerantis , id est, iter agentis : ut suprà , de uerbo. obliga. continuus.§. cum ita. quæ est contrà.

r ¶ Milia. § mille passus à cõtinentibus ædificijs Vrbis Romæ miliarium faciunt: ut j. eo.mille passus.

s ¶ Passuum. § & est passus quinq; pedum.

t ¶ Accipienda. § id est,computanda.

u ¶ Dinumeratione.] scilicet uiginti milia passuum.

x ¶ Occupent. § id est,habeant ad ueniendum.

y ¶ De die. § ut fi conueniat ut una tantum die perficiat xx. milia passuum & unum tunc enim non habebit nisi diem,uel die,si non cõuenit de certo numero miliariorum per singulos dies:ut & suprà, q. satisdare cogan.de die.

z ¶ Non põt. § iure stricto:ut & C.communia de succes. l. seruus. sed de æquitate,quia lex Corne.fingit eum decesisse prima hora cæpiuitatis: dicitur hæreditas:& habet hæredem:ut & suprà, de test.l. lege.Corne.& de vulg.substi.l.lex Cornelia.& C.de suis & legit.hære.l.apud hostes.& §.fol.matri. si quidem . quæ sunt contra . Item in quibusdam casib.specialibus fallit hoc:ut no.d.d.l.seruus.

a ¶ Decesit. § in captiuitate hostium.

b PEcuniæ Rem significari. § scilicet omnem quæ sit uel esse possit in patrimonio : ut infrà l.proxi.& infrà eodem,pecuniæ,& est exemplum suprà,de calum.l.j.§.fi & l.seq.& plenè dixi §. de constitu.pecu.l.ij.circa finem.

c ¶ Ei.] continua cum lege præceden.

d ¶ Latior. § id est,latior uel generalior.

e ¶ Pecuniæ. § subaudi appellatio.

f ¶ Continet. § scilicet appellatio rei : & est exẽplum in re sacra religiosa facta,& libero homine.quæ nec sunt,nec esse possunt:in ipso patrimonio : ut instit.de rerum diuisione. in prin.& §.nullius . & de inutil.stipu,in princi.& de leg.d apud Iulia.§.fi.alij ponunt in his quæ licet non sunt,tñ possunt esse in nostro patrimonio : ut in hæreditate iacente:ut suprà,de rerum diuisione.l.j.§.j.ubi,põt aũt, &c & in his quæ conceduntur occupanti:ut suprà, de rerum diuisio.l.item lapilli. Tertij ponunt in seruitutibus personalibus & realibus q̃ nec in patrimonio sunt,nec extrà: ut §. de usufru,leg.l.j. Quarti ponunt in actio.& oblig.quasi hæ non contineantur appellatione pecuniæ sed reinti arg.j.eo.l.rei appel.& l.pecuniæ. prima placet, aliæ non : cùm possint conuerti in pecuniam.C.de consti.pec.l.ij.§.pe.

g ¶ Ad ea. § scilicet tantum Accursius.

h ¶ Patrimonio. § sunt, uel esse possunt , ut mó dixi : & sunt in patrimonio de quibus habemus actionem et exceptionẽ : ut suprà, de acquirendo rerum dominio, rem in bonis.et dic ut ibi.et facit suprà, de re.cre.l.j.in fi.Sed argũ.contra §.de rei uendi.l. fi in rem , sed illa quo ad illum tractatum intelligitur.

Nota in præsenti glo. quod patrimoni appel, continent ea quæ cõtinetur bonorum appel, et ista sunt comẽ publilia patrimonio . et bn istam glo.ad hoc põderauit et sing. dicit Bald.in sua marga. i uerbo patrimonio.

opere

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Opere.ʒ Si testator grauauit heredē ut faciat opus, puta domū municipibus, uel locauit aliquis mihi opus ut opus faciat: & sic locatio ei opus, sic domū liberatur si pficiat: ut hic, & ʃ. eo. l. ædificia. §. perfecisse. & §. ad legē Falcid. l. si is. §. quædā. & §. de uerb. oblig. stipulationes non. ij. respō. Sed argumen. cōtra. §. de auro & arg. leg. & si nō sint. §. quid ergo. & ibi est fauor ultimæ uoluntatis, ut legando argentum factum, cōprehendatur etiam inchoatū. & hic similiter est fauor, ut legando opus fieri, debeat perfici: sed quidam habēt hic locato. Acc.

† Du. locato, conducto.

† .j. effectū.

† Aliàs, ἐνεργείας ἔργου. Alcia. lib. Prēter. ij. hic.

† .j. opus.

b N Ominis.ʒ Pleruſque dicitur in legibus, uendo nomen: ut patet §. de hære. uend. l. si nomen. & C. de hær. uend. postquam. in fi. item obligo nomen: ut C. quæres pig. obli. pos. l. nomen. & §. de pign. act. si conuenerit & de pigno. grege. §. ij. Item do in solutum nomen: ut C. de ac. & obli. si in solutum. & in pluribus aliis: & certè quic quid debetur, cōtinet. Item cùm dicitur, res mihi debetur, intelligitur similiter ex quocunque contractu uel obligatione: ut hīc, & §. si certum pet. l. j. & etiā persecutionem cō tinet. Alij coniungunt & dicunt ut si testator dicat nomina & res lego. & facit infrà eod. Labeo. Accur.

† In P. F. uerbo perisse.

c ¶ Verbum.ʒ id est appellatione legis continentur uerba legis: & ipsa legis sententia tenet ceſſantibus uerbis. Item exemplum sumpta, si quadru. pau. fec. di. l. j. in prin. & l. pe. & pone exemplū ex l. Aelia Sētia. quę prohibet relinqui seruo libertatem in fraud. cred. sed instituere eum permittit hæredem, & liberum etiam in fraudem credi. ut instit. qui, ali. lic. in princ. & §. licet. Sed quid si aliū instituat, & seruo restitui iubet? Respond. idem ex sententia legis ac si eum instituisset ut §. ad Treb. facta. §. fina. Itē pone exemplum §. de iurisd. om. iud. si quis id. §. quod si dū proponitur. Item institu. de leg patrono. tu. & e contrà æqualiter punitur faciens contra sententiam, & contra uerba & sententiam: ut C. de leg. & constit. non dubium. si autem uerba tantū offendat: dic ut §. de leg. & senatusc. l. contra leg. & l. fraus. dic ergo uerbum ex lege. siue dicas hæc actio est ex lege, siue hoc facit secundum legem, siue contra legem: uel simili colore loquatur, semper intelligitur ut hic dicitur.

d ¶ Legibus.] subaudi quid fieri. Accur.

e ¶ Quod ex uerbis.ʒ una cum sententia. Accur.

f S Ponfio. Sponſi.ʒ id est illius hominis cui aliqua desponsatur: ut §. de spon. per totum tit. uel sponſum intellige neutraliter. & sic ponitur §. de ædi. edict. sciendum. §. j. quasi dicat non solum sponsio est quæ fit p interrogationem, sed etiam si fiat sine ulla interrogatione. & facit institu. de uerbor. oblig. §. in hac re. & suprà, de pollic. l. pactum. Accursius.

g V Erbum.ʒ uerbi gratia, p̄mittis mihi quicquid te dare facere oportebit. & sic futurum significat, siue continet præsens, ut hīc & præteritum: ut ʃ. eo. l. uerbum erit. & præsens præteritum: ut ibidem. §. quemadmodum. & præteritum futurum: ut §. de leg. j. quod in rerum. in prin. & l. talis. in prin. & in fi. & omnia sunt ex mente legis latoris, non uerbis. sed secus in stipulatione dolum malum abfuturū: quia tempus post stipulationem tantum continet. & non præsens uel præteritum: ut §. indi. solu. l. nouissima. uel ibi quia erat præsens, scilicet abesse: non oportebat claudi per futurum, hic econtrà præsens non continet futurum: ut si dicam promittis quicquid te dare facere oportet: ut §. de uerb. oblig. si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur. & l. si à colono. Accur.

h Actionis. Jut si legas mihi actionē, nō uideris legare exceptionē.

i ¶ Non continetur.ʒ id est non significatur. nam aliud est actio, aliud exceptio, aliud replicatio, aliud duplicatio: ut isti. d' replic. actione enim prosequimur: sed nō exceptione. sed in onere probandi sunt pares qui agit, & qui excipit: ut §. de excep. l. j. quę est cōtra. Itē actio quandoque pro replicatione ponitur: ut §. de in rem uerso. l. si pro patre. §. uerium.

Actio quā doque pro replicatione ponit.

k M Arcellus. Notat.ʒ id est notabiliter dicit.

l ¶ Rapuiſſe.] duplex est hic litera. Prima, & sciſſum & fractū cōtineri & ui raptū: qua colligitur q̄ per uerbū rapio, intelligitur sciſſio: scilicet per medium: & fractum, i. conquaſſatum, & per uim eripere: ut sic cōpetat uibo. rap. pro his tribus: q̄ intellige in primis duob. si hoībus coactis uel turba sciſſum & fractū fuerit: ut §. ui bo. rap. l. ij. in princ. & l. prætor. in princ. & sic uerbum corrupiſſe cōtinet sciſſum & fractum ut §. ad leg. Aquil. si seruus seruum. §. inquit lex. Alia litera dicit: & sciſsum fractum. q. d. uerbum rapere uel rapinæ tria necessario continet: rapientem, & rapinā, & rem raptam, nec est rapina nisi hæc tria ibi sint. & secundum hoc expone sciſsum, i ipsam rem quæ rapitur: & hoc non mutatam: & fractum, i. eum cui rapitur, & ui raptum, id est eum qui rapit. Alii exponūt hæc duo ultima cōtra. Accu.

† In P. F. uel honorario, uel extraordinario, siue purè etc.

m C Rreditores. Actione.ʒ in persona, uel in rem. sed persecutio est extraordinaria, ut subijcit. & ʃ. e. pecuniæ. §. actionis. sic ergo qui habet rei uen. est creditor: et qui possidet, debitor: et sic est contra. institut. de actio. §. i. ubi dicit nullo iure teneri qui in rē actio. conuenitur. sed ibi strictè pro persona ponitur: sicut et §. de actio. & obli. actio in personam. hic largius intellige in primis duob. tribus: ut §. ui bo. rap. l. ij. in princ. & l. prætor. in princ. & sic uerbum corrupiſſe cōtinet sciſsum & fractum ut §. ad leg. Aquil. si seruus seruum. §. inquit lex. Alia litera dicit: & sciſsum fractum. q. d. uerbum rapere uel rapinæ tria necessario continet: rapientem, & rapinā, & rem raptam, nec est rapina nisi hæc tria ibi sint. & secundum hoc expone sciſsum, i ipsam rem quæ rapitur: & hoc non mutatam: & fractum, i. eum cui rapitur, & ui raptum, id est eum qui rapit. Alii exponūt hæc duo ultima cōtra. Accu.

† Apud Du. incipit Vt si cui.

n ¶ Ciuili. ʒ ut stipulatione: ut instit. de acti. §. de constituta. vel gētium, ut uenditione, locatione, et simil. b ut §. de iusti. et iure. ex hoc. sed iste cōprehenduntur sub ciuilib. cum omnes quæ non sunt prætoriæ, sint ciuiles: ut §. de iusti. et iur. l. ius autē ciuile. de honorario uerò da exemplum de act. de peculio, et similibus quæ oriuntur ex contractibus uel quasi: et q̄ dicit sine except. no. ut §. de act. et obli. l. is cui. & de dol. l. & eleganter. §. seruus pactionis. ibi, ego moueor &c. & ʃ. eo. l. debitor. Accursius.

o ¶ Vel ordinario.ʒ utcum iure actionis agitur: extraordinario cū offi. iud. imploratur: ut in restitutione minorum: ut §. de min. quod si minor. §. fi. & §. tit. iii. l. i. Accur.

p ¶ Sub conditione.ʒ scilicet certa. nam si sub incerta, nequaquā: ut §. de verb. obl. l. decē. & de condi. inde. quod si Or. & H. imò idem si sub incerta: ut §. de acti. & oblig. is cui. in prin. & qui & à quib. l. qui in fraudē. & quod dicitur in illa l. decem. intellige qū postea deficit condītio. nam fingimus q̄ nec fuerit obligatus pendente ea. tamē & ille debet, & hic creditor est. Accur.

q ¶ Natura.ʒ in eo qui ad antidora præstanda tenetur: ut §. de pet. hære. l. sed & si lege. §. consuluit. & est rō hoc casu: quia nec ratio ulla datur. idē pōt dici in quolibet naturali debito: ut ʃ. eo. l. debitor. licet solutū non repetatur: ut §. de dona. l. hoc iure. §. si quis seruo. abusiuè tñ dicitur debitor: ut §. de sol. si is cui. § Flauius. et per cōsequēs alius creditor: et quod debetur: dicitur debitum: ut §. de fideiusso. l. fideiussor. § fideiussor. Accur.

r ¶ Debeatur.ʒ scilicet tantum. quia est inefficax: ut §. de actio. et oblig. l. naturales. Accur.

s ¶ Sed contractus. ʒ quilibet alius. sic largè ponitur in auth. de fideiuſſoribus. §. absolutè. aliàs strictè: ut C. si aduersus credi. l. j. et ii. continua duas sequentes ll. cum ista.

t C Reditorum. Pecuniam.ʒ largè. ut §. eo. l. pecuniæ. uel etiam strictè si uis.

u ¶ Crediderint.ʒ et sic contrahendo: ut §. si cer. pet. l. i.

x ¶ Ex aliqua causa.ʒ etiam ex delicto quod non comprehenderat præcedens l. sed tantum extra delictū: et in hoc addit hæc l. illi legi. per l. autem seq. causę plenius enumerantur.

y I cui. Debetur.ʒ adde q̄d ʃ. sequitur, mihi uidetur posse creditoris loco accipi. sed et si ex de. et c. mihi etc. ut et §. l. proxi.

z ¶ Loco non esse.ʒ & ideo nec fideiussor accedit: ut §. de fideiusso. siquis. in fi. nec est locupletior qui eam habet. arg. §. de popu. actio. l. penul. nam qua ratione esset aliquis creditor, eadem et quilibet de populo: quod esset absurdum: ut et de manumisso ab uniuersitate dē qui omnium in uniuerso est libertus, sed non singulorū: & ideo singulos in ius uocat: ut suprà, de re. diui. l. lege, in tñ. §. j. & §. de in ius uoc. sed si hac. §. qui manumittitur. & hoc nisi competat actio populari pro priuato damno: quia tunc est creditor, & procuratorem constituit ēt ante lit. contest. ut §. de procu. lege, licet. in princi. & facit §. de iniur. lege, iniuriarum.

a ¶ Tardius. ʒ itē & ille qui nihil soluit: ut ʃ. eo. l. minus. Accur.

b ¶ Soluitur.ʒ & ēt plus: ut instit. de fideiuſ. §. item si ille pure. & de act. §. plus autem. quid ergo erit debitori quia tardius soluit? Rñ. tenebit etiā in accessoriis, ſm quod no. §. de usur. mora. in distin. de mora.

† Ista glo. licet ample loquat de isto termino mulier: addo Barto. in l. seruis legatis. ff. de lega. iii. addē etiā gl. in can. mulier. 24. q. 2.

† Aliàs, in manu pretii &c. Hic uide Eras. chil. centur. ix. Prouerb. 53.

† Manus, pro artificio ponit. Solin. Ea ædes manus Dedali ostēdebat.

c M Vlieris. ʒ tribus modis dī. Primo, omni persona fœminini sexus ēt infantili: ut §. de aur. & argen. le. l. argumento. §. mulieri. Secūdo pro uiri potente quę habet xii. an. ut instit. quib. mod. u. in fin. in prin. & instit. de nup. in prin. siue corrupta siue uirgine: ut hic. Tertio p corrupta tm̄: ut §. de contrahen. empt. l. alio quin. §. q̄ si ego. & de act. emp. ex empto. §. si quis uirginem. & de manu. testa. & si collactaneus. in fi. & de ædi. edic. l. quæritur. §. mulierem. Accursius.

d ¶ Res abesse.ʒ pone exemplum in act. ad exhi. quia non uidetur exhiberi res per act. ad exhib. si rei forma est mutata: ut §. ad exhi. l. Julia. §. sed si quis. & sic abest petitori exhibitio. Itē pone in act. commodati uel depositi. ut §. cōmo. l. iij. §. fi reddita. & depositi. l. j. §. fi res. & ʃ. l. proxi. Itē pone exemplū. §. de solu. qui sibi. §. fi. Item pone. §. de auro. & argē. leg. l. Seia. §. fi. & fa. §. de pig. act. l. eleganter. §. qui reprobos. & de ali. iudi. l. ex hoc. in prin.

e ¶ Mutata est.] de materia in speciem, uel econtra: uel de spē in speciem, uel prima species deteriorata uel destructa est.

f ¶ Transfiguratæ.ʒ in aliam speciem.

g ¶ Abesse.ʒ petitori, etiam si eas tales hēat. & sic petat adhuc, & habet: ut no. §. de dol. & eleganter. §. non solum.

h ¶ Plus est.ʒ id est plus constat specificatio quā ualet materia: ut in tabula picta: ut instit. de rerū diui. §. fiqs in aliena. unde Ouidius. Materiam superabat opus. &c. Quandoq; minus: ut in literis. & iō dicit hic plerunq; ut instī. de rerum diuisio. §. literæ. patet ex ꝺdictis q̄ si mutata redditur, nec vī reddi uel dari: quod est planum si deterior fit. sed si melior. quare non uidetur reddi uel dari? Respon. forte hoc non expedit petitori: ut instītu. de acti. §. huic. ibi, quinetiam &c. uel uult expensas quas habere non debet si sciens alienam rē fecit, ut d. §. siquis in aliena.

i ¶ Abesse res.ʒ id est in potestate nostra dī rediſſe res furtiua: ut uitium eius purgatum sit &c. & sic si iterum surripiatur ab eodē uel ab alio, nascitur actio furti: ut §. de fur. inter omnes. §. fi. per quē pone casum.

k ¶ Potestatem.ʒ scilicet nostram.

l ¶ Posimus.ʒ ut &c. §. de usuca. sequitur. §. tunc in potestate. & argumen. de acquiren. possef. l. non uidetur. Sed quomodo posset à domino auelli? Respond. in ui possessa planum est, scilicet si eā abstulit per uim alij: ut dicta l. sequitur. §. fi dominus. in furtiua dic eodē modo quod dominus abstulit alij cui fur dederat: unde tenet triticaria ad pos. ut §. de condict. triti. lege j. in fine. & l. sequen. Dic ergo, hoc est necesse quod hic dicit ut definat esse uitiosa. Item quod qñ rediit in potestatem meam, sciuerim subtractam: ut §. pro emp. lege, q̄ fundum. §. penul. t. Item quod ut mea sit reuersa: ut d. §. tunc in potestate. & ʃ. lege, proxi. Item quarto quod sciuerim reuersam: ut §. de fur. si ad dominum.

m ¶ Abest & ea.ʒ q. d. non solum prędictis duobus modis abest res. sed hoc tertio: ut & §. de peti. hære. deperditum. & §. pro soc. uerū. §. societas.

n L Abeo. Vestimentum.] commodatum uel depositum: ut not. §. l. proxi. §. j.

diùs a soluit: nam & tempore minus soluitur b.

¶ Idem lib. vii. ad edictum. L. XIII.

M Vlieris c appellatione ēt uirgo uiripotens cōtinet.

¶ Res abesse d uidenē (ut Sabinus ait, & Pedius, pbat) ēt eę quarum corpus manet, sed forma mutata est e. & ideo si corruptæ redditæ sint, uel trāsfiguratæ f, uideri abesse g: quoniā plerunq; plus est h † in manus † pretio, quā in re.

¶ Desinere autē abesse res i tunc vī, cùm sic rediit in potestatem k, ne amittere eius possessionem posimus l ob hoc q̄ furto pridem subtracta est.

¶ Abest & ea m res quę in rebus humanis nō est.

¶ Paul. lib. vii. ad edict. LEX XIIII.

L Abeo & Sabinus existimāt, si uestimētum n sciſsum red datur, uel res o corrupta reddita sit, ueluti scyphi collisi p, aut tabula rasa pictura, uideri rē abesse: quoniā earū rerum pretium non in substātia q, sed in arte sit positum. Item si dominus rē quæ sibi furto aberat, ignorans r emerit:

o ¶ Vel res.ʒ alia. Accursius.

p ¶ Collisi.ʒ id est rasi.

q ¶ Non in substantia.ʒ scilicet tm̄: sed in arte: quod aliàs dicitur maius pretium: ut no. §. j. proxi. §. j.

r ¶ Ignorans. ʒ & sic non ut sua, sed ut aliena uenit in petītem suā: ut no. §. proxi. §. desinere. nec tamen tenet emptio: sed pretiū repetitur: ut §. de contrahen. emp. suæ rei.

s ¶ Pretium abest. ʒ No. ergo quod pretiū loco rei succedit. sic & in act. qd̄ metus causa: ut §. quod me. cau. l. si ipsa. & in pet. hære. ut suprà, de peti. hær. l. si & rem. in fi. sic & in hæreditatis restitutione: ut sup de leg. ij. Imperator. §. fi. & l. seq. sic & in re. data in dotē: ut §. de iure dot. l. res in dotē datæ. H. sic in re legata empta: ut instī. de leg. §. fi res. & §. de leg. j. plane. §. quod si rem. generaliter tamē obtinet contrà: ut §. de fur. si quis uxori. §. si Titius. & §. de hære. uel actio. und. l. uēditor. in princ. & de fur. lege, qui una. §. fi.

† Du. Sola enim ea publica sunt.

t ¶ Actionem. ʒ si enim actio non habet, & rem habere uidetur: ut ʃ. titu. qui actionem. & dic ut ibi.

† Nota. ex ista l. cum sua glo. in uerb. Romanum & una cum l. præcedenti. ibi sola ēm q̄ proprie respubli. dicitur ipsius ciuitatis Romanæ. uide gl. in c. 2. §. item nec. de ele. in pragm. san. in uerbo, reipu. addo gl. in auth. de hę re. & fal. in prin. Bart. in rub. de iure fisci. lib. x. C.

† Du. publica.

v ¶ Habet.ʒ quia an nulus cecidit sibi in mare.

x B Ona ciuitatis. ʒ alterius quàm Romæ.

† Apud Du. Sed pecuniæ &c. & interpūgitur post bona.

y ¶ Abusiuè. ʒ quare ergo prohibentur usuca. ut suprà de usuca. l. usucapionē? Rñ. non est quæstio: quia multa quæ nō sunt publica, sunt inusucapibilia. & adiunge huic. l. seq. & quæ ibi dicemus.

z E Vm qui uectigal. ʒ id est pedagium quod soluitur ex eo quod uehitur quod est octaua eius rei ex qua præstat: ut C. de uec. l. præstatione & l. a legatis.

a ¶ Publicanum. ʒ ut Matthæum: ut §. de pub. l. j. § hic titulus.

b ¶ In complurib. ʒ quandoq; enim cōtra: ut C. de ser. fu. l. v. & §. de offi. procon. si in aliquam. & C. de sacrosan. eccle. ut inter diuinum. & §. de pu. lege, sed & hi. in §. præterea. & ʃ. l. proxi. sed impropriè dicitur Respu. in dictis legib.

c ¶ Romanum. ʒ scilicet tantum, non alium.

d ¶ Ciuitates. ʒ scilicet aliæ.

e ¶ Habentur. ʒ ut & §. ad Mace. l. nihil interest. & §. de fur. obl. pecuniā & §. de ędil. edi. lege. j. §. illud. licet publica soleant & hæc uocari. Qñq; tamen priuatorū loco non habētur: ut C. de sa. san. eccl. l. fin. & C. de ser. fu. l. mancipia. & §. quibus ex cau. ma. l. sed & si per prætorem. §. fi. & suprà si cer. peta. l. ciuitas. & C. de fac. san. ecc. l. illud. & rem. ra. ha. actor. & C. qui. ex cau. ma. l. respu. & de iur. reip. l. rempu. sed illę duæ ultimę in repu. Ro. possunt intelligi. & fa. §. l. paxi. & ʃ. l. proxi. & sup. de iusti. & iur. l. j. §. publicum.

f I Nter publica. ʒ hæc lex strictè accipit publicas res uniuersitatis quæ non sunt in publico usu: quod est improprie dictum cū nec ipsæ ciuitates dicantur respu. nisi improprie similiter: ut no. supra, lege proxi.

g ¶ Nec religiosa. ʒ ista duo genera in bonis nullius sunt: ut instī. de rerum diui. §. nullius.

h ¶ Destinata. ʒ ut theatra, stadia, & similia. ut sup. de re. di. l. intñ. §. uniuersitatis. sed si qua &c. & sic strictissime hic publica dñr quę in patrimonio ciuitatis alicuius sunt, ut molendina cōis Bon, quæ non sunt in publico usu: sed sunt sicut molendina priuatorū. sed in alia significatione magis talia quæ in publico habentur sunt publica quā quæ sunt in patrimonio ciuitatis, unde nō possunt alienari: ut sup. de contrahen. emp. l. sed Celsus. nec usucapi: ut sup. de usuca. lege, usucapionem. nec legari: ut sup. de leg. j. apud Iul. §. fin. sed R. hic dixit publicis usibus destinata, scilicet ut sint in rep. u. el fisci patrimonio, quasi ea dicantur hic publica. & ēm hoc theatra & similia appellantur hic publica: quod non placet.

i ¶ Publica habentur. ʒ id est communia ciuitatū, non publica omnium hominum, uel publicis usibus destinata: ut instīt. de rerū. di. §.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uniuersitatis. Sed quid habẽt iuris publici istæ res uniuersitatis? Respon. quia ciuitas in quibusdam casibus habet ius reipu. Ro. in talibus rebus: ut not. suprà. l. proxi.

a ¶ Vectigalium. ʒ de quibus præstatur octaua. ut C. de uecti. l. ex pstatione. & lege. allegatis.

b ¶ Et metallorũ. ʒ de quibus decima fisco datur: ut C. de me. lege cuncti. lib. xj.

c ¶ Vnus. Donũ. ʒ est tamen differentia inter munus & donum: ut infrà, eo. inter donum.

d ¶ Onus. ʒ sine honore: ut tutela & cura: ut ʒ. de mune. & ho. l. honor. §. i. sic accipitur J. eod. munus.

e ¶ Remittitur. ʒ qđ fit ex uariis causis quas habes. ʒ. de ua. mu. per totum.

† Du. municipes. † Municipes, sunt, q̃ non uacãt, sed munus principi faciunt. Contra beneficiarii sunt, q̃ muneris oſſo uacant. ui. de Bud.

f ¶ Militiæ. ʒ i. talis muneris sine honore.

g ¶ Officium. ʒ cum honore: & sic magis dicẽ honor, siue habeat onus annexũ, siue non: ut d. l. honor. in prin.

† Dua. siue uerbis, siue re quid agatur, ut in stipulatione uel numeratione. Contra ctum &c.

h ¶ Militaria. ʒ scilicet in armata militia. uocantur enim rustici ad munera uel collectas, ut soluantur militibus stipendia.

† Vide Alcia. lib. præter. ii. hoc ipso titu.

i ¶ Municipes. ʒ i. quibus aliquod officiũ est impositum.

k ¶ Munera. ʒ id est officia.

l ¶ Capiant. ʒ id est habeant. aliter accipitur ʒ. ad mu. l. j. §. i. & J. eod. municipes.

m ¶ Abeo. ʒ inter tria uerba differentiam facit Labeo.

n ¶ Agantur.] id est agi dicantur: & sic de sequentibus.

o ¶ Actum. ʒ aliàs stricte accipitur, ut ʒ. de neg. ge. l. eum actũ.

p ¶ Vltro citroque. ʒ id est hinc inde sui natura. nam q̃q; etiam in his non contrahitur obligatio nisi ex una parte: ut ʒ. de act. emp. Iul. §. si quis a pupillo. & mandati. l. põt. Et no. quòd cõtractus aliàs largius accipitur: ut instit. de ob. §. fi. aliàs largissime ét pro delictis, ut ʒ. de iudi. omnem. quæ sunt contra. sed in illis improprie, hic proprie & regulariter.

q ¶ Factam. ʒ ut scribere & fodere. & licet intra gesta, & facta videat quædã subtilis differentia: tamẽ nulla est, ut hic, & J. eo. l. licet. & no. q̃ gestum aliàs largius sumitur: ut ʒ. de mi. l. ait prætor. quæ est contra. sed ibi ex interpretatione: & iunge sequentem cum ista.

r VERBA Non ptinent. ʒ proprie, improprie eñ sic: ut instit. đ testẽ. §. sed neq; quæ est cõtra. imò ibi est agi. Itẽ non ob. C. de testa. l. testm: non ideo quia ibi dictio contractus nõ refertur ad testamentum. Item no. q̃ hæc. l. aperte facit cõtrà Ir. in eo quod notauimus. C. de sen. paſſ. fi. sed ipse hic subaudiuit simul accepta. sed si sic lũ gessisse esset positum ptineret ad testandũ secundum eum. Acc.

s PRINCEPS bona cõcedendo.] deportatũ restituebat princeps concedendo ei bona. dicit q̃ ét obligationes intelligit cõcedere. f. ut teneatur creditoribus & debitores sui quondã teneant ei: ut hic, & C. de sẽ. paſſ. l. fi deportandis, & l. fi j fi. & ʒ. de sen. paſſ. l. 3. & est ratio: quia & actiones cõtinentur bonorum appellatione: ut J. eo. bonorũ. in fi. & ʒ. de iure fiſ. eum qui. & ad Syl. cum fisco. & q̃a obligationes paſsiue restituuntur in eũ appellatione bonorũ: patet q̃ aliter accipitur nomen bona quã J. eo. subsignatum. §. bona. & ʒ. de iure dot. l. mulier. Itẽ ut hic in priuilegio uel beneficio sumit nomẽ bona: sic ét accipit in testamentis ut ʒ. ad Trebel. l. nanq;. §. fi. & l. cogi. in prin. & est ratio: quia in contractibus plene: ut C. ut act. ab hæred. l. in ultimis uoluntatibus plenius: ut supr. tit. i. l. in testamẽtis. In beneficis plenissime interpretamur: ut hic, & ʒ. de consti. prin. l. bñficium & C. de bo. uac. l. fi quando lib. x. Accursius.

t PLUS. ʒ dfiam facit inter restituere & exhibere. & quod dicit præsentiã corporis prẽbere: dic scilicet uidendi, & tangendi: ut suprà, de tab. exhi. l. loca. §. hoc interdictũ. & de li. ho. exhi. leg. capit, quale est uectigal portus, uel uenaliũ [a] rerũ, item salinarũ, & metallorum [b], &c† piscariarũ

¶ Paulus li. ix. ad edict. LEX XVIII.

MVnus tribus modis dr: uno donũ [c]: & inde munera dici dari mittive. altero onus [d]: qđ cùm remittitur [e], uacationem militiæ [f] muneriſque præstat: inde immunitatem appellari. Tertio officium [g]: unde munera militaria [h]: & quoſdã milites † munifices † uocari. Igitur municipes [i] dici, quòd munera [k] ciuilia capiant. [l].

¶ *Aſſignat differentiam inter tria uocabula, agere gerere, & contrahere.*

¶ Vlpianus lib. xj. ad edict. L. XIX.

LAbeo [m] lib. j. ptoris urbani definit, q̃ quædã aganẽ [n], quædam gerãtur, quædam contrahantur: & actum [o] quidem generale uerbum esse †: siue uerbis q̃d agaẽ, ut in stipulatione: siue re ut in numeratione pecuniæ.

¶ Cõtractũ aũt ultro citroq; obligationem esse, qđ Græci † συναλλαγμα uocant: ueluti emptionem, uenditionẽ, locationẽ, cõductionem, societatẽ. ¶ Gestũ rẽ significare sine uerbis factã. ʒ

¶ Idem lib. xii. ad edictum L. XX.

VERBA, contraxerunt, gesserunt, non pertinẽt [r] ad testandi ius.

quod & lex. §. ait prætor. & ʒ. ad exhi. lege secunda.

v ¶ In restitutione.] scilicet rei.

x ¶ Possessorem facere. ʒ scilicet petitorem, & reddere fructus: ut & ʒ. de usur. l. uideamus. §. in Fauiana.

y ¶ Prætereà. ʒ id est pręter rẽ & fructus. Sed q̃d aliud? Respon. cã usucapionis & omnis utilitas: ut J. eo. l. restituere. & l. fin. §. fin. Vel aliter præter hanc significationẽ quam habet uerbum restituere, habet & aliã, scilicet cùm Imperator restituit aliquem. nam tũc significat ut ordini & dignitati restituatur. ut C. de sen. paſſ. l. j. & l. casus & famæ, ut ʒ. de postu. l. j. §. de qua. in fi. Item libertatis restitutionẽ q̃q; significat. ut ʒ. de nata. resti. quæris. in fin. l. Aliud est in uerbo indulgere: ut C. de gene. abol. l. indulgentia. Alij distingunt an dicat Imperator: restituto te in integ. aut restituo te ad omnia: ut arg. instit. quib. mo. ius pa. po. sol. §. cum autem. quod non placet: ut d. l. C. de sen. paſ. l. j.

z REI. Et causæ. f. rei, ut fructus.

a ¶ Et iura. ʒ i. seruitutes debitæ ipsi rei.

b ¶ Continentur i. ʒ puta sic generaliter cõcepto libello, de omnibus rebus ad me pertinentibus, uerbũ enim res &: ad corporalia & ad earum causas. id est omnes utilitates & incorporalia (quæ sunt iura) protenditur: ut inst. de rebus cor. & incor. Et argu. ʒ. de exce. rei iudi. l. fi mater. §. eã de m. Si uero dico: peto rẽ talẽ, puta Stichũ uel fundum, non ideo credo uenire seruitutem ei debitã: ut ʒ. de exce. l. fundũ. nisi quo ad interruptionẽ: ut C. de anna. exceptione. l. fi. Azo. & facit ʒ. eod. l. rei & quod ibi dixi. Ac.

¶ Paulus lib. xj. ad edict. LEX XXI.

PRINCEPS bona concedẽdo [s] uidetur etiam obligationes concedere.

¶ Caius lib. 4. ad edictum prouinciale. LEX XXII.

PLus [t] est in restitutione [u] q̃ in exhibitiõe. Nã exhibere † est præsentiam corporis prẽbere: restituere, est etiam possessorẽ [x] facere, fructusque reddere: pleraque præterea [y] restitutionis uerbo continentur.

¶ Vlpianus li. 14. ad edi. L. XXIII.

REi appellatione & causæ [z] & iura [a] cõtinẽtur [b].

¶ Caius libro 6. ad edictũ prouinciale. LEX XXIIII.

NIhil [c] est aliud hæreditas q̃ successio [d] in uniuersũ ius quod defunctus habuit. †

¶ Paulus lib. 21. ad edi. LEX XXV.

RECTÈ dicimus [f] eũ fundũ totũ nostrũ esse ét cuius ususfructus alienus est: quia usus fructus non dñij pars, sed seruitutis [g] sit ut uia, & iter. ¶ Nec falsò dicitur meum esse, cuius nõ põt ulla [h] pars dici alterius esse. & hoc Iulianus ait, & est uerius.

¶ *Quod pro indiuiſo cum alia poſſideo eius partem poſſidere dicor. h. d.*

¶ Quintus Mutius ait partis appellatione rẽ pro indiuiſo [i] significari. nam quod † pro indiuiso nostrum sit, id non partem

† Quid sit exhibere: uide text. in ca. accepimus. in ca. contingit. extra de fide instru.

† Similis definitio apud Cic. in Topicis in loco a definitione.

† Dua. ab intributione.

† ad intell. huius l. uide Io. Annib. in Ru. de usucap. nu. 39.

† Dua. pro diuiſo.

a ¶ Sed totum esse. ʒ sic J. eod. locus in fi. ar. cõtra. J. e. litus. §. pdia.

b ¶ Seruius.] corrigendo quod Quintus Mutius dixit.

c ¶ Vtrunq;. ʒ hoc sic intelligo, cũ ex utraq; parte unum tantũ uoluerint cõstituere agrum, retinendo q̃libet dominiũ suæ partis. alioquin duo essent: ut ʒ. de le. i. l. quod in rerũ. §. fi quis. & l. plane. §. fi. & de leg. ii. l. Caius. §. fin. & ʒ. cõmunia prædi. l. fi quis duas. §. fiquis. & supra, de rebus eor. l. magis. §. fi.

d PARTUM ancillę furtiuæ. ʒ fi conceperit & pepereritan cilla apud bo. fi. possessorẽ, uel etiã hæredẽ furis ignorantẽ: nõ est pars: & sic pt usucapi: aliter fi ancilla prægnans surrepta fuerit, uel si apud furẽ concepit: ut hic, & ʒ. de usuſe. si aliena. ii. resp. & ʒ. de fur. qui uas. § fi ancilla. Sed cõtra. ʒ. de uen. inſpi. l i. §. ex hoc rescripto. ubi dicit eẽ partẽ. sed ibi antequã nasceret: hic post: uel est portio: ut sicut pro iure mulieris non datur interdictum de li. ho. exhi. sic nec p̃ partu. sed portio non est quo ad usucapionem impediendam. Accur.

e AGER est locus uacuus. Accur.

f ¶ Villa ʒ i. domo: & hoc i rure. & plene de eis dic: ut J. e. l. fundi. & l. quæstio est.

g ¶ Stipendiũ à stipe. ʒ quod est modicũ ęs: ut subiicit: ut soluant 26. denarios rustici nuntio principis.

h ¶ Idem. ʒ quod sic minutatim colligitur.

i ¶ A Cõtributiõe. ʒ sic & tributoria à ptributione dicitur: ut supra, de tribu. l. procuratio. §. per hanc.

K ¶ Militibus. ʒ ut & C. de procu. l. qui stipendia.

l AUCTIONIS. ʒ Etiã usucapionẽ. ʒ Pone exemplũ. prohibita est alienatio fundi dotalis: ergo usuſut ʒ. de fun. do. si fundũ. & C. de fun. do. l. i. in fi. idem in re pupilli: ut ʒ. de acqui. re. do. l. bonę fidei. §. ueluti si pupilli. sed fallit q̃ hic dicit: q̃a res litigiosa non potest alienari: ut C. de liti. l. lite. potest tamen usucapi: ut ʒ. de rei uen. si post acceptum. & C. de præſ. long. temp. l. i. & est ratio, quia uitiũ litigiosi non afficit rem: ut no. C. de acqui. poſ. l. uitia.

m ¶ Vix est. ʒ uix fit quod nunquam fit. sic ponitur ʒ. ad Velleia. tutor. in prin. sed aliter. ʒ. de iudi. uix.

n ¶ Non uideatur alienare. ʒ quia bene alienat.

o ¶ Non utendo. ʒ ommittit enim facere quod facere debet. f. uti. ut & ʒ. quæ in fraudem credi. l. in fraudem. sic & si imponat: ut C. de re. alie. non alie. l. fi.

p ¶ Amisit. ʒ aliàs abutendo. nam & tunc perditur: ut ʒ. quẽ admoniſer. amit. l. fi sic.

q ¶ Aquirendi. ʒ id est qui potest acquirere, & non acquirit.

r ¶ Non intelligit. ʒ pone exẽplũ. ʒ. q̃ in frau. cre. l. quæ autẽ. Itẽ ʒ. de do. inter ui. & ux. fi spõsus. §. maritus. & facit ʒ. de col. bo. l. i. §. conferẽ. & si in frau. pa. l. i. §. uerum. & ʒ. de iure do. l. profectitia. §. si pater. & de ali. iud. mu. ca. fa. item. §. põt. & J. tit. i. non alienat. Sed fallit hæc regula. ʒ. de peti. hær. sed & si lege, §. perinde. & ʒ. de hær. uen. l. ii. §. non tantum & ʒ. solu. mat. l. fi uero. §. dabit.

s ¶ Non amplectitur.] id est non eligit.

¶ Neque coniunctionẽ.] cõiunctio per &, q̃: & similia: disiunctio per uel: ut Lucius Caius hr̃s esto: itẽ peto codicẽ decẽque, oratio dicit solutã: ut J. eo. sæpe. ubi plene habes de illis orationib. & hoc q̃dem iudicatur ex mente loquentis: ut hic. quod intellige in iudiciis: ut ʒ. de iud. l. fi quis intentione. Item in ultimis uoluntatibus ut J. e. triplici. secus in contractib. ubi contra proferentem fit interpretatio: ut suprà, de contrahen. em. l. Abeo. & de pa. l. ueterib. ubi plenę dixi. Sed q̃d si mens hic nõ appareat? Respon. pſumit coniuncta: ut J. eo. triplici. §. videamus. & adiunge l. sequentem.

u CONIUNCTIONEM. ʒ benedicẽo hoc in illa quæ neutrum istorum habet: quia hoc etiam in ea est quæ coniunctionem habet.

x ¶ Labeo.] ut J. e. sæpe, & ecõtra disiuncta pro cõiuncta: ut d. l. sæpe. & ſ. eo. l. cum quidã. & de epiſ. & cle. fi. q̃s in hoc. & in authẽ. sed nouo.

y ¶ Hęredi; meo. dareuel facere ſpõdes? nam sufficit uni t dari uel fieri, nisi factum utriusque intelligant cõtrahentes: ut in illa stipulatione, habere li cere: ut ʒ. de uerb. obli. stipulatio ista. in prin. & §. j. & in illa. p te & hæredem tuũ nõ fieri uim: ut ʒ. de uer. oblig. si sic stipulatus sim.

z SYLUA cædua est. i. est habilis ad cædendum. in hac significatione accipitur ʒ. de usufru. l. ex fylua. & sol. matri. l. diuortio. §. quod in anno. & ʒ. de contrahen. emp. cum manu. §. fylua. & arbores cæduę dicunt in hoc sensu: ut d. l. diuortio. §. fi fundum.

a ¶ Eam esse. ʒ sub. etiam & in hac significatione dr glans caduca quę ceciditut J. eo. §. glans. Accursius.

b ¶ Stipula illecta. ʒ id est non lecta. & pone casum ut ʒ. de contrahen. emp. qui fundum. §. fundi.

c ¶ Spicæ.] sub. cum spice &c. & subau. sũt. alias nil sub.

d ¶ In messe. ʒ id est ex messe deiectæ.

e ¶ Quas. ʒ spicas

f ¶ Vacauerint. ʒ hic sub. cum si non habes in textu.

g ¶ Noualis. ʒ id est nouiter aptata ad colendum, ut pratum quod colitur ad seminandum de frumento.

h ¶ Præcisa. ʒ ad colendum.

i ¶ Cessat.] ars cessat, sanequã areẽ, ut proinde melius fructificet. & alias cæsa fit. id est aptar: & hoc ât dicit pcisa, ut f. in eo anno impingueturſterquilinio, ut probat sequens clausula, integra autẽ &c. alias accipitur nouale terra ex fylua extracta: ut ʒ. de ter. mo. l. fi. in fi. & de peti. hæ. utilis. & hic etiam posset sic accipi.

K ¶ Integra.] id est, arata: quia hæ impinguationes fiunt demum cum ea est arata.

l ¶ Pascendi. ʒ & impinguandi.

m ¶ Ex arbore cecidit. ʒ ut pro tali detur interdictum. de glande legenda: ut ʒ. de glan. le. l. i. cuius appellatione oẽs fructus continẽtur: ut ibi, & J. e. qui uenenum. §. glandis.

n ¶ Pascua fylua.] alias cædua: ut ʒ. in prin. & alias pascua: ut hic, & C. de pascuis pu. uel pri. l. i. & l. fi. in fi. & iunge seq. l.

o PRATUM.] de hoc fit mentio ʒ. de ac. em. si in qualitate. & in hoc non licet pascere: ut C. de paſ. pu. l. fi. Accursius.

p ¶ Capiendum. ʒ scilicet sine semine,

q MINUS. ʒ Pone exemplum ʒ. de tribu. illud. §. minus. facit J. e. l. uerbum amplius. in fi. Itẽ pone exemplum ʒ. de fideiuſ. amiſſi. in prin. Item pone exemplum J. eo. si ita à te stipulatus. & facit q̃ dixi ʒ. eo. si cui. §. minus.

r PALAM. ʒ subau. fieri.

s ¶ Coram pluribus. ʒ repete fieri hoc in contractib. & ꝑprie: & pone exemplum ʒ. de instito. sed & fi. §. proscribere. item & ʒ. de iure fiſ. non intelligitur. & ʒ. de testa. l. hæredes. alias aliter, & improprie: ut supra, de rit. nup. l. palam. item no. pluribus. nam etiam corã uno, ut J. eo. l. coram.

t ACTIONIS. ʒ Si lex alicui actionem indulget, & persecutionẽ: ut supra eo. l. creditores.

v ¶ Etiã persecutio. ʒ scilicet extra ordines: ut per offic. iudi. ut ʒ

Universidad de Deusto
Biblioteca

de minō.l.qđ si minor.§.fi.& ℣.eo.pecunię.§.actionis uerbo,uel dic persecutio,scilicet in rem:ut plene habes ℣.eo. pecuniæ. §.actionis.

a ¶ Restituere.§ Pone in rei uen.ut §.de rei uen.l. ptereā.item in actione personali:ut §.si certū pet.l.cū fundus.in prin.& de usur.l.ij.& l.uideamus.§.in Fauianā.& in pe. hære. si est p̄do possessor:ut §.de per.hæred.illud.& facit §. eod. plus est.& ℣.eo.l.fi.& l. cum prætor.Accursius.

b ¶ Intelligitur.§ scilicet possessor condēnatus restituere.

c ¶ Causam. § causa rei est omne qđ actor habuisset si tempore litis contestat. restituta res fuisset: ut hic & dicta.l. prætereā.& le. cum fundus.& §.ad ex hi.Iul.§.fina.

d ¶ Accepti. § id est tēpore lit. contest. Ac.

e ¶ Vsucapionis. § ueluti si possessor lit. contest.cōpleuit usuſc. nā restituet nihilominus, & cauebit de dolo ut §. de rei uendi. si post acceptum. & pro empt.l.ij.§.j.

f ¶ Fructum. § ut & ℣.titu. j. in condemnatione.§.j.

g ¶ Litis.§ Pone exēplum ſuprà, de testi.l.j.Azo.

h ¶ Actionem. § intentatā, uel intentandā.hoc est ante litē, & post, ut diximus C. de transac.l.causas.& per illam pone hic exemplum Accursius.

i ¶ In personam. § siue mista sit, siue officium iudicis locum habeat.Azo.

k ¶ Verbum oportere. § Pone exemplū q̄ stipulor a te q̄quid te dare oportet. non em̄ uideor stipulatus quod iudex in sententia expreſsit: sed qđ pure, & in rei ueritate nūc debetur: ut §. de uerb.obli. si a colono.& l. si stipulatus. §. cū stipulamur.licet arbitraria actione mihi tenebaris.unde cōdēnatio poterat crescere:ut §.de i li.iu.l.j.Alij sic, uerbū oportere necessitatē imponit, ut §.de transā.l.cùm hi.§.arbitratu.& de rebus eo.l. magis. §. ne tamen secus in uerbo poteſt:ut §.de offic.p̄fi.lege,sæpe. & quod subiicit,non ad facultatē qui poteſt &c.mutat casum.q.d.nō sicut poteſt pluris uel minoris condemnare,ita pōt in prædictis ip se cognoscere uel alij delegare.poteſt autem pluris uel minoris condēnare:ut in p̄dictis arbitrarijs. Itē pōt facere & omittere:ut C.quo modo & quando iu.l.ij.& §.de iud.l.non quicquid. Itē poteſt & plus quam sit petitum damnare.si plus inueniat deberi,secundū quoſdā: ut argu.§.de iud.l.solemus.& C.de ap.l.fi.i fi.& insti.de ac.§.si minus quod non placet: ut C.si a non compe.iudi.l.j.& §.de iudi.l.non po teſt.& not.in d. §.si minus.

l ¶ Ad ueritatem.§ id est quod uere tunc debetur, siue ad uerum rei pretium.

m ¶ Stentum.§ id est partum.

n ¶ Cuiusque rei.§ ergo etiam in brutis locum habet.

o Factumque.§ id est edictum,cum generale sit nomē: ut ℣.e. licet,

p ¶ Nascitur.§ pro parte alia.

q ¶ Parte.§ & hi sunt liberi.id est filij,ut §.de ſta. ho. lege. nō sunt. in fine.Accursius.

r ¶ Corporis.§ut cum duobus capitibus.

s ¶ Contraria est. § & sic retinet formam hominis.

t ¶ Videtur.§ quod omnino discrepat ab homine,ut uitulus.

v ¶ Græci.§ id est phāraſma.& hi nō sunt liberi id est filij: ut d. l. non sunt.in prin.nec teneť p̄ instituere : ut C.de posthu.hære. insti. uel exhe.l.quod certatim. in fi.quandoq;)contra:ut ℣. eo. l. quærer.

x ¶ Vbsignatum. § trib. modis dicit subsignare. Primo ut hic, & C.de admi.tu.l.si nō subscripſit.Secūdo testāmēto.i. sigillare.

¶ Idem lib.xvii.ad edict.LEX XXXXV.

Restituere[a] autem is intelligitur[b], qui simul † & rē & causam[c] actori reddit, quā is habiturus erat, si statim iudicij acceptiō[d] tēpore res ei reddita fuisset: id est & usucapionis[e] cām & † fructum[f].

¶ Vlpianus lib.23.ad edi. L.XXXVI.

Litis[g] nomen †., actionē[h] significat siue in rem, siue in personam[i] sit.

¶ Paulus lib.25.ad edict. L.XXXVII.

Verbū oportere[k], nō ad facultatē iudicis ptinet, qui poteſt uel pluris uel minoris cōdēnare: sed ad ueritatē[l] referē.

¶ Vlpianus li.25.ad edict. L XXXVIII.

Ostētū[m] Labeo definit oē contra naturā cuiusque[n] rei genitum factūmq;[o]. Duo genera sunt ostētorum.unum, quoties qd contra natura nascit[p] tribus manibus fortè aut pedibus,aut qua alia pte[q] corporis,[r] quę naturæ contraria[s] est. Alterum cū quid prodigiosum vī,[t] quod Græci[u] † φάσμα τερατῶδες uocant †

¶ Paulus lib.4. LEX XXXIX.

Subsignatum[x] dicitur qđ ab aliquo subscriptū est. nā ueteres subsignatiōis uerbo p̄ adscriptione[y] uti solebāt. ¶ Bona itel liguntur[z] cuiusq; ,quæ deducto ære alieno supsunt. ¶ Detestari[a] est absenti denunciare. ¶ Incertus[b] possessor ē,quē ignoramus. ut suprà,de testa.l.ad testium.§.siquis.Tertio,id est obligare: ut sup. de iure imu.l.semper.§.conductores.

y ¶ Pro adscriptione.§ aliàs suscriptione.

¶ Bona intelliguntur.§ in naturali significatione,non ciuili:ut ℣. eod.bonorum appellatione.& pone exemplū in filio emancipato q̄ omnia bona confert: qđ intellige deducto ære alieno.ut §. de collato.bo. cum emācipati, §.illud. Item pone.sup. de iur.do.mulier. & §. de leg.i.nō amplius. in prin.&℣.eod.l. uenisse. sed hoc fallit i bo. poſ. quę cū cōmodo & in cōmodo trāsit: ut §. de bo.poſ.l. iij.& in hære ditate:ut ℣. eo. hæredi tatis.& fideicōmi. restitutione:ut §.ad Tre. cogi.in princ.& l.præcedenti.in fi.& l. in beneficiis.ut §.eo. l. princeps,& facit ℣.eod.bonorum appellatione.

a ¶ Detestari § aſs at testari aliàs protestari & pone exemplum. C. de nō nu.pecu. l.in cōtractibus. §. fi. ubi exc. nō nu.pecu.op.absente eo cui opponitur.Item pone C.de anna.'exce. l.ut'perfecti. in fin. Itē pone §.ad Mace.l. si filiusfa.absente. & facit ℣.e.l. proxima. in prin. & ℣.eo.plebs. §.j. Acc.

b ¶ Incertus.§ nobis subau. & da exemplū §.de rei uendi.l.is q. se. nā sibi nemo incertus esse poteſt quā partem poſsideat: quia incertā partem nemo poſsidere pōt, licet ad incertā partem detur rei uen. uel pe. hæ. ut §. de rei uen.l.'quę de tota. §. i. & §. si pars hæredi. peta.l.i.in fine.

c ¶ Testatio est.§ facit §.l. proxi.§.penul. & quod ibi dixi.

d ¶ Testatione. § id est coram testibus.

e ¶ Serui. § pone lego seruos & ancillas uideor legasse : ut ℣.eo.inter stuprū.§.fi.& §.de le.iij.seruos.& facit l.q duos.in eo.ti.& ℣.eo.ti.l.patroni. & §.eo.l.j.

f ¶ Familiæ.§ pone exēplū §.de pu.l.i.in prin.& §. familiæ.Item §.ni bonorum rap.l.ij.§.familiæ. Item §.de ui & ui arma. l.j.§.familiæ.& facit ℣.eo.pronuntiatio.§.familiæ.Accursius.

g ¶ Non continetur.§ sicut nec turbā facit uel rixā unus: ut §. ui bo.rap.l.ptor.§.turbā.nec uniuersitatē:ut ℣.eo.Neratius. & da exēplū in familia publicani:ut superiori §.sed contrà. §.de ui & ui arm. l.j.§.familiæ.sed illud quo ad illud interdictū in odium uiolentiæ.

h ¶ Faciunt. § sed forte retinent: ut arg.§.quod cuiusc. uni.l.ficut. §.fi.item tres forte faciunt.ut ℣.eo.Neratius.

i ARmorum.Non utique.§ scilicet tantum.& pone exemplum in l. Iul.de ui pu.quæ habet locum qñ armis est illata uis: ut insti.de interdi.§.qui autem.& de pu.iudi. item lex Iulia. & §. de ui & ui.ar.l.iii.in prin.Item facit instit.de publi.iudi.§.telum.& §.de furtis,si pignori.§.qui furem.

k PRobrum.§ Pone exemplum C.de posthu.l.quisquis.

¶ Turpe est.§ quia contrà ius naturale siue legē Dei:ut Nō furtum facies.non mœchaberis.& §.de fur.l.i.in fi.

m ¶ Ciuitatis.§ iure positiuo ut insti.de pœna.te.li.§.penul.

n VErbo uictus.§ Puta lego tibi uictum uel educationem,ut habes exēplum §.de ali.& ci.leg.lege fin.℣.lege,quos nos.§.uerbum uiuere.Item pone exemplum §.de re iudi.lege,si uictum. & facit in eodem tit.de adi.leg.lege,legatis.Sed argu.contra suprà,& de transā.l.cum hi.§.qui transigit. Sed ibi in amittendo hic autē in acquirendo.uel ibi in uerbo alimenti:ut hic in uerbo uictus. & iunge legem sequentem.

o ¶ Esui.§ id est ad escam siue cibum. Accursius.

p ¶ Aetera.Ea appellatione.§ scilicet uictus & iunge l. sequēte

In strato

† Et re m, non est in P.F.

† Fructuū Du.

† Dua.omnem actionem

† φαντάσματα uocant, in P.F.

† l.iii.ad edict.

¶ Concor. text. in ca: non oportet. extra de libel.obl. & in c. cōsidimus xxi. q. i. & in cle. i. §. fi. cum gl. de supplē. negli. prælā.ad quod facit l. cū oportet. in prin. C. de bonis quæ liber.

Subsignare tribus modis dicitur.

† al.li. lvi.

† Idē Cic. in Orat. pro Cæcinna.

† Tantum nō est apud Du.

† Vide Vallam li. elegan. 6. c. 44.

† Turpe é Dua.

† Vide Vallam ibi dem, c. 56.

† Du.Et cętera quib. &c.

a ¶ Nstrato.§ id est in appellatione stratus uel strata † oē &c.stratum ergo sine stragula dicitur uestimentum quod sternit ad cubandum ut §.id quis facere at: ut culcitra,tapeta & similia: quæ apud quoſdam dicuntur lodices:non autem aliud quod induantur . & da exemplum ex l.§.de re.iu.l.si uictum uel stratum.

b ¶ Iniciatur. § in terra uel plano: ut culcitra & similia.

c ¶ Stragula. § idem est stragula quod stratum, forte à sternendo dicta : & de ea habes §. de auro & argen leg. lege,uestis.

d ¶ Omne pallium.§ id est omnis generis, uel de lana , uel de serico,uel de lino,uel de simili materia.

e ¶ In uictum ergo.§ id est appellatione uictus : ut & §.eodem , l. uerbo uictus.

f ¶ Accipiemus. § qua quis induitur:quia sine ea esse non potest.

g ¶ Non stragulā. § quia sine ea aliquis esse poteſt : ar.§.de re iu. l. si stratū. sed contra ℣.eodem,l.quos nos.§. uerbum.Solu.ut ibi.

h ¶ In stratū.§ id est appellatione stratus.

i ¶ Stragulam uestē.] non aliàs uestis , ergo genus est : ut hic, & ℣.eod.uestis. & §.de auro & ar.leg. l.uestis.

k PRonunciatū & statutum idem poteſt.§ id est significat,si non habes in textu, idem dici poteſt.& habes primum uerbū C. de sen. l.ex stipulatione. secundum ℣. eo. ti.post sniam.& de exe cu.rei iu.l. si ut proponis.sed proprius statui dicitur quod in communi generaliter decernitur. ut C. de episco.& cle.l. cum clericis.§.statuimus.pronūtiari in sententiis quæ inter partes feruntur: ut d. l.ex stipulatione. & §.de re iudi.lege ℣. quandoque ille solus dicitur habere ius statuē di qui merum habet imperium :ut C.de sen.l.nulli.

l ¶ Poteſt.§ id est eundem habet effectum.

m ¶ Eos.] scilicet iudices.

n ¶ Libertina. § dummodo honeste uiuat.

o ¶ Boni mores.§ ut & §.de tu.& cu. da.ab his.l.scire.§.cum reliquis. Et not.quod tribus modis dicitur mater ſa.Primo large p̄ magnis & paruis:ut hic,& da exemplum. C.de adul.l.quæ adulteriū.Secundo ſtrictè pro fœmina notæ authoritatis; ut §. de li.ho. exhi. l. deinde.in fi.Tertio largiſsime pro omni fœmina quæ sit sui iuris:ut §.de iis qui sunt sui uel alie.iur.nam ciuium.& ℣.eodem , pronuncia tio.§.primo.

p LIberationis.Eandem uim.§ hoc uerum si referas te ad persōnam.nā qui est liberatus est absolutus: & econtra : ut & ℣. eodem,lege.solutionis uerbo.Item hoc uerum quo ad subſtantiam obligationis tollendam.nam sic tollitur solutione,sicut alia liberatione:ut §.de solu.solutionis uerbū.secus si referas te ad qualitatē liberandi.nā alio mō poteſt quis liberari quā solutione:ut §.de re iudi.l.iiij.§.pe.& insti.qui.mo.tol.obli.per totum.

q QVi neque. § hoc totum,qui neq; sequantur neque ducant, dicunt quidam fuiſſe rub.quandā in li. Caii.qđ uero sequitur,dicunt fuiſſe de textu.l.solutum &c.uel qui neque &c.i.q nō debent de iure uocari ad p̄cepta alicuius poteſtatis:ut quia certū est eos esse alterius iurisdictionis,non deducant ad eum per uim:ut C. de iurisd.om.iu.l.in criminali.uel tertio qui est in domo cū citat neque sequi apparitorem extra domum:non ducatur inuitus,idest nō extrahatur inuitus de domo:ut §.de in ius uoc.l.plerisq;.

r ¶ Vinculus leuatus.§ aliàs leuatus sit. aliàs legatus non sit. Accursius.

significantur.

¶ Vlp.lib.lvij.ad edict. L. XLV.

IN strato[a] † omne uestimentū contineri quod iniiciat[b], Labeo ait.neq; enim dubiū est quin stragula[c] uestis sit oē pallium[d], † quod Græci πεῖσμα uocant. In victū[e] ergo uestē accipiemus[f] non stragulam[g]: in stratum[h] omnem stragulam[i] uestem.

¶ Idem libro lix.ad edict. L. XLVI.

PRonunciatum &[k] statutum idē † dici pōt[l]. promiscuè enim & pronunciasse & statuisse solemus dicere eos[m] qui ius hñt cognoscēdi. ¶ Matrēfami. † ac cipere debemus eā,quæ nō inhonestè uiuit. Matrē enim familiàs à cæteris fœminis mores discernūt atq; separant. proinde nihil intererit,nuptā sit,an uidua: ingenua sit,an libertina[n]. nam neq; nuptię,neque natales matrēfa.faciunt,sed boni mores[o].

¶ Paulus libro lvi.ad edictum.

LEX XLVII.

LIber ationis uerbū eandem uim[p] habet quā solutionis.

¶ Caius lib.j. ad edictum Prouinciale.

LEX XLVIII.

QVi † neq; [q] sequātur, neq; ducantur. ¶ Solutum nō intelligimus eum, qui licet uinculis leuatus[r] sit, manibus tamē tenetur. ac ne eum quidem intelligimus solutum,qui in publico sine uinculis seruatur.

† Tu dic aliud esse stratā: quæ quid sit & in quo a uia publica differat : uide no. in l.i.§. fi.§. de ser. rusti. prædi.ubi dicit q̄ strata ita demum definit quādo intratur in plateam.

† Vall. ibidem.c. 46.

† Dua. Instratum.

† Qđ Græci , non est apud Dua. nec etiam uerbū uocant.

† Non est dici , apud Du.

† Vide Cic. in Topicis in loco a forma generis.

In P. F. caput hoc incipit ibi solutū cuius inscriptio ē hæc Caius li.ad edict.pe.ur bani. tit. q neq; sequā tur neque ducantur.

¶ Vlp.lib.lviij.ad edict. L. XLIX.

BOnorum appellatio aut ciuilis[s] est,aut naturalis. Naturaliter bona ex eo dicunt q̄ beāt, hoc est beatos faciunt. beare est prodesse[u]. In bonis autē nostris computari sciendum est , non solū quæ dñij[x] nostri sunt: sed & si bona fide[y] a nobis poſsidēatur, uel superficiaria sint. Aequè bonis[z] annumerabitur etiā si quid est in actionibus,petitionibus, p̄secutionibus. nam hæc omnia in bonis esse uidentur. [a]

¶ Caius.† LEX L.

NVrus[b] appellatio etiā ad pronurum,& ultrà porrigē da est.

¶ Idē †li.13.ad edi.Prouinciale. L. LI.

APpellatione [c]parentis nō tantū pater,sed etiam auus, & proauus , & deinceps omnes superiores continentur : sed & mater & auia & proauia.

¶ Vlpianus lib.lxi.ad edictum. L. LII.

PAtroni appellatione & patrona continetur[d].

¶ Oratio coniuncta poniť p̄ disiuncta,nisi iuris dispō alias repugnet:disiuncta uero poſsita inter genus & speciem ponitur p̄ro coniuncta, soluta uero in illam reſoluitur , ad quam facti qualitas & iuris dispōsitio adaptatur.Bartol.

¶ Paulus lib.lix. ad edictum. L. LIII.

SAepe ita cōparatum [e]est, ut & cōiuncta pro disiunctis accipiantur , & disiuncta pro cōiunctis, interdū & soluta † pro separatis,id est disiunctis accipiunt: ut ℣.ibi,cum uero dicimus.quandoque pro coniunctis,licet hoc non dicatur hic , ut ℣.cum uero.dixit P. quod si appareat,ex mente proferentis accipitur:ut §.eodem,lege,alienationis.§.oratio.

s ¶ Seruat.§ id est custodit,a nūtiis forte.ille ergo demū est solutus cui libera dat recedēdi facultas:ut §.de lib.exhi.l.ij.& de acquire.do.l.iij.in fi.& l.v.in prin.& facit ℣.eod. uerum est eū q̄ in car. & l.uinculorū.& §.ex qui.cau.ma.fuccurrit.& l.in eadē. qđ ergo interim promittit quasi in carcere sit,non tenet: ut §.qđ met.cau.qui in carcere. per quam potes hic ponere exēplū. Itē de hac sol.habes.§. depoſi.l.si hominem.

r ¶ Onorum.Ciuil. est iuris fictiōe: ut cum significant ea quæ,bo. fi. poſsidemus ex empto uel simili cā, etiam si aliena sint, secundum Azo. naturalis cum ea poſsidēmus, quę nostri dominii sūt ut ℣. §.in bonis.uel dic ciuilis cum significat hereditatem , bonorū ue poſsesionem : ut §. tūc in poſ. leg. is cui. §. bonorū. uel ipsa bona in uniuerso: ut ℣.eo.bonorum .quæ oia commodū. & incommodū habent.ut & §. de bon. poſ.l.j.& iij.in prin. & ℣. e. hereditatis appellatione. sed naturalis qñ afferunt commodum:uel si afferunt incōmodum, eo deducto quod superest cōtinet ap.bonorum : ut §.eo. subſignatū. §. bona. & de iu. dot. mulier. & eodem.l.proprie.

v ¶ Prodesse. § & q̄ prodeſt,beat: sed ciuiliter etiam si non beāt, tamen bona dicuntur: ut modo dixi.

x ¶ Dominj. § hæc naturalis est appellatio. uel dic etiā ciuilis si cum icōmodo sunt , uel nō afferunt cōmodū.& facit §. de acquire.do.l.rem in bonis.

y ¶ Bona fide. § hæc ciuilis , uel dic etiam naturalis quatenus p̄sunt.

z ¶ Aeque bonis. § i. ciuili appellatione bonorū. Azo. uel etiā naturaliter in eo qđ beāt.& facit §.de actio.& oblig.l. actio in p̄sonā.

a ¶ Videantur.] subaudi ciuiliter.

b NVrus.] Pone exemplū:legata nō debent nurui rupto testamento per cōtra tabu.nec ergo pronurui: ut §.de leg. præſt. l. uirilis.§.nurus.Item pone §. de posthu.l.j.§.fin.& l.cui.§. affinitates.& facit ℣.eo.l.generi.& l.soceri.Item pone exemplū §.de do. inter uir.& uxo. l.iij.§.ab uxoris.& §.socrui.

c APpellatione.§ nō uocāt parens in ius fine uenia: qđ nomen parens cōprehendit superiores utriusque sexus in infinitū; ut hic & §.de in ius uo.l.quique.§.prætor.& §.parentes.& hoc ex interpretatione:secus ex uocabuli significatione:ut §.de gradi.l.iurisconsultus.§.parentes.quæ est contra.at appellatione patris non cōtinetur auus:ut §.de ritu nup.l.in lege.in princi.& §.non autē ǭest. sed est argu.contra. ℣.eo.l.iusta interpretatio.

d PAtroni.Cōtinet.]hoc ex eo qđ masculinum cōcipit fœminā:ut §.e.detestatio. §.ſerui.& ℣.e.liberti. & l.pronūtiatio.in princi.sed contrà.§. de ope. li. I. si cum patronus.ubi dī q̄ patronus consentiendo libertæ ut nubat,amittit peti.operarum.non sic in patrona.sed ibi speciale:& redditur ibi ratio in fi. quia non indecorē præstantur patronæ.

e AEpe ita comparatum.§ alias computatum. & aliàs compertum,id est recitatum & dictum,& no. q̄ tria dicit:& exemplificat per ordinem.

f SOluta.§ solutæ orationes sunt in quibus coniunctio est copulatiua uel disiunctiua uel alias& quidem quandoq; pro seperatis,id est disiunctis accipiunt: ut ℣.ibi,cum uero dicimus.quandoque pro coniunctis,licet hoc non dicatur hic , ut ℣.cum uero.dixit P. quod si appareat,ex mente proferentis accipitur:ut §.eodem,lege,alienationis.§.oratio.

† Alias, Vlpianus lib.lxi.ad edict. † al. Caius li 23. ad edict. Prouin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nã cum dicitur.ʒ exemplũ primi.& dic gentiliumq;.i.cognatorum.sic ponitur ſ.de probati.l.i.& ſupple.hic ſic,hæreditas defuncti agnatorũ gentilũq; : ponit hic quæ pro ſeparatione.id eſt diſiunctæ. non enim agnati cum cognatis admittunt : ſed poſt ſuos admittunt agnati:& tertio cognati:ut ſ.ſi ta.teſt.nul.ex.l.j.& quis ordo. in bo. poſſeſſor.lege. i. ſunt & alia exempla ubi coniuncta ꝓ diſiũctis accipiunt:ut ſ. eo. l.coniunctionẽ bñ dico coniuncta ꝓ diſiuncta poni: non tñ ſemper : ſed proprie ponitur pluries:& hoc ſubiicit, at cùm dicitur &c.

b ¶ Apud ueteres ſcilicet leges ueteres de iure eñ nouo ſublata eſt differentia agnationis & cognationis :ut in authen. de hæ. ab in teſt.§.ex his.

c ¶ Agnatorum. ζ iſta uerba materialiter ponuntur.

d ¶ Super pecunia.ʒ & hoc materialiter.

e ¶ Tutelave ſua. ʒ ſupple liceat alicui cõdere teſtamentũ : tunc talis oratio accipiẽda eſt proprie, ſcilicet ꝓ coniuncta : quia tutor non datur niſi in teſtamento uel codi.te.confirmatis.ut ſup. de teſt. tu.l. iii. oportet igitur hæredẽ inſtitui. & ita de pecunia,id eſt de bonis (cum appellatiõe pecuniæ & res contineãtur : ut C. de conſti. pe. l.ij. in fina.) teſtari oportet ut teneat datio tutoris. ſed cõtra teſtamentũ bene teneret ſine tutela:ut inſtit. de leg i. ag.tu. §. j. uel iõ dicit pecunia tutelave:quia non põt dari tutor quin detur pſonæ & rebus:perſonæ tñ principaliter ut inſtit.qui da.tuto.poſ.§.certe.& de ex.tu.§.datus.& ſ. de teſt.tu.l.certarum.& l.ſeq.

f ¶ Sua.ʒ ſcilicet pupilli,paſsiue:uel dic ſua,ſcilicet teſtandi actiue,quia eam dat.

g ¶ Quia tutor. ʒ nunc reſpondet.

h ¶ Et cum dicimus.ʒ hoc eſt exemplum ſecundi.

i ¶ Continemus.ʒ id eſt, ex cã donationis dedi.& ita diſiũcta pro coniuncta ponitur.ſic ſ.de au.& arg.leg.l.Quintus.§.fi.& C.de inſt. & ſubſti.lege,generaliter.in princ.& de epiſc.& cle.authen.ſed nouo.ſignata ſuper leg.ſiquis in hoc.

k ¶ Cùm uerò dicimus.ʒ exemplum tertij, ubi ſoluta ponit diſiuncta & dic ꝙ eum dare facere, oportet quòd iudex ſic in ſnia, dixerit condẽno Titiũ in id,qđ eum dare facere oportet. cũ tamen certa ſit quantitas uel factum,& in aliqua parte geſtorũ cõprehẽſa: aliàs non teneret hæc ſententia:ut C.de ſen.quæ ſine cer.quãti.lege, hæc ſententia.uel pone in contractu : ut ſ.de uerb.oblig. l.ſi à colono.& l.ſi ſtipulatus.§.cùm ſtipulamur.

l ¶ Quoduis eorum ſufficit.ʒ ſiue aliquid debuit dari, aut fieri. ac ſi diceret,promittis quicquid aut dari aut fieri &c.& ita ſoluta ꝓ diſiuncta ponitur. ſic ſ.de leg. & ſe.lege,legis. & econtra quandoque pro coniuncta:ut hic ſubiicit:cùm uero dicit,ſic ſ. de auro & argẽto.lega.l ſi quis ita.

m ¶ Donum munus .ʒ in quo hæc diſcrepant, habes ϳ. eo inter donum.

n ¶ Operas.ʒ ſcilicet diurnas.

o ¶ Redemerit.ʒ ſcilicet libertus à patrono, remoueat patronus a contra tab.ut ſ. de bo.liber.Iulianus

p ¶ Si omnia.ʒ & ſic pro coniuncta.

q ¶ Eſſe.] ut a contra tab.remoueatur.

r ¶ Ex re.ʒ uel dic alias ex re,id eſt ipoſitione rei uel facti.aliàs ex re.id eſt a patrono.uel dic ex re id eſt ueritate.

s ¶ Si quædam.ʒ ut munus tantum.

t ¶ Non deſiderabuntur.ʒ ſcilicet quæ non ſunt impoſita : ut ſcilicet,redimant.ſed ſufficit redimi quæ ſunt impoſita:ut à cõtra tab. remoueantur.

v ¶ Item dubitatum.ʒ conſilio forte talia erant uerba in libris antiquis:ope & conſilio alicuius furtum factum puniatur in duplũ uel quadruplum.& hoc materialiter.Azo.

x ¶ Ex ſententia.ʒ alias ſententiæ.& ſupple an ſint accipiendæ ſententiæ coniungentium,id eſt eorũ q coniunctim dicebant orationẽ poni:,aut contra &c.

y ¶ Coniungentium.ʒ & ſic coniungenda.

† Impoſita, non eſt apud Du.

† Du. ſententiæ cõiungentũ aut ſeparãtium.

ratis nam cum dicitur a apud veteres b, agnatorũ c gentiliumq;. que, pro ſeparatione accipitur.at cùm dicitur, Super pecunia d tutelave e ſua f tutor g ſeparatim ſine pecunia dari non põt. & cũ dicimus h , Quod dedi aut donaui. utraque continemus i .cùm verò dicimus k , Quod eum dare facere oportet.quoduis eorum ſufficit l probare . cùm uerò dicit prætor, Si donum,munus m operas n redemerit o .ſi oĩa p impoſita ſunt, certũ eſt omnia † impoſita redimenda eſſe q . Ex re r ergo ꝓ coniunctis habentur. Si quædam s iꝑpoſita ſunt: cætera non deſiderabuntur t .¶ Item dubitatũ u eſt, illa uerba,ope,conſilio, quemadmodũ accẽpienda ſunt † : utrũ ex ſententia x coniungentiũ y , an ſeparantium z . Sed uerius eſt (qđ & Labeo ait) ſeparatì accipiẽda: qa aliud factum eſt eius qui ope, aliud eius qui cõſilio furtum a fecit.ſic enim alij cõdici põt b :alij

z ¶ Separantium.ʒ & ſic ſeparanda.

a ¶ Furtum facit.ʒ ſcilicet per alium.

b ¶ Cõdici poteſt. ʒ puta ei qui tulit opẽ , põt cõdici:ei q conſiliũ præbuit,nõ:ut inſti.de ob.ex deli.§.ope.& ſ. de fur. q ſeruo. ſed vẽ ét qui tulit opẽ nõ teneri cõdictione furtiua:ut ſ. de cõd. fur. ꝓinde.

non poteſt. Et ſanè c poſt ueterũ authoritatẽ eò peruentum eſt, ut nemo ope furtum uideat feciſſe, niſi & conſilium malignũ habuerit: nec conſilium d † habuiſſe nocẽdi, niſi & fcm e ſecutũ f fuerit.

¶ Vlpianus lib.lxii.ad edict. L. LIIII.

COnditionales creditores g dicunt ij,quibus nondũ cõpetit actio , eſt autẽ cõpetitura h, uel qui ſpem habẽt ut competat.

¶ Paulus lib.xvi. † ad edictũ. L. LXV.

CReditor autem is eſt, q exceptiõe perpetua i ſummo ueri non poteſt k . Qui autem tẽporalem exceptionem timet l ,ſi milis m eſt cõditionali creditori.

¶ Vlpianus lib.lxij.ad edictũ. L. LVI.

COgnoſcere n ĩſtruẽta, eſt relegere & recognoſcere. ¶ Diſpungere,eſt cõferre o accepta & data. ¶ Liberorũ p appellatione continenẽ non tantũ qui ſunt in poteſtate q , ſed oẽs r qui ſui iuris ſunt : ſiue uirilis,ſiue fœ-

quæ eſt cõtra.Sol. oppellatur hic condictio ſ. certi generalis. Ibi condictionẽ furtiuam negat competere uel dic dari cõdi.i. pſonalẽ actionẽ.ſ. furti. ſicut ponitur inſti. de act. §. ſic itaque. ubi denegat cõdi.fur. uel tertio hic quoquo modo deueniet res ad eũ qui tulit opẽ, ibi non. & poteſt hic breuiter dicere , generale eſt ut q.s de cõſilio nõ teneatur : ut ſ. manda. l.ij.§.fi.niſi aliàs nõ erat ille facturus : ut in eo. tit. ſi remuneran di.§.ſi tibi man.in fi.§. & hoc ſi non eſt fraudulentũ: tunc enim eſt obligatoriũ:ut ϳ.titu.j. cõſilij.& ſ. de do.qđ ſi cũ ſcires.Sed ac.fur.licet ſit fraudulentũ. locũ non hẽt : ut in prin. huius glo.niſi aliàs nõ erat ille facturus furtũ.arg.ſ. de iniu.nõ ſolum.§.ſi mandato.& ſ. de fur. ſiquis uxori. §. neque qñq; tamen ex ſolo cõſilio teneẽ q.s : licet ille aliàs erat facturus, ut in cõſilio dato ſeruo : ut C. de fur.

† In P. F. habuiſſe nocẽdi niſi &c.

† al.breuis edicti.

† Quod uerum ſecuto furto:alias nõ ut notaui in l. qui ſeruo. in apoſtil. in uerbo, ex ſolo cõſilio ſuper glo. in uer. admittit . ſupra de fur.

ſiqs. & ſ.de ſeruo cor.l.j.§. perſuadere. ſi autẽ opẽ & conſiliũ ſimul adhibuit furto tũc tenetur licet ille alias erat facturus: & licet conſiliũ nõ habuerit principaliter,dũ tñ ſcẽdario:ut & ſ.de fur.ſi pigno re.§.pe.& inſtitu. de ob.ex deli.§.ope.& ſ.de fur.in furti actione. §. ope.& §.recte.Accurſius.

e ¶ Et ſane.ʒ nunc contradicit prædictis.

d ¶ Nec conſilium.ʒ ad hoc ut teneatur.

e ¶ Et factum.ʒ ſcilicet furtum.

f ¶ Secutũ.ʒ uel ab eo,uel alio:ut ſ.de fur.ſi is q.§.ſi tu. Titiũ. & l.q ſeruo.cũ ergo hic finis cõtradicat Labeoni: aut dicã Labeonem male dixiſſe:aut qđ melius eſt,utrũq; admittã.cùm unũ alij non ſit cõtrariũ utrũq; enim interuenire oportet,ut ſit furtum & agat furti:& ſm hoc coniunctim ponuntur ut hic in ſi. ſed cum diuerſa ſint dare conſilium , & ferre opem ſeparatim ſecundum Labeonẽ ſunt accipienda : ut pote cum alterum ſine altero eſſe poſſit:imo nunq; ſimul ſunt cum ſemper præcedat conſilium , & ſequaẽ opera. & ſm hoc Labeo ſoluit ſignificationẽ uerborũ,dicens eã ſeparatã & diuiſam:ueteres uero effectũ agendi conſiderauerunt:& ſic utrumq; eſt opus:& ſic coniunctim intellexerũt. patet ergo ex ꝓdictis q ꝙ coniuncta ponit pro diſiuncta.Itẽ proprie,Itẽ diſiuncta pro coniuncta. Itẽ ſoluta pro diſiuncta Item etiam pro coniuncta.Itẽ ſoluta quo ad qd pro coniuncta:quos caſus vij.hic lege per ordinem.

g ¶ Onditionales credizores.ʒ de his dixi ſ.eod.l.creditores.

h ¶ Competitura eſt.ʒ quãtum ad ſpẽ: ut inſti.de uer.obli.§. ex condirionali.& eſt competitura in euentum conditionis.

i ¶ Reditor.perpetua. ʒ facti pacti de non agendo in ppetuum.

k ¶ Non poteſt.ʒ ut ϳ.eo.debitor.& ϳ.titu.j.ſiqs obligatione. §.non poteſt.& ſ.de acti.& ob.is cui §.ſi.

l ¶ Exceptionẽ timet.ʒut ϳ.pacti facti de nõ petẽdo uſq; ad annũ .

m ¶ Similes eſt. ʒ quia ſicut unus expectat diem,ſic alter condi.ſed differunt in aliquo:ut ϳ.eo.l. cedere. Item quantũ ad condictionem inde.ut ſ.de condi.indebi.l.ſufficit.uel dic ſimilis eſt cõditionali creditori cum conditio eſt omnimodo extitura.

n ¶ Ognoſcere.ʒ Pone exemplum utriuſque uerbi , ſcilicet cognoſcere & diſpungere,ut hẽs ſ.de bo.autho.iudi.poſ.l.ſi.

o ¶ Conferre.ʒ & poſt collationẽ cancellare quod redditũ uel impenſum inuenitur:ut ſ.de diuer.præſcrip.l.in omnib.§.reipub. & de re.milit.ex cauſa deſertionis.& de ſtatulibe.l.ſi ſtatulibera pẽne.§.ſi.

p ¶ Liberorum.ʒ ¶ Pone exemplũ ſ.de polli.l.pe.ubi dicit extraneũ hæredem inchoantis opus teneri in quintam patrimonij ſi nolit pfi cere opus inchoatum, ſed eũ qui eſt ex numero liberorum,teneri in decimam ſi non uult complere opus.

q ¶ In poteſtate.ʒ ſcilicet parentum.

r ¶ Sed omnes.ʒ et naturales.ſ.ad Treb.ex facto.§.ſiquis. & facit ϳ.eo.l.liberorũ.& ſ.de in ius uo.ſed ſi hac l.§.liberos.Sed arg.cõtra, ſ.de

ſ.de iure immu.lege prima.§.perſonis.

a ¶ Deſcendentes.ʒ ut nepotes ex filia:vt C. de cond.incer. l.j.& ſ. qui ſatiſda.cog.l. ij. §. prætor. ſed appellatio filiorum magis ſtricta eſt:ut inſti. qui da.tu.poſ.§.fi.licet ſit contra.ϳ.eo.l.filii.ſed ibi ſolues.

b ¶ Vibus. Cæteri.ʒ diſcipuli.

† Du.ſemininini ſe- Adde q dicanẽ magiſtri.& in quo a doctore differant:glo. & Cardin. in cle. i. de magiſtr. Hoſtienſ. in ſum. eo. §.i.

Magiſtri.ʒ id eſt magis quã diſcipuli adſtrictæ .

d ¶ Appellantur .ʒ ut magiſtri ſocietatũ: ut ſ. de pac. item magiſtri. & etiam legum: ut ſuprà, de arbi.qualem.§.ſi. Item liberalium ſtudiorũ: ut C.de profeſ.& medi.l.magiſtros . Itẽ cuiuslibet mechanicæ artis : ut ſtatim dices ibi , unde cuiuslibet &c. & not. hic exigi in docẽte ſolertiam. Exigitur etiã fides & ſciẽtia:ut inſt. in procemio. §. quorũ omnium.

e ¶ Cognominantur.ʒ quia ad ipſos pertinet ſolicitudo reip. magis quàm aliis : ut hic,& ſupra , ex quib. cauſa.ma. lege,& qui data.in fi.& l.ſeq.

f ¶ Appellamus .] & ſic Bonon.dicunt.

g ¶ Perſequi .] id eſt conſequi quod ſuũ eſt,uel ſibi debitum.& pone exẽplũ.ſ.de pig. act.ſi rem.§. omnis. & qui.mo. pig. uel hypo. ſol.item liberatur. §.i.

h ¶ Satis accipit .ʒ fideiuſſorem puta uel pignus . uel dic perſequi quo ad hoc ut conuentus ſit in mora : ut ſupra, de peti. hæ.lege diuus. §. diuus.

i ¶ Licet . Videatur .] Sed quæ? Reſpond.facere plura cõtinet nam iudicare: vt ϳ.e. l.verbũ facere. Item non facere : vt ϳ. eodẽ.facere oportere. alias incipit facere nõ oportere. Item etiam verbis cõtrahere:vt ſ. de cur.bo.dãd. l.de curatore.circa prin . quæ non cõtinet gerere: cũ gerere ſit aliquid facere etiam ſine verbis vt ϳ.eod.l.Labeo.in fin quod ergo hic dicit nihil intereſt,ſtrictè accipitur facere:vt ϳ.eo. l.faciendi verbo.

† In P. F. & plerunque ſine ulla locũ accipimus.

† Dua.non etiam.

k ¶ Paternos .] pone exemplum vt ſ. de repu. l.nullã item &ſ. de in ius vo. ſed & ſi.§.finaũt.Idẽ de mãnis:vt ſ.de excu tu. l. libert.

l ¶ Liberorum noſtrorum. ʒ ſcilicet libertos, ſi nõ habes in textu, non dicimus noſtros:ut hic,& ſuprà,de iure pa.l ſeruum à filio.quod accipe cum ex peculio caſtrenſi ſeruũ manumiſerit: alias non : vt ſ. qui & a qui.ſiquis hac lege.§.j. & ſic ſoluta eſt ſtio quare. vel eſt ratio quia etiam uiuo patre eſt filius:ut ſupra , de li.& poſthu. l.in ſuis. Item nec libertum liberti,noſtrũ dicimus : ut infra e.l. Modeſtinus.

m ¶ Ortus. Concluſus. ʒ id eſt locus ubi rates morantur & ſtant. Azo.

n ¶ Munita ʒ ideſt non minus quàm ſi in ſtatione eſſent:vt ſ. de fiu.l.j.§.ſtationem.Azo.

o ¶ Angiportum.ʒ id eſt ſtrictus portus.uel id eſt parua porta ciuitatis quæ portula dicitur in vulgari:& ſit mentio portus ut ſit expoſitione egeamus.ſ.de rerum di.l.nemo.

p ¶ Locus eſt non fundus.ʒ totus & integer,quandoque dicitur locus etiam fundus:ut ϳ.eo.fundi locus.

minini ſexꝰ ſũt, exuꝫ fœminino ſexu deſcendentes .

¶ Paulus li.lix.ad edictũ. LEX LVII.

QVibus ꝑcipua cura rerum incumbit,& qui magis quã cæteri diligẽtiam & ſolicitudinem rebus quibus præſunt debẽt, hi magiſtri appellantur : quin etiam ipſi magiſtratus per deriuationem a magiſtris cognominantur , vnde etiam cuiuslibet diſciplinæ præceptores,magiſtros appellamus , à monendo vel monſtrando. ¶ Perſequi videt & ʒ ſatis accipit

¶ Caius lib. xxiiij. ad edictũ Prouincia. LEX LVIII.

LIcet inter geſta & facta videatur quædã eſſe ſubtilis differentia : attamen καταχρησιν inter geſtum & factum nihil intereſt.

¶ Paternos libertos rectè videmur dicere noſtros libertos: liberorum noſtrorum libertos, non rectè noſtros libertos dicimus.

¶ Vlpianus libr. 68. ad edictum. LEX LIX.

POrtus appellatus eſt concluſus m locus quò importantur merces, & inde exportãtur:eàque nihilominus ſtatio eſt concluſa atque munita n :inde angiportum dictum eſt.

¶ Idem lib.lxix ad edictũ. LEX LX.

LOcus ẽ nõ fundus p , ſed portio aliqua fundi q . Fũdus autem integrum aliquid eſt. † & plerunque fundum ſine villa accipimus. Cæterũ adeo opinio noſtra & cõſtitutio locum à fundo ſeparat,vt & modicus locus poſit fundus dici, ſi fundi animo eũ habuerimus. † Nõ enim magnitudo locum a fundo ſeparat, ſed noſtra affectio : & quælibet portio fundi poterit fundus dici, ſi iam hoc cõſtituerimus r . Necnon & fundus locus conſtitui poteſt.nã ſi eum s alij adiunxerimus fundo, locus

¶ Fundi ʒ urbani uel ruſtici:ut ϳ.§.loci.& ſ.de aqua plu.arcẽ.l.j.§. apud. non rei mobilis:ut ſ.de relig.l.is qui.§.j.

r ¶ Plerunque. ʒ quia etiam cum uilla:ut infrà , eodem , fundi.in princ.& eſt uilla uillis domus.

s ¶ Cõſtituerimus:ʒ Nõ ergo ꝙ arbitrio ſit fundus & locus:ut hic, & ſ.de le.j.quod in rerũ §.ſiquis. & l.planè. §.ſi.& ſ.cõmunia prædi.ſi quis.§.planè.

t ¶ Si eum.ϳ locum. Acurſius

v ¶ Fines.]certos& limitatos .

x ¶ Atiſdatione . ʒ Pone exemplum in ſatiſdatiõe iudicatum ſolui: ut ſ. iudic. ſo.&.l. v. §. nõc uidemus.& facit.ſ.de præt. ſtipula.l. i. & de pign. act.l.ſi rem.§. omnis.& ϳ.e.habere.§. cautum . & ſ.qui ſatiſda. cogan. l.i.& C. de uerb. ſigni. lege, ſancimus.

y ¶ Qua.ʒ ſcilicet re promiſsione.Accurſ.

z ¶ Igni . ʒ Pone exemplũ ſ. ad exhi.l. gẽma. §. aliter. & l.tigni. Itẽ ſ. đ tign. iniun.l.i.& inſtit. de re. diui.§. cũ in ſuo. & de rei uẽ.l.i rẽ.§.tig.& facit ϳ.e.ferri. §. fabros.

a ¶ Enes. Amplius. id eſt firmius.

b ¶ Apud te .ʒ unde dicitur depono apud te:ut ſ.depoſiti.l.ſi hominem . Item apud te eſt quod petere potes: ut ϳ.eo.id apud

c ¶ Poſsiderur.] uel ciuiliter.uel naturaliter . ſed ſecũdũ hoc eꝫ debuit dicere.ſ.ꝙ plus continet contine apud: quam penes : cùm omne qđ continet penes continet apud: ſed nõ ecõtra:ſed expone hic amplius , i. plus attribuit alicui ,uel maius conmodũ ſignificat : non quod largius ſit , uel plura contineat.

d ¶ Nteſtatus .] id eſt dicitur decedere inteſtatus. da exemplum in cõcordantiis iſtis ſ. de contra. ſtipulum. §. ꝙ ſi hi. & de teſta.tu.ſi nemo . & de ſuis & legi. hær. l.i. & inſti.de hær. ab inteſt. in prin.ubi etiam not. quod ſex modis decedit quis inteſtatus.

e ¶ Non fecit.ʒ ullo modo.

fundi efficiẽt. ¶ Loci appellatio nem non ſolum ad ruſtica,verùm ad vrbana quoque prædia pertinere Labeo ſcribit : ſed fundus q dẽ ſuos habet fines :locus verò late re poteſt quatenus determinetur & diſiniatur.

¶ *Vocabulo ſatiſdationis, cõtineꝫ aliqñ repromiſsio q̃ ſit ſinefideiuſſore. & gl. ponit exẽplũ in ſatiſdatione iudicatũ ſolui.*

¶ Paulus lib.lxv.ad edi. LEX LXI.

SAtiſdationis appellatione, interdum etiam repromiſsio continebitur, qua cõtentus fuit is,cui ſatiſdatio debebatur.

¶ Caius lib.x6. ad edictum Prouinciale. LEX LXII.

TIgni appellatione in lege xij.tabularum omne genus materię,ex qua ædificia conſtant, ſignificatur.

¶ Vlpianꝰ li.71.ad edic. LEX LXIII.

PEnes te † , amplius a ẽ,quã apud te.nã apud te eſt qđ qualitercũque a te tenetur:penes te eſt,quod quodãmodo à te poſſidetur b .

¶ *Qui teſtamentum fecit, & eius hæreditas non eſt adita , dicitur inteſtatus decedere, ſicut qui teſtamentum non fecit.*

¶ Paulus li.67.ad edic. LEX LXIIII.

INteſtatus d eſt non tãtum , q teſtamentum non fecit c , ſed etiam is cuius ex teſtamento hæreditas adita non eſt .

¶ Vlpianꝰ li.72.ad edictũ. LEX LXV.

HAeredis † appellatio non ſolum ad proximum hæredem , ſed etiam ad vlteriores hæredes refertur. nam & heredis hæres,& deinceps,hæredis appellatione continentur.

¶ Idẽ li.lxxiiij.ad edic. LEX LXVI.

MErcis g appellatio , ad res mobiles tantum ptinet h .

¶ Idem li.76.ad edi. LEX LXVII.

ALienatum nõ propriè dicitur quod adhuc i dominio venditoris manet : vẽditũ tamẽ

HAeredis.] puta promittis per te & hæredem tuum:ut ſ. e.coniunctionem.& concordant ϳ.e.ſciendũ.in prin.& l. hæredis. appellatione.& C.de hæ.inſti.l.fi.& ſ.de pe.hæ.l ϳ.& de acqui.hæ.ſi quis.§.fi.& ſ.de iure immu.l.iii. & C. de le.l. in annalib. ſed fallit in caſib.ut no. ϳ.ti.i.l. qui per ſucceſsionem.

g MErcis.ʒ da exemplum ſ.de tribu.l.i. in prin.

h ¶ Pertinet.ʒ nec ad omnes illas:quia nõ ad ſeruos:ut ſ.de tribu.l.i.§.i.& ϳ.eo.mercis.quæ eſt contra.

i ALienatum.ʒ Pone exemplum in iure emphyteutico : ut C. de iure emphy.l.i.Item C.de fun.do.l.i.Item facit ſ. ſi certũ pet. ſi ſocius & pro ſocio lege,nemo.& ſupra,eo.alienationis. Sed argu. contra , ſ. de ſtatuli.lege,ſtatuliber à cæteris . Quintus Mutius. ubi uerbo uenditionis continetur omnis alienatio . ſed magis concordat ad id quod dicit uenditum tamen &c. Item facit ſ.de alien. iur. lege,ex hoc.§.alienare.

k ¶ Venditum.ʒ etiam ante translatum dominium.

Vide hic Vallen. li. elegant. 6. l. iiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dicitur.ʒ ac per hoc periculo est emptoris, ut suprà,de cõtrahen.empt.quod sæpe.ʒ.si res.

b ¶ Donationis.] donatio genus:ut infrà.de dona.in rub.circa prin. & ʒ.de dona.l.j.continens etiã legatum:ut infrà,de le. §.legatũ. Sed contra.ʒ.de do.filiusfa.§.pe.ubi permittẽdo pater filio donare nõ ut causa mor[t] permittere. Solu. refert lex loquatur permittendo uel prohibendo quo casu omne cõprehenditur:ut hic. an priuatus: & tunc non:ut ibi. Vel dic,omnis donatio cõprehenditur: nisi illa quæ exigit specialem concessionem. nã quæ specialẽ exigit cõcessionẽ: nõn continetur generali dicto. ar. ʒ.de pecu. l. Pomponius. & de mi.illud.§.si talis:

c ¶ Lla uerba arbitratu.ʒ Da exemplũ ut suprà pro so. si focietatem.§. fin. & l.sequẽ.

d ¶ Ius significant.ʒ id est ꝙ de iure arbitrium fieri debeat: hoc est à persona quæ possit arbitrari:& ꝙ dicat ut bonus uir; aliàs reformatur: ut d. l. si societatem. & suprà, de ope.liber. l. si libertus.

e ¶ Et in seruum.]be ne sequitur ſ ius significat, ꝙ seruus nõ possit esse arbitrator :ut ʒ.de uerb. obli. stipulatio ista.§.hi. & insti.de stipu ser. §. sed cum factum. Item quia serui secundũ ius pro nullis habentur:ut ʒ. titul.j.l. quod attinet.similiter nec uerus arbiter esse potest:ut suprà, d arb. Pedius.§ j.quidam tamen & uitam intelligunt in uero arbitro qui ad simulitudinem iudicis procedit.& facit suprà,de cur. fur. l. co.filio.in fi.

f Haec uerba Abfuerit. ʒ aliàs adfuerit. & ſub. tantum dabis. uel ſub. illam rem tantum tibi tradam.aliàs abfuerit.& tunc ſnõ dabis.& pone exemplum in ſtipulatione iudicatum ſoluj:quę tria continet:cuiquiq; ſpecialiter ſubiicitur dolum malum abeſſe, abfuturumq; eſſe. & ſi cui res dolus malus abfuerit x.'dabit. nam dolum cuiuslibet cõprehendit etiam extranei:ut hic,& ʒ. iudi.ſolu.l.nouiſſima.Itẽ pone exemplum ʒ.de uerb.obli.ſtipulatio iſta.§.ſiquis dolum.& facit ʒ.de ſer.vr,ꝓdio.ſi ſeruitus.& de uerbo.obli.inter ſtipulantem.§.j.

g Ciendum eſt. Succeſſiones.ʒ id eſt gradus:ut hæres hæredis. ſic ponitur C. de in li.iur.is qui rationes & da exemplũ.C. de hære inſti.l.ſi.& quod dixi.ʒ.eod.hæredis, & dic hic quod quæſtiõ. ʒ. de peti.hæ.l.uj.§.ſed & Titio.

h ¶ Speciebus.ʒ id eſt caſibus.

i ¶ Proximum.ʒ id eſt primum ſcilicet tantũ: eſt ergo regula ut omnes contineat. ſed fallit in caſibus tribus qui ſequuntur: & in aliis quos no.ʒ.titu.j.qui per ſucceſſionem.

k ¶ Impuberis.ʒ facta his uerbis,quiſquis &c. & da exemplum.ʒ. de uulg.ſub.qui liberis.§.fina.& lege,patri.& inſtitut.de pu.ſub. §.q ſubſtituitur.

l ¶ Filio.ʒ impuberi meo.

m ¶ Vbi.ʒ id eſt in qua ſubſtitutione uel uerbis.Azo.

n ¶ Non continetur.ʒ ſcilicet primus.

o ¶ Item in lege.ʒ da exemplũ C. de li.& eorum li.l.pe.Sed cõtrà ſuprà,de bo.li.ſi filius.§.Paulus.ʒSol.ibi contra tabul. hæredi. hſdis: hic accuſationem ingrati denegat.ſic in eo qui ex neceſſitate manumittit.nam habet contra tab.ut C.de bo.poſ.contra tab.liber.l.j.ſed non accuſat ingratum:ut C.de oper.liber.l.ij.

p ¶ Item dicitur.ʒ da exemplũ.ʒ.de ope.li.cũ patronus. §.cũ liberus.ſed contrà in eo. tit. ſi operarũ.ubi debet tranſire iudiciũ operę ad filiũ. et non hæredẽ, ſed primo loquit in opera certa:illa ſi opera

Seruus arbiter esse nõ potest.

† Meo,non est apud

† In P.F. auerit,afuerit.

rectè dicit[ur],¶ Donationis[b] uerbum ſimpliciter loquendo omnẽ donationem comprehendiſſe vr: ſiue mortis cauſa,ſiue non mortis cauſa fuerit.

¶ Idem lib.lxxvij.ad edict. L. LXVIII.

ILla uerba, Arbitratu[c] Lucij Titij fieri,ius ſignificant,[d] & ſi eruum[e] non cadunt.

¶ Idem lib.lxxviii.ad edict. L. LXIX.

HAec uerba,Cui rei dolus malus † abſuerit[f] ,aberit.gſiali tẽ cõprehẽdũt oẽm dolũ, qcũq; in hanc rem admiſſus eſt, de qua ſtipulatio eſt interpoſita.

¶ *Appellatione hæredis continentur & hæredis hæredes. hoc tamen fallit in trib. caſib. Primo in ſubſtitutione pupillari. Secundo in Aelia Sentia. Tertio in promiſſione operarum facta à liberto patrono: quia extenditur ad filios patroni ſi per ſe extiterunt hæredes patrono, non ſi per alium:ut quia hæredis hæredes.*

¶ Paulus lib.73.ad edictum. L. LXX.

SCiendũ eſt hæredem etiam ꝓ multas ſucceſsiones[g] accipi. nam in paucis ſpeciebus[h] heredis appellatio proximũ[i] cõtinet: ueluti in ſubſtõe impuberis[k] , Quiſqs mihi hſs erit, idẽ filio[l] † meo hæres eſto. ubi[m] hæredis hſs nõ continet[n] ,qa ir. ertus eſt. Itẽ in lege[o] Aelia Sentia filius hſs ,proximus põt libertũ paternũ ut ingratum accuſare,non ẽt ſi hæredi hæres extiterit. Idẽ dr[p] in operarũ exactiõe,ut filius hſs exigere poſ-

rũ in incerta:ut plene nota.ʒ.de condi.inde.ſi nõ ſortem. §. libertus.

q ¶ Verba hæc.Iis.ʒ pollicẽ prætor iudiciũ redhibitoriũ ſemptori,& his ad quos ea res pertinet:ut ʒ.de ædil.edi.l.j.§. q ſi mancipiũ. quod exponit.id eſt is qui in ius uniuerſum ſuccedit:nõ in re ulla tã tum:ut hic,& ſuprà,de ędil.edi.ſciendum.§.deinde.ſed quandoq; ẽt

ſit, non ex ſucceſsione effectus.

¶ Verba hæc,Is[q] ad quẽ ea res ꝓtinet.ſic intelliguntẽ, ut qui in uniuersũ dr[r]iũ uel iure ciuili uel iure ꝓtorio ſuccedit,cõtineatur[s] .

¶ Vlpianus.li.79.ad edict. L. LXXI.

ALiud eſt capere[t] , aliud accipere capere cũ effectu accipitur: accipere; etiam ſiquis nõ ſic accipit,vt habeat.ideòque non uidetur quis capere quod eſt reſtituturus,ſic & peruenisſe[u] proprie illud dicitur, quod eſt remanſurũ.

¶ Hęc uerba,His rebus rectè[x] ꝓſtari[y] .hoc ſignificant,ne quod periculum[z] uel dãnum[a] ex ea re ſtipulator ſentiret.

¶ Paulus lib.47.ad edict. L. LXXII.

APpellatione[b] rei , pars etiã continetur.

¶ Idem. LEX LXXIII.

HAec uerba[c] in ſtipulatione poſita,Eam rem rectè reſtituí,fructus continẽt. rectè enim[d] uerbũ,pro uiri boni arbitrio eſt.

¶ Paulus li.2.ad edict. ædil. curulium.

LEX LXXIIII.

SIgnatorius[e] anulus,ornamẽti appellatione non continetur.

¶ Idem li.i.ad edict. LEX LXXV.

REſtituere[f] uidetur is, qui reſtituit quod habiturus eſſet actor,ſi cõtrouerſia ei fcã nõ eſſet.

¶ Idem li.51.ad edic. LEX LXXVI.

DEdiſſe[g] intelligendus eſt ẽt is qui permutauit uel compenſauit.

† Dua. & ſi qs nõ accipit, ut habeat.

† Aliàs, Vlpianus li.80.ad edictum.

† Viridia in P.F. ¶ Vide hic Bud.

Vide C. de Donation. inter vir. & vxor. & leg. 8.

† aliàs, Paulus libro 49. ad edictum.

† In nõ eſt apud Dua.

† Non deteriorem, &c. in P.F. & rectius meo iudicio:ut ſit ſẽſus eas demum utiliũ impenſarũ appellatio ne uenire q̃ré meliorẽ efficiãt, nõ q̃ deteriorem fieri ſi finant: alioquin neceſſa iæ eſſent impenſę ne dum utiles

in compen.ſup.ſoluto matrimonio. ſi filio.Item et q̃ accepto tulit, dediſſe videtur.ut ſuprà,de condi.ob.cau.ſi mulier. Item facit ſupr. de uerborum obli.ubi autem non.in fi.l.

a FRugem.Appellari.ʒ ſcilicet ait Paulus.Et nota, quod nomen reditus genus eſt ad fructus:cũ omnis fructus ſit reditus: ſed non econtra: quia partus eſt reditus, non tamen eſt fructus:ut ſup. de uſur.Paulus. §. hæres. et §. Neratius. et ad Treb.l.deducta.§.ſi hæreditatem.et ſup.de uſu.in pecudũ.§.partus.et reditui pariẽcat Paulus frugẽ:ſicq; continet omnia quibus homo ueſcitur ſecundum eum:in quo corrigit eum: Iul. ſtatim.

b ¶ Iulianus ſcribit.ʒ et male, addendo:imo corrigendo.

c ¶ Veſcatur.ʒ q̃ ſtel lexerat Paulus a fruẽdo dictas.Ac.

d ¶ Frumentum.ʒ dixit frugis uocabulum, nunc frumenti.infra eo. qui fundum.dicit de pomo.

e ¶ Teneat.ʒ ſpica. ergo hordeum et ſpelta et auena.

f ¶ Deſiniſſe.ʒ dicit Iul.

g ¶ Potius dici.ʒ q̃ frumentum: licet hoc in fi.l.corrigit.

h ¶ Siliqua.ʒ id eſt, pelle quadam qua retinentur fabæ: alias aliter accipitur: ut C. de epiſc.et cleri. l.cum clericis. authẽ. ſed hodie. quæ l. lupinum et fabã et ſimilia legumina putat,etc.et ſic corrigit quod ſupra dixit.eſt ergo hic generaliter eius ſignificatio : ſpecialiter uerò uulgari ſermone dicimus id tantum granũ frumentum quod præſtat bonitate cætera ex cellit.

i INnterdũ.Significat.ʒ id eſt,dicere, uerbũ poſſeſsionis ſignificat uerbũ proprietatis,id eſt,id quod deſignatur per uerbũ proprietatis.& da exemplũ ʒ.de iudi.ſi de uti.Item C. de fideiuſſ.li.ſi.& C. de contrah.emp.cũ re:.& de do.inter uir.& vxo.l.ſi quidem.& econtra dominium.pro poſſeſsione:ut C. de rei uen.l.quoties.

k ¶ Poſſeſsiones.ʒ exponitur ergo,id eſt, res poſſeſſas.

l IMpenſæ.Peritura.ʒ omnino.Accurſius.

m ¶ Futura.ʒ ideoq; reperendæ ſunt:ut argu.ʒ.ad legem Rho.de iac.l.ij.ʒ.æquiſſimum.Azo.& da exemplum C. de rei uxo. actu.l.i. §. ſed nec ob impenſas.

n ¶ Paſtinationes.ʒ id eſt,plantationes, arbuſti, ideſt, arboris neruat terra in futuris annis.uel etiam paſtinationes vineæ,ut accipit ʒ.quod vi,aut clam.l. ſemper §.j.

o ¶ Fuerat.ʒ alioquin diceretur neceſſaria impenſa.

p ¶ Puerorum.ʒ id eſt,ſeruorum:ut & ſupra,de rei uendicatio.ſin autem.§.ſi.

q ¶ Carere.ʒ ut & ʒ.de impenſis. l. uulium.& de pig. act. ſi ſeruus.

r ¶ In his.ʒ id eſt,in utilib. impẽſis.& ita eſt contra,ʒ. de impẽſis. Li.§.pe.ubi dr ꝙ piſtrini & horrei impenſa eſt neceſſaria. Solu.ſi fiat in reficiendo,obtinet ꝙ ibi.ſi in faciẽdo, obtinet ꝙ hic:arg.ʒ.de itine.actuq; priꝺ.iii.§.pe.uel dic ſecundũ qualitatẽ rerum quandoque neceſſaria quandoque utilis dicitur impenſa: horrei & piſtrini.

s ¶ Voluptariæ.ʒ aliàs uoluntariæ, id eſt , uoluntatis cã factæ.aſs uoluptarie,id eſt, uoluptatis uel delectationis cauſa factæ.

t ¶ Incruſtationes.ʒ quandoq; ſubtilis cruſta marmoris extra murum ponit,ut totus marmoreus uideat. Loricatio eſt ſculptura i modum loricæ factaut picturæ militum armatorũ: ut in palatio communis Boñ.& ꝙ ſubijcit picturæ, ſ. alias imagines uel figuras continentes uel nullas.& facit ad hanc l. ʒ. de rei uendi.in fundo.& ꝙ ibi no.& C.de rei uxo. ac.§.ſed nec ob impenſas.& ꝙ ibi no.& facit ʒ.de impenſis.l.quod dicitur.& l.ſeq.& de peti.hære.l.utiles.Accurſius.

VIN generali repetitione.ʒ pone ꝙ teſtõr in ſubſtituendo repetiit legata, quæ ab inteſtato reliquerat:ut ſupra de legatis 3.cũ in ſubſtitutione.Sed et hoc non dico intelligi repetitum niſi cõraria colligat uoluntas:ut ſup.de le.1.l.licet Item pone ut ſupra,de fundo inſtru.l.Seiæ.in prin.et facit ʒ. eo. l. uerbis.

¶ Voluptariæ[s] ſunt, quæ ſpeciẽ duntaxat ornãt, non etiam fructũ augent:ut ſunt † viridaria,aquæ ſalientes, incruſtationes[t] ,loricationes, picturæ.

¶ *Teſtõr repetendo legata a ſubſtituto, uidetur repetere & libertates.b.d.*

Idem li.9.ad Plau. LEX LXXX.

INgenerali repetitiõe[u] legatorum etiam datæ libertates continentur ex mente legis xij. tab.

¶ *Pone caſum huius legis: & ſeq.uſq; gl.*

¶ Idem li.x.ad Plau. L. LXXXI.

CVm prætor[z] dicat ut opus factum reſtituatur, etiam dãnum datum actor conſequi dẽt. Nã uerbo reſtitutionis omnis utilitas actoris continetur.

¶ Idem li.14.ad Plau. L. LXXXII.

VErbum amplius[y] :ad eum, quoq; pertinet cui nihil debetur, ſicuti ex contrario[x] minus ſolutum uidetur, etiam ſi nihil eſſet exactum.

¶ Iabole. li.v.ex Plau. L. LXXXIII.

PRopriè bona dici non poſſunt[a] ,quæ plus incommodi quam commodi habent.

¶ *Pone caſum ut in gl. & etiam in l.ſeq.*

¶ Pau.li.3.ad Vitelliũ. L. LXXXIIII.

FIlij[b] appellatione omnes[c] liberos intelligimus.

¶ Marcellus. LEX LXXXV.

NEratius[d] Priſcus tres[c] facere exiſtimat collegium, & hoc hoc magis ſequendum eſt.

¶ Celſus li.v.Digeſt. L. LXXXVI.

QVid aliud ſunt iura prædiorum,q̃ prædia,qualiter[f] [f]

x CVm prætor.ʒ prætor dicit opus vi, aut clam à te factum reſtituas: ut ʒ. quod ui, aut clam.l.j. in prin. quod exponitur hic,non ſolũ opus reſtituitur, id eſt, deſtruitur, & in priſtinum ſtatum res reponitur:ſed etiam omne damnum actori emendatur:ut ſuprà, quod ui,aut clam.l. ſemper. §. in hoc interdicto. Item cũ debeat arbitrio boni viri deſtrui: ut ſupra,de operis no ui.nun.l. antepenul.§. ſi quis autem. & arbitrium eſt etiam in omni damno:ut ʒ.eo.hæc uerba. ergo omne dãnum uenit:ut hic dicitur. in alio ſenſu ponitur reſtituere ſ.e.l.reſtituere.

y VErbum amplius. ʒ cauet legatarius de reddendo ſi quid ei ſoluatur quod per legem Falc. ei non debetur. committitur quidem ſtipulatio & ſi nihil ei debeatur: quia tota hæreditas conſumebatur ære alieno: ut hic, & ſuprà, ſi cui plus, quã per legem Falcidiam. l.j.§ hæc uerba.& hoc non ex propria ſignificatiõe uerbi amplius. comparatiuum enim eſt,& proprie plerunque ponitur: ut ſupra, de leg.3. ſi ſic.

z ¶ Ex contrario.] da exemplum ut dixi ſuprà e.minus. Accurſius.

a PRopriè bona dici non poſſunt.ʒ in naturali ſignificatione uerborum:ut ſupra eo.bonorum.ubi plene dixi.

b FIlij.ʒ pone exemplum.pater dedit tutores filio. ſi plures hẽt omnibus vẽ dediſſe, ſcilicet qui ſunt in primo gradu: vt ʒ.de teſt.tutel.l.ſi quis ita.§.i.& hoc quia fauor eſt tecus,ſi odium eſſet,ut exhæredato filium meũ cum plures habeam. nam nemo eſt exhæredatus:ut ſupra,de lib.& poſthu.l.ii.& pro hoc eſt in eodem ti.l. cũ quidã.& ſecũdũ hunc caſum non eſt contra quod ſignatur inſti.quida.tu.poſ.§. fiubi dicit non cõtineri nepotes filii appellatione. Vel dic ſecundo caſu in pupilla prohibita tutori uel eius filio iũgi, ut ẽt nepoti iungi non poſſit:ut ſup.de ritu.nup.l.Senatuſcon.& eſt ratio quia rationem reddere debet:ut ſupra eodem, tit. ſi quis tutor.§.ſi. & l.libertum.§.Senatuſconſul.aliàs non:ut dicto.§. inſti. qui da. tut. poſ.Vel dic tertio loqui in quodam alio ſpeciali caſu : ut & omnes omnino comprehendat:ut lego tibi ſpdiũ cũ uillico & contuberna libus eius.& filiis eius.nam tunc nepotes ex filio legati uẽ̃tur:& ſic appellatione filii nepotes continentur:ut ʒ. e.liberorum.§.ſed & Papyrius.& hoc qa nõ debent hępotes ſeparari a patre in Comunia utriuſque iudi.l.poſſeſſionum.aliàs regulariter contra, ut inſti. qui.da.tut.poſ.§. ſi.& facit ſuprà e.cognoſcere.§.ſi.

c ¶ Omnes.ʒ maſculos.et fœminas.

d NEratius.ʒ plurib.locis collegi i habetur mẽtio: quod ex quot fiat nominib.dicit.tres ergo,ſcilicet,homines, ad minus ſub.faciunt collegium.ſed per unum retinetur:ut ſupra.quod cuiuſque uniuer.l.ſicut eſt.§. fi.l.dem de familia:ut ſuprà eo.deteſtatio.in fi.ubi de hoc dixi.

e ¶ Tres.] perſonas.

f QVid aliud.Prædia qualiter.ʒ i.qualitatiue . uel ſecundum eã qualitatem ſe habentia,ſ.ſicut bonitas.etc.ſicut.n.bonitas,ſ dii.id eſt,fertilitas bonorum multorum,uel ſalubritas, ſcilicet herbarum multarum , uel amplitudo ſimium eſt qualitas ipſius prædii:

† i.qualitatib.quibuſdam affecta et prædita . Ita quoque locutus eſt in gl. fund. ſ. quemad. ſeru.amitt. Malè ergo Alci. legit ęqualiter.

† Concor. tex. in cap. cum omnes cũ glo. & ibi not. extrà de conſtitũ & c. cum dilecta. extra de reſcrip.

ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

i a Iura.i.libertas uel seruitus: ut instit.de re.cor. & incor. in fi. quæ est qualitas, cuius rectèque quæritur qualis est fundus cum de seruitute uel de libertate certificari uolumus: ut & ſ. de euic.l.pe.

a VT Alphenus.§ aliàs incipit Alphenus.

b ¶ Aedificia.§ etiam ultra muros.

c Romam.§ nos q̃ sumus Bonoñ.

d ¶ Habitaremus.§ in suburbijs tamen. & de hoc plenè dixi, ſ. eod.l.ij.

e PRopemodum.§ aliàs propemodũ.aliàs prope, & exponit quendam consuetũ colorẽ loquẽdi.

f ¶ Tantum.§ quod ualeat rẽtum aureos.

g ¶ Legato.§ ut dicatur tantum pecuniæ reliquisse, quãtum fundus ille alienus ualet. pecunia enim æstimat merces: non merces pecuniam: ut hic, & ſ. de fideiuſſ. l. ſi ita fideiussorem. & ad Treb. l.deducta §. numis. ibi diuersa est causa &c. & facit J.eodem.l.hęc enũtiatio.

h BOues magis.§ electiuè: ut ecce ſi uenditor iumẽti dicat uitia: nõ cõtineẽbos, id est non sequit qđ ueditor bouis dẽt dicere uitia: ut ſ. de ẽdi.edi.l.ẽdiles. in prin. & §. iumentorum.

Item ſi lego armentũ, continentur boues: ut ſ. de leg. 3. ſeruis. §. armento. ſed ſi lego iumenta, boues non continentur: ut eo. titu. legatis. §. iumentis.

i ¶ Iumentorũ.§ nam iumenta faciũt eqtũ.

k ¶ Appellantur.§ ex genere.

l ¶ Hoc sermone.§ Dedi centũ pro Berta nomine dotis uici eĩ & ſtipulatus ſum mihi reddi ſi ab eo diuertat postea, & alij nubat: repetã: quia dum nupta esset primo uiro, uideor dedisse: ut hic, & ſ. de iu. do. ſtipulatus de dote. & facit l.dotẽ. & l.ſtipulationẽ. & l.licet. & idẽ ſi p

In P. F. genere appellantur.

misit tñ Titio cui ſperabam eam nubere. nam ſi alij primo nubat, & diuertat, & tunc Titio nubat: non teneor: ut ſ. de iu.dot.l.dotis. p̃misio. §. quod enim uulgatum. Item pone, minor 20. ann. põt manu mittere ancillam, ut ei nubat. intellige primo quàm alicui alij: ut §. qui & à qui.l.matrimonij. Item pone ſ. de cond. & dem. l. hæc condõ sed quandoque ẽt secundæ significantur: ut ibi dixi in l. hæc condõ. & ſ. de leg. 3. cũ pater §. pr̃. & C. de rei uxori. actio. auth. sed quàuis dos. & ſ. de lib. et posthu. l. placet. et l. ſeq. quæ sunt arg. contra. Item arg. contra. ſ. l. hæc conditio. et suprà, de fideiuſ. l. ſi ita ſtipulatus fuero à Seio.

m ¶ Significantur.§ dum tamen legitimæ sint: ut in l. dotis. & d. lege, hæc conditio.

n ¶ Non ſoluat.§ nam ſufficit. q̃ copiam describendi faciat qui edere debet: ut ſ. de eden. l. 1. §. edere. & §. rationes. ſed reddere rõs duo continet, ſ. computare, & reddere reliqua: ut ſ. de cond. & dem. lege, cum seruus.

o QVi uti.§ Aut dixi, uti optimus et maximus: et tunc liberum dare debeo, ut hic, et ſ. de euic. l. pe. et J. eod. ſi cum fundũ. et l. non tãtum. alioquin ad omne interesse: ut ſ. de act. emp. Iul. §. qđ autem diximus. aut contra dixi, nec optimus nec maximus: et tunc dabo talem qualis est: ut ſ. de contrahen. empt. l. cum uẽderes fundum. aut tacui, et tunc teneor quanto minoris emisset: ut suprà, de ædil. edic. l. quoties.

p ¶ Illis.§ ab ędibus uicinis.

q MEorum.§ Institui hæredẽ, & rogaui ut bona mea Titio restituat actiones continent. ut ſ. ad Treb. ſi legatus. §. ſi q̃s bona. & l. nam quod. in fi. & l. ſeq. & l. cogi. in prin. & de uerb. ſuorũ & per consequens tuorum, habes ſ. de leg. 3. suos autem.

¶ Vlpianus li. 27. ad Sabi. L. XC.

QVi uti optimẽ maximẽq̃; sunt, ædes tradit: nõ hoc dicit, seruitutem illis deberi: sed illud ſolum, ipſas ædes liberas esse, hoc est, nulli seruire.

¶ Paulus li. ij. fideicommiſſ. L. XCI.

MEorum & tuorũ appellatione, actiones quoque cõtineri dicendum est.

¶ Idem li. 7. quæſtio. L. XCII.

PRoximus est, quem nemo antecedit. ſupremus est, quem nemo ſequitur.

¶ Celſus li. 29. Dige. LEX XCIII.

MOuẽtium, item mobiliũ appellatione idem ſignificamus. ſi non apparet defunctũ animalia duntaxat, quia per ſe ipſa mouentur, mouentia uocaſſe. quod uerum est.

¶ *Verbum reddendi licet habeat ſignificationẽ retrodandi: tamen aliquãdo ſignificat dare. h. d. glo. ponit exempla.*

¶ Idem lib. 20. Digeſto. L. XCIII.

VErbum reddendi. quãquam ſignificatum habeat retrodandi: recipit tamẽ & per ſe dãdi ſignificationem.

¶ Martianus. LEX XCV.

POteſt reliquorum appellatio & uniuerſos ſignificare.

¶ Celſus lib. 25. Dige. LEX XCVI.

LItus est quousque maximus ſluctus hybernus a mari peruenit. idque Marcũ Tullium aiunt, cùm arbiter esset, primum constituisse. ¶ Prædia dicimus aliquorum esse non utique communiter habentium ea, ſed alio aliud habente.

¶ Idem lib. 32. Dige. LEX XCVII.

p ¶ Roximus est. Proximo agnato hæreditas defertur ut ſ. de suis & legiti. l. post consanguineos. §. hæreditas. proximus est ergo &c. ut hic. & ſupple, ſi nemo etiam sit post eum, quanquã impropriè: ut ſ. unde cog. l. j. §. proximus uero. & J. eo. proximi. & l. in uulgari. ij. respon ſo. ſupremus uero est &c. cui non datur ius succedendi dum alij antecedũt. & facit q̃d ex ſupremis tabulis datur ſecundũ ta. quas accipe, ut hic. & ſ. de bon. poſ ſecundũ tab. l. j. §. nõ autem. etiam ſi ſolæ sunt: ut J. cod. l. illa uerba. ij. respon.

s MOuentium.§ Mobilia & mouentia idem sunt: niſi aliud appareat ex mẽte loquentis: ut hic & da exemplum ſ. de re iudi. l. à duo. § j. ſi licet ut in his fiat primo missio. Item da exemplum, q̃ aliquis legauit omnia mobilia ſua, vt hic subijcit. vel mouentia. ſed an nomina sint immobilia, uel non? dicã immobilia. Primo, quia non possunt moueri, cum sint incorporalia: ut ſ. de acqui. rerũ domi. l. ſeruus. §. incorporales. Secũdo, quia in eis fit executio etiã post immobilia: ut ſ. de re iudic. l. à duo. §. in uenditione. in fi. & facit ſ. de legat. 3. ſi chorus. §. licet possit dici. q̃ sint mobilia. arg. quãdo & qui. quarta pars debetur. l. in. ibi, mobilis autem &c.

t ¶ Vocaſſe.§ appellatione monẽtium ſed uidetur deesse ſed, in litera. unde dic quòd pro ſed: ſed uerum est animalia duntaxat significari: ſi tamen appareat definctum uocaſſe mouentia illa quæ per ſe mouentur.

y VErbum reddendi. Retrodandi§. et hæc est propria significatio. et est exemplum ſ. depoſiti l. i. §. eleganter. ‡ in fi. §. et ſ. de leg. 2. cum pater. §. rogo.

x ¶ Significationem.§ ex interpretatione, et est exemplum ſ. de legat. ij. cum quidam. ubi uir reddiderat dotem, et tamen præcepit ei reddi quadraginta nomine dotis. nam accipitur pro dari cum iam erat reſtituta.

y POteſt.§ Pone exemplum, ut J. e. cæterorum. quandoque ẽt cõtinet nihil, ſi nihil est reliquum ut in arg. contra. ſ. de hære. in ſtit. item quod Sabinus. §. ſed ſi aſſe.

LItus. ſ. maris. dẽ instit. de rerum diui. §. quidem. q̃ littora maris sunt cõia: nunc quatenus protendatur, exponit. nec est definitio littoris iſta. et dẽ littus, quia fluctus eluderet uel elideret: ut in ſi. libri peri her. Aristo.

a ¶ Hybernus.§ i. hybernalis: quia tunc plus uento mare concitat: ut instit. de re. diui. §. flumina. ibi, est aũt etc. aliàs nõ habetur in text. ſed intelligitur. At ripa fluminis per inundationem non mutat nec deſtruitur: ut ſ. de flu. l. j. §. ripa. et l. pen. et J. eo. l. littus

b ¶ Aliquorum.§ puta filiorum Titij qui sunt tres.

c ¶ Ea.§ ſ. tantum. et dixi de hoc ſ. eo. rectè diximus. §. Quintus.

d ¶ Habente.§ i. ſi sint diuiſa inter eos.

Cum

2 CVm ſtipulamur.§ emptor hæreditatis ſtipulatur a uenditore quanta pecunia ad eum occaſione hęreditatis puenerit. et q̃ ei det. hæc quidem ſtipulatio cõtinet etiã alias res: ut hic, & ſ. de le. 3. quiſquis. & de pe. ſi creditor. in prin. & de hære. uen. uenditorẽ. & est ratio: quia pecuniæ uerbum est generale: ut J. eo. l. pecunię. in princ.

b CVm bissextus.§ nota, quòd annus dĩuiditur in 12. menſes, menſis autem quilibet denominatur per Calen. nouas, & idus. cuius denominationis rationem intellige. Debes enim ſcire q̃ antiquitus Romæ omni menſe fiebat forum: & illud forum quolibet menſe durabat per 8. dies: & quãtum ad hoc erat conformitas inter menſes: & propter hoc denominantur menſes per nonas, id est per nundinas: quia nundinę fiebant in quolibet menſe. sed in hoc erat diſconuenientia: quia in Maio, Octobri, Iulio, & Martio incipiebant nundinæ 7. die in trante illo menſe: & propter hoc iſti menſes dicuntur habere ſex nonas, unde uersus: Sex Maius nonas, October, Iulius, & Mars. Quatuor at reliqui: 3 3t idus quilibet octo. unde ſi iſti quatuor menſes habent ſex nonas, & calẽdę in quolibet mẽſe sunt prima dies mẽſis: constat quod in illis mẽſib. incipiebãt nonæ, siue nũdinæ 7. die. In illis aliis menſib. qui habent quatuor nonas, incipiebat forũ intra mensẽ per v. diem. quod patet: quia calen. quę sunt prima dies menſis, coniunctis 4. dieb. faciunt quinque. Itẽ debes ſcire ut bene intelligas quod calẽdę (sicut dictum est) sunt prima dies menſis, & dicitur calendæ a colo: q̃a antiqui colebant primã diem menſis. unde dicuntur calendę quaſi colẽdę. uel a calo Greco, quod Latine dicitur uoco. & est ratio. q̃a Romani habebant prȩcones, & ſemper quãdo erat prima dies menſis, ipſi mittebãt prȩcones per terrã: & ꝑco prȩconizabat per terrã, uocat uos senator ad no. siue ad nunci. præparate uos. ſed a die adhuc ibat ꝑco per terrã & clamabat, quarto nonas uel ſexto nonas) quaſi diceret uſq; ad quatuor dies uel ad ſex) inchoabũt nundinæ: & ſic omni die faciebat annuntiando quot dies erãt aſq; ad nũdinas. die autẽ nonarũ siue nundinarũ dicebat, nonas, quaſi diceret modo inchoantur nonæ siue nundinæ. Item postquã erant nundinæ inchoatę, ibat præco per terram, & dicebat 8. idus. nam idus idem est q̃ diuiſio: quaſi diceret, emite & uendite: quia uſque ad 8. dies diuidentẽ nonæ siue nundinæ: & post in alio die dicebat ſeptimo: q̃a ad ſeptẽ dies diuidentur nundinæ. postea dicebat 6. post 5. uſque ad idus. & & postea dicebat idus, quaſi diceret, diuiſum est tẽpus fori, recedatis. & his factis præco omni die præconizabat de numero dierũ qui erant uſque ad calen. menſis ſequentis. Si quis uerba iſta intelligit bene potest ex. ex ponere atque glo.

b ¶ Cùm bissextus.§ in quinq; partes diuiditur lex. Sed quo est i calendis bissextus: imo circa finem menſis: ut infra eadem l. Respond. in calendis, id est, in ea parte menſis quæ denominatur a calend. sequen. menſis. n am tres partes habet menſis, ſcilicet idus, nonas, & calendas: in qua tertia tantũ est bissextus. Vel dic in calen. id est, cũ dies bissexti computatur in principio mẽſis, puta Feb. inter alios dies mẽſis eiuſdẽ dicendo: hic menſis hẽt 29. dies, nec enim hebdomadæ tantum. sed toti menſi attribuunt illi dies. nam in prin. cuiuſlibet menſis dĩ quot dies sit habituras. & dicuntur calend. principiũ menſis, quaſi colendæ quia in magna ueneratione erant. uel a calo, id est, uoco: quia præco aſcendebat pulpitum, & conuocabat homines ad nundinas.

c ¶ Calendis est.] ſupple est computatus uel numeratus: quod est omni quarto anno ratione ſex horarũ quæ sunt in anno ultra 365. dies.

d ¶ Sextus.§ ſcilicet dies. & ſupple ante calen. ut tamen ante inclu sue intelligas: & intellige hoc q̃ toto eo anno amodo dicetur natus 6. calen. & hoc placet. Vel dic q̃ a ſequenti. b. annis dicetur cõpleuisse annum uel annos in eodem menſæ 6. calend.

e ¶ Intercalatur.§ id est, non computatur pro die: & hoc quantũ ad ẽtates ſ. de milit. l. iij. §. minorem. & anni terminum, & iudicia. non quo ad contractus: ut ſuprà, de diuer. & temp. præ. l. ij. in fine. Itẽ nec quantum ad cursum Solis uel Lunæ. nam ſic currit illa die ut aliis, & proceditur in computatione Lunæ. Posset exponi contra, intercalatur, id est, pro die computatur: non prior: & ſic seruant ultra montani in festiuitate beati Mathiæ. ſed Italici quidam præcedenti die obſeruant.

f ¶ Intercalatum non est.] id est, non est bissexus. Accur.

1 Adde ad materiam de qua in hac gl. ſ. de bissexto, gl. in cle. 1. §. eo excellentiſsimũ. in uer. certam. de reliq. & uene. ſan. & i l. ini. §. minorem. ſ. d mino.

† De bissexto, & quo tẽpore primũ intercalatũ fit diffuſe Macrob. lib. i. Saturni. c. 13. 14.

† Du. cũ bi ſextũ Kalẽdis est. al. Cum bisſextus in calẽdis est.

† In P. F. ſextum Kalendas.

† In P. F. cũ bisſextũ Kalẽdis ẽ.

† Vide in hunc locũ Budæum in annota. poſte, hic, & ſ. de minoribus. l. iii. §. minorem. Calendæ unde dicũtur.

g ¶ Natus.§ ſcilicet dĩ, & potes dicere q̃ dicit de ipſo anno quo natus est, uel de ſequentib. ut ad eundem diem non referamus: & dicamus eum anniculum uel biennalem in 6. calend. ut infra, annicullus. at cũ uenerit alius bissextus, in prima die dicitur compleuisse annum: ut hic ſubiicit. & hoc placet.

h ¶ Calendis est.§ dicitur tunc bissextus esse calen. quando ſex horę, quæ sunt ultra 365. dies qui sunt in anno, congregantur. quod fit in omni quarto anno: quod patet: quia cum dies habeat 24. horas: constat q̃ in omni quarto anno ſuperant 24. horæ, q̃a in quolibet anno ſex horæ, quæ ſimul iunctæ faciunt unum diẽ: & ille dies additur Februario, qui habet 28. dies, ſed tunc hẽt 29. & tunc duob. diebus morantur compoſitę ſuper una litera: propter hoc illud biduum pro uno die habetur: ut dicitur in litera. Et quia dies beati Mathiæ est famoſus: ideo illo die ponitur iſte dies bissextilis. unde uersus: Bisſextum ſextę Martis tenuere calendę. Posteriore die celebrantur festa Mathię.

† Du. uigintiocto.

† Dua. ſed &. & interpungit, pott Galliam.

i ¶ Cato.§ Cato & Quitus duo ſtulta dixerũt. nã Cato 120. ann, menſem intercalarẽ dicebat, in ſingulis quaternis annis unam diem ut ſuperfluã colligendo. & ſic ille annus habebat 13. menſes, & dies eius, ſcilicet menſis obſeruabat, id est, colligebat uel congregabat pro momento temporis, id est, ex momentis temporum.

K ¶ Addititium.] & ſic tertiumdecimum.

l ¶ Quintus Mutius.§ & male: ut in principio huius legis, & eccleſia ſic seruat, ut est in principio huius legis, ut 6. calen. Mart. ponat.

m ¶ Vigintinouem.§ aliàs Feb. habet tantùm 28. unde uersus: Iunius, Aprilis ſeptemque nouemque tricenos.

Plus uno reliquit ſed Februus octo uicenos.

Sed quare attribuit Feb? Reſp. quia minor erat. Vltimo no. q̃ bisſextus dictus est, quia bis dicitur 6. calen. Mar. uel uerius q̃a ex beſsib. momentorũ colligitur. Quippe ſol in unoquoq; ſigno morã facit p triginta dies, & triginta triẽtes horarũ, & triginta beſſes mo. porro duodecies triginta trientes horarũ faciunt 365. dies. Item duodecies 30. triẽ. horarũ faciunt 130. horas ex quibus colliguntur quinq; dies. nã triginta triẽ. horarũ faciũt 10. horas. Itẽ triginta beſſes momentorũ faciunt 20. momenta, viginti autem momẽta faciunt duo puncta, cũ 10. momẽ. faciant puncta, & duo puncta faciunt dimidiã horã. ergo duodecies triginta beſſes momentorũ faciunt duodecim dimidias horas, & ſic ſex integras. & ſic colligitur bisſextus. Sed q̃d ad nos de bisſexto? Reſpon. quia neceſſe habemus ſcire de ętate p̃p in integ. reſti. Itẽ p̃p tutelas & curas. Item propter legata, quæ quinque in certã ętatem relinquuntur. Item & propter uſuca. & præſcri. & alia plura: ut plene dixi ſ. de mino. l. iii. §. minorem. Accur.

n NOtionem.] pone exẽplũ ſ. de re iud. ait prætor. ubi dicit: condẽnatus ab eo qui notionem habet ſoluat. quod exponit hic pro eo qui habet iuriſdictionẽ ſcilicet ordinariã, & cognitionem, id est, iuriſdictionẽ delegatã. Sed opp. ergo delegatus habet iuriſdictionem. & ſic est contra ſ. de offi. eius cui man. l. i. in fi. ſed illud accipe: non habet propriã, quin facile poſsit reuocari: uel non hẽt ordinariam. & facit ſ. de iuriſdi. om. ind. l. cui. & l. ſolet. Vel dic ſecundo iuriſdictionem, ſcilicet ordinariã uel delegatã: & cognitionẽ quã habent, ſcilicet arbitri, co mpromiſſari. ſed op. tunc quomodo cogetur ſoluere ab arbitro damnatus, cum ex eius ſententia non detur actio: ut C. de arbit. l. j. nec est ſententia: ut ſ. de iis qui not. infa. l. ꝙd ergo. §. ex cõpromiſſo? Reſpon. hoc uerum est de iure ueteri: hodie est ſmia & actio ex ea datur quandoq; ut C. de arbi. l. pe. & ad illã forte reſpexerunt conditores huius legis. Accurſius.

o ¶ Continentes.§ pone exemplũ ex l. C. de dila. l. j. §. ſi uero ex, ubi dicit dandam dilationem ſex menſium pro teſtibus qui ſunt in continenti prouincia ad locum iudicij. Ibi tamen de una continente ſe: alij hic de continentibus ſe Italiæ. Accurſius.

p ¶ Modico freto.§ id, est brachio maris.

q ¶ Inſtrumentorũ.§ pone exẽplum ex l. C. de dila. l. j. in prin. ubi dicit gratia inſtrumentorum dandã dilationem. Item ex rub. ſ. de fide inſtru.

r ¶ Separare.§ quaſi dicat, quædã proprie & uere sunt inſtrumenta: ut chartæ in quibus redigitur aliquid in ſcriptis. & ſic accipit in auth. de fide inſt. in ru, quædam non uere: ſed ex interpretatione appellatione inſtrumentorum continẽtur: ut puta teſtes. Iſti ergo q̃ ex interpretatione inſtrumenta appellant, difficile, id est nullo mõ ſeparari poſſunt ab inſtrumẽtis: ut hic, & ſ. de fide inſtru. l. i. q̃a sicut in

Ꝛtrumenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

strumenti gratia debet dari dilatio, ita & causa testium: ue hic subsit, vt ff. de dil. l. i. Tertio dicit instrumentum apparatus fundi vt ff. de fun. instru. & instru. leg. l. quæsitum. in prin. Accur.

a ¶ Quæ enim. ʒ planius diceret, quę tñ &c. & est sẽsus, si uis scire, p quibus instrumentis. i. testibus danda est dilatio: inde cognoscas, qa si petitur præsentia talis personæ quę possit instruere, detur, alias non: cum causa cognita debeat dari: ut C. de dila. l. j. §. fi. & ponit de hoc exemplum: puta si petitur dilatio ad præsentiam eius personæ quæ &c. putem videri &c. supple, & ideo dandam. & dic q̃ actum gerere, & esse actorẽ, pro eodem ponit, uel uel actum in alienis rebus: actor. id est cæsal dus in dominicis. uel primò administrauit, secundò non. Vltimò nec. hic argu. expressium q̃ seruꝰ de eo qđ in seruitute uidit potest ferre testimonium liber factus. Item pro hoc q̃ nõ prohibetur, ut ff. de testi. l. j. §. j. sic & de pupillo, no. ff. de testi. l. j. §. lege. & hoc nisi ubi lex ad substantiam negotij exegerit certum numerum testium: ut in testamentis, ubi tempore testamenti exigit idoneus. Alij dicunt hic cũ tormentis: ut seruũ meũ audiri, & non aliter. Sed argu. contra. ff. de Carbo. edi. l. j. §. duæ. ibi, propter temporis &c. ubi dicit q̃ propter temporis interuallum mutat fides testis: sed hic de malo in statum bonum: ibi contrà, scilicet de homine bonæ famæ i infamẽ. Accursius.

† Ei⁹ non est apud Dua.

Quę enim [a] propriè sint instrumẽta propter quæ dilatio danda sit, inde cognoscemus, si in præsentiam [b] personæ quæ instruere possit, dilatio petatur, puta † eius, q̃ actum gesit, licet i seruitute, uel qui actor fuit constitutus, putem uideri instrumentorum causa peti dilationem.

¶ Idem li. 2. de offi. proconſ. L. C.

SPecioſas perſonas accipere debemus, clariſſimas perſonas utriuſque ſexus: item eorum [c], quæ ornamentis ſenatorijs utuntur.

¶ Modeſt. lib. ix. differentiarũ. L. CI.

INter ſtuprum [d] & adulterium hoc intereſſe quidam putãt [e], q̃ adulterium in nuptam, ſtuprũ in uiduam committitur. Sed lex Iulia de adulterijs hoc uerbo [f] indifferenter utitur. ¶ Diuortiũ [h] inter uirum & uxorem fieri dicitur [i]: repudium uerò ſpõſæ remittit uidetur: qđ [k] & in uxoris perſonam non abſurdè cadit [l]. ¶ Veru eſt morbũ eſſe tẽporalẽ [m] corporis imbecillitatem, uitiũ uerò ꝑpetuum corporis impedimentum: veluti ſi luſcus [n] ſit. nã & luſcus utiq; uitioſus eſt. ¶ Seruis [o] legatis, etiam ancillas dẽri quidã putant [p], quaſi cõmune nomen [q] utrunque ſexum contineat.

¶ Idem lib. 7. Regula. LEX CII.

DErogatur [r] legi, aut abrogatur. derogatur legi, cũ pars detrahitur: abrogatur legi, cum prorſus tollitur.

Quę enim [a] propriè ſint inſtrumẽta propter quæ dilatio danda ſit, inde cognoſcemus, ſi in præſentiam [b] perſonæ quæ inſtruere poſſit, dilatio petatur, puta † eius, q̃ actum geſit, licet i ſeruitute, uel qui actor fuit conſtitutus, putem uideri inſtrumentorum cauſa peti dilationem.

¶ Idem li. 2. de offi. proconſ. L. C.

SPecioſas perſonas accipere debemus, clariſſimas perſonas utriuſque ſexus: item eorum [c], quæ ornamentis ſenatorijs utuntur.

¶ Modeſt. lib. ix. differentiarũ. L. CI.

INter ſtuprum [d] & adulterium hoc intereſſe quidam putãt [e], q̃ adulterium in nuptam, ſtuprũ in uiduam committitur. Sed lex Iulia de adulterijs hoc uerbo [f] indifferenter utitur. ¶ Diuortiũ [h] inter uirum & uxorem fieri dicitur [i]: repudium uerò ſpõſæ remittit uidetur: qđ [k] & in uxoris perſonam non abſurdè cadit [l]. ¶ Veru eſt morbũ eſſe tẽporalẽ [m] corporis imbecillitatem, uitiũ uerò ꝑpetuum corporis impedimentum: veluti ſi luſcus [n] ſit. nã & luſcus utiq; uitioſus eſt. ¶ Seruis [o] legatis, etiam ancillas dẽri quidã putant [p], quaſi cõmune nomen [q] utrunque ſexum contineat.

¶ Idem lib. 7. Regula. LEX CII.

DErogatur [r] legi, aut abrogatur. derogatur legi, cũ pars detrahitur: abrogatur legi, cum prorſus tollitur.

¶ Idem li. 8. Regula. LEX CIII.

LIcet capitalis [s], Latinè loquentib. omnis cã exiſtimationis uideatur [t]: tamen appellatio capitalis [u], mortis [x] uel amiſſionis ciuitatis ſtelligenda ẽ.

¶ Idem li. 2. excuſationum. L. CIII.

Τὰ τίτλου πρόσωπα, ἀφ' ὧν τοῖς ὑγιέσι ἐκτόπισις. id eſt, Natorum [y] appellatio, & ad nepotes extenditur.

¶ Idem lib. 11. reſpon. L. CV.

MOdeſtinus reſpondit [z] his verbis, Libertis libertabuſque meis, libertum libertæ teſtatoris non contineri.

¶ Idem lib. ſingu. de ſcript. L. CVI.

DImiſſoriæ [a] literæ dicuntur qui uulgò dicuntur apoſtoli [b]. Dimiſſoriæ aũt dictæ ſunt, q̃ per eas cauſa ad eum qui appellatus eſt, dimittitur.

¶ Idem li. 3. Pandectar. L. CVII.

ASſignare [c] libertũ, hoc eſt, teſtificari cuius [d] ex liberis libertum eum eſſe uelit.

¶ Idem li. 4. Pan dectarum. L. CVIII.

DEbitor intelligitur is, à quo inuito exigi [e] pecunia põt.

¶ Idem li. 6 Pandectarum. L. CIX.

SEqueſter [f] dicitur, apud quẽ plures eandem rem de qua cõtrouerſia eſt, depoſuerunt: dictus ab eo, quòd occurrenti [g] aut quaſi ſequenti eos qui contendunt, committitur:

¶ Idem lib. 5. Pandectarum. L. CX.

BOnæ fidei emptor eſſe uidetur qui aut ignorauit eã rem alienam eſſe [h], aut eũ q̃ uẽdidit, iſtæ literæ ſic appellantur: ut hic dicit, & ff. de libel. di. l. j. Accur.

b ¶ Apoſtoli. ʒ quaſi miſſi &c. Accur.

c ¶ Signare. ʒ exemplum accipe ex ipſis rubricis. ff. de aſs ignalib. & inſtit. eo. & dic q̃ hæc aſſignatio fit uel teſtõ, uel nutu, uel codicillis, uel in ter uinos: ut ff. de aſsig. lib. l. j. §. aſsignare.

d ¶ Cuius ʒ & eius erit ac ſi ab eo ſolo eſſet manumiſſus: ut ff. de aſſig. libe. lege. i. §. i.

e ¶ DEbitor. Exigi. ʒ hoc propriè eſt exigere, ſ. ab inuito extorquere: ut hic, & ff. de le. 3. fideicom. §. ſi rem ſuam. nã verba &c. ut ff. ne quis eum qui in ius uoc. l. pen. §. edocere. & ſtrictè dr̃ hic debitor. aliàs largius: ut ff. de condict. indebi. in diem. aliàs largiſsimè pro conditionali: ut ff. de act. & obli. is cui. in prin. & etiam pro naturali: ut ff. de fideiuſ. lege, fideiuſſor. §. fideiuſſor. ſed quo ad quædã. nõ quo ad omnia tales ſunt creditores. & facit ff. eodem, lege, creditores. & ſupra, de fun. do. l. j. in fi. Accur.

f ¶ SEqueſter. ʒ hoc idem exemplum habes ff. depoſi. lege, licet. in prin. & lege, propriè. Accur.

g ¶ Occurrenti.] i. ſubuenienti eis. R. Sed quæ actio in eum datur? Dic depoſiti ſequeſtraria, ut ff. depoſi. lege, et apud quem. §. i. licet q̃ dam dent præſcrip. uerb. argum. ff. de præſcrip. uer. l. ſi rem. §. fin. Itẽ an poſſeſsio in eum tranſeat: dic ut ff. de acquir. poſſe. lege, intereſſe. Accurſius.

h ¶ BOnæ fidei. Alienam eſſe. ʒ ſed uendentis eam credidit eſſe. & habes exemplum inſtit. de rerum diui. §. ſi quis à non domino. & ſupra, pro emp. ſi quis cum ſciret. & ſupra, de contrah. empti. lege, qui à quo habet. & hoc ſemper præſumitur: ut ff. de proba. uerius. & C. qui mili. non poſſ. ſuper ſeruis.

Procu-

q ¶ Commune nomen ʒ ſignificatione non uoce uel figura uerborum: ut ff. eo. l. quiſquis mihi. Accurſius.

r DErogatur. ʒ Da exemplum ff. de pact. do. l. Bebius. in fin. & de abrogare. dic ut ff. de legi. & Senatuſcon. lege, de quibus. in fin. Accur.

s LIcet capitalis.] ſcilicet pœna. Accurſius.

t ¶ Videatur. & ſic accipit largè & impropriè. ff. de accuſa. l. hos accuſare. §. omnibus. & arg. ff. de uarijs cog. l. cognitionum. §. eximatio.

v ¶ Capitalis. ʒ ſcilicet pœnæ. Accur.

x ¶ Mortis. ʒ ſ. pœna. & ſic propriè accipitur ff. de pub. iudi. l. j. & de pœ. l. ij. & l. capitalium in prin. & ff. ſi quis c au. lege, ſed & ſi quis. §. rei. & ff. de bõ. poſſ. edicto. §. rei. & de iur. pat. l, cũ patronũ. §. Labeo. Accur.

y NAtorũ. ʒ expoſitio Græci.

g MOdeſtinus reſpondit. ʒ Pone exẽplũ. ff. de ali. leg. l. alimenta. ubi legatis alimentis libertis non continentur iſti. Item pone exemplum ff. de lega. 3. lege, pater. §. duobus. ubi rogauit teſtator ne fundus liber tis relictus exeat de nomine ſuorum: ubidicitur, q̃ iſti tales non admittuntur ad uendi cationem ut liberti. Item no. hic arg. quòd vaſallus uaſallino eſt primi uaſallus. ſic ſupra, pro ſocio. l. nam ſocij. & facit ff. de. licet. §. patronus. Accur.

a DImiſſoriæ. ʒ appellatione interpoſita ſcribit primus iudex ad iudicem appellationis in hunc modũ. notũ ſit uobis q̃ talis à ſententia mea qua cõdenatus erat, ad uos appellauit: uũ ad uos eum remitto.

† Non tñ, &c. alʒ pœnę tamen, &c.

† Vide hic Alcia. libr. diſpunct. 4. ca. x.

† Per eas non eſt apud Dua.

Vaſallus vaſalli, nõ eſt primi vaſallus.

In P. F. hoc caput ſubiũctum eſt capiti ſequenti.

a ¶ Procuratorem. ʒ pone exemplũ ff. pro emp. l. ſi. in fin. de tutore pone exẽplũ ff. de publ. l. quæcunq. in fi. et dic ut ibi. At cõtra malæſidei eſt qui contra legis interdictum emit: ut C. de agri. et cen. quẽad modum. in fi. Item et qui domino contradicente: ut et de rei uend. ſi fundũ. Itẽ et qui dolo inducens uenditorẽ: ut C. de reſcin. uen. l. ſi dolo. & l. dolus. Item qui emit ab eo quẽ ſciuit uendere non poſſe: ut à pupillo: ut d. l. qui à quolibet. in fin. & facit C. de ijs q. ut indig. l. j.

† alʒ, Idem Modeſtin.

† In P. F. et ſemet aliquid.

b ¶ CEnſere. ʒ da exemplum ff. de peti. hæred. l. item veniunt. §. cum autem. in fin. item da exemplũ ff. de acq. rer. do. l. ergo §. alluuio. Accur.

† apud Du. nõ habeꝛ, & effluit.

c ¶ Cẽſoris. ʒ qui colligit cenſum: ut ff. de origi. iur. l. j. §. poſt dein de. nam ipſe iudicat & diſponit ſuper tributis adæquandis: ut ff. de cenſi. l. forma. §. illam. Accurſius.

† Vide Crinitũ li. 25. c. x. & Gellium libr. 20. c. j.

d ¶ LIttus. ʒ de hoc ff. eo. littus.

† Viꝺ Lautẽtiũ Vall. li. elegã. 4. c. 55. & lib. 6. c. 41.

e ¶ In lacu. ʒ ut eatenus porrigatur, ut publicum dicatur, & in eo liceat nauigare: ut ff. ut in flu. pu. na. l. j. in princip.

† Du. tenetur.

† In P. F. ſi ſpecies fundi ad uſũ &c.

f ¶ Priuatus eſt. ʒ ſ. lacus: quod eſſe poteſt: ut lacus Sabatiñ. angularius: ut ff. de contrahẽ empt. l. Rutilia. nec in eo licet extraneo nauigare: ut ff. ut in flu. publi. l. j. §. ſi priuata. nec piſcari: ut ff. de iur. l. iniuriarum.

§. fina.

g ¶ MOrbus ſonticus. ʒ da exẽplum ut ff. ſi quis cau. l. ij. §. ſi quis in iudicio. & de re iudi. l. quæſitum. ubi dicitur morbum ſonticum differre iudicium. & quod dicit cuique rei agendæ, ut quia continuus, & ſic nocet cuique rei agendæ: ut ff. de ædili. edict. l. fin. §. fi. & l. ob quæ. §. illud. aliàs inciꝑit. §. illico.

h ¶ SOluendo. ʒ da exemplum inſti. de ob. ex de. §. fulloni. & ff. de fur. itaq; quib. dr̃ q̃ datur actio fur. fulloni ſi eſt ſoluendo. Item nota, q̃ non vr̃ aliquid eſſe, niſi perfectum ſit: vt ff. de eden. l. j. §. edere non vr̃. & C. de ijs quib. ut indig. l. cũ Syllanianum. in fi. Sed argu. contrà. ff. de ritu. nup. l. id. Item contra. ff. tit. l. nemo dubitat. ſed hæc ſecundũ illam, ſcilicet per ſe uel per alium. Accurſius.

i ¶ VÆſtio eſt. ʒ ꝓprietates quatuor vocabulorũ denotat hæc lex: plerunque tñ vnum pro alio ponitur. Accur.

k ¶ Omne quicquid. ʒ nimis largè loquitur: ſed intellige, i. tam præ dium ruſticum quàm urbanum: ut ff. eo. fundi.

l ¶ Comparat. ʒ vt colatur & ſeminet: & ſic prædium ruſticum tñ: ut ff. eo. fundi. §. in rure. ſic ergo fundus genus eſt, ager ſpecies eſt.

m ¶ Ab agro. ʒ à fundo debuit dicere, ut ex principio colligit. ſed i notãda differẽtia a poſſeſsione, nõ refert inter agrũ & fundũ. Ac.

n ¶ Iuris ꝓprietate. ʒ clari⁹ diceret ecõtra iure ꝓprietatis. nam in altero eſt ꝓprietas, in altero non. & hoc probat. quicquid. n. &c.

o ¶ Nec põt pertinere. ʒ ut hõ liber, quem q̃q; poſsidemus.

p ¶ Vſus. ʒ aliàs ius, ſed certè imò nulla poſſeſſio quæ ſit uſus: & nullus uſus qui ſit poſſeſsio: ut pote cum non ſequitur: utitur, ergo poſſidet & ſi poſsidet, ergo utitur. ſed ſic expone: poſſeſsio eſt uſus, i. dicitur in his rebus quæ poſsideri pñt gra uſus, non gratia proprietatis, & ſic ſtrictè accipitur hic poſſeſsio. ſ. ſine ꝓprietate: plerunq; tñ & cum ea eſt. & ſic eſt magis ſubtilis quam utilis hæc differẽtia. uel dic poſ. eſt uſus, i. ſimilis uſui. nam ſicut non eſt dominus qui uſũ ſolum habet: ſic nec qui ſolam poſſeſ. habet.

iuſ putauit uendẽdi habere, putà procuratorem [a] aut tutorem eſſe.

¶ Iabolenus † li. 6. ex Caſsio. L. CXI.

CEnſere [b], eſt conſtituere & præcipere. unde etiam dicere ſolemus: Cẽſeo ut hoc facias †. & ſenatum aliquid cenſuiſſe, inde Cenſoris [c] nomẽ vr̃ eſſe tractum.

¶ Idem libro 11. ex Caſsio. L. CXII.

LIttus [d] publicum eſt eatenus quatenus maximè fluctus exęſtuat † & effluit. i dẽ iuris eſt in lacu [e], niſiis totꝰ priuatus [f] eſt.

¶ Idem li. 14. ex Caſsio. L. CXIII.

MOrbus ſonticus § † eſt qui cuique rei nocet.

¶ Idem li. 15. ex Caſsio. L. CXIIII.

SOluendo [h] eſſe nemo intelligitur, niſi qui ſolidum poteſt ſoluere.

¶ Idem li. 4. Epiſtolarum. L. CXV.

QVæſtio † eſt [i], fundus a poſſeſsione uel agro, uel prædio quid diſtet. Fundus eſt omne quicquid [k] ſolo † cõtinetur. Ager eſt † ſpecies fundi, qui ad uſum hominis comparatur [l]. Poſſeſsio ab agro [m] iuris proprietate [n] diſtat. quicquid enim apprehendimus, cuius proprietas ad nos non ptinet, aut nec põt ptinere [o], hoc poſſeſsionẽ appellamus. Poſſeſsio ergo uſus eſt [p], ager ꝓprietas [q] loci eſt. prædium utriuſque ſupraſcriptæ [r] rei generale nõmen eſt. nã & ager & poſſeſsio, huius appellationis [s] ſpecies ſunt [t].

¶ Idem li. 7. Epiſtolarum. L. CXVI.

QViſquis [u] mihi alius filius filiúve hęres [x] ſit. ait Labeo non uideri filiam contineri. Proculus contrà. Mihi Labeo uidetur uerborum figuram ſequi, Proculus [y] mentem teſtantis. Reſpondi, Non dubito quin [z] Labeonis ſententia uera non ſit.

¶ *Quia glo. non declarat: dic caſum. Pro miſeras mihi ſoluere ix. Carthagine. in ſolũedo fuiſti in mora: & ſic teneris mihi ad intereſſe. ſi ſoluis ſortem, & ego accipio ſponte, liberaris ab intereſſe: & minus nõ diceris ſoluiſſe: cum cõtra te in plus actio non competit, hoc dicit.*

¶ Idem li. 9. Epiſtolarum. L. CXVII.

NOn poteſt [a] uideri minus ſcl uiſſe is, aduerſus quẽ ampliꝰoris ſummæ actio non competit [b].

¶ Pomponius lib. ij. Ad Quintum Mutiũ.

LEX CXVIII.

HOſtes [c] ij ſunt qui nobis, aut quibus nos publicè bellum decreuimus: cæteri latrones † aut prædones ſunt.

¶ Idem li. 3. ad Q. Mutium. L. CXIX.

HAereditatis appellatio, ſine dubio continet etiam damnoſam [e] hæreditatẽ. iuris [f] enim nomẽ eſt, ſicuti bonorũ [g] poſſeſsio.

¶ Idem li. 5. Ad Q. Mutinũ. L. CXX.

VErbis [h] legis † 12. tabu. his, Vti quiſque legaſsit, ſuæ rei ita ius eſto, latiſsima poteſtas tributa uidetur [i], & hæredes inſtituendi, & legata, & libertates dandi, tutelas quoq; conſtituẽdi: ſed uel interpretatiõe coanguſtatũ [k] eſt legum [l], uel authoritate iura conſtituentium.

¶ Idem li. 6. ad Q. Mutium. L. CXXI.

VSura pecuniæ quam percipimus, in fructu non eſt [m]: q̃a non ex ipſo corpore, ſed ex alia cauſa [n] eſt, id eſt, ex noua obligatione.

¶ *Si quis dixit: Filio filiiſq; meis tutorẽ do, etiam filiabus dediſſe uidetur, b. d.*

a ¶ Appellationis. ʒ ſcilicet prædij. Accurſius.

t ¶ Species ſunt. ʒ ſed omnia iſta alia ſignifi catione ſæpe accipiũtur: ut ff. eo. interdum. & ff. eo. l. fiuudi.

v ¶ QViſquis. ʒ inſtituit filios & etraneos: & vni filiorum ſubſtituit pupilla riter his uerbis: quiſquis, &c. ad hoc facit ff. de uulgari ſubſti. l. q. liberis. §. fi. Vel etiam dic, q̃ de directa inſtitutione loquitur.

x ¶ Hæres ſit. ʒ uel ſint.

y ¶ Proculus. ʒ pro Labeone. infrà, cod. Seruius. pro Proculo: ut ff. eodem. l. inter ſtuprum. §. fi.

z ¶ Quin. ʒ id eſt, quòd: ut non † ſint duæ negationes: quia iam affirmarent: ut ff. eo. duobus. quod non uult facere: imò negat: ut ff. de teſta. tut. l. ſi quis ita.

a NOn poteſt. ʒ pone exẽplũ per l. ff. de eo. quod certo loc. l. fin. in fin. Item per l. C. depoſiti. l. j. Accurſius.

b ¶ Actio non competit. ʒ vel retentio: alioquin contra: ut C. etiam ob chirogra. pe. l. j. ſecundum Azo. melius inducit C. de uſuris. l. per retentionem.

c HOſtes. ʒ ea q̃ ex hoſtibus capimus noſtra, ſunt: vt inſtitu. de rerum diui. §. item ea. nunc q̃ ſunt hoſtes dicit. & not. decreuimus: alioquin licet non ſint amici, nõ tamen ſunt hoſtes: ut ſupra, de cap. l. v. & facit l. hoſtes. in eod. tit. & ff. eo. quod nos. Accur.

d ¶ Latrones. ʒ à latendo in ſyluis uel alibi: publicè tamẽ poſtmodum rapiunt: & ſic latrones & prædones ponit pro eod.

e HAereditatis. Etiam damnoſam. ʒ ut & ff. de hæ. inſt. ex facto §. cũ hoc ita. ſic & peculiũ: ut & ff. de pecu. l. peculiũ. §. pe.

f ¶ Iuris eſt. ʒ ut ff. eo. pecuniæ. §. hæreditas. Accur.

g ¶ Sicuti bonorum. ʒ hic ẽt eſt damnoſa: & iuris eſt nomen: ut ff. de bo. poſ. l. 3. in prin. & §. bonorum. ſic vr̃ in appellatione bonorum: ut ff. eo. bonorum. Sed in hoc eſt arg. contrà, ff. eo. ſubſignatum. §. bona & l. propriè bona. ſed hoc not. ff. eo. l. bonorum. Accur.

h VErbis.] xij. tabu. quæ re feruntur inſti. ad leg. Fal. in prin.

¶ Videtur. ʒ etiam ultra dodrantem, & non in legatis tantum, ſed & in alijs.

k ¶ Coangũſtatum. ʒ dictum ius. Accur.

l ¶ Legum. ʒ ueluti leg. Falc. ut ff. ad legem Fal. l. j. & inſti. ad legẽ Falc. circa prin. Vel Aeliæ Sentiæ. circa libertates: ut inſti. qui. ina. non poſ. in prin. & §. eadam. Item inſpicitur an habeat factionem teſtamenti qui relinquit, uel cui relinquitur ex legib. Iuriſconſultorũ: ut inſtit. de hære. quali. & diffe. §. in extraneis. Accur.

m VSura Nõ eſt. ʒ i. non ſp ubi uenit unum, ibi uenit reliquũ: ut in malæ fi. poſ. hæreditatis qui de percipiẽdis fructib. tenetur: ut ff. de pet. hæ. ſed ſi lege. § quod aũt ait. ſed de uſura pecuniæ non, ſi eam nõ attingat: ut ff. de peti. hæ. l. ſi poſſeſſor. in prin. ſed tñ plerunque ubi uenit unum, & reliquum: ut arg. ff. de uſur. l. uſu.

n ¶ Alia cauſa. ʒ extrinſeca. nam eſt acceſsio ciuilis, ſed fructus

natura

A. deb in principio. inst. Lelega fabulas in fragmento Vlp. tit. 11. Vlp. quæ. aut S. Lambin. S. Lipsius dicere. tit. 1. ad Hesiod. et hanc S. Anke 12. S. Fabulas Tabl. Solon ut refert Plutar. inde. Vitas. nulla magis in re uersatur grece scribit iocari et lama auratæ ac fuiant Roman. ad lib. 12. S. Fabulor. fol. 145. Baldui. n. 2. g. Rebaff. De usu negationis pulchrè Budæus. ff. d. ritu nup. de le. 1. nu. 100. & ibidem p Ludo. Aluarũ. nu. 46. & per Marian. Soci. ibidem. numer. 67. habentes 8 gen. a. familiæ Lucia nõ Crispus fr. n°. 100. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturalis: ut §. de reiuend. si nauis,

a ¶ Herennius. ʒ aliàs Seruius: & aliàs Herennius.

b ¶ Hoſce. ʒ ſyllabica adiectio eſt: ut & aliàs ſuprà, de aqua plu. arc. lege, uicinus,

c ¶ Quem. ʒ ſecum.

d ¶ Poſtus. ʒ numer⁹: & ſic no. q⁹ ſi poſuiſſet ſingulare tantum, licet in maſculo, comprehẽderet omnes. Itẽ ſi in plurali, ſimiliter cõprehenderet omnes ut §. de teſt. tu. l. ſi quis ita ſed vbi utrunque. ſi mul: quia bis ponis maſculinũ, non cõprehenduntur fœminæ, ut hic,

e ¶ Non iuris. ʒ quia ius eſt expeditum, ut dixi. §. ſcilicet q⁹ fœminæ non continentur.

f ¶ De filio. ʒ ſtantũ, non de filiabus. Acc.

g ¶ Videtur. ʒ ut §. e. q ſquis. & arg. §. de leg. 3. lege. ſi plures grad⁹. Accurſius.

h VErbum confirmatiʒ ante teſtamentũ facti, nõ aliter olim uolebant, niſi per ſubſequens teſtamentum confirmaretur: ut §. de iu. cod. l. ante teſtamenti. & C. de codicil. l. ſiue. ſed hodie contrà: ut inſti. de codi. §. non tantum.

i ¶ Scriptũ erit.] ſub confirmo, uel do, uel lego.

K ¶ Interpretãdum eſt. ʒ ſ⁹ præteritos cõfirmet, & habes hunc caſum §. de iur. codic. l. Plotiana. ſic aliàs erat in domo tẽpore mortis. id eſt ſolitus erat eſſe: ut §. de au. & ar. leg. l. ſi uxori. §. cum ita. & de his nota. §. eod. l. uerbum oportebit.

l ¶ Solutus. ʒ id, eſt, liberatus.

m ¶ Obligatus. ʒ alʒ alligatus.

n ¶ Sed ad præteritum. ʒ ſic dicimus, amatus ſum uel fui: ſum enim uerbum præteriti temporis non eſt: ſed uice præteriti temporis fungitur.

o HAec uerba.] licet dicat hæc uerba non tamen eſt q ſtio niſi de coniũctione aut. & q⁹ ſubiicit ille aut ille &c. ſup. de ceſſit teſtatus vel in teſtatus.

p ¶ Sunt. ʒ & primo de diſiũctiua uſq; illuc, ita ſimili &c. poſtea de ſub diſiunctiua uſq; in fi. q; hæc ẽt ponitur pro coniunctatur ʒ. e. ſæpe.

q ¶ Ita. ʒ q. d. ſicut uerbum aut põt eſſe diſiunctiuum: ſic & ſubdiſiũctiuum. hic tamen ſubdiuidit. Die ergo uerbum ſcilicet aut.

r ¶ Subdiſiunctiuorum. ʒ ſubdiſiunctiuorum duo ſunt genera. in primo non põt utraque pars in eodẽ tẽpore eidem ineſſe. Item põt utra que pars eidem abeſſe. in alio gñe econuerſo, ſ. eſt neceſſarium q⁹ una debeat abeſſeruel utraque debeat ineſſe. Accur.

s ¶ Finibus. ʒ fines appellat extremitates. ſ. ſedet & ambulat: ſed ſtare eſt medium.

t ¶ Vt poſſit. ʒ q. d. non eſt ita uerum ut poſſit eſſe utrunque: ſicuti uerum eſt q⁹ poſſit eſſe neutrum.

v ¶ Ambulat. ʒ hæc quidem uera eſt: quia non profertur ob hoc ut denoter alterum illorum ex neceſſitate eſſe oportere: ſed ut ſignificet unum cum altero non poſſe eſſe ſimul. Azo.

c ¶ Accumbit. ʒ i. iacet, ſimilem caſum notauit hic Ir. ubi eſt neutrũ:

¶ Idẽ li. 8. ad Quitũ Mutiũ. L. CXXII.

HErennius a † ait, Si ita ſcriptũ ſit, Filio Filiiſq; meis hoſce b tutores do, maſculis dũtaxat tutores datos †: quoniã à ſingulari caſu, hoc eſt filio, ad pluralem vẽ tranſiſſe cõtinentem eundem ſexũ quem c ſingularis caſus prior poſitus d habuiſſet. Sed hoc facti non iuris e hẽt q⁹nem. põt enim fieri, ut in ſingulari caſu de filio f ſenſerit: deinde plenius omnibus liberis proſpexiſſe in tutore dando uoluerit. quod magis rationabile eſſe uidetur. g

¶ *Hoc uerbum erit, ſignificat quãdoq; præteritum tempus: ut ſi in teſtõ dico, q⁹ in codicillis ſcriptum erit, confirmo: & prius eos feceram, confirmari dicuntur codicilli illi. Item hoc uerbum eſt, non ſemper præſens tempus ſignificat. & uide exempla in textu.*

¶ Idem libro 26. Ad Quintum Mutium.
LEX CXXIII.

VErbum †Erit, interdũ etiã præteritum, nec ſolum futurum tempus demonſtrat: q⁹ eſt nobis neceſſarium ſcire: ut cũ codicilli ita confirmati h teſtamẽto fuerint, Quod ĩ codicillis ſcriptũ erit i, utrũmne futuri tẽporis demonſtratio fiat an etiam p̃teriti, ſi aute ſcriptos codicillos quis relinquat. Quod quidẽ ex uoluntate ſcribentis interpretandũ k eſt. Quemadmodũ aũt hoc uerbũ eſt, non ſolùm præſens, ſed & p̃teritum tempus ſignificat: ita & hoc uerbum erit, non ſolum futurum, ſed interdum etiam p̃teritum tẽs demonſtrat. nam cùm dicimus, Lucius Titius ſolutus eſt l ab obligatione. & p̃teritum & p̃ſens tẽpus ſignificamus: ſicut hic, Lucius Titius obligatus m eſt. & idẽ erit, cùm ita loquimur, Troia capta eſt. non enim ad præſentis, facti demonſtrationem refertur is ermo, ſed ad præteritum. n.

¶ *Videbñ gl. huius l. & hẽbis caſũ eius.*

¶ Proculꝰ li. 2. epiſtolarũ. L. CXXIIII.

HAec uerba o, ille aut ille, nõ ſolùm diſiunctiuæ, ſed etiã ſubdiſiunctiuæ orationis ſunt p. Diſiunctiuum eſt, ueluti cum dicimus, Aut dies aut nox eſt. quorũ poſito altero, neceſſe eſt tolli alterum: itẽ ſublato altero, poni alterum. Ita q ſimili figuratione † uerbũ, aut, poteſt eẽ ſubdiſiunctiuũ.

¶ Subdiſiunctiuorũ r autem gña unt duo: unum, cùm ex propoſitis ſinib. s ita non põt utrunq; eſſe, ut poſsit t neutrum eſſe: ueluti cum dicimus, Aut ſedet, aut ambulat u. nã ut nemo poteſt utrunque ſimul facere, ita aliq⁹ poteſt neutrum: ueluti is, q⁹ accumbit x. Alterius gñis eſt, cum ex propoſitis ſinib. ita nõ poteſt y neutrum eſſe, ut poſsit eſſe utrunq; : ueluti cum dicimus, Omne animal aut facit z, aut patitur. nullum a enim animal eſt, quod nec faciat, nec patiatur: at poteſt ſimul b & pati c & facere.

¶ *Vide l. auus. §. de in. do. §. j. hic p gl. al legatã: & bene habebis caſum huius leg.*

¶ Idem lib. 5. epiſtolarum. L. CXXV.

NEpos † Proculo d ſuo ſalutem e. Ab eo f, q ita dotem p̃miſit: Cùm cõmodum erit, dotis filię meę tibi erunt aurei centum. putás ne p̃rinus nuptiis factis dotem peti poſſe? Quid ſi ita promiſiſſet, Cum potuero, doti erunt g tibi centum? Quòd ſi aliquam uim habeat h poſterior obligatio k, poſsit uerbum l quo interpretaris? utrum ære alieno deducto? an extante? Proculus: Cùm dotem q⁹ ita p̃miſit, Cum potuero, doti tibi erunt centum: exiſtimo ad id, q⁹ actum eſt, interpretationem eſſe redigendã. Nã qui ambiguè loquitur, id loquitur quod ex ijs, quæ ſignificãtur, ſenſit m, p̃ius eſt tũ, ut hoc cũ ſen-

diceṅs qui ambiguè loquit, non utrunque ſignificat; ſed id q⁹ uult, ſed ſi aliud dicit, q⁹ quod uult: non id dicit, quod uox ſignificat; quia non uult: neque id q⁹ uult: q⁹ id non loquitur. ueluti frater meus alium ſcribere hr̃dem: et alium ſcripſit quẽ noluit. ueluti frater meus patronus meus hr̃s eſto. nã ille qui ſcriptus eſt, non eſt hr̃s: quia de eo noluit. Itẽ ille quẽ uoluit, non erit: quia eum non ſcripſit: & ſic aliud loquit, & aliud uult: ut §. de hær. inſti. lege, quoties. Ir. & §. de re. du. j. i ambigua. H, ſed hęc glo. non ponit de diſiuncta uel ſubdiſiũcta. Item & aliũ caſum ponit H. quando neutrũ eſt: ueluti cum haberet quis duos filios: & unum exhæredare uolẽs ita dixit, ſi lius meus exhr̃s eſto. Vel cum voluit Titiũ eſſe tutorẽ filij ſui, dixit: Titius tutor eſto: cum duo eſſent. nam nullus erit tutor: ut §. de liberis. & poſth. l. 2. & de teſta. tuto. l. duo ſed nec hoc placet: cũ in eo non ſit diſiũcta vel coniuncta.

y ¶ Ita non poteſt. ʒ quaſi dicat non eſt ita verum ut poſsit eſſe neutrum: ſicut hoc q⁹ poteſt eſſe utrũq;. Acc.

z ¶ Aut facit. ʒ hoc põt intelligi de actione, quæ in iudicio proponitur: vel excepț. & ſecundum hoc reſtringerẽtur ad hominem, uel ẽt de coitu dicas. & ſecundum hoc dic omne animal. i. omnis generis animal: nec eṁ oẽ coit: cũ quædam ex terra naſcanʒ: ut no. §. de iuſti. & iur. l. j. §. pe.

a ¶ Nullum enim.] hæc fuit uera propoſitio: quia non proferẽ ut denotet ſicut §. alterum cũ altero eſſe non poſſe: ſed quia nullum eſt animal quod aliquod eorum ſaltẽ non faciat. Accur.

b ¶ Simul. ʒ ſcilicet ſecundum ſui naturam: non tamen eodẽ tpe.

c ¶ Et pati. ʒ ut in duplicibus iudicijs ſecundũ primũ caſum: ueluti lepus, qui agit & patitur ſecundum aliũ.

d NEpos Proculo. ʒ duo dicit & q⁹ eſt primũ uſque illuc, quid ſi ita &c. ſoluit in fin. quæ interpretatio etc. et pone exemplum per l. §. de iur. dot. auus. §. j. Accur.

e ¶ Salutem. ʒ et ſequentem quæſtionem.

f ¶ Ab eo. ʒ titulo.

g ¶ Doti erunt. ʒ an ſtatim contractis nuptijs debeatur. et hæc eſt ſecunda pars: uſque illuc. interpreta, etc.

h ¶ Vim habeat. ʒ id eſt efficax ſit ei. Azo.

i ¶ Poſteriori. ʒ cum dixit: cum potuero.

k ¶ Obligatio. ʒ i. poſterior uerborum prolatio.

l ¶ Poſsit uerbum. ʒ uel potero: nam unum eſt uerbum.

m ¶ Senſit. ʒ duo ergo neceſſaria ſunt, ſ. q⁹ hoc ſenſerit, et q⁹ ex ſenſu uerborum ille ſenſus colligaʒ ut hic, et §. de ſup. le. l. abeo. §. fi. Senſus aũt uerborũ q⁹q; expreſsę colligit: q⁹q; p̃ pcedentia et ſequẽtia. ut §. de leg. 2. unũ ex. §. omiſſa. Apparet ergo q⁹ ẽt ſi duplex ẽ ſenſus uerborum, ille aſſumẽt de quo ſentit promiſſor q⁹ eſt ambiguè locutus. & ſic eſt contra. §. de pac. l. ueterib. & ʒ. tit. j. l. in ambiguis orationib. Sol. hic reſtringit ſtatim. ſ. ad certum ſenſum uerborũ cuius contrarius eſſet turpis, & ſic impoſsibilis: ut §. de cond. inſti. l. filius. Accur.

Alieno

† Inſcriptis noſtris exẽplaribus legitur Seruiꝰ, ſicut & in ff. Dua. q⁹ ſingulari caſu hoc, filio.

† Aliquando unũ tẽpus p̃ alio ponit. Cõcor. text. in c. ſi Paulus 32. quę. v. tex. in cap. in Chriſto. de cõſe. di. 2. eſt gl. cũ text. & ibi Panor. in c. nam cõ cupiſcentiã. de conſtit. extra.

† Nota, q⁹ illud dicimur poſſe quod cõmodè & cõuenienter poſſumꝰ. cõcor. text. in can. aliud. 11. q. j. tex. in cano. faciat. 22. q. 2. tex. in c. 19. uolens itaque uer. non tamẽ. de colla. in prag. ſanc. & ibi gl. in uerb. conuenienti.

† alias, Calliſtratus li. 4. de cognitionibus.

† Tragica. Dua.

† Significatione.

† Gl. ẽ hic in uerbo, Dignitate. q⁹ uult q⁹ quẽadmodum arma ſunt p̃pitia, & neceſſaria militib. ita libri ſcholarib. & equi parantur. quã glo. dicit ſing. Iaſon in §. fi. de actionibus inſti. in 2. coll. ultra eũ. pro deciſſione iſtius glo. ſ. adduco ea q⁹ ponit gl. in c. j. §. & quoties. in uerbo, libe rius. ibi & libri dati, &c. de col. in prag.

a ¶ Alieno potero. ʒ ſed hoc nõ ſufficit. vnde ſtatim ſupple põt &c. i. debet ut §. qui po. in pig. ha. l. creditor qui prior. in fi. j. rñ. nam põt eſſe q⁹ ẽt ſoluto ære alieno non põt commodè ſoluere ſua ſalua dignitate. quod idem eſt: quia non eſt protinus cogẽdus ad diſtractionem ſuarum rerum: ut §. de neg. geſt. l. diuortio, & de noxa. ſi ſeruus depoſitus. §. j. Accur.

b ¶ Dignitate. ʒ id eſt commodo. nam ſi miles eſt, relinquẽda ſunt arma, & ſcholaribus libri. Accur.

c ¶ Magis. ʒ i. promptius: eſt tamen idem utrobique: ſiue dicat cùm potero, ſiue cùm commodũ erit. ſimile verbum habes §. de mino. l. quod ſi minor. §. teſtituit. ubi dicit parcius. eſt tamen idem vtrobique. Accur.

d ¶ Meo. ʒ ſic ſuprà de ſolu. Paulus. hoc uerum ſi adiiciantur hęc verba, cum commodè põtero. ſecus ſi ſimpliciter: ut §. de uerb. obl. quicquid.

e SI cùm fundum. Darem. ʒ ex qua cunque cauſa.

f ¶ Legem. ʒ id eſt, pactum.

g ¶ Per dominum. ʒ i. per me qui ſum dñs. Accurſius.

h ¶ Præſtabitur.] hoc quod promiſſum eſt. quid autem ſit, ſtatim dicit. Accur.

i ¶ Eo. ʒ i. propter eã adiectionem: quaſi dicat, non præſtabitur aliud quam præſtaretur etiam hoc non adiecto. imò minus: ut in fine dicam.

k ¶ Etiam ſi. ʒ id eſt quamuis.

l ¶ Significat. ʒ nõ autem ũt ſeruitus debeatur: ut §. de euict. l. pe. & §. eo. qui uti. & hoc nullo alio adiecto.

m ¶ Eoque. ʒ id eſt, propterea propter prima uerba. Accur.

n ¶ Inferiore. ʒ id ẽ, propter inferiorẽ parteṁ. ſic ergo ſequentia reſtringunt præcedentia. ſic & §. de acquir. poſſ. l. ſi is q. aio. & de penu. leg. l. nã qđ. §. fi. & de au. & arg. leg. Plautius. & de leg. j. ſeruus plurium. §. fi. & econtra p̃cedentia reſtringũt ſequentia: ut d. l. ſi ſeruus plurũ. §. fi. & C. fam. erciſ. quoties. qũque ampliant: ut §. de leg. j. ſi qñ. & de uſur. ſi ſtipulatus. quæ eſt arg. contra. Item arg. contra. §. de reſcind. uend. l. fi. §. fi.

o ¶ Ad iura. ʒ i. ſeruitutes, etiam ſi ibi ſint: liberatum dico, ne quid &c. ſi ergo ſeruitus ab alio, ſ. à ueteri domino à quo dominium in me tranſit, fuerit interpoſita, non teneor. Accur.

p VEſtis appellatione. ʒ indiſtinctè prolatæ.

q ¶ Virilis. ʒ quia talem veſtem legauit. & habes exẽpla de his §. de auro & arg. leg. l. ueſtis. in prin. & §. veſtimenta. & l. argum. §. muliebri.

r ¶ Scenica. ʒ qua utuntur in ſcena.

s ¶ Etiam ſi tragœdica. ʒ qua utuntur tragœdi.

t ¶ Citharœdica. ʒ qua utuntur citharizantes. Azo. & facit §. cod. l. uerbo uictus. & l. in ſtratum. Accur.

v SPadonum. ʒ redhibetur ſpadatus: ut §. de ædil. edi. ſi aũt quis. hic exponit qui ſint: ſed aliud in alio animali: ut §. de ædil. edicto. l. ædiles. §. Cælius. Item an poſsit accipere uxorem: diſtinguit §. de iu. dot. ſi ſerua. §. ſi ſpadoni. uel adoptare: ut inſt. de adop. §. illud. uel inſti tuere poſthumũ: ut §. de lib & poſth. ſed eſt quæſitũ. §. j. Acc.

x ¶ Natura: ʒ qui dicuntur caſtrati, i. caſtẽ nati.

y ¶ Thlibiæ. ʒ qui ſint iſti neſcio. uel thlibiæ dicuntur quib. incidũtur uirilia cum tali genere ferramenti: ut §. ad leg. Cornel. de Sycarum. Vel tertio thlibiæ dicuntur quib. ſupponuntur fiſtulæ, ut poſsint mingere dempta uirga cum teſtibus.

z ¶ Thiaſiæ. ʒ i. qui ſecata uirga ſtillant & mingunt. Accur.

a QVi mortui. ʒ natiuitate poſthumi rumpitur teſtũ. ſed hi nõ dicuntur nati: ut hic, & C. de poſtu. hære. l. j. ij. & iij.

b ¶ Videntur. ʒ ex poſtfacto, niſi in libertate, ſecundũ Ioan. ut ʒ. e. Lquæret aliquis. ſed illa non loquitur in mortuo, ſed in monſtroſo partu. & facit ʒ. cod. anniculus. §. falſum. Accur.

turb: quia nunquàm liberi appellari potuerunt.

¶ Vlpianus libro ſecundo ad legem Iuliã & Papiam. LEX CXXX.

LEge c obuenire hæreditarẽ † non impropriè quis dixerit ẽt eam quæ ex teſtamento defertur d: quia lege xij. tab. teſtamẽtariæ hæreditates confirmantur.

¶ Idem libro 3. ad legem Iuliam & Papiã LEX CXXXI.

ALiud e eſt fraus, aliud pœna f. Fraus g enim ſine pœna eſſe põt h: pœna ſine fraude eſſe non pt i. Pœna eſt noxę uindicta: fraus & ipſa noxa k dr̃, & qua ſi pœnę quædã præparatio. ¶ Interter multam l aũt & pœnam multum intereſt: cum pœna generale ſit nomen, & omnium delictorũ coercẽtio m: multa ſpecialis peccati n, cuius animaduerſio hodie pecuniaria eſt. Pœna aũt non tantũ pecuniaria, ueru & capitis & exiſtimationis o irrogari ſolet p. Et multa quidem ex arbitrio eius uenit, qui multam q dicit: pœna non irrogat niſi quę quacũq; lege, uel quo alio iure ſpecialiter huic delicto impoſita eſt: quinimo multa ibi dr̃, ubi ſpecialiter pœna non eſt impoſita r. ¶ Item multã is dicere põt, cui adiudicõ s data eſt. Magiſtratus enim ſolos & prę ſides prouinciarum poſſe multã dicere, mãdatis permiſſum eſt: pęnam autem unuſquiſque irrogare poteſt, cui huius criminis ſiue delicti executio competit t.

† Non proprię.

c LEge. ʒ Da exẽplum C. de inoffi. teſtam. in arenã, ubi non dãnato in arenam, ſed ſua propria ſponte ibi exiſtẽte ſeruat legitimas hæreditates. ſed in caſu ſolæ, quæ ab inteſtato ueniunt, continentur: ut §. pro ſocio. l. iij. §. pen.

d ¶ Defertur. ʒ quandoque etiam lex defert, ut agnatis. quãdoque delatam per teſtamentum confirmat: ut §. eo. l. uerbis legis. & de teſtiõ. l. 3. §. eiuſdem. ſic ergo qui confirmãt dat. ſic in authẽ. de defen. ciui. §. interim. & §. de hære. inſti. l. aſſe. & facit pro confirmationibus priuilegiorum. Sed argu. contra, §. de teſt. l. hæredes palam. §. quod vero. & facit §. de pet. hære. l. j. & 3. §. ab inteſtato.

e ALiud. ʒ Pone exemplum §. de ædil. edict. l. i. §. itẽ ſi quod mancipiũ. ubi dicitur q⁹ uenditor ſer ui debet dicere ſi fraudem capitalem admiſit: quod hic exponit. & in eo. tit. l. cum autẽ. §. excipitur. Accur.

f ¶ Pœna. ʒ ſcilicet de lictis.

g ¶ Fraus. ʒ id eſt, delictum.

h ¶ Eſſe poteſt. ʒ q⁹ impunitum ſit delictũ: quod plerunque fit. uel quia ignoratur. uel q⁹ non probatur: ut ſuprà de pœnis. l. abſentem Accurſius.

i ¶ Non poteſt. ʒ i. nõ debet eſſe, vel non poteſt de iure: ut C. de pę. l. ſancimus.

† Dua. iudicatio.

k ¶ Noxa. ʒ i. delictum: ut inſti. de noxa. §. 1. ſed quandoq; ueteres fraudem pro pœna ponunt: ut d. l. cum aũt. §. excipitur. in fi. Acc.

l ¶ Inter multam. ʒ quia plerunque de illis nocabulis fit mentio: ex ponit aſsignando differentias.

m ¶ Coercẽtio ʒ pecuniaria & corporalis.

n ¶ Peccati. ʒ l. coercẽtio eſt: ſed non omnis delicti, ſed eius tm̃ ſpecialiter cuius eſt pœna hodie pecuniaria: licet olim eſſet ſecus: ut ſubiicit. ſed hoc fallit in caſu: ubi ẽt corporalis imponit: ut C. de ſportulis. l. ij. in fi. & hæc eſt prima differentia.

o ¶ Exiſtimationis. ʒ i. famæ.

p ¶ Solet. ʒ aliquando.

q ¶ Qui multam dicit. ʒ hæc ſecunda differentia eſt: ut ʒ. eodem l. ſi qua. in fi.

r ¶ Impoſita. ʒ ſed oppo. ex l. C. de epiſc. audien. l. 2. & ne liceat ꝓ ten. l. ij. ubi multa ẽt certa dicitur: ſed impropriè illis legibus dicitur multa.

s ¶ Adiudicatio. ʒ ordinaria ut ſtatim ſubiicit: ut §. de iudi. l. ij. in fi. & §. ſi quis ius dicen. l. j. & C. de modo mul. l. fi. in prin. niſi in caſu. ut C. de ſpor. l. ij. ubi etiam delegati imponunt.

t ¶ Competit. ʒ ẽt per delegationem. Tres ergo ſunt differentiæ. ẽ & quarta: quia à pœna non appellatur, à multa ſic: ut ʒ. eod. ſi qua. in princ. Item quinta, quia ſi multa imponitur ultra modum l. conceſſum, non tenet: ut C. quando prouo. non eſt ne. l. certa ratione. ſed pœna ſic: ut pro furto non manifeſto in quadruplum. §. de ijs, qui no. infa. l. quid ergo. §. pœna. Item & multa datur ſiſco: ut C. de mõ mul. l. multarum. ſed pœna actori plerunque. Item multa non infamat: ut & C. de modo mul. l. j. ſed pœna plerunq; ſic: ut colligitur §. de iis qui not. infa. l. j. §. qui furti. Accur.

† Concor. cũ hac glo. iunct. ſuo tex. ibi ad iudicatio. text. in c. p̃ ſentatũ. extra de teſtib. vj. & q. ſunt q⁹ multare p̃ſt: no. Raph. Pa. de Ca. & Ale. in l. j. §. ſi quis ius ci. non obtẽ. & Spe. in tit. de contu. §. 4. uer. 1. & in tit. de sẽtẽ. §. 1. uer. ſed nunq; d.

Anniculus

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Anniculus amittitur.ʒ i. moritur,ut subiici. & facit ʃ. eod.l. anniculus.& dic ut ibi.Accur.

b ¶ Consuetudo ʒnot.sic ſ.de fun.instru.& instr. leg. l. cum de lanionis.§.asinam. Accur.

c ¶ Ante diem.ʒut istam malam literam intelligas : dic q̃ quilibet dies mensis vt dies calendarum, secund. dies calendarū: & sic de cæteris.si igit promisi tibi ante x. diem calendarū uel post diem x. calendarū.ſ.inchoatū: paria sunt. uel quia xj. dies non continetur.ſ. ut sit arbitrio soluētis: sed bene conuenietur xj. die. uel quia idem tp̃s,& tantum: nā semper intelligit de primis x.diebus mēsis de quo sup̃sunt xx. dies.

d ¶ Post diē̃ x. quidā libri habēt xij.& ʃ. habent,utroque em̃ ꝛc. & tunc plana est : quia siue promittam ante diem xij.ſ.inchoatam, siue post 10. diem : teneor in 11. die. sed in hoc interest secundum hunc casum: q̃uia primo casu demū posteā finita 11.potero agere. in secundo statim post 10.& sic in ipso die 11. Alij habent x. & tunc dic.ſ.finitū. & ʃ. habes utroq;.& pro hac est ſ. de uerbo.obl.l.qui ante.sed si habes ʃ. neutro enim &c. tunc est mirum q̃ si promittā post x.dies , q̃ non uidear ꝓmittere die 11. sed dicas , scilicet inchoatum.& facit C.de posthu.hære.institu.lege fina.

e ¶ Callendarū . ʒ id est mensis : & sup. hæc duo paria sunt.

f ¶ Falsum est.ʒ lego x.si pariat, ei, scilicet uel alij: ut ʃ. eod.l. quæret . filium tamen habuisse dicitur tempore mortis: ut ʃ. eod. l.ét.et facit ſ.de inof.testʒ posthumus. Sed arg.contra, C.de inof.test. l.3.ubi habetur pro instituto si alii fuerunt instituti, non si extranei.

g ¶ Extractus est.ʒ aliàs exsectus est. Accursius.

h ¶ Si quis. Eius.ʒetiam testatoris uel hæredis.

¶ Numeratur.ʒ si ergo moritur hora tertia:pōt fieri q̃ ꝓmissum est etiam hora nona, ut non cōmittatur pœna si promissa est . & hoc si tale est factum quod per alium possit fieri:ut ſ.de statu homi. Arethusa.in fin.& lege seq.aliàs sequs:ut C.de cadu. tollen.§. ne autem. Accursius.

K Nniculus. Natus.ʒ ſ.dī anniculus. Accur.

A ¶ Trecentesimo lxv.ʒ nam tot dies habet annus:ut & ſ. de sta.lib.j.cū hęres.§. Stichus . & intellige hoc de die naturali:qui scilicet annus ēt vj.horas habet plus ut ſ.eo.l.cum bis sextus . quæ tamē non curantur hic in uno:& si currat bis sextus , quilibet numeratur p̃.o die:ut hic dicit.Accur.

m ¶ Incipiente.ʒ Not. sufficit tangi de ultimo die. sic in usucapione.ut ſ.de usuca.l.ideoq;.& de diuer.& temp. præ.in usucapionē. in prin.Item sic ſ.de aur.& arg.leg.l.& si non sint.§.quid ergo.in princ. Item sic ſ.eo.anniculus.Q̃nque ēt annus inchoatus habetur pro pfecto:ut in auth.de t̃pe non sol.pec.super do.§.generaliter.col.3. ibi, nonimus enim &c quæ est hujus.l.contra.in eo q̃ non dī hic anniculus qui annum inchoauit:sed dī ibi habere 15.an.qui solummodo in choauit eum,et pfecit 14.quantum ad matrimonium contrahendū: cum ex tunc possit contrahere matrimonium:ut instit. de nupt. in prin.quæ est contra. Q̃nque quærimus de momento ad momentum: ut in præscri.30.an.ut ſ.de act.et obl.l.in omnibus,et de resti. in integ.ut ſ.de mino.denique.§.minorem.quæ sunt contrā.sed ibi plenè dixi in glo.quæ incipit,quædam intra dicunt etc.Accur.

n ¶ Non exacto.ʒid est complero,

o ¶ Ciuiliter.ʒ i.secundū cosuetudinem ciuium & loquelam ut ſ.e. l.anniculus.

p Qværet. Portentosum.ʒ ſ.partū , quod est infrà . & sunt hæc nomina conuenientia ijs,qui contra formam humani generis sunt nati.Accur.

¶ Paulꝰ li.3.ad l.Iul.& Pap. L.CXXXII.

ANniculus amittitur a , q̃ extremo anni die moritur : & consuetudob loquendi ¶ id ita esse declarat,Añ diē c decimū Calē darum, post diemd decimum Calēdarum , e neutro enim sermone† decimus dies significatur.

¶ Falsum estf eam peperisse cui mortuæ filius extractus g est.

¶ Vlpianus lib.4.ad leg.Iul.& Papiam.

LEX CXXXIII.

SI quis sic dixerit , uti intra diē mortis eius h aliquid fiat: ipse quoque dies quo quis mortuus ē, numeratur.i

¶ Paulus. † LEX CXXXIIII.

ANniculus non statim ut natus k est,sed trecētesimo sexagesimoquinto l die dī, incipiē tem planè,non exacto n die: quia annū ciuiliter o non ad momenta tempoꝝ,sed ad dies numeramus.

¶ *Si legatum sit mulieri aliquid si pariat,habebit legatum , licèt aliquid monstrosum pariat , & ratio redditur in litera ibi,Nec enim. h. d.*

¶ Vlpianus li. 4. ad legem Iuliā & Papiā.

LEX CXXXV.

QVæret aliquis , si portento sump , uel monstrosum , uel debilē mulier ediderit , uel qualēqualēq̃ uisu , vel vagitu nouum,nō humanę figuræ , sed alterius magis aīalis , quā hominis partū, an q̃a enixa est , prodesse ei debeat? Et magis est ut hæc quoq; parentib. prosint. Nec enim est qđ eis imputetur, quę qualiter potuerunt, statutis obtemperauerunt: neque id quod fataliter t accesit, matri damnum iniungere debet.

¶ Idē li.v.ad l.Iul.& Pap. L. CXXXVI.

GEneri appellatiōe,& neptis & proneptis u tā ex filio , quā ex filia editarū,cęterarūq; maritos contineri manifestum est.

¶ Paulus li.j.ad edictū. L.CXXXVII.

TEr enixa x uidetur etiā , quæ ter geminos peperit.

¶ Idem libro 4. ad legem Iul. & Papiam.

LEX CXXXVIII.

HAereditatis appellatione, bonorum quoque possessio continetur. y

¶ Vlpianus libro 7.ad leg. Iul. & Papiā.

LEX CXXXIX.

AEdificia z Romæ fieri etiam ea uidentur,q̃ in continētibus Romæ ædificijs fiunt. ¶ Perfecisse ædificiū is uideꝰ, q̃ ita consummauit, ut iā in usu eē a possit.

¶ Paulꝰ li. 6.ad l.Iul.& Pap. L. CXL.

CEpisse b q̃is intelligitur , quamuis alij acquisiuit.

¶ Paulus li.6.ad l.Iul.& Pap. L. CXLI.

FTiam ea mulier cùm morere tur crediī filium habere, quæ excisо utero edere posit c : necnō ēt alio casu mulier potest habere filium quem mortis tempore non habuit:ut putà eum qui ab hostibus remeauit.

¶ Vlpian. lib.8 .ad l.Iu.& Pap. L. CXLII.

TRiplici modo intelligi coniunctio d pōt.aut enim re e per se. f coniunctio contingit : aut re & uerbis, aut uerbis tātùm. nec dubium est quin coniuncti sint, et eodem modo impropriè bono. pos.dī hæres:ut. ʃ.l.hæredis appellatione. p:opriè autem hic non fic,ut instit.de bo. pos.§.quos autem.

q ¶ Qualéqualem . ʒ accipe nouum.nouum dico uisu,qui habet oculos retro . uel uagitu , quia mugit ut bos uel ſucculus.

r ¶ Animalis. ʒ id est qui melius assimilat filio alterius animalis.

s ¶ Obtemperauerunt.ʒ sic ſ.de condi.in stit.quæ sub conditione.§.mortuo.

† Aliàs li. 2. ad l. Iul. est Papiā.

t ¶ Fataliter.ʒ ut ſ. ꝓ socio.l.cum duobus.§. damna . secus ergo si ex delicto mulieris esset: ut quia habuisset rem cum aliquo animali irrationali.sed accidit fortè ei in hac l. quia qñ cum homine ageret cogitauit de ali quo animali . propter talia enim hæc accidunt.Accur.

v GEneri.Pronepotis.ʒ ſ. maritos:quod est ʃ.sic in nuru: ut ſ.eo. nurus . ubi dedi exępla. sic & i socero:ut ʃ.e. soceri. Ac.

x TEr enixa .ʒ Pone casum ut in stit. ad Tertul. §. sed nos.ubi ingenua ter pariens admittebatur ad hæreditatem filij naturalis, non alias , qđ hodie ibidem corrigitur & qđ subijcit ter geminos. i. tres simul: ut & ſ.de reb.dub.l.utrū ita.ij.rā.& si pars hære.pet.l. antiqui. §. sed & tres. Item pone exemplum ſ.de sta.ho. l.Arethusa.Accur.

y HAereditatis . Continetur.ʒ ut si reliqui legata ab hæredibus , omnes teneant: sed impropriè :

z Edificia.] statuerūt Romani q̃ q̃ ædificiū habeat Romæ, Romanus sit.et est ratio huius leg. quia Roma sic comprehendit ut suprà,eo.l.qui in continentibus . et ſ.eod.ut Alphenus.et l.ij. ubi plene dixi.

a ¶ Esse posit.ʒ ſ.ad quem paratur.nam omne edificium pōt esse ad aliquem usum etiam imperfectum: licet aliquæ picturæ uel ornatus rei desinit.et est exemplum ſ.ad leg. Fal.l.si is.§.qui ita.ubi hæres ita demum vī perfeciſſe opus municipibus si sic perficit. et facit ſ. eo.l. 5.§.opere. et quod ibi no.Sed arg. contra ſ.de ori.iu. l.j. ubi dicit q̃ principium est potiſsima pars.Item arg.contrà.ſ.de aur.et arg. leg. et si non sint.§.quid ergo.Accur.

b Episse.ʒ Pone exemplū ut ʃ.eo.l.peruenisse.ubi filius uel ſeruus dī capere,licet alij acquirat ēt quo momento apud eū non sit:ut ſ.de acq.hær.l.placet.Sed contra.ſ.e.aliud est capere. ubi non vī capere quod est alij restituturus.Sol.refert utrum te accipien te alij acquiraī:an cū ita accipio ut alij restituaī.hoc.n.nō ē capere.

c Tiam.posit.ʒ et poterit agere de inoffi.testʒ extraneis institutis:ut ſ.de inoffi.testʒ posthumus.non tamen peperisse vī : ut ſ.eo.l.anniculus.§.falsum.et facit ʃ.eo.intelligendum.Accur.

d TRiplici.Coniunctio.ʒ inter hæredes vel legatarios proprietatis uel usus fruc.

e Re ʒ tantum.Accur.

f ¶ Per se.ʒ id est,ita q̃ non uerbis.et est exemplum qñ duo instituū tur ſeparatim in eadem hŕditate:ut ſ.de leg.3.l.re cōiuncti. j. respō, et infrà eo.hac l.ſi i uerbis ita,quod non re:ut instituo Titium et Seium pro æquis partibus:ut suprà,de leg.iij.l.re coniuncti.ij. respon. re et uerbis quando utraque coniunctio interuenit , uerbo-

rum, scilicet & rei.& hoc subiiceit,nec dubium &c. nam medium ca sum reassumit.

a ¶ Veluti.] iungit nominum complexus ueluti,&c.nam hic ponit de coniunctis uerbis tm̃:ut probant illa uerba ex parte dimidia: ut ſ.de leg. 3. l. re coniuncti 2. rū. Azo. quasi de alia dimidia unus, de alia alius sit institutus.

& sic etiam exponit tertium respō.ʃ. uel Titius cum Mœuio &c.at medium de coniuncto re & uerbis habes necesse intelligere. tu dicere potes ut de coniūctis re & uerbis. hęc tria dicta dicant , siue per & siue perǫ , siue per cū.& intelligas de dimidia, scilicet eadē tam in primo quàm in 3.respon.ut infrà.§.pe. ibi,nel ita,Publius Męnius &c.& ſ. de legat. ij.l. Mœuio. in princ. Accursius.

b ¶ Sunto.] isti re & uerbis sunt coniuncti.

c ¶ Articulos.ʒ id est coniunctiones. Accur.

d ¶ Coniunctos.ʒ re & uerbis:uel uerbis tā tum.nam tria exempla ponit ubi detrahitur coniunctio usque in fi. primum ueluti &c. in quo est coniunctio re non uerbis , cum dicat dimidia secundū Azo: uel dic re & uerbis cō iunctos:& dimidia die eadem ut modo dixi . Et not.q̃ hoc primum non soluit:sed dic cum sit soluta oratio, quòd accipitur pro coniuncta: ut ſ. eo. sæpe.§.cū verò dicit P.Accur.

e ¶ Vel ita.ʒ secundum responsum.

f ¶ Sunto.ʒ aliàs esto.isti re tantum.

g ¶ Esto.ʒ repete uideamus an oporteat eos accipi coniunctos re & uerbis scilicet : ut Titius &c. sic nō solui tur quæstio: solues tamen ut & superiorem proximam . uel dic secūdo hæres esto. & R. utique uidentur coniuncti ut Titius &c. et hic est solu. hic.

h ¶ Videantur.ʒ Sempronius uero sit ab eis disiūctus re et uerbis. Accursius.

i ¶ Lucius Titius.ʒ tertium rñsum,ubi detrahitur coniunctio.

¶ Tres semisses.ʒ in hoc ultimo casu:et erat cā dubōnis , quia si il lud qua faceret relationem simplicem,fierent tres semisses,sed facit personalem.sic ergo vī inter eos diuidere quemadmodū si dixisset, Lucio Titio fundum,et hoc amplius Seio x.ut ſ.de leg.3.ſi sic. Acc.

l ¶ Sed eo.ʒ responsio.

m ¶ Ex parte ʒ scilicet ſeparatim re et uerbis.

n ¶ Duos.ʒ ſ.primos:tertius uero nullo mō eis coniunctus est:ut ſ. de hær.instī.Iulia. quoque. nec enim re uel uerbo coniungunt hunc tertium:ut ſ.de leg.ij.Peculio.in fi.licet in eo.ti.l Mœuio.in prin. vi deaī contra sed expone eā,ut ibi no.Et arg.ſ.de usufr.ac.l pe. Et ex ꝓdictis not.q̃ alii sunt coniuncti re et uerbis,qui insolidum uenientes faciunt sibi partes concurſu:ut ſ.de leg.3.l.re coniuncti. Alij tm̃ re:et alij tantum uerbis.sed in C.de cad. tol. per totam l.ſoli primi dicuntur coniuncti,non secundi uel terti.Item no. q̃ quidam dixerunt uerbis tantum coniunctos non habere ius accrescendi: quia in illo tit.de usufru.ac.non dicitur nisi de re coniunctis:sed malè : ut ſ. de leg.j.ſi duobus.§.fi.&c de leg.ij.Męuio.in prin.secundum Azo.Et plenius not.hanc materiam.ſ. de usufru.ac.l.j.in fi.

o ¶ Dapud Habetur.ʒ id est haberi videtur:ut & ʃ.tit.j.qui autem. & hoc secundum unam significationem uerbi habere, id est do minium habere:ut ʃ.eo.tit.l.habere.& ſ.de uerb.ob.l.ſtipulatio ista. §.habere.et ſ.de acq.rer.dom.l.rem in bonis.sed verbum penes strictius ponitur:ut ſ.ge.l.penes.Accur.

P MAsurius.ʒ alias Masurius:et aliàs,libro memoralium incipit lex ista.

† Fl. sit.

† Fl. incipit. libr. memorabilium.

† Vide Laur.Val. lib.elegan. 6.c.48.

† Hémus hic tex. ual de no.ad ꝓbādū quali ter aliqua sit cōcubina alicuius Bol.

Fl.Granius.

pus misceat:quosdam r eam,quæ vxoris loco sine nuptijs ī domo s fit:quam Græci παλλακὴν, t uocāt.

¶ Vlpinianus libro x.ad legem Iuliam et Papiam. LEX CXLV.

VIrilis u appellatione , interdū etiam totam hæreditatem cōtineri dicendum est.

¶ Herennius. † LEX CXLVI.

SOceri x & socrus appellatione, auum quoque & auiam uxoris vel mariti contineri respondeꝰ.

¶ Idem lib.2. † LEX CXLVII.

QVi in continentibus a urbis nati sunt,Romæ nati ītelliguntur.

¶ Caius. LEX CXLVIII.

NOn est sine b liberis, cui vel vnus filius , unaue filia est . hæc enim enūtiatio c , habet liberos:non habet liberos: semp plurali numero profertur d , sicut & pugillares e ,& codicilli. f

¶ Idē li.x.ad le.Iu.& Pap. L. CXLIX.

NAm quē sine liberis esse dicere nō possumus g :hūc ne cesse est dicamus liberos habere.

¶ *Minus recipit etiam qui nihil recipit hoc dicit.Bar.*

¶ Idem li.9.ad leg.Iul.et Pap. L. CL.

SI ita h á te stipulatus fuero , Quanto minus à Titio consecutus fuero,tantum dare spōdes ? non solet dubitari , quin si nihil à Titio fuero consecutus, totum debeas quod Titius debuerit.

¶ Terentius Clemens lib.v. ad legem Iuliam et papiam. LEX CLI.

DElata i hęreditas intelligi tur quam quis posit adeūdo consequi k .

¶ Caius li.x.ad le.Iul.et Pap. L. CLII.

HOminis l appellatione] tam fœminam quàm masculū cōtineri non dubitatur.

g ¶ Honestiore.ʒ ſ. nomine quàm pellicē: et propriori quā amicam : cum amica nō sit ex inhonesta causa: vt hic. et ʃ.l. late. §. amicos .

r ¶ Appellari.] ſ. scribit Masurius.

s ¶ Vxor.ʒ ſ.alia mulier,non pellex.

t ¶ Quosdam.ʒ ſ. uocare ait,ſ.Caius , inter quos erat Masurius in princ.huius legis.Acc.

v ¶ ,In domo sit.]ſ.alicuius qui nullā habet uxorem.

† aāſs Terētiꝰ Clemēs lib.2.ad le gem Iuliā et Papiam.

† aāſs, li. 4. ad le. Iuliā et papiam.

x ¶ Græci παλλακὴν.ʒ concubinam. et sic cōcordat cū Masurio.

y VIrilis.] ſ. partis. da exēplū: Si duo sunt instituti in uitiles partes,quorum vnus decesserat , uel post decessit ante aditam hęreditatem:totū habebit superstes . sic et C.de hær. instī l. ij. Sed proprie uirilis, id est æqualis:ut ſ. de leg. ꝓstan.l. virilis.in prin. Accursius.

† aāſs, Terētiꝰ Clemēs li.2.ad leg. Iuliam et Papiam.

z SOceri.ʒ prohibētur nuptiæ inter tales. exponit ergo q̃ sunt : ut ſ. de ri.ꝓnupt. adoptiuus. §. uideamus. Item prohibentur quidem tertio edicto postulare pro his personis: excipitur ut ſ.de postu.l.j.§. ait prætor.et §.fina.et l. cui. §. item Pompo.et facit ſ. eo.l.nurum.et l. gener. Accursius.

a QVi in continē tibus.] facit in fra eo.collegarū.§.j.et ſ.eod.ut Alphenus.et l.ædificia. et l.ij. et qđ ibi no. Accur.

† Concor. gl.in c. de ide eligāt. in uerbo uirū.in prag. sanc. In cōtrariū est tex.in cap. hęc imago 32.q.5.et i c.si qs.ibi, hominiaut mulieri. Contrariū tñ ē uerius ut hic in iu rib. in gl. alle. et ad ꝓdicto tex. in contrariū allegatos rñ. q̃ illud fit cā maioris expressionis ut no. Card. icle. j qō.21 de homici. et qō.9

b NOn est sine. ʒ pone exemplū. C.de cōd.insert. l.j. ubi instituitur te hęredem: et rogaui te ut reddas Titio si decesseris sine liberis.sufficit filia,et ēt neptis una:ut hic et ibi.fa.ſ.de leg.ii.eum pater.§.rogo.

c ¶ Enuntiatio.ʒ id est id quod per enuntiationem significare uolumus:siue unus,siue plus sunt liberi.

d ¶ Profertur.ʒ scilicet si iste habet liberos. Accur.

e ¶ Pugillares.ʒ ut ſ.commo.l.in commodato.§.sicut.

f ¶ Codicilli.ʒ quandoque hoc fallit in codicillis:quia in singulari numero,proferuntur:vt in ar.contra.C de sac.san.eccl. l. gñali. et iunge l.seq. cum ista. econtra qñque singularis oīo plura significat ut ʃ.eo l.in usu.& facit ſ.de lib. et posthu.l. Titius.in princ.

g NAm.Non possumus. ʒ ut quia habet unum filium.Accur.

h SI ita.Dubitari.ʒ quia pluribus legibus colligitur: ut ſ. de solu. si decem.et de uerb.obl.l.decem.et si cer.pet.l.fin. Item et quia uerbum minus continet ēt ubi non est:vt ſ.eo.uerbum amplius.in fi.

i ELata.ʒ ut si purè delata sit.

k D ¶ Consequi.ʒ per se,uel per alium.per filium, uel seruū. Et da exemplum:ut ſ.de acq.hære. is qui hæres. ubi demum delata pōt adiri,et repudiari:unde conditionalis tm̃ non dī delata , vt ibidem dicitur.arg.ſ.de leg.2. si ita re. §. sub conditione. Boñ. possessio dī delata cum decreta est:ut ſ.de suc.edic.l.j.§. decretalis.

l HOminis.ʒ pone exemplum:ut ſ.ui bo.rap.l.ij.in prin. ubi dī hominibus coactis.et est uerum quod hic dicitur figura no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cis & significat ione:ut & ſ.e.l.quiſquis mihi. vnde minus bñ inducuntur concordantiæ quæ dicunt maſculinũ concipere fœ. ut ſ.eo. pronuntiatio.& ſ.eo.l.i. Accurſius.

a INtelligẽdus. Fuiſſe.ʒ ſi morĩ mater, planum eſt:ut ſ.eo.l.etiã ea.ſi pater.& tunc idem cum de ſuo commodo quæritur: ut ſ. J.eo.quod diximus. & ſupra de ſtatu. ho.quĩ in utero.

b MIlle paſſus. ʒ Pone exemplum in præfecto urbis, qui habet iuriſdictionem uſque ad centeſimiliaria. ex quo loco incipiũt numerari, hic exponit:ut ſ. de offic. præfect.urb.l.j.§.cum urbẽ.& duc quòd mille paſſus faciunt milia re:ut colligitur ſupra ſi quis cau.l.i. Accur.

c ¶ Continentib. ʒ Roma enim continentibus ædificiis finitur ſeu terminatur:ut ſ.e. l.ii. & l. ut Alphenus. & l.ædificia.& l.qui in continentibus.

d PRoximi. ʒ da exemplum:ut ſ.e. l.proximus. & ſ.eo.in uulgari. ii. reſponſ. & idẽ in uerbo optimus, & uerbo maximus: ut ſ.e.illa uerba. idem in uerbo ſupremus. ut ſ. e.in uulgari.

e MAiore parte.ʒ Pone exemplũ olim in interdicto utrobi:ut ſupra vtrobi. Li.in prin.& inſtitu.de interdi. §. utrobi. Et no.de maiori parte anni hodie ſufficit ſi tempore litis conteſtatæ poſſideat: ut ibidem.

f QVantum ad iuris. ʒ hic erat rubrica antiqua de iis quæ pertinẽt ad iuris ſignificationẽ. Accur.

g ¶ Murus. ʒ cum cæmento:maceria ſine cæmento.ſic accipitur. ſ.communia prædio.ſi precario. Et erit exẽplum ubi dicitur quod medio pariete una domus ſunt duæ: ut ſupra communia prædio. ſi quis duas.

h ¶ Semita. ʒ lapidibus facta ſine cæmentis.Ir.

i ¶ Iter eſt. ʒ Id ergo quod eſt inter, dicitur uia,ut hic.& ſ.de ſer.ruſt. prædi.l.certo.§. ſi totus.in fi.& de ſer.l.ſi tam anguſti.& hoc improprie. pròprie autẽ differunt:ut inſti.de ſerui.§.j.ii.& iij. quæ ſunt contra.

k INuſu iuris,ʒſtricti. q.d. dum iura legimus plerũque ſingulare reperimus inuenimus pro plurali : ut i exemplis huius l. & ecõtra plurale pro ſingulari:ut ſ.eod.l.non eſt. Et no. ſupra de pe.hære.diuus.in fi. Accur.

l ¶ Anum.] dare oportebit,promittis.

m ¶ Nempe.ʒ id eſt certe.

n ETiam.ʒ dicit quòd appellatione æris continetur & aurum. ut cum dicimus æs alienum:ut ſ.eo.cedere.§.æs.& ſ.co. ſubſignatum.§ bona. & C.de bo.quæ lib.l.ubi autẽ. Quandoq; ponitur ſtrictè pro eo quod eſt ſimile auro:ut ſ.de pi. ac.l.i.& de contrah.emp. l.in venditionibus.§.inde quæritur.

o CAeterorũ.Cæteri.ʒ uel reliqui:ut ſ.de adop.le.l. cũ oprio.& ſa.C.de hær.inſt.l.ii.& ſ.e.l.poſt reliquorum.& quod ibi no.

p ¶ Nam tentat.ʒ ſcilicet dicere Marcellus.Azo.

q ILla uerba.ʒ Pone:lego vel promitto tibi fundũ meum optimũ maximumq;:ut ſ.eo.non tantum.nam licet unum tantum hæreditatem legatum: & hoc improprie: cum ſit ſuperlatiuum & reſpectiuum:& ſa.ſ.eo.l.proxi.& quod ibi dixi.

r ¶ Supremæ.] ex quib. permittitur bo. poſſ. ſecundum tab.ut ſ.de bo.poſſ.ſecũdum tab.l.j.§.i.& hoc impropriè, cũ ſit ſuperlatiuum & relatiuum & reſpectiuum:ut ſ.eo.l.proxi.

s ¶ Significatur.ʒ quia maſculinum &c.ut no.ſ.eo.l.i.

t ¶ Puerperas.ʒ Sed quæ eſt probatio hæc? Reſpon.bona.& mirab. cũ enim dicatur puerpera licet puellam recenter peperit: patet quod puer in illo nomine ſuperpera puellã ſignificat: quo tempore nec ad iudicium ire tenetur:ut ſ.ſi quis ca. l.ij.§.non propter.

v ¶ Appellant ʒ tam maſculos quàm fœminas.

x NOn eſt pupillus. ʒ ſed eſſe ſperatur.Accur.

y ¶ In utero eſt. Jexiſtimatur enim uiſceribus pars:ut ſupra, de uen. inſpi.l.i. §. ex hoc reſcripto.nec obſt.ſupra de uſucap.ſi aliena. §. Sceuola.quia ibi ĩ nato, qui non eſt portio matris: hic in naſcituro.uel dic ut ibi. Item ar.contra.J.eo. l.quod dicimus.& ſ.de iniuſt. teſt.l.4.§.ſed cum. Tutor etiam ei datus nõ tenetur ut tutor, niſi naſcatur: & tũc gerat: ut ſ.de neg.geſt.l.cùm pater.Accur.

z INuulgari. ʒ id eſt pupillari: quæ ratione ſubſtituti dicitur uulgaris eo quod quilibet ſubſtituì poteſt. ratione uero eius cui ſubſtituitur, eſt pupillaris. & da exẽplũ. J.de reb.du.l.qui duos §. nã & qui unicũ.ubi dicitur etia qui unicũ filium habet pupillũ, poteſt ei ſubſtituere his uerbis. Titiũ ſubſtituo ei filio qui ſupremus morietur. & ſic ſupremus non ponit reſpectiue: ut ſ. l. illa uerba. Sed in propria ſignificatione non dicitur niſi quando plures ſunt, & ius legitimarum hæreditatum inter eos nult ſeruari: ut ſ. de uulg. ſubſtitu. uel ſingularis. & inſti. de pupil.ſub. §.ſinguli. ſed ne fatuum putes per omnia fuiſſe teſtatorem, pone q; cũ iam nato ſubſtituit naſciturum qui tamen poſtea natus non eſſet. Accurſius.

a ¶ Proximus.ʒ ſcilicet filio.

b ¶ Solus.ʒ ut ſ.eo.proxi. & l. proximus. & quod ibi no.

c ¶ Viuis ʒ dicitur accidere viuis quando aliquod infortuniũ eis aduenit:tamen & morientib. ſimiliter accidit hic tamẽ & ſola mors ut dicit. & probatur hoc idẽ q; ſola mors contineatur cum dicitur acciderit:ut ſ.depo.l.pub.in prin.& inſti.de do.§.j.& ſ.de leg.3.uxore.§.Seia.Accurſius.

d ¶ Vulgari ſermone.ʒ aliàs uulgi. opi. & aliàs vulgi ſermone.ſic eo.anniculus.& de fun.inſtr.& inſtr.le.l.cum de lanionis. §. afinam.

e NOme n.Non eſt.ʒ ut ſi lego filiab. & poſthumis filiab. uideor legare:ut ſ.de le.1.qui filiab.in prin.Itẽ ſi do tutorẽ filio meo ut inſt.qui da.tu.poſ.§. fi.ſed nõ eſt econtra q; appellatione poſthumæ cõtineat nata: ut ſubijcit. & ſic eſt econtra inſti.qui. da.tut.poſſ. §.fi.ibi plane ſi poſthumi.Sol.ibi intelliguntẽ appellatiõe poſthumorũ cæteri liberi,ſ.nepotes poſthumi,nõ autẽ nati. Alii dicũt ibi ſpãle in tutore,ut appellatione poſthumi cõtineanẽ nati,prima placet.

f ¶ Poſthumæ.ʒ ſcilicet nomen.

g ¶ In eam.ʒ ſcilicet filiam.

h ¶ Portionis.ʒ & maximam.Accur.

¶ Herennius.† LEX CLIII.

INtelligendus eſt morti tẽpore fuiſſe [a], qui in utero relictus eſt

¶ Martianus.† LEX CLIIII.

MIlle paſſus [b] nõ à muro † urbis, ſed à cõtinentibus [c] ædificiis numerandi ſunt.

¶ Licinius Ruffinus li.7.Regu. L. CLV.

PRoximi [d] appellatione,etiam ille continetur,qui ſolus eſt.

¶ Idem li.xi.Regularum. L. CLVI

MAiore pte [e] anni poſſediſſe quis intelligitur, etiam ſi duob.menſib. poſſederit,ſi modò aduerſarius eius aut pauciorib. diebus,aut nullis poſſederit.

¶ Cęlius † li.i.de uer.ſig. L. CLVII.

QVantũ †ad iuris [f] pertinet ſignificationem, paries eſt, ſiue murus [g], ſiue maceria eſt. Itẽ uia eſt,ſiue cẽmitæ [h], ſiue inter eſt.[i]

¶ *Sæpenumero ſingulari utimur p plura li:ut Liuius, militẽ Romanũ apud Cannas Hannibal cecidit, id eſt milites Romanos. h.d. Alia exempla ſunt in textu.*

¶ Celſus li.30.Dige. LEX CLVIII.

INvſu iuris [k] frequẽter uti nos Caſſelius ait ſingulari appellatione,cùm plura generis eiusdẽ ſignificare volumus. nam multum hominem uenìſſe Romam, & piſcem utilem eſſe dicimus. ¶ Itẽ in ſtipulando ſatis habemus hæredẽ † cauere. Si ea res ſecundũ me hæredẽmve meum iudicata erit, & rurſus:Quod ob eam rem te hæredẽmve tuum [l].nempè [m] eque ſi plures hæredes ſint continentur ſtipulatione.

¶ Vlpianus li.i.ad edict. LEX CLIX.

ET iam [n] aureos numos æs dicimus.

¶ *Appellatione cæterorũ & reliquorũ etiam omnes continentur.Exempla ſunt ĩ litera.h.d.Bar.*

¶ Idem li.i.† ad Sabinum. LEX CLX.

CAeterorũ & reliquorum appellatione, etiam omnes cõtinentur: ut Marcellus ait † circa eum,cui optio ſerui legata eſt, cæteri [o] Sẽpronio. nam tentat [p], ſi non optet,omnes ad Sempronĩ pertinere.

¶ *Gloſſa ponit caſum.*

¶ Paulus.† LEX CLXI.†

ILla uerba [q], optimus maximuſque eſt,uel in eum cadere poſſunt,qui ſolus eſt. Sic & circa edictum prætoris ſupremę [r] tabulæ habentur etiã † ſolæ. ¶ Pueri appellatione etiam puella ſignificatur [s].nam & fœminas puerperas [t] appellant recẽtes ex partu: & Græci cõmuniter † παῖδια appellant [u].

¶ Idem.† LEX CLXII. †

NOn eſt pupillus [x] qui in utero eſt [y].

¶ Pomp. li.ij.ad Sabi.LEX CLXIII.†

IN uulgari [z] ſubſtitutiõe qua ei qui ſupremus morietur, hæres ſubſtituitur: rectè hæres ſubſtitutus etiam unico intelligitur exẽplo le. xij. tabul.ex quibus proximus [a] agnatus etiã † ſolus [b] habetur. ¶ Si quis ita in teſtamento ſcripſerit,Si quid filio meo accidrit, Dama ſeruus meus liber eſto. mortuo filio, Damas liber erit,licet enĩ accidat † & uiuis, [c] .attñ † vulgari [d] ſermone etiam mors ſignificatur.

¶ Vlpia.li.xv. ad Sab. L. CLXIIII.

NOmen filiarum & in poſthumam cadere,quæſtionis nõ eſt :quamuis poſthumæ † non cadere in eam, quæ iam in reb.humanis ſit certũ ſit. ¶ Portiõis [h] † Partem.

† alias, a.

† aĩs, dixit.

† Fl. ſibi

† Fl. deeſt, pãrtem.

† Manuſcript. peruenìſſe.

† Cuiac. ubique.

† Fl.quorũ loco querque.

† munere.

† aliàs,cibariis.

† aliàs,penim totã, &c.

† Fl. deeſt, Offilius.

† Fl. deeſt, teſtator.

† Fl. Sedertition.

† Fl. Sulpurata.

† Fl. de hęrede.

† Fl. Aelius Gallus li. de uerb. q̃ ad ius pertinẽt, ſignificatione.

† Fl. incipit paries eſt &c.& pcedentia uerba sũt inſcriptionis.

† al. Terentius Clemens li.xi. ad legem Iuliam & Papiam.

† al.Mace. li.j.ad legẽ Iuliam & Papiam.

† Fl. miliario.

† Concor. tex. in c. is cui. §. ſi uero. cum ibi no.de præbẽ. li. 6. & ad id quod ſequitur in gl. concor. tex. in cap. pluralis.cũ glo.& not. eo li. de regu.iur.

† Fl. Sedet titione uid. §.ſed quia. Inſti. de fideicõ. hæred.

† al. Pompo.li. 2.ad Sabinum.

† Fl. eſt l.

† aliàs, &

† παῖδια. cõiter appellatur.

† al.Vlpia. li.7. ad Sabinum.

† Fl.161.

† Fl.162.

† Fl.&

† Fl. accidant.

† Fl. ſed uulgi.

† Fl.partitionis.

De hac ptitiõe uid. §.ſed quia. Inſti. de fideicõ. hæred.

a ¶ Partem.ʒ aliàs maximã partẽ:ſcilicet iubere præſtari & poſſe &c.aliàs maximã partiri: & tunc ſub parte.q d. poteſt iubere diuidi & pſtari poſſe viceſi. &c. ſcilicet iubere diuidi & præſtari poſſe.uel dic maximam poſſt &c.ſcilicet paruã:& ſic ſubaudies ſemper.

b ¶ Et prout libuerit.ʒ ſcilicet proferenti.

c ¶ Adiecta.ʒ habes exemplum C. de iure emphy.l.i.& inſtitu.loca.§.adeo.itẽ ſ.de uſufru.l.etiam.

d ¶ Habere. ʒ pone exemplum in ſtipulatione licere habere ut ſupra de uerb. obliga. ſtipula.iſta.in princ.& §.habere.& j.e.hãe.& facit de uerbũ peruenire.ut ſ.e.aliud eſt.2. reſponſ. & quod ibi no.Accur.

e VEniſſe. ʒ quãtum ad legata, non quo ad æs alienũ. ut ſ.ad Trebel. l.j.§.is qui quadringenta. & C.de iure delib.l. ſcimus.§.i. & fa. ſupra e. l.aliud eſt. & ſ. quod cum eo.ſi filius.§.fi. & ſupra eod.ſubſignatũ. §.bona & ſ.ne quis eũ qui in ius uo. l. pen.§. docere.

f VRbana. ʒ pone exemplum: ſi teſtator legaucrit ſa miliam urbanam, uel ruſticã: qui contineantur in qualibet familia.ut ſ.de leg.3.ſeruis urbanis.

g ¶ Nõ loco. ʒ aliàs non genere, ſed loco. aliàs non loco, ſed genere, ſcilicet miniſterij:& hæc uera. nam licet in prædiis ruſticis ſit, ſi tamen operã ruſtica non faciat,de urbana familia eſt: ut d. l. ſeruis. ſic & prædiũ ruſticum diſcernitur ab urbano ſi loco, ſed qualitate:ut j. eo.l.urbana prædia. & C. de præd. mino. ſi prædiũ.

h ¶ Aliquis. ʒ ſcilicet ſeruorum urbanorum hactenus, nũc diſpenſator ſeruorũ ſcilicet ruſticorum. non eſſe numero urbanorum,ſcilicet deinceps. veluti &c.

i ¶ Auillico.ʒ quãtum ad habitationem: ſed in diſpenſando diſtat.nam villicus non diſpenſat,ſed fructus congregat: ut ſupra de inſtitu.l.ſi cum uillico.

k ¶ Inſularius.ʒ qui inſulas cuſtodit.

l ¶ Ex numero familiæ.ʒ ſui deamus quem in quà familia numerauit & tenuit:ut & dicta l.ſeruus.§.i.2. & 3.

m ¶ Ex vicariis.ʒ ut ſi ſeruo urbano ruſticum pro vicario aſsignauit,& is vicarius urbanus videatur. Azo.& facit j.eo.is qui natus.

n ¶ Pernoctare.ʒ pone exemplum ex lege ſupra de offi.præſ.illud & pernox dicitur qui tota nocte uigilat. Accur.

o ¶ Per.ʒ ſic alias de:ut ſupra depoſiti.l.i.in prin.Accur.

p CArbonum.Materiam. ʒ ſcilicet carbonum ut aſtellæ ſiue ligna.non ſunt ergo carbones:ſed nec ſunt ligna ad coquẽdũ uel calefaciẽdũ,q̃ pprie ſunt ligna: ſed ad carbones ſunt materia.ſic probatur ſ.de le.3.ligni.in prin.& §. ſi lignum.ſic ergo appone materiati non continetur materia: ut hic. unde appellatione libri non continentur chartæ:ut ſ.de le.3.l.l.brorũ.§. quod tamen. Nec econtra appellatione materiæ continet materiatũ:ut de leg.3 ſeruis.R.

q ¶ Sed an lignorũ.ʒ appellatione continetur materia carbonũ.

r ¶ Proprium genus.ʒ ſcilicet titionum. Accurſius.

s ¶ Sulphurata.ʒ ſcilicet ligna ut melius ardeant:& in hoſtium caſtra iaciantur.Accurſius.

t ¶ Diffinitionẽ. ʒ ut habeant proprium genus, uel dic contra id eſt ad lignum trahantur:quod verius eſt, ſecundum Azo.

v * Parata.ʒ ſcilicet ligna ut lumen miniſtrent: diſcũbentib. ut ſit in montanis,& etiam in prouincia.Accur.

nomẽ non ſemper dimidiũ ſignificat::ſed prout adiectum eſt: põt n.iubere † aliquis & maximã partem † partiri,poteſt & viceſimã, & tertiã,& prout libuerit [b].ſed ſi non fuerit portio adiecta [c],dimidia pars debetur. ¶ Habere [d], ſicut peruenire,cum effectu accipiẽdum eſt.

¶ Pomp. li.v.ab Sab. LEX CLXV.

VEniſſe [e] †ad hæredem nihil intelligitur,niſi deducto ære alieno.

¶ Idem li.6.ad Sabi. LEX CLXVI.

VRbana † familia & ruſtica nõ loco [f],ſed genere diſtinguitur. poteſt enim aliquis [g] diſpẽſator non eſſe vrbanorum ſeruorũ numero: ueluti is qui ruſticarum rerum rationes diſpẽſet,ibiq; habiter † & non multum abeſt à uillico † . Inſularius [k] autẽ urbanorum numero eſt. Videndum tamẽ eſt,ipſe dominus quo † quenq; loco habuerit: quod ex numero [l] † familiæ & vicariis † [m] apparebit.

¶ Pernoctare [n] extra urbẽ intelligendus eſt, qui nulla parte noctis in urbe eſt. Per [o] totam enim † noctem ſignificat.

¶ Vlpia.li.2 5.ad Sa. LEX CLXVII.

CArbonum appellatione ait Offilius materiã [p] non contineri.ſed ãn lignorum [q]? Et fortaſsis quis dicet nec lignorũ. non enim lignorũ gratia teſtator † habuit.Sed † titiões,& alia ligna cocta ne fumum faciãt, utrũ ligno, an carboni, an ſuo generi, adnumerabimus ? Et magis eſt ut proprium genus [r] habeatur. Sulphurata † [s] quoque de ligno, æquè eãdẽ habebunt definitionẽ [t]. Ad faces quoq; parata [u], non erunt ligno rum appellatione comprehenſa, niſi hæc fuerit uoluntas [x]. Idẽ [y] eſt & de nucleis oliuarũ: ſed & de balanis idem † eſt : uel ſi qui alij nuclei [y] ſunt. De pinu autem integri ſtrobyli, ligni appellatione continebuntur.

¶ Paulus.li.4.ad Sa. L. CLXVIII.

PAli [z] & perticæ in numerum materiæ redigẽdi ſunt:& iõ li gnorum appellatione non continentur.

¶ Idem li.v.ab Sab. LEX CLXIX.

NOn tantùm in traditionib. ſed etiam ĩ emptionibus,ſtipulationibus,& teſtamentis adiectio hęc,Vti optimus maximuſq; eſt,hoc ſignificat,ut liberum præſtetur prædium,non ut etiã ſeruitutes ei debeantur [a].

¶ Vlpianus. † LEX CLXX.

HAeredis appellatione oẽs [b] ſignificari ſucceſſores,credẽdũ eſt,etſi uerbis nõ ſint expreſsi.

¶ Pomponius. LEX CLXXI.

PEruenìſſe ad te rectè dicitur, quod per te ad alium peruenerit:ut in hæreditate à liberto [c] per patronum filiumfamil. pñi eius † adoptiuo acquiſita reſpõſum eſt.

¶ Vlpia.li.39.ad Sab. L. CLXXII.

LIberti [d] appellatione etiã libertam contineri placuit.

¶ Idem li.39. ad Sab. L. CLXXIII.

COllegarum appellatione ii continẽ,qui eiuſdẽ [e] ſunt poteſtatis [f]. ¶ Qui extra [k] contiẽntia urbis eſt, abeſt: cęterũm, vſque ad continentia non abeſſe videbitur.

¶ Idem li.40.ad Sab. L. CLXXIIII.

ALiud eſt promittere furem non eſſe:aliud furto noxaq; ſolutũ. Qui enim dicit furem non eſſe,de hominis propoſito loqui hic libertus à patre eiuſdem militis poſteà eſt adoptatus. Sed quo potuit tenere adoptio:ut ſ. de ſta.ho.l.fi.& de adop. ſi pater.in fin.& de in ius uo.ſed & ſi.§.2.Rñ. tenuit per principem:ut ſ.de ſta.ho.l.2.

g LIberti.ʒ prædio legato liberti, liberti & libertæ cõtinentur ſ. de leg.2.cum pater.§.cũ inter.& facit ſ.eod.patronæ. & quod no.ſ.eo.l.i.Accurſius.

h ¶ Eiuſdem.ʒ id eſt qui habent ſimilem poteſtatem.

i ¶ Poteſtatis.ʒ ut duo cõſules:ut ſupra de offi.proconſul.l.i. §.1. & ſ.de manu.vin.l.apud filium.§. apud collegam. Item & duo tutores.nã & ipſi poteſtatẽ hẽnt:inſti.de tut.§.tutela eſt.quandoq; tamẽ ponitur pro familiari ſocio:ut in Topicis Ariſtotelis.

k ¶ Qui extra.]pone exẽplum ſ.de procur. l. & qui in foro.ubi uidetur procurator abſentis.Item facit ſupra de procu.l.& qui in cõtinentibus.Et nota quod multis modis dicitur abſens:ut no.ſ.eodem abſentiam. Accurſius.

l ALiud eſt ʒ qui ſeruum vendit, debet promittere nõ eſſe furẽ ſui uel alterius rei. Itẽ no.ſolutum eſſe:ut ſ.de actio. empti. l. ex empto.§.& ſi ignorantis.Item ſi hęc adſunt debet prædicere:ut ſ. de ædilitio edicto.l.quis ſit fugitiuus. §. quòd aiunt.& leg.ſi furtum. & de euictio.leg.Lucius.

'Vide Alciat.li.2.ptermiſſor.

† Fl. deeſt, idem.

†lib.33.ad Sabinum.

†lib.16.ad Sabinum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FAciendi.¶ quod met.cā factum erit &c. ut ¶.quod met.cā.l. j. in prin.exponit factum & solutum uel redditum:ut in eo.tit.l.ex. a & j.eo.l.uerbum facere,& n ot.ut dixi ¶.eo.l.licer.

b Olutionis.¶ habes idē ¶.de sol. solutionis verbū.& dic,ut no. ¶. eo.liberationis.

c ¶ Satisfactionem.¶ in alia re ad uoluntatem creditoris.Accur.

d NAtura. Mutationes.¶ termi norum dissimiliter ac ceptorum: ut ecce res diuinæ sunt in bonis nullius.sed quod in bonis nullius est concedi tur occupãti:ergo res diuinæ conceduntur occupanti : quod est falsum. & termin⁹ nul lius dissimiliter in positione & assumptione ponitur : nam primo censura,secundò secũdum naturam . & plenè de his not.infrà tit. j.l.ea est.

† Fl. qui fecit.

† Fl. ραγάτου. Alciatus uerosophisma . tu dispice.

e Ecuniæ.¶ hic dic ut no.¶.eo. l.pecuniæ.& l.rei. Ac.

† De hac dictione ui de Ale. ab Ale.libr.4. cap.15.

† Fl. deest, etiam.

f ¶ Iuris.¶ vẽdita hẽ redita e ipsum ius, nõ autẽ res de hæredita te uidẽtur venditunde non præstatur euictio eis euictis : ut ¶.de hæred.uen. l. 2. in princ. rés ergo ipsæ nõ sunt hæreditas:ut hic, & ¶. de bon. poss.l.3.¶. hæreditatis appellatiõe . et de petit.hæred.l. hæreditas.

† Fl. quoq;

† qui ambiget alias,q approbet .

g Quod.¶ nomen

h ¶ Et decessionem.¶ id est diminutionem:si cut & peculium : ut ¶. de pecu. l. peculium nascitur.

i ¶ Vel.¶ pro saltem.

k ¶ Maximè fructibus.¶ ut suprà de peti. hæredi. item veniunt ¶.fructus autem.& l. illud.¶ prædo. & C.de per.hæred.ed.si post motam.in fin. Maximè autem ideo dicit , quia ex alijs augetur:ut suprà de peti.hæred. sed & si lege.¶.augetur.& l.quod si oues.& l.ancillarum.& l.post fe.& l.sequen.

l ¶ Generale est.¶ id est quandoque strictè quandoque largè ponitur.Accur.

m ¶ Sit petitio.¶ & hoc modo accipitur ¶. de actio.& oblig.actionum genera.& C.de hær. uendi.l.fi.

n ¶ Personales.¶ & sic strictissimè accipitur ¶.de actio.& obliga.l. actio in personam.Accur.

o ¶ Fideicommissorum.¶ quæ olim officio,non act.petebantur:ut institu.de fideicommiss.hære.in prin.sed hodie etiam per actionẽ:ut C.communia de lega.l.2.Accursius.

p ¶ Aliæ sunt.¶ ut petitiones satisdationum, legatorum & fideicõmissorum,& dam.infect.sed hæc largissimo modo continẽtur actionis nomine:ut ¶.de actio.& obl.l.actionis uerbo.

q ¶ Debuit.¶ uel debere,uel debitorem esse,idem est:pone ergo exemplum ¶.de fideiuss.l.fideiussor.¶.fideiussor.& facit.¶.eo.l. creditores.& l.si cui.& quod ibi not.Accur.

r ¶ Siue ciuilis.¶ ut rei uendica.

s ¶ Siue honoraria.¶ ut Publiciana.Accur.

t ¶ Persecutio.¶ de hac ¶ proximo.Accur.

v INter hæc verba.Apparet.¶ alias paret. & alias apparet. & da exemplum ¶.ad le.Aquil.si seruus seruũ.¶.tertio capite.& inde ad leg.Aquil.in prin.Item aliud ¶.ui.bo.rap.ptor ait,cuius dolo malo.¶.hæc aũt actio. Item aliud ¶.de dolo. arbitrio. in prin. Itẽ aliud ¶.fi q¶ ius di.non ob.l.j.¶.fi. Itẽ aliud ¶.qui satisf. co.l.2.¶.fi. Itẽ aliud x ¶.de dam.infe.l.4.¶.deinde. Accur.

x VGurij.Vrbanis.¶.repete conuenit.

tur:qui furto noxaq; solutũ,nemini esse furti obligatum promittit.

¶ Pompo.li.2.ad Sabi. L. CLXXV.

FAciendi a uerbo, reddendi causa etiam continetur.

¶ Vlpian⁹ li.45.ad Sab. L. CLXXVI.

SOlutionis b uerbo,satisfactiõnem c quoque omnẽ accipiẽdam placet. Soluere dicimus eũ qui id facit,quod facere ꝓmisit.

¶ Idem li.48.ad Sabi. L. CLXXVII.

NAtura cauillationis, quam Græci παραλογισμὸν appellauerunt,hæc est,vt ab euidẽter ueris per breuissimas mutationes d disputatio ad ea quæ euidenter falsa sunt,perducatur.

¶ Idem li.49.ad Sab. L. CLXXVIII.

INecuniæ e uerbũ non solum numefatam pecuniam cõple ctitur,uerũ etiam f omnem omni no pecuniam, hoc est omnia corpora. Nam corpora quæq; pecuniæ appellatione cõtineri, nemo est qui ignoret g. ¶ Hæreditas nomẽ iuris h est,qd i & accessionem & decessionẽ k in se recipit. Hæreditas aũt uel l maximè fructibus m augeꝛ. ¶ Actionis uerbum & generale. n est & spãle.Nã omnis actio dicitur, siue in personam,siue in rem sit petitio o.Sed plerunque actiones personales p solemus dicere.Petitionis autem uerbo,in rem actiones significari uidentur.Persecutionis uerbo,extraordinarias persecutiones puto contineri:utputà fideicommissorum q , & si quæ aliæ r sunt quæ non habent iuris ordinarij executionem. ¶ Hoc uerbũ debuit s, omnem omnino actionem cõpre hẽdere intelligitur,siue ciuilis t, siue honoraria u, siue fideicõmissi fuerit persecutio .

¶ Idem li.1.ad Sabinũ. L. CLXXIX.

INter hęc uerba, Quanti ea res erit.vel, Quanti eam rem esse apparet † u,nihil interest. in utra que enim clausula placet uerã rei æstimationem fieri.

¶ Pompo.li.30.ad Sab. L. CLXXX.

TVgurij appellatione, omne ædificium quod rusticę rei † magis custodiendæ conuenit q̃ quod urbanis x ædibus,significatur. Officilius ait tugurium à tecto, tanquam tegurium † esse dictum:ut togam,ꝙ ea tegamur † .

¶ Idem li.35.ad Sab. L. CLXXXI.

VErbum † illud pertinere, latissimè patet. nam & iis rebus petẽdis z aptũ est , quæ dñij a nostri sũt:& iis quas iure aliquo b possidemus, quamuis nostri dñii non sint. Pertinere ad nos etiam ea dicimus,quæ in nulla eorũ causa sunt: sed esse possunt c.

¶ Vlpi.li.29. † ad edi. L. CLXXXII.

PAterfam.peculiũ habere non potest d,quemadmodum nec seruus bona e.

¶ Idem li.27.ad edi. L. CLXXXIII.

TAbernę † appellatio declarat omne utile ad habitandũ ędificium: non † ex eo quod tabulis claudatur. ¶

¶ Paulus li.30.ad edi. L. CLXXXIIII.

INde tabernacula,& contubernales h dicti sunt.

¶ Vlpia.li.29. † ad edi. L. CLXXXV.

INstructam autem tabernã sic accipimus,quæ & rebus & hominibus ad negotiationem parata constat i.

¶ Idem li.30.ad edi. L. CLXXXVI.

COmmendare k †, nihil aliud est quam deponere.

¶ Idem li.30. † ad edi. L. CLXXXVII.

VErbum exactæ pecuniæ, nõ solũ ad solutionẽ referẽdũ est, uerũetiam ad delegationẽ † ,

Idẽ † li.20.ad edi. L. CLXXXVIII.

HAbere, duobus modis dicitur: altero iure dominii : altero obtinere sine interpellatio-

y ¶ Tegatur.¶ aliàs tegãmur & aliàs tegatur.& nõ.deriuationẽ & interpretationem cuiuslibet nominis in causis . sic enim argumentamur . tutor est, ergo tueri debet . uel, tuetur: ergo est tutor. Item testamentum est testatio mentis . Aristoteles uocat hanc argumentationem ex denominatiõe:uel ex ui nominis quam etymologiã dicimus. sed. argum.contra.¶.eo. l. tabernæ.

z VErbum illud. pẽdis. ¶ cũ non possidemus . Accursius.

a Dominij.¶ uel quasi dominii.

b ¶ Iu re aliquo.¶ id est tiũ. vel ex causa pignoris : uel etiã si nullum habemus ius quãtum est contra nõ dominũ : ut C. de rei uẽ. l.res alienas . & sic rectè legitur . vel dic ꝙ hæc dictio quamuis, non refertur ad proximum dictum:sed suprius hoc modo: petentis inquam à nobis nõ possidentibus quamuis &c.ut quia Publicianam vel hypothecariam habemus.

c ¶ Possint.¶ ut quæ ex aliquo cõtractu nobis debentur . & facit ad hãc l. suprà de edẽ. l.prætor.¶.hoc edicto. & ¶. pertinere . & suprà quemadmodum testa.ape.l. secunda.¶. ad causam.

d PAterfamiliàs . Non potest.¶ Intellige prout accipitur peculium ¶. de peculio . Et da exemplũ C.de inoffi.testa.l.fin. in fi. si autem aliter accipias, potest habere: ut ¶.ad Trebel.l.cogi. in princip. & suprà de leg. 3. fi chorus.¶. j. quæ sunt argu. contra quor modis dicitur: not.¶.de pecul. in rub. Accursius.

e Nec seruus bona.]de hoc da exemplum suprà ex quib. cau. ma. l. rectè.

f TAbernæ.¶ da exemplum ¶.de fundo instruc.& instru.leg.l.tabernam.ubi fuit legata taberna. Accur.

g ¶ Claudatur.¶ dicitur taberna omne ædificium: sed extra sumpta significatione.

h NAde tabernacula & contubernales.¶ seruus & ancilla contubernio iunctiꝰ:ut j.e.l.liberorum.¶.sed Papirius.uel soci) in exercitu & in eodem tentorio:ut ¶.commo.l.rem mihi.¶.j.

i INstructam. Constat.¶ fa.¶.de fun instruct.l.tabernam.

K COmmendare.¶ pone exemplum ¶. depositi.Lucius.& hoc in rebus.in hominibus autem ponitur pro laudare.ut ¶. man. l. si uero non remunerandi. ¶.cum quidam.Accur.

l VErbum.Ad delegationem.¶ soluit enim qui delegat:ut ¶.ad Velleia.l.quamuis.¶.interdum.Azo.& per consequens creditor uidetur exegisse,cum debitor sit liberatus.ut supra de tuto. & curato.dat.si probatum.& suprà de fideiussorib. qui debitorem.& l. qui

† Fl.paret.

† Fl. rusticę magis custodiæ.

† Fl. tegularium.

† Adde gl. in ca. inter dilectos . de fide instru. & ic. ad fedẽ extra de rest. spol. & ic. cũ ecclesia sutrina . de cã posse . & propriè & qd importet notaui in apostil.ad Gul. de cug.in l. domũ. n.j. in uer. ptingere sitgũa le.C.de rei uend. & ad Izc.Rebuf si. in l. oẽs nu.2.ꝺ col. fund.patri. lib.11.C.

† Fl. xxvij.

† Vacat vox non. si interpretationẽ Sexti Pompeii Festi, & aliorũ penè oium rãmaticorũ sequamur.

† Fl.dubit.

† Fl.28.

† Concor. tex. in l. publia. ¶. depositi. tex.in canone. ne quis. 22.q. v. tex. in c. j.depositi. extra tex.in l. cũ hæditas. depositi. C. & ibi Bart. & Pau. & Fran. Cur. ad Paul.ad do ego tex. in c. nemo deinceps. de electio. in vj.

† Fl.32.

† Fl.li.33. Paulus . Soluere dẽ ꝙ delegat.

qui sat isfdare.in fi.& ¶.man.inter cãs.¶.abesse.Sed arg.contra.¶.sol. matrimonio.si cum dotem.in prin.sed ibi speciale fauore dotis . uel fuit ibi mulier decepta dolo delegantis.

a ¶ Emerit.¶ uel ex alia cã habeat: siue possideat: siue non : ut ¶. de verb.obl.stipulatio ista.¶.habere.& dixi de hoc ¶.eo.l.id apud se.Ac.

b ¶ Siue personis.¶ id est fideiussoribus.

c ¶ Siue reb.¶ id est pignoribus: nam nomen rei generale est, ad omnem causam pertinens,ut hic: & suprà de pt stip.l.j.¶.communes . si tamen testator uel lex præcipiat caueri sine fideiuss. uel pignore : intelligitur. ut C.eo.l.3. cum in gene ribus sit electio debitoris:ut insti.de act.¶. præterea.Accur.

† Fl. Curarer.

† Fl. Vlpianus lib.34. ad edictũ.

d FAcere.¶ aliàs facere oportere:puta dolum abesse, uel licere mihi habere. aliàs facere non oportere,ꝺolũ abesse, uel aliquid per quod mihi habere non liceat : & sic da exẽplũ ¶.de uer. obl.inter stipulanté.¶. & qui sponder.& facit institu.de nupt. ¶. si uxor tua.& ¶. de legat. ij.cum pater. ¶.1 ogo. & j.eo. uerbũ facere & dixi ¶.eo.l.licer.in fi. Accursius.

† Fl.Vlpianus lib.37. ad edictũ .

† Fl.modicã:ut taxatio hęc soli dos decẽ.

† Fl.minusculum.

† Fl.paret.

† Fl.Vlpianus lib.43. ad edictũ .

† Vide in hoc Alc. li.de punc. it ca.13. et Vallam li. elega. 6. c.

† Fl Analitiũ nuptialitum.

† Fl.46.

e ¶ Peculiares . Domicilium.¶ ut ibi habitent : & sic Romani : ut suprà de statu homin.l. in urbe. Accursius.

f ¶ Non eos.¶ scilicet duntaxat . uel dic secundo non eos , sed omnes.& secundũ hoc aliud est in ciuitate in qua natus est. nihilominus enim eius ciuitatis dicitur, licet alibi habeat domicilium: ut C.de adopt.l.i ado ptionem.& ¶. ad munic.l.assumptio.in prin. & ¶.i.

g INter diuortium. Futurum.¶ & sic inter spõsos:& plene dixi suprà eod.inter stipulatiõnes.¶.diuortium.Accursius.

h ¶ Eunt.¶ ut suprà de diuor.& repud.l.2. hoc autem inter sponsos non est.

i HAec adiectio. Plurisve .¶ da exemplum:ut ¶. de in lit.iuran.cum furti.Accur.

K ¶ Modicam.¶ id est duos aureos:ut ¶.de dolo.l. idem. secundum quosdam.alij usq; ad quartam eius qđ principaliter dr,i.de quo agitur:argum.C.de inoffic.testa.si quis in suo. ubi quartam appellat minusculam,tu dic arbitrio iudicis:ut ¶. de iure deliberan.l.j.¶.ait prætor. Item facit ¶.ex quib.cau.maio.l.ab hostibus.¶.sed quod simplice et suprà si quis cau.l.et si post tres.et quod ibi in hoc dixi.et ¶.prox. ¶.hæc adiectio etc.

l ¶ Solidorum.¶ hæc est quasi expositio principij legis etc.

m HAec uerba.¶ hic da exemplum,et dic plenè ut dixi suprà eo. l.inter hæc uerba.

n ¶ Apparet.¶ alias paret.

o ¶ Referuntur.¶ quia non ex affectu pretia rerum constituuntur: sed communiter statuuntur:ut ¶.ad legem Falc.pretia .

o ¶ Referuntur.¶ singulariter:uel ad affectionem.

P INter donum. Cum cã.¶ strictè hic accipe munus.ut ¶.eo. l. munus.in fine.aliàs aliter:ut in ea.l.in princ.et ¶.eod.l.munus.et est exẽplum ¶. de bon. liber. l. Iulia. sed xenium his non connumerabitur:ut ¶. de offic.procon.solent.¶.fi.

q PRoñtiatio.¶ pone exemplum ut dixi ¶.eo.l.j.

r ¶ Masculino.¶.facta.

s ¶ Sexum.¶ ſ.masculinum & fœmininum.

r ¶ Plerunque.¶ plerunque dicit propter id quod ¶.de uend.in posmit.l. i.¶. quæritur . & ce le.¶.l.lucius.¶. quæsitum.

v ¶ Accepta est.¶ scilicet appellatio familiæ, sex scilicet mosis, ut ¶. usque in fin. & C. eo.l.fi.Accur.

x ¶ Diducitur.¶ aliàs reducitur.& aliàs separatur.

y ¶ Familiam . ¶ id est substantiã.¶.fic accipitur.C.eo.l.fi in fin. & suprà ad Treb.nam quod ad ius.¶.fin.cum dicit.ius familiæ erciscundæ, id est hæreditatis diuidendę.

z ¶ Ad personas.¶ ecce ſcẽda significatio.

a ¶ Lex familiæ . ¶ quę sic dicebatur quia de familia tractabat. Azo.

b ¶ Ex ea.¶ hęc sunt uerba legis. & dic ex ea, ſ.familia liberti.

c ¶ Inquit.¶ ſ.lex.

d ¶ In eam familia.¶ ſ.patroni. & supple bona uenirent . & sic accipitur instit. de bo. poſſeſſ.¶.quinto. & ¶. cũque antea.

e ¶ De singularib.¶ scilicet patrono & eius filio uel filius.Azo. uel etiam agnatis patroni. ut ꝺ.¶. instit. de bon poſſ.

f ¶ Familiæ .¶ ecce tertia significatio.Ac.

g ¶ Et ad corporis.¶ & pro eriam.q. d. non solum ad singulares, uel ad speciales personas.

h ¶ Aut natura.¶ i.naturali coniunctione in teruenientę. nõ enim sunt in potestate nostra filij nostri iure naturali: imó iure ciuili: ut instit.de pa.po.quod subijcit,aut iure,ſ.ciuili.ut in adop.alij dicũt natura, i. iuregent. ut cum quis capitur ab hostibus.uel iure ciuili, ut cum quis patitur se uenundari ad ptiũ participandum : ut instit. de iure personarũ.

† Fl. deeſt, familiæ.

† Fl. euenit.

† Fl. Seruit uti.m .

Sed ad hanc non bñ cõueniunt exãpla sequentia:ut puta &c. sed ad primã bñ.hoc ergo mõ uulgariter dr familia. & iste est dñs familiæ: & hic est de familia talis episcopi uel prælati alicuius.Accur.

i ¶ Vt puta.¶ hæc exempla sunt et eorum qui sunt in potestate , et eorum qui exierunt:et denominantur ab hac adiectione familias.

K ¶ Solam personam .¶ ſ. quod est sui iuris: sed ẽt ius.i. dominiũ quod habet in domo: uel potestate quam habet in filios fi quos hẽt. et hoc tertio modo sumitur ¶.de his qui sui uel ali.iur.sunt.l. nam ciuium.et ubicunque dicimus paterfam.et filiusfamil.

l ¶ Propriąm familiam] i.existentiã sui iuris,et dñium domus .

m ¶ Communi iure.¶ ecce quarta significatio pro agnatitia cognatione:sic accipit ¶.de ado l.q. in adoptionẽ.et instit.de le.ag.tu.¶ prin.

n ¶ Nam et si .¶ bene dico unam familiam censeri omniũ agnatorum iure cõi.nam iure proprio quisque de cognatione habet propriam.et hic dic,nam et si.i. quamuis.

o ¶ Familias habent.¶ sin eam significationem quã ¶.prox.¶.dixi.

p ¶ Et gente.¶ i. consanguinitate siue agnatione.

q ¶ Seruientium.¶ aliàs seruitutum.et aliàs seruientium, id est ser-

Universidad de Deusto
Biblioteca

norum.& est quinta significatio.
a ¶ De furtis.ʒ id est de publicanis,ubi de furtis loquitur: ut ſ.de publi.l.j.in prin.& § familiæ.Azo.
b ¶ Seruorum.ʒ uel liberorum qui tamen seruiunt publicano in eo ministerio,ſ.uectigalis:ut hic subiicit:& ſ.de pub.l.j.§. familiæ.
c ¶ Edicti.ʒ id est alio edicto de quo habemus ſ.ui bo.rap.l. 2. in princip.licet ibi expreſsè mentionem familiæ non faciat.sed fit in ea.l.§ hæc actio.& §.familiæ.& accipitur sic eodem modo ut & superiori proxi.§.
d ¶ Coactis.ʒ id est cōgregatis: & sic comprehenditur tantum illi qui ministrāt in ea uiolentia: siue liberi siue serui sint: ut d. §. familiæ.
e ¶ Item redhibitoria.ʒ& hic accipitur eodem modo: ut ſ. & habes hoc exemplum suprà de ædi. edi. l. j. §.ſi quod mancipium. & l. ædiles etiā.§.familiç.
f ¶ Interdicto.ʒ& hic dic eodem modo: ut ſ. & est exemplum ſ. de ui & ui arma.l. j. §. familiæ.Accur.
g ¶ Continentur.] appellatione,ſ.familiæ.
h ¶ Item appellatur.ʒ ecce ſextus modus.
i ¶ Memoriæ.ʒ quia fit in memoriam.
k ¶ Mulier.ʒ hic accipitur ut ſ.§.communi iure.
l ¶ Caput & finis ſ.ʒ caput quia à filijs eius incipit patria poteſtas ſecundum R. & finis: quia in ea finitur patria poteſtas & agnatio: & incipit cognatio:ut inſti.de leg. agn. tut.§.j & j.l prox.§.fęminarum.
m ¶ Familiæ.ʒ apta ad tertium & ad quartū & ad ſextū modū ſuperioris legis:& est sic in principe & cōmilitonibus ſuis : ut ſ. de teſt. mili.l.j.§.j.
n ¶ In familia.ʒ i.poteſtate uel agnatione: ut inſti.de leg.agn.tut. §.j. & ſ.l. proxi. in fin. sed uidetur quod filij sequantur matrem : ut ſ. de ſta.ho.l. cum legitimæ & ad muni.l.j. in fi.quæ sunt contra. sed illud quo ad originem:
Item opp.C.de libe.cau.l.fin.sed ibi quo ad ſtatum.
o ¶ Ndicaſſe.ʒ da expēlum ſ.ad Syl.l.ſi quis in graui.§.ſi ex ſtipulatu & §.utrum.ubi dī q̄ seruus qui indicauit occisores domini efficitur liber.item pone exemplum ſ.de iniur.l.lex Corne.in fi. ubi remuneratur qui indicauit eum qui famoſum libellum compoſuit.dic ergo detuliſſe.ſ.in publicam notionem.
p ¶ Arguiſſe.ʒ i.argute & plene probaſſe, & per teſtes accuſaſſe: hoc ſolum ſufficit:et conuiciſſe puta per confeſsionem.ſi hæc uel horum aliquid facit,habet prædicta præmia.et facit ſ.de iure fiſc.l.ſenatus.§.ſi quis.et l.deferre.et l.j.
q ¶ Rbana. Accipimus.ʒ in ciuitate uel in uilla ſint:ut ſ.com.ſ.l. j.et j.eo.fundi.a.rñ.et inſti.de ſerui.§.prædiorum.
r ¶ Stabula.ʒ hic est contra.ſ.qui.cau.pign. tac.contra.l.eo inre. §. ſtabula.Sol.ibi non ſunt coniuncta ædificijs:hic ſic. Vel hic gratia habitandi fuerunt facta:ibi non.uel ſolue ut ibi.
s ¶ Meritoria.ʒ i.habitationes ex quibus meretur mercedem.
t ¶ Prætoria.ʒ prætoria dicuntur loca in quibus paterfamil.reſidebat.

† Fl. seruorū demonſtrāt huius rei.

† Fl. deeſt, reum.

† Fl. Idem li.2. de omnib. tribunalib.

† Fl. Sed ſi prætoria.

† Fl. hort°.

† Fl.libr.2. ad edict. p uinciale.

quoque ſolemus appellare familiam:ut in edicto prætoris oſtendimus ſub titulo de furtis[a], ubi prętor loquitur de familia publicanorum. sed ibi non omnes serui, sed corpus quoddā seruorū[b] † contineтur, quod demōſtrāt eius rei cā paratum esse,hoc est uectigalis cā. Alia autem parte edicti[c] omnes serui continentur:ut de hominib. coactis:[d] & ui bonorum raptorū. item redhibitoria[e],ſi deterior res reddatur emptoris opera,aut famiſ liæ eius: & in interdicto[f] Vnde ui,familiæ appellatio omnes seruos comprehendit,sed & filij continentur[g]. ¶ Item appellatur[h] familia plurium perſonarum,quæ ab eiuſdem ultimi genitoris sanguine ,pficiſcūtur, ſicuti dicimus familiam Iuliā, quaſi à fonte quodam memoriæ[i]. Mulier[k] autem familiæ ſuæ & caput & finis eſt[l].

¶ Caius li.12.ad edict. † L. CXCVI.

FAmiliæ[m] appellatione, & ipre princeps familiæ continetur: ¶ Fęminarū liberos in familia[n] carū non esse,palàm eſt: quia qui naſcuntur,patris, non matris familiam ſequuntur.

¶ Vlpianus li.l.ad edic. L. CXCVII.

INdicaſſe[o] reum† eſt detuliſſe: arguiſſe[p], accuſaſſe, & conuiciſſe.

¶ Idem † li.2.Dige. L. CXCVIII.

VRbana prædia omnia ædificia accipimus[q] non ſolū ea quæ ſunt in oppidis,ſed & ſi fortè ſtabula[r] ſunt, uel alia meritoria[s] in uillis & uicis,uel † ptoria[t] uoluptatis tantū deſeruientia[u]: quia urbanum prædium non locus[x] facit,sed materia.Proinde hortos † quoquę ſi qui ſunt in ędificijs conſtituti, dicendum est urbanorum

† Fl. homi nis . aliàs hominib.

† Fl. ſoleret.

† Fl. quiſque.

† Prouincia.

† Fl.cui.

† Fl. iūcto res.Haloā. actores.

† Fl.adminiſtratores

† Fl. Alfeni.

† Fl.appellaremus.

re ſolet.ſic ponitur ſ.de uſu.& ha.l.plenum.
v ¶ Deſeruientia.]ſub.idem erit.
x ¶ Non locus.ʒ ſic C.de præ.mi.l.ſi prædium.& ſ.eo.l.urbana.
z A ¶ Olitorij.ʒ ab olere uel oliuis.
y Bſentem.ʒ pone exemplum in procu. instituendo:ut ſ. de pcur.l. præſens.& l. ſeq. & ſeq. ſic ergo uno modo dī absens 1 q† eſt extra contioentiā urbis ut hic, & ſ. eod. collegarum.§. qui extra. ſecundo cum tractatur de præſcri.lōg. temp.ut C.de præſcri. lon.temp.l.fina. tertiò cum tractatur de ſtip. quæ inter absentes cō trahi non pōt,id est inter eos qui uocem exaudire non poſſunt: † vt ſ.de uer.ob.l.j.quarto dī absens qui non est in iudicio: ut in authen.de teſti. §. penul. & ſ.de dāno infecto. l.a.§.abeſſe.
a ¶ Si non latitet . ʒ tunc enim etiam ſi est in foro,& latitet inter columnas dicitur abeſſe quo ad hoc ut fiat miſsio & uenditio : ut ſuprà.quib. ex cauſ. in poſſeſ.ee. l. Fulcinius. §. iliud.
b ¶ Captus est .ʒ qa pro mortuo habetur, cum ſit seruus hoſtiū: ut inſtit. de iur. perſo. §.ſeruitus. unde ,pcur. habere poteſt:ut ſuprà ex quib. cau. ma.l. ab hoſtibus.in prin.
c ¶ Detinetur.ʒ ſcilicet est abſens, & reſtituitur: ut ſuprà ex qui cau. ma. l.ſuccurritur. & l.in eadem . Accurſius.
d HAec ſtipulatio.Solutū.ʒ ſcilicet seruum . quam ſtipulatione facit emptor: ut ſ.de act.empt. ex empto. §.etiam.
e ¶ Executionem .ʒ aliàs excuſationem.
f ¶ Habent.ʒ ſed quę ad pecuniarias noxias pertinent , ex quibus agitur noxali actione: ut ſuprà de ædil. edi. quis ſit fugitiuus. §. quod autem. & ſuprà de euict.l. Lucius. §. final.uel dic tantum : ut eodem. plebs. §. final. quod non placet.
g IVita. Reſpondimus.ʒ ut & ſuprà

† Fl. pluriмum.

Absens multis nō. quis dī. Ad de gl. in l. ſi ió. §. fin.in uer.adſit ſ. de euic. & in l. hæres absens ſ.de iudi.

† Fl. q non est eo loci i quo loco petitur.

† al.Vlpianus lib. vj. Digeſt.

† Fl. reſpōdimus.

† Varus li. 2. Digeſt.

† Fl. esset, ut hæres.
† Fl. Cōſumeret.
† Fl. veller.
† Fl.videntur.
* Vide Budeum hic.

appellatione contineri . Planè ſi pluriū[y] hi horti in reditu sunt (ui nearij fortè, uel etiam olitorij[z]) magis hæc non sunt urbana.

¶ Idem libro ſeptimo, de omnibus tribunalibus. LEX CXCIX.

ABſentem[y] accipere dēmus eum,qui nō est in eo loco† in quo petitur. non enim trās mare absentē deſideramus : ſed ſi fortè extra continentia urbis ſit, abeſt:cæterū uſq; ad continentia nō abeſſe uī,ſi non latitet[a]. ¶ Abeſſe non uidetur, qui ab hoſtibus captus est[b], ſed qui à latronibus detinetur[c].

¶ *Non poteſt noxa ſolutus eſſe, qui crimē capitale commiſit.Bar.*

¶ Iulianus, † lib.2.Dige. L. CC.

HAec ſtipulatio, noxis ſolutū[d] pſtari? non exiſtimatur ad eas noxas pertinere,quæ publicam executionem[e] & coerctionē capitalem habent[f].

¶ Idem lib.71.Digeſt. LEX CCI.

IVſta interpretatione recipiendum est,ut appellatione filij ſicuti filiamfamil.contineri ſæpe reſpondimus† ſ : ita & nepos[h] uideat comprehendi: & patris nomine auus[i] quoque demonſtrari intelligatur.

¶ *Qui plus expendit,quā teſtator iuſſit, non uidetur contra teſtamentum feciſſe: ſed bene qui minus.Bar.*

¶ Alphenus.† LEX CCII.

CVm in teſtamento ſcriptum eſt† , ut hērdes in funere aut in monumento[k] dūtaxat aureos centū conſumerent† , non licet[l] minus conſumere.ſi amplius uellent† ,licet: neq; ob eam rem contra teſtamentū facere uidentur† .

¶ Idem lib.7.Digeſt. LEX CCIII.

IN lege cenſoria[m] portus Siclię ita ſcriptū erat,Seruos quos domum quis ducet ſuo uſu, pro his portorium[n] ne dato.quæreba

† Fl. esset, ut hæres.
† Fl. Cōſumeret.
† Fl. veller.
† Fl.videntur.
* Vide Budeum hic.

de ſta.ho.l.ſi quis ita.
h ¶ Et nepos.ʒ hoc est contra inſtit.qui dari ru. poſ.§. fi.ubi appellatione filij non cōtinetur nepos.ſol.ſpeciale est in datione tutoris, uel dic,ut plene dixi ſ.l.filii.ubi idem habes quod hic.
i ¶ Auus.ʒ ubicunque ergo in corpore iuris fit mentio patris, idē iuris in auo dicas, niſi in caſu:ut argu.contra.ſ.de ri. nup. l. lege. in princ.& §.non autem obeſt.
k VIm in teſtō.Aut in monumento.ʒ ſ.faciendo &c.
l ¶ Non licet.ʒ i.licitum eſt.ſed contra.ſ.mand.l.diligenter. in prin.& de pe.hær.l.hæreditas.§.ſi defuncto.& de neg.geſt.q̄ aliena.§.libertos. quib. dī non licere plus expendere.Sol. hic fuit eius uoluntatis teſtator,ut ēt plus impēdi uoluerit, q̄ dixerit:ſed in fauorem hæredis taxauit.quaſi dicat nolo eos amplius grauare &c. ſic ſ. de dona.inter uir.& uxor.ſi ſponſus. §. ſi quis roga tus.uel ſolue, ut ibi in dicta lege qui aliena.l.libertos.
m IN lege cenſoria.] i.quæ ſuper cenſu erat lata.
n ¶ Portorium.ʒ quod uectigal dicitur.

Feciſſet.

a ¶ Feciſſet.ʒ ut & C.de incolis. l.ciues.& ſ. de lib.agno.l. i.§.domum. Accurſius
b ¶ Quid autem.ʒ ſ.aliàs:non dico modo in ſeruis.
c ¶ Contineri.ʒ ut & ſ.de aur,& arg.lega.l.cum in teſtamento.hoc est id ſine qūo uiuere quis non pōt:ut ſ.eo.l.uerbo uictus.
d ¶ Atrienſes.ʒ id est atrium cuſtodientes.
e ¶ Toleraret.]id est ſuſtentaret.
f ¶ Et ſibi.ʒ nunc ſoluit.
g ¶ Deſtinatiq;.ʒ nō ergo qui gratia culturæ sunt:ut ſ. quæſierat. ſed circa ſe sunt,ut hic. & ſuprà de leg. 3.l. q̄ritur.§.ſeruus.ſed uidetur quod nec iſti eximantur quin portorium pro his ſoluatur: ut ſupra de pub. & ue. interdum . §. quoties. Solu.ibi appellat uſuſlia quæ ad agrorum uſum sunt deputata, non ad uſum perſonæ domini .
h ¶ Vectores. ʒ alias uictores, id est uictum parantes.in li.R.uectores, id est aurigæ.& facit ſ.de pub.l. ſi publicanus.§.1 .item facit ſupra de auro & ar. leg. l.Quintus.
i PVeri.Omnes ſeruos.ʒ etiam ſexa genarios. & de hoc da exemplum ſ. de leg.3. uxorem.§.teſtamento. & ſic uocant Bononienſes.
k ¶ Puellæ.ʒ ex interpretatione: tamen appellatione puerorū etiam puellæ continē tur:ut ſupra de lega.3. l.ſeruis legatis . §. ſed pueris.
l ¶ Demonſtramus.ʒ quæ est ad xiiii. an. in maribus : & ad xii. in fœminis : niſi in caſu: ut cum legātur eis alimenta : nam fœminæ ad xiiii . ann. mari ad 23 . videtur legatum: ut ſupra de alimen. le. l.Mela.
m QVi fundum . Recepit.ʒ id est excepit.
n ¶ Duracinas . ʒ alias duracinas: quam dicunt Bononienſes p gulā. alias duratinas: quia durant & ſeruantur ad comedendum.
o ¶ Purpureas).ʒ id est purpurei coloris.
p ¶ Recepta .ʒ id est excepta.
q ¶ Videri.ʒ est ergo pomū generale nomen. vnde Adam uuā dicitur comeditſe : ſecundum quoſdam. & pro his est quod dicitur patres comederūt uuā acerbam.& dentes &c. Alii theologi dicunt de pomo . Alii de ficu propter folia quib.ſe cooperuerunt.& facit ſ. eo.l. frugem Accur.
r VInaria.ʒ dic ſenſum quod torcularia habentur inter uinaria uaſa:& est exemplū,ut uino legato cum uaſis,de uinariis intelligatur:non de aliis:ut ſupra.de vi.tri.& oleo le.l.pe.propter hoc fuit opus ſcire quæ essent uinaria,& quæ non. Iterum & aliàs de his habetur mentio ſ.de leg.iii.l.uxorem.§. teſtamento.
s ¶ Torcularia.ʒ ex parte ſuppoſiti .

† Fl. iūcto res.Haloā. actores.

† Fl.adminiſtratores

† Fl. Alfeni.

† Fl.appellaremus.

† Fl. homi nis . aliàs hominib.

† Fl. ſoleret.

† Fl. quiſque.

† Prouincia.

† Fl.cui.

quas Græci † appellarēt, recepta[p] uideri[q].

¶ Vlpia.† li.v.ex Municip. L. CCVI.

VInaria[r] uaſa proprie uaſa torcularia[s] placet esse :dolia autem & ſerias[t] tandiu in ea causa esse quādiu uinum haberēt : cùm ſine uino esse† cœperint,deū nere in eo numero esse: quoniam ad alium uſum transferri pūt;[u] ueluti ſi frumentum in his abdatur[x] † . eandem cauſam amphorarum esse , ut cùm uinum habeant , tum in uaſis uinariis : cùm inanes[y] ſint,tum extra numerum uinariorum ſint : quia aliud in his abdi[z] † poſsit.

¶ Africanus.li.3. quæſt. LEX CCVII.

MErcis[a] appellatione homines[b] non contineri, Mela ait:& ob eā rem mangones[c] ,non mercatores,ſed uęnalitiarios appellari ait,& rectè.

¶ Idem li.3.quæſt. LEX CCVIII.

BOnorum appellatio[d] , ſicut hæreditatis , uniuerſitatem quādā ac ius ſucceſsionis , & non ſingulas † res demonſtrat.

¶ Florenti. li.x.inſti. LEX CCIX.

COram[e] Titio† aliquid facere iuſſus,non vī præſente eo feciſſe,niſi is intelligat.Itaq; ſi furioſus,aut infans ſit,aut dormiat, non uidetur coràm eo feciſſe.Scire autem , non etiam uelle is debet.nam & inuito eo rectè fit qđ iuſſum est.

¶ Martia.li.7.Inſti. LEX CCX.

IS qui natus est ex mancipiis urbanis,& miſſus est in uillam ut triendus,[f] in urbanis[g] ſeruis cōſtituetur.

¶ Florenti.li.8.inſti. LEX CCXI

FVndi † appellatione oē ædificium & omnis ager cōtinetur[h] ſed in uſu, urbana ędificia[i] ædes[k] ,ruſtica[l] ,uillę[m] dicuntur. Locus uerò ſine ædificio in urbe, area[n] :rure autem ager appellat: idemque ager cum[o] ædificio,fundus dicitur.

¶ Vlpi.li.i.de adulteriis. L. CCXII.

PRęuaricatores[p] eos appellamus,qui cauſam aduerſariis ſuis donant,& ex parte actoris in

t ¶ Serias.ʒ genus uaſis.
v ¶ Poſſunt.ʒ& ſolēt.& sic tutor est quādiu bene adminiſtrat:alis non:ut ſ.pro emp.qui fundum.§.ſi tutor. Sed arg .contra. ſupra q̄ qui aut clam.l.prohibere.§.illud. & ſ.de act.empt.fu ndi. §.ſi. & l.granaria.Accurſius.
x ¶ Abdatur.ʒ id est ponatur.
y ¶ Cum inanes.]i.ſine uino.Accur.
z ¶ Abdi.ʒ aliàs clau di:& alias abdi. & dic poſsit & ſoleт. & facit ſupra de fun. inſt.& in ſtrumento lega.l.quæſitum.§. ſi quis eo.
a MErcis.ʒ pone exemplum ſ. de tribu.l.i.§.licet.Accurſius.
b ¶ Homines .ʒ ſcilicet ſeruos.nam in liberis non est dubium. Accurſius.
c ¶ Mangones .]id est ſeruorum compa ratores, non dicuntur mercatores : quia ſic a mercibus dicerētur: ſed proprio nomine uęnalitiarii appellantur, ut hic,& ſ. mand. l.ſi mandarum. ſed uidetur ſeruos esse loco mercis:ut ſupra de lega.3.l. ſeruos. §.eum. quæ est contra . ſolut. aliud est esse loco mercis , ut ibi quam esse mercem : quod hic uetat. & facit ſupra eod. l.mercis.
d BOnorum appellatio.ʒ da exēplum : teſtator iuſsit bona ſua Titio reſtituere ab hærede inſtitutus:ut ſ.ad Trebe. nam quod.§.fina.& hoc inciuili appella. bonorū ſecus in naturali: ut ſupra eod. bonorum. & l.propriè. quæ ſunt argu.contra.
e COram.ʒ Pone exēplū quod teſtator iuſsit aliquid fieri coram Titio.Itē pone ſecundo exēplū j.e.l.ſi.i. reſpon. Item & ſ.de arbi. l. diem.§. corā. & l. ſed interpellatur.in prin. Item pone ſ.de auth. tu.l. i. in fin. & in his omnibus fallit regula quam habes j.t.tu. i.qui poteſt. ub plene.
f ¶ Qui.Vrbanis.ʒ i. numero urbanorū. & habes hūnc caſum ſupra.de lega.3. ſeruis urbanis le.§.eum.& facit ſ.eo. urbana fami. & de le. 3.l. ſi fundus.
g FVndi. Continetur.]Eſt ergo genus:ut ſ.eodem,l. quę ſtio eſt,& facit ſ. eo.l. Locus Accur.

Locum hunc Ang. Polit. reſtituit li. vii. epiſtolarū illuſ. uiro. epiſtol.3 Vid.Alcia. l.2.prætermiſ.

† Iulia.lib. 6.

† Flo. eſſe deſſiderent i eo numero nō esse.

† Flo. poſſent. aliàs,cōdatur.Flo. addatur . condi. Fl.addi.

† Vide Laur. Val. elegan.lib. 6.c.lxi.

† Aude q̄ no. in l.inter fructuarium. in a poſtil.uer. & opus & ſolū & parietem cōtinet.ſuper gloſ. i uer. deſiderare & ibi quid ſit diſcrimi nis inter ædes, & domum ſ. de dam. infe.

h ¶ Aedes.ʒ ſcilicet dicuntur.
i ¶ Ruſtica.ʒ ſcilicet ædificia Azo.
k ¶ Villæ dicūtur.ʒ & ſic accipitur.ſ.de fundo inſtr.ſi ita ſ.fi.& de leg.iii.ſi fundum ſub conditione. §.qui fundum. Accur.
l ¶ Area.ʒ ſcilicet dicitur. Accur.
m ¶ Cum.] id est iuxta.
n PRęuaricatores.ʒ Accipe exemplum ſ. de prævaric.l.i. & ſ.de his qui.no.infa.athletas.§.prævaricatores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a CEdere. In cipere deberi.ʒ Quādoq; aliter, scilicet quantū ad trānmissionem: ut C.de cadu.tol.§.cum igitur.

b¶ Eccesit.]ut & ff.ti.i.in omnib. Nisi res ipsa capiat dilationē:ut ff.de verb.obli.interdum.uel nisi uenerit cum sacco paratus: ut ff. de solu.l.quod dicimus.

c¶ Nondū uenit.ʒ nisi in casu: ut supra de uerb. oblig. l. liber homo.§. decem.sed uidetur semper uenisse: ut supra de verborum obliga.l. eum qui Calendis. quæ est contra. Solut.debetur: ut ibi, non tamen cum effectu potest.exigi:ut hic Accur.

d¶ Sub conditione.]scilicet stipulatus fuit.

e¶ Pendente.ʒ quæ conditio est de futuro ut supra si certum petatur.l.itaque. & quoniā non est certum extituram, tunc enim habetur ac si esset pura: ut supra de noua. si pupillus.§. qui sub conditione.Accur.

f¶ Aes alienum.ʒ quod detrahit de bonis:ut ff.eo.l.subsignatum.§.bona.

g¶ Lata.ʒ pone exēplum:ut supra de instit. sed & si pupillus. §.proscribere.

h¶ Omnes.ʒuel maior pars. quod plene dic:ut infra eo. l. late. Accursius.

i¶ Vnus Obimus.ʒ siue de personali, siue de patrimoniali dicas, bñ est:ut ff.de mun.& ho. l.i.§.illud.

k¶ Lege.ʒ coniunctim accipitur hęc oratio:ut ff.e.triplici.§.ui deamus. est ergo lex necessaria:ut C.d ep. & cle.l.de his.ité consuetudo: ut C. uectigalia noua. per totū. Item imperium: quia non nisi a principe peti potest uel nuntiis eius. Sic in patrimoniali. In pśonali similiter ut in tutela. nam lex duodecim tabularū defert agnatis tutelam & mores: nam & ipsa lex 12. tabularum ex morib. est.& imperium maioris interponitur si opus est aliis mōdis: ut supra eod.munus. & ff.eo.ti. pupillus.§. munus.Accursius.

l¶ Sponte.ʒ ut ff.tit. i.l.donari.

m¶ Non quodcunque.ʒ large accepto isto nomine munus,& aliter quam in prin. l. quia hoc munus, est cū causa,& sine causa:donum semp sine causa:sed ecōtra donū est genus:munus species. ff.e.l.inter domum.& sic,ibi stricte ponitur.

n¶ Otestatis. Plura:ʒ quia quinque.

o¶ Imperium.ʒ ut ff.de iurisd.om. iudi.l.imperium.

p¶ Patria potestas.ʒ ut inst.de pa.pote. in prin.

q¶ Dominium.ʒ ut ff.de pecu.l.i.

r¶ Significamus.ʒ ut ff. de noxa.l. quoties.

s¶ Habuerit.]& dimittere uoluerit accipiēdo litis æstimationē ut ff.de vīscap.sequitur.§. sed si uendicauero. uel sub. & apprehendi.& de hac lege habes ff.de usuca.sequitur.§. quod autem.

t¶ Verum est.In uinculis.ʒ pone exemplum supra de pe. l. aut damnum.§.solent.ubi dicitur quod præses non debet in uinculis ponere eū q in carcere detinet. Ité no. hic non esse in uinculis icarceratū.hoc est uerū proprie:sed in larga significatione sic.ut supra.ex quib.cau.ma. l.succurritur. & l.in eadem.& supra. eod. l. qui neque. §. solutum. & facit infra. eod.l. vinculorum.

v¶ Inter illā. Vberiorē.ʒ ad opus debitoris,id est lōgiorem facit petitionem. & pone exemplum in promissione inter uiuos, uel in ultima uoluntate.Accur.

x¶ Fari possit.ʒ differt culter potest colligi hęc differentia: sed alio exemplo euidentius:ut si dicat testator anno duodecimo liber esto:uel post annum duodecimum. nā primo casu statim inchoato duodecimo anno erit liber: sed in secundo demum eo perfecto: ut supra de mate.l.si ita fuerit libertas relicta. & facit ff. de contrahend. emp.l. qui fundum.

y¶ Ita data.ʒ id est apposita. Accur.

z¶ Biduo.ʒ sicut in diebus, ut hic, sicut in annis:ut post annos liber esto. de biēnio n. intelligitur: ut ff. de ma.test.l. libertas.§.fi. & sic in personis, ubi duo testes sufficiunt: ut supra de testi.l. ubi. sed huic est argumentum contra. supra de uerb. obliga.ita stipulatus. in princi.sed hic non fuit omissus dies imo appositus, ibi omissus per errorem.

a Verbū facere.ʒ plene dic ut ff. e.licet.& facit ff.e.l.faciendi uerbo. & l.facere oportet. Acc.

b In conuentionibus ff.de maxime bonæfidei.

c¶ Placuit.ʒ nota magis sensum &c. & sic est ff.de ad.le.l. 3.§. conditio. & C. quæres pign.ob. posf.l. fin. & de lib. præt.l.3.

d¶ Ad hæredes.] quod fieri potest:ut & supra si ager ue. l. i. in prin.

e¶ Potuit. ut si cōductor suum ius legauerit. obtinet ergo uicem hæredis hoc casu legatarius: ut hic.

f¶ Liberorum. Cōprehendit.ʒ dicens primam causam in suc. liberorum.ut inst.de hæredibus ab intesta.in pri.sic & prætor larre utitur:ut ff.ti ta.test.l.prima.in principio. sic & iurisconsulti:ut ff. de in ius vo.sed & si hac lege.§.liberos.& supra de sena. liberos. & ff. eodem.cognoscere.§.liberorum. & supra soluto matrimo.l. si dotali.Accursius.

g¶ Necessarium.ʒ aliàs necessariū,& aliàs necessariá. & semp dic id est necessario.& dic in cognatione,id est in cognatis:& da exēplū C.de quęst.l.diuo. ubi liberi decurionū non possunt sub ici pœnis usque

partem rei concedunt. à uaricādo enim præuaricatores dicti sunt.

¶ Idem li.j.respon. LEX CCXIII.

CEdere dié,significat incipere deberi* pecuniā. uenire diem significat cum dié uenisse, quo pecunia peti possit. Vbi ergo purè quis stipulatus fuit, & cessit,[b] & uenit dies. Vbi in diem cessit,dies nondum uenit[c]. Vbi subconditione,[d] neq; cessit, neque uenit dies pendente[e] adhuc conditione. ¶ Aes alienum[f] est qđ non aliis debemus. Aes suum est quod alii nobis debent. ¶ Lata[g] culpa est nimia negligentia, id est non intelligere quod omnes[h] intelligunt.

¶ Martia.libro primo publicorum Iudiciorum. LEX CCXIIII.

MVnus †,ppriè est q; necessariò obimus[i] lege,[k] more, imperiōve eius qui iubendi hēt potestatem. Dona autem propriè sunt quæ nulla necessitate iuris † sed officio & sponte[l] præstantur: quæ si non præstentur, nulla reprehensio est:& si præstentur,plerunque laus inest. Sed † in hoc uētum est, ut non quodcunq;[m] munus id & donū accipiatur at quod donum fuerit, id munus recte dicatur.

¶ Paulus lib.singulari ad legem Fusi.Caniniam. LEX CCXV.

POtestatis uerbo plura[n] significantur:in persona magistratuum,imperium[o]:in persona liberorum,patria[p] potestas:in persona serui, dominium[q]. At cū agimus de noxæ deditione cū eo q seruum nō defendit, pśentis corporis copiam facultatemq; significamus[r]. Ex lege† Atinia† tpo testatem domini rem furtiuam uenisse videri, & si eius uendicandæ potestatem habuerit[s], Sabinus & Cassius aiunt.

¶ Vlpia.ti.primo ad legem Aeliam Sentiam. LEX CCXVI.

VErum est eum qui in carcere clausus† est,ñ videri ne

que vinctum, neque in uinculis esse,[t] nisi corpori eius uincula sint adhibita.

¶ Iabolenus lib.primo ex posterioribus. Labeo. LEX CCXVII.

INter illata conditionē, Cùm fari potuerit.& Postquam fari potuerit. multum interest.nā posteriorem scripturam uberiorē[u] esse constat.Cùm † fari potuerit, arctiorem:& id tantummodo tps significare.quo primùm fari possit[x]. ¶ Ita† data[y] cōditione, Illud facito in diebus. si nihil præterea fuisset adiectū,in biduo[z] † conditionem impleri oportet.

¶ Papinianus. LEX CCXVIII.

VErbum facere[a], oēm omnino faciendi causam complectitur, dandi,soluendi,numerādi, iudicandi,ambulandi.

¶ Idem li.7.respon. LEX CCXIX.

INconuentionibus[b],cōtrahentium uolūtatem potiùs quàm uerba spectari placuit[c]. Cū igit ea lege fundum uectigalem municipes locauerint,ut ad hīdes[d] eius q susceperit ptineret, ius hęredum ad legatarium quoque trāsferri potuit[e].

¶ *Appellatio liberorum oēs cōprehēdit, nisi per proferentem aliter limitet. appellatio uero filiorum ad ulteriores non extēdit:nisi de dura separatione tractet.Item qui unicū,nepotem relinquit, non vī sine liberis decessisse.b.d.& primo ponit q cōprehendatur appellatione liberorū. scdo dicit ad quid fuit inuēta denōtatio filiorū & nepotū.tertio ostendit p authoritatem Papyrij,nepotes quādoq; contineri appellatione filiorū.quarto ostēdit idē ex allusione uel deriuatione uocabuli. Prima durat usq; ad uers.Toties.scda usque ad uers. Sed Papyrius.tertia usque ad uersicu. Præter hæc.quarta usque in fi.Bar.*

¶ Callistratus li.2.quæst. LEX CCXX.

LIberorū appellatione nepotes & pronepotes, cæteriq; qui ex his descendunt, continentur.hos enim omnes liberorum† appellatione lex duodecim tabularum comprehendit[f]. Toties enim leges necessariū[g] ducunt in

fic in accessione temporis:ut ff.de usuca. l. id tempus.§.fi.

usq; ad pronepotes.Item est exemplū ut C. de secun. nu. l.j.§. his ēt. ubi ea quæ auferuntur secundo nubenti,d antē decē personis. Ité est exemplum C.de incest.nup.si q; incesti.ubi qui contrahunt incestas nup.non testantur in lineam inferiorem, nisi usque ac pronepotes.

a¶ Contineri.ʒ hoc iō,quia cōmode separari non possunt:ut C. cōia utriusq; iu.l. possessionum. aliàs autē contrà:ut inst.qui da, tu.pos.§. fina. & ff. de testa tute.quid si nepotes.

† Fl.nepotes ,pnepotes.

† Fl.succurrent.

† Fl. enumerent.

b¶ Placere.] ut ff.e. l.filij appellatione.

c¶ Reliquit.ʒ ff.eo. non est.

d¶ Nos quoq;.ʒ loquitur in persona cuiusque descendentis. quia dicit nos. f. filios uel nepotes.

e¶ Parentes pios.ʒ repete docet ut hęc solūta sit cōiuncta:& lege suspensiue usque il luc,filiorū:& ibi reassume nos dico docet.

f¶ Quā filij.ʒ f.nomine.& no.hic q; plus diligit filiū pater quā filius patrē.Sed quare hoc est?Rñ.est ratio in filio.nam cū quælibet res conseruationē sui desideret,& uideat pater suam naturā in filio conseruari: ut hic, & non ecōtra: iō plus eū diligit ut hic, & ff. de ino.testl.l.nam.& ff. & ff.unde lib.script. in fi.& ff.quod met. caus.

† ducimus.

† Fl. Atcū fari.

† Fl. item.

† Nota qđ pluralis locutio duos numeros cōprehendit. cōcor. tex. in can. hoc quoq; de consec. dist. i. gl.est in c. statutum.§.insuper. de rescriptis.in vi. Adde quod notin l. in usu. in apost.in uer. inuenimus ,p plurali. super glo.i. ff. eo.

† Pomponius lib. 7. Digesto. Fl. Papin. li.27. Dig.

† Fl. hæredem.

g¶ Paulus ,ista ista.& dixi plene.ff.eo.pecuniæ.& l.rei.

p¶ Continētur.ʒ quia omnes res possunt in pecuniā cōuerti. Ac.

q¶ Atæ culpæ.ʒ quæ dolo comparāt:ut ff.depositi.l. quod Nerua.

r¶ Intelliguntur.ʒ da exemplum:ut ff.eo.de institu.l.sed & si pupillus.§. pscribere.Et subaudi hic:uel maior pars:ut ff.ad muni.l.qđ maior:& ff.titul.j.l.aliud.§.j.& facit ff.de iur.& fact.ignoran.l.regula.§.sed.facti.& ff.eod.l.cedere.§.fin.Accursius.

s¶ Amicos.ʒ sume exemplum in teste:ut ff.de testi.l.iij.§.j. Ité pone in legato:ut ff.de lega.sciendum.§ fi alicuius accusatio.

t¶ Notitia.]scilicet ex una salutatione uel colloquio.

v¶ Iura.ʒ f. familiaritatis q̄sita honestis ra.uel dic honestis rōne familiaritatis,ut quia socius in hospitio uel i scholis, no ihonestis: ut ff.e.libro me.als icipit Masurius:i eo qđ ibi dicit honestiore:& p

cognatione singulorum nominibus uti,ueluti filij,nepotis,† ,pne potis, cęterorúmve qui ex his descendunt quoties nō omnibus q post eos sunt, præstitū uoluerint: sed solis iis succurrerē[r],† quos nominatim enumerarent.† At ubi nō personis certis,nō quibusdam gradibus præstatur,sed oībus qui ex eodem genere orti sunt liberorum appellatione comprehendūtur. ¶ Sed Papyrius Fronto lib. iij,responsorum ait,prædio cū uilico & contubernali eius & filiis legato,nepotes quoq; ex filiis cōtineri[s]: nisi uoluntas testatoris aliter se habeat.filij enim appellatione sæpe & nepotes accipi multifariā placere[b]. ¶ Diuus quoque Marcus rescripsit non uideri sine liberis defunctum,qui nepotem suum hæredem reliquit[c].

¶ Præter hęc omnia,natura quoque nos[d] docet parentes pios,[e] qui liberorū procreandorū animo & uoto uxores ducūt† ,filiorum appellatione omnes qui ex nobis descendunt,contineri. Neque enī dulciore noīe possumus nepotes nostros quàm filij[f]. appellare. etenim idcirco filios filiasve concipimus atq; edimus, ut ex prole eorum earúmve, diuturnitatis nobis memoriā in ęuū relinquamus.

¶ Paulus† LEX CCXXI.

PAulus respondit[g],falsum tutorē eum uerè dici, qui tutor nō est[h]., siue habenti tutorē[i] datus est[k], siue non[l]: sicut falsum est testamentum,quod testamentū nō est[l]: & modius iniquus[m]., qui modius non est[n].

¶ Hermogenianus lib.4.† iuris epitomō. LEX CCXXII.

PEcunię[o] nomine nō solū numerata pecunia,sed ēt† omnes res tā soli, quam mobiles, & tam corpora quàm iura continen

priori nomine dr concubina quàm amica:sed certe melius ibi innuitur quòd ex inhonesta etiam causa sit amicitia.

x¶ Rationibus.ʒ unde Tullius:Amicitia est idē uelle in licitis & honestis. vñ non est amicitia inter latrones & fraudatores:sed inter istos est fraus & dolus.& iō rei turpis,&c.ut ff. pro so.l.cū duob. i fi.

Amicitia quid sit.

& dicit amicus quasi animi custos.

y Inculorum. Accipe exēplū ff.ex qui.cau.l.j.§. j. nā ibi dicit eum restitui qui fuit in uinculis:qđ exponit hic, & ff.in dicto titu.l. succurritur. & l.in eandem.& ff. e. l.qui neque. §. solutū. & l.uerum est.

z¶ Custodię.ʒ scilicet appellatione.

† honesta.

a¶ Tantum publica.ʒ ut d l.succurritur. in fi.& sic insti. de iure natu.§. sed quoties. & C.de carceri. inhi. l. j.

b Fvgitiuus.ʒ Da exemplū ut ff.de ædil.edi l.j. §.j. ubi uē ditor debet dicere qs fugitiuus, &c. qđ ex ponit hic,& in eo.ti,l. quis sit fugitiuus. in prin.& §.apud Cęlium.

† Fl. significant.

† Fl.publicam custodiam.

c¶ Dicere quis possit.ʒ f. aliquis : uidelicet ętrum ad pœnā infernalē:ut ibi: Qui uiderit mulierē ad concubitū eā, iam mœchatus est in corde suo.

d¶ Oportere.ʒ quātū ad pœnā iuris ciuitis:ut ff.de pœnis.l.cogitationis . nisi in casu ubi sola cogitatio fortē punitur:ut C. ad legem Iul. maiest.l. qſquis. Accursius.

e¶ Crimina.ʒ f. adulterium & furtum.

f¶ Cum aliquo actu.] aliàs facto & habes idē q; factū exigitur in delictis. ff. ad le. Aquil.si quis testamētū deleuerit. in fi. & ff. e.l. fœpe. in fin.& ff. de furt.l.j. §. fola cogitatione.& cōtra.de ædi. edict.l.quis sit fugitiuus. §. apud Cęliū. & in e.ti.l.bouem,§.j.nec attendit pueniat aliquid ad effectū,an nō: ut C.fi quacunq; prædi. po.l.j. & ff.de extraor di.crimi.l.j.& C. de fur.si quis. quod itelligefi per eum non remanſit,ut ff.de parri. l. j.in fin. secus.ā pœnituit:ut ff.ad leg. Corn. de fal.l. qui falsam. & de hoc dixi ff. de fur.l. qui ea mente.

† Fl. fure, adulterū, aleatorem

† Fl.aliqua.

† Flo. fola quis dicere posset:ut ēt i qui. Cogitatio fola quandoque punitur.

† Fl. li. i.

g¶ Agna.ʒ pone exemplum ut dixi ff. e.cedere.§.fi.& ff.e.l. late.

† Fl. li.2.

h¶ Dolus est.ʒ i.cōparāt ut ff.depositi.l.quod Nerua.& ff. manl. fi fideiussor.circa princi. & ff.si mensor.fal.mo.l.j.§. hęc actio. & ff. si q; testa.liber esse iussus.l.j.§. nō aūt.& ff.de act.& obli.l. j.§. is quoque.sed q̄q; contrà:ut ff.ad le.Corne.de sica.l.in lege.§.is quoq;.& & instit.de iuspe.tuto.§. suspectus. Idem in qualibet fere criminali actione,& ciuili ēt actione q̄ dolum tm̄ punit.ut furti,& ēt iniurię.

† Fl. tanq̄.

i EXilla.ʒ puta si non sint filij,uel inferiores qui succedant: & tunc succedūt agnatimon eorum hæredes:ut hic & ff.vñ leg. I.j.in prin.& ut ff.ut ex.l.& sena.con.bo.posf.det l.j.

k¶ Item in substitutione.ʒ hoc dic.ut ff.eo.sciendum.in princi.

l¶ Non tantum.ʒid est nō omnis proximus:sed demum scriptus si quis sit scriptus.

Muni

Universidad de Deusto
Biblioteca

a MVnceps. Nâti sunt. ¶ sic ergo natiuitas facit municipem: ut hîc & §. ad munic. l. j. in pri. & alia plura: ut ibi plene notaui. & facit §. eo. munus. in fi.

b TRansacta. ¶ Pone exemplum ff. ad Ter. l. j. §. fi. ubi mater succedit filio, nisi sit exclusa scilicet mater sententia uel trâsa.

† Fl. li. fin. de Cognitionib. uel nisi sit finita, scilicet per scriptione: qa sit contra eâ præscriptû x. uel 20. uel 30. an. sed in transact. vî contra. quasi non posit esse nisi sit lis: ut C. de trâsactio. l. causa. & §. de transact. l. j. sed tunc lege coniunctim transactione finita, & iunge legem sequêtem cum ista. Accursius,

c VT sunt. Longioris. ¶ id est longi.

d QVod dicimus. Pro superstite. ¶ non tamen est pupillus: ut in arg. contra. §. e. l. nô est pupillus. & da exemplû §. de statu. ho. l. qui in utero. sed opponit. r, quid si ita sit hæres in stitutus, si natus erit intra decem dies: sed hoc facit uoluntas testatoris.

† Fl. q̃ sunt

e ¶ Non prodest.] ut acquirant, sed aliàs quandoq; prodest: ut §. de pœnis. l. prægantis. & §. quando dies le, ce. is autem cui. & quo ad alimenta matris: ut §. de uéctur. in poss. mi. l. i. in prin. & no. in d. l. qui in utero. & facit §. eod. l. intelligendum.

† Fl. calui-

† Fl. quia.

f HAec enuntiatio, ¶ sic quando q̃; loquimur: subst ãtia Titij ualet plus aureorû triginta, & p prehendit simul quãtitates & æstimatiões specierû, quæ sunt in bonis Titij: ut hic, & §. eo. l. propemodum.

† Fl. ita sequitur, ut et.

† Fl. conti neatur.

g SI calumnietur. ¶ quidam dicunt fuisse hanc quandam rubricam quæ ita dicebat. uel pone calumnietur pro calumniatur: ut sit sensus: si moretur & frustretur, q̃a non uenit ad iudiciû, calumniatur, id est calûniator præsumitur: ut C. qui accus. non pos. si ea. & C. ut intra cer. tem. cri. quęs. iter. l. j. Azo. & §. de appel. reci. l. eius qui.

† id est, Et cõminus afferendaſ, hostæ, sagitæ, fundę & lapides plurimi.

h ¶ Litibus. ¶ nam calumniari est falsa crimina scienter intê dere: ut §. ad Turpil. l. j. in princ. Azo.

† Ant. Auli. 4. cap. 5.

i ¶ Cauillatio. ¶ à caluo caluis, id est decipio decipis.

K ¶ Vota ¶ ieiuniorum. Sed quare hic? R. si, quia hic tractat ẽt de rerum significatione. Ieiunium enim tale significat uotum & deuotionẽ hominum ad Deũ pro principis salute. & facit §. cundum hoc C. de feriis l. oẽs dies. ibi, diẽ nostri ortus &c. uel si promisisti die uotorũ: hac die dabis. sed q̃ri etiam propter aliàs causas iduciẽ ieiuniũ, puta ob ægritudinem, uel quia in hostes ꝓficiscitur, uel dic sc̃do secũdũ R. uota id est sacramenta à cõsulibus qui die Calen. Ianua. in

¶ Idem lib. singu. † L. CCXXVIII.

MVnicipes intelligẽdi sunt, & qui in eodẽ municipio nati sunt a.

¶ Idẽ li. ii. de tacito fideic. L. CCXXIX.

TRansacta b finitáve itelligere debemus, nõ solum de q̃bus cõtrouersia fuit, sed etiã quæ sine cõtrouersia sunt possessa.

¶ Idem li. sing. de senatusc. † L. CCXXX.

VT sunt iudicio terminata, trãsactione composita, longioris c temporis silentio finita.

¶ Idem li. sing. ad senatusc. L. CCXXXI.

QVod dicimus eum, qui nasci sperat̃, ꝓ superstite d esse, tunc uerum est, cùm de ipsius iure quæritur: aliis autem non ꝓdest e, nisi natus sit.

¶ Caius li. i. de uerb. ob. L. f CCXXXII.

HAec enuntiatio f, Quę fuit pluris aureorum triginta, si mul & quãtitatis & æstimationis significatiua est.

¶ Idẽ li. i. ad legẽ xii. tab. L. CCXXXIII.

SI calumnie† g & moretur & frustretur. inde & calumniatores appellati sunt, qui† ꝓ fraudem & frusttrationem alios uexarent libus h. inde & cauillatio i dicta est. ¶ Post calẽdas Ianuarias die tertio pro salute principis uota k suscipiunt. ¶ Telum l uulgò quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur: sed nunc omne significat quod mittit manu. Itaque † sequitur ut lapis & lignum & ferrũ hoc noĩe contineant† m. dictum ab eo quòd in longinquum mittitur: à Græca uoce ἀπὸ τοῦ τηλε. † figuratum. & hanc significationem inuenire possumus & in Greco nomine. nã q̃d nos telum appellamus, illi βέλος appellant. eoq; noĩe uulgò quidem id significatur quod ab arcu mittit: sed non minus omne significatur quod mittitur manu, ἀπὸ τοῦ ἑκάλλειν. Admonet nos Xenophon. nam ità scribit: Καὶ τὰ βέλη ἁπλᾶ ἐφ' ὁπότερα κέκτηται πεφύκασι, σφενδόναι, πάλιν δὲ καὶ λίθοι, † & id quod arcu mittitur apud Græcos quidem proprio nomine ν'βολα uocatur: apud nos autem

¶ Fl. deest, et.

Crimen ꝓ duellionis quod fit, & cõtra quos posit committi.

¶ Fl. lignarios.

† alias ligna.

† Fl. cum. † Alcia. li. præter. ii. hoc ipsoti. & Bud. in anno. posteri. hic.

† Fl. nomine.

† Fl. deest, et.

† Fl. Nam sic ait.

† Fl. desũt tres uersus hic notis § § inclusi.

† Idẽ, ut Buuerrit Tyndaris hæc hũc ẽmo loue nata uenena, Quæ Polydæna dedit coniũx Aegyptia Thonis cõmoda cõsule cõposita sub arte, Multa legens Pharia solers tellure uenena, Noxia per missi carpens quoq; cõmoda multa. Aliter posttremus uersus uertit ad. literã sic, uenena multa quidem bona milta, multa autẽ noxia.

† Flo. 238. & sequenti postposita est.

† id est, fructus arborei qui è sũmis arboribus demãtur. uidẽ Budæ. hic.

trant magistratũ: ut §. de condi. & demõ. l. Publius. & sic iurãt: & in eo iuramento habeẽ mẽtio principis: ut in auth. iusiuran. q̃d præsta.

l ¶ Telum. ¶ Pone exemplum ex l. §. de furtis. si pignore. §. furtũ. item instit. de publ. iu. §. item lex Corn. cætera sunt plana.

m QVos nos. ¶ Moderni communi noĩe telum appellatur.

¶ Idẽ li. ii. ad le. xii. tab. L. CCXXXIIII.

QVos nos n hostes appellamꝰ, eos ueteres p duelles o appellabãt, per eã adiectionem p indicãtes cum quibus bellũ eẽt.

¶ Locuples ¶ est, q̃ satis & † idoneè hẽt pro magnitudine rei, quã actor restituendam esse petit.

¶ Verbũ uiuere quidã putãt q atum ꝓ tinere. Sed Offilius ad Atticum ait his uerbis, & uestimẽta & ſtramenta r contineri. sine his enĩ uiuere neminem u posse.

¶ Idẽ li. iii. ad legẽ xii. tab. L. CCXXXV.

FErri x propriè dicimus, quæ quis suo corpore baiulat: portari ea, quæ quis iſtmento secum ducit: agi y ea, quæ animalia sunt.

¶ Fabros z tignarios † dicimus non eos duntaxat, qui tigna † dolant, sed omnes qui ędificant.

¶ Idẽ li. 4. ad legẽ xii. tab. L. CCXXXVI.

QVi uenenum a dicit adiicere debet utrum bonum sit, an malum. nã & medicamenta b uenena sunt: quia eo noĩe omne continetur q̃d adhibitum, eius natura cui adhibitum est mutat c. quin † id quod nos uenenum appellamus, Græci φάρμακον † dicunt: apud illos quoque tam medicamenta, quàm quæ nocent, hoc nomine continenẽ. unde adiectione alterius noĩnis † d distinctio fit. admonet & † nos summus apud eos e poetarũ Homer⁹ sic † dicẽs:

ξυνὸν † δὲ δυσμαχητὸν ἔχει φάρμακα μητιόωντε. Ἐσθλὰ, τὰ δὲ Παιήονες ἐσθλὰ πέφανται. Κακὰ δὲ κακῶν. τὸν πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα ξ φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μιγέντα. πολλὰ δὲ λυγρά.

n ¶ Hostes. ¶ q̃ sint isti, habes. §. e. l. hostes.

o ¶ Perduelles. ¶ no. crimen perduellionis. i. læsæ maiestatis contra principem uel rem publicam, quasi hostile & abominabile: ut §. ad leg. Iul. maie. l. fin. & de leg. ii. cum filius. in fi. & insti. de hæred. quæ ab intesta. §. per contrarium Accur.

p ¶ Adiectionem. ¶ i. ꝓpositionẽ, scilicet ꝓ sic & §. l. urbana. §. pernoctare. sic ergo per ponitur ꝓ contra: ut & perfidus.

q ¶ Locuples. ¶ ida exemplum §. qui satisda. cog. l. ij in princ. & §. in ius uo. ut eant. l. j. Accursius.

r ¶ Putãt. ¶ & male.

s ¶ Cibum. ¶ scilicet tantum.

t ¶ Stramenta. ¶ id est lectum.

v ¶ Neminem posse. ¶ ergo uerbo uiuere, uel uerbo uictus. continentur hæc quæ hic dicuntur: ut §. eo. l. uerbo uictus. Sed contra. §. eo. l. in strato. ubi dici: appellatione uictus nõ contineri stragula: quod est idem ꝙ stratum, uel stramentum, ut in ea. l. dicitur. So. diuersa sunt genera stragulorum: quædam sine quibus uiuere non possumus: ut lectisut hic. alia sine quibus stare possumus ut tapeta, ut colligitur, §. de aur. & arg. le. uestis. §. uirilia. & §. familiaria. & l. argumento. §. stragulas.

x FErri.] Accipe exemplum ex compositio, scilicet in fero, ut illata: ut §. q. cau. pign. taci. cõ. l. eo iure. Accur.

y ¶ Agi. ¶ i. duci: ut §. de ser. urba. præ. l. j.

z ¶ Fabros. ¶ nam & tigni appellatio est generalis: ut suprà eo l. tigni.

a QVi uenenum.] Pone exẽplũ §. de cõtrah. emp. q̃d sæpe. §. ueneni. Item §. ad l. Corn. de sica. eius dem. in princi. & §. j. & ij. item §. fam. erc. l. cedere. §. mala.

b ¶ Medicamenta. ¶ salubria. Accur.

c ¶ Mutat. ¶ dicitur ergo a ui uehementi, immutandi naturã eius cui adhibetur. Accursius.

d ¶ Nominis. ¶ boni & mali.

e ¶ Eos. ¶ scilicet Græcos.

f ¶ Glandis. ¶ da exemplum, & dic ut §. de glan. leg. l. j.

g PLebs. ¶ plebiscitum fit a plebe. ideoque dicit quid sit in insti. de iure natu. §. plebiscitum.

h ¶ Detestatũ. ¶ da exẽplũ, & dic ut dixi §. l. subsignatũ. §. detestari,

Pignus

a ¶ Pignus proprie. ¶ impropriè uel abusiuè ẽt immobilis dummõ detur creditori. quod uero non transit, dicit hypotheca: ut instit. de actio. §. itẽ Seruiana. in fi. §. & §. de pigno. actio. fi ré. §. ꝑprie. Sed quantum ad hypothecariam actionem non est dare differentiam: ut d. §. insti. in princi. & §. de pignorib. l. hypothecæ. §. inter pignus.

b ¶ Omne delictũ. ¶ priuatum: ut suprà de noxa. l. j. in princip. & insti. de nox. § noxa. nõ publicum: ut dixi. §. e. l. hæc stipulatio noxalis. quæ est argumentum contrà.

c DVobus negatiuis.]q. d. duæ negationes faciunt unam affirmationem: & da exemplum §. de adoptioni. nonnunquã. & §. de bo. liber. l. fi filius qui. & §. de fun. instru. leg. l. quæsitũ. in prin. & §. de quæstio. l. j. §. si quis ultro. sed hoc quã doque fallit: ut. C. de ser. fugiti. l. j. & suprà de damno infect. l. fluminum. circa prin. ibi, nemine nihil, &c. & sic hæc dictio magis, com paratiue ponitur. nam plerũque affirmatiue. Accursius.

† Fl. idque.

† Fl. li. singulari Enchiridii.

d PVpillus. ¶ datur tutor pupillo die ergo quis sit. sed quãdoque etiam filius in potestate dicitur pupillus: sed impropriè: ut §. de uerbo. obliga. l. fi. § pupillus. & C. de iure deliberã. l. infanti. § pe. quandoque etiam pro seruo impubere: ut §. de pe. quam Tubero nis. §. pupillus. sed impropriè dicitur. & facit institu. quib. mo. tu. in prin.

† Vide Alcia. li. præter. ii. hic. et Bud. in anno. poste ri. hic.

e ¶ Morte. ¶ ciuili uel naturali: ut instit. quib. mo. ius patr. pot. sol. in prin.

f ¶ Seruorum. ¶ da exemplum instit. de iure perso. §. ſerui. & §. de ſta. ho. l. iiij §. seruitus. sed tabellio dicitur seruus publicus, à seruiendo, & non à seruando ut §. de adopti. l. non aliter.

† Fl. extraordinariũ.

g ¶ Aliquam.] aliam ab ea ex qua duxit originem.

h ¶ Contulit. ¶ ut & C. de Latina liberta tollẽ. l. i. in princip. & est idem quod aduena secundum quosdam: ut §. aduena. & idẽ q̃d accola. unde Iacob accola fuit in terra Cham. Sed tu dic differentiam inter municipem, & ciuem, & incolam, & accolam, ut plene not. §. ad municipa. l. j.

i ¶ Habent. ¶ id est colunt.

k ¶ Eum. ¶ scilicet agrum, id est, uillam.

l ¶ Munus publicum. ¶ ꝓ officio ponitur hic munus. ut §. eo. l. munus tribus. in fin. uel ponitur pro personali munere ut tutela: ut insti. de excusa. tuto. & §. eo. l. munus tribus. ij. respon.

m ¶ Hominis.] ut quia fit iudex.

u ¶ Remque. ¶ id est utilitatem eorum Azo.

o ¶ Imperio. ¶ siniunctum. ut §. eo. l. munus proprie. in princip.

p ¶ Extraordinario. ¶ aliàs extraordinem. & aliàs extraordinario. nam nõ iure actionis compellitur: sed ex officio: & fit extraordinẽ.

q ¶ Appellant. ¶ f. idem quod incola, secundum quosdã, ut §. eo. ¶. incola. uel forte is dicitur q. ad tps moraturus uenit. unde de Loth: ingressus es tãquam aduena: an ut iudices? & dic ut nota. §. ad munici. l. i. in princi. uel dic aduena quasi aliunde ueniens.

r ¶ Decuriones. ¶ exponit rubri. §. de decurioni. & ubicunq; in legibus inuenitur hoc nomen, & dic decuderentur, scilicet sub ditione Romanorum: ut prouincia Hispania, quia capta. quod dic ut C. de Lati. liberta. tollen. in princip.

s ¶ Aiunt. ¶ & bene.

t ¶ Decima. ¶ i. decem ex illis probiores. plures enim decimæ erãt. nam debies decem eligebantur: ut ex his decẽ meliores optarent uel eligerentur a prudentibus. uel dic ut plene dicit litera.

v ¶ Verbs. ¶ multis locis habeẽ mentio urbis: ut §. eo. l. ij. & Instit. de iure natura. §. sed quoties. nunc unde dicit. & dic ab urbo alias ab uruo. Accursius.

x ¶ Quod. ¶ f. aratrum. sed in destruendo dicitur pati aratrum: ut §. quib. mod. ususfruct. amitta. l. fi † ususfructus:

† Fl. de rerentur.

† Fl. Vrba re.

† Manuscrip. quæ.

y ¶ Oppidum ab ope, ¶ i. auxilio. & habetur mentio in multis locis, maxime sup. proxi. §. incola.

† Vide ad hũc locum Celiũ Rhodig. li. lect. antiquarũ xiiii. c. 5.

z ¶ Eius rei. ¶ id est auxilii.

a ¶ Sint constituta. ¶ ut sint in auxilium habitantibus.

d

† Terentius Varro lib. de lingua latina. 4. a tercio dictum putat. idem & Sypotinus.

b ¶ Territorium. ¶ da exemplum §. de iurisdi. om. iud. l. fina. & C. de epis. & cle. l. nulli. §. quod si in uico uel territorio.

† Fl. habet.

† Fl. Pau. ex libris sex. li. i. in perialiũ sẽtentiarũ in cognitio-nib. probatarum.

c ¶ Submouendi. ¶ quod sit ex causis uel toto loco uel parte loci ut §. de pœnis. l. modicis. & in Lombarda de famosis aliàs de sectionis. l. j.

† Fl. Sęti ẽt. manuscrip. sentirent.

d ¶ Verbum suum. ¶ licet dicat in uerbo suo idẽ in uerbo meo, & uerbo uuo. & da exẽplum ut dicit in delatione iuramenti: cum iuro rem à me petitã non esse suam, scilicet aduersarij: uel non esse suam iurat altiquis: ut seruum quem nõ uult defendere in causa noxali: ut suprà, de noxalib. l. quoties. § prætor.

† Fl. deest, & uerius ẽ. ad intell. huius l. uide de Lud. Alua. in Rub. de le. i. nu. 14.

e ¶ Ambiguum est.] id est. dubium quia haber duplicem significationem.

f ¶ Commune esse. ¶ causa tollendæ dubitationis. idem est tamen & si non adiiciat: ut suprà, de exceptio. rei iu. si quis cum totum. j. respon. Azo. Vltimo nora hic: quod commune est, non est meum.

† Hoc ſ in re ciuilitr a iure canonico matrimonium solã morte naturali solui tur: ca. ii. de translãta. præla. not. Panor. in ca. in præsentia. et ibi posui extra de sponsal. et Ale. in l. fi cũ dotem. §. fi maritus. in fin. §. solu. matrimo.

† Fl. deest, Titius.

† Fl. fingu. ſępe.

Pignus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

naue.& l. scapham. & dic malum esse arborem nauis,& fixum, qui nunquam remouetur:nisi quando paratur.Artemonem dicas qui remouetur:ad eam gubernandam. sed in eo est contra.ſ. de euic.l. scapha.in fi.ubi dicit gubernacula esse mébra nauis, & sic partes nauis.solu.hic dicit anteq̃ apponat:ibi post:vt arg.ſ.de act.emp.grana.

† Fl.arctemo.

† Fl.proue heretur. † Fl. suggrunda. † Fl.immittetur.

† Fl.hypethri. † Quid sit hypęthriũ pulchre. Bud. ſ. de usufruct. l. ex iylua cę dua. † aliud etymon huius uocis uide apud Macrobi. l. Saturnalium. vi.c. 15. Fl.deest, quasi. Fl. Struturam † Fl. faciscitis. † aliàs ppetui usus cę parate essent. † Fl. Scæuol. li. 18. Digestorũ.

Inutiles .ʒ ad nauigandum.ſed hæc ratio est sufficiens, non necessaria, quia quandoque vna res potest alterius esse pars, licet vtrunque sine altero esse possit. nam & stipulatio sine diei adiectione est valida:tamẽ dies eius est pars: ut. ſ. de eden.l.j.ſ.diem.

Pars nauis.ʒ sicut cum seruus fundo accedit uel rastrũ:non tamen seruus vel instrumentũ partes fundi sunt: nisi esset seruus glebæ: vt ſ. de diuer. & temp. præscrip. l.longe.

Inter proiectũ.ʒ pone exemplum: ut supra uti possid. ſi duo.ſ. item videamus. & ſ. Labeo.nam primo casu non agitur uti possid secundo sic. Item pone supra ad le. Aquil. quemadmodum . ſ. primo. ubi primo casu non licet incidere: secundo sic, & sua authoritate.

Quod.ʒ i. quia.

Mœniana .ʒ ut ſ.ne quid in loc.pub.l. ii.ſ.cum quidam.& C. de ed.priui.l. mœniana.Accur.

Suggrundia .ʒ aliàs suggrundæ . & tũc plana.& dic, id est summitates ædificiorum. aliàs suggrũdia: & dicunt quod est locus uel ciuitas.

Immittere ntur.ʒ in alienum parietem uel solum.

Pro regulis.ʒ id est in coniunctione regularũ . Vel dic q̃ pro tegulis siue loco regularũ cooperiebatur domus:ut sunt ecclesię. Venetianę,& etiam alię domus : & da exemplum ut in uendita domo hoc sequatur.ut ſ.de act.emp.l. fundi. ſ. quę tabulę.quod autem subiicit hypęthri.,quid sit nescio.

Viduam.ʒ quędam specialia in uiduis seruãtur: ut C.quando impera.inter pupil.& uiduam.ideo quæ sit exponit:licet in vulgari strictius ponatur.

Fuisset.ʒ hoc modo stricte.

Habuisset.ʒ ullo tempore.

Appellari.ʒ in larga significatione.

Qui sine corde.ʒ scilicet uesanus.& dicendus est &c.& sic redit singula singulis.

Duitate.ʒ societate duorum.

Sc̃ucturam.ʒ id est clausuram contra uentum.

Interim.ʒ id est quandoque, puta in ęstate.

Tollerentur .ʒ q̃a ea quę ędificio detracta sunt ut in ædificio reponantur,ędificij sunt:ut ſ.de act.emp. & uendi.l. fundi.ſ.fina.& facit ſ.de pig.debitor.& quod ibi dixi.

Cęuola.ʒ aliàs incipit lex, semper.

Acceptum est.ʒ a sapiẽtib.& dic casum quod testator etiam eum libertum assignare pọt quẽ eodẽ testamento manumittit quo assignatur.ſ.de assig.li.l.i. in prin. Et generaliter assignet libertos uni filiorum in prima parte testamenti:tamen etiam illi uidentur cõtineri quibus postea in eodem testamento libertas relinquitur. ut ſ.de leg.i.talis.in prin.& in fi.

Vel.ʒ pro etiam.

Is a quo.ʒ id est nisi alii filii probent quod testator noluit assignare quos adhuc non honorauerat libertate.

Peteretur.ʒ ſ. libertas dari.Accur.

ræque naues sine malo inutiles [a] essent:ideoq; pars nauis [b] habeẽt: artemon † autẽ magis additamentũ quàm pars nauis est. ¶ Inter proiectum [c] & immissum hoc interesse Labeo ait,quòd [d] proiectũ esset id, quod ita protẽderet, † vt nusquam reꝑescaret: qualia mœniana [e] & suggrũdia † [f] esset.Immissum autem, quod ita fieret,vt aliquo loco requiescaret:veluti tigna,trabes,quæ immitterent [g] †.

¶ Plumbum autem quod pro tegulis [h] poneretur,ædificij esse ait Labeo:sed id qđ hypæthrij † † tegẽdi causa poneretur, cõtra esse.

¶ Viduam [i] † non solùm eã quæ aliquando nupta fuisset: [k] sed eã quoque mulierem quæ virum nõ habuisset [l], appellari [m] ait Labeo:q.a vidua sic dicta ẽ, quasi vecors,vesanus:qui sine [n] corde aut sanitate esset. similiter viduã esse dictã,quasi † sine duitate. [o] ¶ Structuram † [p] loci alicuius ex tabulis factam †, quę ęstate tollerẽtur, & hyeme reponerentur, ędium esse ait Labeo:quoniã perpetuo vsui parata esset:neque ad rem pertinere quod interim [q] tollerentur [r].

¶ Scæuola. † LEX CCXLIII.

SCæuola [s] respõdit, Semper acceptum est [t], vt libertorum appellatione etiã ij contineri intelligantur,qui eodẽ testamẽto vel [u]

[a] ¶ Sed qua pœna est.ʒ & male.hoc est dicere, differẽtia non est inter multam & pęnam:quod corrigit Paulus.quia neutrum est alterum:ut subiicit.

[b] ¶ Paulus.ʒ scilicet dicit.

[c] ¶ Rerum.ʒ scilicet pœnę & multæ.Accur.

posteriore loco manumitterent: nisi manifestè is à quo † peteretur † [y], contra defuncti volũtatẽ doceret peti.

¶ Labeo li.4.† LEX CCXLIIII.

SI qua † pęna est [z], multa est:si qua multa est,pœna est. Paulus [a]. Vtrũque eorum falsum est. nanque harum rerum [b] dissimilitudo ex hoc quoq; [c] apparet, qđ de pœna [d] prouocatio nó est. Si mul atq; enim uictus quis est, eius maleficii, cuius pęna est statuta, statim ea debeẽt: at multę prouocatio est [e]: nec ante debetur [f] quã aut non est prouocatum, aut prouocator victus est: nec aliter quã si is dixerit [g] cui dicere [h] licet. Ex hoc quoque [i] earum rerũ dissimilitudo apparere poterit: quia certæ pœnę singulorum peccatorũ sunt [k]: multæ contra,quia eius iudicis potestas est, quantam dicat, nisi cùm lege constitutũ est quantam dicat [l].

¶ Pomponius.li.ii. epist. L. CCXLV.

STatuæ affixæ basibus [m] structilibus,aut tabulę religatę catenis, aut erga parieté affixę, aut similiter q̃ † cohærẽt lignis †, non sunt ędium. Ornatus enim ędium causa parantur, non quo ędes perficiantur. ¶ Idem Labeo ait, pro thyrum [n],quod in ędibus interdum † fieri solet, ędium est.

[c] ¶ Quoque .ʒ non solùm enim est hęc differentia, sed etiam & aliæ plures:ut hac l.notaui.& ſ.eo.l. aliud. ſ. inter.

† Fl. peterentur.

[d] ¶ De pœna.ʒ imo contra. ut ſ. de his qui no. infa. furti. & C.de re iud.l iii. sed respon. q̃ hic in publicis non priuatis delictis dicit, & eorũ pœnis. sed tũc iterum est contra ſ.de appe.non tantũ . & C. de app. litigatoribus. sed tunc rñ. quod non appellatur ex quo est imposita : sed ante sic quando sola sententia est lata . At in multa etiã postquam imposita est,appellatur: dum tamen fiat intra tẽpus legitimũ. & hoc secundum Azo. sed nó uidetur ꝓbabilis hęc opinio:nam etiam in priuato delicto nõ appellatur post executionẽ. Item fatuum uidetur dicere nõ appellari in publicis post executionem:maxime si uitam pęna adimit. Itẽ statim hic dicit debetur. nó ergo erat imposita. Alii ergo dicũt, quod ab executione pœnæ non appellatur. sed ab executiõe multę sic:ut sic rollãtur dicta cõtraria. sed lex generaliter resistit dicẽs ab executione ñ posse appellari:ut C. quo. app.nõ reci. l. ab executione. Tu dic tertio,de pęna non appellatur etiam statim lata sententia,

† Fl. deest, quę.

† Fl.lychnis.

† Fl. item qui.

puta si fateatur feciſſe furtum manifestum: & dicat se nimium damnãtũ:quia in quadruplum sit damnatus:& sic de aliis priua. uel publicis:quia sic magis de iniquitate legis quã iudicantis cõquereret, at in multa fi ideo appellat:quia nimis arbitratus est iudex,uel nimis exercuit officium suum.pót :sicut & aliàs ad arbitrium † boni uiri reducit quod enormiter fit:ut ſ.ꝓ socio,ſi societatẽ.in fi. & de ope. lib.ſi libertus. Item pro hoc facit quod est. j. ex hoc quoq; &c. & ſ. quis & à quo.l.ij.& secundum hoc nihil obstat.

[e] ¶ Prouocatio est.ʒ i.appellatio:ut C.de ap.l.& in multis.Accur.

[f] ¶ Debetur.ʒ scilicet multa.

[g] ¶ Dixerit.ʒ scilicet iudex.

[h] ¶ Dicere.ʒ iure ordinario at de pœna etiam delegatus iudicat. & sic est in secunda differentia:ut ſ.eo.aliud. ſ.inter.in fi.

[i] ¶ Quoque.ʒ tertiam ponit differentiam:ut ſ.eo.aliud. ſ.inter : ibi & multa quidem &c.

[k] ¶ Sunt.]per leges.scilicet constitutæ quas potestas iudicis non potest minuere vel augere:vt ſ. ad Turpil.l.j.ſ.j.in fin. sed secus in multis vt subiicit.

[l] ¶ Dicat.]quandoque lex certam ponit pœnam , & eam vocat multam:vt ſ.de præua.l.præuaricationis.in fi.& C.de epi.audi.l. ij.& C. quorum app.nõ recipi.l.abstinendum. & de iudi.l.properandum. ſ.finautem vtraque.& istæ ipropriè dñr multæ.quandoque statuitur vt vltrà non procedatur. & tunc quia minus potest dicere : quãtum vult,propriè dicitur multa:vt C.de modo mul.l.ſi & de spor.l. ij.quãdoque nullo modo ponitur quantitas : vt ſ.de cust.reorum. l. ſi quis reum. & tunc ꝓpriissimè dr̃ multa:vt hic,& ſ.e.l.aliud.ſ.interAccur.

[m] STatuæ. Basibus.]Bases sunt lapides lati sub ostio qui vltra ostium quandoque extẽduntur:& ibi statuæ superponũtur:vt in forib. ecclesię beati Petri sunt leones.ſi ergo nõ sunt de substãtia domus,non continent vẽdita domo:aliàs secus:vt hic,& ſ.de act.emp.l. fundi.ſ.quæ tabule.Sed arg.contra.ſ.de aur.& ar.leg.in argento.ſ i.

[n] ¶ Prothyrum.]aliàs prothirũ. aliàs interdum.& nescitur quid sit dicere

† Fl. deest, ut.

† Fl. conie ctio.

Vide Bud. hic.

† Fl. deest, quasi.

† Protyrũ vestibulũ dicit in domorum iannis. Tu uide Bud. in anno poste ri.hic.

fit dicere,uel dic quòd ẽ est illud quod procul trahitur,ut aqua,uel aliquid aliud,ut in domo nostra Cirella.Accursius.

† Fl.deest, Paulus notat.

† Fl deest, enim.

† Fl. deest, ſ. totius.

† Fl.de diuersis regulis iuris antiqui.

[a] ¶ Paud.Scriptum est.ʒ sed male & accipe exemplum ex l. ſ. de iudi.ius uo.l.eum pro quo.ubi dicitur:qui promisit exhibere aliquę in iudicio,tenetę exhibere.qđ qualiter intelligit hic exponit.Ac.

[b] ¶ Eius .ʒ serui uel corporis. Accursius.

[c] ¶ Præsentiam .ʒ sed hoc falsum est: nam, &c. reprobatur ergo illa definitio ut insufficiens,& tanquã non convertibilis cũ suo definito.

[d] ¶ Exhibet .ʒ quid ergo erit hoc casu?Respondeo: aut non tenet promissio ad hoc ut tales debeant sisti iuri:aut si postea inciderint in tales casus habebit exceptionem promissor: ut ſ.ſi quis cau.l.ij. ſ.ſi quis. & ſ. idem est.

[e] ¶ Apte.]ut & ſ. coram & de iure coniunctis.l.ij.ſ. fin. & facit ſ.eo.l.ij.& supra,eod. l.plus est.

[f] ¶ Corpus.ʒ ſ.petitum cum nihil est restituendum. & da exemplum ut ſ.de rei uend. l. preterea.

[g] ¶ Rem.ʒ propter fructus qui quasi pars rei sunt.

[h] ¶ Conditionemque.ʒ hoc dicit propter usucapionem: & hoc ẽt subiicit,& tota , & c.id est oĩs restitutio consistit in interpretatione iuris:ut fic fiat ut ius interpretatur,quod habes,supra eodem l.restituere. Accursius.

¶ DE REGVLIS IVRIS.

¶ Dictũ est ſ. de omni iure prętorio & ciuili specialiter ꝓ titulos diuersos, q̃ ius super psonis & rebus consistit : ut ſ. de statu ho.l. i.nunc ġnales diffinitiones siue traditiones dicere nult. nec enim est nouũ ut quibusdã enumeratis q̃dam generalis subiiciat clausula,q̃ oĩa cõprehendat, &c.ut ſ. ad leg. Aqui.ſi seruus seruũ.ſ. inqt lex.

REgula est.ʒ Quatuor notantur ex hac lege: Primo quid sit regula a princi. iliucusque, non ut ex regula , &c. & ibi reassumit per regulam igitur, &c. Secundo , quæ sit eius potestas:ut ibi , non ut ex regula. Tertio , quod sit eius officium:ut ibi, & ut ait Sabinus, &c. Quarto,quod leuiter uitietur:ut infra,ibi.quæ simul, & c. Sup primo dic,regula est quæ rem quæ est.id est,de qua fit in regula sermo , breuiter enarrat, i.recitat. non statuit scilicet de nouo:ut subiicit in fecũdo dicto , per rãm igitur,&c, quasi dicat:regula est plurium rerum cõpẽdiosa narratione facta traditio.ut patet per exempla ſ. eodẽ,per totum. Sed qualiter fit regula?Respondetur, uniuersali signo denotante uiuersalẽ affirmationẽ uel negationẽ:siue id fiat per nomina, siue ꝑ aduerbia. Exemplũ de nomine vniuersali affirmatiuo. infra eodẽ. oĩa q̃cunque.De negatiuo ſ.eo.l.nemo ex his.& aliis pluribus. De aduerbio affirmatiuo infra eo.semper in stipulatione. Denegatiuo ſ.e.nihil tam.sed nihil non est aduerbiũ. imò nomẽ.unde melius est exemplum infra eo.l.nunquã actiones . sed & si indefinite tradita sit rẽa, pro uniuersali tamen eam accipimus,sicut probat ſ. de le. prætan.l. j.ſ. generaliter.& C.de hæredita.uend.l.ſi.& ſ.de offi. præfe.ut l.i.ſ. cum urbem.alias.ſ.in initio.Si quæras qualiter traditur indefinite? Respondeo,q̃ indo uniuersale substantiuum , uel eius loco ponitur aliquid in regulę traditione sine vniuersali signo. Est aũt uniuersale substantiuũ terminus plurib.naturaliter secundum eandem significationem conueniens,ut homo,fœmina seruus, & multa similia. Propria uero nomina non dicuntur plurib. conuenire secundũ eandem significationem:ut Titius. Loco autem uniuersalis substantiui dico, ponis quis uel qui cum suis obliquis:& is ea id.& æquipollentia ubicunque sit demonstratio uel relatio ad hominem uel ad rem.ut infra eodem.quæ legata.& l.eius est nolie. Super secundo quod regula non facit ius.ſ. ex iure quod est, scilicet alias constitutum.scilicet generale plurium & commune,fiat regula:die quòd non facit ius in exceptis:quia sic genus speciei derogaret, quod esse non debet , sed econtra species generi:ut infra eodem,in toto. ut ergo nulla est exceptio,facit ius generale : ubi autem habet exceptionem , facit ius speciale prætẽrquam in exceptis , uel dic secundò quòd etiam in nõ exceptis non facit ius cùm tantùm intendat narrare & coniungere ius:ut proxime sup. & infra ibi,ut ait Sabinus.&c. Tu dic tertio q̃ non facit ius in exceptis : ut dixi modo. Item nec in casibus statutis tam in l.cum ibi iamsit factum:ut & modo dixi . sed super casibus i quibus eadem est æquitas , nec tamen sunt in iure positi , bene facit ius . Super tertio ubi dicitur , quòd regula est causæ coniuncto , dic secundum Ioan. causę id est, rationes : ut ex duabus legibus colligitur supra,de condition.& demonstratio. l. cum tale. ſ. falsam causam.& institut.de leg.ſ.longe.coniungit ergo regula causam.id est,rationem redditam in uno , pluribus aliis in quibus ver-

tis & enumeratis ġnalis clausula ponat: ut ſi seruus seruũ.ſ.inquit.ſ. ad le. Aqi. iõ hic iurisconsultus quia supra posuit de iure ciuili & prætorio, nũc subiicit regulas illorũ iurium . Et diuiditur in quatuor partes:ut patet in textu. Bartolus.

¶ Paulus lib.16.ad Plau. LEX I.

REgula est,[1] quæ rem quæ est, breuiter enarrat: non ut [k] † ex regula [l] ius sumatur : sed ex iure [m] qđ est, regula fiat. Per regulam igitur [n] breuis rerum narratio traditur:[o] & (ut ait [p] Sabinus) quasi causæ cõiunctio † est:quæ [q] simul [r] cùm in aliquo uitiata est , perdit officium suum.

¶ Vlpia.li.i.ad Sab. LEX II.

FOeminę [q] ab omnib. officiis ciuilibus uel publicis remotæ sunt : & ideo nec iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intercedere, nec procuratores esse, nec aduocatum pro alio fungi, nec ad litem dandam testimonium dicere, nec omnino in ullius rei negotio ciuili interuenire, nec postulare, nec in iudicium uocare, nec ullum officium ciuile uel publicum administrare, nec arbitrum fieri, nec ad hæreditatem adire, nec seruum suum ad quemlibet iudicem ire, nec in consilio esse, nec aduocatam fieri, nec ullius rei iudicem dari, nec in ullius rei iudicio postulare, nec in iudicio stare, nec litigatoris fungi officio, nec cognitoris, nec procuratoris, nec aduocatæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Velleia.l.j. Item quod de prouocatione, fallit §. de procu.l.fœminas. Itē extra iudicia pōt procurare aliena negotia:ut §. de neg.gest.l.iii. §.j. sed in patrimonialib.non excusant mulieres:ut C.de mun.patri. l.penult.lib.x.& C.de mulieri.& in quo lo.mu.fe.congruetia.l.j.& §. de mune.& hon.l.& q ori ginē.§. corporalia. & facit ad legē istā §. de ista.ho.in multis,& qđ ibi no.faci §.de in. fi. deferre in prīc. & de eden.l. fœminæ. & de iniur.l.ij.Accur.

† Fl. impubes.
† Fl.debet.
† Fl. Idem lib.6. Sabinum.

a ¶ Interuenire.§ i.fi deinbere.Accur.

b ¶ Nec procuratrices.§ exempla de officiis priuatis.

c ¶ Iterē impuberes.] etiā si penuria sit aliorum :ut §. de iure immu.l. ij. §. impuberes:sed adultus potest ex causa. non aliās nī ingintiquinque ann.ut §. de decur. l. non tantū. ar. contra. C. de testa. mili.l.fi.Accur.

† Fl. intelligerent.

d ¶ Ius.§ Casus huius legis potest poni in eo qui est institutus sub conditione. Item in eo cui est legatum relictum sub conditione.nam interim non pōt uelle ut habeat:nec interim pōt nolle ét repudiando ut perdat:ut §. de acq.hær. is qui hæres in princi. et §.fi quis.et l.is pōt.et §. de leg. 2.fi ita.§.fi sub conditione. Pōt ét poni in contractib.ſ.ut qui habet potestatem ut contrahat, habet ne contrahat.nam qui pōt uelle contrahere,idem pōt et nolle:ut C. de act.et obl.l.ficiat in initio . Furiosus aūt uelle cōtrahere non pōt: et idcirco nec nolle uī. Hæc autem regula locum habet ante cōtractum initum, non posteā:ut d.l.ficiat. Item etiam post contractum initum locum habet in mandatis et iusſis,quæ reuocari possent re integra.sententia uerō reuocari non potest:ut §. de re iud.l.q iusſit. in fin. Nec pōt poni sic casus in seruo hærede instituto qui adijt hæreditatem iusſu dñi:ut non dicatur uelle:ut sic posſit nolle: cū inuitus cogatur adire:& sic uelle cogit:ut §.fi quis omiſ.cau.test. l.j. §.j. Consensus enim ſerui necessarius est:ut §. ad Treb.ſeruo inuito. circa prin.pōt enim iubente dño nolle adire:ut C.de hær.instit.l. cum proponas. in fi.Fallit autem regu.§. de bo.possſ.l. tutor. ubi dī q bō. possſ.pōt tutor pupillo petere, non autem potest repudiare.sed illud est ratione offici. Accursius.

e ¶ Et uelle.§ subaudi,& contra.

f ¶ Velle non creditur.§ Pater iusſit filio ut aliquid faceret,qđ atrocitatem non continebat . filius non creditur uelle quo ad ſuam pœnam. nanque parere debuit: ideoque sibi ignoscit :ut j. eo.l.ad ea.Sed ar.contra.§.qđ met.cau.ſi mulier.§.fi.& §. de ri.nup. ſi patre cogente.& C.de hære.instit. cū proponas. quib. dī q coacta uoluntas, uoluntas est: sed hoc quod dicit, est quo ad hoc ut non puniatur : est tamen uoluntas: ut ibi. Accur.

Coacta uolūtas,uoluntas ē. in cōtrarium vī rex.in c. ueniens. 2. extra de sponsa. dū dicit matri moniū me eu cōtractū est nullum.

g ¶ In negotijs.§ Quædam sunt negotia quæ exigunt expressam uoluntatem:ut §. de procu.l filius.§.inuitus.& §. de ſer.urb. prę di.l.inuitum. & in his obtinet hæc lex:ut §. de iur. codi.l.ij. §. pen.ſ. ut hæc extra locū dissentientis. Item aliquando sufficit tacitus consensus:& in his idem.ut §.loc.& condu.l.qui ad certum, nisi in casu:ut §. solu.matri.l ij.§. fin. ubi est ſpeciale propter patrem. Sed Azo dicebat in tacito consensu uideri ſp consentire furiosum, per illam l.fol. mat.qđ non placet per l illam,qui ad certum . Aliqñ etiam per tacitus consensus est necessarius:sed sufficit si cesset prohibitio : ut §. de neg.gest.fi ex duobus.& in his habetur furiosus loco consentientis: ut §. de neg.gest.l. 3. §. curatori . pupillus aūt si perfecte intelligat, cuilibet obligari pōt tuto.auth.ēt si ſimiplenum intellectū habeat: secus si nullum:ut institu.de autho.tut.in princ.& de inuti.ſtipu.§.furiosus.& §. de acq.pos.quamuis.§.infans.& §. rem pu.fal.fo.ſi pupillus.& l. seruum.& de acqui.pos.l.j.§.ſi furiosus.& §. de uerb. oblig.l. mulier. Accur.

h ¶ Contrahendis.§ id est contractibus celebrandis.

i ¶ Furiosorum.§ id est eorum qui ex mentis alienatione carent intellectu.

k ¶ Eorum.§ ſ.pupillorum.

l ¶ Actum.§ id est quod agunt.

m ¶ Intelligant.§ plene iſti pupilli.

n ¶ Potest.§ etiam curatore authore Accursius.

o ¶ Non nu'r.§ Casus iſte commodiſſime poni pōt in libero homine,qui ab aliquo bona fide possidetur.qui est institutus cōemplatione posſessoris:& sciens suam conditionem adijt uolens et acquirere. nam ei prīcipit ff.de acq.rer.com...omo liber. circa prin. Sed & potest poni in eo qui est institutus , & rogatus alij restituere hēditatem.nam si uult ſpontè adire, & totam hēditatem restituere, non erit hæres quantum ad commodū uel incommodum:ut insti.de fideicōmiſ.hær.§.restituta. Item ſi non uult,cogitur adire .nā tunc onere & emolumento carebit:ut eo. tit. §. ſed ſi recusset. Sed his est arg contra.§.de mino.

¶ Vlpianus li.j.ad edictū. LEX VI.

NOn uult o hæres esse, qui ad alium transferre uoluit hæreditatem.

¶ Pomp.† li.j.† ad Sab. LEX VII.

IVs nostrum p non patitur eū dem in paganis q&testatū† & intestatū decessisse: earūq; rerū r naturaliter inter se pugna est, ut† testatus & intestatus quis sit† .

† aliàs Vlpinianus
† Fl.lib. 3.
† Fl. testato & intestato.
† Fl. deest, ut.
† Fl. deest, quis sit.

¶ Idem.li.4.ad Sabinum. L. VIII

IVra sanguinis s nullo iure ciuili dirimi possunt.

¶ Vlpinianus.li.xv.ad Sabinū. L. IX.

SEmper † in obscuris t qđ minimum u est sequitur.

† Text. in can. nerui. 42.dist.

¶ Paulus li.3.ad Sabinum. L. X.

SEcundum x naturam est, commoda cuiusque rei eum ſequi, quem ſequuntur incommoda.

IVs nostrum . § Hæc regula uera est inter paganos . secus inter milites:ut in ſtit.de hær.instī.§. non aūt.& §.fi. & §. de testa. mil.l. fi miles fundo. & l.miles.§.& quia. Item in paganis est uera ab initio. Ex postfacto autem & ipſi pro parte quandoque intestati decedunt:ut & §.de inoffi.testa.l.circa.Sed oppo.Io.mulier utrum cui nupſit intra tps luctus,non posſit instituere hæredem ultra quām in tertia:ut C.de secun.nup.l.i. in prin .Pone ergo q insolidum hæredem eum instituat an erit insolidum hæres? vī q non per illam l.Si dicas in tertia:tūc est contra istam.ſi dicas in nihilum : est iniquum. nam inutile nō dēt uitiare utile:ut §. de iu.do.siue ge neralis.circa prin ſed dic insolidū eum hæredem.Sed id q habet ultra tertiam partem,restituit ut indignus:ut ar.§. de uulg.subſtit. ex facto.§.ultimo.

q ¶ In paganis.§ quæritis in domo & in pago,non in militia.

r ¶ Rerum.§ testati & intestati.

IVra.§ Per cap.di.mediam & maximam tollitur ius succedendi tā quam cognitio.Item per omnem cap.di.tollitur ius succedēdi tā quam agnatio:ut insti.de leg.tut.§.fin.sed ipſa consanguinitas nullo delicto tolli pōt: ut hic dī . Item non tollitur ius quo prohibentur nupt.inter agnatos & cognatos,& ſi ois cap.di. accidat in cuiusquā personam.nam ēt in personis seruorum ius est prohibendarum nuptiarum.ut §. de ri.nupt.l.adoptiuus. §. seruiles . Pacto aū: ius succedendi tanquam agnatus uel cognatus,non potest tolli:ut §. de pact. ius agnationis.Item pone exemplum C.de pa.po.l.abdicatio.secundum secundam positionem casus.

s ¶ Sanguinis.§ id est ius consanguinitatis.

t ¶ Semper in obscuris.§ Pone casum §. de leg. 3.l. numis.Item §. de uerb. obl ſi ita ſtipulatus fuero decem.& l.inter ſtipulantem. §. ſi ſtipulante.In primo est obſcuritas & æquiuocatio propter numorum diuersitatem.ut §. de iure ſiſ ita fidei.& §.de re.du. l. ubi. Secundo pp alternationem:ut §. de iniur.prætor.§.quòd ait prætor. Item pōt poni §. de arbic.diem.§. ſi plures ibi, inde quæritur &c. Itē facit §. de pœ.ſi præses.in fi.ſed op.ſ.eo.in obscuris.ubi dicit inſpici q ue riſimilius est.Sol.hæc secundum illam:ut illud primo inſpiciatur: ut ſ.eo.ſp.Secundo obijcitur §. de iu.do.cum poſt.§. gener. ubi promiſſio fundi non valet,neq; legatum.Sed ibi idco , quia ſ qđ est minimum,inſpiceret ad nihil rediret.cū & palmus terre ſit fundus: ut §. de le.j.q in rerum.§.ſi quis. Tertio ob.§. de aur.& arg.leg. q lancē . ſed ibi dicendo minorē non dixit obſcurē ēm naturam cōparatum: ut mih de liberti.§.fi.& de cap.di.§.j. & §.ij. Quarto obſt.§. de uerb. obl.inter ſtipul.§.ſi Stichum.& §. de iud. ſi quis intentione . ſed ille in iudicijs:& est rō ut in d.l.inter ſtip.quia iudicium reddit in inuitum.ſed & in contractib.ſi ſit in alio obſcuritas,q in re ſuper qua cō trahit:accipitur qđ nocet proferenti:ut §. de pact.l.ueteribus. & adde etiam diſtin.circa prin.quam habes.§. de uerb.obl.l.quoties.

v ¶ Minimum.§ id est uilius. Accur.

x ¶ Secundum.§ Pone casum §. de instītu.l.j.& instītu.de contrahē. emp.§.cum aūt.& instīt.de leg.pat.tut.& §.ſol.mat.in insulam

y ¶ Vtiuas.& de leg.j.ſi ex toto.i.rū.& §. de uulg.subſt.l.& ſi contra. in quib. etiam colligitur q contrariorum eadem est diſciplina . & ad idem C.de cad.tol.l.unica.§. pro ſecundo.& de fur.manifeſtū.§. ſed cum in ſecunda.Sed fallit instī.de le.pa.tu.iñ eo q dicit plerunq;.ſed illud pp ſexum.Item fallit §. de neg.gest.ſi negotia ab.& §.cōi dui.ſi quis putans.§.j.& pro ſoc.l. ſed & ſocius.§. ſi absenti. ſed in his gerens & ſocius ſuc.unt in culpa;.t teneantur;& non agi.t, ut ibi dī,

Id quo l

a ¶ Adde q hoc est im proprie:ut no.Bald.in l.j. in prin. C.qui test. face.poſ.& in l. illud. de ritu nu. aliquid per Car.in clemē.j:§. terra in v. q. de pœn. & no.in apoſtil.ad Gemi. in c. illis.§.ſi uero. in uer. ſit meum. de præbēd. li.6.

† Fl.lib.v.
† Fl. interpretantur.

ID quod noſtrum.§ Procurator meus ad aliqua negotia cōſtitutus fundū meū me ignorante uendidit.huius fundi dñiū non amiſi ſine facto meo,ſ.nisi mandauerim, uel ratū habuerim:ut C.mā. l.cum mādati,& facit §. de pact.l.ſi. Sed oppo.de eo q est cōe . nam & ipſum meum dicitur :ut §. de rit.nup.l. illud.& §.de leg.3.ſi quis

¶ Pomp.li.6.ad Sab.† LEX XI.

ID quod noſtrū a est, ſine facto nro ad aliū transferri nō pōt.

¶ Paulus li.3.ad Sab. LEX XII.

IN testamētis b plenius volūtates testātium interpretamur. †

¶ Vlp.li.19.ad Sab. LEX XIII.

NOn uidetur c cepiſſe qui per excèptionem remouetur à petitione d.

¶ Pompo.li.v.ad Sabi. LEX XIIII.

minus cepiſſe , ut ex pupillari ſubſtōne admittat: ut §. de uulg.ſubſti t.in pupillari.l.dest est & in eo q partis ſuæ parte amiſerit,ideo q in fraudem legū fidē accōmodauit,ùt non capaci restituerer, lc3 exceptione repellat a parte : vī tamen insolidum cepiſſe , ut ea causa pupillari ſuccedat ſubſtitutione facta:ut ſ ſuperiori casu: & §. de pu. subſti.l.ex facto. §. Iul.

Item fallit in libertate fideic. cum ſuus hæres abſtinuit nam licet ſubmoueat exceptione agendo cōtra hęreditarios debitores, tamen uidetur cepiſſe hæreditatem ut libertati ſubueniat :ut §. de fideic.liber.cum quaſi. §.ſed & ſi quis.

† Fl.Is, qui

d ¶ A petitione .§ id est , ab eo quod petit. & aliàs non habet in tex.

† Aliàs , Paul.li. 21. ad Sabīnū. l. Vlpian. li. 21.ad Sabinum.

IN omnibus obligationib. in quib. dies non apponitur, præſenti die debetur f.

¶ Paulus li.3.ad Sabi. LEX XV.

QVi† actionē g habet ad rē recuperandam, ipſam rem habere uidetur.

¶ Paulus. † LEX XVI.

IMaginaria h venditio non est pretio accedente.

e IN omnibus.§ Pone in contractib.ut §.de uer obliga.cum qui.§. quoties.& in testamentis:ut §.de condi.& de.l.i. in prin.& de legā.2.l.omnia.sed licet præſentialiter debeat quando dies nō est appoſita,ineſt tamen dies quandoq; certa:ut in cōſt. pecu.ut §.de cōſt. pecu.l.promiſſor.quandoq; incerta ut ſi legeſ ſeruo legatum cū libertate.nā legatū differtur in diem in quo erit liber:ut §.ad leg.Fal. l.j.§.ad eos.sed aliàs nō debet uenire creditor cū ſacco paratus,sed modicum expectare:ut ſuprà,de ſolutio. l, quod dicimus . & inſt.de inuti.ſtipulatio.§.ſi. Quod potest dici x. dierum ad inſtar conſtituti. Et diſtingue aut in obligatione apponitur dies certa, aut icerta,aut condō, aut nullū horū.ſi dies certa,ut hinc ad Paſcha: tunc ceſsit ſta tim dies,sed non venit:ut ſuprà,ti.i.cedere . Si incerta ut partū Arethuſę,uel ſperā incertā à liberto : tunc nec ceſsit nec uenit dies antequā naſcatur partus uel fructus , uel operę indicanē . Et ſunt ꝓdicta exēpla & aliàs ubi est dies incertus tacite:ut §. de cond. & demon.l.i.§.fin.& de uer.obl.interdum.in prin.& §.j.& §.ii.& l.continuus.§.cùm ita.& ꝓitem qui inſulā. & §.illud.& de eo quod cer.loco.l.ii.§.ſi quis ſtipulatur.idē ſi exprimāt dies incertus. ut quando morieris:ut §.de cond.& dem.l.i.§.j. cùm enim dies incertus & conditio æquiparentur:ut §.de le.i. l. talis.§.ſed ſi ſub cōdōne. & de condi.& dem.l. dies.& in conditione nec ceſsit nec uęnit dies ante euentum conditionis:ergo nec hic:ut §.ti.j.l. cedere. Quid aūt ſi dies fuerit appoſita hoc modo , promittis hoc anno ? Tunc dicut no.C.quando di.leg.ced at.l. j. Quandoque tamen appoſitus dies hīpro non die: ut promittis hodie x. ut §. de uer obliga.l. liber homo. §.decem.Si autem conditio apponatur,tunc nec ceſsit, nec uenit an te conditionem:vt d.l.cedere.niſi quando est certum eam extituram ut promittis ſi digito cœlum non tetigeris : ut ſuprà, de nouatio.l.ſi fundum.§. qui ſub conditione.& de verb.obligatio.l.in illa.

f ¶ Præſenti die debetur.§ id est pure.

g QVi actionem.§ Contrā te poſſidentem rem meam habeo rei vendi.uideor habere rem:ut §.de acqui.re.domi.l.rem in bonis.nam etiā fructus naturales vendico:ut ſuprà,de uſu.l.fructus.& etiam induſtriales ſi ea malæ fi.poſſor inſt.de re.di.§. ſi quis a nō dominо.unde perinde omnia habeo,ac ſi habeē rem.Iteē pone in poſſeſſore:nam ſi habeē interdictū vñ ui.poſſeſsionem habere uideor: ut ſuprà,de acquire.poſſeſ.ſi quis ui .quo etiam fructus uenīſſe: ut C. unde ui.l.ſi de poſſeſsione.ſed prima no placet Io. Qui enim hēt rei ven.rem uere habet,id est rei dominium : ut §.ti.i.bonorum. § in bonis.& l.habere non fictitie:ut hic dicit . Ponit exemplum in metum paſſo qui tradidit dominiū:ut §.quod me.cau.mulier. §.pe.fingit tamen lex remanſiſſe penes metū paſſum. ut §. quod metus cau. l.metum.§.licet.cū enim inferens metū non uideatur adeptus quod retinere non potest:ut ſuprà,de acquiren. poſ. non vī.& de le.3.q concubinam.§.cum hæres,ita ergo nec metum paſſus vī amiſiſſe.ut §.de in inte.reſt.l.nemo uidetur . Item potest poni in perſonali actione. ne.cū enim debitori uideatur abeſſe qui est obligatus:ut §. de nego, geſt.ſi quis mandato . ergo creditori adeſſe. ergo cū habeat actionē perſonalem,rem habere videtur.nulli tamen uenit in dubiū maius commodum eſſe poſsidere quā petere.ut §.de rei uen. is qui.& ſ eo. l.minus.& ſecundum hoc intelligunte contraria,§.qui ſal.Mda.cog. l.ſciendū.§.diuerſa.& §.de peculio.l.peculium.§. ſi ære.& inſti.de legā.§ ſi res aliena.Item ſume bonum exemplum in perſonali, ut §.ſo lu.matri.l.ſi filio familiās. 2.reſpon.

h IMaginaria.§ Pone.§.de contrahen.emp. & uē. ſi quis donationis.ubi dicitur q ſi minori pretio vendo,eſt uenditio.ſecus ſi nullo,dic ergo hic accedente ptio:licet minori.uel pone ut C.de cōtrahē.empto.& uenditio.empt.ubi dicit,ſi uendo ptio certo,licet non ſoluas,tamē ualet uenditio.& ſecūm hoc dices hic accedēte.i. cōueto,licet non ſoluto. Vel tertio pone:ut §.de donati.inter uir.& uxo. ſi ſponſus,§.circa.ubi dicit,remitto pretium conſtitutū.quia nihilominus est uenditio.unde dices hic accedēte conuento,licet remiſſo. est aūt imaginaria:ut cū fingo uendere, nec uēdo:ut ſuprà, de cōtrahen.emp.l.nuda.& de actioni , & obligationi contractus. quo caſu est quādoque donatio uel alius contractus:prout hic agitur: ut C.de actio.& obli.ſi quidē bona.Sed oppo.§.de manu.l.iii.§. ſi ab ignoto

ubi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ubi dicitur imaginaria uendit io etiam illa in qua fuit pretiū cōstitutum & solutum. Solu. æquiuocatio est. nam ibi dicitur imaginaria: q̄a statim qui seruū numis emit, debet manumittere: & sic quia parū stat apud eum prorem dominium, hæc est ficta.

C Vm tepus. ¶ In testamento pone per l. supra de actio. & obli. cum q̄s. ubi testator damnauit hæredem soluere hoc anno: nam quolibet anni die pōt soluere si uult sed nō compellitur: & hoc si nō fuit alia mēs testatoris, scilicet ut ante soluēdo non liberetur. tunc enim si ante soluit donare uidetur. ideoq; necesse habet iterūm soluere. In promissore pone p l. ſ. de uer. obli. eum qui. §. fi. ubi dicit idem: & sic potest soluere promissor, quādocunque uult intra tempus: sed nō cogitur ut ſ. de sol. quod in die. & de uer. obliga. l. qui hoc anno. Vel aliter in utroque casu cum promiseris, uel legaueris mihi fundū ab hærede tuo post certum tempus præstandū: credendum est tps adiectū gratia debētis: ut si interim fructus capiat, sui sint, nec teneatur dare: nisi alia mens testantis fuerit uel contrahentiū, ut etiā fructus medio tēpore perceptos mihi pstaret: ut ſ. de leg. ii. l. fi ita. § . Pegasus. & de usur. l. in fideicō. § . Polidius.

Fl. hæredē nostrū.

Fl. quod
Fl. omni modo.
Fl. libera tis nobis potestate domini.

b ¶ Pro hærede. ¶ id est ad utilitatem hæredis.

c ¶ Adiicitur. ¶ a testatore.

d Q Væ legata. ¶ Pone casum ex eo quod est ſ. qſi dies le. ce. l. post diem. in prin & §. fi. & ſ. de uer. obli. filius. nam in l. ſi post diē. in prin. dicit ſi purū est legatū, uel in certū diē relictū, cedit a morte testatoris, ut legatar iius transmittat ex tūc ad suū hrēdē. Si est conditionale, uel in diem incertum: tunc ex diei lapſu, uel euenti conditionis. Et idem dicitur C. de cad. tol. l. unica. §. cū igit. & §. finaute: At in §. i. illius. l. ſi post diē dicit q̄ hæc legata q̄ transmitti pōt, q̄ ex quo casu cesſit dies, acquirunt his quorū sunt in prāte legatarij: et ſi efficiant sui iuris antequā traditio fiat rei legatę. Si aūt non possunt transmitti, q̄a pendet condō legati: tunc ſi existente cō ditione sui iuris legatarius inuenitur, sibi querit: non ei in cuius fuerat prāte, ut C. de condi. inſer. ſi uxor. & ſ. qſi di. le. ce. ſi usuſfr. §. fin. & ſ. de pig. ſi legati. & sic inſpicit dies quo cesſit. Et in hoc casu differt a stipulatione. nā ſi sub cōdone stipulatur filius uel seruus patri uel dño, quærit et ſi sui iuris inuenit tēpore cōdōnis existentis: ut ſ. de uerb. oblig. ſi filius. & de stip. ſer. l. ſi. & hoc dicit hæc lex cū sequēti, ſi filius quā quidā non habent. sed huic q̄ de stipu. dicit, opp. Primo ſ. mand. ſi uero non remunerandi. §. ſi filio. ubi mādaut filiofamiliās. ut solueret p me: & emancipatus soluit, & agit inſpecto tpe quo soluit: nō quo recipit mādatū, sed ibi tale quid fecit, scilicet soluendo, q̄ ei daret act. ſ. neg. gest. ſi nō recepiſſet mandatū, & soluiſſet pro eo. Sed o oppo. ex eo q̄ est ſ. de hære. instituo. quidā cū filiū, in ſi. ibi, sicut dari placuiſſet &c. ubi mandaui filiofa. ut fideiubeat p me: & factus sui iuris soluit: & nihil ominus agit cōtra me mandati. Sed rñ. eodē mō ut superiori. Tertio opp. ſ. de uer. obli. quidā cum filiū. §. fi. & de fideiuſ. ſi debitori. §. fi. quā us dī q̄ ſi filius mutuatus stipulat a debitore futuro uel fideiussore, & emancipatus inuentus numeret: ipſe agit nō pr̄ inſpecto tpe quo numerat. Sed rñ. ut ſ. Quarto op. ſ. de hær. inſt. l. q̄da cū filiū. in primo casu ubi filius fecit amicū suū ſtitui reſtituturū sibi hēditatē: & factus sui iuris agit mādati utili. Sed hoc ideo q̄a testator instituere uolebat filiūfamiliās quæ uoluntas non debet omnino perire, arg. C. cōmunia de leg. l. ſi.

e ¶ Nōbis. ¶ legatariis.

f ¶ Transeunt. ¶ puta in diem certam.

g ¶ Per nos. ¶ filios uel seruos. & ita facit transitum de persona domini, uel patris ad filios, uel seruos.

h ¶ Stipulantes. ¶ & idem in filio emancipato per l. ſi filius. quam habes. ſ. de uer. obl. l. ſi filius. quam quidam habent hic.

Q Vi cum alio. ¶ Pone casum secundū Bul. Si a pupillo mutuam pecuniam accepero & ei sine authoritate tutoris soluero iō non liberabor, quia aut sciui eum esse pupillū, aut ignoraui. Si sciui aut putaui mihi licere soluere sine tutoris authoritate: & tūc pt mihi imputari iuris ignorātia: in qua mihi no ſubuenit: sicut ſi emo ab eo credens licere sibi uendere ut ſ. pro emp. l. ii. §. ſi a pupillo. licet enim de dāno meo cōtendere uideat, tñ cum damno pupilli desidero mihi subueniri. vñ cum uterq; contendat de dāno: potētior est pupillus, quem ætas excusat: ut ar. ſ. de rei. uen. l. qd infans. cū ego in culpa fuerim, q̄ taliter soluī. ut inſt. q̄. alie. li. §. sed ecōtrario. Si aūt ignoraui eum esse pupillum: non debui soluere nisi certus essem de eius cōditione, id est an esset pupillus, uel non: & hoc qſi amisit pecuniam sibi solutam: aliās ſi esset locupletior, liberor per exceptionem: ut ſ. de excep. doli. l. apud. §. ſi quis pupillo.

i ¶ Eius. ¶ ſ. contrahēti, id est legatis, & sic præbentis cām: quaſi cōtractus qui fit inter hæredē & legatarios, nō imputetur ſi soluerit: dummodo sine dolo soluerit, ſ. nesciens esse pupillum qui non sponte soluit supple: nec inuitus contrahit cum legatariis: licet quaſi contrahat: ut in cōtrariis. ſ. ex quibus cau. in posſeſ. eatur. l. apud Iul. in fi. & l. ſe. & inſt. de obl. ex quaſi cōtractu. §. hæres. Quæ autē dicta sunt in persona pupilli, dicenda sunt in furiosis & prodigis. non enim libera tur debitor nisi pecunia in eorū pu. fu. prodi. utilitatē conuertatur: ut ſ. de sol. Stichū. §. usumfr. nam pupillo comparatur prodigus: ut ſ. ſi cer. peta. l. certi condictio. §. item quæri. sed ſi ita ponitur casus. op. ſ. de exce. l. j. in prin. ubi parcit cōtrahentibus cum magiſtris nauium, licet de eorū cōditione nō inquratur? R. ñ. hic sponte: ibi ex necessitate festinat ad contrahendū: sed ibi debent aliquid inquirere, ſan in eā causam sint propoſiti in quā contrahant: aliās non habet locum exercitoria: ut ea. l. §. nō aūt. Itē opp. ſ. ad Maced. ſi quis partem. sed ibi error communis fuit: q̄a sic agebat, sic contrahebat: qui error communis excuſat: ar. ſ. de offic. præ. l. Barbarius. Itē q̄d scripſit Bul. de legato ut hrs soluēdo pupillo sine dolo liberetur: opp. ſ. de ſo. ſi seruus decem. sed ibi nō hæres, sed seruus uel alius causa impēdæ conditionis soluit pupillo. Item opp. ſ. de leg. j. ſi seruus leg. §. j. ubi hæres soluendo seruo legatarii nō liberat. sed quid miri? quia non soluit cui debuit. seruus enim nō pōt facere cōdōnem dñi deteriorē: ut C. de pac. seruus. Pōt poni ēt primum legis rñ. in eo qui accepit fideiuſſorē minus idoneū facultatibus qui sibi dēt imputare ſi non inquirat de facultatibus. eius: ut ſ. de fideiuſ. l. iii. in fi. In casu tñ inquirere nō pōt: ut ſi testator p̄cepit uni ex hæredibus pro legatario usuſfru. fatisdare cohęredibus. ut ſ. de usuſfr. ea. re. quæ usu cō. l. tribus. Item pōt poni in eo qui cum pupillo contraxit. nam ſi nō defendatur pupillus. fit miſsio in eius bona, nō uenditio: ut ſ. qui. ex cau. in poſ. ea. apud Iul. Itē non obligat ſi pupillus: ut inſti. de auth. tut. Pōt etiā elegantiſsime poni ita: tibi debeo decem: pactū feciſti de nō petendo. sed postea sciens me non teneri p̄miſi. teneor quidem q̄a sciens indebite promiſi: ut C. ad le. Falcid. l. fi. sed hīdi qui satiſdat ex necessitate pro legato ſol. aduenīente cōdōne, hoc nō pōt imputari. nam non tenet ſi cōdō non extat: ut ſ. ut leg. no. ca. l. j. §. ſi quis sub conditione. Itē p̄ poni in eo q̄ rem sibi seruientem redemit, & creditā accepit. confusa est enī seruitus: & ſi postea uēdiderit, libere tradunē, & debent tradi: ut ſ. de ſer. ur. p̄d. ſi q̄s ædes. Secus i hīde a quo fundus testōris q̄ sibi seruiebat legatus est sub condōne: ut ſ. de serui. l. Papinianus. Item pōt poni primum respon. ſ. qui sat. cog. ſi fideiuſ. in prin. ubi inquiritur an fideiussor iudicio sisti habeat priuilegium. Item not. parē esse culpā, scire, & debere scire. Sic supra, ſi certum peta. l. quod te Accur.

k ¶ Non solet. ¶ testator legauit liberationē sub condōne pure de benti. hæres interim uult petere. dic q̄ potest: ut ſ. de do. excе. l. pure in prin. nam dum pendet conditio, non obstat ei uoluntas. Vel pone C. de iur. do. l. ii. ubi mater permisit animo donādi filiā Pollā stipulari mediam dotem q̄ dabat pro matre uitrico, id est ei cui nubebat mater: & post instituit Pollam in minore m quām dimidiā. nō p hoc petet minus de dote: nisi expſſe uoluit mater cōtra. Itē pone C. de hære. actio. ſi adulta. nā non extinguitur actio, quā habet unus de hæredib. contra testatorē: nisi pro parte pro qua hæres est: nisi hoc uoluerit testator: ut C. de hære. instī. ſi compenſandi. Item pone ſ. de de exce. doli. apud. ſ. p̄terea. & C. de his quib. ut indig. hęreditas. quibus dicitur, ſi testor noluit habere hēdē quod ei reliquerat, q̄ exce. doli. repellitur. aliās perit & hēt. Sed primę positiōi casus oppo. ſ. ſi cert. peca. l. pecuniam. ubi pure mihi debentē iussi alii sub cō dōne promittere: & tamē interim nō possum petere. Sed hoc iō, q̄a non esset cautū debitori in euentum condōnis. Sed legatario cauetur de legato soluendo aduenīente conditione: argum. supra de rei vendi. finautem. §. fi. Accurſius.

l Q Voties. ¶ Casus ponitur. C. de fideicommiſ. liber l. cū interueres. ubi reliquit testator libertatē seruo qui erat in uentre: & plures nascuntur. nam omnibus uidetur libertas relicta. Item pone per l. ſi quis in testamento, in eod. titulo. & ſ. de fideicomiſ.

Fl. Paulus lib. 62. ad edict.
Fl. hæc lex cū epigraphe de est, est autē sub titu. de uerb. obli. l. 78.

Fl. cōtra hit.

Fl. lib. 7.

Scire & debere scire, par culpa est.

liber l.

liber l. ſi seruus. & ſ. de manumiſ. testa. l. ſi ita scriptum fuerat. & l. ſi ita fuerat libertas relicta, & ſ. de resta. tute. ſi hæreditas §. fi. & infinita dari possunt exempla. & facit j. c. libertas.

a N On debet. ¶ Cum alicui permissum sit testari a lege, ut in pecunio castrensi filiofam. multo magis potest donare causa mortis: ut supra de donat. causſi. mor. l. Marcellus. & de donatio. l. filiusfam. in fi. Sed non econtra, ut de dona. causmor. l. tam is. Item pone per l. infra c. in eo quod plus. fallit regula in præside, qui habet ius gladii, ut supra de offi. præ. ſi. l. illicitas. §. qui uniuersas. Sed non deportat, quod est minus, ut supra de legat. j. l. j §. j. & de iniust. testam. ſi quis filio exhæredato. §. eius qui deportatur. Sed illud propter insulam, in quam non deportat, licet releget, ut supra de interdict. & relega. l. relegatorum. in princip. Item fallit regula C. de prediis cu. l. ſi. ubi curialis potest donare immobilia, sed non vendere, cum magis vendere debeat esse permissum, ut argu. C. de contra iudic. l. j. Sed fortē ideo, quia non ſic est verisimile qđ donet, cum nemo iactet sua, ut supra de probat. cum de indebito. § j. Item fallit ſ. de peric. & commo. rei vendi. l. ſ. licet. ubi venditori uni essundere totum permittitur, sed non partem permittitur effundere, ut male custodire, sed ideo ſis, ut vasa vacua habeat, quod non haberet pro effusionem partis, vel per malam custodiam. Item fallit ſ. de re. eo. l. ſi pupillorum §. ſi prætor. ubi ſi decretum est ut vendat, non potest obligare. sed hoc ideo, quia super hæc non fuerat habita causæ cognitio. Item fallit ſ. de procur. in causæ. ubi totam procurationem revocat dominus, sed non partem. & hoc ideo, quia non debet eundē approbare & improbare. & eodem modo respon. ſ. de admi. tu. cū quæritur. & ſ. de usur. l. Caius. vbi pupillus vel ciuitas debet vel omnia approbare nomina, vel omnia improbare. Item fallit C. de iur. delib. cū quidā. vbi quis institutiones a se factas debet probare, vel omnes improbare, sed hoc ut non decedat testatus vel intestatus, ut ſ. eo. l. ius nostrū. Item fallit C. de agric. & censi. l. quemadmodum vbi cum solo potest ascriptitios vendere, sed non separatim, sed hoc quia pars eius est inseparabilis, ut ſ. de diuer. præscrip. long. Accur.

Vinum totum & non partem effundere permittitur.

b N Personam. ¶ Pone in ciuili oblig. quæ oritur ex contractu vel quaſi, nō naturali, ut no. ſ. de act. & ob. serui. & ſ. de pecu. l. nec seruus. sed fallit in casibus, ut C. an seruex facto suo. l. promiſſæ. vbi promisit pecuniā pro libertate. Itē C. de petit. hęre. l. ſi. in ſi. sed ibi aliud p eo ut sit liber etiā ex falso testamēto. Ideo hoc cōtra eū, ut teneat redde re rationē de gestis in seruitute. Ex malefeciis antē tenetur ciuiliter, ut d. l. serui. & idem in quaſi delictis, licet per omnia quaſi delicta æquiparentur delictis, ut sup. de his q. deice. vel effu. l. j. §. cū seruus. Sed nōne seruus quādoq; actionē habet, ut C. ſi per vim vel alio mō. l. j. & C vbi causa fi. l. ſi. ſi actionem, ergo obligationem? Respon. illa obligatio nō est sibi quæsita, sed actionem non suo sed alterius nomine exercet.

c ¶ Generaliter. ¶ Si opus tibi nouum faciendum locaui certa merce de constitura, ſi meo arbitrio feceris vel mei procuratoris, ſi inique arbitratus sum ego, vel procurator meus, nihil ominus merces debebitur, quia mihi vel procuratori meo tanquam bono viro est commiſſa approbatio, ut sup. loca. ſi in lege. Idem in venditione, ſi vendā seruū ſi mihi reddideris rationes arbitrio meo, ut sup de cōtrahen. emptio. hęc venditio. Et distingue plenius, q̄a aut cōmercium apponitur voluntati alterius cōtrahentium, & non tenet, ut C. de contrahen. empti. l. in emēdis. Aut pretium vel merces, & cunc idem, ut sup. de cōtrahen. empt. qđ sæpe. §. j. Si autem conferatur approbatio rei quæ vēditur, valet, ut in situ. de cōtrahen. empt. § emptio. Vel ea ratione valet, quia velat a est voluntas, ut Placen. dicit, quod non placet. Vel quia in arbitriū boni viri collata videtur ſi cum ſi alios. Vel quia purē est contracta: sed sub cōditione soluitur secundum Ioan. ut ſ. de contrahen. empti. l. iii. Si autem in arbitrium extranei cōferatur pretium, aut innominatim, & nō valet, ut supra loca. ſi merces. nisi i casu, ut ſ. de pigno. l. ſi fundus. in fi. aut nominatim, & valet ſi fuerit arbitratus bene, alias recurritur ad arbitrium boni viri, ut C. de cōtrahen. empt. l. ſi. & supra pro soc. ſi coita. & l. ſi societatem. sed ſi non arbitretur, nō valet, nec recurritur ad arbitrium boni viri, ut ſ. de contrahen. empt. l. ſi. Accidentale autem sue arbitrio alterius cōtrahen. sive extranei conferatur, sicut in locietate, ita in vēditione ad boni viri arbitriū recurritur, sive arbitretur, sive non, ut ſ. de cōtrahen. empt. hæc vēditio. & pro socio, ſi coita. & l. ſi societatem. Quæ dixi in vēditione, & in locatione, seruo, ut inſti. de contrahē. emptio. §. ii. & hoc in bonæ fidei. In stricti vero iuris aut in arbitrio promittēris cōfertur tacite, & valet: ut ſi ascenderis Capitolio ut ſ. de cōdit & demōſt. nōnunquā. Si expreſse ut is vis vel voles vel volueris, no valet: sed ſi cum voles vel volueris: valet ut ſ. de verb. ob. cētesimis. §. ſi ita. & l. à Titio. §. fi. & l. ſi quis stipulatus. & de a. ſ. & obli. l. sub hac.

Fl. hæc

Fl. contractus

Fl. mortes, quęque

Si vero in alterius arbitrium apponitur, non recurritur ad arbitrium alterius: ut supra de verb. obl. ſi quis arbitratu. & l. j. Quod potest dici ſi non arbitretur alias fic, ut ſ. de operis liber. ſi libertus. Accur.

d Q Ontractus. ¶ Dolum tantum recipiunt depositum & precarium, ut supra depoſit. l. quod Nerua. & de prec. l. quæ situm. §. illud. tamē hoc non excludit latam culpā, ut dictis legibus, quæ dolo comparatur, ut supra ſi meliorſal. mo. di. l. j. §. ideo autem. sed excludit leuem & leuiſſimam. Planè & in his exactiſsima diligentia præstatur interdum. scilicet ſi depositarius vel qui accepit precario, in suis est diligentiſsimus. Item ſi in suis est negligentiſsimus, non erit imputata eius negligentia, diligēs enim debet esse ad eum modum quem hominum natura desiderat, ut supra depo. l. quod Nerua. in pecario quidem post lit. conteſt. etiam leuis culpa præstatur propter moram, ut supra de preca. l. quæsitum. §. ex hoc. & §. ſi seruitutem. Sed quæritur qualiter precarium à commodato dinoscatur? Dicunt quidam per verba. nam ſi dicas, commodo, est commodatum. ſi precario do, est precarium. Sed absurdum videtur ut verborū solennitas, quæ hodie recesſit ab aula, in istis cōtractibus spectetur, & propter sola verba in contractibus tam diuersa iura statuantur. Quare I. dicit esse commodatum quando ad certū vſum res conceditur, & hoc per multas leges potest notari, ut ſ. cōmo. l. in cōmodato. §. ſicut. & C. cōmo. l. ii. Præcarium autē datur sine certi vſus præfinitione: & ideo p̄simum reuocatui: ut ſ. de precario. & inde hoc euenire credo, quod in precario dolus tacitum præstatur, in cōmodato autem (quia nō licet quandocunq; reuocare) & culpa præstatur. Quod autem iudicit de mandato, est exemplum ſ. mandati. ante. §. fi. De cōmodato ſ. commo. ſi ut certo §. nunc videndum. De uendito ſ. de fundi. cui qui. in princ. Et de pign. ieſti. quib. mo. re cōtrahi. obli. § fi. De locato. C. locat. in mitio. Et de dote ſ. ſolut. matri. et ibi. licet. De tutela. C. arbitur. tut. l. quicquid & de geſtore. C. de neg. gest. l. tutori. & de ſocietate, inſtit. pro ſoc. § ſi. De re cōmuni sive ſocietate. C. communi diuid. l. ſi mater. & quod subiicit in his: de his octo intellige quę §. pri. posita sunt, & de duobus quæ sequuntur. Et ſic in his decē præstatur diligentia sed in quibuſdā exacta, & in quibuſdam exactiſsima. ut in commodato & in mandato, sed in cōmodato distinguit. quia ait gratia accipientis tantū commodatur, & tunc exactiſsima. aut dātis tantum, & ſic dolus tantū. aut utrisque, & tunc leuis præstatur culpa. ut ſ. cōmo. l. in rebus. in prin. & §. hoc ita. & l. ſi ut certo. § interdum. Hanc eandē distinctionē M. in procura adhibebat, sed R. sine distinctione omnē culpam præstandam dicit, ut C. mandat. l. à procuratore. Quod autem dicit sed hoc ita, &c. non refertur ad id quod de dote dictū est. nam ibi pactū ut tantum dolus præstaretur non valet, ut ſ. de pact. dot. l. Pomponius. Item quod dicit in initio, dic secus ſi postea. tunc enim non p̄ſunt ad agendū. sed ad excipiendum. ut ſ. de contrahen. empti. l. pactā. & ſ. de pac. l. iuriſgen. §. quinimo. Itē quod subiicit cōtractus, id est, pactio in contractu apposita dedit. Itē quod dicit non posse cōueniri ne dolus præstetur, uerum esto expreſsim, nam tacitè potest, ut ſ. de pact. ſi unus. §. illud nulla. sed licet dixerim in depositō solū dolū præstari, ſcius est quandoq; quia uenit etiā leuiſsima culpa, ut ſi se obtulit depositō, ut ſ. depo. l. j. §. ſæpe. & ſi accepit mercedē, ut ſ. cōmo. ſi ut certo, §. nunc videndū. Porro casus fortuitus non præstatur, ut j. fabricit, & C. de pigno. act. quæ fortuitis. & ſ. de adminiſt. re. ad ciu. pri. l. ii. § ſi eo. ni ſi culpa precesſit, ut ſ. commod. ſi ut certo, § quod uero. & ſ. interdū. & inſti. quib. mo. re contra. ob. §. item is. Itē nisi mora intercesſit, ut ſ. depo. l. ſi in Asia. §. ſi Quæ nos sine distinctiōe ubiq; diximus, alii distinguunt, aut erat eodem modo peritura penes actorē, uel non. arg. ſ. depoſi. ſi plures. § fine. Item nisi pactum interuenit, ut ſ. de pact. in tigentiam. § item ſi quis pactus. hoc tamen ita ſi finguli casus sint expreſsi ſecundum Io. ut ſ. ſi quis cau. fed & ſi quis. § quæsitum. Alii ut Azo, excipiunt etiam generalem conuentionem. ut arg. ſ. de pact. iuriſgen. §. sed & ſi quis pacisceatur. B. dixit quoſdā expressim sufficere, non uolo. l. fed & ſ. §. quæſtū. item quod subiicit, qui cuſtodiri non solent quia erant integræ opinionis, ut ſ. de rei uendica. ſi bo. fi. & l. ſi uero. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a QVatenus. ¶ Interesse cuiusque secundum terminorū uarietatem ita estimare uoluerit, teneris a‖ interesse: quod est quandoque secundū rei cōmunē æstimationem: quandoq; in plus uel ratione uicinitatis: q‖ næ quam promisit: ut si rē quam mihi uendidisti, alii sub pœna promisi. tionem autem in iure consistit interesse ut usque ad certam quantitatem ius interesse cuiusque definiat. & pro his supra de actione empti. l.j. in pri. Fallit tamen hæc regula interdum. Lex enim interesse alicuius maius æstimari quam sit: ut euenit in interdicto de tabulis exhibendis: nam si experiatur, fit condemnatio ad æstimationē hæredis. Item si is cui sub conditione legatum est experiatur, ad æstimationem legati refertur æstimatio: ut ff. de tab. exhi. l. locum. §. condemnatio. & ex quib. caus. in pos. ea. l. pen. & quandoque interesse alicuius licet maiorem æstimationem cōtineat: ad minorem tamen æstimationem quandoque restringitur. singulare em interesse non debet excedere duplum interesse cōis: ut C. de sanctis. quæ pro eo. l.j. Ité potest poni ff. de iud non à iudice. die ergo quanti. quantum. A libi ponitur pro quia: ut ff. de uerb. obli. cum filius.

b ¶ Cui us. ‖ id est alicuius.

c PLus cautionis. § Si mihi personaliter cauet, hæc obligatio personæ cohæret: ut alius eius noīe cōueniri nō possit. sed si res pignori obligat, quicunq; possideat, hypothecaria cōueniri potest: ut ff. de act. & obli. l. actionū. ‖ actionū gña. & inst. ut. de act. §. j. & huic regulæ æquiparatur q‖ dicitur inst. de obli. ex delict. §. furti. Dic ergo cautionis. i. satisdatiōis: cū interueniat hypotheca. Sic ponit cautio C. de pecul. j per l. ff. de pecul. minus. Vel die cautionis. i. cautelæ quod in idē recidit. Et quod subiicit est quam in actione personali pro debito competenti. Accursius.

d QVi potest.] Cum creditor debitore inuito possit alienare, multo magis eo ignorāte: ut C. de bonis auctoritate iudicis possidentium. l. pig. impe. nō poss. l. j. & iuncta. Ité tutor pōt uendere ea quæ non possunt seruari, inuito pupillo: ergo multo magis eo ignorāte: ut C. de admi. tut. o. l. fi. § fi. Ité facit si posiū delegare iudicē inuitum: ut C. de ædi. diuer. iudi. sancimus. ergo ignorantē: ut ff. de iudi. l. cū furiosus. Item potest seruus petere bona causa seruandarū libertati aliis seruis inuitus: ergo magis ignorātibus: ut ff. de fideicōmiss. liber. l. a. §. illud. Hæc autē regula fallit ff. de re iudica. l. duo ex tribus ubi dicitur q‖ duo inuito tertio possunt iudicare, sed nō eo ignorante. Sed ibi est ratio: quia tertius traxisset eos fortè in suam sententiam: ut ff. de arbit. sicut. & l. præcedenti. ia. fi. Ité fallit ff. de uer. sum præses etiā inuitus, sed me ignorante factum non ualet. sed illud est ex testatoris uoluntate. Ité fallit in emphyteota, qui potest uendere dominō inuito, dūmodo ei denuntiet: sed non eo ignorante: ut C. de iure emphy. l. fi. Item filia emancipata non debet nubere patre ignorā

a Filia patre inuito nō eo ignorāte nubere potest.

te. a potest tamē eo inuito: & sic alium eligere quā pater ei elegerat: ut C. de nup. l. uidua. sed ecōtra quædam facio te ignorante quæ non te inuito, ut filius matrimoniū uel filia patre capto uel absente per triennium: ut supra, de ritu nuptiarum, ff. filius. & l. fi. ita. Accursius.

e NEc ex prætorio.] Iure prætorio datur actio furti manifesti ut inst. de perpe. & tēp act. §. furti. & iniur. & ui bo. rap. ut inst. ff. nox. §. sunt autē Item solenne iure. l. ciuili, q‖ cum solennitate proponi tur ut ff. de oriūs. l. ii. §. deide his. Oritur actio furti nō manifesti ex l. ut tab & actio dāni dati: quæ est ex l. Aq. ut inst. de nox. §. sunt autem. Si ergo paciscar ne agā. p furto q‖ mihi facies, iniuria uel rapina, uel dolo uel l. Aq. nō uidet pactū: nā inuitarent hoies ad delinquendū: ut hic, & ff. de pac. do. l. conuenire & ff. de pac. fi. un°. § illud. Et pœnas ob maleficia ipont magna ro suadet, &c. ut ff. de fideiuf. l. fi. à reo. §. id qđ. nec ēm pub. ius priuatorū pactis imutat: ut ff. de pact. l. ius publicū. & j. e. l. neq; quæ tractat aliquid cōtra ius publicū: quia quantū ad eā uillā uel ciuitatē uidet ut de consuetudine not. ff. de leg. & senatusc. l. de quibus, per l. ff. com. præd. l. uenditor. § fi constat. Cæterū admisso delicto fit obligatione naturā. id est ipso maleficio, ut supra, de actio. & obli. l. ex obligationes ipso iure ut iniuriarū, furti & similes ex delictis: ut supra de pact. ff. tibi. §. quædā. & l. fi. unus. § fed si pactum. & supra, de iudi. l. non omnia. §. j. Aliæ ut ex contractibus re tolluntur per exceptionem: ut inst. de excep. §. præterea debitor. Et hoc hic dicit quāuis obligationum. f. contractarū, non contrahēdarum, prout te refers ad obligationem ex delicto. Sed prout ad eas quæ ex cōtractibus oriūtur, & in ea contrahenda, & in contractu potest pacto aliquid statui ut in plus uel minus agatur, ut supra, e. l. contractus. § sed hoc ita. Et quod subiicit, possunt immutari, &c. alias possint, & tunc supple ff. certum sit. & quod subiicit ipso iure, referas te ad delicta, sed etiam ex contractu tollitur ipso iure quādoque. u. per acceptilationem: ut inst. qui. modo. obl. §. j. Et quod subiicit, & per pacti, &c. ad contractus te referes. & quod dicit uel ff. scilicet. ratihabitionē. A quibus. nam da exemplū ut supra. Et pri uatorum dic duorū uel trium: ut subiicit. Item quod subiicit inchoatur. f. delictum uel obli. ex delicto. i. cum inchoata est, pacto conuenit. i. pacto conuenerunt: & hoc pro ut ad maleficium te refers. sic & C. de epis. & cle. l. null. § suuante personā. sed prout ad contractus: tunc ante. sicut & postea potest pacto minui uel augeri: ius ff. dixit. & secundum hoc inchoatur propriè & improprie poniter. sic ff. de offic. procons. l. j. & uerbum pacto cū præcedentibus legetur. Potest & aliter poni casus. ecce enim si quis cauerit in testamēto suo ne leges siue iura in eo testamēto locum habeant: nihilominus peti poterit secūdum rabi. Item intenrari interdictum de tabu. exhiben. quæ uia sunt prætoriæ. Item petuntur legata ff. detrahitur Fal. quæ sunt ciuiles nig. ut supra, de leg. j. l. nemo potest. Si autem debitor meus fis ex aliquo contractu & paciscar ne mihi teneariris: male bit. Accursius.

f IVnos.] Donator inquantum facere potest conuenitur, & sic da exemplum ff. de iu. do. l. fi extraneus. & quidem is solus deducto ære alieno: ut ff. de re iu. inter eos. §. is quoq;. & ff. sit ratio, ne ex liberalitate sua inops fieri. i. factus periclitetur, &c. ut ff. de re iu. ne ex libera. & inter eos quibus ex simili causa debetur, occupantis melior est conditio. Per enim' aliis donatariis debitū detrahere potest donator. ut ff. de do. qui ex donatione. Hæc uera sunt, si is qui donauit, certi conditione cōueniatur ex stipulatu. Sed & si conueniatur alia actione, idē est: ut de constituta. ut ff. de dona. l. qui id. in princi. quia hodie & si nō intercessisset stipulatio conueniretur donator condictione ex l. ut C. de dona. si quis a gentium. ff. sin autem hoc minimè. Si autem alius conueniatur, non donator sed hæres eius: non habebit hoc priuilegium: cū sit personaliter ut ff. de re iudi. l. & si fideiussor. § fi martius. & l. sciendum. Item hoc uerum est, si ego qui donaui, cōuenior ab eo cui donaui. secus si ab alio: ut ff. de re iudica. l. Nesennius. in princip.

g ¶ Rescripsit. § & bene.

h ¶ Eos. § donatores.

i ¶ Condemnandos. § & non insolidum.

h QVod ab initio. § Pone exemplum ff. de uerb. oblig. inter stipulātem. §. sacram. ubi stipulatio liberi hominis non ualet, etiam si postea efficiatur seruus: & idem in similibus in quibus ab initio stipulatio non ualet: ut ibidē dicitur. Item pone C. de fal. l. sicut. ubi testamēt tum falsum uel codicillus non confirmatur tractu tē poris. Ité ff. qui & à quibus. ff. si seruo. ubi libertas data seruo alieno nō ualet. etiā si postea efficiatur manumissoris. Ité ff. de lega. j. cætera. ubi non ualet legatum marmoris domui inexistī: licet post testamentū reparetur. Item pone in stī. quib. non est permissa. testa. §. præterea. ubi testamentū impuberis uel furiosi non confirmatur licet efficiatur pubes uel sanæ mentis. Ité pone inst. de le. §. an seruo. & ff. de re. Cato. l. j. in pri. ubi nō ualet legatū seruo hæredis relictū, licet alienetur uel manumittatur. ad hoc facit j. e. l. pe. & exempla ibi posita. Fallit autē hæc regula C. de contractibus iudic. l. j. ubi donatio in officialem utiliter facta confirmatur. sed dic q‖ non cōfirmatur tractu temporis solo, sed uoluntate expressa uel tacita. & eo modo signatur cōtra. & respōdetur C. si maior fa. ra. ha. l. j. & ii. & C. de nup. l. fi mandata. Ité eo modo solue quod est ff. de titu nup. l. fi cōtr. & l. fi q‖s in senatorio. & l. fi quis tutor. §. q‖d ergo fi adoptiuus. Ité fallit supra, de leg. j. l. j. §. sed & fi filiusfa. Ité ff. de hære. instī. l. qui soluendo. Ité fallit supra, de regul. Cato. l. j § j. & ff. si. & l. fina. Item fallit supra, de condit. instītu. l. mulier. §. j. Ité fallit supra, de fideicom. hære. generaliter. § fi libero. Item supra, de leg. j. Quod in rerū. § j. quæ omnia sunt arg. contra sed specialia sunt.

l ¶ Vitiosum est. § & non tenet de iure.

m ¶ Tractu temporis. § id est ex post facto.

n ¶ NVptias. § Pone exemplum ut ff. de condic. & demon. l. cui fuerit. ubi relictum est sub conditione si nupserit. nam impletur etiam sine cōcubitu. Item pone ff. de do. inter ui. & uxo. l. cū hic status. §. fi mulier. ubi durat matrimoniū licet nō simul cohabitent. nō ergo exigitur concubitus ut fiat matrimoniū. est em matrimoniū & sine eo: ut dictū est. Et econtra sæpe est cōcubitus licet nō sit matrimoniū. Cōsensus aūt exigitur in matrimonio: nō ut perficiat matrimonium cōsensus: sed q‖ sine eo esse nō possit. An aūt inter absentes possit cōtrahi: dic

Fl. inchoatur actio.

Fl deest, sua.

Fl. libr. 8. ad Sabinū.

Fl. lib. 36.

cōcubitus ut fiat matrimoniū. est em matrimoniū & sine eo: ut dictū est. Et econtra sæpe est cōcubitus licet nō sit matrimoniū. Cōsensus aūt exigitur in matrimonio: nō ut perficiat matrimonium cōsensus: sed q‖ sine eo esse nō possit. An aūt inter absentes possit cōtrahi: dic

Concor. tex. in c. fi. de procur. lib. vj. & in c. accedēs. per argu. à simili de præben. & nor. do. de rota deci. 367. incip. fuit dubitatū. in nouis interpreta. Pactum.

Fl. lib. xxij. ad Sabinum.

a aliàs paturus aliàs lucrifacturus. & aliàs lucri causa factu rus. i P. F. lucrifactu rus. Ferrarius autem montanus legit lucri potiturus.

Concor. in c. intelligentia. de uer. sig. extra. glo. est in ca. ij. de electio. in prag. sanc. uer. cupiés hæc, super uer. mens.

a aliàs, Qđ si nō appa ret.

sic, ‖ ex quo cōsentiūt: ut hic & expōsum est ff. de rit. nup. l. mulierē. & l. deniq;. Item an in diem uel sub condi. qđ uidetur: quia cōsēlu: ut instī. de contrahen. empt. §. emptor. & de obl. ex cōsensu. Econtrā q‖ non. nā est actus legitimus iure cano. introductus: ut j. eo. l. actus. Item pro hoc ff. de adop. l. neque absentes. Sponsalia constat fieri inter absentes: ut ff. de sponsali. suffic.

a VErum est. § Vendebas mihi seruum: & pacto uel stipulatione conuenisti furē non esse. non p hoc est minus fur: quia est impossibile ut qđ est, non sit. & sic pacto non pōt hoc fieri: nec ut dis actio per hoc data tur. teneris tamen mihi ad interesse: ut ff. de euict. si ita quis stipulantē. Sed si promisisti Stichum qui decessit: aut eras in mora: & ad interesse teneris: ut ff. de uerb. obli. inter stipulātem. § pe. aut nō, & non teneris etiam ad interesse: ut instī. de inutī. stip. in prin. Nec enim promisisti hominē uiuere sed hominē dare ut nō obstet p dictis. Dic ergo, uerū est neq; pacta, uel stip. supple, nec etiā legē: ut ff. de acquir. pos. l. j. § fi ur. licet q‖s ue reputet lex p nō facto ut ff. de cap. in bello. § fact æ. An aūt ultima uoluntas? Rū. nec ipsa pōt hoc facere: licet impossibilitas quādoq; pro nō apposita habeatur: ut instī. de hæ. instī. § impossibilis. & qđ subiicit, quod enim impossibile est, &c. scilicet factū p ipsecto haberi: uel qđ est nō esse: ut præ. § fi ur. & præd. § fratrē. & in authen. de æquali. do. circa prin. & quod subiicit, comprehendi scilicet ut tollatur quod est, uel fit qđ non est. nec per hoc actio utilis datur: & hoc subiicit.

b QVod attinet. § Pone exēplū ff. de testa. q‖ testamēto. §. seruos. ubi nō pōt testis esse seruus in testō. Ité & ff. eo. l. in personā. & de condic. inde. fi id qđ. ubi ciuiliter nō obligat. Ité ff. de uer. sig. l. illa uerba. ubi arbiter uel arbitrator esse nō potest. & secundū hoc lo quif j. eo. f. ruitutē. Item ff. de appel. l. ferui. & l. creditor. in princ. ubi nō pōt appellare. & facit ff. de cap. di. liberos. ii. Sed fallit hæc regula in casibus q‖bus agit ut liber: ut ff. de iudi. l. uix. & ut ff. ad l. Corne. de fal. nullo. Ité ff. accu. hos accusare. §. fi seruus. ubi pōt accusari si cor poralis sequit pœna. Ité si stipulor mihi aut Sticho seruo Titij: pōt ei solui ut libero: ut ff. de solu. Stichū aut Pāphilū. §. ultimo fru. Ité cū facti est in stipulatione: ut instī. de stipu. seru. §. sed cū factum. Item legatū ad alimēta pōt ei re inqui ut ff. de alim. lega. seruos. & qđ his q‖ pro nō script l. iij. Ité fallit C. de hære. instī. l. cū ponas. in fi. & ff. ad Treb. l. seruo inutto. ubi in hæreditate, & bon. poss. p seruum q‖renda cōse ssus eius est necessarius. de iure uerò naturali p aliquibus habetur. ecce enim quę naturæ sunt faciunt sicut & cæteri q‖ de iure ciuili caput habēt: scilicet bibunt & comedunt, audiunt, loquuntur, intelligunt, moriuntur, crescunt, & decrescunt: ut ff. de pec. l. peculium.

c Nota q‖ mos regionis in qua fit contractus debet attendi. cōcor. tex. in c. cū uenissent de eo qui mit. in poss. extra gl. est in ca. j. §. item q‖ ad dictas. in uerbo moram. de collatio. in prag. sanc.

c IN eo. § Casum huius legis ponit Bul. in duobus. q‖bus est res dosum. 2o. reprobat iquia potior debet esse causa prioris: siue ab eodem domino, siue ab eodem non domino donata est: sicut in uenditione: ut C. de rei uendi. l. quoties. & ff. de pub. l. ut si quidē. & ff. de act. empt. si ea res. §. fin. Vnde potest poni in eo qui rem alienam possidet: à quo alius uolens eam rem literari petit: ut C. de rei uen. l. res. nec po nam uel pro & sed proprie. si enim duo uel plures ponerentur pro &, impossibile esset quod dicit scilicet quod uterque lucrifacturus esset. Sed hoc semper uerum est: quia uel hic uel ille lucrifacturus est.

d Emper. § Si stipulatus sum decem uel uendo pro x. cū dicas te sensisse de Veronēsibus, ego & Imperialibus. primò q‖ actū fit spectabimus. Si nō appareat, tunc mos regionis spectabit. nā si mos regionis erat talis, ut q‖s intelligeret ab omnibus loq‖ de imperiali bus cū de nūmis indistīctè loquebat: de Imperialib' cōueniesse videat. & sic de cæteris monetis. Si verò i regione frequētat ita una moneta, minor moneta spectabit: ut hic, & j. e. l. in obscuris. Dic ergo q‖ sēp i stipu. &c. & qđ dicit i cæteris cōtractibus, inuit stip. esse ꝑfectū. Sic C. qđ met. cau. l. fi donationis. sed ip proprie: ut §. tit. i. Labeo.

Iré qđ dicit ispici qđ est actū. f. expresse, & p uerba puenientia & ap. ta. aliàs secus: ut ff. de supel. leg. l. Labeo. & de leg. l. iiij. §. fi q‖s. Ité actū intellige etiā tacitè ratione rei q‖ uendit: q‖a ēm opinionē omniū ualet decē libras imperiales. nā nō est audiēdus q‖ de Veronēsibus (licet sūpinè) dicit se sensisse, cū non est uerisimile: ut j. eo. l. in obscuris. Item tacitè agit ratione personæ: ut puta amicissimo. promisit q‖s dare solidos. Vel scholaris Bonoñ. doctori. Ité ratione cōsuetudinis loquētis: q‖a semp Imperialibus loquēdo sentiebat: ut ff. de lega. j. si seruus plurium. §. fi. ideo inspicit consuetudo. Ad qđ facit ff. de aqua plu. arcen. si pri°. § j. & C. loca. circa locationem. & ff. de euic. si fundū. & de leg. & senatusc. on. de quibus. in fi. Iré contrā j. eo. nec a debet. §. in re. Solu. ut ibi. Accur.

Fl. lib. xviij.

Fl. lib. ij. Fl. concēdenare pōt absoluere nō potest. A lias Vlpianus lib. xxx. ad Sabinū. Flor. auté Pomponius. lib. 19 ad Sabin.

Appellans pro damnato inuito, ré suam facere dicitur:

Pluis. ‖ Pius rescripsit eos qui ex liberalitate sua conueniuntur, in id quod facere possunt, condemnandos.

¶ Paulus lib. 8. ‖ LEX XXX.

QVod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis conualescere.

¶ Vlpia. lib. 42. ‖ ad Sabi. L. XXXI.

NVptias, a non concubitus, sed consensus facit.

¶ Idem lib. 42. ad Sab. L. XXXII.

¶ Idem lib. xlij. ad Sab. LEX XXXIII.

QVod attinet ad ius ciuile serui pro nullis habentur: non tamen & iure naturali: q‖a qđ ad ius naturale attinet, omnes homines æquales sunt.

¶ Pomponius lib. xxij. ‖ L. XXXIIII.

INeo quod vel is q‖ petit, uel is, à quo petit, lucri petiturus ‖ est, durior causa est petitoris.

¶ Vlpianus lib. xl. ad Sab. LEX XXXV.

SEmper a ‖ in stipulationibus & in cæteris cōtractibus id sequimur, quod actum est. Vnde ‖ si non appareat, quid actum est: consequens erit ut ad sequamur, quod in regione in qua actum est, frequentatur. Quid ergo si neque regionis mos appareat, quia uarius fuit? Ad id quod minimum est, redigenda summa est.

¶ Idem lib. l. ad Sab. LEX XXXVI.

NIhil tam naturale est, quàm eo genere quodque dissolure, quo colligatum est: ideoq; verborum obligatio uerbis c tollit: nudi cōsensus obligatio cōtrario consensu dissoluitur.

¶ Pomponius lib. xxvij. ad Sab. LEX XXXVII.

CVlpa est immiscere se rei ad se non pertinenti.

¶ Vlpianus libro x. ad edictum. LEX XXXVIII.

NEmo q‖ condemnare ‖ nō potest, absoluere potest.

¶ Pomponius. ‖ LEX XXXIX.

ICuti si mihi feceris iniuriā uel rapinā: penaliter mihi agēti cuiliter teneris: hęredes aūt tui nō tenent: nisi cōtra te fuerit lis cōtestata: ut instī. de ppe. actio. §. nō aūt, & §. pœnalis. & C. ex delicti. fun. l. i. Si tū quid turpiter q‖sitū puenit ad hæredem ei auferē: ut ff. de calū. in hæredē. Et no. q‖ sufficit semel ad hæredē peruenisse: ut §. quod me. cau. qđ dixit. §. fi. & l. uideamus. huic regulę uidet de rogari supra. ad l. Iul. repe. j. nā ibi datur in hęredē pœnalis intra annum: qđ quidā intelligunt cum nō peruenit ad hæredē aliquid: & sic est ex ceptio huius regulæ. nā si peruenisset, perp. tuo daret actio: ut §. de calū. in hæredē. & de dolo. l. an hæredē. & l. iraq;. Sed Io. dixit in d. l. & ad l. Iul. repe. q‖ etiā si peruenerit non teneatur ultra annū: sicut nec ipse q‖ decessit. est. n, eo casu actio annalis: sicut & aliæ multæ annales sūt

Universidad de Deusto
Biblioteca

& de materia huius legis die plenius: ut C. ex delict. defun. Ieē no. bonam huius leg. similitudinem. sic ℨ. l. fm naturam. Item facit ℨ. co. l. toties. & ℨ. de ui & ui ar. l. iij. in prin. & ℨ. de eo p quē fa. erit. l. j. ℨ. fi.

† Infero, q protestatio appellatio ni equipol let. ad qđ concor. glo. in cap. Cumana. extra de elect. & in c. cū M. ex. de consti.

† Fl. in quo per alium morę fit, quominus fiat. Halo. legit mora est.

† Fl. interdictum fit. ‡ ad intell. huius. ℨ. ui. Petr. stell. in l. repetitio. nu. 58. de condi. indeb.

† Fl. lib. ix.

a NOtus. ℨ fui condemnatus, & per merū iudicis vel aduersarii nō appellatui, & hoc fui ꝓtest. tus: pinde est ac si appellassem. ‡ C. de his qui per me. iura l. fi. & ℨ. de ap. cum quidā. Ité timuisse pro hibere faciēte opus cr meo: pinde est ac si ꝓhibuissem: ut teneatis qđ vi aut clam. ut ℨ. qđ ni aut clā. l. j. ℨ. fed Arist o. Item promisi stare iuri sub pēna: & ꝓhibitus fui à iudice: pinde est ac si stetissē: ut ℨ. si qs cau. l. ij. ℨ. simili modo. Idēm ab aduersario. Sed a sicāb extraneo: vt ℨ. de eo per quē fa. er. l. j. ℨ. fi ré. item facit ℨ. de solu qui decē. in princ. hæc antē regula Callist ℨ. de cōdi. & demō. quibus dieb. in prin. nā si tibi relict. fundus à te statore fuerit si intra x. dies ascenderis Capitoliū: cum te ꝓhibeat hæres uel extraneus non uideris impleuisse conditionē: licet hi dies quibus fuisti prohibitus, nō cōputentur. & fallit C. de condi. inser. l. fi. licet enim decē dare per aliū iussus fuerit prohibitus: tamē impleuit cōdi. i. non uidet dedisse. sed adhuc dare tenetur ut statim sit liber: ut ibi dicit.

b FVrioſi. ℨ De furioso cōstat quia est soco absentis: ut ℨ. de iu. cod. l. ij. ℨ. fi. de interdict. dic. l. cui est interdictū bonis a lege: ut i crimine læsæ maiestatis. nam postquam id crimen commisit: nec aliena re, nec alienanti cōsentire, nec debitores ei soluere possunt: ut C. ad leg. Iu. maie. l. fi. huius ergo uoluntas nulla est in prædictis: sicut nec furioſi. Idē si interdicatur à iudice, quia sit prodigus: ut ℨ. de cur. fu. l. j. prin. licet ibi nideatur dicere, quod lex interdicit. Sed dic id est ꝓbet authoritatē iudici interdicenti. Ité per iudicē uidē interdici qđ aliquē cōdemnat de publico crimine. ante sniam enim aliqua est eius uoluntas posteā non: ut ℨ. de dona. post contractū. & hoc si tractatur de alienādo. At acquirere posset: & sic uidetur aliqua esse eius uoluntas: ut sup. de uerb. ob. cui. nā pupillo comparat. ut sup. si cer. pet. certi condictio. ℨ. fed si ei numeraueto. Item cōparat furioso, q furioſus alienare nō pōt: nec etiā acquirere pōt. cui Azo nō cōsentit. Porro in quo casu sufficeret alicui non cōtradictio. in eodem casu uoluntas furioſi tacitè ineruenire credit: ut sup. fol. matri. l. ij. ℨ. uolantarē. nā & ei quæritur ut alij ignorāti: ut insti. de hered. ab intest. ℨ. fui. Vbi uoluntas expressa est necessaria: furioſus inuitus dicitur. Sed quod dixi secundū Azo. furioſum uideri tacitè cōsentire ubi tacita sufficit uoluntas: dici pōt contra regulariter: ut sup. loca. qui ad certū. nec obst ut ℨ. uoluntatem. q. ꝑ speciale ꝓ patrē cui uidetur consentire. & facit C de in integrum restitutione mino. l. ſi curatorem. Accurſius.

c NOn debet. ℨ Si actori petenti datur dilatio propter testes: ergo & reo: ut hic. Sed hæc regula fallit. nam cū reus plures habeat iudices ordinarios, non pōt actor unū eligere. & sic alium recusare p consequens: ut C. de epūc. & cleri. l. cū clericis. in princi. q reo non licet recusare ordinariū: ut no. C. de iurisd. om. iudi. l. nemo. Item fallit quādo actor potest auferre reo suum iudicem per rescriptū ad extraordinarium iudicem: ut C. de dilationi. l. ſi quando. quod reo nō licet ut in authen. qua in prouincia. sed ꝑ speciālia sunt. Sed econtra nō omne quod licet reo, licet actori: ut ℨ. numero dilationū: ut sup. de fe. l. fi. Item in dilatione nō dāda actori sed reo: ut C. de dilationi. l. ſi quādo. & in authen. quod fieri. & C. de temp. ſu integr. restitutio. l. peteudæ. ité huius l. ar. dixit Io. posse reū in se onus probationis trāsferre: ut & ipse possit probare. Alij negāt, nisi in casu: ut sup. de ꝓb. l. circa.

d ¶ In re. ℨ Pone casum ut C. de cōdi. indebi. l. fi. Ité ut C. de iur. de libell. fi. ℨ. fi uerò creditores. Ité pone sup. de eo quod certo loco. l. ii. ℨ. proinde inquit. Sed arg contra. sup. de don. inter ui. & ux. l. cū hic status. ℨ præsentiā. in fi. & ℨ. fed ſi ambo. ubi in dubio fauet donationi. Solu. ſpeciale ibi: quia nō amarē sunt tractandę, nec tanquā inter infestos: sed inter solam inopiā titillētes, ut ℨ. eo. l. ſi id. ℨ. ſi quis. Ité contra sup. eo. l. in eo. sed hic nō lucratur, cui fauetur sed damnū cuitat. Ité contra ℨ. eo. quod a quoquā. sed ibi non erat obscuritas. Ité facit sup. de rei uen. l. Iulianus ſi in area. ibi, nisi quis, &c. Accurſius.

e QVi in alterius. ℨ Stichū tibi promiſi, uel decē tibi debui ex contractu bonæ fidei. licet interpellatur hæres meus & cessat, cū ignorāt me fuisse obligatum, non tenetur de interitu ꝓrimo casu, ut supra, ſi cer. petatur: quod nec ad usuras ex mora in secundo, ut ℨ. eodem. non pōt uideri improbus. Hoc idem est in fideiussore. nā ſi promiſiti mihi te soluturum quicquid Titius debet, & conueniam te ꝓ decem quæ mihi Titius ex uenditione debet cum id ignoras, nō præstabis usuras. non enim est improbus, &c. ut ℨ. eo. non pōt. Hęc autem

IN omnibus a causis pro facto accipiē id, in quo † quis alium perhorrescit, quō minus fiat.

¶ Idem li. xxxiij. ad Sab. LEX XLI.

FVrioſi b vel eius, cui bonis interdictū, † nulla uoluntas est.

¶ Vlpia. li. xxv j. ad Sabi. LEX XLII.

NOn debet c actori licere, qđ reo non permittitur. ¶ In re d obscura † melius est fauere repetitioni quām aduentitio lucro.

¶ Gaius li. viij † ad edictum prouinciale. LEX XLIII.

QVi in alterius e locum succedunt, † iustā habent causā ignorantiæ, an id quod peteretur, deberetur. ¶ Fideiussores quoque non minūs quām hæredes iustam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita de hærede dicta sunt, ſi cum eo agatur, † non etiā ſi agat. nam planè qui agit, certus esse debet, cū sit in potestate eius quādo † uelit experiri: & antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

¶ Vlpia. li. xxviij. ad Sabi. † L. XLIIII.

NEmo ℨ ex iis, q negāt se debere, h prohibetur etiā alia defensione uti, nisi lex impediat.

¶ Quoties i † cōcurrunt plures actiones k eiusdē rei nomine, una tantūm † quis experiri debet.

¶ Idem li. xxviij † ad Sabi. LEX XLV.

TOties l in hæredem damus actionē † de eo quod ad eū

† Fl. ageſ.

† Quomodo.

† Fl. ad edictum.

‡ ad intell. huius. ℨ. ui. Purp. in l. edita. num. 14. C. de eden.

† Fl. deeſt, tantum.

‡ Fl. li. 29. ad edictū.

‡ Dictio actionē deest in P. F.

vera sunt in his qui cōueniuntur. Agēres enim omnino certi esse debent. vnde ſi pœnā promiseris ſi me eunrem impedieris, uel a me petere quoddam debitū, hęres tuus impediens uel etiā debitum petens etiam ignorans committit in stipulatio. nisi pupillus sit, ut ℨ. de uerbo. oblig. cum filius. ℨ. in hac stipulatione. Porrò licet committatur stipulatio pœnalis, puto eum restitui ex clausula generali nam in alieni facti ignorantia tolerabilis est error, ut ℨ. pro suo. l. fi. in fi. item potest boni casus in primo ℨ. depositi. l. j. in fin. & l. iij. in secundo. scilicet de fide iussore suprà, mand. ſi fideiuſſor. in princ. Ad tertiā partem facit C. de tempo. in integrum restitutio. l. peteudæ. & de exceptio. do. purè. in fin. & C. de dila. ſi quando. in fi. item ad prin. & fi. facit ℨ. rerum amota. l. Marcellus. ℨ. primo. in fine. Accurſius.

f ¶ Succedunt. ℨ ut hæres & bonorum possessores. Accurſius.

g NEmo. ℨ Si te in iudicio cōuenerit, ut pacti, quę tibi non cōpetebat aliam utilē proponere poteris, ut sup. de exce. l. is qui. & l. nemo est. Sed quid ſi non exceptionē iuris opposuisti: sed facti negās te ipso iure teneri: uel quia nunquā debuisti: uel quia soluisti? Respō. dicā idem esse. & hoc dicitur hic. Prēterea exceptio facti, exceptio est: ut sup. de exceptio. l. ij. & sic de facto obtinui. Hæc autē uera sunt nisi lex impediat. impedit enim q̄nque. ecce enim ſi is q cōuenitur noxaliter, negauerit seruū se habere in prāte cōuictus de mēdacio: insolidū tenetur. nec enim pōt pœniteret: ut sup. de noxalibus quoties. ℨ. prętor. & l. ſi seruus deportatus. ℨ. ſi negauerit. Idē ſi negauerit de pauperie cōuentus: ut sup. ſi quadru. pau. fecit. dica. l. j. ℨ. inter dū. Ité fallit sup. de rei uēdi. l. ſi. Ité fallit in auth. de trien. & semiſ. ℨ. studiū. & ℨ. illud. quæ sunt cōtrà. & C. de non numera. pecu. authē. cōtra qui propriā. & C. qui potio. in pigno. habean. ité ſi possessor. Ité fallit C. de cōpensa. l. fin. ubi primo negaſti te debere: & post cōuictus per testes, non dico, per confessionē, uis opponere exceptio. cōpēsatio. Ité fallit institut. de fideicom. hære. ℨ. fi. secundum quod Ioan. ponit ibi casum. Ité fallit in eo qui se negat ſocium: nam amittit priuilegium ut damnetur in quantum facere pōt: ut ℨ. de re iu. sed hoc ita. ℨ. j. Item fallit ℨ. de proba. l. cùm de indebito. in princ. Accurſius.

h ¶ Debere. ℨ ab initio.

i ¶ Quoties. ℨ hæredi instituto datur interdictum quorum legatorum. contra legatarios sua authoritate legata occupantes. Item pōt habere petitio. hæredita. contra eum qui pro hærede vel pro possessore possidet. item rei vendi. contra eum qui titul. possidet. Qui aūt incertus est possideat quis pro legato, vel pro hærede vel cū titu. poterit plures proponere: ut tamē protestet ſe velle vna experiri id est, vnius actionis commodum quodcunque illud sit cōsequi: ut sup. quorum legato. l. j. ℨ. quod autem. & secundum hoc loquitur hæc lex in ꝓcessu causæ seu fine. Sed dicas q etiam in contest. lit. loquitur vt tunc eligat: ut ecce ultrū intendat directā ex testamento, vel utilem ex eadē scriptura: ut C. de codicil. l. fin. ité vtrum nego. gesto. uel certi condicti. generalē: ut ℨ. de iureiuran. duobus. ℨ. exceptio. Hodie etiam tēpore dati libelli: ut C. quomodo & quan. iud. auth. qui semel. licet olim vsque ad lit. contestātio. posset mutare: ut C. de edend. edita. quæ est huic contra. sed ad prima dicta duo tempora non est contra. Ad tertium ſcilicet dati libelli, dic q corrigitur per dictam authen. quod autē dictum est vna debere experiri, quasi dicat alia nō poterit posteā agere ad idem: ad aliud bene poterit ſi quid plus est in altera: vt supra de actioni & obligationi. l. qui seruū ℨ. fi. nisi tales sint quæ electione tollantur etiam in id quod plus est, ut contrariæ: ut C. de fur. l. prima. ℨ. & alię. & supra, de tribu. quod in hęredem. ℨ. eligere. Ité quod dixi, ad idē non posse agi alia actione. uerū est ex persona sua: sed ex alterius potest ut ℨ. de actio. empti. l. non est nouū. & ℨ. de actio. & obligatio. l. ſi is. & institut. de lega. ℨ. ſi in aliena. & ℨ. de verbo. oblig. inter ſtipulantem. ℨ. ſi rem quam. Sed hic uidetur non idem. Item quod dicit vnam eligi. fallit in personali & hypothecaria: ut in authē. de fideiuſſo. ℨ sed neque. ibi, contra principales, &c. sed illæ non ad idem. item dic q actor eligit ut in dicto ℨ. eligere. nisi in casu ubi lex pro eo eligit, ut ℨ. de inoffi. testa. Papinianus. ℨ. ſi quis impubes.

k ¶ Plures actiones. ℨ persecutoriæ rei.

l TOties.] Pone casum ut ℨ. de tributo. quod in hæredem. ℨ. ſi seruo. Azo. Habet autem locum hæc regula in prima parte extra contractum dolo commiſſa a defuncto. aliàs, semper tenetur: ut sup. de actionē & obligationi. ex contractibus. & facit suprà, depoſi. l. ſi hominem. ℨ. datur.

Neque

a Scribę. hic dicunt hanc gl. singul. ad hoc q actio per ſonalis & realis potę rant omnino ſimul cu mulari in eodē libello cū protestatione tamē ex parte agentis. ut diceret ſe uelle uti vna quā eligebat posteā in lit. contest. ſed hodie debet fieri electio tēporę libelli porrecti. auten. quæ ſemel. C. quomodo & quando iudex. Bol.

a NEque pignus. ℨ De pignore habes ℨ. de pigno. actio. ſi ré. Sed fallit ℨ. ad Trebel. l. debitor. in princ. & ℨ. de exceptio. rei iudic. l. pe. in fi. De secundo habes ℨ. depoſi. bona fides. in fine. De tertio ſcilicet ꝑcario habes ℨ. de prec. l. certē. ℨ. fi. hoc aūt uaiet ratione poſ. ut eod. ℨ. & ℨ. de pigno. actio. l. cū & ſortis. ℨ. fi. De quarto ſcilicet emptione habes C. de cōtrahē. empt. l. cum res. hoc tamen fallit in casibus ibi notatis. Quintum habes C. loc. qui rem propriā. Et adde. quia nec clam ſuam rē quis potest habere: ut ℨ. de acquiren. posſe. ſi de eo. ℨ. ſi. nec ſtipulari sibi dari: nisi ſub condi tione: ſed restitui uel tradi ſic: ut suprà de uerborum obligation. l. nemo rem ſuam. & suprà de legatis primo. cætera. ℨ. ſed ſi sub conditione.

† Fl. Idem lib. xxx. ad edictum.

† Fl. quoque.

h ¶ Priuatorum. ℨ Pone exemplum ℨ. de pact. iuriſgen. ℨ. ſi paciſcar. ubi pepigi đ nō proſequenda nuntiatione noui oper. quod fiebat in publico. & alia quæ not ℨ. de pac. ius publicum. Et dic q cōtra id ius publicum quod est publicum authoritate & utilitate: ut dictis exemplis Sed quid ſi contra id quod est publicum authoritate, sed utilitate priuatum? Respon. ualet: ut C. de temp. & re. appel. l. ulti in fine. & instit. de excu. tuto. ℨ. ité ſi propter. & propter generalem regulā C. de pact. l. pen. quæ tñ fallit in casibus ibi no. Ité quid ſi non priuati duo uel tres, sed uniuersitas statuit aliquid contra ius publicum? Respon. Azo qđ ualet: quod est uerum inter ſe: sed non in publicum prædi. nant & priuati possent hoc modo: ut supra de pact. epiſtola. ℨ. pactū. Item q đ dicit cōuentione, ſcilicet expreſſa. tacita enim quandoq, ualet ut ℨ. de ꝓcur. ſi iusfamilias. ℨ. milites. & ℨ. đ pact. l. ſi unus. ℨ. illud. & argu. ℨ. de cōdi. & demonſt. nunquā & facit ℨ. eo. l. nec ex prætorio.

† Fl. Iſta l. facit ad id q̄ uoluit gl. i c. j. ℨ. ad tol lenda. in verbo libere ad finē. de cleri. in prag. ſanc.

† Fl. in calore.

† Fl. iudicium.

Conuētio tacita quā doque valet.

c QVod à quoquam. ℨ Pone exemplum ℨ. de pigno. actio. l. ſi pignore. ibi, sed qđ ipſe debitor, &c. Ité suprà de fol. id quod. Ité ℨ. de tab. exhi l. ij. condemnatio. his exemplis non redditur qui accepit. Item nec alius redditur suprà de proc. qui proprio. ℨ. pœnā. & propter hoc dicit hic, nemo cogit. Sed prima pars fallit, ut supra, de ædil. edic. l. cum aūt. ℨ. fin. ubi uenditor morbosi animalis ſi prætitit pœnam emptori ꝓpter moram ſuam, eā recuperat ſi posteā emptor agat redhibitoria. Item secūda pars fallit suprà pro socio. l. cum duobus. ℨ. fi. & lege ſi igitur. & de noxalib. ſi ex duobus.

d ¶ Eidem. ℨ à quo est exactum.

e COnſilij. ℨ Si tibi cōſului ut pecuniam tuam potius in emptio nes prædiorū colloces quàm fœneres, non teneor: ut instit. mand. ℨ. tua gratia. niſi aliàs facturus non eras: ut supra manda. ſi remunerandi. ℨ. ſi tibi. at P. hic distinguebat. aut mandaui ut fœneres, non adiecta persona cui, & tunc teneor etiam ſi aliàs factueus non eras. aut mandaui persona adiecta cui. & tūc teneor etiam ſi aliàs facturus non eras. quæ distinctio reprobatur suprà de negot. gest. l. iij. ℨ. fin. & l. iiij. & hæc uera cum dolo caruit: aliàs teneor, siue aliàs eras facturus, siue nō: niſi dolus cadat in nomen maleficij, ut furti, uel serui corrupti: tunc enim furti & seruī corrupti experietur: ut suprà de ſeruo corru. l. j. ℨ. perſuadere. & de fur. q ſeruo. ℨ. ſed & ſi alius. & de dolo, quod ſi cum ſcires. Accurſius.

f ¶ Socii.]hic casus ponitur suprà pro ſoc. l. qui admittitur. & l. ſeq. Accurſius.

Iracundiæ plures defectus.

g QVicquid.]hoc idem est suprà de dinor. l. diuortium. Et not, quod hic iracundia minuit culpam: nam culpa est diuertere: ut suprà de minor. ſi ex causa. ℨ. ſi mulier. quandoque rescindit cōtractum ut ℨ. de pub. l. citatio. quandoque minuit delictum. ut C. de adul re. Graechus. & de aboli. l. ſi. Sed contra. C. de iniur. l. ſi non conuitū. Sed ibi fuit perſeuerantia.

h ¶ Ratum. ℨ id est, firmum.

i ¶ Videtur. ℨ sed calore iracundiæ potius factum.

k ALterius. ℨ ſi procurator tuus uel tutor uel curator tuus gerēdo tuū negotiū alium circunuenit uendendo, uel aliàs cōtrahendo. non quærit tibi actionem cū effectu: quia exceptione doli repelleris, ut ℨ. de exceptione d o. apud Celsū. ℨ. quæritū. & ℨ illa. & ℨ. ꝙ in tutore. Item & econtra nec liberationē acquirit alterius citeū

quenit, quoties ex dolo defuncti conuenitur, non quoties ex ſuo.

¶ Idem. † LEX XLVI.

NEq; pignus, a neq; depoſitum, neque precarium, neq; emptio, neque locatio ſuę rei cōſtere potest. ¶ Priuatorum b cōuentio iuri publico non derogat.

¶ Caius libro x. ad ed ictum prouincia. LEX XLVII.

QVod à quoquā † pœnę nomine exactum est, id eidē restituere nemo cogitur.

¶ Vlpianus libro xxx. ad Sabinum. LEX XLVIII.

CONſilij c non fraudulēti nul la obligatio est. Cæterùm, ſi dolus & calliditas ſitercesserit, de dolo actio cōpetit. ¶ Socij † mei ſocius, meus ſocius non est.

¶ Paulus lib. xxx. ad edict. L. XLIX.

QVicquid ſ calore † iracū diæ, uel fit uel dicitur, non prius ratum h est, quàm ſi perſeuerantia apparuerit indiciū † animi fuiſſe. ideoque breui reuersa uxor, nec diuertiſſe videtur. i

¶ Paulus. † LEX L.

ALterius k circunuentio, † alii non præbet actionem.

¶ Vlpianus. † LEX LI.

CVlpa caret l qui ſcit, m ſed prohibere † non potest.

¶ Caius lib. v. † ad edictum. LEX LII.

NOn videtur n qui ſquam id capere, quod ei neceſſe est alij restituere.

¶ Vlpianus lib. lxiij. † ad edictum. LEX LIII.

NOn defendere videtur o non tantū qui latitat, ſed & is qui, præſens negat ſe defendere, aut nō vult ſuſcipere actionem.

¶ Paulus lib. xij. † ad edict. L. LIIII.

CVius per errorem p dati repetitio est, eius cōſultò dati donatio est.

¶ Vlpianus lib. xvj. † ad edict. L. LV.

NEmo † plus q iuris ad alium transferre potest, quàm ipſe habet.

non uidetur cepiſſe. ſecundum Azo. Tu dic poni per l. ſ. de inoffic. testam. ſi pars. ℨ. fi. Item suprà de legat. ij. cùm ea. & ſic concordat suprà titulo primo. aliud. Accur.

q NOn uidetur defendere. ℨ hoc locum habet in his qui ſatiſfacere nolunt, ut alios defenderent, ſecundum Azo. Sed secūdum hoc deberet dicere defendere, & non defendi. quare pone in principali ut ſic fiat miſſio: ut ℨ. quib. ex cau. in poſſ. ea. l. ij. in prin. & facit ℨ. eo. tit. l. hoc autem. ℨ. fi. & de iudi. rectè.

r CVius per errorem. ℨ Pone casum ut suprà de cōdi. indeb. l. prima. Item ut suprà pro emp. qui fundum. ℨ. ſeruus meus. in fine. ℨ. Et distingue: quia cùm quis ſoluit indebitū ignorans, aut est indebitum vtroque iure, ſcilicet ciuili & naturali: aut naturali tantū, aut ciuili tantum. aut debitum est vtroque iure. ſed ob. excep. Si indebitum est vtroque iure. vel naturali tantum, per quācunque ignorantiam ſolutū repetitur, vt C. de condictio. indebi. l. cùm & ſoluta. & de non numer. pec. l. ſi quaſi. & de pact. creditori. & ℨ. de ſolu. Stichū. ℨ. naturalia. non enim iuris ignorantia nocet in damno uitando, ut ℨ. de iu. & fac. igno. l. error. multò ergo minus facti ignorantia. ſi indebitū iure ciuili, ſed debitū iure naturali, vt ex testamento non ſolenni ſolutum per ignorantiam iuris non repetitur. ſi verò per facti ignoran. probabilē & tunc repetitur, aut non probabilem, & tūc non repetitur, ut suprà de iur. & fac. igno. l. regula. ℨ. ſed facti ignorantia. & ℨ. ſi quis ignorās. & C. ad legem Falcidiā. l. error. Si uerò debitū est vtroque modo, ſed ob. excep. aut perpetua, aut tēporalis. ſi temporalis, ſolutū ante nō repetitur, ut ℨ. de condi. indeb. l. in diem. niſi forte per ignorantiam probabilem facti. ſecundum Io. ſi perpetua, aut fauorabilis, & tunc repetitur, aut odioſa vel adiuris rigorem conſeruandū introducta, & tūc non repetitur. niſi facti ignorantia probabilis fuerit. ſed ſi detur exceptio. ſi tamen incertum ſit perpetua ſit an temporalis, repetitur, vt suprà de condi. indebi. qui ex. & l. ſufficit. & l. Iulia. & C. de condi. indebi. l. j. & ℨ. ad Macedonia. l. ſi. ciuilis tamē est obligatio ubi ſpe futuræ numerationis me obligauit ut insti. de lit. ob. Item vbicunq; ciuilis & naturalis simul est obligatio, ſi fiat pactum de nō petendo, ſola ciuilis remanet, naturali ſublata: vt ℨ. de ſolu. Stichum. ℨ. naturalis. naturalis tantum per pactum nudum. Item ſi hęres fuit grauatus in legatis vltra dodrantem: quod est ultra dodrantem relictum, iure naturali debitum est: ciuili est indebitum. Sed qui ſciens ſoluit debitum iure naturali, qualiter donare dicitur: cùm ad id esſet obligatus: ut ℨ. de don. hoc iure. ℨ. penult. in fine? Respon. hęc datio videtur donatio, id est, irrecuocabilis datio. ſic ℨ. ad l. Aquil. ſi seruus ſeruum. ℨ. Iulianus ſcribit. Accurſius.

s NEmo plus. ℨ Si mihi fundum vendideris & tradideris: quod iuris habes, in me trāsfers. vnde ſi tu dominus eras: & ego dominus ero. & ſi non dominus erasnec ego: ſed poſſeſſ. adipiſcor. Ité ſi a te poterit auocari per hypothecariā: & à me poterit. ſi nomine ſuo

Universidad de Deusto
Biblioteca

di tenebaris soluere tributa: & ego si hic fundus seruitutē debebat: & ego seruitutē debebo: ut ſ. de acquiren. re. domi. l. traditio. & de actio. empt. ex empto. in prin. & C. de distra. pigno, si debitor. & fine cen. uel reli. l. ij. & fin. &. d. l. traditio. ibi, & si seruū, &c. Hæc aūt regula in tu. & eu. fallit: ut C. de administra. tuto. l. fi. & l. lex. in fi. Ité in p curatore: ut istic. de re.

† Fl. Gaius lib. ij. de testamētis ad Edictum.

¶ Paulus† libro ij. de testamentis.

LEX LV

NVllus[a] uidet dolo facere, qui suo iure utitur.

† Fl. Idem lib. iij. de legatis ad edictū urbi cū. Aliàs, Paulus lib. j. de testa.

¶ Caius.† LEX LVII.

SEmper[b] in dubiis benigniora præferenda sunt.

¶ Idem† libro xix. ad Sabinum.

LEX LVIII.

BOna fides[c] non patitur ut bis idem exigatur.

¶ Vlpianus libro ij. disputationum.

LEX LIX.

EX pœnalibus[d] causis non solet in patrem actio de peculio dari.

Fl. lib. iii.

¶ Idem lib. ij† disputationū. LEX LX.

HAeredem[e] eiusdem potestatis iurisq; esse, cuius fuit defunctus constat.

¶ Idem libro x. disputationum.

LEX LXI.

SEmper[f] qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur. Sed & si quis ratum habuerit quod gestum est, obstringitur mandati actione.

¶ Idem libro iij. opinionum.

LEX LXII.

DOmum[g] suam reficere unicuique licet dum non officiat inuito† alteri, i quo[h] ius nō habet.[i]

¶ Iulianus.† LEX LXIII

HAereditas[k] nihil aliud est, quàm successio in uniersum ius, quod defunctus habuit tempore mortis.

¶ Idem libro x vj. Digestorum.

LEX LXIIII.

QVi sine[l] dolo malo ad iudicium prouocat,[m] non uidetur moram facere.

¶ Idem libro xxxvii.† Digestorum.

LEX LXV.

EA que† raro[n] accidunt, nō temerè in agendis negotiis computantur.

¶ Idem lib. iii. Digest. LEX LXVI.

HAeredē. ʒ Est una persona fictione iuris: ut in aut. de iureiu. à mo. §. j. quā deque tñ plus iuris habet hæres: ut si promisi sti mihi post mortem meā: qa actio icipit ab hærede ut C. ut act. ab hære. l. j. sæpe eñ plenior eōpetit obligatio hæredi quā defūcto: ut ſ. de cui. l. si per imprudētiā. §. nō mirū. & ad l. Fal. l. repetit. & ſ. re. amo. l. iij. §. j. Econtrà quandoq; minus: ut in priui personalibus: ut ſ. e. in oībus. Ité in usufruc. qui non transmittitur ad hæredem: ut insti. de usufru. §. finit. Ité in omnibus personalib⁹ pac. ut ſ. de pac. l. idē. §. p sonale. idem que in oibus personalibus actionibus quæ hę redibus non dantur: ut ſ. de iniu. l. iniuriarum actio. & de i ius uoc. l. in eum. & de calum. l. hæc actio. item in alio casu: ut C. de met. l. fin. Sed in omnibus actionibus quæ non dantur in hæredes, plus habent hæredes, ut in pœnalibus: ut institut. de perpe. actio. §. non omnes. Accursius.

† Vetustæ exēplaria habemus in quo legit domū [illegible] vnicuique reficere licet inuito altero, dū nō officiat alterius ædificio, in quo ius nō habet.

† Aſs, Paulus lib. vj. Digest.

† Fl. lib. 29.

† Determinat tñen & de illis quādoque Iurisc̄onsultus ut de Lazaro resurgente, an recuperet būa: ut per glo. in l. ex his ſ. de lē. glo. & in c. fraternitatis. & ibi, an uxorē vbi notaui in apostil. ad Panor. in uer. recuperet uxorē. nu. 22. extrà de frigi. & male fi.

† Fl. lib. 54.

id est. facilè: in negotiis gerēdis, id est, in contractibus qui iure inter aliquos celebrantur. Ideo autem dixi, facilè: quia computantur quan doque sic ut præstentur, scilicet vbi pactū, culpa & mora interuenerit: ut dixi ſ. eo. l. contractus. Accur.

a ¶ Est natura. ʒ Cauillatio dicitur, quasi deceptoria argumentatio: scilicet eum ab eo, quod verū est venitur ad id quod é euidēter falsum: ut ſ. tit. j. l. natura cauillationis. hoc autē fit p breuissimas mutationes terminorū dissimiliter acceptorū: ut in hoc exēplo: Res diuinæ in bonis nullius sunt: at quod in bonis nullius est occupanti cōceditur. ergo res diuinæ occupanti cōcedūtur, quod falsum est: imò interdicta p ponuntur contrà occupātes res sacras & religiosas: ut ſ. de interdi. l. ij. §. interdicta ne quid in loco si. fi. l. j. & de sepul. vio. l. p tor. In hoc autē inter dicto medius terminus, scilicet dictio nullius, dissimiliter accipitur: cùm in propositione verbū nullius ad hominē referatur: in assumptione ad hominē pariter & ad Deū. Res autem diuinæ in bonis nullius, scilicet hominis sunt: in bonis tñ Dei sunt, hominū scilicet cōstitutione, & ad eius honorē specialiter designatę. At feræ bestiæ neq; in bonis hominis sunt, neque in bonis Dei designatę hominum constitutione. & hoc secundùm Bul. Vel aliter pone fructus rei est, pignori dari licere: ut ſ. e. fructus. & ſ. de usur. l. fi. sed omnis fructus rei pertinet ad fructuariū: ut ſ. de usuf. l. ij. ergo licere dare pignori pertinet ad eū: quod est falsum: ut C. de usufru. l. interest. Ité & hic est deceptio: quia uerbū fructus, in propositione p utilitate quadā ponitur: in assumptione uerò ponitur pro cōmodo ex ipsa re prouenīēte: ut ſ. de usufru. leg. l. ité si fundi. Vel aliter, id de mū pt seruo alieno legari, qđ posset si ipse liber esset, sed si liber esset nō posset ei legari quādiu seruit: ergo nec cū seruus est, sic ei legari pōt. Sed hęc argumētatio fit ſm q. d & qualiter: & iō calūnioſe: ut ſ. de lega. ij. debitor. ſ. seruo alieno. fic. n. ſit cauillatio: ut suprà de reg. Ca. l. j. Azo.

Cauillatio quid sit.

† Fl. acquirētur.

† Fl. producatur.

† Fl. li b. lx.

† lib. 87

† Fl. excipiatur.

† Concor. tex. cū glo. & ibi not. in fi. extrà, de testa. & in c. capitulū, in fin. in gl. in uerb. relaxetis. extrà de re scri.

b ¶ Cauillationis. ʒ apud nos cauillatio: apud dialecticos fallacia.

c Arcellus. ʒ in exceptione pacti promptū est exemplū, quæ uinculo naturalis æquitatis sustentat: ut ſ. de pac. l. j. in prin. & de fol. Sichū. §. naturalis. sed si in ea ponit, nō uideo ad quid dicitur debitor: cùm nec petitio nec retētio detur: nisi dicas, p in nudo pacto facto de petēdo pōt prima actio adiuuari: quod nō posset si in nullo debitor esset: ut ſ. de pac. si unus. §. pactus. Vel nisi dicas pactū de nō petendo factū per metū uel dolū. Sed dices, tunc abhorret a naturali æquitate. Sed dicā illud propter accidens, nō pp ipsius naturā pacti. Vel dic secundò, p mutuaui filiosa. exceptionē Maced. habenti. Ité si quis impetrauit ne usq; ad certū tēpus teneatur soluere, tenet rescriptū: ut C. de preci. Impe. offe. quoties. uel ēt in perpetuū secundū Azo. si dicat, nō obstante aliqua lege, & maximē si pp aliquā publicā utilitatem fiat. Item per hoc, quia non abhorret. i. non discrepat uel discordat a naturali æquitate, cū lege diuina & humana statutū principis est tenendū: ut ibi, Omnis anima subsit principi tanquā præcellenti, & ducibus ab eo missis. Item dicit propheta, p hoc ius Regis est, & c. ut in prin. constitutionis. ff. no. Ité cum contineatur in lege diuina, ut dictū est: ergo est ius naturale: quia ius naturale est, quod in lege & in euangelio continetur: ut in decr. e. ius naturale. Et pōt dici debitores eo, p si soluūt, nō repetunt: ut ſ. de cōdi. inde. qui exceptionem. & ſ. quod quisque iu. l. ij. §. fin. Item quod dicit debitorem: sub. ēt propter prædictos effectus: tamen improprię: ut tit. j. l. debitorem.

d ¶ Abhorrentem. ʒ id est, discrepantem. Accu.

e ¶ Voties. ʒ Filij naturales quandoque dicuntur ad differētiam adoptiuorū, quandoque ad differētiam legitimi: ut bastardi. Cum ergo dicitur, filii naturales sunt in potestate patris uel parentū: ut insti. de adopt. in prin. intelligendū est de naturalibus & legitimis. si enim intelligeretur de naturalibus tantū: falsum esset, & contrariū iuri: ut insti. de nup. §. fin. Item cū reperitur, p naturalibus filijs pater non potest relinquere nisi usque ad certum modum: intelligendū est de naturalibus tantum: ut C. de natu. lib. j. ij. nā legitimi & naturales in uniersum possunt institui. Dic ergo sententias. i. duarum rerum significationem. & hoc siue sit in legibus, ut casum posuit ſ. de leg. & se natusconsu. in ambigua. siue in stipulationibus: & sic etiā potest poni casus per l. ſ. de uerb. obl. quoties. siue in testamentis: & sic ēt pōt poni. ſ. de re. du. quoties. & hæc dicitur aptior expositio, vt res ualeat potius, quàm pereat: & non sit contraria iuri.

f ¶ In Omnibus. ʒ & patronus & parens & similes personæ inquantū facere possunt condemnantur: hęredes tamen eorū hoc beneficium non habēt: ut ſ. de re iudi. patronus. & l. inter. & l. si fideiussor. §. si maritus. & l. sciendū. nisi in casu: ut ſ. so. ma. l. ēt. in prin. Ité priui legiū quod habet mulier vt præferat aliis creditoribus, nō dat hęredi: ut C. de priui. credi. scire. nisi filius: ut C. qui po. in pign. l. fi. Ité beneficium ut pupillus præferatur aliis creditoribus: vt ſ. de priui. credito. dabimus. §. si quis. non habet hęres pupilli illud beneficiū: ut ſ. de admini. tu. l. ex pluribus. Item ad hoc ſ. de dolo. l. hęredib. Vbi autē genus actionis priuilegiū in se cōtinet: vt si agat qs pro expensis in funere factis: ut ſ. de relig. l. penult. uel quia in refectione tradita est pecunia: ut ſ. q. po. i pig. l. interdū, priui. hæredi dabitur: vt hic, & ſ. eo. priuilegiū. & ſ. de relig. si filius. §. hęc actio. & ad hoc ſ. de aqua coti. & æsti. l. j. §. permittitur. & de cen. forma. §. quāquàm. & de constitu. pec. l. j. §. fi. Priuilegium actionis ēt dici potest: quia ex mora generat usuras, sicut euenit in omnib. bonæ fidei iudiciis: ut ſ. de usu. l. mora. §. in bonæ fidei. Fallit autem hæc regula in prima parte, in restitutione in integrū: ut ſ. de in integ. rest. l. non solū. & beneficio Vellei. ut C. ad Vellei. in hęredes. Apparet ex præmissis, q ubi dicitur genus actionis: subaudi, uel causa propter quā datur actio: ut in d. l. interdū: Et quod dicit, Desiderat illud, scilicet beneficiū: uel quia præfertur aliis: uel quia usuras generat ex sola mora.

Fl. assignatione.

Fl. cuius alterius ea ercitionis.

Fl. est 73. & postponitur sequenti.

g ¶ Nuito.] Hæc regula uera est in omni priuilegio fauore alicuius indulto: vt C. de pact. si quis in conscribendo. Item pone ut ſ. de mino. l. fi. iudex. ubi minor inuitus non utitur beneficio restitutionis. Idem dices in beneficio quod non fit priuilegium: ut ſ. de d. hoc iure. §. non potest. beneficium enim affert gaudium capienti: & inuitus nemo gaudebit, ut in constitutione feudorū, tit. qui. ex cau. feudum. Hæc autem regula fallit: ut ſ. de liber. cau. l. ij. & iij. & iiij. & fin. de appel. non tantum. Item per medium confertur beneficium, non dico priuilegium: ut suprà de nego. gestis. soluendo. & de sol. si debitor tuus. Accursius.

h ¶ Nemo potest. ʒ Potestas gladij est, animaduertendi in facinorosos homines, id est, in animata corpora. & sic infertur pœna corporalis. Et qđ subiicit. Alterius coercitionis, scilicet quæ adimat libertatem uel ciuitatem: quæ omnia dicuntur capitalia: ut ſ. de pu. iu. l. ij. & dicunt consistere in mero imperio: ut ſ. de iurisd. omn. iu. l. iij. & sunt exempla dictarum pœnarum: ut ſ. de pœn. si quis fortè. §. fin. Est quoddam tertium, scilicet coercitio modica, quæ inest iurisdictioni. Prima duo non demandantur: ut hic, & ſ. de off. eius cui man. est iurisd. l. j. in prin. Tertiū, sic cū iurisdictione: ut ſ. de off. eius cui man. est iurisd. l. fi. Et quod dixi ſ. duo prima non delegari: fallit, quādo contingit abesse eum qui habet cognitionem: quia tunc demādat quo ad cognitionem: ut ſ. de off. eius cui man. l. j. §. huius. Item fallit in legato proconsulis, qui cognoscit etiam præsente proconsule, sed non pronuntiat: ut ſ. de off. proconsul. l. solent. in prin. & est in eo speciale, ut ibi dicit: qui etiam cognoscit & pronuntiat de crimine suspecti: ut ſ. de off. eius cui man. l. cognitio. & insti. de suspe. tuto. § datum.

† Coercitionis. ʒ magnæ. Accur.

k ¶ Fructus. ʒ Inter alias utilitates, quas ex rebus homines consequūtur, cursus naturæ in hac tenacissima Iouis ætate (in qua utilitas pignorū irrepsit: ut ſ. de consti. pec. l. qui autē. §. si quis.) hoc cōmodum præcipuè scholaribus deputauit, ut liceat eis p. ignori dare atque obligare, & pecuniā accipere, quatenus studiū continuēt. hoc est quod ait regula. Vel, pro fallē. Vel dic, fructus, id est, vtilitas. nam inter cęteras utilitates, quas habemus ex rebus nostris, hæc est una, ut possimus obligare. nam aliàs creditor non crederet: ut ſ. de cōsti. l. qui autem. §. si quis. & insti. quib. mo. re con. ob. §. ule. Sed si rē meā possides quam euinco cum fructibus percipiēdis: quia possides sine ti. & mala fide: ut supra de rei uen. l. fi nauis. an & hoc debeat æstimari q potuī obligare si habuissem. per quod damnum fortè habui? Respon. fic per hanc l. & suprà de usu. l. fructus. Item an hæc computantur in fructu quanti locare potui? Respon. fic, per hanc l. ut ſ. de usur. l. uideamus. §. præterea Gallus. nam res uel ad hoc locāt ut liceat eā obligare: ut ſ. de præ. uer. rogasti. §. j. & ſ. commo. si ut certo. §. nūc ut dendum. æstimabitur ergo hoc in fructu: ut hic, & d. l. ſ. de usur. l. fin.

Studii ratione permittit qđ aliàs non.

Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item op. si hic est fructus rei: ergo pertinet ad fructuariū: ergo obligat: quod est falsum: ut C. de usufr. l. interest. sed die fructus, i. utilitas non fructus ex ipsa re proueniēs: ut no. s. eo. l. ea est natura. Accur.

a ¶ Omnia ʒ Si vis omnia habere plana: dic per libellū, id est, per sententiā latam partibus absentibus. & ad eos velut epistolā missam. hoc enim fieri non potest. ut s. de rebus iudi. l. de unoquoque. Sed inter locutoria potest ferri quandoque absente parte, ut s. de arbi. l. diem proferre. in princ. & secundum hoc expone causæ cognitionē plenā. quod est ubicunque danda est sententia definitiua: vt C. de iudic. l. iudices. Alij dicunt per libellum datum iudici: ubi scilicet non debet dari libellus: & erit exemplum in transactione alimentorū, & in alienationibus omnium rerum minorum, & similibus: argu. C. de præ. mi. l. minorum. Hanc reprobat. nam excusatio a tutela nō datur nisi causa cognita: & ille libellus offerri debet.

†Fl. Q. Mutius Scæuola lib. singulari. †aliàs. inciper. Quintus Mutius Sēpronio, Quò, &c.

†Fl. qua.

Excusatio a tutela nō datur nisi causa cognita: & ille libellus offerri debet.

OMnia[a] quæcunque causæ cognitionem[b] desiderant, per libellum expediri non possunt.

¶ Vlpianus. † LEX LXXIIII.

QVò †tutela [c]redit, eò & hæreditas peruenit, nisi eū fœminę hæredes intercedunt. ¶ Nemo [d] potest tutorem cuiquam dare, nisi ei quem in suis hæredibus cùm moritur habuit, habiturùs ve esset, si vixisset. ¶ Vi factum [e] videtur, id esse, quod †de re quis cū prohiberetur fecit. Clàm, quod quisq; cùm controuersiam haberet, habiturūm ve se putaret, fecit. ¶ Quæ in testamento [f] ita scripta sunt, vt intelligi nō possint, perinde sunt ac si scripta non essent. ¶ Nec paciscendo, g nec legem dicēdo, nec stipulando quisquam alteri cauere [h] potest.

¶ Pomponius, † LEX LXXV.

NOn debet [i] alteri per alterū iniqua conditio inferri.

¶ Idem libro iij. quæstionum. LEX LXXVI.

NEmo [j] potest [k] mutare consilium suum in alterius iniuriam.

¶ Idē li. xxiiij. quæstio. L. LXXVII.

IN torum, [l] omnia quæ animi destinatione agenda sunt, non nisi vera & certa scientia perfici possunt.

men nuntiatio quandoq; licitè potest sperni: ut s. de ope. no. nun. de pupillo. §. siquis riuos. & de cloacis. l. i. §. si quis purgāti. Si uerò non prosit ubi quo de tribus modis: tu uero credebas futurā tibi cōtrouersiā si scisses, aut credere debebas: clàm videris fecisse: ut s. quod ui, aut clàm. l. iij. §. fi. & l. ferunt. Itē no. q. hęc nuntiatio remittitur tribus modis: scilicet si est satisfactū. Item si stet per nūtiantē quo minus satisfiatur. Itē quādo remittitur expresse: vt s. de remiss. l. j. & de oper. no. nun. quia in re. §. si is cui nuntiatum est. in l. de pupillo.

†Flo. Paulus li. i. quæstio.

f ¶ Quæ in testamento. § Si testator aliquid tibi legauit, & ante consummationē testamentum sit deletum, ut legi non possit: siue consultè, siue inconsultè: non ualet legatum. Si autē post perfectum: tunc si cōsultè, repelleris exceptione: aliàs non: ut suprà de iis quæ in testamen. l. j. §. sed & si legi. & §. sed hoc ita. & §. sed consulto. sed vt competat secundū tabulas oportet extare tabulas tempore mortis. Vnde si ante deleteq; sint etiam inconsultè, nocet instituto: ut s. de secun. tabu. l. j. §. semel. Vel die secundo ad literam: quia legi potest, sed nó intelligi: quia nullum sensum sustinere vllo modo potest.

†Concor. tex. in can. primū. xij. q. ij. ibi dū dicit, quia nulli &c.

g ¶ Nec paciscendo. § Tria dicit. nam siue nudo pacto tantū inter ueniente, siue contractu aliquo, & incontinenti adhibito pacto, seu lege, siue etiā stipulatione alteri cauere uolui, & non potui: ut hic, & inititu. de inuti. stipu. §. alteri. Fallit autem hęc regula in multis casib. ut s. de pac. si tibi. §. vlti. & l. sequn. usque ad l. si unus. & suprà si cert. pet. l. certi condictio. §. si nummos. & suprà de verbo. oblig. l. liber homo. §. fi. & l. quodcunque. §. si ita. & in aliis quos not. instit. de inuti. stip. §. si quis alii. Accur.

h ¶ Cauere. id est, acquirere. Accur.

i ¶ NOn debet. § Pone ut C. de acq. pos. l. fin. §. finautem necdum. & C. de transact. l. transactione matris. & de pac. l. seruus. & l. filius. & s. de alie. iud. mu. causa fac. l. j. & s. de diuor. si filia. & de aqua pl. arc. l. j. §. de eo opere. Et no. q. iustitia est cōtans & perpetua, &c. & ab ea ueluti a matre descendit ius, quod tria nobis dat præcepta, scilicet honestè viuere: alterum non lædere: & ius suum unicuiq; tribuere: ut instit. de iusti. & iur. in prin. & s. iuris. De medio præcepto hic tantum dicit, quo dicitur alium iniustè uel iniquè non affligi per alterum, sed iustè plerūque affligitur: ut ecce à iudice: ut supra quod me. causa. l. iij. Item a priuato ad fiscum defensionem: ut s. ad leg. Aquil. scientiam. § qui cum aliter. Itē a priuato ad uindictā: ut C. quando liceat vnicuique sine iudice l. j. Quid ergo erit si vnus alium iniustè affligat? Respon. quandoque habetur pro infecto: ut s. de repu. si filia. quandoque pecuniariter punitur: ut s. de alie. iudic. l. j. quandoque criminaliter secundùm varietatem delictorū: ut suprà de pœ. siquis forte. §. vlt. & l. seq.

k ¶ NEmo potest. § Si negotia tua bene gesi & expendi: & tu me postea prohibeas, ut per hoc non tenearis ad præteritas expēsas: non præiudicas mihi: ut C. de neg. gest. l. fi. Item procurator meus accepit possessionē pro me: & postea dereliquit vt alius accipiat. nō præiudicat mihi: vt C. de acquir. posse. l. fin. quod expone ut ibi. Vel tertio pone in hærede qui uolens prius adire ex testamēto, posteà in in fraudem legatariorum voluit adire ab intestato: ut s. si quis omisi. causa testa. per totum ti. Item potest poni suprà de transact. l. iij. Sed contra huic regulæ suprà de col. bon. nunquā. vbi filius emancipatus voluit cauere de collatione: & sic tota hęreditas remanebat fratri istituto. nam potest pœnitere. Sol. ibi non dicitur frater habere damnum: sed magis dicitur non lucrari: inter quę est differentia: ut C. de codi. l. fi. §. non enim. nam damnum a diminutione patrimonii dicē: ut sup. de dam. infec. l. iij. Itē contra suprà de solu. l. cùm quis. §. si debitore. vbi mādaui debitori meo ut solueret Titio: postea eo ignorāte vetui Titium accipere. nam videtur q. possim petere: & ita non liberatur debitor soluens posteà Titio, sicut si non pœnituissem: sed certè imo liberatur si est ignorans reuocati mandati, uel ipso iure, vel p exceptionem: ut ibi dicitur: & sic non habet damnū: nam hic iniuriā pro damno accipimus, ut & s. ad leg. Aquil. l. sed & si quemcunque. §. item iniuriam. Accur.

l ¶ NOn tum. § id est totaliter. pone in delictis: ut C. ad l. Corne. de fica. l. j. Sed fallit: quia quandoq; delinquitur sine uoluntate: & certa scientia: ut s. ad leg. Aquil. l. scientiā. §. pe. Itē in contractibus: nam & ibi præuenit animus contrahendi: ut s. commo. l. in cōmodato. §. si cut. & C. de do. l. nec ignorās. Sed fallit i pupillo q. sine affectu animi & certa

& certa scientia acquirit ex cōtractu: ut C. de acquir. pos. l. donatiū: & s. rē pu. fal. fo. l. ij. Item potest poni in testamentis: nā uerè de statu suo debet certus esse testator, aliàs nō ualeret testamētū: ut s. de testa. l. de statu. & de leg. iij. l. j. in princ. & de acqui. hære. eū q. duobus. Sed fallit de le. j. qui quartam. Item pōt poni in additione hæreditatis quæ fit animo: ergo à scientē & intelligente: non ergo a pupillo sine tutore: ut s. de acqui. hære. re. pupillus si fari. & instit. de auctor. tut. 6. neque autē. & s. de iur. & facti. ignо. l. fi. Quòd ergo dicit in totum, dic, id est, omnino. q. d. hæc regula non fallit: uel rarò fallit. Accur.

†Fl. xxviii.

†Concor. tex. in cap. actus. de regul. iur. in 6. gl. in ca. 3. de elec. in 6.

†Fl. deest, non.

†Fl. manci a patio.

†In exēp. scriptis legitur, serui adoptio.

†aliàs qđ.

a ¶ ACtus legitimi.] Legitimē actus est à quacunque parte iuris sit inuentus: qui sunt vj. ut suprà de iusti. & iur l. ius ciuile. Horum autem actuum quidam recipiunt diē uel conditionem: & de his hic non dicit. Alij non recipiunt: qui enumerantur hic tacitē: ta men quandoque inest dies uel conditio: ut in accep. hic dicit. Idem in datione tutoris à iudice facta, quæ non recipit expressam, ut hic dicitur, sed tacitam: ut instit. de Attil. tu. § sed & si in testamento. & § idem si puerè. Sed datio quæ fit in testamento, expressam uel tacitam recipit conditionem, ut instit. qui da. tuto. pos. §. ad certum. Nec ob. s. de tute. muto. §. pe. ubi à iudice dat sub cōditione, id est. si satisfecerit: quia pura est. & dic si id est, qa satisfadabit: ut ibi dicit. At emācipatio, & serui optio, & hæredi. aditio neq; expressam neq; tacitā cōditionē recipiunt. & de aditione hæreditatis habes s. de acqui. hære. eū q. in fi. Itē de optio. ferui habes instit. de leg. §. optionis. Quod ergo hic subiicit actus supradicti, duo tm: scilicet acceptilatio, & tutoris datio. Itē est & alius qui nō recipit diē, ut adoptio: ut s. de adopt. l. fi tibi. Item institutio hērdis nō recipit diē, licet cōditionem sic: ut instit. de hære. inst. § hæreditas. Itē q. d in spōsalibus & i matrimonio? Respō. fortè recipiunt diē & conditionē, cū fiāt cōsensus: ut s. de spon. l. iij. Item tutoris authoritas nō recipit diē uel cōditionē: ut s. de aut. præstan. l. & si cōditionalis. Alij autē ciuiles actus recipiunt: ut instit. de uer. obli. §. oes. & contractus emphyteosis: ut C. de iu. emphy. l. j. in princ. Itē institutio hērdis cōditionē recipit: ut dixi. & cōstituta pec. ut s. de cōsti. pec. id qđ. & emptio, & cæteri cōtractus, nisi inuentanē excepti. Item no. hic q. inutilis adiectio utiliat, & nō utiliat. Itē expressa nocent: ut j. e. expressa. & s. de hære. instit. illa institutio. & l. talē. & l. si quis Sempronū. ua de Cato. Nil tacuisse nocet: nocuit tamen esse locutum. & ecōtra in multis expressa prosunt: ut curiosus lector poterit inuenire. Accur.

b ¶ Datio tutoris. § a iudice.

c ¶ Suprascripti. § scilicet acceptilatio, & tutoris datio.

d ¶ Ei. § scilicet debitori. Accur.

e ¶ GEneraliter. § Si quis mala fide emit à debitore in fraudē creditoris alienante: tenetur creditorib. & ad percipiendos fructus, id est, quos actor percepisset nisi fraus prędicta intercessisset: ut s. quæ in fraud. cre. l. ait prætor. § per hanc. Idem obseruatur in quolibet malæ fidei. possessore. ut s. de rei uendic l. & nauis. § fi. & Quod si, aut clā l. semper. §. hoc interdicto. & uti possidetis. si duo. §. fi. & si usus fructuet. petā. usufructuario. §. fina. nisi habeat titu. ut C. de rei uendica. si fundum. Accur. sius.

f ¶ De fraude. § dolosi uel fraudantis.

g ¶ Actor. § scilicet fraudatus.

h ¶ Non potuerit.] fraudatus. Accur.

i ¶ RAudis. § Hac l. uult iterpretari, id est, aperte exponere uerbū fraudis: aliàs ponit p corrigere hoc uerbum interpretari: ut Iraū. Fertul. l. i. §. q. operas. & dic duo fore necesse, cōsiliū & euentū. & est exemplū in libertatibus relictis in testamento in fraudē creditoris. direcō: ut C. q. ma. nō posse. l. j. sed in fideicō. sufficeret euentus: ut eo. tit. l. fi. Itē pone exemplū in alienatis in fraudē credi. ubi etiam hæc duo sunt necessaria. ut s. quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. ita aūt. Idem in liberto alienāte inter uiuos: ut s. de p. ba. patronus. secus in ultima uoluntate: ut s. fi. q. d in frau. pa. l. j. §. j. Sed nonne solus euentus punit fraudem: ut s. ad le. Cor. de sica. l. lege. §. cū quidā. & l. in lege. Item s. de exhib. reo. carceri. Itē s. ad l. Aquil. l. in lege. & infinitis aliis q. ui dentur contra. sed certè hic non dicit nó puniri euentū quandoque; sed dicit fraudē non esse sine dolo. Itē cōtra. s. de pact. iuri. §. dolo. & §. sed si fraudandi. nam ibi dixerat de dolo. & dicit non esse dictum de fraude: ergo fraus est sine dolo. ¶ sed ibi improprię dicit fraudem: scilicet p exceptione quæ solo euētu prouenit. Accur sius.

¶ Idem libro xxix. †quæstionum. LEX LXXVIII.

†Concor. tex. in l. ij. §. fi. C. de ædic. tol. & l. ij. §. fi. de cōstit. pec. & l. ij. §. fi. de cōdict. ex l. Rhod. de iac.

ACtus †legitimi, [a]q nō [b]recipiunt diē vel conditionē, veluti emācipatio †acceptilatio, hērditatis aditio, serui optio, †datio [c]tutoris, in totum vitiant per tēporis vel conditionis adiectionē. Nonnunquam tāmen actus suprascripti [d]tacitè recipiunt, quæ apertè comprehēsa vitiū afferūt. nā si acceptū feratur ei, [e]qui sub conditione promisit, ita demum egisse aliq. d acceptilatio intelligitur, si obligationis cōditio extiterit. q. †si verbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.

¶ Idem lib. xxxj. qstio. LEX LXXIX.

GEneraliter [e] cū de fraude [f] disputatur, non quid habeat actor, [g] sed quid p aduersarium habere nō potuerit[h] consideranDum est.

¶ Idem libro xxx. quæstionum. LEX LXXX.

FRaudis [i] interpretatio semp in iure ciuili nō ex euētu dunTaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

¶ Item libro xxxiiij. quæstionum. LEX LXXXI.

INtoro [a]iure [b]generi per speciē derogatur: & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

¶ Idem libro iij. Responsorum. LEX LXXXII.

QVę dubitationis [m]tollēdę causa contractibus inserun tur, ius commune non lædunt.

¶ Idem. † LEX LXXXIII.

DOñari [n]videt, quod nullo iure cogente conceditur.

¶ Idem libro vij. †differentiarum. LEX LXXXIIII.

NOn videt †rem [o]amittere, cuius †propria non fuit.

¶ Paulus libro primo †quæstionum. LEX LXXXV.

CVm ampliusp solutū est quā debebat, † cuius pars nō in uenitur quæ repeti possit, totum, esse indebitum intelligitur manē te pristina obligatione. ¶ Is †natura [q] debet quē iure gentiū dare oportet, cuius fidē secuti sumus.

¶ Idem libro vj. quæstionum. LEX LXXXVI.

INambiguis [r]p dotibus respō nium. quod tamen nullum est. & in authē. de rest. & ea quæ pa. §. unū. & facit C. de interdi. ma. l. cū proponas. Hæc autem regula patit multas exceptiones quas dices j. e. l. ex pressa. Accur.

n ¶ DOnari. § Naturaliter obligatus si soluat, nō videtur donare: ut s. de dona. hoc iure. §. pe. & de fideiuſ fideiussor obligari. §. j. & de sol. Stichū. §. aditio. & hoc qñ naturaliter ex vi pacti. secus autē si ideo quia tibi bene feci: vnde tu teneris mihi naturaliter ad anidorat: ut s. de peti. hære. sed & si lege. §. cōsuluit. nā soluendo donas secundā Bul. & Io. Item in casibus donat q. s inuitus: ut s. loca. & cōduc. l. ex cōducto. §. fi ius. & l. seq. §. sed si verbo. si non est lex ibi. cū uno, nam in illa l. cū vno, e& ille §. sed si verbo. Item & s. ad l. Aquil. si seruus seruum. §. si oliuā. sed impropriè in eis dicitur donatio, cum illa sit, ppriè quę nullo iure uel naturali, uel ciuili, vel prætorio concedi tur eo animo ut fiat accipientis: ut hic, & C. de dona. l. nec ignorans. & s. de do. l. in ædibus. in fi. item quid si tantum ciuiliter debitor soluit? Respon. donat: cum si per errorem soluat, repetitur: ut s. de condit. inde. si non sortem. §. indebitum. & §. adeo. Accur.

Inuitus q. s quandoq; donat.

o ¶ NOn uidetur rem. § Pone s. qui. mod. usus fruc. amitta. l. j. §. sed ita demū. item s. quemad. ser. amit. si partem. §. fi. quandoque tamen propriè dicitur q. is amittere quod non quæsiuit: ut C. de admi. tut. l. pupillorū. & § ad l. fā quil. si seruum meum. in fi. & instit. ad leg. Aquil. §. illud. Itē similiter ¶ propriè s. commo. l. in commodato. in fi. & de euict. l. fi item amittit quis decre. bo. pos. tempore quā non habuit: ut s. de suc. edi. l. j. §. decretalis. & facit instit. de cap. dimi. §. seruus. Accur sius.

p ¶ CVm amplius. § Pone casum ut s. de cōdi. inde. si nō forte. §. fi centū. itē pone q. debeo iter, soluo uiam. repeto totā: quia est idiuidua: ut s. ad leg. Fal. l. j. §. fi. usus fructus. aliud est si id qđ est solutū, est diuiduū, ut pecunia uel oleū: ut s. de condi. indeb. si n5 sortem. §. idē Marcellus. in primo ergo casu est ratio, ne inuitus ścidat in cōmunionē. in secundo impossibilitas: quia non potest diuidi. item pōt poni s. de usufru. sed & siquis stipuletur. §. quid ergo si amisso. in fi.

q ¶ Is natura. § id est, naturaliter iure gen. obligatur q. s ciuiliter & naturaliter, in omnibus ferè cōtractibus: ut s. de iusti. & iur. l. ex hoc. & ita hic intelligitur. Naturaliter autem quis tenetur de iure gen. nudo pacto: ut s. de pac. l. j. in prin. At ciuiliter tantum per scripturam: ut instit. de lite. ob. Accur.

r ¶ INambiguis.] id est, dubiis. Si pater promisit pro filia dotem, & ambiguum fit an de suis uel filiæ bonis promiserit, præsumitur de suis: ut C. de do. p. l. fina. item poni pōt suprà de tu. do. si ego. §. fi res. Itē secundū Ioan. in fœmina intercedente p dote an habeat

Vellei.

Adde qđ no. in cle. j. per glo. & doct. extrā de usu. & § cle. i. §. fi. de conces. prę ben. & in c. fedes. extrā de diuor. in anti.

†Fl. Idem lib. ix. Responsorū.

†Fl. lib. ij. Definitionum.

†Fl. uidet. †Flo. quibus. Fl. lib. iij. aliàs, de beatur.

†A d intell. huius text. uid. Fort. Garc. in l. j. §. ius naturale. nu. 53. de iust. & iur.

Fl. 35.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Velleia.uel non:dicitur q̃ non:ut C.ad Velleia.l.fi.& ſ. de iure do. l. promittendo.in prin.Item poteſt poni ſ.de pac.do. ſi conuenerit.

a ¶ Melius.ſ̃quàm contra dotes.Accur.

b ¶ Nó eſt nouum,ſi id quod teſtator mihi in diẽ debebat, uel ſub conditione legauerat mihi purè, valet legatum: licet viuo teſtatore dies vel cõditio extiterit:& ita peruenit ad eũ caſum a quo incipere nõ potuit inſti.de lega.ſ.q̃ſi in diem.Itẽ ſi qua mulier a me repudiata nupſerit Seio quem ego poſtea arrogaui: nihilominus inter hunc filium meum adoptiuum & vxorem eius remanet matrimonium:ut ſ.de ri. nup.l. fi qua.licet peruenerit in eum caſum a quo incipere non poteſt. filius enim adoptiuus etiam emãcipatus nõ poteſt accipere vxorẽ quondam patris adoptiui: ut ſ.de ri. nup.l. adoptiuus.in prin. Itẽ poteſt poni per hãc l. ſ.de ver.obl.g.l. pluribus. §. & ſi placeat. & l.exiſtimo. & de ſerui. l.pro parte. Sed argu. cõtra. ſ. de iis quę pro non ſcri. l. ſi in metallum.§. item ſi ſeruo. Et not.contra hanc regulam,quia quandoq; aliquid vitiatur licet peruenerit in eum caſum, à quo incipere poteſt: ut ecce filio emancipato aſsignare libertum poſſum:ut ſ.de aſsig.liber.l.vtrum. ſi tamen filio in poteſtate cõſtituto aſsignauerim,eumq; poſtea eman ipauerim:finitur aſsignatio: vt inſtitu.de aſsig.lib.§. vnde quærebatur.ſed ſecũdum Vber. aliter poteſt fieri relatio in l.vtrum. Item no q̃ ad hanc poteſt adaptari illud generale q̃ multa impediunt ordinandum, quæ nõ impediũt ordinatum:quod dic ut ſ.de iis qui ſunt ſui vel alie.l. patre. Accur.

c ¶ Exiterit ſ̃ ſcilicet nunc. Accur.

d ¶ Quoties.ſ̃Si tibi promiſero partum ancillæ Arethuſæ:ſi me cõuenias antequam pariat:licet æquum ſit tuũ deſiderium: quia purè fuiſti ſtipulatus:tamen quia non poteſt ſolui adhuc,decretum iuſſũ interponetur vt differas,vt ſ.de uerb.obl.l.interdum. & dices ſ̃.eod.nihil peti.Itẽ hæres inſtitutus ſi conuenitur pro legatis, & dubitat de Fal. licet æquum ſit legata ſolui:non tamen præſtabuntur niſi præſtita ſatisda.quando plus acceperit,vt & ſ.fi cui plus quàm per l. Fal.per totũ.Sed dicer quis,hic non eſt dubitatio iuris,ſed facti.Reſpon.etiam in iure poteſt errare hęres. Quid enim ſi ignoret quędã imputari in Fal.quæ non imputantur,ut puta naturale debitum quod pup. ei debebet vel econtra:& quia dubitat,perat ſibi cauere:vt ſ.de fo. Stichum. §.aditio.& ad l.Fal.ſi pupillus. Item quid ſi dubitat de quibuſdam legatis valeant uel non.Accur.

e NOn ſolet.ſ̃ Melior ſit cõditio quia perpetuatur actio in xl. annos:ut C.de preſcri.xxx.an.l.ſi.niſi in actione de dolo:ut C.de do.l.fi.& de in inte.reſti.vt C.de tẽp.in inte.reſti l. fi., aliud eſt in vtili reſtit.vt ibi no. licet quidã contra. Item ſit melior:quia ſit tranſitoria hæredibus,& in hęredes:etiã ſi alias non tranſibat:ut inſti. de perpe. & tẽp.ac.§. pœnales.& ſ̃.eo.penalia.& ſ.de ac.& obl.omnis.&l. ſciẽdũ. Sed hoc fallit inſti.opera.ũ,quę nõ vadit ad hæredes:ut ſ.de operli.l.ſi operarũ. Itẽ in actione de dote:ut C.de rei uxo.actio. 3. videamus.& in alio:ut ſ.ne de ſta.u defun.l.j.§.ſed interdũ.& i act. in factũ quæ datur patrono & patri.ut ſup.de in ius vo l.pen.ſed in hac puto ſecus. Itẽ ſit melior in fructibus & in vſuris ſi ante nõ fuerat in mora bona fi.ut ſ.de uſur.l.videamus.§. ſi actio.& C.ut lit.pen.l. ij. Item ſit melior:quia conuentus noualiter exinde non poteſt cedendo ſuã partem liberari:ut ſ.de noxa. ſi ſeruus communis furtũ. Itẽ exemplum. ſ.de leg.j. ſi pluribus eadẽ res.in fi.& de ſol. ſiquis ſtipulatus fuerit decem in melle.in prin.& §.j.& de verbo.oblig.ſi Titius & Scius. & de cõpen.l. in rem. Item in caſu ſit deterior conditio. & ſic fallit regula iſta:vt ſ.de verb.oblig.ſiquis ſtipulatus,nam poſtea non variat.& cõtinual. ſeq.cum iſta. Accur.

f ¶ Eorum.ſ̃ actorum.

g NVlla.ſ̃ Pone in pupillo qui promiſit ſine tutoris authoritate: vt ſ.de verb.obl.ſi pupillus.Sed cõtra. C.de pac.l. ſi pacto.& de cõtrahen.ſtip.l.nuda.in quibus nudo pacto aliquid cõueniſti, aliquin pœnã:& incidis in pœnã propter morã pacti.Sed reſpon. imò propter conditionẽ quæ extitit.ſic & ſ.de verb.ob.ſi Titius.dic ergo

nulla,ſcilicet nec communis,nec ſpecialis: quæ quid ſit, & eius effectus,dic ut ſ.de vſu.l.mora.Itẽ quod dic t bi id ſt.in ſolutionis ratio eſt,pro quare. Item nulla petitio, quia na u alis obligatio tantum: vel quia naturalis & ciuilis,ſed ex ceptione repellitur: vt ſ.fi cer.pe.l. lecta.§ ſed cũ ſortis.per quam etiam poteſt poni hic caſus.

h QVandiu.ſ̃ hoc idem habes ſ. de acq.hære. l. quandiu.& C.de ſecũ. ta.l.j. & cõmunia de ſucc.l. antequàm. Sed cõtrà. ſ.de bo.autho.iu. poſ. l.ſi ſeruus. ſed ibi non videtur poſtea valere teſtamẽtum: vt ibi,& j.e.ſi nemo.Itẽ cõtrà. ſ.de hære.inſti.l.ſiquis ita hæres inſtituatur ſi legitimus. ſed illud propter expreſſam voluntarẽ teſtatoris. vel melius ibi nõ venit legitimus ab inteſtato, ſed ex teſtamento: vt ar. ſ. de vulg. ſub. qui duos. ſed illud ar. capiat q̃ poteſt. Azo.Itẽ contra arg. ſ. de Car. edic.l.ſcriptus.§. ſi

i ¶ Legitimus.ſ̃ ab inteſtato veniẽs.Accu.

k INomnibus. ſ̃ in profeſſionib. cũctis ſcilicet grammatica: dialectica: &cęteris æquitas eſt ſpectãda: & maximè eſt ſpectãda in iure,id eſt, in arte boni & æqui cui iuris merito quis nos ſacerdotes appellat: ut ſ.de inſtit. & in l. j. in prin.vel aliàs ſecundùm Io.in omnibus ſcilicet pactis, contractib. & ultimis uoluntatibus eſt æquitas ſeruanda, præcipuè tamẽ in iure, id eſt,in iudicio:ut & C.de iudic.placuit.& ſ.de eo quod cer.lo.quod ſi Epheſi.§.in ſumma.& C.de teſta.præpoſteri. Accur.

l QVoties.ſ̃ ſuo hæredi pura filio defertur hæreditas iure veteri per l.xij.tab.vt inſti.de hæ.ab inteſt.in prin.Itẽ iure nouo, id eſt,prætorio p vnde liberi:ut inſti.de bo. poſ.§ & cũm de teſtamẽtis. Si ergo repudiat bo.poſ.adhuc admittit de iure ueteri: ut C.de iur. deli.l.ſuum hæredem.eſt enim prætorium nouum,ut ſ.de iuſti.& iur. l.ius ciuile.§.ius pro. Quod ergo dicit ante defertur, dic ſcilicet quã cæteris in remotioribus gradibus cõſtitutis:ut ſ.quis ordo in bo.poſ. ſer.l.j.alias male diceret:quia in eodem tempore defertur utroq; iure uel etiam poſtea cępit deferri nouo iure. Vel ſecundò pone caſum in legitimo hærede inſtituto qui repudiat ex teſtamento, adire poteſt ab inteſtato:ut ſ.de acqui.hęre.l.nec is.§.hęres.& ſecundùm hoc teſtamentum eſt ius nouũ. Ab inteſtato ſcilicet per l xij. tab. eſt uetus q tñ confirmat teſtamẽtarios:ut ſ.de uer.ſig. l.legitimos. & quod dicit ante.bene dicit:ut ſ.proxi.l.quãdiu.& facit ſ.de leg.j.ſi duob. Acc.

m ¶ Quod ẋid eſt, teſtamentaria.

n ¶ Vetus.ẋij.tabularum.Accur.

o SIlibrarius.ẋid eſt,ſcriptor librorum: ut C.de uete.iu. enu.l.ſi.§. antepe.Vel,id eſt,notarius apud quem fiebat teſtamentum per æs & libram:de quo teſtaméto eſt inſti.de teſt.in prin.Si ergo erraui in ſtipulatione præponendo reſponſionẽ,cũ econtra ſcribere debuit ut inſt.de uerb.obl.in prin.uel nocando eã tranſactionẽ: nihil nocet: ut hic.Idẽ in cæteris cõtractibus intelligas,nã plus valet quod agitur quàm quod ſcribitur:ut C.plus valere quod agitur. l.j. niſi in cauſis vbi præualet ſcriptura:vt ſ.de vſufru.leg l.ſi a ij.Idẽ in libello ſuppli catorio quod in ſtip.dixi.C.de erro.adu.l.ij. & de fal.nec exẽplũ. Itẽ in naturalibus:vt ſ.de ſta.ho.Imperator. Itẽ in teſtamentis ſiue in legando.ut ſ.de leg.i.qui quartã.ſiue in parte inſtitutionis: ut ſuprà de hære. inſtitu.quoties.§.j.ſiue in om.ttedo:ut C. de teſtamen.l. errore. Accurſius.

p FIliuſſa.ſ̃ ſecundùm has ll.quicquid filiuſſa. quærebat, vt dominо ſeruus,ita patri quærebat,præter caſtrẽſia:ut inſti.per quas perſo.§.j.vt nec momento penes filium conſiſterentur:ut ſ. de acq.hær. placet unde idem in poſſeſsione, ut hic, etiã ſi ab alio poſsideatur filius:vt ſ.de acqui.poſſ.l.quicquid.dũmodo ſit verus filius: vt ſ. de uſucap.uſſto.hodie aduentitiorũ omnium bonorum dominium & poſſeſſio quæritur filio:ut C.de bonis quę lib.cùm oportet. Accur.

q ¶ Peculiaris.ſ̃ peculij profectitij. Accur.

r NOn ſolent.ſ̃ Pone vt ſ.de vſu.l.vſuras.& l. placuit. Itẽ & ſ. de na..& ar.le.l.pediculis.§.Labeo. Itẽ.C. de do. l. ſancimus. in prin.Itẽ C.de teſta.l.t:ſtamentũ. Sed a g.cõtrà.ſ.eo.actus.& inſtit.q da.ut.poſ.§.propriis.& illud generale:Vtile per inutile nõ uitiatur.

Nemo

¶ No. glo. ad hoc q̃ error nocet non ſcripti non vitiat inſtrumentũ ſeu actũ inter partes celebratũ. Bol.

a NEmo dubitat.ſ̃ Si Titius mihi c.debet ex cauſa fideiuſsionis eũ aliis,& mihi habeti Sejus tamen eum defendit cũ fideiuſsione iud.ſolui.uidetur Titius ſoluendo quo ad metiquia a defensore uel fide iuſſore ſum exacturus. & ideo opponet beneficiũ epiſtolæ diui Hadriani.ut inſtitu.de iudeuſ.§.ſi pures.& facit.ſ.tit.j.l. ſoluendo. Accur.

b INambiguis. ſ̃ Hæc regula obtinet in reſcriptis:ut l.ſprà.eodem. Neratius. Item in teſtamentis:ut ſupra.de lega. ẋ.non aliter. Item in legibus condendis:ut C. de legibus.& conſtit.l.fi. Item in prætoris ſtipu. ut ſup.de prætо.ſtipu.l. in prætoris.Item ſecundum Azo.in ſententiis iudicium:ut ſupra.de re iudic.acta.ar in contractibus non:quia aut conſtat eos diſcuſſiſſe, & non valet contractus:ut ſupra.de uerbo.oblig in ter ſtipu.§.j. aut dubitatur:& tunc ſit interpretatio. contra proferentem.ut ſup.de pact.veteribus. Quod autem hic dixit maxime iunge cum præcedentibus.q.d. maxime in ambiguis:quia & in non ambiguis recedi tur a uerbis: & præualet ſententia.ut d. l. non aliter.uel lege cum inferioribus q.d.etiam aliud intelligitur quam ſententia,ſi ea non liqueat.nam ſtatur tunc uerbis,ſi non liqueat.ut ſupra. de rebus du.qui habebat. Accurſius.

c ASola.]Hoc uerbum ſola poteſt eſſe adiectiuum illius ſententia.q. d. ſola ſententia deportationis aufert bona fiſci:non autem relegationis, niſi expreſſe fiat bonorum ademptio: ut C.de pœn. l. deportatorum. Item poteſt eſſe adiectiuum illius dictionis ſubaudite ſcilicet bona. q. d. ea ſola bona aufert ſententia, quæ fiſcus vult agnoſcere. Quid ergo erit de aliis. Reſpondet.hæredibus deportatiquaſi ipſe ſit mortuus. ut ſupra. pro ſolut.l.actione.§. publicatione.non ipſi deportato quia male meritus debet egere.ut ſ.depo.l.bona fides.ſed ui detur quod etiam deportatus:ut C.de bon. proſcri. l.deportati. Quis autem poſsit deportare, dic ut ſupra de lega. ẋ. l. j.deportatos. & §.item a præfecto. Item nõne ipſo iure fiſco quæruntur? Reſpon.non,quando nõ cõſtat ea eſſe ſoluendo.ut ſ.de iu.fiſ.l. j.§.an bona. Itẽ hæc hodie ceſſant niſi in crimine maieſtatis.ut in authen.ut nulli iudi.§.ſi.

d QVoties.ſ̃ Si xx.in bonis habeas:& mihi xx. ex cauſa donationis promittas.& Titio xx. præfertur qui primo litem conteſtatus eſt.uel melius qui primo ad ſententiam peruenerit.ut ſ.de pecu.l. ſi ue ro. Vel pone ut C.de rei uen.quoties.in fi. uel ut ſ. de le. j. ſi plurib.in fi.ſed in ultimis uoluntatibus & aliis ſeruatur ultimum. Vnde diſtingue,aut pendet ex uoluntate vnius tantum.& ultimum præualet,ut in ultima uoluntate:ut ſ.de le.j.ſi mihi.§.in legatis.& de inin.teſt.l. Itẽ in legibus:ut ſ.de legi.& ſenatuſcon. nõ eſt nouum. & in reſcriptis.Si uero pendeat ex uoluntate plurium,ut in contractib.omnib.tũc ultimũ derogat primo ſi omnes conſentiant:ut C. de pac.pacta. & no.ſ.de ac qui.poſ.ſiquis à me.alias non derogat primo.ut in pignore:ut C.q po. in pigno.ha.ſi ſandus.& d.l.de rei uen.quoties.Accur

e NOn poteſt.ſ̃ pone ut C.de diſtra.pig.ſi reſiduũ. Itẽ ſ.de condi. & demon.l.in teſtimento.in fi.Itẽ ut ſ.de vſur.ſi quis ſolutioni.& facit ẋ.eo.l.qui in ius.§.nemo. Accur.

f OMnia.ſ̃ pone ut no.ſ.eo.nihil tam.

g VBi lex.ſ̃ pone ut ſ.de æd.ed.l.ſi uenditor de his.Itẽ.C.de tem. & re.l.j Item C.de fideiuſ.l.pe Itẽ cante dicit lex quia ſecus in teſtamentis & contractibus.Item hoc ex benignitate.

h ¶ Primo.ſ̃ nedum ſexageſimo.

i QVi vetante.]Pone de albo corrupto.nam facit contra edictum quandoquex edicto,quandoque ex ſententia: ut ſ.de iur.om.in dic.ſiquis id.in prin.& §.ſi dum.Item ut ſ.de in ius vo. quique. §. paronum.

k ¶ Eius eſt.ſ̃ qui poteſt dare actionem actori condemnando, reũ is. poteſt ab ſoluendo cum auferre. ad quod ſ. eo.nemo. qui cum. & facit ſ.eo. omnia.

l ¶ Actionem.ſ̃ per ſententiam ſcilicet abſolutoriam.

m ¶ Et dare.ſ̃ ſcilicet per ſententiam condemnatoriam. Emo.Deber.ẋ.ſ. de in ius uocã.l.plerique. & hoc in ciuilibus, ſecus in criminalibus. ut in authen.ut nulli iudi.§. quoniam:

n I in duabus.ſ̃ Pone ut ſupra.de ſol. in his §. Imperator. & l. ſiquid. & l.cum ex pluribus. Itẽ facit ſupra. de pænis.l.in ſeruorum.& C.de incest nup.l.humilem.& ſupra. de iureiur.l. nam poſtea, ibi,in ec multum. Accurſius.

o PVbicunque.ſ̃ Pone ut ſupra.eod. omnia.& facit ſ.de dam. infec.l.4.§.j & 2.& ad municip.ea.quæ.

p LIbertas,ſ̃ Dic ut inſ.eo.l.non eſt,§. infinita. Item ad hoc ſup.ſi qua.paul.fec.dic.l. ex hac.& de uerb. oblig. liber. homo. ſi cres ſacra non recipit æſtimationem.ut ſup. de rerum di. ſacra. §. fina. In caſu falſi: ubi liber homo uenditur certo pretio: ut inſtitu. de iure perſo. §. pen. alia omnia æſtimantur pecunia: ut C. de conſti. pec.l.per.§. & nemine. ſed non econtra pecunia per res:ut ſ. de fideiuſ.ſi ita fideiuſſorem accepero. unde dicitur omnia ſunt uenalia Romæ. Item hæc æſtimatio eſt triplex nam eſt communis, & conuenta, & ſingularis:ut ſ. de act. emp.l.i.Accu.

q VM ſeruis.ſ̃ Pone: ut C.de noxa.ſi tibi,& dic ut ſup. eod.l. q attinet.naturaliter tamẽ tenetur ut liber.ut inſti.de fideiuſſ §.i.

r FEre.ſ̃ De ætate pone exemplum in minore delinquente per culpam:ut C.ſi aduer.deli.l.i. Item in ſene,qui leuius punitur ſ̃ iuuenis:ut ſ.de ter.mo.l. ij. Itẽ de iprudentia pone in eo maiore q̃ corrupit albũ:ut ſ.de iu.om.iu.ſi q̃s id.Præcedictis q̃dẽ ſuccurritur uel ipſo iure,uel p reſtitutionẽ:ut patet hæc diſtinctione. cũ minor delinquit. aut infans,& ipſo iure nõ tenetur.ut ſ.de rei.uen. q̃ infans aut maior infante.& tunc aut p culpã & tunc ſuccurritur per reſt. in integ. ut in nihilum teneatur.ut C.ſi aduer.deli.l.j.in fi.aut dolo. & tũc ſi ciuiliter agitur,nõ iuuatur:ut ſ.de mi.ſi ex cauſa.§. ſi in cõmiſſum.niſi ut p̃ confeſſo uel tranſacto habeatur:aut ea.l.ſ nũc uidendũ. Si criminaliter:aut eſt atrox tantum,& nõ ſubuenitur niſi quatenus miſeratio ætatis pdu xerit iudicẽ ad mitiorem pœnã.aut atrociſſima:aut in capitulis.l.Iul.de adul.& tũc ad nihilũ:ut ſ.de mino.l.ſuxilium.§. in delictis, in duobus tamen caſibus ẽt ſi dolo deliquerint,non tenentur.primus.ut C.ſi aduer.deli.l.ſi ſeruus.& C. de iſ.q̃ no.infa.l.pe maiores enim tantum tenent ea delicta.Itẽ in tertio ut C.de fal. mo.l.i. in fi.& de iprudentia, quæ etiam maiores excuſat,pone in eo qui rapuit rem ſuam credẽs ſibi licere,nam excuſatur à pœna furti & vi bo.rapt.licet nõ a pena conſtitutionis,ſiquis in tantam.ut inſti.ui.bo.rap.§.quia tamẽ. Itẽ poteſt poni in omni actione qua quis non tenetur niſi commiſerit dolũ,ut ſ albo dixi.Item poteſt poni in contractu dotis iperite facto.ut C.de rei uxo.ac.§.& vt plenius. Itẽ poteſt poni in lege Cor. de ſic. qua q̃s non tenetur ſine dolo:ut C.ad l.Cor.de fal.j.& ſ ad l. Cor. de ſic.l.in ic.& l.infans.& l.diuus. Item in adulterio.ut ſ.de adul.l.pe. In caſu eciam i crimine propter culpam delinquentes non ex cuſantur.ut ſ.de cuſto.& exhi.re.l.carceri.& l.ſi in prin.Accur.

s VIlum.ſ̃ Si patiatur dominus ſeruum delinquere cum prohibere non poſsit.non pariſ ſcilicet crimen cõmitti.uel non patiſ crimen,id eſt,crimiuis pœnam.& hoc niſi in culpa fuerit dominus q̃ p hibere non poſsit:& ſicut & alias teneatur quis de caſu ſi culpa præceſſit caſum.ut inſti.qui.mo.re.contra.obli.ĩ is. & dixi ſ.c. contractus.

t NEo.ſ̃ Si ſtipulatus ſum a te xx.tu reſpondeas decem uel econtra: ualet in decem ſi placeat mihi reſponſionis diuerſitas: ut ſup. de uer.oblig.l.j.§ cum adeicit. Si uero diuerſitas in ſtipulatione ſpecierũ eſt tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, tunc aut unum stipulor, & tu respondes aliud: & non valet. aut plures scilicet species stipulor. & tunc aut copulatiue, aut disiunctiue: q dic ut insti. de inut. stipu. §. præterea. Item pone, locani p x. tu sentis de xx. valet in x u. §. loca. si tibi decem. Itē pone, ut §. de consti. pe. l. sed si in diem. §. sed si quis xx. Itē potest poni. quando cōceditur alicui q marius est. & quod minus est conuentum videtur neque consonabit regule superiori l. non debet. Cui quod plus est licet: non debet quod minus est non licere. & dic ut ibi. Item pone in tribus arbitris ut supra. de arbitri l. diem. §. si plures. Item hoc idem potest assignari in seruitute nam plus est habere actum quam iter. qui ergo concedit actum, & iter concedere uidetur quo ad commoditatem ut institu. de seruit. §. actus.

¶ manuscrip. cū de fraudentur

¶ Fl. deest, constat.

a ¶ Nemo. alienæ. ¶ Si quis obtulit se defensioni alienæ rei id est, causæ, debet satisdare cum fideiussoribus: ut supra, iudi. solu. l. si ad defensionem in fina. & supra. qui satisd. co. l. i. est & satisdatio iud. sol. ut insti. de satisd. §. fin. quæ tria continet: ut sup. iudi. solui. l. i. indicatum solui. Dicitur ergo hic defensor expromissor. quia ipse p mittit principaliter reo nō obligante se ut §. de dolo. l & elegāter. §. seruus pactionis. l. ē bene dicit alienę. quia secus in sua, ut insti. de satisd. §. sed hodie. Itē hoc in C. uili. in criminali non admittitur defensor. ut j de pu. mdi. l. pe. §. ad crimē. nisi ad allegandas causas absentiæ. & tūc non satisdat, ut §. de procura. seruum. §. publicē. Sed an dare uoles a pro quora auditur? Videtur quod sic quia est æquipollens. ut insti. de reiū diui. §. uendit æ. Ecōtra videtur q non, ut §. de præto. stip. prætorię. nā periculum est in custodia pignorum. Itē hec regula fallit in ueris tutoribus. ut C. de admi. tu. l. vlt. §. defensionē. In quasi tut orib, ut orphanotrophis. ut C. de epi. & cle. l. orphanotrophos. & in auth. de ec. titu. §. fi. quandoque satisdatio pro nuda repromisione ponitur, qua cōtentus actor fit. ut §. ti. i. l. fatisdationis.

b ¶ Pupillus. § Pone ut supra de trib. l. §. si ipsius. ubi pupilli scientia non inducit tributoriam. Item pone C. de fal. mo. l. i. §. impuberes. Itē pone, si patitur fieri opus per q aqua pluuia ei noceat. non præiudicat fibi fecus in maiore. ut §. de aqua pluu. arc. l. Labeo. Item ubicunq; patētia alicui præiudicet. non præiudicat pupillo. ut si quis rem eius obliget eo plente. nam maiori præiudicat. ut C. ad Vellei. si fine. & in toto illo generali patientia pro cōsensu habetur quantum ad sui commodum aut si agat, pati credatur, ut §. de iniur. l. illud relatum. Item hoc nisi fit pubertati proxi. alias potest delinquere. & tenetur, ut in. e. pupilli. & i. pupillus.

c ¶ Vbi. § Instituo te hæredem si feceris illud & illud utrunque fieri dicit uero ita, si illud aut illud alterū. ut §. de cōdi. insti. l. si hēdi plures. Item pone eodem modo in stip. ut §. de iu. do. pleruncque. in fine. Quid ergo si non est ibi neque cōiuncta neque disiuncta? Respon. intelligit ex mente proferentis. ut §. de uerb. signi. alienationis. §. fin. Sed quid si mens non apparet. Respon sufficit alterum factum. & hic est casus hu jus l. maxime quia in obscuris quod minimū est sequimur ut §. e. l. item per scias etiam q frequenter coniuncta pro disiuncta & econtra ponūtur. ut §. de uer. sig. l. coniunctionem. & l. i. ꝑ. & C. de uer. sig. l. pe. Itē facit ad hanc l. §. de test. l. quod vulgo. & de re. du. si is qui. §. cum ita. & de diuor. & re. l. si. §. ait lex. in prin. & de condit. & demon. l. cum pupillus. §. fi.

d ¶ Mulieribus.] Pone in muliere itercedente, cui subuenitur, nisi decipiat. ut §. ad Velle. l. i. §. uerba. Tūautem ergo cum defenditur scilicet à damno, dolo earum non interueniente, alias non. quia sic facilius ea lumuiarentur, id est, ad deceptiones perueniret. & sic calumniarētur largius ponitur quam §. ad Tur. l. j. §. calumniari. Item no. auferri occasionem delinquendi. sic C. de Lati. li. tol. l. j. §. sed nec furandi. Itē pōt poni in muliere inutiliter sibi dotem stipulante. ut C. de rei. uxo. ac. l. i. §. i. Item si rationes aduersario nō ediderint. ut §. de eden. l. i. §. fi. Item si acceperint fideiussorē minus idoneū iudicio sistitue §. q satisd. cog. l. de die. §. minori. Item quando incertum iuris ciuilis ignorantia commissum est. ut sup. de adul. si adulterium. § i. ibi, nam si sola, &c. & §. fratres ibi nam & mulieres. &c. Item uidus subuenitur in quarum domib. obscurū negligentiā falsa moneta est fabricata. ut C. de fal. mo. l. i. § viduas Item suoue. ut nō candant in Turp. licet desistant. ut sup. ad Turp. l. j. §. actionem. in fi. §. Item si aliquem in sicum detulerint. ut sup. de iure fisci. l. i. in fi. Accur.

P Vpillum] Aliquando dicitur pupillus proximus infantię. ut infi. de inuti. stip. § furiosus. aliquā io proxi. pubertati. ut hic. accipio ergo medium. ut a decimo anno & dimidio supra masculus dicat proxi puber tati. & hic tatis delinquere potest. ut hic. & sup. de fur. l. i. pulcre. & ad l. Aquil. sed & si quem cunque. §. sed & si infans. excipe adulterium. ut sup. de adul. l. si minor. Accur.

f ¶ In hæredes. § A pio furti est mere pēnalis hincinde. ut sup. de fur. si pignore. §. cum furti. & sic in hēredem non datur. ut hic, & institut. de perpe. & temp. act. §. non autem. Item act. leg. Aquil. est pœnalis ratione inficiationis & repetitionis. ut institu. ad l. Aquil. §. his autem uerbis. & ideo in hæredem, non datur nisi in id quod ad eū peruenit. ut supra, ad l. Aquilia. inde Neratius. §. hanc actionem. item actio ui bonor. rapt. in princi. est pœnalis ratione tripliciter institut. ui. bo. rap. & ideo non datur. in hæredem. ut supra vi bo. rap. l. j. §. fin. Item actio iniuriarum est pœnalis: quia nihil actori abest, & nihil adest reo & ideo in hēredem non datur. ut institu. de perpe. act. §. non autem. Sed nunquid dabitur his casibus in hæredem de eo quod peruenit ad secundum? P. respondet. sic §

Fl. cepit set

non potest stare nisi in Aquil. nam in furti actione, cum mera pena sit, nil de ea peruenit ad hæredē. Itē de act. vi bo. rap. planum est, qa ēt in id quod peruenit, nō datur, ut §. ui bo. ra. l. a. §. fi. Itē in act. iniuriarū nō potest aliquid peruenire. Itē hæc regula tenet nisi lis sit contestata. ut §. e. l. non solet & l. seq. Item nōne cōfur. est pēnalis quandoq;. ut §. de cōdi. fur. si condicatur. & tamē datur hæredi. ut insti. de obli. ex de lic. §. fi. Sed respon. hęc regula loquitur quando actio quę est pēnalis, oritur ex maleficio. At condictio furtiua ex uariis causarum figuris ut oritur ex maleficio. Et condictio furtiua ex uariis causarum figuris: ut no. §. de condi. fur. si ꝑ fure. §. fi Item prædicta sunt uera siue sit pœnalis hincinde. ut in exēplis huius l. siue ex parte rei tantum quia tūc nō datur in hæredem nisi in id tantum quod peruenit ad eum. ut §. de eo. p quem fac. erit. l. i. §. si plures. & §. fi. siue actoris tantum, ut qa accepiti à Titio pecuniam ut mihi negotium p calumniā faceres. quo casu teneris mihi. & licet non absit mihi aliquid, tibi tamen absest, & in eo nō ē tibi pœna. ut §. de calum. l. & generaliter. §. fi. sic in hæredem nō datur nisi in id quoque pervenit. ut §. de calum. l. in hæredem. Accur.

g ¶ Ihil. § quo ad effectū. & pone ut §. de dol. l. & elegāter. §. seruus pactionis. sed falsa, quia si habes exceptionē pacti, & paciscamur ut liceat petere, valet. quod non valeret si ipso iure fuisset liberatus ꝑ pactum primum. ut §. de pac. si unus. §. pactus ne. & § sed & si pactum.

h ¶ Toto. § si sum absolutus à petitione totius fundi, uideor absolutus à qualibet parte. quia pars est in toto. ut §. de excep. rei iudic. §. quis cum totum. & repete quod no. §. e. l. in eo quod. Accur.

i ¶ Obscuris.] Si rem aliquam pro decē libris tibi uendidi. nec apparet de qua moneta egerimus. & unus dicat de Veronēsib. alter de imperialibus actum. primo inspicitur quod neri simile. est. si enim res digna erat decem libris imperialibus, uel multo maiori pretio. non est verisimile eos egisse de nili moneta. si autem non potest apparere qualnet minus x. libr. imper. & plus x. lib. Veronen. tunc inspicia qñ pleruncque fieri solet. si enim est consuetudo in ciuitate ut qui loquuntur de nummis de Veron. intelligant: tunc uidetur de eis conuenisse. & sic de cæteris obscuris. sicut diximus §. eo. l. semper. Item facit. insti. q. manon pot. §. idem iuris. Accur.

k ¶ Si quis obligatione. § Pone exemplum. ut §. de calum. quin etiam. Item pone. Si testator legauerit creditori meo x. quæ debeo, mea contemplatione ut a te liberet. uideor ego capere totum. ut §. de le. 3. in fideicommissa. § interdum. et iam si parum uel nil habeā. ut §. de do. cau. mor. l. mortis causa. §. i. Itē pone §. ad l. Fal. quærebat. & l. Nesennius. §. fi. Sed si fiat b hæc liberatio causa donationis. an exigit donationis insinuatio, si est ultra quingentos aureos uel solidos. q dā ꝑ non ar. §. de don. l. Modestinus. sed certe ibi non erat præsens donum: sed per tempora. ar. C. de usur. l. usuræ. & facit §. quæ in frau. credi. l. i. i. fi. Accur.

l ¶ Non potest.] Si dolo uel metu me induxisti ad promittendum tibi nil uideris accepisse id est, acquisisse, cum habeam excep. doli uel metus. ut §. l. proxi. mihi. Sed op. si tibi inferenti metum non quæritur. ergo. nec ego perdo, ergo non habeo except. quod me. cau. quæ dānī exigit. ut §. quod me. causa sed & si partus. §. Iuli. quod est fallum. imo habeo actionem & exceptionem. ut j. e. tit. l. metum. §. sed quod ꝑtor? Respon. si beneficium edicti quod me. cau. mihi non subueniat dānū patior. quia solidum soluere cogor. sed quia beneficiū mihi datur, dicitur, q damnum pati non uideor. Hæc eadē quæstio fit in dāno iniuria dato. Item in eo q temporali ac. tenebatur et cuius negotia gessit, & dum generet a se non exegit. ut §. de neg. gest. diuortio. & eade respō. adhibetur secundum Azo.

b Scribent. hic dicunt hanc glad hoc fin. q licet insinuatio debet iterueniri ubicū que aliqd remittitur quia remissio est donatio: tā hoc est uerum si fit p modū donationis. secus si fiat per modū trāsactiōis Bolog.

Nihil

a ¶ Nihil consensui. § Emptio, locatio, & similes sunt bo. fid. & habent suum esse & æstimentum ex consensunt institu. de actio. §. actionum. & de ob. ex consensu. si ergo fiunt per metum: rescinduntur per except. & per act. Quod met. cau. ut supra quod me. causa. l. metum §. sed quod prætor. ergo metus est contrarius consensui: cum unum cō seruet, alterum destruat.

Sed op. in metu est consensus licet coactus: etsi sit hæres coactus adire: ut supra quod met. caus. l. similiter. & transfert dominium: ut C. quod met. caus. l. si vi. & datur actio licet detur exceptio. ut dixi: & probatur C. de inutili stipul. l. dolo. ergo consensus est cōtrarius consensui. Sed respon. coactus consensus est contrarius spontaneo, non simpliciter. Item op. non consentire est magis contrarium. sed dic quod hyperbolicē loquitur. sic supra de iurisdict. om. iudi. l. si per errorem. Vel dic, sponta neo consensui nil plus cō tradicit quam coactus. Item op. si dolus dat causam contractui, ipso iure est nullus: ut supra de dolo. & elegantē circa principium. sed in metu inest dolus: ut supra quod met. caus. l. si cum ex §. cum. Sed respon. illud quod dicitur in l. & elegāter. ē de dolo simplici, cui metus non est mistus. Item no. q dicit uis, & metus secundum antiquos, sed hodie idem est uis scilicet eō pulsiua, de qua hic dicit, quod metus, ut §. quod met. caus. l. j. & sic pone, & pro id est.

al cōsensu

Fl. ac

Consensus consensui q̄q; cōtrarius est.

¶ Fl. est li. 158. Est enim in Fl. hinc in fine usq; huius fit. ptur batus ordo legū. Vide Anto. Aug. lib. i. c. 1.

¶ Fl. 159.

¶ Fl. posit

¶ Fl. lib. vi.

¶ Fl. 160.

b ¶ Non capitur.] id est decipitur. & pone in minore qui emit seruū necessarium qui postea decessit, ut C de in integ resti. min. l. non uidetur. & §. de min. l. uerum. §. item non restituetur. Accursius.

c ¶ Non uidentur. § Pone, ut supra de iurisd. omnium iud. si per errorem. & de iudi. l. ii. in princ. & C. loca. l. ad probationem. & dic de errore facti, secus si iuris qui nocet, ut supra de cōsen. l. non aliter. Itē hoc nisi sit communis error facti, quia tunc facit ius, ut supra de offic. prætor. l. Barbarius. & de sup. leg. l. ii. in fin. Item arg. contra. huic. l. supra ad leg. Falc. l. j. §. si legatarius.

d ¶ Prætor. § quantum ad effectum eiusdem iuris est bonorum possessor cuius est hæres. nam ubicunque hæres de iure ciuili habet directam actionem, & bon. poss. utilem. in casibus tamen deterioris conditionis est hæres, quam bonorum possessor, ut §. de contra tabu. l. si ex duobus. & de leg. præ. bo. poss. l. si ex duobus. Accur.

e ¶ Redditor.] Si consentiat creditor debitori simpliciter pignus alienari, perit pignus alienatiōe secuta, nisi dicat, cōsentio saluo meo iure. ut C. de remis. pign. cum te. & §. qui. mo. pign. uel hypo. solu. si debitor. §. fi. & l. fi. cut. §. si uoluntate. si autē non consentiat expressim, eo tamen sciente alienetur, cum puret ius suum ubique durare, sibi non præiudicatur, ut d. l. sicut. §. non uidetur. Accur.

f ¶ Non ut ex pluribus.] Eadem res potest mihi deberi ex pluribus causis, ut si res aliena mihi legata fuerit, eamque postea emam, debebitur mihi ex causa legati, & ex causa emptionis, & utranque potero intendere actionem, ut insti. de leg. §. si res aliena. dominium autem rei non nisi ex una causa potest acquiri, ut supra de acquir. poss. l. iii. §. ex pluribus. & ad leg. Falc. fundo, scilicet uel usucapione uel traditione, ut C. de pact. l. traditionibus. & in legato sola hęredis adiectione, ut §. de leg. j. l. si tibi homo. §. cum seruus. & aliis modis qui dicūtur insti. de re. di. §. singulorū. usque in fi. & ex hac ratione si ago rei uēd. pro aliquare, & succumbam, repellar postea agens, quia cum non erā dominus nisi ex una causa, illam uideor in iudicium deduxisse. non sic si ego personali, quia ex multis causis potest deberi, ut §. de excep. rei iudi. l. si mater. § eadem. & l. & an eadem quæstio. §. actiones. sed uidetur posse probari dominium quæri ex pluribus causis. cum enim usufructus, fit dominii acquisitio, ut §. de usufr. l. usufructu capio. cōtingit ex pluribus causis, ut §. de acquiren. posses. l. iii. §. ex pluribus. Vsucapio autē ex possessione, ut in definitione usucapionis continetur. nam dicitur per cōtinuationem possessionis. sine possessio non ꝓcedit, ut §. de usucap. l. sine possessionem cœpta desinit si interrumpitur. sed ut eo. tit. l. naturaliter. sicut ergo possessio contingit ex pluribus causis, ita & usucapio, ergo & dominium? Respon. quod dicitur tantum ex una causa quæri dominium, uerum est si accipias causam proximam, scilicet usucapionem, cuius usucapio multæ sunt causæ & tituli possidendi, qui sunt causa remota ad dominium. sic & alias ex causa prox. & remota. ut ecce super

Dominium an ex pluribus causis queri possit.

¶ Vlpia. li. xi. ad edict. LEX CXVII.

Nihil consensui ¶ tam cōtrariū est, (qui & ¶ bonæ fidei iudicia sustinet) quā vis atq; metus. quem cōprobare, contra bonos mores est. ¶ Non capit b, q ius publicum sequit. ¶ Non videntur c cōsentire, qui errant.

¶ Paulus li. xxvi. ad edi. LEX CXVIII.

Prætor d bonorum possessorem hæredis loco ī omni causa habet.

¶ Caius li. xxvi. ad edi. puin. L. CXIX. ¶

Creditor e qui permittit rē vænire, pignus dimittit.

¶ Paulus li. lxx. ad edi. L. CXX. ¶

Non ut ex pluribus f causis deberi nobis idē potest, ita ex pluribus causis idem pōt ¶ & nostrum esse.

¶ Vlpia. li. lxx. ad dict. LEX CXXI. ¶

Aliud g est uendere, aliud ē vendenti consentire. ¶ Re

bus & etiam in commissione pœnæ si ueniat contra contractum pœnalem, uel etiam uadant, uel alias delinquant, ut C. de sac. san. eccl. li. iu benus nullam. ideo autem sic fingit hæc lex, quia non possunt omnes consentire facile, ut §. de li. uniuer. l. j. & de acquir. poss. l. j in fi. licet cū difficultate autem sic, ut §. de offic. quæstō. l. j. & quod met. cau. l. metū. §. animaduertendum. Item huic legi est arg. contra §. de aqua pluuia arcē. si autem. Accur.

i Absurdum. § Pone, ut]. e. quod ipsis. & facit]. e. in his. § j Sed opponitur testator sciens rem alienā non uindicapit, nec hæres, sed legatarius sic, ut §. de diuer. & temp. præscrip. l. an uitium. quæ est contra. & l. cum hæres. sed non habet plus iuris nunc cum incipit habere, habebit tamen postea per usucapionem. Accur.

K ¶ Iure ciuili.] Regulam præmittit, cui dat quatuor exempla. Primum de libertate, ut si testator leget liberta eius Stichō si x. det hæredi, uel si ei seruierit per annum, & per hæredē stet quo minus impleatur conditio, ut C. de condi. infer. l. fi. & §. de statuli. l. j. in pri. & §. fi. Secundum in legato, ut lego tibi fundum si x. hęredi des, ut §. quādo dies leg. ce. l. v. §. item si qua & de condi. & demōst. cum pupillus. Etā de in fi. dic, instituo te hæredē si x. Titio dederis, qui Titius alias erat futurus legitimus ab intestato. ut §. de condi. insti. l. j. De stip. ut si promiseris mihi x. si ascēdam hodie Capitolū. & me impediās, ut §. de cōdi. & demon. l. iure ciuili. ubi est hęc lex de uerbo ad uerbum. Sed q d si promiseris mihi x. si te uicero, & postea resistis quo minus te uincam? Respon. nō habetur pro impleta, ut §. de cōdi. & demon. l. quibus diebus. nisi in libertate, ut C. de cōdi. infer. l. fi. Item quid si p casum? Respon. plene hoc & superiori casu, ut not. C. de institu. & substitu. l. j. Itē quod dicit, cuius interest, dic secundū Azo. scilicet principaliter, puta qa conditione existente incidit in obligationē, uel quod suum est uel erit, ab eo recedit. argu. op. §. de pact. l. hæreditatem. damno eni spectatur interesse, nō in lucro, nisi ubi lex exprimit, ut §. de act. empt. si sterilis. §. cū per uenditorem. nisi dicas hodie correctū. per l. C. de sent. quæ pro eo. l. unica. Item nō inspicitur ratione affectionis, ut §. de ope. ser. l. vl. & ad leg. Aquil. si seruum. Item si uidua uel diceret, ut §. de tu. & ratiōtra. l. j. §. si nonnullos. & §. man. cum seruus. Accur.

l ¶ Quæ propter. § Pro captiuis redimendis ex necessitate rei sacræ alienatio permittitur; ut C. de sac. san. eccl. l. antepe. hoc non tractatur ut indistincte alienatio permittatur. ut]. e. quod cōtra. nisi eadē aut maior ratio esset, ut pro eis alendis. ar. §. de leg. & fenatusc. nō possunt. & §. de cloa. l. fi. Item pone. ut §. communi. d. l. quamuis. §. j. Accur.

m ¶ Vsus. Et cōcedendi.] puta in emphyteosim. & dic ꝙ hæc regula fallit, quia aliqui possunt uendere, & non donare: ut tutor, curator, præses, & similes, ut §. de fur. interdum. §. qui tutelam. & §. de pact. cōtra iuris. §. fi curator. & C. d pac. l. pactū. curatoris. & de trāsac. l. præses. Item filius & seruus habentes liberā, ut §. de pact. l. contra iuris. §. fi filius. Item & econtra quandoque permittitur donatio, non uetus.

Rei sacræ alienatio quoque permittitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditio: ut C. de prædijs cur. l. fina. Item emphyteosis permittitur ubi nõ uenditio: ut C. de sac̃ san. eccle. authen. perpetua.

a POenalia. ¶ Iur furti & similes: ut institu. de perpe. & temp. act. §. pœnales. & facit ¶ e. omnes. & supra e. pupillus. & quod no. ſ. eo. non ſolet. & l. ſeq. & ſ de act. & oblig. l. omnes, §. ſi. Accurſius.

b CVm quis. § Aliud eſt alienare, & aliud conſentire: ut ſupra l. proxi. aliud. & qui poteſt primum, ſcilicet alienare, ut creditor pignus ex pacto: poteſt & ſecundum ſcilicet conſentire debitori alienanti: & per id tollitur pignus: ut ſupra quib. mo. pig. uel hypoth. ſol. ſicut. §. ſi uoluntate. Hoc fallit quando nõ uenit dies ſoluendi: quia non poteſt uendere, ſed poteſt conſentire uenienti. Itẽ fallit ubi minor xxv. annis nõ poteſt ſeruum manumittere: tamen poteſt conſentire uolenti ſibi obligatum: ut ſupra de manu. uin. ſi pater. §. ſi. Item fallit C. de pact. l. fin. Secundo dicitur qui non poteſt donare, nec donanti conſentire ut ſibi & ſeruus, etiam ſi libera habeant adminiſtrationem: ut ſupra de pact. l. contra iuris. §. ſi filius. Item nisi uxori nec donat, nec alii donanti conſentit: ut ſupra de donatione inter uir. & uxor. l. iii. §. non tantum. Accurſius.

c QVi rem. § Qui alium defendit ſine mandato: non eſt locuples ut eũ itet ſatiſd. iudi. ſol. ut ſupra de procura. l. minor. §. is qui. & l. & ſi conſularis. & l. non uidetur. & ſ. eod. in eo quod. §. ſed ſi cum mandato, dominus pro eo ſatiſdat. ut ſupra iudi. ſol. ſi ad defendendũ. Accurſius.

d Non uidentur.] Promiſiſti mihi rem alienam dare, non liberando tradendo quia non facis meam, cum non ſit tua: ut ſ. de uer. oblig. ubi autẽ non. §. ſi. & inſti. de act. §. ſic itaque. niſi ex natura cõtractus præambuli ponatur pro tradere: ut ſi rem emptam ſtipulatus ſum dari. nam tantum uidetur promittere, quantum iudicio empti præſtare cogitur: ut ſ. de uſuc. ſi ſtipulatus. Iudicio autem emp. non cogitur uenditor facere rem accipientis, ut ſ. de act. emp. l. ex empto. Itẽ quandoq; dicitur dari quo ad opinionem quod non datur quo ad ueritatẽ, ut ſ. de iur. do. ſi ſerua. Item quandoque ponitur pro tradere, ex natura cõtractus qui ſit, ut do tibi rem ex cauſa commoda. uel inſpiciendã, ut ſ. commo. l. cum. § ſi rem. ſic & ſ. loc. ſi uno. §. ſed & ſi uerbo donationis.

e ¶ Qui iuſſu. § Pone caſum: ut ſ. ad Syl. l. ſi quis quaſi. Item in executoribus, & apparitoribus, & exequentibus ſententias iuſtè latas præcepto iudicis. Sed quid ſi non iuſte? Dicunt quidam ei non parendũ, & qui paruerit, tenetur. tu dic, aut præcepit aliquid exercendo ſuum officiũ, aut ſicut quilibet priuatus. Primo caſu quo paret, nec in dolo nec in culpa eſt, ut in domo diruenda, & ſimilibus. quamuis iniuſtũ ſit præceptum iudicis, & hoc propter rerum iudicatarũ authoritatẽ, ut ſ. ad Treb. ſeruo inuito. §. cum prætor. & propter pub. uti. quæ eſt ut maleficia puniãtur, ut ſ. ad l. Aquil. ita vulneratus. in quibus puniendis ſubiecti præſtare debẽt ſuum auxilium. ut C. de his qui latro. uel alii. cri. l. ii. & C. de epiſc. & cle. l. ſi quis in hoc. & quia præſumendum eſt iuſtè latã ſicut iurauit, ut C. ad l. Iu. re. l. ſi. §. & licet. cæterum ſi dicatur nõ eſſe parendum, quia, ſit iniuſtum decretum, ergo & ubi eſt iuſtũ, differtur pœnæ impoſitio, quia fieri cõtradictiones in ſingulis cauſis poterũt, quod eſt abſurdum, & euitabile, ut ſ. de Car. edi. l. j. §. ſed & ſi quis nõ. & ſ. de tranſact. cum hi. §. ſi cum lis. Si uero non exequatur officium ſuum, dico nullatenus parendum, etiam ſi iuſ præcipiat, niſi in reuerẽtiæ exhibitione, ut ſ. de in ius uo. l. generaliter. Nec ob. quod iurãt ſubiecti parere omnibus præceptis, quia reſtrigitur ad ea de quibus uerisimiliter eſt actum. ar. ſ. de pi. l. obligatione. In caſibus non ſolũ nõ obedire, ſed etiam debent reſiſtere officiales ſui, vt C. de appell. l. quoniã ſu. & C. qui mil. non poſſ. his quidẽ. Azo. licet autẽ pareatur obedienti quando exequendo ſuum officium præcepit, ipſe tamẽ iudex tenetur uel finito magiſtratu, ſi de maioribus eſt, vel etiam eo durãte, ſi de minoribus eſt, ut ſ. de iniu. nec magiſtratibus. & ad ſe. Aquil. quemadmodũ. §. magiſtratus. Prædicta diſtinctio in atrocibus poteſt intelligi. at in his in quibus non eſt dolus, etiam extra officium parens excuſatur, ut not. ſupra ad

a Iſta glo. eſt valde no. ad hoc q; iuramẽtũ ſimpliciter præſtitũ ſuperiori per ſubiectum de obediẽ do ei intelligit ſemper in licitis & honeſtis & in veriſimilibus & in hisq; ſpe ctant ad eius officium, alias autem nõ Bolog.

¶ Paulus lib. lj. ad edict. L. CXXV

POenalia[a] iudicia ſemel accepta, in hæredes trãſmitti poſſunt.

¶ Vlpianus. † LEX CXXVI †

CVm quis[b] poſſit alienare, poterit & cõſentire alienationi. Cui autẽ donare nõ cõcedit ur, probãdum erit nec ſi in donationis cauſa conſenſerit, ratam eius voluntatem habendam.

¶ Paulus ii. ſen. ad edict. L. CXXVII. †

QVi rem[c] alienam defendit, nunquam locuples habetur.

¶ Vlpianus. † LEX CXXVIII †

NOn videntur[d] data quæ eo tempore quo dantur, † accipientis non fiunt. ¶ Qui iuſſu[e] iudicis aliquid facit, nõ videtur dolo malo facere: quia † parere neceſſe habet.

† Idem. † lib. j. ad edic. L. CXXIX. †

CApienda † occaſio eſt quæ prębet benignius reſpõſum. ¶ Quod † factũ ſit, cùm in obſcuro ſit, ex affectiõe cuiuſque capit interpretationem.

¶ Idem li. ij. ad edic. † L. CXXX. †

IS damnum[h] dat, qui iubet damnum † dare eius verò nulla culpa eſt, cui parere neceſſe ſit. ¶ Qũ pender, † non eſt pro eo quaſi ſit.

¶ Idem lib. 4. ad Plautiũ. L. CXXXI. †

NEmo ideo[k] obligatur, quia receptурus eſt ab alio quod præſtiterit.

¶ Idem li. 3. ad Plautium. L. CXXXII. †

FActum[l] à iudice quod ad officium eius non pertinet, ratum non eſt.

¶ Idem lib. v. ad Plautiũ. L. CXXXIII. †

INcõtrahenda[m] vẽditione ambiguum pactum, contra vendi torẽ interpretandũ eſt. Ambigua autem intentio ita accipiẽda eſt, vt res ſalua actori ſit.

¶ Idem lib. vj. ad Plaut. L. CXXXIIII. †

INcõdemnatione[n] perſonarũ quę in id, quod facere poſſunt, dãnantur: † non tõtũ quod habẽt extorquendũ eſt: ſed & ipſarũ ratio habẽda eſt ne egeant. ¶ Cũ verbum[o] reſtituas in lege inueniẽtur: etſi non ſpecialiter de fructibus additũ eſt, tamẽ etiam fructus

de uerbo. ſignifica. cõdere. Item pone ſupra ad Maced. l. prima §. ſi pendeat. Sed argu. contra. ſupra de uen. in poſſ. mit. l. prima §. ſed & ſi incertum.

k NEmo ideo. § Promiſit mihi Titius ut ſi quid pro eo ſuis creditoribus ſoluerim, id mihi reſtitueret. non ideo tenetur creditoribus eius. Idem & ſi non eſſem ſtipulatus, nam repeterem ſi ſoluerim, & tamen teneor. Item pone ſ. de aqua plu. arc. l. ſupra. §. apud Procẽ. Fallit autẽ hæc regula in ęcura & geſtore, qui mihi tenẽtur eo quod pecuniam meam mutuauerint, vt ſaltẽ mihi cedãt act. Item fallit in duobus ſociis communem ſeruũ habentibus. nam quilibet inſolidum de peculio poteſt conueniri, quia repetitur à ſocio quod præſtiterit, ut ſ. de pecu. & ancillarum. §. ſi quis cum ſeruo. Item fallit ſ. ad legem Fal. qui fundum. §. ſi tu ex parte. ſed non aperte ibi tenetur interdum in quarta uel vltra quartam pendente conditione hæredis.

l FActum. § Pone, vt ſ. de iuriſd. om. iudi. l. ſi. Item pone ſ. de fer. l. j. §. ſi vero. Item C. qui pro ſua iu. l. j. Sed argu. contra. ſ. in ius vocant. l. ii. ſed illud bene pertinet ad eum. Accur.

m INcontrahenda. § Pone, vt ſ. de contrah. empt. l. cum in lege. Sed cõtra in e. tit. l. ſi in emp. in princ. Sol. ibi in acceſſorio, hic in principali. uel ibi ſic ab emptore fuit dictum, & ſic contra eſt intelligẽdum. Itẽ cõtra. ſ. de iu. ſi quis in rẽ. Sol. aliud in iudiciis. Item cõtra. ſ. loca. l. in lege. Sol. ibi ideo prolocatore, vt nihil operentur quędã verba in pacto apposita. Cætera dic vt no. ſ. de pact. l. veteribus. & facit ſ. eo cõtrahen. empt. l. Labeo. Si autẽ ambiguitas eſt talis, vt ſecundũ intellectũ loquentis poſſit valere, ſecundũ alterius non, vt ſi rem vendi tam cõueniſti mihi dare Boñ. hodie, intellegimus de hac Bononia, ut non pereat conuentio, licet pro me, vt ſ. de verb. obl. l. quoties.

n IN condemnatione. § Quidam intelligunt hanc l. in filiis & parentibus & patronis & cæteris quibus alimenta cogimur præſtare. ut ſi li debitores nobis ſic condemnentur, alii qui damnantur inquantum facere poſſunt, inſolidũ damnantur. ſic enim dicitur, inquantum facere poſſunt, ut inſtit. de act. §. pe. ſed Io. generaliter in omnibus. & quod in d. l. dicitur inquantũ facere poſſunt, ſubaudi cõmode & honeſtè. nec enim videtur fieri poſſe quod non poteſt fieri honeſtè, vt ſ. tit. j. nepos Proculo. Vel dic inquantũ &c. id eſt nõ deducto ære alieno, ut ſ. de re iudi. l. ſunt. Contra eos eſt etiã in donatore, in quo expreſsè dicitur deducendũ ne egeat, & tamẽ non inuenit quod debeat alere donatarii: ut ſ. de re in l. com ex cauſa. Itẽ ſecundũ eos quid differrent cæteri debitores ab his, ſi & hi, ſic tenerent inſolidũ? ſed reſpondẽt, quia hi non tenent poſt quadrimeſtre. tempus ad uſuras centeſimas, ſed cæteri ſic.

o ¶ Cum verbum. § Pone, ut ſ. tit. j. l. hæc verba. Item ſupra de uſu. l. videamus. §. in Pauiana. & facit ſ. tit. j. l. plus eſt, & l. reſtituere.

Vnicuique

Mora ſocii ſocio nocet.

c ¶ Vnicuiq; § ſi fideiuſſor eſt in mora: nõ nocet reo quo minus ſ. reſtituere ſpeciei liberet. ſed ipſi ſoli ſecus ecõtra: ut ſ. de verb. oblig. l. cũ filius. & l. mora. Itẽ ſi duo rei ſunt debendi: altero interpellato alter liberatur interitu rei: ſed ipſe tenẽtur ut ſ. de uſur. l. mora. in fi. niſi ſunt ſocii. tunc n. unius mora alteri nocet: ut ſ. de duobus reis. l. pen. quæ eſt contra.

† Fl. redditurus.

b ¶ Dolo. § pone in uiro qui ſoluto matrimonio petit dotem à patre mulieris. hoc ſi ei a quo petit, eſt reſtituturus: ſecus ſi alii: ut ſupra ſol. mat. l. ſocer. §. Lucius. Item habet locum hæc regula in petitoriis: ſecus in poſſeſſoriis. ut ſ. quo. le. l. i. §. j. ſed dicas idẽ in poſſeſſoriis ſi inconſtanti uelit de ſuo iure docere: ut ſ. de Car. edi. l. iij. §. cauſæ. ſed fallit in auth. de trien. & ſemiſ. §. illud. & a de quod not. ſ. eo. inuitus. §. j. & ſ. de except. doli. l. dolo.

† Fl. 174.

Mora ſocii ſocio nocet.

† Fl. 175.

† Fl. in his, quę officiũ per liberas fieri. manuſcrip. autẽ, in omnib.

c QVi poteſt .] Pone: ut ſ. de contr. ahen. emp. l. Labeo ſcribit, ſi mihi bibliothecam. Item pone: ut ſ. de le. 2. ſi quis ſeruo: ubi ſeruo libertas per fideicom. & decem relicta ſunt. nam hæres tenetur ad uſuras de illis decem cum poterat manumittendo aperire uiam petẽdi decem, & ſic nõ poteſt ſe excuſare quaſi exiſtẽti ſeruo dare nõ debuerit, uel non potuerit, cum nihil proprium habere poſſit item pone ſ. de condi. & demon. l. ſi cui legatũ. §. ſi cui recte. Item pone ſupra qui. ad li. procla. non licet. l. Lucius. §. ſed & is q. adhuc. Sed in eadẽ lege fallit hęc regula in eo cui relicta eſt libertas ſub condit. quę erat in ipſius poteſtate. nã & ſi patiat ſe nenundari, nõ denegabit ei libertatis proclamatio, quaſi nõ poſſit imputari q; in libertatẽ non proclamauit: & quia non poterat. nec n. adhuc extitit conditio: ſed tñ ipſe poterat facere & adimplere cõditionem, ut poſſit proclamare: nec hoc ſibi imputabit. Itẽ facit ſ. de acq. hær. is qui. ubi dicit: is demum poteſt repudiare qui poteſt acquirere. ſed inſtitutus ſub conditione poteſtatiua poteſt facere ut poſſit acquirere: ergo põt repudiare: q; falſum eſt: ut ſ. de acqu. hære. is qui hæres. Itẽ ponere potes: ut ſ. ſi quis omiſ. cauſa. teſt. l. i. §. ſ ſub conditione. & facit ſ. quibus ex cauſis maio. l. ei quoque. & l. ſe.

† Fl. 176.

d ¶ Quod quis. § Pone in legato ſub conditio. relicto: ut ſ. de le. 2. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub conditione. Itẽ pone in hẽde ſub cõdõe inſtituto: ut ſ. de acq. hęre. l. i. §. qui hæres. ſed pactum uale: ut ſ. de pact. & hæredi. §. filia. & de mi. l. 3. §. ſi quid minori. & C. de pac. l. i. & eſt rõ, quia pactũ nitit ur authoritate duorũ: vſi maioris eſt firmitatis. ſed ſecundum hoc ſi põt petere, ergo, & repudiare, põt. Sed cõtra in ere. bo. poſſ. q; peti poteſt, non tamen repudiari: ut ſ. de ſuc. edict. l. i. §. decretalis. ſed ibi non poteſt per ſe, ſed per iudicem.

† Fl. 177.

e NOmnib. § Hęc uera ſunt niſi totius populi error interueniat: ut ſ. de offi. præ. l. Barbarius. & inſti. de teſti. §. teſtes. ſeruus ergo iudex eſſe non põt: ut ſ. de iud. cũ prętor. §. morib. Nec teſtis: ut C. de teſt. l. quoniam liberi. Nec arbiter: ut ſ. de arb. parui. §. in ſeruum. Nec tutor: ut inſti. qui da. tu. poſ. §. ſeruus autem alienus.

f NOn debeo. § Pone ſ. ad Velleia. l. fin. §. i. ibi, ſed ſi creditor &c. Itẽ pone ſ. de acq. poſſ. Pompon. §. i. quando, ſi uult uti acceſſione ſui auctoris, nõ poteſt niſi cum ſuis vitiis. Item ſicut dicitur, inquantum poterat auocari per hypothec. ſic & mihi: ut ſ. de contrah. emp. aliena tio. Itẽ vitiũ rei mihi nocet ut meo auctori: ut inſt. de vſucap. §. furtiuę. & §. q; aũt dictum eſt. ſed fallit ſ. de diuer. prę. an uitium. & inſt. de uſuca. §. furtiuę. & §. quod autem. ubi ego uſucapio, licet auctor meus impediatur propter ſcientiam rei alienę ſi uolo uti ſua acceſſione, hoc tamen eſt in aliquo contractu: ut in authen. ut ſpon. lar. §. rurſus. Item licet doli exceptio poſſit obiici auctori meo, nõ tamẽ mihi obiicietur. ut ſ. de excep. do. l. apud Celſum. §. de auctoris. & §. ſed cũ. Item fallit C. de hęre. tut. l. i. & facit ſ. eo. aliud §. fi. & ſ. eo. q; ipſis & l. nemo plus. & l. qui in ius.

g NOn eſt. § Si rem tuam poſſideo, non debes eã auferre tua authoritate, licet hoc idẽ poſſit facere iudex p ſuos executores. ſi enim hoc concederetur, pler ũque ad arma & rixam pueniret:

ti debet. Nemo † videtur dolo facere † qui ignorat cauſam cur non debeat petere.

¶ Idem li. xv. ad Plau. L. CXXXIX. †

CVm principalis † cauſa non conſiſtit, † plerunque nec ea quidem quæ ſequuntur, locum habent.

¶ Idem li. xvi. ad Plau. L E X CXL. †

INobſcura † uoluntate manumittentis fauẽdũ eſt libertati.

¶ Idem li. xvii. ad Plau. LEX CXLI. †

QVod iuſſu † alterius ſoluitur, pro eo eſt, quaſi ipſi ſolutum eſſet †.

¶ Idem li. i. ad Vitel. L E X CXLII.

SInemo † ſubiit hęreditatem, omne † ius teſtamẽti ſoluitur.

¶ Idem li. iiij. ad Vitel. LEX. CXLIII. †

QVod nullius † eſſe pot, id vt alicuius fieret, nulla obligatio nalet efficere.

¶ Marcel. li. iii. dige. † LEX CXLIIII. †

ET ſi nihil † facilè mutandũ eſt ex ſolennibus: tamẽ ubi æquitas euidens poſcit, ſubueniẽdum eſt.

quam ſciuero: ut ſ. de exce. doli. l. ii. §. item quęritur. & §. generaliter. nec econtra debitor ignorans non eſt improbus: ut ſ. eo. non poteſt.

l CVm principalis. § Pone exemplum regulę huius in teſtamentis. ut inſti. de pup. ſub. §. liberis. Item in legatis: ut ſ. de penu. le. l. ii. Itẽ in contractib. ut C. de leg. & cõſti. non dubium. Itẽ in dote. ut C. de cond. ob cau. l. i. plerunq; autẽ dicit: quia quandoq; fallit: ut C. de ſpõſis mi. l. & ſi is. Itẽ in C. de luitio pig. l. intelligere. & facit ſ. e. nihil. §. i. Et no. quia quandoq; tenet principale & acceſſorium, ut qñ ſecundũ leges. Itẽ qñq; neutrũ: ut qñ contra leges. ut d. l. non dubium qñque acceſſorium tamen, ut quando pręter leges: ut ſ. de uerb. obl. ſtipulatio iſta. §. alteri. Accur.

m NObſcura. § Pone: ut ſ. de manumiſ. teſtamen. ſi peculium. §. ſi. & l. ſi ita. ſed fallit ſ. de manumiſ. teſta. cum ex plurib. & de re reb. dub. l. ſi fuerit. §. item ſi ex plurib. licet finis eiuſdem leg. ſit pro hac regula. bene dico q; fallit. nam ſecus in aliis relictis: ut ſ. de admen. leg. l. iij. §. ſi duobus. ſi habes ibi utrique. & facit ſupra eod. quoties dubia. Accur.

n QVod iuſſu. § Pone: ut ſupra de acquiren. poſſeſſione. l. prima. §. ſi iuſſerim. ſed fallit ſ. de ſolutio. ſi fugitiuus. & C. de iure emphy. l. ultima.

o INemo. § Hanc regulam habes ſ. de hiis quę in teſta. delentur. l. proxime. ſed fallit in caſib. nota. C. de fideicomm. l. eã quã. & no. caute dicit nemo. nam ſi unus ex plurib. adeat: omnia ualent ab illo gradu relicta: ut ſ. de le. ſiſtan. ſed ſi ꝑ dote. §. non oia. & ſ. de teſta. tut. l. ſi nemo. Itẽ & q; dicit ſubiit: dic uel iure ciuili, uel ꝓtorio per ſcdm tabulas. nam utroq; caſu omnibus pręſtantur legata. quod dic ut ſ. de leg. prę ſt. l. nonnunquã. & de contratabu. l. ſi ex duobus. §. ſed & illa. Item quod dicit ſoluitur, id eſt nõ incipit, ſic liberor, id eſt in obligationem non incido: ut ſupra dę verborum obliga. l. decem. Sed quidam dicunt legati diem quantum od obligationem cedere a morte teſtatoris per hanc le. quod non placet. & facit ſupra de contra tabu. filium. §. ſed cum exhęredatio.

p QVod nullius. § Si promittis mihi hippocentaurum uel hominem mortui dare, nulla eſt obligatio: ut inſt. de inuti. ſtipula. in prin. niſi eras in mora ante mortem: ut ſupra de uerb. obliga. l. interſtipulantem. §. fin. & de conſti. pecu. l. promiſſor. & facit infra eo. impoſsibilium.

q ET ſi nihil. § pone caſum: ut ſ. de in integrũ reſtitutio. l. ultima. & q; dicit ſolennib. id eſt ſententia ſolenniter lata, uel decreto, uel ſi nihil non autem de ſolennib. uerbis: quia illa remota ſunt: ut C. de formu. l. i. & ii. Item facile ideo dicit: qa qñque immutatur ut hic ſubiic. Et no. in definitione ut ſ. de in integrũ reſtitutione l. ultima

Tu dic de hoc ut not. plene in regula acceſſoriũ e. ti. lib. vi.

Fl. proſequi alias, i dolo eſſe.

Fl. 173.

Fl. conſiſtat.

Fl. 179.

Fl. 180

Manuſcrip. quaſi ipſe ſoluiſſet.

Fl. 181.

Fl. omnis uis.

Fl. 182.

Fl. 183.

† Fl. 169.

† Fl. ad Plautium.

† Fl. 168.

† Fl. Rapiẽda.

† Fl. 167.

† Fl. denſ.

† Fl. qui alias, nui.

† Fl. idẽ ſi. ad Plautium.

† Fl. 166.

† Fl. idẽ li. 49. ad edictum.

† Fl. 165.

† Fl. li. 8.

† Fl. Vlpia. libr. 53. ad edictum.

† Fl. 164.

Universidad de Deusto
Biblioteca

I Mpossibilium. ℨ Si mihi liberũ hominem ue rẽ sacram uel religiosam, uel lunã promiseris dare, nulla est obligatio: ut ℨ. de uer borũ obligatio. inter stipula. §. sacram: & insti. de inutil. stipu. in prin. Idẽ si stipuler fororem meam mihi in uxorẽ. qđ de iure est impossibi le: ut supra de uerborum obligation. si stipuler. Idem si stipulatio

† L. Celsus lib. 8. Digest.

† Fl. 184.

† Fl. 185.

† aliàs, æstimatio.

† Fl. 186.

† Fl. aliàs, solui.

† aliàs, nisi eo tẽpore.

† Fl. 187.

† Fl. 188.

† Fl. pugnãtia.

† Fl. 189.

¶ Idem.

LEX CXLV.†

I Mpossibilium [a] nulla obligatio est.

¶ Celsus li. 7. Dige.

L. CXLVI.†

V Ani timoris [b] iusta excusatio † non est.

¶ Idem li. 12. Dige.

L. CXLVII.†

N Ihil peti potest [c] ãsi id tempus quo per rerum naturam psolui † posit: & cum soluendi tempus obligationi additur, nisi eo † præterito peti non potest.

¶ Idem li. 16. Digest.

L. CXLVIII.†

S I quis prægnantem [d] uxorem reliquit, non uidetur sine libe isd eccesisse.

¶ Idem li. 17. Dige.

L. CXLIX.†

V Bi repugnantia † [e] inter se in testamẽto inueniuntur, neu trum ratum est. ¶ Quæ rerum [f] natura prohibent, nulla lege confirmata sunt.

¶ Idem li. 13. Digest.

LEX CL.†

P Vpillus [g] nec uelle, nec nolle in ea ætate, nisi appositã tuto

ris authoritate creditur: nam qđ animi iudicio fit, in eo tutoris authoritas necessaria est.

¶ Idem li. 24. Digest.

LEX CLI.†

Q Vod euincitur [h], in bonis non est.

¶ Idem li. 33. Dige.

LEX CLII.†

N Eratius [i] cõsultus, an quod beneficium dare se quasi ui uenti Cæsar rescripserat, iam defuncto dedisse existimaretur: respondit, non uideri sibi principẽ quod ei quem uiuere existimabat concessisse, defuncto cõcessisse: quem tamẽ modum esse beneficii sui uellet, ipsius æstimationẽ esse.

¶ Marcel. li. 29. Dige.

LEX CLIII.†

E A, quæ [k] in partes diuidi nõ possunt, solida à singulis hæredibus debentur. ¶ In re [l] dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustius est, quã tutius.

¶ Celsus li. 31. Dige,

LEX CLIIII.†

litigantes nõ præiudicant ipso iure, sed pro se sententiæ latę tenẽt: ut C. de auth. præstan. l. clarum. & ℨ. de re iudi. acta. §. contra. & C. de procu. l. non eo minus. & tacit ad id quod dicit animi iudicio ℨ. de act. & obli. l. furiosus.

h QVod euincitur. ℨ Si res quam emi, euincatur mihi per rei uẽ. non est in bonis meis. secus si per hypothe. qđ fieri potest: ut ℨ. de euict. si mancipium. § si communi. & §. duplæ. & Leuictus. Sed contra. ℨ. tit. j. l. bonorum. §. in bonis. dum enim causã euictionis agit, bo. fi. possideo. ergo est in bonis meis. sed dic strictius hic accipi i bonis, quã ibi. uel dic euincitur, id est euictũ est. inchoatur, id est ichoata est: ut ℨ. cod. l. nec ex precario. demum enim re euicta definit esse in bonis meis, ut nec dominus, nec bo. fid. possessor sim. Accursius.

i NEratius. ℨ Procurator ignarus mortis domini impetrauit priuilegium pro domino. certe non ualet procuratori: quia non hoc agebat. itẽ nec defuncto, quia a solo Deo põt hre priuilegiũ. nec hæredi, nisi hoc princeps uoluerit. de quo si dubitet, ad eũ recurrit. ad quod C. de le. & eõ. cum de nouo. & l. vl. & ℨ. de uulg. sub. ex facto. i prin. & C. de sacrosan. eccl. l. omni. & ℨ. eo. l. in ambiguis. & sicut nõ ualet priuilegiũ p defuncto impetratũ, sic nec iudiciũ p eo susceptũ: ut ℨ. de iud. de qua re. §. fi. secus in sententiis iudicũ, ut ecce pronuntiauit iud ex hrdem abesse ex iusta cã, & libertatẽ deberi. proderit hæredi quasi de hæredesit pronunciatũ, ut si hẽat ius patronatus, sicut eõdem admitteretur ius patronatus si aliquis iuuenis a quo debetur fideicõ. libertas, pronuntiet ex iniusta cã abesse: ut ℨ. de fideicõ. li. cum quasi. in prin. & l. cum uero. §. subiectũ. usq; in fi. & l. si eũ §. quæ sen. fine ap. l. pe. Item qđ dicit defuncto, ablatiuus est absolutus.

k EA quæ.] Cum omnes seruitutes sint indiuidua præter usũfr. ut ℨ. ad le. Falc. l. i. §. fi usufru. si aliquis mihi promiserit aliquã, hęredes promissoris tenenẽ insolidũ, & eõdem meis hæredibus debeẽ insolidũ: ut ℨ. fam. erc. hęredes. §. an autem. & §. 3. Idem si promisit aliqd q̃ consistat in faciendo uel nõ faciendo: ut ℨ. de uerb. ob. stipulationes nõ diuidunt. §. idem puto. & l. ii. §. item si in facto. licet in opere uideat cõtra. ut ℨ. de ope. li. l. si quando. ubi libertus qui duobus promisit opas, tenet pro partib. sed ibi ad æstimationem fiebat cõdemnatio. sic & ℨ. si ser. uẽ. l. loci. §. fi fundus. & §. sed si duorũ. & hoc qñ omnino diuidi nõ põt. Si aũt põt, licet non commode, ut bos & homo. ut inst. de of. iud. §. quod si commodũ. & tunc aut est in genere promissio, ut homo, uel alternatiue, & tunc pro parte petiẽ, sed solui nisi totũ nõ põt: ut ℨ. de uer. ob. l. ii. circa prin. & l. in executionib. §. pro parte. aut est simplex, ut Stichus, & tũc & petitio, & solutio facienda est pro partib. ut ℨ. de sol. fi stipulatus. §. ult. & C. de hęre. act. l. iii. nisi in casib. ut ℨ. cõmo. l. iii. §. hęrs. & l. in cõmodato. §. fi ex facto.

l ¶ In re. ℨ Pone casum: ut ℨ. de his quę i test. delẽ. l. proxime. Itẽ ℨ. de

Pupillus an & quando obligetur: tu dic q̃ pupillus imo infirmatur: ut ℨ. eo. impossibiliũ. & C. de cõtrah. stipulã. nõ morituri. g

Vpillus.] Non dr uelle in suis præiudicium contrahendo: ut supra de act. emp. Iul. si quis a pupillo. uel hæreditatem adeũdo: ut inst. de auth. tu. §. neq;. sed ad sui commodum. sic: ut §. si quis a pupillo. i. item ecotra nec nolle ut actionem remittere: ut C. de aut. p. l. fi. & l. neq; actiones, uel hæreditatem repudiare: ut C. de repu. hær. l. pupillorũ. nam qui non põt solus adire, nec solus põt repudiare: ut supra de acqui. hære. l. iiii. Sed quantũ ad sui commodum potest nolle: ut ℨ. de ser. urb. præ. l. inuitum. prædicta autem uera de eo q̃ nõ est p̃ impubertati, & doli capax non est: alias etiam in sui præiudicium põt uelle, si sit in dolo: ut supra de positi. l. i. §. an in pupillũ. & inst. de ob. ex delicto. §. fi. & ℨ. de dolo. hæredib. §. item in cãe. Item quod dicit in ea ætate, scilicet pupillari: & tũc sic fit relatio ad intellectum. Et qa sæpe quæritr qñ naturaliter tenetur & non ciuiliter. & quando utroque modo: & quãdo neutro obligetur, dic si cõtrahat cum authoritate tut. ciuiliter & naturaliter obligatur: ut sup. de

Priuilegiũ pro defuncto impetratum nõ ualet.

de re. du. l. fuerit. §. fi. & facit ℨ. eo. l. factum. §. fi. & l. quoties. & ℨ. eo in obscura. & l. capienda. & l. in ambiguis. & l. quoties idem. & l. semper in dubiis. Accursius.

a OMnia ferè. ℨ Cùm hæres adit hæreditatem post aliquod tempus post mortẽ testatoris, perinde est ac si statim post mortẽ adisset: ut ecce quo ad usucapionẽ perficiendã. ut ℨ. de usuca. l. nunquam. §. uacuum. & l. iusto. §. nondum. Itẽ quo ad stipulationes per seruos hæreditarios factas: ut instit. de stipu. ser. in princ. & ℨ. de stipu. ser. si ex re. §. fi. item quia possunt institui tales serui: ut ℨ. de hære. institut. l. non minus. & l. seruus hæreditarius. Ferè autem dicit propter usumfruc. quem non potest stipulari talis seruus: ut ℨ. de stipul. ser. l. ususfructus. Item propter additionẽ quam seruus hæreditarius facere non potest licet possit institui: ut ℨ. de acquirend. rerum domi. l. hæreditas in multis. Item & ideo quia rei hæreditariæ non fit furtum: ut ℨ. de fur. l. hæreditariæ. & ideo in subdidiũ datur crimẽ expila. hæreditatis ℨ. de cri. expi. hæred. l. ij. §. apparet. sed hoc exemplum reprobat Io. quia nec post aditam ante apprehensim possessionem furti agi potest: ut in d. §. apparet: quæ non videtur apprehendi nisi corporaliter apprehendatur: ut ℨ. de acqui. poss. l. cum hæres. Commodius aũt dicas p̃ p libertatem relictam ancillæ per fideicom. quæ parit ante aditam hæreditatem unde traditur partus patri ad manumittẽdum: licet si esset adita nasceretur ingenuus: ut ℨ. de fideicom. lib. si quis rogatus. Item p̃ actionem iniuriarum: ut ℨ. de iniur. l. §. Labeo. Item propter actio. de peculio: quæ etiam contra seruũ substitutum datur: ut ℨ. de pecu. licet. in prin. Item propter usuca. inchoandam: ut ℨ. de usuca. l. fi. Item propter crimẽ expi. hære. quod non haberet locum si statim adisset: ut patet ex præmissis. In præmissis ergo exemplis non est idem cum tarde aditur, quod esset si statim testatore mortuo adiretur.

b QVi per successionem. ℨ Pone C. de leg. l. in annalibus. Item ubicunq; fit mentio hæredis: ut ℨ. titu. hæredis. & C. de hær. instit. l. fi. idem in bo. poss. ut ℨ. de verb. signi. ex illa parte: sed hæc fallunt in substitutione impuberis: ut ℨ. de vulg. substit. qui liberis. §. fin. & in operis: ut ℨ. de ope. lib. cum patronus. §. j. quos duos & alium tertium habes. ℨ. tit. j. sciendum. item quartò fallit in usufru. ut C. de usufru. l. cũ antiquitas. ite i alio: ut ℨ. de fundis & legi. hære. l. fi plures Acc.

c XPressa. ℨ Pone: ut ℨ. de condi. & dem. nunq̃. & ℨ. de pact. si usus. § illud. & ℨ. de uerb. oblig. eum qui cum. §. cum purè. & l. scire debemus. & C. de usu. l. aduersus. in fi. contra quãdoq; prodest exprimere: ut C. de noua. l. fi. & C. de duob. reis. auth. hoc ita. & ℨ. pro soc. l. coiri. & ℨ. de iniur. itẽ apud. §. hoc edicto. & quandoq; æquipolent exprimere & non exprimere: ut C. quæ res pign. l. spẽ. & ℨ. si certum. cum quid. & ℨ. de pact. Imperatores. Accursius.

d PRiuilegia. ℨ Pone: ut ℨ. eo. in oibus causis. item quod dicit, quæ personæ sunt, non transire ad hæredẽ: dic nisi in casibus ℨ. solu. ma. l. marroo. & l. etiã. in prin. itẽ dic nec ad alios: ut C. de legi. & constit. l. ij. & facit ad legẽ ℨ. de re iudi. l. tempus. & ℨ. Neratius. Accur.

e SEmper. ℨ Sponsa filij mei non est mihi nurus: & sic licet mihi cũ ea contrahere matrimoniũ: sed non est honestum: quod prætaleat. idẽ ecotra in sponsa patris. idem in filia uxoris meę quã habuit post huiusmodi matrimoniũ. ℨ. de ritu nup. si qua. §. j. & ij. sed dñs B. ponebat in senatore, cui licet de iure naturæ cõtrahere matrimoniũ cum qualibet: non tñ est honestum tanto uiro cum liberta contrahere: quod prætaleat: ut ℨ. de ritu nup. l. lege. sic & aliàs dicitur licere cõtrahentibus se decipere: ut ℨ. loca. item. §. quemadmodum. non tamẽ conuenit bono uiro. & facit ℨ. de ritu nup. l. semper.

f NEque. ℨ Si tutor aliquẽ de fundo deiecit, uel aliàs delinquat, uel contrahat non gerendo negotiũ pupilli: nõ tenetur pupillus: ut hic. si autem gerẽdo negotiũ pupilli: aut bona fide: tenetur pupillus ẽt si non est locupletior, nec tutor est soluendo: ut ℨ. de euict. l. illud. si aũt mala fide: aut est locupletior, & tenet: ut ℨ. de dolo. sed si

† Fl. sub tẽ pus.

† Fl. 194.

† Fl. cessio nem.

† Fl. constituerunt.

† Fl. exiſſunt.

† Fl. 195.

† Fl. 196.

† Fl. quædã ae hæredẽ.

† Fl. ad hæredem.

† Fl. 197.

† aliàs conuentionib.

† Fl. quid.

† Fl. 198.

† Fl. 190.

† Fl. 192.

† Fl. 38.

† Fl. 193.

OMnia ferè. ℨ iura hæredum perinde habentur, ac si continuò sub tempore mortis hæredes extitissent.

¶ Modestinus li. vj. differen. L. CLV.†

QVi per successionẽ † [b] quãuis lõgissimã defuncto hæredes extiterint † non minùs hæredes intelliguntur, q̃ qui principaliter hæredes extiterint. †

¶ Idẽ lib. vij. Differen. LEX CLVI.†

EXpressa [c] nocent: nõ expressa non nocent.

¶ Idem li. viij. regularum. L. CLVII.†

PRiuilegia [d] q̃dam causæ sunt, quædã personæ: & ideo quidẽ† ad hæredes trãsmittũtur, quę causæ sunt: quæ personę sunt, ad hæredes † non transeunt.

¶ Idem li. viij. Singulari de ritu nupt.

LEX CLVIII.†

SEmper [e] in coniunctionib. † non solùm quod licet considerandum est: sed & quod † honestum est.

¶ Iabol. li xiij. ex Cassio. L. CLIX.†

NEque [f] in interdicto, neq; in cęteris causis pupillo no

cere oportet dolum tutoris, siue soluendo est, siue non est.

† Idẽ lib. vj. Epistolarum. L. CLX.†

NOn potest [g] dolo carere, q̃ imperio magistratus nõ obtemperat. †

¶ Vlpia. lib. xij. ad edict. LEX CLXI.†

QVi in seruitute [h] est, usucapere non potest. nam cùm possideatur, possidere non uidet.

¶ Idem lib. xij. ad edict. LEX CLXII.†

NOn alienat qui duntaxat onus tit it possessionem.

¶ Paulus lib. xij. ad edi. LEX CLXIII.†

NEmo plus [i] commodi hęre di suo relinquit, quàm ipse habuit.

¶ Idem lib. xiij. ad edi. L. CLXIIII.†

QVi non facit [k] quod facere debet, uidetur facere aduersus ea quæ † non facit: at qui facit qđ facere non debet, non uidetur facere quod facere iussus est.

¶ Caius lib. v. ad edictum prouinc.

LEX CLXV.

LIbertas † omnibus rebus fauorabilior est.

¶ Vlpia. li. xxiij. ad edi. L. CLXVI.†

NEmo alieno [m] nomine lege

ex dolo. si uerò non est locupletior, adhuc non tenetur, si tutor est soluendo, à quo recuperet: ut ℨ. ne uis fiat ei. l. j. §. hoc edicto. & de pecu. l. summa. §. dolo. qđ est intelligendũ ut cedat ac. ut arg. ℨ. de admi. tut. l. fi. & de trib. l. iij. § idem Iulianus. & fm hoc põt intelligi quod hic dicit. & ℨ. de tab. exhi. l. pe. & ℨ. de act. emp. Iul. §. idẽ Iulianus.

vbi dicit nõ teneri pupillũ: subaudi: cum effectu: q̃a liberat cedẽdo.

g NOn põt. ℨ Pone in officiali uel in priuato litigante, q̃ tamen obedire tenentur: quia de sua iurisdictione sunt: vt ℨ. de re iud. l. contumacia. in fi. & de iurisd. omn. iudi. l. fi. Prædicta autem contumacia punitur aliquando dãno liti: ut ℨ. de re judi. l. contumacia: in princip. quandoque remotionis ab officio: vt ℨ. de spor. l. ii. quandoq; denegatur iurisdictio: ut ℨ. ex quibus cau. ma. sed & si p̃ prętorem, §. sed & si cum decreto prætoris. quãdoq; ab alio pœnali iudicio: ut ℨ. si quis ius dicenti non ob. l. j. q̃q; non tenetur obedire: quod dic ut ℨ. eod. nõ uidetur. §. j. sed si est in dolo contumax ergo licet sit minor, non restituitur: ut ℨ. de min. fi ex causa. §. nunc uidendum. Sed cõtra in eo. tit. l. minor. sed hic est quasi. unde non fuit ut rẽ contumax: quia causam habuit non ueniẽdi: licet non iustam.

† Fl. non paruit.

† Fl. 118.

† Fl. 119.

† Fl. 120.

† Fl. 121.

† Fl. quia.

† Fl. &

† Fl. 122.

† Fl. lib. 14

† Fl. 123.

† Ista gl. est menti tenẽda ad hoc q̃ vniuersitas dẽt citari i cõcilio uel capitulo. Bolog

secus autem si nullam, quia a duersus dolum expressim non restituitur: ut in prælleg. l. fi ex causa. §. nunc uidendum. aduersus dolum præsumptum bene restituitur: ut ea. l. §. incõmissum. & ℨ. de pub. l. Imperatores. Ité quid si citetur findicus uel actor uniuersitatis: an uniuersitas uidetur esse in dolo? uidetur q̃ non: ut ℨ. de dolo. l. si ex dolo. §. j. Econtra q̃ sic per syndicum: ut ℨ. de acqui. poss. l. j. in fi. & l. seq. Sed põt dici q̃ ea, quæ expediunt, possunt fieri per eum, non quæ nocent. nam nec confessio eius in iure præiudicat: ut ℨ. de confes. certum. §. fed an ipsos. Vtergo t uniuersitas uel ecclesia fit cõtumax: citetur in capitulo uel arengo: ut ar. C. de sacrosan. eccl. l. iubemus. aſs nec in expensis uel aljs grauaminibus quib. grauantur contumaces, posunt granari uel ipso iure, uel sãltẽ per restitutionẽ in integrum. h QVi in seruitute. ℨ Pone in uera ser. ut ecce captus ab hostib. definit possidere, cum ab hostib possideatur, ergo & usucapere definit, nisi per filios & seruos in causa peculiari: ut ℨ. de cap. l. in bello. & facit ℨ. de usuca. l. neq; per seruũ. & l. fi is qui. & ℨ. ex quis cau. ma. l. ait prætor. §. hi plane. uel dic in seruitute, scilicet de facto. nam nec tunc possidet: & sic non usucapit: ut ℨ. de acqui. rerum dom.

i NHomo liber. § quicquid. Accursius.

k QVi non facit. ℨ Debitor qui in frau. cre. non utitur seruitutib. uidetur facere q̃d non dębetur ℨ. quę in fraud. cred. l. in fraudem. Ité qui iussus est a testatore uiam concedere: si ea quæ ad refectionem necessaria sunt, apportari non patitur, nõ uidetur adimplere iussum testatoris: ut ℨ. de itine. actuq; prima. ueteres. & no. ex hac l. qui nõ facit. sic ℨ. ti. j. alienationis in prin. & l. facere oportere. & insti. de nup. §. fi uxor. Ité operæ dñr aliæ in faciendo, aliæ in non faciẽdo: ut ℨ. qui ex cau. ma. ait prætor. §. deinde. in prin. & de uerb. obl. l. ij. §. item in facto. & l. ubi aũt non apparet. §. qui id quod. item facit ad l. fi. de indi. non quicquid. §. iudex. & ad Syl. l. j. §. pe. & l. cum domino.

l LIbertas. ℨ Pone: ut ℨ. de ma. testa. l. si ita scriptum fuerit. ité ut eo. tit. l. si ita fuerit libertas. ité, ut ℨ. de re iudi. inter pares. ité in seruo dotali qui potest manumitti: ut C. de ser. pign. da. ma. l. j. licet aliæ res dotales nõ possint alienari. Sed fallit hæc regula: quia licet per uniuersalem fideicõmissariũ possit hæres cogi adire, non tñ propter libertatem: ut ℨ. ad Trebel. si patroni. §. sed & si fine. item fallit ℨ. de leg. j. si seruo legato, § si seruus leg. item fallit ℨ. de ma. testa. cum ex plurib. & de lega. j. si quis à filio. §. si quis plures. Item fallit supra de ma. testa. l. libertas. in prin. & C. de hæred. instit. l. extraneum. & facit ℨ. eo. quoties dubia.

m NEmo alieno. ℨ Nullus in rebus alienis administrãdis uel cauſis agendis ex l. accipit potest aterm, nisi dñi consensus accesserit: ut ℨ. de neg. gest. si pupilli. §. fi. & C. de dona. si filius & de procu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exigẽdi. Fallit in causa liberali, vbi pro inuito alius litigat: vt suprà de libe. cau. l.j. ij. & iij. Item fallit in tut. & cura. legitimis. qui tenentur etiam se immiscere: vt ſ. de legi. tut. l. legitimos. & de adminiſt. tut. l.j. in prin. & l. quidam. §. ex quo. idẽ pót dici in dato à iudice: vt in quibus cau. tut. ha. l. licet, item in patre: ut C. de bo. mater. l.j.

¶ Flor. Pau lus.
† Fl. 124.

a ¶ Temporaria. ‡ Cùm conſuetudo ſit prouinciæ ut proconſul ingrediatur p certam partem: licet ſemel aut bis non ſeruet non ideo mutatur: ut ſ. de offic. proconſul. l. obſeruare. §. hoc etiã. idem in qualibet alia conſuetudine, vt non tollatur licet ſemel in contrarium populus vtatur: & hoc ſi ita tor roborata eſt: niſi contraria conſuetudo preſcribatur uel inducatur: ut inſti. de iu. na. §. pe. interim tamen ante præſcriptam poteſt interrumpi: etiam ſi ſe mel in contrarium populus vtatur ex certa ſcientia.

† Fl. 125.

† Adde gl. in c. 1. ut ec cle. benefi. & in l. qui accuſare. C. de eden. Quod ego amplio ut procedat tã in ciuilibus quã in criminalibus ut p al leg. gl. in d. l. qui accuſare. & iuribus in ea alleg.

b ¶ Bi non uoce. ‡ Pone in uendi tione, & ſimilibus: ut ſuprà de act. & obli. l. in quibuſcunq;. in ſtipulatione ſecus: cùm ibi uerba ſint neceſſaria: ut ſuprà de uerbo. obliga. l.j. in princi. ſed hic caſus non placet Io. quia in contractibus talibus non eſt opus præſentia: ut ſ. de act. & obli. l. conſenſu. & ſ. de contrah emp. l.j. §. fi. pone ergo ſm eũ in tutore cuius præſentia opus eſt ut pupillus obligetur: ut inſtitu. de autho. tut. §. pe. nõ tamen exigitur ut loquatur tutor. ergo mutus cũ intellectum habeat, poteſt eſſe tutor. licet enim inuitus non poſſit eſſe tutor: ut ſ. de tuto. l.j. §. mutus. uerum eſt ut de nouo incipiat eſſe tutor: ſed ante tutor non definit propter morbum ſuperuenientem. nam multa impediunt facienda quæ non impediũt iam facta: ut ſ. de his qui ſui uel alie iu. l. patre. & de poſtu. l.j. §. quamuis aũt. Eadem in ſurdo dicas, ut ſubiicit: qui etiam poteſt loqui, niſi ſurdus a natura ſit: quia tunc etiam mutus eſt frequenter per conſequens: ut C. qui te ſta. fac. poſ. l. diſcretis. §. inautem.

† Fl. quæra tur.
† Fl. 127.
† Fl. 128.

c ¶ Furioſus. ‡ Si codicillos uelit facere furioſus, non pót: quia abſentis & quieſcentis loco eſt: ut ſuprà de iu. co. l.j. §. pe. Itẽ vbicunq; exigitur alicuius præſentia: ut in ſtip. & teſta. Sed contra. ſ. de procu. l.ij. ubi non habetur loco abſentis. Sed dic ut poſsit ratam habere p curationẽ ut alius abſens. & ſic apparet q; nec preſens eſt habendus ut faciat quæ præſentes poſſunt facere, nec abſens ut poſsit facere ea quæ poteſt facere abſens.

d ¶ Auorabiliores. ‡ Pone ut inſti. de interdic. §. cõmodum. & ſ. de act. & obl. Arrianus. ubi in dubio abſoluitur reus. Item pone C. de condi. ob turp. cauſ. l. cum te. & l. mercalem. ubi in pari cauſa turpitudinis abſoluitur reus: item pone in dilationibus quæ qñq; reo dantur, non actori: ut C. de dila. l. ſi qñ & de temp. in integrum reſtit. l. petendæ. item pone. ut ſ. de fer. l. ſi. ubi plures dãtur dilationes. reo. Item pone ſ. de re iu. inter pares. vbi diſcordantibus ordinariis ualet pro reo, licet ſecus in delegatis, ubi neutrum tenet donec dele gatus confirmet alterum: ut ſ. de re iudi. l. duo iudices. Item pone: ut ſ. de Carbo. edic. l. iii. §. q; ſi ille.

e ¶ Emo prædo. ‡ Regulariter ille tenetur peti. hære. directa, q; poſsidet pro hærede, uel pro poſſeſſore, id eſt prædo: ut ſ. de peti. hære. regulariter. Pone ergo q; emi ſciens alienã hæreditatẽ. nũ quid ſum prædo ut teneat directa? Reſpon non: quia tit. habeo: licet tenear utili: ut ſ. de pet. hære. l. etiam. §. ſi quis ſciens. hoc uerũ eſt niſi mea authoritate inuadã: ut ſ. de acqui. poſ. l. ſi ex ſtipulatione. uel niſi ſit res mobilis in qua cõmittatur furtum: ut inſti. de uſuca. §. unde ui. item non ſum prædo ut teneat de percipiendis fructibus, ſed de perceptis ſic: ut C. de rei uen. l. ſi fundũ. at ſum prædo quo ad uſucapio. ut ſ. de uſuca non ſolum. §. i.

f ¶ Liberum. ‡ alias eſt libertum. & tunc pone, conueni tecum ut ſeruũ tuum filiũ meum naturalem manumitteres, ego filiũ tuum ſeruum meũ manumiſi: tunc non ago præſcri. uerb. ad intereſſe, nec deducitur aliquid per hoc q; habeo libertũ: ut ſ. de præſcr uerb. na. ura lis. i prin. & §. ſi. Sed cõtra. ſ. de act. emp. idemq; in ſi. ubi libertus cõputatur pro intereſſe. Sol. ibi manumiſi ut tuæ propriæ ſatisfacerẽ voluntati, hic ut meæ & tuæ propriæ. aliàs eſt liberũ, & tunc dic q; non eſt quis locupletior per filios, ſed ſola pecunia: cùm non ſint in bonis noſtris liberi nñi legitimi uel naturales: ut ſ. de rei uen. l.j. §. j. g ¶ Cùm de lucro. ‡ Pone: ut ſ. eo. l. nemo. & facit ſ. eo. l. in pari. & l. cum par. in prin. & ſ. eo. fauorabiliores. Ac curſius.

h ¶ Vm ptor. ‡ Pone: ut ſ. qd met. cau. l. quod diximus. §. fi. & l. videamus. Sed fallit in omnibus in quib. quis tenetur ita demum ſi locupletior eſt tempore lit. conteſta. ut ſ. de peti. hære. ſi à patre. §. quo tempore. & ſuprà de ſol. in pupillo. & de do. inter uirũ & uxo. ſi ſponſus. §. fin. & l. ſequen. Item facit ſ. de dolo. l. in hẽredem.

i ¶ In pari cauſa. ‡ Pone cauſam: ut ſ. de verb. oblig. l. ſi ſeruum Stichum. §. ſequitur. Idem ut no. ſuprà e. fauorabiliores. & l. nemo. Item: ut ſ. de pub. l. ſiue. §. ſi duobus.

k ¶ Hi qui. ‡ Pone: ut ſ. eo. prætor. & facit ſ. de condi. fur. ſi pro fure. §. fi. Accurſius.

l ¶ Nihil dolo credi tor. ‡ Qui ſibi debitum exigit à debitore ſoluente in fraudem aliorum creditorum: non tenetur Pauliana. nec enim dolo malo facere videtur qui uigilat ad ſuum ius conſequendum. hoc aũt uerum eſt cum exigit anteq; bona poſsideantur à creditoribus. ſecus ſi poſtea: ut ſ. quæ in frau. credi. l. qui autem. §. apud. & §. ſciendum. & l. pupillus. Accur.

m ¶ Cum principalis. ‡ Dic ut ſ. eo. cum principalis. Sed arg. contrà. C. de prædi. mi. & l. ſi is.

n ¶ Vnquam. ‡ ſi aliquis teneat canẽ uel urſum ea parte qua uulgò iter fit, & alicui dãnum detur: in duplũ tenetur ex edicto ædilium. Item tenetur utili de pauperie. una ergo aliam non tollit quo ad natiuitatem, nec quo ad uitam: quia ambę uiuunt & competunt: ut hic, & inſtit. ſi qua. paupe. fe. dica. §. pe. & §. fi. ſed per exceptionem una per aliã tollitur, niſi id quod excedit, cum ſint ex eodẽ facto: ut ſ. de act. & oblig. qui ſeruũ. in prin. ſecus ſi ex diuerſis factis: quia tunc una non tollit aliam: vt ſ. de pri. deli. l. nunquam. & diſtinguę plenius quia qñ cõpetunt plures pœnales, aut ex uno facto: & tunc una aliam tollit: niſi in id quod excedit. aut ex diuerſis, & tunc nullo modo una aliã tollit: ut dictum eſt. ſi aũt ambæ rei perſecutoriæ: tunc una aliam tollit: ut ſ. loc. l. ſi merces. §. culpæ. ſed ubi una perſecutoria, altera pœnalis: non tollitur una p alteram: ut ſ. de fur. ſi pignore. §. cum furti. niſi in caſu: ut ſ. nau. cau. ſtab. l. idem. §. fin. ſed ibi una de iure cõi, & altera extraordinaria: ut ibi no. Old. & in alio forte: ut ſ. de fur. l. ſi is cui. ſi uerò ab initio non eſt pœnalis, tunc una per alteram tollitur: ut ſuprà quod met. cau. l. metum. §. licet. & l. ſi cũ exceptione. ubicũq; dixi vnam per aliã tolli, intellige perceptione, non natiuitate & conteſtatione: ut ſ. de cõſti. pecu. l. ità illo. §. uetus. & de iis q. deie. uel effu. l. pceptione. niſi in caſib. in q bus licet natiuitate cõcurrãt, tñ ſola electione tollũtur: ut ſ. de tribu. qđ in hæredẽ. §. eligere. & C. de fur. l.j. & facit ſ. de act. & oblig. l. nũquam. Accur.

o ¶ Vi dolo. ‡ Pone in cõueto rei uen. ut ſ. de rei uenſ. finaũt. §. ſed & is. Item in pe. hæ. ut ſ. de peti. hær. ſed & ſi. §. perinde in quit. Itẽ in noxali. ut ſ. de noxa. ſi bonæ fidei. Item ſuprà, ne quid in loc. pub. l. ii. §. hoc iterdictũ locũ hẽt aduerſus &c. & dicas his caſib. dari utilẽ, nõ directã: ut ſ. de noxa. l. electio. §. ſi is quẽ. dol⁹. n. deſinẽtis poſsidere, alteri nõ dẽt nocere: ut d. l. electio. §. fi. & fa. ſ. e. paren.

p ¶ Mperitia. ‡ Pone in medico: ut inſti. ad l. Aquil. §. imperitia. & ſ. de offi. præſi. illicitas. §. ſicuti. Item in iudice, ut ſ. de uar. cogni. ſi iudex. Item in quolibet artifice: ut ſ. loca. ſi quis fundum. §. Celſus. & l. item quæritur. §. ſi gemma. excepto menſore: ut ſuprà ſi menſor falſum mod. dixerit. l. i. §. hæc actio.

q ¶ Elior. ‡ ſtipulatione quærit dño ſeruus ẽt inuito: ut ſuprà de uerbo. obliga. ſeruus uetante. non autem pacto remittit: ut C. de pact. ſeruus. Item nec mandando ſe uendi. ut ſ. mãda. ſeruus meus. Item nec uendendo aliquid: ut ſuprà de pollicit. ſi quis rem. §. uoto. nec ſeipſum hodie niſi dño ſciẽte: ut C. de epiſcopis. & cle. l.

Pœnalis actio una an aliã tollat.

iubemus

Iubemus. §. ſeruos. & in authent. ſi ſeruus. Sed fallit in cõtractu: ubi etiam inuitum dominũ obligat de peculio: ut ſ. de pec. ſi quis ſeruũ. §. etiã item delinquendo. grauat dominum ſaltem in noxa: ut ſ. de ui & ui arma. l.j. §. qđ igitur adiicitur. Item fallit in quærendis: ut C. de acquiren. poſſeſſio. l. fi. & de hæredib. inſtituen. l. iij. in fin.

† Fl. 134.

¶ Vlpianus libr. xxj. ad edictum.

LEX CLXXVII. †

NOn fraudantur. ‡ Pone ut ſ. quæ in frau. cre. qui autẽ. Item ut ſ. pro ſo. l. nemo. in caſibus tamen tenetur, & qui nõ quærit: ut ſ. ſo. matri. ſeruus dotalis. & l. ſi uerò. §. qđ adiicit. & ſ. de peti. hær. ſed & ſi lege. §. perinde inquit. & de hære. uend. l.ij. §. non tãtum. & ſ. ſi quis omiſ. cau. teſt. l.j. §. pe

† Fl. 135.

b ¶ Nemo. ‡ pone ut ſ. de do. inter uirum & vxo. l.iij. §. j. ubi nõ eſt melioris cõditionis, q; donat illicitè uxori, q; ille q; donat licitè. Itẽ pone C. de tranſact. l. tranſactione. Itẽ C. de fer. pign. da. manu. l. ſi creditoribus. Item qui fecit furtum, non agit furti: ut ſ. depoſiti. l. ſi prædo. & de fur. l. eum qui. §. j. Item delinquẽtes conſtat deteriorate conditionem ſuam, quia patiuntur pœnas corporum & rerum. Item pone ſ. qui. ex cau. ma. l. ſed & ſi per prætorem. §. actio ex empto. Item ſ. de dolo. l. j. in prin. Item pone: ut ſ. de fideiu. l. ſi Titius & Seia.

† Fl. lib. 18.
† Fl. 136.
† Fl. 137.
† Fl. 138.

¶ Vlpianus libr. xxj. ad edictum.

LEX CLXXVIII. †

EA, quæ dari impoſsibilia ſunt, vel quæ in rerum natura, non ſunt, pro nõ adiectis habentur.

¶ Paulus lib. xxviij. † ad edictum.

LEX CLXXIX. †

BOna fides tantundem poſsidenti prẽſtat quantũ ueritas, quoties lex impedimẽto non eſt.

¶ Vlpianus lib. xxv. ad edictum.

LEX CLXXX. †

QVi authore iudice cõpara uit, bonę fidei poſſeſſor eſt.

¶ Paulus libro xxvij. ad edictum.

LEX CLXXXI. †

OMnis hæreditas quanuis poſteà adeatur: tamen cum tẽpore mortis cõtinuatur. ¶ Nũ quam ex poſtfacto creſcit præte

c EA quæ. ‡ Dic ut ſuprà eodem, impoſsibiliũ. & l. ubi repugnantia. §. qui rerum. & quod ſubiicit. nõ ſunt: ſub. nec eſſe poſſunt: ut hippocentaurus: ut inſtitut. de inuti. ſtipulatio. in principio. ſecus ſi eſſe poſsint: ut ſ. de uerbo. obligatio. l. interdum. in princi.

d BOna. ‡ Si fundum alienum bona fide poſsideo: fructus etiã ex alieno ſemine à me perceptos meos facio propter bonã fidẽ, ac ſi in ueritate eſſem dominus: ut ſ. de uſur. q. ſcit. §. j. niſi lex reſiſtat: ut q. a eſſent naturales: ut e. xit. de uſur. l. fructus. Vel pone, ſoluiſti mihi Stichũ qui erat alienus, cum ego putarẽ eſſe tuum, & mihi à te debitum, ita uſucapiã ac ſi in ueritate deberes: ut ſ. p ſo. l. ſi exiſtimans. & pro ſuo. l. hominem niſi lex reſiſtat puta actioni, quia ſit furtiuus: ut inſtitut. de uſucapioni. §. furtiuæ.

e QVi authore. ‡ Si authore prætore emam rẽ legatã quæ uenditur cauſa funeris, bona fide uideor emere: & dñs efficior etiãm ſi ſciã legatã: ut ſ. de reli. at ſi quis. §. ſi colonus. Itẽ ſi deceptus eſſem à falſo tutore authoritate iudicis, bona fide uideor emiſſe: & ualet cõtractus: ut ſ. qđ fal. tu. l. j. §. idẽ Põpo. & facit q; uſucapiam etiã ſciẽs ſeruum alienũ qué duxi iuſſu ſtoris: ut ſ. de noxa. l. & gene raliter. in fi. Nã iuſtè poſsidet, &c. ut ſ. de acq. poſ. l. iuſtè. & facit ſ. de minori. l. minor xxv. annis. ex aſpectu. & ſ. eo. non uidetur. §. q; iuſſu.

f OMnis hæreditas. ‡ Hæc regula expoſita eſt ſ. eo. l. omnia.

g ¶ Nunquam ex poſtfacto creſcit. ‡ Si ſeruum meum non mortiferè uulneraſti, & poſteà per meã negligentiã deceſſerit, nõ teneris de occiſo: ut ſ. ad leg. Aquil. qui occidit. §. fi. Itẽ ſ. de fur. ei qui. & ſic non creſcit æſtimatio delicti, in caſibus tñ creſcit: ut ſi damnatus in opus publicũ ad tempus, refugit: duplicatur pœna delicti: ut ſ. de pœ. aut damnũ. §. quiſquis autem. Item qui pretiũ accepit, ut per ſuaderet ſuprũ cum alio cõmittẽdum, delinquit, & huius delicti pœna creſcit pſecto flagitio: ut ſ. de extraordi. cri. l.j. §. fi. Itẽ ſi aſcripſi legatũ filio meo capto ab hoſtibus: eo reuerſo incido in pœnã Sẽatuſ con. Liboniani: ut ſ. de Fal. l. impuberẽ. §. j. Itẽ q; nõ malo animo dedit medicamentũ ad cõcipiendũ: ex poſtfacto, ſi ea quę accepit deceſſit, acriter punit. relegatur enim: ut ſ. ad leg. Cornel. de ſica. l. eiuſdẽ. §. ſenatus. Itẽ fallit hæc regula ſ. de dãno infect. ſi finita. §. fi. & l. ſeq. ſed hi delictũ erat conſummatum. Item fallit ſ. de furt. inficiando. ſed ibi ſequentis delicti ſit æſtimatio, non præteriti. Accurſius.

h OMnes actiones. ‡ Dic ut ſuprà eodem, non ſolet. & l. pœnalia. & facit ſuprà, de actio. & obligationi. l. omnes:

i ¶ Non uidetur. ‡ res ſub cõditione legata nõ eſt pfectè hæredis: & ſic non alienat etiã pendente cõditione: ut C. cõmunia de leg. l. ſi. §. ſed quia. Item pone: ſi tibi per metum rem abſtuli: & alij uendo: fit mea, & ſic emptoris: ut ſuprà, quod met. cauſa. ſi mulier. §. ſi metum.

non tamẽ perfectè ſit emptoris, cũ poſsit ei auferri per actio. Quod metus cauſa. & ideo non uſucapit, ut ſ. qđ met. cau. ſi ui uel metu. ſic & ſ. de cap. l. in bello. §. ſi quis ſeruum. Item pone: ut ſ. de ſolu. cum

k AQuis. §. qui hominem. & facit ‡. eod. l. plerunque. ¶ Abſentia. ‡ Tam abſens contra præſentẽ, quàm præſens cõtra abſentem reſtituuntur: ut hic. & ſ. qui. ex cau. ma. l.j. & l. uidelicet:

riti delicti æſtimatio.

¶ Caius lib. ad edict. † L. CLXXXII. †

OMnes actiones h q̃ morte aut tempore pereunt, ſemel incluſę iudicio, ſaluæ permanent. ¶ Non uidetur i perfectè cuiuſque id eſſe, quod ex cauſa auferri poteſt.

¶ Vlpia. lib. l vj. ad edi

LEX CLXXXIII. †

Bſentia k eius qui reipubli. cauſa abeſt, neque ei, neq; alij damnoſa eſſe debet.

¶ Paulus libro liiij. ad edictum.

LEX CLXXXIV. †

QVod contra l rationem iuris receptum eſt, non eſt p ducendũ ad cõſequẽtiã. † ¶ Vni duo m pro ſolido hæredes eſſe nõ poſſunt.

¶ Idem li. vj. ad edict. Is CLXXXV. †

QVi tacet, n non utique fatetur: ſed tamen uerum eſt eũ non negare.

¶ Vlpianus libro lxij. ad edictum.

LEX CLXXXVI.

QVod ipſis o q̃ contraxerũt, obſtat: & ſucceſſoribus eorum obſtabit.

† Fl. ad edictũ prętoris uirbani.
† Fl. 139.

† Fl. quod ex caſu.

† Fl. 140.
† Adde limitabis hanc l. per ea quæ notaui in l.j. §. tutores. ſ. apoſtil. in verſic. abſens cauſa reipublicę. ſuper gl. in verſ. tãdiu, §. quãdo ap pe. ſit: & in tra quę tẽpora.
† Fl. 141.
† Manuſcri. conſequentias. aliàs. conſequentiam.
† Fl. 142.

recto & cum effectu non poſſunt. inſtitutus enim nõ eſt cum effectu. fideicom. non eſt directo. Item oppo. cũ hæres hæredis teſtatoris eſt hæres, ut C. de uſur. l. antiquitas. ergo unus etiam infinitos habet hæredes? Reſpon. diuerſis tẽporibus non uno eſſe ineipiuut.

n QVi tacet. ‡ Tacere quidẽ medium eſt inter expreſſam uolũtatẽ & contradictionẽ expreſſam, ut nõ ſit idẽ ius qđ in alterutro eſt eorum. & pone exemplũ in tributoria. nã ſi contrahat ſeruus domino cõtradicẽte, tenet de peculio, tantũ, & deducit quicquid domino debetur, ut ſ. de pec. ſi q; ſeruum. §. etiã. ecõtra ſi eo expreſsimo uolente. tenetur inſolidũ qđ iuſſu, ut ſ. quod iuſſu. l.j. ubi aute ſcit & tacet, tenet tribu. ut hic, & ſ. de tribu. l.j. §. ſciẽtiã & de exer. l.j. §. ſi is. Sed fallit hæc regula: quia quãdoq; tacere eſt p expreſſa cõtradictione: ut in pcur. ut ſ. de pcu. filius. §. inuitus. & in ſerui. ut ſ. de ſer. urb. prę. inuitũ. Item in furto eſt, ut ſ. de fur. per quas. §. quæ uoluntate. Itẽ in patrono ut ſ. de ritu. nu. l. in eo iure. §. demũ. Itẽ in inſtitutione hæredũ: qa expreſsè debet teſtator dicere nomẽ hẽdis: ut C. de teſt. l. iubemus. Itẽ in interrogationibus i iure: ut ſ. de interro. act. de qta te. §. q; tacuit. Et ſic fallit ſecũd; pars huius legis: & ecõtra tacere hab. pro conſenſu expreſſo quandoq;: & ſic fallit prima, ut ſ. ſolu. matri. l.ij. §. uoluntate. & ſ. de libe. agno. l.j. §. pęna. & ſ. loca. item quærit. §. qui impleto. Itẽ ubicunque tacitum pactum à l. inducit, ut ſ. de pac. l. qui in futurum. & ad hoc cõcurrunt duo generalia, patiẽtia habeẽ pro conſenſu. Item econtrà. Item facit ſ. de excep. l. non utique.

o QVod ipſis. ‡ quod non potuit uſucapere defunctus, quia erat furtiua res quã emit: nec ſucceſſor eius poterit uniuerſalis uel ſingularis: ut C. de acquirẽ. poſſeſ. l. uitia. & ut plenè uideas. dic ui tia alia uere realia, ut furtiua, & ui poſſeſſa uiolẽtia ablatiua: ut inſti. de uſuca. §. furtiuæ. nõ cõpulſiuũ: ut C. qđ me. cau. ſi ui. Itẽ res data in dici ſeu præſidi cõtra l. Iul. repe. ut ſ. ad l. Iul. repe. l. pe. alia quæ ſi realia: ut liber homo. ut inſti. de uſuca. §. ſed aliquando. Itẽ ſi calis: ut ſ. de uſuca. ubi. §. interdictũ. Itẽ pupillaris, ut ſ. de acqui. re. domi. l. bonę fidei. alia perſonalia, ut dolus dans cauſam negotio, uel incidens ex propoſito. Itẽ mala fides qñ creditit uenditorem non habere ius uendẽdi: ut C. de præſcriptione longi temporis. l. ſi fraude. Item ſcientia rei alienæ, in commodatario, depoſitario, & creditore. Quid autẽ de precaria & clandeſtina? Rogerius dicit uitia rei, & p eo ſuprà. de acquirenda poſſeſsione. Pomponius. §. cum quis. qđ nõ placet, quia precaria iuſta poſſeſsio eſt, quia cum domini uoluntate, ut ſuprà, cõmu. diui. l. eommuni diuidundo. §. inter prædones. Itẽ ſubtiliter reſpicienti licet poſſeſsio dicaẽ clandeſtina, non tamen dicitur clãdeſtinares, ut ſ. de acqui. poſſeſ. l. clam. de litigioſa conſtat q; non eſt uitioſa, ut C. de præſcriptio. longi tempo. l.j. Itẽ ſucceſſori, alij in ius uniuerſum. ut

Adde qđ no. in l.ij. in apoſtil. in uer. qui tacet poſita ſuper gl. in ver. non cõtradixit. ſ. ad municipa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum,ut hæredes,& similes: ut suprà de hære.instit.quoties.§.hîdes: Alij in rem.ut emptor, & similes: ut suprà de except.rei iud.l.fin.& suprà quo.leg.l.prima.§. illud.his peroratis dic, q̃ utitia realia durãt in plura vniuersalis successoris,ut hic:& singularis: ut instit. de usucap. §.furtiuæ.& hoc quo ad usucap. nõ quo ad fructus:ut suprà de ac quiren. rerum domi.l. bonæ fidei. §. penulti. sed in utilis personalibus distinguitur singularis successor ab vniuersali. nam si est singularis, non impeditur præscribere iure ueteri incipiendo à se: ut suprà de diuer. & tempo.præ. l. an utium.in princip.hodie secus : ut in authenti. ut spõsa.largit. §. rursus. Porrò quantum ad agendum impeditur : quia de dolo defunct̃ excipitur, si est causa lucrativa : ut in donato & legato : & quasi lucrativa : ut in seruo noxæ dedito. Itẽ secundùm Ioan. in eo cui res magni pretij modico distracta est: ut suprà de excep. do. l. apud. §. si quis autẽ. & §.de auctoris. & de except. l.si rem legatam. alias si non est lucrativa, non excipitur nisi utatur accessione sui auctoris:ut dicta.l. apud. §. de auctoris. uel nisi sit res reuersa ad dolosum. puta mulier dolo induxit aliquem ad promittendã dotẽ uiro.si maritus petat ab eo repelliť,eo q̃ res ad dolosam mulierẽ reuerteretur:ut dicta.l.apud. §.Iulianus.& l.pure.§. penulti. & ad idẽ l.apud Celsum.§.si quis autẽ.in fi.Sin autem est uniuersalis successor:si quidẽ extraneus,nocet ei mala fides defuncti, nisi ueliť ex se incipere,secũdũ M.ut C. de præscrip.long.temp.l.j.sed Io. & Azo dicũt indistinctè nocere: ut C. cõmunia de succeſſ.l.fin & §.de diuer. & temp. præscri.cum hæres. & hoc in extraneo hærede.in suo constat secundum omnes quòd nocet, cum sit eadem persona:ut §.de hbe. & posthu.l.in suis.& facit §.eod.in his.

a On omne.§ Dic ut §.eod.l.semper in conuentionibus.

b ¶ In stipulationibus.§ quantum ad acquisitionem obtinet quod hic dicitur: ut suprà de uerborum obliga.si filius.& suprà de stipul.ser.l.ususfructus.nisi in casibus:ut suprà de uerborum obliga. qui dani cũ.§.fin. & suprà manda.si uerò non remunerãdi.§.si filiofamil. & §.de hære.instit. quidã. non quantum ad hoc ut ualeat uel non. nã rem meã stipulor sub condi.si meæ esse desierit:& ualet non inspecto principio:ut §.de uerbo. obliga. si rẽ meã:nisi in sacra & religiosa,& libero homine:ubi nõ ualet si sub cõditione,si sacra esse desierit,stipulerum §.de uerbo.obliga.iter stipulãtẽ.§.sed hæc dissimilia sunt. Sed quid in legatis?Respon.econtra quantũ ad acquisitionem:ut nõ dies quo legat, sed quo dies legati cedit spectetur : ut §. quando dies leg. cedat.si ususfru.§.fin.& §.eod.l.quæsgata.Itẽ quantum ad valetudinẽ econtra.ut præsens tempus aditæ hæreditatis spectetur:ut §.communia prædio. receptum est.in fine. ibi, idẽque &c.nisi in casibus: ut §.de lega.j.cætera.§.si sub conditione.Accursius.

c NEmo uidetur.§ Ponẽ quòd equi à debitore alienante in fraudem credi. sed eis consentientibus.nõ teneor Paulianam:ut §. quæ in fraudẽ creditorum. q̃ autem.§.præterea.Item pone §.de acti. empt.l.j.in fin.& de ædil.ædict. §.si intelligã f. & l.si tam.§.ei. & §.in ædilitiis.&§.C. de transact.l.fideicõmisso. & l. cum donationis, & de rescind.uendi.l.uenditor.& suprà depositi.l.j.§.eleganter.& suprà qd fal.tut.autho.l.j.§ fi. Item quod dicit,sciniti:scilicet tempore contractus:secus si tunc ignorauit. & postea sciuit: quia non decrescit obligatio:ut suprà de ædil.edict.iuliissimè.§.fin.

Seruo libero facto an profit contractus tẽpore seruitutis factus.

d QVod quis.§ Si seruus contraxit tempore seruitutis:non prodest ei facto libero:ut hic.Sed fallit i tribus casibus:ut suprà de except.rei iudica.l.j.§.si seruus.& §.de pactis.l.iuris gentiũ.§.sed & si quis. & §.retulimus. & §. de iure dot.si serua seruo. & econtra non nocet:ut C.an.ser.ex suo facto.l.ij.Sed fallit in multis.Primo q̃ quãdoque tenet de dolo:ut § de dolo.& eleganter.§.seruus pactionis.Secundò suprà de fideicõmiſſ.l.si purè.Tertiò supra de liber.lega.Aurelius.§.Stichũ.Quartò C.an seruus ex suo facto.l. pimissæ. Quintò suprà de negotiis gest.ei actum.& l.fi.§.Sæuola.scilicet quãdo est cõnexa administratio.Itẽ sexto suprà depositi,si apud filium.sed ibi ex posteriore detentione. Septimo in maleficiis:ut instit.de noxa.§.omnes.Octauò suprà de dot.prælega.l.ij.§.per contrarium.

¶ Paulus li.lx.ad edict. L. CLXXXVII.†

NOn omne[a] quod licet, honestum est. ¶ In stipulationibus[b] id tempus spectatur quo contrahimus.

¶ Vlp.li.lxvj.ad edict. L. CLXXXVIII.†

NEmo uidetur[c] fraudare eos, qui sciunt & consentiunt.

¶ Paulus lib.v ad edict. L. CLXXXIX.†

QVod q̃d[d] cũ seruus esset, egerit, proficere libero† facto non potest.

¶ Caius li xxiiij.ad edict.,puin. L. CXC.†

SEmper[e] generalibus specialia insunt.

¶ Paulus breuium† LEX CXCI.†

CVius effectus[f] omnibus ꝓdest, eius & partes ad uniuersos† pertinent.

¶ Vlpianus lib.lxvij† L CXCII.†

EX,qua[g] persona quis lucrum capit, eius factum præstare debet.

¶ Idem li.lxviij.ad edi. L. CXCIII.†

PAremh esse cõditionẽ oportet eius qui quid possideat, vel habeat, æq; eius cui[i] dolo malo factum sit,quòd minùs possideret vel haberet.

¶ Paul.li.lxiiij.ad edic. L. CXCIIII.†

NEmo damnum[i] facit, nisi qui id facit quod facere ius non habet.

¶ Vlpianus li.lxix.ad edi. L. CXCV.†

HOc iure[k] vtimur, vt quicquid omnino per vim fit, aut in uis publicæ, aut in vis priuatæ crimẽ incidat. ¶ Deiecit† qui vel iussit,vel mandauit, vel ratum habuit. Rati enim habitio mandato comparatur† ¶ In cõtractibus,[m] quibus doli præstatio vel bona fides inest, hæres insolidum tenetur.

Semper.§ Pone.vt no.§.eo.l in toto.& facit pro P. ꝙ exceptiones sunt de regula.tu contra.§.eo.l.j.

f CVius effectus.§ Emolumentum fundi pecuniarium & cætera rerum rerum prodest ei qui in fundo dñium habet.Si igitur,ipse decessit pluribus hæredibus relictis,partes eius emolumenti pertinẽt ad vniuersos hæredes, id est ad singulos pro ea parte qua sunt hæredes.& ita secundum B. q.d.vtilitas fundi, quæ est effectus dominij,pdest omnibus hæredib. ergo & dominium pertinet ad omnes . loco sumpto ab effectu. sic C.de sum.trinti.l.iij.ibi, igitur si clericus &c. & secundum hoc cuius & eius,ad fundi dominiũ referuntur. aliter secũdum Io.si absentes defenduntur, uel eorum negotia administrentur, quis est effectus? utique hic, quia indefensi non condemnabuntur: actores in pos. non mittentur : & alij casus similes: ut §. de negot.gest.l.j. effectus ergo iste prodest omnibus,id est ad publicã utilitatem:ut §.de procur.seruum.§. publicè. & partes eius effectus, scilicet si aliquorũ negotium geratur singulariter, utputa Titij & Sempronij,pertinet ét ad vniuersos,id est vniuersorum utilitatem spectare uidetur.uel pone ut instit.de iis qui sunt sui uel alie.iur.§.pe. quia expedit omnibus , id est reipubli.ne quis re sua malè utatur.& hoc principaliter.secundario autem hoc expedit singulis.Accur.

g EX qua.§ Pone in institore:ut §. de instit.l.j.in prin.Item §.si quis omiſ.cauſ.test.si non solus.in prin.item §.de aqua plu.arc.si tertius.§.fi.Sed fallit,quia q̃q; ex alicuius persona habemus lucrũ , nõ damnum:ut §.de neg.gest.l.si negotia absentis . Item si unus solus ex socijs admisit socium,alij qui non admiserunt,sentiunt lucrum ex persona illius qui est admissus per eũ q̃ admisit,nõ tñ ipsi cum assumpto h communicant̃ suum lucrum:ut §.pro soc.l. & quicquid.

h PArem. § Dic ut §.eo.qui dolo.

i NEmo damnum.§ Pone in magistratu qui dedit dãnum alicui contumaci,non tenetur:ut §.de iniur.l.iniuriarũ.§.is qui. & §.seq.& §.ad lc.Aquil.l.quẽadmodum. §.si quid tñ.Item pone,si quis dedit damnũ,cum aliter se tueri non posset.nõ ut dare damnum:ut §. ad leg.Aquil.scientiam.§.qui cum aliter . verè tñ damnum dat,quia damnum à diminutione dicitur:ut §. de dam. infect. l.iij. Item pone C.ad leg.Iul.de adult. Gracchus.& §.de uerb.obli.qui seruum.

k HOciure. § Vis alia publica,ut cum armis,alia priuata, ut sine armis.de prima est pœna deportatio,& omnium bonorũ amissio:de secunda relegatio cũ amissione tertiæ partis omniũ bonorũ : ut instit.de interdi.§.qui ante.& de publi.iudi.§.item lex Iulia.

l ¶ Deiecit.§ Pone:ut §.de ui & ui ar.l.j.§.deiecisse.& § quoties.& §.sed cum quis.quod aũt dicitur de ratihabitione, intellige ita dictũ esse,si meo nomine deiecerat,non alias:ut §.de neg.gest. si pupilli.§. sed & si ego.& de preca.si seruus.sed an idem in cæteris delictis meo noie cõmissis,ut possim ratum habere,& tenear? quidam non, & in hoc speciale,quia possessio uiolenta ad me peruenit.sed dicas idẽ in oibus:quia lex gñaliter dicit:ut §.de ui & ui ar.l.j.§.sed & si quis. i fi. ergo gñaliter intelligenda est:ut §.de leg.prætian.contra tab.bo.pos. l.i.§.generaliter.quæ modo per alium possunt fieri.in adulterio autẽ secus.Item quod dicit,cõparari mandato:nõ tñ ut agatur mandato.ut no. §.eo.semper.nisi in casu:ut §.quod iussu.l.j.§. si ratum.ubi inducitur quod iussu.Itẽ quod dicit ratihabitio &c.fallit in casib.ut no.§.de iis qui no.infa.l.quod ergo.in prin.& facit §.de iniur.nõ solum. in prin. & §.eo.l.is damnum.& C.ad Maced.l.fi.

m ¶ In contractibus. § In contractib.debet abesse dolus,& bona fides adesse:ut C.de act.& obli.l.bonam fidẽ.sed & hoc modo nõ sufficit:imò uenit culpa q̃q; lata,quandoq; leuis , q̃que leuissima : ut §.eo.contractus.si ergo defunctus fecerit cõtra in aliquo de pdictis , tenetur hæres ut ipse defunctus tenebať ét ex dolo defuncti , ex quo est cõmissus in contractu:licet secus sit extra contractũ quando non tenetur nisi inquantũ ad eũ peruenit:ut §.depositi.l.si hoiem.§. datur. & §.de act.& obli.ex depositi.sed licet hæres teneatur regulariter ut defunctus,fallit tñ in casib.ut cum dolus testatoris dedit causam contractui,& ad hñdẽ doloſi nõ peruenit:ut instit.de perp.& tẽp.ac.§.aliquando.

† Concor. tex.i regula ratihabitione.eo.tilib.vj.et in c. post cessionẽ,p gl. ibi not.extra de octatio.

Hæres an et qualiter ex defuncti contractib. teneat.

quando.Item fallit in actione in factum , quæ dat contra mensorẽ: ut §.fi men. fal.mo.dixe.l.3.§.pen.in fin. Item in actione trib. ut §.de tribu. illud.§.pen.in fi.Item in act. ex stipu. competente pro iudicio sisti pro eo,quod quis conueniebatur in iure:ut §.fi qs cautio.l. si eũ. §.qui iniuriarum. Item fallit si interueniat cõfusio, ut quia creditor debitori successit:ut C.de hęre.actio.l.j.Itẽ fallit §. quod fal. tuto. auth.l. huius actionis.

¶ Paulus libro Ixv.ad edictum.
LEX CXCVI.†

FErè[a] quibuscũq; modis obligamur,ijsdem in contrarium actis liberamur:quum quibus modis acquirimus, ijsdem in contrarium actis amittimus. Vt igitur nulla possessio acquiri nisi animo & corpore potest, ita nulla amittitur nisi in qua utrunque in contrarium actum est.

¶ Vlpianus libro Ixx.ad edictum.
LEX CXCVII.†

CVm par delictum[b] est duorum,semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa:sicut fit,cùm de dolo excipitur petitoris. neque enim datur talis replicatio petitorij, Aut si rei quoque in ea re dolo actum sit.

¶ Illi[c] debet permitti pœnam petere,qui in ipsam non incidit.

¶ Paulus libro 76.ad edictum.
LEX CXCVIII.†

FActum[d] cuique suũ,non aduersario suo nocere debet.

¶ Non uidetur[e] uim facere, qui iure suo utitur,& ordinaria actione experit. ¶ In pœnalib.[f] cau sis benignius interpretandũ est.

¶ Vlpianus libro 70.ad edictum.
LEX CXCIX.†

INuitus[g] nemo rẽ cogit̃ defendere. ¶ Cui damus[h] actionẽ† nu militari ablata.nam & ho: põt fieri:ut §.de rei uen.qui restituere. Rñ.non poterit ptendere uenditor iniuriam emptori factã quò minus de euictione teneat,fuste enim euictus est,ut hic. uel pone in eo qui ,pmisit se non facturũ uim alicui.nã si rei uend.intendat , & manu militari auferat, non vr̃ uim facere ut ob hoc ex stipulatione teneatur,ut hic.Item põt opponi in creditore, ut C.de pign.l.3.

f ¶ In pœnalibus.§in delict̃ pro quib.pœna corporalis uel pecuniaria solet imponi: interpretamur in dubio non delictum,ut §.pro soc.l.merito.Itẽ si is cui furtũ est factũ,deduxit furẽ ad pfectum uigilum,in dubio vr̃ pœnam furti remisisse:ut §.de fur.interdũ. §. quiſ furẽ.Item qui adulterũ nocte occidit , minus punit:quia nox & dolus minus interpretantur delinquere, ut C. de adul. Gracchus.Itẽ si duo iudices ordinarij , unus de puniendo,alter de absoluendo tulit sniam,interpretamur absolutoriam magis ualere,ut §. de iud. interpares.Item si unus iudex condemnauit accusatũ le. Iul.de ui,quia dixit,uim fecisti,de priuata intelligiť.quia in pœnis mitiores esse debemus,ut §.de pę. si pręses,& l. pen. Item si tutor accusatur de suspecto,si remoueatur,præsumit̃ in dubio p̃ culpã , non propter dolũ remotus,ut §.de suspe.tuto.hæc enim.§.j.& sic non est infamis,ut instit.de suspe.tu.§.suspecti.& facit §.eo.ea quæ.§. in rem.

g INuitus.§ Pone ut C.de procu.inuitus.& diſtingue cum quæritan quis teneatur defendere alium.uel ad aliquid quia nõ defendit,distingue . quia aut interuenit mandatũ, aũt nõ. si nõ interuenit mandatũ,aut præstita est cautio de defensione,aut nõ. si est præstita, aut de defensione rei,qd̃ est ,ũ promittit iudi.sol.aut de defensione actoris.si de defensione rei ab ipso defensore,nõ cogit̃ præcisè, sed stipulatio cõmittit̃,ut §.de procu.inuitus.§.fi.& l.seq.in prin. & §.Sabinus.nisi iusta cã interuenerit , ut ibi dr̃. Si aũt præstita est ab ipso reo,aut uolente defensore:uel nõ ignoratẽ,& cogit̃ pcisè.aut nolẽte uel ignorante,& non cogit̃,sed stipulatio cõmittit̃,ut §.de proc.si defunctus.finaũt à procuratore actoris est satisdatũ de defendendo pcisè,cogit̃,ut §.de procu.sed & hæ.§.defendere.finaũt nulla est pstita ab aliquo cautio,nemo cogit̃ defendere,ut hic,& C.de procu. inuitus.in fi.& §.de procu.filiusfa.§.inuitus.& l.inuitus. in fi.si uerò mandatũ interuenit:eadẽ distinctio adhibenda est q̃ dicta est , hoc addito,ut ét si non fuerit satisdatio præstita,teneať dño qui eum dedit,qui vr̃ mandasse de satisdando:ut §.de procu.l.ad rem.& l.ad legatum.ubicunq; aũt dixi quem teneri ad defensionẽ ,uel pp defensionem:ibidem iusta cã interueniente ad neutrum teneť.l.nec defendere.nec stipulatio committit̃,eo saluo,ut si res sit̃ pe peritura , teneatur usque ad litem contest.ut §.de procu.sed etiam.

h ¶ Cui damus.§ ei qui ad non modicum tps conducit solum alienum ut superficie imponat,dať utilis rei uen.ét contra dominũ,multò magis ergo habet excep. si à dño conueniať.ut §.de superfi. l.j. §. quod aũt prætor.Sed op.qui emit à non dño,nonne hét act.pu. contra oẽs præterquam contra dñm,nec tñ hét exce.contra dñm ut §.de pu.l.pe.& fi:Rñ.h. d.qñ contra aliquẽ hét ac multò magis contra eũdem habet exce.sed pu.non habet contra dominũ. & sic nec excep. Hæc aũt règula fallit C.loca.si quis conductionis. & in auth. de tri. & semiſ.§.illud quoq;.itẽ in omnib.iudicijs possessorijs:ut §.quo.le. l.j.in prin.uel distinguiť utrũ ille q̃ conuenit,in promptu habeat ꝓbationes sui iuris,siue de possessione, siue de proprietate, nec ne. tunc nõ teneať restituere,an non,& tunc teneť restituere.ar.§.ad exhi.l. 3 §. ibidẽ. & §.ad Treb.ille à quo.§.fi de testõ.& ut in possessorio.si is à quo & C.de compẽ.l.fi.& §.de Carb.edi.l. 3 .§. cæterum.quæ in possessorio loquiť.Hoc aũt fallit in quodã possessorio,ubi ét si uelit incontinenti probare de suo iure,nõ auditur,ut in auth. de trien. & semiſ.§. illud.

Defendere alium an quis teneatur.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cum quis.§ pone:ut ſ.de itine.actuq́ue pri.l.3.§.ſi quis ab authore.Item ut ſ.pro emp.l.ij.§.ſi defunctus. Item ſ. quę in fraudem credi.qui a debitore.& plene not.ſ.eo.quod ipſis.

b ¶ Plerunque.§ Hæc regula eſt expoſita ſ.eo.l.nemo plus iuris.ſed & poteſt poni ſ.pro emp.l.ij.§.emptori. Plerunque autem iō dicit, quia ſi emptor hēat malam fidem,non uſucapit. licet auctor bonam fidem habuerit:ut ſ.pro emp.l.ij.§.ſi eam rem. Item quod dicit defendendum, dic ut C.de euict.emptori. & facit ſ.de acquirer.do. traditio.

c ¶ Quod cuiq;.§ Dic ut ſ.eod.l.Cuiuito. Sed opp.priuilegium ſportularum minorum datur etiam clericis inuitis,cum præcipiatur executoribus vt non accipiant:& ſic ſuo priuilegio non poſſunt renuntiare:ut C.de epiſco.& cle. omnes qui. §.executorib. & C. de ſpor.l.omnibus. ſed dicas,q̄ dare poſſunt,ſed illi non accipere. & ſic honeſtē datur, non honeſtē accipitur. ecōtra eſt in meretrice , quæ honeſtē accipit , ex quo eſt meretrix : ſed turpiter datur.ut ſupra de condi.ob turp.cauſam.idem eſt.§.ſed q̄ meretrici. Accur.

¶ Dea.§ Si ſeruus dominoiu bente delinquat:ſi quidem in atrocibus ei paruerit:licet non excuſetur, minus tamen puniatur:ut C.ad legem Iul.de uiſ.ſeruos. finautem in nō atrocibus, nullum eſt ſerui delictum:& ſic non tenetur:ut ſ.de actio.& obligā.ſeruus . & hoc etiam dicitur de his in apoſtolo: Serui eſtote ſubditi dominis ueſtris: non tantum bonis & modeſtis: ſed etiam dyſcolis,id eſt diſcordantibus à fide catholica. Sed q̄ ſunt atrociora? vī q̄ illa quæ deſcendunt à lege xij.tabu.ut ſ.de noxa.l.ij.§.j.ſed illud per Iul.poſtea ibi corrigitur.unde dic modicæ rei furtum,item modicum damnum dicuntur non atrociora.at magnæ rei furtum ſiue damnum,item homicidia,adulteria , & omnia capitalia crimina dicuntur atrociora:ut ſupra de incen.rui.nau. Pædius. §. j. Azo.pone etiam exemplum de non atrocibus ut ſup.à,de iis qui not. in fa.liberorum.§.fi.& facit ſ.eo.is damnum.& ſ.re.amo.ſi mulier.§.ſi mulier.§.ſi ſeruus. Accur.

e ¶ Semper.§ Dic ut ſ.eo.qui dolo.& l.parem.ſed arg.contra.ſ.ſi q̄s omiſ.cā reſt.l.3.in fi.item quod dicit habeedus &c. ſed non omnino: quia alter directa,alter utili tenetur:ut ſ.de noxa.electio.§.ſi is quę.

f ¶ In contractib.§ Pone:ut ſ.eo.hoc iure.§.fi.Sed contra inſtit. de perpe.& tempo.actio.§. aliquando . ubi non tenetur hæres ex dolo defuncti.ſed ibi dedit cām contractui:hic fuit incidens . Item quod dicit hęredes teneri pro hæreditaria parte:fallit quandoq;. Primo, ſi hēt unus hæredum facultatē totius rei reſtituendę:ut ſ.commo.l.3.§.hæres.Secundò,cum agitur ex pollicitatione:ut ſ.de pollicita.l. ex pollicitatione.Tertio pro funeris impenſa:ut C.de relig.l.veluti. Quartò in alimentis:ut ſ.de ali.leg.l.3.Quintò, quando ab uno hæredum maritus legauit uxori animo cōpenſandi quæ in dotem ab ea habebat ſi ipſa non legatum,ſed dotem uult,ille ſolus conuenietur:ut ſ.de leg.j.cum ab uno.Sexto in illis caſib.in quib.tenent hęredes inſolidum:ut ſ.depoſi.ſi duo. & de iur.obl.l.ij.§.j. Accur.

g ¶ Conueniatur.§ aliàs condemnetur,aliàs partiatur.

h ¶ Vōties.§ Dic captione.i. iniquitate.& pone ſi impuberi mo ueatur qō ſtatus.malum eſt præcipitari,& ſic ſine firmo cōſilio conſtitutum in alienam ſeruitutem redigi . & econtra malū eſt eum mitti in bonorū poſſeſſionē:& aliqua fortè aliena apparebunt: ſed hoc eſt minus malum, & ſic eligendum:ut ſ.de Carb.edict.l.3.§. duæ aūt.& C.de Carb. edict.l. 2. & hoc fiet ex Carb. ſi fiat qō ſtatus & bonorū.ſed ſi ſtatus tm̄,tunc ex conſtitutionib.ut ſ.de Carbo.edi. l.3.§.j. Vel pone:mandaſti mihi ut tibi emerem Stichū,quem ignorabas furē.hic fecit mihi furtū. iniquū eſt teneri te ultra quàm ſeruus aleat:ut inſti.de noxa.§.ſumma. econtra iniquius eſt officium meū mihi eſſe dānoſum:ideoq; mihi ſolidū teneris:ut ſ.de fur.ſi ſeruus. §.quod uero ad mādati. ſed & pōt poni ubicunq; dī,q̄ aliquid eſt æquius æquo:uel iniquius iniquo:nt ſ.depoſi.bona fides.& C.de pcur. exigendi.& de pac.conuen.l.hac gñali.& ſ.de uulg. ſubſt.l. filius qui pſi.& de doli.excep.ſi procurator.& de of.proconſ.l. obſeruare.§. hi. & l.nec q̄ .equā.§. ſane.& facit in auth.q̄b.mo.na.eſſi.ſui. cir. prin.

i ¶ Omnia.] Si pater in teſtamento prēteriit filium in prāte conſtitutum, inutiliter teſtabit. adeo ut ſi uiuo patre moritur, nō iō ualet:ut inſtitu. de exhære.lib.in prin. Itē pone in eo q̄ legauit mihi rē meā non.n.ualet,licet poſtea alienem:ut ſupra de leg.j. cætera.§.i.nec ob.ſupra de reg.Ca.li.§. fi. ubi confirmat quia ibi uiuo teſtōre alienauit : hic poſt ēortem. Itē pone inſtitu.de leg. §. an ſeruo cætera dic ut ſ. eod.quod in initio.

k ¶ Omnis definitio.§ Eſt oratio ſubſtantiam cuiuſque rei ſignificans ſecundū Bohetium.ſed hic dicitur pluriū rerum breuiter ſiue ſummatim ſub regula facta traditio. Huiuſmodi autem definitiones ſunt periculoſæ: quia patiuntur exceptionem , & uerecundiam plerunq; faciūt alleganti regulā , ſed ſtet firmus regulę,ueluti Bononienſi Caroicio:licet aliqui capiāt de eius cuſtodibus: & & licet aliqui caſus à regulis ſubtrahantur: & rndeat ſpeciale. & ſic regula erit firma in aliis : ut in auth. de non ſtrenan. §. ut autē.licet uideātur eſſe falſa: ut ſ.de reg. Cat. l.j.& ſ.eo.l.i. ſed illud uerum eſt in excepta tis.Idem ideo dicit pa rū, quia quædam ſunt quę exceptiones non patiūtur:primo quia liber homo nō uſucapit: ut ſ. de uſuca.l. uſucapio. & inſti.de uſuca.§ ſed aliqñ . Item mulier quę in rem ſuam intercedit,non iuuatur Velleiani.ut ſ.ad Velleia. aliquando.Item ſi decipiat:ut ſ.ad Velle. ſi decipiendi. Itē bon.poſ.ſ tabu.non habet locū ad teſtamenta mulierum:ut ſ. de contra tab.illud.§.ad teſtamenta. Itē minor xiiij.an.poteſt teſtari.ut C. qñ.puoc. non eſt ne.l.ij Item ſtipulatio liberi hominis uel rei ſacrę ut deſ,nō ualet. inſti.de inuti.ſtip.in prin.& §. j. Itē ſepulchrū uendicare iure dominij nullus poteſt,nec in alium dominium transferre. ut C. de reli.l.ſi ſepulchrū . &l.ij.in fi.item nemo poteſt plus grauari noīe legati,quam ſibi relinquitur:ut ſ.ad Trebel .l.j.§.fi. & multa alia ſunt. quæ non patiuntur exceptionem. ſed hęc regula tm̄ intelligitur de his regulis,ſeu diffinitionibus,quæ ſuper hoc tit.poſitę ſunt.

l ¶ Vod quis.§ Si duo ſunt ſocij omnium bonorū:& unus cum abeſſet, fuit damnatus a,iudice ex cōtractu pro ſocio qui erat abſoluēdus ſi ueniſſet:uel etiā pro ſuo delicto,furto ſcilicet uel alio fuit damnatus,nō recuperat de cōmuni:ut ſ. pro ſoc.cū duobus. §. fi.& l.ſeq. Vel pone in eo qui tranſiuit per locū uſi non erat publicū iter uel priuatum: & ramus cecidit ſuper eum nō agit Aquil. ut ſup. ad leg.Aquil.ſi putator Item pone ſ.fa.ercif.inter cohæredes. §. q̄d ex facto.item ſ.de inſtit.ſed & ſi quis.in fin.item C.de fideicō.lib.l. ſi quis in teſtamento.item ſupra quod quiſque iur.l.iij.§.ſi is.

m ¶ Minus.§ Licet quantum ad iuris intellectum qui actionē hēt rem habere uideat ut ſ.e. qui act.tamen quantum ad executiones factorum ſepe eſt aliter nam euentus executionis: & ſnię eſt incertus: & conſideranda eſt mora quę datur indicatis.itē ſumptus in ferendo faciendi:ut ſupra de pœ quod debetur.item & quantum ad ſatiſdationem de iudicio ſiſti non uidetur habere rem qui habet actionem ut ſ.qui ſatiſd.cog.ſciendum. §.fundum. & §.diuerſa.

n ¶ Plerunque.§ Si quid fiſco obligaui ſub hac cōd. ut ſi pecunia non ſit ſoluta certa die,liceat ei uēdere:licet poſſit abire res à me pecunia non,ſoluta, quia fiſcus uendet: interim tñ eſt mea , & uendicare & alienare. & ſeruitutem imponere poſſum . Quod ergo dicit plerunque.ideo dicit,quia q̄ſque uidemur nō hře q̄d ſic habemus ut a nobis poſſit auelli ut ſ.de leg.j.non quocunq;. & ſ.de ſolutiam.& C. communia de l.l.fina.§.ſed quia. Itē q̄d ſubiicit etiā &c. q.d.non ſolum ea quę pure poſſidemus.ut in d.§.ſed quia.itē q̄ dicit uendicare,dic etiam & condicere condictione furtiua ſi interim ſurripiat:ut ſ. de condi.fur.l.ſi ſeruus.itē & furti agere. ut ſ. de fur.ſi,quis uxori.§.fi.& ad idem ſ.de rei uend.non ſō item quod dicit interdum,ideo dicit quia quandoq; non uēdicamus nec alienamus. ſed forte fiſcus iam legitime alienauit,& ſic dominiū tranſtulit.ut inſtitu.qui. alie. licet.§.j.item q̄ dicit alienare,ſcilicet cū ſua cauſa:ut C. de diſtrac.pig.ſi debitor.item q̄d de ſeruitute dicit ſ.quemadmodum ſerui.amit.is cui.§. hęres.Et id quod ac l. dī eſt quandocūq; rē mihi deas ex ☉ctu aliquo,& anteq̄ tradas poſſis hoc facere:ar.ſup. de

¶ Flo.poſſent.

¶ Fl. Idem lib.9.ex uariis lectionib.

¶ Vlpianus lib.1.ad legem Iuliā & papiam

¶ Concor. tex.in c.cū inter.extr. de reiud.

¶ Fl. Paul. lib.7. ad le. Iuliam & papiam.

¶ Fl.deeſt, nūn.

¶ Fl.cuique pro eo.

¶ .17.

¶ Fl. deeſt in iis.

¶ Fl. ſi uel dominis,uī his q̄ uice.

¶ Fl. deeſt, ad eos.

¶ Fl. deeſt, cōueniunt.

¶ Fl.Iauolenus li.7. epiſtularū. fol. 200. uide Ant. Auguſt. libr.j.c.i. circa mediū.

¶ Not. q̄d in obſcuris ſemper eſt interpretatio ſienda ut nulli ſit captioſa & onerioſa cō co. in c.cū dilectus extra de cōſue.in c.cū olim.e. tit. Definitio quid ſit.

¶ Fl. initiū quoque .

¶ Fl. 202.

¶ Fl. parū.

¶ Fl. Idē li. xij. epiſtularum.

¶ Fl. Pōp. li. 8. ad Q. Mutium.

¶ Fl. manu ſcrip. ſentit ſibi imputare debet, & non intelligit

¶ Fl. idem li.28.ad Q. Mutium.

¶ Fl. Idē li. 29. ad Q. Mutium.

¶ Fl. q̄ nobis abire poſſint,ꝓinde.

a Adde ad hāc q̄ Anto. Cor. in ſing.ſuis , i ver. appellatio. ii. in cip.idēoperaē. & q̄d no. i l.poſt contractū. in apoſt. in uel. condē natio ſecuta.ſ. de do.

de contrahen.emp.ſi ſcien. Sed q̄d dices in legatis ſub conditione relictis.nunquid conditione pendente poterunt alienari. Reſpon. utiq; ut ſ. de uſufructu.liber.generaliter.§.quoties. & de leg.ſeruo. §.i.& ad Treb.l.Marcellus.§ res quę.niſi in caſu. ut ſ.q. & a quib generaliter. §.i.& ideo illud,q̄ a libertas difficilius reuocatur.& ideo difficilius datur.hodie tamen uidetur contra , ſcilicet ut nunquam poſſit alienari res legata ſub conditione. q̄ dic ut C.con de leg. l. fi. §.ſinautem.

a Vre naturę.] Si pupillus mutuam acceperit pecuniam,& locupletior ex ea factus ſolu uat,non repetet nec eni æquum eſt cum locupletari cum alterius damno ut ſupra de condi.inde.l. nam natura. §. pec. &l. ſequen.Item pone. ut C. de uſucapion.pro empt. l.fina & C. de epiſcop. & cleri.ſi quis presbyter.Item pone ut ſup. de ut ſ.de petit.hęre. plane.Hæc autem regula fallit in uſucap. & præſcri. quę auferunt præſcribendi cōuodum cum alterius damno. Itē in expenſis in alienā rē factis:ut ſup. de do exce.l.Paul. Item C. de non nu. pe.in contractib.fed prædictis & ſimilibus oppoſitionib. reſpondeas: quia licet fiat cum alienæ iactura,tamen non fit cum alienæ iniuria:cū fiat legum authoritate.

b ¶ Es iudicata.§ Habetur pro ueritate inter litigantes. ut ac.& excep.pariat.non q̄ faciat ius.ut ſup.de eond. ideb. Inſtan. Item quo ad quoſdam patientes de quib.habes quatuor exempla ut ſup. de re iud.ſæpe.Item quandoque quo ad omnes , vt q̄ ſententia facit ius: quod eſt in cāſibus,vt ſ. de ſta.ho. ingenuum.& de libe.agn.l.j in fi.& l. ſeq.Item pone,ſi querela inofficioſi teſtamenti:vt ſ. de inoffi. teſta.Papinianus.§ ulti. Item ꝑdicta vera q̄ſi poteſt retractari vel q̄ nulla eſt: vt C.q̄ſi prouoc.non eſt neceſſ.l.j.& ij. uel aliquo modo reſcindi quod dic per exempla:vt ſ. de iureiuran.l.admonendi. & C.ſi ex fal.inſtit.per totum.& ſ.de dolo.cum a te.& C.de procu. licet.& de aduo.di.iudi.l.j. & ſ. de iure fiſ.ſi fiſcus.& l.3.§.diuus.& C.de iur.& facti ignoran.l j & ꝑ totum.& ſ.de re iudi.Imperatores.& ſ.de quæſtio. l.j.§. fin. & de pœnis,diui fratres.§ j. Prædictis autem caſibus non hř pro ueritate etiam quo ad effectum ex quo erat reciſa. Illud autem erat quæſtionis, an dicatur res iudicata quando adhuc poteſt appellari. ª dicunt quidam q̄d non:ut arg.ſ.de condi.indebi.elegātes.§.ſi quis. Sed dic contra per eādem l.& per l.C.de appell.litigatoribus.Non tamen habetur ꝑ ueritate niſi tranſeat in rem iudicatam. Item iuſurandū habetur pro ueritate:ut ſ. de iureiuran.ſed & ſi poſſeſſori.§. ſi iurauero. Accur.

c ¶ Non poteſt.§ Pone ut ſ.de ſuis.& legi.nulla.Itē pone q̄ Titio legauit uſumfru.ſeruū.& cum ad eum deſineret pertinere , legauit ei libertatem.ſi Titius non habuerit,uel quia prædeceſſit , uel q̄a non ſint.† & ideo quod fiſco obligamus,& vēdicare interdum,& alienare & ſeruitutem prædio imponere poſſumus.

¶ Idem.† LEX CCVII.

IVre naturæ æquum eſt neminem cum alterius detrimento & iniuria fieri locupletiorem.

¶ Idem.† LEX CCVIII.

REs † iudicata, ᵇ pro veritate accipitur.

¶ Paulus.† LEX CCIX.

NOn poteſt ᶜ videri deſiiſſe habere, qui nunquam habuit.

¶ Vlpianus.† LEX CCX.

SEruitutem ᵈ mortalitati ferè comparamus.

¶ Licinius Rufinus.† LEX CCXL.

QVę ab initio ᵉ inutilis fuit inſtitutio, temporis † tractu conualeſcere non poteſt.

¶ Paulus lib.69.ad edic. L. CCXI.

SEruus, ᶠ reipublicæ cauſa abeſſe non poteſt.

FINIS.

quod non habetur.ut ſ.de enictio.l.fin. & facit ſ.eod. non uidetur rem amittere.& dic ut ibi. Accur.

d SEruitutem.§ Si quis fiat ſeruus,pro mortuo habetur. nam teſtamētū facere non ꝑt, nec eſſe teſtis,uel iudex, uel arbiter:ut ſupra de teſta.ſi filius.& l.qui teſtamento.§.ſeruus. & C.de teſta. l. quoniā. & ſ.de arbi.parui.§.ſi in ſeruum.& de iudi.cum prætor. Item matrimonii ſoluitur:vt in auth.de nup.§.ſed etiam captiuitatis. Ferè autem ideo dicit.quia ſi fiat ſeruus hoſtiū, & redeat nec captus uidetur. Vel forte ꝑ pete ea,q̄ diximus ſ.eo.q̄d attinet.Item facit ſ.de cōd. & demon.inter diem.in fi.& de do.inter vir.& uxo.cum hic.§ ſi donator. Accur.

e QVæ ab initio.§ Si impubes uel furioſus teſtetur non uſtet. licet pubes uel ſane mentis poſtea factus ſuerit.ut inſt.qui teſta face.poſſ.§.præterea.Sed contra ſ.de hære.inſt.qui ſoluendo.ſed ibi fauore libertatis.Item contra ſ.de teſta.mili.l.neq. alias 3. ſed ibi militię fauore,& eodem modo ad alias in c.eit l.Tribunus. §. i.& l. ſi filius familias.§.i.Item contra ſ.de lega.3.l.i. §.i. Sol. ibi in fideicomiſſo. hic in inſtitutione.Item contra ſ. de acq.hæ.ſi ſeruus eius q̄ſ.ſed ibi quādo per alium quis ſit hæres,hic quādo ꝑ ſe.Item facit ſup.de actio. & obli. ſi obligationum in fere §.placeat.Sed ar. contra.ſup.de ritu. nup.l ſi q̄s i ſenatorio.cætera die ut ſup.e.quod in initio. Accur.

f SEruus.§ Si q̄s ſeruus,in iudicio ſiſti promiſerit ſub pœna, ſi ſine exceptionibus ytitur quibus ſi,pro libero fideiuſſor uteretur:ꝑ terquam ſi dicatur ab ſuiſſe cauſa reipub. quia ſeruus reipublicæ cauſa abeſſe non poteſt:ut ſup.ſi q̄s caut.l. ſi quis ſeruū. & l.ſi is. Qui autem dicantur cauſa reipub.abeſſe.habes ſup.ex quib.cau.ma l.qui mittuntur.& pluribus aliis in eod.tit.& ſup.de iure immunita.l.ſemper. § negotiatores.Ab hac lege excipe ſi communis error interueniat, ut ſup. de offic.prætо. Barbarius. Accur.

Hæc eſt lex tertia ſ Tituli de via publ. & iti. quæ ex archetypis à Gregorio Haloandro eſt reſtituta, cum ſua expoſitione.

Ἐκ τῶν ἀσυμπλόκων μονοβίβλου τῶ Γαϊανοῦ.

Οἱ ἀσυμπλοκοὶ ἐπιμελήσονται † τῆς τῶν ὁδῶν κοινῶν † ἔργων, ὅπως μὴ χαλεπὸν ᾖ καὶ ἄπορον τὰ ὀχήματα μὴ διάγειν τὰς ὁλκάς. καὶ γὰρ συμβαίνει ὥσπερ ἐπὶ † ὁδῶν. ¶ Ἐπιμελήσονται δὲ † ὅλων, καὶ ὑπὸ πάντα ἀγόντων † ὧν † ἀλλοῦ † ἀεὶ τὰς ὁλκὰς, ἢ ἐν τῶν ὁδῶν ῥεόντων, σφαλερὸν ὄντων ἵνα ὡς δι' ὀλίγου † ὁδεύωσι † ὁλκάδες, καὶ ὑπὸ πάντα ἀγόντων. ἀλ' † ἐπὶ μὴ καθαιρῶσιν, μηδ' ὑπὸ τῶν ἀγόντων ὑπὸ † ἀστοῖς ἐν τῶν ὁδῶν μηδὲν. Εἰ δὲ μή, † ἐν ὅλος καὶ τοῦ ἐν τυχόντος ἀλλὰ † μαστιγοῦσθαι. ὁδὸ δὲ † ἑτέρᾳ ὑπὸ πάντα ἀγόντων † ὧν † ἀστοῖς ὑπὸ τῶν ἀγόντων. οἱ δ' ἀσυμπλοκοὶ ζημιούσθωσαν χρ† † νόμοι, καὶ τὸ γεγονὸς χθιζούσθωσαν. Ἐπισκάζειν δὲ τὰς ὁδοὺς τὰς δημοσίας χρ† † πάντα αὐτὸ οἰκίας ἕκαστον, καὶ τὰς ὑδρορροὰς ἐκκαθαίρειν τὰς ἐκ τῶ † ὑπαίθρια, καὶ † ἐπισκάζειν † τοῦ, ἐὰ μὴ κοινὴν ἀνάγκην † ἔχωσιν ἀνάγειν. † Ὅσοι δὲ † μὴ σάμενοι οἰκίαν, ἐὰν μὴ ἐπισκάζῃ † ἀφ' ἑαυτοῦ ἀναλογιζέσθωσαν τὰ ἀπὸ μιᾶ χρ† † μίωσιν. Ἐπιμελήσονται δὲ καὶ † ὅπως πρὸ † ἐργαστηρίων μηδὲν προκείμενον ᾖ, πλὴν ἐὰν κατ † † ἰμάτια † ὑγρᾷ, ἢ † τίνων πρόχειρα ἔχωσι † . † † †

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui,
TAM TEXTVS, QVAM GLOSARVM.

Domino. i. de domino. columna 1187. linea 64
Abducere, qui l. 1230 §. abduxisse.
Abest, qui in iu e non est. l. diez §. prætor. de dam. in fe. 35. in tex.
Abesse dicitur, q pro tricunali abest 2 6 . in tex. §. abesse.
Abesse iusta causa. l. si eum. in fi, de fideicommiss. l. ber. 211 in tex.
Abigei. 1257. §. abigei. in tex.
Abigere partum. 1349. in tex. l. diuus. de extraord. & 1339 in tex. & 1421. l. Cicero.
Abolitio. 1481. in tex. l senatus
Abolitio vbi fit. 1380. in tex. l. abolitio.
Abolitio unde petenda. 13 5. §. si quis.
Abolitio pœnę est temporaria coercitio. 1418 l. fratres. de pœnis.
Abortionis poculum dans, qualiter punitur. 1419. in tex. § qui abortionis.
Abiens. 156. in tex. §. siue.
Absens damnari nemo debet. l. i. de requi. in tex. 1384
Absens non nocet præsenti. l. j. de fideicom. liber. 216. in tex.
Absens varie dicitur. l. absentem. de uerb. signi. 1676. in marg.
Absentis bonis datur curator, nisi sit breui rediturus. 333. in marg.
Absenti non fit donatio causa mortis. 174. in marg.
sententia contra Absentem, an ualeat. 533. in marg.
Absoluere potest, qui condemnare potest. l. iij. de re iudic. 4 4.
Abstinere o dine. 1461. §. ergo.
¶ Acceptilatio. l. de accepti. 1080. in text.
Acceptilatio & Apocha, differunt. l. si accepto latum. de accepti. 1088 in tex.
Acceptilatio uerborum obligationem tollit. 1081. §. seruus.
Accepto rogare. 1090. l. pluribus. & 1081. §. seruus.
Accepto ferre non potest seruus creditoris. in verbo, Seruus.
Acceptor quatenus tenet. 562. in marg.
Acceptum fieri a as ferri. 1081. §. seruus.
Accessio. 804 & 805. §. accessio.
Accessione ex persona authoris qui utitur, eius dolum patitur. l 4. §. de authoris. de dol. ma. & me. excep. 769.
Accessor id est hd tutor 879 84
Accessor, id est mandator. 880. 35
Accessorium præcipitur cum principali, si ab initio inerat. l ii. l a secvs, in verbo, Principalis.
Accessorii fine principali esse non pot. 983. 80
Accide a non mutæ materiam. 330. §. apium. de acquir. rer. domi.
Accipere permittit qs ratione doni. 1362. lin. fin.
Accipiuntur quædam honestè, quæ honeste nõ petuntur. l. j. §. proinde. de var. & extraor. co. 1619. in tex.
Accipere sententiam contrariam. in uerbo, Contraria.
Accrescendi ius, an habeat locum in contractibus. 888 in marg.
Accusat quandoque fœmina. l. 3. ad leg. Iul. de adu. 1364.
Accusare plures prohibentur. 1382. 61
Accusetur de maiori damnatus capitaliter, ve eius executio differatur. in uerbo, Executio.
Accusans criminaliter qualiter libellare det. 1281. 58
Accusatus quando debet incarcerari. in verbo, Reus quando.
Accusatoris subscriptio, quibus uerbis fiat. 1279. 22
Accusatio quandoq; contra hęredes inchoari debet. 1369 84
Accusationem deferere dicitur, qui ab accusationis cõmutatione desistit. 1305. in marg.
Acerbus esse non debet pater in liberos. l. j. in fide libe. exhib. 609. in tex.
Acquiescere sententiæ. 1461. § propter.
Acquirit ne dño ignorãti fer. u. 408. 50.
Acquiritur nobis ignorantibus quibus ex causis ex ipsdem & fut. oso. l. si à furioso. de actio. & obli. 696. 85
Acquiritur nobis per seruum putatiuum, non per filium aut liberum hominem. l. iusto errore. de usucap. 441. in marg.
¶ Acquirere, iisdem modis res desinunt esse nostræ, quibus acquiruat. l. i. pro derelicto. 454.
Acquirere negligens, creditores non fraudat. l. qui autem. in prin. quæ in fraud. e. 554
Acquirendi species est obligatione alium liberare l. species. de accepti. 1082
necessaria ad Acquirendum, sunt necessaria ad perdendum. l quemadmodum. de acquirend. poss. 383
¶ Acta non possunt destrui sine consensu partium. l. acta. de re iud. 497. in summa.
Acta res inter alios aliis nõ pnidicat. 2181. in text. l. si cui. §. i. de accu. & l. sepe. de re. iu. 504
¶ Actio qu d 807. 81.
Actio id est accusatio. 1224. 59 & 1247. 83
Actio duplex ex edicto nautę caup. &c. 790
Actio ad exhibendum est arbitraria. 334. 65.
Actio ciuilis prætoria dici potest, 367. 84
Actio de peculio & tributoria, an tollantur actione. 800. 35
Actio directa & vtilis. 802. 62
Actio ex testamento quandoq; datur in duplũ. 789. 48
Actio in factum & ad interesse, simul possunt intentari. 818. in marg.
Actio in factum quare dicitur extraordinaria. 571. 67
Actio iniuriarum. an sit pœnalis 801. 84
Actio pœnalis una an aliam tollat. in verbo, Pœnalis.
Actio personalis & realis, possunt simul intentari. 1704. in marg.
Actio personalis quandoq; rei successorem sequitur. 580 78
Actio personalis quare sic dicta. 797. in marg.
Actio prœria & interdictũ, cõueniunt. 571. 81
Actio quandoq; non perpetuatur litis contest. 326. in marg. & glo.
Actio quandoq; pro replicatione. 1631 85
Actio quærit furioso multis cæsibus. 796 84
Actio vtilis, id est efficax. in uerbo, Vtilis.
Actio semel extincta reuiuiscere nõ potest, in uerbo, Obligatio.
Actio si cui datur, multo magis & exceptio. l. j. §. quod autem. de superfi. 642
Actiones duæ possunt simul proponi. 577. l. j. quorum lega.
Actionis in factum genera quatuor. 792. 77
Actionem pati. 1341. §. sed nec
Actione & expositione tueri se qs pot. 353. 71
Actiones, an sint cedendæ cõtra correum à creditore. 1052 84
Actiones confundi & misceri. 799
Actiones famosæ personales sunt. 802. 59
Actiones in rẽ, & psonã, differunt. 734. in tex.
Actiones plures, an simul proponere liceat. 725. 6.
Actiones prætoriæ, persecutoriæ, sunt ppetuæ: penales verò annales. 801. 3.
Actiones sunt annales, licet obligationes sint. de iure gen. in verbo, Obligationes.
Actiones sunt arma actoris 714 81.
Actis per iudicem factis vĩ consentire pars, si non contradicat. in verbo, Consentire.
Actor, id est administrator. 636. 76
Actor administrator. 772. 71
Actor, id est creditor. 551. 59
Actor est Caitaldio. 124 84
Actor in actis pluuiæ arcendæ probare debet. 1074
Actor sequitur forum rei. in verbo, Forum.
Actor si petat partem debiti, pót debitor opponere, quod petat totum. 760. in mar.
Actoris officium. 715. in tex. l. j. de excep.
Actoris forum, quandoq; sequitur reus. in verbo, Reus
Actuariæ naues. 1502. 71
Actus legitimi sex. 1713. in tex.
Actum agere. 250. in p. in tex § ab hæred.
Actum non notant verba legis. in ver. Legis.
¶ Addicere, id est vendere 457. 41
Addicere in diem, quid. 449. 82
Addici, id est dari in solutum 483. 10
Addictio. 1557. §. idem
Addicto in diem, quid. 449. in tex.
Adiectus solutioni nõ pot agere proprio nomine, sed alieno sic. 1253. in marg.
Adiecto si non quæratur, nec etiam non adiecto. 948. 72
Adimere arborem. 703. in tex.
Adire extraneorũ. est inisere suorũ. 1556 3
Adeundi se facultatem, quis dicitur præstare. 1455 §. adeundi. in tex.
Adita hæreditate iussus aliquid dare intra certum tempus à die mortis, non tenetur dare nisi a die aditæ hęreditatis. 263. in marg.
Ad legere, quid. 1578. in marg.
Administrare honor. est. 211 §. cum ita.
Admissa, id est maleficia. 1378. 12
Admissum, id est commissum. 1367. 61
Admittere, quid. 1154 in marg.
Admittere, id est delinquere. 1363. 35.
Admittio. l. si decem. de uer. oblig 847. in tex. & in l. ij. §. pe. s. de iudi.
Admoueri reum probationi. 1386 77
Admotare, id est reprehendere. 160
Aduersus edictum, id est prætorem prohibente. 601 63
Adulterium an committatur cum concubina. 1325. in marg.
Adulterium & stuprũ, differunt. l. inter. de adul. 1303. & l. stuprum. eo. tit. 1325. in tex.
Adulterum signum. 1360. ad leg. Cor.
Adulterum occidere, cur patri non marito liceat. l. nec in ea. §. sed qui. de adul. 1316
Aduocatus est. 478. in marg.
Aduocatus continetur nomine procuratoris. 1475. 62
Aduocatus, patronus, procurator, cognitor. 140. in marg.
Aduocari, qui. 1620. §. aduocatos.
¶ Affectasse tutelam quis dicatur. 1354. l. vxori.
Affectare tutelam non dicitur, qui est idoneus. l. vxori. ad leg. Cor. de fal. 1354.
Affectioni parentum parcitur. l. 4. in fi. de re mili. 1526
Affectione & Affectu carent pupillus & furiosus. l. j. §. fi furiosus. de acqui pos. 368. & l. j. §. hoc edictum. nevis fiat e. 583.
Affectus. Furtum non fit sine Affectu furandi. l. furtum. de vsucap. 439

Affectu

Tabula materiarum. ff. Noui.

Affectu non luxuria libertas danda. l. illud. de ma. vindic. col. 190.
Affectus punitur. 1356. 73.
Affectu iniuriãtis fit iniuria. l. illud. §. j. de iniur. 1220. in tex.
Affectionis grãtia donatio facta valet. l. j. de dona. 139. in tex.
Affinitas an sit cõstante matrimonio inter parentes viri, & vxoris, & quid soluto. ibi. 489. lin. 3.
Affirmatiua in negatiuam resoluitur. 1225.
¶ Agere, i. actu vti. 125.
Agere. i. accusare. 1314. lin. 4.
Agere. i. administrare. 551. 68.
Agere. i. ducere. 664. 14.
Non magis cũ his quos in potestate habemus, quàm nobiscum agere possumus. l. nec cũ. de fur. 1144. in tex.
Agere quandoque id est, succumbere. 818.
Agere quis an compellatur. 598. in mar.
Agi ad duplum ob mendacium an possit. 270. linea. 12.
Agonothetæ. 1584. in mar.
Agnoscere iudicium. 1591. §. si post.
Agnoscere munus. l. si quis. de mu. & ho. 1580.
Agnoscere periculum. 1551. §. talis.
Agnoscere periculum nominis. 1563.
Agri limitati. in verbo, Limitati.
Agrorum populatores capite plect. in verbo, Vinearum.
Agri portio videtur aqua viua. l. is qui. in princip. quod vi aut clam. col. 681.
¶ Album. 1572. in mar.
Ali de alieno quãdoque quis potest. 1572. 73.
Aliàs. i. quandoque. 850. 75.
Alienare. Si dono tibi ne alienes, & tu alienes, an possim vendicare. 400.
Alienari à fisco non possunt res controuersæ. 1484. l. res. de iur. fisci.
Alienantur quædam non sola. 362. l. quædam.
Alienatione prohibita, prohibetur vsucapio. colum. 429. in marg.
Alienans bona in fraudem creditorum, si non reperiantur, repellitur à cessione: & incarceratur. 571. in marg.
Alienatum non videtur, quod transit cũ vniuersitate. 363.
Alienatio non venit mandato generaliter à repu. facto. 673. in mar.
Alienatio rei sacræ quandoque permittitur. in verbo, Reipublicæ.
Alienum factum rectè promittit nemo. 837. l. stipulatio ista, habere. de verbo. obli.
Alienum factum inutiliter promittitur. l. sicut. de fideiuss. 987.
Alienum factum nostrum dicitur, in verbo, Factum.
Alienum largiri, species lucri est, in verbo, Lucri.
Alieni facti ignorantia tolerabilis. l. fi. pro suo. 472.
Alieno amisso grauior pœna non luenda. l. cũ ratio. in princ. de portio. quæ libe. dan. conced. 1424.
Alimenta decerni debent facultatibus lapsis. l. decurionibus. de decur. 1570. in tex.
Alimenta negantis pœna. 465. in mar.
Alimentorum negatio non facit quem haberi pro derelicto. 466. 20.
Alimentis quotidianis fraudandus nemo. l. qui bonis. de cess. bo. 511. in tex.
Aliud pro alio quandoque soluitur. 136. 3.
Alius. Qui per alium facit, per se ipsum facere videtur. 310. in tex. l. non solum. de libe. cau.
Quærit quis per alium, quod per se nõ potest. 1012. 37.
Alijs non nocet res inter alios acta. l. sæpè. de re iudi. 504.
Res inter alios iudicata, alijs non obest, in verbo, Res inter.
Alternatiuorum vtraque pars, quandoq; est in obligatione. col. 290. lin. 69.
Alternatio facit incertitudinem. 1226. 4.
¶ Amare vxorem. Neque soli Atridæ vxores amant. 1308. l. si vxor. de adulte. in tex.
Amatorium poculum dans qualiter punitur. 1419. §. qui abortionis.
Amico parum diligenti, qui rem custodiendã tradit, de se queri debet, in verbo, Negligẽti.
Amicitia, quid. 1682. 3.
Amorem auget societas. l. hæreditatem. de Castren. peculio. 1542. in tex.
Ambasiatores non debẽt offendi, etiam missi ab hostibus. 1295. in mar.
Ambiguitas, quam interpretationem recipit. l. quoties. de verbo. obli. 866. in sum.
Ambiguus iudicis sermo ab eo interpretatur. l. in prætorijs. de præto. stipu. 1095.
Amittere id est, remittere. 553. 79.
Amissum: turpiter amissum postliminio caret. l. ij. in fi. de cap. & post. reuers. col. 1560.
Amisso debito quandoque debitor non tenetur, in verbo, Debitor.
Amittit errans nemo. l. si procur. de acquiren. rerum domi. 350.
Amphibologia. 995. in mar.
Ampliari imperium hominũ adiectione, quã pecuniarum præstat. l. cùm ratio. §. si plures. de bon. damnatorum. 1425.
¶ Ἀνάκρισις 1292. in text.
Angariari. 1545. in mar.
Angariæ. 1583. in tex. & 1590. in tex. & l. sunt.
Angustię temporis quando nocent. 42. in tex.
Animaduertere. 1148. in tex.
Animus cuiusque ex eo, quod quisque antè dixerit, probatur. col. 760. in marg.
Animi languor damnum afferre non debet. in verbo, Damnum.
Animo & corpore quæritẽ, & perditur animo & corpore. l. quemadmodum. de acquiren. posse. 483.
Animus quomodo probatur. 514.
Annonam attentare. l. annonam. de extraor. cri. col. 1249.
Annonam onerant stateræ adulterinæ. l. annonam. de extraor. cri. 1250. in tex.
Annonæ curatores. in verbo, Curatores.
Annotatus. 1524. 82. §. reus.
Annotati. 1550. §. ij.
Annulorum aureorum vis. 300. in mar.
Annua bina trima die redditur dos. 565. 47.
Annua promissio licet aliàs non debeatur nisi in finne anni, tamẽ secus fauore libertatis & piæ causæ. 208. in mar.
Annua stipulatio an sit vna vel plures. in verbo, Stipulatio.
Annus an continuatis diebus trecẽtis sexaginta quinque constet. l. iiij. §. Stichus. de statu. libe. 266.
Annus cœptus habetur pro completo. 203. & vide in verbo, Plenus.
Anni tempora quatuor. 658. 30.
Anno duodecimo, & post annũ duodecimũ, differunt. 207. l. si ita. in prin.
Ante calendas, columna. 853. li. 61.
Antecedẽtia, pbãt sequẽtia in verbo, Animus.
Antiquior. 1514. in tex. §. filius.
¶ Ἀποχειροτονία 781. in tex.
Aperire viam. in verbo, Viam aperire.
Apocha. 1152. in tex.
Apocha, & acceptilatio, differũt. in verbo, Acceptilatio.
Ἀπόλυσις col. 1411. in text.
Apparere. Punitur quis licet non appareat ad cuius inuidiam fecerit. 1223. 31.
Appellare, quid. 1235. in tex.
Appellare ab interlocutoria licet. 1287. in mar.
Appellare an liceat à principis sententia. col. 1435. linea. 32.
Appellare potest quilibet à sententia etiã contra se non lata, si eius interest. 1439. in marg.
Appellare potest reus post decem dies, quãdo procurator nõ appellaret tempore debito. colum. 1456. in mar.
Appellare nõ est necesse quando iudicatur cõtra sacras constitutiones. 1463. §. item cum.
Appellari est accusari. 1298. 86.
Appellari potest corã vicinis, si iudex non vult recipere appellationem. 1440. in mar.
Appellans ante tempora appella. est puniendus pœna mortis. 1363. in marg.
Appellans nondum damnatus est. l. ij. §. j. de pœnis. 1399.
Appellans à sententia lata cõtra falsum procuratorẽ, ratificat gesta per eum. 1117. in mar.
Appellans pro damnato inuito, rem suã facit. columna. 1702. linea. 63.
Iudex non potest exequi sententiã intra tempus ad appellandum datum. in verbo, Iudex non potest.
Appellatio ab interlocutoria, an debeat fieri in scriptis. 1436. 81.
Appellatio non dicitur remota, quãdo sententia est euidenter nulla. 1450. in mar.
Appellatio nulli condemnato neganda. 117. in margine.
Appellatio triste auxilium. l. serui. de appella. 1443.
Fideiussor datus in prima causa non tenetur in causa appel. in verbo, Fideiussor.
Appellationis remedio cõdemnationis extinguitur, nuntiatum. l. j. §. reus. in fi. adsenatusconsultum Turpil. 1378.
Appellationi æquipollet protestatio. in verbo Protestatio.
Appellationem peragere. 1466.
Appellatione pendẽte iudex faciẽs executionẽ corpo. capite punitus in ver. Iudex faciens.
Appel. recepta nil innouandũ. l. vnica. nihil no. appel. interpo. 1460.
Appellatiuo nomine grauat hæreditas. in verbo, Hæreditas.
Appellere pecus. 611. §. si quis.
Appetere militiam minus delictũ est quam de tractare. in verbo, Militiam.
Apprehensio. Sine apprehensione transeunt oĩa bona arrogati in arrogatorẽ. 701. i mar.
Approbat qui non improbat. l. vnica, in fi. furti. aduer. nau. 1194.
Approbare dicitur quis facta ab alio, si cũ primum scit, non contradicit. 1121. in mar.
Approbatum opus quod dicitur. 1363.
Approbatum semel amplius non reprobatur. in marg. l. si vxor. §. sed & si. de adulte. 1310.
Appromissores. i. fideiussores. 1035. li. 5.
Apud id est, præsente. 1358. li. 5.
¶ Aqua æstiua. in verbo, Aestiua.
Aqua imbre crescere quando dicitur. 99. §. imbre.
Aqua pluuia, quid. l. j. de aqua pluuia. §. j. 96. in textu.
Aqua quotidiana & æstiua differit. 653. §. duo.
Aqua quotidiana. 653. §. quotidiana.
Aqua sudoribus terræ manat. 654. §. caput.
Aqua calida in Asia terræ irrigantur. §. cõstat. li. de aqua quoti. 654.
Aqua viua videtur portio, in verbo, Agri.
Aquæ caput. 654. §. caput.
Aquæ plu. arcen. actio cum cõmuni diui. concurrit. col. 114. li. 67.
Aquam coercere. in verbo, Coercere.
Aquagium col. 661. in mar.
Aquarium. 661. §. is qui.
Aquiliæ legis, vbi actio est, ibi criminaliter agi potest in verbo, Criminaliter.
¶ Arbiter id est, curator bonis datus. 535. 84.
Arbiter. i. iudex delegatus. ibidem.
Arbiter esse non potest seruus. 1647. 37.
Arboris appel. & vites continentur. l. j. §. arboris. de arb. cæden. 703. in tex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui.

Arboris nomine radices continentur. 805. 71.
Archæ frumentariæ. 1574. in text.
Archcotæ. 1584. in mar.
Archium. col. 1405. in marg.
Area est domus pars. 872. lin. 11.
Argentarij propè accipiantur à fisco. 534.
Argentum in fectum. 1146. l. in actione.
Arguere. id est, accusare. 1292. 50.
Attinaquæ sunt. col. 623. § arm. is.
Arma actoris sunt actiones, rei exceptiones. col. 714. linea. 82.
Arma postliminio non reuertuntur. l. fi. in fin. de ca. & postlimi. reuer. 1529.
Arma domi habere, vis est, in verbo, Vis est.
Arma scholasticorum, libri. 1660. in marg.
Armorum appel. quid cõtinetur. 623. in marg.
Armis deiectus. 623. in tex. § armis.
Armis recuperare potest quis rem suam, si de sit iudex. col. 1518. in marg.
Armata vis nisi armis repelli non potest. 623.
Arrogati bonorum dñium in arrogatorem transit etiam sine apprehensione. in verbo, Apprehensio.
Artifices. Inter artifices longa est differentia. l. inter. de sol. 1023. in text.
¶ Ascarij. id est, æediles. col. 1571. 77.
Assectari & appellare differunt. 1234. § illud.
Assidua frequentia, quasi nonnullã præbet infamiam. l. item apud. § aliud. de iniur. 1234.
Assignare insulam. 1452. in text.
¶ Attentare annonam. in verbo, Annona.
Attentare pudicitiam. l. attentari. de iniur.
Atrox iniuria. 614. in mar. & 1226. § atrocem.
Atrox vis. in verbo. Vis.
¶ Auaritiæ caput, Roma. 414. 37.
Auditus Testimonium de auditu quandoque admittit. l. ij. § idẽ Labeo. de aqua plu. 104.
Auferre rem meã possum authoritate propria, qñ non habeo copiam iudicis. 1561. in mar.
Auferre. id est, accipere. 110.
Auferre id est, portare. 704. 75.
Auocari milit. a. id est, cassari. 1523. in tex.
Auricularius. 1619 §. medicos.
Aut, pro aliquando. 820. 43.
Aut, id est, & 1007. 75.
Autem dictio, aduersatiuè ponitur. 42. 73.
Author, id est, venditor. 310. 76. & 607. 38. & 769. 1. & 875. li. 1.
Authoris dolus quandoq; repellit successorẽ singularem in verbo, Successor.
Authoritas publica excusat. l. quod principis. de aqua plu. arc. col. 122.
Authoritas propria. Facultas capiẽdi propria authoritate quando potest per alium exerceri. col. 630. in marg.
Authoritate propria qui licẽtiam habet ingrediendi rem, potest eam in alium transferre. in verbo licentia.
Auxilium extraordinariũ adiuuandi causã introductum non tollitur per ordinarium. l. j. § vnde. in fum. de publica. 125.
Auxilium extraordinarium per ordinariũ tollitur. 48. in marg.

B

Balnearia vaporia. 666. in mar.
Baptizatus in parte, censetur baptizatus in toto. 375. in mar.
Barbam alicuius trahẽs qualiter punitur. col. 35. in mar.
Basis structilis. l. statuæ. 1688.
¶ Beneficiũ amittitur propter delictum. col. 1196. lin. 5.
Beneficium consuetum concedi à principe, dicitur impetrabile. 659. in marg.
Beneficium iuris nemini auferendum. 476. in marg. l. iiij. § fi quis. de re iudi.
Beneficiũ suũ nemini debet esse damnosum. l. Paulus. de præto. stipu. 1095. in tex.
Beneficiũ. Citatio facta in loco bñficij in causa nouitatis an valeat. in ver. Citatio ad locum.
Beneficia personalia ad defensores trãseunt columna. 50. lin. 33.
Beneficiorum fructus possunt capi. in causam iudicati. in verbo, Fructus.
Benignior interpretatio capienda. l. qui duos. § j. de ma. test. fallit quãdoque in dubio. 200.
Benignitas laudatur. l. si ventri. in fi. de pri. credit. 535.
Benignitas rigori præferenda. l. iij. § Stichus annua. de statulib. & l. fi stat. ad prin. eo. ti. 267.
Bestijs datus. l. Lucius. de appel. 1444.
Bestijs obijci. 1338. § legis.
Bestijs obijci, & damnari ad bestias, differunt. col. 1417. in tex.
Bestijs subijci & obijci, differunt. 1343. l. pena.
Ad bestias damnari. in verbo, Damnari.
¶ Bis idem, qui promittit, amplius quã semel non tenetur. l. qui bis. de verb. oblig. 828.
Bissextus an debeat cõprehendi in anno. l. iiij. § Stichus. de sta. liber. 266. in text.
¶ Bona fides in venditione debet esse tẽpore contractus & traditionis. 445. 81.
Similitudo est inter liberum hominem bona fide pos. & seruum alienum. 944. 71.
Bone fidei possessor cauet, & non cauetur ei. col. 48. linea 60.
Bonefidei pos. tenetur inquãtum factus est locupletior. 1489. lin. 70.
Bonum: & æquum differunt. 413. lin. 3.
Boni appellatio non est certæ rei significatiua. l. vbi bo. autem. § j. de verb. obli. 863.
Bono melius inueniri potest. l. vbi autem. § j. de verb. oblig. col. 863. in text. & 1176. 67.
Bona dicuntur, quæ in dominio sunt habentis. col. 1189. in marg.
Bonos seruos habere debent publicani. l. iij. de pub. 120.
Bona dicuntur cuiusque, quæ æri alieno superstunt. l. nõ possunt. de iure fisci. 1478. in text.
Bona non sunt facilè dispãda. l. ij. de cura. bo. dando. 550.
Bona. i. dominium. 63. lin. 74. & 465. lin. 3.
Bona nostra, quæ. 358. & l. rem.
Bona sua an recuperet suscitatus à morte. in verbo, Morte.
Bonorum omnium emptor est loco hæredis. in verbo, Emptor.
Bonorum possessio, an sit actio. 803. 18.
Bonorum verbũ denotat possessionem. col. 577. in marg.
¶ Bucellarij. col. 1596. in marg.

C

Calcularij. col. 1605. in mar.
Calculator. col. 16. 9. lin. 86.
Calculi. l. Calculi. col. 1605.
Calendarium. col. 1583. in text.
Calendæ vnde. col. 1653. lin. 42.
Calendis stipulatus intelligitur de primis. l. eũ qui. in prin. de verb. oblig. 853.
Calida aqua irrigari quando quæ agros, in verbo, Aqua.
Calligatus miles. col. 1528. in text.
Caligati milites. col. 1293. lin. 4.
Calliditas reprobatur. l. j. § quæsitum. de separat. 543.
Calor inconsultus calumniæ vitio caret. l. j. § quæri. ad senatusc. Turpil. 1375.
Calumnia caret inconsultus calor. Ibidem.
Calumniari, puaricari, & tergiuersari, differunt. l. j. in prin. ad senatusc. Turpil. 1374.
Calumniantes non semper de calumnia accusatur. col. 1260. lin. 64.
Calumniæ iuramentum tacitè omitti potest. columna. 16. in marg.
Camelelasia. in marg. 1584.
Cancellatum instrumentum probat debitum. in verbo, Debitum.
Cancellus varia significat. 681. lin. 3.
Capio mortis causã, & donatio differũt. l. mortis. § Iulianus. 169.
Capere id est, acquirere. 69. lin. 5.
Capere, id est præscribere. 368. in tex.
Capiendi authoritate propria facultas, qñ potest per alium exerceri. 1060. in mar.
Capi in domo ex causa ciuili quis non potest, ex criminali sic. 1137. in mar.
Capi mortis causã, & donari, differunt. l. inter. de do. mor. cau. 174. in tex.
Captio. i. damnum. 856. lin. 20.
Captio vitanda. l. si rem. de vsucap. 440. 86.
Captiosa nõ debet esse creditorib. pupilli ignorantia, in verbo, Pupilli.
Capillos alicuius expillans, qua pœna punitur. col. 35. in mar.
Capitatio. col. 1585. in tex.
Caponum par peto, quia maiores tui promiserunt, an valeat talis petitio. 757. 40.
Capsarius quis. l. si collectaneus. de man. vindic. 190. 13.
Caput. 1292. l. diuus. §. primo.
Caput aquæ, in verbo, Aquæ.
Capitis pœna. 1408. §. capitis.
Carceris custos non tenetur de facto sui socij in verbo, Custos.
Carcere continendi in verbo, Continendi.
Carceratum eximens condemnatur. in verbo, Condemnatur.
Castaldio est actor. 224. 84.
Castaldio. col. 1495. lin. 66.
Castellum est receptaculum, quo aqua publica suscipitur. 658. in tex. §. hoc interdictum.
Castrum. Priuilegium cõcessum ciuitati, an habeat locum in castro. in verbo priuilegium.
Castrabantur olim pueri libidinis causa. colum. 1338. in tex.
Castrorum disciplina antiquior fuit Romanis, quam charitas liberorum. l. postliminium. § filius. de cap. col. 1514. in tex.
Castrari, vel sponte nemo debet. l. iiij. § planè. ad legem Cornel. de sic. 1338.
Casus fortuitus est furtum. in verbo, Furtum.
Catilinæ coniuratio detecta. l. in quæstionibus. ad l. Iul. maie. 1298. in tex.
Cautea publica. 1230. in tex.
Cauere ab aliquo, quid. 1343. in tex.
Cauere de solido. 218. §. illud.
Cauere idoneè. 218. §. addici.
Cauere est quandoque per stipulationem promittere. 912. in tex.
Cauere. i. confiteri. col. 1449. 48.
Cauillatio quid. 1709. lin. 5.
Cauæ continentia nõ debet diuidi. gl. fi. l. cum fundum. de vi & vi ar. 631. 11.
Cauæ acquirendæ possessionis tot sunt, quot dominij acquirendi. 391. 60.
Causa cui debeat exprimi in sententia. col. 227. in marg.
Causa eadem. 487. lin. 74.
Causa tenetur pro derelicta, quando expectatur secundum decretum. 38. in mar.
Causa in dubio videtur impulsiua, non finalis. col. 142. in marg.
Causæ magis quã personæ beneficium datur. l. tempus. de re iudi. col. 490.
Causa pristina. i. vtilitas. 619. 75.
Causa propria est cuius emolumentũ, & damnum ad nos pertinet. l. j. §. in propria. quando appel. sit. 1455. in tex.
Causa, res, actio, sunt in libello ponenda, nisi sit generale. col. 17. in mar.
Causa bonorum. i. vtilitas. 1192. in tex.
In causam suam respõdit. i. penã. col. 1502. li. 1.
Causam sustinere. 1398. in tex. l. j. de pœ.
Causa cadere. 1493. lin. 62.
Causa. 734. 52. & 1155. 84.
Causa. i. vtilitas. 271. 26. & 619. 75.
Causam ex vinculis dicere. in l. ij. de custod. & exhib. reor. versic. quòd si non defendatur. col. 1290. in text.

Causa

Tabula materiarum. ff. Noui.

Causa deficiente deficit effectus. in verbo, Deficiente.
In ea causa esset. 1436. in tex.
Obligationes ex varijs figuris causarum. in verbo, Obligationes.
Causatiua necessitas. 548. lin. 81.
Cautio damni infecti qualiter petẽda. col. 601. linea. 35.
¶ Cedere. l. Cedere. arbor. fur. cæsar. 1200. i tex.
Cadere furtim. in verbo, Furtim.
Cedat. j. curat. 946. lin. 35.
Cedere diem. 1380. in tex. §. triginta.
Cedere actiones, an debeat creditor cõtra correum. in verbo, Actiones.
Cedere bonis nõ potest, qui bona alienauit in fraudem creditorum, si non reperiantur. in verbo, Alienans.
Cedens bonis nil debet retinere. 512. 63.
Cedere volens non auditur, nisi fateatur debitum. l. pe. de cess. bo. 512. in tex.
Cedendo reinõ liberat cõuentus ex suo facto. l. is cum quo. de aqua plu. arc. 111. in fum.
Cedens bonis ante, quàm ea vendantur, pot se defendere. l. quem pœniter. de cess. bo. 511.
Cessio potest fieri per nuntium. 512. in marg.
Cessione solenniter facta, non licet pœnitere. columna. 512. in mar.
Cœlum id est aer. 329. lin. 66.
Cœlum supra ædes meas liberum est vsque ad cœlum. gloss. ante pen. l. si opus. quod vi aut clam. 691. 82.
Cœmeteria. 666. lin. 56.
Censere. l. ij. de censi. 1626.
Censitor. l. iiij. de censi. 1626. 78.
Censitores. col. 347. lin. 80.
Censualis professio. 1557. in tex.
Census. Quæ quisque aliena in cẽsum deducit, nihilomagis eius fiunt. l. quæ quisque. de acqui. rer. do. 364.
Cepus dies habetur pro completo. l. in vsucapionibus. de vsucapionib. col. 420. in fum.
Cepisse quibus dicitur, & quãdo cepisse. 1612.
Cœptus dies habetur pro completo. l. j. de manumiss. 173.
Certioratus. col. 706. in tex.
Certo certius cert. l. ait prætor. §. si cum mulier. quæ in fraudem credi. 561. in tex.
Cessio bonorum non liberat fideiussorem. l. hæres à debitore. §. Quod si. de fideiuss. & ibi. 966. in marg.
Cætera, dictio quid importet. 35. in mar.
Cætetum. i. certe. 263. in tex.
Cessare. col. 871. in tex. & l. ei cuius. §. plane. de appellat. recip. col. 1459.
¶ Charitas liberorũ nõ fuit potior Romanis, quã castrorũ disciplina, in verbo, Castrorũ.
Charitatem auget cõmilitium, in verbo, Commilitium.
¶ Cicero. 1420. l. Cicero.
Cicero definit qd sit latitare. i verbo, Latitare.
Cingere. l. cædere. arbor. fur. cæ. 1209.
Circunducere. l. ad principem. de appel. 1446.
Circunduci. i. cancellari. 350.
Circunuenire. 1336. in tex.
Circunuenire legem. 1490. §. rogo vos.
Citatio si est notoriè nulla, priuilegiatus nõ tenetur comparere. col. 500. in marg.
Citare, vbi quis citatur ad aliquem actum, si ille actus aliter agitur, quàm in citatione fit dictum, non valet. 674. in marg.
Citari debet vniuersitas in filio. 1730. in mar.
Citari trib. edictis debet quis prius, quàm fiat contumax. l. contumax. §. j. de re iudi. 500.
Citandi modus. 15. in mar.
Citatus. 1481. §. diuus.
Citatus priuilegiatus non tenetur comparere. col. 519. in mar.
Citatio ad tria edicta. 1490.
Citatio ad locũ beneficij in causa nouitatis facta, videtur valere, si aduersarius non habet habitationem. Arg. l. diues. §. prætor ait. ibi, qui si nec. de dam. infect. Tutius tamen est, vt actor faciat validare dictam citationem per literas resp. quibus mandetur iudici &c. Si constet ei de prædictis &c.
Citatio contra eum, qui non potest venire, est nulla. 522. in mar.
Citatio facta de tutoribus non valet ad sententiam ferendam contra pupillos. 498. in mar.
Cito soluens, bis soluit. in verbo, Soluens.
Ciues omnes rempub. defendere possunt. l. iiij. de ope. no. nuntia. 10. in tex.
Ciuilis actio prætoria dici potest. 367. 84.
Ciuilis sapietia est sanctissima res, sed quæ pretio nummario non sit æstimanda. l. j. §. proinde. de varijs & extraor. cog. 1619. in tex.
Ciuiliter. i. iuste. 618. lin. 1. & 614. lin. 82.
Ciuis dicitur ex origine, nõ priuilegio. colum. 1487. in mar.
Ciuitas. Cur propria ciuitas interdicta est, etiã Roma censetur interdicta. 329. in mar.
Ciuitas vt sit pulchrior, priuata ædificia possunt destrui. 95. in mar.
Ciuitati concessum priuilegium, an habeat locũ in castro vel villa. in verbo, Priuilegium.
¶ Clam. 1356. in tex.
Clamiũ traditione, transfertur dominium. col. 237. §. Item.
Clementior sententia, in verbo, Sententia.
Clerici contumacia damnatur. 1528. in tex.
Clientes. 1562. lin. 71. in mar.
Cliuosa via. in verbo, Via.
Cloacæ. 669. §. cloacæ.
Cloacæ immundæ pestem cient, & ruinã. l. de cloa. 669.
Cloacarũ immundities pestẽ generat. col. 15.
¶ Codali. 663.
Codicilli fiunt quandoque sine scriptura. col. 477. lin. 65.
Coercere. 539. in tex.
Coercere aquam. 668. §. coercere.
Coacta voluntas, voluntas est. in verbo, Voluntas.
Coacti homines. in verbo, Homines.
Cogere. col. 1331. lin. 13.
Cogere fructus. 231. in tex. §. Imperator.
Cogitatio fœda quandoque punitur. 1682. 45.
Cogitatio delicti nocet, in verbo, delicti.
Cogitationis pœnam nemo meretur. l. cogitationis. de pœ. col. 1411.
Cogitatione animi nocès quis dicatur. l. impuberem. §. sed & si. ad legem Cor. de fal. 1356.
Cognationis ratio habetur. l. vesti. de ma. vindic. 189.
Cognitio militaris prodest. 1534. in marg.
Coire. 1209. in marg.
Coire dolo malo. 1349. §. pœna.
Coire in alienam litem. l. ex senatusconsl. 1335. in text.
Coire societatem. l. ij. ad leg. Iul. de anno. 1364.
Coire, verbum est criminosum. 1344. in marg.
Collata. i. dilata. 857. lin. 5.
Collatio prædiorum. 1590. l. sunt.
Collegium. i. familia. 500.
Collegia omnia illicita, nisi probentur licita ex columna. 1267. lin. 65.
Colligere. id est, retinere. 1251. 42.
Collocare. 1660. §. iuris.
Collusione vnius non debet alterius ius corrumpi. l. si pariter. de liber. cau. 306. in text.
Colonia. 1559. in marg.
Colonus, quis. 108. in text.
Colonus est, qui agrum conducit: inquilinus qui domum. l. qui pignoris. de acquir. poss. 402.
Colonus retinet possessionem domini electi, in verbo, Dominus.
Comes quis. 1234. §. comitem.
Comites. col. 1402. lin. 52.
Comites iudicum. 1362. lin. 58. l. in comites. & in margine.
Commata, quæ. 1251. in marg.
Commeatus. 1548. in tex. §. is qui.
Commeatus & cõmeare. 598. §. deteriorem
Commeatus, & remeatus. 1480. in tex.
Commeatus exemptus. 597. §. hoc.
Cõmendare quandoq; id est accusare. 538. 86.
Commentarienses. 1493. 57. & 1424. in tex.
Commentariũm. 1411. 76. in marg.
Commercium. Re non existente in commercio ad quid tenetur promissor. 834. in text.
Commilitium charitatem auget. l. hæreditatẽ. de castren. pec. col. 1542. in marg.
Comminatio de accusando, si desistatur ab ea. ita compellit quem ab accusando, ac si accusasset, & postea destitisset. 1505. in marg.
Commissi pœna. in verbo, Pœna commissi.
Committat, id est faciat, vt committatur. col. 856. lin. 79.
Committere id est, delinquere. 1431. 18.
Committi pœnæ stipulationẽ. in verbo, Pœne.
Commodatum & precarium differunt. colũ. 694. linea. 70. & 698.
Commodatum in prius liberalitatis est: post, necessitatis. precarium, contra. 668. 80.
Commodum debet esse, vbi est onus. 695. 60.
Commune & publicum. in verbo, Publicum.
Comparatio quid, & vnde. 25.
Cõpelli ne possit quis vagari, in verbo, Agere.
Compendiaria via. 650. 87.
Compendium. 1424. §. pennicularia.
Compensatio, est petitio. 1123. in mar.
Compensatio potest opponi, etiam post sententiam latam, etiam si transijt in rem iudicatam. 1465. in mar.
Concedere. Princeps & senatus æquipollent in concedendo. in verbo, Princeps.
Concedere. Non concedere est retinere. 388. 62.
Concesso maiore, & minus conceditur. 707. 60. glo. in l. iij. §. fi tamen. de liber. ho. exhi.
Concessio, id est remissio. 673. 70.
Conceptio medicamentis non est impedienda. l. ij. in fi. de statulibe. col. 264. in text.
Conclaue. 93. in marg.
Concordes si sunt partes, iudex debet sequi earum voluntatẽ. l. si cõuenerit. de re iud. 490.
Concordia matrimonia pater turbare non debet. in verbo, Matrimonia.
Concubina excipitur venditis bonis. l. penult. de pri. credi. 541. in text.
Concubina, quæ dicatur. 1665. in marg.
Condemnatur de carcere eximens. col. 1297. in marg.
Condemnato nulli negatur appellatio. in verbo, Appellatio.
Cõdemnare qui potest, & absoluere. l. iij. de re iudic. col. 474. in text.
Condemnato dantur quatuor menses ad soluendum, in verbo, Debitori.
Conflictio indebiti quanto tempore tollatur. columna 1070 linea. 1.
Conditionale quid si deducitur in iudicium, an te omnia debet liquidari. in verbo, Liquidari.
Conditio casualis. 549. 47.
Conditio, cum velucro an sit temporalis. col. 791. linea. 64.
Conditio & modus, differunt. 186. §. tempore.
Conditio ex persona seruj pendens, triplex. columna. 268. linea. 36.
Cõditio habetur pro impleta, quando stat per eum, cui debet impleri, etiam si postea pẽniteat. colum. 265. lin. 51.
Conditio impossibilis. 265. in marg.
Conditio impossibilis in matrimonio quid operetur. 799. in marg.
Conditio impossibilis vitiat omnem tractũ. l. non solùm. de act. & oblig. 799. in tex.
Conditio potestatiua. 323. lin. 5.
Conditio potestatiua & puritas, idem sunt ibidem.

Universidad de Deusto

Tabula materiarum ff. Noui.

Conditionis implendæ causa datum, an sit in Fal. imputandum. 173.46.
Conditionis implendæ facultas transit ad hæredem. 217.§. illud. in fum.
Conditionem nō semper implet numeratio. columna. 272. linea. 3.
Conditio personæ inspiciendaest. iiij. ad fi. de in cen. rui. nau. col. 1214. lin. fin.
Conditio semel expleta, expleri amplius non pōt. l. si ita. ad prin. de ma. testa. 197. in text.
Conditio suspendit libertatē. col. 186. in mar.
Conditionis peioris non debet esse dominus, quam non dominus. col. 1509.
Conductio est in nummovno. l. si quis ante. §. si quis. de acqui. pos. 384
Conducere. Reconducere res fiscales quādoque tenentur pūblicani. l. cotem. in fine. de public. & vecti. 133. in tex.
Conducere nummo. 384. in mar.
Conducens rem propriam. an possessionem perdat. col. 397. lin. 85
Conductor potest expelli à domo conficiēda sed postea pōt reponi. in verbo, Cōficere.
Confessio facta in tortura etiā pseuerata sine indiciis, non nocet confesso 1386. in marg.
Confessus in iure pro iudicato habetur. l. post rem. de re iudi. col. 501. in tex.
Confessus pro iudicato. 506. d. j. de confes. & l. iij. eo. titu.
Confessus sua damnatur sententia. l. j. de confes. 506
Confessus se occidisse hominem, tenetur de occiso. l. iiij. de confes. col. 50. in tex.
Confessio erronea quando valet in contractibus, & delictis. 1327. in mar.
Confessio extraiudicialis, an & quando obligat, col. 1056. lin. 63
Confessio extra iudicium sufficit ad torturā. col. 1318. in mar.
Confessio in iudicio, parte absente, an valeat. l. certum. §. si quis, de confes. 503. in fum.
Confessio in iure facta, infirmari non potest. l. quidam. de dona. 155. in tex.
Confessio in vno iudicio facta, præiudicat in alio, si est vera, non ficta. 1469. in mar.
Confessio prelati & syndici in collegio nocet. col. 509. linea. 1
Confessio quæ generat sententiam, debet esse certa. col. 507. linea. 82.
Confessus certum, pro iudicato est: incertum, non est. l. certum. de confes. 507. in tex.
Confessus occidisse hominē nō est damnādus nisi cōstet de corpore occisi. 1440. in mar.
Confitenti sponte parcitur. in verbo, Spōte.
Confrumentales. 1269. li. 5
Confundi actiones, id est tolli. 800. 71
Congiarium. 1530. in mar.
Cōiecturæ locus ē in incertis, nō in certis. 915 col. 2. l. cōtinuus. §. cū ita. in fi. de ver. obli.
Coniunctiua compellit ad vtrunque implendum non disiunctiua. l. quod vulgo. in fum. de ma. testa. 209
Coniuncto magis subueniendū. col. 1277. 57
Iniuriandi animus non præsumitur inter coniunctos. in verbo, Iniuriandi.
Connexitas si reperitur respectu eiusdem delicti, sententia contra vnum lata, non præiudicat alteri. 1314. in mar.
Conscius delicti an & quando delinquat. 517. in tex.
Conscientia delicti nocet. l. quæsitum. qui & à qui. manumis. col. 294. in tex.
Cōscientia sceleris instar est. l. aut facta. in principe. de pœnis. col. 1409. in tex.
Consentire alij potest, qui per se facere nō potest. 187. lin. 70
Consentientē fraudat nemo, in verbo, Scientes
Consentiunt haud facile plures. l. j. §. fi. de acq. poss. 373. in tex.
Consentire qñ dicitur tacens. in verbo, Tacēs.
Consentire videtur pars actis per iudicē factis, si non contradicat 1457. in mar.
Consensisse semel an sufficiat. 1572. in mar.
Consensui consensus quandoque contrarius est. col. 1721. linea. 17
Consensu nudo contrahitur. in verbo. Nudo.
Consensus eorum requiritur, quorum iuri ali quid detrahitur. col. 111. in mar.
Consensus plurium quando requiritur, debet simul præstari. col. 111. & 112. in marg.
Consequentia. Tantùm fit per consequentiā, quantùm directo. in verbo, Directo.
Consignatio olim fiebat in æde sacra. l. iiij. de statulib. in tex. col. 265. & l. fi. de tabul. exhi. col. 590. in tex.
Consilium testatorum fraudulentum. in verbo, Testatoris.
Consilium alij nemo præstare potest, qui furti faciendi consilium capere nō potest. in verbo, Opem.
Constare oportet prius de crimine, & pronūtiare. l. eius qui. de iure fis. 1487. in tex.
Contestare rationem. 1533. l. ex causa.
Constituere. col. 1453. §. & magis. & 1509
Constituere domicilium. 1543. l. non vtique. & l. iij. in prin. de mu. & ho. 1574
Constituere & constitutio, quid est. col. 1136. l. quamuis.
Constitutum. 1462. in tex.
Consuetudo cuius non est memoria, habet uim legis. 100. in mar.
Consuetudo, & priuilegium æqui parantur. 660. in mar.
Consuetudo longa, quæ. 101. in mar.
Tolerabilia sunt, quæ vetus consuetudo comprobat. in verbo, Vetus.
Consuetudo dat iurisdictionem. l. fin. de aqua plu. 123.
Consuetudo facit personam eligibilem, quæ aliàs est ineligibilis. in verbo, Eligibilis.
Consuetudo specialis derogat legi, si est rationabilis, & legitima. 673. in mar. §. sed & si. l. iij. quod vi aut clam.
Consuetudine iniusta vtens scienter, iniuriarū tenetur. in verbo, Iniuriarum.
Consulere prædiis. 610. §. plerosque.
Consulto, id est ex consi. 675. 25
Contestatio nō semper perpetuat actionem. 326. in mar. & glo.
Contestatio nuda, id est protestatio. 1555. 61
Contignatio. i. conclaue. 94. 4
Continendi in carcere. l. aut damnum. §. solēt. de pœ. 1404
Cōtinens, ex cōtinenti. in verbo, Ex cōtinēti.
Cōtinentia cāe nō diuiditur. in verbo, Causæ,
Continuatis diebus, an seruire debeat seruus. l. iiij. §. stichus. de sta. lib. 266
Continuus. i. contiguus. 916. li. 5.
Continuum tempus significat interpolatim. col. 318. in mar.
Continuo anno seruire dicitur, etiam qui interpolatim seruit. 318. in mar.
Contra, & præter, differunt. 841. 22
Contractus innominatus, est pactum nudū. in verbo, Pactum.
Cōtractus nomina. non venit appellati. pacti. in verbo, Pacti.
Contractus factus in dubio, debet intelligi secundum consuetudinem. l. si prius. §. j. de aqua plu. 119. in fum.
Mos regionis, in qua contractum est debet attendi in verbo, Regionis.
In contractibus, an ius accrescendi habeat locum. 888. in mar.
Contrahere quandoque. i. quasi contrahere. col. 548. linea. 67
Contrahere videtur impubes cum adit hæreditatem. in verbo, Impubes.
Contrariam sententiam accipere. i. condemnari. 742. §. si debitor.
Contrariæ sententiæ diuersorum iudicum, an teneant. 494. 75
Contraria duo faciunt bonū temperamentū. col. 275. lin. 43
Contrefaire. in verbo, Imitari.
Contributiones. 1545. l. viæ. in tex.
Controuersia. i. impetus. 75. 61
Contumax, quis dicatur. l. contumacia. §. j. de re iudi. 500
Cōtumax non dicitur, nisi is qui, cum obedire debet, nō obsequitur. l. contumacia. §. iij. de re iudi. 500
Contumax nō est, qui litē inchoatam deserit, vocatus ad maius tribunal. l. contra. de re iudi. col. 501. §. is qui.
Cōtumax q̄ nō obsequēs durius tractatur. l. ij. de re iudi. col. 474. in tex.
Contumacia commissa in vna re, non extenditur ad aliam. l. damni. §. si vicinas. de dam. infec. colum. 68
Cōtumacia nimia facit, vt missus in possessionem ex primo decreto faciat, fructus suos. 519. in mar. & tex.
Contumacia cleri punienda. 1528. in tex.
Contumacia varie attenditur. 1650
Contumaciam impedit aduersa valetudo, & maioris causæ occupatio. l. contumacia. §. ij. de re iudi. 500
Cōtumacia ē delictū. l. cōtumacia. de re iu. 500
Contumacia militis capitalis. l. omne. §. ij. de re militari. 1528. in tex.
Contumelia crescit ex persona eam faciētis. l. sed si vnius. § quædam. de iniur. 1239
Conrumelia. l. j. §. j. de iniur. & fam. lib. 1218
Conuenire. i. reconciliari. 896. 87
Conuenire in manum. in verbo, Manum.
Conueniuntur multi in quantū facere possunt. l. sunt qui. de re iudi. 486. in fum.
Cōuenire. Beneficium dolo perditur, ne quis conueniatur, nisi inquantum facere potest. in verbo, Dolo.
Conueniri quem nondū posse, & debitor ē eō non esse, nihil refert. in verbo, Debitor.
Conuentio tacita quandoq; valet. 1705. 47.
Conuentionale pignus. in verbo, Pignus.
Conuentus, quid. 1332. in tex.
Conuētus ex suo facto, non liberatur cedēdo rei. 111. l. is cum. de aqua plu.
Conuicium, quid, & vnde. 1232. §. ait.
Cōram. l. coram. de verb. sig. 1678. in mar.
Corporalis possessio. i. naturalis. 396. 78
Corporis error impedit acquisitionē possessionis. l. si me. de acqui. pos. 401. in tex.
Corporum genera tria. l. rerū. de vsuc. in princip. colum. 431
Corporalia munera non præstant fœminæ. in verbo, Fœminæ.
Corpore & animo quæritur, & perditur possessio. l. quemadmodum. d̄ acquir. pos. 383. in tex.
Corrasa pecunia. 1424. §. plerunque.
Corrasi nummi. 263. in tex.
Correo accedendæ actiones contra correum à creditore. in verbo, Actiones.
Corriuales. qui. 106. 62. & 657. in mar.
Coraria est locus vbi fodiuntur cotes. 134. 78
¶ Creare. i. eligere. 217. 81
Creditor accipiens pignus in solutū, in dubio videtur capere pro toto debito. colum. 483 in marg.
Creditor non dicitur, cui sub cōditione debetur. 1497. 85
Creditor potest partem debiti petere à reo, & partem a fideiussore. 524. in mar.
Creditor improbus est, qui vult iterum conseri, quod acceperit. in verbo, Improbus.
Creditores nō fraudat negligens acquirere. l. q aūt. quæ in frau. credi. in prin. legis. col. 554
Creditor possidet pignus. 403
Creditor qñque non tenetur statim recipere debitum. 841. in marg.
Creditor si est in mora recipiendi, vsuræ non currunt. in verbo, vsuræ.
Creditor, si nolit accipere debitū, debitor non tenetur, si postea amittat. ī verbo, Debitor.
Creditor si recusat debitum, quid agendum. colum. 894. in marg.
Creditor vendens bona debitoris authoritate iudis non incidit in pœnam. columna. 478. in marg.
Solutio alteri quàm creditori vel adiecto, an liberet. in verbo, Solutio.
Creditores, qui. l. si cum fideicommis. qui & à qui. ma. 295
Creditoribus captiosa esse non debet pupilli ignorantia. in verbo, Pupilli.
Credulitatis testimoniū qñq; recipitur. 1506
Crescere imbre aqua, quando dicitur. l. j. §. imbre. de aqua plu. 99
Crimen publicum quando dicitur. colū. 1257 in marg.
Crimen scrutari. 1386. in tex.
Crimen enorme nō habet remissionem vltionis. l. Caii. de fideicom. lib. 243. in text.
Crimen si graue est, ibi puniri debet quis, vbi illud admisit. in verbo, Puniri.
De crimine constare oportet priùs, & pronuntiare. l. eius qui. de iur. fis. 1487. in tex.
Criminalis inuitus in domo capi potest, in verbo, Capi.
Criminalis sententia non potest retractari. col. 1413. in marg.
Criminali in causa sententia fertur lite non cōtesta. in verbo, Sententia.
Criminaliter accusans, qualiter debet libellare. in verbo, Accusans.
Criminaliter agi pōt, vbi est actio legis Aquil. col. 1135. in marg.
Criminor. l. prætor. §. si quis. in verbo. rap. 1210 in textu.
Criminoso mortuo quādoq; de crimine quæritur. col. 1478. linea. 5
Criptæ. 412.
Crudelis hominis metus iustus. l. mortis. de do. mortis cau. 160.
Crusta est tenue fragmentum terræ. l. hoc amplius. §. Alphenus. de dam. infec. 43. in text.
¶ Cucuma. 1336. in text.
Culpa grauior. 359. in tex.
Sæpe accidit, vt in suis culpa sit, in alienis non. 879. in tex.
Culpa lata & dolus, quando æquiparantur. colum. 1339. in marg.
Culpa quandoque. i. mora. 1005. 1.
Culpa dolo proxima dolum representat. l. j. si quis testa. liber. §. non autē. col. 1190. in tex.
Culturæ studium à militia auocat. l. milites. in princip. de re mili, col. 1531. in tex.
Culpæ appellatione, an lata contineatur. colū. 526. linea. 82
Cultura diligenti vt pretia prædiorum amplia ri ita negligentius habita minui solent. l. iij. §. diui. de iur. fis. 1474. in tex.
Cum, & si, interdum non differunt. in verbo, Si & cum.
Cum. i. postquàm. 79. 78.
Cumulare pœnam. 1400. in tex.
Cuniculus quid. 78. 5. & 114. 24.
Curari. 887. 17.
Curator dari potest filius patri. in verbo, Filius.
Curator datur prodigo & furioso etiam nemine petente causa tamen cognita. colum. 515 in marg.
Curator datus bonis viuentis, & mortui, differunt. col. 550. lib. 62.
Curator olim frumento coemendo dabatur. l. Lucius. in prin. ad municip. 1555. in tex.
Curator quandoque. i. actor. 550. 70
Curator reipub. curat, vt domus diruptæ extruātur. l. ad curatores. de dam. infe. 93. ī tex.
Curatores annonæ. 1364. in tex.
Curatores operum. 1547. in text.
Curiosus. l. doli. in fi. de noua. 1002. in tex.
Cursus vehicularis. 1583. in tex.
Custodia quid. 1294. 2
Custodit & non possidet missus in possēs. legatorum. seruan. causa. l. i. §. quæsitum. quor. legat. 579. in tex.
Custos carceris non tenetur de facto sui socij. colum. 1295. in marg.

D

Damnari eum, qui non deliquit, iniquum est. col. 13. lin. 37
Damnari ad bestias quid. 1408. l. qd̄ ad. & 1416. l. qui vltimo.
Damnatus ad mortē statim fit seruus. 1417. 22
Damnati, sententiæ vt differatur executio, cautela est vt de nouo accusetur de maiori crimine. in verbo, Executio.
Damnato ad mortem parcitur, si est bonus artifex, vtilis reipub. 1417. in marg.
Damnati in ludum venatorium. colum. 1413. in marg.
Damnum, vnde dicitur. l. iij. de damno infect. col. 33. in tex.
Damnum etiam minimum reſarciendum. l. si proprietarius. versi. ergo. de damno infect. columna. 72
Damnum ex culpa est iniuria ex affectu. in verbo, Iniuria.
Damnum infectum, quid. l. secunda. de damno infecto. 32. in tex.
Damnum ne sit luminibus officij. l. Trebatius. de damno infecto. 77. in tex.
Damni infecti cautio in subsidium datur. 1412
Damni infecti cautionem tria cessare faciunt. colum. 76. linea. 63
Dāni infecti cautio quo iure interponitur. 92
Damnum afferre non debet animi languor. l. iusta. §. cum qui. de vsucap. 443. in tex.
Principalis, qui homines coegit, tenetur de dāno quod ipse & alius fecit. in verbo, Homines coadunans.
Damnum dat, qui damni occasionem præbet. l. 4. §. hoc autem. ad fi. vi bo. rap. col. 1209
Damnosum nemini debet esse suū beneficiū. in verbo, Beneficium.
Dardanij. l. annonam. de extraor. crimi. 1249. in margine.
Dare. i. mutuare. 643. 77
Dare. i. soluere. 1077. 68
Dare. i. transigere. 1193. 58.
Dare quandoque. i. reiinquere in testamento. colum. 194. 78
Dare nō semper est accipientis facere. 271. 52
Dari rem stiam, & non dari paria sunt. ibid. 65
Datum contemplatione salutis est irreuocabile. l. si pater. §. fi. de donatio. 158
Dari. i. reddi. 904. 69
Datū conditionis implendæ causa, an sit in fal. imputandum. in verbo, Conditionis.
¶ De, dictio, notat rationem remotam. 51. 82
De libertate. i. pro libertate. 1120. 56
De te. i. à te. 1179. 51
Debet. Multa verba resoluuntur in hoc verbo debet. vt fiat. i. fieri debeat. & velit. i. velle debeat. 1010. 74.
Debetur præsenti die si dies non adiicitur. in verbo, Die.
Debitè. i. ciuiliter. 1012. 60
Debitor esse desinit quis, cum fit nō soluēdo. colum. 829. linea. 54.
Debitor non tenetur ad vsuram, si non stetit per eum, quo minus solueret. in verbo, Vsuræ.
Debitor vendens pignus obligatum, committit furtum. 1147. in mar.
Debitoris filio si legat quid cū his verbis plus tibi reliquissem, si pater tuus mihi soluisset: inducitur solutio debiti paterni. in verbo, Legatum.
Debitor se dicens non debitorem in iure tenetur. l. item apud. §. idem ait. de iniur. 1235
Debitor. Nō est æquū tenerieū pecunia amissa, qui nō teneretur, si creditor accipere voluisset. l. qui decem. in princ. de solu. 1047
Debitor cùm soluit, potest statē habet memorare ī quā causam soluit. l. Paul. de sol. 1076
Debitor morosus tenetur de interitu. ī verbo, Periculum.
Debitor non debet venire cum sacco paratus. l. quod dicimus. de solu. 1078.
Debitor quis non sit, an nondum cōueniri possit nihil refert. l. Fulcinius. §. si in diem. qui. ex. cau. in pos. eatur. 520. in tex.
Debitori datur terminus ad soluēdū, & ex causa prorogatur. l. debitoribus. de re iudi. 491
Debitum non debet peti ab altero duorū reorum, qui vergit ad inopiam, si alter est diues. colum. 969. in mar.
Debitum probatur per instrumentum cancellatum. 1186. in mar.
Debitum purum, & in diem, æquiparantur columna. 997. linea. 44
Debitum insolidum ex persona testatoris potest quis petere, & illud idem ex persona hęredis. colum. 931. linea. 50
Debiti partē, an actor petere potest. in verbo, Actor.
Decaproti. 1576. §. decaprotos. & in mar. & 1584. in margine.
Decedere quid. 776. l. quinc.
Decem primatus. l. j. de mu. & ho. 1573. in tex.
Decem primi. 1584. in mar.
Decēnalis pœna qñ dicatur. in verbo, Pœna.
Decennium quot modis capitur. 295. in mar.
Decidere. i. emendare. 1256
Decima agrorum non statim tenetur recipere sacerdos: sed nouem diebus debent esse in spica. 841. 64
Decimatio. 1523
Decipit qui non instruit. col. 309. lin. 5
Deceptus non dicitur iure communi vsus. l. in ter eos. §. pen. de fideiuss. col. 981
Decepto q̄ decipienti magis subuenitur. l. si procurator. de do. ma. excep. 775
Decretum primum, quid. 53. 78.
Decretum primum quandoq; facit possessorem. colum. 34. in marg.
Decreto primo, an qs fiat verus possessor. ibidem. in margine.
Decretum secundum. 53. 81.
Decretum secūdū an in omni personali actione interponatur. 54. 44
Decreti secundi effectus. 54. 53
Decreti secundi interpositio, quo iure petitur. col. 54. linea. 36
Iustus iudicis in secundo decreto habetur loco rituli. 69. in marg.
Decre. i gratiam facere. 1390. §. si quis.
Decreta. i. edicta citatoria. 498. 71
Deducere. i. detrahere. 1199. 66
Deducere litem, seu rem, in iudicium. col. 732. §. hoc iure.
Defendere. i. allegare. 1077. 71
Defendere pro agere. 550
Defendere alium, an quis teneatur. 1738. 53
Defendi. l. ij. qui. ex cau. in pos. ea. 513
Defendi rectè, quid. l. hęc autem. §. rectè. quib. ex cau. in pos. ea. 516
Defendere ducem debet miles. l. iij. in fi. de re mil. col. 1523
Defendi vxores à viris, non contrà, æquum. in verbo, Vxores.
Defensio rerum & personæ est permissa. §. cū igitur. l. iij. de vi & vi. ar. 624
Defensionibus pluribus vti licet. l. is qui. de excep. 717
Defensor sui idoneus nō est minor. in ver. Minor.
Defensor. 489. l. si cum procuratore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Defensor debet esse æquè legalis ac defensus. col.513.linea.58.
Defensor ex necessitate quis.1119.in mar.
Deferre.i.petere.1519.83.
Deferre.i.accusare.1286.56.
Deferens,i.accusans.1297.77.
Deficere facultatibus.1577.§.deficientium.
Deficiēte causa,deficit effectus.1315.in marg.
l.adulter.de adul.
Definire.i.breuiter & compendiosè tractare. col.14.linea.64.
Definitio quid 1740.15.
Definitio.i.assignatio.671.87.
Defunctus.l.3.de proxe.1624.in tex.
Defuncti ex contractibus an teneatur hæres col.1736.linea.82.
Defuncti voluntas necessitatem decreti cessare facit.256.3ō.
Defuncti voluntas non semper seruanda. col. 1617.linea 41.
Defuncto facta iniuria,dicitur facta hæredi. in verbo,Iniuria.
Defuncto quod licuit,non licet hæredi.in verbo,Hæredi.
Defuncti volūtas studiosè exequi debet.893.1
Deglabrare.l.cædere.arb.fur.cæsa.1200.in tex.
Dejcere.618.§.eum.
Dejectus armis.in verbo,Armis.
Delatio.i.accusatio.1313.8ō.
Delator.750.65.& 1260.87.
Delator non est,qui protegendæ causæ causa, aliquid ad fiscum denunciat.l.delator.de iure fis.1491.in tex.
Delatum prædium fisco dicitur,quando denū ciatur fisco.qui illud emit.col.2.in fi.
Delegare,quid.l.delegare.de noua.999. in tex.
Delegatus an possit restituere in integrū. col. 510.linea.50.
Delictum.i.actus.807.66.
Delictum aggrauat tempus.1339.86.
Delictum dicitur atrox ob concursum multorum delinquentium.1225.in marg.
Delictum sine pœna quandoque est.1430.
Delictum vnum varijs æstimationibus non coercetur.l.antepe.de pœnis.1421.in tex.
Vbi est connexitas respectu eiusdem delicti, sentētia ꝑ vnum non præiudicat alteri. col. 1314.in marg.
Delicto superueniente corrumpi aut mutari non potest quod rectè trāsactum est, id est completum.l.2.de itinere actuq; pri. 646.
Suo quisque tenetur delicto,non alius.l.finit. de tabul.exhib.590.
Delicta concurrentia,an pœnam minuant. colum.1134.linea.5.
Delinquit quis multipliciter.1407.85.
Delinquens dolo non semper punitur. in verbo,Dolo.
Delictum grauius est militiam detrectare,q̄ appetere.in verbo,Militiam.
Delictū patris filio nō nocet. in verbo. Patris.
Propter delictum amittit beneficium. in verbo,Beneficium.
Delicti cogitatio nocet.l. quæsitū. qui & à qb. manumis.lib.non fiunt.col.294.
Delicta non debent remanere impunita.l. Stichum.§.2.de solu.col.1062.
Delinquunt minus exemplo deterriti. in verbo,exemplo.
Damnari non debet,qui non delinquit.in verbo,Damnari eum.
Delinquens iterato punitur grauiùs. in verbo, Iteratò.
Delitiæ.Non delitijs,sed iustis affectionibus libertas danda.l.illud.de ma.vindic.190.
Demolire.l.fluminum.§. Item apud.de dam. infec.col.76.
Dena.i.decem.903.66.
Denarium in neutro.904.in tex.
Denegata instā, an & quando de ea non teneatur Iudex.in verbo,Iudex non tenetur.
Denuntiare.i.dicere.1257.68.
Denuntiare.l.denuntiasse.de adul.1313.in tex.
Denuntiare testimonium.l.j.in prin.ad.l. Corneliam de fal.1344.& l.eadem.
Denuntiari domum.in verbo,Domum.
Denuntiatio.672.&.1378.l.mulier.
Denuntiatio est ius prohibendi ædificare. 20.
Denuntiatio,an inducat malam fidem.783.34
Denuntiatio quando sine causa admittitur. columna.1314.linea.13.
Deportati & relegati differunt. colum. 1439. §.hęc est.
Deportatio successit loco interdictionis aquæ & ignis.l.3.ad leg.Iul. pecul. 1365. & 1399. §.constat.
Depositarius quandoque.i.deponens.206.
Depositio.348.44.
Depositio est, quæ in foro laico consignatio: in ecclesiastico manus munitio dicitur.590. l.de tabulis in tex.
Depresserit id est detraxerit.692.40.
Derelictum. Quandoque dicitur quid haberi pro derelicto.108.in mar.
Quando res habeatur ꝑ derelicto.38.in mar.
Derelicta habetur causa,cum expectatur secūdum decretum.in verbo,Causa habetur.
Desertor.1521.in tex.§.desertor.
Desinit esse debitor quis,cùm sit non soluendo.in verbo,Debitor.
Desinunt res nostræ esse eisdem modis, qbus acquiruntur.l.j.pro derelic.464.
Desistens à comminatiōe accusationis instar est eius qui desistit ab accusando. col. 1305. in margine.
Destinato animo.1560.in tex.
Destrui possunt priuata ædificia,vt ciuitas fiat pulchrior.95.in marg.
Deterior quandoq; est pupilli cōditio, quàm aliorum.col.556.lin.4.
Deus,Per Deū te rogo.l.3.§.j.de iur. fis.1472.
¶Diacopi,qui.1251.in tex.
Dicere.Ex eo quod quis antè dixerit, probat animus.col.760.in marg.
Dicere ius quis sibi non pōt.l.j.quo. lega.577.
Diei adiectio pro reo est.l. eum qui cal. §. j. de verbo.oblig.col.844.
Dies cœptus habetur pro completo.l.j. de manumis.in fine.178.in tex.
Ad diem obligatio.804.l.obligationum.
Diem differre.l.quæsitū.de re iudi.503.in tex.
Diem fungi.1650.
Addictio in diem.in verbo,Addictio.
Ex die obligatio.805.3.
Die præsenti.1503.§.quod si.
Die præsenti debetur:si dies non adijcitur.l.eū qui cal.§.j.de verb.ob.844.in tex.
Differre diem.l.quæ sitū.de re iudi.503.in tex.
Differre & proferre.1397.in tex.§.cogniturū.
Diffinitiua non potest corrigi,potest tamē declarari.l.iudex.de re iudi.501.in summa.
Dignior præferendus.1573.in marg.
Dignitas.1572.in marg.
Dignitas eius,qui nihil amisit,non est impediēda.l.spurij.de decur.1569.
Dilatio si periculum sit allatuta,cessant iuris regulæ.l.v.§.si quis riuos.de ope. no. nun. 16. & l.j.de dam.infec.32.
Dilatio damni parens.l.Fulcinius.§.planè. qui. ex cau.in pos.ea.519.in tex.
Dilatio datur ob absentiā,aduocati nō diu moraturi:aliàs non danda.625.in marg.
Dilationem primam habuisse iuranti se ignorare datur secunda.in verbo,Iuranti.
Diligenti cultura,vt pretia prædiorum augentur,ita negligenti minuuntur.l.3.§.diui.de iure fisci.1474.in tex.
Diligere.Si diligo te, tu illum: nō sequitur qđ diligam illum.glo,debet.l.de accessionibus. de di.& tempo.præscrip.753.10.
Diligēs debet esse ꝑceptor.l.Attili⁹.de do.154
Diploma,quid.1359.in tex.
Directa actio.787.43.
Directo quantum fit,tantum ex consequētia. col.1218.linea.72.
Directum dominium significatur cum simpliciter profertur.in verbo,Dominij.
Discere bonum est,col.225.in marg.
Discere cupiebat Iul.vel alterum pedem in tumulo habens.l.apud Iul.de fideicōmiss.225.
Discere cupiebat Pōp.iurisc.anno ætatis.78. in l.apud Iul.de fideicom.libe.225.in tex.
Discendi cupiditas morte sola terminanda.l. apud Iulia.de fideicom.lib.225.
Discipuli erga præceptores ingrati esse nō debent.l.Attilius.de dona.154.in tex.
Disiuncta pro coniuncta.1004.32.
Dispensator.1041.82.
Dispunctio,est datorum & acceptorū, in scripturam collatio.531.71.
Distare nihil videt, quod parum distat. 332. in sum.l.Licinius.in sum.
Ditiores se putant homines,quàm sint,in verbo,Facultas.
Diu.i.est tempore decennij.l.si cum fideicommis.qui & à quib.manu.295.in tex.
Diuersitas stip.an vitiet obligationem.in verbo,Stipulationis.
Diuina vis in verbo,vis.
Diuidere.Nec mihi,nec tibi.sed diuidatur. colum.936.lin.15.
Diuisa res melius intelligitur.754.85.
¶Docere malignè,decipe est.ar.l. rectissimè in fi.de libe.cau.cōi.308.
Doctor an possit legere per substitutū. in verbo,Legere.
Dōctor esse non pōt illegitimus.1581.in mar.
Dolorem iustum temperare,difficile.l. si adulteriū.§.Imperatores.de adulte.1328.
Dolus authoris quandoq; repellit successorē singularis rei.in verbo,Successor.
Dolus cuiq; suus nocet.l.j.de do.ma.exce.755
Dolus malus,si promittitur abesse agitur ad interesse.1126.in mar.
Dolus præteritus dicitur ante litis contesta.cō missus.769.84.
Dolus præteritus quis. l. sed & si. §. si ante litē supra,de peti.hære.
Dolus qualiter probatur.755.in mar.
Dolus testatoris,an noceat hæredi.756.52.
Dolus tutoris,an noceat pupillo.767.46.
Doli clausula in stip.posita refertur ad incognita,& omissa.1130.in mar.
Doli exceptionem tollunt reuerentia, & ignorantia.in verbo,Reuerentia.
Dolum authoris patitur,qui ex eius ꝑsona accessione vtitur.in verbo,Accessio.
Dolum repræsentat culpa dolo proxima. in verbo,Culpa.
Dolo facit, qui petit, qđ est restituturus. Hæc regula non habet locum cum quis petit nomine alterius.992.in mar.
Dolo delinquens non semper punit.1718.67.
Regula,dolo facit qui petit quod est restituturus.quādoq; nō habet locū.671.in mar.
Dolosus nil dolosō.l.2.§.idē ait.ne quid in loc. public.col.595.
Dolo suo quādo lucrat quis.col.1562.lin.67.
Dolus cum dolo compensatur.col.763.
Dolus dolosō noxius,non alteri.l.qui à debito re.quæ in frau.credi.557.in tex.
Doli capax pupillus non cēsetur.l.j.§.hoc edicto.ne vis fi.ei.col.583.
Dolo ex suo furti actio nemini quæritur.l. eū qui.§.Iulianus.de fur. col.1141.
Dolo facit,qui petit quod est redditurus.l.dolo.de do.ma.excep.774.in tex.
Dolo malo non videtur habere,q̄ iure suo vtit l.3.§.is tamē.de lib.ho.exhi.705.in tex.
Dolo perditur beneficium, ne qs cōueniatur, nisi

nisi inquantum facere potest.l. qui cum.de re iud.479
Domesticum malū,seruus improbus.l.j.§.serui.furt.aduers.naut.1194
Domestica furta actionem non pariunt.in verbo,Furta domestica.
Domestica furta.1407.§.furta.
Domicilium non habere difficile.l. cius qui. §. domicilium.ad municipal.1560
Dominium an ex pluribus causis queri possit. col.1721.lin.81
Dominium capere possidendo quis non pōt. l.si finita.§.si de vecti.de dā.infect.58.in tex.
Dominium directum, & vtile,differūt.390.in margine.
Dominium,& possessio,differūt.391.in text.
Dominium,& possessio,idem.1332.in text.
Dominium rei furtiuę, quandoque transfertur.in verbo,Fur.
Dominium sine possessione quandoque quæritur.359.72
Dominium transfertur clauiū traditione.337. in sum.§.item.
Dominij nomen simpliciter prolatum ad directum refertur.731.68
Dominij prioris memoria, seruus à domino distractus in eum torqueri nō potest. in verbo,Seruus.
Dominium animo pdi nō potest possessione retenta.l.si quis vj.§.j de acqui.pos.390
Dominium non q̄ritur possidendo. l. si finita. §.si de vecti.de dam.infect.58
Dominium præbet quādoque nō habēs dominium.l.nō est notū de acqui. re. domi.356
Dominia auferunt flumina.348.§.flumina.l.ergo.de acqui.re.domi.
Dominus ejectus retinet poss. p colonū. 621. in marg.
Dominus non debet esse peioris conditionis, quam non dominus.col.1509
Dominus sui nemo est.936.seruus.
Domini appei.fructuarius continetur.l.in venditione.de bo.autho.iudi.pol.525.
Dominū habet,q̄ locium habet.526.in mar.
Dominus,id est hæres.l.si qs.de manumil.194
Dominus,id est tutor.1400
Dominus an possideat fugitiuum seruū.in uerbo,Fugitiuus.
Dominus conuenitur ex facto plurium.l.iij.§. fin.de pub.126.
Dominus dicitur variis modis.525.in marg.
Dominus quandoque,id est possessor.55.73
Dominus qui fuit, debet dicere in libello se dominum.col.160
Dominus quādo probatur quis.508. & 1037. in marg.
Dominus vice emptoris est 453.60
Domini appellatio, etiam vtilis continetur, lege quod principis.§.j.de aqua plu.122
Domini appellatio continetur socius.l.iij.§.de pupilli.
Contra dominum datur Publiciana.in verbo, Publiciana.
Sine domino seruus esse potest.311.l. si vsum fructum.
Dominis potestas seruos ad bestias oppugandas tradere ablata est. 1340. l. circūcidere. §. post.
Domus,ædes & ædificium differūt.colū.70.in margine.
Domus appella.quid cōtinetur.l.qui domum. de adulte.1304
Domi habere arma vis est in verbo,Vis est.
Domum denuntiari.l. dies. §. præterait.de dāno infect.45
Domū reficiēs potest expellere ꝺductorē, sed dēt eū postea reponere.in uerbo, Reficere.
Domum significare, lege,si iniuriæ.de iniuriis. col.1243
Domo capi quis potest ex causa cri.nō ciui.in verbo,Capi.
Domus cuique tutissimum refugiū. 1599. 10
Domus dicitur in qua quis degit, etiam si aliena sit.l.die.§. prætor.de dam.infect.35
Domus dirutæ reficiēdæ. l. ad curatoris.de dā. infect.93.in tex.
De domo extrahi quis non debet.l.dies.§.prætor,de dam.infect.35.in tex.
Donare est perdere.l.filiusfa.in prin.ibi,vt perdat.de dona.143.in tex.
Donatori pinguius succurritur quàm alteri debitori.l.exhæredatum.de re iudi.499
Donati videtur,quod nullo iure cogente cōceditur.l.donari.de do.155.in tex.
Donat qui remittit.in verbo,Insinuatio.
Donat quis quādoque inuitus. in uerbo, Inuitus.
Donare an possit filiusfamilias.lege secūda. in principio. & lege filiusfamilias. de donationibus,140
Donare meretrici licet.l. quinta,de donationibus.colum.142
Donare potest reus ante sententiam.l.post cōtractum.de dona.147
Donari mortis causa, & capi differunt.l. inter. de do.cau.mor.174.in sum.
Donarium,donatiuum,& congiarium.columna.1530.
Donator tenetur inquantū facere potest.l. qui ex de dona.146.in sum.
Donatio à dono dicitur.l.senatusco. de dona. mor.cau.171.in tex.
Donatio causa mortis absenti nō fit. columna.174.in marg.
Donatio causa mortis, & capio differunt. col. 161.linea.70
Donatio facta ab infirmo reputatur inter viuos,nisi de morte fiat mentio.colūna. 177. in margine.
Donatio facta in articulo mortis, dicitur fieri inter viuos:nisi aliud dicatur.columna.177. in margine.
Donatio mortis causa, & legatum differunt & conueniūt.163.in mar.
Donatio mortis causa,quid.l.q pretio.ibi,nam qcquid.de donatione causa mortis.co.161. in textu.
Donatio multiplex.l. prima. de donationibus. colum.138.in tex.
Donatio non est si ob causam datur. l. hoc iure §.j.de dona.149.in sum.
Donatio ob causam non requirit insinuationem.columna.154.in marg.
Donatio omnium bonorū præsentium & futurorum,an valeat.columna.856.uinea. 37. in magine.
Donatio reipublicæ sine causa fieri nō potest. l.hoc iure.in principio.de donationibus.columna.149.in sum.
Donatiuum, donarium, & cōgiarium.colum. 1530.in mar.
Donec.l.Senatus. de donatione causa mortis.171. in textu.
Dos quando dicatur peruenisse ex causa lucrativa & quando ex onerosa.569.in mar.
Dos redditur annua bima trima die. columna. 565.linea.47.
¶Dubium.In dubio quandoque fauorabilior sensus non præfertur.303.
Publicum instrumentum in dubio videtur factum de partium uoluntate.in verbo,Instrumentum.
Dubium,In dubio fauorabilis sensus præferendus.colum.200 50
Dubia verba ī stipulationib⁹ qualiter interpretantur.l.in cōuentionalibus.de ver. ob. 1680
Duæ actiones possiunt simul proponi. in verbo, Actiones.
Duę causæ lucrativæ an in eundem sensum cōcurrant.in uerbo,Lucrativę.
Duo dicuntur plures.200.60
Duum viri,qui.802.18
Duum viri sunt magistratus municipales. col. 35.lin 61
Agi ad duplum ob mēdacium. an possit.col. 270.linea.16
Duo vel plura si requiruntur.non sufficit alterum adesse.683.§.si in.
Dulcedo vsurarū magna.in verbo,Vsurarum.
Duplex solutio ex eoden debito recipi nō debet.in verbo,Improbus.
Durius nihil,aut remissius constituendū. l. iiij. in fi.de incen.rui.nau.1215.in tex.
Durari.i. differri.35.§. si forte.
Durior quis fieri non debet militię obtentu.in verbo,Militiæ.

E

Etenus. & quatenus. varie sumuntur.col.3.lin.44
¶Ecclesia procurator,minor vēdēs rem,nō possiunt habere fidem de pretio.1476.in mar.
Ἐκλογεῖον.354.§.qui ejecta.
Aedes.i.cœnaculum.638.23.
Aedes.i.prædium vrbanum.69.81
Aedes dicunt ēcidere ī vitiū, cū incipiūt esse vitiosæ.l.q bona.§. de illo.de dā. infec. col. 47
Aedes, domus, & ædificium differunt.col.70. in margine.
In ædę sacra olim fiebant ꝓsignationes. in verbo,Consignatio.
Ædium appellatio, opus,& solum.& parietē continet.70.57
Aediū appellatione quid continetur. l. q ædes. columna.1216
Aedicula quid.1367.l.sacrilegij.
Aede sacra olim consigna'batur pecunia.l.iiij. de statulibe.265. in text.& leg.fina.de tabu. exhi.590
Aedes constant ex solo & superficie.l.cū qui. de usucap.colum.428
Aedificia non derelinqui pertinet ad decus vrbis.in verbo,Pertinet.
Aedificium,ædes,& domus differunt.col. 70. in margi.
Aedificium quando cedit solo.334.34
Aedificia diruta instauranda. l. ad curatoris.de dam.infect.93.in text.
Aedificia non derelinqui pertinet ad decus vrbium.in verbo,Vrbs.
Aedificia priuata possunt destrui, vt vrbs fiat pulchrior.95.in marg.
Aeditui.1584.in marg.
¶Edictum de tab. exhibendis quando locum habet.col.587.lin.75
Aduersus edictum,id est prętore prohibente. in verbo,Aduersus.
Edi interdicta dicuntur, cum lis ex eis contestatur 575.56ī
Edi interdictum,quid.581.78
Editio actorum debet fieri per graphariū. col. 1493.in marg.
¶Effect⁹.Fraus cū effectu accipit.ī ver. Fraus.
Efformare.1355.l.qui falsam.
Effundere totum vinum, non partem,permittitur.in verbo,Vinum.
¶Egere. Ratio habēda est ne egeat,q̄ uenitur inquantū facere pōt.l.inter eos.de re iu.487
¶Eiicere.Qui nō eiicit,eligit.ī ver. Approbat.
Ejecta nauis.§.qui ejecta.de incēd.rui.naufrag. 1213
Ejrenarchæ.1292.8
¶Eleemporia.1584 in marg.
Eleemosinam facere cogitur quis inuitus. col. 1267.in marg.
Electio mala in culpa est.col.1034.16
Electionem habens,an & quādo mutare pōt. 888.in sum.l.si quis.
Electione an tollatur actio de peculio,& tributoria,in verbo,Actio de peculio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum. ff. Noui.

Electione sua quis contentus esse debet. 546.2
Eligit, qui non reiicit in verbo, Approbat.
Eligendi potestatem habens potest variare. in verbo, interpretandi.
Eligens in stipulatione, an & quando potest variare. col. 919. lin. 51.
Eligibilis sit persona per consuetudinem, quæ alias est ineligibilis. 1571. in marg.
Eligendum est de duobus remediis melius. in verbo, Remedia.
Eligens semel mutare voluntatem non potest. l. si quis stip. ad prin. de verb. ob. col. 864.
Elogium. 1292.18
¶ Emanfor. §. Emanfor. 1521. in text.
Emergens causa, & incidens, differunt. colum. 480. lin. 70
Emerito priuari. id est stipendio. 1522. 51
Emeritæ accipere. 1522. §. is qui.
Emere dicitur, qui per alium emit. l. nō solum. de libe. cau. 310
Emere suum quis potest. l. cotem. §. pen. de publica. & vectigalib. 132
Emptio nominis non semper facilis: quia numeratio non semper est in expedito. l. si dubitet. ad prin. de hæditatis. 959
Emptionis verbū, large & stricte capitur. col. 279. lin. 45
Emptionis verbum, omnem alienationem cōtinet. l. ftatuliberi. in fi. de stip. lib. 279. 46
Emptioni similis est litis æstimatio. in verb. litis.
Emptor omnium bonorum est loco hæredis. col. 450. in marg.
Emptoris vice dominus est. 451. 74
Emptor. l. ratum. 1015
¶ Enormitas criminis vitionis remissionē nō meretur. l. Caij. de fideicomm. liber. 243
Enunciativa verba in modum causæ prolata, exceptionem inducunt. l. pater. §. auus. de do. ma. ex. 777
Enunciativa verba. 785. 78
¶ Episcopi reuerentia, & metus æquiparantur. in verbo, Reuerentia episcopi.
¶ Æquipollens non confert quid de æquipollentibus dicatur. l. vbi autem. §. illud. de verborum oblig. 863. 80
Æquitas iuri stricto præfertur. 153. 62
Æquitas rigori præualet. glo. pe. qui seruum. de actio. & oblig. 800. 84
Æquitas non præfertur rigori, si est scripta, & rigor scriptus. 104. in marg.
Æquitas præfertur rigori. 1176. 66
Æquiuocatio. 866. 68
Æquum, & bonum differunt. col. 413. lin. 3
¶ Erasmus. 1077. in marg.
Ergasteria. 604. in text.
Errans nemo rem suam amittit. l. si procurator. de æqui. re. 340
Errans non fatetur, nisi ius ignoret. l. non fatetur. de confes. col. 506
Errantis nulla voluntas. l. sed hoc. de aqua plu. col. 121. in text.
Erranti ignoscendum. l. interdum. §. diuus. de public. 137
Error & imperitia excusat. l. sed hoc. de aqua plu. 121
Error in syllaba non nocet. l. qui habebat. de ma. testa. col. 212
Error iuris quando nocet. 506. l. non fatetur.
Erroris fideiussio nulla. l. si quis. de fide. 983
Errore veritas originis non admittitur. l. assumptio. ad municipa. 1543
Error iustus an inducat vsucap. 462. 20
Erronea confessio in contractibus & delictis, an & quando valet. 1327. in marg.
Error an impediat locationem in verbo, Locatio.
Error in nomine non impedit acquisitionem possessionis. l. si me. ff. de acqui. pos. 401
Error in nomine appellatiuo quando vitiat dispositionem. 857. in marg.
Error in personæ substantia, an impediat dominii translationem. 1169. 2
Error iuris nocet, facti non. 468. 82
Error iustus habetur pro titulo ad præscribendū. 443. in marg. §. filiusfa. l. iusto. de vsucap.
Error non impedit translationem dominij, si non est dissensus in causa. 964. in mar.
Error notarij non vitiat instrumentum. col. 1716. in marg.
Error procuratoris nō semper nocet. col. 402. lin. 44
Errore solutum, an repetatur. 1706. 64
Errore solutū repetitur. l. si. in fi. de publi. 138.
Erit, id est, esse possit. 856. 22
¶ Esse, & mox futurum esse, paria sunt. l. Licinius. in fin. 322
Aes alienum non est in bonis, in verbo, Bona.
Æstas quid continet. 610. in mar.
Æstimatio nulla timoris vani. l. si quis. ab. de re iudi. 408. in tex.
Æstimationem litis offerre. 1195. in tex.
Æstimationem quandoque recipit liber homo. in verbo, Liber.
Æstiua aqua. 653. §. æstiua.
¶ Et, pro id est. 604. 9
Ætas iusta. 1482. 66
Ætas nubere permittens, id est nubilis. lege tertia, de priui. credi. 533. in tex.
Ætati minus læditur, quam libertati. in verbo, Libertati quam.
Ætate qua iudex esse debet. l. qdā de re iu. 501
Ætates quatuor. 502. 1
¶ Euenire quod potest, inspicitur. 46. in summa. l. qui bona §. cum inter. de dam. infect.
Euerricum. §. si quis. 1230. in tex.
Euictio. Si vendidi tibi rem, quam tu emptor donasti Titio, si Titio euincatur, nō teneor de euictione Titio. 908. in mar.
¶ Examinatio ciuilis. §. qui pecora. 1258
Exauthorari. 1525. in text.
Exauthoratus. id est, a militia depositus. 1525. 54
Excedere. id est, recedere. 1431. 69
Exceptio quid. l. exceptio. de exce. 715. in tex.
Exceptio id est, replicatio. 761. 26
Exceptio, an & quando potest opponi post sententiam. 736. in marg.
Exceptio dominij non obstat semper Publiciana agenti. 739. 70
Exceptio falsi contra sententiam, quando competat. 718. 84
Exceptio nō numeratæ pecuniæ potest opponi confessioni non acceptilationi. col. 1088. in margine.
Exceptio vt conueniatur quis quantum facere potest, an sit dilatoria, an peremptoria. col. 488. lin. 69
Si super falso deducto per viam exceptionis iudex iudicat, non potest puniri: nisi fiat nouus accusatio. 1391. in marg.
Exceptione & actione tueri se quis potest, col. 353. lin. 72
Exceptione qui se tueri non potest, obligatus dicitur. 310. §. obligatum.
Exceptiones peremptoriæ semp locū habent. l. iij. in principio. de exceptionibus. col. 716
Exceptionibus pluribus vti licet. l. nemo. de exce. 718
Excipiuntur quædam tacitè in sermone. gl. fi. l. fin. de aqua quoti. col. 663. lin. 14
Excipere, id est, subire 977. 63
Ex continenti. §. Et est sæpissimè. col. 1191. & col. 996. lin. 23
Excusatio, maioris authoritatis. ī ver. Maioris.
Excusatio à tutela non datur, nisi causa cognita, & in illa libellus offeratur. colum. 1711. linea. 31
Excusat publica authoritas, & maioris iussus. le. quod principis. de aqua plu. arcen. 122
Executionis sententiæ tempus potest iudex prorogare vel arctare. l. ij. de re iudi. 474
Executio iuris inituiam non habet. in verbo, iuris.
Executio sententiæ criminalis differtur, donec condemnatus, qui gessit negotia alicuius, reddat rationem. 135. in mar.
Executio vt differatur, cautela est, vt qui dānatus est, accusetur de nouo maiore crimine. col. 1461. in mar.
Executor datus testamento, non potest soluere debitum naturale tantum. colum. 1060. in margine.
Exequitur delegati sententiam ordinarius, nō contra. 473. 56
Exemplo deterriti minus delinquunt. l. si quis. de pœn. colum. 1419
Exhęredando filium pater reuocat donationē ei factam. in verbo, Pater exhæredando.
Exhibere quid. col. 707. §. exhibere.
Exhiberi debet ciuis, monachus, vasallus, & multi id genus. 574. in mar.
Ex hortatione quis tenetur. 698. 10
Exigere. 249. in mar.
Exiguior. §. deterior. 607
Exilium triplex. 1402. 67
Exilium voluntarium. 1410. in mar.
Eximere pœnæ aliquem. 1356. §. sed & si. in tex.
Eximere reum. 1381. in tex.
Eximi origini. 50
Existimatio est illæsæ dignitatis status &c. l. v. de var. & extraordi. cogni. 1622. in text.
Æstimatio, id est opinio 605. 76
Plus est, quod in re est, quam quod in æstimatione. in verbo, Plus est.
Exitus varie sumitur. 1474. 3
Expectare non teneor me primo peti. 623. 56. glo. si. morum. §. qui armati. l. iii. de vi & vi arm.
Expellere violentum ex interuallo non licet, sed inquietare. 654. in marg.
Expensum ferre hæreditati. i. imputare hæreditati, & deducere hæreditatem. l. sed & si. §. Quod autem. suprà. de petitio. hęre.
Expensum negligentiæ suę ferre quilibet debet. l. pupillus. & quæ in frau. credi. 568. in tex.
Experti. 504. 74
Expilatores. 1262. in tex.
Expirare. i. deficere. 855. 73
Exploratus. i. probatus. 1324
Expressa sæpe nocent. col. 1314. lin. 31
Expressæ voluntatis, & eius quæ inest. i. tacitę, diuersa est causa. l. eum qui. §. purè. de verb. oblig. col. 919
Exprimi quędam verbis minus possunt, quam intellectu percipi. l. ratum. de solu. 1015
Expromissor & promissor, differunt. in verbo Promissor.
Expungi stipendiis. 1533. 5
Extenditur lex, si est eadem ratio. l. §. quod vulgò. de vi & vi ar. 618. in summa.
Extincta semel obligatio, non reuiuiscit. in verbo, Obligatio.
Extraiudicialis confessio sufficit ad torturam. col. 1318. in marg.
Extraiudicialis confessio, quando obligat. in verbo, Confessio.
Extraneus. 648. 85
Extraordinarium auxilium excluditur ab ordinario. nisi sit plenius. ibidem. 64. in mar.
Extraordinarium auxilium per ordinariū tolli tur. 48. in mar.
Extraordinarium auxilium quandoque nō tollitur per ordinarium. in verbo, Auxilium.
Extraordinarium subsidiū cessat, vbi datur ordinariū. l. 3. in prin. de no. ope. nū. 9. in sum.
Exuri viuos sacrilegos. in verbo, Viuos.

F

Facit quis per alium, quod per se non potest. in verbo, Alius.
Facere & gerere, differūt. 1645. 46
Facere & reficere, differunt. 664. in mar.

Tabula materiarum. ff. Noui.

marg. vide in verbo, Reficere.
Quæ in faciendo sunt, per alium fieri non possunt. l. Stichum. §. si seruus. de statulib. 284.
Facere. Qui non facit quod facere debet, punitur. colum. 1527. lin. 44.
Facit. qui nō facit. 554. lege. in fraudem, quæ in fraudem credito.
Facere per se qui nequit, consentire potest, in verbo, Consentire.
Facere per se videtur, qui per alium facit, cum agitur de lucro. in verbo, Lucrum.
Beneficium dolo perditur, ne quis conueniat nisi in quantū facere potest. in verbo, Dolo.
Facere quantum potest, soluit miles. l. miles. de re iudic. colum. 477.
Factum alienum inutiliter promittitur. lege sicut. de fide. colum. 987
Factum alienum quandoq; nostrum dicit. 358 in marg. l. ea quæ. de acqui. re. domi.
Factum alterius non debet nocere ei, q nihil fecit. l. de pupillo. §. si plurium. de noui oper. nunc. col. 13. Vide in verbo, Nocere.
Factum infectum fieri non potest. l. in bello. §. factæ. de capt. col. 1507
Factum nouissimè præualet. l. si quis ante. de acqui. pos. 384. in tex.
Factum, pro infecto haberi non pōt. col. 1198. 58
Factum semel amplius fieri non potest. ibidē.
Facti alieni ignorantia tolerabilis est. l. fina. l. p suo. col. 472
Facti quæstio, in iudicis arbitrio est, pœnæ per secutio, nō ei? voluntati, sed legis authoritati mandat. l. j. §. ij. ad senatusc. Turpil. 1374
Facti qđ est, facile amittit, pupillus vt possessio nē corporalē. l. possessionē. de ac. pos. 398
Cogi præcisè ad factum an & quādo quis possit. col. 155. lin. 8
Factum tenet, qđ aliàs nō teneret. 357. in mar. l. quamuis. de acqui. re. domi. & 1454. 60
Factum alienum promitti nō debet. in verbo, Promittere.
Factum alienum rectè promittit nemo. in verbo, Alienum.
Factum quandoque diuisionem recipit, quandoque contra. 820. 61
Factum renet, quod aliàs fieri non debet. 957. linea. 85
In factū actio quadruplex. in verbo. Actionis.
Testes debent interrogari & deponere de his quæ sunt facti. in verbo, Testes debent.
Facilitas. Sua cuique facilitas imputanda. l. j. §. item sciendum. de separa. 546.
Facultas. Sępe de facultatibus suis amplius sperant homines, quam in eis sit. l. in fraudem. qui & à quib. ma. col. 297
Falcidia quando nō detrahitur de legato. 220. in margine.
Falsare mensuras. l. pen. ad l. Cor. de fal. 1360
Falsus procurator fit legitimus per cautionem de rato. 88. in margine.
Falsi non tenetur omnis mendax. in verbo, Mendax.
Falsis procuratoris gesta ratificantur, cū appellatur à sententia lata contra eum. in verbo, Appellans.
Fallo cum procuratore iudicium est nullum. in verbo, Iudicium.
Falsis ex actis sententia lata, est ipso iure nulla in verbo, Sententia.
Falsa demonstratio non vitiat legatum. l. testamento. de ma. testa. 214
Famæ cuius parcitur, multo magis & vitæ. leg. si adulterium. in fin. de adul. §. liberto. 1328
Familia mea si furtum fecerit communi consilio teneor, p unico furto: si proprio motu quisque sit furatus, pro pluribus teneor. columna. 688. in mar.
Familiæ appellatio. 125. §. familiæ.
Familiæ appel. quid cōtinetur. l. j. §. familiæ. de publica. & l. quātę. eo. ti. 125. in marg. & 133
Familiam ꝑstituit vnus tantùm. 616. in marg.
Familiaritas militaris & scholaris prodest. col. 1534. in marg.
Famosus. i. infamis. 1297. 63.
Fari qui non potest, nec stipulari. l. mulier. de verbo. oblig. col. 859
Fatua opinio non tenenda. 1462. 43.
Fatum. 1340. 59
Fauiana lex, an Flauia, vel aliàs legi debeat. in l. lege. de manumissionibus. 184. in tex.
Fauor quandoque nō producitur, sed odium. 1387. 81
Fauor publicę disciplinę dictat, vt maleficia puniantur. l. Stichum. §. ij. de solu. 1062. in mar.
Fauorabilis sensus in dubio præferendus. colū. 200. lin. 50
¶ Febris quę. l. quęsitum. de re iudi. 503. in tex.
Fœderati, qui. 1502. 48.
Fœmina impunè ius ignorat. ī verbo, Rustica.
Fœminæ corporalia munera nō obsēt. l. iij. §. corporalia. de mu. & hono. 1575.
Fera animalia cuius sunt. 1690. 10
Ferus. i. syluaticus, non mansuetus. 330. 80
Ferre expēsum hērditati. in verbo, Expensum.
Ferre in acceptum, ferre acceptū, & accepto ferre, ibidem. 1363. in tex.
Festina lentè. l. ut gradatim. in summa. de muneribus & honori. 1580. in tex.
Fœtus pecorum vsucapi possiunt. 414. 80
Feudum. in feudum potest succedere, qui per alium potest seruire. 917. 79
Feudorum inuestitura facilè impetrāda. in verbo, Vasalli.
¶ Fiat, verbum, notat futurum tempus. 605. in marg. Vide infrà, fieri.
Fictionis materia. 423. in marg.
Fideiubendo pro se obligatur nemo. l. hęres à deb. §. seruo. de fide. 965. in summa.
Fideiussor & mandator differunt. 953. 66
Fideiussor & principalis parificantur. 848. 52
Fideiussor hæres debitoris, iuuatur beneficio restitutionis. quo debitor sperabat se iuuare. col. 106. linea. 50
Fideiussor non potest prius conueniri, quàm reo principali discusso. 979. in marg.
Fideiussor non tenetur, quando principalis obligatio non valet. 960. in marg.
Fideiussor potest conueniri pro parte, & reus pro parte. in verbo, Creditor potest.
Fideiussor potest conueniri, si cōstat reū principalem non esse soluendo. 894
Fideiussor potest promittere pœnam, ad quā non tenetur reus principalis. 957. in marg.
Fideiusor acceptus in prima causa, non tenet de eo quod est iudicatum in causa appellationis. l. cum apud iudica. fol. 1114. in sum.
Fideiusio erroris nulla. in verbo, Erroris.
Fideiusio maleficiorum esse nō pōt. l. si à reo. de fideiu. 990. §. id quod.
Fideiussor obligari non potest in aliam rem, quā quæ credita est. l. si ita, de fide. quod fallit quandoque vt ibi no. in marg. 983
Fidem fallere adeo graue vt etiam procedat in pupil. l. iij. §. sed & si. de manumiss. 180
Fidem non seruanti nec seruanda. 602. l. j. de loco publi. fru.
Plerique nō tam patrimonio, quā fide quoq; æstimantur. l. si quis. in fi. de ver. oblig. 889
Fides bo. hodie etiam de iure ci. requiritur in præscriptione. 654. in marg.
Fiducia magistratus iniuriari nō licet. l. nec magistratibus. de iniur. 1245
Fieri dēt aliquid in totū, aut in nihilum. 315. 52
Fieri. id est perfici. 4. 49. Vide supra fiat.
Figuris ex variis causarum obligationes. in verbo, Obligationes.
Filia patre inuito nō ignorante nubere potest. 1699. in marg.
Filius à patre, seruus à domino non stipulatur. columna. 984. linea. 56
Filius decurionis, an dicatur natus ante eius decurionatum. in verbo, Natus.
Filius patri curator dari potest. 1099. 55
Filius putatiuus non quęrit nobis. seruus sic. in verbo, Acquiritur nobis.
Filios retinet mater ob patris iniquitatē in verbo, Mater.
Si promisi aliquem, tractare vt filium teneor ilum instituere vel exhæredare, vel emancipare. 926. in mar.
Filii pro iniuria qualiter agit pater. in verbo, Patri.
Filiusfa. an & quando donare potest. l. filiusfa. de dona. 143.
Filiusfa. non tenetur, si intercedat pro mutuo in rem suam, nec eius pater. 954. 74.
Fliusfa. patris voluntate donare potest. l. ij. in prin. de dona. 140. in tex.
Filius regis potest dici rex patre viuēte. 234. in margi. l. gum vero. §. cum qdam. de fideicō. libertatibus.
Filius vendi, an possit. colum. 1142. in marg.
Fiiij ignominia est pr̄ seruiens. l. j. de li. cau. 303
Filiorū charitas non fuit antiquior Romanis, castrorum disciplina. in verbo, Castrorum.
Filiorum seruitus ad dolorem nostrum porrigitur. l. quoniam. de lib. cau. 303. in text.
Fingere quādoq; furorem. in verbo, Furioso,
Firmum adeo nil est, qđ maris, tēpestatis aut ruinæ vim ferre queat. l. fluminū. §. seruius. de dam. infect. colum. 75.
Fiscus principis proprius est. l. j. ne qd in loco publico. colum. 593
Fiscus argētarios, pponebat. in ver. Argētarij.
Fiscus & respub. idem. 1493. 24
Fiscus fauorabilior pupillo. 1345. 81
Fiscus nō pōt alienare res controuersas. 1484. l. res quæ. de iure fis.
Fiscus pignoris causam præuenit. l. si is qui. de iure fis.
Fistula. 669. 11
¶ Flagitiosæ rei societas coita, nullam vim habet. l. si a reo. in fi. de fideiuss. 991. §. id quod.
Flauia ne lex, an Fauia sit legendum. ad. l. Fla. de pla. 1371. in mar.
Flumen & riuus, differunt. 605. l. ait.
Flumen penne, & torrens, differūt. 605. §. itē.
Flumen priuatum. ibidem. in prin.
Flumen publicum. ibidem.
Piscatus longo tempore in publico fluuio, nō ꝑscribit. l. præscriptio. de usfica. 444. in tex.
In flumine publico tactum, quid. 607
Flumina cēteris rum alias, cēterorum, vice fungūtur, & ex priuato in publicū adducunt. 348. §. flumina. l. ergo, de acqui. rerum dominio.
¶ Forenses ignorare nō debent statuta de gabellis soluēdis. §. licet. l. interdū. de pub. 136.
Forensis. 1405
Forma, Quando verba requiruntur de substantia & forma, non sufficit actum ad impleri p æquipollens. in uerbo, Verba.
Fortuita incendia. 1416. §. incendiarij.
Fortuitus casus. 75. 38
Fortuitus casus est furtum. in verbo, Furtum.
Fortuitus casus nō nocet. l. fluminum. §. vitiā. de dam. infect. 75.
Fortuitos casus præuidere nullum humanū ꝑsilium potest. l. ij. §. si eo. de admi. re. ad ciuj. pertinen. colum. 1602
Fortunæ donum thesaurus. l. si is qui. §. si communis. de acqui. re. do. 363
Fortunam hominis aduersam expectare inciuile est. l. inter stipu. §. sacram. ver. homo liber. de uerb. obli. 870
Foro cedere. l. si. de cura. bo. dan. 552
Forum rei sequi debet actor. 744
Fossa, quid. 103. §. apud. & 611. §. fossa.
¶ Fraternitatis ius habet societas. 567. 55. le. pupillus. quæ in frau. cre.
Fraudat scientē & ꝑsentientē nemo, in uerbo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui.

Scientes.
Non fraudat creditores acquirere negligens. in verbo, Creditores.
Fraudator quis. 551.77
Fraudator. id est, fraudatus. 551.82
Fraudatorium interdictum. 1063. in tex.
Fraudulentū testatoris, si in ver. Testatoris.
Fraus cū effectu accipit. l. j. in ā. de statuli. 259
Fraus iegi fieri nō debet. l. si quis. §. minor. in fi. qui & à quib. ma. col. 291
Fraus lucrum non habet. in verbo, Lucrum.
Fraus sua cuiq; nocet. l. j §. quęsitū. de fepa. 543
Fraudem facere videtur, qui non facit, quod facere debet. l. 4. quæ in frau. credi. 554
Frequentia infamiam p̄bet in verbo, Assidua.
Fructuarius continetur appel. domini in ver. Domini.
Fructuarius est legis, pcurator. ī ver. pcurator.
Fructus coacti. 231. §. imperator.
Fructus industriales consumpti, an restituātur. 353. in mar.
Frumentales. 1269. in tex.
Frumentario. 1530. 75
Frumentores. 1583. vide in verbo, Sitonæ.
Frumentaria pecunia. 1601
Frumento emendo olim curator dabatur. in verbo, Curator.
Frustrator quis. 631. 54
¶Fuga lata. in verbo, Lata.
Fugitiuus seruus, an à domino possideatur. 424. 34
Fullonica. 196. 58
Fundus si possidetur, vniuersitas non singulæ partes possidētur. 450. §. cum Stichum.
Fundi furtum non fit. l. quare. de vsuca. 439
Furādi sinū: aliās signū præbere. 1367. §. si qs.
Furcæ. Corpus reorum furtū pendēte lite crimi nis &c. an dbeat mitti ad furcas. 1299. ī mar.
Furiosus an possit obligari. 906. in mar.
Furiosus & pupillus effectu carēt. l. j. §. hoc edicto. ne vis fiat ei. 583
Furiosus non desinit possidere. 396
Furioso datur curator, etiam tiemine petente, causa tamen cognita, & habito medicorum consilio ne furorem fingat. 515. in mar.
Furioso quibus causis acquiritur. in verbo, Acquirere.
Furnarius, Galicè Fornier. l. fluminum. §. præterea. de dam. infect. 76
Furorem quandoq; fingere. vide hic supra in verbo, Furioso.
Fur & morosus æquiparantur. 873. 2
Fur quādoque rei furtiuæ dominium trāsfert. 1051. 77
Fur furti quādoq; agit. l. qui vas. § si ego. de fur.
Furem capere licet, & ad iudicem deducere. l. interdū, §. j. de fur. 1173. ī marg. & tex. 1163
Furem non facit sola cogitatio furti faciendi. l. j. de furtis. col. 1135
Furem statuere non omnis, q̄ p̄t, agere ꝑ eū potest: nā possum dicere hium, at ꝑ eū agere non possum. l. ferui. de fur. 1145
Furtum, est casus fortuitus. col. 982. in margi.
Furtū nō fit hæreditati. l. in eo. de ac. re. do. 349
Furtum non fit, nisi sit cui fiat. lege falsus. §. qui alienum. de furt. 1159. in textu.
Furtum non fit sine affectu furandi. l. furtum. de vsucapioni. col. 439
Furtū quādoq; sine affectu eōmittit. 1183. 55
Oblita est eorū sententia, qui fundi loci vel furtum fieri putāt. l. quare. de vsuca. 440. in tex.
Furtiuæ rei pars nō est partus. l. si aliena. §. Scæuola. de vsucapio. col. 421
Furtim cœdere. 1202. §. furtim.
Furtiuares an possit vsucapi. 698. 40
Furtiuè. i. clam. 382. 63
Furtum, vndel. j. de fur. 1135. in tex.
Furtum animo solo non contrahitur. l. 3. §. si rem. de acqui. pos. 389. in fum.
Furtum est si pecunia à te recepi creditori tuo soluendam, & ego eidē nomine meo (cùm etiā meus esset creditor) soluī. 1168. §. Iulia.
Furtum fit quamuis fur habeat animum reddē di. 457. in marg.
Furtum magnum committens, suspendi p̄t. 1409 in marg.
Furtū manifestū quādo dicat. 1154. in marg.
Furtum non dicitur personalis iniuria sed rapina. 1139
Furtum vnicum sit, an plura, quod à familia factum sit in verbo Familia.
Furtum sine contrectatione non committit. l. 3. §. si rem. de acqui. poss. 380
Furtum vnum est plurium rerum simul subtractarum. 1141. in mar.
Furta domestica. 1407. §. furta.
Furta domestica actionem non pariunt, si modica sunt. l. si libertus. de fur. 1187. in mar.
Furta plura committit contrectans rē alienam per diuersa territoria. 1148. in mar.
Futurū pro præterito quādoq; ponit. 51. 32

G

Gabellarum impositionē ēt forēses ignorare nō debent. l. interdum. §. licet. de publi. 136
¶Generale verbum nō respicit ea, de quibus nominatim non cauetur. 895. 3
Generaliis promissio refert ad specialem post ea secutam. 937. in mar.
Generalitas reprobatur. col. 1490. in margine.
Generalitas vitāda. col. 1623. in margine.
Genus à digniori sui parte nominatur. gl. j. l. j. de verb. oblig. 812. 77
Gentium quinque geneta. 1517. 87
Gestatio. 690. 26. in tex.
Gestum. 1600
Gestus. 1016. 2
¶Gladiatores. 1596. in tex.
Glarea. 603. 4
Glaream inijciens. 603. in tex.
¶Grapharius debet edere acta causæ. in verbo, Editio.
Grassator. 1410. 20
Grassatores. 1415. 73
Grassatura. 1410. 21
Gratiam decreti facere. 1390. §. si quis.
Gratiosæ. 1605. l. calculi.
Graui pretium non statuendum. l. fi. ad. l. Iuliā de annona. 1364
Gratificationi quandoque locus est. 826. 117

H

Habere. Per se quod quis nō habet. nec per alium. 545. 75
Habitus. 1523. l. qui cum.
¶Hedera. 1199. in marg.
Hæres an ex defuncti contractibus teneatur. 1736. 81
Hæres an teneatur ad pœnam quam promisit defunctus si nō solueret. in verbo, Pœnam.
Hæres debitoris iuuatur beneficio restitutōis, quo debitor sperabat se iuuare in verbo, Fideiussor.
Hæres potest purgare innocentiam defuncti. in verbo, Purgare.
Hæres suspectus, & tutor differunt. in verbo, Suspectum.
Hæredi an noceat testatoris dolus. in verbo, Dolus.
Hæredis loco est omnium bonorum emptor in verbo, Emptor
Hæredi nocet mala fides authoris. ī ver. Mala.
Facultas conditionis implendæ transit ad hæredem. 217. §. si sub conditione.
Hæres nō in succedit in pœnam. l. pe. de no. operis nuntia. 31. in tex.
Hæredi non licet, quod defuncto. 542. l. j. de separationibus.
Hæredi nō relinquitur, quod scelere quæsitū est. l. cum falsi. ad leg. Cor. de fal. 1350. in tex.
Hæredem fraudari iniuriosum. l. si peculiū. de statulibe 273
Hæreditas damnosa, hereditas est. 523. 80
Hæreditas personæ defuncti vice fungitur. l. mortuo de fide 967. in tex.
Hæreditas vice personæ fungitur. l. si is qui. §. j. de vsucap. 424
Hæreditati furtū nō fit. l. ī eo. de ac. re. do. 349.
Hæreditarium. id est, familiare. 1253. 27
Hæreditas aufertur nepoti propter factū aui colum. 1356. lin. 84
Hæreditas videtur grauari, quando heres grauatur sub nomine appellariuo. 803. ī marg.
Hæreditas, vt per liberum hominem quærat plura requiruntur. 358. 73
Hæreditas vt per seruum domino quęrat tria requiruntur. 338. 67
Iussus dare, quid intra certum tēpus à die mortis non tenetur dare, nisi à die aditæ hæreditatis. 263. in margi.
Hæreditatem cum adit impubes, cōtrahere videtur, in verbo, Impubes.
Nemo debet solicitus esse de hæreditate viuentis. 1498. 8
¶Hoc, dictio. 4. in margine.
Hominis appel. cōtinetur mas & fœmina. col. 1666. in margine.
Homines coadunans tenetur de damno qd ip se & alius fecit. 1206. in marg.
Homines coacti. 618. 67
Homo homini officiū debet. ī verbo. Officiū.
Hominum adiectiōe potius quam pecuniarū imperium ampliādum. in verbo, Ampliari.
Honestiores mitius puniuntur. l. vj. §. cæterū. ad legem Iul. pecu. 1366
Honor est administrare. 211. §. cum ita.
Honor municipalis quid. l. honor. de muneri. & honoribus. 1581
Honor non est continuandus. 1555. 8
Honorariæ obligatiōes, id est, prætoriç. 1082. in textu.
Honorarium. 1620. 75
Hortatione quis tenetur. 698. 20
Hospitium, quid. 1501. in margine.
Hostes, qui. 1518. l. hostes.
Hostium seruum fieri ciuem Ro. indignum. in verbo Romanum.
Hostilius Mancinus. l. vlti. de leg. 1600
¶Humanior interpretatio tenenda. 249. §. libertatem.
Humilis. id est, vilis. 710. 78

I

Iabolenus fuit præceptor Pauli. l. v. de manu. vindi. 188
¶Icosaproti. 1584. in margine.
¶Idem, id est, similis. 1260. 76
Idem. Nihil est idē ei, cui simile est. columna. 924. linea. 78
Identitas personarum, & identitas originis petitionis facit eandem causam. 730. 73
Identitas personarum, & identitas originis petitionis facit eandem causam. ibidem.
Idoneè cauere. 218. §. addici.
Idoneus defensor in verbo, Minor.
Idoneè. Qui magis idoneè quid agit p̄ferendus est. l. in reficiendo. de dam. infect. 89
Idoneus affectans tutelam, approbatur. in verbo, Affectare.
¶Ignominia filij est pater seruiens. l. j. de liberra. cau. colum. 303.
Ignominia. id est, infamia. 802. 49
Ignorare quando præsumitur quis. 397. 66
Ignorans quando perdit possessionē rei suæ. colum. 397. lin. 66
Ignorans tenetur. 1176. 76
Ignoranti domino, an querat seruus. 408. 50.
Ignorans amittit possessionem rei mobilis. l. si rem. de acqui. possess. 409. 73
Ignorans non obligatur. nec delinquit. l. 4. §. longè. de ac. & oblig. 789. 7
Ignorantis & inuiti conditio fieri melior p̄t. l. soluere

Tabula materiarum. ff. Noui.

l. soluere. de solu. 1039
Ignoranti non tollitur possessio. l. quamuis sal tus. de acqui. pos. 409
Ignorantia facti alieni tolerabilis. l. fi. pro suo. col. 472
Ignorantia iuris excusatur in rustico, & fœmina. in uerbo, Rusticus.
Ignorantia iuris toleratur. 955. 18
Ignorantia pupilli, creditoribus captiosa esse non debet. in verbo, Pupilli.
Ignorantia vnius, an prosit scienti. 305. 3
Ignorantia vnius alteri nō prodest, nec sciētia nocet. l. nō solum. §. si eum. de libe. cau. 311
Ignorantia an prosit. 333. 44
Ignorantia facti, p̄dest non iuris, in verb. Iuris.
Ignorātia iusta doli except. tollit. in verbo, Reuerentia.
Ignorātia iusta excusat. l. pe. si qs test. li. 1193
Ignorantia nō excusat. l. interdū. §. licet. de pu.
Ignorantia paupertate an excusetur. 1472. in margine.
Ignoscendū est ei qui sanguinē qualitercunq; redēptū voluit. l. j. de bo. co. qan. sen. 1426
Ignoscitur quādoque seruis. 684 §. si tutoris. l. is qui. quod vi aut clam.
¶Illegitimus nō p̄t esse doctor. 1581. in mar.
Illicitè qui fecit quid aliū in simili actu impedire nō p̄t. §. idē. l. ij. ne quid in lo. pub. 593
Illicitum non continetur mandato generali. in Verbo, Mandato.
¶Imitari chirographū, Galicè *contrefaire*. col. 1357. lin. 67.
Immiscere est suorum, adire extraneorū. cc. 515. 53
Immissum. 637. 80
Immittere & ꝓicere. l. v. §. sed & si. & §. memi nisse. de no. ope. nun. col. 14. lin. 15. in text.
Immobilia proprie possidentur. 711. 80
Immobiliū possessor quandoque fatidat. col. 1216. lin. 24.
Immoderata cuiusque luxuria vitāda. l. ex damni. de dam. infect. 87.
Immunitatem pœna nō tribuit. l. relegatorū. §. potest. in fi. de inter. & rele. 1432
Immunitas. Personalis immunitas cum persona extinguitur: realis nunquam. in verbo, Personalis.
Immundę cloacę pestem cient & ruinā. in verbo, Pestem.
Imo dictio sumit correctiuè. l. stichus. de mā. testamen. 201. in summa.
Impedimētum iuris & naturę differūt. 917. 18
Impendere. Satius est nō impēdere, quàm impensam repetere. 116. 83
Impēdium. colū. 682. §. quod ait. quod vi aut clam.
Imperitia culpæ numeratur. l. iij. §. si iudex. de actio. & oblig. 790. 3
Imperitia in medico & iudice differenter punitur. col. 788. lin. 68
Imperitia excusat. l. sed hoc. de aqua plu. 121
Imperium ampliandum potius hominū, quā pecuniarū adiectione. in uerbo, Ampliari.
In perpetuum operam dare quis non potest. in uerbo, operam.
Impetrabile dicitur beneficium à principe impetrari solitum, in verbo, Beneficium.
Impetratio quandoque facilis, quandoque cōtra. in uerbo, Beneficium.
Implicita. col. 893. lin. 52.
Impossibilis conditio in matrimonio qd operetur in verbo, Conditio.
Impossibilis ꝺditio quotuplex. 338. in margi.
Impossibilis conditio vitiat omnē contractū. in verbo, Conditio.
Impossibile quando, potest deduci in stipulationem. 921. in marg.
Impossibilitas iuris & naturæ æquiparantur. in verbo, Iuris.
Impossibilia cēsent, quæ a principis volūtate pendent. 216. in mar.
Improbitas. Nemo ex improbitate sua ꝓsequitur actionē. l. itaq;. de fur. 1139. in prin. tex.
Improbus est qui vult iterum consequi, quod accepit. l. si qs dolo. in fi. de re iudic. & 499. §. si quis. l. j. ne vis fiat ei.
Imprudentia id est, imperitia. 1481. 30
Impubes potest esse procurator ad negotia. l. j. §. pupillus. de acqui. pos. 370. in sum.
Impubes videtur ꝓtrahere cum adit hæreditatem. l. iij. in fi. qui. ex cau. in pos. catur. 515
Impunita non debent esse admissa maleficia. l. Stichum. §. tametsi. de solu. 1062
Imputatur illi, qui malum defensorem elegit. l. iam tñ. §. nunc videamus. iudi. solui. 1106
¶In, dictio ponitur pro valde. 99. in mar.
In, id est cum. 1218. 22
In, id est, usque ad. 699. 76
In omnes. id est, inter. 898. 87
In, pro non, & pro valde. 1502
Inaudita causa quenquā damnari ratio nō patitur. l. j. de requi. reis. 1384
Incarcerari quando debet reus. 1289. 53
Incendia fortuita. in verbo, Fortuita.
Incerta pars non possidetur. 434. 67
Incertæ personæ non fit iniuria. 1243. 2
Incertam partem possidere nemo potest. l. si fur. incertam. de vsucap. 434
Incertitudinis ratione neutrum valet. 939. 41
Incertus. id est, infinitus. 850. 47
Incertus libellus quādoque dat in ver. Libellus
Inchoatum opus quando dicatur. 12. 58. vide in verbo, Opus.
Incidens, & emergens causa, differunt. 480. 84
Pronuntiatur super incidenti quando aliter in iudicio procedi non potest. 305. 43.
Incile, quid columna. 609. linea. 73. qs. & 663. §. incile.
Incola, quis. 1431. 3
In consultus calor, calumniæ vitio caret. l. j. §. q̄ri. ad senatusconsultum Turpil. 1375
Incontinenti. 251. in marg.
Incontinēti fieri dicitur quod fit vno impetu. 1317. in marg.
Indebitē. id est, in ciuiliter. 1012. 61
Indere. 1364. 81
Indicere mulctam. 2451. l. appellari.
Indicia seruorum cōtra dominos an admittēda. l. j. §. Antoninus, de quæstionib. 1388. & l. diuus. §. ex quibus. eod. titu. 1393. in text.
Indici ad honores. 1573. l. cura.
Indici ad munera. ibidem.
Indignus habere seruos, libertos habere non potest. in uerbo, Seruos.
Indiuiduum officium. 1551. §. nec iustè.
Inducere. 1367. l. quitabulam.
Indulgētia deteriores sumus. l. j. de col. de. 327
Indulgētia nimia reprobatur. l. j. de collusione detegenda. 327.
Inertia alterius non debet alterius ius corrumpi. l. si pariter. de lib. cau. 306
Inesse debet quod magis, si in est quod minus. 575. 1. l. ij. de interdi. seu extraor.
Infamant q̄dam interdicta. in verb. Interdicta.
Infamia vt vitetur, cautio est. ut quis offerat rē ante sententiam. 127. in margi.
Infamis non accusat. 1277
Infamia vitæ periculo comparatur. 189. 53.
Infamiam p̄bet frequentia. in verbo. Assidua.
Infamem non omne crimen facit. l. infamem. de pu. iudi. 1273
Infans, quis. 193. 20
Infantis iudicium supplet authoritas tutoris. l. quamuis. de acqui. possess. 400
Infectum argentum. 1146. l. in actione.
Inferior locꝰ superiori seruit. l. ij. de aqua pl. ar.
Infinitas vitanda. 50. 59
Infinitum. id est, semper. 765. 58
Infirmus etiam inter vinos donare videtur, si de morte non fiat mentio. 177. in marg.
Infrequens. i. v. de frequens. 712. 80
Ingenui non serui natales habent. 324. 73
Ingratitudo sequens nō obstat quo minus valeat donatio facta contemplatione salutis. l. si pater. §. fina. de dona. 158
Iniicere manum. 185. in marg.
Inimicorum quæstioni fides non habenda. l. j. §. præterea. de quæstio. 1389
Initium possessionis inspicit. l. clā. de ac. pos.
Initium spectandum. 381. in summa.
Initio quid fieri, & postfacto differunt. 455. in margine.
Initio quod non ualuit, ex postfacto confirmatur. col. 1544. 22
Initiū spectādum est. l. j. de pœnis. & ibi in margine. col. 1398
Iniuria defuncto facta, censetur facta hæredi. l. j. de iniur. §. & si. & in mar. 1218. & 1244
Iniuriā cōmittisci dēt nemo. in verbo, Tueri.
Iniuriam non facit qui se tueri uult cū aliās nō possit. l. 3. §. quod ait. de incen. rui. nau. 1314
Iniuriā nō habet iuris executio. ī uerbo, Iuris.
Iniuriam non uidetur accipere qui semel uoluit. l. in diem. de aqua plu. 112
Iniuriarum, tenetur scienter vtens iniusta cōsuetudine. 1231. in mar.
Iniuriandi animus non præsumitur inter conjunctos. col. 1247. in marg.
Iniuria. l. j. de iniur. 1217.
Iniuria id est, culpa. col. 124. lin. 78
Iniuria. id est, damnum. col. 594. li. 80. & 6041. & 609. 40
Iniuria id est, iniustè, non iure. col. 2. li. 80
Iniuria. id est, ius iniquum. col. 111. lin. 73
Iniuria id est, uitium. col. 75. lin. 23
Iniuria an competat iniuriato. si illico non reuocauit ad animum. col. 1220. 1
Iniuria atrox. 614. in marg.
Iniuria fit ex affectu, damnum ex culpa. l. qui seruum. de actio. & oblig. 799.
Iniuria ex affectu iniuriantis fit. l. illud. §. j. de in iuriis.
Iniuria non fit uolenti. in uerbo, Volenti.
Iniuriam alteri illatam persequi quis non potest. si iniuriam passus persequi non potest. col. 1228. in marg.
Iniuriam filij remittit pater. in uerbo, Pater.
Iniurię tot sunt, quot personæ iniuriam faciētium. l. si plures. de iniur. 1240. in tex.
Iniuriarum actio, an sit pœnalis. 481. col. 2.
Iniuriarum actionem habet is, contra quē manus leuata est. licet non sit verberatus. in verbo, Manus.
Iniuriarum actione pro filio qualiter pater agit in verbo, Patri.
Iniuriarum tenetur, qui non debitorem, quasi debitorem dixit. in verbo, Debitorem.
Innocens. Satius est impunitū relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnari. l. absentem. de pœnis. 1400
Innocens nocentem excusat. 305. 13
Innocētem occidere, & nocētem iustā defensionis causam habentem, paria sunt. 1363
Innocētes agere nō debēt. l. reo. de solu. 1034
Innocentia reus purgatur, non criminum relatione. in verbo, Reus.
Innocentia probatur eo ipso, quod contrariū non ostenditur. 1427
Innocentiā defuncti purgare hęres p̄t. 1484. l. res quæ. in textu.
Inopinio. id est, unitum. 431. in textu
Inopus si est alter eorum, non potest agi cōtra eum. in verbo, Debitum.
Inops quæ munera subeant. 1577. §. inopes.
Inops ne quis fiat' sua liberalitate ratio habēda. l. ne ex liberalitate. de re iudi. 499
Inquantum facere potest à milite exigitur. l. miles. de re iud. idem de aduocato. 478. in mar.
Inquantum facere possunt, conueniuntur multi. in verbo, Conueniuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum. ff. Noui.

Inquilinus est quasi superficiarius. l. iij. §. j. de no. ope. nun. 10. § si ergo.
Inquilinus an petat cautionem de damno infecto. col. 82. in. 60
Inquilinus & colonus differunt. l. qui pignoris. de acqui. poss. 402
Inquilino non cauet dominus de dano. infe. l. qui bona. §. de illo. de dam. infect. 47. in text.
Insinuare tenetur, qui remittit. columna. 1720. in margine.
Instar quoddam operis. l. stipula. §. opus. de no ui ope. nuncia. col. 30. in text.
Instituere, id est incipere. col. 669. lin. 42
Institutionis iure licet, quod alias non. 204. 3
Instruere. col. 184
Instruere. aduocationē. 1344. l. pœna. & 1355. l. falsi.
Instruere qui non instruit, decipit. 309. 5
Instrumentum nō vitiatur errore syllabę. 212. in margi.
Instrumentum cācellatum prębat debitum. in verbo, Debitum.
Instrumentum litis. 1420. §. si quis.
Instrumentum non probat, nisi ea, de quibus notarius fuit rogatus. 410. in mar.
Instrumentum non uitiat error notarij. in verbo, Error.
Instrumentum publicum in dubio præsumit factum de partium uolūtate. 833. in margi.
Instrumentum. si est apud monachum, agitur contra monasterium. 589. in marg.
Instrumento non probatur possessionis traditio. l. prædia. in sum. de acqui. pos. 410
Instrumētorū redditio facta domino à procuratore, facit expirare mādatum. 1447. in mar.
Insula ad iacens domui, est pars domus. l. si fisti ta. §. sed si. de dam. infect. 54
Insula fit tribus modis. 347. §. tribus.
Insula mobilis seu natans. l. pen. §. fi. & §. videamus. de acqui. re. do. 365
Insulam assignare. in uerbo, Assignare.
Integra re fiunt quædam, quæ non postea. col. 1591. lin. 72
Intellectu magis ꝓcipi quędā, quàm elocutione exprimi possunt. l. ratū. de solutio. 1015
Intendit verbum. id est, asserit, & extenditur ad actionem & exceptionem. 719. 66
Intercalaris dies. 747. 23
Intercedere. id est, contradicere. 222. 68
Interdicere. i. interdictum reddere. 658. 72
Interdicere id est, interdictum ꝓponere. 611. 76. & 676. 59.
Interdicere id est, nuntiare. 673. 83
Interdicti, relegati, & deportati differunt. colū. 1428. in marg.
Interdictionis aquæ & ignis loco succesit deportatio. in uerbo, Deportatio.
Interdictio munerum. l. iij. §. j. de re mili. 1521
Interdictum edi, quid. 581. 78
Interdictum & actio prætoria conueniunt, & pro ea sæpè ponitur, & contrà. 571. 82
Interdictū fraudatorium. in uerb. Fraudatoriū.
Interdictum perpetuum. 644. 62
Interdictum quorum legatorum contra quos datur. 578. 78
Interdictum uti possidetis, quid. §. est igitur. 633. in textu.
Interdicta habent sex regulas affirmatiuas, & quatuor negatiuas. 576. 61.
Interdicta propria ciuitate interdicitur Roma. 329. in marg.
Interdicta quædam infamant. 629. 34
Interdicta, quasi inter duas partes dicta. 802. 72
Interdicta quædam perpetua, alia annalia. col. 573. lin. 36
Interdicta tunc edi dicuntur, cum ex eis lis contestatur. in uerbo. Edi.
Interdum id est, antequam. 1004. 11
interesse, quid. 1122. in margi.
Interesse haud facilè probatur. 1096. 70
Interesse petitur, si dolus malus abesse promittitur. in uerbo, Dolus.
Interesse quandoque cōsideratur ratione lucri aduersarij. 1254. in mar.
Interesse quando uenit tacite. 860. in mar.
Interesse sua, qui dicit, propriam causam defendit. in uerbo, Propriam.
Actio in factum, & ad interesse, simul intentari possunt. in uerbo, Actio in factum.
Libellus procedit, quo petitur unum, uel aliud, & si non fiat, interesse. in uerbo, Libellus.
Interesse non testibus probat, sed iuramēto declarat. l. semp. §. si quis. quod uiaut clam. 689
Interitus periculum spectat ad debitorem morosum. in uerbo, Periculum.
Interlocutoria, an possit mutari. 1091. i margi.
Interlocutoria reuocari potest, nō diffinitiua. l. quod iussit. de re iud. 480. in sum.
Interlocutoria uerba, sunt iubere & vetare. in verbo, Iubere.
Interpellare. 1248. §. qui puero.
Interpellatus est, qui fecit, ne interpellaretur. colum. 672. in marg.
Interpellatio extraiudicialis nō cōstituit in mora eum qui solùm per iudicis officium pōt pueniri. l. cum postulassem. de dam. infec. 91
Interpretari eius est cuius constituere. l. in prætoriis de præto. stipu. 1095. in mar.
Interpretatio benignior sequēda. l. qui duos §. j. de ma. testa. fallit quandoque in dubio. 200
Interpretari debemus, ut res ualeat potius quā pereat. 804
Interprætādi potestatem habens; semel trīs potest interpretari, nec uariare licet: secus in habente potestatem eligendi. 883. in mar.
Interpretatio ī obscuris qualiter fiat. col. 1740. in marg.
Interpretatio uulgaris sequenda. 1663. in mar.
Interuallum. Ex interuallo non licet expellere violentum. in uerbo, Expellere.
Interuenire, id est defendere. 505. 47
Interuenire id est, fideiubere. lege, Lucius. de fideiuss. 967
Interuertere. l. cūes. de furt. 1147. in tex. & l. fallus. §. si quis. de furt. 1159. in text.
Intributiones. 1545. l. viæ. & 1558. §. q fœnus.
Intrinseca solennitas præsumitur, in uerbo, Solennitas.
Inuentor rei alienæ debet proponere libellum continentem se inuenisse, & redditurū ei cuius est. 1159. §. qui alienum.
Inuentrales, alias uentralē. 102
Inuestitura feudorum facilè impetratur. in verbo, Vasalli.
Inuitus quis liberatur. in uerbo, Liberatur.
Inuitus quis quandoque donat. 1714. 54
Inuitus liber fit nemo. l. sed si alienare. de fideicommissis liber. 241. 27
Inuiti ꝓditio melior fieri potest. in uerbo, ignorantis.
Inuoluerum. 1149. 26. §. qui furt.
Inuoluii. 1215. in mar.
Inutile cedit utili. 323. 39
¶ Iracundia minuit culpam. 1705. 77
Irrigantur agri in Asia aqua calida. in uerbo, Aqua,
Irrogatur pœna. 1374. §. sed non.
¶ Iterato delinquens, punitur grauius. in verbo, Tyronibus.
¶ Iubere. uide infrà. Iussus.
Iubere & uetare uerba sunt interlocutoria. l. quod iussit. de re iudi. 480. 63.
Iudaica superstitio. 1568. l. iii. §. j. de decur.
Iudaicè interpretari. 66. 7
Iudex debet iudicare secūdum leges. fallit in iudice qui est supra leges. 1344. in marg.
Iudex debet sequi ucluntatem partium, si sunt concordes. in uerbo, Concordes.
Iudex est cui defertur iuramētū. l. j. qua. re. actio non da. 779.
Iudex est uir bonus. l. continuus. §. ij. de verborum obligatio. 915
Iudex faciens executionem corporalem in eū, qui appellauit pendente appellatione punitur pœna capitis. 1363. in marg.
Iudex non potest exequi sententiam intra tēpus ad appellandum datum. 1460. in marg. Consuetudo est in contrarium.
Iudex non tenetur de negata iustitia, si nolit se intromittere etiam requisitus. 36. in mar.
Iudex originis potest punire subditum ratione delicti perpetrari extra territorium suū. glo. ad rescripti. §. sed & eos. l. relegatorum. de interdi. & rele. 1430. in mar.
Iudex pœnas leuiores lenitate, graviores tēperamento irrogare debet. in uerbo, Pœnas.
Iudex per imperitiam tenetur ex quasi maleficio. 788. 67
Iudex postquàm semel dixit sentētiam, iudex esse desinit. l. iudex. de re iudi. 501
Iudex potest interpretari. 755. 49
Iudex pro arbitro. 806
Si super falso deducto per uiam exceptionis iudex pronuntiat, non potest punire, nisi fiat noua accusatio. 1301. in marg.
Iudex quando potest recusari. 306. 76
Iudex quæ ætate esse debet. l. qdā. de re iud. 501
Iudex sententiam diffinitiuam nō potest reuocare, sed declarare & interpretari potest. 1437. in marg.
Iudex si desit, potest quis suam rem recuperare manu armata. 1518. in marg.
Iudex si nequit partes concordare, res dirimit sorte. 13. in marg.
Iudex ab omni sorde abstinere debet. l. pe. ad le. Iul. repe. 1363
Iudex interpretatur sermonem suū ambiguū. in verbo, Ambiguus.
Iudex mitius quàm potest condēnare dēt. 275
Iudex mitius agit cum obsequioso, quàm cū contumaci. l. ij. de re iudic. 474
Iudex non potest ultra facere, quam ei concessum est à lege, uel cōsuetudine. in uerbo, Officiarius.
Iudex potest prorogare uel arctare tēpus executionis sententiæ. l. ii. de re iud. 464. in text.
Iudicis authoritas præstat iustam causam possidendi. l. iustè. de acqui. pos. 384
Iudicis copia si deest, mea authoritate rē meā possum auferre ab alio ablatam. in uerbo, Auferre.
Iudicis iussus, & authoritas valet. 555. 36
Iudicis partes nullę sunt in consentientes. l. j. §. inde. de ope. no. nuncia. 5. in tex.
Iudici respiciendum, ne quid durius aut remissius constituat. l. respiciendum. de pœ. 1407
Iudicis iussus in secundo decreto habetur loco tituli. 69. in marg.
Iudicis officio imponitur pœna, si non est limitata à iure. in uerbo, Pœna.
Iudicis simplex præceptū ultra eius territoriū non extenditur. 530. §. is qui in summa.
Vis est quādo quis quod sibi deberi putat, non per iudicem reposcit. in uerbo, Vis est.
Iudices inferiores nō coguntur habere equū. in uerbo, Iustitiæ.
Iudicem percutiēs capite punit. 1528. in mar.
Iudicatur quandoque sorte. in uerbo, Sorte.
Iudicari debent malefactores. 1421. in mar.
Iudicatus. i. condemnatus. 1476
Iudicata res inter alios, aliis nō obest. in uerbo, Res inter.
Iudicatæ rei tempus spectatur. l. Fulcinius. §. si quis actione. qui. ex cau. in pos. ea. 520
Iudicatū. Fructus beneficiorū possunt capi in cām iudicati. l. commodis. de re iud. 49. 495
Iudicati tempus. 473. 59
Iudiciales & prætoriæ stipulationes differunt col. 822. in marg.
Iudicium. i. actio. 227. 2

Tabula materiarum. ff. Noui.

Iudicium, id est instantia. 312. 84
Iudicium, id est sententia. 1336. 46
Iudiciū, id est, volūtas. co. 192. lin. 91. & 248. 81
Iudicium dictare alicui. l. fi. de separa. 548.
Extra iudicium, an confessio obliget. in uerbo, Confessio.
Interpellatio extra iudicium facta an cōstituat quem in mora. in verbo, Interpellatio.
Rem seu litem in iudicium deducere. in uerbo Deducere.
Quando deducitur aliquid in iudicium, quod est fundamentum nostræ intentionis, ante omnia liquidari debet. in verbo, Liquidari.
Iudicium cū falso procuratore nullū. 1128. 61
Iudicium soluitur morte rei. in verbo. Rei.
Error iuris nocet in iudicio, non extra. 506. 74
Iudicia falsa professus. 1338. in prin. tex.
Iudicia notoria. 1379 §. destitisse.
Iulianus alterum pedē in tumulo hēs adhuc discēr volebat. l. apud Iul. de fideic. liber. 225
Iuramentum calumniæ tacite omittitur. colū. 16. in marg.
Iuramentum retractatur prætextu Instrumenti de nouo reperti. 728. in marg.
Iuramentum superiori datum de obediēdo, īteligitur in licitis, & honestis. 1723. in mar.
Iuramento non adstringitur pupillus, etiā doli capax. 728. in marg.
Iuranti se ignorare habuisse primam dilationē datur secunda. 1281. in marg.
Iurisdictio & notio differunt. l. v. de re iud. 477
Jus gentium cum ipso genere humano prodiit um. l. j. de acqui. re. do. 329.
Jus gentium naturali ratione apud omnes seruatur. l. j. de acqui. re. do. 329.
Jus in re, & pro re. 578. 63
Jus non facit probatio, si sententia nō facit ius in verbo, Probatio.
Jus nostrum, id est Romanum. 602
Jus subtile. 1508. §. codicilli.
Juris & naturæ impossibilitas æquiparantur. col. 1463. lin. 80
Juris ignorātia non prodest, facti sic. 654. §. plane. l. j. de aqua quoti.
Juris præceptores. l. paterfa. §. ne illud. de priui. credito. col. 536
Jure hoc vtimur. l. Stichum. §. si Stichus. de stipulibe. 284.
Jure suo vtens, dolo malo nō videtur habere. in verbo, Dolo.
Jus alterius corrumpi non debet alterius collusione, aut inertia. l. si pariter. de lib. cau. 306
Jus sibi dicere nemo potest. l. j. quorum legatorum. 577. in tex.
Jus superueniens confirmat priuilegium, concessum per non habentem potestatem. 296 in margine.
Juris beneficium nulli auferendum. in verbo, Beneficium.
Juris error nocet in iudicio &c. in verbo, Iudicium.
Juris executio iniuriam non habet. l. iniuriarū. §. j. de iniur. 1229
Juris rigor non seruatur gratia libertatis. in verbo, Rigor.
Juri publico non derogat priuatorū pactio. in verbo, priuatorum.
Jure cōmuni quod datur à principe nō est impetrandum. l. imperatores. de priuileg. creditorum. 538. in tex.
Confessus in iure suam confessionē confirmare non potest. l. quidam. de dona. 155
Jura cessant vbi dilatio periculum sit allatura. in verbo, Dilatio.
Jusiurandū vicem rei iudicatę obtinet. l. j. quare. ac non datur. 779. in tex.
Jurisdictionē dat consuetudo. l. fi. de aqua pluu. col. 123
Jussus iudicis valet. 555. 36
Jussus maioris excusat. l. quod princi. de aqua pluu. col. 122.
Jussus patris non semper excusat. 1425. 38
Justa & iniusta possessio. 378. 25
Justa possessio. ibid.
Justa ætas. 1482. 66. & 1587. §. de minoribus.
Justa vox, & iniusta quæ. §. plane. 1380.
Juste, id est non maligne. 567. 50
Justi parentes. 1519
Justius, id est minus iniuste. 765. lin. 4
Justum testamentum, id est solēne. 723. 61
Justus error & iustissimus. 443. in marg.
Justus pater. 1549. l. eius qui.
Justitia. De ea denegata quandoq; non tenetur iudex in verbo, Iudex non tenetur.
Justitiæ equum habere debet consul, alij iudices non coguntur. 1581. 76
Jussus, & rogatus differunt. 61. 5
Iuuenes. Senes quàm iuuenes manumittere potius debent. 224. l. is qui.

L

Labi facultatibus. 1602. §. ieo.
Lacus quid. 611. §. lacus.
Lapis nascitur & crescit. l. pro religione. de acqui. rerum dom. 335. in tex. & glos.
Labor eximius est captū à latronibus eripere. l. si pater. §. fi. de dona. 158
Languor animi damnum afferre non debet. l. iusto. §. cum qui. de vsucap. 443.
Lapsi facultatibus alij debent. l. decurionibus. de decu. 1570. in tex.
Largiri de alieno species lucri est. in verbo, Lucri.
Larrest des ribaulx moriez, fundatur in l. constante. de adulte. 1318
Lasciuia. 1217. in marg. & 1238. in margi.
Lasciuia & vino lapsus mitius punitur. in verbo, Vino.
Lata fuga. 1429. in tex.
Latè. id est, apertè. 884. 61
Latēs & absens nō nocent præsenti. l. j. de ide. liber. 216. in tex.
Latere seruo. 395. in tex.
Latitare est cum tractu aliquo latere. 518. §. latitare.
Latitare quid, secūdū Ciceronem. l. Fulcinius. §. qd sit. qui. ex cau. in pos. catur. 517. in tex.
Latronum pœna. 1199. 76
Latrones Datum alicui ob ereptionē à latronibus non reuocatur. l. si pater. §. fi. de dona. col. 158
¶ Lecticarij. l. scire. §. ij. de verb. obl. 832. 75.
Lectus. 1524. 20
Legatio libera. 1599. l. libera.
Legatarius vnde consequitur æstimationem. 589. col. 83.
Legatus Imperatoris. id est, præses prouincię. l. hos. de accusa. 1284.
Legatum conditionale quando transmittitur ad hæredes. 804. in marg.
Legatum, & donatio, regulariter conueniunt. 579. 60. quandoq; differunt, vt ibi.
Legatum, & mortis causa donatio, conueniūt & differunt. 163. in margi.
Legatum nō potest repudiari ante aditam hæreditatem. 554. in marg.
Legatum si factum est filio debitoris cum his verbis, plus tibi reliquissem, si pater mihi fōluisset: per hoc inducitur solutio debiti paterni. 777. in margi.
Quando non detrahitur Falci. de legato. 220. in margine.
Legati non debēt offendi. in verbo, Ambasiatores.
Legati sancti. l. fi. de leg. 1600
Legatum non vitiat falsa demonstratio. l. testamento. de ma. testa. 214
Legere. id est, colligere. 704. 74
Legere an possit quis per alium. 1023. in margine.
Legere militem. 1362. §. lege.
Legere militem, & mittere, differūt. 1362. 71
Legio. 1523. in marg.
Legitimatio an sit faciēda nō vocatis his, quorum interest. 301. 70
Legitimè comparere dicitur minor cum curatore. in verbo, Minor.
Legitime factum quid. 82. in mar.
Legitimè factum pœnā non meretur. 82. 87. & 108. col. 7
Legitimus, id est, ordinarius. 1165. 53
Legitimus dicitur meretricis partus, si maritū habet. 1306. in marg.
Lenocinium mariti ipsum onerat, non vxorē excusat. l. j. §. fi pubic. de adult. 1300
Leuamentum. l. iij. §. huius. in fi. si famil. furt. fe ciisse dicatur. 1197
Lex. id est, pactio. 100. 80
Lex. id est, pactum 134. 79
Lex. i. priuilegiū. 541. 12. & 1557. 4
Lex cedit vetustati. 102. l. in summa.
Lex generaliter loquens, an restringatur. le. Prospexit. in sum. qui. & à quib. 292
Legis commissoriæ pactum, quid. 449. cum textu.
Legis procurator fructuarius est. ī verbo, Procurator.
Legem prodere. l. ij §. j. de adulte. 1299
Vitra legem. i. statutum tempus. 602. 38
Leges Romæ docens, non alibi est immunis. 1590 lin. 1
Lex extenditur, vbi est eadem ratio. l. j. §. quod vulgo. de vi & vi ar. 618. in sum.
Lex supplet quod homo omittit. 476. 20
Legis verba notant potentiā, non actum. 276 in tex. & l. Labeo. ibi nocet. id est nocere potest. de statulib.
Legis verba offendere non licet. 293. 20
Legi fraus fieri non debet. in verbo, Fraus.
¶ Libellus incertus quandoq; datur. l. j. §. quia. in sum. quo. lega. col. 578
Libellus. i. passeport ou passeporte, Gallice. l. 4. §. j. de public. 127. in marg.
Libellus in excusatis à tutela offerendus. col. 1711. lin. 32
Libellus procedit, quo petitur vnum vel aliud: & si non fiat petitur interesse. 818. in marg.
Libellū ad ędes proponere. l. dies. §. toties. de damno infect. Causa, res & actio debet poni in libello. 17. in margine. vide in verbo, Causa.
Libello an causa sit exprimenda. 312. 3
Liberare rem venditam. id est, de liurer. 890. §. cum venderet.
Libera legatio. in verbo, Legatio.
Libri, scholasticorum arma. in verbo, Arma.
Liber & serui bona fid. possessi, qualiter nobis quærunt. 895. 42
Liber homo bona fid. possessus, & seruus alienus æquiparantur. in verbo, Bona fides.
Liber homo possessus & seruꝰ paria sunt quo ad aliquid. 457. in summa.
Liber homo quando quærit hæreditatē. 358 col. 73
Liber homo quandoq; recipit æstimationē. 1718. col. 33
Liber homo scienter non possidetur. 398. 82
Liber populus. 1502. in tex. §. liber.
Liberi tres. in verbo, Tres.
Liber iniuitus fit nemo. l. sed si. de fideicōmiss. liber. 241
Liberos plures habens, alios præcellit. l. spurij. in fi. de decur. 1570
Liberatur quis inuitus. 998. in mar. & 1021. in margine.
Liberare alium obligatione, species acquiren di est. l. species. de accep. 1082
Ad liberādū, Prōptiores esse debemus, q̄ obligandū. l. Arria. de ac. & ob. 807. in summa.
Liberalitas nolenti non acquiritur. l. hoc iure.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum.ff.Noui.

§.ij.de dona.149.in tex.
Liberalitate lapso consulitur.l. decurionibus. de decurionibus.1576.in tex.
Liberalitate mea tranquille vti, quandiu velim natura æquum est,& vt possim reuocare, & mutare voluntatem meã.l.ij. de preca. 695.
Liberalitas.139.6.
Liberalitas non est donatio, sed virtus animi.l. hoc iure.§.ij.de dona. 149. in summa.
Liberalitate sua ne quis fiat inops,ratio habenda.l.ne ex liberalitate.de re iudi.499.
Libertas pecunia lui non potest.l. statuliberũ. ad fi.de statulib.270.
Libertatis causa multa fiunt contra iuris rigorem.l.generaliter.§.si quis tutorem.de fideicommiss.liber.230. in tex.
Libertatis fauor magnus.l.generaliter.§.si quis tutorem.de fideicom.lib.230.in tex.& vide in verbo, Obscura.
Libertatis fauore permittitur,quod facilius est. col.197. linea. 57.
Libertati quàm ætati magis fauetur.l. cũ verò. §.apparet.in gl.multo.de fideicõ. liber. 234. linea.87.
Libertatem petit,qui ne seruiat, per.l.generaliter.§.si pecunia.de fideicom.libe. 229.
Libertas, an rescindatur testamẽto rescisso,in verbo, Testamento.
Libertas directa. & fideicõmiss. differunt. 207. columna.10.
Libertas non delitijs,sed iustis affectionib.danda.l.illud.de manu.vindict. 190. in tex.
Libertatis conditio quandoque deterior. 205. columna.26.
Libertatis fauor.l.si hereditas.de statu.lib.278. in textu.
Libertatis fauore debetur in princ.anni. quod aliàs non debetur nisi in fine.208. in marg.
Libertati contraria seruitus.l.rogo. de fideicõ. liberta.226.in tex.
Libertinitas.1457.§.fijs.
Libertos habere non potest,qui seruos nõ potest.in verbo ,Seruos.
Libidinis causa pueri castrati. 1338.§.qui.
Libramentum.602.83.
Licentia de ingrediẽdo rẽ authoritate propria potest in alium transferri.8. in margi.
Licentiam de ingrediẽdo rem authoritate propria, potest per habentem eam in aliũ transferri.col.8. in mar.
Licitatio.id est,emptio.1498. 87.
Lictores,qui.193. in margi.
Limenarchæ.1584.in margi.
Limitati agri. 340.l. in agris. & 605.
Linguæ lubricum ad pœnam non trahitur. in verbo,Lubricum.
Liquidari debet ante omnia id,quod conditionale deducitur in iudicium. 826.in mar.
Lis duobus instituitur. 1355.63.
Lites sunt minuendæ.l.ii.de aqua plu.arcen.d. col.102.in marg.
Lis mortua,id est perempta instantia.l.ij.iudic. fol. 1102.
Lis ordinata. 1529.l. qui status.
Litis æstimatio similis est emptioni.lege, litis, pro empto. 453.
Litis æstimationem offerre.in verbo, Aestimationem.
Litis æstimationem sufferre.707.§. si tamen.
Liti se offerre.l.iiij.de re iudi.474.
Litem æstimare, quid. 1412.
Litem in alienam coire.1535. lege, ex senatusconsulto.
Litem in iudicium deducere.in verbo, Deducere.
Litem mori pati.553.l.vel ei.§. gesta.in text.
Lite contestata,quasi cõtractus inducitur.746. in margine.
Lite non contestata in criminali causa, sententia fertur.in verbo,Sententia.
Lite contestata potest accipi fideiussor de iudicio sisti &c. 957. in margine.
Litigiosam rem vendi. 1468. in tex.
Litigiosi vitium rem non afficit.783.66.
Literarum figura non obligamur, sed oratione quam exprimunt literæ, in verbo, obligari.
¶Locatione an licitatio legi debeat,in princi.l. ix.de publica. 129.in tex.
Locatio an valeat,si intercueniat error.810.colum.76.
Locupletatur,qui non fit pauperior. in verbo, Pauperior.
Locus publicus.593.§. publici.
Locus Vacuus.in verbo, Vacuus.
Locus vitiosus.lege,fluminum.§.vitium.de dãno infecto.74.in tex.
Longobardi sagaces.414.35.
Longius quod est, in stipulationibus seruatur. in verbo, Minus.
Longum tempus.id est, decem annorũ. 1095. columna 85.
¶Lubricum linguæ ad pœnam facilè trahi nõ debet.l.famosi ad l.Iul.ma.1298.in tex.
Lucrum in fraude non est.l.ait prætor.in fi.quę in frau. credi. 553.
Lucrum nõ facere,& damnum pati, differunt. l.Proculus.in fi.de dam. infec. 78.47.
Lucri species est exalieno largiri, & bũficij debitorẽ sibi acqrere.l.si pignore.de fur.1171.
De lucro vbi agitur, qui per alium facit, per seipsum facere videtur.696. in marg.
Iniquum putauit prætor in lucro esse eũ, qui sentit lucrũ ex fraude.l.ait prætor. in fi. quæ in fraud. credi. 553.
Lucratiuæ causæ duæ,an in toto in vnum concurrant, 1048. 65.
Lucratiuæ duæ causæ ,an possint in eundem seruum concurrere. 1044.4.
Ludus. Venditio facta in ludo an valeat. 782.in margine.
Ludus noxius nõ debet esse impunitus.l.in furti.in fin.de fur. 1166.
Luere se.1529 lege,qui status.
Luitio.1512.l.si patre.
Lumen & prospectus differunt. 12.2.
Luxuria.88.38.
Luxuria est lata culpa.1217.9.
Luxuria immoderata vitanda.l. ex damni. de dam.infec. 87.
Non ex luxuria, sed effectu libertas danda.l. illud de ma.vindic. 190. in text.

M

Magister nauis est, qui agit anchorã. 132. linea.70.
Magistratus minor, maiorẽ precedere debet.in verbo, Maiorem.
Magistratus fiducia iniuriari non licet. in verbo,Fiducia.
Magna pœna pro re modica.1366. 77.
Magnus.Id est, Imperator.1384.6.
Maior pars qualiter cõsideratur.1555.in marg.
Maior causa impedit contumaciam.l.ptumax. §.ij.de re iudi.506.
Maioris authoritas excusat.1230.23.
Maioris iussus excusat.l. qd principis. de aqua plu.arc.122.in text.
Maiorem magistratum minor præcedere non debet.l.honor.§.gerendorum. de muner. & honorib. 1582.
Maius auditorium impedit contumaciã.l. contra.§.is qui.de re iud. 501.
Maleficia,vt puniantur,disciplinæ publicæ vigor postulat.in verbo, Publicæ.
Maleficiorũ fideiussio accipi nequit.l. si à reo. §.id quod. de fideiuss. 990.
In maleficijs voluntas spectatur, non exitus.l. diuus.ad l.Cor.de sic.1340.in text.
Maleficium meo nomine factũ qualiter possum ratificare. 616. in margi.
Malefici um quatuor modis cõmittitur. 788. linea.78.
Specialia tria in maleficio locum non habent. 790. linea. 55.
Maleficia distinguunt voluntas & propositum delinquentis.l.qui iniuriæ. de furtis. 1171.in princi. text.
In maleficijs dicitur incontinenti fieri,quod fit vno impetu. 1317.in margi.
Malus semel præsumitur semper malus.in verbo, Semel.
Mala fides authoris nocet hæredi.784. in mar.
Mala mansio.1236.§. quæsionis.
Malum domesticum seruus improbus,in verbo, Domesticum.
Malum minus è duobus eligendum.l. si procurator.in glo.de do.ma.excep.775.5.
Mandare. Si mandaui tibi vt hominem occideres, & tu alteri mandasti, omnes tenemur. 677.in margi.
Mandans cui quid illicitum,tenetur si ille mandat alteri. 1377. in margine.
Mandans delictum,& mandatarius, possunt accusari eodem libello. 1358. in margine.
Mandatarius & mandans delictum,possunt accusari ex eodem delicto.in verbo, Mandãs.
Mandatum expirat per redditionẽ instrumentorum. 1447. in margi.
Mandato æquiparatur ratihabitio. colum. 66. in margine.
Mandato generaliter facto à repub. non venit alienatio. 673. in margi.
Mandata prælati exequi nolens,punitur vt desertor.in verbo,Prælato.
Mandati,qui agit, ratio habere solutionem vi detur.l.si seruus.de fideiu.937.in text.
Mandato generali non continetur illicitũ. col. 615.70.
Mansio mala.in verbo, Mala.
Manumissio quo ad aliqua, similis est mortis. 1058. linea. 20.
Manumissio similis mõrti est quo ad seruum subtrahendum. 1058.20. & 1176.3.
Manumissus amplius seruire non potest.l. iij. §.si ita.de statulibe.264.in text.
Manus leuatio,nõ solum verberatio,facit quẽ teneri iniuriarum.l. item apud.§. primo. de iniurijs. 1232.
Manus militaris.lege, tertia. ne vis fiat ei. 585. in princip. textus.
Manus munitio olim fiebat in æde sacra.in verbo, Consignatio.
In manum conuenire.896. in margi.
Manum injicere. 185. in margi.
Per manum prohibere. 15. in tex.
Manu facta templa.l.vj. ad l.Iul. pecul. 1366.
Manu longa. 1051.l. pecuniam.
Manu militari.in verbo, Militari.
Manu prohiberi. 358.l. quanuis.
Mare omnium commune.l.iniuriarũ.§. si quẽ. de iniur. 1231. in text.
Maritus non debet exigere pudicitiam ab vxore, quum ipse non exhibeat.l. si vxor.§. iudex.de adul. 1308. in text.
Marito cur nõ liceat adulterum occidere.l.nec in ea.de adulte. 1316.in text.
Marito difficile est iustum temperare dolorẽ, adultero cũ vxore reperto.i verbo,Dolorẽ.
Maritus in accusando plura præcipua habet. 1312. 11.
Maritus notarius potest facere instrumentum pro vxore,nõ p seipso in verbo, Notarius.
Mariti affectio dicitur in vxorẽ, vxoris vero in virũ animus.l.pen.de bo.dam.1423.in text.
Mariti lenocinium ipsum onerat.non vxorem excusat.in verbo,Lenocinium.
Marito operas an debeat vxor.i verbo, Vxor.
Mastigophori.1584. in margi.
Mater filiũ vindicat,quod speciale est.258. 23.
Materfamilias, quæ.l.mater. de adulte. 1304.
Materfa.est notæ authoritatis fœmina.l.iij.in fi. de libe.

Tabula materiarum.ff.Noui.

de libe. exhi. 711.§. cum audis.
Mater filios retinet ob iniquitatem patris.l.iij. §.etiam de libe.exhib.711.
Materna origo, an censeatur. 1546.
Materiam mutat accidens.l.v.§.apium de acqui.re.dom.330.in text.
Matrimonium quiescẽs, non debet alius turbare.l.constante.de adul. 1318.in text.
In matrimonium indigne assumitur, quę duci prohibetur.col.192.lin.71.
Matrimonia bene concordia iure patriæ potestatis turbari non debent.l.j.§. si quis. in fin. de lib.exhib.709.
Matrimonia vinculo pœna non sunt astrigenda.l.Titia.ad prin.de ver.obli. 911.
Matrimonium consensu redintegratur. 1512. l. cum duæ.
Matrimonium non faciunt solæ tabulæ.l.donationes.ad prin.de do.156.in prin.tex.
Matrimonio adiecta conditio impossibilis,an vitiet.in verbo, Conditio.
Matrimonia debent esse libera.911. in marg.
Matruelis. 1341.65.
¶Mea res amplius quam semel esse nõ potest, sæpius deberi potest.l.& an. de excep. rei iudic.734.§. actiones.
Medicus ob imperitiam ex maleficio tenetur. 788. 68.
Medicamentis conceptio nõ est impedienda. iij.§.Idem Iulia in fi.de statulib. 264.
Melius eligendũ est ex duobus remedijs. in verbo, Remedia.
Melius.id est, tutius. 15. 30.
Memoriam excedere refertur ad homines viuentes.661. 1.
Memoriæ infirmitas damnũ nõ affert possessionis.l. peregrè.ad prin.de acqui.pos.407.
Menander. 1501. in margin.
Mendacium. Agi ad duplum ob mendaciũ an possit. 270. 12.
Mendax non omnis tenetur falsi. 1357.73.
Mendacium nocet.l.si dubitet.§.j.de fideiu.colum. 959.
Mendacium punitur. 959. 66.
Mœnianum. 594. in margine.
Mensores. 1596.in tex.
Mensularius.i.nummularius. 534. 63.
Mensura cuiusque delicti pensanda.l.diuus. ad l.Cor.de fal. 1360. in tex.
Mentiens in eo,quod est causa beneficij,perdit beneficium.l.sed hoc.§.j.de re iudica.489.in summa.
Merces eximij laboris est eripere aliquem à latronibus.l.si pater.§.fi.de dona.158.
Mercedem sibi ascribere non potest notarius in verbo, Notarius.
Merere. 1558. in text.
Meretricis partus censetur legitimus,si maritũ habet. 1306. in margi.
Meretrici donare licet.l. v. de dona. 143.in tex.
Metus hominis crudelis est iustus.l.mortis.l.ij. de dona.cau.mor. 160.
Metus & reuerentia æquiparantur. in verbo, Reuerentia.
¶Migrare dicitur inquilinus, quando recedit domo conductitia cum bonis suis. 711. 75.
Miles.id est,nuntius. 1289.72.
Miles armatus,& cœlestis, æquiparantur. 478, in margine.
Miles esse potest teste altero carens. 1523. lege. qui cum.
Milites caligati.in verbo, Caligati.
Miles non soluit, nisi inquãtum facere potest. l.miles.de re iudi. 477.
Militaris cognitio prodest. 1534. in mar.
Militaris disciplina potior fuit Romanis, quã filiorum charitas.in verbo, Castrorum.
Militaris via.id est, publica.592. 12.
Militari manu. hæc clausula qd importet. 447. in margine.
Militaris manus.in verbo, Manus.
Militariter. 1525. 68.
Militiæ statum mutare. 1525.§. qui post.
Militiã mutare. 1295.§.quod si Iuuis.& 1522.§. miles.
Militiæ causa meritum hæreditatis nõ præstat sanguinis ratio.l.dotẽ.i fi.de castr.pec.1536.
Militiæ obtentu durior fieri quis non debet.l. iiij.§.non omnis.de re mil. 1525.
Militiam detrectare, grauius est delictũ, quàm appetere.l.iiij.§. qui post. de re mili. 1525.
Miniculator. 321.10.
Ministra. 1159. in tex.
Minimum etiam damnum reparciendũ. lege,si proprietarius. ver. ergo. de damno infecto. 72.in text.
Minimum in obscuris sequendum. 139.72.
Minor debet inuenire sibi curatorem. 524. 37.
Minor grauius punitur ex eodẽ delicto, quàm maior.col.1214.linea fin.& col.1215.linea 1.
Minor nõ est idoneus sui defensor.l. si minor. de bo.autho. iudi.pos. 524.
Minor quandoque est deterioris conditionis, quàm maior.524.59.
Minor summa ineſt in maiori.l.j.§. si stipulãti. de ver.ob.quandoq; ptrà, vt tibi in mar.814.
Minores honorum sunt incapaces.l. ad rempu.de mu.& honorib. 1579.
Minor citatus debet legitimè comparere,scilicet cum curatore. 554. in marg.
Minor magistratus maiorẽ præcedere debet. in verbo, Maiorem.
Minor vendens non habet fidem de pretio. in verbo, Ecclesia.
Minor viginti annis non est, qui supremũ diẽ anni agit.l.j.de manu.178. in tex.
Minore restituto ad rem non restituitur aduersarius eius ad pecuniam &c. 1071.§. huic.in summa.
Minus conceditur si maius concessum est.glo. pe.§. si tamen.l.iij.de lib. ho.exhi.707.60.
Minus quam potest debet condemnare iudex. colum. 1096.72.
Minus quandoque id est, magis. 402.85.
In stipulationib. id seruatur, quod minus, quodque longius est.l. si ita stipulatus fuero. de verbo.oblig.826. in tex.
Minus quod videt inesse, si ineſt, & quod magis. in verbo, Inesse.
Miscери actiones.id est, vnam per alteram tolli. 800.73.
Missilia. 337.74.
Missio triplex.61. in marg.
Missionum genera. 1531.§. missionum.
Missus in possessionem non facit fructus suos. l.Fulcinius.in princi.qui.ex cau.in possessio. eatur.517. in text.
Mittere militem,& legere differunt. in verbo, Legere.
Mistus,id est adiectus.832.28.
¶Mobilis rei adiecta possessio.l.si rem. de acq. pos.409.in tex.
Modica pro re pœna magna.in verbo, Pœna magna.
Modicum.id est,non totum.252.5.
Modicum tempus.641.& 707.84.
Moduli seu modioli,qui. 80.in margi.
Referre in modulos dicitur nunciator.cum accepta corda & baculo mensurat opus.l. non solum.§.sed vt.de no. oper. nun. 20. in text.
Modus.id est,qualitas.609. 56.
Modus honestus seruãdus.l.ex damni.de dam. infect. 87.
Moliri.id est,ædificare.7.55.& 671.47.
Molitio.id est,ædificatio 30.66.
Momẽtum.In præscriptione.xxx.vel lx. annorum requiritur tempus de momẽto ad momentum.in verbo,Præscriptio.
Monachus si fuit notarius ante ingressum religionis, & instrumentum sit apud eum: agitur contra monasterium. in verbo, Instrumentum.
Moraan & quando potest purgari. 1001.7.
Mora committitur post litis contesta.127. 82.
Mora nulla intelligitur, vbi nulla petitio est.l.si pupillus.de verbo.obli.906.in tex.
Mora purgatur quando & post litis contestationem.1104.73.
Mora rei nocet fideiussori.l. mora. de verbor. oblig.& in margi.876.
Mora socij socio nocet. 1725.5.
Moræ purgatio quandoque admittitur. quandoque contra.795.in margi.
Moram non parit interpellatio extraiudicialis. 91.in margi.
Mora vltima nocet.282.in mar.l.seruus. in fin. statulib. vide in verbo, Vltima.
Morari.id est,differre.878.81.
Moratoria cauti o.1628.§. pro pecunia.
Morosus debitor tenetur de periculo interitus.in verbo, Periculum.
Morosus & tur æquiparantur. 873.2.
Morbus sonticus.l.quæsitum. de re iudi. 503.
Morientium actus suspensi.160.
Mortis causa donatur, quod præsens præsenti datur.l.inter mortis.de do.mor.cau. 174. in summa.
Pœna post mortem durat.1433.80.
Morte damnatus fit seruus.1417.22.
Morte damnatus si bonus est artifex, & reipu. vtilis absoluitur.1417. in margi.
Morte suscitatus an recuperet bona. 290.
Morte non finitur voluntas.in verbo, Voluntas
Morte rei iudicium soluitur.in verbo,Rei.
Mortuus non dicitur debere,sed debuisse. 901 colum.1.in margi.
Sententia valet in mortuũ. in verbo, Sentẽtia.
Cõtra bonos mores fieri nil debet.l.si stipuler. de verbo.obl.835.
Mouentia.id est,mobilia.1386.1.
Mox.id est,postea. 1026.69.
¶Mulctam dicere,quid. 1293. in tex.
Mulier non tenetur scire iura.1527.85.
Mulier qnq; postulat,& fideiubet. 1690.87.
Mulier quãdoque accusat l.tertia ad legem Iuliam de anno.1364.§. item.
Mulier suffocans infantẽ in vtero,qualiter punitur.1249.in margi.
Mulier varie sumitur. 1633. in margine.
Mulier viscеribus suis vim infert.dum partum abigit.1339.l.si mulierem.
Mulieris vulua potest habere quinque loculamenta.in verbo,Vulua:
Mulsum fit ex vino & melle, hodie ex succaro Gallice,hypocras.333.72.
Multi delinquentes,delictum atrox faciunt. in verbo, Delictum.
Multitudo.quid.1215.81.
Municipalis honor,quid in verbo, Honor.
Municipes.1545.in margine.
Munifices,qui.1635.37.
Munificentia lapso succurritur.l. decurionib. de decur. 1570.
Munire ripam petens,quid facit.in verbo, Ripam.
Munus sonale & patri moniale.1574.§. illud.
Munera corporalia non præstat fœmine.leg.iij. §.corporalia.de mu.& hono. 1575.
Muro factæ scripturæ creditur. in verbo,scripturis.
Mutare militiam.295.§.quod leuis. & 1531. §.irreuerens.& vide in verbo,Militiam.
Mutare sibi causam pos.nemo potest.l.iij.§.illud.de acqui.pos.380. in summa.
Mutato delicto non potest,quod rectè transactum est.in verbo, Delicto.
Mutare possum voluntatẽ meam in precario. l.ij.§.hoc inter.de precar. 695.
Quod non mutatur,stet.glo.pe.l.j. de diuer. & tempo.præscrip. 746.79.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum.ff. Noui.

N

Nam id est, certè.731. 64.
Nates non habent ſerui.324. lege hoc ſermone.
Natalibus reſtituere. 302. in margi.
Natura.id eſt, patria poteſtas.1144.lege,nec.in textu.
Natura cedit vetuſtati. colū. 102. in ſumma in textu.
Naturalis.id eſt,conſuetus.906. 12.
Naturalis poſſeſſio eſt corporalis.396.78.
Naturaliter.id eſt, iniuſtè. 614.82.
Naturaliter tantum debitū executor teſtamentarius ſoluere non pōt.in verbo, Executor.
Naturale vitium ferendum.in verbo, Vitio.
Natus ante decurionatum patris,an dicatur filius decurionis.1566.§. in filijs.l.ij. de decurionibus.
Naufragæ res,quæ.l.j.in fin.de incen. rui.1212. §.item.
Naufragium.1215.l.ſi quis.
Naufragium ſupprimere.1337.§. item qui.
Naues actuariæ. 1500.l. nauibus.
Nauicularij.l.j.de miu.& hono. 1573.
Nauigium,quid.606.§ ait.
Naupegi.1596.lege, quibuſdam.in text.
¶Ne.id eſt, an.1131. 48.
Ne non.id eſt,quōd non.356.77.
Neceſſarius.id eſt,conſanguineus. 142.50.
Neceſſarium quandoque.id eſt,vtile, nō damnoſum.16.63.& 303.84.
Neceſſitas cauſatiua. 548. 81.
Neceſſitudo,id eſt parentela. 515.78.
Negatio quandoque abundat.550.75.
Negationis vſus. 1658. in margine.
Negationes duæ quandoque negant. 74. 27.
Negligenti tempus non currit.1301.81.
Negligentia magna.id eſt,lata culpa. 699. 2.
Negligentiæ ſuæ expenſum facere quiſque debet.l. pupillus. quæ in fraudem creditorum. 568.in textu.
Negligenti amico qui rem cuſtodiendā committit, de ſe quæri debet.l.j.§.is quoque.de act.& obliga.785.in text.
Negligentiæ non parcitur.l. carceri. de cuſtod. reo.1293.
Negligi videntur,quę notabiliter fiunt,niſi ſpecialiter notentur.l. item apud.§. ait prætor. de iniu. 1334.
Negotiari,an dānetur quis.1405.§. ſed dānari.
Negotium habere,id eſt,cōtractum.1608. 66. §.curatores.
Nemo plus iuris in aliū &c.356.in marg.l. non eſt nouum.de acqui. re.do.
Nepos à patre nō auo alēdus eſt.1241. in mar.
Nepoti aufertur hæreditas, propter factū aui. 358.colum.83.
¶Nihil eſt id,cui id ipſum ſimile eſt.glo. obtinent.l.actionis. de actio. & obligat. 802.68. In totum quid fieri debet, aut in nihilum. col.316.lin. 23.
Nihilomagis quandoq;.i.nihilominus.570.67.
Nicoſtrategi.1584.in margine.
¶Nocere. Quandoque magis inſpicitur quid nocet,quam contra.323.
Noceat ne, an proſit ſcietia vel ignorātia. 333. 44.colum.2.
Nocens à peccato, pœnitentia ſua nemo eſſe deſinit.in verbo,Peccatum.
Nocentem occidere, habētem iuſtam cauſam defenſionis,& innocentem occidere, paria ſunt.1363.in marg.
Nocētium peccata nota eſſe debent. in verbo, Peccata.
Nocet quādoque res inter alios acta. in verbo, Res inter.
Scientia vnius alteri non nocet.l. non ſolùm. de libe.cau.§.ſed debunt.311.
Sua quiſq; ita curare dēt, ne alteri noceat.l.i.§. Neratius.& §.de eo.de aqua pluu.arcend. 97.
Nocere non debet factum alterius ei, qui nihil fecit.l.v.§.ſi plurium.de no.oper.nuntia.13. & vide in verbo, Factum.
Nocere vicino debet nemo, aut prodeſſe non poteſt cogi.l.ij.§.item Varus. de aqua pluui. arcenda. 103.
Nomen.1476.i.ſi eius.
Nomen emere.761.§. quod ſi is.
Nomen facere.l.j. de proxenetis. 1623.
Nomen facere.i.debitorem.250. 51.
Nomen monſtrare.l.j.de proxe.1624.
Nomen rei aboleri.in verbo, Rei.
Nominis error non impedit acquiſitionē poſſeſſionis.l.ſi me.de acq. poſ.401. in ſumma.
Nominis periculum agnoſcere. 1563.
Sub nomine appellatiuo quando hæres grauatur,hæreditas videtur grauari.in verbo,Hæreditas.
Nomina continentur appel.rerū.1100.in mar.
Nomina debitorum.in verbo, Referri.
Nominum venditor.1629.in tex.
Summam in nominib. ex calēdario dare. 778. §.ex quadrante.
Nomenclator.321.in margine.
Normani ſagaces. 414.36.
Noſtrum dicitur factū alienū in verbo, Factū.
Noſtrum ius.i. Romanū. in verbo ius noſtrū.
Notare,id eſt Reprehendere.in verbo, Adnotare.
Notare.i.ſcribere,reprehendere.894.l. decem.
Notarius.id eſt,ſcriptor.248. 38.
Notarius maritus poteſt facere inſtrumentum pro vxore.nō pro ſeipſo.1354.in margine.
Notarius non poteſt ſibi adſcribere in teſtamēto alterius:nec eſſe rogatus. 1347.in margi.
Notarius quando probatur quis.1571.in mar.
Notarius ſi fuit monachus,agitur contra monaſteriumſi inſtrumentum ſit apud eum. in verbo, Inſtrumentum.
Notarij error non vitiat inſtrumentum.in verbo, Error.
Notio & iuriſdictio differunt.l.v. in fine. de re iudic. 477. in tex.
Notionem principis facere. 1441.§. ſi quis.
Notoria, in verbo iudicia.
Nouare.544. 84.
Nouare poteſt ſeruus faciendo domini conditionem meliorem. 1003. 58.
Nouatio quid.& vnde, l.j. de noua. 994.
Nouatio an fiat per ſtip.p̄dōnalē &c. 1006. 12.
Nouatio per ſententiam. 736.
Nouum dictio,variè ſumitur. 1. 32.
Noui operis nuntiatio ſex modis fieri poteſt. colum.27.71.
Nouiſſimè factum potius.l.ſi quis ante. de acquir. poſſeſ.384.
Noxa caput ſequitur.l.ſed ſi vnius.§.ſi iuſſu.de iniurijs.1240.in text.
Noxa caput ſequitur.i.noxia.l.quod dicitur. de fur.1146.& 1157.l.ſi cum.§.ij. & iij.
Noxam ſarcire.1216.l. qui ædes.
¶Nubere poteſt filia patre inuito,non ignorāte.in verbo,Filia.
Nudo p̄ſenſu cōtrahitur.l.prout. de ſol. 1052.
Nullum quod eſt teſtamentum ,quandoq; reconualeſcit.in verbo, Teſtamentum.
Nullius quod eſt,occupantis fit.l. iij. de acquir. rerum domi.§.ſi quis.378.
Numeratio non ſemper implet conditionem. colum.272.linea.3.
Numino in vno conductio nulla.l.ſi quis ante. in fi.de acquir.poſ.384.
Nummo vno conducere quid. 384. in margi.
Nummi corraſi.in verbo, Corraſi.
Nuntiare.i.dominum certificare. 675. 76.
Nuntiare cauſas. 1486.§.ſicut.de iure fiſci.
Nuntiare quandoque id eſt,accuſare.1364.40.
Nuntiandi nouum opus edictum tria capita habet. 15. 72.
Nuntiatio id eſt,ſtipulatio.18.59.
Nunciatio noui operis variè fit in verbo ,Noui operis.
Nuntiatio,qualiter fit poſt opus factum. 19. in margine.
Nuntiatio triplex. 14. & l.v. §. Sextus. de noui operis nunciatione.
Nuntiationes tres.col.5.li.8.& col.7.30.in mar.
Nuntiatores,qui.1379.§. nuntiatores.
Nuntio cedere quis poteſt. 512. in mar.
Nuptiæ quandoque.id eſt,ſpes nuptiarum, ſeu ſponſalia. 200.
Nuptui danda puella nubilis.l.intereſt.de priuile.credi.533.in text.
Nutricia nutricū ſunt mercedes.1621.in mar.

O

Obediens quàm cōtumax mitius tractatur.l.ij.de re iudi. 474.
Obedientia cōtumaciā tollit.l. contumax.de re iudic.500. in tex.
Obedientiæ iuramentū intelligitur in licitis, & cōcurrentibus officiū.in verbo,Iuramentū.
Obedientiæ virtus magna.1522.85.
Obij ci beſtijs & ſubijci differunt.1343.in tex.
Obligatur nemo alienum factum promittens. in verbo, Alienum.
Obligatus dicitur qui exceptione ſe tueri non poteſt. 310.l.vel obligatis.
Obligati inſolidum, an vtiliter plures ne ſint: quando in inſtrumēto obligatorio ſcribuntur.929.85.
Obligari pro ſeipſo apud eundem pōt nemo. l.hæres deb.§.quod ſi.de fideiuſ.966.
Obligatio ſublata reuiuiſcere non poteſt.l.qui res.§.aream.de ſolu.1074.in text.
Obligatio an alteri per alterum quæratur. 792. colum. 47.
Obligatio ex die, & ad diem. in verbo, Dies.
Obligatio naturalis donationem impedit. 150. colum. 67.
Obligatio naturalis impedit repetitionē indebiti ſoluti.978.in marg.
Obligatio quandoque.i.conuentio. 804.80.
Obligatio quandoque naſcitur extra id, quod agitur. 308.45.
Obligatio ſoluitur eo vinculo,quo quæritur.l. quamuis falſus.de acqui.poſ.409. in text.
Obligatio tranſit ad hæredem, etiam lite non conteſtata.971. in mar.
Obligationē an vitiet diuerſitas ſtipulationis. in verbo, Stipulationis.
Obligationes ex varijs figuris cauſarum, quæ. colum. 784.86.
Obligationes licet ſint de iuregentiū actiones tamen ſunt ciuiles.797. 84.
Obligationibus, duabus exiſtentibus inuicem, vtra illarum tollatur. 931.24.
Obrepere iudici.1359.l. ſi quis.
Obſcura locutio fauore libertatis, pro ea debet interpretari.l. ſi peculium.§.j. in ſumma. de ma.teſt.196.
In obſcuris minimum ſequendum.139.72.
Obſequioſus quàm contumax,mitius tractandus.l.ij.de re iud.474.
Obſignare.1385.76.
Obſtetrix.1618.§.ſed &.
Obtinere.id eſt,retinere. 382. 32.
¶Occidiſſe confeſſus non auditur, niſi conſtet de corpore.in verbo, Confeſſus.
Occidens fœtum in vtero qualiter punitur. in verbo, Mulier.
Occiſus cēſetur quis à tempore illati vulneris. 507.in margine.
Occidiſſe ſe hominem p̄feſſus,tenetur.l.iiij. de confeſſis. 507.
Occupantis cauſa potior.l.inter eos. de re iudi cata. 487.
Occupatio maioris cauſæ impedit contumaciam.l.contumax.§.ij. de re iud. 500.
Occupare.487.79.
Occupare quis dicitur. ibidem.

Tabula materiarum.ff.Noui.

Occupari. 850. 41.
Occupantis conditio melior. 487. in text.
Oriolum. 1316.l.quod ait. in tex.
¶Odor.id eſt, fœtor. 598. 80.
¶Offerre ſe liti.l.iiij. in prin.de re iudi. 474. 82.
Offerenti ſe ſpontè,parcendum. 1527.2.
Officiarius publicus non pōt vltra permittere, quàm ei conceſſum eſt à lege, vel cōſuetudine.§. plane.l.iij.quod vi aut clam. 673.
Officium debet homo homini.l.ij.de interdic. ſeu extra.actionib. 574. 54.
Officium habere,honor eſt.211.§. cum ita.
Officium trium ſubire quis poteſt. 188. 81.
Officij rōne ſubuenitur cui.i verbo, Subuenit.
Officium indiuiduum. 1551.§. nec iuſtè.
Officium quid. 1424.l.diuus. in fin.
Officium ſuū nemini debet eſſe damnoſum.l. ſi ſeruus.§. quod verò.de fur. 1175. in mar.
Ex officio.id eſt, ex officina grapharij. 1493.§. quoties.
¶Olim duo tempora ſignificat. 4. 63.
¶Omiſſum ab homine ſupplet lex. in verbo, Supplet.
Omiſſa quando comprehenſa intelligantur in ſtipulationem in verbo, Doli.
Omittere.id eſt repudiare. 170. 47.
Omnis dictio vniuerſalis. 1496. in margi.
Omnes.id eſt,ſinguli. 1197. 75.
Omnes quod publicè intereſt, defendere poſſunt.l.iiij.de ope.no. nun.10.in text.
Omnimodò. 958. 18.
Omnimodò dictio.qd importet. 116. in marg.
¶Onus vbi eſt, ibi & commodum eſſe debet. col. 995. 64.
Onerare. 1453.§. rurſus.
¶Operæ non poſſunt deberi niſi iure patronatus.col.952.60.
Operæ pars. 851. 2.
Operas an, & quas debet marito vxor. in verbo, Vxor.
Opem aut p̄ſilium nemo alijs præſtare poteſt, qui ipſe furti faciendi conſilium capere nō poteſt.l.fullo.ff. de fur. 1187.§. nemo.
Operam dare in perpetuum, quis non poteſt. l.prætor.de vaca.mu. 1591.
Opinari nō ſufficit,niſi &c.l.j. pro dona. 461.
Opinio fatua non tenenda. 1462. in marg.
Opem ferre. 1166.§. opem.
Optio. 1596. in tex.
Optio à teſtatore,& à lege,differunt.289.lege, ſi optio.
Optiones,quid.1424. in tex.
Opus facere promittens ex cauſa per alium faciet. 1615. in marg.
Opus nouū facere quid.§.opus.l.j.de noui operis nunciatione.col.6.in text.
Opus quando dicitur inchoatum. 12. 58.
In ipſo opere. 13.§. ſi quis.
Operis effectus in partes diuidi non poteſt.l.in executione.§.ſecundo.de verb.oblig. 874.
Operum curatores. 1547.§. ſed & ſi.
¶Oratores. 133. in marg.
Orcinus.239.in marg.
Ordinare quid eſt.1570.l. honores.
Ordinarius delegati ſententiam exequi poteſt, non contra. 474. 15.
Ordinarium ſubſidium,ſi datur, ceſſat extraordinarium.in verbo, Extraordinarium.
Ordo non curatur. 1013.
Ordo ſcripturæ ſeruādus.in verbo,Scripturæ.
Origo materna,an cenſeatur. 1546.§. qui ex.
Oriundus. 1431.2.
¶Oſprionia. 1584. in marg.
Oſſuarium. 1251.86.

P

Pactum,quid.l. pactum.de pollicita. 1613.13 text.
Pactum legis cōmiſſoriæ, qd.449. 74.cum tex.
Pactū nudum eſt ẽctus innoīatus.785.in mar.
Pacti appellatione nō venit contractus nominatus.785.in marg.
Nullo pacto id eſt,nulla ratione. 567. 51.
Palmarium. 1620. 87.
Panicularia. 1423.l.diuus.§.panniculariа.
Pannum nigrum fugare pecus.l. in furti. ad finem.de furtis. 1166.
Par caponum. in verbo, Promittere.
Paratitlon.id eſt,fuſius & cū extenſione. 51.§.hęc verba.
Pari in cauſa turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis.in verbo, Poſſidentis.
Parcit nemini,nec ſibi parcit.l.fina.§. videri. de bo.eo. qui ante ſent. 1427.
Parcitur damnato ad mortem ſi eſt vtilis reipublicæ.417. in marg.
Parcitur ſponte confitenti.in verbo, Sponte.
Parentes iuſti. 1519.
Parentes quatenus dicuntur. 487.63.
Parentū filiorumq; ſeruitus ad dolorē noſtrū porrigitur.l.quoniā.de libera.cauſ. col. 303.
Parentis intereſt filium non ſeruire.l.j.de liber. cauſ. 303.
Parētum affectioni parcitur.l.iiij.in fi.de re milita. 1526.
Partis ad totum debet eſſe proportio.253.83.
Partis appellatione an dimidia cōtineatur. col. 78. in marg.
Partē debiti,an actor petere poteſt. in verbo, Actor.
Partes ſingulæ fundi non poſſidentur, ſed vniuerſitas.in verbo, Fundus.
Partes ſi ſunt concordes,iudex debet ſequi earum voluntatem in verbo, Concordes.
Partum abigere.in verbo, Abigere.
Partu vno quinos edi,nō ſeptenos, poſſe Ariſtoteles author eſt.l.ſi pr.de ſol.1029.in tex.
Partus rei furtiuæ pars non eſt.l.ſi aliena.§.Sequola.de vſucap. 421.
Pater & filius pariſicantur. 348. 35.
Pater & filius vna perſona cenſentur.732. 64.
Pater exhæredando filiū malamente vt reuocare donationē alias ei factam.463.in marg.
Pater iniuria filij remittere pōt.1243. in marg.
Pater tenetur dotare filiam.808.in marg.
Pater vitijs, filij honeſti contumeliam ad ſuam vtilitatem metiri non debet.l. ſed ſi vnius.§. filioſa.de iniur. 1240.
Patris iniquitate filios retinet mater in verbo, Mater.
Patris qui naſcuntur, non matris familiam ſequuntur.l. familiæ. de verb. ſigni. 1675.
Patris voluntate donare pōt filius.l.ij. in princip.de donationi. 140.
Patri agenti actione iniuriarum pro iniuria filio illata,quæ actio competat. 1130. 75.
Patria. Honores petere in ſua patria quę poſſe.l.eos qui.de decu. 1571. in tex.
Patris delictum filio non nocet. 1282.
Patris iuſſus non ſemper excuſat. 1425. 39.
Patri cur liceat adulterum occidere, non marito.l.nec in ea.de adul. 1315. in text.
Patriæ poteſtatis iure matrimonia concordia turbari non debent.l.j.in fi.de libe.exhi.709.
Patriam poteſtatem acerbè exercere pater nō debet.l.j.in fi.de libe.exhib. ibidem.
Patria poteſtas in pietate eſſe debet, nō in atrocitate.l.diuus.ad l. Pom.de parricid. 1342.
Patrimoniale munus. 1574. in tex.§.illud.
Patrimonij appel.quid cōtinetur. 1100. in margine.
Patientia pro traditione. 815. 66. glo.in §.j.l.ij. de verbo. obli.
Patronus.i.aduocatus. 1320. in tex. vide in verbo, Aduocatus.
Pauliana actio,quæ,vnde. 553. 16.
Pauli præceptor Iabolenus.l.v. de manu. vindict. 188.
Pauperior qui nō fit,locupletatur.l.in pupill.

de ſolutio. 1937. in text.
Pauper dominus. 1290. in tex.
Pauperi quàm diuiti magis ſubuenitur. colum. 1267.linea.5.
Paupertas prodeſt. in verbo, Debitum.
Paupertas, quibus prodeſt. 298 in mar.
¶Peccata nocentium nota eſſe oportet.l.cum qui.in prin.de iniur. 1242. in tex.
Peccatum eſt quod ex fide non eſt. 1218. 24.
Pecunia præſenti vendi debent pignora. in verbo, Pignora.
Pecunię nō numeratę exceptio opponit &c. In verbo, Exceptio.
Pecunia alui libertas non prodeſt.l. ſtatuliberū. de ſtatulibe. 269.
Pecunia ob ſententiam in ſenatum dicendam non accipienda.l.antepe.ad l.Iul.repe. 1362.
Pecunia olim in ædę ſacra cōſignabatur.l.iiij. in prin.de ſta.lib. 265.
Pecunia turpiter accepta, iuſtius penes eū eſt, qui dēceptus eſt, quā qui decepit.in verbo, Turpiter.
Peculium caſtrenſe. 1535. in tex.
Pecus appellare. 612.§. ſi quis.
Pedanei iudices. 1420.§. iudices.
Poliones. 1596. in tex.
Pœna commiſſi.i.delicti,quod quis commiſit non ſoluendo vectigal in tempore.l. Imperatores.de publi.& vecti. 128. 86.
Pœna impoſita ſine determinatione temporis intelligitur vſque ad decem annos. 1412. in margine.
Pœna magna pro re modica. 1366. 77.
Pœna non limitata in iure imponitur officio iudicis. 1262. in mar.
Pœna pecuniaria ſi applicatur fiſco, dicitur criminalis. 1252. in mar.
Pœnā poſt mortem dūtat. 1434.l.ſi quis.
Pœnæ diffinitio. 1398. 65.
Pœnæ electionem morituro iudex dare nō poteſt. 1402. in marg.
Pœnę ſtipulationem committi. 773. 80.
Pœnam cumulare. 1402. in tex.
Pœnā & præmium ex eodem facto nō p̄ſequitur quis.glo.in l.pe.de inter.& rele. 1432. 35.
Pœnam ne minuant delicta p̄current ia. in verbo, Delicta.
Pœnam non meretur legitimè factum. colum. 82.lin. 87.
Damnato ad mortem parcitur,ſi eſt bonus artifex,& vtilis reip. 1417. in marg.
Pœnam promittens,niſi ſoluat, ſi moritur ante ſolutionem, an hęres eius teneatur ad pęnam. 963. 69.
Ad pœnam ſeruus redimi poteſt.l. interdum. §.j. de publi. & vectigalib. 135. in text.
Pœnalis actio, an vna aliam tollat. 1732. 55.
Pœnales actiones, ſunt annales: prętorię perpetuæ. in verbo, Actiones prætoriæ.
Pœna grauior alieno admiſſo non iuenda. in verbo, Alieno.
Pœna immunitatem non tribuit.l. relegatoſi. de inter.& rele. 1432. in marg.
Pœnas leuiores leuitate, graniores temperamento irrogare debet iudex.l. reſpiciendū. §.planè. de pœnis. 1407.
Pœna nō ex iudicis voluntate, ſed legis authoritate pendet.l.j.§.ij.ad ſenatuſcon. Turpi.1374.
Pœna p̄teriti facti p̄ſtanda.in verbo, Preteriti.
Pœna ſubleuāda eſt eius,qui diu ſordidatus fuit. l.ſi diutino.de pœ. 1412.
Pœna vitatur,ſi ante ſententiam ſoluatur. 127. in marg.
Lubricum linguæ ad pœnā non trahitur. in verbo, Lubricum.
In pœnam nō ſuccedit hæres.in verbo, Heres.
Pœnis legibus comprehenſis contenti eſſe debemus.l.ſi ita.de verbo. obliga. 882.
Pendere quid eſt. 795. 20.
Pendens. in pendenti id eſt, incertum. 943. 78.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum. ff. Noui.

aliàs,in pẽdenti,id est,sub conditione.l. non quemadmodum,supra,de iudi.
Penes dictio,qualiter sumitur. 587. in marg.
Pœnitere non cessione solẽniter facta.colum. 511.l. quem pœnitet.
Pœnitere quandoque licet. 581. 4.
Pœnitentia sua nemo nocens à peccato esse desiit.in verbo, Peccatum.
Pœnitere,an & quando liceat. 1178. 40.
Pœnitere quandoque nõ prodest. 264. in mar.
Peragere appellationem. 1467. 6.
Peragere reum. 1299. in tex. & 1382.l. in senatusco. & 1276. in mar.
Peragere reum. in verbo, Reum.
Per se quod quis non habet,nec per aliũ.in verbo, Habere.
Percipere. Intellectu magis percipi quædã possunt,quàm elocutione exprimi.l. ratum. de solu. 1015.
Percuti se primò expectare nemo tenetur. in verbo, Expectare.
Perdere. Necessaria ad acquirendũ, sunt necessaria ad perdendũ.l. quemadmodum. de acquiren. pos. 383. in summa.
Perduelliõis crimẽ. 157.§. pfectè. & 1299.li. 27
Perduellionis crimen contra quos committitur. 1684. 7.
Peremptorium.l. ptumacia.§. j. de re iudi. 500.
Perenne. 605. 5.
Perenne flumen. 605.§. itera.
Perficere.i. reficere. 872. 1
Perfunctorie. 675. in marg.
Periculum agnoscere. 1551.§. talis.
Periculũ instans variè dicitur.l. mortis. & le. iij. & seq. de mort. caus. donat. 160.
Periculum multiplex, 17. 53.
Periculum interitus spectat ad debitorẽ mõro sum.l. nemo.§. j. de verb. obli. 863.
Periculum si allatura sit dilatio,cessant iuris statuta.in verbo, Dilatio.
Periculo eius nihil est,qui non habet quod reddat.l. itaque. de fur. 1139.
Perire volens non auditur. 1440. in marg.
Peritus debet esse melioris conditionis, quam stultus.in verbo, Stultus.
Permittitur ratione studij, quod aliàs non. in verbo, Studij.
Permissum est,quod non prohibetur. 1559. 10.
Permittere.i. statuere. 2. 78.
Permittens ætas id est,nubilis.l. iij. de priuilegio credit. 533.
Perpensum debet esse iudicium.l. respiciendũ. in prin. de pœnis. 1407.
Perpetuus.i. naturalis. 610.§. is autem.
Perpetuus.i. nõ ad modicum tps. col. 1194. 73.
Perpetuò.i. vsque ad triginta annos. 27. 36.
Perpetuum.i. sine fine. 707. 75.
Perpetuum interdictũ. 599. in tex. vide in verbo, Interdictum.
Perpetuo competit. 623. in tex.
Perscribere. 1571. in marg.
Perscriptio. ibidem.
Persona. 1457.§. si pro eo.
Persona iniuriam facientis,facit crescere cõtumeliam.in verbo, Contumelia.
Persona sæpè mutatur in iure. 614. 40.
Personæ cõditio inspiciẽda. in verbo, Cõditio.
Persona sæpè mutatur. 730. 70
Causæ magis,quàm personæ beneficiũ datur. l. tempus. de re iudi. 490
Personis data immunitas,cũ personis extinguitur.rebus nunquàm.l. ij. de cens. 1626
Personalis actio quandoque rei successorẽ sequitur. 580. 79.
Personalis actio quare sic dicta.ĩ verbo, Actio personalis.
Personalis dispositio cum persona extinguitur. 489. in marg.
Personale munus. 1584.§. illud.
Personalia beneficia ad defensores transeunt. col. 50. 33.
Pertinere verbum,latè patet. 787.
Peruenire. 536. 69.
Pestem cient & ruinam, immundæ cloacæ. l. j. ad prin. de cloa. 669.
Pestẽ generãt cloacæ imũdę. in verbo, Cloacę.
Peto id est,volo. 252. 87.
Petuntur inhonestè,quæ honestè accipiunt. in verbo, Accipiuntur.
Petitor. id est,creditor. 1077. 70.
Petitio. id est,repetitio. 1060. 61.
¶ Philantrophia. l. j. de proxe. 1624. 27.
Philãtrophiæ nomine accipere. colum. 1625. in margi.
Philosophia non est religiosa. l. j.§. an & philosophi. de varijs & extraordi. cogni. 1019.
Philosophi opera non debet esse mercenaria. in verbo, Philosophia.
Philosophantes vere pecuniã cõtemnunt. l. in honorib. de vacea. mu. 1589.§. philosophis.
¶ Piarda. 607. 1.
Pietas duplex. 706. 56.
Pietas genuina. 706.§. si eum.
Pigmentarius. 1337. 68.
Pignus accipiens creditor insolidũ, vr capere p toto debito. in verbo, Creditor accipiẽs.
Pignus dando non liberatur quis,si tenetur satisdare. in verbo, Satisdare.
Pignus possidet creditor. 403. 4.
Pignus prætoriũ & conuentionale. 528. 79. & 638. lin. 64.
Pignoris cãm puenit fiscus. l. si is q. de iure fis.
Pignoris distrahendi,quæstio summaria est. l. à diuo.§. si super. de re iudi. 483.
Pignora addici creditori. 483. 20.
Pignus suæ rei nemo cõtrahit. l. non solùm.§. si rem. de vsuca. 437. in text.
Pignora præsenti pecunia distrahi debẽt. l. à diuo.§. si emptor. de re iudic. 485.
Pigris & negligentibus iura non subueniunt. in verbo, Expensum.
Pinguare agrum. 680. in marg.
Piscatio diuturna in publico flumine nõ præscribitur. l. præscriptio. de vsuca. 444. in tex.
Piscatus longo tẽpore in publico flumi. alium prohibere non potest. l. præscriptio. de vsu capionibus. 444.
¶ Planum. De plano. id est, iudice non sedente pro tribunali. 1306. 2.
De plano discutere. l. leuia. de accu. 1280. in tex.
De plano & pro tribunali,differũt. 1375.§. abolitio.
A plano vergere ad aquã.§. sed m. 608. in text.
Plenus annus. l. ad rempublicã.§. annus. 1579.
Pluralis locutio duorũ numero cõtenta. 1680. in marg.
Plures furantes quandoque pro vnico furto, quandoque pro pluribus tenentur. in verbo, Familia.
Plures ñ facilè p sentiũt. l. j.§. fi. de acq. pos. 373.
Plurium ex facto agitur contra dominũ. l. iij.§. fi. de publi. 126. in summa.
Plures res simul subtractæ vnum faciũt furtũ. in verbo, Furtum.
Plus est quod in re est,quã quod in existimatione. l. si pater.§. j. de manumi. vind. 188. in tex.
Plus iuris nemo transfert &c. 356. in marg. l. nõ est. de acquir. re. do.
Pluribus exceptionibus etiam diuersis vti licet. l. nemo. de excep. 718.
¶ Poculum abortionis, vel amatorium dans, qualiter punitur. in verbo, Abortionis.
Pollicitatio,quid. l. iij. de pollici. 1613. in text.
Pomponius iureconsultus anno ætatis. lxxiij. discere volebat. l. apud Iul. de fideicõ. li. 225.
Pons fieri nõ debet supra viam publi. colum. 599.§. tractatum.
Populus liber. 1502.§. liber.
Portare & vehere differunt. in verbo, vehere.
Portio. 602. 81.
Portionis appel. media cõtinetur col. 1668. in margine.
Positus. i. redditus. 1056. 58.
Possessio, quid. l. j. de acqui. poss. 366. in tex.
Possessio an per generalem procurato. quæri possit. 440. 73.
Possessio ciuilis,& naturalis,an duæ vel vna. colum. 367. 73.
Possessio corporalis. i. naturalis. 396. 78.
Possessio,& dominiũ differũt. col. 391. in tex.
Possessio & dominium idem. 1332. l. qui cẽtu.
Possessio, & proprietas, an simul intẽtari possint. in verbo, Proprietas.
Possessio in vna parte fundi extenditur ad totũ fundum. l. iij. in prin. de acqui. poss. 374.
Possessio iusta. 395.
Possessio iusta & iniusta. 378. 26.
Possessio naturalis retinetur solo animo. 368. in margine.
Possessio precaria non est vitiosa. 387. 87.
Possessio præsens inspicitur. 544. 75.
Possessio rei mobilis abiecta. l. si rem. de acqui. pos. 409. 31.
Possessio transfertur ex contractu inutili. l. j.§. si vir. in fum. de acqui. pos. 369.
Possessio vacua. 419.§. item si.
Possessio vitiosa,an possit adiungi nõ vitiosæ. col. 769. 3.
Possessionis causam mutare sibi nemo potest. l. iij.§. illud. de acqui. poss. 380.
Possessionis & vsuca. causa separata. l. ij.§. separata. pro emptore. 448. in tex.
Possessionis verbum simpliciter, quid importet. 576. 64.
Possessionis interemptio, an & quãdo auferat vtilitatem tituli. 430. in marg.
Possessionis traditio non probatur per instrumẽtum. l. prædia. in fum. de acqui. pos. 410.
Possessioni naturali qđ deest, supplet animus. l. iij.§. Neratius. de acqui. posset. 375. in text.
Possessionem amittens, qui prius habeat titulum:si recuperet eam,seruit ei prior titulus. 425. in marg.
Possessionem an perdat conducens rem propriam. 397. 85.
Missius in possessionẽ an faciat fructus suos, in verbo, Missus 519. in mar. & tex.
Possessionem domino quærit procurator habens mandatum. 406. in summa.
Possessionem nõ impedit nominis error, sed corporis. l. si me. de acq. pos. 401. in summa.
Possessionem quãdo perdit ignorans. colum. 397. 66.
In possessionem quot modis inducatur quis à prætore. 412. 44.
Possessionem rei mobilis amittit ignorãs, nisi in homine. in l. si rem. cum glo. de acquiren. possess. 409.
Possessio non tollitur ignoranti. l. quamuis Sal tus. de acqui. pos. 409. in text.
Possessio nulla quæritur, vel perditur sine animo & corpore. l. quemadmodum. de acqui. possessione. 383.
Possessio retinetur per colonũ à domino electũ, in verbo, Dominus.
Possessio vitiosa nõ releuat quem à probatione. 305.
Possessionis causam mutare nemo potest. lege non solũ.§. quod vulgo. de vsucap. id est, qualitatem & titulum. 435. in summa.
Possessionis damnum memoriæ infirmitas nõ affert. l. peregre. ad princ. de acquir. pos. 407.
In possessione esse, & possidere, differunt. l. si quis. de acqui. pos. 384. in text.
Dominium sine possessione quandoque quæritur. 359. 72.
Possessione retenta dominiũ animo perdi nõ potest. l. si quis vi.§. j. de acqui. pos. 390.
Possessor verus, an fiat quis primo decreto, in verbo, Decreto.

Possideat

Tabula materiarum. ff. Noui.

Possideat ne mulier. 369. in marg.
Possideat ne seruũ fugitiuum dominus, in verbo, Fugitiuus.
Possidet quis tripliciter. 618. 4.
Potior est,qui tenet,quàm qui persequitur, in verbo, Potior.
Possidere an possint duo insolidum. 636. 4.
Possidere an possint duo simul, & semel naturaliter & ciuiliter. 383.
Possidere ciuiliter multis modis quis potest. colum. 618. lin. 4.
Possidere clam. l. clam. de acqui. pos. 381. 81.
Possidere eandem rem, an plures insolidum possint. 56. 18.
Possidere & in possessione esse differunt. l. si quis. de acqui. pos. 384. in tex.
Possidere naturaliter credens tantùm possessionem naturalem retinet solo animo. 378. in margine.
Possidere non desinit furiosus. l. si is. 397.
Possidere non dicitur, sed custodire missus in pos. legatorum ser. causa, in verbo, Custodit
Possidere præsumitur, qui possedit. 735.
Possidetur vniuersitas fundi, nõ singulę partes, in verbo, Fundus.
Paria sunt,non posse reperiri,& nõ posse possideri. 530.§. si propter.
Possideri non potest pars incerta, in verbo, Incerta.
Possideri non dicitur vsusfru. sed teneri, in verbo, Tenetur.
Possidendo capere dominium quis nõ potest. in verbo, Dominium.
Sententia lata contra non possidentẽ, si postea possideat, datur executioni contra eum, in verbo, Sententia.
Possidentis conditio non semper melior. col. 336. 77.
Possidere eãdem rẽ insolidũ plures nequeunt. l. iij.§. ex contrario. de acqui. pos. 376.
Possidere incertam partem nemo potest. l. si fur.§. incertam. de vsucap. 434.
Possidet iuste, qui autore prætore possidet. l. iusté. de acqui. pos. 384.
Possidere melius, quam in personam experiri l. j.§. j. de superfi. 641. in tex.
Possidere non intelligitur possessus. l. homo liber.§. quicquid. de acqui. re. do. 359.
Possidentis conditio potior in pari causa turpitudinis. l. si procurator. de do. excep. 775.
Possidet vir,non vxor. 387. 78.
Posse censet,qui dolo fecit,quo minus posset. §. cùm quid. l. semper. quod vi aut clã. 688.
Posse dicimur,quod honestè possumus. colũ. 1661. in marg.
Posse quandoque,id est,debere. 36. 80.
Posse,id est,debere, & contrà. 47. 69.
Multa verba resoluuntur in verbũ posse. col. 1150.
Possum per aliũ quod non per me:itẽ per me, quod non per aliũ:item & per me, quod & per alium. l. fœminæ. 1691.
Possum. Quod per me nõ possum, nec p aliũ. 1601. linea. 1.
Potest,qui per alium potest. 917. 78.
Potentiã important qñq; verba, non actum, vt nocebit,id est,nocere poterit. 650. 20.
Potentiã notant verba legis,non actum,in verbo, Legis.
Potestas,id est,officium. 584. 82.
Potestate sui facere,quid. l. ij. qui. ex cau. in pos. eatur. 513.
Potestatiua conditio,& puritas,idem. 325. 5. vide in verbo, Conditio.
Potestas. Priuilegium pcessum per non habentem potestatem, confirmatur ex iure superueniente. 296. in marg.
Posthumus rumpit testamentum. 254. in mar.
Postliminium,quid. 1513. l. postliminium.
Postliminio caret turpiter amissum. l. ij. in fi. de ca. & postli. reuers. 1500.
Postulare,id est,accusare. 1314. 49. & 1329. 50.
Postulat quandoque mulier, in verbo, Mulier.
Postulare est pro tribunali petere. l. dies.§. hoc autem. de dam. infec. 36. in summa.
Postulare prohibitus apud superiorẽ, põt postulare apud inferiorem iudicem. col. 1405.
Populatus. i. accusatus. col. 1427. 4. & 1524. 68.
Potior est qui tenet,quàm qui persequitur. l. si seruum.§. sequitur. de verb. obl. 879.
¶ Pragmatici. 1405. in marg.
Precaria possessio non est vitiosa. 387. 87.
Precarium & commodatũ, differunt. 694. 70. 698.§. eum quoque.
Precarij tempus in voluntate concedentis est. colum. 698. 72.
Præcedentis vitæ actus considerandus in verbo, Vitæ.
Præceptor debet esse, & eloquens, & diligens. in l. Attilius. de dona. 154.
Præceptor malignè instruens, in dolo est. arg. l. rectissimè. in fi. de lib. cau. 309.
Præceptoris officium est sua eloquentia, & diligentia discipulos meliores reddere. l. Attilius. de dona. 154.
Præceptoris officiũ remunerandũ. l. Attilius. de dona. 154.
Præceptores iuris. l. paterfa.§. me illud. de pri. cre. 536.
Præfecti. 599. in tex.
Præferendi digniores. in verbo, Dignior.
Præferendi sunt, qui magis idonei agunt. l. in reficiendo. de dam. infec. 89.
Præiudicare. Res inter alios iudicata alijs non præiudicat. in verbo, Acta.
Præiudicium,id est,actiones præiudiciales. colum. 802. 66.
Prælato non obediens qua pœna punitur. col. 1522. 20.
Præmia possunt capi in causam iudicati. l. commodis. de re iudi. 495. in text.
Prepositus belli. i. capitaneus. l. omne. 1528. 65
Prærogatiua. l. statuliber. 1394.
Præscribere. 925. in marg.
Præscribere,id est,excipere. l. iij. de appe. 1436.
Præscribere, quando significat excipere. colũ. 1300. in marg.
Præscriptio,id est exceptio. 719. 18.
Præscriptio an & quãdo possit in fiscũ per priuatum seu priuilegium obiici. 751. 85.
Præscriptio in principali trahit ad accessoria. 455. in marg. quando illa inerant principali ab initio.
Præscriptio an currit sine bo. fi. etiam de iure ciui. hodie. 654. in marg.
Præscriptionis exceptione tutus si soluit, potest repetere. 1132. in marg.
In præscriptione triginta, vel quadraginta annorum requiritur completum tempus de momento ad momentum. 754. in marg.
Præsens contra absentem quandoque restituitur. 1032. 49.
Præsens non extenditur ad futurum. l. si stipulatus fuerim. de verbo. oblig. 865.
Præsens possessio inspicit, in verbo, Possessio.
Præsenti die,id est,purè.§. quod si. 1517.
Præsenti nõ nocet absens. l. j. de fide. liber. 215.
Præsenti pecunia vendi pignora debent, in verbo, Pignora.
In re præsenti. 12. in tex.
Præsentia personæ facit valere stipulationem. l. si procuratori. de verb. obl. 866.
Præsidium quid. 1427. 50.
Præstatio. 818. 46.
Præstitus. 1381. 21.
Præsumitur quis,malus,bonus, diues, pauper, dicuntur ex præterito ad præsens. in verbo, Semel.
Præsumitur voluisse scribere, quod scriptum inuenitur,in verbo,Scriptum.
Præsumptio in reum, onus probã i transfert. colum. 24. 1.
Præsumptio trahitur de præterito ad præsens 1282. 11.
Præsumptione sola quis nõ grauatur. 1400. 82.
Præsumptio träsfert onus probandi in reum. col. 24. linea. 11.
Præteriti facti pœna præstanda. l. fin. de lib. ho. exhib. 708.
Præteritus dolus quando dicitur. in verbo, Dolus præteritus.
Præterita,id est,perfecta. 4. 46.
Præteritum trahitur ad præsens. in verbo, Præsumptio.
Præteritum participij verificatur de præsenti. 1215. in marg.
Præteritum tempus pro futuro sæpè ponitur. colum. 118. 79.
Præteritum pro futuro. 167. 7.
Prætextati. qui dicuntur. 711. 15.
Prætextata fœmina. 711. 4.
Pretium grani non est statuendum. l. fi. ad l. Iul. de annona. 1364.
Pretiũ loco rei succedit. 557. l. qui à debitore. quæ in fraud. credi. & 1464.
Pretium rei aliud,aliud possessionis. 630.
Pretiosior.§. non omnis. 1525.
Prætoris auxilium cum alio competit. 48. 75.
Prætoria actio,& interdictum, conueniunt. columna. 571. 81.
Prætoria dici potest actio ciuilis. 367. 84.
Prætoriæ & iudiciales stipulationes. 823. 1.
Prætorium pignus,& cõuentionale, differunt. 528. 79.
Prætorium pignus. in verbo, Pignus.
Prævaricari. in verbo, Calumniari.
Prævaricator. l. j. de prævari. 1259. in text.
Primę calendæ intelliguntur, si non expriman tur. in verbo, Calendis.
Primum decretum quandoque facit possessorem. 34. in marg.
Primus sententiam dicit,qui plures liberos habet. l. spurij. in fi. de decur. 1570.
Principis proprium est fiscus. in verbo, Fiscus.
Principis à voluntate quæ pendent, censentur impossibilia. 216. in marg.
Non debet impetrari à principe quod iure cõ munipcedit. l. Imperatores. de pri. cre. 538.
Princeps & senatus æquipollẽt in concedẽdo. 607. 76.
Principalis præscriptio trahitur ad accessoria. 455. in marg. quod verũ, quando illa inerant principali ab initio.
Principale præiudicat accessorio.
Principium inspicitur quando finis habet necessariam consequentiam ad principium. l. damni.§. Sabini. in fum. de dam. infec. 67.
Principia in castris. 1530. 78.
Priuatio præsupponit habitum. l. decẽ. de ver. obliga. 893.
Priuatus administrator quandoque maiorẽ habet potestatẽ quàm publicus.§. planè. l. iij. quod vi aut clam. 673.
Priuatorum pactio iuri publico non derogat. l. j.§. inde. de no. ope. nun. 5. in text.
Priuatus hypothecam habens an fisco præferatur. 1486. in marg.
Priuata vtilitas publicæ ne præiudicet. si autẽ. §. fi. de aqua plu. arc. 113.
Priuilegium concessum alicui per non habentem potestatem confirmatur per ius superueniens. 296. in marg.
Mentiens in eo quod est causa priuilegij perdit priuilegium. in verbo, Mentiens.
Priuilegium concessum ciuitati, an habeat locum in castro, vel villa. 58. in marg.
Priuilegium,& consuetudo,æquiparantur. 660. in marg.
Priuilegium pro defuncto impetratum nõ valet. 1728. 69.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum. ff. Noui.

Priuilegiatꝰ an præferatur nō priuilegiato soluendo & repetendo: & quic̃ si vterq; sit priuilegiatus. 539. 40.
Priuilegiatus citatus non tenetur comparere. 500. in margi.
Priuilegiatus non præfertur priuato habēti hypothecam. l. antiochensiū. de pri. cred. 541.
Probatur animus ex his, quæ quis ante dixerit. in verbo, Animus.
Probandi onus in reum trāsfert præsumptio. 24. 11. & in verbo, Præsumptio.
Probatio. Possessio vitiosa non releuat quem à probatione. 305. 63.
Probationum initium non debet ex domo rei sumi. l. de minore. §. j. de quæstio. 1394.
Probatio non facit, vbi sententia non facit ius. 1264. in marg.
Probationi reum admouere. 1386. 77.
Procurator, id est, casaldio seruus. 1495. 66.
Procurator, id est, nuntius. 696. 66.
Procurator, id est, procurans negotia extra ius. col. 190. 23.
Procuratus, id est, procuratus sine mādato. col. 1119. lin. 84.
Procurator absens quando potest adere actiones. 69. in marg.
Procurator ad promittendum pōt pœnam apponere in promittendo. 772. in marg.
Procurator an & quando debet iurare de calūnia in persona domini. 50. in marg.
Procurator constitui potest ad articulum probationum tantum. 190. in marg.
Procurator dicitur aduocatus. 1475. 62. vide in verbo, Aduocatus.
Procurator falsus, si est admissus in iudicio cū cautione de rato, non pōt amplius repelli, & per illam fit legitimus. col. 87. in marg.
Procurator habens mandatum quærit domino possessionem. 406. 74.
Procurator legis est vsufructuarius. col. 648. in margine.
Procurator post litis cōtesta. est dominus litis. l. iiij. in fi. de appel. col. 1439.
Procurator potest esse impubes ad negotia. l. j. §. pupillus. de acqui. pos. 370. in summa.
Procurator potest substituere procuratorem ad appellandum. 1438. in marg.
Procurator quando admittitur in crimine publico. 1276. in marg.
Procurator. Iudicium cum falso procuratore nullum. in verbo, Iudicium.
Procurator rem domini vendens, non habet fidem de pretio. in verbo, Ecclesia.
Procuratoris error nō semper nocet. 402. 44.
Procuratores diu absentiam causæ nō debent continuari. in verbo, Dilatio dabitur.
Prodesse. Igorantia vnius alteri non prodest. l. non solum. de libe. cau. §. si eum. 311.
Prodesse vicino cogitur nemo, sed nō nocere. l. ij. §. Item Varus. de aqua plu. arcenda. 103.
Prodesse sibi quisque potest, dum alij non noceat. l. j. §. Idem. de aqua pluuia. arcenda. 98. in text.
Prodigo datur curator, etiam nemine petente. in verbo, Curator.
Professio. 389. 42. 1491. §. quia in text.
Professio censualis. 1590. l. eos.
Professiones. l. iiij. §. quæ post. in fine. de cēsib. 1627.
Profiteri. 137. §. demus. in text.
Profiteri. id est, proferre. 1336. 48.
Prohibere posse, variè sumitur. 432.
Prohibere verbum latè pātet col. 4. lin. 19.
Prohibitus est, qui facit. ne prohiberetur. 672. in margine.
Prohibitus postulare apud superiorem, potest postulare apud inferiorem iudicem. in verbo, Postulare.
Prohibitum quod non est permittitur. colum. 1559. 10.
Prohibitum vna via, prohibetur & alia. l. si qs integris. §. j. in sum. qui & à qui. ma. 291.
Proiectum. 637. 1765.
Proijciens aliquid an & quando habet pro derelicto. 338. in margine.
Proludere. quid. 1442. l. prolusorio.
Promissio ex causa lucratiua, an & quando valeat. 882. 75.
Promissor & expromissor: ille principalis reus: hic fideiussor dicitur. 823. 86. & 87.
Promissor in stipula. quæ continet factum, ad duo tenetur. 1024. 8.
Promittere. Peto par caponum, quia maiores promiserunt. in verbo, Caponum.
Promittitur inutiliter alienum factum. in verbo, Factum.
Promittere bis idem, semel tantùm tenetur. in verbo, Bis idem.
Promittere de se quenq; oportet. l. inter stipul. de verb. oblig. 869.
Promptus. In promptu est dicere. 1504. §. si mortuo.
Pronuntiare. Constare oportet prius de crimine, q̃ pnuntiare. l. eius qui. de iure fis. 1487.
Prope est. 1378. & 1527. §. reus.
Prophetizat Vlpianus. 2. 70.
Proponere. 1535. 82.
Propria causa, quæ dicitur. 1455. §. in propria.
Propriam causam defendit, qui sua interesse dicit. l. ij. in fin. quando appel. sit. 1457.
Proprietas. id est, qualitas. 786. 16.
Proprietas & possessio an simul intentari possint. 633. 5.
Proreta. 232. in margine.
Prorogatio termini quid operetur. 889. in margine.
Prosit ne an noceat ignorantia vel scientia. columna. 333. 44.
Prospicere qui debuit si non prospexit, tenetur. l. qui bona. §. cū inter. de damno infec. 47. in text.
Protectum. 1389. 17. & 65. & 701. 25.
Protestatio appellatiōi æquipollet. 1703. ī mar.
Prouinciales olim non erant domini. gl. ij. l. iij. de ope. no. nun. 9. 50.
Proxeneta quando tenetur ad restōnem vsucapio. 1342. in marg.
Proxeniticum. l. iij. de proxe. 1624. 62.
¶ Publicanus quis. l. j. §. j. de publica. & l. quantæ. in fin. eod. titu. 125. 2. & 133. in text.
Publicani reconducere res fiscales quandoque tenentur. l. cotem. in fi. de publi. 133. in text.
Publicani debent habere bonos seruos. l. iij. de publi. 126. in text.
Publica autoritas excusat. l. quod principis. de acqui. pos. 122. in text.
Publica functione abstineto. l. moris. §. solet. & in marg. de pœ. 1405. in text.
Publica vtilitas præfertur priuatę. in verbo, Vtilitas.
Publicę rei interest à pluribus causam defendi. iiij. de ope. no. nun. 10. in text.
Publicæ disciplinæ vigor postulat, vt maleficia puniantur. l. locatio. §. quod illicitè. de publi. 130.
Publicum quod in publico nascitur. l. penulti. in fi. de ac. re. do. 366. in text.
Publico iuri nō derogat priuatorum pactio. in verbo, Priuatorum.
Publica via. Pons non debet fieri supra viā publicam in verbo, Pons.
Publica vtilitas præfertur priuatæ. 16. 25.
Publicæ disciplinæ fauor dictat, vt maleficia puniantur. in verbo, Fauor.
Publice. 52. 66.
Publicè id est, coram vicinis. 1440. 53.
Publicus locus. in verbo, Locus.
Publicum. id est, commune. 357. 57.
Publicum id est, criminale. 1224. 65.
Publicum. id est, & cōmune differunt. 594. 69
Publicum crimen quādo dicitur in verbo, Crimen.
Publicum flumen in verbo. Flumē publicum.
Publico in flumine factum quid. 607. in tex.
Publiciana contra dominum datur. 770. 83.
Pudicitiam ab vxore virum exigere, quam ipse nō exhibet, iniquum est. l. si vxor. §. iudex. de adulter. 1308.
Pudicitiam attentari. l. attentari. de iniur. 1227.
Puella nobilis nuptui danda. l. iij. de priuileg. creditor. 533.
Pueri stupрati pœna. l. j. de extraor. crimi. 1248. in textu.
Pulsare. 1210. §. si cum.
Pulsare, & verberare, differunt. l. lex Cornelia de iniur. §. ij. 220.
Punitur leuius senex, quàm iuuenis. in verbo, Senex.
Punitur quis, licet non appareat ad cuius iniuriam fecerit. 1223. in text. & glo.
Dolo delinquens non semper punitur. in verbo, Dolo.
Puniri debet quis in eo, in quo deliquit. 15.
Punitur grauius minor, quā maior. in verbo, Conditio.
Puniri ibi debet quis, vbi facinus est admissum, si graue est. l. iij. in prin. de re mili. 1521.
Pupillus affectiōe caret. l. j. §. si furiosus. de acq. pos. 368. & l. j. §. hoc edicto. ne vis fi. ci. 583.
Pupillus ex quolibet delicto tenetur pręter canis. l. j. ne vis fi. ci. 583. 73.
Pupillus non censetur, qui doli est capax. l. j. §. hoc edicto. ne vis fi. ci. 583.
Pupilli conditio quāndoque deterior est, quā aliorum. 55. §. si quid.
Pupillus accipiendo vsuras sortis principalis, reliquorum non perdit priuilegium. 534.
Pupillus, an & quando potest obligari. 906. in margine.
Pupillus animo non desinit possidere. l. possessionem. de acqui. possi. 398. in summa.
Pupillus & infans stipulādo sibi acquirit. 10 99. in margine.
Pupillus quandoque obligatur. 321. 3.
Pupillus quandoque potest adire hereditatem propria authoritate. 14. in margine.
Pupillus vel doli capax, iuramento non adstringitur. 321. in marg.
Pupillum etiam fidem fallere graue est. in verbo, Fidem fallere.
Iniquum est eum, qui nihil cum pupillo cōtraxit, expectare pubertatem. l. iij. ad princ. qui. ex cau. in posse. eatur. 1514.
Pupilli ignorantia non debet esse creditoribus captiosa. l. qui autem. §. si quid. quæ in frau. cre. 555.
Purgatur reus non criminum relatione. sed innocentia. in verbo, Reus.
Purgare. 664. §. purgandi.
Purgare innocentiā defuncti hęres pōt. 1484. l. res quæ in text.
Purgare viam in verbo, Viam purgare.
Purgatio moræ quando datur in verbo, Morę.
Purè. id est, sine conditione. 244. 53.
Purus. id est, simplex. 1012. 8.
Purum debitum & in diem, æquiparantur. in verbo, Debitum.
Putealis aqua non ducitur. 653. §. quanquam.
¶ Pyrrhicarij. 1404. & in marg.

Q

Quanti ea res erit. l. j. §. hęc verba. ne vis fiat ei. 583.
Quāti res est, qualiter sumitur. 639. 8. quanti.
Quartana febris. l. quæsitum. de re iudic. 503. in textu.
Quasi, est expressiuum veritatis. 799. 72.
Quatenus. id est, quia. 802. 87. & 848. 2.
Quæstio quid. 1236. §. quæstionem.
Quæstio repeti, an & quādo potest. 1395. lege repeti.
Quæstionis summa. in verbo, Summa.
Quæstioni inimicorum fides non habenda. l. j. §. præterea. de quæstioni. 1389.
Quæstionem referre. 1372. l. eum qui.
Quæstioni fides non habenda. l. j. §. quęstioni. de quęstioni. 1389.
Quæstionem habiturus non debet generaliter quærere, an Titius hominem occiderit sed quid occiderit: quia alterum suggerentis est magis, quā quærentis. l. j. §. in causa. de quæstio. 1389.
A quæstionibus nō inciendum, nisi pceden tibus indicijs. glo. fin. in l. ij. de appella. recipi. colum. 1458. linea. 68.
Qui, comprehendit masculinum & fœmininū. 1482. in marg.
Quia dictio, variè sumitur. 397. in marg.
Quilibet dictio, licet sit vniuersalis, tamen restrictiuè sumitur. 7. in marg.
Quinquennium triplex. 328. 13.
Quod, id est, sed. 893. 68.
Quotidiana aqua, quæ. 657. §. quotidiana.
Quoties. 919. in margine.

R

Radices continentur arboris nomine. in verbo, Arboris.
Rapere, & auferre, differūt. 12. 1361
Rapere possum rem meā sine iudicis authoritate si deest eius copia in prōptu. in verbo, Auferre.
Raptor est fur manifestus. l. si vendidero. §. cū raptor. de furtis. 1184. in textu.
Raptor quandoque furti non manifesti nō tenetur. 1170. 62.
Ratam habere solutionem vī mandati agens in verbo, Mandati.
Ratificare possum sentētiā latam cum eo, qui me defendit sine mandato. 732. in mar.
Ratihabere qualiter possum maleficium meo nomine gestum. in verbo, Maleficium.
Ratihabitio non semper retrotrahitur. 1132. linea. 78.
Ratihabitio mandato comparatur. 616. in tex. & l. verò, de solu.
Ratio & vtilitas si est eadem, idem ius statuitur. l. j. §. hoc interdictum. de fonte. 668.
Ratio à condemnato, vt reddatur, quandoque executio sentētiæ crimi. differtur. in verbo, Executio.
Ratio si est eadem, lex extendi debet. in verbo, Lex extenditur.
Rationem constare. 1333. lege ex causa.
Rationem ponere. 1191. §. est sępissime.
Rationem reddere. 244. l. si pure.
Raſtara vel piarda quid. 607. 1.
¶ Realia vitia ad quoscunque hæredes, personalia transeunt ad hæredes. 438. in marg. l. si homo. de vsucap.
Reatus. 1412. l. si diutino.
Reatus quid. 1412. 65.
In reatu decedere. l. finali, ad legem Iuliā maiestatis. 1299. in textu.
In reatu decedere. 1427. 38.
Receptatores malefactorum qualiter puniuntur. 1421. in marg.
Recipere. id est, accedere. 835. 8.
Recuperat ne bona suscitatus à morte. in verbo, Morte.
Recuperare possum rem meam sine iudicis authoritate, si deest iudicis copia in verbo, Auferre.
Recuperare potest quis suum manu armata, si desit iudex. 1518. in mar.
Recusari quando potest iudex. 306. 76.
Reddere. Qui non habet quod reddat: eius periculo nihil est. l. itaq;. de furtis. 1139. in princip. text.
Reddendi animum licet fur habeat, nō desinit esse furtum. 457. in margine.
Redemptor. 1605. l. imperatores.
Redemptor quis. 150.
Redemptor. id est, conductor. 134. 80.
Redhibitus. 749. 60.
Reducere. 602. 85.
Referre in modulos. in verbo, Moduli.
Referre in restationem. in verbo, Testatio.
Referre nomen inter nomina debitorū. 1476. lege, fiscus.
Referre quæstionem. 1372. lege, eum qui.
Reficere. 650. leg. tertia. §. reficere. de iti. actuq; priuato. 664. §. reficere.
Reficere aliud, aliud facere. l. iij. §. reficere detinereâctuque priuato. 650. in text.
Reficere, & facere differunt. in verbo, Facere
Reficere ripam, & munire. 612. in principio.
Reficere volens domum potest expellere conductorē, sed debet eū postea reponere. 635. in margine.
Reficere. 1367. lege, qui tabulam.
Reficere. id est, remouere. 692. 68.
Reficere. id est, dissoluere. 872. 3.
Reficere, est noui aliquid facere. l. iij. §. hoc autē de itine. actuque pri. quandoque contra. vt ibi in mar. 650.
Refugæ, lege, aut damnum. §. inter eos. de pœnis. 1403.
Regionis in qua cōtractum est, mos attendendus. 1701. in margine.
Regredi. i. remanere. 1320. 87.
Regula Catoniana quādo locum habet. 166. in margine.
Regula Dolo facit, qui petit qd̃ est restituturus. non habet locum, quando petit nomine alterius. 992. in marg.
Regula, Dolo facit, q petit quod est restituturus an semper habeat locum. in verbo, Dolus.
Regulus. 1501. 62. in marg.
Relegatio æquiparatur suspensioni. 1429. in margine.
Religio. id est, sacramentum. 244. 4.
Religione adstrictus id est, iuramento. 320. lege licet.
Reliquari. 1558. lege constitutionibus.
Reliqua. 1555. in text. lege, Lucius.
Reliqua trahere. 281. §. Imperator.
Reliquatio. 211. 82.
Reliquator. col. 1077. in mar.
Remedia duo si competant, melius est eligendum. l. iij. in sum. ne vis fi. ci. 584.
Remissio duobus modis fit. 678. 67.
Remissio est donatio. in verbo, Insinuare.
Remissius nil, aut durius agendum. in verbo, Durius.
Remissum quod est, restitui non potest. in verbo, Restitui.
Remittitur nuntiatio quando spernitur, & ea non obstante ædificatur. 18. 1.
Remittere. i. mādare. l. pater. de ma. vin. aliās ibi legitur, permittere. 193. 1.
Remota appellatio. l. j. §. fi. à qui. appel. non li. 1450.
Remotus ab officio non potest amplius ad illud assumi. 211. in marg.
Renuntiator consiliorū. 1450. l. si quis. in principio.
Repetatur ne errore solutū. in verbo, Errore.
Repetere potest qui soluit, si tutus erat excep. præscri. 1132. in marg.
Repetens quod sibi deberi putat, non per iudicem, vim facit. in verbo, Vis est.
Repetita die. l. si finita. §. itē videamus. de dam. infec. id est, ad tps præteritum relata cautione quasi per antidata. vide Bud. in l. Iulianus. §. quantum. suprà ad exhibendum.
Repetitionem indebiti soluti impedit obligatio naturalis. 978. in mar.
Repeti non intelligitur, quod repetitum vitiaret. l. Lucius. de fide. liber. 223. in sum.
Repeti pōt, quod nō vitiat, in verbo, repetitū.
Repetitum non intelligitur, quod vitiat. l. Lucius. in sum. de fideicom. liber. 223.
Replicatio. 722. in tex.
Replicatio quid. l. exceptio. de exceptio. ibid.
Reponere. i. replantare. 1200. 25.
Reponere. i. restituere. 103. 74.
Reponere & tollere. 600. §. restituas.
Representare reum qui tenetur, nō tenetur pęna mortis. 1291. in mar.
Repræsentari, & repræsentare cognitionē columna. 710. 79.
Reprobari non pōt semel approbatum. in verbo, Approbatum.
Reputare. i. computare. 1037. 79.
Res. i. instantia. 775. 82.
Res & actio. 489. 33.
Res in bonis nostris, quæ esse dicit. l. rē. 358. 2.
Res strictè dicitur, quæ est in dominio nostro. 63. in marg.
Res varie dicitur. 358. 4.
Res inter alios acta quandoq; alijs nocet, quandoque non. 316. in mar.
Res inter alios acta, an alijs noceat. 504. in tex. l. sæpe. de re iudi.
Res inter alios iudicata, alijs non obest. l. Mode stinus. de excep. 718. in tex.
Rei morte iudicium soluitur. l. in senatusco̅ sul. §. si propter. ad Senatusco̅n. Turpil. 1382.
Reipubli. interest à multis defendi. l. iiij. de op. no. nuntia. 10. in tex.
Reipub. solui tributa. in verbo, Tributa.
Rei sacræ alienatio quandoque permittitur. columna. 1722. 75.
In re, & pro re. 578. 63.
Respub. propriè Romana. 1634. in mar.
Residui qui tenetur. l. iiij. ad l. Iul. pec. 1365. 76.
Restituitur præsens quandoque contra absentem. col. 1032. 49.
Restituere. 534. l. si ventri. in prin.
Restituere. i. cognoscere de restituēdo. columna. 509. 85.
Restituere. i. destruere. 475. & 110. 82. & ī prio rem statum ponere. 669. 76. Imo verius, est *remettre en son primier estat & deu*, vt vulgo dicitur, vt. 30. 82. & 600. in tex. 1092. 55. in margine.
Restituere ædificia. i. reficere. l. j. de cęs. bo. 510.
Restituere largè, quid. 633. 36.
Restituere natalibus in verbo, natalibus.
Restituere verbum, dandi significationem habet. col. 527. lin. 81.
Restitui nō potest, quod remissum est. 627. 78.
Restitutio. i. destructio. 689. 22. & 821. 75.
Restitutorium interdictum. 652. in tex.
Resuscitatus a morte, an recuperet bona. ī verbo, Morte.
Retinet qui non concedit. 388. 62.
Retro. i. ecōtrario. 405. 76.
Reuelari debent malefactores. 1421. in mar.
Reuerentia, & iusta ignorantia, doli exceptionem tollunt. 764. 82.
Reuerentia episcopi, & metus æquiparatur. columna. 781. lin. 7.
Reuerentia nimia, & metus, æquiparātur. 781. in marg.
Reuersuris. i. remansuris. 1321. 3.
Reuocare ad animum an oporteat iniuriam. in verbo, Iniuriam.
Reuocatur interlocutoria nō diffinitiua. in verbo, Interlocutoria. & in verb. sententia.
Reus. i. accusatus. 1271. 69. & 1286. l. senatus.
Reus. Non relatione criminum, sed innocētia reus purgatur. l. v. de pub. iudi. 1272. in text.
Præsumptio transfert onus probādi in reum. in verbo, Præsumptio.
Pro reo est dici adictio. in verbo, Dici.
Reus vnde. 923. 48.
Reus an possit donare post sententiam intra decem dies. 147. in mar.

Universidad de Deusto
BIBLIOTECA

Tabula materiarum.ff. Noui.

Reus donare potest ante sententiam.l.post cō tractum.de dona.147. in tex.
Reus promittendi.l.j.de duo.reis.923. in tex.
Reus quandoque actorem sequitur.923.
Reus quando debet incarcerari.12 16.10.
Reus stipulandi.l.j.de duo.re.923 in text.
Reus duo promittendi vident fidejubere, si sunt socij 929. lin. 42.
Rei nomen aboleri.1279. 68.
Rei postulati.1427. 4.
Reum facere.l.j. de accus. 1277.
Reum peragere.1379.§. destitisse. vide in verbo, Peragere.
Rex. Filius regis pōt dici rex patre viuēte. 234. in mar.l.cùm verò.§.cùm quidā. ibi, Imperator noster. de fideicom. liber.
¶Rigor cursus aquæ.§. quod autem. 609.
Rigori quando prefertur æquitas. in verbo, Aequitas non.
Libertatis causa multa fiunt contra iuris rigorem.l.generaliter.§.si quis ratorem.de fideicommiss.libertat.230.in text.
Ripam munire petens,qd facere dēbet. columna.612.82.
Ripa.§.ripa. 605. in text.
Rituales qui.657.in mar. & 661. 12.
Riuus,& flumen, differunt.in verbo, Flumen.
Rixa,quid.l.prætor.vi bo.rap.1209.in text.
¶Rogatus,& iussus,differunt. 01.5.
Roma cōis patria.l. Roma. ad munici. 1561.
Romæ leges docens,non alibi,est immunis. in verbo, Leges.
Roma est communis patria.329. in mar.
Romanum ciuē hostium fieri seruū indignū. l.generaliter.§.hostium.de fideic.liber. 229.
Romani antiquiorē duxerunt castrorum disciplinam quàm liberorum charitatem.in verbo, Castrorum.
Romphæ. 623. 36.
¶Rudera sunt fragmenta domus ruinosæ, seu materia fracta,& ruinosa.gl.rudera.l. prēter. de dam.infe.40. 81.
Ruinam minātur immundæ cloacę. in verbo, Pestem.
Rurās.i.econtrà.884.62.
Rusticus & femina ius ignorare impunè possunt.1472.l.ij.de iur.fisci §. complura.
Rustici non debent auocari ab opere rustico. de nundi.l.ij. 1611. lin.4.
Ruus. riuus.663. in marg.

S

Saccus. Debitor nō debet venire cū sacco paratus.in verb. Debitor.
Saccus. *Lenne doibt auoir dung sac double moulture.*arg.l.si quis dolo. 5. l. de re iudi.499.
Saccularij.l.Saccularij. 1250.
Sacramenta puberum non habent locū in pupillo doli capace.321.in mar.
Sacramentales. 1269.4.
Sacrilegi,qui.l.sacrilegi.ad l.Iul. pecul. 1367.
Sacrilegij pena.l.vj.ad l.Iul. pecu. 1366.
Sacrum & sacrarium.l.j.ne quid in lo.sa.fi.591.
Sagaces Romani, Lōgobardi,& Normani.columna.414. 36.
Sagax. 1230. in tex.
Salarium.595. 61.
Saligna virga. 1199. 85.
Salutis causa facta donatio non reuocatur.l. si pater §.fin.de dona. 158.
Sancti legati.in verbo, Legati.
Sanguis. 1260. 86.
Sanguinis causa multa fiunt. ibid.
Sanguinitas excusat. 1526. 37.
Sanguinis affectio toleranda. in verbo, Ignoscendum.
Sanguinis ratio magis,quàm militiæ meritum attēditur.l.dotē.in fi.de pecu. castren. 1538.
Sanguinis ratio suspitionem tollit.in verbo, Suspitionem.
Sanguineæ virgæ. in verbo, Virgæ.
Sarcire noxam.in verbo, Noxam.
Satisacceptio est cum fideiussoribus.§. satisacceptio. 823. in text.
Satisdat quandoque immobilium possessor.in verbo, Immobilium.
Satisdare & promittere differunt.l. nō solùm. §.ij.de no.ope.nun.& l.qui bona. in prin. de dam.infecto.46.
Satisdare qui tenetur, non liberatur dando pignus. 1719. in mar.
Satisdatio legitima. 1104. in mar.
Satisdatione iniuria remittitur.l. sed si vnius.§. si cum ante.de iniur. 1239.
Satisdato aduerbium.i.datis fideiussoribus.colum. 1011.69.
Satisfacere.i. satisdare.475.39.
Satisfactio. 1038. 68.
Satisfacit qui satisdat.l.j.§.pe.quo. lega. 581.
¶Scandali causa fiunt, quæ alias non fierent.l. qui cædem.ad l.Cor.de sic. 1841. in mar.
Scandularij.i.quibusdā. de iur. immunit. 1595.
Scandulæ ibid.
Scelere quod quæritur, hæredi nō relinquitur. in verbo, Hæredi.
Sceleris instar est pscientia.in verbo, Conscientia.
Scholaris cognitio prodest.1534.in mar.
Scholaris remittendus est ad rectorem suum. 1292.in marg.
Scholasticorum arma, libri.1660 in mar.
Scientia superueniēs quandoq; nocet.471. 74.
Scientia an prosit vnius ignorantia. 30. 51.
Scientes & consentientes fraudat nemo.l. qui autem.§.præterea.quæ in fraū.credi. 555.
Scientia alterius alteri non nocet.nec ignorantia prodest.l.non solùm.de liber.cau. 311. 3.
Scientia quando nocet,& quando non.l.sæpe. de re iudi 504. 56.
Scire,& debere scire,par culpa. 1696. 63.
Scire,& scire debere,idem. 455. in mar.
Scientia an noceat,& ignorātia prosit. colum. 333.in marg.
Scindi.1092.§ incertam.
Scindi sententiam.§.quoties. 1441.
Σκοπελισμου 1250. in text.
Σκοπελισμου Ibidem.
Scopulos ponere.1250.in tex.
Scriptū quod inuenitur, præsumitur voluisse scribens.833.61.
Scripturæ factę in muro credendum. 1572. in margine.
Scripturæ ordo seruandus.l.generaliter.§. quis ergo.de fideicom.liber. 232. in tex.
Scrutari crimen. 1386. 47.
¶Secundum.i.iuxta. 346. 86. & 347. 57.
Secundum sententiam. 1579.§. eum.
Securitas. 1296. 23.
Sedere non tenetur iudex,quando de plano expedit. 1306. 2.
Semel malus presumitur malus:idem de diuite, paupere,domino.l.si cui.§.ijdem.in glo.admittendum.de accusat.& inscript. 1282.3.
Semper.605.80.
Senatus,& princeps æquipollent in pcedendo. 607. 76.
Senectus apud maiores semp venerabilis fuit. l.semper.de iure immu. 1593. in tex.
Senex ieuius punit,quā iuuenis.1718.in marg.
Senes potius quàm iuuenes manumittere debent.l.is qui.224.
Sensus corporis quinque.392. 41.
Snia an valeat,si sint plures,& vnus nō iudicat. l.Pomponius cum iij.seq. de re.iudi.493.
Sentētię appellatione venit diffinitiua. colum. 481. in marg.
Sententia clemētior.l.gñaliter.in prin. de decu.
Sententia pra absentem an valeat.503.in mar.
Sententia criminalis retractari nō potest.1413. in marg.
Sententia incerta non valet.l. in summa.§. qui fortis.de re iudi.502. in summa.
Sententia in parte lata, an valeat. 760. 79.
Sententia interlocutoria reuocari potest, non diffinitiua.l.quod iussit. de re iudi. 480. 73.
Sententia lata contra non possidentē,si postea possideat mādatur executioni contra eum. 728. in marg.
Sententia lata contrà tenorem cōstitutionis, an valeat.l. cum prolatis, de re iudic. 492. in marg. & in tex.
Sententia cōtra Vnum delinquentem,an prę iudicet alteri condelinquenti. 1314.in marg.
Sententia lata ex falsis actis est ipso iure nulla. 1359.in marg.
Sententia licet non possit regulariter ferri, nisi lit.contest. tamen fallit in causis criminalib. 1401. in marg.
Sententia pro libertate prænalet. 186.l. lege.
Sententia retractatur prætextu testamenti de nouo reperti.728. in mar.
Sententia si lata est per falsas probationes, qualiter excipitur contra eius executionem. in verbo, Exceptio falsi.
Sententia sola an infamiam irroget. col. 1177. linea.68.
Sententia simpliciter lata intelligitur secūdum libellū & positiones, & potest declarari per iudicem, qui eam tulit.1417.
Sentētia data prætextu falsorum testium reuocatur.l.diuus. in princ.de re iudi.492.in fin.
Sententia inter alios lata,alijs non nocet.l.sępe. de re iudi.504.in text & mar.
Sententia mutari potest inter pronūtiandum, post non sed potest suppleri, & declarari.l. actorum.de re iudi.498.in fin.
Sententiæ executionis tempus pōt prorogari à iudice, vel arctari.l.ij.de re iudi.473. 62.
Sententiæ vim habet iuramentū.in verbo,Iusiurandum.
Ante sententiam soluens,pœnam vitat. 127.in margine.
Sententia valet in mortuum. 1480.9.
Sententiam cōtrariā accipere.in verbo, Contrariam.
Sententiam delegati exequitur ordinarius,non contra.473.55.
Sententiam exequi non dēt iudex intra tēpus ad appellandum,in verbo, Iudex nō potest. Consuetudo est in contrarium.
Sententiam latam cum eo,qui me defendit,sine mandato ratificare possum.in verbo,Ratificare.
Sententiā postquam semel dixit iudex,desinit iudex esse.l.iudex.de re iudi.501. in tex.
Pecunia ob sententiam in senatu dicendā non accipienda.l.pe.ad legm Iul. repe. 1363.
Exceptio an & quādo potest opponi post sententiam.in verbo, Exceptio.
Sententiæ contrariæ à diuersis latæ an sit standum. 490. 31.
Separari an possit causa successoris vniuersalis, & singularis. 452. 82.
Septa.§. sępta. 663.
Sepultura. Si quis reliquit ecclesiæ centum, vt in ea sepeliatur: & postea iuc sit suspensus, ecclesia habebit illa centum. 1307. in margine.
Sequester. 404. 46.
Seruituti contraria libertas in verbo, Libertati.
Seruire amplius non potest manumissus.l.iij.§. si ita.de statulib. 264. in tex.
Seruire nobis dicuntur & hi, quos ægros curamus, qui cupientes nobis seruire ob aduersam valetudinē impediūtur.l iiij.§. Stichus. de statulib. 266. in tex.
Seruire qui non vult liberatem petit.l.generaliter.de fideicom.liber. 229. in tex.
Valetudo & alia iusta causa imputatur anno, quo seruire quis debet.l.iiij.§.Stichus.de statuli.columna.266.

Seruus

Tabula materiarum.ff.Noui.

Seruus improbus malum domesticum.in verbo, Domesticum.
Seruum hostium fieri ciuem Roma. indignū. in verbo, Romanum.
Seruorum opera thesaurum quærit nemo.l. si is qui.§.nemo.de acqui. re. do. 364.
Seruos bonos habere debent publicani.l.iij. de publi. 126. in text.
Seruos habere quis est indignus,& libertos.l.si quis rogatus.de fideicom.liber.257.
Seruus an domino ignoranti quærat.403.50.
Seruus an,quando,& qualiter,& quo iure possideat & dominium transferat. 314. 5.
Seruus arbiter esse non potest. 1647. 16.
Seruꝰ creditoris accepto ferre nō pōt. 1030. 10
Seruus æqui paratur libero homini possessio.in verbo, Liber homo.
Seruus fit.qui ad mortē damnatus est. 1417. 21.
Seruus in caput eius,cui seruiit aliquādo in memoriam prioris dominij, torqueri non potest. 1396.§. seruus.
Seruus in quo plures habent vsumfructum. an cuilibet ex te sua quærat. 947. 40.
Seruus partium esse nemo potest. 743. 1.
Seruus pecuniariter nō punitur. 135. in marg.
Seruus potest conditionem domini facere meliorem,non deteriorem. 946. 1.
Seruus potest nouare faciēdo rem domini meliorem in verbo, Nouare.
Seruus quandoque dicitur dominus. 699. 85.
Seruus sine domino esse potest. 311. 76.
Seruus vt hereditatem domino quærat tria requiruntur. 338. 68.
Seruo libero facto, an prosit contractus in seruitute factus. 1735. 72.
Serui non habent natales. 324. 87.
Serui reip. tributa.l.j.§.i causas.de quęst. 1389.
Seruorum indicia contra dominos admittenda.in verbo, Indicia.
Seruorum qualitates variæ. 1236.§. etenim.
Seruis quādoq; ignoscitur.§. si tutoris.l. is qui. quòd vi aut clam. 633.
Sextarium frumenti. 1149.§. sed & si.
¶Si, dictio. 449. 82.
Si. id est, quamuis. 902. 87.
Si non id est,quia non. 1004. 83.
Si & cum,quādoq; nō differunt.l. quodcunq;. §.non solum.de verb.oblig. 846.
Signare domum.l.si iniurię. de iniurijs. 1243.
Signa,id est, figilla. 589. 37.
Simile.Nihil est id,cui idipsum simile est.in verbo, Nihil est.
Simile non est idem.in verbo, Idem.
Simpliciter id est purè. 813. 7.
Simul.id est,postquam. 1112. 74.
Simulata venditio,quæ dicatur. 116. 78.
Simulata venditio non valet. 116.l. emptor.
Singularis numerus pluralem cōcipit. 706. 30.
Sistere. id est sisti facere. 843. 57.
Sitone. 1583. in text.
Sitone, qui. 1587. 59.
Sitone sunt frumentatores. ibidem.
Sitonea.col. 1573. in marg.
Sitoniæ munus. col. 1584. in tex.l.sextum decimum.in princip.
¶Societas amorem auget. in verbo, Amorē.
Socius quis.l.sunt qui. de re iudic. 487. in text.
Socij mora socio nocet.in verbo, Mora.
Societas flagitiosæ rei nulla.l.si à reo.de fideiusso.& man. 971.§. fina.
Societas ius fraternitatis habet. 567. 56.l. pupillus quę in fraū. credi.
Socium qui habet,dominum habet. 126.
Sola non alienantur quędam. 362.l. quędam.
Sol. Fundus quandoque cōceditur, vt quis calefaciat se ad solem. 645. 85.
Solarium. col. 248. lin. 82.
Solarium aliàs,salarium, à solo dictū. col. 595. lin. 61. in marg.
Solennitas intrinseca presumitur.l.sciendū. de verb. obligatio. col. 833.
Solēnitas stipulationis remitti pōt. 193. ī mar.
Soluere.id est,dissoluere. 1188. 68.
Solidum. De solido cauere 218.§. illud.
Soluitur quādoq; aliud pro alio,in versi. Aliud Soluere, & liberare,differūt.l.fi. de duo. reis 933
Soluere statim.id est cum aliquo tēperamento temporis.l.quod dicimus.de solu. 1078.
Soluens censum pro fundo alieno nō facit eū. suum.l.quæ quisque. de acqui. re. do. 364.
Soluēs nomine suo pecuniā quā alieno suscēperat soluendam,fur est in verbo,Furtū est.
Soluens potestatē habet cōmemorare in quā. causam soluit.in verbo,Debitor.
Solutus.id est,expeditus,liberatus & c. 894. 18.
Solutū errore, an repetatur.in verbo, Errore.
Soluere, est omni obligatione liberare l. iiij.§. soluisse.de re iudi. 476.
Multum interest,vtrū res ipsa soluatur, an persona liberetur.l.fi. de duo. reis. 933.
Soluitur iudicium morte rei.in verbo, Rei.
Solui ante pōt,quod in diē debet, licet ante peti nō possit.l.tinuus.§.ij. de verb. obli. 916.
Soluens tardius. minus soluit:soluens cito, bis soluit. 1054. 38.
Debitori dantur quatuor menses ad soluendū. in verbo, Debitori.
Pro soluto vsucapere, quid.l.j. pro solu. 445.
Solutio alteri facta, quā creditori vel adiecto, an liberet. colum. 1066. in. 35.
Solutio debiti paterni inducitur ex his testatoris verbis filijs debitoris legantis: plus vobis legassem,si pater vester mihi soluisset. i ver. Debitore.
Solutio,& liberatio,differunt. col. 1009.
Solutionis verbum l.solutionis de solu. 1039.
Solōni adiectus,an possit agere in ver. Adiecti.
Solutionem videtur habere ratū mandati agere,in verbo, Mandati.
Solo quando cedit ædificiū, planta, fatum. col. 334. in marg.
Sorde ab omni abstinendum est magistratib. l.ea lege. ad l. Iuliam repe. 1362.
Sorde abstineant iudices.l.eadem.in fi. ad l.Iul. repetun. ibidem.
Sorte quandoque dirimitur. 13. in mar.
Sorte quandoq; iudicatur.l. generaliter.§. quis ergo.de fideicom.liber. 232. 12.
Sorte res quando dirimitur. 13. in marg.
¶Speciale. id est, expressum. 1179. 2.
Specialis consuetudo quando derogat legi. in verbo, Consuetudo.
Specialiter si non notanē, quę notabiliter fiunt videntur negligi.in verbo, Negligi.
Species pertinentes ad vectigal.l.interdum. species de publica. 137.
Species eximitur de genere.l.si peculiū. de matestamen. 196.
Species generi derogat.l. sanctio.ad fi.tit.de pęnis. 1421.
Specificatū, vt specificantis fiat, tria requiruntur. col. 333. lin. 28.
Specus, quid. col. 114. lin. 16. & 1174. 15.
Specus varię sumitur. 663. 85. & 665. 86.
Speculatores lege. diuus.§. pannicularia. de bodam. col. 1424. in text.
Spes sæpe maior euentu.l.in fraudem ibi, sępe. qui.& à qui. ma. 292.
Spiritus. id est elementatio. 431. 59.
Sponsus nōdum maritus est.l.j. pro dote. 468.
Sponte se offerenti, parcitur. 1527. 2.
Sponte confitenti parcendum. lege edicto. de iu. fisci. 1478. in summa.
Sponte veniens non puniendus.l. res quæ de iure fisci. 1485. in tex.
Sportulæ, quid. 1569. in margi.
Spurcare. 1248. lin. 84.
Spurcum. col. 126. 66.
Spurius quid, & vnde. 1518. in marg.
Spuri' decurio fieri pōt.l.spurij. de de. 1569. 68
¶Stabile nihil.l.fluminū.§.vitiū. de dā. infe. 75.
Stagnum, quid. col. 611. in text.
Statim soluere, est cū aliquo tēperamento temporis soluere.l.quod dicimus. de solu. 1078.
Statuæ ad honorem alicuius in publico ponendę bonis eius venditis, non sunt distractæ.l. Audius. de pri. credi. 537. in text.
Stet quod non mutatur.in verbo, Mutari.
Stetit per me id est sum. in mora. 1006. 78.
Statuti sumptus.i.impensa ordinaria.l.sed & si. §.quod aūt.s. de petitione hæredi. nā statuit quisq; bonus paterf. quid quo die, mēse, vel anno sit expensurus.i. constituit, ordinat.
Statio. col. 606.§. stationem.
Statores. col. 1596. in text.
Statuę qualiter:& vbi ponendę. col. 682. 59.
Statuliber quis.l.j. de sta.lib. col. 259.
Statuliber.i. sub conditione manumissus. 322. 8/.
Statutū expensi facere. *faire estat de sa despense.* l.sed & si.§. quod autem. de peti. hęred.
Stellionatus. col. 1264. 80.
Stipendia impleta dicuntur quando miles militauit.xx. annis. col. 1529. militis.
Stipendijs expungi. col. 1533. l.ex causa.
Stipulari quandoque promittitur. 997. 51.
Stipulari alteri potest nemo.l. stipulatio ista.§. alteri. de verb. oblig. 841. in sum.
Stipulatio contra legē factā, non valet. 842. 20.
Stipulationes tot sunt, quot res. 864. in sum. l.vbi aūt.§. qui sortē. & l. plurib. de ver. obli.
Stipulatio, cautionalis quid. 189. 80.
Stipulatio. i ips exigēdi per stipulationē. 63. 73
Stipulatio annua an sit vna vel plures. 172. 84
Stipulatio nō valet, nisi intersit stipulātis. 934 .in marg.
Stipulatio presens ad futura nō trahitur. 65. 65.
Stipulatio turpis nulla.l.generaliter. de ver. obcot. 831. in tex.
Stipulatio vtriusq; partis consensu perficitur. l.continuus.§.j. de verb obli. 915. in text.
Stipulationis diuersitas an vitiet obligationē. col. 814. lin. 2.
Stipulationis solēnitas remitti pōt. 193. ī mar.
Stipulationem pœnę cōmitti in verbo, pœnę.
Stipulationes prætorię & iudiciales. 822. 72.
Stipulationes tot, quot summæ, vel species. l. scire. do verb. obli. col. 831. in text.
Stragularum genera. 1694. 44.
Structilis. col. 666. lin. 61.
Structores. col. 1596. in text.
Studij rōne permittitur, qd aliàs nō. 1710. 74.
Studia liberalia. col. 16 7. in text.
Stultus quàm peritus. melioris cōditionis esse non dēt. l. Seruius. in fi. quod vi aut clā. 674.
Stuprati pueri pœna. in verbo, Pueri.
Stuprum & adulteriū, differunt. l. inter. & l. Stuprum. de adulte. 1302.
¶Subaudiri non debet, quod vitiat.
Subijcere delatorem. 1481.§. si quis.
Subijcere ęs. 1147. in text. l. cum æs.
Subijci bestijs,& obijci, differunt. 1343. l. pœna.
Subscriptio accusatoris quibus verbis fiat. in verbo, Accusatoris.
Subsignare tribus modis capitur. 1639. 86.
Substātia. Quod verba requiruntur de substantia & forma, non sumcit actum adimpleri per æquipollens. in verbo, Verba.
Substantiam. id est esse natura. col. 789.
Substitutus. An possit per substitutum legere quis in verbo, Legere.
Substituere. col. 644. lin. 23.
Substitutus. Quando dubitat de mandato substituti. quid agendum. 349. in marg.
Subtile ius id est rigorosū. 150. 66.§. codicilli.
Subuenitur magis coniuncto, quàm non coniuncto, in verbo, Coniuncto.
Subuenitur alicui ratione officij. 1230. 2.
Successionis ius plenius quàm emptionis. l. Pōpo.§. quæsitum. de acqui. pos. 387.
Successor vtit iure antecessoris. 386. in marg. l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum. ff. Noui.

Pompo. de acqui. poſ.
Succeſſor rei ſingularis quãdoque propter dolum autoris repellitur. col. 770. lin. 54.
Succeſſoris appellatione quid continetur. 74. in margine.
Succeſſoris vniuerſalis & ſingularis an cauſa ſe parari poſſit. col. 452. lin. 82.
Succeſſorem rei quãdoque ſequitur actio perſonalis. in verbo, Perſonalis.
Sudoribus aquam manere. in verbo, Aqua.
Sulphur dicitur fructus. col. 1167. 71.
Summa minor ineſt in maiori. in verbo, Minor, quandoque contra, quando ita volunt partes: vt ibi. in marg.
Summa quæſtionis. col. 809. lin. 15.
Summa. In ſummis quod minimũ eſt, permittitur. 869.
Semper in ſummis quod minus eſt ſpõdetur. l. inter ſtipulantem. §. ſi ſtipulantem. de verb. oblig. ibidem.
Summaria quæſtio eſt pignoris diſtrahendi. in verbo, Pignoris.
Summum ſupplicium. in verbo, Supplicium.
Summiſſus. 1377. in tex. §. incidit.
Sumptus id eſt aſſumptus. 691. 74.
Sumptus ſtatuti. in verbo, Statuti.
Superficiariæ ædes col. 642. de ſuperfi. l. ij.
Superficiarius quis. col. 43. in marg.
Superficiari⁹ eſt quaſi inquilinus. l. iij. §. j. de nou. ope. nuncia. 10. in text.
Superficies. col. 500. in text.
Superficies. ſo. ũ, in quo ineſt ſuperficies. 640. 56. ſuperficies dicitur ſolum & domus.
Superficies ũr. ſolo nõ vſucapitur. l. nunquã. de vſucap. 429. in tex.
Superficie & ſolo conſtant ædes. l. eum qui. de vſucapio. 422. in tex.
Superſtitio iudaica. in verbo, Iudaica.
Superuacuũ. 1516. in tex. §. qui in.
Suppiet lex quod homo omittit. 476. 22. & l. iij. §. ſi quis. de re iudi.
Suppicium ſummũm. 1249. 7.
Suppreſſor. 1272. §. idem princeps.
Supprimere naufragium. 1337. §. item qui.
Suſceptores. col. 1384. §. patrimoniorum.
Suſpectus. id eſt non idoneus. 538. 78.
Suſpectum hęredem ſolæ facultates reddunt, tutorem fraudulenta adminiſtratio. l. ſi creditores de priui. credi. 358. in text.
A ſuſpecto incipiendum, & à quo facile poſſe verum ſciri iudex crediderit. 1386. in tex. l. j. §. idem diuus. de quæſtio.
Suſpicionẽ tollit ſanguinis ratio. 1361. in mar. l. j. ad l. Iul. repe.
Suſpẽdit furtũ magnũ cõmittẽs. 1409. in mar.
Suſpendi an debeat corpus mortuũ pendente lite criminis. in verbo, Corpus.
Suſpenſi ſunt moriẽtium actus. 160. 71.
Suſpenſioni æquiparatur relegatio. in verb. Relegatio.
Suſtinere honorẽ. l. honorẽ. de mu. & ho. 1580.
Suſtinere pẽnã. i. differre. l. ſi qs. de pę. 1402. 38.
Suus. id eſt ſibi obligatus. 568. 80.
Suus non eſt. id eſt, non eſt ſanę mentis. 519. 2.
Suam rem emere quandoque quis poteſt. l. cotem. §. penulti. de publi. col. 132.
¶ συλλογισμὸς col. 1262.
Syllaba. Error in ſyllaba non vitiat etiã inſtrumentum. 212. in margi.
συμπέρασμα. ibidem.
Syndici. col. 1584. in margi.
σύνταγμα. l. rerum. de vſuca. 431. in text.

T

Abellarius quid. col. 36è. lin. 31.
Tabularij. col. 1620. 1.
Tabulæ, quid. 1677. l. in lege.
Tacens quando dicitur conſentire. 1547. 61.
Tacita cõuentio qñq; valet. in ver. Cõuentio.
Tacitè nõ ſubaudit itellectus vitioſus. 912. 40.
Tacitè quędã excipiuntur. in ver. Excipiuntur.
Tangere. id eſt colligere. col. 680. lin. 3.
Tardius ſoluẽs, minus ſoluit. in verbo, Soluẽs.
Taxatiua dictio, nõ excludit ſimiles caſus. 371. in marg. 425. in marg.
¶ Tecton id eſt faber. col. 603. lin. 80.
Tectorium, quid. col. 87. l. ex damni.
Temerè. Non temerè. 1225. 84.
Temperamentum optimum fit ex duob. contrarijs. col. 275. lin. 42.
Tempeſtatis vis ferri non poteſt. l. fluminum. §. ſeruius. de damno infect. 75.
Temporarium. 600. §. interdictum.
Temporarium exilium. 1350. §. ordine.
Temporaria coercẽtio, pęnę eſt abolitio. 1418. l. fratres. de pœ.
Tempus delictum aggrauat. 1385. l. annus.
Tempore fit, quod non pacto. glo. fin. l. ij. de diuer. & temp. præſcrip. 747. 80.
Tempus prẽteritum pro futuro. in verbo, Prẽteritum.
Tempus pro cauſa. col. 710. lin. 58.
Tempus pro tempore. 490. 30. & 896. 83.
Tẽporis æſtimatio. l. idẽ erit de verb. obl. 855.
Tenetur vſufructus, non poſſidetur. l. i. §. quod ait. quo. lega. col. 579.
Tenere. id eſt obligare, abſtringere. l. j. hęc actio ne vis fiat ei. 583. in text.
Tenere. id eſt poſſidere. 410. 63.
Tergiuerſari in verbo, Calumniam.
Termini prorogatio quid operetur in verbo, Prorogatio.
Teſtamentarius id eſt, tabellio. col. 1557. lin. 45.
Teſtamẽtũ inter linire, ſubijcere, reſignare &c. 1346. l. qui teſtamentum.
Teſtamentum nullum quandoque reconualeſcit. col. 588. in text.
Teſtũ rumpit poſthumus. 253. & 84. in marg.
Teſtamenti tabulæ qñ ſint exhibende. 588. 10.
Teſtõ reſciſſo, an libertas reſcindatur. 279. 75.
Teſtari. §. ſi quis & 1216. 6. & 1318. 27.
Teſtatio. col. 678.
Teſtatio. id eſt, nuntiatio coram teſtibus. 18.
Teſtatio & teſtimonũ. 1344. l. pęna. & 1349. §. l.
Teſtationem conſignare. 145. §. ſolet.
In teſtationẽ referre. l. non ſolũ. §. j. de no. ope. nuntia. col. 19. in text.
In teſtationem redigere. 466. 3.
Teſtato. id eſt, coram teſtibus. 898. 41.
Teſtato conuenire. col. 900. lin. 87.
Teſtatoris dolus, an noceat hære. in ver. Dolus.
Teſtatoris fraudulentum conſiliũ. l. ſi quis. qui & à quib. ma. col. 291.
Teſtimonium & teſtatio. 1344. lege pœna.
Teſtimonio vnius non credendum. col. 1397.
Teſtimonium credulitatis quandoque recipitur. 105. 12.
Teſtimonium de auditu quando admittitur. in verbo, Auditus.
Teſtis deponens dolo malo in cã capitali contra innocentem punitur vt homicida. 1468.
Teſtis nõ põt iurare per nuntiũ. 1394. in mar.
Teſtis dictum valet dicentis videtur mihi quòd hic poſſedit decem annis. 315. in marg.
Teſte altero carẽs, miles eſſe põt. in ver. Miles.
Teſtes debent deponere & interrogari ſuper his quæ ſunt facti. col. 839. in margine.
Teſtes falſi qualiter puniendi. 492. in margi.
Teſtes non tenentur dicere diem, & conſulem. 104. in marg.
Teſtes prolati. 1392. l. patre.
¶ Theſaurus. col. 376. in marg.
Theſaurus quid. l. nunquã. de acqui. re. do. 348.
Theſaurus impropriè dicitur pecunia cõdita. 408. 1.
Theſaurus fortunæ donũ eſt. l. ſi is qui. §. quod ſi. de acqui. re. do. 364.
Thlibiæ. 1339. in margi.
¶ Tignũ. qd. l. j. de tigno inũcto. 1188. §. tigni.
Tigni appel. quid continetur. col. 334.
Timoris vani nulla æſtimatio eſt. l. ſi quis ab. de re iud. 480. in tex.
Titulũ an auferat iterruptio poſſeſſionis. 428. in marg.
¶ Toga, quid. col. 1487. l. ſed ſi.
Tolerare. quid. 1577. 8.
Tollere & ponere. 1102.
Tonſura. Mentiens ſe eſſe non tonſuratum, debet perdere priuilegium tonſuræ. argu. l. ſed hoc. §. j. de re iudicata. 489. in tex.
Torrens. col. 604. §. item.
Torqueri ſeruus quando põt in dominum. in verbo, Seruus.
Tortura. Cõfeſſio extraiudicialis ſufficit ad torturam col. 1318. in marg.
Confeſſio facta in tortura & perſeuerata ſine indicijs non nocet confeſſo. 1386. in marg.
Tortus ſemel ſecundo torqueri poteſt ex cauſa. lege repeti. de quæſt. 1395.
Totius ad partẽ debet eſſe proportio. 270. 64.
In totũ aliquid fieri debet, aut in nihilũ. 316. 51.
Totum vinum non partẽ fundere permittitur in verbo, Vinum.
In totum. l. ſed & ſi. §. cõſuluit. ſupra. de pe. hæ.
Quod iuris eſt in toto quo ad totum, & idem quoque in parte quo ad partẽ. 464. l. an pars. pro derelict.
¶ Traditio non amplius ꝓfert, quàm erat tradentis. l. traditio. de acqui. re. do. 342. in text.
Pro traditione patientia eſt. in verbo, Patiẽtia.
Trahere id eſt contrahere. col. 263. lin. 55.
Trahere reliqua. 281. §. Imperator.
Transferre poſſum in alium licentiam, quã habeo de ingrediendo rẽ authoritate propria in verbo, Licentia.
Tranſactio ſuper re aliena fieri poteſt. 837. 75.
Tranſactum. id eſt completum. 646. 83.
Tranſducere. 637. 10.
Tres liberi. col. 1586.
Trium officium ſubire quis poteſt. 188. 81.
Tribunorum officium. 1530. in text.
Tributoria, an tollat electione in verb. Actio. de peculio.
Tributum, & vectigal, differunt. 125. 10.
Tributa reipub. ſoluit. l. j. §. in cauſa. de quæſtio. col. 1389. in text.
Triſte auxiliũ, appel. l. ſerui. de ap. 1443. in text.
Triticum, quid. col. 881. lin. 32.
Trochus. id eſt rota. col. 603. lin. 80.
¶ Tubus. col. 669. lin. 7.
Tueri ius ſuũ quiſq; debet, non iniuriã cõmittere. l. j. §. j. quod vi aut clam. 671. in text.
Tumultus cauſã fit quod aliàs non fieret. l. qui cædem. ad l. Cor. de ſic. 1341. in marg.
Tunc, dictio. col. 857. in marg.
Turba, quid. l. prætor. vi bo. rap. 1209. §. turbã.
Turpitudinis in pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis in verbo, Poſſidentis.
Turpis ſtipulatio nulla. l. generaliter. de verbo. obli. 831. in text.
Turpiter accepta pecunia. iuſtius penes eũ eſt, qui deceptus eſt. quã qui decepit. l. ſi procurator. de doli. mali. excep. 775. in prin. tex.
Tutelæ excuſatio nõ datur, niſi cauſa cognita. in verbo, Excuſatio.
Tutor ſuſpectus, & hęres, differunt. in verb. Suſpectum.
Tutoris autoritas ſupplet infantis iudicium. l. quamuis. de acqui. poſ. 400. §. infans.
Tutoris dol⁹, an noceat pupillo. in ver. Dolus.
Tutorem habeũti tutor nõ datur, curator ſic. 1099. 2.
¶ Tyrones. col. 1295. lin. 35.
Tyronib. parcẽdum, ſi iterato nõ deliquerint. l. iij. §. ſi plures. de mili. 1522. in text.

V

Acare. col. 1586. in marg.
Vacans vxor. id eſt vidua. 1332. 43.
Vacua poſſeſſio, quæ. col. 419. 44.
Vacuus locus, id eſt ſine ædificio. l. prætor ait. §. ſiue autem. de no. ope. nun. 26.
Valet ex poſtfacto, quod ab initio non valuit. in verbo, Initio.
Valere. Quod ante iure valuit, ad irritum redire non poteſt. l. donationes. de donatio. ad prin. legis. 156. in tex.
Valetudo imputatur anno, quo ſeruire quis debet. l. iiij. §. Stichus. de ſtatulib. 266.
Valetudinarij. 1596. lege quibuſdam.
Vani timoris nulla æſtimatio eſt. l. ſi quis ab. de re iud. c. 480. in tex.
Vapor. id eſt aqua calida. 666. 70.
Vapores balnearij. in verbo, Balnearia.
Variatię admittitur. 301. 12.
Varijs ex figuris cauſarum obligationes. in verbo, Obligationes.
Vaſalli filius facile impetrat ſueſtituꝛã. 659. 46.
Vaſallus vaſalli non eſt primi vaſallus. 1656. 44.
¶ Vectigal, & tributum, differunt. 125. 10.
Vectigal ex qua re præſtatur. 127. 50.
Vectigalia prædia quæ. 58. 6.
Vectores ſunt, qui vehuntur. 132. 69.
Vehere, & portare, differũt. 664. 30. & 666. 78.
Vehicularis curſus. in verbo, Curſus.
Vel. id eſt etiam. colum. 1286. 54.
Vel pro, id eſt. colum. 1295. 61.
Vel. i. ſaltem. 672. & 895. 65. & 991. 75.
Venatorũ in ludũ dãnare reos, qd. 1404. ĩ tex.
Vendere alteri promittens ſub pœna &c. 900. in margine.
Vendere rem litigioſam. 1468. in text.
Vendi poſſunt debitoris bona authoritate iudicis. in verbo, Creditor.
Venditis bonis cõcubina excipitur. l. pe. de p. i uileg. credito. 541.
Venditis alicuius bonis, eius ſtatuæ non ſunt venditę. l. Aufidius. de pri. credi.
Venditio ſimulata non valet. 116. 78.
Venditio in ludo facta, an valeat. 792. in marg.
Venditio ſimulata, quæ. in verbo, Simulata.
In venditione bona fides debet eſſe tempore contractus & traditionis. col. 445. 82.
Venditor variè ſumitur. 499. 68.
Vendico quandoque quod poſſideo. 535. 1.
Venerarij. col. 1415. §. venerarij.
Veneris res, quæ ſunt. 1316. 78.
Ventilata, quæſtio. col. 766. §. illa etiam.
Ventrale. in verbo, In ventrales.
Venuſtas. colum. 1572. in tex.
Verberare, quid. colum. 1235. §. ſi cõmunem.
Verberare. & pulſare, differũt. in verb. Pulſare.
Verba de ſubſtantia & forma quãdo requirun tur. non ſufficit actum adimpleri per æquipollens. colum. 813. in marg.
Verbis verba ſoluuntur. i. obligatio verbis contracta acceptilatione, quæ verbis conſtat ſol uitur. l. niſi de acceptil. 1086.
Verba legis offendere non licet. 293. 20.
Verbis tolli nõ poteſt, quod verbis ꝓtractum nõ eſt. §. acceptũ. l. an inutilis. de accep. 1081.
Verecundia. id eſt reuerentia. col. 151. lin. 60.
Veredi. colum. 1584. 74.
Veritas quã opinio magis ſpectanda. 1148. 83.
Veritas originis errore nõ admittitur. l. aſſumptio. ad municip. 1548. in text.
Verſus. id eſt admiſſus. col. 1457. 70.
Veſpertilio, quis. calum. 1040. in marg.
Veſpillo colum. 1049. in marg.
Vetare & iubere verba ſunt interlocutoria. in verbo, Iubere.
Veterinarij. col. 1596. lin. 29.
Vetus ꝓſuetudo, quæ comprobat, tolerabilia ſunt. l. imperatores. de pollici. col. 1617.
Vetuſtas. i. inueterata conſuetudo. col. 100. 84.
Vetuſtas eſt tempus decem annorum. 123. 64.
Vetuſtas dat iuriſdictionem. l. ſi. de aqua plu. 123.
Vetuſtas vicẽ legis obtinet. l. ſi. ď aqua plu. 123
Vetuſtati cedũt lex & natura. 102. l. in ſumma.
¶ Via agraria. col. 597. lin. 20.
Via diuoſa. colum. 598. §. deteriorem.
Via & iter differunt. col. 591. 78.
Via militaris & publica. col. 591. 84.
Via prætoria, conſularis, militaris. colum. 597.
Via publica col. 596. §. viam.
Via quandoque. i. ſeruitus viæ. 23. 11.
Via ruſtica. col. 597. hoc interdictum.
Via triplex. col. 592. l. viæ.
Via vicinalis, in verbo, Vicinalis.
Viam aperire. 602. lege prætor.
Viam purgare. l. j. de via publi. & iti. pu. 602.
Viarum quædam publicę: quędã priuatæ, aliæ vicinales. colum. 597. in tex.
Vicinalis via. leg. fina. de loco. & iti. publi. vide in verbo, Viarum.
Vicinus locus qui dicatur. col. 36. lin. 72.
Vicino non nocere cogitur quilibet, non prodeſſe. l. ij. §. itẽ varus. de aqua pl. arc. 103. ĩ tex.
Viciſſim reconuenięndo, an vnum per aliud tollatur. in verbo, Tollere.
Victimarij. col. 596. in marg.
Videri. id eſt præſumi. col. 867. lin. 53.
Viduitas perpetua fœminæ non debet inuingi. l. pe. qui & à qui. 300. in tex.
Vigilat ſibi quiſque non temerè. l. qui autem. quæ in frau. cre. 555. in tex.
Vigilantibus iuris ciuile ſcriptum eſt. l. pupillus. in ſi. quæ in fraud. cred. 568. in tex.
Viginti primi. col. 1584. in marg.
Vincula publica. colum. 1291.
Ex vinculis cauſam dicere, in verbo, Cauſam.
Vindicare rẽpub. l. quod reipub. de iniur. 1245.
Vindictã ſumẽdi authoritate propria facultas qñ poteſt per alium exerceri. 630. in marg.
Vineatũ populatores cap. plectunt. 1199. ĩ mar.
Vmũ totũ nõ partẽ fundere permittit. 1697. 37.
Vino & laſciuia lapſus mitius punitur. l. omne. §. per vinum. de re mili. 1528. in tex.
Violenter cognitam eſſe fœminã, qualiter probatur. colum. 1328. in marg.
Violentum ex interuallo non pellendũ. in verbo, Expellere.
Virgæ ſanguineæ. l. pe. ad l. Põ. de par. 1343. 42.
Virgilij patria col. 1560. lin. 81.
Virgines nondũ viri potẽtes corrumpens, qualiter punitur. col. 1419. in text.
Vir poſſidet non vxor. 387. 76.
Viros ab vxoribus defendi non eſt ęquum. in verbo, Vxores.
Vis eſt habere arma domi. l. j. ad legem Iul. de vi publi. 1331. in tex.
Vis eſt quoties quis quod deberi ſibi putat nõ p iudicẽ repoſcit. l. ſi. ad l. Iul. de vi pri. 1336.
Vim vi repellere licet. l. j. §. eum qui. de vi & vi ar. 613. in text.
Priùs de vi quam de iure dominij cognoſcitur. l. qui cœtu. in ſi. ad l. Iul. de vi pu. 1332.
Vis atrox. col. 614. lin. 67. §. ad ſolam.
Vis diuina. id eſt vix maior. l. fluminũ. §. ſeruius. de damno infecto. 76. in tex.
Vi factum. quid. col. 671. §. quid ſit.
Viſceribus vim inferre. l. Cicero. de pœ. vide in verbo, Mulier.
Viſitationem ſoluens pro beneficio litigioſo. nõ facit ius ſuũ melius, regu. in l. quæ quiſq; de acquiren. re. domi. col. 364. lin. 67.
Vitæ periculo comparatur infamia. 189. 52.
Vitæ præcedentis actus cõſiderandus. l. iij. §. is qui. de re mili. 1522.
Cuius famæ, multò magis vitæ parcendum. in verbo, Famæ.
Vitiare, Quod vitiat non debet ſubintelligi. in verbo, Subaudiri.
Vitioſus locus dicitur paluſtris. colum. 117. 86.
Vide in verbo, Locus.
Vitioſæ ædes. i. ruinoſæ. le. qui bona. §. ſi quis. de damno infecto. 49. in text.
Vitium ædium, loci & operis differunt. 77. 5.
Vitiũ litigioſi rem non afficit. in ver. Litigioſi.
Vitium operis. col. 651. §. qui hoc.
Vitio naturali parcendũ. l. fluminum. §. vitium. de damno infec. 75. 10.
Vitioſus intelle. tus tacitè non ſubaudit. in verbo, Tacite.
Vitia realia tranſeunt ad hęredes, non perſonalia. 438. in mar. l. ſi homo. de vincapio.
Vitis geſtamen erat Centurionum. 1532. 12.
Vite à centurionib. cædebantur milites ibidem.
Vinentis de hęreditate ſolicitus eſſe nemo debet. 1498. 18.
Viuẽtis loco ponitur nemo de iure cãlonico. 1566. 43.
Viuos exuri ſacrilegos. lege. vj. ad legem Iul. pecula. col. 1366.
Vix eſt id eſt nullo modo eſt. col. 30.
¶ Vlpianus prophetizat. col. 2. lin. 70.
Vlpiani origo. l. j. in prin. de cenſi. 1625. in text
Vltima mora nocet. l. prætor ait. §. ſi aliquãdo. de no. ope. nun. 28. in ſumma.
Vltio nõ remittitur crimine enormi. l. Caij. de fideicom. liber. 243.
¶ Vniuerſi conſentire nequeunt. l. j. §. ſi. de acqui. poſ. 373.
Vniuerſitas cum ea quędam alienãtur. 362. 85.
Vniuerſitas citari debet in ꝑſilio. 1730. in mar.
Vniuerſitas fundi, non ſingulæ partes poſſidẽtur. in verbo, Fundus.
Vnus tantum familiam conſtituit. in verbo, Familiam.
Vnum non ſufficit, ſi plura requiruntur. in verbo, Duo.
Vnius teſtimonio non credendum. l. maritus. 1397. in text.
¶ Voluiſſe præſumitur ſcribens quod ſcriptũ inuenitur. in verbo, Scriptum.
Velle ſemel ſufficit, & non poſſe pœnitere. colum. 112. lin. 35.
Voluiſſe ſemel ſat eſt. l. in diem. de aqua pluuia. 112. 35. & gl. fi. l. iiij. de di. & tempo. prę. l. j. §. prodeſt autẽ. in fi. quorum lega. 580. in text.
Volenti non fit iniuria. l. j. §. vſque adeò. de iniur. 1219.
Voluntas coacta, voluntas eſt. col. 1183. 49.
Voluntas errantis nulla eſt. l. ſed hoc. de aqua plu. 121.
Voluntas & propoſitum maleficia diſtinguũt. l. qui iniuriæ. de fur. 1171. in text.
Voluntas non finitur morte ſauore liqertatis. 187. in mar.
Nihil tam conueniẽs naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rẽ ſuam in alterum trãſferri, ratam haberi. l. qua ratione. §. hęc quoque. de acqui. re. do. 338.
Voluntas defuncti ſtudioſè exequi debet. in verbo, Defuncti.
Voluntas non ſemper ſeruanda. in verbo, Defuncti.
Voluntatis expreſſæ, & eius quæ ineſt, diuerſa cauſa eſt. l. eum qui certarũ. §. porrò. de ver. obli. 919.
Voluntatẽ important verba quædam: vt, ſi ędificauero. i. ędificare voluero. 595. §. idem.
Voluntarius nemo videtur, vt bona diſſipent. l. ij. de cura. bo. dan. 551. 3.
Voluntarium exilium. 1410. in mar.
¶ Vrbs. i. Roma. 1296. 33.
Pertinet ad decus vrbium, ædificia non derelinqui imperfecta. l. prætor. §. hoc interdictũ. de no. ope. nunt. 28.
¶ Viſitatum. §. idem. 1446.
Vſucapere pro hærede, quis dicitur. 469. 12.
Vſucapio an habeat locum in emptione cõditionali, in qua pendente cõditione traditio fit. 470. 50.
Vſucapi poſſunt pecorũ fœtus. §. fructus. 414.
Vſucapio. in vſucapionibus nõ à momẽto ad momentum, ſed totum diem poſtremũ cõputamus. l. in vſucapionibus. de vſuca. 420.
Vſucapio & preſcriptio, differunt. 413. 65.
Vſucapio nõ vſucapio ſcribi debet. 412. ĩ mar.
Vſucapio pro hærede vt locum habeat, quid requi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

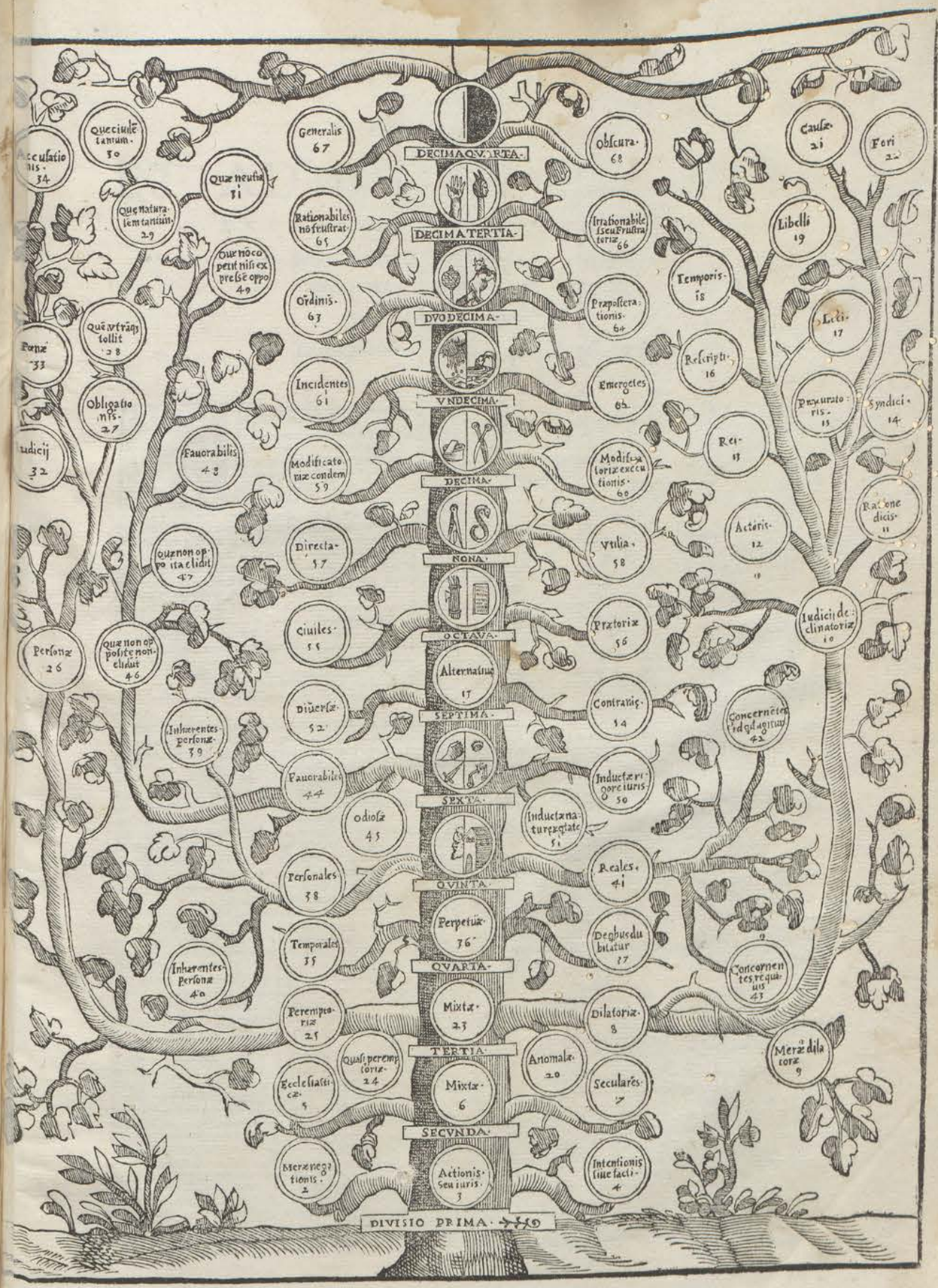
Tabula materiarum. ff. Noui.

requiratur. 160.4
Vsucapio quare inducta. 472.57
Vsucapionis & possessionis causa separata. l. ij. §. separata. pro empto. 448
Vsuræ non currunt, si non stetit per debitorē quominus solueret. 901. in marg.
Vsuræ sex isses id est, maiores. 1078.1
Vsurarum cursus odiosus. 857.16
Vsura vsuram non parit. 1009.83
Vsurarum nomē dulce. l. ait prætor. §. si fraudator. quæ in frau. credi. 560.84
Vsusfructus est indiuisibilis, licet vtilitas eius diuidi possit. 949.65
Vsusfructus non possidetur, sed tenetur. in verbo, Tenetur.
Vsusfructus non potest constitui duobus insolidum in eadem re. 931. in margi.
¶ Vt, dictio variè sumitur. 574.6
Vt ponitur electiuè. 679.2
Vtensilia. 1571.80
Vti id est, postquàm. 899.11
Vtimur hoc iure. l. Stichū. §. si Stichus. de Stat. lib. 284. in text.
Vtilis id est, efficax. 943.37
Vtilis actio. 802.65
Vtilis actio quandoque id est, efficax. 843.37
Vtile id est, efficax. 69.6. & 630.4
Vtile per inutile, an & quando vitiatur. 939. in margine.
Vtile per inutile non vitiatur. l. j. §. sed si. de verborum oblig. 814. in summa.
Vtile per inutile quandoque vitiatur. 958.20.
Vtili cedit inutile. 323.38.
Vtilitas publica priuatæ præfertur. 16.26.
Vtilitas si est eadem, idem ius statuitur. in verbo, Ratio.
Vulgaris interpretatio sequenda. 1663. in mar.
Vulgaris vxor. 1308. §. sed & in ead.
Vulneratus censetur mortuus à die illati vulneris, si moriatur. 507. in marg.
Vulua mulieris habere potest quinque loculamenta. l. si pater. de solu. col. 1209.
Vxorem à marito probatam alius turbare nō debet. l. constante. de adult. 1318. in text.
Pudicitiam ab vxore virum exigere, quā ip se non exhibeat, iniquum est. l. si vxor. §. iudex de adulte.
Non soli Atridæ vxores amāt. 1309. l. si vxor. de adult. 1308.
Vxores à viris defendi, non cōtra. æquum est. l. quod si. de iniur. 1220.
Vxor iusta, & iniusta, quæstio. 1308. l. si vxor. §. planè.
Vxor quas operas debet marito. 263. in marg.
Vxor vulgaris. 1308. §. sed & in ea.
Vxor vacans. in verbo, Vacans.
X
Xenoparochi. 1584. in margine.
Y
Ydoneum. 98. in text.
Ydoneo. 1687. in marg.
Ydoneo col. 638. in tex.
Ydoneum. col. 638.

FINIS.

Registrum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
A A B B C C D D E E F F G G H H I I K K L L.
Omnes sunt quaterniones, præter HH, II, & LL. terniones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOVISSIMA,

ET ADMODVM FRVGIFERA

EXCEPTIONVM ARBOR EDITA

per disertum virum Petrum Rebuffi de monte Pesulano,
Iuris vtriusq; Doctorem, & supremæ curiæ
Parisiensis aduocatum,

Et ab authore iam recens recognita, atque emendata.

QVIA omnis de aliqua re institutio debet a definitione proficisci, iuxta illud quod scripsit tuba Romani eloquij Cicero, (qui hoc modo appellatur per gl. in l j. de stud. liber. vrb. Rodi. xj. C.) primo offici. lib. & refert Bald. in proœ. feudo. col. iij. in fi. cum sequen. per tex. & ibi Bald. in l. j. ff. de iustitia & iu. & l. j ff. si certum peta. & Barbar. in rub. huius titul. in clem. in princ. & in rubr. de rescript. col. j. & de cõst. col. ij. & in rub. de postulat. prælat. colum. ij. & Pert. de fer. in prac. in forma positionum actoris. in ver. postquã, & Troilus Maluitius in tractatu de oblationib. in primo dubio. docto. in l. j. ff. de acq. pos. Bonus de curtili in tractatu nobilitatis, in secunda parte, & doc. in l. j. per illum tex. ff. de test. & l. j. ff. de tutelis. nam definitio est omnino substantia cuiuscũq; significantis ẽm Barba. in ru. de re. iu. in clem. Videamus ergo quid sit exceptio. Secundo quo iure inuenta sit. Tertio ad arboris declarationẽ accedamus. Ad primũ igitur veniendo, cũ materia exceptionũ sit multũ necessaria, per tex. in §. alioquin. inst. eo. & in auth. de restit. & ea, quæ parit in vndecimo mense. col. iiij. post principiũ ibi, & in quadã exceptione. necessaria, & frequens, & in iudiciis uersa illis: & ideo amplectẽda. l. legaui. ff. de lib. lega. cum similib. & definitio est multũ periculosa. l. omnis definitio. ff. de re. iu. tamẽ per illas definitiones nihil mutatur in re nec ex eis obolũ lucraberis secundum Io. Fabrum in §. ex non scripto. co. ij. inst. de iure naturali.

1 Igitur sic definitur exceptio per aliquos doctores. Exceptio est ius reo competens ad elidendã, excludendamve actoris intentionẽ. & hæc definitio cõprehẽdit dilatorias, & peremptorias: vt tenet domi. Ant. de Tremolis. in addit. ad pract. de Bonacurso. in prin. Ego vero insequor definitionẽ iurisconsulti (quia non possum inuenire meliorẽ) positã in l. ij. ff. e. Exceptio est actionis, vel intentionis exclusio. Hãc posuerũt fere omnes summistæ, Goff. Azo. Host. & alij. & Barb. in rubr. huius tit. in clemen. licet Ang. in rub. inst. eo. c. mihi. iij. versi. Capiamus. primũ tenet quod nõ est definitio, sed allusio: at ego. intra meo exce. plenius tradidi vbi dixi standum esse verbis iurisconsulti, siue sit allusio, siue definitio. & cõmuniter tenetur q̃ sit definitio: & latius declarabitur in j. diuisione, infra. Not. tamen q̃ exceptio duob. modis sumitur: large, & stricte seu proprie. Largè pro omni defensione, exclusione, & replicatione: vt tenet gl. in l. ij. ff. e. nã replicatio excludit, ergo exceptio large nũcupatur, per gl. in l. fi. C. de euen. l. iuris gentium. §. siue antẽ. ff. de pac. & l. nã postea. in prin. ff. de iureiurã. Stricte, seu proprie capitur pro defensione, quæ reo competit cõtra actionem actori cõpetentem contra dictum reum: vt tenet gl. & doctor. in d. l. ij. & Host. in summa hui⁹ titu. § j. Ang. in rub. eiusdem tit. inst. col. mihi. v. canonistæ. in rub. de excep. Azo. in summa. versi. est ante sciendum & gl. superius allegatæ, & ibi Doctores. Ad secũdum, quo iure fit inuenta, & vr̃ q̃ iure diuino in paradiso terrestri. nam Adã de inobedientia a domino reprehensus cur pomum vetitũ comedisset, actioni Dei exceptionem obiiciens. relationem criminis in vxorẽ vertit dicẽs. Quã mihi sociã dedisti, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi. & Deus dixit ad mulierẽ: Quare hoc fecisti? quæ respondit: Serpens decipit me, & comedi. hæc habentur Genesis. iij. c. & in ca. serpẽs. de pœnitentia. distinctio. j. ita tenet Spec. in proœ. sui operis. versi. sane. Ang. in rub. huius tit. col. v. versi. veniamus ad secundum. Panor. tamen in d. ru. tenet quod est de iure naturali: quia est defensio, sed nihil allegat. Possimus allegare tex. in l. si quidem. ibi, nulla defensio. & l. defensiones. C. eo. c. cũ inter. ibi defensionis copia. e. tit. Sed defensio est de iure natu. text. in clemen. pastoralis. §. cæterũ. de reind. l. scientiam. §. qui cum alter. & ibi Flo. ff. ad l. Aquiliam. ergo & exceptio. Alij vt Bar. in Lex hoc iure ff. de iustitia & iure. & Ioan. Fabr. in princ. inst. de obligationibus eij. quod sit de iure ciuili tenet: quia est actionis exclusio dicta l. ii. eod. tit. ff. Sed actio est de iur. ciu. l. in commodato. §. ficut. ibi, actiones ciuiles ff. commoda. Ang. & Ias. in § j. inst. de actionibus. ergo &c. alias sequeretur absurdum, quod exceptio esset prius quã actio, & sic exclusio. Ego dicerem quòd exceptio, quę habet materiam de iure naturali, dicitur illo iure inuenta: & tunc dicitur habere materiã in hoc, ne innocens condemnetur, & indebite oprimatur. Nam hoc respicit defensionem, quæ est de iure naturali. per dictam clem. pastoralis. de re iu. ita tenet Deci. in d. rub. num. vj. ad hæc col. fi. de rescr. Si vero habet materiam præexistentem de iure ciuili: tunc est illo iure: vt exceptio præscriptionis non nume. pecu. & similes secundũ Decium vbi sup. Possunt tñ oẽs exceptiones dici de iure ciuili formalitate, & in modo, & ordine excipiendi, & se defendendi. Nam ius Ciuile non admittit omnes exceptiones passim, nec omni tempore, sed certo modo, & ordine: vt tenent Panor. & Deci. in dicta rubric. Socin. in rubric. ff. eo. Ciuilistæ in l. si quis. §. si is, proquo. ff. quod quisque iuris. Canonistæ in c. ex parte. secundo. de of. delega. Nec obstat quod dicebatur de iure diuino: quia ibi erat quædam defensio, quæ proprie non est exceptio per glossam singularem, & communiter approbatam in capitu. primo de litis contestatione. in vj. sed improprie sic vt respondet Feli. & Deci. in rubric. & in dicto capit. ex parte. Nec etiam obstat quod dicebat Pan. in dicta rubrica. allegãdo Cic. primo officiorum. ibi, primo generi &c. quia intelligitur de defensione actuali, seu manuali, ad quam natura omnia animalia inclinat, imo eis dedit certa instrumenta quibus ab aduersis se tuerentur: ut bobus cornua. l. j. §. cum arietes. ff. si quadrupes pauper. fec. dic. l. bouem. in principio ff. de ædi. edicto. ita Felinus & ibi in additio. ad eum in capitu. dilecti fil. j. eodem tit. & ideo conquæritur homo, quare natura eum nudum produxit ut haberet in Plinio in principio de naturali historia. & omnibus animantibus dedit instrumenta: vt supra dixi. Nec obstat, quod sit de iure ciuili: quia verum est inquantum excludit actionem, quę est de iure ciuili: vt supra probaui: & etiam respectu formę: sed reque est de iure ciuili: vt supra probaui: & etiam respectu formę: sed respectu intentionis de iure naturali: quia intentionis exclusio erat ante ius ciuile, sicut petitio erat ante actiones quæ manu regia expediebãtur. l. ij. in principio. ff. de origine iuris. Deci. vbi supra. Floria. in l. si seruus. numero vij. ff. ad l. Aquiliam. Effectus ex ista quęstione resultãtes, vide per Docto. in dicto c. ex parte.

2 Prima ergo erit diuisio, quòd quædam exceptiones sunt merę negationis, quædam actionis, seu iuris, quædam intentionis, vel facti. Negationis est, quando actio actori non competebat, nec competerat. ideo si actor agat, & aliquid petat, reus potest negare: & hæc non est proprie exceptio secundum Soci. in rubric. de excep. ff. & Alexan. in additio. ad Bartol. in l. prima ff. eo. glos. in l. nam postea. ff. de iurefu. rand. in principio. & c. secundo. de ordine cognitionum. & quia nil porrigit, ideo à reo non erit probanda: vt tenet Bald. in l. peremptorias. C. sentent. rescindi non posse numer. 36. & in l. si quidem. in principio C. eoten. rescindi non posse numer. 36. & in l. si quidem. in principio C. eodem. Largè tamen exceptio dici potest secundum Deci. in d. rubric. numero iij. vide Bartol. & alios. in l. si Titius. ff. de verborum obligationib. & l. si pluribus. ff. de lega. j. & l. quoties. §. si temporali. ff. de administ. tut. & hanc possuit primum: quia in ius vocati sunt faciles ad negãdum. l. Item si vnus. §. fi. ff. de arbitris. & prima responsio reorum est negatio vt ocularitèr videmus.

3 Aliæ sunt actiones, seu iuris, & sunt quæ actionem præsupponunt: vt si Titius decem mihi promisit metu, & ago: habeo actionem ex stipulatu: tamen Titius habet exceptionem metus, quæ excludit actionem ex stipulatu: ideo in definitione supra fuit dictum quòd est exclusio actionis per textum in d. l. secunda. & regulariter exceptiones in scriptis non opponuntur, sed satis est quòd in actis per notarium redigantur, & inscribantur: vt tenent Bartol. & alij in l. prima. ff. eod. tit. Florianus in lege in exceptionibus. ff. probationibus. lege prima notab. vltimo. ff. de edendo per Alexandrum, Decium in capitulo quoniam. numero 26. de probat. Aufrer. in decisionibus capellæ Tolosanę, quæstione 110. Antonius de Tremolis in additionibus ad practicam Vberti de Bona curso in rubrica de peremptorijs exceptionibus. in versic. & subtiliter & Lanfran. in repetitione dicti capituli, quoniam. in versicu. exceptiones. in fine. & Ange. col. mihi. 18. in rubrica. imo sufficit quòd proponatur facum ex quo resultet: exceptio licet non dicat Excipio, secundum Baldum in dicta lege prima nisi in exceptione recusationis, & excommunicationis, quæ in rescriptis debent proponi: vt tenet Philippus Francus in capitulo appellatio. de appellatio. in vj. & Felin. in rubric. vide quibus debemus dicere, Excipio, vel tamen Barba. allegantem text. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

excipiendo dico in capitu. cum in causa. numero quarto. de officio delegati. quod intelligitur in doctis, secus in ignaris, quia sufficit factum narrare. vide textum in ca. delicti filij. prima de appellationibus. Et ista est proprie exceptio secundum Socinum vbi supra, & doctores in rubrica de exceptio. in decretalibus: per glossam in lege qui se debere. ff. de conditione causa da. & in lege, in rebus. C. de iure dotium & Alexand. in addition. ad Bartolum in dicta l. secunda. & licet excludat actionem, nō tollit restitutionem in integrum, per gl. singula. in lege in causæ secunda ff. de minoribus. secundum Ranen. in alphab. in versic. exceptio.

4 Item aliæ sunt intentionis, seu facti, quę actionem non competere adstruunt: vt si solutum tibi decem quæ debebam, sublata est actio instituendi, quibus modis tollitur obligatio. in principio. Si iterum petis. exceptiam, & excludam intentionem tuam: quia actionem non possum excludere, cum nulla sit, hoc declarant Paulus, & Iason. in lege Titia. ff. de verborum obligationib. Vel potest dici exceptio facti: quia sicut de facto agitur ita de facto exceptio gloss. Bartolus, & alij in dicta lege secunda & lege obligationem fere §. fi. ff. de actioni. & obligatio. Barba. in rubric. eiusdem tit. l. in cle. & doctor. in dicta rubric. in decreta. & Angel. collatio. mihi v. Lanfranc. in repeti. c. quoniam in versicu. exceptio nes. de probatio gloss Ias. & alij in dictis l. qui se debere. Anto. de Tremolis in additio. ad pract. de Bonacurso. in principio. & in rubrica de prætempto. exceptio. versi. animaduertat igitur. vbi ponit octo species exceptionis intentionis, quas vide per te, non pono hic: sed in tractatu de exceptio ponam, & alia ample ibi inseram. Alio tamen modo appellatur exceptio iuris vel facti, vt per Balan. in marga. in versicul. exceptio. in 28. quæst. & Panor. in capitu. pastoralis. numero 22. eodem titulo, & in hac potest iudex absolutorie tenu eo etiam non petente, cum sit in iudicio agens sine actione: vt tenet Bartol. & Pau. in dicta lege secunda licet Socin. ibi dicta rubric. aliter dicat: scilicet quod postquam ponit, est vera exceptio. Felin. Dec. & communiter. alii in dic. rubric. contrarium tenēt. & Legistæ vbi supra Bald. in lege peremptorias. C. senten. rescin. non posse. Et tamen de stylo curiæ parlamenti Tolo. quod licet reus sit paratus ad prædictas exceptiones probare, & se offerat, tenebitur tamen implere manum curiæ de tanto quantum petit actor: alias ad ipsas proponendas non admittitur: vt est modus loquendi, (que il garnisse la main, & amplisse la main de la court:) vt habetur in stylo parlamenti. in eodem titu. in §. de stylo, & ibi ratio ponitur: quia debitores malitiose & causa diffugij quandoque proponunt: vt res vel bona de quibus in continenti posset fieri satisfactio interim pendente dicta probatione posint elongare, vel consumere. ideo hic dolus non debet eis patrocinari. cap. sedes. & capit. ex tenore. de rescrip. & cap. ex literis. de dolo, & contumacia. cum similibus.

5 Secunda diuisio est quod quædam sunt ecclesiasticæ, seu spirituales, quædam mixtæ, & quædam seculares. Ecclesiasticę sunt, quę coram iudice ecclesiastico probari debent: & de his iudex laicus non se intromittit: vt si iudex laicus detinet clericum in suis carceribus. potest excipi: quod est clericus: & coram iudice ecclesiastico remittetur: & ibi dicta exceptio probabitur, per textum. in capit. si iudex laicus. de sententia excommunica. in vj. Miratur tamen d. Benedic. in repeti. capitu. Raynutius. in versicu. & vxorem. numero. ccccxl. de testa. quod in regno Francię non obseruetur. & Guido Papæ in suis decisio. quæstio. cxxviij. & do. Bart. de Cassa. in consuetudine Burg. in rubrica. (des iustices.) & do. Bart. de Cassa. in consuetudine Burg. in rubrica. (des iustices.) in §. quinto in glossa. (Sil nagrace.) numero lviij. cum seq. Et tales iudices hoc non obseruantes non sunt tuti in foro conscientiæ secundum eundem de Cassa. in rub. (des iustices.) versiculo: (& droictz dicelles.) in nu. xli. Nota tñ q̄d licet curia parlamenti de consuæ proprietate non déat cognoscere: tñ an vestis sit clericalis nec ne cognoscere pōt, q̄a hoc cognoscere nō est cognoscere de re spirituali. sed tpaliter cognoscit de pileo partito: & an vestis sit clericalis: & de caligis, & aliis vestibus, & indumentis: vt arresto fuit Parisijs decisum in q. p arresta. q. 42. & in stylo parlamenti in 4. par. arresto clxxxiiij. & clxxxvj. idem do. Barth. de Cassa. in consuetudine Burgun. in rubrica. (des iustices.) in §. 5. in gloss. (Sil na grace.) numero. lix. versic. decimo fallit. Idem in exceptione excommunicationis, per textum. in cap. corripiantur. ibi, Episcopale iudicium, 24. quęstion. iij. & Specu. in titul. de competen. iudic. additio. §. primo in principio. potest etiam coram seculari iudice proponi, vt no. gloss. singu. in lege prima. C. de iuris. & factiigno. & capitul. j. de exceptio. in vj. & docto. in c. intelleximus. de iudicio. Hoc tamen non seruatur in curijs laicalibus huius regni secundum Ioannem Fabri. in §. finali, institu. o. de cura. Sed vnde tantus abusus processerit. ignorat Guliel. Benedict. in repet. c. Raynutius. in versic. mortuo. in j. numero. cclxxxij. de testa. & Auf. in decisio. capellę Tolosa. quæ cxxxiij. & clxxxix. & ibi decidit an excommunicatus possit mentionem de occultis impetrare. hanc consuetudinem reprobat subtilis Petrus de Bellaperti. in l. placet. C. de sacrosanctis eccle. addit. ad Vber. de Bonacurso. in rubric. quibus modis examen iudi. ordi. declina. & text. de iure ciuili loquentes de excommunicatione, vide per Barbat. in clemen. vnica collatio. ij. eodem titul. & vltra eum text. in l. hi qui sanctam. de apostа. gloss. in capitu. vno. quo tempore miles inuestituram petere debeat. Executio tamen bene potest fieri aduersus monacum, & alium virum eccl. siasticum in sua temporalitate fructibus pendentibus, & in reditibus nondum receptis vt dicit Ioannes Masueri. in rubrica de executio. in uer. item creditor. & hoc vidi multoties practicari: ideo bene no. Idem in exceptione vsurarum. capitu. præterea. & per totum, de vsur. quod intelligi verum si super iure contentio oriatur. secus si super facto: quia tunc iudex laicus erit competens, secundum Bart. Ias. Hercula. & alios in l. Titia. ff. soluto matri. Bartol. alios in l. quories C. de iudic. Bartol. in l. ij. ff. de iurisdict. one omnium iudicum licet multi Cano. referuntur in cl. dispendiosam. de iudi. Potest tamen iudex laicus excipienti statuere tempus intra quod se præsentet excipiens coram iudice ecclesiastico, non tamen quod probet, secundum Vicen. in l. ij. numero. vj. de re iudicata. ff. vide. Alexand. consil. xcj. in 2. volu. Et an arbitrator possit de vsuris cognoscere, & quę requiratur antequam iudex ecclesiasticus possit inhibere iudici seculari: vide per Alexand. consil. ix. in iiij. volum. Idem exceptione hæresis c. ad abolendam & per totū, de hæreti. &c. vt hi inquisitionis. de hæret. in vj. Alias exceptiones vide Per text. & ibi not. in clem. dispendiosam. de iud. c. cum sit generale. de foro competen. & in locis supra allegatis.

6 Mixtæ sunt quæ tam coram seculari, quam coram ecclesiastico iudice proponi, & probari possunt: & de his tam vnus, quam alius cognoscit: vt exceptio sacrilegij. glos. in dicto. capitu. cum sit generale. Idem in exceptione iuramenti. vt obseruetur: quia tunc est mixti fori. de seculari patet in c. licet mulieres de iureiuran. in vj. de ecclesiastico. in capitu. fin. de foro competen. eodem lib. idem tenet Alexand. consilio. xxix. numero iij. in iiij. volu. idem Feli. in c. ij. numero. xxviii. ver. iij. conclusio. de rescriptis. & melius per Alexan. consi. li. in 7. vol. Exceptio adulterij est etiam mixti fori. de seculari patet in c. cum sit. & ibi Doc. de foro competen. & ibi vide alias. & in l. quoties. C. de iudi. & in d. l. Titia. Idem quando agitur. de reparatione ecclesiæ: nam & ecclesiasticus, & secularis est competens: per text. in l. hæreditas. ibi, principali, vel pontificali. de peti. hæred. ff. & Benedic. in repeti. c. Raynutius. in uer. ff absque in ij. numero. 35. in substitutione fideicommissaria. de testa. Alexan. consi. 170. in ij. volu. & in stylo parlamen. Tolosa. in parte quarta attesto. 237. & ibi in additio. Notandum est tamen quod si laicus vulnerat clericum, vel verberat, crimen est mixtum, secundum Ioannem Baptistam in repe. l. cunctos populos. col. 13. de summa trini. C.

7 Seculares, quæ ad cognitionem iudicis secularis spectant: & de his iudex ecclesiasticus non se intromittit, vt si agatur actione reali, & inter laicos (idem tamen in clericis) coram iudice ecclesiastico. nam potest excipi, vt coram iudice laico agatur: per text. in c. quo iure viij. dist. & c. cum deuotissimam. iuncta subscriptione, quæ reginæ Galliæ dirigitur: & illa de possessione cognouit & ca. seq. ibi, & vestra regia dignitate. xii. q. ii. Et quicquid sit de iure, in Francia tamen obseruatur clericos in realibus conuenientes coram seculari ex consuetudine tanti temporis cuius memoria non est in contrarium. secundum Ioannem Fabri. authen. statuimus C. de Episcopis & clerici. & in §. fi. institu. de satisda. Pau. in c. qualiter. de indi. patruus meus Ias. rebuffi. in l. viros. de pala. sacra. largi. libro. 12. Auf. in repetitione. cle. primæ de offi. ord. collatio. 76. in parua impressione. Idem tenet Benedic. in rep. c. Raynutius. in versi. & vxorē numero. 431. de testamē. & in magna consuetu. dine. in rubri. (Des cas qui peuuent toucher le Roy, & Leuesque) versi. si official. & Ioan. masuer. in rubric. de iudicibus. in principio domi ius meus, & conciuis. d. Nico. Boer. in consuetudine Bitur. in §. 26. de iurisdictione omnium iudicum. & de hoc fuerunt prolata multa aresta: vt habetur in stylo curiæ parlamenti. Tolosa. in quarta parte. aresto. 15. & 21. imo capitulum sancti Maximi fuit in ducentis libris condemnatū: quia de actione reali cognouerat: ut habetur ibidem aresto. 176. & in quæstio. per aresta. quæstio. xliij. vbi Parisiis fuit per suprem am curiam pronuntiatum anno. 1384. & idem quæstio. 179. aresto. vltimo. Item de omni crimine priuilegiato: vt læsæ maiestа. falsæ monetę, saluæ guardiæ. & portus armorum, & alijs similibus secundum Benedict. vbi supra numero. 435. & ample Ioannes Feraldus in tractatu. de iuribus, & priuilegijs regni Fra. corum per totum, Maxime decimonono priuilegio vbi multa allegat. & Cigaul. in tractatu suo de bello Italico, in c. regali, Errant tamen aliqui iudices seculares uolentes quoslibet clericos punire pro portuensis, vel quorumlibet aliorum armorum, cum non committāt crimen portus armorum, sed in magno consuetudin. declaratur tunc committi illud crimen in rubric. (des droiz royaulux:) versicu. (Item auront lesdiz baillifz, & lieutenans & non aut res la cognossance punition, & correction des crimes de lese maieste, port darmes notables, qui est a entendre quandil. auront compagnie de gens garnis dautres armes, que despees, coutea ulz, ou batons &c.) & in versi. (Iē pluſieurs.) in rub. (de gens non maries.) & Feraldus vbi. dicit. tunc committi quando villa & villā, dūscastris & aliū cū armis. & coadunatione gentiū: nō tñ si duo se verberant: quod bene no. & de crimine priuilegiato vide in q. per aresta. quæst. 177. aresto. 11. & in stylo parlamenti Tolosa. in vij. par. rub. de accusa. ordina. 10. idem in petitione Laudimiorum secūdum do. Bar. de Cassa. in consuetudin. Burgun. in rubrica, (des censes.) in §. j. in gloss. j. numero. 9. & seq. idem dicentem in arreragijs: vt habetur in quæstio. per aresta. quæst. l. ied contrarium fuit dictum Tolosæ: vt in eius stylo continetur, aresto. 49. ideo concord. quod quando promissio arreragiorum interuenit: quia reus promisit dicta arreragia soluere tunc iudex ecclesiasticus cognoscit: & ita intellexerunt domini consiliari Votosani & Parisienses: vt habetur in quæst. per aresta. quæst. 87. Secus si aliqua promissio non interuenerit: quia tunc solus secularis cognoscit. & ita intelligitur. quæst. l. arestorum Parisijs hoc tenet Ioannes Masuer. in rubric. de iudica. in principio & casus in quibus gentes regiæ cognoscant. contra clericos, ponit. dict. Bartho. de Cassa. in consuetud. Burgund. in rubric. (des iustices.) in gloss. (& droictz dicelles nu. cj. & §. v. gloss.

v. gl. (Sil na grace.) numer. 8. cum seq. & Aufr. in suo tract. casus in quibus iudex secularis &c. & an clericus possit banniri per secularem iudicem Ioan. Galli. vbi. 3. quæst. lxvj. & trib. modis dicitur negotium seculare: vt tenet d. Cassa. in rub. (des iustices.) in §. vj. gloss (messieurs.) numer. 32. Idem si seruientes regij verberentur, vel, hostiarij parlamenti officium exercendo: quia tunc curia suprema cognoscit. & in materia prouisionali secundum Vinc. Gigaut in alleg. suis in versi. capitulum regale. quod ego intelligerem quā do essent seruientes curiæ supremæ, vel ostiarij, vel officiarij, vel executiones facerent pro eadem curia: alias secus per supra dicta.

8 Tertia succedit. & principalior diuisio. quòd exceptionum quędam sunt dilatoriæ: quædam anomalæ. quædam mixtæ, & quædam quasi peremptoriæ. Dilatoriæ sunt, quæ actionem differunt. l. secunda. § fin. eod. & in §. appellantur & ibi Docto. insti. eod. & in duplici differentia reperiuntur: quia quædam sunt meræ dilatoriæ. quædam iudicij declinatoriæ. ita gloss. in ca. si quis Episcoporum. iij. q. vj. Petrus de Ferra. in practica sua in forma responsionis rei conuenti. in versicu. saluis alijs exceptionibus. & in his quomodo fit concludendum scribit in d. exceptio.

9 Dilatoria mera est dilatoria solutionum: vt si fecisti mihi pactum de non petendo vsque ad certum tempus: si ante petis. habeo exceptionem per quam possum solutionem differre. l. tertia. §. primo. ff. eodem. vel si simē cōdemnatus in actione personali, & ante quatuor menses conuenior, possum per exceptionem differre solutionem vsque ad quatuor menses. l. secunda. & l. debitoribus. ff. de re iudic. & ibi Docto. l. secunda. C. de vsur. rei iudicatæ. c. quod ad consultationem. de sen. & re iud. idem in dote quando in pecunia cōsistit. l. vna. §. exactio. C. de rei vxo. & Specul. eodem titu. §. nunc videndum. in principio. & quando ante tempus petitur, inducię temporis testantis debent duplicari. per textum, & ibi est communis opinio docto. in §. sed hodie. insti. eo. docto. in l. iustas. de iure fisci libr. x. C. Vber. de Bonacurso in rubr. quibus modis suo nomi. agen. ciuiliter. & ibi additio. ad eum ponit quatuor limitationes in versicu. impediuntur vide Aufre. in decisio capel. Tolo. quæstio. cclxxix. & Præpo. in cap. ex parte. in secundo. colum. iij. de appellat. Et istas quis debet proponere ante litem contestatam: sed eas non tenetur probare nisi intentione actoris fundata. l. exceptionem. & ibi Docto. C. de proba. l. si quidam. C. de exceptio. capitu. primo. de liti. contesta. in vij. quod intellige. & declara, vt per additio. ad Vber. de Bonacurso in rubric. de impedimen. & exceptio. ver. attende tamen. & si opponens exceptiones in harum probatione deficiat, poterit statim in expensis condemnari: per textum & ibi Docto. maxime Philipp. in tj. not. in capitul. primo. verficulo si quis igitur. eodem titul. in vj. Et si non sint oppositæ in causa principali, in causa appellationis opponi possunt minime, secundum Felin. in capitul. cum Ioannes numero 29. de fide instrumento. nisi redderent iudicium retro nullum. secundum Philipp. in capit. licet colum. secunda. de appella. in vi. & alijs casibus positis per Felin. in cap. ad audientiam. in ij. numero 13. versicu. omittens dilatoriam. de rescrip. Quia pars litem contestando dicit se velle litigare, vel se velle præsumitur, cum nihil dicat contra ingrediendo negotium: sed dilatorias proponendo dicit se nolle litigare, saltem tacite, cum veniat ad iudicium differendum: & sic ex propositione istarum post litem contestatam resultaret quædam contrarietas. c. cum causam. & ibi not. de appella. merito tanquam sibi contrarius non debet audiri. per text. in capitu. solicitudinem. de appella. in l. vbi repugnantia. ff. de regulis iuris. l. Titia. ff. de conditio. & demonstratio. Panor. in capit. exceptionem. numero 10. de exceptio. Limita tamen quod diximus, videlicet, quod ante litem contestatam proponantur in nouem casibus positis per Alexand. in l. ita de mum. C. de procura. & ibi Ias. multos alios addit. & Fely in capitul. exceptionem. & ibi alij eodem titul. Domini. & Ioann. de Turre cremata in capitu. si quis Episcoporum. in ij. quæstio. sexta. Anto. de Tremolis in additio. ad Vber. de Bonacurso in rubrica de impedimen. & exceptio. quæ contra rescript. versicu. & est sciendum. & Petrus de Bellapertica in suis quæstioni. quæstio xxvij. Alexand. in l. si mulier. ff. soluto matrimo. Et si iudex denegauerit eas admittere, habet pars appellare: alias eas non potest amplius proponere etiam si protestatio interuenit, contra gloss. in capitul. ex conquæstione. de restitutio. spoliato. quam reprobant Antoni. de Butrio, Areti. & alij. in capitul. tam literis. de testibus do. in capitul. in primis. §. quia igitur. secunda. quæstion. prima. addit. ad Vber. in loco proxime allegato. versiculo, & quid si iudex. Præpo. in capitul. ex parte. in secundo. columna secunda. de appellatio. Si tamen contineret notoriam falsitatem, non esset per iudicem admittenda: per gloss. & ibi. Docto. & Philip. in capit. statutum. in principio. in verficul copia de rescriptis. Et breuiter nota quod omnis exceptio quæ non perpetuo, sed ad tempus impedit, est dilatoria: vt tenet Bar. in l. iij. ff. eodem. & Nico. milius in reper. in verfic. exceptio ordinis. Formam proponendi vide per Spec. in titulo eodem. §. viso. versi. & nota quod omnes dilatoriæ.

10 Aliæ sunt declinatoriæ iudicij: & istæ etiam sunt dilatoriæ: per gloss. in l. tertia. ff. eodem. & in l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procuratoribus. Panormi. in capitul. pastoralis numero. 15. & Felin. columna quarta. eodem titu. Do. in capitul. vt circa. verficul. alioquin. de elect. in vj. Præpo. in capitul. si duobus. columna quinta. & sequen. & capitul. interpositа. de appella. Et istæ debent proponi, & probari ante litem contestatam: quia natura earum (paucis exceptis) nō est. reddere iudicium. inutile postquam est fundatum, secundum Baldum in l. exceptionem. numero 33. C. de probatio. nec iudex potest eas reseruare post litem contestatam, nisi de expresso consensu partium quia iudiciarium ordinem non potest mutare secundum Alexandr. consilio clxxxij. in sexto volumin. Areti. consilio lxxiij. vide Aufre. in decis. capel. Tolosa. quæstione clxxx. Et hæc est multiplex, numerum vnde culplex. vt in arbore patet, & infra declarabitur. Cautela tamen est si velis excludere aduersarium ab opponendo istas, vt facias interrogari eum per iudicem an velit litigare: & si respondeat quòd sic, amplius non poterit declinatorias opponere. & hoc si sciebat sibi competere: vt tenet Capo. in cautela. cxx. & cano. per illum textum in principio. de iudic. & melius in versicu. exceptio declinatoria iurisdictionis. Sed vt te defendas ab ista cautela, constituas procuratorem ad respondendum saluis exceptionibus tuis: vel potestatis respondere saluis exceptionibus. & hoc tenent Docto. in capitul. primo. de iudic. & ibi do. de ripa. Notandum est tamen quòd si aliquis se submittat parere mandatis curiæ, non poterit iudicium declinare, secundum Paulum, & alios in l prima. ff. si quis in ius voca. non iret. & illa submissio quam faciunt cotidie capti se submittendo misericordiæ curiæ, non valet, nisi fiat ei misericordia: & ideo appellat, & omnia agit tanquam non esset submissus, exceptis declinatorijs. per textum. & ibi Docto. in ca. fane. de renuncia. Corset. in repetin. versicu. verba ista. Guido Papæ in suis decisi. quæstio. cccxcv. & ibi vide de alijs submissionibus. & in capit. veniens. ibi, se gratiæ capitu. commississe. de renuncia.

11 Prima competit ratione iudicis: & hoc tripliciter. Primo respectu amoris vbicunque verisimile est ex coniecturis quod vna pars sit magis dilecta, quam altera: & tunc iudex rec ntatur, vt tenet Antonius de Butrio in capitul. postremo. & ibi Præpo. columna tertia. de appella. & not. in c. accedens. in secunda. vt lite non contesta. c. ad hæc. de rescrip. cumeus actoris: nam poterit iudicium declinare, per textum. in l. qui iurisdictioni. de iurisdictio. omnium iudicum. ff. & ibi Doctor. & hoc in lxxv. casibus positis per Præpositum in cap. postremo. de appella. Secundo respectu odij. quando apparet. quòd iudex alteram partem odio prosequitur. cap. cum super. & ibi gloss. & Docto. de offic. deleg. Tertio ratione indifferenti & non ratione odij. vel amicitiæ sed alia ratione: vt quia iudex est infam's, excommunicatus furiosus. l. neque famosis. C. de digni. libro xij. etiam infamia facti. l. secunda. ff. de senta. doct. in capi. fcisicatus. de rescript. & l. cum lege. ff. de arbitr. l. quidam. de re iudic. & l. eum prætor. ff. de iudic. & primus actus. debet esse legitimatio iudicis & prius in eum debet opponi. secundum Felin. in capitu. inter. columna secunda. & seq. de re iudic. & Vber. de Bonacurso in rubric. de recusa. in versi. & quanquam. & it in addi. ad eum Philip. in cap. si contra vnum & capit. iudex. de offic. de leg in sexto. Si tamen exceptio suggillat, seu notat famam iudicis, seu honorem: vt quia opponitur quod est infamis, vel seruus: tunc superior de illa cognoscit, vel arbitri eliguntur, secundum Bartolum Alexand. & alios in dicta l. quidam. ff. de re iudic. & Canono. in capit. cum super. de offic. delegat. & in capitul. super literis. de reno. in capit. cum literis. secundum Felin. in capitu. inter. columna secunda. & seq. de re iudic. & Vber. de Bonacurso in rubric. de recusa. in versi. & quanquam. & it in addi. ad eum Philip. in cap. si contra vnum & capit. iudex. de offic. de leg in sexto. Si tamen exceptio suggillat, seu notat famam iudicis, seu honorem: vt quia opponitur quod est infamis, vel seruus: tunc superior de illa cognoscit, vel arbitri eliguntur, secundum Bartolum Alexand. & alios in dicta l. quidam. ff. de re iudic. & Canono. in capit. cum super. de offic. delegat. & in capitul. super literis. de renono

Universidad de Deusto
Biblioteca

secunda.numero 5.de bonorum. possef.contra rabul.C.Iaſ.in l.vniuerſa.C.de preci.imper.offer.& in l.ſcimus.C.de inofficioſo teſta.Tho.parpaliæ in repe.l.ſi quis major.xij.no.de tranſa.& Tenebuntur tamen tales conuenti promittere & coram ſuo iudice ſe præſentabunt.l.ſecunda.§. ſed ſi dubiterur.ff.de iudic.Hodie tamen non competit hæc exceptio ſi conueniantur in curia Romana:vt tenent domi.de Rota, dec.cxvij. in antiquoribus.Alia quæ poſſunt opponi contra reum, vide per Spec. in titul.de reo per totum & Vber.in rubr.quibus modis exa.ordi.iudic. cer.ſtione rei. Poteſt etiam opponi miſta conſideratione:videlicet iudicis & actoris,vel iudicis,& rei:per tex.in l.Iulia.ait ſi alter.ff de iudic. & Vber.vbi.ſup.verſi.ſi.ſed intendo cum ſuperioribus ſimplicibus comprehendere licet miſtum ſub ſimplicibus regulariter non comprehendatur,per gloſſ.& doc.in l.ſecunda.ff.de verborum obligatio.Angel.& Ioſon.in §.primo.inſtitu.de actionibus.Auber.in tracta.ſtatu.in quæſtio. xxix.& xxxij.in ſecunda parte.Alex.ued. conſilio cxvj in ſecundo volum.& conſil.lxxxj.in tertio volum.& Ioan.de monte Ferrato in rep. l.Gallus.§.& quid ſi tantum.colum.xx.& ibi,Form.ff.de liber. & poſth.

14 Aliæ competunt rationi ſyndici,vt ſi forte aliquis tanquam ſyndicus agat in cuius cõſtitutione non fuerunt inſerta legitime nomina conſtituentium in inſtrumento:prout debet fieri l.final.& ibi Bartol. & patrius meus Rebuffi.de vendendis rebus ciuita. libro.11. C. Bartol.in l.finall.de præd.curia.libro decimo.C.niſi eſſent tot conſtituentes qui non poſſunt in pelle pergameni deſcribi: quia tunc ſufficit quod notarius opponat quod maior pars,vel ſanior conſtituit:ſecundum Ioan.Fab. in §.finali.inſtit.de cura.Alexand.conſilio primo.in quarto volumi.Barto. in l.prima.de Albo ſcribendi.ff.Sal.in l.prima.de rebus eorum qui ſub tutel.vel cura ſunt & in l.ciuitas.ſi certum petatur. Item poteſt opponi quod eſt conſtitutus à concilio non congregato tuba, co nu,campana, vel nuncio ad hoc ſpecialiter deputato ex prioris commiſsione, vel ſuperioris regentis collegium vel vniuerſitatem.gloſſ & ibi Doctores in l.ſecunda.de decur.libro x.& in l.actuarios.de octua.libro xij.C.vel opponitur quod non eſt conſtitutus à duabus partibus,vt oportet.l.nulli.ff. quod cuiuſque vniuerſita.no.l.pline.de decre.ab ordine faciendis.& l. nominationum. de decurio. libro decimo.C.Alexand. conſilio ccx.in princip.in ſexto volumine.Alias exceptiones quæ poſſunt opponi contra ſyndicos,actores,& œconomos.vide per Nepot.vbi ſupra cap.contra procuratores,ſyndicos,actores,& œconomos. Vber.de Bonacurſo in practica ſua,in rub de excep.opponendis ſyndicis vel actoribus.Spec. in tit.de ſyndico.canonicis in cap.vno de ſyndico.An in §.præterea.ſæpius allegato col.xvij).& dominus Bar.de Caſſan. conſue. Burgun.in rub.(de foreſtis).§.vj.in fi.

15 Ratione procuratoris aliæ opponuntur: & iſtæ procuratoriæ vocantur.l.tertia §.procuratoriæ.ff.eodem.§.præterea.in ij.inſtit.eodem. & ſeptem modis poteſt opponi.Primo reſpectu conſtituentis:quia à minore vigintiquæ annis eſt conſtitutus ſine curatore.l.neque. C. de procura.Secundo ratione emolumenti conſtituitur: quia miles,ſurdus,mulier.l. filiusfamilias.§.milites.& l.mutus ff. de procura. Tertio reſpectu actionis:vt quia eſt criminalis,in qua non poteſt procurator interuenire.l.penultima.§.ad crimen.ff.de publicis iudic.literarum.§.publice.ff. de procura.quod eſt verum quando reus non eſt captus:ſecus ſi detineatur in carcere,ubi quia tunc procuratorem conſtituit ad ſe defendendum: vt tenent Barto.& Imol.in dicto §.ad crimen.& Philip in capitul.primo. numero 6.de iudiciis.in ſexto.& domi.de Rota in deciſio.ccj.in nouis. & vide dominum Barto.de Caſſa.in conſuetu.Burgundiæ.in rubr. (des droicts &c.)in numero 2.§.v gloſſa(es droicts.)Item poteſt procurator reiopponere exceptiones impedientes proceſſum:vt quod libellus inquiſitionis non procedat:vel quod iudex non poteſt inquirere, vel actor accuſare,& ſimiles,ſecundum Barto.in d.§.ad crimen.Alexand.in conſilio cxxxvij.columna finali.in ſexto volumine Hodie verò in regno Franciæ nullus admittitur ad accuſandum criminaliter:vt tenet dictus Benedictus in verſic.& mortuo.in primo numero 200.de teſtament. excepto procuratore regio ſecundum eum,qui eſt magnus magiſter:vt Ioan.Fab.attestatur in §.finali.inſtit.eodem. Quarto opponitur de cautione non præſtita:vt l.Pomponius.§.ratihabitionis.ff. de procuratoribus. Quinto ratione formæ:vt quia non eſt conſtitutus ad defendendũ, ſed agendum ſecundum Specula.in titul. de procuratoribus.§. ratione autem formæ. Sexto ratione officij,vt ſi tutor, vel curator contra pupillum vel adultum ſuum actionem ſuſcipiat,vel ceſſionem illarum:vel conſtituatur procurator nam poterit opponi contra:vt in authentic.vt hi qui obliga.ſe habe.perhibent res mino.in princip.columna ſexta.l. frater.& ibi not.ff.de condi.indebi.l.latius ff.ſi ſeruitus vendicetur. Septimo ratione cauſæ:vt ſi conſtituitur a maſculo ad ætatis veniam impetrandam,vel ad actionem popularem:vel ſi eſt procurator generaliter conſtituti, & in integrum reſtitutionem petat: vel velit intentare interdictum. de liberis deducendis.in quibus non ſufficit mandatum habere generale.l.ſecunda.de his qui veniam ætatis impetra.C.& l.ſecunda. de publicis iudic.l.licet.C.de procuratoribus,hoc ſequitur Vber.de Bonacurſo.in ſua practica.rub.de except procurato.per totum.& ibi vide alias quæ contra procuratores poſſunt opponi:& per Nepo.vbi ſupra capit.exceptiones contra procuratores.Specu.in titu.de procuratoribus. Ang.adæpe allegato.§.præterea.in ſecundo. columna. xvij. inſtitu. eodem gloſſ.in capitu.primo.in verſiculo abſentia.de electio. in ſexta. & ibi doctores.vide Alex.in ſuis conſilijs.conſi.lxxij.in iij.volu.& conſil. lxj.in v.volumi.

16 Aliæ competunt ratione reſcirpti: vt ſi quis impetrat reſcriptum ſuper obligatione antiqua,vel actione,quæ ante reſcriptum competebat,poſſunt contra reſcriptum exceptionem opponere: & dicitur dilatoria:quia licet reſcriptum perimat, non tamen obligationem, vel actionem antiquam.ſi vero ex reſcripto actio oritetur, vt quando ſuper beneficijs impetrantur reſcripta:ſi exceptio contra reſcriptum opponatur,dicitur peremptoria gratiæ.vt tenet Specul.in §. dicto. verſicul. ſed quæro de exceptione.eodem titulo.& Hoſtien.in ſumma huius tituli.§. quæ ſit exceptionum.verſicul quædam contra reſcriptum. Notandum eſt tamen quod contra reſcriptum variis modis poteſt excipi. Primo ratione falſi:vt capitu.ad falſarium.& capit quam graui.&,per totum,de crimine falſi. Secundo ratione formæ: quia non eſt impetratum ſecundum formam,vel ſtylum curiæ: nã in illo Papa vocat Epiſcopos filios, vel Reges fratres,vel ſe ponit in ſingulari:vt ponitur in dicto capitulo, quam graui. Tertio ratione impetrantis: vt quia ſeruus.l.prima.C.de precibus impera offeren.vel excommunicatus capitu.primo.de reſcriptis.in ſexta. Quarto ratione eius contra quem impetratur: vt ſi impetratur contra priuilegiatum non faciendo mentionem de priuileg.cap. cum ordinem.& ibi Doctores.de reſcriptis gloſſ.in capitulo primo.dilo titul.vel ille contra quem impetratur, erat mortuus.l.penultima.ff. quæ ſententiæ ſine appellatione reſcinduntur. Quinto ratione eius ad quem impetratur:vt quia impetratus non eſt in dignitate,iuxta text.in capitu. ſtatutum.de reſcriptis.in ſexta.vel eſt excommunicatus.in capitu.intelleximus & ibi doctor.de iudic.in capitu. decernimus de ſenten excommunicatio.in ſexta. Sexto ratione taciturnitatis: quia defectum natalium tacui:vt in titu.de fil.presbytero.vel aliud quo expreſſo literas non obtinuiſſet.capit.ſuper literis.de reſcript.vel non ita de leui.cap.poſtulaſti.in fin.illo.titu.Septimo poteſt opponi contra reſcriptum ratione cauſæ:vt ſi eſt obtentum à principe ſeculari ſuper decimis.vel econtra cap.licet & capitulo ex tenore.& ibi doctor.de foro competenti. Item cauſæ continentiam diuidit,contra.l.nulli.C.de iudic.& capit.primum. de cauſa poſſef.Et iſta continentia poteſt tripliciter opponi. Primo ratione actionis:vt quia eſt generalis multa comprehendens capita:vt tutelæ,pro ſocio,negotiorum geſtorum:vt dicit gloſſ & docto.in dicta l. nulli. Secundo ratione perſonarum:vt quia ſunt plures ſocij, vel plures hæredes indiuiſi:nam vnus coram vno iudice non poterit conueniri,& alius coram alio.l.prima.& ſecunda. ff.de quibus rebus apud eundem iudicem agatur.& habet locum ille titulus non ſolum in ciuilibus: ſed etiam in criminalibus ſecundum Iaſon dicta.l.nulli.Et ideo quam cautelam ponit Tho. Ferra. in cautela. x.& Hippol de Marſilijs in ſingul. clxxx.& reſert domi. Caſſ in conſuetu.Burg.in rubr (des iuſtices.) in §. quinto.in gloſſ (Sil na grace.)numero 70 & Felin. capitul. primo. numero 6.de reſcript hoc plane ponit multa allegando, & ordinate more ſuo dominus meus , & concius domi. Nico. Boe. in conſuetu. Burg.in §.x.de iuriſdictio.omnium iudicum.quod ſi plures vulnerauerunt, vel interfecerunt vnum, ſi vnus illorum ſit clericus, omnes iudici eccleſiaſtico ſunt remittrendine cauſæ continentia diuiduntur: & dicit dominus Caſſa.vbi ſupra vidiſſe hanc cautelam in ducatu Mediolani obſeruari in caſu emergenti:& eſt cautela pro amico. Tertio ratione ſubiecti, vt quando duo iudicia ad eundem finem tenduntvt poſſeſſorium, & petitorium:nam iudex poſſeſsionis facilius expediet petitorium quam alius,ſecundum gloſſ.& ibi Ioann.Roge.in dicto capitulo primo.de cauſa poſſef.& Vbert.de Bonacurſo in rubric.de impedi:& exceptio. quæ contra reſcript.verſicul.vel quod &c.& ibi addi.ad eum. Alia quæ contra reſcriptum poſſunt opponi ibi vide,& Nepo.vbi ſupra,in c.j Spe.in tit.de reſcrip.præſentia.per totum.Ang.in prædicto.& præterea colum. quarta. Formam pronunciandi ſuper iſtis exceptionibus vide per Spec. eodem titulo.§.viſo.verſicu præfixo.ibi forma interloquendi & Vbert. vbi ſupra.

17 Aliæ competunt ratione loci: vt ſi aliquo loco ſoluere promiſit quis,& alibi conueniatur:nam poterit excipere de loco ſolutioni deſtinato:vt ibi conueniatur capit.vno & l vna.de plus petitioni.§.plus.& ibi Iaſo.plene in titu.de actionibus. Niſi promittens in illo loco nollet ſe reperire per textum & ibi notat.ff.de eo quod certo loco. vel dicit ſe non poſſe conueniri extra reſſortum,aut regnum, vel locum non inſignem in appel.ſtatutum de reſcript.in ſexta.& Guido Papæ.quæſtione cccccxviij. Ioann. Fabr.in §. appellantur. columna quarta. inſtitut. eodem.vel extra territorium, & locum maiorum.in l.finali.ſi.de iuriſdictio.omnium iudicum.capitu.finali.de conſtitu.in ſexta.l.j.& ibi.no. ff.de iud.Vber.in rubr.de impedimen.executio.& cau. nullita. verſicul. vij.ſi iudex.

18 Sunt & aliæ, quæ competunt ratione temporis: vt ſi die feriato conueniat,nam de feriis excipere poſſum,& declinare iudicium ratione temporis feriati.l prima.& per totum.ff.& C.de fer.& in dec illo titulo,vel ſi conueniar de nocte.cap.conſuluit.de offic.de leg.l.non minorem.C.de tranſactio.& ibi Iaſ.vel poteſt excipi quòd alio tempore tenetur in capitulo primo.de plus petitio.& iura in proximæ cellulæ declaratione allegata,& primus qui ferias latinas inuenit, fuit Tarquinius ſuperbus:vt tenet dominus Ayma.Rituali.in Hiſtorijs iuris ciuilis,libro primo capitul.finali.quod ego intelligerem feriias latinas quæ apud Romanos fuerunt: ſed feriæ in honorem Dei introductæ dicerem eſſe de iure diuino,per ea,quæ habentur Geneſi.ſecundo capitul.in principio.& Exod.xx.capitul.& ad Hebræos.quarto capitul.& ita Siueſter de Prierio in ſua ſumma,in ſeptima dominica tenet. Quot ſint genera feriarum,ponunt Azo,& Hoſtienſis in ſumma de feriis. vide Vbert. in rubric.quibus modis ſuo nomine ciuiliter agentes,in verſicu item reijciuntur actores,& ibi in aditio.ad eum I.Lanfran.in repe. capitul.quoniam.in verſicu.dilationes probationibus.text.glo.& docto.in cle.ſæpè.

in p.in.

in princi.de verb.ſignifi. Ang.de clauaſio in ſua ſumma.in verſicu.feriæ. & Specu.in titu.de feriis.quos vide.

19 Sunt & aliæ, quæ competunt ratione libelli: ut ſi producas libellum inepte formatum contra me ,potero excipere, per text. in capitulo examinata.de iudica.& alia ponit Specul.in titu.de libel. conceptio. §.iuxta propoſitionis ordinem.& Nepo.vbi.ſup.c.exceptiones,contra libellum. Lanfran.in repeti.c.quoniam.in verſi. petitiones. de probationibus.Doct.in capitulo primo & per totum de libelli obligatio.Et iſta exceptio libelli inepti poteſt quandocunque opponi,per gloſſ.ſigni.repu tatam in verſi.ſecundum.inſtitu.de obligatio.in princi.text.pro illa glo. in l.niſi finita.§.ſi adhuc.ff.de tutel.& ratio. dictra l fina. in verſicu.nihil agit ff.de liberis,& poſthumis.& etiam poſt ſententiam ſecundum.Ang. conſi.clxxviij.& cxcvij.quia redditi iudicium.retro nullum. per textum. in l.ſi patronus libertam.ff.de iurenrand.l.licet.C.de procur. Aug.conſi. clxvij.cum ibi non poſſit eſſe iudicium vbi non eſt fundamentum. in c. cum Paulus prim. quæſtio.primo capi.de ſi.presbyter.non baptiza.l.legi. ff.de excep.rei iud.ita tenet Sabian l.exceptionem.nu. xiij. de probatio. Roma.conſi.lxix.& Vber.Bonacurſo in dicta practica ſua, in rub.qui. modo ſuo.no.ciuiliter agentes.ver.& generaliter, & ibi in addi.ad eum. Secus in exceptione libelli obſcuri.quia hæc ante litem conteſtatam proponi debet:vt tenet. Alex.in l.j.ff.de eden.doct.in l.a dita.Cillo titulo.& Maria.in capitulo ſecundo de libera obliga. Imo ſi ex libelli in ſpectione conſtat iudici libellum fore ineptum, tunc iudex ex officio poteſt rejcere,& dentibus lacerare.l.j.ff.de offic.aſſeſſo. & Innocen capitulo primo de officio.uicar.refert. Panormita. in capitulo. primo numer.v.de po. &c.inter dilectos.nu.vij.de donatio.c.ſi.numero.x. de libel.obla.c.dilecti.nume.ij. de iudica. capitulo ſi clericus. numer. iiij. de foro competenti. Nota tamen qđ quando libelus eſt ineptus,ſeu non ſolennis,tunc nulla exceptio eſt pœnalis:ſi reus tunc mentiatur ſe poſsidere. ſeu pro alio cõſtendo ſe poſsidere,cũ pro ſe poſsideat,ſiue aliter calũnietur,non punitur ſi libellus ſit ineptus : quod eſt notandum pro limitatione.l.fin. ff.de rei vendica.ſ cundum Alex.per illum tex. u l.j.de his qui potenti. no.C Roma.conſi ccccc x.& cccxij. Alexan. conſilio clxxxvij in vj. volu.Feli.in capitulo ex tenore.col.iij verſic.de reſcripto. de reſcri.Hodie tamen propter ineptitudinem libelli actionis,vel proceſſus,aut omiſſam iudiciarij ordinis ſolennitatem.dum tamẽ ex petitione certa actio, vel concluſio elici poſsit alia quam per partes deducta, & concluſa ſit, & ex propoſitis,& probatis certa poſsit ferri ſententia, iudices ſententia,ferre non omittant,ſecundum ordinat o.Philippi Regis Francorum poſitam in ſtylo parliamenti Toloſæ in vj. parte ſub titu.de libelli obLatio.in ordi.qm cum ponit Guliel.Benedic.in repeti.capitulo.Raynutius. in verſi.ſi abſque.in ſecun lo numero. xlix. de teſtamen.in ſubſtitutione fideicommiſſaria & alia alleg.vide.

20 Ratione fori aliæ opponuntur ſic ſi abſens de crimine accuſetur,poterit eius procurator venire,& declinare iudicium,& forum,allegando delictum in illo loco non eſſe perpetratum vbi conuenitur eius dominus,per tex.in l.ſe uũ.§. publice.ff.de procu de cuius tex.intellectu vide Guid. Papæ in ſuis deci.q.338. Soc.in regula 32.in tract.fallen. Capol. caute.lxvj.& 109.cclij.Dec.in l.in eode.§ nemo.ff.de reg.iu.& Alb.in ij. ptc ſtatu.in q.xxvij. & cxxiij.Alex.conſi.cxvj.in ij.vol.do.Bar.de Caſſa. in cõſu.Burg.in rub.(des droicts)§.v.gloſſ.(es droctz)nu.xxvij.& idẽ ſi clericus coram ſeculari conueniatur in auth. ſtatuimus. C.de Epiſco. & clericis.capitulo ſi diligenti.& c.ſignificaſti. de foro compe.& Vber. de Bonacurſo.in rub.quibus mod.ſuo no ciuili.agen.iur.item non audiuntur. & ibi in addi.ad eum.& idem quis debet proponere ante litem conteſtatam ſi ſciat ſibi competere: ſed ſi ignoret poſt ſententiam audiretur opponendo per l.fina.C.eod.& Specu in eodem titu.§.nunc vident

Universidad de Deusto
Biblioteca

si quis per literas.in verficu.communi æstimatione.columna. xv. & sequitur.d.de Cassa.in consuetudine Burg.in rubric. (des enfans de plusieurs lictæ.) §.quarto.in glossa prima.in fin.per glossam. singu. in l.quisquis.in uer. vtilitas C.de postulan.secundum Gulie.de ludo.in sign. xxxvj.& maxime si protestate fuerit. vt solet fieri.nō opponere animo iniurandi,secundū Ioannem Masuer.in pract.sua rub. de iniur. in uer.item aliquis licet. Ant. de tremolis addi.ad Vber.de Bonacurso, in rub. qui, modo no.ciuili.agē.ver. repelluntur quoque. in ver. et at nocens. dicē se vidisse testes actione iniuriarum Tolo. agentes reportasse sententiam.pro ipsis fortius talem consuetudinem non valere. contrarium vidi tamen sæpius in dicta ciuitate, & in curia. seneschali Nem ausi habita protestatione ut s. dixi Imo fortius dicit Ausere. in decisio. capel. Tolo.q.ccccix.quod si aliqs in modum exceptionis opposuit crimen parti quod postea non potuit probari,non tenetur iniuriarum, si fuerit protestans,& non fuerit pertinax in probando quod bene nota. Tamen secundum lege non repellitur quis a testimonio per obiectum crimini nisi testes sit condemnatus. & infamis effectus. & hoc est de stylo. vt habetur in stilo parla. Tolosæ in j.parte.in fi.rub.sequitur aduisamentum.§.& pen.& ibi Ausre.in addi. quod secus est de iure canonico: quia sufficit si probetur criminosus, per tex.in c.testimonium, &c. super eo & ibi no. de testi.& an si opponatur exceptio contra testes & tempore quo producuntur,debeat excipiens admitti:& si iudex nolit admittere quod agendum sit.Panor.in c.ex parte & ibi Feli.late de testi.

25 Peremptoriæ sunt quæ rem de qua agitur, perimunt. verba sunt imperatoris in §.appellantur.institu.c.alias definitiones ponunt doctores.maxime Vbe.in rubr.de perem. excep. & ange.in d §.appellatur,sed eas vide:& illis visis non inueniens meliorem. Et dicitur peremptoria à perimendo,quia rem de qua agitur perimit:vt in definitione habetur,sic dicitur peremptoria à perimendo.l.& tertium.ff. de iudic. Congruentius tamen possent eliminatoriæ uocari secundum Vber. de Bonocurso vbi s. cum quædam sint quę non perimant, sed elidant. Sed ego defendendo & iurisconsul. & Imperatorem, dicerem quod imo melius dicitur peremptoriæ & non obstat quod aliquando non perimat, sed elidat:quia illa elisio potest largo modo accipi pro peremptione, & quantum ad effectum:ut not.doct.in l.si vnus.§.pactus.ff.de pact. vel potest dici peremptoria,& non semper habitur:vt no. doc.in prouæ.ff.& infti.matrimonio,& augusto,vel etiam dicitur peremptoria respectu dilatoriæ,vel respon.hoc nomen esse compositum a iurisconsultis causa frequentioris usus quia frequentius tollit quam elidat, vt paret: ergo alium casum non excludi.scilicet. elisionum:vt no.glo.ing.reputata in cle.j.in ver.præsidentes.de elec.secundum Barb.in c.sedes.col.xviij.&c.de test.& ibi allegat alias vide.vel possumus respōdere prout respon.gl.in rub.sol.ma.ff.& in l.ij.C.de consti.pecuniæ.quod pertinacibus.Et ita peremptoria est quin tuplex personæ, obligationis,iudicij,pœnæ,& accusationis,& vnaquæque infra declarabitur in suis cellulis.

26 Personę peremptoriæ est,quę personam perimit,ut si constituatur religiosus procurator sine licentia sui Abbatis:nam non valet.in cle.religiosus de procur. & si ille agit nomine procuratorio. possunt excipere contra eius personam, & petimere: quia nec non nec alio tempore fine licentia poterit: vt declarat Imol.in cle.in constitutionem. nu. xxvj.de elect.licet Hoc. in c. nostra.de procu. vocet eam quasi peremptoriam. idem si infamis.vel furiosus.l.cum prætor.ff. de iudi.

27 Peréptoriæ obligationis sunt in quadruplici differentia. videlicet quædam tollit:quædam vtranque natura tantum,quædam ciuile,tantum & quædam neutram.

28 Exceptio quæ utranque tollit, est quæ potius appellatur facti, seu intentionis quam iuris,quam declarauí supra in prima.diuisione.Spec. eodem titul. in §.dicto verficul. & ut plenius ponit exemplum: vt si filiusfamilias recipit pecuniam mutuo,& recipiendo naturaliter obligatur, & scripturam faciendo cuiuliter per totum institutione de lite,obligatione.tamen si mutuans petat exceptio macedoniani poterit opponi,quæ vtranque tollet vel elidet secundum Aug.in rub.eiusdem tituli.s col.xiiij.

29 Alia perimit naturalem tantum: vt si quis me instituat hæredem, & leget ultra dodrantem,ego hæres sum naturaliter obligatus ad soluēdum legata:in capitulo primo de fol. ciuiliter vero non cum possum deducere quartam per.l.falcidiam ff.& C.ad l.fal.si ergo legatarij ad integra legata me conueniant,ergo accipiam quod quartam volo detrahere per l.falcidi.& ista exceptio tollet naturalem quæ hæres tenetur ad soluendum integra legata: vt tenent Bar. Alexand. & Ias.in l.prima.ff. de condi.inde.& l.cum qui.C.de iur & facti igno.

30 Alia ciuilem tantum perimit: ut si debeam decem, & mihi facias. pactum de non petendo, illud pactum tollit naturalem ideo si petas,per exceptionem ciuilis tollunt seu elidetur vt Specu.vbi supra ait & Ang. in d.rub.ponit aliud exemplum, videlicet in exceptione præscriptionis, vide Bart.in l.fina.rem ratam habe.& ista exceptio præscriptionis, non debet per iudicem suppleri,nisi opponatur: vt tenet.d.Barth. de Cassa. in consue.Burg.in rub.(de forests) §.viij.in fi.& Alexand.consi.ccxiij.in ij.uol.& consi.xcij.in v.vol.& de hac materia præscriptionum late vide Ioan.Fran.Balbum in tract.præscriptio.in prima parte, & per totum,& in addi.ad Vber.in rubri.peremptoriæ exceptio in verbo præscriptiones.

31 Alia neutrum perimit, vt solutionis exceptio, secundum Specu. vbi supra & Ang.in rubr.huius tituli,& ibi ponit alia exempla. Et regulariter istæ exceptiones peremptoriæ vsque ad sententiam possunt opponi.c.exceptionem. eo. titul. l. peremptorias. C. senten.rescin.non posse. Specu.in §.appellantur. institi. eo. & Lanfran. in repetit.c. quoniam.in verficul.exceptiones.& probatio.Docto.in cle.sæpe.in uerb. figu.Petrus de ferra.in practica sua,in forma respon.rei conuenti.in verfic.falsus alijs exceptionibus. vel possunt opinioni vsque ad conclusionem in causa per tex.in c.cum dilectus.de fide instru.& Barb.in tract.de præstan.Cardi.in v. Basilica. secundæ partis. ponit Bal.in Le exceptionem. C. de probat.rationem: quia ordo priuationis est quod eam præcedat habitus,nihil allegat.potes adducere tex.in l.decem.ff.de verb.oblig.§.seruus insti. de cap.dimi.vnde quia omnis actio est habitus.& omnis exceptio est priuatio & isti ordo est secundum naturam: ideo gloss. in c. de testibus de testi.reputat stultum illum qui probat peremptoriam donec aduersarius probauerit suam intentionem: quia si aduersarius nihil probauit,non indiget reus aliqua exceptione. l. si quidem. C. eod. Consuetudo tamen seruat quod omnes peremptoriam oportet simul proponere: vt tenet Ioan. Masuer. in practic. sua. in rub. de literis notis & notatis in princip. Formam opponendi vide per Specul.in eo.tit. ul. §. viso. uerficu. fina.

32 Peremptoria iudicij est quę iudicium perimit quandocunque opponatur:vt tu non es nec vnquam fuisti procurator:secus si dicatur, tu non potes esse procurator: quia miles. vel fœmina.quia hæc dilatoria est, per tex.in l.licet C.de procu.& ibi doct.Ang.in d.§.præterea col.ij.Bal. in l.peremptorias. iam allega.vel non habes mandatum sufficiens: quia hæc dilatoria est: ideo ante litem contestatam opponi debet: nam litis contestatio suppellet defectum dubij mandari: vt tenet Milius in reper.in verfi.exceptio ista,tu non & Secus si diceret,tu nō habes mandatum:quin hæc quandoque opponitur etiam post: sententiam quia iudici um retro nullum redit: vt asserit Alex. consi. clxvij. in vj. volu. & dixi latio in cellula supra ratione procuratoris. & vide alex. consi. xlij.in iiij. volu.Vel pone exemplum: quia filius fa.non potest sine consensu patris stare in iudicio.l.fin.§. necessitate. C. de bo. quæ liberi. si tamen contra me agat.& in fine iudicii opponam quod est filius fa.& non habuit consensum patris:illa exceptio iudicium perimit: ideo dicitur peremptoria iudicij notatur in d.§.necessitate.De consuetudine tamen filiusfa.in omni causa iniuriam, & excessuū, & multo magis cum agitur criminaliter, admittitur agendo, & defendendo etiam sine authoritate patris ſm Io. Masuer. in rub. de exceptio.in fersi.item similiter ibi de consuetudine.& nec etiam curia parlamenti curat de patria potestate. nec propterea annullatur processus in filio maiore,licet consensu patris non interuenerit.q dicit Gui.do Papæ.consi.liij.in decis.suis, &.sequitur Gulie. Benedi.in repet.c.Raynutius.in verfi. absque.in ij.in subſtitutione fideicommissaria.nu. 50 de test.qd bñ no. Nec etiā curia parui figilli mōtis pessalani exceptionē patriæ potestatis admittit nec ꝓpterea annullat processus in d.curia,licet consensus pris nō interuenerit,si filius est maior,cū tantum in d.curia admittantur tres exceptiones,videlicet solutionis,falsitatis, & pacti de non petendo:vt tenet ex expressum Guido Papæ vbi supra consi.cccex.& habetur in stylo patria,Tolo.in ru.de act.personali.§.item hæ. in prima parte & de officio parui figilli montispel. iudicis videat iudex.& cuius aduocati stylum curiæ parla.Tolo.in rub.de off.iu di.pa.figilli montispe.& ordina regias in rub.(du petit seel de Mompellier) & idem fere stylus est in curia tamen hunc stylum vidi impetrare literas cancellariæ vt aliæ exceptiones possint opponi:& tunc opponunt.dominus meus & conscius do.Nic.Boer.in consue.bitur.in.§.ij.de consue. iur.sta. persona dicit generalem consuetudinem regni Franciæ, esse vt maior.xxv.annis sine authoritate patris possint in iudicio stare cum sit prorsus absolui,& non sint in potestate patrum vt tenet gl.sign. in §. fi. institi.de patria potestate. fuit tamen contra illam glo.latum arestum in parlamen. Parisien. prout refert & sequitur do. Bart.de cassa.in consuet. Burgun.in rubric. (des enfans de plusieurs) §. tertio. numero xxj.

33 ¶ Peremptoria pœnæ est si fiat concordia vel transactio in criminalibus nam per illas pœnas remittitur: vt not.docto. in l.transigere.C. de transact.Bal.in tract.statu. in versi.concordia. in penul.q. vide glo.& docto.in l.ij.ff.de senatus. sylla.Ange.in §.j.inst.eodem. Vel pone exemplum in eo qui gratiam obtinuit agere.prout notat plene.d.Bar.de Cassa.in consue.Burgum.in rub. (des institutes(in §. v. in gl.(Si na grace) & ibi ponit modum interinandi gratiam.& quando concedatur in die ueneris sancta,quid operetur,ibi vide.

34 Alia peremptoria accusationis, vt si me accusat de plagio quia tium seruum vendidi,& subtraxi,excipiam quod erat meus:& hæc exceptione accusatio tolletur nam si sit meus. non potui in eo plagium committere per text.in l.quoniam Alexandrum.C.ad l. Iul.de adult. ad Barba.hoc declarat in addition.ad Bal.in c.j.§.naturales. in verbo, nota si de feudo fuerit controuer.inter dominum & agant. vassal. Vel pone exemplum in hoc titul.ad l.Flauiam quod si aliquis furripiat: filium Boemi. vel alterius, vel Boemus hoc faciat, qui hoc sunt soliti facere, & vendant,tenetur. l. Flauiana. de plagiar v t declarat Specu. in titulo de accusatio.in §.fina.in principi.in quarta parte dicens pœnam esse capitalem.

35 Quarta per ordinem succedit diuisio:quia quædam sunt temporales quædam perpetuæ,& de quibus dubitatur. & hæc probantur per text.not.in l.iij.ff.eodem Temporales sunt quę non semper locum habent sed euitari possunt & rem de qua agitur, non perimunt.tex.in §. appellantur.insti.eo.&.in d.l. iij.vt pactum de non petendo intra certum tempus. Nam si agatur ante tempus, erit excipiendum.non tamen perpetuo

potest

potest euitare quo minus soluat:vt dicit Hostien. in summa huius tit.in §.quæ sit.& Spec.§.j.tex. & ibi Felin.& alij in c.autem de rescrip.& latius declarabitur in sequenti idem in exceptione restitution. per tex.in l.nec non.§. exemplo.ff. ex quibus cau. maio.l. postea.§. fi minor.ff.de iureiuran,l.fina. & per totum de tempo. i integ. rest. peten. Steph. Auf. in decisio.capel.Tolo.q. ccxxxviij.

36 Perpetuæ sunt quæ semper locum habent,& euitari perpetuo possunt,& rem de qua agitur,perimunt d.l.iij.& d.§. appellantur. & exceptio doli.nam si dolo induxisti me ad aliquid promittendum vel faciendum,& post promissionem agas, possum de dolo perpetuo excipere etiam vsque ad mille annos:vt tenet Hosti.in §. & quando.versi. item in ciuilibus.Spe.in §.primo ver.est autem. eodem. titu. & Vber. de Bonacurso in practica sua in rubric.de peremptо.excep.in princi.& Azo. In summa huius tituli.versi.fina. & ideo perpetuæ dicuntur, quia si perpetuum agatur,perpetuo excipietur.Feli. in d.c. si autem. & fere omnes peremptoriæ perpetuæ sunt: vt ait Spe.in eo.titu.§. viso.versi. Item nota quod fere idem in pacto de non petendo.l.si vnus.§.pactus.ff.de pac.idē dic in pacto de agendo. l. postquam liti.C.de pact & Aufre.in deci.capel.Tolo.q.cclix.Hæc tamen cum sit declinatoria ante lit.conte.debet opponi,& non post:vt tenet Phil.in c.primo de litis contest.in vj.Et idē dic in pacto de quota litis.l.item.C.de proc.non omitto pactum de non mouendo quæstionē.de quo per Inn.in c.cum uenissent.de institu. & de pacto prorogatiuo.l.lecta.& ibi doc.ff.si cer.pet.in quib.omnibus pactis si agit qui mihi fecit pactum,semper cotero excipere de pacto: nisi vt supra dixi secundum Bald.in marga.in verb.exceptio.in l.quæstio.idem si aliquid contra leges perpetratum.lit. nam si maritus reluctante uxore prædium alienauit dotale, & emptor postea agat,excipiet uxor alienationem esse cōtra leges. & idē si s̄ senatusconsulta puta si mulier intercesserit,& conueniatur,ex hoc excipiet esse s̄ senatusconsulta puta s̄ senatusconsul. Velleia. lege prim. &, per totum ff.ad senatusconsulto per additio.ad Vber. in d.rubric.de perempto.excep.& Ange.in §.item colu.12.cum seq.institi.eodem.Bald.in marg.in versi.mulier. in ulti.q. Per. de Bellapertica in suis quæstionibus.q.343.

37 Aliæ sunt de quibus dubitatur an sint temporales vel perpetuæ, vel exceptione maritus conuenitur vltra.quam facere possit.l. marituſ. ff.solu.ma.& lege sunt cum legibus sequen.ff.de re iud.nam dubium est an perpetuo maritus erit pauper, an peruenireat ad pigiorem fortunā: nam si perpetuo sit pauper, perpetua erit. si peruenitat ad diuitias erit temporalis.ita declarat gloss.in d.l.iij. Intellige tamen hanc exceptionem habere locum nisi persona principalis,contra quam opponitur, in digeat:quia tunc non habebit locum exceptio:quia charitas bene ordinata a seipso incipit.lege.præses.C.de seruitu.& aqua.le.si quis.§.de alimentis.ff.de liber.agnoscen. in c. qui vult ordinare de pœniten. distin. iij.gloss.in c.fi.Romanorum.19.dist.dicit. absurdum esse alijs benefare. & non sibi:glo.in c. nisi.de authori.& vsu pall.in fi.c potius debere diligere me,qua'm alium.gloſin c.ex parte.in ij.de cleric.non resi.& hāc opinionem tenet Roma.in repet.l.si vero.§.de viro.colum.36. fallen.39. ff. solu.matri.Et licet hęc exceptio possit opponi contra aliquas personas nunquam tamen habebit locum si dictæ personæ, quæ possunt eas exceptiones opponere, non præstiterint cautionem de soluendo ex integro si peruenerint ad pinguiorem fortunam,per tex. i l.vna §.cum autem.C. de rei vxo.actio.ita Anto.de tremolis in addi.Vber.de Bonacurso in rubric.de exceptio.& benefic. in versi. & cæteri. & ibi vide alias personas hoc priuilegium habentes.& in d.l.sunt.cum legibus sequen.& ibi doctores.idem in exceptione non numeratæ dotis:vt Hosti.canit in §.quæsit in uer.de quibusdam eodem.ri.Sal.in l.exceptionē nu.35. de probatio.& idem Spec.vbi sup.§.j.& §.dicto.

38 Quinta diuisio est,quod quædam sunt personales,& quædam reales. personales sunt quę personæ cohærent & ad alios non transeunt.l. exceptiones,quæ personæ.ff.eo.& hę sunt duplices: quædam inhęrent personę per quam aliæ personæ contra quam: vt tenet Io. Andr. in addi.ad Specu.in §.primo.eodem titu.in fine.

39 Exceptiones inhærentes personæ cuius generis sunt istæ de legato:vt si legatus missus ad aliquas partes ibi conueniatur,habet exceptionem sibi inhærentem personæ,per quam agentem repellet.l.ij.§. legatis.ff.de iud. & ibi ponuntur aliæ personæ cōsimile priuilegium habentes. Idem si clericus coram seculari conueniatur, cum ipso iure prohibeatur in c.clericum nullus.11.q.j.&c.si diligenti.&c.significasti. de ro compet. Idem dic si exemptus coram non suo iudice conueniatur: nam per exceptionem actorem repellet à limite iudicij. & alia exempla videas per Specu.in tit.de reo. & Hosti. summa huius tituli.in §. si ver.item est effectus. dēt tamen supradictę personę cauere de iudicio isto coram eorum iudicibus:vt pulchrè dicit text.in dicta lege secunda. sed si dubitetur.ff.de iud.

40 Inhærentes personæ cōtra quam excipitur,sunt sequentes. Primo suspicio iudicis.nam si quis coram iudice suspecto me conueniat, cōtra eum excipiam, quę exceptio inhæret personæ contra quam excipitur, cum dicat fit coram eo litigare.in c.inter.eodem tit.& causas suspicionis ponit gloss.in c.causam. & ibi Hosti.in summe ibi,quæ sint iustæ causæ.Ene.de falco.in c.causam.in ij.de iudi.& late Præpo. in c. postremo. de app.Archidia.& alijn c.ij.de ap.in vj. Et an fideiussori competant tex.in d.leg.exceptiones.Ang.Io.Fab.& alijin §.fin.insti.de replica.Roma.sing. cccccxxvij.d.de Ripa.in c.j.nu.xxv.de iudi.Bal. in tract.status.in verſ.debito.in v.q.& in ver.excipere.ij.q.Petr.de Bella pertica.in suis quæstionibus.q.cxxix.& q.xxxvj.Petr.de ferra.in pratica sua in forma respon.rei conuenti.in uerſis.falsus.alijs.col.pen.& Vber.de Bonacursem practica,in rubrica.de exceptionibus,& beneficiis quæ post definitiuam sniam opponunt. versi.opponi aūt pñt. & ibi in additio. ad eū.

41 Reales sunt,quę rei adhærent.& fideiussori competere possunt.exceptiones. §.rei.ff.eod.& sunt in duplici differentia.quædam rem ipsam de qua principaliter agitur,concernunt, quædam vero quamlibet rem.

42 Concernentes rem de qua agitur.sunt,si petis beneficium, & dico sublatum de ecclesia.in c. cum accessissent de constit. vel dico tibi non deberi ex qualitate eius:quia forte curatum,& non attingis uigesimum quintum annum iuxta notata in c. cum in cunctis per.illum text.ad hoc expressum. §. inferiora. de elect.& ad omnem successorem transit: vt Ange.attestatur in rubric.colu.vij.ver. venio nunc ad quintū. ideo dicit Ange.consi.lviij.exceptionem rei iudicatæ esse realem.

43 Alię respiciunt,siue concernunt quamlibet rem:vt locum assignare non tutum,remotum, inhonestum,rescriptum uitiosum,libellum inepte conceptum, nam de qualibet re excipiam,siue fuerit ecclesiastica, siue prophana.per tex.in c.ex parte.in j.de appel.& ibi doc.in c.uenerabilibus.§. sed si ex causa.de senten. excom. in vj. clem.pastorali.de re iudi.in l.de ætate.cum.l.seq.& ibi Alex.qui legit illas leges cum.§.fi.l. recusare.ff.ad Treb.Feli.in c.cum.R.de offic.de leg.Car.& alij in cle. vna de foro competenti.Et istæ licet sint dilatoriæ: quia habent causam successiuam,& multiplicatiuā, post litem contestatam possunt opponi:tum si de nouo citetur, de nouo grauetur:ideo prodest quo ad futuros actus: nō quo ad præteritos:vt no.in c.delictus.in secundo.de rescriptio. Nic.de milis in reper.in ver. exceptio ollatoria habēs causam &c.idem tenet.d.de Ripa.in trac.de peste,in ij.par. 2. par. q.iij. dicens quod licet quis compauerit in loco pestifero semel vel pluries, non tamen tenebitur amplius comparere, etiamsi promiserit se siste re in illo loco,per tex. in l.ij.§.fin.ff.si quis cautio. nec tenetur mittere procuratorem: vt ibidē not.docto.& Vber.de Bonacursio in practica sua,rubric.qui. mo. citatio impune contemni possit.§ j.& per totam rubricam.& Felin.in c. accedens in ij.vt lite non contestata.

44 Sexta diuisio. Quædam sunt fauorabiles.quædam odiosæ inductæ propter rigorem iuris,& inductę propter naturalem æquitatē. Fauorabiles sunt quę in merum fauorem sunt principaliter introductę.per tex. in l.qui exceptionem,& ibi Barto.& Ia.ff.cond. inde. Et tunc præsumitur introductum principaliter in fauorem, quando est introductum ob inbecillitatem:vt velleiani,exceptio.& aliæ multæ.

45 Odiosæ sunt,q̄ sunt principaliter in odium alicuius inductæ, per ea quæ dicit Bart.& Ias.in dicta l.qui per exceptionem, & sunt hę, Macedoniani, & similes. nam Macedoniani exceptio contra naturalem rationem in odium fœnerantium filijsfa.ff introducta: vt habet per totum titul.ff.& ad Macedon. vt filius solueret retroactum acceptum, ante diem patris inquirebat in annos: vt dicit Guid. & refert gloss in l. fin.C.de pac.& hęc ponit gloss. in §. item si iuste exceptio. Vber. in fua iam allegata practica,& rubric. de perempto. excep. & ibi vide in addi.Idem dic in exceptione criminum in c.accedens.de accusa.Spe.in c. titu.§dict. ver. verum autem notandum est enim quod omnis exceptio potest sui natura dici fauorabilis. cum ipsius mater sit æquitas. lege qui æquitate.de doli.excepe. insti. eodem in princip. Bartol. in lege prima de uaca.mun.ff.Azo.in summa huius tituli. Panor.in c. cum inter eodē. ita tenet Bal.in l.penulti.C.de pact. Ias. in d.leg. quia exceptionem. & est quadruplex . prima, quę non opposita nunquam elidit: vt exceptio epistolæ diui. Adriani & tunc solutum non opposita exceptione nunquam repetitur per casum fing.in l.si testamento.§.quod si duo.ff.de fideiuss. & hę, scilicet Macedoniani & Velleiani in exceptione opponi possunt:vt tenet Albe.in ij parte statuto.quæstione cxlviij.

47 Alia quę non opposita elidit quodam modo naturalem obligationem,& sic ius agendi: & qnc indebite solutum repetitur. d.l. qui exceptionem.& Bald.in marga. in verb.exceptio.in quęstio.20.quęstio.

48 Alia est fauorabilis,& perpetua,& est illa quę simul nascitur cum ipso contractu:vt exceptio Velleiani:vt per totū ti.ff. & C. ad velleia. & Ang.in §.item.col.12.insti.eodem.Pet.de Bellapertica. quęstio.34. & Vber.plene in practica sua.in rubric.de perempto.exce. in verb.exce.Velleiani.& ibi in additionibus ad eum.

49 Alia quæ non competit nisi expresse opponatur: vt exceptio compensationis,de qua per Ias.in le qui exceptionem: Felin.in c. suorta. de re iudic.Alex.consil.149.in ij. vol.& consi.61.in iij. vol. & consi.93. in iiij.parte.& 86.in v.parte. & Vber. in practica prędicta in rubric.quibus mod.suo nomine ciuiliter agentes.uersi.præterea. in verbo pecunia rijs.ibi in addi. ad eum plene. & an excommunicatus prędictam exceptionem opponere possit.quod non,tenet Steph.a.Aufre.in decis.Cap. Tolo.quęstio.j.& quęstio.171.& quęstio.320.& hæc in excusatione, & post sententiam potest opponi vt inquit Angel.consi.132.& consi.229.

50 Alię inductę sunt ad rigorem iuris seruandum, vt exceptio rei iudicatę : ut per totum titulum de excep. rei iudic. & in c. fina. de excep. in vj. Pet. de Ferra. in practica sua , in forma responsio. rei conuenti in uer. reique iudicatę. & Vber. de Bonacursio in rubria. de perempto. except. in uerſic. rei iudicatę . ibi per additio. ad eum. &

quatuor

Universidad de Deusto
Biblioteca

Declaratio

quatuor requiruntur in hac exceptione. s. quod sit eadem causa petendi identitas personarū uere, uel interpretatiue l. cum quæritur. cum duabus. seq. ff. de exce. rei iudica. Item q̄ fuerit a iudice competenti lata. Do. in c. fe cnlares. de foro compe. in vj. & c. fin. & ibi Phil. Franc. illo titulo Alex. in l. fœpe. de re iudi. & in consi. 94. in ij. uol. & in l. qui Romę. & ibi alios. ff. de ver. oblig. Et idem in exceptione litis pendentis. l. Iulianus. ff. de condi. indebi. & ibi Doct. & d. l. qui exceptionem. Ang. in ¶. item si in iudicio. eod. tit. inst. & illa tria quæ debent in sententia concurrere debent etiam in exceptione litis pendentis interuenire: vt tenet Philip. in c. fi. eo. tit. in vj. Quot modis dicatur lis pendere? dic. v. modis. Primo per libelli oblationē. l. ij. & iij. ut lite penden. C. Secundo per appellationem. nihil nouā. q̄. pen. ff. Tertio. per relationē. seu cōsultationem per iudicem superiorī factam. l. ex illo tempore. C. de appel. Quarto per iudicis recusationem. c. fecūdo. requiris. &c. cum speciali. de app. l. apertissimi. C. de iud. Quinto per in integrum postulationē restitutionis. l. una in integ. restit. postula. ne quid no. fiat. C. & Petr. de Fer. in prac. sua in uer exceptionē litis pēdentis in forma rñ. rei conuen. Alex. consi. cv. in ij. uol. & 42. in iiij. uol & 132. in eod. vol. & So. in consi. 38. in j. vol. & 42. in iiij. volum. & 132. in eo. vol & Sol. in consi. 38. in 1. uolum. in c. exemptionem. numero. 41. eod. titu. Intellige tamen exceptionem litis pendentis posse opponi si pendeat coram iudice competenti. alias secus per text. in cle. ij. ut lite pen. den. Phil. in ca. final. eodem. titu. Io. in vj. de exceptione. compromissi pendenti uide Alexand. consil. 71. in quinta parte.

51 Sunt, & aliæ inductę propter naturalem æquitatē: vt exceptio doli: ut habetur per totum titulū de doli excep. ff. & Alex. in l. si quis cum aliter ff. de uer. ob. gl. magistra. & sing. in l. qui se debere. ff. de cond. cau. data & ibi Ias. ample. Aduerte tamen q̄ hęc exceptio plebeio, seu humili contra constitutū in dignitate non competit, per tex. sing. in l. non debet ff. de dol. singu. secundum Aret. in §. j. colum. 12. secus dicerem in exceptione metus. idem Cepol. caute. cvij. & 161. & Pe. de Ferra. in practica sua in forma responsionis rei conuenti. in uerb. doli exceptione. Vber. de Bonacur. in sua practica, in rub. de peremp. exceptio in uerb. doli mali. Idem in exceptione non numeratæ pecuniæ, erroris, & ignorantię. l. j & per totum de non nu. pec. §. erroris in clem. vna de sequestra. poss. & fruct. in gl. fin. Ange. §. appellantur col. 18. & de hac exceptio. non numeratæ pec. c. erroris. in cle vna, de sequestra. pos. & fruc. in glos. fi. Angel. d. §. appellantur. col. 18. & de hac exceptione non numerati pecu. vide Feli. in c. fi cautio. de ff. de inst. Et potest opponi per ecclesiasticas personas etiam post biennium, imo prælatus ecclesiæ huic renuntians non præiudicat ecclę. vt tenet princeps canonistarum Io. And. & alij post eum in ca. fin. de sol Bald. in authen. hoc ius. C. de sac. san. eccle. Ias. in l. cum quis. C. de iud. & fac. igno. Nico. milius in reper. in uerb. exceptio non numerati pecu. Angel. in consi. 245. colum. iij. in ij. dubio. imo fortius dicit Angel. consi. 156. q̄ si exceptio non numeratæ pec. objicitur contra illum qui dicit se numerasse pecuniam, perpetuo competit & potest opponi: quia ei opponitur de dolo suo, in quo uersatur, cum scire debuerit pecuniam non numerasse, ex quo de sua numeratione agitur, de qua non potest ignorantiam prætendere. l. fin. pro suo. ff. licet secus esset si opponetur contra alium, puta contra successorem qui non numeravit & hoc procedit de canonica æquitate secundum enndem Angelum quem vide. idem dicit in exceptione rei litigiosæ, transactionis, pietatis, vel malitiæ vt tenet Holt. in summa huius tit. §. quę sit. uer. si. Forma m apponendi ponit. Spec. eo. titu. §. uiso. uers. super exceptione.

52 Septima sequitur diuisio q̄ exceptionum quædam sunt diuersæ, alternatiuæ, & contrariæ. Diuersę sunt qū multa remedia propono: vt si petas a me domum, excipiam q̄ fecisti mihi pactum de non petendo: & res iudicata est, vel transacta. nam hoc facere quis minime prohibet per text. in l. contra minores. C. de inof. test. Bal. & Sali. in l. si quidem. C. eo. in l. peremptorias. C. sent. rescindi non posse. De consuetudine tamen defensio non potest in plures partes diuidi, & potissime qñ ad vnum finem tendit per. l. iam tamen, §. pe. ff. in. Solui. & ideo si reus habet plura remedia, aut plures exceptiones ad unum finem tendentes: illa simul tenetur proponere, & vna uice: alias non est audiendus ad aliquid de nouo proponendum: vt asserit Io. Masuer. in practica sua parlamenti. eod. tit. versi. de consuetudine. & seq. & ideo seruatur in parlamento Tolo. vt hꝫ in stylo parla. Tolo. ſ. § finali in casi. positis per Steph. Aufr. in d. §. fi. ibi videre licet. vide do. de Selua. in tracta. de beneficio. in iij. par. q. 19.

53 Alternatiuæ sunt per quas reus sic excipit contra actorem, non potes agere contra me quia es fur. aut falsarius. seruus, vel excōicatus. & exceptiones regulariter non admittuntur: quia alternatiua parit obscuritatem in c. ut qui duas. de elec. in vj. & obscura exceptio debet reijci. l. j §. Labeo. ff. de fid. quod fallit in tribus casibus positis per Feli. in c. iij. loco. col. iiij de prob. ibi, adulteriorum &c. Io. An. & alij in regula. in alternatiuis, de regu. iur. in vj. sex species alternatiuorum. vide per Bar. & alios in l. iij. ff. de eo quod cer. loco. Io. fab. & cęteros in §. huic insti. de ac. & d. Bar. de Cassa. in consue. Burg. in rub. (des mais mortes.) §. 21. in gl. fina. no. doc. in c. inter. de reser.

54 Contrarię dicuntur quando aliquis dicit excipiendo se non habuisse, & solusse, vel pactum de non petendo sibi esse factum, vel si reus accusetur de homicidio, potest negare se occidisse: & conuincatur, potest allegar quod ad suā defensionē fecit: vt dicit Io. And. in c. nullus. de reg. iu. in vj. in mercuria. Bar. in l. cum de indebito. ff. de pb. Bart. & alij in auth. 3 qui propriam. C. de non nu. pec. Ale. Ias. Hereul. & alij in lege prima, si §. si quis simpliciter. ff. de verborum. obligationib. Bartol. & alij in l. nemo. ff. eodem ideo est dicendum quod exceptiones contrarias potest quis conditionaliter opponere: ut nemo me habuisse & casu quo probetur, dico me soluisse vel aliud, per gloss. in c. cum dilectus. de relig. do. gloss. Panor. & alij in c. auditis de præscrip. Panor. & Feli. in c. pastoralis. eodem titul. Bal. in d. l. si quidem. C. eodem. Spec. tamen in d. §. viso. versi. quid si debitor dicit alia uia nos posse excipere. scilicet si aliquid petatur alicui, fas erit dicere dubito: & si probet, potero allegare solutionem vel aliam exceptionem, argumento tex. quem allegat in l. si debitor ibi, neget, aut dubiter. ff. de peti. hæc. facit tex. licet non adducat, in l. iusiurandum. & ad. l. pecunias. ibi, puta decessisse. ff. de iureiurando in lege si quis inficiatus. ibi, procuratorem non putaret. ff. depo. in l. cum quo ibi, dubito. ff. ad legem falcidiam. l. fin. ibi, procliuior sum. ff. de condi. cau. data. & l. fideicommissa. §. si quis illicitę. ibi, procliuior. ff. de le. iij. Spreph. Aufre. in decisio. Tolosanæ. quæst. xxj. Aret. cons. xcvj. Flo. in dicta l. cum de indebito. Petrus de Ferra. in practica sua in forma responsio. rei conuenti. in vers. contrarietatem. vide Deci. tres conclusiones ponentem in d. c. pastoralis. & quando sit licitum allegare contraria Bald. ponit in l. j. C. de fur. præpo. in c. dilecto. col. xx. de ap. Alex consi. c. in v. volu. additio. ad Vber. de Bonacurso in rubric. qui. mo. suo no. ciuiliter agentes, §. similiter.

55 Restat octaua diuisio, quod quędam sunt exceptiones ciuiles, quædam prętoriæ, hęc diuisio probatur in §. alioquin. inst. eodem. Ciuiles seu legales sunt quę a lege ciuili sunt introductę: vt exceptio suspicionis. l. apertissimi. C. de iud. Bar. in rubric. huius tit. in clemen. ita tenet & non obstant iura in contrarium adducenda. videlicet tex. in c. quod suspecti in fin. iij. q. v. c secundo requiris. in fin. de app. quę dicunt recusationem a iure naturali scaturire: quia ibi dicitur quodammodo, & fic improprię. c. secundo requiris. non loquitur de iure naturali cōmuni omnibus animantibus: sed de ratione naturali quia licet committatur iudici suspecto recusatione remota poterit tamen bene iudicare: & non grauatur pars. quia poterit appellare: vt tenet Barba. in c. ex parte. in ij. de offic. deleg. uel pone p totum titulū vt prępo. no. imperat. col. v. ut si producis instrumentum, excipio quod in eo non est annus, dies, & consul, & Imperator. per gloss. in l. j. in ver. æditiones. ff. de eden. alias curiosus lector inuenire æquet, quas per discursum iuris inuenlet.

56 Prętoriæ, quæ a Prętore introductę sunt: vt doli exceptio, metus per totum titulum. ff. de dol. ma. metus ve exceptio, & alię per co. pus iuris inueniuntur. quas per iuris cursum videre licet. nam plus laboriosum est: quam subtile eas cumulare. vt in simili loquitur gloss. in rubric. ff. de sol. & in rubri. de diuer. & rem. præscrip. & in l. in honorariis. ff. de actio. & obligatio. & in l. ptima. ff. soluto matr. monio, cum similibus.

57 Sequitur diuisio nona. Nam quędam directæ sunt viles vero alię directę sunt quando verba l. & mens conueniunt seu cōcordāt ut si petebā totum fundum & iudicatū est ꝫ me, si iterū uolo petere, obstat exceptio directa: idem si petam partem: quia si iudicatum est super toto, ergo super parte: per text. in l. si quis cum totum. ff. & generaliter. & per totum legem. ff. de excep. rei iudi. & idem si generaliter. petebam reditionem administrationis tutelæ. & transegimus, vel ad centum fuit condemnatus. si iterū peto, obstat exceptio directa: quia transactio est generalis super omnibus. & etiam verba conueniunt tex. in l. sub prętextu. C. de transac. & l. age. illo tit. gloss. in l. si quis id quod. ff. de iurisdictio. omn. iudic & in l. si iudex ff. de minoribus.

58 Vtilis est quando ne verba legis nec mens conueniunt, sed ex mente legis extenditur. vel quando nihil dicunt verba, sed mens hoc habet. & de hac loquitur tex in l. licet. C. de iud. vel quia subest eadem ratio. Cępola in tract. de serui. vrba. prædio. in c. lxxxj. & vide gloss. in l. curatoris. & ibi docto. ff. de negot. gest. l. j. & l. actionis verbo. ff. de actio. & obligat. docto. in rubric. de rei vendi. ff. Felin. in c. aduersario. e. titulo.

59 Decima diuisio. Quędam enim sunt modificatorię condemnationis aliæ executionis. Modificatoriæ condemnationis sunt, quæ condemnationem moderantur: vt si contra patrem agatur ratione obligationis filij, poterit pater excipere, ut eodem metur eatenus, quatenus est in peculio. & hæc exceptio condemnationem futuram modificabit per tex. in l. penul. quod cum eodem ff. & ibi Bar. & Bald. in l. si dubitetur. §. fi. ff. de fideiuss. Bar. in l. fi. C. quod cum eodem & Io. fab. Pla. Ang. & Ias. in §. actiones. instit. de actio. idem in tributoria. l. prima & per totum. ff. de tributo. actio. §. introduxit. & ibi. Do. insti. quod cuiu eo. de exceptione de in rem verso. l. ptima cum toto titulo. ff. de in rem verso. §. prætereа. instit. quod cum eodem. Et istæ tempore peremptoriæ possunt opponi: quia quatenus minuunt, eatenus perimunt, vt tenet Bal. in l. exceptionem. C. de prob. uide Vber. de Bonacurso in rubric. de impedimen. executio. & causæ nulli. per totam rubric. & in ibi in addition. ad eum.

60 Modificatoriæ executionis sunt, quæ executionem modificant: vt si socius omnium bonorum contra alium socium agat, & sit condemnatus, potest exceptionem opponere. ne exigatur ab eo vltra quam facere possit. l. maritum cum legibus sequen. ff. solut. matri & l. sunt eti ll. seq. ff. de re iu. idem in exceptione inuentarij cōfecti. l. fi. C. de iure delib. & §. hinc nobis in auth. de hę. & fal. co. j. Et q̄a executionē moderant: ideo post sniam possunt opponi. & de istis cognoscit executor. l. cum fideicommissum. ff. de confes. & de quibus exceptionibus possit executor cognoscere, vide per Steph. Aufre. in decis. capel. q. ccc viiij. Alexand Ias. & alios in l. q Romæ. §. fi. ff. de verbo. obli. Raue. in alpha. i uer

bo,

Arboris exceptionum.

bo, quis potest. Bar. de Cassa. in consue. Burg. in rub (des successions.) §. xiij. in gl. j. Ale. consi. xcv. in iiij uol. uide Vital. de camba. in tract. clausularū in clausula, nulla exceptiōe obstante fo. 23. Sal. in Lexceptionem. num. xxiij. de prob. C. Vber. de Bonacurs. in rub. de excep. & benefi. quæ post deſi seu oppo. & ibi in additio. ad eū. Idē in exceptiōe cōpensatiōis, & rei nō traditæ ut attestatur Fel. in c. suborta. de re iud. & in c. cū Io. de fid. instr. An exceptio pretij nō soluti, possit in executione opponi ponit Spec. in eo. tit. §. dicto uers. sed pone. & idem in tit. de execut. sent. §. si. refert Nicol. de mili. in repe. in uer. emptor.

61 Vndecima diuisio. Quædā sunt incidētes. quædā emergētes. Incidētes. quæ ante processum originē habuerūt: ut exceptio iusiurandi, pacti, & aliæ ante morū processū cōpetentes. glo. & Doct. in c j. de ordine cog. & an si exceptio ecclesiastica incidat coram seculari, possit talis iudex cognoscere, late ponit Fel. in c. cum sit. col. penu. de foro compet.

62 Emergētes, quæ in ipso negotio. i. in ipsa lite de nouo emergūt ut si producis testes, excipio nō esse admittēdos, uel uis habere dilationē, dico nō dandā istud de nouo in lite emergit. ergo dicit emergēs, ut tenēt Bar. & alij. in l. j. de ord. iudicio. C. glo. & Doctores in l. qd iusit. ff. de re iud. Panor. in c. ij. eo. titu. in fi. Feli. in c. suborta. de re iud. Imol. in cle. fœpe. num. xxij. de uerb. sig. Bar. in extra. ad reprimēdū. in uers. summariè. Cyn. Imol. & Geor. Nata in tem. fœpe in uersi. dilatiōes. de uerbo. sign. uestabit arbitrio iudicis quando erunt rationabiles: ut tenet Barba. in c. ex parte. in secūdo. de offic. deleg. at. num. 16. uide text. in c. ea quæ. c. latores. cū super. de re iudi. &c. super eod. quod metus causa. c. 3. de eo q̄ mittit in possessi. c. fi. de sequestr. poss. cap. j. &c. conquerētes de restitu. spolia. c. cū olim. de dolo, & cōtumacia. &c. si cōstiterit. &c. ad petitionē. de accusa. c. studuisti. de offi. leg. c. nouum. cum similibus. ij. q. j.

66 Irratiōabies, seu frustratoriæ sunt, quæ iudicū potius frustrātur. & differunt, quā ueritatē cōcernāt, ut recusatio iudicis eō. quia aduocatę alterius patris est familiaris illius, uel exceptio excōmunicatiōis opponitur cōtra reū se defendēte cōtra c. cū inter. & ibi Docto. de exce. Quod intellige nisi excōmunicatus potuisset absolutionē petere, & non curauit, quia tunc uidetur excōmunieationē cōtemnere, ideo nō poterit eā uti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca